

Keurlyke BESCHRYVING van
CHOROMANDEL,

PEGU, ARRAKAN, BENGALÉ, MOCHA,

Van 't Nederlandfch Comptoir in PERSIEN; en eenige fraaje
Zaaken van PERSEPOLIS overblyfzelen.

Een nette BESCHRYVING van

M A L A K K A,

'tNederlands Comptoir op 't Eiland SUMATRA;

Mitsgaders een wydluftige LANDBESCHRYVING van 't Eyland

C E Y L O N,

En een net Verhaal van des zelfs Keizeren, en Zaaken, van ouds hier voorgevallen;

Als ook van 't Nederlands Comptoir op de Kuft van

MALABAR, en van onzen Handel in **JAPAN,**

En eindelyk een Befchryving van

KAAP DER GOEDE HOOPE,

En 't Eyland MAURITIUS,

Met de Zaaken tot alle de voornoemde Ryken en Landen behoorende.

Met veele Prentverbeeldingen, en Landkaarten opgebeldert.

D O O R

FRANÇOIS VALENTYN,

Onlangs Bedienaar des Goddelyken Woords in AMBOINA, BANDA, enz.

VYFDE DEEL.

Te $\left\{ \begin{array}{l} \text{DORDRECHT,} \\ \text{AMSTERDAM,} \end{array} \right\}$ by $\left\{ \begin{array}{l} \text{JOANNES VAN BRAAM,} \\ \text{GERARD ONDER DE LINDEN,} \end{array} \right\}$ Boekverkoopers.

M D C C X X V I
MET PRIVILEGIE.

ORDER OF THE
HONORABLE

OF THE

M A S T E R S

C O U R T

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

BESCHRYVING
DER
KUST
VAN
CHOROMANDEL.

EERSTE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

VErdeeling van de Vaste Kust van Indiën in Indiën binnen, en buyten den Ganges. En wat onder ieder behoord. Het half Eyland van Indiën aan deze zyde van den Ganges veruoud. Wat onder Choromandel behoord. Des zelfs rechte naam. Waar die Kust gelegen is. En wat wy door Choromandel verstaan. Verdeeling in 't Zuyder en Noorder Choromandel. En wat onder ieder deel behoord. Pegu, Arracan, en Bengale, mede onder deze Kust behoorende. Nagapatam, 't eerste Zuyder-Comptoir beschreven. En A°. 1658. veroverd. De Nayk van Tansjouwer door de onzen tweemaal tot Reden gebragt. Beschryving van de Stad, &c. Hy belegerd A°. 1705. Tran-gebaar. Is een Vasal van den Mogol. Onder wien die Stad nu staat. Rampen, die deze Stad verdrukt hebben. Waarom men ze niet verbeterd. En de vervallene Vestingen op- bouw'd; maar belast heeft daar een kleene Vesting te bouwen. Wat Waaren hier wallen, en Winsfen. De Heer Commissaris van Rhede doet hier een aanzienelyke Vesting bou- wen. En belast, Nagapatam als het Hoofd-Comptoir te houden. Dat A°. 1690. geschied is. Hoe veel dit Kasteel gekost heeft. En verdere aanmerkingen daar over. Opperhoofden van Nagapatam. En Tweede Bedienden, die A°. 1691. hier lagen. Commissarissen. Trangebaar, een Comptoir der Deenen. Porto Novo, het tweede Zuyder-Comptoir. Wanneer de onzen zich daar neerzetteden. Waaren, hier getrokken, en vallende. De Opperhoofden van Porto Novo. Commissarissen. Tirepoplier, een Heydensch Slot. Tegenapatam, het derde Zuyder-Comptoir. Waaren, hier vallende, of getrokken. Verdere aanmerking op den Handel alhier. Sjengier beschreven. Opper- loofden van Tegenapatam. Commissarissen. Vreemde Natien hier. Sadrangapatam, het vierde Zuyder-Comptoir. De Waaren, hier vallende. De Opperhoofden. Com- missarissen. Beschryving van Palleacatta, of 't vyfde, en laatste Zuyder-Comptoir. St. Thome beschreven, en afgebeeld. De Stad Palleacatta, en 't Kasteel Gelria. Onze Ergendom alhier. Waaren, hier vallende, en van den Inlander gewild. Ons Recht van de Munt. Landvoogden van Choromandel. De Opperhoofden van Palleacatta. De Bedienden, A°. 1691. nog hier.

Verdee-
ling van
de Vaste
Kust van
Indiën.

TOr nog toe hebben wy ons met het beschryven van eni-ge Eylanden van Oost-Indiën bezig gehouden; maar nu gaan wy tot de vaste Kust van Indiën over.

Deze werd wederom in Indiën bin- nen, of in Indiën buyten den Ganges verdeeld.

In Indiën
binnen,
en buy-
ten den
Ganges.

Het eerste begrypt in zich alle de Lan- den, die tot het Ryk van den Keyzer van Hindoitan, of Indiën, anders den

Grooten Mogol, behooren; of anders alle die Ryken, ofte Landvoogdyen, die tusschen die twee vermaarde Rivieren, den Ganges en den Indus (naar welke laatste het geheele Land zynen naam voerd) gelegen zyn; hoewel men beweften den Indus ook wel eenige Grens-Landen vind, die mede onder dezen vorst staan.

Indiën buyten den Ganges, begrypt ten deele het Ryk van Bengale, ten deele het Half-Eyland van Indiën, aan de zyde van den Ganges.

En wat
onder
ieder be-
hoord.

In dit Half-Eyland van Indiën vind men weer verscheide Ryken, of Kusten, als het Ryk van

Decan.

Golconda.

Narsinga, en

De Kust van Malabar.

Het Half Eyland van Indien dien aan deze zyde van de Ganges vertoont. Welke alle ieder weder in veel kleene Koninkryken, en Vorstendommen verdeeld zyn.

Decan begrypt *Decan, Cunkam,* en *Ba-lagatta.* Het was weleer een Ryk op zich zelve, dog de groote Mogol heeft 'er van tyd tot tyd zulke groote brokken afgefeurd, dat hy 'er geheel meester af geworden is, gelyk ook van de meeste Ryken, daar omtrent gelegen.

Golconda plagt wel eer ook een Ryk op zich zelve te wezen, dog is al mede door *Eurangzeeb* veroverd. In een breede betrekking werd *Golconda* (gelyk ons in 't vervolg voorkomen zal) onder de Kust van *Choromandel* gerekend. *Narsinga,* anders ook wel *Bisnagar,* na twee voornamc Steden, genaamd, vervat *Canara, Bisnagar,* en *Choromandel,* wel eer zeer magtige Ryken.

Het Koninkryk *Canara* (waar onder *Onor, Baticala* en *Gareopa* behoord) vervat alle de Westelyke Landen, tuschen *Walkan* en *Malabar,* twee zeer groote Kusten, gelegen.

Bisnagar vervat de Koninkryken van *Oronlike,* en *Bisnagar,* welk laatste, op zich zelve aangemerkt, het bewind over *Bisnagar* en de Kust van *Choromandel* heeft.

Wat onder Choromandel behoort. De Kust van *Choromandel,* op zich zelve, vervat de Koninkryken van *Choromandel,* en *Camul.*

Malabar, schoon het kleinste van de vier Hoofd-deelen van het Half-Eyland van Indiën aan deze zyde van den *Ganges,* is mede een schoone Kust, van welke wy hier na zullen spreken, en nu voortgaan om van de Kust van *Choromandel* byzonder te handelen.

Verscheide neerstige Mannen hebben hier over hunne gedagten op het papier gesteld, onder welke de Heeren *Baldeus* en *Havart* voor al hunnen lof verdienen; gelyk wy ons ook, wegens de zaaken voor onzen tyd voorgevallen, van hunne, en ook van anderer gedagten, bedienen zullen; dog hoe veel die Heeren, en anderen daar reeds af gezegt hebben, zal ons dat geenzins beletten het onze na onze wyze van schikking daar by te voegen, alzoo deze Kust mede een voornaam Hoofd-Comptoir uytmaakt; 't geen ons dienen moet, om onze Hoofd-stelling van de groote magt der *E. Maatschappy* (naar 't groot vermogen van dat kleene *Nederland*) in *Oost-Indiën* te staven;

alzoo dit een van hare voornaamste Landvoogdyen, al omtrent *A^o. 1600* geweest, en alwaar zy met 'er tyd, behalven den Handel, ook Heer en Meester van veel Plaatzten geworden is.

Deze Kust draagt gemeenelyk den verbaast naam van *Choromandel,* en is daar by nu alleen bekend; dog de rechte naam is *Sjola-Mandalam,* na *Sjola,* zeker Koning van dien naam, en *Mandalam,* een Koninkryk, en dit plagt in de oude tyden een magtig Ryk op zich zelve te wezen.

De voetschappen van dezen regten naam kan men zien in een Brief van *Hieronymus de St. Stephano,* een *Genuees,* *1499.* den *1. September* uyt *Tripoli* in *Syrien* geschreven, waar in hy zegt, dat in zekere Plaats of *Gewest,* Sogomentil genaamd, ('t geen dit *Sjolamandel* wezen wil) zoo veel rood *Sandelhout* viel, dat zy toen hunne huizen zelf 'er af maakten. Hy sprak dien naam toen zoo krom uyt, om dat de *Armeniers,* met welke hy veel verkeerde, en die daar op, en voor al op *Maliapoer,* sterk handelden, dit zoo noemden. Nu is 't zeker, dat het *Hout,* waar af hy daar spreekt, veel op *Choromandel* valt, dat ook, dewyl het van ouds her in de *Stad Caliatour* (nu *Kisnapatam* genaamd) meest plagt geleverd en afgeladen te werden, de naam van *Caliatour-hout* tot nog toe draagt. En het is met die betrekking, dat *Garcias* ab *Horto,* van dat *Hout* sprekende, zegt, dat het rood *Sandel-hout* op eenige *Zee-plaatzen* van *Choromandel* groeide.

Deze Kust van *Choromandel* (in 't gemeen ook wel *Gormandel* genaamd) neemt haren aanvang in 't *Zuyden* van *Nagapatam,* en strekt zig langs *Strand* in het *Oosten* eerst al *Noord* aan tot *Mazulipatam* toe, van waar 't *Land* eerst met een korten uythoek by 't *Dorp Gadavari* *Oost* aan, en dan weder met een diepe bogt een stuk wegs *Noord-Westelyk* op, en dan verder weer *Noord-Oost* ten *Oosten* tot aan de Kust van *Orixa,* en tot by de *Golf* van *Bengale,* of tot aan de *Rivier* de *Ganges,* loopt.

Dus ziet men, dat in een ruymen zin, de geheele Kust van *Orixa,* (en na zommiger gedagten) ook *Narsinga* en *Bisnagar,* wel onder *Choromandel* begrepen werden; maar wy zullen alleen van de Kust van *Choromandel* spreken, voor zoo verre die onder de *E. Nederlandse Maatschappy* behoord, of voor zoo verre daar toe nog eenige nabyliggende Plaatzten geoordeeld werden mede betrekking te hebben.

Gelyk de geheele uythoek van dit groot Land, op *Indiëns* *Half-Eyland,* aan deze zyde van den *Ganges* gelegen, by

Des zelfs regte naam.

Wat die Kust geheeten is.

Wat wy door Choromandel verstaan.

NIEUWE KAART
 van
CHOROMANDEL
 ende
MALABAR
 opgeelteld door
 FRANÇOIS VALENTYN.
 J. van Braam en G. onderde Linden
 exc. Cum Privileg.

Duytsche Melen is een graad

T LAND VAN DABIL
 T LAND VAN BARDES
 T RYK VAN ONOR
 T RYK VAN BATALICA
 T RYK VAN HINGALLOOR
 T RYK VAN CANANLOOR
 HET RYK VAN CALICOET
 DEN SAHONNEN LAND VAN CALICOET
 RYK VAN COETJEN
 RYK VAN PORCA
 RYK VAN REPULU
 RYK VAN BOLENOY
 RYK VAN GUDY
 RYK VAN CARON
 RYK VAN COSLAN
 T LAND VAN MADURE
 T LAND VAN TANDJOUR
 T LAND VAN WEDAS of BENDAS
 CEYLOON

KONINKRYK VAN VIZAPOER
 T LAND VAN PANDALE
 T RYK VAN BISNAGAR
 KONINKRYK VAN CARNATICA
 T RYK VAN MELLOER
 T LAND VAN OHLANAKEN
 T RYK VAN MASSOER
 T RYK VAN FINDICAL
 T RYK VAN MADURE
 T RYK VAN WISAGAPURAM
 SIVILEPETOER
 T LAND VAN MADURE DEN TEUVER
 T LAND VAN TANDJOUR
 T LAND VAN WEDAS of BENDAS
 KONINKRYK VAN GINGI
 T RYK VAN TRICHINAPALI
 T RYK VAN PALEAM
 T RYK VAN MADURE
 T RYK VAN WISAGAPURAM
 SIVILEPETOER
 T LAND VAN MADURE DEN TEUVER
 T LAND VAN TANDJOUR
 T LAND VAN WEDAS of BENDAS

DE GOLF VAN BENGALA
 GOLF VAN MADURE
 GOLF VAN TONDIR
 GOLF VAN BENDAS
 GOLF VAN CALICOET
 GOLF VAN MADURE
 GOLF VAN TONDIR
 GOLF VAN BENDAS
 GOLF VAN CALICOET

de Eylanden van Mamala
 de Eylanden van Gorga
 de Eylanden van Madure
 de Eylanden van Ceylon

Back of
Foldout
Not Imaged

by de Caap Comoryn eyndigd, alzoo heeft men in 't Westen van dien, langs den Westeroever, de Kust van Malabar, en in 't Oosten langs den Oosteroever wat boven het Groot Eyland Ceylon, of noorden Punto Das Pedras, de Kust van Choromandel, al meest noordenaan strekkende.

Verdeeling in 't Zuyder en Noorder Choromandel.

Deze Kust nu werd gemeenelyk in twee Hoofd-deelen, te weten, in het Zuyder, of in 't Noorder Choromandel verdeeld.

Het Zuyder Choromandel vervat vyf Plaatzten, daar de E. Maatschappy hare vastgestelde Comptoiren heeft, welke zich al Zuyden aan langs strand, en zeer gelegen ten Handel, vertoonen.

Deze zyn

- Nagapatam.
- Porto Novo.
- Sadraspatam.
- Tegenapatam.
- Conjemere.
- Palleacatta, benevens het Casteel Gelria.

Wat on-der ieder Deel behoort.

Het Noorder Choromandel vervat zes voornamste Plaatzten, daar de E. Maatschappy mede hare Comptoiren heeft, van welke zommige al Noordelyker, of langs Strand, of landwaard in, leggen.

Deze zyn

- Mazulipatam.
- Palicol.
- Daatzerom.
- Bimulipatam.
- Nagelwanze.
- Goleconda, dog ingetrokken.

Pegu, Arrakan en Bengale mede onder deze Kust behooren.

Onder deze Kust van Choromandel, plagten in oude tyden ook de Comptoiren van Pegu, Arrakan, en Bengale, te staan, van welke wy derhalven mede moeten handelen; maar om over 't een en 't ander ordentelyk te schryven, zullen wy eerst over de Kust van Choromandel in 't byzonder, en daar na over die drie Comptoiren, spreken.

Nagapatam, 't eerste Zuyder-Comptoir, beschreven.

Om dan een begin met het beschryven der Zuyder Comptoiren te maken, zoo komt ons daar allereerst Nagapatam voor.

Deze Stad draagt een naam, die Slangen, of wel Draken-stad beteekend, alzo Naga in de Maleysche Taal een Draak, dog in de Malabaarsche een Slang; en Patam, of Patnam, in die zelve taal een Stad te kennen geeft. Waarfehynelyk na de menigte van Slangen, en voor al van de Cobras Capellas, die daar vallen, en zeer vermenstguldigen, om dat de Benjanen (die Pythagoristen zyn) niet gewoon zyn eenige dieren te dooden, veezende ondient aan de zielen van hunne

Voorouders te doen, die in zulk een dier konden gevaaren zyn. Zy legt op 10 graaden en 35 minuten Noorder breedte.

Men heeft in de zelve versfehyde groote fraaije, dog vry oude Gebouwen, die nog al een groot eieraad geven; en versfehyde fraaije Kerken, die hier en daar in de wyde straten zig vertoonen.

In haren omtrek, die al vry regelmatig was, toen wy ze kregen, besloeg zy ontrent zeshonderd Rhynlandse Roeden, zynde wat meer als tweehonderd Roeden lang, in 't midden ruim honderd en vyftig Roeden breed, en van gedaante als een Sak, die ondermatig van breedte is; dog boven aan scherp toeloopt.

Men plagt in oude tyden twee Poorten, en elf à twaalf Punten, of Bolwerken, rondom de zelve (hoewel anderen toen maar van elf Posten spreken) te hebben, hoedanig de Heer Baldeus de zelve in zyn tyd ook net afbeeld; maar daar na is zy veel veranderd.

Zy heeft een zeer slegte Haven, of Reede; dog legt aan de schoone Rievier Collare, die 'er aan twee zyden langs stroomd, en is van een fraaije gragt rondom voorzien. Zy wierd door de Portugeezen gebouwd, gelyk de meeste en de beste Huyzen aldaar wooningen van Portugeezen zyn.

Die hier ook de meeste Inwoonders van ouds her zyn, of wel derzelve afzetsels by Inlandse Vrouwen geteeld, te weten Mistieen, Castieen, of wel Swarten (waar onder veel Benjaanen) en Mooren.

Aan de Noord-zyde van deze Stad ziet men veel schoone Tempels, en Pagooden der Heydenen, die vol van wandrogtige Afgods-beelden, dog vry slegt van kley en aarde opgemaakt, zyn.

Onder andere ziet men 'er een, die wat na een grooten steenen Toren gelykt. De Inlanders, die zeer bygeloovig zyn, en den Bouwer niet recht weten te noemen, geven voor, dat de Duyvel dien Toren in eenen nacht zou gebouwd hebben.

Wy kunnen niet wel aanwyzen, wanneer, of onder wat Onderkoning, de zelve gebouwd zy. Maar de Portugeezen zyn daar Meester af gebleven tot A. 1658, wanneer de Heer Jan vander Laan, Major in dienst der E. Maatschappy, die hen zoo menigmaal heeft doen beven, de zelve in Hoymaand, onder 't opperbeftier van den dapperen Veldheer Ryklof van Goens, zonder slag of stoot, by verdrag veroverd heeft.

En Anne 1658. veroverd.

Het Verdrag wierd door de Heeren Major VanderLaan, en Lucas vander Duffen, Koopman en Fiscaal, geteekend; en de

Portugeezen bedongen, dat zy met hun Goederen, en Kerk-Cieraaden, (daar zy zeer sterk op gezet zyn) 'er zouden mogen uyttrekken; hoewel 'er veel in bleven, om dat hun gelegendheyt niet toeliet zoo schielyk te verhuizen.

De Naik van Tansjouwer door de onze twee-maal tot reden gebracht.

De Land-Heer aldaar, de Naik, of Grave van Tansjouwer genaamd, ergens over tegen de E. Maatschappij misnoegd, en haar vermogen nog niet kennende, dorst zig verflouten, om, ten tyde dat de onzen eerst tot Nagapatam quamen, die Stad te belegeren, willende na geen minnelyke voorflagten luyfteren; maar de onzen bragten hem ras tot reden, na dat zy een goede party van zyn volk nedergefabeld hadden.

T hien of elf Jaaren 'er na, heeft deze zelve Naik daar nog eens aan getornd; dog hy wierd door ons volk, van Jafnapatam derwaards gezonden, elendig gehavend, zoo dat hy geraden vond na dien tyd zich stil te houden.

Beschryving van de Stad &c.

Dit Tansjouwer legt 60 mylen van Trangebaar, dat onder de Deenen staat; en is een groote Stad, met een sterke muur omringd, en van een deftige groote Vefling voorzien.

In 't Ryk van dezen Vorft, dat maar 24 Malabaarfe mylen (ieder van 3 uren) lang, en 17 breed is, zyn 4 zulke vaste Steden, genaamd Puttukotei, Mannakowil, en Kalkalatsjeri, dog Tansjouwer is de Hoofd-ftad; en men teld hier 364 Steden, Vlekken, en Dorpen; en men heeft 'er een menigte Pagoden, door deze Naiken zeer pragtig gebouwd. Men ziet 'er de Carrawaanara's, ten dienft van de Pelgrims en Vreemdelingen, byna om de 4 Mylen een opgerigt.

Men zegt dat deze Vorft alle Jaar wel 30 Tonnen Gouds inkomen heeft, en dat hy in staat is, om een magtig heyr, met een groot getal van Olifanten en Ruyters, in 't Veld te brengen.

Hy belegerd A°. 1705. Trangebaar.

Het lustte hem ontrent A°. 1705. Trangebaar met 40000 Man negen maanden lang te belegeren, ende hy wilde niet opbreken, voor en al eer hem de Deenen zekere fomme gelds betaalden.

Is een Vafal van de Mogol.

Hoe magtig hy nu is, is hy egter een Vafal van den grooten Mogol, aan welken hy jaarlyks zekere fchatting betaald, gelyk de verdere Vorften op dit Half-Eyland moeten doen, uytgenomen die van Ceylon, die niet van hem afhangen.

Van de Naiken van Tansjouwer komen my alleen deze navolgende voor:

Ramapattiza.

Atschudappa.

Wicheiaraguwe.

Egofchirafcha, welke tot A°. 1713. heerfchte, en toen overleden is.

Hy moest aan den Grooten Mogol jaarlyks 333333 Ropyen, als zyn Vafal, betaalen.

Zyn Ryk was in vier groote Heerfchappyn verdeeld, waar over 4 Suwciatars, of Opper-ampt-mannen, 't gezag hadden; buyten de welke nog 10 à 12 andere Bedienden de meeste Rykszaaken bestierden.

Van dien tyd afschynd Nagapatam eerst onder den Landvoogd van Ceylon, en dan eens weder onder den Landvoogd van de Kuit van Choromandel gettaan te hebben, in hoedanigen verwisseling zy tot A°. 1680. gebleven is, na welken tyd zy onder den Landvoogd van Choromandel gebleven, en zelf de Hoofd-plaats van dit Comptoir geworden is.

Gelyk zy nu, eer zy in onze handen viel, veel door de ftrooeryen van den Koning van *Vijapoer*, *Adilsjah*, geleden had, die 't gansche Land door zyne beneden verwoefte, en daar door alomme

zoo grooten hongers-nood veroorzaakte, dat een groote menigte zig maar voor de kost, of voor een zeer geringen penning, als Slaven verkogten, behalven thien duyzend ftuks, die na *Ceylon* vervoerd wierden, bly zynde dat zy maar een Meeftter hadden, die hen spys verzorgen zoude, alzo hebben zy in dat jaar 1680. niet minder door een zware Water-vloed (die 'er in de later tyd nog eens geweest is) geleden, door welke een groot gedeelte van de muuren dezer Stad om verre geflagen is, en de meeste huizen zeer befchadigd waren.

Nadat wy deze plaats eerst veroverd hadden, quam zy al vry net voor, en zou ook zoo gebleven hebben, indien de E. Maatschappij wat meer onkosten daar aan had mogen doen; dog dit wierd belet door de zware lasten, die zy, zoo wegens de bezerting (die ontrent 200. man sterk was) en deze en geene geringe dog noodige verbeteringen, te dragen had, alzo die in 't jaar wel dertig duyzend gulden, hoe naeuw men het ook overley, beliepen.

Hier door quamen veel punten, (terwyl men het genoeg oordeele, hier maar noodige wooningen voor de Dienaars te verzorgen) bevorens ieder met 8 a 10. ftukken gefchut voorzien, en ook veel fchoone huizen, hoe langshoe meer zoodanig te vervallen, dat deze Stad tien jaaren 'er na de zelve niet geleeke, alzo 'er toen reeds wel twee derde van onder de voet lag.

Zy is met 'er tyd niet gebeterd, maar En de door dien zwaren Watervloed van 1680. vervalte in een zeer elendigen staat geraakt, waar by niet alleen de ingezetenen zeer gedrukt wierden, maar ook de E. bouwde.

Maat-

Maatschappy veel geleden heeft, waar van de Heer Landvoogd *Jacob Joriffon Pits*, noodig oordeelde aan haar Edelheden op Baravia kennis te geven, die, alzoo de voornaamste sterkten door den vloed weggeftroond waren, laft aan zyn Ed: gaven, om daar maar een kleene Vefling te maken, alzoo zy met veel grond oordeelden, dat deze plaats geen groote bezetting van nooden had, zoo, om dat de vreeze voor den Inlander dat niet heel zeer vereyfchte, dewyl de goederen, die aldaar vielen, voor de E. Maatschappy zoo veel winften niet konden opbrengen, om daar een zware bezetting op te houden; behalven dat die hen ook tegen de geweldenaarzen, en onverwagte uytſpattingen van deze en gene daar ontrent gelegene Magtige Koningen niet zou hebben konnen dekken, gelyk het nog veel minder tegen een Europeifchen Vyand helpen kon; ten ware men de Vefling, en de bezetting, (dat dan weer zwaarder laft is) ook grooter wilde maken, dat haar Edelheden om de geringe winften ongeraden vonden.

Hier vallen maar eenige

Tapifaraſſas, met bloemwerk 'er op.

Taffatsjelas dris-draad.

Brandams.

Bethillis.

Tsjavonis.

Ramboetyns.

Negros kleeden.

En verdere andere grove en fyne Lywaaten.

Indigo.

Calcatur-hout.

Arduyne Steenwerken. En

Rys.

De Waaren, die men hier vertierd, zyn deze:

Garioffel-Nagelen.

Nooten-Mufchaaten.

Foelic of Maeis.

Caneel.

Peper.

Japans en Tonkins Staaf-koper.

Benzoin.

Japanifche Camfer.

Wat Waaren hier vallen, en winften. Een enige andre grove Waaren, en Kleeden, die men alle ook op andere plaatzen bekomen kan, en die alle den inkoop uytmaken: want de goederen, die hier verkogt werden, zyn zeer weynig; dierhalven meynden haar Edelheden, dat het genoeg was, als ons volk maar tegen diergelyken oploop der Zee in het toekomende gedekt wierd; Alzoo de plaats hen in zich zelve niet veel weerd was, aangezien alle de winften A°. 1684. a 1685.

geen halve Tome gouds konden uytmaken.

De Heer Hendrik Adriaan van Rhede begreep het A°. 1687. anders. Die A°. 1684. De Heer Commiffaris van Rhede doet hier een aanzienlyke Vefling bouwen. in December, als Gevolmagtigde Heer, of als algemeyn Commiffaris, met een foldy van duyzend gulden 's maands, (behalven veel andere voordeelen) door den Heeren Zeventien en aangenomen, om *Ceylon, Bengale Choromandel en Suratte* te bezigtigen, en om alle onnutte Dienaars, die zig door ongeoorlofte Morfferyen verrykten, te ſtraffen, of van daar te lichten, en aldus die Comptoiren in een beter ſtaat te brengen, quam A°. 1687. Nadat hy al eenige andere Comptoiren beſigtigd, en daar groote veranderingen genaakt had, op de kuſt van Choromandel aan te landen, en hield zyn verblyf niet alleen eenige jaaren tot *Nagapatam* (hoewel hy ook eenige tyd op *Palleacatta* geweest is) maar vond hier ook zulken En be-laf Nagapatam als het Hoofd-Comptoir te houden. byzonder gevallen, dat hy 'er niet alleen een zeer aanzienlyk, en voor de E. Maatschappy niet min koſtelyk Kasteel bouwde, maar ook deze Stad tot de Hoofd-plaats van de ganſche Kuſt ſtelde, en aan den Heer Laurens Pir, Landvoogd bevel gaf, om met alle de Goederen en Papieren der E. Maatschappy, die toen op *Palleacatta* (een Stad, die van den beginne af hier 't Hoofd-Comptoir geweest was, en van waar men ten eerſten by alle de andere Comptoiren komen kon, om dat zy in 't midden van 't land lag) na *Nagapatam* op te kramen, en voortaan daar zyn verblyf met alle de dienaaren, tot het Hoofd-Comptoir vereyſcht, te houden.

Deze Vefling wierd even eens als de Stad *Naarden*, met vyf punten, of bolwerken, na de vyf zinnen genaamd, gemaakt, en is A°. 1690. meest voltooid geweest, wanneer de Heer Landvoogd, Laurens Pir, ook na deze Stad met alle de Hoofd en andere bedienden ontrent het midden van dit jaar overgegaan is.

Dit is het ontſaglykſt Casteel van ganſch Indiën, zoo my zeker Heer, gewezen Landvoogd der Kuſt, ſchreef.

Het is omheynd met een Binnen- en Buyten-ftad, en de Binnen-ftad is geſterkt met een Waterpas, en eenige Bolwerken, en de Buyten-ftad met aarde Wallen; dog drooge grachten, en eenige Bolwerken.

In de Binnen-ftad woond de Landvoogd om de verſche lucht, ſchoon hy in 't Casteel een heerlyke wooning heeft; ook woond daar in de Fiſcaal, en eenige andere Bedienden, te wren buyten de Vefling; dog in dezelve woonen de meeste verdere Bedienden.

In de Buyten-ftad woonen ook eenige

Bedienden, Weduwen, veel Roomſche Chriſtenen, Mooren en Heydenen. En hebben de Roomſche Chriſtenen in die Buyten-ftad een plaats tot hunnen Godsdienſt, en een Prieſter daar toe. Ook zyn daar veel Heydenſche Pagooden of Tempels. Een zaak, die hier niet wel kan veranderd werden, om dat wy 't van de Portugeſen zoo overnamen.

Hoe veel dit Kaſteel gekoſt heeft. Indien men de geen, die zeer goede kennis van dit Kaſteel meynen te hebben, gelooven mag, heeft het niet verre van de 15 a 16. (ook zoo andere willen 10 a 12) tonnen Gouds gekoſt. Ook konden deze Vrienden niet zien, wat nuttigheyd, of verbetering aan den Staat der E. Maatſchappy het leggen van deze Veſting alhier geven zoude, gelyk ook het vervolgd geleerd heeft. Wat verborgene en egter heylzame redenen die Heer hier toe nogtans gehad heeft, is my onbekend. Men wil ook, dat dit Kaſteel ſelf de Schepen op de Revier niet dekken kan.

En verdere aanmerkingen daar over. Het is dierhalven licht te gelooven, dat dit Kaſteel met die vyf zinnen de Heeren Zeventien, toen zy tyding van den aanleg en voltooying, en brigt van de koſten van dien, bekomen hebben, voor een tyd wel wat vreemd zal hebben doen opzien.

Het is zeer waarſchynelyk, dat zy hun ongenoegen hier over niet kragtiger konden uytdrukken, dan met hem die zelve eere aan te doen, welke die van Athenen Codrus om zyne groote verdienſten aangedaan hebben, dat is, noit een ander in zyn plaats aan te ſtellen, of te laten volgen.

Het is ook zeker, dat de winſten, die daar zedert meer, dan bevorens, zouden mogen gevallen zyn, nooit voor 't maken van zulken dierbaar en koſtelyk Kaſteel konden pleyten. Tegen den Inlander was zulk een ſterke Veſting volflagen onnoodig, en geen Europeiſch Vyand zou het daar ooit komen zoeken, vermits hy de goedren, daar vallende, veel gemakkeliker, en zonder iets te wagen, elders vinden kan.

Onder dit Hoofd-Comptoir behooren twee Strand-dorpen, door Heydenſe Viſſchers bewoond, welke zoo om de goede viſch, die zy leveren, als ook tot het loſſen en laden van onze Schepen zeer noodig zyn. Buyten die twee zyn 'er nog elf, Antoni Pette, Mangicolle, Poetoer, Parvacheri, Nertemangelang, Sjangamangelang, Karroewalaghadde, Nariangoedi, Alingiemangelang, Mouton (meest alle door Heydenſche Landbouwers, en ook van eenige Lywaat-wevers) en Wellipaliam, onder de Buyten-ftad leggende, en mede door Lywaat-ſchilders bewoond. Van deze Buyten-ftad en 10 Dorpen, moct de E. Maatſchappy

jaarlyks aan den Vorſt van Tansjouwer eenige ſchatting van Olifanten, en in geld betaalen. By 't Dorp Wellipaliam ſtaat de Pagode China, een hooge Toren, wel eer door de Chineefen by zekeren inval van hen gebouwd. Van dezen waerd d'E. Compagnies vlag, als men Schepen in Zee ontdekt. By dien Toren is ook een fraaije Thuyn, ten dienſte van den Landvoogd, en een Wooning 'er by. By toelating van de voornoemde Vorſt, heeft d'E. Compagnie hier ook een Muntery in dit Kaſteel, en by toelating van den Mogol ook in Palliacatta, onder hare bedienden, ten overſtaan van welke door de bedienden dezer Vorſten goude Pagoden a 24 in een Pagood (wezende van goud, zilver, en koper) geflagen werden; waar van die Vorſten hunne geregtigheden trekken.

Om ons niet langer 'er mede op te houden, zullen wy hier van aſtappen, om te zien, wat Opperhoofden hier van tyd tot tyd gelegen hebben.

OPPERHOOFDEN van NAGAPATAM. Opperhoofden van Nagapatam.

Jacob van der Meerſche, van 1657. tot 1674	1674.	1681.
Pieter Vorwer.	1674.	1681.
Pieter Moutmaker. Hy ſtierf, eer hy hier quam.	1682.	1682.
Jacob Huygens.	1681.	1683.
Willem van Dielen.	1683.	1688.
Floris Blom.	1688.	1690.

TWEEDEN op dit Comptoir.

Iſaak Welſing, van A°. 1657. Tot A°. 1674.	1674.	1674.
Joannes Paviljoen.	1672.	1673.
Pieter Vorwer.	1673.	1674.
Thomas van Rhee.	1674.	1679.
Jacob Huygens.	1679.	1681.
Arnoldus de Carpentier.	1681.	1688.
Joannes Bolwerk.	1689.	1680.

A°. 1691. Lagen hier.

Bedienden, die A°. 1691. hier la-gen.

De Ed. Heer Laurens Pit, als Landvoogd.

De Heer Jan Corte, Opperkoopman, en Tweede der Landvoogdy.

De Heer George Erts Ploos van Amſtel, Eerſte onafhingend Fiſcaal A°. 1688. hier verſchenen, in wiens plaats A°. 1696. de Hr. en Mr. Cornelis Johan Simons, in 't laaſt van Juni gekomen, en tot A°. 1690. in September gebleven is, waar na zyn Ed: als Vicepreſident van den Raad van Juſtitie op Batavia gebruykt is.

Joannes Eduards, Koopman, en Negotie-Boekhouder.

Bar-

Barthold van Slingeland, onderkoopman, en Cassier.

Pieter de Vos, dito, en Factuur-Boekhouder.

Jan Sweers, dito, en Adigâr, of ontfangen der Tollen van de Buytenstad.

Pieter Spits, dito, en Eerste Pakhuys-Meester.

Henrik van Boeken, dito, en Vestingbouwkundige.

Ryklof de Bitter, Koopman, en Geheymfchryver.

De COMMISSARISSEN alhier geweest zyn

Hans de Haze A°. 1619-1620.

Andries Souris A°. 1620-1625.

Dirk Steur A°. 1651.

De Heer Jacob Joriszoon Pits. A°. 1681.

De Heer Adriaan van Rheede. 1687.

De BEDIENDEN van AANZIEN in deze LANDVOOGDYE, zyn:

Den Heer Landvoogd en Bestierder dezer kufft.

Een Opperkoopman en Hoofd-administrateur.

Een Predikant.

Twee Koopliden, te weten, de Fiscaal, en de eerste Pakhuys-meester en Negotie-boekhouder.

Een Capiteyn-Luytenant, Hoofd der Krygsmagt in 't Casteel en van de Binnenstad.

Ses Onderkooplieden, te weten, de Cassier, Muntmeester, Effajeur, Adigâr, de Tweede Pakhuys-meester, en de Geheymfchryver.

Een Luytenant, die hoofd der Krygsmagt in de Buytenstad is.

Een Vaandrig, onder den Capiteyn-Luytenant befehden.

Zeventien Boekhouders, te weten, de Factuurhouder, Ontfanger der Inkomsten, eerste Klerk ter Secretary, Soldy-boekhouder, Dispensier, Negotie-overdrager, Opfiender der Werken, een Gecommitteerde by de Negotie-Pakhuyzen, twee Gecommitteerden by de Munterye, een Overfetter der Moorfe taal, een Soldy-overdrager, een Negotie-narekenaar, drie op de Secretary befehden, een op het Negotie-Comptoir.

Dertien Assistenten, zoo ter Secretary, Negotie, en Soldy-Comptoiren; mitsgaders in de Negotie-Pakhuyzen befehden.

Een Krankbezoeker.

Ten Comptoir PORTO NOVO.

Een Onderkoopman, zynde Opperhoofd hier.

Twee Boekhouders, waar van de eene hier Tweede, en een Cassier is.

Drie Assistenten.

Ten Comptoir SADRAS PATAM.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders, de eene Tweede, d'ander Cassier zynde.
Vyf Assistenten.

Ten Comptoir TEGENAPATAM.

Een Boekhouder, als Hoofd.

Ten Comptoir PALLIACATTA.

Een Koopman, als Hoofd.
Twee Onderkooplieden, de een Tweede hier, en een Fiscaal.
Een Krankbezoeker.
Drie Boekhouders, de eene Pakhuysmeester, een Seriba, een Gecommitteerde.
Drie Assistenten.

Ten Comptoir MAZULIPATAM.

Een Opperkoopman, als Hoofd; onder wien de Noorder Comptoiren staan, en van welke hy weder aan den Choromandelfen Landvoogd verantwoording doen moet.

Een Koopman, als Tweede.
Twee Onderkooplieden, een Pakhuysmeester, en een Fiscaal.
Drie Boekhouders, te weten, d'eerste Klerk, Soldy-boekhouder, en Factuurhouder.
Twaalf Assistenten, ter Secretary, in de Negotie-Pakhuyzen, en verder voor de Negotie en Soldy-Comptoiren.
Een Krankbezoeker.

Ten Comptoir PALICOL.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders, een Tweede, en een Cassier.
Twee Assistenten.

Ten Comptoir DAATSEROM.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders, als voren.
Een Assistent.

Ten Comptoir BIMILIPATAM.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders; als voren.
Een Assistent.
Onder het Comptoir Sadraspatam behoort mede het Dorp Arialsjerie.
En onder Palliacatta behoren 't Eyland Erikan, leggende ontrent 6 mylen Noordwaard van Palliacatta, rondom in een groot vlak binnen-meir.
En vier Dorpen,
Mangiwaka.

Awierewaka.
Waffenabaddo, en
Tripalewarom; dog van welke twee
laaitgemelde de E. Maatschappye zed-
derd enige jaaren, door onwilligheyd
der Inlandse Regenten, ganseh geen
gebruik heeft konnen maken. Zoo-
danig was 't met de Bedienden aldaar
nog A°. 1724. geisteld.

Trange-
bar,
Comptoir der
Deenen.

Dat Trangebaar niet heel verre van
hier legt, toonen wy in onserste werk,
daar wy in 't byzonder van de zaaken der
Deenen in Oost Indiën, en van dit haar
cenigte Comptoir van belang, zedert
A°. 1626. by dien Koning al bezeten,
spreken.

Onder het District van Trangebâr,
(dat de Deenen Tranquebar noemen)
behooren nog 15. vlekken of dorpen,
te weten, Boreiar, Tilliar, Tfanadara-
pari, Kottu paleam, Erukittaneri,
Chattankuri, Dewanallur, Oruwaman-
galam, Chenkitankari (zeven groote dor-
pen) Poinmeampente, Kilinschimedu,
Kalinkanaipente, Singuurpente, Ak-
kamenpente, en Ellanenpente; wel-
ke laatste 6 Visschers Dorpen zyn; dog
de twee eerste vlekken zyn fraay en groot,
voor al het eerste, waar in niet veel min-
der inwoonders, dan in Tranquebar, en
ook versheyyde Malabaarsche en Moor-
sche Tempels zyn.

In Tilliar, dat zeer vermakelyk is, ziet
men wel 40. huizen der Bramines, een groo-
te, en veel kleene Pagoden of Heydensche
Tempels. Men gaat na die vlekken langs een
heerlyke weg, alomme van Tranquebar
tot daar toe met allerley bloemboomen,
zeer sierlyk, en lomerryk beplant.

De Stadt Trangebar nu legt 3 mylen
Noordelyker, als Karkal en Trimelipatam,
die tusschen het zelve en tusschen Nagap-
atam, ontrent 2 mylen 'er af leggen.

Van daar nu verder na het Noorden
overgaande, ontmoet men allangs Strand
Lauw-of Lauri-patam, Mokerpatam, en
na dat men over de Rievier van Colde-
ron geraakt is, (die al redelyk diep
Landewaard inloopt en waar ontrent
een zeer gevaarlyk Rif legt) ook Tri-
meleवास, en Kolderon, al te zamen
plaatzen van zeer weynig belang, met
welke onze Maatschappye niet het aller-
minste te doen had.

Porto
Novo,
het twee-
de Zuy-
der-
Comptoir.

Daar na komt men tot Porto Novo,
zynde het Tweede Zuyder Comptoir, en
ontrent 15 a 16 Mylen, of anderhalve
dag reyzens van Nagapatam, en 8 a 9
Mylen van Trangebaar.

De naam van deze Stad beteekend in
't Portugees, Nieuwe Haven, hoewel
de Mooren het Mohammed Bendar, of
Mohhammeds Stad, en de Jentien Per-

ringepente, noemen. Zy is voor al op-
geloken, na dat de Portugeesen van Cey-
lon, en andere plaatzen daar ontrent,
verjaagd, en genoodzaakt waaren een
andere schuytplaats te zoeken. Sy qua-
men zig met geheele huyshoudens hier
nederzetten, om dat zy deze Stad, schoon
niet groot, zeer fraay aan Zee ten han-
del gelegen vonden, Weshalven zy daar
ook veel vaartuygen maakten, en na Su-
matra, en voor al op Atsjien, na Ma-
lacka, Siam, Manilha, en meer an-
dere Gewesten, in 't goede sifsoen zon-
den, die met fraeye winsten weer t'huys
quamen, waar door zy deze verlaate plaats,
in 't eerst naar een Inlands Nest, tot een
fraeye groote en net bebouwde Stad aan-
groeyen, en in korten tyd zoodanig de-
den bloeyen, dat zy voor geen Stad daar om-
trecks behoefde te wyken, waar door 't
ook gebeurde, dat zig daar nog verschey-
de andere Natien, als Deenen, Engellen
(die 'er ieder ook een Logie plagten te
hebben) Armeniers, en zeer magtige
Mooren, nedergezet, en ten deele met
him, ten deele met den Inlander, ster-
ken handel op veel Gewesten van Indiën
gedreven hebben. Men heeft 'er ook veel
fraeye huizen, een Kerk, ettelijke net-
te Graffteden, en meer gebouwen tot
cieraad.

Onze Dienaars van 't Comptoir Te-
genapatam het bloeyen van die plaats,
en van zoo veel Natien aldaar, verne-
mende, verzogten ontrent A°. 1690.
van den Heer Bestierder der Choroman-
delsche Kust, Karel Willem Hartfing,
verlof, om dit eens van na by te beschou-
wen, en by hun aanwezen te ontwa-
ren, of daar voor ons mede niet wat voor-
deel zou te doen zyn, de cere hier van
moet aan de Heer Nicolaas Clement, als
eerste voortzetter van deze ondernee-
ming, en oprechter van dit Comptoir
(alzoohy toen Hoofd op Tegnapatam
was) gegeven werden.

Men vond de plaats zeer gelegen tot
ons oogwit, en groote hope van daar
winst te doen, en men verzogt van den
Land-Heer een stukje Lands, om daar
op ons verblyf te nemen, en onze Wa-
ren te bergen, waar toe hy zeer gemak-
kelyk door een smal Geschenk bewogen
werd.

In den volgenden tyd vonden haar Edel-
heden, op 't Schryven van de Regeering
der Choromandsche Kust, goed,
daar een fraeye Logie te laten bouwen.

De Portugeesen, en de andere hande-
laars, plagten van hier meest grove Ly-
waaten, en eenige geschilderde doeken,
na de Veornoemde gewesten te vervoe-
ren, moetedende op Malacka, zoo zy
hun last daar braken, thien ten honderd
aan tol betaalen.

De

Wanneer
de onze
zig daar
nederzet-
teden.

Waaren, De waaren, die zy van de gewesten, hier getrokken en valende. daar zy op voeren, wederom bragten, bestonden in goud, zilver, Camfer, Peper, Swavel, Aluyn, Harpuys, Malaks Tin, Japans Koper, &c: waar mede zy fraeje winsten deden.

Zedert dat wy nu hier gehandeld, en hier opperhoofden (die onder die van Tegenapatam stonden) gehad hebben, heeft men in de zes a zeven eertste jaaren een fraejen inkoop van inde twintig duyzend pakken van verscheyde zoorten van Lywaaten gedaan, die by de twee en twintig tonnen gouds te zamen quamen te kosten, en ook wel zoo veel zuivere winsten gaven, dog ontrent Ao. 1688. bragten de Strooeryen en Oorlogen der Inlandse Vorsten, en voor al van Seva Gi's aanhang, de zaaken hier, door 't onveylig maken der wegen, in zulken slegten staat, dat men eyndelyk geraden vond dit Comptoir op te breken, gelyk Ao. 1692. (zoo my bericht is) of wel kort daar aan, velgde.

Te meer vond men dit geraden, om dat de winsten niet alleen merkelyk verslapten, maar om dat men alles, dat daar viel, ook tot Tegenapatcam, of door dezen of genen bedienden herwaards te zenden, buyten de groote onkosten, die hier anders op 't houden van een geheel Comptoir vielen, bekomen kon; om nu niet van de schade en 't merkelyk nadeel te spreken, dat de Inlandse Kooplieden, die al hunne ingekogte Goederen, te weten, Speeceryen, Koper, en Areek, of oude Pinang, Landwaard in vertieren moesten, malkanderen zoo zigbaar deden, waar by dan de eene en de andere plaats merkelyk moest lyden.

plier, dat zig zeer aanzienlyk, en groots; (schoon 't niet sterk is) met zyne verhevene gebouwen, trotze Pagoden, of Tempels, en zeer Hooguytsstekende Torens, die alle van steen zyn opgemetzeld, met zeer veel Heydenische Vlaggen en Wimpels aan de voorby trekkende lieden vertoond, en zeer vermakelyk, van buyten aan te zien, voorkomt.

Tusschen dit Stot en onze Logie in 't Dorp Tegenapatam (dat 'er zeer dicht by legt) ziet men op een Heuvelken dicht by 't Eyland, benoorden de Rivier, nog eenige overgeblevene Muragien en brokken van een oude vervallene Vetting der Portugesen, en dan komt men, ontrent twee Mylen verder gaande, by het Dorp Tegenapatam, hoewel de Heer Baldeus dit maar een Myl van Porto Novo sield gelegen te zyn.

De Inlanders, die dog altyd wat groots Tegenapatam, in hun Wapen zyn, geven aan dit Dorp, het derde Maatschappy is, de naam van Diwana-Comptoir. dat is de Hoffelyke, of eygentlyk de Vergaderings-Strad.

Het Dorp is in zich zelve niet veel, hoewel het nu nog vry beter door den Handel der onzen, als in oude tyden, geworden is.

Het legt op 11 graden en 47 Minuten N. breete, en 't fraeyste, dat men 'er in vind, is onze Logie, dog Ao. 1650, wanneer zy gebouwd wierd, plagt zy wat bezuyden het Dorp, en 't zelve pas 'er agter te leggen, doch doordien 'er na die tyd veel huizen aangebouwd zyn, is dezelve midden in het Dorp geraakt.

Deeze onze Logie is een zeer sierlyk en net gebouw, brydende zig al redelyk verre uyt, alzo de zelve buyten de Huyzen en vertrekken voor de bedienden der E. Maatschappy, ook van verscheyde groote Pakhuizen voorzien, en met een muur in 't vierkant onttrokken is.

In 't midden is zy door een muur van een gescheyden, en men heeft in de zelve boven deze wooningen ook vier fraeje punten, die door Hollandse Soldaten bezet werden, om hen, zoo veel het mogelyk is, tegen de strooeryen van de Inlandse Vorsten, en voor al van den alom daar zwerpenden aanhang van Sambogie, Nazaat van Seva Gi, te dekken. Hier is ook een fraeye thuyt, tot vermaak der Opperhoofden.

Hier vallen velerley zoorten van Lywaaten, en Kleeden, om welke op zyn tyd in te koopen 't dit Comptoir hier opgericht is.

De zelve zyn deze:
Guinees Lywaat.
Negros-kleederen.

B

Grove

De Opperhoofden van Porto Novo.

De OPPERHOOFDEN van PORTO NOVO

Zyn geweest:

Jan Korte, Onderkoopman. 1684. tot 1687.
Alexander Immens, Boekhouder. 1687.
Pieter van der Burg, Onderkoopman die Willem van Dielen tot zyn Tweeden had. 1691.

De COMMISSARISSEN hier geweest, zyn

De Heeren Willem Carel Hartsing. 1680.
Jacob Joriffoon Pits. 1681.
De Ed. Heer Henrik Adriaan van Rhede. 1687. en 1688.

Waar mede wy van Porto Novo afscheyde nemen.

Wanneer men nu Noord op van Porto Novo gaat, ontmoet men ontrent drie groote mylen verder het Kasteel Tirepov. Decl.

Tirepov, een Heydens slot.

Waaren hier valende, of getrokken.

Grove Salampoeris.
Bethillis.
Parcallen.
Ramboctyns.
Taffatsjelas, drie-draad.
Tsjelas, roode en blaeuwe.
Dongris, allerley roode zoorte.
Javaanze gefchilderde Kleedjens van
Papi Saraffas.
Tapitsjindos.
Gordel tsjindos.
Cambayen.
En meer andere.

Hier valt ook Indigo, die vry beter koop is, als die om de Noord niet verre van Nagelwanze gevonden werd, waarom men ook hier een blaeuw-verwery heeft opgericht, om Lywaaten blaeuw te verwen, die redelyk wel getrokken wierden; en veel grooter winften gaven, dan de Kleeden, die om de Noord geverwd wierden, niet tegenstaande men ook veel van dezen Indigo na de Noorder plaatsen plagt te zenden.

Hier valt ook staal, Salpeter, en een zoort van Rochevellen, die nu en dan mede ingekogt, en hier en daar met goede winften vertierd wierden.

De waaren, die men hier brengt, bestaan meest in Speccryen, als Nagelen, Nooten-Muskaten, Foelie, Koper, Tin, Speauter, Sandelhout, Laken, Roozewater, en meer andere Koopmanschappen, die van tyd tot tyd hier geyseht wierden, die, behalven de winften op de kleeden, die men hier van daan voerde, jaarlyks, buyten alle Lasten (die aan de 8 a 10 bedienden, die men hier heeft, en aan de verbetering der Logie en schepen, niet boven de 5 a 6000. gl. beloopten) wel een tonne Gouds winst konden opbrengen, hoewel het nu veel veranderd is, dat meest aan de Inlandse Oorlogen en Stroperyen van Afvallige Princen, die zig eerst tegen de Koningen van Visapoer, en Goiconda, en daar na tegen den Grooten Mogol, opgeworpen hebben, en aan een algemeene verflaauwing van den handel, moet toegeschreven werden.

De Heer Havart teekend in zyn open ondergang van Choromandel aan, dat in de tyd van 35. Jaaren op Tegenapattam, en Porto Novo, negen en vyftig Tonnen Gouds aan vericheyde Koopmanschappen verkogt, en daar op ontrent vyf en dertig Tonnen Gouds in 't geheel, dog in de 7 laatste jaaren, ten tyde dat de Heer Clement beyde die Comptoiren bestierde, twintig, en dus in dien korten tyd 6 Tonnen Gouds meer, dan in agt en twintig jaaren te voren, gewonnen zyn.

Verdere
aanmer-
king op
de Han-
del al-
hier.

Zoo waren door hem, in de tyd van zyn aanwezen 20219 Ponden Foelie, 57300 Ponden Nooten, 97939 Ponden Nagelen, en 2940896 Ponden Japans staaf-koper verkogt, behalven dat hy in die 7 jaaren van 54400 Pakken, bedragende ruym 126 Tonnen Gouds, 29340 Pakken, (beloepende 67 Tonnen Gouds) ingekogt heeft; uyt welk kleen staaltje men zeer licht afmeten kan, hoe voornamen handelplaats en Comptoir dit in vorige tyden geweeft is.

Het land hier ontrent is, of zeer Zandig, of met een gebergte waar in de Arduyn-steen valt, bezet.

Landwaard, wel twee dag-Reyzen ^{Sjengier} verre, heeft men de groote Stad Sjengier, ^{beschre-} alwaar den Naik, of Graave des Lands, ^{ven.} Christapanek genoemd, van ouds her zyn verblyf plagt te houden.

Men noemde de zelve nu en dan ook wel Gingi, en men oordeelde die van ouds wel zoo groot, als Amsterdam, hoewel zy nu, door Inlandse Oorlogen, zo groot niet meer is.

Zy legt in een dal ten Noorden van een fraeye Rievier, en is rondom met een dubbele Arduynsteene muur omringd, en door vier bergen (drie van welke nog met onwinbare Vestingen voorzien zyn) versterkt. Op de vierde berg, die met twee Wallen omringd is, heeft men een schoone Pagode, en de tweede is met vier gelyk de derde met zeven Wallen (die ider een schoone Arduynsteene Poort met wagt bezet heeft) versterkt, Weshalven die niet te genaken, veel min te veroveren zyn, te meer, alzo 'er maar eene toegang tot de zelve, ten deele een gemetzelde Arduynsteene, ten deele een natuurlyke steene Trap is, die vervaarlyk hoog loopt.

Het Hof van de Vorst is aan de voet van die Kasteelen, en is op zich zelve zeer sterk.

Daar beneven is 'er pas buyten de Stad op een hooge Rots nog een Vesting om de zelve ter plaats, daar men die eerst genaken kan, te dekken.

Het verwonderens waardigste is, dat men boven op die Vestingen Fonteynen, en Tanken, met zeer levendige aderen heeft die daar schoon water opgeven, en die tot bewatering van zyne Lusthoven daar dienen.

Deze Vestingen zyn van zeer weynig slecht yzer geschut, voorzien.

Dat den Naik, hier pragtig huyshoud en een zeer vermogend Heer is, toond de Heer Baldeus in zyne Beschryving van Choromandel. Fol. 158. omstandig.

Dit nu wel het voornaamste zynde, 't geen van dit Comptoir te zeggen valt, zullen

Van CHOROMANDEL. II

zullen wy nu gaan zien, wat opperhoofden hier zedert het jaar 1648, want de vorige kennen wy niet, gelegd, en 't zelve be-tierd hebben.

Oppert-hoofden van Tegenapatam.

OPPERHOOFDEN van TEGENAPATAM.

- Adriaan Niculand, Opperkoopman. Van A°. 1648. Tot A°. 1651.
- Adriaan van der Meyden, dito. 1651.
- Govert Cracouw, dito.
- Jan Pit, onderkoopman.
- N. Van der Markt. 1656. 1657.
- Dirk de Hart. 1658. 1659.
- Jacob van der Duffen.
- Alle welke bevorens ook hier Tweeden geweest zyn.
- Maarten Pit.
- Albert van Reede. 1675. 1679.
- Die eenigen tyd Tweede van zyn voorzaat was, en Nicolaas Clement tot zyn Tweede gehad heeft.
- Dirk Vonk, onderkoopman. 1679. 1679.
- Tweede Pieter van der Burg.
- Cornelis Meersman, koopman. 1679.
- Tweede Nicolaas Clement.
- Nicolaas Clement koopman. 1679. 1687.
- Tweede Jan Corte.
- Jan Corte koopman. 1687.
- Joannes Bolwerk.
- Evert Laurus, koopman. 1690.
- Tweede Henrik Raap.

Commissarissen.

COMMISSARISSEN, hier geweest.

- Joannes Huysman, koopman, en Fiscaal. } A°. 1679.
- Adriaan Verbrugge, onderkoopman. }
- Arent Vonk, Boekhouder. }
- De Heer Willem Carel } 1680. 1681.
- Hartsing, voorzitter tot Pallacatta. }
- Michiel Janssoon, geheymfchryver. }
- De Heer Jacob Jorisssoon Pits, Landvoogd alhier. } 1681.
- Michiel Janssoon geheymfchryver. }
- De Heer Joannes Baccherus, Tweede in de Commissie nevens de Heer van Reede. 1687.
- De Heer Laurens Pit, Landvoogd. 1689.

Vreemde Natien hier.

Hoe de Engelsen in Coereloer, niet verre van hier, een Logie, en 't Kasteel van die naam voor 15000 gl. van de Mooren gekogt, en 'er nog een vesting hebben, zeggen wy elders, gelyk ook van de Franschen, die benoorden Tegenapatam de Vesting Poedecheri hebben.

De Landheer alhier plagt in vorige tyden de Koning van Vissapoer te zyn; dog naderhand zyn hem deze landen door den Roover Sambosie ontnomen, die zedert altyd door ons met een geschenck moest erkend werden. Waar mede wy van dit Comptoir affcheyden.

Het vierde Zuyder-Comptoir doet sig twee groote dagreyzen, of wel zo Mylen benoorden Tegenapatam, op.

De naam van 't zelve is eygentlyk Sadrangapatam; dog kortheyds halven werd het ook wel Sadrampatam, en meest Sadraspatam genaamd. In het Tellinga 's (zynde de Land-Taal) betekend het de naam van des zelfs Bouw-Heer, en in 't Perfiaans, duyzend moejelykheden, of 't Sjah-Bord, by ons 't Schaak spcl, genaamd.

Men heeft, schoon het mede aan de Zeekant legt, een Landweg langs welke men daar komen kan. Men ontmoet, als men van Tegenapatam vertrekt, en Noorden aan gaat, eerst een Pagode, daar na een Moorze Tempel, of Mesdjid, Connimoor genaamd, wat verder moet men, voor al in het regen-zaisoen, drie groote Rievieren overvaaren, waar na men Poedechery ontrent 2 Mylen van Tegenapatam, agter zig larende, nog een groot dorp, met een gehugtje mitsgaders het Dorpje Anialcery ontmoet, alwaar een Steenhouwery is, en dan komt men op dit vierde Comptoir.

Dit is geen Stad; maar alleen een groot Dorp, op 12 graad N. Bredte gelegen, en eygentlyk den Koning van Goleonda als Land-Heer erkennende.

Het is van wyde fraeje sraaten, en van maar tamelyk goede wooningen voorzien, alzo de meeste van kley, koejenmist, en bamboezen gebouwd, en met Calappus bladeren gedekt zyn. Wat Landwaard in heeft men eenige Pagooden en Heydensche Tempels met haare Afgoden, mede van kley zeer afgryzelyk afgebeeld, 't verdro, dat men daar ziet, is geen verhaal waard, dan alleen dat het Land daar om streeks in zich zelve zeer vermakelyk gelegen is.

Tot Karreloer, 2 Mylen van hier, plagt de E. Maatschappy een fraeje steenhouwery van poorten, Puyen, Drepfels, Sarken, Vloersteenen, &c: te hebben, gelyk 'er te Cauwelon, 6 Mylen benoorden Sadraspatam, in vorige tyden ook een huys van de E. Maatschappy plagt te zyn, dat egter nu van geen, of weynig gebruik is, dan om nu en dan wat Ryft van daar te brengen.

Niet verre van Strand hebben wy een Logie leggen, die, schoon zy voor vier (en zomtyds wel wat meer) Dienaars, die hier bescheyden zyn, groot genoeg,

egter in zich zelve vry klein, en wat flegt is, hoewel 'er bequame Pakhuizen en verblyf-plaatzen in zyn. Sy is vierkant, en met een muur omringd.

Men plagt tot A°. 1650. deze plaats voornamelyk tot den Ryft-handel die daar overvloedig is te gebruyken, by welke gelegenheid onze bedienden, bescuerende, dat hier ook zeer goede kleeden vielen, om in te koopen, en dat hier ook winst door 't vertieren van verscheide Koopmanschappen zou te doen zyn, daar af aan de Regceering alhier kennis gaven, die daar over na Batavia schreven, waar op haar Edelheden A°. 1654. hier een Comptoir, en een Logie oprichten, voornamelyk met dat oogmerk, om de eyfchen van den Heer Landvoogd te voldoen, hoewel 'er naderhand ook goede winsten met het verkoopen van verscheide waaren, daar zeer gewild, gedaan zyn, die in de eerste jaaren 10 a 12000 gl: maar in de later tyd wel een halve tonne Gouds, vry geld, en buyten alle lasten beliepen.

De Waaren, of Kleeden, die men hier inkoop, zyn Guinees Lywaat; grote Salampoeris, blaeuw en wit (alzo men hier ook een blaeuw-verwery heeft.)

De Waaren hier vallende.

Tapisaraffas, bloemwerk Taffatsjelas Driedraat, Brandams, Negros-Kleeden, alle welke Kleeden van hier tot Palleacatta toe veel fyner, dan op de Zuydelyker Comptoiren, vallen, gelyk men hier ook Chitlen, die wel zoo fraey, en al zoo goedkoop, als de Palicolze, vind. Ook zeer veel, zoo ruwe, als geslepen, vloer-stenen, die in een groote menigte na Ceylon, Batavia, en meer andre Gewesten vervoerd, en aldaar tot Vloeren van Kamers, Plaatzen, Stoelen; Straaten, &c! gebruykt werden.

Wel eer moest hier aan den Land-Heer, of Koning van Golconda, 24 ten honderd voor de in- en uytgaande waaren, of aan tol 4000 gl. betaald werden; van welke last Sulthan Aboeil Hassan Cotbsjah de de E. Maatschappy A°. 1676. door een Koninklyke, en zeer milddadige quyt-schelding, breeder in 't werk van de Heer Havart te zien, ontheft heeft.

Opperhoofden deffels.

De Opperhoofden, die men hier gehad heeft, zyn deze geweest.

O P P E R H O O F D E N van SADRANGAPATAM.

N. Waffenaar Onderkoopman.

Van A°. 1647.

Dog meest om maar op de Ryft-zaken te letten.

N. Groenegeus, onderkoopman.

1654. 1666.

Lambert Hemfing onderkoopman.

1666. 1686.

Zyn Tweede was Antoni de Klerk, die 'er wel 24 jaaren lag.

Joannes Eduards onderkoopman.

1687. 1688.

Tweede Abraham Witmond.

Adriaan de Visser, onderkoopman.

1689. 1690.

Zyn Tweede was de voornoemde Witmond.

Abraham Witmond onderkoopman. 1690.

Zyn Tweede was de onderkoopman Laurens van Buytendyk.

De zelve Commissarissen, die Tege-napatam bezogten, hebben ook dit Comptoir bezien.

Commissarissen.

En hier mede meynen wy 't voornaamste, tot het zelve behorende, gezegt te hebben.

Het vyfde of laatste Zuyder Comptoir is dat van Palleacatta.

Beschryving van Palleacatta, of t vyfde, en laatste Zuyder-Comptoir.

Alsmen van Sadrangapatam derwaards te land gaat, (alzo 't ontrent een Kanonschoot van Lee legt) ontmoet men Noord aan eerst het Dorpje Trepoloer, dat, buyten de fraye Heydensche Tempel, van weynig belang is.

Daar na komt men by een klein vlekje, Tejoer; en wat verder by 't Dorpje Paliarom, en, nog drie uren verder, by een Dorp, Maripakom genaamd.

Wat verder ontmoet men de vervallen Stad Maliapoer, of St. Thomé, na den Apostel van dien naam, die daar als een Bloedgetuyge (zoo men wil) zyn leven liet, van welk geval wy in ons eerste deel breeder spreken.

Deze Stad, wel eer van eenig aanzien, dog A°. 1674. ter ordre van den Koning van Golconda geslegt, is nu maar een puyn-hoop. Wy vertoonen die in platte Grond by de letters A: L: niet verre van de zelve legt een zeer groote Berg, by de Portugeezen daarom El Grande Monti genaamd, 96 groote breede steene trappen hoog, waar op een fraey playeyfel van kleine steentjens, in welkers midden een klein kerkje is, dat Koning Emanuel van Portugal A°. 1514. ter eere van St. Thomas, hier heeft laten bouwen. Men ziet daar ook dien Apostel en de wyze, hoe hy onder 't bidden van een Bramine afgedoodgeslagen wierd, zeer net verbeeld.

Thomé beschreven en afgebeeld.

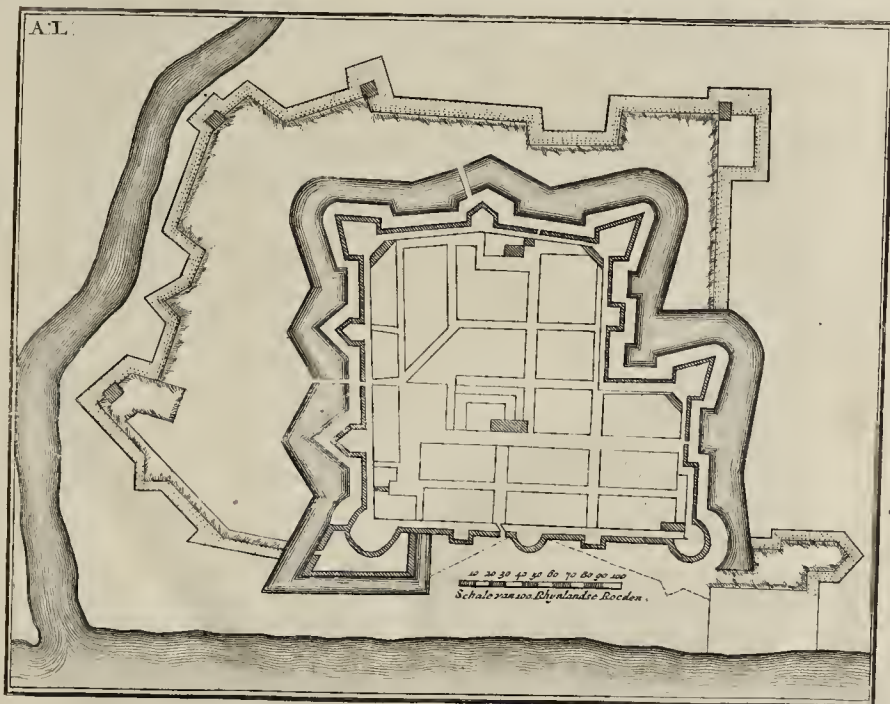
Men vind 'er ook een steene Kruys, dat (na 't zeggen der Roomsch-gezinden zomtyds nog sweeft; en een beeld van de Maagd Maria, door den Apostel Thomas zelf (zoo zy mede voorgeven) gemaakt.

Dit kerkje is klein, dog zeer net, beknopt, en fraey, hebbende maar weynig inkomen uyt Goa, en eenige smalle giften van arme lieden, die hare gebeden

S. Thomé zo als het zij tegenwoordig vertoont

De Philips, fecit delin.

De Stad ST. THOME.

den hier al kruypende voor 't beeld van dezen Heylig komen uytforten; behalven dat de Christenen van rondzome nu, na 't slegten der Stad, hier ter Misse komen, waar van wy onder de zaaken van den Godsdiensf nog wel iets zullen aanhaalen.

Pas voorby deze Grande Monti, heeft men Madraspatam, een Stad, alwaar de Engelschen hun Hoofd-Comptoir hebben, en van welke wy elders, breeder spreken.

Tusschen deze Stad, en ons vyfde Zuyder-Comptoir, heeft men nog de Dorpen Mammela, Kozipoer, Maripalla, 't groot dorp Waloer, Possô Novo of de nieuwe Putten, en 't vlekje Sincpalleakatta, dat is, kleen Palleacatta, leggen, en dan komt men eerst aan Palleam Wedam Caddoe, by verkorting, van ons Palleacatta, dat zoo veel als de oude Vesting in 't Malabaars beteekend, hoewel het by ons meest met de naam van 't Kasteel Geldria bekend is.

De Stad
Palleacatta.

Deze Stad, wel eer onder de Koningen van Bisnagar of Narzinga gestaan hebbende, legt op 13 graden, 22 Minuten N. Breedte, styf vyf Mylen van St. Thomé, en ruym 15 Mylen van Sadrangapatam.

Sy is niet onvermakelyk, alzooy een schoon uytzicht op de Zee, en verscheyde fraje straaten heeft, waar in niet als Hollanders plagten te woonen, en een geheele streck huizen op zyn Hollands gebouwd, waar voor drie Reyen boonen staan, onder welkers schaduwe het zeer vermakelyk te wandelen is.

Anders is 't hier een barre brakke en zandige grond, van Lyftocht onvoorzien; hoewel 'er overvloed van Visehis; moettende 't verder van buyten komen.

't Kasteel
Geldria.

Het Kasteel Geldria is na een Geldersman genaamd, en op de oude gronden der Portugeezen toen zy 't gezag daar over hadden, voltoyd A°. 1615.

Het sluyt de Stad, die anders met een aarde Wal omringd is, aan de Noordkant; dog 't is niet zeer groot, nog zeer sterk, 't zy voor een Europischen 't zy voor een Inlandschen Vyand, waarom de Koning van Golconda, en de Nabab zeer wel wisten te zeggen, dat, zoo de zoete winsten, die hen van onzen handel van tyd tot tyd in de handen vloeyden, en onze vriendschap hen niet wederhielden, 't Kasteel Geldria hen niet beletten zou meester van die Stad te werden: want behalven dat 'er nu en dan al groote Brokken door de zwaare regen afgevalen zyn, heeft men 'er ook geen versch water in, dat buyten op Strand gehaald, en in Potten bewaard moet werden; waar uyt men besluuten kan, dat dit Kasteel het in tyd

van nood niet lang zou kunnen houden, waar op het ook niet aangelegt is.

Wel is waar, dat de Heer Landvoogd Antoni Paviljoen, na een ryp overleg met den Raad, hier twee waterbakken heeft laten maken, die ider 100 a 120 leggers water hielden, om al 't regen-water in te vangen; dog dit zeer pryzelyk middel zou hen in tyd van beleg niet lang kunnen helpen, en zy tegen 't beschietsen van buytenbaterien; door hare swakke muuren, die wel haast zouden inforten; niet kunnen gedekt werden.

Het staat by na midden in de Stad, van welke men over een Brug daar ingaat.

Het is van binnnen ter regterhand, als men 'er intreed, met een zeer fraje wooning voor den Heer Landvoogd, en ter linker met veel andre nette wooningen voor de bedienden der E. Maatschappy, en van een groot getal Pakhuizen, voorzien. Recht voor uyt heeft men de Kerk; tot welke men met trappen opklimt, en agter de huizen ter linker hand had men veel gemakken voor de Adfittenten en de bezetting; dog door 't verplaatzen van 't Comptoir na Nagapatam, en 't bouwen van zulk een aanzienlyke Vesting aldaar, kan dit Kasteel tot de vorige gebruyken niet meer dienen.

De gedaante van het zelve kan men by den Heer Baldeus, en by den Heer Havart, zien, welke laatste het met de Stad in zyne platte grond vertoond.

Het heeft wel vier, dog na de Stadszyde twee sterke punten, waar van 't geschut nu en dan de onzen al zeer goedé diensten gedaan heeft.

Het legt digt aan strand; dog zoodanig, dat 'er tusschen het strand, en 't Kasteel een Rievier loopt, die van 't Zuyden in de regen-tyd komt afftroemen; dog in de drooge tyd; of van Januari tot September, is zy zeer ondiep, of meest droog, hoewel 't water, dat van 't Noord-westen affakt, zynen loop meest door een diepe Rievier aan de Noord-zyde, behoud, komt eger te mond der Zee door die droogte zomtyds mede toe te spoelen.

Derde halve Myl buyten deze Rhecde legt een zandrif dat van de Rievier ontrent $\frac{3}{4}$ Myl Zeevaard strekkende; gelyker 2 Mylen om den Noord, by den hoek Sicericoerde ook een van $\frac{2}{3}$ Myl in Zee strekte, waarom men niet nader als op 6 a 7 vadem waters komen mag.

Behalven dit Kasteel (dat van grooten Oude als deze of gene gemeene schans in Eigen- dom al- Holland is) mitsgaders de huizen in hier. en eenige huizen buyten de Stad, (welke byzondere lieden toebehooren) heeft de E. Maatschappy hier nog

de Eilanden Erikan, en Mansjewaka, en eenige Ryft velden tot haar vermaak. Ook itaan de Dorpen Diramamy om de Zuyd, en Coepony, aan de Noord-zyde onder dit Kasteel.

Ooft-aan ontrent Strand plagt ook een huys te zyn, dat onder in Pakhuysenbestond, en boven een wagt huys was, waar op agt stukken geplant waren, behalven nog 2 punten en een sterkenberg op Armoni aan de Zuyd-zyde der Stad, en een aan de Noord-ster na 't N: W: dienende tot dekking van al de genoemde Soldaten, en zwarte Christenen daar ontrent woonende.

In oude tyden plagten hier veel lywaaten geschilderd, en ingezameld te werden, te weten,

Waaren hier valende, en van den Inlander gewild.

Tapifarassas Bloemwerk; en
Telpocans.
Saraffas.
Gobars; en andre zoorten.
Als ook wit Good
Guinees Lywaad.
Salampooris, fyn, en grof,
Moeris.
Bethilis.
Parcallen,
Tsjavonis.
Gekeperde Ginggangs.
Dito Chialones.
Allerley Roode Javaanze doeken.
Tapikitsjils.
Tapi Grandis.
Kajin Goolongs,

Welke kleeden wel 40 a 50 Mylen Landwaard in gemaakt, en herwaards afgebragt wierden.

Men wil, dat de Koningen van Siam voorheen eenig recht op Palleaeatta voorgewend, en dat zelf wel 5 onzer Landvoogden ettelijke jaren goude en zilvere Bloemen, ten teeken van onderdanigheid, door hunne Gezanten aan die Koningen zouden hebben doen aanbieden, waar aan ik veel reden heb om te twyffelen.

Van Orixia wrd hier met veel winst ook Padi of Neli Ryft, Gingeli-zaad Olie, Boter, Negros-Kleeden, Yzer, Honig, en geel wasch, hoewel niet heel zuyver, aangebragt, welke togt gins maar vier maanden duurde; op Arrakan, Pegu, en Tanassery geeft men hier goederen, tegen 8 a 10 ten honderd op vragt, waar van onder de Comptoiren self breeder, en van Tanassery komt hier weder Tin, dat by de Mooren zeer gewild is, en tot het vertinnen van haare potten gebruykt werd.

Waarom hier een fraeje verticring van Koper, Tin, Lood en van specyeren

plagt te zyn; dog zedert hier Landvoogden gelegen hebben, is den uyt-of inkoop zoo byter groot niet, en op geen stukken na by die tot Goleonda, en elders te vergelyken geweest, alzoo dit Comptoir, in 't midden van onze Zuyder-en Noorder Comptoiren leggende, voornamelyk maar diende, om te zien, of alle de Dienaars, op die Comptoiren, hun pligt wel waarnamen.

De E. Maatschappy heeft hier ook het voorregt, om alleen te mogen munten, dat in de Vetting plagt te geschieden, en aan de zelve boven de inkomsten der Tollen en van de Ryft-velden (die wel 25000 gl. belooopen) nog wel 35000 gl. jaarlyk winst geeft, alzoo al het goud, dat hier van de West-kust, of van Andragir, Jambi, van Japan, en Malakka aangebragt wierd, hier ook plagt versmolten te werden.

Op wat manier nu verder met het slaan der Pagoden, en het behande dezer muntstoffen, hier plagt geleefd te werden, kan men omstandig in de Heer Havarts Op- en Ondergang van Choromandel zien, alzoo die alles, daar ontrent, zeer nauwkeurig opgesteld heeft.

De Bedienden der E. Maatschappy plagten hier, met de bezetting, ontrent 150 a 160 mannen sterk te zyn.

Dewyl nu dit het Hoofd-Comptoir was, daar alle de andre Comptoiren hare zaaken en Boeken moesten verantwoorden, en alwaar door de menigvuldige lasten van verbeteringen van sehepen, gebouwen, &c: zwaare Soldyen, en alle andere noodige zaaken, zeer grootte onkosten vielen, die jaarlyks wel 90000 gl. en meer, na dat de lasten zwaar of licht waren, beliepen, zoo konden de winsten, onmogelyk toereyken, om die gedane onkosten goed te maken; maar men moest 'er jaarlyks nog veel by leggen, dat eger, na dat men de ruymte van 't Japans goud begon te krygen, zeer veranderd is, alzoo de Palleaeatte winsten jaarlyks veel hooger dan bevoers plagten te loopen.

Van ouds lagen hier de Landvoogden Landvan Choromandel, onder welke ook Bengale van den beginne af tot A°. 1655. plagt te staan, waar van de volgende Lyst de naamen opgeeft.

LYST der LANDVOOGDEN van CHOROMANDEL.

Na het slichten van het Kasteel Gelria is 't gezag eerst gevoerd door

Johan van Wezik, voorzitter.

Van A°. 1609. tot A°.

Wemmer van Berehem; Opperkoopman.

1612. 1613.
Hans

Ons
Recht
van de
Munt
hier.

voogden
van Cho-
roman-
del.

Lyst der
Land-
voogden
van Cho-
roman-
del.

Van CHOROMANDEL. 15

Hans de Haze, Extraordinaris Raad, en Directeur. 1615. 1616.
 Samuel Kind. 1616. 1617.
 Adolf Thomaffoon. Opperkoopman. 1617. 1619.
 Hans de Haze, als voren, en Commissaris. 1619. 1620.
 Andries Souris, Landvoogd, en Commissaris. 1620. 1625.
 Maarten Ybrandffoon, Directeur. 1625. 1630.
 ——— Landvoogd, en Directeur. 1630. 1632.
 Arent Gardenys, Extraordinaris Raad van India Landvoogd, en Directeur. 1632. Novemb. 1632.
 David Pieterffoon, voorfitter. 1632. 1633.
 Maarten Ysbrandffoon. Landvoogd, en Directeur Juli. 1633. 1636.
 Karel Reynierffoon. dito. 1636. 1638.
 Arent Gardenys, als voren. 1638. 1640.
 ——— Ordinaris Raad van India. 1640. 1643.
 16 Juli overleden.
 Arnold Heuffen, voorfitter, 23 Augü. 1643. 1644.
 ——— Landvoogd, en Directeur. 1644. 1650.
 ——— Extraordinaris Raad van India. 1650. 8 Oct. 1650.
 Laurens Pit (de Oude) Voorfitter. 1650. 1651.
 Jacob de Wit, Landvoogd. 30. Juli. 1651. 1651.
 31. Aug. overleden.
 Laurens Pit, voorzitter, op Mazulipatnam. 1651. 1652.
 Welke met de Heer Commissaris Steur, als Tweede van 't Gezantschap naden Koning van Golconda ging, om na zyne te rugge-komit als voorzitter op Mazulipatnam te blyven.
 ——— Landvoogd, en Directeur, April. 1652. 1659.
 ——— Extraordinaris Raad van India Juni. 1659. 1661.
 ——— Ordinaris Raad van India, 1661. 1 Juli 1663.
 Cornelis Speelman, Landvoogd, en Directeur. 12. Juni A°. 1663. 10. Octob. 1665. Ter ordre der Heeren Zeventienen opontboden na Batavia.
 Antoni Paviljoen, Dito. Dito. 10. Oct. A°. 1665. 1668.
 ——— Extraordinaris Raad. Octob. 1668. Oct. 1676.
 Jacques Caulier, Landvoogd, en Directeur, Octob. 1676. 1679. den 15 Nov. overleden.
 Willem Karel Hartfink, voorfitter. 7 Nov. 1679. 1681.

Jacob Joriffoon Pits, Extraordinaris Raad Commissaris, Landvoogd, en Directeur. 1681. 1685.
 ——— Ordinaris Raad. 1685. 20. Maart 1687.
 Laurens Pit (De Jonge) Landvoogd, en Directeur. 20. Maart 1687. 1690.
 Zyn Ed. vertrok na Nagapatam. 1690. 1693.
 ——— Extraordinaris Raad. 1693. Sept. 1698.
 Vertrok eerften Oct. 1699.
 Dirk Comans, Landvoogd en Directeur. 31. Sept. 1698. 1702.
 ——— Extraordinaris Raad. 1702. 25. Jul. 1705.
 Vertrok den 8. Oct. 1705.
 Joannes van Steeland. Landvoogd, en Directeur. 25. Juli 1705. 1710.
 Daniel Bernard, Guilliamffoon, Landvoogd en Directeur. 6 Octob. 1710. 1718.
 En komt A°. 1717. in Aug. in 't Vaderland.
 Adriaan de Visscher, Landvoogd, en Directeur. 12. Febr. 1716. 1718.
 Door de Heeren Zeventienen afgezet, en buyten eenig fatzoen, wegens zyn wangedrag na 't Vaderland opontboden (dat buyten voorbeeld is) en kort na zyn komst in Zeeland overleden.
 Gerard van West-reenen, Landvoogd, en Directeur. 1719. 1722.
 ——— Extraordinaris Raad. 1722. 1723.
 Dirk van Cloon, Landvoogd, en Directeur. 1723.
 Onder welken wakkeren Heer men hoopt, dat deze Kust, na veel groote en vry zware Schokken, zedert A°. 1716. geleeden, weder oplyken zal.
 De OPPERKOOPLIEDEN van PALLIACATTA.
 Joachim Assenburg. A°. 1645. tot A°. De Opperkooplieden van Palliacatta.
 Dirk de Hart. 1659.
 Pieter de Lange. 1666.
 Dirk de Hart. 1666. 1667.
 Pieter Smith. 1667. 1668.
 Jacques Caulier. 1668. 1669.
 .....
 Maarten Pit. 1675. 1677.
 Pieter Moutmaker. 1677. 1679.
 Willem Karel Hartfink. 1679. 1681.
 Pieter Vorwer. 1681. 1682.
 Joannes Huysman. 1682.
 Jacob Corbezier. 1687. 1687.
 Jan Faukonier. 1687. 1688.
 Jan Corte. 1689.
 Na A°. 1691. op NAGAPATAM.
 N. Van der Mede. 1710. 1710.
 Henrik Groufus. 1709. 1709.
 .....
 Pic-

Pieter van der Burg. 1709. 1720.
Dirk van Cloon. 1720. 1723.

De Bedienden
A^o. 1691.
nog hier.
En het
verdre
tot 1723.

De Bedienden, die A^o. 1691. na dat Palliacatta in een gemeen Comptoir veranderd was, hier nog waren, zyn deze:

Adriaan de Visscher, Koopman, en Opperhoofd.
Arnoldus Soolmans, onderkoopman, en Tweede.

Cornelis van der Wiel Onderkoopman, en Fiseaal, alzo alle Fiseaals op Choromandel onder den onafhankelyken Fiseaal tot Nagapatam staan.

Joannes Noot, Onderkoopman, en Commissaris over de Munt der E. Maatschappy.

Hector Alewynsoon, Onderkoopman, en Pakhuysmeester.

Henrik Groufius, Boekhouder, en opmaker der Factuuren.

Landwaard in heeft men hier van ouds her nog verseyde plaatskens gehad, daar veel handel gedreven werd, als, tot Cansjewarom (een dorp 20 a 21 Mylen ten Zuydweten van Palliacatta van Sadrapatam gelegen) Pomer (3 Mylen W. Z. West van Tripperil, wel 3 dagrylen van Palliacatta) Madrapati 10 a 11 Mylen Landwaard in, en meer andre, die wy voorbygaan.

Hier mede meynen wy 't voornaamste van dit laatste Zuyder-Comptoir gezegt te hebben, van de verdere bedienden die hier gelegen hebben, hebben wy geen nette lystten kunnen bekomen; hoewel alhier (zeer weynige uytgezonderd) 't zy aan de pen, 't zy in Krygs-dienst ten naaften by de zelve zyn, als die ons in Amboina zyn voorgekomen.

Tot A^o. 1723. heeft N: de Munt als Hoofd op Palliacatta gelegen, en is toen door Gofuinus Maire vervangen.

Na de Regeering van de Heer Laurens Pit (de Jonge) heeft hier met veel lof de Heer Dirk Komans geregeerd, gelyk zyn Ed: ook daar op Extraordinaris Raad van Indiën geworden is; dog de byzonderheden, onder zyne Regeering voorgevallen zyn my niet bekend.

Dat de Heer Joannes van Steeland veele Jaaren hier op de Kust gelegen heeft, blykt het ganfch werk van de Heer Hart door, en kan vooral z. D. pag. 194 gezien werden; maar wat 'er onder zyn Ed: Bestier als Gouverneur en Directeur van Choromandel voorgevallen is, wete ik niet te zeggen; en hoewel ik zyn Ed. zoon uytdukkelyk om dat gene, dat ider een weten mogt, door een van zyn Ed. Bloedverwanten verzogt hebbe, heeft egter dien

Heer my daar van niets kunnen opgeven, vermits 'er na de dood van zynen Heer Vader veel van deszeifs Papieren (en waarfchynlyk ook zulke, die my zekerlyk zouden hebben kunnen dienen) verbrand zyn.

Alleen heeft zyn Ed: nog gevonden de lyst van deze navolgende bedienden onder de Regeering van zynen Heer vader.

MEMORIE van de COMPTOIRS BEDIENDEN welke in 't Jaar 1709. op NAGAPATNAM zyn geweest.

De Heer Joannes van Steeland, Gouverneur en Directeur der Kuste Commandel met den Reforte van dien, &c.
De Heer Pieter van der Burg, Opperkoopman en Hoofd-administrateur;
De Heer Robert Weir, Opperkoopman en independent Fiseaal (Hoedanig hy 1708 al voorkomt.)

— Petrus de Nyffen, Koopman, Negotie Boekhouder en eerste Pakhuysmeester.

— Jan Martens zoon, Onderkoopman en Secretaris van Politie, en Justitie;

— Willem Wyland, Secretaris van de Weesmeesteren.

— Laurens Alewyns zoon, Secretaris van den Civilen of Stads Raad en der Commissarissen van de huwelykze zaaken.

— Hendrik Wightman, Onderkoopman en Cassier.

— Hendrik de la Haye, Onderkoopman en tweede Pakhuysmeester.

— Cornelis Stevenszoon, Onderkoopman en ordinaris gecommiteerde by 's E. Com: Negotie Pakhuysen.

— Laurens van Buytendyk, Onderkoopman en Negotie overdrager.

— Joannes Spits, Eerste Clercq ter Secretarye.

— Hendrik Dormieux, ontfanger van 's E. Comp. Revenuen.

— Pieter Vermeren, Zoldy-Boekhouder.

— Michiel Gyzen, Boekhouder van de Pakhuysen.

— Jan Gerrit Heye, dispencier en fabryk.

De Heer Joannes Groufius, Soldy-overdrager.

— Dirk van Cloon, Onderkoopman en Factuurhouder.

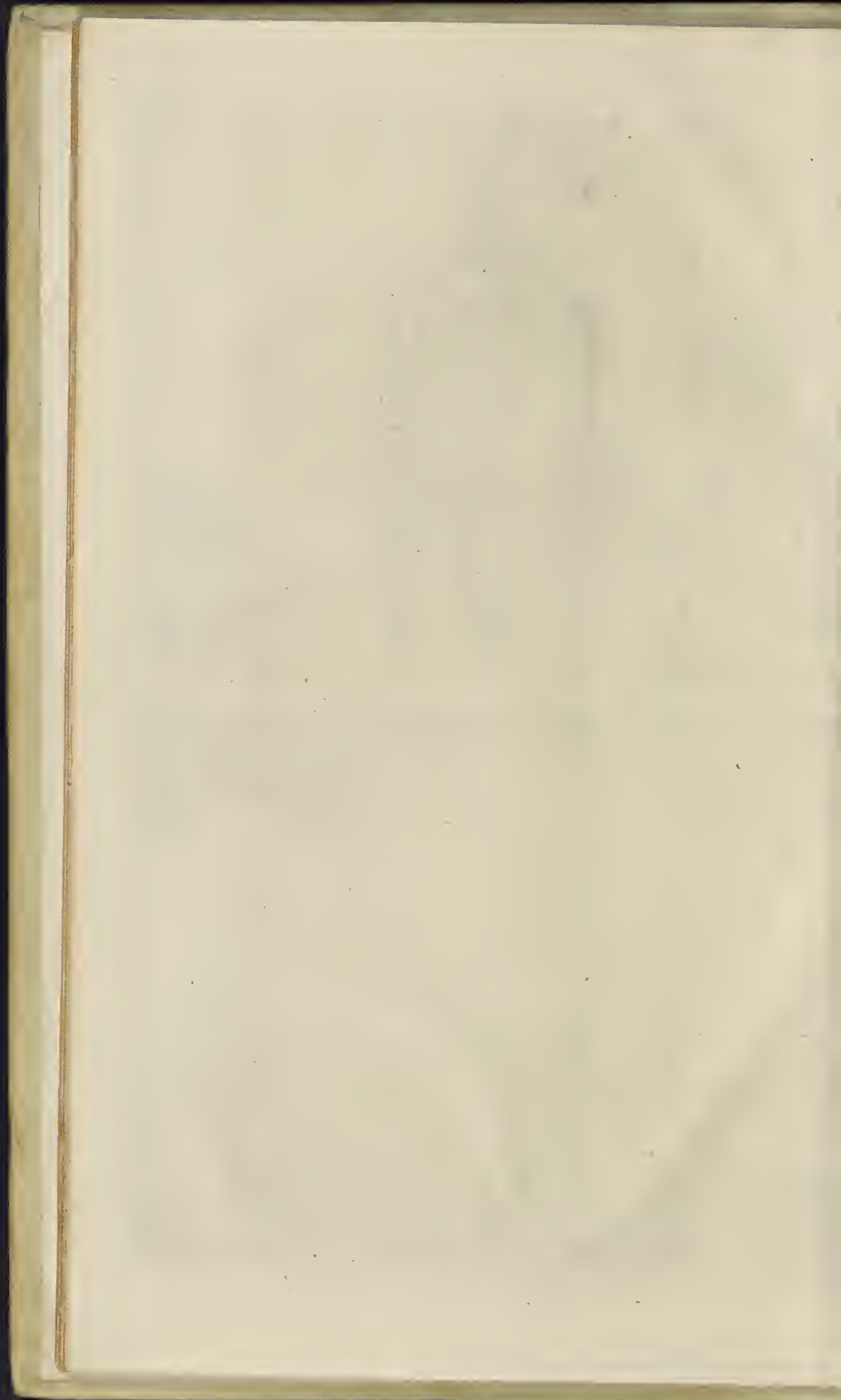
— Albert van Reede, Onderkoopman en Muntmeester.

— Jan Everts zoon, Opziender over de Equipage, en Strandmeester.

— Hans Jacobs zoon Castra, Capitain Luitenant en hoofd der munte

— Fre-

- De Heer Fredrik Sweel, } Vaandragers bin-
 — Thomas Sloor, } nen de Stadt.
 — Lodewyk Willem } Vaandragersbuy-
 Prins, } ten de Stadt.
 — Jan van Limbourg }
 — Cornelis Janszoon, } Boekhouders.
 — Theunis van Bild, }
 — Andries Zegenbaden, }
 — Joris Janszoon, }
 — Anthony van Dynfen, }
 — Jan La Gouche, }
 — Arnoldus Oosterharen, }
 — Jacobus Dormieux, }
 — Samuel de Wigman, }
 — Dirk Koorn, }
 — Hermanus Taarling, }
 — Pieter Willemszoon Ster-
 ling, }
 — Reynier Jacobszoon de }
 Vos, } Alle
 — Gerard Spits, } Adfi-
 — Joan Jacob Preyer, } stenten.
 — Vincent Born, }
 — Philippus Sweers, }
 — Willem Waffenberg, }
 — Joannes Koppenhol; }
 — Gasparus Prins, }
 — Wouter van Weede, }
 — Willem Spits, }
 — Jan Zuyderberg, }
 — Herman van Atarden-stoff. }

Ook had zyn Ed: nog gevonden de Tombe van Mevrouw, zyn Mama (Zal. Mem.) zoo als wy die hier, op zyn Ed: verzoek, by de Letters A: M: vertoonen.

Deze fraeje Tombe vertoond zig in de binnen-stad van Nagapatnam als een vierkant Gebouw van gebakken geslepenen steenen, en van zeer wel bereyde Kalk, in zoo verre, dat die eeuwen zou konnen verduuren Ider zyde deszelfs is breed 21, ende hoog (met de Kopere vergulde vleugel mede) 45 voeten. De Sark, binnen en in 't midden dezer Tombe verheven leggende, is een blaauwe Arduyn-steen, lang 8, breed 6 voeten, en met een verheven gebloemden rand vercierd, waar op het wapen, de Fortuyn in een Zee-schelp, afgebeeld, en waar onder in zeer nette uytgekaptte verhevene Romeynsche letteren het volgende Graffchrift te lezen is.

Beati qui Moriuntur in Domino.

Hier legt begraven d'Eerbare, Deugd, en Zedenryke Mevrouw

ANTHONIA NILO, Zaliger, Gemalinne van den Edelen Heer JOANNES van STEELANT, Gouverneur en Directeur dezer Kuste Choromandel, met den
 . V. DEEL.

reforte van dien; geboren tot Palleacatta, den 21. September, A^o. 1677. en in het Kraambedde den 13. November A^o. 1709. tot Nagapatnam in den Heere Onstapen, oud 32 Jaaren, 1 maand, en 23 dagen, hebbende in den Arm haar Edeles teeder jonger Soontje, kort voor haar overlyden dood ter Wereld gebragt.

Benevens haar Edele's Soonen PIETER van STEELANT, geboren tot Nagapatnam den 16. Januari A^o. 1705, en overleden ter Gem: plaats, den 25. Juni daar aan.

GASPAR van STEELANT, Geboren tot Mazulipatnam, den 24. Augusti A^o. 1702, en Overleden tot Nagapatnam, den 20. Februari A^o. 1707.

GASPAR van STEELANT, de Tweede van dien naam, geboren tot Nagapatnam, den 9. September A^o. 1707, en aldaar ook overleden den 29. September A^o. 1709.

Wyders in het Westen boven een der Bogen van deze Tombe is in de muur gemetzelde een effen Arduyn-steen, lang 8, en breed 1½ voeten, waar op mede met Verheven vergulde Romeynsche letteren dit onderstaande uytgehouden is.

Dees Tombe, ende Sark, hier onder zig beslyten,

Mevrouw van Steelant's Lyk, met vier van hare Spruyten.

't Geen aan haar sterfelyk was, word in dit Graf tot Siof.

't Onsterfelyk is by God, en zingt zyn heylig lof.

Ook is onder de Bogen dezer Tombe een Tralie-werk van Calcatour-hout, om de duurzaamheyd; het welke bruyngemarmerd, gelyk voor ieder dezer Bogen een Arduyn-steen opgang van twee treden gelegd is.

De Opmolger van de Heer van Steelant is geweest de Heer Daniel Bernard, welke van het Jaar 1710 tot 1716 de zaaken der E. Maatschappy alhier met zeer veel yver waargenomen, ende zeer veel dingen, welke hier al vry vervallen waren, verbeterd heeft.

De proeve van zyn Ed. Loffelyke Regeering is my gebleken daar in te bestaan, dat 'er in de vyf Boek-jaaren van A^o. 1710 tot 1715 aan winsten gl: 334733-17-12 meerder te boven gelegd, ende aan ongelden gl: 114845-11-6 minder bedragen, mitsgaders dan nog meerder aan Retouren (zoo men my bericht heeft) gl: 968569-5-9. afgezonden zyn, dan in de vorige vyf jaaren, schoon 'er in die eerste vyf Boek-jaaren etelyke tonnen Gouds minder tot voordzetting van den Lywaat-handel ontangen, dan in de vyf vorige jaaren aangebragt waren; buyten het welke dan de

winsten, naar mate van dien zoo veel grooter zouden geweest zyn.

Daar beneven heeft zyn Ed: by zyne Regeering ook geene bancqueroeten gehad; waar tegen men in de vyf vorige jaaren ettelyke tonnen Gouds aan bancqueroeten (zoo my bericht is) afgeschreven, behalven dat ook zyn Ed: de edelmoedigheid gehad heeft, om A^o. 1712 twee en dertig duyzend, drie honderd, en agt en tagtig gulden, welke zyn Ed: van tyd tot tyd, onder de benaming van Costumados, ten geschenk gegeven waren, in Compagnie's Cassa te tellen, en die aan de zelve goed te doen.

Onder andre zaken, gedurende zyn Ed: bestier alhier voorgevallen, verdiend ook groote opmerking de volgende weergadelooze storm, A^o. 1715. ontstaan.

Relaas wegens den zwaren

storm op den 27. en 28. November A^o. 1715. tot Nagapatnam beleefd, mitsgaders de schade en Destructie, daar door veroorzaakt.

Na dat het den geheelen dag van den 27. Novemb. goed handzaam weder was geweest, zag men tegens den avond rondom onzen Horizont de lugt ongemeen verdikken, die zeer laag en getrekt hangende zig in een genoegzaam zwarte zeer rare gedaante vertoonde, en voorbode schieen te wezen van het verschrikkelijk onweer, dat kort daar op volgde: want 's nagts ontrent 11 uren (weynig regen-vlagen voor af gegaan zynde) begonnen uyt het Noorden al eenige vry onguure dracy-winden hervoord te komen, dat tot middernacht toe Continueerde, wanneer de wind vervolgens uyt het Noord-westen zeer sterk optiak, en kort daar aan in een vechement storm veranderde, die ruim zes uren lang evengeweldig aanhield; de wind onder-tusschen van 't Noord-westen naar het Noord-Oost geloopt, wierd ontrent den morgenstond van den 28. Nov. vlak Oost; dog verhep kort daar op naar 't Zuyden, en Z. Z. zonder dat de getadige verwisseling van het eene oird in het ander, de wind het alleminst deed verzagten, ter contrari even staag met vernieuwde rukken zoo fel uytberitende, dat het geluyd daar van veel eer na donderslagen, dan het ruyfsehen des winds, geleck, dermaten, dat 'er d'aarde van dreunde; des veele hun ook Imagineeren, dezen terribelen storm met aardbeeving zoude zyn vermengd geweest.

Yffelyk was het om te zien, hoe de Zee, door tusschen-komst van het Naaspring der nieuwe Mane, in den vroegen

ogtent-stond van den 28. voormeld reeds vry hooger, dan ordinair, grezen, van den Oolten-wind aangedreven en opgejaagd, het water in de Rievier (of eygentlyk ter plaatse daar de Rievier nu door de Zee overweldigd, te voren langs de boorden der Stad plagt heen te vloejen) in minder dan een half quartier uren wel vier voeten hooger opheite, terwyl de Zee zeer hoog over de Sandplaat (welke de Rievier bevorens nier alleen van de Zee atfcheyde, maar ook het voorland, waar op de Zee plagt te breeken, en d'eenige beschutting der Stad was) henen, en los op de Stad anrollende, zoo afgryfselyk verbolgen aansloeg, dat het te dugten stond, de ganfche Stad, waar van de Noord-zyde voor 't meereendeel reeds overstromd was, door dat verwaarlyk Element verslonden zoude zyn geworden; dog hy, die de Zee hare plaatzen aangewezen en beperkt heeft, stuytte de zelve nu ook nog tydig in haren aanwasch, doende den wind, als reeds gezegt, in en door het Zuyden na het Weiter-Oird schieten, en de wateren daar door allenskens af, en henen vlieten.

De schade, welke men allereerst gewaar wierd, dat deze zware storm veroorzaakte, was het wegnemen der panen van de daken, makende alzo opening voor het instorten van den regen, die nu en dan hoewel niet zeer sterk, by poozen viel, zonder dat het mogelyk was in den stik-donken nacht daar tegen zoo min, als tot verhoedinge van verdere schade iets ter hand te slaan, ieder zig te vreden houdende het lyf te bergen, tot dat de dag van den 28. dito, die in dit ongeval door het ongemeen verlangen veel langer, als ordinair schieen te vertoeven, aanbrak, wanneer de gedaante der Stad veel eer een geruineerd bosch, dan een geregleerde plaats vertoonde: want alle de boomen, welke (b zonder in de binnen-Stad in dreven geplant) het beste cicraad der zelve uytmaakten, daar onder zelfs veele oude die lange jaaren gestaan hadden, waren, of met wortel en al geheel uyt de grond gerukt, of de takken van de stammen getcheurd, die door malkanderen henen geslingerd, wyd en zyd verspreyd op veele plaatzen het gebuuyk der straten derwyte beletten, dat men onder en over verfehede nedergetlagen boomen en takken kruypen en klauteren moest.

Onder de wooningen der E. Compagnie in de binnen-Stad (die van het Kanceel hebben weynig last geleden) welke zoo aan daken, muuren, deuren, vensters, sloten, enz. befehaidigd waren geworden, telde men die van den Ed: Heer Gou-

Gouverneur, en de daar naaft aanftaande Secretarye; voords het huys van den Fiscaal, van den Adigaar, van den Secretaris, van den Dipensier, en van den Stierman, mitsgaders de Pak-zaal in het Kasteel, de Corps Du Guardes der Militairen, zoo op de wallen van het zelve Fort, als de binnen-ftad, de Kruyt-molen, de huysingen der Matrooſen op ſtrand, en andre eygen wooningen van de E. Comptoir Dienaaren, en der zelve weduwen, gelyk mede eenige van 's E. Comptoir Pakhuysen; dog de effecten in de zelve met matten en Prefennings behoorlyk verzorgd, zyn onbeſchadigd gebleven; daar en tegen zyn in het Equipagie Pakhuys op Strand (de deur door de ſterk aanrollende Zee in ſtukken geflagen wezende) eenige prefennings, een party Cayer, en andre kleinigheden van weynig waarde weggeſpoeld.

De Phaen (zekere groote Malabaarze Vaartuygen met drie Maſten, welke 150 pakken met Lywaaten konnen vervoeren) Coylang, en Margiecolle, na Jaarlyke gewoonte alhier op de wal gehaald, raakten 's morgens vroeg in weerwil van alle ingefpannen kragten, en onaangezien reeds aan ankers en dreggen valt gezorgd lagen, vlot, en terwyl de ſtierman opzichter over 's E. Comptoir Equipagie met zyne verdre Zeevarende, het wegdryven der zelve Vaartuygen tragten te verhoeden, liep de Phaer Margiecolle zoo geweldig met de voorſteven tegen een van de huysingen der Matroozen aan, dat in 2 a 3 ſtooten de Voormuur en het dak cenſlags ter nederſtorten; maar de voorſt. Vaartuygen zelfs zyn evndelyk niet alleen behouden gebleven, maar tot verwondering ook weynig of niet beſchadigd geworden.

Daarentegen is het Hoofd by de Poort Amſterdam, alwaar de Goderen geloſt en afgeſcheept werden, nevens de Kraan, met het gene voorts daar toe behoorde, aan ſtukken en weggeſlagen, zynde na verloop van 3 a 4 dagen ontrent twee uren van hier te Landewaard, in het gebied van den Landheer, niet alleen een goed gedeelte der Phaeren, palmeeren, &c: van het zelve hoofd, maar ook de Kraanbalk, of ſtander, wel weder, dog zoo beſchadigd gevonden, dat de zelve onmogelyk op nieuw tot een ſtander zal konnen geemployeerd werden.

Het Proviant-huysje van den Caſſier, en dat gene waar in de Equipagie-opzichter de Prefennings, Gereedſchappen, &c: tot het loſſen en laaden van ſchepen, en andre Vaartuygen vereyſchende, pleeg te bergen, dicht by voorſt: hoofd geſtaan hebbende, zyn mede ter neder geſtort, en een gedeelte van het Calcatour-

hout, dat daar tegen aan geſtapeld lag, weggeſpoeld.

De houten brug aan de Poort Amſterdam, welke gemeenſchap maakte met de binnen en buyten-ftad, het geweldig Rammeyn der Zee niet konnende wederſtaan, wierd mede ten eenemaal met het gene daar aan aard-en nagel-vaſt was, weggeſlagen, en weſtwaard op langs de Gordyn, welke de buyten-en binnen-ftad aan die zyde van den anderen ſcheyd, digt by de gragt van het Kasteel nedergevoeren; maar onbegrypelyk is het, hoe de valbrug digt tegen de Poort overgehaald, uyt zyn ſterke henzels en ſloten heeft konnen werden gerukt, gelyk egter geſchied, en te verwonderen zy, die ganſche Poort, en naby gelegen Waterpas (waar van de Palmere Pag'er t'eenemaal weg is) niet teffens wierd vernietigt, zynde voorſt: Valbrug vervolgens Noordwaards heen gedreven, onder een party uyt de grond gerukte, in malkanderen geflingerde boomen verward en vaſt geraakt, nog wedergevonden.

Voorts was het in de buyten-ftad al immers zoo boos als in de binnen-ftad, principaal langs het Strand: want van het Zuyder-deel af tot aan het eynde der Noord-zyde, tot aan de punt Scheffeldocks-Haven (die mede veel geleden heeft) zag men geen een huys groot of klein onbeſchadigd; maar nog erger was het voorby de zelve wagt plaats, naar de buyten-wal toe, alwaar geheele eygen huysen (dat verſcheyde ſtranders nog het leven gekoſt heeft) ter nedergeploft lagen, ja ook van veele niet anders overgebleven was, dan het bloote fundament, en eenige puynhoopen van de verbryzelde ſteenen en pannen, alle het welke niet min deelyk om te zien, als naar en hertbrekend om te hooren was, het erbarinelyk gehuyt en gekryſt der genen, welke naaft aan ſtrand gezeten waren geweest, en ook de grootſte ſchade niet alleen ontrent de ruine harer wooningen, maar in het wegſpoelen van 't gene voorts tot voedzelen dekzel ſtrekt, geleden hadden, vele van dien daar mede alles verloren hebbende, wat zy in de wereld bezaten.

Dus zag men aan allen zyden niet als voorwerpen van droefheyd, medelyden, en afgrven.

D'aarde Velling-werken langs de wallen der buyten-ftad vond men voor het meerendeel onder de voet geworpen, de wagt huysen, daar op ſtaande, aan daken, deuren en venſters zeer beſchadigd; dog de wal zelfs na mate der algemeene deſtructie, nog redelyk wel geconditioneerd, excepto het Vak van de Poort Zeelandia, anders de Poort China, tot aan de Zee-punt zelfs nedergezakt, mitsgaders de

Palmeere Pagger van die wagt-plaats weggespoeld, gelyk ook de meeste Palmeeren in stede van Pallissaaden op verscheide plaatzen der buyten-stads wal gesteld, aan de grond waren afgebroken; maar het geboomte gedurende de Regeering van den President Heer Gouverneur, zoo verre dat successive heeft konnen bezorgd werden, Pallissaads gewyze digt aan den anderen, tot dekking van de Stad op gezegde wallen, welke anders bloot en open lagen, geplant, heeft weynig schade geleden, als zynde tegen het doorbreken van het Noorder-Moesson, ter ordre van welgemelden Heer Gouverneur behoorlyk geknot geworden.

De Phaaren, Tsjampans, en andre groote en kleene Vaartuygen der Barkiers, mitsgaders de Chaloeppen van de E. Compagnie, langs het strand in de buyten-stad ter vertimmering, als andersins, op de wal gehaald, wierden zommige d'een tegen de andre in stukken gestooten, andre door de felle aansporing der Zee, tegen de grond te bersten, of het ondersten boven geslagen; drie Phaaren en een Tsjampan, wierden met de Zee voorby de punt Amsterdam tegen de Gordyn nedergeflaakt, en dat zoo na by de gragt van het Kasteel, dat het geschapen stonde het steenen verlaat, waar door het overvloedig water uyt de gragt werd geloosd, en nu ook nog tot afschutting van het Zee-water diend, overhoop ende Vaartuygen in de gragt zouden geraken, gelyk reeds al een Chialeng (een soort van Inlandsche kleene reeivaartuygen, welke men tot het lossen en laden der goederen gebruykt) over 't zelve verlaat daar in gevallen, dog zonder eenige schade aan de muurage van het Kasteel gezonken was.

Veele van de vermiste zoo groote als kleene Vaartuygen der Barkiers eyndelyk in de dorpen der E. Comptoir, en verder landwaard, onder het gebied van Tokosie Ragie (broeder van den Tansjouwerien Vorst) weder gevonden wierden door de bedienden van den zelve Tokosie Ragie eerst wel aangehouden, maar eger na veel over-en wedschryven, en onder bedekte handvulling van de eygejaar, weder geslaakt; dog de E. Compie. twee groote Chialengen ten dienst van den Heer Gouverneur en Fiscaal geapproprierd, van hier mede weggedreven, kost en schadeloos geresitueerd.

Alle voorsz. schade, destructie, &c. zoo wel by de E. Comptoir privatelyk, als des zelis dienaaren, en de verdere Inwoonderen, 't zy Christenen, Mooren, of Heydenen geleden, is op verre na nog niet te Compareeren met het wegspoelen van het Strand, aan de overzyde der Rievier, of wel die reep Lands, wel-

ke met verscheide hooge Sand-heuvelen bezet, de Rievier van de Zee als voorwaards reeds aangemerkt, afscheyde, ende eenige beschuttinge der Stad, tegen het aantorten der Zee voort te weeren, nu recht voor de Stad geheelyk dermaten afgenomen, en gemelde heuvelen, excepto een, waar van nog wat is overgebleven, zoodanig geslecht, dat continueel door de Zee overgespoeld, en het Zee-water in de rievier gestort wierd, invoegen dat by zoo verre den Almagtigen deze Stad niet merkelyk bewaard, de zelve, by het minste onstuymig weder uyt Zee, altoos last lyden zal; men swyge niet slegts uyt vreeze; maar ook om dat het niet te voorzien is, wat ons niet al zoude konnen overkomen, wanneer andermaal zoo zwaren storm moesten uytstaan; want dan zoude het, na alle vermoeden erger worden, dan het nu geweest zy, om dat de geheele voorbrug weg is, daar het water eerst nog lange, zelfs gedurende dezen storm voor wierd opgehouden, en men vaststellen moet, dat kort voor dat de wind uyt het Oosten naar het Zuyden schoot, zoodanig eerst is afgenomen, als wanneer men ook in minder dan een half quartier uurs het water ruym vier voeten zag opzeten, weshalven daar uyt dan ligteylyk af te meten is, wat onheyl deze plaats overgekomen zoude zyn, zoo die goede God daar inne niet hoogtydig hadde voorzien, die dan ook gebeden blyft de Stad met zyne inwoonderen voor alle verdere schade ten ruïne te bewaaren.

Voords diend in 't algemeen nog gemarkueerd, dat deze grouwelyke storm, welkers weergaa volgens d'algemeene getuygenis in ruym dertig Jaaren, om dezen oird niet beleefd geworden is, genoegzaam het gansch Compas rondge-loopen, en van alle zyden even feldoorgeblazen heeft, gelyk dat aan de meergemelde boomen klaarlyk was te zien, dewyl die zommige Oost, andre West, ook Noord-en Zuyd-waards gestrekt lagen; waar by nog in aanmerkinge komt, dat al kort na den storm de bladeren en jonge takken, zoo wel van de nedergeslagen als der staande gebleven-boomen, niet slegts verdord, maar zelfs verschoeid waren, invoegen het verhaal van zommigen, die in den donkeren nacht genoodzaakt waren uyt hunne wooning op de straat te vlugten, niet onwaarschynelyk te voren komt, dat namentlyk zware Blixem-stralen, ja, zoo zommige zeggen, heele brokken vuurs, van den hemel zouden gevallen wezen.

De Patnams, of Visschers, bewooners van het Visschers-dorp, aan de overzyde der Rievier bezuyden deze Stad gelegen,

gen, hadden hun al heel tydig met de vlugt gefalveerd, hoewel men vast-stellen mag, zulks noodeloos geweest zy, om dat der zelve huyzingen zoo weynig geleden hebben; maar daarentegen was de vlugt der genen, die benoorden de Stad gezeten waren vry noodzakelyker, alzo daar niet alleen veele huysjens om, en weg gewacyd, maar de Zee ook een groot stuk van den heuvel, daar de zelve opgebouwd zyn, medegenomen heeft; dog het berigt, dat alle de huizen op 4 a 5 na ingestort zouden wezen, is onwaar bevonden, des men supponeert dit berigt na mate der vreeze, waar mede die arme Visschers ingenomen waren, is gedaan geworden.

Het huys, en de thuyt van de E. Compagnie aan de Pagood China, waren mede deerlyk gehavend, als zynde de meeste pannin en daken weggewacyd, en in stukken gevallen, de spanwerken op veele plaatzen gebroken, en ingebogen, alle schoone fruyt-boomen in de thuyt byzonder beschadigd, en van takken ontbloot, weynige der Areek-boomen staande gebleven, en een groot gedeelte der Wyngaarden aan de Oost-zyde van den thuyt met de steene Pilaaren, en Palmceeren, waar langs de zelve geleyd waren, nedergestort, en vernield, mitsgaders buyten den zelve thuyt veel zware boomen nedergevelde, invoegen de eeraat van die buyten-plaats niet alleen weg, maar zelfs zoodanig toegesteld, is, dat buyten een totale omkeeringe niet veel crger konde wezen.

Des E. Comps. hier om her leggende dorpen hebben mede haar aandeel in de algemeen geledene schade, zoo wel in opzigt van den Landbouw, het betaal, als van de huyzingen der inwoonderen gehad; want alle het zout, zoo van de E. Compagnie, als den Inlander, ist' eenemaal, en meer als de helft van het gezacy der duurzame en onduurzame Neli, (of Ryft in de bolster, anders Padi genoemd) Pessane (het groote beste gewatich van Ryft) en Kare (het kleen en slegste gewatich van dien) weggespoeld, mitsgaders een zeer groote menigte steene en aarde huizen, zoo ingestort, als van der zelve pannin en stroo-daken beroofd, en beschadigd; daarentegen zyn van de Chianderys of rust-plaatzen der E. Compagnie in de zelve dorpen staande, niet meer als drie van de pannin der daken ontbloot.

Van onze nabuuren de Deenen heeft men berigt, dat de zelve in en aan haar Residentie-plaats Trangabare geen zonderlinge schade geleden hebben, waar uyt onk t'effens is af te meeten, dat deze storm aldaar niet zoo geweldig, als wel te dezer plaatze, en verder om de

Zuyd, heeft gegrassieerd, navolgens het advys deswegen erlangt.

Dat in het leger van Kando Wiftra Pauw, en Calosie Pandidaar, van wegen den Tansjouwerien Vorst, tegen den Theuver Heer te velde leggende, wel 80 a 90 menschen, een party paarden, en beesten, zouden wezen verongelukt, mitsgaders door het instorten van een zware verwulde steene Chiandery, of rust-plaats, wel 40 a 50 reyzigers verpletterd, terwyl getuigt werd, dezen zelve storm tot in de Landen van T. itsjenapally, en nog verder westwaard op, ongemeen hard geweest, en daar door zeer groote schade gecaufieerd zoude zyn, dog derwegen heeft men tot nu toe geen particulariteyten vernomen.

Op de Comptoirn Palliacatta, Sadrapatnam, en Porto Novo, is dit quaad weer niet gevoeld; maar wel tot Tegepatnam, van waar de Resident, Joannes Dormieux, by Schryvens van primo dezer bericht, dat op den 27. Novemb. 's avonds, en den daar aan volgende nacht nyt den Noord-wetten, en Noorden, en zware storm gewacied hadde, waar door veroorzaakt was, dat het spanwerk van het klophuys, na by de Logie staande, voor een gedeelte was ingestort, en het nverige zoodanig ingebogen, dat mede dreygde te volgen Vooris dat de muuren, eenige kamers, waar van de daken bevnrens al zyn te gronde geraakt, op verscheyde plaatzen voor een gedeelte waren nedergefallen, en de ring-muur der Logie aan de Zuyd-zyde van de Binnen-muur geweken was.

Aldus na d'ingekregen berigten ter Ordonnantie van den Edelen Heer Choromandels Gouverneur en Directeur, Daniel Bernard, opgesteld, tot Nagapatnam, den 20. Decemb. Anno 1715.

Veel andre fraeje zaaken, zyn by zyn Ed. tyd met zeer veel omzigtigheyd ten besten der E. Maatschappy behandeld.

Dog zoo loffelyk nu als het deze Heer hier gemaakt heeft, zoo slegt heeft zyn vervanger, de Heer Adriaan de Visscher het hier laten leggen, waar van wy reeds 't noodige in de Lyft der Landvoogden gezegt hebben.

Dat de Heer van Westreenen een geheel andren voet, en die van een voorzigtig en zeer loffelyk bestier gehouden heeft, ziet men daar aan klaar, dat zyn Ed: door de Heeren Zeventienien niet alleen Extraordinaris Raad van India gemaakt, maar ook na Batavia geroepen is, om aan de honge Tafel het werk van ganseh Indien door zyne goede en wyzeadvyzen te hel-

pen ondersteunen. Wat nu den Heer van Cloon belangt, die veel jaaren op deze Kust gelegen heeft, van den zelven verwagt men niet anders, dan dat deze Kust, na zoo veele bevorens geledene wederweerdigheden, in 't korte een geheel andre gedaante krygen, ende dat zyn Ed: by de eerste gelegenheid, van de Heeren Meesters ten goede zal gedagt werden.

Mazulipatam, het eerste Noorder Comptoir, beschreven.

Wy seheyden dan hier mede van de Zuyder Comptoiren, en gaan nu tot die, om de Noord leggen, om die ook in haar binnen te beschouwen, over.

Het eerste Comptoir, dat ons om de Noord voorkomt, is in de Stad Mazulipatam, die wel eer mede onder den Koning van Bisnagar stond, zy legt welaan de Zee; maar men kan 'er van Palleacatta (gelyk de Heer Havart die weg, by gelegenheid van de opreyze van de Heer Pieter Smith na Goleconda, in 't breede beschryfd) ook te land komen; dog zy duurd wat lang, en werd weynig gebruykt, altoos de voornoemde Heer Smit, den 17. Novemb. van Palleacatta vertrokken, quam den 28. dito, na een reyze van ontrent 12 dagen, eerst tot Mazulipatam aan.

Hy quam allereerst by Mansjewaka, by drie Tanken (of waterplaatzen, daar men met trappen ingaat) by een Heydensche begraaf plaats, en by een witte kleine Tempel, aan de Afgodin Ganga toegeeygend, zynde het dorp, daar deze Heer toen zyn verblyf nam, aan de E. Maatschappy Ao. 1640. al door den laaften Keyzer van Carnatica, Seringa Raja, gesehonken.

Het is van een matige grootte, meest van Landbouwers bewoond, met veel Alappus-boomen en van twee Thuynen, vol groente, en Pisang-boomen, voorzien.

Aan de vier hoeken deszelfs zyn vier Tempels, en wat verder veel beeltenissen van Olifanten, en Peerden met haar berders, van aard gebakken, en ter een der Zee-Goden, door de Visschers daar ter nedergesteld.

De tweede dag reysde zyn Ed: door de dorpen Iropalewalem, (waar in behalven verscheide minder Tempels, een groote Pagode is) Pawani (dat twee kleine Tempels heeft) Kolloer (waar in men ook twee Tempels vind) Perganam, (waar in een Tempel is) Teenboer, (dat twee Tempels heeft aan Esvara, en Wistnoe toegeeygend) Oerpeer, Apapeeram, (welke twee 'er ieder een hebben) Netam (dat 'er drie heeft) Ayoer, Golepalem, Koermageram, Mangapoeram, Tjamapoeram, Santraspilly, Gonespositoe, Rampoeram, Perioltponden, en Koe-

Den weg van Palleacatta daar na toe.

kamporam, waar in hy toen bleef.

In de derde dag-reyze ontmoette zyn Ed: de Dorpen Sjeloe, voor welkers ingang een steene Tempel is, die zig boven plat vertoond, Manarapoloer, katapoloer, een vierkantige Vesting van aarde, aan ieder hoek met een rondel, en met eenige 'er tusschen beyden, hebbende rondom zich een groot dorp, waar in een Moorische en een Heydensche Tempel, met een Tank er by is, gelyk men die by de meeste Tempels der Heydenen, en zomtyds wel 2 a 3 er by vind, verder ging zyn Ed: door de dorpen Maniamotoer, Sjindlamare Kolloer, daar een Pagode, en Tank is) Arkonda, en quam in zyn rust-plaats Poendeer, onder welk dorp ook 't vlekje Kodoer stond. Hier had men ook twee Pagoden, nevens een Plantagie, twee groote Tanken, en een Mesdij, met een bequame verblyf-plaats. Ook was dit dorp vyf Mylen van de Zee gelegen.

In de vierde dag-reyze trok zyn Ed: door de dorpen, Jakatieni palem (dat twee Plantagien, en zoo veel Tanken, en Pagoden, heeft) Aranweer (waar voort twee pruytjens van een Rievier, behalven ook nog de groote Rievier Soernamakie, leggen, Kaploer (daar drie Plantagien, en vyf Pagoden zyn) Koetswara, en Wond-Sieliponeer, ontmoetende verder een Poecat, alwaar de doortrekker zyn naam, hoedanigheid; waar zyn reyze na toe strekt, enz. aangeven moet, waar op dan zyn goederen met een rood merk geteekend werden, 't geen hy weer aan een andre poort, ten teeken dat hy verlof heeft, om twee groote dorpen door te trekken, vertoond.

Daar na quam zyn Ed: by de Vesting Karcer, anders wel Kadewedoe genaamd, waar by hy twee Plantagien, drie Tanken, twee Betel-of Siri Thuynen, en twee Pagoden vond.

Voorts quam hy in Sjillakoer dat mede een Tank, en twee Pagoden heeft, in Kottoerpalem, in 't groot Dorp Gomdoer, daar veel thuynen waren, nevens een steene Pagode met een voorhof vol steene Pilaaren, Edeedwara, trekkende over de groote Rievier Sanga, waar na hy in 't dorp Indoer quam, daar hy zyne rust nam. Hy vond 'er voor aan een Pagood met een gekroonde Afgod, gelyk ook agter, nevens een groote Tank, een traetje Plantagie van Tamairindeboomen.

In de vyfde dag-reyze trok zyn Ed: door 't dorp Maremunenoer, waar in twee Pagoden (in een van welke een gekroonde Afgod was) een Plantagie, drie putten, en twee Tanken waren, ook quam hy te Koertepilly, te Kondapalem, in 't geboorte leggende, te Beddepondi,

depondi, dat een Pagode, die boven plat is, en een vry groote Tank heeft, te Kommelepondi (waar in een zeer groote Tank met een schut-dyk van veertig roeden in delengte is, door welke een groote vlakke van Ryftvelden bevoogigd werd) te Gorawindapoeram, Tsjoctepalem, te Werennakannapoer, te Doederapigoar (waar by een Tank van 225 roeden in de lengte is) te Kakatoer (daar een steene Pagode met zyn Afgod is) te Sjemmengonta, te Jaddepalen, en te Sjelimchanpeent.

Daar na ontmoette hy een gelykftrekende steene brug, ter linker hand met een boord van anderhalve voet hoog, waar onder zig twee waterloopen verdeelen, die 't water rondom na de Ryftvelden brengen; en over die brug is een steene verblyf-plaats.

Eyndelyk quam hy in Niloer, een vry groote Stad, die met Aarde Wallen, en meest met een sterke gragt omringd, en met 12 bolwerken versterkt is; behalven dat zy na de West-kant binnen de Vesten nog een aarde Vesting heeft, waar in de Landvoogd woond. Men heeft 'er een rechte straat in, die van de eene tot de andre Poort honderd vyftig Roeden lang, en zeer breed, maar ongeplaveyd is. Men heeft een Mesjdij, en drie Pagoden in den omtrek van de Wal, behalven dat 'er aan de Zuyd-Ooster, en Noord-Ooster zyde nog zeer veel waren, ook zeyden de Ingezetenen, dat in oude tyden hier in 363 Pagoden geweest zyn. Daar is ook een zeer groote Tank, zoo wyd als men overzien kan.

Buyten de Noorder Poort was het dorp Nawaabpeent, dicht by de Rievier Penna, (ontrent een vierde van een myl wyd, dog in 't droog Sayzoen doorwaadbaar) gelegen, waar in een zeer groote Pagode met zyn Afgod is, die men ettelyke Mylen verre zien kan, met nog een kleiner, en een Plantagie van boomen, op welke zich ongelooflyk veel Aapen onthouden. Ook zyn hier twee gragten, uyt de Rievier Penna geleyd, twaalf voet wyd, en na mate van dien ook diep, en meest uyt de klippen door een van de Carnatische Keyzeren, die ze aan de groote Tank bragt, gegraven.

Op de zesde dag trok zyn Ed: door de dorpen Pergopaar, (daar een verval Pagode is) Koer, dat een tamelyk groot Dorp, en van een steene en drie andre Pagoden, nevens een Tank; vierputten, en twee Siri-thuynen en van veel Ryft en Padi-velden voorzien is. Daar na by de Dorpen Roweloer (daar veel Pagoden zyn,) Baswapalam, Gondelampaar, Dammigonta, Mopoer, Aloer, Nandipalem en Sjuweldindi (daar veel Sout-pannen wa-

ren) gekomen zynde, zoo heeft zyn Ed: 't laatste tot zyn rust-plaats verkoren.

Op de zevende dag trok zyn Ed: na dat hy over de Rievier Sippleer, en voorby eenige Sout-pannen gekomen was, door de Dorpen Tommelepeent, Pinna-gropalem, Gaulapalem, Lingelapilli, Sinnegapalem, Karlepalem, Rammelapalam (daar de E. Maatschappy een Logie plag te hebben) Tsjakiferta, en quam in 't Dorp Karera, daar hy rustte.

Op de agtste dag quam zyn Ed: nade Rievier Maneer overgetrokken te zyn, in de Dorpen Bingenapilli, Pakaal, Sjelpagondi, Paskoederoe, Anantawaram, waar na zyn Ed: over de zoute Rievier Opeleer getrokken zynde, in het rust-Dorp Pantena-Aloer quam.

De negende dag quam zyn Ed: in de dorpen Aloer, Sjenperla, en, na het trekken op de Rievier Moedigoendi, in 't Dorp Oeliffi, ging over de Rievier Gondakama, en trok verder door de Dorpen Amenabel, Madsjewaram, Pinne-, en Pedde-Gedsjam, twee dorpen waar ontrent, volgens 't bericht der Inlanders, de Portugeezen een Stad gehad hebben, toen Mazulipatam nog maar enkel modder, en een bolch was, by welke Stad toen ook een Rievier was, die nu niet meer gevonden, en metter tyd bevonden wierd uytgedroogd te zyn. Verder trok zyn Ed. door Karrakoedroer, Pandelapilli, Aanmeli, Nainpilli, en nam te Weentepalem zyn ruste.

Op de tiende dag trok zyn Ed: door Sjjirala, Perala, Bapatla, Kondabatlapalem, en Jemmarideipaar, quam, na dat over de Rievier Monteleeer geraakt was, in de Dorpen Petapoeli, of Nisapatam, Jandsjelikodroer, en eyndelyk te Jaandfeli, daar hy zyn rust nam.

Op den elfden dag trok hy door Sjan-dewaal, Sjerockepilli, Kawoer, Golepilli, Kannegaal, Watipoel, Poliweer (alwaar de Engelsen een Logie plegen te hebben, en daar men de Rievier Kisna overvaren moet) Amidalanka (dat op een Eyland, door de Kisna alomme bekab-beld, legt) Pantaarlanka (dat ook een Eyland, door deze Rievier gemaakt, is) Boergalanka (dat zig ook als een Eyland vertoond) en voorby 't welke een rust-plaats, van gebakken-steen gemetfeld, is, Narrekodroer, Sippleer, Jecrelegedda, Sjittoer, Wokkelagedda, en Gentizaal, en quam op den twaalfden dag, na dat hy door de Dorpen Mallaysjittoer, Mallewal, Risapeent, Corgoepent, Ingoederoe, Irepilli, en Malaram getrokken was, eerst tot Mazulipatam, waar uyt men klaar genoeg bespeuren kan, hoe veel tyd men van nooden heeft, om die Reyze te land te doen, en dat die Stad

Stad al zeer verre van Palleacatta afgelegen is.

Nader beschryving van de Stad.

Mazulipatam is de Hoofd-plaats, waar onder alle de Noorder-Comptoiren staan, en waar na toe die al hare boeken ter verantwoording zenden moeten, gelyk dit Comptoir die weer aan het Comptoir Nagapatam verantwoord.

De naam der zelve is Mazulipatam, dat Viich stad betekend, waarfehynelyk, om dat de Rivier, waar aan zy legt, vol Vifch gelyk zy vol Caymansis. Zy is egter niet zeer gezond, alzo men hier om strecks veel moerassen heeft, die in deeze tyd een vervaarlyke ftank, koortfen, en een haaltige dood, veroorzaaken.

Zy legt ontrent op 17 Graden, N. Breedte, aan een fehooone groote Rivier, die twee uytgangen; de eene regt uyt in Zee, en de ander benoorden aan 't Suri-dorp heeft, dog die wel een myl van de Rheede, en zeer vermakelyk gelegen is. Het is een fraeje groote Stad, met eenige breedte dog nieft nauwe ftaaten, en zeer volkryk, vermits men 'er zeer veel Mogolders, Turken, Perfiaanen, en Jentiven, behalven ook eenige Joden, een ftroom van Armeniers, Malabaaren, Peguaamen, Bengaleezen, Arabiers, Siammers, Portugeezen, en meer andre volkeren heeft.

Haarouden bloey, en tegenwoordige ftand.

Men heeft 'er eenige fraeje huizen; dog de Stad is niet al te recht betimmerd. Daar zyn maar twee Poorten, en eenige Heydenfe en Moorfe Tempels, veel Badftoven, een Tol-plaats, en meer andre gebouwen, die een groot eieraad aan de Stad geven.

In 't befchryven der zelve verfehild Thevenot zeer veel van Baldeus: want die eerste Heer zegt, dat zy kleen, en de laafte, dat het een treffelyke groote ftad is, dat zoo veel van malkanderen verfehild, als of 'er een van beyden noit geveeft was, of zy moet geweldig veranderd zyn.

Zy plagt van zeer grooten handel in oude tyden te wezen; maar zedert van A°. 1662. den handel in Goleonda zoo merkelyk toegenomen heeft, is die in deze ftad zeer verminderd.

Ook zyn veel Kooplieden hier van daan getrokken, om dat 'er te zware tollen, gelyk men in 't werk van de Heer Havart zien kan, op de inkomende Koopmanschappen geteld waren.

Oude lullen waar van wy nu ontfangen zyn.

Wy zyn van de zelve, en van alle pagten vry, dog plagten in de eerste tyden (volgens de Heer Baldeus) gehouden 140000 Pagoden, en daar na (zoo de Heer Havart aantekend) 25000 gl: jaarlyks aan den Koning van Goleonda, als een pacht, of erkentenis, te geven, waar van ons de laafte Koning, Sulthan

Abocil Haffan. Kotsjah, A°. 1676. eens vooral zeer gunftig by zyn aanwezen alhier ontfangen, en dit quyt gefeholde heeft, zonder dat wy meer, dan maar eene ducaat voor 24 pakken Lywaaten, die op 's Konings Tol-plaats afgeheeft werden, betaalen.

Wy hebben hier, al van oude tyden, een Logie gehad, die wel groot in hare uytgestrektheid, en zeer lang, maar van niet veel belang is.

De Heer Havart vertoond de zelve Logie zeer net. Het is maar een plaats, die met opitaande dunne Cotos of Palmeer-plancken, met kalk beftreken, opgehaald, hoewel de wooningen der Opperhoofden in zich zelve goed, fterk, en, na flands wyze, al vry cterlyk zyn. De geheele Logie befloeg A°. 1689, in haren omtrek 1049 voeten; voor welke plaats de E. Maatschappy jaarlyks 2500 gl: aan den Eygenaar van dit Land betaalen moet, hoewel wy daar nog in eygendom een ftal voor 10 a 12 Peerden; (die men daar onderhield, eer dat groot Beeft van befhuoeying, of vermindering van onkosten, A°. 1678. in Indiën over Zee kruypen quam) en een kleen huysketegen over de Logie, voor de ftalmr. plagten te hebben. Ontrent een uur van de Logie, bezitten wy nog een fraeje thuyt, die ons door de Koning gefchonken is, en ten deele tot een Kerk-hofen begraaft-plaats, (dat men hier vooral noodig had, alzo hier veel menschen fterven) ten deele, tot een berg-plaats van de kofteylfke bederflyke waaren in zware regen- en storm-tyden (alzo daar beter Pakhuizen, dan in de Logie zyn) ten deele ook diend tot vermaak en verfriffing der Opperhoofden in de heete tyd, van April tot Augustus, en om de ftank en dampen der menigvuldige hier rondomleggende Moerassen te ontgaan, die in de regen-tyd hier alles rondom onder water zetten, en waar tegen verfehede bruggen gemaakt zyn, (gelyk 'er aan de West-zyde een van een vierendeel Myls lengte plagt te zyn.) Maar die ook eyndelyk tot vermaak en uytspanning van alle de Dienaars hier vertrekt.

Men heeft in oude tyden al getragt, om hier een beter Logie te krygen, maar de jaloezy der Mooren, die hier de Meester zyn, uit vreeze dat wy hunne menigvuldige ongeregtigheden, zoo ras wy hier maar een fterkte hadden, wel eens betaalen mogten, is de oorzaak, dat wy met alle onze pogingen, tot nog toe niets hebben konnen vorderen, behalven dat zy in dit ftuk ook op de gevolgen zien, dewyl de Engelschen, en andre, hier haar verblyf hebbende, dat dan mede zoo wel als wy, vorderen zouden.

Zy zeggen ook, dat de Hollanders, als de slangen, over al, daar zy 't hoofd maarens in hebben, ook 't geheel lichaam daar in weten te krygen, en dat hunnen aard is, alles 't geen zy eens bekomen hebben, te behouden, en daar noit weder af te tseyden.

Dit is de reden, dat zy ons noit 't maken van brand-vrye pakhuysen aan strand, maar wel in de bovengemelde thuyne hebben willen roestaan, dat egter onze Opperhoofden in de drooge tyd zeer dikwils groote bekommring, en voor al A. 1665 en 1666, gegeven heeft, op welke tyd onze Logie in 't uiterste gevaar was, om door een zeer sterke brand verteerd te werden, dat 'er ook zekerlyk op gevolgd zou hebben, zoo her door den iver en de neerstigheyd van ons volk niet voorgekomen was.

In deze Logie houdt het Opperhoofd (die niet alleen het Hoofd van alle de Noorder-Comptoiren; maar ook de Tweede van deze Landvoogdy is) met de verdere bedienden, zyn verblyf.

Gelyk deze Logie hier lang voor de Vesting Gelria geweest is, alzoo plagten in de oudste tyden zelfs de Heeren Landvoogden hier hunne verblyf te houden, en de schepen na Holland, en elders henen te zenden, dat zoo lang geduurd heeft, tot wy meesters van de Vesting Gelria en van Palleacatta geworden zyn, welke tyd wy niet net kunnen bepaalen, maar dat al lang moet geleden zyn, gelyk uyt de Lyt der Opperhoofden, en uyt andre zaaken, blyken zal.

Het is in deze Stad zeer ongezond, niet alleen door de moerassen, en poelen, hier ontrent gelegen, maar ook door de heete N. Westers Landwinden, die men hier (en ook op Palleacatta) in April tot Juni toe heeft, waar door veele sterven.

Na't vertrek der Landvoogden van hier lieten zy dit Comptoir door hunnen Tweede waarnemen, en het verzenden der schepen na Batavia, Ceylon, Persien, Suratta &c, op zyn tyd, geheel en al op hem staan, alzoo de Haven dezer Stad daar toe zeer bequaam en byzonder wel gelegen is; gelyk 'er ook gemeenelyk wel 20 a 30 schepen leggen, die van hier op Tanassery, Siam, Pegu, Bengala, Atsjeh, Suratte, Persien, Mocha, Mascate, &c. vaaren.

Schoon nu den Handel, na het sterken opzenden en vertieren veel geeischte waaren na en in Golconda, zeer afgenomen is, belet dat egter nog niet dat men hier nog een groot leven en vertier van alles heeft, om dat alles voor 't Comptoir in Golconda; en elders, hier verzorgd, alles van debuyten-Comptoiren herwaards, en van hier derwaards

gefond, weer na Batavia, en na alle andre gewesten moet, gelyk ook alle de lasten en winsten in deze Boeken overgebracht, en de schepen, die alles aanbrengen en volvoeren, op deze heede moeten gevonden werden, waar door deze Stad als de voornaamste handelplaats van geheel Choromandel is, schoon hier zelfs juyst nu niet veel vertierd en verkogt, hoewel 'er nog al een fraejen inkoop van verscheyde zoorten van Lywaaden (die hier zeer overvloedig te krygen zyn,) gedaan werd.

Zy bestaan meest in de volgende zoorten, als;

- Fyne gebleekte Guineese Lywaaden.
- Dito dito. Salampoeris.
- Fyne Parcallen.
- Bethilis, d'Oringaal.
- Dito, Selterganti.
- Dito, Ruwe.
- Roode gestreepte Neusdoeken.
- Ruwe Parcallen.
- Kleene geruyte Allegias Bethilis.
- Roode Madafons.
- Taffatsjelas.

Hoewel men zeggen kan, dat 'er in vorige tyden nog al meer voor 't Vaderland ingekogt, en van hier verzonden wierden.

Waar alle deze doeken, en Lywaaden, gemaakt, en Landwaad in gewoven werden, kan men in 't werk van de Heer Havart zien.

Tot het waarnemen van alle de zaaken, op dit Comptoir, by de optogt na Golconda, heeft men hier ontrent 125 Dienaaren van nooden, die gedurig hun werk vinden, gelyk veel der zelye, tot die optogten, en tot het afvoeren der meeste Goederen door de Rievier van Narfapoer tot aan de Zee, gebruykt werden, van waar die dan verder met Tsjampans, Toni's, en andre Vaartuygen, tot Mazulipatam, daar men die bleekt, en verpakt, gebragt werden.

Men kan daar uyt zeer licht begrypen, dat de lasten van dit Comptoir vry zwaar, en de winsten zoo groot niet zyn, als in vorige tyden; maar schoon hier wel 60 a 70000 gl: onkosten jaarlyks vielen, zoo wierden die door de groote winsten tot Golconda, die weer in deze boeken opgebracht wierden, vergoed, alzoo die wel twee en zomtyds twee en een halve of drie vierde Tonnengouds alleen (zonder van de winsten der andre Comptoiren, of die 'er op de goederen voor 't Vaderland ingekogt, vielen; te melden) plagten op te brengen.

Vermits nu de Diamant-mynen hier omstreeks, of wel eygentlyk in Golconda, als mede in 't Ryk van Decan, agter Bengala, vallen, wierd hier wel

Wat wa-
ren hier
in gekogt
werden.

Het getal
der Dien-
naaren.

eer zeer grooten handel met diamanten, en met schoone Robynen, die men uyt Pegu herwaards bragt, gedreven, al 't welke egter, zedert Golconda door den grooten Mogol, Eurangzeeb, veroverd, en na dat 't Comptoir van Pegu geliecht wierd, zeer vervallen, en van gedaante byzonder veranderd is.

Munten. Wat voor Munt hier gangbaar, en wat voor geld hier in gebruyk is, hebben wy reeds onder de Munten van Indiën, en onder de stoffe van Batavia aangehaald.

Hier gaan goude Pagoden, die zes (en in later tyd ook wel vyf) gulden plagten te doen, in een van de zelve gaan 16 grooten, en 24 kleene kopere Fanoms, van welke ieder grootte 7½, en ieder kleene 5 stuivers doet. In een Fanom gaan 8 a 9 Nevels, indie: 'er 12 Fanoms in een Pagode, en zoo 'er meer in gaan, dan gaan 'er na mate van die ook zoo veel meer Nevels in; en men kan voor een Pagode wel 26½, 26, en 25½ Fanoms inwisselen.

Hier gaan ook goude en zilvere Ropyen, en Laryns.

Een zilvere Ropy doet 30 stuivers. Een goude zoo veel als 15 zilvere.

Een Laryn (een soort van zilver geld) doet 5 stuivers.

Men heeft 'er ook kopere Kasjens; van welke 'er 40 a 44 in een Fanom gaan.

Gewigten, en de Maaten, hier gebruykelyk.

De oude Pagoden doen, volgens Marktgang, 100, gemeenelyk 160, en meer, tot 190½ nieuwe Pagoden, a 6 gl: ieder Van de gewigten.

Wat nu de gewigten hier aangaat, een man weegt 68 pond, of 40 Ceer.

Fen Ceer weegt 1½ pond. 20 Maaten is een Candil, 3 Candils zyn 5 Parren Milli, en 4 parra Milli is Parra 's Ryt.

Een Ammenam Areek, of oude Pinang houd 20000 stuks.

Een last is 80 parra 's, of 3000 pond.

Een Parra houd 48 pond.

3 Cobido 's maken 2 ellen uyt.

1 Gaas 1½ elle.

Van de Mate der Kleeden, zoo als zy nu zyn.

Cajin Golongs Lank 11, breed 2 cobido 's, 't pak

Tapigraudis, lang, en breed als voren. 160 ps.

Tapikitsjil, lang 12, breed 1½ en 1½ Cobido, 't pak

Tapi Soetsji, lang 5, breed 2 Cobido 's.

Tapi Tocria's Lang 5, breed 2 Cobido's, ieder pak

Tapi Saallas's do's, ieder pak

Tapi Talpocans 240 ps.

Guinees Lywaad, lang 50, breed 1½ ell, 't pak 20 ps.

Fyn Guinees Lywaad, lang en breed,

als boven, 't pak 30 ps.

Moeris met, en zonder, goude of zilvere Hoofden, lank 12 breed 1½ ellen, een pak honderd. 100 ps.

Salampoeris, lank 30, breed 1½ elle, ieder pak 80 ps.

Bethillis, en Bethillis Ternataams, lang 30 a 32 hafta, breed ½ elle, 't pak 100 ps.

Boelatyns, lang 23 a 24 hafta (of ellebogen) breed 1½ 't pak 80 ps.

Boelangs, lang 18, breed 2 Cobido (of ellebogen) 't pak 160 ps.

Tsjavonnis, lang d'Oirnaal, lang 15 a 16 Cobido, breed 1½ ell, 't pak 200 ps.

Tsjavonis, lang en breed als voren.

Drongangs Maleyt, lang 9, breed 2½ Cobido, ieder pak 160 ps.

Saraffas, lang 9, breed 2½ Cobido, 't pak als voren.

Tobars, lang 5, breed 4½ dito.

Brede gekeperde Ginggangs Ordiparis, lang 13, breed 2½ elle, het pak 60 ps.

Smalle dito, lang 13, breed 1½ elle, 't pak 120 ps.

Pinasse Ginggangs lang 16, breed Drongang dito. 2 Cobido 't pak 100 ps.

Chialouw-Ginggangs, tot Servetten, lang 13, breed 1½ elle, het pak 120 ps.

Gebloemde Salpicado Ginggangs, lang 16, en breed 2 Cobido, 't pak 100 ps.

Effenne Ginggangs, lang 27, breed 2 ellen, 't pak 40 ps.

Taffatsjelas Ginggang Ley de Japan, lang 18, breed 2 Cobido, 't pak 100 ps.

Sethhienjes, lang en breed als voren.

OPPERHOOFDEN van MAZULIPATAM.

De Opperhoofden, die hier van tyd tot tyd gelegen hebben, zyn gemeenelyk Opperhoofden van Mazulipatan.

perkooplieden, en deze geweest:

Pieter Willemszoon. Ao. 1608.

Pieter Gerardszoon Bourgonnie. 1608.

Jan van Wëfik Voorfitter hier. 1609.

De Heer Hans de Haze. 1615. 1619.

Andries Sourin. 1620. 1622.

Abraham van Uffelens. 1622. 1624.

Jacob Dedel, zec-Voogd, en hier, overledens. 1624. 1624.

Joannes Libenaar. 1625.

Jaacob de Witar. 1631.

Jan van Melderd. 1634.

Jan de Meerle. 1635. 1639.

Deze was Tweede byt.

zyn voorzaat.

Arnold Heuffen. 1640. 1643.

Bartho.

Bartholomeus de Gruyter. 1643. 1645.	fier. 1682.	
Was hier Tweede A°. 1639.	Laurens Pit, de Jonge. 1685. 1687.	
Pieter Symc. 1645. 1647.	Zyn Tweede was Cor- besier.	
* Tweede by zyn voorzaat.	Jacob Corbesier. 1687. 1687.	
Jacob Junius, de eerste hier met de cernaam van President. 1647.	Zyn Tweede was Ja- cob van Almonde.	
Zyn Tweede was Joa- chim van Assenburg A°. 1647.	Joannes Huysman, was 't 3 maanden. 1687. 1687.	
Laurens Pit, de oude. 1650. 1651.	Zyn Tweede was Ja- cob van Almonde.	
Cornelis van Quaaberg. 1652. 1657.	Jacob van Almonde. 1687. 1688.	
Zyn Tweede was Ys- brand van Swaanswyk A°. 1652. 1654.	Had geen Tweede.	
Na hem volgde als Tweede Ludolf van Coulter 1654.	Willem van Dielen. Hy stierf in Oct. 1688, eer hy 'er quam. 1688. 1688.	
Ludolf van Coulter. 1657. 1659.	Joannes van Steland Onder- koopman; was 't maar 6 maanden. 1688. 1689.	
Zyn Tweede was Wil- lem Robbertsfoon Al- ma A°. 1657.	Jan Faulkonier. 1689. 1690.	
Naderhand Antoni Pavil- joen. 1658. en ook Her- cules Lindeborn;	Zyn Tweede was Rut- ger Dekker.	
Jaques Caulier. 1659. 1666.	Bruyning Wildeland. 1690.	
Zyn Tweede, Gerard Bakker. 1658. 1666.	De verdere bedienden die hier doe lagen waren deze:	De be- dienden 1691. alhier;
Pieter de Lange. 1666. 1667.	Rutger Dekker. Koopman en Tweede.	
Zyn Tweede was Pieter Smith; dog na de Lan- ges dood eerst.	Christiaan Duyker. On- dersteld-Fiscaal.	
Dirk de Hart. 1667. 1668.	Joannes Stam Cassier.	
Zyn Tweede was Wil- lem Karel Hartfing.	Willem Caulier, pakhuis- meester.	
Jacques Caulier. 1669. 1676.	Nicolaas Dankwaard, Fac- tuur-houder.	
Zyn Tweede was Hen- rik Servaas 1669. dog stierf na een half jaar dienst gedaan te heb- ben.	Na deze tyd, komt my als Opperhoofd nog voor;	
Na hem volgde François Thivart. 1669. 1672.	.....	
En, na dezen, Henrik van Outhoorn. 1672.	.....	
Pieter Smith. 1676. 1677.	Gerard van Westrenen al voor. 1716. 1719.	
Zyn Tweede, Henrik van Outhoorn, ver- trok 1676. 1677.	De COMMISSARISSEN hier gewees zijn:	Com. missa- rissen.
Willem Karel Hartfing. 1677. 1679.	De Heer Laurens Pit, de Oude. 1652, 1654. en 1655.	
Zyn Tweede was Joa- nes Huysman. 1679.	N: Groenelteyn. } 1666. 1667.	
Henrik van Outhoorn. 1679. 1681.	N. Paeuw } 1688.	
Zyn Tweede was Pic- ter Moutmaker. 1679. 1682.	De Heer Joannes Bacche- rus, als Tweede in de algemeyne Commis- sifitie, bevelhebber te water, Commissaris van Noorder-Choroman- del, en Ambass. aan 't Hof van den Alem. Gier, Eurangzeeb. 1688.	
Willem Karel Hartfing. 1681. 1685.	Dat de Engelschen, en Franschen, ie- der hier mede een Logie, en byzondere Bedienden tot hunnen handel, en dat de Denen 'er mede een gehad hebben, is reeds, daar wy van hun in het byzonder spreken, aangemerkt.	Was vreemde volkeren hier Le- gion heb- ben.
Zyn Tweede was Joa- nes Huysman. 1681. 1682.		
Na hem Jacob Corbe-		

Hier zyn ook Portugeezen in een grootte menigte, dog arme, en onvermogen- de om iets van belang te ondernemen; anders is van hier een iterke vaart op Bengale, Arracan, Pegu, Tanassery, Malacca, en meer andre plaatzen, dat een groot leven en veel handel in deze stad maakt.

Door wie de Stad be- stierd werd.

Het Bestier van deze Stad gaat eygentlyk de Mooren aan. Toen de Koning van Golconda nog Land-Heer was, lag 'er uyt zyn naam een Hawaladaar, ofte Inlands stads overste, die deze Stad met hare onderhoorige Landeryen van dien Koning voor 150000 ducaten 's jaars gewoon was te pagten; een Cazi (of Rechter) een Sjahbandar (of Tollenaar) een Serhamet, en een Coetewaal, die zo veel als Land-droft, of Schout, is; dog alles boog onder den Hawaladaar, zonder dat de andre by na iets te zeggen hadden. Hoe het nu zedert A°. 1687. hier ging, konnen wy niet zeggen, dan alleen, dat, na de verovering van het Ryk, en de laatste Koning van Golconda, Eurangzeeb 'er mede een Overste, ofte Hawaladaar, uyt zyn naam gezonden heeft, die 't by na op de vorige wyze bestierd; dog alzoo dit eygentlyk tot ons oogwit niet diend, dat alleen is om het aanzien en 't vermogen van onze Maatschappy, en van haren handel alhier, te vertoonen, zoo seheyden wy hier mede van dit eerste Noorder-Comptoir af, om tot het tweede over te gaan.

Nagelwanze, het twee- de Noorder Comptoir.

Dit is het Comptoir tot Nagelwanze, een Dorp, dat vyf dag-reyzen Landewaard in, of ruim 32 Mylen beweesten Mazulipatam, gelegen is.

Wanneer men pas buyten Mazulipatam, om deze reyze te ondernemen, plagt te komen, ontmoete men een grootte lange brug, die A°. 1679. met een sware vloed weg gespoeld, dog die met veel moeite en kosten weer hersteld is, hoewel zy in zich zelven niet fraeys, dan alleen haar bloote lengte, heeft.

Als men over deze brug is, ontmoet men, West aan gaande, het Dorp Malekpatam, en Nawaabpeenta.

De tweede dag rust men in het Dorp Owier, dat negen uren verder legt; dog men ontmoet de dorpen Trepilla aan de linker en Mazaram aan de rechter-hand.

Een agtste van een Myl verder gekomen zynde, heeft men de Dorpen Goropeenta, Rizapeenta, en Ingoldoor, alwaar den E. Hawaladaar, of den Oppergebieder van Mazulipatam, zig onthoud.

Drie vierde van een Myl verder gaat men dwers door het dorp Mazahibpeenta; een uur verder door het dorp Gomdoer, een zeer vermakelyk, en Ryft-ryk gewelt.

Daar na trekt men door het Dorp Miermol.

Men gaat dus al verder nevens de dorpen Tangatoer, Niwaalpoendi, Dagomeli, Reparla, Oretoor (dat men ter linker hand leggen laat, terwyl men van daar het Condepillis gebergte, twaalf Myle verre West-Noord-West zien kan) Kancmoer (dat ter linker hand legt) Gorzala, Montara (beyde ter rechterhand) Tarinki, (ter linker) en dan komt men langs een sehoone Lommeryks weg in het Dorp Owier, daar men gemeenlyk rust.

Den derden dag ontmoet men de Dorpen Akenoer, Clindrepaem, een waterplaats daar men dat voor niet krygd, Kankipara, Janemeli Koedroe, Perenki, Patemmetoe, Morgaas-Pocram, en Bedsjowaar, leggende tegen 't gebergte, dat tegen de rivier Kisna stuyt.

Wat vreemde ontmoetingen van Tempels en Pagoden men daar heeft, kan men in 't werk van de Heer Havart in zyn 2. Deel, Fol. 8, enz. zien.

Men gaat dan al verder over een klip- pige weg op 't gebergte, tot dat men, weer aan het daalen komende, in 't ver- schiet het Kasteel van Kondepilli in 't Westen gewaar werd.

Van de berg afgeraakt, gaat men langs de Rivier Kisna, tot dat men by 't dorpje Bambanapoerom komt, waar ontrent het graf van den beroemden Campvegter; Galiebehanis, van steen vry verheven gebouwd, en met een zilver ge- bloemd kleed overdekt.

Daar na gaat men door veel ryft-velden, en door een bosch, ten deelen van doorn, en ten deelen van Cassia-Fistula-boomen, en komt men dan over een vlak veld in het dorp Gontapilli, waar na men een Myl weegs verre niet als een veld met Djagon of Milie tot aan het Dorp Ibrahimpatam heeft, alwaar men gewoon is weer te rusten, en dat thien uren van Owier ge- legen is.

De vierde dag reyft men wat meer als negen uren verre, ontmoetende eerst eenige velden met Milie, een steene schut- dyk, een Klippige heuvel, een Tol-huys of twee met een wagt, en een uurtje verder komt men by 't dorp Paritala, nog een uur verder by 't dorp Kantziceer- la, en nog twee uurtjes verder doet zig 't dorp Kiezera, daar men midden door gaat, by een Rivier op, die na dit dorp genaamd, dog van twee andre Rivieren, van 't Noorden afitromende, en daar te samen komende, gemaakt werd, en dus voorby dit dorp na de Rivier Kisna loopt, in welke zy, drie uren lager, valt.

Zoo ras men door deze Rivier is, komt men

men by een bofeh, ten eynde van 't welke men een zandig effen land, waar na men, een vierendeel myls verder, de Rievier ziet, die van Nagelwanze komt affakken, die aan de rechterhand blyft, en zig, als een slang, in verfcheyde bogten draeid, tot dat men aan het dorp Pennegentfpoel komt.

Wat meer als een uur van Kiezera ontmoet men een bosje tegen over het dorp Nandigam, dat men ter linker hand, ontreat een musketfehoot verre, leggen laat, en ter rechterhand ontrent drie vierendeel myls verder heeft men een gebergte, dat op zich zelven fchynd afgezonderd te ftaan. Daar na ontmoet men 't Dorp Tsjellaga-Paddoe, nog een uur verder 't Dorp Pitsjiger-Tepalam, alwaar men ter linker hand veel Ryt-en Cattoen-velden heeft, en wat verder 't Dorp Mazimontepalam ter linker hand heeft. Een uur verder doet zig weer een bosje op, en komt men een weynig daar na in het ruffdorp Pennegentfpoel, waar in een fchoone Carrawaanfara, die wel zeer gemakkelijk is, om 'er zyn verblyf te nemen, als men alles dat 'er van nooden is, medebrengt: want men vind 'er niet, als de ledige vertrecken, 'en zoo plagt men in 't Oosten van ouds her met troepen te reyzen, die zig van alles, dat zy op reys noodig hadden, voorfiende, dan in een ruff-plaats, of algemeene ledige herberg, haar verblyf namen.

Gelyk men nu in de aileroudste tyden zich onder de Oosterlingen zeer veel van Tenten in 't reyzen, en ook welanders, bediende, alzo waren ook hun eerste verblyf-plaatzen mede van diergelyken zoort, die om dat zy konden opgespannen, weder los gemaakt, en dan zoo medegenomen werden, *καταλύματα*, Herbergen, of eygentlyk, verblyf plaatzen die men losmaken kon, van de Grieken genaamd wierden, een naam, die in de later tyden nog aan zoodanige Algemeene verblyf plaatzen (fchoon het toen al hegte gebouwen, in de gedaante van zulken Carrawaanfara, waren) gegeven wierd, gelyk men by de geboorte van onze Zaligmaker daar van een klaar voorbeeld had; en men dit zelve woord Luc. 2: 7. in die zelve beteekenis daar gebruykt ziet.

Wanneer men nu van deze ruff-plaats op den vyfde dag zig weer op weg begeven wil, ftaat men de rechterhand op, na de Rievier van Nagelwanze, waar na men, nog een halfuur verder eerst by een bofehje, en daar na in 't Dorp Watziway, een groot uur verder in het Dorp Mutigonta komt, alwaar redelyk veel Cattoen geteeld werd. Een half uurtje verder begint men, na voorby een Tank

geraakt te zyn, die aan de rechter hand legt, de Logie, die zig van verre wit vertoond, en een quartier uurs verder het Dorp Nagelwanze zelt te zien.

Hier is een byzonder groot Dorp, dat vier Mark-ftraaten na de vier winden heeft, en het was in oude tyden zeer volkryk, eer 't hier-alomme door de Mogolders verwoest wierd.

Hoeveel byzondrie zoorten van handwerkslieden hier, en in nog 3 dorpen, 'er onder ftaande waren, ziet men nacuwekeurig door de Heer Havart aangeteckend, te weten,

- 200 Huysgezinnen van kleeden-koo-pers.
- 150 Wevers.
- 100 Landbouwers.
- 20 Koperslagers.
- 15 Smids.
- 20 Goudfmids.
- 20 Wafschers.
- 150 Bramines.
- 20 Reken-houders.
- 15 Ofsen-dryvers.

En veel metzelaars, Leder-bereyders, en Parria's, een zoort van 't allerflegfte en morfligfte volk, dat men gewoon is tot alle vuyle dientien te gebruyken.

Behalven dat hier in 20 Plantagien van Manggas boomen, thien Tanken, thien Heydensche Tempels (5 aan Wiltnoe, en 5 aan Eswara toegeeygend) gevonden werden, ook plagt dit Dorp, met zyne onderhoorige andre plaatskens 2200 Paggooden (a 5 gl. ieder) van 't gezacide, 600 dito van de pacht der Winkels, 300 dito van 't Hoofd-Geld, en dus 15500 Holl. gl. zoo die zelve Heer getuygt, op te brengen.

Ontrent 't midden van 't Dorp is onze ^{Onze} Logie. Zy wierd A°. 1670. eerst maar ^{Logie} _{hier.} flecht, en tot berging der Lywaaden, die hier ingezameld wierden, opgerigt; en naderhand van tyd tot tyd verbeterd, en tot een gedaante, ten naaften by Langwerpig vierkant, gebragt.

Men ziet ze door de Heer Havart zeer net afgebeeld.

Behalven deze Logie bezitten wy hier nog twee thuynen, ons door de Inlandse overheden gefchonken, waar van de eene in, en de andre, die vrygroeter is, even buyten het Dorp ftaat, ten deelen tot vermaak, en ten deelen ook tot een begraaf-plaats dienende; hier was ook een Paardestal voor de paarden der E. Maatfchappy, en der Opperhoofden, en nog een Palankyns-Huys, waar in men de draag-zetels plaatfte.

Men was tot A°. 1668 toe, gewoon, _{hier}

hier maar na toe te reyzen, om doeken in te koop; dog bevindende dat men het goed al te slecht leverde, boude men hier een kleene Logie, en plaatte 'ereen Hoofd, om beter op de kleeden te konnen letten, en die wat fyner te doen maken.

De waaren, hier vallende, en die men plagt in te koop, zyn van tyd tot tyd vallende. deze geweest:

Guinees Lywaad.
Parcallen.
Vierdraadse Ginggangs.
Servet, en Tafel-goer.
Salampoeis van 29 a 30 ellen.
Groot Zeyldoek van 35 a 36 dito.
Kleen dito van 11 a 12 dito.
Rood-geruyte Negros-kleeden van 15 a 16 dito.
Dongris met, en zonder roode Hoofden, van 15 a 16 dito.
Kalemkari.
Tsjavonis.
Bethilis.
Moorse Vrouwen Kleeden.
En diergelyke meer,

Men kon hier nu en dan ook Amarilsteen, om geweer schoon te maken, roode Cattoene Garens, Cattoen, Lak, Salpeter, Cristal, roode Bolus, Yzer, Staal, en Indigo, die om de Noord hier alleen ingezameld werd, en tot de blaauwverwery van Paliol diend, inkoop.

De plaatzen, daarze vallen, zyn Kankagieri, Kambamet, Nella, Kondapilli, Sjillepilli, Anantagier, Kandiconda, Palewanze, daar de Indigo grocid, en Oringaal genaamd, dat men al mede, nevens 't behandelen van den Indigo, zeer net by de Heer Havart vind aange-teekend.

De aanbesteding, en inkoop dezer goederen van de Inlanders, gefchied wel door de Opperhoofden, maar, volgens last van haar Edelheden, mag dit hier, en elders, niet buyten kennis van hare tweeden gefchiede, ten ware zy de verantwoording op zig willen nemen.

Ook heeft het Opperhoofd 't gezag en 't bestier over alles, en 't werk van de Tweede is voornamelyk de Handel-Boeken te houden, de Factuuren te maken, en de kleeden naeuwkeurig te bezigtigen, hoedanig 't op alle andre Comptoiren gelegen is; dog de meeste Opperhoofden trekken alles, wat zy konnen, na zig, latende aan hun Tweede weynig bewind, en niet anders, dan daar wat aan te pluggen valt, over, dat egter geenzins de meening van onze Heeren en Meesters, of van haar Edelheden is, die de zelve daar geplaatst hebben, om van

alles nevens de Opperhoofden kennis te hebben, en nevens hen op alles een wakend oog te houden.

OPPERHOOFDEN van NAGEL-
WANZE.

Opper-
hoofden
van Na-
gelwan-
ze.

De Opperhoofden, die hier van tyd tot tyd gelegen hebben, zyn deze, en kooplieden in dienst geweest:

Nicolaas Faber. A°. 1668, 1676.
Zyn Tweede was Abraham van der Voort, onderkoopman.
Jacob Corbestier. 1676. 1679.
Zyn Tweede, als voren; die A°. 1676. stierf; en daar na Dirk Vonk, voor een korte tyd, en doe Nicolaas Bolk, A°. 1678.
Ambrosius van der Wiel. 1679. 1684.
Zyn Tweede was Barent Houthuyn 1682. Daar na Nicolaas Dankwaard.
Adriaan Blokkeel, 1684. 1686.
Zyn Tweede was Dankwaard, en onder haar beyde zeer grooten inkoop van kleeden, die ook zedert hier (alzo men 'er nu mede een Bleekery opgericht heeft, daar men alles bevorens ruw leverde) gebleekt wierden; waar by nog een blaauwverwery en een spykermarkery quam.
Nicolaas Dankwaard. 1686. 1637.
Zyn Tweede was Gerard Benoorden.

In 't laaft van het Jaar 1687. wierd dit Comptoir door eenige Mogolsehe Soldaaten, die hare betaling van Kurangzeeb niet ordentelyk kregen, vyandig aangetast, en van alles beroofd, zoo dat de Logie in duygen raakte, na dat dit Comptoir ontrent 20 Jaeren gestaan had.

Men heeft hier nog enige andre kleene Comptoirkens gehad, als dat van Petapoeli (of Nisapatam) daar fyne lywaaden, en fraeje Chitfen vielen, en dat om de Zuyd, 14 a 15 Mylen van Mazulipatam lag, dog 't is A°. 1668. door de Heer Antoni Paviljoen, om onnoodige ongelden te myden, en om meer andre redenen, ingetrokken, gelyk men Rammelapatam, om de Zuyd, tusschen Mazulipatam en Palleacatta, en Viziagapatam, om de Noord, niet verre van Binnulipatam, al mede gedaan heeft; waar mede wy van het Comptoir van Nagelwanze, alzo wy daar niets meer van weten te zeggen, afseheyden.

T W E E D E H O O F D S T U K .

Goleonda, het derde Noorder Comptoir beschreven. De weg van Nagelwanze na Golconda. Onze Logie in Golconda. En eygene plaatzen hier. Waaren, die hier vertierd wierden. Waaren die men hier inkoop. De Opperhoofden van Golconda. Commissarissen. Waar 't Yzer en Staal gemaakt werd. De Stad Golconda beschreven. Mei het Kasteel. De Koningen van Golconda. Graven der zelve. Taalen, hier gebruykelyk. Palicol, het vierde Noorder-Comptoir, onze Logie aldaar. De Koning schenkt ons 5000 gulden Jaarlyks in 't jaar 1676. quyt. Waaren die hier vallen, en ingekogt werden. Andere zaaken, tot de zorg der Opperhoofden behoorende. Als de Landbouw, Bleekery, Smedery, en timmerwerf. Opzienders der zelve. Verwery. En de Lyn-baan. Dienaars, hier vereyscht. De Opperhoofden van Palicol. Engelsche Logie, en 't Comptoir op Madepalem.

Het derde Comptoir, om de Noordgelegen, is dat van Golconda geveest.

Dit plagt de Hof-stad van den dit Ryk te zyn.

Zy legt van Nagelwanze 43 Mylen, of nog vyf dag-Reyzen verder Landewaard in, zoo dat zy 75 a 76 Mylen, of 10 dag-Reyzen van Mazulipatam Landwaard in N. ten O. gelegen is.

By het ondernemen van de Reyze van Nagelwanze na Goleonda, ont moet men ter linker hand eerst 't dorp Tinam, of Timmenime-palem, daar na, over de Rievier Kistna etelyke maalen geraakt, het dorp Aigaarpilli; een uur verder heeft men Badsjapilli, een groote half Myl verder Beirala-palem, daar men weer over de Rievier gaat.

Dan ontmoet men 't dorp Mellerepilli, na dat men een heuvel opgegaan is; wat verder gaat men over de Rievier van Anantagier, en dan komt men ter rechter hand by 't dorp Anawaram; daar na de Rievier verlatende, gaat men, over een klippige heuvel, vlak op 't gebergte van Anantagier aan, en dan komt men in 't dorp van dien zelve naam, waar onder, als Hoofd-plaats dezer Landstreek, 34 andre dorpen staan, die wel 10000 gl. opbrengen.

Dit is tot hier toe een ongewoone weg, die men gemeenlyk niet gebruykt. Men kan vry beter langs de groote van Pentegnispoel hier komen.

Men neemt die over 't dorp Kramier, Tongeltoonte, Wallebie, anderhalf uur van daar, dan door Seyidani Saffers-peenta, en dan komt men mede in Anantagier, latende het dorp Anantagier-peente aan de rechter hand leggen, en drie vierde van een Myl verder geraakt zynde, het dorp Walentapoeram, en de Rievier Gongola-peenta ontmoet, welke over gaande, komt men in 't dorp Iehlaafchan-peenta, en van daar in de rust-plaats, of 't dorp Monigale, dat ontrent negen uren van Nagelwanze legt.

Op de tweede dag komt men, na een tocht van anderhalf uur, in het dorp Seyidmufflers-peenta. Een Myl verder heeft men Gonsjloer, en nog een Myl verder Tuesjaar-peenta, daar veel Rytvelden ter linker hand zyn. Een uurtje verder heeft men 't vlek Onderkonda, daar na 't dorp Imankoelipeenta. Na 't Noorden ziet men dan een gebergte wel 12 Mylen van hier, in de itreek van Oringaal, en dan komt men, na dat men een bosch, een wyde waterloop, Zercheyl-peent genaamd, en eenige Cattoen-velden voor by is, in een dorp van de zelve naam.

Verder op voor by eengroote Thuyn, en een verhevene rust-plaats, en 't graf van Allahoeolibek, mitsgaders voorby een schoone Arduyn-steene Moorsche Tempel geraakt, en over de Rievier Moezie (die voor by 't Kasteel Goleonda), en voorby de Stad Heyderbaad loopt getrokken zynde, komt men by het vlek Amenagel, daar ook een dergelyke Moorsche Tempel, als de vorige, is.

Men heeft daar omstreeks veel Padvelden, wat verder op eenig kleen geboomte, en ontrent een uur van die Tempel, een bosch met Clappus-boomen, waar na men eenige reyzen over een Rievier moet, die in de Rievier Moezie uit, ontmoetende ter linker hand eenige Cattoen-velden, die tot aan de rust-plaats, of 't dorp Madekoer, agt uren van Monigale, duuren.

Den derden dag ontmoet men eerst een Plantagie van Tamarinde-boomen, een half uur verder een verhevene steene vlakke met twee Graven 'er op, een uur verder 't dorp Mohhamed Raza-peenta, daar vier opene rustplaatzen tot gemak van den Reyziger gemaakt zyn.

Verder op ontmoet men het dorp Mangelpilli, daar na een Plantagie van Palmeer-boomen, een Manggasbosch, een schoone Heydensche Tempel, en dan de vervallene Stad Panigaal, in welke een Tempel, een rust-plaats; dan

weert

Goleonda, het derde Noorder-Comptoir, beschreven.

De weg van Nagelwanze na Goleonda.

weer een kleene, en wat verder een groote Moorſche en dan nog een Heydenſche Tempel, en een graf van Aga Sjemba, wel eer beſtierder van deze plaats, is.

Onder de zelve ſtaan 130 dorpen, en de zelve brengt 's jaars 40000 gl. op. Wat verder ontmoet men weer een Heydenſche Tempel, daar na een Moors graf, achter 't welke een berg, en daar op 't Kasteel Nelgondah legt. Eén uur verder heeft men het dorp Tſjerlapilli, en een uur van daar een loopend water, dat na 't voornoemd Kasteel ſtroomd, waar na men een Plantagie van Tamarinde en Manggas-boomen, en een Heydenſche Tempel ontmoet. Anderhalf uur verder heeft men weer een Plantagie van Tamarinde en Margofie-Boomen, nevens eenige Moorſche graven, en dan komt men in 't ruſt-dorp Apazia-peent, dat agt uren van Madekoer legt, en waar in de beſte Ryſt hier omſtreeks valt, die alleen voor de tafel des Konings, der grooten, en der Europiaanen alhier gebruykt werd. Men heeft ook een Moorſche Tempel, eenige Graven, en een ruſt-plaats, die met twee vleugels op de weg uytſchiet.

Van daar ontmoet men een half uur verder een Gehugt, en nog eens zoo verre het eynde van Panigaals gerechtigheyd by een Poort, of Engte, daar men door gaat, en daar na neemt het Landſchap Raziconda zyn aanvang. Men heeft daar ontrent weer een Plantagie van Klappus of Palmeer-, en 'er tegen over een boſehje met Manggas-en andie boomen, en wat verder op komt men by 't dorp Wilketta. Een uur verder heeft men een Poort, daar men door gaat, die onder den Heer van Kienarhede ſtaat, nog wat verder op een Meſdjid, een ruſt-plaats, en dan 't dorp Kaper, waar in weer een ruſt-plaats, en een Meſdjid is.

Men trekt nog voorby een groot Palmeer-boſch, en een groot half uur verder door een poort, niet verre van 't dorp Kotapilli heeft men nog zoo veel verder weer een Manggas-boſch een Heydenſche Tempel, aan Rama toegeweyd, met een Plantagie van Palmeer-en Dadel-boomen, waar na men in 't Dorp Raampilli komt. Men heeft daar ontrent ter regterhand eenige Pipel-en Margozie-boomen, met een kleene Heydenſche Tempel in 't midden, en een Moorſche Meſdjid, of bid-plaats, met eenige van hare graf-ſteden, en na voorby een Rievier geraakt te zyn, komt men in 't dorp Pantengie, dat redelyk groot, vol Margozie-boomen, en daar ook een ruſt-plaats is.

De Suri of Towak, die hier in groote menigte uyt de Palmeer-of Calappus-

boomen getyfferd en maar alleen in Golconda vertierd werd, brengt jaarlyks ontrent 200000 gulden aan pagt op.

Een groote menigte dezer boomen ſtaat aan gene zyde van dit dorp, tot dat men by een kleen dorpje ter regterhand komt, dat Oepul genaamd werd.

Wat verder geraakt men voorby een ſteene Meſdjid, een thuyſn, en 2 ſteene pilaaren tot Myl-paalen dienende, en die men op deze weg, tot aan Golconda ontrent een half, of vierde van een uur van malkanderen vind.

Ontrent 300 ſchreden van deze eerſte twee pilaaren heeft men ter linker hand de weg na Carnatica, en na Pallacatta, en kort daar na komt men in 't dorp, en de ruſt-plaats Almaas-peente, dat negen uren van Apazia-peente legt.

Dit dorp is zeer groot, hebbende een moye ſteene Meſdjid in 't midden, met Torens op de hoeken, en een zeer nette thuyſn, als ook een Heydenſche en een Moorſche bid-plaats.

De vyfde dag gaat men recht na Golconda, een Kasteel, ontrent een uur van de Hof-ſtad Bagnagar, of Heyderabaad (daar eygentlyk onze Logie is) zy legt van Almaas-peente negen uren.

Een weynig van dit laaſte dorp ontmoet men eerſt eenige Pipelboomen, en ter linker hand een thuyſn, en een Heydenſche Tempel, daar na de tweede, dan weer de derde Myl-paalen, die alle rond zyn, waar na men aan 't dorp, en nog een vermakelyke plantagie en een Kalappus-boſch voorby getrokken zynde, aan 't dorp Mirza-Melkapoer komt, 't geen zig van verre in de lengte uytſtrekt, en fraey belommerd tuſſchen twee bergen legt.

Men heeft daar voor in, onder een pipel-boom, een ſteene beeld van den Afgod Hannemonta, een ruſt-plaats, eenige Moorſche Graaven, daar na de vierde myl-paalen, en dan weer een groot Calappus en Manggas-boſch. Men ziet daar ook twee groote ſteen-hoopen, en dan ontmoet men de vyfde en zesde mylpaalen, na welke men eenige plantagien van Manggas en pipel-boomen niet verre van het dorp Toperampeente ziet.

Een weynig verder heeft men de zevende myl-paalen, en ter regterhand, een uur van deze weg, een gebergte, dat ter linkerhand 'er maar vierdepart zoo verre aſlegt. Men heeft daar dan weer eenige plantagien van Manggas-boomen, een ſteene graf, een oude Moorſche Tempel, en eenige Ryſt-velden, bevoigtigd door een waterloop, die zig in de Rievier Singawaram, anders Boetelwang genaamd, ontlaſt.

Daar na heeft men een zeer hobbligeweg,

weg, wat verder de agtste mylpaalen, eenige Moorſe Graven, en dan komt men by het dorp Singawaram, waar in een Moorſe Tempel en een ruſt-plaats is.

Verder op heeft men weer thuynten en Plantagien, dan het negende paar mylpaalen, een graf-ſtede, dan weer een thuynt met Wyngaard-Appel-en-Orangie-boomen, waar na men by het dorpje Gore komt.

Daar op ziet men weer eenige plantagien van Manggas-boomen, dan de thien- de mylpaalen, waar na ter linker-hand zig een graf-ſtede, met eenige Pipel-en wilde vygen-boomen, opdoen.

Daar na heeft men by een loopend water de elfde mylpalen (die vierkant, daar de vorige rond zyn) wat verder de twaal- fde, die zig weer rond vertoonen, en dan ontmoet men een Manggas-boſch, daar na 't dorpje Kondapocrom. Een vierde van een uur verder de derthiende mylpaalen, rond zynde, ook ziet men 'er veel Calappus-boomen, een Heydens- graf, en dan 't eenzaam dorp Gautoer- ſjepeent, waar by zich het veerthiende paar mylpaalen, dat weder vierkant is, vertoond.

Een weynig verder is 't dorpje Kool- toer, een groote thuynt, een doorgang tuffchen twee ſteene muuren, de poort van Heyaat-Nazaar genaamd; een half uur verder heeft men een Rey van Pipel- boomen, daar na veel Milie en Ryft-vel- den, tot aan 't dorp Heyaat-Nazaar, daar men 't vyfthiende paar mylpaalen heeft, en daar men ook verlof wagt, om in Golconda te koinen, een dorp van zoo veel belang, dat het weynig ſteden op geheel Choromandel behoefd te wy- ken.

Hier is een zeer groot pleyn, een Kon- ninklyk Paleys, een ſchoone Karrawaan- ſara, een heerlyke Meſdjid, en een on- gemeene groote put, van welke vyf voor- name ſtukken de Heer Havart een omſtan- dig bericht geeft.

Buyten Heyaat-Nazaar heeft men een groote Laan Pipel-boomen, en een Mang- gas-plantagie, alwaar drie wegen na ver- ſcheyde poorten van Golconda zyn, on- der welke die aan de regterhand, Meti Sul- thaan Nager is, die meeft gevolgd werd; daar men de ſefthiende mylpaalen heeft, met eenige plantagien van Calappus, Manggas-Orangie-en andre boomen; in 't midden van welke een Meſdjid is.

Dan komt men by de ſeventhiende myl- paalen, en een gehugtje daar ontrent; dog wat ter zyden van de weg af, is een gebouw als een Carawaanſara, behoo- rende tot het Kasteel Sulthaan Nager, dat ontrent een half uur buyten de weg legt.

V. DEEL.

Na dat men dan eenige thuynten voor- by is, komt men by 't gehugt Lataar- goerom, daar een Moorſe Tempel, met eenige thuynten, en dan nog een gehugt- je, Lingofie Goerom genaamd, is, waar na men een Calappus-boſch, een groote ſteene Meſdjid met twee Torens, en de agthiende mylpaalen heeft, na welke men de dorpen Jinwaram, Seydabaad, en Peentinnier, tot aan de poort van Sulthaan Nager ontmoet, en zoo in Golconda komt.

Zoo haaft men binnen de poort is, gaat men een rechte ſtraat, wel een half uur lang door, en dan ſlaat men zyn lin- ker hand om in een ſtraat, aan welkers begin ter rechter hand onze Logie legt, dat een fraeje en ſterke wooning is, die ^{Onze} Logie in van buyten zig zeer wel opdoet, en Golcon- ^{da} van binnen veel gemakken heeft, gelyk de Heer Havart zeer net in haar beſtek vertoond.

Zy ſtaat in 't midden, in 't beſte van de Stad, in een der beſte ſtraaten, en niet verre van 's Konings Paleys.

Het heeft de fraeje gedaante, die het nu heeft, van een ſlegt huys bekomen, zynde A°. 1661. eerſt opgericht, en 1664. tot A°. 1684. zeer dikwils ver- timmerd.

Behalven deze Logie heeft hier de E. Maatſchappy nog een thuynt, en een Kerk-hof, haar in eygendom toekomende.

Het eerſte is ons door een byzonder ^{En eyge-} Man, en 't laaſte ons en de Engeliſche ^{ne plaat-} (alzo de Franſchen, Portugeezen, Span- ^{zen hier.} jaards, en alle Roomſch-gezinden hun byzonder Kerk-hof hebben) door de Koning geſchonken, en 't legt ontrent een uur van de Logie.

Bejde deze plaatzen beſchryft de Heer Havart zeer net.

In de eerſte tyden heeft men hier geen vaſt Comptoir gehad, en maar alleen dezen of genen van Mazulipatam her- waards gezonden, om de noodige za- ken aan het Hof in 't verzoeken van voorrechten, of in 't vertieren, of in- kooppen van waaren, hier vallende, te verrichten.

De waaren, die hier na toe gevoerd, ^{Waaren,} en daar, of wel landewaard in, ver- ^{die hier} tierd plagten te werden, zyn deze na- ^{vertierd} volgende: ^{wierden.}

Kruyd-nagelen, 250 pakken, a 120 pond ieder, waar af Golconda alleen 50 pakken van nooden heeft, en het vordre werd in Hindoer, Sullegam, en andre naby gelegene geweften ver- tierd.

Nooten-Mufchaaten, a 180 pakken, waar af'er 60 in deze ſtaad, en het vordre

E

- dre in de voornoemde Landftreken verkogt werden.
- Cancel, 200 pakken, waar af 'er 30 hier, 30 in Sullegam, en de vordre in Hindoer verhandeld werden.
- Foelic, 75 pakken, waar af 'er 25 hier, en de andere in de voornoemde plaatzen verbruikt werden.
- Japans staaf-koper, 400 pakjens, die hier meest tot Nevels (een kope-re Munt, van 6 duyten) en verders tot potten, pannen, en andre huysraad gebruykt, hoewel tot het laatste pas 200 pakjens verbezigt werden, gelyk men dit omftandig in 't werk van de Heer Havart zien kan.
- Chinefche pitjens, waar onder metaale gebrokene potten, en pannen, gerekend werden, 40 Bhaaren, ieder van 520 pond, ten deelen in Golconda, ten deelen elders vertierd.
- Speauter, 100 Bhaaren, 25 dito hier, en 't verdere wierd vervoerd.
- Tin, 500 Bhaaren, 200 dito hier, en 't verdere elders verbruikt.
- Grove Peguaanfche Gans (een erts, met lood vermengd) 150 Bhaaren, hier 30 dito, in Hindoer 30, en 90 in Geltepilli vertierd.
- Lood, 180 Bhaaren, die hier meest verhandeld wierden.
- Bengaalfche zyde, meerder en minder zoort, 100 pakken.
- Benzoïn, 100 pakken, waar af hier 25. en de rest elders vertierd.
- Ronde peper, van de grootfte korf, ontrent 300 Bhaaren.
- Langhe peper, 1000 pakken, waar af de helft hier, en 't vordere in Hindoer verkogt wierd.
- Quikzilver, 8 Bhaaren, 2 voor deze stad, en 't verdere elders vervoerd.
- Vermilioen, 6 Bhaaren, 2 voor deze stad, en 4 na Hindoer.
- Japanfche Camfer 50 pakken, 5 voor dito, en 45 dito elders vertierd.
- Radix China, 50 pakken, 15 voor Golconda, en 35 voor Hindoer.
- Sappan-hout, 50 Bhaaren, de helft voor Golconda, en 't verdere voor de voornoemde plaatzen, om Lywaaten, Tapyten &c. te verwen.
- Swavel, 100 Bhaaren.
- Patsjaak (een Asjien's blad, dat tot stof gewreven, en in riekend goed gedaan werd) 20 pakken.
- Grove thee, 100 pakken; waar af veelyt Suratte-komt.
- Olifants-tanden, 100 Bhaaren.
- Schildpads-Hoorn, 20 pakken.
- Aguil-hout, (dat na Mocha, Hindoestan, en Europa gaat, en 't geen hier tot riekende Olie gebruykt werd) 20 pakken.
- Gory of vergift-fchotels (die, als 'er vergift in komt berften, en na hare grootte betaald werden) 1000 ftuks.
- Fyn Carmozyn, en fcharlaken, al wat 'er af gebragt werd, is 'er getrokken.
- Caweh, of Mochaze Coffi-boonen, 120 pakken.
- Aluyn, 150 pakken, 100 voor Golconda, en 50 voor Hindoer, om Tapyten, en Lywaaden, te verwen.
- Van alle deze goederen wierd gemeenelyk een ten honderd aan geregtigheyd betaald, zoo zy die van ons, dog zoo zy die van anderen ingekogt hebben, betaalen zy maar een half ten honderd; dog zyn dan gehouden den Koning, en alle de Ryksgrooten, van de noodige fpeceryen, wierook, &c. tegen de inkoopsprys te verzorgen.
- Aldaar nu werden velerley goederen ook ingekogt, die, of van andre plaatzen daar gebragt werden, of daar zelfs vallen.
- De goederen, die van Hindoer, Sullegam, Karendsja, en andre plaatzen, op den weg van Golconda na de Stad Dekka in Bengale gelegen, gebragt, en hier ingekogt werden, zyn
- Verscheyde Droguen.
- Dadels.
- Saffaraan.
- Amfoen, of Opium.
- Areek, of oude Pinang.
- Daffumba, een zoort van verw, om appelbloefem te verwen.
- Kattoene Garen.
- Lywaaden.
- Suyker.
- Difinis.
- Amandelen; &c.:
- De Goederen die hier zelfs vallen, en mede van de Opperhoofden weleer ingekogt wierden, zyn deze:
- Gecattoeneerde Dekens, op Parcalen, en Bethillis gefchilderd.
- Tromvellen.
- Over-leer.
- Gordyn Goeni's.
- Yzer.
- Staal.
- Daffumba.
- Cartoene Garen.
- Diamanten.
- Tapyten.
- Bezoarfteneen.
- Terw.
- Gedrukte Chitfen.
- Behalven deze Goederen plagten de Engelschen en Mohhammedaanen hier nog andre Waaren in te koopen, die wy ter plaatzen, daar wy van hem fpreken, melden.

Waaren,
die men
hier in-
koopt.

OPPERHOOFDEN van GOLCONDA.

De Opperhoofden van Golconda. De Opperhoofden, die hier zedert de oprichting van een Comptoir gelegen hebben, zyn kooplieden, in rang, en deze navolgende:

Steven Ysbrandſfoon Viſſer. A°. 1662. A°. 1662.

Hy lag'er maar 8 dagen, en had tot zyn Tweede, Jan van Nyendaal.

Willem Carel Hartſing.

Dog A°. 1668. wierd hy Tweede op Mazulipatam, en Nyendaal wierd toen opperhoofd voor een tyd, hebbende Jan Parve tot zyn Tweede hier, al't welke op Batavia afgekeurd, en waar op de Hr. Hartſing weer hier geplaatſt wierd, en bleef houdende Nyendaal ook hier tot zyn Tweede, gelyk zy beyde ook de voorname ſtigters van dit aanmerkelyk Comptoir geweest zyn, de Logie in een zeer fraeje ſtaat gebracht, en den weg tot groote winſten voor andre gebaand hebben.

Jan van Nyendaal. 1677. 1682.

Zyn Tweede was Jan Seyroyen, onderkoopman 1679; en daar na Nicolaas Bolk 1679. 1682. en na hem Theunis Carſtenſfoon 1681.

Michiel Janſfoon. 1682. 1686. Zyn tweede was Carſtenſfoon.

Deze beyde, Janſfoon, en Carſtenſfoon, zyn door de Heer Laurens Pit 1686. den 1den mey of daar ontrent na Palleacatta, onder 't opzigt van twee Hollanders, en eenige Inlandſche Soldaaten opgezonden, alwaar zy tot 1689. gebleven zyn.

Zy wierden verdagt gehouden, van mede deelaan de groote ſchuld door eenen Chodenda gemaakt, of van daar ontrent de vereyſchte voorzigtigheyd niet gebruykt te hebben, waar van wy hier na, gelyk van deze twee Opperhoofden Janſfoon en Carſtenſfoon breeder zullen ſpreken.

Nicolaas Cramfer. 1686. 1686.

Zyn tweede was Jan de Beer, 1687.

Cornelis van den Bogaarde. 1686. 1688.

Zyn tweede was Cramfer. Aart Spender. 1688. 1684. dog maar als Reſident. Joannes van Steland 1689. die 'er 1691. nog lag. Zyn tweede was Joachim Colyns.

Toen de Opperhoofden hier in vollen bloey waren, plagten zy voor alle de Chriſtenen meest open tafel te houden.

Men had 'er drie of vier Adſiſtenten, twee of drie peerden, agt Palankyndragers, honderd Inlandſche Soldaaten, eenige Hoornblazers, Fluyteniſten, en Trommelſlagers, tot hun ſtaathouding. Zy kregen ook honderd ducaten 's jaars tot onderſchraging van de tafel-ongelden, en drie a vier Caſſen Perſiaanſche wyn, dog 1678, in 't jaar van de algemeyne beſnoeying der onkosten, wierd dit alles afgeſchaft.

De Commiſſariffen, die hier geweest zyn, waren deze: Commiſſariffen.

De Heeren Jaques Caulier. } Ten tyde van
Francois Thivart. } de Heer Hartſing, en
Pieter Smith. } Nyendaal.

Onder den Heer Nyendaal, als Opperhoofd, en zyne Tweeden van tyd tot tyd, zyn hier geen Commiſſariffen geweest; dog ten tyde van de Heer Janſfoon, en zyn tweede Carſtenſfoon, is hier geweest: De Heer Laurens Pit, 1686.

Gelyk het inkoop van Yzer en Staal geheel en al aan deze Opperhoofden ſtond, alzoo wierd het zelve in de Landvoogdy van Santomanum, (dat benoorden Goleonda, 4390 uren van Mazulipatam, en 5 dag-reyzen van Nagelwanze legt, ingezameld. Waar t yzer en ſtaal gemaakt werd.

Van Golconda daar na toe reyzeende, ontmoet men 37 dorpen, en 't Kasteel Oragel, waar ontrent de ſynſte Bethillis, met de naam van Oringaal, na dit Kasteel bekend, fraeje Tapyten, enz. vallen.

Hoe hier het yzer gemaakt en tot ſtaal bereyd werd, vertoon de Heer Havart zeer omſtandig.

Geen andre volkeren, dan wy alleen, hebben hier eenige Comptoiern.

Hoewel wy geen eygendom in, of

ontrent Goleonda hebben, dan bevorens door ons gemeld is, meynen wy egter van onzen pligt te wezen, die voorname stad, alwaar voor onze Maatschappy zoo veel tonnen gouds van tyd tot tyd overgewonnen zyn, wat nader te beschryven.

De Stad
Golcon-
da be-
schreven.

Haar naam is eygentlyk niet Goleonda (of Gulconda, dat in 't Persiaansch een geopende, zoo andre willen, een uytgezogte Roos beteekend, en hoedanig alleen 't Kasteel, daar ontrent gelegen, genaamd werd) maar Heyder-Abaad, of Heyder-stad.

Door de naam van Heyder verstaan de Persiaanen Mortefa-Aali, Mohhammeds Neve en schoon-zoon, de grootste van alle Heyligen, dien zy na hem eeren, en aan welken zy, als een andren Hercules, toefchryven, dat hy twee slangen in zyn Wieg zou gedood hebben.

Dezen naam nu geven zy aan de Stad Golconda, dat zo veel te kennen geeft, als een Stad, die door een slangen-vernieler met inwoonders vervuld is.

Zy werd anders ook wel Bag-nagaar, dat is, Nagars Hof, genaamd, en wierd door den overgrootvader des laatsten Konings op een na, of Sulthaan Mohhammed Colli op 't verzoek van een zynen vrouwen, Nagaar genaamd, gebouwd.

Zy plagt wel eens zoo groot, als Amsterdam te zyn, en had op de ganse Kust van Choromandel geen wederga.

Zy lag voor hare verovering 1687, rondom zeer wel in hare Wallen en Muuren, en had toen 12 poorten.

Daar waren ook 12 schoone Mesdjids, of Moorfe Bid-plaatzten, zeer pragtig en konstig gebouwd, onder welke twee zeer heerlyk, en na 't voorbeeld van den Tempel tot Mekka gefchikt, dog niet volbouwd zyn, om dat de laatste Vorst op een na in zyn droom door Mohhamed zelf gewaarfchouwd wierd, hier mede niet voort te gaan, zoo hy voor eeuwig Gods toorn niet op zich hebben wilde, alzoohy begeerde, dat de Tempel van Mekka boven alle andre uytteeken zoude.

Op de groote Markt, niet verre van onze Logie, stond 's Konings Paleys, een voortreffelyk gebouw, diens gewezene heerlykheyd, gelyk ook die van 's Konings uytmuntende kostelyke throon de Heer Havart in zyn 2. Deel pag. 132 zeer nauwkeurig beschryft.

Het besloeg een zeer groote plaats, en was weerdig, om als een Vorstelyk pronkstuk van alle nieuwgierigen beschouwd te werden.

De Meydaan, ofte Markt, de Sjaarmonaar, of vier torens, waar in een schoone Bad-stove was, de menigte van

Caravaansara's, en de aanzienelyke huizen van een groote menigte Hovelingen, en voor al die van de Ryksbestiender, een groot getal van cierlyke en kostelyke thuynen binnen en buyten, gevoegd by de pragtige graf-steden der Koningen, van welke zommige ongemeen kostelyk zyn, en de eene een vry-plaats is, gaven een ongemeen eieraad aan deze stad, alzooh tot het byzonder beschryven van ieder thuyen en Luthof, zonder van andre pronkstukken te spreken, wel een groot boek vereyscht werd.

Daar waren toen ook twee nette Roomsche-Catholyke Kerken, de eene in de Stad, ter eere van de maagt Maria, en een buyten de Stad.

Het Kasteel Goleonda lag een groot uur van onze Logie, en had muuren van 23 voeten hoog, en de gragt was 45 voeten breed.

De Koning hield daar nu en dan zyn verblyf; dog de sterkte van deze Vesting heeft dezen laatsten Koning 1687. voor de woede van 't Mogolfeh Leger niet konnen beschermen, gelyk wy in 't leven van Eurangzeeb (die dat Ryk veroverde) omstandig vertoonen.

DE KONINGEN van GOLCONDA, Waren,

De Koningen van Golconda.

Barra Melk,
Sulthaan Ibrahim.
Sulthaan Mohhammed Colli.
Sulthaan Mohammed.
Sulthaan Mohhammed Abdullah.

Sulthaan Abdullah Kotbsjah; die meer als 50 jaar geregeerd heeft, en 1672. den 3. Mey tierf, in zuiver geld 19 Caroor oude Pagooden (van welke ieder Caroor 10 lek, en ieder lek 10000 Pagooden, en ieder Pagood 10 gl: bedraagd) of negenthien honderd maal honderd duysend gulden nalatende, zonder van zyn onwaardeerlyke Juweelen te spreken, waar by de magt dezer Koningen kan afgemeten werden. Hy lagte noit, maar zag altyd even nors, en droefgeestig, en was doodelyk gierig.

Sulthaan Abocil Hassan, jongste schoon-zoon des vorigen Konings, die, schoon de jongste zig 1682, door vermogen van zyne goede vrienden, boven des vorigen Konings oudste Schoon-zoon, Mierfa Ahhmed, op den Throon wist te dringen, hoewel hy zyne voornaamste voortzetters, kort daar na, zeer qualyk beloonde.

Twee groote mylen van de stad ziet men hare Koninklyke Graven, daar alle dag ten 4 uren plagt brood of Rysf, en gekookte spys aan de armen gegeven te werden.

De

De Land-taal alhier is Hindoeftans, of Moors (zoo zy 't daar noemen) dog die hier geen Arabifch en Perfiaanfch kan fpreeken, werd voor een ongeleerde verfleeten. Immers alle de Hovelingen fchryven in een van die twee taalen.

De rechte Land-taal egter is hier 't Jentiefs; of Tellingaas.

Het verdere 't geen wy daar van konnen zeggen; is door de Heer Havart zoo naeuwkeurig aangeteckend, dat wy niets daar by te doen hebben, weshalven wy ons affcheyd hier mede van dit Comptoir nemen, om tot het vierde Noorder-Comptoir over te gaan.

De naam van 't zelve is Palicol, een dorp, 18 mylen van Mazulipatam, wat Noordelyker na de Rievier van Narfa-poer, gelegen, hoewel die reyze gemeenelyk in een dag en nagt gedaan word, langs een zeer vermakelyke en Lommerryke weg, als mede langs de thuynde E. Maatfchappy, en voorby het Suri of Towak-dorp, en de dorpen Madepalem, Vintera groot en klein Golepalem (op welke twee laatfte men met fchouwen vaard) en verder langs de Zee-kant tot aan 't groot dorp Peddepatam, en Mongeleer, daar men ook overvaart.

Wy hebben aan de regterhand, als men van Mazulipatam in dit dorp komt, een fterke fteene Logie, die al een fraeje vertooning doct, en van veel fraeje gemakken voorzien is. De afteekening daar van en van de byzondere vertrekken in die Logie, zoo als zy 1688 was, ziet men naeuwkeurig in haar platte grond door de Heer Havart vertoond.

In de oudite tyden had men het van de Mooren, en voor 1000 Pagoden of 5000 gl: in pagt, gelyk de Heer Havart uyt de Firmaan, of 't bevel-fchrift, onder Sulthaan, Abdallah Dotbsjah 1653, en een andre door Sulthaan Abocil Haffan 1672. in Oetober verleend; aanwyft; dog 1676. heeft die laatstgemelde Sulthaan Palicol en Contera, (onder Mazulipatam behorende, hoewel zy anders onder Eloer en Ragiemandri, twee byzondere Landvoogdyen gerekend wierden) aan de E. Maatfchappy gelyk de Heer Havart mede by een Firmaan toont in eygendom gefchonken, ter tyd toe, dat die Vorft van zynen Throon geftooten wierd.

Dit Comptoir is voornamelyk opgericht, om verfehede zoorten van Lywaaten, en naderhand ook andre goederen, in te koopen, dat van tyd tot tyd toegenomen heeft, gelyk ook de Logie en 't getal der diennaren.

Waaren, Dog vertier van Goederen, die men die hier aanbrengen of verkoopen zoude, viel vallen, en hier ganfchelyk niet; maar alleen deze

navolgende: werden hier ingekoft.

ingekoft werden,

Guinees Lywaad.
Parkallen.
Salampoeris.
Bethillis;
Chitfen.

Hoe nu het fchilderen van de Chitfen, en het vordre, daar toe verelycht, toe gaat, wyft de Heer Havart zeer net aan.

Men koopt hier buyten de voornoemde kleeden nog in:

Vloer-fteenen, die gebakken werden.
Rogge-vellen.
Kruyd-maaten.
Bandeliers.
Bandeliers-koorden.
Goeni-zakken.
Lamp-olie.
Calappus-plauken.
Latten.
Sparren.
Salgade-houren.
Pauteke-balken.
Lak-pannen.
Metfel-fteenen.

En meer andre Goederen, voor dit, en voor andre Comptoiren noodig, en die hier beft te bekomen zyn, welke alle met gereed geld ingekoft werden.

Daar beneven hebben de Opperhoofden hier het opzigt en de bezorging over; den Land-bouw, voor al zedert dit dorp ons eygen wierd, van een Bleekery, Smedery, Timmerwerf, blaauw-verwery, en een lynbaan.

De Land-bouw beftaat in 't planten of zaeyen van Padi, dat men in Mey doet, en in Juli ten eynde raakt. Het verplanten gefchied in Augustus en September, en 't klein gewatfch werd in Januari gezacid, dat in die en de twee volgende maanden gefneden, door offen (na de oudfte wyze in de Ooster-wereld) gedorfeht, en dan verder, in de dorpen Palicol of Contera, in kuylen begraven, gedekt, en zoodanig behandeld werd, als men hier gewoon is om ze wel te bewaaren.

Van ieder Candi, of Bhaar (een zoort van Inlandfe lasten) 520 ponden zwaar, trekt de E. Maatfchappy hier een $\frac{1}{4}$ gedeelte, en den Landbouwer behoud maar $\frac{3}{4}$ voor zich.

Ook werden de ingezetenen van deze twee dorpen gemeenelyk met al hunnen omflag van beesten, getouwen, &c: Jaarlyks, by wege van ziel-befchryving overgenomen, en ieder na zyn vermogen op een hoofd-geld geftehd, waar af geen andre, dan de Bramines, worftelaars, en hoeren, vry zyn. E 3 Pas

Palicol, het vierde Noorder-Comptoir.

Onze Logie aldaar.

Den Koning fchenkt ons 5000 gl. Jaarlyks 1676. quyt.

Andre zaaken, tot de zorg der Opperhoofden behoorende.

Pas buyten Palicol, en ook zomtyds wel 3 mylen van hier, in Narfapoer, plagt een bleekery te zyn, die onder vier Inlandfche Hoofden ftond, en die van ieder stuk lywaad een vatte ftuyver trekken, behalven nog andre onkosten, daar op vallende, en zeer net by den meer gemelden Heer Havart aangeteekend.

Smede-
ry, en
Timmer-
merwerf.

Aldus was weleer onder dit dorp, een Smedery en Timmerwerf, die in de eerfte tyden tot Ponnepilli, daar de E. Maatfchappy veel jaaren een vast verblyf, en een pothoudend perzoon had, plagt te wezen.

Daar over hebben het opzigt, en hun verblyf deze navolgende lieden gehad.

Opzien-
ders der
zelve.

Simon van Groenewegen.	1642.	1665.
wierd van Adfifent onderkoopman.		
Pieter Roman.	1665.	1669.
Dirk Vonk.	1669.	1670.
Abraham Blom.	1670.	1672.
Pieter van der Burg.	1672.	1676.

Het yzer, dat hier tot fpykers, &c: verfmolten wierd, quam of van Singereyne, onder Nagelwanze, of van Santomarium, (onder Golconda behoorende,) en men was in staat, om hier alle maand 60 Bhaaren, of Candil, ieder van 520 ponden, tot fpykers van verfcheyde zoorten te verfmiden.

Na dat dit dorp Ponnepilli, in 't jaar 1671 a 1672 weggepoeld, en de E. Maatfchappy 2500 gl: aanschade, door 't wegdryven van hare Smedery en Timmerwerf geleden had, heeft de Koning 1675. haar een erf in Narfapoer gefchonken, alwaar weer een klein net huysje tot verblyf van den Opziender gebouwd is; wel meeft, om de Engelschen, die niet verre van hier, tot Madepalem, een Logie hebben, niet toe te geven.

Hier over had de Caffier, onder 't gezag der Palicolfe Opperhoofden, toen 't bewind, zoolang die Smedery tot Narfapoer aangehouden is,

Deze waren de navolgende:

Pieter van der Burg.	
Nicolaas Bolk.	
Francois van der Bol.	1676. 1685.
Jan van den Briel.	1690. 1691.

Behalven dezen opper-Opziender, was hier ook een Inlandfche fchryver, nevens drie Inlandfche Zoldaaten, een gemeen dienaar der E. Maatfchappy, twee fmids baazen, en 300 knechts die 't geheel jaar door bezigt gehouden werden.

Buyten de Logie op Narfapoer was ook een Timmerwerf, digt by die Rivier, die groot, en zeer bequaam was,

om hare vaartuygen te vertimmeren, en nieuwe Chaloeppen te maken.

Ook plagt 'ereen Verwery in de Logie tot Palicol te wezen, alwaar men met den Indigo, die men te Palewanze inkogt, veel kleeden blauw plagt te verwen.

Deze is in zich zelve wel beter als de Indigo, die op Tegenapatam valt; maar wel driemaal zoo dier, behalven dat de Tegenapatamfche Lywaaten, met de Zuyder Indigo geverwd, veel beter koop zyn, als die men met de Noordfe Indigo verwd, hoewel de laafte, of de Noordze, vaster, en wel zoo goet vallen.

Wat 'er nu tot deze verwery verder behoort, kan men omftandig in 't werk van voornoemden Heer mede zien.

Hier zyn ook een voorname lynbaan, en En de werk-tuygen, geweeft, waar over een Lynbaan, Hollandfche Baas 't gezag had.

Men floeg in de zelve allerley touwerk, als ook Zeyldoek van Hennip, zoo verre de E. Maatfchappy dit op hare vaartuygen van nooden had.

De Hennip, hier toe benooidigd, viel in de Landfchappen Eloer, en Ragiemandri, die ontrent 15 uren van Palicol leggen. Wat nu deze Hennip by inkoop kost, en wat verdere ongelden 'er ooploopen, om ze hier met offen te brengen, konnen wy in 't voornoemd werk mede lezen.

Dit was zoo in oude tyden; dog die verwery, fmedery, en lynbaan, gelyken nu niets na het vorige; maar zyn zeer vervallen.

Tot het Comptoir van Palicol behooren, buyten de Opperhoofden, nog 5 naars, a 6 Nederlanders, 4 aan de pen, en 2 hier vercyfcht, tot het werk der bleekery, fmedery, en der Timmerwerf, behalven nog 70 Inlandfche Soldaaten, zoo om de Logie alhier, en de dorpen Palicol, en Contecra, te bewaaren, als om andre noodige dienften te verrichten.

Men plagt 'er veel meer te hebben, dog 1678. zyn zy op dit getal, dat niet verminderd kan werden, gebragt, en toen heeft men hier ook veel onkosten, van 2 a 3 peerden, dienaars, Rosbaar-dragers, wyn, kaarzen, olie, wafch, Brandhout, en nog 50 ducaaten 's jaars, en meer andre voordeelen, by de Opperhoofden getrokken, befnoeid, en dit alles afgechaft.

Voor hem plagten de Comptoiren Palicol en Daatzerom onder een hoofd te staan, en maar een Comptoir te zyn, zonder dat 't Opperhoofd toen op een vaste plaats, en dan eens hier, dan eens daar was.

Maar men vond goed dit tot een byzonder Comptoir zedert 1651. te stellen,

O P P E R-

OPPERHOOFDEN van PALICOL.

Opper-
hoofden
van Palic-
col.

Zyn deze navolgende, Op-
perkooplieden, of koop-
lieden, geweest:

Henrik de Wit. 1613. 1630.
Marinus Louiffoon. 1630.
Jacob de Wit.
Rocland de Carpentier.
Jan van Melderd.
Mattheus Leenderdfoon. 1631. 1635.
Gysbert Pelle. 1635. 1636.
Klaas Corneliffoon Blok. 1636. 1640.
Pieter Syme. 1640. 1644.
Joannes de Sterke. 1644. 1649.
Andries van Swaanswyk. 1648. 1651.
Joannes van Swaanswyk. 1651. 1654.
Tot deze tyd toe lag hier
maar een man als Hoofd,
dog na die tyd ook een
Tweede.

Willem Robbertsfoon Al-
ma. 1654. 1658.
Zyn Tweede was Abra-
ham Wildakker.
Evert van Craaien. 1658. 1658.
Zyn Tweede was Simon
van Groenewegen.
Hercules Lindeborn. 1658. 1659.
Zyn Tweede was de vorige.
Elias van den Bronke. 1659. 1663.
Simon van Groenewegen. 1663. 1665.
Zyn Tweede was Jan van
Nooy.
Jacob van der Duffen. 1665. 1667.
Zyn Tweede was de vorige.
Henrik Servaas. 1667. 1669.
Zyn Tweede was de zelve.
Francois Thivart. 1669. 1669.

Zyn Tweede was Pieter
Moutmaker.
Pieter Moutmaker. 1669. 1677.
Zyn Tweede was Jan Se-
ropyen, 1677. daar na Ni-
colaas Ruyfer.
Joannes Huysman. 1677. 1677.
Zyn Tweede was de Ruyfer.
Jan van Nooy. 1677. 1682.
Zyn Tweede was de vorige.
Nicolaas Ruyzer. 1682. 1682.
Hy had geen Tweede, dan
Adriaan Blokkeel; die
1684. bleef.
Bruyning Wildeland. 1682. 1689.
Zyn Tweede was de vorige,
en daar na Izaak Matfis.
Joannes Lampe. 1689.
Zyn Tweede was de vorige.
Dus was 't hier 1691.

Hoc de Engelzen niet verre van deze
plaats ook een Logie, en een Comptoir
tot Madepalem hebben, vertoonen wy
elders, daar wy van hen in 't bijzonder
spreken.

Men heeft het tot den voornoemden
tyd hier zoo al slepende gehouden; maar
niet zonder nu en dan geïchenken aan de
Inlandse overheden, zoo hier, als tot
Narapoer, te doen, buiten de welke
hier de handel zyn behoortlyke loop
niet zou gehad hebben; dat dan de winsten
al weer goed moeten maken.

Wy zouden hier meer omstandighe-
den kunnen byvoegen; dog meynen het
noodige over dit Comptoir gezegt te
hebben, weshalven wy hier affchey-
den, en tot een ander zullen over-
gaan.

DERDE HOOFD-STUK.

Daatzerom, het vyfde Noorder Comptoir beschreven. Onze Logie hier, en verdra
gebouwen. De Waaren, die men hier inkoop. Golepalem, en Gondewaarom,
wasch-dorpen 'er ontrent. Hoe de goederen van hier vervoerd werden. De Opper-
hoofden van Daatzerom: Geen vreemde Natien hier. De Ditnaars hier, 't verval de-
zer plaats. Bimilipatam, het zesde of laatste Noorder Comptoir. Onze Logie hier.
Waar toe dit Comptoir diende. De waaren, hier vallende. De besnoeijingen hier, en
alomme, 1678. zeer misprezen. Wat winsten hier vielen. De Opperhoofden van Bi-
milipatam. Commissarissen hier. Commissarissen over geheel Choromandel. Reden,
waarom de winsten na 1667. grooter, dan bevorens schynen te zyn. Wanneer de schep-
pen na Batavia, en andre Comptoiren hier komen: 't Pegusich schip, dat na Perfiën
gaat. De Japansvaarders, 't Malaks, en Batavisch schip na Pegu. Zomtyds nog
een schip van Malacca. Komst van de eerste Schepen van Batavia. De tweede bezending.
Perjaansvaarders, 't Pegusich schip, en andre hier. Schepen hier voor by na Bengale,
van hier na Ceylon en komst de laatste Batavische schepen hier. Wanneer de schepen van
de Kust vertrekken moeten. Van de Jaar-Saysoenen wat droogten men hier te myden
heeft. Met wat waartuygen men lost, en laad. Hun slegt toon. Waar van de boeren
bestaan. Wat voor lieden de Moradoors zyn. Haar zeldzame en zeer nette wyze van
buyshouden. Haar deugden, en mislagen. Haar burwelyken. Die zy zeer jong aangaan.

Daatze-
rom het
vyfde
Noorder

Het vyfde Noorder-Comptoir is dat
te Daatzerom.
Het legt ontrent 12 mylen van
Palicol, al meer na 't Noorden, en men
heeft het groot dorp Palewale tusschen
beide, alwaar een groote steene en zeer
schre-
cier-
ven.

eierlyke Pagode is. Ook moet men over de Rievier Onnemond, zich met sehouwen laten zetten, eer men aan het dorp komt daar onze Logie is, dat eygentlyk Daatzeriwarom, dog van ons, kortheyds halven, Daatzerom genaamd is, een naam, die 't na zekere speeler, in de Jentiefze taal Daatzeri's, en stigters van 't zelve geweeft, draagd.

Onze
Logie
hier.

Ter regterhand van het dorp, als men van Palicol 'er na toe gaat, heeft men de Logie der E. Maatschappy, die in zig zelve wel goed, maar by die van Tegenapatam, of Goleonda niet te vergelijken is.

De platte grond daar af kan men in 't werk van de Heer Havart zien, zoo als die 1689. nog geweeft is.

In 't dorp Daatzerom is een sehoone Heydenfche Tempel ter eere van den Afgod Ramma, en zyne huysvrouw, de Afgodin Parwati, gefigt, dat een uytmuntend sehoon gebouw is. Ook heeft men 'er den voornoemden Afgod met die Godin op een sehoone witte Marmere pilaar zeer konftig, en boven verwaiting heerlyk afgebeeld staan.

En ver-
die ge-
bouwen.

Behalven dien Tempel en Afgod, die een groot cieraad, en een groote toeloop van menfchen geeft, ziet men hier ook veel sehoone huizen, waar in Mooren, en Perfiaanen woonen, onder welke dat van den Landvoogd uytsteekt.

Ook is hier een jaarlykze Markt of kermis, die honderd duyzenden van menfchen derwaards lokt.

Men heeft hier een zeer sehoon Manggas-bofeh met veel heerlyke wandelwegen onder de lommer der boomen, ontrent zeer frifehe en vifch-ryke wateren, die een groote verluftiging aan de wandelens-gezinde geven konnen.

De Wa-
ren, die
men hier
inkoopt.

Men plagt hier 1677. en 1678. wel eenige waaren, die nog al fraeje winften gaven, als, Japans staal-koperspeauter, vermilioen, quikzilver, en peper te brengen, dog dat wierd naderhand afgekeurd, zedert welke tyd men deze navolgende goederen met gereed geld plagt in te koop, als:

Fyn Guinees Lywaad, lang 50, breed 1½ el.

Gemeen Guinees, breed, en lang als voren.

Fyne gemeene Salampoeris, lang 28 a 30, breed 1½ el.

Parkallen, waar van de twee in lengte en breedte een Salampoeris uytmaken.

Grove Bethillis, lang 26, breed 1½ el.

Tsjavonis met Roode Hoofden, lang 15 a 16, en breed 1½ el.

Zeyldoek.

Bandeliens.

Kruydinaaten.

Koorden.

Lange Dajjens.

Dongris met Roode Hoofden.

En verder 't meefte, dat men in Palicol verzameld. Hoewel de Lywaaten hier wel zoo goed, als ergens, vallen, en zeer net opgemaakt werden, zoo dat geen andre wafshers op de geheele Kuff met hun werk hier by konnen haalen.

Hier valt ook Salpeter; dog men verzameld die overvloedig, en alleen, in Bengale, om dat men ze daar zeer goed heeft.

Hoe de zelve uyt de aarde getrokken, gekookt, gezuverd, en verder behandeld werd, toond de Heer Havart zeer naeukeurig.

Ook plagten hier veel andere waaren te vallen, als

Gefehilderde kleeden.

Rochevellen, 14 el lang.

Ryft.

Goeni-zakken.

Roode ledere vellen, &c:

Alle welke nog hier te bekomen zyn, en werden die doeken in de dorpen Ponnare, Oepare, en Thuni, 4 mylen van onze Logie, geweven, en dan derwaards gezonden, van waar zy, wel bezigtigd en ieder by zyn zoorte gelegd, en gemeenten zynde, na den bleek op 't dorp Golepalem, en Gondewarom gezonden, daar zy dan verder in een pakhuys der E. Maatschappy ter verzending bewaard werden.

De 2 laatstgemelde dorpen leggen 3 mylen van Daatzerom.

Men heeft daar sehoone Tanken, zeer dienftig om het goed te wafshen, en wel zoo huysgezinnen van wafshers, behalven veel andre Heydenen.

De E. Maatschappy heeft deze dorpen eens voor al, voor 750 gl: jaarlyks gepagt, die de onzen wel in Goleonda betaalen; dog van de wafshers alhier met 300 gl: winft weer trekken.

De goederen, hier vallende moeten met draag-offen, of met Koelis flaven, of Inlanders, die goederen torffen, met karren eerst na 't dorp Dangera, 2½ myl van hier, en van daar met vaartuygen na Vintera, en dan verder met offen na Mazulipatam vervoerd werden.

Drie mylen van Daatzerom, (zynde ook de nette verheyd van Narlapoer van Palicol) heeft men de haven van Corringo aan Zee, met welke deze Opperhoofden wel niet te doen hebben; dog zoo hier fchepen van de E. Maatschappy komen, moeten zy 't noodige voor de zelve verzorgen.

Het kan hier ontrent Koningo, en om strecks, veel aarlyk regenen, en nu en dan

Golepa-
palem en
Gonde-
waaron
walch-
dorpen
'er ont-
rent.

Hoe de
goederen
van hier
vervoerd
werden.

dan afgryzelyk donderen en blixemen, dat zommigen op den weg by geval zynde, wel 't leven gekoft heeft.

Det dorp Thuni legt ook aan Zee, en is een goede Haven.

Wat 'er nu tot de byzondere pligten van de Opperhoofden, en Tweeden, hier, en elders, behoord, wyft de Heer Havart pag. 43. in zyn 3. Deel wydloopig aan, zoo als die door den Heer Arnold Heuffen, Landvoogd van de Kust van Choromandel al zedert den 16 Nov. 1649. aanbevolen, en door de Heer Speelman den 27. Maart 1663. nader bevestigd en getaafd zyn.

Dat dit Comptoir met dat van Palicol in de eerste tyden door een perzoon waargenomen is, hebben wy in de verhandeling van dat Comptoir reeds aangewezen,

De OPPERHOOFDEN van DAATZEROM.

De Opperhoofden van Daatzerom.

Zyn kooplieden in rang, en die hier van tyd tot gelegen hebben, deze geweest.

Marinus Louiffoon. 1624. 1625.

Adriaan Helmond. 1636. 1637.

Herbert Allerdffoon. 1637.

Paulus Jansfoon. 1646. 1652.

Aart van Helsdingen }
Abraham Carters. 1652. 1654.

A^o. 1654. wierd dit Comptoir geligt, en lag 'er nog

Lieven Vermeulen. 1654. 1655.

Evert van Craalen. 1655.

Dog na dat men eenigen tyd 1655. een byzonder perzoon tot den inkoop gebruykt had, en 1659. weer een Comptoir oppergert, om 'er de Engelzen van daan te houden.

Jan Souni. 1659. 1664.

Zyn Tweede was Willem Karel Hartfing, van 30 Juni 1660. tot 1663. den 29 Junii daar na Pieter Moutmaker van 1663, den 5 Juni, tot den 6 maart 1669. ook nam hy van 1664. den 19 May tot de 10 Augustus hier 't gezag met Cornelis van Heyningen waar.

François Thivart. 1664. 1666.

Zyn Tweede was Moutmaker.

Henrik Servaas, van den 27. October. 1666. 1667.

Zyn Tweede als voren, die na 't vertrek van Servaas 't Comptoir tot den 20 V. DEEL.

October 1668 waarnam, tot Tweede voor een tyd hebbende Bartholomæus van Roofendaal, die dit van den 26 Mey 1667. tot den 4 October 1668. bleef.

François Thivart. 1668. 1669.

Zyn Tweede was Moutmaker.

Jan van Nooy. 1669. 1677.

Zyn Tweede was Joannes Caulier, 1669. 1673. 19

Januari, en na hem Abraham Blom, 1673, 1 Maart.

Dirk Vonk. 1677. 1679.

Zyn Tweede was Blom, tot den 16 December, 1687.

Jacob Corbizier. 1679. 1682.

Zyn Tweede was Bruyning Wildeland, onder-koopman, van den 24 Maart. 1679. tot den 7 January. 1683.

Adriaan Verbrugge. 1682. 1686.

Zyn Tweede was Jan Vorwer, Boekhouder, en van den 10 Juli tot in 't laatste van December 1686 was hier geen Opperhoofd, dog de Boekhouder Joannes de Carpentier nam het zoo lang waar.

Adriaan Blokkeel. 1686. 1687.

Zyn Tweede was Vorwer, die lang na Blokkeels dood dit Comptoir bestierde.

Jan Vorwer. 1687.

Deze lag 'er 1691 nog, hebbende den voorschreven de Carpentier tot zyn Tweeden.

Balthazar van Duyn. 1723. 1723.

Elias Geliot. 1723.

Geen vreemde volkeren, of Europeers, hebben 'er een Comptoir, hoevel de Engelschen 1678. te vergeefs getragt hebben hier weer een Comptoir hier. en Logie op te rigten, gelyk zy 'er bevorens hadden.

't Geen 'er verder van de Engelschen hier te zeggen valt, melden wy, daar wy in 't byzonder van hen in 't eerste Deel spreken.

De Dienaars, die hier zedert 1678. (na de besnoejing) gelegen hebben, zyn geweest, 4 Hollanders, en 30 Inlandse, daar 'er te voren wel eens zo veel lagen, en 't Opperhoofd, een Koopman zynde, die zoo lang ook Koopmans kostgeld getrokken had, moest nu met onder-koopmans randzoen te vrede zyn, dat op al de binnen-Comptoiren ook zoo belaft, en ingevoerd wierd.

Na dien tyd is 't hier mede, gelyk op

F an

^{'t Ver-}val dezer
plaats. andre plaatzen van de Kust, zeer verval-
len, zoo dat het na 't vorige Daatzerom
niet meer gelykt.

Vermits de Opper-Landvoogd van
eenige Moorſche Landvoogdyen hier zyn
verblyf heeft, legt dit ook grond tot het ge-
ven van meer ſchenkagien hier, dan elders,
alſoo men deze vermogende lieden, 't zy
uyt beſeſdheyd, of om redenen van be-
lang, niet kan gaan bezoeken, of men
men moet hen, na de wyze der Ooster-
lingen van ouds her, een geſchenk doen,
dat by de aanſtelling van een nieuwen
Landvoogd altyd geſchieden moet.

Dus verre het voornaamſte, 't geen op
dit Comptoir aan te merken viel, voor-
geſteld hebbende, gaan wy tot het laaſte
Noorder Comptoir alhier over.

Het zesde, of 't laaſte Noorder-Comp-
toir is dat gene, 't welk de E. Maat-
ſchappy zedert veel jaaren tot Bimilipatam,
of Bunnilipatam, gehad heeft.

Het werd ook wel Bhimoud-patam
(of een Stad, tereere van den Afgod Bhi-
mond gebouwd) genaamd, en is het klein-
ſte en Noordelykſte van alle onze Comp-
toiren op de Kust, op 17 en drie vierde
van een Graad, Noorder Breedte, ge-
legen.

De weg, die daar na toe gaat, is zeer
vermakelyk, vlak, tot aan de dorpen
Oepare en Konnare, daar veelerley Ly-
waaden, Graanen, &c: ingekogt wer-
den. Vervolgens komt men te Viziaga-
patam, diens ſtrand tot voorby Pondi
niet anders, dan hoog gebergte is, waar
in veel Ertſen van yzer, &c. vallen. Na
dat men nu dit gebergte over geraakt is,
komt men tot Bimilipatam.

De E. Maatſchappy had hiervan ouds
een Logie, die niet verre van ſtrand af
lag, welkers platte grond de Heer Hav-
vart ook vertoond.

In de oude tyden heeft de E. Maat-
ſchappy hier jaarlyks 500 gl. aan pagt,
of Tol, moeten betaalen, die ons 1676.
mede door den laaſten Koning van Gol-
conda quyt geſcholden, gelyk uyt de
Firmaan, door dien Vorſt daar over ver-
leend, by den Heer Havart te zien is.

Gelyk nu dit Comptoir noit van veel
belang geweest, en meest aangelegt is,
om een ſpys-kamer voor Ceylon te zyn,
alzo plagten van hier ook geheele
ſcheeps-ladingen met Ryſt derwaards
vervoerd te werden.

Doch naderhand is dat juyst zoo breed
niet gevolgd, en allenskens verſlapt.

Hier werd niets van belang verkogt;
maar men koopt hier met gereed geld
verſcheyde waaren, voor al veel zoorten
van Kleeden, die beter, en vry beter
koop, dan elders op Choromandel, val-
len, om dat het Kattoen, en de levens-

middelen hier veel beter koop, dan el-
ders, zyn.

De goederen zyn deze:

Ryſt.

Guinces Lywaad.

Salamprocis.

Dongri's met Roode Hoofden.

Negros-Kleeden.

{ Alle voor
{ Perſien,
{ en Cey-
{ lon die-
{ nende.

Lak, op ſtokjens, al mede voor Perſien;
dog zeer moeijelyk te bekomen, ſehoon
het daar zeer groote winſten geeft.

Cureuma, of Indiaanſche Zaffaraan,
hoewel die overvloediger in Bengale valt,
en daar beter gekregen kan werden.

Deze Koopmanſchappen, in de vorige
bloeiende tyden hier opgekogt, werden
hier nu, zedert het groot verval alom-
me, zoo ſterk niet meer gezogt.

Ook is hier 1678. alles mede beſnoeid, De be-
en zyn de Hollandze Dienaars op 3, en ſnoejin-
de Inlandſche op 25 Perſoonen valt be-
paald. De 50 Ducaaten 's jaars voor de me 1678
tafel-ongelden der Opperhoofden, de 2 zeer mis-
peerden, 't waſch, en de Olie voor 't prezen.

licht, wierden afgekeurd, al welke ſtaat-
verminderingen der Opperhoofden alom-
me het aanzien der E. Maatſchappy, en
hare inkomsten en voordeelen by den In-
lander merkelyk verminderden.

Men heeft hier een zeer bequame Rhee-
de voor de ſchepen; en die van Malacka
na Choromandel gaan, komen hier ten
anker, en werden ook van alles, dat zy
noodig hebben, voorzien.

De Serlaskeer, of 't Hoofd van 't Le-
ger des Konings, die tot Sikakol, on-
trent 14 mylen van hier, by na als een
Onderkoning, zyn hof plag te houden,
moet door de onzen gedurig, om de ge-
meene loop van den handel niet geſtremd
te zien, beſchonken werden; maar dewyl
alle de winſten van dit Comptoir in een
ganſch jaar niet boven de 20000 gulden
beliepen, wierden de geſchenken daar
ook wat na geſchikt.

Wat
winſten
hier vie-
len.

OPPERHOOFDEN van BIMILI- PATAM.

Die hier van tyd tot tyd gelegen heb-
ben zyn Onderkooplieden, en deze na-
volgende:

Gerard Bakker. 1652. 1658.

Zyn Tweede was Frederik
Keſſelerus.

Frederik Keſſelerus. 1658. 1659.

Zyn Tweede was François
de Wit.

Hereules Lindeborn. 1659. 1661.

Frederik Keſſelerus. 1661. 1662.

Zyn Tweede was Joris
Eling.

Jo-

Bimilipa-
tam, het
zesde of
laaſte
Noor-
der-
Comp-
toir.

Onze
Logie
hier.

Waar
toe dit
Comp-
toir
diende.

De Waa-
ren, hier
vallende.

Joris Eling. 1662. 1669.
 Zyn Tweede was Mattheus Eysleben.
 Jan Parvé. 1669. 1673.
 Floris Bolwerk. 1673. 1686.
 Zyn Tweede was Jan Webbers, die 1674. a 1675. ftierf, daar na Jacob Maas 1678. daar na Willem Hidding 1678. 1683, en eyndelyk Justus Chadveld, 1683, tot 1686.
 Leenderd van den Briel. 1686. 1691.
 Zyn Tweede was Jan Saxen, 1687. daar na Nicolaas Dankwaard 1688. 1689. daar na Jan Henrik Simonffoon.
 Nicolaas Dankwaard, nu Bockhouder. 1691.
 Zyn Tweede was Willem Oosterharen.

Com-
 missa-
 rissen.
 hier.
 De COMMISSARISSEN, die hier geweest zyn.

Jeremias de Bont, onderkoop-man. 1661.
 Henrik van Outhoorn. 1675.
 Adriaan Blokkeel. } 1682.
 Bruyning Wildeland. }
 Bruyning Wildeland. } 1686.
 Jan van den Briel. }
 De Heer Joannes Baecherus. 1691.

Die by zyn Gezandfchap aan 't Hof van den grooten Mogol zeer veel tot herftelling van den Handel in Goleonda, en elders toegebracht heeft.

Het eenige, dat wy ontrent de Comptoiren op de Kust van Choromandel in 't gemeyn nog te zeggen hebben, is, dat 'er wel eenige mindre zouden konnen gemist, en ingetrokken werden, en dat 'er meer andre afgekeurd zyn, die met nuttigheyd zouden konnen hersteld, en weder opgericht werden.

Het eerste werd meest om de Engelsen gelaten, en ontrent het laatste zouden wy 'er sterck voor wezen, om op Peta-poei, 14 a 15 mylen van Mazulipatam, aan de Zeekant, een zeer vermakelyke woon-en handel-plaats, weeren Comptoir op te richten, alzoohier zeer sehoo-ne roode Lywaaden geverwd, en grove en fyne Chitfen, zoo goed als ergens, gemaakt, en gefchilderd, en veel andre noodige goederen toebereyd werden, die men daar, mynes bedunkens, (hoewel andere daar andre gedagten over hebben, en den inkoop hier dierder stellen, en meynen, dat de verw van 't roode goed

te flegt valt) al zoo goedkoop, zoo niet beter als elders, zou konnen bekomen, behalven dat het tot den handel zeer gelegen, en veel langer van de E. Maatschappy, dan van de Engelzen of Deenen, bewoond is.

Dewyl wy bevorens de Commissarissen Com-over de byzondere Comptoiren aange-missaris-haald hebben, zal 't niet ongevoeglyk fen over zyn, dat wy de Algemeyne Commissarissen, geheel Choro-mandel over geheel de Kust van Choromandel in der tyd aangesteld, voor zoo verre die ons bekend, als ook die Gefanten aan den Koning van Golconda geweest zyn, hier by voegen.

De Heeren } Jacob Dedel, Zee-voogd. 1624.
 } N. Boreel. 1643.
 } Dirk Steur, ook Gefant aan Sulthan Abdullah Cotbsjah.
 } Pieter Smith, ook Gefant aan den zelve Vorst. 1671.
 } Jacob Joriffoon Pits. 1681.
 } Laurens Pit, ook Gefant aan Sulthân Aboeil Hassan. 1686.
 De Ed. Heer Henrik Adriaan van Rheede, Opper-Commissaris. 1687.
 Joannes Baecherus, alleen van Noorder-Choromandel. 1688.

Indien men de oude papieren der E. Waaron Maatschappye naziet, zal men wel be- de win- vinden, dat de winsten voor 1667. 1668, 1667. stes na tot 1670, zoo groot niet, als wel daar na, grooter, geweest zyn, dog dit komt voor eerste dan be- by 't goud toe (dat wel vyfmaal honderd verens, duyzend gl. winsten, en meer, 's jaars ichynen te zyn op de Japanse Coepans, en van 't West- kust-goud, en voor al door de verhoog- ing, die 'er zedert 1664. van 84 tot 96. en twee jaren later, tot 105 stuyvers inge- voerd, waar door alles wel 25 ten hon- derd gerezen is, zoo dat, daar het te voren verlies gaf, het na dien tyd schein veel winst te geven, alzoohier door wel 20 tonnen goude, en meer, aan de hoofd- zomme inquamen, waar by dan de goede koop, en de uytvoer der Coebangs ge- voegd zynde, quam dit ook wel 5 a 6 tonnen goude te versheillen, uyt al 't welk men zeer licht vatten kan, dat, zoo er te voren 25 ten honderd gewon- nen was, 'er nu meer als 100 ten honderd gewonnen moet zyn; maar of men dat nu aan een grooter bloey, dan bevorens (gelyk zommigen doen) toefchryven moet, laat ik aan 't oordeel van den Le- zer, behalven dat de goederen, die men zedert inkogt, vry meer, dan bevorens, hebben moeten gelden. Egter is het ze-

ker, dat de E. Maatschappy op deze Kust jaarlyks, buyten alle onkosten, een schoonen ituyver (die wy juyft niet net begroeten willen) heeft weten te winnen, en daar door haren handel elders merkelyk te ondersteunen.

Met deze aanmerking van het beschryven van deze Comptoiren, voor zoo verre die ons of in eygendom toekomen, of daar door onze bedienden den handel van ouds her gedreven wierd, een eynde makende, zullen wy nu tot eenige andre zaaken overgaan.

Wanneer de schepen van Batavia, en van andre Comptoiren hier komen.

Wat nu de komst der schepen alhier, 't zy van Batavia, of van andre Comptoiren betreft, daar mede is 't aldus gelegen.

In Januari komt het schip van Pegu, dat in September derwaards vertrokken was, hier. Het komt ontrent den 20 a 25. December ontrent Bimilipatam, loopende op 18 graaden N. Breedte by het Hoog gebergte van Pondi 't land in 't gezicht, om zeker met de N. O. Wind af te komen, en verschynd ontrent nieuwe jaar op de Rhee de van Mazulipatam, van waar dan dat schip met vrugtgoederen en met eenige Mooren op vrugt (zoo 't noodig is, op Palleacarta nog eens aangierende) kort langs Ceylon en Malabir na Persien ontrent half januari vertrekt.

Pegusch schip, dat na Persie gaat.

Een togt, die voor een Zee-man een fraeye winst, by 't verhuuren van de Ca juyt voor 200, de Hut voor 100 Pagooden, en naar mate van dien, ook van andre plaatzen, kan geven, behalven dat de E. Maatschappy daar nog wel 35 a 36000 gl. winst op hebben kan, dat in zulken korten tyd al zoetjens kan medegenomen werden.

Japansvaarders, 't Malaks, en Batavisch schip.

Ontrent het eynde van Januari, of tuschen den 14. en 24. dito, komen de Japans-Vaarders met hun Goud van de Noord, met een Malaks, en een Batavisch schip, en zomtyds ook wel 2 a 3, op welke bodems op Malacka het goud en zilver volgens ordre van haar Edelheden verdeeld werd, wanneer in haar gezelschap ook de Bengaalsche, Suratsche, Persiaansche en Ceylonsche schepen van Malacka den 18. December vertrekken, in tyden van vrede, buyten de Nicobare (zekere Eylanden, zoo genaamd) de eene om de West na Ceylon, de andre om de Noord na Bengale, en andre weer om de W. N. W. tot op 13½ graad N. Breedte na de Kust stekende; dog in tyden van Oorlog blyven zy tot de Kust toe by een, 't welk wel niet buyten verlet van hare reyze geschieden kan, alzo dan de schepen, die in 't laatst van Januari op Ceylon en in Bengale zouden komen, daar niet eer als in Maart kunnen verschy-

nen, dog dat egter dan niet anders kan geschikt werden.

Men losse dan op de Kust tot Palleacatta (nu tot Nagapatam) ten eersten de goederen die voor Choromandel mede gebragt waren, die in goud, zilver, Japans staaf-koper, Camfer, Lakwerken, &c. bestonden, en die schepen vertrekken dan weer zoo ras, als 't mogelyk is, 't eene na Mazulipatam, daar men de gereed-leggende Noordse goederen weer inneemd, en in 't begin van Maart wel meest Z. O. aan, alzo het Moelton dan meest verloope is, na Batavia vertrekt, hebbende dan veel moeite om de West-kust van Sumatra door stilte op drie graaden N. Breedte te bezeylen, alwaar zy dan verder met de Land-winden langs die Kust moeten zien op te komen: want de ervarenheyd geleerd heeft, dat die gene, die een halve maand eer vertrokken, wel door de Linie, ja wel tot 3 a 4 graaden Z. Breedte quamen; maar bleven dan door stilte daar dryven, en kregen den Z. Oosten wind op hun dak, waar door zy de hoogte, en den tyd weder dubbeld verloren om de West-kust aan boord te krygen, daar de andre, schoon later vertrokken, zoo veel eer tot Batavia belandden. Een zaak, daar wel op diend gelet te werden.

En wanneer die van hier vertrekken.

Het ander schip vertrekt na de Zuyder-Comptoiren, om de geeyfchte koopmanschappen en noodigen voorraad, als mede 't goud en zilver, tot 't vervolg van den handel vereyfscht, derwaards te brengen, nemende op Sadiaspatam, Tegenapatam en Nagapatam, de gereed leggende pakken in, en vertrekt dan mede den 10 a 12 Maart, even als 't vorige, langs Sumatras West-kust (daar men ook de stroomten te baat heeft) na Batavia.

Het derde schip plagt gemeenelyk later van Palleacatta (en nu van Nagapatam) Mazulipatam, of van de Zuyder-Comptoiren, na Ceylon met voorraadpakken, Ammunitionie van Oorlog, &c: of wellangs de Kust, alzo dit schip voor Malacka gehouden werd, te vertrekken.

In 't begin van Februari ging 'er, zoo lang dien handel daar duurde, een klein sloopje, als men 't missen kon, van hier voor de eerste bezending na Pegu, met zoodanige pakken en goederen (die 't op Mazulipatam inneemd) als 'er geeyfcht waren, waar nevens dan de schenkagie Schip na aan dien Koning gevoegd wierd. Van Pegu, daar loopt het langs de wal tot op 18 graaden N. Breedte, of voorby Bimilipatam, alwaar het Zeevaard oversteekt, komende met de Zuyde-winden in Zee daar het de O. N. O. en N. Ooste-winden ontmoet, houdende het, zoo veel als 't

mo-

gelyk is, by de wind over, zoo, dat het ontrent de Negragie kome te vervallen, alzoo de wind daar in 't begin van Maart nog Noordelyk doorwaeyd, doende verder hun best, om dat Land op 16 graaden op zyde te loopen, en dan zeylde men met een aflagigen wind zeer bequaam over 6 of 8 vadem waters tot in de Peguaanse Rievier Zierjang.

Het gebeurde ook wel, dat in Februari nog een schip van Malacka plagt na te komen, dat toen laat van Hokfieuw in China, nog met enig goud, zilver, Radix China, Thee, Speauter, Aluyn, Goud-draad &c: aangekomen was, 't geen dan al mede over Mazulipatam, of na Ceylon, of na Batavia vertrok.

In Maart komt hier een kleenscheepje uyt Bengale, dat 'er Boter, Suyker, Olie, Wafch, en Salpeter (om kruyt te maken, of anders om 't voort te zenden) brengt, na dat alle de andre schepen in Bengale vooraf geladen en eerst vertrokken zyn, komende dan recht door Zee, na dat de O. en N. O. winden al beginnen af te nemen, zoo dat het zyn werk heeft, om de 13 graaden N. Breedte te konnen krygen, waar na het, zo veel 't mogelyk is, na de wal houd, en zoo, wel meet van de Zuyd op Palleacatta (en nu op Nagapatam) komt aan te landen, blyvende dan tot September op de Kust, om daar dienst te doen, en daar na te vertrekken.

In Juni komen de eerste Batavische schepen met voorraad van alles; en met het noodig geld hier, gierende Puncto das Pedras aan, daar zy, 't geen 'er voor de Kust van Saay (verw-woitels, die men op de Kust tot 't schilderen der Chitfe gebruykt) Calappus-houten, Cayer (touwerk van Kalappus-bolster) en eenige geschilderde kleeden voor Batavia gereed is, inneemen, en, volgens ordre van den Landvoogd de goederen, die op de Zuyder-Comptoiren gereed leggen, ligen, die dan op Paliacatta (gelyk nu op Nagapatam) plegen gebragt te werden, van waar dan die Heer de zelve weer na de Comptoiren, daar zy vereyscht werden, gewoon is te verzenden.

In Juni, en self in Juli, en voor al in vredes tyd, komt 'er nog wel 1 schip of 2 van Ceylon, of Batavia, voor de tweede bezending, die dan als de vorige behandeld werden.

Ontrent dezen tyd komen de Per-siaanschvaarders, die in Januari derwaards van Malacka vertrokken, en 't Pegus schip, weer hier, dat ondertusschen een togt na Mazulipatam om hout, Tarw, Boter, en andre voorraad, doet. Nadat nu 't Pegus schip op Mazulipatam geweest is, werd het terstond tot zyne gewoone

voyagie, na 't innemen van de geeyfchte kleeden, koopmanschappen, voorraad, &c: aangelegt, gewoon zynde in 't laatst van Augustus van Palliacatta na Mazulipatam te gaan, daar het weer eenige goederen der Mooren op vraagt tegen 9 a 10 ten honderd innam, al Zuydelyk aan van 16½ of (op welke Mazulipatam legt) tot de 13 graden loopende, en dan verder Ooft aan op Groot Andemaon, om benoorden 't zelve en in 't gezicht van dit hoog Eyland te zeylen, waar na men al Noordelyker tot aan 't Rif van Brago stevend, en 't land tot op 6 vadem water in 't gezicht loopt, waar by men dan gemakkelyk die reyze krygt.

In Juli en Augustus komen hier ook wel schepen voorby, over Ceylon na Bengale gaande, 't zy om Arak te lossen, of om Kaneel, Peper, &c: hier te brengen, waar toe de zelve, voor al als zy van Ceylon komen, hun uiterste best doen, om dat zy op Ceylon zeer scharaal van Levens-middelen voorzien werden, dat wel zomtyds oorzaak geweest is, dat zulk schepen gebrek geleden hebben; dog zy troosten zich daar mede, dat zy 't op de Kust, of in Bengale weer wat ruymmer zullen hebben.

Alle die voorbygaande schepen loopen voorby Mazulipatam, en zoo verder recht aan na Bengale, hoewel 'er ook wel eenige plagten te blyven, om al 't geen Ceylon van Kruyt, Lood, en andre Oorlogs-voorraad, Kleeden van allerley soort, Vloersteen, &c: van nooden heeft, in October daar na toe te voeren, in welken tyd de N. O. winden hier beginnen te waegen, en dan moeten ook alle schepen vertrekken.

In September komen de laatste schepen van Batavia hier, brengende dan alle de speeryen van Nagelen, Nooren, Foelie &c: nevens andre nog ontbrekende Koopmanschappen, voorraad, equipagie goederen &c: die men bevoorens nog niet had konnen zenden, en 't verder goud en zilver, op Batavia nog zynde. Indien 'er twee quamen, bleef het eene tot Palleacatta, om alles, dat nog ingepakt wierd, in te nemen. Het ander ging na Mazulipatam, vertrekkende gemeenelyk van Palleacatta den 20 a 22 September, om de reyze zeker te hebben; dog zo 'er maar een schip gekomen is, loopt het wel tot den 25 a 26 dito, eer men 'er klaar mede raken kan; in hoedanigen geval het wel gebeurd is, dat geen van beyden dan de reyze krygen kon.

Ook mogen de schepen op Palleacatta ten uyersten niet langer als tot den 6 en op Mazulipatam niet langer, dan tot

Een Ben-gaals schip.

Komst der eerste schepen van Batavia.

De tweede bezending.

Per-siaanschvaarders, en 't Pegus schip.

Schepen hier voorby na Bengale.

Van hier na Ceylon.

Komst van de laatste Batavische schepen hier.

Wanneer de schepen van de

Kustver-
trekken
moeten.

den 8 a 9 October opgehouden werden, alzo men, na die tyd, hier zware stormen uyt den N. N. Oosten en N. Oosten te wagen, en dan ook een lager wal heeft, daar men 't anders in een Maand van hier na Batavia zeylen kan.

Van de
jaar Say-
zoenen.

Na den 10. October komen hier geen schepen meer, als by buyten-gemeene en onwe wachte voorvallen, dat dan de Heer Landvoogd alhier niet te verantwoorden heeft, maar wel die gene, die de zelve zoo laat derwaards zenden, wanneer de schepen door de Noorde winden niet meer van de Zuyd op kunnen komen, en voor 't sterk aanbranden der Zee op deze stranden bloot staan, waar door men dan ook geen goederen lossen nog laden kan, die droog behoorden te blyven, waarom haar Edelheden ook verbieden geen schepen hier na den 7 a 8 October te houden.

Dus ziet men dan, dat in deze maand 't werk te dezer Kust voor 2 a 3 maanden volvoert is, na verloop van welke 'er weer een nieuwe aanbesteding in Januari (wanneer 't hier weer moy weder is) van wegen de E. Maatschappy gedaan werd.

Van Maart tot October heeft men hier het Zuyd-wester-of het drooge, en van October tot Maart het Noord-Ooster Moesson ofte Saysoen, daar van men op de Kust van Malabar het recht tegendeel ziet, alzo men daar van April tot September of October het Regen-Moesson, en van September af October tot April of Mey het drooge Saysoen heeft.

Als 't Saysoen in Februarijen Maart begint afte nemen, heeft men tot September of October het Regenmoesson, en van September of October tot April of Mey het drooge Saysoen, en dan zyn de Land-winden uyt den Zuyd-westen in 't eerste zeer slap, alzo, dat 's morgens ten regen uren de Zee-wind al Oost begint te waegen, die eyndelyk van een Noord-Oosten wind in een Oostelyken Zee-wind veranderd, en zoo tot half April aanhoud, terwyl die aan de wal, om de Landwinden, die de wind 's avonds in 't Zuyd-Oosten, en 't Zuyden, trekt, allenskens verslapt, zoo dat de Ooste winden, zoo wel in Zee, als ontrent de wal, in 't laatst van April gedaan hebben, waar na dan de wind veel ruymmer en sterker van 't westen by nacht, en Zuyd Zuyd-Oost, en Zuyd-Oost by dag, begint door te waegen, waar door 't dan onmogelyk is, om te kunnen opstoppen; dog in 't laatst van Mey, of in 't begin van Juni, loept de wind al landelyk tot West-Zuyd-west toe, daar de Zee-wind dan by dag Zuyd-Zuyd-oost is, waar mede men, als de meeste kragt van de stroom in 't begin van dit Moesson wat aangepert is, genoeg opstoppen

kan, alzo men altyd met de Land-wind dan van de wal kan loopen, en met de Zee-wind 'er na roe komen; dog men moet zig niet te verre in Zee, buyten de ankergrond, begeven, alzo men, op 35 a 40 vadem gerakende, de stroom 't schip zoodanig vatten en vervoeren zal, dat men het in 2 a 3 dagen niet weer zal kunnen te boven komen; behalven dat men, als de Landwinden in Juni en Juli sterk doorwaegen, ook alle dag geen Zee-wind krygt. Ondertuffchen trekt de wind gemeenelyk 's avonds na 't Zuyden, waar mede men (al deed men schade) de wal moet zien te krygen. Deze sterke en aanhoudende land-winden komen zomtyds in 't eerste van Mey, Juni, en Juli hier, daar na van tyd tot tyd verslappende, waar na zig de Zee-wind weer voelen doet.

Tot Mazulipatam waegen deze heete winden Noord-westelyk, waar mede iemand na Palleacatta opstoppen kan, hoewel 't Rif of de hoek van Mekka hier ontrent 't moevelyk is, daar men wel 7 a 8 dagen zulkien kan, om dat de stroom uyt de bogt daar sterk op aandringsd, en 't daar sechelyk dieper word, waar door men belet werd na zyne sechynbare gedagten met een Zuyden-gang enig voordeel te doen, om dat de stroom het schip op dezyde vat, en na 't Oosten afdryven doet. Ook raakt men, zyn ankergrond verliezende, ook in gevaar van Mazulipatam weer te kunnen bezeylen, weshalven men zyn best doen moet, om onder de wal op 6 vadem op te komen, tot dat men in de bogt is, waar na men langs de Kust opstappen kan; hoewel die gene, die voor de wind af van Palleacatta na Mazulipatam komen, het gewoon zyn in de bogt van Petapoeli te houden, om door de Westelyke winden niet verdreven te werden, te meer, alzo zy zoo dicht op de 6 vadem den hoek moeten omzeelen: want anders laten de weste winden niet toe, om de Rheede van Mazulipatam te bereyken.

Maar die in Februarijen van Palleacatta na die voornoemde Rheede willen, zullen best doen met het Zeewaard over te houden, om binnen dien hoek niet te vervallen, daar men met de Ooste-winden (die dan doorwaegen) niet opkomen kan.

Even zoo ook, die in Februarijen van de Noord na Palleacatta komt, moet het mede 't Zeewaard over met de Ooste-winden houden, en in September, als op den 26. dito 't laatste schip na Mazulipatam gezonden werd, kan men onder wegen de N. Ooste winden ontmoeten, hoewel dat ook wel ontschieren kan, om dat het Zuyd-wester Moesson wel tot den 8 a 10. October, en zomtyds nog wel lan-

langer, doorwaeyd, hoewel 't Noord-Oofter Moeffon ook wel den 26 a 28. September al begint.

Wanneer men nu befpeurd, dat de wind na 't Zuyd-weeten draeyd, moet men de bogt zoeken te krygen; dog zoo men ziet, dat de wind na 't N. Oofter of na 't Oofter fehiet (dat men gemeenelyk 's morgens aan den gezigt-eynder, daar zig dan eenige witte wolkjens vertoonen, zeer licht zien kan) dan moet men het 't Zecwaard over houden, om niet in de bogt te geraken, alzo men anders zeer licht daar een langen tyd zou konnen te vergeefs doorbringe, en dan nog wel genoodzaakt werde, om na Pallea-catta (of Nagapatam nu) weder te keeren.

Om hier ook geruft en zeker te vaaren, moet men wel op de droogten en Klippen, hier langs de wal leggende, en die men dierhalven voorzigtig te myden heeft, letten.

Die van Ceylon komen, na dat zy voor by de Bafci's geraakt zyn, moeten, wanneer zy voorby Baticalo zeylen, wel toezien, dat zy ontrent Rio Deferte tot Mullewale, of Paffa Sekka, de wal myden, en die even buyten het gezicht houde, tot dat men gilt voorby die droogte te zyn.

Men zou, des noods, wel binnen door konnen komen, maar men moet geen groote fchepen daar aan wagen, en daarom is 't zekerder, dat die Puncto das Pedras bezeylen; dog van puncto das Pedras tot Nagapatam mag het nog minder quaad, als men maar op 't Rif van Kaljemeer, alwaar men een Pagode aan land ontdekt, verdagt is, hoewel de vlakke, die zich daar vertoond, al mede tot waarfehouwing dienen kan, waarom men dan dit Land, om de gemelde weftelyke winden, hoog aan boord zeyld, uyt vreeze, dat men anders de wal van Nagapatam niet zeker krygen zou; dog hier vandaan nu verder om de Noord komende, ontmoet men alleen het Rif van Kolderon, dat wel een halve Myl in Zee ftrekt.

Van Tegenepatam tot aan Sadrangapatam is 't zuyver; dog, van daar na Pallea-catta gaande, is men gewoon de zeven Pagoden, die zig, als men van de Zuyd komt, als een bezaan, die in 't water ftaat, vertoonen, te myden; houdende een $\frac{1}{2}$ Myl op 6 vadem water van de wal.

Indien men de Inlanders gelooven mag, zou dit voor dezen aan 't Land vaft geweest zyn.

Van daar loopt men, om de klippige gronden, die daar eenige droogten geven, dicht langs de wal, en langs gemelde diepte, waar na de wal tot by Mensjoer, fchoon is, alwaar men een bosch ziet, 't tafeltje van Mensjoer genaamd, daar men maar tot op 9 vadem waters

komt, om met groote fchepen 't Zee-Rif dan buyten om te loopen, hoewel men, daar wel verkend zynde, ook wel binnen door geraken kan, als men het Land-Rif maar wel myd, dat zeer kort opdroogd, en daar 't gemeenelyk fterk op aanbrand. Als men dat Zee-Rif op 6 a 7 vadem water heeft, houd men na 't N. weften op Siek grond maar regt op de Pagood van Karengala aan, alwaar men binnen komende weer dieper water krygt, en verder op langs de wal heeft men op 7 a 8. vadem, tot aan de Rheede, niet dan Stek-grond; dog die buyten om loopen, hebben nergens voor te vreezen, en konnen over het Rif op de Rheede komen, alzo zy daar op zyn minft 6 en $\frac{1}{2}$ vadem water zullen hebben; dog zy moeten maken, dat zy de vlagge-ftok van de Vefting West, en West ten Noorden, of dat zy 't groot gebergte (daar 't Zuyd-eynde een groote klove heeft) West Noord West van hen hebben, en dan kan men het zelf met fchepen, die 20 voet diep, en nog dieper gaan, doen, te meer, alzo 't Rif daar effen is, en hoe langer hoe dieper werd. Egter kan men, zekerheids halven, wel wat lager afloopen, en dan kan men, buyten alle vrees, met een Zuyd-wefter koers de Rheede zeer gemakkelyk op 8 vadem waters bezeylen; hoewel men dan, om de voornoemde weftelyke winden, zomtyds ook wel wat langer zukkelen kan.

Van Pallea-catta tot Arriamagon, of Armagon, 14 mylen benoorden Pallea-catta, is 't 10 Mylen verre meest over al fchoon, uytgenomen dat men onder de wal by Sekrecoeri een kleen Rifje heeft.

Het Rif van Arriamagon zelf ftrekt zich wel 8 Mylen verre uyt, dog men behoeft dat nergens, dan aan de Zuyd-zyde $\frac{1}{2}$ Myl voor Arriamagon, te myden, en anders kan men dit met matig groote fchepen over al op 5 a 6 vadem buyten gevaar op een goede grond bezeylen; maar zoo men tuffehen het Land en 't Rif van Sekrecoeri door wil, moet men de wal na by op 6 vadem houden, daar men dan zeer wel over geraken; doch het wat oneffen van grond bevinden zal; doch, zoo iemand niet noodzakelyk op Arriamagon wezen moet, moet men op 8 vadem maar buyten omloopen, om na de wal van Kiftnapatam (wel een Caliatoer genaamd) te Stevenen.

In de bocht voor Gondegambo leggen twee klippen boven water, en Ooft ten Noorden, of Ooft-Noord-Ooft van Carrera (zoo men in die bogt iets te doen had) legt een groote Sandplaat, waar op 5 a 6 vadem water is, waar voor men geen

geen bekommering behoeft te hebben; hoewel men het ook wel myden kan, ten zy men het van nooden had, om by 't opstoppem na Palleacatta, in de bogt te geraken.

Wanneer men nu 't Rif van Mazulipatam genaakt, zoo heeft men, wegens de modderige grond, veel wit water aldaar; dog men mag 't egter buyten vreeze, tot op 6 vadem met een Ooster-gang, laten doorstaan, tot dat men met een Noord-wester-cours op de Rheede van Mazulipatam komt.

Van daar, meest Oost aan, moet men 't Rif van Narfapoer myden, en 't op 6 a 7 vadem een Myl van de wal houden, en zoo Goewari (indien men 'er wezen moet) aandoen: want anders loopt men 'er tot Bimilipatam toe voorby, alwaar men 1 kleene Myl verder 2 klippen ontmoet, die wat van de wal af leggen, die men op 18 a 19 vadem buyten om, en op 6 a 8 dito binnen door, voorby loopt, waar na men al langs de wal meest Noord Oost aan geheel zuiver, tot aan de Callappus-of Palmeer-punt, op 20 $\frac{1}{2}$ graaden Noorder Breedte zeyld, en zoo verder op 't lood ter diepte van 12 a 14 vadem geraakt, van waar men dan na Pipcli loopen kan.

Met wat Vaartuygen men loeft, en laad. Het lossen en laden der schepen, als de zelve hier op de Rheede gekomen zyn, gaat nog al redelyk gemakkelyk toe, ten ware als de wind wat te sterk op de wal staat.

Dit geschied met verscheydenerley Vaartuygen. Op Nagapatam gebruykt men Mossuls of Salengen, Vaartuygen, daar geen eene spyker aan komt, en die maar met Cayer (touw, van Klappusbolster geraakt) aan een genacid; dog egter zeer goed, en van drie a vier hegte sluiten voorzien zyn. Zy buygen byzonder wel tegen de Zee, en men roeyd 'er met 6 a 8 scheppers op, en als zy wat te veel geleden hebben, werden zy een reys te meer vernacid, dat voor 3 a 4 schellingen gedaan werd; dog men moet de Inlanders volslagen met deze hun vaartuygen, die zy best, gelyk zy ook de kragt en aanslag van hunne Zee zeer wel kennen, laten begaan, zoo men, door hen buyten hun bestek te brengen, hen niet verwarren, en zich met alle de goederen in gevaar stellen wil.

Op Sadraspatam, daar men een uytstekenden hoek, en geen Rievier, dan wel 2 mylen 'er bezuyden, heeft; legt men wat dichtter aan de wal, daar 't zeer sterk aanbrand met de Zee-wind, dat dan meer moeite geeft.

Op Palleacatta gebruykt men Toni's, om uyt de Rievier te vaaren, die wel 4 a 5 lasten door de branding henen komen

sleepen, alzo zy, even als de Mossuls, ontrent 36 a 40 voeten lang, en 8 a 9 voeten breed, en hoog en regt op boven water getimmerd zyn, varende wel 14 a 16 man op zulk een vaartuyg, waar mede zy ook, zoo de wind diend, zeylen kunnen. Deze zyn boven open, en zonder verdek, weshalven de goederen altyd met presennings, of geteerde Zeylkleeden, tegen de regen, en 't klerzen van de Golf, moeten gedekt werden. Zoo nu de Rievieren open, en door gebtek van afwatering (dat men 'er veel heeft) niet toegelopt zyn, gaat dat lossen nog redelyk gemakkelyk toe, maar anderzins moeft 't goed wel een Kanon-schoot verre over land na de Vesting van Palleacatta gedragen werden, daar men, zedert het Hoofd-Comptoir na Nagapatam verplaatst wierd, af bevyrd geweest is.

Tot Mazulipatam heeft men 2 openingen, de eene Benoorden het Suri-of Towagae dorp, de andre meest Beoosten de Logie, en 't Crabbegat genaamd. De Tony's en Zee-Vaartuygen, die men hier heeft, overtreffen de Palleacatta in grootte.

Zy kunnen ook wel 6 a 8 lasten of wel 40 a 50 pakken voeren; maar men kan de zelve 's namiddags niet wel in Zee krygen, om dat zy gewoon zyn 's morgens met de Land-wind in Zeete steken, en met de Zee-wind weer na Land te komen, dat vry gemakkelyker toegaat, dan wanneer zy 's namiddags tegen de Zee-wind moeten aandruyven, dat zy niet gewoon zyn, hoewel de Rheede hier wel 2 of 2 Mylen van de Logie zeer vlak is.

In Mey, Juni, en Juli, missen zy ook de Zee-wind, in hoedanigen tyd zy het dan moeten binnen roejen, daar zy niet veel zin in hebben.

Op Bimilipatam gebruykt men een kleener slag van Mossuls, Salengen genaamd, alzo de Rievier hier meesten tyd onbequaam is, zoo dat het 'er zomtyds al wat op aankomt, om door de branding te geraken; maar als men den Inlander hier mede begaan laat, gaat dat gemakkelyk en zeker toe, om dat zy het gewoon zyn, en op zyn tyd wakker weten uyt te halen, om 'er buyten gevaar door te geraken, als de zwaarste branding over, of meest gebroken is: want zoodat niet net op zyn tyd geschied, zou men zeer licht 't onderste boven, of geheel op de zyde geslagen werden, daar, zoo men hen begaan laat, niet voor te vreezen is.

Al dezen arbeyd doen zy om een zeer gering loon, trekkende voor een vaartuyg van een last (dat wel 4 a 5 togten loon op een dag kan doen) pas 12 stuyvers op zyn minst, en 18 stuyvers op zyn meest, waar af de meeste van 't vaartuyg

Hun slecht loon.

de helft trekt; en de andre helft de Roeters, die dus niet boven 5 a 6 stuyvers daags kunnen winnen, hoewel dit maar ruffchen beyden werk en meest gedwongen is, alzoo zy zich anders met het vischen op Kattimarauws (dat 5 a 6 balkjes aan een zyn) erneeren, zynde in 't gemeen Makwaas en Perrias, &c: of 't veragttite zoort van volk, gebooren Malabaaren; dog Jentiven van geloof.

Die met grooter vaartuygen vaaren, trekken een Ryksdr., en, na de vaartuygen zyn, ook wel meer, dat mede op die wyze als bevorens gezegt is, verdeeld werd.

En die van Mazulipatam zetten zig geheel en al 'er toe om met die Toni's te vaaren, om dat zy 'er gedurig werk mede vinden, om na Petapocli, Narlapoer, Goedewari, Watari, en meer andere daar ontrent gelegene plaatsen, tot Pondi toe, Noordaan te vaaren. Men noemd deze hier Barragas, dat weer een ander geslacht is: zommige der zelve zyn Moors, andie Heydens; vermits men nu 't ganfch jaar door op de Rheedevan Mazulipatam veel Moorzé, Jentiefze, en andre Inlandsche schepen heeft, zoo leggen hier en gemeenelyk daar ook wel 30 a 40 Toni's.

Waar van de Boeren bestaan.

De Boeren alhier zyn ook zeer arme lieden, die mede lezen nog schryven kunnen, bestaande of van den Landbouw (waar af zy ½ trekken) of van 't weven en schilderen der kleeden, om dat de Landen om de zwaare droogte aldaar wel zes maanden braak leggen, en hen dus altyd geen werk geven; dog hoe men hen aanmerkt, zy zyn hun ganfch leven door maar slaven van de Hawaladaars, en Landvoogden, die hen geweldig knevelen, en verdrukken.

Als zy tot den Landbouw 4 a 6 ploegoffen hebben, en van een kleene houtte ploeg nevens eenige houweelen voorzien zyn (dat hen 60 a 70 gl: komt te kosten) dan zyn zy gelukkig, alzoo zy dan ten naaften by de kost kunnen winnen: want al hare Kleeden bestaan meest in een slegt opperkleedje, en een Commerband, om hun schaamte te dekken, hoewel zy het eerste minst dragen. Zy branden niet; dan wat Koejen-mist, die zy laten droogen en met gehakt stroo mengen. Al hun huysraat bestaat in eenige aarde potten, en schotels, en kopere beckens. De vermogenste hebben zelf een Vervevery, of Schilder-plaats, dog die het zoo breed niet hebben, gaan op dag-huur uyt werken.

Behalven deze gemeene Lieden zyn 'er eenige Hoofd-Moradoors, die gesteld werden, om opzigt over den Inlander te hebben, en om te bezorgen, dat 's

V. DEEL.

Konings Landen, die daar gemeenelyk onder een Hawaladaar of Landvoogd staan, behoorlyk beplant en bezaeyd werden, zy doen kleene geschillen onder hen af, zich met 't verkoopen van Ryft enz. en opstellen van alle contracten bemoejende, waar in zy van de Moorze Opper-beslieders gehandhaafd werden. Vele van deze Moradoors zyn Bramines van andre gewesten, daar toe ontboden, die gemeenelyk Kannekapels (of schryvers) genaamd werden, en gewoon zyn te bestaan, van dat zy van alles een nette aantekening, en rekening houden.

Alle deze menschen zyn nu zedert een Wat groote menigte van jaaren onder 't geweld der Mooren geraakt, die hen zeer streng onder bedwang houden. Zy zyn meest hier en daar verstroyd, en 'teenemaal van Krygsvolk ontbloot, zoo dat zy niet in staat zyn, om iets tegen dezelve te ondernemen.

Zy plagten onder den Koning van Carnatica te staan, dog die regceerd nu zyne erflanden van Sadraspatam, tot Arriamagon niet meer; alzoo hy in de eerste tyden verre van daar verdreven, en zyn land in de later tyd door Eurangzeeb, of weldoor de Nabab, zynen veld Heer, ingenomen is, terwyl hy zelf hier armelyk leefde.

De gelukkigste van deze volkeren zyn die, welke onder de E. Maatschappy staan, alzoo die wel, opregt, en zagt behandeld werden.

Schoon zy nu zoo arm, zoogering en onnoozel in veel zaaken zyn, heeft men egter reden om zig over hunne byzondere nette zeldzame en egter net geschikte wyze van huyshouden te verwonderen.

De vader en moeder bestieren het huyshouden, zoolang de kinderen klein zyn, die, grooter geworden, en getrouwd, schoon nog zoo veel kinderen krygende, alle in eene huyshouding by een blyven, en in veel rust tot vyftig, en meer Perzoonen, zamen leven, schoon voor die allen maar een en de zelve pot te vier gaat.

Na dat de vader en moeder oud, en tot het bestier van zoo grooten huysgezin onbequaam geworden zyn, vinden de kinderen by een eenparig beslyt goed hare ouders daar van te ontlasten; latende hen in volkomen rust hunnen verderen levens-tyd doorbrengen, daar zy ook zeer geerne toe verstaan, alzoo dit hier een gemeene Lands-manier by allen is.

Ondertusschen werd de oudste zoon doorgaans als de Opper-bestierder van zulk een huysgezin erkend, die de andre broeders, ieder, hier of daar toe aansielt,

na dat hy voor af preuven van zyne bequaamheid tot 't geen, waar toe hy aangesteld werd, gegeven heeft. Aldus ziet men hier in dit huysgezin als een kleen gemeenebest, daar ieder het meeste belang van dezen kleenen staat na zyn vermogen met veel yver behertigd, zonder dat zy zich eenigzins met gezangen, speelen, 't lezen van geschiedenissen, vryagien, of andre vermaken, waar mede wy in onze jeugd den tyd verslyten, ophouden, alzoo zy van jongs af malkanders verstand maar scherpen om geld te winnen, en hun gemeene best neerlig voor te staan. Zoo zy nogtans al te zeer vermenigvuldigen, scheidten zy tydig, en ordentelyk van een, en geven ieder zyn gerechtigt deel.

Hun deugden, en mislagen.

Vermits hier geen herbergen (dan de Carrawaanfaras, daar ieder 't zyne brengen moet, en daar ook niet dan water tot drank gevonden werd) nog kroegen zyn, zoo hebben zy geen gelegenheid, om by quaad gezelschap te komen. Men is onder hen ook niet gewoon eenige sterke drank te gebruyken, gelyk zy ook de dronkenschap voor een van de snoodste en schandelykste zonden houden, ja stellen zoo een mensch in de zelve rang met een beest. Wel is waar, dat zy tot Hoerery zeer geneeygd zyn; dog dat komt daar van, dat velen geen vrouw, en ook de gaven van onthouding niet hebben, waarom zy openbare hoerendulden, die buyten dien ook dienst in hunne Tempels moeten doen.

Alle jaar werd de algemeyne reekening eens opgenomen, en gesloten.

Men ziet wat 'er uytgegeven, wat 'er boven alle onkosten gewonnen is, en wat 'er derhalven voor ieder overschiet, dat zeer oprecht in veel liefde, en zonder 't alletminste geschil, onder alle de bestierende leden van dat groot huysgezin zoo vreedzaam gedeyld werd, dat men 'er verbaast over zou staan, zoo men het hier zag.

Men let ook zeer naukeurig, wie van hen deze of gene mislagen in 't dryven van den handel, of in ict anders tot hun onderhoud dienende, begaan mogt hebben, daar ic der zyne aanmerkingen over te berde brengt, dat dan in 't toekomende ook verbeterd werd.

Zoo nogtans hier of daar over eenige geschillen mogten komen, werden die of door 't Hoofd van dat huysgezin, of anders door den Moradoor, uyt hun geslacht gekoren, besliefte, of zoo zich iemand daar tegen durft aankanten, die geraakt zelden vry, zonder aan den Hawaladaar te moeten bloejen, dat zy egter zoo veel, als 't mogelyk is, myden, om dat zy gemeenlyk zoo heel veel niet mis-

sen kunnen, dat zy dan, geen geld hebbende, met de huyl boeten moeten, daar zy mede niet veel zin in hebben, hoewel 'er voorbeelden zyn, dat deze of gene Inlanders, die 't verkorven hadden, van den Hawaladaar tot een boete van 50 a 60 Ropyen gedoemd, zig liever dood hebben laten slaan, dan zulken boete te betaalen, sehoon zy 't geld wel hadden, dat hun Erfgenamen naderhand, als dat uytquam, egter moeten missen, alzoo deze geweldenaars 't hunne doch moeten hebbe.

Zy zullen noit (of altoos zeer zelden) buyten hun gellagt trouwen, en zoo zy al buyten hun huysgezin treden, zullen zy egter altyd ieder by zyn eygen Maatschap, en zoort van volk, blyven.

Men heeft 'er 't gellacht der Bramines (dat hare Geestelyken, en die meest schryvers der grooten, nette rekenaars en groote Pythagoristen zyn, die niets dat leven heeft, en zelf geen cyereneten), of der Chittis (zyn de Weevers, Schilders, Zilverfmidts; enz.) of der Visfchers (die men Makwaas en Summelevaazen, noemd) of dat der Perria's, die men voor de veragfte houd.

Deze drie eerste geslachten (die zig nog in veel andre byzondre geslagten en Casta's verdeelen) eeten wel vifch, en vleesch, dog geenzins Koejen-vleesch, alzoo zy die dieren voor 't Rynfte houden, en zelfs wel als Goden eeren; dog de Perrias eeten ook Koejen-vleesch, en werden daarom van die andre 3 Sesten zoodanig veragt, dat zy 't hart niet hebben, om in een straat, daar een Bramine woond, alzoo men hen voor onreyn houd, te komen, ook werden zy tot de allerveragfte diensten, en zelf tot het Beuls-ampt, gebruykt.

Zy mogen in de steden niet, dan hier of daar aan een hoek, woonen, zich wel meest op de dorpen behelpende.

Deze hunne huwelyken nu gaan met een groote statie en allerley gerammel van Trommels (die of plat en rond, of ook wel langwerpig, als kleine toelastjens zyn) en met veel geblaas op eenige pypen en Bazuynen, toe; want zonder gerammel, en groot geraas, hebben zy geen vreugde. De Bruydegom en Bruyd worden gemeenlyk in een Palankyn, (of draagbaar, waar in men zeer gemakke-lyk leggen kan) door agt a thien mannen gedragen.

Indien zy van eenige rang of staat zyn, zoo is de Bruyd gemeenlyk, niet boven de 4 a 5 (want een dogter van 12 jaaren zou, sehoon dan eerst in staat, niet aan de man raken) en de Bruydegom pas 8 a 9 jaaren oud, waar toe de ouders, zonder dat, de kinderen zelf daar over iets te zeggen hebben, verstaan, om te beletten, dat geen

Hunne huwelyken.

Die zy zeer jong aangaan.

geen grooten, gelyk anders wel gebeurde is, hun kinderen voor den Koning des Lands hen ontnemen zouden, alzoo die nu en dan de schoonste dogters voor zich wel liet opzoeken; dog als zy getrouwd zyn, gaan zy die voorby, ook mag een jongman onder hen zyn baard niet scheeren, voor dat hy getrouwd is, dat dan met eenige plegtlykheden gefchied.

Wanneer nu de voorfchreve rondgang, dat de bevestiging van hunne trouw, of ondertrouw is, gefchied, heeft ieder zyne paal, tot welke hy komen mag, en zoo men dit overtreed, is 'er een groot getier en gefchreeuw onder hen, dog 't komt zeer zelden op slaan uyt.

De Bruyd nu op de voornoemde wyze met haren Bruydegom in die Plankyn fitende, en na 'slands wyze niet alleen met geurige bloemen, maar ook met alle hare cieraaden van goud en Juweelen, zoo in hare Conde als in haare ooren, neus en aan haren hals, armen, handen, &c: opgepronkt zynde, werd dus in statie zeer pragtig rond gedragen, met een drom van alle hare vrienden en bekenden, die te peerd volgen, en een grooten treyn van zingende dans-Hoeren, die dan eens wakker ompringen, en derhalven met zulken dichten kring van menschen, die haar volgen, omringd, dat men werk heeft, om by na iets van die stacy, ten waare men hier of daar op een hoogte stont, te kunnen zien; te meer dewyl deze omgang gemeenlyk 's avonds na zons ondergang eerst begint, en sehoon 'er lampen en toorfen in menigte zyn, om alles te doen zien, is 't gedrang der menschen te groot, om 'er ontrent te kunnen komen.

Ook werden 'er in die tyd veel vyerwerken, die men daar zeer fraey weet te maken, ter eere van haar ontfoken, die een byzondre verluftiging aan de omstanders geven, en waar mede veel geld vermorft werd.

Zoo ras zy nu van dezen omgang t'huys gekomen zyn, gaan alle de bloed-vrienden, kennissen, buuren, &c: die daar by een gekomen of verzogt zyn, nederzitten, en geven, ieder na zyn vermogen, aandeze jong getrouwde of ondertrouwde een gefchenk, dat naeuwkeurig, gelyk ook de naam van de gever, door een fchryver aangeteekend werd; Men deeld Pinang rond, en, na men wat gegeven en wat Arak gedronken heeft, fcheyd men weder van een.

Indien 't lieden van groot vermogen zyn, ziet men 't huys alomme met bloemen en eierlyke groente vercierd, behalven dat 'er veel fleskens met Rooze-water, om 't gezelschap te eeren, en een lieffelyken reuk te geven, uytgegoten

werden. Ook is de maalyd dan in allen deelen pragtiger, en men blyft dan ook wel langer by een. Deze bruyds werden door een bruydschat van haare ouders door den Bruydegom gekogt, die zeer plegtlyk in veel fchotelen met statie van maagden en jongelingen overgeleverd werd. En werd op de trouwdag de Tali of Bruyds-trou-band van den Braniine haar om de hals, na dat die gezegend is, gedaan, en die moet zy by haar mans leven noit afdoen.

Daar zyn niet alleen voorbeelden van kinderen (voor al der Benjaanen, die in deze jongejaaren malkanderen niet alleen bekend hebben; maar ten tyde van den grooten Mogol, Sjah Djahaan, ook wel Sjah Choram genaamd) is 'er een dogterken van een Kasbuit geweeft, die met haar zesde jaar al een jonge zoon, en na haar derde jaar al vaste maandftonden had. De voornoemde Vortt, dit niet willende gelooven, deed de moeder en 't kind by hem brengen, en stond 'er verbaaft over.

Ingevalle nu de Bruydegom, na dat zoo een paar ondertrouwd is, komt te fterven, zonder de Bruyd bekend te hebben, is dat de grootste fchande, die zoo een dochter overkomen kan, zoo verre, dat zy na dien tyd niet weer huwelyken, of eenig cieraad aan haar lyf dragen durft. Ook is 't een uytnemende fchande voor zoo een ftervende zoon, en niet minder, zoo hy ongeschuwd sterft.

Indien de man by zyn Vrouw geen kinderen krygt, mag hy 'er een tweede, ja een derde, by nemen, en die trouwen; hoewel de eerste 't Hoofd der andre blyft; dog de meeste nemen dan een byzit of twee, hoewel de gematigste onder hen dit verfoejen.

Zy hebben de gewoonte niet (eenige uytgezonderd) van hun dooden te begraven, maar de zelve te verbranden; een gewoonte, die men by meer volken gevonden heeft; maar zoo de doode een getrouwd man is, moet zyn Vrouw, zoo zy de naam van eerlyk, en dat zy haar man bemind, houden wil, zig levend met hem laten verbranden. Sommige springen in 't vyer gietende een pot met olie over haar hoofd. De Vrouwen van Bramines geven eerst alle hare Juweelen, en cieraad, of wel een Pinang (een groot gefchenk dan) aan deze en gene vrienden of vriendinnen, die daar by staan, en gaan, na hun affcheyd genomen te hebben, boven op den dooden leggen, niet dan Ram Ram roepende, waarfchynelyk Goden, waar aan zy zig bevelen.

Andre weer, vreezende, dat zy door

de fehrik voor 't vyer van zinnen veranderen mogten, laten 't zy uyt eygen genegenheyd, of op Raad van de vermoegenste vrienden, die niet geerne die sehande in hun geflagt zouden hebben, van zulken vrouw te zien leven, zich op den dooden vast binden. Ook gefchied dit niet, dan na dat dit by 't leven vanden man eerst overlegt, en door haar, zoo zy geen kleene kinderen heeft, befoofd is: want indien 'er kinderen z n, gefchied het noit, en dan werd het haar niet gevergd.

Na dat nu alles daar toe klaaris, werd de houttapel aangefteken, en men maakt ten eerften, door potten met olie, en andre brandstoffen daar in te werpen, niet alleen een groote rook en damp, maar ook door allerley gerammel van Trommels, bazuynen, bekkens en speeltuygen zulken zwaar geluyd, dat men onmogelyk 't gekerm van zoo een levendig verbrandende vrouw hooren kan, en dan is die vrouw, na hare gedagten, een Zalige dood gestorven. Om dit tegemakelyker te doen voortgaan, geven de Setirea's aan zoo een vrouw, wel iets, dat haar bedwelmd onder de Pinang, en in de eene hand een Limoen, en in de andre een spiegel, terwyl zy gedurig Nareina Nareina, zeer ras aanceen roept; dog die der Bramines hebben maar eenige roode bloemen in de hand, die den Afgod opgeofferd zyn.

Men heeft 'er ook, die zig in de aarde katen delven tot aan 't hoofd toe, en zich dan, na dat de put daar de doode in legt, met aarde zoo verre toegevuld is, een kleed over 't hoofd laten werpen, waar na men haar den hals omdraeyd, of een trap op het hoofd geeft, dat 'er aanstonds de dood navolgd. Andre laten zig, dragende zekere steen om den hals, of in 't haar, al zittende begraven.

Daar zyn 'er ook, die hunne weduwen wel niet verpligten, om zig te laten verbranden, maar haar egter geenzins willen toelaten, te hertrouwen, het welke zoo zy mogten komen te doen, zoo werd haar 't haar mede afgefneeden, en zy genoodzaakt voor hoeren agter 't land te loopen.

Om wat reden, dit gefchied.

Men wil, dat in oude tyden veel vrouwen der Inlanders hare mannen om een zuur zien plagten te vergeven, en dan weer met een ander te trouwen. Om dit quaad, dat sterk door begon te breeken, tegen te gaan, vonden de overheden goed deze harde wet in te stellen.

Na dit streng gebod, daar veel onnoozelen omlyden moesten, wierden egter veel booze in den teugel gehouden, om zig zoo niet van hare mannen te

ontlasten, alzooy zy anders staat maken moesten van zich aan die strenge Wet te onderwerpen, of anders voor hoer weggejaagd te werden.

De Moorze Landvoogden zoeken dit verbranden der vrouwen wel zoo veel als 't mogelyk is te beletten, dog laten het egter eyndelyk toe, als men 'er te sterk op staat, mits dat 'er een zware boete voor betaalt werd.

Gelyk 'er nu onder hen veelerley geslagten, en onder die geslagten ook Wyzen van be- menfchen van verscheydenley Ambag- staan on- der hen. ten zyn, alzooy is ieder gewoon, zig by dat van zyn vader meest te houden. Zommige erneeren zig als boeren (gelyk wy bevorens zeyden) andre als kooplieden, andre zyn Wevers, Smids, Timmerlieden, Koperflagers, goud of zilver-Smids, ieder van welk Ambagt weer hunne hoofden hebben, die wel meer magt over hen, dan wel de Dekens by ons over hare gilden, hebben; maar dit is paal-vast, dat de zoon van een Wever, een Wever, van een Koperflager, een Koperflager; en van een Goud-smid, een Goud-smid werd, en die eens Summelevaazen en zakken-dragers, of torffers van pakken en zware lasten geworden zyn, blyven dat van vader tot zoon en kinds-kindren toe, onveranderlyk, en vervolgens. Daar zyn seheeps-Timmerlieden onder hen, die sehepen zoo hegt en dicht maken, dat zy zonder Pomp een menigte van jaaren vaaren, in hoedanige sehepen ik wel geweest ben, ook zyn 'er Timmerlieden die ongemeene fracje rust-banken, zit-banken, Tafels, Stoelen, en Ledekanten van ebben-hout, Caliatouer-hout &c: zeer konstig met allerley bloemen, dieren, &c: voor gering geld, en met zeer weynig gereedschap uyt-houwen.

De beste en fatzoenelykste onder hen zyn, of Kooplieden, of Makelaars, onder welke men ook lieden van groot verstand, en van veel middelen vind, dat zy egter zeer geheym houden, op dat de Moorze Landvoogden hen dit door verkeerde betigtingen niet mogten aerspessen. In vorige tyden plagten wy de goederen zelfs van deze en gene koop lieden, Wevers, Schilders, &c: in te kopen; dog naderhand heeft men goed gevonden die in eene koop van een Benjaan, of Makelaar te kopen, dien men dan wel eenige Tonnen gouds vooraf verschoot, maar waarby de E. Maatschappy veel sehade geleden heeft; gelyk wy elders zullen toonen.

Behalven deze zyn 'er ook koordedansers en Potzen-makers, of openbare dans-Hoeren die van haar hoeren-loon bestaan. De-

Deze Koordedansers loopen het gan-
sche Land op en neder, om voor een
geringe stuyver geldsaardige sprongen en
vertooningen van hunne konsten, 't zy op
deze en gene Feesten, of andre byeen-
komsten, te laten zien.

Van
hunne
koorde-
dansers.

Zommige loopen op stelten van 13 a
14 voeten hoog, waar tegen zy zich
geestig weten op te palmen, begevende
zich dus op den eersten, eyschen daar
na 'er nog een stelt by, en doen 'er dan
veibazende sprongen mede.

Andre dragen een lange Bamboes op
hun hand of in hunnen Gordel, tegen
welke Bamboes een ander oploopt, en
daar boven op gaat zitten, of op zyn buyk
leggende zig daar op rond draeyd,
spreyde hands en voeten van een,
terwyl de drager met die Bamboes voort-
gaat; ja daar zyn 'er, die, boven op
die Bamboes zittende, de zelve door
een ander beneden doen weggaan, zoo
dat de Perzoon, die 'er boven op zit,
'er afvalt, en na beneden komt, terwyl
hy van die gene, die beneden is, ge-
vangen werd, dat wel yfelyk staat om
aan te zien; dog zy hebben dat zoo
grif, dat 'er geen voorbeeld is, dat ie-
mand van hen 'er ongemak door gele-
den heeft. Ook nemen zy gemeenelyk
aankomende jongens of meyskens, om
tegen die Bamboes op te loopen, en
'er boven op te gaan zitten, op dat de
swaarte, die zy beneden te dragen heb-
ben, te minder zou zyn. Ook zyn 'er,
die boven op die Bamboes aan haar
teenen hangen, en agterwaards weer
beneden komen.

Andre weer doen wonderlyke spron-
gen door 5 a 6 hoepels, of over eeni-
ge bloote degens. Daar zyn 'er ook,
die hun lichaam in honderd bogten we-
ren te buygen, en te wringen, zoo dat
zy wel een ronde bol gelyken.

Ook, die de oogen weten uyt hun
hoofd te sfooten, zoo dat men 'er 't bloed
by neder ziet loopen, latende zelf de hol-
ligheid zien, en zetten daar na 't oog,
wel gewasschen zynde (zoo het schynd)
'er weder in, zonder dat men daar na
eenig letzel 'er aan merken kan.

Daar zyn 'er ook, die een Keerel on-
der een mande zetten, en met een degen
door de mande steken, zoo dat men 'er
't bloed by neder ziet loopen, naderhand
werd die mand wel opgeligt; maar die
man, die 'er onder zat, ziet men van
verre dan komen aanloopen, en onder
de mande vind men niets, gelyk men dit
by Melton pag. 468, en meer andre,
zulke konsten verbeeld ziet.

Men heeft 'er ook, die iemand een
korf van een Manggas-vrugt, of wel
maar een houtje toonen, en vragen, of

men die vrugt, of dat houtje, eens wil
zien planten, en in korten tyd 'er een
boom afgroejen, die vrugten draagd;
na dat 'er ja op geantwoord is, bewoelen
zich de koorde-dansers in een deken,
steken dit houtje in de aarde, en stolpen
'er een mande over henen, of bedekken
die voor een tyd, weer oplichten, en
dan ziet men dat het zelve begind uyt
te spruyten; daar na stolpen zy 'er de
mande weer over, bedekken zich nog
eens, en na verloop van eenigen tyd, lig-
ten zy die weder op, en dan ziet men een
kleen boomken voor den dag gekomen,
daar zy dan enige gloffen tot vermaak
der aanschouwers over maken.

Daar op dekken zy zich weer, of stol-
pen 'er de mande weer over, die zy na
eenigen tyd weder oplichten, en dan ziet
men eerst onrype, en, na nog eens
'er de mande overgestolpt, en ze weer
opgelicht te hebben, volkomene rype
Manggas vrugten, die zy 'er afplukken,
en aan de omtanders, zoo zy die heb-
ben willen, te eeten geven, gelyk ik
lieden gesproken hebbe, die zulk een
Mangga-vrugt aangenomen, en 'er af
geproeft hebben, niets quaads vreezende,
alzo dit alles natuurlyk, en maar door
een gaeuwe behandeling, en gezwinde
begoocheling der oogen geschied. Alle
zaaken, die ik wel menigmaal gewenscht
heb zelf eens te zien; maar dat my, wat
moeite ik ook gedaan heb, noit heeft
mogen gebeuren; te meer heb ik daar
na verlangd, om dat men 'er my ver-
scheyde zaaken van verhaald heeft, die
ik niet kon gelooven, om dat zy met
de reden streden en aldus onmogelyk wa-
ren, men heeft my egter willen verze-
keren, dat het door deze Liederen ver-
richt wierd, gelyk my dat van verschey-
de vrienden, die dit op een en de zelve
tyd zagen, verhaald is in hun bywezen
geschied te zyn.

Daar zyn 'er, die deze koorde-dansers
door groot geld bewogen hebben, om
te laten zien, hoe zy dit verricht hebben.

Deze hebben ontdekt, dat die koorde-
dansers zich een gat onder de Oxelen in
't lyf staken, en zulk een houtje met dat
bloed wreven, en ieder reys, als zy 't in
de grond staken, nat maakten, en 't al-
dus zeer klaar zagen groejen, en tot de
voornoemde volkomenheid komen.

Dit werd ook van zeker schryver, die
't gezien heeft, bevestigd; dog dit kan
my niet bewegen, om het daarom te
geloven.

Ook werd 'er wel verhaald dat zy een
droog houtje in minder als een half uur
tyds tot een boom van 4 a 5 voeten
hoog met bladeren, bloeizel, en vrug-
ten weten voor den dag te brengen.

Waar van ik ook voorbeelden hier te Lande onlangs gelezen hebbe, die in 't bywezen van veel geloofweerdige Liederen bevestigd wierden.

Van dezen aard is 't, by voorbeeld, dat men van deze Liederen onder andre konsten mede verhaald, dat zy een kluwen in de lucht werpen, daar een man tegenoploopt, dat, namynbegrip, volflagen onmogelyk is, alzoo een zwak lichaam, dat doorgaan steviger opgehouden, of door zyn eygen kragt in de lucht gedragen werd, onmogelyk nog een zwaarder in de lucht dragen kan. Hier van ziet men by Melton p. 469. mede een zeer opmerkelyk verhaal, en aetcekening, alzoo hy dit zelf gezien heeft tot Batavia.

Van dezen aard is 't mede, dat men (gelyk ik elders al gemeld heb) verhaald, dat een man eerst op drie stokken, die in een drie-sprong vast staan, zittende gaat, en dat men eerst een, daar na nog een, en eyndelyk ook den derden stok 'er onder uythaaft, en die man egter, zonder te vallen, in de lugt zittende blyft, hoedanig ik twee vrienden gesproken heb, die dit op een en de zelve tyd te zamen aanschouwd hebben, en van welk de een syne oogen mistrouwende, nog de moeite genomen heeft, om met een lange stok te voelen, of 'er ook niet het een of 't ander was, waar op dit lichaam rustte, dog die Heer verklaard niets ter wereld gevoeld, vernomen, nog gezien te hebben; hoewel ik egter tegen zyn Ed: zeyde, dit niet te kunnen gelooven, om dat dit al te klaar met de hier voorgemelde reden streeft.

En dans-
Hoeren.

Wat de dans-Hoeren nu (anders Dewatachidols genaamd, en aan de Goden hunner Pagoden als getrouwd) belangd, deze zyn gemeenelyk zeer net en wel met fraeje geschilderde kleedjens, en ook met roode fluwele armbanden, en met eenig fyn, of ook wel valsche en verguld goud-werk, en zulke Juweelen aan haar hoofd, lange ooren, vingeren, teenen, armen, neus, en halsopgeschikt, gaande of op de Feetten, of op Bruyloften, en ook wel op maaltyden, en andre plaatzen openbaar, en zomtyds wel zoo onbeschaamd modernnaakt dansen, dat men bezwaarlyk zou kunnen gelooven, dat 'er zulke onbeschaamde vrouw-lieden zyn. Deze zyn gewoon op zeker geluyd van hare Trommels (die aan weer-zyden met leder zyn) al vry aardig en zwak (dog al na den trant der Inlanders, hare lichamen in veel wonderlyke bogten draejende) met een nette beweging van hare handen te dansen, en daar onder ook wel eenig lied te zingen, waarvoor zy dan een geringe fluyver bedingen, ja

zy kunnen zonder de zelve niet recht vrolyk. Men noemde dans-Hoeren, om dat zy nu en dan zich ook als hoeren, by toelating der overheyd van deze Landen, aan deze en gene verhuuren. Een gelpuys, waar van 't my niet lufft meer te schryven.

Deze zyn egter by de Ouden al mede op hunne maaltyden van gebruyk geweest: want als 'er by Amyntas, Koning van Macedonien, Persuaeze Gezanten gekomen waren, en hy die heerlyk onthaalde, zoo eyschten zy, zoo Herodoot Lib. 5. en andre zeggende, Vrouwen, alzoo by hen op groote maaltyden de gewoonte was hunne vrouwe, en ook hunne byzitten te hebben. Wy zien ook Esth: 1: 11. iets, dat na deze gewoonte gelykt. Dog wy kunnen daar hier niet verder van spreken.

Het gewaad der Jentiven en Benjaanen ^{Gewaad der Jentiven} alhier is, zoo 't gemeene lieden zyn, slegt, hebbende over 't boven-lyf meesten tyd niets, en die een weynig meer zyn, hebben een Rokje als een Wanbasje, dat zy op de zyde toebinden, dragende op hun onderlyf een kleedje, dat zy toebinden, om hun schamelheyd te dekken.

Die grooter zyn, verschillen van de gemeene alleen daar in, dat hun Lywaa, dat zy beyde zeer wit dragen, wat fynder is, en dat zy ook wel een kleedje meer, en een fraeje gordel om 't lyf hebben.

Op hun hoofd dragen zy een fyn of grof Bethilis doekje, of een dikke doek als een muts, na dat hun staat is, bindende hun hoofd hair met een tuyt ter zyden op.

Als 't nu wat kouder werd, in de maand van November en December, hebben zommige van hen wel lange lakenze rokken aan, en een muts op 't hoofd, om zich tegen de koude te dekken.

Wanneer zig de grooten op reys begeben, gaan zy niet zonder een aanzienlyk gevolg, verzeld zynde van hunne pypers, hoorn-blazers, en rondel-dragers, die hen met een Rondel (zynde een kleen rond zonne-scherm) tegen de zon dekken.

Zoo 't Mooren zyn, die dragen wel een Cabaey, of een rok, tot over de knyen, of met nauwe mouwen, en op 't hoofd een Tulleband, hunne broeken zyn ook nauw. Zy laten hunne hoofden kaal schrappen, dog hun baarden lang groejen.

De vrouwen der Jentiven gaan meest ^{En van hunne vrouwen.} met de boezem bloot, of wel met een dun floers of Bethilis badjoe 'er over, dragende om 't lyf. eengebloeemd, zyde of effen kattoene kleedje van eenig grof of

of fyn Lywaad, na dat zy van staat zyn. Deze kleedjes winden zy eenige reyzen om hun lyf, en maken die dan met eenige spellen ontrent de navel ter degen valt, waar over dan hun Badjoe of bovenkleedje, dat over de boezem komt nederhangt.

Zy gaan gemeenelyk bloots hoofds en bloots voets.

Die wat meer van vermogen zyn, dragen zeer fyn Lywaat over de Schouders, boezem en armen; dog hebben gemeenelyk ook kleene muylen aan. Zy bestryken het hoofd-hair, zood de groote als gemeene vrouwen en dochters, met olie, die, zoo zy vermogende zyn, zeer liefelyk rickt, en binden dat zoo glimmend in verfcheyde bogten over den hals en 't agterhoofd op.

De verdere cieraaden der vermogende vrouwen zyn goude of zilvere arm-ringen, goude of zilvere ringen of Juweelen in hare lang-uytgestrekte ooren, die hoe zy langer, hoe zy cieryker, en van hooger Adel zyn. Ook dragen zy diergelyke ringen en ook peerlen door hare neuzen, waar in mede gaten zyn. Zommige dragen ook peerlen, andre goude Ketenen om haren hals; Al welke cieraaden wonderlyk fraey (gelyk men denken kan) op haar zwart vel, daar zy nog al zeer moedig op kunnen zyn, afteken, ontrent de arm-ringen moet ik met een woord zeggen, dat de zelve, schoon arm-ringen genaamd; echter meest aan de handen der vrouwen en jonge dogters, en zomtyds ook van mannen tot een cieraad gevoerd, hoewel 'er wel zommige (voor al van dans-Hoeren, en andre danseressen) half wegen den arm gedragen werden.

Dat nu de ryke van goud hebben, hebben de arme van zilver, koper, en slegter metalen, en onder de hoeren zelf vind men 'er al mede redelyk kostelyk uytgedoft, die nog een cieraad van eenige bellen of rinkels aan de beenen hebben, welke onder het danssen een zeldzaam geluyd geven.

En dit is wel 't voornaamste, dat van de Kleederen en cieraaden der vrouwen zooder Jentiven, en Benjaamen, als van die der Mooren (die niet veel verschillen) te zeggen valt.

Die arm onder deze Jentiven zyn, behelpen zich uytneemende naeuw, zeer wel te vreden zynde, als zy maar wat gekookt, zy 't met een vischje, of wat groente, en een dronk water 'er toe hebben; dog de Benjaanen zullen niets, dat leven heeft, dooden, veel min eeten. De Ryken in tegendeel leven zeer lekker, houdende veel van ryft en van zeer magtige, vette en heete kost, met veel speceryen, en die in de boter dryft, welke zy brenfje noemen, waar

in zy ook wel een vet hoen, een gans, een endvogel, of ict diergelyks hebben.

Het is een schotel eeten, zeer geacht by de Portugeezen, Mogolders, Persiaanen, en by de meeste Oosterlingen, en zy werd aldus toebereyd.

Zy nemen een vet hoen, dat zy half gaar koken, in welkers zop zy dan de ryft by na zoo droog, als ware het hun brood, aldus koken.

Zy doen 'er Cardemom, Kismis, rozynen, stukjens van Amandelen, van Kaneel, van Nooten, heele peper, heele Kruid-nagelen, heele Foelic, en zeer veel boter, nevens wat zout by.

Dit alles koken of stoven zy te zamen, zoodanig, dat het hoen, verder onder deryft bedekt leggende, murw, en volkomen gaar werd.

En dit is het lekkerste eeten, dat men hen voorzetten kan; voor al heeft men dit ook by de vermogende Mooren, die mede niet weynig van smerotzen weten, wagtende zig alleen voor spek, of verkens-vleesch. Hun drank is water, Arak, en Persiaanze wyn, welke laatste dranken de Mooren, schoon 't hen verboden is, nu en dan zelf tot dronken werdens toe, gebruyken, ook drinken zy veel een kopje gesmolten boter op hunne spys, om rad te werden.

Zy weten van geen stoelen, of tafels. De geringe lieden eeten op een matje, dog de ryken op een Alcatief, of tapyt, zittende met de voeten, als onze Kleermakers, onder 't lyf.

Hunne vrouwen komen niet aan tafel, voor al, als 'er vreemde Lieden by zyn, ontrent welk stuk de Mooren zeer yverzugtig zyn, en de vrouwen noit laten voor den dag komen.

Na de maaltyd, en by andre gelegentheden, is 't een van de grootste vermaken, zoo wel van de mannen, als de vrouwen, een oude of jonge Pinang te eete, en tabak te rooken, dat de vrouwen, uyt een Bongkos, of droog blad 't zamengerold, zoo ontfleken, en de mans uyt een Gorregorri (een kannetje of een bloempotje), waar mede zy beyden de meesten tyd doorbrengen.

Dewyl 'er geen Land ryker van Diamant-mynen is, konnen wy niet nalaten, daar mede van te spreken.

Zy leggen ontrent 12 dag-reyzen van Palliacatta, of 8 a 9 dagen van Mazulipatam, en maar twee dagen van Golconda, niet verre van 't gebergte.

Over deze Landeryen, die uyt naam van den Koning van Golconda verpagt werden, zyn zeer veele, en getrouwe opfinders, buyten welker kennis geen pagter een spa in de grond steken mag. Ook bedingd hy voor een zekere zomme

gelds

Hunne
spyz.

Van de
Diamant-
Mynen.

gelds een plaats van zoo veel lengte en breedte te mogen doorgraven, en alle de steenen, die beneden de 7 a 8 caraat, dog gene die daar boven zyn, na zig te mogen nemen, belovende die getrouwelyk aan 's Konings opzienders te zullen geven; dat wel beloofd; dog egter zoo net juyft niet nagekomen werd, schoon die Arbeyds-lieden (dat meest naakte wormen zyn, gelyk zy daar in ook zoo arbeyden) al zeer naeuw over al bezogt werden, wetende die hier of daar behendig te verbergen en daar na, op hals en kraag aan, by nacht en ontynde te vinden, hoewel zy 't dan nog maar voor half geld, en zeer stil, gewoon zyn te verkoopen, alzooy zonder genade met de dood zouden gestraft werden, indien de Koning 'er kennis af kreeg; dog zoo zy den pagter maar bedriegen en ontrouw handelen, komen zy 'er met een dragt slagen af.

Hoe groote Diamanten hier vallen, kan men oordeelen aan die vier, die de Koning van Golconda plagt te dragen, en die de Heer Havart fol. 9t. in zyn I. Boek beschryft, van welke hy zegt, dat 'er een was, by giffing van 250, en twee van 600, en nog een, wel zoo groot als de eerste, welke die Vorst pasboven zyn voorhoofd, aan ieder arm-band, en voor aan zyn Gordel droeg, wy spreken in de levens der Mogols hier van.

Wat nu de Bosschen, geboomten, Heesters, planten, en andre gewas-schen met hare Fruyten, Kruyden &c: belangt, die zyn ten grooten deele al mede, als die gene, die men in andre gewesten van Indiën vind, en die wy onder Amboina reeds gemelt hebben, behalven dat men die ook uytvoerig in den Hortus Malabaricus van de Heer van Rheede, en van verscheyde andren reeds in 't breede beschreven vind.

En zoodanig is het met de Dieren van dit Land (weynige uytgezonderd) mede gelegen.

Ossen, Koejen, kleene Peerden,

Schaapen, Buffels, verscheyde soorten van herten (ook zommige met witte vlekken) Verkens, en Bokken zyn hier zeer veel; dog men heeft 'er ook Olifanten, zeer veel Tygers, en daar af wel drierley soort (onder welke de Koninklyke, die wel zoo groot als een kleene os is, uytmunt) die veel schade onder dit tam vee doen, en zomtyds ook wel menichen aantasten.

Daar vallen ook Luypaarden, Civetkatten, en Jakhalzen, die best ten deele na wolven, ten deele na vossen, gelyken, en die zeer sterk op menichen-vleesch gezet, en zelf wel gewoon zyn de lyken uyt de graven te halen, zoo men die niet wel bezorgd.

Men heeft hier ook haazen, en meer ander kleen wild, en allerley slangen zyn 'er in menigte, zommige vergittig, als voor al de Cobra Capellos, en andre, zommige afgryzelyk groot, dog juyft niet vergiftig, ook zyn 'er die zelf dienst doen, en de rotten vangen.

Het gevogelte, dat hier valt, bestaat in wilde en tamme endvogels, Ganzen, hoenderen, Duyven, Tortelduyven, Paeuwen, Partryzen, Reygers, Papegaeyen en Perkieten in menigte, en meer andre kleene vogels, die zeer wel zingen, en onze Nagtegaals niet on-gelyk zyn. Ook zyn 'er een menigte van vleermuyzen, die vry groot zyn, en met hun geklaeuwde vlerken aan de takken blyven hangen, en groote schade aan de vrugten doen. Daar zyn 'er, die ze ook eten, en voor een lekkerny houden.

Men heeft hier ook overvloed van Zee-en Rievier-visch. De Zee leverde Konings visch, Goaze Kabbeljaeuw, Kacab, Steenbraassem, Zeylvisch, Concuados, Harders, Tong, Schollen, Scharren, Spiering, en meer andre visfen. In Rivieren heeft men Krabben, Kreeften, Garneelen, elst, en een soort van visch, wel wat na Salm gelykende, die, ingezouten zynde, reedelyk lang duurd, en zeer wel smaakt.

Van de
Boomen,
&c.

Dieren,
Vogelen,
en Vis-
schen.

57

Van CHOROMANDEL
TWEEDE BOEK.
EERSTE HOOFDSTUK.

Saken op Choromandel voorgevallen. Eerste aanleg der onsen herwaards 1603. 1606. van Solt op Nagapatam. Als ook te Petapoli. Alwaar een Comptoir opgericht werd. Verzeylde Mazulipatam, daar by vriendelyk ontfangen wierd. Geschil over den Tol. Gaat na Bishnagar om den Koning te spreken. Keerd met gunstig antwoord wederom. Wat voorrechten by dien Vorst verkregen had. Wat volk by hier liet. Goederen, hier ingeladen. 1613. ons volk door de Portugeesen vermoord. 1614. 't eerste Acoord met den Koning van Golconda. 1615. de Vesting van Falleacatta gebouwd. A°. 1617. 't Acoord vernieuwt. De Heer Pieter van den Broek komt. A°. 1617. hier. Kruysen op de Portugeesen, 1618. Adólf Thomassoon, Hoofd op Gelria; dog de Heer de Haze oppergebieder over die Kust. Geweldenaryen der Mooren 1619. en 1624. slaan van Uffelen op Mazulipatam dood. 1627. Hollandse docters hier. Verrioting van Jacob de Wit. 1630. en 1631. 1634. Onze eerste vastg dienaar in Golconda. Wat er 1636, en in volgende jaaren voorgevalley is. De Heer Steur. 1651. herwaaras als Gesant. Nagapatam veroverd door Jan van der Laan. 1661. een Comptoir in Golconda opgericht. En de Heer Caulier na den Koning; doch te vergeefs. Staat der zaaken 1669, en 1671. hier. De opreyze van de Heer Smith na Golconda. 1671. De Heer de la Haye, Fransche onder-Koning, 1672. in Indiën. Door de Heer van Goens op de vlugt gedreven. St. Thome veroverd. De Engelzen voor die Stad geslagen.

SAAKEN van den Beginne op CHOROMANDEL voorgevallen.

Saaken op Choromandel voorgevallen.

BY 't naspeuren der oudste zaaken op de Kust van Choromandel, blykt my nergens, dat de Portugeezen, die oudste bewoonders van Indiën in andre Oorden, zich hier oit, of ook ergens, dan alleen op St. Thome, nedergezet hebben, hoewel deze en gene zich wel tot Falleacatta, Nagapatam, en op meer andere plaatzen, daar zy handel dreven, ophielden, dat egter maar in weynig Perzoonen bestond, en niet lang na onze komst in Indiën duurde, alzo wy al hun schepen aantafsten, waar wy ze vonden, en hen overal van daan bonsden; ook geleek dit hier niet na hun vast verblyf op andre plaatzen.

Wanneer de Engelschen, Franschen, of Deenen, en wie van hen de eerste hier quamen om zig neder te zetten, komt mede nergens net voor.

Wat nu de Nederlandersaangaat, deze schynen my toe al van 1600 af, en dus van de eerste tyden van hunne komst in Indiën, op deze Kust geweest te zyn.

A°. 1603 bevind ik, dat, na dat de onder-Zeevoogd, Zebald de Waard, met de schepen Hollandia, de Hollandze Thuyn, ende de Ster, van den Zeevoogd Wybrand van Warwyk gescheyden, en den 12 December 1602. van 't Land van de Caap, of Aguada de S. Bras, na Atsjien geloopten, en den 10 Maart 1603. daar gekomen was, vindende daar meer andre schepen zynre Keysgezellen, die onder-Zeevoogd wel 't voornemen had, om zeker jacht, den 26 Maart 1603. door

V. DEEL.

hem van den Zeevoogd Joris van Spielbergen gekogt, op de Kust van Choromandel en in Bengale te gebruyken, gelyk hy den 1 April ook door vier Mooren, die op 't schip Hollandia quamen, om hem een pas te verzoeken, zeer ernstig verzogt wierd, om op Nagapatam, en op Choromandels Kust te komen, alzoo daar goeden handel, en overvloed van Peper was; dog hy had het ongeluk dat hy, zedert van daar na Ceylon gestevend zynde, door den Koning van Candy dood geslagen wierd.

Deze tyding aan de zyne, nog te Baticalo leggende, ter ooren gekomen zynde, vond men goed, om op den 4 Juni (pas na deze droevige tyding) Jacob Pieterfloon van Enkhuyzen, in zyn plaats tot onder-Zeevoogd te verkiezen, die nadcrhand met zynen Raad den 10 October ook besloot met de schepen de Eendracht, waar op hy zelf was, Hollandia, en een jacht, na de Kust van Choromandel, en zoo verder na Bengale te loopen, hoewel 't nog wel een maand aanieliep, eer zy vertrokken, dat eyndelyk nog maar op een schip, dat na de Kust, en een dat na Bengale ging, uytquam.

Dit is het eerste, dat ik van een bezending der onzen herwaards leze, zonder dat my egter blykt, wanneer zy 'er gekomen, of waar zy eerst ten anker geraakt zyn.

A°. 1606. bevind ik, dat de opper-koopman, Paulus van Solt, van Bantam met het schip Delft over Atsjien na de Kust

A°. 1606. komt van Solt op Nagapatam.

H

Kuft gezeild is, ontdekkende in Maart 1606. op Atsjien dat eenen Pieter Willemsoon als onder-Koopman van wegen onze Maatschappy zyn yalt verbylt in Mazulipatam had.

Hy was van voornemen, om eerst op Nagapatam aan te gieren; dog vond den 19 April goed dat voorby te loopen, en maar ten eersten Pallacatta aan te doen, alzoo hy vreesde, dat hy deze Reede anders, om de sterke westelyke winden, niet zouden kunnen bereyken.

Hy quam den 25. dito voor de Stad St. Thomé, of Maliapoer, ten anker, alwaar hy drie ledige Portugeesche schepen in brand stak.

Den 26. dito van daar vertrokken zynde, quam hy ontrent den avond ter reede van Pallacatta, alwaar hen; op den 27. dito eenige verversching van den Hawaladaar aan boord gezonden wierd, die vragen deed wat volk zy waren, waar op geantwoord zynde, dat zy Hollanders, en daar alleen maar om te handelen gekomen waren, gaf hy hen verlof, om aan Land te komen, en daar te handelen, mits dat zy 4 ten honderd aan Tol van inkomende en uytgaande goederen betaalen zouden.

Hy vond die aanbieding zeer wel; maar verzogt verzekering, dat zy ons volk, na vertrek van 't schip, aan de Portugeezen, daar woonende, niet zouden overgeven.

Zy verzogten dit te meer, om dat zy daar 3 Portugeesche schepen op de Reede zagen leggen, en om dat zy hoorden, dat 'er 4 aan land waren.

Men gaf aan de Heer van Solt dien aangaande volkomen verzekering; dog alzoo hy van ter zyden van een Moor bericht kreeg, dat 'er wel haast meer Portugeezen van St. Thomé stonden te komen, dewyl zy uytdukkelyk door de drie schepen, hier leggende, ontboden waren, die hier toen ook al enig gebied schenen te hebben, besloot hy hier niet lang te blyven.

Zeker Bramine verzogt hem wel ernstig, daar eenig volk aan Land te laten; dog om de voornoemde redenen konde hy dat niet goed vinden, ten ware hy 2 a 3 Portugeezen by hem in gyzeling laten wilde; 't welk hy zeggende niet vermogens te zyn om te doen, verzogt hy, dat hy dog na een brief van den Koning wagten wilde; maar na dat hy hem reden gegeven had, waarom hy niet langer wagten konde, is hy den 30. April van daar vertrokken, en den 3. May te Petapoeli 's avonds ten anker gekomen, daar zy die nacht door de harde wind een anker verloren.

Men stond hem toe daar aan land te

komen, en 'er te mogen handelen, wshalven de Koopman, Dirk van Leeuwen en Pieter Warkyn, een onder-Koopman, den 4 dito na Land gezonden zyn; om te vernemen, wat voor Kleeden nu hier te bekomen waren, en of 'er de plaats na was, om daar volk aan land te laten, als mede hoe 't daar met 't betaalen van den Tol gelegen was.

Deze nu daags 'er aan, of den 5. te rug gekomen, en de Heer van Solt nu van alles net onderricht zynde, is hy zelf den 6. dito aan land gegaan, daar hy 's namiddags ten 2 uuren door den Heer Landvoogd, van eenige Persiaansche koop-lieden verzeld, zeer vriendelyk en beleefd ontfangen, en in 't tolhuys gebragt is, met betuyging, dat hy over zyne komst zeer verbyld was.

Na dat zy nu met den anderen gesproken hadden, en wegens den tol over een gekomen waren, liet de Hawaladaar ten eerste daar eenige goochelaars en dans-hoeren komen (want zonder de zelve kunnen de Inlanders dog niet vrolyk zyn), om hem vermaak en eere aan te doen.

Daar na deed hy den Heer van Solt met een kostelyke Palankyn, terwyl zyn ander gezelschap hem te peerd volgde, door alle de straten, die met bloemen behangen waren, omdragen, en met een groot geluyd van Trommelkens, en Schalmeyen over al, daar maar iets te zien was, brengen, terwyl die hoeren hem, dat een groote eere was, al dansfende volgden.

Eyndelyk bragt hy hem in een huys, dat hy hem voor een tyd tot zyn verbylt vergunde.

Hy ging den 7. den Hawaladaar be-^{Alwaar een} zoeken, bragt hem een geschenk van 4 Comp-^{toir op} ellen Scharlaken, 4 ellen Fluweel, eenige glazen spiegels, Foelie, Nagelen, en gerigt Nooten-Mulchaaten, dat hem zeer aangenaam was.^{wierd.}

De Heer van Solt verzogt een plaats te koopen, om hier een huys te bouwen, dat de Hawaladaar hem toezeyde, belovende daar toe een bequame plaats uyt te zien.

Den 8. dito bezogt hy 2 Persiaanen, die daar wel 't meeste vermogen hadden, deed hen ook een geschenk geven, en kreeg daar op van hen de belofte, dat zy alle de Wevers aldaar by hem ontbieden zouden, om hen zulke kleeden, als waar van hy de Monstres mede gebragt had, te laten namaken.

Den 8. dito is het Cargazoen, dat de Raad besloten had hier te laten, aan Land gebragt, en de Koopman, Dirk van Leeuwen, voorgesteld, om hier voor eerst te leggen, gelyk hem de onder-Koop-

Koopman, Pieter Warkyn, tot zyn hulp en Tweede bygevoegd is, om den handel van onzen 't wegen daar waar te nemen; ten welken eynde voor 12 Pagooden ook een fraey erf gekogt is.

Na dat hy nu verfehede Wevers en Schilders ontboden, en de vereyfte kleeden aanbested had, heeft hy van Leeuwen en Warkyn daar gelaten, na hem van 't noodige voorzien te hebben, op den 13. Mey alles 'er na gefchikt hebbende, om van daar te vertrekken; dog een harde storm, op die dag zig opdoende, en de Noordelyke wind, die alle jaar in Mey zig daar ontrent 14 dagen lang voelen laat, en zo ondragelyk heet was, dat zy vensters en deuren op die dag moesten gefloten houden, belette de hen dit. Hoewel 't hem zeer verwonderde dat het water in de Gorgeleten, by deze zware hitte voor al buytens-huys, kil-kout bevonden wierd.

Den 14. dito vertrok de Heer van Solt van hier, en quam den 17. dito anker op de Reede van Mazulipatam ten anker.

Verzeyld na Mazulipatam.

Den 19. dito zond de Hawaladaar en Sjahbandar een Chaloepp, met eenige vlaggen, Trommels, en Schalmeyen, om dezen Heer in te halen, die ontrent de middag, nevens zynen Schipper, zeer vriendelyk van hen aan land ontfangen is.

Men moet weten, dat te dier tyd daar reeds zeker onder-Koopman, Pieter Willemsloon, nevens eenen Pieter Isaakszoon, als opper-Hoofden lagen, om den handel aldaar van wegen onze Maatschappy waar te nemen.

Den Landvoogd befchonk den Heer van Solt, en den Schipper, ieder met een verguld eren-kleed, liet de hoeren (na 's lands wyze) voor hen dansen, en dede hen alle bedenkelijke eere aan. Hy dede den Heer van Solt, alzo hy niet wel ter been was, in een fraeje Palankyn, onder 't geluyd van Trommels en Schalmeyen, terwyl de hoeren voor uyt dansen, en zyn verder gezelschap, met de daar leggende opperhoofden, te peerd agter hem volgden, de ganfche stad door voeren, en eyndeleyk in hun huys, dat wy daar reeds hadden, brengen.

Den 20. dito ging hy by den Hawaladaar, om over den tol te spreken, die 4 ten honderd voor de inkomende en 16 voor de uytgaande goederen vorderde, en hoewel de Heer van Solt oordeelde, dat hy hier niet meer tol, als tot Petapoeli, behoorde te geven, kon hy hem echter tot geen nader aflag brengen, dan dat hy hem de tol

Daar hy vriendelyk ontfangen wierd.

der inkomende goederen tegen 3: ten honderd verliet, verklarende, dat hy ontrent de uytgaande geen nader aflag vermogens was te geven; maar rade hem dit nader aan den Vorst des Lands, te weten den Koning van Bijnagar, te verzoeken.

Men bragt ondertuffchen onze goederen, en al 't geld, aan Land, gevende den 9. Juni Pieter Izaakfloon 't bewind daar over, en daar wierd by den Raad besloten, dat de Heer van Solt zelf, nevens den onder-Koopman van onze Loggie, Pieter Willemsloon, na Bijnagar gaan zou, om den Koning over den aflag van den Tol nader verzoek te doen.

Gefchil over de Tol.

Zy vertrokken den 10. dito derwaards in Palankyns, zynde verzeld van 40 Perfoonen, ten deele Soldaaten, tot vermeerdering van hun statie, ten deele dragers van de Schenkagie. Ook hadden zy 2 Tolken en 4 bootsgezellen by zich, die op offen reden, en zy quamen 'er allen behouden aan.

Maar den 30. Juli verstond de Heer van Solt, dat ons volk tot Mazulipatam eenig ongemak door een zware oloop van water was overkomen, waar door die ganfche stad by na als onder gelooopen was; een ongemak, hier meer voorgevallen.

Gaat na Bijnagar om den Koning te spreken.

Dit noodzaakte hem, na dat hy alles daar ondertuffchen reeds op een goeden voet gebracht had, en dat 'er maar na 's Koninks Firmaan, of d'aflag-brief van Tol, te wagten was, om afcheyd van alle grooten te nemen, en Pieter Willemsloon daar zoo lang te laten, om na nog zulk een brief (alzo hy 'er alleen had), te wagten, die hem, na 't eyndigen van zeker Feest, onder 's Konigs zegel gegeven zoude werden.

Hy vertrok den 1. Augusti uyt Bijnagar, quam den 8. dito tot Condapilli, sprak met den overfte van die Vesting, en verzogt de verlossing van drie onzer bootsgezellen, die 1605. by de Portugeezen meynden over te loopen, dog die door de Inlanders gevat, en hier gevangen gezet wierden.

Keerd met gunstig antwoord wede-rom.

Hy verkreeg hun vryheyd, mits dat hy aan hem 100 Pagooden voor een half jaar leenen, en welke zomme hy hem in kleeden volgens de gemeene prys aldaar wedergeven zoude.

Den 10. dito quam de Heer van Solt weer tot Mazulipatam, wierd door de zoon des Sjahbandars (of Tollenaars) en door meer andren zeer deftig ingehaald, te meer, om dat hy van den Koning van Bijnagar zoo wel ontfangen, en zyn verzoek van aflag der tollén hem zoo gunstig toegestaan was, welke zaak hem, en al de onzen, daar na hier zeer veel aanzien gaf.

Wy hadden ondertuffchen 'er 2 van ons volk, door de harde froom, terwyl zy na boord voeren, omgeflogen, verloren, dog de ftuurman, die 'er ook by was; was op een wonderlyke wyze door de hand des Heeren verloft.

De Schipper, Jan Gerardsfoon, was, pas na zyn vertrek, ook aande Perffing geraakt, en onderruffchen zoo vergerd, dat hy het niet lang fehcen te zullen makten, gelyk hy den 15. dito ook quam te fterven.

Hy vernam ook, dat zy aan boord groote fehade in de brood-kamer, en elders aan de vaten; door de kakkerlakken en wormen geleden hadden, waar door zy nu veel brood, Azyn, en water verloren hebbende, en niet al te wel van vaten voorzien zynde, niet in staat waren, om voor eerst onder zeyl te konnen gaan.

Den 10. dito quam Pieter Willemsfoon met de Firmaan, en 't voorrecht, hen door den Koning, op de Heer van Solt's verzoek, verleend.

De Vorft ftond hem toe.

Wat voor-regten hy by die Vorft verkregen had

1. Dat wy van uyt en inkomende goederen maar $\frac{1}{4}$ ten honderd van tol, niet alleen in die, maar ook in alle andre plaatzen, daar wy in 't toekomende mogten komen, geven zouden.

2. Dat alle Wevers, Schilders, Smids, en verdre Ambagtslieden, voor ons werkende, nog van 's Konings nog van iemands anders wegen belet, of gedwongen zouden mogen werden voor anderen te werken, voor en al cer zy ons werk afgedaan hadden.

3. Dat wy uyt alle de Makelaars 'er zoodanige, als wy begeerden, verkiezen konden, zonder dat wy zouden gehouden zyn die te nemen, die den Hawaladaar ons opdringen, of voorstellen wilde.

4. Ontflog de Koning ons van 't recht, om zyn zegel op alle kleeden te zetten, dat 12 ten honderd beliep, en dat alle zyne ingezetenen, en andre vreemde volkeren, moesten betaalen.

Hier tegen nu beliepen de onkosten, zoo van zyne Reyze na Bifnagar, als van de fehengkage, aan dien Vorft gedaan, 3800 gulden.

Daar wierd ondertuffchen een nieuwe Schipper op zyn Schip, te weten, Evert Jansfoon, en een Opper-ftuurman in zyn plaats gekoren, waar na ook andre openftaande plaatzen vervuld werden.

Wat volk hy hier liet.

Pieter Izaaksfoon zond ook zyn oud volk na boord, en kreeg weer nieuw volk aan Land, te weten, de Botteliersmaat, Jan Brandfoon, en de Cajuytwagter, Jan Claasfoon, en aan den koopman, Dirk van Leeuwen, tot Petapoeli, werd belaft, dat hy hem nog eenen

Jan Bogaardfoon byzetzten zoude.

Den 1. September zond de koopman van Leeuwen een Tsjampan met 22 pakken, allerley kleeden, door hem ingekogt, aan boord.

Den 4. dito begon Pieter Izaaksfoon ook de zyne van hier af te fehpen, en den 11. dito kregen zy de laafte in, be-dragende 130 pakken in 't geheel. Ook quamen heden die 3 van onze bootsgezellen van Condapilli aan boord.

Den 12. dito kregen zy nog eenige pakskens met ftaal, mitsgaders nu laafte rylt, en erweten, en hadden nu in alles 500 pakskens ingenomen.

Den 15. dito nam hy zyn affcheyde van den Hawaladaar, en verdre grooten, die hem, en de zynen, weer met een eeren-kleed befchonken, en met veel ftatie onder 't vooruytdanffen der hoeren tot aan de fehuyt van zyn fchep uytgeley deden, waar op hy nog die zelve namiddag van daar vertrok.

Ao. 1607. in Januari zond de Zeevoogd Matelief 't fchep de groote zonnade Kuff, dat den 27. Augustus weer op Bantam quam.

Ao. 1608. in Januari ftond het fchep de Eendragt van Atsjien derwaards te vertrekken, en den 25. September wierd door den Zeevoogd Pieter Willemsfoon Verhoeven en zynen Raad befloten, den opper-koopman Jacob de Bitter met de jachten den Arend, en de Valk, na de Kuff te zenden, met laft om den opper-koopman, Pieter Gerardsfoon Bourgon-gie, na Mazulipatam met een fraey Car-gazoen af te vaardigen, om daar te blyven, en om, zoo hy 't geraden, en voor-deelig voor de E. Maatfchappy oordeelde, den opper-koopman Jan van Houten mede hier of daar aan Land met eenige waaren te plaatzen.

Ao. 1609. zie ik, dat deze de Bitter met die zelve twee jachten van de Kuff van Choromandel weder vertrok, en in de maand April in Banda quam, en dat toen Jan van Wefik op Choromandel als Hoofd en voorzitter lag.

Ao. 1610. Vertrok de Koopman Pieter Izaaksfoon van de Kuff, met bericht, dat de zaaken daar nog wel ftonden.

Ao. 1613. verftond men, dat de Portugeezen ons volk op Mazulipatam vermoord, en ons Comptoir aldaar geplunderd hadden. Van dit zelve jaar afgezeen begon Maarten Ysbrandfoon ons hier op de Kuff al groote dienft te doen; gelyk wy breeder uyt de Lyft der kleeden, door hem van die tyd af tot 1632. vervolgens door hem aanbefteed, gezien zou konnen werden.

Ao. 1614. wierd met den Koning van Golconda, Sulthan Mohammed, 't eerste accoord

Goederen, hier in geladen.

Ao. 1613. ons volk door de Portugeezen vermoord

Ao. 1614. 't eerste accoord

met den eerste accoord gemaakt, om hem in plaats van 4 ten honderd aan tol, sjaars eens 3000 oude Pagooden, of 25000 gl. te geven.

De onzen hadden 1615. een Vesting op Palleacatta opgericht, en een Luytenant met 120 Soldaaten 'er ingelegt; ende de steden van Nagapatam, en Mazulipatam waren geheel en al aan onze zyde, staande ons allen vryen handel toe, weshalven wy hen ook verscheyde stukken geselut, en andre noodwendigheden, geschonken hadden.

In dit zelve jaar komt de Heer Hans de Haze van Antwerpen ook als bestierder van den handel op Mazulipatam, en kort 'er na als buyten gemeen Raad van Indiën voor.

Ao. 1617. A°. 1617. wierd het voornoemd accoord over die 25000 gl: jaarlyks (ge-lyk ook 1619.) vernieuwd.

In dit zelve jaar quam de opper-Koopman Pieter van den Broek, na 't blyven van zyn 2 schepen Middelburg, en 't jaecht de Duyve in Juny ontrent de stad Daman, en de daar op gevolgde Landtocht, den 24 December, by zynen Stadsman, de Heer de Haze, in Mazulipatam aan; dog moest, door dwang der Mooren, wat ook de Heer de Haze daar tegen in 't werk stelde; met de zynen van daar ten eersten na Petapoli vertrekken, daar hy al mede niet binnen mogt komen, moettende dien nacht onder den blaeuwen hemel blyven, en met hun geweer nog na boord overzweemen, alzoo men hengeen vaartuyg wilde geven; waar na zy van daar na Palleacatta zeylden. Ook hadden wy te dier tyd een Logie in 't dorp Tirepopelier.

Den 28 Januari 1618. zond de Heer Hans de Haze het schip ter Goes, drie Fregatten, en een Langezella (zeker vaartuyg) uyt, om op de Portugeezen te kruysen, en hen allen afbreuk te doen. De Heer van den Broek ging met dien Heer op dat schip, en liep 'er mede tot in Tirepopelier. Ook liepen de voornoemde Fregatten tot onder de stad St. Thome, daar zy het buyten schoots (hoewel 'er al tweemaal op hen geseloten was) voor anker zetteden. De Heer de Haze onthoud daar op 't volk van de Fregatten 's nachts aan boord, en vertrok, na hen behoortlyk last gegeven te hebben, met een stille trom weer na Tirepopelier, alwaar beyde die Heeren aan Landgingen, en 3 dagen 'er na vertrokken deze Fregatten na Nagapatam, om van daar onder Ceylon te kruysen.

In Maart quam de Heer van den

Broek met 't schip Tertholen, en de Fregatten (die met hun Kruysen niets uytgerecht hadden) weer voor Palleacatte; van waar hy met de goude Lecuw na Mazulipatam vertrok; laten deden opper-Koopman, Adolf Thomassoon, in de Vesting Gelria met 130 Hollandse Soldaaten, en met 32 stukken geselut; hoewel de Heer de Haze het opper-gezag toen nog over deze geheele Kust had.

Ook quam ontrent die zelve tyd van Ceylon op Palleacatta de opper-Koopman Gysbert van Suylen met een Cattimarauw (of eenige heuten aan een gebonden) ziek zynde, en heel zeer over de trouwloosheyd des Koning van Candi klagende, alzoo hy zyne gedaane belofte aan de onzen niet nam.

In deze zelve maand Maart vertrok de Heer van den Broek van de Kust, in gezelschap van Samuel Kind, onder Bestierder tot Palleacatta, over Atsjien, na Bantam.

Ao. 1619. wierden alle de Hollanders, door de geweldenaryen der Mooren, genoodzaakt Mazulipatam voor een tyd te verlaten, niet tegenstaande de Koning van Golconda de Firmaan, of gunst-brief, wegens de 25000 gl: die wy te betalen hadden, en waar mede wy volstaan konden, vernieuwde.

A°. 1624. ging hunne baldadigheyt zoo verre, dat zy ons Opper-hoofd tot Mazulipatam, Abraham van Uffelen, niet alleen dwongen van daar na Golconda te gaan, en zig voor dien Koning te verantwoorden over eenige onhebbelyke bedryven, tegen het uydrukkelyk bevel van die Vorst aan eenige Portugeezen op de Reede tot Mazulipatam gepleegd, maar zy ontzagen zig ook niet, om hem, pas half weeg gekomen zynde, op een wreede wyze met stokken en Bamboezen zoodanig (waarichynelyk volgens hooger last) te slaan, dat hy, te Mazulipatam wedergekeerd zynde, kort 'er na het bestierf.

Ook hebben zy 1629. van den 1 Maart tot den 15 September de stad Mazulipatam belegerd, dwingende de Hollanders op hunne schepen te vlugten.

Hy wierd door Joannes Libenaar toen vervangen, die na Golconda reysde, om over de geweldenaryen der Inlandse Beneden-Regenten te klagen, hoewel hy vrugtelos wederkeerde.

A°. 1627: quamen 5 Hollandse dogters op Palleacatte, die de E. Maatschappy met een bruydchat van 50 Ryksdaalders (een zeldzame zaak toen) ten huwelyk aanbod, daar 'er nu overvloed van is.

met den Koning van Golconda.

Ao. 1615. de Vesting van Palleacatta gebouwd.

Ao. 1617. en 1619. Raad van Indiën voor.

De Heer Pieter van den Broek komt Ao. 1617 hier.

Kruysft op de Portugeezen.

Ao. 1618. Adolf Thomassoon Hoofd op Gelria; dog de Heer de Haze nog oppergebieder over die

Geweldenaryen der Mooren Ao. 1619. en 1624.

Slaan van Uffelen dood.

Ao. 1627: Hollandse dogters hier.

Ao. 1630. reysde Jacob de Wit (toen opper-hoofd van Palicol) na Golconda, om weder over 't geweld der Inlandze Hoofden te klagen, die, schoon al vyf jaaren vooruyt hunne jaarlykze 25000 gl: genoten hebbende, dezelve egeral weder eyschten. Hy dede een geschenk van 2000 gl: aan de Grooten, waar door hy 1631, van Sulthân Abdullah Kotsjah een gunstige Firmaan kreeg, by welke hy aan de Overheden en Bevel-hebbers van Mazulipatam belaste, dat zy de Hollanders in 5 jaaren niet moejen, en hen de vooruyt-gefehote penn: jaarlyks, tot afkorting van 't gene zy anders hebben moesten, zouden latengelden; zedert welken tyd wy daar ook wat meer rust hadden.

Ao. 1634. begonnen wy in Golconda een vast Dienaar, Congie of Canare genaamd, te plaatzen, die daar alles, 't gene wy noodig hadden, voor ons in-kogt.

Ao. 1636. wierden 'er de eerste maal gekattoeneerde dekens op Parcallen gedrukt, ingekogt, die wel tot 1682. in treyn bleven.

Ao. 1639. had men weder moeite over de betaling der jaarlykze 25000 gl.; dog men bragt die Inlandze Bestiëders door een nieuwe Firmaan van den Koning tot Reden.

Ao. 1643. zond men een Dienaar van aanzien met een voornaam geschenk van 16000 gl: waerdy na Golconda, om de veydre geweldenaryen der Hawaladaars te ontgaan. In wat voor goederen dit bestaan heeft, kan men in het 2. Deel van de Heer Havart, fol. 107. zien.

Ao. 1645. lag 'er eenen Lingosie, een Inlander, weder vast in Golconda, om het noodige voor ons (gelyk zyn voorzaat Canare 1634. gedaan had) in te zamelen.

Ao. 1646, en ook 1652, en 1653 is de onder-Koopman, Abraham Wildakker hier na toe geweest, om gedrukte Chitfen op Parkallen, en gekattoeneerde Dekens in te koop, en te zien, of de zaaken door onze bedienden, by 't inkoop, der goederen, wel behandeld wierden. En dit over en wedergaandroeg maar de naam van Golcondaze voyagie, om dat 'er toen nog geen recht Comptoir opgericht was.

Uyt een zeer net bericht wegens Ceylons staat, van de Heer van der Meyden den 20 September 1660. aan haar Edelheden op Batavia overgegeven, blykt my, dat in opzicht van den Handel van Choromandel, zekere Inlander, Aftapa Chitti genaamd, zig van 1635. a 1636. by andre Koopliden gevoegd, en met zyn broeders den handel op Pegu, Tanafferi,

Gueda, Perah, Atsjien &c: meest alleen dede opzoeken, en alle die voordeelen ook zoo na zich trok tot 1644, op welke tyd de Heer Heuffen hem (van der Meyden) na Tegenapatam zond, om daar, uyt de Senfiersche en Tansjouwerse Landen de goederen beter koop dan bevorens in te koop, gelyk ook eenige tyd aan een geschied is.

Ao. 1649. gingen de onder-Koopliden, Antoni Paviljoen, en Ysbrand van Swaanswyk, na Golconda, om te vernemen, of men daar geen speceryen zou kunnen vertieren; dog hunne geheele tocht was te vergeefs.

Ao. 1651. ging de Heer Dirk Janszoon Steur, buyten gemeen Raad van India, van de Heeren, Laurens Pit, Jacob Junius, en Ysbrand van Swaanswyk, benevens een grooten treyn van Liedden van Rang, en veel Dienaars verzeld, na Golconda, om als onze gezant Sulthân Abdullah Kotsjah, en zynen Veld-Heer Mier Mohammed Sahi, te Begroeten, en hen met een aanzienlyk geschenk van ontront 51000 gl: inkoop (by de Heer Havart naderfol. 109. uytgedrukt) te begiftigen.

De Koning ontving dit geschenk met een bewys van zeer groot genoegen, als ook byzonder dezen Gezant, gelyk hy in een brief aan zyn Edelheyd, de Heer Karel Reynierffoon in 't laaft van 1651. gesehreven, en by de Heer Havart mede te vinden, uytgedrukt.

Deze Vorst verzogt in dat zelve jaar een bequaam wondheeler, om hem by voorval van siekte, of wonden, te dienen; gelyk 'er bevorens Jacob Dekkers (hoevel niet lang) gelegen had.

Men zond hem eenen Pieter de Lange, Opperwond heeler, en onder-Koopman in dienst der E. Maatschappy, die 'er ook met de Heer Steur geweest was, en die zedert eenigen tyd gebruykt wierd, om de zaaken der E. Maatschappy te verrichten, dat hy tot veel genoegen van de Mazulipatame Opper-hoofden, en van den Nederlandzen Heer Landvoogd dezer Kust, dede, alzoo hy zeer wel by den Koning stond. Hy bleef 'er tot 1654, dog wierd toen dood-krank, weshalven de voornoemde Wildakker 'er voor een korten tyd ging; maar de Lange, spoedig hersteld zynde, quam hier weder, en bleef 'er tot 1656, in welk jaar hy van daar na Batavia, en verder na 't Vaderland vertrok.

Ao. 1653. verkogt men de eerste maal Peguaanze Robynen in Golconda.

Ao. 1657. zond men 'er weer een bequaam wond-heeler, Dirk Tjerks, na toe, die mede zeer wel ten hove stond, en wien van Palleacatta 1658. een Kruyden-

Ao. 1634. onze eerste vaste Dienaar in Golconda. Wat 'er 1636. en in volgende jaaren, voorgevallen is.

De Heer Steur 1651, als Gezant.

denkener, Joannes Benedictus (daar 't, alzooy te veel dronk, niet lang mede duurde,) bygezet wierd; en bleef dezen Mr. Tjerk tot 1660 hier.

In dat laatst gemeld jaar zond men den Assistent, Frederik Braim, na Golconda met een fraey geschenkje van zeldzaamheden, benevens eene na de Mode gekleede Hollandze pop, voor de Koningin, die door den voornoemden Tjerk aangeboden wierd.

Nagapatam veroverd door Jan van der Laan.

Dat Nagapatam, in dit jaar door de Heer Jan van der Laan veroverd is, hebben wy reeds onder dat Comptoir gezegt.

Zoodanig nu plagt men na Golconda of te reyzen, of wel zulk een bediende, gelyk de voornoemde wond-heelers, daar hebben, dog na de dood van Mr. Tjerk, die 1660 stierf, en daar allereerst op 't Kerk-hof, ons door den Koning geschonken, begraven is, vond men goed hier 1661. een Comptoir op te richten.

In dit zelve jaar zonden de Heeren Ryklof van Goens, en Laurens Pit, Landvoogden van Ceylon, en Choromandel, den opper-Koopman Jaques Caulier, opper-hoofd van Mazulipatam, en den geheym-schryver, Henrik van Outhoorn, aan dezen Koning, om te bewerken, dat de Portugeezen uyt St. Thome, of Maliapoer, vertrekken zouden, en dat hy aan ons vergunnen wilde daar een Logie te bouwen. De kosten van het geschenk, en van hunne reyse derwaards bedroegen 67800 gl: dog de kosten en moeite waren (niet tegenstaande de Vorst 't verzoek toefond) te vergeefs. De Heer Havart teekend zeer net aan, waar in het geschenk bestond, en doet ons ook de Firmaan of gunst-brief, die 'er opquam, zien; dog zy wierd niet gehoorzaamd.

Ao. 1666. ging 'er Francois Thivart, Koopman, en Tweede van Mazulipatam, weer na toe; dog zonder geschenk, en alleen om dat Comptoir te bezigtigen, bevindende, dat in die tyd jaarlyks daar deze navolgende Koopmanschappen vertierd wierden:

- 16000 pond Nagelen, tegen 4 gl: 18 stuyvers 't pond.
- 25 Sokkels, of pakken Foelic, tegen 5 gl: 2 stuyvers 't pond.
- 12000 pond Nooten Muschaaten tegen 1 gl: 18 stuyvers 't pond.
- 12000 pond Caneel, tegen 2 gl: 't pond.
- 40 Baharas Japans staaf-koper, ieder Bhaar van 500 ponden.

Op de andre waaren, als Lood, Tin, Peper, Lakenen, Camfer, Vermilioen, Quikzilver, &c. en was zoo geen vaste staat te maken, alzooy die pryzen daalden en reezen.

Men handelde toen nog in Diamanten, die in de maanden van Januari, Februari, en Maart, het beste koop konden ingekogt werden, gelyk men daar toen ook de Bezoar-steen inhandelde.

Ao. 1671. had men weer eenige sribeling over de jaarlyke pagt-penning, welke de Koning al weer door een gunstig bevel, by de Heer Havart te zien, wegnam.

In dit zelve jaar vertrok de Heer Pieter Smith op een bevel van haar Edelheden, en van den Heer Landvoogd Antoni Paviljoen, na Golconda, om den ouden en nieuwen Koning, en de twee grooten des Ryks, Seyid Musaffer, eerste bedienaar van staat, en Nikonaamchan, te begroeten.

Hy vertok den 10 November met een geschenk dat groot was, en 't geen met de ongelden der reyse niets ter wereld uytwerkte. Hy had den Koopman kenner van Diamanten, Jacob Bruynzeel, en den onder-Koopman, Joannes Paviljoen, geheym-schryver dezer bezending, en den assistent, Jan Korte, benevens een groote stoet van Inlanders, by zich. Nadat hy op Mazulipatam gekomen was, kreeg hy de Heer Herbert de Jager, een man zeer ervaren in de Oosterse Taalen, en den Assistent Frederik Braim, met nog een sloop van twee Hollandse oppassers, nevens 23 Inlandze Soldaaten, 2 Zonnescherm-dragers, 2 Trommelslagers, 2 Hoorn-blazers, 2 Bazuyn-blazers, 3 Fluyt-speelders, 8 Fakkeldragers, 2 Rondel of schild-dragers, en 12 Kazidaars, of oppassers der peerden, by zich, met welke zyn Ed: nu verder van Mazulipatam (gelyk hy eerst van Palaeacatta, 10 dagen onder weeg zynde, gedaan had) na Golconda, den 6 December optrok; komende daar eerst den 19 dito.

De reden van het vertrek dezes Gezants was om verscheyde zaaken te verzoeken, namentlyk;

- 1 Tolvryheyd over al, gelyk de Engelschen over al op de Kust hebben, vermits men nog 50000 gl: buyten de schenkagie, daar voor geven moest.
- 2 De pagting van 't Dorp Palicol voor altyd tegen 8000 gl. 's jaars op zyn hoogst.
- 3 De vergoeding van eenige lasten Ryft, ons tot Bimilipatam ontnomen, en ontflaging van Tol aldaar.
- 4 Verlof om onze goederen op onze eygen handschriften en paspoorten te mogen vervoeren.

Van alle welke zaaken deze Heer niets heeft konnen te weeg brengen, om dat de oude Koning den 2 Mey 1672. quam

De opreize van de Heer Smith na Golconda 1671.

Ao. 1661. een Comp toir in Golconda opgericht.

En de Heer Caulier na den Koning, te vergeefs. Staat der zaaken 1669. en 1671. hier.

te overlyden, en de jonge Koning Sulthan Aboeil Hassan, in zyn plaats te volgen; en wel meest, om dat Seyid Mustafa den Heer gezant zeer haatte, en overal den voet dwars zette, gelyk men dat in 't breede by de Heer Havart zien kan.

Hy vertoegen den 21 Februari, wel voor den ouden Koning, Sulthan, Abdulah Korbsjah, en gaf 't getchenk over; maar hy mocht door Seyid Mustafa's bevelly voor den nieuwen Koning niet komen, hoewel die de Opperhoofden van Golconda, de Heeren Hartling en Nyendaal den 25 juli voor zig verschynen liet; dog de Heer Smith vertrok den 6 October, over Carnatica weer na Palleakatta, daar hy den 6 November (zynde 6 dagen door de sterke regen opgehouden) eerst aan quam, trekkende zig 't mislukken van al zyne wel aangewende aanslagen ten hove ten besten der E. Maatschappy zoodanig aan, dat hy niet lang daar na quam te sterven.

De Heer de la Haye, Fransche, onder Koning, 1672. in Indien.

Haar Edelheden te dezèr tyd, door den Heer van Goens kennis gekregen hebbende, dat niet alleen de onder Koning van Goa groote toebereidzelen ten oorlog maakte; inaar dat ook de Heer de la Haye, onder Koning van Madagaskar of van Fransch Oost-Indien, met een vloot van 13 a 14 schepen na Indien quam, om ons, of wel den Keyzer van Ceylon, te beoooligen, hoewel men oordeelde, dat de toeleg van zyn Ed. en van den Heer Bestierder François Caron eygentlyk op Coetsjen, en de kust van Malabar was, vonden goed den voornoemden Heer van Goens, als Opperveld Heer en Zeevoogd te water en te land over Ceylon, Malabar, en de kust, toen aan te stellen.

Men bevond vervolgens, dat dese toeleg van de Heer de la Haye, om in Indien te komen, en daar iets van belang uyt te voeren, waar was, gelyk hy ook de Baey van Trinquenemale op Ceylon, eer wy nog klaar waren, bezet had, dog de Heer van Goens tatte hem daar met 16 Schepen (schoon hy zich daar versterkt had) zeer dapper aan, nam 4 Fransche Schepen, te weten, de St. Jan, de Fenix, de Europe, en den Indiaan, jaagde de andre na Suratte op de vlugt, en nam de vesting van Trinquenemale in, waar in wy 112 stukken geschut, 250 gevangens, en 150 Inlanders bequam.

Sy vlugten ten deelen ook na de Stad St. Thome, of Mailapoer, eygentlyk Mailapoer genaamt, dat is Paauwen Stad, alsoo Mail een Paauw (die hier veel in 't bergte vallen) beteekend, welks Stad op de kust van Choroniandel zy de Mooren afnamen, dog de dappere Heer van Goens hen op de hielen volgende, nam of vernielde 13 van die 14 Schepen, en St. Thome werd den 6 September 1679. door den Heer Landvoogd Antoni Paviljoen by verdrag, na dat Monfr. la Haye die eenige tyd tegen ons, en tegen den Koning van Golonda, verdedigd had, ingenomen, en zy wierden genoodfaakt met onze Schepen, en een overgebleven van de hunne, alzooy 'er geen meer hadden, van daar na Vrankryk, of elders, te vertrekken, terwyl de Stad door last des Konings geslegt wierd.

Hoe de Heer Cornelis van Quaalberg 1673. in Augustus de Engelen voor St. Thome ook sloeg, verhalen wy onder de zaken der Engellen elders breeder.

T W E E D E H O O F D - S T U K .

De Koning van Golconda 1676. op Mazulipatam. Hoe hy ontbaald, en wat door hem aan ons geschonken is. Syn giften en die der Vorstinnen aan de Hollandse Juffers, 1678. komt hy weer hier. Syn gewaad, en pracht beschreven. Terwyl hy onse Kerk-dienst sag. Verdre gevallen met dien Vorst. Siva Gi komt hier. Moejelykheden 1678. en 1679. 1685. vlugt des Konings. De dood van Madcena, en Akkana. Schade met Chodenda. De Heer Pit 1689. als gezant aan den Koning gesonden. Dog vrugteloos. De Opperhoofden Jansoon, en Karstensoon opgesonden. Mazulipatam door de onse ingenomen. En den Koning tot een goed verdrag gedwongen. Verval van 's Konings zaaken, die weer een Bramine tot Ryksbestierder aansield. Hy werd trouwloos van syn geheym-schryver verraaden. 1687. de Mogol met een leger voor Golconda. En werd meester van 't Kasteel, en van de Koning. Zyn verdre elende. En wat wy daar by leden. 1687. De Heer van Rhede hier als algemeen Commissaris, zyne boedanigbeden. Verdre bandal met Jansoon, en Carstensoon. 1690. 't Hoofd Comptoir op Nagapatam geplaatst den 1ste Fiscaal, independent hier. De Heer Pit verjaagd 6 Fransche Schepen. De kust-zaaken verslegten. Waarom die geen Landvoogden hebben konnen hersellen. Een Moorse Vrouw baard 1691. rwintig zoonkens. Beslyt der kust-zaaken. Munten, maaten, en gewichten.

Koning van Golconda

1679. Verscheen Sulthan Aboeil Hassan, de laatste Koning van Golconda, voor de eerste maal met een zeer groot Hoftoet, en zwier van vrou-

1676. op Mazulipatam.

vrou-

vrouwen op Mazulipatam, werdende door de Heeren Caulier en Hartfing Koninklyk ontfangen, de onkosten der gefchenken, die toen aan den Koning, en Koninginnen, mitsgaders aan de Heer Madoena, eerste bedienaar van staat, en de verdre groten gedaan zyn, beliepen elf honderd en zes-en-zestig pagoden (a 5 gl. 5 stuy. ider) of 66000 gl. De Heer Havart wyft in 't byzonder zeer net aan, wat aan ider der zelve gefchonken, wat vermaak, en eere dien Vorft toen gedaan, en wat voordeel en gunft door den zelve tot vergelding toen aan ons bewezen is.

Hoe hy ont-haald, en wat door hem aan ons gefchonken is.

- 1 Schold hy ons de jaarlyke pagt van 25000 gl: eens voor al quyt, gelyk voorn. Hr. dit uyt de Firmaan, of gunft-brief, zelf toond. En hier van hebben wy agt jaaren de vrugten tot 1687. gehad, wanneer hy door den grooten Mogol overwonnen is.
- 2 Schonk hy ons de tol van Sadraspatam, bedragende 4000 gl: jaarlyks.
- 3 Ontloeg hy ons van de pagt van Paleol, die jaarlyks 5000 gl: beliep.
- 4 Gelyk ook van die van Bimilipatam, jaarlyks 500 gl: bedragende.
- 5 Stond zyn Majesteyt toe, dat wy aan de offen dryvers, die de Koopmanschappen na Golconda opvoeren, voortaan maar half zoo veel, als bevoers, betaalen zouden; Alle welke gunften wy al mede agt jaaren genoten hebben.

Hy stond ook aan de Waffchers verscheyde vryheden toe, om voortaan van de kneveleryen der Hawaldaars en andre grooten bevryd te zyn.

Hy schonk aan de Heeren Caulier, en Hartfing, en de Raads-perzoonen aldaar, goudc of zilvre ceeren-klederen, en heerlyk getuygde peerden, na ieders rang medebragt.

De Hollandze Juffers, 't zy getroude, of ongetroude, wierden alle zeer heerlyk door de Koninginne begiftigd, in zoo verre, dat de minste van haar de waardye van 30 ducaaten kreeg.

De Koninginnen waren begeerig de Hollandze Juffers te zien, en lieten door den Koning aan de opper-hoofden verzoeken, dat zy hen wilden komen bezoeken. In 't eerst sloegen de opper-hoofden dit zeer zedig af; maar, by nader aanhouden, en op de Koninklyke belofte dat haar niet alleen geen het allerminste leed, maa in tegendeel alle bedenkelyke cere en vriendschap geschieden zou, wierd het van haar aangenomen, en zy gingen alle, na dat zy zich zeer deftig opgefehikt hadden, na de verblyf-plaats van dien Vorft.

V. DEEL.

Hy zat zeer pragtig op zynen throon, liet alle bejaarde en getroude Juffers voorby-gaan, haar vriendelyk groetende, dog de jonge en kleene meysjens riep hy by zich, zettede die op zyn schoot, kuste hen, en liet ze weder gaan.

Na dat de Juffers nu by de Vorstinnen gekomen waren, wierd haar alle eer en vermaak aangedaan; en op 't laaft wierden zy Koninklyk onthaald, en voor haar vertrek Vorstelyk met allerley fraeje en kostelyke gefchenken begiftigd.

Daar na namen zy beleefd afscheyd, vertrokken weer door het zelve vertrek, even als bevoers, voor by den Koning, en wierden met een groot getal flambeauwen, onder een zeer groot gejuych der omstanders buyten, zeer statelyk na onze Logie geleyd.

Hy schonk ook aan de Matroozen van 't schip Wimmenom, om dat zy hem veel vermaak toegebragt hadden, 200 ducaaten, zynde byzonder wel voldaan over de cere en 't onthaal, dat onze opper-hoofden hem aangedaan hadden.

Ten bewyze van dien quam hy 2 1/2 jaar daar na weer met een grooten stoet op Mazulipatam, dog alleen maar om zyn vermaak op de Zee te nemen, en met een berigt voor af aan ons en de Engelen, dat hy nu geen gefchenken ontfangen, nog geven zoude.

Daar op verscheen hy den 25 Decem-ber 1678. smorgens ten thien uuren met de 2 zoonen van Sjahrazoe, een van zyn grootste gunstelingen, die hem voorzegt had, dat hy nog Koning werden zou, en dien hy, tot de Kroon geraakt zynde, alstot zynen Paus, of eersten Biegt-vader, verhieft, gevende hem Vorstelyk inkomen, en huwelykende ook beyde zyn dogters aan des zelfs twee voornoemde zoonen uyt.

Hy ging in onze Kerk alhier, alwaar hy op een throon van goud laken en fluweel een pyp tabak, op zyn Persiaans, uyt een Gorregor, of uyt een glas op een goude sehotel staande, rookte.

De Vorft was geheel en al in 't goud laken tot aan zyne voeten toe gekleed, hebbende een dubbele rey paarden langs den boord van Zynakleed, dog over al ruffehen de zelve een groote menigte van Diamanten, Robynen, Smaragden Turkozyen Safiren &c: geplaatst.

Boven op zyn Tulband (dog wat na agteren) was een Vederbos van 18 volmaakte Peerpaarden, van welke de grootste van 60 Caract, en de minste van 15 dito waren.

Rondom zyn Tulbant lagen nog twee Reyen met groote op zyn Moors geslepene Diamanten; dog pas boven zyn voorhoofd zag men 'er een wel van 200 ven.

Giften der Vorstinnen aan de Hollandze Juffers.

of 250 Caraat, en verder aan weder-zyden ongemeene ſchoone Robynen, Smaragden, en Safieren ſchitteren.

Aan zyn duymen en vingers had hy, na de Oofterze wyze, een groote menigte van uytmuntende ſchoone ringen met zeer groote Diamanten; dog alle plat geſlepen, en tafelſteenen.

Op ieder arm-band had hy een ongemeenen grooten en onwaardeerlyken Diamant, vertoonende zich als een half hoender-ey. Zynde boven al mede vlak geſlepen, met een menigte van andre Juweelen omzet, dog beyde te zamen wel by na 600 Caraat en zwaar; waar by dan nog een uytnemende groote ſteen op zyn Gordel, even eens als die op zyn Tulbant, ſtond, en al mede zoo met andere geſteenten omzet, gezien wierd, behalven die men nog op zynen Sabel zag; zoo dat hy aan zyn lyſeen onwaardeerlyken Koninklyken ſchat bezat, die hem zoo vol glans en in zulken tintelende ſlikkering daar zitten dede, dat het by na onmogelyk was om hem aan te ſchouwen.

De draag-baar, waar in hy derwaards gebragt was, van zyn zuiver goud, en de Bamboes daar mede overtrokken, die te zamen wel 400 pond woegen.

De vier handpaarden, die voor de poort der Logie ſtonden; waren ieder van een heerlyk goud tuyg zeer rykelyk voorzien.

Terwyl hy onze Kerk-dienſt zag.

Hy hoorde onzen krank-bezoeker een Predicatie uyt Buleus Huys-poſtil voorlezen, dat hem door de Heer Havart in 't Perſiaans vertaald, en van dien Vorſt met veel genoegen aangehoord wierd:

Toen hy 't woord Amen na 't gebed hoorde zeggen, riep hy ook Amien.

Hy verzogt daar na onzen Bybel te zien, die hem door den krankbezoeker, Joannes Koekebakker, gebragt wierd. Hy rees daar voor op van zyn Throon, boog zig laag, en groetede den Bybel met de zelve eerbied, gelyk hy gewoon was voor den Coraan te doen; vragende verder na de ſchriften en Propheten, daar in vervat. Hy vraagde ook, of 'er de wet van Nabi Iſa, of van den Propheet Jeſus, in was. Men zeyde hem van ja, waar op hy, by 't wegbrengen van den Bybel dien op de zelve wyze groetede, gelyk toen die gekomen was.

Verdre gevallen met dien Vorſt.

Hy verzogt ook, dat hy ons eens mogt zien eeten; waar op ten eerſten de tafel gedekt, en van ons in zyn bywezen gegeten; gelyk ook zyne eender Koninginnen gezondheid niet, dan ſtaande (dat hem zeer wel beviel) gedronken wierd.

Naderhand ſprak hy over verſcheyde

zaaken van onzen Godsdienſt, en ook over de thien geboden, alwaar hy, hoorende het 7. gebod lezen, grimlachende zey.

Dat het zeer ſlegt was, dat een man zich by ons met eene vrouw behelpen moeft.

Na dat hy toen ook alle onze vertreken doorzien, en zyn volkomen genoegen bekomen had, vertrok die Vorſt weer met zeer veel betuyging van welgevallen, dat hy ook op dezen tyd hier gehad had.

Eenige jaaren daar na viel 'er niets van belang voor: want hoewel de Hawaladaar 1674. nog eens veel ſpook en mocite over de 25000 gl: jaarlyks gemaakt had, verviel dit alles, na dat die Vorſt dit 1676. ons quytgeſcholden, en hen daar by eens voor al die pas afgeſneden had.

In dit zelve jaar 1676. quam ook de roover Siva Gi in Goleonda, en ſprak daar met den Koning en vertrok na dat groote geſchenken genoten had.

Sivagi komt hier.

Ao. 1679. in October en 1680. leed de E. Maatſchappy zeer groote ſchade, by een verſchrikkelyke Watervloed op de Kuit, en voor al op Mazulipatam, voorgevallen, gelyk dit de Heer Havart op dit jaar fol 16 in zyn 1. deel, en fol 19

1678. en 1679.

6 zeer omſtandig aanhaald, toonende ook fol. 42 in 't 1. deel, wat geweld 't volk van Ikoſie Ragie de onzen in dit zelve jaar op Porto Novo aangedaan heeft.

Ao. 1678. vond men goed hier alles, wat men maar kon, te beſnoejen.

Ao. 1685. den 26 October nam de Koning met zyn ganſch vrouwen-Timmer, nevens de 2 Bramines Madoena en Akkana, de vlugt uyt zyn Paleys, alzoohy de ſchatting van agthien honderd duyzend Pagooden, die hy jaarlyks aan Eurang-Zeeb opbrengen moeft, in eenigen tyd niet betaald hebbende, des Mogols Leger nu zyn ſtad begon te naderen.

Het is zeker, dat hy in 't eerſt maar half zoo veel, en naderhand de helft meer betalen moeft, om dat hy tegen den Mogol de wapenen opgevat had. Hy had ook 1684. (gelyk wy in 't leven van Eurang-Zeeb breder toonen) wel een diamant tot afkorting en betaaling van zyne ſchulden gezonden; dog Eurang-Zeeb, zey, dat hy geld moeft hebben, dit 'er nu niet by kas zynde, quam dit leger om hem tot de betaling te dwingen.

De dood van Madoena, en Akkana.

Dit gaf ook oorzaak, dat het volk, den vyand nu al voor de ſtad ziende, en al de ſchuld hier of aan Madoena en Akkana gevende, niet alleen alle Bramines, die zy maar vonden, maar ook beyde die Broeders (ſonder dat de Koning hen beſcher-

ſcher-

fehernen kon) jammerlyk in die zelve maand vermoord, en moeder naakt langs ftraat gefteept heeft, krygende beyde haren loon over de geweldenaryn aan ons in de zaak van Chodenda gepleegd, de Koning wierd van zyn Veld-Heer, die met zyn leger van 30000 man tot den den vyand, die maar 15000 man fterk was, als een trouwloofefehelm overliep, verlaten. Ondertuffehen wierd 'er een verdrag tuffehen den Koning en de veld-Heer van den Mogol gefloten, en Sjah Aalem, des Mogols zoon, en Bhadurehan, zyn Veld-Heer, de handen gevuld zynde, trokken weer af van de ftad.

Kort te voren in 't zelve jaar 1685. kregen wy weernieuwe meojelykheden, door dien de Heeren Ryksbeticrders, en broeders, Madoena en Akkana, onzen Makelaar, den Benjaan Chodenda gedwongen hadden een groote menigte van koper in de munt te leveren, zonder hem daar ooit eenige betaaling voor gedaan te hebben.

Hier door was die man buyten ftaat geraakt, om een fchuld van thien tonnen gouds, die de E. Maatfehapp van hem hebben moeft, en die de Opperhoofden zoo al 't eene jaar voor en 't andre jaar na aan hem (alzo men hem eenige tyd boigen en voor af geld geven moeft) ten agteren geraakt waren, aan ons te konnen voldoen.

Men vond dierhalven goed den Heer Laurens Pit, de Jonge, Opper-hoofd van Mazulipatam, 1686. in Februari van Palleacatta na Golconda, en nevens zyn E. den Koopman Cornelis van den Bogaarde, Gerard Benoorden, benevens den onder-Koopman Joannes Lampe, als geheymfehryver, mitszaders een Sergeant, 14 Soldaaten, en een groot gevolg van Inlanders, als Gefant aan Sulthan Abocil Hassan Kotbsjah af te vaardigen, om te zien, of men die zaaken van Chodenda herftellen kon:

Deze Heer kreeg wel gehoor by den Koning, en klaade over de geweldenary, van Akkana aan Chodenda gepleegd, en de Vorft zey, dat hy zekere lieden ftellen zou, om daar na te vernemen, en die met hem nader handelen zouden; beftellende aan hem en zyn gevolg eerenkleederen te geven.

Dog de gevolmagtigden des Konings zeyden niet te konnen gelooven, dat de Heeren Madoena en Akkana zuike geweldenaryn zouden gepleegd hebben, en dat Chodenda, nu zy dood waren, alles zeggen kon, wat hy wilde.

De Heer Pit op den 20 April daar over nader met den Koning fprekende, zeyde rond uyt, dat, als het den Vorft behaagde zyne dienaaren zoo te verfehoonen, dat

het dan voor ons onmogelyk was daar langer te konnen handelen.

Eyndelyk zeyde Vorft, wil Chodenda buyten na zynen Tempel gaan, zieh daar met bloemen beftroyen, en alzo den eed doen, dat zyn fchuld aan de E. Maatfehapp regtveerdig is, zoo zal ik zyne fchuld betaalen.

De Gezant zeyde, dat het de E. Maatfehapp niet gelegen quam hare agting, en zulken grooten fchuld aan zulken eed in de waagfchaal te ftellen, hoewel hy aan Chodenda zyne vryheyd liet, om te fweeren, of niet te fweeren, zoo als hy dat goed vond.

Chodenda daarentegen zey, dat het tegen de gewoonte van zyn geflagt was, oit te fweeren; dog dat egter zyn fchuld deugdelyk was.

En daar bleef de geheele zaak, zonder dat 'er iets verder door den Koning opgedaan wierd, fteken; waar by ook dat Gezantschap vrugteloos afliiep, fchoon het de E. Maatfehapp over de 20000 gl. gekoft had.

Men hield ondertuffehen de Opper-De Opperhoofden van die tyd tot Goleonda, Michel Jansfoon, en Theunis Carftenfoon op Batavia niet geheel onfchuldig, ontrent dit verlies by Chodenda's banquerot weshalven haar Edelheden aan den Heer Gezant hadden doen belaften, om hen na Palleacatta op te zenden, gelyk ook gefchiede.

Na dat de Heer Pit nu te rug gekomen was, fchreef hy aan de Opperhoofden der vier binnen-Comptoiren, (latende 't Opper-hoofd van Bimilipatam daar, om dat het fchip den Brill derwaards gezonden was) dat zy de pakhuizen verzegelen, een Affilten daar laten, en op Mazulipatam by hem komen zouden, gelyk zy dit ftipt maquamen.

Daar op ontbood men ook eenige Soldaaten van Ceylon, die in Juli op Mazulipatam quamen, makende ontrent 400 Hollanders, en 60 Cingaleezen uyt.

Voorts belafte hy, dat alle Hollanders, die buyten de Logie woonden, zich binden de zelve begeven zouden, plaatfte de Soldaaten behoorlyk voor de zelve, las hen eenige krygs-artikelen voor, die zy bezwoeren, ging toen met een deel volks na de eene poort der ftad; zonde Heer Corbezier na de andre, en dreet 'er alle de Mooren en Jentiven, met of tegen hunnen wil, uyt.

Daar na cyfchte hy 's Konings Tol-huys op; waar op zy 2 uren tyd verzogten, welke te vergeefs verlopen zynde, zonder dat 'er antwoord quam, liet hy dat aantaften, waar op de Mooren, het uytterfte niet durvende afwagten, verzogten 'er in vrede uyt te mogen gaan, dat hen toegestaan wierd.

Schade met Chodenda.

Dog vrugteloos.

perhoofden Jansfoon en Carftenfoon op Batavia niet geheel onfchuldig, ontrent dit verlies by Chodenda's banquerot weshalven haar Edelheden aan den Heer Gezant hadden doen belaften, om hen na Palleacatta op te zenden, gelyk ook gefchiede.

Mazulipatam door de Hollanders, en 60 Cingaleezen uyt. onzen ingenommen.

Na dat nu alles, wat men in de stad vond, opgenomen, en aan de Mooren en Jenviven belast was, dat zy met het hune of uyt de stad, of, zoo zy wilden, 'er inblyven konden, sterkte hy de stad met 12 bolwerken, en met een gracht, en had verder geen moeite, dan dat de Mooren de onzen beletteden water te haalen, dat hy hen den 14 Augustus verleerde, doende op hen een uytval, waar by 30 a 40 man van hen 't leven liet, na welk voorval zy de onzen niets meer weygerden.

In tegendeel boden zy verscheyde maalen zeer goede voorwaarden van vrede aan, tot dat men cyndelyk in November den Koning dwong om aldus tot reden te moeten komen.

De Vorst had bevorens al afstand gedaan van Palleaatta, Sikrekoeri, Wenaar, Penaar, en meer omleggende dorpen, om de Zuyd van Choromandel gelegen, mits dat de E. Maatschappy hem jaarlyks tot een erkentenis 3000 ducaten zou geven, dog zoo ras de Bramines 'er de snuf af in de neus kregen, dwongen zy hem alles weer om verre te werpen, waar op de Gezant toen zeer onvergeenoegd vertrokken, en tot dit innemen van Mazulipatam gekomen was.

De voorwaarden nu waren, dat de Vorst in 5 jaaren honderd twintig duyzend ducaten voor de schade, by de E. Maatschappy geleden, uyt de inkomsten betalen, en dat wy dan aanstonds de stad weer vry, en aan hem laten zouden.

Dit zoo besloten en afgesproken zynde, wierd de stad weer aan de Mooren overgegeven, en alles was aanstonds weder in rust.

Aangezien nu de schatting, die de Koning aan Eurang-zeeb, keyzer van Hindoestan, diens Vasal hy was, betalen moest, nu nog eens zoo zwaar, als bevorens, en hy onmogelyk langer in staat was, om zoo veel gereed geld, van zes en dartig honderd duyzend Pagoonen jaarlyks, behalven nog zoo veel geschenken by een te krygen, als 'er gedurig vereyscht werden, om eenig uytstel te bekomen, zag men de zaaken van dien Vorst, ook hoe langs hoe meer, en met zeer wyde schreden na haar eynde haalten, niet tegende 'er in 4 a 5 dagen in de maand van April des jaars 1686. reeds viermaal honderd duyzend ducaten na Eurang-zeeb afgezonden waren.

De Koning, nog onverzettelyk aan de Bramines (schoon zy hem door hun quaad bestier in alle deze moejelykheden ingewikkeld hadden) gehegt blyvende, had, na de dood der twee voor-

noemde broeders, weder eenen Bramine, Piespatwenkati, tot eersten bestierder aangesteld, onder welken de zaaken al mede niet wel gingen.

Den 6 Mey begiftigde hy den Bramine Wiffanna, broeder, en Magdomsie oudsten zoon van Madoena, over welken hy als gevader geslaan had, niet alleen ieder met 4 stuks eeren-kleederen; maar gaf aan den Eersten ook alle de weerdigheden, die zyn broeder Madoena bekleed had, willende, dat een yegelyk hem als eersten Dienaar van staat erkennen, en eeren zoude.

Deze verzameide in de maanden Juni, Juli, en zoo verder tot 't eynde van dit jaar, wel vyf Milioenen gl: die hy na Eurang-zeeb zond, in hope van daar door de rust van zyn Koning en van 't Ryk te bewerken.

Deze zomme wierd wel aangenomen; dog zy en voldeed niet, behalven dat 'er ook sehelmen in zyn Ryk waren, die met den grooten Mogol, zyn vyand aanspanden, waar van zyn geheym-schryver 'er een was.

Deze las een brief, van welkers inhoud de Koning zeer wel onderricht was, voor den Vorst, en sloeg alle de quade plaatzen, die den Vorst ontruffen konden, behendig in 't lezen over.

De Vorst, die dit wel hoorde, belaste hem dien nog eens te lezen; en dog niets over te slaan, dog hy zyn weder den zelve gang als bevorens, waar op de Koning, zeer moejelyk werdende, hem den brief uyt de hand rukte, en ze zelf voor de grooten las.

Daar op verweet hy dezen geheym-schryver zyne tehelmery, en verraad, en liet hem aanstonds in zyn bywezen dood slaan.

Kort daar na verscheen des Grooten Mogols Leger; na dat hy pas te voren den Koning van Vissapoer (van welken wy in Eurang-Zeebs leven breeder spreken) overwonnen en zyn Ryk veroverd had, den 2 Februari 1687. voor Goleonda, verklarende, dat hy meester van 's Konings Ryk en thron wilde zyn, en nu niet genegen was zig met de jaarlykze schatting te vrede te houden.

De Vorst sloeg hem wel eenige maalen af, genegen zynde het uytterste daar by op te zetten; maar hy wierd in de maand Augustus trouwloos van de zynen verlaten, die zeer wel van Eurang-Zeeb ontfangen, en met hooge Eerampten begiftigd wierden.

Onder deze sehelmen was ook Hoffseink Bek, zyn Veld-Heer, die, na dat hy eerst een loozen oproer verwekt had, oorzaak was, dat de vyand de 20 October Meester van de Velling wierd.

Daar

De Koning tot een goed verdrag gedwongen.

Verval van 's Konings zaaken.

Die weer een Bramine tot Rysbestierder aanzield.

Hy wierd trouwloos van zyn Geheimschryver verraden.

Ao. 1687 komt de Mogol met een Leger voor Goleonda.

En werd Meester van 't Kasteel.

Daar op drong de vyand in 't Koninklyk Kaley's, alwaar zy den Vorst, nog onkundig van 't verraad, dat men hem gebrouwen had, en geen gedagten hebbende, dat de vyand hem zoo na, en hy al in zyne handen was, zeer verflagen over zyn ongeval vonden zitten, dien zy van alle zyne onnoemelyke fehatten aan juweelen beroofden, die dus Eurang-Zeeb ten deel vielen.

Sy bragten daar op dien Vorst na buyten, zetteden hem in een slegt wit tentje, voerden hem daags 'er aan ten spot van allen op een Olifant rond, doende hem alle zoorten van hoon en smaad aan.

Na verloop van vier dagen wierd hy, wilde hy in 't leven blyven, gedwongen uyt zyn tent tot voor de voeten van Eurang-Zeeb te komen kruypen, stof te eeten, en zyn leven van hem af te bidden, dat hem wel toegestaan, maar zoodanig gelaten wierd, dat men hem aantsonds op zekere Vefting gevangen zette, en hem daar een drank, poeft genaamd, en waar op slaap-bollen gezet zyn, drinken dede, waar aan hy in korten tyd uytteeren, en zekerlyk (gelyk zulke grooten, dus gevangen, overkomt) fterven moest.

Men kan wel denken, dat zoo grooten rampen dezen Koning en zyn ryk niet troffen, of zy gaven al mede, fchoon wy bondgenoten van den grooten Mogol waren, eenige fremming en ongemakken in den handel, behalven dat ook onze Hoofden en Logie op Nagelwanze elendig van de Mogol'sche Soldaaten mishandeld en beroofd wierden. Gelyk de Heer Havart omftandig toond.

Hier by quam ook een zware brand in Mazulipatam, die daar in dit zelve jaar den 17. Mey groote fchade toebragt, mede daar breeder fol. 221. in 't 1. Deel te zien.

In dit zelve jaar quam ook de Heer Henrik Adriaan van Reede tot Drake- teyd, Heere van Meydrecht, hier op de Kufft als Algemeyn Gevolmagtigde van de Heeren Zeventienen, om de vervallene zaaken in den Handel alhier, zoo als hy dat beft keuren zou, te herftellen.

Hy had by zich den Heer Joannes Baccherus, opper-Koopman, en Tweeden in deze bezending, Bevelhebber te water en te Land, naderhand van zyn Ed: tot Commiffaris van Noorder Choromandel, en Gezant aan Eurang-Zeeb aangefield, om de vervallene zaaken aan dat Hof te herftellen, gelyk hy ook zoodanige voordeelen by dien Vorst bedongen heeft, dat de Handel op Goleonda,

en elders, als begon te herleven, en weer toe te nemen.

Ondertuffchen waren de opgezondene Mazulipatamze Opper-hoofden Janffoon en Carlenffoon den 15 en 17 Mey. 1686. op Palleacatta gekomen, daar zy ieder byzonder bewaaid wierden, terwyl de Heer Jacob Joriffoon Pits, bevorens hunner beyder vriend, dog, uyt vreeze voor de Heer van Reede, nu hunner beyder vyand, alles wat zy hadden, nog liet afnemen, verbiedende, dat niemand by hen zou komen.

In April 1687. wierden aan Janffoon eenige vragen door den Fifcaal van Palleacatta opgegeven, om 'er fchriftelyk (gelyk hy dede) op te antwoorden, in welken itaat men hen zoo gevangen zit- ten liet, zonder hunne zaak af te doen, tot dat zy 1689. in Juni (na 3 jaaren en een maand daar gezeten te hebbben) met het fchip de Paam wel verzekerd na Batavia gevoerd, in September daar gekomen; en ieder op een byzondere punt van 't Kasteel in bewaring gefield zyn, zonder aangefproken, befchuldigd, of verhoord te werden, alzo de Heeren van de hooge Regeering met dien grooten Commiffaris (die hen opzond) niet wilden te doen hebben.

Hoe de Heer van Reede goed vond, een nieuwe Vefting op Nagapatam ontrent dezen tyd aan te leggen, en ontrent 1690. aldaar 't Hooft-Comptoir van Palleacatta over te brengen, hebben wy bevorens onder die twee Comptoi- ren al aangehaald. Dat hier 1688. de Heer Ploos van Amftel als de eerfte onafhankelyke Fifcaal quam, is ook onder 't Comptoir Palleacatta reeds al aangemerkt.

In 'dit zelve jaar 1690. heeft ook de Heer Laurens Pit tegen zes Franfche fchepen onder Monfr. Du Quesne den 10 Juli op de Kufft van Choromandel verfehene (na dat zy van ons ontrent Ceylon de feheepkens Montfoort, en Meydrecht genomen hadden) zeer dapper geflagen, en die zoo gehavend, dat zy hunne ankers (gelyk wy breeder toonen, daar wy van de zaaken der Franfche Natie in 't byzonder fpreken) hebben moeten kappen.

Na dezen tyd begonnen de zaaken van de Kufft, bevorens wegens haren bloey zoo geroemd, hoe langs hoe meer te vervallen, waar toe de oproe- ren, gedurige bewegingen en aanflagen van de zoonen van Eurang-Zeeb tegen hem, en cyndelyk zyn dood (gelyk wy omftandig in de levens der groote Mogols zien konnen) niet weynig toegebracht hebben.

Ja het is zeker, dat die zaaken 1709. Ja het is zeker, dat die zaaken 1709.

En van den Koning.

Zyn verdelende.

En wat wy daar by leden.

Ao. 1687. de Heer van Reede hier als Algemeyn Commiffaris.

Zyne hoednigheden.

Verder Handel met Janffoon en Carlenffoon.

Ao. 1690. 't Hooft-Comptoir op Nagapatam geplaatst.

De 1. Fifcaal Independent hier.

De Heer Laurens Pit verjaagd 6 Franfche fchepen.

De Kufft-zaaken verlegten, en waarom.

zoo flecht stonden, dat de scheepsvarende vrienden, op Batavia komende, hune goederen met zo ten honderd verlies ieder een aanboden.

Men heeft daar na den tyd van de Heer Laurens Pit wel Brave Landvoogden, als de Heeren Komans, Steeland, Bernud, en Viisscher (nu door de Heer Weltreenen alzo hy op ontboden wierd, gevangen) gehad; maar die zyn met al hunnen yver en verstand niet in staat geweest, om veele wanordens, in hunnen tyd voorgevallen, te verbeteren, of weg te nemen.

A^o. 1691. den 17. November schreven de Golcondasche Opper-hoofden, de Heer Joannes van Steeland, Koopman, ende onder-Koopman, Joachim Colyns, aan den Gezaghebber van Noorder Choromandel, de E. Heer Bruyning Wildeland, en den Raad tot Mazulipatam, dat zekere arme Moorze vrouw aldaar pas 6 dagen geleden, kort na den anderen, van zo levendige zoontjes, ieder een gemeene hand lang, bevallen was; dog dat de zelve een weinig daar na alle overleden zyn; welk zeldzaam geval wy egter weerdig gekeurd hebben hier mede aan te haalen.

Meer zaaken van belang zouden wy wel weten te berde te brengen, die hier nu en dan voorgevallen zyn; maar konnen niet graden vinden, alles, 't

geen wy wel weten, hier ter neder te stellen, alzo wy niet anders genegen zyn te verhaalen, dan 't geen ieder een weten mag, en daar wy niemand mede benadeelen.

Wy keuren best het met de Kustzaaken hier by te laten, om nu tot die van den Gods-dienst alhier over te gaan.

Munten, Maaten, en Gewigten.

- 1 Pagood doet 6 gulden.
- 1 Dito doet 16 groote, of 24 kleene Fanums.
- 1 Groote Fanum doet 7½, eenkleene 5 stuyvers.
- 1 Ropy doet 24 Laryns, a 5 stuyvers ieder.
- 40 Kopere kassen doen 1 Fanum.
- 1 Bitsgans doet 12 stuyvers.
- 1 Bahaar, of een Candil, doet 480 pond; dog van Minerael, 520 pond.
- 1 Cantulam doet 240 pond.
- 1 Man doet 68 pond of 40 Ceer, en op Nagelwanze, Tegenapatam, Sadraspatam, Nagapatam, Palicol, en Daarzerom 24 pond.
- 1 Ceer doet 12 pond.
- 20 Maaten doen 1 Candil.
- 1 Parra doet 41 pond.
- 1 Patsjeri is 2 stuks of een paar.
- 2 Cobidos doen 3 ellen.

Munten
Maaten
en Gewigten.

Een
Moorze
vrouw
baard,
1601, zo
zooi-
kens.

Van

CHOROMANDEL.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFD-STUK.

HOe veelerley Godsdiensten hier zyn. Van de Heydensche Godsdienst alhier. Waar over Rogerius en Baldeus zeer wel geschreven hebben. Dog daar aan ontbreekt de kennis van 't Sanfrits, en van den Vedam. Men behoort de Predikanten tyd gegeven, om de taalen der Inlanders, te leeren. Voor al Sanskrits, en den Vedam te vertaalen. De Deelen, en naamen des Vedams. Wat zaaken men voor af kennen moet. De vyf geslachten der menschen. Het geslacht der Bramines. Straf van een, die een Bramine dood. Na wien zy zoo genaamd werden. Hunne zesderley Sesten. De Weistnouwa's. En hunne Tweederley zoorten. De Scivia's. De Smaerta's. De Scharwaacka's. De Palenda's. De Tschectea's, andre zoorten van Bramines. De Wanpraita's. De Perma Ampala's, Jogi's. De Avedoeta's, voorrechten der Bramines. Het Ampt der zelve. Plicht der Koningen ontrent hen. Wat de Bramines doen mogen. Hoe lang hunne kinderen onweyn zyn. Wanneer, hunne ooren doorboord werden, het ken-koorden der Bramines, op wat tyd zy dit aandoen. Het werd ook wel van andre gedragen. De Bramines, leermeefters van de kinderen, hebben meest geen kennis van de ster-kunde. Wanneer zy hunne kinderen uythuwelyken. Zy mogen aan geen andre dan aan Bramines trouwen. Straf over bloedschande, en hoe zy den overspeeler straffen, en weer voor eerlyk doen verklaren. Zyn sterke dag-verkiezers. Hun nieuw jaar, naamen der maanden, en dagen. Naamen der Jentiefze jaaren, tyd-rekening. 't Hooft van hunne brieven. Wat een Bramine den ganschen dag verricht. Wat de minst yverige niet mogen nalaten. Wat spyze een Bramine nooit eet, als ook de Weinsja's. Geschillen hier over tusschen de Settucas, en Bramines. Hunne spyze en drank. De vyf grootte zonden. Zeer weynig dronkaarts onder hen. Hunne Vasten. Wat zy doen als een Bramine zyn dood nadert. Door wat middel hy ten hemel vaart. Hoe hy de vrouw vraagt, of zy met hem slerven zal. Oudbeyd van deze gewoonte. Wat daar op volgt, zoo zy 't niet doet. Hoe 't met de ziel na de dood gaat. Hoe zy den overledenen behandelen. Over welke, en hoedanig zy rouw dragen. Wie na 's mans dood den boedel aarvaart, wat verder ten besten van den overledenen gedaan werd.

OM met ordre van de zaaken, betreffende den Gods-dienst ter dezer Kust, te spreken, moeten wy voor af zeggen, dat hier van ouds her drie verscheide zoorten van Gods-dienst bekend geweest zyn, te weten:

Hoe veelerley Godsdiensten hier zyn.

De Heydensche, de Mohammedaansche, en de Christelyke.

De Heydensche is de oudste in tyd, en daarom de eerste by ons in rang, en van de welke wy derhalven ook eerst zullen spreken.

Van den GODS-DIENST der HEYDENEN alhier.

Die maar een weynig belezen is, zal wel gezien hebben, dat D. Abrahamus Rogerius, wel eer 10 jaaren Predikant op

Van de Heydensche Godsdienst alhier.

deze Kust, en ook naderhand 5 jaaren tot Batavia geweest zyn, byzonder werk gemaakt heeft, om den Gods dienst der Heydenen alhier, by zyne gemeenzaamen omgang met den Bramine Padmanaba, en meer andre, zeer nacuwkeurig na te speuren, en die in zyne opene deure tot het verborgen Heydendom aan de wereld mede te deelen.

Ook zal zulk eenen niet onbekend zyn, dat D. Philippus Baldeus, wel eer Predikant op Ceylon, in zyne beschryving van de Afgodery der Heydenen ons veel licht ontrent dit stuk reeds gegeven, en ook veele geheymen en verborgentheden van hunnen Gods-dienst, door D. Rogerius maar met den vinger aangeraakt, merkelyk opgehelderd, uitvoeriger voorgelteld, en zeer nette af-

Waar over Rogerius en Baldeus zeer wel geschreven hebben.

teekeningen, die een groot licht daar aan toebrengen, aan de liefhebbers en naspouers van dezen Gods-dienst der Heydenen te zien gegeven heeft.

Dog dat daar aan ontbreekt.

De kennis van 't Sanscrits, en van den Vedam.

Uyt beyde deze werken zien wy veel veele dingen, hunnen Gods-dienst betreffende; maar egter niet alles, dat wy daar van wel behoorden te weten, van 't welke de eenige reden is, dat deze twee Heeren geen van beyde de Sanscritze taal, (by Rogerius Samseortams en van andere Girandam of Kerendum genaamd) waar in de Vedam of 't H. Wetboek dezer Heydenen beschreven is, verstaan, en al dus geen gelegenheid gehad hebben, om den Vedam of zelfs te lezen, of wel den zelven te vertaalen, en aldus het wezentlyke van dezen Gods-dienst in zynen grond voor het oog der wereld open te leggen.

Ik zegge dit niet, om een van beyde deze by uytstek neerstige mannen eenigzins van nalatigheid te beschuldigen, alzo ik zeer veel reden heb van hunnen yver te pryzen, en by ervarenheid weet, dat een Predikant in Indiën, in wat voor een Landvoogdy hy ook geplaatst zy, met prediken, Catechizeeren, en andre soorten van onderwys by den zwakken Inlander zoo veel werk vind (te meer, alzo 't getal der predikanten over al, na evenmatigheid van de dorpen, die zy waarnemen moeten, veel te weynig is) dat het hem onmogelyk is tyd uyt te vinden, om eenige andre vreemde taalen aan te leeren, of eenige fraeye werken der Oosterlingen over te zetten.

te geven om de taalen des Inlanders, te leeren.

Het was derhalven te wenschen, dat of de Heeren Zeventienden, of wel de Bestienders van Indiën, en der byzondere Landvoogdyen, aan de eerst aldaar komende Predikanten niet anders te doen gaven, dan om de taalen, die ieder in zyne Landvoogdy vond, eerst wel aan te leeren, om daar door gelegenheid te krygen van de geheymste verborgentheden zelfs van na by na te speuren, en dus hen te kragtiger uyt hunne eygen gronden niet alleen te overtuygen, maar om aldus ook hunne Afgodery en verkeerde Godsdiens in den grond uyt te roeyen, dat nu, van wegen deze onkunde, wat moeite men ook daar doet, onmogelyk geschieden kan, om dat den Inlander alles voor ons, zoo veel mogelyk is, verbergd, en om dat 'er aldus altyd nog verborge quade gronden, die ons onbekend zyn, overblyven.

Om dit nu te boven te komen, was 'er geen beter middel; als om aan zulke Predikanten eerst een zekeren bepaalden tyd te geven, om die taalen wel te leeren, en dan zouden zy in korten tyd zeer veel konnen vorderen, als een ygelyk de

Godsdienst der Heydenen, die hy in zyn Landvoogdy vond, eerst naspouen, of door een nuttige vertaling van hunne Wet-boeken, in den grond eerst beschouwen, de zelve aan de geleerde wereld mede deelen, en ze dan ook onwidersprekelyk wederleggen, en zeer gemakkelyk metter tyd uytroeyen kon.

Ik weet wel, dat men nu en dan aan deze en geene Predikanten eenigen tyd gegeven heeft, om of Portugees, of Maleys te leeren, maar behalven dat men hen niet tyds genoeg gaf, om zulks zoo grondig, als 't behoorde, te doen, wierden de zelve in zulken tyd altyd nog met andere diensten, die hen belletteden, bezig gehouden. Hes is ook waar, dat alle Predikanten juyft daar toc niet genegen, en 'er dikwils ook niet bequaam toc zyn.

Het zou egter van een algemeyne vrugt wezen, als dit, voor al onder de Predikanten op de Buyten-Comptoirs, en in de byzondere Landvoogdyen, zoo in 't werk gesteld, en hen een geruymen tyd gegeven wierd, zoo om de byzondere taalen der Inlanders eerst wel aan te letten, als om 't een of 't ander Wet-Boek van hen te vertaalen.

Voor al zou dit een algemeen nut ter dezer kust geven, Indiën zelf nu nog eenige Predikanten aldaar alleen gehouden wierden, om de Sankritse taal, de Hoofd-en Moeder-Taal van de meeste Oosterse taalen, aan te leeren, en om dien Vedam, of dat Wet-Boek der Heydenen, (dat niet alleen de Heydenen op deze kust, maar ook op Ceylon, Malabar, in Bengale, Suratte, en meer aangrenzende Ryken, of geheel, of ten deele volgen) eens net te vertolken; en daar by dan aan zulke Predikanten verder gelegenheid te geven, de Heydenen alhier, en elders, te kragtiger uyt hunne eygen gronden te overtuygen, en om ook daar uyt veel verborgenheden en andere zaaken, van welke wy nu onkundig zyn, te ontdekken.

Indien de Heer Hyde, Hoogleeraar der Oosterse Taalen in de Hooge School tot Oxfort, wat langer geleefd had, was 'er Hope geweest, om wel haast meer kennis van dezen Vedam te krygen, alzo men hem die toegezegt had, en dit zou ons den regten weg geopend, en niet alleen een opene deure tot de verborgentheden der Heydenen gegeven, maar ons tot binnen in den Tempel der Aloude Indianen en der Heydenen van 't Oosten geleyd, en dus ons een grondige kennis van de verborgenste wysheyd en menigvuldige plechtigheden gegeven, en door welke groote ontdekkingen wy ook zekerlyk veel licht en opheldering ontrent, de

Voor al het Sanskrits.

Om der Vedam te vertaalen.

de zeden, gewoontens en plegtlykhe- den, hare betrekking tot Gods woord hebbende, bekomen zouden hebben, dat wy nu nog, tot ons leedwezen, moeten derven.

De Deelen, en naamen des Vedams. Dit Wet-Boek der Heydenen nu, den Vedam genaamd, had in de alleroudfte tyden vier deelen; dog een der zelve is weggeraakt, en dat wel tot groot nadeel der Bramines, die, zoo zy het nog bezaten, in meer aanzien, en van meer macht, dan de vermoogensten Koningen aldaar, zouden zyn.

Deze vier deelen werden genaamd Roggo Vedam, Sadura- of Issoure-Vedam, Sama Vedam, en Tarawana- of Adderawana-Vedam, aan welke de Malabaaren de naamen van Ica, Icciyxa, Saman, en Adderavan, geven.

Ik wil gelooven, dat D. Abrahamus Rogerius, en D. Baldeus, ons geen zaaken nederstellen, als die uyt den Vedam getrokken zyn; maar oordeele egter, dat wy een volmaakter, netter, en omstandiger kennis van alles zouden hebben, indien wy dat gansch werk zelfs eens vertaald zagen.

Om nu wat nader kennis van dit alles, zoo verre ons, of uyt die werken, of uyt het gebrekkelyk berigt der Inlanders, bekend is, te geven, moet men voor af weten, en kennen.

Wat zaaken men voor af kennen moet. I. De byzondere zoorten van menschen en geslachten onder hen, die dezen Godsdienst omhelzen.

II. De byzondere Deelen van hunnen Godsdienst, of de zaaken, die zy gelooven.

A. Wat nu de byzondre geslagten en zoorten dezer menschen betreft, die dezen Gods-dienst omhelzen, daar zyn 'er na de gedagten van zommige maar vier; maar na ons oordeel vyf in getal. Deze zyn:

- α De Bramines.
- β De Settreas.
- γ De Weynjas, of Weynsjas.
- δ De Soedras.
- ε De Perrias (van de Hoogduytzen en Deenen Barhars genaamd.)

En deze volgen malkanderen in Hoogheyd, Adel, en rang, ook even eens.

Het geslacht der Bramines. I. De eerste in Rang, en de Aansienlykste onder deze volkeren, zyn de Bramines, die een en de zelve met de Brachmannen der Ouden, en de Pricsters dezer Heydenen zyn.

Hunne gemeenste hedendaags-best bekende naam is die van Bramines, hoewel de rechte die van Brammans, Bramans of van Brammanes, na hunne God Bramma, schyndte zyn, van den welken zommige hun afkomst rekenen.

V. DEEL.

Alle de Heydenen ter dezer Kust stemmen eenparig toe, dat God geen menschen zoo zeer bemind, dan de Bramines, die 't allerdiepft in zyne gunst staan, weshalven zy ook de rang aan hun stam en geslagt boven alle andren geven.

Ook verbied hun Wet-boek; om Straffe oit een Bramine, over wat misdaad het ook zou mogen wezen, te dooden, en dit te doen is een van de vyf zonden; die zy vast stellen, dat onvergeeffyk zyn.

Die nogtans zoo ongelukkig wezen mogt, om een der zelve te dooden (te weten in haatligheyd, of in toorn; want zoo 't in den oorlog geschied, geld die wet niet) moet volgens de wet, daar af in den Vedam te vinden, twaalf jaren in Pelgrimagic, en met het bekkeneel van de gedoode Bramine in zyn hand aalmoeffen gaan bedelen, en 't gebedelde uyt dit bekkeneel eeten en drinken, na verloop van al het welke hy ook zeer veel aalmoeffen geven, en eyndelyk nog een Tempel ter eeren van Eswara bouwen moet; met welk laatste alleen zulk een volstaan kan, die een Bramine in den oorlog quam, te dooden; dog die eerste straf heeft hnn opperste God Eswara zelf, na dat hy twee Raetsjatsja's, zoonen van Bramines, gedood had, moeten ondergaan.

Deze Bramines nu, zoo na hunnen God Bramma (van den welken zy hunne afkomst gelyk ook alle de andre geslagten, maar zy uyt zyn hoofd, rekenen) genaamd, zyn het ontrent de zaaken van hunnen Gods-dienst niet eens, maar men vind onder hen zes byzondre Secten, en geslagten, die in gevoelens verschillen.

Deze werden genaamd;

- De Weistnoewa.
- De Seivia.
- De Smaerta.
- De Schaerwaeka.
- De Pasenda.
- De Tichectea.

Hunne zesderley Secten.

Dit zyn hunne Hoofd-Secten: want anders zyn zy wel in 81 a 82 gezindheden verdeeld, van welke de Verstaas de hoogste en voornaamste zyn.

Wat de eerste onder hen, of de Weistnoewa's, betreft, deze werden zoo genaamd, om dat zy Wiitnoe; of Ram voor den Oppersten God, die syns gelyk niet heeft, houden. Daar zyn 'er van 't geslacht Soudra, die met hen van een geslacht Daetseri, dat is dienstbare genaamd zyn. Deze Liederen maken zy wys, dat het hen een groote eer, en Gode zeer aangenaam is, dat

K zy

zy de Bramines ten dienſt zyn, belovende aan die gene, die voor een Bramine 't leven laten, na hun dood een plaats in de Dewendre, of plaats der gelukzaligen. De Bramines weiden mede wel Daactsja en Dasa, of dienſtbaar, maar alleen aan God, genaamd.

Onder deze vind men weer twee byzondere zoorten, te weten, de Tadwadi Weiftnoewa, die grondig over God, en de Goddelyke zaaken, weten te ſpreken, of de Roma noewa of Ramaroeya Weiftnoewa; die zoo na hunnen ſtichter genaamd zyn.

En hunne Tweederley zoorten.

De Tadwadi hebben gemeenelyk een wit ſtreepje voor hun voorhoofd, aan beyde de ſlapan des hoofds, en op de ſchouders, gelyk mede een teeken, als een dubbeltje in 't rond op beyde hunne borſten; waar door zy van de andre onderſcheyden zyn, zeggende, dat dit het rechte merk van Wiſtnoe, en hen een beſcherm middel tegen den Duyvel, en tegen Jamma, den Helſchen Rechter, is, dewelke, dit teeken ziende, hen niet zullen moejen. Ook beloven zy aan hunnen God geen anderen te zullen erkennen, of dienen, verelychende te gelyk, dat men dat ook met ernſt betracht, of dat zy anders zware ſtraffen te wagten hebben.

De Romanoeya Wiſtnoewa dragen op hun voorhoofd een wit teeken van zekere ſtof als kryt, welk teeken de gedaante van een Griekze Ypſiloen heeft, hoewel zy, daar de armen zich aan 't ſchouderblad bewegen, zich een ander teeken in 't vleeſch inbranden, welk teeken alleen zy meynen te kunnen volſtaan, zonder zich ſelven ergens anders te teekenen. Zy mogen hun hoofd met geen den doek dekken, dragen maar een korte vlok hayrs op dé kruyn (uytgenomen hun Opper-hoofd die in Cansjewarom woond) en zy agten zich ſelven ook beter als de andre, om dat zy zich met geen koop-handel bemoejen, in geen hoerhuizen gaan, en, zoo zy 't doen, daar over beſtraft werden.

Deze beruſten by de enkele belofte, die zy eens gedaan hebben van God met een oprecht hert te zullen dienen, vaſtſtellende, dat God, ſchoon zy dit niet nakomen, en zich in hun leven anders gedragen, zieh hunner ontfermen, en hen al hun zonden vergeven, en dat hy, hen eens in gunſt aangenomen hebbende, hen ook nooit verlaten zal.

De Scivias.

De Tweede Secte der Bramines werd Scivia, of ook wel Aradh-Iha genaamd. Deze ſtellen Eswara tot hunnen Opperſten God, onder welke alle andre Goden, en zelf Wiſtnou mede, bukken moeten. Die van 't geſlacht Soudra van een ge-

voelen met deze Bramines zyn, werden Sjangam genaamd.

Deze teekenen zich ſelven met drie ſtreepen van de aſſche, van Koedrek gebrand, voor het hoofd, welk Koedrek zy voor zeer Heylig houden.

Daar zyn 'er onder hen ook, die zekeren ſteenen Afgod, Lingam genaamd, en op zyn vuylſte het membrum Virile, of weldat in membromuliebri, verbeeldende, of om hunnen hals, of ook wel in hun hoofd-hair, gelyk ook zommige kinderen van hen dit ook wel met wach bekleeed en met een koordeken aan hunnen arm dragen; al 't welke zy houden een klare en volſtrekte belydenis van hunne hope op Eswara te zyn.

De Soedra's, die deze Lingam dragen onthouden zig ook, even als de Bramines, van viſch en vleeſch.

De derde Secte werd Smaerta genaamd. De Deze ſtellen vaſt, dat 'er geen onderſcheyd tuſſchen Wiſtnoe en Eswara is, maar dat zy, niet regentande zy een en de zelve zyn, egter onder onderſcheyde gedaanten en beelteniſſen gediend werden; ook veragten zy die gene, die den eenen God boven den anderen verheffen.

De Smaerta's.

Deze nogtans hebben onder 'r gemeene volk wel de minſte agting en aanhang, om dat het onderſcheyden van deze diepzinnige en wel meeſt voor hen verborgene ſtoffe boven hun verſtand gaat.

De vierde Secte noemen zy Scharwaekka. Deze ſtellen vaſt, dat 'er na dit leven een eynde van alles is, en dat 'er geen ander leven, geen opſtanding, geen oordeel, geen ſtraf, nog belooning ſtaat te volgen. Zoo dat dit menſchen zyn, die niet veel van de Saddueen, Epicureen, en ongodditen verſchillen, wilgende, dat men hun bewys van zulken ſtelling, dat 'er een ander leven hier na volgen zal, geve, of dat men hun eenig voorbeeld daar van aanwyze.

De Scharwaekka's.

Egter dragen zich velen onder deze menſchen nog al vry wel in hunne gemeene wyze van leven, niet op hope van eenige belooning hier namaals te erlangen, maar entelyk en alleen, om van de menſchen daar over geroemd te werden.

De vyfde Secte is Paſenda genaamd. De Deze verwerpen de ganſche Vedam, zeggende, dat alles, wat daar in voorkomt, niet waar, en maar verzicrd is, weshalven zy maar na hun goedduncken leven, verſchillende daar in, niet veel van de vorige, dat zy mede geen leven na dit hier namaals verwagten.

De Paſendra's.

Zy leven als de beſteſten, makende geen onderſcheyd ter wereld 'er tuſſchen, of zy by hun moeder, dan of zy by hun iuſter, en, zoo over en weder ook, by hun vader, en broeder ſlapan. Ook bekreunen

kreunen zy 'er zich zeer weynig aan, of de menschen wel, of qualyk, van hen spreken. Men heeft ook wel gevallen gezien, dat deze om hun godloos leven van andre Secten dood geslagen zyn.

De T'schee-
tea's.

De laatste Secte werd T'scheetea genaamd Deze zeggen, dat eenen T'scheete de opperste God is, en dat Wiſtnou, Esvara, en Bramma hunnen oorspronk van hem hebben. En schoon zy vast stellen, dat deze hunne God de wereld, met alles, wat 'er in is, onderhoud, verwerpen zy egter al mede, gelyk als de vorige, den inhoud van den Vedam, en willen zich geenzins daar aan onderwerpen, om welke reden zy, benevens de twee vorige Secten, van de andre Heydenen voor Kettters gehouden; en geagt werden niet weerdig te zyn, dat men hen volge; om welke reden ook hunnen ahang niet groot is.

Andre
zoorten
van Bra-
mine's.

Onder deze verscheydene Bramines nu zyn 'er, die zig door hunne manier van leven van de andre geheel en al afzonden, en die derhalven Jagi's genaamd werden.

Daar zyn 'er ook onder de Soudra's, die diergelyken wyze van leven aannemen; maar die werden dan Jogi's, en van d'onze Afsche-poefters genaamd.

Deze afgezonderde in leven nu zyn, of Wanapraſta's, of San-Jasi's, of Avadocta's.

De Wa-
napra-
sta's.

De Wanapraſta's begeven zig met hunne Vrouwen en kinderen na 't bosch, alwaar zy van 't gewasch des velds, en van de boom-vrugten leven, zonder zig tot eenigen arbeyd te begeven, ja zy zy zullen zomtyds vreezen een wortelken uyt de aarde te trekken, uyt vreeze van zich te bezondigen, en van dat hier door deze of gene ziel uyt eenig lichaam verhuizen mogt. Deze werden voor zeer Heylig gehouden.

De San-
Jasi's.

De San-Jasi's zyn menschen, die de wereld, en alle vreugde der zelve verzaakende, zig aan een zeer naeuw-zette en ingetogen maniere van leven, meer dan de vorige, overgaven.

Deze mogen niet trouwen, geen Pinnang, en maar eens daags spyze eten, mogende daar toe ook geen kopere bekens, volgens de gemeene wyze der Heydenen aldaar, en alleen aarde vaten gebruyken, waarbenevens zy ook genoodzaakt zyn van Aalmoessen te leven.

Het kleed, dat zy dragen, is in roode aarde geverwd. Zy dragen een lange Bamboes in de hand, mogen geen geld, goud, nog zilver, aanraken, nog eenige vaste woonplaats hebben, of altoos nergens twee nagten blyven, dan alleen twee maanden in 't jaar is hen dat toegelaten, waar toe zy dan een Heylige plaats verkie-

zen; alwaar zy, des genegen zynde, hun geheel leven door zouden mogen verblyven; daar zy anders op onheylige plaatsen niet meer, dan een nacht, zich mogen ophouden.

Deze lieden moeten zig ook beneestigen, om de begeerlykheyd, toorn; gierigheyd, hoogmoed, de liefde tot de wereldze zaaken, en de wrakgierigheyd te overwinnen, en daar in hun gansch leven bezig zyn, om zoo veel ernstiger op de Goddelyke zaaken te kunnen denken.

Zoo deze van 't geslacht der Bramines zyn, werden zy San-Jasi's; dog zoo zy van 't geslacht der Settreas, of der Weynsja's zyn, Perma-Ampla's, dog zoo zy van 't geslacht der Soedra's zyn, Jogi's; dog deze laatste werden ook wel afshepoefters genaamd, om dat zy zich menigmaal in de afschwentelen, levende veelal, en vryer, als de rechte San-Jasi's. Zy loopen ook of geheel, of ten naasten by, moeder naakt, hoewel zommige nog zoo een Wartel, of Gordel om hun sehameleyd te dekken, aanhebben. En dat zyn die Gymnotophisten, of naakt-loopende Heyligen, van welke ons de Ouden zoo veel hebben weten te verhaalen, en van welke Strabo, en Herodoot, 15, 1. en meer andre melden.

De Per-
ma-amp-
logi's.

De derde soort, of de Avadocta's, verlaten uyt Heyligheyd niet alleen hare vrouwen en kinderen, maar willen in veel zaaken de San-Jasi's in Heylighcyd nog overtreffen.

Zy willen zelf ook geen aarde vaten, De Avadocta's. geen Bamboes in de hand, nog eenige kleeren aan 't lyf hebben, dekkende hunne sehameleyd maar met een klein lapje lywaad; of wel met een Gordel van een Luypaards-vel, of dragen ook wel een lap 'er af van de linker sehouder over den arm henen, zonder verder iets aan te hebben. Zommige van hen gaan moeder-naakt, bestryken hun lichaam met afsche, bedelen, als zy honger hebben, een aalmoes zonder spreken, en alleen door 't uytsteken van de hand, waar op zy die aanstonds ook krygen, alzoo men verzekerd is, dat zy die niet, dan in een tyd van hooge nood, verzoeken.

Zommige van hen willen 'er niet eens zoo veel mocite om doen, om in een huys te gaan, en die zoo te bedelen, maar zy zetten zich hier of daar by een Rievier, die de Inlanders voor Heylig houden, neder, en wagten daar, tot dat de een of de andre barmhertige hen daar van spyze verzorgd, dat ook zeer wel waargenomen werd, alzoo zy vast stellen door zulke bewyzen van ontferming de gunst hunner Goden onweder-sprekelyk te verdienen.

Deze Avadoeta's werden onder de Heydenen als de volmaaktste Heyligen aangezien, en zeer hoog van hen geacht, en voor al die, de welke geheel naakt gaan, hoewel 't gevoelen van alle Heydenen daar in niet overeen stemd: want veel van hen zien dit, neven ons voor een daad van de uiterste onbeschaamheyd, en die in 't gemeyn zeer ergerlyk is, aan, dat men nog daar en boven Heyligheyd stellen wil; in zoo moeder-naakt te gaan, even eens als of men zig zonder dit te doen, en gekleed zynde, niet tot een Heylig leven, en tot Heylige gedagten begeven kon. En het is ook daarom, dat zy onder de Heydenen zeer weynig navolgers vinden, om dat zy door de eerbaarheid en schaamte, waar mede dit geheel en al slyd, weerhouden werden.

Voor-
rechten
der Bra-
mine's.

De Bramines hebben, volgens de bepaling, daar af in den Vedam voorkomende, vyf voorrechten, die hen boven andren vergund zyn.

1. Dat zy 't Feest Jagam mogen houden; dog aangezien zy niets mogen doodch, dat leven ontfangen heeft, om geen ziel uyt haar sicaam te dryven, en derhalven ook geen bloed, in opzigt van 't beest, dat daar geofferd moet werden, vergieten mogen, zoo grypen zy dat maar by de nek, houden de krop toe, verslikken het, en kapen het, dood zynde, in stukken, verbrandende dan 't zelve en doende daar over eenige gebeden; waar op dan de Bramines, daar tegenwoordig, eenige deelen van 't hert nemen; en eten; doende dit alleen op dit Feest, daar zy anders noit eenig vleesch eten mogen. De voorzigtigste en Heyligste egter onder hen zullen dit Feest myden, op dat zy niet genoodzaakt mogten werden vleesch te ceten.

2. Zoo mogen zy ook de wyze, hoedanig men de Jagam vieren moct, aan andre leeren; dog schoon de Settreas, of Edele, deze wyze van de Bramines geleerd hebbende, dit Feest vieren mogen, mogen zy dog de wyze van dien aan geen andre geslagten, ja zelf ook aan niemand van haar eygen geslagt leeren. Ook mogen de Weynsja's de Jagam niet doen, nog leeren van andre, dat aan de Soudra's nog veel minder geoorloft is.

3. Zoo mogen zy den Vedam, of hun Wet-Boek, leeren.

4. Zy mogen ook den Vedam aan andre van hun geslacht, en ook aan de Settreas; dog niet aan die van de geslachten der Weynsja's, of der Soudra's, leeren. Ook moeten de Settreas den Vedam

wel zelf lezen, na dat zy dat van de Bramine's geleerd hebben; maar mogen daar af geen kennis aan die twee andre geslachten geven, of hen iets daar af leeren, alzoo de Weinhja's zelf de woorden van den Vedam niet mogen spreken, nog hooren spreken, en als zy al eenige gebeden leeren, mogen zy die met de woorden des Vedams niet uyt spreken, maar inoeten alleen de woorden van de Jaftra, of uytlegging vanden zelve, daar toe gebruyken.

En de Soedra's, of 't slegt Jan Hagel, mogen de woorden van den Vedam niet alleen niet spreken, nog hooren spreken, maar hen is 't ook niet geoorloft zelf maar de Jaftra te gebruyken, of die te leeren. Waarschynelyk, om dat den inhoud des zelfs zoo vuylis, dat het zich zelve schaamd die in 't licht te doen komen, of bekend te doen werden aan menschen, die niet konnen zwygen, en de schandelyke geheimen des zelfs niet zoo voorzigtig, als 't wel vereyft wierd, gewoon zyn bedekt te houden.

5. Zy mogen niet alleen aan andren aalmoessen geven, maar die ook van andre verzoeken, en 'er om bidden, daar andre geslagten die mede wel geven, maar geenzins die van andre verzoeken of daarom bidden mogen, zoo dat de Bramines alleen het voorrecht hebben, om te mogen bedelen, en daar eere in stellen.

Ook is het zeker, dat, hoe sterk zy 't geven van aalmoessen andre aanbeveelen, en hoe veel zy daar van ook schryven, dat het God zeer aangenaam is, zy egter dit zelf zeer zelden doen, en, als zy 'er al toe zouden mogen komen, mag de eene Bramine dat eens aan de andre doen; maar andre geslagten, en, voor al, voor dat van de Soedra's, hebben zy niets, dan 't roepen van Po, Po, (dat is, weg, weg) over, om dat zy door de zelve vreezen besmet, en verontreinigt te werden.

Hun dier en ernstig aanbeveelen der zelve ziet derhalven meest daar op, dat andre veel aalmoessen aan hen mogten geven, alzoo dat een werk is, dat zeer veel by God verdued, waarom andre ook veel aan hen weggeven, en zich zelve dus arm maken.

Het Ampt van deze Bramines is, om Het Ampt der zelve. andre te leeren leeren, schryven, en cyferen, maar voor al om hen de gronden van den Gods-dienst der Heydenen te leeren verstaan. Dit moeten zy voor niet, en buyten eenig loon doen, ten ware dan dat zy zeer arm waren, en dan mogen zy van hunne leerlingen wel ict trekken, om hun kost en kleederen 'er af te bezorgen; dog verder niet.

Aan

De pligt der Koningen ontrent hen. Aan de andre zyde, is het de plicht der Koningen zoodanig voor hen, en hunnen noodruft te zorgen, dat zy niet van nooden hebben, om loon van hun leeren te trekken, en dat zy 'er hunne vrouwen en kinderen ook behoorlyk van onderhouden kunnen.

Wat de Bramines toen mogen.

Om dat nu hun getal zoo uytnemend groot is, in zoo verre dat zy wel met drie vierde deelen van 's lands inkomen doorgaan, is het de Koningen onmogelyk, om hen alle zoo rykelyk als 't wel noodig is, te verzorgen, en dit is ook de reden, dat veele der zelve niet alleen arm, maar ook genoodzaakt zyn, om ict anders by der hand te nemen, en zieh, 't zy met den koop-handel, 't zy met het oeffnen van de konst der artfeynye, of wel met ict anders, daar geld afkomt, bezieh te houden; maar het is hen niet geoorloft, om 't land te bouwen, te weven, te schilderen, of eenige slaaf-agtige dienst aan iemand, als was 't ook aan een Koning, te doen, alzooy dan ten eersten van de andre Bramines verstooten zou werden; doch tot het ampt van schryvers, Gezanten, Raadslieden, en wat dies meer is, mogen zy zieh wel laten gebruyken, alzooy dit alles niet beneden hunne weerdigheyd is.

Niemand werd voor een Bramine gehouden, dan die van een Bramine voortgekomen is.

Hoe lang hunne kinderen onreyn zyn.

Hunne kinderen, eerst geboren zynde, zyn 10 dagen onreyn, en alzooy ook zelf dat huys, waar in 't geboren wierd, zoo lang onreyn is; zoo mag ook een kind van geen ander, dan die gewoon is 'er dagelyks over te gaan, behandeld werden, gelyk 'er in die tyd ook geen van de vrienden, of andre, ontrent het huys zullen komen. Nadat nu de dagen dezer onreynheyd voorby zyn, werd het huys, en al 't Lywaad, dat de vrouw gebruykt heeft, op de thiende dag gereynigd, en gewasschen; en alle de aarde potten; in dit huys dan nog zynde, werden weg geworpen, en alle de kopere vaten werden schoon gemaakt, op de twaalfde dag maken zy een vyer; waar in zy wierook werpen, over 't welk, alzooy dit Heylig agten, zy eenige gebeden lezen; en als dit vyer uytgaat, dan geven zy 't kind een naam, zoo als zy gemeenelyk gewoon zyn, gelyk die van Warreda, Marlepa, Tirrenata, Ragoa, en diergelyke meer. Na dat het kind nu zyn naam ontfangen heeft, zyn zy gemeenelyk (hoewel juyft altyd dan niet) ook gewoon des

Wanneer hun ooren doorboord zyn.

zels ooren te doorbooren. Vele doen dit ook wel lang na 't geven van de naam; maar de Bramines en wagten daar niet langer mede, om dat hunne kinderen de

ooren doorboord moeten hebben, eer zy het koordeken of bandeken, dat zy om den hals dragen, aandoen.

Dit doorbooren der ooren nu geschied niet, om daar in Juweelen (gelyk de gemeene gewoonte is) te dragen, maar diend alleen, om daar by een zeer plegtelyke belofte van dienst en onderdanigheyd aan Wistnoe en Eswara te doen, zieh zelve daar by verbindende, van hem noit te zullen verlaten, en noit een andre Gods-dienst te zullen aannemen, waar na men dit kind met dit doorbooren zynere ooren ook veel heyl en geluk wenschte.

Schoon men de kinderen der Bramines in opzicht van hunne afkomst voor Bramines houd, werden zy echter daar voor niet gehouden, voor dat zy zeker koordeken, Dsandhem by hen genaamd, om den hals dragen.

Het koordeken der Bramines.

Het werd van zeyl-garen gemaakt, en bestaat uyt drie strengeltjens, zynde ieder der zelve van negen fyne draadjes, door een Bramine zelf, zonder wiel, of eenig ander werktuyg, en met de hand getwernd.

Dit koordeken nu hangt hen op de linker sehouder, gaat dwars over hun lichaam, en daald na de rechter zyde weder, alwaar het onder de rechter arm tot op het gewrigt komt te hangen.

Hunne kinderen beginne dit al met hun 5 jaren te dragen, en mogen hier mede, zoo de ouders dit goed vinden, wel tot 10 jaaren, dog langer niet, ten wareby levens-gevaar, wagten.

Dat zy 't juyft altyd niet met de vyf jaar doen, daar van is hunne armoede veeltyds wel de grootste oorzaak, alzooy 'er onkosten tot het aannemen van dit koordeken vereyscht werden.

Daar moet een plegtelyk vyer, Homam genaamd, van 't Heylig hout Rawasittou, vier dagen lang gebrand, daar moet Padi, Boter, Zingeli, Tarw, gekookte ryft en wierook in dat vyer geworpen, en 't gezelschap der Bramines, die deze plegtelykheyd bywoonen, moet gedurende deze vier dagen door 's kinds ouders onthaald werden, dat ieders gelegenheyd en staat juyft zoo niet dragen kan.

Men spant by die gelegenheyd een tent of gehemelte, waar onder een verheven grond gemaakt, en waar op dit plegtelyk vyer gestookt werd, waar in ieder Bramine wat ryft, of ict anders van de gemelde dingen werpt, sprekende daar over, terwyl dat vyer zoo brand, eenige korte gebeden uyt.

Na 't aannemen nu van zulken koordeken, noemd men zulke kinderen Bramafari's, een naam, die zy voeren,

ren, zoo lang zy ongehuwd zyn.

Aan zulke nu verbieden Vedam, dat zy, gedurende dezen tyd, geen Pinang eten, (alzooy valt itellen, dat die de luit tot byflapen verwekt) nog geen vrouwen bekennen mogen, en zy gebiedt hen maar eens daags, en niet, als gebedelde fpyfe, te eten.

Zy overladen zich in die tyd noit met meer fpyfe, op dat hunne zinnen te fterker op 't gene zy te leeren hebben, zouden ingefpannen zyn, en op dat dit hen geen beletfel toebrengen mogt; hoewel alle de Bramafaris dit juyft niet even net nakomen.

Indien dit koordje by ongeluk quam te breeken, zou hy niet inoogen eten, voor en al eer hy weer een ander om den hals heeft, alzooy dit een onwaardeerlyk en een hoog-noodig halscieraad is, om dat zy zonder het zelve voor geen Bramines erkend werden; maar om dit voor te komen, vernieuwen zy dit jaatlyks in Augustus op 't Feeft Tsrawanala, Pondewa, op de tyd der volle Maan, gelyk men ook dien zelve tyd waarneemd, om alle de Bramafari's hunnen Dfandhem aan te doen.

Dit koordeken mag van de andre geflagten mede wel gedragen werden, 't geen van zulke, die andre in iever overtreffen willen, wel meest gefchied, maar zy moeten die van een Bramine, alzooy die alleen 't recht hebben, om ze te maken, koopen, en dan is dit hen een leuze en een bewys van hun geloove.

Gelyk nu de Bramines de voorname Leeraars dezer Heydenen zyn (hoewel zy, nog de Settrea's ofte de Weinsjas geen kinderen der Perria's leeren fullen, dat gemeenelyk de Soedra's doen, en dat zoo maar wat henen gaat) alzooy leeren zy ook hun cygen kinderen, of zy beftellen die by een andre Bramine, die fehool houd, die hen leezen, fehryven, cyferen, en de gronden van hun geloof leerd. Ook mogen zy noit van een Meester van een minder geflagt, dan 't hunne, onderwefen werden, dat een onuytwifelyke fehande zyn zoude, en waar in hen ook de andre geflagten der Settrea's, Wensja's, en der Soedra's, na volgen; dog de Perrias, die de flegfte en veragttel van allen zyn, nemen dit zoo naeuw niet, gelyk ook zeer weynige van hen lezen of fehryven kennen.

Schoon zy nu de grootfte Leeraars onder deze Heydenen zyn, hebben zy dog de grootte kennis niet van alle zaaken, en voor al hebben zy by na alle (zeer weynige uytgezonderd) een geringe kennis van de fterkunde, gelyk zy ook een zeer befpoetlyk begrip van de Zon-en Maan-verduy-

fteringen hebben, vaft-ftellende, dat die dan van twee Raatsjatsja's, die als flangen zich vertoonen, en met welke zy oordeelen dat de zelve dan in eenen zwaren ftryd zyn, ingeflokt werden.

Eenige van hen nogtans weten deze verduyfteringen nu ook net uyt te rekenen.

Zy dragen al zeer vroeg zorg; om hunne zoonen en dogters uyt te huwelyken, hoewel de Bramines, mitsgaders de twee naaffe geflagten aan hen in rang, dit niet zullen ondernemen, voor dat hunnen zoons de Dfandhem, of hun koordeken, al hebben aangedaan.

Zommige, en voor al de rykfte, ondernemen dit al, zoo ras zy dit koordeken maar dragen, en dus dikwils al van hun vyfde jaar, altyd zorg dragende, dat zy na een dogter, die jonger, als hunnen zoon is, omzien, en dat wel, om dat geen Bramine met een vrouw, die hare maandftonden reeds gehad heeft, trouwen mag, gelyk zy, om die zelve reden, hare dochters ook zeer vroeg uyt-huwelyken, alzooy niemand anders een Bramine's dogter, die hare ftonden al gehad had; voor zyn vrouw zou willen nemen; en daarom houden zy dit, als hen zulken dogter al overloofd byblyven mogt, zoo ftill als het mogelijk is, om met dezelve niet altyd te blyven zitten.

De Settrea's zien daar zoo macuw niet na, en trouwen zoo wel met die hare ftonden hebben, als met die ze nog niet gehad hebben.

Geen huwelyk zal door een Bramine voor zyn zoon verzoegt werden, zoo hen eenig quaad voorteeken ontmoet. Gebeurd hem dat ten tweedemaal, hy zal het tot een andren dag uytftellen; dog zoo dat ten derdemaal voorvalt, dan zal hy 'er geheel van afzien.

Zoo de Weinsjas op zulken dag maar een quaad of ongelukkig dier hooren noemen, houden zy dat voor een quaad voorteeken, en zoo zy op dien dag, zulken dier zien, durven zy om dat voorgenoemen huwelyk noit meer denken.

Ook fmelten zy wel een halve ducaat aan goud, en zoo zich die dan klaar vertoon, is 't een goed teeken, dat 't huwelyk wel gelukken zal; dog zig duyfter vertoonende, dan werd dit verzoek niet ondernomen. Van zulke zotte bygeloovigheden zyn zy vol.

By verzoek van een dochter van deze of gene ten huwelyk, zal des dogters vader verzoeken den vryer te zien, en na hem vernemen, zoo hy alles wel bevind, mag die vryer eerst by hare vrienden en daar na ook wel onder 't oog

Op wat tyd zy dit aandoen.

De Bramines Leeraars van de kinderen.

Hebben meest een kennis van de fterkunde.

Wanneer zy hunne kinderen uyt-huwelyken.

van de vryfter komen, en zoo zy dan malkanderen en de vrienden behagen, gaat dit huwelyk voort.

Die van de Soedra's geven hunne dogters niet uyt, ten zy dat zy 'er een zekere bedongen zomme gelds voor trekken, dat zy egter geen koop-penning, maar alleen een znyvere gift genaamd willen hebben.

Wat verdre plegtlykheden, by 't fluyten en voltrekken van zulken huwelyk, onder hen gebruykelyk zyn, kan men by Rogerius in zyn 1. Deel, en in 't 1. Hoofd-ftuk zien.

Geen Bramine zal zyn kinderen aan eenig ander geflacht, dan 't zyne, uyt-huwelyken, daar de andre geflachten zoo ftipt niet opletten, die hunne dochters nu en dan wel eens aan die van een hooger geflagt geven.

Wel is waar, dat zommige Bramines egter wel vrouwen uyt een ander geflagt hebben, die zy, ouder geworden zynde, en juyft geen zin in die gene hebbende, die hunne Vaders hen befikten, dan na hun zin, en ook wel uyt andre geflagten nemen, dog alle andre Bramines keuren dit fterk af, en vooral, zoo zulk een een vrouw uyt het geflacht der Soedra's neemt, vermits die Bramine, uyt zulken vrouw kinderen nalatende, en ftervende, zoo lang van den Surgam, of Hemel, verftoken is, als die kinderen in 't leven zyn, ook zeggen zy, dat dit een groote zonde is, waarom het ook zeer weynig gefchied.

Ontrent de trappen van maagfchap laten zy mede hun oog zeer naeuw gaan, en hebben een afgryzen van bloedfchande, houdende die voor een van hunne uyt groote zonden.

Ontrent zulke, die zig hier aan fchuldig maken, beveeld den Vedam, dat men hen de fchamelheyt afnyden, hen die in de hand geven, en zoo zal laten fterven, zonder hen eenig geneesmiddel toe te ftaan; dog tegen de vrouwen vind men daar in geen traf bepaald, alzooy zuyt-ftellen, dat die uyt zig zelve daar niet toe komen, maar daar toe wel konnen verleyd werden.

Zoo men nogtans de trappen van bloed verwantschap, die de bloedfchande zoude veroorzaaken, eens onder hen naagaat, verfcillen zy merkelyk met ons, alzooy men by hen met zyn wyfs fufter, en met verfcheyde van hare fufters vrouwen mag; dog 't is ongeoorloft, dat twee broeders ieder een fufter hebben Ook mogen zy met hun vaders fufters

dogter, maar niet met des zelfs broeders dogter, en dus ook wel met haar fufters dochter, maar niet met haar broeders dogter, trouwen; welk laatfte nogtans de Soedra's wel mogen doen.

Veel Vrouwen te hebben is gemeen, zoo onder de Soudra's en andre geflagten, als onder de Bramines.

Hoewel nu de Bramines in 't trouwen van veel wyven geen zonde ftellen, zyn zy echter van oordeel, dat het beter en zediger is, 'er maar eene te hebben, en zig daar mede te vergenoegen, verwerpende geheel en al dat men, buyten zyn vrouw, of vrouwen, nog byzitten heeft.

Zy verfoejen ook alle hoerery en overfpel, houdende het eerfte (fchoon 't juyft zoo net geen van beyde nagekomen werd) de straf, 'er toegesteld, en 't laatfte de dood weerdig.

Zoo een vrouw der Bramines zich in overfpel te buyten gaat, zullen die wel niet openbaar verlaten, of aan een iegelyk bekend maken; maar zy metfelen haar tuffchen eenige muuren, en verzorgen haar daar van fpy's, en drank.

Indien egter de man dit aan zulk een vrouw, door te groote liefde wil vergeven, richt hy een maalyd aan, waar op hy veel Bramines, en Sandoen verklaaren. Jafit's, noodigd, alle welke dan van die overspeelfter gediend werden. Wanneer nu de Bramines de fpyze van hare hand nemen, nemen ook de andre genoodigde gaffen die van haar, en daar na werd zy weder als een eerlyke vrouw van ieder een aangemerkt.

Alle de Bramines zyn ook fterke dag-verkiezers, waar toe zy tweederley Panjangam, of Almanach, hebben (zoo Rogerius in 't XIV. en XV. Hoofd-ftuk toond) zullende niets, dan op een goeden dag, ondernemen, dat hen veel moeite en fchade geeft. Egter durven zy hier in 't beftier en befluyt van Bramma, die 't be-wind over de zaaken hier beneden heeft, niet tegen gaan.

Hun jaar begint met de nieuwe Maan in April, op welken dag zy, by de intre- de van hun jaar, een groot Feest heb- ben. Het beftaat uyt 12 maanden, die alle hare byzondere naamen hebben, by de welke zy om de drie jaar en maand meer voegen, om egter met de zonne- maanden uyt te komen. Ook beftaat hunne weck uyt zeven dagen, die men al mede in dat Hoofd-ftuk uytgedrukt ziet. De naamen der maanden van April be- ginnende, zyn deze:

Zy mo- geen aan geen andre, dan aan Bra- mines, vrouwen.

Straf over bloed- fchande.

Hoe zy een over- fpel itraf- fen. Ma- lyd voor eerlyk doen ver- klaaren.

Zoo als de Malabaaren fchryven, Chitteri, Wayjachi, Jeest-

Zoo als de Bramines fchryven, Sjaittram, of, April. Newaysjacham Mey.

Jeeſtham.	Junius.	Ani.
Asjadham.	Julius.	Adi.
Sjawanam.	Auguſtus.	Aweni.
Bhadarrapadam.	September.	Perretaatchi.
Aſſuwisjam.	October.	Appachi.
Kaartiekham.	November.	Kaatija.
Maagcheram.	Dcember.	Maargeli.
Paeſſjam.	Januarius.	Faay.
Maagham.	Februarius.	Maachi.
Paaghunam.	Maart.	Panguini.

En der
dagen.

De naamen der dagen zyn, op zyn Sanſcrits: deze:

Socria-Waram, of de	Sondag.	Nayer.
Jendra-Waram.	Maandag.	Tingel.
Angaraca-Waram.	Dingsdag.	Chewa.
Boetta-Waram.	Woensdag.	Padden.
Brahalpati-Waram.	Donderdag.	Wechalen.
Soeccra-Waram.	Vrydag.	Willi.
Senni-Waram.	Zaturdag.	Zanni.

Naamen
der Jentje
jaaren.

Namen der Jentyvze Jaren, beginnende met de maand
Chittery, ofte April.

Zodanig als de Bramines ſchryven. De Bramines. De Mallabaren.

Idem de Malabaren.			
Prohabauwa.	Porapauwa. 1627. en 1687.	Hewlanby.	Ewelanby. 1657. en 1717
Wiebauwa.	Wiewa. 28. 88.	Welanbi.	Welanby. 58. 18.
Sukkulla.	Sukkilli. 29. 89.	Wickaary.	Wickaary. 59. 19.
Pramoedoeta.	Porniatoeta. 30. 90.	Sjaaroewarry.	Sjarroewarry. 60. 20.
Prasjopatty.	Paraſorpatty. 31. 91.	Plaawa.	Pilapauwa. 61. 21.
Angieraſſa.	Angilla. 32. 92.	Subhakroetoe.	Suwakerry-dy. 62. 22.
Iſtrimugka.	Iſtrimukka. 33. 93.	Soobhakroetoe.	Sopakrydy. 63. 23.
Bauwa.	Pauwa. 34. 94.	Krohodhi.	Kuroody. 64. 24.
Juwa.	Juwa. 35. 95.	Parraabuwa.	Parrapauwa. 65. 25.
Dhatoc.	Taadoe. 36. 96.	Wiſluwawiſlu.	Parrapauwa. 66. 26.
Iſſorra.	Iſſorra. 37. 97.	Plawanga.	Pilawanga. 67. 27.
Bagguthania.	Weggutania. 38. 98.	Kaylakka.	Kylakka. 68. 28.
Parmady.	Parmady. 39. 99.	Sauwumya.	Tauwumya. 69. 29.
Wikramma.	Wiekarrama. 40. 1700	Saadhaarna.	Sadaarna. 70. 30.
Wiesja.	Wiesja. 41. 1701.	Wieroodikordoc.	Wierodakirridy. 71. 31.
Chittrabhanoc.	Chittarapaano. 42. 2.	Parritaapi.	Parrataawy. 72. 32.
Suwabhanoc.	Suppaano. 43. 3.	Pramaaditsja.	Parmatisja. 73. 33.
Tarrana.	Taarraria. 44. 4.	Ananda.	Ananda. 74. 34.
Paarthiuwa.	Paattywa. 45. 5.	Raakſatſa.	Raatsjada. 75. 35.
Weja.	Wieja. 46. 6.	Nalla.	Nalla. 76. 36.
Sjaruwachittoe.	Sjaruwachitty. 47. 7.	Pingalla.	Pingalla. 77. 37.
Sjaruwadhaary.	Sjaruwataary. 48. 8.	Kaalajukty.	Kaalajukty. 78. 34.
Wieroodhi.	Wieroody. 49. 9.	Chitdhaarthi.	Chittaiutty. 72. 39.
Wiekoeertha.	Wiekoeerta. 50. 10.	Rauuddri.	Raautery. 80. 40.
Kharra.	Karra. 51. 11.	Dormatti.	Tommatty. 81. 44.
Nandanna.	Nandanna. 52. 12.	Dundubbhi.	Tuntumy. 82. 42.
Wiejeja.	Wieſeja. 53. 13.	Ridhirogaary.	Rutturorkaary. 83. 43.
Jeja.	Sjeja. 54. 14.	Rakthaakchi.	Rattrakisia. 84. 44.
Manmadha.	Manmatta. 55. 15.	Korrhoodanna.	Karrotana. 85. 45.
Diermukghi.	Tummukky. 1656. 1716.	Akſeja.	Atſeja. 1686. 46.

Zy dragen hare naamen, even als by de Romeynen, na de 7 dwaal-ſterren.

Zy hebben in hunne tyd-rekening een tyd-beſtek van 60 jaaren, na welkers omloop zy die weder van voren af beginnen,

Tyd-re-
kening.

rekenende hunne tyd by zulken of zulken tyd beſtek, en by 't zoo of zoo veelſte

jaar van zulken tyd beſtek, dat zy 'er dan by noemen, alzo ieder zyn byzondere naam heeft, gelyk men die by Rogerius, en ook pas hier boven wel zoo net uytgedrukt ziet.

Gelyk wy voor een brief wel loofd God, en de Mohammedaanen hun Biſmillah

millah zetten, alzoo zetten de Dienaars van Wistnoe voor hun brieven Srizama, en die van Eswara, de woonden van Onoma Masje Waye.

In gemeene zaaken gebruyken zy de naamen der 60 jaaren, by Rogerius gemeid, maar in zaaken van veel aangelegenheyd een geheel andre rekening van jaaren, te weten na eenen zeer beroemden Koning onder hen, Salawagena, genaamd, even eens gelyk wy 't jaar J. Christi, of gelyk de Mooren 't jaar der Hedjira, of der vlugt Mohammeds, noemen. Deze Vorst is, na hunne rekening, 1730. al 1645 jaaren overleden geweest, zoo dat deze hunne tyd-rekening met de onze, van Christus tyd af, maar 78 jaaren verschilt.

Wat verdichtzelen zy al verder van dien Vorst verhaalen, als mede 't opstel van hunne goede en quade dagen, ieder in zyn 30 uren, kan men daar al mede zien.

Na dezen Pandjangan, of Almanach, richte zy hunnen ganichen levens-loop, en zullen daar niet buyten gaan.

De Bramines rekenen hunne jaaren op 365 dagen, 15 Nali's, (60 op een dag, en 2½ in een uur) en 31½ Nadi's of Waradis, (60 op een Nali) te weten drie jaren, ieder van 365, 15, 32. Zynde hun schrikkel jaar, dat volgens ons komt op 365 dagen 6 uren, en 12½ min., vercheeld met ons 23. 2 min.

Hoe een Bramine den ganichen dag in zyn huys leeft, en zich op zyn allergeheymt draagd ziet men by Rogerius in 't 16. Hoofd-stuk omstandig.

Hy staat twee uren voor zons opgang op, en noemd, als hy wakker werd, Gods naam. Indien hem de nood perst staat hy op, anders denkt hy nog wel een half uur op dien naam Gods. Egter is 't best aanstonds maar op te staan. Als hy op is; watcht hy zyn aanzicht, handen, en voeten. Daar na gaat hy op een plank, of Tapyt, maar niet op de aarde, nog op zyn bedde zitten, keerende na 't Oosten of 't Noorden, om dat de zon in 't Oosten opgaat, en om dat in 't Noorden veel Heylige plaatsen en Heylige bergen, als die van Chimmawontam, Menoewa, &c: zyn.

Aldus zittende, beginnen zy zekere geschiedenis, by hen Gasjendre Mootsjam genaamd, en by Rogerius in 't XVII. Hoofd-stuk nader beschreven, te zingen; en zoo 'er voor, 't opgaan der zonne dan nog eenige tyd overig is, zingen zy noch een lied ter eere Gods. Daar na staan zy op, wasschen hunne tanden, spoelen haren mond, en zoo 'er ontrent hun huys een Heylige Rievier, of een

Tank is, gaan zy zich daar in wasschen, doen dit anders in hun huys, en trekken een schoon kleed aan, dat na 't wasschen nog niet gedragen, nog aangeraakt is; dog indien zulk een kleed by ongeluk mogt aangeraakt zyn, moet het eerst weer gewasschen werden, om dat het anders voor onreyn gehouden werd. Zy rekenen een zyde kleed voor schoon, al was dat aangeraakt, mits dat 'er maar niet mede gegeten is; want dan moet het ook eerst gewasschen werden; dog alzoo een zyde kleed dit niet wel lyden kan, leggen zy dit altyd, eer zy gaan eten, af.

Nadat nu een Bramine gekleed is, zoo gaat hy op de voornoemde plaats zitten, doet vertch geput water brengen, en maakt de stoffe nat, waar mede hy zyn aangezigt teekend, neemt daar na driemaal water in zyn hand, en werpt dat zoo driemaal in zyn mond zonder die egter aan te raken, noemende ondertusschen de 24 naamen Gods, en in 't noemen van deze naamen (dat zy Japon noemen) ook de 24 deelen hunnes lichaams aanrakende.

Als nu de zon opgaat, neemd hy zyn hand weer tot driemaal toe vol water, en werpen dit, ieder reys met een kort gebed, ter eere van de zonne op de aarde. Dit doet hy om de Duyvelen, die de loop der zonne zoeken te stutten, door dit geraas te verjaagen. En schoon men dit in oude tyden dede, en zy nu wel weten, dat dit niet noodig is; doen zy dit egter alle tot betooning van hunnen goeden wil.

Na dat hy nu dit verricht heeft, werpt hy weer driemaal water in zyn mond, en begint dan de zonne, en de Hoofden van de onderhemelsche werelden aan te bidden, alzoo die Gods dienaars ten goede van de wereld zyn.

Indien hy een Weistnoewa is, neemd hy daar na een snoerken, daar klootjens aan geregen, en die van Toleje-hout, (by de onze wilde Mafilicam genaamd) gemaakt zyn, hoewel eenige ook wel de knoppen van kruyke-bloemen daar toe nemen; maar zoo het een van de Secte Seivia is, zal hy een snoer met kristalyne kraalen nemen, welk snoer eenigen om den hals werpen, ander weer in hun hand nemen, verbergende dat onder hun kleed, of in een zakje, daar toe gemaakt, en ieder reys als hy een gebed geeyndigd heeft, laat hy een bolleken vallen.

Die veel te doen heeft, zal zyn gewoone-

Hoofd van hunne brieven.

Wat een Bramine de ganische dag verricht.

wonelyk gebed 28 maal, volgens 't getal der bollekens, opzeggen; dog die minder te doen hebben, zeggen dit zelve gebed 128 maal, en die niets te doen hebben, duyzendmaal op.

Na dat hy nu zyn gewoonelyk gebed gedaan heeft, wafcht hy 't beeld van den Afgod, dien hy diend, met schoon water. Dit beeld is een steen van een byzonder gellacht, in welkers midden een gat is, waar in van binnen, zoo zy zeggen, 't wapen Gods staat. Die steen noemen zy Halagramma. Dezen nu gewasschen hebbende, zetten zy 't water, waar mede hy hem gewasschen heeft, (en dat zy Tiertum noemen) weg, en geeft aan den Salagramma een schoon kleedje, als ook wat Sandel, welriekende bloemen, en 't kruid Toleje, doende dit alles al bidde.

Na dat hy dit ontrent dezen Salagramma gedaan heeft, begeeft hy zich na een koper beeld, wat hooger staande, en den zelve Afgod, dien hy diend, verbeeldende, aan den welken hy 't zelve, als aan 't vorige beeld, geeft, stellende aan wederzyden van 't zelve een, of (na dat zyn vermogen is) ook wel meer kaarsen.

Daar na zet hy dit beeld gekookt eten, of anders melk, of vrugten voor, werpende eyndelyk eenige bloemen op dit beeld, en gaat dan driemaal rondom 't zelve, van de regter af eerst omgaande, dat ook andre wel meermaalen doen; dog zoo menigmaal als hy om dit beeld gaat, zoo menigmaal moet hy ook met uytgestrekte en gevouwe handen zig voor dit beeld ter aarde nederwerpen.

Daar na zet hy zig by dit beeld neder, neemt dan die Tiertum, werpt daar van eens op 't Hooft, en driemaal in de mond, met een weynig van 't kruid Toleje, en steekt dan een weynig van dat kruid in zyn ooren, hoewel nooit van die soort, die nog ongeoefferd is.

Nadat hy dit verricht heeft, slykt hy op zyn voorhoofd Angaram, dat is, kool van de Benzoin, die aan den Afgod opgeofferd is. Dit diend hem tot een bescherm-middel tegen de zonde, gelyk de Toleje in de ooren hem tegen de onreynheyd, die hen door 't aanraken van iets, dat dood is, of door 't aanraken van een Socdra, aankleven mogt, diend. Behalven dat dan de duyvel hem niet genaken zal.

Maar den Tiertum (of dat water, waar mede zy dien Afgods-steen gewasschen hebben) neemt hy tot afwassing van alle zonden, die hy van

jongs af tot zyn ouderdom toe bedreven heeft.

Nadat hy zich nu zoo geteckend, gestreken, en gewasschen heeft, geeft hy aan den genen, die by hem is, wat Tiertum, en wierookt daar na een weynig, en zoo hy dan honger heeft, mag hy gaan eten, en ook andre Bramines (zoo 'er dan by hem zyn) mede daar toe noodigen. Eer hy gaat eten, bid hy, en zoo weer na den etten, wafcht dan zyn handen, werpt driemaal water in zyn mond, noemd dan de 24 naamen Gods, raakt weer de 24 deelen van zyn lichaam aan, neemt dan weder van den Tiertum, waar na hy op zyne wyze dan heel zuiver is, hoedanig hy ook gewoon is te doen, zoo menigmaal als hy oordeeld onreyn geworden te zyn.

Indien hy met etten tot den middag wacht, wafcht hy zyn lichaam nog eens, trekt weder een schoen kleed aan, teekend zig weder, werpt nogmaals drie reizen water in zyn mond, en neemt, even als te voren, den Tiertum weder. Dit alles gedaan hebbende, komt hy by zynen Afgod, bestroyd die met bloemen, of (by gebrek van dien) met Toleje, steld het eten, dat hy voor zich heeft laten bereyden, aan den zelve eerst voor (alzooy hy geen andre spyze zou mogen etten, als die den Afgod eerst aangeboden was) en reynigd zich dan weer op de voornoemde wyze.

Met het vallen van den avond, dog eer de zon ondergaat, wafcht hy zich weer, en teekend zich, doet weer Japon (met 't noemen der 24 naamen Gods) geeft, even als 's morgens, weer water aan de zon, en gaat dan, zoo hy dat gewoon is, (alzooy de Bramafaris, en San-Jasi's, maar eens daags etten) zyn avondmaal doen, gelyk dat de Grabastas, of de getrouwde, gemeenelyk gewoon zyn; doende, eer hy rusten gaat, weder een gebed.

'S morgens, 's middags, en 's avonds, is hy, na 't leezen van 24 naamen Gods, ook gewoon 't een of 't ander uyt hunne Poraanen (zynde de geschiedenissen van hunne voor-ouders, en van den ouden tyd) te leezen, en zyn ooren te wasschen, op dat hy ook tot 't hooren leezen der zelve bequaam mogt zyn.

Zoo moet een Bramine, die eenig werk van zyn Gods-dienst, en van den inhoud des Vedams maakt, dagelyks leven, hoewel zy het alle juyst zoo slijpt niet volgen.

Egter werd dit slijpt van die gene opgevold, die den voornoemden dienst ontrent het Beeld van den Afgod waarnemen; dog andre wasschen in de plaats van 't Hooft, hun lichaam, en, in de plaats

Wat de minste leverige niet mogen laten.

plaats van hun lichaam, handen en voeten, maar het leezen van de 24 naamen Gods, en 't gebruyken van het Tiertum, mag geenzins nagelaten werden.

Dit nu van een perzoon in dat huys ontrent den Afgod gedaan zynde, werd het gerekend, als of zy 't alle gedaan hadden.

Wat spys een Bramine nooit eet, als ook de Weynsja's. Een Bramine eet noit iets, dat leven heeft, of gehad heeft, gelyk dit de Weynsja's mede na volgen; maar de Settrea's en de Soedra's eeten visch en vleesch, uytgenomen Koejen-vleesch, waar van zy de vier voorname geslagten (dog geenzins die van de Perris's) onthouden.

Noit zullen zy uyt een vat drinken (en dat is by alle die Inlanders gemeen) waar uyt iemand, die van hun geslagt niet is, gedronken heeft, en schoon 'er toe gedwongen zynde, zetten noit dat vat aan hun mond, maar houden 't 'er boven, en laten het 'er zoo inloopen.

Dit schynen zy van Pythagoras, of zyne Leerlingen, overgenomen te hebben, die 't vleesch eeten mede, om de zelve reden, als de Bramines (te weten, om de zielen uyt hare lichamen niet te verstooren, en te ontruffen) aan de zyne verbod; Een gevoelen, dat zeer oud, maar waar van hy egter de eerste uytvinder niet is.

Zy stellen, dat door 't dooden van een beest, zoo wel als van een mensch, de ziel van 't lichaam gescheyden, en genoodzaakt werd in een ander lichaam, waar door haren staate verergeren kan, te vaaren, alzoo een ziel, die te voren in een koe gevaren was, wel eens weer in 't lichaam van een veracht dier, of in eenig aard-gewas vaaren kan, dewyl zy vaststellen, dat de beesten, boomen, kruyden, en menschen, alle eenerley zielen hebben, en dat tusschen alle de zelve geen ander onderscheyd, dan dat van hare byzondre lichamen, is.

Gefchillen hier over tusschen de Settrea's en Bramines. Vermits nu de Settrea's en de Soedra's allerley visch en vleesch eeten, houden de Bramines hen voor groote zondaars, alzoo zy by 't dooden der visschen en beesten, zoo veel zielen doen verhuuzen. Hier tegen zeggen de Settrea's weer, dat zy beter als de Bramines doen, alzoo zy door 't slagten van een beest, waar mede zy zoo veel menschen spyzigen, maar eene ziel doen verhuuzen daar de Bramines, door 't eeten en uyt de grond rukken van zoo veel wortels en kruyden zoo veel zielen uyt hare lichamen doen verhuuzen.

Waar tegen de Bramines weer zeggen, dat die zonde zoo groot niet is, als die van de Settrea's, om dat de zie-

len, die in de kruyden zyn, zich in de allersegtste lichamen onthouden, waar in zy zouden konnen zyn, en dat zy dus by deze verhuuzing zekerlyk van staat komen te verbeteren, en dat zy, zoo 'er een ander middel, om te konnen bestaan, voor hen was, ook de zielen in de kruyden zouden laten rusten; dan dat zy nu, om te leven, van twee quaden, het minste verkiezen. Ook zyn 'er zommige, die hier over duttende, zich zelf van de kruyden onthouden, en alleen maar van de bladeren van zekere boomen leven.

Egter gebeurde het, in tyden van hoogen nood, dat zommige Bramines ook wel gedwongen werden vleesch (als zy niet anders bekomen konnen, en van honger zouden moeten sterven) te eeten, waar van zy zich naderhand door menigvuldige en ieverige gebeden moeten trachten te ontzondigen en te zuiveren.

Zy zyn zeer matig in hunne spyze, etende niet dan ryft, en aard-gewaschen, weten van geen lekkernyen, en drinken niet, dan zuiver water; hoewel zy noit in eens anders huys, maar dan, gelyk ook onder het eeten, wel eens Koejenmelk drinken.

Dronken te drinken is een van de 5 doodelyke en byna onvergevelyke zonden, die zy hier in bepaalen.

1. Zyn moeder te beslapen, waar door zy een eygen, ook een stief-moeder, en de vrouw van iemands Leeraar worden.

2. Een Bramine te dooden.
3. Goud te steelen.
4. Zich dronken te drinken.
5. Met dronken-drinkers te verkeeren.

Indien iemand een van deze zonden bedryft, heeft hy zeer groote moeite om te bewerken, dat hem die vergeven werden.

Gelyk nu de dronkenschap, en 't verkeeren met zulke, 'er twee zyn, zoo weet men onder hen by na noit van menschen, die zich daar aan schuldig maken.

In de maand December hebben zy een soort van een Pottazie, waar mede zy zich de gansche maand behelpen. Zy bestaat uyt ryft, en zeker graan, daar mede gemengd, als mede uyt zuylker en eenige vrugten, waar van men de zotte reden, ter gedagtenis van zeker gevecht, by Rogerius in zyn XVIII. Hoofd-stuk nazien kan.

Vermits de Bramines, als de eerste in rang, en boven alle andre zich zelve agtende, daar op moedig en zeer hoog van inbeelding zyn, zullen zy in geenerley wyze in 't huys van iemand,

mand, die van een andre ſtam, dan de huncnis, ſpyzeeten, of water drinken; dog Tayer (zynde dikke melk, of Saan) zullen zy in zoo een ander huys nog wel drinken, om dat zy het daar voor houden, dat de Tayer een zoorte van Amortam (of Goden-drink) is. Ook zal een Bramine niet willen eten in 't huys van een Bramine, die maar van een andre Secte, dan de zyne, is; en zoo een Bramine een Vrouw uyt een ander geſlagt heeft, die mag zelf met haar man niet eten, nog hen zien eten, een gunſt, die ook geen ander. Ja zelf geen Koning, gebeuren mag. Zoo nogtans een Bramine dit aan zyn Vrouw uyt een byzondere genegenheyd toefaan wilde, en dit de andre Bramines ter ooren quam, zouden zy zulks niet alleen zeer qualyk nemen, maar ook zyn huys voortaan ſchouwen, en hem onweerdig achten, om met hem, of in zyn huys te eten.

Zy hebben ook hunne geſtelde vaſten-dagen, die zy al vry ſtipt waarnemen, vaſtende, alle elf dagen na de volle, en alle elf dagen na de nieuwe Maan, 24 uren aan een, zonder in al dien tyd zelf maar een Pinang te eten, gelyk zy ook al dien tyd alleen met bidden, en lezen, doorbrengen.

In November zyn de Bramines van de Secte Seivia (gelyk ook de Soedra's, die van 't zelve gevoelen, en die wat Gods-dienſtiger, als andre willen zyn) gewoon, die ganſche maand door, alle maandag te vaſten, en zich, tot dat zy de ſterren zien, van alle ſpyze te onthouden.

Dit is wel 't voornaamſte, 't geen van de Bramines, in hun leven, en zoo lang zy gezond zyn, aan te merken valt; dog als zy ſiek worden, en men merkt, dat zyn ſiekte uyt een gilling en over-tolligheyd van 't bloed ontſlaat, zullen zy hem geen ader laten, maar hem eenige dagen doen vaſten, gelyk dat in zulken voorval ook alle die Heydenen hier doen. Ja dit vaſten der ſieken duurd dikwils wel zoo lang, en gaat wel zoo verre, dat het toefaan van ſpyſe wel geheel en al vrugteloos geworden is, en dat zy 'er mede henen gaan.

Wanneer zy nu zien, dat de dood begind te naderen, leeft een Bramine voor die ſieke eenige gebeden; gelyk dit ook zoo by andre geſlachten al mede (zoo zy eenigzins Gods-dienſtig zyn) geſchied.

Ook geven de vrienden van de ſieke eenige aalmoefſen aan de Bramines, terwyl de ſieke geſtadig Gods naam in zyn mond heeft, en als hy dit niet meer doen kan, noemen de omſtaande vrienden

Gods naam gedurig voor hem, op dat hy 't geluyd van die naam gedurig hoo-ten, en zoo met dien naam (dat zy vaſt ſtellen) aanſtonds ten hemel vare, vermits God 'dit, aan zulke noemers van zynen naam ten eynde toe, beloofd heeft.

Indien de man nog by zyn verſtand is, Hoe hy vraagd hy zyn vrouw, of zy, zoo hy van die ſiekte ſterft, zich met hem zal laten verbranden, of begraven. Hier op moet zy, als daar toe na haar gevoelen gehouden zynde, ja zeggen, te meer, alzo zy dat al bevorens 't zy voor 't vyer dat zy ook voor een Deweta, of voor een mindre God houden, 't zy in 't bywezen van een Bramine (voor de welke zy haren eed doen) aan haren man beloofd heeft, dat zy hem nooit verlaten, en dat haar ziel de zyne in de dood vergezelschappen zal. Ook zeggen zy, dat zulk een vrouw, na haar mans dood, niet in 't leven mag blyven, zonder daar by een groote zonde te begaan, ten ware zy kinderen, en die liever als haar man heeft, in hoedanigen geval zy, zonder zonde te doen, in 't leven blyven mag, hoewel zy, genegen zynde met hem te ſterven, ook ſterven mag. Zoo egter een vrouw vreeft in 't vyer te ſpringen, mag men haar daar toe niet dwingen, hoewel zy vaſt ſtellen, dat een eerlyke vrouw, en die haar man recht lief heeft, dit nooit weygeren zal, alzo dit de grootſte preuve van een diergelyke vrouw by hen is, dat zy goed keurd alles, wat hy goed keurd, dat zy op geen ander en geſtadig op hem denken, en dat zy, wanneer hy van huys is, zich nooit oppronken, en dan nooit vrolyk zyn moet, maar voor al dat zy met haren man ſterft, en hem tot in de dood getrouw is, en vergezelschapt.

Zelfs trokken de Bramines de volkomene gehegtheyd van een vrouw aan haren man zoo verre, dat, al vergat een vrouw, door 't ſterk denken op haar man, aan God op zyn tyd te denken, en al dede zy, om haar man te gehoorzaamen, quaad, God dit haar nooit toerekenen zal, zoo, om dat haar man voor haar aan God gedenkt, als ook, om dat alle de zonde, daar in opgeſloten leggende, op haren man komen zal, alzo zy verplicht is haren man in alles blindeling te gehoorzaamen.

Dit is al een oude gewoonte onder de Oudhydt Geten of van de inwoonders van den Taurus van deze gewoontes getuygd: *Tauri gens Schythica unacum Regibus mortuis gratiffimos quoſque Amicorum humare ſolet.* Dat is de Tauri, of, de Inwoonders van den Taurus, een Schythiſch volk zyn gewoon met hare

Hunne vaſten.

Wat zy doen, als een Bramine.

Zyn dood nadert.

Door wat middel hy ten hemel vaart.

gestorven Koningen ook hare aangenaamste vrienden te begraven. *Julius Solinus*, en *Pomponius Mela*, zeggen 't zelve van hunne vrouwen: *ne foeminis ruidem segnis rest animus, super mortuorum Virorum corpora interfici, simulque sepeliri votum eximium habent, & quia plures singulis nuptiae sunt, cujus id sit decus apud judicatos magno Certamine affectant.*

Dat is: zelf de vrouwen en hebben geen traag gemoed om op de lyken van hare overlede mans geslacht, en met de zelve begraven te werden, en om dat 'er te gelyk verscheide aan de zelve getrouwd zyn, zoo yveren zy by de Rechters om 't seerste wie daar van de eere genieten zal.

Ook zegt *Solinus*, dat die vrouwen der *Thraciers*, die voor *kusfch* wilden doorgaan, dit mede deden.

Een itryd tusschen *Ceteus* wyven in 't Leger van den Koning *Eumenes*, een van *Alexander M. Nazaaten*, om zich ieder om 't seerst met hem, volgens hare oude Lands-wyze, te laten verbranden, meld ook *Doodoor* van *Sicilien*.

Van deze gewoonte zien wy egter ook in andre volken zoo wel, dan by deze mede zeer *kleekmoedige* voorbeelden. *Ovidius* spreekt van *Evadne* in 't 3. Boek van zyn *Minne-konst*, tot haren man *Capaneus* zeggende:

Accipe me Capaneu, Cineres miscibimus, inquit.

Iphias: in medios diffiluitque rogos.

Dat is:

Omfangt my Capaneus ik zal wel haast gaan mengen.

Myn asch met de urwe, en zal door eenen 't zelve vyer

Vergaan, zeyde Iphias, geen yffelyk getier Zal my beletten u dat offertoe te brengen.

En ook *Dido*, zoo *Tertulliaan* wil, heeft zig by na zoo laten verbranden. *Dido*, zegt hy *Profuga in alieno solo, ubi Regis nuptias ultro optasse debuerat, ne tamen secunda vice expeteretur, maluit e contrario, Uri, quam nubere*: dat is, *Dido*, na een ander land gevlugt zynde, daar zy zelfs na haar huwelyk met dien Koning behoorde gewenscht te hebben, heeft zy egter, om niet ten tweedemaal daar toe verzogt te werde, liever willen verbrand werden, dan trouwen.

Indien nu zulk een vrouw, op de vrag van haar man, of zy met hem sterven zal, ja zegt, zoo werd daar alles toebe-reyd; dog egter alles aan haar nog vry gelaten; in zoo verre zelf, dat geen *Bramines*, wel verre, van de vrouw daar toe te dwingen, haar dit zelf

niet aanraden zullen, alzo 't beyde ongeoorlofd, een groote zonde, en zulk een daad, na hun oordeel, de helle weerdig is; maar 't geslacht der *Settreas*, zich daar aan niet kreunende, dwingt de vrouw wel zeer dikwils 'er toe, alzo zy 't de uytterste schande achten den man alleen, en de vrouw niet met hem te verbranden. Ja daar zyn 'er onder die laatst-gemelde, die niet eene, maar een menigte van vrouwen met zich laten verbranden, zelf in 't vyer springende, terwyl de omstanders haar met een menigte houts, die zy op haar werpen, bedekken. Gelyk dat ook wel by de andre volkeren in zulken geval geschied, een zaak, die wy onder de stoffe van 't Eyland *Java*, en in 't byzonder daar wy van *Balamboeang* spraken, by 't sterven van zeker *Prins* aldaar ook hebben aangemerkt.

Indien nu zulk een vrouw het toestemd, en zig, (na dat zy zich eerst gewasschen heeft, den Afgod om haren hals hebbende, en na dat 'er door een *Bramine* een gebed gedaan is, en men aalmoessen gegeven heeft) mede verbranden laat, en 't dan op dezelve dag geschied, zoo is het wel; dog zoo niet, haald zy (gelyk wy bevorens reeds gezegt hebben) de uytterste schande op zich, en werd als een uytvaagzel van al hare bloed-verwanten en van alle andre gehandeld; Dus is het by de *Bramines*, en *Weynsja's*: maar by de *Settreas* en *Soedras* werden de vrouwen, zoo de mans op een andre plaats overleden, en verbrand zyn, lang daar na verbrand, als zy recht van zyn dood verzekerd zyn.

Wanneer nu zoo een stervende de dood op de lippen heeft, komen hem twee *Jamma-docta's* of *Dienaars* van *Jamma* (den *Helichen* *Rechter*) zoo schrikkelyk voor, dat de sieke door de groote schrik en benaedheyd, daar opvolgende, zich zelve zomtyds wel beuuyld; dog alzo 'er ook een *Wistnoe-docta* of *dienaar* van *Wistnoe*, by hem is, werd zyn ziel, indien hy *Wistnoe* in zyn leven ieverig gediend heeft, door dezen *dienaar* van *Wistnoe* op een zeer schoonen wagen, die ook vliegen kan, weg-gevoerd, anders, zoo hy godloos geleefd heeft, zyn ziel door den *Dienaar* van *Jamma* na *Jamma-locon*, dat is, de helle, gevoerd werd, alwaar dan die ziel gekomen zynde, belast *Jamma* aan den *helichen* schryver (die op *Wistnoe's* toelating, alles, wat op der aarde omgaat, weest) na des zelfs verdiensten, en leven, onderzoek te doen.

Dit nu wel onderzocht, en al zyne bedryven opgelezen zynde, werd die weder na de wereld gezonden, daar zy

Wat daar op volgd; zoo zy 't niet doet.

Hoe 't met de ziel na de dood gaat.

als een duyvel zwerfen moet. Hier op werd dan verder gezegt, dat men het met hem nog thien dagen inzien, en dan zyn vonnis uytspreken zal.

Het is daarom ook, dat de vrienden van zulk een overleden in die eerste thien dagen na zyn dood de bonte koejen eten geven, om dat zy vast-stellen, dat de ziel van den overleden dan daar mede komt eten.

Hoe zy de overledenen behandelen.

Zoo ras hy dood is, schrappen zy zynen baard af, wasschen 't lichaam, en doen 't een schoon kleed aan, smeeren zyn mond toe met kalk en gewrevene Pinang, en de vrouwen leggen hem in huys raeuwe ryft op de mond.

Wanneer 't lyk na buyten gedragen werd, gaan alle de vrienden mede, die ter plaatze, daar hy verbrand zal werden, gekomen zynde, hunne handen wasschen, en dan legt ieder van hen weder wat Ryft op de mond van den dooden, waar na zy hunne handen weder wasschen.

Daar na begint een Bete'ni (zynde een Perrea, of een van die veraghte lieden, die, als 'er een doode ter uytvaart gebracht werd, op een Trommelken slaan) driemaal rondom den dooden te loopen, als hy op den hout-stapel legt, doende daar na tot alle, die daar tegenwoordig zyn, een aanspraak, uyt de naam van dezen dooden met veel ernst zeggende, dat hy nu reeds over alles heerlicht, en dat allen, die wel doen, het goede, maar dat ook die genen, die quaadoen, het quade hier namaals volgen zal.

Men moet ook weten, dat niet alle lichaamen der overledene Bramines, en ook niet alle van andre geslagten verbrand; maar dat zommige der zelve begraven werden.

Die van de Secten der Weistnoewa's en der Smaerta's zyn, werden altyd verbrand, om dat zy oordeelen, dat zy door dit vyer van hunne zonden gezuyverd werden, van welke zonden zy vast stellen, dat zelf de ieverigste Dienaars van Weistnoe niet vry zyn.

Daarentegen werden de lyken van die gene, die van de secte Seivia, of die San-Jafis zyn (schoon ook Weistnoewa's zynde) begraven, vast stellenpe, dat God hen hunne zonden wel vergeven zal, om dat zy, schoon niet volkomen, hem egter na vermogen gediend hebben, weshalven zy oordeelen geen zuiver-vyer van nooden te hebben, en wel begraven te mogen werden. Dezer vrouwen werden levendig met hen begraven, dog op 't laatst, als de aarde ontrent den hals komt, geven zy haar wat vergifin, en breken haar (een kleed voor de kuyt houdende, om andre niet

niet af te sehrikken) schielyk den hals.

De teekenen van rouw, die zy over een dooden toonen, zyn deze, dat zy hunnen baard en knevels laten affehrappen, in thien dagen geen Pinang eten; en maareens daags eten; dog zoo de overleden jonger is, dan zy, beseurd men aan hun lichaam geen teeken van droefheyd, waar uyt dan wel af te nemen is, dat zy over hunne vrouwen, alzo die altyd jonger zyn, noit rouw dragen; maar de Soedra's dragen rouw zoo wel over die gene, die jonger als over die gene, die ouder, dan zy zyn, latendedan hunnen baard, en hoofd-hair affcheeren.

Hoewel zy een lok op de kruyn van 't Hoofd over laten, en verder hun hoofd met een kleed bewinden, mogende in drie dagen den gewoonen hoofd-doek niet dragen, en in drie a vier dagen geen Pinang eten.

Over een kind, dat overleden is, laten de Soedra's egter hunnen baard of hoofd-hair niet scheeren; maar eten in de drie eerste dagen geen Pinang, en bewinden dan hun hoofd, niet met eenen hoofd-dock, maar met een kleed.

In zulk een huys, daar iemand sterft, moeten alle de slaven, die een baard hebben, ten teeken van rouw, denzelven laten affcheeren.

Wanneer iemand van de Landbouwers uyt het geslacht Walala overleden is, moeten twaaltderley lieden eerbied aan dien dooden komen bewyzen.

1. De Bramines, die de Pagode bedienen.
2. De Beteani, of Perreas, die op de Trommel kloppen, als 'er iemand dood is.
3. De Pancejewas, of die dan op een lange Bazuyn blaazen.
4. De Smids.
5. De Timmer-lieden.
6. De Goud-smids.
7. De Wasfer's.
8. De Barbiers.
9. De Poemale Andi's, die bloemen by de dooden brengen.
10. De Kannekappels, of sehryvers.
11. De Salewadi's.
12. De Hoeren.

Dit nu behoord wel zoo te zyn; dog werd al mede zoo sftipt niet opgevolgd; alzo de Bramines, Kannekappels, en Andis niet altyd komen; maar aan die gene, die 'er komen, geeft de Wasfer een kleed, dat zy om hun hoofd winden, dat zy een el lang agter en over den rug laten hangen, en dan moeten zy op hun aanzicht ter aarde nedervallen ter plaats daar Padi tot een aalmoes uytgedeeld werd.

Wie na
's mans
dood den
boedel,
aan-
vaard.

Als de man overleden is, treed de oudste zoon, en indien 'er maar dogters na blyven, de broeder van de man in 't volle bezit, en de zoon, of broeder, geeft aan de weduwe en dogters (die volkomen onder hen staan) niet meer, als haar noodig onderhoud; dog zoo zy zich met haaren man had behooren te verbranden, en dat niet doet, zoo en werd haar niet het allerminst gegeven, en in tegendeel alle sijnadheyd en hoon aangedaan.

Wat
verder
ten beste
van den
overle-
dene ge-
daan
werd.

Het verdre nu, dat zy na de dood van een overleden doen, is, dat zy bezorgen, dat zy zyn afsche en 't gebeente (zoo 't mogelyk is) in de Ganges werpen, oordeelende hem daar mede een grooten dienst te doen, ten welken eynde zy ook veel almoessen geven, water-putten, en Tanken maken, als mede Tampandaals, of water-plaatzen op de wegen oprichten, om de dortlige en reyzende lieden voor niet warm en

ook wel kanfi-water, of ook wel wat boonen 'er by, te geven. Ook bouwen zy wel Pagoden op de graven; dog daar in werd geen beelden-dienst gedaan, schoon men 'er beelden inzet, alzo zy die plaatzen voor onreyn houden, behalven dat ook de beelden, die men 'er in plaatst, maar den overleden, en geenzins dezen of genen Afgod, verbeelden, welken overleden zy nu en dan wel, met eenige spyze hem voor te zetten, of met hem te wierooken, eenige uytwendige eere aandoen, op dat de ziel van den overledene, zoo hy een duyvel geworden is, hen geen quaad doen, of verschrikken zoude.

Dus verre nu gezien hebbende alles, 't geen 'er van het eerste der vyf geslachten, of dat van de Bramines, aanmerkenswaardig is, of te zeggen valt, zoo gaan wy nu over, om nog een woord van de vier andre te beide te brengen.

T W E E D E H O O F D - S T U K .

Het geslacht der Settreas. Der Weinsja's, En der Soedras, beschreven. Die in veel byzondere geslachten bestaan. Het geslacht der Perreas, het veragtelykste van allen. Waar door men onreyn werd. Twee soorten der zelve. Van de Sette der Ceurawach. De Sette Samaraads. De Sette Binoc. De Sette der Jogi's. Hun trouw over de dooden. De Hoofd-stukken, die zy gelooven, dat 'er een opper-Godt is enz. Wat zy van de schepping der wereld oordeelen. Die zy als een Ey beschryven. Hunne verdre grollen van den aard-kloot. Hun geloove van de Engelen en Duyvelen. Van den mensch, en zyne schepping. Zy stellen vast, dat de ziel ousterfelyk, en van eeuwigheyd is. Zy geloven ook dat zy verplicht zyn, God te dienen. En voor eerst Wistnoe, of Eswara. Pagooden ter eeren van Wistnoe en Eswara. Hoe de Bramines de Pagooden voor Heylig houden, en die verbieden. Hooge achtting van 't volk voor de zelve. Uyt hunne giften beuzen. Waar toe de Pagooden dienen. Dienst der hoeren ontrent de zelve, en waarom. En wat eere zy die verder bewyzen; Feesten. En wanneer, en door wie zy gevierd werden. Feesten ter eere der mindere Goden. Tempels ter eere van andre Goden. Hoe zy Vigneswara eren. En Dwendre. Hoe de Godin Ganga, 't hoofd der duyvelen, gediend werd. Als ook Goernatha. Feest ter eere van Ganga.

Het ge-
slacht
der Set-
trea's.

I I. Het tweede geslacht in rang onder dese Heydenen, zyn de Settrea's, die van alle de andre daar voor ook erkend werden.

Sy maken de Edelen des Lands uyt, uyt welke ook de Koningen onder hen gekoren zyn. Men noemd hen ook wel Raja's, en de Koningen, Raja's der Raja's; en den Koning Karnatika plagt sig (dat nog hoogmoediger eernaam was) den God der Raja's te noemen.

In de oudste tyden plagt dit Adelyk geslacht maar twee takken te hebben, waar van de eene in het Sanscrits, na de Son (Soeria genaamd) den naam van Soeriwansjam draagd, om dat hy voor de regreftam der Settrea's gehouden werd. De andre tak werd Somawansjam, na de Maan, genaamd, om aan te wyfen, dat hunnen adel foo egt en zuiver niet, als die van de eerste, is.

Buyten dese twee zyn 'er nog wel verscheyde zyden takken, maar welker Adel daarom by geen van dese haalen kan, om dat zy, door huwlyken met deze en gene uyt de mindre geslachten in rang, hunnen Adel zeer verbaeterd hebben, waarom ook geen van de twee eerste zich met eenige der zelve by huwelyken vermenigen willen.

Deze Edelen bestieren, en beschermen het land, zy voeren de oorlogen, dragen zorge voor de Bramines, dat zy hunne be hoorlyke inkomsten hebben (hoewel dat onmogelyk zoo volkomen, als dat wel vereycht werd, te doen is) en verzorgen ook, dat alomme de geregtigheyd werde gehandhaafd.

Deze betaan enkelyk op de inkomsten van hunne Landeryen, alzo zy geen koopmanschap ter wereld mogen doen; maar

maar veele, die anders tot verval geraken zouden, werden genoodzaakt als Soldaaten (dat hen geen schande is) onder E-delen van meer aanzien en vermogen te dienen.

III. Het derde geslacht in rang is dat der Weinsja's. Onder hen werden sommige Conutis, en eenig andre Sitti Weapari genaamd, staande ider zeer sterk daar op, dat zy van de rechte en zuivere stam zyn.

Deze houden sig bezig in den Koophandel, waar van zy ook bestaan, ook zyn zy verplicht daarin regtveerdig te handelen, en mogen niet te veel winnen. In hunne levens-wyze sehikken zy zich meest na die der Bramines, en zullen niets, dat leven ontfangen heeft, eten.

IV. Het vierde geslacht in rang is dat der Soedra's. Deze maken 't gemeene volk uyt, die weer in zeer byzondere geslachten verdeeld werden, en gestadige gefchillen over den rang onder malkanderen hebben alzoo de een voorgeeft aanzienlyker en voortreffelyker, dan de ander, te zyn. Dit ontdekt men wel meest by het trouwen, of begraven van deze of gene, die dan in 't vertoonen van pracht na de gedagen van andre, die dit niet wel verdragen konnen, buyten hun rang al te verrespringen.

Alle deze byzondere geslagten der Soedra's, die zich in veelerley ambagten verdeelen, hebben ider een byzondere naam, waar by zy kenbaar zyn, onder welke die van Wellena wel de beste zyn, van welke eenige Landbouwers, en sommige ook Bestiëders zyn. Na deze komen de Ambria's, welke meest of zaejers, dienaars der Grooten, of Metzelaars zyn. Dat van de Cauwrea's is wel een van de grootste, waar onder ook alle die gene, die hun geslacht vergeten hebben, gesteld werden. Sommige der zelve bestieren mede, andere weer zyn lywaad-schilders, hoewel 'er ook Soldaaten onder gevonden werden.

De Sitti's zyn kooplieden, en ook zakke-dragers, de Pali bemoejen, zich met hoenderen en verkens te koop en te verkoopen. Men vind 'er ook zaejers, schilders, en soldaaten onder.

De Jenea's zyn meest wevers, en zeer weynige onder hen soldaaten.

De Cottewanten zyn vrugt-verkoopers, als de Sitti's, en de Illewatien verkoopen mede vrugten, te weten, vygen, kokos, en zwart zuiker.

De Caikullen zyn een zeer veracht volk, en hunne wyven meest hoeren, hoewel dat onder hen zulk een schande niet is, als onder andre volken.

De mans zyn of dansers, of wevers,

of zaejers, en eenige werden ook wel soldaaten.

De Sittikaram zyn ook kooplieden, dog van andere koopmanschappen, als de Sitti's.

De Caltajas zyn goudsmids, yser-smids, steenhouwers, timmerlieden, en metselaars.

De Carrean's, Makkovars zyn vissehers met groote, gelyk de Patnoewa's met kleene netten; en de Callia's maken nog een byzondere soort van vissehers uyt.

De Conakapule's (gemeenelyk Kanne-kappels genaamd) zyn schryvers; de Gurra's, herders, gelyk ook de Bargeurra's; hoewel deze laatste voor een zeer eerlyk geslacht geacht werden.

De Riddi's, Kanawaar's, en Bergawillala zyn landbouwers, hoewel 'er onder die twee eersten eenige soldaaten, die 'er onder 't tweede geslacht veel zyn. Ook teld men de Innadi's eenigfins onder de Landbouwers, hoewel 'er ook Soldaaten onder zyn, die men in overvloed onder de Moetrea's vind.

Dat der Tolowa's is uytgestorven, en dat der Palla's 't allergeeringste onder alle de Soedra's, zoo dat het wel het naaste aan de Perrea's komt.

De Correwa's is een swervend geslagt, dat nergens een vaste woonplaats heeft, maar die gewoon zyn met hun ganfch huishouden 't land over al door te trekken, in kleene hutten zich te onthouden, en niet anders doen, dan Wannan, en pot-dekzels te maken, en zyn ook wel gewoon met hunne kleene Ezels 't zout van Itrand, tol-vry (alzooy zeer arm zyn) Landwaard in te voeren. Hunne vrouwen werden ook voor waarzegsters gehouden, of ten minsten zy maken de onnozelen dit wys, en krygen daar door nu en dan nog al een fraeje penning.

V. Het vyfde geslacht in Rang, is dat der Perrea's, het veragte volk onder alle deze Heydenen, waarom zy dit ook niet weerdig agten, om onder de vier andre geslagten geteld te werden, dat wy egter nu doen, en meynen noodzakelyk te wezen, alzooy zy hier mede zyn. Perrea's werden de Mans, en Perrefi's de vrouwen genaamd.

De andre geslagten willen niet lyden, dat zy onder hen woonen.

Zy woonen in de steden, zich onthoudende, in een hoek der zelve by een, en op 't platte land gemeenelyk al vry wat van de dorpen af, zoo dat zy als een byzonder dorp sehynen uyt te maken.

Zy mogen uyt de gemeene water-putten, 't zy in de steden, 't zy van de dorpen, geen water haalen, maar hebben

Der Weinsja's.

En der Soedra's, beschereven.

Die veel zongeflaaten

Het geslacht Perrea's

Het veragte volk

haar

hun eygen waterputten by hunne huyzen, en, om daar in niet te dwaalen, moeten de Perrea's by hunne putten beenen van doode beelten leggen.

Zy mogen in de ſteden door geen ſtraaten, daar Bramines woonen, gaan, en ten platte lande mogen zy in geen dorpen, daar de zelve hun onthouden, en ook in geen Tempels van Wiſtnoe, of Eswara, komen, om geen van de zelve te verontreynigen.

Dit verontreynigen kan veelzins geſchieden. Waar door men al onreyn by hen werd, toond de Heer Baldeus in 't 2. Deel van zyne Afgodery der Heydenen in het 16. Hoofd-ſtuk; Dog om van de Perreas voort te gaan. Zy ernceeren zich met zaejen, delven, graven, en met 't opmaken van aarde muuren voor de gemeene lieden. Verder doen zy al het vuylſte werk, dat men bedenken kan, en dat geen andre zouden willen doen.

Geen van de vier andre geſlachten zullen koejen-vleefch eeten, alzoo dit zeer ſcherp in de Vedam verboden is; hoewel de Settrea's en Soedras anders ook alle ander vleefch, en viſch eeten; maar deze alleen eeten nevens alle ander vlees, viſch, doode, krengeu &c: Ook Koejen-vleefch, waarom zy een grouwel voor de andre geſlachten zyn, en voor onreyn van alle de zelve, dog voor al van de Bramines, gehouden werden.

Men heeft tweederley zoorten onder hen, Perreas, en Siriperen.

Deze laatſte ernceeren zich met leder te bereyden, toomen, en 't geen daar verder toe behoort, te maken; ook zyn eenige van hen Soldaaten.

De Perrea's geven voor van meer aanzien, dan de Siriperen, te zyn, en willen dierhalven geenzins in de huyzen der zelve eeten, dat egter de Siriperen niet weygeren in dat der Perrea's te doen, gelyk zy ook gewoon zyn voor de Perreas te Sombayen (dat is de handen, al buygende, na't voorhoofd op telichten) en voor hen op te ſtaan.

Als de Siriperen ook trouwen, mogen zy geen Pandaal (dat als een overdekte Wyngaard-wagen is, hoedanige gemeenelyk voor de deuren der Bruyds, hier te Lande, ſtaan) oprichten, waar aan meer dan drie ſtaaken zyn. Indien zy 'er eene meer byvoegden, zouden de Perrea's een ganſche ſtad daar over in roere ſtellen, en doen over cynd ſtaan.

Indien 'er een van de Comitii's, of Sitti's, of der Olie-lagers, der Paliis, der Smids, of der goud-Smids overleden is, en die genegen zyn aan de Siriperen een kleed te geven, zyn zy gehouden hunnen baard te laten afſcheeren, en als de doode buyten gebragt werd, om verbrand

te werden, moeten zy achter het lyk gaan.

Die nu 't vermogen niet hebben, om hen een kleed te geven, laten hen maar agter 't lyk gaan, en geven hun dan maar een Fanum of twee.

Met een letterken moeten wy hier by voegen, dat de Benjaanen (die zich meest in de Landvoogdy van Guzeratte onthouden) in Gods-dienſt van de gemeene Heydenen dezes Lands niet verſchillen, alzoo ook de Bramines zo wel hunne Prieſters, en opzienders van hunne Tempels, als van deze Heydenen, en van hunne Pagoden zyn.

Daar zyn 'er, die hen wel 83 Seften toefchryven; hoewel uyt deze vier voornamſte Seften, te weten, die van Ceurawach, de Samaraets, Jogi's, en Wiſtnoe's opgeſteld, en daar beneven onder hen nog 27 geſlachten genoemd werden, die zig onder malkanderen niet mogen vermengen.

Het zyn gemeenelyk wakkere Kooplieden, voornamſte Makelaars, ſcherpzinnige en zeer nette cyffernaars en uytrekenaars, groote kenners van allerley Juweelen. Zy koopen hunne bruyds voor een zekere bedonge penning ook van hunnen vader, en werden al met de 4 a 5 jaar aan malkanderen uytgehewelykt.

Eer wy hier afſcheyden, moeten wy nog iets nader van deze 4 Seften der Benjaanen zeggen.

Die van de Secte Ceurawach zullen geen ding ter wereld dooden, en dat zy niet onvoorziens eenige vliegen, wormen, muggen, mieren, &c: zouden mogen ombrengen, of vertreden, dragen, voor al hunne Prieſters, en Leeſaars, een doek voor hunnen mond, en een bezemken in hunne hand, waar mede zy, over ſtraat gaande, de weg vegen, eer zy 'er overgaan, en eer zy zullen zitten, vegen zy gemeenelyk de plaats ſchoon. Die Prieſters dragen maar een enkeld kleedje om 't lyf, met hun boyen-lyf naakt gaande, daar zyeen ſtuk van een ſchapeu-vacht omſtaan.

Hun eene arm is bloot, met een houtgedraeyd pot 'er in; dog zy kooken voor hun zelveu niet, nog drinken koud water, al mede uyt vreeze van cenig diertje te dooden; maar laten hun water by de eene of d'andre Benjaan, al zoo zy geen vyer nog licht in hunne huyzen mogen hebben, koken. Noit mogen zy's nachts uytgaan, ook dan nooit eeten, al mede, om dat zy voor 't zelve vreezen.

Deze Paapen gaan ook bloods voets, zonder enig hoofd-dekzel, en met een zwarte of witte ſtok in de hand, waar aan zy te kennen zyn, gelyk 'er nog onderſcheyd tuffchen die gene is, die zwart

Waar door men onreyn werd.

Twee zoorten der zelve.

De Benjaanen, in Guzeratte, onder deze Heydenen mede behooren. de.

Van de Secte der Ceurawach.

te, of die witte ftokken dragen. Deze gelooven, dat 'er maar een God is, dog dat die alles beftierd, loochenen zy, fehryvende dit aan 't geval toe. Hun beftie werk is te vaften, en aalmoefen te geven. Hun grootfte Heylige is de Tel Thinker, de infsteller van hun Wet. Zy ftellen, dat 'er straf en belooning na dit leven, maar al mede by geval, zyn zal. De gelukkige hier zullen 't ook hier na, en de ongelukkige, het hier na mede zyn.

Zy gelooven, dat zon maan fterren, en 't verdre in hemel en op aarde, van zich zelve is; dat 'er twee zonnen en twee maanen zyn, dat 'er Hemel nog hel is; dog dat de ziel van een menfch aantonds na de dood in een ander menfch of in een beeft overgaat.

Alle de andre Benjaanze Seften verachten en verfoejen deze heel zeer, en houden de zelve voor verdoemd, en willen 'er niet mede eeten nog drinken, en zouden, al waren zy in nog zulken levens gevaar, niet in hunne huizen gaan, om eenig gevaar te ontwyken. Ja zo een der andre hen by ongeluk aanraken mogt, zyn zy onreyn, en moeten zich wafchen, en eenige dagen aan een hoete, met wafchen, vafsen, en bidden, doen, eer zy weer by hunne makkers verkeeren mogen. Hun grootfte Gods-dienst beftaat in 't waarnemen van eenige Feften in Augustus, en in fterk vafsen, dat zy wel 14 a 17 dagen, en meer kunnen doen, zonder iets, dan wat water, en eenig gewreven hout, dat bitter is te nuttigen, zy houden veel van hunne verftorvene Heyligen, die zy eeren. Ieder by hen kan ook Priefter werden, zelfs de vrouwen, mits dat zy ouder, dan 20 jaar zyn. Hunne Paapen vermengen zich ook met geen vrouwen, alzo zy reynheid aan de Goden van 't geluk beloofd hebben.

De Secte Samaraat.

De Tweede Secte, Samaraat, eet mede niets dat leven ontfangen heeft, behalven de Smids, Timmerlieden, fnyders, Schoenmakers, Swaardvegers, en diergelyke ambachten, en zoo zyn onder hen ook de Soldaaten, fchryvers, en meer andre Hunne Feften, bruyloften, huwelyken, komen met die der vorige in hunne plegtlykheden meest over een; dog zy gelooven, dat 'er een is, die alles gemaakt heeft, beftierd, en onderhoud, dien zy Permisceer noemen, buyten welken zy nog drie andre Afgoden van aanzien hebben, die met een bediening in den hemel voorzien zyn. De eerste van deze is Bramma, die magt over de ziel heeft, en die hy ook volgens 't bevel van Permisceer uytdeeld.

De Tweede is Buffiona, die de wereld onderricht, hoedanig Permisceers geboden zyn, die men in vier deelen beschreven vind. Deze is 't ook, die hen van 't noodig onderhoud bezorgd.

De derde, Mais genaamd, heeft macht over de dooden. En na dat hy deze of gene gedood heeft, komen de zielen by den geheymfchryver van Permisceer, om daar aan al hun bedryven te verantwoorden, die dan gebied, dat zy in zulk een menfch of beeft zullen vaaren; om daar van zyn zonden gereynigt te werden. Die in een koe vaaren, zyn gelukkigft, weshalven zy de Koejen by na, als of zy hunne Goden waren, eeren; dog rampzalig zyn zy, die in Olifanten, Cameelen, Buffels, Bokken, Verkens, Luypaarden, Ezels, flangen, &c: vaaren. Na dat zy in dat tweede lichaam van hunne zonden volkomen gereynigt zyn (want zoo dit dier eerst fterft, moeten zy al weer in een ander) komen zy weder voor Permisceer, en werden, zuiver zynde, in zyn gezelschap aangenomen. Zy verbranden ook hunne dooden, uytgenomen (gelyk de vorige ook) kinderen van 2 a 3 jaaren; en dit verbranden gefchied gemeenelyk aan een Rievierkant. Veele van der zelve vrouwen laten zig levend met hunne mans verbranden, fpringende zeer moedig in 't vyer. onder hen vind men ook Rasbuten, welker vrouwen zich mede met haar mans laten verbranden, ten ware zy 't tegendeel bevorens bedongen heeft, geloovende dat zy dan zevenmaal langer daar na met hare mans leven zullen. Deze zyn zeer mildadig aan de vogelen, gevende, die, voor al 12 dagen na 't overlyden van hunne vrienden, eeten.

De derde Secte, Bifnoe genaamd, eet mede niets, dat leven ontfangen heeft. Zy vafsen mede in Augustus 30 a 40 dagen aan een in hunne Tempelen; hebben ook eenige byzondere Heylige dagen, die zy vieren, zingende eenige liederen ter eeren van hunnen Afgod Ram-ram, hem biddende om alles, dat zy van nooden hebben. Zy versieren die op hunne Feftdagen met bloemen, danzende en zingende dan in de tempels onder 't geluyd van veel speeltuygen van Trommelen, Fluyten, koperen bekkens, &c: de vrouw van dezen Afgod is mede met peerlen en Juweelen kostelyk behangen, zynde van fteen, gelyk ook hy, uytgehouden. Hunne fpyfe is meest groente en ongezoute boter, zoete getremde melk, of Atsjaars van deze en gene vrugte gemaakt. Zy zyn meest kooplieden, Makelaars, of Factoors en Tolken, en vertoonen zich meest in ommegang, zeden, en plegtlykheden, als d'andre Benjaanen; dog

De Secte Bifnoe.

dog hunne vrouwen werd niet toegestaan zich met hunne mans te verbranden. Ook mogen zy niet hertrouwen, al waren zy niet beflapen. In vorige tyden egter trouwde 's mansbroeder de weduwe, zy houden veel van zich te wasschen, en werden dan van hunne Paapen met rood, geel, of een andre verwe en Sandelhout gelmeerd voor 't voorhoofd, neus, en ooren, waar voor zy den Bramine wat tarwe of Rytst geven.

De Secte der Jogi's.

De vierde Secte is die de Jogi's, die ook niets, dat leven heeft, zullen eten. Deze doen geen koopman-schappen nog handwerken, maar leven in eenzaamheid buyten de steden en dorpen, daar zy hunnen Afgod Bruyn, en naaft hem den Heylig, Medicis genaamd, als hunne Wetgevers eeren, en aanbidden. Zy hebben Tempels nog Gods-huyzen, en gaan meest in de kerken der Samaraats, niet zo zeer om 'er te bidden, als wel om 'er te slapen, also zy zelfs huyzen nog Tempels mogen hebben. Zy zyn zeer afkeerig van de menschen, gaan veel geheel naakt, alleen met een lappje over de ichamelheid. Zy betryken zig met assche, hoedanig wy die al beschreven hebben, zy spreken zeer weynig, en werden van andere Benjaanen voor Heyligen gehouden; dog niet van de Ceurawachs, die hen voor onreynne menschen houden, hebben een afkeer van de vrouwen, gelooven dat 'er een is, die alles geschapen heeft, en die overal is, dien zy Bruyn noemen, en by den welken zy stellen dat een doode aansonds komt. Hunne dooden werden ook niet verbrand, maar begraven. Een Moor, of een ander, Benjaans willende werden, moet zich eerst zes maanden met Koejen-milt voeden, endagelyksten minsten 1 pond in zyn spyse mengen, dat ook de Benjaanen doen moeten, die zich vergrepen hebben, of by ongeloo-vigen gevangen zyn.

Hare rouw over de dooden.

Zy zullen, in 't uytgaan eenig quaad voorteecken ziende, weder keeren, zynde zeer beset met 't bygeloof ontrent quade en goede voorteekenen.

Hunne quade voorteecken zyn deze: een ledige kanne, buffels, ezels, een hond zonder eeren in de bek, een bok, een aap, een ongebonden hart, een goud-Smid, Timmerman, Barbier, Snyder, Kattoenklopper, een Smid, een weduwe. een doode, of een die van een begravenis komt zonder zich gewasschen of verkleed te hebben. Als mede zo zy menschen bejegenen, die boter, olie, zoete-melk, zwarte zuyker, of alle zuurigheid, als Limoenen, appelen, yzer of eenige oorlogs-tuygen voeien.

Hunne goede teekenen zyn een Olifant, Cameel, een geladen Karre, een

paard zonder last, een Koe, os, of Buffel, met water geladen; dog ledig zynde, dat is quaad. Een hond of bok met eten in de mond. Een kat van de rechterhand. Iemand, die hen met vleesch, of getremde melk of met zuyker geladen ontmoet. Een haan, of haas, die voor by loopt, eu diergelyke beuzelingen meer, waar aan zy tenuytersten vastgehegt zyn.

God zyn zy gewoon Marrau te noemen.

Als iemand by hen, ziek zynde, sterft, besprengen zy zyne handen met H. water uyt de Ganges, en daar op gestorven zynde; wasschen zy 't Lyk, en brengen 't aan de Ganges, spreken dan eenige woorden tegen 't water, en branden daar na 't zelve met welriekende stoffen, en werpen daar na de vermengde asch in de Ganges.

Zy beweenen ook hunne dooden. Hunne plichten ontrent de dooden, of hunne bewyzen van rouw zyn deze:

In 10 dagen mag een nabestaande zyn vrouw niet bekenneen, ook mag hy in die tyd niet lacchen, geen Pinang eten, geen schoon linnen aantrekken, zyn hoofd niet olien.

Indien zyn vader overleden is, moet hy op den dag van des zelfs overlyden voor dat jaar een Feest houden, en ook de rievier bezoeken, waar in zyn vaders assche geworpen is.

Nadat wy van de byzondere geslachten dezer Heydenen breed genoeg gesproken hebben, staat ons nu ook na te speuren, waar in de byzondere deelen van hunnen Gods-dienst bestaan, of welke zaaken en Hoofd-stukken zy gelooven.

Hoofd-stukken, die zy gelooven.

a. Gelooven zy, dat 'er een God is, dien zy ook den Oppersten noemen, waar uyt men echter vatten kan, dat zy 'er meer, dog alle de zelve onder dezen stellen.

Dat 'er een Opper-God is, enz.

Zommige van haar (gelyk wy bevorens reeds aangehaald hebben) houden Wistnoe voor den Oppersten, volgende daar in die Bramines, die zich Wistnoewa's noemen.

Andere houden met de Seivia's Es-wara daar voor.

Beyde deze Goden geven zy, ieder de zyne, wel duyzend andre naamen.

Daar in komen zy alle over een, dat deze Opperste God eenig, en dat geen andre hem gelyk is.

β. Onder dezen Oppersten God, die zig met de zaaken hier beneden niet bemoeid, zyn verscheyde minder Goden, aan de welke hy 't bestier der wereld overgegeven heeft.

Deze zyn, na 't zeggen der Bramines, M 2 Bram-

Bramma, Vittnum en Ixora, die (zoo zy zeggen) zeer voorbeeldelyke Heyligen in hun leven geweest zyn, en daar door verdiend hebben, om onder-Goden en voortspraken der menschen te zyn.

Ixora, of Mahadeoc, onthoud zich in Calaja, Vistnum (de God der uytvindingen en veranderingen) in de Melk-Zee, en Bramma in Sattialogam, dat de hoogste plaats des Hemels is. Wat 'er verder van dezen Ixora en zyne kinderen is, konnen wy by de Heer Baldeus zien, daar hy van de Afgodery der Heydenen in zyn 1. Deel 3. Hoofd-stuk, en vervolgens in het breede spreekt, gelyk verscheyde andre zaaken, die twee andre betreffende zoo daar, als ook in zyn 2. Deel, alwaar ook alle hare veranderingen beschreven, en na 't leven vertoond werden.

Bramma is uyt een Kruyk-bloeme, die uyt Wistnoe's Navel quam, doe hy op een blad van een boom in de gedaante van een kind op 't water met zyn groote teen in zyn mond dreef, voort gekomen.

Hoe deze wel eer vyf hoofden had, en wat verdre zottigheden zy hier af, en van zyn hoogmoed verhaalen, konnen wy in 't 1. Hoofd-stuk van Rogerius tweede Deel zien.

Aan dezen Bramma schryven de Bramines toe, dat hy de wereld geschapen heeft, en die zoo bestierd, dat de Opperste God dit volslagen aan hem laat. Deze alleen bepaald ook 's menschen levens-tyd, en alle andre zaaken, hem betreffende, gelyk ook het onderhouden van alles, na hun oordeel, alleen aan hem staat.

Andre onder hen stellen wederom, dat Bramma alles geschapen heeft, dat Vittnum alles bestierd, en dat Ixora alles dood, en alles zyn eynde geeft.

De wonderlyke verbeelding van Ixora met zyn 3 ooggen, en 16 armen, en van verscheyde andre, kan men by D. Baldeus, fol 11, &c: ter plaatze, daar hy van deze Heydenen spreekt, nevens de betpottelyke en onnoozele verhaalen van hunne Bramines daar over, zien.

Ondertuffehen hoord men hen meest van hunnen God Bramma rammelen, die weer eenige andre Goden onder zig heeft, onder welke weer Dewendre het Hoofd der agt werelden (die zy verdichten, en die weer ieder een Hoofd hebben) de aanzienelykste is; en men kan daar in dat zelve 1. Hoofd-stuk van Rogerius breeder af leezen.

Buyten deze mindre Goden eeren zy nog veel andre, als Gowindoe, Bhimond, Sen.beroe, Malisparam, Iswanata, Isweram, Paley Iiwaram, Kesseri (die

Hannemonta, in de gedaante van een Aap uyt een Aapinne kreeg) Ramsjindra, Mahheyferam, en meer andre, ter eere van alle de welke zy pragtige Tempels gebouwd hebben, onder welke die van Ramsjindra ongemeen kostelyk en van veel porfyre pilaaren ondersteund is, waar in den Afgod in 't koper verguld in zulken kring verbeeld staat.

7. Aan dezen Oppersten God nu geven zy alle ook eenige vrouwen.

De Weistnoewa's geven aan hunnen Wistnoe de sehoone Laerfemi, die ook altyd een Tempelken in 't begrip van Wistnoe's Pagode heeft.

Even zoo zeggen de Scivia's ook, dat Parvati de vrouw van Eswara is.

Wat grollen zy van de geboorte der eerste verhaalen, konnen wy by Rogerius in zyn 1. Deel en 10. Hoofd-stuk zien; en wat zy van Parvati verdichten, leest men in 't 2. Hoofd-stuk van zyn 2. Deel, gelyk mede de bespottelyke reden, waarom Eswara in zulken onbeschaamde gedaante in hunne Tempels (die beter in een Bordeel passen zou) afgebeeld werd, hoewel zy hem in een gemeene menschelyke gedaante buyten de zelve vertoonen, en omvoeren.

8 Van hunnen Wistnoe nu stellen zy verder, dat hy thien byzondere gedaanten aangenomen, en zig daar in op der aarde vertoond heeft, te weten,

1. Als Matsja, een Visch.
2. Als Koerma, een Schild-pad.
3. Als Waerraha, een verken.
4. Als Narasimha, half mensch, half Leeuw.
5. Met de naam van Wamana; een kleene Brammafari.
6. - - - - van Parsje Rama; een Settrea.
7. - - - - van Dajerratha Rama; in Ayot-ja.
8. - - - - van kristna; Broeder van Bella Rama; een Settrea.
9. - - - - van Boedtha.
10. Onder de gedaante van Kelki; een Paard.

Het geen daar verder aan te merken valt, of ten minsten van bekend is, zien wy by Rogerius in zyn 3. Hoofd-stuk des 2. Deels.

Het zyn verdichtzelen, die zich zelve schamen.

Zy zeggen ook, dat Wiftnoe zynen Garioeda, en Annemonta, of Hanne-monta, een Aapt tot zyne getrouwe Dienaaren, en onder-Goden, de eerste in den Hemel, de andre op de aarde, heeft; van welke Hannemonta den wind is.

Wat verdichtzelen zy daar af opgeven, toond deze Heer ook in het volgende 4. Hoofd-stuk zeer net.

Wat voor andre onder-Goden de Seivias aan Eswara toefchryven, zien wy daar al mede ter neder gesteld.

e. Zy schryven de Schepping der wereld wel aan Bramma, dog zoodanig toe, dat hy die magt van Wiftnoe ontfangen heeft.

Ook gelooven zy, dat 'er verscheyde werelden zyn, en dat die alle in de gedaante van een Ey op 't water dryven, dat buyten de wereld is, door welk water zy God zelfs verstaan.

Zy stellen vast, dat 'er voor deze wereld verscheyde andre geweest zyn, en dat 'er na deze nog verscheyde andre zullen volgen, zonder dat dit ophouden zal, waar by zy dan een eeuwigdurendheid aan de wereld schynen te willen toefchryven, hoewel zy dat niet recht uyt zeggen. Altoos zy zeggen, dat deze wereld, die 'er nu is, veel honderd duyzend jaaren langer getaan heeft, als Gods woord ons leerd.

Ook schryven zy vier eeuwen daaraan toe, van welke 'er nu al drie voor by zyn.

Na hunne rekening zou de eerste Eeuwe der Wereld. 17 Lek, en . . 28000 jaaren
De Tweede. 12. . . en . . 96000 dito.
De Derde. . 8. . . en . . 64000 dito.

37 Lek, 188000 Jaaren gestaan hebben, wanneer men nu die 37 lek (ieder van honderd duyzend jaaren, eens by een voegd, zoo blykt, dat 'er al 3888000 jaaren (behalven die van de loopende Eeuwe) voor by zyn.

Zy stellen ook vast, dat de vorige of eerste eeuwe veel beter, dan deze, geweest is, en dat doe de gerechtigheid volkomen plaats had.

De gerechtigheid van die eeuwe stellen zy dat viermaal zoo groot was, dan die van de jegenwoordige eeuw.

Die van de Tweede driemaal, die van de derde Tweemaal zoo groot, dan de jegenwoordige; maar de slimste van allen, zeggen zy, is deze, die wy nu belevan.

In het ey, hoedanig zy oordeelen dat de wereld is, zeggen zy, dat de Hemel, de aarde, en de afgrond vervat werden.

Deze noemen zy zomtyds de drie werelden. Dan spreken zy eens weder van agt onderhemelsche werelden (gelyk wy

bevorens toonden, 'doe wy van Dewendre, den Opper-gebieder van deze agt werelden, spraken) en dan spreken zy eens weer van veerthien werelden, die zy al mede in dat Ey plaatzen.

Zy spreken ook van den Patacam, of den afgrond, onder de aarde, en boven hunnen Surgam, of Hemel, stellen zy Bramma-locon, en daar boven Kailasom, Lila Weicontam, en Weicontam, drie plaatzen, daar God zig onthoud.

Veel grollen vertellen zy ook van den Berg Meroewa, die wy breeder in 't 5. Hoofd-stuk van Rogerius konnen na-leezen.

Zy verdichten ook, dat de Aardkloot 7 werelden in zich begrypt, dat tusschen ieder wereld een Zee is, daar zy veel andre zotheden van vertellen, als dat 'er om de eene een Zee van zoet water, om de andre een van melk, om een andre weer een van boter, of van Tayer (zynde dikke melk, of Zaan) of van wyn, of van Syroop, of van zout water (hoedanig die van onze wereld is) loopt.

Zy stellen wel vast, dat deze wereld niet altyd, dog egter zeer lang duuren, dat dan de wereld door vyer vergaan, en dan alles met water zal bedekt werden.

§. Zy gelooven ook, dat 'er Engelen, Hun ge-en duyvelen zyn. De eerste noemen zy Deweta's, en de laatste Ratsjatsja's, stellen vast, dat zy beyde van menschen voorgeteeld zyn. Hun beyder vader was Kassiopa, de moeder der eerste, Diti, en der laatste, Adeti, dat beyde vrouwen van Kassiopa waren.

Over eenige dezer duyvelen, booze menschen geweest, en gedoemd zynde door de wereld te swerven, (hoewel zy geen quaad konnen doen) is Peirewa, Eswara's zoon, gesteld, die hen belet iet te konnen doen; maar buyten deze zyn 'er nog andre Ratsjatsja's, die zeer boos, en kinderen van Aditi zyn. Deze konnen de menschen, ja zelf de Deweta's, quaad doen.

Het verdre, dat zy van deze Ratsjatsja's, en Deweta's, stellen, kan men in 't 6. Hoofd-stuk van Rogerius zien.

¶. Zy gelooven ook, dat, niet God, maar Bramma den mensch het edelste van alle schepselen, geschapen heeft, en dat 'er in 't eerst niet een of twee; maar negen, zyn geweest, die alle van Sawati, Bramma's vrouw, voortgebracht zyn.

Zy oordeelen; dat het voortreffelyk ste in den mensch niet de ziel; maar 't lichaam is, alzoo zy geen onderscheyd tusschen de zielen der beesten en der menschen maar wel tusschen hunne lichaamen stellen te zyn.

Wat zy van de Scheping der wereld oordeelen.

Hunne verdre grollen van den Aardkloot.

Hun ge-loove van de Engelen en duyvelen.

Van den mensch en zyne scheping.

Die zy als een Ey beschryven.

Vermits nu een mensch een lichaam bekomen heeft, door 't welke de ziel de hoedanigheden, die zy bezit, uytten kan, agten zy den mensch, en zyn leven, ook gelukkiger, als een beest, of als des zelfs leven; dog willen geenzins toestaan, dat een mensch daarom beter als een beest is, om dat hy een voortrefelyker ziel heeft: want zeggen zy, alles dat in den mensch voortrefelyker, dan in een beest, schynd te zyn, dat is het niet door de beter werking van zyn ziel, maar alleen door de beter gesteltenis van zyn lichaam, en zoo de ziel van een beest in zulk een lichaam van een mensch was, dat dan een beest al zoo wel, als een mensch, spreken, reden kavelen, en alles, dat een mensch doet, verrichten zou.

Dit bewyzen zy nog nader met de jonge kinderen, die wel de zelve ziel, maar nog geen lichaam of werktuygen des zelfs hebben, om de hoedanigheden van de ziel recht te kunnen uytten.

De agting nu, die zy voor al voor de koejen en ossen hebben, en dat zy die niet dooden, schynd oorspronkelyk te zyn van Pythagoras, en de Egyptenaars, en van hunnen Apis, die zy mede eerden als hunnen God. Ja de Benjaanen trouwen 'er wel twee aan een uyt met veel kosten.

En zoo een huwelyk koste zeker Benjaan in Suratte, die zyn koe aan zyn buurmans tier ten huwelyk gaf, 12000 ducaaten.

Zy eeren de koe om deze 3 redenen.

1. Om dat de zielen der ware geloovigen in 't lichaam van een Koe overgaan.

2. Om dat den aardkloot op de hoorn van een os (zoo zy met de Mohammedaanen gelooven) rust, waar door de aardbeving nu en dan veroorzaakt werd. Ook houden zy de koe voor hunne moeder en voester, alzoo zy door hare melk bestaan, en om dat den os hen groote diensten in de Land-bou doet.

3. Om dat, als Mohadeoe op zekere tyd over de zonden der menschen zeer vertoornd, en genegen was de wereld te verdelgen, de koe hem zou verzoend en verbeden hebben: immers groote, en kragtige redenen.

De onsterfelykheyd der ziel gelooven zy meest alle, uytgenomen eenige weynige, bevorens by ons al aangehaald, die geen leven na dit leven vaststellen.

Eenige van hen stellen ook, dat de zielen van eeuwigheyd geweest zyn, en zommige der zelve houden staande, dat zy zoo in God, andre weer dat zy buyten God, zoo geweest zyn, hoewel zy, eer de wereld 'er was, sliepen.

Andere daar en tegen stellen, dat zy

niet van eeuwigheyd, maar egter voor de schepping der wereld door Gods wil geworden, en in zyn wezen gebleven, En van maar dat zy na de schepping der wereld, eeuwig in de lichamen der menschen, of der beesten, tot straffe hunner zonden, ieder na zyn verdienste, gezonden zyn. Een zaak, die zich zelve om verre stoot, alzoo een ziel, die in God is, of die slaapt, niet zondigen, en dierhalven ook niet regtveerdig van God kan gestraft werden.

De meeste egter houden vast, dat de zielen van eeuwigheyd 'er geweest hebben, om dat zy ook in eeuwigheyd 'er zullen zyn.

Een stelling, die by hen zelf zeer mank, en niet doorgaat, alzoo zy vast stellen, dat de getrouwe Dienaars van Eswara en Wiltnoe wel een eeuwig gelukzaligheyd bekomen zullen, die zy nogtans van eeuwigheyd niet gehad, en in der tyd bekomen hebben.

Gelyk zy nu vast stellen, dat 'er een Opperste God is, zoo tellen zy ook vast dat hy moet gediend werden. Deze dienst verdeeien zy ten deelen aan den Oppersten God, ten deelen aan de minder Goden, ten deelen aan den duyvel.

A. Ontrent den dienst van Wiltnoe, of Eswara, vereyffchen zy zoo wel den inwendigen, als den uytwendigen God.

1. Tot de inwendige vereyffchen zy vier byzondere deugden, te weten:

1. Dat hy niet hoogmoedig zyn, en zyn ziel Gods geheel overgeven moet.

2. Dat hy Gods Dienaar moet blyven.

3. Dat hy altyd zyn groote vriend zyn moet.

4. Dat hy aan zyne grootheyd, en heerlykheyd gedenken moet.

2. Tot de uytwendige vereyffchen zy 'er vyf.

1. Dat hy van zyn Majesteit geerne moet hooren spreken.

2. Dat hy zyne naamen en heerlykheyd moet melden.

3. Dat men hem, na de uytlegging der Bramine's, ontrent zyne Beelden dienen moet.

4. Dat men zyne beelden van de nodigen eieraade voorzien moete.

5. Dat men aan zyn beelden ook eere bewyzen moet.

Om dit oogmerk, in opzigt van den uytwendigen dienst, verder te bereyken bouwen zy ter eere van Wiltnoe en Eswara, veel Pagoden en Tempels, die niet alleen grooter, als die van de mindre Goden, maar ook van redelyke hooge Torrens voorzien zyn.

Zy stellen vast, dat de ziel onsterfelyk is.

En van eeuwigheyd.

Zy gelooven ook dat zy ver-

derdeelen aan den Oppersten God, ten deelen aan de minder Goden, ten deelen aan den duyvel.

En voor de eerste dienst.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

En voor de eerste dienst van Eswara.

Gelyk nu 't gansch land indie verschey-
dene dienaars van Wistnoe en Eswara
verdeeld is, heeft men over al in de ste-
den ten minsten eenen Tempel ter eere
van ieder dezcr Opper-Goden, hoewel
de eene veel meer aanzien dan de an-
dre heeft, om dat zy vast-stellen, dat de
eene Pagode veel Heyliger, als de an-
dre, is.

Rogierius teld 'er verscheyde ter
eere van die beyde in zyn 8. Hoofd-
stuk, en voegd 'er verscheyde van
hunne verdichtzelen by, die zy, om
de zelve by 't gemeene volk eenig aan-
zien te geven, gewoon zyn te verhaa-
len.

Schoon deze Pagoden redelyk groot
zyn, gelyken zy in groote, en hoogte,
geenzins na onze Kerken, doorgaans plat
van boven, en laag zynde, hoewel hunne
Torens zomtyds hooger zyn.

Gemeenelyk zyn zy donker, ontfan-
gende hun licht alleen door de deur, al-
zoo 'er geen vensters aan zyn.

Ook zyn zy doorgaans in drie deelen
verdeeld. Eerst heeft men ook een ge-
welf, op steene pilaaren rustende, daar
ieder een; alzoo 't open is, komen mag,
en daar ook doorgaans enige beelden,
tot de geschiedenis dezcr Pagode die-
nende, als Olifanten, Ossen, peerden
&c: van hout, of iet anders, gemaakt,
staan.

Ook ryd de Afgod met die paarden
wel door de stad.

Het Tweede gedeelte werd met een
sterke Poort afgesloten, hoewel het by
daag open staat; egter mag 'er niemand
ingaan, alzoo de Bramines, die de zelve
bewaren, dit beletten.

Hier in staan verschrikkelyke beelden,
en mannen met veel hoofden, en ar-
men.

Het derde deel is ook met een sterke
deur afgesloten, en aldaar heeft of Wist-
noe, of Eswara, zyn plaats.

Wistnoe is verbeeld in een mensche-
lyke gedaante, met vier armen; maar
Eswara ziet men daar even eens, als een
Lingam, of, als het Membrum Virile
in membro muliebri, op zyn allerou-
bschaamst verbeeld, die men anders, als hy
in een menschelyke gedaante vertoond
wierd, met drie oogen, twee op de ge-
woonelyke plaats, en 't eene wat hoog-
er aan 't voorhoofd, zou moeten ver-
beelden.

Rondom deze Pagoden is een groot
pleyn, dat met een muur omtrokken is, en
op dat pleyn zyn verscheyde mindere Go-
den, die aldaar ook kleene Pagoodjens
hebben.

In de Pagode van Wistnoe heeft zyn
vrouw, Laatsmi ook een Pagoodje, ge-

lyk men 'er gemeenelyk ook een van
Garroeda, en van Annemonta, hoewel
men 'er die van de laatste ook wel eens
buyten ziet.

Ontrent de Pagode van Garroeda staat
een hooge verheven Mast-boom, in
welkers top eenige houten gespykerd,
zig opdoen, die het rechte teeken
van Garroeda zyn.

Het beeld van Garroeda heeft de ge-
daante van een mensch; dog hy is aan
weerzyden gevleugeld, alzoo hy van 't
geslacht der roode sperwers is, dien de
Heydenen daarom ook boven alle vogel-
en agten.

Annemonta's beeld is als dat van een
Aap.

Op 't pleyn van de Pagode is ook
een bak, waar in het H. Kruid Tole-
jc groeid.

Op 't pleyn nu der Pagooden, ter
eere van Wistnoe of Eswara gebouwd,
staan ook verscheyde Pagodekens, als
die van Parvati (Eswara's vrouw) Soe-
ria (de zoon) Schindeka, Comaraswari,
en Nandi, of Baswa, die als een Os
verbeeld werd, hoedanig hy ook, ter
grootte van een Os op dat pleyn van
een blaauwe steen uytgehouden staat.
Deze mag alzoo weynig, als Garroeda's
beeld, gemist werden, om dat deze den
Opper-God Eswara, gelyk Garroeda
Wistnoe, diend, om 'er op omgevoerd
te werden.

Schendra (dat is, de Maan) heeft geen
Pagoodje, maar zy is altyd op Eswara
's hoofd.

Vicneswara en Vierepadra, zoonen
van Eswara, hebben hier in de Pago-
de van Eswara mede hunne beelden.
De eerste vertoond zig als een mensch
met een dikke buyk, een Olifants-kop,
Tromp, en met zulken tand.

De andre heeft een hoofd, en zom-
tyds 32 armen, met wapenen, als een
strydbaar held, 'er in.

Deze plaatzen en Pagooden houden
de Bramines voor heylig, alzoo God
daar in woond, oordeelende, dat men
niet anders, dan met veel nedrigheyd,
daar in behoord te treden.

Ten teeken van dien trekken de Bra-
mines, als zy daar in gaan, hunne schoen
uyt, en leggen hun Opper-kleed (een
groot wit laken, dat zy op hun reg-
ter schouder dragen, en dien slip zy
onder de linker arm door slaan) op bey-
de hunne schouders.

Hoe veel 't gemeene volk de Pagoo-
den acht, blykt uyt 't gene zy tot
onderhoud der zelve, en van de Brami-
ne's, die de zelve bedienen, gewoon
zyn te geven.

Niets werd 'er gekogt, of verkogt,
van

Hoe de
Bramines
de Pago-
den voor
Heylig
houden.
Hooge
van 't
volk
voor de
zelve.

van 't welke niet een gedeelte van de Tol voor de Pagoden is.

Sandelhout, lange peper, en Benzoin, ge en, uyt Zee komende, vyf Pagoden (a ieder 6 gl:) van ieder Bahara van 480 pond, en aldus heeft ieder zyn net deel (gelyk men dat al mede by Rogorius in het volgende 10. Hoofd-stuk zien kan) dat daar van aan de Pagoden betaald moet werden.

Uyt hunne giften bewezen.

By 't munten van 't geld krygen de Bramine's ook hun Deel, dat daar al mede van ieder zoorte van munt aangewezen werd.

Ook schieten alle geslachten jaarlyks een zekere zomme voor de Pagoden uyt, dat men daar van ieder geslacht al mede aangetekend vind.

Deze Pagoden werden, indien zy de naam van een byzondere Heylighedy hebben, van hen ook bezogt, en by die gelegenheyd, voor al van hunne Feesten ter ceren der zelve en van hunne Godden, niet weynig begiftigd.

Daar zyn 'er, die wel 2 a 3 Feeften jaarlyks en door de groote toeloop der menschen dan derwaards wel 60, 70 of 80000 Pagoden inkomen hebben. Heeft dat zoo eene Pagode, men kan dan staat maken, wat zoo veel andre te zamen hebben. Men ziet onder de eieraaden van de Afgods-beelden in de zelve, onderandren, kroonen met heerlykē Robynen en Diamanten, op 't hoofd van zulken Afgod waar by men hunnen Rykdom al mede kan afmeten. Egter waren de Pagoden in de vorige tyden ryker, dan nu, om dat de Koningen toen veel Gods-dienstiger waren, als zy nu zyn, behalven dat zommige zig ook niet ontzagen de schatten dezer Tempelen in tyden van nood aan te tasten, wel onder belofte van die wedcrom te geven, zoo ras zy konnen; dog daar is noit gevolg op gezien.

Waar toe de Pagoden dienen.

2. In deze Pagoden ziet men geen volk, gelyk in onze kerken, om daar eenige dienst by te woenen; maar op zommige gezette nachten zyn zy wel gewoon Wistnoe en Eswara op de schouderen te dragen, en door de voornaamste straaten om te voeren, hoedanig dit Eswara's beeld alle maand op de eerste dag der donkere Maan, en Wistnoe op de 9 dag der nieuwe Maan, op een houte paard, dat iteygerd, en op een houte stellagie staat, over al omgedragen werd. Dit peerd maakt in 't gaan al mede zyne Corbetten met schuyns en dwars te gaan, terwyl 'er veel flambeaunen en kaarsen voor uyt, en zonne-ichermen boven 't hoofd van dit Peerd gedragen werden. Ook staat 'er een, die dit

paard gedurig waeyd, op dat het dog van de vliegen niet zou gesteecken werden.

3. Nadat nu al deze eere den Afgod aangedaan, hy nu dus weer gekomen en 't beeld weer in den Tempel gebragt is, komen zekere hoeren, deze Pagode toegeeygend, en aan der zelve goden getrouwd, voor dat beeld danssen, en dan werden 'er Liederden ter eere van Wistnoe of Eswara, gezongen. Men slaat dan daar op de Trommels, en men blaast; om dog die Goden vermaak aan te doen, dan niet weynig op de Bazuynen, en in 't geheel hebben zy wel 32 speel-tuygen, die zy in hunne Pagoden gebruyken; deze zyn vierderley, eenige van Darmen, eenige van koper of messing, eenige van hout, leder, en metaal, die geblazen werden en op eenige werd geslagen, zynde trommels van leder; volgens welker nette maat deze hoeren moeten danssen.

Niets schynd 'er vreemder, dan dat, daar deze Tempels, en ook de Beelden Heylyk zyn, en de Soedra's die niet mogen aanraken, de Bramines egter zulke ontugtige hoeren toegang tot den dienst hunner Goden geven; dog zy zeggen, dat dit geschied, om dat 'er by zeker geval aan Dewendre (een der mindre Goden) gebleken is, hoe trouw de hoeren zyn.

Dus ziet men dan, dat de Pagoden maar dienen tot Paleyzen der beelden, en tot huizen van groote inkomsten voor de Bramines.

4. Het Beeld van Wistnoe werd gemeenelyk met fraeje bloemen bestroyd, en rykelyk met allerley Juweelen vercierd. Eswara's beeld in tegendeel werd gedurig met Sandal-water, en welriekende vogtigheden besprengd, en gewasschen. Ook mogen geen andre, dan de Bramines, den dienst ontrent deze Beelden der Afgoden doen.

5. Dus steken zy ook lampen voor de beelden van Wistnoe, Eswara, en voor die van hunne vrouwen op, enkelyk om die te ceren, om welke reden zy hun ook, ten minstentweemaal, eeten voorzetten, dat derwaards met een Bazuyn, een Trommeltje, en van een dienaar gebragt werd, die een schelle in de hand heeft, waar mede hy beld, zoo ras hy de plaats, daar de Afgod is, genaakt.

Nadat hy de spyze nu voor den Afgod gezet heeft, gaat hy henen, laat de zelve ontrent een uur daar blyven, en haaldze dan weer.

Zy brengen aan de zelve die spyse, alleen maar om te toonen, dat zy hen, als de gevers der zelve, erkennen, om daar over dankbaarheyd aan hen te bewyzen, en om hunne spyze te heyligen.

6. Behal-

6. Behalven het nu en dan byzonder omvoeren van Wistnoes en Eswara's Beelden, werden die ook jaarlyks zeer plegtelyk op hunnen Feeft-dag op een wagen, die als een toren is, door de voornaamste ftraaten der stad door de Maccoa's, of zekere viffchers, en diergelyken zoort meer, voortgetrokken.

7. Voor deze beelden nu, dus op die wagen zittende, zyn zy ook gewoon te Sombayen, of hunne handen by een eerbiedig na om hoog te lichten.

8. Ook werd het beeld van Wistnoe jaarlyks den 10. Januari, na de middag, op een houten peerd zittende, op de fchouderen na 't veld gedragen, en door een man gefladig gewaaid, op dat hem de hitte niet verveelen, en geen vliegen hem fteken mogten, behalven dat 'er ook twee zonne-fchermen voor de zon boven zyn hoofd gedragen werden, by welke gelegenheid men in dat veld allerley vermaak met het laten loopen van een bok, vos, en wat dies meer is, aanrecht, en tegen 't vallen van den avond werd dit beeld weer met toorfen, met Bazuynen, Trommels, en een grooten floot in de Pagode gebragt, en dus zelfs ook by veel Maan-licht met Flambeauwen voorgelicht, en, na dat de hoeren weer voor hem gedanst hebben, op zyn vorige plaats gezet.

En daags daar aan werd ook deze zelve eere aan Eswara bewezen, met hem mede dus in 't veld te brengen, dat den twaalfden ook, dog dan niet te paard, en maar op de fchouderen gefchied.

9. Een van de voornaamste zoorten van eere, die de Bramines en 't volk aan deze opper-Goden bewyzen, is, dat zy ter eere van hun zekere Feeften vieren, de welke dienen om de naamen, en de Heerlykheid van hunne Goden te melden.

Zulke Feeften nu werden 'er jaarlyks niet alleen ter eere dezer twee Opper-Goden, en hunne vrouwen, maar ook ter eere van de zon, van Ganga, en van de duyvel, door de Bramines gevierd, gelyk 'er dan ook nog eenige by de Malabaren gevierd werden, die de Bramines niet gewoon zyn te houden.

a. De Feeften, die men ter eere van Wistnoe en Eswara gewoon is te vieren, noemen zy Trenala, en de andre, Panduga; dog dit van Ganga, en van den duyvel, werd Jataro genaamd.

Den 18. Januari vieren de vrouwen der getrouwde Bramines een Feeft, ter eere van Parvati, de vrouw van Eswara. Dit noemen zy Gauri Dewi; dog de Seivia's (die Eswara voor den Oppersten God houden) noemen dit Maha Secti.

V. DEEL.

Het diend, om een lang leven voor hare mans te verwerven, en om te bewerken, dat zy noit weduwen mogen werden, en het duurd negen dagen.

Hoe dit gevierd werd, toond Rogorius in 't 12. Hoofd-ftuk.

Den 8. Februari werd 'er van de Seivia's en Smaerta's het Feeft Tfeweratree gevierd, en de Soedra's (alzo men dan een geheelen dag en nacht vasten moet doen dien ganfchen nacht niet dan fpeelen, om zig uyt den fleep te houden. De dwaasheden, die zy daar by verhaalen, kan men al mede in 't voornoemd hoofd-ftuk lezen.

En, wanneer en door wie zy gevierd werden.

Den 14. na de nieuwe Maan in Augustus vieren de Weistnoewa's, zoo de Bramines als de Soedra's, mannen, en vrouwen, 't Feeft, Ananta Padmana Uratam genaamd. Het diend om in dit leven gezondheid, en hier na den Hemel te bekomen.

Men ziet dit Feeft, met het verdichtzel daar toe behoorende, daar al mede omftandig befchreven, en hoe dit jaarlyks eens gevierd werd; dog die dit eens gedaan heeft, moet het 14 jaar na malkanderen doen, en dan is hy 'er vry af, mits een maalyd aan de Bramines te geven; dat hen dan gelegenheid tot al veel maalyden verfchaft.

Op de volle Maan van deze zelve maand hebben de Bramines 't Feeft Tfrawanala Pondema, op 't welke zy hunne kinderen, of de Brammafaris, ook hun Dfandhem, of koordeken, aanbinden, gelyk ook de getroude Bramines dan hun koordeken vernieuwen.

Den 8 na de volle Maan in Augustus vieren de Bramines, en ook de Soedra's, het Feeft Gokoelasterni, ter eere van Wistnoe, om dat hy op die middernacht, zoo als de Maan opging, onder de naam van Kriitna, geboren wierd. Wat hier over verder te zeggen valt, en wat tot dit Feeft aanleyding gaf, leeft men al mede in 't voornoemd Hoofd-ftuk wydloopig.

In September vieren de vrouwen der Bramines, ter eere van Laetfemi, Wistnoe's vrouw, het Feeft Maharna Hoewi negen dagen lang, van de nieuwe Maan af. Het diend, om lang leven voor hare mans te verwerven, en om rykdom te erlangen. En den 9 dag vieren de Bramines dit mede tot genoegen van hunne vrouwen, dog gelyk de vrouwen malkanderen dan met spys ter eere van Laetfemi onthaalen, alzo doen de Bramines dat dan malkanderen ter eere van Wistnoe; gelyk de Soedra's, die mede dit Feeft vieren, malkanderen dan ook wakker onthaalen. Op dezen dag maken de

N

Sol-

Soldaaten ook hun geweef schoon, en doen 'er offerhanden aan.

In de maand October, agt dagen na de volle Maan, werd het Feest Dipawali, ter eere van Wistnoe gevierd; en in de maand Juli vieren de Malabaren dat van Adi Panduga, gelyk 'er in November nog een, Cartica Panduga genaamd, onder hen bekend is.

Ook hebben zy, behalven deze Feesten (by hen Trenala's, of Panduga's genaamd) verscheyde Saeramanams, of Heylige dagen. Een aalmoes, op zulken dag aan een armen uytgereykt, is van meer weerde en verdiensten by hunne Goden, als een aalmoes, aan duyzend arme menschen op een andren dag gegeven.

Feesten ter eere der mindere Goden.

b. Behalven deze Feesten, die zy ter eere van Wistnoc, en Eswara, of van hunne vrouwen vieren, hebben zy 'er ook eenige ter eere der mindre Goden, of der Deweta's, zoo als zy hen noemen.

Aldus vieren zy den 9 January het Feest Pongol ter eere van de zon. De Soedra's houden dit voor een Feest; dog de Bramine's maar voor een H. dag. Het vieren van dit Feest werd door Rogerius in zyn 13. Hoofd-stuk zeer net befehreven. Op het zelve komen daags 'er aan de Koejen en Buffels ook, die dan kranffen, en koeken om hare halzen hebben.

Ook bidden de Bramines (gelyk wy bevorens al aangemerkt hebben) de zon aan, als zy opkomt, en ondergaat, en zy bewyzen haar ook de eere, om een Pagoodje voor haar op te richten, een lamp voor haar te ontfeken, en voor haar te Sombayen.

Tempels ter eere van andre Goden.

Dat zy ook de andre mindre Goden en Deweta's, Garroeda, Annemonta, Vicneswara, en Vierrepadra met het oprichten van kleine Pagodekens eeren, hebben wy bevorens al gezien.

Ook richten zy hunne gebeden tot de zelve, en doen offerhande voor hen.

Voornamelyk egter bewyzen zy een groote agting voor Vicneswara; Eswara's zoon.

Hoe zy Vicneswara eeren.

Deze eeren zy als een huys-God, en de vrouwen hoopen op hem, om bevrukt te werden; waarom zy hem ook offerhanden van gekookte spys, Kalappus, en bloemen, toebrengen.

Zy bewyzen mede veel eere aan Dewendre, en aan de andre Hoofden der onderhemelfche werelden, welke hoofden zy Achni, Wayocvia, Warroena Ifangga, Niruti, Cubera, en Samma noemen; dog richten voor de zelve geen Tempelkens op, bidden hen maar aan, en doen offerhanden aan de zelve.

Met wat oogwit zy dit doen, en om wat voor gaven van de zelve te erlangen,

toond Rogerius in zyn 14. Hoofd-stuk, met eenen aanwyzende, dat de opper-Goden over de eer, deze mindere Goden aangedaan, niet jaloers zyn, als men, hen aanbiddende, hen maar niet anders aanmerkt, dan als die gene, die de macht, om hen de verzogte goederen te geven, van de opper-Goden verkregen hebben.

Het verdiend zyne verwondering, dat de Bramines voor hunnen Bramma, daar zy zoo veel van weten te zeggen, die zoo veel gezag over de wereld, en alle de zaaken der menschen heeft, en die zy zoo beminnen (behalven dat zy ook na hem hunnen naam dragen) geen Pagodeken opgericht hebben, en hem geen eere nog dienst bewyzen, daar zy zoo veel andren en geringer Goden, zelf de dienaars van Wistnoe en Eswara, eeren, ja zelf eenigen dienen (als den rooden Sperwer, ter eere van Garroeda, en den Os, (ter eere van Baswa, die een os is, en en waarom zy ook geen offsen slachten of eeten mogen) groote eere bewyzen, ja zy zullen het voor een Gods-dienstige zaak houden, een os van zyn dienstbaarheid te ontslaan, en aan de Pagode toe te eygenen, of aan de zelve een aalmoes te geven.

Het schynbare, dat men daar op verder zeggen kan, is, dat zy de plaats van Bramma, om zich zelve, in de plaats van hem, door 't voik te doen eeren, zeer wel vervullen, waarom zy ook die gene, die voor hen, en voor de Koejen stryden, verzekeren, dat zy de plaats van Indre, daar Dewendre is, zullen bekomen.

Behalven deze mindre Goden dienen deze Heydenen den duyvel ook. Daar zyn 'er veel onder hen; dog de twee voornaamste onder de zelve zyn Ganga, en Goernatha.

Om deze Ganga van Ganga Nadi (dat is, de Rievier Ganga) te onderscheyden, werd zy Ganga Gramma, of de stad Ganga, genaamd. Zy is een vrouw, zonder man; hoewel zommige haar voor de vrouw van Eswara, en andre weer Ganga Nadi daar voor houden. Deze Ganga's beeld vertoonend een hoofd met vier armen, houdende in de linker hand een kopje, en in de rechter een vork met drie tanden. Men vind over al Pagoden voor haar opgericht, dog geene van Goernatha, hoewel (by de Seivia's voor al) voor grooter Meester, als zynde Eswara's zoon, dan Ganga, gehouden; maar by de Westnoewa's staat hy maar voor een duyvel te boek.

Egter was 'er te Carmellon (te Pallea-carta bekend) een Pagode voor hem, dog geheel buyten hunne gewoonte en tegen

gen

gen de gemeene ordre, opgericht.

Als ook Goernatha. Men iteld alleen in 't veid eenige beelden ter eere van hem, daar hy dan ook wel een geheel Raad van gebakke duyvelen by zich heeft. Zy dienen hem anders gemeenelyk onder een boom, daar zy malkandren wys maken hem gezien te hebben.

Het Feest ter eere van Ganga. Ter eere van Ganga werd 'er tot Palcaatta jaarlyks een Feest, niet op een gezette tyd, maar na 't goedvinden van den Hawaladaar, of Landvoogd, gevierd, hoewel men dat landwaard in op een gezette tyd doet. Men noemd dit ook Pongol; dog 't verschild zeer veel van 't zonne-Feest, gelyk dit de Heer Rogerius in zyn 15. Hoofd-stuk omstandig toond, hoe zy op een hooge wagen overal omgevoerd, en voor haar gefombaid werd, hoe men op de straaten voor haar nedervald, en wat 'er verders voor pynelyke dwaasheden ter eere van haar dan verroond werden, dat Landwaard in zelfs zoo verre gaat, dat enigen zich niet alleen ('t zy mannen, 't zy vrouwen) eenige haken laten in de rug slaan, om daar aan, als aan een wip, op te hangen, maar zich ook door deze wagen, om hare belofte aan Ganga te voldoen, overryden laten.

In vorige tyden plagt 'er voor Ganga ook een mensch opgeofferd te werden, dog nu slacht men 'er 's nachts maar een

Buffel en eenige bokken voor. Wat men daar mede doet, en hoe men die behandeld, kan men daar al mede zien.

Zulke bloedige offerhanden doen zy noit ter eere van Wistnoe, of Es-wara, keurende het met Porphyrius ongeoorloofd te zyn, hen iets, dat leven heeft, te offeren; hoedanig dit plato in 't geheel afkeurde, om de Goden iets te offeren, maar wel om bloedige offerhanden aan de lucht-geesten te doen.

Zy zyn mede van oordeel, dat men dit voor de quade Goden doen moet, om ze goed te maken, en dat het voor de goeden onnoodig is, dewyl zy reeds doch al goed zyn. En zoo ras zy of hunne beesten maar ziek werden, of een schip zullen laten in 't water loopen, straks moet 'er een offerhande van bokken aan Ganga gedaan werden, op dat hen de duyvel geen schade toebrengen zoude; want als zy hem maar te vriend, en verzoend hebben, zyn zy nergens bang voor, weshalven zy ook, zoo ras zy maar onheyl vreezen, gewoon zyn aan Ganga te offeren. Dezen dient en eere nu mogen haar de Soedra's wel, maar geen zins de Bramines, bewyzen, alzoo die dezen duyvels-dienst in zich zelven quaad keuren, hoewel zy die 't volk niet afraden, nog die laken mogen.

DERDE HOOFD-STUK.

Wat middel zy gebruyken, om tot een goed eynde te geraken. Hunne gedagten over dit leven. Wie in den Weicontam, of hemel der gelukzaligen, komen. Hun Surgam beschreven. Hoe zy meynen de vergeving der zonden te krygen, met zig te wasschen, voor al, met water van de Rievier Ganga. Waar in zy het gebeente der dooden werpen. Van de verhuysing der ziele. Hoe die gestraft werd, of in deze wereld, of buyten de zelve. Staat der gelukzaligen na hun dood. Het verdroe over dezen Gods-dienst kan men by Baldeus vinden.

Wat middel zy gebruyken, om tot een goed eynde te geraken. Gelyk nu de Bramines, en veel andren, met hen, een leven na dit leven verwagten, zoo kan men wel bedenken, dat zy, en hunne aanhangers ook hun uyerste best (zoo zy maar eenigzins Gods-dienstig zyn) zullen doen, om dat goede cynde te bereyken.

Zy stellen vast, dat men door goede werken daar toe kan geraken, maar dat de zonden dit beletten, en dat zy door de eerste in den hemel, en door de laatste in de helle komen.

Hunne gedagten over dit leven. Vermits zy nu de verhuysing der zielen, en daar nevens ook vast stellen, dat zy, voor dit leven, nog in een ander lichaam, wel of qualyk, geleefd, en daar op dit leven ten loon of straffe van hun vorig leven ontfangen hebben, zoo houden zy mede staande, dat niemand, om

zyn goed doen in dit leven, eenig goed ontmoet, maar dat elk de straffe dan van zyn vorig leven hier draagd, en dat hy in 't ander leven eerst loon over 't goede, in dit leven gedaan, bekomen zal.

Zy gelooven, dat de getrouwe dienaar van Wistnoe en Es-wara alleen den Wycontam kunnen bekomen, zoo noemen zy den hemel, ter eeuwige gelukzaligheid, en daar God met een lichaam verkeerd (zoo de geleerden spreken), dog den Surgam, by 't gemeene volk maar bekend, bestaat in of begrypt de onder-Hemellicke werelden, boven de welke zy nog Bramma-locon (of de plaats daar Bramma is) gelyk zy daar nog boven Kailatom Lila Weicontam, en Weicontam (drie plaatzen, daar God verkeerd stellen. Het is ook daarom, dat zy, zoo

ras als iemand gestorven is, zeggen, dat hy na den Sургam, dat is, na een van de acht onderhemelsche werelden, vertrokken is.

Deze noemen zy:

1. Indre-Locon. Daar den Indra, of 't hoofd (te weten, Dewendre) zich onthoud.
2. Achni-Locon; of Achni's plaats, die 't ycer aanbevolen is.
3. Jamma-Locon, dat is, de helle.
4. Niruti-Locon; of Niruti's plaats.
5. Warocna-Locon, of Warocnas plaats.
6. Cubera-Locon, die over den rykdom te zeggen heeft.
7. Wayoovia-Locon, die over de wind gebied.
8. Ifang-Ja of Ifan-Ja-Locon.

Haren
Surgam
beschre-
ven.

Aangezien zy nu zien, dat zy niet heylig genoeg leven, om den Weicontam tot hun deel te krygen (hoewel men ook zeer verwaande Heyligen onder hen vind, die zeggen meer te konnen doen, als den Vedam eyscht, van welke yffelyke eygenwillige dienaars Rogerius in zyn 15. Hoofd-stuk in 't breedte spreekt) en dat hunne zonden dit beletten, zoeken zy veel middelen, om zig daar van te reinigen, en om vergiffenis daar van te verwerven.

Ten dien eynde bezoeken zy veel de Heylige plaatzen, gelyk de Jogi's, Sanjasi's en Avadeta's daarom ook altyd in de zelve wonen. De naamen dezer plaatzen, die voor al Heylig zyn, zyn Ajotja, Matura, Cafi, Canye, Awenta Capoeri, en Dwaraweti, en deze hebben haars gelyke in Heyligheid in deze wereld niet. Alle, die in Cafi (dat in Bengale aan de Ganga rievier, en 12 myl van Ajot-Ja legt) sterven, gaan, 't zy mensch 't zy beest, aanstonds naden hemel; dog die in een andre H. plaats sterven, komen in Bramma's plaats, daar zy eenige tyd blyven, komende daar na weer in deze wereld, en weer in een ander lichaam varende; dog na dat zy dan in deze wereld dit leven weer ten eynde gebragt hebben, komen zy eerst in den hemel.

Ajot-Ja legt 12 mylen van Cafi (dat ook wel Waranasi genaamd werd) en 12 myl van Preyaga, 't geen 12 mylen hooger de Ganges op, en nader, dan Cafi, aan Agna legt; en in dit Ajot-Ja is Wiltnoe onder de naam van Ramma geboren.

Matura is dicht by Agra, een van des grooten Mogols hoofd-steden. Hier is Wiltnoe, onder de naam van Kristna geboren.

Cansje, of Cansjewaram, is een groot stad in 't Koninkryk van Carnatica, in welke ook zeer veel Pagoden zyn.

Awentacapoer of Awenteutica, is een stad, die benoorden Agra legt.

Dwareweti, of Dwaraca, is een plaats, die wel eer by Suratte lag, dog door de Zee weggenomen, en alwaar Kristna gestorven, en wiens lichaam, als men het nu branden zou, door de Zee weggenomen, en tot Sjangermaat, of Proefotamai, in Bengale gelegen, gedreven is, om welke reden die Pagode van Sjangermaat ook voor een zeer Heylige plaats gehouden werd. Ook mag een Bramine daar in de Pagode uyt de hand van een Soedra, na dat hy 't de Pagode opgeofferd heeft, eeten, dat hy in geen andre plaats doen, vermits geen Soedra hem maar aanraken mag, om welke onreynigheyd voor te komen, en af te weeren, zy ook altyd 't kruid Toleje in hunne oore dragen.

Alle deze Heylige plaatzen hebben ook eenen kring, binnen welken zy Heylig zyn. Die van Cafi is maar $\frac{1}{2}$ myl, die van Ajotja is 12 mylen groot, en dus is ook de kring der andre grooter, of ook wel kleiner, dan deze.

By Preyaga loopen ook drie spruyten van de Ganges rievier in malkanderen, en dit water houden zy, ter plaats daar dit geschied, voor zeer Heilig, en gelooven, dat, zoo zy daar in sterven, al hare zonden ('t zy van menschen, of beesten) daar door in eene reyze afgewasschen zyn.

Zy oordeelen 't niet alleen dienstig en verdienstelyk, die plaatzen te bezoeken, maar meynen ook, dat zelf 't noemen van de zelve hen van de zonden reinigen kan; om welke reden zy alle morgen zeer veel (voor al de groote en opmerkende lieden) aan die H. plaatzen gedenken, en die als opzeggen.

Het wel vieren der Feesten is mede een groot middel, om de vergeving der zonden te erlangen.

Het wasschen van hunne lichamen helpt (zoo zy denken) hier al mede toe, dat zy te waschen. Met zich
fchen.

Ook houden zy 't daar voor, dat de Zee, en 't Zee-water aan den oever der Pagode Rammeswara, (die de Malabara Ramanatakovil noemen) altyd reyn

is, weshalven zich veele, zoo om de Heyligheid der plaats, als ook voor al, om zich daar in te wasschen, derwaards be-
geven.

Voor al, met wa-
ter van
de rievier
Ganga. Deze kragt schryven zy niet alleen 't
zout water van deze Pagode; maar ook
alle zoete waters en rievieren; dog voor
al de Ganges, toc, stellende, dat 't wa-
ter van die rievier hen volkomen van hun-
ne zonden reynigt, om welke reden de
Bengalers, en andre veel van hunne sieken
op den oever van deze rievier brengen,
en de zelve met 't halve lichaam in 't wa-
ter leggen, om aldus voor hun dood de
vergeving van hunne zonden zeker te be-
komen.

Vermits nu veelen verre van de Gan-
ga afwoonen, zoo gedenken zy alleen
aan die rievier, gedurig niet als Ganga
Sjanam, dat is, de Ganges wasschemy,
uytroepende; dog andre laten zig dit wa-
ter ook van verre in poiten brengen.

Om wat reden de Heydenen van dit
water der Ganga zoo veel werks maken,
en dat voor zoo Heylig houden,
toond Rogerius in zyn 19. Hoofd-stuk.
Ook toonen wy dit nader onder de hier
na volgende stoffe van Bengale, ter plaats
daar wy in 't byzonder van de Heyligheid
van de Ganges handelen.

Allen nu, die de voornoemde midde-
len, tot erlanging van de vergeving hun-
ner zonde, of niet in 't werk gesteld heb-
ben, of ook dit wel niet konden doen,
redden zy weder door andre middelen,
om hen egter dit hun oogwit te doen
bereyken.

Waar in
het ge-
beente
der doo-
den wer-
pen. Ten dien eynde werpen zy 't gebeente
te van zulk een in de Ganga, die dan zyn
zonden afspoeld, voor ieder jaar van
welk leggen in de Ganga de ziel van
dien overleden duyzend jaar vreugde in de
plaats van Dewendre geniet: want dit
water kan niemand in den Hemel bren-
gen, hoewel het den weg daar toe, en
om 'er te komen, aanwyft.

Dit water bewerkt hen ook, dat zy
daar na altyd niet in een slimmer leven,
en tot een beter staat komen, waar door
zy dan eyndelyk echter den hemel be-
reyken.

Daar beneven gaan zy ook na Gaja,
een zeer H stad, 30 mylen van Cafi,
na 't Zuyden gelegen, alwaar een steen
is, waar in God, zoo zy zeggen, zyn
voet gezet heeft. Hier maken zy eenig
deeg, waar af zy eenige stukjens op die
steen leggen, telkens, als zy dit doen,
denaam van een humer overledene vrien-
den, en ieder reyze al weder een andren
vriend noemende, waar door zy meynen,
hen zelf uyt de helle te kunnen verlos-
sen, en zich in Dewendre te kunnen
brengen.

Van waar, of waar door, dit Gaya
zoo heylig geworden is, toond de Heer
Rogerius in zyn 20. Hoofd-stuk.

De straf na dit leven stellen zy voor
de godloozen vast, zeggende, dat zom-
mige na hun dood in deze wereld, en
andre buyten de zelve gestraft zullen
worden.

Zy gelooven, dat de zielen by hun
dood uyt hunne lichaamen in een ander,
't zy van een mensch 't zy van een beest,
varen.

Dit is al een zeer oud gevoelen, zoo
van de aloude Egyptenaars (die dit al-
lereerst stelden) als ook van Orpheus, Pla-
to, Plotinus, van Pythagoras, van de
Druides, mitsgaders van veel Joden, en
ook van zommige Christenen, en wel
in 't byzonder van Valentinus, Colorba-
fus, van de Manichei en Gnostici ge-
weest. Ook heeft Zamolxis dit gevoelen
tot de Gethen overgebracht, zy stelden,
dat ieder in een dier na zyn gedrag voer;
de dappere in Leeuwen, en Arenden;
dog de quade in slangen, draaken, &c:

Dat de zielen der menschen om hunne
zonden in een beest voeren, stelde Pla-
to, Pythagoras, de Joden, en die ge-
melde Christenen vast, waar in ook deze
Heydenen met hen overeenstemmen,
Plotinus, een Leerling van Plato, stond
wel de verhuizing der zelve, maar al-
leen van 't lichaam van de eene in 't
lichaam van een ander mensch toe, maar
geloofde geenzins, dat de ziel van een
mensch oit in een beest voer.

Zy hebben dit gevoelen (zoo men
meynd) overgenomen van Pythagoras,
die zeyde, dat hy eerst Ethalides, de
zoon van Mercurius, daar na Euphorbus,
doe Hermotimus, daar na Pyrrhus, een
visscher van Delos geweest en dat hy na
zoo menigvuldige verhuizingen van zyn
ziel, eyndelyk Pythagoras geworden is.
En dit gevoelen is waarschynelyk van
Babel, daar hy geweest is, na Indiën
overgebracht.

Zelfs gevoelen deze Heydenen, dat de
zielen der menschen niet alleen in men-
schen, en beesten, maar zelf ook in de
kruyden en gewasschen vaaren, en dat
zy ieder daar in ontmoeten, 't geen beest
met hunne vorige werken over een komt;
Egter agtën zy, onder die gene, welker
zielen in beesten vaaren, die gene 't ge-
tukkigt, die in een Koe vaaren, omdat
een Koe Gode 't alleraangenaamst van
alle beesten; en om dat Sardi of Baswa
die os is, waar op Eswara omgevoerd
werd. Ja zelf zy zullen een dooden os
(want dien te slagten, doen zy noit)
zoo veel cere, als een dood mensch, aan-
doen, over hem ook op de bazuyn bla-
zen, hem overdekken met een kleed,
hem bewierooken, &c: N 3 Zy

Van de
verhu-
zing der
ziele.

Hoe die
gestraft
werd, of
in deze
wereld.

Zy stellen ook vast, dat zommige om hunne zonden in duyvelen veranderen, en door de lucht zoo lang zwerven, tot dat de tyd hunner straffe voor by, of ten eynde geloopen is. Deze oordeelen zy dat het zeer slecht hebben, en dat zy grooten honger lyden, en dat zy niets van de aarde genieten mogen, dan 't geen hen de menschen tot een aalmoes geven; om welke reden veele in de eerste dagen, dat iemand gestorven is, etten voor de bonte kraejen leggen, op dat zulken ziel, zoo zy een duyvel geworden was, dan mede nog wat zou kunnen etten. Zy meynen, dat deze duyvels ook nu en dan wel aan de menschen in een menschelyke gedaante verschynen; maar zy gevoelen ook, dat men voor de zelve, alzooy geen quaad kunnen doen, ook niet behoefd te vrezen.

Zoodanig is 't gelegen met die gene, die in deze wereld getraft werden; maar die hunne straf buyten deze wereld dragen, zyn die gene, die al in Jamma-Locon, of in de helle, zyn.

Of buyten de zelve. Alle blyven, in hunne gedagten, niet altyd in de helle, maar zommige raken 'er, na dat ze de tyd, hen om hunne zonden opgelcgt, verduurd hebben, 'er uyt, en komen dan weer in de wereld, varende weer in eenig ander lichaam.

Eenige, in de helle geraakt zynde, komen 'er nooit uyt, en dat zyn die, de welke in Antam Tappes, dat is, in de put der duyfternis, komen, alwaar zy allerley smarten lyden, alzooy daar doornen, kraejen met yzere bekken, wreedde honden, en sel-bytende muggen zyn.

Staat der gelukki-ge na hun dood. De staat nu der genen, die gelukkig na hun dood zyn, is tweederley, zommige komen weer in deze wereld, na dat 'er een zekere bepaalde tyd verlopen is, en zommigen komen hier nooit weder, maar zyn, en blyven gelukzalig.

Voor die gene, die hier weerkomen, zyn de 7 onderhemelsche werelden, die wy te voren genoemd hebben, te weten, Indre-Locon of Dewendre-Locon, Agni-Locon, Niruti-Locon, Wayoewia-Locon, Cubera-Locon, Isan-Ja-Locon, en Warroena-Locon, plaatzen, die alle te zamen Surgam genaamd werden, en die haar naam van haar Hoofd dragen.

Die in deze plaatzen komen, hebben 't alle na wensch, en ieder meynd, dat zyn plaats de beste is; Deze bewoonders van den Surgam noemen zy Deweta's, van welke zommige weer na de wereld moeten, en herboren werden.

Zy gelooven van deze, dat zy in alle vreugd leven, ook by vrouwen slapen,

maar geen kinderen krygen, na dat zy na hunnen verlopen tyd, ook met de ziel weer in een ander lichaam, zy met ziel en lichaam bevorens den Surgam verlaten hebbende, verhuuzen, verlatende 't vorig lichaam mede. Zommige Dewetas bleven ook altyd in den Surgam, als de zon, maan, sterren, &c: welke ook kinderen krygen, die in den Surgam blyven. In de Surgam begaan zy geen zonden, alzooy God daar zelf wel komt, en hen onderwyft.

Buyten deze is nog een Bramma-Locon, of een plaats, daar Bramma zich onthoud. Deze schynd naaft aan den Hemel te zyn. Egter moeten zy, die daar komen, ook na zekere tyd al weder in de wereld komen; na welken tyd dan weer uytgeleefd te hebben, zy zekeryk in den hemel komen, en 'er altoos blyven.

De gelukkigste egter zyn die gene, die eens gestorven zynde, in den Weicontam, of in den Hemel der gelukzaligen komen.

Zoodanige Weicontams zyn 'er tweederley, de eene werd Lila Weicontam, dat is de vermakelyke hemel, de andre maar Weicontam, of de Hemel, genaamd, alwaar God zelf is.

Of zy, die in de Lila Weicontam zyn, weder in de wereld komen, zyn de Bramines nog niet eens; dog alle stemmen zy daar in over een, dat hy, die eens in de Weicontam gekomen is, daar altyd in eeuwige gelukzaligheid blyft.

Daar in komendie, de welke Wiftnoe altyd, en getrouw dienen; dog die dat gebrekkelyk doen, komen maar in den Surgam, dat wel het gemeenste lot der meesten is, gelyk in tegendeel, in den Weicontam te komen, zeer weynigen te beurt valt.

Met een woord moeten wy hier nog by voegen, dat men hier ook Hindoes, zekere Heydenen in 't Noorden van Asmeer (in 't Ryk van den Mogol) woonende; dog in Gods-dienst van de Benjaanen, en andre nog veel verschillende, heeft, die van geen os of koe, maar anders ook vleesch, en visch etten. Het zyn stoute, en dappere Soldaaten, die in Guzeratta over al tot bewaring der vastigheden gebruykt werden. Dus zyn 'er ook nog Rasbuten, mede Heydenen, die van de Benjaanische secte van Samaraat zyn, gelyk wy bevorens al gezegt hebben.

Hier in bestaat wel het voornaamste, Het verdre over dat 'er van den Gods-dienst der Heidenen, op Malabar, of in 't ganfch ryk van den deze Gods-dienst grooten Mogol in Guzeratte, Bengalc, dienft en vertcheyde aangrenzende ryken, en kan men voor al ook op 't Eyland Ceylon zich by Baldeus onthoudende, te zeggen valt, en 't vinden. dere

dere dat men daar van wegens de Goden Ixora, Vishnum, Bramma, mitsgaders van hunne kinderen, &c: by zou kunnen voegen ; is zeer uytvoerig door de Heer Baldeus in zyne beschryving van de Afgodery der Heydenen, achter zyn werk over Choromandel, Malabar, en Ceylon aangeteekend, en daar zoo net te vinden, dat het niet noodig is, dat wy daar over iets vorders hier byvoegen ; weshalven wy ons daar aan gedragen, en den Lezer daar na toe wyzen.

Van den GODSDIENST der MOOREN,

Of der

MOHAMMEDAANEN.

VIERDE HOOFD-STUK.

VAn den Moorſchen Gods-dienst. In Golconda, Viſiapoer, &c: die Sjais zyn. Nu Onderdaanen van den Grooten Mogol, die Sunni's zyn. Het wezentlyke van hun geloof bevorens al voorgesteld. Hun verdre Seden, en plegtlykbeden. Hoe 't huwelyk by hen aangelegt, en gefloten werd. Aanmerkingen over de gefeltenis der bruyd, pracht ontrent hunne huwelyken. Plichten der getrouwden. Nieuwe ſtatie van de Bruydegom, en zyn Bruyloft. Wanneer by zyn Bruyd eerst ziet. En waarom de man de vrouw opſluit. Dat zy vier vrouwen, en zoo veel byziitten hebben, als zy willen. Dat alle hunne kinderen gelyk erven. Zy trouwen ook wel, maar voor een zekeren tyd. Zy zien zoo naeuw niet na de trappen van maagſchap. Wanneer een vrouw bertrouwen mag. Of van haar man ſcheyden kan. Gewoonte van bekend te maken, dat de Bruyd ook maagd bevonden is. Hunne Feesten, en Kerk-bedien-den. Het Feest van Haſſan, en Hoſſein. Hunne Beirams, of Paasch-Feesten. Het Feest van Mohhammeds geboorte. Het Feest van Mortefa Ali, Ramalaan, de vast maand, 't Feest der verbeuging in Februari. 't Feest van Abrahams offer. Het Neurs, of nieuwe jaars Feest. De Mooren in hunne kleeding beschreven. En in hunne huys-treyn wan meubelen. Hunne pracht in maaltyden. Onderſcheyd tuffchen Patans, Mogolders, en Hindooſtanders. Hoe 't by hun ſterven en begraven toegaat. Hoe hunne goederen verdeeld werden na de dood. Wie hunnen uysterſte wil opſield. En hoe die begint. Hoe men na de dood verder met hem handelt. Hoe by daar op begraven, en wat hem van twee Engelen in het graf voorgehouden werd. Rouw over den dooden. Teeken van een vrouw, die niet bertrouwen wil.

Van de Moorze Gods-dienst. **B**ehalven de Heydenen heeft men hier te lande ook zeer veel Mooren, of Mohhammedaanen, die metter tyd hier ook meesters van het land geworden, de oude Heydenſche Koningen 'er uyt gebott, en zich op hunne Throonen geplaatſt hebben. De Koningen van Carnatica, en de drie Naiken van Tan ſjouwer, Madure, en Tſjengier, plagten daar nog een overblyfel af te zyn, hoewel zy nu ten grootſten deelen, nevens andre Vorſten, en Koningen, door den Grooten Mogol al mede onder het jok gebracht, en overwonnen zyn.

Onder de Moorze Vorſten hier te lande plaechten de Koningen van Golconda, en Viziapoer, boven alle andre uyt te ſteken ; dog die ſtaan nu al mede onder den Grooten Mogol, en zyn 1687. door Eurang-zeeb (gelyk wy in zyn leven breeder getoond hebben) overwonnen.

Deze Koningen nu, met hunne Onderdaanen, waren alle te zaamen Sjais

(of Sjahi's, Konings-geſinde, of van den Mohhammedanſche Gods-dienst, zoo als de Koning van Perſien, en de Perſiaanen die belyden, te weten, dat zy de uytlegging van Aali over den Coraan volgen) daar in tegendeel de Onderdaanen van den Grooten Mogol Sunni's, en na-^{Nu onderdaanen van}volgers van Aboebekier, Omar, en van Oetsman, en dierhalven geſlagene vanden der Sjais zyn, gelyk zy malkanderen ^{Grooten Mogol, die Sun-}ook voor Kettters houden, en uytſchelden, malkanderen doodelyk bitter be-^{nis is.}handelende.

Hier uyt kan men bevatten, dat men hier te lande tweederley zoorten van Mooren, te weten, Sjais en Sunni's heeft, en dat de eerste onder de tweede, als nu meesters van het land zynde, in weerwil moeten bukken, en daar door of veel vervolging lyden, of anders blindeling den ſtroom volgen moeten, dat wel de meeste, willen zy ruſt hebben, genoodzaakt zyn te doen ; behalven dat het ſlecht volk 'er ook zoo veel onderſcheyd niet tus-

In Golconda, viziapoer, &c: die Sjais zyn.

tuffchen beyden weet, zich zelven meer aan de uyerlyke naam, dan wel aan de zaak, overgevende.

Het we-
zentlyke
van hun
geloof
bevoens
al voor-
gefeld.

Wat nu het wezentlyke van hunnen Gods-dienst, of de zaaken, die zy gelooven, en ook het onderscheyd tuffchen de Sjais en Sunni's betreft, daar over hebben wy reeds onder de stoffe der Gods-dienften, op 't Eyland Java, en elders gefproken, waar aan wy ons dierhalven gedragen. 'Te meer dewyl wy hier over een byzonder boek zullen uitgeven.

Hun ver-
dre Ze-
den, en
plegt-
lykhe-
den.

Wat nu verfcheydende gebruyken, Zeden, en plegtlykheden, onder hen, mits-gaders deze en gene andre zaaken, hen in 't byzonder rakende, betreft, daar over zullen wy in 't vervolg kortelyk fpreken.

Ontrent hunne huwelyken zyn zy zeer pragtig, en vol van uytwendige plegtlyk-heden.

Hoe 't
huwelyk
by hen
aange-
legt; en
gefloten
werd.

Voor af moet men dan weten, dat een vader, die een dogter heeft, die nog niet tot hare jaaren gekomen is, volkomene magt over haar, en 't vermogen heeft, om haar aan zoo een, als 't hem goed dunkt, buyten haar weten, en zonder dat zy daar iets tegen doen kan, uyt te huwelyken; hoewel dit anders legt, wanneer zy tot hare jaaren gekomen is.

Daar op werd de Vader, Oom, of Broeder van de Jongman nade ouders van deze of gene jonge dochter gezonden, die, na een befchryving van zyn perzoon, en styl van leven gemaakt te hebben, zoodanig een dochter, als hy in 't oog heeft, voor die jongman ten huwelyk verzoekt.

Hier op werd dit aan die dogter voor-gefeld, die, na een gefpiek hier over met haar ouders, ja gezegt hebbende, zoo ftemd ook haar vader dit toe, mits dat zy in 't huwelyks-goed, dat des Bruydegoms vader beloofd te geven, eerft over eenkomen; waar mede dan dit huwelyk zoo goed als gefloten is. Het zy dat die zomme'er opvolgd, of niet, zoo is het egter zeker, dat de vrouw, na 's mans dood, die bedonge huwelyks-penning eerft uyt den boedel gewoon is nu zich te trekken.

Aanmer-
kingen
over de
geftel-
tenis der
Bruyd.

Daar op dan zend de Bruydegom (die zyn aanftaande Bruyd niet zien mag) eenige van zyne naafte bloedverwanten, te weten, zyn moeder, moeje, fufter, of een andre vriendin, na 't huys van de Bruyd, om te zien, of zy niet het een of 't ander gebrek, van blindheyd, lamheyd, doofheyd, en wat dies meer is, heeft, en of zy ook niet mank, gebuc-cheld, fcheel, of fickelyk is. Indien daar op goed bericht komt, is het huwelyks-verbond vast; dog zoo 't anders is, is de-zoon aan de belofte, door zyn

vader gedaan, niet gehouden.

Men verneemd dan ook wel, of de Bruyd eerlyk is, en ter goeder naam en faam staat, of zy ook aan geen ander verbonden is; dog zoo daar na mogt komen te blyken, dat zy geen maagd was; kan hy niet te rug springen, gelyk wel eer de Joden in zuiken geval, volens Deut. 22. konden doen.

Als de ouders of vrienden aan weder-zyden nu het dus verre eens geworden zyn, werd 'er een paard met wel-riekende bloemen, en een heerlyk behangzel opgefied, op zekeren tuffchen hen beftemden tyd voor des Bruydegoms huys gebragt: waar op de Bruydegom, van zyne naafte en voornaamfte vrienden verzeld, zitten gaat, ten eerften met een net van geurige bloemen, dat zeer eerlyk gemaakt is, over zyn ganfeh aange-zicht bedekt werdende.

Men draagt twee fraey-befchilderde zonne-fchermen boven zyn hoofd, en geleyd hem dus met een grooten floet door de voornaamfte ftraaten der ftad, terwyl 'er eenige zangers, trompetters, Schalmeey-en Trommel-fpeelders, voor hem henen gaan, zommige van welke dezer treyns gaffen ook wel eenige vuur-werken tot vermaak der omftanders ont-fteeken.

Nadat zy aldus de ftad door gekruyft hebben, komt hy eyndelyk voor de Bruyds deur, alwaar hy ontrent een half uur lang nog te paard blyft zitten, rech-tende met zyn gezelfchap met vyer-werken en fpeelen allerley vermaak daar aan.

Eyndelyk, na dit fpeel lang genoeg ge-duurd heeft, gaat hy in huys, en zet zich op zekere plaats op een Alcatief, of Tapyt, neder, alwaar dan de Bruyd met haare ouders en vrienden, en ook de zyne, van weder zyden, met eenen Imam, Mola, of Priefter, en eenen Cazi, of geestlyke en wereldlyke Recliter, by hem komen, om als getuygen over dit huwelyk te ftaan; dog de Bruyd zit ag-ter een fchutzel, daar zy alles zien en hooren kan, zonder dat zy gezien werd, hoewel de Cazi haar zou mogen zien.

Daar op vraagd de Cazi aan de Bruyd, gy N. N. dogter van N. N. zyt gy genegen u in den echten ftaat met N. N. zoon van N. N.: te begeven, de welke zoo of zoo veel goed mede ten huwelyk tot een Bruyds-gave voor u brengen zal, zyt gy genegen zyn vrouw te werden, entot 'er dood toe te blyven. Hier op dan ja geantwoord zynde, ge-lyk nog eens ontrent de volmagt, die zy aan den Cazi geeft, om uyt hare naam zeker Hoofd-ftuk, of het Siga, te lezen, zoo neemdt hy ze alle, daartegenwoordig, tot getuygen van 't gene zy gezegt heeft.

Het

Het zelve steld den onder-kazi, of een ander man van aanzien, op diergelyken wyze mede aan de Bruidegom voor, die zich dan mede in dit stuk als zyne volmacht draagt, waar op zy dan hunnen zegenwenich aan de Profeet geven, en zeker Formulier des huwelyks, in 't Arabisch opgesteld (maar daar zy geen van beyde veel af konnen verstaan) voorlezen, 't geen aldus luyd:

Lof zy Gode, den insteller des huwelyks, den verbieder des overspels, en die ook zware straf daar op gesteld heeft. Zyn eyndelooze barmhertigheid zy op Mohhammed, en zyn loffelyk geslaecht, als voorloopers en wegwyzers des geloofs.

Dit Formulier leze ik na ouder gewoonte, alzoo het de Profeet heeft gesteld. Lof zy Gode den Barmhertigen ontfermer.

Daar op gaat hy voort tot het Siga, dat al mede in 't Arabisch, en aldus luydende is:

Den Kazi, of des Bruids volmacht, zegt dan: ik hebbe te zaamgebonden, en van twee tot een gemaakt, het lyf van N: N: doehter van N: N: (die my tot haren gevolmagtigden gemaakt heeft) met N: N:, zoon van N: N:, die u (wyzenze op den onder-Kazi) volmacht gegeven heeft, en dat, met zulken huwelyks-goed, als 'er overeengekomen en besloten is.

Waar op den onder-Kazi zegt, ik stemme de verbintenis tusschen de bovengemelde Perzoonen, en ook de huwelyks-gifte toe.

Daar na wenscht hen een iegelyk geluk, en daar mede zyn zy dan getrouwd.

Plichten der getrouwden. 'T geen nu verder van de plicht dezer jong-gehuwden is, dat werd hen, een iegelyk, zoo verre hem dat raakt, in 't geheim van hunne ouders gezegt.

Den man werd aanbevolen zyn vrouw met een goed voorbeeld in alles voor te gaan, 'en haar, mitsgaders het huis-gezin, wel te bestieren, te maken, dat zy geen gebrek heeft, en zich in alles als een getrouw, eerlyk, en wakker man te dragen.

De vrouw werd aanbevolen, haar man te eeren, te dienen, hem; als hy te huis komt, s a 6 stappen te gemoet te gaan, hem zyn muylen te brengen, zyn eeten wel te bereiden, zonder zyn verlof geen spyze te nuttigen, of by hem te slapen (hoewel hy om de vierde nacht daar toe verplicht is) en hem dog niet te vertoornen: want anders heeft zy te verwachten, dat zy, zoo haar man toornig slapen gaat, de geheele nacht van den Engel zal vervloekt werden; hoewel 'er onder deze wyven zyn, die zich zeer wey-

V. DEEL.

nig aan dien Engel bekreunen.

Daar op werd 'er dan of in des Bruids, of in des Bruidegoms huys (na dat zy dit goedvinden, en na icders staat) een bruiloft toegericht, en zoo lang gehouden, als dat met iemands staat, aanzien, en godvinden overeenkomt. Daar zyn 'er, die 2 a 3, en daar zyn 'er, die wel 10 a 12 dagen duuren.

Eer de bruiloft begint, ryd hy weer met de voornoemde statie door de stad, of hy werd 'er ook wel met een Palangkyn doorgedragen, omringd zynde van een grooten drom van menschen, die hem geleiden, behalven dat ook de lucht van 't geklank der bazuinen, en schalmeyen, en van 't gerammel der Cymbalen, der trommels en der andre speluijgen, weergalmd.

Daar na weer t' huis gekomen zynde, houd hy bruiloft, zittende met zyn goede vrienden op een Alcatief (na de wyze der Mooren, die met hun beenen onder 't lyf, gelyk by ons de snyders zitten) zich zelve met hen eenige tyd vrolyk makende.

Na 't houden der bruiloft haald hy de Bruid, die hy dan de eerste reyze ziet, en brengt die na zyn huis, verzeld zynde van hare naaste bloedverwanten.

Zoo ras zy in 's mans huis gekomen is, gaat zy op een mat neerzitten, en spreid haren rok uit, op welkers slippen de man, in 't bywezen van allen zyn gebed al knielende doet, daar in bestaande, dat God hem in deze nieuw-aangevangen staat zyn Vaderlyke zegen gelieve mede te deelen. Daar na werden de muuren van 't huis met water besprengd, dat alle ongelukken afkeerd.

De nieuw-getrouwde vrouw werd by haren man, even eens als by haare ouders, opgesloten, zonder dat zy van eenige mans, uytgenomen zeer weynige van hare naast-bestaande, mag gezien werden, om haren man niet ieverzugtig en jaloers over haar te maken; aangezien de Mooren in zich zelve zeer geyl, lichtveerdig, byzonder tot de vrouwen genegen, en van gedachten zyn, dat andre onder hen niet beter zyn, dan zy zelf. Om dan alle quade vermoedens, en gedachten van een jaloers man te benemen, en om aan wederzyden geen de minste aanleyding, van zelf malkandren maar te zien, hier toe te geven, keurd men allerbest de vrouw van alle gezelschap der mannen af te zonden, en haar een byzonder vertrek tot haar verblyf te geven, daar zy van deze en gene vrouwen, slavinnen, en ook wel van veel gelubden (na dat haren staat het medebrengt) verzeld is, die wel ten deelen tot haar vermaak, maar ten grootsten

deelen ook hare verspieters zyn, om op haar gedrag te letten, en den man daar tydig kennis van te geven, zoo 'er door de vrouw iet onordentelyks geschieden mogt.

Dat zy vier vrouwen, en zoo veel byzitten hebben, als zy willen. Dat de Mooren vier vrouwen, volgens hunne Wet, trouwen, en nog zoo veel byzitten, als zy onderhouden kunnen, 'er nevens hebben mogen, hebben wy bevorens, onder de stoffe van Java, of wel elders, daar wy van Mohammed's wetten spraken, al aangemerkt.

Deze vier vrouwen hebben een gelyke magt, zoo lang zy malkandren vertaan, ten ware de man, de eene meer als de andre beminnde, eene der zelve boven de andre verheft, dat al mede zoo gemakkelyk niet toegaat.

De getrouwde vrouwen gebieden wel over alle de slavinnen; dog zoo de Heer meer zin in een flavin, als in een van zyne vrouwen, heeft, dan verheft zoo eene zich wel dikwils tegen hare meesteressen, en schoon zy dan ook wel veel onderstand van haren Heer heeft, weten zich egter deze verbitterde wyven dan op haar tyd ook wel eens, in weerwil van den Heer en haar, aan zulken flavin te wreken, zoo hy zeli niet tydig zorg draagd, dat zulk een flavin buyten haar bereyk is.

Dat alle hare kinderen gelyk erven. Hare kinderen, zoo van de getrouwde vrouwen, als van de slavinnen, erven gelyk.

Buyten het voornoemde huwelyksverbond, is 'er nog een ander, Akd Mottai, dat is, een verbintenis van gehoorzaamheid, genaamd, in tegenstelling van een andre, die Akd Dajenni, of altyd-durende verbintenis genaamd werd.

Volgens deze Akd Mottai verbindt de Kazi een vry-loopend Jongman aan een byzit voor zekeren vast-geffelden tyd, en voor zekeren bedongen penning, onder belofte, dat zy hem voor dien tyd alleen aanhangen, en getrouw zyn zal.

Na dat dietyd verlopen is, kan men, met het Formulier op nieuws te leezen, als zy beyden 'er toegenegen zyn, dat verlengen, of, des genegen zynde, ook trouwen, en dan mag hy die byzit met hare kinderen in huys brengen, die dan nevens zyne andre kinderen erven.

Zy zien zoo naeuw niet na de trappen van maagschap. Zy zien ook zoo naeuw niet, als wy, na de trappen van bloedverwantfchap, en zy vinden 'er geen swarigheid in, om een broeder de weduwe van zyn broeder te laten trouwen, meynende, dat zy die aan niemand beter kunnen besloten, ongetwyffeld daar in de Joden navolgende, daar de broeder, volgens Deut. 25. 5-11. dit gehouden was te doen, of anders mocht hy de smaad, daar breder beschreven, van haar afwagten.

By de Joden was het maar de vrouw des overledenen broeders; maar hier neemt een Moor al de wyven, byzitten en flavinne van zyn broeder na zig, beslapende die gene, die hy wil, ten ware dat de weduwe ongenegen was weer te huwelyken, en zich zelve kuys in dien staat, ten eynde toe, voor haaren man te gedragen.

Ook mag de man, na zyn vrouw's dood, ten eersten hare suster trouwen; dog by haar leven mag dit niet geschieden.

Geen zoon egter mag zyn, vaders wyven, om die te beslapen, na zig nemen, alzoohy die allen, zelf ook de slavinnen, byzitten zyns vaders geweest zynde, ge-woon is moeder te noemen.

Geen vrouw mag tot een tweede huwelyk, dan na 4 maanden en 10 dagen gewacht te hebben, om dus van hare onbevrugtheid verzekerd te zyn, treden, want anders moct zy den tyd van hare volle draecht eerst uytwagten.

Zoo een man van huys gegaan, of hier of daar ter pelgrimagic getrokken is, en de vrouw in 4 jaaren geen vast bericht, sehryvens, of tyding, van hem krygt, mag zy hertrouwen.

Zy vervloeken, met woorden, de Sodomie, en andre zonden van bloed-schen-ding wel; dog plegen egter diergelyke zonden veel.

Indien 't egter bekend werd, dat zich iemand met een beest vermengd heeft, die werd voor een tyd gevangen gezet, en met een zeker getal van slagen geflagen, en 't beest gedood, zonder dat iemand van des zelfs vleesch, of melk iets gebruyken mag.

Indien de vrouw met reden over haren man klaagd, (waar onder 't hoereeren des mans niet geteld werd) kunnen zy door den zelve rechter, en op de zelve wyze, als zy verbonden wierden, ontbonden werden, en dan gaat de vrouw met hare Juweelen, en bedongen huwelyks goed, 'er uyt, en de dogters volgen haar; ook mogen zy beyde aanstonds weer met een ander trouwen.

Onder deze Mooren is het de ge-woonte ook, dat een bruid, op de eerste nacht, als zy eerst bekend werd, zeer verre hooren kan, dat haar ook dat een groote ere is, en waar op hare ouders ook zeer roemen.

'S morgens komt 's bruyds moeder, by 't bed, en beziet de slaap-lakens, zoo die dan bloedig zyn, is 'er een groot gejuych, ook toond zy die lakens aan de ouders van den Bruydegom, die daar over zeer vergenoegd zyn, daar

daar men anders, zoo men 'er geen bloed aan ziet, den Bruydegom niet weynig uytlacht, behalven dat de Bruids vrienden, of moeten, hem dan ook een spinrok t'huis zenden, om hem te verwyten, dat hy bequamer tot spinnen, en tot vrouwen-werk, als tot het werk van een man is, gelyk dat dan wel 3 a 4 dagen duurd, dat hy van ieder een uytgejouwd, en de gek met hem geschooren werd.

Dat ook deze hunne vrouwen zich met sluyers 't hoofd en aanzicht bedekken, en hare ooren, neusgaten, armen, en voeten ook met goude ringen vercierren, hebben wy al elders aange-merkt.

Hunne
Feeften
en kerkt
bedien-
den.

Zy hebben ook onder hen verfeide Feeften, en Hoogtyden, tot het waarnemen van welke in hunne Mesdjids zy hare byzondere bedienden, 't zy op den Djamaat, of den vrydag (zynde de dag der vergadering) of ook wel op andre dagen hebben, deze zyn de Mowafen, of Roeper op de Torens, die alle dag op de Mesjdij, morgens voor zons opgang, smiddags ten half een (dog 's vrydags ten een uur) en 's avonds als de zon ondergaat, gewoon is te klimmen, en de menschen tot het gebed te roepen, dat hy gemeenelyk, met de voorste vingren in de ooren te steken, doet.

Daar is ook een Faraas, of uitspreider der Tapyten, die de Kerk schoon houdt, met water besprengd, de matten afstof, de lampen ontsteekt, en die weer uitbluft.

Van Predikers, of Chatiebs, weten de Sjais (hoedanige de meeste hier zyn) niet, alzo die niet mogen prediken, om dat hunnen Chatier uyt Hindocstan zou moeten komen, daar zy alle Sunni's zyn, die zy vervloeken. Echter placht 'er in Golconda zomtyds nog gepredikt te werden, om dat 'er meest een Gezant van den Mogol was; dog zedert dat Golconda, en dit gansch land, door Eurang-zeeb veroverd is, zyn de hek-kens ontrent dit stuk over al geheel verhangen, gelyk dat wel te denken is.

Het Feeft
van Has-
fan en
Hoffein.

In hunne maand Moharram hebben zy een treur-Feeft der twee gebroeders Hasfan, en Hoffein, zoonen van Mortefa-Ali en Fathima, die de neefen dochter van hunnen grooten Profeet, Mohammed, waren. Zy noemen dezen treurtyd Asjoer, of de 10 dagen, in 't Arabisch; dog de Hollanders noemen de zelve Jakfom Bakfom. Zy begind den 1. en eindigd den 10. van die maand. In die thien dagen maken de grooten een Asjoer-Chana, of een treur-tyds huis, waar in zy veel wapenen van oorlog, als vaandels,

pieken, handen van Mortefa-Ali &c: brengen, en in welk huys ieder een, alzo dit open staat, gaan kan; om het te zien.

Men ziet honderden van kaarffen in dit huys, dat vol glaazen van alleley verwe is, branden. Men schenkt 'er Serbet (zynde zuiker-water) en men zegt tegen de gene, die het drinkt, drink dit ter gedagtenis van Hoffein. Van Hassan die 3 jaar te voren door 't stof van een diamant vergeven wierd, spreken zy niet, hoewel zy de gedachte-nis van zyn dood 'er mede onder begrypen. Op die zelve stond, als zy dit zeggen, wenschen zy ook den vloek over alle zyne vyanden, en voor al over die gene, die hem gedood heeft.

Te dier tyd laat ieder, die een Asjoer-Chana heeft, een put voor zyn huys graven, en daar 's avonds hout in branden, om den welken veel Mohhammedaanze en ook wel Jentiefze jongens speelen, zieh 't aanzicht met asch betryken, en al dansende, en huylende uitschreeuwen: O Profeeten kinderen! gy zyt dan dood, vermoord, vergeven, en dorstig gestorven; dat 'er aarde op ons hoofd zy, &c:

Dit doet men niet alleen in de steden, maar zelf ook in de kleinste dorpen.

Zy tellen vast, dat hy, die over de dood van Hoffein huylde, zekerlyk in 't Paradys komen zal. Op de 10. dag (de dag dat hy dood geslagen werd) is 'er een groote omgang 's avonds, en men ziet daar dan duizenden van menschen by een komen, gelyk 'er ook zeer veel plaatzen, als ook de graven, lykftatien, Tomben, Pieken, Hellebaarden, Mortefaalis handden, en veel rouwdragende paarden over al met veel gehuy en geschreeuw omgevoerd werden.

Gelyk Hassan door zyn eygen vrouw, Asma, met diamant-stof vergeven werd, alzo wierd Hoffein door Jessieds volk (die zy daarom vervloeken, en dan ook in de gedaante van een Reus van stroo en matten verbranden) doodgeslagen.

Deze treur-tyd plagren niet alleen de Haar-Beirams, of Paasch-Feeften, van den grooten Mogol, tot Sjah Djihaans dood te vieren; dog Eurang-zeeb, tot de kroon gekomen zynde, heeft dit verboden, om dat dit maar instellingen van menschen zyn.

Hun groote en kleene Beiram, of Paasch-Feeften, zyn mede geenzins van de minste.

In de maand Rabia ul Awal (den 17. Het Feeft by de Sjais, en den 12. by de Sunni's) van Mohammed's geboorte, by hen Roeze Camelud, of Aide Moloed, genaamd. Dit werd

werd met een groote flatie van hen gevierd, alzo men dan alle de opene plaatsen voor 't Paleys van Golconda, en elders, zeer opciërd, en met vergulde en verzilverde fruyten, en met Fonteynen, opschikt, alwaar dan veel kaarssen ontstoken, en wakker van de hoeren in 't bywezen van den Koning (die dat, in zyn heerlykheid nog zynde, op zyn goude Catil, of ruit-bed, leggende plagt aan te schouwen) gedanst wierd; behalven dat men dan ook veel maalyden gaf.

Dit Feest duurde maar enen dag; en zomtyds (na de overheden dit goedvinden) ook wel langer. Ook doet men op deze dag een gebed meer, dan de 5 daaglykze, ter gedagtenis van Mohhammeds geboorte, men zegt dan een lofzang op, en men leeft een Hoofd-stuk uyt den Coraan.

Het Feest van Mortes Ali, Zy hebben ook een Feest, ter gedagtenis van Mortes Ali's geboorte, die den 15. van de maand Radsjab ter wereld quam, 't geen zy by na even eens, als dat van Mohhammed (hoewel met wat minder flatie) vieren. Zy verhaalen van hem, dat zyn moeder hem in den vierkant Toren van Mecca, als zy derwaards gegaan was, om God daar om een genadige verlossing te bidden, baarde; maar dat hy, nu geboren zynde, 't aanzicht van zyn moeder niet zien, en haar niet zuygen wilde, voor en al eer Mohhammed zyn tong hem in de mond gestoken had; na dat nu de Profeet hem gewasschen, en van zyne geboorte-vuyligheid gereynigd had, keerde dit kind zig van de eene na de andre zyde om, waar over Mohhammed huylde; en, na de reden gevraagd zynde, zeyde: de tyd zal komen, dat deze jongen na myn dood, my ook wasschen, en dat ik my dan ook omkeeren zal.

Dog Mohhammed, dood zynde, heeft hy dit juyft zoo net niet nagekomen, gelyk hy in meer dingen zich misproken heeft.

Nadat Mortes-Ali 4 maanden oud geworden was, vertoonde zich in zyn wig een ongeloofige geest, in de gedaante van een slang, met een voornemen om hem te dooden; dog 't kind greep zyn bek, scheurde die van malkander, en wierd zedert Heyder, dat is, slangen-verscheurder, genaamd; wonderlyke dingen verhalen zy verder van hem, die de Heer Havart in zynen Persiaanschen geheym-schryver aantekend. Men viert ook zyn dood by na als die van Hoffein, hoewel al mede met wat minder flatie.

Ramalaan, de vast-maand.

Een van hunne voornamen viertyden is hunne vasten in de maand Ramalaan of

Rama Zaty, door God aan den Engel Gabriël, of Djibraiel, bevolen, vermits de Coraan in deze maand (zoo zy zeggen) te voorichyn gekomen is. Het verdere dat 'er over deze vasten te zeggen valt, hebben wy bevorens, ter plaatze daar wy onder de stoffe van Java van den Mohammedaanschen Gods-dienst spraken, reeds gezegt.

In de maand Sjawaal, of Februari, hebben zy weer een Feest der verheuging over 't endigen van de vasten, en dan moet ieder voor elk hoofd van zyne huisbedienden meyden, vrouwen en kinderen, 8 pond ryft, Tarw, of Dadels, aan den armen geven.

Ook gaan zy op dien dag na buiten, en roepen dan op alle 10 voet-stappen, Allah Ekbar of groote God, tot dat zy, ter plaatze, daar zy wezen moeten, gekomen zynde, God danken voor zyne genade, dat hy hen die vasten met gezondheid heeft doen eindigen.

In de maand Dsulchaida (by andre sifisda genaamd) op den 8. gaat de Pelgrimagie, of de Reys (voor die gene, die derwaards gaan wil) aan. Den 10. is het Aid Korbaan, of 't Feest van Abrahams-offer, op welke dag zig ieder op zyn kostelykste kleed, zich met Roozenwater besprengd, met bloemen behangd, veel schaapen (zoo hy van vermogen is) dood, en 't vleesch omdeeld, terwyl zy 'er met hunne vrienden ook vrolyk op zyn.

Wat zy van deze offerhande verder zeggen, kan men in den voornoemden geheym-schryver van de Heer Havart mede lezen, behalven dat wy elders breeder hier over gesproken, en 't noodige daar van al gezegt hebben.

Het Noeroes, anders ook wel Neuruz of nieuwe-jaars Feest, vieren zy in de lente mede met veel pracht, te meer, alzo Mortes-Ali toen als Chalifa, of Stadhouder, in Oetsmans plaats volgde.

Al welke Feesten by de mans waargenomen werden, alzo de vrouwen dan in hunne Mesjids niet koncn mogen; hoewel 't haar by andre gelegentheden nog wel eens toegeftaan werd.

De Mooren (van welke wy hier eenige byzonderheden, hier mede toebehoorende, inlassen moeten) zyn doorgaans hoog van gestalte en welgemaakte menschen (alzo men weinig gebrekkelyke onder hen vind) zwart, en ook bruinzwart lang van hair; dog 't wit en geel hair (als 't onder hen valt) houden zy voor een soort van melaatsheid. De meeste (uytgenomen hunne Priesters) schrappen hunnen baard glad af, en houden niet, als hunne knevels. Ook scheeren zy 't hoofd-hair schoon af, uytgenomen dat zy

zy een lok boven op de kruyn laten, waar by hen Mohhammed ten hemel op haalen zal.

De mans en vrouwen dragen by na klederen van een stof, en op een en de zelve wyze gemaakt. Zy nemen daar toe of kattoon Lywaad, of goude of zyde Lakenen, en Broccaden, ieder na zyn staat; dog de vrouwen gaan gedekt uyt.

Zy dragen doorgaans Cabayen, die boven naeuw, om de lendenen gefloten zyn, en tot aan hare knyen ahangen. Ook dragen zy broecken, met veel fronsfels op de hielen hangende, en ledere schoenen, en die ook wel van andre kostelyke stoffen, die zy, om ze te gemakkeliker als zy in huys gaan, uyt te trekken, op de hielen nedertreden: want in hunne huizen zyn over al (voor al by de groote) kostelyke Tapyten, daar men op zitten gaat.

Op 't hoofd dragen zy groote Turkze Tulbanden van fyn wit kattoon, of ook wel van andre verwen, 't zy van zyde of van eenige andre met goud doorwrogte stoffen gemaakt. Zy nemen, als zy iemand groeten, die noit af; maar leggen de regter hand dan op 't hoofd; die van gelyken staat zyn, buigen 't lichaam wat tegen malkanderen, en zommigen vatten malkanderen by den baard, zeggende, grab-anemoas, dat is, ik wensch u de gebeden van de armen.

Om den hals dragen zy een geel, groen, rood, of wit kleed, Pomeri's genaamd, dat hen ook tegen de koude en regen diend. Om de middel hebben zy een gordel of riem, met goud en zyde doorwrocht, waar over zy gemeenelyk nog een kleen wit gevouwen gordelken van fyn lywaad dragen, en de vermogende dan nog een kort zyd-geweer, diens hegt en schede van goud, en met gesteente bezet is, 't welk zy tusschen die Commerband, of gordel, ter regter syde steeken.

Hunne wyven vercierien zich zeer veel met allerley kostelyke Juweelen, die zy aan de ooren, en neus, als ook aan den hals, aan de armen, handen, en voeten dragen; de armen vercierien zig met bloemen, en Bazuin-snoeren in 't hair, en om den hals, dragende arm-ringen, en andre ringen, &c: van zilver, koper, en glas.

Ook hebben zy alle zwarte oogen, en noit grauwe, ten ware zy die met Antimoni of spies-glas (een zeer oud middel, by de Joodse vrouwen, z Reg. 9 Jer. 4: en Ezech. 23. bekend) verwden, dat zy met een naald doen.

Hunne huizen zyn groot, ruim, en vol Zaaln; dog boven plat, daar zy in den koelen tyd van den dag boven op gaan zitten, om zich te verkoelen, dat zy an-

ders ook in hunne thuin; en Tanken, dic zy 'er agter op hunne plaatzen hebben, doen.

Al hunnen huis-raad bestaat in Tapyten (want tafels nog stoclen ziet men 'er niet) schotels, goude en zilvre drinkvaaten, potten, pannen, &c: ook zyn 'er in de vertrekken der vrouwen veel goude en zilvre vaten, zoo, om te drinken, als mede tot 't eeten van Pinang, en tot andre gebruiken geschikt.

Verders zyn zy pragtig (als zy 't vermogen hebben) in hunne maaltyden, en in 't staatvoeren door een grooten sloop van Dienaars, die menigvuldig, en byna ieder tot eenig byzonder werk geschikt zyn, alzo deze op de peerden, gene op hunne Olifanten, andre wecr op hunne tenten, Karren, Ossien, Cameelen, Tapyten, &c: passen. Ook hebben zy loopers, die een pluim op 't hoofd, en twee bellen op de borst dragen; waar op, of na welkers geluid zy ten minsten 25 of 30 Kos, of 15 mylen op een dag loopen.

Zoo is 't met de grooten, dog met de slegte gemeente is 't jammerlyk gesteld, die maar elendige slaven der grooten zyn. Slegt en elendig zyn hunne huizen van stroo en Zooden, en maar met gedroogde Koejen-mest (dat ook hunnen brand is) bestreken. Slecht is hunnen huis-raad, zynde eenige aarde, en kopere vaten, twee Katils (alzo man en vrouw ieder byzonder slapen) en slecht is hunne spyze, dewyl zy zich meest met Kitsfery (een soort van kleene zeer slegte boontjens) en wat ryft met boter 'er over, behelpen.

Men maakt tusschen Mooren en Mooren ook groot onderscheid; want daar zyn Patanders, Mogolders, en Hindoestanders. Deze alle zyn Mohammedaantusschen Parans, Mogolders, en Hindoestanders. Deze alle zyn Mohammedaanten in Gods-dienst; dog zeer veel van malkanderen verschillende.

De Patanders zyn zeer verschillende in kleding, en munten in dapperheyt en kloekhertigheyt ten oorlog, waar op zy ook zeer hoogmoedig zyn, uyt.

De Mogolders zyn de beste van allen, en zeer goedaardig, beleefd, en geschikt; dog de rechte Hindoestanders (die inboorlingen van Guzeratte, en veel zwarter, als de andre, zyn) werden voor straffer, wreeder, en gieriger, gehouden, en zyn ook vry botter, om iets te begrypen.

Als zy ziek werden, en de dood voel len naderen, laten zy ieder zoo veel Priesters en Molla's haalen, als hun vermogen toelaat, die dan eenig hoofdstuk uyt den Coraan lezen, en God bidden, dat hy van die siekte weer op komen mag.

Ook bevelen zy aan zulke voor de dood

En in ha-
ren huys-
reyn van
meube-
len.

Pracht in
maaly-
den.

Onder-
standers.
Deze alle
zyn Moh-
ammedaan-
tusschen
Parans,
Mogol-
ders, en
Hindo-
estanders

Hoe 't
by hun
sterven,
en begraven,
toe-
gaat.

dood niet te vreezen, maar zich aan alle de Propheten, die hen voorgingen, te spiegelen, en voor al dog, om aan Mohhammed, en det waalf Apoitelen, te denken, en zich van hunne zonden door een beter leven te bekeren. Woorden, die goed zyn, maar daar zeer zelden zulke daaden opvolgen.

Als hy ziet, dat hy vast sterven moet, dan maakt zoo een zyn uiterste wil. By 't sterven van de man trekt de vrouw voor af haar huwelyks goed, volgens bedding, ten ware zy dat reeds by haar mans leven genoten, en men bewys met 4 getuigen daar af had. Daar beneven trekt zy, indien 'er kinderen zyn, $\frac{1}{2}$, en anders $\frac{1}{3}$ van den boedel; dog zoo 'er schuldemaars opdagen, kan zy niet meer, dan de helft van haar huwelyks-goed, trekken.

Indien 'er boven 't zelve nog iet verder overfchiet, krygen de ouders des mans (zoo zy beide nog leven, of anders de levende van hen) ieder $\frac{1}{2}$, en daar na de zoons van het overschot twee deelen, en de dochters een deel, alzo hunne Wet dit zoo gebied.

Met de malatenfchap van de vrouw gaat het zoo, gelyk als met die van den man, welke hare kinderen trekken; dog de man trekt, zoo 'er kinderen zyn $\frac{1}{2}$, en anders de $\frac{1}{3}$; dog als 'er geen kinderen, nog ouders zyn, dan mogen zy 't over en weder aan malkanderen maken.

Indien zy geen van beyden kinderen of ouders hebben, en zonder uiterste wil sterven; zoo eerst, by 's mans sterven, de vrouw haar huwelyks-goed, en $\frac{1}{2}$, en het verdre gaat aan zyne bloedvrienden; dog zoo de vrouw zoo sterft, trekken hare vrienden voor af haar huwelyks-goed, en dan nog de helft; maar de andre helft blyft voor hem.

By deze hunne uiterste wil geven zy net te kennen, en drukken klaar uyt, hoe veel kosten zy tot hunne hegraffenis willen besteeden, wat zy aan den armen willen geveeren, hoe veel slaven zy begeeren vrygemaakt, wat voor graf-steden, of Mesjdids zy willen gebouwd, en of zy ook een Pelgrimagic na Mekka voor zich willen gedaan hebben, alzo dit de levenden en dooden van hunne zonden reinigen kan.

Wie hun uiterste wil opsteld. Ieder een by hen mag zyn eige uitersten wil schryven, of ook, zoo hy wil, van iemand van zyne vrienden, van een Molla of van den Kazi, laten schryven, zynde het genoeg, als hy dit maar volgens de Wet opsteld, en 'er 4 getuigen byneemd, alzo 't anders niet geldden zou.

Het beginfel van deze hunne uiterste wil is (zoo de Heer Havart aantekend) aldus in het Arabisch:

Lof zy God, die dat leven en sterven, En die die magt heeft over al, wat 'er is; de die be oneyndelyke barmhertigheyd des Heeren, en onze groete, zy op den Seyid Mohhammed, en zyn zuiver geslacht. Den Lezer des geschrifts zy kennelyk, dat achtervolgens de woorden van God in den Coraan uytgedrukt, 't is u by geschrift bevolen, dat wanneer de dood iemand van u allen komt te naderen, het allerbeste, dat gy na uw dood kondet overlaten, een Testament is, voor uwe ouders en vrienden. Dit is een zaak, die zekerlyk by zuivre lieden moet werden nagekomen. En de overzetting, of verlichting op den Coraan, door den Profeet gemaakt, luyd als volgd: die sterft zonder uiterste wil te maken, zyn dood is een dood der onverftandigen. Het geluk, en gezicht Gods is gevallen op den Testateur, welke van herten bekend, dat 'er maar een God is, Mohammed zyn Profeet, 12 Apostelen, eene verryzenis, en een dag des oordels (dat hem ook van de getuygen, en schryver der uiterste wil, zoo hy 't vergeten mogt hebben, afgevraagd werd) en met vollen verstande getuyd zyn uiterste wil zoodanig te wezen; te weten, dat hy tot zyn uytvoerder des Testaments maakt N: N: om, wanneer hy uyt deze wereld zal verhuysft wezen, alles, wat in dit Testament geschreven staat, behoortlyk uyt te voeren, Name-lyk dit en dat, na zyn believen en fantafyen. En ter zyden zetten de vier getuigen hunne naamen, en merken, en dat zy zulks uyt de mond van den Testatur gehoord hebben.

Wanneer nu de zieke komt te ster-Hoeme ven, werd hy terftond op een plank na de gelegd, schoon gewasschen, gelyk ook dood va zoo een, die hem wiesch, zich daar na verder dan weder wascht en reynicht, alzo met hen handel t aanraken van een dooden iemand onreyn maakt. Daar na werd de doode nog drie-maal, eerst het hoofd tot aan den hals, dan met een holle hand over de regter, en daar na over de linker zyde, eerst met water (waar in de bladeren der Massang-of Bidara-vrugt vermengd zyn) en daar na met Camfer-water, en dan met enkel water, gewasschen, en ieder reuze werd daar op gezegt: ik wassche dit doode lyk op Gods bevel met dit, of dat water; en wanneer zy zoo verre gekomen zyn, trekken zy hem een dood-kleed aan, te weten, een stuk lywaat van 5 Cobidos, of anderhalf ellen, in welkers midden zy een gat voor den hals maken, en slingeren dit dan verder rondom het gantsche lichaam; waar nevens zy dan nog 4 Cobidos lywaat daar onder voor het onderlyf, en als tot een wasch-kleedje, nemen. Boven dit hebben zy nog een laken na de lengte van 't lyk, waar mede zy

't hoofd en 't verdre bedekken; dog alles is ongenacid, ten ware dat het laatst gemeld laken genacid moest zyn, in hoedanigen geval zy met een fyn rictje gaten maken, en daar door dan reepjens van 't lywaat steken, bindende dit zoo aan malkanderen vast.

Daar na bestryken zy 't voorhoofd, de palmen der handen, de twee voorste teenen, de knyen, en de borst des overledenen, met Camfer, een weynig op de rechter zyde, met wat aarde onder zyn wang, dat hem tot een kussen diend, zoodanig gefchikt zynde, dat hy, als hy weder opitaan zal, altyd ten eersten na het wessien zien kan.

Die 't gebed voor hem doen zal, staat dan ter zyden de borst des overledenen, zoo 't een man is, en anders aan haar hoofden-eind. Agter hem staan drie reyen lieden, en de bidder bid aldus hard op! *grootte God* (dat zy alle met hem uytgalmen; dog dan zegt hy verder alleen) *ik getuyge, dat de God, die in hout of steen gesneden werd, geen God is, maar alleen de eenige God, die geen gelyk heeft, dat Mohammed zyn Dienaar en Afgezant is; gezonden, om den regten weg in 't geloove te wyzen, ook op dat zyn geloove openbaar werde, en de vorige gelooven overtreffe, schoon de gene, die iets nevens God aanbid-den, het zelve contrarieren, en tegenpreeken.* Verder zoo besluyt hy zyn wensch met de woorden van *grootte God*.

Het tweede gebed luid aldus: *hooge verbeve God, stort uwe oneyndige barmhertigheyt over Mohammed, en zyne kinderen, gelyk gy voor dezen gedaan hebt over den Profet Abraham, en zyn geslacht; 't is zeker en waar, dat ieder uwe werken voor goed kend, en zegt, dat gy zuiver zyt.* Het einde dezes gebeds is even eens als dat van 't vorige.

De derde bede is deze: *Eeuwige God, vergeef de zonden der Muselmannen, (of der regten en vasten in 't geloove) 't zy dan mannen, of vrouwen, levende, of dooden. Geef ons die genade, dat wy hunne woetstappen ten goede mogen volgen, dat bidden wy, als die weten, dat gy zyt de gene, die onze gebeden verhoord, en macht hebt over alles, dat 'er is.* Het einde is gelyk bevorens.

De vierde bede voor den dooden is deze: *O onderhouder van alles! om dat deze overleden uw dienaar is, en de zoon van uwen dienaar en dienares, hy is voor u gekomen, gy zyt de beste van allen, die hen, die van verre by u komen, wel sult onthaalen; O Heere! wy weten van dezen dooden niets te zeggen, als alles goeds, maar gy kend zyne gelegenheyt beter, als wy. Dierhalven, o God! zoo deze doode in zyn leven vroom geweest is, vermeerder dan zyn staat hier namaals om zynen*

vroombedys wille, is by daarentegen godloos geweest, vergeef het hem, en vergader dit lichaam by de navolgers van Mohammed, die hy in zyn leven benind heeft; waar op hy dan weer besluyt met de woorden van grootte God.

Daar na werd hy op de schouderen, ^{Hoe hy} het zy door zyne vrienden, goede be- ^{begra-} kenden, of door zyn buuren, of ook wel ^{ven.} door lieden, uitdukkelyk daar toe befeld, na 't graf gedragen.

Nadat zy by 't graf gekomen zyn, werden de banden van het doodkleed losgemaakt, en 't lyk, met 't hoofd voor, en de beenen zoo vervolgens, in de aarde gelegd.

Dan werden 'er drie planken, een boven, en twee ter zyden, Kiifts-wyze gelegd, dog 't onder-lyf moet de aarde, en geen planken, raken. Daar op dan werd het graf gevuld, zynde de diepte van een gemeen mans lengte tot de schouderen toe. Men steld twee teekens 'er by, en daar na vertrekten alle de vrienden. Na dat nu deze 7 voetstappen 'er af geraakt zyn, koomen die twee Engelen, Nikkeren Monkir (van welke de eerste, de verbieder van 't quade, en de tweede, de vreezelyke genaamd werd) in zyn graf, die hem vragen: *Wie is uw God, uw Profet, uw Boek, uw geloof, uw bid-*

plaats, en wat hebt gy goed, of quaad ge- ^{En wat} ^{hem van} ^{twee En-} ^{gelen in 't} ^{graf} ^{voorge-} ^{houden} ^{werd.} *daan? Het lyk, waar in de ziel dan tot in 't midden des lichaams gekomen is, antwoord, als of hy in een droom was, na behooren, en zoo dit antwoord goed, en met des Engels vrage overeenkomende*

*is, dan dragen zy zyn ziel op zekere plaats, daar hem een koel windeken uyt het Parady bewacjen kan; dog zoo het quaad is, werd hy gebracht, daar hem slangen, adders, draeken, en diergelyke dieren quellen; ook is het de gewoonte (zoo 't vermogende lieden zyn) dat 'er een schrift-geleerde by het graf, en een ter plaatze, daar de doode overleden is, van den 3. tot de 40. dag, 's morgens en 's avonds, vervolgens den Coraan leest, en steeds roept: *Het goede, dat in dit boek is, dale op den overledenen.**

De derde dag na zyn overlyden werd 'er brood, ryft, zoetigheyt, en vrugten (dat ieder na zyn vermogen doet, aan arme lieden by 't graf omgedeeft.

Op den 7. dag geven zy zoppen, en natte kost, den 10. 20. en 40. dag weder drooge kost, gelyk te voren, terwyl de verzadigde armen, tot een dankzegging, den dooden veel rust en vrolykheid toewenschen.

De bloedvrienden dragen geen rouw; ^{Hun} ^{rouw} ^{over den} ^{dooden.} en in drie dagen werd 'er in 't huis van ^{Ook} den overleden geen spys gekookt; dog ^{dooden.} zy werd van buyten gebragt.

Ook houd zich de man, fatsoens halven, zoo hy dat eenigzins zoo sehikken kan, drie dagen in huis, dog zoo hy van zyn Heer eer geroepen werd, gaat hy uyt!

De vrouw zal, zoo ras haar man dood is, de glaze arm-banden (die zy hier gemeenelyk dragen) in stukken breken, en wegwerpen, en, zoo 't goude zyn, die in haar kist bewaren.

Den hals-band van goud, of peerlen, bloed-kraalen, of iet anders, doen zy dan ook af, en niet weer aan, voor

dat zy hertrouwd zyn; alzoo het een vast teeken by hen is, dat een vrouw, met een hals-band, getrouwd is, en een man heeft.

By aldien de weduwe noit hertrouwen wil, dan draagd zy altyd witte kleederen.

Dit nu is wel het voornaamste en wezentlykfte, dat wy van den Gods-dienst der Mooren alhier te zeggen hadden; waar mede wy dan dit hek zullen sluiten.

Van den GODS-DIENST der CHRISTENEN.

V Y F D E H O O F D - S T U K .

*V*An den Gods-dienst der Christenen. Van de St. Thomas-Christenen. En hun oorsprong. *Andre verbaalen hier af. De Roomsche Gods-dienst, neemt hier 1562. een aanvang, moeite, die de Bisschoppen, van Rom en gezonden, hier hebben gevonden; 1660, en 1709. nog. Kerken, hier door de Rooms-gezinden gebouwd. In St. Thome. En in Golconda. En by de Franschen op Poedesjeri.*

Van den
Gods-
dienst der
Christe-
nen.

NAdat wy van den Heidenschen en Mohammedaanschen Gods-dienst, die op deze Kust beleden werd, gesproken hebben, zal het tyd werden, dat wy nu ook van den Gods-dienst der Christenen, die men alhier beleid, spreken.

Gelyk als van ouds, alzoo vind men ook hier nu nog drierlei Gods-diensten, te weten, die van de St. Thomas Christenen, den Roomsch-Katholyken, en den hervormden Gods-dienst, waar by in een later tyd nog een vierde te weten, de Lutheraansche gekomen, hoewel die daar in vergelyking van de andre van weinig belang is.

Van de St. THOMAS-CHRISTENEN.

Van de
St. Tho-
mas
Christe-
nen.

De oudsten van allen zyn de St. Thomas Christenen. In 't Koninkryk van Bisnagar, en wel op de Kust van Choromandel, tusschen Sadrspatam en Palaeatte, ontrent het dorp Maripakom, plagt in oude tyden een aanzienelyke koop-stad te zyn, Maliapoer genaamd. Zy lag op de zelve plaats, daar 't vlek St. Thomas (dat nu al mede een puinhoop is, gelyk wy getoond hebben) plagt te leggen.

De reden, waarom deze plaats naderhand St. Thomas genaamd wierd, is by alle de schryvers niet een en de zelve. Zy zeggen, dat, ten tyde, wanneer de Apostelen uitgezonden wierden, om het Euangelium door de ganse wereld te prediken, Thomas, om zyn ongelooft na Indiën Perfen, en Meden; volgens Ruffing L. 2. c. 8, en L. 2. c. 5.

zynde na hun zeggen te Esseda, in Mesopotamien, martelaar geworden) afgezonden is, hoewel dit by allen niet doorgaat. Andre geven voor, dat hy eerst op 't Eiland Zocotora, aan 't Zuid-einde van 't roode Meir, en van daar al verder na Indiën gekomen, alwaar hy eerst op Cranganor aangeland is, daar hy vele Heydenen tot het Christendom bekeerd zou hebben. Van daar vertrok hy na Coylang, en dus al verder op de toppen van 't gebergte van Balilagate (dat de Kust van Malabar van de Kust van Choromandel scheid) na Choromandel, van waar hy nog al verder, en na China een reyze gedaan, maar daar hy niet veel uitgeregt heeft, weshalven hy weer na Choromandel gekeerd, en op Maliapoer aangekomen is, alwaar hy zig wel nedergezet, maar door de bitterheid der Bramines mede niet veel gevorderd heeft.

Hy verzogt eindelyk van den Koning van Bisnagar (toen nog Narfinga genaamd) een plaats, om 'er een Kapel te bouwen, ten einde daar in zyn gebeden aan God op te offeren, en om aan de ingezetenen dezès lands te leeren, hoe zy den waaren God dienen mochten.

Dit werd hem door bestel en raad der Bramines geweigerd; dog daar quam een groote itam van cenboom in de mond van de rievier der stad dryven, waar door geen vaartuigen daar in of uit konden komen, 't geen groote nadeel aan den handel van deze stad gaf.

De Koning dede een groote macht van volk,

En hun
oorsprong.

volk, en wel 3000 Olifanten, daar aan arbeiden, om dien ſtam 'er uyt te krygen; maar alle de mocite dezer menſchen en dezere groote dieren, en alle de beſweeringen der Bramines waren te vergeefs, weshalven die Vorſt een groote belooning aan dien genen beſloofde, die dit ſtuk houts zou weeten van daar te krygen.

Hoe nu Thomas, dit alles vernomen hebbende, na dezen Vorſt ging, en aannam dezen ſtam alleen weg te arbeiden, verzoekende, tot zyne belooning, niet anders, dan van dit hout een Kapel te mogen maken; als mede hoe de Koning hem dit wel toe ſtond, dog hoe hy en zyne Bramines 'er de ſpot mede dreven, alzoo zy 't voor onmogelyk hielden, dat een man alleen een balk, waar aan zoo veel menſchen; en Olifanten te vergeefs gearbeid hadden, van daar zou arbeiden, met het verdre daar toe behoorende, en hoe dit egter door Thomas alleen met zyn gerdel 'er aan te binden, uitgevoerd is, hebben wy in 1. Deel fol. 75. al klaar aangewezen.

Men zegt 'er by, dat hy toen ook een ſteenen kruis daar op ſtrand zette, van 't welk hy voorzegt zou hebben, dat, als de Zee dien ſteen bekabbelde, 'er dan uyt verre Landen witte menſchen komen zouden, om de Chriſten Gods-dienſt hier, en elders in Indiën, uyt te breiden. Verdichtzelen der Portugeezen, om de wereld wys te maken, dat dit by hunne komt in Indiën vervuld is.

Thomas ondertuffchen met zyn leere voortgaande, bragt het door de zelve, en zyne verdre wonderdaaden zoo verre, dat hy niet alleen veel van die Kuſt-Heydenen en Jentiven, maar zelf ook den Koning des Lands, en een menigte van zyne grooten bekeerde. Dit verbitterde de Bramines zoodanig, dat zy hem, hunnen volſlagen val anderzins in 't korte te gemoet ziende, nu voornamen ten eerſten uyt de wereld te helpen. Zy zochten dit eerſt uyt te werken, met hem de dood van zeker kind op te tichten; dog hy verwekte dit kind uyt den dooden, en 't zelve wees den moordenaar aan, en verontſchuldigde hem. Eindelyk egter hebben zy hem (zoo zommige willen) met een Lancie, of, zoo andre willen, met een pyl, als hy boven op een hoogte of op zekere ſteen ſtond, doorregen, hoewel het gemeenſte gevoelen is, dat zy hem, terwyl hy tot Maliapoer (in 't Rooms Martelaars boek Calamina genaamd) in zyn Kapel, op zyn knyen leggende, God bad, van agteien doorſteeken, of, zoo andre willen

(hoewel dit wel te zamen gaan kan) geteenigd hebben. Veel andre wonderlyke zaaken vertellen 'er de Portugeezen af, die Baldeus in zyne beſchryving van Malabar. Fol 131 aanteekend.

Men ziet dit geval, in veel Kerken en andere plaatzen van Indiën, dus afgebeeld. Ook zeggen zy, dat alle de nakomelingen van die gene, die St. Thomas dus gedood, of wel hem en zyn leere niet geloofd hebben, met zulken vloek van God geteekend zyn, dat zy alle met een bom-been, en met een zeer dikke voet geboren werden, dat van de knye af tot beneden aan, of in de voet, als de poot van een Olifant van dikte is, terwyl men aan het andre been niets ter wereld merkt, en zonder dat het hen ook aan hun gezondheid, of gang, eenige ſehade toebrengt, dan alleen, dat het hen (gelyk men wel denken kan) zeer miſſtaet. Andere, die beter redenkavelen, ſchryven dit ongemak aan de vogtigheid des lands, en aan de ſtrenghe nacht-koude, die men hier heeft, of aan veel verkoelende vrugten, toe, maar dat zou doorgaan, en aannemelyk zyn, als men dat aan allerlei zoort van menſchen hier beſpeurde, dat men egter niet ondervind, waarom ik vaiſt ſtelle, dat hier af een andre reden moet zyn, en dat het aan een zeker geſlacht van menſchen eigen is, die zoo voortgeteeld werden, en die dat al in 't Zaad van ouders tot ouders verkregen hebben, gelyk men meer quaalen heeft, die van de ouders tot de kinderen overgaan.

Ondertuffchen is de ſtad Maliapoer metter tyd vergaan, en op die zelve plaats is naderhand door de Portugeezen een vlek gebouwd, dat zy St. Thomas, ter gedagtenis van hem, genoemd, en waar by zy een Kerk van gehouwen ſteen, ter plaats daar de Kapel en 't graf van St. Thomas ſtond, gevoegd, gelyk zy de deuren ook van 't hout van de voor-noemden boom gemaakt, en in die kerk zyn gebeente (altoos zoo zy voorgeven) nog langen tyd bewaard hebben.

Gelyk 'er nu veel menſchen in Pelgrimage derwaards gingen, om deel aan de wonderdaaden, die nog dagelyks daar voor vielen, te krygen, alzoo ſneden ook veele eenige ſtukjens van het wonderdadig hout van deze Kerk-deuren, om die in gout te laten zetten, en deze zoo om den hals, of elders, als een heilgdom en beſchermmiddel, te dragen. Dit bygeloovig afſnyden van ſtukken van die deuren ging eindelyk zoo grof, dat de beſtierders van dit vlek (wilden zy die ganſche deuren niet zien wegfnyden) zig eindelyk genoodzaakt vonden, om de zelve (of 't overſhot

der zelve) vol spykers te doen slaan.

Men wil, dat de St. Thomas Christenen van ouds ook een jongeling, op een Afgodische wyze ter eere van dezen Heilig opgeofferd hebben, die in 't nieuw gekleed, met wortels gezuiverd, voor 't graf van dien Heilig gebragt wierd, en nadat zy een drank van 't bloed van een onschuldigen gemaakt, gedronken hadden, wierd hy in 't wit gekleed, met pypen en sluiten door de stad, en van de Priesters na zekere plaats geleid, daar zy hem, na verzogt te hebben van dan harer te willen gedenken, gekeeld hebben, waar door dan zyn geslacht edel wierd. Een vuile gewoonte, die eindelijk afgeraakt, en nagelaten is.

Andre geven voor, dat St. Thomas niet alleen door de Bramines, maar ook met toestemming van den Koning Sagam (dien zy daar toe hebben weten over te halen) vermoord, toen te Maliapoer begraven, en dat zyn gebeente van daar na Edessa in Mesopotamien, en van daar na Europa en na Ortonc in Poville vervoerd is. De Jesuïet Maffæus zegt, dat het in zyn tyd van St. Thomé na Goa zou gebragt zyn. Toen hy gedood wierd, bad hy voor een kruis, 't welk te Maliapoer in een kleene bid-plaats van St. Thomas in een steen gegraveerd was, welke plaats 1547. afgebroken is.

Anderen weder zyn van oordeel, dat St. Thomas hier wel geweest is, en de grond van de Christelyke leere hier gelegd heeft; maar dat ettelyke jaaren 'er na egter de ware leere weer verbasterd wierd, tot dat ontrent na twee honderd jaaren de Grieksche Wysgeer, Panthenus, gekomen is, die op die gronden voortgegaan, en waar door de kennis van deze Heidenen in den Christen-Godsdiens merkelyk vermeerderd is.

Andere spréken sterk van een Syrier, Mar Thome, die hen Leeraars uyt Syrien zou beïeld, en die op Cranganor, en op andre plaatsen van Malabar, veel dienst in 't verbreiden van de ware leere gedaan zoude hebben; hoewel andre meinen, dat hy de eerste was, die gelegenheid gegeven heeft tot verbastering der zuivre leere, met Priesters uyt Syrien en Babylonien (daar niet dan Nestoriaanen zyn) derwaards te ontbieden.

Nog veel meer nam dit toe, na dat (ontrent 300 jaaren 'er na) een ander Christen-Wysgeer, Meropius genaamd, en een Tyrier (zoo Euzebius zegt) van geboorte, met twee jongelingen, neeven, Frumentius en Edesius genaamd, na Indiën getrokken was, alleen om die vreemde landen, na 't voorbeeld van den Wysgeer Metrodorus (die dat kort te voren gedaan had) eens te gaan bezien.

Meropius, zyn lust met deze landen te bezien geboet, en nu genegenheid hebbende, om na zyn land te keeren, wierd in zyn schip van de Casubiërs (zeker volk in Bengale, dat toen nog onder Pegu stond) voor de stad Casubi overvallen, en jammerlyk met alle de zynen vermoord, dog die twee Jongelingen alleen wierden verhoond, en voor den Koning van Casubi gebragt, die een byzonder welgevallen in hun wezen vindende, hen niet alleen 't leven schonk, maar van Edesius zyn schenker, en van Frumentius den opsiender van zyn huis, of zyn Hofmeester, maakte.

Het verdre met hen daar voorgevallen, kan men al mede in ons eerste Deel van dit werk fol. 75. zien.

Na de tyd van Frumentius hebben de Christenen in dit land hunne leere nog al zuiver gehouden; maar zedert dat zy eenige Leeraars uyt Armenien van tyd tot tyd door bezorging van den Patriarch bekomen hebben, is de zuivre leere verbasterd, niet alleen in die landen; maar de leer dezer Priesters, uyt Armenien gezonden, is metter tyd ook na St. Thomas overgewaeid.

De leere nu dezer oudste St. Thomas Christenen, schoon in hun begin zuiver, verschilde van ouds zeer veel van de Roomse, en quam 'teenemaal met de dwaal-leere van Dioscorus, en van Nestorius (die wel eer Bisschop van Coustantinopel was) over een.

Deze loochende de vereeniging der twee naturen in Christus ineenigheid des perzoons; dog zyn gevoelen wierd 431. in 't Concilie van Ephesen, onder Keizer Theodosius de jonge, gedoemd.

Eenige van hun gevoelens zyn wel niet quaad, maar eenige helden geheel en al na die van Griekze kerk, gelyk zy ook de zelve wel meest in hunne Kerkgebaaren, en plegtlykheden, plagten te volgen, en de dienst in de Chaldeeche of Syriëche taal waar te nemen.

Zy verwierpen den Beelden-dienst, 't vagevjer, en de transubstantiatic, zy stonden hunne Geestelyken 't huwelyk, dog niet ten tweedemaal, toe, en bedienden de Misse op de wyze der Griekze Christenen, met brood en wyn, en by gebrek van 't laatste, met iets, dat daar naaft aan komt, te weten, Rozyen-water, zy doopten geen Christenen, dan op de 40. dag, ten zy in tyd van nood, en hadden meer andre gebruiken, die Baldeus mede aanteekend.

Die van de Roomsche Kerk, en de Portugeezen daar zynde, hebben veel moeite van tyd tot tyd aangewend, om de zelve met hen te vereenigen, en onder de gehoorzaamheid van den Paus te bren-

Andre
verhaa-
len
hier af.

brengen, dat zy zeer dikwils geweigerd, en lang tegen geftaan hebben.

Het zy nu daar mede verder zoo 't wil, 't is zeker, dat zich deze St. Thomas Christenen in Indien, en vooral op Malabar, zoo uitgebreid hebben, dat men nu op die laatst gemelde Kust alleen vyf en zeventig Kerken heeft, zoo zeker geleerd Hoog-leeraar uyt hunne berigten zegt, die zich St. Thomas Christenen noemen, en voorgeven nog schriften van dien Apostel onder zich te hebben, waar na zy hun leven richten.

Van den ROOMSCHEN GODS-DIENST.

Linschoten zegt, dat in zyn tyd (wat voor 1583) een van hunne Bisschoppen over land uyt Indien na Romem getrokken was, en zich aan de Roomse Kerk onderworpen had, mits dat zy hunne oude Kerk-gebaren (dat hen de Paustoffend) zouden mogen behouden. Dit is eigentlyk 1562. geschied.

Wanneer dan de Aarts-Bisschop van Goa na die tyd een Kerk-vergadering van de ganfche Land-voogdy, of van alle de kerken onder 't gebied des onder-Koning van Goa, beriep, wierd zedert nevens de Bisschoppen van Koetsjen, Malakka, en China ook den Aarts-Bisschop van St. Thomas daar mede beschreven; dog deze wilde nooit eenige verandering van de Kerkelyke plegtykheden, onder hen gebruikelyk, en die men dagt metter tyd wel veranderd te zullen krygen, dulden.

Na de dood van dezen Aarts-Bisschop heeft men zynen vervanger in een Kerk-vergadering te Diamper, niet verre van Malipoer, of St. Thomas, 1599 door den Aarts-Bisschop van Goa belegt, zoo verre weten te brengen, dat hy het ge-loove van Nestorius, mitsgaders de Patriarch van Muzal, of Ek-Miazin in Armenien, volflaggen verworpen, en zich geheel en al aan de Roomfche kerk overgegeven heeft, gelyk wy hier na breeder zullen zien.

Deze St. Thomas Christenen wonen in een groote menigte op de ganfche Kust van Malabar, en voor al in Coetsjen, Cranganor, Coylang, Trevancor, en ook op de Kust van Choromandel hier en daar verspreid. Schoon nu de St. Thomas Christenen zich aldus meest aan den Roomfchen stoel onderworpen hebben, zyn 'er egter nog veele van die oude Nestorianen, die zich een hoofd uyt de Inlanders verkoren, en die zig, zelf tot nog toe, altyd zeer bitter tegen de Roomfch-gezinden aangekant hebben.

Om daar van een netter denkbeeld te hebben, kan men dit verder uyt de grond,

zoo als ons de Heer de la Croze dit in zyne Histoire du Christianisme des Indes opgeeft, en tot welke wy den Lezer wyzen, nalezen.

De Heer Baldeus verhaald ook een geval hier af, in zyn tyd nog met eenen Bisschop der St. Thomas Christenen, door den Paus Alexander de VII. van Romem 1660 den 16 Januari derwaards gezonden, en Josef de Sancta Maria genaamd, voorgevallen, tegen den welken zich, zoo de Portugeezen, als wel byzonder zeker Inlander, en Hoofd de-zen oude St. Thomas Christenen, die met Nestorius Leer houden, zeer drif-tig (gelyk wy gezien hebben) aankante-den. Nadat nu de Patriarch der St.

Moeite die de Bisschop-phen van 't Romem hier hebben gevonden 1660.

Thomas Christenen op Malabar overleden was, quam zich hier weer een Nestorianaan, Hoofd-opziender tot Ninive, van den Patriarch van Bagdad gezonden, indringen, waar tegen zich de Bisschop Maha Thomas zeer ieverig aankantede, en brieven 'er over aan den Patriarch van Antiochien schreef.

Het heugd my, dat ik tot Leiden over eenige jaaren van zeker vriend, gelyk mede tot Utrecht van den hoog-Lecraar, de Heer Reeland (Zalr.) verstaan hebbe, dat de laatst-gezonden en op Malabar aangekomen Bisschop der St. Thomas-Christenen weder die zelve moeite met die Nestorianaanze Inlanders ontrent 1709. gehad heeft, alzo die hebben weten te bewerken, dat men hem daar geenzins heeft willen erkennen.

Hier op is hy te rade geworden, dit by verscheide brieven aan den Patriarch van Antiochien (die alle de Geestelyken herwaards zend, en hun Opper-hoofd is) bekend te maken, om van daar te bewerken, dat hy hier mogte erkend werden.

Eenige van deze brieven zyn over Per-sien en Armenien te land verzonden, en een der zelve is met de Heer Adam van der Duin, gewezen Bevel-hebber van Malabar (die 1709. na 't Vaderland vertrok) mede gegeven, om die uyt Hol-land, nazyne aanlanding, te doen voortbestellen daar 't behoorde. Deze brief, in de Syrische taal geschreven, is in de hand van verscheide Geleerden, en, na verloop van eenigen tyd, ook in handen van den hoog-Leeraar in de Oosterfche taalen tot Leiden, de Heer Carolus Schaaf, gekomen, dieden zelve in anderhalven dag uyt het Syrisch in 't Nederduitsch voor de Heer van der Duin, en ook voor andre, in 't latyn vertaald heeft, voor welken dienst de Heer vander Duin den Originelen Synfchen brief aan zyn Ed: ge-lchonken heeft, dat zyn Ed: ook verder

De Roomse Gods-dienst, hier 1562. een aanvang.

aanleiding gegeven heeft om aan dien Bisschop een brief in 't Syrisch te schryven, om nader kennis met hem te maken.

Uyt een brief van Malabar 1714. door de Deensche Missionarissen geschreven; bleek, dat de St. Thomas Christenen aldaar nu 2 Bisschoppen, een voor 't volk om de Zuyd hadden, Mar of Maha Thomas genaamd, die van de tyd van Alexis de Menezes af altyd zeer sterk den Roomzen stoel aangehangen hebben, en deze schynd de vervanger van Alexander de Campo, welken Joseph de St. Maria Confacree-de, geweest te zyn.

De ander, die 't bewind over de Kerken om de Noord had, was Mar Gabriel genaamd, een Syrier, 1707. daar op die Kust gekomen, en volslagen Nestoriaans, en door Elias, Patriarch van Mozul of Bagdâd derwaards gezonden. En deze 2 prelaten leefden in een gedurige scheuring en twist met malkanderen. Dit ziet men nader inde voornoemde brief, 1709. door Maha Thomas geschreven, en 1714. te Leiden gedrukt, zoo als die door den Heer Schaaf met een voorreden uytgegeven is.

Hocwel nu veelen van deze St. Thomas Christenen van ouds her zuiver, en naderhand Nestoriaansch, en toen weer neest Roomsch-gezind geweest zyn, zedert zy zich met die kerk vereenigd hebben, schynd het my echter toe, dat, alzoo hun Bisschop niet door den Paus van Romem (dat egter geschieden moest, zoo zy onder hem stonden) noch door den Patriarch der Nestorianen van Mozul of Bagdâd; maar door dien van Antiochia gezonden werd, zy in hunnen dienst en kerk-gebeerden meer na die dezer Syriërs dan wel van de Roomsch-gezinden, hellen, en nu met die van 't Pausdom nog merkelyk verschillen; hocwel ik oordeel, dat wy hunnen dienst nog in den grond niet recht kennen; waar toe ik hope dat de Heer hoog-Leeraar Schaaf metter tyd, door brieven-wisseling met dien Bisschop Maha Thome, ons meer licht toebrenge zal, 't geen dan allengskens noch verscheide andre zeer goede zaaken zou kunnen uytwerken, gelyk my zeer waarschynelyk voorkomt uyt de brief door de Heer Schaaf aan dien Bisschop geschreven, en die zyn Ed: my, nevens de Brief dezès Bisschops aan den Patriarch van Antiochien, Ignatius, met hnnne latynsche vertaling heeft gelieven toe te zenden.

Gelyk dit het alles is, dat wy van deze St. Thomas-Christen alhier zeggen kunnen, alzoo ziet men hier uyt ook, dat de zelve, zoo als zy van ouds Nestoriaans gezind waren, 'er nu nog, en dat eenige

der zelve ook Roomsch-gezind, en tot nog toe daar zoo in wezen zyn.

By de komst der Portugeezen, die toen al lang in Indiën geweest waren, maar die daar een Geestelyk Ryk uyt den hunnen tragten op te richten, is die Roomsche Gods-dienst daar nog sterker voortgezet, zedert dat zy op de oude plaats van Malia-poer het vlek St. Thomé gebouwd, en op den berg el Grande Monti (daar men met 96 groote breede steene trappen op klimmen moet) ook een vierkant kerkje ter eere van Koning Emanuel 1514, en ter eere van St. Thomas, geslicht hebben.

De kerk is klein, net, en zeer beknopt; dog zy heeft geen inkomen van den Koning van Portugal, en zeer weinig uyt Goa, zoo dat de zelve meest van deze en gene Godvrugtige vrouwen (die uyt eerbied en yver deze trappen op hare knyen opkruipen, en voor 't beeld van den Apostel hare gebeden uytstorten) en ^{In St.} ^{Thome} van eenige andren, daar komende, tot onderhoud der Priesters gevonden, en ingezameld moet werden.

Deze kerk kreeg, na de verdelging van 't vlek 1674. a 1675, meer aanzien, alzoo toen alle Christenen van dat geloove daar omstrecks derwaards ter Misse quamen.

Men had 'er 1681. nog twee Priesters, de een een Portugees, die zich den Bisschop nocmen liet, hoewel hy naelyks zoo veel latyn kon, dat hy in staat was, om de Mis te bedienen.

De ander was een Franschman van Poedejeri, daar gekomen, om het Malabaars te leeren. Dit was een geleerd, door en door belezen, zeer zedig, en ieverig man, zyn gczelschap zeer wel weerdig, en zeer veerdig in de latynsche taal.

In de stad Golconda is ook een nette ^{En in} kerk, aan Maria toegewyd, alwaar ook ^{Gol-} ^{Conda.} een Priester is, om die te bedienen, die 600 ducaaten van den Koning van Golconda trok, om dus meer menschen, ofte Portugeezen, derwaards te lokken, en in zyn dienst te krygen; dog, by 't verval van dit Ryk onder den Mogol, is dit afgeraakt, en nu moet die Pater van die geneu bestaan, die deze kerk komen bezoeken, die hem pas een halve Ryxdaalder, of wat meer, ter maand toelagen, waar van hy niet zou kunnen leven, zoo hem van Goa geen onderstand gedaan wierd.

Buiten Goleonda is nog een kerk, die over lange tyd al oud, vervallen, en klein was.

Ook is de opgang der Rooms-gezinden, voor al zedert wy hen hier omstrecks over al uytgeboend hebben, hier

niet

niet zeer groot geweest, en is ook nog den Roomschen Gods-dienst oeffenen, zoo gering, dat wy daar niets verder van behoeven wy niet aan te halen; dog stelden zeggen konnen. den Roomscben Gods-dienst oeffenen, behoeven wy niet aan te halen; dog stelden vast, dat zy dit van den beginne af, dat zy zig hier neder zetteden, gedaan hebben.

En by de Franschen op Poederjcri.
Dat die van de Fransche Natie op Poederjcri, de plaats van hun verblyf, mede hebben.

SESDE HOOFD-STUK.

Van den HERVORMDEN GODS-DIENST.

Van den hervormden Gods-dienst. *Van den Hervormden Gods-dienst. De Dienaars des Goddelyken woords, op Pal-leacatta. D. Follinus 1625. D. Molinæus 1627. D. Heunius 1632. D. Rogerius. 1632. D. La Doffa 1642. D. Merlinus overleden, en D. a Breyl 1645. in zyn plaats hier gebouden. D. Frontenius. 1654. D. de Pape 1672. D. Koop a Groen. 1681. D. Bakker. 1687. D. De Mey. 1688. Predikanten van Nagapatam D. Baldæus en Frontenius. 1660. D. Kruyf. 1662. D. De Pape. 1665. D. Maxwel. 1672. D. Bofch. 1677. D. Ruterus. 1683. D. De Mey. 1690. D. Clement. 1690. D. Groenewoud. 1706. D. Slangen berg 1710. D. van der Vorm. 1713. D. De Jong. 1717. Lyst der Palleacatzc Predikanten. Lyst der Nagapatamze Predikanten. Van de Lutberaansche Gods-dienst. De Koning van Dene-marken zend 1705. twee Sendelingen, Ziegenbalg, en Plutseho, na Oost-Indien. Die aan de Kaap der goede hope, en tot Trangebbaar, komen, en hun bericht van daar. Hoe zy 't Portugees, en Malabaars, ieder volgens 't lot leerden. Voornaamste hinderpaalen, ontrent hun, dienst. Hadden een school opgericht. En een kerk op 'Trangebbar gebouwd. Hoe veel nieuw-bekeerden 'er waren. Zy klagen sterk over deze brood en Ryf-Christenen verdre berichten. Het N. T. in 't Portugees overgezonden. Schoulen, door hen opgericht. Overzetting van 't O. T. in 't Malabaars ondernomen. Verder berichten. 1713. wegens 't getal en behandeling der Macauwze Vaders, afgekeurd by de Chineezzen. Hoe de Jesuïeten te Macao St. Xavier boven Christus, en de Apostelen, verheffen. Druk-pers, Malabaarze letters, en drukkers bekomen. En exemplaren van 't N. T. in 't Portugees. 1714. een Sociteit te Coppen-hage opgericht. Het N. T. was in 't Malabaars afgedrukt. Kapellaanen nu tot Bombahi, en Calicoet. Kerken tot Trangebbaar. Hope van Ziegenbalg, om 't leven der Malabaarze Koningen te bekomen. Ziegenbalg 's vertrek na Europa, en hoe hy daar ontfangen is. Zyn dood, en die van D. Grundler. Andre Missionarissen.*

Schoon de E. Maatschappy hier al settelijke jaaren gehandeld had; heeft men egter hier geen ordentelyke kerk, of geen vaste Gemeinte, nog dienaar des Goddelyken woords, onder de belyders van den hervormden Gods-dienst voor 1625. gehad, weshalven wy van dien tyd een aanvang maken, en de dienaars, die hier vervolgens gekomen zyn, zullen opnoemen, 'er nog byvoegende, dat 'er eenige tot Palleacatte, en eenige te Nagapatam, geplaatst geweest zyn.

korte hope had van 't H. Avondmaal ook te zullen bedienen; maar den 23. April dezcs jaars komt hy al als overleden voor.

Ao. 1627. den 4. Februari,

Is tot Batavia in zyn plaats herwaards beroepen D. Nicolaus Molinæus, die ook eenige tyd daar na hier gekomen is. Hy vond hier 1000 Christenen, dog maar 45 a 50 Ledematen, die belydenis van den hervormden Gods-dienst gedaan hadden. Deze Heer heeft hier als een wakker en ieverig man zyn dienst in de Nederduytsche, en in de Portugeesche taal, waargenomen tot in 't laatst van 1632. dat hy na Batavia vertrok, daar hy den 3. Februari 1633. verschenen is.

Ao. 1632. den 6. Mey.

Is D. Justus Heurnius, door een groote drift der hooge Regeering van Indien voor dien tyd tegen zyn Eerw., voor een springtogt herwaard, en in Augustus weder van hier na Batavia gezonden, alwaar hy den 2. September aangekomen

De dienaars des Goddelyken woords, die gelegen hebben op PALLEACATTE.

Ao. 1625.

Is na Palleacatta van Batavia gezonden D. Joannes Hermansfoon Follinus, en daar ook behouden aangeland, van voornemen, om daar de eerste kerk der hervormden op te richten.

Ao. 1626. den 19. Februari.

Schreef hy ook na Batavia, dat hy hier een kerken-Raad aangeveld, en in 't

komen is, hebbende weynig gelegenheid gehad; om hier iets van belang te berichten.

Den 17. September.

D. Rogerius
1632.

Is D. Abrahamus Rogerius door den Kerken raad van Batavia herwaards, in de plaats van D. Molinaeus, (die hier 5 jaaren in 't Portugees gepredikt had) beroepen, en doorlaatt-gemelden Heer hier ook niet lang daar na gekomen zynde, bevestigd.

A^o. 1636. den 12. Juni.

Bleek, by schryvens van hier, van den 9. Januari, dat D. Rogerius nu al begonnen had Portugees (waar van men den 14. December 1634. al toezegging bekomen had) te prediken, en dat zyn Eerw: zich ook verder in het Mala-bars oeffende.

A^o. 1637. den 10. Augustus.

Bleek, dat D. Rogerius, tot nu toe nog maar donderdags in 't Portugees gepredikt hebbende, dat voortaan ook 's zondags na de middag doen zou, alzoohy zich nu in itaat vond, om dezen dienst, nevens den Nederduitschen, volkomen waar te nemen.

Zyn Eerw: bleef hier tot 1642, quam den 3. November op Batavia, vertrok na 't vaderland, en stierf 1647. tot Gouda, na dat veel dienst aan de kerke, en aan de wereld gedaan had.

A^o. 1642. den 26. Mey.

D. La
Doffa
1642.

Is D. Carolus la Doffa, in D. Rogerius plaats herwaards beroepen, kort daaraan hier na toegezonden, en 'er ook behouden gekomen.

A^o. 1644.

Klaagden die van Palleacatta sterk na Batavia over D. La Doffa, en verzogten een ander dienaar in zyn plaats, alzoohy reeds van hier vertrokken was, gelyk hy den 4. April ook zelf in vergadering tot Batavia verscheen. D. Ficiens, met de vloot na Goa gezonden, gierde hier mede aan, om na de zaaken van D. La Doffa te vernemen.

A^o. 1645. den 13. Januari.

Schreven die van den kerken-Raad alhier aan die van Batavia, dat zy (om niet verlegen te zyn) D. Joannes a Breyl, anderfins na Punto Gale, op Ceylon geschikt, hier gehouden hadden, alzoohy D. Merlinus, die men haar toegezonden had, overleden was.

Ook vond men, by nader besluit van den 19. Junius, op Batavia goed, dat zyn Eerw: op verzoek dezer Gemeynthe hier blyven zoude.

A^o. 1650.

Vertrok zyn Eerw: voor een springtocht na Batavia, alwaar hy den 9. Mey in vergadering verscheen, zey niet geerne

weer herwaards te willen, zoo lang 'er de Landvoogd, die 'er nu was, bleef; dog in dit zelve jaar quam 'er een ander, en daar op vertrok hy weer herwaards, daar hy tot 1654. bleef.

A^o. 1654. den 27. April.

Is D. Fredericus Frontenius herwaards door de kerken-raad van Batavia beroepen, in Julius vertrokken, en eenige tyd daar aan hier gekomen.

D. Frontenius
1654.

A^o. 1658.

Wierd Nagapatam door de onzen veroverd, en zedert de gemeynthe aldaar van 1660, den 14. Julius, door zyn Eerw: en door D. Baldeus te zaanen, tot 1662., dat D. Kruyf daar quam, waargenomen; dog om dit werk hier ordentelyk te behandelen, zullen wy naderhand in 't byzonder van de Nagapatamze dienaars des Goddelyken woords sprcken.

D. Frontenius is hier tot 1671. gebleven, en ook overleden, waar van men den 12. October des zelve jaars op Batavia berigt, by schryvers van hier, kreeg.

A^o. 1672.

Is hier gekomen D. Nathanael de Pa-D. De pe, die hier (zoo de Heer Baldeus in Pape zyne beschryving van Choromandel 1672. fol. 155, zegt) zich als een zeer yverig man in 't werk van zyne bediening gedragen, en aldus hier tot 1680. gelegen heeft, op welke tyd hy na Batavia vertrokken, gelyk hy daar ook den 27. Mey in vergadering verscheenen is.

A^o. 1681.

Quam hier D. Bernhardus Koop a D. Koop Groen van Malakka, die hier tot 1687. a groen 1672. gebleven, toen na Batavia vertrokken, en den 20. November daar verscheenen is.

A^o. 1687. den 13. September.

Quam hier van Jaffanapatam D. Adria-D. Bak-nus Bakker; die hier tot Mey 1688. ker 1687. bleef, en toen na Batavia vertrokken is.

A^o. 1688. den 1. November.

Bleek, dat haar Edelheden belast had-D. De nen, om D. Adrianus de Mey van Jaffa-Mey napatam herwaards te zenden, gelyk hy 1688. ook hier tot 1690. gebleven, wanneer, na 't verplaatzen van 't Hoofd-Comptoir van hier na Nagapatam, zyn Eerw: mede derwaards gegaan, en door D. Clement (gelyk wy aantouds onder de Predikanten van Nagapatam zien zullen) vervangen is.

Dienaars des Goddelyken woords, die gelegen hebben op N A G A P A T A M.

A^o. 1660.

Deze stad is door de onzen 1658. wel Predikanten gewonnen, dog men heeft hier egter voor 1660. geen predikanten gehad.

D.

D. Bal- D. Philippus Baldaeus is de eerste ge-
dæus weest, die hier van Jaffanapatam in dit
1660. en zelve jaar den 14. Julius gekomen is,
D. Fron- den dienst hier, nevens D. Frontenius
tenius van die tyd af tot 1662. waargenomen
heeft; en door D. Kruyf vervangen is.
A°. 1662. den 6. October.

D. Kruyf Is D. Joannes Kruyf, na dat hy den
1662. 24. Julius herwaards door die van Batavia
beroepen was, hier gekomen. Gelyk de twee
vorige Heeren den dienst hier maar, by gebrek
van een vast predikant, waargenomen hebben,
alzo is deze Heer eigentlyk de eerste geweest,
die hier vast geplaatst is, en gelyk hy tot 't
begin dezes jaars zyn tyd als een wakker man
in Tayouan, tot dat dit Eiland aan Coxinja
den 1. Febr. overging, uitgedient had, alzo
heeft hy dat ook hier tot 1664. gedaan, in
welk jaar zyn Eerw: overleden is.

A°. 1665.

D. De Quam hier D. Nathanael de pape, die
1665. hier tot 1672. gelegen heeft, en toen na
Palleacatta vertrokken is.

A°. 1672.

D. Max- Is D. Jacobus Maxwel hier gekomen;
weir 1672. die hier tot 1677. gelegen heeft, en toen
na Batavia vertrokken is, om dat hy zich niet
wilde onderwerpen aan de bevelen vanden
jongen Heer Ryklof van Goens, Landvoogd
van Ceylon, en onder welke Nagapatam
toen ook stond.

Deze Heer matigde zig aan de verkiezing
van Ouderlingen, en Diakenen, uyt een
dubbel getal, by den kerken-raad overgeleverd,
't geen D. Maxwel niet kon goedvinden,
zeggende, dat de verkiezing hier, gelyk als
geheel Indien door, aan de kerken-raad, en
de goedkeuring of de afkeuring, aan de
Regeering stond; om welke reden, alzo
de Heer van Goens begeerde, dat zyn Eerw:
dit opvolgen zou, hy na Batavia vertrok
en is, zonder dat my egter blykt, dat hier
ontrent op Batavia, gelyk anders wel
behoorde, eenige ordre gesteld is.

A°. 1677. den 16. Juni.

D. Bo'ch Is D. Lucas Bosch hier van Jaffana-
1677. patam gekomen, tot den 18. October.
1682. 'er gebleven, en toen van hier in 't
begin 1683. na 't Vaderland vertrokken.

A°. 1682.

Hadden haar Edelheden wel bevolen, dat
D. Bartholomæus Grouwels van Malakka
herwaards vertrekken zou, om D. Bosch te
vervangen; maar die Heer quam daar al
bevorens te overlyden.

A°. 1683.

D. Rute- Quam hier D. Joannes Ruterus, die
1683. 1685. moeit met zyn Opper-hoofd; de
Heer Willem van Dielen, en met de verdre
leden van den Raad kreeg, alzo

hy hem, en meer andere, over 't aan-
aanschouwen van eenige Heydensche
dansseryen, korte dagen voor 't houden
van 't H. Avondmaal, op eygen gezag,
en buyten kennis van den kerken-raad,
gedreygd had, zoo zy dit niet nalieten,
te willen afhouden.

Hy wierd derhalven van den Raad al-
daar in dat zelve jaar buiten dienst opge-
zonden, tot Batavia (gelyk wy daar
verder zien kunnen) om veel redenen in
't ongelyk gesteld, en vertrok buyten
dienst na 't vaderland.

A°. 1689. den 17. October.

Is D. Antonius Clement door haar
Edelheden beroepen, om herwaards ge-
zonden te werden. D. de Mey verzoegt
wel, om op de kust geplaatst te wezen,
dog haar Edelheden sloegen het af, en
gaven last, dat zyn Eerw:, na de komst
van D. Clement, weder na Jaffanapatam
vertrekken zoude.

Ondertusschen is D. de Mey, die op D. De
Palleacatta lag, by 't verplaatzen van 't Mey
Hoofd-Comptoir op Nagapatam, mede
1690.

hier (gelyk wy gezien hebben) overge-
komen, en tot 1690, wanneer de voor-
noemde Heer hier aanlände, gebleven,
en toen weder na Ceylon, of Jaffanapa-
tam vertrokken.

A°. 1690.

Is D. Antonius Clement hier verschee-
D. Cle- den; die 1698. aan die van Batavia be-
ment kend maakte, dat 'er op de geheele kust
1690. van Choromandel 173. Ledematen wa-
ren.

Hy bleef hier tot 1706, in welk jaar
ik meyne dat zyn Eerw: ook overle-
den is.

A°. 1706. den 14. Juni.

Wierd herwaards beroepen D. Nico-
D. Grot- laus Groenewoud, die ook kort daar na
newoud herwaards vertrokken, en hier wel aan-
1706. geland is.

A°. 1708. den 26. November.

Is zyn Eerw: van hier voor een korte
togt na Batavia vertrokken om te trou-
wen, en is 1709. den 27. Mey weder
herwaards gekomen, en 'er tot 1710.
gebleven, wanneer zyn Eerw: weer na
Batavia toog, daar hy den 22. Decem-
ber in de kerken-vergadering verschee-
nen is.

A°. 1710.

Wierd D. Eduardus Georgius van D. Slan-
Slangen- berg herwaards beroepen, die
1710. hier tot 1712. bleef, toen na Batavia
vertrok, den 20. October daar in den
kerken-raad verscheen, en nog dat zelve
jaar na 't vaderland vertrok.

A°. 1713. in Mey.

Vertrok D. Jacobus van der Vorm,
D. van der vorm na dat zyn Eerw: den 3 Januari herwaards
1713. beroepen was, na Choromandel, quam
hier

hier in Juni, en bleef 'er tot 1717, den 2. April, op welken dag zyn Eerw: overleden is.

A°. 1717.

D. De long 1717.

Is D. Jacobus de Jong hier gekomen, die 'er 1724. nog lag.

Dit is het eenige, 't geene wy van het kerkelyke alhier weten te zeggen, waar by nog een Lyt van de dienaars des Goddelyken woords van beyde deze gemeeynten met den netten tyd van hunnen dient, zullen voegen.

LYST van de PALLEACATZE Predikanten.

Lyf der Palleacatze Predikanten.	Joannes Hermanffoon Follinus.	1625. 1626.
	Nicolaus Molinaeus.	1627. 1632.
	Justus Heurnius.	1632. 1632.
	Abrahamus Rogerius.	1632. 1642.
	Carolus la Doffa.	1642. 1644.
	N. Merlinus.	1645.
	Fredericus Frontenius.	1654. 1671.
	Nathanael de Pape.	1672. 1680.
	Bernhardus Koop a Groen.	1681. 1687.
	Adrianus Bakker.	1687. 1688.
	Adrianus de Mey.	1688. 1690.

LYST van de NAGAPATAMZE Predikanten.

Lyf der Nagapatamze Predikanten.	Philippus Baldæus	}	1660. 1662.
	Fredericus Frontenius		
	Joannes Kruyf.		1662. 1664.
	Nathanael de Pape.		1665. 1672.
	Jacobus Maxwel.		1672. 1677.
	Lucas Bofch.		1677. 1682.
	Joannes Ruterus.		1683. 1687.
	Adrianus de Mey.		1690. 1690.
	Antonius Clement.		1690. 1706.
	Nicolaus Groenewout.		1706. 1710.
	Eduardus Georgius van Slangenbergh.		1710. 1712.
	Jacobus van der Vorm.		1713. 1717.
	Jacobus de Jong.		1717.

Van den LUTHERSEN GODS-DIENST.

Van de Lutheraanze Godsdiens.

Dat die van de Deensche Natie van die tyd af, dat Trangebaar by hen bezeten is, hier mede de Lutheraanfche Godsdiensf geoeffend hebben, stellen wy vast; dog kregen hier geen bericht af, dan na 1705, op welk jaar my bleek, dat de Koning van Denemarken, besloten hebbende, eenige bequame mannen na Trangebaar te zenden, zig uyt die van de hooge School tot Halle van zoodanige perzoonen heeft tragten te voorzien, gelyk men aldaar, op 's Konings bevel, door bestier van de Heer Augustus Hermannus Francken, Hoog-Leeraar der H.

God-geleerdheid, Pastor van St. Ulrich, en Scholarch van het Gymnasium tot Halle, in Maagdenburg, hier toe de Heeren Ziegenbalg, en Piuticho, verkoren heeft, de welke zich na Koppenhage be-
geven, en aldaar van den Bifchop hunne ordineering ontfangen hebben.

Deze twee mannen vertrokken den 29. November 1705. van Koppenhage na Oolt-Indien, en quamen den 23. April 1706. aan Caap der goede hope.

Zy deden 's morgens smiddags en 's avons verscheyde oeffeningen aldaar, en de Caap betteedden hunnen tyd verder in Godvrug-
tige verhaalen, en samenpraaken, waar onder zy nu en dan ook wel eenige Lof-
zangen ter eere Gods by een Musicaal Concert van stemmen en speeltuygen voegden.

Zy meynden aan de Caap der goede hope Christenen te vinden, die begeerig na Gods woord waren; dog vonden zich bedrogen.

De Duytsche Lutheraanen, die daar in grooten getale zyn, hebben geen dienaar. Hun Godsdiensf is gebouwd op de gewoontens van Staat, en is onvoorzien van een vaste en rechte Godvrugtigheyd. Zy oordeelen, dat zy God daar niet kunnen dienen, gelyk als in hun eygen land, en beloven dit te verbeteren by hun wederkomst in Duytsland. Tyd gewonnen in zaaken van de wereld, is veel gewonnen; dog in zaaken van de Zaligheid groote schade, als men die uytsteld, en niet zeer yverig waarneemt. Zoodanig egter was het met de Hollanders niet geteld, die de kinderen in den Godsdiensf deden onderwyzen, den Bybel lezen, en die de Godvrugtiget'zamenpraaken dezer zendingen (zoo zy schryven) aangenaam waren.

Ook antwoorden de kinderen der zwarten, en slaven, zeer wel op verscheyde vragen, die men hen dede, dog zy (zendelingen) beklaagden zig daar over alleen, dat de Christenen deze slaven zoo wreed handelden, en 't niet betamelyk oordeelden, hen te doopen.

Even zoo beschreyens-weerdig was ook de Staat der Hottentots, zoo zy in hun eerste brief 1705. te kennen gaven.

In hun 2. Brief, van den 12. Julii 1706, geven zy bericht, dat zy, den 8. Mey 1705. van de Caap vertrokken bar zynde, den 9. Juli daar na op Trange-
baar aangekomen waren, van waar zy niets van belang, dan alleen eenige zaaken over de Malabaarze Goden Isparetta, Quivelinga, Bramma, Wistnoe, en Ispara (zy willen Esvara zeggen) schreven.

Hun 3. Brief was van den 16. September 1706, waar in zy bericht gaven, dat zy zich van eerste af in de Portugeefche

De Koning van Denemarken zenden

1705/21 en Pluticho n Oolt-Indien.

Die Caap der goede Hope

na Gods woord waren; dog vonden zich bedrogen.

De Duytsche Lutheraanen, die daar in grooten getale zyn, hebben geen dienaar.

Zy oordeelen, dat zy God daar niet kunnen dienen, gelyk als in hun eygen land, en beloven dit te verbeteren by hun wederkomst in Duytsland.

Tyd gewonnen in zaaken van de wereld, is veel gewonnen; dog in zaaken van de Zaligheid groote schade, als men die uytsteld, en niet zeer yverig waarneemt.

Zoodanig egter was het met de Hollanders niet geteld, die de kinderen in den Godsdiensf deden onderwyzen, den Bybel lezen, en die de Godvrugtiget'zamenpraaken dezer zendingen (zoo zy schryven) aangenaam waren.

Ook antwoorden de kinderen der zwarten, en slaven, zeer wel op verscheyde vragen, die men hen dede, dog zy (zendelingen) beklaagden zig daar over alleen, dat de Christenen deze slaven zoo wreed handelden, en 't niet betamelyk oordeelden, hen te doopen.

Even zoo beschreyens-weerdig was ook de Staat der Hottentots, zoo zy in hun eerste brief 1705. te kennen gaven.

In hun 2. Brief, van den 12. Julii 1706, geven zy bericht, dat zy, den 8. Mey 1705. van de Caap vertrokken bar zynde, den 9. Juli daar na op Trange-
baar aangekomen waren, van waar zy niets van belang, dan alleen eenige zaaken over de Malabaarze Goden Isparetta, Quivelinga, Bramma, Wistnoe, en Ispara (zy willen Esvara zeggen) schreven.

Hun 3. Brief was van den 16. September 1706, waar in zy bericht gaven, dat zy zich van eerste af in de Portugeefche

Hoe zy 't Portugees en Malabaars leer, volgens 't iet, leerden.
geefche taal, by veel Malabaaren bekend, hoewel van 't zuiver Portugeefch veel verfchillende, oeffenden, en dat zy 'er het lot over geworpen hadden, wat taal ieder van hen aanleeren zoude, volgens 't welke dan Ziegenbalg de Malabaarfche, en Plutfcho (of Plutfchau) de Portugeefche taal te beurt gevallen was; hoewel de eerfte het Malabaars ook aanleerde, en als zyne moeder-taal zich eygen gemaakt, en veel werken daar in vertaald heeft.

Zy oordeelden het dienftig, dat men 't Malabaars, gelyk ook de andre Oosterze taalen, al in Europa begon te leeren, waarfchynelyk op dat die gene, die dan in Indiën quamen, ten eerften in ftaat mogten zyn, om in die taalen onder den Inlander dienft te doen, daar zy anders nog veel tyd, om die taalen daar eerft aan te leeren, befteden moeten, en ondertuffchen niet veel uytrichten konnen.

De voor-naamfte hinderpaalen, ontrent hunnen dienft.
Zy hadden ondervonden, dat een van de grootte hinderpaalen der Bekeering onder de Heidenen het flecht voorbeeld, en 't quaad leven der Chriftenen was. Ook behaagden hen de uyerlykheden van hunnen Afgodifchen meer, dan die van den Chriftelyken Gods-dienft; hoewel deze Heidenen anders van oordeel waren, dat alle, die hier de deugd oeffenden, van wat Gods-dienft zy ook wezen mogten, hier na gelukzalig zullen zyn.

Zy (zendelingen klaagden) ook, dat de Papiften hen zeer hinderlyk waren, alzoo die door lift veel Heidenen tot hunnen Gods-dienft zogten te trekken, hoewel 'er ook veel van die reeds Paapze bekeerden op de wegen nog bedelen gingen.

Daar by quam nog, dat, zoo ras een Malabaar Chriften werd, zyn ouders hem van alles, waar door hy beftaan moest, beroofden, en hem voor eerloos verklaarden.

Al welke dingen den loop van hunnen dienft geweldig ftremden.

Een fchool opgericht.
Zy hadden daar reeds een fchool opgerecht, om de jeugd te doen onderwyzen, en verzogten om meerder onderftand van geld, op dat zy in ftaat geraken mogten, om de nieuw-bekeerden in hunnen nood te onderfteunen, alzoo de Malabaarze Chriftenen daar niets toe geven wilden.

Een kerk op Tran-gebar gebouwd.
In een Brief van den 12. September 1707. fchreven zy, dat zy in 't leeren van de Malabaarze taal zeer vorderden, en dat zy een kerk, door hen nieuw-Jerufalem genaamd, tot Trangebar voor 250 Ryksd. in Aug. voltooid, en gebouwd hadden, in de welke zy Malabaars en

Portugees voor een vergadering van 63 Nieuwelingen predikten, behalven dat 'er ook veel Mohhammedaanen byquamen, om dit aan te hooren; dog dat zy meer geld, en verfcheyde boeken noodig hadden, om zoo een groot en gelukkig werk te vervolgen.

Zy hadden ook de Euangelien, nevens eenige andre werken, in 't Malabaars door Ziegenbalg overgezegt, na Europa, en een gouden Afgod aan den Koning van Denemarken gezonden.

Zoo ras deze brieven en berichten in Engeland openbaar geworden waren, hebben die de liefde van verfcheyde Lieden ontvonkt, die 1200 Ryxdaalders aan den voornoemden Heer Franken gezonden hebben, gelyk die ieverige Heer weer bezorgd heeft, dat die zomme na Trangebar tot onderhoud der Malabaaren, die Chriften geworden waren, en al het hunne om Chriftus wille verlaten hadden, overgebragt is.

Ondertuffchen klaagden zy, dat zy ontdekt hadden, dat veel Chriften wierden, en 't ook bleven, zoo lang zy 'er winft mede doen konden, en men hen onderhouden wilde; dog dat zy by de minfte vervolging, of zoo ras men maar ophield hen te onderhouden, weder Heidenen werden, en afvallen zouden.

Dit waren zaaken, die Chriftus en de Apoftelen al mede voorgekomen, gelyk 'er verfcheide geweest waren, die hem om den broode, en hen om 't gewin volgden, zonder dat dit Chriftus of hen belet had, om egter met de predikatie van het Euangelium voort te gaan.

Men had onderwylen ook verfcheide brieven bekomen door deze en gene proteftantze zendelingen, en andre perzoonen van aanzien, gefchreven, waar in zy vertoonden, wat middelen door hen tot voortzetting van hunnen Gods-dienft gebruikt waren, en wat vrugten God op de zelve, voor al op Choromandel, had gelievente verleen; waar neven zy ook een Kaart van Ooft-Indiën gevoegd hadden.

Onder deze Brieven was 'er een van Mr. Plutfcho aan Mr. Boehm, dienaar van de duytsche Kapel in 't Paleys van St. James, van Caap de goede hope in Febr. 1712. gefchreven, waar by hy bekend maakt, dat hy van Trangebâr of Madras den 15. Sept. 1711. na Europa vertrokken was, om kennis van de hinderpaalen, aan de zendelingen in Indien voorgekomen, te geven.

Ook was 'er een brief van den 23. September 1712. van Ziegenbalg en Mr. Joh: Ernst Grundler, een nieuwe zending, (die hier met Joh. Georg Beuving, en eenen Polycarpus Jordan, als een mede

Hoe veel nieuw-bekeerden 'er waren.

Zy klaagen fierk over deze brood en Ryt Chriftenen.

Verdre berichten.

arbejdend hulpeling 1709. gekomen is) aan Mr. Newman, Geheym-schryver van het Engels Gezelschap tot voortzetting van 't geloof, en nog een van de zelve zendelingen aan dat gezelschap zelf gezonden, waar in zy hen voor 't deel, dat zy in 't zenden van bequame mannen na Trangebárs namen; bedankten.

Deze zeyden ook, dat zy Wisselbrieven ontfangen hadden, hen door twee Engelsche Juffers, en meer andren, gezonden, aan welkers zielen zy zoo veel verquikking van Christus toewenschten, als zy die bekeerden aldaar door hare milde gaven toegebracht hadden.

Het N. T. in 't Portugees overgezonden. Scholen, door hen opgericht.

Zy hadden daar ook 213. N. Testamenten in 't Portugees bekomen, en, daar reeds al drie Malabaarze, een Portugeesche, en een Deensche sehoel opgericht, in welke laatste 24 kinderen van beyde de geslachten onderwezen wierden.

Tot de Malabaarze kerk aldaar behorden 107 Nieuwelingen, en tot de Portugeesche 83, behalven dat 'er nog 20 Leerlingen waren.

Overzetting van 't O. T. in 't Malabaars ondernomen.

De zendelingen hadden ook ondernomen, om 't O. T. in het Malabaars over te zetten, ten welken einde zy allerley Uitleggers der H. Schrift verzogten.

Mr. Lewis was Capellaan der Engelsche Maatschappij in de Vesting St. George tot Madraspatam.

Berigten 1713. wegens 't getal der Paapze bekeerden.

In een brief van den 9. Januari 1713. zeyden deze zendelingen van de Paapze zendelingen van Madraspatam gehoord te hebben, dat zy reeds 1200 Malabaaren bekeerd hadden.

En in een brief van den 10. January des zelve jaars, aan Mr. Boehm door een onbekenden geschreven, bleek, dat de Fransche zendelingen meer den Rykdom van China, dan de bekeering der Chineezen, zogten, en dat ook veelen van de Heidenen, die hun geloof omhelt hadden, en vooral de Chineezen, groot berouw daar over betoonden, alzoo die zendelingen, en vooral de Jesuïeten, zig maar meest beyverden, om hooge bedieningen in dat land te bekomen.

Behandeling der Macaoze vaders afgekeurd by de Chineezen.

Ook was de wyze van behandeling der Portugeesche Vaders tot Macao niet heel zeer tot den opbouw van het geloof dienende, alzoo de Chineezen zeyden, dat, zoo die Vaders zelfs geloofden, 't geene zy hen leerden, zy dan ook meer deugd betoonden zouden, als men wel in hen bespeurde.

Gelyk nu de Chineezen groote liefhebbers van de Wiskunde zyn, alzoo zonden de Jesuïeten ook meest zulke Wiskundigen na China, om het Hof, en de Opper-bestierders zoo veel te aangenamer te zyn, en waarlyk deze zende-

lingen veritonden (na hun oordeel) hunne Wiskunde vry beter, dan hunne Godsgeleerdheid, predikende zeer zelden, dan op de Feest-dagen.

Ook schreef deze onbekende vriend, dat St. Xavier in China niet alleen zeer hoog, en als een groot Heilige-geagt was, en den naam van den Apostel van 't Oosten en van Indien voerde, maar hy had ook een Jesuïet, tot Macao in de kerk van St. Paul predikende, hooren zegen, dat St. Xavier meer wonderdaaden, als Christus, en als alle de Apostelen, gedaan had.

Hoe de Jesuïeten te Macao St. Xavier boven Christus en de Apostelen, verhefsen.

De Chineezen stieten zig ook, voor al om hunne vrouwen, zeer daaraan, dat men in de Kerken Christus naakt aan 't Kruys vertoonde, weshalven zy ook aan hunne vrouwen niet toestaan wilden, om in een kerk van zulk een naakten God te gaan, behalven dat zy ook meer zugt tot hunne Afgoden en Heiligen van China, die zy kenden, als tot den onbekenden God dezer Europeers, hadden.

Niet minder was 't in den Paapzen en Mohammedaanschen Gods-dienst voor de Chineezen een groote hinderpaal, dat men hen in die van de Rooms-gezinden in de vasten, en by de Mooren voor altyd, 't eeten van verkens-vleesch verbood, hoewel zy anders tot de Mohammedaansche (aldaar door de Hindostanse en Persiaansche Priesters ingevoerd) meer, dan tot de Paapfche Gods-dienst, overhielden, om dat die hen toestaat veel wyven te mogen hebben, dat hen de andre verbied.

In een brief van 1713, aan Mr. Newman geschreven, maakten zy bekend, dat zy (behalven dat zy nu reeds ook al een druk-pers, en Malabaarze letters hadden bekomen) 2 drukkers van Halle, uit Saxen te weten, de Heeren Berlyn en Adler, gekregen hadden, die in Juni en September 1713. hier quamen.

En pers, Malabaarze letters, en drukkers bekoemen.

Ook bleek uyt een brief van den 12. September des zelve jaars, aan de Societeit van Londen de Promovendo Evangelicursu, dat zy verscheyde Exemplaren van een Portugees N. T., op koften van dezer Societeit gedrukt, bekomen hadden; behalven veel andre ongemeene liefde bewyzen en geschenken die zy van N. T. in deze Societeit van Londen ontfingen.

En Exemplaren van 't Portugeesch.

Uyt een brief van den 7. October 1717. bleek, dat Mr. Stevenfon, in plaats van Mr. Lewis, Capellaan tot Madraspatam, volgens zyn eygen schryven aan Mr. Newton, geworden was.

Mr. Stevenfon 1714. vervangen van Mr. Lewis.

M. Went maakte ook in een brief, van Coppenhage den 22. December 1714. aan Mr. Boehm bekend, dat de Koning van Denemarken in die stad een Societeit tot voortzetting van 't geloof opgericht had, van welke deze Mr. Wendt Ge-

een Societeit tot Koppenhage opgericht.

heym-

heymfchryver was. Ook dankte deze Societeyt die van Londen, dat zy de zendingen van Trangebâr zoo zeer begunftigde.

Deze Vorft had tot uytvoering van zyn Godvrugtig voornemen in Indien, zig aan den voorn. Heer Franken, Professor tot Halle, verklaard, die ten eerften de 2 voornoemde Heeren Ziegenbalg en Plutschau, na hen tot den dienst volkomen bequaam gemaakt te hebben, derwaards zond.

Wat deze twee wakkere mannen hier verricht hebben, is al ten deele uyt het voorzegde gebleken, van welke Ziegenbalg in wat meer dan een jaar zoo veel in 't Malabaarfch vorderde, dat hy, tot verwondering dezer Inlanders, volflagen meester van die taal, die hy als zyn moederlyke fprak, predikte, en fchreef, geworden, gelyk dat uyt veele werken in die taal door hem gefchreven, of daar uyt overgezet, gebleken is. Een kennisfe, en bequaamheyd, die hy door 't gedurig lezen van hunne fchryvers en Poëten, en door 't onderhouden van Poëten maanden lang aan een in zyn huys, en vooral door een weergadelooze iever en neerftigheyd verkregen heeft; makende 1708 een begin om 't N. T., te weten eerst de 4 Euangeliften en de Handelingen der Apoftelen, en daar na 't verdre van dien, in 't Malabaarfch over te zetten, dat 1714. tot Trangebâr in quarto gedrukt is.

Ao. 1709. quamen de nieuwe gezondene en voornoemde zendingen Grundler, &c: hier ook met een fraeje gift van 207 Ryxdaalders uyt Denemarken, en van nog 1117 Ryxdaalders uyt Duytsland, van deze en gene Godvrugtige zielen tot voortzetting van dit Geestlyk werk hier met een zondeeling zugt byeengezameld. Ook bragten zy een volmaakten Apothek, en een Koninklyke laft mede aan den Deenfchen Landvoogd alhier, om de zendingen in alles, dat noodig was, de behulpfame hand te bieden.

In dat zelve jaar had de Heer Ziegenbalg ook een tocht na Tansjouwer gedaan; dog was onverrichter zake wedergekeerd, alzoo hem daar over al de weg om te prediken gefloten, en hy door de Grooten ontrent dit ftuk verhindert wierd.

Ao. 1715. zonden die van de Engelſche Societeyt de Propaganda fide door bezorging des Aard-Bifchops van Canteburi, den Heer Tennifon, en van den Heer Chamberlain aan deze zelve zendingen een zomme van 1194 pond Sterlings 2 Schell: en 3 ftuyvers, nevens verſcheyde heerlyke wiskundige en

andre werktuygen, en eenige andere gefchenken.

Eenigen tyd bevorens had de Heer Ziegenbalg aan zeker Heer overgezonden zyne Bibliotheca Malabarica, in 4 Klaffen; van welke ieder dit vervattede:

De I. Bestond uyt 14 boeken over de Reynheyd der Euangelifche Leere, door Ziegenbalg gemaakt.

II. Claffe verhandelde in 21 boeken, bevorens door Roomſch-gezinden beſchreven, den Roomſche Gods-dienst.

III. beſchreef in 119 boeken de Afgodery en Gods-dienst der Malabaaren, uyt hunne beſte ſchryvers uytgetrokken.

IV. En 11 boeken waren in deze Claffis over den Gods-dienst der Mohammedaunen.

Uyt de eerste Claffis bleek ook, dat hy 1712. een zeer heerlyk Lexicon Malabaricum, waar in eest 20000, en naderhand wel 40000 Vocabula of Phraſes gebragt wiciden, en ook een zeer heerlyk Lexicon Poeticum (uyt de beſte Malabaarſche Poëten getrokken en in 17000 woorden beſtaande) gemaakt, en in 12 Deelen verdeeld had.

Over dit laaste werk was hy langen tyd beſig geweest, en had ten dien eynde eenige maanden lang eenige Poeten in zyn huys by zich gehouden, en meer dan honderd Malabaarſche Schryvers wel 2 a 3 jaaren aan een, zonder te ruften, doorlezen, om dus voldagen meester van deze taal te werden.

Dit was zyn buyten-werk buyten zyn dagelyks werk van prediken in 't Hoogduytsch en Malabaarfch, terwyl zyn âmpngenoten Plutschau en Grundler 't hunne al mede met prediken, en 't overzetten van deze en gene werken in 't Portugeeſch, yverig waarnamen; behalven hunne opzicht over de ſchoolen.

Hy was, na 't overzetten van 't N. T. ook, tot het overzetten van Moſes Bocken getreden, en gekomen tot Joſua, welk boek hy op de reys na Europa, eer hy aan de Caap der goede hope quam, overzette, gelyk hy toen ook 1715. zyn Malabaarſche Grammatica in 't latyn opſtelde, welke 1716. te Halle in Maagdenburg in quarto gedrukt wierd.

Uyt een Brief van den 3. Januari, en den 23. September 1714. bleek mede, dat de zendingen de Euangelien en de Handelingen der Apoftelen in 't Malabaars gedrukt hadden, en dat 2770 Ryxdaalders daar toe bekostigd waren.

Den 15. Januari 1715. ſchreven zy van Trangebâr, dat het vertrek van Ziegenbalg van daar 1714. aan alle de Nieuwclin-

Verdre verrichtingen dezer zendingen.

Het N. T. afgedrukt in 't Malabaars.

Kapellaan op 't Eylant Bombahi, en in de Vesting St. George, opper-Bestierder der Engelschen de Heer Sigismund Hassins, die 1716. door de Heer Joseph Collet vervangen is. En lag bevorens D. Aanderson in Bengale, en D. Watzon op Bombay was naderhand door D. Cobbe vervangen.

Kerken tot Tranzebâr.

Hope van Ziegenbalg om 't leven der Malabaarze Koningen te bekomen. Ziegenbalgs vertrek na Europa, en hoe hy daar is ontfangen.

welingen een zeer groot verdriet toebrengt; en uyt een nadre brief van Mr. Grundler van den 28. Augustus des zelve jaars, uyt Tranzebâr geschreven, bleek, dat zy het verdere van 't N. T. in 't Malabaars aldaar ook gedrukt hadden; dog een Jesuït van Poedereri zeyde dat de Malabaarze overzetting van het N. T. vol mislagen was, die Mr. Grundler by een brief verzocht had hem aan te wyzen.

In dezetyd was Mr. Cobbe Kapellaan op 't Eylant Bombahi, en in de Vesting St. George, opper-Bestierder der Engelschen de Heer Sigismund Hassins, die 1716. door de Heer Joseph Collet vervangen is. En lag bevorens D. Aanderson in Bengale, en D. Watzon op Bombay was naderhand door D. Cobbe vervangen.

Men had in Tranzebâr nu nog als bevorens drie kerken, de Deensehe, Zion, de Malabaarische en Portugeesche (die voor de nieuw-bekeerden was) nieuw-Jerusalem, genaamd, en de Rooms-Catholyke, behalven nog een Tempel der Mooren, en vyf Pagoden der Heydenen.

Ook hoopte Mr. Ziegenbalg metter tyd 't voornaamste gedeelte van een werk te bekomen, waar in men de geschiedenissen der Koningen van Malabar beschreven vind.

Die Heer, den 26. October 1714. van Tranzebâr na Europa vertrokken zynde, was den 1 Junie te Bergen in Noorwegen, en zoo verder over Hamburg in 't Leger voor Straal-zond by den Koning van Denemarken gekomen, die hem zeer minnelijk ontfangen, en verscheyde reyzyn zeer gunstig gehoor gegeven had.

Naderhand zag hy tot Halle den Heer Professor Franken, en andren van zyne vrienden, trouwde ondertusschen met Juffr. Maria Dorothea Saltzman, en vertrok met haar uyt Duytland na Engelang, alwaar hy voor de Illustre Societeit de Promovendo Evangelii Cursu verscheen, welke zyn Eerw: zeer minnelijk ontfing, en hem een geschenck van 20 Guinees dede, waar tegen hy haar weder 12 Exemplaren van zyne Grammatica Malabarica schonk.

Hy genoot ook veel beleefdheden van den zeer Geleerden en zeer Eerwaardigen Heer, William Wake, Aards-Bisschop van Canterbury (alzo de Heer Tenison eenige tyd bevorens overleden was) welke in de later tyd 1719. ook een heerlyken Latynschen brief aan deze Sendelingen tot Tranzebâr schreef, die wel weerdig was om mede in dit werk ingelast te werden, zoo niet vreesde te wydloopig te zullen zyn.

Hy vertrok den 4. Maart 1716. van

Londen weder na Indien, quam den 9 Augustus voor Madrasten anker, en ging verder te land met Palankyns (na dat hy 14 dagen by de Heer Stevenfon gehuysvest, en van de Engelsche Heeren Landvoogden Hassins en Collet desuig en minnelijk onthaald was) na Tranzebâr, alwaar die neerstige Heer, (die in de vorige tyd ook zeker Malabaars Boek, Nidli Wumpa, vervattende hunne zeden-leer, en de Malabaarische Almanach vertaald, en dit toen na Europa ter druk-pers overgezonden had) na ruym 3 jaaren van zyn dienst den 23. Februari 1719. tot groote droefheyd van allen en tot een uyt-nemende schade van zyne gemeente is overleden; en die tot geen minder verlies den 19 Maart 1720. door de Heer Grundler, als zynde ook in de Malabaarische en Portugeesche taalen zeer ervaren, gevolgd wierd.

Kort voor des laatsten dood verscheen hier weer 3 nieuwe zendelingen, D. D. Benjamin Schulten, Nicolaas Dal, en Johan Henrik Kistemaker. Volgens de berigten 1722. verder bekomen, en ook volgens blyken van 1723, was 'er een Grammatica Tamulica, of Malabarica, van de Heer Ziegenbalg, tot Amsterdam by R. en G. Wetstein gedrukt.

Van deze laatste zendelingen was Kistemaker, na al verre in 't Malabaars gevorderd te zyn, den 16. Febr. 1722. overleden, en Dal oeffende zich in 't Portugees, zynde toen ook 127 kinderen in de schoulen. 1720. waren 'er 31, en 1721. 8 gedoopt. Schultze oeffende zich al van den beginne sterck in 't Malabaars.

By de vorige Sendelingen werden in October 1714. nog 3 andre, te weten, D. D. Christiaan Frederik Prierster, Martyn Boffe, en Christoffel Theodosius Walter, van Halle na Londen gezonden, om in 't korte van daar na Tranzebâr te vertrekken.

Men zag toen uyt verscheyde ingekomene berigten ook, dat aldaar te dier tyd 5 schoulen; te weten, 1 Charitaat-schoulen voor de Malabaars, 1 Portugeesche en een Deensehe voor de jongens en meyskens te zamen, en dat de kinderen in alle deze schoulen 96 scholieren sterck waren.

Ook hadden de Missionarissen daar al bevorens een byzonder huys voor zich gekogt, en in 't eerst 27, en daar na nog meer bedienden tot hunnen omslag te onderhouden, gelyk zy van 1717. af daar ook een Seminarium (waar in 8 Inlandsehe studenten waren) opgericht hadden.

In vervolg van tyd vernam men ook, dat de vorige overledene Heeren zendelingen aan de Malabaarze Gemeente de boeken Mozes, Josua, en Judicum mitsgaders

Syn dood, en die van D. Grundler.

Andre Missionarissen.

gaders 't geheel N. T. (alles door Ziegenbalg vertaald) niet alleen overgegeven hadden, maar dat zedert de Heer Schultze vervolgde om de boeken des O. T., daar het de Heer de Ziegenbalg gelaten had, in 't Malabaars over te zetten, behalven dat het N. T. nu weer in octavo met een kleiner letter, en met de gelykluidende texten, 1720. al begon gedrukt te werden, waar mede men al tot Marcus gevorderd was; daar beneven had men de Psalmen Davids in 't Portugees, en een Communicatieboek in de Malabaarze taal reeds bekomen.

Ook bleek den 9. September 1721. dat de Hr. Schultze al voor anderhalf jaar in beyde de talen gepredikt had. 1722. waren 'er in deschoolen 141 kinderen, waar van 75 van kost en kleederen door de zendingen verzorgd wierden; en 18 gedoopten.

In December des zelve jaars was 't N. T. in octavo afgedrukt.

De Gemeente der Malabaarze nieuwe Christenen bestond uyt 119, die der Portugeesche uyt 120, en de gansche kerk daar uyt 239 zielen, behalven dat 'er nog veelen gestorven waren.

Den yver van de Heer Schultze was ongemeen groot, die nu endan op eenen dag, als hy de dorpen, onder 't district der Deensche Maatschappy gelegen bezocht, vier a vyfmaal predikte.

Men had ook een Malabaarsch Psalmboek verveerdigd, en cyndelyk ook uyt de nagelate schriften van de Hr. Grundler de Historie van Christi lyden in 't Portugees bekomen, welke de Heer Schultze nu ook in 't Malabaars overzette.

De school kinderen 1723. waren 125.

van welke 'er verscheyde uyt de scholen verlost waren.

Dit is alles, dat wy van den voortgang der Deenen tot Trangebâr in de zaaken des geloofs kunnen zeggen, wenshende dat wy van hen, en ook van andren, verdre kennis van den staat van hunne Kerken en Gemeeynten aldaar en elders, bekomen mogten; tot het welke wy 1725. nader gelegenheyd door toedoen van de Heer Karolus Schaaf, hoog-Leeraar in de Oosterze talen tot Leyden, bekomen hebben, wanneer ons de Heer Franken Professor in de H. Gods-geleerdheyd tot Halle; daar toe zyn zonderlingen dienst, en de werken dezer zendingen (om 't noodige daar uyt te trekken, en in myn werk in te lassen) met veel beleeftheyd en hertelykheyd aanbod, en daar by den grond leyde, om 't verdie hier op zyn tyd te vernemen.

En hier mede scheidten wy geheel en al van de kerkelyke zaaken op de Kust van Choromandel.

Na dat wy nu alle de zaaken, die wy meynen, dat of in 't wereldlyke, of in 't kerkelyke, tot de Kust van Choromandel en voor al tot aanwysing van het vermogen van onse Maatschappy aldaar, behooren, en zoo breed, als wy noodig oordeelen, verhandelt hebben, zal het tyd werden, dat wy ook te berde brengen, 't geen ons van de Koninkryken van Pegu, Arracan, en Bengale bekend is, alzooy wy daar niet alleen vaste Comptoiren gehad, maar de eerste twee altyd, en 't laatste een geruyme tyd, onder de Kust van Choromandel, en deszelfs Landvoogd, gestaan hebben.

VIERDE BOEK.

Van het

KONINKRYK PEGU, en ons Comptoir aldaar.

EERSTE HOOFDSTUK.

VAn het Koninkryk Pegu, en ons Comptoir aldaar. Grenzen van 't Ryk. Dat weynig bekend, en onbereysbaar is. Voornaamste steden deszelfs. De stad Pegu beschreven. 's Keyzers Paleys. De steden Ava. Pron. En Zierjang. Koopmanschappen, daar vallende. Goederen, hier getrokken. En jaarlykze bezenigen herwaards. De Tol. Winsten hier vallende. De gevallen der Keyzeren van Pegu, met den Koning van Martavan. 1530. dien hy overwon. Als mede den Koning van Pron. En den Koning van Ava. Zyn vier witte Olifanten. Hoe hy die bekomen heeft. Op wat wyze de Keyzer van Pegu gekroond werd. Verplichting der grooten aan hem. Aleagar liet zyn zoon Brama na. Die zyn oom, den Koning van Ava, overwint. Dat hy door quade bedryven op zyn hals baalde. De Keyzer be-geeft zich in een ruwe-gewecht met den Koning van Ava, dien hy overwint, en dood. 't Getal der verslagenen. Zyn verdrer verrichting. Vooral met de zoon van de Koning van Siam. Het treuren van den Olifant des Konings van Ava. Wat voor beelden de Keyzer van Pegu maken liet. Afval des Konings van Siam. Staat des Keyzers nieuw Leger. De Keyzer dwingt de Priesters ten oorlog te trekken. De Koning van Tangu valt hem af. De Priesters roepen den Koning van Jangoma in. Die 't Ryk niet dorst aanvaarden. 's Keyzers verdrer gevallen met de Koningen van Arracan Tangu, en Siam. De Koning van Arracan Geeft Zierjang aan Philippo Britto, die 't zeer versterkt. Die Koning belegerd hem 1604. Pegu, en de witten Olifant, geraakt weer onder Siam. 1626. Slechte staat der Peguaanen, Hoogmoed dezer Koningen. Neerstigheyd der Peguaanische vrouwen. Gestalte, verwe, en dragt der Peguaanen. En van hunne vrouwen. Mitsgaders van de Bermanders. Hunne slechte vestingen, en slechte Soldaaten. Zy doen zeer goed recht. Hunne gedagte van de aardbeving. En der Indische wyzen van den aard-kloot, op de slang rustende. De Olifants-jacht zeer vermakelyk. Hoe gewangene Olifanten tam gemaakt werden. Overvloed dezer dieren. Hunne nuttigheyd in den oorlog. Vergulde vaartuygen des Konings. De Peguaanen wel eer groote Sodomieten. Werden door zekere Vorstin 'er af gebragt. Geen maagden in dit Ryk. Hunne huwelyken. En eisenissen. Tot 't betaalen der schulden moeten zy wyven en kinderen verkoopen. En by wat gewal die los raken. Van den Gods-dienst der Peguaanen. Hunne gedachte van God. En hun dienst aan de Duiwel. Wie daar ontrent Bedil-al is. Verdrer duyvels-diensten. Verscheide Feesten. Dat van Sapan Djasje. Het Feest Sapan Catena. Het Feest Sapan Djaimo Sedjenon. Het Feest Sapan Daiche. Het Sapan Donou. Prynzen, die men daar uytdeeld. Andre Heylige bedryven des Keyzers. De Priesters. Hoe die wy-water maken. Veelen die zich ter eere der Afgoden opofferen. Hunne menigvuldige Afgoden. Wat naam zy de hel geven. Hunne Priesters, beschreven. Hun uytvaart. En die van den Keyzer.

Van 't Koninkryk Pegu, en ons Comptoir aldaar.

Onder deze drie Ryken, in ieder van welke wy een Comptoir gehad hebben, zullen wy eerst van Pegu spreken.

Daar is een Koninkryk, en daar is ook een stad van dien naam.

Wat het Koninkryk aangaat, dat platgt een van de Magtigste van Indien te zyn.

Grenzen van 't Ryk.

Het grenst in 't Noorden aan Arracan en Ava, in 't Oosten aan Brama, Martavan, Cambodia, en Coetsjien China,

in 't Zuyden aan Siam, en in 't westen werd het door de Golf van Bengale bekabbel.

By de ouden (die'er egter zeer weynig af witten) werd het *Ἰνὸν Ἀσιῶν Ἰσθμὸς* Lestaram Regio, of 't moordenaars en struykroovers land, genaamd.

Dit ongemeen woest land, en om de Dat weynig bekend, en onbereysbaar, is niet wel in zyn groot-onreysbaar is.

menigte der Tygers, die men 'er heeft, te, lengte, en breedte, te beschryven, behalven dat het ook altyd niet onder eene

en

en de zelve zoorte van Vorsten ge-
weeft is.

Men heeft in 't zelve, veel voornam-
en zeer groote steden, onder welke Pe-
gu, Ava, Pron, en Zierjang, wel de
grootste en best bekende zyn.

De stad Pegu is de voornaamste van
allen, waar na 't geheel land genaamd is,
om dat zy wel eer de Hoofd-stad was.
Zy bestaat uyt twee steden, waar van de
eene de oude, en de andre de nieuwe
stad genaamd werd. Zoo als men uyt Zee
komt (dat van de Kust van Choromandel
een reize van ontrent 8 dagen geeft, al-
zoo men van 't westen naar Noord-Oost
aan door de Golf van Bengale boven de
Andamaons Eilanden te steevenen heeft)
komt men, na 7 mylen de rivier van
Pegu opgezeld te hebben, eerst voor
de stad Zierjang, en vandaar moet men,
om tot Pegu te komen, nog 18 mylen
hooger de rivier opvaaren, die in een
gety 18, en, by een spring-vloed 22
voeten waters opdryft, waar door men
'er zeer gemakkelyk in twee tyen komen
kan.

In de oude stad woonen alle vreemde-
lingen en Koop-lieden, die daar onge-
meen veel zyn, en 'er sterken handel
dryven. Zy is zeer oud, groot, en vol
ruime groote huizen doch, meest van
Bamboezen, hoewel zy hier en daar ook
steene pakhuizen hebben.

De nieuwe stad werd ontrent 1565.
a 1566. door den Keizer Aleagarinkor-
ten tyd opgebouwd, en zeer sterk ge-
maakt. Zy legt in een heerlyke Lands-
douwe, ontrent op 16 graaden N. Breed-
te, en is in 't vierkant met zeer hegte
muuren opgehaald, hebbende vier a vyf
poorten aan ieder zyde, en een groote
gragt rondom, die altyd vol water, ge-
lyk dat weer vol Kaymans is, die daar
met voordacht in gehouden werden, om
te beletten, dat 'er iemand mogt over-
fwenmen. Daar zyn 'er van 20 a 30
voet in, en die van zoo een krokodil ver-
fonden is, werd geoordeeld aanstonds in
den Hemel te komen; hoewel 'er zeer
weinig beluyst zyn, om 'er door die weg,
hoe sterk zy dit ook gelooven, te ge-
raaken.

Op de stads muuren zyn hier en daar
houtte bolwerken, en veel wachthuizen,
die met geslagen goud vereerd werden.
Gelyk de Keizer van Pegu in deze
stad zyn Hof plagt te houden, alzoofond
zyn paleis in 't midden van de zelve. Het
vertoonde op zich zelve een volflage
sterkte, met wallen en grachten voor-
zien, en twee groote Poorten hebbende.
Ter rechter en ter linker hand van dit
paleis waren twee Galderven, daar de
Grooten en Edelen hun verblyf hadden,

om den Vorst zoo veel eer en te gemakke-
lyker te konnen opwagten, wanneer hy
te voorschyn komen, en gehoor geven
zal, dat door 't blazen op 12 zilvre Trom-
petten aangekondigd werd.

Aan ieder zyde van dit paleis was ook
een groote steene pilaar, op welke uit-
gehouden stond: *ieder kan, zonder verlof;
vertrekken.*

Een van de fraaiste zaaken aan dit pa-
leis was, dat het door vier zwaare Reu-
zen-beelden van heerlyk glad marmere;
gelyk als door vier Atlanten, aan vier
zyden ondersteund wierd. Deze zagen
'er zeer vreezelyk nyt, en schenen als te
klagen over de zwaren last, die zy tois-
sen moesten. Men zag daar in ook een
marmere heerlyke vloer, zoo glad als
een spiegel, aan welkers solder geen
goud en zilver gespaard was, om daar
aan als de gedaante van een schoon star-
Hemel te geven.

Ontrent dit paleis zag men nog ver-
scheide andre kostelyke gebouwen, waar
aan veel Marmere en Porphyre-steen, zeer
konstig geslepen, verwerkt was.

Schoon nu de Koning zyn Hof wel
eer hier plag te houden, heeft hy, na dat
hy meester van het Ryk en de stad Ava
geworden is, zynen Setelderwaards ver-
plaatst.

De stad Ava is ongemeen groot, zy ^{De ste-}
legt 180 mylen de rivier op, die zig in ^{den Ava.}
de beneden landen in verscheide takken
verspreid, en met een grooter geweld;
als den Rhyu stroom, komt afzakken,
waar door men hier ook zeer veel maas-
stroomen, droogten, en vlakke gronden
heeft. Deze rivier loopt van Zierjang
na Ava Noordelyk op, alwaar men onder
weeg veel dorpen, en ook de Stad Pron, ^{Pron.}
ontmoet.

Men mag te land na Ava niet reizen,
alzoof dataan niemand, dan de Land-boden
van den Keizer, om dat de Robynen daar
vallen, geoorloft, buiten dat het ook een
zeer gevaarlyke reize wegens den Tygers
is. Over de land-weg heeft men wel een
maand of vyf weeken werk, eer men
tot Ava komen kan. Als men die langs
de rivier neemt (dat vry zekerder is)
heeft men egter zeer veel moeite, om te-
gen dit sterk afstroomend water (dat
maar 10 a 20 mylen opwaards wast) al
boomende en zettende op te komen. Ook
kan men dit niet anders dan by dag
doen, en moeten de arbeiders by nacht
rusten. Dit is de oorzaak, dat de goede-
ren, die niet anders na boven gevoerd
konnen werden, wel twee maanden, en
zomtyds nog veel langer, onder weeg
zyn; daar men in 9 a 10 dagen zeer ge-
makkelek na beneden komen kan.

In de Stad Zierjang plagten wy ons ^{En}
Zierjang. ^{Comp-}

Voor-
naamste
steden
des zelfs.

De Stad
Pegu be-
schreven.

's Keizers
Paleys.

Comptoir te hebben, van waar men na die andre sleden maar voyagien deed, en die plaatzen waren dan, en vooral 't groot Comptoir Ava, gewoon het verhandelde aldaar aan 't Comptoir Zierjang (daar zy alle onder behoorden) te verantwoorden, gelyk het Comptoir Zierjang dan weder rekening van alles aan 't groot of Algemeyn Comptoir op Choromandel dede.

Dit Comptoir fchynd zyn begin, niet lang na 't oprichten van ons Comptoir ter Kufte van Choromandel, genomen te hebben, en hoewel het nette jaar ons onbekend is, blykt ons egter klaar, dat wy 1631. hier al handelden. Wy hadden daar een ordentelyke Logie, en verscheide Opper-hoofden, onder welke geenzins van de minste de Heeren opper-Kooplieden Joris van Coulster, Adriaan van Swaanswyk, Elias van den Brouke, Bartholomeus van Roozendaal, Cornelis Meersman, en meer andre geweest zyn; dog in 't jaar 1677. vond men goed dit Comptoir geheel op te breken.

Koopman-
fchap-
pen, daar
vallende

De Koopmanschappen, die ons herwaards getrokken hebben, zyn de Robyn (een heerlyk gesteente, dat alleen in dit Ryk, en wel byzonder in Ava valt, en 't geen daar maar voor den Keizer alleen gegraven werd) zilver (alzo ook zilver en goud-mynen zyn) Kalin (een erts, zeer na by 't zilver komende) Olivants-tanden, Tin, Walch, Honig, Cardamon, verglaasde potten (Martavānen, na 't land, daar zy eigentlyk vallen, genoemd) zoo groote, als kleene, en veel houtwerken. Ook vallen in Ava in 't byzonder lange Peper, kopere Pitjens, en nog een zeker Metaal, Namrak, Aardolie, Caatsjoe; en hout-olie; dog het Tin, en de voornoemde Martavaanen, vallen alleen in 't Ryk van Martavan, en Taway.

Goederen, hier
getrokken.

De goederen nu, die de onzen in Pegu brengen, zyn deze, allerley Lywaaden, als,

Ruwe Bethillis.
Tsjavoni's.
Caricams.
Talponi's.
Caricams Grandi's.
Cattawani's, en ander geschilderd goed.
Longetjes.
Papeli's.
Bore Ginggangs drie draad.
Alegia's.
Boelongs.
Brandams,
Taffatsjela's drie-draad.
Rood garen,
Nagelen.

Nooten Mufchaaten.

Foelic.

Cancel.

Sandal-Hout.

Boeckspiegels.

Gemeene hoeden.

Vermilioen.

Quik-zilver.

Lakenen.

Allerley Perfaanze stoffen, Roozewater, &c:

Om deze goederen te vertieren, en de De Jaar
andre in te koopen, doet men jaarlyks twee lykze be-
zendingen herwaards, de eene in Sep- zendingen her-
tember, dat de grootste is, om dat 'er waards.
dan een groot fchip na toe gaat,
en eene in Januari, dat de kleene ge-
naamd werd.

Zoo ras men in Pegu, of te Zierjang, De Tol
voor het Tol-huis des Keizers komt,
moet alles tegen 14 ten honderd (10 voor
den Vorft, en 't verdroe voor de bedienden)
dat al vry hoog is, vertold werden.

Men verzoekt daar verlof van den Vorft om te mogen loffen, en, als 't goed aal
land is, vraagd de Tollenaar, wanneer 't
gelegen komen zal, om 't zelve te be-
zien, en om te weten, of alles ook wel
aangegeven is.

De voorname reden van de komft, zoo
van den Tollenaar, als van de andre be-
dienden des Keizers, is egter om eens wak-
ker te mullen, alzo dan 't beste, dat 'er
is, door de scheeps-vrienden opgeschafte
werd, daar zy zieh, in plaats van wel
toe te zien, met brandewyn, &c: zoo
dronken drinken, dat zy om verrollen.

Dit gedaan zynde, belaften zy, dat
men alle 't gefchut, geweer, en 't kruyt,
aan de wal brengen zal, dat men zoo
veel doet, als men noodig oordeeld,
vermits men hen daar van niet meer
zegt, als zy behooren te weten.

Niets mag 'er aan land komen, tot
het minfte gefchenk toe, dat men aan
iemand doet, of den Keizer moet het
bekend zyn.

Daar na vernemen zy, na de groote
van het fchip, na 't getal der manfchap,
die 'er op is, hunne naamen, hunnen ouder-
dom, wanneer de zelve van de Kufte
vertrokken, hoe lang zy onderweeg ge-
weeft zyn, en wat hen ontmoet is.

Op de goederen, die men hier brengt Win-
(behalven dat de waaren, die men hier sien, hier
van daan voerd, en de vrachten en over vallende,
vaar gelden der genen, die met onze fche-
pen herwaards overgaan, en de wiffels
der Mooren, fraeje winften gaven) wierd
hier jaarlyks, buyten de onkosten (die
wel 10 a 12000 gl: beliepen) vry geld in
de vyftig duyzend gulden gewonnen.

Schoon deze Vorft gemeenelyk maar

Ko-

De gevallen der Keizeren van Pegu.

Koning van Pegu genaamd werd, zal ons egter het volgende verhaal van zyn magt klaar leeren, dat hy weerdig is Keizer genaamd te werden, alzoo zyn Vermogen ongemeen groot, en hy wel eer overwinnaar van veel Koningen en Koninkryken geweest is.

Zomtyds wierden zy de Koningen van Pegu, en zomtyds de Koningen van Brama genaamd, 't geen daar van komt, om dat de Koning van Pegu, Brefagucan een Vorst, die over 9 Koninkryken Keizer was, door den Koning van Brama overwonnen is, gelyk hy ook den Koning van Martavan onder 't geweld van zyne wapenen heeft doen buigen.

Pinto verhaald 'er ons in zyn tyd dit af, dat de Koning van Brama (die toen den Koning van Pegu al overwonnen had) in de stad Pegu een Leger van sevenmaal honderd duizend man (waar onder 60000 Peguanen waren) veerdig maakte, om den Koning van Martavan te belegeren, ten welken einde hy ook een vloot van 700 schepen gereed maken liet. Dit viel ontrent 1530. voor.

Hy belegerde die stad zes maanden en derthien dagen, terwyl die Vorst zig met een Leger van 130000 man dapper verdedigde, in zoo verre, dat 'er van al dit volk nog maar 6000 man overschoot.

Nadat hy dan zag, dat hy het niet langer zou kunnen uythouden, bood hy den Koning van Brama aan, dat hy hem, indien hy opbreken wilde, aansonds 30000 Bissen zilver (die ontrent een Millioen uytmaken) en jaarlyks 60000 Ducaaten geven, of dat hy hem anders maar toestaan wilde, om met 2 schepen na Siam, met zyn vrouwen, kinderen, en schatten te vertrekken, en dat hy hem dan de stad, en 't Ryk, met alles, dat 'er in was in handen stellen zoude.

Maar de Koning van Brama hem dit niet willende toelaten, was hy genoodzaakt zich aan hem over te geven.

Zoo ras hy Meester van de stad Martavan was, vernielde hy de zelve, verbrande 140000 huizen, 1700 Tempels en 60000 Afgods-Beelden.

Aan de menigte dezer gebrande gebouwen kan men ten naaften by van de groote magt, en 't aanzien dezer stad, en van dien overwonnen Vorst, oordeelen.

Den Koning van Martavan Chambain-ta genaamt was, met de Vorstin Njay Canata, dogter van Brefagucan, of van dien Koning van Pegu, dien den Keizer van Brama overwonnen had, getrouwd, welke Vorstin hy daar na, met veel andre vrouwen dede ophangen, en haren Gemmaal, nevens verlicheyde andre grooten, met een steen om den hals in Zee werpen.

V. DEEL.

Dit verricht hebbende, ging hy de stad Pron, met een vloot van 12000 schepen, en kleene vaartuigen, en met een Leger van negenmaal honderd duyzend man belegeren.

Als mede den Koning van Pron.

Hy verstond, dat den Koning van Ava overleden, dat zyn zoon, pas 13 jaaren oud, in zyn plaats gevolgd, en met een dochter van een ander Koning van Ava, pas voor de dood van zyn Vader, den Koning van Pron, getrouwd was. Deze Princes had de Keizer van Brama voor zich zelve ten huwelyk verzogt; dog zy was hem van den Koning van Ava gewcigerd. Dit was wel de voornaamste reden, waarom hy Pron belegerde.

Hy wierd 'er manmoedig afgeslagen; dog de stad wierd door eenige verraders aan hem overgeleverd.

Hy kreeg de Koningin, die 36 jaaren oud was, gevangen, lietze naakt langs de straat zoo lang geesselen, tot dat zy, door die en andre smerten afgemat, den geest gaf.

Daar op trok hy verder met zyn Leger na het Ryk van Ava, belegerde de stad Meleytay, daar hy ontrent 30000 man versloeg, hoewel hy zelfs meer dan honderd en vyfthien duizend mannen verloor had.

En den Koning van Ava.

Hy wierd nogtans eindelyk Meester van de Vetting, en dwong den Koning van Ava verder (die zig aan hem niet overgeven wilde) om zig, nevens zyn Koningin, en kinderen, voor den Koning van Siam te vemederen, aan den welken hy 6000 Bissen, of 200000 gulden jaarlyks, en een Pint Robynen beloofde, behalven dat hy hem by zyn komst wel twee Millioenen schonk, waar op hem die Vorst ook de voornoemde 30000 man toegzonden had.

Eenige tyd bevorens had zig zeker Xemindo, een Geestelyk Heer, tegen den Keizer van Brama opgeworpen; dog die verdreven zynde, spant met den Xemin van Satan (zeker magtig Vorst) aan, die den Keizer van Brama vermoorden, en zich kroonen dede, dog hy van de zyne verlaten, en gedood zynde, beoorlogde Xemindo Alcagar, des vorigen Peguaanzen Keizers Zuygbroeder, ende Aleagar versloeg Xemindo, en wierd Keizer van Pegu gekroond; kreeg ook eindelyk Xemindo, nadat hy 2½ jaar Koning geweest was, gevangen, liet hem onthoofde, en verbranden.

Deze Keizer van Brama, Alcagar (van Vincent le Blanc ook Chaumigrem genaamd) is een zeer magtig Vorst geweest, die zeer veel Ryken, als die van Cavelan, Martavan, Ava, Bacan, Tangran, Pron, Jangoma, Sontan, Trucon, Coblam Tranfiane, en Siam, overwonnen heeft.

R

Hy

Met den Koning van Martavan. 1530.

Dien hy overwon.

Zyn vier
witeOli-
fanten.

Hy had gemeenelyk vier groote witte Olifanten voor zynen wagen, die hy, als hy met de vierdubbele goude kroon op 't hoofd op zynen Throon zat, ook gemeenelyk voor hem komen, en eerbiedigheid, met de snuyten om hoog te steken, den mond wyd open te spaken, en drie vervaarlyke schreeuwen te doen, en dan op hunne knyen voor hem te vallen, betoonen liet, waar na zy weer na hunne stallen gingen, daar zy uyt goude vaten gespylt, en uyt zilvre vaten gewasschen, en gedrenkt wierden, gelyk Balbi, een Venetiaans Juwelier, verklaard ontrent 1570. dikwils gezien te hebben, terwyl zy, om van de zoon niet geteeken te werden, onder een gehemelte, dat op agt stengen rustede, itonden.

Zy gingen ook, als de Vorst uitgaan zou, voor hem henen, zynde heerlyk met geteenten opgepronkt.

Hoe hy
die be-
komen
heeft.

Deze witte Olifanten heeft hy niet altyd bezeten; maar daar over den Koning van Siam, die 'er bevorens meester van was, langen tyd met een Leger van seventienmaal honderd duizend man, en 17000 Olifanten, die alle goude en zilvre harnassen hadden, beoorlogt.

Na een beleg van twee en twintig maanden werd hy meester van Siam, (in 13 Koninkryken bestaande) en van deze witte Olifanten; gelyk ook van geheel Tanasery.

Zedert deze overwinning heeft ook de Koning van Siam, als 'er een Keizer van Pegu gekroond werd, op de dag van zyne krooning daar moeten verschynen, den zoom van 's Vorsten opperkleed kussen, en hem een Kroon aanbieden.

Op wat
wyze
de Kei-
zer van
Pegu ge-
kroond
werd.

Wanneer deze Vorst gekroond zal werden, komt de Cali Califereeh (een Heer van zeer hoogen staat, en de naaste aan den Keizer) volgens zyn Ampt met eenige gewapende speelvaartuigen na Pegu, alwaar hem de Keizer te gemoet gaat, vriendelyk verwelkomt, en zyn sehouder kust, terwyl alle andren zich ter aarde voor hem vernederen, en den zoom van zynen rok kussen.

Als nu de tyd, om hem te Kroonen gekomen is, werd hem (daar hy daar na, als hy op zyn throon versheynd, een goude vierdubbele Kroon op zyn hoofd heeft) een loode Kroon op 't hoofd gezet, en een byl in de hand gegeven, om hem door 't eerste te leren, dat hy zyn volk matig en nedrig, en door de Byl, dat hy hen regtveerdig bestieren moet.

Daar na werd 'er een vat, met Smaragden bezet, gebragt, waar in de asche

van den eersten Koning van Pegu is, op welke hy dan sweeren moet, dat hy zyn volk ten koste van zyn leven, even eens, als zyne voorzaaten, bestieren zal; na welk bedryf hem die loode kroon afgenomen, en een kostelyke bonnet opgezet werd.

Verplig-
ting der
grooten
aan hem

Als de voornaamste Vorst in Pegu by hem plagt te komen, om afscheid te nemen, omhelsde en kuste by hem aan de wang, en dede hem 10 groote Persiaanse peerden geven, met goud laken bekleed, en met goude bellen aan de voeten voorzien.

Die machtige Keizer Alcagar, die niet lang voor den tyd van Vincent Blanc en Balbi (twee vermaarde Reyzigers, die dit Ryk ontrent 1570. en nog later bezogt hebben) leefde, en die groote veroveringen (gelyk wy bevorens toonden) gedaan heeft, liet een zoon in zyn plaats na, die in huu tyd geleeft, den naam van Brama gevoerd, en de nieuwe stad Pegu gebouwd heeft.

Deze heeft een sellen oorlog met den Koning van Ava, zyns vaders broeder, en onderdaan, gevoerd. Deze oom nam voor dezen jongen Vorst, onder voorgeven dat hy van een hooger Koninklyke stam was, van den throon zyns Vaders af te schoppen, en 'er zich zelve in te dringen.

Die zyn
Oom,
den Ko-
ning van
Ava,
over-
wint.

De eerste blyken, die hy daar van gaf, waren deze, dat hy, nevens alle andre Vafallen, niet mede zyne krooning bywoonen, of, volgens gewoonte, geene de minste geschenken aan hem zenden wilde.

Hy verbood ook allen handel op zyn land, niet willende, dat daar eenige Peguaanen komen, of dat men eenige Robynen, of andre waaren, derwaards vervoeren zoude.

Belhaven het boos opzet, dat hy tegen zynen Neve, den Keizer van Brama, of Pegu, betoonde, had hy ook een verbintenis met de voornaamste grooten van Pegu tegen hunnen Vorst gemaakt, die egter zoo geheim niet bleef, of de Keizer quam 'er door zyne vertpietersagter, hoewel hy 'er zich weinig aan stoorde.

Dat hy
door
quade
bedryven
op zyn
hals
haalde.

Zyu vader had hem ernstig op zyn doodbedde bevolen, met dezen zynen oom, zoo verre het mogelyk was, in vriendschap te leven, om 't welke na te komen, hy hem door eenen Gezant bekend deed maken, dat hy wegens zyne wederpannigheid wel reden had, om hem niet wel gezind te zyn, dog dat hy hem die, zoo hy tot zyn plicht wederkeerde, en zyn seharting betaalde, voor deze reys vergeven zoude.

De Koning van Ava, in plaats van dit op te volgen, liet, om zynen Neve nog meer

meer te verbitteren, dien Gezant verworpen, en dood-slaan, vast stellende, dat de Keyzer van Pegu hem nu zoo veel te eerder beoorlogen, en dan dat Keizerryk, volgens versprek met de grooten van Pegu, te eer in zyn handen vallen zou, wanneer de voornaamste van 't Leger hunnen Keizer verlaten, en tot hem overkomen zouden.

De Keizer van Pegu, bericht van 't dood-slaan van zynen Gezant bekomen hebbende, liet hem den Oorlog aankondigen.

Ondertusschen beval hy, dat die grooten, die met den Koning van Ava tegen hem samengezworen hadden, voor hem verscheynen zoude, om over de zaken van den Oorlog te beraadslagen.

Hy bestelde dit zoodanig dat ieder byzonder by hem quam, en deed hen zoo een voor een, gebonden, en stil wegleyden, en belafte, na dat hy ze nu alle zeker hadde, ook hunne wyven, onder welke verscheyde swanger waren, by hem te brengen, alle welke, te samen ontrent 4000 menschen uytmakende, hy op den negenden Jag levendig dede verbranden, hoedanig hy naderhand ook met hun gansch geslacht handelde, gebiedende al, wat mannelijk in de oude of nieuwe stad was, dit te komen aanzien. Men wil, dat hy 'er ook eenigen heeft laten doorzaegen, zonder iemand, dan alleen een Geheym-schryver, die verbeden wierd, te verschoonen.

Ten eersten zag men een Leger van 300000 man rondom de stad Pegu in de wapenen by cengezameld. Thien dagen 'er na quam de Keizer 't zelve, op een van zyn Olifanten, besigtigen, en trok zynen oom, den Koning van Ava, zeer vrolyk, met een swaard, hem door den onder-Koning van Goa, Don Louis di Tayda, vereerd, te ontmoet.

Nadat hy nu derwaards vertrokken was, geraakte hy zoo vervaarlyk aan de kinderpokjens, dat men geen hope meer op 's Keizers leven had. De ziekte nam egter een keer, de Vorst wierd beter, ja volkomen hersteld, en naderde met zyn Leger dat van den Koning van Ava.

Nadat zy malkanderen eenigen tyd aangezien hadden, traden de Vorsten in een tweegevecht, in 't gezicht van hunne Legers, die zich stil hielden (uytgenomen eenige van hunne Lyfsvachten, die ook aan malkanderen geraakten) eenigen tyd eerst met het musquet, daar na met pylen, en eyndelyk met den degen, sitende ieder op zynen Olifant, zonder dat zy enig voordeel op malkanderen behaalen konden.

Eyndelyk wierd de Olifant van den Keizer van Pegu aan zyn rechter tand ge-

quetst, die hem door den Olifant des Konings van Ava daar na geheel uytgerukt, en door welke ondragelyke imerte dit dier zoo verwoed wierd, dat het met een onwederstaanlyke drift op den Olifant des Konings van Ava aanliep, en daar door gelegenheid gaf, dat den Keizer van Pegu zynen Oom versloeg.

Dien by overwind, en dood.

De Keizer van Pegu was egter een weynig aan zynen arm gequetst, en zyn Olifant viel dood onder hem neder, zoo dat hy zich op den Olifant van den verslagen Koning van Ava begeven moest.

Het Leger aan weder-zyden was ondertusschen al eenigzins aan malkanderen geraakt; maar na dat zy bespeurden, dat hun Koning door den Keizer van Pegu overwonnen, en gedood was, gaven zy zich, op hope van genade, over, die hen de Keizer beloofde, en dus weder meester van Ava, dat hem afgefallen was, wierd.

Hy had niet boven de 2000 man, en den Koning van Ava nog minder volk verloren.

T getal der verflagene.

Hy dede de stad Ava verwoesten, en alle, die hy daar in vond, gevangen nemen, waar onder ook de Koningin zyn zufter was, die hy gedurende haar leven gevangen hield, hoewel hy ze in een kostelyk paleys zeer minnelyk behandelen liet.

Vecele namen de vlucht na de Boffchen, alzooy vreesden van den Keizer, die de sehat des Konings van Ava niet had konnen ontdekken, als kundigen daar van, en onwilligen gestraft te zullen werden; hoewel zy in die woestynen mede veel gevaar liepen, om of van honger, of door den Tyger om te komen.

Nadat deze Vorst nu van April tot den 14. Julius uytgeweest was, quam hy zeer onverwagt in zes dagen weder te Pegu, daar hy de wachten niet behoorlyk voorzien vond.

Voorval met de zoon van den Koning van Siam.

Hy ontbood ten eersten den Prins, zynen zoon, die 'er aan zyn Majesteit voor reden van gaf, dat de zoon van den Koning van Siam ondertusschen met 50 Olifanten, 800 peerden, en veel Soldaaten in Pegu gekomen was, om den Keizer in dezen Oorlog te helpen, en dat hy hem met enige geleyds-lieden na Ava gezonden, maar ondertusschen verstaan had, dat hy zyn keer weer na Siam, en niet na Ava, genomen had.

Geen aanmerkens weerdiger zaak deed zich by 't veroveren van Ava op, dan 't gedrag van 's Konings Olifant.

Het treuen van den Olifant des Konings van Ava.

Dit dier, over de dood van zynen Vorst, doodelyk bedroefd, gaf daar van verscheyde teekenen en bewyfen, zoo, met den ganschen dag te weenen, als met zyn snuyt gedurig op de grond te laten han-

Begeeft zig in een Tweegevecht met den Koning van Ava.

hangen, zonder iets te eten, hoe zeer hem 's Konings bedienden, gewoon da gelyks met hem om te gaan, vleyden, en baden, vertoonende dat hy, nu onder een magtiger Vorft geraakt, en veel aanzienlyker, dan bevorens, geworden, daar over behoorde vrolyk te zyn; dog dat alles mogt niet helpen. Eyndelyk egter begon hy op den 15. dag (tot 's Keizers groote vreugde) weer een weynig te eten.

Diergelyken voorbeeld, van het treuren eens Olifants uyt enkele eergierigheyd, ziet men by Cassiodorus L. 10. c. 30. aangehaald.

Hy zegt dat de Koning Antiochus in zyn Leger twee Olifanten had, van welke de een Ajax, en de ander Patroclus genaamd was.

Wanneer nu die Vorft overzekere rievier trekken moest, en voor af geerne de diepte der zelve door deze Olifanten wilde laten pylon, dede hy, bescpurende dat zy 'er geen jucht op hadden, hen door de Carnaks (of bestierders, die 'er op zaten) aanzeggen, dat die gene van hen, die dat stuk moedig ondernemen en volbrengen dorst, de eerste inrang wezen zou.

Patroclus, hier door aangemoedigd, ondernam, en volbragt dit, en wierd daar op met kostelyke eiertuygen begiftigd, en voor de eerste Olifant in rang erkend, waar over Ajax, die te voren de eerste was, en dit met veel droefheyd aanzag, zoodanig truurde, dat hy zedert noit eten of drinken wilde, en dus van honger, en te gelyk door schaamte en droefheyd stierf.

Van de tanden nu, die men van 's Keizers van Pegu gedooden Olifant kreeg, liet die Vorft eenige Afgods-beelden maken, en die by zyne goude en zilvre Afgoden voegen, hoewel hy daar na nog vyf groote beelden van Ganzan (een soort van slecht Metaal) zoongemeen hoog maken liet, dat een man werk had, om met een steen zoo hoogte werpen.

Van wat hoogte zy waren, kan men daar by af meten, dat de teenen der voeten zoo lang als een gemeen man, en egter zeer net van gestalte en even-matig waren.

Na der zelve voltuying, liet hy ze vergulden, en voor zyn Paleys plaatsen, dat een heerlyk gezicht gegeven moet hebben.

Na dat nu de voornoemde Oorlog volcyndigd, en de zoon des Konings van Siam weder by zynen vader gekomen was, hield zich die Vorft zeer misnoegd, om dat men zyn zoon, als was hy maar een Slaaf geweest, vry veragtelijk zonder hem te gebruiken, met zyn volk weder t'huys gezonden had, welken

Wat beelden de Keizer van Pegu maken liet.

Afval des Konings van Siam.

hoon hy dreigde te zyner tyd te wreken, en voortaan den Keizer van Pegu niet meer voor zynen Heer te willen erkennen; dat hy hem ook door een Gezant liet weten.

Den Keizer van Pegu, dit verstaan hebbende, zond ten eersten een magtig Leger van 90000 man na Siam, om dien Koning tot zyn plicht te dwingen, en hem over zynen hoogmoed en wederspannigheid te straffen.

De Koning van Siam, gehoord hebbende, dat dit Leger na zyne Grenzen quam, deed zyn ganseh land onder water zetten, waar door zeer veel Peguaanen verdronken.

De vader van dezen Keizer zou, sehoon hy met een uytnemende macht den Koning van Siam belegerd had, noit meeter van de Stad geworden zyn, zoo zeker verrader hem 'er niet ingelaten, en een poort voor hem geopend had, daar nu wat beter voor gezorgd was.

Het jaar daar aan quam de Keizer wel met een ander Leger, dog hy wierd geslagen, en daar na ook zyn oudste zoon, die Koning van Ava, gelyk zyn jongste Koning van Pron was.

Hy wilde eindelyk, dat zy alle, en zelf ook de Talapoins, ofte Priesters, in de Oorlog zouden trekken, waar door 'er veelen van hem afvielen, en zyn Ryk in zulken slegten staat geraakte, dat de Koning van Siam hem 1596. in zyn Hofstad Pegu belegerde.

Dit beleg wierd wel, op een valsch gerugt, opgebroken; maar hier door verbeterden egter 's Keizers zaaken niet: want de Koning van Tangu, zyn sehoon-broeder, en onderdaan, viel hem af, welk voorbeeld zyn oudste zoon, de Koning van Pron, ten eersten volgde.

Hy liet dezen laatste, na dat hy tot inkeer gekomen was, wel vergeven, om daar geen vreeze meer voor te hebben; maar de Priesters, die alle even zeer op hem verbitterd waren, verklaarden zich zoo openbaar tegen hem, dat zy zyne broeder, den Koning van Jangoma (die van een Edeler geboorte, dan hy, was) noodigden, om 't ryk te aanveerden, alzoo zy niet genegen waren zyne wreedheden langer te dulden.

De moeder van dien even-gemelde Vorft, Manehuno genaamd, was een dogter van den ouden Koning van Pegu, daar de moeder van den Keizer van groen Vorstelyk bloed, en hy zelf ook al geboren was, eer zyn vader Koning wierd.

Hoe gulhertig dit Ryk nu dezen Vorft aangeboden, en hoe sterk hem van de Priesters verzekerd wierd, dat alle groo-

En staat een nieuw leger van de Keizer.

Die dwingt de Priesters ten Oorlog te trekken.

De Koning van Tangu valt hem af.

De Priesters roepen den Koning van Jangoma in.

Die 't Ryk niet dorst aanvaarden.

ten

ten en kleenen, door hunne bewerking, hem zouden toevallen, dorst hy dit egter niet aannemen.

De Keizers verdere gevallen met den Koning van Arrakan, Tangu, en Siam.

Daar op maakte de Koning van Tangu met den Koning van Arrakan een verbond, die hem niet lang 'er na belegerden, en hem dwongen zich over te geven, gelyk hy eyndelyk 1599. aan den Koning van Tangu, zyn zufters man, dede.

De Koning van Arrakan kreeg, volgens versprek, 5 goude beelden met gefteenten bedekt, en 5 vaten met gefteenten; ook nam de Vorst van Arracan de dochter van den Koning van Siam ten huwelyk, en twee van zyne zoonen tot Gyzelaars; maar 't voornaamste, dat hy by dezen Oorlog verkreeg, waren de witte Olifanten, enden eernaam van Koning van Pegu.

De Keizer keerde wel te rug; dog wierd, door beftel van den Koning van Tangu, nevens zyne Vorstin, en 13 kinderen, gedood, gelyk deze Vorst daar op na Macao, een stad omtrent 526 mylen van Zierjang gelegen, verftrok, en alle de nagelatene schatten des keizers na zich nam.

Ter gelegenheid van dezen Oorlog met die twee Koningen van Arracan en Tangu, die hem reeds te zwaar woegen, maakte de Koning van Siam zich ook meester van 't Koninkryk van Martavan.

De Koning van Arracan was nu wel te gelyk Koning van Pegu; maar hy liet het land (welkers inwoonders meest verlopen waren) woest leggen; en gaf Zierjang, toen nog maar een Haven, aan zekeren Portugees, Philippo Britto genaamd, met magt van dit na zyn zin te versterken; dat hy zoo wel dede, dat 'er daar na een stad af groeide, die dezen Koning in de oogten stak; weshalven hy die 1604. met een zware vloot quam belegeren, wy zouden daar meer van konnen zeggen; dog zullen dat sparen, tot wy in 't byzonder van den Koning van Arracan hier na zullen spreken, willende ons nu maar by dien van Pegu houden.

Schoon nu de witte Olifant in de magt van den Koning van Arracan geraakt was, en hy toen ook 't oppergeeraakt zag over Pegu had, is dat egter zoodanig in 't vervolg niet gebleven: want metter tyd wierd de Koning van Siam zoodanig, dat hy niet alleen meester van den witten Olifant, maar ook van Pegu, Hrama, Cambodia, Taway, en meer andre nabygelegene Ryken, geworden is, in hoedanigen staat dit Ryk 1626. was; gelyk wy nader zullen toonen, als wy over Siam handelen.

Geeft Zierjang aan Philippo Britto, die 't zeer versterkt. De Koning, bevestigd hem 1604.

Pegu, en de witten Olifant, geraakt weer onder Siam. 1625.

Is 'er een volk in de wereld, dat elendig en slavagtig is, zoo zyn het de Peguaanen. Zy moeten een gansch half jaar voor den Koning, 't zy in zyne Robyn of zilver-Mynen, 't zy elders, voor niet arbeiden. Het is nog veel, als men hen eenige brokkeltjes of gruis voor hunne moeite toewerpt. Ook trekken zy op hun eigen kosten ten Oorlog, en moeten alles daar toe verzorgen.

Men doet dezen Vorst in 't ryk geen menschelyke; maar byna Goddelyke eer.

Niemand mag hem aanzien, dan alleen die genen, die hem de verzoeken en smeekingen van andren voordragen. Men genaakt hem niet, dan al kruypende op de knyen, zonder op te mogen zien; een hoog-moed, die veelte mindre overheden al mede na-aapen, en zich aanleunen laten.

Men moet dezen Vorst, zoo hy aan onze Opper-hoofden, voor hem verschynende, iets vraagt, niet anders dan goed en zagt antwoord, zelf menigmaal tegen zyn beter weten, geven. De Tolken, eenige brieven vertaalende, zouden nooit zulke scherpe woorden, als 'er dikwils wel staan, durven voortbrengen. Ja hunne onderdanigheyt gaat zelf zoo verre, en zyn hoogmoed steygerd zoo hoog, dat hy zich van hen God laat noemen.

Hy agt zyn eigen onderdaanen niet alleen als zyn slaven; maar is zelf zoo verwaand, dat hy den Landvoogd van de Kust van Choromandel in zyne brieven wel den naam van zynen grootsten slaaf geeft, waar in men hem nog al eenigzins plagt te styven: want als men hem een geschenk uyt naam van dezen Landvoogd aanbieden zou, plagt men te zeggen, dat desselfs Gevolmagtigden dit aan des Konings goude voetsoolen quamen leggen, van welke een zoete reuk en geur quam; waarschynelyk, dat die reuk aangenamer, als van den voet, en teenen van een ploegendenboer zyn, alzo zyne beweging zelden zoo sterk is.

Dit slaafagtig en langduig werken der onderdaanen voor den Koning is oorzaak, dat de vrouwen der Peguaanen zich hebben moeten beyveren, om zich hier of daar in te oeffenen, waardoor zy in staat mogten zyn; om de kost voor hare mans, voor zich zelve, en voor hare kinderen te winnen.

Deze werden door de nood wakkere koop-vrouwen, waar in zy zich met zeer veel overleg, en met groote winst weten te erneeren, geen swarigheyt vindende, om hier of daar zelf na toe te vaaren, of te roejen.

De Peguaanen zyn van een matige gestalte,

Slegte staat der Peguaanen.

Hoogmoed der Koningen.

Neerftigheyt der Peguaan-vrouwen.

Gefalte, verweert, Dragder, Peguaneen.
 flate, en, voor Inlanders, al redelyk blank, maar wat plat van aanzicht. Zy hebben baarden en knevels als wy, de eene grooter als de andre.

En van hunne vrouwen.

Hun gewaad is zeer gering, en zonder eenig cieraad. Hun hair is boven lang en onder tot de ooren toe afgefneeden. Hun boven-kleed, of Badjoe, is van grove Bethilis, of iet anders, daar van zy als een langen rok maken; hebbende een kleedje tweemaal om 't middel-lyf gewonden.

Mitsgaders der Barmanders.

Zoodanig is ook 't gewaad der vrouwen, maar daar is onderscheid in hare Cabayen, ook dragen zy het hair opgewonden, gelyk de Misticen.

Daar zyn ook Barmanders, die uyt het rechte bloed der Koningen voorgeven te zyn.

Deze zyn veel hoog-moediger, als andre, en dragen hun hair met een tuyt boven op het hoofd, en met een doek, als een Piramide, bewonden. Ook binden zy hare kleedjens veel dikker op de buyk op, waar by zy zeer wel na de Maleyers, of Arrakanders, gelyken. Zy houden veel van hoeden; ook maken zy 'er een soort van Bamboefen, die zy zeer net weten te verlakken.

Die onder hen van eenig aanzien zyn, zullen noit beneden hunne minderen wandelen. By voorbeeld, zy zullen niet op den overloop en onder het half verdek door gaan, terwyl zy andre daar boven zien, alzoo zy dit voor een groote schande rekenen, dat zulke, die zy voor hun minderen houden, over hun hoofd henen zouden wandelen.

Hunne huizen (die om de vloeden, en uyt vrees voor de Tygers, op staken staan, mogen maar van eene verdieping, en moeten zeer laag zyn, voor al in Pegu, en in andre buyten-fteden; maar in Ava, daar de Vorst zyn hof houd, vind men veel betere, en zelf steene gebouwen; dog die moeten mede zeer laag zyn, om de voornoemde reden, want als hy uytgaat, om zich te vermaken, moet hy hooger, dan iemand, boven uytsteken, en niets mag 'er dan boven hem verheven zyn.

Zy zullen ook in geen Cajuyt van een schip gaan, zoo lang zy iemand in de schippers hut, of op 't half verdek zien. Een zwakheid, die zy met de Arrakanders, en meer andre Indiaanen, gemeen hebben.

Hunne flegte Vestingen, en flegte Soldaaten.

Door de bank zyn de Vestingen, en de versterkingen van hunne steden, zeer slecht. En schoon zy al van eenige stukken gefehut voorzien werden, zy weten 'er niet recht mede om te gaan, en zy hebben 'er ook zelden affuyten, of roo-paarden toe.

Het is een laf-hartige Natie, en thien Hollandze Soldaaten, die wel-geoeffend zyn, zouden een half duizend Peguaneen, en meer, op de vlugt jagen.

Het beste, dat men daar vind, is, dat 'er aan een yegelyk, zonder aanzien van perfoon, dagelyks goed recht gedaan, en dat ieder, zoo hy voor zich zelven spreken kan, zelf, of anders door een voofspraak gehoord, en in korten tyd, by mondelinge verftendinging van zyne zaak, geholpen werd.

Over zwaare zaken werd een eed gedaan, met 't leggen van zeker boek op hunne hoofden, en met eenige woorden in hunne taal uyt te spreken.

De grooten en ryken hebben egter hier veel voordeel boven de armen, om dat zy te slaafagtig van hunne meerderen afhangen, en hen zoon niet durven tegen spreken.

Zy zyn door de bank zeer bot, en men vind weinig vernuftigen onder hen.

Als 'er aard-beving is, oordeelen zy, dat 'er, of een Koning sterven, of van den throon geraken, of dat die hen plagen, of dat 'er diere tyd opkomen, of iet diergelyks voorvallen zal. Zy zyn van oordeel, dat 'er een groote slang is, die de wereld, of den aard-kloot op haar hoofd draagd; maar die den meesten tyd slaapt. Als nu deze slang wakker werd, en haar hoofd eenigzins beweegd, dan is 'er aardbeving, en anders noit. Een heerlyke reden, en een klaar bewys, hoe groote natuurkundigen zy zyn.

De meeste Indiaanse en Heidenze Paapen op Ceylon, Malabar, Choroman, del, in Arracan, Pegu, Siam, China, &c: verbeelden de vier eeuwen, by God vastgesteld, door een paard dat op de wereld-kloot staat, waar onder die groote slang, die meest altyd slaapt, en den aard-kloot op haren kop draagd, en onder welke slang een groote schildpad is.

Zy zeggen, dat dit paard eerst vloog, dog dat het, by 't nadren van 's menschen ondergang om zyne zonden, van tyd tot tyd, eerst zyn eenen, daar na zyn tweeden voorsten, en ook zyn eenen agterste voet reeds op den aard-kloot by den uytgang van ieder eeuwe gezet had, en dat het ontrent 1668. eerlang ook zyn vierden voet, tot een besluit van die vier eeuwen, 'er op stond te zetten, 't welk zoo hard daveren zou, dat de slang, en de schild-pad, die de wereld met wysheid en voorzigtigheid dus lang hadden ondersteund, niet magtig zyn zouden den aard-kloot tegen deze laatste nederzetting van den voet van dit paard te behouden: want die stond dan ganfehelyk verdelgd te werden; Een stelling, welkers ongegrondheid de natuur-kundigen weten, en de

tyd

tyd en ervarenheid zelf aan de onkundigen ontdekt heeft valsch te zyn.

Nadien tyd, zeiden zy, zou God weer vier andre eeuwen beginnen, waar van zy op 10 byzondere tafelen ieder Eeuw net afgeteekend in hunne Tempels bewaaren.

De Olifantsjacht zeer vermakelyk. Het grootste vermaak, dat de Koning voor zich zelve plagt te nemen, of aan anderen te geven, was de Olifantsjacht.

Zy hebben eenige wyfkens, die daar op geleerd zyn, wickers hinderste, of teelid, met zekere olie bestreken werd, 't welke de wilde Olifanten aanstonds rieken, en waar door zy gelokt en gedrongen werden de wyfkens te volgen.

Als men dan met een gezelschap op de jacht gaat, neemt men die mede, en na dat men een troep wilden ontdekt heeft, doet men de wyfkens weer na de nieuwe stad keeren, na zeker groot staketsel van hegte zware palen, uytdukkelyk daar toe gemaakt, waar in haardewilden mede volgen, die men dan ten eersten door sehuus paalen, die men aan wederzyden vallen laat, zoo dat 'er de wyfkens buiten zyn, afschut.

Die paalen staan zoo verre van een, dat 'er gemakkelyk een man, dog onmogelyk een Olifant, wat geweld hy daar ook tegen doet, door kan.

Hoe de gevangne Olifanten. Zoo ras dit woestdier ziet, dat het gevangen, en dat 'er geen middel is, om 'er weer uyt te geraken, werd het verwoed, en steld met een afgryzelyk gebaar al zyn kracht in 't werk, om de paalen om verre te slooten. Maar zy zyn te dik, en te hegt 'er in geheid. Als dat nu niet lukken wil, begint hy te weenen, te huilen, te razen en te tieren eenige uren aan den anderen. Als dat mede niet helpt, dan loopen zy eens dezen, dan weer eens genen weg, dat hen 't zweet langs 't lyf druipt, dan weder slooten zy met hunne tanden met zulken geweld op de palen, dat de splinters, of vande zelve, of wel de stukken van hunne tanden afspringen. Kan dat al mede niet helpen, dan laten zy hunnen snuyt hangen, en steken die in de aarde, doende zulken menigte waters kort 'er na uyt hun lichaam komen, dat zy al diegene, die 'er ontrent zyn, daar mede nat maken. Als zy nu lang genoeg haar moede en mat gewoed hebben, laat men de wyfkens weer uyt hare staltingen, die hen dan weer voorgaan, om hen in de stal, daar men ze hebben wil, te sluiten. Deze stal is maar pas zoo groot, dat 'er een Olifant in staan kan. Daar in nu werden zy vast gebonden, en zoo wel 4 a 5 dagen, zonder eeten of drinken, staande gehouden, waar door zy in agt a thien dagen zoo mak werden,

als men begeerd. Men laat eenige menschen dagelyks tegen hen spreken, en dezer taal werden zy zoo gewoon, dat zy alles doen, wat die hen belasten, zoo dat 'er na die tyd geen onderscheid ter wereld tusschen hen en de tammen is. Men ziet het vangen der zelve onder de stoffe van Jassenapatnam, op Ceylon, in een zeer nette teekening klaar verbeeld, en afgeteekend.

Gelyk nu de Bosschen van Pegu vol van deze dieren zyn, alzo maken de Vorsten hun werk 'er ook af, om 'er zoo veel, als 't mogelyk is, te vangen, alzo zy hen met groote nuttighcid in de Oorlogen gebruiken.

Vier sterke mannen kunnen van zoo een dier, 't zy met pyl en boog, 't zy met een musquet, Lancie, of eenige andre wapenen, zich verweeren, en den vyand groot nadeel toebrengen. Van wat gebruyk zy by de Africaanen of Carthagenen tegen de Romeynen waren, en hoe zy Torenkens met gewapend volk op hadden, ziet men by Hirtius de Bello Africano.

Ook kan dit dier geen musquetskogel ergens, dan alleen ontrent de Slaepende Hoofds, en ontrent de oogen, door de huid henen dringen.

Deze Vorsten plagten, zoo tot hun vermaak, als ten Oorlog, veel groote heerlyk-vergulde en cicryk met bloemwerk uytgehouden vaartuigen te hebben, op aan wederzyden 150 scheppers, of roeijers met heerlyk vergulde schep spaanen voeren. Geen pyl kan sneller uyt een boog, dan deze vaartuigen door de Zee, vliegen, aangezien die, op zeker geluid van Tifa en Gong, met een eenigen slag of schep van 300 scheppers gelyk, door de Rievier zoo snel gerukt werden, dat men 'er geen oog op houden kan. In 't midden van deze vaartuigen heeft men een overdekte plaats, om in te zitten, rondom de welke ook vensters zyn, om alomme uyt te kyken.

Niemand mag by dezen Vorst komen, zonder eenig geschenk mede te brengen, een gewoonte, die men by na in gansch Asia heeft.

De Nederlanders plagten in vorige tyden (wanneer dit Comptoir nog onder den Gouverneur der Kust van Choromandel stond) met den Koning van Pegu nu en dan te handelen, en ook zomtyds wel Gezanten aan dien Vorst af te zenden, hoedanig de Heer Elias van den Brouke (veel jaaren Opperhoofd van Palicol, en, na zyn t'hys-reyze, tot Dordrecht 1676. Schepen en Raad) nevens de Heer Antoni Paviljoen in een Gezantschap na Ava geweest is, dog de gedurige omwentelingen van dit Ryk by

tam gemaakt werden.

Hun nuttighcid in den Oorlog.

Heerlyke vaartuigen des Konings.

de gefgadige Oorlogen, dietuffchen deze Vorften, en die van Siam, ofte Arracan, voorvielen, hebben onzen ganfchen handel met de zelve allenskens afgefne- den; 't geen ook de reden is, dat wy daar van niets meer kunnen zeggen.

Dit volk plagt tot de Sodomie, en tot het gebruyk der fchand-jongens, zeer geneigd te zyn; dog zekere verftandige Koningin bragt dit door deze twee mid- delen af.

Voor eerst belafte zy op zekere zware ftraffen, dat alle mans een zilvre of een vergulden houten kogel tuffchen 't vel en vleech van hunnen roede zouden heb- ben te fchuyven. Om dit uyt te voeren, wierden zy ergens mede dronken, en dan ondertuffen de huyd der roede fagt kens los gemaakt, de kogel 'er tuffchen gefcho- ven, en de wonde in korten tyd genezen, het welke verrigt zynde, waren zy niet in ftaat om die zonde meer te plegen.

Ten anderen, belafte zy, dat de vrouw- lieden met de armen, met den boezem, en zelf met een groot deel van hun lyf, bloot, en maar met een dun klee- dje 'er over zouden gaan, om daar door de mans te meer tot de vrouwen aan te lokken, en van die zonde af te brengen.

Men vind ook in dit ganfch Koninkryk geen eigentlyke maagden, vermits men de vulva der jonge meyskens al van jongs aan met eenig mengzel beftrykt, 't geen die deelen dan al merkelyk opend, en wyder maakt, om dat zy daar na te beter in ftaat mogten zyn, om van de mans, zonder fmerte van die kogels te lyden, bekend te kunnen werden.

Zy deed ook alle jongens van de fchou- deren af, tot de fchenkels toe, zich blaauw fchilderen, welke verwe niet af- gaende, en de huyd zeer leelyk maken- de, een affehrik in de mans van de jon- gens baarde, en hen allenskens meer en meer tot de vrouwen dede neygen, en die zonde dus afsterven. Een daad, waar over zy tot nog toe onder hen geprezen werd.

Die daar wil trouwen, kan geen vrouw krygen, of hy moet ze van de ouders koopen voor zekeren prys. Dus is hyryk, die veel dogters heeft; maar die veel zoonen heeft, kan licht arm werden, al heeft hy al wat, of anders moeten zy zich zonde- der vrouw behelpen.

Indien de man zyn vrouw moede is, kau hy die wel weder zenden; maar hy moet de kinderen houden. Indien onder- tuffchen de vrienden van een vrouw haar wederom begeeren, om dat de man haar te veel plaagt, of om andre reden, zyn zy gehouden, het geld, dat 'er voor uyt gefchoten is, weder te geven.

Komt iemand te fterven zonder kinde-

ren, zoo is de Koning zyn erfgenaam; maar laat hy kinderen na, zoo trekken die twee derden van 't goed, en 't vordre is voor den Koning.

Indien iemand geen geld heeft, om zyn fchulden te betaalen, zoo moet hy zyn wyf en kinderen verkoopen, of ver- panden. Zoo men ondertuffchen eenig- zins bewyzen kon, dat zoo een verpande vrouw of dogter door den fchuld-Heer bekend was, zou daar door zyne ganfche fchuld komen te vervallen, en de verpanden zouden weder in vryheid moeten gefeld werden, zonder dat hy regt had, om van zynen fchuldnaar eenen penning te eyschen, gelyk ook de fchuldnaar hem over die daad niet ver- der in rechte vervolgen kan, om dat de rechter oordeeld, dat hy genoeg by 't verlies van zyn geld geftraft is.

Na dat wy dus verre nu alles, 't geen wy van het wereldlyke ontrent Pegu te zeggen hadden, aangemerkt hebben, moeten wy nog een woord van hunnen Gods-dienst fpreken.

Schoon zy in 't algemeyn gelooven, dat 'er maar een opper-God is, die alles gefchapen heeft, en beftierd, maar die voor al ook een werker van al het goede is, fteflen zy aan de andre zyde ook vast, dat al het quade van den Duivel komt.

Dierhalven zyn zy ook gewoon, zoo ras zy zich qualyk bevinden, of zoo ras hen eenig ongeval ontmoet, een belofte aan de Duivel te doen, ten einde hy hen geen meer quaad toebrengen kan.

Om nu deze belofte werktellig te maken, laten zy een hoog huys bouwen, 't geen hen als tot een offerplaats diend, even eens als daar zy met brandende fak- kels gemeenelyk offeren. Op de zelve fpreiden zy een wit tafel-laken, leggen daar allerlei fchoone bloemen op, en tuffchen de zelve menigerley spyze, om daar mede den Duivel te eeren, en te verzoenen, ten einde hy haar in het toe- komende geen nadeel doen zoude. En om hem nog meer te bevredigen en te verluftigen, laaten zy dan ook, ter eere van hem, op allerley Musicale speeltui- gen fpeelen, en 'er allerley Lièderen, daar op paffende, by zingen.

Op dit Feest is 'er een, die des Dui- vels vader genaamd werd, die ook het voornaamfte beftel op 't zelve heeft, en alles tot het beffe genoeg van den Dui- vel weet te befchikken.

Hoe veel moete nu hunne Priesters, die dit gedoente in den grond verfoeien, en 'er iterke vermaningen tegen doen, aangewend hebben, om dit quaad uyt te roeien, is hen dit egter ommogelyk ge- weeft, al zoo het te diepe wortelen onder het gemeene volk gefchoten heeft, zoo dat

dat zy dit tegen hun wil en dank dulden moeten.

Verdre duivels-dienften. Men vind onder hen ook lieden, die 's morgens, zoo ras zy opgeftaan zyn, een korf met Ryft, of andre eetwaren nemen, met de zelve, met brandende fakkels op de ftraat omloopen, en vlak uyt zeggen, dat zy die fpyze aan den duivel vereeren, op dat hy hen dien dag ongemocid en geruft laten zoude. Indien 'er dan juift honden, die hen op den reuk volgen, bykomen, en de fpyopeeten, zyn zy nog zoo onnoozel 'er by, dat zy voorgeven, dat de Duivel die beeften daar toe gedwongen heeft, en dat zy die derhalven niet verjagen mogen. Andre weder zullen, aan tafel zittende, geen fpyze proeven, voor dat zy den eerften beet agter hunnen rug voor den Duivel geworpen, en zich du verzekerd hebben, dat hy hen geruft zal laten eeten.

Verfcheide Feeften. Gelyk 'er onder hen veel Feeften zyn, alzoo munt het Feeft Sapan Djasje boven alle de andren uyt.

Dat van Sapan Djasje. Men viert het 12 Mylen van de Stad, en op dat de Vorft tydig daar zyn mogt, vertrekt hy daags te voren derwaards. Als nu dat Feeft gevierd werd, gaat hy op een vergulden zegen-wagen zitten, die uyt een Itak, en op vier wielen gemaakt is, voorzien van een heerlyk gehemelte. De Vorftin zit aan zyn regter hand, die zeer kostelyk gekleed, gelyk op zyn hoofd een onnoemelyke fehath van Peerlen en andre Juweelen geplaatft is, waar onder twee Heerlyke Robynen uitmunten, die, ter groote van een Dadel-yder (hoewel zoo lang niet) tot aan zyn ooren hangen. Hy is ook vereierd met een fnoer van uitmuntende edele gefteenten, die van zyn rechter fehoulder tot aan zynen gordel hangt, en van daar tot onder de linker arm gaat, van zulken ongemeenen glans, dat men 'er 't oog niet op houden kan, behalven dat zyn vingeren (volgens de gemeene wyze der Oosterze Vorften) vol ringen met Smaragden, Diamanten, en Koninklyke Robynen zyn, die een geflikker, als of het zoo veel flambeauwen waren, van zich geven.

Rondom dien zegen-wagen ziet men een drom van ftaat-Juffers der Vorftinne, alle dochters van Koningen en van de grootften des Ryks. Deze zitten gemeenlyk op hare knyen, de handen te zamen gevouwen na om hoog gericht, ter eere van den Keizer en de Keizerin.

Acht fehooone peerden van een en de zelve verwe, met eenerlei goud, en met Carmozyn behangen, trekken dezen zegen-wagen voort. En nevens den zelve gaan verfcheide overften met zeelen in de

V. DEEL.

hand, zig gelatende, als of zy mede aan dien wagen trokken.

By 's Vorften uittocht uyt zyn Paleis gaan gemeenlyk voor af zyn Hovelingen, in drie reyen onderfcheiden. Eerft zyne Lancie-dragers, dan zyne fehutters, en dan zyne zweerd-en fehild-dragers.

Midden onder de zelve gaan zyne gewapende Olifanten, waar na de Erf Prins op een heerlyk paart volgd; en daar na zyne andre zoonen, volgens hunnen rang en jaeren met hunne Lanciers, Sehutters, Boogdragers, en fehild-en zweerdvoerders, hebbende mede tuffchen hen een groote menigte van gewapende Olifanten verdeeld.

Na dat deze Troep voorby gegaan is, vertoonen zich de Krygs-overften, en de hoofden der Soldaaten, benevens de verdre Hovelingen, en daar na nog 2 roode Olifanten met goud en zyde kleederen vereierd.

Dan komen de 4 witte Olifanten, met goud, en Edele gefteenten, en voor al met heerlyke Robynen op ieder tand opgepronkt, behalven dat 'er een heerlyk gehemelte, om hen tegen de zonne te lekken, boven hun Hoofd gedragen werd.

Eindelyk komt ook de wagen waar op de Keizer zelts zit, agter welken veel Hovelingen te peerd in een zeer nette ordre volgen, dog tuffchen de zelve en 's Keizers wagen ryden veel van de vrouwen der voornaamften.

Hun Tweede Feeft, Sapan Catena, Het Feeft de Sapan Catena. houden zy in de ftad, en dan richten de grooten etelyke Pyramiden op zyn kostelykt op, en ieder met zulken fraejen verandering, als hy bedenken kan, te meer, alzoo zy malkanders werk niet kunnen zien, voor dat het gedaan is.

Zy gebruiken Bamboezen daar toe, die zy bewerken, kontlig bearbeiten, met goud bekleeden, en op een zeer fehooonen wagen zetten.

Wanneer de Keizer nu op de plaats komt, daar hy gewoon is aan ieder gehoor te geven, werden die wagens, met hunne Pyramiden, van meer dan 300 mannen voortgetrokken, en in ordre voor den Keizer gefteld, ten einde hy danaan die gene den lof geve, die de zyne het fraeit gemaakt heeft.

Na dat dan alles van den Vorft wel bezien, en na zyn weerde geprezen is, werd ieder 't zyne 't huys gebragt.

Dien ganschen nacht door ziet men in de oude en nieuwe ftad een menigte van dikke en zeer groote flambeauwen en Wafel-keerffen, voor al die genen dienende, die na hunne groote beelden gaan.

De poorten in de nieuwe ftad (alzo 'er

in de oude geen zyn) blyven open, en allen, die 't groot beeld daar in komen bezócken, brengen hun geschenk mede yder na zyn vermogen, al was het maar een bloem.

Het Fceft Sapan Djaimo Sedjenon heeft mede een byzonder beeld, waar na toe de Keizer zich op zekeren dag met zynen zegen-wagen voeren laat, op dezelve wyze gelyk wy van 't eerste Fceft gezegt hebben; dog hy, zyne Keizerin, en Vorstlyke kinderen, zyn dan anders gekleed.

Het Fceft Sapan Daiche werd in de oude stad gehouden, en is een Fceft des waters. De plaats, daar het geschied, is heerlyk verguld, en de Keizer en Keizerinne begeven zich derwaards op hunnen heerlyken wagen.

Nadat zy ter voornoemde plaats gekomen zyn, treden zy, nevens hunne zoonen af, gaan in die vergulde plaats, en besprengen zich met Roozenwater.

Buiten die plaats ziet men de Krygs-overften en de Hoofden der Soldaaten op een groot plein, ieder met een Rooze-water-vat in de hand, daar zy malkanderen zeer nat mede maken. Terwyl nu ieder zoo nat daar stond, plagt de vorige Keizer een zeer grooten Olifant op hen los te laten, die dan zekerlyk eenige menschen dood trapte, waar over die Vorst eens hertelyk lachte, terwyl 'er de omstanders omschreiden. In dezen tyd kan niemand doof de oude of nieuwe stad gaan, die niet rykelyk met water begoten werd.

Zy hebben nog een Fceft, Sapan Donon genaamd. Op 't zelve laat zich de Keizer, en zyne zoonen, ieder in een byzonder heerlyk verguld schip na de stad Meccao of Maca, in 't gezelschap van veel Hovelingen en Edelen, voeren, waar door men dan daar wel 100 scheepen by een ziet.

Ter plaatze, daar zy wezen moesten, gekomen zynde, gaan zy te land in een heerlyk Paleis ontrent de poort, het welk van buiten en van binne zeer fraei verguld, en rondoin van zeer vermakelyke thuijen voorzien is.

Uit dit Paleis gaan zy in een ander buiten de stad, alwaar de Keizerin uyt een venster besehouwd, hoe hare Hovelingen om den prys in 't vaaren met malkanderen stryden. Die dan eerst van hen aan 's Keizers Paleisaankomt, heeft niet alleen den prys, maar krygt ook een verguld beeld, dat tot dien einde daar op gerecht staat. De naaste aan hem krygt een zilver beeld; daar in tegendeel alle, die agterblyven, van de vrouwen bespot, en uitgelachen werden, om 't welke te ontgaan, dan ieder zyn best doet.

In ieder schip zyn maar twee roeijers, en dit Fceft duurd een geheele maand, en werd over den andren dag gehouden.

Behalven deze zyn 'er meer andre, maar dit zyn wel de voornaamste Fceften.

De Keizer is ook gewoon zeven vergulde wagens te laten maken, en op ieder van de zelve een grooten vergulden Afgod te stellen, die door wel 300 mannen voortgetrokken werd, aan welken de Vorst, na dat zy ter plaatze gekomen zyn, daar hy die wel zien kan, aalmoesfen uitdeeld, en aan ieder voor zyne moeite iets schenkt.

Veelen gaan dan ook door de stad met een groot net vol bloemen, om van dezen en genen een aalmoes te bidden. Andren gaan henen, om de Lyken der Priesters jaarlyks eens met water te baden, welk water zy naderhand voor Heilig houden, en met grooten aandacht, en geen minder yver drinken.

Men vind 'er in Pegu, die zich ter eere van hunnen Afgod Apalita met messen snyden en kerven, en dus hun bloed aan hem opofferen.

Op de viertyd van hunne Corcovita offeren zich altyd dezen of genen, om voor Martelaars, en Heiligen geagt te zyn. Wanneer nu de Afgod aankomt, vertoonen 'er zich altyd 2 a 3 in lange asch-grauwe rokken aan 't volk, gered, om zich voor der zelve behoudenis op te offeren, gelyk zy zich door dezen wagen ook laten verpletteren, waar toe de Priesters eenige dagen aan den andren zekere Perfoonen messen, die zich daar toe overgegeven hebben.

Zy voeden op zekere plaatzen van 't Ryk, ook eenige jonge dogters, op hare groote Corcovita's op, die door vasten, gebeden, en andre H. Oeffeningen gewyd zyn, en dan tot de plegtlyke offerhanden, die zy jaarlyks doen, bewaard werden. Alle jaar offerd men 'er een aan haren Afgod, en zy werd moeder-naakt van een Priester in tegenwoordigheid van haar vader en moeder geworpd, de welke haar dan nevens andre magen kort voor haar dood komen bezoeken, en als voor Heilig houden, aanbidden, en verzoeken, dat zy doch hunner, als zy by God komen, wil gedenken.

De Priesters klooven daar na 't lyf met een scherpen steen, rukken 't hart 'er uyt, werpen het den Afgod in 't aangezicht, en verbranden het, gelyk ook het vordre van 't lichaam, mengende desselfs asche met water, en daar mede dan den Afgod besprengende.

In hunne Tempelen hebben zy een ongelooftyke menigte van zeer groote en kleine byzonder sterck vergulde beelden, na de menigte en 't heir der Afgoden, wel-

Het Fceft Sapan Djaimo Sedjenon.

Het Fceft Sapan Daiche.

Het Fceft Sapan Donon.

Pryzen, die men daar uyt deeld.

Andre Heiligbedry des Keizers.

Hoe wy-wa-ter ma-ken.

Veelen, die zich ter eere der Afgoden opofferen.

Hunnen menig-vuldige Afgoden.

welke zy eeren, onder welke de God der zonne-veesjens geenzins de minste is.

Wat naam zy de heiligen.
 Zy noemen de hel het duister hol van 't huis des rooks, alwaar de Priefsters stellen, dat een afgryfelyke slang is, die de zielen inzwelgd, waar uyt zy door een van hunne Goden moeten verlost werden.

Hunne Priefsters beschreven.
 Hunne Priefsters werden Talapoïs genaamd, die met een kannetje aan den Gordel gemeenelyk hunnen kost gaan bedelen, hoewel zy dat dan overvloedig krygen, alzooy men hun voor heilige en aandagtige mannen houd, die ook gewoon zyn openbare aanspraken wegens hunne wetten en inzettingen alle maandag tot het volk te doen. Te dier tyd staan zy 's morgens vroeg op, gaan met blikke bekkens door de stad, en wekken 't volk op, ten einde zy tydig hun eteten bereiden, en dan tot hun gehoor komen zouden. Daar na vangen zy aan te zingen, en geven daar na 't volk verlof om te mogen vertrekken. Den inhoud van hunne aanspraak is meest, dat 't volk niet dooden, steelen, niemand berooven, geen ontugt of hoerery bedryven, maar aan ieder een recht doen moet. Ook stellen zy vast, dat God de deugd in allen, van wat Gods-dienst ook zy zyn mogen, beloofd.

Zy wederstrevten den dienst der Christenen zoo veel niet, als andre Priefsters, en zyn vriendelyk en goedhertig, vooral tegen Reizigers.

Zy dragen kleederen, als de Barmanders (zynde lieden, die voorgeven van Koninklyken bloede te zyn) dog zy zyn zeer wel te onderscheiden aan hunne geele kleedjens, hoewel 'er ook zyn, die lange donker-roode rokken tot op hun hie-len dragen. Ook zyn zy vry van alle lasten, woonen meest in de Boffchen op hoog verhevene plaatzen, om tegen de tygers zeker te zyn.

Zy eteten maar eens daags; gaan bloots voets, en bloots hoofds, zyn glad geseho-ren, zoo op 't hoofd, en aan den baard, als elders op hun lichaam, mogende nergens hair hebben.

Zy hebben ledere Gordels, vier vingers breed, dragen ook een mantelken op de schouders, dat zich in 't vierkant tot onder de korte ribben strekt. Zy dragen ook een hoed, met donker-roode klare Boomwol of Cattoen bedekt,

tegen de hitte der zonne; dog 's winters een andre tegen den regen.

Zy leven zeer kuis, en voorbeeldelyk, en wanneer zy sterven, werd met hun lichaam veel dagen Feest gehouden, leggende dat op een groote Borri, terwyl veel andre Talapoïs 'er rondoan staan, en Feest 'er over houden. Eindelyk dragen zy 't lyk na de plaats, daar 't verbrand zal werden; alwaar zy dan een vyer van Benzoin, Sandal-hout; Paradys-hout; en andre welriekende houten, maken, leggen 'er dat op, verbranden 't zoo, sroyen de asch op 't water, en begraven zyn gebeente dicht by zyn wooning.

Als de Keizer van Pegu sterft, laten zy twee pragiige sechepen met een gulddekzel tot beide die vaartuigen toebereden, en onder dat dekzel een hooge vergulde tafel oprichten, daar zy 't dood lichaam van de Vorst opleggen, waar onder zy een vyer van Benzoin, Sandal-hout, Paradys-hout, en andre welriekende dingen, maken, en laten die sechepen dan met den stroom henen dryven. Zy voegen by de zelve eenige Talapoïs, die dan zingen, en vreugde bedryven, tot dat het lyk tot asche verbrand is.

Deze asche maken zy met melk tot een deeg, voeren dat tot in de mond van de haven tot Zierjang, en werpen het aldaar in 't water, zoo als het begind te vallen; maar 't gebeente voeren zy na een anderen Afgod dicht by een vergulde Kapel, die na een ronden hoogen Toren gelykt, en Dagon genaamd werd, alwaar zy dan een nieuwe Kapel bouwen, byna als de vorige, begraven 't gebeente aldaar, keeren dan weder na 't Paleis, en verheffen 's Keizers oudsten zoon op zyn 's vaders Throon.

Wy zouden nog veel andere zaaken van de gewoontens, plegtlykheden, en Zeden dezer Peguaanen konnen verhaalen; dog wy incinen dat dit voor den nieuwsgierigen Lezer genoeg zyn zal, om hem een denk-heeld van dit volk te geven, behalven dat wy 't oordeelen genoeg gezegt te zyn van een land, daar wy wel een Logie, maar geen eïgendom ter wereld hadden, en niet verder, dan maar als Koop-lieden, konden aangemerkt werden; weshalven wy hier van afscheiden.

Hun uytvaart.

En die van den Keizer.

Van het Koninkryk ARRACAN,
en ons Comptoir aldaar.

T W E E D E H O O F D S T U K .

Van 't
Konin-
kryk Ar-
racan, en
ons
Comptoir
aldaar.

VAn 't Koninkryk Arracan, en ons Comptoir aldaar. Waar dit Ryk legt. Des zelfs naamen. De stad Arracan. Het Paleys beschreven. Andre steden. Hunne buyzen. Huysraad. Schoone gebergten, &c: 's Konings Titel. Die zich alle vyf jaar eens zien laat. Akwaar dan den eed vernieuwd werd. Proeve der 12 Maagden. Die jaarlyks voor hem gezogt werden. Hoe zyn Howelingen gekleed gaan. Het gerwaad der vrouwen. 1276. Stonden deze Koningen onder die van Malakka. De Koning was 1549. ook Koning van Pegu, en van den witten Olifant geworden. Geest Zierjang aan Philippo Britto. Taft 1604. Britto in Zierjang aan. Werd ettelijke maalen geslagen. 's Konings nieuwe toelag. Zyn dood. 1646. en Nazaat. Begin van onzen Handel op Arracan. Daar wy een Logie krygen. Het gelicht Comptoir 1653. weder opgericht. Hoofden 'er gelegd. De waaren, hier vallende, en getrokken. 1665. 't Comptoir stil gelicht. De Portugeezen houden de Zee en de Ganges onry. Bieden geheel Arracan den onder-Koning van Goa te vergeefs aan. Zy werden listig gedempt. 1665. Arracan voor den Mogol veroverd. Ontrent 1672. ons volk hier vermoord, en 1683. 't Comptoir voor altyd gelicht. De Gods-dienst der Arracaanders. Hunne Afgoden. Hunne Talapois. Veel Seften onder hen. Hunne bruweliken, en bruiustien. Behandeling van hunne dooden.

WAt nu Arracan belangt, daar is een Koninkryk, en ook een stad van dien naam.

Waar dit
Ryk legt.

Het Koninkryk is een van de voornaame Ryken van Indiën, en legt op 21 graaden benoorden de Linie, en benoorden het Keizerryk van Pegu, grenzendé aan Bengale in 't Noorden of N. W., aan Pegu in 't Zuiden, aan Coetsjintsjina in 't Oosten, en aan de golf van Bengale in 't westen.

Des zelfs
naamen.

Het werd van zommige Portugeezen Orrakan, van andre onder hen Arrakaon, en by zommige maar Rakan (na des zelfs Hoofd-stad) en ook Mog genaamd.

Landewaard in zyn vercheide schoone steden, en inzonderheid twaalf met heerlyke Paleizen, van welke Arracan de Hof-en Hoofd-stad egter de voornaamste is.

De stad
Arracan.

Deze stad legt aan een rievier, die, zoo Maginus wil, Chaberis, genaamd, en 13 Mylen van de Zee gelegen is; dog zy legt 'er 19 Mylen af. Men kan 'er niet, dan langs vercheide steile klippen en rotzen, die in de mond der rievier leggen, komen. De rievier is niet meer als een kleene Musquet-sehoot breed. Aan wederzyden der zelve heeft men zeer seloone en vermakelyke Landsdowen, en algemeene Lommer-ryke en vrugtbare bosschen, langs welke men hier en daar ook eenige dorpen en kleene steden ontmoet, en onder de zelve Orienton, een kleen stedeken by 't welk een zeer H. Pagode is, na welke dagelyks veel Arrakanders gingen, om hunne offerhanden, gebeden, en aanbiddingen orient hunne Afgoden te doen.

Men heeft wel twee dagen opzeilens van nooden, eer men aan de stad Arracan komt, en boven, ontrent een myl van de stad, daar onze Logie plagt te zyn, is de rievier zoo nauw, dat men 'er als in een kil, en maar pas vlot met de sehepen leggen kan, aangezien zy met hoog water maar een seheeps-lengte wyd is.

Het is daar ook zoo vol dorpen, huizen, en schoone velden, dat men de rievier nauwelyks zien kan, en dat men met de sehepen als op de wal sehynd te leggen.

Als men verder op met Roci-vaartuigen na de stad vaart, moet men tusschen twee zeer hooge en steile klippen door, die zich niet een zware Klove als twee wallen aan weer zyden vertoonen.

Door deze stad loopt de grootste en Beschre-
neering-rykste rievier van het gansch Kon-
vccn.

ninkryk. Zy is van groote ontrent als Amsterdam; maar veel volkryker, ook heeft zy zulke groote buiten-steden, dat zy eenige mylen beslaan. De stad is over al zeer dicht; doch meest met kleene huizen bebouwd; en ongeloofelyk dicht bewoond. De huizen zyn 4 a 5 voeten van de grond op stuten gezet, om dat dus hoog meest alle nacht een dikke mist her aardryk bedekt, die 's morgens door de zon opgetrokken werd.

De daken der Tempels en Afgods huizen geven een grooten luister, alzoo de zelve, mitgaders alle hunne spitzen en knoppen verguld zyn, zoo dat men, als de zon sehynt, het oog 'er niet op houden kan. Men komt in de zelve door een steene poort, die, gelyk hun-

hunne meeste Tempels, op steene heuvels gebouwd is.

Na binnen toe ziet men een boord van steile klippen en Rotzen, die de stad zeer sterk maken, behalven dat zy ook van tamelyke hooge en zeer dikke steene muuren omringd is.

Als men na het Paleis van den Koning gaan wil, moct men over een steenagtig gebergte, en ook over eenige vlakten, en door zeer neeringryke sraaten, daar men wegens de menigte des volks, dat zigalomme daar op een gepropt vertoond, nauwlyks doorgeraken kan.

Men ziet in de zelve allerlei treffelyke winkels, waar in men alles vind, 'tgeen men bedenken kan. Ook heeft men tusschen beiden zeer schoone Markten, daar men al mede over ongestrate wegen gaan moet, eer men by 't Vorstelyk Paleis komt.

Het Paleys beschreven.

Het Hof des Konings staat in 't beste van de stad, en is in een Vesting, langs welkers buiten-pleinen de rivier loopt, ontrent welke ook 's Konings Olifantsstallen en Olifanten, gelyk mede op eenige andre plaatzen plagten te staan. Het Kasteel heeft drie-dubble muuren en poorten, en dan komt men eerst by het Paleis, in 't welke (gelyk ook in de stad) geen Hollanders komen mogen, ten zy zy een bedienden van den Coetewaal (of Schout) by zich hebben, die hen nog maar voor aan in 't Paleis brengen mag.

In 't zelve plagten mede wel stalle voor 's Konings ongemeene hooge Olifanten, als mede voor ettelyke andre wreede dieren te wezen. Het is van buiten aante zien heerlyk, zoo in opsig van de wooningen voor den Vorst, als ten opzigt vandie, welke voor zyne koninginnen en 't geheel vrouwen-Timmer geschikt zyn, dat zeer licht aan de gulde daken en Torens, die men bovendehooge muuren uitsteeken ziet, af te nemen was, ten tyde toen die nog in wezen en in volle glans waren; want zedert den Oorlog met den Mogol heeft de stad en 't Paleis zeer veel rampen geleden.

Andre steden.

Gelyk nu deze stad zig zoo heerlyk in allen deelen vertoond, alzoo kan men ook van de andre steden zeggen, dat zy al vyfsterk van wallen, muuren, en poorten, hoewel zonder gragten zyn.

Onder deze steekt de stad Dianga uyt, daar wy een Comptoir plagten te hebben, en daar zig de Portugeezen ook byzonder vast gemaakt hadden, dog wy hebben die stad, zedert de Mogol dit Ryk veroverde, verlaten. Xetigam is mede een voorname stad, daar nu de Luitenant van den Mogol zyn verblyf gemeenelyk houdt.

Zy weten van geen wegen te bestraten; maar gebuiken meest klei-gronden, die in den droogen tyd zeer wel, maar in de regen-tyd zeer ongemakke-lyk zyn.

Hunne meeste huizen zyn van Bamboezen, of van Gabba Gabba, met Klappusbladeren gedekt, dat in den droogen tyd zeer gevaarlyk voor brand is.

Egter vind men hier en daar veele zeer fraeje en net-gebouwde huizen, van ruime vertrekken voorzien, aan welke zy geen konst spaaren, sehoon 't hen niet veel komt te kosten.

Zy hebben in de zelve geen folders, nog haard-steden, alzoo zy hunne spyze buitens huys toebereiden.

Hun meeste huisraad bestaat in fraeje Catils, Aleativen of Tapyten, mitsgaderen aarde, en kopere vaten.

Men ziet in 't verschieft veel schoone gebergten, en zeer klare stroomen en rivieren, die sehoone en vrugtbare Landeryen bekabbelen.

De Koning geeft zich zelve den Titel van de magtigste en grootste Koning van Arracan, Tipara, Chacomars, Jangoma, Bengale, en Pegu, die onder de koningen, gelyk de zon onder de lichten des Hemelslicht, ontzien van alle menschen, altyd overwinnaar van alle zyn vyanden, en Heer van den gouden Hof.

Deze Vorst is een van de hoogmoedigste, die men in 't ganseh Oosten vind, en hy laat zich zelve buiten zyn Paleis maar eens in vyf jaaren den 15. November zeer pragtig aan zyn onderdaanen zien; en dien dit daar buiten gebeuren mag, is of een groot man, of een sterk begunligde. Op dien voornoemden dag, die door 's Konings boden het ganseh Ryk door bekend gemaakt werd, moesten alle gezonde mannen en vrouwen, tusschen de 18 en 60 jaaren oud, op de verbeurte van een halve gulden verschynen. Hier door, alzoo het allen niet gelegen quam, en zy liever dat verbeuren, dan zoo verre reizen wilden, vergaderde hy een onnoemelyken schat, alzoo 'er millioenen van menschen in dat Ryk zyn.

Op dien gettelden dag plagt dan die Vorst onder 't geklank van Trommels, Trompetten, en Schalmeyen op een witten Olifant te voorsehyn te komen, met zeer heerlyke kleederen, en met veel peerlen en edele gesleenten vereierd, en voor al met een Kroon, van een onwaasdeerlyken schat van Juweelen opgepronkt. Hy plagt dan in een kleene tent, op dien Olifant te zitten, terwyl een Arracans Edelman dat beest bestierde.

In deze pragt volgden hem zeer laagzaam alle de Sieken, en grooten van Arracan, elk om 't heerlykst en pragtigst met goud,

goud, gefteenten, en Juweelen, wapenen, kleederen, en al wat kostelyk is, vercierd, die de luitter van hunnen Vorst vermeerderden.

Men zag daar dan een onnoemelyk getal zonne-schermen, vlaggen, en wimpels; en men hoorde zoo grooten getal van allerlei blaas-en speeltuigen, dat iemand 't hooren en zien verging.

Deze groote treyn wierd gemeenelyk door de Kriesters, of Talapois, en Muficanten gesloten.

Buiten dezen krioelde het overal van Soldaaten, die alomme in ordre gesteld waren, om alle wan-ordre voor te komen.

Alwaar dan den eed vernieuwd werd.

Op dezen zelve tyd moesten ook alle de onderzaten den eed van getrouwheid aan hunnen Vorst vernieuwen. Zou ras dit gedaan was, hoorde men een zeer aangenaam geluid van allerlei speeltuigen, en veel geschut, en baffen van 't Kattel lossen, en men zag dan ook zeer fraaje vuurwerken (waar in zy uytmunten) ontsteken.

Al het welk tot diep in de nacht duurde, eer dat een iegelyk in rust, en alles weer op zyn stel quam.

Proeve der 12 maagden, die jaarlyks voor hemgezocht werden.

Hy houd in zyn Paleis een groot getal vrouwen, zoo Koninginnen, als byzitten; en alle jaar wierden van ieder Stadhouder 12 van de schoonste maagden in 't Ryk voor hem opgezocht, tot haar 12 jaar heerlyk in alle konsten opgevoed, en op een zeldzame wyze beproefd.

Deze moeten in witte fyne kleederen zes uren lang in de heete zonne-schyn staan, waar door zy niet weynig komen te sweeten. Deze beweeete kleederen dan werden, na dat zy andre aangetrokken, en zich verschoond hebben, door lieden, uitdrukkelyk daar toe gesteld, en ook door de Koning zelf, onderzocht, om te ontdekken, of zy wel gezond van lichaam zyn, en geen vunzen of vuilen stank en reuk by zich hebben; dog, gezond bevonden zynde, werden zy in Koninklyke kleederen, en opgecierd met alles wat fraey is, aan den Vorst vertoond, en dus alle jaar uyt de 12 voorname steden 144 gebragt, terwyl de andre, daar eenig gebrek aan ontdekt is, voor zyne hovelingen bewaard werden, en het is nog een Koninklyke gunst zulk een vrouw te bekomen.

Ook leeren deze Hof-Juffers ondertuschen van jongs af op allerlei speeltuigen speelen, aardig danssen, en allerlei aardigheden tot vermaak van den Vorst aanregten.

Hoe zyne Hovelingen gekleed gaan.

Zyne Ryks-raaden werden Sikken genaamd. Deze dragen gemeenelyk een fyne witte Cattoene Cabay, die dicht om de armen en 't lyf sluit.

Hier over hebben zy nog een lang fyn wit Cattoene kleed, dat om 't lyf sluit, en met strikijens vast gemaakt is; en buiten 't zelve nog een schortje, dat hen over den buik en knyen hangt, buiten 't welke zy nog een wit Cattoen kleed over de heupen en lendenen hebben, dat heel dik en met veel bondelen op den buik gebonden hangt.

Deze menschen hebben hun weergae niet in hoog-moed, en werden gemeenelyk van een grooten stoet slaven gevolgd.

Zy dragen hun hoofd-hair, even byna als by ons de vrouwen, met tuyten agter op 't hoofd gebonden, en met fraejesfynne binnen strikken vercierd.

Hunne vrouwen, die vry blanker, dan de mans zyn, draegen een los en fyn doorlugtig Badjoe of half hemdje over den boezin en naakte schouderen, en een fotas of ander fyn Cattoene kleedje, tweea drie maal om de middelen geflagen, dat hen, gelyk alle andre Indiische vrouwen, tot op de hielen hangt.

Het ge-waad der vrouwen.

De vermogende dragen kostelyke Sallidangs en sluyers over deschouders, en weten haar ongebonden hoofd-hair met fraeje lokjens op te cieren.

Een groot cieraad stellen deze in de langite oorrellen, en daar zyn 'er, die ze tot op hare schouders hangen, waar in zy dan eenen bos van glazen, verlakte, en andre ringen dragen. Zy dragen ook goude, zilvre kopere Ivoire of andre ringen om hare armen en beenen; hoewel de zedigite maar 5 a 6 verlakte arm-ringen dragen.

Ao. 1276. was Sulthan Mohammed de Koning van Malakka, die wat daar na met de dogter van de Koning van Arracantrouwde, en aldus dit Ryk erfde. Zedert was de Koning van Arracan, die hy daar in zyn plaats stelde, Canceelier van 't Ryk van Malakka, zoo onder hem, als onder Sulthan Aboesjahid, die na Mohammed volyde, gelyk breeder onder Malakka's stof te zien is.

Ao. 1276. deze Koninginnen onder Malakka.

Deze koning (gelyk wy bevorens onder de stoffe van Pegu getoond hebben) was niet alleen Koning van Arrakan, maar ook Koning van Pegu, en meester van den witten Olliant. 1599. geworden; hoewel hy van die beiden niet lang 'er na schynd bezitter gebleven te zyn.

Den Koning was 1599. Koning van Pegu en van de witten Olliant.

Hy liet Pegu meelt woest leggen, en had, alzoo veelen van de ingezetenen verlooppen waren, de haven van Zierjang aan zeker Portugees overste, Philippo Britto genaamd; geschonken, en hem toegestaan die te versterken.

Geest aan Phlippo Britto.

Deze versterkte die haven zoodanig, dat het den Koning in de oogen stak. Ook nam hy 't Eiland Sundiva, buiten 's

Ko-

Koningsverlof, weer in. Ondertuffchen wou ook die Vorft 't Ryk Bocala, in Bengale, en 't Eiland Sundiva, dat de Portugeezen verlieten. Dit nu verricht hebbende, tafte hy Britto 1609. met een vloot van 540 Zeylen en 5000 Soldaaten aan, zoo de Jefuïet Jarricus Lib: 6. cap. 31. getuygd, dog hy werd in 't begin van 't volgende jaar door Britto geflagen, en zyn oudfte zoon gevangen genomen.

Dit dwong hem, vrede met dezen Portugeefchen Krygs-overften te maken, waar op hy 't Eiland Sundiva aan de Portugeezen weder gaf, gelyk Britto daar op 's Konings zoon los liet; dog dit was zoo ras niet gedaan, of hy brak de vrede zeer trouwloos, tafte hem 1607. weder met 1200 zeylen en ontrent 30000 Soldaaten aan; maar hy wierd den 31. Maart elendig geflagen, zoo dat zyn Zee-voogd met zeer veel vermogende Arrakanders daar het leven lieten.

Den 4. April hervatte den Koning den fryd, by welk geval het kruyt van der Portugeezen Zee-voogd in brand raakte, waar door hy met alles in de lucht vloog; dat de Portugeezen noodzaakte na hunne fterkte de vlugt te nemen, alwaar hen de Koning ten eerfte belegerde, zynde merkelyk door den Koning van Tangu onderfteund. Dit maakte hem zoo ftout; dat hy de ftad (alzo die haven nu al cen ftad geworden was) dog te vergeefs, op-eyfchte, en wierd kort daar aan driemaal ter Zee wakker van de Portugeezen geflagen.

Hy, hier door niet af gefchrikt, belegerde hunne Vefing weer, maar Britto klopte hem andermaal te water en te land, dreef hem op de vlugt, en dwong hem om de 9. May, met verlies van 1200 Galeyen, op te breken, brengende niet meer als 12 Galeyen en 250 Galeaffèn te rug.

Hy had ook meer als 10000 man, en den Koning van Tangu nog 1500 man, 5 Olifanten en 40 peerden verlorren, waar tegen van de Portugeezen maar 86 man, en daar onder hun Zee-voogd Paulo de Regges, en 10 Hoofd-mannen, gefneuveld waren.

De Koning was gegengen hen weder aan te taften, dog by ongeluk verbrandde zyn Paleys met 300 bywyven, en zyn vloot. Hoe 't toen verder gegaan zy, is my onbekend, dan dat hy 1646. fterf, en door zyn natuurlyken zoon vervangen wierd, die 1652. cen minder-jaerigen zoon naliet.

Eenige jaaren na dezen tyd of wel na 1640, begonnen wy op Arracan te vaaren, en wierden van dezen Koning be-

gunftigd, om een Logie, een myl van de Hoofd-ftad, te mogen hebben. Wy hadden 'er een Koopman tot opper-hoofd, een onder-koopman tot Tweede en verfcheide andre bedienden, als, 2 affiffenten, twee Tolken, in 't Bengaals, en Moors, zonder dat ik egter de nette tyd weet aan te wyzen, wanneer dit zyn eigntlyk begin genomen heeft. Dit Comptoir nu heeft altyd onder Choromandel behoord, waar aan alles verantwoord wierd.

Dit weet ik zeker, dat het Koninkryk Pegu ondertuffchen onder den Koning van Siam geraakt, en dat die 1626. ook (gelyk reeds gezegt is) al meefter van den witten Olifant geworden was, en dat wy niet lang daar na al eenigen tyd in 't Ryk van dien Vorft handel gedreven, en gefchenken aan hem gezonden hebben, hoewel hy zeer flegte gefchenken in vergelding weder zond.

Als deze gefchenken door onze opperhoofden hem aangeboden wierden, moeiten zy, eer zy in de gehoor-Zaal quamen, hunne fchoenen uytrekken, neerbukken, met 't aanzicht ter aarde en met geveuwe handen voor 't voorhoofd, een zeer ftaafze eebiedigheid aan den Vorft betoonen. Zy mogten niet eens opzien, en hun hoofden wierden geftadig door twee kamerlingen ter aarde nedergedrukt.

Vermits nu onze handel aldaar, met 's Konings bewilliging, op zekere voorwaarden wierd gedreve, die juyft niet altyd behoorlyk nagekomen wierden, is dit Comptoir nu en dan wel eens met een ftille trom opgebroken, gelyk ontrent 1650. quam voor te vallen; dog 1653. vonden haar Edelheden tot Batavia goed met dezen nieuwen Koning in een nieuw opverbond, onder voordeelige voorwaarden te treden, alzo hier zeer veel Ryft, wafch, flaven, en andre waaren vielen.

De voorwaarden waren deze navolgende:

- I. Dat men alle vorige gefchillen vergeten zou.
- II. Dat zy de 7 Nederlanders, die ontrent Hoegli onvoorziens overrompeld waren, en ook de Chaloepe, na Arrakan gevoerd, weer aan ons overleveren zouden.
- III. Dat zy onze Chaloeopen en vaartuygen ongemeoid laten, en dat de Koning zulks aan zyn Vloot en Galiaffen belaften zou.
- IV. Dat men onze fchepen ten eerfte van ervaren Lootzen voorzien, en die veylig met hare Galiaffen binnen brengen zou.
- V. Dat de Brieven van haar Edelheden aan zyn Majesteit ten eerften zullen werden

Taft 1604. Britto in Zierjang aan.

Etelyke maaien geflagen.

Daar wy een Logie krygen.

Het gejelte Comptoir 1653. goed weder opgericht.

's Konings nieuwe toeleg. Zyn dood 1646. en Nazaat. Begin van onzen handel op Arracan.

den overgeleverd, en niet in de Logie, gelyk wel bevoers, eenige weeken bevaard werden.

VI. Dat men aan den Capitein, of ons Opper-hoofd, iet voor te dragen hebbende, altyd gehoor verleenen zal.

VII. Dat wy over al in zyn Majesteits Landen, zoo van Arrakan, als van Bengale, vry en vrank zullen mogen handelen, zonder dat wy eenige verspieters, of Sehild wagen, ontrent onze Logie zullen behoeven te gedoogen.

VIII. Dat wy ook met zoodanige Liedden, als ons goed dunken zal, 't zy hooge 't zy lage, zonder ons iets op te dringen, zullen mogen handelen.

IX. Dat wy geen tollen betaalen, en van alle verdre lasten van raderyn, Sionkans &c: vry zullen zyn, zonder iets van in- of uytgaande waaren te geven.

X. Dat wy onze schepen na ons welgevallen zullen mogen lossen, en laden, zonder eenige bezoekers of oppassers te gedoogen.

XI. Dat ons geld, volgens de waardye, in wissel, of in goederen, zonder daar op te verliezen, zal aangenomen werden.

XII. Dat men aan ons een ruyme en welgelegen plaats tot een Logie, pakhuisen en slaven-huis, zonder gevaar van brand onderworpen te zyn, bestellen zal.

XIII. Dat wy, by 't verleenen van gehoor by zyn Majesteit, aan de Opperhoofden, altyd ons eygen Tolk dicht by ons zullen hebben.

XIV. Dat wy, by versheyning voor den Koning wel de behoorlyke eerbiedigheid, volgens gewoonte, doen, maar niet tot walging en spot door den Coetewaal en andren tot voor den Throon getrokken en geslept zullen werden.

XV. Dat de Koning, tot vastigheid van onzen vryen en zekeren handel in Arracan, en Bengale, vaste Firmans aan ons verleenen, endieten eersten by trommel-slag zyn gansch Ryk door zal laten afkondigen.

XVI. Ook zal de Koning aan ons ter hand stellen alle de kinderen, die door ons zullen werden aangewezen, en die bevoers door ons volk by Inlandze vrouwen geteeld zyn, als daar zyn, het kind van Adriaan van der Stel, het kind van Bastiaan Jacobssoon, twee dochters van Jan den Engelsman, en een dogter van Klaas Hermanssoon Bisschop. En was dit aldus geteekend in 't Paleis der Koninklyke stad Arracan den twee en twintigsten van de Lente-maand 1653.

Hoofden 'er gelegd.

Daar op wierd hier als Opper-hoofd, de Opper-koopman, David Verdonk, en als zyn Tweede, Gerard van Voorburg

gelegd, by welke twee Assistenten en twee Tolken in de voornoemde taalen een onderbambier, en een Soldaat, als Bottelier gevoegd wierden.

A^o. 1657. lag 'er Henrik de Dieu als Hoofd.

De waaren, hier vallende, zyn Ryf, Salpeter, Wasch, Slaven, goude Maazen, zilver, &c:

De waaren, die men hier brengt, zyn verseyde soorten van eenige Cattoene Lywaaden, als, roode en witte Bethilis, breede Battas, Batta Drotsja, Guinees, blaew en wit, Salampoeris, Dongris, Petola's, &c: Peper, Cori, Kust-Yzer, rond en geen Clave-staal, Amfioen, Sandel-hout, goud-ledere boek spiegels, grove poreelyne kopjens, Vermiloen, koper, Tin, Speauter, oude Pinang, Metaal, en speeryen.

A^o. 1660. was de Heer Voorburg hier Opper-hoofd; 1662. sehreven haar Edelheden, dat hy met de Arracanders zeer veel moeite gekregen had, wegens dat

de Nabab een Gezant herwaards uyt Bengale gezonden had, om drie zoonen van den Prins Sjah Soufa (Bon Sulthaan, of Sulthan Banke, Ballandachter, en Saan Sulthaan) van daar af te halen, het welke, alzo 't met een Galjoot en volk van ons geschied was, schreef hy dat daar door onze Logie hier in 't uysterse gevaar, om door de Arracanders beroofd, en om verre gehaald te werden, behalven dat ook die Gezant (zoo wy hem niet verboigen hadden) in 't uysterse gevaar van zyn leven zou geweest hebben, gelyk de Koning dus ook twee Gezanten van Pegu in Arracan maar stil had laten ombrengen. En dierhalven verzogt de Heer Voorburg, dat men in 't toekomende voorzigtiger wilde zyn, van aan den Nabab geen schepen of volk meer na Arracan te leenen, om ons hier buiten moeite te houden.

Men zey te dier tyd ook, dat de Koning van Arracan aan deze drie zoonen van Sjah Soufa goude zonne-schermen, met de eere, die daar verder aan vast is, vereerd, en dat hy zelf Sjah Soufa's dochter beflapen en bevrugt zou hebben; dog wat daar verder opgevallen zy, zullen wy nader in de levens der Mogols, ter plaatze, daar wy van dezen ongelukkigen Prins en zyn vryden spreken, ontwarren. Wy zyn hier na dien tyd niet heel lang gebleven: want

Onze Logie wierd 1665. stil geliecht, uyt vreeze van door de Mogol, die dit Ryk dat hy maar ten deele veroverd had, en verder beoorlogen wilde, aangetast te werden.

Ook hield deze Koning te dier tyd, uyt vreeze voor de Mogolders, veel

Por-

De Portugeezen hielden de Zee en Ganges, onvry.

Bieden geheel Arrakan den onder-Koning van Goa te vergeefs aan.

Zy werden listig gedempt

A. 1665. Arrakan voor den Mogol veroverd.

Ontrent 1672. ons volk hier vermoord.

A. 1683. 't Comptoir voor altyd gelicht.

Portugeezen aan de hand, die in de haven van Xertigam, of Xetigam, met hunne Galcaffen lagen, en met hun gestadig rooven en kapen die ganfche Zee zeer onvry hielden, gewoon zynde alle Canaalen van den Ganges door te kruyffen, plunderende en beroovende 20 a 30 mylen Landwaard in, al wat zy maar grypen konden, en hier door is het, dat men in Arracan zoo veel flaven te koop bragt, ja deze Portugeezen wierden hier zoo magtig metter tyd, dat zy den onder-Koning van Goa aanboden hem geheel Arracan in handen te leveren; dog alzoo de aanbieder Sebaffiaan Gonfalves, maar een gering man, hoewel overfte over deze roovers, en met een van 's Konings dochters getrouwd was, weygerde hy dit uyt vermetelheyd en jaloezy.

Indien hy hen de hulpe, die zy hem ettelyke maalen verzogten, bewezen hadde, de looze Sjah Heftean zou hen onder Eurang-zeeb niet getemd, en hen, door zyne groote belotten verlokt, zynen dienst niet bewogen hebben voor die des Konings van Arrakan te stellen, en hy hen dus niet listig in de val gekregen hebben, gevende hen in 't ceit groote Soldyen, maar toen hy van hun allen, en van hunne huis-gezinnen meester, en genoeg verzekerd was, spotte hy met alle beloften, die hy hen gedaan had, zoo dat zy met ter tyd van zelfs uytteerden.

Na dat hy nu meester van deze Zee-fcheimers geworden was, (dat hy eerst met hulp van twee onzer fchepen, volgens versprek met den Heer Generaal Maatzuyker, op voorwaarde van daar na Arrakan voor hun beide te zaamen te veroveren, aannam te doen, hoewel hy het daar na alleen uftvoerde, en onze fchepen met een flegte dankzegging te rug zond) taffte hy, volgens last van zynen Vorft, ook het Koninkryk Arrakan aan, om zich aan dien Koning over de dood en zyne vuyle mishandeling van des zelfs Broeder, den Prins Sjah Soufa, die uyt Bengalena Arrakan gevulgt was, te wrecken, gelyk hy in dit jaar 1665. dat ganfch Koninkryk veroverde.

WY hebben naderhand nog wel in dit Ryk gehandeld, dog nu en dan daar mede wel eens opgehouden, behalven dat 1672. hier geen andre handel, dan by deze en gene koop-lieden, of vry-lieden, die 'er op voeren, gedreven wierd, om dat zy niet lang te voren onze Logie afgelooopen, en ons volk trouwloos vermoord hadden.

A. 1680. in November quam hier Dirk Vonk als Opper-hoofd; dog hy lag 'er maar tot den 3. January 1683, en

De Godsdienst der Arrakanders.

Hunne Afgoden.

En veel Seften onder hen.

Haar huwelyken, en Brui- loften.

De behandel- ling van hare dooden.

toen is dit Comptoir (dat bevorens dikwils met een stille trom gedaan was) ordentelyk voor altyd gelicht, zondei dat wy hier daar na eenigen handel gedreven hebben.

De Arrakanders zyn Heidenen, en niet anders gewoon, dan hunne Afgoden die zy, als de Peguaanen, in menigte hebben, in hunne Tempelen, welker daken en spitzen zeer heerlyk verguld zyn, te dienen.

Veel van deze Beelden der Afgoden zyn van hout, dat zy dan vergulden, eenige van steen, en andre van kley gemaakt.

Hunne Geestelyken, en Priefters, mede Talapoïs, als die der Peguaanen genaamd, mogen wel niet trouwen; dog men houd hen voor vuile Sodomiten. Zy dragen zeer kort afgefchooren hair, geel geverwde kleederen, leven als kluzenaars, in kleene wooningen, ontrant hunnen Pagooden hier en daar op klippen en hooge heuvels gebouwd. Zy zyn zeer statig van wezen, moedig en trots van gang, hebbende altyd een grooten fleep van Leerlingen achter zich, die zy in de gronden van die Afgodifche Leer dagelyks onderwyzen; dog men heeft een groote menigte van Seften onder hen, dat men klaar ziet, als iemand van de gemeente trouwen zal: want de bevestiging, die gemeenelyk door een Talapoïs gefchied, werd altyd in de tegenwoordigheid van zulken Afgod gedaan, wiens Seffe de Bruidegom en Bruid verkiezen en omhelzen.

Zy hebben ook hier gemeenelyk zo veel vrouwen, als ieder voeden kan; dog zy bekreunen zig 'er niet aan, of de Bruid maagd is, of niet, ja zy agten het zeer venagelyk by een maagdelyke Bruid te flapen, waarom zy dit werk gemeenelyk een ander voor zekere belooning (gelyk in meer Oosterle Ryken, daar men den maagdom mede niet veel agt, gefchied) laten waarnemen. Behalven hunne wettige vrouwen hebben zy veel byfitten, en dans-hoeren.

Hunne brui-loften werden met veel pragt, onder 't loffen van baffen, en met het aanfteeken van fchoone vuurwerken, terwyl men wakker danst, fpeeld, en fingt, met zeer aanzienlyke gaffmaalen gehouden.

Indien 'er Lieden van aanzien fterven, werden 'er drie fchooten uyt baffen gedaan. Ook werden alle hunne dooden beweend, en verbrand; dog de arme lieden brengen hundooden, (en zelf hunne dood-ficken wel, als 't laag water is, aan de rievier-kant, van waar zy kort daar na weg gevoerd werden, hoewel zy daar nog wel eenigen tyd, dat een vreezelyke ftank geeft,

geeft, henen en wederdryven, dat egter om de armoede der Liedén, die 't hout tot het verbranden niet bekostigen konnen, niet wel anders geschikt kan werden.

Door deze menigte van Lyken ziet men hier ook een groote menigte kraejen, en andre roof-vogels, die op de zelve aazen, en daar door zoo stout werden, dat zy zich niet ontzien op levende buffeis, ossen, en koejen aan te vallen, en die den rug

thus levend op te byten, dat zy met het slaan van haren staart en met al hun op en neer huppelen dikwils niet kunnen beletten.

Dit is het alles, dat wy van het magtig Koninkryk Arracan weten te zeggen, weshalven wy hier mede ook besluiten zullen, alleen met een woord hier byvoegende dat wy onder de beschryving van Bengale een deel 'er af in een Caart vertoonen zullen.

Het Koninkryk van BENGALA, en ons Comptoir aldaar.

DERDE HOOFDSTUK.

Het Koninkryk van Bengala, en ons Comptoir daar. Kaart van Bengala. *Algemeene aanmerkingen in deze Caart waar te nemen. Wanneer Bengala veroverd, en hoe 't daar na bestierd is. Orixa, en Hingeli's verovering. Behaar. Mongeer. Eenige voornaame handelplaatzen beschreven. Cos Assam. Cos Bhaar. Afoe. Sundiva. Het nieuw diep by Sagoor, &c.: Heerlykbejd dezés Lands. Des zelfs grenzen nader bepaald. Onde verdeling. Waar na dit zyn naam voerd. Het Land der Patans. De voornaamste steden en handel-plaatzen in Bengala. In Bellafoer, en Pipeli beschreven. Hoegli. Onze Logie aldaar. De Lynbaan. De graven der Hollanders. En andre cierraaden van dit vlek. Cassimabalaar. De stad Decca. De stad Pattena. Die 1651. geheel afbrand. Sjoppera. Ragiamaahol. Nawafichan verbeeld in prent. Het Paleys van den Landvoogd hier. De stad Mongeer. Naamen van verscheide dorpen tusschen. Mongeer en Pattena. Waarom wy dit land niet van binnen kennen. Bengala een Land van overvloed, en daar alles goed koop is. De Ganges beschreven. Heylighejd dezer rievier. Reden van 't zelve. Wat Tanken, en hoe die zyn. Verdre zaaken onzen handel in Bengala betreffende. Onze eerste konst hier 1603. Dit Comptoir 1655. onder de Landvoogd van Choromandel; dog 1655. hier een byzonder bestierder gelegd. De Heer Sterthemius, eerste bestierder hier 1685. de Heer Mattheus van den Brouke beschreven. Brief van de Heer Maatzuiker aan den Nabab in Bengala. Geschenk, hier nevens gevoegd. Bericht ontrent de schuld van Vieraan zyn Hooghejd. Cierraaden van deze brief. Lyst der verdere Bestierders en Commissarissen van Bengala. De magt en 't inkomen van een Bestierder, opper-Koopman, &c.: hier. Den Algemeynen Heer Commissaris van Rhede. Die de Heer Schaghen, en andren, opfond. 't Geval van de Heeren Johan Pit, Henriksloon, Misdag, Bewys, dat de Heer van Rhede, 't quaad niet weggenomen heeft. Wat een Directeur hier in korten tyd overwinnen kan. Hoe 't in Bengala plagt toe te gaan. Waaren, hier getrokken. En ook hier vallende, Munten, Maaten, gewichten. 't Getal der schepen, hier komende. De Ganges zeer gevaarlijk voor de zelve. Alexander M. zou hier geweeft hebben. De Godsdiens van Bengala.*

Het Koninkryk van Bengala, en ons Comptoir daar.

Kaart van Bengala.

Gelyk de Comptoiren van Pegu en Arracan zeer langen tyd onder de Kust van Choromandel behoort hebben, alzoo heeft ook ons Comptoir in Bengale al zeer lang, hoewel niet altyd onder die Kust gestaan, dat ons dan gelegenheid geeft, om 'er nu mede van te spreken, behalven dat het ook wel verdiende op zich zelve verhandeld te werden; weshalven wy ook goed gevonden hebben, dit geweest, dewyl hier nog zeer weinig bekend is, volgens een nette Kaart die wy daar af by letter B vertoonen, uitvoerig te beschryven.

Om aan den Lezer een net denkbeeld

van dit hecrlyk Koninkryk van Bengala te geven, zullen wy het zelve eerst zoo, als zich de steden en dorpen daar in ver-

volgens volgens deze Kaart vertoonen, en daar na dan deze en gene steden, en de verdre zaaken, daar ontrent aan te merken, op zich zelve beschryven.

Men ziet hier dan voor af dat de strekking van dit land zoodanig is, dat men hier in 't N. W. 't Koninkryk van Behaar, in 't N. Ragiawerra, en Cos Bhaar, in 't N. O. Cos Assam, in 't O. Afoe en Tipera met zwaar gebergte, in 't Z. Oosten 't Koninkryk Arracan, in 't Z. den Ocean of de Golf van Bengale,

Beschryving van dit Koninkryk.

NIEUWE KAARTE
 van t KONINKRYK
BENGAL
 door last van den E^d Heer
 MATTHEUS van den BROUCKE Zelf
 in zyn E^d Leven Directeur
 in BENGAL en RAAD
 Ordinaris van
 NEDERLANDS INDIA,
 opgefist
 door JOH van LEENEN.
 J. van BRAAM et G. onder de LINDEN
 Escud. van Brnd

Duytische Mylen 15 voor een Graad

*Deze kaart is niet voor vast te stellen de omtrenting van den by ons aangekonden of de jete u t. ligt ter Schelleg
 voorgegledte orde werk van ge toe toe velle uitlandt Scheyen en is der halven schiel Percevalas*

van is naam lora van grove

Back of
Foldout
Not Imaged

gale, en in 't W. en 't Z. W. weer zwaar gebergte, en in 't Z. W. ook de Kust van Orixā leggen heeft.

Het legt op 22 graden en 20 minuten N. Breedte, en op de lengte van 115 graaden.

Ook zyn 'er, om deze Kaart wel te begrypen, eenige algemeene zaaken die wy tot opheldering der zelve niet ondienfig oordeelen voor af te laten gaan.

Dus ziet men hier de Koninklyke of de groote wegen, die door dit ganfch land van Decca, en Cattēk na 't hooge Hof van den grooten Mogol loopen, alomme met twee ftreepen by een; dog de gemeene wegen met enkele ftoppen geteekend.

De bepaaling en affcheiding van 't Bengaaltich Ryk van de landen van Orixā, Mongeer, en Arracan, als ook die van Behaar en Mongeer, werden met korte ftreepkens die gedurig een opening hebben, en niet vervolgens als een ftreep doorgaan, vertoond.

Van alle Comptoiren van onze Maatschappy waerd een Prince-vlag, van de Comptoiren der Engelschen een Engelze vlag met een kruis, en alle plaatzen, daar de Portugeezen zich onthouden; of daar zy een kerk of Priefters hebben, ziet men met een Kruis onderfcheiden.

Ook geven alle de gefelde dieptens van water in deze Caart hier het laagfte water te kennen, zoo dat de droogtens, met de letter A. geteekend, met het laagfte water droog vallen, en met de letter B. geteekend altyd branden.

Ook wyft de letter A. Pipeli en meer andre plaatzen in 't Koninkryk van Orixā, en de B. daar in zekere hooge fteene poort aan, zynde een gedenk-teeken door eenige Heidenfche Koningen aldaar tot aanwyzing van de nette grenzen van Bengala en Orixā gefeld.

Alle byzondre plaatzen nu hier in dit kort beftek zoo uitvoerig, als wel behooren zou, zoo 't ons eigen land was, te befchryven, moet men van ons niet verwagten, behalven dat het om de menigvuldigheid ook volflagen onmogelyk is. Zommige der zelve hebben hun eigen Gouverneur ofte beflieder, dog andere weer een onderfheld Hoofd.

Na dat wy voor af deze algemeene aanmerkingen nedergefeld hebben, zullen wy tot de befchryving van dit magtig Koninkryk een begin met des zelfs N. W. kant maken, alwaar zich het Koninkryk Behaar benoorden den Ganges op doet, en daar wy die groote en vermaarde rievier, zoo als zy van 't N. W. na 't Z. O. aftroomd, zullen volgen.

De eerste ftad, die zich daar bezuiden

den Ganges (die daar ontrent twee mylen breed is, en waar in zich een klein Eilandje van drie mylen in 't rond opdoet) is Taaspoer, aan welkers overzyde benoorden den Ganges men het vlek Sjoppera leggen heeft.

Wanneer men den Ganges nu zes mylen Z. O. aan afzakt, draeid hy zig vier a vyf mylen verre na 't O. gelyk hy daar ook wel drie a vier mylen op deze en gene plaatzen breed is, en dan wederrecht Z. O. aan, als bevoorrens, een ftuk weegs henen loopt.

Ontrent elf mylen van Taaspoer, en agt a negen myl van Sjoppera, heeft men weer een klein Eilandje zonder naam, dat meest rond, en vier a vyf mylen in zynen omtrek is, aan de N. kant der rievier leggen, pas benoorden welk Eilandje zich aan de overwal het stedeken Behaarpoer in 't Koninkryk van Behaar vertoond.

Aan de Z. zyde der rievier, ontrent mede tegen over dit laafte Eilandje, heeft men de fchoone en vermaarde ftad Pattēna, aan een byzondren fpruit van de Ganges leggen, pas beneden de welke vier mylen dicht aan de Zuider wal der rievier zich een zeer klein Eilandje van een halve myl in 't rond vertoond, daar men een myl of twee lager aan die zelve weer een fraeje fpruit heeft, die mede als de vorige in de Ganges ftort.

Drie a vier mylen beneden deze fpruit, of negen mylen van Pattēna, heeft men aan de Z. zyde der rievier het stedeken Baar, en daar by in de Ganges, digt aan die zelve wal, een klein Eilandje van drie a vier mylen in 't rond leggen, 't geen zich meest in de lengte N. W. en Z. O. uittrekt, dog na 't N. W. wat fcherp uitloopt, gelyk het zich na 't Z. O. wat rond vertoond, zynde na giffing twee mylen, en in 't Z. O. en zoo meest vervolgens N. W. aan een myl breed, dat over de helft hoe langs hoe meer afneemd.

Hier is de Ganges ruim vier mylen breed, dracjende hier ook voor een korte poos wat na 't O. Ook ziet men hier aan de overwal tegen over dit Eilandje by Baar weer een fpruitje in de Ganges ftorten.

Van Baar vertoond zig de Z. waleven buiten dit Eilandje in 't Z. O. met een hoek, alzo de wal daar wel twee mylen na 't N. of 't N. O. uitdraeid, en een hoek, die wel twee mylen breed 's maakt, langs welke de Ganges zich mede zoo verre wat Ooftelyker draeid, en dan weer Z. O. aanloopt, zynde hier wat smaller dan bevorens, en vervolgens, twee mylen van dezen hoek doet zich in de Ganges ontrent de overwal weder een Eilandje op,

Algemeene
aanmerkingen
in deze
Kaart
waar te
nemen.

dat ontrent vier mylen in den omtrek, en heeft langwerpig vierkant is, zynde meeft W. ten N. en O. ten Z. geftrekt; en hier is de rievier weder wel vier mylen breed; dog zes mylen van dien hoek af na 't Z. O. loopt de rievier wel vier a vyf mylen verre O. aan, alwaar ook de Z. wal N. O. aandraeid, en daar men het ftedeken Danaoer ontrent een kleene fpruit, die in de Ganges valt, leggen heeft, pas ten N. W. van welke fpruyt zich weer een kleen smal Eilandje van een myl of twee dicht aan de Z. wal vertoond.

Hier maakt de Z. wal een breeden hoek, ook is de Ganges pas ten N. W. van dezen hoek, die wel vier a vyf mylen breed is, en met twee hoeken (tusfchen welke dat smal Eilandje als in legt) na 't N. of N. ten O. uytpuild, wel zes mylen breed, loopende eerst een ftuk wegs O. en dan weer voorby dezen breeden hoek by na Z. aan, daar zich pas voorby dezen hoek weer een Eiland vertoond, dat wel vier mylen lang, en op zommige plaatzen twee mylen, dog in 't N. niet boven een myl breed, en 't geen meeft Z. en N. geftrekt, en zeer dicht aan de Z. wal gelegen is.

Af en aan dit Eiland, wat Landwaard in, twee a drie mylen van Darapoer, heeft men het ftedeken Caalgam, bewesten het welke zich eenig gebergte vertoond.

Van dit Eiland tot ontrent het ftedeken Peinti, dat ontrent feventhien mylen bezuiden Caalgam legt, loopt de Ganges met eenige bogten, dan eens wat verfmallende, en dan weer eens wat verbreedende, een ftukwegs Z. dan weer O. en dan weer meeft Z. aan.

Pas buiten de Caalgam begind de Heerlykheid van Mongeer; dog de ftad van dien zelven naam legt ruim vyf mylen van Caalgam. Waar deze Heerlykheid begind, en hoe verre zy zich zelven uittrekt, ziet men aan deze ftreepkens, die hier van 't N. O. na 't Z. W. gemaakt zyn. Het ftrekt zich ontrent thien mylen in de breedte N. W. en Z. O. en wel twintig mylen in de lengte N. O. en Z. W. uyt.

Pas benoorden, en ook pas bezuiden 't laaft gemeld Eiland heeft men aan de overwal eerst benoorden 't zelve een zeer kleen Eilandje, en dan pas 'er bezuiden dicht tegen een smallen hoek nog twee zulke kleene Eilandkens, en even bezuiden dien smallen hoek nog een langwerpig klein Eilandje in de Ganges leggen, ontrent welk laaft hier weer een fpruitje is, dat in deze rievier stort, gelyk 'er zig drie a vier mylen benoorden dien smallen hoek nog een zoo aan die zelve overwal vertoond.

Twee a drie mylen bezuiden dien smallen hoek, ontrent de Z. Grens van de Heerlykheid Mongeer, is weder een langwerpig Eiland, dat meeft Z. en N. geftrekt, twee a drie mylen lang, en ontrent een myl breed, en zeer dicht aan de Z. wal tegen over gelegen is, recht tegen over 't welke zich hier weer zoo een fpruit, die in de rievier valt, vertoond.

Vyf mylen bezuiden dit Eilandje heeft men 't ftedeken Peinti aan de Z. wal; dog anderhalf myl van dit Eilandje heeft men een kleen smal hoekje, pas bezuiden het welke dicht aan de overwal weder een Eilandje is dat ontrent drie mylen in den omtrek (zynde meeft rond) beftaat.

Hier loopt de rievier weer vyf a zes mylen na 't O. makende hier aan de Z. wal twee a drie kleene stompe hoeken, pas beoosten welke tweede zich aan de Z. wal een Eilandje van twee a drie mylen in 't rond, en recht 'er tegen over dicht aan de overwal zich een diergelyk dog kleener en wat fmaller Eilandeken van anderhalf myl in 't rond opdoet; en als men nog verder de rievier af een myl of twee van dat laaft Eilandje na 't Z. afzakt, doen zich nog wel drie Eilanden naaft aan de Z. wal op, die meeft N. W. en Z. O. geftrekt leggen, van welke 't naaft aan de wal ontrent anderhalf myl lang, en een half myl breed, 't naaft daar aan drie myl lang, en meeft een myl breed, dog het Ooftelykfte of het derde wel vyf a zes mylen lang, en twee mylen breed is.

Agt a negen mylen van Peinti, aan die zelve wal, heeft men het ftedeken Boergengel, en zes mylen van Boergengel een pilaar ftaan, zynde een gedenkteken te gelyk tot een Grens-paal dieneende.

Pas bezuiden die pilaar heeft men weder een fpruit, die in de Ganges stort, en die zyn oorfpronk uyt het zwaargebergte neemt, dat men hier in 't weften zoo al vervolgens van Penti tot de ftad Badrekta Z. aan, en nog al verder na 't Z. W. heeft.

Ruym drie mylen bezuiden die pilaar of ruym negen mylen van Boergengel, heeft men de aanzienlyke ftad Ragiama-hol, daar wel eer Sjah Soufa als onder-Koning of opper-gebieder van Bengala zyn Hof plag te houden; mede aan een fracje fpruit of rievier, die in de Ganges stort, leggen, waar ontrent zich, wat benoorden de zelve, een rond Eilandje van twee a drie mylen in den omtrek, en wat Z. Ooftelyker nog een ander vertoond, dat meeft N. W. en Z. O. geftrekt legt, en ontrent vyf a zes mylen lang, en meeft een myl, of wat meer, uitgenomen in 't Z. O. daar 't fcherp toeloop, breed is. Pas

Pas bezuiden Ragiama hol heeft men 't dorp Patfora ontrent een ſchoone rievier, die uyt het weſter-gebergte twintig mylen van Ragiama hol ettelyke mylen Z. O. aan tot Bedapoer, en dan van daar weer N. aan tot wat voorby Moxudabath, dan weer een ſtukweegs N. W. en dan weer tot aan Pattora vlak N. legt, en daar in den Ganges ſtort.

Pas beoſten die rievier legt het dorp Ceeger, en een myl Zuydelyker het ſtedeken Donapoer, tuſſchen de rievier en den Ganges in, en recht daar tegen over aan de overwal heeft men de ſtad Thanda, en dicht daar by in den Ganges een klein Eilandeken leggen.

Derthien mylen van Thanda legt de ſchoone ſtad Malda, en zeven en twintig mylen Noordelyker heeft men de landen van Ragiawerra, gelyk men twee en twintig mylen ten N. O. van Malda het Koninkryk Cos Bhaar leggen heeft.

Ontrent vyf mylen van Donapoer na 't Z. O. heeft men 't ſtedeken Orangabath, en drie a vier mylen lager 't vlek Moffitabaſaar, ten N. O. van 't welke vier myl Soti, op een Eiland op zich ſelven zich agt mylen in 't rond vertoond, gelyk ontrent drie mylen beoſten Moffitabaſaar het ſtedeken Camera, en pas bezuiden 't ſelve 't dorp Pipla Serri legt.

Een weinig beoſten Camera, en bezuiden Soti, vertoond zig in den Ganges een Eilandje van drie mylen in 't rond tegen dat, waar op Soti legt, aan.

Een myl of twee lager als Pipla Serri, of ontrent vyf mylen van Camera, heeft men het ſtedeken Mierdapoer, beoſten 't welke men een uytſtekenden hoek, gelyk men 'er ook zoo een by Camera, en tuſſchen welke men een fraeje bogt, die wel drie a vier mylen breed is, ziet. Pas buiten dien hoek by Mierdapoer, even 'er beoſten, is een klein Eilandje van twee mylen in 't rond, en tegen over dezen hoek, aan de overwal, nog een Eilandje, dat een weinig grooter dan 't vorige, gelyk 'er nog een twee mylen beoſten 't eerſte Eilandje is, dat wel vier mylen lang, en meeft een myl breed is, zynde tuſſchen de ſtedekens Baſfiella en Haſiaerhati in de Ganges gelegen.

Ruym vier mylen beneden Mierdapoer legt het ſtedeken Baſfiella, 't geen ons een ruſt-plaats zyn zal, van de welke wy daar na weder O. aan zullen voortgaan.

Van Mierdapoer dan Z. aan voor eerſt voortgaande, zoo moeten wy, alvorens hier af te ſcheiden, nog zeggen, dat Camera, Pipla Serri, en Mierdapoer ook op een groot Eiland, zig in de Ganges vertoonende, en wel agt mylen langen vier a vyf mylen breed, en op zommige plaat-

zen nog breeder zynde, leggen.

Van Mierdapoer vyf mylen Z. ten W. vertoond zich de ſchoone ſtad Moxudabath op een Eiland alleen in de voornoemde rievier, die uyt het weſter-gebergte komt, en die, van daar O. aan loopende, dan in de Ganges ſtort. Dit Eiland is meeft Z. en N. getrekt, meeft langwerpig rond, en ontrent drie mylen lang, en tuſſchen de twee en drie mylen breed; en hier by dit Eiland heeft men als een driefprong van drie byzondere rievieren of ſpruiten die men hier ziet, alzo men in 't N. W. een ſpruit van de Ganges, in 't Z. deze rievier uyt 't W. gebergte, en in 't O. een Tak uyt deze twee verdeeld, en na den grooten Ganges O. aanloopende, heeft.

Twee mylen beneden of bezuiden Moxudabath heeft men ontrent die weſter-rievier de groote en aanzienlyke ſtad Caſſimabaſaar, waar langs men een gemeene weg, die by Baſfiella in 't N. O. begint, heeft, en die na de ſtad Baccarefoor; vierentwintig mylen ten Z. W. van Caſſimabaſaar, en vier mylen beweſten de voornoemde rievier legt, die uyt het weſter-gebergte komt.

Anderhalf myl bezuiden Caſſimabaſaar legt het ſtedeken Seidabath, twee mylen Zuidelyker 't vlek Borruaferri, nog twee mylen Zuidelyker 't ſtedeken Danapoer, en nog vyf mylen Zuidelyker de ſtad Plaſſi, beweſten de welke, gelyk ook beweſten die voornoemde weſtelyke rievier twee mylen (dog wel zoo Noorde-lyk) het vlek Rangematti legt.

Twee mylen ontrent bezuiden Plaſſi legt het ſtedeken Hagdia, gelyk zich zes mylen beweſten 't ſelve; en niet wel vyf mylen bezuiden Rangematti, even beweſten die weſtelyke rievier, de ſtad Oedapoer ontrent de ſcheiding van deze weſter rievier, daar zy met een Tak na 't N., en met een andre Tak na 't O. zeven a agt myl, en dan weer zeven a agt myl na 't Z. langs Neddia loopt, zeer luſtig en byzonder fraai gelegen, vertoond.

Vyf mylen bezuiden Hagdia heeft men 't ſtedeken Neddia ontrent twee mylen benoorden de ſpruit Gaigateſe leggen, die ten deelen door een ſpruit van die weſter rievier, die zig by de ſtad Oedapoer verdeeld, en van daar zeven mylen O. en dan nog vyf groote mylen Z. aan loopt, en ten deelen uyt een nieuwe rievier, welke vyf mylen bezuiden de ſtad Baccarefoor uyt het weſter-gebergte voortkomt, en langs de ſteden Barduaan, Sillimath en Mierdapoer henen ſtroomd (daar zy zich weer in twee takken ſcheid, van welke de eene Gaigateſe genaamd wert, en O. aan, gelyk d'andre na 't

Z. loopt) gemaakt en op zich zelve afgeheiden werd, loopende vyf a zes mylen eerst meest O. ten N. en dan zeven a agt mylen N. N. O., en dan nog drie a vier mylen N. O. aan, daar de zelve by het stedeken Bilgassi, dat elf mylen beoosten Danepoer legt, in de groote Ganges stort. By dit stedeken Bilgassi ontrent twee a drie mylen Oostelyker ver- toond zig aande overwal een Eiland, dat zig N. W. en Z. O. wel drie mylen in de lengte en anderhalf myl in de breedte uitstrekt, en ontrent twee mylen Noordelyker dan Bilgassi, ver- toond zig in de Ganges een klein Eilandje, dat ontrent twee mylen in 't rond beslaat, pas be- noorden 't welke men eenlangen grooten hoek ziet, die ontrent twee mylen breed, en wel vier a vyf mylen lang is, beoorden den welken zig een langwerpig Eiland ver- toond, dat ruim vier mylen Z. en N. lag, en ontrent twee mylen breed is, alwaar zich pas beoorden dit groot Eiland, en wat beoosten Batfiella nog een dikke ronde hoek met nog een ander smal hoekje wat Noordelyker ver- toond.

Alle deze plaatzen nu, van Moxudabath en Batfiella in 't N., tot Neddia in 't Z., en Bilgassi in 't O., leggen op een groot Eiland, dat zich tusschen de Ganges in 't O., en een andre westerspruit van de Ganges, die van Ragiama- hol komt afstroomen, en zich daar van den grooten Ganges afscheid, en tusschen een spruit van de eerste rivier, die uyt het westergebergte komt, mitsgaders tusschen de spruit Gaigatese (die uyt de tweede wester-rivier O. aan afstroomen komt, en zoo verder naden groote Ganges in N. O. loopt) verder toond, en 't welk twee of drie en twintig mylen Z. en N. lang, en vyfthien a zestien mylen O. en W. breed is.

Tusschen de stad Oedapoer en 't stedeken Hagdia, twee mylen Oostelyker dan Oedapoer, legt pas bezuiden die dwars- spruit, die van de eerste wester-rivier na de spruit Gaigatese loopt, 't vlekjen Bickihaat, en anderhalf myl beoosten het zelve 't vlek Gasiapoer, en vier mylen Zuidelyker, of twee mylen beweisen Neddia, het stedeken Nimda.

Thien mylen bezuiden de eerste wester rivier heeft men weder een andre, of de tweede wester rivier, die mede uyt dat gebergte vyf a zes mylen ten Z. W. van de stad Baecarefoor ontspringt, en van daar eerst twintig mylen Z. O. aan loopt, daar zig de stad Barduaan zeventhien mylen van Baecarefoor in 't Z. O. en negen mylen van 't vlek Bickihaat in 't Z. W. ver- toond, loopende van Barduaan (langs 't welke een gemeene weg van Baecarefoor na Oegli loopt) nog zes mylen

verder Z. O. ten Z. aan, alwaar zig deze tweede wester rivier dan in twee takken verdeeld; van welke de eene N. O. aan langs Silimath, en Mierfapoer loopt, en daar zy, by een splitting in driën met hare regter tak de spruit Gaigatese (die na 't N. O. loopt) uitmaakt, terwyl men daar tusschen Nimda en Neddia een spruit van de wester-Ganges by Mierfapoer hier in vallen, en van daar een andre Tak van deze splitting in driën langs Amboe, en Tripeni eerst O. en daar na Z. en Z. W. aan tot het byzon- der Eilandje, waar op Oegli legt, loopen ziet. Dit nu wyft ons de loop van den eersten Tak der tweede wester rivier, die langs Barduaan loopt, aan, maar pas een myl beweisen Silimath heeft men nog een grooten tak die sefthien mylen Z. aan tot de stad Nareinger loopt, alwaar de zelve in de derde wester rivier stort, die uyt dat gebergte ontrent zes mylen bezuiden de tweede rivier mede voortkomt, en zoo meest Z. Z. O. aan twaalf mylen en dan nog twee a drie mylen wat Oostelyker loopt, daar men de beroemde stad Sjandereona heeft, van waar men mede een gemeene weg tusschen Cannacoel en Oedagyns in langs Baelgerri (daar zig nog een byzondere weg van Cannacoel tot daar ver- toond, en die daar eindigd) en zoo verder langs Deniachali tot aan Oegli heeft.

Van Sjandereona loopt deze rivier nog drie a vier mylen Z. O. aan, en draeid zich dan eerst na 't Z. ten O. vier a vyf mylen tot by zeker gedenkreken in 't Oosten, en byna tot by 't stedeken Medinapoer in 't W., van waar zy dan nog agt of negen mylen meest Z. Z. O. aan tot de stad Nareinger loopt, daar zy dan niet alleen de wester wal van dat land, waar op Sjandereona beoosten de rivier legt, afzonderd, maar daar zy (gelyk wy aanstonds nader zullen zien) ook een groot Eiland maakt, dat tusschen de Zuider- spruit der tweede wester-rivier, en tus- schen een tak van de wester Ganges in 't O., die zich by Mierfapoer als in drieën gesplitst ver- toond, en tusschen deze derde wester-rivier in 't Z. gelegen is, dog eer wy van dat groote Eiland verder spreken, zullen wy eerst eens zien, wat voor plaatzen tusschen de tweede en derde rivier en tusschen de Zuider-spruit der tweede rivier leggen. Negen mylen bezuiden de stad Barduaan, en twee mylen beoosten de stad Sjandereona, legt het stedeken Sjanabath, en twee mylen beoosten dit laatste, wel zoo Zuidelyk legt 't vlek Cannacoel, en twee mylen bezuiden Cannacoel ziet men 't vlek Oedagyns, en nog twee mylen Zuidelyker 't stedeken Barda, ten welken van 't wel-

ke men een heerlyke toren ofte Piramide heeft, met de letter B geteekend, alleen dienende om aan te wyzen, dat hier de Grens-paal van de Koninkryken van Bengale en Orixia is. Gelyk nu dat gedenkteeken beoosten de derde wester-rievier legt, alzoo heeft men het stedeken Medinapoer pas bewesten de zelve; dog een weinig Zuidelyker.

Ik zal nu (om daar na te ordentelyker te kunnen voort gaan) eerst maar verder aanwyzen, wat plaatzen men bewesten de derde wester-rievier, of wel na die kant ook in 't westen, en verder bezuiden de rievier Patragatta, en bezuiden de stad Nareinger in Orixia tot aan de Golf van Bengala heeft.

Vyf mylen bezuiden de derde rievier, die langs Sjandereona loopt, heeft men weer een andre, zynde de vierde westerlyke rievier, die uyt dat gebergte zeer steil meest Z. Z. O. ontrent twee en twintig mylen komt afstroomen, al waar men pas beoosten de zelve, ruim vyf mylen bezuiden Medinapoer, en vyf mylen bewesten Nareinger, het vlek Caffèiri leggen heeft, van waar zy nog al Z. Z. O. aan twee mylen, en dan weer vier mylen Z. ten O. aan, en dan nog vier mylen Z. O. tot aan 't stedeken Danthon loopt, dat ontrent zes mylen bezuiden Nareinger legt, van waar zy zich allenskens na 't Z. draeid, en zoo dan tot aan de vermaarde stad Pipeli (die vyf mylen bezuiden Danthon legt, gelyk zig 't vlek Jellefoor ontrent twee mylen bezuiden Danthon verdoond) loopt, en daar zy in de openbare Zee stort.

De stad Nareinger; die pas bezuiden de rievier Patragatta legt, verdoond zig ontrent negen mylen van Medinapoer, vyf mylen beoosten Caffèiri, en vier mylen ten N. W. van 't stedeken Tamboli, dat zoo veel ten Z. O. van Nareinger legt, ten westen van welk Tamboli vyf mylen men een plaats, de Moordenaars hoek genaamd, gelyk men twee mylen bezuiden het zelve 't vlek Bansa, en nog twee mylen Zuidelyker het stedeken Kindua leggen heeft; ten O. van welke laatste plaats anderhalve myl zig het Eiland Hingeli (zynde O. en W. ontrent drie mylen lang, en Z. en N. in 't westen twee, dog in 't O. maar eene myl breed) en een weinig N. Oostelyker zich nog een ander dog kleiner Eilandje, ontrent twee mylen in 't rond, verdoond, en daar men verscheide droogten heeft met de letter A. gemerkt, die zig van Kindua tot aan Sagor in 't Z. O. en tot Punta das Palmeiras in 't Z. Z. W. uitstrekken.

Bewesten Pipeli, of ten Z. W. van de vierde wester-rievier, doet zig een

vyfde op, die mede drie mylen Z. westerlyker dan de vorige; al mede uyt het gebergte, 't geen zig daar zoo al vervolgens Z. aan in 't W. verdoond, ontspringt, en byna even eens, als die vorige, zeer steil en meest Z. Z. O. twintig mylen verre (hier en daar wat na 't N. O. inbuigende) loopt, daar zig dan in 't O. het stedeken Narsingpoer, en twee mylen bewesten de zelve het stedeken Rammoena; gelyk zig vier mylen ruim Z. ten O. van die laatste plaats de aanzienelyke en vermaarde koopstad Bellafoor in Orixia pas bewesten deze rievier vereond; alwaar men by de letter A. nade O. kant een dok heeft, daar wy hier na breeder van schryven. Ook buigt zich de wal hier by dit dok, en zelf al van de stad Pipeli af, eerst Z. W. wel zes a zeven mylen, en dan met een groote bogt tot aan Punta das Palmeiras (een zeer bekenden hoek, ten oosten van welke een myl of twee zich een Boomig Eilandje opdoet) wel agt of negen mylen verre van het W. en zoo door 't W. en 't Z. by punta das Palmeiras weer met een smallen hoek na 't Oosten, alwaar zich de zelve rievier, uyt het westelyk gebergte afstroomende, wel twintig mylen bezuiden de vyfde wester-rievier opdoet, die na vier mylen Z. Z. W., dan weer drie myl N. O. aan, daar na weer vier mylen Z. Z. W., dan weer drie kleene mylen N. O. dan weer drie mylen Z. en dan vyf mylen Z. Z. O., een myl O. en daar na weer vier mylen Z. Z. O. geloopen te hebben, dan van daar, alwaar zich 't stedeken Kenca opdoet, nog vyf mylen vlak O. aan stroomd, en by Punta das Palmeiras in Zee stort.

Elfa twaalf mylen ten Z. W. van Bellafoor, en ontrent ook zoo verre ten Z. W. van 't stedeken Rammoena, en ontrent ook zoo verre bewesten 't stedeken Kenca, legt pas bewesten de zesde wester-rievier de stad Badreck, zynde de eenigste plaats die men tusschen deze en de zevende wester rievier verneemd, die ontrent thien mylen ten Z. W. van de vorige zesde rievier mede uyt dit westergebergte meest Z. O. afstroomd, en twaalf mylen bewesten Punta das Palmeiras (daar de wal Z. W. aandraeid) en tusschen de stad Sjangernaat (ontrent vyf a zes mylen ten N. O. van de rievier, die 'er benoorden loopt) na enen loop van een a twee en twintig mylen, of daar ontrent in Zee stort.

Pas vier mylen bezuiden deze zevende rievier verdoond zig, na dat zy vier a vyf mylen van 't westergebergte afgestroomd is, het stedeken Leekinpoer, dat ontrent elf a twaalf mylen ten Z. W. van de stad

Badrek legt, ten Z. van welke, wel zoo westelyk, de stad Herriapoer bezuiden die zevende rievier, gelyk ontrent vier myl bezuiden de agtste of de laatste wester-rievier, of vyf mylen van Herriapoer, de vermaarde stad Sjangermaat legt, welke laatste rievier al mede uyt dit wel zoo westelyk gelegen Gebergte haren oorsprong, ontrent twaalf mylen Zyudwestelyker als de zevende rievier, heeft, van waar zy eerst vyf mylen ontrent Z. O. en dan ontrent weer zes mylen meest O. of O. ten Z. aan loopt, alwaar men de sehoone stad Cattedk ontrent twee mylen bezuiden de zelve leggen heeft, van waar zy met een bogt van een myl of twee door 't N. na 't Z. gedraeid, en dan zoo vier mylen Z. ten O. aangeloo- pen hebbende, men de zelve vyf mylen verre O. aan, dan wat na 't N. en dan weer zes a zeven mylen verre O. Z. O. aan, benoorden Sjangermaat heen stroomen, en daar zoo in Zee storten ziet.

Na dat wy nu alles, 't geen zich hier in 't W. opdoet naukeurig aangewezen hebben, gaan wy nu na dat groot Eiland, waar op Mirfapoer, even bezuiden de spruit Gaigatese, legt, te rug, om het zelve in zynen omtrek mede te beschryven.

Voor af zullen wy zeggen, dat zich in dit Eiland, aandeszels O. kant, nog een ander kleener Eiland, dat Z. en N. thien mylen lang, en O. en W. vyf mylen breed is, opdoet, waar op men Hoegli en meer andre plaatzen leggen heeft.

Ontrent zeven of agt mylen ten Z. W. van Mirfapoer heeft men de stad Sillimath, gelyk men twee myl beoosten Mirfapoer het vlek Amboc, en bezuiden die laatste plaats vier mylen het stedeken Tripeni, en anderhalve myl westelyker het dorp Caatgam leggen heeft, bezuiden welk laatste plaats twee mylen zich het stedeken Deniachali, drie a vier myl beweften Oegli, en nog twee mylen Zuidelyker zich het vlek Pondua, en niet wel vyf myl westelyker zich 't stedeken Baalgerri; gelyk zich ruim vyf mylen bezuiden Pondua het stedeken Sjannegger opdoet; en als men nog vier mylen meer na 't Z. afzakt, verdoont zich het dorp Basanderi, en nog vier mylen Zuidelyker het dorp Mondelgat, alwaar dan dit Eiland nog vier mylen meer na 't zuiden tot tegen de rievier van Patragatta aanloopt.

Wanneer men nu van Tripeni nog wat Z. aan gaat, scheid zich die wester-spruit van de Ganges, die van de spruit Gaigatese Z. O. aan loopt, hier in twee Takken, die dit kleen Eiland, waar op Oegli legt, uytmaken, en die zig by

Basanderi weer vereenigen, daar na met eene spruit zes mylen Z. W. aanloopen, en dus in de rievier Patragatta storten, van waar zy nog vier mylen O. Z. O. aan loopen, en ontrent de moordenaars hoek in Zee ontlasten.

Twee mylen bezuiden Tripeni heeft men 't beroemd Oegli (dat ook wel Hoegli genaamd werd, en daar ons Hoofd-Comptoir is) op dat kleen Eiland leggen, ten Z. van 't welke zes mylen de stad Thamma, gelyk nog een weinig Zuidelyker kleen Thamma legt, dat maar een dorp is.

Na dat wy nu alles, 't geen zich van Batfiella in 't N. totaan de Moordenaarshoek, 't Eiland Hingeli, en tot ontrent Sagor in 't Z. na 't westen verdoont, niet aangewezen hebben, gaan wy nu na Batfiella, daar wy het bevorenslicten be- rufften, te rug, om dan zoo al eenparig na 't O. voort te gaan.

Van dit Eiland nu, waar op Batfiella legt, O. aan over de groote Ganges gaande, doet zich weer een zeer groot Eiland op, dat O. en N. wel agt en twintig mylen lang, en op de meeste plaatzen veerthien a vyfthien, hoewel het in 't Z. ter lengte van zeven a agt myl niet boven de drie a vier myl breed, en aan de Z. hoek nog wel zoo smal is.

Op dit groot Eiland nu heeft men echter maar drie plaatzen, te weten vier mylen beoosten Batfiella, verdoont zich het stedeken Hasaarhati; van 't welke een gemeene weg eerst Z. en daar na N. Z. en N. ten O. aan langs Ceerpoermirts en Teffindia, na de stad Bhareithella loopt.

Veerthien mylen beoosten Hasaarhati legt het stedeken Harwa, en seltien mylen bezuiden Harwa doet zich het dorp Bedlia op. Wanneer men nu tot het naaste Eiland, 't geen in 't Z. tegendit Eiland aanftoot, en dat ook pas bezuiden Bilgaffi legt (ter plaats daar de spruit Gaigatese in de groote Ganges stort) overgaan, ondervinden wy, dat zich hier weer een ongemeen groot Eiland opdoet; dat in 't W. door een wester-Tak van den Ganges, in 't O. door den grooten Ganges zelf ontrent twintig mylen verre, en dan verder in 't Z. O. door een Ooster-spruit van den grooten Ganges, en in 't Z. door de rievier Patragatta gemaakt werd.

Dit Eiland nu is wel zeven en dertig mylen lang, en in 't midden ontrent negenthien; dog in Z. en in 't N. op zom- mige plaatzen maar vyf, en op andre maar twee mylen breed.

Op dit Eiland heeft men na 't N. en na 't O. geen plaatzen, dan na dat zich twee mylen beoosten Oegli, wel zoo Noordelyk eerst het stedeken Aliapoer op-

opdoet, tuffchen 't welke en 't vlek Cagnerre (dat twee mylen Zuydelyker legt) men van Oegli een gemeene weg ziet, die tuffchen de dorpen Boefna en Ceerpoertongi (die twee mylen O. en W. van een leggen, zynde het eerste thien, en 't laatste vyf mylen beoosten Cagnerre gelegen) langs of pas benoorden 't ftedeken Jelfloor na de ftad Fattapoer loopt.

Twee mylen bezuyden Cagnerre heeft men 't ftedeken Tsjannoek, ontrent nog twee mylen Zuydelyker het ftedeken Barrenger, en ontrent nog twee mylen Zuydelyker het ftedeken Soelanotti, van waar men nog agt mylen Z. W. aan van nooden heeft, om by het dorp Calcula te komen, bezuyden 't welke zich vlak in 't Z. drie onbewoonde Eylanden vertoonen, van welk 't eerste O. en W. vyf en Z. en N. drie mylen lang is, ftootende met zyn Ooftkant tegen een fmallen Z. hoek van dat groot Eiland, waar op Calcula legt, die tuffchen 't zelve, en tuffchen een ander groot Eiland in 't O. gelegen, inkomt.

Het tweede Eiland, ten Z. van Calcula gelegen, ftrekt zich N. O. en Z. W. ontrent vyf a zes mylen in de lengte, zynde in 't N. O. drie groote, in 't midden drie kleene, en in 't Z. W. maar twee, een, en een halve myl breed.

Tegen dit Eyland komt weer een ander, dat mede N. O. vyf mylen lang en Z. W. geftrekt legt, zynde in 't N. O. pas twee, dog in 't Z. W. wel vier mylen breed; en pas beweften deze twee laatste Eilanden heeft men weer twee kleene Eilanden, te weten Ilha de Gale (dat een myl in 't rond is) beweften 't tweede, en Sagor ten Z. W. van het derde, beftaande ontrent vier a vyf mylen in 't rond. En hier ontrent ziet men de letters A. en B. en de naam van Tyger 'er tuffchen beyden gemerkt, om aan te wyzen, dat een fchip van die naam, en nog twee a drie andre, in dat dok hier wel twee a drie jaaren hebben bezet gelegen, zonder 'er uyt te kunnen komen.

Ten Ooften dezer drie Eilanden, die zich bezuiden Calcula vertoonen, ziet men beoosten de twee Zuydelykte, zool al O. N. O. aan, twaalf groote onbewoonde en onbekende Eilanden leggen, uytgenomen dat de twee Ooftelykte de naam van Baccala voeren.

De twee eerste leggen meest O. en W. geftrekt, zynde het Noordelykte ontrent elf mylen lang, en Z. en N. na de W. kant vyf, dog na de Z. kant maar twee drie mylen breed. Het Zuydelykte is O. en W. vyf mylen

lang, en Z. en N. na de W. kant drie, maar na de O. kant pas een myl breed, pas ten Z. W. van 't zelve legt een kleen Eilandje, Ilha da Galinha genaamd.

Het volgende Noordelykt Eiland is by na drie-hoekig, zynde N. O. en Z. W. geftrekt, vyf mylen lang, en Z. en N. twee a drie mylen breed.

Het Zuidelykte dezer twee volgende legt meest O. en W. zeven mylen verre uytgestrekt, en is in 't W. twee dog in 't O. wel vier a vyf mylen breed, fehietende met zyn wefter-deel langs het eerste Noordelykte in.

De twee volgende, zynde 't vyfde en 't zesde, beftaan ieder in 't rond, 't Noordelykt ontrent thien, en 't Zuidelykt ontrent twaalf mylen.

Daar na heeft men 'er twee van welke 't Zuidelykte ontrent agt, dog 't Noordelykt wel thien of twaalf mylen in 't rond beftaat, zynde meest Z. en N. wel negen of thien mylen in de lengte uytgestrekt, en pas twee a drie mylen breed.

De twee volgende Eilanden, zynde het negende en thiene, vertoonen zig zoo, dat het Noordelykt in lengte, breedte, en ftrekking zeer weynig van 't vorige Noordelykt verfchild; dog het Zuydelykte is wel eens zoo lang en breed als 't vorige Zuydelykt; dog 't loopt met een fmalle ftrook van twee mylen lengte en een myl breedte na 't N. uyt, beftaande in 't rond wel feventhien mylen.

Wat nu 't elfde Eiland, Baccala genaamd, betreft, dat is een dik Eiland, 't geen in de lengte Z. en N. ontrent thien, en in de breedte zes a zeven mylen beftaat; dog het twaalfde, zynde van de zelve naam, ftrekt zich meest Z. O. en N. W. agt a negen, en in de breedte vier a vyf mylen.

Bezuiden deze twee laatste Eilanden nu heeft men nog agt andre Eilanden, al te zamen gebroken landen; hoewel die naam maar aan 't eerste (dat O. en W. zes a zeven mylen lang en drie mylen breed is) en aan 't tweede, dat twee a drie myl in 't rond is, gegeven werd. Gelyk nu 't tweede pas beoosten dat groote legt, alzo ziet men de twee Eilandekens de Nababs-hoek genaamd, en ieder drie a vier mylen in rond, nog wat Ooftelyker, en de vier andre (die van eene groote meest Z. en N. geftrekt, en ieder pas een myl of anderhalf in 't rond zyn) werden de Generaals Eilanden genaamd; bezuiden de welke men het Eiland Sundiva (dat ontrent thien a twaalf mylen in 't rond is) met een ftad van die zelve naam 'er op, ziet leggen.

Eer wy nu van dat groot Eiland, dat pas bezuy-

zen is hy ook wel vier mylen breed.

Ter plaatze nu, daar hy zich scheidt vyf mylen Z. O. afzakkende, ontmoet men een Eilandje, dat N. O. en Z. W. getrekt legt, en dus drie mylen lang, dog maar anderhalf myl breed is. Alwaar de rivier ook wel de breedte van vier mylen halen kan.

Van daar draeid zy zich een'groote myl na 't Z. W. en loopt dan weer twee mylen Z. ten W. hier maar twee mylen breed zynde, aan, alwaar zy dan weer een myl of twee Z. aan loopt, daar zy weer wel drie mylen breed is, en daarom aan de Oost-kant een Eilandje van twee mylen in 't rond, en een myl verder aan de overwal een zeer klein Eilandje, dog vier a vyf mylen lager, of recht Z. aan (daar de rivier weer wel een myl versmald) een grooter Eiland ontmoet, dat Z. en N. vier a vyf mylen lang, en meest drie mylen breed; hoewel 't in 't Z. smaller is, en pas bewesten het welke het stedeken Salhet op een groot Eiland legt.

Hier heeft de rivier weder wel de breedte van vier mylen, die van dit Eiland nog vyf mylen Z. hier ontrent twee mylen breed zynde, aantroemd, en zich dan daar in die zelve breedte nog vyf mylen verre na Deeca W. aan, en O. aan langs 't Eiland Cassempoer (dat zig vlak in 't Z. vertoond, en 't geen O. en W. zes a zeven mylen lang, en twee mylen breed, en aande Z. kant wat ingebogen is) vry verder uitstrekt.

Nu zal het tyd werden, dat wy ook van 't Eiland, 't geen den grooten Barrempoeter, en de rivier de Leeki hier maakt, eens spreken. Om te zien wat plaatzen zich ook hier op vertoonen.

Het Eiland zelf is, meest Z. en N. getrekt zynde, negen en twintig mylen aldus lang, en O. en W. in 't N. zes, in 't Z. vyf, en ontrent zyn Z. deel wel negen mylen breed.

Op dit groot Eiland nu heeft men maar twee stedekens, en een dorp, 't eene Salhet genaamd, en pas bewesten 't laatste groot Eiland, dat zich in den Barrempoeter aan de O. kant vertoond, gelegen. Het tweede stedeken, Sonnergam genaamd, vertoond zig byna op 't Z. Einde; pas bezuiden het welke ook het dorp Catterabo legt, en verder is dit Eiland onbevoond.

Wanneer men nu de rivier de Barrempoeter daar hy tegen 't Eiland Cassempoer stoot, dan O. aan vervolgd, verdeeld hy zich een myl Oostelyker weer in twee takken, van welke d'eerste tak langs 't Eiland Cassempoer, een myl of twee Z. Z. W. aan loopt, een groote myl hier breed zynde; dog daar werd zy wel

drie a vier mylen breed, scheidende zich zelven hier in twee takken, die te zamen hier weder een Eiland maken; waar van wy aantonds zullen spreken.

De eene tak loopt aan de W. kant langs Ceerpoer Fringi ontrent vyf mylen verre Z. Z. W. aan, en scheidt zich daar weder in twee, van welke de eene tak Z. Z. W. aan na de Eilanden van Baecala loopt, en daar op twee plaatzen met verscheidene monden van den grooten Ganges in Zee stort. De andre tak loopt by na Z. O. aan tusschen Baecala in 't W. en tusschen dat Eiland, dat pas bezuiden 't Eiland Cassempoer legt.

De andre tak, die den grooten Barrempoeter pas bezuiden 't Eiland Cassempoer aan de O. kant van 't Eiland, waar op Noricoel legt, maakt, is veel breeder, als de wester Tak, en hy breid zich in 't eerst maar vier a vyf mylen verte, dog daar na wel vyf a zes mylen uyt.

Van Cassempoer loopt zy eerst 't Z. ten O. vyf mylen henen, zynde hier en daar met droogten en zanden bezet, daar na draeid zy wat na 't Z. O. een myl, en dan ontinobt men een klein Eilandje, dat Z. en N. getrekt legt, en 't geen drie mylen lang en anderhalve myl breed is. De N. hoek deszels legt af en aan den droogen hoek, die zich op 't Eiland in 't W. waar op Noricoel legt, vertoond. Op de Z. hoek legt het vlek Sancieran; en in 't midden ziet men de kleine spruit, die daar is. Beoosten 't zelve ziet men 't groot Rif, dat zich wel vyf mylen Z. en N. uytstrekt, daar zich de rivier, die hier mede wel vyf a zes mylen breed is, eerst wat na 't O. draeid, en dan weer langs dat Rif Z. aan vier a vyf mylen tot tegen een klein Eilandje (dat een myl in 't rond, en Landsmeers-Eiland genaamd is) en nog vier a vyf mylen verder langs een groot Eiland in 't O. in Zee loopt, dragende hier de naam van den wester-arm, gelyk hy beoosten dat Eiland, in 't O. gelegen, die van den O. -arm voerd.

Wat nu dat Eiland aangaat, 't geen zich pas bezuiden 't Eiland Cassempoer, en bewesten dezen W. -arm van den Barrempoeter vertoond, het zelve is N. W. en Z. O. ontrent twaalf mylen lang, en meest vier a vyf mylen breed, uytgenomen in 't N. en Z. O. deel, daar 't merkelyk smaller is.

In 't N. deel doet zich eerst het stedeken Ceerpoerfringi, en vier a vyf mylen Zuidelyker 't stedeken Noricoel, daar zich dan drie a vier mylen Zuidelyker in 't Oosten de drooge hoek, gelyk zich aan de Z. kant de Directeurs-hoek

hoek opdoet; waar na men twee mylen verder dat gebroken land, en den Nababshoek (waar van bevorens gesproken is) heeft.

Wanneer men nu den loop van den Barrempoeter, zoo als hy zich by 't Eiland Cassempoeer verdeeld, O. aan vervolgd, ziet men, dat hy, daar de breedte van een myl tot byna aan 't einde, daar hy wat wyder werd, houdende, eerst vier mylen O. aanloopt, buigende zich twee a drie mylen door 't N. en dan nog drie a vier mylen zoo na 't Z. O., en dan weer twee mylen na 't N. en nog drie mylen na 't O. van waar hy dan recht toe recht aan Z. ontrent vyf thien mylen verre loopt, daar hy met de naam van de Ooster-arm, by Porta Grandi, pas benoorden de Generaals Eilanden in Zec stort, daar hy wel vier mylen breed is.

Wat nu het Eiland, dat dezen wester en Ooster-Arm van den Barrempoeter maakt, betreft, het strekt zich meest Z. en N. zynde zoo wel vyfthien a feshien mylen lang, en O. en W. in 't N. ontrent elf, tot by na ter helt, maar dan verder na 't Z. maar vyf a zes mylen breed.

Aan de N. kant vertoond zich een rievier, de boom-rievier genaamd; en ontrent het midden aan de W. kant van 't Eiland ziet men in den Barrempoeter drie kleene Eilandkens, de Radens-Eilanden genaamd, dicht aan die wal leggen.

Drie mylen Zuidelyker doet zig de groote spruit, nog vier mylen Zuidelyker aan de W. kant de Purmerlandshoek, en recht daar tegen over in 't O. het steden Jefferi op. Ook ziet men bezuiden Purmerlandshoek een groote myl, en nog twee a drie mylen lager vlak in 't Z. van dit Eiland, nog twee spruiten.

Dat nu deze Kust in 't Z. langs die twaalf en meer Eilanden, die men hier ziet, zeer vuyl, gevaarlyk; en dat ook hier ontrent het Jacht Ter Schelling verongelukt is, ziet men in de Caart ook eenigzins daar aangehaald.

Wanneer men nu het oog beoosten den Ooster-arm van den grooten Barrempoeter slaat, daar 't Koninkryk van Bengala aan dat van Arracan grenst, ontdekt men langs die Arracante Kust, die zoo aan de west-kant (zoo als zy Z. O. aanstrekt) als ook in 't O. en N. zeer berg-agtig is, ter plaatze; daar den Barrempoeter benoorden de Generaals Eilanden in Zec stort, pas bezuiden een kleene spruit den Koningshoek, bezuiden de welke ontrent zes mylen men de stad Xerttigam tusschen een kleene en een groote spruit leggen heeft, in welke laatste, (die wel een myl of twee breed is) een myl Z.

Oostelyker zich een klein Eilandje, en nog twee mylen Zuid-Oostelyker zich de voorname stad Dianga; gelyk zich nog een myl Zuidelyker de stad Rammoe vertoond, bezuiden welke twee mylen men de groote rievier van Rammoe heeft, zonder dat men hier dan verder iets, dan wel drie a vier kleene spruiten tusschen de rievier van Rammoc, en tusschen de Arracante rievier (die wel dertig mylen ten Z. O. van de rievier van Rammoc legt) ook eenig gebergte in 't O., en een groot Rif ontmoet, dat zig van Dianga tot de Arracante rievier wel vyf en dertig mylen uytstrekt.

Na dat wy nu dit Koninkryk van Bengala, volgens het bestek van deze Kaart, beschreven hebben, moeten wy hier nog eenige zaaken byvoegen; die deze beschryving grootelyks ophelderen, en veel licht byzetten.

Het Koninkryk van Bengala, zoo veel eeuwen van Heidenfche Koningen bezeten, is eindelyk ontrent A. G. 1550. en 1595. (alzo dit by trappen, en niet op een en de zelve tyd geschied is) door den Grooten Mogol, Sjah Ekbar veroverd, zedert welken tyd de Mohammedaanfche Gods-dienst daar eerst ingevoerd, gelyk het naderhand door een onder-Koning, uyt naam des grooten Mogols, bestierd is, welke zyn Hof eenige jaaren aan een tot Decca, de Hoofd-stad van dit Koninkryk, plagt te houden.

Onder dezen Gouverneur of onder-Koning (want van heide die soorten zyn 'er geweest) stonden alle de mindre Landvoogden, Krygs-oversten, en alle andre kleene bestierders der Landfchapen, steden, vlekten, en dorpen, uytgenomen den Duwan (die zoo veel als de Canceelier en ontfanger van des Mogols inkomsten, en de Twede des Ryks is) en den Baxi, of opper-gebieder over 't Krygs-volk des Mogols, welke twee Heeren nevens den onder-Koning dit geheel land bestierden, ontvangende hunne Commissie onmiddelyk van den Grooten Mogol zelf, hoewel met eenige nauwer bepaling, dan de onder-Koning, alzo den zelve alleen de rust, vrede, Justitie, en de ganfche welstand van dit land aanbevolen, gelyk hem ook het opper-gezag als opper-Veldheer (zoo 'er te Oorlogen valt) buiten alle twist opgedragen en toevertrouwd werd; dog buiten hem is 'er nog een Cazi, of Geestelyk Richter, die alle zaaken van 't Gerecht uitsprekt, en de vonnissen veft.

Nadat nu echter de Prins Sjah Soufa Bengala, en Orixa, uyt naam van zynen vader Sjah Djihaan, als onder-Koning bestierde, gebruikte hy meer als een onder-Koninklyke magt, en deze heeft ook

zyn Hof, niet te Decca, maar te Ragia mahol, zoolang hy hier was, gehouden; hoewel dat daar na weer veranderd, en, als bevorens, te Decca geweest is; dog na dat hy door last van Eurang-zeeb, en door Mier Sumela, zynen Veld-heer, uyt Bengala na Arracan verdreven, en daar aan een droevig einde geraakt was, is Bengala en Orixā van den anderen afgescheiden, en 't Hof niet alleen weer na Decca verplaatst, maar 1666. ook het veroverd Arracan hier by gevoegd, en onder dezen zelven onder-Koning van Bengala gesteld, zynde zyne magt tot voor by de stad Xertigam bepaald, alwaar ook de Luytenant-Generaal der Krygs-lieden zyn verblyf houden moet, om deze Grens-plaats tegen de Arracanders te bewaren.

Orixā.

Wat nu 't Koninkryk van Orixā belangt, het zelve is, kort na de verovering van Bengala, den Heidenfchen Vorsten al mede door dezen zelven Vorst ont-weldigd, en op de zelve wyze als Bengala naderhand door dien onder-Koning, of door een Vorst des Ryks, bestierd.

Als dit een byzonder Ryks-Vorst was, plagt hy zyn Hof in de groote en vermaarde Hoofd-stad Cartek te houden, zynde dit Koninkryk nog merkelyk met het Landschap of Eiland Hingeli vermeerderd, dat al over veel jaaren zyn eigen opper-gebieder en Vorst gehad had; maar 't geen mede 1630. door den Grooten Mogol veroverd is; dog 1660. heeft de wettige erf-Heer van Hingeli, die in zyn kindze jaaren gedurig gevangen gehouden was, middel weten te vinden, om uyt zyne gevankenis te geraaken, en dat Moors jok door behulp der zynen van den hals te werpen, daar hy eger niet heel lang de vrugten van genooten heeft, alzoo die ongelukkige Prins 1661. door hulp der E. Maatschappy weer onder de magt van Eurang-Zeeb gebracht, weder met Ketenen gevangen gezet, en wat beter, dan te voten, bewaard is.

En Hingelis verovering.

Dit Landschap wierd door den Gouverneur van Oegli, die als Zee-voogd dezen Oorlog bygewoond had, dog onder een minder Gouverneur in zyn naam bestierd, en Sjah Soufa had in zyn tyd Hingeli al van Orixā afgezonderd, en daar een Gouverneur op zich zelven gezet, en 't is daar door alleen veroorzaakt, dat Hingeli onder Bengala is gesteld, hoewel 't land en de ingezetenen anders eigentlyk tot Orixā behooren.

Even zoo gaat het ook met de Gouverneurs van Bellafoor en Pipeli, die den Grooten Mogol ordonneerd, dan eens onder den onder-Koning van Orixā, en dan weer eens onder dien van Bengala, om dat het beide steden, zeer dicht aan de Zee gelegen, zyn, te staan.

Het Koninkryk van Behaar, dat een gedeelte van Hindoestan is, heeft al over veel jaaren onder de Kroon der Grooten Mogols geweest, het welk, gelyk die twee andren, mede door een onder-Koning op zich zelven, die zyn Hof te Pattana houdt, bestierd werd.

De Heerlykheid van Mongeer is weinig jaaren voor het Koninkryk van Bengala door Sjah Ekbar veroverd, en werd door een byzonder Gouverneur, die onmiddelyk van den Grooten Mogol mede zyne Commissie ontfangt, geregeert, die gemeenelyk zyn Hof in de stad Mongeer houdt; maar ten tyde van den Nabab Mier Sumela is deze Land-voogdy mede onder den onder-Koning van Bengala gesteld, hoewel het in zich zelve zeer weinig voor den Mogol opbrengt.

Om nu van eenige byzondere plaatsen, hier en daar gemeld, wat klaarder te spreken, zullen wy deze en gene kleene voor af laten gaan; aangezien wy daar na van de groote en voornaamste plaatsen nog in 't byzonder zullen spreken.

Handiaal is een Comptoir van ons, daar de Hamans, en meeste Saanen ingekogt werden, en 't geen den meesten tyd tot de inkomsten van eenige grooten geschikt is.

Enige voornaamste handel plaatsen beschreven.

Ceerpoer-Mirts is een kleene stad, mede tot deze en gene inkomsten geschikt, en een Zyde-Comptoir, dat wy nu verlooren hebben.

Tessindia een vlek, daar wy mede ons Suyker-Comptoir hebben, en 't geen onder den Gouverneur van Gorregaat staat.

Bollua is een Landschap, daar veel Saanen, en Siongel een plaats daar de Siongelse Saanen, gelyk te Somergam de Somerganze Mallemolens gemaakt werden.

Oedagyns is een Zyde-Comptoir, 't geen wy al zedert 1663. verlaten hebben, en dat onder den Gouverneur van Berduaan, gelyk 't vlek Cannacoel (een verblyf-plaats van ons, mede tot de Oedagynze Zyde-handel behoorende) daar mede onder staat.

Baalgerri is een plaats, daar veel Saanen van dien naam gemaakt werden.

Barrenegger is een plaats van ons, daar de verkens slagting der E. Maatschappy geschied, gelyk Soetanotti de plaats is, daar zy gewoon is Ryft, en andre Graanen te doen laden.

Bierboen, Sjandercona en Sjanegger, zyn haare Suyker-gewesten, en daar zy die inzameld.

Calcula, Mondelgaat, en meer andre nederwaards, leveren 't meeste wasch, en de Hennip uyt, die wy van nooden hebben.

Ned-

Neddia geeft zeer veel Cassas van die naam, Gorregaat veel zyde, en Ceerpoer Tongi de meeste Bengaalze boter, en olie.

Ceerpoer Fringi is een Portugeeze plaats, daar zy ook een Kerk, en hunne Anker-plaats op de nieuwgevendene Deceaze vaart hebben.

Bhareitella is een kleene Grens-stad, die van ouds meest diende om dit Ryk tegen den Vorst van Assam, en tegen de verdre landen, dié tegen over Tonkin en China leggen, te dekken.

Hingeli, wel eer een aanzienlyke verblyf-plaats van ons (en daar de Portugeezen hun Kerk, en quartier plagten te hebben) is in de eerste tyden meest tot het opkooopen van Rylt, en andre behoeften, gebruikt, dat men ook wel tot Kindua, Kenka, en Badrek plagt te doen, dog alle die plaatzen hebben wy naderhand verlaten.

Herriapoer leverde veel Saanen van dien naam, Casseri veel Tassatsjelas, Gingangs, Allegias, en Adathays, die daar ontrent meest gemaakt werden.

Tamboli en Banzia zyn twee Portugeefche vlekken, daar zy hunne Kerken en Sout-handel hebben, behalven dat daar veel walch valt.

Milgieri is een vlek, en Land-streek, daar de meeste Yzer-werken, en ook die voor de E. Maatschappy gemaakt werden.

Cos Assam was wel eer een oppermagtig Koninkryk; waar van wy in 't leven der Mogols breeder spreken, palende in 't N. tegen Tonkin en China; dog het is door den Nabab Chanchannaan (anders Mier-Sumela genaamd) 1662, gelyk wy in 't leven van Eurang-Zeeb toonen, veroverd. Een Koninkryk, daar men wil dat ook veel stof-goud, en andre schoone waaren, vallen.

Cos Bhaar is een Ryk op zich zelve, welkers Koning dan eens den Grooten Mogol onderworpen is, en dan het jok eens weer afwerpt; hoewel hy den meesten tyd 'er onder buygen moet.

Ragiawerda zyn verscheide byzondere Landen op zich zelve, die zig al mede dan eens tegen den Mogol aankanten, en dan weer ten eersten onder zyne wapenen buygen, en zich vernederen moeten; hoedanig byna het met de Landen van Oedapoer en Tipera gelegen is; die dan eens op hunne zelve dan weer eens onder den Mogol, en zomtyds wel eens onder den Koning van Arracan (dat egter na 1662. ophield) plagten te staan.

Afoe plagt mede een land op zich zelve te zyn, dog 't is door den voornoemden Nabab al mede nevens Cos Assam meestendeel, en daar na door andre onder

Eurang-Zeeb gebragt; die dat zedert door een byzonder Gouverneur bestieren dede; hoewel het in den eersten tyd na de verovering mede onder Bengala itoad.

Sundiva is een Eiland, dat altyd aan den Koning van Arracan plagt sehating te betaalen; dog het wierd 1666. door Eurang-Zeeb veroverd, waartoe de Portugeefche overloopers in Arracan, dien Koning schandelyk verradende, niet weinig het hunne gedaan hebben, meinde dat dit hen wonderlyk wel beloond zou werden, dat egter geenzins geschiede, alzoo de Nabab hen niet minder, dan ons, toen misleyde, en met bloore woorden betaalde, dat zeer slecht met hen uytquam, en hun allen metter tyd versmetten dede.

De vaart en zee-Strand van Sjanger-^{Her}naat, of wel van Punta das Palmeiras ^{nieuw} tot ^{diep by} aan den hoek van Sagor, of Ilha da ^{Sagor,} Galinha (dat is 't hoender-Eiland) mitsgaders de rievier op tot Oegli, is van tyd tot tyd bevaren, en door Stier-lieden ontworpen, en net afgeteekend, en nog jongste door eenen Cornelis Proot nader onderzocht, en verbeterd, gelyk ook zedert het nieuw diep by Sagor gevonden, en door den zelve die vaart der rievier opwaards van Oegli voorby Cassimabafaar en Soti tot Ragiamahol niet alleen met veel opmerking bevaaren, maar ook net ontworpen, en op Batavia overgeleverd is.

Van Sagoor, of Ilha da Galinha, Oostwaards tot aan den wester-arm van Porta Grandi, of des Nababs hoek, is het noit by en ontrent de wal met kennis van eenige Nederlandfche schepen bevaaren, of onderzocht, en dierhalven zyn alle Caarten van die Kust maar by gissing, en na de eerste Portugeefche bevattingen ontworpen, en ook zoo maar gebruikt; gelyk men met goede redenen bewyzen kan, dat de gemelde Kust dertig mylen langer is, dan die Caarten uytwyzen, zoo dat dan by gevolg de Kusten van Arracan, Pegu, en waarfehynelyk ook die Bogt van Tanasserri, veel te westelyk, gelyk ook Orixia te Oostelyk in die Caarten sehynd gelegd te zyn.

Om deze reden dan is de Kust, of walstrekking van gemeld Sagoor tot aan de rievier den Barrenpoeter hier ook niet afgeteekend, en maar alleen met een eenvoudige linie betrokken.

Uyt de rievier van Arracan, en van 't Rif of de groote rievier van Rammoe, tot binnen de rievier van Xettigam, en Noord-waard op van Porta Grandi tot aan Ceerpoer Fringi, en tot de Hoofd-stad Deeca toe, is dit vaar-water 1666. en 1667. met de Jagten Landsmeer en Purmerland, en weder 't zee-waards, of buyten

Cos Assam.

Cos Bhaar.

Afoe.

ten om tot op de Rhee de van Bellafoor en Pipeli, volgens deze afgetippelde vaart (die men hier ziet) eerst bevaaren, en door de opper-hoofden dezer fchepen daar van een Caart ontworpen, op Batavia overgeleverd, en hier ingelaft.

Voords 't vervolg van deze Caart, zoo van Ragiamahol Noord-waards tot Pattena, als Ooft-waards tot Decca, en weer van Decca Noord-waards tot Gorregaar, en Bhareithella, en weft-waards tot Oegli, als ook van Oegli en Caffimabafaar weft-waards tot Baccarefoor en Berduaan, en voords na Orixia door Nareinger, Bellefoor en Badrek tot de Hoofd-ftad Catek, is door verfcheyde dienaars der E. Maatfchappy in Bengala bereysd, en nu zyu door een der zelve alle verfcheyde deelen van dit geweft en alle onze Comp-toiren en verblyf-plaatzen, voor zoo verre die onder Bengala behooren, zeer net hier in begrepen, en zoo volmaakt, als men doen kon, te zamen-gevoegd, waar aan Johan van Leenen, volgens ordre van de Hr. Directeur Matheus van den Broucke de laafte hand gelegd heeft.

Na dat wy dit voor af hebben laten gaan, zullen wy nu al verder tot eenige byzonderheden, dit magtig Koninkryk van Bengala betreffende, overftappen.

Het is een zeer groot en wyd uytgeftrekt Ryk, dog ook een van de heerlykfte, vermakelykfte, Rykfte, en vrugtbaarfte Landen van ganfeh Ooft-Indien, en een van de befte Landfchappen, die onder 't opper-bewind des Mogols zyn, wel eer in veel byzondere Koninkryken (gelyk wy zagen) beftaan hebben.

Het Grenf in 't Noorden (om des zelfs Grens-paalen nog nader aan te wyzen) aan de Mogolze Landvoogdyen van Mevat, Nervat, Pattena, en hooger op aan Tartaryen.

In 't Ooften paald het aan Arracan en Ava.

In 't Zuiden werd het door de Golf van Bengala bekabbed, zynde een groote Zee, die haaren aanvang by de Caap Comoryn, op agt graaden N. breedte, neemt, en zig tot aan de ftad Xettigam, die op 22 graaden N. Breedte legt, uytftrekt.

In 't weften ftoot het tegen het woef Gebergte, en de zware wilderniffen van Ratipore, als mede tegen het Ryk van Bacala, en het Landfchap Prurop, of met een woord tegen 't Ryk des Mogols, dat gemeenelyk Hindoeftan genaamd werd.

In 't Zuyd-weften paald het aan de Kuff van Orixia, en het Ryk van Golconda; en in 't midden werd het van de groote en wydberoemde rivier de Ganges van

't Noorden na het Zuiden doorfneden.

In oude tyden wierd het in drie voorname deelen verdeeld in Bengala, Prurop, en in 't Land of de Ryken der Patans.

Prurop is een Landfchap, dat eenige dag-reizen beweften den Ganges, ontrent een zwaar gebergte, en niet verre van Ragiamahol (een ftad van welke wy nader fpreken zullen) legt.

Bengala, het tweede deel, wierd zoo, gelyk ook dit gehêel Land, na deszelfs byzonder Koninkryk, en niet (zoo zommige willen) na de hoofd-ftad van dien naam (die niet bekend, nog in wezen, en maar verdicht is) genaamd.

Men heeft daar meer andre voorname fteden, van welke wy hier na breder zullen fpreken.

Het land der Patans beftond wel eer in een menigte van kleene Koninkryken, die meest in 't gebergte ten deelen van Bengale, en ten deelen ook van Hindoeftan, zelfs tot Delli toe, beoofden en beweften de Ganges gelegen waren, gelyk ook Delli (nu des Mogols hoofd-ftad) een van hunne voornaamfte Ryken geweest is.

Dit waren in oude tyden zeer magtige, dappere, en alomme gevreesde volkeren, welker Raja's en Koningen in die geweften een grooten naam verkregen, en in onverfaagdheid huns gelyk niet hadden, waarom zy ook het allerminften aan andre Vorften, en in oude tyden zelf aan de groote Mogols niets wilden toegeven, gelyk wy daar in 't leven der Mogols vericheide voorbeelden van aanaalen.

Hunne manhaftigheid maakte niet alleen de Koningen, maar ook de minften onder deze volkeren zoo trots en hoogmoedig, dat zelfs knegrs en waterdragers, iets met eenen eed willende bevestigen; 't zelve met deze verwaande woorden deden! ik moet noyt koning van Delly werden, zoo dit of dat zoo niet is.

In 't leven der groote Mogols, en wanneer wy over de Landvoogdy van Guzeratte fpreken, zullen wy zeer dikwils van deze en gene van die Koninkkens 't een en 't ander melden, en daar dan ook aanwyzen, hoe Sjah Eebar, een der grootfte Keizers van Hindoeftan, en onder de groote Mogols een van de grootfte uitbreiders van dat magtig Keizerryk, ook de meeste van deze Patans en Berg-Koninkens overwonnen, en der zelve Landen onder zyne Heerfchappy gebragt heeft.

Het is een Korffelig volk, dat zich zelfs by de minfte voorvallen in de uyerfte gevaaren, zonder eenige vreeze gewoon is te begeven, het uyerfte voor hunne eere en grooten naam te wagen, en by na

Heerlyk-
heyd de-
zes
Lands.

Deszelfs
Grenzen
nader be-
paald.

Het
Land
der Pa-
tans.

Oude
Verde-
ling.

om geen reden zich aan iemand licht over te geven, en zoo hen de nood daar toe dwingend, dan willen zy zich nog alzoo lief laten doodflaan, dan dat zy een plaats, hoe kleen ook, zouden overgeven, om dat zy schrikken zouden by hunne wyven r'huys te komen, die hen voor hare mannen niet zouden willen erkennen, zoo zy de lafhertigheid hadden van een Vefting, hen toevertrouwd, over te geven. Ja daar zyn voorbeelden, dat de Gemalinnen van deze Rajas, na diergelyken overgave, hare mans niet alleen niet wilden erkennen, maar ook niet in de Vefting laten komen, waar in zy zich onthielden, agtende het de uyerfte fchande zulke mans te hebben.

Zy agten by na niemand, en willen in tegendeel van ieder geagten outzief zyn. Zy zyn dood-vyanden van de Mogolders, fchoon het hunne Geloofs-genooten zyn, om dat zy, die in oude tyden (gelyk wy in de levens van hunne Vorften toonen) by na niets waren, hen by na al hunne Landen met geweld, en zeer onregtveerdig afgenomen hebben, hoewel 'er hier en daar nog eenige Berg-Koningen zyn, die de groote Mogol nog onder zyn geweld niet heeft weten te krygen, om dat zy diep in 't Gebergte plaatzen bewoonden, die ongenaakbaar voor een Le-ger zyn.

Wanneer nu deze hoogmoedige menfchen herdenken, wat zy in oude tyden geweest, en wat zy, door 't geweld der Mogolders, nu tegenwoordig zyn, meenen zy van fpyt te berften, ziende de zelve, fchoon nu hunne opper-heeren, altyd met een oog van veragting aan.

Zy hebben ook weinig agting voor de Heidenen, zoo, om hunnen befpoetlyken Gods-dienst, als uyt hunne aangeborene hoog-hertigheid in 't algemeyn voor allen.

Men heeft in dit Koninkryk veel magt-ige fteden, en ontelbaar veel dorpen, alle welke op te tellen of nacuwkeurig te befchryven, ons onmogelyk is, alzoo men de onzen niet toelaat zoo diep Landewaard in te komen.

De voornaamfte dezer fteden ofte vlekken zyn Decca Oegli, of Hoegli, Cafimabafar, Pattena, Ragiamahol, Mongeer, en Sjoppera, waar by men de fteden Bellafoor en Pipeli (hoewel nu zeer vervallen) wel voegen mag, welke twee laafte wel eigentlyk onder de kuff van Orixā behooren; maar gemeenelyk mede onder Bengale gerekend werden, om dat men, van de kuff Choromandel komende, die eerft in 't gezicht krygt, en gemeenelyk te Bellafoor, of wel te Pipeli, ten anker komt.

De eerfte ftad, daar men van Punta

das Palmeiras, N. O. aanftevenende by komt, is Bellafoor, die thien a elf mylen van den mond van de Ganges legt, daar zig 't land zeer hoog verftoond. Wy hebben van ouds her hier al een Logie gehad, gelyk de Engelzen en Portugeezen mede, welke laafte hier ook een kerk hebben, die zeer fraey is.

Ao. 1655, of daar ontrent, zonden de Engelzen hier een fcheepjen met eenen Capitein Broekhoven, een zeer ervaren man in de zaaken van Indiën, met een groote hoofd-zom, om ons over al de wet te ftellen, en te dwars-boomen, zoo dat zy zich toen hier vafter, dan bevorens, fchenen te willen maken; ook zou hy, als hun Prefident, op Bellafoor leggen.

Hier was ook ons Yfer-Comptoir, behalven dat 'er zeer fyne Saanen, en andre fchoone kleeden vallen; dog wy plagten gemeenelyk voor de ftad of 't open vlek Pipeli, twee mylen buiten de wal, ten anker te leggen.

Deze ftad legt vyf mylen van Bellafoor, daar men gemeenelyk lootzen inneemd, om den Ganges op te zeylen. Men plagt hier van ouds altyd de Salpeter ook te zuiveren; dog zedert 1656 heeft men dit beginnen in Pattena te doen.

Dit zyn fteden, die onder 't Koninkryk van Orixā behooren, zynde Pipeli nu zeer vervallen, onbemuurd, langs de rievier gelegen, en meeft uyt Bamboeze huizen beftaande, waarom wy ook menigmaal (dog te vergeefs) om fteene Pakhuizen aan de jaloerze Mooren verzogt, en ook lang getragt hebben, om van daar (gelyk eindelyk gefchied is) na 't Eiland Hingeli op te kramen.

De huizen nu hier in Pipeli zyn wel groot, maar flegt, en meeft van riet, kley, en koejen-miff, met wat kalk beftreken, opgebouwd. De meefte ftaan ook; om de zware vlooden, op ftaaken, of op heuvels; en dit is de reden, waar om men hier ook voor de Portugeefche roovers, die uyt Bengale en Arracan nu en dan met hunne Galeyen en roeyvaartuigen verfchynen, zoo bang is, om dat die zomtyds dreigen alles te komen afloopen, en in brand te fteken, zoo zy hen geen genoegzame brand-fchatting geven, waar toe zy, alzoo men daar veel Pakhuizen met diebare waaren vind, en zy zeer lafhertige Soldaaten zyn, wel genoodzaakt worden.

De fchepen leggen verre van deze ftad ten anker, wegens de menigvuldige en groote ondiepten.

Wy hebben van ouds hier, alzoo 'er veel kleeden vallen, een Logie en een opper-hoofd gehad, en het is een zeer volk-ryke plaats, daar ook de Portugeezen

Bellafoor, en Pipeli befehreven.

De voornaamfte fteden, en Handelen in Bengale.

zen een Bandel, en kerk hebben; maar vermits die Moorſche Gouverneurs onze opper-hoofden ondragelyk met allerley kneveleryen plaagden, vond de Heer Directeur van den Brouke 1658, zoo als hy dit Comptoir overgenomen had, goed, zich van hier op 't Eiland Hingeli neder te zetten, dat haar Edelheden 1660. ook goed keurden, te meer, alzoo ons dat Pipeli zeer veel gekoſt heeft, behalven de ſchade, die wy 1653, door toedoen van den Moorſchen Gouverneur Alibeeck leden, die toen onze Logie heeft doen verbranden, daar wy 19221-11. by lieten zitten, zonder eenig ander verhaal op hem te kunnen krygen, dan dat hy afgezet is; maar de Heer Verpoorten oordeelde, dat men deze Moorſche gewedenaars wel beter tot reden zou kunnen brengen, indien men beſluiten kon, uyt Bengale voor een tyd op te breken, en hén de Zee onveylig te maken, dat hen groote ſchade doen zou; dog dit is een uiterſte, waar toe men zoo licht niet kan overſlaan, om dat, by 't ſtilſtaan van dit rad in Bengale, dan ook 't rad in Japan, en elders, zoo lang zou moeten ſtil ſtaan, weſhalven geduld en voorzigtig geven van geſehenken op zyn tyd en plaats, hier voor eerſt nog wel 't beſte wezen zal.

De eerſte plaats, na welke men van Hoegli. Pipeli na Bengale gaat, is Hoegli (of anders Sjahabaad) genaamd.

Zy legt ontrent op 23 graaden, N. Breedte, en op de lengte van honderd en elf graaden.

Dit is de Hoofd-plaats van alle de Comptoirs der E. Maatſchappy in dit magtig Ryk van Bengale, gelyk hier mede 't Hoofd-Comptoir der Engeliſchen, Portugeezen en der Franſchen is.

Zy legt 36 mylen de Ganges op, en de ſchepen, die by 't opzeilen van die rivier eerſt de Engeliſche Logie, 9 mylen lager, als de onze, en Colleeatte genaamd (gelyk zy ook wel de eierlykſte van alle de Logien hier is) en daar na de Franſche, Chandarnagor genaamd, (ook een fraey gebouw op de zoom van een ſpruit van van den Ganges, een myl lager als d'onze, gelegen) voor by vaaren, kunnen tot boven toe voor onze Logie komen.

De Portugeezen hebben hier 2 kerken, een van de Jeſuïeten, en een van de Auguſtynen, in een dorp, de Bandel genaamd, 2 mylen hooger als onze Logie, by de Veſting der Mooren, Dorba.

De Deenen hebben hier maar een gemeen huys, nog 2 mylen lager, dan de Franſche Logie.

Men ziet daar nu en dan wel 8. 10. ja 12. van onze ſchepen leggen, en de Bay is zoo groot, dat 'er zich een groote menigte onthouden kan.

Het is maar een groot vlek, dat zeer vermakelyk in de lengte langs de groote rivier de Ganges gelegen, en wyd uytgeſtrekt is. De plaats, daar onze Logie is, werd eigentlyk Sinternu, en niet Hoegli (dat de naam van 't dorp is) genaamd.

Men heeft 'er veel fraeje ſtraaten, en zeer aangename wandel wegen, het zy dat men na de groote Bazaar, of markt, gaat, daar zich vyf trots gebouwe Heidenſche Tempels opdoen, het zy dat men zyne wandeling langs de rivier, en hooger op na het Portugees oord neemd.

Men ziet daar veel aanzienlyke gebouwen, na 's lands bouw-kunde al vry wel gefehikt, en by welke men een geheel ſtreek groote Pakhuizen, die meest brand-vry zyn, o'tmoet, behalven een groote menigte van andre wooningen, en van opgepropte winkels, in welke men ſchatten van allerlei heerlyke zyde ſtoffen, keurlyke Lywaaden, en van alles, dat dit heerlyk Koninkryk uytleverd, op een geſtapeld leggen ziet.

Hoewel men 'er veel gebouwen van Bamboezen heeft, die van kley en Koe-Logie drek gemaakt, en dan verder met kalk aldään. beſtreken zyn, heeft men 'er egter ook

veel hegte en ſteene gebouwen, onder welke onze Logie geenzins een van de minſte is, die een heerlyk uytzicht op den Ganges heeft, hoewel zy wel 800 Schreden, of een groote Muſquet ſehoot, 'er afgelegen, en aldaar op een ſchoone vlakke, en uyt geen bekrompen beurs (alzo 't Comptoir van Bengale vet is, en wel wat dragen kan) gebouwd is.

Van buiten gelykt zy weleen Veſting, alzo zy met vry hegte en hooge muuren, van zware ſteenen omringd, en ook van eenige punten en bolwerken op de hoeken voorzien is, waar op men zulk een getal van metaale ſtukken gelegd heeft, dat wy in ſtaat zyn de trozre Mooren zeer licht, zoo zy iets tegen ons beginnen wilden, te beteugelen.

Men heeft egter op zommige tyden goed gevonden, dit gefehut hier of daar, voor het gezicht der groote Moorſche Princeen, te bergen, op dat men het den Prins Sjah Soufa, en den Nabab, die 'er ons beide om verzogten, op een goeden grond zou kunnen weigeren.

Deze Logie is, gelyk de meeste ſteene gebouwen hier, van boven plat, en van een fraeje ſteene vloer verzien, waar op men gewoon is 's avonds in de koelte te zitten, om zich te verluchten, en te verquikken.

Men heeft 'er een ſchoone Land-poort, en een water-poort, waar uyt men na de rivier gaat.

Schale van de Rhyndarische Reeden

- Aanwijzing der Voornaamste Woningen. Poorten, Thuyen, Tacken enz. op HOEGLY. P. 122.*
A. De Waterpoort der Logie	Y. Directeurs Thuyen
B. De Landpoort	Z. Tackel & D ^e
C. De Waterpoort	A. a. Weg na de Rivier
D. Directeurs woning	b. ----- Bakker
E. Des Soedens D ^e	B. c. ----- Heijns huys
F. Vast-plaats der Levanten	C. d. ----- Besyftend Logie
G. Kambayen	d. e. f. Huys van Comp ^t Thuyen
H. Baan-pakhuis	g. h. Wegen na de Thuyen
I. B. Anker-gaten	i. y. y. Spelhuys, Fonteyn en Doelhof
K. Zeylboek-wewery	k. Buiding in Direct ^r huys
L. Krankhefickers woning	l. l. l. Wegen langs de Rivier
M. Smeetswinkel	m. m. m. Assistenten etc. Woningen.
N. Gevaygen-huys	n. Caviers Woning
O. Fiscaals-huys	o. Naardigs Woning
P. Poorden en Sijfants-siel	p. Naluyms Woning
Q. Siekenhuys	q. Timmerwerf
R. Dorp-thuyen	r. Conaals Woning
S. De Baan	s. Kuyper - Winkel
T. Tacken	t. Grazen - pakhuyen
V. Fiscaals-Thuyen	v. Kerckhof
W. e. Huys van Comp ^t Thuyen	w. Wagen der Soldaaten
X. Equipagien ^t huys	x. De Secretary

Pas van binnen de Land-poort heeft men een groot plein, langs welkers muuren zeer veel Pakhuizen, en in 't midden veel wooningen, voor de Bedienden gebouwd zyn, waar onder dat van den Heer Directeur van den handel alhier in heerlijkheid uytmunt; waar by de Heer Pelgrom een heerlyke Galdery in de tyd van zyn bestier gevoegd heeft.

Dit gebouw beslaat een zeer groot vak, en 't heeft den omtrek van een groot Kasteel. Men heeft het wat verder van de rivier gezet, om niet door de Ganges overstromd te werden.

Indien 't wat sterk gemaakt is, het is niet zonder reden, alzo Hoegli maar een open vlek is, en men zomtyds voor deze en gene Inlandse vyanden bloot legt, gelyk men uyt dit volgend voorval zien kan.

Ontrent 1693. en 1694. ontstond hier een groote opschudding en oproer onder de Inlanders, ter oorzaak zekere Soebasjing, een kleen Prinsje hier ontrent, afgryzelyke verwoestingen zeer onverwacht aanrechtte.

Hy was in 't eerst maar een pagter van den grooten Mogol, die 15 of 20 Ruiters houden mogt, om de rechten van 't Land, die hy gepacht had, in te vorderen.

Een ander nabuurig pagter belette hem niet alleen hier in; maar viel ook in zyn land; weshalven hy daar overaan den Nabab (of Landvoogd) klaagde, en verlos verzogt, om meer volk te mogen werven.

De Nabab hem dit toegestaan hebbende, jaagde hy den pachter niet alleen weer uyt zyn land, maar liep ook 't land van dezen pagter af, en benam hem 't leven.

Het bleef daar niet by; maar Soebasjing hier door zeer opgeblazen geworden, en te weten gekomen zynde, dat de Nabab volgens last van den Mogol, op de klagten des Divans, zyn troepen afgedankt had, viel in deze landen van den Mogol, en maakte zich in korten tyd meester van alle de oevers en plaatzen, aan de Ganges gelegen, stellende over al Tollenaars na zyn zin. Ook zou hy, indien hy niet door een byzonder toeval overleden was, zich in korten tyd meester van 't ganfch Ryk gemaakt hebben.

Hy liet een zoon van 12 jaaren na, waar over zyn broeder voogd was, die ook de zaaken des overleden voortzette.

Deze heeft de Vesting, waar in de schatten van den Mogol, ontrent 10 a 12 dag-reizen van Chandarnagar (daar de Franfche Logie is) ende die 60 mylen

Landwaard in legt, opgesloten waren, stormender hand ingenomen, verwagende die dag 't leger van den Nabab om hem over zynen opstand te straffen; dog deze bleef vry lang onder weeg.

Ondertuffchen dede Soebasjings broeder nu en dan met een vliegend Legertje van 1000 Ruiters een schielijken inval hier en daar, zonder zelf onze Logien, en die der Portugefen tot Hoegli te verschoonen, hoewel ons volk die troep dappermoedig verdreef; waar op zy hen niet weer dorsten aandoen.

Ook heeft de Nabab eindelyk dezen verwaanden pagters broeder geheel uyt het veld gellagen.

Pas agter de Logie heeft men een groote De Lyn-Lynbaan der E. Maatschappy, alwaarbaan.

zeer veel touw-werk voor de fchepen, die hier menig anker en touw zitten laten, gellagen werden.

Wat verder heeft men de pragtige De Gra-Graven der Nederlanders, van welke ven der zommige zich als Pagoodjens, andre weer als Pyramiden, of heerlyke Tomben ver-
Hollan- ders.

toonon, alzo zy alle van steen gebouwd, zeer fraey opgetrokken, en wit gepleisterd zyn, dat van verre een heerlyk gezicht geeft. Verscheide Bestierders, en andre mannen van aanzien, leggen daar in onder-aardsche wooningen, die geen pragtig gebouwdde huizen in heerlijkheid wyken, en veele der zelve in luister en grootsheid overtreffen; dog daar is 'er geen, dat in pracht, en cieraaden, by het Graf van den Heer Directeur, Maarten Huisman, haalen kan.
En andre cie-aa-den van dit vlek.

Buiten het vlek heeft men de schoonste Landsdowen, luffthoven, wafsch-plaatzen, Tanken, wandelwegen en de vermakelykste plantagien, die men zich verbeelden kan; behalven een menigte van dorpen, die men ontmoet.

De Mooren hebben hier ook zeer schoone gebouwen, die een groot cieraat aan deze plaats geven.

De naaste stad van naam, hier ontrent gelegen, daar wy ook een Comptoir hebben, en alwaar de Tweede Perloon van de Bestiering der Nederlanders legt, is Cassimabafaar, dat kortheds halven gemeenelyk Casmabafaar genaamd, en van Cassimaveelen maar voor een vlek gehouden werd.
bafaar.

Men vaard 'er met een rocy-vaartuig na toe, en men heeft vyf etmaal van nooden, om 'er te komen.

Men ontmoet onder weeg verscheiden dorpen, en vlekken, als, Nata, Trippeni, Ambowa, Nejdia, Lalamatti, en Sedebat. Het is ons voornaamst zyde-Comptoir, gelyk mede dat der Engelzen, en deze stad staat onder den grooten Gouverneur van Moxudabath.

Wond-derlyk voorval hier 1692 met eenen Soebasjing.

De stad
Decca.

Wanneer men verder den Ganges opvaard, heeft men de groote stad Decca, Hoofd-stad van 't Ryk, daar de onder-Koning ook zyn Hof houdt.

Zy legt meest open, maar is redelyk fracy bebouwd, en voornamelyk ziet men in de zelve zeer schoone Moorsche gebouwen, verscheide aanzienelyke Mesdjids, heerlyke markten, een trefelyke Meydaan en Ry-plaats, mitsgaders veel Heidensche aanzienelyke Tempelen, die deze stad een grooten luister byzetten. Zy is ons voornaam Lywaad-Comptoir, en ook dat der Engelzen, en der Portugeezen.

Als men Noord-Oost van hier 60 mylen de Ganges opvaart, komt men by het Ryk van den magtigen Koning van Assam, en by de schoone steden Guerguon, Chamdara, &c: van welke wy breeder onder de zaaken van Eurang-Zeeb, in 't leven der groote Mogols, spreken. Dit Comptoir van Decca, Gedagyns, en Ceerpoer, wierd 1659, als te verre afleggende, gelicht; hoewel wy naderhand op Decca weer een Comptoir gehad hebben.

Wanneer men nog hooger den Ganges na 't N. W. opvaart, komt men aan de vermaarde en groote koop-stad Pattena, Hoofd-stad van 't Koninkryk van Behaar, en de Hof-plaats van den onder-Koning, waar by het ook ons en der Engelzen voornaam Salpeter-Comptoir is; gelyk men die zedert 1656. hier heeft beginnen te raffineeren en te fuyveren, dat tot dien tyd toe te Pipeli plagt te geschieden.

Deze stad plagt wel drie uren verre langs de Ganges uytgestrekt te leggen. Zy is van een deffige Veffting, met zware bolwerken en hooge Torens voorzien. Men ziet in de stad veel heerlyke gebouwen, vry pragtiger en heger, als deze Landaard anders wel gewoon is te bouwen. Men heeft 'er ontelbare hoven en thuienen, zoo in, als rondom, het kried 'er van huizen vol ingezetenen, en daar zyn zoo veel Moorse en Heidenze Tempels, dat men het niet gelooven zou. Onder de laatste zyn 'er verscheide van Arduin-steen, op heerlyke pilaaren van dezelve stoffe rustende, doch het is te beklagen, dat zy zoo donker zyn, alzoo 'er geen ander licht, dan door de voor-deur, in komt.

De grond van deze stad is al vry hoog, om tegen de zware vloedten gedekt te zyn. En dit is de oorzaak, dat men van strand af, met gemeen water, op veel plaatsen 20, 30, en zomtyds 40 steene trappen na de stad op moet gaan.

Aan de rievier-kant legt zy geheel open,

maar aan de land-kant is zy eeniger maten gefterkt met kleine steene Vefftingen, en Torens, die egter meer tot cieraad, dan wel tot versterking der zelve, dienen.

Men heeft, onder veel andre groote straaten, 'er een, die door de stad over langs loopt, wel een groot uur lang, en met zoo veel winkels, en allerlei ambagts-kramen voorzien, dat men niets ter wereld zou kunnen bedenken, 't geen daar niet te vinden is. Deze straat is weer met zulkten menigte van dwars-straaten doorneden, van welke eenige Landewaard in, en andre weer na de rievier loopen, dat men onmogelyk het getal der zelve onthouden kan. Deze zyn al mede met allerlei winkel-waaren voorzien, en bequaam, om iemand een dag twee a drie op te houden, om al het fraeje daar van aan te teekenen.

By de Meydaan, of Tournoy-plaats, heeft men het pragtig hof van de Landvoogd. Dit is een schoon aanzienelyk gebouw, weerdig om van een Hollander gezien te werden.

Niet verre van daar is ook een schoone Karawaasfara, die men zeer dikwils met koop-lieden vervuld ziet.

Onze Maatschappy heeft hier ook een schoone Logie, en vaste opperhoofden, om de waaren, die hier vallen, op zyn tyd in te zamelen; maar de moejelykheden, die dezelve van tyd tot tyd met die Moorze Gouverneurs gehad hebben, zyn onbeschryvelyk, vermits zy hen dwingen wilden eerst hnnne Salpeter, en andre goederen, tegen zoo een prys, als zy ons stelden, te moeten nemen, eer zy de waaren, die wy van andre lieden veel beter koop gekogt hadden, wilden laten na beneden komen. Daar men hun boozen wil al in volgen, en dat nog wel met geschenken goed maken moest.

In 't jaar 1651. viel hier zulk een zware brand voor, dat deze schoone stad, in 1651. g. heel af-brand. zeer korten tyd, ten grootsten deelen door de vlammen verteerd was; dat zommigen, die de gruwelyke zonden van deze stad kenden, alzoo 'er de hoerery, Sodomitery, en 't moorden zeer gemeen is, als een regtveerdige straf over al hunne boosheden aanmerkten. Men wil, dat de E. Maatschappy by dien brand wel 900000 pond Salpeter verloren heeft, behalven andre waaren, daar door verteerd.

Wanneer men de Ganges hooger opvaaren wil, komt men eerst aan het dorp, Moncer, dat een half myl Landewaard in van de Ganges, tusschen Pattena en Sjoppera, legt.

Dit plagt wel eer maar een wildernis en woestyne voor Tygers, en ander wild gedierte, te zyn; maar zeker Heiligman, Hia Monca genaamd, en een Fakier, of

De stad
Pattena.

Sjoppera

of bedel-Monnik geweest, heeft deze vrugtbare Land-streek (zoo de Inlanders zeggen) van 't wild gedierte door een zonderlinge vloek, maar eigentlyk door groote onkosten, geheel en al gezuiverd, en daar een kleene Kapel gebouwd, die van veel menschen, alseen Heilige plaats, bezogt werd.

Zyn knegt heeft na zyn dood van 't geld, hem door zyn Meester nagelaten, een heerlyken Tempel, en een uitmuntenden water-Tank, of Vyver (werken, waar in de Inlanders al hun cere en roem stellen, en waaraan zy hun voornaamste middelen verquisten) gebouwd, van welke ons de Inlanders groote wonderen weten te vertellen.

Het grimmeld op deze plaats gestadig van allerlei soort van menschen en voor al van Fakiers.

Als men hier van daan wat hooger op vaart, komt men aan 't voorn: Sjoppera, dat mede open, niet heel groot, en het laatste Comptoir, van ons zooverre om de Noord-west is; hoewel zommige Taar-poeter nog byvoegen.

Hier valt zeer veel Amfoen, ook zeer goede Museus, die hier, zoo niet de meeste, altoos de beste Salpeter en beste van gansch Bengale verzameld word:

Onze Maatschappy heeft hier een schoone langwerpige vierkante Logie, die redelyk groot, en in de lengte langs den Ganges gelegen is.

Op ieder hoek der zelve is een Torrentje, zoo dat zy zich van verre als een fraeye Velling vertoont.

In de zelve heeft men zeer fraeye woon- en hegte pakhuizen, om de goederen in te bergen.

Ook is 'er een Salpeter-huys, alleen dienende, om de zelve te kooken, te zuiveren, te droogen, en ze op te leggen, ter tyd toe dat zy vervoerd werd.

De Thuin, is een zeer fraeye en lustige plaats, die al 't vermaak geeft, dat men wenschen kan.

De Mooren hebben hier mede zeer schoone gebouwen, fraeye Tempels (gelyk ook de Heidenen) een groote Meydaan; een aanzienelyke Markt, of Bazaar, en zeer schoone straaten met winkels opgepropt.

Men heeft ook buiten Sjoppera veel schoone Thuienen tot een uytspanning en verlustiging, daar vele tegen den avond na toe gaan, en daar men ook een fraey gezicht van veel sierlyke Graven van deze en gene aanzienelyke Mooren heeft.

Landewaard in, wel twee-a drie-en twintig mylen bezuiden de stad Mongeer, legt de schoone stad Ragiamahol. Dit is onze verblyf-plaats, en 't Comptoir van onze Munt, een vermaarde en aanzien-

lyke stad, die ook door een byzonder Gouverneur bestierd werd, en daar wel eer den Prins Sjah Soufa zyn Hof gehouden heeft; dog deze onder-Koningen ontzagen zich niet, zomtyds al ons zilver, als 't na de munt gevoerd werd, aan te slaan, en weg te rooven, onder belofte van 't weer te zullen geven.

Wanneer de Heer Mattheus van den Brouke 1655. den 20 Mey door den Hr. Commissaris Verpoorten belast was om van Cassimabafaar na Ragiamahol te gaan, om de zaaken aan 't Hof van den onder-Koning Sjah Soufa, in plaats van den koopman Dirk van Santen, waar te nemen, ondervond hy dat des onder-Konings Pions zig niet ontzien hadden alle de keurlyke Lakwerken, door hem derwaards opgevoerd, voor den onder-Koning weg te rooven. Hy klaagde, wanneer hy by den Gouverneur van Ragiamahol Nawasichan quam, wel hier over, maar die wakkere Heer, de onzen zeer toegedaan, rade hem geduld te hebben, en dat zich alles wel schikken zoude; en waarlyk deze Heer misleyde hem niet, gelyk het vervolg geleerd, en ons ook grond gegeven heeft, om dezen goe dhertigen Landvoogd hier (alzoohy ons veel diensten gedaan heeft) by de letter E. na 't leven te vertoonen.

Naderhand klaagde de Heer van den Broek aan den Prins zelf over deze rooving, en over 't geweld, hem in dezen aangedaan; dog Sjah Soufa gaf hem goede woorden, onthaalde hem met Pinang (een groote gunst) en beloofde, dat hy voor alles rykelyk, gelyk ook metter tyd geschiedde, betaald zou werden, daar Nawasichan niet weinig het zyne toegedaan heeft.

Wanneer men van die eerste plaats, of anders ook van Cassimabazâr, voor by eenige dorpen gevaren is, en de weg over de fraeye dog onbemuurde koopstad Moxudabath neemt (die een schoone onverwelfde Markt heeft, die op een menigte van boogen en pilaren rust, daar ook grooten handel van allerlei zyde is) komt men, na dat men voor by eenige dorpen geraakt is, na twee a drie dag-Reizen in de vermakelyke stad Ragiamahol.

Dit is een zeer groote koopstad, daar wy ook een Logie hebben, hoewel niet groot, en daar legt gemeenlyk een Koopman als hoofd, en een onder-Koopman als Tweede.

De stad legt meest in de lengte, hebbende veel vestingen, muuren, bolwerken, en Torrens langs de Ganges, die hier zeer wyd is, en zich in veel kleene rievieren verdeeld.

Zy pronkt met veel heerlyke Moor-

Ragiamahol.

De Heer NAWASICHAN Gouverneur van Ragunah.

Moorfche en Heidensche Tempels.

De Bazaar is zeer groot, en net gebouwd, ook ziet men daar ontrent een zeer fchoone Carawaanfara.

Na de kant van het gebergte ziet men de vervallene puyn-hoopen der oude ftad van dien zelven naam, en de Pagode van zekeren Heilig, Pier Bahaar, dat is, den Zee-Heilig genaamd.

Men heeft hier ook alleen maar een Lands-Munt, daar goude Mooren, zilvre Ropyen, Peyfen, en ander geld geflagen werd.

Het Pa-
leys van
de Land-
voogd
hier.

Het voornaamfte cieraad dezer ftad is het Hof van den Land-Voogd van Bengala, dat gemeenelyk een van de zoonen des grooten Mogols als onder-Koning is. Men heeft 'er verfehiede fraje thui- nen en een menigte van Mefdjids, en andre heerlyke gebouwen by, die een ongemeene luyfter daar aan geven; onder welke 't Hof van eenen Sastachan, wel eer Nabab, of Land-Voogd van Bengale, mede wel geteld mag werden.

Het Hof in zich zelven is een fchoon, en Vorftelyk gebouw, zeer hoog en prachtig van fteen opgetimmerd. Het is vierkant, en 't legt met twee zyden na de rievier, en met twee zyden na de land-kant, in zynen omtrek ontrent van 2000 fchreden.

Rondom het zelfe ziet men een fchoone hoog opgetogen muur, die met veel Moorze Torentjes, meer tot cieraad, als tot fterkte, opgepronkt is.

Men ziet daar in veel konigtige boogen, gewelven, heerlyk-bewerkte pilaaren, van allerlei fatzoen, en aan alle deze werken geen verguldzelf gefpaard, behalven dat men ook verfehiede Solderingen, zeer fraey na hunne wyze befchilderd, en verfehiede kopere en metale zeer konftig bewerkte Suylen ziet.

By ieder Hof, want daar zyn 'er verfehiede by een, heeft men heerlyke thui- nen, die de fraeyfte Europeifche Hoven niet behoeven te wyken, en ieder thuy- n heeft zyne byzondere fonteynen en waterleydingen, die zeer konftig kruys- wyze dooreen van zeer fraey mar- mer, Albaft, als ook van blauwe en witte fteen gemaakt, en met veel fraeye beelteniffen van kopere Leeuwen, Draken, Olifanten, Rhinocers, en andre wilde en tamme dieren, vercierd zyn, waar uyt men licht bevatten kan, dat men hier aan geen kosten ontzien heeft, en dat dit een Paleis is, weerdig om van Reyzigers van opmerking gezien te werden. Het is een werk, dat door Sjah Soufa, broeder van Eurang-Zeeb, en gewec-

gewezen onder-Koning, of Land-Voogd van Bengale, aangelegt is.

De stad Mon-geer.

Als men van deze stad na de stad Mongeer, dat zelden gefchied, alzoo het buyten den gemeenen weg legt, in de twintig mylen N. W. opgaat, moet men verfehde plaatzen, als Bourgenel (een zekere hoek, of dorp) Gingeparlaat, Rampoer, Thiena, Jagernaatpoer, Sjabatpoer, Katsjoewa, Goeraffi; en de Tol-plaats, en tweeden hoek, Panthi genaamd, voorby trekken, by welke laafte men een heerlyk Moors graf, met een hooge muur omringd, een fraeje Carawaanlara, benevens een kleendorp, met eenige thuynen, zoo als men den berg opgaan wil, en een groote Tamarinde boom, die binnen een fteenen fketzel geplaatft is, en zich van verre als een bolwerk vertoond, ontmoet.

Het dorp Lay Gola, dat een tol-plaats is, legt aan de overzyde van de rievier, en daar is niet fraeys, dan een oud vervallen Paleys, te zien.

Dit Mongeer is de Hoofd-ftad van 't Landschap van dien zelven naam, daar een Generaal zyn Hof in een groote en sterke Vefting houd, die, door haar wel-gelegenheid, alleen in ftaat is, om de ordinaire doortogt tuffchen Hindoestan, Behaar, en Bengala te ftemmen, en dien weg af te fluyten.

Wanneer men 't gebergte al hooger opgaat, komt men, na dat men voorby eenige dorpen geraakt is, by den derden hoek, die van 't gebergte komt, Patrigati genaamd. Deze hoek loopt met een groot fteenagtig Rif in de rievier, en op 't eynde van dit Rif is een Mesdij, of Moorze Tempel, met een witte fteene muur omringd. Men heeft ook een Heidenfche Tempel daar ontrent, ontrent welke zich veel bedel-monniken laten zien.

By den vierden uythoek, Djehangier genaamd, die wel 50 a 60 treden hoog is, heeft men een fraeje bemuurde Pagode, tot welke men met eenige trappen opgaat.

Beneden, ontrent deze rots, of uythoek, is een zeer gevaarlyke maalfroom, die in den regen-tyd vooral zeer gevaarlyk is, alzoo dan het fterk af-ftroomend water de vaartuigen 't onderfte boven werpt, en veel menfchen verdrinken doet.

By 't dorp Gorgatje, twee mylen 'er afgelegen, daar men te voet na toe gaat, heeft men ook het vervallen Paleys van Djehaan Gier, of Sulthân Selim, overgroot-Vader van Eurang-Zeeb.

Men kan aan de overblyffels wel zien, dat het op zyn tyd fraey geweest is; dog de menigvuldige Inlandze Oorlogen

hebben het bedorven, en daar af niet anders, dan eenige fraeje boogen, Suyten, en nog eenige hooge muuren, overgelaten.

Men ziet hier ook een groote fteene brug met agt fchoone boogen, aan ieder zyde van welke een fchoone agtkantige fteene Toorn op 't eynde ftaat. Deze brug is 300 treden lang, en, na 't zegen van den Inlander, door Mier Timmoer, of Tamerlaan, gebouwd.

Dus al verder gaande, trekt men door de dorpen Katta, Gola, Killiaanpaar, Thetta, Haalpoer, Manci, en Hernimora, tot dat men eyndelyk in de stad Mongeer komt.

Deze heeft fchoone verhevene witte muuren, heerlyke Veftingen, en pragtige, zoo Moorfche, als Heidenfche Tempelen. Zy legt zeer vermakelyk niet verre van den Ganges, en befaat van de ene zyde van de rievier met een halve kring Landwaard in, tot aan de andre zyde, tuffchen de 12 a 13000 fchreden. Men ziet rondom veel Torens, bolwerken, en vier poorten 'er aan; dog het is ommogelyk, om de zelve net te befchryven, zoo om dat ons volk zeer zelden zoo verre om hoog, de rievier opkomt, als om dat het hen, als zy 'er al komen, niet geoorloft is deze stad, die een grens-ftad is, over al te bezigtigen, en, voor al niet, om 't een of 't ander van de zelve af te teekenen. Zelfs zyn 'er voorbeelden (gelyk zekere Meefters de Graaf, een Wond-heeler, ondervonden heeft) dat eenige van ons volk dit met gevaar van hun leven gedaan, en lang daar over gevangen gezeten hebben; alzoo zy zulke lieden voor verfpieders van 't land aanzien.

Rondom de stad heeft men zeer wyde en diepe; dog drooge grachten, hoewel zy, by hoog water, vol zyn.

Men kan van de Land-kant 'er niet in komen, of men moet eerst door de Ooft- of Land-poort over een dubbele val-brug door een klinket, en, na dat men over een groot bemuurd pleyn gegaan is, door nog een poort, die aan wederzyde met een grooten fteenen Olifant, met een Carnak 'er op, vereierd is, 'er intrekken. Aan de weft, en aan de Zyud-kant der stad, heeft men nog twee poorten van het zelve fatzoen; maar die men in 't Noorden heeft, is maar een gemeene poort, die na de andre niet gelykt.

Aan de Noord-zyde van deze stad heeft men op eenen heuvel een Heidenfchen Tempel binnen de wallen, rondom welken een plantagie van Calappus en andre boomen, en een groot getal van Moorze graven met een groote Tank 'er by is.

In 't midden van de stad heeft men een ſchoone Caravaanſara, agtkantig, zeer groot, net gebouwd, en met veel Toorenkens, op zyn Moois, voorzien. Dit pragtig gebouw geeft een groote luyſter en aanzien aan deze ſtad; ook is het opmerkelyk, dat alle de ſtraaten van de eene poort tot de andre kruys-wyze door deze Carawaanſara henen loopen, alzooy mede zoo in 't kruys gelegten is.

Aan den Ganges legt ook een cierlyke Veſting, gelyk mede het Paleys van den ouden Keizer van Hindoſtan, met zyn Hharaam, of vrouwen-Timmer, en met veel andre fraje gebouwen der Hovelingen, die gelyk zy een ſchoon gezicht op de rievier hebben, aan die genen ook, die langs de zelve de rievier opvaaren, een uyt-nemend verluſtigende rey met huizen in 't verſchiet uytleveren.

Het is een ſtad, die duyzenden van inwoonders heeft, ten deelen Mooren, ten deelen Heidenen, van welke zommige groote koop-lieden, andre weder wakke. e Ambagts-lieden zyn.

Men heeft 'er veele, en redelyke ruyme ſtraaten; dog alle ongeplaveyd. Zy krielen van de menſchen, die dagelyks de menigvuldige winkels, volkeurlyke Lywaaden, zyde kleeden, allerley koſtelyke ſtoffen, en oneyndig veel waaren, daar vallende, komen bezoeken.

De groote Markt, daar men allerley eetwaren van viſch, vleeſch, vrugten &c. uytvent, is pas buyten de Ooſt-poort daar ook de Hoofd-wagt van deze ſtad is, welkers bezetting in 500 man, voetvolk, meeft Heidenen, en in 100 Ruyters, die Mohhammedaanen zyn, beſtaat.

De pragtiſte gebouwen egter in de zelve zyn, de groote Moorze Tempel met 15 Cappen, of hoe langer hoe ſpiſſer opgaande verdiepingen, en 't Paleys van den Land-voogd, mitsgaders dat van Sjah Soufa met zyn fraejen thuyn.

Wanneer men van hier na Pattena wil gaan, ontmoet men Derrapoer, Mokaja, Monareek, Noada, Baar, Bendar Bana, Fattoewa, en meer andre dorpen, en zeer veel Moorze en Heidenſche Tempels, daar 't land vol van is; dog de Mooren zyn over al meeſter, en zitten ſchreyling over de Heidenen henen, die zy ongemeen gewoon zyn te plagen.

Indien men dieper Landwaard in komen mogt, zou men zekerlyk meer fraeje ſteden, en oneyndig veel ſchoone dorpen ontmoeten; maar aan de eene zyde werd ons dit door de Mooren belet, alzooy die zeer jaloeers over hun landen wyven zyn, meynende dat zy die al quyt zyn, als een vreedmeling die maar ziet, houdende een

gelyk, die zy zoo verre Land-waard in ontmoeten, voor verſpieders; aan de andre zyde zoekt ons volk het zelts niet, om dat zy alles, wat van hunne gading is, zeer gemakke-lyk in de beneden-Landen kunnen krygen.

In ganſch Indiën is geen land, daar men van alles zulken overvloed heeft, en daar alles zoo goed koop is, als in Bengale, waarom ons volk ook geerne hier na toe gaat, dewyl zy voor weinig geld hier den buyk vol kunnen eeten. Men kan 'er 48 hoenderen voor eene Ryxdaalder van 48 ſtuivers, een groot verken voor een a twee ſchellingen, een os voor thien of twaalf ſchellingen, een koppel ganzen voor vyf a zes ſtuivers, een douzyn eyeren voor drie a vier ſtuivers, en naar mate van dien alle eetwaaren bekomen.

Dit land is met verſcheide rievieren De doorſneden; behalven veel gegravene ges grachten en Canaalen, waar door men over al zeer gemakke-lyk met vaartuygen komen kan; maar de grootſte rievier, die door dit ganſche land loopt, is de Ganges, die nog in groote, nog in Heiligheid, in geheel Indiën zyn wedergae heeft.

Zy heeft haren oorspronk uyt het Noordelyk gebergte van Tartaryen, of, zoo andre willen, uyt den berg Caucasus, die hier aan het Koninkryk van Thiber grenſt, en dat, zoo men het van 't Ooſten na 't weſten vervolgd, een aan-eengeſchakeld gebergte met dat van Kaſjenire, en met dat gebergte is, dat Zachatai, of 't Uzbeeks Tartaryen, en Cabul (een Land-voogdy van den grooten Mogol) van een ſcheyd, en uyt welk gebergte de andre groote rievier van 't Ooſten, te weten den Indus, zynen Oorspronk heeft.

Deze by uyt-nemenheid groote rievier nu ten deelen uyt het Tartariſch gebergte boven Siba, ten deelen uyt den berg Dalanguer, boven de Land-voogdy van Nangracoet Oorspronk nemende, komt zoo van het Noorden na het Zuyden langs 't Land-ſchap Siba, en Serenegaar, en zoo al verder tot de ſtad Halabas aſtroommen, terwyl 'er onder weeg wel zo rievieren in de zelve ſtorten, onder welke de Serſeli, Jemini, en Tsjambel, eenzins van de minſte zyn, van Halabas draeid zy, tot wat voorby de ſtad Pattena, Zuyd-Ooſt aan; maar wat verder, ontrent Decca, verdeeld zy zich in veel bogten na 't Ooſten, Zuyd-Ooſten, 't Zuyden, 't Zuyd-weſten, en na 't Weſten, makende een menigte van Eilanden, tot dat zy eyndelyk met veel monden in de Golt van Bengale ſtort, van welke de twee voornaamſte uytwateringen zyn, die

Naamen van verſcheide dorpen ruſſchen Mon-geer, en Pattena.

Waarom wy dit land niet van baren kennen.

die by Xettigam in 't Ootten, en in 't weftien die, met welke men 36 mylen de rievier op na Hoegli vaart.

Deze rievier ſcheyd geheel Indiën, dat binnen de Ganges legt, anders Hindoeſtan, of 't Ryk van de groot Mogol genaamd, van Indiën, dat 'er buyten legt, en van 't Koninkryk van Bengale, af.

Het is een rievier, die op zommige plaatzen een geheele Zee ſchynt, voor al; wanneer zy door de zware afwatering verre over hare boezems loopt, waar door zy nu en dan aan deze Inlanders, en andre, grootte ſchade toe brengt.

De meeste egter meynen, dat zy op zyn wydfte geen twee mylen haalen kan, hoewel 'er zyn, die ze breeder hier en daar ſtellen, gelyk wy in de beſchryving van dit land volgens de Kaart, ieder op zyn plaats, toonen.

Duizenden van dorpen, zeer veel aanzienlyke ſteden, en een grootte menigte Tempels en heerlyke boſſchagien, ziet men langs de zelve, en zoo veel woſte en onbewoonde Eilanden 'er in verſpreyd, dat zy onnoemelyk zyn. Even zoo heeft men 'er honderden van Kreeken, Guylen, en Canaalen in, waar in zich de Arrakanze roovers zeer wel weten te verſchuylen, wanneer zy genegen zyn hier of daar eenen inval te doen.

Men heeft 'er ook afgryffelyke naare en woefte boſſchen, en in de zelve uytnemende zware boomen; en tuffchen Hoegli en Caſſimabaſar is 'er een, die zeker vriend van my bevonden heeft een ſtam van 375 ſtappen in 't rond te hebben.

Men heeft in die Boſſchen ook wonderlyk groote en zeer zeldzaam gebouwde Tempels.

Doctor Fauſtus, volgens 't opgeven der Bengalers, Lokman Aniel, of Hokkiel genaamd, heeft tuffchen Malda en Ragiamaſhol op eenen nagt een Tempel van enkel ſteen, zonder kalk of yzer gebouwd, waar in 148 Pilaaren, behalven nog 12 andre zyn, tot de zitplaats van den Land-Vorſt dienende, welke ook overdekt wierd door een zwarten ſteen, in de gedaanten, als 't gehemelte boven een predik-ftoel, die maar aan ſtrook ſteen van 1 of 1½ voet lang, en een hand-breed vaſt is, gelyk alle de balken in die Kerk mede van ſteen zyn.

Deze Tempel ſtaat in het diepſte en ontoegankelykte van het Boſch, en is van binnen, dewylze geen licht, en als door de voordeur, ſchept, zeer donker en naar, dog zoodanig hebben 't de Inlanders en hunne Prieſters het liefſte, om aldus de geheymen van hunnen

V. DEEL.

Gods-dienſt voor het gemeen verborgen te houden; en hen te doen gelooven, dat zy daar in met hunne Goden ſpreeken.

Ook kriedt het in de boſſchen daar ontrent van wild gedierte, en voornamelyk van de Tygers, die 'er zeer groot en vry ſtout gevonden werden, zoo dat zy zich niet ontzien dezen en genen onder een vollen hoop menſchen te beſpringen, en uyt het midden weg te ſlepen.

De Inlanders noemen deze rievier Ganga, na een Afgodin van dien naam, die zy eeren, en van welke wy onder de Heidenſche Goden op de Kuff van Choromandel reeds geſproken hebben.

Zy noemen die Godin Ganga Gramma, dat is de ſtad Ganga, gelyk zy de rievier, tot onderſcheid van deze Afgodin, Ganga Nadi noemen.

Wy hebben reeds meer, dan eens, De Heyd- zegt, dat de Inlanders hier, en elders, ligheyd zeer rievier. veel werk van deze rievier en van dit water maken, en het voor zoo heylig houden, dat zy meynen, dat iemand, die zich daar in baad en waſcht, door die enkele daad zich zelve van alle zyne bedrevene zonden reynigd.

Hierom is 't, dat veelen, die verre van deze rievier woonen, zich dit water in potten laten toebrengen, om zich daar mede te waſſchen, en dien het gebeuren mag op 't eynde van zyn leven, met de beenen en 't lyf in dat Heilig water te ſterven, die is buyten allen twyffel aanſtonds Zalig, en in eenen ſtaat van zekere gelukzaligheid. Ja konnen zy 'er niet in ſterven, al denken zy 'er maar aan, en als zy op hun eynde maar Ganga Sjanam, dat is, de Ganges waſſche my, zeggen, werden zy buyten allen twyffel van alle zonden gereynigd.

Om nu de ware reden te weten, Reden van 't zelve. waarom die rievier by den Inlander zoo Heilig is, moeten wy dit van de grond ophaalen.

Zy zeggen, of anders hun Bramines geven voor, dat deze rievier uyt den hemel gedaald, en eerſt in de plaats Dewendre (by ons onder Choromandel als de plaats van 't Hooft der Dewa's, of van de 8 werelden, beſchreven) en van daar op der aarde, en in 't Koninkryk van Bengale neder geſtroemd is.

Rogerius doet 'er ons, in het 19. Hooft-ftuk van zyn Tweede Boek, uyt de mond van den Bramine Padmanaba dit nader verhaal af.

Daar was, zegt hy, een Ratsjatsja, of een Duyvel, Belli genaamd, die een groote belofte aan Eswara (een van de twee opper-Goden) gedaan had, op 't volbrengen van welke belofte Eswara hem toegezegd had, dat hy alle zyne

ne bestryders overwinnen zou.

Hier door wierd Belli zoo hoogmoedig, dat hy voortaan niemand meer verſchoonde, en zich zelven ook verſtoutte, om Dewendre, en de andre opper-hoofden der agt onder-hemelfche werelden (anders den Surgam, of den Hemel, genaamd) aan te taſten, en uyt hun bezit te dryven.

Deze klaagden hier over aan Bramma, en die gaf de zaak aan Wiltnoe (ook een van de twee opper-Goden) te kennen; dog Wiltnoe, die klagten wel ingezien hebbende, bevond, dat deze Ratjatsja Belli ook een getrouw dienaar van hem was, weshalven hy goed vond die zaak niet door geweld, maar met liſt te behandelen, en dezen duyvel door behendigheid t' onder te brengen.

Om dit nu uyt te voeren, quam Wiltnum onder de naam van een Bramafari (dat is, een jonge Bramine) Wamana genaamd, in de wereld.

Terwyl nu Belli bezig was met een Jagam te offeren, is hy by hem gekomen, en heeft hem om een aalmoes verzogt, waar op hem Belli vraagde, wat hy begeerde, en hy antwoorde, drie voeten lands.

Dit ſtond Belli aanſtonds toe; en daar op begon hy dit land af te meten.

Hy (Wiltnoe, of die Bramafari) zettede zyn eene voet ter neder, en hy drukte dien tot den Patalam, of tot den afgrond, dat is, tot de-Schaal van 't Ey, waar in de wereld (na de gedachten der Bramines) begrepen is.

De andre voet zettede hy na om hoog, en heeft daar mede alle de bovenwerelden doorgedrukt, en de Schaal van het Ey aan die kant geraakt.

Toen hy nu den derden voet plaatzen zou, vraagde hy, waar hy dien nederzetten moest, alzoo 'er geen plaats meer was. Hier op zey Belli: zet hem op myn hoofd; dat deed deze Bramafari Wamana (of Wiltnoe) en trapte toen Belli tot in den Afgrond, daar hy nog is.

De duyvel, daar by vernomen hebbende, dat hy met God te doen had, bad hem, dat hy hem dog zyn hoogmoed vergeven wilde; waar op Wiltnoe hem antwoorde; hoewel gy hier zyt, zoo zult gy eger hier zoo wel zyn, als of gy by my in den Hemel waart. En aldus is hy daar altyd gebleven.

Toen nu Wiltnoe zynen voet na om hoog zette, had hy de Schaal van 't Ey der wereld, met zulken kragt geraakt, dat de zelve ſcheurde, waar door aanſtonds het water, waar in dit Ey dryft (en dat de Bramines ſtellen God zelfs te zyn) daar uyt quam loopen; het wel-

ke Bramma (die ook in dat Ey zyn plaats hebben zou) ziende, heeft die zyn vat genouwen, het water daar in gevangen, en de voeten van Wiltnoe daar mede gewaſſehen; dog het verdre van dit water zou na de plaats van Dewendre geloopen zyn.

Daarom nu, om dat dit water, de rivier Ganga zelfs zynde, in de plaats van Dewendre liep, eer zy op der aarde nedergedaald was, werd zy nog hedensdaags Surga Nadi, dat is, de riviere des hemels genaamd.

Nadat nu deze rivier Ganga dus in Dewendres plaats gekomen was, is het gebeurd, dat een zekere Settrea, Sagara Jakrawerti genaamd (Jakrawerti beteekend een Keizer) een Heer van zeer groot vermogen, voornam een Jagam, ofte offerhande, van een wit paard te doen, dat (volgens het zeggen der Bramines) een zeer groote zaak is, en die niemand zich onderwinden kan, of hy moet van een zeer groot vermogen, en verzekerd zyn; dat niemand magtig is het zelve hem te verhinderen; om welke reden niemand hedens-daags zulken offerhande doet, om dat niemand zich inbeeld van zoo grooten vermogen te zyn.

Die nu deze offerhande doen wil, zend dit peerd in alle landen met een brief aan de ſtaart, waar in gefchreven ſtaat de naam van die gene, die voorgenomen heeft deze offerhande te doen; ook werd 'er gemeld, wat macht 'er na het paard volgt, en dan werd 'er gevraagd, of 'er iemand is, die 't paard durft ophouden; zoo 'er nu iemand is, die dit ondernemen wil, die moet zig ook magtig kennen, om die macht, die na 't paard volgt, te wederſtaan.

Zoo dit nu gefchied, en de macht, die na 't paard volgt, verſlagen werd, dan is die Jagam, of offerhande, te niet; dog zoo niemand 't paard ophoud, heeft die offerhande ter beſtemder tyd zyn voortgang.

De voornoemde Settrea nu, die zoodanigen offerhande voorgenomen had, had veel vrouwen, en teſſig duyzend kinderen by de zelve. Nadat hy nu 't paard uytgezonden had, heeft hy het zelve die 60000 kinderen, en nog meer magt, nagezonden.

Niemand heeft hem wederſtand geboden; maar zy hebben ieder een overlaf gedaan.

Dewendre, den hoogmoed van dit volk beſpeurende, heeft dit paard heymelyk weggenomen, en het onder de zevende wereld agter een zeer Heilig man verborgen, die een zeer Godvrugtig dienaar van Wiltnoe was, alwaar hy 't zelve vaſt gebonden heeft.

Zy,

Zy, het paard missende, gingen dat over al zoeken; dog konden het nergens vinden. Doch naderhand heeft een zwerende Geest, Akafawani genaamd, aan hem ontdekt, waar het paard was.

Zy zогten wel middel, om daar te komen, dog konden geen weg vinden, om in de zevende wereld te geraken.

Zy besloten dierhalven om aan 't graven te gaan; dog 't gat wat te diep werdende, en zy geen raad wetende, om al die aarde na boven te krygen, hebben zy die ingeslokt, en, om ze te beter binnen te krygen, daar water opgedronken, waar door zy eyndelyk ter plaatze, daar 't paard was, gekomen zyn, het geen zy daar agter eenen Heilig gebonden vonden.

Zy, zeer weynig denkende, wie dit gedaan had, en meynende, dat dit door dien Heilig verriecht was, hebben hem aangetast, en dapper geslagen, die, de ze slagen voelende, en daar over zeer gestoord, tot hen in toorn zeyde, dit hebt gy lieden onbedagtekyk gedaan, en zoo ik een getrouw dienaar van Wistnoe ben, zult gy alle tot asche worden, gelyk ook aansonds geschiede.

Nadat zy dus omgekomen waren, ging de oudste zoon van dien zoon, die Hoofd was over het uytgezonden volk, zyn vader zoeken langs den zelven weg, die de vorige gegraven hadden, quam zoo by dezen Heilig in de zevende wereld, en vond daar het paard, met al het volk, dat tot asche geworden was. Derhalven verzogt hy van den Heilig ootmoedig, dat hy hem zeggen wilde, waar zyn vader gebleven was, die hem zeyde, dat alle die zielen verloren, en nu Duyvels geworden waren.

Hy vraagde daar op dien Heilig, dooi wat middel nu die zielen behouden konden werden; die hem antwoordde, door geen ander middel, dan, zoo die zielen door het water van de rievier Ganga konden nat gemaakt werden, dat zy door dat middel in de plaats van Dewendre geraken zouden.

Deze zoons zoon, dit verstaan hebbende, ging met dit paard na zyn Grootvader, aan den welken hy al het voorgevallene verhaalde, en verzogt hem verder verlos, om dog eenig middel ten goeden van zyn vaders ziel by der hand te nemen.

Nadat hy daar toe verlos verkregen had, heeft hy aan Wistnoe een groote belofte gedaan, waar in hy tot de 30000 jaaren volhard heeft; dog hy stierf zonder zyn oogmerk te bereyken.

Daar na dede zyn zoon die zelve belofte, volharde ook 30000 jaaren 'er in, en stierf mede zonder zyn oogwit te bereyken.

De derde zoon dede dit al mede te verreefs; dog de vierde, Bagireta genaamd, de vorige belofte mede aanvaard hebbende, en 10000 jaar daar in bezig geweest zynde, zoo heeft zig Wistnoe, na 't verlopen van 100000 jaaren laten bewegen, om aan Bagireta toezegging te doen, dat hy hem zyn begeerte geven zou.

Daar op verzogt Bagireta, dat het water van de rievier Ganga zyn geslacht, dat tot asch geworden was, ter zaligheid nat maken mogt, 't geen Wistnoe aan hem toegestaan heeft. Waar op Bagireta aan de rievier Ganga verzogt, dat zy vallen wilde ter plaatze daar hy 't begeerde, en dat zy hem navolgen zoude, waar hy henen ging; dat hem al mede toegestaan wierd.

Hier op verzogt hy weder, dat zy op den berg Chimmawontam, verre om den Noord gelegen, vallen wilde; dog die berg zeyde daar op, dat hy dien last niet dragen kon; dog dat Eswara alleen dat verwogen had.

Toen verzogt Bagireta dit aan Eswara, die hem beloofde de rievier Ganga op zyn hoofd te zullen ontfangen.

Dog de rievier zou (zeggen zy) gedacht hebben, indien de berg Chimmawontam dit niet dragen kon, dat dan Eswara dit ook niet zou kunnen dragen.

Zy is dierhalven uyt Dewendre's plaats op Eswara's hoofd nedergefallen, met een voornemen om hem te verpletteren; dog Eswara den hoogmoed, waar mede de rievier Ganga nederdaalde, kennende, ontfing haar; dog verleende haar geen weg om voorder te loopen, houdende haar dus op zyn hoofd staan.

Bagireta, 't geruyfch van 't water wel hoorende; maar geen water vernemende, bad aan Eswara, dat hy dit water dog zyn verdren loop wilde geven; het welk hy eyndelyk dede.

Daar na viel zy op den berg Chimmawontam, en van daar op de aarde, en is toen zoo verder Bagireta gevolgd; ontmoetende in 't voort-loopen een zeer Heilig man, die bezig was met te offeren, en nam met haren vloed alles weg, dat die Heilig tot het vieren van zyn Jagam toebereyd had.

Die Heilig, hier over zeer gestoord, zeyde tegen de rievier, komt in myn hand, dat ook zoo zou geschied zyn, waar na hy die rievier ingeslokt heeft. Bagireta, hier over zeer verzet, bad dezen Heilig, dat hy die rievier dog wedergeven wilde.

Hier op overley de Heilig, hoe hy dit bequamelyk zou kunnen doen, zonder dat die rievier hare Heiligheid verliezen zou.

Hy dacht, dat de rivier, zoo hy die uytspilte, vergaan, en dat, zoo hy die uytspilte, 't zelve medegebeuren zoude; dierhalven liet hy die uyt zyn dye vloejen, waar van zy den derden naam van Jennadi gekregen heeft, dien zy hedensdaags nog draagd. Deze rivier nu, uyt de Dye van dien Heilig geloopen zynde, is Bagireta tot Bengale nagevolgd, alwaar zy zich in verscheide spruyten verspreyd heeft, en over die 6000 menchen, die tot asch geworden waren, geloopen is, waar door zy alle levendig geworden zyn, en aan Bagireta den grooten dienst, dien hy hen bewezen had, dank geweten hebben, gelyk zy daar op ook na de plaats van Dewendie opgevaren zyn.

Om dat nu deze rivier Bagireta dus gevolgd is, heeft zy haren vierden naam van Bagireti ook bekomen.

Hier uyt ziet gy nu van waar de rivier Gansa in het algemeyn voor zoo Heilig gehouden werd, namentlyk, om dat zy van dat water, 't geen men zegt God zelfs te zyn, is voortgekomen, en van den hemel op de aarde nederge-daald is.

Een waarheyd, die, hoe ongegrond ook in zich zelve, nogtans van alle deze Heidenen vast word geloofd, om dat men het zoo in den Vedam beschreven vind.

Wat Tanken, en hoe die zyn.

Gelyk de Inlanders zich, als zy konnen, gemeenelyk in deze H. rivier wasschen, alzo hebben zy tot byzondere badingen en tot verfrissing van hunne lichaam, als ook tot het wasschen van kleedren en tot hun verder huysgebruik, een groote dienst van de Tanken en openbare Vyvers, die men op de wegen heeft.

Dit zyn groote water-bakken, die men ganfch Indiën door vind, en die door deze en gene vermogende lieden, 't zy uyt kragte van een Gelofte, het zy uyt eerzucht, om een naam na te laten, of wel uyt eenig ander Heilig voornemen, of tot dienst van deze of gene stad, of wel meest tot verquikking van Pelgrims, of arme Reyzigers, en lastdieren gebouwd, en in den regen-tyd met regenwater gevuld zyn.

Zy zyn vierkant groot, en zeer diep, rondom van steen opgehaald, op de grond geplaveyd, rondom met lage steene muurkens bezet, van behoorlyke steene trappen aan 2 a 3 zyden tot beneden toe voorzien; en van buyten zeer net en glad gepleysterd, en met kalk bestreken.

Zoodanig zyn de gemeene; maar men heeft nog een andre soort, dicht by de steden gebouwd, en van veel grooter bestek, dan deze, alzo die gehouden werden, om 'er, als de rivieren wat

verre van de hand leggen, drink-water voor een ganfch jaar in te verzamelen; dog in deze mag zich niemand wasschen.

Men zal 'er een beter bevatting van hebben, als men 't oog maar op deze afbeelding slaat, zynde een van de heerlykste, die 'er bekend zyn, en doorgaans de Tank van Serquees genaamd, welke wy hier by de letters A. P. in prent. Vertoonen.

Onze Maatschappy heeft haren handel in dit land by na al zoo vroeg, als op de Kust van Choromandel begonnen, en wy bevinden, dat 'er ontrent eenen en den zelve tyd, te weten, 1603, drie scheepen van 't Smal-deel van den op Ceylon vermoorden onder-Zeevoogd, Sebald De weerd, de Eendracht, Hollandia, en een Jacht, na de Kust van Choromandel, en zoo verder na Bengale geloopen zyn, van de welke naderhand, ontrent in de maand van Juli na ieder van deze Kusten een byzonder schip gezonden is.

Gelyk men na dien tyd allengskens sterker op beyde deze Kusten begon te handelen, op Choromandel ook een Comptoir op te richten, en daar een Land-Voogd met de noodige bedienden te leggen, alzo heeft men in Bengale van dien tyd af ook een Comptoir opgericht, en de noodige bedienden aldaar mede besteld; maar geen Land-Voogd, ofte Opper-bestierder van den handel daar gelegd, alzo men in die eerste tyden, daar geen hooger bedienden, dan opper-Kooplieden, zond, en verder dit Comptoir, of deze ganfche Bestiering van Bengale, onder het Opper-Gezag van den Land-Voogd der Kust van Choromandel stelde, om alles daar aan te verantwoorden, gelyk de Heer Laurens Pit de oude de laatste Land-Voogd, en Bestierder, van Choromandel en Bengale tot 1655. geweest is.

Men had van tyd tot tyd hier verscheide onder-Comptoiiren en Logienopgericht, die alle onder het Hoofd-Comptoir Hoegli gesteld wierden.

De verdere Comptoiiren de Ganges op Benoorden, bewesten, of beoosten Hoegli gelegen, waren Decca, Pattena, Malda, Canacoel, Ceerpoer, en Sjopera, en wat ter zyden af na 't N. Westen van Oegli toe heeft men Cassimabazar (een van de voornaamste Comptoiiren daar, en Ragiamahol.

Ook was 'er een Comptoir tot Belloor en Pipeli, op de Kust van Orix, gelyk 'er in de laatste stad nog een is.

Op Hoegli en Cassimabazar wierden opper-Kooplieden, dog op de andre Comptoiiren maar Kooplieden en onder-Kooplieden, na dat het Comptoir groot of klein was, gelegd.

TANK VAN SIRQUEES.
met de Begraaffenis der drie laatste
Koningen van Guleratte, van den eenen
kant van binnen te zien.

A. 1655. Na dat nu haar Edelheden op Batavia hier een Bestierder gelegt. goedvonden 't Comptoir van Bengale van 't Comptoir der Kust van Choromandel af te seheyden, en op zich zelven te stellen, hebben zy ook zedert 1655. een byzonder Directeur, of Bestierder van den handel (alzo men ter plaatze, daar wy geen Eygenars van 't land zyn, en maar als Koop-lieden geduld werden, noit geen Land-Voogden, en maar alleen Bestierders heeft) aldaar gesteld, die dan twee opper-Kooplieden, een tot Hoegli op 't Hoofd-Comptoir, en een te Cassimabasar, benevens verscheide andre Koop-lieden, en onder-Kooplieden, eenige Assistenten, ettelyke Soldaaten tot zyn Lyf-wagt, en ook eenige Inlandsche bedienden en slaven, zoo veel 'er den omslag der E. Maatschappy vereyscht, by zich heeft, van welke koop- en onder-Koop-lieden zommige als opper-hoofden op de gemelde en meer andre Buyten-Comptoiren geplaatst, en eenige aan de Hoofd-plaats tot de zaaken, die daar te verrichten zyn, gehouden werden. Ook is 'er een Fiscaal, om op den verboden handel van deze en gene te passen.

De Heer Pieter Sterthemius eerste Bestierder hier 1655. De eerste Bestierder, die hier 1655. op zich zelven, onafhankelyk van de Kust van Choromandel; aangesteld werd, is de wakkere Heer Pieter Sterthemius geweest, die dat tot 1658. bleef. Hy wierd toen vervangen door den

Heer Mattheus van den Brouke, van Dordrecht, een Heer van groote bequaamheyt en verdienste, die, na dat hy thien jaaren in verscheide bedieningen van aanzien in Brazyl ten dienste van onzen staat met veel roem gebruykt was, met een byzonder voorsehryvens der Heeren van Rotterdam 1648. als Koop-man in dienst der E. Maatschappy na Oost-Indiën vertrokken, en 1650. om zyne byzondere bequaamheden en yver eenderde in Soldy verhoogd is.

Hy wierd 1652. met den Heer Johan Veypoorten, Commissaris of Gevolmagtigden om den staat van Bengale te onderzoeken, als opper-Koopman en lid van zynen Raad derwaards gezonden, 1653, den 16. Maart als opper-hoofd van Cassimabasar, in plaats van de Heer Volger, en 1655. in Nov. als Tweede dezer Bestiering aangesteld, en op 't Hoofd-Comptoir Hoegli gelegd, in welke post die Heer tot 1. Nov. 1658. daar gelegen heeft, in welk jaar hy Bestierder van Bengale gemaakt en 1660, den 21. Aug. daar de eerste van allen Extraordinaris Raad van India, en 1662, den 23. Dec. ordinaris Raad (dat vry wat ongemeens en zeldzaam was) geworden is; dat hy Ordinair Raad, en de Heer van Heyningen als zyn vervanger al 1663. gezonden wierd, zien wy uyt dezen brief van de Heer Maatzuyker aan Chanchanaan.

De Heer Mattheus van den Brouke beschre-ven.

Aan zyn Hoogheyd, Chan Chanaan, Supperfelaar, Groot Hertog, en Generaal Veld-Heer van den Grooten Mogol in Assam, Bengale, &c :

Edele, Groot-vermogende Heere, en Victorieuse Vorst.

Brief van de Heer Maatzuyker aan den Nabab in Bengale. **U**E. Hoog Ed. aangenamen brief uyt het Mogolze Leger in Assam aan ons geschreven, hebben wy met behoorlyke eere wel ontfangen, ende met groote blyscap en vreugde daar uyt verstaen, hoe UE, Hoogheyd met zyn Triumfant Leger, tot grooten lof, en treffelyke renomé, veel sterke ende welgebouwde Forten stormender hand had ingenomen; zulks naar dato wel 50 duyzend vyanden verslagen, ende ruym 300 duyzend in 't gebergte gejaagd, ende aldaar voorts verslikt, ende omgekomen waren; 't groot magtig Ryk van Cos Assam vermeerst, ende aan de Mogolze Kroon van den Grootmagtigsten Koning Sjab Eurang-Zeebegebecht, ende onder contributie gebragt hebt; met welke woortreffelyke Victorie wy UE. Hoogheyd by dezen veel geluk zyn wenssende, ende dat UE. Hoogheyd voorspoedig in Bengale moogt retourneren, omme aldaar Compagnie's

bandel en Negotie met UE. Hoogheyds gunst te overschaduwten, ende onzen Directeur in zyne rechtmatige verzoeken behulpig te zyn, dat ons aangenaam wezen zal te verstaen.

Ende nadien de Heeren onze principaalen in 't Vaderland den Heer Directeur, Mattheus van den Brouke, tot Ordinaris Raad van India gepromoveerd, ende geordonneerd hebben zyn E. perzoon berwaards tontbienden, ende alhier aan 't groote werk in de hooge Regering t'employeren, zoo hebben wy goed gevonden met deze schepen in zyn plaats weder na Bengale te zenden de Heer Rogier van Heyningen, Extraordinaris Raad van India, omme aldaar in de plaats van de Heer Mattheus van den Brouke te succederen, ende des E. Compagnie's Negotie met UE. Hoogheyd's hulpe ende faueur na behooren waar te nemen; des UE. Hoogheyd believe onzen voorsz. Directeur, ende inzonderheid

de zaaken van de Comp^{ie}. voor gerecomman-
deerd te houden, ende onder U^E. vermogen-
de proteclie gunstelyk aan te nemen; daar
mede ons ten hoogsten zult verobligeeren, en-
de werden U^E. Hoogheyd by dezen in teek-
en van onze onveranderlyke genegenheid tot
vereering toegezonden vier metaale stukken
van ons beste Canon met hare afluyten ende
toebehooren; UL: Hoogheyd verzeekerende,
dat wy van berten bereyd zyn de oude vrin-
dschap met UL: Hoogheyd eeuwigh en altoos
ongekreukt te continueren; alleen ons excu-
seerende, dat de schuld van den Portugees
Francisco Viera bedragende 3500 Pagooden,
volgens U^E: begeeren in Macassar niet en is
gevorderd, ontstaan ter zaake dito Viera nu
ontrent twee jaaren lang gevracht heeft, en-
de ook door ons gelicentieerd is op Batavia te
komen. Zulks nu door den gemaakte vrede
met Portugal in korten van Macassar te
verschynen staat; zoo hebben wy 't zelve tot
zyn personele over-komst alhier uytgesteld,
niet twyffelende, ofte wy zullen u Ed: Hoog-
heyd dien aangaande per naasten komen
contentement doen.

Bericht
ontrent
de schuld
van Viera
aan
zyn
Hoog-
heyd.

Batavia in 't Casteel, den
29. Augusti 1663.

JOAN MAETSUYKER.

NB. Deze gansche brief was met roo-
de vergulde Boketten, en Lelien, in 10
Reyen, ieder van 5 Boketten en Lelien
zoodanig van boven tot beneden toe, be-
zaeyd, dat dan een Rey met een Boket
en een Lelie (en zoo vervolgens) en dan
weder een Rey met een Lelie en een Bo-
ket (en zoo vervolgens) begon; dog de
Lelien waren geheel, en de Boketten bo-
ven, daar zig de bloem vertoond, rood,
en rondom het zelve, mitsgaders bene-
den geheel verguld; dat een schoone
luyfter en glansaan dezen brief, welke ik
aldus gezien hebbe, byzette.

Na dezen tyd heeft zyn Ed: hier nog
twee jaaren, tot 1664. gelegen.

Indien 't in myn vermogen was van
alle de bedienden hier te spreken, of al-
ler naamen met den netten tyd van hunne
bedieningen hier in te lassen, het zou
my zeer aangenaam zyn; dog 't is
my onmogelyk geweest dit na te
voorschen.

Wat voor andre Bestieters Bengale
gehad heeft, kan men in deze volgende
Lyst zien, wy hebben 'er ook de Com-
missarissen van Bengale, zoo verre my die
bekend zyn, bygevoegd.

Lyst de
verdre
Bestie-
ders en
Com-
missaris-
sen van
Bengale

L Y S T

Der

HEEREN DIRECTEURS, of BESTIERS

Van

B E N G A L E.

De Land-Voogden van Chorumandel. Van	A ^o .	tot A ^o .	1655.
Pieter Sterhemius.	1655.		1658. Octo.
Mattheus van den Brouke.	1658.	Octo.	1664.
Extraordinaris Raad van India, den 21. August.	1660.		
Ordinairis Raad van India den 23. Decemb.	1662.		
Rogier van Heyningen.	1664.		1665.
In dezen tusschen tyd is 'er geen Directeur geweest.			
Constantyn Ranft.	1669.		1672.
François de Hafe.	1672.		1676.
Willem Volger.	1677.		1678.
Jacob Verburg.	1678.		1681.
Nicolaas Baukes.	1681.		1683.
Maarten Huysman.	1683.		1685. 5 Juni
Nicolaas Schaghen.	1686.		1686.
Pieter Willeboorts.	1686.		1686.
Arnoldus Muykens.	1687.		1695.
Pieter van Dishoek.	1695.		1702.
Jacob Pelgrom.	1702.		1705.
Willem de Roo.	1705.		1710.

Auto-

Van CHOROMANDEL. 175

Antoni Huysman.	1710.	1717. 10 Mai.
Ewout van Dishock.	1717.	1722.
Buyten-gemeen Raad van Indiën.	1720.	
Mr. Pieter Vuyft, Buyten-gemeen Raad van Indiën.	1722.	1724.
Abraham Patras.	1724.	

COMMISSARISSEN van BENGALF.

Johan Verpoorten.	A°. 1652. tot 1655.
Willem Volger.	1671.
Jacob Jorifloon Pits.	1681.
Nicolaas Baukes.	1683.
Izaak Soolmans.	1684.
Henrik Adriaan van Rhede.	1686.
Oppertte en Algemeyn-Commissaris.	

Het voornaamste, dat een Directeur hier te bezorgen heeft, is, dat onze aangebragte waaren wel verkogt, en dat 'er weer deugdzaame waaren, hier vallende, ingekogt werden, en voor al, dat wy zoo veel, als 't mogelyk is, van Zyde, Salpeter en van keurlyke kleeden voorzien, en dat ons aangebragt zilver en goud met alle vorozigtigheid na Ragiamahol, om het daar te munten, opgevoerd, en voor de roof-zieke klaeuwen der Moorlehe Gouverneurs, en onder-Koningen, bewaard mag werden.

In de vorige tyden hebben wy voor yder Jagt aan anerragie in Pipeli, by der zelveer komt op de Ganges, vier honderd Ropias moeten geven; dog zedert de De magt en 't inkomen van een Bestierder, op per-Koopman, &c. hier. komt van de Heer Sterthemius 1655. zyn wy daar van bevryd geweest.

Een Bestierder hier, of elders, heeft de zelve magt over de Bedienden, en buyten-Comptoiren, als een Land-Voogd in een Land-Voogdy. Ook heeft hy maandelyks zedert 1678, byna het zelve inkomen wegens zyne Soldy (die zomtyds 160, dog nu meest 180 gl: 's maands is) ende zelve buyten-voordeelen, als de Land-Voogd van Choromandel, dat van 't inkomen van een Land-Voogd in Amboina (daar wy alles zoo van hem als vande mindere Bedienden omstandig kunnen zien) niet verschild.

Even zoodanig is ook het inkomen, &c.: van de opper-Kooplieden van Hoegli en Cassimabafar, en dat der Kooplieden, onder-Kooplieden &c.: na 't inkomen der Bedienden van die rang op Choromandel al mede gefehikt.

Men heeft hier ook eenige, hoewel wynige, Commissarissen of opper-Gevolmagtigde, om de staat van Bengale na te zien, gehad.

Daar zyn 'er maar vyf a zes geweest; maar 1686. quam hier als Algemeyn Commissaris, de Heer van Rhede tot Drakesteyn, diens opper-Gezag niet alleen over Bengale; maar ook over Ceylon, Choromandel en Suratte ging.

Nadat die Heer hier gekomen was,

heeft hy geweldig de Bakens alomme verzet, en veel wakkere Bedienden, zelfs van het eerste aanzien, opgezonden, zommige na Batavia, en zommige na Holland, onder welke de Heer Nicolaas Schaghen, mede was, die als Land-Voogd in dat zelve jaar van Malakka quam, om hier als Bestierder van Bengale te leggen; dog de Heer van Rhede zond hem met 't schip de Turkze post op na Batavia, om dat 'er eenige byzondrie Koopman-schappen in zyn Ed: schip geweest, en (zoo men wil) eenige Japanze koper-kisten op Bellafoor geloft waren.

Indien deze Heer, en zyne wakkere Gemalin, hadden kunnen goedvinden in een andre zaak aan den Heer van Rhede wat meer genoegen te geven, of wel wat meer eerbied (zoo my bericht is) aan zekere perzoon te bewyzen, daar die Heer zeer groote agting voor had, hy zou, na alle gedagten zyn Ed: niet opgezonden, en van die koper-kistjens (dat maar een beuzeling was, gelyk wy aanstonds in andre toonen zullen) niet eens gerept hebben, daar nogtans die zaak dezen Heer naderhand nog ettelyke jaaren veel moeite gebaarde heeft, hoewel zyn Ed: egter eyndelyk uyt het Vaderland volkomen hersteld is.

Aldus zond hy ook den Heer Johan Pit, een wakker dienaar van de E. Maatschappy, die reeds Directeur voor eenigen tyd in plaats van de overleden Heer Huysman, en wel 20 jaaren in veel aanzien geweest, en in de voornaamste bedieningen hier gebruykt was, met zyn vrouw en kinderen, wegens zynen ongeoorlofden handel, over Ceylon na Holland op; gelyk ook het zelve den Pakhuis-meester van Helsdingen, en meer andre overgekomen is; dog den Fiseaal Pieter Mesdag zond hy na Batavia.

Hy had ook eenen Philippus Koning, Pakhuys-meester van Cassimabafar, gelyk, en een van zyne eygen gunstelingen, Alexander Henricksloon, in zyn plaats gesteld; inaar die maakte het nog veel

De Algemeyne Heer Commissaris van Rhede.
Die de Heer Schaghen, en andere, opzond.

Het geval van de Heer Johan Pit, Henricksloon, en Misdag.

veel Koninglyker, of vry flegter dan deze Koning, weshalven hy hem op ontbood, en zyne Kisten verzegelen dede; dog Henriksson had voor dit verzegelen al zyne schriften van belang al aan een vriend in de Engelze Logie gegeven, die hem de zelve op zyn vertrek netjes ter hand stelde, zoo dat 'er de Heer van Rhede niets aan had, schoon hy een verten haas by den staart meynde te hebben.

Even zoodanig was 't met de schriften van den Fiscaal Mesdag gelegen, die medetydig geborgen wierden; want had hy die schriften van deze twee Heeren bekomen, dan had hy eerst recht konnen zien, hoe 't met de zaaken in Bengale toeging, en dat daar niemand van 't dryven van den verboden handel vry was; ja dat zyne grootste gunstelingen, en die gene, die hem best honig om den mond wisten te smeeren, en andre by hem aanbragten, daar het meeste aan schuldig waren.

Hy hoorde dat van de Heer Mesdags papieren wat te laat, hoewel hy hem na Batavia nog naschreef, 't geen egter bewerkte, dat hy, die daar al vry gesteld, en met het schip Honsholredyk na Holland gezonden was, voor Bantam pas gekomen zynde, van dat schip gelicht, en weer na Batavia gevoerd wierd, om zig over dat geschrevene ten zynen laste te verantwoorden, al 't welke egter geenzins belet heeft, dat die Heer gerust in 't Vaderland gekomen is.

Bewys, dat de Heer van Rhede quaad niet weggenomen heeft. De Heer van Rhede wilt immers by zich zelve alzoo wel, als de Heeren Eewindhebben, dat geendienaar der E. Maatschappy daar of elders, van zyne bloote Soldy, en enige magre buytenvoordeelen alleen, ofte buyten het dryven van verboden handel, bestaan kon, over welke zaak 'er in vorige tyden by deze Heeren ook al eens in overleg geweest is, om alle Dienaaren nog eens zoo veel Soldy, als zy maandyks trokken, te geven, en 'er dan zwaarder straf op te stellen; dat om gewigtigen tegenredenen niet doorging.

Indien de Heer van Rhede aldaar den verboden handel had willen dempen, moest hy geen enen dienaar, daar zyne Commissie en opper-gezag betrekking toe had, gelaten, en daar overal nieuwe bedienden gesteld hebben, die het, als magre luyzen, buyten alle tegenspraak en veel erger dan de vorige, die reeds doorvoed waren, en het nu fatzoenlyk maakten, aangelegt zouden hebben, gelyk de ervarenheid niet dan al te veel geleerd heeft.

Wat een Directeur hier in korte tyd overwinnen kan. Ik heb eenen Heergekend, die, toen hy op Batavia quam, aan zeker Heer van den eersten rang 10000 Ryxdaalders

(zoo men zeyde) schuldig was, en die niet konnende betalen, in deze hoedanigheyd van Directeur na Bengale gezonden, en daar door in staat gesteld wierd, om in zeer weynig jaaren niet alleen die schuld te vereffenen, maar om ook by zyn overlyden nog een zomme van ruym 300000 Ryxdaalders na te laten.

Men zegt dat hier onder-Koop-lieden en boekhouders zyn geweest, die scheepen van 2 a 300 lasten op hun beurs hielden, en onder de naam van Deenen, &c: na de Maldives zonden.

Om dit nader te doen gelooven; zal ik met een letterken aanwyzen, hoedanig het hier toegaat, volgens 't zegen der vrienden, die hier te voren geweest, en 'er nog dagelyks gewoon zyn, te varen, of aan land te leggen.

In de vorige tyden waren hier Fiscaals geplaatst, om den verboden handel te beletten, hoedanige alhier geweest zyn:

De Heeren Nicolaas Pelletier.
Pieter Misdag.
N. Heysveld.
N. Vrouwlym.
N. Van Swenne.
N. Wallis.
N. Cascaarius.
N. van Bleyswyk, en
Jacob van Hoorn.

Maar dewyl deze geheel en al van den Bestierder af-hingen, moesten zy ook in alles na zyne pypen dansen, gelyk hy ook den ganfchen byzonderen handel na zyn zin schikte, aan den Fiscaal maar last-gevende, wat hy te doen, welken hy aan te halen, en welken hy te verschoonen had. En hoewel ieder wist, wat hy 'er af trok, ging egter de Bestierder toen met den besten buyt henen, terwyl de opper-Kooplieden en andren daar mede eenen brok af kregen.

Zoo ras de scheepen hier plagten te komen (gelyk ook nog geschied) quam de Fiscaal aan boord, maakte met ieder der scheeps-vrienden verdrag over 't gene hy mede bragt, en van daar weder vervoeren zoude, en ging dan, dit eens geworden, en wel in de kajuyt onthaald zynde, na boven, op 't half dek, daar dan wel scherp alle byzondere handel aan allen verboden, en 't Placcaat aan de groote mast angeplakt wierd, volgens 't welke ook alle, die met hem in geen versprek waren, aangehaald en gestraft, terwyl de andren niet alleen niet gemoed wierden; maar openbaar geheele vaartuygen met goed na land zonden, en die ook vol met Bengaalze goederen van land te rug kregen.

Wel is waar, dat de Caffers van den Fiscaal, en enige Inlandze Pioens, en verklidders, wel wakker oppaften, om al het smokkelen (zoo men voorgaf) te beletten, maar die paften alleen op, of 'er ook eenigen, die den Fiscaal niets wilden geven, lorrendraeyden, en zulken, maar geen andren, haalden zy aan. Ook paften zy net op die genen, die met den Fiscaal gefproken hadden, om ook daar van hunnen penning te trekken, en verder bekreunden zy zich niet met den byzonderen handel, alzoo die penning hen vollagen blind, zelf op 't midden van den dag, maakte.

Of nu deze Bedienden in Bengale geld konden winnen, kan men licht narekenen, alzoo de fcheeps-vrienden toen van 75 Ryxdaalders (zoo Nicolaas de Graaf getuygd zelf ondervonden te hebben) 460 Ryxdaalders trokken, en van een Man Amfioen, dat hen 70 a 75 Ropyn kofte, 200 en 225 Ryxdaalders op Batavia plagten te maken.

De goederen, die zy 'er bragten, moest men met een matige winst aan de vrienden van de kleene Maatfehappy (zoo die genaamd werd) zien overgeven, en alle de goederen, die zy van land weer na boord voerden, mogten zy van geen andren, dan van den Fiscaal, tegen een bedongen prys, en voor reekening der kleene Maatfehappy, nemen, die dan alle die goederen in die tyd, als zy op de laagfte markt waren, ingekogt hadden, en dezelve de fcheeps-vrienden zoo dier, als 't mogelyk was, weer aanfneerden.

Zoo ging het in en voor den tyd van de Heer van Rheede.

Na zynen tydzyn hier, gelyk ook elders, Fiscaalen gezonden, die van den Directeur niet af-hingen.

Zoodanige zyn geweest:

N. Bogaard van Belois.

Jan van den Hengel, die 1702. na 't Vaderland op ontboden wierd over verboden handel,

N. van der Straten die 1709. zoo men zegt, 30000 Ropyen, of, zoo andere zeggen; zoo veel Ryxdaalders naliet, na dat 'er 3 a 4 vier jaaren gelegen, en hy dat ampt van Fiscaal eerst Provisioneel, daar na vast, en toen als Fiscaal independent bediend had.

Joseph Lothen, van 1709. a 1710, en quam 1721. als Bevel-hebber der Vloot (zoo 't gerugt liep) met veel geld t'huis.

In dezen tyd, voor zoo verre men de vrienden, die daar toegeweest zyn, gelooven mag, was 'er maar een kleene Maatfehappy van drie, van welke de Directeur en de Fiscaal ieder een derde,

V. DEEL.

en de Tweede Perfoon het verdré trok; en dat moest men toen zoo voor lief nemen, alzoo deze Fiscaal anders alle den byzondren handel volstrekt beletten kon, en dan hadden zy niets 'er af.

Ondertuffehen was 'er toen een groot onderscheyd met den vorigen handel, in opzigt van 't versprek der Fiscaals: want hoewel zy toen zekerlyk zeer veel van de fcheeps-vrienden trokken, en op de goederen, die zy hen leverden; wonden, zoo geleek dat niet met allen na den jegenwoordigen handel; vermits die lieden nu gedwongen werden niets, na land of na boord te voeren, voor en al eer zy met den Fiscaal (zoo my van verscheyden bericht is) over de prys, het eens zyn, dat hen nu zoo naeuw gezet werd, dat zy 'er niets ter wereld opwinnen, ja de onkosten van hunne ryze niet kunnen goed maken.

Willen zy 't accoord zoo seherp, als hy hen dit voorsteld, niet aannemen, zoo mogen zy geen stuk lossen, en niets na land nog na boord voeren of 't werd aangehaald, en als zy 't nu al met hem eens geworden, en daar klaar geraakt zyn, dan verscheef hen die Fiscaal nog aan dezen of genen van de kleene Maatfehappy van den Amfioenhandel op Batavia, waar by de Fiscaal op Batavia dan net wift, wat ieder had, en hen (zoo men zegt) dwong van ieder kilt Amfioen een goude Cochbang (of 24 gl:) en naar mate van dien van de andre goederen, aan hem te geven.

Zoo zy coram quamen, en hem zoo veel als hy eyschte betaalden, was het wel; zoo niet, werd al hun goed, als verboden en nu verklikte waaren, aangehaald.

Ook stelden die zes Amfioen-Handelaars te Batavia, zamen toen een kleene Maatfehappy (zoo men zey) uyt makende, hen de prys van ieder kilt Amfioen, wetende, wat zy 'er in Bengale aan den Fiscaal voorgegeven hadden, zoo naeuw, dat zy 'er zoo te zeggen niets aan wonden.

Wilden zy dit niet aannemen, zoo was egter al, wat zy hadden, verbeurd verklaard, zoo dat hen de nood dwong, om nog liefft die harde voorwaarde, gelyk zy in Bengale al mede hadden moeten doen, aan te nemen, om niet verder door den Fiscaal bedorven te werden.

Ook zegt men van de voordeelen van den Directeur alhier, dat hy, zoo ras hy hier maar versheynd, 30000 Ropyen tot een geschenk van de Inlandze koop-lieden, of Makelaars krygd, om het met hen wat rekkelyk te maken, hoewel hy niet vergeet op al-

les, dat zy leveren, het zyne zeer wel te vinden.

Alle deeze zaaken zyn my menigmaal van de Bengaalze vrienden zoo verhaald, zonder dat ik daar voor zou willen verantwoordten, of die in allen deelen zoo breed zyn,

Indien men egter daar op eenigen staat zou mogen maken, (gelyk ik voor my zelven reden heb daar al vry veel van te gelooven, om het groot geld, dat verscheyden, die ik gekend heb, en die te voren niets hadden, in korte jaaren daar hebben overgegaderd) zoo is het immers zeer klaar, dat al dat opzenden van de bequaamste Dienaaren door de Heer van Kheede aan de E. Maatschappy niet alleen geen dienst ter wereld gedaan; maar in tegendeel gelegenheid gegeven heeft, dat de verboden handel naderhand daar nogh thienmaal zoo erg, dan bevorens, gedreven is.

De waaren die men hier na toevoerd, zyn deze:

Waaren hier getrokken.

Nooten-Muschaaten.

Foelie.

Nagelen.

Cancel.

Peper.

Olifanten, Sjankos, of Offerhorens, &c.

De Goederen, die hier vallen, en van hier na Batavia, als elders in Indiën, en na 't vaderland, vervoerd werden, zyn deze:

En ook hier valende.

Taffatsjela's, 100 ps. in een pak, ieder

ps. 24 Cobidos lang, 2 dito breed,

Fotas, 50 ps. in een pak, a ieder 24 Cobidos, of ellen, laeg, 2½ dito breed.

Fyne Marados, 50 ps. in een pak, lang als boven.

Fotas, 4 in een Marado.

Zyde Allegia's, 180 ps. in een pak, a ieder lang 9, breed 2 Cobidos.

Slegte gestreepeditos, 100 in een pak, lang 18, breed 2 Cobido's.

Grove Alegia's, 't pak 100 ps, lang 5, breed 1½ Cobido.

Zeylkleeden, 40 ps. in een pak, lang 32, breed 2 Cobidos.

2 Cobidos doen 3 ellen.

CASSIMABASAR.

Fyne Armozynen, 100 ps. in een pak, lang 20, breed 2 Cobidos.

Gemeene ditos lang, en breed als boven.

Zyde Longis met roode boorden, 160 ps. in een pak, lang 14 breed 2 Cobidos.

Pomerees, of Bastas di Foela, 't pak 160 ps, van verscheyde lengte, 13½ en breed 1½, lang 13½ en breed 1½, lang 12½ en breed als voren.

Pourdesoyen lang 24 breed 1½ el.

Dubbeld Bastas di Foela, van verscheyde lengte, 150 in een pak, lang 14, breed 2 ellen, lang 13 breed 1½, lang 13½ en breed 2 Cobidos.

Enkelde Bastas, 150 ps. in een pak, lang 9 breed 1½ elf Cobido.

Nacy-Zyde of stik-Zyde, een streng 1 pond.

De Bengaalze Zyde, bestaande in 5 soorten, als Cabessa, Bariga, Peo, Coetsjaal, en Tater, zyde eygentlyk de vuyligheyd van andere.

Florette Garen; 2 a 3 derley soorten.

D E C C A.

Hamans, 100 ps. in een pak, lang 24 breed 3 Cobidos.

Gebleekte gemeene Cassa, 't pak 100 ps. lang 40, breed 2 Cobidos.

Fyne Cassa, voor 't vaderland, 100 ps. in een pak, lang 40, breed 2½ Cobido.

Malle Molens 't pak dito lang 40 breed 2½ Cobido.

Fyne Laanen, 't pak dito lang 24, breed 2½ Cobido.

Tansjeeps, 84 ps. 't pak.

Kochuyden tot dekking der kleeden, en pakken.

P A T T E N A.

Amfoen.

Muscus.

Salpeter.

Chitfen, en verscheyde andre kleeden.

P I P E L I.

Adathays, 100 ps. in 't pak, lang 16, breed 2 ellen Cobidos.

Dito wat slegter soort, 100 ps. in 't pak, breed en lang als voren.

Dito ruwe, 100 ps. in 't pak, lang 18, breed 2 Cobidos.

Tesserffe, dito dito dito, lang 11, breed 2 el.

Gerras, dito dito dito, lang 15, breed 1½ Cobido.

Zyde Allegias dito dito dito, lang 12, breed ½ Cobido.

Taffatsjela's Ginggang, 100 ps. in een pak, lang 18, breed 2 Cobidos.

Effen Ginggang, 100 ps. in een pak, lang en breed, als voren.

Zyde Cherchannes, dito dito dito dito en dito als boven; en ook breed 1½ Cobido.

Zyde Camelotten, dito dito dito, lang 12, breed 2 Cobidos.

Roemaals, 80 ps. 't pak, lang 4½ breed 1½ el, of lang 30 el breed 1 Cobido; en nog een slegter soort lang en breed als voren.

Attalas, 100 ps. in een pak, lang 12, breed 1½ Cobido.

Witte Suyker, van welke een kist 150 pond houd.

Tarw.

Boter.
 Munten, Rylt.
 Maaten, Munten, Maaten, en Gewigten.
 Gewigten.
 1 Silvre Ropy doet 28 stuyvers. En men heeft 'er drierley zoorten, Sik, Piet, en Besaar Ropyen genaamd, waar af de eerste 34, 35, 36, 37 pond Cauri's, a 80 in een pond, een blank weerdig zynde, daar de laatste maar 28, tot 30 en 31 pond Cauri's doen.
 1 Goude dito doet 13 Ropyen en zomtyd wel $\frac{1}{2}$ Ropy minder, zomtyds ook wel 13.
 1 Dito doet 16 Ana.
 1 Ana doet 1 $\frac{1}{2}$ stuyver, of 2 peys.
 1 Ropy doet 38 a 40 poni, of 260 a 800 Gandans.
 1 Poni doet 20 Gandans, 1 Gandan doet 4 Cauri's, en 1 Poni 80 Cauri's.
 1 Man zyde 64 $\frac{1}{2}$ pond.
 1 Man is 40 Ceer.
 1 Man Speceryen is 64 pond; dog van Sandal-hout, Quiksilver, Tin, Lood 68 pond. als mede van Peper, Salpeter, Amfioen, Sapan-hout, weed-en Pot-afsch, Borax, Catsja, koper-rood, Zeep, Vermilioen, Areek, Silver, staaf-koper doet ook 68 pond.
 1 Ceer is 1 $\frac{1}{2}$ pond.
 1 Last is 3000 pond, en 1 Candi 1200 pond.
 1 Pak Zydehoud 90 Ceer of 111 $\frac{1}{2}$ pond.
 1 Dito Florette Garen dito.
 1 Ceer doet 2 Patti.
 1 Thola, 12 Gralla.
 1 Fles Muscus weegt 20 pond.
 100 Ps. Ledere Vellekens gaan in een pak.
 De koop-lieden des lands daar men mede handeld zyn de Benjaanen, die ongemeene groote zaaken hier doen, en zeer groote partyen van ons in koopen, en weer andre daar tegen leveren.
 Jaarlyks komen hier wel 12 a 14 schepen, die zeer veele goederen brengen, en weer een groot getal goederen hier van daan voeren, van de welke dan zommige over Ceylon, andre recht toe recht aan na Batavia, en ook zommige over Ceylon na Holland vertrekken, hoewel 'er ook eenige van daar wel na Suratte, en Persien, en van daar dan na Batavia gaan.
 Zommige schepen gaan derwaards buyten om, andre gaan binnen door over Malakka, welke weg wel korter; maar, wegens den tegen-wind en stroom, moesjelyker is, waar door de reyze dikwils langer, dan buyten om, duurd.
 Het Bengaals vaarwater kost de E. Maatschappy zeer veel schepen, die zy, door dien de Ganges hieren daar ondiep, en vol droogtens is, nu en dan door de onvoorzigtigheid der Lootzen, die zy hier noodzakelyk gebruyken moeten, komen te verliezen, al het welke door de groote winsten, die hier vallen, en

buyten alle onkosten ertelyke tonnen gouds beloopn, weder goed gemaakt moet werden; dog gelyk de zaaken gansch Indiën door, van tyd tot tyd meer en meer verergeren, alzoo nemen de voordeelen hier nu, tegen den vorigen tyd vergeleken, ook merkelyk af.

Dit is het land, waar in men wil, dat Alexander de Groot, by de Mooren, zy Hindoestanders of Persiaanen Sulthaan Iskender, en in hunne Geschiedenissen Iskender Dfulcarnain, of den Tweehoornigen Alexander genaamd, zou geweest; en dat hy van daar over de Ganges verder na Indiën voortgetrokken zoude zyn.

Ja zy weten ook 't netteland, daar Koning Porus zyn Hof hield, aan te wyzen.

De Inlander weet daar zeer veel van te rammelen; namelyk, dat hy voor 't Bosch Sanderie (dat wy in de kaart aanwyzen, en dat zy eygentlyk Iskenderi, na hem noemen) door de zware op en afloopende stroomen gestut wierd; dog wat valsche grond dit hun zeggen heeft, en hoe weynig staat daar op te maken zy, toonen wy elders; 't zy onder de levens der groote Mogols, het zy in de voorlooper van dit werk, alwaar deze Held onder de oude bezoekers van Indiën mede te berde gebragt werd:

Wat nu den Gods-dienst van Bengale Den belangt, daar van meynen wy onder die van Choromandel alles reeds wydlyfing genoege gezegt te hebben, dat alle Heydenen van Malabar, Choromandel, Arracan, Pegu, Siam, Bengale, Suratte, en zelf ook op Ceylon, in de Hoofdzaken van hunnen dienst, en voor al in die van de verhuizing der zielen, in den dienst der Afgoden; en in hun bygeloove, meest over een komen, hoewel 'er egter by de eene en de andre nog wel zaken, voor al ontrent de uysterlyke plegtlykheden, verschiillende bevonden werden; dog hun aller wet-boek is de Vedam, die in 't Sancrits (de moeder-Taal van alle de Oosterze Taalen; alzoomen in die allen eenige woorden uyt de zelve ontleend vind) beschreven, en die aan niemand van deze Inlanders, dan alleen aan de Bramines, en Priesters, bekend is.

Indien 't waar is 't geen Monfr. de Laubere van de Siamers zegt, zouden die geen God of Schepper van 't geheel al erkennen, en dus zeer veel van die andre Natien verschiillen; dog op dit zegen is niet al te veel staat te maken.

Voor 't laatst hebben wy 'er nog dit van de Benjaanen by te voegen.
 De Benjaanen eeren de Koejen om 3 redenen.

1. Om dat zy gelooven, dat de zielen

't Getal der schepen, hier komende.

De Ganges zeer gevaarlyk, voor de zelve.

Alexander M. zou hier geweest hebben.

Den Gods-dienst van Bengale.

der geloovigen 'er in vaaren na hundoed, als zynde de gelukkigste staat.

2. Om dat zy zich, met de Mohhamedaanen, inbeelden dat de aardkloot op den hoorn van een Koe of van een Os rust; en dat door 't bewegen der zelve d'aardbevingen veroorzaakt werden; behalven dat ook den aardkloot inforten zou, indien deze os die niet ontfleunde.

3. Om dat de Koe God, als hy eens alle de menschen, om hunne zonden verdelgen wilde, verzoende.

4. En om dat de Koe met hare melk &c: en de Os met zyn dienst ontrent den Land-bouw, en ry-tuygen, en 't voeren van allerlei lasten zoo grooten hulp toebrengen.

Dus verre dan 't voornaamste, dat over Bengale, voor zoo verre 'het ons bekend is, en den handel van de E. Maatschappy raakt, te zeggen viel, hier neder getfeld hebbende, zullen wy 'hier ook alicheyden, om tot de stoffe van Mocha over te gaan.

Van MOCHA, en ons Comptoir aldaar.

VIERDE HOOFDSTUK.

VAn Mocha, en ons Comptoir aldaar. De stad beschreven. De magt des Landvoogds. Water en hout hier gebrek. Wat ingezocienen hier zyn. Grootte waart op deze stad. Waaren hier getrokken. En die hier wallen. De Portugeezen de eerste ontdekkers uyt Europa van 't Roode Meir. Covellianus en Paiva komen 1491. te Elana, en te Aden. Tritan da Cunha, en Albuquerque 1506. op 't Eyland Socotora. Die 1510. last kreeg, om Aden in te nemen, 1517. die stad aan Alvarenga aangeboden, 1520. gaat Siqueira na 't Roode Meir. 1530. won Seilveira Aden. 1548. last de Castro dit aan. Ons Comptoir tot Mocha. Onze handel hier zedert 1616. door Pieter vanden Broek ondernomen. Die 1624. na 't Roode Meir gaat. En voor Aden komt. Daar by een zeldzame storm krygt. Vertrok na Chihiri. Liet daar eenig volk aan land. Quam te Catinini, en van daar weer tot Pantam, vertrok den 10. Mey weer na 't Roode Meir. Komt 1626. voor Chihiri. Plaats 'er Heute, en komt te Mocha. Alwaar hy zeer wel ontfangen wierd. Laat een vlag van zyn Logie waegen, en werd by den Bassa van Jemen onthoden. Daar by te Chenna zeer beleefd van onthaald werd; dog mogt geen volk in Mocha aan land laten. 1617. gaat hy weer na 't Roode Meir, dog 1620. weer na Mocha, daar hy volk legt. Dit Comptoir 1623. belast op te breken. Vervolg der zaaken hier van 1636. tot 1663, &c: onze opperhoofden in Mocha zedert 1708. die, om de groote woorden, de hitte verduuren. De komst van 't schip Schoonenberg hier 1720. des zelfs droevig voorval op de Kust van Zeila by 't vermoorden van den schipper, den onder-Koopman Pompe van Meerdervoort, en elf matrozen in een Baey, by Oba. De Cossi-boom. Vrucht, en des zelfs gebruik, hoe die boom behandeld werd. De rechte naam der Cossi-dränk. Of zy in Arabien natuurlijk voortkomt, en waar daar. Hoe gemeen die drank, en de Thee, in ons land zoo onlangs geworden is. De Arabiers drinken niet, dan de Koninklyke Cossi, en wat de zelve is. De aanplanting der Engelzen op Madras niet gelukt. Een fraeye Cossi-boom door de Heeren van Amsterdam 1714. aan Koning Lodewyk de XIV. vereerd. Avicenna, en Bendjaazlah, melden ict van de Cossi; dog Prosper Alpinus allereerst 1592. Daar na Della Valle 1615. Vessingius 1640. Naucon, en Du Tour 1671. bericht over dit werk van du Tour, en nog een ander. Bewys dat de Cossi-boonen, of diergelyke, in Davids tyd al bekend waren. Men had 1645. in Frankryk eerst kennis van de Cossi. 't Gewoelen der Geleerden; en der Medecyns over de Cossi verskillende. Versceyde schryvers over de Cossi: De Hr. Gallant 1696. Abdalcader Mohammed 1587. Sjeich Abeddien. De Cossi begon 1467. a 1468. te Aden eerst; bekend te werden. Van Aden ging 1500 de kennis en 't gebruik der Cossi over na Mekka. Van daar na Cairo, en verder 1511. door den Sultban van Egypten verboden. Welk verbod berroepen wierd. Zedert 1516. De Cossi ook te Damascus, Aleppo, en te Constantinopel bekend. 1541. door Soliman de Grootte verboden. Turks schryver, en dichter, over de Cossi. Voordeel dat die buyzen aan de groote Vissers gaven. 't Cossi-gereedschap in de eerste tyden. Wie eerst in Parys Cossi te drinken gaf. Quam uyt Turkyen in Italien, daar na in Frankryk over. Dat, by 't oprichten van Cossi-buyzen, toenam. Niet tegenstaande de genees-heeren van Marseille die zeer sterk afskeurden. Wie in Frankryk voor en tegen de Cossi schreven. Drinken van Cossi in Engeland en Holland. Helvetius en Bontekoe voor dezelve. Waar op dit doorbrak. Grooten handel daar uyt gesproten. Wat tegen 't Cossi-drinken en met schyn van reden, ingebragt werden. Beslyt en afscheyd van de zaaken van Mocha.

Van Mocha en ons Comptoir aldaar.

Onder de oude Handel-plaatzen, recht ook de vermaarde stad Mocha telbaar onze Maatschappy van ouds; die men met de stad Mekka, die hergehandeld heeft, mag men met mede in 't Roode Meir legt, niet moet ver-

ver-

verwerpen, alzo die ontrent 70 mylen dieper dit Roode Meir in zig opdoet, behalven dat Mekka een Land-ftad, en Mocha aan Zee gelegen is.

De tyd, wanneer zy hunnen handel daar begon, verfehild niet veel met het oprichten van hun Comptoir in Suratte, gelyk zy ook beyden eenen en den zelve grond-vefter, te weten, de Heer Pieter van den Brouke, hebben; maar echter is het zeker, dat dit Comptoir een weynig ouder is.

Men wil dat Mocha op de zelve plaats legt, daar Ptolomeus wel eer aan den Arabifchen oever de koop-ftad Ocelis plaatfte, ja dat het een en de zelve ftad zy, dat niet wel wezen kan, alzo Mocha nog niet lang een ftad, nog van dat aanzien geweest is; dat in 't vervolg nader blyken zal.

De ftad befchreven.

Om dit met eenige ordre te doen, zullen wy eerst een korte befchryving van deze beroemde en aanzienelyke koop-ftad laten vooraf gaan. Zy legt voor aan in 't Roode Meir op 13 graaden, 40 minuten Noorder breedte, en op 68 graaden lengte, en ftaat onder den Baffa van Jemen, een deel, of Koninkryk, van 't gelukkig Arabien, en is aan den grooten Heer onderworpen. De Baffa fteld hier een Gouverneur of Aga in zyn plaats.

Toen de ftad Aden, die eenige mylen benoorden de Straat Baab el Mandel, gelyk Mocha pas ten N. en binnende zelve legt, 1530. nog in vollen bloey was, was Mocha nog maar een Vifchers-dorp; maar zedert de Groote Heer, Sulthaan Selim, zynen Zee-voogd Soliman op 't verzoek des Konings van Cambaya 1538. met een aanzienelyke vloot zond, om de Portugeezen uyt Indiën te verdryven, en in 't byzonder om de ftad en de Vefting, Diu, voor dien Vorft van Cambaja te veroveren, en 'er de Portugeezen uyt te jaagen, giede deze Groote Baffa van Egypten eerst tot Aden aan, nam dien Koning, omdat hy den 35. dag eerst aan zyn boord quam, en trots sprak, opeen verraderlyke wyze gevangen, hing hem aan de Nok van de Ree van zyne Galey op, veroverde dus te gelyk zyn geheel Koninkryk voor Selim, en trok toen al den handel van die wel eer zo beroemde koop-ftad na Mocha, dat na den val van Aden hoe langer hoe meer begon op te luyken.

Men moet, om in 't Roode Meir te komen, eerst een straat, of Zee-Engte, die gemeenelyk *Baab el Mandel* genaamd werd, en zoo beft bekend is, doorloopen; dog de Arabiers noemen de zelve *Baab el Mondoeb*, dat is, de poort van *Mondoeb*, de naam van een berg, daar ontrent gelegen. Het woord

Mondoeb betcekend in 't Arabifch een plaats der Iraanen, als zynde afkomstig van 't Arabifch werk-woord *Nadaba*, hy heeft over eenen dooden getchreyd. De reden nu, dat de Arabiers in oude tyden dezen naam aan die Straat, en ook aan een Eylandeken, 'er midden in gelegen, gaven, was om dat zy die genen, die door deze gevaarlyke straat in de openbaare Zee wilden loopen, voor dood, en verloren hielden.

Deze Zee noemd men gemeenelyk de roode Zee, om dat zeker Vorft Erythras genaamd, op een van des zelfs Eylanden (zoo men maar voorgeeft) begraven legt. Dit woord nu betcekend in 't Grieks, *Rood*. Wanneer nu die Zee, na haren Koning de Erythreesche genaamd wierd, hebben zommige dit woord, daar 't de eygen naam van de Vorft dezer Zee was, vertaald, en zoo heeft zy de naam van de roode Zee, zoo men zonder grond fteld, bekomen; hoewel des zelfs water niet rooder, dan dat van een andre Zee, ja zeer helder is. Egter willen zommige, dat des zelfs zand hier en daar, en voor al daar men roode kraal-boomkens 'er in heeft, rood is, 't welk, door storm geroerd zynde, boven komt, en dan 't water rood doet fehynen; maar dan moeft men alle zulke zeen, daar dit rood koraal, rood zand, of hier en daar een roode klip gezien werd, al mede de roode Zee noemen; dat egter niet gefchied.

Voor af moeten wy hier tot opheldering zeggen, dat Agatarehides, Arrianus, Strabo, &c: door de roode Zee niet dien Arabifchen Zee-boezem alleen, die wy 'er nu door begrypen (te weten van Baab el Mandel tot Suez toe) maar ook de Perfiaanse golf, en die geheele groote Indifche Zee, welke de Zuyder deelen van het toen bekende Asia bekabbelde, verftaan, en ook zelf Ceylon (der ouden *Taprobana*) daar onder begrepen hebben, gelyk ook alle de Dichters, als Virgilius, Horatius, Claudianus, Martialis, Tibullus, Propertius, &c: geen onderscheyd tuffchen de roode Zee, en den grooten Indifchen Oeeaan, maakten, om welke reden ook Herodotus, Arrianus, Strabo, Agathemeris, Josephus, Diodorus Siculus, Manilius, Claudianus, Suidas, &c: de Perfifche golf zeer dikwils de roode Zee noemen.

Deze nu noemden de ouden, en onder hen de Griekze fchryvers, ook *Rood*, niet na Erythras (dat een verdichzel van hem, en die 'er noit geweest is) ook niet na den roodengrond (dat van onkundigen maar zoo voorgegeven werd) maar, zoo Strabo ons klaar in zyn XVI. Boek leerd, om dat het daar ongemeen heet is, en om dat de zon daar regt boven hun hoofd ftaat.

Want door rood verftonden de Ouden heet, brandend hiet dat gloejend is, gelyk zy daarin de verzengde lugtftreek, en de landen daar onder gelegen, met de naam van rood en gloejend al mede uytdrukten; en dewyl de zon ook getadig op dien Oceaan brandde, hebben zy die Zee doorgaans de roode Zee genaamd.

't Verdre, dat men van de roode Cooraal en roode zanden (die nog maar hier en daar in de zelve, buyten dat 'er meeft witte kraal-boomkens in vallen) verteld, is wel eenigzins waar; maar geenzins de ware reden van hare benaming, waar by men nog overwegen moet dat deze Arabifche Zee-boezem nog maar een kleen deel van de roode Zee der Ouden, hoewel 't waar is, dat wy dezen Arabifchen Zee-boezem voor de rechte roode Zee houden, en doordien naam geen andre Zee verftaan, welke ook by de Arabiers met den naam van Bahâr Colzum, dat is de Colzumze Zee (na de ftad Colzum, daar in gelegen) bekend, gelyk des zelfs water over al zoo helder als cryftal (wel verre van daar dat het Rood zou zyn) hoewel 't buyten die Zee of buyten de ftraat Baab el Mandel, naden grooten Oceaan wat troebel is.

En daar hebt gy de ware reden van de benaming, en van de uytftrekking en gelegenheid der roode Zee, zoo by de Ouden, als nu by ons.

Na dat men nu die Straat ontrent zo Franfche mylen ingelooopen is, komt men aan de Arabifche wal by de ftad Mocha.

Zy legt in een dor en onffen land niet verre van een zwaar gebergte, dat zig in het Noord-Oosten tot aan 't gebergte van Aden uytftrekt.

De ftad is al zeer groot, na de andre fteden van Jemen gerekend; en ontrent van uytgftrektheid als de ftad Dordregt, dog drie-hoekig.

Men ziet ze in de reyze van den Zee-Voogd Verhoeven fol. 33. in prent gebragt; dog zy verfehild zeer veel met de vertooning, die zy zedert vry heerlyker doet, alzoó zy merkelyk door den handel opgeloken, en verbeterd is.

Zy plagt in Oude tyden van een fteene muur omringd te zyn; dog nu ziet men daar maar eenige brokken en puynhoopen af, van welke men egter, tot verfterking der ftad, eenige ouderwetze muren, half van fteen, en half van aarde en Palliffaden gemaakt heeft; dog zonder gracht. Zy heeft vier poorten, en een groote menigte van Torens, die, vermits zy hoog, en van buyten (gelyk ook al hare Moskeen, en Tempels) gewit zyn, een zeer fraey aanzien, en ook een groote fterkte aan de ftad geven, alzoó zy alle zeer wel van

gefehut voorzien zyn. Hare voornaamfte fterkte nogtans beftaat in twee Veftingen, aan wederzyden van de Reede, die als een halve maan van ontrent een myl maakt, en die den ingang aan alle fehopen kunnen beletten. Ook legt hier een bezetting van 5 a 600-geoeffende Soldaaten; aan de land-kant legt zy geheel open, en heeft geen fterkten of Casteelen, dan z Torens aan de N. kant, met gefehut voorzien, die ten tyde van Jafar Daffa gebouwd zyn, toen zy met de Engelzen gefehil hadden.

Men heeft in de ftad vier Markten, daar allerley waaren verkogt werden.

Zy pronkt ook met een menigte van Moorze Tempels, heerlyke huizen van blauwe arduyn-fteen en eenige fraeje Paleyzen, onder welke dat van den Land-Voogd boven alle andren uytfteekt; hoewel 'er ook veel flegte huizen zyn, op de wyze van Indiën van Bamboezen en kley gebouwd, en dan wit gemaakt.

Al hunne huizen zyn boven ook plat, om dat het hier zeer heet is, en om dat zy tegen den avond boven op de huizen gewoon zyn hun uytvlugt te nemen.

Het is 'er onverdragelyk van de vliegen en muggen. Men ziet 'er loover nog gras, dog hier en daar buyten de ftad eenige Calappus-boomen, en daar is by na niets dan vifch en vleefch.

Ook heeft men 'er fchoone fchepen, met welker reuzel men, in de plaats van boter, braad.

De Landt en ftad-Voogd heeft niet al-De ma-
des
Land-
Voogdsleen 't bewind over deze ftad; maar ook over Aden, Betelfagi, en meer andre fteden, en heeft nog wel 7 mindere of onder-Land-Voogden onder zich.

Hy houd een zeer pragtige ftaat, laat zich dienen, als een Koning, alzoó zyn magt zig verre uytftrekt, en zyne inkomsten groot zyn.

Van alles kan men genoeg in deze ftad Water
en hou-
hier ge-
bret. bekomen; maar drink-water is 'er zeer fchaars, en flecht, flichtig en Salpeetrig; behalven dat 'er dik wils in een jaar of twee geen druppel regen valt, 't geen in dit uyt-nemend dor, droog, en by na ondragelyk heet land zeer ongemakkelyk komt. Ook is 'er groot gebrek van brand-hout, dat 'er niet, dan zeer dier, te bekomen is, alzoó 't drink-water en 't hout van zeer verre moet gebragt werden. De Zee-wind egter, die 's morgens ten 9 a 10 uren doorwacyd, geeft een groote verfriffing aan de ingezetenen dezer ftad.

De zelve beftaan uyt Perfianen, Ara-Wat In-
gezete-
nen hier
zyn.biens, Turken, Abyffiners, (die 'er twee) Armeniers, (die 'er een kerk hebben) en ook eenige Joden, meeft wiffelaars van oude munten, die hier zeer weinig geecht, en in een voorftad op zich zelve geplaatft zyn.

zyn. En men gift dat in de stad niet boven 10 a 12000 Ingezetenen, van welke de meeste Mooren zyn, zy zien 'er alle vry zwart en verbrand uyt; dog zy zyn van een zeer hupzen inborst, en tegen de vreemdelingen zeer beleefd, (hoewel 'er ook gelyk over al wel booze lieden zyn) waar door zy zeer veel der zelve herwaards lokken, gelyk hier een uytnemende toevloed van kooplieden is, die hier met schepen over Zee, of met Caravaanen te land komen.

Groote vaart op deze stad. Deze stad bloedt ongemeen door een groote menigte van schepen, die hier jaarlyks niet alleen van Suratte, van Goa, van Diu, van Goa, Daman, van Calicoet, van Cananoor, van Dabul, van Mazulipatam, van Atsjen, van Mosambique, en Abyssinen, 't zy om 'er te handelen, of wel om verder na Mekka in Pelgrimagic te gaan, ontrent Maart, of April komen; maar men ziet 'er ook veel Fransche, Engelsche, en Hollandse schepen verschynten, gelyk deze ook daar hunne verblyf-blyf-plaatzen hebben.

Ontrent dien zelven tyd van 't voorjaar komen hier ook Caravaanen van Cairo, van Alexandryen, en van Halep, of Aleppo, in Syrien, die wel met 15 a 1600 en meer Cameelen, allerley zoorten van Waaren hier brengen. Als iet zeldzaams merkt men ook aan, dat hier Paeuwen vallen.

De waaren, die hier gebragt werden, en hier getrokken zyn, zyn deze:

- Allerley fyn en grove Indische Lywaaden.
- Nagelen.
- Nooten-Muschaaten.
- Foelie.
- Caneel.
- Peper.
- Indigo.
- Gracuw Amber.
- Slaven.
- Olifants-Tanden.
- Myrrhe, en meer andre Drogen.
- Agel-hout.
- Sandal hout.
- Goud-draad.
- Civet.
- Benzoin.
- Stik-en naey-zyde.
- Allerley zyde kleeden, en Chineesche waaren.
- Zeyldock.
- Porcelyn.
- Vermilioen.
- Suyker.
- Rood coraal.
- Ryft.
- Spiegels.
- Tabak.
- Zaffaraan.
- Calappus-Nooten.

Fluweel, Damasten, Armozyn, Sat-
tyn, Laken,
Cayr-Touwen, van Calappus-bolster
gemaakt.
Allerley Neurenberger waaren.
Drooge en geconfyte Gember.
Lak, Quikzilver, Turkze goude Lake-
nen, &c: Vcneetze Ducaaten. ^{EA, die hier valt}
De Waaren nu, die zy hier van daan
voeren: zyn deze:

- Carwe.
- Arabisehe paarden.
- Witte Wierook van Doffer, en Caap
Guardafuy.
- Coffi-boonen.
- Myrrhe.
- Roode verw-wortelen, alleen hier val-
lende,
- Amber de grys. Goud, peerlen, Aloe,
Bezoar-iteen.

Rozynen.
Arabisehe Gomme van Magadoxa.
En meer andre waaren:

Het Roode Meir is allereerst door de De Por-
tugeezen, die Ys-breekers, uyt Eu-
ropa bevaaren. ^{de eerste ontdek-}

De eerste, die dit ondernemen dede, kers van
was Joannes de II Koning van Portugal, 't roode
die ontrent 1491. eenen Petrus Covilla-
nius met Alfonso Paiva derwaards gezon-
den heeft. Zy verstonde beyde de [A-
rabisehe taal, gingen na Alexandryen, en
Meinphis, in Egypten, en van daar ver-
der na 't roode Meer na de stad Elana, ^{Covillanus en Pava komen 1491. te Elana, en te Aden.}
nu Torus of Tor genaamd, daar men wil
dat de kinderen Israels over die Zee gingen.

Van daar gingen zy na de stad Aden,
alwaar zy van eenscheyden, met versprek
van malkanderen te Meinphis weer te zul-
len vinden. Paiva ging na Aethiopiën;
dog quam onder weeg te sterven. Van
Covillanus verdre reyze na Indiën en na
Aethiopiën, zullen wy maar alleen zeg-
gen, dat gelyk hy en zyn makker de eerste
het roode Meir zagen, hy ook alzoo de
eerste was, die zyn Koning een nette
Caart van de plaatzen, daar hy geweest
was, overzond.

A°. 1506. liep Tristan D. Cunha met ^{Tristan Da Cunha, en Albuquerque. A. 1506.}
Alfonfus Albukerk, na dat 't Mocffon,
om na Indiën te raken, verloopen was,
na 't roode Meir, of wel na 't Eyland
Socotora, daar de beste Aloë valt, nam
daar een sterkte van den Koning van
Kaxem op dat Eyland, of van Fartaken,
in, waar op hy Alfonso Noronha tot
bevel-hebber stelde.

A°. 1508. Liep Alfonso Albukerk,
hoorende, dat de Fartaken tegen de Por-
tugeezen opgestaan waren, met eenig
volk in Januari na Socotora, herstelde
alles, en ley hen een zwaarder schat-
ting op. A°. 1510.

A. 1510. ^{laff kreeg om Aden in te nemen.} A°. 1510. kreeg Albukerk, nu onder-Koning geworden, van Koning Emanuel laff, om Aden te veroveren. Hy liep met 23 fchepen, 800 Portugeezen, en 600 Malabaren derwaards; dog de winden hem tegenloopende, ftevende na Malakka. Hy hervattede dit in Februari 1513.

A. 1517. ^{die ftrad aan Alvarenga aangeboden.} A°. 1517. ging de onder-Koning, Lopes Suar Alvarenga, met een vloot van 43 fchepen den 8. Februari na 't roode Meir, quam voor de ftrad Aden, en was 200 laf-hertig, dat hy de ftrads-fleutels, die hem aangeboden wierden niet onfangen dorft. Hy verrichte daar zeer weynig, verdelgde de fterkte Kamara, en quam voor de ftrad Zeila, welke ftrad de zynen buyten zyne kennis innamen, waar over hy moejelyk wierd, om dat hy 'er niet by geweest was, en liet ze verbranden

Kort 'er na wierd hy van den Bevelhebber van Aden, over zyne laf-hertigheyd, van de fleutels geweygerd te hebben, zeer veragtelijk gehandeld, en moest, wegens gebrek, met fchande van daar na Ormus vertrekken.

A. 1520. ^{gaat Si queira na troode Meir.} A°. 1520. ging den onder-Koning, Jacob Lopes Siqueira, met 26 fchepen na 't roode Meir, en zond Antonio Baldanha met 5 fchepen voor uyt, om te Socotora een net bericht van alles voor in te nemen; hoewel 'er toen niet veel af viel, alzoohy ondertuffchen te Arkiko in Aethiopiën quam, en daar met dien Vorft een vrede maakte: hy was voor de ftrad Judda geweest; dog had 'er niets van belang uytgerecht.

A. 1530. ^{won Sylveira Aden.} Ontrent 1530. nam Heftor Sylveira Aden voor de Kroon van Portugal in.

A. 1548. ^{Taff de Castro dit aan.} A°. 1548. taffte de onder-Koning, Joan de Castro, onder zynen zoon Alvares de Castro Aden aan; dog kan niet zien, dat hy 'er meer opdede, dan Albukerk 1513. die met groot verlies van daar opbrak.

Wat nu de Portugeezen na dien tyd in 't roode Meir verricht hebben, blykt my nergens, zoo dat nu van hunne tyden tot de onze overfpringen moet.

Wy hebben ons met een Comptoir in Mocha vast gezet.

In deze ftrad hebben wy een Logie en Opper-hoofd, dat een onder-Koopman is, die een Tweede, en eenige andere bedienden, die ouzen handel daar vereycht, onder zich heeft.

Wy begonnen den handel hier 1616, en de eerste aanlegger en grond-vefter is de Heer Pieter van den Brouke van Antwerpen geweest.

Den 28. July 1614. vond de Heer Gerard Reynft, die als opper-Land-Voogd van Indiën uytvoer, met zynen breedten Raad goed, alzoohit icmand van

de onzen na 't roode Meir was geweest, en hy nu met zyne vloot al voor by de Caap der goede hope, en op 't Eiland Anfuwani (een der Majotze Eylanden) aangeraakt, en dierhalven niet verre van daar was, om den voornoemden Heer van den Brouke met het fchip Nassau derwaards te zenden, om te zien, wat 'er in 't roode Meir ten dienft van onze Maatschappy mogt te doen zyn.

Hy ftak dierhalven den 2 Augusty ^{En Ade kom} dwars van de vloot na de Kust van Melinde over, quam ontrent Caap de Guardafuy, op 11 graaden en 45 minuten, kreeg den 16. dito 't gelukkig Arabiën in 't gezicht, en quam een half myl beneden Aden, en daags 'er aan voor de Vefting ten anker, alwaar hy van den Land-Voogd zeer vriendelyk ontfangen wierd.

Terwyl hy hier lag, quam 'er een zware ftorm op, zoo dat hy genoodzaakt was nog wel 2 a 3 ankers te laten vallen; dog na dat het onweer nu over was, bevond hy dat 'er wel een duym dik rood zand over al op zyn fchip lag, waar ontrent hem de Turkze Land-Voogd deze opening gaf, dat die donkere vlaag uyt de Sand-Zee gekomen was, en dat 'er dikwils, by zulken ftorm, ^{Daar een zame ftorm kryg} geheel Caravaanen komen te verfmoo- ren.

Gelyk nu dit rood zand toen op zyn fchip waede, zoo moet men vast stellen, dat het dan ook in menigte in de roode Zee waede, en dat daar van daandit rood zand op des zelfs grond gevonden werd.

Hy, verftaande, dat de Baffa van ^{Vert ja C hir.} Jemen hem niet toeltaan zou, daar volk tot zyne wederkomst aan land te houden, vertrok van daar na de Arabifche ftrad Chihiri, daar hy den 20. dito by den Koning aan land ging, die hem toefond daar 2 a 3 van zyn volk te laten, om de taal, tegen dat hy weder komen zou, te leeren. Hy gaf aan de zelve een goed huys om 'er in te woonen. Deze ftrad legt op een dorre zand-fttrand, in een groote bacy, is groot in haar begrip, en heeft een Vefting met vier roode punten. Ook zag hy 'er drie Moorze Tempels. Daar was groote vaart op uyt Indiën, Perfien, en Abyffinen, ook lagen 'er verfcheyde fchepen op de Rheeде.

Hy liet daar een Affistent, Antoni ^{Liet d eenig volk land.} Claaffoon Viffcher, met nog twee andere lieden, mitsgaders eenige gereede penningen, en Nurenburger waaren, verzogt den Koning Abdullah, dat hy voor hen dog wilde zorgen (dat hy hem beloofde) en vertrok toen van daar; dog alvorens zond hy den onder-Koopman, Wouter Heute, na boord om een zakje geld te haalen, die wederom kerende, en met

Ons Comptoir tot Mocha. Onzen handel hier zedert 1616 door Pieter van den Brouke onder-nomen Die 1614. na het roode Meir gaat.

de fehuyt in de branding rakende, met de zelve omfloeg, waar door dat zakje zonk. Hy liet 'er dezen en genen, terwyl Heute na land gefwommen was, lang te vergeefs na duyken; dog eyndelyk dook 'er een quartier meester, Cornelis Hermaanssoon na, diens voet tegen 't zakje raakte, en die 't behouden boven bracht.

Quam te Catinni. Daar op ging de Heer vanden Brouke na Catinni, dat op 15 graaden 32 minuten ontrent het inkomen van 't roode Meir op de Kust van 't gelukkig Arabien legt. Aldaar nu ten anker en aan land gekomen zynde, wierd hy van den Koning Sayd Ibn Sjahid, met ontrent 1000 van zyne Soldaaten, alle met breede bloote slag-fwaarden op de schouder, ingehaald, en by zyn hand op 't Hof gebragt, en wel onthaald.

Hy verzogt ook hier aan dien Vorst, om eenig volk tot zyn wederkomst te laten, dat hy wel toetfond; dog als de Heer vanden Brouke naderhand hoorde, dat hy een vriend van de Portugeezen, en een vyand van den Turk was, nam hy voor van daar te vertrekken, gelyk hy, na vriendelyk afscheyd, dede.

Hy quam den 25. December ontrent het Eyland Engano, en zoo al verder onder de Kust van Java, daar hy den opper-Land-Voogd van Indiën, den Heer Pieter Both, met het schip Delft ontmoette, die na Sumatra op de water-plaats wilde, om dan verder met 4 schepen na 't Vaderland te gaan.

En van daar weer op Bantam. Hy voer by dien Heer aan boord, gaf hem van alles, dat hy in 't roode Meir verricht had, kennis, en quam nog 's avonds den 30 December voor Bantam ten anker, alwaar hem de Voorfitter, de Heer Jan Pieterssoon Coen, welkom heette.

Vertrok den 10. Mey 1615. weer na 't roode Meir. A^o. 1615. in Januari quam hy ontrent Japara by de Heer Reynst, aan welken en zynen Raad hy opening, van 't gene hy in 't roode Meir verricht had, dede, waar in zy een zeer groot genoegen schepten.

Ondertusschen dede de Heer van den Brouke nog verscheyde togten om de Oost, na 't Eiland Boeton, als ook na Amboina; Banda, en de Moluccos, quam in Mey weer voor Bantam, en wierd van daar door de Heer Coen, volgens last van de Heer Reynst, met het schip Nasfau weer na 't roode Meir gezonden.

Hy deed op Sumatra, Tiooen Priaman aan, liep van daar na Ceylon, en op de Rheece van Polygamma; bestelde aan dien Koning een Brief, en vervorderde zyne reyze na Mocha.

Komt 1616. voor Chihiri. Hy quam den 8. January 1616. voor Chihiri, en vond nog twee van de aldaar gelaten lieden, te weten Antoni Visscher, V. DEEL.

en Abraham Crabbe, die over zyn komst zeer verheugd waren.

Hy plaatste aansfonds den onder-Koopman Wouter Heute daar met een Car-gazoen aan land in de plaats van Vischer, en liep na Mocha, daar hy den 15. dito tot groote verwondering der inwoonders, ten anker quam, alzoo 'er noit een Europeer geweest was. Hy vond 'er wel 30 groote en kleene Indiësche, Periaansche, en Arabische schepen op de Rheece, die in 't eerst bang voor hem waren.

Hy kreeg ten eersten een sehuyt met Turken aan boord, om te vernemen waar hy van daan; en om wat reden hy daar quam, waar van hen bericht tot volkomen genoeg van den Land-Voogd gegeven hebbende, wierd hy met pypen en Trommels tot in desselfs Paleys geleyd, die hem welkom hiete, en, volgens 's Lands-wyze, met een goud-Lakenze rok, of eeren-kleed, ten teeken van zyn gunst, omhangen liet.

Daar na onthaalde hy hem ter maaltijd, en bracht hem in een schoon huis, dat hy voor hem voor 140 Rcaalen voor 6 maanden gehuurd had. Alwaar hy zeer we ontfangen wierd.

Hy maakte met den Land-Voogd ook een verdrag wegens de tol tegen 3 ten honderd, op goedkeuring van den Bassa van Jemen, en verkogt daags daar aan zeer veel goed tot een goede prys.

Terwyl hy daar was, quam 'er een Cassila, of Carravaan van Aleppo, en van Sues in Aegypten, ontrent 1000 Cameelen sterk, die ontrent 200 duyzend Rcaalen van agten; en 1000000 zoo Hungaarsche als Venetiaanze en Moorze ducaaten (behalven de niet aangegevene) en ook Fluweelen, Sattynen, Damasten, Armsynen, Turkse goude Lakenen, Camelotten, andre Lakenen, Safferaan, Quikzilver, Vermilioen, en veel Neurenbergze waaren mede bragt, en die ontrent tweemanden onder weeg geweest was.

Den 6. Maart (dag van de komst dezer Carravaan) liet hy met verlos des Land-Voogds de eerste maal een vlag van zyn huys waegen, waar over de andre vreemdelingen wel zeer knorden, maar moesten dit egter aanzien, wierd by den Bassa van Iemen ontboden.

Hy had het in dezen tyd hier zoo heet, dat hy zich by dag gestadig met water moest laten begieten.

Den 21. dito kreeg hy een Firmaan van den Bassa van Jemen, met last aande Land-Voogden, om hem boven na zyn Hof te brengen, van alles vry te houden, en hem met een Galey, nevens een geleide van 20 Turke Soldaaten, te dekken.

Daags 'er aan reed hy met den onder-Koop-

Daar hy zeer be- leefd van onthaald werd.

Koopman, Jan Arendsson, nevens een Trompetter en twee Soldaaten na boven, trok door een dorp, en quam 's avonds in de stad Moeffa, 8 mylen van Mocha, daar hy zeer wel van den Land-Voogd onthaald werd, en dien nacht bleef.

Hy trok van daar verder door verscheyde plaatzen na de stad Chenna, alwaar de Bassa zich onthield, en die 55 mylen Land-waard in van Mocha lag. Aldaar verzogt hy aan den Bassa, om volk van ons in Mocha te laten, dog die sloeg hem dit af.

Hy vertrok dierhalven, na een vriendelyk affeheyd, en na veel cere van den Bassa genoten te hebben, weer na Mocha, daar hy behouden weder aan quam.

Zyne zaaken hier verriecht hebbende, ging hy den 7. Juli na Chihiri, daar hy ook een Comptoir opgericht had, quam 'er den 16. dito; dog lichtte dat Comptoir van daar, hoewel hem zeer goede zaaken van den Koning Abdullah aangeboden wierden, dog hy had geen last om daar toe over te slaan, weshalven hy, na vriendelyk affeheid vertrok, komende, na 't verriichten van zeer gewigtige zaaken in Suratte, daar hy ondertusschen den 2. Augusty mede een Comptoir oprichte, over Malabar, en langs Ceylon den 18. November voor Bantam.

A. 1617. A°. 1617. den 17. January wierd hy door de Heer Coen als Bevel-hebber over de schepen Middelburg, en 't jaecht de Duyve aangesteld, om daar mede over de Eilanden Mauritius, en over 't roode Meir na Suratte te gaan, dat hy den 8. Maart ondernam; dog dat deze togt niet al te wel afliep, hebben wy, als wy by de stoffe van Suratte, en de oprichting van dat Comptoir spreekende, breeder getoont.

A. 1620. Den 15. Juni 1620. vertrok hy met het schip 't wapen van Zeeland weder als Bevel-hebber en als opper-hoofd en Bespieder van den handel over de opgerichte Comptoiiren in Arabien, Persien, en Indiën, hy liet in Aug. den opper-Koopman Herman Gil met 2 Assistenten en nog 2 man met eenige goederen in Aden, om van daar zich na Mocha te begeven.

A°. 1621. wierd het schip de Samson na Mocha gezonden, 't geen den 20. October in Suratte by hem quam.

Na dezen tyd hield men den handel tot Mocha verder aan, tot dat het de Heeren Zeventien behaagde den 23. October 1623. te belasten, dit Comptoir, alzo 't hunnen verwagting niet voldee, op te breken.

Of die last nu zoo slijpt nagekomen is, weet ik niet; dog zie dat de Heer Directeur van den Brouke uyt Suratte het schip Walcheren in April 1626. na Mocha

zond; en dat ook de Heer Herman van Speult, gewezen Land-Voogd van Amboina, den 10. April met 7 schepen, Mauritius, Orangie, Waleheren, de goude Leeuw, Hollandia, de Engelze Beer, en de goede Fortuin (die in 't wederkeren na Suratte in 't uytloopen van 't roode Meir zonk) van daar ook na Mocha (daar hy tusschen die maand en October tierf en begraven wierd) gezeld is.

Ondertusschen kregen de onzen (zoo 't my toefelynd) hier eenige moejelykheden met den Land-Voogd van Mocha, die nog in dit zelve jaar 1626. onzen Koopman de Milde had gevangen genomen, zonder dat ik naspereuen kon, om wat reden dit geschied zy.

De Heer van den Brouke zond 'er in Maart 1627. den Bevel-hebber, Job Christiaansson Gryp met de schepen Bommel en Weesp, na toe, om te zien, of hy dien Koopman, zou konnen los krygen; dog hy had zyn oogmerk niet konnen bereiken, gelyk den 14. October by zyne te rugge komst in Suratte bleek; dog den 6. Mey quam 'er een schip, van Chihiri in Suratte met een gefehek en een brief van dien Koning, waar by hy den Heer van den Broek verzogt, daar weder te komen handelen.

Hoe het na dezen tyd met dit Comptoir tot Mocha ging, en weet ik niet, dan alleen dat my blykt, dat men 'er 1666. nog op voer; dog dat de togt toen niet heel voordelig uytgevallen, zou hervat werden. Na dien tyd komt my 'er niets af voor, dan dat 1708. de onder-Koopman N. van Sugtelen herwaard is gelast te gaan, het welk van hem geweigerd zynde, zoo is daar op zyne soldy afgeschreven.

Tot 1712. lag daar de onder-Koopman Christiaan van Vrybergen als Hoofd, die toen door den onder-Koopman Jan Evertzoon vervangen, nevens welke nog een onder-Koopman, N. varlet, als 2. derwaards mede gegaan is, om hier zoo te leggen.

Buyten deze bedienden bestond toen de ganse bezetting van ons Comptoir aldaar nog in een Corporaal en 7 Soldaaten. Ook ging 'er nog een onder-Koopman na toe, om, zoo Evertzoon 'er Hoofd wierd, dan daar Pakhuysmr. te zyn, en om anders wederom te komen.

Niemand zou 'er, wegens de onverdragelyke hitte by na willen leggen, gelyk my deze Evertzoon zelfs gezegt heeft; dan de groote winsten, die daar voor een opper-hoofd, vooral op de Coffi-boonen, vallen, verzoeten alles, dat zy daar lyden moeten.

Daar waren (zoo my bericht werd) dat

Mogt geen volk ons in Mocha dit af laten.

A. 1617. gaat hy weer na 't roode Meir, &c.

A. 1620. weer na Mocha daar hy volk legt.

Dit Comptoir 1623. gelast op te breken; dog zedert varen de onzen met verscheyde schepen nog, en de Heer van Speult 1626. hier begraven.

Vervol- derzak hier. Onze Opper- hoofd in Mocha zedert 1708.

Die om de groote voordeelen, de hitte verdauren.

dat jaar voor de E. Maatschappy zes en twintig honderd duizend ponden van die boonen ingekogt, by welke zulk een oper-hoofd (als hy maar 1 duyt van 't pond had) 16250 gl: winst heeft, behalven andre voordeelen die daar op andre zaaken vallen.

Evertfoon wierd in Juli aangenomen, om hier 5 jaaren als Hoofd te leggen, en vertrok den 1. September 1712; dog hoe lang hy daar eygentlyk gelegen heeft, is my onbekend.

Naderhand heeft 'er de onder-Koopman Abraham Pantfer drie jaaren gelegen (hebbende Jan van Leeuwen tot Tweeden by zich) die eerst door den onder-Koopman G: Duyk, en daar na door N. van der Cruyce 1620 (die Gabriel Scholten als Tweeden by zich had) vervangen is, die 'er tot 1720. lag, en in welkers plaats den onder-Koopman (die 'er van Ceylon quam) gelegd is.

Deze wierd 1721. opontboden, en is door den onder-Koopman, Dirk Meeuwisfoon vervangen, dog aangezien die op de reyze na Mocha op 't schip Doornik den 9. Decembar overleden is, hebben haar Edelheden in zyn plaats, als Hoofd van Mocha, 1722. Jacob van Steenberg gezonnen; die 'er 1724. nog lag.

Dekomst van 't schip Schoonenberg hier 1720.

Toen 'er Duyk nog als Hoofd lag, is hier (zoo my uyt een brief van zyn E. van den 6. Aug. 1720. over dit droevig voorval gebleken is) het schip Schoonenberg den 1. Juli 1720, tegen alle gedagten en buiten verwagting, gekomen. Een geval, dat wy wat breeder moeten ophalen.

Dit schip voer van Amsterdam in Februari 1719 uyt, om na Ceylon te stevenen, waar op onder andren de Heer, Jacob Pompe van Meerdervoort (zoon van den Heer Oostendam) als onder-Koopman geplaatst was.

Zy quamen met 't zelve in Juli in de bacy van Caap der goede Hope, verzeilden van daar den 10. Augusti met voornemen om zich na Ceylon te begeven; dog wierden niet verre van daar, door een zwaaren storm overvallen, waar door zy, alzoo 't Moeffon en de winden hen geheel tegen waren, nu Ceilon onmogelyk konden bezeilen, 't geen hen dan befluiten dede, om 't na de Kust van Malabar te wenden; dog dit al mede niet wylende gelukken, wierden zy genoodzaakt (als zynde dit hun uiterste toevlucht) om het na de wal van Arabien, en zoo verder na 't roode Meir te zetten, in hope van Mocha te zullen bezeilen.

Eer zy hier nog quamen, zukkelden zy, door sterke stroomen en onkunde van dezen weg zeer misleid, nog al een geruimen tyd, waar door hun voorraad

van spys en water merkelyk verminderd, en daar door ook veel volk siek geraakt zynde, zy eindelyk ontrent de straat van Baab el Mandel, (die 6 a 7 mylen wyd is, en op 12½ graden N. Br. legt) of eygentlyk wat bezuiden de zelve, in een doode kom ofte bacy, aan 't vast land van Africa, en niet verre van de stad Zeila, (dat onder 't Koninkryk van Adel staat) aan de Ethiopische kant, schuins over Aden gelegen, tot hun beklagelyk ongeluk gekomen, meinende 't eiland Báb el Mandel al gepasseerd te zyn, gelyk zy ook eindelyk en (na dat zy die wal den 16. November in 't gezicht kreegen) den 21. November 'er niet alleen na toegedreven, maar na veel zukkeling, meinende daar na weer, dat hier Mocha lag (waar uyt hunne groote onkunde bleek) 'er ook in geraakt zyn.

De regte plaats, daar zy tenanker quamen, is my door den Schieman van dit schip, N. Leerms, alhier tot Dordrecht 't huys behorende, bericht Obagenaamt te zyn.

Zoo ras zy hier wel vertuyt lagen, Ern der zond de schipper eenig volk met den onder zelfs droevig stierman, N. Bellaart aan land, om te voorval zien, of zy daar water en verversching op de konden krygen; dog gingen wel gewa- Kust van pend aan land. Zeila.

Deze wierden van die woefte Inlanders zeer vriendelyk, dog egter zoo wel niet ontfangen; of deze voorzigtige stierman had door alle die bewyzen van vriendschap henen wel zoo veel konnen bespeuren, dat die volkeren van Adel ganseh niet te vertrouwen waren, weshalven hy van oordeel was, dat die gene, die daar weer aan land gingen, wel op hun hoede zyn, en niet ongewapend daar komen moesten, indien zy niet voor 't een of 't ander gevaar van dit volk, dat hem niet aanstond, wilden bloot staan.

De schipper, dit hoorende, lachte met dien stierman, schold hem voor een bloodaard, en zey, dat hy, ten teeken van zyne onverzaagtheid en onbcvreethheid voor hen, zelf mede na land wilde gaan, gelyk hy ook daags 'er aan, of den 25. Nov. dede.

Hy verzogt den onder-Koopman, den Heer Pompe, een zeer braaf en Zedig Heer, met hem mede na de wal te gaan; doch die Heer, aan 't zeggen van den stierman denkende, was van oordeel, dat men daar niet, dan wel gewapend, en van al 't noodige tot tegenweer voorzien, behoorde te komen; maar de schipper wist hem, en de andren, die mede na land gingen (te weten, den Derdwaak, Bootsman, Constaapels-maat, een vryman, en verder 't schuyts volk) over te halen en te bewegen, om geen

geweer uyt de schuit mede te nemen, onder voorgeven, dat die Adelezen dan zekerlyk quade gedagten van hen hebben, en hen gezinzins als vrienden handelen zouden.

Daar op vertrokken zy met hun zestien perzoonen van boord, en de Heer Pompe, van den schipper nu geruft gesteld, was 'er, zoo my door den voornoemden Schieman bericht is, op zyne muilen na toe gegaan.

Veerthien van hen traden aan land, en twee matroozen bleven in de schuit, om die te bewaren.

De Inlanders, die hen aan land hadden doen verzoeken, quamen hen met hun Hoofd, en veel volk te gemoet, bejegenden hen aan strand in 't eerst zeer vriendelyk, en om een water-plaats, en eenige verversching voor 't volk van den schipper verzogt zynde, zeiden zy, hen voorgaande, dat zy hen zeer goed water, als zy maar wat dieper Land-waard in gingen, en verversching genoeg aanwyzzen zouden.

De schipper, Jan van der Linden, de onder-Koopman, en de Derdewaak, Evert de Clereq, dit vriendelyk verzoek hoorende, en nu geen gedagten van eenig quaad, of van 't aanstaande ongeval hebbende, volgden hen, met hunne matroozen na, latende hun geweer in de schuyt.

By 't vermoorden van den schipper, den onder-Koopman Pompe, en ri andre, in een bae by Oba.

Zy waren nogtans zoo ras niet wat dieper bofeh-waard ingekomen, of zy zagen wel, dat het zeer onvoorzigtig was, dat zy geen geweer mede aan land genomen hadden: want zy wierden kort daar aan van een andre troep, die uyt het bofeh sehoot, op een teeken van dit opperhoofden omcingeld, de schipper (die 't nog dagt te ontkomen) eerst, en daar na de Heer Pompe dus jammerlyk vermoord, dat alle de andre, nog elf sterk, mede overquam, die meest met steenen dood geworpen wierden, uitgenomen een Matroos, die 't ontliet, de schuyt nog kreeg, en met de andre nog deftig op hen sehoot, brengende aan zyn makkers die droevige tyding, 3 uren 'er na aan boord.

Ook gaf hy van dit geheel ongeval den schipper de schuld, alzoo hen dit zoo licht niet overkome zou hebben, indien hy den raad van den onder-Koopman gevolgd en geweer uyt de schuit mede genome had.

Wanneer die van 't schip Sehoonenberg dit hoorden, stonden zy zeer verbaast; maar de onder-stierman, die hen al te voren gewaarshouwd had, wierd nu wegens zyne welgegronde waarschouwing geregveerdigd.

Zy moesten egter door tegen-wind nog al etrelyke maanden in die bacy blyven leggen, hoewel hen die Inlanders naderhand nog van water en deze en gene an-

dere dingen tot verversching voor hun geld verzagen, by welke gelegenheid zy met hen nu ook veel gemeenzamer wierden, hoewel zy nu alles met meer voorzigtigheid behandeldden.

Zy verstonden van hen toen ook de ware reden, waar om zy deze menschen dood geslagen hadden, te weten, om dat hunne Lands-wyze mede brengt; dat geen Jonkman daar een vrouw krygen kan, ten zy dat hy een man gedood, en zich van zeker deel des zelfs voor zyne bruid meester gemaakt heeft.

In deze ongelegenheid nu zynde, quam 'er nog een tweede by, dat 'er zeer veel volk van 't schip ziek wierd, en stierf, onder welke ook de opper-stierman was, die hen nog uyt deze elendige bacy weer in 't roode Meir hielp, en naderhand heeft de onder-stierman dit zukkelend schip (dat 93 dooden gehad heeft) nog aan de Arabische over-wal gebragt, alwaar zy eenig volk met de schuit van het schip Ligtenberg vonden, dat zy daar na op de Rheede van Mocha zagen, die hen verder geholpen hebben dit schip mede op die Rheede te brengen, na dat hy bevoorens ook middel gevonden had, om kennis van 't voorgevallene aan 't opper-hoofd van Mocha, de Heer Duyk, te geven, die hen ontzet en hulp met een scheepje toezond.

Dit geval is my zeer omstandig van den voornoemden Schieman, die 't bygewoond heeft, verhaalt, behalven dat ik dit ook zoo in een brief van het Opper-hoofd, den onder-Koopman Duyk, en in nog een andre, gelezen heb.

Ik zie uyt zeker geschrift, dat zy den 23. Juni, dog uyt een brief van de Heer Duyk dat zy den 1. juli 1725. op de rheede van Mocha quamen, van waar zy den 15. Augusti na Ceilon zouden vertrekken.

Ontrent dien zelven tyd wierden onze opper-hoofden hier veel door 't brandstigten van d'Inlanders geplaagd, in hope van onze Logie dan te plunderen 't geen al niet nader diende gekomen te hebben; alzoode vlam al over de Logie sloeg.

Kort 'er na raakte ons opper-hoofd, en de Tweede in een nog grooter gevaar door 't instorten van een steene galdery, waar onder zy eenige uren als begraven lagen, dog uyt welkers puyn zy eindelyk gered wierden; gelyk ook de oppermeester, die eerst lang daar na gevonden wierd, zynde alle vyf swaar gekneust, en gequetst.

Dit is wel het voornaamste, dat wy van Mocha, en ons Comptoir aldaar, weten te zeggen, daar wy met een woord nog byvoegen, dat behalven vele andre volken de Franschen en Engelsche nu zedert eeni-

enige jaaren op deze stad ook hebben beginnen te vaaren, en zig daar neder te zetten.

De Coffi-boom, Vermits nu de Coffi-boom wel den voor- naamften handel, en trek van zoo veel vreemdelingen derwaards geeft, zoo dunkt het my niet ongevoeglyk, dat ik hier nevens een befchryving van dien boom, des zelfs vrugt, en gebruik volgen laat.

Daar is een groot onderscheid tusschen dezen boom, zoo als hy in zyn eigen grond in Arabien groeit, en tusschen die gene, die men van daar na Batavia, Amboina, en elders, vervoerd heeft.

Hy groeit in Arabien van 6 tot 12 voeten hoog, en werd wel 10, 12 en 15 duimen in 't rond dik; maar is teer en swak, hoewel hy zich zeer gemakkeelyk voortplanten laat.

Ik heb 'er 1707, 6 stuks van Batavia mede na Amboina genomen, waar van ik 'er 2 behouden, en de andre aan deze en gene vrienden vereerd heb.

Van deze, en eenige weinige, 't jaar bevorens 'er door den Heer Land-Voogd van der Stel gebragt, wierden in zeer korte tyd alle de thuijen van Amboina zoodanig vervuld, dat ik in 't 3. jaar van deze boomkens, toen ik ze vervoerde een jaar oud, meer vrugten, dan ik, en veel andre noodig hadden, en wel in de sestig Coffi-boomen alleen in myn thuin bequam. Ook vond ik de vrugt zeer smakelyk, en ook zoo waterig niet, als de Batavisehe, waar van men na die tyd zeer veel plantagien zoo daar, als verder in Amboina, onder den Inlander, aanlei.

Ik heb toen ook de meeste boomen, op dat zy wat dikker stam krygen zouden, wat kort gehouden, latende die niet hooger, dan een groote Arboryn, pas vyf a zes voet hoog groejen; en dan zyn zy op zyn allerbest, zeer vrugtbaar, en ontrent een mans arm dik. De Schors is witagtig, en wat oneffen, en 't blad gelykt wel wat na een Citroen-blad; dog is zoo seherp, nog zoo dik niet, en is donker groen.

Met eenen boom heb ik 'er een preuve afgenomen, of men die in Ambon niet hooger, dan men die gemeenelyk heeft, zou konnen doen opsehieren, of hoe hoog hy wel zou willen groejen, en bevond, dat die ontrent 12 voeten hoog sehoot; maar hy bleef, na evenmatigheyd van zyne hoogte, te dun, alzooy pas 5 a 6 duim in 't rond dik wierd, zoo dat hy om zyn zware kruin, die anders redelyk veel vrugten droeg, niet recht kon blyven staan, en als toe wilde buigen, of in stukken breken; dat hem ook, zoo ik hem niet gefehoord had, by de minste wind, zou overkomen hebben.

Deze boom gelykt anders wel na een

jongen Appelboom van 7 of 8 jaar, is altyd groen, noit al zyn bladeren te gelyk wisselende, en draagd 't geheel jaar door bloeffem en vrugten, zoo dat men naeulyks een vasten tyd daar af bepaalen kan: want men ziet 'er rype en groene vrugten met menigten te gelyk aan.

De onderfte takken krommen zig allenskens wat na boven toe om, zoo dat zy een fraeje kroon maken.

Men heeft aan zulk een tak gemeenelyk 10 a 12 bladen, twee aan twee wat boven malkandren. Men fiet debloeffem, die wit, en by na als de Jasmyn bloem, ook zeer aangenaam van reuk is, en uyt vyf kleene seherpagtige wytlopende blaadjens bestaat, tusschen de stam en 't einde van het blad uytkomen, van welke daar na de vrugt voortkomt, die ik in groote en verw, als zy ryp is, nergens beter by vergelyken kan, dan by een Coernoelie-vrugt. Zy is eerst groen, en daar na geheel rood; dog werd metter tyd bruin swart, en droog, wanneer men ook gewoon is de zelve te plukken, en in de zon nog meer te laten droogen.

Zy heeft buiten om dan een zwarte Schors, welke 'er afgedaan zynde, ziet men de boon twee-ledig tegen een in een vliesje besloten leggen, van welk vlies ik aantonds nog nader spreken zal.

Daar zyn 'er, die zeggen, dat men die, ryp zynde, eeten kan, en dat het vleefsel, dat om de kern is, zeer welen fris smaakt, dog ik heb daar noit de proef afgenomen, gelyk ook niet, om de rype boon te eeten, die (zoo zommige zeggen) al mede zeer zagt en aangenaam van smaak is. Eindeelyk hoe de vrugt al ryper en bruiner, hoe de boon ook al harder werd, waar na zy, wel gedroogd zynde, eerst bequam werd om vervoerd, en tot den Coffi-drank gebruikt te werden.

Men eet deze boon niet, maar men Hoe die plant de vrugt, en die sehier in 2 a 3 we- boom- ken al boven de grond. Men heeft 'er in handeld werd. een jaar al een fraey stammetje, en in het

3. a 4. jaar een boom van 6 voet hoog af, die men, met gedurig te snoejen, ook zoo houden, en niet hooger moet laten groejen, en dan zal hy zeer veel-drug vrugten dragen.

De Arabiers planten de zelve meest aan de voet van 't gebergte, en aan de schaduwigste en vogtste hoeken. Ook wil hy wel wat vogt en lommer hebben, voor al als hy nog jong is. Zy hebben ook daar zekere Canaalen en gooten, door welke zy deze boomen nu en dan bevogtigen, tot dat zy, ziende al rype vrugtjens onder de boomen leggen, daar mede ophouden, om de vrugt aan de boom te doen droogen.

Zoo zy ook tegen de zon niet gedekt staan, verdroogd de bloeffem, en brengt dan geen vrugten voort. Dierhalven zyn de Arabiers gewoon de zelve in ryen onder zeer hooge en fchaduw-ryke boomen te planten.

Indien ik, in Amboina, veele zaaken tot 't aanqueken dezer boomen behoorrende, en die ik eerst daar na geleerd heb, geweten had, ik geloove, dat ik nog veel beter boomen, daar zoude aangequeekt hebben.

De rech-
tenaam
de Coffi-
drank.

De naam van deze vrugt (of eigentlyk van den drank, die men 'er van maakt) is by de Arabiers niet Coffi, maar ^{قاهوه} Cahweh, en by de Turken ^{قاهوه} Cahweh, dat zommige zeggen een Arabifche, dog andre een Turkze naam te zyn, welke afkomstig is van 't werkwoord ^{قاهوه} Cahowah, een walg in de fpyze hebben; ook beteekend het een van de naamen, die de Arabiers aan wyn geven.

Om nu te toonen, hoe hier de naam van Coffi, door een quade uytpraak, zeer licht van gegroeid is, heeft men zich maar te verbeelden, dat 'er een stip-pel boven de ^{قاهوه} wauco gezet is, en dan groeid 'er ^{قاهوه} Cafeh van (hoedanig het de Franfchen nu noch uytsprecken) waar van de Hollanders metter tyd Coffi ge-maakt hebben.

Door Cahweh nu verftaan de Arabiers voor eerst ook wyn, en allen drank, die dronken maakt. Ten tweeden, een drank, die men van de Coffi-fchillen. En ten derden, een drank, die men van de Coffi-boonen maakt: want de boon zelf noemen de Arabiers Buun.

En zy zeggen, dat deze vrugt nergens, dan in hun land, groeit, waar van de er-vartheid het tegendeel leerd, ten ware zy wilden zeggen, dat zy nergens zoo goed groeit.

Of zy in
Arabien
natuur-
lyk
voort-
komt.

Of zy in Arabien natuurlyk, dan of zy uyt een ander land daar gebragt is, daar aan werd getwyffeld. Eenige meynen dat zy uyt Æthiopen in Arabien, andre dat zy uyt Arabien in Æthiopen gebragt is, te meer, alzoo de Heer Ludolf, en meer andren, in hunne befchryving van Æthiopen van geen Coffi reppen, dat zy zekerlyk wel doen zouden, zoo het een vrugt, aan dat land eigen, was.

Zy valt in gansch Arabien nergens, dan in Jemen, en in die land-ftreek nergens, dan in de fteden Betefagi Sanaa, en Salbani. Betefagi legt 35 mylen van Mocha, en leverd de beste Coffi op, en ontrent het gebergte, en hier, werd de meeste Coffi van Turkyen, Ægypten, &c: inge-kogt.

Hoe men de gemeene Coffi maakt, behoeve ik niet te zeggen, dat weten nu de lieden, die met kraamen reyzen, zoo

meesterlyk, dat zy't van geen Coffi-man behoeven te leeren.

Deze drank, nu zoo algemeyn in ons land doorgebroken, dat de meyden en naeifers nu fmorgens hare Coffi moeten hebben, of de draad wil door het oog van de naald niet, heugd my zeer wel dat in deze ftad over 40 jaaren al zoo weinig, als de Thee-drank (zoo men maar zeer weinig Indifche menfchen te weten, de Heeren van den Brouke, en D. De Leonardis, uytzonderd, die ze dronken) bekend was. Nu is egter de Thee en Coffi-handel ieder een handel van veel belang.

Her heugd my zeer wel, dat ik 1681. de eerste maal van myn leven by een Indifch Predicant thee dronk, niet konnende begrypen, hoe menfchen van verftand leekerny konden ftellen in een drank, die niet beter dan hooy-water fmaakte; en nog meer verwonderde ik my, wanneer ik 1684. by een Heer tot Rotterdam groene thee dronk, die 't pond 80 gulden gekoft had; maar toen had ik nog noit Coffi gezien nog gedronken, die hier egter daar na al mede gekomen, en met de Engelze doorgebroken is.

Zoodanig egter, als wy gewoon zyn Coffi te drinken, drinken de Turken, of Arabiers, die zeer zelden, ten ware dat het maar gemeene menfchen waren: want lieden van aanzien drinken gemeenelyk de Koninklyke Coffi.

Zy maken die noit van de boonen, maar alleen van de Schors der zelve, voegende daar een vierde van 't vliesje, waar in de boon zit, by. En alle, die dezen drank gedronken hebben (die by na als Engels bier 'er uyt ziet) zeggen dat zy in leekerny en liefelykheyd zeer verre de gemeene Coffi overtreft.

Gelyk de Hollanders een preuve genomen hebben, om deze boomen op Bantavia te planten, alzo hebben de Engelzen dat ook op Madraspatam, maar niet alzo weinig en nog minder geluk, gedaan, weshalven zy dat ook hebben laten vaaren. De Franfchen hebben 'er op 't Eiland Mascarenhas ook een proeve van genomen, en zeiden 1722. dat het 'er wel gelukte, en hadden 'er 26 pond voor den Hertog Regent met den Triton af mede gebragt.

Men heeft in Holland in de Artseny-Coffi-Thuyn van Amftterdam een preuve genomen, of men dien boom daar zou konnen voortqueeken, en men heeft 'er een van wyk de bekomen, die de groot Agtbre Magiftraat weerdig gaegt heeft, om ze aan Lodewyk de XIV. Koning van Vrankryk, 1714. als iet zeldzaams in deze landen, aan te bieden, gelyk men 'er in die thuin zedert meer aangequeekt heeft.

Daar

Daar is niets, 't geen meer reden van verwondering geeft, dan dat, daar de Coffi, zedert zoo langen tyd in Turkyen, Arabiën, in Persien en Indiën door en door bekend was, 'er geen eene Persiaan, of Arabier, geweest is, die, over de Boomen, planten en gewasschen van Arabien schryvende, te gelyk ook over de Coffi-boom, en vrugt, en over deszelfs gebruik gefchreven heeft.

Daar zyn 'er echter, die willen, dat die groote Arabische Arts Aboe Il Sina (gemeenlyk Avicenna genaamd) en Bendjaazlah, mede een groot Oofter van Bagdaads Arts, en by na zyn tyd-genoot, egter iets van de Coffi, in een werk over de Arabische planten, hebben gefchreven; dog dat de eerste, schoon een Arabier, in de naam van den boom of vrugt gedwaald, die als een wortelaangemerkt en befehreven, en daar van, als dienftig tot de geneezing, eenig gewag zou gemaakt hebben, gevende daar aan den naam van Buun, Bun, of Bunk; dog hy sprak eigentlyk van de wortel Bunk, dat geheel wat anders, als Buun, of de Coffi-boon is.

Geen minder reden heeft men van zich te verwonderen, dat zoo veel vermaarde Reizigers, die Hispahan in Persien, Constantinopel in Turkyen, en het groot Cairo in Ægypten gezien, of die Mekka (dat zoo dicht by 't Coffi-land is) en zelf dit Jemen in het gelukkig Arabien bezogten, egter geen letter van dezen boom gerept, en van de vrugt niet het allerminste gemeld hebben.

Pieter Bellonius, die van 1546. tot tot 1549. in de Levant, of in 't Oosten reysde, en die met veel neerftigheid en nauwkeurigheid de fraaiste planten van Ægypten, en van Arabien befehreef, spreekt nogtans niets van den Coffi-boom.

De eerste Europeer, die daar van iets opperde, was die beroemde Arts en Hoog-Leeraraar van Padua, Prosper Alpinus, een van de grootste kruid-kenners van zyn eeuw, die, 1580. eenen Consul van Venetien na Ægypten volgende, en daar 3 a 4 jaaren blyvende, een zeer nette beschryving van de planten van dat land, en van des zelfs Artfeynen gaf, waar in hy dan te gelyk ook met lof van de Coffi spreekt, en zegt die eerst in den thuin, van eenen Turk, Ali Bey genaamd, in Cayro gezien te hebben, getuigende, dat de Coffi-boon daar Bun genaamd wierd.

Dit boek quam 1592. in 't latyn uyt, en wierd te Venetien gedrukt. Naderhand is het 1638. te Padua, en 1640. met de aanmerkingen van Vessingius, een groot Italiaans Arts, 'er over, herdrukt,

welke Arts zelf ook in Ægypten geweest, en dus in staat was, om 'er net over te schryven, hoewel hy dien boom daar nergens in een thuin gevonden heeft.

De Reiziger Pietro Della Valle heeft mede iets by zynereizen, 1615. ondernomen, in 't 14. Hoofd-stuk van de Coffi-gezezt, meinende, dat het Nepenthe van Homerus (een middel tegen de droefheid, dat Helena uyt Ægypten bekomen had) niet anders dan Coffi, zoo met wyn gedronken, geweest zou zyn; dog daar in is hy door Nairon, in een net werkje over de Coffi, tegen gecproken.

A°. 1626. sehreef de Cancelier Bacon in zyne werken mede iets van de Coffi; hoewel zy in Engeland toen nog geheel onbekend was.

Na dezen tyd bragten de Italiaanen de Coffi uyt de Levant, en toen heeft Faustus Nairon, een Maroniet, en Hoog-Leeraraar in de Oofterze, of wel in de Chaldeeische en Syrische taal te Romer, een kleen boekje in 't latyn van de Coffi doendrukken, zynde het eerste, dat men over het drinken van de Coffi gezien heeft. Dit quam 1671. uyt; dog in 't zelve zyn hier en daar, zelfs over 't wezentlyke, eenige mislagen. Men vind dit werkje in een dag-Lyft der Italiaanen over de Geleerden van dien tyd gemeld.

Het beste egter, dat hier over geschreven wierd, is 1671. door eenen Philippe Silvestre Du Four, Koopman te Lyons, die allereerst zeker Manuscript, handelende over 't gebruik der Coffi, Thee, en Chocolaade, in 't Fransch overgezekt, te Lyons uitgaf.

Men vind dit mede by een uittrekzel door den schryver van 't Journal des Savans den 28. Jan. 1675. voorgesteld; en men ziet in dat werk, dat de Engelsen wel 20 jaaren voor de Franschen de Coffi gekend hebben.

Egter moet men zeggen, dat dit Manuscript het rechte Coffi-land, daar die boon groeid, niet sehynd geweten te hebben; aangezien hy zegt, dat zy ontrent Mekka valt, daar hy een mislag in heeft, alzoo Mekka daar nog wel 70 mylen aflegt.

Naderhand, wanneer de Coffi te Parys, Lyons, en te Marseille wat meer begon door te breeken, ondernam de Heer Du Four zelf, daar over een werkje in 't byzonder, waar van ook 't Journal des Savans den 28. Jan. 1685. spreekt. Dit is tweemaal te Lyons, 1684. en 1688, en eens in den Haag 1685, gedrukt.

De Heer Baile heeft 'er in zyne Nouvelles de la Republique des Lettres een net uittrekzel afgemaakt, waar in hy met veel agting (gelyk ook de dag-Lyft der Geleer-

Della Valle 1615. Vessingius 1640. Nairon, en Du Four 1671.

Dog Prosper Alpinus allereerst 1592.

Geleerden van Leipzig 1686. in Maart, van dien Schryver spreekt.

Ao. 1685. wierd dit in 't latyn en in 't Hoogduitsch te Bautzen, of te Budiffen in Saxen gedrukt, waar van het latyn door Spon overgezet is.

Dit werk, in 13 Hoofd-stukken bestaande, vervat alles, wat oit van de Coffi bekend geweest is.

Verder bericht over dit werk van Du Four, en nog een ander.

Naderhand is 'er nog een zeer net werk over geschreven door Faustus Nairon aan een Abt van zeker Klooster, waar in ook blykt, dat de Coffi van zeker Herder, als hy de wacht 's nachts over zyn kemels, en verder vec, waarnemen moest, als een middel tegen het slaapen gebruikt wierd, waarom die Abt zig daar af ook onder zyn Monniken bediende, op dat zy, by 't waarnemen van deze en gene dienften des nagts, te beter zouden konnen wakker blyven.

Bewys, dat de Coffi-boonen of diergelyke, in Davids tyd al bekend waren.

Veel waarfchynelyker komt het my voor, dat de Ouden al van de Coffi of iet diergelyks schynen geweten te hebben.

Zeker Heer, M. Paschius, houd in zyn latyns werk, 1700. te Leipzig uitgegeven, staande, dat het gerooft Koorn 1 Sam. 25: 18. door Abigail aan David onder meer andre geschenken, om zyn toorn te stillen, toegebracht, niet anders, dan Coffi-boonen, geweest zyn.

Van zulke geroofte meel-bloeme, &c: leeft men in Gods woord meermaalen, gelyk men dat Levit: 6: 21. 7: 12. en 1 Chron: 23: 29. ziet; maar myn gevoelen is egter niet, dat men door dat geschenk van Abigail ict anders kan of mag verstaan, dan 't gene daar na de letter uitgedrukt staat, te weten gerooft Koorn, en dat wel, om dat ik 2 Sam: 17: 28. dit geheel geschild beflist zie, daar in 't byzonder, onder de geschenken van Barzillai en andre vrienden van David, van tarw en gerst, en meel, en boonen en Linzen, ook gerooft (dat ik van alle die zoorten van graan mede, alzoo zy ook gerooften tarw, meel-bloem en gerooft gersten-brood gebruikten, en niet alleen van de boonen, versta) gesproken werd.

Daar by blykt dan aan de eene zyde, dat men, om die nette onderscheiding van gerooft koorn, en geroofte boonen; door Abigails geschenk wel geen boonen kon verstaan, maar aan de andre kant blykt in dat zelve vers van 2 Sam: 17: 28: ook zeer klaar, dat de ouden toen egter ook al gewoon geweest zyn, om zekere boonen en Linzen te zoeken, die daar al weer in boonen, en in Linfen, onderscheiden werden, door welke boonen ik, zedert dat ik kennis van de Coffi gekregen had, en dit vers las, voor geen andre, dan

of voor Coffi boonen, of wel diergelyken andre soort van boonen, op die wyze gebruikt, gehouden hebbe, zonder dat ik daar toe oit eenigen grond, 't zy door 't lezen van dit gevoelen van dezen Heer Paschius, of wel van iemand anders, gekregen, of ook oit iets, dat daar na geleek, gehoord hebbe. Ook is de eerste gedagte, die ik, om dit by my zelve vast te stellen, kreeg, wanneer ik met het overzetten van den Bybel in de Maleitze Taal bezig was, ontrent 1690. my eerst te binnin gekomcn, en niet, dan na een lange overweging van deze plaats, in my opgeborcld, gelyk ik zedert altyd dit gevoelen, als zeer waarfchynelyk, omhelst hebbe. Andre, nog verder gaande, oordeelen, dat het roode Linfen-kookfel, waar van Ezau sloppen wilde, Gen. 25: 30. niet anders dan Coffi-water geweest zy, dat my egter zoo waarfchynelyk, als 't vorige, niet voorkomt.

Dog om weder tot het boek van de Men Heer Du Four te keeren, die zegt ook, ¹⁶⁴⁵ dat de Coffi in Vrankryk niet cer, dan ^{Vran} ontrent 1645, is bekend geworden, en ^{ryk} kenn ^{van d} dat het, toen hy dit werk schreef, niet ^{Coffi} veel meer als 25 jaaren geleden was, dat men die daar begon te gebruiken, zonder toen den regten naam 'er af te kennen, en dat wanneer men dien drank in Parys eerst begon te drinken, dien toen nog een Moerbezie noemde.

In den eersten tyd, toen de Coffi begon door te brcken, waren de gevoelens der Wysgeeren, Artzen, en Genees-kundigen niet een en de zelve over hare werking. Zommige verwierpen die ten eersten geheel en al, en zeiden, dat 'er niets, dan een Caput Mortuum, en dierhalven ook niet heilzaam is was.

Andre weder, wat bedaarder, en zoo ^{Het g} heet-gebakert niet, waren van oordeel, ^{voelen} dat de Coffi-boon, schoon gerooft zynde, ^{der G} noch zeer veel oliagtige en andre heilzaam ^{leerden} me deelen in zich behield, die, schoon ^{over d} Coffi. zy voor deze en gene lichaamen niet al te gezond mogten zyn, om dat die lichaamen van een al te zwak gestel waren, egter voor andre en rustiger lichaamen van zeer veel nuttigheid en dienst waren, voor al wanneer de Coffi matig gebruikt, en de maag niet met te veel water overladen, of met al te sterke Coffi vervuld wierd, gelyk zoo de allerbeste Artfeynen ook, hoe heilzaam anders, onnut, en schadelijk konnen werden.

Ao. 1687. quam 'er een boekje over de Coffi, Thee, en Chocolade van eenen Nicolaas de Blegny uit; dog meest uyt dat van Du Four nageschreven.

De Heer Antoni Galland, die ook in de Levant gereisd heeft, en in de Oosterse Taalen

De Heer Taalen zeer ervaren was, heeft ook over de oorspronk en voortgang van de Coffi geschreven.

Hy trok het zelve uyt een Manuscript, in 's Konings Boekery, en dit boek wierd 1699. te Parys verkogt. De Schryver van dit Manuscript was Abdulcader der Mohhammed genaamd, van Medina gesproten, in Mezopotamien geboren, en van de Secte of gezindheyd van Henbéli, onder de Mooren zeer wel bekend.

De Titel van dit boek is, *wat men ontrent het netste en opregste, betreffende de Coffi, heeft te gelooven, dat is, of het den Musulmannen geoorloft is, die te gebruiken.*

Dit werkje bestond uyt 7 Hoofdstukken, handelende over 't woord Cahweh, over de Eygenschappen van de Coffi, en over 't Land, daar men die eerst begon te gebruiken.

Hy sehreef A°. Hegiræ (of in 't jaar van de vlugt van Mohhammed uyt Mekka) 996, dat is, na de rekening van eenigen (alzoov'er groot verfehil in is, A°. Christi 1587, in Ægypten; dog hy had het alles weder van eenen Sjeich Abeddien Ibn Abdul Gafar, die lang bevorens daar over geschreven had, ontleend.

Om nu den nette tyd aan te wyzen, wanneer men in 't Oosten eerst regte kennis van den Coffi-drink, en des zelfs gebruik kreeg, moeten wy dit van wat hooger ophaalen.

Djemaleddien Aboe Abdallah, Mohhammed Ibn Said, van Dhabban, een stad in 't gelukkig Arabien, Musfi van Aden zynde, ging in 't midden van A°. 1466. eens na Persien, en vond, by zyn verblyf aldaar, eenige van zyne Lands-lieden, die Coffi namen, waar op hy toen juyt niet al te veel agt sloeg; maar by zyne te rug-Reize na Aden zeer verwakt zynde, en op de Coffi, door zyn Lands-Lieden genomen, toen denkende, nam wat van de zelve, in hope dat hem die helpen zoude, gelyk ook geschiede, behalven dat hy veel andre eigenschappen van de Coffi ontdekte, en dat zy voor al de hoofdpyn wegnam, den Geest vervrolykte, den slaap benam; om welke reden hy en een Dervis, als zy 's nagts bidden moesten, maar Coffi gebruikten.

Gelyk hy ook by andre oeffeningen van zynen Gods-dienst zig daar van bediende, na welken tyd het gebruik der Coffi te Aden ook onder alle lieden van eenig fatzoen doorbrak, ten deele op de aanbeveeling van Djemaleddien, ten deele op die van Mohhammed van Hadramoet, een stad in 't gelukkig Arabiën.

Voor dezen tyd wist men in Arabiën,

daar deze boon groeid, nog ergens in het Oosten, van den Coffi-drink, maar, volgens het zeggen van dezen Arabisehen schryver, was 't gebruik van de Coffi lang bevorens in Abissinien bekend. Egter de Heer Jobus Ludolf, Pere Tellez, en meer andren, die van Æthiopiën schryven, melden daar niets van.

Van Aden ging 't gebruik der Coffi ontrent 1500. na Mekka over, alwaar men dien drank toen nog niet van de boon, maar alleen van de schillen, die men 'er uyt Jemen bragt, maakte: want Mekka legt niet (gelyk veelen meinen) eigentlyk in 't gelukkig Arabiën, maar in een Land-Voogdy van 't steenagtig Arabiën, die van zommigen Tahamah, dog van andren beter Hidjaaz genaamd werd, en paalt 'er dicht aan.

Zy wierd daar hoe langer hoe meer bekend, en byna van ieder een, 't zy onder het schaak-spel, of onder het Tsjongka, of Boontjens-spel, en diergelyke tyd-verdryven, gedronken.

Daar na ging dit van Mekka na andre steden van Arabien, en van daar na Ægypten, en byzonder na groot Cairo over, al 't welke pas na 1511. voorviel; dog kort daar aan wierd deze drank (die wat later van Cairo na Turkyen overgewaaid, en daar bekend geworden is) in Ægypten door den Sulthan Khair Beg, Land-Voogd van Mekka (die onder den Vorst der Circassize Mammelukken, toen Meesters van Ægypten, stond) verboden, alzoov'hy, ziende dat eenige lieden in zynen Tempel dezen drank dronken (dat zy deden, om te beter tot het doen van hunne gebeden te kunnen waken) zich inbeeldde, dat zy wyn dronken, van welke inbeelding, wat beschryving men ook van de Coffi-drink dede, men hem niet afbrengen kon, alzoov'hy nog gansch geen kennis van dien drank had, en meinde, dat die iemand zoo wel, als de wyn, dronken maken kon, en dat die derhalven, zoo wel als den wyn, by de Wet verboden was. Hy dede hen dierhalven aanstonds uyt de Tempel vertrekken, en verbood hen dit meer hier te doen.

Wanneer hy daags'er aan eenen Raad van Wet-Geleerden beley, en hen geval verhaalde, quamen zy alle tot zyn gevoelen over, dat het Coffi-drinken met de Mohammedaansehe Wet streef, en dat het dierhalven behoorde verboden te werden.

Men bragt het te Mekka nog verder, dat men ook onderzoeken moest, of 't ook voor 't lichaam en voor de levens-Geesten der menschen niet schadelyk was, waar over men goed vond de Artzen raad te vragen.

De Heer Gallant 1696.

Abdulcader der Mohhammed 1587.

Sjeich Abeddien.

De Coffi begon 1466. te Aden eerst bekend te werden.

Van Aden ging 1500. 't gebruik over na Mekka.

Van daar na Cairo, en verder 1511.

De Land-Voogd ontbood dan 2 broeders, Perſiaanen, en welke voornaamſte genees-Heeren van Mekka, hoewel maar matig van kennis in die konſt, behalven dat een der zelve reeds tegen de Coffi geſchreven had. Deze zeiden, dat de ichil der Coffi zeer koud en droog, en dierhalve zeer ongezonder was; maar een Arts van Bagdad, Bendjaazlah, genaamd, en toen mede in dien Raad zittende, zey, dat de Coffi de fluimen kookte, en verteerde, en dat zy, na zyne gedagten, heet en droog zynde (dat vlak tegen 't gevoelen der twee andren aanliep, en waar in egter alle de overigen met hem overeenſtemden) niet ſchadelijk kon zyn.

De 2 Perſiaanen zeiden, dat hy geen kennis van de Coffi had, en dat zy van een geheel andre plant, dan hy meinde, ſpraken.

Eindelyk zey men, dat, 't zy de Coffi onverſhillende, en of goed ofte quaad zyn mogt, het egter voor een Mohammedaan 't allerzekerſte was, die voor ongeoorloft te houden, te meer, alzo 'er zommige waren, die de Coffi onder de dingen ſtelden, die de herſten bedwelden.

De Muſti van Mekka alleen, een groot regts-Geleerde, en Gods-geleerde, ondernam zeer hevig de Coffi, in weerwil dezer gansche vergadering, en van den Land-Voogd, voor te ſtaan; dog tegen zyn gevoelen aan werd egter de Coffi door de Iveraars voor de Wet, als een zaak, daar in verboden zynde, verworpen, verbiedende die, 't zy openbaar te drinken, 't zy te verkoopen, op een zware ſtraf, met laſt aan de Hoofden des Gerichts, om 'er wel op te letten. Men deed daar op al de Coffi, die men in Mekka vond, verbranden, zonder die van de koop-lieden in de Pakhuizen te verſchoonen; dog dit kon egter niet beletten, dat velen, die daar aan reeds te ſterk gewoon waren, niet voortgingen die ſtil in hunne huizen te drinken, door andre en beter gronden verzekerd, dat het vonnis van die vergadering qualyk uytgewezen was, te meer, alzo de Muſti zelf dit Coffi-drinken zoo ſterk verdedigd had.

Onderuſſiſchen geraakte een ongelukkig betrapt in handen van 't gerecht, die, ten ſpiegel van andren ſtreng geſtraft, en, op een ezel zittende, door alle de ſtraaten van Mekka wierd geleid, een ſtrengheid, die egter niet lang daar na duurde.

Ook was de Sulthaan van Egypten, verre van dezen onbeſcheiden iever in zynen Land-Voogd van Mekka te billyken, zeer verbaat, dat men de menſchen daar zoo ſtreng over een zaak ſtrafte, die in

Cairo, daar veel bequamer Artſen, dan in Mekka waren, zoo veel goeds deed, behalven dat niemand der Leeraars van de Mohammedaanſche Wet aldaar dit ſtrydig met den Coraan vond; weshalven hy hem gebod dit vonnis te herroepen, dat de Land-Voogd, ſchoon geheel tegen zyn zin, doen moeft.

De twee Perſiaanſche Artſen, zedert de herroeping van dit vonnis in Mekka nu zeer veragt zynde, vertrokken na Cairo, alwaar zy gedood wierden, om dat zy vervloeking tegen den Grooten Heer, Selim de I, die gekomen was om Egypten aan Campſon el Gauri, den laaſten Sulthaan op een na, en de zelve, die 't Coffi-drinken in Mekka herſteld had, te ontwingen, uitgeſproken had.

Na dit veroveren van Egypten door A. 1517. Selim (dat 1516. voorviel) ichtend het Coffi-drinken eerſt recht in Turkyen bekend geworden, en metter tyd allenskens geheel daar doorgebroken te zyn, te meer alzo men na de herſtelling van 't Coffi-drinken tot Mekka ook aldaar tot 1524. van geen geſchillen daar over meer hoorde. Evenwel deed de Cazi, of Rechter dier ſtad; in dit zelve jaar alle de Coffi-huizen, wegens de onordentlykheden, daar dagelyks voorvallende, ſluyten, zonder egter aan eenige byzondere lieden te beletten, dien drank in hunne huizen te drinken; dog zyn vervanger gaf weder laſt, om de Coffi huizen te openen; maar verbod daar eenige onordentlykheden te plegen.

Van Cairo ging dit Coffi-drinken, eer 't in Turkyen quam, by trappen, eerſt na Damaseus, daarna na Alppo, en eindelyk na Conſtantinopel over.

Zedert quam 'er 1541. met een Carraaan van Damaseus te Mekka een verbod door Soliman den Grooten, om dien drank niet meer te mogen drinken; dog dielaſt wierd juyſt zoo net niet nagekomen, om dat men wiſt, dat zy door een Turkze Hof-Juſter gegeven was, die eenige bekommering ontrent den Keizer van wegen het drinken van dien drank maakte. Ook nam de Baſſa van Egypten de gevoelens van alle zyne Leeraars der Wet ſchriftelyk in, met aanwyzing van de iedeleid van zulken laſt, en van de onkunde der genen, die 't gebruik van dezen drank doemden.

Egter vielen 'er eenige jaaren daar na grooten geſchillen voor en tegen binnen Mekka, alzo de ſtad in tweederley gevoelens daar ontrent verdeeld was.

Dus verre ontrent gaat het verhaal van den voornoemden Arabier, van welkers Manuſcript de Heer Gallant zich bediend heeft, gelyk mede van een Turks

Turks schryver, Pitsjevili (na Pitsjeri, een stad in Hungaryen) genaamd, en een der drie Schat-meesters van 't Turks Ryk zynde. Hy gebruykte ook 't werk van een Turks Dichter, Beligi, die in 't wezentlyke der stoffe hier mede over een komt, en'er volgens onze vertaling dit in zeker vers van zegt:

Tot Halep vind m', en tot Damascus by de Grooten,

En ook tot Cairo (daar m' al mede weet te ontblooten

De Coffi-Boon van hare schil) de Coffi-vrugt

Die lieve en diere drank, die wel zoo 'n diepe zugt

Uit menig angstig hart na boven wist te haalen,

Eer die by 't Turks Scrail begon te Zegepraalen.

De Coffi, die wel eer de wereld heeft beroerd,

Die zoo veel Wyzen, en Geleerden, heeft vervoerd,

Die 't alles eens wel eer tot oproer heeft bewogen,

En zoo veel Artien, en de Richters, heeft bedrogen,

Heeft door haar agting, en weergadelooze kragt

De wyn de voet gelicht, en 't eens zoo ver gebracht.

Voor het jaar 1554. wist men binnen Constantinopel egter zeer weinig van Coffi en nog in 't geheel van geen Coffi-huyzen, en zoo men daar al van Coffi hoorde spreken, was het maar ter gelegenheid van die Sulthane, die bewerkt had, dat zy te Mekka mogt verboden werden; dog in dat zelve jaar, ontrent het honderste, na dat men die Coffi te Aden eerst begon te drinken, en in de Regeer-tyd van Soliman den grooten, openden twee byzondere lieden d' een Sjenis, en d' ander Hakem genaamd, en de een van Damascus, de ander van Aleppo, ieder een Coffi-huys binnen Constantinopel in zeker Oord, Tahhta-Calah genaamd, en verkogten die daar aan Liederen van Geleerdheid, Dichters, Schaak-speelers (eygentlyk Sjah-speelers of lief-hebbers van 't Koninks-spel, alzo Sjah een Koning in 't Perfiaans beteekend) of die genegen waren eenig ander spel te spelen.

Naderhand quamen 'er zeer veel van die huizen, in welke de grootste Turke Hovelingen zelfs verscheenen, om'er zig met een kopje Cahweh te verlustigen.

Toen dit aldaar wat meer doorbrak,

en die Heeren meer in de Coffi-huyzen als in de Moskeen verscheenen, begonnen de Turkze Geestelyken niet weinig daar op te blixemen, luyds-keels uyt-schreeuwende, dat de Wet het verbod, halende zelf den Mufti tot hun gevoelen over, die daar zyn Zegel aan hing.

Daar op wierden al de Coffi-huyzen aanslonds gesloten, en aan de Hoofd-Bedieners van 't Gericht last gegeven, dit verbod zeer naeuwkeurig te doen nakomen. Hoe streng nu dit verbod gegeven wierd, nam dit egter 't ganich gebruyk van de Coffi niet weg.

Onder Amurat den III. wierd dit verbod wel vernieuwd, dog het toelaten van zulken aangenamen drank, na de gedagten der Turken brak hier tegen allenskens, (door Oogluiking van die gene, die 't beletten moesten; maar die'er geld voor trokken, en maar bezorgden, dat het niet al te openbaar gedaan wierd) zoodanig door, dat 'er op dat verbod niet eens meer gelet wierd.

Dit geschiede nog minder ten tyde van den volgenden Mufti (of Turkzen Paus) die, zoo bekommerd hier over niet zynde als zyn Voorganger, dit verbod wederriep, en de Coffi niet alleen weer openbaar toeliet; maar die zelf; nevens de verdre Geestelyken, gebruykte, wel voorbeeld 't Hof daar aanslonds volgde.

Men zag ook, dat die huizen een groot voordeel aan de eerste Viziers gaven, alzo die van ieder 1 a 2 Duceaaten dagelyks trokken; behalven 1 Alper, die tot nog toe daar op ieder kopje gezet is.

Daar op verhaald de Heer Gallant verder, hoe de Coffi huizen aldaar zedert den Oorlog van Candia, wanneer men in de zelve wat te vry van staats-zaaken sprak, door den Grooten Vizier Koeproeli of Kioeperli, Vader van zyne twee wakkere vervangers; verboden, en by de minderjarigheyd van Mohhamedden IV. uytgerocid wierden, zonder zig eenigzins aan 't groot verlies, dat hy daar by leed, te kreunen, zich ook niet ontziende, stil in die huizen te gaan, om daar zelf aanhoorder van de latter-Taal van dezen en genen over de Regeering te zyn, en om die dan zoo veel te beter te kunnen straffen.

Schoon nu de Coffi-huyzen daar verboden waren, dat nog lang 'er na duurde, wierd 'er daarom geen minder Coffi gedronken: want zy wierd 'er ter markt gebragt, en in de voornaamste straten, met vyer 'er onder, aan een iegelyk verkogt, die de zelve dan in den daar ontrent zynde winkel dronken, daar zy zeer wel ontvangen wierden,

op dat het gelegenheid tot eenigen andren handel en attrak van goederen, die men daar verkogt, geven mogt.

Toen de Heer Gallant nog te Constantinopel was, wierden 'er te Galata maar 2 a 3 Coffi-huizen geduld, die ook meest tot gerief der Matroozen waren; hoewel men in de andre steden van het Turks Ryk die zeer veel had, die egter daar meest van lieden van Geleerdheid en van aanzien bezogt wierden.

Ook dede 't verbod van Constantinopel 't Coffi drinken in de andre steden te sterker aangroejen, in zoo verre dat die daar dagelyks tweemaal by alle de vreemde Natien gedronken wierd, behalven dat de Coffi-ketel by zommigen den ganfchen dag over gehangen wierd, om den gaanden en komenden man ten minsten een kop Coffi te konnen aanbieden, 't geen zelf zoo verre by eenigen ging, dat het niet aanbieden van Coffi, en het weygeren, als zy aangeboden wierd, beyde voor een groote onbeleefdheid gehouden wierd.

Hier door verteerden zommigen aldaar aan Coffi niet minder, als dezen en genen tot Parys, en elders, aan wyn. En nog verder ging het, dat, zoo een man zyne vrouw niet genoegzaam van Coffi verzorgde, zy een wettige reden daar door verkreeg, om van hem te fcheiden.

Lieden van Rang houden daar ook een uytdrukkelyk Coffi-fchenker, of Kahvehgi, dat is, de opziender der Coffi, genaamd, die gemeenelyk in een byzonder vertrek ontrent de Zaal, daar men de Lieden ontfangt, geplaatst is.

Men bood die daar vreemde lieden altyd eerst, en den Heer van den huize laatst aan, uytgenomen wanneer de Groote Vizier aan eenige Gezanten Coffi doet geven, in hoedanigen voorval hy die met hen te gelyk neemt. Ook is 't een bewys, dat hy op de genen, die hy geen Coffi aanbieden doet, niet wel te vreden is, gelyk dit gemeenelyk een voortteeken van een aanstaande vredebreuk is.

Men bood de Coffi een iegelyk aan op governiste of zilvre bakjens van 10 a 20 Poreclyne kopjens, die de Ryke lieden half met zilver lieten beslaan.

De huncne waren wel wat grooter als de onze; dog zy deden die noit zoo vol, zoo om die niet te storten, als om zich niet te branden.

Zy drinken die zonder Suiker zeer heet, en vry sterk van Coffi, dog aan 't Hof doen zy ook wel wat uyttrekzel van Amber in ieder kopje; zommige laten 'er ook wel 1 a 2 stukken van gebroken na-

gelen of wat Cardamom, of wat Indiaanzen Anys in mengen dat 'er geen onaangename geur in geeft.

De zeer bekende Reiziger de Heer Thevenot is de eerste geweest, die de Coffi tot gebruyk, en om die te drinken, in Parys bragt, wanneer hy 1657. van zyn eersten togt t'huis quam, en eenigen van zyne goede vrienden daar mede onthaalde.

Naderhand bragten de Armeniers 'er de zelve; gelyk wy hier na zullen zien.

Den netten tyd, wanneer de Coffi uyt Constantinopel, of uyt Ægypten, in Europa quam, te bepalen, is niet wel mogelijk. Doeh het waarfchynelykft is, dat de Venetiaanen, als 't naaft 'er aan gelegen, en eenige andre Italiaanen, aan die van Europa de eerste kennis 'er af gaven.

Men wil, dat Pietro della Valle de Coffi eerst in Italien dede kennen, gelyk hy in zyn 1. Deel op 't 90. blad zegt, dat hy die met zig in Italien bragt, en daar kennende dede, wanneer zy daar nog onbekend was, het geen ontrent 1615. geschied is; en zoo bragt de Heer Thevenot de zelve eerst in Vrankryk, zoo verre het gebruyk, maar niet zoo verre het gezicht aangaat, alzoo de Heer Gallants Vader 1644. de Coffi, en 't Coffi-gereedschap hier al als een van 't gevolg van den Heer de la Haye van Constantinopel mede gevoert had.

Ao. 1660. bragten de Koop-lieden van Marseille die ook daar, en zedert begonnen in te handelen, doende die met geheele Baalen uyt Ægypten komen.

Daar op quam 1671. te Marseille 't eerste Coffi-huis, ontrent de vergaderplaats der Koop-lieden, waar in ook ge-rookt en gespeeld wierd, welk huis ook voor de Koop-lieden, Zee-varenden, en voor de Oosterlingen zeer nut en dienstig bevonden wierd, om altyd malkanderen daar te konnen vinden, en over zaaken van den handel te spreken, dat dan ook aanleiding tot het oprichten van meer openbare Coffi-huizen gaf.

Eenigen tyd daar na stelden de Artsen en Genees-heeren van Marseille zig tegen de Coffi, als tegen een drank, die voor deze drooge en heete Lugt-streek schade-lyk was. Dit ging hier in 't eerst dierhalven by na even eens, gelyk te Mekka te Cairo, en te Constantinopel, alleen maar met dat onderscheid, dat her daar uyt inzicht van Gods-dienst, en hier om de gezondheid, afgekeurd wierd.

Hier op reezen 'er openbare gefchillen, redeneringen en Aeademise verhandelingen 1679. over de Coffi, keurende die quaad, en daar op uitkomende, dat ze zeer heet en droog is, en te sterk door hare fyn-geestigheid op de hersenen werkt,

't Coffi-gereedschap in die eerste tyden.

Wie al-lererit de Coffi in Parys te drinken gaf

Quam uyt Turkyen eerst in Italien daar na in Vrankryk over.

Dat by 't oprichten van Coffi-huizen toenam.

Niet tegenstaande de Genees-heeren van Marseille, die sterk keurden.

werkt, en al onze vogtigheden te sterk uitwazemt, terwyl de grove deelen onze zweet-gaartens toefluiten, en bezetten, dat de dierlyke geeften, die de fleep verwekken, tot de helft der herfenen konden opftygen, waar door de zenuw-zappen, tot de herftelling der Geeften vercifcht, geheel beginnen op te houden, de zenuwen verflappen, en waar op dan lamheid, en onvermogen van 't gebruik der leden komt te volgen.

Ook werden al de deelen door de fcherpheid en droogte des bloeds, dat reeds als geheel verbrand is, zoo t'eenemaal van vogten uitgeput, dat 't lichaam daar door niet anders als vermageren kan, al het welke meeft den galagtigen, den droef-geeftigen, en die genen, die een heete lever, zulke herfenen, en fyne geeften hebben, ontmoet, waar door hun bloed geheel en al verbranden moet.

Dit alles werkte te Marfeille niets meer uit, dan 't fchreeuwen der Prietfers te Mekka, te Cairo, en te Conftantinopel, zonder eenigzins het gebruik der Coffi daar of in de naburige fteden weg te nemen, en in tegendeel lei het den grond daar, en te Lyons, van een zwaren handel, alzooy een groote menigte van Coffi uit Egypten en van Smyrna ontbooden.

Voor 't jaar 1669. zag men te Parys by na geen Coffi, ja men had 'er byna niet van hooren fpreken, dan 1657. by den Heer Thevenot, en dat men 'er hier en daar in dezen of genen Reiziger iets af las.

Het waarfehynelykfte egter is, dat zy eerst recht te Parys quam, toen Soliman Aga door Mohammed den IV. als Gezant aan Koning Louis den XIV. gezonde wierd, die met de zynen veel Coffi medebragt, en die aan veelen fchonk, om te drinken.

Deze Heer quam te Parys in Juli 1669; dog kreeg den 5. December eerst gehoor, en vertrok in Mai 1670. In dezen tyd begou men de Coffi in Parys eerst recht te gebruiken, die daar na meer en meer doorbrak, waar op zy die ook hoe langer hoe meer van Marfeille ontbooden.

Ao. 1672. quam daar een Armenier Pafcal, die ze openbaar op de jaarmarkt van St. Germain verkogt, gelyk hy daar na een vaften winkel opzette, om die, a 2 ftuivers en 6 Deniers het kopje te fehenken; dog alzooy 'er maar alleen eenige vreemdelingen by hem quamen, kon hy 't niet lang gaande houden, en was wel haalt genoodzaakt op te kramen.

Drie a vier jaaren 'er na quam 'er een ander Armenier, Maliban genaamd, te Parys, die zyn Coffi in zekre ftraat daar verkogt, en 'er een pyp tabak by gaf; dog deze bleef 'er al mede niet heel lang, alzooy hy na Holland vertrekken moest.

Hy liet daar egter zeker jongeling, Gregoor in zyn plaats, dien hy van Ispahan medebragt had. Deze ftierf 'er in hoogen ouderdom, werdende vervangen door een Perfiaan, Makara genaamd, die deze neering eenigen tyd gedaan hebbende, weder na Perfien vertrok, en eenen Gantois, een Luikenaar, in zyn plaats liet.

Ook liep 'er in die eerste tyden een kleene kreupele Gandiot langs ftraat, met Coffi, die ze aan een ieder met zuiker 'er by ineen kroes, a 2 ftuivers ieder kop verkogt, zynde daar in door nog een makker geholpen.

Eindelyk quam 'er nog een, Steven van Aleppo genaamd, en dit waren wel de eerste Coffi-huizen, die men daar gehad heeft, waar by 'er daar na nog verfeheide andre uyt de Levant gekomen zyn, hoewel die in 't eerste zeer weinig aftrek hadden, door dien zeer weinig lieden van fatzoen daar in 't eerst doriten komen, te meer, alzooy men 'er ook rookte, en bier verkogt; maar na dat nu deze en gene Franschen ook zulke huizen begonnen op te zetten, en Thee, Chocolaat en andere dranken te fehenken, daar een bifeuytje met Confituuren by te voegen, en de menfchen in zeer fracje vertrekken te zetten, zoo begonnen 'er meer lieden, en zelf de fatzoenlykfte te komen.

Tegen de Coffi hebben in Vrankryk al mede eenige Artfen gefchreven, te weten, de Heer Duncan, Genees-heer te Montpellier, tegen de Coffi Choccolade en de Thee, 1705. te Rotterdam gedrukt; en de Heer Heequet, Arts tot Parys, in zyn werkje 't ontlag van de vaften genaamd, 1705. te Parys gedrukt, waar tegen de Heer Andry 1713. in zyn werkje, 't onderhoud, of de voedzeien der vatten, voor de Coffi fehreef, gelyk 'er ook 1710. zulk een latynze redenwiffeling te Valence in 't Dauphiné gedrukt wierd.

Gelyk nu het drinken van de Coffi uyt de Levant dus in Vrankryk overgebragt is, alzooy fchynt het ook ontrent den zelve tyd, tuffchen 1670. en 1680. eerst na Engeland, en in 't byzonder na Londen al mede overgegaan, en in trein gebragt te zyn, van waar dat eenige jaaren daar na ook na Holland, eerst te Amsterdam, te Rotterdam, in den Hage en te Dordrecht, en naderhand ook tot alle de andre fteden, ja zelf tot by de boeren (gelyk ook het Thee-drinken) doorgebroken is.

Men heeft in 't eerste hier te lande, gelyk ook in Arabien, Cairo, en in Conftantinopel, ook al mede eenigen gehad, die geweldig tegen het Coffi-drinken aandruiften, en onverzettelyk fttaande hielden, dat het gebruik van dien, om

diergelyke redenen, als door de voornoemde Franfche Heeren reeds geopperd zyn, voor de gezondheid zeer fchadelyk was.

Dog Helvetius en Bontekoe voor de zelve. Tegen dezen heeft de oude Hoogduitze Arts Helvetius in den Haag, een werkje, dat noit in 't licht gekomen, nog gedrukt is, ende beroemde Arts Bontekoe

een kleen boekje gefehreven, waar by zy zeer klaar de nuttigheden van dezen drank voor de gezondheid aangewezen, en daar by een vaften grond tot het verder doorbreken van de Coffi in deze Landen alomme zoodanig gelegd hebben, dat 'er nu nauwlyks een huis van cenig fatzoen is, daar niet alle morgen ordentelyk Coffi gedronken werd, om nu niet van de menigte der Coffy-huizen, in alle de fteden van Holland zedert opgerecht, te fpreken, tot welke niet alleen alle Kooplieden van die fteden en vreemdelingen, maar zelf ook de Regenten der zelve, gewoon zyn in een byzonder vertrek nu en dan te komen, alzo die huizen ook veel na by de beurs, ea dus zeer wel gelegen zyn, om malkanderen daar by een te vinden, en buiten eenigen omflag te kunnen fpreken.

Ja het is zoo verre hier doorgegaan, dat de Heeren en Juffers, malkanderen zeer deftig ter maalyd 's avonds onthaald hebbende, zig verbeelden hunnen pligt ontrent de vrienden niet wel waargenomen te hebben, by aldien zy aan de zelve, fehoon 't reeds middernacht geworden is, nog niet een kop Coffi aanbieden, dat dan al meest ook aangenomen, en gedronken werd.

Groote handel daar uyt genoten. Men gaat in de fteden door geen ftraaten, daar men niet een menigte van huizen ziet, daar Coffi en Thee verkogt

werd; zeer klare blyken, dat deze handel, tegen alle vorige gedagten aan, ongemeen groot geworden, gelyk 'er na dien tyd ook geen Arts by na meer gevorderd wierd, die niet volflagen voor het matig drinken van de Coffi geweest is.

Het eenige, dat tegen het drinken van Coffi en Thee met eenigen fehyn van reden zou kunnen zyn, is het groot na-deel, dat de Brouwers der Bieren daar by komen te leiden.

Ten anderen, dat veelen op de Coffi en Thee iterken drank drinken, om water (zoo het den naam heeft) af te zerten. Dit is een zeer quaad gebruik, dat daarom het goed en ordentelyk gebruik van de Coffi by gematigde lieden niet wegneemd, alzo men op die wyze ook de heilzaamfte Artsfnyen misbruiken kan, die men daarom egter op zyn tyd en na behooren kan gebruiken, hoedanig het ook met de Coffi gelegen is.

Maar het ergfte van allen is, dat veel geringe lieden, welker zaaken dit niet toelaaten, en ook de dienstboden, en andre mindre bedienden, met dat Coffi en Thee drinken zeer veel tyd, de eerste tot nadeel van hunne neeringe, de laatste tot nadeel van de Heeren en Juffrouwen, onnut verpille, behalven veel andre ongemakken, die daar uyt nu en dan voortgekomen zyn.

Daar ziet gy dan alles, dat wy ook van den Coffi-boom, Coffi-vrugt, en Coffi-drink, mitsgaders van 't gebruik van dien, als een aanhangzel van den voornaamften handel van Mocha, te zeggen hadden, waar mede wy dan ook alles, dat wy van dit Comptoir van onze Maatschappy dagten voort te brengen, befluiten, om tot de zaaken van Perfien over te gaan.

Wat te-
gen 't
Coffi-
drinken
met
fehyn va-
reden is
gebragt
werd.

Befluyt
en af-
fcheid
van de
zaaken
van
Mocha.

BESCHRYVINGE

VAN

PERSIEN,

Mitsgaders ons Comptoir aldaar.

VYFDE BOEK.

EERSTE HOOFD-STUK.

Persien, en ons Comptoir aldaar. Dat een der voornaamste van Indiën is. Waaron wy Persien niet beschryven. Plaatzten hier, daar wy Comptoiiren, of Logien hebben. Waaron wy met Gamron beginnen. Beschryving van deze stad. Hitte. Wat Natien hier Logien hebben. Kasteelen. Levens middelen. Drinkwater. Lucht-kokers, om de wind te wangen. Onverdragelyke hitte. Waringin-boom. De groote handel en winsten lokken veelen herwaards. Bewyzen wat 'er de Engelzen, Franschen en wy verhandelen. Waaren hier getrokken, of hier vallende, de winsten hier wel eer. Ethr, en Olie van Roozen. Lekker Amandelen, Persiaansche wyn. Ons Comptoir en bedienden hier. Hun inkomen. Statie en praecht van onzen Directeur. De Heer Hoogkamer's agting by den Koning, en Adel van Persien. Geen grooter winsten zyn oit, dan door de Heer Castelain, gedaan. Die groote Rykdom zoo voor de E. Maatschappy, als voor zich zelven, eerlyk vergaderd. Plegtlykheden by de komst van een Directeur hier. Wat de Hertog van Gamron aan hem, en hy, van wegen de E. Maatschappy, aan den zelven schenkt. Ons Comptoir tot Spahan. Lyst der Directeurs der Commissarissen, en van onze Gezanten aan de Koningen van Persien. Ons Comptoir van Spahan. Beschryving van die stad. Hare groote Poorten. Wyken. 's Konings Paleys, en des zelfs Poorten. Hare slegte Veshing. Voortreffelykheyd en groote der Meydaan. Twee fraeje Mesdijds. De Sjaarbag. De voorsteden. Der Persiaanen aard. Staat-voering. En maaltyden. Hoeren op de zelve te hebben, is een oud gebruik in Persien. Dat met verscheyde bewyzen gestaafd word.

Onder de Ryken van Indiën, daar de Nederlandze Maatschappy van oude tyden af hare Comptoiiren gehad heeft, mag voor al dat van Persien wel geteld werden, een Ryk, dat in de dagen van Nimrod, na Chams zoon, Chus, in die van Kedor Laomer, Abrahams tydgenoot, Elam, na Sems zoon, en na Perseus (Jupyns zoon by Danæ Koning Acrisius dochter) Persien; maar gelyk ook de hedensdaagze Persiaanen dit land Farfi of Farsistan, (dat, om Persien uyt te maken, in 't Persiaansch of Arabisch schrift maar twee stippels, zynde een (f. in de plaats van een p. verschild) hoewel zy 't zomtyds ook wel Iraac Azemi, dat is 't Persiaansch Iraac (om dat 'er nog een Iraac el Arab, of een Arabisch Iraac, is) noemen, alzo halen andre de reden van die benaming van

Persien van 't Arabisch woord Foe-roes, een Peerd, en Faras, een Ruiters, gelyk daar van weder Faras; een Persiaan komt, dat alles van 't Hebreusch woord פָּרָס Faras, een Ruyter, of een, die 't peerd met spooren steekt, aflamt. Een naam, welke dit land in de H. Schrift eerst in, en na Koning Cyrus tyd (bevo-rens altyd Elam genaamd zynde) droeg, om de schoone peerden, die hy 'er eerst inbragt, en die men 'er hedensdaags nog van ettelvke duyzend Ryxdaalders in vind.

De Grieken plagten dit land Panchaya, en, na Cepheus, Cadmus broeder, en Agenor'szoon, ook wel Cephe-ne te noemen, hoewel 't met den naam van Persien tot nog toe bekend is.

Het is een van de beroemste Konink-ryken van het Oosten, en daarom (schoon 'er al veel door andren; dog ook met

met veel mislagen, om d'onkunde der Persiaansche en Arabische Taalen van gezegt is weerdig dat wy 'er mede iets van zeggen, waar op men wat vaster staat, dan wel op 't schryven van andren zal kunnen maken; zoo om den Grooten handel, die onze Maatschappy daar nog dryft, als om dat zy al vroeg daar een Comptoir gehad heeft.

Waarom
wy Per-
sien niet
beschry-
ven.

Men moet hier van ons nu geen wyd-
luftige beschryving van dit Ryk, alzoo
dat tegen ons voorgaande beslek aanloopt,
verwagten: want schoon wy die moge-
lyk ruym zoo wel, als andren, zouden
kunnen geven, zullen wy dat egter,
gelyk dat ook ontrent 't Ryk van den
Grooten Mogol, by 't verhandelen van
de stoffe van Suratte, en Bengala, nage-
laten is, niet doen, en maar alleen van
eenige steden spreken, om dat wy hier

maar als Koop-lieden geduld werden,
geen eigendom aan die Landen, en al-
daar maar een Bestierder van den handel,
daar wy in de Landen, by ons veroverd;
gemeenelyk een Land-Voogd hebben.

Nogtans om te beter bevatting van de
gelegenheid der hedensdaagze Persiaanze
Provintien en Landen te krygen, heb-
ben wy gemeynd niet qualyk te doen, mer
de Oude en hedens-daagze naamen der
zelve hier by te voegen.

De Ouden hebben Medien, Hyrea-
nien, Margiana, een deel van Assyrien,
Parthia, Aria, Parapomifus, Chaldaea,
of een deel van Babilonien, Sufiana, Per-
sien, Caramania, Drangiana, Arachofia,
Gedrosia, en meer andre Landen,
gekend, die zedert die ryden, by ver-
scheide staats-omwentelingen geheel an-
dre naamen bekomen hebben, gelyk
ons in 't vervolg blyken zal.

Nieuwe naamen.

Sjirvan, en Dilemnon.
Gilan.
Iraac Azemi voor een gedeelte.
Tabarestan, Georgien.
Als ook een gedeelte van
Chorasfaen, Rhæmus.
Churdestan, en een deel van
Izaac Agemi.
Rhæmus ten deele, en }
Chorofan dito. }
Chorasfaen verder.
Iraac el Arab.
Chufistan.
Fars.
Kirman.
Sableitan.
Sigistan.
Makeron.
Candahar.
Sufter (in Chufistan)

Mozul.
Bagdaad.

Oude naamen.

Media Atropatia.
Media Satrapena.
Media Choromitrene.
Hireania.

Margiana.

Oud Assyrien ten deele.

Parthia.

Aria en Parapomifus.
Chaldaea.
Sufiana.
't Oud Persien.
Caramania.
't Woest Caramania.
Drangiana.
Gedrosia.
Arachofia.
't Aloude Sufan, of Su-
za aan den vloed Eu-
leus of Choaspes, nu
Tiritiri genaamd.
Ninive.
Babel, te weten het
nieuwe, gelegen aan den
Tigris.

En alle deze byzondere Provintien ma-
ken doorgaans een gedeelte van den Ti-
tel van den Koning van Persien uyt, die zig
ook wel de Keizer van Persien noemen
lat.

Om daar af egter iets, dat noodig is
en betrekking heeft tot de zaaken, die wy
verhandelen, te schryven, meinen wy dat
het niet ongevoegelyk zyn zal, die ste-
den in dit Ryk, waar in de Nederlandze
Maatschappy van den beginne af hare

Comptoiren, Logien, en huizen tot
haar verblyf gehad heeft, den Leezer zoo
kort en beknopt, als 't ons mogelyk is,
voor oogten te stelen.

Deze zyn Gamron, en Spahan, dog
in Sjiraas, en Laar hebben wy een
Huys, en in Bassora plagten wy ook een
Comptoir en Logie te hebben.

Wy zullen met Gamron een be-
gin maken, om dat wy hier ons Hoofd-
Comptoir hebben, en om dat den Di-
recteur

Waarom
wy met
Gamron
beginne.

refteur gewoon is hier zyn verblyf te nemen.

Wanneer men de reys na Batavia herwaards aanneemd, dat men in Augustus of September doet, heeft men ontrent 1160. a 1170. mylen, om 'er te komen, af te zeylen, en men is ontrent een maand onder weeg.

Het eerste land, dat men in 't gezicht krygt, is de wal van Arabien, langs welke men zeyld, tot dat men de Kaap of den hoek van Rafalgate, omgeloopen zynde, de Golf van Perſien inloopt, en van daar voor by de Arabiſche ſtad Mascate na Kaap de Moſandon overſteekt, alwaar men dan ontrent de ſtraat van Baſſora de Eilanden Ormus, Kismis, Lareek en Congo ontmoet, en korten tyd daar na op de Rheede van Gamron komt, zynde Ormus 50 mylen Z. O., Kismis Z. Z. W. 41, Lareek Z. Z. O. 5 mylen, en Congo nog wat verder van deze ſtad gelegen; daar men zomtyds nog wel wat langer over bezigt is.

Befchryving van deze ſtad. Zy werd van de Portugeezen van ons, en van andre volkeren, Gamron; maar van de Perſiaanen Bendar-Abâſſi, dat is Abaas-ſtad, genaamd, een naam, die zy gevoerd heeft, na dat Abaas de Groote, Koning van Perſien, de zelve, door hulp der Engelzen (gelyk wy in 't vervolg breeder aanhaalen) veroverd, en in aanzien gebragt had. Zy legt op de lengte van 78 graaden en 45 minuten, en op 27 graaden 20 minuten N. Breedte, en is meest van de overblyfzelen der ſtad Ormus gebouwd. Zy plagt voor dien tyd maar een viſchers-dorp te zyn.

Men giſt, dat de ſtad ruym een myl O. en W. langs ſtrand uitgeſtrekt legt, en zy vertoondd zig na de land-kant vlak onder een zwaren berg, van welke in den heeten tyd, tuſſchen Mey en September de winden, die van de Arabiſche wal daar tegen komen wacjen, met een ongelooſelyke en ſmoorende hitte in de ſtad nedervallen, op welken tyd men noodzaak is alle openingen, zoo men niet ſmooren wil, te ſluiten. Ook konnen de winden van de daar byleggende heuvelen 't ſtof zoo opjagen, dat men dikwils de ſchepen, die op de Rheede leggen, niet zien kan.

En 't is daarom, dat de vermogende zig op dien tyd meest Landewaard in begeben, alzo de hitte hier dan onverdragelyk is dat wel te begrypen is, als men zig maar eens verbeeld, dat 'er hier zomtyds in 2 a 3 jaar niet eens regend.

Zy is zeer naeuw van ſtraaten, en wel voornamelyk daar zy eenige waaren van belang verkoopen, om die voor de ſterke zon, zoo veel 't mogelyk is, te dekken.

V. DEEL.

Wat nu de huizen in de zelve aangaat, die zyn meest van Leem en ſteen, en zeer weinige met Kalk opgebouwd, en alle boven plat.

De Bazaars, of Markten, die men hier heeft, zyn van weinig belang.

De voornaamſte gebouwen der ſtad zyn onze Logie, en die van de Engelzen en Franſchen van welke twee eerste gemeenelyk een vlagge wacjt; alzo die der Franſchen maar een gemeen huys is.

Wat Natien hier Logien hebben.

Buiten deze Logien, onder welke de onze aan 't Ooſt einde der ſtad legt, en wel 't voornaamſte gebouw der zelve, alzo 't zeer groot, net, en nog maar 23 a 24 jaaren oud is, heeft men het Paleis van den Perſiaanſchen Hertog, Beſtieder der ſtad van wegen den Koning, hoewel dat in zig zelve van weinig belang, en voor zulk een Heer vry ſlecht is.

De verdre huizen zyn door de bank zeer gering, en ſchoon 'er al veele van die zoort zyn, is 'er egter voor een vreemdeling naeuwlyks gelegenheid, om ergens in te komen.

Daar zyn ook twee Kaſteelen; een dat ontmanteld, en een ander, dat redelyk wel van geſchut voorzien, dog in een ſlegten ſtaat is. Na de laud kant plagt 'er een muur om de ſtad te loopen; dog deze is nu zoo vervallen, dat ze geheel en al open legt.

Kaſteelen.

Schoon 't in de ſtad zeer Dor en bar is, en men daar by na loover uog gras, dan hier en daar in een tuyntje nog wel eenige moeskruiden, als radys, knoflook, en wat dies meer is, en ook wel een Enkelen boom, en voor al een Dadelboom ziet, die 'er zeer wel tieren, is 'er egter alles nog redelyk wel voor geld te krygen, vermits van 't Eiland Kismis zeer veel Perſiken, Abrikoozen, Orangie Appel, Druiven, Amandelen, en meer andre vrugten, daar, en daar ontrent valende, herwaards gebragt werden.

Levensmidde-

Men heeft 'er overvloed van viſch; hoewel men 'er ook redelyk wel vleesch bekomen kan.

Een groot ongemak is het, dat, zoo men recht goed drinkwater hebben wil, men het wel 3 mylen van de ſtadt moet laten halen, en ſchoon het een uur van de zelve ook wel te vinden is, valt dat egter in verre na zoo goed niet. Ook wil men, dat men alleen door dit ſlecht water hier van een zeker zoort van lange en zeer pynelyke wormen in de beenen geplaagd weid.

Drinkwater.

In tegendeel is het weer een groot gemak in den heeten tyd, dat alle de voornaam huizen van wind-buizen voorzien zyn, door middel van welke zy de minſte wind, die 'er is, in hunne vertrekken, weten

Cc

ten

Lucht-
kokers,
om de
wind te
vangen.

ten te vangen. De beste koele egter heeft men des avonds, en des nagts boven op de huizen, daar men gewoon is, zonder het minste ongemak van de lucht, te slapen; dat egter maar in den heeten tyd gefchied, want in het ander of 't winter Sayfoen, slaapt men in huis, om dat het dan 's nagts te koud vallen zoude.

Onver-
dragely-
ke hitte.

Men zegt dat 'er geen hitte in Indiën by, die hier valt, te vergelyken is. Veele laten zig by dag of tegen den avond wel van 't hoofd tot de voeten toe nat gieten, of gaan in water-putten zitten, en dan hebben zy nog werk, zoo zy 't harden, en de felle koortzen, die dan hier heerfehen en by na alles wegdeepeen, ontduyken konnen.

Zoo ras de hitte maar begint, begeven zig veelen na een plaats, Atsjien, of Affeen, genaamd, daar het vry koeler is, alzoo de grootfte hitte meest door de ftuiving en nederftorting der heete winden tegen 't gebergte, gelyk wy bevorens zeiden, veroorzaakt werd.

Waringin-
Boom.

Men heeft daar ook een grooten en zeer dikken wortel-of Waringin-Boom, diens wortels weder tot verfcheide ftammen gegroeid, en zoo wyd uitgebreid zyn, dat zy wel 2 a 300 treden in den omtrek beftaan. Onder de zelve is een klein Benjaans Tempeltje, waar in zeker Heilig (andre zeggen de planter van dezen boom) begraven legt. In 't zelve branden eenige Lampen, en by dat graf onthoud zig gemeenelyk een oud man, die meest van aalmoeffen leeft. Deze boom, een diergelyke, als 'er buiten Suratte ftaat, is geen minder Heiligdom, als wel eer by de Druides de Eiken-boomen waren, welke, gelyk ook de Eiken van Delphi, haren oorfpronk aan de oude Hebreëen, al van Deboras tyd af. Gen. 35. 8. of mogelyk al van Abrahams Eiken boffehen Gen. 13: 18, gelyk men de eerbied aan boomen en boffehen aan Abrahams geplant Bofeh Gen. 21: 33. al mede verfhuldigd is.

Op deze plaats, en nog een myl of twee Land-waard in, is het veel koeler, aangenaamer, en ook vry groener en frifcher voor 't gezigt, alzoo men daar fraje lommer van Dadel-boomen heeft. Die plaats, maar 3 Perfiaanze mylen of Farfings van Gamron werd Affeen of Atsjien genaamd, alwaar men die ftank van Gamrons ftand, nog die verftikkende hitte onder dien berg zoo niet heeft. Ook groejen hier verley kruiden, als 't zwart Lougenkruid, melk-kruid, nippe of Kattoenkruid, lever-kruid, Mofgaard-kruid, Centaurium van de minder zoort, winterkers, veld-Papaveres, Braamen, Ganzenvoet, Atach, Cichorey, Dilloe, Garft,

behalven dat de Valleyen ook vol allerlei Indiaanfche ftruik-gewaffen zyn; ook 't Kruid Lyfimachia met een witte bloem en met vyf bladen, en met een uitgebreiden roodagtigen kelk.

Wat nu den handel van Gamron betreft, fchoon de onverdragelyke hitte het zoo afzienelyk maakt, is die hier egter zoo aanzienlyk, dat veelen, om het groot gewin, dat hier op de waaren valt, die groote hitte tragente verduuren, op hope van in korte jaaren ryk te zullen zyn; dog de meefte fchieten 'er het leven by in, waar by de langftlevende na alle fchyn het beft vaart.

Dat het 'er egter; als men zich wat voorzigtig draagd, en zich niet te veel in deze en gene dingen te buiten gaat, nog al wel te harden is; toonen verfcheide voorbeelden van Heeren, die 'er redelyk lang gelegen hebben; en nog in 't leven zyn, onder welke de Heeren Casteleyn (nu onlangs nog algemeyn Bettierder van Indiën) en de Heer Oets (nu onlangs als Buiten-gemeen Raad van Indiën overleden) wel van de voornaamfte mogen gerekend werden, alzoo die eerste Heer 'er 24 a 25 jaaren (zoo ik meine) en de ander weinig minder tyd, gelegen heeft, behalven dat de laafte 'er 1722. nog lag. De meefte menfchen raken 'er door eigen onvoorzigtigheid, van te veel fruyt te eeten, en te veel of te fchielyk water te drinken, aan hun eynde.

Zeer groote vaart is op deze ftad, zoo van ons, als van de Engelzen, Franfchen, Armeniers, Hindoeflanders, en Arabiers, die met hunne fehepen een groote menigte van allerlei waaren aanbrengen, behalven dat 'er ook veel met de Caffila's, of Carravaanen, van Conftantinopel, Aleppo, Damaseus, en Smyrna, over Bagdaad na Ispahan komen; welke waaren dan van daar zoo al verder in October of November herwaards aan gebragt werden.

Het meefte, dat 'er de Engelzen brengen, beftaat in Engelze Lakenen, Tin, ftaal, &c: De Franfchen zyn 'er meer voor den naam, als inetter daad, alzoo zy daar al zoo weinig, als op andre Comp-toiren van Indiën, verrichten. Zy hebben te Sjiraas een wyn-pers, zonder welke zy voor zich zelveen, en ook voor andre volkeren, met een voorrecht, 't anders hier onmogelyk zouden konnen gaande houden.

Wat onzen handel aangaat, die overtreft die van alle andre Natien hier zeer verre, en geeft zeer groote winften aan onze Maatfchappy zoo op de goederen, die zy hier brengt wel voornamentlyk, als op de waaren, die zy hier van daar

De waaren die wy herwaards brengen, zyn deze:

Waaren hier getrokken, of hier vallende.

- Benzoin.
- Speauter.
- Cardam om
- Caweh.
- Olifants-Tanden.
- Damalten.
- Pelangs.
- Nagelen.
- Peper.
- Tin.
- Lakenen.
- Bengaalze kleeden.
- Radix Tsjina.
- Suyker.

Onze Maatschappy zend 'er jaarlyks (behalven dat 'er de byzondere kooplieden brengen) 12000 pakken Suyker af, ieder tegen 150 pond gerekend, die te zamen 1800000 ponden uytmaaken, en die na Spahan gevoerd werden.

Men voerd hier van daan:

- Roozewater.
- Perfiaanze wyn.
- Piftasjes.
- Amandelen.
- Wolle Tapyten, gemeene voor Malabar, en Ceylon.
- Dito met goud doorwerkte. En zommige van dien ieder elleboog vierkant 80 Tomans kostende.
- Perfiaanze paarden.
- Kirmanze wol.
- Fluweele stoffen, } die best in Gilan
- Zyde dito. } vallen.
- Baalen met Zyde.
- Zilvre Perfiaanze Abâsjes voor Malabar.
- Alfa Foetida, of duivels-drek.

Van welke zyde de Koning, volgens zeker verdrag, jaarlyks gehouden is 100 Carga's, ieder van 408 pond, en aldus te zamen 40800 ponden, aan onze Maatschappy, hoewel 'er zeer weinig winst op valt, te leveren.

Men wil, dat de E. Maatschappy hier in oude tyden wel 4 a 5 Tonnen gouds aan zuivre winsten, op 't gene zy 'er bragt, plagt te hebben, en ik hebbe redenen om te gelooven, dat zy nu niet minder zyn, alzoo die genen, die 'er na toe vaaren, zeer veel geld winnen, zonder dat dit de voordeelen der E. Maatschappy benadeeld. Een klaar bewys, dat 'er nog altyd te weynig van die waaren, die 'er getrokken zyn, gebragt werd.

Byzondere lieden brengen 'er Ethr, en ook olie, van Roozen van daan. Het eerste is als de wezentlyke en dikste olie

uyt de zelve; en men moet voor een ampulletje van een halven pink lank, zes 1/2 yxdaalders in Perfien, en thien dito op Batavia, geven.

De Amandelen, die zy 'er van daan brengen, zyn klein en rond; dog zeer dun van schaal, zoo dat men die zonder moeite in stukken duikt, en zoo lekker van smaak, dat men 'er zig niet af verzaadigen kan. Immers onze allerbeste Amandelen zyn daar niet by te vergelyken.

Men heeft 'er ook tweederley wyn, witte en roode. Men krygt op Batavia gemeenlyk de bleek-roode, die door de bank vry scerp, wreed, en maar gemeen van smaak; dog sterk is; maar ik heb nog een soort gedronken, die hoog rood, veel lyviger, swaarder, Geeltryker, en by na als de Florentynse wyn was. Ik wil wel bekennen, dat ik noit beter wyn, als deze laatste, geproeft heb; en van die soort werd gemeenelyk voor de Heeren der hooge Regeering van Indiën gezonden. Ook is de witte wyn hier zeer goed; maar werd zelden overgezonden. De beste Perfiaanze wyn heeft men in Sjiraas.

Wy hebben hier ons Hoofd-Comptoir, tot het welke als bedienden der Maatschappy behooren de Directeur, of Bestierder van den handel van Perfien, de Tweede persoon, zynde een opperkoopman, de Fiscaal, zynde een koopman, een pakhuys-Meester, die onderkoopman is, nevens nog eenige andre onderkooplieden, ofte Assistenten, en eenige Soldaaten, als oppassers van den Heer Directeur, mitsgaders zoo veele Inlandze bedienden, als hy, met zynen Raad voor den omflag der E. Maatschappy daar noodig oordeeld.

Deze hebben hun verblyf in de Logie, die 1698. onder de Heer Hoog-kamer begonnen, en onder den Heer Wichelman meest voleind, vry groots en ruym opgetrokken, en van veel destige vertrekken voorzien is.

De Maand-zoldyden van alle deze Bedienden, en de verdr buiten-voordeelen, zyn even eens, als die van den Land-Voogd, Tweeden persoon, en verdr Bedienden van de Kust van Choromandel, of als die van de Directeurs van Bengale, en Suratte, en hunne Bedienden; dog de verbot gene voordeelen by hunnen byzonderen of verboden handel, geven hen eerst de rechte winsten, om welke zy die groote hitte daar verduuren, en die zyn ongemeen groot.

Ook moet de Directeur of Bestierder van den handel hier, even als die van Bengale, en Suratte, een grooten staat, om niet minder, als de Hertog alhier te zyn, vertoonen, om dat de

Lekkere Amandelen.

Perfiaanze wyn.

Ons Comptoir, en Bedienden hier.

Hun inkomsten.

Statie. en pragt van onzen Directeur.

flaanen, en Mogolders hunne agting voor iemand na mate van zyne pragt en uytwendigen flaat, gewoon zyn te richten.

Vermits nu de flagelzen, en andre Europeifche volkeren, hen daar in navolgen, moeten onze Directeurs, om hun fatzoen te houden, dit al mede zoo doen.

Gemeenelyk is de toom, kin-keten, en 't verdere tuig of de toerufing van zyn peerd, mitsgaders de Kaljan (of de fles, waar door zy gewoon zyn op zyn Perflaans tabak te rooken) die hem nagedragen werd, van zuiver goud.

Behalven zyn Lyfwacht, gaan 'er, wanneer hy met dezen of genen een uytspanning gaat nemen, of wel iemand bezoeken, gemeenelyk eenige Tolken, en ook 10 a 12 Loopers (die men in Perfien veel heeft) voor uyt, behalven dat hy daar gemeenelyk van de fatzoenlykfte bedienden verzdeld werd, zoo dat hy met geen minder floet, als van 25, 30, a 40 perzoonen omringd is, en zoo zy tegen den avond t'huis komen, werd 'er al vroeg met zeer groote en dikke Fakkels, 't zy van zuiver wafeh, of ook wel van eenige met olie beftrekenen lappen, die zy in een yzer vat gewoon zyn te dragen, voor uyt gelicht, die een groot licht van zich geven, en dienen ten bewyze, dat 'er een man van groot aanzien aankomt.

De Heer Hoogkammers agting by de Koning, en Adel van Perfien. Onder alle de Directeurs, is 'er geen geweest, die zich door zyne goede gebeerden, flaatvoering, en grondige kennis van de gewoonten en plegtlykheden van het Perflaansch Hof, by den Koning, en de Hovelingen, zoo geacht heeft weten te maken, als de Heer Jacob Hoogkamer, die (gelyk wy hier na breeder toonen) als Gezant van wegen de E. Maatschappy aan Sjah Hoffslein 1701. gezonden is.

Groote winften door de Heer Casteleyn, ge. Even zoo is 'er geen van de Directeurs der E. Maatschappy alhier geweest, die in zeer weynig jaaren meer geld voor de E. Maatschappy, en voor zig zelven (zoo men zegt) gewonnen heeft, dan de Heer Frans Casteleyn.

Groote Rykdom. Wanneer die Heer, op Batavia gekomen, het huys op de groote Rievier, dat hy van zyn Edelheid, de Heer Johan van Hoorn, gekogt had, voor fchepenen zou laten overdragen, zeyde zyn Edelheyd (zoo my door een Heer, die dat uyt de mond van dien Heer heeft, gezegt is) tegen een van die fchepenen: Myn Heer Schepmoes, de Liederen zeggen, dat ik veel geld heb; maargy gaat na een Heer, die wel een legger (een vat van ruym 400 kannen a 10 mutsjens ieder) met goude ducaaten heeft.

Ook heb ik van Heeren, die dit wel

meynen te weten, verflaan, dat die Heer, toen wy met de Mooren in Suratte 1704. tot 1706. over hoop lagen, in die 3 jaaren wel 30 Tonnen gouds voor de E. Maatschappy, en niet minder voor zich zelven, zuiver, en zonder zyne Heeren en Meesters eenigzins te benadeelen, overgewonnen heeft, waar over men beft zou kunnen oordeelen, als men witt, met hoedanigen overleg dit gefchied zy, dat wy, om veel reden, zullen laten be-ruffen; zynde het genoeg, dat zich de E. Maatschappy, over den zonderlingen yver en 't gelukkig beleyd van dien Heer in alle manieren te danken heeft.

Wanneer nu hier een Directeur van onze Maatschappy eerst aangekomen, en in zyn Ampt getreden is, werd hy niet alleen van alle de vreemde Bedienden aanzien, en door den Engelzen Directeur, maar op een zeer hoffelyke wyze ook van den Hartog, verwelkomt, en veel heyl by de intiede van zyn Ampt toegewenft, dat niet zonder een deftig onthaal na 's Lands wyze gefchied, waar tegen onze nieuwe Directeur dan ook verplicht is de tegen-bezoeken te doen.

Op dien tyd nu fchenkt de Hertog aan zyn Ed: ook een fchoon perflaans piart, met zyn goud tuyg, dat onze Directeur dan ook niet onder zich laat, maar met een heerlyk gefchenk beantwoord.

Ook werd dan aan dezen Hertog een gefchenk van wegen de E. Maatschappy gedaan, her geen in de navolgende goederen beftaat.

200 pond kruyd-nagelen.	koftende gl:
	85---12-8.
300 Dito Rompen.	35---7-0.
150 Dito Caneel.	46---4-8.
1000 Dito peper.	126---9-8.
3000 Dito Batavifche Poeder-zuyker.	293---3-8.
250 Dito Candy.	46---7-8.
3 Dito Foelie.	1---17-8.
15 Ps. Porcelyne Schotels in de plaats van 5 oncen oliteyten.	17---11-8.
9 ellen rood Laken.	63-10-0.
3 Dito groen dito.	18-19-0.
	82---9-0.

Bedragende te zamen 735---2-8.

Vermits wy tot hier toe 't vornaamfte, dat 'er van Gamron te zeggen valt opgefcheld hebben, zullen wy de Befchryving van dit Comptoir met een Lyft van alle de Heeren Directeurs, en opper-befterders van den handel der E. Maatschappy in dit Ryk, mitsgaders van de Heeren Commiffariffen over Perfien, en de Gezanten,

zanten, die (voor zoo verre ons bekend is) hier na toe gezonden, en aan de Koningen van Perſien van't begin af tot nu toe afgevaardigd zyn, beſluiten. Wy hadden 'er wel gerne de Tweede

perzoons, en verdre bedienden, bygevoegd; dog wy hebben hunne naamen, en de nette tyd van hunnen dienſt aldaar, wat moicte daar toe ook aangewend hebben, niet kunnen magtig werden.

L Y S T

D E R

HEEREN DIRECTEURS, of der
BESTIERDERS van den Handel

V A N

P E R S I E N.

Lyft der Directeurs van Perſien. **P**eter van den Broek, van Antwerpen, Beſtierder van A°. 1620. tot A°. 1629. Dog Huybert Visnicht nam Perſien, uyt zyn Ed: naamwaar, al van 1626; die ik zie dat 1629. nog leefde.

Johan van Hazel, of van Haſſelt, was 'er 1632. nog.	1629. 1632.
Henrik Hagenaar, opper-Koopman.	1632. 1633.
Nicolaas Overſchie opper-Koopman, 10 Maart.	1633. 1638.
Adam Wetter-wolt, Directeur.	1638. 1639.
Adriaan van Ooſtende als opper-Koopman.	1639. 1640.
Wollebrand Geleynſſoon, Directeur.	1640. 1643.
Karel Conſtant.	1643. 1645.
Wollebrand Geleynſſoon, de Jonge	1645. 1647.
Nicolaas Verburgh.	1647. 1649.
Jacob Willemſſoon.	1649. 1660.
N. . . . Sandvliet.	1660. 1663.
Henrik van Wyk.	1663. 1665.
Huybert de Laeſſe.	1666. 1667.
Ysbrand Godsken.	1667. 1670.
Lucas van der Duſſen.	1670. 1672.
François de Haze.	1672. 1675. a 1676.
Frederik Lambertſſoon Bent.	1676. 1680. a 1681.
Reynier Caſembrood.	1681. 1683.
Juſtus van den Heuvel.	1683. 1688. a 1689. overleden.
Joannes Keyts.	1689. 1690. overl.
Adriaan Verdonk.	1690.
Alexander Berganje.	1697. overl.
Jacob Hoog-kamer.	1698. 1701.
Magnus Wicchelmann.	1701. 1705. overl.
Frans Caſteleyn.	1705. 1708.
Willem Bakker.	1708. 1712.
Pieter Macaré.	1712. 1713.
Henrik Grouſius.	1713. 1714.
Willem Bakker.	1714. 1715.
Johan Joſua Ketelaar.	1715. 1718. overl.
Jan Oets.	1718. 1722.
zynde 1720. buiten gemcen Raad geworden.	
Joannes de Croeze.	1722. 1724. overl.
Pieter 't Lam.	1724.

COMMISSARISSSEN van PERSIEN.

DeCom-
missaris-
sen van
Persien.

Rykhof van Goens, de Oude.	A ^o . 1654.
Willem Volger.	1671.
Dog hy heeft alleen in Bengale geweest, zonder Malacca. Suratte, of Persien te kunnen afdoen.	
De Ed: Heer Reynier Cafembrood, buyten-Gemeen Raad van Indiën.	1683. 1685. en hier overled.
De Ed: Heer Johan van Leenen.	1689. 1692.
Johan Josua Ketelaar.	1716.

OnzeGe-
zanten
aan de
Konin-
gen van
Persien.

GESANTEN der E. MAATSCHAPPY aan de KONINGEN van PERSIEN.

Nadat Sjah Abas de 1. 1624. een Gezant aan haar Hoog Mog. gezonden had, die 1626. weer in Suratte, en 1627. weer in Persien quam, is aan dien Vorst afgevaardigt.	
Jan Smit.	1627.
Johan Cunax gemeen Raad vaan Indiën.	1651. 1652. Aan Sjah A- baas de 11.
Johan van Leenen, Buiten gemeen Raad van Indiën.	1689. Aan Sjah Sefi de 11, of anders Sjah Soeley- man genaamd.
Jacob Hoog-kamer.	1701. Aan Sjah Hoffein.
Johan Jotua Ketelaar.	1715. aan dito Koning.

Ons
Comptoir
tot
Spahan.

Behalven tot Gamron hebben wy hier ook een Comptoir tot Spahan.

Dit is de Hoofd-stad des Ryks, daar de Koning gewoon is zyn Hof te houden. Zy plagt wel eer maar een slegt vlek, of gemeen dorp, te zyn, en de Koningen waren gewoon, zich in de alleroudste tyden eerst tot Arbela of Ardebil, daar na te Tauris, dog, na dat de Turken dat ingenomen hadden, te Casbin ten tyde van Sjah Thamas te houden, maar Sjah Abas heeft goedgevonden het zelve, van daar 1585. na Spahan te vervoeren, om zoo veel verder van, en zoo veel zekerder tegens den Turk te zyn, bevolkende de zelve met veel Armeniers, Georgiers, en andre volkeren, gelyk hy ook zeer veel tot cieraad aan deze stad toegebragt heeft.

Beschry-
ving van
die stad.

Zy werd gemeenelyk Spahan, dog van veelen ook wel Ispahan, en Hispahan, Isfahan, dog allerbest met dien eersten naam genaamd. Dit is een stad, daar men allerley Natien heeft, en daar Latyn, Fransch, Hoogduyts, Hollands, Engelich, Italiaans, Spaans, Portugees, Persiaansch, Turks, Arabisch, Hindostans, Syrisch, en Maleyts (de taal der Gelcerden van den vloed Indus af tot China en Japan toe) gesproken werd.

Het is, in opzigt van zyne frissche en zuivere drooge lucht, de gezondste stad (gelyk Suratte de Neringrykste) van ganseh Indiën.

Zy legt op 86 graaden, en 40 minuten lengte, en op 32 graaden en 36 minuten, N. Breedte, in 't Land-schap Iraac Azemi, of 't Persiaans Iraac, en komt met het land der Parthen, zoo als het by de ouden bekend was, over een.

Zy vertoond zig in een zeer groote vlakte, of Valley die O. en W. wel 25 mylen lang is, van zeker onkundig sehryver tegen de waarheid aan een stoffige en stinkende Stad genaamd, rondom welke men na 't Zuiden en Z. W. Demawend, en pas 1 1/2 myl 'er af de berg Koefosa ziet, waar op een zeer fracy gebouw legt, Tadjoel Soeleyman, dat is Salomons Throon, genaamd, om dat Sjah Sefi de 11., (Sjah Hoeffeins vader) die zig naderhand Soeleyman vernoemen liet, om dat hy zich by dien naam meer voorspoed en geluk verbeelde te zullen hebben, het zelve gebouwd heeft.

Zy plagt in oude tyden maar smalle aarde wallen, te hebben; dog is nu ten deelen van een steene muur voorzien, die 'er zoo dicht aangehecht is, dat men die nauwelyks van de stad zelf onderscheiden kan. Ook loopt 'er een stuk weegs henen van de Tochtsji-poort tot de Katoenpoort een gracht om. Zy heeft egter, alzo zy van marmere bergen omringd is, geen wallen eigentlyk van nooden, als zynde daar van genoeg omwald.

Zy is ontrent twee en een halve myl in den omtrek, (dat veel verschild van grootte. Hare de

de beschryving van andre die aan die stad, en Sjulfa 2 dagen in den omtrek toefchryven) en heeft 10 aarde poorten, die noit gesloten, nog van eenige wagt voorzien werden; zoo dat men 'er in en uyt gaan kan, als men wil, niet tegenstaande zy slegte houten deuren met yzer beslagen hebben.

De naamen der zelve zyn deze:

- Poorten. Hassan-Abad.
Derwassi-Karoen.
Seydachmoedjoen.
Sjochbaroe.
Tochtsji.
Daridest.
Derwassi-Noe.
Derwassi-Lamboen:
Derwassi-Daulet.
Derwassi-Hhadji.

Wyken. De gansche stad is in 22 wyken binnē, en nog 4 wyken buiten verdeeld. Toen zy nog maar een dorp was, plagt zy zeer wyde straten te hebben; dog nu zyn zy meest zeer naeuw geworden door 't groot getal huizen, die 'er zedert in gebouwd zyn.

Men heeft in de zelve veel aanzienelyke gebouwen. Onder deze munt het Koninklyk Palcis, en daar in 's Konings gehoor-zaal, uyt. Het beslaat wel $\frac{1}{4}$ van een myl in zynen omtrek. en heeft zes poorten, welker naamen deze zyn:

- Ali-Capi; die ook een vry-plaats is, staande tegen over de Meydaan.
Hharām-Capessi.
Moerbach-Capessi.
Gandach-Capessi.
Gahajat-Ganna Capessi.
Dester- Ganna-Capessi.

Zy vertoond van buiten zeer veel Torens, onder welke 'er een is by 's Konings paarden-stal, die door Sjah Thamas van enkel herten-Hoofden, op eene dag, wel ten getale van 30000. door hem in zekere jagt gedood, opgericht is.

Zy heeft ook aan de Zuyd zyde een Kasteel van een half uur in den omtrek, loopende Oost op na de stad, en Zuyd op na de stads wal, zynde van een hooge aarde muyr, en wel 30 a 40 slegte Torens voorzien, waar uyt zich eenige stukken geschut vertoonen; dog van weinig gebruik; alzoo dit gansch gestel zeer krank is. Van binnen zyn 'er egter veel wooningen, hoewel men aan geen vreemdelingen die laat zien, dat grond geeft, om te denken, dat het van binnen nog veel slegter is; dan 't zich van buiten vertoond.

In de stad zyn zeer veel thuienen, waar in men ook zelf in de maand Februari, en in de winter type Meloenen, en type druiven heeft. Ook zyn de meeste huizen van aanzien van onder tot boven toe veeltyds steek verguld. Ook munten hune Markten, en niets meer uyt, dan de Meydaan en Tsjaarbāg.

De Meydaan beslaat in haare lengte van 't O. na 't W. 1710, en in de breedte van 't N. tot het Zuiden 210 schreden. Het is een heerlyk pleyn, waar in men wel eer gewoon was, vooral op den dag van hun Neuruz, of 't nieuw jaar, te peerd te rennen, en na een gouden kop; op een zeer hoogen paal, die in 't midden der zelve staat, met pylen boog, in vollen ren na de oude wyze der Perthen zig omkerende, te schieten. Dat door de Hovelingen verricht, gelyk die kop den genen, die hem 'er afschiet; eigen, en die buiten dien door den Koning nog in 't byzonder beloond wierd.

Rondom deze Meydaan loopen in 't O. en in 't W. veel hoogē gebouwen, en gewelven; waar in Goudmeden, Juweliers, en een menigte andere Ambagtslieden, zig onthouden, behalven dat een groot gedeelte daar van met Tenten, die zig vol winkels vertoonen, bezet is.

Rondom deze gebouwen zyn ook eenige Olm, en Calappus-boomen geplaatst, die een aangename schaduw tegen de zonne geven.

Dewyl hier nu allerley goederen verkogt werden, siet men hier ook den ganschen dag een groot gewemel en gewoel van menschen, van welke zommigen komen, om wat te kopen, andren, om na defen en genen Quakfalver te luisteren; dog ook seer veelen om na 't paleys te gaan.

Schoon 't hier in de drooge Moesson mede al vry heet is (in welken tyd men hier in eene maand meer Meloenen, konkommers, en allerley vrugten, die wy elders noemen, dan in een half jaar in Italien; of elders in Europa gebruykt) heeft men het 'er egter in December, wanneer alles vol ys en sneeuw legt, al vry koud; beginnende in October en November met regen.

Niet verre van den Meydaan vertoonen twee Heerlyke Mefdjids of Moorste Tempels.

De eerste, ter eere van sekere Sjeich Mehed, of een Heylig, in 't rond gebouwd, is van een voortreffelyke Coepel, welkers buiten-grond groen en blaauw, en verder met goud zeer heerlyk ingelegt is, voorzien. Men ziet ook boven op de selve drie goude knoppen, die by 't schynen der Son een groote glans van sich

Voor-
treffelyk-
heyd, en
grootte
der Mey-
daan.

ge-

's Kon-
nings Pa-
leys, en

Des zelf
poorten.

Hare
flechte
Velling.

geven, en aan desen Tempel een groote heerlykheid toebrengen. Men gaat 'er van de kant der Meydaan langs een fraje trap in; maar zy is niet boven 40 schreden wyd. Het is ook een Koninklyk werk door Sjah Abas den I. begonnen, en door Sjah Sefi voltooid. Het is alles van marmor dat men 'eraan ziet.

Veel grooter en heerlyker is de Sjah Meidjid, of des konings Tempel, die na de West-Syde der Meydaan gelegen is. Hy is mede foo van Coepel, Verw, en ingelegt werk, als de vorige, maar ongelyk heerlyker. Hy heeft ook twee groote portaal en twee aan weersyden boven uytstekende Suylen, behalven twee andren aan de Coepel. Hy is ook rond, ontrent 84 a 85 schreden wyd, en een van de voortreffelykfte gebouwen deser Stad, ook is 'er een fraje fonteyn by de selve.

Tegen over de Meydaan is 's Konings Trommel-huys, daar men gewoonlyk zyn Musikanten en Speel-lieden van allerley slag heeft, die sig 't zy by 't uytgaan van den Vorst, en doorgaans tegen den avond, laten hooren.

Ook verdiend de Sjaabag niet alleen, dat men 'er af spreekt; maar vertoond ook de grootsheyd der Spahanse gebouwen, alsoo men daar Paleys aan Paleys ziet langs de heerlykfte weg, die men sig verbeelden kan.

Sy is ontrent, 1751 schreden lang, ontrent 68 schreden breed, in 't midden met 135 Sennaar boomen aan de eene, en met 132 aan de andre kant, dog op een weg, die 1½ voet hooger, dan de bestraate weg ter syden, is, beplant, en daar 5 schreden tusschen die schoone hooge en Lommerryke Boomen, die 10 schreden van een staan, breed.

Als men nu dese ten eynde is, komt men over de beroemde Brug, die over de Rivier Sendero geslagen, Allah-Verdi-Chan (na des selis maker) genaamd, 540 schreden lang, 17 breed, en van groote steenen zeer Heerlyk, met 33 Bogen gemaakt is, aan wederzyden van de weg met 93 Niches, of uyt hollingen, voorhen zynde. De brug is ongemeen fraey, en de verdre weg, met veel heerlyke gebouwen, daar toe behoorende. Dit en de voornoemde andre heerlyke gebouwen, siet men in 't werk van de Heer Cornelis de Bruyn zeer fraey na 't leven afgebeeld.

Daar na komt men by de Heerlyke Thuyn des Konings, Halaar Sjeriep genaamd, die in zyne lengte van 't N. na 't S. 2280, en in de breedte 1645 schreden vervat.

De voorsteden Sjoelfa (Jaar sich een groot getal ryke Armeniers onthouden, en

waar na toe van Spahan een heerlyke weg aan weerzyden met Sycombooren beplant, en een groot half uur lang, is) Tabrits-Abad, Hassan-Abad, en Gebber-Abad, geven al mede een groot cie-raad aan Spahan. In deze Heerlyke Stad siet men een stroom van allerley menschen, zoo ingezetenen, als vrcemdelingen: went behalven de Persiaanen heeft men 'er een groote menigte van Armeniers, Georgianen, allerley veridre Indiaanen, en niet alleen zeer veel Jooden; maar ook veel Portugeezen, Engelen, Nederlanders, Turken, Tarttaaren, Mofcoviten, Hoogduytschen, en meer andre volkeren, die men wil, dat wel 500000 zielen zouden uytmaken.

Ook zyn hier verscheide gebouwen door deze en gene Portugesche Vaders, door eenige Fransehe Geestelyken, ook van de Carmeliten, Jesuiten, en Dominikaanen opgericht, die hier ider hun byzondere wooning en Convent hebben. Ook zyn 'er in de Stad twee heerlyke Carrawaan Zara's, eene van Sjah Hoeseins Moeder, en eene van Sjah Soeleyman.

Alles op te noemen, wat in die schoone Stad te sien is, vreyfcht een veel wyder bestek, dan 't onse, behalven dat dit reeds van andren gezegt, en ons voornemen eigentlyk maar is, zaaken aan den dag te brengen, die van andren zoo nog niet gemeld, nog vertoond zyn.

Daar zyn 'er die zeggen, dat zy om de kleene beeken, en om 't gebrek van water, door geen Leger te genaken is; dog Miriweys heeft het tegendeel getoond.

De Persiaanen behoeve ik in hun gewaad, nog aart niet te beschryven, alsoo men de zelve tot Amsterdam overvloedig heeft, en men ze daar dagelyks zien kan. Zy gedragen zig daar egter anders, dan in hun eigen land, waar in zy vry moediger, en horzeliger van aard zyn, wilstende niet het minste van een vrcemdeling verdragen.

De Hovelingen zyn in hunne staatvoering zeer groots en pragtig, hoewel zy hun byzonder belang in allen deelen weten te behertigen.

De Tulband der Persiaanen werd geoordeeld de rechte Tiara, of Cydaris der ouden, te zyn, dat eer gezegt, dan be-wezen werd. Tusschen die van de Koning en van een gemeene Persiaan is geen ander onderscheid (buyten de Juweelen en Reygersvederen) dan dat de Vorst het agterste van zyn Tulband voor zet. Ook verciere de Persiaanen deze Tulbanden op hunne Feesten ongemeen met allerley Juweelen. Als zy zullen groeten nemen zy die noit af; maar zy buygen hunne hoofden zeer zedig; zeggende: Salam Alekom, dat

De Ing-fetenen van de Stad.

Der Persiaanen aard.

Staatvoering.

De voorsteden.

dat is: vrede zy met u, en zoo gy hen zoo groot, zeggen zy weer Ale kom Salam, dat is: en over u zy ook vrede, leggende hun handen kruis-ling over hun borst.

Hunne schoenen zyn van leder van allerlei verwen, voor scherp op en met de punten na boven loopende, en met nagels beslagen, om zig tot een deftige langzame tred te gewennen, of, zoo andre willen, om ten teeken van eere, even eens by na als de Atheniensen hunne krekels en de Romeinen halve maankens aan hun schoenen droegen, een fray cieraad daar te hebben, of wel om de halve maan van Mohammed te verbeelden, en in hun geheugen te houden.

Hunne ringen zyn zomtyds met agathen, of spreuken uyt den Coraan, of met hunne naamen bezet.

Voor goude ringen hebben de Persiaanen weinig agung, en keuren die van zilver beter, om dat Mohhammed zilvere gedragen, en die, als vol verborgene kragten zynde, ook aan Oetsman ten Legaat gemaakt heeft.

Yzere ringen zyn daar ook; dog alleen by Slaven en geringe lieden in gebruik; gelyk de meeste Oosterlingen de nagelen hunner vingeren met Lacca of Alcanna rood verwen, alzoo doen de Persiaanen dit ook, verwende de zelve met verscheide verwen wit en vermilhoen, 't geen zommige willen, dat al in Cyrus tyd geschied, en van hem aan zyn Helden, ten teeken van eere, in opzicht van hunne nagelen en aangezichten geboden zy, niet alleen om hen van de gemeene lieden te onderscheiden; maar om hen ook te ontzaglyker (dat ook de oude Britten daarom deden) voor hunne vyanden te doen verschynen.

Hunne maaltyden verschillen in zoorren van tpyfen niets van die der Mogolders, en der Mooren in 't gemein; gelyk zy ook niet recht vrolyk konnen zyn, of een vreemdeling niet wel meinen onthaald te hebben, ten zy zy naa en onder de maaltijd, eenige dans-hoeren laten komen, om voor de zelve te dansen, en allerlei onkuische vertooningen te doen, dat zomtyds de paalen van zedigheid zeer verre te buiten gaat: want als zy door den wyn die zy (schoon de Coraan het verbied) daar vry, en zomtyds zeer sterk drinken, besloven geraken, schamen zy zich niet deze schollen hunne vrienden tot onkuisheid aan te bieden, en met een van deze vuile hoeren, na dat zy die naakt hebben zien dansen, aan een kant te gaan.

Deze hoeren dragen hare gekrulde haren zomtyds los op de schouders, en zomtyds ook opgebonden, en in een goude huive by een vergaderd.

V. DEEL.

Ook dragen zy ringen, met juweelen bezet, in hare neuzen en ooren, verciende ook hare armen, handen, beenen, en voeten, niet alleen met arm-banden, maar ook met bloemen, behalven dat hunne dansers en dansereffen aan de beenen ook bellen, en, om op de maat net te dansen, Cymbalen gebruiken.

Schoon zy in Perlien van geen dansen onder lieden van fatzoen houden, zien de mans egter geeine de hoeren, en ook jongens en meiskens dansen.

Dat het onder de Persiaanen een oud gebruik geweest is van diergelyke ongebondene vrouwen op maaltyden te hebben, hebben wy bevorens al eenigzins uyt het geval van die Persiaanze Gezanten, die by Amyntas koning van Macedonien quamen, die zulke vrouwen van hem eischten, maar die om hunne geilheid dood wierden, uyt het 5. Boek van Herodoot gezien; behalven dat het verzoek van koning Ahafueros daar toe al mede (gelyk wy toonden) eenige betrekking had; maar voor al zien wy dit ook uyt het geval van Alexander den Grooten, wanneer hy, op den dag van zeker Feest en groot maal, zeer beschonken zynde, daar mede een troep openbare hoeren liet komen, onder welke zekere Griekse, Thais genaamd, hem geraden heeft, dat heerlyk en weergadeloos koninklyk Paleis van Persepolis in brand, en zelf 'er de eerste brandende Toorts in te steken.

Dit meine ik, dat die Vorst, die zich in veel andre zaaken al na de gewoonten en Zeden der Persiaanen (zoo de denis-schryvers aanteekenen) zoo in dragen van hunne kleederen, als in op zyn Persiaans te laten aanbidden, had beginnen te schikken, ook volgens de gewoone wyze van dit volk over hunne maaltyden (die tot heden toe nog duurd) gedaan heeft: want schoon het een Griekse hoer was, die hem dit raadde, (hoedanige 'er in overvloed te Corinthus, en elders in Griekenland, waren) staat my egter niet voor gelezen te hebben, dat het een eigen gebruik der Grieken was, vrouwen op hunne maaltyden te hebben, of ten minsten wete ik niet, dat dit oit bevorens door Alexander, nog in Griekenland, of in Macedonien, meer gedaan was, behalven dat ook het voornoemd geval ten tyde van Koning Amyntas klaar genoeg toond, dat dit met de oude gewoonte der Macedoniens zeer streed, ja dat zy dat gedoente, van vrouwen daar te roepen, ten uiterste verfoeiden. Voeg hier by, dat de mannen en vrouwen by de Grieken en Romeinen, altyd (zoo niet beter wete) ieder in 't byzonder gewoon waren te eeten.

De Grooten en Hovelingen (daar by men

Dd

de

de gemeene Perſiaanen, zoo als men ze, als koop-liden, te Amſterdam ziet, niet vergelyken moct) zyn ongemeen pragtig in hunne gewaden, en men ziet hen niet, dan goud en zilver Laken, heerlyke Fluweele, en geborduurde ſtoffen, die Koninklyk zyn, en in de winter ook ongemeene ſchoone met bont en Sabels gevoederde kleederen van een ongemeene groote prys dragen, behalven de pragt, die zy in 't houden van een grooten ſtoet,

en in 't vertoonen van hunne goude en zilver vaten in menigte en in hunne heerlyke goude peerden-tuigen, Koninklyke Zadels, met heerlyke geſteenten bezet, en wonderlyke ſchoone ſchabrakken voor 't oog van al de wereld, zoo ongemeen deftig te voorchyn brengen, dat zy wel alle Koningen ſchynen te zyn, gelyk ook hunne magt zeer groot, maar van geen langer duur is, dan het den Koning beliefd.

T W E E D E H O O F D - S T U K .

Dragt en aard der vrouwen. Van waar die gewoonte der Ooſterſe vrouwen van 't aangezicht te dekken, haren Oorſprong heeft. Voor al dekten zich de maagden, en jonge dochters. Oudheid dezer gewoonte by de Hebreen, Perſen, en Grieken. Bewyzen zoo van hare benaming, als van hare verblyf-plaats. Dat hare Perſoonen als Heilige aangemerkt wierden, die men voor al voor 't oog der mannen bewaren moeft. Nader bewys van dien by de Grieken. By welke die vertrekken met ſtonen en grendels wel afgeſloten wierden. De Schild-pad, een zinnebeeld van een maagd, of jonge dochter. De getrouwde vrouwen der Grieken bielden zich al mede in dat bovenvertrek op. By de ouden zelf hadden ook de Vorſten hunne Gelubden al. By de Perſen, Babyloniers, en Ethiopiërs. By de Grieken wierd dit werk aan de dichters opgedragen. En waarom. Hoe verre de magt dezer dichters over die vrouwen (na de gedachten van zommigen) ging. Van de Grieken ging dit over tot de Romeinen, Italiaanen, &c: Gelyk men van ouds die gelubden by de Perſiaanen had, alzo heeft men 'er die nog. De Perſiaanen, en andre Ooſterlingen, moeten hunne Bruids ook koopen, en hen een bruydschat geven. En zomryds ook de vrienden nog met een geſchenk kennen. Oudbeyd dezer gewoonte. Met voorbeelden geſtaafd. En de overeenkomſt van die oude gewoonte tot heden toe onder de Perſiaanen, en andre Ooſterze volken bewezen. En nog verder uyt de overeenkomſt van de oude met de hedens-daagze Hoofd-en andren cieraaden der Ooſterze Natien nader aangedrongen.

Dragt, en
aard der
vrou-
wen.

DE dragt der vrouwen verſchild niet veel, van die der mannen, die al mede een hemd over hun lyf, een broek, kouſſen, een lyf-rok, en nog een boven rok 'er over, en een ſchoone Gordel 'er om hebben, waar in die vrouwen der grooten zeer veel boven de gemeene, vooral in 't getoet van 't hoofd, uytſteeken, alzo zy, behalven de menigte van hare geſteenten en peerlen, in dat hoofd-getel by ſnoeren langs het hoofd, en een band om den hals, nog eenige Reygers-pluimen om 't hoofd, en een heerlyk voorhoofd-eierſel hebben, dat by zommige zig al mede vol peerlen en geſteenten vertoond, hoewel ik een Armeniſe Princee, na het leven uytgeſchilderd, onlangs nog bezeten hebbe, welkers voorhoofd-eierſel alleen uyt goude ducaaten ſcheen te beſtaan, met een ſchoone band vol geſteenten, en eenige ſnoeren peerlen om den hals, behalven een groote goude ſchakel keten, die tot op haren Gordel met een groote goude penning hing.

Gemeenlyk hebben zy een groote me-

nigte van ringen aan alle de vingeren, en zelf aan de duimen, alle vol ſchoone geſteenten.

Onder haar zyn de meeſte al vry fraey beſneden van trony, hoewel meeſt Bruidnetten, en gemeenelyk ook vry moedig; dog anders vriendelyk en niet onaangenaam van ommeegang, hoewel de Bagdaadze, en voor al de Georgianze Vrouwen boven alle de andre in ſchoonheid van vel, trekken, verwe; en in minnelykheid van reden, geprezen werden.

Geen Vrouw van ſtaat, ja zelf geen eerlyke Perſiaanſche Vrouw, zal oit uytgaan, zonder met een wit kleed, over haar ganſch lichaam, uitgenome de oogen, gedekt te zyn; en zoo 't de Vrouw van een Hoveling is, heeft zy gemeenelyk nog een eierlyk zyde net, over al hare andre kleederen, dat haar een aangename zwier geeft. Ook ryden zulke Vrouwen gemeenelyk, het zy te peerd, (dog de eerlyke Vrouwen noit met devoeten in de ſlieg-beugels, dat de hoeren doen, maar altyd pas boven de zelle) of wel op muil-Ezels, 't zy dat zy zich of op de zelve, of

of in zekerè Cafas of Korven, die 'er ter zyden hangen, voeren laten.

Gelyk nu de eerlyke Perfiaanze Vrouwen zich op de voorzegde wyze dekken, alzo dekken zich de Armenife, uytgaande, mede met een kleed, dog in huis de getroude alleen 't aanzicht tot pas aan of even boven het tipje van den neus met een doek, en niets komt my wonderlyker voor, dan dat de Vrouwen der Gauwren (die wel van de oudste Oosterze Vrouwen zyn) zich (zoo de Heer de Bruin en Olearius schryft) niet dekken, en met het bloot aangezigt op de straat verschynen, hoewel zy anders voor veel kuifcher, dan de Vrouwen der Mooren, gehouden werden. Een zaak, die Della Valle vlak tegen spreekt, zeggende, dat die Vrouwen een dek-kleed tusschen 't geel en groen, even eens als de Arabize en Chaldeoische Vrouwen, dragen, dat hen over 't aanzicht tot op den Gordel komt.

Ik heb anders die gewoonte van 't aanzicht te dekken niet alleen hier, maar ook onder zeer veel andre Vrouwen der Oosterze volkeren, en wel meest nog onder de jonge dogters, gevonden, en dierhalven menigmaal myne gedagten daar over laten gaan, wat grond en oorspronk deze gewoonte hebben mogt.

Daar zyn 'er, die meinen, dat het, gelyk dit een algemeine gewoonte onder de Vrouwen der Mooren, of van alle Mohammedaanen, het ook niet anders dan een gevolg van de weergadelooze jalouzy, en een uytdukkelyk bevel van hare mannen is, die niet begeeren, dat men hunne vrouwen of dogters zien, veel min aanraken zal.

En deze gewoonte der Mooren meind men, dat van tyd tot tyd op die eigen gronden van andere Oosterlingen gevolgd is.

Ik wil wel gelooven, dat deze reden, in opzigt van de meeste Mooren en van zeer veel Heidenen, gegrond, maar dat dit alleen de reden zy, en dat zy daar van waarlyk haren oorspronk heeft, kan ik niet gelooven, om dat ik deze gewoonte al lang te voren, eer Mohammed in de wereld gekomen was, onder de Oosterlingen vinde van gebruik geweest te zyn. Altoos de vrouwen der Syriers, en der oude Arabieren, dekten zig al van ouds en lang voor die tyden.

Gods Geest geeft ons daar een onwederprekelyk bewys af, als Mozes Gen. 24: 65. van Rebecca, zoo als zy Izaak zag aankomen, zegt, *doe nam zy den sluyer, en bedekte haar.*

Het geval van deze Syrische maagd zal wonderlyk dienen, om myne gedagte ontrent dit opmerkelyk stuk te staven, en aan 't zelve een onwrikbaren grond

te geven, alzo men daar klaar ziet, dat zy, die met een kruik op haren schouder; om aan de fontein water te halen, (een post, die nog hedensdaags de jonge dochters der Amboineezen, &c: waarnemen) Abraham's knegt ontmoet, vóór zyne Kemelen water geput, en lang van deze en gene zaken, zonder gedekt te zyn, met hem gesproken had, zich eindelyk, nadat zy Izaak in 't veld haar te gemoet komen zag, en gehoord had, wie hy was, met haren sluyer voor hem dekte, dat zy geenzins (dat inniers zyne zonderlinge opmerking verdiend) voor dien knegt gedaan had.

Andien weer zyn van oordeel, dat het uyt eerbaarheid en schaamte, die zy voor de mans hebben, geschied; maar deze reden en gaat by my al mede niet door: want, behalven dat men onder de Moorze en Perfiaanze vrouwen 'er veele vind, die veel liever een ander, dan haar eigene mannen zouden zien, zoo vind men by de Oudheid ook voorbeelden, dat zich nu en dan ook de hoeren al zoo wel, als de eerlyke vrouwen, onder de Oosterlingen gedekt hebben.

Mozes bevestigt ons dit Gen. 38: 14. wanneer hy van Thamar, nadat zy de kleederen van haar weduwfchap afgelegd had, zegt: *ende zy bedekte haar met eenen sluyer, en bewond haar, ende zette de haar aan den ingang der twee Fonteynen, die op den weg na Thimná is: Waar op dan de H. Schryver in 't 15. vers zegt: als Juda haar zag, zoo bield hy ze voor een hoer; overmits zy haar aangezicht bedekt had.*

Dit toond ons klaar, dat die gene onder de Oosterze vrouwen; die zig zoo bedekten, toen voor hoeren gehouden wierden, en dat men dierhalven het dekken van 't aangezicht niet altyd voor een bewys van schaamte en zedigheit of van eerbaarheid opnemen moet, alzo dat al zoo wel in hoeren, als in eerlyke vrouwen, viel, hoewel ik anders geerne toestaan wil, dat 'er ook veel onder geweest, en nog onder zyn, die zig uyt maagdelyke schaamte, zedigheit, en eerbaarheid dekken.

Ook moet men hier 'er wel opletten; dat, schoon de hoeren zich toen, zoo wel als de eerlyke vrouwen in 't gemein, volgen slands wyze; dekten, dit dekken (mynes oordeels) op zich zelve aangemerkt, hier niet zoo zeer een bewys geweest zy, dat zy een hoer was, als wel, dat zy, zoo gedekt zynde, op een plaats ging zitten, daar openbare hoeren wel gewoon waren te komen, dekkende zich, om niet van ieder een gekend te werden.

Van waar die gewoonte, van 't aanzicht te dekken, oorspronk heeft.

Ik ben van oordeel, dat het meestendeel geschied, of uyt hoogmoed, grootsheid, en veragting, die deze vrouwen voor alle mindere lieden van 't mannelyk geslacht hebben, die buiten haar huis-gezin en bloed-verwanten zyn, of ook wel uyt hoogagting, voor mannen, van een gelyke rang met hare mannen, zynde, wanneer zy zich genoodzaakt vinden, om voor de zelve te verschynen. In opzigt van die eerste stelling, zien wy het dagelyks onder de vrouwen der Mooren in 't algemeyn, die zig noit voor hare na-bloedverwanten in ofte buytens-huis, en nog veel minder voor hare slaven, dekken, alzooy zy hare bloedverwanten wel weerdig keuren, om aan de zelve haar aangezicht te laten zien, en de slaven by hen uyt veragting niet eens in bedenking komen, om zich daar voor te dekken, gelyk dat even zoo met Rebecca gesteld was, die zig niet voor haar eigen huisgenooten, of voor hare huis-bedienden en knechts; maar wel voor een man, die haar vreemd was, of die zy ten minsten daar voor hield, en daar zy agting voor had, dekte.

Voor andre mans-perzoonen nu, die haar vreemd, minder in haar oog, en dierhalven, na de hoogmoedige gedachten van dezen Land-aard, onweerdig zyn om haar aangezicht bloot te zien, zyn zy voornamelyk en wel meest gewoon zich te dekken, zullende zich om geen reden daar van laten zien, alzooy zich als iets, dat veel te Heilig daar toe is, aanmerken.

Het is ook daarom, dat zy hare byzondere woonplaatzen, en vertrekken in huis, van die der mans afgezonderd, en onder de Grooten en Hovelingen 't vertrek der vrouwen de Hharaam, dat is, de verbodene, of de ongeoorlofde, om 'er toe te naderen, genaamd, hebben, om dat het ongeoorlofd is die plaatzen, daar de vrouwen zyn, te naderen, of om haar maar te zien. Een gewoonte, die al mede zeer oud is, aangezien wy ten deele Gen. 18: 6; maar zeer klaar Gen. 24: 27. zien, dat Izaak Rebecca niet in de Tente van Abraham, of in zyne Tente, maar in die van zyn moeder Sara bragt, zoo dat de Hharaam toen al in gebruik, en bekend geweest is. Ook held de spreekwyze van de kerke, of de Bruid Christi daar henen, als zy Hoogl. 3: 4; en 8: 2. zegt, van hem *in haar meeders huis te willen brengen.* 2 Sam. 20: 3. lezen wy ook van een *huis van bewaring* voor Davids thjen *bywyven.*

En dat zoo een Hharaam of vrouwen-Timmer van ouds her by de Persen ook in gebruik was, ziet men Esth: 2: 3.

daar men niet allecu van een byzonder bewaarder der vrouwen, maar ook van het *huys der vrouwen te Susa*, leest.

Wat nu de tweede reden van ons belangd, 't is zeker, dat de vrouwen van de Mooren zig ook wel voor die gene dekken, daar zy een hooge agting voor hebben, en voor de welke ongedekt te verschynen, zy het een groote mislag, een kleenagting, en een behandeling van zulke mannen zoo wel benede hunne rang, als ook beneden het fatzoen van een vrouw, die haar wereld verstaat, en die ter goeder naam staan wil, zouden houden, om dat het de gewoonte niet is, om zich aan zulke lieden te laten zien.

En zoo komt het ons ook voor, wanneer Rebecca zig niet voor Abrahams knecht, maar wel voor zynen Heer dekte, dien zy als een man van fatzoen, en van gelyken staat met de mannen van haren huize aanzag.

Gelyk het nu een waarheid is, dat zich zulke vrouwen voor hare mindere (buiten haar huis-genoten, en dienstbare) die zy haar gezicht onweerdig keuren, en ook voor haar 's gelyken, uyt hoogagting dekken, alzooy zullen zy niet durven haren hoogmoed zoo verre laten gaan, van voor Prinzen, Koningen, en voor mannen, die in rang verre boven haar zyn, bedekt te blyven; maar in tegendeel zich dan, uyt eerbied, en bewys van hoog-agting, ontdekken.

Dit bedekt te zyn, en zig verborgen in huis in een byzonder vertrek te houden, had ook voornamelyk op de jonge dogters, die nog ongehuwd waren, zyne en jonge betrekking, gelyk ook dat bedekt zyn, den deele op haar verborgen verblyf in huis, en ten deele op den sluyer, waar mede zy, uytgaande, zich dekten, zag.

Gelyk nu zulke dochters, die zich van de mannen niet zien lieten, maar zich in huis in zekere plaats, voor de vrouwen geschikt, opgesloten hielden, den Hebreëen zeer wel bekend waren, alzooy noemden zy die niet alleen בְּתוּלָה Bethoc-lah, dat is, een maagd, een zuivere, nog onbekende dochter, maar wel in 't byzonder ook גַּלְמָלִי Galmah, dat niet alleen een jong dogterken; maar wel zulk een jong dogter beteekend, die voor een iegelyks gezicht niet bloot stond, of zoe ene, die zich nog in huis verborgen hield, en nog niet uitgehewelykt was.

Een woord, waar in ook de plicht, zoo der Hebreëuwte jonge dochters, als ook der naderhand gehuwde vrouwen, om weinig uyt te gaan, en zich, als Huis-vrouwen, dicht by huis te houden, opgesloten lag, behalven dat het ook schande voor een vrouw by hen was, zich veel uyt den huis op de straat te begeven,

als

als hebbende een voorbeeld in Dina, wat 'er op zulk een daad wel licht volgen kon. Ook stond zulk eene, die men voor een uitloopster hield, voor niet veel beter, als een hoer, by de Hebreën en Chaldeen te boek, gelyk zy ook een hoer wel cen, die na buiten loopt, noemen.

Ik weet wel dat de Joden door dat woord zoo wel een getroude vrouw, als een zuivre maagd, om de plaats Jef: 7. te verdraegen, verstaan; dog dat die uytlegging, en beteekenis verduicht en valsch is, blykt uyt die eige plaats zeer klaar, alzoo wel 't swanger weiden van een maagd, maar geenzins dat van een getroude vrouw, Koning Achaz tot een teeken dienen kon.

Van de Hebreën schynd die gewoonte naderhand niet alleen tot de Perfen (als uyt Efst. 2: 3. bewezen is) maar naderhand ook tot de Grieken overgekomen, en ingevoerd te zyn.

De plaats, daar zich de vrouwen in 't byzonder onthielden, en zich voor 't gezicht van alle mans buiten die gene, die tot hun huis-gezin behoorden, of wel hare bloedmagen waren, gemeenlyk verborgen en beloten hielden, noemden de Grieken παρθενον παρθενευμα, Parthenoon Partheneuma, en γυναικειον Gunaikcion, of γυναικονιτις Gunaikonitis, en Θαλαμος, Thalamos, dat is, het vertrek der vrouwen, of het vrouwen-Timmer.

Ook wil men, dat zy by de Grieken παρθενος, Parthenos, wegens haar gedurig verblyf by haar moeder, genaamd wierd.

En vermits zy gemcenelyk het bovenste gedeelte van 't huis tot haar verblyf, om zoo veel zekerder en verborgener voor 't gezicht der mannen te zyn, verkoren, alzoo noemden zy die plaats in 't gemeen ook ωον Oon, of υπερων Huperoon, dat is, het bovendeel van 't huis, (gelyk de mannen zich beneden onthielden) het welke zy gewoon waren met Ivoir en schild-pad in te leggen, en byzonder fracy te maken, en de jonge dochters daar in op te sluiten.

De dichter Ovidius heeft daar het oog op, als hy in 't 2. Boek van zyne herichepping Fab. 12. vers 30. van des Atheenlen Konings Cecrops dochters, en haare verblyf-plaats in huys sprekende, zegt:

Pars secreta Domus ebore & Testudine cultos

Tres habit Thalamos: quorum tu Pandrose dextrum,

Aglawos laevum, medium possederat Herse.

Dat is: na onze Vertaling.

'T verborge deel van 't huis met schild-pad, en Ivoir
 Zeer deftig opgezierd, had drie byzondere Zaalcn,
 Ter rechter Pandrose, ter linker hand de paalen
 Van Cecrops jongste krooff, Alaurus, daar tuen voor
 Zyn' Herse, na de rang der jaaren, 't niidden-deel
 Der drie gemakken voor die schoonste maagd verkoor.

In dat verborgen binnenste deel van 't huis, voor de vrouwen geschikt, gelyk de Andronitis voor de mannen, mogt niemand (zoo Corn: Nepos in praefat: zegt) dan een nabestaande, komen.

Ook heeft op dit opsluiten en verborgen houden der dochters de plaats 2 Machab: 3. 19. klaar zyne betrekking, daar gezegt werd: *dat de vrouwen met zakken onder hare borsten omgord zynde, en de maagden, die opgesloten waren, na de poorten en muuren liepen,* wanneer Heliodorus volgens last des Konings gegaan was, om de schatten uyt den Tempel te liechten. Een zaak, die daar als iet wonders en ongemeens, zoo van de vrouwen, als van de opgeslotene maagden, om 't zonderling voorval, aangeeteekend werd, daar zy anders nooit gewoon waren voor den dag te komen, of zich te laten zien, veel min op de straat te verschynen. Hier op schynd ook Paulus 't oog Tit. 2: 5. te hebben, als hy wil, dat de *jonge vrouwen ook 't huis zullen bewaren,* waar na zy door ons zeer wel Huisvrouwen genaamd werden. Hoewel de jonge vrouwen zoo naeuw niet, als wel de ongehuwde dogters, of als de maagden, en jonge weduwen, opgesloten wierden. Het is ook daarom dat Pf. 128: 3. een goede huis-moeder vergeleken werd by een wyngaard, die zyne vrugten aan de zyden des huizes voortbrengt.

En diergelyken geval ziet men ook 3 Machab: 1: 15. aangehaald, daar ons by voorval, dat Ptolomeus Philopator, Koning van Aegypten, den Tempel te Jerusaleem intreden wilde, voorkomt, dat de dochters, die opgesloten waren, met hare moeders, met aich op hare hoofden na buiten liepen; daar anders onder de wetten, van Koning Cecrops aan de Grieken gegeven, van Homerus, Euripides, Theocritus, en andre aangehaald, niets zoo ernstig aanbevolen wierd, dan dat zich de vrouwen in huis zouden houden,

Dd 3

als

Eenige bewyzen daar by.

Dat hare perzoonen als Heilige aange-merkt wierden.

als een zaak met de fchaamte, de zedig- heid, en de Heiligheid van hare pertoon (gelyk ook de ouden de H. dingen voor een ieders oog gewoon waren in de Tempels, en Heiligfte plaatzen, te ver- bergen) beft over eenkomende, en haar, om haar zelf ook voor 't oog der mannen ongequetft te houden, paffende, alzoo de hoereryen en overfpeelen door en met het oog, als door die deure, tot de ziel in- dringen, en daar van beginnen, gelyk Petrus daarom 2 Pet. 2: 14. ook van oogen vol overfpeel, en Johannes 1 Joh. 2: 16. van de begeerlykheyd der oogen fpreekt.

Dat ook de Dichter Propertius zeer kragtig ftaaft, als hy in zyn 12. Treur- dicht zegt:

Qui videt, is peccat, qui non te videris, ergo Non cupiet, facti Criminalum lumen habet.

Dat is na onze vertaling:

Die maar iets ziet, begaat de zonde, werd gy niet Gezien, men zal u dan zoo licht ook niet begeeren.

Wild gy, dat u geen fchuld zal immer kunnen deeren,

Bezorg dan, dat het oog van andren u noit ziet.

En daarom beklagt zich Ovidius in zyn Treurdichten mede zoo fterk over dat zien, en over zyne oogen, als hy zegt:

Cur aliquid Vidi, cur noxia lumina feci.

Dat is na onze vertaling:

Waarom heb 'k iets gezien, waarom doch met myn oog

Te naeuw, 't geen van my noit gezien moeft zyn, bekeken?

Myn oogen dan alleen, die van haar plicht geweken

Zyn, hebben hier de fchuld, dat ik my dus bedroog.

Gelyk nu de Oudenaan hunne H. din- gen een afgezonderde plaats gaven, tot welke geen onheilige, die verre van die Tempels, of altoos van die binnenfte Heiligdommen, blyven moeften, mogten naderen, (die zy ook daarom Profanos, dat is, onheilige, of die zig verre van de Fana of Tempels behoorden te onthou- den, noemden) alzoo gaven zy ook aan hunne jonge dogters en vrouwen zulke af- gezonderde plaatzen, om dat zy die mede als iet Heiligs, en als iet, dat door een iegelyk niet behoorde befchouwd, maar wel zorgvuldig verborgen te werden, aanmerkten.

By de Grieken, en andre Oude volke- ren; quamen de maagden niet voor haar huwelyken, of niet voor haren Trouw- dag; openbaar te voorfchyn, voor wel- ken tyd zy in het vrouwen-vertrek opge- sloten wierden, en zich daar doorgaans by andere van haar geflacht, of by haar moe- der, met het een of 't ander werk, haar pas- fende, bezich hielden. En die gewoonte werd tot nog toe ook by de hedendaagze Griekze maagden zoo onderhouden, die zich alle dekken; dog de getroude vrou- wen (uytgenomen alleen die van Gaza, een flad by Afcalon, in 't H. land, die zich mede dekken) gaan ongedekt.

Dat nu de aloude Griekfe maagden zich dekten, beveligd de Afcræer Dich- ter, als hy 2 Epy: in 't 518. vers dus opzingt:

Ἥτι δέμων ἔστουσι φίλην παρὰ κήληρι μίμναι. ἄπω ἐπὶ ἰδιούα πολυχρύσσι Ἀφροδίτης.

Dat is na onze overbrenginge:

Die zich in 't lieve huis gemeenlyk gewoon

Is op te houden by haar moeder, en te blyven

In 't Vrouwen-huis, om daar, befloten, die bedryven

Van een, die Venus, en haar zoon noit heeft gekend,

Te plegen

Zoo voerd Euripidés in zyn Danaë, de dochter van Acrifus, Koning der Argi- ven, vers 22. als eene, die door haar Vaders laft overgegeven werd, om in het vrouwen huis bewaard, en opgefloten te werden,

Dit zyn in de woorden zelf, die dog op de zelve zin uytkomen:

Ἐν παρθένῳ, δ' ἔβουε ἐν ἰδεύματι Διδῶσιν ἀργείασι ἑυφρηστοί κόραις. Ἐἰς ἀδρός ὄψιν εὐλαβήματος μολεῖν.

En in het 18. vers werd dit nog nader by dien zelve dichter geftaafd.

Πατὴρ δὲ μιν λήσας Ἐν παρθένῳ σφραγίστι δέμος Φιλιάσσι.

Dat is na onze vertaling:

Terwyl de Vader haar dus opgefloten hield

En in het vrouwen-huis verzegeld dee bewaaren.

Dat het nu geene jonge dochter, nog maagd, voegd openbaar te voorfchyn te komen, toond de zelve dichter in zy- nen Orestes, in 't 108. vers:

Ἐἰς ὄχλοῦ ἔπειν παρθένουσι δ' καλόν.

Dat

Dat wy dus overbrengen

'T en paff de maagden niet voor 't volk
dus openbaar

Te komen, en zich al zoo los van alle
menfchen

Te laten zien ---

By wel-ke die vertrek-ken met sloten en grendels wel afge-sloten wierden.
Het is ook daarom, en tot meerder verzekering van dit haar vertrek, dat het ook wel met sloten en grendels voorzien plagt te werden.

Gelyk Euripides elders in zyn Andromache klaar uyt belaft, de deuren des huizes wel met sloten en grendels te verzorgen.

Daar op slaan ook Sophocles woorden: *είδον μινύσαν ἢ γυναῖκα εἶναι χρωῶν ἑσθλῆν. Θυράσι δ' ἀξίαντις μηδέν.* Dat is: een brave vrouw moet binnen blyven: want die na buiten loopen, zyn niets waard.

En daarom zegt ook Clytemnestra by Seneca in zyn Agamemnon, daar zy haare dochter Electra zeer seherp berispt, in 't 950 vers. *Quo more cultus publicos, Virgo, petis? dat is, volgens wat lands wyze wild gy, die nog een maagd zyt, u zelven by deze openbare dienften begeven, en wie zal willen gelooven, dat gy nog een jonge dochter zyt.*

Ja zelf komt het elders by den dichter Homerus als iets, dat verwondering verdiende, voor, dat de jonge dogters of zelf ook maar de dienst-maagden, na buiten, en rondom 't lyk van Patroclus, geheel en al tegen de gewoonte der Griekse vrouwen, liepen.

De Ouden hielden ook de schild-pad, als een dier, dat altyd zyn huis met zich voerd, en 'er in is, als een zeer fraey zinnebeeld van een maagd, die 't paffe altyd in huis te zyn. Gelyk 'er by de Ouden ook zulk een penning is bekend geweest, op welkers eehe zyde een schild-padde, en op de andre een jonge deern, afgebeeld was, waar van men ook iets by Pollux Onom: L. 69. c. 6. aangeteekend vind.

De Dichter Horatius Carmin: Lib. 3. Ode 16. van Koning Acrius dochter sprekende, zegt, dat zy in een koperen Toren opgesloten, en dat die maagd verborgen was.

Gelyk dit nu zoo ontrent de jonge dochters by de Grieken de gewoonte was, (en zelf ook hedensdaags nog zoo is, dat zy, uytgaande, zich dekken, den zich hoevel de vrouwen dit nu niet doen, mede in al zoo hielden zig ook alle brave vrouwen mede in die afgezonderde bovenwooning, of in dat vrouwen-Timmer, met fraje hand-werken bezig.

Homerus voerd aldus Helena, bezig met een groote Webbe te weven, in dit opper-vertrek Iliade γ, vers 127. en in zyn Odyff. vers 24. aldus in:

*Εκ δ' Ἑλένη βαλάρμοιο θυάδος ἰφάρμοιο
Ἥλαθον Ἀρτίμιδι χρυσηλαμάτω ἑκασίω.*

Dat wy dus vertaalen:

Doch Helena is uyt het verheven vrouwen-huis

Zeer aangenaam van geur der schoonste kruideryen,

Na buiten uytgegaan, gelykende aan de zyden

Met pyl en boog Diaan, wanneer zy met gedruis

Ter jacht te voorfchyn komt.

Hoedanig hy ons ook de kuifche Penelope noit anders, dan uyt dat hoog vertrek, en met een gedekt aangezicht sprekende, in zyn Odyff. vers 328. voordraagt.

Daar haar zoon Telemachus haar op een andere plaats zeer berispte, over dat zy was na buyten gegaan; waarom zy zich ook weder na die buyten-plaats begaf.

Niet alleen ook, dat de Ouden aldus zulke byzondere en ver van 't gezicht der Mannen afgelegene Opper-vertrekken voor hunne ongetrouwde dochters, en voor voor de Vrouwen in 't gemeyn hadden; maar de Vorsten, de Koningen, en de grootsten onder hen, hadden ook byzondere bewaarders van deze vertrekken, en van de vrouwen zelf; waar toe zy van ouds hier al gefnedenen gebruykten. Ik vind die Esth. 1: 10. en 23: 21. onder den Koning der Perfen, Ahasturos, diens bedienden Bigthan, Theres, &c. zyne Kamerlingen genaamd werden; een woord, dat Dan. 1: 3. mede zoo voorkomt, maar dat in de Grond-Taal (zoo onze Kantteekenaars daar, en Actor. 8: 27. ook aantekenen) eygentlyk gefnedenen betee-kend.

Behalven dat Esth. 2: 3. de Kamerling Hegai wel uytdukkelyk de bewaarder der vrouwen genaamd werd. Ook blykt uyt Dan. 1. dat zieh Nebucadnezar, en de verdere Koningen van Babel, ook van zulke gefnedenen, of kamerlingen, en bewaarders der Vrouwen, bedienden.

In de later tyden komt ons dat van de Vorsten van Moorenland of van Aethiopen mede voor; waar van ons Actor. 8: 27. een klaar bewys ontmoet, daar van den Kamerling (eygentlyk staat 'er de gefnedene) van Candace, Koningin van Moorenland, gesproken werd.

By de Grieken zie ik, dat de Konin-gen

By de Grieken

wierd dit gen en Grooten, als zy ergens heen-
werk aan moeten gaan, aan hunne Dichters (die
de Dicht- zy ook Zangers, van 't opzingen van
tersopge- hunne Verfen noemden) hunne vrouwen,
dragen. om die te bewaren, overgaven, en toe-
vertrouwden.

Dit getuygd Homerus in zyn Odyff. 7.
vers 271. van Agamemnon, zeggende:

*πᾶρ γὰρ ἔην καὶ αἰῶδες ἀνὴρ ᾧ πᾶλλ' ἐπίτελλον
Ἀτρίδης Τρῶην δὲ κίων, ἕρυσθαι ἄκων.*

Dat is na onze vertalinge:

De Zanger was 'er, dien Atrides, op
de Reys

Van Troje staande, veel beveelen had te
geven;

Hoe dat hy dog voor al voorzigtig had
te leven,

Om op zyn Gemalin te passen, en
bewys

Te geven van zyn zorg voor haar. —

Dat nu dit werk de Dichters toever-
trouwd werd, waar van men by Pau-
fanias in Attieis nog meer aann.erkenswer-
dige zaaken vind, quam daar van daan,
om dat dezelve voor de beste Zeden-kun-
digen, voor de wyfte Leeraars, voor de
grootste Godsgeleerden, en derhalven
voor de bequaamste Aanwyzers van de
wegen tot de ware deugd en dienst der
Goden, gehouden wierden: want gelyk
zy, als groote Musikanten, gewoon wa-
ren hunne Verfen na de maatvang der
Grieken op te zingen, (van waar hen zoo
menigmaal by Homerus, en andere, de
naam van Zangers gegeven werd) alzo
waren zy ook gewoon de grootste geheym-
nissen der Goden, en van den dienst
der zelve, niet alleen na te vorffchen,
maar die ook by verzen en in hunne ge-
fchriften op te stellen, en die den volke
voor te zingen; behalven dat ook als by
een Wet belast wierd, veel van hunne
Verfen in Tempels, als mede by openbare
Spelen en Feesten, den volke voor te
zingen.

Ook wierden 'er veele Verzen van Ho-
merus, Pindarus, en andere groote Dich-
ters, met goude letters voor de Poorten
der Tempels uytgehouden.

Daar zyn 'er zelf, die meynen, dat
deze Griekse Vorften hunne Vrouwen aan
deze Dichters niet alleen overgaven, om
ze te bewaren; maar dat zy aan dezelve
ook toelieten, die te beflapen; dog ner-
gens is my eenig bewys voor dit gevoe-
len ontmoet; weshalven dit my ook zeer
onwaarfchynelyk voorkomt.

Van de Grieken nu fchynd dit opfluy-
ten en verbergen der Vrouwen, tot de
Grieken Romeynen en Italiaanen, en zoo verder

Hoe ver-
re de
magt de-
zer Dich-
ters over
de vrou-
wen
ging.

Van de
Grieken
ging dit
overtot

tot de Spanjaards overgegaan te zyn; de Ro-
hoewel 'er onder die laarthe volkeren, meinen
even als by alle de Moeren in Indiën, en Italiaa-
in veel andere Landen in Europa en Afri- nea, 88
ca, nog een nieuwe grond van jalouzy,
en na- yver over hunne Vrouwen by geko-
men is, om welke reden de Ouden dit
geenzins fchynen gedaan te hebben, gelyk
dat bevorens by ons al bewezen is.
Ook hebben de Turken, en andere Eu-
ropifche en Africaanfche Mohammedaan-
nen, dat van de Perfiaanen, Arabiers, en
andere Oosterfche volkeren, overgeno-
men.

Gelyk nu uyt Esth. 1. en 2. klaar blykt,
dat de Perfiaanen hunne gelubden van
ouds, om op hun vrouwentimmer te pas-
fen, gehad hebben, alzo is die oude
wyze van doen tot nog toe by hen in
ftand gebleven, en van daar al verder tot
de meeste Vorften van 't Oosten, als voor-
namelyk de Groote Mogols, de Keyzers
van Tsjina, en veel andere, doorgebro-
ken, en tot heden nog in gebruyk.

Men neme het ons ten besten, dat wy
hier in 't byzonder van de wyze der Per-
fiaanfche Vrouwen, om zich te dekken,
fprekende, ook de gelegenheyt waarge-
nomen hebben, om den waren grond, oorf-
pronk, en zeden van die gewoonte wat
verder op te baggeren, en daar van eeni-
ge zaken voor te ftellen, die wy meyn-
den daar toe te behooren, en ook dienen
konnen, om aan veel andere zaaken groot
licht te geven.

Indien nu de Perfiaanen, en de verdere Van
Oosterlingen, veel zorg en bekommering
over hunne Vrouwen hebben, als zy die
reeds bezitten, alzo hebben zy geen
minder moeyte om ze te bekomen.

Zy mogen de zelve niet zien, voor dat
zy 'er mede trouwen; nog zy kunnen
die, gelyk andere volkeren, niet vryen,
nog voor niet ten huwelyk krygen; maar
zyn gehouden aan haar eerst zekere bruyd-
fchat te geven, en haar dus al te koop-
en, en andere
aangezien dat by de vrienden van de Oos-
terlingen, moeten
Bruid wel zeer nauw bedongen, en voor
af befproken en befchreven werd, dat zy
dat goed by 't fterven van den Man (ge-
Brids
lyk wy bevorens, by 't voorftellen en be-
fchryven van de Huwelyken der Moo-
pen, en
ren, getoond hebben) voor af zullen
trekken. fchat ge-
ven.

En by zommigen gaat dit zelf zoo
verre, dat men niet alleen aan de Bruyd
de bruyd-fchat, maar ook aan haar Ou-
ders, en aan hare verdere naafte bloed-
verwanten, het een of 't ander gefchenk
doen, en aan de zelve als een soort van
erkenntenis geven moet.

Die gewoonte van de Bruids zoo dier
te koop- en, en een zekeren bruyd-fchat
aan haar, en zelf aan haare naafte
vrien-

den iets te geven, bevind ik mede al zeer oud, en een-tydig met verscheide hand- en Hoofd-cieraaden der vrouwen, als wel voornamelyk de voorhoofd-cierfels, arm- ringen, en wat dies meer is, geweest te zyn.

Met voor- beelden getlaafd.

Wanneer Abrahams knecht het wegens het huwelyk van Izaak en Rebecca met Laban, haren broeder, eens geworden was, en hy het jawoord voor zynen Heere van hem gekregen had, staat 'er Gen. 24: 53. ve. der aangeteekend: *Ende de knecht langde voort zilvre kleynodien, en goude kleynododien, en kleederen, ende by gaf ze Rebecca.*

Dit nu schynd, volgens de Lands- wyze der Syriers en der Aloude Hebreen, de Bruid-schat van Rebecca geweest te zyn; maar dat de knecht hier mede niet vry was, en dat 'er een geschenk voor de Bruids vrienden daar en boven wezen moest, blykt klaar uyt de volgende woorden, alzoo daar bygevoegd werd: *Hy gaf ook haren broeder, en hare moeder kostelykheden*, waar op dan Rebecca met hare Voester (welke gewoonte, dat ieder dochter hare Voedster heeft, die haar by 't huwelyk gemeenelyk volgd, tot nog toe in 't Oosten mede nog in 't gebruik is) den knecht gevolgd is.

Die oude gewoonte tot heden nog onder de Persiaanen en verwanten, en wat verder daar aan vast is, heb ik doorgaans by alle Oosterlingen, maar voor al ook by die van Amboina, bevonden.

Alle de plegtlykheden der Ouden ontrent het verbergen en dekken der jonge dogteren, 't geven der zelve na 't bedingen van zekeren Bruid-schat voor de Bruid, en een Geschenk voor hare naaste bloed- verwanten, en wat verder daar aan vast is, heb ik doorgaans by alle Oosterlingen, maar voor al ook by die van Amboina, bevonden.

Ik zie Gen. 24: 22. ook, dat Abrahams knecht al voor af, en om de baan (na dat hy uyt haar vernomen had, dat zy de regte was, die hy zegt) eenigzins klaar te maken, aan Rebecca een goud voorhoofd-cierfel, een halve fikkel swaar, gegeven, dat op haar aangezicht gelegt, en twee goude arm-ringen of arm-banden, 10 fikkels swaar, aan hare handen gedaan had.

Gelyk ik daar onder de oudste Hebreen die arm-ringen vind, alzoo komen my die ook voor Num. 31: 50. onder den Roof, die Israël op de Midianiten behaald had, gelyk ook de goude vaten, de ketenen, de ringen aan de vingers en ooren, en hangende Gordels (waar van zich de oude Hebreen al mede bedienden) en Judic. 8: 24, 25, 26. ook voorhoofd-ciertelen, die Israël onder Gideon van den roof der Midianiten al mede bekomen had.

De He- dens- daagse Hoofd- en andre cieraaden der Oosterse Nation.

Deze aloude Hoofd-cieraaden der jonge dogteren, der Bruids, ende der getrouwde vrouwen (van welke ik nog Job. 42: 11. Jef. 3: 20. en Ezech. 16: 11, en 23: 42. leze) vind men heden nog dagelyks zoo by de Persiaanen, als by alle de volkeren van het Oosten in 't gebruik, en die het vermogen niet hebben, om die arm-ringen &c: van goud te dragen, zien die van zilver, koper, en zelf van glas te krygen, hoedanige ik 'er van alle die soorten, en ook van hare voorhoofd-cierfels, verscheide gezien, gelyk ik onder de stoffe van Amboina breeder daar over gesproken, en die daar afgebeeld vertoon hebbe.

DERDE HOOFD-STUK.

Geleerde Liederen onder de Persiaanen. Zy zyn zeer bygeloozig, en sterk voor de oordeelende sterre-kunde. Van welke laatste dwaasbeyd zeker Vorst onder hen zeer aardig door een Hovenier verlost, en 'er geheel afgebracht is. Ons Comptoir, Lozie, Opperboofd, en eenige verdre bedienden te Spahan. Statie van dit Opperboofd, en de verdre bedienden onder hem. Hy dient een zeer bequaam en Taalkundig man te zyn. Van de stad Sjiraas. Beroemd door de overblyfzelen van Darius Paleis. Tschilminaar, en waarom zoo genaamd. Is fraay door den Heer de Bruin verbeeld. En 't is uyt den berg zelf uytgebouwen. Zynde het te beklagen, dat niemand het scharift, dat men 'er op vind, lezen kan. Geen bequaamer man is daar toe oit, dan de Heer de Jager, geweest: Die dit Paleis ook gezien, en aantekeningen 'er over gemaakt heeft. Zyne afbeelding van dit Paleis, hier in prent vertoon, en door hem beschreven Characters hier en daar uyt den hoop nageschreven. 't Oordeel der Geleerden over dit pragtig gebouw. Sjiraas beboord onder 't Koninkryk Laar, dat onder Ormus plagt te slaan. En deze stad van vele voor der Ouden Palagarde gebouwen, en van Mohammed (zoo men wil) uyt vrees van verleyding, niet bezogt. De stad Laar beschreven. Het Kasteel &c: 't gemaal der buyzen en ingezetenen. Graje plantagen buyten de stad. Onze Handel en verblyf-plaats hier. De stad Bassora, en ons Comptoir daar. Het Paleis, de Bafaar, en Vesting Manara, &c: waar zy legt. Congo, een Comptoir van ons. Wat Eylanden men ontmoet van Gamron derwaards wacende. Grootte handel

V. DEEL.

Ec

hier

bier. *Wy hebben ook een Comptoir te Mafate gebad. Naamen der laatste Koningen van Perſien. Sjah Iſmael de I. kortelyk beſchreven. Als mede Sjah Abaas de I. En Sjah Seſi.*

Geleerde
heden
onder de
Perſiaa-
nen.

Onder de Perſiaanen vind men ook lief-hebbers van de dicht-konſt. De groote Sjeich Saadi heeft zich door zynen Gulifan, of Roozen-Gaard, en door zynen Buſtan, of Bogaard, twee werken, in 't Nederduits over gezet, zeer beroemd gemaakt.

De wakkere Hhakim Firdaufi (die voor zekeren Koning van Perſien 60000 verzen in zeer koren tyd maakte, in hope van volgens 's Koningsbelofte een ducaat voor ieder vers te zullen krygen; maar die in 't eerst heel ſlegt, dog, om een dubbelzinnige en aardige ſteek, daar na zeer gevallen byzonder wel beloond wierd) Fuzeli, en meer andren, hebben dat door by hen groote achting verkregen.

Het zyn doorgaans ſlegte Muſicanten, en zy zyn 't meest voor zulken Muſicq, die veel geraas maakt.

Men vind onder hen veel Artſen; maar gelyk hunne kennis ſlegt in opſigt van de gronden der genees-kunde is, alzoo zyn zy hier ook zeer weinig geaght, en het is zeer gevaarlyk, en veeltyds doodelyk, zoo ymand over den Koning gaande, die onder zynen dienſt komt te ſterven, dat ook veelen aſchikt, om zich als Artſen des Konings te laten gebruiken.

Zommigen zyn nog redelyke ſter-en natuur-kundigen; maar een algemeene miſſlag is het onder hen, dat zy (gelyk de meeste Ooſterlingen) doorgaans zeer bygeloovig, en ſterk voor de oordeelende ſter-kunde zyn. Zy zullen niet het allerminſte ondernemen, of daar moet eerst onderzocht werden, of 't een goede of quade dag, of 't een gelukkig of ongelukkig uur is, of de voortekenen goed of quaad, en of hen geen zaaken voorgekomen zyn, die hen, van dit of dat te ondernemen, moeten doen aſzien.

Niets zullen zy beginnen, of het gelukkig en 't rechte Sahat, die ſtond, en dat oogenblik, daar zy zich inbeelden al hun geluk of ongeluk aan te hangen, moet door een nette raming uyt het geſternte, en volgens het zeker opgeven van een ſterrekyker, wel waargenomen werden.

Zeer aardig egter wierd zeker Koning van Perſien, die daar mede aan overgegeven was, door een botten of liever onvoorzigtigen Hovenier, die zynen miſſlag zeer aardig en verſtandig goed maakte, van dit ongegrond bygeloof verloſt.

Zeker
Vorſt

De Vorſt, genegen een nieuwen thuin

aan te leggen, en met zynen ſterre kyker op de plaats, daar hy dit doen zou, gekomen zynde, verſtond van den zelve, dat het, als zy daar quamen, het rechte Sahat, of de rechte tyd was, om boomen te planten, weshalven de Koning, en de ſterre-kyker (alzoo 'er de Hovenier niet was, en hy egter dien gelukkigen tyd niet vrugteloos wilde laten voorby gaan) al wat zy konden, maar aanplanteden, en toen van daar vertrokken, meinende, dat alles nu wel was.

Ondertuſſchen quam de Hovenier, die, niet wetende, wie deze boomen daar zoo onordentelyk geplaatſt hadde, ze alle uyt de grond rukte, om dat werk eens beter over te doen.

De Koning, dit door een van zyne aanbengers verſtaande, wierd zeer moevelyk, te meer, als hem de ſterre-kyker zeide, dat 'er mogelyk noit zulk een gelukkig oogenblik, op welke men dit weer zou komen ondernemen, komen zou.

Hy ontbood den Hovenier, en vraagde hem; hoe hy de ſtouthed had durven nemen, om die boomen, die hy, en zyn ſterre-kyker, zelf op het gelukkigſt uur, dat men oit aantreffen kon, geplant had, uyt de grond te haalen? Hy, ſchoon wel eenigzins door 's Koningsbarſſe vraag ontzet, gaf dit bondig, en onbevreesd antwoord, dat hy, zonder te weten, dat de Koning, of zyn ſterre-kyker, die geplant hadde, ze alleen uyt de grond gerukt had, om dat ze na de ordre der plant-kunde niet wel gezet waren; maar, voegde hy 'er by, Padiſjab, of zyn Majesteit, kan immers wel zien, dat de ſterre-kyker geen gelukkig uur kan waargenomen hebben, alzoo hy dan zekerlyk zou moeten voorzien hebben, dat die boomen, wel verre van voorſpoedig voort te groejen, ten eerſten door my weer uyt de grond zouden werden gerukt, gelyk by nu dit laaſte niet voorzien heeft, alzoo is 'er op zyn gelukkig uur, zoo gelukkig, zoo by voorgeeft, waargenomen, dog zoo ongelukkig uytgevallen, immers geen ſtaat ter wereld te maken.

De Koning, die de kragt van des Hoveniers dring-reden zeer wel begreep, prees het antwoord in zyn hert, en vond 'er zoo veel genoeg in, dat hy dien ſterre-kyker van zyn Hof verbande, en noit geen ander gebruikte.

Zy zyn ook zeer op de jacht gezet, waar van hunne Koningen, en de Hovelingen, groot werk maken, gaande ook zeer dikwils met het ganſch vrouwen-Timmer dit vermaak nemen; dog dan

moo-

moeten alle mannen van de weg, ook veel en uyt hunne huizen, om 's Konings wyven niet te ontmoeten, alzoó zulk een niet veel beter, als Lyveloos, was.

Dus verre nu van de stad Spahan, van hare inwoonders, der zelve Zeden, en aard, gesproken hebbende, hadden wy hier voor al nog by te voegen, dat wy ook een Comptoir, en een fraeje Logie, niet verre van 's Konings Paleis hebben.

Het opper-hoofd alhier is een opper-Koopman, en daar zyn tyden geweest, dat 'er tweelagen, gelyk 1706. wanneer de Heer Willem Bakker, en de Baron van Larix 'er te zamen, en met een gelyke magt als opper-hoofden waren, hoewel de eerste in rang voorging; maar het was van geen duur, alzoó die Baron niet lang daar na is komen te sterven.

Dit opper-hoofd is gewoon al mede een zeer pragtigen staat, vermits hy aan 't Hof legt, te voeren, die niet veel van die van een kleenen Directeur selynd te verfehllen.

Hy heeft daar onder zich nog een Tweeden, en eenige mindere Hollandse bedienden, mitsgaders eenige Inlanders, Tolken, veel post-loopers, (die op hunnen proef-dag 24 uren in 12 uren moeten afloopen) en andre, die tot den dienst der E. Maatschappy vereischt werden.

Noit gaat of ryd hy alleen uyt; maar is altyd van een fraejen trein der aanzienlykste dienaaren verzeld, om aan deze trotze Natie ook iet groots van ons in te boezemen, en hen te toonen, dat wy niet minder in vermogen en aanzien, dan zy, zyn.

Gelyk nu de zaaken, die men in Persien verrichten moet, eerst by haar Edelheden op Batavia, en naderhand by den Directeur van Persien, en zynen Raad, tot Gamron besloten werden, alzoó moeten die ook in gevolge van deze besluiten, door dit opper-hoofd uytgevoerd, en aan 't Hof by den Koning worden bezorgd, dat dikwils veel meer moeite geeft, als men gelooven zou, en daarom is het hoognoodig, dat dit opper-hoofd niet alleen in 't gemein een zeer bequaam man, een groot koop-man, en te gelyk geen minder bedreven Hoveling, die op zyn tyd weet te geven en te nemen, maar dat hy, om door de Tolken, of wel door de looze en gierige Persiaanen niet bedrogen te werden, ook zeer taalkundig zy, om zelf met hen in hun taal te kunnen spreken, en door zyn eigen oogen alles te kunnen beschouwen, zonder zich op de Tolken te verlaten, die, schoon zy 't al beter weten, uyt eerbied, en een al te groote vrees voor den Koning, en

de Hovelingen, de zaaken dikwils zoo niet reecht durven voorttellen, waar by dan de E. Maatschappy zomtyds, door een qualyk vertaan of vertaald woord, zeer groote schade komt te lyden, 't geen de ervarenheid nu en dan al eens geleerd heeft.

Gelyk wy daar een opper-hoofd, enz. hebben, alzoó hebben 'er de Engelzen mede, en ook de Franschen, Portugeezen, en meer andre volken hunne Agenten, Hoofden, of Gezanten, die hunne zaaken behandelen.

In de stad Sjiraas hebben wy geen Comptoir, nog geen Logie, maar alleen een huis, daar men over en weder van Spahan na Gamron, of van Gamron na Spahan reizende, zyn rust neemt, buiten dat wy daar eenige bedienden hebben, om ons wynen te bezorgen, alzoó hier de beste van gansch Persien vallen.

Zy legt op 88 graaden lengte, en op de breedte van 29 graaden en 36 minuten.

Hier vallen ook ongemeen veel en schoone roozen, waarom hier 't beste en ook 't meeste Gul-Ab, dat is, Roozen-water (waar van 't woord Julep oorspronkelyk selynd te zyn) vergaderd werd.

Zy is 't Vaderland van den beroemden Dichter, Sjeich Saadi, die ook hier begraven legt.

Zy legt 72 a 73 mylen van Spahan, en ontrent 113 mylen van Gamron, dat te zamen 186 mylen uitmaakt, hoewel andere dezen weg wel op 200 mylen oordeelen. Men heeft gemeenelyk 12 dagen van nooden, om van Spahan te Sjiraas, en 23 a 24 dagen, om van daar tot Gamron te komen. Overvloed van vrugten, heerlyke schaepen met staarten, van 20 pond, en meer, heeft men hier.

Deze stad is in haren omtrek wel 24 myl groot. Zy is van fraeje wandel-wegen, en veel schoone Sennaar-en Cypers-boomen, voor al in 's Koning thuin, voorzien. Ook vertoonen zich van buiten veel schoone Torens van blinkende steen gebouwd, zeer veel Lust-hoven in, en buiten de zelve, en een menigte van fraeje gebouwen, waar onder ook twee kloosters, een van Italiaanze Carmeliten, en een van Portugeeze Augustyners Monnikken.

Het voornaamste, dat deze stad van ouds her beroemd gemaakt heeft, zyn de overblyfzelen van 't beroemd Paleis van Darius in Persopolis, 't geen Alexander de groot in brand gesteken en vernield heeft.

Het is het eenige gedenk-stuk der Ouden in dit Ryk; dog 't is te beklagen, dat 'er zoo weinig van hen over gelehren

Ons Comptoir, en Logie, opper-hoofd, en verdro bedienden te Spahan.

Statie van dit opper-hoofd.

Dient een zeer bequaam en taalkundig man te zyn.

Van de stad Sjiraas.

ven is; hoewel men 'er by Arrianus, Curtius, en Justinus van leest, maar 't meeste en 't beste daar af werd by Diodoor den Siciliaan in zyn 17. Boek gevonden; maar of dit door Cyrus (geelyk de meeste willen) of wel door Darius Hyttaspes gebouwd zy, is niet wel te bepaalen.

Beroemd door de overblyzelen van Darius Paleys. Men ziet dit Aloud wonderstuk ontrent 10 mylen van deze stad, naby het dorp Meer-Claf-Koen, dat 'er het naaste aan legt.

Her werd Tschil Minaar (of op zyn Persiaans, wat grover, Tschil Minoor) dat is, veertig Torens, genaamd, een naam, die 't na de zware zuilen voerd, die 'er wel eer in zulken getal plagten te staan, en na welker getal het zoo schynd genaamd te zyn.

Tschil Minaar en waarom zoo genaamt. De nauwkeurige navorscher van dit werk, de konst-schilder en Reiziger, de Heer Cornelis de Bruin, heeft klare bewyzen en overblyzels ontdekt, waar by bleek, dat 'er 207 zyn geweest, van welke 'er 40 zeer lang schynen nog in stand gebleven, en waar van dan ook die naam van Tschil Minaar in later tyd schynd ontleend te zyn.

In de tyd van Don Garcia de Sylva Figueroa, die 1618. en 1619. als Gezant des Konings van Spanjen by Sjah Abaas de Groote geweest is, waren 'er nog 20, en nu zyn 'er nog maar 19 van deze verwonderens-waardige pilaa-ren, die zig van verre als Torens ver-toonen, overgebleven.

Is fraay door de Bruyn verbeeld. Noit voor dezen is dit werk zoo fraay, en zoo net afgeteekend, als door den voor-nomden Heer de Bruin, die my de eere gedaan heeft van 't zelve aan my, en de Heer van Holten (Zalr.) op zekeren dag in zyn verblyf-plaats in 't Kasteel, in de woning van zyn Edelheid, de Heer Johan van Hoorn, tot Batavia te vertoonen, waar aan wy toen wel 3 uren be-steed hebben, en die wy zoo, gelyk men die nu in zyn werk ziet, toen voor af beschouwd hebben.

En 't is uyt de berg zelf uytgehouwen. Niet tegenstaande dit gansch werk met een onuytdrukkelyke heerlykheid (zoo de Heer de Bruin oordeeld, en my ook door andren die dit paleis, en dien berg gezien hebben, verzekerd is) uyt de levendige rots, die meest uyt den licht-blaeuwe zich vertoond, gemaakt is, heeft men 'er door konst een glans weten op te brengen, die voor die van een spiegel niet behoefde te wyken, dat ook de reden is, waarom het veelen als een heerlyk Marmer, van allerlei couleuren, beschreven hebben.

Het ware te wenschen, dat men of onder de hedendaagze Gauweren of Gebbers, 't zy in Persien, of in Guze-

ratte, eenige mannen vond, die deze en Niem gene oude geschriften, die men 'er hier kan b en daar zeer heerlyk en klaar op uytge-schrift dat n houwen vind, wisten te lezen, en dan 'er op zou men eerst recht in staat zyn, om van vind, veel zaaken, daar de Geleerdste mannen lezen. nu nog maar na raaden moeten, met meerder zekerheid en waarheid te kon-nen spreken.

De letters gelyken na geen andre Oos-terze taalen of letteren, en maken een schrift uyt, dat by alle Geleerden, en ook by alle Oosterze volken, onbekend is.

Was 'er iemand in staat, om hier eenig Geent licht aan te kunnen geven, zoo is het de quame man is Heer Herbert de Jager geweest, die de daarto Taalen zeer grondig, en voor al het oit, d meest Oude en hedendaagze Oosterze de He de Jage Sanskrits, de Moeder-taal der meeste geveest hedendaagze Oosterze taalen, ongemeen wel verflond, maar al zyn yver, en zyne groote en verbazende Taal-kunde heeft hem hier in niets kunnen helpen. Hy was hier in dit land al van 1663. als onder-Koopman onder de Heer Godske.

Hy wierd als opper-Koopman 1693. in November (gelyk wy hier na breeder aanhalen) gezonden, om, als een zeer Taal-kundig man met de grooten hier over verscheide zaaken te handelen.

By die gelegenheid zag hy deze over-Die dit blyzelen van dit Vorstelyk Paleis met Paleys gezien. veel aandacht, en heeft daar wel zeer nette aantekeningen over gemaakt; maar waar die gebleven zyn, weet ik niet, behalven dat men, al was men die kist, daar hy al zyn Cartabellen in smeet, en die 1697, zoo gehoord heb, na Holland teekeninge overgezonden is, al meester, men daar 'er over gemaakt heeft. (zoo my door de Heer Melchior Leideker Zalr. meer dan eens gezegt is) niet veel aan hebben zou, alzoo die aantekeningen doorgaans kort, alleen tot versterking van zyne geheugenis, en in verscheide Oosterze Taalen (die men dan alle weldiende te kennen) opgesteld waren.

Het zou my dierhalven een groot vermaak geweest zyn, met dien Heer, zoo taal-en zaak-kundig, en daar beneven een zeer opmerkend beschouwer van alles, zelf eens te hebben mogen spreken; dog dat heeft my, tot myn leed-wezen, noit mogen gebeuren, alzoo hy ten tyde, als ik de eerste maal 1694. na 't Vaderland vertrok, nog in Persien, en, by myn tweede komst 1706. op Batavia, al overleden was.

Hy heeft op dien tyd ook, als hy dit Tschil of Minaar beschouwde, Zyne afbeelding 't zelve van verre in 't verschiet afgeteekend, gelyk wy het hier by de letters B: P: Paleys, hier in prent vertoont. vertoonen; en zyne beschryving van 't zelve hier byvoegen.

Re-

RUINEN VAN 'T PALEIS VAN DARIUS, GELEGEN IN 'T OUDE PERSEPOLIS, DOOR LAST VAN ALEXANDER DE GROOTE VERBRANDT. GETEKENT NAER DE OORSPRONKEIJKE AFTERING VAN DE H^r HERBERT DE JAGER.

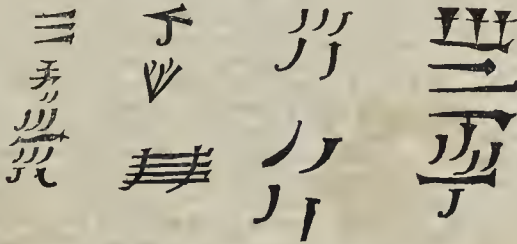
Back of
Foldout
Not Imaged

Befchryving van TSEHILMINAAR, of
van de overblyfzelen van PERSEPOLIS
en 't Paleys van DARIUS, zoo als het
door de Heer Herbert de Jager
1693. bezigtigd is.

OM dit werk na zyn tegenwoordigen stand te befchryven, moet men, om het onderscheidentlyk te bevatten, van eene kant beginnen. Degrond is een uytstekende hoek, van een berg, zynde zeer harde zwarte Marmer-steen, die in zyn omtrek 1501 treden, ieder a 3 voeten, uitmaakt. Zy is rondom met bovenmate groote en effengehouwe steenen, in maniere als de jegenwoordige bouwkonst, opgehaald. De steenen zyn van 6, 7, en 8 voeten vierkant, dog wat

langwerpig, meest alle 3 en 4 voeten dik. De kleinste van deze muragien zou ligtelyk te tellen zyn geweest, hoe veel steenen daar aan verarbeid zyn, welke na giffing geen 100 ps. zouden uitgemaakt hebben: want vele zyn 8, 9 en 10 treden lang, en 4, 5, en 6 hoog, en onder anderen een aan de opperste rye, die 13 treden lang, en ruym 15 voeten breed is, zynde vol van dusdanige Characters

Ver-
heide
charac-
ters, hier
daar
yt den
oop na-
schre-
n.

den ingang van dit gebouw staat tegens 't westen. Men gaat eerst tegen een elleboog-trap 55 treden hoog, ieder 4 duim van den anderen, en 15 voet breed, van blauwe arduin-steen, aan weer-zyden op na boven. Ik heb die te peerd op en afgere-den. 15 Treden van de pui, die met 3 blauwe zark-steen belegt, en 27 breed is, staan nog twee groote stukken van de poort, met Leeuwen uitgehouwen, boven welke eenige kleene Characters uitgehouwen zyn; dog, die ik wegens de hoogte niet heb konnen aftekenen.

Agter deze, die 5 treden breed en 8 lang waren, stonden 10 treden verder, twee zeer hooge en dikke pylaren. 10 treden verder zag men weer 2 voeten, of Pedestallen, die daar mede schieen ergens anders by gestaan te hebben. 10 treden verder zag men 'er 2 gelyk de eerste, met vliegende paarden van ongeloofelyke groote, op welke stylen 't gewelf van de poorten schieen gestaan te hebben. 20 treden Zuid-waards staat een water-tank, 24 voeten in zyn begrip, uit een steen gehouwen. 40 treden voordgaande klimt men met 38 trappen, ieder 4 duim

hoog, op een puy, daar nevens nog een puy, 91 treden lang is.

Aan de and're zyde gaat men weder met 38 gelyke trappen af, 't welk weder-zyds een dubbele stoep maakt, waar van de randen en de geheele ophaal van de grond af tot boven toe met allerhande beeldwerk zeer eierlyk is uitgehouwen. Ook ziet men de voeten van 12 pylaren, die 6 op een rye staan, daar van 'er nog een in zyn volkomen hoogte de top na de wolken streekt, waar op, na myn gevoelen, een portaal gerust heeft. Van daar 22 treden voortgaande, komt men aan 't bestek van een groote Zaal, 138 treden lang en 50 breed, waar van 't gewelfzel, of de zoldering, met uytstekende Koninklyke pragt verciert is geweest, dewelke op 60 pylaren, tamelyk dik, en 72 voeten hoog, gerust heeft, zynde na de Dorische wyze (welke eenige gebouwschryvers meinen door Darius zelf gevonden, en bedagt te zyn) 6 aan 6 in 10 reyen, te weten, aan de Oost-zyde, en de west-zyde, de tweede van de derde 28 treden, en voort alle 10 treden van malkander, waar

waar van 'er nog 16 in wezen zyn, wiens toppen, d'Ojewaars (die men zegt dat in geen Koninkryken zig, hoewel wy die hier, als ook in Japan, vertoonen, behalven dat zy in een groote menigte ook in Egypten zyn) tot nesten vertrekken. Het is verwonderens waardig om te zien, hoe een onder de zelve de top, of 't eierwerk (door aardbeving of iet anders) de helft zoo net is afgeheven, dat die egipter in balans daar op staan blyft. Wanneer men 43 treden Zuid-wards uyt deze Zaal gaat; ziet men een kamer, daar nog veel in te bezien is. 'T is een werk, alles van fyn albast, zonder eenige andre steen, gemaakt, zindelyk gepolyft, en veel daar van is kostelyk verguld geweest. Aan de West- en Noord-zyde zyn ieder 2, en aan de Zuid- en Oost-zyde ieder een deur, niet gelapt, maar ieder post een stuk steen van groote dikte, en nog ruim 10 voeten hoog. Het beeldwerk is van een volkomen reuzen-gestalte, als mede het Leeuw- en Tygergevegt, dat hier is uitgehouwen: want sehoon de puin wel 4 a 5 voeten hoog is, zoo komen nogtans de beelden met 't halve lyf 'er uit. De Zuid-zyde heeft open ligten, en de andre deelen 8 blinde vensterbanken, te weten, 2 West, 3 Oost, en 3 aan de Noord-zyde, dat al mede heeft van een stuk is. Velerhande Charafters, die niet meer bekend zyn, ziet men daar in. Aan de Zuid-zyde heeft dit Koninklyk Cabinet een Galdery, 15 treden, aan de Oost, West, en Noord-zyde, van 5 treden breed, en, zoo het sehynd, heeft aan de laatste nog een ander kamerken, even lang, en 10 voeten breed, geweest, daar nu niet als de grondslag af gezien werd. Zuid-wards op 45 treden vind men niet als de puin-hoop van een vierkante kamer, met 49 pylaren (zoo men aan de voet-stukken, of Pedestallen, zien kan) die uyt den berg gehouwen zyn, en die in 7 ryen, ieder van 7, bestaan. Om deze plaats in 't vierkant heeft een galdery geweest van 12 voeten breed, en staat regt op de Zuid- en Westhoek van dit gebouw op de bovenste grond, en werd door deze galdery gefcheiden, aan de Oost-zyde, van een ander vertrek. Men gaat voorts met 38 trappen (ieder 4 duim hoog, uyt een stuk berg-steen gehouwen, en tegen het werk aangehegt) nederwards op de eerste grond. 'T vertrek, boven verhaald, nu een puin-hoop zynde, begrypt 8 byzondere en afgeheide kamerkens, 3 aan de Oost, en 5 aan de West-zyde, en in de midden een Zaal, welkers grond den gladden berg is. Hier staan nog de voeten van 36 pylaren, 6 aan 6 op een ry in goede ordre, die, na het sehynd het

gewelfzel gedragen hebben. Aan de Noord-zyde is een Galdery, 42 treden, lang en 10 breed. Hier ziet men nog vyf volkomen hooge, dog smalle deuren, in welkers cosyfyn mans-gestalten van 15 spannen lang, de voeten 2 spannen, met lang gekruld hair en baard, klap-mutzen op, en een zonnescheren boven hun hoofd, niet zonder grooten arbeid uyt zwart marmer grof en dik verheven gehouwen, maar meest door de Oudheid de tronien gefchonden zyn; ook ziet men 'er drie heele en 5 halve staande vensterbanken, 6 ongedekte deuren, en aan de galdery op ieder einde 2 stylen van ruim 25 voeten hoog, en 20 spannen langwerpig vierkant dik, gelyk ook ieder deur-styl en cosyfyn van geen minder zwaarte, en niet geen kleinder steenen bedekt zyn, staande nog in wezen. Aan de Noord-zyde is een groot portaal, 74 treden lang, en 28 breed. Aan de west-zyde gaat men de puy op, weder-zyds met 12 trappen. Aan de Oost-zyde met een elle-boog trap van 28 treden; en op de boorden der trappen en de gevel van de stoep allerhande beeldwerk, itierengegevegt &c. zeer net uitgehouwen. Noord-Oostwaard 30 treden staat een kamertje, 35 treden lang, en 25 breed, daar nog 2 deurcosyfen in zyn, vercierd met gekroonde mans-beelden, met zonnescheren boven hunne hoofden van vry grooter gestalte, als jegenwoordig de menschen zyn, uitgehouwen.

Benevens deze 2 volkomene deuren staan nog 3 a 4 stukken der gewezenen muur. In dit vertrek gaat men over een puin-hoop weder op de laagste en eerste grond van 't Paleis, dat voor dezen ongetwyffeld trappen zyn geweest, die nu door de nedergeworpen steenen niet konnen gezien werden. Dus 55 treden Zuid-Oost waard voortgaande, staat 'er een vertrek van 30 treden breed en 70 lang, net in twee verdeeld, waar van 't Noordelykste, na alle de overblyfzelen uitwyzen, een galdery sehynd geweest te hebben, waar af nog 3 deuren te zien zyn, een ten Noorden, een ten Zuiden, en een ten westen, benevens drie opene en blinde vensterbanken, alle van gladde marmer, mede eierlyk, met man- en Leeuwen-gevegt, uitgehouwen. Aan 't Oost- en West-einde staan 2 steilen, elk 21 voeten langwerpig vierkant, staande wel 6 voeten diep in 't puin, en nog wel 30 voeten hoog, en ieder maar eene steen, die wel 60 voeten van den anderen af staan, die, na oogenfeyn, zoo te zien was in het voegzel boven in de steen gehouwen; als mede de lysten (waar af nog eenige groote stukken lagen)

zyn overdekt geweest. Van hier 65 treden Noorden aan komt men in een groote zaal, 400 treden in 't vierkant, met 8 staande deuren, en 39 blinde vensterbanken, in yder gedeelte twee, en in 9 verdeeld, alles van schoon swart marmer, en de deurkopsynen met gekroonde mannen, op stoelen zittende, met 3 ryen pick-dragende mannen van kleynder gestalte, boven den anderen onder hen staande, en andre met menschen-, leeuwen-, Tygers- en stieren-gevegten uitgehouwen. Deze kamer is volkomen vierkant aan de Noord-zyde, en aan 't Oost en west-einde staan nog 2 deuren van gelyke grootte, als de voorn, zoo dat wel andre kamers daar nevens mogen geweest zyn; doch aangezien maar, wat 'er te zien is, verhaal, zoo laat ik dat, voor 't geen 't is; dewyl men ook daar over geen ligt by de inwoonders krygen kan, die zeer onkundig in alles zyn. Ook is 't te veel verwooft, om 'er zeker af te spreken. Nogtans zeggen zy, dat voor veel duizenden jaren 't een Koniks Hof geweest is, en dit is 't al, dat zy 'er af weten te zeggen. Een waterloop, die uit een Tank in de voet aan 't opgaan van den berg gehakt, en voorts tot 't westelyk einde van 't groot portaal als een goot gehouwen is, van daar ten Noorden door de pylaar-Zaal tot aan 't kleyn tankje 20 treden van 't Oostelykste of binnenste einde van dit hofs ingang staande (daar 't water in geput wierd) daar van hebben zy wonderlyke inbeeldingen, zeggende, dat 't onder-aardsche schat-kamers zyn, daár wel eenige van hen zouden ingegaan, maar niet weder te voorfchyn gekomen zyn. Zy zagen vreemd toe, hoe wy met de kaars in de hand daar durfden ingaan, dog wy zagen niet als diepe watergoten, die daar in gekapt waren. Agter uyt deze laatste kamer gaande, klimt men den berg op, in welkers halve hoogte twee Altaaren staan, een na 't Zuiden, en een na 't Noorden, ontrent 500 treden van malkander, op een evengelyke manier uitgehouwen uyt den berg, met een breedte van 27 treden, en ruim 150 voeten hoog, zynde den berg zeer effen en styl afgekapt, en zoo met beeld-werk vercierd.

Vier halve ronde pylaren verdeelen deze gansche breedte, aan ieder van welke weder-zyds stiers-hoofden (als of zy last te dragen hadden) onderschragen tegen ieder hoek, die regt uyt 1; en dwars 2 schreden uitsteken, welke de gansche breedte op 23 passen is latende; ook heeft men een mansbeeld met een pick in de hand, zynde hy na 't leven uitgebeeld; daar op komt een overhangzel, 't welk 3 voeten uitsteekt. De rand met

18 leeuwen gaande na de Zuid- en Noord-kant met de koppen tegen malkandren, vercierd. Hier boven komen twee ryen mannen, in yder 14 boven malkandren, van volkomen gestalte, met houwers op de zyde, de armen kruys-wys over malkandren, en de rug na de aanschouwers gekeerd, met opgeheven hoofden. Aan weder zyde in de laagste rye een, en, tegen de uitstekende hoeken, 2 en 3 hoog boven malkandren, beelden van een weinig meerder grootte, als de voornoemde, met picken in de hand. Voorts wat hooger, tegen de gevel aan, een mannen-beeld, met gekruld hair en baard, en een hoog in de hand, op 3 trappen verheven, tegen een zittend beeld op een tapyt, of alcatyf, met een gordel, die weder-zyds hing, om de middelen, met opgeheven hoofde. Deze heeft voor hem een halve Maan, en agter hem wat hooger een ronde kloot, de zon betekenende; wat lager een Altaar, daar 't offer op brand. Onder deze steyl-afgezakte en met beelden-vercierde gevel is een kelder, mede uit den berg gehouwen, waar in men met trappen, een maus lengte diep, scheen ingegaan te hebben; dog, vol water zynde, en kon men dat niet wel zien. Hier in staan 2 graffteden met halfronde bergsteene zarken belegt, en daar boven nog ruim 6 voeten hoog 't gewelfzel, mede zonder metzelwerk uyt den berg gehouwen; dog 't Noordelykste heeft onder 3 gewelfzels, 6 graffteden, een voorts de middelste nog een, dat 't 7. is.

Of nu 't lichaam van den Mogenden Darius, van dezynen vermoord, en mishandeld, door den grooten overwinnaar Alexander gevonden, beweend, en aan de oude moeder Syxgambis gegeven zynde (volgens 't geen ons Curtius daar af zegt: *Neemt het ligbaam; en legt het in den grave zyner voorouderen*) in een van deze graven gebragt is, dat zou wel zoo kunnen zyn, dog 't is onzeker. Noord-waard van dit gebouw 596 treden, wat opwaarts na 't gebergte, staat nog een deur van wit arduin volkomen in wezen, en aan de Zuid-zyde een staande pilaar, waar by de voeten en nedergeflorte stukken van verheide andere te zien zyn, waar uyt kan besloten werden, dat dit Hof niet alleen zwaar, maar een wyd uitgestrekt werk geweest, gelyk 't ook hedendaags nog onbegrypelyk is, in wat maniere, en waar mede men zoo groote steenen zoo heeft kunnen op malkandren brengen, ja nog meer, hoe 2, 3; en voor 't meeste vier van de hooge pilaren niet min, als 72 voeten hoog, na behooren zeer dik

en zwaar, op malkandren zyn te zetten geweest.

Wat dit nu voor een pragtig hof moet geweest zyn, daar zoo veel fchryvers van gewagen, en over welkers verwoefing zy den wereld-Vorft een vuile fireek aan zyn eerkleed geven, is genoeg aan deze overblyfzelen te zien, in 't welk men by nader onderzoek hoe langer hoe meer merkweerdige zaken befpeuren zou; gelyk ook waarlyk de bouwing, 't geen daar nog af te zien is, wel onder de wereld-wonderen met regt gefield mag werden. De vlakke hier rondom, bezet met bergen, is Mardafio (zekerlyk en eigentlyk Mardafj) genaamd, die wel 35 a 40 mylen in zyn omtrek, en veel loopende rivieren, die 't Zaeyland bevogtigen, daar in heeft.

Hier hebt gy zonder oppronking, ook zonder iets uyt andere fchryvers aan te halen, de jegenwoordige ftaat van dat Paleis na waarheid beifchreven. Niet verre van hier zyn nog 4 a 5 zulke graf-fteden, en nog twee by malkanderen agter Perfepolis, waar nevens ook Reuzen-beelden te paard, in den ruwen berg uytgehouden, te zien zyn, en onder anderen 2 met de hoofden tegen malkanderen, ieder de hand in een ring gevat hebbende, en tegen malkandren trekkende, waar van de inwoonders weten te zeggen, dat veel honderd jaren geleden deze 2, welke zy Ruffans noemen, magtige Heeren in dit land waren, die, lang tegen een, met groot verlies van veel hunner onderdanen, geoorlogt hebbende, eindelyk een verding te zamen gemaakt hebben, om hun kragten in het trekken van den ring te toonen, onder voorwaarde, dat hy, die daar in de fwakfte bevonden wierd, met al zyn onderdanen, den fterkften van die tyd af zou onderworpen zyn, 't welk, om dat hier in 't veld gechied is, ter gedagtenis dezer zaak alhier in den berg is uitgehouden. Nog ziet men verfehiede toppen van bergen, met vervalle muuren en overblyfzelen van oude Kasteelen en vastigheden bezet: van al 't welke nogtans met geene de minfte zekerheid te fpreken is; aangezien de Inlanders zelfs ons daar af niet het minfte berigt wiffen te geven.

Om nu nog te beter denk-beeld van dit heerlyk gebouw, en Koninklyk Paleis van Darius te krygen, kan men het opgefelde hier over door de beroemde Reyzigers Thomas Herbert, en Johan Albregt van Mandelflow (van welke de eerfte ontrent 1626. a 1628, en de laafte ontrent 1638. a 1639. hier geweest zyn) naleezen, en dan zal men een groot onderfcheid tuffchen den ftaat dezer overblyfzelen in die tyden, en nu, zien, ver-

mits 'er toen nog vry meer pilaaren overrig waren, en nog een der Griffioeneri (die men nu mist, en in de teekeningen van den Heer de Bruin niet vind) te zien was, gelyk zich die klaar in de teekening van de Heer Mandelflow opdoet.

Keurlyk, zeer menigvuldig, en uytvoerig zyn de teekeningen van de Heer de Bruin van deze bekorende gedenkteekenen, gelyk door zyn E. nevens alle andre Beelteniffen, ook die Aloude letters wonderlyk net vertoonend zyn; had men maar een Tolk, die ze ons voorlezen, en vertaalen kon. Wy zullen 'er hier na mede eenige weinige van in de fchets van een korte reys vertoon: hoewel die van de Heer de Bruin veel netter zyn.

Zommigen houden dit voortreffelyk ^{Oor}gebouw voor het Paleis van den Koning ^{der}Darius, en dien naam geven 'er de ^{leere}Inlanders hier, als men 't hen vraagd, nu ^{over}noch aan; hoewel andren, en ook de ^{prag}hendaagze Perfiaanze en Arabifche fchryvers dezen Vorft niet Dara, of Darab; maar Djemsjid, noemen; dog op de zelve is al mede zeer weinig ftaat te maken, alzo al hunne fchriften vol verduichtzelen zyn, behalven dat ook andre onder hen 't gebouw van de Perfiaanze stad Aftachar (die toen de Hoofdstad van 't Ryk was, en geheel Sjiraas, en dit ganfch Paleis al mede in zich begreep) aan ^{geb}Cajoe Maras (een Vorft, die zy zeggen, dat 700 gelyk ook Djemsjid even zoo veel of wel 1000 jaren geleefd zou hebben, toefchryven.

Anderen zyn van oordeel, dat het de begraaf-plaats der Aloude Vorften van Perfien zou geweest zyn, waar mede egter al vry veel fchynd te ftryden, dat men 'er ter zyden eenige pragtige en zeer trotze begraaf-plaatzen ziet, die zeer wel met de befchryving van de Begraaf-plaats van die Koningen, op dien Koninklyken berg, aan de Ooft-kant van dit Paleis, maar vier bunderen Lands (ieder 400 voet lang) 'er af gelegen, zoo als Diodoorns die nagelaten heeft, overeenkomt; dog Della Valle teekent in zyn 2. deel fol. 83. aan dat hy in Diodoor een misflag ontrent dit gebouw gevonden heeft, daar hy zegt, dat dit Paleis vier Plethren (dat na 't oordeel van zommige 400 voeten is) van dezen berg af lag, en Della Valle bevond, dat de puinhoopen dicht aan de voet van den berg reykten; dat daar dan al een groot veifchil geven zou. En dat het ook zoo is, blykt uyt het te voren bericht van de Heer de Jager.

Ook zyn 'er, die meinen, dat het een Tempel geweest zy, waar in men van ouds

ouds hier aan 't H. vyer, aan de zon, en aan andere Goden van de oude Persiaanen, plagt te offeren, en dit wel, om dat men in een venster-stuk een Persiaanze Priester een bok met een kromme Hoorn ten offer leyden ziet. Ook zyn 'er die 't voor een Afgoden Tempel in 't gemeyn van de Heydenen met veel schyn van waarheid houden.

De meeste egter, die hunne gedagten op de beste bewyzen gronden, zyn van oordeel, dat het een Koninklyk Paleys, en dat het door Darius Hytaspes begonnen, en door Xerxes voltooid is.

Sjiraas behoort onder 't Koninkryk Lhaar.

Deze stad Sjiraas nu, ontrent welke dit Paleis legt, plagt wel eer onder het Koninklyk van Laar (dat 32 Koningen op zich zelve gehad heeft) te staan, van welke stad Laar of Lhaar (dat eigentlyk Lahaar getheven werd) de Hoofd-stad was, en tot welk Ryk zich ook de Aloude magt der Koningen van Ormus plagt uyt te strekken, alzo die ook Koningen van Lhaar tot 1599. geweest zyn, in welk jaar Sjah Abaas de Groote den laatsten Koning van Laar, Ibrahim Chan, gelyk naderhand ook die van Ormus overwonnen heeft, 't geen wy hier na breeder zullen toonen.

Dit Sjiraas, dat op 29. gr. 36. min. breedte, en op de lengte van 78. gr. 15. min. legt, was van ouds de eygentlyke Hoofd-stad van 't Aloude Persien; een stad, die weleer wallen had, dog welke nu geheel vervallen zyn, gelyk ook de stad in zich zelve niet veel is. Men ziet ze niet te min al zeer fraey en cierlyk door den Heer de Bruin vertoond.

Echter is 't waar, dat men hier de heerlykste wyn van Persien (welke een heerlyke Maag-wyn is) en zelf die voor 's Konings Tafel perst, dat meest Joden van de stamme Levi, en ook eenige Franschen, doen.

Hier vallen ook de beste peerden van Persien, en de voortreffelykste Granaat Appelen, en zommige als een Struys-ey van groote.

Men heeft daar ook uytmuntende hooge, ja de beste Cypres-boomen der wereld, en zommigen der zelve ongemeen dik, hoedanig eene men 'er ook ziet, welke eenige vademen dik, en die van Sjah Abaas de I. daar geplant is. Frey: 530. Tav. 550. Ook wil men dat deze boomen nog een gedenkteeken van Koning Cyrus zyn. Deze, in reyen geplant, doen daar een wonderlyke heerlyke vertooning, terwyl men buiten de zelve als een wild bosch van Hazenooten, Olyven, Pistachien, Amandel, Kerzen, Persiken, Abrikooten, Granaat, Prunellen, Vygen, Kastan-
V. DEEL.

nien, en van veel andre boomen, die zeer wel daartieren, ziet; dog de Orangie, Citroen en andre Indiaansche boomen, die een heeter luchtstreek vereytschen, treuren hier, vermits hier wel een korte, maar zeer strenge winter is.

Men heeft ontrent deze stad ook gouden zilver-mynen, waar aan Sjah Abaas de I. ook eenigen tyd heeft laten werken, dog, ziende dat de kosten verre boven 't voordeel, dat zy gaven, gingen, belafte hy dit te staken.

Zy is nog al vry groot, alzo zy 2½ uur in den omtrek heeft, dog de meeste gebouwen zyn zeer vervallen, en de meeste straten smal, en, als het regend, ongebruikbaar.

De Tempels, en Mesdjids (die 'er zes zyn) mitsgaders de Bazaars of Markten, zyn wel de treffelykste gebouwen dezer stad, en voor de rest heeft zy weynig fraeys in zich te zien.

De Boomen, welke men hier heeft, zyn behalven de Cypresen, de Sycomoren (Egyptische vygeboomen, of een boom, tusschen de vygen en Moerbeyen-boom) de klim-boom, de kleene Vygen boom, de Popelier, Olm, en Wilgen-boom. Onder de vrugt-boomen teld men de Persik, Abricoos, Kers, Pruym, Appel, Moerbiesien (witte en roode) de Peeren, Prunellen-boom, en verder allerley Heyning vrugten.

Onder de verdre kruyden (buyten de vorig gemelde onder Atsjien, 2 a 3 myl buiten Gamron) teld men 't balzengkruyd, Klitten, Beetwortels, witte en zwarte, Bourrache, verscheidenerley Koolen, Ysop, Latouw, Marjoly, Malva, Mentha of Bruyn heylig Brandnetels, levende endoode, heerlyke Peterzelye, weeg bree-bladen, Porcelyn, Peonie, Pimpernel, Spesagie Thym, &c.

Men heeft 'er ook fraeje bloemen, onnoemelyk veel Roozen, nagelbloemen, of angelieren, Ambretten, Jasmynen en Lelien van allerley zoorten, Hulst, Goudsbloemen, Maankoppen, Tylooten, Crocus-bloemen, Violetten, &c.

Daar zyn ook Aspergies, Artisjokken, (niet in de bladeren, als d'onze, maar van de wortel en stam groeiende) Karooten, Peen, Knoflook, wilde Knoflook, zoethout, Meekrap, Ajuyn, Pingiter uakels; allerley Radys, Rhabarber, Knollen, &c.

Ook ziet men 'er Cattoen, Berberisfen, Coriander, Fenkel, Sevengety-kruyd, Senebladen, Rosmaryn en meer andre gewasschen in overvloed.

Veel meynen ook, dat Sjiraas het Voorder Pafargada der Ouden zou geweest zyn; Ouden dat al zoo onzeker, als al het vorige is, da ge- vermits men op de berigten der oudste houden.
Ff
ichry-

en van
Mo-
hham-
med
niet be-
zigt.

schryvers, als Herodoot, Ctesias, Hel-
lanicus, en andre, zeer weynig staat
maken kan, en om dat de latere schryvers
maar veel zaaken van de ouder schryvers
overgenomen hebben. Altoos Strabo houd
in zyn 10. Boek p. 486. a 487, en 10.
p. 507. het ganfch verhaal van de Per-
fianze zaaken voor een zuiver verdicht-
zel, dat by veel geleerden, altoos in op-
zicht van de oudften, voor zeer waarfehyn-
lyk gehouden werd.

Deze stad is het ook, in welke Mo-
hammed, 'er voorbyreyzende, niet kome
dorft, uyt vreeze dat hy door dese fchoone
vrouwen en heerlyke wyn, die men 'er
vind, verleyd zou werden; hoewel andre
dat eerste (van de vrouwen) van Jesh,
een stad, daar de fchoonfte vrouwen van
Perfien waarlyk vallen, met een beter
fehyn van waarheid getuigen; dog geloove
dit geheel verhaal niet, alzoo hy de
fchoonfte wel lieverig zagt.

De stad
Lhaar
bechre-
ven.

Van de stad Sjiraas gaan wy tot die van
Lhaar over, die op 90 graaden lengte,
en op 28 graaden 30 minuten, N. Breedte
legt. Een groote en welbebouwde stad.

Zy is, gelyk wy gezegt hebben, wel
eer de Hoofd-stad van het Koninkryk
van dien naam geweest, dat Sjah Abaas
de Groote 1599. van een vry Vorft ver-
overde.

Men heeft in de zelve veel fraeje,
hooge, en boven platte huizen; en ook
een deftige steene Bafaar, of Markt, die
aan de stad een groot eicraad geeft, alzoo
zy van veel deftige winkels voorzien,
216 fchreden lang, boven overdekt,
en by na midden in de zelve gelegen is.

Het
Casteel,
&c:

Geen minder vertooning doet de
Vesting, in de stad boven op een
Rots, en geheel van steen opgehaald,
als mede 't Paleis van den Hertog,
dat egter niet heel groot, en ook 't
fraeyfte niet is.

Zy heeft geen wallen; maar is van alle
kanten door zwaar gebergte omringd,
dat voor wallen vertrekken kan. Ook
is de nieuwe Vesting, fchoon zoo hoog
gelegen, van al zoo weynig belang, als
de oude, om dat die laatste in de vorige
tyd door Sjah Abaas, wanneer hy dat
Koninkryk en die stad veroverde, meest
verwoest is, zederd welken tyd men
deze nieuwe wat meer na de Zuid-kant
der stad zoodanig gebouwd heeft, dat
men 'er maar langs eenen weg bykomen
kan. Het is zeer groot, maar slegt van
bezetting, en ook van zeer weynig ge-
fchut voorzien. Anders was het zeer licht
sterk te maken.

Het ge-
tal der
huizen,
en Inge-
zetenen.

Men gift hier ontrent 4000 huizen,
van welke 'er veele van wind-kokers
voorzien zyn; en de ingezetenen gift men
op 20000 zielen.

Het water, dat men hier heeft, is
meest put-water, en brak, hoewel 'er
een zeer groote menigte van overdekte
waterbakken in, en ontrent de stad is,
om regen-water te vangen; maar het re-
gend 'er weynig, men is ook zeer dik-
wils aardbevingen onderworpen, waar
door zoo nu en dan hier ook veel gebou-
wen instorten.

Daar zyn ook eenige Mesdjids, en
Moorze Tempels, dog van weynig be-
lang, dan eene, die een groote Coepel
heeft.

Het fraeyfte ontrent deze stad is, dat
zig daar zeer aangenaam een groote me-
nigte van Dadel-Orangie Citroen-en an-
dere boomen in 't verschieft vertoond,
waar door men de stad van buiten niet
zien kan, voor dat men 'er zeer dicht
by, en als op is; behalven dat men ook
in de stad eenige Thuinen heeft.

Fraeje
planta-
gion bu-
ten de
stal.

In de zelve werden veel fraeje zyde
stoffen geweven, en ook de beste roer-
loopen gemaakt, die van daar door 't
geheel Ryk verzonden werden, en waar
door hier al een zeer fraeje handel is.

Hier zyn ook (gelyk mede te Spahan,
Jaroon, en in veel andre steden van Per-
fien) zeer veel Jooden, wel duizend huis-
gezinnen sterk, nazaaten (zoo zy voorge-
ven) der vervoerden door Koning Sal-
manaffar.

Wy hebben hier geen Comptoir, of
Logie, maar een huis, waar in men gewoon
is te rusten, hoewel men dat ook wel in
een Carrawaanara, die aan gene kant,
of na Gamron legt, doen kan. Ook
hebben wy daar nog een eygen gebouw,
en thuyt.

Onze
verblyf-
plaats
hier.

Om van Sjiraas hier te komen, trekt
men voor by het dorp Fagr-Abad, ende
stad Jarôn, waar na men, wat ter zyden
af, 't dorp Aasje Rafi heeft, buyten 't
welk een van onze Heeren Directeurs,
Joannes Keyts (waar af hier na breeder)
begraven legt.

Van daar ontmoet men nog Bizies, en
Dehakoe, dat beyde groote dorpen zyn.

In de vorige tyden plagten wy ook een
vast Comptoir, en een redelyke goede
Logie tot Bassora, of Balsara, en een
onder-Koopman tot opper-hoofd, met
eenige bedienden onder hem, aldaar te
hebben.

De stad
Bassora
en ons
Compt-
toir daar

Deze stad legt in of na de zyde van
't woest Arabien, aan de Rievier den
Euphraat, daar zy in de Golf van
Perfien, of eygentlyk in die van Bassora,
stort.

Het oude Sufan, hedendaags Valdac
genaamd, legt 'er niet verre van daan,
gelyk ook de Choaspes, die 't zelve be-
waterd, zieh niet verre van Bassora in
Zee stort.

Wel

Wel eer plagt zy onder de Arabiers te staan; dog nu legt 'er een Bassa van wegen den Grooten Heer als Hoofd, onder welkers magt zy 1657. door den Bassa van Bagdad, (dat 'er 10 dagen, een arm van den Tigris af varende, en anders tegen stroom op; wel 60 dagen, af legt) gebragt is; en schoon de Arabiers de zelve naderhand weder inkregen, is zy egter niet lang 'er na weer onder den Grooten Heer geraakt, en zedert gebleven.

Zy is 16400 fehreden van de eene kant der rivier tot de andre lang, en van 10 rondelen, 45 Torens, en van hooge muuren voorzien.

Men ziet 'er ook veel Moskeen en Moorze Tempels, en onder de zelve eene, die ongemeen fraey, en zeer aanzienlyk is.

De Bassa heeft daar ook een zeer dechtig Paleis, dat een groote vertooning doet.

De Markt is mede vry groot, en overdekt, waar benevens veel andre byzondere gebouwen, en een groot getal huizen van aanzien zyn, behalven dat men 'er ook veel Hamans of Badstoven, en Coffihuizen heeft.

Daar is ook een groote Vesting, Manara genaamd, die aan de west-hoek van een spruyt van den Eufraat legt, gelyk zig vooraan aan den Oost hoek een schoone Piramide, met eenige graf-steden in een boschagje, vertoond.

De Eufrates loopt aan de Oost-kant der stad met die spruyt dwars door de zelve, gelyk men die niet kleene vaartuygen ook bevaaren kan; dog zy loopt zich zelve daar in ook dood. Aan de over-wal heeft men nog een oud vervalven Kasteel, en een Paleis van den overleden Bassa.

Aan de kant na de stad Bagdaat heeft men de Zand-Zee, zeer dicht by de stad Bassora, of pas ten Noord Oosten agter de zelve, en aan de west-kant der zelve eenige zout-pannen.

Men ontmoet, van Gamron derwaards zeylende onder weeg 't slangen Eiland, 't eyland Delfshaven, en de beroemde stad Congo. Hier hebben wy ook een Comptoir gehad, en de Hr. Hoog-kamer is 1691. daar nog als Koopman, en Hoofd geweest. De stad is wel zoo wel als Gamron gebouwd, en eenige mylen nader aan den Eufraat gelegen. Men ontmoet ook 't land van Jork-Hoofd, het Turks Kasteel Abesier, en de Eilanden Gareek, Bandereek (een kleene Haven) Gabbon,

Gabbas, Amterdam, en Middelburg. En zoo als men Caap Jaiques en die van Mosandon voor by is geraakt, komt men by de Arabische wal, en daar na by de Eilanden Lareek en Kismis.

Op deze stad Congo (die eenige mylen nader dan Gamfom aan den mond van den Eufraat legt) is groote vaart van Persien, Suratte, Malabar, Choromandel, &c: behalven dat ook de Carravaanen van Constantidopel, Smyrna, Aleppo, en andere plaatzen, hier na toekomen, en zeer veel waaren uyt Europa herwaards brengen, waar door de handel hier zeer groot is.

Wanneer wy begonnen hier een Comptoir op te richten, is my onbekend; dog my is gebleken, dat wy, na dat de Turk het laatst won, veel jaaren aan den anderen hier een Logie en opper-hoofd gehad hebben, alwaar onze bedienden op een man na, 1689. uytstorven, waar van wy in de beschryving van de Heer van Leenens Gezantchap breeder bericht bekomen zullen; dog in de tyd, dat de Heer Hoog-kamer Directeur van Persien was, hebben wy daar geen Comptoir gehad; en of wy 'er nu nog een Comptoir hebben, is my onbekend; hoewel het naait geloove, dat wy 'er nu geen hebben.

Hier plagten schoone Arabische peerden te vallen. Sjah Djihaan liet hier een Arabisch peerd voor 10000 Ryxdaalders koopen; dog 't stierf onder weeg; en de Bassa van Damascus gaf 2400 Ryxdaalders voor een vullen.

Even zoo hebben wy ook eenigen tyd een Comptoir, en een Logie tot Mascate gehad, een voorname stad in Arabien, die men, zoo als men de Golf van Persien inloopt, ontrent die Zee leggen ziet; dog hoe lang dit geduurd heeft, is my onbekend, niet anders wetende, dan dat de Heer Robbert Padbrugge 1672. door haar Edelheden als Gezant derwaards gezonden is, om met dien Emier een nader verbond op richten, en onzen handel aldaar te aanzienlyker te maken.

Dit voor af gezegt hebbende, zullen wy nu tot andere zaaken van Persien overgaan, om te zien, hoe, en wanneer, wy daar gekomen zyn; dog alvorens de naamen en de jaaren van de regeering der laatste Koningen van Persien laten voor af gaan, om dat die ons in 't verhaal der volgende zaaken een groot licht zullen geven.

Het Paleis, de Bassa, en Vesting Manara, &c.

Waar zy legt.

Congo, een Comptoir van ons.

Wat Eilanden men ontmoet, van Gamron derwaards varende.

Hoewel twyffel; of wy hier nu gelyk wel een Comptoir hebben.

Wy hebben ook een Comptoir te Mascate gehad.

L Y S T

Der laatste KONINGEN van
P E R S I E N,

Nazaaten van Sjah Ismael.

Naamen der laat- ste Ko- ningen van Per- sien.	1. Sjah Ismael Tsoefi, dat is, de zuyvere, of de I. A ^o .	1508. tot A ^o .	1532.
	2. Sjah Thamas of Tahmas, zoon van Sjah Ismael.		1532. 1576.
	3. Sjah Ismael de 2. zoon van Sjah Thamas.		1576. 1578.
	4. Sjah Mohammed Chodabenda, zoon van Sjah Thamas.		1578. 1585.
	5. Sjah Abaas de I. of de Grootc, zoon van Sjah Chodabenda.		1585. 1629.
	6. Sjah Sefi de I. zoons zoon van Sjah Abaas de I.		1629. 1642.
	7. Sjah Abaas de II. Sjah Sefi de I. zoon.		1642. 1666.
	8. Sjah Sefi de II. anders Soleyman, Sjah Abaas de I. I. zoon.		1666. 1694.
	9. Sjah Hoffsien. zoon van Sjah Soleyman.		1694. 1721.
	10. Sjah zoon van Sjah Thamas Hoffsien zoon.		1724.

Van alle deze Koningen zullen wy breeder onder de zaaken van Persien spreken.

OM de munten van Persien wel te kennen, moet men 't werk van Tavernier nazien fol. 99. 101. in zyn eerste deel, en fol. 282. van zyn tweede deel, daar zy nevens alle andre Indische munten zeer net afgebeeld staan.

Nog moeten wy met een woord zeggen, dat deze Koningen zig van ouds her weinig plegen te laten zien, vast stellende, dat hoe verder zy van 't volk, of hoe minder zy van hen gezien wierden, hoe grooter eerbied dit voor hen zou hebben; dewyl volgens Livius zeggen; *continuus aspectus minus verendos magnos homines facit*; woorden, die zoo even reeds vertaald zyn.

Zy zyn pragtig in hunne hof-houding. Alles blinkt 'er van goud, gelyk ook alle schotels en drinkvaten, dog geen zilvere, niet om dat Mohammed (gelyk zeker onkundig schryver zegt) dit in zyn wet verbied, maar om dat het te gering is.

Als de Koning een Gezant het uyt een gouden kop toebrengt, is die, na 't drinken van 's Vorsten gezondheid, hem eiken; gelyk ook de kop, die zy van een pilhar nu en dan affchieten, den treffer eygen is.

VIERDE HOOFDSTUK.

SAaken van Persien. De Portugeezen bevoeren Persien eerst van alle de Europeers. Alfonso Albuquerque 's toeleg op Ormus. Gelegenheyd dezer stad. Zyn komst te Calajate, Curiate, en te Mascate. Werd daar zeer quaelyk behandeld, dat hy wreekt. Neemd Soar in, en konst voor Ormus 1507. Maakt dat Ryk aan Emanuel Cynsbaar. Hun verlies aan weerzyden. Hy verslaat Atar nogmaäl. Veroverd Kismis. Behouwd de Vesting van Socotora. Waar op hy 1511. Ormus weer inneemt, Hhamed ombrengt, en alles daar in rust hersteld. En maakte een verbond met Sjah Ismael, dat Stephanus Gama ook met Sjah Thamas dede. Zedert bleven de Portugeezen 'er meester af. Tot 1622. Wanneer de Persiaan, door hulp der Engelzen Kismis, en dit Ryk, innamen op zekere voorwaarden. Aanbiedingen der Portugeezen aan de Persiaanen. Wat de Engelzen hier by woenen. 't Verdrag ook door Sjah Abaas slecht nagekomen. Slechte behandeling van den Koning van Ormus. Wraak der Portugeezen over 't niet nakomen van 't verdrag. Wat den Engelzen Hopman Woodkook van den roof wegvoerde. De Koningen van Ormus. Wat voor Engelze

gelze Hoofden Ormus 1622. veroverd hebben. Sjah Abaas quaad gedrag ontrent de Engelzen in opsicht van 't verdrag. De Portugeezen van Jalques, Bahrein, Gamron, en Mafcate, verdreven. Sjah Abaas laat de Engelzen, en ons toe, in zyn lanca te handelen. Onze handel hier begonnen door de Heer van den Broek 1620. Huybert Visnicht 1622. herwaards gezonden. De Heer Bekker komt 1623. herwaards, en blyft in een slag tegen de Portugeezen dood. 1624. zend Sjah Abaas twee Gezanten aan Prins Frederik Henrik. 1626. brengen onze schepen Zyde in Suratie van daar. De Heer van den Broek met een nieuw verband aangenomen 1626. In December weer eenige schepen door de Heer van den Broek na Persien gezonden. De Heer Jan Smit, gaaande in dit jaar als onze Gezant aan Sjah Abaas. De Heer van den Broek 1628. door de Heer van Hazel vervangen. Zyn vertrek na Batavia 1632. Hagenaar hier als Hoofd. Grootte weerdbejd van Sjah Sefi de I. onder wien toen de zaaken hier stonden. De Bevelhebber Deleourt. 1633. quamen hier de Bevelhebber Carstensfoon, en Overfchie. Humme verrichting. De Heer Lucassoon hier. De Heer Overfchie als Directeur voorgesteld. Vertrek van de Heer Lucassoon. Carstensfoon gaat op de Portugeezen by Mozambique kruyssen, en neemt drie schepen. De Bevelhebber Krazy in Persien overleden, 1638. Overfchie vervangen door de Heer Weiterwold. De Heer van Oostende van 1639. tot 1640. hier hoofd.

S A A K E N van P E R S I E N.

Zaaken van Persien. **O**M met ordre van de zaaken van Persien te spreken, en te zien, wat volkeren uyt Europa dit ryk eerst bezogten, of zich hier neder zetteden, is het zeker, dat de Portugeezen 'er eerst, en lang voor alle andren, geweest zyn.

De Portugeezen bevoeren Persien eerst van alle de Euro-peers. Zy begonnen al vroeg 1503. onder Antonio Salidanha, en in de volgende jaaren onder Alfonso Albuquerque en Georg Aquilaris 1507. en 1508. het roode Meir, en 't Eiland Socotora, Aden, en andre plaatzen te bewaren; en die grooten Held, Albuquerque, liet 1507. zyn gedagten al op de vermaarde Persiaanse koopstad Ormus gaan, houdende de Golf van Persien, en 't roode Meir, met een kleen getal schepen bezet. Hy was daar door storm verzeyld, en nam voor, die stad te belegeren.

Zy legt in de Golf van Persien op 90 graaden, 20 minuten lengte, en 29 graaden, 30 minuten N. Breedte. Zy is ontrent 3 mylen van Gamron gelegen, op een Eiland, dat ontrent 6 a 7000 sehreden zynen omtrek heeft. Het strekt zich 3 mylen na 't Zuiden uyt, en heeft een hoog gebertge, zynde by na overal zoutagtig, en onvrugtbaar.

Zyn komt te Calajate, Curiate, en te Mafcate. De stad is niet groot, en nu van weinig aanzien, alzo 'er veel af geslecht, en een groot deel voor 't Kastel tot een pleyn gemaakt is.

Albuquerque stelde dit beleg 1507. nog in 't werk, liep voor by Siagram Promontorium, of Cabo di Razalgate, en quam met zyn vloot te Calajate een stad onder 't Koninkryk van Ormus behorende.

Werd zeer qua-lyk gehandeld. Hy wierd daar zeer wel ontvangen; dog qua-lyk te Curiate gehandeld, dat hy innam, en verbrandde.

Van daar liep hy na Mafcate, en 8 mylen van daar, daar hy met den Stads-Voogd een verdrag maakte, en byzonder wel ontmoet, en beschonken, dog daar na van de 2000 Arabiers die 'snagts in de stad quamen, in weerwil van den Stads-Voogd, zeer verradelyk behandeld wierd; maar hy deed hen de vlugt nemen. Ook plunderde, en verbrande hy die stad.

Hy nam kort 'er aan ook het stedeken Soar in, vertrok, twee dagen 'er na; na de stad Ontaz, daar hy grooten buyt vond, en verscheen eyndelyk 1587. voor de stad Ormus.

Te dier tyd was daar Zeisadien de 2. Koning; dog deze, nog een kind, en een Vafal van den Koning van Persien zynde, stond onder de Voogdye van zyn moeder, en van een van hare voornaamste Hovelingen; en gelubden, Atar genaamd.

Van de zelve liet hy de stad ten eersten opeyssen; dog Atar liet hem 'trots antwoorden, dat de Koningen van Ormus niet gewoon waren schatting te betaalen; maar wel die van anderen te eyssen.

Daar op tastte Albuquerque de stad aan, en nam de zelve schielyk in, verbrandende hare schepen, en de stad het zelve dreygende; dog Atar, geen andre uyt-komst ziende, maakte vrede met hem, onder belofte, dat Zeisadien zich met al het zyne aan Koning Emanuel overgeven zou, en aan hem jaarlyks 15000 Seratyns of ducaaten betaalen, aan Albuquerque een plaats tot 't bouwen van een Vestingaanwyzen, hem ondertusschen van 't noodige voorzien, en in alles de behulpzame hand bieden zou.

Hy had 2000 mannen, en Albuquerque 'er maar 10 verloren.

Zaaken van Persien.

De Portugeezen bevoeren Persien eerst van alle de Euro-peers. Alfonso Albuquerque toelag op Ormus.

Gelegenheyd dezer stad.

Zyn komt te Calajate, Curiate, en te Mafcate.

Werd zeer qua-lyk gehandeld.

Neemd Soar in, en komt voor Ormus 1507.

Daar was wel besloten een Vesting te bouwen, maar Atar, merkende, dat Albukerk, maar 500 man by zich had, liet dat werk zeer slap voortgaan; waar op Albukerk de zynen, die zig in 't eerst zeer tegen hem aankanteden, klaar begrypen dede, in wat gevaar zy in 't vervolg geraaken zouden; zoo zy malkanderen niet dapper bystonden, en dezen Atar tot reden bragten.

Hy ver-
saaft Atar
nog-
maals.

Daar op tastte hy den trouwloozen Atar weder aan, en overwon hem; dog wierd weer van meest alle zyn Hoofden verlaten, die hem by den onder-Koning Almeida nog gingen befehuldigen.

Verov-
verd
Kismis.

Ondertusschen liep hy na 't Eiland Kismis, nam dit in, verwoefte het, en vloeg twee bloedverwanten van den Koning van 't Eiland Lareek; maar hoo- rende, dat 't Kasteel van Socotora, door een opstand der Fartaken na 't vertrek van de Vloot, in groot gevaar was, liep hy in Januari 1508. daar na toe, vloeg den vyand, en herstelde daar alles in korten tyd; maar verzwaaarde de schatting der wederspannige Ingezeten- en, die nu ten tweedemaal afgeval- len waren, zoodanig, dat hen de lust tot een derden afval nu wel stond te vergaan.

Behoud
de Ve-
sting van
Socotora.

Na Albukerk 's vertrek van Ormus, was ook Atar de Gelubde gestorven, en door eenen Hhamed in 't bestier ver- vangen. Deze stelde daar alles na zyn hand, betaalende wel de schatting aan de Portugeezen; dog hen egter zoodanig behandelende, als of zy volslagen van hem afhingen.

Schoon Albukerk niet lang te voren Aden met een slegt gevolg aangetast had, en na 30 schepen in die haven verbrand te heb- ben, onverrichter zaake weder te Diu, te Chaul, en eyndelyk ook tot Goa quam, belette dit hem egter geenzins, weder na Ormus te loopen, om dezen dwingeland tot reden te brengen.

Neemt
1511.
Ormus
weer in.

Hy ging 'er dierhalven 1511. met 22 groote schepen na toe, veynzende na Aden te willen, verscheen, alseen blixem, on- verwagt voor Ormus, omcingselde dat ganseh Eiland, liet Hhamed ombrengen, daar na de Vesting, dat egter nog wel tot 1513. aanliep, voltrekken; makende zich verder daar zoo ontzachlyk, dat Sjah Ismael, Koning van Persien, onder wien Ormus stond, ook best keurde een ver- bond met hem in te gaan, gelyk Sjah Thomas, ontrent 1541. a 1542. ook met den onder-Koning Stephanus Gama gedaan heeft.

En
maakt
een ver-
bond met
Sjah Is-
mael.

Zedert
bleven de
Portu-
geezen
'er mee-
ster af.

Zedert deze tyd bloeyde die stad, en bleven de Portugeezen, die hier een van hun beste Kasteelen in Indiën gebouwd hadden, volkomen meester in dezelve, maakten zedert ook met de Koningen van

Persien verscheide verbonden, waar door zy deze stad ook gerust hebben blyven bezitten, stellende daar van tot tyd eenen slot-Voogd, die 't opper-gebied over deze Vesting voerde.

Onder dezen komt my Joan Roderik Noronha 1522, Henrik Menetes 1524. Jaques Melio 1526, Christoffel Mendola 1528, Garcias Coutinho 1529. Antonio Noronha, en Didacus Noronha 1552. voor.

In dit bezit bleven zy tot 1622, in 't Ryk begin van welk jaar de Persiaanen door hulp der Engelzen eerst het Eiland Kismis, daar Ruy Freira als Portugees slot-Voogt bevel voerde, den 22. Februari met accoord (dat zy zeer slegt hielden, alzooyal de Mohammedaanse Krygs- lieden, die de Portugeezen gediend hadden, dood-floegen) innaamen. Daar op zetteden de Engelzen Sjah Abaas den Grooten, en voor al den grooten Hertog van Sjiraas, Imancoeli Chan sterf aan, om de Portugeezen ook van Ormus te doen verhuize.

Den 24. dito quamen de Engelzen en Persiaanen op 't Eiland Ormus, namen de stad in; dog de Portugeezen weken onder hun hoofd Don Francisco de Soufa in de Vesting.

De Engelzen bedongen, dat de Hertog gedurende 't beleg; zoldaten en volk te land bestellen, en dat zy ter Zee den Koning van Ormus met 7 schepen aantasten, waar voor de Her- tog alle maand 600 Tomans of 6000 ducaaten aan huur betaalen zou, dog zonder verplicht te wezen, om de sche- pen die blyven, of verbranden mogten, te vergoeden.

Den roof zouden zy te zamen deel- len; ook bedongen de Engelzen, dat zy, by verovering van die stad, geen tol te Gamron, of elders in 't Ryk, betaalen zou- den.

De Portugeezen, ziende, dat het be- Aangeb-
gon te klemmen, boden Iman Coel- dingens
Chan aan, dat zy hem, zoo hy opbre- der Por-
tugeezen
ken wilde, 200000 Ryxdaalders vere- aan de
ren, en alle jaar aan den Koning van Persiaa-
nen.
Persien 140000 Ryxdaalders betaalen
zouden; dog hy eyschte voor zig 500000,
en voor den Koning jaarlyks 200000
Ryxdaalders; waar toe de Portugeezen
niet wilden besluyten, maar vonden,
harder geperst zynde, goed, de Vesting
aan de Engelzen over te leveren, onder be-
ding, dat zy ongemoeid na Mafate over-
gevoerd zouden werden.

Dit wierd hen van de Engelzen wel be-
loofd, gelyk die dit aan 3000 van hen ook
naquamen; maar de Persiaanen, daar over
niet wel vergenoegd, overtraden dit ver-
drag, en sloegen 'er 300 de kop af, aan
welke de Engelzen het verdrag wel meen-
den na te komen, maar die hen te-
gen

gen 't verdrag aan de Persiaanen overleerden, zedende die ten spot na Gamron, om de Portugeezen aldaar een grooter schrik op 't lyf te jagen.

Wat de Engelzen hier by wonnen. Daar op deelde Sjah Abaas den roof met de Engelzen half en half, stonde hen tol-vryheyd over al in zyn Ryk toe, en beloofde hen ook de helft van den tol tot Ormus (die hy naderhand op 't vaste land van Gamron overbragt) dat van hem maar ten deelen nagekomen is.

T verdrag door Sjah Abaas slecht nagekomen. Sjah Abaas, verbitterd op verfeide Mohhammedaanen, die Christen geworden waren, en zedert de Portugeezen dienden, maakte, dat hy meelter van de zelve wierd, en ook den Vizier van den Koning van Ormus in handen kreeg, liet den zelve 't Hootd afflaan, en dede de stad meett afbreken; dog 't Kasteel in zyn geheel blyven, leggende daar in een goede bezetting.

Slegte behandeling van den Koning van Ormus. Hy kreeg den Koning Seyd Mohammed Sjah mede gevangen, die ten spot van 't Krygs-volk na Sjiraas gevoerd, en zeer slegt van de Persiaanen gehandeld wierd.

Daar wierden in de stad en Vesting 53

Batery-stukken, 4 andre dito, 6 halve dito, 16 twaalponders, 9 slangen, 2 halve slangen, 10 Orgels, 7 Petard-stukken, 92 afgezette stukken, en veel Bafiliseen, van 22 voeten lang, gevonden.

Gedurende het beleg wierd een Engelsch schip, dat genoodzaakt was voor Gamron ten anker te komen, om te Calectaaten, zeer qualyk van de Portugeezen aldaar gehandeld. Ook dede der Portugeezen zee-Voogd 90 mentehen op zeker Engelsch schip, tot wederwraak van den tegen 't verdrag onthalsden Vizier van Ormus, en van zoo veel door hen overgeleverde Christenen, de kop afflaan.

De Engelze Hopman Wood-kook vertrok met 2 schepen, beladen met hun aandeel van den roof, waar in aan peerlen, en andre Juweelen, wel een Millioen Ryxdaalders waren. Dezen roof had hy by geval uyt een vlugtend fregat bekomen; dog hy is 'er naderhand, met zyn schip de Walvisch, mede gezonken.

Dit was het eynde van dit treffelyk en bloejend Ryk van Ormus, waar over deze Koningen geheerscht hebben.

KONINGEN van ORMUS.

Konin-gen van Ormus.

1. Sjah Mohammed de I. de Bouw-Heer der stad Ormus van A°. Christi 700. gevolgd van zyn zoon.
2. Sjah Soleiman, gevolgd van zyn zoon.
3. Ila de I. gevolgd van zyn zoon.
4. Lasjkari, gevolgd van zyn zoon.
5. Houkabad, gevolgd van zyn zoon.
6. Ila-Chan den 2. gevolgd van zyn zoon.
7. Sjah Mohammed de 2. gevolgd van zyn zoon.
8. Sjah Ransjah, gevolgd van zyn Neef.
9. Emier Sjahbedien Molong, gevolgd van zyn Neef.
10. Zeifadien de I. Ibn Azar, gevolgd van zyn Neef.
11. Sjahbedien Mohammed.
12. Emier Roeneddien Mohammed. 1278.
13. Zeifadien Noerat. 1278. 1291.
14. Mafaud,
15. Mier Bahadien Ajaaz Seifin. 1312.
16. Emier Ayzadien Gordon Sjah, gevolgd van zyn zoon.
17. Emier Mobareck Zadin Baharan Sjah.
18. Mirzah Bedien Iloef.
19. Mirzah Kodbadien de I.
20. Melk Wazonaadien.
21. Mikzah Kodbadien de 2. gevolgd van zyn zoon. 1347.
22. Turon Sjah. 1348.
23. Mafud Sjah.
24. Sjah Bahadien.
25. Salgor Sjah.
26. Sjahwes.
27. Zeifadien de 2. door Albukerk overwonnen. 1505.
28. Mohammed.
29. Seyd Mohammed Sjah. 1622.

De-

Wat voor Engelze Hoofden Ormus 1622. veroverden.

Deze laatste Vorst werd meest door toedoen der Engelze Hoofden, Mrs. Woddell, Blyth, en Wood-kook, den 18. April 1622. overwonnen, die, daar hy bevorens van de Portugeezen 140000 Ryxdaalders jaarlyks getrokken had, nu op 5 Mark daags na Sjiraas gevoerd wierd.

Gelyk nu de Persiaanen, meester van alles zynde, zich aan het verbond, door de Engelzen in opzigt der Portugeezen gemaakt, zeer weynig kreunden, alzoo lieten zy zich ook weynig aan de Engelzen gelegen leggen, die van alle hun e Krygs-onkosten niet meer, als 20000 ponden sterlings, bequamen.

Daar was ook wel bedongen, dat de Engelzen 't Kasteel, en al 't gefchut, zouden hebben, en dat de Persiaanen 'er een andre Vesting zouden bouwen; maar daar na is de Vesting aan de Persiaanen overgegeven, alzoo Sjah Abaas alles na zyn zin dede.

De Portugeezen van Jasques, Bahrein, Gamron, en Moscacz, veroverden.

De Portugeezen nu hebben tot Gamron ook een Kasteel, en een vast verblyf, na de verovering van Ormus, veel jaaren aan den andren gehad; dog zyn die Vesting eindelyk mede, en, zoo zommige qualyk willen, al 1612. door toedoen van Iman Coeli Chan, Hertog van Sjiraas, dog, na myne gedagte, eerst nade verovering van Ormus (gelyk aan de afgekaptte Hoofden, die zy na Gamron ten spot zonden, blykt) quyt geraakt, waar toe wy niet weynig ons best gedaan hebben, gelyk ook om hen, na dat zy ook Jacques, een stad in de Golf van Persien quyt waren, en Mascate daar zy ook een Comptoir hadden, en daar zy zig ook zeer vast gemaakt hadden, te doen verlaten, met een Vesting daar te bouwen, ontrent dien zelven tyd, als zy Ormus verloren, of eygentlyk den 2 Februari 1622, door toedoen der Engelzen hadden moeten overleveren.

Aldus plagten zy op 't Eiland Bharcin ook een Vesting en 't gezag over de pearl-Visschery daar te hebben; maar van daar zyn zy mede verdreven.

Nu is 't wel waar, dat de Portugeezen het in Persien lange jaaren alleen ingehouden, en groote winsten gedaan hebben, maar aangezien zy daar, gelyk over al in Indiën, zich zoo onverdragelyk aansielden, heeft Sjah Abaas, zoo ras hy maar kon, zoo door hulp der Engelzen, als naderhand van ons, zich van hen op de voornoemde wyze ontslagen, en zedert zoo de Engelzen, als voornamelyk ons, toegestaan in zyn land te handelen, en zoo tot Gamron, als tot Spahan, een Comptoir, Logie, en onze opper-hoofden te hebben.

Sjah Abaas staat de Engelzen en ons toe in zyn land te handelen.

Van de Engelzen zullen wy hier niet spreken, dewyl wy dat elders in 't by-

zonder ontrent alle Comptoiren, die zy in Indiën van ouds her hadden, gedaan hebben.

Wat ons nu, of de Nederlandze Maatschappy aangaat, die heeft hieral reldelyk vroeg beginnen te handelen.

De eer, van 't oprichten van den handel alhier, komt ook (gelyk als die van Suratte, en Moeha, of van 't roode Meir) den Heer Pieter van den Broek van Antwerpen toe, die de eerste grondvelter van alle onze Comptoiren in die gewesten is. Hy wierd 1620. den 16. Juni als Directeur van den handel over alle de Comptoiren in Arabien, Indiën, en Persien, voorgesteld, op welken tyd de Engelzen ons mede in hun verbond over den zyden handel met de Persiaan zogen te trekken, om dat zy in 3 jaaren pas 72 baalen ontfangen hadden.

Hy zond 1622. allereerst eenen Huybert Visnicht, Koopman in dienst der E. Maatschappy, onder Sjah Abaas den Grooten na Persien, die ontrent dezen tyd, of wel 't jaar daar aan, onze Maatschappy zeer ernstig verzogt, om in zyn land te komen handelen.

Den 1. October 1622. quam deze Visnicht met het schip Heusden uyt Persien tot Suratte, waar op hy de schepen Bantam, Zuyd-Holland, en Weesp onder den opper-Koopman en Bevel-hebber, den Heer, Albert Bekker, den 16. Nov. 1623. na Persien, in gezelschap van 4 Engelze schepen zond, die te zamen 8 Portugeese Gallioenen aan te tasten, drie dagen aan een daar mede sloegen, en hen verjaagden; dog wy kregen den 17. Maart 1624. tot Suratte de tyding, dat onzen Bevel-hebber, de Heer Bekker, in 't begin van den stryd door een groot yzer getroffen was.

Met die zelve schepen quamen ook op dien zelven dag de Heer Johan van Haazel, en Moeslabek uyt Persien tot Suratte, om als Gezanten van den Koning van Persien na Holland aan zyn Hoogheid Prins Frederik Henrik te gaan, die met de schepen Dordrecht en Weesp uyt Suratte den 23. April 1624. ook na 't Vaderland vertrokken, en daar behouden aangeland zyn.

Nadat nu den 6. November onze schepen, nevens Bantam, de goede Fortuin, en de Engelze Beer, van Batavia tot Suratte gekomen waren, zond de Heer van den Broek den Heer Frederik Kisingens als Hoofd van 6 schepen den 4. December na Persien, die in gezelschap van eenige Engelzen derwaards vertrok.

Ao. 1626. quamen in de maand Februari onze schepen met 352 Baalen zyde uyt Persien tot Suratte.

Ontertusschen wierd de Heer Directeur

teur van den Broek door den Heer oud Ambons Land - Voogd Herman van Speult, met een nieuw verband van twee jaaren, a 200 gl: ter maand, weder als Directeur van den handel in Suratte (of Hindoeltan) Persien, en in 't roode Meir den 1. April 1626. aangenomen.

Eenige schepen na Persien gezonden.

Den 14 December verzond men weder eenige schepen na Persien; met welke een Gezant van Sjah Abaas derwaards verzogt te vertrekken, het welke den zelve toegestaan wierd.

Den 8. October 1627. quam de Heer Johan van Hazel in Suratte met zyn huisgezin, om den Heer van den Broek daar als Directeur te vervangen.

De Heer Jan Smit Gezant

Ook zonden wy in 't laatste van dit zelve jaar nog den opper-Koopman, den Heer Jan Smit, van wegen onze Maatschappy als Gezant aan den Koning van Persien.

De Heer van den Broek 1628. door de Heer van Hazel hier vervangen.

Den 2. December 1628. nam de Heer van Hazel van den Heer van den Broek het opper-bewind, zoo wel over den handel van Persien en Indien, als over die in 't Roode Meir, of tot Mocha, over; waar op de Heer van den Broek, na dat hy 9 jaaren en 7 maanden Directeur van Persien geweest was, met Moessabek; Gezant des Konings, die nu van Mazulipatam tot Suratte uyt Holland weer in de vloot aan de Heer Coen aangeland was, op een en 't zelve schip den 23. dito na Persien vertrok; alwaar hy den 5 Febr. 1629. tot Gamron met hem aanlandde, daar de Heer Directeur van Hazel en de Heer Huibert Visnicht by hem aan boord quamen.

Zyn vertrek na Batavia.

Ook wierd hem van den Hertog, en andre Persiaanze grooten, zeer veel eere bewezen, waar op hy den 20 April met een vloot, die 12 tonnen goude weerdig was, na Batavia vertrok, daar hy den 19. Juni op de Rheede quam.

A. 1632. Hagenaar hier als Hoofd.

A^o. 1632, den 14. Augustus ging de opper-Koopman Henrik Hagenaar, met de schepen Grol en den Bevel-hebber Johan Carstensfoon van Embden, op 't schip Amboina, en den opper-Koopman Wouter de Leeuw, van Bommel met 't schip Utrecht, na Persien; alwaar den 4. October ter Rheede van Gamron gekomen zynde, zond de Bevel-hebber Carstensfoon den Koopman Wouter de Leeuw na Spahan, en Hagenaar wierd hier den 5. dito vast aan land gelegd, om 't gezag te voeren.

Groote wreedheid van Sjah Sciffbloede om.

Ontrent dezen tyd, bragt Sjah Sciff de I. wel 75 zielen, al te zamen mannen van 't eerste aanzien, of van Koninklyken Sciffbloede om.

Ondertusschen vertrok den Bevel-hebber Carstensfoon, na zyne zaaken hier verricht te hebben, met de schepen den

9. November weer na Suratte, latende hier 2 der zelve tot verdediging der Logie blyven.

'Te diertyd stond de handel hier onder 't bestier van Marcus Oldenburg (die van Sjiraas te Gamron gekomen was) Hagenaar, en Adriaan Smit; dog Hagenaar had het gezag over de schepen, en in Spahan was toen een Bevel-hebber Delcourt, maar had daar niets te zeggen; velhebbende aangezien hy het daar al vry slecht aangesteld had.

Onder wiens bestier de zaaken hier stonden. De Bevel-hebber Delcourt.

Den 12. December begon het hier te regenen, dat het in geen drie jaaren gedaen had.

A. 1633. de Bevel-hebber Carstensfoon, en

A^o. 1633. quam de Bevel-hebber Karstensfoon, en de opper-Koopman Nicolaas Overschie, met het schip nieuw Zeelandia in Februari hier, de laatste om als Directeur van den handel van Persien aangesteld te werden.

Over-schie.

Hier op vertrokken die twee Heeren en Marcus Oldenburg van Gamron na Spahan, om den Bevel-hebber Delcourt, Geerdings, en meer andren, te lichten, in welken tusschen-tyd Hagenaar 't gezag in de Logie zou voeren.

Hunne verrichting.

Ook quam de Heer Philip Lucafoon den 21. Februari dezes jaars met de schepen 's Hertogenbosch, 't Hof van Holland, en Leyden, hier aan te landen.

De Heer Lucafoon hier.

Den 10. Maart wierd Hagenaar verloft, en de Heer Overschie in zyn plaats als Directeur openbaar voorgesteld.

De Heer Overschie Directeur.

Ook bleef toen hier de opper-Koopman Canoy, met 2 onder-Kooplieden, 5 assistenten, en 1 Lyffschut.

Den 19. dito verzeylde de Heer Lucafoon, oud Land-Voogd van Amboina, met 't schip 's Hertogenbosch, nevens den Bevel-hebber Deleourt, Mebays, Geerdings, Marcus Oldenburg, en den onder-Koopman Hans Gier met 't schip Grol, van hier na Suratte, terwyl de Bevel-hebber Carstensfoon met de schepen Utrecht, Zeelandia, 't Hof van Holland, en Leyden, op de Portugeezen ontrent Mozambique kruysen ging, liebbende eenen schipper op Zeelandia als onder-Zeevoogd, en den Heer Hagenaar op 't schip Leyden tot schout by nacht by zich, op welken togt zy 3 Portugeesche Fregatten veroverden, gierende van daar op 't Eiland Soeotora aan.

Vertrek van de Heer Lucafoon.

Carstensfoon en neemd 3 schepen van de Portugeezen.

In September quam de Bevel-hebber Coren Craey met de schepen Vlissingen, de Leeuw, de Chamelion, Bommel, en Grol, voor Gamron op de Rhee, dog alzo die Heer hier quam te sterven, vertrok de Heer van Zanten in zyn plaats als Hoofd van deze vloot den 23. October na Malabar.

Craey in Persien overleden.

Van het jaar 1633. nu bleef de Heer Overschie hier Directeur van den handel tot

tot het jaar 1639, als wanneer hy in dit zelve jaar door de Heer Adam Westerwold, zoo uyt de Instructie die haar Edelheden aan de Heer Wollebrand Geleynsfoon medegaven, blykt, vervangen. Ook blykt, dat die Heer de zaaken vry beter dan zyn voorzaaten, de Heeren Overschie, Delcourt, &c: (die 't vry wat los aanstelden) geschikt, en reeds veel hier hersteld had, werdende daar in door zynen wakkeren Tweeden, den opper-Koopman Jan Leenderfoon, byzonder wel geholpen; dog deze beyde Heeren leidden hier niet lang: want de Heer

Westerwold stierf den 29 Augusti 1639. en de Heer Leendertsfoon den 3 May 1640.

Na des Heeren Westerwolts dood nam de opper-Koopman Adriaan van Oostende de zaaken hier als gezag-hebber tot 1640. waar, en wierd toen vervangen door de Heer Wollebrand Geleynsfoon, den Ouden, die hier als uyt-drukkelyk Directeur door haar Edelheden in dit jaar gezonden wierd.

Wy kunnen dit nader uyt deze volgende instructie, zyn Ed: mede geven, zien.

De Heer van Oostende van 1639 tot 1640. hier hoofd.

De Heer Geleynsfoon 1640. hier Directeur.

V Y F D E H O O F D - S T U K .

DE Heer Geleyns 1640. hier Directeur. Instructie 1640. den Heer Wollebrand Geleynsfoon als Directeur medegegeven. De Heer Constant 1643. hier Directeur. Moesjelykbeden met de Persiaanen over de Zyde. Zeer slecht Zyde-verdrag. Waar van de Heer Constant verzoekt ontslagen te werden. Die, na eenig geweld, gedwongen wierd dit verdrag te onderteekenen. Waar op hy na Batavia vertrok, en 1645. weer hier quam, met last om den Persiaan te beoorlogen. Reyze van Spahan na Gamron door de Heer Basting. Zyn komst by 't Paleys van Darius. Oude Persiaansche letiers. Ontmoet zwaren regen. Laat zyn vrouw en kinderen te Jaroon. Komt te Gamron. Gaat weer na Jaroon om zyn vrouw, en kinderen. Op de tyding van 't innemen van Kismis komt de Koning tot een goed accord. De Bevel-hebber Blok na Spahan ontboden. Die 'er met den Heer Basting na toe gaat. Vervaarlyke hitte en zwaar onweer op dien weg. Hun verdre gevallen op die reyze en aan 't Hof. Eenige grooten in Spahan om bals gebragt. 's Konings groote winst hier by.

Ordre en Instructie voor den E. Wollebrand Geleynsfoon, Commandeur over de schepen N. Zeelandia, ende 'de Snoek, van hier over Suratta na Gamron vertrekkende, om des E. Compagnies Negotie en affaires in 't Ryk van Persia als President en opper-hoofd te dirigeren, waar toe de Almogende zyn H. zegen verleene.

Instructie 1640. de Heer Wollebrand Geleynsfoon als Directeur medegegeven.

„ **D**E ongetrouwe handeling van Hui-
 „ bert Visnicht, de traagheyd en
 „ hoofze pracht van Antoni Delcourt,
 „ mitsgaders de ongestadigheid, 't slecht
 „ overleg, en de Prodigaliteyt van Nieo-
 „ laas Jacobsfoon Overschie zyn oorzaak
 „ geweest, dat de Generale Compagnie uyt
 „ den Ryken Persiaanen handel zulke
 „ effecten noit getrokken heeft, als ons
 „ anders deze aanzienelyke commereie wel
 „ beloofde, en als andre, daar handelen-
 „ de, van tyd tot tyd daar wel genoten
 „ hebben; om het welke te verbeteren,
 „ en de vrugten van dien apparenten han-
 „ del te rechte te smaken, zoo hadden
 „ wy in den jare 1638. tot de Directie

„ van Compagnies affaires in 't Persisch
 „ Ryk gecommitteerd den Heer Adam
 „ Westerwolt Extraordinaris Raad van
 „ India, en tot des zelfs hulp als tweede
 „ perzoon (om in Gamron en Lhaar te
 „ blyven) den opper-Koopman Jan Leen-
 „ derdfoon aangestelt, van welke opper-
 „ hoofden (zynde den eersten een oud en
 „ bedaard perzoon, en de tweede ge-
 „ trouwd; weshalven zy door de Delitien
 „ en Commoditeyten van Persien zoo
 „ licht niet, als de vorige jonge borsten,
 „ stonden vervoerd te werden) wy alles
 „ goeds bleven verhoppen; en hebben ons de
 „ effecten van hunne korte Administratie
 „ aangewezen, dat wy in onze opinie,
 „ zoo

„zoo zy langer hadden mogen aanhou-
 „den in hunnen dienst, niet zouden misleyd
 „zyn geworden, maar 't heeft den Al-
 „mogenden beliefd hen uyt de wereld
 „te roepen, en is de Heer Westervolt
 „Zahr. in Ispahan den 29. Augusty des
 „voorleden jaars, mitsgaders de opper-
 „Koopman Jan Leenderdsoon buiten
 „Gamron den 3. May daar aan volgende
 „overleden, zulks des Compagnies han-
 „del in dat Ryk van bequame dienaars
 „ontbloeit en berooft blyft, te meer, al-
 „zoo den opper-Koopman Adriaan van
 „Oostende (iu wiens gepresterden dienst
 „wy genoeg hebben) ongenegen is daar
 „langer te blyven, en wederom zeer
 „crnftig om zyne verlossing verzoekt.

„De zaaken nu aldus en in deze Termen
 „staande, en vermits ons ook niets meer
 „ter herten gaat, als dat de voornoemde
 „Directie in India van walkere opper-
 „hoofden voorzien mag blyven, zoo
 „hebben wy niet willen nalaten uw per-
 „zoon (van wiens bequaamheid wy ons
 „vergenoegd houden, onaan gezien gy
 „by uw tyds Expiratie, en op uw ver-
 „zoek uyt de Hindoeftanze quartieren
 „over Persien tot ons gekomen zyt, om
 „na 't Vaderland te keeren) in aanmerking
 „te nemen, mitsgaders tot een nieuwe
 „verplichting te verzoeken, waar in niet
 „verders heeft konnen gehandeld wer-
 „den, als dat UE. Gedilponeerd hebben
 „tot verblyf van een, twee of drie jaaren
 „buyten verband, en de verdre conditie,
 „blyvende de recompenze van dien tot
 „onze diseretic, mits UE. gebruykende
 „als Commissaris aan 't Hof van den
 „Mogol, of als Directeur van Compagnies
 „Negotie in Persia. De eerste gelegenheid
 „blyft opgefchoort tot een bequamer tyd,
 „en tot dat die Majesteit van Casjemiere
 „in Agra zal wedergekeerd zyn. De
 „Tweede is UE: in Raade van India
 „opgedragen, volgens een speciaale Com-
 „missie op uw perzoon verleend, die wy
 „UE: nevens deze Instructie ter hand
 „stellen.

„In gevolge van dien zoo heeft UE.
 „zich te vervoege op het schip Nieuw
 „Zeelandia, om in gezelschap van 't schip
 „de Snoek van hier recht na Suratte in
 „Suwalis Chom, en van daar na Persia
 „te verzeylen, in overeenkomst van de
 „byzondre cours-wyzyng tot die voyagie
 „ontworpen, die UE. en den schipper
 „by dezen tot hun Gouverno behan-
 „digen, zonder nogtans UE. en den
 „Raad slijpt aan de onderhouding van dien
 „te binden; maar zult na tyds gelegen-
 „heyd; weder en wind, den beiten
 „boeg mogen voorwenden, alwaar het
 „ook dat UE. tot vordering van spoed-
 „dige Voyage de straat van Mamale on-
 „dernam door te loopen.

„Terwyl gy aan boord en op de reyze
 „zyt, zult de vlag van de grootte steng
 „laten waegen, den Raad, des noodig
 „zynde, beroepen, en daar in gedurig
 „voorzitten; dog voor Goa ontrient de
 „schepen van den E. Commandeur Do-
 „minicus Bouwens komende (dat niet
 „waarschynelyk is) zult gedurende zyn
 „aanwezen, ten opzigt van onze Oorlogs-
 „Vloot van defensie en bezetting aldaar,
 „uwe vlagge innemen, en, icts in Raade
 „te verhandelen vallende, de tweede stem
 „hebben, gelyk wy mede verstaan, dat
 „UE. in Suratte met lief by den Directeur
 „Paulus Crook gekomen zynde, als
 „tweede perzoon in den Raad aldaar
 „zitting nemen zult, om gedurende zyn
 „verblyf Compagnies affaires na vermo-
 „gen bekomen ervarenheyd te helpen
 „bestieren, en voor al te bevorderen de
 „Suratze Cargazoenen in deze schepen,
 „beloepende, als per facture blykt
 „162627-10-3. spoedig met geneegzame
 „verzekerdheyd mogen werden geloft,
 „gebruykende daar toe wel gemonteerde
 „boots, en geoeffend volk, dewyl onver-
 „mogens zyn om deze schepen met een
 „kleen jacht te versterken.

„Insgelyks zal UE. alle menschelyke
 „neerfligheyd aanwenden, dat het gereede
 „voor Persia, en de Moorze vracht-
 „goederen, wecr in der haast ingescheept
 „werden, om UE: reyze na Gamron
 „voort te zetten, alwaar in gezondheyd
 „en behouden ('t welk God geve) aan-
 „geland zynde, UE: 't gezag en de
 „Directie van Compagnies omslag in 't
 „Ryk van Persien, ender zelve effecten
 „by een net geteckend transport uyt
 „handen van den opper-Koopman Adriaan
 „van Oostende, of des zelts Gecommit-
 „teerden, in Gamron zult overnemen;
 „wy zeggen van desselfs Gecommitteer-
 „den, of in Gamron van de aanwezende
 „vrienden, alzo wy uyt 't schryven van
 „gemelde Oostende begrypen, dat hy
 „vry wat spade tot Gamron met de retour-
 „schepen verschynen zal, vermits zy
 „besloten hadden tot het handelen over
 „de Zyde de Maj., en desselfs leger te
 „volgen, welke ten inzicht van het
 „overlyden des grooten Heers, tot het
 „hernemen van Bagdaad in aantocht
 „was.

„Op het spoedigste, zonder na gemelden
 „Oostende te vertoeven, zal UE: 't
 „Persiaansch Cargazoen in de meer aan-
 „getogen schepen Zeelandia ende de
 „Snoek van hier afgeladen, bedragende
 „291802-8-2. en uyt verscheide koop-
 „manschappen (gelyk UE. specifice by
 „de facture en Cognoscementen beoogen
 „kond) beslaande, tot Gamron met goede
 „toezicht, dat niet verminderd werde;

„doen lossen, ten meeten voordeel trag-
 „ten om te zetten, en tot geld te ma-
 „ken, om de Contanten tot aflegging
 „der opgenomen gelden te gebruiken,
 „dat wy schatten ontrent 400000 gul-
 „dens te wezen, by aldien, gelyk voor-
 „nemens waren, 150 of 200 Carga Zyde
 „van den Koning besproken hebben, ons
 „te zyner ryd de bevinding van alles wel
 „uytgebreyd overschryvende.

„De opper-Koopman Jan Leenderts-
 „zoon Zaliger (die de Compagnie en
 „zyn huysvrouw te vroeg ontvallen is)
 „heeft gedurende des zelfs aanwezen zeer
 „goede devoircn aangewend, om ons de
 „rechte vrugte van den Persiaansen handel
 „te doen smaken, gelyk zyne advyzen en
 „de effecten uytwyzen; echter konnen
 „wy niet pryzen de verzending der spe-
 „cryen na Lhaar, Sjiraas, en Ispahan,
 „maar oordeelen beter; als 't iet bykomt,
 „die in Gamron voor gereed geld te ver-
 „koopen, om te beter staat en reekening
 „te konnen maken.

„Wy zien wel, dat de pryzen der
 „koopmanschappen na mate van dien in
 „de aangetoge plaatzen voordeelijker, dan
 „in Gamron, zyn; maar daar tegen moet
 „in aanmerking komen, dat alle waaren
 „in gemelde kooplieden moeten uytge-
 „penterd werden. en dat men, geld van
 „nooden hebbende in een Pancado (gelyk
 „wel in Gamron, daar verscheide koop-
 „lieden om hunne gelden te besteden
 „uytdrukkelyk verschynen) niet verkoo-
 „pen kan, dan met daling van de prys,
 „'t welk dan al op de markt van Gamron
 „uytloopt.

„In tegendeel verstaan wy, dat dit
 „voordeelijker, dan wel die wyze van
 „uytventing, is, zoo ons by de Com-
 „pagnies boeken van Persien nader
 „blykt.

„Ook zal UE. alle kleeden, 't zy
 „zwarte, Agraze, of Choromandelze
 „zortceering, schikken na die plaatzen,
 „daar zy best getrokken zyn, en 't meest
 „geldeu, om dus ook den meesten penn:
 „te bekomen, in Sjiraas, Ispahan, en
 „elders, daar goede gelegenheid van hui-
 „zing op de wyze van winkels is, by
 „kleene partyen die uytventende, en te
 „gelyk ook ordre stellende; dat niemant
 „zich de moeite ontzie, om de compagnie
 „proft toe te brengen, als mede om de-
 „zen gewigtigen handel neertig te on-
 „derzoeken, met al het doen der Moor-
 „sche. Benjaanfche en Europeifche koop-
 „lieden te doorsnuffelen, op dat wy, 't
 „voordeel ziende, ons daar toe ook
 „schikken, en daar mede ons deel van
 „hebben mogen.

„UE., daar in loco zynde, moet wel
 „letten, en den handel zoo bestieren, dat

„dat (als gezegt is) onze waaren tot die
 „hoogste prys verkogt, en na die plaat-
 „zen, daar zy 't meiste voordeel geven,
 „gevooid, en daar vertieid werden, door-
 „gaans in opmerking nemende 't bedra-
 „gen der ongelden, en de Risico; 't
 „welk de koopmanschappen, die men
 „voorneemd te verzenden, onderhevig
 „zyn.

„Ondertusschen blyven wy van gevoe-
 „len (ten zy UE: ons na dezen beter
 „bericht geven mogt) dat UE: 't gros
 „van onze Cargazoenen, te weten, de
 „Peper, Nooten, Nagelen, Foelie,
 „Suyker, Gommelaacca, Benzoin, &c:
 „in Gamron tot gereed geld a prys
 „Courant behooren over te zetten, en
 „dat wy ons daar voor eerst best by be-
 „vinden zullen, om de Compagnie van
 „de inkankerende renten te ontlaffen.

„Ten ware een groote party koop-
 „manschappen tot een voordeelige prys,
 „tegen goede Zyde lege a 45 tot 50 To-
 „mans de Carga, ofte 36 Mansia, met
 „Mirfa Tacki, of 's Konings Factoor
 „Laatsjinbeek, aan te nemen, konde
 „gecontracteerd en bedongen werden,
 „gelyk de Heer Westervolt Zalr. per.
 „Instructie in 't verleden jaar nog nader
 „by onze brieven van den 25. Augusty
 „(daar van UE: de copyc ter hand stel-
 „len) aan bevolen hebben, waar op nog
 „niet gevolgd is, veel min redenen van
 „dien in antwoord bekomen hebben.

„UE. moeten verdacht zyn, by aldien
 „met 's Konings Factoors in verdrag
 „komt, ende de zelve Compagnies koop-
 „manschappen tegen Zyde aannemen,
 „van ten eersten nette afrekening met
 „haar te maken, en geen actie van Farra
 „of pretensie van cenige vergoeding open
 „te laten, en van 't bedragen der ge-
 „leverde koopmanschappen een zuivere
 „obligatie en Mandement tot betaling
 „van de Zyde te vorderen (verdacht zyn-
 „de doorgaans $\frac{1}{2}$ Lege, ende $\frac{1}{2}$ Ardasse
 „te ontfangen) en dat van te voren te
 „bedingen, om al zulke questien en
 „geschillen voor te komen, als 'er met
 „Molimbeek, Sjah Abaas Factoor, on-
 „der Visnichts administratie tot groote
 „schade der Generale Compagnie voor-
 „gevallen zyn, biyvende gemelde Mo-
 „limbeek per iest van reekening nog
 „schuldig (daar weynig van te wagten
 „hebben) 85018-11-0.

„In 't vorderen van dien heeft UE.
 „zich te richten na de ordre aan de
 „Heer Westervolt Zalr. op deze schuld
 „gegeven.

„Wy zeggen, dat UE. te letten
 „hebben in 't contracteren van Zyde
 „ $\frac{1}{2}$ Lege en $\frac{1}{2}$ Ardasse te ontfangen, en
 „meer niet; maar zult in de aanstaande
 „, koop

„koop zoo slijpt daar op niet behoeven
 „te staan, zynde de Ardassé (die door-
 „gaans minder als de Lege geld) in 't
 „vooreleden jaar in Nederland meer ver-
 „kogt, namelyk de Ardassé tot 26 schell:
 „1 gr, en de Lege tot 25 schell: 5 gr:
 „'t pond op 27 maanden, veroorzaakt,
 „door dien Braband (alwaar d'Ardassé
 „meest gebruykt werd) geheel onvoorzien
 „was; zulks dat UE: voor eerst wel
 „ $\frac{1}{2}$ Ardassé mogt aanslaan, en, by verlosf,
 „dat een party Zyde van de particuliere
 „buyten tol van $13\frac{1}{2}$ per cento moogt
 „kopen, gelyk nu twee jaaren toege-
 „staan is, zal UE. tweehonderd Reaalen
 „mogen aanslaan, alzoo, gelyk gezegt
 „is, in Persia wel, en beter koop, als
 „de Lege, te bekomen is, doorgaans
 „op de deugd en onvervalshteyd van
 „de Zyde na uw uytterte vermogen let-
 „tende.

„De stoffe van Zyde nu vervolgende
 „zullen wy in dezen niet tenderen de
 „herhaalde klagten van onze principaalen
 „over de buytenporige leecagie der Zy-
 „de, by den Directeur Overchie, ge-
 „durende zyne Administratie in Persien
 „gekogt, en na Nederland gezonden;
 „maar ons dezenaangaande gedragen aan
 „de Instructie den Heere Westervolt tot
 „ordre verleend, met vertrouwen, dat
 „UE: de zelve als de uwe zult nazien,
 „ende de zaak zoodanig behartigen, dat
 „in 't toekomende geen oorzaak van kla-
 „gen zal werden gegeven.

„De pracht en achteloosheyd van on-
 „ze borsten is zulks geweest, dat zich
 „niemand ontrent Compagnies Zyde Caffi-
 „la, af-komende na Gamron, heeft laten
 „vinden, 't welk de Cameliers 1638.
 „oorzaak gegeven heeft, om de Zyde-
 „baalen te violereen, en, zoo gezegt
 „werd, is de Compagnie 600 Mansia
 „bestolen, daar van geen andre vergoe-
 „ding te verwagten zy, als de 100 To-
 „mans, welke de Gouverneur Polatbeek
 „de Lhaarze Cameliers by geweld heeft
 „afgeperst, doende de schuldighe en on-
 „schuldighe deze zomma uytkeeren.

„Sr. Oostende is van oordeel, dat
 „deze strenge handelingen zoodanigen
 „vrees hebben veroorzaakt, dat de Is-
 „pahanze Cameliers, en alle andre, zich
 „in 't toekomende wel zullen wagten
 „Compagnies Zyde te verminderen; dat
 „God geve.

„Echter verstaan wy, dat UE. onze
 „ordre, tot voorkoming van diefstal aan
 „den Heer Westervolt gegeven (welke
 „wy hier om herhaalingen te myden niet
 „weder aanhaalen) promptlyk zult in 't
 „werk stellen. Item 't geen by de zelve
 „Instructie belasten, op den ontfang, en
 „inballeering der Zyde, mitsgaders het

„inleggen der baletten door den ontlan-
 „ger en de pakkers, als 't gene wy meer
 „ten dienst van de Compagnie over
 „deze stoffe belasten, en in de gemelde
 „Instructie in 't breede voorgesteld werd,
 „waar op ons verlatende wy de effecten
 „van ons voornemen en last, zonder die
 „zaak verder aan te beveelen, zullen te
 „gemoet zien.

„Even zoo blyven wy ook by onzen
 „vorigen last, van geen Zyde meer met
 „opgenomen penn: na dezen te koopen,
 „ten ware om redenen in 't aanstaande
 „jaar genootzaakt wierd een party van
 „de Maj. aan te slaan, om des zelfsgunst
 „te behouden, en twee of 300000 gulden
 „te kort quaamt, 't welke in zulken ge-
 „val voor 5 a 6 maanden tot de minste
 „renten lichtende, uyt onze 1641. te
 „zendene goederen kan werden afgelegd.
 „By aldien verzeekerd waren van de quan-
 „titeyt, welke tegen May en Juny aan-
 „staande in retour te verwagten hebben,
 „zoo zouden nader rekening konnen
 „maken, 't welk nu onzeker gaat,
 „evenwel zullen wy by gifting in 't
 „vervolg dezès daar van nog iets stel-
 „len.

„Van particulieren zal UE: geen
 „Zyde trachten te koopen, als met
 „verlosf des Konings, op dat ons ge-
 „gund voorrecht dieswegen niet in ge-
 „schil getrokken werde, gelyk men
 „1638. in 't werk heeft beginnen te
 „stellen, als wanneer ons met geweld
 „zyn afgedwongen 4006 Tomans $12\frac{1}{2}$
 „Mamoedis, over tol van $593\frac{1}{2}$ Carga
 „Zyde a $13\frac{1}{2}$ per cento van particulie-
 „ren gekogt, van welke aufferingen
 „wy den Heer Westervolt gelast had-
 „den weder uytkeering te bezorgen,
 „gelyk het zelve by brieven aan de
 „Maj. en den vertrouwder des Ryks,
 „Mirfa Tacki, volgens 't nevens gaande
 „afschrift, doenmaals medegeven, heb-
 „ben verzogt; dog waar op int nu
 „toe geen antwoord, veel min eenig
 „genoegen bekomen hebben; dog de
 „onze zyn genoegzaam gedwongen ge-
 „worden; om indien zy Zyde begeer-
 „den, den gierigen Mirfa Tacki 50
 „Toman voor de Carga te betaalen,
 „als wanneer hy ons toegestaan heeft
 „eenige particuliere Zyde te mogen op-
 „kopen, onaangezien onze last niet
 „hooger geweest is, als 42 en uytterlyk
 „45 Toman. Des niet tegenstaande
 „bericht ons de opper-Koopman A-
 „driaan van Oostende, dat vooreerst
 „dienen tot gemelden pryze van 50
 „Toman te verstaan, indien wy geen
 „vordre inbreuk van onze tol-vry-
 „heyd in 't Ryk van Persia begeeren
 „te veroorzaaken, waar toe geen En-
 „gelze

„gelze en andre oorblazers outrent het
„Hof ontbrecken.

„Wy kunnen echter niet nalaten by
„dien last, aan de Heer Westervolt ge-
„geven, te volherden, in gevolge van
„welke wy UE: belasten, om onzen
„wille uyt de Instructie, aan gemelden
„Heer Zalr. verleend, wel te begry-
„pen, en by de Maj.; en Mirfa Taeki,
„om vergoeding aan te houden, of
„eenige voordeelige zaake in de plaats
„van dien by een nieuw verdrag van
„de Maj. teerlangen. Wy zyn verwon-
„derd, dat de Engelzen en Portugec-
„zen zoo begunstigd werden, en dat de
„Nederlanders (die 't beter verdienen,
„als zynde oorzaak van den bloejenden
„handel in 't Ryk van Persia) tegen
„recht en reden gequeld, mitsgaders
„dat wy van onze voorrechten, ons
„door Sjah Abaas gegund, en van Sjah
„Sefi bevestigd, beroofd werden.

„Verscheyde zaaken, ter dezer stoffe
„dienende, hebben wy over dit gefchil
„in de voormoemde Instructie ingelast,
„die UE: by gelegenheyd de grooten
„voordragen kond, willende niet twyf-
„felen, of het zal eenige uytwerking
„ten goede doen.

„Wydere zal UE: alle puncten, voor
„al de vergrooting en verbetering des
„handels, meergemelden Heer Westerv-
„volt aanbevelen, voor de zyne aan-
„nemen, en ten dienst der Compagnie
„bewerken, voor zoo veel wy daar
„niets tegen belasten, ten welken ein-
„de wy UE: (als meer gezegt is) des
„zelfs Instructie ende de nagezondene
„advyzen geauthorizeert behandigen,
„dat in dezen kortheyd veroorzaakt, te
„meer, om dat 'er zedert weynig veran-
„dering in 't stuk van den handel ende
„de staats-zaaken, ons in dat Ryk ra-
„kende, voorgevallen is.

„Om de Indische fons, of 't Capi-
„taal, waar mede de Inlandze han-
„del staande gehouden dient te wer-
„den, niet te verminderen; maar te
„doen toenemen, en om ons eenmaal
„met onze eygen middelen te behelpen,
„zal UE: staat maken geen meer quan-
„titeyt van Zyde tot retour voor 't
„Vaderland in Persia jaarlyks te koop-
„pen, als 't Provenu van Batavische en-
„de Tayouansche Cargazoenen, 't zy
„tot 3, 4, 5, ofte agt honderd baa-
„len, komt aan te langten, mits dat
„daar onder niet begrepen werde het
„rendement der Choromandelsche en
„Bengaalsche koopmanschappen, die
„UE: uyt de quartieren van hier toe-
„komen, als zyn de doeken, en Ben-
„gaalze Stuyckren, in de meer aangeto-
„gen schepen geladen, inkoops onge-

„vaar 64000 bedragende. Dat Capitaal
„met de winst verstaan wy dat UE: per
„de Pacuw (uyt Tayouan te komen)
„na Choromandel zenden zult in Con-
„tant, Zyde Laken, Fruyten, Rooze-
„water, Peerlen, Paarden, &c.; gelyk
„jongst per Banda gefchied is, of in zul-
„ke koopmanschappen, en waaren, als
„den Gouverneur Gardenys by nader
„advys (die in Suratte of Persia aan te
„treffen staat) zal komen te eylehen,
„ontbiedende van daar weder zoodanige
„kleeden; Suykers, en koopmanschap-
„pen, als by goet onderzoek vernemen
„zult de meeste winst in Persia geven;
„daar benevens monsters van uwen eyfch
„afzendende, ten eynde alles ordentelyk,
„en op een beter grond werde gericht
„is, op dat ons woelen eenmaal tot voor-
„deel itrekke, en op dat wy nevens de
„Moorze kooplieden, en andre werken
„mogen.

„De Pacuw (als gezegt is) sehikken
„wy uyt de Golf van Persia over Cho-
„romandel na Batavia, en zult dieswe-
„gen de overheyd van dat schip by Ins-
„tructie belasten, van Gamron vertrekkende
„Baticalo op Ceylon, van daar
„Poedcheeri, en Tegepatnam aan te
„zoeken, om na Paliaacatta te brengen de
„Advyzen, en Goederen, die in de re-
„spective plaatzen in voorraad zyn.

„Gelyk wy met het gene van de Cho-
„romandelze en Bengaalze Cargazoenen
„komt (als boven aangewezen is) begee-
„ren gencgotieerd te hebben, alzo zult
„met de goederen, en de peper, die uyt
„Guzeratte, Hindoestan ende Wingurla
„bekomt, procedderen, geen Zyde voor
„de daar van voortgekome penn:
„kopen, maar alles in Wissel, gereed
„geld, koopmanschappen, als anderzins
„uyt Persia, na advenant van 't ontfangene,
„zenden, om ter respective plaats weder
„voor Persia aangelegt te werden; let-
„tende op de quartieren, wiens kleeden
„en waaren de meeste voordeelen geven,
„en 't grootste retour bekomen, 't wel-
„ke by ervaring Choromandel en Ben-
„gale zyn, zynde in 't voorleden jaar op
„'t Wingurla's Cargazoen, in Gamron ver-
„kocht, verlies gevallen, en de voordeelen
„op de zwarte zortteering uyt Guzeratte
„zeer zoer geweest, 't welk wy vernem-
„men, dat inder hapert aan den onbe-
„dagten inkoop, als wel aan de cours
„van den handel, dewyl ons zekerlyk
„blykt, dat de Moorze en Benjaansche
„kooplieden, en zelfs de Engelsche,
„verscheyde goederen tot minder prys,
„als d'onze die verkoopen; namentlyk
„Kandekyns tot 42 Larynen, daar de
„onze inkoops met de onkosten op 49
„Lary-

"Larynen komen te staan, en eger
"meer voordeel (zoo zy voorgeven) als
"wy doen; zoo dat de Compagnie niet
"getrouw geëndig werd, dat elendig is, en
"dat, zoo zynde, beter nagelaten was, de-
"wyl tot nog toe ons woelen buyten
"winst geweest is, weshalven men met
"opmerking den Directeur in Suratte
"ten rechten diend hier af bericht te
"geven, mitsgaders de ontrouwe, ont-
"dekt zynde, hard te straffen; alzoo
"zulke defecten moeten verbeterd wer-
"den, vermits het alleen hapert aan den
"onbedagten inkoop onzer waaren, of
"wel dat op de uytventing der zelve niet
"behoorlyk letten, dat wy geen on-
"kosten, tollén, nog lasten onderheevig
"zyn, weshalven wy aldus nevens andre
"kooplieden, in die zelve koopmanschap-
"pen handelende, niet kunnen be-
"staan.

"De opper-Koopman Jan Leenders-
"zoon Zair. heeft in zyn leven groote
"moeite aangewend, om dit geheym te
"ontdekken, zendende des Compagnies
"doeken ter plaatze, daar zy best getrok-
"ken waren, maar volgens des zelfs be-
"richten, zoo ontbreekt het aan den in-
"koop; gelyk hy in zynen brief aan den
"Directeur Barent Pieterszoon klaar ge-
"noeg aanwyft.

"UE: zal zich nader hier ontrent doen
"onderrichten, en diergelyke misbrui-
"ken ontdekken; en zoo de Directeur
"Crook, als ook ons, met behoorlyk be-
"scheid daar een net bericht van geven,
"op dat de ontrouwe en nalatige ten
"voorbeeld van andre mogen doen ver-
"beteren.

"Zwarte zortceering, ten aanzien van
"de slegte voordeelen, en om dat afge-
"schreven zyn, en 't Capitaal in Guze-
"ratte schaars is, zyn dit jaar niet voor
"Persia in 't werk gesteld. Alleen bemer-
"ken wy uyt de berichten van den E.
"Crook, dat na Agra ordre gegeven is,
"een koop te doen van ontrent 35 a
"40000 Ropias in Agrafte zortceering,
"voor Persia ontboden.

"In 't toekomende zal UE: van daar,
"ende uyt Guzeratte, zoodanige zortceer-
"ring voorderen, daar geen minder
"winst, als 25 tot 50 per dito op te wag-
"ten zy, alzoo wy niet verstaan kon-
"nen, dat de Compagnies bestaan kan
"met in waaren te handelen, die minder
"opbrengen, voornamelyk zoo lang het
"Capitaal bekrompen omkomt, en wy
"ons met ons eygen niet redden kunnen;
"weshalven UE. alle omzigtigheid blyft
"aanbevolen, om op alles met de meeste
"zuynigheid ten beste van de Compagnie
"te letten.

"Den Koopman Pieter Paats hebben

"wy van Wingturla opontboden, en
"in des zelfs plaats derwaards met de
"vloot van Defensie gezonden den opper-
"Koopman Klaas Corneliszoon Blok.

"UE: zy gerecommandeerd, en aan-
"bevolen met den zelve te correspon-
"deeren, en uyt het Ryk van Viziapoer
"zulke koopmanschappen te cyffchen, die
"waarschynelyk by UE: de meeste voor-
"deelen geven; ook zult UE: ten dien
"eynde de monsters en de quanteyt van
"het vertier, derwaardszenden, verdacht
"zynde geen Ruynas voor Wingturla te
"doen opkopen, ten zy de vrienden van
"daar de zelve alvorens cyffchen, en in
"dien van dat Comptoir meer Cargazoen
"bekomt, als de Retouren vorderen; of
"UE: geraden vind van daar te ontbe-
"den, zoo zult UE: 't Surplus of 't over-
"schot (als gezegt is) in Zyde niet aan-
"leggen, maar des te meer dan na Cho-
"romandel verzenden, om in het voor-
"deeligste Persiaansch Cargazoen aange-
"legt, en herwaards gezonden te werden,
"t welk UE: den Gouverneur Garde-
"nys nevens zyne berichten aan be-
"veelen zult alzoo in 't werk te stel-
"len.

"Wy beveelen UE: ordre te stellen,
"dat voor 't openen van goederen, pak-
"ken, &c: op der zelve qualificatie
"wel gelet; en dat 'er zelve, geopend
"zynde, het te kort komende met
"attestaten aan de Comptoirén, die dit
"raakt, over geschreven werde ten laste
"van de perzoon, die over het pakken
"gesteld is, en die zyn Biljet in 't pak
"gelegd heeft, op dat de Compagnie
"eens van bedrog en schade bevryd
"blyve.

"De 22 stuks Berams, in 't pak 391
"te kort bevonden, begeeren wy dat tot
"laste van den Assistent Joost Dirkszoon
"zult stellen, die by 't biljet, in 't pak
"bevonden, verklaard zoo veel meer
"stukken daar in gepakt te hebben, te
"meer, dewyl men ons bericht, dat
"dito pak, voor het openen, wel ge-
"steld was, zoo dat het bedrog maar
"quade studie is, zynde de iedele plaats,
"in 't midden des paks gelaten, met stroo
"gevuld. In Rhabarber zult UE. geen
"geld besteden, alzoo dit uyt Nederland
"afgeschreven werd, gelyk mede geen
"Galnooten, noch Tarw, tot nader ont-
"biedens, verwagten.

"De peerlen, ter zomma van 1301 3-61:
"10 st door Nicolaas Jacobszoon Overfchie
"1638. in Persia gekogt, kunnen 't
"uytgeschoten geld op de helft (zoo
"onze Heeren en Meesters schryven)
"niet haalen.

"Den inkoop is los en zonder verstand
"(zoo 'er niet anders onder schuyld) ge-
"daan

„daan. Aan de kleene party, jongst
„by Jan Leenderdsoon, en van den
„Broeke gekogt, zal mede geen voor-
„deel vast wezen.

„Deze koopmanschap moet met goe-
„de kennisse ter plaats uyt de eerste,
„en niet uyt de tweede hand, gekogt
„worden.

„De meer-gemelde Jan Leenderds-
„soon had ons beloofd quantiteyt van
„peerlen te bestellen tegen A°. 1641, aan
„welkers inkoop (dit zyn desselvs ey-
„gen woorden) onze principaalen ge-
„noegen zullen nemen, en groote voor-
„deelen doen. Zyn voorstel is geweest,
„een perzoon na Bahreyn, daar de eer-
„ste markt is, te zenden, aldaar 8 a
„10 duyzend guldens te besteden, en
„niet uyt de tweede of derde hand,
„gelyk voor dezen gedaan is, in te
„koopden. UE. kan zig hier van nader
„bericht doen geven, en een preuve
„nemen, want zoo die voor 't Vader-
„land ondienstig zyn, zoo kunnen die
„voor Hindoestan, en Choromandel, die-
„nen.

„De Gouverneur Gardenys geeft
„ons, by zyne jongste brieven, bericht,
„dat zekere 50 Meticaalen peerlen in
„meerder party door Oversehie uyt
„Persia gebragt, en met Grypskerken
„van hier na Choromandel gezonden,
„kostende Inkoops 353-2-0, in Pegu
„verkogt, en daar op gewonnen zyn
„1600-0-0, dat een treffelyke winst is,
„en zyn deze zoorte Peerlen aldus in-
„gekogt geweest, te weten 25 Meti-
„caalen a 24 Mamocdi's 't Meticaal
„Ma. 600 25 Meticaalen a 12 Ma-
„moedi's 't Meticaal Ma. 300.

„Willen niet twyffelen, of gemelde
„Gouverneur zal uyt Persia quantiteyt
„eysschen, daar op gelet diend te wer-
„den, dat die peerlen niet verstand,
„ende redelyks koops ingekogt wer-
„den, op dat 'er aldaar geen schade
„aan gedaan mag werden, weshalven
„UE: by gelegenheid onderstaan moet,
„wat in die koopmanschap tot Bahreyn
„te doen zy.

„UE: zy mede aan bevolen te on-
„derzoeken, wat voordeelingen handel
„in Benda Congo te bevaaren, en 't
„gene daar voor de Compagnie te ver-
„richten zy. Zoo wy uyt de Persische
„berichten bemerken, werd die plaats
„van de Portugeelche en Indiaanse
„kooplieden zeer veel bevaaren, en de
„Engelzen, zoo ons gezegt is, gaan
„mede, na Balfara. alzoo de kleeden
„daar goede winst geven. en Jan Leen-
„derdsoon eycht tot dien handel 100
„a 150 pakken Kandekyns, Ardias,
„Berams, en zwarte smalle Battas. Wy

„zullen van UE: nader en grondiger
„bericht over dezen en andren handel in
„'t Persisch Ryk verwagten, en zoo de
„voordeelen 't zelve verdienen, den eyssch
„van 't vaartuyg, daar toe noodig, ver-
„zorgen.

„Laat ons weten, of ontrent Bendar
„Congo geen voordeel, met op de Por-
„tugeezen te kruysen, te doen zy, en
„wat ons wegens deze onderneming te
„ontmoeten staet.

„Den handel in Sindi te onderzoeken,
„zal nog dienen wat uytgesteld, en aan-
„gezien te werden, tot dat de Sindische
„Pretensie en eyssch geheel afgedaan, en
„de Portugees magteloozer zy, gelyk
„ook de voorslag, om uyt Persia een
„jacht met een weynig Ruynas, en eenig
„gereed geld, onder de administratie van
„een onder Koopman tot opkoop van
„kleeden, die in Gamron 40 per cento
„winst geven, derwaards te zenden,
„waar op wy eerst UR: grondiger be-
„richt over dezen handelafwagten zullen.
„Om nu Compagnies affaires in Persia
„met ordre, en den handel van zoo groo-
„ten en gunnigen sehynt ten meelten nutte
„der zelve te bestieren. zoo verstaan wy,
„dat UE: na de Visite in Ispahan ge-
„daan, en na zich aan den Koning eens
„vertoond te hebben, zyn verbyf in
„Gamron houden zult, met behulp van
„twee onder-Kooplieden, en drie affi-
„stenten, om op den verkoop der aan-
„komende Cargazoenen te letten, dat
„de zelve tot de hoogste prys verkogt
„worden, en ook de behoorlyke verzen-
„ding der kleeden, &c: na Sjiraas, ende
„Ispahan te bevorderen, ten welken ein-
„de zich van de maand October tot half
„April. of tot in die maand in Gamron
„moet laten vinden, om (als gezegt is)
„by alles tegenwoordig te wezen, ver-
„trekkende dan over Lhaar na Sjiraas,
„om op 't een 't ander behoorlyke ordre
„te stellen, de overige goederen te ven-
„ten, ende verdr verzending na Ispahan
„te doen, houdende gettadig een Koop-
„man, of onder-Koopman met 2 a 3
„Assistenten in Sjiraas, item in Ispahan
„en aan 't Hof by zyn Maj. Om nu re
„verrichten, 't gene wy op den koop der
„Zyde belassen. als ook 't gene aldaar
„ten dienst der Compagnie meer te be-
„vorderen hebben, zal wel dienen 'er
„gestadig te blyven een bequaam Koop-
„man, of opper-Koopman, daar toe wy
„Henrik de Wirth bequaam oordeelen
„(wiens aanneming, by den Raad aldaar
„gedaan, wy goed keuren) nevens twee
„onder-Kooplieden, en zoo veel Affi-
„stenten, als 'er noodig zyn, om in de
„taal, en kennis des Zyde-handels aange-
„queekt te werden.

„In gevolge van dien verstaan wy, dat
 „de Resident in Ispahan Tweede, en
 „die in Sjiraas als derde perzoon, plaats
 „in dat Ryk wegens de Nederlandze
 „Compagnie nemen zal, mits aan 't Hof
 „rond uyt te kennen gevende, dat het
 „opper-hoofd der Nederlanders belast is
 „zyn verblyf in Gamron en Lhaar te
 „houden, en dat de Resident in Ispahan
 „als Tweede zyn ordre van den Capitein
 „of President te ontfangen heeft, en
 „buiten zyn kennis van geen zaaken iets
 „verrichten mag; waar door het opper-
 „hoofd in meer agting zal wezen, en
 „waar door veele schenkgagien en groote
 „onkosten zullen gemyd blyven, te meer,
 „dewyl in Ispahan alles zeer kostelyk is;
 „en dewyl Compagnies handel in dat Ryk
 „dagelyks vergroot, de kleeden en meer
 „andre koopmanschappen tot een voor-
 „deeligter prys, zoo in 't groot, als in
 „'t klein, tot Sjiraas en Ispahan verkogt
 „werden (zoo dat daar rekening van
 „diend gehouden te werden) zoo zullen
 „de dienaaren der respective plaatzen
 „hunne byzondere boeken houden, en
 „rekening en reliqua aan den Directeur
 „doen, by wien de Generale boeken van
 „den Persiaansen handel zullen opge-
 „steld, en die van Sjiraas en Ispahan
 „jaarlyks daar in getrokken werden, om
 „met de jongst vertrekkende schepen
 „uyt Ganron behoorlyk gefloten, en
 „herwaards gezonden te werden. Op dat
 „nu ook de aanwezende vrienden ken-
 „nisse van zaaken hebben, en in den
 „handel ervaren werden, mitsgaders om
 „alle bedrog voor te komen, zoo zal het
 „houden der boeken onder de Residenten
 „verdeeld werden; en den eersten, of den
 „Directeur zelf, zal 't Memoriaal, den
 „Tweeden 't Journaal, en den derden
 „het Groot-boek houden, mits dat ook
 „tot 't overdragen en 't net sehryven der
 „Logie-boeken, als mede 't aantekenen
 „van alle onkosten volgens de ordre op
 „het boekhouden behoorlyke ordre ge-
 „steld werde, ten einde ons dan alles,
 „net opgesteld en geteekend zynde, ne-
 „vens de negotie boeken (als gezegt is,
 „en dat tot UE: Gouverno diend) toe-
 „gezonden werde.

„De Heer Westervolt Zalr. heeft in
 „Persia de vrye tafel weer ingevoerd,
 „dat wy niet kunnen goedkeuren; der-
 „halven volgens vorig gebruik ider zyn
 „randzoon tot mondkosten zult laten
 „genieten; alzoo wy bevinden, dat het
 „zelve geregelder huishouding en beter
 „bezuiniging veroorzaakt. Alleen staan
 „wy, op 't voordragen van den opper-
 „koopman van Oostende, toe, in Is-
 „pahan, daar alles kostelyk is, en verder
 „niet, 't vyer en licht tot lafte van
 V. DEEL.

„de Compagnie zal werden gebragt.
 „Dewyl Huibert Bufkens, Diamant-
 „flyper; in dienst der Maj. is aangeno-
 „men, en ruim duizend gulden jaarlyks
 „verdiend, zoo verstaan wy niet, dat
 „hy vorder randzoon of gagic van de
 „Compagnie genieten zal, maar dat UE:
 „alles stremmen, en ophouden zal,
 „tot dat hy weer in actueelen dienst treed,
 „egter geraden rynde, en 't zelve ver-
 „dienende, om hem aan de Compagnie
 „te meer te verbinden, zal men hem jaar-
 „lyks tot een pensioen mogen toeleggen
 „drie honderd gulden eens.

„Voor den Adffilient ende goud-smid
 „Cornelis Walraven komt een kishen
 „met goud-smids gereedshap, getee-
 „kend C. W., nevens een opene brief,
 „dat UE: hem te zyner tyd zult doen
 „ter hand stellen, en ons beriecht geven,
 „of de Maj. met des zelfs konst gediend
 „is, en genoegen neemt, als mede het
 „verrichten van den goud-smid Klaas, die
 „reeds te werk in Compagnies dienst is
 „gesteld; Edog dien wy verstaan een
 „grooten dronkaard te zyn, daar Bufkens
 „mede niet vry van is, hoewel wy ver-
 „trouwen, dat zyn Majt. van Walraven
 „beter gediend zal wezen.

„Dewyl, volgens 't sehryven van meer
 „gemelden Oostende, na veele kosten en
 „moete van deersfgenaamen van Mamoeet
 „Moemin-Beek in betaaling van 100 To-
 „man en 18 kassen timmerwerk, dat
 „oude sehuld en questicus is, niet meer
 „te bekomen zy, als twee Carga Zyde,
 „die zy aangeboden hebben, en by de
 „onze 'er drie geeischt werden, zoo zal
 „UE:; niet meer konnende bekomen
 „(zoo 't voor dezen niet afgedaan is) 't
 „aangebodene maar aannemen, en qui-
 „tantie van die sehuld verleenen, vein-
 „zende de obligatie verloren te hebben,
 „om vordere geschillen te ontwyken,
 „die uyt den inhoud van dien mogten
 „ontstaan.

„Wy hebben gelezen, hoe verre te-
 „gen den Nasaar, alias Calagi, tot
 „het innen van sehuld, zynde 400 To-
 „mannen, is gevorderd, ende dat ein-
 „delyk na 40 dagen in Compagnies hui-
 „zen in Ispahan was vast gehouden, dog
 „onder de zobre borgtoecht van zyn va-
 „der weer los gelaten is.

„Aan den Heer Westervolt hadden
 „wy belast, dat hy zoo veel van deze
 „oude sehuld moest tragten te innen, als
 „te bekomen was, 't welk wy nog zeg-
 „gen, mits den perzoon na zyne gele-
 „genheid handelende.

„Buiten de aangehaalde sehulden, uyt-
 „genomen Molimbeek, zal UE: met lief
 „in Persia komende, effen rekening
 „vinden, 't welk gerustheid in uwe aan

„te vangene Directie slaat te veroorzaaken.
 „Eenelyk klaagt Maria Gommès jongst
 „weduwe van den elendigen Adriaan
 „Smit, en vertoond ons by een smeek-
 „schrift, dat haar door Sr. Overfchie, na
 „'t heilloos ongeval hares mans, zyn af-
 „gedwongen twee honderd Toman in
 „gereed geld, wegens 't contingent van
 „Smitsmiddelen, pretenderende, dat de
 „zelve aan den Heer, vermits zyne mis-
 „daad, vervallen zyn.

„ Voorfz: Overfchie heeft een reeke-
 „ning gepasseerd, en goed gedaan van
 „gemelde Maria ontvangen te hebben
 „14600 Mamoedis, zynde f 5615-0-0.
 „Alhier nu hebben de pretentie dezer
 „weduwe door den Raad van Justitie doen
 „onderzoeken, en wierd verstaan uyt
 „kragt van zekere huwelykze voorwaar-
 „de, tusschen partyen aangegaan, niet on-
 „gegrond te wezen; en alzoo in rechten
 „niet genoegzaam bewezen is, dat de
 „elendige Smith zyn eigen leven ver-
 „kort heeft, onaan gezien de Inditien,
 „en schyn-teekenen groot zyn, zoo ge-
 „ven wy UE: volle magt, om deze
 „vrouw genoeg te geven, ende de zaak
 „met haar af te maken, 't zy voor de
 „helft, of twee derde parten van 't gene
 „de Compagnie genooten heeft, zyn-
 „de, als gezegt is, 14600 Mamoedis,
 „mits behoorlyke quitantie nemende, en
 „het uytgekeerde tot laste van 't Comp-
 „toir Generaal afschryvende. Onze hier
 „nevensgaande open brief, daar by haar
 „onzen gegeven last aanschryven, zult
 „UE: meergemelde Maria Gommès ter
 „gelegener tyd overhandigen.

„Op de klagte, die Chodja Petrus,
 „zoon van Priaman, doet, en ons by een
 „smeek-schrift vertoond heeft, zal UE:
 „mede letten, en zich grondig doen
 „onderrichten, en zult dien perzoon alle
 „redelyk genoeg geven, na dat bevin-
 „den zult de zaak gelegen te zyn.

„Wy schreven hem by een opene
 „brief, dat hy zich aan UE: aan te
 „geven, en te vervoegen heeft.

„By achterhaalde brieven van Henrik
 „Hagenaar, in Amsterdam geschreven,
 „blykt ons, dat de onder-Koopman Ni-
 „colaas La Gouche, jegenwoordig in
 „Persia, in 't verleden jaar per 't schip
 „Amsterdam in India gekomen, uyt Ne-
 „derland voor gemelden Hagenaar tot
 „Batavia heeft gebracht een doos met
 „Barn-steen, ende coraal, bedragende,
 „als per de nevens gaande Factuur blykt
 „f. 838-15-0. om die te leveren aan den
 „opper-Koopman Jacob van Gale Zalr.

„Deze byzonderheden r' onzer ken-
 „niffè gekomen zynde, is de weduwe
 „van den voorfz: van Gale daar op ge-
 „vraagt, die onkundig van deze zaak zegt

„te wzen. Weshalven wy UE: belas-
 „ten zonder veynsery dezen La Gouche
 „daar over aan te spreken, en ons ge-
 „necgzaam bewys te zenden, waar deze
 „doos besteld, en wyders vervaren is, en
 „by aldien voorfz: la Gouche (dat wy
 „van hem niet verwagten) geen op-
 „rechte opening doet, en Compagnies
 „recht bewaard, zoo zal UE: den
 „zelven ons herwaards zenden, onaan-
 „gezien hy in Persia niet te wel mogt
 „konnen gemist werden; dog vertrou-
 „wen, dat hy volgens zyn plicht han-
 „delen zal, 't welk zoo verstaan te
 „behooren.

„Wy stellen UE: by dezen ter hand
 „een dubbele lyst, in 't Persisch geschre-
 „ven, van verscheide kruiden, ons toe-
 „gekomen van de Heeren Bewind-heb-
 „beren uyt Nederland, met ordre om
 „op 't verzoek van den Heer Professör
 „Gool, in India de monstres der zelve
 „kruiden zouden doen opzoeken, en na
 „Europa zenden, 't welk wy UE: zeer
 „ernstig aan beveelen in agt te nemen,
 „en effect te doen sorteren.

„Gebruikt daar toe ervaren perzoo-
 „nen, om de gezegde kruiden in Per-
 „sia, Guzeratte en Hindoestan te doen
 „zoeken, ten einde van ieder zoorte
 „monstres mogen bekomen, voegende
 „by de zelve de naamen met Arabische
 „letters, volgens de zelve Lyst. Wy-
 „ders by aldien zommige van de uyt-
 „drukte naamen, groene kruiden of boo-
 „men mogten zyn, en niet konden
 „overgezouden werden, daar van zult
 „ons 't zaad of de gedroogde vrugten
 „overzenden, of door een schilder de
 „zelve kruiden en bloemen met couleu-
 „ren na 't leven laten atteekenen, en op
 „dat des te beter na voorfz: zoorten ge-
 „zocht werde, zoo zal het goed we-
 „zen, dat denaamen, daar van de Droogen
 „of kruiden, tot Ispahan niet te beko-
 „men zyn, door een Moula afgeschre-
 „ven, en aan verscheide perzoonen be-
 „handigd werden, om de zelve in ver-
 „scheide quartieren op te zoeken, tot
 „Gouverno.

„Den Sulthan en Sjabander, wegens
 „de Konings Maj. van Persia in Gamron
 „hebben verzocht, ten aanzien des Ko-
 „ningsKasteelen van rond scherp ontbloomt
 „zyn, vier of vyf duizend stuks van ver-
 „scheide zoorten; en al hoewel qualyk
 „verzien zyn; voornamentlyk van de
 „grootte zoorte, zoo zenden wy met
 „deze schepen 1000 stuks, van grootte
 „en gewicht, als per factuur blykt,
 „welke hen voor eerst zult doen behan-
 „digen, mits betalende, of in vereering
 „na dat de gelegenheid het best ten dienft
 „der Compagnie schikken zal.

„De toegezonden Mal gaat na Neder-
„land, om, 't geen 'er aan ontbreekt,
„van daar te vervullen.

„Wy hebben aangemerkt, dat de
„boeken en administratiën van den opper-
„Koopman Jan Leenderdsoon op UE:
„afscheid uyt Gamron geheel ongered-
„derd waren, en had Sr. van Ooltende
„aangenomen, alles in der gerechtigheid
„te vereffenen; 't geen vertrouwen dat
„zoo zal geschied zyn; buiten dat wy
„UE: belasten, omzigtelyk te letten,
„alles in behoorlyke forme geboekt, en
„de Compagnie nog des afgestorvens
„Weduwe niet verkort werden.

„Uyt Tayouan hebt gy te verwagten
„de schepen de Paeuw en Akkerflood, ofte
„gemonteerde fluiten in de plaats van
„Akkerflood; wy willen niet twyffelen,
„of die zullen tydelyk, als dit jaar ge-
„schied is, aldaar versheynen. Niet min-
„der als 30000 Man witte Poeyeren, en
„de Candy-zuikeren staan daar mede te
„komen, en vermits geen eysch uyt
„Persia is gedaan, zoo hebben wy den
„Gouverneur in Tayouan aangeschreven,
„na Gamron te zenden zulke koopman-
„schappen in quantiteyt en qualiteyt, als
„in vorige jaaren voor Persia zyn gevor-
„derd, zoo dat wy gissen, dat de Tayouanze
„Cargazoenen, behouden in Persien aan-
„landende, ongevaar zullen uytmaken
„f. 300000-0-0. 't Japans koper niet
„gerekend zynde, alzoo daar geen staat
„op is te maken, vermits het uytbrengen
„verboden; en zelve daar beneven in Japan
„buiten gemeen dier is.

„Het Cargazoën, jegenwoordig in de
„schepen nieuw Zeelandia, ende de
„Snoek, voor Persia geschikt (de Cho-
„romandelze kleeden, en Bengaalze Sui-
„keren daar onder niet begrepen, ter
„oorzaak, als hier voren gezegt is, wy
„'t gene daar van komt, voor Choroman-
„del ordonneeren) zal, na ruigen over-
„slag, volgens de prys Courant ontrent
„bedragen f. 450000-0-0. Invoegen na
„deze giffing alles behouden varende, en
„verkogt zynde, in Persia een Capitaal
„tot opkoop van Zyde staat te wezen,
„en zeggen dat tot inkoop van Zyde alle
„de Wingurlaze, Guzeratze, en Choro-
„mandelze Provenuen ordonneeren; die,
„van daar gekomen staan te retourneeren
„met ongevaar 750000-0-0-0
„En den meergemelden opper-Koop-
„man van Ooltende geeft ons bericht met
„brieven van den 17. May voorleden
„dat de Compagnie in Persia met 5500
„Toman belast was tot 20 en 21 per cento
„in 't jaar, dog dat echter de restanten
„in wezen, zoo in Gamron, Lhaar,
„Sjiraas, en Ispahan, en tot geld ge-
„maakt zynde, aldaar in voorraad zou

„blyven ongeveer 4 a 5000 Toman,
„waar voor hier uyttrekke f 150000-0-0

Somma guldens f 900000-0-0

Hier moet nu af de Zyde
welke Ooltende de novo
voornemens was van den
Koning te bespreken, die
begrooten op 150 a 200
Carga, invoegen wy tegen
't aanstaande jaar uyt Persia
verwagten 500 baalen Zy-
de, die grosso komen te be-
dragen. f 550000-0-0

Zulks dat Persia tot inkoop
van Zyde tegen 1642. zal
voorzien blyven; tot op-
koop (buiten betwaring van
opgenomen penn:) van ont-
rent 300 a 340 baalen Zyde,
met f 350000-0-0

„Meer Zyde retournerende, zal daar
„toe noodwendig geld opgenomen moe-
„ten werden, dat niet gerne zien zou-
„den, ten ware de Zyde tot minder prys
„te bekomen ware, als zy nu geld, of
„dat de retouren na Guzeratte, Win-
„gurla, ende Choromandel besnoeid
„konden werden tot 100 baalen, dat
„liever zagen; dan dat 'er geld opgeno-
„men wierd, als wanneer wy tusschen
„de 4 a 500 baalen Zyde tegen 1642. te
„verwagten hebben, buiten belasting. Zoo
„het na dezen ruigen overslag doenelyk
„is, zoo laat de Compagnie onbelast, al
„zou UE: het Zyde-ke tour wat be-
„snoejen, op dat wy eenmaal de eere
„hebben van met ons eygen Capitaal te
„handelen.

„Tot een besluit zullen wy 't naar-
„volgende ten overvloede andermaal
„aanbeveelen, te weten, des Compagnies
„besten dient na 't uiterste vermogen te
„bevlytigen, de weering van alle parti-
„culariteiten, tegen d'ordre van onze
„Heeren en meesters strydig, na plicht
„ende gewisse te beherigen, de welge-
„regelde zuinigheid, de affehaffing van
„alle verquistingen, praecht en hovaardy,
„en den voordeelligen prys onzer Carga-
„zoenen, in allen deelen te zoeken, ten
„einde de Compagnie alleen, en geen
„andren het voordeel toekome, mits-
„gaders de Zyde voor zoo weinig geld,
„als 't doenlyk is, werde ingekogt.

„De Rompen, Cassia Fistula, Bima's
„Sappan-hout, en geconfyte Genber zult
„gy verkoopen ten pryze, die zy gelden
„mogen. Na dezen zullen wy Persia
„met geconfyte Gember zoo overmatig
„niet meer overkroppen, als in 't voor-
„leden jaar gedaan is. Van Tayouan hebt
„gy geene te verwagten. De Poelie, of
„Macis, dient niet opgelegd; maar ver-
„kogt te werden. Hh 2 „Tot

"Tot een preuve zenden wy 3000 pond fyne Ceilonze Cancell. Traecht daar van den hoogften prys te bekomen. Doet ook letten op de Peguze lange Peper, waar van 180 pond tot een monfter medegaat.

"Op Choromandel geld die cent per cent meer, als de gewoone lange peper uyt deze gewesten. UE: zal 't verschild wel vernemen; dewyl het Cargazoent nu van beide de zoorten voorzien is; zoo zullen mede geerne verstaan, wat prys 't Ebben-hout aldaar zal aantreffen.

"Tot een proeve zenden wy 80 stuk, wegende 15957 pond dito hout van Mauritius. De pluimacie, handschoenen, hoeden, penecelen, verw, seharlaaken, Passementen, &c: zyn voor de Maj. verzoekt; traecht daar mede de meeste gunst te winnen, en Compagnies dienst te vorderen; insgelyks met zekere kostelyke sehildery, zynde de sehcepshryd van Heemskerck voor Gibraltar, zeer kontig gedaan, kostendef 1230-0-0. De opinie is, dat de zelve zyn Maj. zeer aangenaam zal wezen; dog het tegendeel bevindende, en zoo daar geen agting voor hebben mogt, zoo kan die maar te rug gezonden werden, om die elders te gebruiken.

"De medegaande Robynen, in god gesteld, traecht die mede aan de man helpen. In 't voorleden jaar hebben de ruwe in Persia 50 per cento winst gegeven.

"In het toekomende zullen wy van UE: verwagten een welgerogelden eissh van al zulke koopmanschappen, als by goede onderriehing bevind, dat in 't Persisch Ryk jaarlyks wel vertierd konnen werden.

"Uyt Persia weten wy ten principaale niet als Zyde voor 't Vaderland te vorderen, ende voor Batavia schoone jonge paarden, volgens ons voorrecht. Item de gewoone fruiten, twintig kassen van 't beste Roozewater, twintig stuks Persiaanze fluweelen van verschide couleuren, eenige Tancyten, en violetten, drie goudes en twee fluweele Aleativen; geen goude Lakenen; Persiaans leder, als per de Pacuw gebragt is? dog mogen, tot herschryvens, wel 800 tot 1000 vellen gezonden werden; verwagtede uyt Japan, hoe die daar getrokken zyn. Den Eissh van Droguen traecht te voldoen, volgens de nevensgaande lyst. Wyders zend ons alle zeldzame dieren, en gevogelte, voornamelyk Persische Veldhoenders, Patryzen, en Faylanten, de ruimte voor Japan, daar zy byzonder aangenaam zyn. Daarom dit niet dient

verzuimd te werden. Maakt dat op alle sehepen 'er eenige gezonden en dat 'er aanbevolen werde daar wel op te passen. Ruijze Katten, kale Cyperze honden, Valken voor Ceilons en wat dies meer raais ontmoeten zult, zal ons aangenaam wezen te ontfangen. Andersmaal bevelen wy UE: aan het zenden van Patryzen en Veldhoenders.

"Dewyl UE: ons voordraagt de slechte gestalte van Compagnies pakhuys in Gamron, zoo volmagtigen wy UE: om de behooryke verbetering en vernieuwing van dien te bevorderen met de minste kosten, ten einde dat bequaam gemaakt werde om de ryke Cargazoenen, daar wel gesfeld zynde in te mogen brengen.

"De onkosten, op de uitvaart van de Heer Westervolt, vallen groot. De Compagnie kan daar mede niet beswaard werden, en die moeten 't zynen laste blyven. De Erfgenaamen zullen dien volgende hunne vergoeding op de verstrekkende zoeken.

"By aldien de Tombe niet kan ontgaan werden, gelyk van Oostende schryft, zoo geven wy UE: volkomen last, om 'er een te doen maken tot laste van de Compagnie.

"Nevens dezen bekomen UE: een open brief, die wy aan den Directeur Paulus Crook in Suratte schryven; welke UE: mede voor den zynen zal aannemen, om zich 'er na te riechten, voor zoo verre UE: zich daar mede concernieerd.

"In Raade van India nader gelet hebbende op het Juweel van importantie, toekomende de Erfgenaamen van Sr. Gaspar Boudaan Zalr., zoo zyn op de schriftelyke aanbeveeling van des zelfs nagelaten weduwe te rade geworden, dit Juweel in UE: handen, onder een geteekend Cognossement, na Suratte te zenden, om aldaar by den Gouverneur Mier Moesa; of wel den Mogol zelf, gelyk de opinie is, verkogt te werden. UE: heeft op de verkooping wel te letten, en voor al dat niet zonder goede verzekering uyt de sehepen geliecht, of weg gevoerd werde. Gelyk dien aangaande in onzen brief aan den Directeur Crook breeder schryven.

In 't Kasteel Batavia den 28. Augusti A^o. 1640.

lager stond

ANTONIO van DIEMEN.
CORNELIS van der LYN.

Deze Heer Geleynssoon nu is hier tot

tot 1643. als Directeur gebleven; maar is niet in staat geweest om de mislagen. bevorens by Overtchie in 't Hoog bedingen van de Zyde begaan, in zyn tyd te herstelen.

Hy wierd 1643. door de Heer Directeur Karel Constant vervangen.

Tot dezen tyd toe had de E. Maatschappy nu endan al eenige stribbelingen met de Persiaanen gehad, voornamentlyk wegens een zeer slecht Verdrach, door de Heer Overtchie gemaakt; maar dit alles geleek niet by 't geen 'er onder dezen Heer Constant voorviel.

De Heer Nicolaas Overschie, die wat los schynd geweest te zyn, had in zyn tydeen Accoord wegens den Zyde-handel onder Sjah Sefi met den Athemat Daulct (of den Ryks-bestierder) gemaakt, dat de Hollanders voor alle andre volken zoo veel Zyde, als zy verzogten, zouden mogen bekomen, op voorwaarde, dat zy voor ieder Kaskane, of Kemelsdracht, Zyde, die zy van den Koning namen, nu honderd Tomans (a ieder ontrent 40 gl:) zouden geven, daar zy bevorens maar 70 Tomans voor gegeven hadden; welk verdrag den Koning, als voor hem zeer voordeelig, sloot. Daar zyn 'er die meynen, dat hy dit dede uyt vreeze, dat de Holtteynze Gezanten, welke 'er toen gekomen waren, anders met alle de Zyde zouden doorgegaan hebben; maar die schryver is de ware reden van dien onbekend geweest, gelyk hy ook in de prys zeer verre van de weg is.

Deze prys wierd dus eenigen tyd betaald; dog na de dood van Sjah Sefi den I., en na dat Sjah Abaas de II. hem vervangen had, konden wy, om veel redenen, niet goed vinden dat verdrag langer na te komen, en verzogten den Koning dat het weder op den ouden voet gestelt mogt werden.

In dien tyd nu quam de Heer Constant hier, een schrander man, die, ziende dit Contract tot ons groot naedeel, en meer door Overschie na zyn eigen hoofd, dan wel met voltrekte last van haar Edelheden, zo gemaakt, te kennen gaf,

dat hy zich onmogelyk aan dit verdrag houden, of daar na gedragen kon, alzoo wy, in plaats van eenig voordeel te hebben, daar groote schade by leden, verzoekende in het stuk van inkoop der Zyde even eens, als de andre Europëers, gehandeld te werden; maar de Koning wilde daar geenzins aftappen, en onverzettelyk by 't accoord, door Overschie met zyn Vader gesloten, blyven, alzoo hy zyn merkelyk voordeel daar in zag.

De Heer Constant aan de andre Zyde wilde op zulke voorwaarden geen Zyde ter wereld ontfangen, en dien gansen handel liever laten dryven, schoon die zeer groot, en dit ons voor dien tyd schadelijk was, alzoo men hier jaarlyks tegen de Zyde wel seftthien honderd duizend ponden speeeryen verhandelde.

Het jaar daar aan, 1644. quam hy weder te Spahan, doende 't zelve verzoek; dog klopte al weder voor een doof mans deur, alzoo de Vorst nergens naluisteren wilde, en voltrekt begeerde, dat hy het oud verdrag onderteekenen, en de Zyde daar op ook aannemen zoude.

Hy ondertuffchen, niet gezind dat te doen, behat zich stil weder na Gamron; dog de Koning, daar tydelyk bericht af krygende, zond hem eenige Knielbassis, of Ruiters, na, die hem weder haalden, en aan den Athemat Daulct overleverden, alwaar hy gedwongen wierd, dat slecht verdrag te onderteekenen.

Hy moest dit doordwang doen; maar hy vertrok nog in dat zelve jaar na Batavia, om haar Edelheden zelf een nette opening van deze zaak te geven.

In 't jaar 1645. quam hy hier weder, met last van haar Edelheden, om den Persiaan over die zoo onbillyk onsopgedrongen Zyde den Oorlog aan te doen.

Op dien zelve tyd nu was nog boven aan 't Hof de opper-Koopman, de Heer Willem Balling de Oude, die, eer men dit werk ondernemen kon, by de onzen tot Gamron ontboden wierd, gelyk hy daar op ook de reyse ondernam, die wy om de verheid der plaatzen aan te wyzen, hier uyt zyne aantekening zullen inlassen.

Dog die gedwongen wierd dit verdrag te onderteekenen.

Waar op hy na Batavia vertrok, en 1645. weer hier quam, om den Persiaan te behoortogen.

Zeet slegt Zyde-verdrag.

Waar van de Heer Constant verzoekt onthelt te werden.

Reyze van Spahan na Gamron door de Heer Balling.

- Den 7. Maart 1645. reysde hy uyt Spahan na 't dorp Spahanek. 3 Mylen.
- Den 8. dito na 't dorp Majaar, met wat sneeuw onder weg. 6 dito.
- Den 9. dito met stormen, hagel, en sneeuw, tot Comechan. 7 dito.
- Den 10. dito tot Maetzoebeek. 6 dito.
- Den 11. dito tot Jesdegaz. 7 dito.
- Den 12. dito bleef hy van wegen de zware sneeuw, die op 't gebergte viel, stil leggen.
- Den 13. dito reysde hy na Siolgoftan voort; dog wierden op 't gerbergte door de sneeuw verblind. 7 dito.
- Den 14. dito reysde hy na 't dorp Alvada. 6 dito.
- Den 15. dito na Surma voorttrekkende, ontmoette hy een post-looper, die in 6 dagen van Gamron met die tyding quam, dat de Portugeezen vyandschap voor de Vesting van Ormus betoonden.

- Den 16. dito trok hy voort tot Chonna, een woefte plaats met een Fonteyn. 8 dito.
- Den 17. dito ging hy door een om-weg ter zyden Abregou, alzo de berg vol sneeuw lag, na de woefte plaats de Buyt. 7 dito.
- Den 18. dito vertrok hy na Machet, van welke, pas een Goteling-schoor af, een steene Mesdjid of Moorze Tempel staat, die, na 't zeggen der Inlanders, Madrefa Soleyman, dat is, de Hooge school, of Leer-plaats, van Soliman genaamd werd, alwaar men ook eenige Piramiden op een Graf-stede staan ziet. 18 dito.
- Den 19. dito is hy in 't dorp Sjewan gekomen. 6 dito.
- Zyn komst by 't Paleis van Darius. Den 20. dito trok hy na 't dorp Miergascoen. Een goteling-schoot 'er af aan de voet van 't gebergte, staat het beroemd Paleis van Darius, zynde gebouwd geweest op ettelyke ronde pilaaren, wel thien vademen hoog, waar van nog eenige in wezen zyn, en waar op men verheide verhevene letters, of merk-teekenen ziet, die niemand in deze gewesten kan uytleggen. Alle de zelve zyn in blauwe steen uytgehouwen, en vertoonen zich nog zoo volkomen, als of zy maar een jaar waren gemaakt geweest. En dit is de gedaante dezer vreemde letteren:
- Oude Perliaan-ze letters.
-
- Hier nu zynde, beliep hem zulk een sterke regen, dat hy daar twee dagen moest blyven leggen. Daar na quamen zy aan de zyde van de grooté rivier Araxes (in Iraac, alzo 'er in Sijrwan, of Medien, nog een van dien naam is, beide Aras vanden Inlander, en ook wel Cur genaamd) die toen wel een halve myl landewaard in overgelopen was, zoo dat men 'er niet wel over geraken kon, waarom de Veld-Heer van de Persiaanen zich ook aan de over-zyde noch houden moest.
- Ont-moet zware regen. Den 27. dito geraekten wy met veel moeite over de zelve in 't dorp Basiga. 5 Mylen.
- Den 28. dito trok hy na Sjiraas, wel eer de Hoofd-stad van oud Persien. 3 dito.
- Den 29. dito vertrok hy na Baba Agey. daar hy in 21 dagen quam, na wel 6 dagen stil gelegen te hebben.
- Den 30. dito na Masassery. 6 dito.
- Den 31. dito na Chaffer. 7 dito.
- Den 1. April na Mockek. 8 dito.
- Den 2. dito ging hy na de stad Jaroon. 7 dito.
- Laat zyn vrouw, en kinderente Jaroon. Hier moest hy zyn vrouw, en twee kinderen, wegens ziekte laten, en hen in een gehuurd huis besteden, terwyl hy zich gedrongen vond, om zig na Gamron te spoeden. 6 dito.
- Den 7. dito quam hy in 't dorp Dombale. 14 dito.
- Den 8. dito in de stad Lhaar, die 64 mylen van Sjiraas, en 30 dito van Jaroon legt. 16 dito.
- Den 9. dito vertrok hy na 't dorp Charkga. 3 dito.
- Den 11. dito na Jhohoc. 23 dito.
- Den 12. dito vertrok hy na Cauristan. 7 dito.
- Komt te Gamron. Den 13. dito quam hy te Bandali, en. 10 dito.
- Den 14. dito te Gamron. 3 dito.

Hier vond hy den Heer Directeur Constant, met ordre van haar Edelheden, om Sjah Abaas, den Oorlog aan te zeggen, wegens 't geweld, dat hy de onzen aangedaan had, in haar tegen wil en dank zyn Zyde te doen aannemen; weshalven hy genoodzaakt was, om weder na Jaron te gaan, om, eer men eenige vyandschap aan den Persiaan toonde, zyn vrouw en kinderen in zekerheid te hebben.

Keert' weer na Jaron, om zyn vrouw en kinderen. Hy vertrok dan na Jaron, dat 76 mylen van Gamron legt; vond zyn vrouw en kinderen weer wel; dog zy wierden van dien stad-Voogd aangehouden, alzoo de Persiaanen al lont hadden beginnen te ricken, waar op dan ook ordre van 't Hof quam, dat de Heer Basting weder na Spahan keeren zoude, om de gefehillen te vereffenen.

Den Koning komt tot een goed accord. Ondertuffehen bequam hy op zyne te rug-reyze na Spahan berigt, dat de onze 't Eiland Kismus al ingenomen hadden, om den Persiaan dus tot reden te brengen, gelyk daar op ook volgde: want de Koning stond aan ons toe de Zyde in zyn Ryk vry en vrank, van wie wy ook wilden, en zoo goed koop, als wy konden, te koopen, zonder eenigen tol daar af te betaalen.

Ook zou men het agterstal aan den Koning, ten bedrage van 3000 Tomans, van de 5000 Tomans afkorten, die zy ons hadden willen afdwingen.

De Bevel-hebber Blok. Ondertuffehen wierd de Bevel-hebber Nicolaas Blok na Spahan ontboden, om een nieuw Verdrag te maken, en dat geheel na zyn zin in te stellen, alzoo de Koning nu genegen was den vryen handel weer volkomen aan ons te verleenen, en met ons in vriendschap te leven, niet willende om zulken geringen zaak in vyandschap, met een volk leven, dat al zedert de tyden van zyn Groot-Vader Sjah Abaas daar gehandeld; en met hem altyd in vriendschap geweest had.

Met de Heer Basting na Spahan. Daar op vertrok hy den 14. Juny uyt Spahan, na dat hy van den Koning een nieuw verdrag bekomen had, dat onder weeg 't zoek raakte, dog daar na weer gevonden wierd, en quam den 29. July weder te Gamron.

Vervaaulyke hitte, en zwaar onweder op dien weg. Men staakte daar op aanstonds alle vyandschap, en de Heer Basting ging met den Bevel-hebber Blok weder na Spahan. Zy vertrokken den 6. July,

quamen den 8. dito te Cauriffan, daar zy van zulk een heete wind bezet wierden, dat zy zich qualyk wegens de hitte wiffen te bergen, gelyk ook een van zyne postloopers verflukte, en in 'tzand begraven wierd.

De 9. July berfte daar een zeer zware, en pik-zwarte wolk met vervaarlyken regen, zwaen donder, afgryfselyken blixem, onder een zwaren storm-wind met zulken geweld van alle hoeken uyt, dat zy genoodzaakt waren zich aan de struyken des velds vast te houden, terwyl dit ganseh veld in een half uur, dat dit nood-weer duurde, als een open rievier wierd. Zy quamen ondertuffehen, na dat nu 't weder, en de weg, gebeterd was, den 12. dito te Lhaar, en den 23. tot Sjiraas, Verdre gevallen op die reyze, en onzen eenige Konings-goederen, tot aan 't Gamron aangehouden, ontslagen had-Hof. den.

Daar op ging de Heer Basting, latende den Heer Blok te Sjiraas, na Spahan voor af, om de redenen te toonen, waarom dit gefehied, en dat ook het nieuw dhor de Persiaanen verbroken verdrag de onzen daar toe gedrongen had, toonende verder, dat men aan ons ook eerst genoegen wegens de 4000 afgeperfte Tomans geven moest.

Zy quamen dan eyndelyk te zamenden 26. Julii tot Spahan, daar de Heer Basting bleef, die dat de zaaken zoo goed als vereffend waren; dog de Heer Blok quam in Augustus binnen Spahan (zoo zommige willen, van sehrik voor den Koning, dog eygentlyk door een ziekte uyt de zware hitte ontitaan) te sterven, daar hy ook begraven wierd; waar op de Koning een anderen Gevolmagtigden van Batavia verzogt, om alle de verdere zaaken in der minne met ons af te doen.

In dezen tyd liet de Koning zynen Ouden Ryks-bestierder Mirzah Taki Grooten in Spahan om om hals brengen; dog door bestelling van 's gebragt. door den Hertog Janiehan in Spahan om deze Hertog omgebragt, alzoo zy een vriendin van den Ryks-bestierder was, behalven dat de Koning dien Ouden Heer nu bevond onnoozel te zyn.

Ondertuffehen naderde de Koning's Konings groote winst hier by. een zeer grooten sehaf, die hy by deze twee Heeren vond.

Nieuwe Athemad Dauler, vyand der Christenen. De Heer Constant door de Heer Geleynsfoon de Jonge 1645. vervangen; die een nieuwe Logie bouwde. De Heer Bastling 1646. na Batavia verlost. Onze verdere Directeurs hier. Nieuw geschilderen tyde van de Heer van den Heuvel. 1683. belegerde de Heer Cazembrood de Persiaanen. Neemd' t' Eiland Kismis in 1684. Verrichting van de Heeren van den Heuvel en de Jager. De dood van de Heer Cazembrood 1685. En van de Heer van den Heuvel. Die vervangen wierd 1689. door de Heer Keyts. Reyze van de Heer Gezant van Leenen 1689. na Spahan 1690. De Heer Verdonk, hoofd tot Gamron. Zyn Ed. konst daar. Pragtige inbaaling. 't Huwelyk van de Heer Verdonk met Juffr. Bullnaten. De sloet van zyn Ed: by zyn optogt na Spahan. Heete winden hier, die ziekten veroorzaaken. Lhaar. Dood van den Gebeymfchryver van Hoorn. Hoe zyn Ed: te Lhaar ontfangen wierd. De Heer Keyts sterft tot Dera. Vassa. Sji-raas. Jefeegas. Commissia. Van der Horst overleden. Majaart. De Heer Stuys, hoofd tot Spahan. Agabusjaron, zyn Ed: konst tot Spahan. Zyne pragtige, en Koninklyke intrede. De dood van Sioephaas. En van Chrirtiaan Abrahamsfoon. Zonderlinge eere zyn Ed: aangedaan, Biedende zyn geschenk voor alle andre Gezanten eerst aan. Verscheyde Tartaaeren, en Hoofden van hunne vyanden voor den Koning gebragt. Zyn Ed: wierd heerlyk van Sjah Soleyman onthaald. Heerlyke vertooning van 's Konings hand-peerden. En van Sultian Ekbar met zyn paard. Onordentelyke handeling der Turkze Gezanten ontrent ons volk; dog door den Hofmeester voorgekomen. Vertrek der Gezanten na hun verblyf-plaats. Goude zware drink-vaten van zyn Olifanten, Leeuwen, &c: Mevrouw van Leenen bezalt hier van een jongen zoon. Zyn Ed: Tweede verschyning ten hove op hun Neuruz, of nieuwe jaar. Een nieuwe Ryks-bestierder Vader van veel kinderen 1691. Zyn Ed: verschynd ten derde maal ten hove. De Koning eyscht het hoofd van den Corfi-Bassli. Laat ook zyn zoon onthalzen, en wierd geheel en al van zyn sterre-kykers beheerscht. De Heer van Leenen beziet 's Konings schoone Lusthoven. Krygt tyding van Bassora, dat de Logie op een man na weggesloven was Zond de Heer Veldhoven als Commissaris derwaards, met Mr. de Raven, om alles te herstellen. Zyn Ed: verschynd ten vierdemaal ten hove. 't Feest van Hoflein. Zyn Ed: verschynd ten vyfdemaal ten hove. Wat Geschenk de Koning aan zyn Ed: dede. Mevrouw van Leenen vertrekt voor af weer na Gamron. De Koning schenkt zyn Ed: een schoon Arabisch paard, &c: Spahan 1691. beschreven. Het Paleys de Meydaan. De Tsjaarbagg. Slegt gestel der huizen doorgaans. Slegte straaten. 's hier te koop, en felle winters hier. Frugten, Koejen, Schaapen &c.; hier zeer goed koop. Sneeuw hier. Koopt hier brandhout by 't pond. Pragtige kleederen der Persiaanen, en van hunne vrouwen. Die zig gedekt op de straat vertoonen. Als ook de Armenische in Sjoelfa. Brief des Konings aan zyn Edelbeyd Camphuys 1691. Waar in ons 14400 Thomans der Tollen, &c.; geschonken, en meer andre verzoeken door den Koning aan ons toegeslaan zyn.

De nieuwe Athemad Dauler, vyand der Christenen. De Heer Constant door den Heer Geleynsfoon de Jonge 1645. vervangen. De Heer Bastling 1646. na Gamron, ontmoette onder weeg op een zwaren berg weer nood-weder van sneeuw en wind, en quam den 17. Maart in Gamron, alwaar door den

Heer Geleynsfoon toen een nieuwe Logie voor ons gebouwd wierd, alzoo de Oude door een aard-beving 't voorleden jaar in Februari (en die zieh hier vry dikwils opdoen) en door ouderdom meest ingestort was.

Hy deed verslag, van 't gene hy aan 't Hof verricht had, aan den Heer Directeur Geleynsfoon, en vertrok den 10. April over Suratte na Batavia.

Na dat nu 'de zaken dus verre, door de trotze Persiaanen met harde spoorren te bereyden, op een beter voet gebragt waren, sehkoten de zelve eenigentyd zoo wat henen.

A^o. 1647. wierd de Heer Geleynsfoon door den Heer Nicolaas Verburgh als Directeur vervangen, in welkers tyd het

Onze Directeurs hier...

10.

al

al mede nog redelyk henen ging, hy bleef hier tot 1649. op welk jaar hy vervangen is door den Heer Jacob Willemszoon.

Ondertusschen is 'er 1651. weer een nieuw Verdrag gemaakt in die tyd, dat de Ed:Heer Johan Cunaeus Gemeen Raad van Indiën onzen Gezant aan Sjah Abaas de II. gemaakt. En vorder is 'er in de tyd van de Heer Willemzoon weynig van belang voor gevallen, en hy 1660. door de Heer N. Sandvliet vervangen, die hier tot 1663. gebleven, en door de Heer Henrik van Wyk gevolgd is.

Onder dien Heer, ging den handel nog al redelyk; maar de Zyde was zeer dier; en hy bleef hier tot 1665. leggen.

En by de tyd van de Heer Huibert de Lareffe, die hem 1665. a 1666. verving, ging het mede nog wel, en dreven wy toen ook handel op Bassora en Mocha; dog hadden daar geen vast Comptoir, en hy is hier tot 1667. gebleven.

De Heer Ysbrand Godsken quam op dit jaar in zyn plaats, lag 'er als Directeur tot 1670, en wierd toen door de Heer Lucas van der Duffen vervangen; die 1672. door de Heer François de Haze, gelyk die weder 1676. door de Heer Frederik Lambertsoon Bent, en deze weder 1681. door de Heer Reynier Casembrood vervangen wierd, die 'er als Directeur 1683. lag, en, van de Heer Justus van den heuvel toen gevolgd wierd.

Na dezen tyd wierd de Heer Cazembrood hier Commissaris, en buyten-gemeen Raad van Indiën, hebbende de Heer Wybrand Lycogton als opper-Koopman, en Tweede, nevens meer andre by zich, dat hy tot 1685. bleef.

Ondertusschen kregen wy ten tyde van de Heer van den Heuvel met Sjah Sefi de I. of Koning Soleyman (zoo hy zich vernoemen liet) over de Zyde weder geschil, alzoo de Perliaanen ons die voor de vorige prys, volgens 't verdrag, niet wilden geven, daar zy die eger aan de Engelzen voor minder prys geleverd hadden.

Daar op vonden haar Edelheden goed in November 1683. den Heer Cazembrood met de schepen de blauwen Hulk, d'Alexander, en Casperdam, allen Oorlog toegerust, van Batavia derwaards te zenden, om de Perliaanen door de wapenen tot reden te brengen, alzoo zy na geen redelyke woorden wilden luisteren.

Hy vond by zyn komst in Persien

daar nog de schepen de Gulde wagen, en Spaarwoude, waar by nog de Zyp, de Betuwe, en de Hoeker de Lyfter gekomen zynde, bevond hy zig 8 schepen sterker.

Na dat hy nu dus eenigen tyd voor Ganron gelegen had, nam hy al de Moorze schepen tot 13 stukstoe, die 'er quamen, in beslag, houdende die 2 maanden by zich; en, de onze hunne pakhuizen verzegeld hebbende, quamen tweemaal uyt de Logie na de schepen vlugten. Ook bragten de onzen op 't Eiland Kismis den 29. Juli 1684. 480 man, en eenig geschut, aan land, en namen de Vetting, en 't gansch Eiland, den 4. Augusty by verdrag in.

Ondertusschen was de Heer van den Heuvel met de Heer Herbert de Jager (welken Taalkundigen Heer men ontrent 1696. tot groot nadeel van onze zaaken daar verloren heeft) na Spahan vertrokken, om te zien, of men de zaaken in der minne zou kunnen byleggen; maar, daar gekomen zynde, wilde de Koning nergens na luisteren, voor en al eer wy 't Eiland Kismis weer aan hem overgeleverd, en al de Moorze schepen ontslagen hadden; dat ook den 27 Juny 1685, na dat wy 11 maanden lang daar meeter af geweest waren, geschiedde.

Te dier tyd is ook de Heer Cazembrood hier gestorven, na welkers overlyden de Heer Lycogton; tweede in de Commissie by 't afwezen van de Heer van den Heuvel, hier 't opper-gezag had.

Niet lang daar na wierden de zaaken, voor al door toedoen van den Heer de Jager, weer op een beteren voet; dog maar voor een tyd gebragt.

Ondertusschen quam ook de Heer van den Heuvel hier 1688. a 1689. te ster- ven, en wierd in dat laatste jaar door de Heer Directeur, Joannes Keyts, vervangen.

Deze Heer ging niet alleen derwaards; maar haar Edelheden hadden ook goedgevonden, den Heer Johan van Leenen, Buiten-gemeen Raad van Indiën als Gezant aan dezen Vorst te zenden, en den Heer Keyts als Directeur van Persien, en als Tweede in dit Gezantschap aan te stellen, om aan 't zelve zoo veel meer luister te geven.

Wy zullen de beschryving van 't zelve zoo, als het ons ter hand gesteld is, hier mede inlassen, alzoo het aan veel vorige en volgende zaaken een merkelyk licht geven zal.

1690. BESCHRYVING van een REYZE van
BATAVIA na PERSIA gedaan,
door den Edelen Heer,

JOHAN van LEENEN,

*Buyten Gemeen Raad van Nederlands India, Gezant aan Sjab So-
lyman, Koning van Persien, en Commissaris wegens de E.
Maatschappy's gewigtigen handel in dat Ryk.*

Beschreven door ERASMUS PETTER, by wyze
van een Dag-Verhaal.

Reyze
van de
Heer Ge-
zant van
Leenen
1689.
na Spa-
han.

OP den 5. October 1689. vertrok
zyn Ed: van Batavia met 2 sche-
pen, Coeverden en 't Kasteel Ba-
tavia, benevens zyn Edelh: Gemalin, en
twee dogters, als ook eene Juffr. Eva
Bulstraten, met een gevolg van in de
veertig perzoonen, daar onder was de
opper-Koopman Karel Veldhoven, een
Geheimfchryver, eenige Penniffen, en
voorts Krygs-lieden.

Wy hadden tot onzen wondheeler
Stefanus Verhoef, en waren gezamentlyk
op 't fchip Coeverden; dog de Heer Di-
recteur van Persia, genaamd Joannes Keyts
met zyn Ed: Huisvrouw, zoon, Geheim-
fchryver, eenige Penniffen, en drie Oppas-
fers, waren op 't Kasteel Batavia. 's Avonds
ons anker geligt hebbende, geraakten wy
voorspoedig uyt de straat Sunda, en liep
voorbij een fchip, uyt 't Vaderland ko-
mende, de Voetboog genaamd.

Myne meening is niet, om naukeurig
alle de plaatzen, daar wy aau geweest
zyn, als Punto Gale, Toeteooryn, Coe-
tsjen, Wingurla, Bombahi (door ande-
ren genoeg beschreven) aan te halen;
het zal genoeg zyn, te zeggen, dat zyn
Ed: daar met ons aan land geweest, en
over al, zoo van de Europeanen, als van
d'inboorlingen, met 't volle ontzag ont-
fangen is.

Voor Bombahi komende, was 't daar
Oorlog tusschen den Mogol en d'Engel-
schen; zoo dat zyn Ed. besloot de reize
na Persia voort te zetten, verlatende die
Kust, en leiden 't over na de Golf van
Persia.

Wy zagen eenige dagen een staart-sterre
smorgens ontrent 4 uren, zynde de roe-
de, als een Turksé Zabel.

Den 18. January 1690. zagen wy land
aan stuurboord, en bevonden te zyn in
de Golf: want 't land, dat wy zagen,
Persia was.

Den 19. dito zagen wy weder land aan
bak-boord, zynde 't gelukkig Arabien,
zoo dat wy toen twee schoone gedeelten

van Asia zagen.

Den 27. dito quamen wy voor 't Eil-
land Ormus op 22 vadem waters ten an-
ker, kregen een zwaren storm, hadden 2
ankers in de grond, en het derde lag klaar;
't Kasteel Batavia had 3 ankers in de
grond; dog door de genade Gods nam 't
weer af, en zoude 'er anders groot peykel
voor ons geweest zyn.

Den 29. dito quam 't Opper-hoofd De Heer
van Gamron, Adriaan Verdonk, aan ons Verdonk
boord. Hoofd
tot Gam-

Den 30. dito laveerden wy 't Eiland ron.
Ormus voorby, en quamen den 31. dito
op de Rheede van Gamron ten anker.

Den 1. February wierd zyn E. verwel- Zyn Ed
komt, van eenige Armeniers, Benjanen, komst
en Inboorlingen aan boord, en werd daar.
zyn Ed: een schenkagie van Schapen,
Bokken, en Fruiten, als, van Appelen,
Peeren, Nooten Pistasjes, Amandelen,
Vygen, Pruimen, Rozynen, Kismis,
Confituren, Wyn, Roozen-water, Coffi
&c: toegebracht.

Den 2. dito trad zyn Ed: met de ge-
heele stoet aan land, en wierd Koninklyk
met 3 welkom-schooten van musketten,
en met een menigte kanon-schoten inge-
haald. Des namiddags quam de Persiaan-
schen Hertog (aldaar zig onthoudende) Pragtige
zyn Ed: verwelkomen. Dit geschiedde inhaa-
met groote pragt van kleding en ander- ling-
geborduurd gewaad; en geheel Kon-
ninklyk.

Den 3. dito gaf zyn Ed: de Vifite
aan den Hertog, en wierd weinig dagen
daar na heerlyk in een van des Hertogs
huizen, 's middags en 's avonds, onthaald.
Daar waren 's avonds by duizenden van
lampen, zoo op stellingeen, en Pirami-
den, als rondom de plaats, die zeer groot
was, ontstoken; ook wierden 'er veel
vuurwerken gebrand.

Den 22. dito is 't Opper-hoofd, Adriaan Huwe-
Verdonk, met Juffr. Eva Bulstraten ge- lyk van o-
trouwd, daar een bruiloft was voor al Verdonk
de Logic-gasten. met juffr.
Bulstra-
ten.

Den

Apr. 1690. Den 12. Maart vertrok zyn Ed: met 't gevolg ontrent vyf mylen daar van daan, nemende zyn vermaak in 't landschap Effien, of Afsceen.

Dit is een vrugtbare plaats, daar menigte van vrugten, als in 't Vaderland, ook veel Dadelboomen, &c: groejen.

Hier gaan de grootste, of voornaamste van Gamron, in de heete tyd, haar verblyf nemen. Alhier bleef zyn Ed: vyf dagen. Ondertusschen wierd alles verveerdigd tot den optogt. In 't begin van April quam 't schip de Visschery van Ceilon met 5 Olifanten, die nevens andere geschenken zouden dienen, om aan den Persiaanschen Koning vereerd te werden; dog de een quam kort, na dat aan land gekomen was, te slerven, dat hier groote droefheid onder de Benjanen veroorzaakte. Zy (Benjanen) namen den dooden Olifant, en bragten hem met een groote floet buiten de stad, alle zingende en op hand-trommelen slaande, en begroeven hem aldaar. Den Olifant houden zy, benevens de Koejen, voor hunne Goden, of wél voor dieren, waar in hunne zielen varende, zy naast by God, en tot de Zaligheid gebracht werden.

Den 14. dito vertrok Coeverden met de Visschery na Ceylon. Zyn Ed: nam verscheide malen zyn vermaak in een thuin van de E. Maatschappy, leggende ruim een myl van Gamron, digt by den wonderboom, daar zoo veel schryvers gewag van maken, 't welk in onze te rug reize voor een gedeelte zal aangehaald werden. Het is te verwonderen, hoe de matroozen, hier aan land komende, op ezels ryden (men noemd ze boeren) die hier voor een Mamoedi, zynde 7 stuivers, te huur zyn.

Deze beesten zyn dit zoo gewoon, en als zy hun bevrugt voelen, loopen ze met een domme snelheid in 't een of 't ander hoerhuis; als voorwetende dat de matroozen daar moeten wezen.

Den 26. April vertrok de Schenkagje-Cassila, onder opzigt van David van Bentem, na Spahan.

Den 5. heeft zyn Ed. de reize met zyn Ed: huis-gezin, te weten, Mevrouw, en 2 dogters, nevens de lyf cigenen, en een gevolg van de navolgende pcrzoonen, ondernomen. Als.

- Den floet van zyn Ed. by zyn optocht na Spahan.
- De Heer Directeur Joannes Keyts
- Carolus van Veldhoven opper-Koopman
- Monfr. Willem Bonstou, onder-Koopman
- Mr. Stefanus Verhoef, opper-Wondheeler.
- Monfr. Johan Baptista Pierard, als Geheim-schryver.
- Van Hoorn, Geheim-schryver van

- den Heer Directeur Keyts.
- Maxmiliaan de Raven, Hof-meester.
- Adriaan van den Heuvel, Stalmeester.
- Nicolaas Wieling
- Bartholomeus Koeman } Adfistenten
- Hugo Kuik van Mierop, onder-Mr.
- Coenraad Haring, Sergeant
- Gerard Hoogland, Corporaal.
- Johan de Hond, Justus de Mars, Johan van Rheen, en Jaques des Bordes
- Johan van Beek, Jaques Cotiljon, Herman Sloefaa, Pieter Duif.
- Christiaan Abrahams-zoon, Adriaan Koster, Arnoldus van der Horst, Arent van Saanen, en Erasmus Petter.

Deze waren de lyfwagten van zyn Ed.; benevens welke 'er ook 2 Trompetters, te weten, Jan van Koppenburg, en Jan Everts-zoon waren; en de Heer Directeur had 2 oppassers; voort een Tolk, en een menigte van Persiaansche dienaren, en Sjaters, of loopers, ook eenige slaaven, en lyfeigenen, 't welk met onze Bagagie een grooten trein gaf.

Wy bleven een nacht ontrent een half myl van Gamron in 't veld in tenten leggen, daar al de Logie-borsten met alle behoortlyke eerbiedigheid affcheid van zyn Ed: namen. Den volgenden avond quam Mevrouw met haare dogters, zittende in Kafuwans (of korven) op muil ezelen by ons, en quamen dien avond tot de Mansel Bandali in een goede Karrawaanzara, daar de schryver dezes wonderbaarlyk van God Almagtig bewaard wierd: want, 't heel duister zynde, viel de zelve met zyn paard, zoo als hy 'er op zat, in een groote drooge kuil, wel 18 voeten diep; dog bequam geen letzel, sprong, daar uyt gekomen, weder te paard, en geraakte by d'andren trein.

Wat nu deze optogt na Spahan belangende is, zal ik in 't korte overloopen: want niet veel by ons bezigtigd is, alzoo wy by nacht reisden, en by daag was 't zoo verbaarlyk heet, dat wy niet buiten de Karrawaanzara dorsten komen. De winden kan men zien komen van 't Heete klippig en marmer-gebergte, de welke winden zoo heet zyn, dat menschen en vee daar af dood blyven: want 't is, of men stikt, als men ze voelt.

Ook heb ik wegens onpaffelykheid geen dag-Lyft gehouden; dog zal het breeder in onze te rug-reize melden.

Het is geschied in de Mansel, of rustplaats, Coristan, dat zoodanig een heete wind onze tent om ver woey, en alhoewel wy daar alle binnen waren, zoo had

1690. niemant eenig ongemak bekomen. Onderwylen trokken wy alle nagten hooger op, zomtyds 3. 4. 6. a 8 mylen, na dat de wegen, of gebergten, moeijelyk om te reizen waren.

Ik wenschte wel duizendmaal de reis nooit begonnen te hebben, door dien wy over zulke hooge steile bergen moesten, en te meer alzoo de ziekte mede onder ons begon te komen.

De Heer Directeur was al een van de allereersten, die door zware koortzen wierd aangetast, benevens zyn Geheimschryver, en beide zyn Oppassers. Agt a thien dagen op reis geweest zynde, is de eene oppasser overleden, daar die Heer zeer bedroefd om was; dog ging de Caffila evenwel zyn gang; die niet te peerd kon ryden, ging op de bagacie van een der muil-ezelen leggen.

Den zelve dag als wy Lhaar zouden inryden, stierf de Geheimschryver van Hoorn, na dat even de tenten waren nedergeworpen. Het lyk wierd mede na Lhaar gevoerd, en daags 'er aan teraarde gebragt. De Vezier of de Landvoogd van Lhaar quam zyn Ed: met een groot gevolg te gemoet ryden, en reden zoo na de Veziers huis, die zyn Ed: als mede ons allen, wel cierlyk onthaalde.

Des andren daags wierd zyn Ed: weder heerlyk ontfangen. Wy bleven hier 5 a 6 dagen, in welke tyd zyn Ed: veel geschenken wierden toegebragt, als 3 paarden, een goude Kajang, daar de Persianen door 't water mede rooken. De Directeur wierd hoe langer hoe zwakker. Zyn Ed: met 't gevolg vorderde de reize, en liet by den Heer Directeur Johan Baptista Pierard en een lyf-wagt, Pieter Duij, dewelke ons na eenige dagen zyn gevolgd, alzoo de benaeuwde hitte dagelyks nog al toenam; dog, tot Dera komende, is die goede Heer jammerlyk (den 19. Mey 1690.) gestorven. Deze land-streek is zoo arm van hout, dat voor geen geld een Kist te bekomen was, weshalven hy in een harkist gelegd, en zoo in dat woest en steenagtig gebergte begraven wierd: op zyn rustkamer wierd een groote menigte van steenen gelegd, alzoo anders de jakhalzen de dooden veer opgraven, en die op-eeten.

Toen zag ik, wat het iemand in een woest en vreemd land, schoon hy nog zoo veel geld had, helpen kan. Wy dan in een plaats, Vassa genaamd, komende, zagen daar duizenden van menschen gewapend met musquetten, piken, pyl en boog, en een menigte vliegende vanaan, en alhoewel zyn Ed: daar treffelyk onthaald wierd, nam hy den derden nagt de reize wederaan, en quamen kort daaraan

te Sjiraas, van welke plaats ik in de te rug-Sjiraas reize, zoo veel my bekend is, spreken zal.

Alhier ververschten wy ons, en sterkten onze herten en lichamen met het edel druive-nat, dat hier zeer lekker te bekomen is. Mevrouw, met de dogters, en Christaan Abrahams-zoon, met eenige slaaven, en slavinnen, bleven alhier. Na 5 dagen verblyf vertrokken wy weder, en quamen tot Jesdegas, waar van hier na breeder; dog geschiede hier een voorval, te weten, een van onze muil-dryvers, een weinig te verre gegaan zynde, om zyn veete weiden, geraakte in moeite, daar op deinwoonders hem met een stok dood sloegen, en wat zyn Ed: dede, 't was al om niet; want men hier van geen straffen der moordenaars weet: zyn Ed: zig zelve by na niet durvende roeren, dede ons 's anderen-daags agter middags opbreken, en wy gingen weder onzen gang: wy vonden hier de schenkagie-Kachel, die ontrent 2 uren vooraf trok. Wy geraakten eindelyk tot Commiffia, Com-zynde een redelyke groote plaats; dog voorzien van geheel slegt water, waar door wy allen in een elendigen staat vervielen: want 'er maaren onder ons was, die zyn dienst doen kon, te weten. J. de Hond.

Voorts lagen alle de anderen van zware koortzen bevangen, en met elendige snyding in 't lyf gequeld. Zyn Ed: liet alle kost zoo lekker, als 't mogelyk was, toebereiden, om ons aan 't eten te krygen, ja liet vragen, wat onsluste, en dat ieder zou tragten op de been te komen, om onze reis te volbrengen. Door Gods genade raakten wy, na eenige dagen, te paard, ziende malkandren met bedroefde oogen aan. Den enen was de koorts aan 't afgaan, de ander begonze te voelen, en zoo voorts, men moest, hoe swak en ziekelyk men was, den togt van 6 mylen doen, en dat in den duistern nagt. Hoe wel wy een goeden weg hadden, viel 't ons byster lang. Doen bemerkte ik Van der eerst, wat een menfeh al kan uitstaan. Horst overle- Onder weeg stierf Arnoldus vander Horst den. zeer jammerlyk.

Wy quamen tot Majaart, daar wy 't Majaart. opper-Hoofd van Spahan, Jacob Stuits, De Heer Stuyts met den Boekhouder Frans Castelein, Hoofd vonden, dat ons by na een nieuw leven tot Spahan. gaf, hoorende in zoo een Heidensch en Mohammedaansch land nog Christenmenschen spreken.

'S anderen daags 's middags hebben wy onzen gestorven medebroeder na behooren op onze Hollandze manier, zynde in een deken genacid, ter aarde gebragt.

Alhier weer 5 a 6 dagen vertoefd heb-

Die ziekten veroorzaakten.

Lhaar. Dood van den Geheimschryver van Hoorn.

Hoe zyn Ed. te Lhaar ontfangen wierd.

De Heer Keys sterft tot Dera.

Vassa.

1699. hebbende, en verfrischt zynde, liet zyn Ed: alles, wat maar te bekomen was, voor ons gereed maken, zeggende, ieder moest zig zoo kloek houden, als 't mogelyk was, vermits de reize nu zoo goed als gedaan was, en wy daar na rust genoeg hebben zouden.

Bagabusjaron een thuin des Koninks.

Wy dan, weer vertrekkende, quamen tot op 1; myl van Spahan, in een van des Koninks lusthoven Bagabusjaron genaamd, daar toen een groote menigte rype kerzen, Moerellen, en Abricoozen waren, daar af veel en van de onze zoo veel aten, dat ze weder met d'oude quaal beladen wierden. 'T geen vorder van deze plaats te zeggen valt, zal ik in myn te rug-reize nader aanhalen, alzoo toen niet in staat was, om iet fraeis te bezien; vermits ieder maar nederviel, om te rusten, ketmende een iegelyk van pyn, zoo in 't lyf, als door de leden.

Hier quamen eenige Fransche Heeren die op Sjulfa woonen, met een deel Armeniers, zyn Ed: verwelkomen.

Zyn Ed: komt tot Spahan.

Den 13. July zyn wy binnen des Koninks Hof-stad Spahan gereden, 't welk op de navolgende wyze met meer pragt, dan lust, geschiede. d'Intrede was Koninklyk. Voor uit gingen de 4 Olifanten, met roode scharlaken kleeden gedekt, met goude kanten belegt. Op ieder zat een Karnak met een haakje in zyn hand, om de zelve te bestieren, zynde mede in 't rood gekleed, met roode mutzen op.

Daar na 6 hand-paarden met goude toomen, en kostelyke geborduurde en met goude kanten belegde Sadels, en Schabrakken, daar na twee Trompetters met zilvre Trompetten, daar de banderollen styf van goud en zilver-draad aan waren, benevens roode vaanen, daar zyn Ed: wapens op geschilderd waren, hebbende de Trompetters roode Scharlake kleeden aan, met goude en zilvre kanten geboord, en witte hoeden op.

Zyne Ed: Koninklyke, en pragtige intrede.

Daar na de Sergeant met de Lyf-wagt, alle mede zoo gekleed; daar op 't paard van staat Koninklyk uytgedoest, volgde, daar na den stal-meester mede pragtig in 't rood gekleed. Toen 2 Tolken, en daar na 24 Sjatiers of loopers te voet, alle uyt eener hand in 't rood gekleed, hebbende op hun hoofden Vederen, die zy maken en coleuren, als of 't velerlei bloemen waren, geven; daar na verscheen zyn Ed: in 't rood goud-laken gekleed, zittende op een paard, daar de toom, Kincken, Stygbeugels, en de knop van de Sadel weliswaar van goud ware. De Sadel en Schabrak waren ook uitstekend kostelyk. Daar na volgden d' andere Mefficurs kostelyk gekleed, hebbende ieder een toom met

zilver beslagen &c. Zoodanig nu, langzaam voort reidende, quamen ons duizenden van paarden-volk by verscheide troepen te gemoet, dat zulken stof veroorzaakte, dat wy uit onze oogen niet zien konden. Wy, in onze verblyf-plaats komende, waren wel blyde, dat voor een tyd bevryd waren, alle dagen over berg en klip te ryden; dog voor ons was het een kruis, dat zyn Ed: bevel gaf, dat niemand buiten de deur zou gaan, 't gene wy daar na bevonden een goede zaak te zyn, vermits daarom te meer geagt wierden. Kort na onze komst is Herman Sloep-De dood van Sloep-Sjulfa ter aarde gebragt. Wy hadden tot haas. ons vermaak twee thuin, beplant met velerlei vrugtboomen, wyngaarden, en aard-vruggen. Eenige behielden nog de koorts een geruimen tyd. Voor my, ik had ze om den derden dag 4 jaars ruim. Onderwylen kregen wy alle verversching en lekkernyen, meer, als wy konden verteeren, al waren wy nog eens zoo sterk geweest.

Den 18. Augustus is Mevrouw met haar twee dogters, en 3 hollanders, benevens de slaaven, ontrent ten elfuuren des nagts in onze verblyfplaats hier van Sjiraas En van aangekomen, dog Christiaan Abrahams-Christiaan zoon was zeer zwak en ziekelyk, is kort daar aan overleden, en behoorlyk begraven; dat onze kleine troep vry wat ontfelde, alzoo 'er nog eenigen ziek waren.

Den 14. September zyn wy voor de eerste maal in 't Paleis van den Koning van Persia, als vooren gekleed zynde, ten hove geweest, Zyn Ed: werd door den Mehemandar-Bassa gehaald, was gekleed in 't rood scharlaken, met zware breede passémenten uitgedoest.

Wy zagen wel vreemd toe, dat die Zonder-Natie zoo grooten eerbied zyn Ed: be-linge eer teoonden, hem de voorrang boven alle Ge-zyn Ed: zanten gevende: want daar waren Fran-aange-daan. sche, Turkze, Gordiaanze, Arabische, Usbeekze, Tartarize, Babilonize, Mongolze, en andre Gezanten meer. Zyn Ed: wierd d'eerste by de Koning gebragt. De Heer Veldhoven droeg de brieven van de E. Maatschappy in een zilvre sehotel. Zyn Ed: bleef by den Koning Bieden- eenige tyd alleen, eer d'andere Gezanten de zyn binnen wierden geroepen, daar na quam geschenk de E. Maatschappy's schenckagie, be-voor alle andre staande in overvloed van speceryen, Gezant- groote spiegels met vergulde lyiten, zeer ten eerst net gesneden, kostelyk Japans en Ton- aan. quins werk, en een menigte van Tsjinees syn Poreelyn; dat wel een uur duurde, eer alles voor by gedragen was, terwyl de 4 Elefanten voor uyt giengen.

Daar na quamen de schenckagien van ander

1690.
Ver-
scheide
gevangene
Tartaa-
ren toen
voor de
Koning
gebragt.

andere Vorsten. Dit alles voorby gedragen zynde, quamen de gevangenen, te weten, Usbekers en Tartaren geboeid, en daar na een menigte hoofden van hunne vyanden, die zy droegen op lange stokken. Dit weer voorby zynde, wierden een menigte van Aleativen, of Tapyten gespreid; en toen wierd de spys opgedragen. Zy zaten alle als de kleermakers in 't Vaderland, met een goud lakens kussen tegen hunnen rug.

Zyn Ed: De Koning, Sjah Soleiman, zat in 't werd heerlyk van Sjah Soleiman ont-haald.
in midden alleen, in een open Talaal, of Galdery, in de thuin van 't Paleis. Toen quam de Opper-kok, genaamd Kok-Bassa, met een Took, of Tulband op zyn hoofd, vereerd met hooge Struisvederen, en rondom bezet met diamanten, peerlen, Robynen, en Safieren &c: deze Kok-Bassa ging in 's Konings Zaal, om te sehikken, en de spys in ordre te stellen.

Daar na wierden voorby ons gedragen 300 en in de vyftig goude sehoteles met goude dekHzels, ieder 12 en 15 duim over 't kruis; en toen quam zyn Majesteits spyz in een zeer groote goude sehotel, mede gedekt, als boven. Deze wierd gedragen door 4 perzoonen, op eengoude burry. In deze sehotel kon meer, als een anker nat. Daar na volgden ontrent 200 zilvre sehoteles met der zelve dekHzels, alle gevuld met spys. Daar na 's Koninks drink-schaalen, daar de gezondheden uyt gedronken wierden, zeer rykelyk met edel gesteente bezet. Over maaltyd wierd lustig gespeeld met keteltrommen, schalmeyen en hoornen, in manier als een cornet. De spys afgedragen zynde, quamen 's Koninks handpaarden, ieder geleid door een Megter, of stal-knegt. Ik heb noit geen peerden zoo heerlyk, als deze 12, uitgedoft gezien. Voor eerst zoo legt op ieder een Sadel, wel swaar met goud beslagen, met zware goude toomen, en springteugels, bezet met groote ronde paarden tot de staart-riem toe. Voor 't hoofd van ieder paard hangd een groote goude plaat, die vol uitstekende groote diamanten is, en rondom als een krans met Robynen en Safieren. Aan de knoppen van de Sadels was een onwaardeerlyke schar van edel gesteente.

Heerlyke vertooning van 's Konings handpeerden.
Het is niet mogelyk te uiten, wat rykdom daar vertoond wierd. Ider paard had een pluim op 't hoofd. Aan de regter zyde hangd een klein trommeltje, in manier als een ketel-trom, met een dubbelde steert van een vogel, 't welk de Konink gebruikt op de Valken jagt, en dit is de lief-hebbers wel bekend. De schabrakken van deze 12 paarden zyn heel styf geborduurd van goud-draad, en be-

zaeid met diamanten en paarlen. Ook was ten hove, Sultan Ekbar, zoon van den grooten Mogol, wiens kleeding, paard, en gevolg Koninklyk uitgedoft waren. Onderwylen quam 't gevolg van de Turkze Gezanten ons van de voor ons gestelde plaats weg-dringen, dat, hoe-wel onze troep kleinder als de hunne was, groot misnoegen op 't Paleis zou veroorzaakt hebben; dog 's Konings Hof-Meester, dit ziende, bragt ons in een veel heerlyker vertrek, met uitstekende Aleativen belegt, en wierd ordre op lyfstraffe gegeven, dat niemand aan de Nederlandsehe Natie eenig misnoegen geven zou. De voornoemde scharen wierden voor den Koning, en daar op na de sebat kamer, gebragt, waar op zyn Ed:, nevens de andre Gezanten haar eerbiedigheid voor zyn Majesteit betoonden. Toen vertrok ieder na zyne verbyf plaats, dat in goede ordre toeging. Zyn Ed: wierd door den Mehemandar-Bassa weer t'huis gebragt.

Voor 't Hof is een zeer schoon plein, de Meidaan genaamd, dat opgepropt was van menschen. De waterbekkens, daar 's Konings Paarden, Leeuwen, Tygers, Rinocers, Olifanten &c: uyt drinken, alle van geslagen goud, en dit vry dik en swaar, als mede de Martavaanen, daar het drink-water in was, welke, ledig zynde, door 2 perzoonen gedragen wierden. Zyn Ed:, t'huis gekomen zynde, liet 's avonds veel vuurwerken aanteken, welke Sergeant Haring te voren gemaakt had.

Den 15. November is Mevrouw de Gezante van een jonge zoon verloft, waar op drie wenschings-sehooten met Karabynen geschiededen, en daar na wierden veel vuurwerken ontfteken. Den 18. wenschten wy zyn Ed: lang leven, en gezondheid op zyn Ed: 50 jarigen ouderdom.

Den 21. Maart wierd haar nieuw jaar, dat zy Ncuruz noemen, gevierd, op welken tyd zyn Ed:evens eens als bevo-rens, ten Hove verscheen.

Onderwylen wierd 'er een Athemad-daulet (of Ryks Cangelier) gemaakt, zynde er in 2 jaren te voren geen geweest. Dit was een man, in de 70 jaaren oud, die 24 zonen en 22 dogters had, 't geen hier geen wonder is, vermits ieder zoo veel vrouwen, als hy onderhouden kan, nemen mag.

Den 27. Juny gingen wy weder ten Hove, en wierd alles zoo pragtig, als te voren gezegt heb, opgedragen.

Den 14. Augusty liet de Koning al zyn Adeldom by hem komen, en zy dronken veel gezondheden, zoo dat zy alle niet weinig bestoven waren. Toen zeyde de

Koning: geeft my het hoofd van den Corfi Bassa (zynde de derde van 't Ryk) in zoodanig een'schotel, dat aanstonds volbragt wierd.

Het lichaam in 't goud laken gekleed, met het hoofd en zyn kostelyke Tulband wierd op de Meydaan, tot een spot van alle menschen geworpen, en, drie dagen daar gelegen hebbende, is 't zonder eenige statie ter aarde gebragt.

Deze Heer was een statig oud man, lang van postuur, en vriendelyk van aanzien. Alle, die van zyn mannyk oir waren, namen de vlugt, vermits zy anders den zelve gang zouden gegaan hebben.

Den 30. Augusty liet de Koning zyn zoon, die tot zyn 12 a 14 jaaren altyd in de Hharâm, of 't vrouwen-timmer, opgevoed was, en niet dan vrouwen-kleederen gedragen had, benevens 2 Capado's, of gesnedenen, 't hoofd afslaan, en dat, om dat hunne Propheten, en sterrekykers zeiden, dat de zoon van de Koning van Persen en Meden hem van den throon zouden verjagen.

Dit boven-verhaalde moest de eigen moeder aanzien.

Nog zeyden de sterrekykers aan de Koning, dat hy in 9 maanden niet uitgaan nog ryden moest, alzoohem anders een groot ongemak overkomen zou, zoo hy buiten zyn Paleis quam; 't geen hy geloof gaf, blyvende in zyn Paleis, om dat gevaar te ontgaan; zoo dat de sterrekykers schreyeling over dezen Vorst henen zaten.

Zyn Ed: nam ook 't vermaak om 's Konings Lusthoven, die aan de eene kant van de stad stonden, te bezien.

Daar zagen wy by honderden fonteynen, die geduuring springen, 't geen vermakelyk om te zien was. Men heeft daar ook aardige gebouwen, en menigvuldige plantagien van alle soorten van vrugt-boomen; dog alles was woest, en zonder ordre geplant. By de Lust-huizen, fonteynen, en Tanken, was 't nog eenigzins geregeld.

Van Bassora quam ondertusschen ook tyding, dat de Logie aldaar uitgestorven, en maar een Europiaan over gebleven, ja dat ook de geheele stad van de pest uitgestorven was, zoodanig, dat duizenden van lyken in hunne huizen moesten verrotten, vermits zy niemand konden krygen, om hun eenige handreiking te doen; waar op Karolus van Veldhoven van zyn Ed: als Commissaris derwaards gezonden is, nevens Mr. Maximiliaan de Raven, om in alles goede ordre te stellen. De Turken en Arabiers waren daar altoos in alarm, dryvende d'e'en den anderen daar uyt met verlies van veel volk; dog 't zyn maar honden en schelmen. Voor-

noemde Heer Veldhoven en d'anderen hebben menigmaal de Logie moeten verlaten, en de vlugt op de schepen nemen, die daar voor anker lagen. Onderwylen had ik een zwarc ziekte, zynde van de Genees-Meesters verlaten; dog door Gods genade quam ik weder op de been, niet tegenslaande ik 8 a 9 dagen zonder kennis gelegeu had.

Den 5. September gingen wy weder ten Hove op 't Feest van Hoffein, en wierd zyn Ed: op vorige wyze onthaald.

Op dit Feest is hier een groot rumoer. De Persiaanen slagten een Kemel, daar af voor den Koning een stuk gesneden werd, en dan voorts voor ieder Raadsperzoon, en 't overige is gemeen. Die daar dan een brok of krygen kan, werd geoordceld een groot heiligdom daar aan te hebben, 't welk zy dan toebereiden, en zig daar vrolyk op maken. Dit Feest duurd eenige dagen, in welke tyd 'er geen Turk te voorschyn komen durft; alzoode Turken Omar vieren, welke Omar en Hoffein (volgens hun zeggen) broeders waren, en Omar, een Turk zynde, heeft Hoffein voor veel jaaren vermoord. Zoo 'er dan eenige Turken te voorschyn quamen, zouden zy die van gelyken doen. Zy mogen dan niet eeten, voor dat de zon onder is; dog 's nagts gaan zy dapper aan 't vreeten en zuipen, en loopen daar na langs straat, Korog, Korog, 't geen Wyk Wyk, te zeggen is, roepende, en die voor een troep niet wykt, daar gaan zy met hun Sabels opaan, en dwingente te wyken, waar door 'er in dietyd veel ongelukken voorvallen.

Den 13. September gingen wy voor de laatste maal ten Hove, en dien zelve dag wierd zyn Ed: toegezonden een kostelyk Goud lakenze rok, en een uitstekende omhang-rok, na de Persiaansche wyze gemaakt, met een Took of Tulband, en een houwer, diens geveft, haak, en beugel van goud, en wel dik met Robynen, en Safieren bezet waren. Zyn Ed: had deze toerusting aan, en ging zoo gekleed by den Koning, en kreeg toen zyn afscheids-gehoor tot groote blydschap van ons allen: want wy zeer verlangden om uyt dit land te zyn, en zagen te gemoet, nu weer haast by onze Christen-natie te komen.

Den 18. September is Mevrouw van Leenen met de 2 dogters en haar jonge zoon, benevens eenige slaaven en sla-

vinnen, met een goed getal dienaars, een Tolk en 2 lyfwagen, zynde Arent van Saanen, en Pieter Duif, voor af na Gamron, 's nagts ontrent ten een uur, vertrokken.

Den 1. October haalde zyn Ed: zyn afscheids-brief van den Athemaddaulet, en

liet

Zyn Ed: ver-schynd ten vierde maal ten Hove.

't Feest van Hoffein.

Zyn Ed: ver-schynd ten vyfde maal ten Hove.

Wat geschenking van de Koning aan zyn Ed: dede.

Mevrouw van Leenen voor af na Gamron.

1690. liet ondertuffchen alles tot de reizē ver-
vaardigen. Den 7. ging zyn Ed: de
klooters bezigtigen, en bleef, hoewel
hy sterck genoodigd was, met zyngevolg
naar 2 uren uyt.

Den 22. zond de Koning aan zyn Ed:
een brainen hengit, zynde een schoo-
n Arabisch paard, met een gouden toom,
en geboorduide Sadel, en kuffen. Zyn Ed:
liet terfoud 't paard sadelen, en gebruikte
het voor een paard van staat. Wy alle,
opgezeten zynde, reden na Sjulfa, en
quamen by den Kalenter, die zyn Ed:
en ons allen heerlyk, tot laat in den avond,
onthaalde. De weinige dagen, die wy
nog over hadden, bragten wy met pak-
ken, voorraad te koopē, en diergelyke
dingen meer te verzorgen, door.

Een korte Beschryving van de stad Spahan.

De stad Spahan; alwaar de Koning
jegenwoordig zyn hof houdt, legt in
Iraac, of 't land der Parthen. Zy is; naar
't uiterlyk oog, eenige mylen in haren
omtrek, leggende in een Vallei, rondom
in 't gebergte van rood, blaeuw, en
zwart Marmer befloten; ook is zy rede-
lyk wel bebouwd.

Daar 's Koninks Paleis staat, heeft men
rondom een gemetzeldē doorgang, waar
in allerlei winkeliers en Ambagts-lieden
zyn, ieder met zyn byzondere koopman-
schappen. De hand werks lieden zyn van
allerlei neering, ieder zoort by den andren,
als mede de slagters &c: Daar is ter
weerd niet te bedenken, of 't is daarte
bekomen, 't zy wat konstwerk het zyn
mag. 's Koninks Paleis is van geele klin-
kerd, dog zonder enig uiterlyk cieraad,
gebouwd, hebbende een groote poort
en ingang, en groote Galderyen 'er
rondom. Daar staan 2 colommen, met
een Coepel-Toren, rondom met ver-
glaasde steenen gemetzeld, benevens een
kostelyken boomgaard, waar in allerhande
zoorten van vrugtboomen staan. In
dezen Hof staat het Talaal, of de Gal-
dery, daar de Koning de Gezanten ge-
hoor geeft. Voor de vrouwen zyn hier
andere vertrekken, daar zy niet gezien
konnen werden, als van den Koning en
de Capado's (of gelubden). Voor 't Paleis
op de Meidaan leggen een ontelbare
menigte metale stukken op hunne affuy-
ten; de meeste part slangen, wonderlyk
gefatzoeneerd.

Op dit plein, of op deze Meidaan
staan, op 't Feest van Neurz in de
maand Maart, al de vrecmde dieren van
de Koning, en ruim 10000 man in de
wapenen, 't geen, door de groote van

de plaats, egter ganfch geene belemme-
ring geeft. Dit agt ik genoeg hier af
gezezt, alzo dit door anderen breeder
beschreven is. Aan een andre kant van
de stad is een Kasteel, van kley-stroo
en andre vuilgheid opgemetzeld; zyn-
de groot in zyn begrip, dog plomp,
en zonder eenige ordre, of regel. De
stukken, die daar op leggen, staan op
de affuten met de trompen opwaarts,
zoo dat zy (geloove ik) niemand daar
mede willen bechadigen. Men heeft
hier in deze stad weinige straaten, die
wel gebouwd zyn, uitgezonderd de
Tsaabag, of de Heere-straat. Daar
in heeft men cierlyke gebouwen en thui-
nen. Deze straat is meer als 2 mylen
lang, aan wederzyde met een laan van des
zeer hooge boomen beplant. In deze
straat heeft men ook verscheide Tanken,
waar by men Caweh, of Cossi, en Cal-
jang, of Tabak, krygen kan. Voorts is
in de geheele stad de huizing elendig,
alle van kley opgehaald, en met het selde
overwelft. Daar is geen hout aan, als de
deuren en vensters, en veel groote thui-
nen by de huizing. De straaten zyn by
nacht niet bequaam, om die te beriden,
of te begaan, vermits doorgaans vol kui-
len zyn, waar in man en paard veelyds
smooren zou. Allerlei eetwaren zyn hier
wel te bekomen, en voor een redelyke
prys.

Ook zyn hier Basaars of markten, daar
ieder zyn believen krygen kan. Men heeft
'er ook wel botiken, of winkels, daar
velerhande spys voor een geringe prys te
bekomen is. 's Zomers koopt men 's
morgens ys, dat altyd tusschen 't gebergte
legt, dat zet men uyt de zon, en 't
water, daar van komende, wierd gedron-
ken. De vrugten zyn hier zoo goed, als
in 't Vaderland. Men heeft hier ook
kostelyke koebceften, en schapen. 's
winters vrieft 'et hier sel, ja zoo sel, als
in 't Vaderland; dog dat 's nagts vrieft,
is by daag door de zon weder volkomen
ontdoyt; dog daar geen zon by komt,
dat blyft stand houden.

Hier valt ook zwarsneeuw, daardoor
de huizen veelyds instorten. 1691. in
January is 't gebeurd, dat meer dan 400
menschen door 't instorten dezer elendige
gebouwen dood gebleven zyn. Wy alle
moeiten mede vlugten: want daar wy
lagen, viel het op drie plaatzen in; dog,
(Gode zy dank) niemand van ons wierd
beschadigd.

De Talaal, daar zyn Ed: gehoor gaf,
viel ook voor een gedeelte, en Mevrouw
haar Hharaam op verscheide plaatzen in.
In somma 't was by ons alles in alarm. Het
brand-hout koopt men hier by de pond,
ieder pond een peys, zynde by na een halve
stui-

De Ko-
ning
schenkt
zyn Ed:
een
schoon
Arabisch
paard,
&c:

Spahan
1691.
beif hre-
ven.

Het Pa-
leis.

De Mey-
daan.

De
Tsaabag,
c
de z
lengte.

Slegt g
stel de
huizen
door-
gaans.

Slegte
straaten

ys hier
te koop
en feld
winters
hier.

's
Koejen
schapen
&c: hi
zeer
goed.

Menn
koopt
hier
brand-
hout by
t pond

stuiwer: zoo dat wy hier elendige koude hebben moeten uitstaan, welke felle koude tot half Maart duurde. In de kleeding geschied hier groote pragt: want die iets van fatsoen is, zal in 't goud of zilver laken gekleed gaan, en, hooger van staat zynde, zyn hare kleeren gebórdurd, en ook wel met edel gesteente bezet.

Ten Hove komt niemand by de Koning, of hy heeft een Took met Reygers-, of sfruis-vederen op, wel swaar met goud, paarlen, en edel gesteente bezet. De pragt der vrouwen is zoo groot, dat het niet te gelooven is. Haar hoofden zyn rondom behangen met goud, en gesteenten, en 't hair met 4 tuiten gevlogten, nederwaarts hangende, en met peerlinoeren doorvlogten. k Heb een vrouwenhemd gezien, daar voor betaald was 4 Tomans. My wicrd gezegt, dat 'er gedragen wierden van meer dan eens zoo veel geld. Wat haar boven kabayen, en kabeyen aangaan, die met Zabel-bont gevoerd, en wel zwaar gebordurd zyn, 't is wel te begrypen, dat die veel moeten kosten; dog 't is hier altyd eenerley mode: als zy uitgaan, of uytzyden, hebbenze van 't hoofd tot de voeten een wit kleed aan, zoo dat men van 't heel sêhepêl niet, als de oogen, zien kan. Zy gaan zeer weinig uyt, en bemoeien zig met geen markt-gang of keuken &c: de Armenische Vrouw-lieden op Sjulfa moeten, als zy beslapen zyn, een doek om de kin dragen, en zig mede met een wit kleed overdekken. Dit Sjulfa legt byzonder playzant ontrent $\frac{1}{2}$ uurs van Spahan, 't is zeer vrugtbaar, en wel zoo groot, als Haarlem in Holland. Alhier woonen de Armenische Christenen, ook 7 a 8 Franzen, die in 's Konings dienst zyn, als uur-werk-makers, goud- en zilver-smeden, &c: die alle van de hervormde Gods-dienst zyn. Zy hebben een Borgermeester onder hen, die alle verfehillaaken onder hen afdoet.

Zy betoonden ons byzondere groote genegenheid: want als wy daar quamen, was de tafel aanstonds van spyze voorzien, en wy mogten niet vertrekken, voor dat wy eengoeden roes weg hadden, waarin wy ook ons niet minder gedroegen, of in gebreken beven, als zy by ons quamen. Wat de Persische bestiering, en hunnen Mohhamedaanschen Godsdienst aangaat, daar van kan de leesgerige Lezer andere schryvers nazien.

Den 13. October 1691. schreef de Coning van Persia dezen vertaalden brief aan den Heer opper-Land-Voogd van Nederlands India, den Heer Camphuis.

*O! Allerheiligste volmaakte God!
De Wereld is Gods.*

V. DEEL.

*O! Mobbammed! O! Aaly!
L. S. 's Koning's Zegel*

Het Koninklyk bevel van glory en heerlykheid zy gegeven, dat de Generaal en chef van de hooge en Grootmogende Hollandze Natie ende Maatschappys's bestierders van de Koninklyke regering der Ryken en Landen van Batavia, Japara, Macassar, Sumatra, Paliacatta, Ceilon, Boeton, Amboina, Banda, Ternate, Solor, Timor, Malakka, en andere Landen benedens winds, Joannes Camphuis met duizend koninklyke genade en alle soorten van gunsten verheerlykt zynde, ons hoog koninklyk vermogent erkent als welgeneigd en gefehikt tot den voortgang van alle zyne voornemens en begeerten, en wete, dat den brief van opregtigheid met den welsprekenden Gezant J. van Leenen, bevoegd tot vernieuwing van 't verdrag, in deze tydaan ons hoog, en Grootmugtig Hof gezonden, voor ons gezigt verschenen zy; en hebben wy volgens de verzoeken van welgemelden Gezant wegens de vermindering van den prys der Zyde, die voorleden jare met 't gewoonelyk gewigt aan de Hollandsehe kooplieden is geleverd, bevel en ordre gegeven de zomma van

14400 en eenige Tomans der tollens ^{ons} 14400 Thomans der tollens, &c: ge-schonke.

andere eisehen van den aanbrenge en uitvoer der goederen van dien jare, dat den handel der Zyde volgens 't vorig gebruik niet heb vervolgd, en die wegens 't Hof van hen geeischt werden, aan de Natie te sêhen, en geordonneerd, dat de bestierders der koninklyke zaaken van de gemelde som der tollens van hun niets zullen hebben te vorderen, en dat de gecommiteerden van deze zaak, om reden van de gemelde gedane vereering, hunne gewoone gerechtigheid van de voornoemde kooplieden zullen mogen eiffchen, en hebben wy hun d'oude Koninklyke mandementen, die vernieuwing vereiffchten, met vernieuwing bevestigt, en eenige van hunne verzoeken, daar zy geen verzeke: de bewyzen van in handen hadden, ook toegestaan, en ingewilligt, en heeft voorgemelde Gezant de eer gehad, en zyn. is verhoogd geworden met zyn hoofd te geraken aan ons Koninklyk Paleis, en te buigen voor onze Majesteits thron, en te zitten in onze verheerlykte vergaderzaal, en is wel vergenoegd en voldaan geworden met onze heerlyke en Hooggeagte eere-kleeders en andre geschenken; en heeft met vol ontzag, vreugd, en alle soort van vergenoeging zyn afseheid van ons gekregen, om weder te vertrekken, en blyft dan dien Generaal in alle onze Koninklyke gunsten, dezelve in overvloed verhopende.

Kk

En

Ende gelieve zyne begeerten en goede voornemens aan onze hooge koninklyke throno bekend te maken, en verzekerd te zyn, dat de zelve met de glorie van voldoening zullen vergezelschap en vereerd werden.

Was in een goud lakens zakje met een koord van goud-draad en Zyde toegebonden, en met rood lak, en 's Koninks zegel, verzegeld.

SEVENDE HOOFDSTUK.

DE te rug-Reyze beschreven. 1691. De treyn of 't gevolg van zyn Ed: De wyt-tocht. De Calenter, zynde de Prins der Armeners. Sjulfa de eerste ruz-plaats Bagebusjaron. Een van 's Konings Lust-boven. 't Dorp Agag Hady. Miseralisa. Majaart. Sjaresa. Commissia. Misakoet sick. Annabat. Jesdegas. Combefilala. Degerdoe. Kivilaar. Cufchelaar. Aspas. Bagedoe. Oedjan. Esmaal. Majien. Abigerne. Persepolis overblyfzelen. Bafigaar. Sjiraas. Oefiwat. Pajera. Sjaron. Sait-hal. Moefoer. Benaroc. Bieries. Dehaeoc. Lhaar. Werden door verscheyde Europeanen te ontmoet gereden. Bandali. Gamron. Zyn Ed: intrede hier. Werd van den Hertog ingehaald, en heerlyk onthaald. Zyn Ed: onthaald zyn volk, en den Hertog heerlyk. Naiban. De Waringin of Wortelboom buyten Gamron. De Benjaanen eenigzins beschreven. En het van den berg Ararat aangehaald. 1692. De dood van Pirard. Komst van schipper Ole met Honstaardyk. De nieuwe opper-Land-Voogd van Indiën, de Heer van Outhoorn, voorgesteld. Dood van Juffr. Verdonk. Verreck van zyn Ed. Ormus. Lareek. Kismis. Verscheyde Logien hier. Maskate. De Malabaarze Kust. Cananoor. Coetsjien. Punto Gale. Zyn Ed: komst op Batavia.

Beschryving der te rug-reyze van SPAHAN na GAMRON, en zoo vorder na BATAVIA; opgesteld

door E. P.

DEn 18. October is van zyn Ed: de Heer, Johan van Leenen, buiten-Gemeen Raad van Nederlands India, Gezant aan den Koning van Persia, en Commissaris wegens de E. Maatschappy's gewigtigen handel in dat ryk (na dat weinig te voren zeer heerlyk en met groote pragt zyn afscheid van zyn Majesteit, Sjah Soleyman genaamd, gekregen had) de zware en gevaarlyke reize aangenomen na Gamron of Bandar Abasi, biddende God om zyn genadige befehring op dien togt.

Het getal der reizende bestond in deze navolgende perzoonen.

Zyn Ed: Johan van Leenen &c:
Joan Baptista Pierard onder koopman en Geheimschryver van zyn Ed:
Stefanus Verhoef Wond-heeler.
Nicolaas Wieling en Bartholomeus Koeman, assistenten.

Hugo Kuik van Microp Jong assistent en onder-meefter.
Coenraad Haring, Sergeant. Johan de Hond Hof-meefter.
Johan van Koppenburg, Trompetter.
Gerard Hoogland, Corporaal.

Johan van Rheenen
Johan van Beek
Justus de Mars
Adriaan Colter
Jacob Cotiljon
Jaques des Bordes
Erasmus Petter

Lyfwagten van zyn Ed:

Benevens een groot getal Persiaansehe Dienaaren, en Sjatiers, (zynde lieden, die de E. Maatschappy als loopers, of postboden, en ook wel als oppassers der paarden, dienen; want ieder Sjatier 2 paarden verzorgen moet, ter plaatze daar men rusten zal) ook een redelyk getal slaaven van zyn Ed: en anderen, en eenige Benjanen; latende tot ons leetwezen aldaar Jan Evertsoon Trompetter pynelyk, kreupel en ziek; dog hy wierd na de E. Maatschappy's Logie gebragt, om genezen te werden. D'uittogt geschiede op deze wyze:

Voor eerst 2 hand-paarden, de toomen wel zwaar van goud doorgaans belegd, de Sadeln en schabrakken uitstekend met goud en zilver doorwrogt, daar aan goude en zilvre fraanje en quasten, ieder paard gelcid door een Persiaansehe wegwyzcr,

Den Treyn, of 't gevolg van zyn Ed:

De te rug-reise beschreven.

De Uyttogt.

wyzer, zittende ieder op een Muil-ezel. Daar na de Trompetter voornoemd, gekleed in 't rood fcharlaken met goud-draadze knoopen, en met goude en zilvre kant geboord, blazende de Mars, en Wilhelmus van Nassouwen door een zilvre Trompet, daar een Banderol aan was van roode en blaeuwe Zyde, daar aan ieder zyde 't wapen van zyn Ed: in stond geschilderd. Daar aan volgde de Sergeant, en de Lyfwagten, alle als de Trompetter gekleed, zittende te peerd, met Karabyn, Pistolen, en houwers gewapend. Daar na 2 Tolken. Toen zyn Ed: paard van staar, Koninklyk uitgedoof, daar na 16 Sjatiers te voet; toen verscheen zyn Ed:, zittende op een schoone bruine merrie, welkers toom en staart-riem wel zwaar met goud bedekt, gelyk 't ook van een zeer zware goude kinketting voorzien was; voorts de Sadel, en schabrak met goud en zilver geborduurd. Zyn Ed: was in 't goud laken gekleed, met een muts geborduurd, en met peerlen bezet, en met Zabel-bont op 't hoofd. Ter zyden ging de Sjatier-Bassa (zynde de overste der Sjatiers) daar na 't gevolg van zyn Ed: in ordre, 2 aan 2. Daar na een groot getal Franchen, en Armeniers, 't geen een groote menigte en lengte uitmaakte, en daar aan volgde de bagagie; daar wy reden, was een ontelbare menigte van menschen. Byna gekomen zynde aan een cierlyke groote brug, leggende over een rievier op 20 bogen, zeer net bestraat boven op; aan weerzyden bemetzeld met een open plaats, gelyk een Karawaansara, daar men zyn rust of schuil-plaats nemen kan. Men heeft daar ook verscheide uitzigten op zeer playfante verschieuten, zoo in 's Koninks, als andere grooten Lust-hoven. Alhier ontmoetede ons de Calenter of Prins van Sjulfa met enige Armeniers, dewelke na een beleefde groeting met zyn Ed: is voortgereden, latende Sjulfa aan de regterhand leggen, het welk van Spahan ontrent een uur verre afgelegene is.

Onze eerste rust-plaats was in een van 's Koninks Lust-Hoven Bagebatsjaron, ontrent 1; myl van Spahan. Deze plaats is met geen genoegzame cierlykheid van woorden af te beelden; alzoo men over al door de hooge boomen, ordentelyk in lanen staande, voor de hitte der zon bevryd is. Men heeft 'er ook verscheide boomgaarden met allerhande Vaderlandze vrugten, en een ontelbare menigte van vrugt-dragende wyngaarden, leggende over een houte Galdery, dat uitnemend vermakelyk, om 'er onder door te gaan, was; hebbende rondom zyn loop ook van

water. Deze Lust-hof was zoo groot, dat 't my onmogelyk was, die te doorwandelen. Aldaar wierden ons voorgezet Perfiken, Abricoofen, Peeren, Appelen, Citroenen, Orangien, Druiven, Queepeeren &c: de queepeeren waren zoo lekker als zuikerpeeren, zonder eenige wrangheid, en nevens alle andre vrugten uitnemende groot. Ook heeft men daar ontelbaar veel kerzen-en moerrelle-boomen.

Hy was ook met bequame huizing, op de Persiaanse wyze, bebouwd. In de midden staat een hooge dikke boom, waar op men met een trap, daar een leuning aan is, klimt op een Galdery, rondom met Leuningen voorzien, daar de Koning, als hy vrolyk wil zyn; veel na toegaat met zyn voornaamste grooten. Aan de linker-hand staat een rond Eierlyk zwaar gemetzeld duiven-huis, zynde boven open zonder eenige ingang, 't welk duizende Kotjens heeft, waar in zig een menigte duiven onthielden.

Na by dit Hof heeft men een snel vallende rievier, komende van het gebergte, en stortende op verscheide steenrotzen met een groot gedruis. Deze rievier eindigd haaren loop in de Caspische Zee. Hier ontrent heeft men veel Lust-hoven, en thuienen. Wy bleven aldaar den 19. en 20. dito, daar de Calenter, met de Fransche Messieurs (na een treffelyk verhaal) met groote beleefdheid hun afscheid van zyn Ed:, en ons allen, namen.

Den 21. dito ging zyn Ed: op de reize met 24 hand-paarden en 50 muil-ezels, quamen door 't dorp Agag Hady, daar een bequame Karrawansara, die wel groot, maar meest vol bouw-vallige gebouwen is, en alzoo de huizen van kley gemaakt werden, vallen de zelve door de zwaarte der sneeuw ligtelyk, gelyk wy bevorens verhaald hebben, in.

Ook passeerden wy 't dorp Miseralifa, alwaar men mede een goede Karrawansara heeft; dog 't dorp zelf is kleen. Wy reden over een zeer gevaarlyken klippigen berg, genaamd Cotal Orsfini, en namen ons verblyf tot Majaart, dat een tamelyk groot dorp, en redelyk bebouwt is.

Zyn Ed:, en zyn gevolg, begaven zich in een bequaam huis, hebbende veel gemakken, ook een cierlyk beplant thuintje, daar een fontein in staat. Hier is een kostelyke nieuwe Karrawansara, voorzien van een groote menigte van huizinge voor de Reizigers, ook van watertanken, of bemetzelde Vyvers, om zig te wasschen, Men kan ook daar van alles te koop krygen, wat men benooidigd is, alzoo daar groote Botiken, of winkels zyn. Daar is ook een groote opene plaats, daar een Eierlyk opene Talaal,

Den Calenter, zynde de Prins der Armeniers.

I. rust-plaats Bagebatsjaron.

Een van 's Koninks Lust-hoven.

't dorp Agag Hady.

Miseralifa.

Majaart.

of Galdery, van blauwe steen gemetzelde is, ontrent 4 a 5 voeten hoog, met steene trappen, daar men gemeenelyk gaat zitten Kaljang rooken, of Cossi drinken. Deze Karawanfara is gestigt door den jegenwoordig regerende Koning; dog was nog niet voltoit. Daar wierd sterk gearbeid aan een stal, daar wel 1000, en meer paarden in zullen kunnen staan. Men heeft hier zeer veel vee van schapen en bokken, maar slegt water. Zyn Ed: liet ons waarfchouwen, om zoo weinig te drinken, als 't mogelyk was; vreezende voor ongezondheid.

Sjarefa.

Den 22. Ook onze reize vervorderende, reden ontrent een $\frac{1}{2}$ myl door een dubbele laan boomen, wederzyds beplant met vermakelyke Luft-hoven; hadden voort een goeden weg, quamen tot Sjarefa, een halve myl van Commiffia, en hielden ons verblyf in tenten. Alhier staat een Koepel-Torentje, ontrent 100 voeten hoog, daar een zoons zoon van Mohammed begraven legt, wel een bastaard, maar die nogtans by de Persiaanen voor een Heilig gehouden werd. Het is een vermakelyke plaats, redelyk verzien van geboome. Daar zyn ook 3 Tanken, of Vyvers, daar men de visch in groote menigte in zwemmen ziet. Zyn Ed: had het vermaak van eenige brokken brood daar in te werpen, daar de vischen na toe sehoorten, zoo dat vele wel 2 voeten en hooger uyt 't water sprongen, dat zeer aangenaam om te zien was. Daar quamen ook in de grootste Vyver tammen Ganzen en Eendvogels, die, als men de zelve brood liet zien, na ons toe quamen, en 't met een groot gequek uyt onze handen namen. Deze Vyvers zyn altyd ververseht van water, alzo het van 't gebergte komt vlieten uyt een fontein, en gedurig loopt aan de zyde door een gemetzelde goot in een laagte, daar veel pyn-appel-boomen staan. Dit is heel smakelyk en gezond water.

Commiffia.

Den 23. passeerden wy door Commiffia, zynde een tamelyke groote plaats, en redelyk digt bebouwd. Zyn Ed: wierd gedurig in een Palankyn gedragen. Wy reden over een hoogen berg, zagen aan onze regter zyde een menigte van dorpen, en duiven-huizen, in fatzoen als bevorens verhaald is, en ook veel hartebeesten in 't wild loopen. In den avond viel een Persiaanse dienaar van zyn Ed: met zyn paard in een kuil, wel 30 voeten diep, onder zeer naauw aan een rievier uitkomende; dog quam zonder letzel daar weder uyt, te weten, onder d'aarde doorgaande in het moeras, wel 40 a 50 schreden; dog 't paard wierd weer te rug gezonden, door dien het heel onbequaam was, om den treyn te volgen. Gevraagd

zynde, hoc dit was bygekomen, zeide hy geslapen te hebben. Daar na trokken wy door een dorp, genaamd Misakoetfiek, en namen ons verblyf tot Marzubeki in een tamelyke Karawanfara; dog de lyf-wagt nam haar verblyf in een tent, staande nevens de Karawanfara. Men heeft hier goed water, en ook visch; dog die is kleyn, en grondig.

Misakoetfiek.

Den 24. October getrokken zynde door Annabat, een groot dorp, beplant met vrugtboomen, Wyngaarden Meloenen &c: vonden alhier een kostelyke Karawanfara.

Annabat.

Wy namen onze rust op Jesdegas in een schoone groote Karawanfara, staande by een brug, daar een snelle rievier onder doorloopt. Hier heeft men een moorddadig en wederfpanning volk, woonende op zeer hooge klippen, die styl afloopen, dat men schrikt, zoo men na om laag ziet. Ook woonen 'er vele in onderaardsche spelonken, daar zyn Ed: de nieuwsgierigheid had de zelve te bezigtigen, 't welk zonder toorts-licht niet kon geschieden. Men heeft hier goed water, en veel vee, en hadden ook 'snagts tamelyke koude.

Jesdegas.

Den 25. dito trokken wy over hoog en steyl gebergte, daar men onder door moest. Het was schrikkelyk, als men na boven zag: want door de aard-beving zomwylen brokken, als huizen groot, afvallen, van welke zommige maar aan 't gehergte schynen te leunen. Wy quamen ook over een kleine berg van wit Marmer, leggende tusschen een rood en blauw Marmer-gebergte. 'T was hier al vry moeijelyk, dewyl van onze paarden af treden en te voet moesten gaan. Deze berg werd Naatfikan genaamd.

Dezen overgetrokken zynde, quamen wy tot Combefilala.

Combefilala.

Daar is een elendige Karawanfara, certyds een kasteel der wederfpanning geweest zynde. Ook is hier een vierkante oude graf-ftede, staande by een kerkhof, en met verglaasde steenen nog ten deelen bedekt, waar in begraven legt een der twaalf Nazaaten van Mohammed.

Ook was daar weinig tyd te voren ingebracht 't lyk van den Sjahbandaar van Gamron, zynde de tweede stem, die gevoerd zal werden ter plaatze, daar alle groote Heeren begraven leggen. By dit lyk lag een Tapyt op de grond met veel Moorze Papieren, Schriften, en verscheide boeken. Wy hielden ons verblyf in tenten, en hadden dezen nacht saedige koude, en Vorst. Hier ontmoete ons een looper, of bode van Gamron met brieven voor zyn Ed: en vertrok na Spahan. Het water is hier redelyk.

Den 26. October trokken wy door een Degerdorp, Degerdoe genaamd, een vermakelyke

Degerdorp.

kelyke plaats met een goede Karrawan-
fiera, en zagen op de weg veel zoet-hout
groejen. Met 't vallen van den avond
zagen wy een half myl van de rechterhand
af een menigte van vuuren en lichten, 't
geen wy meenden in een dorp zig te ver-
toonen, dog hoorden van anderen, dat
het veehoeders-hutten waren, die, als 't
vee daar geen voedzel meer krygen kan,
weder opbreken na een andre plaats, en
reizen alzo voort, zonder dat zy weten,
waar zy 't huis hooren; even zoo als de
vee-hoeders in 't gelukkig Arabien doen.

Kivilaar.

Wy namen ons verblyf op Kivilaar,
in een schoone Karrawanfera; aldaar
hadden wy groote koude en vorst; dog
heel goed water.

Cufche-
faar.

Den 27. dito zyn wy gekomen tot
Cufchelaar, in een schoone Karrawanfera
van blauwe en gebakke steen gemetzeld,
en rondom vercierd met verglaasde steen-
nen, daar groote Moorche letters op
stonden, dat eierlyk om te zien was;
ook was zy met Key-steenen bevoerd.
'T is een redelyk dorp, voorzien van
eenig geboomte, en een voorbylopende
rievier, welkers water goed is. Wy
hadden aldaar ook groote koude en
Vorst.

Aspas.

Den 28. October quamen wy tot As-
pas in een redelyke Karrawanfera in een
dorp. Ook gingen wy voor by een Kar-
rawanfera, leggende heel eenzaam tus-
schen hoog gebergte van blauw Marmar.

Agter dit gebergte onthouden zig Leeu-
wen, Beeren, Wolven &c: en was ge-
naamd Bagedoc. Wy hadden een zeer
moejelyken weg vol klip-en Key-steenen;
ook moesten wy over eenen zeer hoogen
berg, dog die gemakkelyk in 't op en
af klimmen was. De naam van dezen berg
is Goe de Kinjari, digt aan de Mansel.
Wy zagen onder weeg veel schoone
fonteynen in 't gebergte, ook veel rie-
vieren en menigte riet-land. Zyn Ed:
nam zyn verblyf in een huis, 't welk
voor hem ingeruimd, en waar in een
water-tank was. Deze nagt was de koude
verdragelyk.

Bagedoc.

Den 29. dito zyn wy tot Oedjan ge-
komen. Daar is een kappelletje met een
koepel-Torentje daar boven, waar
in bloot staat een houten kist, daar
Imam Sada, een van hunne Heiligen,
in legt; staande in een vermakelyke
thuin, en zynde een redelyk gebouw.

Daar werd alle morgen op Schalmeyen
en trommelen gespeeld, tot gedagtenis
van den voornoemden Heilig.

Hier is een redelyke Karrawanfera, en
een groot getal roozeboomen, trokken
langs een goeden weg, vernamen veel na-
tuurlyken fonteynen, en zagen ook hoog
aan een berg van rood Marmar tegen een
steilte, daar onmogelyk was om by te
komen, een wit kruis, zynde uyt de
natuur, by giffing meer dan 20 voeten
hoog, en van deze gedaante.

Hier ontmoetede ons een looper van
Bassora, en wy haddende deze nagt onguur
weder.

Den 30. gingen wy over een zeer
hoogen berg van rood Marmar, en Kei-
steenen van ongemeene groote; de zelve
was vermaakelyk in 't opklimmen, dog
steil in 't afgaan. Wy waren met 't op-
afklimmen wel ruim 5 mylen bezig.
Boven op dezen berg staat een put met
zeer goed water. Deze berg werd ge-
naamd Cotali Imames Esmaal. Digt aan

Esmaal.

de voet van dezen berg gingen wy voorby
een dorp, de huizen in twee partyen ver-
deeld zynde, alwaar mede zoodanige
grafftede als de voornoemde, en ook een
schoone nieuwe Karrawanfera was. Dit
dorp werd Esmaal genaamd. Vorder
was de weg vol klip-en Key-steenen. Deze
weg van 't dorp, tot de Mansel toe,
staat zoo vol geboomte, als ik in Persien,
of Meden, nog oit gezien heb. Wy
namen ons verblyf in een lustig dorp,
wel beplant van vrugt-en andere boomen,

in een tamelyke Karrawanfera, daar van alles te koop is. Daar gingen wy onze vermoeide leden met een goeden teug warue wyn zalven: want men de zelve heel weinig te koop kan krygen op de wegen. Dit dorp is Majien genaamd.

Majien.
Abi-
gerne.

Den 31. quamen wy tot Abigerne, namen ons verblyf in tenten op de weg tussehen 't gebergte. In een Valley staan twee bergen, in fatzoen als de Tafelberg aan de Caap de goede Hope, dog zoo groot niet. Wy moesten door een rievier, reden mede over een schoone brug, daar een snel vliegend water doorloopt, dat by Gamron in Zee stort. Voorts was de weg heel goed, hier staat een redelyke Karrawanfera, daar een rievier voor by loopt, spruitende uyt een rots, zoo natuurlyk, als of 't een gewelfde brug was.

Persepolis
over-
blyfze-
len,

Hier groejen in 't moras biesen en riet, en aan 't gebergte Calaminta mowtana, Verbafeum &c: vier a vyf mylen van hier staat nog een gedeelte van 't Paleis des Koninks Darius; dog wy moesten dat tot ons leetwezen aan de linker-zyde laten leggen.

Wy hadden gerne de overblyfzelen van Persepolis willen bezigtigen, dog alzoo 't van de weg af was, wilde zyn Ed: de reyze daarom niet verlengen. Alhier staan twee vlakke bergen, daar nog eenig merzel-werk aan te zien was, alwaar certyds Kafteelen hebben opgestaan, om voornoemde Paleis en de stad tegen den aanloop der wederspannigen te beschermen. Op deze tyd hadden wy weer snedige koude, maar goed water.

Bafigaar.

Den 1. November zyn wy tot Bafigaar gekomen. Daar is een stordige Karrawanfera. Voor den ingang staat een vierkante watertank; dog ten deelen vervallen. Digt daar by, daar zyn Ed: tent stond, was een fontein, door de rots opborlende, dat aangenaam om te zien was, en diens water koel om te drinken was.

Wy trokken voorby een schoone Karrawanfera by een dorp, hadden veel moeras onder weeg, en reeden over een steene gemetzelde brug, die ruim een myl lang is, met veel bogen daar verscheide rievieren doorloopen. Wy zagen veel putten, daar 't Zaey-land mede bevoigtigd werd: want het hier heel zelden regend. Digt aan de voornoemde Mansel reeden wy over een hoogen berg, genaamd Cotali Bafigaar; zagen een groote menigte van Kraanvogels, en verscheide Aienden.

Den 2. November trokken wy over een hoog gebergte, en op de weg vernamen wy veel klippen en Key-steenen, ook verscheide cierlyke graf-steden eypressboomen, en rievieren. Van 't gebergte

af komende, zagen wy in een schoone Valley de wydberoemde vermaarde stad Sjiraas, certyds Sufan genaamd, alwaar de Koning Ahafuerus zyn Hof gehouden heeft. In het inryden zagen wy als in een aards Paradys heele Boomgaarden van Cypressen en pyn-appel-boomen, ook allerley soort van vrugboomen, cierlyke gebouwen, en kostelyke groote graf-steden, benevens treffelyke Lust-hoven. De verdere gebouwen van deze vermakelyke plaats zyn niet als huizen van Kley, stroo, en andere vuiligheid, opgemaakt.

Hier heeft men de stapel van de beste wynen, die zeer lekker om te drinken zyn. Zyn Ed: gaf een gebod uyt, dat niemand eenigen drank zou mogen by ons brengen; dog was wel ligter te bekomen, alzoo wy ons verblyf hadden ten huize van de E. Maatschappy's wyn-Makers, en konden zoo veel wyn bekomen, als wy begeerden. Men zegt ook, dat hier de schoonste vrouwen van den aardbodem te vinden zyn; dog daar van kan ik de waarheid niet zeggen, alzoo de vrouwen met een kleed van 't hoofd tot de voeten bedekt gaan, ten anderen zoo was myne nieuwsgierigheid zoo groot niet, om dat te onderzoeken. Men heeft hier veel loopende rievieren uyt 't gebergte voortkomende. Ontrent een myl van deze stad staat een groote berg van klip-steen, daar men ½ uurs over bezig was, om die met onze paarden te beklimmen. Daar was een uitgehouwen put, 20 voeten lang, 118 breed, en meer als 400 vadem diep, welke gezegt wierd, door den Koning Darius, als hy voor Alexander de Groote vlugte, en geen water wegens de groote droogte voor zyn volk bekomen kon, gemaakt te zyn.

Drie mylen verder zoude 'er een, nog groeter en dieper, dan deze, zyn; dog heb de zelve niet gezien. Ontrent een half myl van deze stad heeft men een vervallen gebouw, en mede een zeer diepe put; dog zoo groot niet, daar nevens staat een tamelyk gebouw, daar een Moorfehe heilig in begraven legt, zyde geweest een van hunne Propheten. Hier ziet men cierlyk gesneden werk, als ook schilderagien (na hunne manier) benevens een boek, door den voornoemden Propheet beschreven.

Ook ziet men onder de aarde huizingen als Karrawanfera's, alwaar Darius volk zig rouden verborgen gehad hebben. Deze stad geeft alle jaren een ongemeene menigte van allerley kostelyke vrugten, als Druiven, Perfiken, Abricoozen, Appelen, Peeren, Kersten, Morellen, Kismis, Amandelen, Nooren, Vygen, Limocnen, Oranje appelen. In zomma,

't is een plaats, waardig om van alle Reyzigers bezigtigd te werden. Alhier bleef zyn Ed: den 3, 4, 5, en 6. nemende onderwylten het vermaak, om eenige der voornaamste Luft-hoven en oude gebouwen te zien.

Den 7. dito vertrokken wy van Sji-raas, hadden een goeden weg, en rondom ons veel dorpen. In 't dorp Oefiwat komende, nam een Pater Carmeliet, benevens eenige andere (zyn Ed: uitgeley gedaan hebbende) met alle beleefdheid afscheid. Zagen ter linker zyde van ons een groot besloten Meer, komende van alle kanten van 't gebergte als in een kom daar in vloegen. Wy reeden over een schoone lange steene brug, daar een snel loopende rivier onder door loopt, en wy namen ons verblyf in tenten by een Karrawanfera Babaghafi, zeer eenzaam in 't gebergte staande, nevens klip, en riet land.

Dit is een redelyke groote Karrawanfera; dog een gedeelte is ingetort. By zoodanigen verval van de huizen en gebouwen der Persianen staat aan te merken, dat zy gansch niet van verbeteren houden; maar liever naast een vervallen huis een nieuw bouwen.

Deze, en meest alle Karrawanfera's, en water-tanken zyn van Keysteen en Kley gemetzelde. De Keysteen zyn hier in overvloed, leggende groot en klein op de wegen, tot groot ongemak voor de Reizigers, zoo wel te paard, als te voet. Wy vernamen hier weder groote koude.

Den 8. dito namen wy onzen weg over een redelyken grooten berg, Cuonebande genaamd, zynde niet als klip-key-en hart-steen, en op veel plaatsen zeer glad, dat paarden en muilen veeltids de glibberen, zoo dat wy niet zonder groot gevaar over de zelve geraakten. Wy zagen een ontelbare menigte van schaapen en bokken op dit gebergte. Wy quamen doen in een lustige Valey, daar ontrent in de midden een schoone tank staat, overdekt met een zeer hoog rond gewelf, van Key-steen opgemaakt.

Wy hielden ons verblyf in een goede Karrawanfera Moefafari genaamd; dog eenzaam; en zagen in de voornoemde Valey veel dorpen en geboomte. Hier heeft men moerassige rivieren, alwaar eenige Carpers, redelyk groot, met een angel-roede gevangen wierden. Ook sehoort onze Sergeant verscheide tortelduiven en patrysen, welke alle tot een geschenk aan zyn Ed: wierden opgeofferd.

Wy hadden 's nagts groote koude, en vorst.

Den 9. dito trokken wy over een

moeijelyken weg over klippig gebergte, vol Key-steen, en quamen tot Pajera. Alhier is een redelyke Karrawanfera; dog namen onze rust in tenten. Het is hier zeer eenzaam zonder eenige huizing; daar loopt een snelle rivier voorby de Mansel, vallende met een groot gedruis op eenige klippen. Aande kant vond men een stroo hutje.

Hier onthoudt zig op de weg, by tyden van sneeuw, veel ongedierte, en dan is 't voor de reizende gevaarlyk; maar anders kan 't wild vee genoeg krygen, dat zal dan geen menschen aandoen, of beschadigen. Hier ziet men in een berg, van blaauw Marmer uitgehouwen, een wooning, rustende op pilaren en verwezfelen, en is na de Persische manier wel geschikt, en moet daar aan een zwaren langen arbeid gedaan wezen. Wy hadden hier zeer koude en onguure winden.

Den 10. dito hadden wy ruim een half myl weegs weder een elendigen weg, als de voornoemde, daar na een vermakelyken vlakken weg met kleine Key-steen, zagen veel dorpen, daar de meit hoopen van huizen staan tusschen vermakelyk geboomte in, en daar ook Dadel-en andre fruyt boomen in groote menigte staan.

Wy reden voorby een Karrawanfera, genaamd Chaffert, en sloegen ons neder in een Karrawanfera Asmogeert genaamd; zagen nog ver van ons af cierlyk geboomte, en veel dorpen, hadden lydende koude, en begonnen van nu af aan de warmte op te loopen.

Den 11. dito trokken wy over een steenagtig gebergte, zagen geen dorpen; maar eenige vechoeders-hutten, en quamen tot Mochai Sugta. Hier staan 2 Karrawanfera's, een kostelyke groote nieuwe, en een oude vervallene.

Agter deze Karrawanfera's staan twee kostelyke nieuwe overwelfde Tanken. Wy quamen ontrent midder nagt in de Mansel; na by zynde ontrent 2 uur ontmoetten ons eenige Soldaten, Persianen, en ging de spraak, dat zig ettelyke roovers daar op hielden; dog wy waren zoo wel voorzien, dat wy de zelve niet van nooden zouden gehad hebben, dewyl de Persianen een zeer vreesagtig volk zyn. Ik zou niet twyffelen, dat 100 Hollandse Soldaten, een goed Bevelhebber by hun hebbende, meer dan 1000 van de hunnen als stof zouden verzayen.

Den 12. dito trokken wy langs een redelyken weg, door eenige rivieren, voorby een kleyne Karrawanfera; reden over een steene brug, tamelyk lang, en zagen aan de weg een steene gemetzelde Colom, ontrent 30 voet hoog, zynde gestigt voor kinderen, die hun ouders

ouders ongehoorzaam zyn, werdende zelve met een touw na boven gehaald, en dan op de spitze klippen te pletteren gefmeten. De ftigter hier af heeft zyn zoon den eerften hier af laten werpen. Hier staan eenige huizen by, voorts is het al te maal klippig gebergte. Wy quamen in een plaats genaamd Sjaron, een vermakelyk gewest, vol dadelboomen, hebbende een zeer groote Karrawanfera; ook heb ik 'er op de geheele reize geen grooter gezien, als mede een groote Tank en water-put. Hier heeft men veel begraaf-plaatzen van groote Heeren.

Sjaron.

Den 13. dito, 's middernagts, zynde 't laaste quartier maans, namen wy de reize weder aan.

Het ging niet weinig hier op een klimmen, om over 't gebergte van Sjaron te komen. Dit is 't vervaarlykste gebergte van geheel Persia, ten deelen door zyn hoogte, en steilte. Ten drie uren 's morgens, of daar ontrent, waren wy op glatte klipsteen, daar maar 2 man nevens malkanderen kon ryden, alwaar aan de eene zyde de berg een zeer hooge klip heeft, en aan de andre kant een zeer steilen en verschrikkelijken afgrond; dog hebben de Inwoonders daar een muurtje van $\frac{1}{2}$ voet hoog tot bevryding der Reizigers opgehaald, doordien diverse ongelukken daar zyn voorgevallen.

Deze elendige plaats overgetrokken zynde, moesten wy nederwaards af klimmen langs een zeer glatte steilte van de Klip; hadden onze paarden niet voorzigtiger en zulke wegen gewoon geweest te gaan, daar zouden zekerlyk ongelukken voorgevallen hebben. Zyn Ed: ging uyt de Palankynen voeteerde wel 5 of 6 uren: want het onmogelyk was te swaegen. wy moesten al rond, over dwars, en als een slang voorttrekken; dan over groote Key-steen, dan klip of Marmer.

Op deze wildernis vind men nog eenige watertanken met goed water voorzien. Wy quamen dan eindelyk ontrent een uur na de middag (zoo wy giffen) op den 14. dito tot Saithal in een goede Karrawanfera, leggende in een Valey, niet verre van 't voornoemd gebergte. Hier heeft men 2 nieuwe en verscheide oude Tanken, ook een vervallene Katrawanfera.

Saithal.

't Is belachens waardig, dat zommigen verhalen van hunne handen in de wolken gewassen te hebben; wy zouden dit ter halver weg wel hebben kunnen doen, had de lugt met wolken bezet geweest; maar in tegendeel wy hadden 't sehoonste weder, dat men zou kunnen wenschen. Ook hebben wy wel gebergte gezien, maar vierdepart zoo hoog als 't voor-

noemde, welker trappenbyduister weder met wolken bezet waren.

Den 15. dito na middernagt braken wy ten 2 uren weder op, trokken over een klynen berg, dog heel elendig in 't afklimmen, zynde niet als glatte klip, en Key-steen van ongemeene grootte. Wy moesten van onze paarden aftreden, en klauterden met groot gevaar den berg, Cotal Hafani genaamd, af. Ontrent 10 uren voor de middag quamen wy tot Moesoer, en namen ons verblyf in tenten by een beek, of rievier, daar een kostelyke plantagie van Dadels, Limoenen, Orangien, en andere vrugt-boomen stond.

Moesoer

Hier is een zoberc Karrawanfera. Wy hadden de eer, om zyn Ed: geluk te wenschen met 't intreden van het 2. jaar van zyn Ed: jongste zoon Jonker Johaa van Leenen de Jongen, waar over wy met een goeden dronk Sck wierden verceed, die ons wonder wel quam: want men alhier voor geld niets te koop kon krygen, en waren zeer vermoed.

Den 16. dito 's morgens ten 2 uren zaten wy weder op, hadden een goeden weg, reeden voorby een Karrawanfera Teduba genaamd, en sloegen ons neder in een vermakelyk groot dorp, Benaroe genaamd, alwaar zyn Ed: in 't huis van den Calenter zyn verblyf nam, zynde een sehoon gebouw. Hier staat een schoone Karrawanfera, haeden op den weg veel tankken en verscheide rievieren, dog slegt van water, en vernamen ook toen groote koude.

Benaroe

Dien zelven dag des avonds vertrokken wy weder, hadden een tamelyken weg, en quamen ontrent middernagt by een elendige Karrawantera, genaamd Dera, hielden ons verblyf in tenten, en vonden alhier redelyk water. Ontrent $\frac{1}{2}$ myl van hier legt de Heer Joannes Keyts, gewezen Directeur van Persien, begraven, gelyk in den optogt verhaald is, ook gaf zyn Ed: bevel, om een Tombe, hem ter eere, op te regten.

Den 17. dito reden wy over veel gebergte van kley en key-steen, quamen in een sehoone Valey, en trokken door een groot dorp, Biries genaamd. In 't Biries. inkomen zag men een vierkante gemetzelde pilaar staan, zynde ontrent 7 voeten hoog, alwaar voor eenigen tyd een perzoon levendig is ingemetzeld. Hier staat ook een eierlyke Piramide, zynde een grafstede, daar onder een sehoone kapel, met Tapyten belegd, is, in welke ook eenige lampen brandden, en werd daar dagelyks voor de verstorvenen gebeden. Hier is een kostelyke nieuwe Karrawanfera met veel overdekte water-tankken en putten. Regt voor de Karrawanfera

met

staat een uitstekende schoone verwelfde watertank, zynde wel 100 voeten over 't Kruis, en 300 voeten in 't rond. Dit is een van de opmerkens weerdigste metzelwerken, die ik in Meden en Perlen heb gezien, hebbende 4 Koninklyke ruime poorten of ingangen om water te scheppen. Men heeft hier veel begraaf-steden en eenig geboomte. Wy hielden ons verblyt in een ander dorp, Dehacoe genaamd. Daar is een redelyke Karrawanera benevens een oude vervalle- ne; namen ons verblyf in een kostelyk gebouw, over al met lof-werk, gevogelte, en snakery gefchilderd, en verguld, den Calenter aldaar toebehoorende, die ons heerlyk onthaalde. Hy had te voren belast, dat niemand in 't dorp de waardye van een penning aan ons zou mogen verkoopen; alzoo hy zyn Ed: en zyn volk ten vollen wilde onthaalen. Digt aan 't voornoemde huis staat een tombe, vry groot, daar veel groote Heeren, vrouwen en kinderen, in begraven, leggen, welke graven met eierlyke uytgehouwe steenen bedekt zyn, alle zeer net na de Perfische wyze gefchikt: ook heeft men 'er daar nog veel andere; maar zoo pragtig niet.

Den 18. dito hadden wy weder de eer van zyn Ed: geluk te wenschen op zyn Ed: 51. jaar; trokken dienzelven dag weer op reys, voorby een goede Karrawanera, Pakoetel genaamd, reden weder over eenen ongemakkelyken berg van klip en Key-steenen, zagen van de hoogte verbaarlyke steile diepe afgronden, dat een yder dèe vreezen na om laag te zien: Van dien berg af zynde, quamen ons ontmoeten 5 Perfianen, komende van Lhaar zyn Ed: verwelkomen. Ontrent een vierendeel uurs van de stad quam de Wazier, of Land-Voogd, met een groot gevolg ons te gemoet ryden, en, na een beleefde ontmoeting aan weder zyden, reden gezamentlyk na de stad, en zagen op 't Kasteel een groote menigte lampen branden, 't welk zig zeer eierlyk in de hoogte vertoonde. Zyn Ed: benevens zyn gevolg wierd daar heerlyk onthaald. Deze stad Lhaar legt op en tusschen het gebergte, is tamelyk beoouwd, en vertoond zig door 't geboomte zeer vermakelyk. Het Kasteel legt op een berg, en is vry groot. De Wazier woond op een anderen berg in een treffelyk gebouw. Hier heeft men een uitnemende schoone Bazaar, of markt, met zeer nette gewelfzelen overdekt. Hier zyn ook veel Jooden.

Den 19. dito wierd zyn Ed: weder onthaald; dog daar geschiedde een kleyn affront aan de lyfwagten met 't opbrengen

der spyze, welke op stonden, en alles hieten staan, zonder iets te willen nuttigen. Alles ging zonder woorden of sebeden toe; blyvende zy zoo al heen en weer wandelen. Dien zelven avond onthaalde de Wazier ons allen heerlyk in de verblyf-plaats van zyn Ed: met kostelyke toegemaakte spyze.

Den 20. dito liet zyn Ed: 't affront, aan de lyfwagten geschied, den Wazier bekend maken, die aanstonds de daders liet straffen, en wel met zeer zware straffen, en nieuwe bedrygingen daar nevens, zoo iemand de Europeanen maar eenig misnoegen gaf.

's Avonds wierd zyn Ed: weder onthaald, en hadden zy beide een geruime tyd t'samenpraak alleen, zonder bywezen van eenige grooten.

Onderwylen kreeg zyn Ed: geschenken van veel perzoonen, als Paarden, Schaa- pen, Bokken, Fruiten, Roozewater, Limoenen-zap, Brandewyn &c. By zyn Ed: huis aan de regter zyde staat een bequaam gebouw, welkers thuin met dadel, Limoen, Orangie, en veel andere vrugt-boomen beplant is. Deze twee plaatzen behooren de E. Maatschappy toe, en zyn zeer vermakelyk.

Den 21. dito nam zyn Ed: de reize weder aan. De Wazier met een groot gevolg, alle pragtig gekleed, deden zyn Ed: uitgelei ontrent 4 uurs buiten de stad, rydende tezamen, en na een teeder afscheid vertrok hy (Wazier) weder, en ging zyn Ed: weer in zyn Palankyn ziten. Wytrokken voorby de Karrawanera's Basiga, en Sargab, en bleven tot Pariaap, zagen veel dorpen en zaey-land, ook veel putten en schoone plantagien van dadelboomen. Deze Karrawanera is goed; dog staat zeer eenzaam, ook heeft men hier nog een zeer zoberer Karrawanera.

Den 22. dito vertrokken wy weder, namen onze reize na Samfange, trokken voorby een Karrawanera, Wasselee genaamd, hadden ook een redelyke weg door verscheide rievieren en verscheidene vlaktens, met Salpeter, en wel zoodanig bedekt, dat het sechen of het sneeuw was, daar benevens ook met eenig geboomte gelyk als zeven-boomen, daar 't zout als gecandalizeerd op de bladeren zat, 't geen zeldzaam te zien was. Ook zagen wy bergen als van ys, in sehyn, t'eenemaal met Salpeter bedekt.

Alhier wierd onze Sergeant ziek. Men heeft hier 2 bequame Karrawanera's en goed gemak; maar brak water. Wy vonden hier een looper van Gamron met brieven voor zyn Ed:, als ook andere.

Den 23. dito trokken wy voorby twee eenzame Mansels, ieder 2 Karrawanera's

en water-tangen hebbende; d'eene Bahadini, en d'andere Sjek-Sjek genaamd; reden over klippig gebergte, en zyn by een vermakelyk geboomte en dorp gekomen. Hier zyn 2 Karwanfera's, dog klein, en eenige tankken; dog slegt water. Deze Manfel werd Choeremoet genaamd.

Den 24. dito trokken wy voorby 3 Karrawanfera's, Ahasmaal, Bascomakoe, en Sertang genaamd, hebbende elendige huis-vesting. Onzen Sergeant, met den Opper-meester vooruyt gereden zynde, vonden wy op de weg leggen; konnende wegens een zware koorts 't paard ryden niet verdragen. Wy namen ons verblyf tot Tanke Dalon, een tamelyke Karrawanfera, en twee huizingen, daar een rievier doorloopt, komende uyt het gebergte, en neemende haar einde door een anderen steilen klippigen berg in een ronde tank. Daar is een schoone Valey, en een dorp met plantagie van dadel-boomen. Wy kregen hier goede melk, eyeren, en hoenders, 't geen een goede verversching voor ons was; maar hadden op onzen togt een elendigen weg vol key-steenen, en moesten door veel rievieren, komende door het gebergte met groot gedruis. Wy trokken over een klippig gebergte, daar geen groente ontrent was. Het schein te regt een woestyne, alzo 't water brak was. Hier bleef de Sergeant met den onder-meester, alzo hy wegens ingenomene artsenyen niet kon mede gaan.

Den 25. dito hadden wy een steenagtigen weg, over veel gebergte, en onder weeg veel doorn-boomen, en plantagien van dadel-boomen. Wy trokken voorby een kleine Karrawanfera, Jehoen genaamd. Digt hier by stonden verscheide vee-hoeders-hutten, ook verscheide tankken, en quamen tot Goerebasirgan, zynde de naam van een groot Armenisch Heer, die hier begraven legt by een groote vervallene tank; ook stond 'er nog eenig metzelwerk op zyn graf. Hier is een tamelyke Karrawanfera; dog zyn Ed.: nam zyn verblyf in zyn tent. Hier staan wel eenige hutten; maar geen huizen.

Den 26. dito onze reyze vervorderende, gingen met stof-regen op zitten. De weg was redelyk; met veel doorn-boomen bezet. Onder weeg kregen wy een ongemeene zware regen, met verbaarlyke donderslagen en schrikkelyke blixem-stralen. 't was verwonderenswaardig om te zien, hoe 't water met een gedruis en groote kracht van 't steenig gebergte quam afloopen, 't welk in korte tyd in de laagte geheele rievieren in menigte voortbragt; 't geen ons al vry

wat ongemak baarde. Wy trokken voorby een kleine Karrawanfera, daar eenige Benjaanen bleven. Wy namen ons verblyf tot Coristan, in een slegt Karrawanfera; dog waren verblyd dat wy onder 't dak quamén. Zyn Ed.: liet aantonds zoo veel hout, als 'er te krygen was, in de Karrawanfera brengen; daar wy dapper aan 't slooken gingen, en dié zig van sterken drank voorzien hadden, dat quam hier byzonder wel te pas; want wy alle zoo verkleumd waren, dat wy byna niet van onze paarden konden komen, en hadden, op de aarde staande, by na geen gevoelen in de beenen, en de laarzen vol water.

Daar by was 't redelyk koud, en waren ruim 5 uren in een gedurige slag-regen. Het gewaad, dat wy aan hadden, was na de Perishe wyze gemaakt, zynde spuse gekatoeneerde rokken, van welke men licht denken kan, of 'er geen water in getrokken was, en zy waren niet weinig ongemakkeelyk aan 't lyf, ieder in 't tyds gelegenheid zig een weinig ver-schoond hebbende, ging by 't vuur zitten; dog geraakten meest alle aantonds door vermoedigheid en geleden ongemak in slaap.

Den 27. dito 's morgens met zonneschyn weer voort-gang makende, moesten door veel kley, moeras en eenige rievieren, trokken voorby een Karrawanfera, Koereffon genaamd, en quamen by een steene brug, die wel 50 bogen heeft, leggende over een snel-loopende rievier, daar veel draey-wielen in zyn, in welke geen grond te vinden is, zoo dat niem en paard daar in gerakende in een oogenblik weg-zinkt. Zyn Ed.: liet door d' inwoonders aldaar de diepte pylon; en waar grond te bekomen was, bakens 'er langs heen zetten; 't geen geschiede; om dat 'er twee van de boogen ingesfort waren, en wy alzo de zelve niet overtrokken konden. Zyn Ed.: wierd van de Amaak, dat is, Palankyn-dragers, zynde 12 in getal, in zyn Palankyn zittende overgedragen, die zy op hun schouderen voerden; 't geen niet zonder groot gevaar toeging. Wy quamen (door Gods genade) ook gelukkig over; dog moesten de paarden 't meeste gedeelte swemmen; Onze bagagie, op muyl-ezelen geladen, kon daar niet door komen, namen aldaar Kameelen die de zelve overvoerden, en de muylen moesten na-swemmen, 't geest een groot getalm gaf, en ons aldaar eenigen tyd ophield. Digt hier by reeden wy over een andre steene brug met key-steenen bestraat, dog zoo lang niet, als de voo: noemde, als mede door een kleinder rievier, en namen ons verblyf in een Karrawanfera; Gesic genaamd, en ontrent

trent een dorp gelegen, diens huizingen niet dan hutten waren. Alhier vonden wy, tot onze groote blydschap, verscheide Europiaanen, die, van Gamron komende, zyn Ed: quamen welkom hieten, namelyk de Heer Hoogkamer, Koopman, en opper-hoofd van de E. Compagnies handel tot Congo, Monfr. Prins, onder-Koopman en pakhuis meester, Sr. Van der Hoop, Fiscaal, benevens eenige assistenten. Wy zagen op de weg veel plantagie van Dadel-boomen, ook veel coloquint-appelen, als mede veel genees kruiden. Alhier quamen ook zeer veel Benjanen.

Werden door verscheide Europiaanen te gemoet gereden.

Den 28. dito trokken wy over een zeer moejelyk klippig en kleyagtig gebergte, alwaar een schoone nicuwe overdekte Tank op staat, met slegt water voorzien; want men alhier 4 a 5 mylen in 't rond slegt water heeft. Wy quamen voorby twee vervalle Karrawanferas Onefoor genaamd, en sloegen ons ter neder tot Bandali, niet weinig verheugd zynde, dat wy nu de Zee weer zagen, alzoo deze plaats op 't gebergte aan strand legt.

Bandali.

Alhier vonden wy 't opper-hoofd van Gamron, Adriaan Verdonk, en twee lyfwagten, die met Mevrouw 3 a 4 weken voor ons van Spahan vertrokken waren, namelyk, Pieter Duif, en Arend van Saanen, die ons een verversching van een brandewyntje hadden mede gebracht. 'S middernagts quam de Sergcant met den onder-meester weer by ons, en was een weinig beter. Ook quamen alhier een ontelbaar getal Benjanen zyn Ed: verwelkomen, rydende z benevens malkandren op Kameelen zittende op een plankje, dat op de Kamcel vast gebonden is, op slaap-kussens met fyne witte sloopen overtrokken, 't geen zeer zindelyk was.

Gamron.

Den 29. dito zyn wy na Bendar Abaafi vertrokken, en tot Gamron (zynde de zelve stad, na Abaaz Bandar Abaafi genaamd) gekomen. Het inryden geschiedde aldus:

Zyn Ed: intrede hier.

Voor uit gingen 4 hand-paarden met goude toomen; en kostelyke geborduurde Schabrakken, en Saddis. Daar na de trompetter, even als by onze uittocht gekleed. Toen de lytwagt, twee aan twee, als bevorens gezegt is, gekleed; en door den Sergcant geleid. Daar na 't paard van staat uitstekend kostelyk uitgedoft. Daar na de Tolk, toen alle de Sjatiers, twee aan twee te voet, met allerley colour van vederen op 't hoofd, die zy cicryk als bloemen weten te maken. Daar na zyn Ed: zittende weer op de merry, even eens als by onze optocht na Persien opgecicrd; Toen 't gevolg,

twee aan twee in ordre, van de hoogste rang af tot de laagste, dat een groote menigte en lengte uitmaakte. Agter aan quamen de Benjanen, en, na hen, al onze bagagie.

Digt aan Gamron komende, quam de Hertog of Chan met etrelyke 100 mannen zyn Ed: verwelkomen, en reeden t'zamen na de E. Maatschappy's Logie onder 't losbranden van een inenigte kanonschoten, daar een groote hoop menschen, van Persianen, Armeniers, Benjanen en andere, zich verpoonden, om deze intrede te zien. De Chan en zyn volk waren uitnemend kostelyk gekleed. Zyn Ed: was in 't groen goud laken gekleed. Aan de Logie komende, namen de Chan en d'andere Heeren beleefd hun afscheid, en wierd zyn Ed: van Mevrouw en haar z dogters, gelyk ook van alle, die in de Logie becheiden waren, verwelkomt.

Den 30. ging zyn Ed: den Chan voor de genotene eer bedanken. Den 4. December wierd zyn Ed: by den Chan Koninklyk met al zyn gevolg en lyfwagt, 's middags en 's avonds, onder 't los branden van veel kanonschooten, onthaald, ook liet de Chan 's avonds veel vuurwerken aansteken, en, rondom de plaats, daar zy zaten, een ontelbare menigte, ja duizenden van kleine steene lampen branden, 't welk zulk een ligt gaf, als of 't byna dag ware geweest.

Den 9. dito gaf zyn Ed: aan al de Europeanen een heerlyk onthaal, daar de gezondheden met kostelyke Persiaan-sche wyn niet weinig omgingen.

Den 22. dito onthaalde zyn Ed: den Chan, en eenige grooten, zeer tref-felyk.

Den 27. dito vertrok zyn Ed: na Naiban, zynde ontrent een myl van Gamron, om daar wat eenzaam te zyn, en te beter uyt te rusten.

Alhier staat een boom, voor dezen by Mindello en andren beschreven. 'T is een wonder slag van een boom, en waardig om te bezien, zynde altyd met groene, grootte, dikke en vette bladeren bedekt; zoo men 'er een af trekt, komt 'er zap uyt, als melk. De takken van den boom zyn al te maal wortel; welke boven van den top weer nederwaarts schieten, en vesten hun weer in de aarde, dat zig met een ontalylke menigte door lankheid van tyd heeft uitgebreid; ook heeft men grootte moeite, om te weten, welke de eerste stam is. Ik vertrouw, dat zig daar onder wel 400 man, en meer, voor den regen zouden kunnen bergen, vernits hy zeer digt van bladeren is. Met regt mag hy een wonderboom genaamd werden: want ik noit diergelyken gezien heb. By dezen

boom

boom

boom

boom is een Afgoden-Tempel, daar de Benjaanen hunnen dienst doen. Zy hebben hier ook van hunne Priesters, of Bramines, die 's morgens en 's avonds dienst doen; dog, zonder vergadering.

Hy gaat in een klein kamertje, en ontsteekt eenige ligten, dan gaat hy voor een altaar staan, waar op eenige Afgoden, en vaandelkens, geplaatit zyn, prevelende by zig zelve. Daar na trekt hy by een touwtje, waar op 't geluid van eenige klokjens gehoord werd, en dan weer van een alleen; 't geen ontrent een vierendeel uurs duurd. Daar na gaat hy lampen in eenige Pagoden of Tempelkens opsteken.

Onder dit getal is 'er een, waar in zy zeggen dat Adam en Eva begraven leggen. Ook is 'er een de voornoemde boom, waar uyt wy oordeelden, dat dit de hoofdstam moest zyn, en nog een wat verder by van de linker hand af. Ook staat hier een gemetzelde Olifant, heel plomp gefatzoeneerd, die mede een van hunne Afgoden is. Zy houden hier in deze Pagoden eenige Koebestien, die zy ook Goden noemen. Deze Bramines branden anders niet, als Koejen-mist, welke in een besloten plaats gedroogd, en bewaard werd. Zy hebben eenige onderscheide dagen, dan komen de Benjaanen en de Priester met eenig geel goed, 't zy van Zaffraan, of iet anders gemengd, die maakt hun een ding in forme van een U regt voor 't hoofd boven de neus. Dat mogen zy niet afwaschen; maar houden dat 3, 4, en meer dagen zitten.

Ook was 'er nu ontrent een Feeft by haar. Zy quamen alle in 't wit gekleed, met witte Tooken op. De Priester nam toen van die zelve geele verwe, 'en besprengde alle hunne kleederen en Tooken, zoo dat zy daar uyt zagen, of zy alle bekakt waren. Dit kleed houden zy zoo lang aan, als 't Feeft duurd; zynde 3 a 4 dagen.

Deze lieden dooden geen gedierten; wat 'et ook zou mogen zyn; eten ook niets; dat leven gehad heeft, maar behelpen zich met aard-vruchten, melk &c. deze voornoemde Bramine had zwart hair, wel 8 a 10 voeten lang, dat hy, even als de vrouwen dat doen, opwond; maar d'anderen zyn alle zeer kaal van hoofd gesehootten. 'T verdre, 't geen van hen te zeggen valt, vind men by andre sehryveren overvloedig.

Benoorde den boom, ontrent 4 a 5 mylen, heeft men den berg Ararat, waar op Noach's arke gestaan zou hebben. Ook zeggen zy, dat daar op nog eenige overblyzelen zouden zyn. Het is een hooge lange berg. Van verre aan te zien, is 't zeer gevaarlyk 'er op te komen,

En iets van den berg Ararat aangehaald.

hebbe ook niemand gesproken, die daar zou op geweest hebben; hoewel ik 'er verseheiden na gevraagd heb.

Den 1. January quam 't opper-hoofd met al de Logie-borsten zyn Ed; 't nieuw jaar wenschen, en 's avonds ontrent 10 uuren quam Mevrouw met 6 palankyns, 1 met Mevrouw, 2 voor de dogters, 1 voor de jonge zoon, en 2 voor de slavinnen, alle met rood laken bedekt, heel stil en met weinig gevolg al hier op Naiban. Vorders is hier niet byzonders voorgevallen. Den 3. is de onder-Koopman Joan Baptista Pierard dezer wereld, na dat maar weinig dagen ziek geweest was, overleden, en den 4. na 's lands wyze begraven.

Den 14. dito quam, tot ons aller vreugd, 't schip Honslaardyk op de Rhee-de, en quam de schipper Nicolaas Oole 's nagts by zyn Ed; alwaar (na 't scheen) zeer welkom was.

Den 20. dito 's morgens is zyn Ed: na Gamron vertrokken, hadden 's middags alle een heerlyke maaltyd, en wierd de Heer opper-Land-Voogd Willem van Outhoorn aldaar voorgesteld onder 't los branden van 't Kanon, zoo aan boord als aan land. Hier zwaciden de gezondheid den als stof-regen. Ook waeyde van onze Logie de wimpel boven de vlag tot 's avonds toe; wanneer zyn Ed: weer na Naiban met zyn gevolg by hem vertrok; maar hadden alle werk om de paarden te bestieren. Eenige, die al te vaften slaapdrank ingenomen hadden, moesten agterblyven.

Den 10. February is de huisvrouw van de Heer Verdonk, genaamd Eva Bultraaten, na dat zy 3 a 4 dagen te voren van een vrugt van 8 maanden verlost was, overleden, en den 11. dito begraven.

Hy gaf een dood-maal voor al de Europeanen, en overvloedig wyn; weshalven 't beter een vreugde-dan een dood-maal geleck; dog 's lands wyze, 's lands eere. Ontertusschen quam zyn Ed: met zyn huis-genooten weer op Gamron, en was geneigd een togdje na Congo te doen, waar toe alles vaardig gemaakt was; dog de reize wierd gestaakt, vermits de Heer Hoogkamer die moeite op zig nam.

Den 13. Maart gaf zyn Ed: een treffelyk afscheids-maal aan al de Europeanen, drinkende onze behoude reize.

Den 16. is Mevrouw met de 2 dogters, 't zoontje, benevens de slaven en slavinnen, 's morgens vroeg aan boord gekomen, en zyn Ed: tegen de middag, waar op aan boord en aan land 't kanon geloft, en dapper gegallereerd is. 's Avonds ging 't Opper-hoofd, de Fiscaal, de Raads-perzoon, en de Logie borsten na land met een Inlands of Arabisch vaartuij,

A. 16.

De dood van P. na rard.

van Komft van schippe Oole met Honslaardy

Denieuwe opper-Land-Voogd van Indien, de Heer van Outhoorn voorgesteld.

Dood van Just Verdonk.

Vertrek van zyn Ed:

zynde de zelve, zonder spykers of bouten, maar aan een genacid, en was 't laatste adieu met 9 Kanon-schoten.

Den 17. dito 's morgens ligten wy ons anker, liepen voorby Oamus, een Eiland voor dezen wegens de peerl-visschery, en bank aldaar, zeer beroemd, dog die is voor eenigen tyd vergeven geweest, hoewel men zegt, dat zy weer begint aan te groejen. Wy lieten agter ons de Eilanden Lareek, en Kismis, en liepen zoo voort in de Golf.

Gamron is een onaanzienlyke plaats, redelyk groot; maar de meeste zyn vervallene gebouwen. Alderhande levensmiddelen zyn daar wel te bekomen, ook heeft men hier schoone visch, van allerlei soort, versche en zoute.

'T is weinig, of niet, verzien van geboomte, en de huizen zyn alle van kley opgehaald. Hier staan 3 Logien aan strand, een Hollandse, Engelsche, en Franse, naast een; dog daar is een nauw straatje tusschen de Hollandse, en de Engelsche. De Franschen hadden, wegens den Oorlog, de hunne verlaten, en woonde derhalven daar in een Barvoeter Monnik, die voor de Portugeesche Christenen dienst dèe; dog hy dronk meer, dan hy studeerde.

Ten Noord-Oosten, een weinig van Gamron, by 't kerkhof, staat de Tombe van de Heer Cazembrood, zynde 6 pylaren, daar een rond gewelf op rust, en ontrent 4 voeten hoog, zonder enig cie-raad. Deze Heer is Buiten-gemeen Raad van Indiën, Directeur in Persien, en de schrik der Persianen in zyn levengeweest, waar af 't Eiland Kismis nog lange het gevoelen hebben zal. Den 26. dito zagen wy en liepen voorby Maskate, en geraakten met een sterke koelte in Zee. Den 14. April zagen wy de Malabaarsche Kust, en 3 Engelsche schepen, die dapper ter eere van ons schoten, en bedankt

wierden. Den 15. dito quamen voor Cananor, alwaar 't schip de standvastigheid lag, om peper te laden. Den 19. dito lieten wy ons anker voor Coetsjen vallen, vonden daar de schepen Cortegene, de Helder, en Bovencarlspel.

'S namiddags quam de Commandeur van Dielen met de tweede stem, en hunne vrouwen aan boord; dog, na een kort onderhoud, en 't drinken van eenige gezondheden, nam zyn Ed: weer afscheid, liggende ons ankers, en gingen onder 't los branden van 't Kanon weer 't zeyl.

Wy liepen voorby de Caap Comoin, Punto en quamen op Puntogale, daar zyn Ed. Gale wel ontfangen wierd, zoo met verwelkoming, en eerschooten van de Soldaten, als van 't Kanon rondom de Vesting.

Aldaar wierd zyn Ed: zoon, den 15. November 1690. in Spahan geboren, den 29. April 1692. gedoopt, en Johan genaamd. Na weinig dagen verblyf ver trokken wy weer van daar, lieten daar 't schip Dregterland, zynde 't schip, waar op de Heer Commissaris van Rheede gestorven is, met nog vier and'ren in de baey, daar weer dapper met Kanon geschoten wierd.

De Bevel-hebber van Gale, de Heer van der Heiden, de tweede stem, en anderen, deden zyn Ed: uitgeley tot buiten de Baey, en zyn alzoo na verloop van tyd den 9. Juny op de Rheede van Batavia gekomen.

Schoon de Heer van Leenen, onze Gezant by Sjah Soleiman tot 1692. in Persien gebleven, en van hem zulk een gunstig en voordeelig verdrag gemaakt was, dat wy nu een tyd lang rust schiepen te zullen genieten, hebben de gevolgen ons nogtans het tegendeel getoond, en klaar aangewezen, dat de listige Persiaanen zelf in Biesen knoopen tot hun voordeel wisten te vinden; gelyk wy in 't vervolg zullen zien.

A C H S T E H O O F D S T U K .

DE Heer Verdonk 1690. Directeur gemaakt. En door den Heer Berganje vervangen. Groot verschil tusschen deze twee Heeren. De Heer Hoog-kamer zyne gelukkige regeering. Wat het verdrag, 1694. in hielt. De Heer Wicchelmann Directeur 1701. En wat hy medebragt. De Heer Hoog-kamer 1701. als Gezant na Persien aangesteld. Wat soorten van Zyde men hier heeft. Waarom de Koning de beloofde Zyde niet leverden kon. Waar op van Batavia last quam, om een nieuw verdrag te maken.

Voor af moeten wy hier tusschen voegen, dat de Heer Adriaan Verdonk door haar Edelheden 1690, in de plaats van de Heer Keyts (die den 19. Mey 1690. op de reize na Spahan stierf) tot Directeur van Persien aangesteld is.

Het jaar daar aan 1693. vonden haar Edelheden goed, alzoo hier weer geschillen uyt het qualyk vertaalen van eenige Persiaanze woorden gerezen waren, om den Taalkundigen Heer Herbert de Jager, en den Heer Lycogton, als tweede in de

Ver-
scheide
Logien
hier.

Maskate.
Malabarische
Kust
Cannanor
Coetsjen.

De Heer
Verdonk
1690.
Directeur
gemaakt.

missie, in de maand November na Persien te zenden, om de dubbelzinnigheden in de Verdrags-brieven, die men de Heer Cunaus en meer anderen, niet taalkundig zynde, in de hand'geduwd had, voor te komen.

Hy was 'er om diergelyke reden ook 1684. na toe geweest, 1688. pas te rug gekomen, vertrok 'er den 29. November 1693. weder na toe, en heeft toen alles in korten tyd daar zoodanig te rechte gebragt, dat de Persiaanen, en wy by 't nieuw verdrag wegens de Zyde van 1694. (waar van wy hier na breeder spreken) volkomen genoeg hadden. A°. 1695 wilde de Athemad Dault de Zyde tegen 46 Thomans betaald hebben; dog na 't verdrag 1694. gemaakt, wierd 1695. de eerste Leverantie gedaan; maar in de volgende jaaren, alzoo 'er schaarsheid van Zyde was, niet.

En door de Heer Berganje vervangen. Groot verschil tusschen deze twee Heeren.

Na den Heer Verdonk volgde de Heer Alexander Berganje (op wat jaar, is my onbekend) die hier 1697, na in de tyd van zyne Regeering niet dan tegenspoed gehad te hebben, overleden is daar het de Heer Verdonk in allen deelen gedurende zyne Regeering zeer voorspoedig gegaan had.

De Heer Berganje wierd 1698. door de Heer Directeur, Jacob Hoog-kamer vervangen; die gelegenheid uyt vond, om de goederen, die in twee jaaren aan een onder Berganje in de pakhuizen waren blyven leggen, en al zeer veel bedroegen, gelukkig aan de man te helpen.

Diergelyken voorspoed zou deze Heer ook 1699. gehad hebben, zoo de Sjiraafche Koopman, Hhadji Nebi dit niet gestremt had. Daar op volgde 1700. een stillstand van handel, al 't welk hy 't jaar daar aan, met de goederen den 10. Maart 1701. na Spahan te zenden, dacht goed te maken, gelyk nog eindelyk, niet tegenstaande al 't woelen van Hhadji Nebi, by een nieuw verdrag, dat toegemaakt wierd, geschiedde.

In de twee eerste jaaren van zyn bestier schokte het zoo, als wy zeyden, nog al henen; maar 1700. rezen 'er weer onlusten, aangezien de Persiaanen hunne Zyde, op voorgeven, dat zy 'er schaars was, inhielden; hoewel zy verscheide partyen over Aleppo, en Moseovien, hadden weten weg te krygen.

Het laatste verdrag, 1694. met ons gemaakt, hield in, dat de Koning ons 300 Carga's Zyde, tegen 44 Thomans ieder, leveren zou; dog Sjah Hofslein, die nu regeerde, zeide dit onvermogens te zyn, alzoo 'er in de landen, daar de Zyde aangeeteeld wierd, te veel menschen getorven waren.

Haar Edelheden; kennis hier af bekoemen hebbende, vonden goed den Heer Magnus Wiehelman, Bevel-hebber van Coetsjien, 1701. in de plaats van de Heer Hoog-kamer tot Directeur van Persien aan te stellen, die daar op den 17. Mey 1701 met zyn huis-gezin hier verscheen, en den 31. wierd voorgesteld, brengende deze goede en mede:

300 Baalen Caneel.
8 1/2 pd. Caneel-olie.
300 dito Ceylonse Cardamom; 3 tot Monstern.
1013 dito Gom Keekkenemal.
4 Olifanten met hare tanden, die beliepen. 7593-5-8.

De Heer Hoog-kamer ondertusschen wierd 1701. door haar Edelheden als Gezant aan Sjah Hofslein, Koning van Persien, om de gezene getchillen ter neder te leggen, gezonden.

Daar zyn in Persien, of tot Spahan, 2 zoorten van Zyde bekend, Ibtai, of Selemi, die de 3 zoorten Serbasi, Kergoda Pessien, en Gerwani in zich besluit. Deze Zyde, in zich zelve zoo goed niet, als wel de Bengaalze, valt meest in de Land-Voogdyen van Gilan, en Masanderan; hoewel zy meest onder de naamen van Ibtai en Selemi bekend is.

De Selemi nu, op voorgeven van sterfte, den Koning (diens thiende zy is) onttrokken zynde, dee ook de andre, en aldus ook het verdrag van 1694. van zelf vervallen, gelyk 'er ook, onder dat voorgeven van schaarsheid van Zyde, na 1695. geen Zyde meer geleverd wierd, weshalven men, alzoo de Persiaanen 1700. verzoek deden, om een nieuw verdrag te maken, ook goed vond den Heer Hoog-kamer als Gezant derwaards te zenden, om te zien, op wat wyze hy den Zydehandel aldaar zou konnen hertellen.

Deze Heer 1700. door de Persiaanen tot verscheide onredelyke zaaken gepert, en door den Sjahbandaar bedreigd zynde, dat, zoo wy aan den Koning in de jaaren, dat 'er geen Zyde ingehandeld, en egter andie handel gedreven was, geen geschenken gaven, het met den ganschen handel hier ten einde loopen zoude, moest van twee quaden het beste kiezen; en besloot daar op den 19. Julii, om een zomme van 1200 Thomans of 51000 gl: aan verscheide goederen uytkoops, en vry hoog te leveren, mits dat de Koning dan in dat jaar 200 Carga's Zyde, tegen 44 Thomans uytkeeren zoude.

Ten anderen vond hy ook goed, voor de jaaren van handel, en in welke wy geen

De Heer Wiehelman Directeur 1701.

De Heer Hoog-kamer Gezant na Persien.

Wat Zyde men hier heeft.

Waarom de Koning niet leveren kon.

Wat de Heer Hoog-kamer 1700. daar op dede.

geen Zyde ontfangen hadden, de 2 sche-
pen van 50 a 50000 gl: of 3000 Thom-
mas in gelde aan den Koning te veree-
ren.

Ten derden beloofde hy ook aan den
Athemad Daulet voor 't verzorgen van
de Regam, of Koninklyken Brief, en de
verdre vryheden, daar toe behoorende,

300 Thomans, of 12750 gi: te zullen
geven; waar op dan 't nieuwe verdrag
ten deelen gesloten wierd.

Daar op nu quam den 19. September
met 't schip Oestgeest van Batavia ook
volslagen ordre, om een nieuw verdrag;
zoo men het oude niet kon staande hou-
den, aan te gaan.

N A E G E N D E H O O F D S T U K .

DE Heer Hoog-kamer vertrekt als Gezant 1701. Bedienden, tot dit Gezantschap.
Beleefdheid van den Engelzen Directeur, en van den Hertog van Gamron. Lyst
van vryhouding voor ieder bediende van zyn Ed: getal der peerden en muyl-ezels;
die voor zyn Ed: besteld wierden. Verdre dag-Lyst van 's voorgevallene. Komt te
Bandali in Götje in Coristan. Wierd daar door den Stokdrager des Hertogs van
Lhaar verwelkomt. Ontmoetingen onder weeg. Eere zyn Ed: tot Lhaar aangedaan.
Zyn Ed: tegen bezoek by den Hertog, en andren. Zyn Eds: vertrek van Lhaar, en
komst in deze en gene plaatsen. De berg Hoeffiu zeer gevaarlyk. Verdre ontmoet-
tingen. Komt te Sjiraas: Josef Buskens hier wynnemaker van ons. Zyn Ed: vertrek
van Sjiraas. Jesdegas, Baagoesjaron, 's Konings thuin, daar zyn Ed: verwelkomt
wierd. Zyn Ed: werd van veel grooten verwelkomt, en beschonken. Zyn Ed: beslyt
met zynet Raad, op de geschenken over te geven. Zyn Ed: werd met zyn gevolg opge-
haald. De geschenken voor de Koning gebragt. Zyn ontbaal daar. Neemt afscheid van
de Koning. Zyn Ed: antwoord den Bassa van Balfbra op zyn brief zeer beleefd. Zyn
Ed: bezoekt den Athemad Daulet, en zyn ontbaal daar. Zyn Ed: bezoekt den Engel-
zen Agent.

De Heer
Hoon-
kamers
vertrek
als Ge-
zant
1701.

WAnneer nu de tyd quam, dat de
Heer Hoog-kamer als Gezant der
E. Maatschappij aan den Koning
van Persien vertrekken zou, heeft hy
zich den laatsten Maart 1701 van Gamron
op de reize begeven.

Hy wierd door Jannesyn (by ziekte
van zynen Heer) door de kooplieden van
Hairen, Damascen, en den onder-
Koopman de Later, mitsgaders een me-
nigte van kykers op den weg van Gamron
uytgeleid, met Caweh, Roozewater,
druoze Fruiten, en Caljang of Tabak
onhaald, en hem ook door de Engelzen,
by 't trekken doorby hunne Logie, met
zyn Ed: zegen op zyne reizete wenschen,
en hunnen dienst aan te bieden, na tyds
gelegenheid, veel eere bewezen.

De Bedienden, tot dit zyn Gazantschap
behoorende, waren deze:

- De Koopman, Theodorus Zas.
- De onder-Koopman, Willem Bakker,
Jacobsoon.
- De opper-Meester, Thomas Rostia.
- De Boekhouder, Samuel Koopagroen.
- De Tolck, Marcus Verryn.
- De Assistent, Karolus Weyns.
- De jonge Assistent, Jan van Weelt.
- De onder-Meester Nicolaas van Dorffen.
- De Mootze schryver, Mamoetsia.
- Twaalf Soldaaten.
- Twee Oppassers.
- Een Sergeant.

Een Corporaal, en
Een verdre Treyn van Inlandze Die-
naars.

Den eersten dag vertrok zyn Ed: van
Tempeltie.

Den 1. April quam 't Engels opper-
hoofd tot Gamron, Mr. Bouman, afscheid
van zyn Ed: nemen, en bood zyn Ed:
aan, hem tot Bandali uytgeley te doen
dat zyn Ed: met veel beleefdheid af-
sloeg.

De Hertog Ewas Chan vond zyn Ed:
eenige Bandedzen met zuiker, en liet na
zyn Ed: gezondheid vragen; waar voor
zyn Ed: den Hertog bedanken, en aan
den bringer 100 Mamoedi's (a 8 stuivers
ieder) geven dede.

Den 2. dito, quam de zieke Hertog
zelfs nog afscheid van zyn Ed: nemen,
belaftende aan eenen Beir Aali Beck, als
Mehemandar uyt des Konings naam den
Heer Gezant te vergezelschappen, en op
alles, 't geen by zyn Ed: komt tot Lhaar,
en Sjiraas, noodig was; dog goede zorg
te dragen.

Als mede, dat hy met den eersten dag
na zyn Ed: vertrek van Tempeltie aan
den Dispensier van zyn Ed: dagelyks
(volgens een overhandigde Lyst wegens
zyne vryhouding gedurende 't zyn op-
tocht) 386 1/2 Mamoedis geaven zohde.

'S namiddags quam ook de Sjahban-
daar (of Tollenaar) en zyn zoon, zyn
Ed:

Bedien-
den tot
dit Ge-
zants-
schap.

Beleefd-
heid van
den En-
gelzen
Direc-
teur en
van den
Hertog
van
Gamron.

Ed: begroeten, en hem veel heil op zyne reize wenſchen.

Lyft van De Lyft van zyn Ed: vry-houding op vry-hou- de reize van 's Konings wegen, was ding deze:

	Mamoedi's daags.	
Voor 17 Dienaars van den Heer Gezant.	61—6—	
Voor zyn Tweede, 3 Dienaars.	10—15—	
Den Geheimſchryver, 2 dito.	8—10—	
Den Diſpenſier, 2 dito.	7—10—	
Twee Meesters, 2 dito.	12—10—	
Twee Aſſiſtenten, 2 dito.	12—10—	
Een Sergeant, 1 dito.	5—5—	
Twee Corporaals, 1 dito.	7—5—	
17 Soldaten, 2 dito.	32—10—	
Een Tolk, 2 dito.	6—10—	
Een ſchryver, 6 dito.	6—10—	
Twee Stok-dragers, 1 dito.	6—5—	
Een Miragoor,	3—5—	
Drie Valkeniers,	4—10—	
Vyf ſjoeloedaars.	7—0—	
Een Portier.	1—10—	
Thien Saraffen.	12—10—	
Twee Marchaldaars.	2—10—	
25 Loopers.	32—0—	
9 Megters, of peerde-knechts.	12—0—	
8 dito Knechts.	8—0—	
2 Waterhaalders.	2—0—	
1 Hond-oppaffer.	1—5—	

263—16.

Daarenboven wierd zyn Ed: ook voor zich zelven, en voor zyne bedienden, van deze navolgende peerden, en Muylen, voorzien:

Peerden, Voor zyn Ed:	1	om zelf te bereiden.
en muyl-dito hand-peerden.	5	
Ezels, voor de Trekkers.	5	
voor zyn Ed: be- voor de Jagtans	16	Matraſſen } kaſſen, &c: }
ſteld.		

Den Vezier.	27
Den Geheim-ſchryver.	4
Den Diſpenſier.	3
Twee Meesters.	3
Twee Aſſiſtenten.	5
Een Sergeant.	5
Twee Corporaals.	2
Vyftien Soldaaten.	4
Een Tolk.	22
Een Moors ſchryver.	4
Twee Stok-dragers.	3
Een Miragoor.	3
Drie Valkeniers.	2
Twee kleer-of Kift-bewaarders.	4
Vier pyl-en boog &c: wapen-dragers.	6
Vier Tafel-dekkers	12
Een Portier.	
Drie Speelers.	

Twee Marchaldaars	5	
Twee waterdragers	2	4
Farasgoone met hunne goederen.		20
Voor de Peerde goederen in de ſtal.		10
Koks goed.		8

161 peerden, of muil-ezels	
a 14 ps. koſt geld voor ieder peerd, of muyl Ezel.	
Komt daags. Mamoedis	112—14—
Voor koſt der volken en honden.	10—0—

Met het toegeſtane voor de bedienden. 263—16—0

Te zamen 386—10—0

Den 3 dito kreeg zyn Ed: van den Dag-lyft den Sjah bandâr, Mirzah Zadek, drooge van 't voorge- Tafel fruiten. vallen.

Den 5. dito floot zyn Ed: zeker beſluit van koopmanſchap in 't Moors Tempeltje Chacheder op ſtrand ten weſten van Gamron.

Den 9. dito gaf zyn Ed: aan den Sjah-bandar een antwoord-ſchriſt op det twee Regams des Konings, waar by zyn Ed: gelast was de voorhenen aangegane voorwaarden van de 3000 Thomans voor de jaaren van geen Zyde Levantie, en 1200 Thomans voor ieder jaar, dat de E. Maatſchappy hier in 't Ryk bleef handelen, te innen; zeggende nu zelf met den Koning over deze zaak te zullen ſpreken.

Den 7. Namiddernacht, ten 4 uren Komt to: brak hy op, en quam in de Carrawanſera Bandali tot Bandali ten half zeven, tot welke plaats toe zyn Ed: door den koopman van Hairen, en den onder-koopman de Later, uytgelei gedaan wierd, nemende de zelve, daar van zyn Ed. aſſcheid.

Den 8. dito quam hy ten halfzes in Getje In Getje in de ruſt-plaats, van welke Carrawanſera

Bandali 5 mylen afgeleg is. Den 9. dito reisde zyn Ed. na middernacht van hier pas 3 mylen verre, quam aan de Coriſtanze rievier, was met de in Co: overtogt, wegens de zware afwating, riſtan.

2 een half uur bezig, trok daar op verder na Coriſtan, daar zyn Ed. met het opgaan der zonne aanquam.

4 Hy wierd aldaar door de faezenlykſte ingezetenen verwelkomt, ingewacht, en 3 na zyne intrede nogmaals door een ſtok- Werd drager van den Hertog van Lhaar doorce: 2 Mahhm'ud Moemien, verwelkomt. Stok- drager

3 Den 10. dito. Na middernacht vertrok des Heer zyn Ed. weder, en quam na zons opgang togs van aan de ruſt plaats Goerbaſeregoen. Lhaar 12 Den 11. dito. Ten 2 uren 's nachts verwel- komt.

weder vertrokken zynde, quam zyn Ed. cen

een uur na zonsopgang aan de rust-plaats Bonko Bonpaan, zynde 1 myl verder, dan Gioen.

Den 12. dito vertrok zyn Ed: weder op 't vorige uur des nachts, trok voorby Tangadoelon, quam ontrent half negen in Goermoet, wierd door den Calenter, die van zyn peerd aftapte, en van eenige door hem in ordre gestelde Soldaaten, zeer Hoflyk ontfangen, tot aan zyne rust-plaats geleid onder 't spelen op Tamme-lyntjes (of trommelkens) en op Schalmeyen.

Den 13. dito vertrok zyn Ed:, als vorens, en quam met zonsopgang in de Karrawanfera Baderie, alwaar, kort na onze rust, de broeder van den Hertog van Lhaar met eenige Soldaaten verscheen, om zyn Ed: uyt zyn Broeders naam (gelyk hy zelf des namiddags dede) te verwelkomen.

Den 14. dito quam zyn Ed:, op 't 't zelfde uur des 's nagts vertrokken zynde, met den dag in het dorp Disgirt, tot welke plaats de broeder des Hertogs zyn Ed: geleidde.

Den 15. dito quam zyn Ed: na 3 myl rydens in de Karrawanfera Pastepariou, kreeg een brief, met eenige groente, van den Hertog van Lhaar, met verzoek, om zyn Intrede ten 3 uren na zonsopgang (alzo dat een gelukkig uur was) in Lhaar te doen.

Den 16. dito na middernacht vertrokken zynde, quam zyn Ed: met den dag in 't dorp Kenneroen; stapte, na wat uytgerust te hebben, weer te peerd, en wierd, na een weinig rydens, gedurig door des Hertogs broeder vergezelschap; dog kort daar aan quam de Hertog van Lhaar zyn Ed: zelf begroeten, en verzoeken zyn reize na de stad voort te zetten, by welke inhaling van den Hertog met zyn statelyk gevolg 'er gedurig door Basdragende Kameelen geschoten, by poezen gebazuind, en van de berg-Vestingen op hun beurt ook het kanon geloft, 't geen door in ordre geschaarde Soldaaten met hunne vyer-roers gestadig beantwoord wierd, en zoo lang duurde, tot dat zyn Ed: aan zyne verblyf-plaats in de stad gekomen was, daar zyn Ed:, en de Hertog, aftaptten; en zich met een kop Caweh, Roozewater &c: wat verquikten, sprekende te zamen van deze en gene zaaken; waar na de Hertog zyn afscheid van zyn Ed: nam.

Den 17. dito ging zyn Ed: met de Heeren Zas, Bakker, Mr. Roscia en Koop a Groen het tegen-bezoek by den Hertog afleggen, en wierd, ontrent zyn Paleis gekomen zynde, met eenige kanon-schooten verwelkekomt, in 't zitten, aan de hooger, of rechter-hand gezet, met

V. DEEL.

Caweh, Roozewater, en drooge Tafel-fruitten onthaald; waar na zyn Ed:, afscheid genomen hebbende, met de zynen weder na huis vertrokken is, hoorende ondertusschen verscheide kanon-schooten tot zynere eere doen.

Des namiddags deed zyn Ed: diergeeyken weder-bezoek by den Calenter van Lhaar, Mirzah Refa, die zyn Ed: den 16. was komen verwelkomen.

Den 18. dito 's morgens wierd zyn Ed: van de twee broeders des Hertogs bezogt, en even 'er na, en ook na de middag quamen de zelve weder, om zyn Ed: de eerste maal een zwart paard, en de tweede maal 'er nog een, nevens eenige Zyde en zilvre stoffen, te sehenken. Zyn Ed: deed aan de dragers 500 Mamoedi's, en aan eenige andre een minder geschenken geven.

Den 19. dito wierd zyn Ed: van den den Hertog, en van zyn groot gevolg, veel heil op de reize gewenscht. Deze Heer zat, met zyn gezelschap, ontrent een uurtje by zyn Ed:, en vertrok toen weder.

Den 20. dito ten 2 uren des 's nagts zyn Ed: uyt Lhaar vertrokken zynde: quam zyn Ed: ten 7 uren in het dorp Dehikoc, alwaar hy door den Calenter, en eenige ingezetenen, buiten 't dorp verwelkomt, in deze en tot aan zyne verblyf-plaats vergezeld wierd.

Den 21. dito op 't vorige uur verreisde hy weder, en quam met den dag in Beries; alwaar zyn Ed: van den Calenter (of Borgemeester) en meer andren, onder 't slaan van de Nagara verwelkomt, en tot aan dito Karrawanfera geleid wierd.

Den 22. dito vertrok zyn Ed: op het gewoon uur te peerd, en quam ontrent 7 uren in 't dorp Benaroe, alwaar zyn Ed: weder door den Calenter verwelkekomt wierd.

Den 23. dito verreisde zyn Ed: ten 2 uren 's nachts, en quam met den dag in Dedombe, alwaar zyn Ed: door den Borgemeester, onder 't lossen der snaphaanen verwelkomt, ruim een vierendeel myls van te voren, eer hy nog ontrent de Karrawanfera quam, ingehaald, en tot aan de zelve geleid wierd.

Den 24. dito vertrok zyn Ed:, gelyk bevorens des nachts, en quam, na 3 uren rydens aan de Karrawanfera Mofetis.

Den 25. dito 's morgens met zonsopgang quam zyn Ed:, 1 myl gereden hebbende, aan den berg Hoffenni, den welken zyn Ed: met zyn gevolg te voet opgaan moest, alzo het te peerd niet, dan met het uiterste gevaar, te doen was; en quam, na nog 2 mylen verder geraakt te zyn, in de Karrawanfera Satalk.

Mm

Den

E:re zyn Ed: tot Lhaar, aange- daan.

Zyn Ed: tegen-bezoek by den Hertog, en ande.

Den

berg

Hos-

fenni.

Den 26. dito hielden, wegens gebrek van stroo, halte.

Den 27. dito verreide zyn Ed: op 't gewoon uur, geraakte ten 8 uren over het gevaarlyk gebergte aldaar; dog zy moelten zoontyds van hunne peerden afstappen.

Verdre ontmoetingen.

Drie broeders van den Hertog van Lhaar, die te Jaroon woonden, quamen zyn Ed: wel een halve myl van die plaats inhaalen, geleidden zyn Ed: tot het Moors Tempeltje Sjasada Hoffsien, en besehonken hem niet eenige mondkott.

Den 28. dito vertrok zyn Ed: weer met den dag, en quam na 1 myl rydens; in Bagar-Abad, alwaar hy in een van des Hertogs thuienen zyn verblyf nam. Hy wierd van des zelfs drie broeders daar bezogt, die zyn Ed: zeer beleefd onthaalde, waar na zy weder vertrokken.

Den 29. dito quamen zy weer, en toef vereide zyn Ed: aan den oudsten, Selenbeck genaamd, 20 pd. Kaneel, 20 pd. Nagelen, 36 pd. peper, 6 ellen laken, te weten 3 ellen rood, en 3 ellen groen dito.

Den 30. dito na middernacht verreide zyn Ed:, en quam, na 5 mylen rydens, in de Karrawaanera Mogagzoeke.

Den 1. Mey ter middernacht weder voortgetrokken zynde, quam zyn Ed: na zons opgang in de rust-plaats Asmonger; alwaar een halve myl van de Karrawaanera de Calenter, een Konings slaaf, en alle de voornaamste Ketgodas van de omleggende dorpen, en wel 60 boeren met Snaphaanen, in vier vaandels verdeeld, klaar stonden: om zyn Ed: in te wagten, en onder 't geluid van Tammelyntjes en Sehalmeyen tot aan zyne rust-plaats te geleiden.

Den 2. dito verreide zyn Ed: tusschen 1 en 2 uren, en quam met den morgen ontrent 8 uren in de Karrawaanera Para.

Den 3. dito quam zyn Ed: na zons opgang in de Karrawaanera Mosefarie, wierd een vierendel myls van te voren door eenige boeren met Snaphaanen, en van de aanzienelykste aldaar, onder 't slaan van de Nagara verwelkomt, en tot in de Mansel (dat my toefchynd de rust-plaats is zyn, dog dat de Heer de Bruin fol. 338. een dag-reis vertaald; maar welke vertaling hier niet op slaan kan) geleid.

Den 4. dito quam zyn Ed: met den dag na 7 mylen rydens, in de Karrawaanera Baba Hhadji, en quam de eerste Geheim-schryver van den Vizier van Sjiraas zyn Ed: uyt naam van zyn meester groeten, en vragen hoe zyn Ed: wilde ingechaald zyn; waar op zyn Ed:

antwoorde, dat hy van voornemen was, om op vrydag na de middag den 6. dito. de stad te naderen; dog dat hy zyne vrienden door geen toefel eenig ongeinak toebrengen zou, verzoekende, voor zoo verre het verdere aanging, dat men maar de gewoonte, en 's Konings ordre; volgen zou.

Den 5. dito ging zyn Ed: ten 3 uren 's nagts te peerd zitten, en na dat hy 2 mylen verre gereden had, quam de Calenter van 't dorp Osiwaar met wel 200 gewapende en ongewapende onderdaanen in twee hoopen zyn Ed: verwelkomen, dat 's namiddags nog veel andere deden, onder welke ook de vermaarde koopman van Sjiraas, Hhadji Nebi, was.

Den 6. dito wierd zyn Ed: door eenige Armeniers bezogt, door hen met eenige tafelvrugten besehonken, en 's namiddags door den eersten schryver des Viziers verzogt, om op te zitten, weshalven zyn Ed: na Sjiraas vertrok, alwaar de Vizier Mirzah Casem, ruim een halve myl van de stad, onder een toevloed van wel 5000 menschen, zyn Ed: zeer state-lyk quam verwelkomen: en zyn Ed: verder zoo na de stad, als mede na 't Paleis van den Hertog, Imambeek genaamd, geleiden, daar zyn Ed: in de openbare plaats (by de Persiaanen Mafelis genaamd) ging zitten, nemende toen na eenigen tyd met dezen Vezier gesproken, en het oude onthaal genoten te hebben; zyn afscheid.

Den 7. wierd zyn Ed: met eenige tafelvrugten besehonken.

Den 8. kreeg zyn Ed: uyt des Viziers naam een paard, en eenige andre kleenigheden, waar voor zyn Ed: de Bengers 120 Mamoedi's vereerde; na welken tyd zyn Ed: nog eenige bezoeken kreeg.

Den 9. ging zyn Ed: met de Heeren Zas en Bakker het tegen-bezoek by de Vizier doen, alwaar zyn Ed: op zyn Persiaans zeer net onthaald wierd.

Den 10. dito bezogt zyn Ed: Hhadji Nebi, den Calenter, en den Tweeden van den Vizier, Mirzah Mohammed Aali genaamd, beide swagers van den geweten Mirzah Momien, Borgemeester, van waar zyn Ed: by den Jannefyn van den Vizier ging, by alle de welke zyn Ed: zeer dechtig onthaald wierd.

's Namiddags zond zyn Ed: aan de Carmeliter Paapen, twee in geral, een geschenken van 6 pond nagelen, 6 pond rompen, 6 pond Cancel, en 12 pond peper.

Den 11. dito kreeg zyn Ed: eenige tafelfruiten en zuiker-banket van den Vizier, van Hhadji Nebi, en van meer andren.

Den 12. dito wierd zyn Ed: van den Vizier, en van alle lieden van aanzien in deze stad bezogt, de welke verzogten een handgranaat te zien affteken, dat zyn Ed: hen van een papiere dito, tot hunne groote verwondering zien liet.

Den 13. en 14. dito viel niets van belang voor, dan dat hier met een woord zeggen moet, dat de E. Maatschappy hier een vasten bedienden had, om wyn voor haar te maken, en dat de tegenwoordige Josef Bufkens genaamd was.

Den 17. 's morgens vertrrok zyn Ed: ten 4 uren van Sjiraas, quam, na 3½ myl op een steenagtige en zeer moeijelyke weg gereden te hebben, in de Karrawaanera Baasga.

Den 18. dito na middernacht verreisde zyn Ed: van daar, trok over de steene brug van Poligor, die een vierendeel myls lang, en van een effene Kleyagtige weg voorzien is, en quam eindelyk in de Karrawaanera Abegerm.

Den 20. dito ten uren 's nachts verreisde zyn Ed:, en quam, na 5 mylen op een zeer goede weg gereden te hebben aan het dorp Majur.

Den 21. dito quam zyn Ed: na 3 mylen rydens tusſchen twee hooge bergen, op een steenagtigen weg, in het dorp ImamZade, wierd een vierendeel myls van te voren door den Opperſten, en van eenige boeren met ſnaphaanen ingehaald.

Den 22. dito na middernacht verreisde zyn Ed:, en quam ten 5 uren, na den gevaarlyken berg Imam Zade zonder ongemak over geraakt te zyn, by het dorp Sjafada, alwaar zyn Ed: weder door den Calenter, en de voornaamſten, ingehaald wierd.

Den 23. dito quam zyn Ed:, na 4½ myl rydens langs een gelyken weg, in het dorp Hafpas, en wierd een vierendeel myls te voren, en in de Karrawaanera quam, ingehaald.

Den 24. dito vertrrok zyn Ed: 's morgens vroeg, en quam, na 3 mylen rydens, in de Karrawaanera Dombeny; dog nam zyn verblyf in tenten.

Den 25. dito met zyn opgang, quam zyn Ed: na een tocht van 3 mylen rydens, aan 't dorp Koskofor, en wierd eveneens, als bevorens, ook daar ingehaald, gelyk dat over al doorgaans geſchiede.

Den 26. dito na middernacht weder vertrrokken zynde, quam zyn Ed: aan 't dorp Poefefiakoe, of wel by de brug Siakoe, daar al mede ingehaald wierd.

Den 27. dito vertrrok zyn Ed: ten 2 uren 's nachts, en quam ten 7 uren by het dorp Degerdoe, daar ook ingehaald wierd.

Den 28. dito quam zyn Ed:, na 4 mylen rydens, langs een gelyken weg tot aan Gombefehala, alwaar mede onder tenten zyn verblyf nam.

Den 29. dito vertrrok zyn Ed: ten 2 uren, en quam ten 7 uren 's morgens aan het dorp Jesdegas, (een plaats daar men 't beſte brood van Perſien, gelyk men de ſchoonſte vrouwen te Jesd, en den beſten wyn in Sjiraas vind) alwaar zyn Ed: zeer deſtig ingehaald zynde, zyn verblyf in een gemetzelde Karrawaanera nam.

Den 30. dito ten 3 uren 's nachts vertrrokken zynde, quam zyn Ed: ten 6 uren in de Karrawaanera Aapnawaat, na dat als vorens ingehaald was.

Den 31. dito quam zyn Ed: 's morgens ten half zes aldus mede in 't dorp Makſoetbegi.

Den 1. Juny na middernacht verreiſt zynde, quam zyn Ed: ten 7 uren aldus mede in 't dorp Commefia, alwaar zyn Ed: door de Heeren Frans Caſtelein, Adriaan Bakker, en 2 Makelaars, verwelkomt wierd.

Den 2. dito quam zyn Ed:, na 6 mylen rydens op een zeer effene weg, voor zyn opgang in het dorp Majaar, alwaar zyn Ed: in de Karrawaanera zyn ruſt nam, daar hem verſeide Armeniers quamen verwelkomen.

Den 3. dito quam zyn Ed:, een uur na zyn opgang, in de vervallene Karrawaanera Mirzah Serefa, alwaar de Heeren Caſtelein en Bakker van zyn Ed: hun aſſeheid namen, en weder na Spahan vertrrokken.

Den 4. dito ten 3 uren 's nachts vertrrokken zynde, quam zyn Ed: ten half jaroen, zes in 's Konings thuin Baagoesjaroen, alwaar met zyne bedienden zyn verblyf in de Hharaam, of 't vrouwenhuis, nam, daar daar zyn Ed: van den koopman Hhadji Hafem, en meer andren, verwelkomt wierd.

Den 5. dito wierd zyn Ed: door veel Europiaanen, van Spahan gekomen, verwelkomt, dat ook des namiddags Aalicoelibek, de opperſte bezorger om zyn Ed: over al vry te houden, en zyn broeder, mede quamen doen.

Den 6. dito quam de Heer Caſtelein weder by zyn Ed:, om aan zyn Ed: wegens 't voorgevallene in de ſtad verſlag te doen; dog de goude ſtokdrager had den Koning voorgehouden, dat het geenzins van 's Konings aanzien was, den Gezant zoo lang buiten de ſtad te houden, weshalven de Vorſt aan den opperſten Beſtel-meester van de vry-houding, of den Mehemendaar, belaſte het zoo te ſehikken, dat zyn Ed: morgen in de ſtad zyn intrede zou komen doen. Onder tuſſchen vertrrok de Heer Caſtelein, na dat 's avonds by zyn Ed: geſpyzigd had, weer na Spahan.

Den 7. dito des namiddags kreeg zyn

Iosef
Bufkens,
wyn-
maker
van ons.

Zyn Ed:
vertrök
van Sjiraas.

Jesdegas.

Baagoes-
trokken zynde, quam zyn Ed: ten half jaroen, zes in 's Konings thuin Baagoesjaroen, alwaar met zyne bedienden zyn verblyf in de Hharaam, of 't vrouwenhuis, nam, daar daar zyn Ed: van den koopman Hhadji Hafem, en meer andren, verwelkomt wierd.

Zyn Ed: veel bezoeken, zoo om zyn Ed: te werd van verwelkomen, als om ook zyn Ed: te vele verwelkomt. geleiden, onder de welke ook het Engels Opper-hoofd tot Spahan, de Heer Ouwén, met zyn ganseh Engels gevolg, de Heer Castelein, en zyn Tweede, de Heer Adriaan Bakker (onder-Koopman zynde) de Calenter van Sjoelfa, Chodja Goegas, en de Mehemendaar Alieoelibeek, als Hoofd der inhaaling, wa en, alle de welke onder een opgeflagentent, met Tapyten belegt, ontfangen wierden.

Ten half vyf stond zyn Ed: op, van den Engelzen Agent, en de verdre Heeren, daar tegenwoordig, vergezeld zynde, en ging, na eenige pligtplegingen, te peerd zitten, en wierd, na dat de helft van den weg tusschen de stad en den thuin afgelegd had, door duizenden, zoo van 't Hof, als van andren, waar onder den Vizier van Spahan, Mirzah Seyed Aali Chan, de Deroga (of sehout) Abullah Beek, de Calenter Mirzah Mahhud Aali, en de Mustafa, Mirzah Seyed Mahhmud, waren, verwelkomt.

Daar na ging zyn Ed: na 't huis van Mirzah Rebbie, alwaar afltapte, en in een groote Zaal, met Tapyten belegt, met de vrienden ging zitten praten, onthaalende de zelve, zoo als de gewoonte dit mede bragt, waar na zyn hun afscheid van zyn Ed: namen.

Den 8. dito wierd zyn Ed: door de Van veel grooten verwelkomt, en beschonken. bedienden van Mirzah Rebbie, als ook door die van den Athemad Dauler, en van andre grooten, verwelkomt, en met verscheide Banteezen met zuiker banket van den eersten der gemelde Heeren begiftigd.

Op dezen dag begon het Eeest der Mooren, Asjoer genaamd, dat ter eere van Hoeslein gevierd wierd.

Ook wierden zyn Eds: penn: van vry-houding, zedert den 6. dezer, van 386½ op 378 Mamoedi's verminderd.

Den 9. dito wierd zyn Ed. door den Mehemendaar, uyt naam van den Ryksbestierder, verzogt, dat hy zich aan zyn belangen houden wilde, belovende zyn Ed: verder in alles te zullen helpen.

Den 10. dito kreeg zyn Ed: verscheide geschenken van banket, boom-vruchten, &c: van deze en gene Hovelingen; zonder dat 'er in eenige dagen iets voorviel.

Den 21. dito wierd zyn Ed: door den Van de Moscovite Gezant bezogt. Ein van den Koning beschonken. Moscoviften Gezant, den Heer Simon Martyn, bezogt.

Den 27. dito zond de Koning aan zyn Ed: een Aftaab-Gerdoen, of een zonnekleed voor her Talaal, of voor de eerste inkomst-plaats van zyn Ed: woning.

Heden wierd ook by zyn Ed:, en de Zyn Ed: verdré leden van den Raad, besloten, met zyn om de zaaken der E. Maatschappy, niet en raaden te leggenstaande de gefchillen tusschen den om de Athemad Dauler (of Ryks bestierder) en gelcher andre grooten, haren voortgang eehier te laten nemen, en de geschenken aan ken over verseeiden van hen te verdeelen.

Het geschenk aan de Koning beliep.

21140-0-0

En met dat van den Athemad Dauler en deze en gene andre grooten, te zamen.

7086-12-0

f 28126-12-0

Den 3. Juli quam de Tolk zyn Ed: 's avonds ten 8 uren zeggen, dat de Koning gelast had, dat zyn Ed: 's morgens ter gehoor by zyn Majesteit komen zoude, en dat den Piska siewis, of den opschryver der geschenken, en den Mehemendaar, van den oppersten Stok-dragger belast was de geschenken te gaan opschryven, weshalven zyn Ed: aanden Heer Castelein belaste zorg te dragen, dat die Heeren dat zouden kunnen doen.

Den 4. dito wierd zyn Ed: door den Mehemendaar opgehaald, en ging met zyn gevolg, bestaande in de Heeren Castelein, Willem Bakker, Adriaan Bakker, Thomas Roseia, de Boekhouders Koop a Groen, en Jan Heetveld, de Assitenten, Weins en Willem Syppeltein, Cornelis de Ruiter, en Jan van Weelt, te peerd zitten, quam ten 5 uren aan den thuin de Zaadet-Abad, daar zyn Ed: afltapte, in een laan op eenige Tapyten zitten ging, om 's Konings komit afte wagen, rookte ondertusschen een Caljang, wierd wat na 6 uren door een bedienden opgeroepen, en gaf met veel uiterlyke eerbewyzen, onder een statelyke begeleiding na boven, den brief (die op beide de handen in de breedte, in een goud Europifch stoffe zakje met goude kanten bezet, en met goude koorde met quaftjens toegedaan, en met 't zegel der E. Maatschappy in rood lak verzegeld zynde, van zyn Ed: gedragen wierd, na dat op de eerste optrede zyn muilen uitgeschoten had, en nadat, wat nader getreden zynde, by de Tweede hoogte gelast was, wat te itaan) met des zelfs vertaling in 't Persiaans, volgens last des Konings aan den Ryksbestierder, die ze voor zyn Majesteit nederlei, over.

Na dat de brief door zyn Ed: overgege-

gegeven, en hy, als voorzegt is, dus opgegaan was, boog hy zich, gelyk de andren van zyn gevolg, aan het trapje staande, ook deden, en dede den Koning uyt naam der Algemeene Staaten en die van Holland en Westvriesland, en uyt die der hooge Indische Regeering met 't aanvaarden van de Kroon begroeten; welke woorden door den Effigasi, of gouden Stok-drager, vertaald wierden.

Daar op vraagde de Koning, wie die andren, die daar stonden, waren, waar op door den Tolk gezegt zynde, dat het de Spahanze Kapiteinen, en de verdre andre bedienden van dat Comptoir, als de Tweede en een Geheim-schryver waren, wierd door den gouden stok-drager aan den Mehemendaar belast den Gezant zyne zit-plaats aan te wyzen; waar op zyn Ed: zig buigende, en, 3 a 4 treden te rug tredende, op een stoeltje met peerlemoer ingelegt, en daar met haast gebragt zynde, schuins tegen over zyn Majesteit, op de rei van den Ryks-cancelier, naast den Deroga van den Defergona, zittende ging, terwyl de andren op de eerste verdieping ontrent 7 a 8 perzoonen lager, dan zyn Ed.: geplaatst wierden.

De geschenken voor den Koning gebragt.

Nadat nu zyn Ed: een half uur daar gezeten had, wierden de geschenken (terwyl zyn Ed: opstond, en op welke tyd de Wakenwies de Lyft der zelve oplas) door 600 man voor den Koning gebragt, waar na zyn Ed: den Koning weder zeer nedrig groette.

Een half uur daar na belastte de Vorst aan zyn Ed: een Caljang te geven, om eens te rooken. Men gaf daar op zyn Ed: een goude Caljang, waar na zyn Ed: oprees, en zyn Majesteit met een diepe buiging bedankte.

Nadat zyn Ed: eenigen tyd gerookt had, liet de Koning zyn Ed: weer voor zich komen, en hem door den gouden stok-drager vragen, hoe lang hy al uyt zyn land geweest was, waar op zyn Ed: door den Tolk antwoordde, dat nu 16 jaaren zoo in Constantinopel, en in Indiën, of ook in zyn Majesteits landen, geweest was.

Verder vroeg de Vorst door den Ryks-beshtieder, hoe veel schepen der Portugeezen op Congo gekomen, hoe groot die wel waren, en wat zy daar quamen doen, waar op zyn Ed: antwoordde, dat 'er 2 groote en 3 kleene waren, dog zeyde niet te weten, wat zy daar quamen eischen.

Daar op boog zyn Ed: zig weder, en ging, alzo zyn Majesteit hem niet meer vraagde, weer op zyn plaats zittende.

Zyn ontlaald daar.

Kort daar na dronk zyn Majesteit thee, en liet ook zyn Ed: een kopje

geven, terwyl zyn Ed: ook een Caljang rookte, 't geen zoo lang duurde, dat de tyd van de avond-maalyd aanschoot, waar op men so goude kandelaars en smeerlappen aanbrengegen zag, die zoo hier en daar nedergezet wierden.

Men spreidde ook verder eenige stoffe grond-kleeden met goude en zilvere takken omboord; waar op ontrent zoo goude schotels met gebrade en gezode hoenderen, nevens een zekere soort van Carbonade, opgezet wierden.

Daar op begon ieder te ceten, terwyl zommige dienaars met goude water-koppen, voor die gene, die dort mog hebben, omgingen.

Nadat zy dus een vierendeel uurs gezeten hadden, namen de dienaars alles weg, terwyl men aan 't opper-einde de handen uyt een goud waseh-vat begon te wasschen, en quam de Mehemendaar aandienen, dat het nu voor zyn Ed: tyd was, om afscheid van den Koning te nemen.

Dierhalven stond zyn Ed: op, nader-Neemt de den Koning, boog zig zeer laag, en nam zyn afscheid. By het trapje gekomen zynde, boog zyn Ed: zich wederom, gelyk ook alle de andre bedienden van zyn ed:; en ging daar op uyt de gehoorzaal, en uyt den thuin tot voor de poort, daar zy alle weder te peerd stegen, en ten half thien 's nagts 't huis quamen, waar op de Mehemendaar, na nog wat gepraat, en eenige schaalen wyn gedronken te hebben, zyn afscheid nam.

Den 5. dito wierd zyn Ed: van den Engelzen Agent, Mr. Ouwen, bezogt; dien hy zeer deffig onthaalde.

Den 6. dito liet zyn Ed: door den Tolk François Sahid, en den Mehemendaar, aan den Athemad Dauler vragen, wanneer zyn Ed: dezen Heer Ryks-beshtieder zon kunnen komen zien. Hy liet die vrage schriftelyk van zyn Ed: afvorderen, 't welk geschied zynde, liet die Heer zeggen, dat hy ze den Koning overgeven, en 't becheid 'er op zou laten weten; en kreeg daar op dan den 7. dito 's Konings toeltemming, om den Athemad Dauler te zien.

Ondertusschen had zyn Ed: van den Ant-Turksen Bassa van Bassora een zeer be-leefden brief gekregen, waar by hy hem verzogt, dat onze Maatschappij, als de oudite en de gehuise, aldaar weder wil-leefd.

de komen handelen: waar op zyn Ed: hem antwoordde, dat van zyn kant mede zeer genegen was, om de oude vriendschap, die altyd tusschen ons geweest was, te onderhouden, en dat de onzen, zoo hy die op de geregtigheid van ten honderd (gelyk te Constantinopel het gebruik was)

was) daar wilde laten komen, zy 'er dan ten eersten een bezending zouden doen. Ook bleek, dat Bassora 1697. (volgens de berichten) door den Koning van Perfiën van de Arabiers (die 't vanden Turk namen) veroverd, nu weer aan de Turk gekomen was.

Dit vond zyn Ed: goed, om dat den handel daar aan de E. Maatschappij niet allcen veel voordeel geven, maar om dat men door dien handel de Persiaanze kooplieden best dvingen en tot reden brengen kon.

's Avonds keerde de Koning uyt Zaa-det-Abad weer na de stad; dog quam kort daar na weer in dien thuin.

Zyn Ed: Den 9. dito ging zyn Ed: met het zelve gevolg den Athemad-Daulet bezoeken; diens Paleis alom met Soldaaten bezet was. Zyn Ed: wierd in een groote Zaal, met Tapyten belegd, gehragt, kreeg daar een laag stoeltje, en verder wierd ieder daar na zyn rang geschikt.

Nadat zyn Ed: een vierendeel uurs gezeten had, verscheen de Athemad Daulet, waar na zyn Ed: opstond, en den brief van haar Edelheden aan zyn Hoogheid overgaf, die ze by zich neder lei.

Deze Heer plaatste zyn Ed:, en des zelve bedienden, aan de regter, en zyn eigen vrienden en bedienden, daar tegenwoordig zynde, aan zyne linker hand.

Zyn Ed: wenschte zyn Hoogheid, met zyne bediening onder de gunst van zynen Vorst, door den Tolk allenbedenkelyken zegen, waar voor zyn Hoogheid den Heer Gezant bedanken dede.

Zyn Ed: wierd van dien Heer verder zeer dechtig met Caljang, Caweh, Roozewater, zuiker banket, &c: onthaald. Daar op vraagde zyn Hoogheid, hoe oud zyn Ed: was, wat land naast aan Holland lag, hoe lang de Czaar in Holland geweest, en wat tyd 'er van nooden was,

om te water, en ook te land, in Holland te komen. Ook vraagde hy, wat nieuws 'er van Mascate, en of 't waar was, dat de Arabiers en Portugeezen slaags geweest waren, op alle welke vragen, en voor al die laatste, zyn Ed: met veel voorzichtigheid antwoordde.

Na dat het nu negen uren geworden, en 't banket opgenouen was, wierden ook hier geborduurde grond-kleeden gespreid, en veel spys in goude zilvre, en porcelyne schotels opgedischt, bestaande in drie of vierderhande zoorten van Pilauw, gebraden en gezoden vleesch, fruiten, Serbetten, &c: al't welke, na een half uur ectens, opgenomen wierd, waar na men de handen uyt een goud wasch-vat wiesch, nog een Caljang rookte, en nam toen zyn Ed:, na verzoek, dat dog met der haast mogt voortgeholpen werden, van zyn Hoogheid zyn afscheid.

Den 11. liet de Geheimfchryver van den Athemad Daulet, Mirzah Aboetabib, den tolk roepen, en dede zeggen, dat de Koning den Ryks-bestierder belast had, zyn Ed: nadcr te laten roepen, om te hooren, wat zyn Ed: te verzoeken had, en verzogt dierhalven, dat ik alle myne verzoeken eerst schriftelyk wilde opstellen, dat zyn Hoogheid, als zeer voor onze belangen zynde, zich te beter daar na in 't spreken zou kunnen schikken, weshalven zyn Ed: aannam dit te bezorgen, te meer, alzoo de Mehemandaar zyn Ed: dit 's namiddags uyt zyn Hoogheids naam ook verzoeken quam.

Den 12. dito deë zyn Ed: het weder-bezoek by den Engellen Agent, den Heer Ouwen, die zyn Ed: zeer net, ten deelen op zyn Europeisch, ten deelen op zyn Persiaans, onthaalde, waar na zyn Ed: ontrent 1 uur afscheid nam; ook was de Koning tegen den avond uyt den thuin weer in de stad gekomen.

En zyn onthaal daar.

Zyn Ed bezoekt den Engelen Agent.

T H I E N D E H O O F D S T U K .

Zyn Ed: zendt zyn verzoekschrift aan den Athemad Daulet. Deseffs inhoud. Goedkeuring onzer verzoeken door den Athemad Daulet. Zyn Ed: bezoekt zyn Hoogheid. Geschenck van zyn Hoogheid aan zyn Ed. onze verzoeken ook door den Koning goedgekeurd. De wreken eysch des stokbewaarders door zyn Ed: afgeslagen. Zyn Ed: gaat met zyn gevolg weer ter geboor. Zyn onthaal en verdre ontmoeting daar. Zyn afscheid. Mirza Rebbie krygd een medegevolmachtigden, &c. Al onze verzoeken toegestaan, uytgenomen van de Zyde. De Stokdrager kragtig beantwoord. Laatste besluit van zyn Ed: hier over. Talmeryen der Grooten. Eindelyk egter wierd ons verzoek toegestaan. Koninklyk geschenck aan den Gezant. En de andre bedienden. Wat zyn Ed: den Athemad Daulet beloofde. Zyn laatste verschyning voor den Koning, en afscheid. Verdre zaaken door zyn Ed: verrigt. Geschenck van den Athemad Daulet aan zyn Ed: De Stok-drager afgezet. Wat de geschencken beliepen. Te rug-reyze van zyn Ed: Komst in Sjiraas. Komt ontrent Lhaar. En in Gamron. Nog een

een geschenk des Konings aan zyn Ed.; agting voor zyn Ed. aan dit Hof. Die op Batavia zeer afnam, door twee pleyt-gedingen. Omftandig verbaal van dien, zyn Ed. na Borneo gevolgt. De Heer Wichelman 1705. overleden, door de Heer Castelein vervangen, die verder beschreven werd. 1708. de Heer Bakker. 1712. de Heer Macare. Die 1713. Om een groote onvoorzigtigheid afgezet, en door den Heer Grousius vervangen wierd. De Heer Grousius wort 1710. vervangen door de Heer Bakker. En die 1715. door de Heer Keteelaar. Die de opzending van den Heer Macare 1716. bewerkt. En 1718. vervangen is door den Heer Oets. Die 1722. door den Heer de Croese vervangen wierd. Sjah Ismaël de I. 1408. en zyn treffelyke daden. Sjah Thamas 1532. Sjah Ismaël de II. 1576. Sjah Mohammed Chodabenda 1578. Sjah Abaas de I. 1585. Vervoerd de Armeniers na Spahan en Gilan, brengt die van Gilan 1594. weer tot geboorzaambeid. Herwint Tauris, &c. zyn verdre groote bedryven. Mohammed Aali Beg van een berder tot groot Nazaar verbeven. Kinderen van Abaas, hoe door hem behandeld. Sjah Sefi de I. 1629. Mohammed Aalis verder geval. Zyn wreedheid. Mirza Taki's zeldzame daad. Sjah Sefis verdre buitensporige bedryven. En de verdre voorvallen onder zyne Regeering. Sjah Abaas de II. 1642. Zyne wreedheden en zyne deugden. Sjah Sefi de II. 1666. Soliman bernaamd. Sjah Hossien 1694. Wonderlyke zaaken onder hem, en vooral in 't einde van zyne Regeering voorgevallen. Sjah Thamas 1724. De dood van Miriweis door Chereclana vervangen. De zamenswoering van den Athemad Daulet tegen den Koning 1721 verideld. En de groote schat by hem, en dezynen, gevonden. 1722. wierd Spahan door Miriweis ingenomen, en de Koning op de vlugt gedreven. En de verdre zaaken hier op gevolgt. Hoe zyn Keyzerlyke Majesteit van Rusland hier mede ingekomen is. In 14 dagen in Spahan drie Koningen; en hoe 't er nu stond. De toeleg van den Czaar op de rivier van Daria krygt swarigbeden. Sjah Thamas de II. 1723. Vredens-Voorwaarden tusschen den Czaar en den Grooten Heer 1724. van den Godsdienst in dat Ryk.

yn Ed.
end zyn
erzoek
hriftaan
en At-
emad
aulet.

Den 13. dito zond zyn Ed: den Tolk, Francois Sahid, met de zaaken, die hy te verzoeken had, na den Athemad Daulet, die hy aan zynen Geheimschryver, Mirzah Aboetalib, overgaf, die hem belaste morgen om befeheid te komen. Deze Athemad-Daulet werd (gelyk wel de eerste Vizier in Tur-
kycn) nooit geworgd, of gedood; maar, ten uitersten genomen, over een misdaad wel gebannen.
Wat nu deze verzoeken van zyn Ed: verder betreft, zy bestonden in de navolgende en aldus opgestelde zaaken:

Verzoek-schrift van den opregten en ongevynsden Kroons-vriend, Jacobus Hoog-kamer, Gezant van de doorlugtige Nederlandze Maatschappy aan de Persifche Majesteit.

„Voor eerst geeft de zelve met eerbied te kennen, dat hy voor eenige jaaren met deze Kroon een verdrag gesloten had, volgens 't welke jaarlyks 300 Carga's Zyde, volgens de verzegelde Monsters, tegen 44 Thomans de Carga, uyt dit doorluechtig Hof zouden werden gegeven.
„Dag alzoo dat verdrag na 'de overgeleverde mandementen in 'n jaar in stand gebleven, en zyde geleverd is, zoodanig dat dit voorts stil gestaan, en dat men van onzen kant drie jaaren lang schepen tot afhaaling der Zyde gezonden heeft, zonder dat aan ons eenige Zyde overgeleverd is, waar door dan die schepen, tot onze groote schade, ledig hebben moeten vertrekken, zoo verzogt hy nu, dat het vorig verdrag

„mocht blyven stand houden, en dat de inhoud van dien in 't afleveren der Zyde mogt werden nagekomen; waar door de genegenheid der E. Maatschappy tot zyn Majesteit zou vermeerderen.
„Verder is uw Majesteits gebod het hoogste.
„Daar beneven, dat zomtyds by mandement der Gouverneurs, en andre, tot gebruik van den Koning, eenige goederen in Gamron van de E. Maatschappy geeischt en genomen wierden; dog dat de betaling daar voor door de gemagtigden uitgesteld wierd, welke nu in twee jaaren te rug 1500 Thomans aan de E. Maatschappy ten agteren stonden, waar in hy dan al mede buiten schade der E. Maatschappye behoerlyke herstelling verzogt.

„Ge-

„Gelyk mede, in 't nemen van tol,
 „of 't recht der Tollenaars van de Zee-
 „havens van de kooplieden, onder de
 „naam van Capom Dewani &c: dewyl
 „de E. Maatschappy, volgens gegeven
 „Bevel-schrift daar vry af is, vermits zy
 „die goederen, volgens die Bevel-schrit-
 „ten, in haar huis verkoopen.

„Als ook, dat de Recht-zaaken van
 „onze bedenden, als die by den Rech-
 „ter aangeklaagd werden, noit buiten
 „voorweten van den Kapitein mogen
 „afgedaan, of voldongen werden, en
 „dat, zoo iemand schuldig bevonde werd,
 „als dan door den Kapitein na behooren
 „mag gestraft werden. En zoo iemand,
 „een burgerlyke zaak hebbende, aan
 „den schuld-straffenden Rechter aange-
 „klaagd werd, dat als dan de schuld-
 „straffende Rechter gehouden zyn zal
 „zync actie aan den Kapitein bekend
 „te maken, om als dan door hem voor
 „'t Gecitelyk recht gebragt te werden.
 „Vorder uw Majesteits gebod (dat na
 „ieder voorstel in 't slot volgde) is het
 „hoogste.

„Ook verzogt de zelve, dat, de-
 „wyl de E. Maatschappy zomtyds geld
 „van schuldenaars, die komen te ster-
 „ven, of bankroet speelen, hebben
 „moet, waar van nogtans de goede-
 „ren, uyt welke de schuld ontstaat,
 „ten deelen, of geheel overblyven,
 „dierhalven by een mandament belast
 „mocht werden, dat men die goederen
 „zonder eenig beletzel aan ons zou la-
 „ten volgen, en dat de verdre schulden
 „dan ook uyt den boedel mogten wer-
 „den voldaan. Vorder uw Majesteits
 „bevel is het hoogste.

„En eindelyk, aangezien de Dienaa-
 „ren der E. Maatschappy volgens 't
 „bevel-schrift altyd geerd wierden, dog
 „de Benjaanen met een hoofd-geld be-
 „swaard, en dat hoofd-geld van de Ma-
 „kelaars tot kleenagting der Benjaan-
 „ze bedienden genomen werd, was
 „ook zyn verzoek, dat belast mocht
 „worden, dat voortaan 16 Benjaanen
 „in Gamron, en 6 in Spahan van die
 „Hoofd-gelds penn: bevryd mogten
 „blyven. Vorder uw Majesteits bevel
 „is het hoogste.

Onder spond

WILLEM BAKKER JACOBSSOON,
 Raad en Geheim-schryver.

Goed-
keuring
onzer
verzoec-
ken door
den A-
themad
Dauler.

Den 14. dito kreeg zyn Ed: van den
 Geheim-schryver van den Athemad Dauler
 door den tolk befehheid, dat zyn Hoog-
 heid de verzoeken nagezien, en die twee-
 nemaal goed-gekeurd had, zoo dat zy nu

maar in 't net dienden geschreven te wer-
 den, om ze den Koning, als hy den Ge-
 zant roepen liet, verzegeld over te geven.
 Ook liet die Geheim-schryver zyn Ed:
 na den middag weten, om morgen ten 8
 uren by zyn Hoogheid te komen.

Den 15. dito wierd zyn Ed: door den ^{Zyn E}
 opperften Mehemandaar (of vry-houwer ^{bezoek}
 des Gezants van alles) ten half agt by den ^{zyn}
 Athemad Dauler gebragt, met den wel- ^{Hoog-}
 ken zyn Ed: over verheide onverschil- ^{heid.}
 lende zaaken sprak, terwyl hy met Cal-
 jang, Caweh, Roozewater, &c: ont-
 haald wierd, waar na zyn Ed: de ver-
 zoeken, in 't net uytgeschreven, aan
 zyn Hoogheid, met een kort verzoek,
 om spoedig en gunstig geholpen te wer-
 den, overgaf; waar ontrent zyn Hoog-
 heid beloofde zyn best te doen, en waar
 na dan zyn Ed:; na dat nog op deze en
 gene nette vragen van zyn Hoogheid
 geantwoord had, zyn afscheid nam.

's Middags kreeg zyn Ed: van zyn ^{Ge-}
 Hoogheid een geschenck van zuiker ban- ^{schenk}
 ket in 4 goude schotelten, wel 40 pond ^{van zy}
 swaar, en 3 zilvre dito, gaf die schote- ^{Hoog-}
 len weder, en aan de bringers 400 Ma- ^{heid a}
 moedi's. ^{zyn E}

Den 17. dito wierden de verzoeken ^{Onze}
 van ons door den Koning nagezien, en ^{verzoec-}
 na verheide gesprekken daar over door ^{ken ool}
 zyn Majesteit (schoon Mirzah Rebbie van ^{door d}
 oordeel was, dat het Zyde verdrag be- ^{Koning}
 hoorde vernietigd, en een ander met ons ^{goed g}
 gemaakt te werden) aan den Athemad ^{keurd.}
 Dauler belast, het zoodanig te schicken,
 dat den Gezant genoeggen hebben
 mogt.

Den 18. dito liet zyn Ed: door den
 tolk de Lyften der mindre schenkagien
 voor den Corfi Bassi, Eligassii, den Na-
 fir, den opziender van 's Koningslanden,
 den Vezier der stad, den Wakenewies,
 en den Mehemandaar-Bassi overgeven,
 die de zelve aantonds ook voor en by den
 Koning binnen zonden, om de toelating
 van den ontfang van zyn Majesteit te
 verstaan.

Den 19. dito zat de Koning (zoo zyn
 Ed: bericht wierd) weer over onze za-
 ken.

Den 20. dito stond de Koning den
 ontfang der mindre geschenken toe.

Den 21. dito vorderde de goude ^{De}
 Stokdrager van onzen tolk de thiende ^{wrekk}
 van de geschenken, aan den Koning ^{eych}
 gegeven, als mede 300 ducaaten, of de ^{van den}
 thiende van zekere zomme, door den ^{stok b}
 Makelaar Coridas aan den Koning ge- ^{waard}
 geschenken.

Zyn Ed: liet antwoorden, dat dat
 gebruik van die thiende van een geschenck
 aan den Koning een affront, als een recht,
 en van den vorigen Gezant al tegenge-
 sproken,

spoken, en reeds een verzoek 'er tegen gedaan was; en dat zyn Ed: ook niet zien kon, dat 's Konings gaitvrienden daar aan gehouden waren, weshalven daar van verzogt bevryd te blyven; en wat het tweede aanging, dat dat geen vrywillig geschenk, maar dat het afgegane Perri waren, en dat zyn Ed: dierhalven zeer verwonderd was, dat men hem zoo misleid had.

Den 24 dito hoorde zyn Ed.; dat men den Mustaffi Chalir als Gevolmagtigde over onze verzoeken op den 19. dito gesteld had, die zyn Ed: verzoeken liet alles tot onderhouding van vriendschap te doen; waar van zyn Ed: hem, den zelve met deze post gelukwenshende, verzekerden liet.

Ook quam de Mehemandaar Bassi zyn Ed: waarschouwen, dat de Koning ten 5 uuren na de middag zitten, ten einde zyn Ed: zig daar na, om dan mede tegenwoordig te zyn, schikken zoude.

Den 25. dito quam de Mehemandaar na de middag ten half vier zyn Ed: verzoeken, om op te zitten, gelyk dan zyn Ed: met de Heeren Zas, Willem Bakker Jacobsson, Adriaan Bakker, &c: dede, rydende eerst na Tsjaar-Bag, stapte daar af, ging in dien thuin op een Tapyt zitten, en 1½ uur rooken, waar op de Mehemandaar zyn Ed: ten 6 uuren waarschouwen quam, om met hem na de thuin Haltibeheeft (of 't agtkantig Parady's) zynde recht tegen over de onze, en maar met een weg van 25 schreden van een gescheiden, te gaan, alwaar zyn Ed: den Koning, die, als bevoers op de tweede hoogte stond, verscheen.

Zyn Ed: groette zyn Majesteit zeer nedrig, ging toen op een laag stoeltje zitten, ook wierd aan de anderen van zyn Ed: gevolg hunne plaats aangewezen, die mede niet nalieten zyn Majesteit van verre zeer eerbiedig te grooten.

Nadat nu zyn Ed: wat gezeten, en eenige speel-lieden en zangers wat had hooren speelen en zingen, quamen 'er 9 Tartarise Gezanten in ordre eerst hunne brieven van geloof overgeven, en daar na hunne geschenken, te weten, snel-loopende Kemels, eenige jongens en meiden, verscheide Juchten, en 7 of 8 slegte paarden aanbieden, aan de welke daar na hunne zit-plaats zeer laag aangewezen wierd.

Terwyl de Koning daar stond, dronk hy nu en dan een schaal wyn met zyne Ryks-Raaden, en liet ook Caljang en thee aan allen, die daar zaten, en ook aan zyn Ed.: geven.

Zyn Ed: bleef weder by zyn Majesteit eeten, alwaar de Tartars, na 't avondmaal, hun afscheid kregen, gelyk mede

zyn Ed.: die daar op, zyn Majesteit nedrig gegroet hebbende, vertrok, en door den Mehemandaar tot aan zyn wooning geleid wierd, die, nadat nog eenige tyd met zyn Ed: gesproken had, mede vertrok.

Den 27. dito verzogt Mirzah Rebbie, om van alle opspraak vry te zyn, een mede-Gevolmagtigden van den Koning, en kreeg den gouden Stok-drager.

Den 28. dito wierd zyn Ed: bericht, dat de goude Stok-drager alleen over onze zaaken aangesteld, en dat Mirzah Rebbie van den Koning wegens 't waarnemen van deze post bedankt was; waar op de eerste Heer de overgegeven verzoeken, uytgeschreven zynde, verzoeken dede, die hem nog dien zelve avond ter hand gesteld wierden.

Den 29. dito wierd Mirzah Rebbie als Tweede over onze zaaken weder aangesteld.

Den 30. dito wierd zyn Ed: door verscheide Hovelingen bezogt, uyt welke de goude Stok drager zyn Ed: zeyde, dat de Koning alle onze verzoeken toegestaan had, uytgenomen dat van de Zyde, 't geen door de groote sterfte der menschen, en de schaarsheid van Zyde in de Zyde-gewesten, die Heer zeyde zyn Majesteit onmogelyk te zyn, om die tegen de verzogte prys te leveren, weshalven die Heer aan zyn Ed: drie zaaken voorstelde, of de Zyde tegen 48 Thomans de Carga, of anders tegen 44 dito, en een jaarlyks geschenk van eenige goederen voor 's Konings Serbet-huizen, of, zoo onze bedienden zelfs na 's Konings Zyde-gewesten wilden gaan, dat zy dan voor de tol vryheid een jaarlyks tantum wilden stellen, waar op zyn Ed: toen besloot, als daar toe geperst zynde, om de Zyde tegen 44 Thomans aan te nemen, en een jaarlyks geschenk voor 's Konings Serbet-huizen, zoo spaarzaam, als 't mogelyk was, te geven, welk geschenk de Stokdrager op 40000 man van 6 pond zuiker, 240 dito Cardamon, 240 dito nagelen, dito &c: kaneel, 600 dito peper, 1400 dito Candy zuiker, 20 pond Soepfini of Radix Tsjina, 4 man van 6 pond Nooten, 10 dito Benzoin, 40 dito Sandelhour 80 dito Gember, 10 dito Geconfyte Nooten, 1½ pond Foeli 7½ pond Agelhout, begroote, waar tegen de Heer Hoog-kamer aanbod 44 Thomans voor de Zyde, en dit navolgend geschenk aan den Koning te geven:

10000 Man	Tabrits van 6 pond	Poed.Zuik.
194	- - - - -	Cardamom.
144	- - - - -	Nagelen.
284	- - - - -	Caneel.
1120	- - - - -	Caud.Zuik.

Zyn Ed. gaat met zyn gevolg weder ter behoer.

Zyn ontiaal, en verdrte ontmoeting daar.

Mirzah Rebbie krygd een medegevolmagtigde, &c:

Onze verzoeken toegestaan, uytgenomen van de Zyde.

284	Man	Tabrits van 6 pond	Peper.
1½	- - - - -	- - - - -	Nooten.
1½	- - - - -	- - - - -	Foelic.
6½	- - - - -	- - - - -	Agelhout.
4	Man	- - - - -	Benzoin.
24	- - - - -	- - - - -	Sandalhout.
19 pond.	- - - - -	- - - - -	Rad.Tsjina.
8	Man van 6 pond.	- - - - -	Gecon.Not.
4	- - - - -	- - - - -	Nagelen.

Stok-
drager
kragtig
beant-
woord.

Onze Tolk over deze aanbieding spot-
telyk van den gouden Stok-drager beje-
gend zynde, alzoo 's Konings Serbet-hui-
zen veel meer, als zyn Ed: bood, van
nooden hadden, zey de Heer Hoog-
kamer daar op alleen, dat zy, volgens 't
verdrag, niet verplicht waren dat meerdere
'er by te leggen.

De Stok-drager meinde, dat men
egeter den Koning in 't Zyde-verdrag wat
behoorde te ontmoet te komen, tot een
reden bybrengende, dat de vorige Ge-
zant, de Heer van Leenen (om van 't
Zyde-verdrag ontslagen te zyn) al 1800
en zelf 2000 Thomans vrugteloos aange-
boden had, vermits de Zyde toen beter
koop was.

Zyn Ed: gaf den 30. dito tot antwoord,
dat wy tot geen giften volgens 't laatste
verdrag verplicht waren, en zyn Ed: ook
daar toe niet bevoegd was.

Laatste
b-sluit
van zyn
Ed: hier
over.

Daar op wierd al verder door den Twee-
den van den Stok-drager ge raagd, wat
voor een gifte men zyn Meester voor zyne
moeite toelei, die daar op eenen eisch van
1000 Thomans, of 42500 gl: dede; dog
600 wierden aan Mirza Sadek, by uyt-
voering der zaaken, en na 't erlangen van
onze verzoeken, heloofd, en aan den Tolk
toegestaan zelf tot 900 Thomans (des
noods) te mogen komen; waar op dan
de Tolk de party op 850 Thomans
sloot.

Talme-
ryen der
Grooten.

Daar benevens wierd aan den Athemad
Dauler, en Mirzah Rebbie, by 't dragen
en begunstigen van onze zaaken, 600
Thomans beloofd, die daar op huane gunst
toezelden.

Ook wierd daar na besloten, om den
Nafir, Sefi Coeli beek, 150, den Coeler
Agafi, Moessa bek, 100, en den opperlten
wapen-bewaarder, Mahmud Aga, 100
Thomans te geven, al 't welke egeter na-
derhand, als onnoodig, ingetrokken is.

Naderhand dee Mirzah Rebbie nog wel
eens 200 groot een schenkagie, waar op
zyn Ed: zey, kon de Koning geen 300,
hy zou dan maar 200 Carga's leveren;
dog 't was hoe langer hoe meer talmen
mer deze grooten, en hen niet anders,
dan om groote geschenken, te doen.

Ook toonde zyn Ed:, hoe groote
schade de 6. Maatschappy, by 't vrugte-
loos zenden van haare, schepen, geleden

had; al 't welke zyn Ed: niet helpen
kon, alzoo zy toen nog ouder Koojen uyt
de sloot begonden te halen.

Na alle welke geschillen de Kon-
ning op den 1. October eindelyk onze
verzoeken toestond, belattende zoo over
deze zaak, als ook over alle de andere,
een Regam op te stellen.

Daar op nu volgde 's Konings gift aan
zyn Ed:, van 2 goud-lakenze rokken
1 boven en 1 onder, 1 Gordel, of Ser-
gesie, 1 Tulband, 1 Sadel, 1 houwer
met goud beslag, en met eenige Turkoufen
en slegte robynen bezet, 1 goude toom,
swaar 66 Mudekaal, en bestaande uyt
117 stukken, en 1 paard, waar op zyn Ed:
dan ook verder ordre kreeg, om afscheid te
mogen nemen; dog verzogt, alzoo de
noodige papieren nog niet had, opfchor-
ting, en verkreeg de zelve.

Den 12. dito wierd zyn Ed: al weer
gewaarschouwd, om voor den Koning
te komen, 't geen zyn Ed: zien dede,
dat het een werk van den Athemad Dauler
was, om alles na zyn Ed: vertrek weer
in de war te helpen.

Den 13. dito wierden ook 12 rokken,
6 onder, en 6 boven, buiten dat van de
Heer Castelein, voor de andre bedienden
gezonden.

Om alle verdre moeite nu voor te ko-
men, beloofde zyn Ed: 600 Thomans
aan den Athemad Dauler, zoo hymaken
kon, dat ons 100 papieren gezegeld wierden,
en dat ons 100 Carga's mogten werden
toegezegt.

Daar op liet den Athemad Dauler op
's Konings hoofd verzekeren, dat hy niet
anders dan vriendschap zocht, en dat hy
zou maken, dat 's Konings papieren in
onze handen, en de Zyde in onze Logie
komen zoude, eer men zyn Ed: andermaal
zou boven roepen; 't geen ook den 19.
dito met den ontfang van 's Konings
papieren, en goedkeuring der 6 laatste
verzoeken van No. 1 af, en den 24.
dito met een Koninklyke Regam op 't
verminderd eerste verzoek, ten deelen
agtervolgd wierd, alzoo de bringer van
dat Regam, zynde de Mehemandaar,
zyn Ed: (nevens een andre Koninklyke
gifte van 1 houwer met goud beslag,
Tulband, Gordel, en goud lakenze
rokken, met toezeiging der vorige gifte
aan den opper koopman den Heer Frans
Castelein, uytgenomen de Toom, 't
peerd, en de Sadel) aanzeide, om den
25. dito in Majaar, 8 mylen van Spahan,
voor den Koning, die daar was, te ver-
schynen, daar zyn Ed: eerst den 26. dito
aanquam, en toen ook zyn afscheid
gelyk ook nog 2 brieven, met hoop van
nu boven alle swarigheid te zyn, verkreeg;
dog al weder quamen 'er swarigheden,

en wierd van wegen den gouden Stokdrager gewaarfchouwd, wel zorge te dragen, dat net in de Regam mogt werden uytgedrukt, dat, zoo de E. Maatschappy geen Zyde wilde hebben, de Koning dan egter 't gefchenk zou genieten; maar zoo de Koning de 100 Carga's Zyde, op den eyfch der E. Maatschappy niet leverde, dat dan ook het gefchenk niet zou werdengevorderd. Op al het welke zyn Ed: dan nader verzoek dede, dat dit nog net en wel mogt werden opgefteeld, gelyk hy dit dan eindelyk al mede, na veel moeite, verkreeg.

Tot dit verzoek, om zulk een gefchenk liever te geven, was zyn Ed: overgeflagcn, om dat zulks met zyne ordre over een quam, en om dat het ook in opzigt van veel andre voortftellingen het billykt en het voordeeligft voor de E. Maatschappy was, die ook, by 't niet leveren van Zyde aan haar, daar aan niet gehouden bleef; blyvende de Tolvryheid der E. Maatschappy een recht van vorige jaaren, gelyk van ouds; waar by dan 't eerste lid van haar Edelheden ordre aan zyn Ed: voldaan was.

Het tweede lid zag op de bevestiging der vorige mandementen, en om die tegen de gedurige quellingen der pagters, en befchouwers der goederen van de Caffila's, te verzoeken, ten eynde om daar van ontflagen te zyn. Het welk zyn Ed: den 1. October verzogt, en ook verkregen heeft.

Zyn Ed: tafte den gouden Stokdrager ook de Pols, om vrye inwiffeling en uytvoer van fpaanze Reaalen te hebben; dog dit wierd zyn Ed:, als te veel met 's Konings belang frydende, afgeraden, weshalven zyn Ed: dit befluten liet.

Den 29. October quam zyn Ed: uyt Majjaar in Spahan, liet toen Mirzah Aboetalib befeeld om de Zyde aanfpreken, en daar mede den 2. en 6. November aanhouden; dog kon niet voor den 7. dito klaar raken; kreeg toen, by de eerste Leverantie, 2104½ Mansia van 11½ pond, met belofte van dat het vordere, dat 'er aan de 100 Carga's nog ontbrak, binnen korte dagen aan zyn Ed: geleverd zou werden.

By de tweede Leverantie kreeg zyn Ed: 1397½ Mansia of 97½ Carga's in 't geheel, bevindende 868½ ponden overwigt. Zyn Ed: verzogt wel, dat 'er nog aan ontbrak, dog kon nu niet meer krygen, alzoohet te laat in 't jaar was, zoo dat zyn Ed: het daar by laten moest.

Daar beneven heeft zyn Ed: ook zyn best gedaan, dat de 133420 Mammoedi's, den Makelaar Coridas Ranwel

met geweld afgedwongen, mogten werden wedergegeven, en dat Kiffendastor Makelaar te Gamron gevorderd, en dat ook de gemeente van Gamron van zeke-re laft, Wali Nametti genaamd, onthef mogt werden. Hier af verkreeg zyn Ed: de twee zaken, dog den Athemad Daullet stelde zig tegen dat van Coridas, zeggende, dat dit onder 's Konings zegel getchied, en daarom niet te herdoen was.

Dewyl dan zyn Ed: zag, dat daar in niet verder by den Athemad Daullet te winnen, en dat die vlak tegen Coridas was, zeggende, dat alle goederen, behoorden verbeurd verklaard te zyn, en dat hy uyt inzicht voor de E. Maatschappy, daar hy anders voor eeuwig volgens de Wetten moest gebannen zyn, maar met een geringe boete vry geraakt was, zoo moest zyn Ed: dit laten loopen, en nam daar op van zyn hoogheid affcheid, Athemad kreeg nog een gefchenk van een paard, een goude room van 142 stukken, 87; Mudekal fwaar, een Turkfe Schabrak, en een Sadel.

Egter haalde zyn Ed: het nog al eens op van Coridas zaak; maar men begon in plaats van daar op te antwoorden, aan 't Hof weder van de zaak van Mascate (nu Maskette genaamd) in dier voegen, als de goude Stokdrager den 5. September 1701. al meermaalen gedaan had, te spreken, en uyt zyn Ed: te vernemen, of men den Koning tegen de Arabiers wel met onze fchepen zou willen helpen, dan of men geen middel weten zou, om die zaaken in der minne, en buyten Oorlog af te doen.

Hier op gaf zyn Ed: tot antwoord, dat de E. Maatschappy het eene en het andre wel doen konde; maar dat alles eerst op Batavia zou dienen bezorgd, en nader daar over gefchreven te werden, en dat dan bevorens zyn Ed: zou dienen te weten; op wat voorwaarden die fchepen hier komen, en daar toe gebruikt zouden werden. Daar op wierd nader befloten, dat de E. Maatschappy voor haare fchepen, het zy dat werk voortging, of niet, 1600 Thomans of 68000 gl: jaarlyks genieten zoude, waar by 't gefchenk voor 's Konings Serbethuizen ten naaften by zou kunnen werden voldaan; dog alzoohet onderuffchen de goude Stokdrager, Aali Merdoen Chan, afgezet wierd, viel ook dit ganfch werk in duigen, en daar quam verder niet af.

Daar op nam dan zyn Ed: den 10. January 1702. van den Athemad Daullet wederom affcheid; die egter weer van de zaak van Maskette sprekende, zoo wierd wel goed gevonden, op zynen eyfch, 't

Verdre zaaken door zyn Ed: ver- richt.

Gefchenk van den Athemad Daullet aan zyn Ed:

Gefprek met de Hovelingen.

gesprokene daar over in geschrift te stellen; dog 't hof kon tot geen vast besluit komen, weshalven zyn Ed: zig maar gereed maakte, om zyne te rug-reize te doen, van voornemen zynde, hier over nader met de Heer Directeur Wichelman te spreken.

Uyt dit verhandelde nu by zyn Ed: blykt dan onder andre, dat de geschenken voor de Hofs-grooten, volgens ordre harer Edelheden, van den 11 December 1701. beliepen:

Voor den gouden Stokdrager.	850	
Voor den Athemad Daulet.	600	} Thomans.
Voor Mirzah Rebbic.	600	

Daarenboven had ook zyn Ed: den 27. Juni 1701. een geschenk aan den Koning, volgens besluit van den 30. Augusty, en den 10. September nog een geschenk aan den Hertog van Gamron, Ewas Chan Jannezyn, en den Sjabbandaar, mitsgaders nog deze en gene andre geringe geschenken aan Mirzah Galiel, en meer andren gedaan.

De ongelden van dit gezantschap beliepen maandeliks ook nog tusschen de 4 a 5000 gl: behalven dat zyn Ed: door bevel van den Athemad Daulet nog 378 Mamoeidi's daags tot zyne vry-houding van onkosten, na zyn afscheid uyt Majaar, en nog 100 lastbeesten, en dus te zamen 478 Mamoeidi's daags van den 19. February, of tot dat zyn Ed: (gelyk wy zien zullen) den 13. April op Gamron quam, genoot.

Zyn Ed: had ook gezien, dat in opzigt van 't gezag aan 't hof de Mustafiechalir, of de Opfiender van 's Konings Landen, de naaste aan den Athemad Daulet, en dat Mirzah Rebbic een schrander man, en een van de bequaamste aan 't Hof; dog, gelyk alle de andren, zeer baatzugtig was.

Egter had zyn Ed: ontdekt, dat, hoewel men, van den gunst van de Athemad Daulet verzekerd zynde, geen van alle die andren van nooden had, men egter moest weten te geven en te nemen, en te gelyk moest maken altyd nog eenige andre vrienden aan 't Hof te hebben, om dat geen een van de Hovelingen verzekerd is morgen nog in 's Konings gunst te zullen zyn.

Geen Gezant mag hier ook een ander Gezant buiten kennis, en bywezen van den Mehemandaar gaan bezoeken.

Vermits nu zyn Ed: hier in niet meer wist te verrichten, zoo nam zyn Ed: den 18. February 1702. de te rug-reize van zyn Ed: ten 5 uren aan, en quam ten 9 uren

in het dorp Pofkoen, of Kietsje, te ruffen.

Den 19. dito begon de vry-houding op den weg van Spahan na Gamron op 's Konings kosten, als voren, trekkende zyn Ed: dagelyks voor mondkott 378 Mamoeidi's, en ook voor 50 Muylzels.

Den 20. dito ten 3 uren 's nagts quam zyn Ed:, langs een effen weg, na 6 uren rydens, te Commesia.

Den 21. dito na 3 mylen rydens in 't dorp Maksoetbegi.

Den 22. dito na 3 mylen rydens in Aap Nabaat.

Den 23. dito na 3 mylen rydens in Jesdegas.

Den 24. dito na 6½ mylen rydens op een effen weg in 't dorp Spilkeltoen.

Den 25. dito na 6½ myl rydens in 't dorp Abad.

Den 26. dito na 4 mylen, gelyke weg, in 't dorp Soerna.

Den 27. dito na 6½ mylen, gelyke weg, rydens, quam zyn Ed, in de Karrawaanfara Goengora.

Den 28. dito na 5 mylen langs 't gebergte, dat aan weerzyden beineeuwde was, gereden te hebben, quam zyn Ed: in de Karrawaanfara Deboet.

Den 1. Maart quam zyn Ed:, na 4 mylen in 't dorp Ajujsja, ½ myl van de Karrawaanfara Goenkergie, werdende over al van den Calenter, alle de verdrootten, en minderen (dat wy ieder reis daarom niet herhaalen zullen) zeer (state-lyk ingehaald.

Den 2. dito quam zyn Ed:, na ruym 5 mylen langs en over 't gebergte gereden te hebben, in 't dorp Mesdjid Madrefa Soleyman.

Den 3. dito moest zyn Ed: hier wegens de vermoeydheid der last-dieren nog blyven.

Den 4. dito trok zyn Ed: 4 mylen over zeer moejelyk steenagtig gebergte, en quam toen in 't dorp Ziwent.

Den 5. dito moest zyn Ed: om den zwaren regen blyven leggen; dog vertrok 's namiddags ten 2 uren, en quam, na 4 uren rydens, in 't dorp Zepahoenia, anders Ajoen genaamd.

Den 6. dito na 3 mylen in 't dorp Miergalcoen.

Den 7. en 8. bleven wy hier wegens den regen den 5. dito gevallen, die de rivier Cur zeer sterck had doen swelllen, zoo dat zyn Ed: belet wierd de reize over Pole Mouw, of Polechan, te nemen.

Den 9. na 2 mylen aan de brug Polechan, en van daar nog 3 mylen gereden te hebben, quam zyn Ed: aan 't dorp Mesdabat.

Den 10. dito na 5½ myl over de Lange Po-

N. O. A. 65 70 75 80 85 90 95 100

PONTUS EUXINUS MARE CASPIUM

40 45

35 30

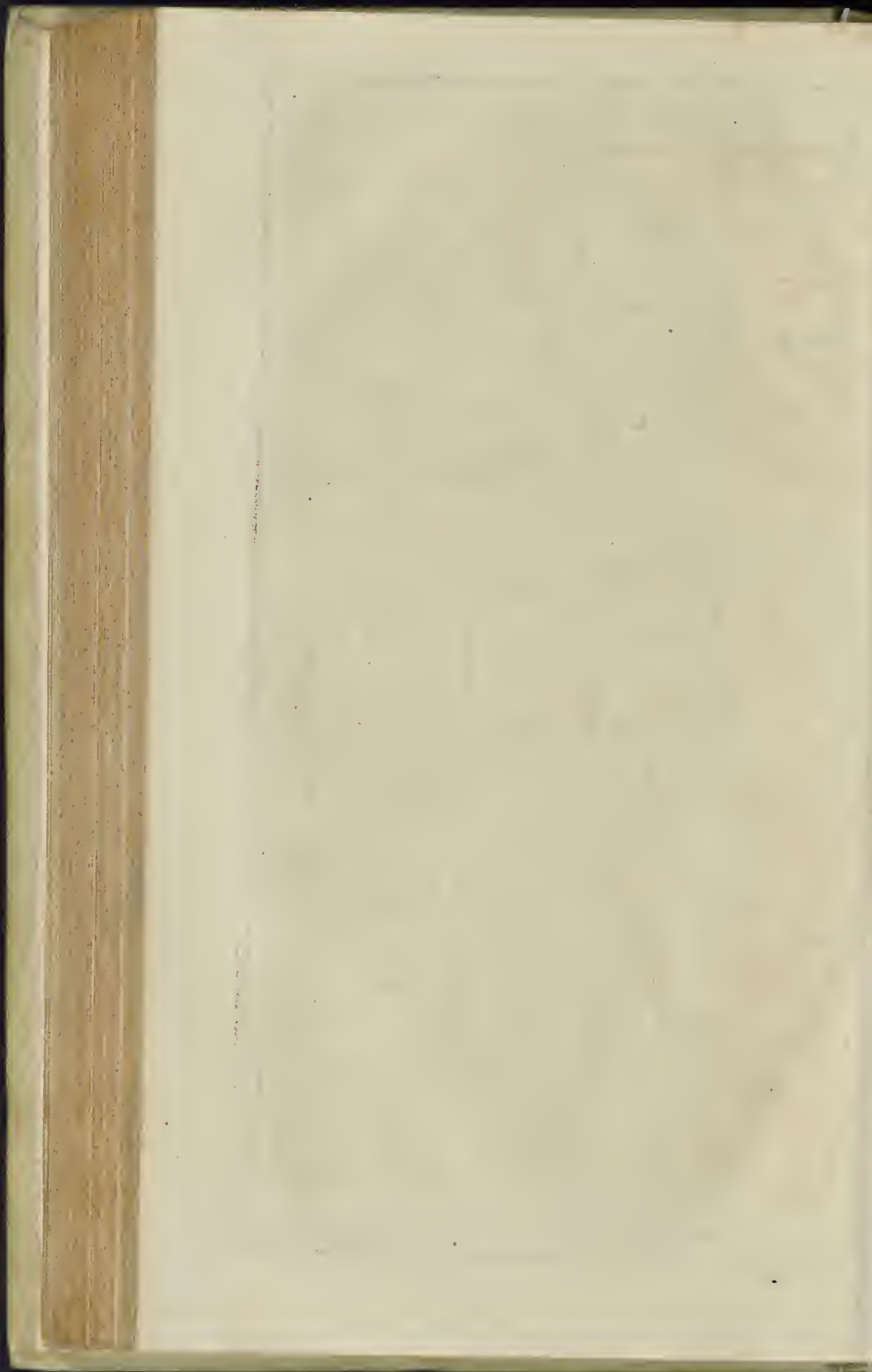
30 25

25 20

65 70 75 80 85 90 95 100

Duytsche Aylen is in een graad
Eneeda de Spou

Polegorfe brug, en over verscheide rievieren gereden te hebben, quam zyn Ed: aan de Karrawaanfera Basgona, en

Den 11. dito na 2 mylen, aande vooraan in Sjiraas gelegene Tsaarbag, daar van velen verwelkomt wierd.

Den 12. en 13. viel niets voor, dan malkandren te bezoeken, gelyk ook in de volgende dagen.

Den 19. dito, na een weg van 4 mylen rydens, en het trekken over de brug Polifafa, quam zyn Ed: aan de Karrawaanfera Baba Hhadji.

Den 20. dito, na 7½ mylen rydens, quam zyn Ed: in de Karrawaanfera Mofe Faril.

Den 21. dito quam zyn Ed: na 4 mylen langs een ongelyken weg gereden te hebben, in de Karrawaanfera Para.

Den 22. dito na 5 mylen in de Karrawaanfera Asmonger.

Den 23. dito na 5 mylen in de Karrawaanfera.

Den 24. dito na 5 mylen ruym in Jarôn. Mogag-zoekte.

Den 25. dito, na 6 mylen over den berg Jarôn gereden te hebben, in de Karrawaanfera Satalk.

Den 26. dito quam zyn Ed: na 4 mylen over den berg Hossenni gevoeterd te hebben, in de Karrawaanfera Mosfir.

Den 27. dito, na 4 uren rydens, in 't dorp Dedombe.

Den 28. dito na 4 uren langs een elendigen modderigen weg (door den regen veroorzaakt) gereden te hebben, in 't dorp Benaroe.

Den 29. dito na 6 mylen rydens, in 't dorp Beries.

Den 30. dito na 3 mylen dito, in 't dorp Dehikoe.

Den 31. dito na 4 mylen dito ontrent 1 myl van Lhaar, bezoekende onder-tusschen malkandren over en weder.

Den 4. April van Lhaar vertrekken-de, quam zyn Ed: na 3½ myl rydens, in de Karrawaanfera Pafte poeriouw.

Den 5. dito na 5 mylen, in de Karrawaanfera Badeni.

Den 6. dito na 4 mylen ruim rydens, in 't dorp Goermoet, en na nog een myl, 's middags in de Karrawaanfera Borka Aga Sjouwmaat.

Den 7. na 6 mylen over een steenag-tigen weg gereden te hebben; quam zyn Ed: in de Karrawaanfera Borka bon paan.

Den 8. dito na 4½ myl, quam zyn Ed: in 't dorp Karrawaanfera Goerbasfergoen.

Den 9. dito na 4½ myl, is zyn Ed: in 't dorp Corifstan gekomen.

Den 10. dito na 4½ myl, quam zyn Ed: aan de thuyenen van Latidoen, en hield zyn verblyf onder tenten.

Den 11. dito na 2½ myl, quam zyn Ed: in Getje.

Den 12. dito verreide zyn Ed: we-der; doch quam eerst

Den 13. dito in Gamron, en wierd door den Jannezyn met alle de zyne ver-welkomt.

Tot beter begryp van deze op en te rug reizen na Ispahan, hebben wy onder N°. 9. A: hier een kaart van Perfien bygevoegt, waar in men dezelve voor zo veel in zulk een kleen bestek mogelyk is, nagaan kan.

By zyn Ed: komt alhier sprak zyn Ed: met den Heer Wicchelmann nader over de zaak van Maskette, en von-den het zekerst, en 't onkostelykst, om, zoo 't zyn Majesteit, na 't ontfangen der letteren, behagen mogt, die zaak eerst door een middelbaar te beproeven; dog om met eenen te vertoonen, dat die reize niet zonder onkosten kon getchieden, die door den Koning, in wiens geval dit geschiedde, zouden moeten ge-dragen werden.

Ook had den Koning zyn Ed: op dien avond, dat hy by zyn Majesteit ten eten bleef, niet alleen een goude tong, of een goude wyn-Flesse, vereerd; maar ook naderhand in verscheide gevallen ge-toond, noit zoo veel agting voor eenig Gezant der E. Maatschappy, dan voor den Heer Hoog-kamer, gehad te hebben.

Ook had zyn Ed: zich, by allerley geval-len, ook in 't byzonder zeer geagt ge-maakt, en getoond, dat hy zyne agting wel wist te bewaren.

Hy gaf daar op zekeren tyd een deftige preuve van, wanneer een van de dienaars van den gouden Stok-drager, die zyn Ed: ontmoette, in geschil met een van zyn Ed: dienaars geraakte.

De Stok-drager, dit vernemende, wilde na zyn houwer grypen, het welk zyn Ed: ziende, tatte na een van zyne pistolen, dreygende dien Persiaansen Heer aanstonds, zoo hy 't hart had, om zyn houwer te trekken, voor de kop te zul-len schieten, dog de Stok-drager, gene-gen zynen gouden stok nog wat te dra-gen, en merkende, dat de Heer Gezant het meende, gaf aanstonds koop, ver-bood zyn volk, en vertrok, zonder hen verder te moejen.

In groot fatzoen quam ook zyn Ed: Die op uyt Perfien op Batavia, en was by haar Edelheden ook in de eerste tyden (dat men meynd dat zyne byzondere redenen van gewicht had) in groot aanzien; dog twee 1706. begonnen de zaken met zyn Ed: geweldigt te veranderen, aangezien hem toen niet alleen 't bewys van eer, dat men hem bevorens als gewezen Gezant nog gegeven had, op verbod van zyn Edelheid, benomen wierd, en men aan geen poorten meer, op 't klappen van zyn Koetsier met de sweep op de Koets, voor

En in Gamron.

Nog een geschenk des Konings aan zyn Ed.

Achting voor zyn Ed: aan dit Hof.

hem opstond, of in 't geweer quam, of 't geweer voor zyn Ed: vertoonde; maar zyn Ed: geraakte ook in twee droevige pleyt-gedingen, 't een met den Gemagtigden van den Heer Valkenier, te weten, den Heer Chaffeleyn over een gedeelte van een schuld, die de Heer Valkenier, als getrouwd hebbende de Weduwe van den Heer Verdonk, nog voorwendde van zyn Ed:, ten bedrage van 37428 Ryxdaalders van 48 stuivers, te moeten hebben; hoewel zyn Ed: die reeds deugdelyk aan een Makelaar, die 'er bankroet mede gespeeld was, in Persien voldaan, en bewys daar van had, met welke betaling, deze Heeren niet te vrede waren.

Men dede zyn Ed: deze gemelde zomme eerst in verzekering geven, eer 'er nog eensbewezen was, dat hy het schuldig, of eer 'er nog over de Wettigheid of onwettigheid van zyne reeds gedane betaling behoorlyke uytpraak (zoo my bericht is) gedaan was.

Omtandig verhaal van dien.

Om die zomme nu te krygen, wierden zyne goederen den 15. Mey 1706. beslagen, en den 22. dito aangezien hy geen borg daar voor stelde, door 2 leden van den Raad, vergezeld van den Fiscaal, zyn Geweldig en Rakkers, opgeschreven, dat wel tot den 25. duurde.

Den 22. dito wierd zyn Ed: door den Raad gelaft in zyn huis te moeten blyven; en den 13. November verwezen, om de voornoemde zomme wegens het dryven van verboden handel, aan den Fiscaal te moeten voldoen, eer nog zyn vonnis over de zaak zelf door de Raad van Justitie eens uytgewezen was, schoon zyn Ed: (zoo my van lieden, des kundig, berigt is) klare bewyzen had, van in Juweelen dus te hebben mogen handelen.

Zyn Ed: verzogt maar een korten tyd uitsfel, en beloofde dan te zullen betaalen; dog, om alle verdere moejelykheden weg te nemen, gaven haar Fdelheden last, om die zomme aan den Heer van Naarssen, Geheimschryver van den Raad des Gerichts, te tellen, en in verzekering te geven, tot dat 'er nader ordre uyt het Vaderland, of wel een nader vonnis op, komen mogt.

Daar op wierden zyn Ed: goederen ten deelen openbaar, dog zoo verre beneden de prys, verkogt, dat hy geraden vond, na dat 'er 8 a 10000 Ryxdaalders, schoon tweemaal zoo veel waardig, afgemaakt waren, 'er mede uyt te scheiden, belovende het verdre te zullen vervullen.

Den 18. December betaalde zyn Ed: voor eerst 20000 Ryxdaalders aan de Heer van Naarssen; en geloofde dat naderhand ook de rest 'er by gevoegd is.

Hoedanig het nu verder met deze zaak afgeloopen, of hoe die by de Raad des gerichtes uitgewezen is, weet ik niet; alzoo ik den 19. February 1707. na Amboina vertrokken ben.

Het ander pleit-geding, tusschen zyn Ed: enden Heer de Vos, sproot uyt een schuld van 340000 Ryxdaalders, die zyn Ed:, een Neve van Mevrouw de Weduwe Hurdt (die mede een Justit. Hoog-kamer was) na haar Ed: dood, van den Heer de Vos. als met haar Ed: dochter getrouwd zynde, of van haar Ed: Boedel, op een zeer kleen onderhands briefje, pas een halfzydje groot, eisehte; welke zomme de Heer de Vos niet goed vinden kon aan zyn Ed: op zoo een Cartabel te betaalen.

Daar over nu wierd nog in den Raad van Justitie gehandeld, wanneer de Heer Hoog-kamer, die toen nog in zyn huis gevangen zat, middel vond, om (zoo my berigt is) met eenige Engelen van Batavia na Borneo te vlugten, daar zyn Ed: (gelyk wy elders breeder verhaalen) nog eiendig in 't Bosfeh geitorven is.

Deze vlugt nu van zyn Ed: schynd my ook toe zyne verdre pleit-gedingen, eer die uytgewezen waren, afgesneden te hebben.

Om nu weder tot de zaaken van Persien te keeren, moet men weten, dat, na dat nu deze Heer zyn bestier aan de Heer Wichelman overgegeven had, die Heer 't zelve redelyk geruht tot 1705. in handen gehad heeft, wanneer zyn Ed: den 8. July gestorven zynde, door den Heer Frans Callelein (die anders gedaecht had in gezelschap van den konst-ichilder, de Heer de Bruin na Batavia te trekken) als Directeur, volgens last harer Fdelheden, vervangen wierd.

Dat deze Heer als een man van groot beleid, in de tyd der moejelykheden met die van Suratte, wanneer hy nog als Opper-hoofd in Spahan lag, en gedurende dat hy hier 't Opper-gezag voerde, zyne zaaken aangelegt, en daarby, zoo voor de E. Maatschappij, als voor zig zelve, groote schatten overgegaderd heeft, hebben wy bevorens al ten deele betoond.

Het beste daar by is, dat die Heer, in zieh zelve, de braafste man is, die men ontmoeten kan, tegen een ieder zoo minnelyk, beleefd, en in 't algemeen zoo edelmoedig in zyn onthalingen, dat allen hem den lof moeten geven, dat hy zeer weerdig is, de sehatten, die hy heeft, te besitten, vermits hy voor zich zelve, en zyne goede vrienden; daar van een zeer ordentelyk en heerlyk gebruik neemt, gevende daar van aan allerlei soort van menschen klare blyken, gelyk ik daar

daar van als een, die beleefdheden by zyn Ed : genoten heb ; spreken kan , behalven dat ik zeggen moet, dat de deftige meubelering van zyn huis, ende heerlyke kleeding van zyn gevolg, be- wyzen zyn, dat hy zich van zyn midde- len weerdiglyk den rang , die zyn Ed : toen als gemcen Raad , en daar na als Directeur Generaal, bekleedde, der ma- ten wift te bedienen, dat een iegelyk hem daarom te meer pryzen moet.

A. 1708. De Heer Bakker. zyn Ed : ook tot 1708. met zeer veel lof, die hy onder de Perfiaanen, en ook onder alle onze bedienden, naliet, daar geregeerd, en toen van Comp. wegen den Heer Willem Bakker, Jacobffoon, tot zynen vervanger gehad, die mede zyn tyd in veel rust daar doorgebracht heeft; en 1712. door den Heer Pieter Macare als Directeur vervangen is.

A. 1712. De Heer Macare. In de korte tyd van de Regeering van dezen Heer, die maar een jaar duurde, viel 'er niets van belang voor, dan dat hy 1713. een daad beging, die voor de E. Maatschappy zeer, en voor hem niet minder nadeelig was; van welke ik egter (fchoon zy my in den grond bekend is) om goede redenen, dit alleen zeg- gen zal, dat zy oorzaak van zyn verderf geweest is.

Die 1713. een afgezet wicid. Hy wierd daar op uyt 't Vaderland buiten zyn Ampt en foldy op ontboden, en by aanftelling van den Heer Henrik Grouffius als Directeur in zyn plaats, 1713. vervangen, en aan dien Heer be- laft, hem, alzoohy zich onder de be- fcherming van den Koning begeben had, van dien Vorft te eiffchen; dat toen ook gefchied; maar ten eerften niet ge- volgd is.

De Heer Grouffius, ondertuffchen het grootfte behagen in deze Directie niet vindende, vond goed 1714. buiten ver- lof, en uyt zich zelven weder na Batavia te komen, waar op 1715. de Heer Wil- lem Bakker Jacobffoon, weder als Di- recteur derwaards, en met de vorige laft, om den Heer Macare van den Koning van Perfien te eiffchen, gezonden is.

A. 1715. De Heer Ketelaar. Ook vonden haar Edelheden goed de Heer Johan Josua Ketelaar, Directeur in Heer Suratte, als Directeur in de Heer Bak- kers plaats 1715, en te gelyk zyn Ed: ook als Gezant aan den Koning te zenden, die zoo veel heeft uytgewerkt, dat de Ko- ning den Hr. Macare 1716, onder 't op- zicht van een man van aanzien, na Batavia gezonden heeft, alwaar zyne zaak verder by den Raad des gerichtshandeld is, be- halven dat ondertuffchen verscheide be- fluiten van de Heeren Zeventienen over zy-

ne zaak na Batavia gezonden zyn, daar hy tot nog toe (zoo niet beter wete) in de boejen der E. Maatschappy, op of ne- vens het Stadhuis, gevangen zit.

De Heer Ketelaar heeft ondertuffchen alhier tot 1718. zeer vreedzaam dit Comptoir beftierd, en is dit zelve jaar hier overleden.

Hy wierd in dit zelve jaar door den Heer Johan Oets als Directeur vervan- gen, die om zyne loffelyke beftiering 1720. buyten-gemeen Raad gewor- den; dog volgens de tydingen; met de Vloot 1723. hier door den Heer Johannes de Croese als Directeur vervangen is.

Hier mede zouden wy de zaaken van Perfien konnen fluiten; dog wy konnen, alvorens hier af te ftappen niet nalaten aan den Lefer een beter fchets te geven van de laafte Koningen van Perfien, Sofis genaamd, uyt den vermaarden ftam van Sjeich Haydar gefproten, met ver- fcheide aanmerkens-weerdige gevallen, in hunne levens ons voorgekomen, te meer, om dat onder dezen laafsten Koning Hoeffin dat ryk zoo zeer van gedaante veranderd is.

De eerste Grondvefter van dit wyd- vermaard Stam-huis is Sjeich Ifmael ge- weeft. Hy was een zoon van Sjeich Hay- dar, en van Martha, (die een dochter van Hoeffin Caffan (of Ufun Caffan) en dochters dochter van Catharina Comne- nia, dochter van Calviaomus Comnenus, laafte Koning van Trebizonde was) en wierd A. Hegiræ (of in 't jaar der vlucht van Mohammed) 892 of A. C. 1488, geboren, en by uytftck boven alle de vorige Vorften van Perfien Sofi (of eigent- lyk Tsoefi) na 't Perfiaans woord صوفی Tfoef, dat grof-Grein (zeker lof) of na Sjah Iç- 't Arabifch woord صافص dat wol en Gei- mael I. ten-wol beteekend, genaamd, van welk 1488.

Arabisch woord het woord صوف of Tsoefi een Wyze (dat wel wat fweemt na 't Grieks σοφός 't geen ook een wyze betec- kend) en ook een Godsdienstige, of een naeuw bezette van gemoed, en die zich met Godsdienstige en Gaddelyke zaaken bezig houd, afkomstig is.

Om echter de ware reden van dezen vermaarden naam te weten, moeten wy dit nog wat dieper uyt den rechten grond opdelfen.

Uyt het gene wy bevorens reeds over de zaaken van den Mohammedaanfchen Godsdienst onder de ftoffe van Java of Am- boina, gezegt hebben; is onder anderen ge- bleken, dat 'er onder hen twee Hoofd- fec- ten; te weten die van de Sonnis, of d'over- leveraars, en van de Sjais, dat is de fyne of zuiverfte zyn, van welke de eerste zich aan den Coraan volgens de uytlegging en overleveringen van Aboebakief, Omar

en Oetsman uyt Mohammeds mond, en de laatste alleen aan de uytlegging van Aali, Mohammeds neef en schoon zoon (alzo hy met zyn dogter Fatima getrouwd was) gedragen.

Van en voor deze laatste secte was Sjeich Haydar, die, Vorst van Ardebil (zoo men wil het Arbela der Ouden, waar ontrent Alexander M. Darius sloeg, en overwon) en by uytstek van alle andre voor Aalis uytlegging en wyze van leven zynde, zich geheel en al van de wereld als afgesneden, en zich zoodanig aan 't enkel behertigen van Goddelyke zaaken overgegeven had, dat men hem en zyn stamhuis, om zynen byzondrien yver voor die allerfynste Mohammedaansche Godsdienst, Tsoehi's, of de Godsdienstigen, noemde.

Schoon 'er meer andren voor die zelve uytlegging waren, stak hy 'er echter, zoo daar in, als in zyne zonderlinge afgezondeerde en by uytstek heilige levenswyze, zeer verre boven alle andren uyt, en was de eerste, die zig daar voor onbeschroomt en openbaar had begonnen te verklaaren.

Hy had daar toe ook meer redenen, dan alle andren, alzo hy zich uyt de rechte linie van Mohammed, en voor al ook uyt het stam-huis van den vermaarden Aali afkomstig rekende: want hy was een zoon van Sulthaan Juweid, en die een zone van Sjeich Ibrahim, welke weder een zoon van Sjeich Aali, de zoon van sjeich Safi &c: geweest is, tellende dus verder op, dat hy de dertigste naneef van Morteza Aali, susters zoon van Mohammed was.

Dit was de reden, dat hy alomme dien nieuwen Godsdienst van Morteza Aali (daar eerst door twee Leeraars, Haydar en Harulis gebragt; dog van de Turken vervloekt) met alle kracht daar invoerde.

Hy trok 1489. na Sjrivan (of Medien); dog wierd door deszelfs Koning, Faroch Jassar, die door Jacob Bek, broeder van Sjeich Haydars Gemalin, geholpen wierd, geslagen, en gedood, waar door ook beide zyne zonen Sulthaan Aali, en Sjah Ismael, gevangen raakten, 't geen den oudsten 't leven kostte; dog de jongste wierd daarna los gelaten, wykende na de Provintie Gilan, daar hy 6 jaaren bleef, vergaderende ondertusschen ettelyke duizenden by een, die de secte van Aali toegedaan waren, waar mede hy Sjrivan ingetrokken is, en 1501. tegen Faroch Jassar geslagen, gelyk hy den zelve ook geheel overwonnen en gedood heeft.

Het jaar daar aan sloeg hy tegen Al-

wend, nam de groote stad Tauris in, en begon zederd een Tulband met 12 trefke den.
vrouwen, ter eere der 12 Persiaansche Heiligen, zonen van Hoesein, Aalis zoon, die rood geverwd was, te dragen, waar van men naderhand de Kifilbassis, of rood-hoofden, een zekere soort van zol-daaten onder de Persiaanen, heeft zien groejen.

Ontrent 1503. quam Alwend te sterven, en 't jaar daar aan sloeg Sjah Ismael Moraad, den zoon van Alwend, maakte hem geheel Persien en Kirman afhandig; deed 1506. Mohammed, Koning van Corasan verbanden, nam Sjrivas in, en stelde verder in alle deze Landen met het innemen van geheel Djarbek, Sjrivan, Chufistan, Farsistan, Gilan; Sigistan, Chorasan, Sablestan; en meer andre Landeschappen, zoodanigen ordre 1508. dat hy, volslagen meester was van geheel Persien, en de verdre Landen, daar onder behoorende, van welken tyd eigentlyk wy het bestier van dezen wakkeren Vorst Ismael beginnen. 1509. nam hy de Provintie Chorasan, 1511. geheel Djarbek of Mesopotanien, en 1512. geheel Sjrivan, Baku, en Derbent, te zamen weder in.

Nadat zyn Oom, Jacob Beg, die Sjeich Haydar, zynen swager, had doen ombrengen, van zyn eigen vrouw met vergif uyt de wereld geholpen was, heeft hy zich uyt zyne schuilplaats na zyn vaders Landeryen, als ook die van zyn moeder, begeven, om daar van bezit te nemen.

Zoo ras hy zich de zelve eigen gemaakt had, veroverde hy met 300 man de stad Sjamachi, in Sjrivan, zeer sehie-lyk; waar op naderhand zyne verdre reeds gemelde veroveringen van Alwend en Moraad (by zommige voor de zoon, by andre voor de broeder van Alwend gehouden) gevolgd zyn.

Kort daar aan kreeg hy groote moeite met Oeloe Chan, den Tartarischen Sjeich, welken, schoon 30000 ruiters te veld brengende, hy egter zeer moedig aangerait, en verslagen heeft, Oeloe Chan zelf van de peerden dood gedrongen werdende. Hy nam daar na ook de magtige stad Bagdaad in, en gelyk de Turken uyt reden van Gods-dienst reeds tegen hem zeer verbitterd waren, alzo noemden zy hem, en de zynen, uyt sehimp niet alleen Kifilbassis, of rood-hoofden; maar hy heeft ook 1515. met den Turksen Keiser Selim geoorlogt. die hem Caramit, Orfa, Merdin, en een geheel Land-schap afnam; hem in de vlugt sloeg, 5000 man in de pan hakte, en de stad Tauris innam, hoewel hy 'er maar 14 dagen in bleef; maar 1419. heeft Ismael hem daar

daar en tegen weder niet weinig, en by dat gedenk-waardig pleyn van Chalderan (dat 14 dag van Sjukta in Armenien legt) wel 30000 man afgeklopt.

Daar zyn 'er, die willen, dat Ismaël toen eerst recht meester van Persien, en dat hem toen eerst 't Hoofd van Moraad, die in Djarbek van de Kifilbaffis (zoo men wil) gedood was, bragten; maar 't is zeker, dat hy 1504. al meester van hem en van 1508 met zyn 14. jaar al volstrekt Koning van Persien, 24 jaaren lang (hoewel andre maar van 20 spreken) geweest is, zynde 1532. met zyn 38. jaar, na zoo groote wonderen uytgevoerd, en een ontfleyke roem by de Persiaanen en andre volkeren nage-laten te hebben, overleden. De landen by hem veroverd, besloegen een ruymte van 20 graaden O. en W., en 18 graaden Z. en N., strekkende zich zeer wyd, alzoo zy door de Caspische Zee, de Golf van Persien, 't Meir Siacco, de rivieren de Tigris en de Oxus, en door 't Ryk van Cambaja, besloten wierden.

Hy liet 4 zoonen na, Sjah Thamas, Mirzah Elias, Sam Mirzah, en Baren Mirzah; dog zyn oudste zoon, Sjah Thamas volgde hem op den throon 1532.

Deze Vorst heeft lange jaaren geregeerd, zeer sterk tegen den Turk geoorlogd, en Casbin (van veelen voor Arfactar gehouden, en 10 dag-reizen van Tauris) tot zyn Hof-stad gemaakt, nadat de Turken Tauris (daar de Koningen van Persien bevorens hun Hof hielden, en welke stad men, om hare vermakelykheid, de acht Paradyfen noemde) hadden ingenomen. Hy herwon die stad 2 jaaren daar na; dog Soliman de groote nam hem die 1536. weer af; hoewel hy die naderhand herwonnen heeft.

In zyn tyd had de Kroon van Persien echter niet boven de 5 millioenen overschietend inkomen, 't geen door dien Vorst jaarlyks tot den Ryks-schat toege-daan wierd; hoewel hy die naderhand, door een looze vond, van de munt des lands te verhoogen, tot 8 millioenen dede reizen, niet tegenstaande hy de tolln afgeschafte had; dog onder zyne nazaaten is dat zeer verslapt, en te rug geloopen, door dien de Turken hem veel ryke landen, als Mesopotamien, Assyrien, Erzerum, Bagdaad, en meer andre steden, door Soliman afnamen, behalven dat ook de Georgaanen zeer nalatig waren, om hunne schattingen te betalen.

Koning Thamas daar en tegen hield zeer goede ordre in zyn ryk, ontlastte, by 't affchaffen der tolln, zyn volk van een last van 60000 Tomans, of een mil-lioen, en agtmaal honderd duizend kroonen, waarom hy ook van alle zyne onder-

V. DEEL.

zaten zeer bemind, en ontzien wierd; dog een van zyne wyven, op een zynen byzitten zeer jaloers en gebeten zynde, hielp hen beide door vergift uyt de wereld.

Hy stierf 1576, oud zynde 68 jaaren, en nadat hy 44 (andre zeggen 53, ook eenige 54) jaaren zeer loffelyk geregeerd had.

Hy liet 2 zoonen, Sjah Ismael, en Mohammed Chodabenda den blinden. Hy had uyt zyne Gemalin, die hem ver-gaf, nog een zoon, Haydar genaamd, dog deze was ondertusschen gestorven.

Sjah Ismael, gebynaamd de II., volgde hem 1576. op den throon, aan wel-ken hy 70 schoone Land-Voogdye naliel; dog gelyk deze Vorst maar een zeer korten tyd van 1 jaar en 10 maanden geregeerd heeft, alzoo is zyne regeering ook slecht geweest, dewyl hy alics liet vervallen, en zich nergens anders, dan aan vermaken in 't vrouwen-Timmer, en op de jacht, gelegen liet zyn; behalven dat hy ook zeer wreed was. Hy verloor ook Tauris aan Amurat den Turken Keizer 1578, slierf in dat zelve jaar, en wierd gevolgd van zynen (zoo men meinde) blinden broeder Sjah Mohammed Chodabenda, welke laatste naam den slave of dienaar Gods in 't Persiaansch beteckend. In zyn tyd brachten de Persiaanen alleen aan hunne ruytery 50000 man te veld.

Hy regeerde zeven jaaren, en in de zelve, schoon blind schynende, (alzoo zyn ontaarde broeder een heet yser op zyne ooggen had doen stryken, waar door zyn gezicht eenigzins gekrenkt was) nog al vry wel, hoewel 'er by zyn tyd weinig zaaken van belang voorgevallen zyn, dan dat hy tegen Amurat geoorlogd, en Tauris herwonnen heeft, schoon Amurats Vezier, Oetsman, 'er in 't jaar 1585 (het zelve, waar in Sjah Mohham-med Chodabenda stierf) weder meester van geworden is. In zyn tyd was 't Ryk in verscheide deelen gescheurd, door dien hy te veel na zyne raaden hoorde.

Hy liet het ryk aan zynen zoon Sjah Abaas den I., anders doorgaans Abaas de groote, van wegen zyne groote daden, genaamd. Hy was een Vorst, die in staat-kunde, en groote bedryven, zyn wedergae, voor nog na hem, heeft gehad, en die de Kroon van Persien zeer magtig en ryk door verscheide staat-kundige vonden gemaakt heeft.

Hy had gemerkt, dat hem de Turken, nu meester van Tauris geworden, te Casbin, niet verre van de Provintie Sijvan gelegen, te na quamen, weshalven hy goed vond, zynen Zetel van daar na Spahan te verplaatzen, en 't zelve, toen nog maar een groot dorp zynde, tot een groote en zyn Hof-stad

te maken, enkel en alleen om de landen tusschen Tauris, Gilan, Erivan, en Spahan, te verwoesten, en daar door de Turken te beletten verder in Persien (alzoohy de landen tusschen beiden geheel woest liet leggen) in te dringen. Om dit te zekerder te bewerken, dede hy ook uyt Sjulfa Errian en Nacivan in Armenien wel 6000 huisgezinnen van de rykste ingezetenen opstaan, en verplaatste hen ontrent een kleene myl van Spahan, daar zy nog tegenwoordig het dorp Sjulfa bewoonen, een regering op zich zelven hebben, en zedert zeer vermogend geworden zyn door de voorrechten, hen van tyd tot tyd door de Koningen toegestaan.

Ook verplaatste hy uyt Armenien nog wel 2000 huisgezinnen in de Provincie van Gilan, en Mazanderan, almede om den Turk afbreuk te doen, dog die menschen konden daar gansch niet aarden, alzoohy een zagter lucht gewoon waren.

Brengt die van Gilan 1594. weer tot gehoorzaamheid.

A^o. 1594. viel de geheele Provincie van Gilan van hem af; dog hy rukte zeer snel en onverwagt met 20000 peerden daar na toe, en wanneer hy aan een groote en breede rivier quam, waar voor hem de vyand, die alle de vaartuigen aan de overzyde gebragt had, dagt te stuiten, sprong hy, om zyn volk tot dapperheid aan te moedigen, met groot gevaar van zyn leven in de zelve, daar hy van de zynen wel gevolgd wierd, dog hy verloor in dien zwaren stroom 4000 man, hoewel dit hem niet belette aan de overwal te geraken, en die van Gilan spoedig weder tot hunne oude gehoorzaamheid te brengen. A^o. 1604. veroverde hy van de Turken Erivan in Armenien.

Hy heeft ook ontrent 1613, Georgien veroverd, en Ferabath aan de Caspische Zee gebouwd.

Herwint Tauris, &c.

Ondertusschen had hy ook middelgevonden, om Tauris, door dien hy de Turken zeer schielyk en onverwagt op den hals quam, na een beleg van 6 weken (waar in de Persianen allereerst gescht gebruikten) door een Krygs-lift, als of 'er maar kooplieden van een Karavaan voor afquam, 1603. te herwinnen, en te dier tyd (weinig Katteelen uytgezonderd) ook geheel Sjirvan weer te veroveren, allenthalven toonende, dat hy den naam van Abaas de groote wel verdiende.

Dit zal men te eer kunnen gelooven, als men zich te binnen brengt, dat hy de Persiaansche ruitery in zyn tyd zoodanig hadde verbeterd, en vermeerderd, dat hy een leger van 309000 ruiters zeer gemakelyk, en in korten tyd, behalve nog 50 a 60000 man te voet, te veld kon brengen.

Daar en boven had hy, als een goed financier, 's lands Cassa door den handel met verscheide Mogendheden: zoodanig weten te styven en te verbeteren, dat de vaste jaarlykze inkomsten van 's Konings Zyde en vrugten alleen nu op 357000 Tomans (ieder Toman van 20 kroonen, of 40 gulden) geschat wierden, zonder de menigvuldige geschenken en verdré inkomsten van een groote menigte Vorsten, Landen, en steden, daar by te rekenen.

Hy zond zyne Gezanten (om den Zyde-handel met de Vorsten van Europa op te rechten, koopende alle de Zyde eerst op) aan Henrik den Grooten, aan den Koning van Spaanjen, en a Venetien, hoewel die aanleg in 't eerst niet wel slaagde.

Hy zond Sir Sherley als Gezant na Spaanjen, en Don Garaias de Sylva Figueroa is in Persien geweest.

Men zegt verder, dat hy eerst met twee Persiaanzen, om met Zyde in Venetien en in Spaanjen te handelen, begon, dog; dat die hem bedrogen, 't geen naderhand met de Armeniers beter gelukte, en hem groote winsten gaf.

Hy had mede zyne Raaden, als de vorrige Koningen; maar hy liet zich aan de zelve niet veel gelegen leggen, dan dat hy hen als spionnen gebruikte, om te weten, wat 'er over al in zyn Ryk omging, en wat men van hem en van zyne Regeering onder 't volk al zeide.

Echter was hy daar nog niet geheel geruft op; maar ging, om door zyn eigen oog te zien, en om van alles recht verzekerd te zyn, nu en dan vermomd in de Tabaks en Kaweh-huizen, waar door hy agter de grootste geheimen zeer stil wiift te komen, en alles, 't geen ontrent maten, gewigten, &c: onordentelyk was, zoo behendig te ontdekken, en te straffen, dat men niet bedenken kon, hoe hy de allerminste en geringste overtredingen byna eer streng in de Hoofden, die daar op passen moesten, had gestraft, dan men kon nazien, dat het bekend was. Bewyzen van die strengheid zag men ook in een Bakker, die maar weinig ontrent 't brood na zig nam; en dien hy in een brandenden oven liet werpen.

Hier door had hy in 't gansch Ryk zulken ontzag bekomen, dat niemand onderstaan durft buiten zyn plicht te gaan, alzoohy, sterker voor toovery zynde, vaststelden dat hy een Djin, dat is, een duivel, of familiaren geest had, die hem alles zeide.

Dus liet hy een Bakker en een Brader, diens brood en vleesch hy wat te licht bevond, in een brandenden oven werpen.

Zyn ver-
dre gro-
te bedry-
ven.

Hy had ook al in den beginne van zyne Regeering gemerkt, dat de Kifilbaffis (een van de 3 byzondere soorten van krygs-lieden, waar uyt een hcy der Persiaanen beftaat) de eenigfte in het ganfch Ryk in itaat waren, om 's Konings magt te beteugelen, en hem in zyne voorne mens, alzooy een lichaam van 22000 man, geoeffende ruitery, uytmaakten, te dwars-boomen, weshalven hy; zeer ja loers daar over, voornam hen te dempen, en de Goulams, boogfchutters daar hy zich beter op vertrouwde, op hunnen ondergang groot te maken. Hy nam'er een preuve van, met hen deze en gene voorregien af te nemen, en die aan de Goulams te geven; dog zy hadden zoo haalt 's Konings toelag niet gezien; of zy deden hem ten eerften van ander befluit worden, zoo hy op den throon blyven wilde, waar door hy genoodzaakt was t'eenemaal hier van af te zien.

Hy had ook gemerkt, dat de Persiaanen, gewoon na 't graf van hunnen Hooggeerden Heilig, Morteza Aali, te Meched Aali (anders Cufa genaamd) te reizen, veel geld uyt Persien wegsleepen, 't geen nu de Turken zedert zy Bagdaad veroverd hadden, kregen, alzooy ieder Pelgrim een Ryxdaalder voor dat graf deden betalen, om nu dit geld in zyn Ryk te behouden, heeft hy een andre bedevaart na Meched, op den weg van Tauris na Candahar, trachten in te voeren, en ook de grond'er toe gelegegt, dat zyn navolgers in de volgende tyd geen verlof meer gaven, om 't graf van Aali door de Turkze Landen te bezoeken.

Ook ging hy zelf na Meched in de Provintie Chorasan ter bedevaart, na 't graf van Imam Rifa, daar hy een heerlyke Moské gebouwd had, om zyn volk derwaards mede, en van Meched Aali, of Cufa, en ook van Mekka, af te trekken.

Hy heeft het Koninkryk van Lhar, waar over 34 Koningen geheerscht hebben, en ook hunnen laaften Koning, Ibrahim Chan, 1602. door Imam Coeli Chan, Hertog van Sjiraas, overwonnen, door den welken hy ook naderhand, onder het beleid van zynen Luitenant, Aali Rajek, 1612. eerst Gamron, en 1622. door hulp der Engelzen onder dien zelven Hertog, de stad Ormus, met al 't land tusschen Caap de Jacques tot aan Bassora, en in de later tyden Bagdaad van den Turk, en Candahar, van den Mogol, veroverd, en dat laatste ook in handen van zyn vervolger, of zyn zoons zoon gelaten heeft. Deze Iman Coeli Chan, die de laatste Opper-magtige Vorst van Sjiraas, en daar na 'er maar Land-

Voogd was, zou ook Bassora, dat hy 1623. en 1624. belegerd had, veroverd hebben, zoo Sjah Abaas toen niet gestorven was.

Onder de groote werken, door Sjah Abaas verricht; werd mede geteld, dat hy de sterke stad Candahar van den Grootten Mogol veroverd, en niet verre van de stad Kasjaan aan 't einde van zeker dal een groote muur meer, als 100 schreden lang, en 30 voet dik gemaakt heeft; die door de Beek aldaar henen strekt, en twee bergen te zamen voegd. Een werk; door hem uytgevonden; om 't water daar op te stoppen, en 't in een bak te vangen, om in tyd van nood zich 'er af te bedienen; waar by men de heerlyke Karawaanfara, door hem te Kasjaan gebouwd, wel voegen mag.

Ook heeft hy de groote Meidaan, of Markt, een heerlyk stuk werks, gemaakt.

Een van de zeldzaamste zaaken, onder zyne regeering voorgevallen, is de vordering van Mohammed Aali Beg tot Nazaar, of grootmeester van 's Konings fchat en huis.

Op zekerer dag, dat Sjah Abaas op de Jacht ging, en verre van al zyn gevolg afgedwaald was, quam zyn Maj. alleen by een jongen, die by een kudde geeyten, die hy weide, op de fluit speelde.

De Koning, deze jongen wel te degen beziende, bespeurde in hem eenige merkteekenen van groot verstand, waar in hy te meer door zyn schrandere antwoord op eenige vragen, welke hy hem dede, versterkt wierd. Dit antwoord was daarom te vryborstiger en te aardiger, om dat hy den Koning, die maar een gemeen Jacht-kleed aan had, nietkende, alzooy hy hem anders zoo niet geantwoord zou hebben.

Om hem egter nog al beter in zynen aard en grond te leren kennen, en om hem in die levende vrymoedigheid, waar in hy toen was, te houden, gaf de Koning aan Imam Coeli Chan, en andren, die ondertusschen by hem quamen, een wenk, dat zy aan dien jongen niet zouden toonen, wie hy was, op dat hy niet zou kunnen bespeuren, dat hy met den Koning sprak.

Daar op dede de Vorst hem weder andre vragen, op welke die herder zoo gepast en net antwoordde, dat de Koning, en alle zyne grooten, daar over ten uyersten verbaast stonden. En Imam Coeli Chan, Land-Voogd van Sjiraas, was van oordeel, dat deze jongen, indien hy lezen en schryven konde, den Koning zeer grooten dienst zou kunnen doen; waar op de Koning hem aandien Chan overgaf, om in alles, dat hy van

nooden had, te doen onderwyzen. Zyn groote Geest flak ten erften in alles, wat hy leerde, zeer fterk door, en zyne ongemeene geheugenis, by zyn zuiver oordeel gevoegd, waren de middelen, waar door hy, op de gunftige voorftelling van dezen Chan aan den Koning als een wedergadeloos perfoon in 't gansch Ryk, van zyn Majt. niet alleen tot mindere ampten, maar zelf ook tot dat van Nazaar, of grootmeester van zyn huis, gevorderd, en hem ook de eer-naam van Mohammed Aali Beg gegeven wierd.

Het genoeg, dat de Koning vond in zyne weergadelooze trouw, en onnavolglyk beleid, was onuytspreeklyk, en de dienften, die 't gemeen 'er af hadde; alzooy zeer veel fchoone Karawaanfara's maken, en veel treffelyke wegen tot gemak der Ingezetenen aanleggende, waren by uytftiek groot. Ook had de Vorft hem in 2 Gezantschappen aan den Grooten Mogol met zeer veel roem en luitler gebruikt; en 't voornaamfte, waarom men hem veel agting weerdig oordeelde, was zyn liefde tot de gerechtigheid, en zyne onkreukbaarheid, alzooy hy van niemand oit de allerminfte gefchenken aannemen wilde, maar wel gewoon was zeer milddadig ontrent alle, die zyn gunft verdienden, te zyn.

Hoe groote hoedanigheden hy nu ook bezat, baarde hem egter zyn al te groote opregtheid, en trouw ontrent den Koning, veel heimelyke vyanden onder de grooten, en voor al onder de gelubden, die zich in alles door gefchenken lieten omkooopen; maar zoon lang echter Sjah Abaas leefde, dorft niemand van alle de Hovelingen aan hem tornen, alzooy hem de Koning in alles voorftond, wetende, dat zyne grooten dien wakkeren man alleen om zyne ongemeene trouw, groot verftand, en edelmoedigheid, doodelyk benydden; maar de Vorft, fchoon nu en dan de Gelubden wel iets tegen hem wilden zeggen, fneed hen over al de pas daar toe af, toonende, dat hy niets tot zyn nadeel wilde hooren.

Wat 'er naderhand ten tyde van Sjah Sefi de I. met hem voorgevallen is, zullen wy in 't vervolg aanhaalen.

Sjah Abaas heeft 3 zoonen gehad, Sefi Mirzah, Chodabenda, en Imam Coeli.

Den oudften, Sefi, een deugdelyk, fchrander, en in de wapenen zeer geoefend Prins, dede hy ombrengen, om dat hem die met veel opregtheid en liefde tegen een zamensweering van andren gevaarfchouwd had, vreezende altyd, dat hy (fchoon het tegendeel waar was) of

hem na de kroon ftond, of dat de Perfiaanen, en voor al de Hovelingen en Kifilbaffis hem over lang moede zynde, dezen zynen zoon, dien zy zeer beminden, in zyn plaats op den throon en hem zelf af zouden zetten. Om hier tegen geruft te zyn, liet hy hem op zekeren dag, door een fterrekyker als doodelyk voor Abaas voorfpelt, door een van zyn befte vrienden om hals brengen, na dat hy hem bevorens zyn ooggen had doen uytfteken.

Chodabenda, zyn 2. zoon, liet hy, tot de kroon onbequaam maken, doende hem ook de ooggen uytfteecken, voor al na dat hy zynen Vader zoo fors over 't dooden van 's Princen beftierder bejegend had; waar op de Vorft, van Ferabad na Spahan keerende, hem de ooggen, volgens de Perfiaanfche gewoonte, niet met een gloejend yzer overftryken, maar die geheel en al uytfteecken dede, op dat hy voor hem ook geen vreeze zou behoeven te hebben.

Imam Coeli was hem in alles gehoorzaam, hoewel 'er naderhand met hem al mede ftubbelingen quamen, als hy met Soliman Mirzah, zoon van Sefi Mirzah, na Candahar met een leger dacht te gaan, op welken tyd hy Soliman mede, en ook Imam Coeli, van zyn gezicht dede beroooven.

Nadat hy zyn zoonen op de voornoemde wyze gedood, of van hun gezicht beroofd had, had hy doorgaans groot berouw van die bedryven, verfoejende die genen, die deze zyne wrede bevelen uitgevoerd hadden, daar hy in tegendeel die genen, die gewigerd hadden hem hier in te gehoorzamen, in 't eerft wel uyt zyn gezicht gebannen, maar hen naderhand te rug aan 't Hof geroepen, en grootelyks beloond hadde.

Zyn oudfte zoon had nog een zoon, Sam Mirzah genaamd, voor welken, alzooy hy nog kleen was, hy daarom te minder had te vreezen, om dat hy gefladdig in 't Vrouwen-timmer onder zyne wyven en byzitten opgevoed, en zeer dom gehouden wierd, behalven dat hem ook dagelyks veel Amfioen of opium ingegeven, waar door hy nog flomper van Geest, en zoo koud geworden was, dat de medecyn-meesters hem, na de dood van Sjah Abaas raadden veel wyn te drinken, om zich te verwarmen.

Onder dezen Sjah Abaas heeft de Heer Pieter van den Broeke onzen handel in Perfien eerft opgericht, gelyk dit uyt 't volgende Contract blykt.

Kindere
ren van
Abaas,
hoe door
hem ge-
handeld.

Articulen , geaccordeert by zyn Majesteyt van Persia aan de Nederlandtsche Oost-Indische Compagnie, tot openinge ende stabiliatie van den handel voor de voorfz. Compagnie in zyn Majesteyts Domeynen ; overgelevert ter vergaderinge van de Hoog Mogende Heeren Staten Generaal , van wegens d'Oost-Indische Compagnie op den vier en twintigsten December, 1624.

I.

Zyn Majesteyt geeft vrydom aan de Nederlandtsche Natie, te mogen komen ende gaan door alle plaatzen onder zyn Majesteyts gebiedt staande, hunne handeling dryvende, koopende ende verkoopende allerley koopmanschappen gene uytgefondert, zulks als de zelve Natie zal goet dinken hunne Negocie vorderlyk te wezen.

II.

De Nederlandtsche Natie en zal niet gehouden wezen van eenige Persoonen, wie het ook zoude mogen wezen, eenige zorteringe van koopmanschappen over te nemen tegen hunnen wille, maar dat onbedwongen zullen handelen, koopen en verkoopen alle imaginable forteringe van koopmanschap, zonder aanzien van eenige perzoonen, van wat qualiteyt de zelve zouden mogen wezen.

III.

De Nederlandtsche Natie en zal niet hebben te betalen eenig regt ofte tollen op hunne inbrengende ofte uytvoerende goederen of comptanten, maar zullen alle comptanten en koopmanschappen, die zy zouden mogen inbrengen, of uytvoeren, vry wezen van alle last en bezwaringe, ten ware de kleine gerechtigheit der Naders, alzoo van ouds in gebruik geweest is.

III.

Geene Ministers zullen vermogen de koopmanschappen ofte comptanten van de Nederlanders, zoo inkomende als uytgaande op te houden, onder wat pretext het zoude mogen wezen, veel min in eenige tol-huizen te doen brengen, maar zullen de Nederlanders vermogen met hunne goederen te reizen door alle steden, wegen ofte vaste plaatzen, zonder eenigzints van de Gouverneurs of Regeerders, daar 't zoude mogen wezen, gemolesteert ofte gehouden te worden, veel min visitatie van hunne goederen behoeven te gedooen.

V.

De Nederlandtsche Natie zal vermogen te gebruiken in 't ontfangen en uytleveren van hunne koopmanschappen; alzulk gewigt, elle ofte mate, als zy op alle plaatzen daar hunne handeling zoude mogen vallen, daar toe binnen hunnen huize zullen mogen houden, zonder dat 's Landts gesette Wegers yets daar tegens zullen hebben, veel min te pretenderen eenig regt ofte waag-gelt, gelyk d'onderzaten van zyn Majesteyt schuldig zyn; ten ware t'ontfangen en wegen van de Zyde, ofte groote en merkelyken partyen.

VI.

Eenig Nederlander op eenige plaatze onder 't gebiedt van zyn Majesteyt zorteringe, komende te overlyden, zonder dat eenigen Compagnon, ofte andere van zyn Lands-luiden by hem hadde, zal de Justitie daar ter plaatze de goederen (by den overledenen bevonden) in bewaringe nemen, tot dat een ander in des overledens plaatze zal wezen geseelt, ofte dat van wegen hunne over-hoofden zal worden gevordert, aan de welke de Justitie alles onvermindert, zullen weder leveren. Maar zoo ter plaatze daar eenig Nederlander quam te lterven, meer ofte andere perzoonen van de zelve Natie bevonden wierden, en zal de Justitie in 't minste niet vermogen de goederen aan te taiten.

VII.

Zyn Majesteyt verobligeert hem, en beloofte te betalen, voldoen ofte restitueren, alles wat de Nederlandtsche Natie binnen zyn Jurisdicctie zoude mogen ontnomen werden.

VIII.

Ook en zullen de Nederlanders in 't minste niet gegraveert worden in de bevrugtinge van de Kameelen, Muylen ofte Draag-peerden, maar zullen alle Mukkers ofte Caravaan Bassies gehouden wezen de zelve Natie te dienen voor gelyke betalinge, als de Ingeboorene van Persia.

IX.

Alle Officieren in Persia zullen gehouden wezen de Nederlandtsche Natie te provideren met huys-vestinge, Viſtuallie, paarden, of van alle 't geené dat op hen zou mogen verzocht worden, als mede, zoo 't noot ware, met volk accompaigneren van d'eene plaats op d'ander, tot meerder verzeckeringe van hun ieder perzoonen en goeden.

X.

Het huis van de Nederlandtsche Natie in Persia werd geprivilegeert met alle vryheden zonder eenige subjeſtie: En zal niemand van de Justitie vermogen daar inne te koncn, zonder verlof van de geene, die van wegens de voorſz: Natie 't gebiedt hebben zal: en zoo yemand met geweld daar inne wilde komen, zullen de Nederlanders vermogen 't zelve met geweld te reſiſteren.

XI.

De Nederlanders zullen mogen verkiezen plaatze tot exercitie van hunne Religie, de zelve publicquelyk adminiſtreen zonder eenige verandering ofte moelſtie.

XII.

Zullen vermogen te koopen en uyt het land te voeren Chriſten ſlaven, zonder eenige veranderinge, principalyk Ingeboorne en ſubjeſten van de Hoogmogende Staten Generaal der Geuincerde Nederlandtsche Provincien.

XIII.

Zoo yemand van de Nederlanders Mahometaans wierd, zal de opperſte ofte preſident vermogen zoodanige perzoonen met alle hunne goederen in zyn geweld te nemen, en met de eerſte gelegentheid te verzenden, daar 't hem zal gelieven.

XIV.

Of 't gevele (dat Godt verhoede) yemand van de Nederlandtsche Natie eenig perzoon, van wat Natie dat het zoude mogen wezen, doodſloeg, of eenig ander crimen of delict committeerden, zullen zoodanige perzoonen niet ſtaan ter Justitie van 't Ryk, maar zullen van hunnen Preſident of opper-hoofd geſtraft werden, naar gelegentheid van zaaken, en gelyk zy luyden goed zullen vinden te behooren.

XV.

Zoo eenig Nederlander by vrouwen

bvonden wierd, en zullen geene Officiers vermogen zoodanig een perzoon te apprehenderen, maar zullen van hun eigen opper-hoofd geſtraft worden, na dat ſchuldig zullen bevonden wezen.

XVI.

De Nederlandtsche Natie vermag te verkiezen een plaats, bequaam tot begravinge hunner dooden, en hunne overledenen, op hunne gewoonlyke maniere, zonder veranderinge ter aarden brengen.

XVII.

De Tolk, ofte Tercimano van 't Nederlandſch huys, werd geprivilegeert met niet minder vryheid, als yemand van de Nederlandtsche Natie: zonder dat men den zelve ergens in zal mogen beſchuldigen of laſtig vallen.

XVIII.

Word expreſ verboden aan geene perzoonen in dienſte van de Nederlandtsche Natie eenigen overlaf te doen, ofte hinderlyk te zyn; maar zullen alle perzoonen, zoo wel Perſianen, als Armeniers, Turken, Mooren ofte Benjaanen, hun vryelyk vermogen in dienſt van de Nederlanders te begeven, zonder eenigzints daar over gemoleſteert te worden.

XIX.

Zoo wanneer, onder de Juridiſtie van zyne Majesteit, eenig Nederlandſch ſchip quam te verongelukken, en de goederen aldaar door eenig imaginabel middel geviſt ofte gefalveert wierden, worden alle Miniſters gelaſt, zoodanige goederen bekomen hebbende, de zelve (zonder preſentie van eenig recht) aan de Nederlandtsche Natie te reſtitueren.

XX.

De Nederlanders vermogen uyt Persia te voeren paarden, als ook alle andere zoorte van Beſtiaal, zulks hun lieden zal goet dunken.

XXI.

Van het Jegenwoordig gebragt Cargazoen der Nederlanders in Sjiraas ofte Ormus, zal naar-maals geen tol geeſcht worden, onder wat pretext het ook zy.

XXII.

Geen Raders zullen de Nederlanders, het zy tot wat plaatze het ook mochte wezen, eenige radery eiſſchen.

XXIII.

XXIII.

Eenige meerdere vryheden als in de boven gefehreven Articulen begrepen staan, by de Nederlandsche Natie, of door een Ambassadeur van wegen de hoog Mogende Heeren Staten Generaal, en zyn princelyk Excellentie verzoekt werdende, belooft zyn Majesteit zoodanig verzoek in reden en billykheit gefondeert zynde, te verwilligen.

Deze Articulen hebben de Nederlanders in Persia van zyn Majesteit geobtinereert, en aldaar thuyts schriftelyk gekregen den seventhienden November Ao. fectien-hondert drie-en twintig.

Naderhand is onder de Heer Visnicht weer een Contract gemaakt, gelyk men hier ziet:

Contract tusschen den Factoor van zyn Majt. van Persia, en den opper-Koopman Huybert Visnicht, wegens de jaarlykze Leverantie van de onderstaande goederen voor den tyd van drie jaaren gemaakt, ingaande 1626.

6000 Man peper, ieder Man van 12 pond a 2 Oeri de Man, komt Tomans.	12000 — 0 — 0
500 Man Giroffel-Nagelen a 12 Oeri de man, komt dito.	600 — 0 — 0
500 Man Foelie a 6½ Oeri de Man, komt Tomans.	325 — 0 — 0
1500 Man Nooten-muschaaten a 5 Oeri de Man, dus dito.	750 — 0 — 0
400 Man Sandelhout a 6 Oeri de Man, dus.	240 — 0 — 0
1200 Somer Tsjincefche of Bengaalze Poeyer Suiker a 26½ Man de Somme a 3½ Tom.	
De zomma komt Tomans.	4200 — 0 — 0
5500 Man Tin a 3½ Oeri de Man, komt dito.	1925 — 0 — 0
500 Man Conehenielie a 11 Tomans de Man, komt.	5500 — 0 — 0
500 Curben Indigo Chirches a 21 Oeri de Curb.	1050 — 0 — 0
3000 pond rond staal a 1 Oeri 't pond dus Tomans.	300 — 0 — 0
12000 Persiaanze ellen gemeen laken a 2 Oeri de elle, komt Tomans.	2400 — 0 — 0
2000 dito ellen Carfay a 1 Oeri de elle, Tomans.	200 — 0 — 0
..... Aan Camfer, en goede Benzoin, ten pryze als voor dezen verkogt is, ter weerde van ..... Tom.	

Tomans 30000 — 0 — 0
10000 — 0 — 0

Hier nevens een ⅓ in Contant, zynde Tom.

a 16 Ryxdaalders van agten ieder Toman 40000 — 0 — 0

Voor welke zomma den Facteur gehouden blyft te leveren Zyde, namentlyk half Ardasse, en de andre helft Legie, te weten ⅓ part a 48 Tomans de zomme, ieder zomme van 36 Mansia, en ieder Man wegende 12 ponden ⅓ part a 45 Tomans de zomme.

Ende hier by is 1631. nog een nader uytbreying van dit Contract gevolgd, gelyk men hier vervolgens ziet.

Capitulatie en Articulen van wegen den Koning van Persia, gemaakt met de hoog Mogende Heeren de Staten Generaal der vereenigde Nederlanden, door Johan van Haffelt, Agent van wegen den hoogst-gedagten Koning, by de hoog gemelde Staten Generaal residerende in date den 7. February 1631.

Nader
Con-
tract met
den Ko-
ning van
Persia, en
de Nede-
rland-
sche
Maat-
schappy
gemaakt
1631.

Dat de hoog Mogende Heeren Staten Generaal der vereenigde Nederlanden vergunt hebben, gelyk haar hoog Mogende vergunnen mids dezen aan de Persiaansche Natie hier te lande komende, uyt den naam van den meer hoogst-gedagten Koning, of ook in haar particulier, vry geleyde en pas in alle plaatsen en steden, gelegen in de Geuniceerde Provincien ofte 't resort van dien, omme vry en onbekommert en ongemolesteert te gaan, keeren en weder keeren, ook handelen, koopen en verkoopen allerley waren en koopmanschappen, geene uytgezondert, zulks als de zelve Natie zal goet dunken, en hunne Negotie meinen vorderlyk te wezen.

Dat de zelve Persiaansche Natie binnen deze Landen genieten zal, alle zoodanige vrydommen en geregtigheden, als de Ingezetenen dezer Landen zyn genietende, ja ook zelfs de perzoonen van qualiteit die binnen deze Landen groote Ampten en Officien bekleeden, zoo wanneer als zy zich met de Negotie willen vermengen.

En in gevalle de Persiaansche Natie binnen hunne huizen quamen te koopen ofte verkoopen eenige waren en koopmanschappen, dat ze in zulken kas zullen mogen gebruiken haar eygen elle, ook hun gewigte en mate, ten ware zaake dat zy kogten ofte verkogten een groote quantiteyt goederen en koopmanschappen, die de mate ofte wage subjeet zouden mogen zyn, in welken gevalle zoodanige groote quantiteyt in 't meeten en wegen gereguleert zal werden, volgens d'ordre van 't Landt, die met goede kennisse en circumspectie is beraamt, ten eynde dat de koper ofte verkooper in de mate ofte gewigte niet en werde bedrogen ofte verkort.

Indien het gebeurde, dat eenige van de gemelde Persiaansche Natie binnen deze Landen quam te overclyden, zonder yemand by hem te hebben, die op des Konings, ofte des overledens particuliere

goederen acht name, in zulken gevalle zullen de Heeren Regcerders van de Residentie-plaatze des overledenen zorge dragen, dat alle de naargelatene goederen des Konings van Persia, ofte des overledens particuliere goederen, behoorlyk werden geinventariseert, en in bewaarder liand genomen, ter tyd en wyle toe dat van wegen den hoogst gedagten Koning, ten regearde van zyne Majesteits goederen, ofte van des overledens vrienden en magen, ten reguarde van zyne particuliere goederen, daar inne anders zal wezen voorzien. Ende zullen middeler-tyd de consumptible ofte bederffelyke waren na gelegenheid van zaaken werden gebeneficeert ten behoeve van den hoogst gedagten Koning, ofte overledens Erigenamen in 't particulier: doende van de gebeneficeerde waren en koopmanschappen behoorlyke reekeninge, bewys en reliqua.

De Persiaansche koopliiden, zoo wanneer zy in competent getal met een goet capitaal binnen deze Landen, zullen zyn gearriveert om te negotieren, zullen te samen van een bequame woonninge werden versien, en genieten ter plaatse van hunne residentie vrydom van d'Imposten op de consumptible waren die in hunne huis-houdinge sullen worden geconsumeert; gelyk ook van een bequame huysinge sullen worden versien, en vrydom genieten als vooren, die geenen die by Commissie van den hoogst gedagten Koning van Persia de voorschreve Natie alhier zal representeren en 't Hoofd daar van zyn.

Het huys van den Agent van syne Koninklyke Majesteit van Persien zal zyn en blyven geprivilegeert, gelyk de huysen van andere Agenten van koningen en Princen in Europa, die by 't Hof van de hoog gemelde Staten Generaal resideren. En zal de Persiaansche Natie binnen dese Landen een Comptoir, versien van volk en Capitalen, gecorrigeert hebbende, zoo wel ten reguarde van de commercie, als
stuk

stuk van de Justitie genieten, zoodanig regt, voordeelen en gerechtigheid, als de Engelsche Court residerende binnen de stad Delt, en de Schotse Natie residerende binnen de stad Campvere, respectieve zyn genietende, met welker Natien Koning de hoog gemelde Staten Generaal van ouden tyden Accoorden en Entrecouren op 't stuk van de Negocie hebben gemaakt, ende onderhouden.

De Persiaansche Natie zal ook toegelaten werden in haare huisinge alle vrydom, liberteyt, en exercitie van Religie, zonder daar inne by iemand, wie het ook zoude mogen wesen, verhinderd, gemolesteerd, ofte ontruft te werden.

Ingevalle iemand van de Persiaansche Natie van zyne Religie wilde veranderen, 't selve sullen de hoog Mogende Heeren Staaten zig niet aantrekken, maar in allen gevalle zal de Koning, of iemand anders, die onder soodanig een persoon goederen mogt hebben, daarom van de selve goederen niet werden versteken ofte ontfet, maar zal de selve persoon, als bevorens ter zake van zyne administratie mogen aangesproken, en in regten geconvenieerd werden.

De Persiaansche Natie zal aangewesen werden een plaats, alwaar zy haare dooden na haar gebruik en gewoonte zullen mogen begraven.

Ingevalle iemand van de Persiaansche Natie jegen den Agent van den meer hoogst-gedagten Koning zig quam te verlooppen, misgrypen, ofte te opposeeren, zal de Justitie ter plaatse van het delict, des versogt zynde, den voornoemden Agent de hand bieden, ende over soodanigen persoon, ofte personen, regt doen, sulks als men na gelegenheid van zaaken bevinden zal te behooren.

Gedaan ter vergadering van de hoog gemelde Staaten Generaal, in 's Gravenhage, op den sevendenden February 1631.

Na dat nu die groote Abaas met zoo veel bekommring, omzigtigheid, en met zoo grooten geluk ontrent 45 jaaren dit ryk bestierd had, stierf hy 1629, en gaf last, dat men hem op 3 byzondere plaatzen begraven zou, alzoo hy niet begeerde dat iemand regt weten zou, waar hy begraven was.

Hy verklaarde Sam Mirzah, zyn zoons zoon tot opvolger, en uyt groote genegeheid voor zyn oudsten zoo onnoozel van hem omgebragten zoon, Sefi Mirzah, begeerde hy dat deze jong Prins, zyn vervanger, de naam

V. DEEL.

van Sjah Sefi de 1. voeren zoude.

Wanneer men dien jongen Prins en zyn moeder de tyding van 's Konings dood bracht, en dat men quam om den Koning te verheffen, waren zy beiden doodelyk ontsteld, zich inbeeldende dat men hen 't leven wilde benemen; dog als de gelubden haar Majt. en den Prins van het tegendeel verzekerden, zoo kuste zy haren zoon, en gaf den Prins aan hen over, die over de dood van zyn groot Vader (volgens de wyze der Ouden inrouw, en volgens een nu nog vaste gewoonte der Persiaanen tot deze tyd toe nog duurd) zyn kleed scheurde, en men gaf hem ten eersten een ander kleed, dat hy tot middernacht droeg, waar op hy daags 'eraan met het Koninklyk gewaad op den throon gezet, en van alle de grooten, onder 't gerammel des trommels en geklank der trompetten, sehalmeyen en andre speeltuigen op de Meidaan, als Koning erkend, en met een diepe eerbied zoo gegroet wierd.

Op de aanrading van zynen Veld-Heer ^{Zyn wreede} Rustan Chan, Land-Voogd van Tiflis, ^{bedry-} in Georgien, begon hy de voornaamste Hoofden van 't land van kant te helpen.

Hy maakte een begin met zyne bloedvrienden, liet zyn jonger broeder de oogen uitsteken, zyn beide oomen, Chodabenda, en Imameoeli, van boven neder van de vesting Alamut (drie dag-reizen van Casbin) op een steen-rors te pletteren werpen.

Hy liet zyn swager Ischan's 3 zoonen, daar de moeder zyn eigen suster, zeer moedig op, en van welke de eene 22, de andre 15, en de 3. de 0 jaren oud was, onthalzen, om dat zy hem al scherpende verweeten had, dat hy nog geen zoon, en zy 'er al drie, had. Hy deed toen de moeder roepen, herhaalde 't gesprek van daags te voren, en toonde haar die hoofden, waar over zy in 't eerst wel verslomde; dog, ziende uyt 's Konings wezen, dat zyn gramschap nog niet ten einde, en ook haar eigen leven in gevaar was, viel zy hem te voet, en prees alles, wat de Vorst gedaan had, waar op hy haar gaan liet.

Daar na liet hy den vader der kinderen roepen, die, wilde hy niet de zelve gang gaan, des Konings doen mede, als zeer goed, pryzen moest.

Kort daar aan gold het den Curtsi Bassi, die hem tot de kroon had helpen bevorderen, en zynen Hof-meeester Seinelchan, met den welken, radende hem 1632. de Hoofden der voornaamsten, zoo hy zeker regeeren wilde, weg te nemen, hy een begin maakte, alzoo hy, zoo de Vorst zeide, de oudste der zelve; hoewel dezen Heer een van zyn Grootvaders

vaders grootste vrienden, endie gene geweeft was, die des zelfs eere by den Grootten Mogol, wanneer hy zynen Vorft hoonen wilde, met het uiterste gevaar van zyn leven kloekmoedig staande gehouden, en niet gefehroomd had, hem, wanneer hy hem meinde te vernederen, met hem al huykende door een kleen poortje voor zynen thron te doen komen, zelf fmaadheid aan te doen, inet agter uyt, en met zyn hinderfte na den Vorft, 'er door te gaan.

Aldus gold het daar na den Ryks-befstierder, Talubehan, fman Coeli Chan den Grootten Hertog van Sjraas, die Sjah Abaas zoo veel koninkryken had helpen wiinen, met alle de zynen, zyn eigen moeder, en zeer veel andre, die 't ons nu niet luff op te haalen.

Men zegt ook dat hy 't was, die, na dat hy met veel Gezanten op een groote jacht geweest was, van de koppen der herten en fwynen op den zelven dag, dat hy ze ving, en terwyl met hen over de maaltijd zat, een Toren bouwen dede, en als een bouwmeester hem zeggen quam, dat 'er nog maar een groot hoofd tot de spits ontbrak, zeide hy: *gy hebt gelyk, en men kan 'er geen beter hoofd, dan 't uwe toe vinden, gelyk 'er dat ook aanstonds opgezet wierd.*

Meer zouden wy daar of kunnen zeggen; dog 't zoude ons te verre buiten ons bestek afleiden. Onder zyn bestier gaf de verrader Ali Merdan Chan de stad Candahar aan den Mogol over.

De gelubden, die in 't leven van Sjah Abaas de groote niets tot nadeel van de Grootten Nazaar, Mohammed Aali Beg, had konnen verrichten, meinden dat de tyd, om zich aan hem te wreken, nu geboren was. Zy beschuldigden hem, dat hy 's Konings schat, (die voornamelyk in goude vaaten, Juweelen, en heerlyke peerden-tuigen, bestaat) verminderde, en dat hy, om een grooten naam van mildadigheid in de wereld te hebben, van de zelve zoo veel Karawanfaras bouwen, en zoo veel wegen maken dede. Om dit te bewaarheden, zeiden zy, dat zeker kostelyke Sabel, aan Sjah Abaas door den Grootten Heer gezonden, en met zeer dierbare diamanten vercierd, door hem uyt de schat-kamer genomen, en verduisterd was.

Hy wierd daar op zeer schielyk en onverwagt door den Koning in de schat-kamer geroepen, die aldaar hem belaste na 15 dagen van alles rekenschap te doen. Hy verzogt, dat de Koning daags 'er aan die geliefde te komen ontfangen in de schat-kamer. Hy quam 'er, en vond alles tot zyne verbaasheid in een zeer nette orde, en als de Vorft hem dezen Sabel

met zeer schampere woorden afvorderde bewees hy, waar die gebleven, en wat door Sjah Abaas met den zelve gedaan was; toonende in al zyn doen een zeer groote gematigtheid, bedaardheid van geest, en een voorbeeldelyke nedrigheid; dog als nu de gelubden zagen, dat het over dien boeg niet gaan wilde, had men den Koning bewogen, om uyt de schat-kamer na Mohammed Aalis huis te gaan, hem verzekerende, dat zy groote schatten in zyn huis zouden vinden, die hy den Vorft ontknepen had.

Daar op ging de Vorft hem bezoeken (een groote eere, die gemeenlyk door een geschenk van den bezogten beantwoord werd) en begluurde alles in alle de vertrekken, die hy doorging; maar bevond alles gering, en nederig opgeschikt, alzoo men 'er niet, dan grove tapyten, en flegte behangzels, en ook niets ter wereld, dat na de voorgegeve praecht van dezen Nazaar geleck, daar men in de huizen der andre Hovelingen tapyten van goud en Zyde geweven, en alles, wat heerlyk was, blinken zag.

Over deze nedrigheid van den Nazaar was de Koning zeer verwonderd, en de nydige gelubden in tegendeel zeer verlegen, dat hun hoog opgeven van zyne schatten zoo slecht uytquam; dog eindelijk zci een der zelve tegen den Vorft, dat aan 't einde van zekere Galdery een vertrek, met 3 byzondere hang-floten verzekerd, was, waar in de Vorft een onwaarderlyken schat zou vinden.

De Koning, ontrent dit vertrek gekomen, vragde aan Mohammed, wat 'er in was, en waarom hy dit met zoo veel hangfloten verzekerde. Hy antwoordde daar op: *Heer Koning, hier in is myn grootste schat. Alles, wat zyn Majt. tot nog toe gezien heeft, is het zyne; dog dit is het myne, en ik ben verzekerd, dat de Koning dit myn ooit afnemen, en zelf beleiden zal, dat dit het myne is.*

De Vorft, hier door nog nieuwsgieriger geworden, belaste hem dit vertrek te openen, dat hy aanstonds dede, dog de Koning stond ten uiterste verbaast, als hy daar niet anders, dan de bloote muuren, zonder eenig eieraad, en zyn harders-schop, op twee spykers ruttende, zyn knap-zak, zyn ledere water-fles, herders fluit, en herders-kleed, waar in hem Sjah Abaas allereerst op 't veld vond; aan een spyker tegen de muuren hangen zag.

Daar ziet gy, Heer Koning, zey Mohammed, *myn grootste schat, dien ik boven alle schatten der aarde het allerhoogst agt. In deze toerusting vond my zyn Majts. groot-vader als een berder by myn*

Mohammed Aalis verder geval.

myn vee op 't veld zitten, wanneer hy my mede nam, en aan Iman Coeli Chan, den Land-Voogd van Sjiraas, overgaf, om my tot het ampt, dat ik door zyn gunst daar na verkreeg, bequaam te maken. Na dien tyd heb ik wel dat kleed, en die verdre toerusting, zynde alles wat ik bezat, afgelegd, maar ook de zelve als myn grootsten schat bewaard, en God gebeden, dat hy my altyd met nedrigheid aan myn ouden en geringen staat op 't zien der zelve, dat ik dagelijks gewoon ben, te doen gedenken, een genade, die my de goedertierne God tot nog toe gedaan, gelyk ook myn bert zich, door 't verkrygen van dit groot Ampt, noit verboveerdigd, en ik in al myn doen en laten alleen bebertigd hebbe, den Koning en 't gemeen getrouw te dienen, en God voor zyne zoo groote genade, aan my armen herder bewezen, te danken.

Oordeel nu, Heer Koning, of ik u de waarheid niet hebbe gezegt, en of dit niet myn is, en myn allerderbaarste goed, dat ik bezit. De groote Sjah Abaas heeft my dit altyd laten behouden, en laat my ook toe, dit myn leven lang te mogen behouden. En dewyl ik zie, dat deze en gene hovelingen, nydig over de liefde, die my uw groot-Vader toegedragen heeft, my nu tragten by uw Majt., als eenen, die uwe Majt. niet oprecht en trouw diene, swart te maken, zoo bid ik u Majt. op het allernedrigste my, tot volkomen genoeg, zoo van u Majt., als van die nydige menschen, gunstig toe te laten, dat ik my met deze geringe dog zeer gevuste herderlyke toerusting weer tot myn vorigen staat mag begeven, betuigende, dat u Majt. my geen grooter gunst, dan deze, zal konaen bewyzen.

De Koning, van zulk een weergadelooze en byna ongeloofelyke nedrigheid en deugd ten uitersten geraakt, en tot aan zyn ziel getroffen, stond eenigen tyd aan den andren van verbaastheid over alles, dat hy hier zag, en hoorde, als stom; maar trok, zoo rash hy tot zich zelve gekomen was, zyn eigen kleed uyt, en gaf het den Nazaar, ten teeken van zyne uiterste achting, alzo dit de grootste eere was, die de Koning hem konde aandoen, en na dat men den Vorst weer andre kleedern gebragt had, zeide hy tot hem: *o* groote Mobbammed Aali, die u weder-ga in de wereld niet hebt, en die om uwe ongemeene deugd en nedrigheid weerdig zyt, dat ik u beminnen en hoog agten moet, noit zal iemand, wie by ook zy, bequaam wezen, om u by my verdagt te maken. Gy zyt myn getrouwe en nedrige Nazaar, en gy zult het ook blyven, zoo lang ik leve. Kon ik u grooter; dan gy nu zyt, maken, ik zoude het doen; maar dewyl ik niet kan, zal ik Mobbam-

med en Aali bidden, dat zy u een plaats by Adam, Noë, of Ibrahim, in 't Paradyz verzorgen; maar gy lieden, zeide de Vorst tegen zyne gelubden en de Hovelingen, die den Nazaar zoo swart by hem gemaakt hadden, *gy* alle zyt waardig, dat ik u en al uwe geslachten, zoo aanstonds uitrooje, dewyl gy de stoutheid gebad hebt, om my zoo godloos te misleiden, en om een man, die de deugd en nedrigheid zelfs is, zoo vuil en onrechtveerdig by my, als ware by de grootste dief van myne schatten, te beschuldigen. Ver-trekt gylieden aanstonds uyt myn gezicht, en verflout u, zoo gy uw leven lief hebt, noit, om weder voor my te verschyne, dewyl gylieden de minste gunst van my voortaan onwaardig, en nog zeer gelukkig zyt, dat ik u allen aanstonds niet doe onthoofden, en uwe lyken voor de vogelen des bemels, en voor de honden op den Meidaan werpen.

Daar op vertrokken zy aanstonds uyt 's Konings gezigt, en hy keerde met Mobbammed Aali Beg weder in 't Paleis, zonder dat hem naderhand iemand meer heeft durven moejen, of by den Vorst verdagt maken.

Na dien tyd echter begon dese Vorst seer van aard te veranderen, en alles begon by hem tot de uytterste wreedheid over te hellen.

Men zag daarde klare blyken af, wanneer hy eerst de 3 zoonen van dien vromen Hertog Imam Coeli Chan, en op den zelve tyd ook hem, zonder eenige reden dede onthoofden, en dus eerst volslagen meester van Sjiraas wierd. Dus deed hy ook 7 der voornaamste hovelingen, die hem in den weg, of verdagt wreed-^{Syn}waren, onthalzen, om dat zy gewoon heid, waren als schryeling over hem henen te zitten, en hem in alles te bedillen. Andren egter meinden, dat hy dit dede uit kragt van een memorie, hem door Sjah Abas nagelaten, en aan de Moeder van zyn Majesteit en Mirzah Taki den Athemataulet (die te famen eene streng tegen de andre hovelingen trokken) overgegeven, om zig na zyn dood van de Heeren, welker naamen daar in gemeld stonden, te ontlafen; dog eenige van deze Heeren, hier af de lugt in de neus gekregen hebbende, vielen op een morgen met geweld in zyn Paleys, overweldigden den Portier, liepen de deur van zyn vertrek op de grond, en staken hem met eenige kniffen of pookten ter neder.

Deze, Mirzah Taki ten tyden van Sjah Abaas den 1, Landvoogt van Gilan, en een groot sodomiet zynde, had zig daar in zeer verre met een van zyne staat-jongens te buiten gegaan. Deze ging daar

op over hem by Sjah Abaas klagen, die Mirzah Taki, zoo hy niet een zeer fware en zeldzame itrafaan zig zelven had geocfent, voor zeker ten fpiegel van andren zou hebben doen ftraffen, gelyk hy dezen mishandelden borft ook in de plaats van Mirzah Taki, Landvoogd van Gilan gemaakt, en hem belatt had hem 't hoofd van Mirzah Taki fpoedig toe te zenden; ook zond hy nevens dien Jongeling een ander Hoveling, om dit ampt voor eerft, tot dat hy zelf wat ouder, en tot het zelve bequaam zyn zoude, waar te nemen:

Mirza
Taki's
zeldfame
daad.

Ondertuffchen had Mirzah Taki, vafstellende, dat die Jongeling, alzooy hy hem nergens in zyne Landvoogdy vernam, over hem by den Koning klagen was, een befluyt genomen, zig zelve zoodanig hier over te ftraffen, dat hy meinde, dat de Koning daar mede genoeg nemen zoude, inydennde het lid, waar mede hy gezondigd had, glad af.

In dezen ftaat, met een geneesmeester by zig, liet hy zig langs een andren weg, dan dien zyn itaat-jongen gevolgd was, voor den Koning in een draagftoel brengen, dien hy verzogt te fpreken.

Hy verfcheen voor den zelve met zynen afgefneeden hufspot in een gouden fchotel, en de Koning nam, op zyne bede om vergiffenis, hier mede genoeg, liet hem in zyne Landvoogdy blyven, en gaf aan dien jongeling een andre bediening.

Ook was 't eene van Sjah Abaas leffen van Staat aan zyn zoons-zoon, om Mirzah Takials Athematdaulet, of eerften Dienaar van Staat; alzooy 'er geen bequaamer man in 't Ryk was, te gebruiken.

Sjah Se-
fi's ver-
dere bui-
tenfpori-
gebe-
dryven.

Onder die hovelingen, welke Sjah Sefi mede zocht van kant te helpen, was ook Aali Merdan Chan, Landvoogd van Candahar, een voorname Grens-provincie van het Ryk. De Koning ontbood hem aan 't Hof; dog hy, oordeelende, dat dit gefchiedde, om hem van zyn hoofd te berooven, gaf aanftonds Candahar aan den grooten Mogol over, om daar geen vreeze voor te hebben.

Een doorflaande blyk van zyne wreedheid gaf deze Vorft ook aan zyne voornaamfte Gemalin, wanneer hy, zeer befchonken van Sjalfa op zekren tyd komende, de Vorftin by zig ontbood, die eyndelyk wel quam, maar hem fleepende vond. Ondertuffchen verborg zy zig in dit vertrek in een holligheid of Niche, en kort daar na vraagde hy, wakker geworden zynde, weer na de

zelve. Des Konings Moeder, die op haar verbitterd was, alzooy zy maar een flavin uit Georgien, en 's Konings Gemalin een dogter des Konings van Georgien was (waar op zy die moeder dikmaals fmadelyk gehandeld had) wees deze Vorftin aan den Koning, die 'er in zynen dronk na toe liep, en haar, zynde de moeder van Sjah Abaas de II. met eenige Kris-fteken ombragt. Daags 'er aan, als hy na haar vraagde, en hoorde, wat hy gedaan had, was hy zeer bedroefd, verbiedende toen aan allen in zyn Ryk geen wyn te drinken, geen andren dan de Europeers hier in verfchoonende.

Op zekeren tyd liet hy een andre van zyne Gemalinnen, een zeer fchoone dog trotsfe vrouw, zeer qualyk, eer hy haar verftiet, handelen. Hy deed al hare kleederen verbranden, en al hare juwelen in een mortier flampen, en huwelykte haaraan een fwarten afchuwelyken kok uit. Hy zond haar aan den zelve met een Kamenier te huis; dog als hy deze Princes naderen wilde, ging de Kamenier met een uitgetoogen pook voor haar itaan, en zeide tegen hem: *fwarten hond, zoo gy de Princes maar met een winger aanraakt, zal ik u duizendmaal met deze pook doorbooren.* De kok nam daar op de vlugt, en klaagde den Koning zynen nood; dog hy, toen een goede luim hebbende, vond veel yermaak in dit antwoord, liet zyn gramfchap vaaren, huwelykte haar daar na aan een overften uit, en zond haar zoo veel kleederen en imboel, als zy van nooden had.

Dus liet hy, om beuzelingen, veelen de oogen uitfteken, en andren, om dat zy in 't voorby-ryden maar aangewefen hadden (dat in Perfien een groote misdaad is) wie de Koning was, de hand af-kappen.

Het befte, dat hy als een voorftander van zyn Ryk verricht heeft, is, dat hy 't Leger van Sulthan Amurath van dorft dede vergaan, wanneer hy, de ftad Tauris ingenomen hebbende, na Spahan met zyn heir trok. Hy liet hem al voorttrekken, tot dat hy 'er nog 15. dag-reizen af was, dede toen alle de bronnen, en water-ftroomen, elders affeiden, waar door zyn ganfch heir in die dorre Land-ftreek van dorft verfmagte, en 'er zeer weinige af te recht gekomen zyn. *Dog daar en tegen beeft by 1638. Bagdaad aan Amurat moeten overgeven.*

Ook heeft hy op zekeren tyd over 't opftellen van een kleene fchatting een Land-Voogd van Com door zyn zoon de knevels doen uyttrukken, hem neus en

ooren doen afsnyden, de oogen doen uitfleken, hem doen onthalzen, en den zoon in zyn plaats weer als Land-Voogd aangesteld, bevelende hem voorzigtiger te zyn, zoo hy niet erger wilde gestraft werden; zelfs had hy belast het yzer over de oogen van zyn oudsten zoon, den kroon Prins, te laten stryken, zonder dat men daar van oit de reden geweten heeft. De gelubde, dien hy dit belaste, dede dat, dog met een koud yzer, alzoo de Koning hem niet geboden had dit gloejend te maken. Ondertusfehen veinsde die Prins zich blind te zyn, en als Sjah Sefi op zyn sterven lag, zeide men hem, alzoo hem dat zeer berouwde, dat men middel gevonden had, om dien Prins weer ziende te maken.

Hy stierf, na dat hy ontrent 14 jaaren geregeerd, en doorgaans zeer sferk gedronken had, 1642, en wierd op den throon door zyn zoon Sjah Abaas den II. gevolgd.

Noit is 'er pragtiger intrede in Spahan gedaan, dan na dat hy te Casbin, als Koning op den throon, in 't einde van 1642. voorgesteld zynde (dat niet in 't kroonen, maar alleen in 't omgorden van den Sabel aan zyn zyde, en in 't opzetten der Vorstelyke Bonnet bestaat) 't jaar daar aan zig na Spahan begaf, aangezien de weg 2 mylen verre met goude, zilvre, en Zyde Brokkaden, en andre stoffen belegt was, het welk zyn onderdaanen ter cere van hem deden, gelyk ook alle de Ambagts-lieden zich, nevens het verder voetvolk en de ruitery, wel 5 mylen verre buiten de stad in de wapenen gerangeerd vertoonden, om hunnen Vorst niet veel liefde te ontfangen.

Over die heerlyke kleeden reed niemand, dan de Koning, en zooras 'er de Koning over was, verstrekte alles aan 't gemeen volk ten roof.

In dat zelve jaar dede hy den Vorst der Usbeekze Tartaren een zeer edelmoedige bystand met 15000 man tegen zyn zoonen, en haalde hem zeer pragtig in, zettende hem aan de linker hand, de hand van cere hier.

Deze Vorst, sehoon nog jong, was dapper en edelmoedig; maar ook een groot lief-hebber van wyn, waar door hy nu en dan meede veel wreedheden bedreven heeft. Dit koste op zekeren tyd, wanneer hy zich in zyn vrouwen-timmer te sterk aan den drank overgegeven had, drie hof-Juffers 't leven, welke hy, om dat zy eerst weigerden met hem te drinken, voorgevende, dat zy mede na Mekka terbedevaart zouden gaan, en, toen zy 't al deden, en 't

niet langer uythouden konden, alle te zamen binden, en in 'een groot vyer verbranden liet; hoedanig hy kort daar aan, om de zelve reden, nog een andre Juffer ten vyere verwees; dog den gelubden, die hy dit belast, en, door hare tranen bewogen, niet uitgevoerd had, koste het, toen de Koning nugteren geworden was, het leven, en zyn Majt. vergaf het haar voor die reize.

Dus liet hy eens een van zyn Hovelingen, om dat hy zyn Kaijang of Tabak niet tyds genoeg aangestoken, en een vuyl woord, van *ter belle, wagt wat*, gezegt had (woorden, die den Koning zelfhoorde) aanstonds de tong uytsthyden.

Hy is 't geweest, met welken wy zoo veel moeite ten tyde van den Heer Constant over 't oud Contract van den Zydehandel gehad hebben.

Een groot hater was hy van zulke Hovelingen, die geschenken van zyn volk namen, en 't zelve uytmergelden; waar over hy zynen Nazaar, of groot meester, zeer voorbeeldelyk straffe, en hem ettelyken tyd zonder tulbant in de heete zon, nacht en dag over, zitten dede, en met ketenen om den hals tot een eeuwige gevangenis verwees, waar in hy van hertzeer acht dagen 'er na quam te sterven.

Een zeldzaam voorbeeld gaf hy op zekere tyd met twee vleyers (hoedanige menschen hy doodelyk hatede) te straffen.

Zeker Speelman en zeker Hadji (een, die te Mekka ter bedevaart geweest is) Mamoehar Chan genaamd, van den Koning gevraagd, wat zy van Jaferchan, die beschuldigd wierd zeer veel en groote geschenken van 't volk te nemen, oordeelden, gaven beyde tot antwoord, dat hy daar in ten onrechte beschuldigd wierd, en veel eer genegen was, aan iemand wat te schenken, dan giften of gaven te nemen.

De Koning, die zeer wel wist, dat zy uyt vleyery tegen hun beter weten spraken, dede den Speelman 2 tanden uyt zyn mond rukken, en die in de mond van den reeds ouden Mamoehar (dat hem by na 't leven koste) zetten, en voegde 'er by, dat vermits hy in zyn oude dagen nu 2 nieuwe tanden gekregen hadde, hy vast stelde, dat hy daar mede nu wel taal, die wat meer na de waarheid geleek, spreken zoude; en om te toonen, dat hy Jaferchan, om zyn baatzugt, zeer hatede, zond hy hem in ballingschap, en gaf hem maar eene Mamoedi (of 7 stuivers daags) te verteeren, hoewel hy hem naderhand weer ten hove riep, alzoo hy hem, om veel andre heerlyke hoedanigheden, zeer beminde.

Hy heeft 1650. ook Candahar herwonnen, 't geen Sjah Djehaan, eerst door zyn zoon Dara Sjah met een Leger van 30000 man, deed belegeren, en daar na door Eurang-Zeeb met een Leger van 40000 man, op Begoem Sahebs, zyners dogters, koften geworven, te herkennen; dog te vergeefs. Hy vraagde Ali Merdan Chan na een nieu middel; dog die zey: *geen ander, dan een verrader, als ik, kan u helpen.*

Deze Vorst was by uytstek voor de geregtigheid, en een bewys van zyne dapperheid gaf hy, wanneer hy 1650. Candahar weder veroverde, en Sjah Dara, Sjah Soefa, en Eurang-Zeeb (drie zoonen van Sjah Djehaan, die dit ieder op een byzondren tyd belegerden) met sehande van daar dede wyken.

Wat smaad hy den Gezant van Eurang-Zeeb, met hem den baard te doen affchappen (de uiterste sehande, die men hem kon aandoen) bewezen heeft, hebben wy elders aangehaald.

Hy heeft ook een der bruggen, die beneden Sjulfa leggen, laten bouwen. Een heerlyk werk met een schoone zeskantige plaats in 't midden, en met een treffelyke waterval, en aan ieder zyde van de brug een schoon huis des Koninks. Zy werd Polchanie genaamd.

Ao. 1665. den 13. Juli quamen by zyn tyd tot Spahan de Heer Lalin, en La Boulaye de Le Goez, twee Fransche Edellieden, benevens de Heeren Beber, Mariage, en du Pon, om den Franschen handel uyt naam der Fransche Maatschappy op te richten.

Wat daar ontrent verder voorgevallen is, kan men by Monfr. Tavernier, in zyn 2. Deel fol 41. agter aan, omstandig zien.

Dit is wel 't voornaamste, dat in zyne tyd is gebeurt.

Sjah Sefi de II. 1666.

Hy stierf, na een regeering van ontrent 24. jaaren, 1666. aan een geswel in de keel, door zyn al te sterk drinken ontstaan, wierd te Kom begraven, en van zyn zoon Sjah Sefi de II. op den throon gevolgd.

Kort na zyne verheffing wierd zyn Majt. doodelyk ziek, op welken tyd 'er door alle de grooten een groote zomme gelds na 't Hof gezonden wierd, met een bede van 's Konings spoedige herstelling. De bygeloovige Persiaanen zyn van oordeel, dat dit geld, in

een goud bekken over 's Konings hoofd bewogen, wonderen tot zyne herstelling kan uitwerken, en hebben de gewoonte, van dat by 's Vorsten ziekte te doen, gelyk men dat aan Sjah Sefi met deze woorden: *Dit geld werd voor de gezondheid van 's Konings hoofd geofferd,* in 't werk stelde, welk geld, alzoo hy kort daar aan beter wierd, nevens veel aalmoeden, zoo van hem, als van de grooten van 't Hof, aan de armen gegeven is.

Echter wierd hy zoo gezond niet, als 't wel behoorde, en de geneesmeesters, verder geen raad met hem wetende, zeiden dat het de sehuld der sterckeykers was, die 't rechte Sahat, of de rechte stond, waar op men den Koning kroonen moest, niet waargenomen hadden.

Daar op wierd hy met groote plegtelykheid (die men by Tavernier zeer wel fol. 435. in zyn 1. Deel beschreven vind) weder op een gelukkiger stond op den throon gezet, zedert welken tyd hy den naam van Soliman (alzo men den vorigen ongelukkig hield) gevoerd heeft.

Deze was een verwyft Vorst, die zich meest met zyne wyven, en met de jacht ophield, latende zich zeer weinig aan zyn Ryk gelegen zyn.

Wat zaaken 'er by zyn tyd, onze Maatschappy rakende, voorgevallen zyn, hebben wy reeds op zyn plaats aangehaald, gelyk mede hoe de Heer van Leenen, als onze Gezant, aan zyn Majesteit 1689. afgezonden, en wat by zyn Ed: hier verricht is.

Hy heeft van 1666. tot 1694. geregeerd, wierd ook te Kom in de groote Moskee, waar in ook zyn Vader, en Sidi Fatima, Imam Hossien's dogter, leggen, begraven, en is toen door zyn zoon, Sjah Hossien, vervangen. Voor zyn Vaders graf ziet men een heerlyk lof dicht, t'zynes eere gemaakt, met goude letters boven het portaal der Moskee, uytgedrukt staan.

Wy zien dezen Vorst Hossien in 't werk van den Heer Cornelis de Bruin na 't leven afgebeeld, en in 't breede, zoo als hy in zyn tyd was, beschreven.

Wat 'er onder zyne regeering, voor al ten tyde van de Heer Hoogkamer, als Gezant is voorgevallen, hebben wy bevorens al aangewezen, uitgenomen deze Lyft, die 'er nog by behoord.

LYST van de pryzen der goederen, zoo als die 1701. in April by de Heer Hoogkamers tyd belast wierden, die te mogen afftaan, en verkoopen.

Batavische Poeder Suyker.

Mamoedi's 15 de 30 pond.
Dito

Dito Candy dito.	20	—	dito.
Swarthe peper.	20	—	dito.
Witte dito.	25	—	dito.
Garioffel Nagelen.	353	—	dito.
Rompen.	240	—	dito.
Ceylonse Canceel.	212	—	dito.
Gommelak.	30	—	dito.
Tin, verscheidenderley als.			
Tin Malaks.	30	—	dito.
dito Siams.	27½		dito.
Speauters.	25	—	dito.
Sappanhout.	20	—	dito.
Benzoin verscheide soorten, namentlyk			
Benzoin de soort Cabessa.	16	—	6
dito dito ordin. dito.	14	—	dito.
dito dito geen Bariga.	9	—	dito.
dito dito Peo.	7	—	dito.
Chamfer de Japan.	20	—	dito.
Olifants thanden.	24	—	dito.
Agelhout.	30	—	dito.
Rielenhout.	13	—	dito.
Roemaals.	12	—	dito.
Gesjes Bengaals.	Mamocdi's 8½		dito.
Laehorias dito.	8½		dito.
Malle-molen dito.	24	—	dito.
Gerassen dito.	8½		dito.
Cassa dito.	18	—	dito.
Sieklassen dito.	40	—	dito.
Pelangs Tonggkienfē.	22	—	dito.
Hokjes dito.	6½		dito.
Goenys.	2	—	dito.
Soesjes.	38	—	dito.
Chir Channees, of gingangs geruyte.	12½		dito.
Chitfen Pattenafē Bengaals.	8½		dito.
Sjou Coriaffen dito.	4	—	dito.
Kaingannes dito.	5	—	dito.
Allegia's Zyde dito.	18	—	dito.
Chitfen geschildte van de Kuff.	26½		dito.
Dito gedrukte dito.	20½		dito.
Longjes verscheide soorten, te weten.			
Longjes van de Kuff.	9	—	dito.
dito de Bengale.	7½		dito.
Raistapaet van de Kuff.	22	—	dito.
Allegia's dito.	27	—	dito.
Gebleekte Salempoeris van de Kuff.	13	—	dito.
Ruwe dito dito.	12	—	dito.
Guinees gemeene gebleekte.	28	—	dito.
Dito dito Ruwe.	27	—	dito.
Cabelchaunes Bengaals.	5	—	dito.
Hamans, fyne dito.	15	—	dito.
Ryft.			de 6 pond.

De poreelyne, als 'er door den andren 40 à 45 ten honderd winst op, te bedingen is.

Het Aluyn, Tsjinees, wit gekookte, en ruwe, voor de prys, welke het de E. Maatschappy kost; maar te laten springen, als 'er niet meer voor kan bedongen werden.

De Radix Tsjina, en 't Sandelhout, voor 't geene dezelve gelden mogen, te verkoopen. Zonder daar van eenige andere last af te wagten.

Het zeldzaam geval onze Maatschappy onder dezen Vorst, ten tyde dat de Heer Maccarè 1713: Directeur hier was, heb-

ben wy om goede redenen niet aangehaald, zoo om de agting, die ik altyd voor den Heer Castelein, met welkers dochter hy getrouwd was, gehad hebbe, als om dat hier mede zaaken gemeld zyn, die by tyd en wylen onze Maatschappy zouden kunnen nadeel doen, zynde het reeds sehadenoege voor haar dat zy door zyne onvoorzigtigheid toeneynde (zoo men zegt) 5 tonnen gouds, die hy den Athemat Dauler, of den Koning, geleend had, verloren heeft.

En

En ik zou zeer veel daar van weten te zeggen; dog moet 'er, om gewigtige redenen afscheiden; hoewel 'er zeer veel zaaken van de Heer Maccarè, en zyne vangenis op Batavia in de Compagnies boejen, bekend zyn.

Wy hebben tot opheldering dezer beschryving onder No. 9. A. hier een nieuwe kaart van Perſien bygevoegt, waar in de reizen door de Heeren van Leenen en Hoog-kamer na Spahan, zoo naukeurig, als eenigzins mogelyk was, zyn afgetipt.

Men kreeg hier den 10. September 1721. bericht, dat men van den 6. Maart van Spahan tyding had, dat de zamenſweering van den Athemat Dauler in January 1720. tegen den Koning gſmeed, en waar by hy den Koning had zoeken van kant, en zich zelven op den Throon te helpen, ontdekt, en geheel verdyld was, door dien deze Vorſt hem gevangen gekregen, de oogen uyt doen ſteken, en zyn geheelen aanhang had doen vatten; waar op een nieuwe Ryksbeſtieder aangeſteld was.

Men had een ongelooflyken ſchat by den vorigen, en in een kiſt 400000 Perſiaanze ducaaten of goude Mooren, behalven veel andre vreemde munten, en op een andre plaats zeer veel Juweelen, goud, zilver, en niet minder van dit alles by zynen aanhang, ontdekt.

Van meer gevolg was het ongeval, dat dezen Vorſt 1722. overquam.

Men kreeg den 23. Mei dezes jaars over Conſtantinopel hier berigt, dat, na dat Candahar (de Grens-ſtad tuſſchen den grooten Mogol en den Perſiaan) 1721. door den afvalligen Perſiaanzen Land-Voogd ingenomen was, zyn zoon, Miriweis, nu Prins van Candahar, hier mede niet vergenoegd, eerſt de ſtad Kirman veroverd had, en daar na, na Spahan getrokken is, welke ſtad hy ingenomen, alle de Perſiaanen geplunderd, en als Kettters zeer heeft mishandeld, doch de Engelze, Hollandze, Franſche, Armeniſche, of de andre volkeren, niet in het minſte gemocid, ſchoon men zegt, dat hy egter geld van eenige vreemde kooplieden, met belofte van dat weer te geven, gelicht heeft.

Den Koning heeft hy zo ſchielyk overvallen, dat die maar paſtyd gehad heeft, om met 200 man te ontvlugten.

Hy geeft voor, dat hy niet zoekt zich tot Koning op te werpen, maar alleen, om den Koning te dwingen tot den waren Mohammedaanzen Gods dienſt over te komen, en dat hy hem, zoo ras hy de ſefte van Aali verlaten heeft, 't Ryk weer overgeven zal.

Hier by quam nog een andre ſvarigheid, dat de Imam, of Prins van Maskate in dit troebel water viſchende, en zich van eenige Zuider Land-Voogdyen meeſter ge-

maakt hebbende, na Gamron trok, om ook dat te veroveren, zoo dathet met dit ganſch Ryk in 't korte wel kon gedaan zyn.

De Porte had door den Baſſa's van Erferom en Bagdad hier af bericht gekregen, die meinde, dat men by deze ongelegenheid des Konings nu ook wel een brok of twee na zich nemen kon; van hoedanigen gevoelen ook veele in den Divan, van Conſtantinopel waren; dog de Sulthan, dit anders begrypde, zei dat men een Vorſt, die in ongelegenheid door zyne wederſpannelingen geraakt was (dat hem zelf mede overkomen kon) door 't verbreken van zyn woord niet nog meer drukken; maar dat men hem edelmoedig hulpe, en zyn land tot zyn lyt berging aanbieden moeft, om daar door cere by alle volkeren in te leggen, daar het tegendeel by alle andre zou miſprezen werden, en om daar door voor al het hert van dien Vorſt te winnen, en hem zoo verre te brengen, door zulke kragtige bewyzen van vriendschap, om die landen aan de Porte weder te geven, die zy zoo dikwils door de wapenen had zoeken weer te krygen.

Dit beſluit van den Grooten Heer wierd alomme zeer geroemd, en al kort daar aan laſt gegeven aan de voornoemde twee Baſſa's, om dien Vorſt zeer minnelyk als des Sulthans gaſt, en vriend, te ontfangen, en hem alle hulpe te bewyzen.

Ondertuſſchen mengde een derde Vorſt, te weten, de Keizer van Moscovien zig mede in deze zaak, dewyl al bevorens eenige kooplieden van zyne Natie tot Sjamachi in Perſien (of eigentlyk in Medien) ontront de Caſpize Zee, een groot gezelfchap uitgemaaken, en de gedachten hadden, om een grooten handel van daar by Caſſila's op Petersburg te doen; maar deze kooplieden zyn door eenige Tartaaren, de Laſgis genaamd, die een inval op Sjamachi deden, tot waak, dat den Koning voorleden jaarden Athemat Dauler, haren Landsmans, de oogen uitgeſteken had, nevens de Land-Voogd van die ſtad, ter neder gezabeld, waar by de kooplieden van Petersburg, die reeds een groote beurs daar gemaakt hadden, wel 400000 Roebels, en zoo veel zielen, verloren hebben, 't geen de Czaar met reden op hen zoekt te wreken, te meer, alzoo (indien de berigten, daar af overgekomen, waar zyn) men een Officier van zyn Keiſerlyke Majetteit van groot Ruſland aan den Koning van Perſien gezonden, om vergoeding van die ſchade en van deze buitenſporige daad te eiſſchen, zou gevild hebben.

Ondertuſſchen vernam men den 7. en 28. Juli over Conſtantinopel, en Moscouw, dat, binnen 14. dagen na dezen oproer in Spahan 3 Koningen op den Throon van Perſien gezet waren, en dat,

Samenſweering van den Athemat Dauler tegen den Koning 1720. verdyld.

Schat by hem gevonden.

A. 1722. Spahan door Miriweis ingenomen, en den Koning op de vlugt gedreven.

Verdre zaaken hier op gevolgd.

Hoez Rus Keiſerlyke Majt. hier m de ingekomen is

In 14. dagen in Spahan 3 Koningen op den Throon gezet waren, en dat,

dat, na dat men den jongsten zoon van den gevlugten Vorst op den Throon gezet had, de zaaken nu, tot eenige rust schieven te komen; alzoo men ook zei, dat de vorige Koning reeds dood was.

Detoeleg van den Czaar op de nevier van Daria.

Die van de lydende party hadden den Czaar ook om hulpe verzogt, en hy dit aangenomen, in hope, dat dit zynen toeleg, om een Vesting en stad aan de rievier Daria te maken, en van daar een nieuwen handel op Tsjina te Vestigen, zeer voortzetten zoude, alzoo hem daar ontrent zeer groote zaaken beloofd waren; hoewel de Keizer van Tsjina van geen vaart langs de rievier van Daria na Tsjina hooren, en aan den Keizer van Rusland niet anders, dan de gemeene Carravaan van Petersburg na China door Siberien (volgens de tyding van den 24. February 1723.) wilde toestaan; waar by nu nog een nieuwe swarigheid quam, dat de groote Heer, merkende, dat de Czaar van daar in Georgien zoekt in te dringen, aan zyn Czaarse Majesteit had laten bekend maken, dat hy niet zou dulden, dat hy aan die rievier eenige vastigheden maakte, gelyk ook de groote Heer al volk derwaards gezonden had, om dit te beletten.

Ondertusschen was de Keizer van Rusland met de Keizerin (een groote ja weergadelooze onderneming van beide die Majesteiten) met een groote Vloot, of wel met 250 liehte Fregatten en Galeeyen, van Astracan, en met 20000 man, behalven een groot Leger, dat te land volgde, over de Caspische Zee na Terki t'Zeil gegaan; dog hare Keizerlyke Majesteiten, verstaan hebbende, dat Miriweiste Derbent en te Sjamaehi alles, dat maar de wapenen voerde, nedergefabeld, die steden uitgeplunderd, en zeer veel volk na de rievier van Daria gezonden had, hadden niet konnen goedvinden daar te Landen.

Indien de Koning van Persien anders ook in staat gebleven was, zoo had de Groote Czaar van Moseovien ook een groote verwagting van de gevolgen van zyn Gezantschap, in 't voorjaar 1719. aan dien Koning met zeer groote geschenken gezonden, welke Gezant toen voornamelyk in last had, om een voordeelig Verdrag van handel en koopmanschap tusschen zynen Vorst, en die van Persien, op te richten, vermits men in Moseovien nu al een nieuwe vaart van Ladoga in den Omega, en zoo verder in de Wolga, aangevangen, en die zoo verre al gebragt had, dat men in twee jaaren (hoewel tegen alle verwagting der bouw kundigen) daar mede hoopte klaar te zyn. By welke vaart dan zyn Keizerlyke Majesteit van groot Rusland groote voordeelen genieten zou; behalven dat die Koning

V. DEEL.

ook aan den Czaar groote beloften wegens zyn ontwerp ontrent de rievier van Daria gedaan had.

Maar zoo de berichten, die men over Sjah Constantinopel van Tauris den 7. Juli Thamas. des jaars 1723. bekomen heeft, waar zyn, was Sjah Hossien reeds overleden, en Sjah Thamas, zyn zoon, aldaar sterk bezig om volk te werven, en om zig tegen Miriweis in postuur te stellen; maar van een bedroefder inhoud was 't bericht, dat daar nevens overgewaaid was, te weten, dat door een Jood, en een Indiaan, van Spahan te Tauris gekomen, aldaar de tyding gebragt was, dat Mahmud den Heer Schozer, Opperhoofd van de E. Nederlandse Maatschappy (dien ik niet kenne) had doen vast houden; en dat die zig, om wreeder dood te ontgaan, door 't innemen van te veel Amfoen omgebragt had, dewyl de Fransche en Hollandse Consulds reeds door dezen Mahmud onthoofd, en alle de goederen der E. Maatschappy weggenomen waren. Ondertusschen waren 'er ook andre tydingen, dat alle de Europiaanen daar in Spahan reeds omgebragt zouden zyn, uitgenomen die gene, die zig na Gamron, of Bendar Abali, door de vlugt gered hadden.

Ook was 'er in October dezes jaars tyding, dat Miriweis door de Georgiers, die een Armenier tot hun hoofd hadden, reeds verslagen was; op al welke losse tydingen (hoewel al eenige reizen vernieuwd) niet veel staat te maken is, en waar van men de nadere bevestiging zal moeten afwagten, dit 'er alleen byvoegende, dat wy den frooper Miriweis (sehoon met geweld zoo in Spahan voorgesteld) geenzins als Koning van Persien, en daar voor geen ander voor eerst, dan Sjah Thamas, erkennen.

Ao. 1724. den 2. Mey verstond men hier, dat over de zaaken dezes Konings van Persien tusschen den Grooten Heer en den Keizer van Rusland deze Preliminaria, volgens een bericht, den 3. April van Moseou gezonden, beraamd, en vast gesteld waren.

I. Men zal den Sofi verplichten den Vredes Sulthaan door een plegtige Ambassade te Voorverzoeken, zieh met des zelfs conquesten waarden te vrede te houden, en toe te staan, dat tusschen den de Keiser van Rusland het tractaat, dat Czaar en hy nu laatst met hem gesloten heeft, zal den onderhouden, mits uytsonderende de art. grooten kelen, die tegen den roem en 't belang der Heer 1724. Ottomannen mogten aanloopen.

II. Men zal den Keiser van groot Rusland toestaan te behouden, 't geen gelegen is tusschen de bergen Caucacus, en de kusten der Caspische Zee, met Derbent, Baku, de Provintien Gilan, Masanderan,

Q q

Astara-

Atarabat en Ferabat tot aan de rivier Ofla of Oxus, daar 't Ryk der Usbeeken is.

III. Hy zal zich vergenoegen met de Meridionale kusten van Gilan aan de rivier de Ofla.

IV. Men zal aan de stad Derbent een redelyk distrikt geven.

V. de Grens-scheidingen der twee Keiserryken zullen bepaald werden tusschen Sjamachi en Baku.

VI. Men zal aan de porte, boven hunne conquisten, toestaan de Provincien van Erivan, Tauris, en Casbin, tot aan de oude Ottomanische Grensen van Wan (of Van) en Argura.

VII. In opzicht der andre Landen zal men haar vergenoegen, als men het solemneel tractaat maakt: Inzonderheid wanneer zy den Keiser van groot Rusland genoegen geeft in de Artikelen, die de Commerce betreffen; waar ontrent naderhand goed gevonden is, dat de Czaar vyen handel van Zyde, en andre koopmanschappen in Persien hebben, en dat hy, om Communicatie met de Provincie Gilan te hebben, 9 uren in de breedte langs de kust der Caspische Zee in de Provincie van Sjrivan behouden, dog dat Sjamachi de hoofd-stad dezer laatste Provincie aan Tawad Chan eigen blyven zal.

Ook stond de groote Heer toe dat Sjah Thamas, nieuwe Koning van Persien, op den thronn zyner voorouders zal hersteld werden, en dat hy dat Ryk onafhankelyk van de porte bezitten zal, mits dat hy aan den grooten Heer voor altyd zal afdraan het Persiaans Georgien, waar van Tiflis de Hoofd-stad, als ook opper Medien, waar onder de stad Tauris begrepen is, als ook de Provincien Yeraac.

Uyt al het welke men dan slukswyse ziet, tot wat voor elende de vorigen Koning Hoscin vervallen, in hoe veel stukken en brokken dit sehoon Ryk van Persien van een gefcheurd, en hoekleen het Ryk, dat onder dezen Koning nog staat, gebleven is.

Den 12. Augustus kreeg men bericht over Constantinopel, dat Miri Mahhmud, zoon van Miriweis (en doorgaans Miriweis genaamd) aan den Gouverneur van den Czaar van Moscovien tot Darbent had laten weten, dat, zoo de Czaar na zyn voorstel niet wilde luisteren, hy dan zyn best doen zou, om, als beschermmer van Persien, het verlorene te herwinnen, waar mede hy nog dagelyks voortging.

In die zelve maand nog kreeg men een ruw bericht, eerst dat de Troepen van Miriweis die van de Turken by Tauris deerlyk geslagen hadden, zoo dat zyn noodzaak waren te rug te trekken, en Janitzaaren tot hun ontiet van Constantinopel te ontbieden.

Daar na wierd hy zelf nu en dan van

de Russien hier en daar geslagen, en, volgens een tyding van den 25. Augustus over Weenen, van zynen halven broeder EsHEREFF of Eschreff, door vergif omgebragt.

Den 1. September 1725. kreeg men over Weenen dit nader berigt, dat de Porte den 5. Juli van Ahmed Padsjah, of den Gouverneur van Bagdad, deze tyding, van de onverwagte omkeering der zaaken van Persien kreeg.

De voornoemde Miri Mahhmud, in Spahan commanderende, heeft een halven broeder gehad, Chereefana genaamd, welkers vader hevorens door Miriweis omgebragt is.

Deze Rebel (Miriweis) kreeg voor eenige maanden een siekte, waar door hy zyne kennis verloor, van welk toeval zyn eerste Minister van Staat zich bediende om hem te verraden, en den voornoemden Chereefana op den thronn te helpen.

Dit gelukt zynde, en hy altyd in den zin gehad hebbende, zyn vaders dood te wreken, liet hy Miriweis twee dagen 'er na door vergif dooden, waar door hy t volslagen en zeker opper-gezag binnen Spahan verkreeg. Ontrent dien zelve tyd had de jonge Sofi Tahmas (die ook wel Tahmas Siba genaamd werd) een leger van 15000 man by een gerukt, waar mede hy na Spahan trok, om Persien van Miriweis te verlossen, welke 7000 man 'er tegen zond, dog deze wierden door Sjah Tahmas volk by 't stedeken Comeaifan (tusschen Spahan en Casbin) verlagen, ontrent welken tyd ook Miriweis vergaven wierd. Na zyn dood zond Chereefana nog 7000 man tot hun onderstand tegen den Sofi, die al mede verlagen wierden, waar op Chereefana, zyn eigen troepen verzameld hebbende, zelf uyt Spahan tegen Sjah Tahmas optrok, om op een plaats, 2 uren van Spahan, zyn uyerste geluk te beproeven, verwagende dien Vorst daar, om het daar alles tegen hem te wagen, waar op die jonge Vorst zynen marsch, om zich tegen hem in postuur te stellen, wat gestaakt had.

Wat uytflag dit hebben zal, moet ons de ryd leeren.

Kort 'er aan hoorde men ook, dat Tauris door de Turken in Augusty of September 1725. stormender hand, na een dapper tegenstand etelyke dagen aan een, en na 't verlies van wel 8000 man, aan de zyde der stedelingen, veroverd was.

Wat nu de Turken, die zeer dicht by Spahan gekomen zyn, zedert ontrent liet innemen dezer stad verrigt hebben, moet men by nader berigten afwagten.

Nu zou het wel voegen, om hier op iets van de Godsdiensten, die in Persien stand grypen, te spreken; maar dewyl wy onder de itoffe van Java, ter plaatse, daar wy van den Mohammedaanfien Godsdienst handelen, reeds gezegt hebben, een byzon-

zonder boek daar over te zullen uitgeven, en de Armenifche, reeds door de Heer de Bruin, Brerewood, Purchas, en andre, breed genoeg befchreven, die niet anders, dan de Nestoriaanfche, of de Jacobitifche, zoen die nu meest noemd is, zoo zullen wy ons nu daar toe geenzins inlaten, behalven dat dit ook zeer weinig tot ons oogwit diend.

Met een woord konnen wy 'er egter byvoegen, dat hier veelerley Gods-dienften, te weten de Mohammedaanfche of de

allersynfte na Aalis uytlegging van den Coraan, de Gaurifche, Armenifche, Joodfche, Heidenfche, Benjaanfche, en Hindoeftanfche, of Turkfche, mitsgaders de Chriftelyke, zoo hervormde als de Roomfche, Moscovifche, en meer andre Gods-dienften, geoeffend werden.

Waar mede wy dan de zaaken van Perfien ook zullen fluiten, om nu toe die van Malakka over te gaan.

BESCHRYVINGE

Van

M A L A K K A,

En onze

L A N D - V O O G D Y
aldaar.

S E S D E B O E K.

E E R S T E H O O F D - S T U K.

*V*An de Land-Voogdy van Malakka. De stad beschreven en afgebeeld. Hoe verre den Ban van Malakka zig uytstrekt. De Vesting. Is ten handel gelegen. Dog schraal van levens-middelen. En gevaarlyk wegens 't wild gediepte. Door wie zy bestierd werd. De ingezetenen. En voor al de Maleyers. Newens hunne taal nader beschreven. Hun dracht. Hunnen aard. Het gewaad van hunne vrouwen. En hunne uytstekenheid boven andre. Waaren, die hier vallen en getrokken werden. Byzondere Comptoiren, onder Malakka staande. Peirah Keidah. OedjangSalang. Andragiti. 't Eiland Dinding. Land-Voogden van Malakka. Tweede Persoons. Capiteyns. Sjahbandaars. Fiseaals. Soldy-Boekhouders. Geheymfchryvers. Winkeliers. Opperhoofden van Peirah. Opper-hoofden van Ligoor. Cassiers. Dispensiers. Opper-hoofden van OedjangSalang. Opper-hoofden van Keidah. Byzondere Persoonen, die in de papieren ontmoete. Commissarissen hier.

Van de
Land-
Voogdy
van Ma-
lakka.

GElyk de stad Malakka, met haar omleggend gewest, mede een van onze voornaamste Landen is, die wy in Indiën bezitten, en die wy door het swaard ons eigen gemaakt hebben, alzoo zal het nu niet ongevoeglyk zyn daar van hier mede zoo wydlustig, als dit voornaam deel vercijscht, alzoo daar by de roem van onze Natie niet weinig weer uytblikken zal, te spreken.

Om dit met ordre te doen, zullen wy eerst de stad, en de Comptoiren, daar onder behoorende, beschryven, en daarna tot de byzondere zaaken van Malakka over gaan.

De stad
beschre-
ven, en
afge-
beeld.

De stad Malakka, die wy by No. 37. B. af-beelden, legt op 2 graaden en 20 minuten Noorder breedte, en op de lengte van 122 graaden, en 20 minuten, en wel in 't byzonder op de vaste Maleitze Kust, die beoosten het Oostelyk Deel van het groot Eiland Sumatra en ontrent 8 myl van des selts cingte of over wal gelegen is, en die

by Ptolomeus, en de ouden, met de naam van Terra of Regio Aurifera, dat is het goud-ryk land, of van Aurea Cherfoncus, dat is, het goud half-eiland, genaamd werd, om dat het zich ontrent den 11. graad, daar'taan 't land van Tanassery, en aan Siam, met een smallen hals paald, zoodanig vertoond, zynde het Zuidelyk't land van Indien.

Zy legt voor aan op een stuk lands, tusschen 't welke, en de N. Oost kust van Sumatra, een sraeje sstraat is, die met den naam van de sstraat van Malakka, of anders, na een zeer oude stad, met die van de sstraat van Singapoera (gemeenelyk Sineapoera genaamd) bekend is.

Men moet deze sstraat al eenige mylen ingelooopen zyn, eer men deze aanzienelyke stad, aan een Inham der Zee leggende, ontdekt.

Zy legt ten deelen op een berg, die in 't midden der zelve is, en ten deelen op een grond, die na de land kant zeer laag, Mocrassig, en ongezonder is.

DE STAD MALACKA

Back of
Foldout
Not Imaged

Zy beflaat in haaren omtrek, na giffing, 1800 fehreden, of ontrent een myl, en heeft na de Zee-kant een hegte muur ontrent 600 fehreden lang, gelyk zy aan de kant van de rievier ten N. W. mede van een brave fteene muur voorzien is. Ook is 'er in 't N. O. een fteene bolwerk, Sant Domingos genaamd, en ontrent het water heeft men daar wel eer ook de muur Taypa tot by een fterk, dog nu zeer vervallen rondeel, St. Jago genaamd, gehad, behalven dat 'er aan de Zuid-Ooft zyde mede Veftingen, en onder weeg nog 2 bolwerken geweest zyn, die de ftad een groote fterkte plagten toe te brengen, dog die metter tyd merkelyk vervallen zyn. Wy melden der zelve naamen niet, om dat zy ons hier na zullen voorkomen, daar 't niet qualyk voegen zal.

Boven in de ftad plagt het Jefuïeten kloofter, of dat van St. Paulo, en dat der Minnebroeders, anders dat van Madre de Deos, op de naburige bergen te ftaan, buiten welke bergen het land vlak en laag, gelyk het ook aan de Zee-kant is, zoodanig, dat het met laag water wel twee fnaphaan-fehooten droog loopt, zynde zoo week en flykerig, dat men 'er dan met een dagelyks gety, naulyks aankomen kan. Zy heeft onder zig een land-ftreek wel van 30 mylen in de lengte, en van 8 a 10 in breedte.

Ontrent de zelve leggen twee Eilandkens, Ilha das Naos, dat van de ftad befchoten kan werden, en Ilha das Pedras, van waar men fteen tot het bouwen der huizen haald; dog dit kan niet wel door gefchut bereikt werden. Tuffchen deze Eilanden plagten de Kraaken en Gallioenen der Portugeezen op 4 a 5 vadem waters te leggen.

Aan de Noord-weft kant der ftad heeft men een muur, een poort, een kleene Vefting, en een rievier nevens de zelve in Zee, die met laag water verfeh, dog met hoog water zout is.

Zy is wel 40 fehreden wyd, en haaren ftroom is doorgaans al vry fterk. Zy werd gemeenelyk Cryforant genaamd; ook is 'er aan de Ooft-kant een.

Het land over de rievier, dat wel zoo hoog, als dat van de ftad, is, werd door een houte brug aan de zelve hegt; maar aan de Zuid-Ooft-kant is het zeer Moerassig, en legt, wanneer het regend, den meeften tyd dras, behalven dat het aan ftand wat hooger is.

Men heeft in de ftad veel fraeje, dog ongeplaveyde, wyde en rechte ftraaten, en veel fehooone fteene huizen, van de welke zeer veele nog van de tyd der Por-

tugeezen, volgens hunne gewoonte, vry hegt gebouwd zyn.

Zy legt als in een halve Maan gebouwd, en een kleen beekje loopt 'er midden door, waar over de voornoemde brug is.

Daar is een deftige Vefting, die zeer fterk, van zeer goede wallen bolwerken, en gefchut voorzien, en in ftaat is, om met hare bezetting al een harde ftoot te kunnen uytftaan. In de zelve zyn zeer veel vafte fteene gebouwen, en ordentelyke ftraaten, alles nog van de oude Portugeefche tyden heugende; en de Toren, die 'er op een hoogte in ftaat, fchynt van buiten nog al iets te wezen, hoewel hy dus in zich zelve zeer bouw-vallig is.

Deze Vefting, die boven op den berg midden in de ftad legt, is wel zoo groot, als Delfshaven, zynde als een vlek op zich zelve, heeft ook twee poorten, en fehoon zy met haar een deel op den berg legt, zoo fpoeld egter de Zee tegen hare muuren beneden aan, zynde de ftad verder open; hy diend jegenwoordig tot een woonplaats voor den Heer Land-Voogd, als ook voor onze verdre bedienden, en de bezetting, die daar al redelyk fterk is. Voor 200 jaren was zy maar een viffchers dorp, en is nu een fehooone ftad.

In de vorige tyden plagten 'er wel 11 a 12000 Ingezetenen zich op te houden; dog nu zyn 'er niet boven de 2 a 300, ten deelen Hollandze, ten deelen Portugeeze, en ten deelen Maleytsche huisgezinnen; dog de laafte onthouden zich maar in Atappe hutjens, en wonen ook meeft aan de uyerfte hoeken der ftad.

Buiten de zelve zyn 'er ook eenige fraeje huizeu, en citelyke nette plantagien van Clappus en andre boomen; dog daar in onthouden zig ook meeft Maleyers.

Het is een ftad, die om de ftraat Is wel die 'er aan legt, ongemeen wel tot den handel gelegen is, en waar op van ouds een groote vaart plagt te zyn, gelyk 'er nog van Bengale, Choromandel, Suratte, Perfien, Ceylon, Java, Sumatra, Siam, Tonkin, Tsjina, en van veel andre gewelften, op is, die daar ook 10 ten honderd aan tol voor alle inkomende, en 3 ten honderd voor de uytgaande goederen geven moeten, en plagt de bloote tol, met eenige geregtigheden A°. 1669. hier op te brengen, f 74959-18 o. En waren 'er in dat eene jaar, behalven de Deenfe, Portugeefe en Moorfe fehepen, 116 Javanze vaartuigen geweest. Zy diend ongemeen onze fehepen, die van Japan door de

straat van Singapoera na Bengale, Chogomandel, Suratte en Persien gaan, of die van daar na Batavia binnen door willen.

Dog
sehraal
vanle-
vens-
midde-
len.

De stad in zich zelve heeft niet veel levens-middelen, dan visch, en eenige vrugten, en al het vordre moet daar van buiten gebragt werden. Het is 'er, in opzicht van de Kust, Bengale, Ceylon &c.; sehraal, gelyk zig ook het land rondom zoodanig vertoond.

En ge-
vaarlyk
wegens
't wild
gedierte.

Men is hier, buiten in 't Bosch, voor 't wild gedierte niet zeker, en 't is gebeurd, dat de Heer van Naarsien (een vriend, die 't my zelf verhaald heeft) een Tyger onwetende tegen zyn hindersten reed, en dat hy dit wild ook meermaalen, kennende zyn peerd dan niet houden, ontmoette, gelyk 'er ook een groote menigte van Olifanten, en ander wild, is. Ook zag die zelve Heer op zekeren tyd elders een Tyger na een Hert, dat hem in 't water ontvlucht was, springen; dog 't Hert ontfwom het, en de Tyger werd ondertusschen door een Cayman na de grond gerukt.

Hier onthoud zig van wegen de E. Maatschappy een Land-Voogd, die het opper-gezag over alle de bedienden, en over haare zaaken heeft.

Deze heeft als de naaste in rang aan hem een opper-Koopman tot een Tweeden persoon, eenen Fiscaal, foldy-Boekhouder, en verder alle zoodanige bedienden, als wy bevorens reeds onder Amboina beschreven hebben, die ook in opzicht van hunne foldyen, en buiten voordeelen, even eens behandeld, behalven dat hier ook nog eenige opper-hoofden van de plaats en of Comptoiren, onder deze Land-Voogdy behoorende, gevonden werden, en dat hier ook een byzondere Sjahbandaar, of Tollenaar, is.

Uyt deze leden heeft men hier (even als van Amboina reeds gezegt is) ook een Raad van politic, die de gansche Land-Voogdy bestiert, als mede een andren, die de zaaken van het gericht waarneemd, en een, die wegens de kleene en de Huwe-lyks-zaaken zit.

De In-
gezete-
nen.

De Maleyers werden ook in 't gemeen Orang di Bawah Angin, of lieden benedens winds, of anders Oosterlingen, genaamd, gelyk die van 't westen, en voor al de Arabiers, met den naam van Orang Atas Angin, dat is, lieden, bovens winds gelegen, en als Westelingen bekend staan, niet om dat 'er niet meer volkeren van dien naam; maar om dat zy beiden onder die twee zoorten van volkeren wel de beroemdste, en de sehranderste, en de beschaafte zyn.

Nevens
hunne
taal na.

De Maleyers zyn de vernuftigste, doortrapte, en beleefde volkeren van het gansch Oosten.

Of zy na dat gewest, dan of 't gewest der b na hun zoo genaamd werd, zullen wy schre naderhand onderzoeken, als wy hunnen werd cersten oorsprong, zoo veel mogelyk is, zullen opdelen, en uyt hun oudste geschiedenissen voor den dag brengen.

Zy zyn wat deellu van verw, en vry blanker; dan wel andre Indiaanen, ook veel vriendelyker, beleefder, en netter in hunne wyze van leven; en in 't gemeen zoo liefstallig, dat 'er geen andre volkeren by te vergelyken zyn.

Hunne taal, Bahasa Malajoe, dat is, de Maleytsche taal, 't zy na 't volk, 't zy na 't land, genaamd, werd niet alleen op die Kust, maar als een taal om mal-kanderen alomme te verstaan, en om by allen te regt te geraken, geheel Indien door, en in alle de landen van 't Oosten, even eens als 't Fransch of Latyn in Europa, of als de Lingua Franca in Italien, of in de Levant, gebruikt, zoodanig dat men, die taal kennende, nergens zal verlegen staan, om dat zy zelf tot in Persien toe, en verder aan die kant, en tot in de Philippines, van een groot gebruik en verstaanbaar is.

Men houd hem voor een zeer slecht opgevoed mensch in 't Oosten, die deze taal niet verstaat, behalven dat de Maleyers zelf wel gewoon zyn in de zelve als te studeeren, en nog valter gronden tot kennis van dezelve, en ook wel tot het aanleeren van 't Arabisch, waar by ook zommige onder hen wel 't Persiaans voegen, te leggen; maar die nog verder begeeren te gaan, tragten kennis van 't Sanskrits, de moeder-taal van de meeste Oosterse talen, te bekomen.

Nergens nu werd deze taal zoo net en zoo zuiver, als hier, gesproken, hoewel 'er nog een groot onderscheid is tusschen die, welke de Hovelingen, en die, welke de gemeene lieden gebruiken, behalven dat die eerste ook met ongemeen veel Arabische woorden doorspeekt is, het geen zy gewoonlyk doen, om hunne groote geleerdheid in die taal boven de gemeene lieden te toonen, welke taal ook zoo hoogdravend, en zoo veel van de gemeene zuivre taal (want die is onzuiver,) om dat ieder Natie, die deze gemeene Maleytsche taal spreekt, iet van haar eigen taal daar onder mengt, verschildende is, dat zy by geen van de gemeene lieden zal verstaan werden, gelyk zy ook by geen andre, dan by de Vorsten, Hovelingen, en Priesters, van gebruik, en dierhalven maar als een taal der geleerden aan te merken is.

Zy is in zich zelve ongemeen lieflyk, zoetvloeyende, bekoorlyk, en zeer kragtig, om 'er zich in uyt te drukken.

Ver-

Verfcheide werken, in die taal be-
fchreven, en bevorens by ons al opge-
noemd, en een menigte van fraeje lie-
deren, waar in zy veel oude zaaken
bewaren, geven daar klare bewyzen
van.

Hunne dracht beftaat van de mannen
gemeenlyk in een broek, een wyd
blaeuw, rood, of groen opper-kleed,
als een loffe keel, en een Tulband
wroongs-wyze om het hoofd.

Ook zyn zy doorgaans van een zeer
vroyken aard; maar houden altyd een
flag om den arm, en 't zyn gaffen,
voor geen een gat te vangen, dewyl zy
van een verhevene geeft, en groots van
inbeelding zyn.

Ik ken 'er in Indiën geen doortrap-
ter, dan hen, en de Macaffaaren, wes-
halven zy niet al te veel te vertrouwen zy.

Het gewaad der vrouwen is by na,
als dat van de andre Indife, of als dat
van de Javaanfè vrouwen, beftaande in
een lang kleedje, dat hen tot de voe-
ten komt, en dat zy ook meeft wel
boven den boezem onder de armen vast
maken, gaande verder met het boven-
lyf bloot.

Haar hoofd-hair werd in eenen bos
by een gebonden, hoewel zommige dat
nog wel op een andre wyze, en by na
als de Miltieen, opdoen.

Deze vrouwen zyn ook doorgaans
van een veel verhevener geeft, als andre
Indiaanze vrouwen, gelyk zy ook in
liefalligheid en geeftigheid verre boven
andre uytmunten.

Wat nu de verdre Ingezetenen alhier
belangt, die zyn of Portugcezen, die
ider een genoeg bekend zyn, of andre
Indiaanen, die wy al befchreven heb-
ben, als Chineezen, Guzeratters, Ben-
galers, kuff-Mooren, Atsjinders, en
meer andre,

De waaren, die hier vallen, zyn deze:
Calimbac, Agelhout, en Camfer, in
't Ryk van Pahang.

Tin.
Goud, en goude Maafen.
Peper.
Pedra de Porco.
Olifanten.

De waare, die hier getrokken werden, zyn

Allerley zoorten van kleeden, en voor al
Petas Malcyo, of Maleytfè kleeden.
Suratfè dito.
Bengaalfè dito.
Guinees Lywaad.
Salampoeris.
Bafra Brotsja.
Bethilis.

Chiffen van de Kuff.
Amffoen.
Rood Laken.
Koper.
Ropyen,
Reaalen van agten.

De onkosten der bezetting, en van an-
dre zaaken, loopen hier hoog, en zom-
tyds by de 2 tonnen gouds, en zyn oor-
zaak, dat de zuivre winften in een jaar
dikwils op verre na zoo veel niet konnen
opbrengen, dat anders al vry wat uyt-
maken zou.

Ao. 1664, en in de vorige jaaren,
liepen de onkosten hier nog veel hooger,
en toen heeft men goed gevonden de
bestekken der bezetting veel te vermin-
deren, en in te trekken, 'tgeen toen wel
2 tonnen gouds stond te kosten; maar
naderhand jaarlyks wel 40000 gl: minder
aan onkosten te geven. Daar op wierd
1669. ook door haar Ed: belast de Ve-
ffing te verkleinen, waar over zekere
Vaandrigzedert den 17. January: gefield
wierd als bouw-kundige.

Onder de Land-Voogdy van Malakka
ftaan nog verfcheide andre Comptoiren,
van welke zommige op dit zelve land,
andre op Sumatras Ooft-kuff, gelegen
zyn, en welker opper-hoofden door de-
zen Land-Voogd, en zynen Raad, der-
waards gezonden werden.

Deze zyn Peirah, Keidah, Oedjang
Salang, en Andragiri.

Het eerfte Comptoir, Peirah genaamd, Peirah:
en op deze Maleytfè Kuff gelegen, be-
hoorde onder de Koningin van Atsjien,
en wierd enkelyk om den tin-handel aan-
gehouden, en daar een onder-Koopman
van wegen de E. Maatfchappy gelegd,
om 't zelve tegen gereede penningen,
of kleeden, tegen 50 Rykdaalders de Ba-
haar in te handelen; dog de Natic in
zich zelve is zeer vyyl en moorddadig,
gelyk die zich niet ontzien heeft 1651.
al ons volk te vermoorden.

Dat in de volgende tyden haar Edel-
heden al verfcheide maalen genoodzaakt
heeft, laft aan de Land-Voogden en
Raaden alhier te geven, om dat Comp-
toir, en de Logie, ftill te lichten, ten
einde dan verder gelegenheid te ma-
ken, om dit verfoejelyk ftuk te wree-
ken, gelyk naderhand ook in 't werk
gefield is; een zaak, waar over wy
breeder zullen fpreken.

Het Tweede buiten-Comptoir is Que-
da, of Keidah, mede op deze Kuff, en
ontrent tegen over Atsjien gelegen: daar
ook een onder-Koopman legt, en een
Logie van ons is, om Tin, Goud, en
Olifanten voor de E. Maatfchappy van
den

Byzon-
dere
Comp-
toiren,
onder
Malakka
ftaande.

Keidah.

den Koning aldaar in te handelen; dog dit Koninkje plaagde ons nu en dan mede zoodanig, dat wy ook verscheidene maalen genoodzaakt geweest zyn, dat Comptoir te lichten.

Oedjang Salang. Het derde Comptoir is Oedjang Salang, alwaar wy mede een onder-Koopman, en eene Logie hebben, en daar mede Tin en Olifanten vielen; dog die handel was van geen groot belang, trekkende eenige kleeden, en Amfioen. Dit is een Eiland hier ontrent, waar over een Koning heerfcht.

Andragiri. Op Andragiri, een Koninkryk tegen over Malakka, op de Oost-kust van Sumatra, en bewesten Malakka gelegen, hebben wy mede een Comptoir en Logie, waar in een onder-Koopman of Boekhouder en eenige bedienden van wegen de E. Maatschappy leggen, om de Peper, en 't Goud, 't geen daar

valt, te verzamelen, en tegen kleeden, of gereede penningen, in te koopen.

Hier van daan heeft men van oudsher ook, om den Tin-handel, bezendingen na Ligoor, en Tanassery, dat onder Siam staat, en ook wel na Bangkoelo, eer de Engelzen zig daar neer zetten gedaan, om goude Maafsen, en Pedra de Porco's, in te handelen; dog dit laatste is metter tyd te niet geraakt; maar in Ligoor hebben wy nog een onder-Koopman als Hoofd.

Het Eiland Dinding behoorde mede 't Eiland onder Malakka, en wierden daar ook enige posthouders hier van daan gelegd.

Wat voor Land-Voogden, en verdere bedienden, altoos zoo verre ik die heb konnen opbaggeren, hier geweest zyn, zal men uyt de volgende Lyfsten konnen zien.

L Y S T

Der

LANDVOOGDEN van MALAKKA.

Land-Voogden van Malakka.	Johan van Twift, Land-Voogd, en Buyten-gemeen Raad van India.	Van 1641. tot 1642.
	Jeremias van Vliet dito.	1642. 1645.
	werd 1645. Buiten-gemeen Raad van India.	
	Arnold de Vlaming van Ontshoorn, dito.	1645. 1646.
	Johan Thyffoon Payart, dito.	1646. 1662.
	werd 1657. Buiten-gemeen Raad van India.	
	Johan van Riebeeck, Bevel-hebber, en voorzitter.	1662. 1665.
	Balthasar Bort, dito en dito.	1665. 1668.
	werd den 6. Augusty 1668. tot Land-Voogd gevorderd.	
	Dus Land-Voogd.	1668. 1679.
	werd 1670. Buiten-gemeen Raad van India, en 1678. gemeen Raad.	
	Jacob Joriffoon Pits, Land-Voogd.	1679. 1680.
	Cornelis van Quaalberg, dito.	1680. 1684.
	werd 1682. Buiten-gemeen Raad van India.	
	Nicolaas Schaghen, dito, en Buiten-gemeen Raad van India.	1684. 1686.
	Dirk Komans, gezag-hebber van den 5 Jan. tot den 26. Nov.	1686. 1686.
	Thomas Slicher, Land-Voogd, en Buiten-gemeen Raad van India.	1686. 1691.
	Dirk Komans, gezag-hebber.	1691. 1692.
	van den 18. October 1691. tot den 1. October 1692.	
	Gelmer Vosburg, Land-Voogd.	1692. 1697.
	Govert van Hoorn, dito.	1697. 1700.
	Bernard Phoonfen, dito.	1700. 1704.
	werd 1703. Buiten-gemeen Raad van India.	
	Johan Grootenhuis, gezag-hebber.	1704. 1704.
	van den 18. January 1704. tot den 22. Mey.	
	Karel Bolner, Land-Voogd.	1704. 1707.
	Pieter Roofelaar, dito.	1707. 1709.
	werd 1707. ook Buiten-gemeen Raad van India.	
	Willem Six, dito.	1709. 1711.

Wil-

Willcm Moerman.
Herman van Suchtelen.

1711. 1717.
1717. en was't
nog 1725.

OPPER-KOOPLIEDEN en TWEEDE PER-
SOONS van MALAKKA.

Johan Verpoorten.	Van 1641. tot 1642.
N. Snoek. Welke getuigd hier 1643. gezien te heb- ben een vrouw van 150 jaaren.	1642.. 1645.
Gerard Berfche.	1646.
Johan Godfens.	1656. 1656.
Gerard Herberts. } Deze tyd te zamen.	1656. 1661.
Balthafar Bort. }	1656. 1657.
Michiel Curre, in Borts plaats nevens Herberts.	1657. 1658.
Gillis Syben.	1661. 1664.
Joannes Maffis.	1664. 1669.
Francois Sandvoord.	1668. 1668.
Henrik Schenkenberg.	1668. 1670.
Dirk Komans.	1684. 1691.
Zynde nu en dan tuffichen beiden gezag-hebber geweest.	
Adriaan Lucaffoon.	1691. 1692.
Francois van der Beke.	1692. 1693.
Pieter de Vos.	1694. 1696.
Abraham Douglas.	1696. 1700.
Philip David van Ucc Helen.	1700. 1702.
Gerard Huychelbofch.	1702. 1703.
Joannes Grootenhuys.	1703. 1704.
Antoni Valkenier.	1706. 1709.
Herman van Sugtelen.	1709. 1711.
Antoni Heynfius.	1711. 1716.
Gerard Voogd.	1717. en was't nog 1725.

CAPITEINS van MALAKKA.

Laurens Forcenburg.	Van 1641. tot 1642.
Hans Cruger, Capitein Licut.	1643. 1663.
N. Temmer.	1680.
Jacob Palm. Capitein Licut.	1708. 1709.
Christaan Trekmeyer dito dito.	1709. 1711.
Nicolaas Oostenrode dito dito.	1711.

SJAHBANDAARS van MALAKKA.

Jan Janffoon van Menic.	Van 1641. tot 1644.
Emanuel du Molin.	1656. 1660.
Michiel Curre.	1660.
Francois van der Bekc.	1683. 1692.
Johan van der Leli.	1708.
Dirk Vonk.	1709. 1712.
N. Tempelaar.	1712. 1712.
Samuel Cras.	1712. 1716.
Johan Bernard.	1717. was'tnog 1725.

FISCAALS van MALAKKA.

Gerard Herberts.	Van 1641. tot
Balthafar Bort.	1649. 1649.
Johan van Zyll.	1650. 1655.
Emanuel Du Moulin.	1655. 1656.
Gillis Syben.	1656. 1656.
Balthafar Bort.	1656.
Emanuel du Moulin.	} Korte tyd allc.
Gillis Syben.	
V. DEEL.	R r
	1656. 1657. Gil-

Gillis Syben.	1657. 1661.
Abraham den Back.	1661. 1669.
Jacob Maartensfoon Schagen.	1669.
Jacob van Naarfien.	1683. 1684.
Pieter van Helsdingen.	1684. 1685.

FISCAALS INDEPENDENT.

Arnold Hackius.	1690.
Arnold van Alzem.	1695. 1703.
Abraham van Kervel.	1708. 1711.
Ging in zyn fatzoen 1712; dog buiten gezag na't Vaderland.	
N. van Loon, ordinair Fiscaal.	1711. 1711.
Rutger Dekker dito.	1712. 1712.
N. Crommelyn dito.	1712.
N. Siberfina dito.	1717.

SOLDY-BOEKHOUDERS van MALAKKA.

Soldy-
Boek-
houders.

Jacob de Cooter.	Van 1641. tot 1643.
Jan Claaffoon Clock.	1657.
Thomas de Vos.	1657. 1658.
Adriaan Lucaffoon.	1658. 1661.
Jacob Joriffoon Pits.	1661. 1663.
Jacob Splinter.	1663.
N. Rex.	1717. was't nog 1725.

GEHEIM-SCHRYVERS van MALAKKA.

Geheim-
fchry-
vers.

Balthasar Bort.	1646. 1649.
Gillis Syben.	1649. 1656.
Abraham den Back.	1656. 1664.
Matthys Sonnemans.	1669.
Jan Pas.	1690.
Samuel Cras.	1709. 1717.
N. Lifpenfier; voor een tyd tuffchen beiden.	1712.
N. Cotjère.	1717.

WINKELIERS van MALAKKA.

Winke-
liers.

Jacob May.	1641. tot 1642.
Karel Verwyk.	1642.
Dirk van Lier.	1656. 1658.
Johan van Groenewegen,	1658. 1659.
Johan Maffis.	1659. 1659.
Nicolaas Muller.	1662.
N. Bokent.	1691.

OPPERHOOFDEN van PEIRAH.

Opper-
hoofden
van
Peirah.

Dit Comptoir 1655. weer opgericht.	
Isaak Ryken.	1655. tot 1656.
Pieter Buytzen.	1656. 1656.
Cornelis van Gunft.	1656. 1656.
't Comptoir gelicht den 25. Juni. Dog 1659. weder opgericht.	
Johan Maffis.	1659. 1660.
Abraham Schats.	1660. 1660.
Johan Maffis.	1660. 1661.
Adriaan Lucaffoon.	1661.

OPPER-

OPPERHOOFDEN van LIGOOR.

Balthasar Bort.	1656. 1656.
Joannes Zacharias.	1656. 1657.
Michiel Curre.	1657. 1660.
Johan Maffis.	1661.
Nicolaas Muller.	1667. 1669.

CASSIERS van MALAKKA.

Michiel Curre.	1656. tot 1656.
Kornelis van Gunst.	1656. 1656.
Michiel Curre.	1656. 1656.
Abraham Schats.	1656. 1658.
Cornelis van Gunst.	1658.

DISPENSIEERS van MALAKKA.

Lubbert Coorn.	1657.
Jan Claaffoon Clock.	1657. 1663.
Bernhard Vink.	1663. 1663.
Jacob Joriffoon Pits.	1663.

OPPERHOOFDEN van OEDJANG SALANG.

Cornelis van Gunst.	1656. 1658.
Jacob Ioriffoon Pits.	1658. 1660.
Het Comptoir 1660. gelicht.	

OPPERHOOFDEN van KEIDAH, of QUEDAH.

Pieter Buytzen.	1654. 1656.
Arend Claaffoon Draey.	1656. 1656.
In December is dit Comptoir stil gelicht.	
Jacob Ioriffoon Pits.	1657.
weer herwaards gezonden om de Tollen; dog de Rheede bleef gedurig nog bezet tot 1660. &c:	
Buiten deze komen my in deze en gene Malakse Papieren nog deze navolgen-	
de bedienden voor.	
Jacob Kerkhoven, onder-Koopman.	1660. tot 1662.
Henrik van Ekeren opper-Koopman, en wel eer in Ligoor ge-	
legen hebbende.	
Jacob van Twilt, Lieut.	1656.
Sebatiaan Cledits, Vaandrig.	1657.
Ian van Es dito.	tot 1662. dat vertrok.
Bernhard Vink dito.	1662.
Ian Meke, opper-Wondheeler.	1662.
Willem Corneliffoon, dito in 't Casteel.	1662.
Henrik Pelgrom Vaandrig.	1710.
Pieter Du Quesne.	1711.

COMMISSARISSEN Die hier iets verricht hebben.

Justus Schouten.	1641.
Pieter Boreel, Commissaris van Malakka, &c.	1642.
Iohan van Teylingen hier.	1646.
Balthasar Cojett	} Als Commissarissen over.
Izaak Maffis	
N. Elards.	1709.
} Dog zy weygerden dit.	

T W E E D E H O O F D S T U K .

DE byzondere zaaken van Malakka. Uyt de oudste Maleysche schryvers opgedolven. De voortreffelykheid dezer boeken. Van waar de Maleyers binnen naam ontleenen. Waar zy zich voor C. 1160. nedergezet hebben. Hun eerste Vorst Siri Toeri Bowana, nader beschreven. Onder welken zy na de Maleysche Kust overslaken. De rechte naam van dit land. Van veel ouden voor Salomons Ofr gebouden. Zy bouwden de stad Singapoera. Werden van den Koning van Madjapahit ontruff. De dood des eersten Konings 1208, en vervangen door Padoeka Pikaram Wira. Die 1223. door Siri Rama Wikaram gevolgd wierd. Die 1636. door Siri Maharadja, vervangen is. 1249. Siri Iskender Sjah, 5de. Koning, die 1252. gedwongen werd Singapoera te verlaten. Hy bouwde Malakka. De Madjapahitse Koningen, ook opper-Vorsten van Andragiri. Zyn dood 1274. als eerste Koning van Malakka. Sulthan Magat, zesde Maleysche, en tweede Malakke Koning, 1274. Zyn dood 1276. Sulthan Mohammed Sjah de zevende Maleysche, derde Malakke, en eerste Mohhammedaansche Koning. Veroverde Verscheide landen. 1333. Vervangen door Sulthan Aboesjahid, de 8. Maleysche, 4 Malakze, Koning. 1334. Sulthan Modafar Sjah, 9 Maleysche en 4. Malakze Koning. Oorlogt 1540. met den Koning van Siam, dog werd geslagen, en stierf. Belegerd Malakka weer, dog vergeefs. Malakka nu zeer geroemd. 1374. Sulthan Mantloer Sjah, de 10. Maleysche, en 5. Malakze Koning. Mantloer Sjah's verbond met den Keizer van Tsjina, en zyn huwelyk met des zelfs dochter. Zyne verdre gevallen en daden. Zyn dood 1447. Zyn vervanger Sulthan Alawaddien Sjah. Onder Siams magt geraakt. Sulthan Mahmud Sjah. Onder welken de Portugeezen hier eerst quamen.

BYSONDERE SAAKEN van MALAKKA.

De byzondere zaaken van Malakka.

OM Malakka recht te leeren kennen, en naricht van die zaaken te krygen, die het zelve wel 't meest beroemd gemaakt hebben, moeten wy van voor des zelfs oorsprong en grondvesting beginnen, en uyt de duisternis der aloudfte tyden weder opdolven, 't geen door de menigte der verloopene jaaren, en door de vergetelheid, of waarfchynelykft door de weinige gelegenheid, voor de later nakomelingen als begraven lag.

Uyt de oudste Maleysche schryvers opgedolven.

Indien eenige zeer zeldzame en met een Arabische letter geschrevene boeken, die nu voor geen goud te bekomen zyn, my niet waren ter hand geraakt, ik zou niet in staat zyn, om de wereld die zaaken van Malakka mede te deelen, die wy nu hier ter neder stellen, en die wy verzekerd zyn dat hen zeer weinige menschen kunnen aan de hand geven, alzo van de duizend, de Maleysche taal kundig, nauwlyks een bequaam is, om de zelve, met een Arabische letter geschreven, te lezen, en nog minder, om dat hoogdravend Maleys, waar onder zeer veel Arabische en Persiaansche woorden en spreuken gemengd zyn, te verstaan.

De voortreffelykheid dezer boeken.

Deze boeken nu zyn genaamd Tadjoefflatina, of Makota Segalla Radja, dat is, de kroone der Koningen, Misá Gomitari, en Kitab Hantoewa of Hangtoeha, dat is, het boek Hantoewa, anders gemeenelyk met den naam van Soelalet effalathina, dat is, de flamme, of de ge-

flachts-Lyft der Koningen (te weten, der Malakke) by de geleerden in die taal bekend.

Dit zyn drie juweelen, die in zeer weinige boekeryen gevonden werden, en die by ons, sehoon met veel verdigtzelen en onnutte zaaken vervuld, egter voor de allerbeste beschrevene Maleysche boeken gehouden werden, en die niet alleen het dienstigste zyn, om de Maleysche taal grondig te leeren; maar waar in ook zeer veel nutte zaaken de Javaanze, Maleysche en andre Koningen betreffende, en die wy uyt geen andre schryvers zouden kunnen weten, opgesloten leggen.

De Mohhammedaansche Vorsten in Indiën, en hunne Priefters zyn by na de eenige bezitters 'er af, en men heeft de grootste moeite van de wereld, om 'er maar een af te zien.

Ik bezit ze alle dry gelyk bevorens elders, over de Maleysche taal sprekende, gezegt heb; maar sehoon ons in de twee eerste, en nog eenige andre boeken hier en daar wel zaaken, die ons groot licht ontrent dit stuk geven, voorkomen, is nogtans het laatste, in dezen opzigte, het beste, om dat het dus de zaaken van de grond af, en zelf lang voor dat het gebouwd was, al zeer net (voor zulke Inlanders) voorteld.

Ik moet egter bekennen, dat, eer ik dit laatste boek bezat, ik groot licht uyt een Voorreden, door myn gewezen Ampt-

Amptgenoot, den Heer Petrus van der Vorm, voor het herdrukt Dictionarium van D. Gueynier uytgegeven, bekomen, en my ten deelen daar van hier bediend heb.

Wie de fchryver van het boek Hang-toeha is, weet ik niet, maar moet bekennen, dat het een van de netfte Maleytfche boeken is, die ik gelezen heb, en waar uyt wy het wezentlykfte den Lezer zoo kort, als 't moglyk is, zullen mededelen.

Indien wy de eerste beginzelen der Maleyers naeukeurig gaan nafpeuren, zoo ftaat ons eerst uyt te pluyzen, of zy hun naam van het Maleyts land, of van de Maleytfche kuff, en van de ftad Malakka ontleenen, dan of die kuff haren naam na en van de Maleyers draagt.

Dat het volk niet na de ftad, die eerst lang, na dat deze Natie al in de wereld bekend en beroemd was, gebouwd wierd, nog ook na de Maleytfche kuff zyn naam voerd, zal ons het vervolg klaar genoeg aanwyzyn, alzoos ons blyken zal, dat zy zich, byna wel 90 jaaren te voren, elders hadden neder gezet.

Dit volk heeft eerst op het groot Eiland Sumatra (dat in oude tyden Andelis, en ook Maningeabo, eer men ontdekte, dat dit een byzonder Koninkryk op dit Eiland was, genaamd wierd) en aldaar in het Koninkryk van Palimbang, op de binnen-west kuff, ontrent 8 graaden Zuider breedte, tegen over het Eiland Banca, aan de rievier Malajoe gewoond, die rondom den berg Mahameiroe loopt, en van daar na om laag in de rievier Tatang, en zoo verder in Zee ftort.

Die maarden naam van die eerste rievier hoord, zou terftond zeer licht overflaan, om te gelooven, dat die gene, die zich daar eerst nederzettekden, na de zelve Orang Malajoe, dat is, het volk van Malajoe, of 't volk, dat aan rievier Malajoe woond, genaamd zyn; hoewel andren oordeelen, dat die rievier (die ook wel Mallajoe, Malladjoe, en Maladjoe genaamd werd) haren naam van dit noeft, neerftig, gefwind, en voortvarend volk ontleend, alzoos het altyd ergens mede bezig is, en om dat de Maleyers ook deze noeftheid en gefwindheid doorgaans door 't woord Maladjoe uytdrukken.

Doeh ik ben van oordeel, dat de Maleyers van dezen froom allereerst hunnen naam kregen, en dat zy dien naderhand aan verfehiede kufften en landen, daar zy zich neerfloegen, hebben medegedeeld, hoewel dit ganfch land, daar toen nog niet dan viffchers waren, onder den Koning van Siam geftaan heeft, dien het naderhand door eenige dezer Inlanders is afhandig gemaakt.

Na dat zy zich hier, zonder dat zy nog van een Koning, die over hen heerfchte, wiffen, eenige jaaren, die by de fchryvers niet aangeteekend vinde, onthouden, en het hier egter niet al te gewel na hunnen zin, nog te gerufft hadden, vonden zy; na dat merkelyk toegenomen hadden, terwyl zy nog Heidenen waren, goed, om eenen Koning te verkiezen, welke hun eerste Vorft Siri Toeri Bowana genaamd was. Deze heeft 48 jaaren over hen geregeert, en gaf voor een Nazaat van Alexander de Groot te zyn, aan den welken Demang Leibur Dawang, die toen als een Vorft van minder naam het gebied over dit volk voerde, de heerfchappy, uyt aanmerking van zyn groot gellagt, en om dat hy van zoo een beroemd Vorft afstamde, ontrent A. C. 1160 (of wel eenige jaaren te voren) overgegeven had.

Onder dezen Vorft is dit volk van het Eiland Sumatra na de overwal, nu de Maleytfche kuff, en wel na den Noord-Ooft hoek van dien, met de naam van *Hoedjogh Tanah*, dat is 's lands eynde, en by de land-befchryvers ook wel *Zier-baad*, dat in 't Perfiaans *benedens winds* beteekend, bekend, overgefteken, alwaar zy ook langen tyd daar na nog een nieuwe naam van 't volk *benedens winds*, of wel van de Oofterlingen (te weten, by uytftek boven alle andre volken van het Ooften) gekregen, en van dezen aldus genaamdten uythoek, daar zy zich nu op nieuw neergezet hadden, ontleend hebben; gelyk deze zelve naam naderhand ook tot deze en gene van hunne nabuuren, of de verdre Oofterlingen, overgegaan is.

Dit land nu wierd van dien tyd af meeft met den naam van Tanah Malajoe, of 't Maleytfche land, en de Maleytfche kuff, bekend, waar door men, in een ruimen zin, al dat land verftaat, 't geen zig van dien hoek, of van den 2. graad af, tot aan den 11. graad N. Breedte, en tot aan Tanaffery, uytftrekt, hoewel men, in een naeuwer zin, daar by alleen 't land, dat nu tot de Land-Voogdy, en 't land van Malakka behoord, en dat daar ontrent gelegen is, verftaat, gelyk die ook by uytftek voor de rechte en oorfpronkelyke Maleyers gehouden, 'en daarom ook maar Orang Malajoe, dat is, Maleyers eenvoudelyk, genaamd werden, daar alle de andre, zo daar ontrent, als verder afgelegene Maleyers, als die van Patani, Pahang, Peirah, Keidah, Djohor, Bintan, Lingga, Gampar, Haroe, en meer andre volken, op dit land zelfs, of wel

Waar zy zig voor A. C. 1160. nedergezet hebben.

Hun eerste Vorft nader befchreven.

En onder welken zy na de Maleytfche Kuff overftaken.

De rechte naam van dit land.

op de Eilanden Birtang, Lingga (be-
zuiden Malakka) of op Sumatra gele-
gen, ook wel Maleyers, maar altyd
met byvoeging van den naam van 't land,
daar zy t'huys behoorden, als Malajoe
Djoehor, Malajoe Patani, en zoo voorts,
genoemd wierden.

Van veel
Ouden,
voor Sa-
lomon's
Ofir ge-
houden. Dit is dat vermaard en wyd-beroemd
land, dat veelen van de Ouden, en nog
velen hedens-daags, voor 't aloude Ofir,
en voor dat land hielden, daar Koning
Salomo het goud en andre Indiaanze
zeldzaamheden, in de H. Schrift gemeld,
van daan gevoerd heeft, en 't
geen de Ouden daarom Regio Aurifera,
dat is, de goud-kust, het goud-gewest,
genoemd hebben.

Het is zeker, dat men van Ezion Ge-
ber het roode Meir door, en zoo langs
de wal van Arabien en Perſien, enaldus
ook langs de kusten van Malabar, Cho-
romandel, en Bengale, van de eene wal
tot de andre afzakken, en zoo eindelyk
langs de Ryken van Arracan, Pegu,
Siam, en Tanassery, tot aan de Maleyſche
kust zonder eompas komen kon; dog
dat niet deze kust, maar 't Eiland Cey-
lon, waarſchynelyk dit Ofir geweest zy,
hebben wy uytvoerig in ons eerste deel,
en elders, aangeezen.

Zy bou-
wen de
ſtad Sin-
gapoera. Na dat zy nu eenigentyd hier verble-
ven waren, hebben zy daar hun eerste
ſtad gebouwd, en Singapoera genoemd,
waar na ook een kleene ſtraat bezuiden
de zelve nog den naam draagt.

In dezen tyd was de Koning van
Madjapahit, een Ryk op Java, een van de
magtigſte Vorſten daar om ſtreeks,
die zig niet alleen op 't Eiland Java,
door zyne wapenen, alomme ontzaglyk
gemaakt, maar ook verſcheide plaatzen
op Java Minor, en Sumatra, ingenom-
men, en zyn Ryk nog verder uytgebreid
had.

Werden
van den
Koning
van
Madja-
pahit
ontruſt. Gelyk Madjapahit toen een van de
eerſte en meeſt beroemde ſteden zoo van
Java, als van de andre omleggende Ei-
landen, was, alzoo dreef de roem-zucht
des zelfs Vorſt, om ook dit nieuw volk,
de Maleyers, hier van daan te dryven, en
daar door een nieuwe peerl aan zyn kroon
te hechten.

Hy taſte hen met groote magt op
verſcheide tyden aan, en dwong hen,
om zich van tyd tot tyd daar ſterker te
maken.

De dood
des eer-
ſten Ko-
nings
1208, en
is ver-
vangen
door Pa-
doeka
Pikaram
Wira. Nadat nu Siri Toeri Bowana 48 jaa-
ren als een dapper Vorſt over hen gere-
geerd had, ſtierf hy, en wierd van den
tweeden Vorſt, Padoeka Pikaram Wira
1208. vervangen; maar deze heeft
niet lang over hen geregeerd, alzoo hy
in 15 jaaren, dat hy hun Koning was,
niets van gewigt uytvoerde, dan alleen

dat hy de nieuw-gebouwde ſtad wat ver-
der uytgebreid, en meer verſterkt heeft,
om tegen de aanſlagen van den magtigen
Vorſt van Madjapahit, die hen niet on-
genoeid liet, te beter gedekt te zyn.

Hy ſtierf A. C. 1223, en wierd toen
door den derden Koning, Siri Rama Wika-
ram vervangen.

Dit was een jong en moedig Vorſt,
die hen met veel zagtheid 13 jaaren lang
beſtierde, en die zig alomme gevreesd
began te maken; maar hy ſtierf A. C.
1236. zeer haatlyk, tot droefheid van
alle de zynen, waar van hy zeer teeder
bemind wierd.

Zyn vervanger was Siri Maha Ra-
dja, de vierde Koning, die mede een
zeer goede intrede maakte, en de ſtad
merkelyk uytgebreid heeft.

Hy regeerde 12¹/₂ jaar met zeer veel
voorzichtigheid, by zyn ganſch volk
bemind; en alomme by zyn vyanden
gevreesd; en quam 1249. te ſterven.

In dat zelve jaar wierd in zyn plaats
Siri Iskender Sjah tot de kroon als
laaſte Koning van Singapoera verhe-
ven.

Deze hield het in de drie eerſte jaa-
ren tegen den magtigen Koning van
Madjapahit nog gaande; dog wierd in
het einde 1252, zoodanig door hem ge-
perſt, dat hy Singapoera verlaten, en zich Singa-
poera op na 't Noorden, en van daar
na 't Weſten van dit land, na dat 5 Ko-
ningen 91 jaaren in deze ſtad geregeerd
hadden, begeven moest, alwaar hy
1253. een nieuwe ſtad aanleide, en de
zelve van tyd tot tyd zoo heerlyk op-
bouwde, dat zy naderhand onder de
dry groote vermaarde ſteden aan die
kant van het Ooſten, de derde in rang,
of naaſt Paſi, op Sumatra, dat weder
naaſt Madjapahit geſteld wierd.

Hy gaf aan deze nieuwe ſtad de naam
van Malakka, na zekeren boom, Ka-
joe Malakka, of de Malakſe, anders de
Mirabolaan ofte vyf-hoek-boom ge-
naamd; ter gelegenheid, dat hy daar
ontrent jaagde, en onder zulken boom,
terwyl de honden het wild van boven
drevan, wat ſtond te ruſten, gelyk hy
die ſtad daar toen begonnen heeft, alle
welke zaaken wy breder in 't boek
Hantoeawa uytgedrukt vinden.

Gelyk men van ouds ook Koningen
van Andragiri had, alzoo hebben de
oude Koningen van Madjapahit, na dat pahite
zy zich meeſter van Singapoera gemaakt
hadden, zich daar mede niet vergenoegd,
maar zyn na de overwal van 't Eiland
Sumatra overgeſtoken, alwaar zy 't Ko-
ninkryk van Andragiri veroverd, en zedert
daar de zee of genen lavaanzen Vorſt, aan
hen vermaagſchapt hebbe, waar onder hier
na

na ook een Koning van Malakka voor-
koinen zal, als Koning uyt hun naam
voorgefteld.

Ondertuffchen nam deze ftad, en dit
beroemd volk, onder dezen Vorft niet
weinig in aanzien en vermogen toe, en
ley deze Koning van dien tyd af zeer goe-
de gronden tot een vafte regeering.

Hy leefde tot A. C. 1274, en ftierf,
na dit volk 25 jaaren beheericht, en na
3 jaaren in Singapoera, en 22 in Ma-
lakka, gevreesd van zyne nahuuren, en
bemind van zyne onderzaaten, als eerste
Koning van Malakka, den Ryks-ftaf
gefwaeyd te hebben.

Sulthan Magat, quam op dit zelve
jaar als tweede Maleytfé en Malakfé Ko-
ning in zyn plaats.

Deze Vorft regeerde niet lang; en
ftierf na 2 jaaren regeerens, befluitende
by zyn dood 115 jaaren en 6 maanden
van de Maleytfé Koningen, zoo lang zy
nog Heidenen geweest zyn.

Hy wierd in het jaar 1276. door
Sulthân Mohammed Sjah, de 7. Ma-
leytfé, en 3. Malakfé Koning, vervan-
gen, die de eerste Mohammedaanze
Vorft in Malakka, en ook die gene ge-
weeft is, die in de 57 jaaren, welke hy dit
Ryk beftierd heeft, zig door 't fterk
voortzetten van dezen nieuwen Gods-
dienst, en door 't uytbreiden van zyn
Ryk, zeer beroemd gemaakt heeft.

Hy fcheynd den Maleytfé naam op de nabu-
rige Eilanden van Lingga en Bintam of Bin-
tang, bezuiden den hoek van de Maleytfé
kuff, al gebragt te hebben, en daar omftreeks
al verder onder die van Djoehor, Patani,
Keidah, (anders Queda genaamd) Peirah, en
elders, zelf tot aan de overkuff van Sumatra
op Gampar en Haroebekend, en daar zoo
gevreesd geweest te zyn, dat alle deze lan-
den toen al aan hem fcheenen onder-
worpen.

Hier mede nog niet te vrede zynde,
heeft hy in de laatste jaaren van zyne re-
geering de Princes van Arracan, Erf-
dogter van dien Koning, getrouwd, en zich
aldus by erffenis ook dat Koninkryk on-
derworpen, makende dien Vorft, die
hy daar uyt de Maleyers aanftelde, tot
Mangkoboemi, of Cancelier, van 't
Koninkryk van Malakka.

Nadat hy nu tot hooge jaaren geko-
men was, quam hy A. C. 1333. te fter-
ven, en liet zynen zoon, Sulthan Aboe
Sjahid, als 8. Maleytfen, 4 Malakfen
en 2 Mohammedaanzen Koning, een
bevredigd Ryk na; maar deze Vorft
heeft het zelve niet lang bezeten, alzo
hy, na 1 jaar en 5 maanden geregeerd
te hebben, 1334. door den Koning van
Arracan is doodgefteken, latende het
Ryk verder in dien eygen ftat, gelyk

zyn Vader hem dat ontruymd had.

In zyn plaats volgde dit zelve jaar
Sulthan Modafar Sjah, als 9. Maleytfé,
4. Malakfé, en 3. Mohammedaanze
Koning.

Deze Vorft heeft dit volk met zeer
veel wysheid en voorzigtigheid be-
ftierd.

Zyne wysheid heeft hy getoond, met
hen een boek vol heerlyke Inzettingen,
de ftatuten van Malakka genaamd, na
te laten. Zyn dapperheid heeft hy,
gedurende de 40 jaaren, zynerege-
ring, allezins doen doorftraalen.

Ontrent 1340. regeerde in 't Ko-
ninkryk van Siam (toen Sjaharnouw
of Sornau, genaamd) een zeer magtig
Vorft, die den naam van Boebatnja voerde.

Deze Koning, die alles rondom zich
inflokte, en ondertuffchen van de mag-
tige koopftad Malakka hoorde fpreken,
dede, jaloers over haren opgang, de
zelve opeiffchen, en, als Koning Mo-
dafar zich aan hem niet wilde onder-
werpen, de zelve door zynen Veld-Heer
Awi Tsjakar aantafsten.

Daar viel een hevige gevegt tuffchen
deze twee Vorften, of wel tuffchen bei-
der Veld-heeren, voor, maar Siri Nara
Deridja, Malaks veld-Heer, droeg zig
hier zoo dapper, dat hy den Siammer
dwong met groot verlies, en fchande,
af te trekken.

De Koning van Siam quam kort daar
aan ook te fterven, en wierd door eenen
Tfjoepandan vervangen.

Deze liet het daar niet by beruften;
maar tafte den Koning van Malakka we-
der aan, en belegerde de ftad ander-
maal; maar hy was even ongelukkig,
als zyn voorzaat, en wierd nogmaals
door den vorigen Malakzen Veld-heer
opgeflagen, en zoo gevoelig van de ftad
gedreven, dat hy 't al mede kort daar
aan beftorven is.

In dezen tyd nu was her, dat de ftad
Malakka, naaft de vermaarde fteden in nu zeer
het Oosten aan die kant, Madjapahit, ge-
en Pafi, de derde in rang gefeld
wierd.

Naderhand heeft deze Vorft nog
eenige jaaren met veel roem dit Ryk
beftierd, en is 1374. komen te fter-
ven.

Hy liet tot zynen vervanger zynen
zoon na, die eerst in 't gemeen Sulthan
Abdul, dog naderhand, by zyn optre-
ding, Sulthan Mantfoer Sjah genaamd
werd.

Deze is geweest de 10. Maleytfé,
de 5. in Malakka, en de 4. Moh-
ammedaanze Koning, die daar regeer-
de, in welkers tyd veel aanmerkens-
waardige zaaken hier voorgevallen zyn,
be-

Sulthan
Magat 6.
Maleytfé
en 2. Ma-
lakfé
Koning
1274.

Sulthan
Moh-
ammed
jah de
7. Ma-
leytfé,
3. Ma-
lakfé en
e 1.
Moh-
ammed-
aanfche
Koning.
1333.
erfche-
de lan-
den.

Oorlogt
met den
Koning
van Siam
1340.

Die
geflagen
wierd,
en ftierf

Malakka
nu zeer
roemd.

behalven dat geen van alle deze Vorsten 73 jaaren, als deze, geregeerd heeft.

Ten tyde van dezen Koning was het Koninkryk van Andragiri, dat op de Oost-zyde van Sumatra lag, onder de opper-Vorsten van Madjapahit; dog na oat Mantfoer Sjah met de dochter van dezen Vorst, Radin Gala Tsjindra Kiraan, een Princes van grooten roem, getrouwd was, schonk de Koning van Madjapahit het Ryk van Andragiri aan zyn sehoon-zoon Mansoer Sjah, en aldus is Andragiri onder de Koningen van Malakka geraakt, en zedert tot onze tyden onder deze land-Voogdy gebleven.

Ontrent dezen zelven tyd, te weten 1380, was de Koning van Madjapahit zoo groot, dat hy veel eer de naam van Keizer, dan van Koning, verdiende: want hy had niet alleen verscheide Koningen onder zich; maar deelde aan hen ook stoelen uyt, om, als zy in zynen Raad verscheenen, ider na zyn rang geplaatst te werden.

Den eersten stoel naast hem gaf hy aan den Koning van Daha; den Tweeden aan den Koning van Tandjong Poera (op Java) die ook met een van zyne dogters, Nasa Casoema, of Njay Casoema, getrouwd, en na hem Koning van Madjapahit was.

Den derden stoel schonk hy aan den Koning van Malakka, zynen sehoon-zoon.

Ook maakte Koning Mantfoer Sjah een verbond met den Keizer van China, en trouwde met zyn dochter, en na dien tyd geraakte hy met dien van Pahang in Oorlog, en veroverde dat ryk.

Ontrent dezen tyd was Malakka de eerste, Pasi de tweede, en Haroe de derde stad van 't Oosten in deze streek; die roem verkregen had, en boven alle andre in magt en aanzien uytstak.

Met den Koning van Pasi, Sainalabdin genaamd, geraakte hy daar na ook in Oorlog, en versloeg den zelven.

Niet lang daar na, ontrent 1420, zond Krain Samarloeka, Koning van Makassar, een vloot van zoo vaartuigen vol volk na Malakka, om 't zelve aan te tasten; dog de Laclamana, ofte Zee-Voogd

van Koning Mantfoer Sjah taffe hem zoo dapper aan, dat hy wyken moest, en zich na Pasi begeven, dat hy toen belegerde, bedervende daar het ganfch land.

Naderhand geraakte Sainalabdyn, Koning van Pasi, in gefehil met zyn twee jongste broeders, die hem uyt zyn ryk verdreven, en dwongen toevlugt by dezen Koning van Malakka te zoeken, die hem ook in zyne bescherming nam.

Hy ging, ter gunst van dezen verdreven Vorst, Pasi belegeren, nam dat Ryk en die stad voor hem weder in; dog naderhand wilde hy zich aan Mantfoer Sjah niet onderwerpen.

Dus liepen zyne dagen in gedurige Oorlogen en krygs-belemmeringen ten eynde, en hy quam 1447. te sterven, latende zynen zoon Sulthan Alawoddin in zyn plaats.

Deze is de 11. Koning der Maleyers geweest, en de 6. Malakke, en de 5. Koning, zedert dat zy den Mohammedaantelen Gods-dienst aangenomen hadde.

Deze Vorst heeft hen 30 jaaren bestierd, zonder dat my blykt, wat hy gedenk-weerdigs uytgevoerd heeft. Ook schynd my toe, dat Malakka in zyn tyd onder den Koning van Siam geraakt is, hoewel 't 'er niet lang onder bleef.

Hy stierf 1477, en wierd toen vervangen door Sulthan Mahhmod Sjah.

Dit is de 12. Maleytsfe, 71 en ook de laatste Malakke en de 6. Mohammedaanze Koning geweest.

Hy heeft over dit volk 36 jaaren, 29 in Malakka, en naderhand nog 7 in Djohor geregeerd; en onder hem is 't Siam's jok 1509. weer afgeworpen, gelyk wy in 't vervolg breeder zien.

Onder dezen Koning zyn de Portugeezen eerst op Malakka gekomen, dat zy ook van hem hebben gewonnen; welke zaaken wy, om te netter begrip daar af te krygen, van den beginne af ophaalen, en in haar vervolg, tot onze tyden toe, onder deze, en volgende Koningen van Malakka, in ordre zullen tragten voor te stellen.

D E R D E H O O F D S T U K.

Portugeesche zaaken, op Malakka. Verschil tusschen onze jaar-reekening en die der Maleyers. 1509. komt Siqueira hier. Onder Koning Mahhmod, die aan Siqueira toestaat daar te handelen; dog door de Mooren &c: omgezet, alle de Portugeezen wil vermoorden. Gedrag der Portugeezen ondertusschen. Trouwe waarscbouwing der Tsjineesen. Nieuwe aanslag des Konings, om hem aan boord van kant te helpen. Onvoorzigtigheid van Siqueira. Die, van pas ge waarscbouwd zynde, hen op de vlugt dreef. Zyne verdre voorvallen daar. Alfonso's Albukerk tragt Aden aan te doen. Vasco'sfel na Malakka. Zyn verbond met den Koning van Pasi. Dood van Nachoda Begun. Zyn vertrek 1511. na Malakka. De Koning bied hem geweynsdelyk de vrede aan.

Groot

Mantfoer Sjah's verbond met den Keizer van Tsjina, en zyn huwelyk met deszelfs dochter.

Zyne Veidre gevallen.

Onder Siam's magt raakt.

Onder welke de Portugeezen 1509.

Groot getal van metale stukken hier. Albukerk tast de stad aan. De Koning neemt de vlugt. D'Arcus verovert de stad. De Portugeezen plunderen Malakka, en Albukerk seld ordre in de stad. De Laxamana in genade aangenomen. Waar na toe Mahhmud gevugt was. Bouwd 1511. de stad Djohor. Stierf 1513. vervangen door Sulthan Ahhmed Sjah, 13. Maleytse en 1. Djohorse Koning. Raja Utimutis, en zyn aanhang over hun verraad gestraft, dat de Weduwe zoekt te wreken. Rodrigo Brit Patalyn 1. Land-Voogd van Malakka. Zynalabdyns dubbele afval van Albukerk. Albukerks vertrek, en levensgevaar. Komt 1512. te Coetsjien. Pati Catir's nieuwe aanslag, verzyeld. Nieuw verraad tegen Malakka. De Portugeezen maken 1514. vrede met den Koning van Djohor. Georg Albukerk 2. Land-Voogd van Malakka. Ninachetuwes dood. Georg Brit, 3. Malakke Land-Voogd 1515. Die 1517. door Alfonso Costa als 4. Land-Voogd vervangen is. Nieuwe aanslagen des Konings van Djohor verzyeld. Garsia de Sala 5. Land-Voogd van Malakka. 1519.

Komst der

PORTUGEESEN op MALAKKA.

En hunne verdre SAKEN, daar voorgevallen.

Portugeefche zaaken, op Malakka.

Vershill tusschen onze jaar reekening en die der Maleyers.

A. 1500. komt Siqueira hier.

Onder Koning Mahhmud.

Die aan Siqueira toelaat daar te handelen.

Nadat deze Vorst Malakka 32 jaaren bestierd had (hoewel de Maleytse geschiedenis hem maar 29 jaaren regeerens, toefehryft, welke rekening niet wel uytkomt met de rechte tyd van de vershyning der Portugeezen) heeft men de eerste Portugeezen hier gezien.

Indien men de geheele 29 jaaren by de jaaren van 't begin zyner regeering voegd, zullen zy te zamen maar A. C. 1506. uytbrengen, en men zal uyt het volgend verhaal klaar zien, dat de Portugeezen twee a drie jaaren later hier eerst gekomen, en vyf jaaren later of A. C. 1511. eerst overwinnaars van Malakka geworden zyn, zoo dat deze Vorst langer op Malakka, en korter op Djohor, als ons de Maleyers verhalen, geregeerd moet hebben.

A. 1508. zond Koning Emanuel 16 schepen, van welke de Zee-Voogd Jacob (of Didakus Lopes, volgens Mafsejus) Siqueira last had 'er 4 te nemen, om daar mede na Malakka te gaan, en met dien Vorst in vriendschap te treden.

Zoo ras hy te Coetsjien gekomen was, vertrok hy 1509. met 5 schepen (zoo Ofsorius zegt) eerst na Sumatra, gierde op Atsich aan, en quam van daar eindelyk op Malakka.

Hy vond daar Koning Mahhmud, die niet lang te voren trouwloos van den Koning van Siam, onder welke's macht zy geraakt waren, afgefallen was.

Siqueira, hier ten anker gekomen, zond eenen Hieronymus Teixera met een geschenk, en een Arabisehen Brief van Koning Emanuel, aan dien Vorst, V. DEEL.

met verzoek van daar in vriendschap te mogen handelen, dat hem toegestaan wierd.

De Mooren en Arabiers, hier onder tusschen by de komst van de Portugeezen, en het toestaan van den handel aan hen hunne reekening niet vindende, en die t'eenemaal achtende verdorven te zyn, vermits hier door al hunne tochten met de Caravaanen van Cairo en Alexandria, in Egypten, na Europa stonden te niet te loopen, vonden goed den Koning te vertoonen, dat de Portugeezen hier niet quamen om te handelen; maar om den Vorst uyt zyn Ryk te jagen.

Zy seholden de Portugeezen by hem voor al, dat leelyk was, toonden hem dat zy even zoo op Coetsjien, Cannanoor, te Ormus, en elders gehandeld, en hoe zy zich daar meesters van 't land gemaakt, en 'er ten eersten Vestingen gebouwd hadden.

Evenzoo hadden zy bevorens de Portugeezen, als Valeo Gama eerst voor omge-Calieoet op Malabar aangeland was, zet, al voor den Samoryn, of Keizer van dat de Portugeezen land, mede afgemaald, en hem (gelyk wy onder 't beschryven van die zaken breeder zien zullen) daar door in zulken haat by dien Vorst gebragt, dat hy geen swarigheid maakte zyn woord te sehenden, en hem zeer leelyk te handelen.

Zoo ras nu Mahhmud dit van de Mooren gehoord had, nam hy voor het verbond, met Siqueira reeds opgericht, te breken, hem met zyne voornaamste scheeps-Hoofden te gaff te nooden, en ze alle op die maalyd te vermoorden.

Zoo luttig als de Mooren den Koning

en den Sjahbandaar daar toe over gehaald hadden, zoo geruft meinden zy dit nu verder uyt te voeren; maar dat ging zoo grif niet, als zy zich verbeeld hadden.

Siqueira, had welaangenomen daart te komen, maar, 't verraad ondertuffchen vernomen hebbende, veinsde voor dien tyd ziek te zyn, zonder iet verders te laten blyken.

Gedrag der Portugeezen ondertuffchen.

De Koning had aan Siqueira ook al een huis aan land vergund, waar in zich Rodrigo Arauge reeds als hun opperhoofd van den handel nedergezet hadden.

Trouwe waarfchouwing der Tsjineezen.

De Chineezen, die hier woonde, en zekere Perfiaanze vrouw, (door middel van een kleermaker) hadden hem al van 't verraad tydelyk kennis gegeven; dog hy gaf daar eerst geen geloofaan, nog ook zyne makkers, die aan land waren, en volgens hunnen onkuiffchen aard, niet nalieten hier en daar door de ftad te loopen moeskoppen.

Ondertuffchen deden Nachoda Begua, en zeker Javaan Raja is Utimutis (naamen, daar ik niet weet uyt te raaken) de twee vermogendfte lieden hier naaft den Koning, niet weinig hun beft, om dit vuur wakker aan te blaazen, en den Vorft van Malakka in den haat tegen de Portugeezen meer en meer te verfterken. Zy deden aan den Koning, en zyn oom, groote gefchenken, gelyk zy die beide daar door ook wonnen; maar de Zee-Voogd des Konings van Malakka, een eerlyk man, keurde deze fchend-daad volflaggen af, zeggende, dat de Koning verpligt was zyn verbond ten minften zoo lang na te komen, tot dat hem deze nieuwe gaffen eenige redenen gegeven hadden, om dit met eenigen grond, en fchyn van billykheid, te doen; maar al zyn zeggen, hoe wel gegrond, mogt niet helpen.

Nieuwe aanflag des Konings.

Na dat Mahhmud gezien had, dat zyn eerste aanleg mislukte was, en hy te gelyk verftaan had, dat Siqueira dit meest nagelaten had, om dat hem de beloofde fpeceryen niet gezonden waren, liet hy hem weten, dat hy hem ten eerften de boots en vaartuigen met de goederen toezenden zoude, 't geen Siqueira zeer wel beviel; dog ondertuffchen zond hy van zyn kant op 4 plaatzen ook vaartuigen met volk, om op zyn hoede te zyn.

Om hen aan boord van kant te helpen.

De Koning zond mede eenige vaartuigen met volk en geweer, die zich onder de lyf-tocht en voorraad verborgen. Ook belafte hy eenige van zyn volk wapenen onder hunne kleederen te verbergen, en ondertuffchen als kooplieden met allerlei eetwaren op de fchepen te verfchyenen; om daar na dan, op zeker teeken van rook, dat zy in de ftad zouden zien

opgaan, hunnen flag wel waar te nemen.

Petrus Maffejus verhaald ons, dat Utimutis dit door eenen Patiacus (hy wil zeggen, Pati Ages) zyn neef, die met de Portugeezen kennis gemaakt, en groote toegang by Siqueira zelf gekregen had, dagt te volbrengen; gelyk die ook aangenomen had, hem te vermoorden.

Daar op na boord gegaan zynde, meinden zy dit ook uyt te voeren; dog quamen al te fterk gelyk aan boord, dat ten eerften quade gedagten gaf. Garcia de Soufa, dit ziende, hield hem te rug, en zond Ferdinand Magellaan na Siqueira, om hem te waarfchouwen, dat dit op geen goede moer lag.

Utimutis, en de zynen, waar van 'er al 8 Siqueira, die met fchaken bezig was, omcingelden, wagte maar met de uiterfte fmert na het teeken van land, en na den rook, die daar opgaan moest.

Siqueira, fchoon van Magellaan reeds gewaarfchouwd, bekreunde zich daar niet eens aan; en zond alleen een ftierman in de Mars, om te zien, of de boots al geladen wcerquamen, gaande egter even driftig met zyn fpeelen voort.

Ondertuffchen ging dit teeken nog niet op, en zoo als de ftierman in de mars een Maleyer zyn Kris zag uyt-trekken, en een ander hem toewenken, dat het nog geen tyd was, waarfchouwde hy Siqueira, zoo als zy op 't gegeven teeken begohnen zouden hebben, luids keels in wat gevaar hy was, die, daar op nog tydig om wapens geroepen, en zyn fwaard gekregen hebbende, de vyanden met ter haast over boord dreef, die, zeer verward en verbaaft over hunnen mislukten aanflag, in hunne vaartuigen fprongen, en zich van daar begaven.

Pas na hun vlugt ging het teeken aan land op, waar op zy, die nog in de ftad waren blyven moeskoppen, jammerlyk vermoord wierden.

Twintig van hen weken by Rodrigo Arauge in huis; dog Francisco Ser-raan, nog tydig een vaartuig gekregen hebbende, ontquam het.

Terwyl Siqueira zich over dit ftuk met de zynen beried, zond de Koning, en de Bendahara, of fchatmeester, een Gezant na boord, om zig hier af by hem te ontfchuldigen, aanbiedende, alle de fchuldigen, die hy maar in hegtenis krygen kon, te zullen ftraffen, en alle de Portugeezen, die nog by Arauge waren, getrouwelyk aan hem te zullen overleveren.

Het eerste, dat Siqueira hier op dede, was die Portugeezen te eysfchen; maar als de Koning gedurig uytvlugten zagt, en

Or voor lichte van t que

Die, pas g waarfchou zynd hen de v dreef

Zyn verdro voorv len da

en hy ondertuffchen veel vaartuigen van de wal op hen aankomen zag, keurde hy, zoo, om dit te ontgaan, als om door 't verloopen van 't Moelfon van zyne te rug-reize na Indiën binnende Ganges niet verfteken te raken, beft het anker te lichten; dog, hoorende, dat d'Almeida (diens zyde hy volgde) vertrokken was, keerde hy mede na Portugal.

Alfonfus Albuquerque tragt Aden aan te doen. Ondertuffchen had de groote Alfonfus Albuquerque, die 1509. onder-Koning geworden was, voorgenomen, volgens laft van zyn Koning, Aden te vermeetteren, ten welken einde hy met 23 fchepen, 800 Portugeezen, en 600 Malabaaren eerst na Ormus, en dan zoo verder meinde te reizen; dog door de winden, die hem tegen liepen, belet zynde, moest hy dat opfehorten, en ander befluit nemen, gelyk hy in dien tuffchen-tyd Goa won, Vafconfel, na Malakka en te Ormus vrede maakte.

Ondertuffchen wilde Jacob Mendes Vafconfel, vlak tegen Albukerks raad, na Malakka gaan, waar in hy van verfehiede fchippers onderfteund, en waarom dit van hem ook in 't werk getfeld wierd; maar Albuquerque deed hem met geweld wederom brengen, gevangen zetten, en vele van zyn raads-lieden hunne ampten ontnemen.

Zyn verbond met den Koning van Pafi. Hy maakte onderwyl met den Koning van Pacem (of Pafi) een verbond, en eifchte Nachoda Begua, volgens zyne belofte, van hen, daar egter, op voorgeven, dat hy gevlugt was, niets opvolgde, dan dat zyn fchip achterhaald, en, hy door de Portugeezen gekregen van hen, na zich dapper verweerd te hebben, gedood wierd. Ontrent welken tyd de Koning van Malakka, die tot nog toe een Vafal van den Koning van Siam geweest was, van hem afviel.

Dood van Nachoda Begua. Een wonderlyke zaak was 't, dat men fchoon hy doorregen was, geen bloed zag; dog men ontdekte, dat hy een bloed-ftellende fteen in een arm-ring by zig had, de welke zoo ras niet van zyn lyf genomen was, of 't bloed gudsde daar uyt.

Ook quamen kort daar aan 2 Gezanten by hem, die op Sumatra aangierende, verzoekende zyne hulp voor Sultan Zeinalabdien, wettig, dog verdreven Koning van Pafi, dien hy zyn hulp toezeide; nemende ook ontrent de ftraat van Singapoera eenige vaartuigen zyner vyanden.

Zyn vertrek 1511. na Malakka. Daar op zeilde hy den 1. Auguft 1511. na Malakka, wierd zeer vriendelyk door de Chineezen van de toebeleidzelen, die men daar tegen hem maakte, onder toezegging van hunne hulpe, gewaarfchouwt; terwyl de Koning hem, zoo als hy daar ten anker gekomen was, de vrede aanbieden liet.

Op den zelve tyd van zyn komft aldaar was de Koning van Pahang (dat de Portugeezen Pan noemen) ook op Malakka, aan de welke Mahhmuds dochter kort bevorens verloofd was. Ook maakte men daar een heerlyken Zege-wagen met 30 wielen, om de Vorften, daar toen zynde, op den bruilofst-dag rond te voeren, dat juist op dien tyd was, wanneer Albuquerque daar 't anker wierp.

Dit gezicht ontfelde den Koning, en al de bruilofst-gasten, van welke de meesté Inlanders de vlugt wilden nemen, dog hoorende dat hy niemand moegenlyk de vrede aan. wilde, liet de Koning hem vragen, met wat voor waaren hy hem dienen kon; waar op hy antwoorde, die niet van nooden te hebben, en dat hy alleen maar om de Portugeezen, die daar nog waren, en om de groote goederen quam, die hem bedriegelyk onthouden wierden.

De Koning, die wel by de 9000 metale ftukken in de ftad had, en maar uitftel zogr, om ondertuffchen zyn vloot, die ergens na toe was, weer by honk te krygen, gaf hem algoede woorden, om

tyd te winnen; ook zogr hy hen met ftale vergiftigde pennen, in de aarde gefteken, te benadeelen, dat ook al uytquam; dog Albuquerque, niet genegen zich met woorden te laten paejen (alzooy zey, dat zy 't ontvlugt waren) en geen bericht ter wereld van zyne makkers aan land zelf krygende, dede aanftonds de ftad, eenige huizen, en fchepen in den brand flingeren, en dwong zoo den Koning, om, op 't kermen der Ingezetenen, terftond Araugen en 'andere, aan hem over te geven, verzekerende, dat hy niet, dan de vrede zogr; dog als Arauge hem waarfchouwde den Koning niet te vertouwen, zoo eifchte hy van hem een plaats, om een Vefling te bouwen, die hem tot zyn keur; dog onder een gedurig uitftel, beloofte wierd.

Hy, dan ziende, dat maar om de thuin geleid wierd, liet daar op 's Konings Hof van verre in den brand fteken.

De Koning wilde, op de voorwaarden hem van Albuquerque voorgesteld, die de Portugeezen, de geroofde goederen, en vergoeding der onkosten van z gezondene vlooten eifchte, vrede maken; dog 's Konings zoon (door Maffejus Aloddien genaamd) en den Koning van Pahang, wilden dit niet aannemen; waar op hy zyn volk laft gaf, de ftad aan te taften, en die te plunderen, gebiedende om alleen de huizen van eenen Ninachetue en Utimutis (die al bevorens met hem vrede gemaakt, en zich aan Albuquerque onderworpen had) en van de Javaanen, die onder hem ftonden, en nog eenige andre bondgenooten, te verfhooenen.

De Koning, zelf gewond werdende, steeg van zynen Olifant, en nam de vlugt, gelyk ook de Koning van Pahang, zonder weder te keeren.

Eenigen tyd 'er na taffte hy onder 't beleid van Antonio d'Abreo de stad weer aan, daar zeer scherp gevogten wierd; dog d'Abreo dreef de Maleyers op de vlugt, en won zekere brug, waar op Albukerk in 't Vorstelyk Paleis viel, bevindende, dat de Koning met alle de zynen gevlugt was.

Aloddien zocht de gevlugten wel weder by een te zamelen; dog wierd ten tweedemaal geslagen, waar door hy genoodzaakt wierd na 't Eiland Bintam (dat tegen over Singapoera legt) te vlugten, makende zich zelven daar, in weerwil van den Vorst, die 't toebehoorde, sterk.

Ondertusschen geraakten de Portugeezen, de stad nu volslagen meester geworden zynde, niet weinig aan 't plunderen, alzoo Albukerk Malakka aan de Soldaaten ten buyt gegeven had.

Hy veroverde daar in 9000 stukken geschut, en vond 'er zoo veel buit, dat 's Konings vyfde deel alleen 200000 ducaten beliep.

Ondertusschen stelde hy Raja Utimitis over de Mooren, en Ninachetue als Hoofd over de verdere Ingezetenen, versterkte hier en daar de stad, noodigde van alle kanten de kooplieden derwaards, en bouwde ten eersten van de graven der oude Koningen een kerk, de boodschap des Engels toegewyd.

Hy gaf van deze verovering aan den Koning van Siam kennis, die, zeer verheugd was, dat zyn trouwlooze wederspanning en afvallige zoo gevoelig over 't verraad, aan hem gepleegd, gestraft was, wenshende Albukerk daar geluk mede, gelyk hy ook aanbood voortaan in vriendschap met hem te leven, waar op een verbond over en weder gesloten wierd.

De Laxamana (of Zec-Voogd van Malakka) quam hem om vrede verzoeken, toonende, dat alles tegen zynen wil geschied was. Hy stond hem die dierhalven toe; maar zyn vyanden verhinderden hem die te genieten, dwarsboomende hem in alles, daar zy maar konden.

Daar lag nu de heerlykheid en de opgang der Maleyers, in dit trots Malakka gemaakt, in deasch; en Koning Mahhmud, gevlugt zynde, was niet (gelyk de Portugeezen zeggen) van droefheid gestorven, maar, na dat hy 34 jaaren tot Malakka geregeerd, en deze stad 252 jaaren door hem en de andere Maleytsche Koningen bestierd was, 1511. van daar na den Zuider uithoek des lands, en wel

na de N. Oost-kant van dien gevlugt, alwaar hy een nieuwe stad (zynde de derde door de Maleytsche Koningen op dat land gebouwd) aangelegd, gegrond-vest, en metter tyd voltooid heeft, gevende aan de zelve den naam van Djohor, misschien wel na 't Arabisch woord Djohor, dat een peerl, of ook wel de uiterlyke schoone gedaante van een mensch betekend.

Hier heeft hy weder een nieuw ryk opgericht, gelyk ook de Koningen aldaar zedert niet meer Maleytsche, of wel Malakke Vorsten; maar Koningen van Djohor, genoemd zyn.

Hy regeerde daar nog 2 jaaren, en is 1513. komen te sterven, zynde vervangen door zyn zoon, die niet Alodin; (gelyk de Portugeezen, maar Sulthan Ahmed Sjah, zoo ons de Maleyers in deze geslacht-lyst der Malakke en Djohoretsche Koningen opgeven) genaamd was, en die de 13. Koning der Maleyers, de 1. van Djohor, en de 7. Mohammedaanse Vorst, geweest is.

Terwyl deze Vorst daar met het bouwen van zyn nieuwe stad bezig was, stont 'er in Malakka voor den grooten overwinnaar Albukerk een andre pot te vyer.

Raja Utimitis, die al voor zyn komst Koning Mahhmud, over enige hem aangedane ongelyken, had zoeken te verdryven, en met enige Javaanen van Japara enen aanslag en toebereidzelen gemaakt had, om, door hulp van zekeren Pati aldaar (door Oforius en Maffejus Pateonius genaamd) deze stad te vermeerteren, oordeelde het nu den rechten tyd, en te beter daar toe in staat te zyn, alzoo hy zag dat de Portugeezen zeer weinige in getal waren.

Hy schreef 'er dierhalven aan 's Konings gevlugte zoon over na 't Eiland Bintam; dog zyn brief wierd onderschept, hy, een man van 80 jaaren, met zyn zoon Pati Agos, en swager (die in de vesting zotten te komen) gevangen genomen, opentlyk onthalt, hunne huizen verwoest, en hun gedagtenis uitgeroeid. Zyn weduwe had voor hun leven 100000 ducaten te vergeefs geboden.

Zy, dit niet konnende verzetten, bebloofde haare dogter aan een Moor, Patiecatir (by Oforius Pasecatier, dog Quitinius by Maffejus genaamd) die door Albukerk tot Hoofd der Mooren aangesteld was, ten huwelyk, mits dat hy de dood van haren man, zoon, en swager, wreeken zou. Hy had by Raja Utimitis leven om die dogter te vergeefs verzogt; dog kreeg ze nu van de weduwe op deze voorwaarde.

Zy besfelde hem daar op stil, gelyk ook zyn huwelyk in der stilte vooraf bevestigd

De Portugeezen plunderen Malakka. Albukerk feldt dre in de stad.

De Laxamana in genade aangenomen.

Waar Mahhmud na toe gevlugt was.

H bouw 1511 stad Djohor.

Stier 1513

Utimitis, en zy aanha gestra

Dat d Wedu we zoo te wre ken, Catir.

veftigd wierd, 6000 Soldaaten; waar mede hy 't werk ondernam; maar wierd van Albukerk spoedig op de vlugt gedreven, en al zyn kragt verbroken.

Na dat hy nu alles 1511. in ruft gebragt, en Rodrigo Brit Patalyn als 1. Land-Voogd van Malakka, mitsgaders Ninachetue als Sjahbandaar en Hoofd over de Mooren aangefield had, bewees hy aan den bevorens by Mahhmud overgeloopen Koning van Pafi, Zeinalabdin, weder de gunft van hem nog eens in gemade aan te nemen; dog de fehelm liep weer tot den vyand over.

Albukerk, nu hier niet meer voor zich te verrichten ziende, beval aan Patalyn de zorge, liet hem 300 Portugeezen, en vertrok na Andradius met 10 fchepen in de ftraat van Singapoera gelaten te hebben, met 4 fchepen weer na Malaar, om tegen de aanslagen van Abadilchan op Goa te waken, dog hy wierd door een storm by 't Eiland Sumatra ontrent Pafi in levens-gevaar gebragt, alzoo zyn fchip ftier, van een berfte, en ook quam te zinken.

Hy wierd met de zynen, fchoon 't nagt was, gered; maar verloor dien weerdigen arm-ring van Nachoda Begua, waar in die kostelyke fteen ftond, zoo nut, om 't bloed te ftelpen.

Hy leed daar na ook, door de menigte der geborgene, grooten hongers-nood, en geraakte, na veel ongemak geleden te hebben, in February 1512. nog behouden tot Coetsjien.

Ondertuffchen had Pati Catir de Portugeezen weder aangetaft; dog was van Petrejus Andrado zoodanig geteifterd, dat hy vergat voor eerst weder te komen.

Eindelyk daagden, na 8 jaaren belofte aan Raja Utimutis gedaan, den Japareefe Pati Onius met 3000 fchepen, behalven veel volk van de zynen, die zich in de ftad verborgen hielden, voor Malakka op; dog hy wierd elendig in de vlugt geflagen, verloor wel 8000 man (dog de Portugeezen pas 30, hoewel zy veel gequettten gekregen hadden) en ontquam het ter naeuwer nood met een vaartuig; na dat alle de andren in de grond geboord, of gezonken waren, door welke overwinning der Portugeezen Land-Voogd; en ook Andrado, veel eere by Albukerk verkregen heeft.

Nadien tyd geraakte Malakka nog eens in gevaar, van veroverd te werdén. Toehan Madjelis, van de Portugeeze fchryvers Tuamo Maxelis, en Maxilzins, genaamd, een Bengaalze Moor, was 'er aanlegger van, en meinde dit door zyne vrientfchap met Peter Perfon, verzorger van 's Konings zaaken hier, uyt te

voeren, befproken hebbende, dat de zynen, zoo als hy Perfon vermoord zou hebben, maar moesten aanvallen.

Hy maakte, 's middags in de Vefting by hem etende, een begin 'er af, en quette Perfon met een houw, als hy wat lag en ruftte, dog zoo niet, of hy ondedkte door fterk roepen, en loopen na de poort, 't verraad aan 't volk, waar door alles in rep en roeren, en eindelyk in de wapenen geraakt zynde, hy ten eerften gedood, en de ganfche aanslag verydeld wierd.

De Koning van Djohor, ondertuffchen bevindende, dat alle zyne aanslagen gedurig mislukten, vond goed, om 1514. met de Portugeezen een vafte vrede aan te gaan, die ook eenige jaaren ongefchonden gehouden wierd.

In dit zelve jaar zond de onder-Koning, Alfonsus Albukerk, zyn Neef, Georg Albukerk, na Malakka, om den dapperen Rodrigo Patalyn daar als 2. Land-Voogd te vervangen.

Ook was Ninachetue door laft van den onder-Koning afgezet, en de Koning van Campara in zyn plaats als Sjahbandaar aangefield, zonder dat men wift, wat de eerste bedreven had, die zich zelven van fpyt, na 't doen van een deftige aanspraak tot het volk, verbrande.

Ondertuffchen wierd Abdallah, Koning van Campara, door die van Bintam aangetaft; dog hy wierd van de Portugeezen onderfteund, die al hunne verdre aanslagen te niet maakten.

Na verloop echter van eenige jaaren wift de Koning van Djohor, door valfche tegen den Koning van Campara, zyn eigen fchoon-zoon, opgeraapte befchuldigingen by de Portugeezen zoo veel uyt te werken, dat hy, na dat zy al verfcheide maalen te vergeefs hem hadden zoeken te doen vermoorden, tegen alle bewyzen van zyne onfchuld, en met beftuiging van 't noit in zyne gedagten gehad te hebben, om Malakka aan hem over te leveren, van hen onthalt wierd.

A^o. 1515. wierd door Alfonsus Albukerk pas voor de komft van den onder-Koning, Lopez Zoarez Alvarenga, Georg Brit na Malakka gezonden, om Georg Albukerk daar als 3. Land-Voogd te vervangen.

Onder-Brit is hier niets van belang voorgevallen, en hy quam 1517. hier te fterven.

Na zyn dood was 'er groot verfchil wie hem vervangen zou, tuffchen twee Portugeefche Heeren, die Ferdinand Petrejus Andrado, van zyne Chineefche reys te Malakka aangierende, te vergeefs zocht te verzoenen.

Ondertuffchen wierd, volgens Koning

De Portugeezen vrede met den Koning van Djohor.

Georg Albukerk 2. Land-Voogd van Malakka.

Georg Brit 3. Malakke Land-Voogd 1515.

Die 1517. door Costa, als 4. Land-Voogd, vervangen is.

Emanuel's last, Alfonfus Lopez Costarot 4. Land-Voogd van Malakka aangesteld, terwyl 't gezag hier door Nugnez Vasco Pereira waargenomen was.

Nieuwe
aanfla-
gen van
den Ko-
ning van
Djohor
verry-
deld.

De Koning van Djohor, niet konnende zien, dat de Portugeezen Malakka zoo gerust bezaten, vond ontrent dezen tyd goed, hen weer te beoorlogen; dog ziende, dat zyn aanslagen van zelfs in duigen vielen, zoo veinst hy weer vrede te willen maken, overvalt de Portugeezen, en streed zeer sel tegen eenen Alexis de Menesez; dog zonder iets te winnen.

Hy hervatte dierhalven dit werk na des zelfs vertrek, belegerde de stad, en sterkte, 17 dagen, en bestormde de zelve, waar door de Portugeezen wel in groot gevaar geraakten, dog deden ein-

delyk den vyand wyken, na welken tyd de Koning van Djohor weer eenige tyd uitrustte.

A^o. 1519. zond de onder-Koning Di-garfa
dacus Lopez Siqueira eenen Correa her-
daards, om de nieuwe aanslagen van Ko-
ning Abhmet Sjah te verydelen, en itelde
1519. Garfia de Sala als 5. Land-Voogd
van Malakka aan, om den zieken Land-
Voogd, Alfonfus Lopez Costa, te ver-
vangen.

Korte tyd van te voren, en pas na
Correa's vertrek, had de Koning van
Djohor weer getragt de stad te belege-
ren; dog wierd al weder met veel schande
'er atgedreven, en liet het toen daar by
zitten.

VIERDE HOOFDSTUK.

A^o. 1521. Georg Albukerk 6. Malakke Land-Voogd, Zaaken onder hem voorge-
vallen. 1526. Pieter Malfarenhas 7. Malakke Land-Voogd. Die 't Eiland Bintam
veroverd. 1527. Georg Capraal 8. Land-Voogd van Malakka. 1528. Pieter de Fâr,
9. en 1529. Garfias de Sa 10. Land-Voogd van Malakka. Stephanus Gama 1537,
en Ruy Vaz Pareira 1545. Land-Voogd van Malakka, &c: En 1604. Furtado de
Mendoza. Ahhmed Sjah 1540. vervangen door Alawaddien Sjah, de 2., 14. Ma-
leytse, en 2. Djohor's Koning. 1547. Malakka belegerd, en 1551. aangevâst. 1559.
Abdul Djaliel Sjah, 15. Maleytse en 3. Djohor's Koning. 1591. Vervangen door
Alawaddien de 3. Zynde de 16. Maleytse, en 4. Djohor's Koning. De Hollan-
ders op Djohor verschenen. Roch de Mello Pereira 1598. Land-Voogd hier. De
Zee-Voogd Heemskerk hier, die 1603. onder Zee-Voogd, Jacob Pieterfloon, om hulp
door den Koning van Djohor verzogt. Die de Portugeezen op de vlugt dryft. Geschenk
des Konings en zyne dankbaarheid. Andrea Furtado de Mendosa werd 1603. Land-
Voogd van Malakka. Bied den Koning de vrede aan. Die dat edelmoedig afflaait.
Komst van Warwyk voor Djohor. Voornemen van Furtado 1605, om Boetofabrar
te belegeren. Eenige barken door de onzen genomen. Goederen, daar in gevonden. 't schip
Vlissingen komt voor Djohor, en de Zee-Voogden Sebastiaanfloon en Warwyk, die
aan den Koning de brieven van Prins Maurits overleveren, en hem beschenken. Matelief
1606. na Malakka. Taste de stad aan. Besluit, den Koning van Djohor eerst af te
wagten. Tyding hoe 't binnen Malakka stond. En van den Koning van Djohor. Diens
broeder hier komt. Sy spreken te zamen over de stad te bestryden, die Matelief voor
zich eischt. Verbond 1606. tusschen hen gemaakt. Matelief leverd den brief en geschen-
ken van Prins Maurits en de Bewindhebbers voor de Koning van Djohor over. Treed
voor Malakka te land. Houd de stad ingesloten. Moest al 't spit afbyten. Verdre voor-
vallen. De komst van nog twee schepen hier by de onze. Naamen van Mateliefs
verdre schepen. De Portugeesche vloot verschynd. Met welke Matelief ten eersten aan
den dans raakt. Beider verlies hier by. De vlooten raaken weer aan een; dog rechten
niet veel uryt. Naamen der verdre Portugeesche Hoofden, en de groote hunner schepen. Na-
men en groote van onze overgeblevene schepen. Met welke Matelief na Djohor loopt.
Slofheid des Konings van Djohor in alles.

A. 1521.

Georg
Albu-
kerk 6.
Malakke
Land-
Voogd.
Saaken
onder
hem
voorge-
vallen.

A^o 1521. wierd Georg Sala van een
anderen Land-Voogd vervangen.

Hy ontving daar in zyn tyd Georg
Albukerk en Antoni Brit, welke eerste
voornemens was Bintam te belegeren; dog
het had een slegten voortgang.

Garfia de Sala gaf de Land-Voogdy nog
in dit zelve jaar aan hem over, en dus
wierd Georg Albukerk hier 6. Land-
Voogd.

A^o. 1522. quamen die van Bintam weer
voor Malakka met 80 vaartuigen, dog
Georg Albukerk, al berigt hebbende, dat
de Lacfamana van Djohor met een groote
vloot aanquam, zond hem een brave
vloot Portugeezen te gemoet, die zeer
hevig tegen een sloegen.

Daar bleven 67 Portugeezen dood, en
zy wierden ook genoodzaakt na Malakka
te

te wyken; hoewel de Laefamana mede fil doordruipen ging.

Ondertuffchen waren 'er op Pahang (diens Koning met de dochter des Konings van Djohor getrouwd was) verfcheide Portugeezen, die dit niet wiffen, aangeloopen, en daar vermoord, behalven dat ook de Koning van Djohor verfcheiden der zelve nog levendig in handen gekregen, veelen van hen tot 't Moorfch geloof gedwongen had, en, die dat niet doen wilden, bond hy voor een ftuk gefchut, en fchoot de zelve in ftarden.

Die van Bintam quamen ook ontrent dezen tyd voor de ftad, verraften Simon de Breo met 13 Portugeezen, en verbranden hen alle met hun vaartuig.

Goft wift de Laefamana, Garcias Henrik, onlangs van de Moluccos gekomen, en voor 't Eiland Bintam kruizende, zeer gemakkelyk door hulp van zyne vaartuigen in de val te lokken, 2 vaartuigen meefter te werden, en ze alle, die 'er op waren, na een kloekmoedige tegenftand, te vermoorden, noodzakende Garfias, om na Malakka te wyken.

Dit voorval verhoogmoedigde den Koning van Djohor zoodanig, dat hy daar op weer voornam Malakka te water en te land aan te taften, en de Portugeezen 'er uyt te dryven.

Hy verzamelde dierhalven een Leger van 20000 man, zond 'er 16000 van te land onder een verloochend Portugees Hoofd, Awlaar genaamd, en belafte den Laefamana, om met de 4000 andre de haven van Malakka te fluiten.

Zy maakten ten eerften toebereidzen, om de ftad te naderen, kregen, na een korten tyd, een groote bres van 60 verrotte Palliffaaden by het dorp Quillyn, dog konden daar mede, alzoo Georg Albukerk dit ten eerften herfteilen dede, niet veel uytwerken. Zy hielden de ftad dus een maand lang befloten; dog moefften eindelyk, hoorende dat 'er ontzet van Goa quam, zonder iets verriecht te hebben, opkramen. Dit viel ontrent 1525. voor.

Pas na hun vertrek verfcheen Martyn Alfonsus de Soufa met een vloot tot ontzet van de ftad, hoorende, dat men kort te voren 50 ducaaten voor een hoen, in dit beleg gegeven had.

Daar op maakte de Land-Voogd ezen de Soufa, in plaats van zynen neve Garfias Henrik, Zee-Voogd van de Portugeeze vloot hier, die ten eerften met 5 fchepen voor de rivier van Bintam ging leggen, belettende dat 'er iets in of uyt-komen konde.

Ao. 1526. wierd Pieter Mafcarenhas A. 1526. Land-Voogd van Malakka. Pieter Mafcarenhas - Malakka Land-Voogd.

Pas na dat hy voorgelteld was, belegerde de Koning van Djohor de ftad al weder; dog Mafcarenhas, een dapper held, die 't zarren niet konnende veelen, beoorlogde 't eiland Bintam kort 'er na, den Bintammers verzogt zyn fchoonzoon, den Koning van Pahang, om hulp, dog zy wierden beide, de Laefamana van Bintam, en de vaartuigen des Konings van Pahang, op de vlugt geflagen, en 't geheel eiland door de Portugeezen voverd.

Waar op ezen Koning van Bintam, een fchepiel des Konings van Djohor (alzoo de rechte Koning verjaagd was) kort daar aan van droefheid ftierf, na wiens dood de verjaagde Koning opdaagde, zig onder de Portugeezen begaf, en zyn Ryk weder kreeg.

Na deze verovering van Bintam hadden de Portugeezen ruft, en wierden niet meer, als bevorens, door den Koning van Djohor geplaagd.

Ao. 1527. wierd Georg Capraal 8. A. 1527. Land-Voogd van Malakka; dog in zyn Georg Capraal. 8. Land-Voogd. tyd is niets van belang voorgevallen, alzoo de Koning van Djohor de Portugeezen nu ruft liet.

Ao. 1528. zond de onder-Koning, A. 1528. Lopez de Sampajo, Pieter de Far als 9. Land-Voogd na Malakka, in welkers tyd hier al mede, alzoo de vleugelen des Garfias de Sa, 10 Land-Voogd. Djohoreeffen Konings geknakt waren, niet veel voorgevallen is.

Ao. 1529. quam Garfia de Sa hier als 10. Land-Voogd van Malakka.

In ezen tyd kreeg hy veel moeite met die van Atsjeh (of Atsjens) op Sumatra, waar van wy onder de verhandeling der zaaken van dat Eiland breeder zullen fpreken; alleen hier byvoegende, dat Garfias, ontdekt hebbende, dat een Sanaje met den vyand heulde, den zelve van een Toren na beneden werpen dede.

Wie ezen Garfias de Sa hier vervangen heeft, blykt my niet; maar wel Stephanus Gama, 1537. en 1545. en Ruy Ruy Vaz Pareira, 1547. Simon Melo, Vaz Pareira 1551. Pedro de Sylva, en 1552. zyn broeder, Don Alvaro Ataydo. Land-Voogd alhier was, zonder dat my be- wuft is, wie van ezen tyd af tot 1604. wanneer Don Andrea Furtado de Mendoza, die dappere Portugees (van welken wy in 't vervolg breeder zullen fpreken) hier als Land-Voogd het opperzegag voerde, hier gevolgd zy.

Wat nu de Portugeefche zaaken alhier verder betreft, wy konnen 'er niet meer af zeggen, aangezien de Portugeeze fchryvers 'er niet meer af aangeteekend hebben.

Ahmed
Sjah
1540.
en ver-
vangen
door Ala-
wadin
Sjah,
de 2.

A. 1547.
Malakka
bele-

A. 1559.
Abdul-
jalil
Sjah.

De vermoeide Koning Ahmed Sjah tot Djohor, regeerde daar nog tot 1540, en is, na 27 jaren betierens, door Sulthân Alawoddin Sjah, de 2. als 14 Maleytsche, 2. Djohorfe, en 8 Mohammedaanze Koning vervangen.

A°. 1547. den 9. October, 's nagts wierd Malakka onder dezen Koning door die van Atsje, belegerd; welke laatste wel een millioen, en nog meer, schade deden, en door hongers-nood opbraken.

Wat zaaken zig ondertusschen verder, gedurende het leven van dezen Koning, en zyn navolger, toegedragen hebben, vinden wy niet aangeceekend, dan dat hy 19 jaren, en dus van 1540. tot 1559. geregeerd heeft, en toen door Sulthân Abdudjalil Sjah, als 15. Maleytsche, 3. Djohorfe, en 9. Mohammedaanze Koning vervangen is.

Deze Vorst, die 32 jaaren dit volk regeerde, is 1541. overleden, en toen door Sulthân Alawaddin Sjah de III. vervangen.

Deze is de 16. Maleytsche, 4 Djohoreesse, en de 10. Mohammedaanze Koning geweest. En heeft 19. jaaren geregeerd. Ontrent het 12. of 13. jaar van zyne Regeering schynen my de eerste Hollanders hier ontrent, of wel in Djohor, gekomen te zyn.

Zoo het my toefehynd liet hy zich toen Jang Dipertochan noemen, hield zyn hof te Batoefaber, 6 mylen de rievier op, en had een broeder, Radja Bongso genaamd, die met de Hollanders in vriendschap geleefd heeft.

A°. 1598. komt my als Portugeeze Land-Voogd van Malakka Roch de Mello Pereira voor.

De eerste van onze Natie, die my voorkomt eenigen handel met den Koning van Djohor gehad te hebben, is waar-schynlyk de Zee-Voogd Jacob Heemskerk geweest, die, uyt China komende, en die grootte kraak der Portugeezen genomen hebbende, op Djohor aangegierd is, en aldaar enen Jacob Buyfen ontrent 1603. gelaten heeft, verzekerd dat hy daar wel zoude zyn, alzo die Koning, nevens ons, een doodelyk vyand van de Portugeezen was, en zyn best dede, om hen alle afbreuk te doen.

Wanneer 1603. in October de schepen Ziriczee en de Hollandze thuy, onder den onder-Zeevoogd Jacob Pieterssoon van Enkhuizen (behoorende tot de vloot, onder Wybrand van Warwyk 1602. uytgeloopen) ontrent de straat van Singapoera quamen, ontmoette hen daar een Parahoe of Canoa van den Koning van Djohor, die hen schryvens van Jacob Buyzen bragt, en berigt gaf, dat in de voorle-den maand daar twee Portugeeze Oorlogs-

schepen, vier Galeyen, en 20 kleener vaartuigen onder Estevan Teixeira de Made (een man van grooten naam) aangekomen waren, die daar na de schepen, die van Japan en Macassar binnen 2 a 3 maanden komen moesten, lagen te wachten, om de zelve behouden, en buiten vreeze voor de Hollandze schepen, na Malakka te geleiden.

Den 7. bleek, uyt het schryvens van den opper-Koopman Jacob Buyfen, dat de Portugeezen van Malakka Djohor belegerd hadden, en de Koning schreef aan onzen onder Zee-Voogd, hem zeer ernstig biddende, dat hy door onze hulp van dit beleg zoude mogen verloft werden, ook voegde Buyfen daar by, dat Radja Bongso, des Koningsbroeder, in 't korte by den onder Zee-Voogd aan boord komen zou, om daar zoo lang by hem te blyven, tot dat zy zamen de Portugeezen zouden overwonnen hebben, ook was deze Radja Bongso mede by den Zee-Voogd Heemskerk, wanneer hy de voornoemde kraak genomen had, aan boord geweest.

Hier op sloeg onzen onder Zee-Voogd tegen de voornoemde Portugeeze vloot, een ganfchen dag aan een, en jaagde die dwars door onze vloot henen op de vlugt.

Daar op quam Radja Bongso, met Jacob Buyfen, die dezen slag aangezien hadden, by den onder Zee-Voogd aan boord, bedankende hem hertelyk voor den grooten dienst, die hy hen bewezen had, en hem een schoone Cris vercerende, waar na hy weer vertrok.

Wy hadden by dat gevegt maar vyf a zes dooden, en eenige gequetten, op beide deschepen. Op dezen zelve nacht quam de Koning van Djohor, zeer verheugd over deze overwinning en hulpe, hem door de onzen bewezen, met zyn vloot van 40 Parahoe's, en 4 a 5 schoone Galeyen, by deze twee schepen, alwaar onze onder Zee-Voogd hem in zyn Galey bezogt, aan welken die Vorst weder een schoone Cris tot dankbaarheid verceerde.

De onder Zee-Voogd sprak den Koning ook over peper aan, die hy hem zcide binnen weinig maanden te zullen kunnen bestellen, zoo zyn rievier maar open en vry bleef.

Den 10. October ging Radja Bongso met veel Maleytsche Heeren op 't schip Ziriczee, en daar op bevogten de onzen de Portugeezen weder, en dreven hen andermaal op de vlugt, dog de Koning met zyne prauwen liet het ons maar afhakken, ziende, dat goede werk gemakkelyk aan.

Hy quam daar na den onder Zee-Voogd,

Voogd, brengende zyne twee broeders mede (van welke de een Koning van Sjaak was) aanboord bezoeken, en mede bedanken; en wierd van den onderzee-Voogd met een Japanfen Sabel met een zilver geveft, en fchede, en Radja Bongfo met een fracy roer befchonken; waar op hy van dien Vorft zyn afscheid nam.

Ao. 1603. komt Andrea Furtado de Mendoza, den 1. September in de plaats van Fernando Albuquerque, als Land-Voogd van Malakka, en Algemein bestierder der Zuidelyke gewesten van Indiën, en Hoofd der Koninklyke vloot voor, die aan dezen Koning in 't begin van 1604. daar van door een Gezant kennis gaf, zeggende, dat hy hem met die van Malakka by zyn komst wel in Oorlog vond, dog hy verzogt met hem in vrede te leven.

De Koning antwoorde, dat hem zulks aangenaam zou zyn, dog dat hy voor af weten moest, op wat voorwaarden dit gefchieden zoude.

Don Andrea Furtado eifchte daar op, dat de Koning de Hollanders, daar hy zich reeds te veel aan overgegeven had, verlaten, de zelve aan hem overleveren, en hen van hunne goederen berooven moest, 't welk zoo hy niet genegen was, kon 'er tusschen hem en die van Djohor geen vrede gefloten werden; waar op den Koning den 8. February kortelyk antwoorde, dat hy niet wilde op die voorwaarden vrede maken, en veel liever zyn ganfeh land laten verwoesten, dan de Hollanders, die onder zyne befcherming waren, aan hem over te geven ofte verdraden. Daar op quam de Zee-Voogd Warwyk den 3. Mey 1604. ook voor de rievier van Djohor, alwaar hy van den Koning befchonken zynde met 2½ Bhaer peper, hem weereen gefehenk van kruyt en eenige kogels dede; dog vertrok den 29. dito van daar.

Hier op nam Furtado 1605. in February voor, Batoefabar te belegeren; dog dorst het niet ondernemen, om dat de Zee-Voogd Wybrand van Warwyk niet verre van daar lag.

Den 14. van die maand vernam onze Zee-Voogd daar, dat de Portugeeze vloot ondertusschen merkelyk versterkt, en tot 7 fcheepen, 30 Bantings, 20 Galeyen, en 10 Javaanze Tsjampans aangegroeid was, ook dreigde Andrea Furtado den Koning, dat hy hem haast zou komen bezoeken, en dat, zoo hy Batoefabar nu niet quam te veroveren, hy hem dange-willig fchatting betaalen zou.

Dog ondertusschen hadden de onzen een fchoone en ryke kraak van de Portugeezen, St. Antoni genaamd, onder den Zee-Voogd Cornelis Sebastiaanfoon ontrent Patani, en 't fchip Vliflingen (dat

in Februari' dezes jaars by dien Zee-Voogd voor Patani quam) den 14. January 1605. ontrent Pedra Blanca nog een kraak, komende van Coetsjien-Tsjina; en Don Andrea Furtado toekomende, genomen.

In de eerste kraak vonden de onzen deze navolgende goederen:

- 2000 Pikal witte poeder zuiker; en eenige korven ftok-zuiker.
- 4500 dito Tintenaga of Speauter.
- 223 Fandeelen Chineeſe Camfer.
- 90 dito Agelhout.
- 18 Looſe kaffen met Muscus-ballen.
- 11 Kaffen Vermilioen.
- 22 dito Chineeſe Waejers.
- 209 Fardeelen Ruwe Zyde.
- 75 dito geele flegte dito.
- 6000 ps. bont porcelyn.
- 10 Vaten, zoo grof, als fyn dito.
- Eenige vergulde bedſteden, en andre kleenigheden.
- Een party Radix China.
- Een party Benzoin.
- 150 Korven gemaakte Zyde, fluwelleen, Damasten, Taſſias, en geterende Zyde, daar onder ook eenige kaffen goud-draad.

In de andte kraak vonden zy:

- 174½ Pikol Agel-hout.
- 33½ dito Benzoin.
- 2 Tonnekens Chineeſe Camfer.
- Eenige ſlechte kleedjens.

Ook heeft dat ſchip nog een ſcheepjen van de Portugeezen ontrent Solor veroverd, waar in 92 Bhaer Sandel-hout; en 2½ Pikol Caret was.

Den 15. September zeilde 't ſchip 't ſchip Vliflingen, met de veroverde kraak St. Antoni, van Patani na Djoehor om te zien, of het daar zyne lading bekomen kon. Hy wierd den 27. October door Wybrand van Warwyk gevolgd, die den 12. November by die kraak, voor in de rievier van Djohor, en ontrent 1½ myl van 't ſchip Vliflingen, met de fcheepen Amſterdam, en Dordrecht, ten anker quam, terwyl de Zee-Voogd Cornelis Sebastiaanfoon hier mede op de Rheede lag.

De Koning deed beide deze Zee-Voogden om hulp tegen de Portugeezen verzoeken, welke de eerste hem toezeide; dog Warwyk verzogt daar van voor als nog ontslagen te zyn.

Men bood dezen Vorst de brieven aan door zyn Hoogheid Prins Maurits aan hem gefchreven, die van den zelve met veel eerbied ontfangen wierden, ook schonk

Goederen, daar in gevonden.

Die aan den Koning de brieven overleveren, en hem befchenken.

de Zee-Voogd Cornelis Sebastiaansfoon 2 metaale stukken, en Warwyk 4 halve vaten bos-kruyt, 40 schoten scherp tot die stukken, 12 Japanse Sabels, 4 Portugeeze roers met bandelers, en eenige gemaakte Zyde, en een verguld schootvry Harnas aan dezen Vorst.

Ook vonden beide onze Zee-Voogden, op 's Konings verzoek, goed, hem nog een nader geschenk van z halve kartouwen, en eenig scherpuyt 't schip Dordrecht, en van een yzere Goting, en 10 halve vaten kruyt, en eenig scherp uyt Warwyks vloot te doen, om daar door te beter in staat te zyn, om de Portugeezen van Malakka te wederstaan.

De Zee-Voogd Warwyk was met het schip Vlissingen den 10. December van Djohor vertrokken, bevelende den Koning de Liedien, die zy daar met een Cargaoen laten zouden, ten hoogsten aan; dog de Zee-Voogd Sebastiaansfoon bleef 'er nog met het schip Amsterdam en de kraak St. Antoni, die kort daar aan mede van hier daan vertrokken is.

In 't begin van January 1606. liep onze Zee-Voogd Cornelis Matelief de Jonge, die den Zee-Voogd Steven van der Hagen voor 't Eiland Mauritius ontmoet, en van hem verstaan had, in wat staat Malakka was, met zyn vloot na deze stad; die Don Andrea Furtado nu zedert 3 jaare merkelyk had versterkt, en voorzien met een bezetting van wel 8000 man, met welk volk hy Djohor nu belegerd had.

Dierhalven vertrok deze Zee-Voogd den 27. dito na Malakka, daar hy den 30. April, op een halve myl na, voor ten anker quam.

Terstond dede hy al de sloepen en booten mannen, zond die op 4 schepen, die voor de stad aan de grond lagen, af, en dede de zelve in brand steken.

Een van de zelve was van 200, een van 100, en twee ieder van 80 lasten.

Die van de stad deden wel 5 schooten na ons volk; dog 't was te vergeefs.

Dien zelve avond gaf Matelief dezen Koning van Djohor door een Gezant kennis van zyn komst.

Onze sloepen hadden daags te voren ook 3 Parahoens van Keidah met eenige kleedjens genomen; dog de Zee-Voogd dede die acn dien Vorst wedergeven, betuigende met hem in vriendschap te willen leven.

Daar op beley de Zee-Voogd Krygs-Raad, en den breeden Raad van alle de schippers en kooplieden, en besloot, dat men daags 'er aan tot op 5 vadem waters voor Malakka loopen, en de stad met alle geweld uyt de schepen beschieten zou.

Zy quamen wel tot op 3½ vadem met

het laagste water, gemeind hebbende, dat zy 'er wel op een musket-schoot na by zouden hebben kunnen naderen; dog konden nu nog geen doel met halve kartouwen schieten, weshalven zy de stukken zoo wat ter vlugt zetteden, waar door zy wel veel tyds te kort schoten; dog raakten ondertusschen lustig in de huizen, en ook in 's vyands rondeelen.

Die van de stad schoten wel weder; dog daar raakte maar eens een gewaterde kogel van 27½ pond in de witte Lecuw. Ook wierd 'er een schoot door St. Paulus kerk, die de Jesuïeten toequam, gedaan.

Ondertusschen dede Matelief de Noordzyde der stad door 4 sloepen bezichtigen, en peilen, om te zien, of men daar zou kunnen landen, en de voorstad innemen; dog zy bevonden over al de grond te zacht, behalven dat zich veel gewapend volk op strand vertoonde, en dat zy bevonden hadden, dat 'er ook tegen de huizen in de Noorder voorstad staketfels waren, die 't landen daar al mede ondoenlyk maakten.

Den 1. Mey dede hy, volgens besluit daags te voren genomen, twee halve kartouwen, of 24 ponders in een Batery op 't Eilandje by de stad, Ilha das Naos genaamd, zetten, om van daar de stad te beter te beschieten, vermits dat veel nader 'er aan lag, dan de schepen.

Dit eilandje besloeg pas 150 a 200 treden in zyn geheel, en men ley daar 30 man op, alzooy daags 'er aan aan de Noord-kant der stad meinden te landen, vermits het, volgens de ingekomene berichten aan de Zuid-zyde, onmogelyk was.

's Namiddags begon men met de 2 stukken te schieten, waar door ten eerste belet wierd, dat 'er uyt de twee Bateryen aan 't Zuid-einde der stad meer geschoten wierd.

Ook schoten die van de stad nu en dan wel na de schepen; maar niet na de Batery; dog dit alles en kon niet veel uitwerken; weshalven Matelief in overleg nam, of 't beter was, de stad nog ongemoeid te laten, en eerst de vloot der Portugeezen af te wagten, om daar tegen te slaan, alzooy hem dan de stad niet ontgaan kon, dan of 't beter was, voor af de stad eerstaan te tasten; maar na een goeden overslag wierd besloten, hier over 't oordeel van den Koning van Djohor te hooren, om te vernemen, wat hulpe hy ons zou kunnen byzetten, alzooy die zomtyds zoo groot zou kunnen zyn, dat zy de vloot niet eens te vreezen zouden hebben.

De meesten waren in 't eerst van oordeel, dat men van de hulp-troep des Konings

Matelief
1606. na
Malakka

Konings van Djohor weinig zekerheid te wagten, gelyk men ook voor de komst der vloot zoo veel niet te vreezen had, alzoo men niet vast wift, wanneer die komen zou, weshalven zy best oordeelden de stad cert aan te tasten. De meeste stemmen egter liepen naderhand weer daar henen, om eerst den Koning van Djohor te verwagten.

Ondertusschen vonden die van de stad goed, de Zuider-voorstad af te branden. Ook zond Matelief toen van ieder schip 10 man na Poelo Saptu, een groot Eiland, 2 mylen van Malakka gelegen, om voor elk schip 10 schans-korven te maken, en om zich daar van in 't landen te bedienen.

Den 4. kreeg men bericht, dat eenige lieden in de stad door ons gefchut gequetst waren, dog dat zy wel haast de vloot van Goa tot ontzet met den onder-Koning en Aards-Bisschop verwagten om de Moleucos te herwinnen, en om den Koning van Djohor met eenen te bestyden; dat 'er zeer weinig levens midden waren, dog dat men veel gefchut, en krygs-voorraad en wel 3000 slaven, en Maleyers, dog maar 80 blanke lieden in de stad had.

Den 5. Mey quamen 'er 2 Praeuwen van den Koning van Djohor met den Sjahbader van Singapoera, Siri Raja Nagara genaamd, by den Zee-Voogd, om te zien of hier Hollandse schepen waren, verzekerende aan de onzen, dat de Koning, zoo ras hem de komst des Zee-Voogds bekend zou zyn, herwaards komen zou, om 't welk te meer te verhaasten, zy nog dien zelven avond te rug keerden.

Den 13. dito quam 'er berigt van dien Koning, dat hy binnen 4 dagen met zoo veel volk, als hy maar by een brengen kon, hier zyn zou.

Na dat hy den 14. dito nog een brief geschreven had, verschenen den 17. eenige vaartuigen, op welke 300 mannen waren, doch niet zyn perzoon; maar zyn broeder, Radja Sabrang, die alles bestierde.

Zy waren met hun drie broeders, van welke de oudste, en nu regerende Koning Jang di Pertochan genoemd wierd.

Dit was een luy en vadzig Vorst, die niet dede als lang slapen, zich wasschen, en dan zich dronken te drinken, en by zyn wyven te blyven, latende alles op zyn broeder Radja Sabrang, of Radja Bongso, ende Edelen, staan.

De Koning van Sjaak, zyn andre broeder, was aan een dogter van den Koning, of aan een zuster van de Koningin van Patani getrouwd; maar was al mede een slegt potentaat, die men by na noit te Djohor

zag, blyvende al te Sjaak, welk Ryk een Leen van Djohor was.

De derde broeder, die gelyk den Koning van Sjaak mede van een andre moeder was, wierd Radja Laoet genaamd, maar op geen van deze broeders was staat te maken, alzoo zy alle sterk dronken, dan alleen op Radja Sabrang.

Deze nu quam den Zee-Voogd verwelkomen, en schonk aan hem een goude Kris met eenige slegte gesteenten.

Zy spraken verder met malkanderen, en Matelief zeide, dat hy Malakka wel innemen, maar dan ook voor zich houden zou; dat Radja Bongso niet toestaan wilde, dat vragende, waarom hy de stad zou bestyden; als hy ze voor zich niet hebben mogt, en dat hy 't dan geen hulp, maar alleen een verandering van een erger tot een beter naabuur noemen, en dat het dan ook den naam niet dragen kon, dat wy hem, maar hy ons, te hulp quam.

Matelief vraagde weer, wat dan zyne belooning voor 't winnen der stad zyn zou, waar op Radja Sabrang beloofde hem plaats tot het bouwen van een huys, en tot berging van hunne waaren, die zy 'er tol-vry inbrengen konden, te zullen geven; waar op Matelief antwoorde, dat die aanbieding in zich zelven niets, en dat hem dat van alle Indische Vorsten, buiten dat wy hen eenigen dienst deden, aangeboden was, toonende hem verder dat hy, met Malakka voor zich te eischen, niets van het zyne; maar een stad eischte, die door de Portugeezen gebouwd, en waar af 't bloote land alleen het zyne was:

Eindlyk stapte hy van de stad af, en zey Malakka aan ons over te willen laten, mits dat hem Matelief deze eene bedc, van die van Atsjien te beoorlogen, wilde toestaan; dat hy zeide niet te konnen doen, alzoo wy met hen in vrede waren; dog hy wilde wel beloven hem tegen hen, zoo zy hem beoorlogden, te helpen, of zyn best te doen, dat zy bevredigd wierden.

Eindlyk wierd tusschen hen den 17. Verbond Mey 1606. dit navolgend verbond gemaakt, en gesloten.

1. Beloofte de Zee-Voogd Matelief Malakka van de Portugeezen te veroveren, waar toe men aan wederzyden zyn best doen zal, 't welk verriicht zynde, zoo zal de stad in de magt der Algemeine Staaten; dog voort het geheele land onder den Koning van Djohor blyven, mits dat wy van dat land des Konings nog zoo veel land, als wy tot versterking der stad verder noodig hebben, af zullen nemen.

2. De Heeren Staaten zullen in 's Konings land ook hout tot hunnen scheepsbouw,

Besluit den Koning van Djohor eerst af te wagten.

Tyding, hoe 't binnen Malakka stond.

En van den Koning van Djohor.

Zy spreken samen, over de stad te bestyden; als hy ze voor zich niet hebben mogt, en den.

Die Matelief voor zich eischte.

1606. tusschen hen gemaakt.

en verdre nooddruft van de stad mogen laten haalen.

3. Alle Vafallen van de Heeren Staaten hunne fchepen en goederen zullen in de stad zonder eenigen tol te geven mogen loffen.

4. Geen andere Hollanders of Europeers zullen in 's Konings landen, zonder eerst verlof van onzen Land-Voogd van Malakka te hebben, mogen handelen, of zullen die anders voor vyanden gehouden werden.

5. Zyn Majesteit zal de afgebrande voorftad, Campo Clin genaamd, weder bevolken, en regeeren, zonder dat de Heeren Staaten daar op iet zullen te zeggen hebben. Ook zal zyn Majesteit, indien het mogelyk is, daar zyn verblyf nemen, en die verfterken; waar in hem de Heeren Staaten behulpzaam zullen wezen.

6. Na de verovering der stad zal zyn Majesteit al 't gefchut, dat 'er in gevonden werd, genieten, waar af hy de helft na zig nemen, en de helft in de stad tot verdediging der zelve laten zal, ter tyd toe dat de Heeren Staaten die van ander gefchut zullen voorzien hebben.

7. De koopmanfchap, geld, en andere goederen, die men in de stad vinden zal, zullen half en halfaan wederzyden de helft door de Heeren Staaten, en de helft door zyn Majt., gedeeld werden.

8. Alle koopmanfchappen, de Vafallen der Heeren Staaten niet toekomende, zullen onder 's Konings gebied in de voorftad moeten geloft; dog zullen ook daar door de Vafallen der Heeren Staaten vry mogen gekogt, en in de stad gebragt werden.

9. Beloven ook malkanderen getrouw tegen de Portugeezen en Spanjaarden te zullen byftaan; dog geenzins zoo een van beide tegen andre quam te Oorlogen, ten ware alleen om hem te verdedigen.

10. Geen van beiden zal met den Koning van Spaanjen ook vrede, dan met beider toeftemming, mogen maken.

11. Die van wederzyden eenig fchandaal aan malkanderen in zaken van Godsdienst geeft, zal aangeklaagd en geftraft werden by die overheid daar hy onder staat.

12. Indien eenige perzoonen van de eene of de andre zyde iet op malkanderen van fchuld, of anderzins, te zeggen hadden, zoo zal de verwerder voor zyn overheid geroepen werden.

13. Indien eenige Hollanders overliepen by den Koning; en wegens eenige bedrevene misdaden zich daar wilden verbergen, of zoo ook eenige van 's Konings volk by de Nederlanders quamen over te loopen, zoo zal men aan weer-

zyden gehouden zyn die wegloopers, ieder aan zyn eigen overheid, weder over te leveren.

Welke Artikelen aan wederzyden, ieder volgens zyn 's land wyze, plegtelyk befworen en onderteekend wierden.

Daar na heeft de Zee-Voogd aan den Koning den brief van zyn hoogheid Prins Maurits, en de gefchenken, 'er bygegevoegd, die in een lang roer, een dubbel pistool met paarlemoer ingelegt, twee andre pistoolen, een Ry-íwaard, en in een Pertifaan bestonden, benevens de gefchenken der Heeren Bewindhebber, zynde een Harnas, twee Pertifaanen, en zes witte harnasfen, aan Radja Sabrang overgeleverd.

Daar op is de Heer Matelief den 18. Mey tegen den avond met zyn volk 700 man fterk, geland; alwaar zy 400 Portugeezen en swarten met roers en spiefen op strand vonden, die zy ten eerften in de voorftad dreven.

Zy vonden daar een vastigheid, of een dikke muur van den vyand, daar zy een befchansing tegen maakten, en van waar zy hen zoodanig befchoten, dat die van de stad de voorftad daar op in brand ftaken.

De Heer Matelief, die de stad zelf in perzoon bezigtigen ging, vond 'er een heele groote rivier by, die niet wel over te komen was, behalven dat hy ook zoo veel torens en vaste muuren rondom de stad zag, dat de Portugeezen maar ftil te zitten, en zomtyds eens te fchieten hadden, om hem te beleetten die stad te veroveren, alzooy hy veel te weinig volk daar toe had; en reeds veel van de zynen ziek waren, en op de Maleyers zeer weinig staat te maken was.

Hy liet daar ondertuffchen door zyn volk, die van de Maleyers zoo wat geholpen wierden, een Batery maken, bragt 'er 2 ftukken op, die 17 ponders fchoten, en 't gefchut der ftad haast onbruikbaar maakten.

Ondertuffchen merkte de Heer Matelief, dat, hoe menigmaal hy volk van Radja Sabrang eifchte, 'er wel volk beloofd, maar niet gegeven wierd; waar uyt hy begon te merken, dat de zaaken tuffchen den Koning van Djohorendezen zynen broeder niet recht gingen, en dat hy dus voor een doof mans deur klopte, alzooy 'er jaloezy tuffchen hen gerezen was, ook zag hy, dat het hem onmogelyk was, door dit beleg, met zoo weinig volk, meester van de stad te werden, weshalven hy goed vond op te breken, en zyn volk weer na boord te brengen, alzooy hy merkte; en van den Bendahara, of fchat-meester, klaar hoorde, dat

dat zy 't ganse werk maar op ons wilden laten aankomen, zonder hun volk 'er eens voor te wagen, voorgevende, dat wy Ternate en Amboina wel, zonder hulp der Inlanders, gewonnen hadden.

De Heer Matelief, dit vernemende, begrauwde dien Bendahara niet weinig, en dreigde hem, zoo de Koning hem dat belaste, aanstonds wel te zullen dwingen, om volk te geven.

Naderhand is Matelief, wanneer de Koning nu 1200 man beloofde te geven; nog eens met 300 man van de zynen, en 800 Maleyers geland, heeft zeker pannen-huis versterkt, een brug over de rievier geslagen, en 't klooster ingenomen; naderhand kreeg hy, als hy ze van nooden had, in de plaats van 1200 pas 200 man, dierhalven deed hy maar zyn best, om de stad uyt te hongeren, doende meer gescht aan land brengen, om de zynen die eenige houten beschanffingen maakten, allengskens de stad te doen naderen, alwaar de Portugeezen hen niet weinig uyt de bolwerken St. Domingo, Madre de Deos, St. Jago, en uyt 't klooster S. Paulo beschooten.

Hier op liet hy nog eerst 2 en daar na nog 4 halve kartouwen aan land brengen, om 't bolwerk, de elf duizend maagden, van de Zee-Batery te beschieten.

Ondertuffchen kreeg de Land-Voogd Andrea Furtado nu en dan eenig volk van buiten in de stad, die 'er stillekens wisten in te raken, gelyk 'er ook 2 Galeyen van Pahang voor 't landen der onzen met 60 blanken inquamen.

Aan de andre kant wierden 'er veel van de onzen, zoo door 't arbeiden, als door zich zelve met Arak drinken en 't fruyt eeten te verwaarloozen, ziek; dog zy kregen ontzet van 2 schepen uyt de Maas, te weten de vereenigde landen en Erasmus, die den 14. Juli voor Malakka quamen.

De schepen, die hy by zich had, waren elf in getal, te weten Orangie, Middelburg, Mauritius, de swarte Leeuw, de witte Leeuw, de groote Son, Nassau, Amsterdam, de kleine zon, waar by dan nog de 2 voornoemde schepen uyt de Maas quamen. Behalven deze had hy nog 7 kleine vaartuigen by zich.

Zy deden nu en dan uyt de stad wel eenige uytvallen; dog dit kon hen zeer weinig helpen; hoewel de onzen mede niet veel vorderden, en dagelyks veel zieken kregen.

Dit duurde zoo tot in de maand Augustus, wanneer de Heer Matelief door zyne brand-wagt bericht van 't naderen der Portugeesche groote vloot kreeg.

Zoo ras Matelief dit vernomen had, heeft hy 't gescht, dat te Campo Clin lag, en ook al de Bagagic weer doen 'tscheep brengen.

Vyf a zes dagen te voren had hy, zyn volk eens naziende, bevonden, dat hy nog 1200 eeters, en daar onder 32 gequetsten, en 162 zieken had.

Egter ging hy hier mede den 17. Augusty t'zeyl, en quam ontrent 's middags by de Portugeeze vloot, die hy tot in den donkeren avond beschoot.

Hy bevond dat zy bestond in 16 groote Gallioenen, 4 Galeyen, 1 Carveel, en uyt 14. andre vaartuigen, waar op 3754 blanken, en wel tweemaal zoo veel swarten waren, waar mede zy Atsjeh, Malakka, Djohor, Pahang, Patani, Bantam, en Amboina dochten te veroveren.

Den 18. dito geraakte een van 's vyands schepen 't schip Nassau, eer 't zyn anker gelicht had, aan boord; waar op de schepen Orangie en Middelburg wel toefschoten, om 't zelve te ontzetten; dog, zeer ongemanierd, geraakten die ook malkanderen aan boord; waar op terstond de onder Zee-Voogd der Portugeezen Alvaro Carvalho volgde, die Middelburg aan boord klampte, gelyk ook 't Gallioen van Don Enrique de Norinha 't schip Orangie van de eene zyde aan boord raakte, terwyl van de andre zyde het Gallioen van Don Duarte de Guerra hem vlak voor den boeg quam; doch 't schip Mauritius, dit ziende, quam terstont op Don Duarte af, 't geen toen aldaar een hevige gevegt gaf, alwaar zig de Portugeezen zeer dapper met het werpen van vierpotten, en de onzen niet weinig met schieten verweerden.

Eindelyk schoot Mauritius Don Duarte 's Gallioen in den brand, en ontsloeg zig van den zelve; maar Middelburg en Alvaro Carvalho, nevens Don Duarte bleven aan malkanderen vast, waar door zy, alzo Middelburg zig van hen niet redden kon, alle drie verbrandden, hoewel het meeste volk van Middelburg behouden wierd.

Ook geraakte Alvaro Carvalho in de sloep van Middelburg met 40 a 50 man, die alle door die van 't schip Orangie dood geslagen wierden, zonder Carvalho ('t geen Matelief, wat hy ook dede, niet beletten kon) zelf te verseehoonen.

Don Enrique de Norinha bleef aan 't schip Orangie, en wierd van de Heer Matelief, die zyn schip 2 vlaggen ontnam, belast te stryken, en zich gevangen te geven.

Ja hy meende hem al in zyn geweld te hebben, alzo hy zyn vlag al gestreken had; dog door list ontquam hy hem, en ook 't schip Mauritius, dat hem anders nog zou veroverd hebben.

Hy was wakker doornageld, en had zeer veel volk verloren.

Het schip Nassau wierd door de twee

Met
welke
Matelief
aan den
dans
raakt.

erde
oorval-
n al-
ar.

namen
n Ma-
lief's
schepen.

egroo-
Portu-
eeze
loot
er-
thynd
ier.

Portugeezen, die 't aan boord had, in den brand gefteken; dog 't volk wierd, op 6 man na, die in de slag dood bleven, geborgen, en de Portugeezen raakten 'er door de Galeyen af, en zouden anders ook verbrand hebben.

Beider
verlies
hier by.

De onzen verloren in dezen slag, ontrent Cabo Rachado gefchied, 2 fchepen; dog niet boven de 24 man, hoewel 'er veele gequctften waren.

De Portugeezen hadden mede 2 fchepen verloren; dog, na giffing, wel 5 a 600 man, onder welke deze Edellieden, en Hoofden van de vloot: de onderzee-Voogd Alvaro Carvalho, en Fernando de Silva, zynen bloedverwant; Duarte de Guerra, Capitein van een Gallioen; Diego Ortez da Tavora, Don Manuel Mascarenhas, Manueld'Albukerke, Sebastiaan de Mirandi, Antonio de Silveira, Don Enrique de Castro, Manuel de Mello, en nog 2 Spaanse Dons op 't fchip van den onder-Koning, zy hadden veel voordeel door de Galeyen, die, by filte, hunne fchepen redden konden.

De vloot
ten gera-
ken weer
aan een.

Den 19. dito befloot Matelief deze vloot weer aan te taften, ging den 20. t'zeyl, en geraakte den 22. dito weder in gevecht; dog zy liepen zoo al ruym voor henen. Mauritius, de witte Leeuw, de fwarte Leeuw, Erasmus, en de groote Zon vielen 't zelve fchip weer aan, dat den Zee-Voogd in de vorige slag aan boord geweest was; dog de onzen konden toen niet veel uytrechten.

Den 24. dito quam hem de Portugeeze vloot zeer fchielyk op 't lyf, dat de onzen een groote ontfteltenis gaf, waar door eenige hunne touwen moesten kerven, te meer, alzo 't nacht was, waar door ook onze vloot zeer van een verfpelde, hoewel zy kort daar na weer by een raakten, loopende alle voor de wind van den vyand henen, die ten laaftten na Malakka liep.

De verdre fcheeps-Hoofden der Portugeezen, en de groote van hunne fchepen vind ik aldus aangeteekend.

Naamen
der Por-
tugeeze

Don Paulo de Portugal, groot 500. Laft.
Don Martin d'Alphonfo, onder-
Zee-Voogd. 550.

Don Pedro Marenam. 400. Laft.
Bastiaan Soares. 350.
Don Francisco de Norinha. 350.
Don Francisco de Sotomajor. 350.
Antonio de Soufa Falcon. 250.
Nog 3 Galeyen, en 12 Fufften.

Wat nu onze fchepen en hunne groote betrof, het ware dezen, die 'er nog overgebleven waren.

Orangic, den Zee-Voogd, groot 350. Laft.
De groote Zon. 250.
Erasmus. 300.
De vereenigde landen. 250.
Mauritius. 350.
Amsterdam. 400.
De fwarte Leeuw. 300.
De witte dito. 300.
De kleene Zon. 100.

Met de zelve liep de Heer Matelief den 24. dito, volgens 't befluyt daags te worden genomen, na Djohor, gerakende den 25. de Portugeeze vloot, die na Malakka ftevende, uyt het gezicht.

Hy geraakte den 13. September in de rievier van Djohor, alwaar de Koning hem te gemoet voer, en verwelkomde.

De Heer Matelief voer den 18. dito na Batoefawer, om daar verfcheide noodzakelyke dingen te bezorgen; als, om den Koning aan te zetten, om zyne stad (dat gemakkelyk gefchieden kon, als de Maleyers maar werken wilden) te verfterken; ten andren om levens-middelen voor zyn vloot te bezorgen.

Ten derden, op dat de Koning eenige Prahoes na Atsjien en Malakka zenden zou, om te vernemen, of daar Hollandse fchepen gekomen waren, en eindelyk om te zien, of men hier of daar niet enig kruyt krygen kon; maar de Maleyers wilden wel, dat wy zelfs hunne stad fterk gemaakt hadden. Kruyt was voor geen geld; en dan nog zeer ondeugend, te bekomen; en van 't verdere quam even zoo veel; zoo dat het maar talmery met dezen Koning, en met de Maleyers, was.

VYFDE HOOFDSTUK.

Batoefawer beschreven. De Koning staat den onzen in Djohor een plaats toe. Zyn eysch 'er tegen. Antwoord van Matelief. Don Andrea Furtado 1606. in Oôtober verwangen. Door Ant. de Menelez. Matelief vertrekt van Djohor, komt voor Malakka, en ziet 'er 7 schepen. Die hy beweegt. 's Vyands verlies. Negen Gallioenen, en een Galej door de Portugeezen verloren. Mateliefs aanbieding aan den onder-Koning. Die dat weyert; dog Matelief dwingt 'er hem toe. De Heer Matelief komt 1606. voor Keidah. 1607. Franx hier. En de Fiscaal Apius. Djohor door de Portugeezen verbrand. 1608. lag hier van den Broek, die 1609. verwangen is door Obelaar, &c: Alawaddien de 3. overleden. 1610. verwangen door Abdullah Sjah 17. Maleytsfe, en 5. Djohorfe Koning. Zyn roem 1616. verwangen door Mohammed de 2. 1621, 18. Maleytsfe, en 6. Djohorefe Koning. 1624. Abduldjalief Sjah de 2., 19. Maleytsfe, en 7. Djohorefe Koning. Maningcabo onder Djohor. Vesting den onzen hier altyd geweigerd. 1623. last der Zeventienen, om Malakka te belegeren. 1627, Karel Licven zoon na Malakka.

Wat de stad Batoefawer betref, die lag 5 a 6 mylen de rievier van Djohor op, die zeer sehoon, breed, diep, en voor de stad zoet is. Het land aldaar is meest laag; en de huizen staan langs de rievier op staaken uitgebreid. Daar zyn twee Vestingen, de eene, Batoefawer de andre Koita di Sabrang genaamd. Batoefawer is ontrent 1300 sehreden in 't rond, zynde meest een vierkante plaats, met Pallissaaden van 40 voeten hoog, die zeer dicht aan een stonden, versterkt, en verder van eenige slechte flankeringen voorzien. Zy legt op een effen veld, dicht by de rievier, en de naaste bergen leggen 'er een vierde van een uur af; en daar was zeer licht kans, om de rievier daar rondom te brengen. Zy is van binnen zeer dicht bewoond, vol Atappe huizen; dog dat van den Koning, en die van eenige Hovelingen, zyn van hout. Kota Sabrang is ontrent 4 a 500 treden in 't rond, zynde meest vierkant.

In Batoefawer, en Kota Sabrang, zyn, na gissing, wel tusschen de 3 a 4000 weerbare mannen; dog 't meeste volk woond buiten de sterkte. Het geheel land komt den Koning toe; dog dit is weinig geacht, zoo dat ieder, die 't van den Koning maar eischt, 't zelve bekomen kan. Egter schynd het zeer vrugtbare en boomryk te zyn.

De Zee-Voogd Matelief gaf hen wel goeden raad, en verscheide bestekken over, om de stad te versterken; dog 't volk was niet aan den arbeid te krygen.

Wanneer men nuzag, dat men, na alle vergeeffe aangewende moete, Malakka niet veroveren kon, en dat daar by 't i. lid van 't verbond verviel, en de Hollanders ondertusschen een plaats tot hun verblyf noodig hadden, zoo stond de Koning hen toe, een plaats in zyn land, daar 't hen

gelleefde, te verkiezen, mits dat zy dan ook verplicht bleven de verdre leden van 't verbond na te komen.

Daar wierd by den Koning ook een plaats in de stad, als zy gewonnen zou zyn, verzoegt, dat hem op een billyke wyze toegezegd wierd; dog dat was de huyd deelen, eer men den Beer had.

Ook verzoegt de Vorst, dat men hem eenige honderden Ryxdaalders tot duizend toe, leenen, en dat hy die in waaren na onze zin voldoen, en niets weder vorderen sou, voor dat de eerste leening voldaan was.

Ten andre eischte hy, dat de Heeren Staaten hem tegen alle zyne vyanden, 't zy vegtender of verdedigender wyze, helpen zouden.

Ten derden, dat zy hem ook met sehopen, volk, gesehut, &c: op zyn verzoek helpen, en dat Matelief met de sehopen daar tot de komst van andre uyt Holland blyven zou.

De Heer Matelief gaf dezen Koning hier op tot antwoord, dat het de Hollanders op geen 1000 Ryxdaalders aanquam, en dat Accoord dit in 't accoord niet behoefde in te vloejen, dat hy meer agting voor 't verbond met de Heeren Staaten toonen moest, alzo hy, maar een dienaar van hun hoog Mog:, zyn Majt. wel 1000 Ryksd: uit zyn beurs seherken, en die aan geweer na zyn zin in Holland besteden wilde, en zoo hy de Hollanders maar in zyn land wilde laten handelen, zoo zouden zyne voordeelen, zoo groot zyn, dat het op geen 1000 ryxdaalders aankomen zou.

Dierhalven stond de Vorst van dat eerste verzoek af.

Op het tweede stuk zeide hy, dat de Heeren Staaten niet gewoon waren iemand een onregtvaardigen oorlog aan te doen, en dat zy dierhalven hem wel wilden verdedigen tegen zyne vyanden, maar tegen geen

atoc-
wer
efchre-
en.

e Ko-
ng staat
onze
Djo-
or een
aats
c.

Zyn
eisch 'er
tegen.

van Ma-
telief.

geen andre, dan de Portugeezen, bestrydender wyze, vechten.

Wat het derde betrof, onze fchepen &c: zouden altyd tot zyn dienst zyn.

De Koning bood de onzen daar op een plaats van 30 vadem aan, waar over Matelief zeer verwonderd was, hem toonende, dat wy, zoo wy in zyn land handelen zouden, veel meer plaats noodig hadden, fchoon 't ons eigentlyk niet zoo veel om 't land, als wel om den handel, te doen was.

Op zyn verzoek, om daar, tot de komft van andre fchepen te blyven, wierd den Vorft getoond zulks niet in zyn vermogen te zyn, alzo 'er in December 2 fchepen na Holland moesten gaan; maar hy wilde daar wel tot December blyven, om hem zoo lang 't mogelyk was, te dekken.

Daar op wierd het Tweede en nader verdrag, den 23. September in Batoclawer onderteekend.

Ontrent dezen tyd fchynd Don Andrea Furtado als Land-Voogd van Malakka door eenen Don Antonio de Menezes, zoon van Don Duarte de Menezes, ceertyds onder-Koning van Indiën, vervangen te zyn, dog volgens de ingekomene berigten, wilde die de Land-Voogdy niet overnemen, indien de onder-Koning voor afgeen vrede met die van Djohor maakte.

Daar op vond de Zee-Voogd, hoorrende, dat 'er weer Portugeezen na Malakka op reis waren, om eenige voorraad fchepen derwaards te geleiden, goed, den 17. October te vertrekken, en hen weder aan te taften.

Ontrent Malakka gekomen, telde hy 7 fchepen te weten, dat van den onder-Koning; La Conception genaamd, en waar op Don Manuel de Mascarenhas Capitein, en dat het beft-gewapend van alle was; het Gallioen St. Nicolas, op hebbende 19 metale en 5 yzere ftukken; waar op Don Fernando di Mascarenhas Hoofd was, zyn broeder, Don Pedro by zich hebbende. St. Simaon, waar op Don Francisco de Sotomajor (die gefchoten) en door André Pehoa vervangen wierd) Capitein was; het vierde was Todos os Santos, waar op Don Francisco de Norinha 't opper-gezag voerde. De St. Croes, waar op de onder Zee-Voogd, Sebaltiaan Soarez was, 't een, dat met doorgethottene ftengen lag, had Don Paulo de Portugal tot Hoofd, zynde 't grootfte fchip van alle, en nog een, wat kleener, was St. Antonio genaamd, hebbende Antoino de Soufa Falcaon tot Capitein.

Men had goed gevonden, dat de fchepen Orangie, de groote Zon, en de verenigde landen eerst op een fchip aanval-

len, en dat de andre fchepen waken zouden, om de andre vyanden te beletten 'er ontrent te komen.

Daar op befloten zy den 21. dito 's nachts op den onder Zee-Voogd der Portugeezen aan te vallen; dog moesten, om de ftilte tot den dag toe wagten.

'S morgens den 22. dito tafte hy hen op de Rede aan, koos de Sant Nicolaas voor zyn man, dien hy wegnam, zonder dat hun onder-Koning dit beletten kon; dog door ftofheid der onzen, entgegen den goede Raad van de Heer Matelief, raakte dit fchip vry, daar hy al beflaft had, om 't in brand te fteken.

Ondertuffchen klampte de groote Zon de St. Simaon aan boord, die, nog de fwarte Leeuw en Mauritius by zich gekregen hebbende, dit fchip met volk met al dede verbranden.

De Erasmus ley de St. Croes aan boord, dog raakte 'er weer af. Daar op klampte Mauritius hem aan, en veroverde dit fchip, niet tegenftaande dat Gallioen 11 metale en 4 yzere ftukken op had.

Veel Edelen der Portugeezen waren in deze flag gebleven, te weten Don Fernando de Mascarenhas, Capitein op 't Gallioen de St. Nicolas, en zyn broeder Don Pedro; Don Francisco de Norinha, Capitein van 't Gallioen Todos os Santos; Bartholomie de Fonseca, Jorge Galvan, en Don Pedro de Mascarenhas, zoon van Don Gironimo de Mascarenhas.

Zy hadden 521 blanken verloren, en den 23. dito kregen de onzen nog een Gallioen, Sant Simon genaamd, zonder flag of ftoot, waar in zy 14 metaale en 2 yzere ftukken, ontrent 3000 pond kruyt, en veel wyn, vlesch en vifch vonden.

Dus hadden de onzen 4 Gallioenen veroverd, zonder by na iets, dat naamwerdig was, te verliezen, maar zy hebben deze overwinning, door 't volk van 't Gallioen Santa Croes te willen plunderen, bloedig gemaakt, alzo die van de witte en de fwarte Leeuw, de onderzee-Voogd, en de verenigde landen, hunne boots met 75 man (waar onder Klaas Jansoon Melknap, fchipper van de witte Leeuw; Jaques de Colenaar, opper-Koopman, Hans van Hagen, onder-Koopman op de fwarte Leeuw, waren) derwaards met dat oogwit gehouden hebben; dog alle de zelve zyn elendig opgefprongen, en dus jammerlyk omgekomen.

Nog 3 fchepen, die de vyand op 't drooge had, zyn door springers, die daar in gezet waren, in brand gegaan van hun eigen poppen.

De geheele vloot van dezen onder-Koning Don Martin Alfonso de Castro, jongfte zoon van Don Antonio de Cascais, die 's jaars te voren eerst uytgekomen

Don Andrea Furtado 1606. vervangen.

Door Don Antonio de Menezes.

Matelief komt voor Malakka, en ziet 'er 7 fchepen.

wel hy vee

's vy

verri

men was, bestond in 18 Gallioenen, 4 Galeyen, 1 Carveelen 23 Pusten, voorzien van 3700 blanke koppen, of 2954 Soldaten en 780 bootsgezellen, behalven de swarte, die een veel grooter getal uytmaakten, waar mede hy gansch Zuider-Indien van allen, die onder hem niet bukken wilden, dagt te zuiveren, en de wederspannigen te straffen. Het waren deze navolgende.

1. Nossa Senhora de Conception. Dit was groot 500 last, had tot Hoofd Manoel de Mascarenhas, was voorzien van 24 stukken, en 180 blanke Soldaten, behalven de blanke en swarte bootsgezellen. Dit Gallioen is door de Heer Matelief den 29. October voor Malakka, of door den onder-Koning, diens schip het was, verbrand, uyt vreeze, dat wy 't anders gedaan zouden hebben.
2. San Salvador. was groot 450 last, staande onder Alvaro de Carvalho, had 18 stukken geschut, 180 blanke Soldaaten, behalven de witte en swarte bootsgezellen. Dit Gallioen is door den Heer Matelief den 18. Augusty by Cabo Rachado verbrand.
3. San Nicolas. van 400 last, onder Capitein Don Fernando de Mascarenhas; voorzien van 19 metaale en 3 yzere stukken, en van 160 blanke Soldaten. Dit Gallioen overwon Matelief den 22. October voor Malakka, en daar bleef maar 8 man van in 't leven, en 't is den 29. dito door den onder-Koning verbrand.
4. 't Gallioen van Don Enrique de Norinha. groot 450 last, voorzien van 14 metaale stukken, 160 Soldaaten, en den 18. Augusty door Matelief by Cabo Rachado veroverd.
5. Santa Cruz. was groot 300 last, had tot Hoofd Sebastiaan Soarez, benevens 80 blanke Soldaaten, voorzien van 10 metaale stukken, en werd den 22. October door Matelief voor Malakka geplunderd, en verbrand.
6. San Simaon. groot 450 last, stond onder den Capitein Don Francisco de Sottomajor, met 160 blanke Soldaaten, en 16 metaale en 2 yzere stukken voorzien. Het werd den 23. October voor Malakka veroverd, geplunderd, en verbrand.
7. Todos os Santos. groot 400 last, had tot Capitein Don Francisco de Norinha, met 130 Soldaaten, welk schip den 22. V. DEEL.

- October door de Heer Matelief, zonder iets te behouden, verbrand is.
8. Het schip van Duarte de Guerra. Dit was groot 300 last, had op 108 blanke Soldaaten, en 15 metaale stukken, en is by Cabo Rachado den 16. Augusty verbrand, zonder iets te behouden.
9. Nossa Senhora do Soccorro. groot 400 last, stond onder Capitein Gutierre de Monroy, en had op 140 blanke Soldaaten, en 15 metaale stukken.
10. Het Gallioen van Antonio. Van 120 last, stond onder Capitein Antonio de Soufa Falcaon, met 47 blanke Soldaaten, en 10 metaale stukken, dit is den 29. October voor Malakka in brand geraakt.
11. Nossa Senhora das Mercès. groot 400 last, had tot Capitein Don Alvaro de Menezes, met 120 blanke Soldaaten en 14 metaale stukken.
12. Het Gallioen van Jacomo de Marais Sarmento. Dit was groot 400 last, had 80 blanke Soldaaten en 14 metaale stukken op.
13. Het Gallioen van Jan Pinto de Morais. groot 400 last, en op hebbende 140 klanke koppen, en 15 metaale stukken.
14. Het Gallioen van Jeronimo Botelho. groot 150 last, en voorzien van 100 blanke koppen, en 12 metaale stukken.
15. Het Gallioen van Manoël Baretto. groot 250 last, en voorzien van 100 blanke koppen, en 12 metaale stukken.
16. San Martinho. groot 400 last, staande onder Capitein Don Luis Lobo, voorzien van 150 blanke koppen, 22 metaale stukken, en by Manaar op Ceilon verongelukt.
17. Het Gallioen van Capitein Don Paulo de Portugal. Van 600 last, voorzien van 12 metaale stukken, had geen Soldaaten, maar veel kooplieden en reizigers op; was na China geschikt; dog is den 29. October door den onder-Koning voor Malakka verbrand.
18. Het Gallioen van Capitein Don Antonio de Menezes, nu Land-Voogd van Malakka; had geen Soldaaten, maar veel kooplieden en reizigers. Het was ook na China geschikt, dog is by Cabo Comoryn gebleven. Van de 4 groote Koninklyke Galeven is 'er een by Cayo Rachado zeer beschadigd. Op deze 4 Galeyen, en de 23 Pusten, waren 854 Soldaaten, behalven de bootsgezellen, roeiers, en 't ander gespuis.

9 Galloenen door de Portugeezen en 1 Galeverlor.

En dus waren 'er van die 18. Gallioenen 9 gebleven, een zeer groot verlies voor de Portugeezen, die daar mede zig ingebeeld hadden geheel Indiën te zullen dwingen. Ook quam dit Beleg van Malakka door Matelief hen wel by na 6000 man te kosten.

Mate liefs aanbieding aan den onder-Koning.

Matelief liet den onder-Koning ook aanbieden alle de Portugeezen tegen alle de Hollanders, in Indiën onder hen gevangen, vry te geven, dog eifchte een geschenk voor de Portugeezen van aanzien, daar de onder-Koning zwarigheid in maakte, willende de Hoofden mede vry hebben; maar de Heer Matelief liet hem weten, dat, zoo hy den zelve nacht alle de Hollanders (die maar 4 a 5 waren) niet vry gaf, hy 's morgens vroeg by na 200 Portugeezen zou doen over boord werpen; daar by voegende, dat hy geloofde, dat Don Andrea Furtado hem (onder Koning) tot dien onbillyken cyfch aanzettede, om hem by de wereld ghaat te maken.

Die dat weigert.

Daar was ook besloten, dat 2 Capiteinen der Gallioenen, Andrea Pefoa, en Sebastiaan Soarez, en 2 neeven van Soarez, Joan Bravo, Capitein op 't Gallioen van Don Antonio de Menezes, Land-Voogd van Malakka, een koopman, Fernando del Mercado, en een Priester, 6000 Maleytsche ducaaten wegens hun rantzoon, voor 't gemeen scheeps-volk betaalen zouden, en dat om de matroozen voortaan wat williger tot slaan te maken.

Dog Matelief dwingt 'er hem toe.

Dit besluit was den Zee-Voogd Matelief wel tegen de borst, om dat hy 't rantzoeneeren van menschen in Indiën niet eerst invoeren wilde; dog de meeste stemmen haalden dit over.

Hy den 28. Oetober nog geen Hollanders ziende opdagen, wilde al de Portugeezen over boord werpen, teu welken einde hy den breeden raad by een riep; dog terwyl zy met malkandren hier over spraken, quamen 'er 2 praeuwen met 3 Hollanders, die verklaarden, dat daar geen Hollanders meer waren; maar nog 4 a 5 in de vloot voor Nicobar; waar op dan de verlostte Portugeezen den 1. November na land gingen, met een schrift aan Don Rodrigo d'Acosta, door den onder-Koning afgezonden, ten einde hy verzorgen mogt, dat de verdre nog gevangene Hollanders in Indiën op vrye voeten gesteld, en na Djohor gezonden wierden, 't welk deze d'Acosta aannam te verzorgen, ten welken einde hy van ons volk een Pas-cedel voor een geheel jaar kreeg.

Te dezer tyd, of den 12. November 1606. zond de Heer Matelief 't schip de kleene zon na Keidah met den Gezant, dien hem deze Vorst toegezonden had,

om zyne hulp tegen de Portugeezen te verzoeken, onder belofte dat hy die mede te land aantafte zou. Hy wift wel, dat hy den Portugeezen onder-Koning, toen hy voorby zyn land quam, wellekom ghieten had, en nu maar quam om dat hy den Portugeez geslagen had, en dat hy geveinst met hem te werk ging; dog dit nu mede ontveinszende, beloofde hy hem egter door den opper-Koopman Jasper Janfloon, die op 't schip Amsterdam bescheiden was, en een Aflltent, dien hy hem zond, zyn hulp.

Daar op quam Matelief den 19. dito zelf voor Keidah; en wierd den 24. dito door den Koning gewaarfchouwd, dat 'er 2 praeuwen in de rievier lagen, waar in 8 Portugeezen, en 32 swarten, waren. Dierhalven zond Matelief 'er een jacht en een Galej na toe, waar op Pieter van der Duffen hoofd was, die vyf Portugeezen medebragt, welke 13 dagen van Malakka geweest, en den Maleyers ontvoden waren.

Dewyl nu Matelief aan alles zag, dat dit Koninkje dood bang voor de Portugeezen was, en dat hy 'er niets aan had, vertrok hy den 27. dito van hier.

Ook lag 1607. de opper-Koopman Cornelis Franx in September in Djohor als Hoofd; dog hy maakte het daar slecht, zoo dat den Fiscaal Apius geen reddden 'er aan wift.

Den 11. November 1607. quam Matelief voor de rievier van Pahang, sprak met den Koning, en hoorde aldaar, dat de onder-Koning, en de Land-Voogd van Malakka, overleden waren, waar na de Zee-Voogd den 16. dito vertrokken is.

In dit jaar is de Fiscaal Martinus Apius En d'uyt Djohor vertrokken, die in December de tyding aan Matelief met 't schip de Erasmus van daar bragt, dat die Koning zekerlyk vrede met de Portugeezen maken zou, zoo 'er geen onzet van schepen quam, dat voor eerst niet stond te volgen, alzooons meer aan de Moluccos, als aan Djohor, gelegen lag. Ook had hy te Bantam in December gehoord, door dat de Portugeezen Djohor verbrand had-Portu den, en dat Radja Sabrang op Lingga gezeze woonde, en zig daar sterk maakte.

Ao. 1608. in December lag in Djohor als koopman van wegen onze Maatschappyschappy Abraham van den Broek; en in de maand bevorens hebben de onzen voor Malakka een Portugeezc kraak verbrand; dog 1609. in January en February, wanner de Zee-Voogd Pieter Willemfloon Verhooven in Djohor by dezen Koning was, heeft hy gocd gevonden, de zcn van den Broek van daar op 't schip de Roode Leeuw te stellen, en in zyn plaats hier den opper-Koopman Jacques Obelaar te

te leggen, met den onder-Koopman Abraham Willemsoon de Ryk, en den Diamant-kenner Hector Roos, nevens 3 Assistenten en eenige andre lieden, beaflende aan die van 't schip de roode Leeuw, en 't Jacht de Griffioen, voor deze rivier tot den 1. July te blyven, om dezen Koning tegen 't geweld der Portugeezen te dekken.

Alwad- Aldus sehokten de zaken hier onder
din de 3. Koning Alawaddin de 3e. heen, tot dat
overle- hy 1610. quam te sterfen.

1610. Hy wierd in dat zelve jaar, door
Zyn ver- Sulthan Abdullah Sjah, 17. Maleytsé,
vanger 5. Djohoreese, en 11. Mohhamme-
Abdullah Sjah. daanze Koning, vervangen, een Vorst,
die 11. jaaren, van 1610. tot 1621.
Zyn roem over dit volk geregeerd, en zeer we-
1616. nig voorvallen van belang gedurende
zyn bestier gehad heeft.

Ao. 1616. had hy den naam, dat geen
van alle de Indische Vorsten den onzen zoo
toegengeng was, waar door zyn land van
de vyanden ook zeer veel aanftoot leed.

Hy wierd 1621. vervangen door Sul-
than Mahhmoed Sjah, die de 18. Ma-
leytsé, 6. Djohoreese, en 12. Mohham-
medaanze Koning was.

Hy regeerde maar 3 jaaren; en is toen
door Sulthan Abduldjalil Sjah de 2.
1624. vervangen, die ook de Gezanten,
Radja Indra Lellah, en Magat Mantfoer

na Holland gezonden heeft.

Deze is de 19. Maleytsé, 7. Djoho-
horeese, en 13. Mohammedaanze Ko-
ning geweest, en heeft 47 jaaren, van
1624. tot 1671. geregeerd.

In deze tyd sehynd 't Ryk van Ma-
ningcabo ook onder de Koningen van
Djohor gettaan te hebben.

Hoe menigmaal onze Maatschappy
getragt heeft, hier een Vesting te mogen
bouwen, dat al in de tyd van den Zee-
Voogd Verhoeven verzogt is, hebben
zy echter dat noit willen toestaan.

Schoon nu onze aanslag op Malakka
ten tyde van den Zee-Voogd Matelief
1606. mislukt was, lieten echter de on-
zen niet na hunne gedagten hier over te
laten gaan, in hope van daar af nog eens
meester te werden.

Een ves-
ting de
onze hier
aktyd ge-
weigerd.

Ao. 1623. gavende Heeren Zeventie-
nen al last, om Malakka te belegeren;
dog daar viel niet van.

A. 1623.
last, om
Malakka
te bele-
geren.
A. 1627.
Karel
Lievens-
foon na
Ma-
lakka.

Ao. 1627. was de toeleg hunner Edel-
heden op Batavia, om 'er den Bevel-
hebber Karel Lievenssoon met een vloot
heen te sehikken, maar van een veel be-
ter uytflag was het, toen zy onder dezen
Vorst van Djohor 1640, en ten tyde van
den opper Land-Voogd van Indiën de
Heer Antoni van Diemen, dit werk met
rechten ernst ondernamen; gelyk in 't
volgend Hoofd-stuk breeder blyken zal.

S E S D E H O O F D S T U K.

Malakka al zedert 1640. door ons volk bezet. Onder de Commandeurs Koper, Antonissoon, enz: En door den laasten in Juny aangetast; dog door den vyand zeer dapper verdedigd. Redenen van de langdurigheid dezes belegs. Sware bressen in verscheide Bolwerken geschoten. De pest neemt buiten en binnen de stad veel volks weg. Waar door egter de vyand den moet niet verloor. Slegten staat der stad van binnen. Verlies van verscheide Hoofden aan onze zyde. De Commandeur Caartecoe tot Veld-Heer gekoren. Die de stad den 14. January 1641. na verscheide stormen, by een onvoorzigtig accoord ingenomen heeft. Zorge voor de weyligheid der Portugeezen. Hoe lang de zelve Malakka bezeten hadden. Nader vertooning van de geseltenis dezer stad. En van de desigte verdediging der Portugeezen. Regtveerdige straf Gods over hun vorig leven. 't Getal der Ingezetenen hier voor 't beleg, en na de verovering. Beider verlies. Dood des Portugeeschen Land-Voogds, en 't wedervaren der verdre Portugeezen. De Heeren van Twiit en Schouten hier. En de eerste hier tot eerste Land-Voogd aangesteld. Caartekoe keert na Batavia. Bewys van de geloofweerdigheid van dit verbaal. De eerste berichten van hier na Batavia na de verovering dezer stad, en van daar weer berwaards. Het te veel genotene by de Hoofden des Legers uyt den buyt. Een Koningin in Atsjien. Verscheide berichten van deze en gene gewesten. Komst van de Heer Schouten op Malakka. Dood des Konings van Atsjien, en verdre berichten van daar. Vertrek van de Heer Schouten van Malakka. Bericht wegens Persten.

Naeuwkeurig verhaal van 't beleg, en de verovering der wydvermaarde en sterke stad Malakka, onder de Regeering van de Heer opper Land-Voogd van Indiën, Antoni van Diemen.

NA dat Malakka, en de vaart der Portugeezen aldaar in 't Zuider-deel van Indiën door 't kruysen van onze Oorlogs-jachten, nu al ettelijke jaaren aan den andren zeer bekommerd, gelyk het naderhand ook

Malakka zedert 1640. door ons volk bezet.

(als wy nader hooren zullen) al zedert den aanvang van 1640. en 1641, door zommige jachten onder den Commandeur Jacob Koper, en door de vaartuigen der Djohoreefche Maleyers zoo bezet geworden is, dat zy niet langer behoorlyk van eetwaren, en den noodigen voorraad, voorzien konden werden, zoo heeft de Heer Antoni van Diemen met de Heeren Raaden van Indiën een befluit genomen, om die vermaarde en sterke ftad (die, naaft Goa, de voortreffelykfte van Portugals Indiën was) met alle geweld aan te taften, om de zelve, zoo 't mogelyk was, te voveren.

Om dit groot werk uyt te vocren, zonden haar Edelheden den Sergeant Majoor, Adriaan Antoniffoon (een oud, ervaren, en ftout krygsman, en die daar door een grooten naam bekomen had) in May 1640. met drie welbemande fchepen als Commandeur van Batavia na Malakka, om 't gezag over de vloot van den Heer Commandeur Koper over te nemen, en om die ftad aan de Zee-kant, zoo naeuw, als 't mogelyk was, te bezetten, en met laft, om na bekomen ontzet van Batavia, mitsgaders de hulp-troepen der Koningen van Atsjien en Djohor, met de ganfche Krygs-magt te landen, en na tydsgelegenheid te betragen, om die ftad, 't zy by accoord, 't zy door een beleg, 't zy wel door eenige stormen, zoo als 't beft vallen wilde, te bemagtigen.

Onder de Commandeurs Koper, Antoniffoon, enz.

Volgens dit ontwerp nu is de ftad in 't begin van Juny met 12 fchepen, en 6 Chaloeppen ter Zee zoo naeuw bezet, en befloten, dat men meeft alle toevoer van levensmiddelen atgfneden, en ook 't uyt-en invaaren hen by na volkomen belet, of zeer belemmerd, gelyk ook ettelyke vaartuigen met levens middelen, en een Fust met hulp-troepen van Goa toen ook door ons volk veroverd zyn.

Ondertuffchen wierd ons de hulp des Konings van Atsjien wel ontzegt; dog onze vloot wierd gedurig met fchepen en volk onderfteund, en in 't laaft van July verfcheen daar ook een vloot van den Koning van Djohor van ontrent 40 vaartuigen, die met 14 a 1500 mannen, verfeh volk voorzien was, welke met ons leger van 14 a 1500 mannen, ten deelen Nederlanders, ten deelen Duitzers verenigd zynde, zyn de zelve den 2. Augufty ontrent; myls benoorden de voorftad van Malakka geland, en hebben den vyand, ettelyke honderd koppen fterk, zeer dapper uyt zeker werk geflagen, en met zulken drift op de hielen gevolgd, dat zy zeer kort agter de zelve in de voorftad geraakt zyn, en

En door den laaftten in Juny aange-taft.

den vlugtenden vyand tot binnen het kasteel gedreven hebben.

Daar op hebben zig de onzen aldaar in de gewonnen voorftad gelegerd, en twee bateryen, maar een piftool-fchoot van de wallen des kasteels opgeworpen, diens muuren zy met feftihien halve duytfte kartouwen zoo fel (niet tegenftaande des vyands grootc tegenftand) befchoten hebben, dat daar door eindelyk verfehiede grootc bresfen gemaakt zyn, waar door zy dan wel in eenig gevaar geraakten; maar de zelve wiften dit alles voor een tyd door hunne ongemene dapperheid wecr te boven te komen, en voor al van wegen de fcheiding en 't beleg der rieviere te beletten, dat men nog onmogelyk tot een storm treden kon, zoo dat wy niet anders doen konden, dan met de fchepen aan de Zee-kant in een halve maan (binnen een kanon-fchoot) de ftad zoo naeuw, als 't mogelyk was, te bezetten, en de zelve door ons gedurig fchieten, en door 't geftradig werpen van Granaaten, onophoudelyk af te matten, het welk zy niet nalietten dapper en geduldig met hun grof gefchut te beantwoorden, waar door aan weerzyden niet alleen veel volk dood bleef, en veel kruyt en lood verpild wierd, maar waar uyt ook niet anders af te nemen was, dan dat dit beleg nog zeer lang dus zou konnen duuren, ten ware haar Edelheden goed vonden een grooter magt, dan zy tot nog toe gedaen hadden, voor deze ftad te zenden.

Wel is waar, dat 'er in de ftad groot gebreck van alles was, en dat ook de Djohoreezen ons zeer grooten dienft deden, met allerley ftoffen aan te brengen, en ook zelf om deze en gene bateryen, en andre werken te maken, gelyk mede om 't uyt en invaaren van der vyanden kleine vaartuigen te verhinderen, en hen honderd andre beletzelen toe te brengen; maar dit alles zou ons onmogelyk tot het voveren dezer ftad hebben konnen brengen, zoo daar toe geen andre middelen waren in 't werk gefield.

Tot dit langdurig beleg heeft ook niet weinig zoo de hoogmoed van den Malakfen Land-Voogd, Manoel de Soufa Coutinho, als de hertekkingheid van de verdre Portugeezen, zich aldaar onthoudende, toegebracht, aangezien verfehiede aanbiedingen van een redelyk verdrag van tyd tot tyd zeer fmadelyk door hen afgeflagten zyn.

Hier by quam ook 't eygenzinnig beflief van onzen Veld-Heer, Adriaan Antoniffoon, en 't ongeftadig beleid van zynen vervanger Jacob Koper, dat vyf maanden

Door de vyand dapper verdedigd.

Redenen van de langdurigheid der bezettingen.

den lang met zeer groote kosten en schade aan weerzyden duurde, in welken tyd 'er verscheide aanmerkens-weerdige ontmoetingen te water en te land voorgevallen zyn, waar in wy, niet tegenstaande de verwonderens-weerdige dappre tegenstand der Portugeezen, doorgaans egter de overwinning bevoigten, waar door aan wederzyden, voor al te water, ongelooflyk veel volk gesmolten is, alzoo de vyand, ten uytterste om levens-middelen benoodigd, alle zyne kragten inspande, om die te water in de benaeuwde stad te brengen, 't geen wy hem van onze kant zogten te beletten, en waar op dan aan weerzyden zeer scherp gevogten wierd; hoewel dit te land al mede met veel iver gezogt, en door ons over al met de uytterste wakkerheid belet wierd.

By alle deze zaaken quam de natuurlijke sterkte van de stad zelfs, die door konst nog merkelyk vermeerderd, daar door zy ook in staat gebleven was, om zoo veel duizend kanonschooten, als de onzen daar op, voornamelyk met 16 stukken uyt de twee voornoemde Bateriaen gedaan hebben, te kunnen verduuren.

Nogtans wierden, door dit onophoudentlyk beuken, in de sterke bolwerken Curassá, en St. Domingo, niet alleen groote bresfen; maar de punt van 't Hospitaal des Povres ook geheel plat geschoten, en de toren van 't oude Kasteel, benevens de Kerk, en veel hooge huizen, zoodanig verwoest, dat zy hunne gedaante geheel en al verloren, waar tegen ondertusschen de benarde Portugeezen niet nalieten ons van de stads wallen, en van een Bateria, op 't gebergte van St. Paulo staande, door hunne ongemeene sware stukken nu en dan ongeloofelyke schade toe te brengen, zoo dat 'er geen een huys in 't leger, of in de voorstad, ongeschonden bleef.

Hier by quam een sware pest-ziekte, of sterfte, onder 't volk, door 't langdurig beleg, en het groot daar op gevolgd gebrek zoo binnen de benaeuwde stad, als in ons leger veroorzaakt, waar door aan wederzyden veel meer volk van ongemak wegsmolte, dan dat zy voor hunnen vyand bleven, waar door wy, niet tegenstaande de menigvuldige ontzetten van volk, en de noodige voorraad, ons van Batavia toegezonden, niet in staat waren, om de stad over al te bezetten, of om allen toevoer van levens-middelen in de zelve aan den vyand te beletten, waar ontrent ook eenige overloopers ons zeer veel quaad deden, die den vyand kennis van den slegten staat van

ons leger gevende, den zelve daar door, schoon by na tot het uytterste gekomen, al weder moed op nieuw gaven, om het nog eenigen tyd, of 'er nog ontzet van Goa komen, of ons leger ook eindelyk eens opbreken mogt, uyt te houden, het geen zelf zoo verre by hen doorging, dat zy niet tegenstaande de jammerlyke elende, waar toe zy zich vervallen zagen, voorgenomen hadden het uytterste te wagen.

Dit hardnekkig, ja Barbarisch voor-nemen des vyands veeslond in de maanden December 1640. en Jan. 1641. zeer veel menschen, behalven dat ook veel in de stad, door den honger uytgeteerd, en het niet langer konnende uytharden, in ons leger quamen vlugten, en ons bericht gaven, dat 'er niet boven zoo blanke koppen, en nog maar 4 a 500 swarte Miltigen in de stad, behalven dat de zelve ook zoodanig van levens-middelen ontbloot waren, dat ieder Gantang ryt voor 10 Ryxdaalders, en een drooge koejen of buffels-huid voor 5 a 6 Crusados verkogt wierd, voor welken prys dit dan nog al zeer schaars te bekomen was.

Dit noodzaakte dierhalven den vyand, om veel vrouwen en kinderen, en dus alle onnutte monden met de uytterste onbarmhertigheid uyt de stad te jagen; maar, 't geen nog verder ging, een moeder haalde haar eigen kind uyt het graf, en at het, na dat zy het nog twee dagen bewaard had, door razende honger, tot verbazing van die gene, die 't hoorden op.

Hoe slecht het nu ook in ons leger gesteld was, bleef nogtans ons volk, door deze eenparige berigten van den uyttersten nood der stad byzonder gesterkt, nog al moed houden, hoewel zy nu en dan niet alleen mede veel gemeen volk, maar ook verscheide dappere mannen, en van hunne eerste Hoofden des legers, verloren hadden.

Onder deze laatste telde men den Commissaris Johan de Meere (die den 8. October) den Veld-Heer Adriaan Antoon (die in November) als mede zynen vervanger, den Commandeur Jacob Kopper (die in 't begin van January 1641. overleden is) en den Commandeur Pieter van den Brock (zekerlyk die, welke 1629. als Directeur van Suratte, en als grondvester van den handel van Persien, en in 't Rode Meir, als Zee-Voogd na 't Vaderland vertrok; en die zedert weer zeer slegt uytgekomen, en door zynen vriend, den Heer Generaal van Diemen als Commandeur derwaards gezonden is) alle de welke alleen door een uytteerende ziekte, en 't groot ongemak, dat zy hier leden, gestorven zyn.

Aangezien men nu door dit gedurig, en kort op den anderen, aſfterven der Veld-heeren gebrek aan bequame ſtoffe tot leger-Hoofden begon te krygen, zoo is by Mangel van eenige aanzienlyker bedienden (alzo de geheele geheime raad uytgeſtorven; en 'er reeds weer een nieuwe uyt de leger-en vloots-Hoofden aangefield was) Schipper Minne Willemſſoon Caartekoe tot Commandeur en overfte over de Krygs-en Zee-maecht der E. Maatſchappy, voor Malakka aangefield (hoewel ik niet begrypen kan, waarom men den Heer Lamotius Capitein Forenburg, en andre bequamer, dan Caartekoe, daar toe niet gebruikt heeft) die met den Raad van dien tyd (meest uyt ervarenen en dappre Capiteinen en Schippers beſtaande) tot voorkoming van 't verder verſmelten van ons leger door de hoe langs hoe meer toenevende peſt, goevonden, om de ziel-togende ſtad Malakka (waar uyt by na geen tegenſtand meer gedaan wierd) te beſtormen, en de ingezetenen aldus tot de overgave te dwingen.

Alles wierd dan daar toe ten eerſten gefehikt, een plegtelyke Bede-dag voor af gehouden, deze gewigtige aanflag den 14. January 's morgens aangevangen, en te dier tyd die vermogende, en aanzienelyke ſtad, door Gods zonderlinge genade, op de volgende wyze ingenomen.

Al 't gezond volk, zoo van de Soldaaten, als matroozen te zamen ontrent 650 koppen ſterk, wierd 's morgens in den dageraat door den Sergeant Majoor Joannes Lamotius in drie troepen verdeeld, waar van de eerſte door Capitein Laurens Forgenburg, de tweede door den opper-Koopman Hurdt, en de derde door den opper-Koopman Nicolaas Janſſoon Houtkooper zouden geleyd werden.

Deze zyn met eenige vyer-roers, nevens eenige matroozen met ladders, en de vereiſchte vyerwerken, na 't Bolwerk St. Domingo getrokken, en na 't geven van dit Krygs-woord, *Help ons God*, met een ongemeene moedigheid op dat deel der ſtad aangevallen, dog wierden voor een tyd zeer dapper, en boven verwagting van den vyand wederſtaan; maar wanneer nu de onzen 'er niet minder dapper op aandrongen; zyn zy, na eenigen tyd in en op de breſſe hand tegen hand hardnekkig geſtreden te hebben, meesters van deze punt geworden, en hebben den vlugtenden vyand van daar langs de ſtads gardyn tot aan de punt Madre de Dios zeer moedig gedreven, welke zy, na eenige wederſtand van weinig belang, al mede veroverd, gelyk

zy daar op dan verder ook de punten onze Mille Virgines, St. Jago, Caraffa in 't Hospitaals Bolwerk, en Fortiſſia Velha ten eerſten beſprongen, dog aldaar nog zulken dappere tegenſtand gevonden hebben, dat zy van wegen 's vyands ſwaar gefehut, menigvuldige vyerpotten, en ſterk ſchieten met muſquetten, en ander geweer, genoodzaakt waren, om, met verlies van 20 man, na het voornoemd Gaſthuis buiten hun gefehut te rug te deinzen, om den vyand van daar, en met minder gevaar van ons volk, met ons grof gefehut (daar zeer goeden ſehyn en middel toe was) te dwingen; dog ondertuſſchen verſeehen de Commandeur Caartekoe uyt zyn ziek-bedde op de ſtads-wallen, en heeft door zyn verkeerd overleg het gelukkig volvoeren van dit ſtuk, 't welk de onzen nu in hunne hand hadden, zeer ontydig verhinderd, vermits hy, zeer onbevoegd, en tegen Krygs-En, gebruik, aldaar met den Portugeeſchen ver- Land-Voogd, en eenige Geestelyken (op ſtorm zyn verzoek) tot een aecoord getreden nog b is, en aan hun benevens alle de ingezeten- en or nen dezer ſtad zeer lichtverdig levens-voorz zekerheid, en een vry en veylig vertrek coörd (uytgenomen alleen aan 's Konings Soldaaten) beloofd heeft, waar op dan de gen vyand de treffelyke punt Curaffa, en heeſt. het oud Kaiteel verlaten, gelyk ons volk daar na 't zelve ingenomen, en nevens alle de verdre punten wel bezet heeft.

's Vyands Soldaaten wierden toen ten eerſten in ons leger, en de onze van daar in de ſtad gehuisveſt, en de Portugeezen van eenig aanzien, benevens alle de borgers, geruſt in hunne huizen gelaten; dog geſtaft hunne rykdommen van goud, zilver, kleynoodien, en geld, in de Kerk van St. Paulus te brengen, en Sorge verder op alles door de onze zoo goede voor d ordre geſteld, dat men niet het allerminſte veitg- van eenige moord, geweld, nog vrou-heid d wenſchendery vernomen heeft; hoewel Portu- ondertuſſchen onze Soldaaten niet nalie-geezen ten in die eerſte drift de gemeene huizen en Kerken (alzo zy voor zoo veel gele- dene elenden evenwel iets moeſten hebben) zeer gretig te plunderen.

De Maleyſe Djohorecten, die geſtaft waren in den dageraat ontrent de punet St. Jago een loozen Wapen-kreet te maken, zyn door bloodheid eerſt na zonnen-opgang, en na dat de onzen de meeſte punten al veroverd hadden, met een groot gefehreuw voor den dag geſprongen, van voornemen zynde, om door de veroverde breſſe in de ſtad te komen; dog dit is hen door de Heer Lamotius (om 't verder ſtorten van Chriſten-bloed, en voor al door de Mooren, en hun voor- geno-

De
Com-
mandeur
Caarte-
koe tot
Veld-
Heer ge-
koren.

Die de
ſtad den
14 Jan.
1641.

genomen branden en plunderen dezer jammerens-weerdige stad voor te komen) zeer wyfelyk, en tydig verhindert.

Hoe lang de zelve Malakka bezeten hadden. Aldus zyn wy van die vermaarde, ongemeen fterke en magtige koopftad der Portugeezen, het by na weergadeloos Malakka, na dat zy het ontrent 120 jaaren bezeten hadden, eindelyk nog Overwinnaars, hoewel niet zonder zeer veel verlies van volk, en veel onkosten voor de E. Maatfchappy, geworden, zynde deze verovering een proefftuk van de dapperheid der Batavien, dat weerdig is by de nakomelingen onder alle andre gedagt te werden, alzoó dit een stad en fterkte was, die, zoo wegens hunne voortreffelykheid, als wegens andre voordeelen, voor geen andre in 't Oosten (alleen Goa uytgezonderd) behoefd te wyken, waarom zy ook al van ouds tot de Setel der Maleytfche Koningen verkoren was.

Zy was met 64 metaale, met 4 yzere ftukken, met 43 metaale Baffen, en met 31 halve haaken, en van alles tot zoodanigen belegering vereifcht, in 't eerft byzonder wel voorzien; dog de menigte der ingezetenen, de langdurigheid van 't beleg, en andre tuffchen beiden voorgekomene en buiten verwagting opgedaagde ongemakken, zyn oorzaak geweest, dat die dappere Portugeezen (aan welke wy nogmaals dien lof moeten geven, dat zy zich zeer deftig en manhaftig in dit beleg tot den einde toe gedragen hebben) eindelyk van alles gebrek en geen ontzet krygende; de zelve aan ons hebben moeten overgeven.

Zy was in die tyd van verfcheide reedelyk groote en welbebouwde ftraaten voorzien, in 't midden een tamelyken berg hebbende, waar op St. Paulus Kerk, en een fchoon kloofter der Jefuïeten, gebouwd was, behalven dat 'er in de zelve nog veel andre fchoone kerken, cierlyke kloofsters, en zeer fchoone verhevene huizen, die in een ongemeene vrugtbare landfreak, alomme met fchoone boomgaards, thuynen, kloofsters, kapellen, enz. bezet, zoo voordeelig ten handel, als men wenfchen kon, in 't Z. deel van Indien gelegen waren.

Alleen moeten wy hier byvoegen, dat, zoo de Portugeezen by dit beleg groote elenden (gelyk reeds door ons getoond is) geleden, zy dit als een rechtveerdige ftraffe Gods ook zeer wel verdiend, vermits zy hier een menigte jaaren aan een zulken onbedenkelyk godloos leven geleid hebben, dat zy, daar op maar eens te rug denkende, geen reden hadden, om zig over den grouwelyken

ondergang van deze stad door den Oorlog, hongers-nood, en peft (die drie geestels, zoo menigmaal van God tot ftraffe van diergelyke dertele fteden ten voorbeeld gebruikt) te verwonderen.

Men oordeeld, dat 'er gedurende het beleg wel 7000 in de stad dood zyn gebleven; maar dat 'er ongelyk meer gevlugt, en om den hongr en peft te ontwyken, hier en daar na toe verftrooid zyn, aangezien 'er ruym twintig duizend zielen voor 't beleg daar in of ontrent waren, van alle de welke 'er geen drie duizend overbleven.

Wy hebben daar voor meer, als vyfthien honderd Nederlanders, wel meest door de befmettelijke ziekte, verloren.

De Portugeefche Land-Voogd is twee dagen na de verovering dezer stad van ziekte overleden, en door behulp der onzen in de kerk van St. Domingo met een ftatelyk gevolg van gewapende Soldaaten zeer deftig na hunne landfwyze begraven.

Den Ovidor Generaal, of hun Fiscaal van India, is met de Jefuïeten, en andre voornamte geestelyken, benevens de voornaamfte borgers met hunne vrouwen en kinderen, na weinig dagen, met een jacht (dat wy hen leenden) van Malakka na Nagapatnam vertrokken, de welke (aangezien dit fchip niet bezogt, en niets nagevorcht wierd) een grooten fchat, ten minften van eenige honderd duizend Ryxdaalders aan geld, van hier weggesleept heeft, zonder dat gene dat andren, die by hem waren, met zich namen, nog eens te rekenen.

De Generaal des Oorlogs, Louis Matthys de Soufa Chyfforto, is nevens de verdr Officieren en Soldaaten des Konings van Spaanjen, met eenige geestelyke en borgers, na Batavia gezonden, zoo dat hier maar eenige weinige getrouwde Portugeezen, hoewel veel Miffigen en fwarten met hunne huisgezinnen gebleven zyn, ten einde deze stad niet geheel ontvolkt, en men ook in ftaat gefield mogt werden; om de zelve metter tyd weder zoo, als men naderhand gezien heeft, te doen opluiken.

Schoon nu de stad van dit droevig beleg verloft was, hield de peftilentielle ziekte nog in eenige maanden daar na niet op, maar de zelve ftepte nog eenige honderd Nederlanders (waar onder veel aanzienelyke mannen die elendig aan hun einde maakten) en dus ook nog veele van de overgeblevene vyanden weg.

Den 1. February 1641. (seventhien dagen na de verovering der stad) verfcheen de

't Getal der Ingezeten hier voor 't beleg, en na de verovering. Beider verlies.

Dood des Portugeefchen Land-Voogds; benevens het weder van der andre Portugeezen.

En van de deftige verdediging der Portugeezen.

Rechtveerdige ftraffe Gods over hun oriz leen hier.

De Heeren van Twilt, en Schouten hier. de Heer Johan van Twilt, Buiten-gewoon Raad van Nederlands Indiën, benevens den Commissaris, de Heer Justus Schouten, in deze verwoeste stad, waar op de voornoemde eerste Heer tot eerste Land-Voogd van Malakka aangesteld, en de stad alomme door zyn Ed.; en den Heer Commissaris, bezigtigd is, gelyk zy ten eersten ook, op de verzeeking van de groote aangelegenheid van dit aanzienlyk win-geweit, op de bestiering van dit land, en op meer andre zaaken, den noodige ordre gesteld, en veel zaaken, door den Commandeur Caartekoe zeer qualyk belast, en onvoorzigtig bestierd, geheel anders geschikt, gelyk zy ook hem, en de verdre onnoodige Officieren spoedig na Batavia gutschikt hebben, om aan haar Edelheden berigt van hunne bedryven, en voor al van de gelukkige verovering van deze zoo lang te vergeefs gebeukte stad te geven.

Geloofweerdigheid van dit verhaal. Om nu te meer geloof aan ons verhaal van dit beleg, en de verovering van Malakka in alle zyne omstandigheden te geven, moeten wy hier nog byvoegen, dat wy dit uit een bericht, vanden Heer Commissaris Schouten den 26. October 1641. in Malakka opgesteld, en aan haar Edelheden toen overgezonden, getrokken hebben; en ik heb reden om te twyffelen, of men wel zulken net bericht daar van in de Secretaryen, zoo van Malakka als van Batavia, vinden zal, aangezien 'er door den tyd, en menigerley rampen, aan de zelve overkomen, veel oude papieren weggeraakt, en 'er (voor al op Batavia) zeer weinig schriften, die voor 1650. gaan, te vinden zyn.

Een van de eerste zaaken ook door den Heer van Twilt vericht, is, dat hy 't Collegie van schepenen, zeer kort na zyne aanstelling, instelde.

Den 15. Mey verscheen hier per 't fluytschip Gragt de opper-Koopman en Fiscaal Gerard Herberts met zyne familie aan land, die 't lek schip Utrecht te rug gezonden had, op dat het, op Jambi's Bhare strandende, met zyn lading ten voordeel van dien Koning niet vervallen mogt.

Volgens brieven harer Edelheden waren op Batavia vervolgens van Malakka gekomen.

Den 11. December 1640. 't jacht Rhynsburg.

16. Jan. 1641. 't jacht Langerak.

24. dito. — de kleene zon met tyding van de bekome miraculeuse overwinning van Malakka.

10. Febr. Goes, en 't Galjoot de Jager, mitsgaders 't Quelpaart, en den brak.

13. dito. Egmond met 72 dooden.

18. dito. 't Jacht kleen Zutphen.

3. April 't schip Waffenaar met den gewezen Commandeur, Minne Willemsson Caartekoe.

Uyt welkers rapporten en de gezondene papieren haar Ed: in 't breede verstaan hadden Malakka's gelegentheden, die wel wenschten, om met een redelyk getal volk gefecondeerd te werden, dat tot nader ontzet uyt 't Vaderland wagen mocht, alzo men op Batavia de schepen niet bemannen nog vertimmeren kon.

Ook had de vyand op Ceilon 't fort Nigombo den 8. November 1640. ons weer afgewonnen, en dreigde Gale te belegeren.

Egter hadden haar Ed: den 14. April na Ceilon een vaandel van 80 koppen onder Walrave de Rievier, Capitein; en Luytenant Jacob Gansch gezonden, om Gale te behouden.

Volgensadvyzen van den 16. February, bleef Goa te water besloten, zynde onze vloot nog met de Neptunus versterkt, en had de Viceroy Juan da Silva Telles de 2 met hem genomen Gallioenen binnen getrokken, de zelve onder d'Aguada niet vertrouwend, 2 Karaaken bleven nog buiten in voornemen, om die na Portugal te zenden, dat hen missen zou, alzo onze vloot tot den 20. Mey voor Goa stond te blyven.

In dit fluytschip Gracht, en eenige andre schepe ware afgescheypt verscheide noodwendigheden per factura te zien, bedragende 38019-19. 4. en tot vervolg van den tin-handel in Peirah, Keidah, Oedjang-Salang, en Bangeri, onder de directie van de kooplieden, Jan Dirkssoon Puyt, en Joris Vermeren, aan diverse getrokken kleeden, en 1000 Ryxdaalder in specie &c: f 31341-3-10. met last, om de voorver haalde plaatzen te voorzien, en zoo veel Tin, als te bekomen was, aan te slaan, en tot vervolg van den handel in Suratte en Persia na Batavia te zenden.

'T gedane by den Gouverneur en Raad approbeerden haar Ed.; en recommandeerden, dat zyn Ed.: en de Raad, zouden voortgaan zoo te regeren, en geen andre lasten, tolln, nog gerechtigheden, in voeren, als by de Portugeezen was gebruykelyk geweest, om onlusten voor te komen; trekkende nogtans van de stad Malakka alles, 't geen de Koning van Spanjen daar van, en van de Landeryn daar, &c.; genoten heeft, zonder aan iemand te cederen, 't geen onder des zelfs Jurisdictie behoord.

Den 22. Mey presenteerde de nieuwe Fis-

Fiscaal, Mr. Gerard Herberts, ettelyke criminele gevangenen, om op hare confessie gerecolleerd, en daar naar geexamineerd te werden. En zoo wierd mede volgens last harer Edelheden door de resterende Raads perzoonen van den gezezen Commandeur Minne Willems Caartekoe opgebracht, 't geen boven de portie van den buit in 't bemagtigen der stad hen pro rato de tax van de beloofde Gagne voor de gemeene Officieren, Soldaten, en Bootsgezellen, te veel hadden toegelegt; namentlyk:

Den opper Koopman, Antony Hurdt a 4 Corgien Sarassen
f 528 Contant. 4924
f 5452-0-0

Den Sergeant Majoor, Johan Lamotius, aan 4 Corgien Sarassen.
f 528 Contant. 4660
f 5188-0-0

Capitein Laurens Forssenburg, aan 4 Corgien Sarassen. f 528 Contant. 4379
f 4907-0-0

Den Commandeur, Pieter Baak, aan 4 Corgien Sarassen. f 528
aan 32 pond Barnsteen. 1392
Contant. 3512 f 5432-0-0
te zamen f 20979-0-0

Den 23. Mey 1641. heeft men begonnen stellingen te rechten aan de punt Victoria, of St. Domingo, om de gefchoten bressen te repareren, en om dito punt in staat van defensie te brengen.

Den 13. Augully retourneerde 'uyt Maeccam Thocheet (of uyt Djohor) den Sjahbandaar Jan Jansz: Menie, met brieven van den Orang-Caja Laxamana aan de Heer Gouverneur, inhoudende de acceptatie der Atsjienfse vrede met ophouden van alle vyantfchap en rooveryen.

Ook bleek, dat 'er nu een Koningin in Atsjien was, alzoo in een brief van dezen Laxamana aan de Gouverneur gezegt werd, dat, alzoo 't nu vrede tusschen Djohor endie van Atsjien was, zy (Djohoreesen) dit dan verder op de Koningin van Atsjien zouden laten beruften: ook verzogten die van Malakka aan dezen Laxamana om 10 Chaloeppen hout, tot reparering der brugge van Malakka, en 200 arbeyds lieden, riemen, en Panggaeyen.

In de brief, aan zyn Edelh: op Batavia per de Chaloepp Amboina gezonden, beklagde zig deze Laxamana grootelyks, wegens de gedaene ongelden in 't conquesteeren van Malakka, en weinig recompense tegen gedane beloften van de overledene Commandeurs, den Koning en zyn Excellentie gedaan, waar over by

V. DEEL.

de grooten gehaat wierd, en verzogt volgens 't gemaakt verdrag, dat hem ter hand mogt gesteld werden, al 't groot en kleen geschut, voor dezen van de Portugeezen zyn Majt. van Djohor ontnomen.

Den 14. Augully tegen den avond verscheen van Choromandel de Neptunus met een Cargafoen, in koops kostende.

f 255975-5-3
beitaande in 250 pakken
diverse kleeden van Palliacatte, kostende
f 86028-0-2
482 dito kleeden, garen
zuiker, Indigo, Salpeter
&c: van Mazulipatam. f 179947-5-1

732 pakken kostende.
f 255975-5-3

Den 12. Juny was 't Fluytschip de Duyf van Atsjien door den Commiffaris, den Heer, Justus Schouten gezonden, met 28 koppen zeer desolaat voor Palliacatte aangeland, hebbende door storm zyn groote en fokkemast gebroken, en de befansmast verloren, zoo dat de Gouverneur, Arent Gardens van voornemen bleef, om die fluyt na Bengale te zenden, om ze daar te laten vertimmeren. Na Giroffel-nagelen was op Mazulipatam veel vragens, en vertrouden d'opperkooplieden, Arnold Heussen en Bartholomeus de Gruiter, dat, zoo haar Edelheden den jongsten prys van 4 a 5 Pagoden de man van 24 pond beviel, zy in 't kort wel 10000 ponden zouden quyt raken.

Ook was de verkooping met Compagnies andre waaren, niet tegenstaande de gedurige Oorlogen, nog al redelyk dit jaar geweest, zoo dat met 't bekomen Japans en Tayouans ontzet de penn: a deposito, excepto 13250 Pagoden, afgelegt waren, in verwagting blyvende, van meer capitaal tot den inkoop voor Nederland, als de Zuider quartiercn van India, volgens ordre der principaalen te zullen bezorgen.

De Vyand eenige dagen met zyn Leiger voor Gale gelegen hebbende, was den 23. Mey 1641. opgebroken, en na Billegam, Mature, en Gindere vertrokken, gevangen nemende al, wat hy maar kon bekomen, en 't land rondom Gale verwoestende, om d'onzen alle toevoer af te snyden.

Van Ceylon waren per Arnemyden op Choromandel gebracht 5 magere Olfifanten van Radja Singa gezonden, die 't zenden niet weerd waren, en dezen Radja zogt met zyne vaartuigen

Xx

met

met Areca en andre kleenigheden geladen, en na Choromandel gezonden, den kleenen en sobren handel in zyne landen vallende, in 't geheel aan zig te trekken, en de E. Compagnie voor alle hunne kosten en hulpe maar met praatjens zonder gevolgen te paejen.

Onder de retouren van Suratte en Hindoestan waren 422304 pond Indigo.

De *Deense President Barent Pessaart* meende eenige tabak na Bengale te zenden.

Na Jambi schreef (volgens deze Extract missive) de Heer Johan van Twist, Gouverneur van Malakka den 8. September 1641. over Palimbang per de Engelze Anna, om die verder te zenden aan den Opper-koopman Henrik van Gent.

Komst van de Heer Schouten op Malakka.

Den Commissaris Justus Schouten was met de schepen Franiker en de Engelze Anna op Malakka gekomen den 8. Augusty.

Na dat den zelve, na een lange reyse den 23. Maart eerst van Atsjien, en de Engelze Anna den 20. April daar by gekomen was; was hy den 27. May van Atsjien gesecheiden, en had onder weeg zedert 't vertrek van Malakka 20 perzoonen door besmettelijke ziekte verloren.

Dood des Konings van Atsjien, enz:

Den Koning van Atsjien had hem (verstaande Malakkas tegenstand) zeer ongestadig, en tot de Portugeeze vrede geheel genegen getoond; maar was door Gods beter schikking in February 1641. overleden; en zyne huisvrouw (als Koningin) vreedzaam gefuceedeerd, waar door de staat des Ryks tot 's Compagnies beste veranderd was, de Legatien en schenckagien van den Generaal eerlyk aangecommen, en de vorige preëminentien op Sumatras W. kust (als by de nevensgaande firman te zien was) bevestigd. De vrede op Djohor op een redelyke wyze vergund, en de lang gedetineerde Portugeesche Gezant, Francisco de Zoula Castro, als een weerdig present in vryheid, en aan den voornoemden Commissaris Schouten ter hand gesteld.

Zoo dat alles na wensch voor de Compagnie zou uytgevallen hebben, zoo door de dood des Konings van Atsjien, by 't verkoopen der Juweelen, de Compagnie geen schade toegebracht was, alzoo, na alle devoirs maar een party der zelve tot 5025 Thail (a ieder 10. gl.) of f 60300 zyn gedebiteerd; dewyl haar Majt. zeyde, dat men de schuld van den dooden (die de zelve ontboden had) niet kon brengen ten laste der levende, behalven dat dito Juweelen ook geen vrouwen-dragt waren; waar aan den Koning veel geld verquilt, en des ryks schatten uytgeput had, met honderderly excussien, te lang om te verhalen; hier uyt konnen

onze principale Heerenzien, hoe gevaarlyk het zy, op 't aangeven der wispelturige Indische Princken, zulke werken aan te bevesten, te meer, alzoo hier ook op andre plaatzen niet getrokken zyn, en tot groote schade weer na Nederland zullen moeten gezonden; of anders met groot verlies verkogt werden.

De Koningin regeerd tot nog toe zeer vreedzaam; dog zy doet niets buiten kennis der 4 grootste Raads-Heeren, die onder malkanderen een heimelyk verbond gemaakt hebben, van ooit een vreemd Koning te obedieren, om 't welke, als ook om 't huwelyk der Koningin met een uytlands Prins, voor te komen, in de geproclameerde vrede met den Koning van Djohor expres geconditioneerd is, dat geen Gezanten ten wederzyden gezonden zullen werden, maar dat ieder zyn ryk bezitten, en van alle hostile actien afstand doen zal. En deze vrede is voor Djohor niet onvoordeelich, alzoo hy daar door in 't bezit van zyn Jurisdictie wéttig verklaard werd, en by 't nabyven der Gezanten zoo werd hy stilswygen's geexcuseerd van de gepretendeerde subjectie of Homagie aan de Atsjien's kroon, dat altyd de eerste en grootste oorzaak van Oorlog tusschen deze twee Koningen geweest is. Egter zyn wy bedugt, dat die van Djohor zig aan 't schryven dezer Koningin aan ons nogtans wel mogten stoeten, vermits 'er (als by 't translaat blykt) zoo wel tegen de waarheid, als volgens de superbe Atsjien's costume, voorgegeven werd, als of wy aan den overleden Koning, en den Commissaris van haar Majt. Ampon, of om vergiffenis, over der Djohorefen begane misdad zoudten verzogt hebben, waarom dit onwaaragtig voorstel in 't bywezen der Atsjien's Gezanten en der Djohoreese gecommiteerden met reden wederlegt; en den Sabandaar Jan Janz: Menic met de nevensgaande cotype brief aan den Djohoreeschen Laxamana afgevaardigd is, om wegens de waarheid der zaak en wegens die moedige stelling der Atsjien'sche gemagtigden, een net bericht te doen, en dit als een hoofsche Costume te excuseeren, en daar wel expres by te zeggen, dat wy niet anders, dan de vrede tusschen deze 2 Princken, betragt hebben.

Of nu de Djohoreesen de vrede aangaan en net houden zullen, moet de tyd leeren.

Daags na de komst van de Heer Commissaris Schouten quam hier van Choromandel de stuyt d' Eendracht met een Cargazo van kleeden kostende f 165000, en den 10. dito is hier wel onverwagt binnen de rivier gekomen de Chaloepe Amboina, die op 6 grad: N. breedte van

En v
dre b
richte
van
daar.

van den Commandeur Dominicus Bouwens schepen, reizende van Ceylon na Java, overgesteken, en in Atsjien aan geweest is, brengende de tyding van 't overlyden des onder-Koopmans Henrick van Rendorp, Secunde van den opper-Koopman Jan Compostel aldaar, wiens verhoopte verlossing daar door wel mogt gestremd werden, en hoe ook door de naeuwe bezettingen tot den 2. May, geen andre schepen, dan een Portugees jacht binnen Goa gekomen waren, zeggende de 2 Caraaken met den nieuwen Viceroy Joan de Sylva, in September passato uyt Lisboa aangeland, nog onder de beschutting van 't Kasteel Aguada, en de Gallioenen binnen gekort te zyn, zoo dat 'er geen apparence was, om dit jaar na Europa te navigeren.

Van Goa opbrekende, was deze Commandeur met de schepen Amboina, Armenuyden, en Valkenburg na Ceylon verzeild, vindende Punto Gale van de Portugeezen, onder Don Philippo de Mascarenhas, sterk geschat 7 a 800 blanke koppen, van verre belegerd, dog buiten apparence nood, alzoo de President Jan Thyssen binnen 't Kasteel met 500 koppen, en van allerley noodzaklykheden, voorzien was.

Alzoo nu de Heer Schouten hier nog wat blyven zou, was goed gevonden van hier per te schip d'Eendragt af te schepen, de onverkogte Juweelen, en 1000 Ryxdaalders in geld, 4 ps metaal sehadeloos kanon van Malakkas bolwerken, en een groote klok voor de Kerk van Batavia, bedragende f 139431-17-8. met welk Cargasoen nevens dat van Choromandel af 165000 dit den voorleden 14. was 't zeyl gegaan.

Den 24. dito vertrok Franeker van hier met den Commissaris Schouten, hebbende boven zyn Atsjiensé peper-latt in de plaats van d'ontloste kleeden-pakken en eenige ryft, ingenomen in dito, en de Engelse Anna 27; Bharen peper alhier van de Andragirefen tot 25 ryxdaalders de Bhaar ingekogt, nevens 7 ps betehadigd kanon, en andre rommelingen, bedragende f 2273-14. in hope, dat hy spoedig op Batavia komen, en haar Edelheden van alles grondig bericht geven zou, op dat zy de noodige geneesmiddelen, te weten een goed getal Soldaten tot versterking des Garnisoens, en eenige ambagtslieden mogten bekomen, om de geschoten bressen en fortificatien te repareren, en voor al ook eenige Chineesen, om 't land

en de thuijen hier te bouwen, hopende dat in de aanstaande maand September zyn Edelh: zelf hier komen zou, en de Burgt dan volkomen ontzetten.

Den 15. October quamen op Malakka, nevens den Commandeur Pieter Baak met 't jacht Welsing, de schepen Franiker en Bergen op de Zoom met 100 Soldaten met een lading van f 44144-0-8. volgens schryven harer Edelheden waren van tyd tot tyd van hier daar gekomen deze schepen.

Den 25. July 1641. 't jacht klein Zutphen.

17. Augusty Bredam en de fluyt d'Eendragt met 't Mazulipatams en Palliacatiers Cargazoën.

7. September Franeker met de Heer Schouten *Commissaris*, en d'Atsjinsé Ambassadeurs.

9. dito 't jacht Limmen vol ryft.

By welke komst van den Commissaris haar Edelheden van alles een net bericht van Malakka's staat bekomen hadden, al 't welke zy approbeerden, zonden deze 2 schepen voor uyt, en zouden 8 a 10 dagen later doen volgen Arnemuyden, Bredam, en 't jacht de Sterre, om haar Ed: desseynen op Ceylon te secundeeren, en om te dienen, tot versterking der vloot onder den Commandeur Matthys Quast, den 18. July passato van hier na Goa gezeild; en dan zouden nog volgen 't jacht Akkerflood, met eenige Lakenen, Nooten, Nagelen, en Foelie voor Persien, en om Tin derwaards te voeren, die staat maakten, dat in Peirah, Keidah, Salang en Bangeri genegoticeerd, en per de fluyt Gragt hier aangeland zal zyn; belasten Franiker ten eersten te lossen en na de Tin-quartieren te zenden, om de fluyt Gragt op te zoeken, 't Tin over te nemen, en na Ceilon te voeren, op dat het Akkerflood daar beleepe, en ten einde dit ons in Persien en Suratte de noodige dienst doe.

Van Gamron hadden bekomen 700 Baalen Zyde, en verwagteden dagelyks andre 200 Baalen; met 't jacht Sandvoort, en de Pauw, den 2. Juny van daar vertrokken. Wat den opper-Koopman Adriaan van Oostende tot dien inkoop van die party Zyde bewogen heeft, staat men na dezen te vernemen.

Met 300000 gl. a deposito bleef de Bericht Compagnie daar belast; weshalven haar wegens Edelheden reecommandeerden, om 't Persien. vooriz: mineraal na Persien te brengen, en daar tot geld te maken.

SEVENDE HOOFDSTUK.

DE Heer van Vliet 2. Land-Voogd 1642. *Werd buytengemeen Raad van Indiën* 1645, *Vervangen door de Heer de Vlaming.* De Heer Payart 1646. 4. Land-Voogd. *Moord op Keidah* 1651. 1662. de Heer van Riebeeck 5. *opper bestierder hier.* 1665. de Heer Bort de 6. *opper bestierder, die* 1668. Land-Voogd werd. 1671. Abduldjaliel Sjah de 2., *vervangen door Ibrahim Sjah, de* 20. Maleytsche, en 8. Djohorische Koning. De Heer Pits 1679. 7. Land-Voogd van Malakka. 1680. de Heer van Quaalberg de 8. Land-Voogd van Malakka. *Dood van Ibrahim Sjah* 1682. Mohammed Sjah de 2. 21. Maleytsche, en 9. Djohoreese Koning, *zyn vervanger.* De Heer Schaghen 1684, 9. Land-Voogd. De Heer Komans Gezaghebber. De Heer Slicher 1686. 10. Land-Voogd hier. De Heer Komans Gezaghebber. De Heer Vosburg 1692. 11. Land-Voogd. De Heer van Hoorn 1697. 12. Land-Voogd. *Dood van Mohammed Sjah de 2.* 1699. *Vervangen* 1699. door Abduldjaliel Sjah de 3., 22. Maleytsche, en 10. Djohoreese Koning. De Heer Phoonfen 1700, 13. Land-Voogd. De Heer Grootenhuys komt 1703. hier. *Wierd* 1704. van den 18. Jan. tot den 10. Mey Gezaghebber. De Heer Bolner 1704. 14. Land-Voogd. De Heer Roselaar 1707. 15. Land-Voogd van Malakka. *Moeljelykbeden* 1709. *met den independent Fiscaal van Kervel.* De Heer Six 1709., 16. Land-Voogd. De Heer van Kervel door de Heer Six in *vryheid gesteld.* *Werd* 1710. na *Batavia gezonden.* 1711. *weer hier gekomen zynde, zend hy hem te rug.* De Heer Six, en 3 andre leden, *met afgeschreven soldy op ontboden.* 1711. De Heer Moerman 17. Land-Voogd. De Heer Six en van Sugtelen *bersteld door haar Edelheden.* De Heer van Kervel hier *weer gekomen, vertrok weer in dit zelve jaar.* *Dood van de Heer Moerman* 1717. De Heer van Sugtelen. 1717. 18. Malakke Land-Voogd. *Lyf der Koningen van Malakka.*

De Heer van Vliet 2. Land-Voogd 1642.

DE Heer van Twist wierd 1642, na 1 jaar en 10 maanden regeeren, door de Heer Jeremias van Vliet als 2. Land-Voogd vervangen, die hier den 7. November met het schip de Luypaard of Palimbang en Djambi aangeland, en den 15. December door de Heer Commissaris Pieter Boreel is voorgesteld, waar op dan de Heer van Twist ook den 21. dito daar aan met dien zelve bodem van hier vertrokken is.

Werd Buyten gemeen Raad van Indiën 1645.

Den 27. April 1645. quam hier schryvens van haar Edelheden; waar by zy aan den Heer van Vliet zoo gl: ter maand, en den eer-naam van Buitengemeen Raad van Indiën, onder een nieuw verband van 3 jaaren (dat den 18. Augusty 1644. ingegaan was) aanboden; dog zoo zyn Ed: ongenegen mogt zyn, om dit verband zig te onderwerpen, zoude hy maar overgave doen van alles aan de Heer Arnold de Vlaming van Outhoorn, die als Commissaris na Atsjien stond te gaan.

Werd vervangen door de Heer de Vlaming.

Den 15. Mey verscheen de Heer de Vlaming ter dezer Rheede met de voor-noemde brief, vertrok den 22. dito over Peirah na Atsjien als Commissaris, en quam den 15. October van daar weder hier.

De Heer van Vliet nam dit verband wel aan; dog bequam daar na, volgens schryven van den 2. September, van haar Edelheden verlos, om een togtje

na Batavia te mogen doen, alzooy haar Edelheden over verscheide zaaken van gewigt te spreken en zig te verantwoorden had.

Daar op is de Commissaris de Heer Arnold de Vlaming van Outhoorn als 3. Land-Voogd van Malakka den 6. November 1645. aangesteld, met last om hier tot nader ordre harer Edelheden te blyven; gelyk daar op de Heer van Vliet den 11. dito met het jacht Egmond na Batavia, na 3 jaaren ontrent geregeerd te hebben, vertrokken is.

Ondertusschen had de Heer de Vlaming zig den eer-naam van Land-Voogd al aangematigd, dat haar Edelheden by hun schryvens van den 6. December zeer qualyk namen, alzooy de Heer van Vliet nog Land-Voogd was, en tot nader ordre bleef, begerende dat hy (de Vlaming) voortaan alleen Voorzitter zal mogen genaamd werden.

Hy wierd 't jaar 1646. door de Heer Johan Thyssoon Payart, (die den 22. November hier verscheen) als 4. Land-Voogd van Malakka vervangen, welke door de Heer Commissaris Johan van Teylingen, die den 21. November hier quam, den 24. dito zoo voorgesteld; gelyk de Heer de Vlaming den 15. December daar aan met de Fluyt de Ryp over Andragiri na Batavia, na 1 jaar hier geregeerd te hebben, vertrokken is.

On-

Moord op Keidah 1651. negen Nederlanders moorddadig omgebragt.

Deze Heer heeft wel 16 jaaren aan een (dat ict zeldzaams is) hier 't opper gezag gehad, en is den eersten November 1662.

18. door de Heer Johan van Riebeck (die den October hier met flot Honingen aangeland was) maar als Bevelhebber en voorzitter of als 5. opper bestierder hier door de Heer Payart voorgesteld, die ook daar op den 8. dito met dien zelven bodem na Batavia vertrokken is.

Ao. 1665. den 22. September quam hier de Heer Balthazar Bort met 't jacht Meliskerke, die hier lange jaaren gelegen, en verscheide bedieningen waargenomen had.

Hy wierd den 15. October door de Heer van Riebeck ook als Bevelhebber, Voorfitter, en als 6. opper-bestierder hier voorgesteld, die daar op nog dezen avond met dat zelve schip na Batavia, na ontrent 3 jaaren regeerens, vertrokken is.

Ao. 1668, den 6. Augusty schreven haar Edelheden den Heer Bort aan, dat hy door de Heeren Zeventiennen Land-Voogd gemaakt, en met dien nieuwen Eer-naam van hen begunstigd was.

De lasten 1669. beliepen 201443-165, en de zuivre winsten 56926-12-1.

Ao. 1670. den 4. February schreven haar Edelheden weder, dat de Heeren Zeventiennen zyn Ed: Buytengemeen Raad van Indiën, onder een verband van 5 jaaren, by 't aannemen van dit verband ingaande, gemaakt hadden.

Ao. 1671. quam de Koning van Djohor, Abduldjalil Sjah de 2. te sterven, en is toen door Sulthan Ibrahim Sjah vervangen.

Deze was de 20. Maleytsche, 8. Djohoreese, en 14. Mohammedaanze Koning, en hy regeerde 11 jaaren van 1671. tot 1682.

Den 14. Mey 1678. wierd de Heer Bort aangeschreven, dat de Heeren Zeventiennen zyn Ed: gemeen Raad van Indien gemaakt hadden.

Ao. 1679, den 30. April quam hier de Heer Jacob Jorifflood Pits, Buiten gemeen Raad van Indien, die den 10. October als 7. Land-Voogd hier door de Heer Bort (die den 16 met 't jacht Nieuw Noordwyk van hier, na byna 4 jaaren Regeerens, vertrok) voorgesteld.

Ao. 1680. den 22. November verscheen hier de Heer Cornelis van Quaalberg met het schip den Briel van Batavia, die den 23. December den Heer Pits, na dat hy hier ruym 1 jaar geregeerd had, als 8. Land-Voogd verving, waar op dien Heer van hier den 14. January 1681. met de

schepen de Veluwe en Kroonenburg als Commissaris zoo van de Kust van Choromandel (om daar als Land Voogd den Heer gezag hebber Willem Karel Hartfing te vervangen) als ook van Bengale, vertrok.

Ao. 1682. den 2. November wierd de Heer van Quaalberg Buyten-gemeen Raad van Indiën (volgens schryvens der Heeren Zeventiennen van den 30. November 1681.) gemaakt.

In dit zelve jaar is ook Ibrahim Sjah, Koning van Djohor, overleden, en door Sulthan Mohammed Sjah de 2. 1682. vervangen.

Hy was de 21. Maleytsche, 9. Djohoreese, en 15. Mohammedaanze Koning, die 17. jaaren, en dus tot 1699. over dit volk regeerde 1684. den 20. September verscheen hier met het schip Silverstein de Heer Nicolaas Schaghen, Buitengemeen Raad van Indien, die den 1. December door de Heer van Quaalberg als 9. Land-Voogd voorgesteld wierd, die daar op den 6. dito met het schip Japan, na dat hier ontrent 4 jaaren geregeerd had, na Batavia vertrokken is.

Den 30. October 1685. schreven haar Edelheden den Heer Schaghen aan, dat zy zyn Ed:, by een besluit van den 23. dito, tot Directeur van Bengale aangesteld, en tot zynen vervanger den Heer François Tak, die nu als Gezant en Commissaris na den Keizer van Java vertrokken was, gekoren hadden; dog alzoo die Heer niet voor April daar aan zou konnen hier komen, zou zyn Ed: alles maar aan den 2. perzoon de Heer Dirk Komans overgeven, die daar op den 5. January 1686. door de Heer Schaghen als gezaghebber voorgesteld is; waar op dan de Heer Schaghen den 12. dito per het schip Stryen, na een groot jaar Regeerens, na Bengale vertrokken is.

Den 19. November verscheen hier de Heer Thomas Slicher, buyten gemeen Raad van Indiën, met het schip Hooger-geest van Batavia, en wierd den 26. dito daar aan door de Heer Komans, als 10. Land-Voogd van Malakka, voorgesteld.

Die brave Heer hier van 1686. tot 1691. gelegen, en deze Land-Voogdy tot een algemeyn genoeg bestierd hebbende, is, na ontrent 5 jaaren regeerens, eerst aan een droevige ziekte, en door de zelve den 18. October aan een jammerlyk einde, alzoo hy uyt een venster sprong, geraakt.

Na zyn Ed: dood voerde de Heer Komans het gezag weder, tot dat de Heer Gelmer Vosburg op den 1. October 1692. dag van zyne verschyning alhier, als XI. Land-Voogd van Malakka door de Heer Komans voorgesteld wierd.

De Heer Schagen 1684. 9. Land-Voogd.

De Heer Slicher 1686. 10. Land-Voogd.

De Heer Komans gezaghebber.

Den 25. April 1696. schreven haar Edelheden, dat zy den Heer Vosburg den 10. dito tot Commissaris van Choromandel, en tot zynen vervanger de Heer Gouverneur Govert van Hoorn gekoren hadde, die hier den 2. November met het schip Spierdyk aangeland, en den 1. January 1697. door den Tweeden perzoon, den Heer Abraham Douglas (alzo de Heer Vosburg ziek was) als 12. Land-Voogd van Malakka voorgesteld is.

Ondertusschen hadden haar Edelheden den 19. October des voorleden jaars den Heer Vosburg al aangeschreven, dat zy hem van zyne Commissie wegens Choromandel, om zyne aanhoudende ziekte, ontslagen hadden; gelyk hy den 10. January 1697. hier nog, na 4 jaaren, en 3 maanden regeerens, is komen te overlyden, en in St. Pauli Kerk begraven.

A. 1699. Abdul-djalil Sjah de III. A. 1699. quam Mohammed Sjah de II., Koning van Djohor te sterven, en is doe door Sulthân Abduldjalil Sjah de III., als 22. Maleytse, 10 Djohoreese, en 16. Mohammedaanze Koning, vervangen.

Hoe lang deze Vorst geregeerd, en wie hem ook vervangen heeft, is my onbekend; maar 1708. leefde hy nog, hebbende doe 9 jaaren geregeerd, op welk jaar het Ryk der Maleytse Koningen 547 jaar en 11 maanden onder 22 Koningen van 1160. af gestaan had.

A. 1700. verscheen hier den 11. November de Heer Bernhard Phoonfen met 't schip de Ellemeet van Batavia, die den 24. dito door de Heer van Hoorn, als 13. Land-Voogd van Malakka voorgesteld wierd, waar op de Heer oud-Land-Voogd nog dien dag aan boord van het schip de Carthago gevaren, en daags 'er aan, na ontrent 4 jaaren hier geregeerd te hebben, na Batavia vertrokken is.

A. 1703. den 17. Juny kreeg de Heer Phoonfen bericht van haar Edelheden, dat de Heeren Zeventienen zyn Ed: (volgens de brieven van den 18. September 1702.) buyten-gemeen Raad van Indien gemaakt, en dat haar Edelheden daar op zyn Ed: ook als Commissaris van de Kust van Choromandel aangesteld hadden, 't welk juyt niet ten beste uytgevallen is, alzo hy in 't begin van 't jaar 1705. met dat schoon schip de Vogel Phenix door de Franschen genomen wierd.

Hy wierd daar over door den Fiscaal in rechten betrokken; en daar wierd veel geeyfcht; dog zyn Ed: is vrygesproken.

Den 18. December 1703. verscheenen hier, onder de vlag van den opper-Koopman de Heer Johan Grooten-huys de Oorlogs-schepen en Japans-waarders

(welker hoofdzomme jaarlyks hier op verscheide bodems, ieder voor zyn Comptoir verdeeld, en dan zoo afgezonden werd) op de Rheede.

Den 18. January 1704. wierd die zelve Heer door den Heer Phoonfen als gezag-hebber by voorraad aangesteld, waar op den Heer Phoonfen nog die zelve avond van 't schip d'Ellemeet gevaren, en daags 'er aan met de geheele vloot, die hier lag, na 3 jaten en ontrent 2 maanden Regeerens, na de Kust 't zeyl gegaan is.

Den 10. Mey daar aan verscheen hier de Heer Karel Bolner met het schip Schoondyk van Punto Gale, die den 22. dito door de Heer gezag-hebber Groentenhuys, als 14. Land Voogd van Malakka, voorgesteld is.

A. 1707. den 10. January quam hier de Heer Pieter Roofelaar met het schip Serjantsland op de Rheede.

Hy wierd den 7. Maart daar aan door de Heer Bolner als 15. Land-Voogd van Malakka voorgesteld, waar op de Heer oud Land-Voogd nog die zelve namiddag met die zelve bodem over Palimbang vertrokken is.

Den 6. September des zelve jaars gaven haar Edelh: zyn Ed: kennis, dat de Heeren Zeventienen hem buyten-gemeen Raad van Indien (gelyk dat uyt haar Ed: schryvens van den 30. October 1706. bleek) gemaakt hadden.

Niet lang daar na verscheen hier de Mr. Independent Fiscaal, Mr. Abraham vanlyk Kervel 1708, dewelke met dezen Heer Land-Voogd geschild gekregen hebbende, en (zoo meyne) door hem ook vast gezet zynde, door zyn sehryvens na Batavia wist uyt te werken, dat haar Edelheden 1709. den Heer Willem Six herwaards zonden, om den Heer-Roofelaar te vervangen, en de gansche Regeering hier (uytgenomen Capitein Palm) op te ontbieden.

Zyn Ed: verscheen hier den 7. November, en wierd den 26. December van de Heer Roofelaar als 16. Land-Voogd van Malakka voorgesteld, terwyl de Heer Roofelaar, na 2 jaaren, 9 maanden, en eenige dagen, geregeerd te hebben, nog die zelve dag met 't schip Niechtevegt na Batavia vertrok.

Na dat nu de Heer Six dezen Heer van Kervel weer zyne vryheid gegeven had, in hope dat het nu beter zou, ging het egter zoodanig buiten zyne gissing, dat hy genoodzaakt was hem 1710. na Batavia te zenden.

Hy wierd 1711. door haar Edelheden weder herwaards gezonden; dog zy wilden hem (zoo my bericht is) niet te land laten komen, zoo dat hy genoodzaakt was weer

na Batavia te keeren, 't welk haar Edelheden zoo qualyk namen, dat zy den Land-Voogd, den Tweeden perzoon, den Heer van Suchtelen, Capitein Trekmeyer, en Ryklof Justus Cofferus met afgeschreven foldye opontboden, om dit hun gedoente, waarover zy door den Advocaat Fiscaal in rechten betrokken wierden, te verantwoorden; gelyk daar over de Heeren Six en van Suchtelen 1712. door den Raad des gerigtes van hare ampten afgezekt, en de eerste in een boete van 400, en de laatste in een boete van 300 Ryxdaalders gedoomd, maar de 2 andre vrygesproken zyn.

1711. ^{de Heer} Ao. 1711. verseehen hier de Heer Willem Moerman met het schip Venhuizen op de Rheede die den 21. Mey (nog op dien zelve dag van zyn komst by uytdukkelyke ordre harer Edelheden) door de Heer Six als 17. Land-Voogd voorgesteld wierd, waar op de Heer Six den 16. July daar aan met die zelve bodem, na dat hier ontrent 1 1/2 jaar geregeerd had, na Batavia vertrokken is.

^{en} Het is waar, dat de Heeren Six en van Suchtelen daar na met een boete, en met het dragen van de kosten geftraft, maar 't is ook waar dat zy beide nog dat zelve jaar door haar Edelheden weder verkieszelyk verklaard en in dienst aangenomen wierden, 't geen zeer velen met my byzonder vreemd voorgekomen is, hoe men menschen, die nog zoo onlangs met haarer Edelheden ordre zoo zichtbaar gespot hadden, zoo schielyk weder helpen kon, waar van toen ider eenen uytleg na zyne gedagten en bevassing maakte.

^{in Ker-} De Heer Moerman, die hier met ettelijke andre Raaden gekomen was, kon al mede met den Heer van Kervel, dien hy medebragt; niet over weg komen. De laatste bleef hier nog tot het einde van 1711, maar is daar na na Batavia vertrokken, en kreeg 1712. door de Heeren Zeventienen verloft, om nog dat zelve jaar

in zyn fatzoen, dog buiten eenig gezag op zyn sehup, of in de vloot, na 't Vaderland te keeren.

Na dien tyd heeft de Heer Moerman hier nog tot den 11. Mey 1717. of byna 6 jaaren, geregeerd, en is toen komen te overlyden.

Hy wierd in dat zelve jaar door de Heer Herman van Sugtelen als 18. Land-Voogd van Malakka vervangen, die dat nu of 1725, volgens de laatste tyding van daar, nog is.

Dit nu is wel het voornaamste dat wy van de Malakke wereldlyke zaaken weten te zeggen, waar van wy nu tot de kerkelyke zaaken aldaar (voor zoo verre die ons bekend zyn) zullen overgaan, na dat wy vooraf een nette Lyst van de Koningen van Djohor hier bygevoegd zullen hebben.

Dog alvorens moet ik met een letterken hier byvoegen, dat; zoo den Lezer in allés wat oit of oit van Malakka, of van deze Koningen geschreven is, niets zal vinden 't geen na 't onze gelykt, of daar by eenigzins te weerderen is, om dat wy gelegenheid gehad hebben, om alles uyt de eygene schriften, en aantekeningen der Malakke Koningen, die gene der vorige schryvers gezien, of niet in 't staat waren om die te lezen, te trekken, en daar by iets te berde gebragt hebben, 't geen wy hopen, dat de agting der geleerde en opmerkende mannen verdienen zal; alzo het ons zeer veel mocite gekost heeft, om dit alles als uyt de assche der Ouden met veel navorsching; en omzigtigheid, op te delven, dit ons egter noit verveeld heeft; om dat wy vast stelden dat dit ons berigt den nakomelingen niet onaangenaam zou voorkomen, en hen kennis geven van veele zaaken die zy noit te voren gehoord, of gelezen had; waar toe ook de fraje Lyst der Malakke Koningen mede 't hare toebrengen zal.

Der

KONINGEN van MALAKKA,
Nog Heydenen zynde.

In SINGAPOERA.

Lyst der Konin- gen van Malakka.	1. Siri Toeri Bowana Regeerende	48 Jaaren, van Anno	1160. tot Anno	1208.	
	2. Padoeka Pikaram Wira	15		1208.	1223.
	3. Siri Rama Wikaram	13		1223.	1236.
	4. Siri Mahoeradja	12½		1236.	1249.
	5. Siri Iskender Sjah	3		1249.	1252.
		<hr/>		91½	
	4. In MALAKKA Anno 1252 gebouwd.				
	De zelve Koning nog	22	}	24	1252.
	6. Sulthân Magâr	2			
		<hr/>		115½	
	Mohammedaanen.				
	7. Sulthân Mahhomed Sjah de I.	57		1276.	1333.
	8. Sulthân Aboe Sjahid	1½	m	1333.	1334.
	9. Sulthân Modafar Sjah	40		1334.	1374.
	10. Sulthân Mantfoer Sjah	73		1374.	1447.
	11. Sulthân Alawaddien Sjah de I.	30		1347.	1477.
	12. Sulthân Mahhmoed Sjah de I.	34		1477.	1511.
	In Malakka.		235, 5 maand.		
	Dat de Portugeezen veroveren	-	350, 11 maand.		
	In Djohor.				
	De zelve Koning nog	2		1511.	1513.
	Dog de Maleyers stellen, dat hy in Malakka 29 en in Djohor 7 Jaaren geregeerd heeft, dat met 't Jaar der Wereld niet overeenkomt: want dan zouden de Portugeezen 't zelve A°. 1506. al ingenomen moeten hebben, dat valsch is.				
	13. Sulthân Ahhmed Sjah	27		1513.	1540.
	14. Sulthân Alawaddien Sjah de II.	19		1540.	1559.
	15. Sulthân Abduldjaniel Sjah de I.	32		1559.	1591.
	16. Sulthân Alawaddien Sjah de III.	19		1591.	1610.
	17. Sulthân Abdullah Sjah	11		1610.	1621.
	18. Sulthân Mahhmoed Sjah de II.	3		1621.	1624.
	19. Sulthân Abduldjaniel Sjah de II.	47		1624.	1671.
	Onder welke de Hollanders A°. 160				
	1641. Malakka van de Portugeezen veroveren, na dat zy 't 160 Jaren ruim bezeten hadden.		510	11 maand.	
	20. Sulthân Ibrahim Sjah	11		1671.	1682.
	21. Sulthân Mohammed Sjah de II.	17		1682.	1699.
	22. Sulthân Abduldjaniel Sjah de III.	9		1699.	1708.
		<hr/>		37	
	Zoo dat dit Ryk Anno 1708. gestaan had onder 22 Koningen, te zamen 547 Jaaren, 11 maanden.		547, 11 maand.		
	Weshalven het Ryk der Maleytse Koningen begon Anno 1160. Malakka gebouwd is.			1252.	
	Van de Portugeezen eerst bevaren.			1509.	
	Door hen veroverd onder Alfonso Albuquerque.			1511.	
	Door Matelief te vergeefs belegerd.			1606.	
	En door Caartekoe voor ons veroverd.			1641.	

ACHTSTE HOOFD-STUK.

DE zaaken van den Godsdienst. Terwyl zy Heydenen waren. Zy werden 1276. Mohhammedaans. De Christelyke Godsdienst in Malakka. Albuquerk bouwde een Kerk hier 1511. 1545. Geval van eenen Paiva. Wierd door Ataydo belet na Tsjina te gaan, dat by egter doet. En is 1552. daar overleden. Wonderda- den door zyn overblyfzelen, en gebeente gedaan. 1641. doet D. Schotanus een dank- predicatie over Malakkas verovering. Naamen der Predikanten, die van 't begin af hier gekomen zyn. Geschillen van D. Leydekker met den Heer Land-Voogd van Qualberg; die verscheide ongeregeldebeden begaat, waar over D. Leydekker na Bata- via klaagd. Dog kreeg 'er geen recht op. Hoe zich een Predicant, als eenige overheid in Indien openbaar misdoet, te dragen heeft. Seldzaam geval van zeker Heer op Bata- via. Vervolg van de naamen der Predikanten. Geval van D. Bartoc met de Heer Phoonfen. De Taalkundige Predikant van der Vorm na Malakka gezonden, daar zyn Maleyts onnut, en daar men in Amboina zeer om verlegen was. Verdre aanmerking hier over. Verdre staat van deze Kerk. En waar in de dienst van de Predicant hier beslaat. Lyst der Malakke Predicanten. Zaaken van Djohor.

SAAKEN van den GODS-DIENST.

Uyt het gene wy bevorens reeds van de Maleytsche Koningen gezegt hebben, is ons gebleken, dat de Maleyers in hare eerste tyden nog wel 115½ jaare 12 onder hunne 6 eerste Koningen Heidenen geweest zyn.

Van dezen hunnen Godsdienst konnen wy niets anders zeggen, dan wy bevo- rens van de Heidenen onder Amboina, Java, en meer andre gewesten, gezegt heb- ben, aangezien zy toen al mede steen en hout, mitsgaders de groote hemel-lich- ten, als hunne Goden, geëerd, en zig zelven als blinde mollen aan een zeer diep bygeloof ontrent de minste nietigheden, en beuzelingen, die hen maar ontmoeten, overgegeven hebben, van welke zy tot nog toe, sehoon van een andren Gods- dienst zynde, vol zyn.

Van de Mohhammedaansche Godsdienst der Maleyers.

Ao. 1256. ontrent wat over het midden des jaars, wierden zy onder hunnen Ko- ning, Mohammed Sjah de I., een groot Ivraarin, en voortzetter van dezen Gods- dienst, Mohhammedaans, 24 jaar, na dat Malakka gebouwd was.

Wie de zelve op Malakka eerst gebragt heeft, of waar van daan zy daar gekomen is, blykt my nergens.

Zy zyn by dien Godsdienst vervolgens in Malakka, en ook tot nog toe in Djohor, gebleven.

En vorder weten wy daar af niets te zeggen.

De CHRISTELYKE GODSDIENST, in MALAKKA, en onder de Maleyers geplant, en voortgezet.

Na dat de Portugeezen onder den be- roemden onder-Koning, Alfonso Albu- kerck, Malakka 1511. veroverd hadden, deed deze groote Held, ten bewyze, dat hem de Godsdienst mede ter herten ging, al ten eersten van de steenen, die hy van de Graven der oude Maleytsche Koningen dede nemen, een kerk bouwen, V. DEEL.

die hy de boodschap des Engels toe- wyde.

Egter komt my nog lang na dien tyd niet veel van belang, wegens de zaaken van den Godsdienst, of van 't werk der bekeering, voor.

Het eerste, dat ik daar af by den Jesuïet Jarricus leze, is ontrent 1545. voorge- val-

vallen, ontrent welken tyd hy zegt, dat eenen Antoni Paiva, een koopman van Malakka, van daar na Macassar vertrokken zynde, aldaar groote diensten ontrent 't werk der bekeering by de Koningen van Soping en Sion (hy wil Sjaww zeggen) gedaan heeft. Een zaak, van welke wy breeder onder de stoffe van Macassar spreken.

Hier uyt blykt wel, dat men hier te Malakka lieden had, die den Godsdienst behertigden; maar een geheele andre gedaante kreeg dit werk hier, zedert Franciscus Xaverius, die groote Apottel van Indien, in September 1545. hier van St. Thomé, of Maliapoer, quam, alwaar hy de Zeden der Portugeezen, die tot nog toe, volgens hunne aloude gewoonte, al vry wild geloopen hadden, zeer verbeterde, behalven dat hy (volgens 't verhaal van dezen schryver) hier ook veel wonderdaden op de wyze der Roomsgezinden dede.

Hy bekeerde hier ook eenige lieden, en voorzey hen toen ook de rampen, die hen daar na van de Javaanen overkomen zyn.

Hy vertrok in January 1546, na dat hy ontrent 4 maanden gebleven was, hier van daan, en ging toen na Amboina, daar hy den 16. February aanquam. Na dat hy daar 20 dagen gebleven had, trok hy uyt Amboina weer na Malakka, en zoo verder na Coetsjien.

Van de Priesters, die ondertusschen nu en dan in Indiën uyt Portugal quamen, blykt my niet, dat 'er een op Malakka geplaatst is.

Naderhand, wanneer Xavier 1549. met Cosmus Turranus, en Joannes Fernandes, na Japan gaan zou, is hy op Malakka den 31. Mey aangeweest, en 'er tot den 24. Juny gebleven, en toen na Tsjina, en verder na Japan vertrokken.

Daar na is hy 1551, of in 't begin van 1552, op Malakka weer aangeweest.

Woerd door A-
taydo
belerna
Tsjina
te gaan,
dat hy
ech'er
doet.
En is
1552.
daar
overle-
den.

Ao. 1552. in April ging hy met eenen Jaques Pereira, zynen grooten vriend, benevens Balthasar Gagus, en Eduard de Sylva, en Pedro d'Alcaceva nog geen Priesters zynde, met nog een jonge Tsjinees van Goa na Malakka.

In dezen tyd lag hier Don Alvaro Ataydo als Land-Voogd, die de reys van Xavier en Pereira na Tsjina belette, en die naderhand, op klagte van Xavier aan den onder-Koning, na Goa ontboden, en door den zelve van alle zyne goederen, die hy verbeurd verklaarde, beroofd is.

Xavier vertrok nog dit zelve jaar van hier na Tsjina, alwaar hy (gelyk wy onder Tsjina netter verhalen) gestorven is.

Zyn overblyffels wierden den 22. Maart 1553. hier gebragt, waar door niet alleen inmand, zoo rashy maar zyn dor gebeente aanraakte, van sware pyn verloft wierd, maar de stad wierd daar ook van de pest gered; dog men vervoerde die naderhand na Goa.

In de later tyd is hier 1598. een Collegie, en Emanuel Carvalho bestierder van 't zelve geweest.

In alle de Portugeese schryvers komt my niets meer voor, 't geen in opzicht van de zaaken van den Godsdienst betrekking tot Malakka heeft, weshalven wy tot onze tyden zullen overgaan.

Zoo ras Malakka door de onzen 1641. A. r den 14. January veroverd was, heeft de dank Heer Joannes Schotanus den 3. February in de St. Pauli Kerk een Dank-predicatie, om God wegens deze gelukkige verovering der onzen te loven, gedaan. Malakka's vero ring.

Voor af diend men te weten, dat alhier van den beginne af altyd maar eene vaste Kerk, en aldus gemeenelyk maar een Predikant of twee geweest, zonder dat den Godsdienst hier verder uytgebreed, of eenige buiten-Kerk, die onder dezez staat, aangewonnen is.

Deeerste Predikant, na de verovering, Naar is D. Joannes Loosveld geweest, die der P dikan van 't hier 1641. gekomen, en tot 1646. gebleven is. begin hier g kom

Ondertusschen is 1642. D. Antonius Hilarius ook hier gelcgt, die hier tot 1644. gebleven, en toen na Batavia vertrokken is.

D. Guilielmus Pantherus quam hier 1646; dog wierd 1648. wegens gerezene geschillen gelicht.

Hy wierd 1648. door Balthasar Obiede Meter vervangen, die 1655. hier van daan, en verder na 't Vaderland, vertrok.

D. Gualtherus Bakker verscheen hier 1650, zonder dat my verder blykt, waar zyn Eerw: vervaren is, weshalven vertrouw, dat hy hier zal overleden zyn.

Ao. 1655. verscheen hier D. Joannes Breyl (zynde door de Regeering herwaards beroepen) die hier tot 1658. bleef.

Zyn Eerw: kreeg eenige geschillen met D. Bonus; dog zy wierden door goede vrienden bygelegd.

Ao. 1656. quam hier D. Leonardus Bonus, die hier tot 1658. bleef.

Ao. 1658. quam hier D. Theodorus Zas; die hier tot 1673. gebleven is.

Ao. 1669. is hier D. Gerardus Sem verschenen, en 1670. overleden.

D. Jacobus Maxwell quam hier 1670, en bleef 'er tot 1672.

D. Hubertus Leydekker verscheen hier 1672, en is hier tot 1682. gebleven. D. Leed Zyn

dekker
mer den
Heer
Land-
Voogd
van
Quaal-
berg.

Zyn Eerw: lag geweldig met de Heer Land-Voogd van Quaalberg overhoop; dog die Heer schieen grootelyks in 't ongelyk te zyn, alzoo D. Leydekker eenen Roomzen Prieſter, Antonio Rodrigo de Brit, die, by toelating van de Heer van Quaalberg, openbaren dienſt deed, tot groote ergernis der vromen, hier van daan wilde hebben, gelyk die Land-Voogd volgens laſt van haar Edelheden ook verplicht wierd te doen.

Waar
over D.
Leydek-
ker op
Batavia
klaagd.

Daar beneven matigde deze Heer Land-Voogd zich hier al mede de Nominatie, en verkiezing van Ouderlingen en Diakenen, als mede de Centura Morum, en het ſtellen van een Tweede Commiſſaris Polityk, aan, gelyk hy met 'er daad Capitein Temmer laſt gaf, om in vergadering zoo, te zitten, hoewel hy daar nooit verſcheenen is.

Deze Temmer wierd naderhand tot Ouderling genomineerd; dog afgekeurd by de Regeering, en de Heer van Quaalberg nomineerde z andre in de plaats.

Ook vierde den voornoemden Pater de Brit het Feest van 't Roſarium der Maget Maria, of de Novenas van den 1. tot den 8. October, beginnende aldus Viva, Viva el Rey de Portugal, &c.; openbaar by toelating van gemelden Heer Land-Voogd, en voor al door gunſt van des Land-Voogds Gemalin, die dezen Pater zeer wel zetten mogt, hoewel anders deze Mevrouw tegen ider een van een ongemeenen beleefden en vriendelyken aard was.

Al deze gefchillen ondertuſſchen by den anderen rezen tuſſchen den Heer Land-Voogd en D. Leydekker zoo hoog, dat de Land-Voogd, op zekeren tyd met zyn lyfwagt uytgaande, en met D. Leydekker, die zyn Ed: ontmoette, op de weg woorden krygende, aan een van zyn Oppaſſers (zoo my bericht is) laſt gaf, om zyn Eerw: onder de voet te ſchieten, gelyk ook die oppaſſer op zyn Eerw: aanlag; dog de ſchoot wierd, door 't opſlaan van zyn roer met een roting, van een ander belet.

y zyn
omſt
o Ba-
via.
Dog
ceeg'er
en
cht op.

D. Leydekker wierd daar op 1682. na Batavia opontboden, alzoo den Land-Voogd klaagde, dat zyn Eerw: hem in een Dank-predikatie (dat geen Indiſe overheden van een predikant dulden willen) beſtraft had. Hy klaagde wel zeer ſterk aan zyn Edelheid, den Heer Speelman, by zyn vertoog, den 18. Auguſty 1683. in Rade van Indiën ingeleverd; dog ik heb niet kunnen merken, dat 'er iets tot nadeel van dien Heer Land-Voogd, die hier nog tot 1684. bleef, beſloten is, zynde dit egter een harde zaak voor een braaf, en eerlyk predikant, dat hy, tegen de ordres van onze overheden alomme in

Indiën, moet zien, dat een Rooms Prieſter openbaar, by toelating van die dat volgens zynen eed weeren en beletten moeſt, zynen dienſt doer, en dat hy nog gedreigd werd voor de kop geſchoten te werden, en, als men over twee zulke openbare ongeregelheden van een Land-Voogd klaagd, geen recht ter wereld krygen kan.

Wanneer ik dit echter wat nader inzie, zoo was 't geen wonder, dat zyn Eerw: geen recht 'er op kreeg: want de Land-Voogd beſchuldigde hem, dat hy hem openbaar in een dank-predikatie beſtraft had.

Dit was een grove miſdaad, waar aan zig geen voorzigtig predikant, wil hy niet aanſonds in moeite met zyn Land-Voogd raken, en met afſchryving van ſoldy verzonden zyn, ſchuldig maken moet; want al hield een Land-Voogd openbaar de hoeren in zyn huys, al liet een Land-Voogd een Prieſter openbaar dienſt doen, daar over mogt een predikant (zeggen zommige onkundige) zyn Land-Voogd niet openbaar beſtraffen; maar moeſt dit hem in 't byzonder zeggen; dog hoewel ik van oordeel ben, dat dit laaſte middel wel beſt, en gevoegelyk it was, heb ik daar tegen dit alleen, dat zulke overheden, en groote Heeren, die beſtraffing nog veel minder in hun huys; dan in de Kerk, dulden, en daar over een Predikant (gelyk ik daar voorbeelden van weet) wel zeer qualyk bejegenen zouden, dat dan al mede veel ſwarigheden na zig ſleept, alzoo ider meeſter in zyn huys zyn wil.

Zoo dat, wil een Predikant in ruſt met een quaad Land-Voogd leven, hy moet hem niet openbaar (want dat mag niet wezen, en daar in werd hy van hooger hand gehand-haafd) en in zyn huys nog veel minder, dat is dan ooit; aanſpreken, dat egter aan zyn gemoed, en aan zyne gemeente, die hier door met reden geërgerd werd, niet voldoet, en dit als een laf hertigheid in zulk een Predikant aanmerkt. Indien nu een Predikant, om zig van zyn plicht te quytten, een Land-Voogd, zelf op de aller Zedigſte wyze openbaar beſtraft, en een Land-Voogd (door zyn Raad geſterkt, die hem ooit, dan met haar ſchade, tegenſpreken durft) over hem klaagd, alleen maar zeggende; dat hy en zyn Raad van zulken Predikant ganſch niet gediend zyn, zoo zy van een ander zoort van menſchen, die hen kuffens onder de ellebogen leggen, gelyk men wel beleefſen kan, beter gediend zyn, zoo moet die Predicant (op zyn beſt genomen) daar van daan, en men kryt hem niet veel beter uit, dan of hy een verſtoorder van de gemeene ruſt was.

Het zekerste is dierhalven over alle zonden zo algemeent te spreken, dat zich niemand die in 't byzonder kan toepassen, dat een braaf en wakker Predikant egter geen genoegen geven kan.

Deze kleine buiten-sprong hebbe ik willen maken, om te toonen, hoe het door de bank in Indiën met deze zaaken gaat, hoewel ik anders noit daar voor geweest ben, om zeer licht, en anders, dan in de hoogste noodzakelykheid, Overheden openbaar, en dan nog niet dan met de grootste omzigtigheid, te vermaanen, en te bestraffen; hoewel dat best in 't byzonder in huys geschied.

Seldzaam geval van zeker Heer op Batavia.

Het heugd my zeer wel, dat ik van zeker Schepen op Batavia heb hooren zeggen, dat hy, een Heer van de eerste rang met eenige van zyne hooren ziende uyttryden, verscheide van zyne buuren zeer hier over geërgerd waren, zonder dat egter eenig Predikant daar een woord af in 't algemeent, of in 't byzonder zou hebben durven reppen, alzo 'er meer diergelyke Heeren waren, die zich dat ook zouden hebben kunnen aantrekken, en waar in zy malkanderen dan wel trouw, tot na-deel van zoo een Predikant, geholpen zouden hebben. Deze Heer, ziende, en hoorende, dat zyne buuren dit zeer qualyk namen, zeide daar, eer hy voort reed, openbaar niet anders op, als, die my met myn hooren niet wil zien na buiten ryden, die mag zyn oogen toenypen. Een taal, die immers sehandelyk in de mond van zulk een Heer is, die een geheel ander voorbeeld aan 't volk, dat hy befiert, behoort te geven, en die zulke bedryven in andre behoorde te weeren, en te straffen, waar door hy by de wereld eere inleggen, aan zyn eigen gewisse genoegen, en alle brave Predikanten reden geven zou van hem te pryzen, daar zy zich over zulk een Heer niet weinig bedroefd hebben; dog wy keeren nu weder tot de Predikanten, die naderhand hier gekomen zyn.

Vervolg van de namen der Predikanten.

Ao. 1674. quam hier, by beroeping van haar Edelheden, D. Rudolphus van Varik, en hy bleef 'er tot 1677.

Ao. 1675. quam hier D. Lucas Boschab Os, dog bleef 'er maar ontrent een maand, en vertrok na Ceylon.

Ao. 1677. verscheen hier D. Bernhardus Koop a Groen, die hier tot 1681. gebleven, en toen na Batavia vertrokken is.

Ao. 1681. quam hier D. Bartholomeus Grouwels, die mede door haar Edelheden herwaards beroepen was; en de welke 1682. hier overleden is.

Ao. 1682. quam hier D. Cyprianus Sibenius, die hier van daan in de Portugeeze gemeynte na Batavia beroepen,

en in 't laast van 1689, of 't begin van 1690. hier van daan vertrokken is.

Ao. 1689. is D. Philippus Goring hier verscheenen, en alhier tot 1700. gebleven.

Ao. 1695. wierd D. Thornton door haar Edelheden den 1. November gelaft, herwaards te gaan; dog is niet vertrokken.

Ao. 1700. wierd D. Joannes Bartoe herwaards gezonden, in wiens tyd, ik meyne, dat haar Edelheden op Batavia (alzo zyn Eerw. met zynen Land-Voogd, de Heer Phoorfen daar geschil over had) goedgevonden hebben te belasten, dat de Commissaris Polityk voortaan niet alleen van den hervormden Godsdienst; maar dat hy ook een lid-maat daar af zyn moest, en anders 'er niet zitten mogt. Een heerlyke ordre, waar van ik my op zyn tyd in Amboina ook bediend heb.

Zyn Eerw. bleef hier niet lang daarna, en vertrok 1704. of in 't begin van 1705. na Batavia, alzo het daar niet langer gehot zou hebben, om dat de Land-Voogden nergens in willen tegen gesproken zyn, en als dit van een Predikant, in zo billyken zaak, als dit was, geschied, dan zoekt die Land-Voogd, of den Predikant te bederven, of (gelyk deze aan D. Bartoe dede) als hy hem nergens in agterhaalen kan, hem by alle, die van hem afhangen, zoo hatelyk te maken, dat zy 't in hunne gedagten niet nemen durven, om maar eens by hem te komen, zoo dat hy dan daar, als een uytvaagfel van allen, genoodzaakt is alleen en op zig zelve zeer verdrietig te leven, behalven ('t geen wel het allerverdrietigst voor hem is) dat zulks ook zyn dienst dan zeer veragtelijk maakt, en alles, dat hy zegt, of maar bespot, of ten quaden ge-duid werd. Engelyk zoo een Land-Voogd dan wel menigmaal nalaat by zulk een Predikant ter Kerk te gaan, alzo raad hy dat dikwils ook wel andren af, om den Predikant te meer spyt aan te doen.

Ao. 1704. of in 't begin van 1705. quam D. Joannes Stampioen hier, en bleef hier tot 1709. zyn Eerw. had ook hier moete met den Heer Roofelaar; dog dit quam van een oud zeer, alzo die Land-Voogd zyn Eerw. in Ternate (daar hy ook onder hem gelegen had) al niet wel zetten kon, en in zulken geval zal geen Predikant het zulk een Land-Voogd van pas maken, die altyd zoo lang woelen zal, tot hy dien Predicant 'er van daan gedreven heeft.

Ao. 1709. Den 8. January quam hier D. Jacobus van der Vorm, na dat hy 8 weken op Zee gesworven had, ook wierd hem maar op een stel en sprong belast, om hier binnen weinig dagen in

November 1708. na toe te gaan, daar hy maar voor een ſpring-tocht, om op Batavia iet noodigs te bezorgen, uyt Amboina was opgegaan, en zyn ganſch huyshouden daar nog gelaten had, geen andre gedagten hebbende, dan om ten eerſten daar weer te keeren, gelyk hy daar, wegens zyne kennis in de Maleyſche taal, ook hoognoodig was, alzoo zyn Eerw: zeer verſtaanbaar daar in predikte.

Ondertuſſchen zonden haar Edelheden zyn Eerw: , zonder zich aan zyn ongemak, om zynen huisraad door andren (alzoo hy weduenaar was) derwaards te doen brengen, of ook zich aan 't na-deel, dat de Ambonſe Kerk by 't verlies van zoo een taalkundig man leed, eenigzins te kreunen, maar zoo los na Malakka, daar hem zyne Maleyſche taal niet het allerminſte te pas quam, gelyk zyn Eerw: my den 8. July 1711. op deze wyze ſchreef: *'t is waar, Eerw: Heer en Broeder, dat het geringe Talent, dat ik nu verkregen had van Malaiſe Taalkunde, door myne verzending herwaardsgenoegzaam onnut gemaakt is; en my niet verder te pas komt, als ter plaatſe van de Criminele Executie, of in 't helpen translateeren van brieven der naburige Malaiſe Vorſten, waar voor ik hier in 't jaar vryſchraakter Emolumenten, dan in Ambon, tot nog toe geniet, &c.*

Zoo nu leefd men met de Predikanten in Indiën, dat haar Edelheden zonder te zien, of zy met hun taalkunde daar, waar na toe zy hen zenden, dienſt konnen doen, of niet, en of ook by hun vertrek van deze of gene plaats de gemeente in opzigt van hun taalkunde daar veel aan miſt en verliest, de zelve maar, na haar welgevallen; verplaatzen, waar by dan alle de moeite van zulk een Predikant, by 't aanleeren van zulk een moejelyke taal aangewend, te vergeefs, al zynen toeleg, om daar by vrugt te doen, verideld, en hy ook niet in ſtaat is, om zig verder daar in te beneerſtigen, alzoo hy in een nieuwe gemeente, en voor al ook hier tot Malakka, daar de dienſt ſwaarder, dan elders is, gelyk wy naderhand toonen zullen, zyn werk vind.

Ik ben daarom altyd van oordêel geweest, dat het met de zaaken vanden Godsdienſt in Indiën veel beter gaan zou, indien men 't verzenden van Predikanten zoodanig, als 't in de eerſte tyden geweest is, aan de Kerkenraad van Batavia liet, om dat die beter zou weten te oordeelen, waar de Predikanten het noodigſte zyn, en om dat men dan nooit zien zou, dat taalkundige Predikanten van plaatſen, daar zy veel dienſt konnen doen, weggenomen, en na plaat-

zen, daar hun Taalkunde onnut wierd, gezonden zouden werden.

Ondertuſſchen verdiend hier zyne opmerking, en een groote verwondering; dat men tot Malakka niet, in de Maleyſche, maar nu en dan nog wel eens in 't Portugees predikt, daar dit het rechte land der Maleyers, en 'er geen land is, daar die taal beter, of meer, geſproken werd. En egter was 'er in die taal hier nog geen moeite door de Predicanten gedaan, of altoos geen vrugt 'er af gezien.

D. Vander Vorm (om onze Lyſt weer te veivolgen) bleef ondertuſſchen hier tot 1712, my toen ('t geen zyn Eerw: my bevorens al geſchreven had) weder zeggende, dat die ſchoone en wel eer zoo beroemde ſtad Malakka hoe langſ hoe meer begon te vervallen, alzoo de aanzienelykſte koopleden van tyd tot tyd van daar vertrokken.

Ao. 1712. quam hier in zyn plaats (alzoo zyn Eerw: na Batavia vertrok) D. Jacobus van Spyk, die 'er tot 1716, lag, en die (hier, zoo vertrouwe, overliden zynde) toen door D. Godefridus 't Hoen Hoogendorp vervangen is.

Deze bleef hier tot 1719, wanneer zyn Eerw: , hier van daan in de Nederduyſche gemeente tot Batavia beroepen, gelyk hy in het jaar daar aan ook daar gekomen, en geplaatſt is.

Hy wierd 1719. door D. Henricus Mylaeus vervangen, die 'er nu nog alleen legt.

Wat nu de gemeente van Malakka betreft, in zekeren brief van de Heer Jacobus van der Vorm (Zatr.) waar in zyn Eerw: my den ſtaat van die Kerk bekent maakt, zegt zyn Eerw: dat hem 't regt getal der hervormde Chriſtellen alhier noit voorgekomen zy; dog dat 't getal der Ledematen niet meer dan van 202 perzoonen; maar dat der Roomsgezinden aldaar veel grooter was; en dat hy die giſte wel zesmaal zoo groot te zyn, beſtaande uyt weinig Europeers; maar uyt veel Miſtiſgen, en ongelyk meer ſwarten, die daar van de tyden der Portugeezen af nog waren blyven roeften.

Men had daarook eenige Mohhanime-daanen, en Heidenen, die tot die Land-Voogdye behoorden; dog anders was deze gemeente redelyk neerſtig in 't bywoonen vanden Godsdienſt, vreedzaam, en ſtigelyk; het beſte middel; om ongeloovigen te trekken, en hen tot het ware geloof te brengen.

De Kerkenraad beſtond hier uyt een Predikant; 2. Ouderlingen en 4. Diakenen.

De dienſt van een Predikant is hier zoo ſwaar, als nergens in Indiën, alzoo hy gehouden is 's zondag's morgens (en

Verdren ſtaat van deze Kerk.

En waar in de dienſt van de Predikant hier beſtaat.

op alle buiten-gemeene tyden, in de boven Kerk in de Vesting, en 's middags in de beneden-Kerk (die om haren gemakkelijken slag wel de meeste toeloop heeft) en dus altyd vast tweemaal in 't Nederduytsche prediken, zonder dat 'er in eenige andre taal openbare dienst gedaan werd. Ook plagt men hier nu en dan donderdags nog wel eens te prediken; dog dat schein nu afgeraakt te zyn.

Men heeft daar 's maandags ook een Catechizatie voor de jeugd, en eenige schoulen, over welke ook de Predikant, en een lid uyt den polityken Raad, opzienders zyn.

Hier was ook een Hollands krank bezoeker, nevens een Inlandsche, en een

omloopend Leermeeſter, welke 2 laatste hunden dienst in 't Portugees deden, vermits 't grootste deel der gemeente uyt lieden bestaat, die niet als Portugees kunnen verstaan.

Hier mede zouden wy nu het Hek der Malakſe Kerk-zaaken, en dus alles, dat wy van Malakka te zeggen hadden, konnen fluyten; dog zullen tot gemak van den Lezer (even gelyk wy over al bevoers in de andre Kerken gedaan hebben) nog een Lyſt van de Predikanten hier byvoegen, uyt welke men met eenen opslag der oogen zien kan, wanneer imand hier gekomen is, en-hoe lang hy hier gelegen heeft.

L Y S T

Der

PREDICANTEN van MALAKKA.

Joannes Loosveld.	Van 1641. tot 1646.
Antonius Hilarius.	1642. 1644.
Gulielmus Pantherus.	1646. 1648.
Balthasar Obie de Meter.	1648. 1655.
Gualtherus Bakker.	1650.
Joannes a Breyl.	1655. 1658.
Theodorus Zas.	1658. 1673.
Gerardus Sem.	1669. 1670.
Jacobus Maxwel.	1670. 1672.
Hubertus Leydekker.	1672. 1682.
Rudolphus van Varik.	1674. 1677.
Bernhardus Koop a Groen.	1677. 1681.
Lucas Bosch ab Os, nog geen maand hier.	1675. 1675.
Bartholomeus Grouwels.	1681. 1682.
Cyprianus Sibenius.	1682. 1689.
Philippus Goting.	1689. 1700.
Joannes Bartou.	1700. 1704.
Joannes Stampioen.	1704. 1709.
Jacobus van der Vorm.	1709. 1712.
Jacobus van Spyk.	1712. 1716.
Godefridus 't Hoen Hoogendorp.	1716. 1719.
Henricus Mylæus.	1719.

De meeste dezer Predikanten zyn van hier weer na Batavia vertrokken, daar men hen weder zal konnen vinden, en alwaar men dan ook verder zien kan; waar zy gebleven, of geplaatst zyn.

Waar mede wy dan van de Malakſe zaaken ons afscheid nemen, om egter nog een woordje van Djohor, als 't naaft hier byleggende, te spreken, en dan tot die van 't Eiland Sumatra over te gaan.

Van DJOHOR.

Van Djohor.

Gelyk de stad Djohor (eigentlyk

Djohor, dat een peerel beteekend, genaamd) het naaft by Malakka legt, en deze Staat of dit Ryk als uyt den Staat van Malakka, na dat de Maleyſche Koningen hier uytgedreven waren, operezen is, alzo konnen wy, die in deze stad ook een Comptoir gehad hebben, niet nalaten hier van mede onder dit hoofd-stuk iets te zeggen.

De stad legt op 2^e graad benoorden den Evenaar, dicht by de Straat Singapoera, en aan 't einde van de Maleyſche kust, of op den O. hoek des zelfs.

Wy

Wy hebben uyt de aloude beschryving van de Malakke zaaken gezien, hoe die Koningen, ontrent 1511. door de Portugeezen uyt Malakka verdreven zynde, zich daar na, daar nu Djohor legt, begeven, aldaar die stad gebouwd, en weer een nieuw Ryk opgeriecht, gelyk hunne Vorsten zedert ook geen andre naam, dan die der Koningen van Djohor, gevoerd hebben.

Gelyk zy nu doodvyanden der Portugeezen waren, alzoo zyn zy te eer onze vrienden geworden.

Een van de eerste Nederlanders, die hier quam, is de Zee-Voogd Jacob Heemskerk geweest, die 1602. of daar ontrent, eenen Jacob Buysen hier als hoofd gelaten heeft, om onze zaaken, en Comptoir, waar te nemen.

Deze wierd van den Koning, en van des zelfs broeder, Radja Bongso, zeer bemind, en men mag zeggen, dat 'er onder alle de Koningen van Indiën geen geweest is, die ons zoo oprecht in allen deelen behandeld, en zoo veel tegenheid bewezen heeft.

De waaren, om welke wy hier ons Comptoir hadden, waren al meest de zelve, die in en ontrent Malakka vielen, waar tegen wy dan weer onze waaren, hier getrokken, verryylden, of anders de zelve met gereed geld betaalden.

Deze menschen wierden zeer van de Portugeezen geplaagd en vervolgd, gelyk ook Don Andrea Furtado de Mendosa 1604. deze stad belegerd, en zeer nauw bezet heeft; ook is de stad Djohor 1607. door de Portugeezen verbrand, en naderhand herbouwd.

Wy hebben haar nu en dan tegen de zelve ook na vermogen geholpen, en de Portugeezen wel eens wakker hier ontrent klop gegeven, gelyk dit 1603. door onzen Zee-Voogd Wybrand van Warwyk geschied is, die 'er ook 1605, nevens den Zee-Voogd Cornelis Sebastiaanszoon met de schepen Amsterdam en Dordrecht geweest is.

Behalven de Portugeezen leefden zy met die van Atsjien en Patani ook in vyandschap. Buiten Djohor had deze Vorst nog een stad wat meer Land-waard in, Batoefauwer of Batoefabar genaamd, daar hy zich, alzoo zy redelyk sterk was, meest onthield, en onder den zelve stonden van ouds ook de dorpen Galea, Scribas, en Melanoege op 't eiland Borneo, zynde van den Koning van Borneo afgevallen, en benoorden Sambas gelegen.

Ons vorig opper-hoofd Buyien ichynd hier tot ontrent 1605. gelegen te hebben, en door den opper-Koopinan Cornelis Franx vervangen te zyn.

Wanneer 1606. de Heer Matelief met

zyn vloot hier ontrent, en voor Malakka quam, lag hy 'er nog, gelyk die den Miscal Maarten Apius ook herwaards gezonden heeft, om zyn gedrag, alzoo 'er over hem geklaagd wierd, na te vorsehen.

Ook zien wy, dat die Zee-Voogd in dit zelve jaar den 17. May een verbond met dezen Vorst, die zig Jang de Pertoehan noemen liet, opgerecht, en 't zelve den 23. September nog nader uitgebreid heeft, gelyk men dat fol. 13. en 14. in de Heer Mateliefs reys zien kan.

Ao. 1606. is hier Abraham van den Broek, zynde door de Heer Matelief hier toen gelaten, ons opper-hoofd geweest, die 'er 1609. nog lag, hoewel het 1608. zus of zoo stond, of die van Djohor zonden zich, en dus hem mede, aan de Portugeezen hebben moeten overgeven, om welke reden de Heer Matelief ook 't schip Gouda al herwaards gezonden had, om ons Comptoir te lichten.

Hy wierd door den opper-Koopman Jaques Obelaar hier vervangen, die den onder-Koopman, Abraham Willemszoon de Ryk, en den Diamant-kenner Hektor Roos nog by zich had, en ik zie ook dat in 't jaar 1609. de Zee-Voogd Pieter Willemszoon Verhoeven den 5. January hier verscheen, en dat hier ook Adriaan Ilsevier als opper-hoofd gelegen heeft, zonder dat my blykt wanneer, of hoe lang hy hier geweest is.

Ontrent dezen tyd stond de Koning der Sambas op 't Eiland Borneo, gelyk mede 't Eiland Linga (dicht ontrent Djohor gelegen, en dat dezen Vorst 1606. veroverde) mitsgaders 't Eiland Bintam, daar ontrent, al mede onder dezen Jang de Pertoehan.

De Vorst, die in Mateliefs tyd 1606. leefde, was Alawoddien Sjah de III. genaamd, een vazig Prins, die zich met geen Rykszaaken bemoeide, en alles maar op zyne Edelen, en op zynen broeder, Radja Bongso, of Radja Sabrang genaamd, staan liet, zynde gewoon lang te slapen, dan te eeten, zich te wasschen, en zich dan dronken te drinken.

Zyn vader, een groot Krygsman geweest zynde, liet 4 zoonen na, van welke de een of de oudste deze Jang de Pertoehan was. De Tweede (die hy by een andre vrouw had) was de Konink van Sjaak of Siaca, een Leen, dat mede onder de kroon van Djohor staat, welke Vorst met een dochter van de Koningin van Patani getrouwd, en meest altyd in de stad Sjaak was. Zyn derde zoon is Radja Sabrang, dat is, de Koning aan de overzyde, om dat hy tegen over Batoefabar, aan de overzyde der rivier, een Vesting, met

met eenige onderzaaten, daar toe behoorende, onder zich heeft, die hy als een Leen van den Koning zyn broeder bestierde. Dit was een zeer blanke Indiaan, de langste niet van statur, zeer bescheiden en vriendelyk, neerftig, voordvarende, en zoo opmerkende op alles, dat hy veel eer, dan zyn broeder, verdiende Koning van Djohor te zyn.

Buiten deze was 'er nog een zoon van een derde vrouw des ouden Konings, die Radja Laoet, of de Zee-Koning, genaamd wierd, een groot Tabak-en Arak-drinker, en zulken verfoejelyk Pinang-knac-

wer, dronkaart, doodslager en hoerceder, dat hy weerdig was, om maar zoo vierkant in Zee geworpen te werden.

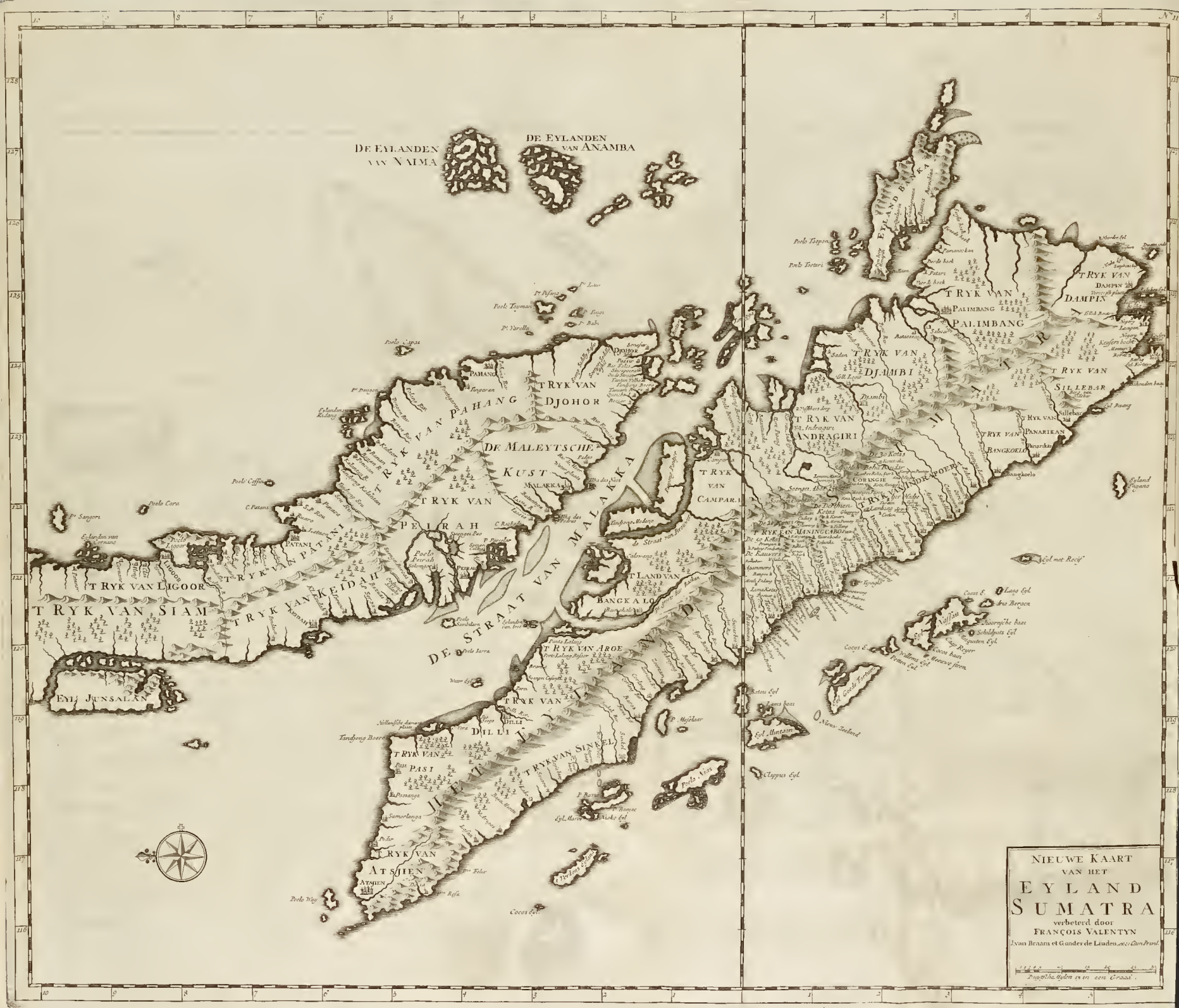
Ao. 1608. wierd Djohor door de Portugeezen ingenomen.

Hoe lang wy nu na 1609. hier gehandeld, of wat verdre opper-hoofden wy hier gehad hebben, is my onbekend, hoewel naaf geloove, dat niet lang daar na ons Comptoir hier opgebroken is, alzo hier niet veel winst voor ons te doen viel. En dit is het alles, dat wy van Djohor weten te zeggen.

Back of
Foldout
Not Imaged

DE EYLANDEN VAN NALMA
DE EYLANDEN VAN ANAMBA

NIEUWE KAART
VAN HET
EYLAND
SUMATRA
verbeterd door
FRANÇOIS VALENTYN
Van Braam et Gouder de Liden. 1725. *Cart. Prins.*
Duygtheligen is in een Graas.

BESCHRYVINGE

VAN HET EILAND

SUMATRA,

En onzen handel aldaar.

ZEVENDE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Het Eiland Sumatra beschreven. Op wat breedte, en lengte, en omtrent wat landen het legt. Hoe lang, breed, en groot dit Eiland in den omtrek is. Keizerryken, Koningryken, en steden daar op. Gesteltenis van dit land. Luststreek. De Westkust den naam van pestkust weerdig, van wegen haar ongezondheid. De reden daar af. Heerlyke waaven hier vallende, en hier getrokken. Boomen, vrugten, dieren, en vogelen. Wat ingezetenen. Sumatra in 't byzonder beschreven. De stad Atsjeb. Hare groote. Alle de huizen op staken gebouwt. 't Paleis des Konings. Sterke wagt van vrouwen, en 't groot gejal van zyn wyven. Andere gebouwen der stad. De stad Atsjeb in prent vertoont. Veel dieven hier. Over Atsjeb heeft zontydseen Koning, en zontyds een Koningin geheerscht. Slappe regering der laatste. Hun pragtige Hoffstaat, en oorloes magt. De Koning hier opperhandelaar in de peper. Hy is ook erfgenaam van allen die geen zoonen hebben. Voor A°. 1547 werpt zich een slaaf des Konings van Pedir tegen zyn Heer op. Zyn daden, kinderen, en dood. Zyne navolgers in Atsjeb en Pedir. Zyn dogters zoon vervangt zyn oudsten zoon A°. 1606. Die zyn oom, den Koning van Pedir, dood, en zyn Ryk verovert. Zyne wreedbeden. Beoorloft A°. 1613 die van Djohor. Veroverd A°. 1619 Keidab en Perab. Zyn titels. A°. 1618 veroverd by Pabang. Heeft Padang 1621 veroverd. Zyn hoogmoed. En zyn zucht tot vrouwen, en haanenvechten. Zyn dood. 1641. Zyn pragtige begravenis. Beweening. Hoe lang deze Koningin, die hem verwing, heerschte. Haar dood A°. 1688. Is weer van een Koningin vervangen. Pedir, en Delli, ryftekamers van Atsjeb.

Vermits de Nederland-
sche Maatschappy op 't
Eiland Sumatra mede
niet alleen verscheide
comptoiren; maar ook
zeer veele landen in ei-
gendom, en door het
zwaard veroverd heeft, zal 't niet onge-
voegelyk zyn; dat wy tegenwoordig daar
af ook spreken, en 't zelve; voor zoo ver-
re het ons bekend is, beschryven.

Ik weet niet, dat tot 'nog toe iemand
daar opzettelyk over geschreven heeft,
hoewel het zulx zoo wel, als het daar tegen
overlegend Eiland Groot Java, verdient.

V. Deel.

Wy zullen eerst in het gemeen over
het Eiland zelf, daar na over deze enge-
ne byzondere Ryken en steden op 't zel-
ve, en eindelyk van de zaken, daar op
voorgevallen, spreken.

Het is een Eiland ruim zoo groot als ^{Op wat} Java. Het legt ten deelen onder, en ten breedte ^{en}
deelen benoorden en bezuiden de linie; lengte.
gelyk men nader in de kaart, die wy N°. 11
vertoonen, zien kan.

Ten Noorden begint het op ontrent 5 3/4
graad, loopt tot den 6 graad bezuiden, en
is aldus 1 1/2 graden lang. Eigentlyk legt
de vlakke hoek op 5 graden 50 minuten
breedte, en op 124 graden lengte.

Van

B E S C H R Y V I N G E V A N

En omtrent wat landen het legt.

Van de linie af tot den 5 grad benoorden legt de Maleitze-kust tot over het Koningryk Kijdaa, anders ook wel Queda genaamt, daar tegen over, en tusſchen beide deze landen, is de Straat van Malakka, die voor aan pas benoorden de linie final, dog af en aan de stad Pafi (anders Pagem genaamt, op de Noord-Ooft-hoek van Sumatra) al vry breed is.

In 't Zuiden legt het tegen over Java's West-hoek, en werd van 't zelve door de Straat Sunda gefcheiden, alwaar de bogt van Lampon byna tegen over 't land van Anir zich komt te vertoonen, als ook de Eilandjes Krakatouw, Slebeſee, en meer andere, in die Straat gelegen.

In 't Ooften vertoont zich van den tweeden tot den derden graat het Eiland Banka, het geen daar al mede een kleene dog zeer bekende Straat maakt. Het werd van den inlander Andelis, en van ons Sumatra genaamd, zoo men wil van zekere verheven plaats Samadra, op dat Eiland gelegen, en in hun taal een groot Meer betekende.

Omtrek van dit Eiland.

Dit Eiland werd geoordeeld wel ruim 200 of 210 tien mylen in de lengte, en op zyn naauwſte in 't Noorden 30, dog op zyn breedſte, in 't Zuiden, wel 40 mylen breed, en aldus in den omtrek wel ruim 500 mylen te hebben, hoewel het my niet meer dan 172½ mylen in de lengte groot, en niet wel 500 in 't rond voorkomt.

Op dit Eiland zyn verſcheide Keizerryken, Koningryken, magtige ſteden, en ontelbaar veel dorpen.

Keizerryken, Koningryken, en ſteden daar op.

De Keizerryken zyn die van Indrapoera, en Maningcabo.

De Koningryken zyn die van Atsjien, Pedit, Andragiri, Djambi, en Palimbang.

De vermogenſte ſteden zyn Atsjien, Pedit, Sumorlanga, Paſſanga, Pafi (of Paçem) Dilli, Andragiri, Djambi, Palimbang, Dampin, Sillebar, Sillida, Bangkokelo, Indrapoera, Batangcapas, Padang, Kotatengah, Priaman, Ticoc, Singkel, Maningcabo (landwaard in) en meer andere, ons nu niet voorkomende, behalven een ontelbare meenigte van dorpen, die niet wel hier, maar beter in onze kaart te noemen, en te vinden zyn.

Geftelenis van dit land.

Het land in zich zelve is zeer hoog, bergagtig, boſchryk, en vol geboomte en rivieren, waar door het zeer vrugtbaar is, en overvloed van vrugten en allerlei levensmiddelen, dog voor al van hoenderen en viſch, geeft.

Lugtſtreck.

Ondertuſſchen is het ook een van de ongezondſte kuſten, die men in Indiën heeft, om dat het zoo dicht onder den evenaar legt.

De Westkuſten naam van de Peſtkuſt weerdig.

Zeker deel, daar 't hooftcomptoir der Nederlanders is, werd de Westkuſt van Sumatra genaamt; dog men mogt het, wegens des zelfs ongezondt lugtſtreck veel

liever de Peſt-kuſt noemen, alzoo dit land zeer veel menſchen, en voor al van de Europeers, wegleept, hoewel anders de Inlanders (buiten die genen, die in de goudmyn arbeiden, want daar ſterven 'er mede zeer veel) 'er weinig af weten.

De reden daar af is, ten deelen de groote hitte, die men daar, voor al vlak onder de linie, lyd, ten deelen door de zwarte dampen, die hier geſtadig uit de meeningvuldige moerassen, na 't gabergete opſteigen, daar zy in de dichte boſſchen blyven hangen, en met haren peſtagtigen ſtank, de lugt daar alomme, voor al tegen dat de regenmoeſſon hier begint, zoodanig verſtigten, en zoo ſterk benevelen, dat men in die tyd 'er als door verſtikt werd, en dikwils pas 3 of 4 ſchreden verre een menſch, die in zulk een nevel aan komt, naulyx bekennen kan. Ook heeft men hier dan doorgaans ½ avonds veel zwaren donder, blixem, weerlicht, en ook veel zware ſtormwinden.

Die hier van alle deze ongemakken ten eerſten niet ſterven, gaan 'er aan langdurige ziekten quynen, en de menſchen zien 'er zoo ſaluw, bleek, geel, en gezwollen uit, dat zy reeds ſchynen in 't graf gelegen te hebben, en zommige als levendige geraamten te zyn.

Men werd 'er van zeer felle en brandende koortzen aangetaſt, die een menſch ten eerſten ylhoofdig maken, en buiten zyn zinnen brengen. Behalven dat men hier nog andere ongemakken heeft, waar van wy hier na breeder by de beſchryving van Indrapoera handelen.

Hoe ongezond nu dit Eiland is, vallen 'er egter heerlyke, en wel deze navolgende waaren:

- Goud.
- Peper.
- Camfer.
- Camfer-olie.
- Geforteerde Benzoin.
- Sappanhout.
- Caret, of Schilpadshoorn.
- Amber, grauwe, en zwarte.
- Drakenbloed.
- Rotangs, op Palimbang, en Djambi.

De waaren, die hier getrokken werden, Dieſe zyn deze:

- Guinees Iywaad.
- Zwarte Baſta Brotsja, en andere.
- Salampouris, roode, witte, en blaauwe.
- Witte Chineefche zyde.
- Parkallen, witte en roode.
- Kannekyns.
- Witte en roode Bethilis.
- Suratze dekens.
- Moeris.
- Kattoenen.
- Ryxdaalders van agten.
- Staal.

Yzer.
Speceryen.
Amfioen.

Wat het geboomte hier betreft, dat ver-
fchild niet van die, welke op Java en in
Amboina (onder 't welke wy die befchre-
ven hebben) vallen, zeer weinig andere,
die men alleen hier heeft, uitgezonderd,
waar onder de Rotang-djernang, of djer-
nang-rotting (die het drakenbloed uitle-
verd) de peper, hand-rotting (op Palim-
bang meest vallende) de camferboom, de
ramboetan-boom (diens vrugt de Portu-
gezen froeta dos caffaros, of caffersvrug-
ten noemen) de banga, of hennipftruik,
en eenige andere, wel de voornaamfte zyn.

Vorder heeft men 'er alle de zelve, als
allerlei limoenboomen, calappus, foorafak,
tjampedaha, gojawas, pifang, doerian,
mangga, manggoftan, en meer andere
boomen; dog canariboomen vallen 'er niet,
maar wel catappa-boomen. Van de peper
moeten wy met een woord zeggen, dat
de befte hier op Palimbang valt; die eg-
ter zoo goed niet, als die van Malabar, ge-
fchat werd, zoo zommigen die dit zeer wel
meen en verftaan, valftellen; en waar
over wy geen harnas willen aantrekken,
hoewel anderen die van Atsjeh befte keuren.

Daar valt overvloed van ryft, die zoo
veel als de tarw van dit land is; waar by
deze Inlanders, als zy 'er maar een droog
vifchje by hebben, zich weten te geneeren.
Ook valt hier zeer veel kattoen, die zy
tot hunne kleeding weten te laten verar-
beiden.

De dieren, hier vallende zyn, olifanten,
tygers, rhinocers, buffels, koejen, offen,
herten, wilde verken, leguanen, kay-
mans, aapen, enz. Daar zyn ook haazen;
dog niet veel, als ook veel jakbalzen. De
vogels zyn meest de zelve, diemen op Ja-
va vind, en zoo is 't ook met de dieren,
enz.

Het is niet noodig, dat wy de inwoon-
ders van 't Eiland Sumatra, befchryven,
aangezien zy in gefalte, wezen, verwe,
dragt, en aard, van de Javanen zeer wei-
nig verffchillen, uitgenomen, dat zy my
zoo uitftekend van kaaken, en zoo groot
van oogen niet voorkomen; dog door de
bank zyn zy de langfte nog de dikfte niet;
maar wat plat van wezen, en vaal-bruin
van verwe.

De mans dragen een geflingerd kleedje
om 't lyf, dat zy om de middel met een
gordel vast maken, en hoewel zommige
ook wel een kort badjoe, of hemdrokje
dragen, gaan dog de meesten met hun bo-
venlyf bloot. Op 't hoofd hebben zy een
tulband, 't zy een dikke wrong, of maar
een finalle Diftar.

De vrouwen zyn even eens, als de Ja-
vaanze vrouwen, gekleed, dragendemaar

een kleedje over haar naakte huid, dat zy
pas boven den boezem vast maken; en
verder gaan zy met de fchoulers en met
de armen bloot. Haar pekzwart hoofd-
hair, dat gemeenlyk van de clappus-olie
glimt, hangt met eenige bogten opgedaan,
van agteren half wegen tuffchen 't hoofd-
hair en hare fchouderen af.

De vrouwen zyn wel zoo blank als de
mans, maar doorgaans ook zeer plat en
breed van wezen, en byzonder liefstallig, dat
zy met de Javaanze vrouwen, daar zy zeer
veel nazweemen, gemeen hebben, gelyk
ook haar land wel eer (daar wy hier na
breeder af fpreken) klein Java genaamt
wierd, en onder eenen Vorft geftaan heeft.

Zy gebruiken hier een byzondere land-
taal; dog bedienen zich alle buiten dien
van de hooge Maleitze taal.

Wat nu hunnen aard betreft, de Suma-
tranen zyn, even als de Javanen, bloo-
hartige, geveinsde, en moorddadige fchel-
men, waar van zy veel bewyzen aan ons
volk gegeven hebben. Ook zyn wy door-
gaans, op hen vertrouwende, bedrogen
geweest. En wat zouden zy ons, of an-
dere Europeërs, getrouw zyn, zy hande-
len even eens met malkanderen, en leggen
gedurig te zamen over hoop.

Zy zyn door de bank zeer trots, en lui;
dog in den koophandel zeer fchrander en
vernuftig, en in allen deelen aan de vad-
zigheid, en aan hunne welluften overge-
vende.

Dit nu is wel het voornaamfte, dat wy
in 't gemeen van dit Eiland te zeggen heb-
ben.

Wat nu de byzondere Keizerryken, Sumatra in
Koningryken, en vermogende fteden aan-
gaat, wy zullen, om die met eenige or-
dredre te behandelen, van het Koningryk
Atsjeh, in 't Noorden, beginnen, en van
daar zoo al, eerst Ooft, daar na Zuid-
Ooft, Zuiden, en dan zoo verder Weft,
en van daar weer Noorden, tot dat wy
omtrent Atsjeh weer gekomen zullen zyn,
aangaan.

Gelyk het Koningryk en de Koning De Stad
van Atsjien (of Achem, zoo veelen dit Atsjeh.
qualyk noemen, dog eigentlyk Atsjeh ge-
naamd) van outs het vermogendfte Ryk,
en de grootfte Vorft van geheel Sumatra
geweest is, alzo verdiend zyn hoofdfiad
ook, dat wy met het befchryven van de
zelve allereerst een begin maken.

Zy legt op de Noord-Weft-hoek van
het Eiland, op $5\frac{1}{2}$ graad benoorden de li-
nie, en op de lengte van 116 graden, is
daar zeer hoog van land, en legt aan een
fchoone groote en diepe Rivier, die met
het laagfte water nog 4 voeten op de bank
heeft, en zy loopt met eenen arm door de
fiad, en ontlafst zich met twee takken in
zee.

Pas buiten die Rivier is de reede, daar
A 2 de

schepen omtrent een snaphaan schoot afleggen, hoewel men die met schepen ook opvaren kan, en als men de Rivier opvaren wil, heeft men op den hoek aan de linkehand een Vesting, die redelyk sterk, en, als zy behoorlyk van geschut voorzien werd, in staat is, om aan alle vaartuigen den ingang te beletten. Zoo plagt het in oude tyden te zyn, dog het is nu al in een gemeen waghuis veranderd, waar in 3 of 4 mannen de wagt houden, om aan den Koning, of Koningin, bericht van alle de schepen en vaartuigen, die 'er komen, te geven. Buiten de zelve ziet men hier en daar nog een oud schansje, en ook wel eenig metaal schoon geschut, dog zonder affuiten, tegen de grond leggen, 't geen hy van de Portugeezen, en van den Koning van Djohor veroverde.

De stad zelfs legt open, op een vlakken grond, 3 mylen van 't gebergte, omtrent een halve myl de Rivier op, en vertoont zich daar langs de zelve meest in de lengte, en aan wederzyden van dien vloed uitgebreid. Die Rivier komt van 't gebergte, dat 'er eenige mylen aflegt, aftroomen, en verdeeld de stad in tweeën, loopende met een elleboog 'er door, die zich met 2 of 3 takken in zee stort.

Hare grootte.

Hoe groot de zelve is, daarover zyn de oordeelen met reden verscheiden, alzo zyn den eenen tyd veel grooter geweest is, dan den anderen, om dat 'er veel huizen van de zelve, en wel meest door brand, en 't vuur, verwoest, hoedanig 'er zomtyds wel 2 of 300 huizen gelyk afgebrand zyn. Het voornaamste deel legt aan de N. Westzyde; maar voor de regeering van dien slaaf des Konings van Pedir, van welken wy in 't vervolg spreken, was zy wel zesmaal zoo groot als nu. Daar zyn omtrent 7 of 8000 huizen, van redelyke huisraad voorzien, en zommige, al vry fraai. Jegenwoordig is zy omtrent 2 duitze mylen in den omtrek, en alle de huizen (die door de bank maar licht van bamboezen of riet opgeslagen, en met calappus-bladen gedekt zyn) staan wel 4, 5, of 6 voeten verheven, en op staken gebouwt, en zelfs ook eenige steene gebouwen, om dat de Rivier in den regen-tyd, en by zware afwatering, het geheele land daar omtrent onder water zet, en wel een of tweemaal 's jaars zeer verre over haar oevers henen stroomd.

Alle de huizen op staken gebouwt.

Het Paleis des Konings.

Een van de voornaamste gebouwen in de zelve is 't Paleis van den Koning, dat aan de Zuid-, en ten deelen aan de Zuid-Oost-zyde der stad legt. Het is met wallen en gragten, voorzien, en heeft verscheide poorten.

Het gansch gebouw rust op houtelaanen, van de welke 'er zommige zeer sierlyk met beeldwerk versierd zyn. Het is vry groot in zynen omtrek, dog zeer slegt,

schoon meest van steen gebouwt, en ten deelen met pannen, ten deele met Atap gedekt, zoo dat het in zoo veel gevaar, als 't allerminste huis, is.

Dat het groot zyn moet, is zeer licht af te nemen uit het groot getal van zynen wyven, byzitten, en lyfswagten (dat alle vrouwen zyn) die wel ten getale van 3 of 4000 stuks hier in huishouden. Daar zyn ook veel tuinen, fraeje pyramiden, ettelyke grafsteden der oude Koningen, fonteynen, en waterleidingen by, en ook een ongemeen groot vrouwenhuis.

Het is van buiten nog met een staketzel van pallisaden bezet, en dit is het al, dat ik van dat schoon paleis zeggen kan.

Niemand van die genen, die op de Rade gekomen is, mag op eigen gezag na 't paleis gaan, of zelf maar de Rivier opvaren, voor en al eer hem het Koninglyk zegel, ten teken van verlof, door een Hoefeling of gelubden, gebragt, en waar voor gemeenlyk 1 ryxdaalder betaalt werd.

Behalven het paleis zyn hier verscheide andere gebouwen van aanzien, als de loggien of woonhuizen der Engelzen, Hollanders, Franzen, Deenen, Portugeezen, Armeniers, Chineezen, en van veel andere vermogende lieden, zoo onder die van Atsich zelf, als ook van andere Mooren, die zich daar hebben nedergezet, waar onder ook eenige steene gebouwen zyn.

Men heeft 'er ook verscheide Moorze, en Heidenze Tempels, dog maar slegt opgeslagen van hout, maar met pannen gedekt, en twee markten, een in 't midden, en de andere aan 't boveinde der zelve, die beide redelyk groot zyn, mitsgaders een Tolhuis, zoo als men aan de stad komt, daar alle uit en inkomende waren vertold werden.

Wy geven deze schoone stad, zoo als De zyn zich nu vertoond, zeer net in prent onder No. 10.

Onder alle de gebouwen, die men daar als zeer fraai ontmoet, is de pragtige Moorse Tempel in 't Noorden, en een rei zeer egale gebouwen in 't Oosten gelegen, die een ongemeene fraeje parade doen, en veel luister aan de stad byzetten.

Men heeft ook voor aan de stad, daar men eerst aankomt, eenige stegte versterkte paggers, dog maar bullebakken, van geen belang ter wereld zynde, hoedanig hier en daar in de stad mede eenige paggers der Grooten zyn; dog vry hegt en sterk gemaakt, waar in zy ook zomtyds wel eenige falconetten of bassen tot hunne verdediging hebben; dog zy weten 'er niet mede om te gaan; zoodanig is het ook met een groote meenigte van metaale en yzere stukken, die zy daar hebben, gelegen: want zy weten 'er geen affuiten nog roopaarden toe te maken, en laten de zelve dus in de aarde leggen bederven, zonder dat

Sten van wer gro van

And bou der

De Atsj pren toon

ATSJEN.

S U M M A T R A. 5

dat zy daar van eenige de allerminste nuttigheid hebben. Hier en daar ziet men egter eenig gefchut in ftaat gehragt, om 'er mede te kunnen fchieten, hadden zy 'er maar kennis af, om het te kunnen behandelen.

In deze ftaad is een groote handel, en op de zelve zulk een fterke vaart van de Engelzen, Deenen, Franzen, Hollanders, Mogolders, Bengalers, Siammers, Chineezen, Javanen, Maleyers, Armeniers, Malabaren, en andere volkeren, dat 'er jaarlyx wel omtrent honderd en meer fchepen, behalven de mindere vaartuigen, geladen op de Reede komen, welker waaren gemeenelyk verticrd, en alle met goud betaalt werden.

De Engelzen zenden jaarlyx wel 3 of 4 fchepen van Madras, waar mede zy hier allerlei lywaden, en wel 5 of 600 flaven brengen; waar tegen zy hier van daan niet anders, dan 7 of 8 pikols goud (buiten hunnen ballaft) vervoeren, en daar zyn jaren geweest, dat men van hier wel 80 bhara's goud vervoerd heeft. Waaron ook zommigen deze ftaad boven alle plaatzen in Indiën in overvloed van goud verheffen, alzoo hier ook een groote handel van goud met de bergwerkers landwaard in is, die dat daar ook veel tegen andere waaren komen verhandelen.

Ook werden hier jaarlyx' wel omtrent 2000 flaven ieder tot 80 of 90, en 100 ryxdaalders verkogt, die door van Afsjeh in de goudmynen (hoedanige de Koning 'er 3 heeft) gebruikt werden.

Deze werden door de Engelzen, Deenen, en meer anderen, aangebragt, en met winst, van wel de helft, en meer, hier verkogt; dog de goude Maazen (een munt, van $\frac{1}{2}$ ryxdaalder, die hier meest in zwang gaat) zyn zoo goed niet, als 't ongemunt goud, waarom de Kooplieden hunne betaling allerlieft in ongemunt goud hebben.

De winften, op kleeden en andere waaren, vallen hier groot, zoo dat 'er zomtyds wel een geheele hoofdfom, en dikwils nog wel een derde meer, overfchieten kan; maar het moejlykfte is, dat men 'er zoo veel dieven heeft, niet tegenftaande de dievery hier zeer ftreng geftraft werd: want zoo iemand betrapt werd van maar de waarde van een tayl goud, of 4 ryxdaalders geftoolen te hebben, die werd aanftonds de hand afgekapt, en na 't Eiland Way, dat benoorden Atsjeh legt, gebannen; maar die 10 tayl aan waarde fteeld, werd levendig gefpitft. Die egter een dief in zyn huis, of op zyn erf vind, mag hem daar vry voor de kop fchieten, zonder dat hy daar over eenige andere verantwoording fchuldig is, dan dat men 'er aan den regter kennis af geeft, die hem dan aanftonds daar van daan fleepen, en aan een

mik, of galg, ten voorbeeld van anderen, ophangen doet.

Deze ftaad is de hoofdplaats van een Koningryk van dien zelve naam, 'tgeen het magtigfte op dit Eiland is.

Zomtyds heeft over het zelve een Koning, en zomtyds wel een Koningin geheerfcht; dog alsdaar een Koning geheerfchte, wierden de zaken vaardiger uitgevoerd, daar in tegendeel, by de regeering van een Koningin, de zaken zeer flap behandeld wierden, en gemeenelyk niet eer voortgang hadden, voor dat het hare voornaamfte Hovelingen gelegen quam; weshalven de magt van zulk een Koningin zeer wel by die van den Hartog van Venetien kon vergeleken werden, diens voorftellingen noit werden uitgevoerd, dan wanneer de Edeelen en Leden van den grooten Raad het goedvinden.

Men heeft dat noit klaarder gezien, dan wanneer de Koningin fchielyk door deze of gene vyanden overvallen wierd; want eer men dan tot een befluit, wegens de meenigte der Hovelingen, die ftem in den Raad hadden, komen kon, zyn 'er wel eenige dagen verlopen, waar door het menigmaal gebeurd is, dat de bergvolkeren, eenige duizend mannen fterk, voor de ftaad gekomen zyn, om met geweld een Koning te eifchen, daar egter de ervarentheid geleerd heeft, dat de meeste Koningen zeer booze geweldenaars, en moordenaars, en de Koninginnen in hare regeering zeer zagt geweest zyn.

Men mag by deze Vorften noit komen, om hen ergens over te fpreken, of daar moet (volgens de wyze van 't Ooften) een gefchenk voor af gaan, dat dan gemeenelyk met een geel kleed (zynde de Koninglyke verwe) gedekt werd.

Deze Koningen voeren een pragtigen Hofftaat. De deuren van de gheoorzaalige Hofftaat. zyn niet alleen met zilvere vafte platen overtrokken; maar de meeste fchotels, die op hun tafel komen, van zuiver goud; en men wil, dat de Koning, die A°. 1618 leefde, wel 25 bahaar goud by zich be-graven liet, toen hy overleden is.

Men gift, dat zyn lyfwagt, binnen buiten, wel uit 3000 vrouwen beftaat, behalven welke hy nog 8 of 900 wyven en bywyven heeft, die alle door gelubden, daar men hier alles van wegneemt, en 't zelve zeer wel weet te genezen, be-waard werden.

Hy kan, des noods, 40 of 50000 En oor-man teveld brengen, behalven dat hy wel logsmagt. 2 of 3000 metaale ftukken gefchut heeft, die zy hier zelf redelyk wel weten te gieten, en was 'er A°. 1618 een, dat 125 pond yzer fchoot. Ook heeft hy wel 1000 ftuks olifanten, en kan wel 100 of 200 vaartuigen, met ftukjens en ballen ten oorlog, voor den dag brengen; dog den meesten

meesten tyd vergeet zyn volk het hert 'er by te brengen.

De Koning hier opperhandelaar in de peper.

De Koning van Atsjeh is in zyn land de Opperkoopman en handelaar met peper. Niemand mag die verkoopen, of uitventen, als met zyn verlof, 't geen zy niet krygen, dan na dat de Koning de zyne, die hy gemeenlyk vry hooger houdt, geheel en al quyt is,

Als anderen voor een bahaar peper, van 360 pond (dog van cattoen, 375 pond, en van benzoin 412½ dito) 8 of 9 thayl (a ieder 4 ryxdaalders) eifchen, eifcht de Koning wel 16 thayl, hoewel hy juistal-tyd zyn eifch niet krygt. Zy valt wel 't beste koop op Keidah, en werd in November en in December geplukt. Het Eiland Langkahn, onder Keidah staande, plagt alleen wel 500000 ponden op te brengen. Dit gewas is anders ook veel op Bantam, en elders op Java, als mede op Tanassery, Malabar, enz. Men gift dat op Atsjeh pas 5 of 600 bhaar peper valt, hoewel 'er veel meer zou kunnen vallen, als 'er neerstig op toegelegt wierd.

Men moet zich niet zeer verwonderen, dat de Koning een Koopman in peper is: want men ziet dat in meer Oosterfche Ryken, en wy hebben 'er in Persien ook een voorbeeld af, daar de Koning Opperkoopman en handelaar in de zyde is.

Wegens Tol trekt hy doorgaans 7 ten honderd, en dan moet 'er nog 10 ten honderd van 's Konings Tol aan die van het Tolhuis betaalt werden. De Engelzen, en Hollanders mogen hunnen Tol met goederen; dog anderen moeten die met goud betalen; ook staat het schatten der goederen aan die van het Tolhuis, die dat gemeenlyk verre boven de waarde doen.

Hy is ook erfgenaam van alle die geen zoonen hebben.

Zoo hier iemand komt te sterven, die geen zoonen nalaat, neemt de Koning alles na zich, en zelfs is hy erfgenaam van alle vreemdelingen, schoon zy al een uiterste wil gemaakt, uitgenomen van de Engelzen, Hollanders, Deenen, of anderen, die hier Logien hebben.

De Koningen van Atsjeh zyn niet altyd zoo magtig geweest. Van ouds waren zy maar alleen Koningen van deze stad, en zelf plagten de Koningen van Pedir, Pasi (of Pagem) en Andragiri in oude tyden veel beroemder en magtiger, dan die van Atsjeh, te zyn, en voor al de Koning van Pedir een groot gezag, niet alleen over Pedir, maar zelf over Atsjeh, te hebben,

Voor 't jaar 1547 werpt zich een slaaf van den Koning van Pedir tegen zyn Heer op.

Voor Ao. 1547 regeerde hier een Koning, die aan een vrygegeven slaaf (by zommigen maar een visscher genaamd) het oppergezag eerst over 't Ryk van Pedir, en daar na ook over de stad en 't Ryk van Atsjeh in zynen naam gaf.

Deze slaaf, ziende, dat zyn Heer wat slap, en dat hy het stuk in Atsjeh volko-

men meester was, had de slouthcid, om van hem niet alleen af te vallen, en het geheel Koningryk van Atsjeh, maar ook het geheel Koningryk van Pedir, in te nemen.

Anderen zyn van oordeel, dat de vier voornaamste Hovelingen, den Koning van Pedir om hals georagt hebbende, een van hen dwongen, om het opperbestier aan te nemen; dog dat is mis; want dit was een wederspanning, die zig tegen zynen Heer opwierp, en die niet alleen allen van het Koninglyke huis, maar ook alle de Grooten, die hy vreesde, zeer behendig op een groote maalyd van kant hielp, om dus onwrikbare gronden voor zyn langduurig bestier te leggen, alzo hy 95 jaren oud geworden, en Ao. 1603 eerst overleden is. Vincent le Blanc noemt hem Arjufar: en Emanuel van Meteren geeft hem een zeer misfelyken Arabifchen naam, dien wy, als wy hier na van de Gezanten, die hy na Holland Ao. 1602 zond, spreken, zullen uitdrukken.

Het eerste, dat hy, na de verovering van Atsjeh, en Pedir, dede, was, darhy zich meester van de magtige stad en van 't Ryk Pasi maakte.

Hoe hy met de Portugeezen, Engelzen, en Hollanders, die in zynen tyd hier den eerft quamen, geleest heeft, zullen wy hier na toonen. Ondertuffchen maakte deze Roover zich van zeer veel dezer benedenlanden meester, alzo hy door zyn magt, en geweld, alles overfroomde.

Hy had twee zoonen, een dogter, Klude die ook een zoon naliet. By zyn leven had hy zyn oudften zoon als Koning van Atsjeh laten kroonen, en zynen jongften tot Koning van Pedir reeds aangesteld, voedende ondertuffchen by zich ook zyn dogters zoon op.

Wanneer hy nu Ao. 1603 quam te sterven, is zyn oudfte zoon in zyn plaats dood. getreden, aan den welken hy alle de Westelyke landen, gelyk hy de Oostelyke kusten van dit Eiland (zoo verre hy die veroverd had) aan den Koning van Pedir nagelaten heeft.

Niet lang na de dood van dezen ouden Vorst, hebben deze twee broeders tegen malkander gcoorlogt, over een gefchilt ontrent hun zusters-zoon, die voorheen te Atsjeh door den ouden Vorst, en nu nog daar onder het opzicht van zyn oom, opgevoed wierd; dog de vlugt na Pedir by zyn jonger oom nam, daar hy egter niet lang bleef, alzo de oudfte broeder den jongften dwong, dezen neef aan hem weer over te geven.

Deze oudfte zoon heeft 3 jaren geheerft; en het is zeker, dat hy Ao. 1606, wanneer de Portugeezen Atsjeh meenden te veroveren, overleden is.

Als hy overleden was, wierd hy nog op dien

dien zelve avond door zyn zufters-foon, een loozen gaff, en een grooten geweldenaar, vervangen. Zyn naam was Marrhoem Daroc Salam.

Deze geliet zich, als of hy zynen oom, den Koning van Pedir, ook het Ryk van Atsjeh (fchoon men hem Koning gemaakt had) wilde overgeven; maar als hy by hem quam, om dat te aanvaarden, liet hy hem gevangen nemen, en dooden, makende zich dus ook meester van het Koningryk van Pedir, met alle de Ooftelyke landcn, daar onder behoorende.

De wredeheden, zedert door dezen Vorft aan allerlei foort van menfchen gepleegt, zyn niet te befchryven.

Om geringe beuzelingen liet hy zyn groote Hovelingen dooden, of neus, ooren, handen, en voeten afkappen, zedende hen na Poelo Way, een Eiland benoorden Atsjeh gelegen. Zommigen liet hy door den Olifant, den beul van dit land, elendig om hals brengen, hen in de lugt werpen, op de tanden vangen, of zoo zy op de grond vielen, te pletteren trappen.

Hy verfchoonde zelf zyn eigen wyven niet, fchoon hy daar als aan overgegeven was, zommige van welke (waar onder ook zyn eigen moeder) hy jammerlyk pynigen, en zommige handen en voeten afkappen dede.

Hy liet ook de zoonen der Koningen van Djohor, Bantam, en Pahang, die hy gevangen gekregen had, dooden.

Ao. 1613 beoorlogde hy den Koning van Djohor, en klopte hem niet weinig; fchoon die Vorft met zyn zufter getrouwt was.

Ao. 1619 veroverde hy ook de Koningryken van Keidah, op $6\frac{1}{2}$ graad benoorden de linie, en Perah (by andere Peirac en Perach genaamd) mede op de Maleize kufft op $4\frac{1}{2}$ graad gelegen, waar door hy zeer opgeblazen en trots geworden was.

Zyn titel, dien hy Ao. 1621 voerde, was die van Siri Sulthan, Koning van Atsjeh, Delli, Djohor (dat hy wel geduurig beoorlogt; maar nooit verovert heeft) Pahang, Keidah, Peirah, Priaman, Ticoc, Baros, Paffaroevan (hoewel niet wete, dat hy dat oit veroverd heeft) Padang, Sinkel, Labo, Daja, enz. Dit is zyn titel, om de namen van zyn onderhoorige Ryken te kennen; dog buiten de zelve voert hy anders gemeenelyk dezen in zyne brieven, en openbare fchriften:

De Koning van al de wereld, die van Godt gemaakt is, wiens lichaam recht glinfteerd, als de zon, die zyn glans regt op de middag geeft; een Koning, die Godt laat fchynen volmaakt te zyn, gelyk de maan op zyn tyd vol is.

Een Koning van Godt uitverkooren: een Koning, die volmaakt is, als de Noordfterre. Koning, boven alle Koningen,

kind, of kinds-kind van den grooten vermaarden Iskender (of Alexander M) een Koning, daar alle Koningen hun hoofd voor moeten buigen, en zich aan hem onderwerpen: Een Koning, die zoo verftandig is, als een volmaakte rondekloot, en een Koning, die zoo gelukkig als de zec is. Een Koning, die een slave Gods is, een Koning, die God ziet. Een Koning, die alle menfchen doet blyken, dat God regtvaardig, en een voorftander van zyne gerechtigheid is. Een Koning, van God gezegend; een Koning, die alle menfchen hunne fchandvlekken bedekken, en alle hunne misdaden vergeven kan. Een Koning, die, als hy overende staat, alle zyne flaven onder zyne fchaduwe laar fchuilen; een Koning, die volmaakt is in alle raadspleging over alle volkeren; een Koning, die zyne onderdaanen veel goed geeft; die regtvaardig is, en alles naauwkeurig onderzoekt, om Gods regtvaardigheid na te zien; een Koning, die de alernutfte op den aardbodem is; die een fchoonenreuk van onder zyne voeten heeft, en die hy over alle Koningen geeft. Een Koning, aan welken de Almagtige God zyne Goudmynen verleend heeft, die zeer zuiver en rein zyn, wiens ooggen als de Morgenfterren glinfieren; die ook bezit den olifant met tanden, den rooden, geouleurden, zwarten, witten, en den gefpikkelden olifant, die meer een wyfken, dan een manneken gelykt, als mede de queen-olifant. Een Koning, die God Almagtig geeft kleeding voor de olifanten, met goud en gefteenten verciert, nevens een groot getal van vege-olifanten, met yzere huizen op haare ruggen, welkers tanden met yzere pinnen en overtrekzels, en die met kopere fchoenen gewapend zyn. Een Koning, dien God Almagtig geeft paarden met goude kleeden, edele gefteenten, en finaragden voorzien; nevens honderden van paarden, ten oorlog uitgeruft, heerlyke hengften van Arabien, Turkyen, Cati, en Balakki. Een Koning, die het gebied over het Zuiden en Noorden voert. Een Koning, die alle die genep, die hem lief hebben, begunftigt, en de bedroefden verblyd. Een Koning, die alles, dat God gefchapen heeft, toonen kan. Een Koning, dien God gefield heeft, om over alles te heerschen, en om alles, op den troon van Atsjeh te vertoonen.

Titels, die zeer buitenspoorig, ongemeen hoogmoedig, en niet min befpoetelyk zyn.

Eer wy van dezen titel affcheiden, moeten wy nog zeggen, dat lang voor de tyden van Ram Ras (welke, zood de Indianen zeggen, omtrent A. C. 1426 als opperbeheerscher ganfch Indiën beftierde; dat binnen den Ganges legt, en de laafte Koning van Indiën geweest is) ook Alexander

1618.

ander de Grootte (Iskender Dsulcarnain by hen genaamt) Indiën mede oppermagtig bestierd heeft: en zy voegen er by, dat hy by enen Koning Por, in Cambaja, eerst te land trad, voor bewys bybrengende, dat hy daar (hoewel andere dit zelve door hem, als in 't Eiland Canoryn, en der Salfetze Eilanden, verrigt, opgeven) een zware klove in een rots met zyn zwaard uitgehouwen heeft, om dat land tot een Eiland te maken; dog dit komt geenzins met de Historie, ons van Alexander M. overgeleverd, overeen, zoo hy den Indus opvarende, Porus ontmoette. Ook geven zy voor, dat hy daar zou overlēden zyn; dog dat komt alzo weinig met de waarheid overeen, als 't verhaal der ouden, dat hy by zyne komst in Indiën de Dædali, Oxhydraces, Gangarides, en andere verdichte volken, vond.

Andere geven van hem voor, dat hy ook zekeren Koning, Kida Hindi genaamd, en welke niet alleen 12000 Eilanden in de Maldives, maar half Indiën bezat, overwonnen, en des zelfs dogter getrouwt zoude hebben.

De Perſianen zeggen, dat hy in een stad by een berg, omtrent Sahana en Policha (als men van Ispahan na Aleppo gaat) stierf, daar anderen, en vooral de oude ſchryvers, zeggen, dat hy te Babel overlēden zy.

Het zy nu hier mede zoo het wil, dit moet men altoos gelooven (zoo alle de Sumatranen vaststellen) dat de Koningen van Atsjeh door een regte linie van Sulthan Iskender aftammen, vermits hy (zoo men in het boek van zyn leven, door de Maleyers beſchreven; leeft) gantsch Indien tot het Mohammedaanſch geloove bekeerd hebbende, ook de Atsjinders; en verder alle de Sumatranen, daar toe gebragt heeft.

Wie nu, die maar eenige kennis heeft van den leeftyd van Alexander M, die op A. M. 3622, en van andere op 3667, en van die van Mohammed, die op A. C. 620; dog na de gedagten der beste Tydrekenaars A. C. 569, gesteld werd, moet over zulke botte Tydrekenaars niet verbaast staan, die voorgeven, dat Alexander M. de geheele wereld tot het Mohammedaanſch geloof gebragt zou hebben, daar Mohammed; de inteller van dat geloove, omtrent 945 na Alexander M. eerst gebooren, en daar die leere nog ruim 40 (en, zoo anderen willen, eerst 44) jaren later in de wereld gekomen is, het geen in de tydrekening een verschil van 989 jaren maakt; maar is 't wonder dat men dit van hem zegt, men durft ook wel voorgeven, dat hy de provincie Suchuen in China, of Cathay overwonnen heeft; daar 't een onverzettelike wet by de Chineezen is, geen vreemdeling den allerminsten toegang in hun land te geven; want

ſchoon Arrianus van de Cathayers meld, dat bewyft by my geenzins, dat die Chineezen zyn.

Pas voor A. 1618 veroverde de voornoemde Koning van Atsjeh het Koninkryk van Pahang, diens Koning hy met 10000 man van daar herwaards vervoerd had, latende dien Vorst als een slaaf zeer veragtelik agter zich loopen; die maar blyde was, dat hy hem in 't leven liet.

Na dat hy A. 1619 de Ryken van Keidah, en Perah veroverd had, was de jonge Koning van Keidah na Siam gevlugt, en had zich onder de beſcherming van dien Vorst begeben, alzo hy zyne wreedheid niet afwagten wilde; maar den ouden Koning had hy overwonnen, en met zyn vrouwen, kinderen, en ſchatten na Atsjeh vervoerd, dien hy aantonds met zyn ganſch geſlagt jammerlyk liet ombrengen.

Padang, Sinkel, ende verdere beneden landen daar omtrent, had hy een jaar daar na, of omtrent A. 1621, veroverd.

Alle welke veroveringen zoo kort na malkanderen haar Edelheden op Batavia, en ook de Heeren zeventienen in 't Vaderland een wakend oog op dezen hoogmoedigen Vorst, zelf in zoo verre, deden houden, dat de laatste Heeren den 24 October 1621, niet goedvinden konden, om toen den Keizer van Java tegen den Koning van Bantam te helpen, op dat zy niet dikwils op het onvoorzichtſch door dezen trotzen Vorst overvallen mogten werden. Hoe wy hier al vroeg een logie, en comptoir; gehad hebben; maar hoe dat A. 1616; en 1623 gelicht is; zullen wy hier na op zyn plaats aanhalen.

Dit nu was een Vorst; die ongemeen ſterk voor de welluſt met vrouwen, en aan 't vermaak van 't haanſen-vegeten zoodanig overgegeven was, dat hy, daar mede bezig zynde, de allergewigtigſte Rykszaken opſchorten kon.

Hy quam A. 1641 te ſterven, en zyn dood gaf onder de Grooten een zeer grote opſchudding, alzo ieder van hen Koning wilde zyn, het geen ook de oorzaak van veelre dood was.

Alle Logien waren in dien tydettelike dagen aan een, geſloten, alzo men eerst wilde zien waar 't henēn zou, tot dat eindelijk de Koningin, zyne gemalin (en niet zyn dogter, gelyk de Heer Caron in zyn bericht aan haar Hoog-Mog: zeide) als heerscheresse van Atsjeh uitgroepen wierd.

De overlēden Koning wierd met een gevolg van veel Vorſten, Prinzen, en Hoefelingen, en met eenen trein van 260 olifanten, al te samen met zeer koſtelike zyde, goud lakenze, en geborduurde dekkleeden behangen, en welker tanden ook met goude, en zilvere ſcheden overtrokken, behalven dat daar onder ook eenige rhinocers, en verſiaanze paarden met gou-

688. de, en zilvere toomen en tuigen, als mede met heerlyke dekkleeden opgecierd waren, begraven. Eenige van die olifanten hadden vierkante huisjens en tenten op de ruggen, van welke men veel met goud, en zilver doorwrogte vaandels en banieren afwacjen zag. Al het welke een zeer lange, pragtige, en zeer statelyke trein uitmaakte.

Behalven den trein van de Atsjehze Grooten, zag men'er ook een geheele sleep van 's Konings wyven volgen, die, volgens de Oosterse wyze van de dooden te beewenen, geen kleene rouwklagte ophieven, en, ten bewyze van hare nog duurende liefde, het hair uit hare hoofden rukten, zich zeer hevig op de borst klopten, en de zelve en hare aangezichten opkrabden, even eens als de ouden plegen te doen.

Hy wierd in een kist van Sowassa, een metaal uit koper en goud bestaande, en by de Inlanders voor veel waardiger, als zuiver goud, gehouden, gelegd, met verscheide goud-lakenze kleeden behangen, en in het agter-hof by de Vorsten, en hunne voorvaderen, begraven.

Nog 100 dagen daar na wierd hy van zyne wyven, en byzitten bewegend, en dagelyks van versche spys, drank, en tabak; als of hy nog leefde, voorzien; maar als deze wyven wel uitgehuilt hadden, wisten zy dagelyx, zoo lang dat weeklagen duurde, hare droefheid met het opeeten van deze spyze (na dat 's Konings ziel, zoo zy zeiden, 'er de geest uitgetrokken had) zeer wel, en niet zonder vreugde te verzetten.

Zoo ras men zyn lyk in 't graf gezet had, wietden 'er twee zilvere kamerstukjens geloft, waar op al 't gefchut in Atsjeh gedurende den ganfchen nacht, onder 't gedurig roepen, van God beware de Koningin, afgeschoten wierd.

Deze Koningin heeft dit Ryk zeer wyzelyk en zagt geregeert. Wat voor ge-

vallen wy met haar nu en dan gehad hebben, zal op zyn plaats blyken. Ao. 1660 wilde zy met een Hollander trouwen; dog onze Maatschappy wilde dit niet toestaan. Een nieuwe blyk van onze magt over de Koningen.

Zy heeft al eenige jaaren aan den andere dit land bestierd; en is Ao. 1688 overleden, en daar wierd, na veel haspelingen, weder een Koningin gekoren, welke, na een korte ftryd met de vier Orangkajen, eindelyk erkend is, en welke die geheele eeuw uit geregeert heeft.

Dit was mede een brave Koningin, die 12 Orangkaja's, of Grooten, had, die dit land wel meest bestierden, onder welke de Sjahbandar van Atsjeh geenzins de minste was; als zynde een man, die zeer veel goud, duizend slaven, en de gunst dezer Vorstin zoodanig bezat, dat zy Ao. 1696 geheel en al genegen was, om met zyn zoon te trouwen.

Hoe lang deze Vorstin geleefd heeft, is my onbekend, en mogelyk regeerd de zelve nog.

In Atsjeh brengen de Chineezen een grooten handel, en leven. De meeste ambagten, die men 'er heeft, zyn die van Timmerlieden, Goudfincden (van welke 'er de Vorstin wel 700 had) en yzer-smids, ook veel geldwiffelaars, en verder genecren de meeste slegte lieden zich met visschen.

Schoon Dilli, ontrent Perah, en Pedir, en de koornfchuuren van Atsjeh uitmaken, als van waar zy hun meeste Ryft bekomen, egter zyn beide die landen niet bequaam, om zoo veel, als zy van nooden hebben, uit te leveren, om dat de stad, en 't verder land, te volkryk is. En daarom moeten zy veel ryft van Choromandel, Siam, Bengale, enz. krygen, door hetwelk hen af te snyden Atsjeh zeer licht zou uit te hongeren zyn.

Dit nu is wel 't voornaamste, dat wy van de stad Atsjeh te zeggen hadden.

TWEDE HOOFDSTUK.

DE stad Pedir beschreven. Sumorlanga. Passanga. Pasi. Tandjong. Boero. Aroe en Campara. Andragiri, en ons comptoir hier. Djambi, en ons comptoir hier. Palimbang. Van ouds niet zoo zeer onder Bantam, als wel onder de Soesoebonan, staande. En nu onder een magtig Koning. Waaren daar vallende, en grooten handel. Prys der peper. De stad nader beschreven. De inwoonders, Javanen in allen deelen. Dampin, in de bogt van Lampon. De Lamponze taal. Sillebar, onder Bantam. Bangkoelo. Indrapoera. De stad, enz. Nader beschreven. Waar de Keizer van Maningabo zich onthoud. Ons Opperboofst, zyn Stadhouder. Wat 'er in zyn land valt. Batangkapas. En de verdere Sapoeloh Boha Bendar beschreven. Naamen der vier bestierders van Batangcapas, en die der dorpen onder hen. De bestierders van 't landschap Tello Taratta. Van 't landschap Ceranti, en onderhoorige dorpen. De bestierders van 't landschap Piamanpara. De bestierders van het landschap Cambang. De bestierders van 't landschap Lekkitang. De bestierders van 't landschap Palangei. De bestierders van het landschap Soengei Toenoe. De bestierders van het landschap Pongassan. De bestierders van 't landschap Ajer Hadje. Het welk de

V. Deel.

B

Ne

Nederlandsche Maatschappij eigen is. De peperlanden, en hare bestierders, onder Majutte, enz. behoorende. De Rivieren en plaatzen van Sinkel tot Sillebar. De Maleitze goud-mynen hier te lande. Padang kortelyk beschreven. Onderboorige dorpen van Padang. Poelo Tjingko. Kotatengab. Priaman. De namen der bestierders, en der verdere onderboorige dorpen van Padang, onder ons staande zedert A°. 1670. Moejelykbeden met den Panglima Radja na A°. 1671, 1674, en 1675. Verdere dorpen onder Priaman behoorende. Namen der verdere Landbeeren hier. Tikoe. Baros. Sinkel, enz. Labo, en Daja. De Eilanden omtrent Sumatra.

De stad Pedir beschreven.

VAn Atsjeh 11 of 12 mylen Oost aangaande, ontmoet men de stad Pedir, daar ook een Koning is, maar die onder die van Atsjeh staat. De stad is in zich zelve een open vlek, en niet veel van belang; want buiten 't Paleis van den Koning, en 4 of 5 huizen van eenige grooten, zyn 't al te maal slegte opgeslagte bamboeze huizen: ook zyn 'er eenige Moorze Tempels, en een groote bazaar, of markt.

Dat het een van de voornaamste plaatzen tot het aanteelen van de Ruyt is, hebben wy boven reeds onder Atsjeh gezegt.

Sumorlanga.

Sumorlanga legt byna zoo verre van Pedir, al Oost aan, als Atsjeh. Het is 'er eigentlyk 15 mylen van daan, en sehynt A°. 1600 onder den Koning van Pedir gestaan te hebben, alwaar ten dien tyde ons volk van de twee Zeeuſche schepen, de Leeuw en de Leeuwin, gevangen zaten, waar van hier na breeder zal gesproken werden. Dit plaatsje is maar een groot dorp, en mede van zeer weinig belang.

Passanga.

Passanga (van sommigen ook wel Passanga Jonka genaamt) legt nog eenige mylen Oostelyker, en is maar een klein dorp, waar in zich mede 2 of 300 huisgezinnen, even als in Sumorlanga, onthouden.

Pasi.

Naast aan 't zelve, of vlak op den Oosthoek van Sumatra, is de weleer zoo byzonder beroemde stad Pasi (of Pasem) die in oude tyden, naast Madjapahit, en Malakka, een van de drie grootste steden van 't Oosten aan die kant plagt te zyn, en onder een byzonder Koning stond; dog nu is 't maar een slegt open vlek, waar in niet boven de 4 of 500 huisgezinnen zyn, die in zeer slegte bamboeze huisjens zich onthouden.

Tanjong Boero.

Van daar Zuid-Oost na de linie toe afzakkende ('t welk men de binnen-westkust noemt) heeft men het Ryk van Dilli omtrent 50 mylen Zuiden ten Oosten van Atsjeh, en dan Tandjong Boero, de landen van Aroc, en Campara, dat pas benoorden, gelyk het Koningryk Andragiri omtrent een graad bezuiden de linie, gelegen is, dog 't gene, al van ouds het, onder Malakka, of onder 't gezag der E. Maatschappij, staat, alwaar wy ook een logie, en een Opperhoofd hebben, om het goud, en de peper, daar vallende, in te zamelen.

Aroc, en Campara. Andragiri en ons comptoir.

Het is een moy vlek, daar wel 200 gemeene huizen zyn, nevens een schoone bazaar of markt, en ettelijke Moorze Tempels. Deze plaats legt zeer wel ten handel, niet verre van zee, aan een fraeje Rivier, waar door daar groote vaart, en een sterke toevloed van Kooplieden is.

Van Andragiri al Zuid-Oost, dog met Djan een kleene inbuiging van de wal, en met een grooten inbocht, waar in men een Eilandje heeft, tot aan den 2 graad bezuiden de linie aangaande, komt men by de stad Djambi, die de hoofdplaats van het Koningryk van dien naam is.

Deze is een tamelyk fraeje stad, omtrent 25 mylen van zee, en aan een schoone Rivier gelegen. Daar is een redelyk fraci paleis, ook zyn 'er verscheide groote Moorze Tempels, en twee markten.

Zy staat onder een byzonder Koning, die ooit onder den Koning van Atsjeh boog, alzo die aan de Oost-kant zyn Ryk ooit bezuiden de linie, en maar tot omtrent de zelve, uitgebreid heeft. Hier valt veel goud, en peper.

Dat wy al zeer vroeg hier een logie, en een Opperhoofd gehad hebben, zullen wy hier na, als wy by de zaken der Hollanders op Sumatra komen, aanhalen; en nu en dan zien, dat het groote schelmen, gelyk alle de volkeren van dit land, zyn.

Omtrent 30 mylen Zuid-Oostelyker, Palim legt de stad Palimbang, de hoofdplaats van een Koningryk van dien zelve naam. Omtrent de zelve legt de berg Manopin, die zich al van verre opdoet, leggende op 2 graden, en 15 minuten.

Dit Ryk plagt in de oude tyden onder de Koningen van Bantam te staan, hoedanig het den onzen A°. 1596 nog voorquam, maar 't was toen van hem afgevallen, hoewel het ooit eigentlyk onder Bantam geweest is, maar de Lamponders, onderdanen van Bantam, hebben 'er nu en dan tegen geoorlogt, en 't aldus toen, en A°. 1608, veroverd.

Het zyn eigentlyk van ouds onderdanen van den Soclochoenan, of van den Keizer van Java geweest; maar die zich de wreedheid van hunnen Vorst niet langer konnende verdragen, vrygevochten, en zedert eenen Koning gekoozen hebben, die met 'er tyd een zeer magtig Vorst geworden is.

In dit Ryk, en op deze stad, is groot

te vaart en handel, alzoó hier veel zeer goede peper, drakenbloed, wafch, bindrotang, handrottingen, en ook goud (hoewel meer op Djanbi) valt, waarom hier jaarlyx van de E. Maatschappy, die hier van ouds al een logie en Opperhoofd had, wel 5 of 6, en ook wel meer fchepen, komen, en 'er wel 60000 ryxdaalders aan kleeden, en wel 200000 Spaanze realen brengen, die daar met zeer goede winst verhandeld werden.

Ieder pikol peper komt daar de E. Maatschappy, by een zeker accoord, 3 ryxdaalders te ftaan, dog voor het 2^e pikol betalen zy 3¹/₂ in kleeden, en zoo vervolgens werd die half in geld, en half met kleeden, betaalt.

De Tol, die de Koning hier trekt, is $\frac{1}{2}$ van ieder pikol peper.

De ftad, die redelyk groot is, legt aan een fchoone Rivier, die ter plaats, daar onze logie legt, zoo breed is, dat 'er wel 9 of 10 fchepen nevens malkanderen kunnen zeilen. Zy vertoont zich niet verre van den Zuid-Ooft-hoek.

Wanneer men die Rivier wat hooger opvaart, is 'er een zekere ftreek, waar in alle hout, na dat het 'er eenigen tyd ingelegd heeft, in fteen veranderd, gelyk ik daar van een groot ftuk ebbenhout zelf bezeten, en nog een kleen ftuk 'er af heb, 't geen in fteen veranderd is. De Rivier heeft drie monden, van welke de twee fchoone Rivieren zyn, gelyk de tweede de grootfte is.

Het Hof van den Koning, dat al een fraai paleis, na de Oofterze wyze, is, ftaat recht tegen onze logie.

Men heeft 'er ettyke breede ftraaten, dog ongeplaveid, veel bamboeze huizen, en ook eenige houten en fteene gebouwen, veel fraeje Moorze en andere Tempels, en ettyke markten, die al vry groot zyn, waar op dagelyx allerlei waaren verhandeld werden. De ftad is ongelyk grooter geweeft, dog door de onzen Ao. 1660 vervoerd, en in koolen gelegd, hoewel wy nu weer vrienden zyn.

De onderdanen van dezen Koning woonen wel op Sumatra; dog van taal, dragt, wezen, en aard, zyn 't Javanen, weshalven wy hen niet nader behoeven te befchryven, en met een woord maar zullen zeggen, dat het moorddadige fchelman zyn, dat zy, aan ons volk zelf, niet dan al te klaar getoont hebben.

Wanneer men den Zuid-Ooft-hoek om, en zoo na den Zuid-West-hoek gaat, die wel 45 of 50 mylen breed is, komt men niet verre van den Zuid-West-hoek aan de Straat Sunda, en zoo aan de bogt van Lampon, die van ouds af (gelyk wy onder de ftoffe van Bantam aangewezen hebben) al onder de Koningen van Bantam geftaan, hoewel zy nu en dan zich wel eens daartegen

gekant hebben, en van hem afgevalen zyn, gelyk Ao. 1686 gebleken is; wanneer zy door dien Vorft weer tot reden gebragt wierden.

Niet verre van Lampon, en eer men daar aan komt, legt het dorp Dampin, waar van wy hier na breeder fpreken.

Dit is een zeer groot woest land, en De Lamponse taal omtrent tegen over Anir op Java legt de ftad Lampon in een bogt, dat maar een open dog volkryk vlek is, alwaar ook een byzondere taal, te weten, de Lamponfche, gebruikt werd, die zich daar vry verre uitftek.

Zoo ras men den Zuid-West-hoek om ftillebar is, en Noord-West weer aangaat, komt men by het land van Sillebar, dat al mede van ouds, en van omtrent Ibn Moelana's tyden af, onder Bantam ftond. Wat moorddadige fchelman zich deze al mede van oude tyden aan de onzen betoont hebben, zullen wy hier na zien.

Niet verre van daar, of op $3\frac{1}{2}$ grad Bangkokoel bezuiden de lnie, legt Bangkokoel, een vlek, dat ons van ouds toegekomen heeft; maar daar zig de Engelzen nu mede met een fterke logie vast gemaakt en ingedrongen hebben, dat zy in meer andere van onze landen daar omtrent hebben zoeken te doen.

Vry hooger op na 't Noord-Westen, Indrapoera te weten, op $4\frac{1}{2}$ grad, heeft men Indrapoera, alwaar een magtig Keizer heerfcht; dog die met alle zyne landen meeft onder 't befier der E. Maatschappy, als zynen Befchermer-Heer, ftaat, gelyk wy naderhand breeder zullen toonen. Deze Koningen geven voor van de Koningen van Bantam afkomstig te zyn, en hebben op die grond, ten tyde van Sulthan Agong, op Bantam wel hulp gezogt.

De ftad, of 't vlek Indrapoera op de Westkust van Sumatra, is gelegen op 4 graden, en 30 minuten Zuider breedte, in een inbogt, die wel geen goede baci, dog een goede en zuivere anker-grond heeft, van 6 of 5 vadem af tot boven de branding toe, daar nog boven de 3 vadem water is.

Het Ryk is genaamd na 't hoofdvlek, of de negry, omtrent $2\frac{1}{2}$ myl de Rivier op gelegen, daar de Atsjenze Panglima, en de Radja met zyn Mantris, of Raadsheeren, hun verblyf hebben, en onder hem ftaan de negry Majutte, Ipoc, en eenige andere kleine vlekjens, kenbaar zynde van 't groot gebergte, waar van het grootfte in 't Ooften legt, en den meeften tyd rook uit geeft.

Van de zeekant af is 't zeer moerassig en onbewoonlyk land, met groote dichte bofchagien bezet, vol van ongedierten, adderen, flangen, enz. tot naby de negry, alwaar 't land allengskens hooger, drooger, en bequaam ter wooning begind

te werden, en het heeft een breede diepe Rivier, met vuil sulferagtig water, in de welke ontrent de voornoemde negry zekere spruit, waarfehynelyk uit andere aders zyn oofsprong nemende, komt vallen, waar van 't water, over zandgrond afhellende, zeer klaar is, by de inwoonders tot spys en drank gebruikt, en by hen met een byzonderen naam, Ajer Radja, genaamd, zynde aanmerkenswaardig, dat het water van die spruit zich met het ander (schoon in een Rivier te zamen komende) niet wil vermengen, maar maakt een nette afheiding, als of 'er een linie tussehen getrokken was, zynde de eene zyde wit, en klaar, en de andere ros en modderagtig van water.

Onze logie staat, om 't gemak van lossen en laden, op een plaats, daar de Rivier langs loopt, alwaar dan de peper door des Konings van Atsjiens weger en sehryver, in 't bywezen van zyne Officieren, gewogen werd.

De peper ontfangen zynde, werd van strand af door de branding met kleine vaartuigen in de boots (die buiten op hare dreggen blyven leggen) geladen, en daar mede kan men, buiten storm en onweer, twee togten des daags doen met de landwinden na boord toe 's morgens, om 's middags met de zee wind te rug te komen.

Deze landstreek van Indrapoera is zeer ongetemperd en pestilentiaal, zoo voor ons volk, als voor de meeste inwoonders zelfs, die meest alle maand de koorts hebben, en meest alle een hard gewasch, of een koeck, by hen eutra genaamd, in de linker zyde hebben, dat van kindsbeen af in hun begin, en met de jaren aangroeid. Waar mede onder de onzen ook de Opperkoopman van Randen geplaagt geweest is. Dit gewasch trekt, na het zeggen der inwoonders, dagelyx alle quade humeuren nazig, en verteerd die ordinair weer, eer het de overhand krygt, dat dan gemeenelyk een koorts in hen veroorzaakt, die ook met 't af en toenemen der Maan een groote gemeenschap sehyn te hebben. Door welk onnatuurlyk middel zy wel van geen ziekten, maar van een sehelyke dood, bevryd blyven; maar by ervarendheid is 't zeker bevonden, dat niemand, die op de Reede seheep blyft, door deze landziekte aangeaft werd; dog zoo zy aan land komen, krygen zy van zelf wel die ziekte, en dat wel zoo, dat 'er de dood op volgt.

Wat de oorzaak dezer ziekte zy, weet ik niet; dog geloove, dat zy komt van de moerassige, sulferagtige, en senynige dampen, die de lugt besmetten, en 's nagts een onnatuurlyke koude, en een dikke mist, veroorzaken, welke vergiftige lugt de menschen inademen, en waar op die ziekte volgt. Ook doet de zware regen hier 'er veel toe, die de dampen en de on-

gezondheid 'zeer vermeerderd. En hoe vroeger men hier in de lucht komt, hoe erger, alzoo de Zon die dampen niet eer ophalen kan, voor dat zy boven dat hoog gebeigte in 't Oosten gekomen is, daar agter zy lung verhoolen blyft. Die aan boord blyven, weten 'er niet af, om dat de zee-lugt al die dampen zuiverd, en die tegen staat.

Dit bericht gaf Schipper Gerard Kalf A^o. 1642 aan den Heer Generaal van Diemen van dit ongezonder land.

Landewaard in hier ontrent, na 't Oosten toe, heeft men zware gebergten, op welke de Keizer van Maningabo zich onthoud. Deze is niet alleen over de boven-, maar ook over de benedenlanden Keizer, over welke hy ons Opperhoofd tot Padang, als zynen Stadhouder, uit naam van de E. Maatschappij, aangesteld heeft, behalven dat wy naderhand verfehede van deze landen, die reeds onder de magt van den Koning van Atsich geraakten, en tegen ons opgestaan waren, met het zwaard overwonnen, en ons eigen gemaakt hebben.

Deze Keizer van Maningabo komt noit beneden, maar zend nu en dan wel een van zyn zoonen, of Hovelingen, om deze of gene zaken voor hem te bestellen. Ook valt daar in die bovenlanden veel goud, en meer andere waaren, die door zyn volk na beneden gebragt, en daar verhandeld werden. Neigens werden ook zoo goede krisfen, dan hier, gemaakt, en men zegt, dat daar ook een yzer-myn is. Hy heeft met ons A^o. 1670 ook een nieuw verbond aangegaan.

Een weinig Noord-Westelyker, ontrent op 2 graden, 30 minuten, heeft men Palangi, en wat nader aan de linie op 2 graden, 15 minuten, Batang-Kapas, een landstreek, en plaats, die ons al mede toekomt, en daar zich de Engelzen ook hebben zoeken in te dringen, en ons wys te maken, dat wy hen certyds ongelyk deden, met hen van daar te dryven.

De landstreek hier noemt men de Sa-poeloh Boha Bendar, waar van dit landsehchap, dat vry groot is, anders ook wel als een gedeelte aangemerkt werd.

Het werd door 4 Panghoeloe's, of oversten, bestierd, die uit de geslagten van Pannay Campi, Tiga Lares, en Malajoe, gekoren werden.

Deze vier bestierders waren, toen wy ontrent A^o. 1667 meester van deze landstreek wierden, deze navolgende:

Canda Radja.
Radja Poetra Aalem.
Radja Lila Wangfa.
Radja Makota.

Deze Houden hun verblyf in de hooftplaats

plaats Kota Tocha genaamt, en hebben onder zich de

Dorpen.

Anackan.
Inoenang.
Lemoen Manis.
Soengei Pampam.
Soengei Jafec.
Toyk.

Mitsgaders deze vlekken.

Loeboenihor.
Koewap.
Kalonipang.
Ampang Tiga.
Lemoen Sundi.
Zafappan.
Glappong.

Het landschap Tello Taratta werd bestierd door 8 Panghoeloe's, uit de voorz. 4 geslagten, dog 2 uit ieder, gekoren, en aldus genaamd.

Samsa de Pangfor.
Makota Maradja.
Orang Bonglo.
Radja Timboel Boemi.

Deze vier eerste wonen in de hoofdplaaten Taratta Batoebe, Pintoe, en Timboelen, dog de vier volgende op Sekedoe-doe, Moaro, Kota Pandjang, en Kedalam, welke naamen deze zyn.

Simardan.
Radja Daulat.
Care Abdullah.
Radja Timboelen.

Het landschap Ceranti werd door een Radja en vier Raadsliden bestierd, van welke de eerste uit Soengei Pagoes Campeï is, en de verdere zyn uit de vier voornoemde geslagten, uit ieder een, en aldus genaamd:

Jang Dipertoehan Antofa Radja.
Radja Pagar Rocjong.
Dato Secanda Alba.
Radja Campeï.
Orangkaja Betoewa.

De naamen der Dorpen zyn deze:

Taratta Timboelen, *de hoofdplaats.*
Kota Bharoe.
Kota Pandjang.
Bocge Tandjong.
Taratta Bilalong.
Taratta Radja Pattus Ampalloe.
Tallawies.
Batoe Bolla.
Noengen.
Langit.

Het landschap Piamanpara werd bestierd door een Radja uit Soengei Pago Maleyo, en de vier bestierders uit de voornoemde geslagten, uit ieder een, zynde aldus genaamd:

Radja Boenga Passang, in Novemb. 1687 door den Heer Lobs na Batavia gezonden.
Chatib Pongoolen.
Malim Mantchaja.
Imam Lajer.
Radja Melintang.

De Dorpen zyn deze:

Kota Terroe, *de hoofdplaats.*
Kota Candi.
Tandjong Auwer.
Kota Beringei.
Soengei Sankar.
Tandjong Gaddang.

Het landschap Cambang werd door een Radja uit Soengei Pagoes Campeï, en vier bestierders, als de vorige, bestierd, welker naamen deze zyn:

Jang Dipertoehan Radja.
Radja Imam Betoewa.
Radja Nangeaja.
Orangkaja Betoewa.

De Dorpen zyn deze:

Taratta, *de hoofdplaats.*
Kota Bharoe.
Tampoeni.
Kota Candi.
Kota Poeli.
Coelam.
Loeboc Boeloe.
Cappoe Pasir Laoet.
Batoe Ampar.

Het landschap Lekkitang werd door een Radja uit Soengei Pago Maleyo, en vier bestierders, aldus genaamd, bestierd.

Jang Dipertoehan Radja, *aldaar.*
Radja Goenong Padang.
Radja Bangsa Auwer, *vlugtig.*

De Dorpen, waar in zy wonen, zyn deze:

Lekkitang, *de hoofdplaats.*
Taratta Poeli.
Taratta Pajoe Badner.
Tandike.

Het landschap Palangi werd door een Radja uit Soengei Pago Tiga Lares, en vier Panghoeloe's uit de voornoemde geslagten, zynde aldus genaamd, bestierd:

Jang Dipertoehan Radja.
Dato Pandjang.

Dato Bifoc.
Radja Makota.
Soctan Maradja Lelle.

De Dorpen zyn deze:

Kota Bharoe, *de hoofdplaats.*
Kota Pandjang.
Kota Batoc.
Tanah Manang.
Lemoen Soendi.
Kota Lanoc.
Kota Coey.
Batoc Tonggal.
Sebocroename.
Soengei Dowa.

Van het
landfchap
Soengei
Toenoe.

Het landfchap Soengei Toenoe werd door 4 bestierders uit de 4 voornoemde geslagten, aldus genaamd zynde, bestierd.

Goenong Amás.
Datoe Maradja.
Radja Parang, *vlugtig.*
Orangkaja Mani.

De Dorpen zyn deze:

Kajoe Djawa, *de hoofdplaats.*
Boha Carré.
Glappong.
Auwer.

Van het
landfchap
Pongassan.

Het landfchap Pongassan werd door 4 Hooft-Bestierders, en 3 mindere, waar van de eerste uit Pannay wezen moet, bestierd. Hunne naamen zyn aldus:

De 4 eerste.

Semporna Kaja.
Chatib Bendahara.
Soctan Bidella.
Radja Joeda.

De 3 mindere.

Pari Lawanni.
Radja Mage Moeda.
Radja Joeda.

De Dorpen zyn de navolgende:

Moare Lagan, *de hoofdplaats.*
Lemoen Sindi.
Loeboe Serri.
Loeboe Dangki.
Longgang Kitsjil.
Laggang Gaddang.
Boekit Sikki.
Kajoe Arang Plangierien.
Boekit Tsjoebada.

De Bestierders van het landfchap Ajer Hadje.

Het landfchap Ajer Hadje werd door een Radja, uit het geslagt der Pannays, en door 4 Panghoeloe's uit de voornoemde geslagten, bestierd, welker naamen deze zyn:

Intsje Aalem Radja.
Menti Gadja Gile.
Chatib Ibrahim.
Radja Baginda, *overleden.*

Behalven deze zyn'er nog 3 Panghoeloe's Woos, die aldus genaamd zyn:

Dato Besar.
Radja Belocdoc.
Radja Falawan.

De Dorpen zyn deze:

Loeboe Boha Ajer.
Kampon Pannay.
Kota Menappa.
Kompol Benang.
Alahan Sonkei.
Kota Tinggi.
Rantoe Scmenelang.
Loeboe Papan.
Doerian Pandakkan.

Dit landfchap is de E. Nederlandse Maatschappij, by overgift van den koning van Indrapocra, eigen, en diend verder tot een schidspaal van de andere daar aangrenzende landen, zoo als dat A°. 1668, na 't verlaan van die van Pauw, en na 't veroveren van verscheide daar ontrent gelegene landen, tusschen ons en de Inlanders vastgesteld is, op dat hier over na maals geen geschillen meer zouden voorvallen, en ieder net weten zou, tot hoe verre zyn land zich quam uit te strekken.

Naamen der voornaamste Perlanden, en van hunne Bestierders, onder het gewest van Majutte, en des zelfs bovenlanden, en onder 't algemeen bestier van den Keizer van Indrapoera behoorende, die by door zynen Stadhouder Radja Aadil, en 59 Proatyns, of Mantri's (Ryks-Raaden) bestieren laat.

Het landfchap Loeboe Carbouw Majuttes.

Het boven-land werd door deze 3 Mantri's, of Raaden, bestierd:

Mantri Lacsamana.
Imam Pandjang.
Sia Panghoeloe.

Het landfchap Ajer Dickiet, word doot twee Mantri's bestierd:

Dato Moeda.
Radja Gomoejang.

Het landfchap Bantal, door agt dito's bestierd:

Temanggong.

Radja

Radja Kitsjil Besâr.
 Hariman Laoet.
 Dato Moeda.
 Radja Mendecaja.
 Padoeka Amar.
 Radja Misselboemi.
 Tonga Parang.

Het landschap Tramang, door elf dito's bestierd.

Baginda Pakoe.
 Magai Ganti Kaja.
 Radja Indra Lebc.
 Dato Mocda.
 Kijay Demang.
 Intsjeh Radja.
 Intsjeh Madjelis.
 Dato Kitsjil.
 Dato Dewa Enjata.
 Pati Comala Radja.
 Radja Medensabar.

Het landschap Ipoe, door tien dito's bestierd.

Siri Palawan.
 Baginda Songambang.
 Dato Nen Pandjang.
 Nachoda Radin.
 Dato Siri Malim.
 Magat Batiem.
 Dato Anger.
 Sedar Aalem.
 Pandei Moeda.

Het landschap Ajer Amie, door twee dito's bestierd.

Dato Besar.
 Pati Lacfana.

Het landschap Zaballat, door dertien dito's bestierd.

Baginda Kalacman.
 Depati Soeka Radja.
 Depati Pandjang Loera.
 Depati Comala Radja.
 Baginda Tadier, *een Dorp*.
 Baginda Loeboet Montsjong.
 Baginda Oelac Matsjang.
 Baginda Tallah Panden.
 Baginda Soeka Menantang.
 Baginda Seneba.

Het landschap Catauwon, door twaalf dito's bestierd:

Radja di Bender.
 Dato Mendecangen.
 Dato Pandjang.
 Dato Prowatin Ajer Laba.
 Dato Moara Dowâ.
 Kijay Amâs Labong.
 Dato Doerian Tinggi.

Dato Doefon Tinggi.
 Dato Kota Debaties.
 Pati Deridja.
 Kijay Demang.
 Dato Kijay Amâs Sangau.

Het landschap Oeri, door een dito bestierd.

Baginda Oeri.

Makende te zamen 9 Landschappen, en 59 Depati's, of Prowatiens, uit.

Wy zullen nu met eenen hier byvoegen de namen der plaatzen, en Rivieren, die zich van Tsjingko, ofte Sinkel tot lebar (zynde de twee scheids-palen den en bezuiden, zoo verre als dat onder de E. Maatschappy behoord) opdoen.

Sinkel. (dat 12 mylen van Padang, en 12 dito van Indrapoera, en dus als in het midden legt.)

Baros.
 Corlang.
 Zoercam.
 Taboejong.
 Batahan.
 Ajer Bangi.
 Siccarboe.
 Passaman.
 Loeboe Poeding.
 Tandjong.
 Batoc Pangen.
 Masam.
 Antockan.
 Ticoe.
 Gassan.
 Narras.
 Priaman.
 Soenor.
 Oelackan.
 Tepacki.
 Tella Boen.
 Annay.
 Kota Tengah.
 Hoedjong Karang.
 Padang.
 Bongos.
 Troefan.
 Bajang.
 Silhida.
 Peynen.
 Anackan.
 Batang Kapas.
 Telloe.
 Ceranti.
 Priamanpara.
 Cambang.
 Leckitang.
 Palangei.
 Soengei Toenoe.
 Pongassan.
 Ajer Hadje.

Indrapocra.
 Majutta.
 Ajer Dickiet.
 Bantal.
 Tramang.
 Ipoc.
 Ajer Amie.
 Sallabat.
 Catauwan.
 Oeri.
 Laay.
 Bantocnen.
 Paliet.
 Soengei Lama.
 Bangkoelo.
 Panarikan.
 Sillebar.

Alle deze Rivieren nu, by welke de dorpen en vlekken van die zelve namen zich vervolgens vertoonen, zyn met grootte en kleene vaartuigen, als ook met schuiten en boots, bevaarbaar, buiten de welke 'er nog eenige andere, hier niet gemeld, droog vallen, en niet wel kunnen bevaaren werden.

Naamen der Maleitze Goud-Mynen, boven in het gebergte op Sumatra's West-kust gelegen.

De Maleit-
 ze Mynen
 hier te
 lande.

Eerstelyk Coringie, een landschap boven Indrapocra gelegen, leverd zand-goud van 6 Mat, waar van de Thayl 8 Ryksdaalders kost.

Soengei Pagoc, een hoog gebergte, zig boven de Sapocloh Boha Bender, of boven de landstreek Lambang, regt in het Oosten, strekkende, uit welk gebergte verscheide Rivieren, zoo wel om de Oost, als om de West, afloopen.

Hier wasschen zy het goud in wasschhuizen, na dat het uit het gebergte gekapt is.

Door de 30 Kota's loopt een Rivier Oost-waard na Andragiri, en Djambi, waar in veel goud gewasschen werd. Deze brengen hun goud na Peynen, en Sillida, zynde onder de landen der E. Maatschappy gelegen.

Soengei Aboe leverd mede veel wasschwerken, en ertzen, of bergstoffen, daar mede de gravers ook al na Sillida door een nieuwe weg afzakken, die daar toe door Siri Narra, Landvoogd van Sillida, bereid is; maar die na Padang willen, moeten door de 13 Kota's op Bajang, of Troefan, of zoo veel verder na Padang, wandelen, zoo dat zy wel 6 of 7 dagen reizens daar toe van nooden hebben.

De Mynen van Soengei Capajang leggen regt af en aan Sillida (dat niet verre bezuiden Padang legt) Bajang; en Troefan (welke twee laatste wy Ao. 1682 in February, nevens die beide dorpen vero-

verden) alwaar opregte en zuivere ertzen, gelyk op Songei Aboe, te vinden zyn, de welke door de volkeren van Kenari, Morra Pannay, Kota Annau, Tallang, Gogoc, Tsjoepa, Gantong Siri, Salcyo, Kota Bharoe, Solo, Gajoewan, Panjacalen, en Socream, gegraven werden.

Deze volkeren uit de 13 Kota's graven die zelfs, of koopen die op, en komen daar mede op Padang, of Sillida, en op Troefan, of Toeroetan, ter markt; dog Toeroetan is wel het naast gelegen, en heeft ook den gemakkelyksten weg; daar en boven gaat men ook gemeenelyk wel het lieft na die comptoiren, daar de gewildste foorten van kleeden vallen.

Aan Soengei Capajang volgen de landen van Cadicy, Pelanki, Moerabadie, Selawang, Loeboe Batsjang, en meer andere, recht boven Padang, tot aan het Ryk van Maningeabo (by zommigen ook Manicabo, en Minangeabo genaamd) gelegen, en die gemeenelyk de 20 Kota's genaamd werden. De Eirts, aldaar vallende, werd door de volkeren uit Kafeh Sumani, Tandjong Ali, Katsjang, Kafeh Sankara, Sorney Bakar, na Kota tenga afgebragt; dog als zy na Padang willen, moeten zy 2 of 3 dagen onder weg blyven; maar 't goud, hier vallende, is meest glad, en in stukjens, 't geen door den regen van de bergen affpocid, gelyk dat van Plonean en Loeboe Batsjang gemeenelyk Amàs Litsjing of glad goud is.

Benoorde Maningeabo, of de vier landstrecken van Batipoc, volgen de 50 Kota's of Ajams, en de Rauwers, zynde de Noordelykste Mynen, die te landewaard boven Tikoe en Passaman strekken. Deze leveren mede veel erts-goud, dat de volkeren uit Priangan, Padang, Pandjang, Salahan, Semabor, Batipoc, Mocdi Padang, en Ajammers, opkoopen, en al mede na Priaman, enz. ter markt brengen, maar 't meeste, en 't grootste gedeelte werd de E. Maatschappy door den Padangzen Chincees, die dat vaarwater in heeft, ontvreemd, of door de bovenvolkeren van Tieoe, en Passaman, na Atsjeh vervoerd.

Na Palangei en Batangkapas (daar wy het bevorens met de beschryving van dit land aan Sumatra's buiten- of West-kust beschildeten) komen wy nu by Padang, waar van wy hier alleen zeggen (alzoo wy hier na breeder daar af zullen spreken) dat dit mede ons eigen land met den zwaarde gewonnen, en dat hier ons hoofd-comptoir is, alwaar wy eertyds een Opperkoopman, nu een Commandeur, of Bevelhebber als Hoofd, benevens een tweeden die Koopman is, een Fiscaal, en alle andere zoodanige bedienenden, als in een andere Landvoogdy, mitsgaders ook een vereischt getal van Soldaten, hebben.

Het is maar een open vlek, dat op een Eilandje legt, rondom van de Padangze Rivier bespoeld, en egter eenigzins hier en daar versterkt, gelyk hier na blyken zal.

Onder Padang op Sumatra's West-kust (dat op 1 graad en 5 minuten Zuiderbreedte legt) behooren deze navolgende dorpen:

- Padang, de hoofd-plaats, daar den Panglima Radja Landvoogd is.
- Binoewang, de verblyfplaats van de Atsjehze Panglima's.
- Kota Bahroe.
- Tandjong Sabar.
- Alang Lawas.
- Tandjong Auwer.
- Paralawas.
- Tandjong Ledidi.
- Panocaren.

Dit land begrypt qualyk vier mylen in 't rond, en is voor de overkomst van die van Atsjeh bestierd door den Erf-Heer Nenda, en agt Panghoeloe's, te weten:

- Dato Maharadja Besar.
- Radja Goenong Padang.
- Radja D'Ilheer.
- Orang Caja Sieradja.
- Raja Bagagaar.
- Radja Indraboemi.
- Padoeka Magat.
- Radja Dipadang.

Daar nog deze vier Panghoeloe's bygevoegt zyn:

- Dato Bendahara.
- Maharadja Lella.
- Dato Temanggong.
- Radja Indra Ganti.

Ao. 1666, wanneer die van Atsjeh hier van daan gejaagt, en door de wapenen der E. Maatschappy gedwongen wierden deze landen aan ons over te laten, is, op 't voorfchryven van den E. Heer Abraham Verspreet, door haar Edelheden hier als Panglima, en Voorzitter van de Panghoeloes, eenen Orangkaja Kitsjil aangeiteld, dog geenzins erf-rechtig, en alleen maar om den Heer Bevelhebber alhier van alles, dat 'er voorviel, bericht te geven; maar wat streken, sehelleryen, dieveryen, en geweldenaryen door hem, zoo in de landzaken, als in die van den handel, ten dien tyde gepleegt zyn, is met geen pen uit te drukken.

Hier omtrent, of 12 mylen 'er af, legt Poelo, of 't Eiland Tsjingko, of Sinkel, een mensch-verslindend gewest, daar gemeenelyk de tweede van 't hoofdcomp-toir in vorige tyden (die nu aan de Hoofdplaats zich onthoud) plag te leggen, en

daar wy ook een logie, Opperhoofd, en eenige mindere bedienden hebben.

Zeven mylen omtrent benoorden Padang legt Kotatengah, een dorp, daar wy al mede een Opperhoofd plagten te hebben.

Nog zeven mylen daar benoorden heeft Priaman, een Landfchap, waar onder veel plaatzen en dorpen behooren.

Men kan te land langs een zeer goede strandweg, en ook ter zee, in eenen dag reizens 'er komen.

De uitterste scheidspaal van dit gewest langs strand is in 't Noorden de Rivier Narras, en in 't Zuiden de Rivier Soenor. De bovenlanden paalen aan de zeven-, agt-, en vyf kota's, door welke de berglicden met hun goud aldaar ter markt komen.

De hoofd-plaats werd Priaman genaamt, bestaande in de Campong Dahoeloe, en Campong Dilheer, mitsgaders in Campong Dalam, en Campong Atsjeh.

Deze plaatzen werden door twee Orangkaja's, en tien Panghoeloe's, bestierd.

De eerste werd Radja Nenda, Orangkaja, genaamd, nevens vyf Panghoeloe's binnen Campong Oeloe, en de tweede Siri Amar Bangia de Ridja, Orangkaja, en vyf Panghoeloe's binnen Campong Dilheer, waar onder nog de kleine gehugten, Soengei Pampam, Soengei Rotang Batoe, Batang Koebon, Jatze, Gadjaja Mati, en Pauw, behooren.

Ao. 1670 hebben zich deze volkeren onder de bescherming der E. Maatschappy begeben, weshalven zy daar eenen Wakil Moetilak, of gevolmagtigden van den Heer Bevelhebber alhier, hebben, zynde de Radja Dilheer, Erf-Heer van Soengei Rotang, en Pampang, onder wiens gezag deze landen weer fraei begonnen te bloejen, zynde Ao. 1671 met een koop-huis, ten handel geschikt, voorzien, aangezien die hier zeer goed valt, en wel byzonder dan, als men bezorgt, dat die plaats met gewilde soorten van kleeden, en van yzer, staal, en andere daar getrokkene goederen, voorzien werd; dog de Panglima Radja heeft gedurig getragt, om dat huis 'er van daan te hebben, weshalven hy de vyf-, zeven-, agt-, en negen-kota's volkeren ophitste, om Priaman met de wapenen te verwoesten, waar door de wegen voor de Koopliden onveilig gemaakt, en zy belet wierden met hun goud op Priaman te komen, weshalven de zelve van daar over land na Padang gaan moesten, waar toe zy 6 of 7 dagen van nooden hadden, daar zy anders in 1 of 2 dagen op Priaman ter markt, hoewel zy anders ook over Soengei Bakar na Kota Tengah konden atkomen, al het welke egter zeer mocjelyk voor deze Inlanders viel.

De Panglima, hier over meenigmaal de pols getalt zynde, gaf tot antwoord, dat

dat men de E. Maatschappy dienst dede, alzoo zy dan oorzaak zouden hebben, om die van Priaman hunnen eisch te ontzeggen, en de logie weer van daar te lichten, om dat die van Priaman onmagtig waren de wegen na hun Bendar veilig te houden, en den oorlog te doen eindigen.

1674. Aldus is op dien zelven voet ook de Radja of Orangkaja Maharadja uit de zeven Kota's door dezen Panglima misleid, om A°. 1674 die van Priaman den oorlog aan te zeggen, ten welken cinde hy hem ook 300 ryxdaalders aan kleeden, 3 Hollandse musquets, een vlag, en een houwer van den Bevelhebber, den Heer Pits, nevens een brief van dezen inhoud toegezonden heeft, dat hy, Maharadja, Hoofd der zeven Kota's, die van Priaman den oorlog zou aandoen, op hoedanig een wyze dit ook best zou kunnen geschieden, op dat de E. Maatschappy daar door redenen en grond hebben mogt, om hare verleende en daar opgerichte logie weer te lichten, alzoo 't haar maar groote schade toebrengt, die langer te houden.

Deze brief heeft Maharadja A°. 1675 aan ons Opperhoofd tot Priaman ter hand gesteld, om die aan den Heer Pits te toonen, na dat de zelve over dezen aanval te eenemaal verwoest, zyn land bedorven, en al zyn volk verjaagt was; dog de Heer Bevelhebber, dit alles vernomen hebbende, oordeelde beter, de pot maar toe te dekken, om dat de Panglima aan de E. Maatschappy, of wel aan hem, zoo veel schuldig was, daar 't anders zyn pligt geweest zou zyn, diergelyke schelmen ten strengsten te straffen.

1675. Naderhand is Priaman A°. 1675 door de Agamse volkeren weder aangevallt, het welke men Radja Ibrahim wilde wyten, hoewel den Panglima Radja het ware beweeggrad was, niet anders, als om den handel aldaar te bederven, en die plaats voor ons onnut te maken.

In het N. N. Oosten, omtrent 3 mylen van Priaman, leggen de Lima-Kota's, of vyf-vestingen, die genaamt werden Poctoet (zynde de hoofdplaats) Kota Hlang, Secoetjoer, Ganting, en Peloebang, waar van het hoofd Radja Sittia Falawan genaamd is.

In 't N. Oosten leggen de zeven Kota's, of Vestingen, omtrent 4 mylen van Priaman, als, Batoc Callang, de hoofdplaats, Tandjong Billiek Soengei Seri, Kota Bharoc, Kota Dalam, Loeboekpondong, Moedi Padang; waar van het Hoofd Radja Makota, of Belindong Boekit, genaamd is.

In het Z. Z. Oosten van Priaman leggen de agt Kota's, Sinto, en Loeboealong, zynde Bendar-plaatzten. De Hoofden zyn Mara Aalem op Sintoc, en Sul-

than Hitam, als Radja Nangfatti op Loeboealong.

In 't Z. Oosten leggen de Sambilan Kota's, of de negen Burgten, die genaamd werden, Pakkadangan, Soengei Tsjobandan, Selintsjien, Pantsja Loeboe Awer, Semanekong, Soengei Afam, Toboh Radja Betoeowa, en Tsjambang. Deze negen dorpen werden door den Orangkaja Besar op Pakkadangan, en door nog eenige Panghoeloe's, bestierd.

De 12 Kota's hebben hare strekking van strand af tot aan het gebergte van Donauwe, en werden door Sulthan Selim, andere Dato Becoepe genaamd, bestierd, aan de voet van welk gebergte de sterke Vesting Batoc Mangauw gelegen is, alwaar de Sulthan ook zyn verblyf plaecht te houden; maar de zelve werd door den Koopman Boudens, hoewel met veel gevaar van ons volk, en met het wagen van de agting der E. Maatschappy, veroverd. Een zaak, die toen, op aanrading van den Panglima Radja, en uit zyn eigen byzondere inzichten, geschied is, om dat deze Sulthan mede een tegenstander van deze Panglima Radja daar in geweest was, dat zyn zoon, Marapadang, die van Ticoc niet als hunnen Panglima zou opgedrongen werden, hoewel zy egter voor de woede van dezen Panglima Radja hebben moeten zwigten, en zig genoodzaakt gevonden, om zyn zoon als Panglima aan te nemen, om dus van twee quaden nog het beste te kiezen, hoewel 'er uit de slagten van Orangkaja Siri Radja, als Orangkaja Besar, verscheide wettige vervangers by de hand waren.

Anders moct men met waarheid van Sulthan Selim zeggen, dat hy niet het allerminste nadeel aan de E. Maatschappy toegebragt, en ook dierhalven geen zins zulk een behandeling verdiend had.

Na dat nu de Panglima Radja zynen zoon dus op Ticoc tot Panglima aangesteld had, heeft de vader met Sulthan Amas, van Padang af tot Baros toe, hunnen byzonderen handel, met uitsluiting van alle andere handelaars en kooplieden, zeer sterk voortgezet.

Deze 12 Kota's nu zyn aldus genaamd: Soengei Lemoen, Dada Poetch, Pingen, Camamoengen, Bijam Tagocling, Aracandang, Cadjay, Kota Bahroc, Carampi, Soengei Sira, en Soengei Rantei.

Vorders zyn dit ook de namen der Radja's, en Panghoeloe's van Troefan, Bajang, en der verdere bestierders van Sumatra's West-kust.

Radja Hitam, Koning, en Erf-Heer van Troefan.

Semporna Maharadja, zyn broeder, de Prins.

Radja Nang Satti, Panghoeloe op Seganton.

Sulthan Saladien, zufters zoon van den Panglima Radja, nieuw-aangefeld Hoofd op Bajang, en zyn 12 nieuw-gekorene Panghocloes.

Sulthan Mametsja, Keizer van Indrapocera, en zyn 20 Mantri's, of Ryx-Raden.

Radja Aadil, Stadhouder van den Keizer van Indrapocera op Majutte, en 59 Prowatins.

Siri Kidol, met 17 Prowatins, Hoofd op Sillebar.

Even benoorden Kotatengah, pas bezuiden de linie, op 40 minuten, heeft men het vermaard dorp Ticoc, daar wy al mede een logie plagten te hebben, gelyk ook alle de volkeren van Sillebar af tot aan Ajer Bangi, dicht onder de linie, zich al van Ao. 1667 af onder ons van zelfs begeven hebben, en als onze bondgenooten aangenomen zyn.

Ontrent 2 graden benoorden de linie, heeft men Baros, een plaats, daar wy een comptoir plagten te hebben, en waar onder Tabocjang stond, daar wy wegens de camfer, benzoin, en andere waren, daar van ouds al een comptoir hadden, en waar van hier na breeder.

Twaalf mylen van Padang legt Poelo Sinkel of Tsjingko, bezuiden ons hoofdcomptoir, en Kota Tengah legt even benoorden Padang op $1\frac{1}{2}$ graad Z. breedte; en Priaman op 1 graad Z. breedte.

En dus komt men nog cenige mylen N. Oostelyker eerst by het dorp Labo, en dan nog cenige mylen verder by Daja, onder Atsjeh staande, waar van het laatste 15 of 16 mylen af gelegen is, waar mede wy dan gansch Sumatra rond gewandeld hebben.

Verscheide Eilanden doen zich aan de kant der buiten-westkust op, als Engano op 5 of $6\frac{1}{2}$, dat van Nassan op 3 graden, en de goede Fortuin op 2 graden, mitsgaders het Eiland Mintoon, en het Clappus-Eiland byna onder, en alle bezuiden

de linie, en ettelyke mylen van Sumatra af gelegen.

Benoorden de linie ontmoet men Poelo, Nays, of Nias, daar zeer blanke Indianen vallen, schoon 't maar 1 of $1\frac{1}{2}$ graad benoorden de linie legt.

Benoorden dit Eiland zeewaarts, heeft men ook de Eilanden van Niako, Maros en Poelo Banjac.

Op de 3 en 4 graden heeft men 't Verkens en de Kokos Eilanden.

Pas buiten Atsjeh, 2 mylen benoorden, of benoord-westen 't zelve, is dat vermaard Eiland, Poelo Way genaamd, waar heen de Koning van Atsjeh alle zyne aan handen en voeten verminkte Banditen zend. Het is rondom vol klippen, waar op wy Ao. 1641, het schip den Draak verloren hebben.

In 't Noord-Westen van Atsjeh, anderhalve graad Noord-Westelyker, of ontrent den 8 graad N. breedte, heeft men de Nicobares Eilanden, daar menscheneters (zoo men wil) woenen.

Aan de binnen-kant tusschen Sumatra, en de Maleitze kust, zyn mede cenige groote en kleene Eilanden benoorden; dog bezuiden de linie heeft men pas'er onder, en eenige mylen van de binnen-west-kust van Sumatra, de Eilanden Bintam, Lingga, Toepon, Tocteri, en meer andere, die geen naam hebben; dog by de Zuid-Oost-hoek der binnen-west-kust, of van 't Eiland Sumatra, vertoont zich 't Eiland Bangka in de lengte van 't Noorden na 't Zuiden, wel $1\frac{1}{2}$ graad verre, tot al voorby dien Zuid-Oost-hoek strekkende, behalven een groot getal van Eilanden, die zich in de Straat Sunda vertoonen, waar van de meesten, by 't beschryven van Java, en die Straat zelfs, reeds genoemd, en waar van de duizend Eilanden, Dwars in de Weg, Slebezee, en 't brandend Eiland Krakatao, wel de voornaamste, dog die alle onbewoond, woest, en meest onbekend zyn.

BYZONDERE ZAAKEN

V A N

S U M A T R A.

DERDE HOOFDSTUK.

Byzondere zaaken van Sumatra. Oude en rechte naam van dit Eiland. Wat men daar af in Alexander M. tyd, of ten tyde van de Keizers Augustus, en Aurelianus, geweten heeft. Marcus Paulus de Venetiaan spreekt 'er Ao. 1269 allereerst met zekerheid, dog duister, af. En wat hy ons daar van verbaald. Ryken, noch beden daar bekend. Wat hy in het byzonder van Pansjoer zegt. Nader bewys dat Sumatra by anderen ook Java genaamt is. Hy spreekt ook van 't Eiland Nocuera. Wat de Portugeezen van Sumatra zeggen. Dat allereerst Ao. 1506 door Alvaro Telezco ontdekt is. Siquera maakt Ao. 1509. een verbond met den Koning van Pedir, of Atsjeh, en met die van Pagem. Ao. 1511 vernieuwt Alfonso Albuquerque 't verbond met die Koningen. In Pagem hadden de Portugeezen Ao. 1522 een Slotvoogd. Ibrahim, Koning van Atsjeh, doet eenige Portugeezen vermoorden. Zyn wreedheid tegen zyn ouden vader, en de Koningen van Pedir en Daja. Hy veroverd Pagem. En verjaagt al de Portugeezen. Veroverd ook Aroe, en andere Ryken. Ao. 1525 tast hy Simon de Soufa aan, die zich dood veegt. Handeld de gevangenen zeer wel, om Pictet de Får te misleiden. Dat eenigen het leven kost. Hyzend Morales met een gallioen, en volk, die hy ook veroverd. Ao. 1529 lokt hy nog meer Portugeezen in 't net; die hy weer doet vermoorden. De verrader Sanaje gestraft. Hy belegerd Malakka Ao. 1547, te vergeefs, en werd wakker geklopt. Andrea Furtado doet Ao. 1601 op Atsjeh, en Sunda een Vesting bouwen.

Byzondere zaaken van Sumatra.

Oude en rechte naam van dit Eiland.

Wat men daar af in Alexander M.

NA dat wy tot dus verre Sumatra in 't gemeen, en ook in 't byzonder beschouwt hebben, zullen wy nu eens de byzondere zaken, ons daar af bekend, voorstellen, en met enen navorschen, wanneer 't zelve eerst aan de oude, mitsgaders aan de Portugeezen, en ons, heeft beginnen ontdekt te werden.

De rechte naam van dit Eiland is by deze Inlanders van de oudste tyden af, niet Sumatra, maar Andalus, of Andelus geweest, en zommige hebben het ook wel Maningeabo (dat egter maar een byzonder Keizerryk daar op is) genoemd.

Men wil, dat dit Eiland al in de tyd van Alexander de Groot bekend, en Megasthenes zegt, dat Onesiferitus, een van zyne Scheps-Hoofden, of Zeevoogden (gelyk hy by Arrianus als een gebiedder van 's Konings schip, voorkomt) daar na toe zou geweest zyn; maar wy geven Megasthenes zeggen niet het allerminste geloof. Aristoteles de Mundo noemde het Taprobane: maar wie heeft ons nog regt gezegt, waar dat legt? Ik weet wel, dat de ouden daar veel af geschreven hebben; dog zonder grond, of vastigheid, en wel

zoodanig, dat wy tot nog toe hun regte meening daar over niet weten. Meer zouden wy daar over hier zeggen, zoo wy in ons eerste Deel, en onder Ceilons stoffe, niet reeds in 't breede daar over gesproken hadden, waar aan wy ons gedragen.

Ook geeft men voor, dat 'er in Keizer Claudius tyd Gezanten van Samotra (zoo Plinius l. 6. cap. 20 zegt) te Romenzouden versehen zyn, welk Samotra, zonder eenige verdere grond, als om dat het 'er zeer naby in klank komt, men vastfeld een en 't zelve met Sumatra te zyn, 't geen wy egter niet toestaan; dog om ons al verder te overtuigen, voegt men 'er by, dat 'er ook nu nog oude gedenkpenningen (door den Heer Cuperus in zeker werk) vertoond werden, op welke men Sumatra, en ook Olifanten ziet, welke penningen ten tyde van Keizer Aurelianus geslagen zyn.

Ik wil niet wraaken nog tegenspreken, dat 'er zulke penningen zyn; maar zal 'er dit maar alleen op zeggen, dat, zoo het alles, zoo wel van die Gezanten, als van die penningen, en van den togt van Onesiferitus na Sumatra, al volflagen bewezen

269. en waar was, en ik ondertuffchen van Sumatra niet anders, dan alleen dit, by de ouden ontdekte, zulx by my even veel is, als of Sumatra voor de ouden geheel verborgen, en als of 'er nog niets af was ontdekt geweest, alzooy 'er niets verder af melden.

Veel meer zwaarigheid zou men mogelyk ontdekken, als de ouden eens moelten bepalen, waar dog dit Samotra in Indiën gelegen was, te meer, dewyl Strabol. 15. ons aanwyft (waar over wy in ons eerste Deel van dit werk breeder fpreken) hoe zeer de fehryvers van zyn tyd, of onder Keizer Tiberius, over de zaken, Indiën betreffende, over hoop lagen.

Dierhalven zeg ik vlak uit, dat ik niet zien kan, dat de ouden Sumatra gekend hebben; want was dit waar, zy zouden 'er ons ten minften iets van gezegt hebben, dat ons zou konnen doen denken, dat zy van een en de zelve zaak fpraken, waar van wy nu handelen, daar ondertuffchen alles, dat zy daar van onder den onzekeren naam van Taprobane zeggen, zoo befottelyk is, dat het 'er niet het allerminfte na gelykt, zoo dat zy veel beter gedaan zouden hebben, met daar niets af te zeggen, dan met ons zaken te verhalen, die nog na 't Eiland Sumatra, nog na de zeden van deze volkeren, gelyken.

En wat wonder is 't, dat de ouden daar van maar even eens, als de blinden van de koleuren, gefproken, en 'er na geraden hebben, dewyl ons zoo veel eeuwen daar na nog komt te blyken, met hoe veel duifterheid en onkunde men 'er toen nog af gefproken heeft.

269. Marcus Paulus de Venetiaân, een beroemd reiziger, maar, myns oordeels, een slecht befchryver van zyne reizen, alzooy men 'er niet veel met vastigheid af naverhalen kan, is de eerste, en ook de eenige (my bekend) die ons A°. 1269, of in de daar aan volgende jaren, eenig licht ontrent dit Eiland Sumatra geeft.

In dezen tyd fehynt na zyn verhaal de Keizer van Tartaryen, of China, niet alleen ook Opper-Heer van verfehede Eilanden in de Indifche zee, maar ook Oppervorft van de twee groote Eilanden, Java en Sumatra (welk laatste te dier tyd ook klein Java genaamd wierd, hoewel andere 't Eiland Bali dien naam geven) geweest te zyn.

Ook is hy (volgens zyn verder verhaal) zelf op 't Eiland Java toen geweest, en befchryft ons Sumatra, als een Eiland, waar op agt Koningryken, die hy zeer wonderlyk, hoewel egter zoo niet, befchryft, of de voetftappen daar af zyn nu nog na te fpeuren, en alle die Ryken nog als uit de modder van vergetenheid weer op te baggeren.

Dus fpreekt hy van Ferlech in de plaats

van Perlac, een misflag, by de onkundigen in de Maleitze en Arabize letter, be- 1269. gaan, alzooy de Arabiers geen P. hebbende, en de F. daar voor gebruiken, behalven dat ook die twee letters niets ter wereld in gedaante, dan maar in twee ftippen verfcillen: want de c̄ Fa heeft by de Arabiers maar eene ftip, en de c̄ Pa by de Maleyers drie ftippen, buiten dat nu de Maleyers ook wel zeer dikwils boven de Pa maar eene ftip (voor de taalkundige, en om de minfte mocite) fteilen, vast ftellende, dat de ervaren Lezer wel zeer licht uit den zin zien zal, dat 'er, fehoon 'er maar een Fa staat, een Pa mede gemeend werd.

Hy zegt verder, dat hier op Sumatra ^{Ryken,} was het Ryk Basman, waar mede hy het ^{hog heeden} aloud en zeer beroemd Ryk Pafi wil te ^{daar be-} kennen geven; dus fpreekt hy ook van ^{kend.} Samata, dat 't naaft fehynd Somotdara te zyn. Dragojam kan geen ander, dan Andragiri zyn, Lambri niet anders, dan Djambi, en zyn Fanfur niet anders, dan het vermaard Pantfoer, 't welk 'er nu met die naam niet meer bekend is.

Hhamza Pantfoeri, een vermaard Dichter, van dit Pantfoer geboortig, heeft ons dat Ryk zeer wel doen kennen. Het heeft aan de Noordkant, een fluk beweften Atsjeh, gelegen, is eertyds zeer handel-, en volkryk geweest, en 't zou ten eenemaal in 't vergeetboek geraakt zyn, zoo de Maleitfche Sjaiers, of Gedichten, van Hhamza Pantfoeri dit niet weder hadden doen bekend werden.

Deze stad Pantfoer heeft ook Marcus Paulus bezogt, en Fanfur, in de plaats van Pantfoer, genaamd, om dat menfchen, die 't Maleits niet wel lezen konden, en die, geen onderscheid tuffchen de F, ofte P (gelyk wy bevorens over 't woord Ferlech toonden) wetende, hem dat aldus qualyk opgegeven hebben, om dat het waarfchynelyk in een Arabifch gefchrift maar met een c̄ Fa, in de plaats van een c̄ Pa, zal uitgedrukt geweest zyn.

Hy zegt ook, dat dit Pantfoer toen ^{Wat hy in} nog de verblyf-plaats van een Kon.ing was, 't byzon- ^{der van} die over het landfchap, daar ontrent ge- ^{Pantfoer} legen, heerfchte, en teld dit in rang als ^{zegt.} het 6 Koningryk van klein Java, gelyk hy ook dit 'er af aantekend: *Fanfur is een Koningryk, en heeft een Koning op zich zelven, diens ingezetenen de Afguden aanbiddende, en den grooten Can (of Cbam van Tartaryen en China) erkennen. Aldaar valt de beste camfer, die 'er te vinden is, en die zy camfer van Fanfur noemen, beter als de andere, gelyk zy mede tegen goud, ingelyk gewigt, betaalt werd.*

De fynfte en beste camfer nu, die he- den nog op Baros, en daar omtrent, valt (hoewel zy ook op Borneo en in Japan, dog niet zoo goed, als deze, gevonden werd)

1269.

werd) werd hedensdaags van de Perſianen nog niet anders dan caſoer Cantsjoeri (dat Pantſoeri, of anders Fantsjoeri, wezen moet, en maar een ſchryt-faut is, dewyl 'er een & Caf voor een & Pa, dat maar een ſtip verſchild, geſteld is) of Pantſoerife caſſer genaamd, van welke Avicenna ook ſpreekt, en die by Plempius Capſura Canſurenſis (dat Pantſoerenſis wezen moet) overgezet, maar die, van den Overzetter van 't werk van den Arabiſchen Arts Serapio, veel eigentlyker, en byna met zyn regte naam, Caſura de Panſor genaamd is.

Nader bewys, dat Sumatra ook by andere Java genaamt is.

Dat nu Sumatra in Marcus Paulus tyd, en nog later, by de Arabiers, en andere volken mede, Java genaamt is, zien wy klaar, om dat de Arabiers, en meer anderen, de Benzoin, of wierook die op Sumatra van ouds her viel (gelyk men die nu nog op Baros, en daar omſtreeks vind) niet anders dan Lubaan Djawa, dat is, Javanze wierook, noemen, gelyk wy elders hier af breeder geſprooken hebben.

Wy moeten egter bekennen, dat wy uit dit alles, 't geen ons die zoo zeer genoemde Venetiaanze Reiziger van Sumatra zegt, wel iets meer weten, dan ons de ouden 'er af zciden; maar echter daar by voegen, dat het bericht, 't geen hy ons daar af geeft, zoo onnoozel is, als of hy 'er ooit geweest was, alzooy hy ons niet anders dan eenige zeer verbafterde naamen noemd, en zaken 'er af verhaald, die ons geen licht ter wereld geven, om te weten, waar deze Ryken, en landen, op dit Eiland gelegen zyn. Egter is hy, tot onze uiterte verbazing, de eenige in, voor, en na die tyden, tot die der Portugeezen toe, dat nog veel meer als twee eeuwen verſchild, die daar iets van zegt.

Hy ſpreekt ook van 't Eiland Noeuera.

Hy ſpreekt ook van 't Eiland Noeuera, dat 150 mylen (te weten Italiaanze) van Lambri, of Lamri (dat geen ander dan Djambi wezen kan, hoewel andere dit by Atsjeh plaatzen) gelegen, welk Lambri hy als de Hoofdstad van zyn vyſde Ryk beſchryft. Dit Noeuera nu ſchynt, of een Eiland der Nicobaren, of der Andamaons, omtrent 10½ graaden benoorden de linie gelegen, te zyn, op welke men hedensdaags nog zegt, dat menſchen-eters woenen.

Wat de Portugeezen van Sumatra zeggen.

Het is zeker, dat, gelyk die wakkere Portugeezen de eerste ysbrickers in 't ontdekken van Ooſt-Indiën, zy alzooy ook waarlyk de eerste geweest zyn, die ons net, klaar, en zoo verſtaanbaar van het Eiland Sumatra geſproken hebben, dat men op 't bericht, dat zy 'er ons, en de geleerde wereld af gaven, aanſonds, daar nu komende, kan te recht geraken.

Dat Allereerst A.

De eerste van hunne natie, die dit Eiland ontdekte, is Alvaro Telezco geweest, die, door den wind en ſtroom verleid, Ao.

1506 daar, buiten zynen toeleg, zeer gevallig aanlandde.

Na dien tyd quam Didacus Lopez Siqueira (zoo de Jeſuit Maffejus hem l. 3. of Jacob Lopez Siqueira, zoo Oſorius hem in zyn 1 Deel, en in zyn 6 Boek noemd) Ao. 1509, genegen zynde volgens laſt van zyn Konning, vriendschap met die van Malakka te maken, hier op Sumatra, en wel eerst voor Pedir met 5 ſchepen, alwaar hy een verbond met dien Vorſt aanging, dien ons Maffejus als den Konning van Atsjeh beſchryft, waar uit men zou moeten vaſtſtellen, dat Pedir toen al onder den Konning van Atsjeh geſtaan heeft, gelyk ook uit het bevoorrens by ons reeds geſteld niet onwaarſchynelyk is. Hy voegt 'er ook by, dat hy daar (te weten, in Atsjien) ter ere van Konning Emanuel een colom opgericht heeft, volgens een gewoonte der Portugeezen, over al, daar zy eerst te land traden, zoo om hunnen Konning te eeren, als om te toonen, dat zy daar reeds voor alle anderen geweest waren.

Oſorius zegt daar beneven, en ook Maffejus lib. 5, dat hy ook op Paçem (Paſi) by dien Konning geweest is, en dat hy ook met hem door zynen Gezant vriendschap gemaakt heeft, en toen zoo na Malakka (daar hy eigentlyk om derwaards geſtevend was) overgeſteken is.

Na dat de Onder-Konning Alfonſus Albuquerk de ſtad Goa Ao. 1510 ten tweede maal gewonnen, en alles daar wel verzekerd had, vertrok hy Ao. 1511 met 23 ſchepen van daar na Malakka, dog hy gierde, zoo Maffejus lib. 5. en Oſorius lib. 7 zegt, eerst op Pedir aan, alwaar hem die Konning de overgelevene Portugeezen van Siqueira (zoo de laaſte zegt) over gaf.

Hy hoorde daar met eenen, wat quaad Nachoda Begua, overſte der Heidenen, te Malakka, den Portugeezen gedaan, en hoe hy, niets komende uitrichten, de vlugt na Paçem (of Paſi) genomen had, waar op Albuquerk, van Pedir vertrekkende, daar aangierde, 't verbond met dien Konning, gelyk hy met dien van Pedir gedaan had, vernieuwde, en dezen Nachoda Begua van hem eſichte, die van daar al weg gevlugt was, gelyk wy onder de ſtoffe van Malakka breeder beſchreven hebben.

Ao. 1522, of daar ontrek, waren de Portugeezen meſter geworden van 't Konningryk Paçem (of Paſi) of zy hadden altoos een Kaitel in die groote ſtad weten te krygen, waar in Martyn Alfonſus Melio, by zyn vertrek na Malakka, in April dezès jaars Andries Henrik, als Slotvoogd der Portugeezen, aanſtelde.

De Konning van Atsjeh, te dier tyd daar 't beſtier hebbende, Ibrahim genaamt, en nog een jong Vorſt, had eenen Georgius Brit, en zynen metgezel, ſchendig Portugeezen ver-

vermoord, en zigt zich meester van die ganfche zee-kust van dit Eiland te maken.

Oforius zegt wel in zyn 3 deel, dat dit door de deftige verdediging der Portugeezen verydeld wierd: maar Maffejus doet ons een geheel ander verhaal daar van.

Hy zegt, dat deze Vorft niet alleen zynen ouden vader in de keten geflagen, en in een vogel-koy gefloten, en den Koning van Pedir, zynen bloedverwand, en die zeer Ryk, en vermogende was, en den Koning van Dajan (wie dat is, weet ik niet, of 't moest Daja zyn, dat bezuiden Atsjeh legt) met wiens zufter hy getrouwt was, uit hun Ryk verjaagt, maar dat hy ook den Koning van Paçem aangetaft, en hem gedwongen had, de stad te verlaten.

Daar na heeft hy de Vefting, waar in deze Andries Henrik (zomtyds ook Garfias Henrik genaamd) 't opperzegag had, van den zelven zeer bars opgeteelt.

Deze Slotvoogd, maar 350 Soldaten by zich, en groot gebrek van levensmiddelen hebbende, vreesde, dat deze Koning hem wel haast uithongeren zoude, om 't welk te beletten, nam hy, zyn poft verlatende, de vlugt na Malakka, daar hy met de zynen zeer fleght verwelkomt wierd, alzoog nog noit iet diergelyks van een Portugeezen voorgevallen was, en om dat kort 'er aan Sebaliaan deSoufa daar met een vloot tot zyn ontzet gekomen was, die ook de vlugt nam.

Deze vlugt was daarom nog te fchandelijker, om dat toen alle de Portugeezen te gelyk over al uit het ganfch Eiland Sumatra gejaagt zyn, gelyk hy toen den Koning van Aroe ook na Malakka op de vlugt gedreven, en zyn Ryk niet alleen met 4 Ryken uitgebreid, maar zieh ook, by deze vlugt der Portugeezen, meester van veel gefchut en buskruit (alzoog zy alles zeer fchielyk verlieten) gemaakt heeft.

Ao. 1528 hec Simon de Soufa (die tot Landvoogd der Molukkos gefchikt was) op Atsjeh aan, en wierd van den Koning zeer vriendelyk aan land genoodigd; dog hy, dat weigerende, wierd van dien Vorft met 20 vaartuigen in zyne galcy tegen zyne gedagten overvallen. Hy verdedigde zich dapper, floeg hem eens af, dog, by een nieuwen aanval van 50 vaartuigen in 't bywezen van den Koning, die de zynen, onverrichter zake, wederkomende, dreigde voor den Olifant te werpen, weder zeer hard angetaft zynde, en na hen weder afgelagen te hebben, wierd hy door een Moor, die na den vyand overzwoom, verraden, die hen te kennen gaf, dat zy in zyne galcy zeer zwak waren, waar op zich die Held, geen uitkomst ziende, met de meesten dood gevogten heeft, gelyk die van Atsjeh, uit een bittere wraak van de meenigte van gefneu-

velden die zy rondom hem zagen, zyn lyk in duizend ftukken gekapt hebben. Ook kreeg hier de Koning eenige gevangenen, tegen welke die Vorft zich veinsde, als of dit alles buiten zyn weten gefchied was, biedende hen in alles zynen dienst aan, en, om te toonen, dat hy dit meende, deed hy hen ook waarlyk alle vriendschap, bezorgende, dat zy alle van hunne wonden genezen wierden; maar by dit werk beoogde hy (gelyk wy zien zullen) geheel ict anders.

Daar op liet hy door verfcheide afgezondene aan Pieter de Fär, Landvoogd van Malakka, zyn dienst aanbieden, en hem verzoeken, na zich eerst wel over het voorgevallene verontfchuldigd te hebben, of hy de galcy met de overgeblevene Portugeezen, en alle de daar in nog zynde goederen, beliefsde te laten afhalen; maar hy dede dit alleen, om nog meet Portugeezen in 't net te krygen, en zyn lust ter degen aan hen te boeten.

Deze Landvoogd, die voor geen een gat te vangen was, en die dezen Koning wel kende, gaf daar in 't eerst niet veel gehoor aan; maar wanneer dit nu meenigmaal hem voorgekomen was, en hy eindelyk ook een van deze gevangene Portugeezen, Antoni Caldeira genaamd, zelf fprak, die hem van 's Konings oprechte meening verzekerde, liet hy zich eindelyk bewegen, zond 'er volk na toe, de welke alle, eer zy met Caldeira eens te Paçem (daar de Koning toen was) fpreken konden, door de listige beftelling vanden zynen Vorft, om hals raakten.

De Landvoogd zond deze menschen, tegen den raad van anderen, als op de vleefch-bank, vermits hy dezen Koning om geenerhande redenen, en ook dezen Caldeira, niet moest geloofd hebben.

Ook was dit zoo fyn van dezen Koning befteken, dat de Fär naderhand niet beter wift, of zy waren door onweder vergaan; alzoog 'er niemand afgekomen, en niet het minfte bericht 'er af aan dien Landvoogd gegeven was.

Ook deed hy qualyk, dat hy den Koning van Aroe, zynen bondgnood, eerst zyne hulp toegezeft, en daar na zyn woord niet gehouden, en den goeden raad van dezen Vorft niet gevolgt had: want dan zou dit zyn volk niet overgekomen hebben.

Daar op nu, geen tyding ter wereld 'er af hoorende, zond hy 'er weer enen Fernando Morales met een gallioen na toe, waar in het beste volk van Malakka was.

Hier af gaf Sanaje Raja, die in Malakka woonde, en daar Bendahara, of Schatmeester was, bericht, waar door hy ook meester van dit gallioen wierd; makende ondertuffchen met den Koning van Aroe, die van de Portugeezen trouwloos verlaten was, vrede.

1523.

Handeld
de gevangenen zeeft
wel, om
hen te
misliden.

En dat eenige 't leven kost.

Hy zond
Morales
met een
gallioen.

1529. Na dat nu de Koning van Atsjeh dit alles zoo listig en zoo gelukkig verricht had, zond hy A°. 1529 een Gezant aan den Landvoogd van Malakka, Garfias de Sa, vervanger van Pieter de Får, om de vrede te verzoeken, die, meenende dat het zyn oprecht voornemen was, hem weder een Gezant met eenig volk toezond, die hy alle zeer listig vermoorden liet, zonder dat deze Landvoogd vernam, waar zy gebleven waren.

Derhalven zond Garfias eenen Manuel Patico, die zeer goed Maleits sprak, derwaards, om na hen te vernemen, en om, zoo hy hen daar niet vinden mogt, de vrede met dien Koning te sluiten.

Hy gaf hem een ander nieuw gallioen, met veel volk, van het welk de voornoemde Sanaje Raja den Koning weder kennis gaf, waar door deze Vorst 'er weer ten eersten, zonder veel moeite, meester af wierd, en het volk ook vermoorden liet.

Hy kreeg door 't nemen van beide deze gallioenen niet alleen veel gesehut; maar liet ook Garfias zeer schamper voor de gallioenen, en voor 't gesehut, dat hy hem zoo onvoorzichtig toegezonden had, door een vloot, die hy hem zeer schielijk en onverwagt op den hals zond, bedanken; dog zy regten toen niets uit.

De Verrader Sanaje Raja ge-
straf.

Eindelyk kreeg Garfias een net bericht van de te zamenpanning van den voornoemden Sanaje Raja met dezen Koning, dies hy dien verrader door list tragte in de Vesting te krygen, dat hem kort 'er aan gelukte, dien hy daar op van een tooren te pletteren liet werpen; dog zyn weduwe, en vrienden namen de vlugt na een naburig Koning.

Deze Koning van Atsjeh nader beschreven.

Hoe lang deze Koning, na 't plegen van deze moorderyen, leefde, is my onbekend; maar hy is de dogters zoon van dien Vorst geweest, die als een vrygegeven slaaf, te Atsjeh 't gezag gegeven, ente veel toevertrouwd zynde, den rechten Ko-

ning van zyn leven en kroonberoofd, en 'er zich ingedrongen heeft.

Zoo ras hy dit alles wel besteld had, Hy ging hy Malakka, A°. 1547. den 9 Octo-ber, 's nachts ten 2 uren belegeren; dog hy wierd van den Landvoogd, Siimon de Melo (die noeh 2 schepen tot zyn ontzet kreeg) zoo wel ontfangen, dat hy geen noodzaak was schandelyk de vlugt te nemen, na dat hy vel 2000 van de zynen, behalven noch 500 van zyne hovelingen, verloren had; ook waren 'er veel van de zynen gevangen, veel verdrinken, en zeer veel gequett, waar tegen de Portugeezen maar 4 mannen verloren hadden.

Na dezen tyd heeft deze Koning wel lang geregeerd; dog zich ondertuffchen zoo stil gehouden, dat ik by geen der Portugeesche Schryvers iets verders van hem vernomen hebbe.

Alleenlyk verhaald de Jesuit Jarricus A°. 1601. dat Andrea Furtado de Mendosa, na dat hy Jafnapatnam veroverd, en den Roover Cunhal gevangen genomen had, den Koning van Sunda (of Jakatra) en ook dien zelve Koning van Atsjeh, A°. 1601. strafe, over dat zy hunne vyanden, de Hollanders, op hun land ontfangen, en als vrienden gehandeld hadden, om het welke hen in 't toekomende te belletten, en hen een bril op de neus te zetten, hy in beide die steden een Vesting bouwen liet; doch het hielp hem weinig, alzoohy kort daar na in 't laatst van A°. 1601. noch van Wolfert Hermanszoon, onzen wakkere Zeevoogd, zoo defftig voor Bantam geklopt wierd, dat hy geen noodzaak was hem die Reede vry te laten, en de vlugt te nemen.

Uit het verhaalde tot dus verre dan, zien wy het voornaamste, 't geen 'er met dezen Koning van Atsjeh, of in opzicht van die van Sumatra, ten tyde van de Portugeezen voorgevallen, en wat 'er op dit Eiland al ontdekt, bevaren, veroverd, of beoorlogd is.

VIERDE HOOFDSTUK.

ZAaken, tusschen de Nederlanders en de Sumatraanen voorgevallen. A°. 1596. de 4 eerste Schepen, die na Indiën voeren, voor het Eiland Engano, op Sumatra. Als mede op Lampon. A°. 1599. de Leeuw en de Leeuw in voor Atsjeh. Verscheiden, waar onder Kornelis Houtman verraderlyk vermoord. Verzeilen van daar. Van Kaarden A°. 1600. voor Priaman, Ticoe, Passaman, en Atsjeh. Hoe hy 't in die plaatzen vond. Zond de Vogelaar en de Meyer aan Land. Zyn onthaal. Beloven de gevangenen der 2 Zeesche Schepen vry te zullen geven, en hem zyn lading te bestellen. Doch de Koning zocht maar tyd om hem te overvallen. Waar van hem 5 gevangenen waarschouwen. 's Konings verdere bedriegelyke handel, in de gevangenen, om Kapitein Frederik Houtman met woorden vry te geven; en hem, en anderen, daar na weer te doen wegvoeren. En wat daar op verder voorviel. A°. 1601. die van den Witten Arend op Ticoe gevangen genomen. Ettelyke vermoord en gequett. A°. 1601. komt Blok voor Atsjeh en Ticoe. A°. 1601. de Roy en Bicker te Atsjeh wel

wel ontfangen. Namen A°. 1602 voor St. Heleen een ryke Kraak. Waar van in Zeeland penningon geflagen zyn. En 't verdere met hen voorgevallen. Atsjeb A°. 1602 in brand. De Atsjienze vloot van Schuurmans A°. 1602. Joris van Spilbergen komt A°. 1602 op Atsjeb. En zyne ontmoeting hier. Komt voor Nicobar ten anker. A°. 1603 Zeebald de Weerd van Ceilon, en nog 3 fchepen uit Holland. Spilbergen, en de Weerd nemen afscheid, en werden befchonken. Verscheide fchepen van Ceilon op Atsjeb. Wederkomft van den Gezant des Konings uit Holland A°. 1604. A°. 1606. van Solt op Atsjeb. De Portugeefche vloot hier. Verhoeven A°. 1616 hier als Hoofd. A°. 1616. 't comptoir hier opgebroken. A°. 1618. van den Broek hier. Soury A°. 1616 Hoofd, en A°. 1618. Bontekoe's volk op Sumatra misbandeld. Laft om de comptoiren van Atsjeb en Djambi A°. 1623 te lichten. A°. 1693 Krook Commiffaris. A°. 1641. Compofftel Hoofd op Atsjeb, Schouten hier Gezant. A°. 1643, Soury hier Gezant. Moord door die van Peirah aan de onzen A°. 1651. Welkers Reede, nevens die van Atsjeb A°. 1656, bezet is gehouden. Moord der onzen op Palimbang A°. 1658, en van Schoutens volk op Sillebar. A°. 1658 belaften haar Edelheden de moord van Peirah te wreeken.

NU zullen wy, maar eenige weinige van deze laatftgemelte jaren te rug fpringende, gaan zien, wanneer wy eerst op Sumatra gekomen zyn, en wat tuffchen ons en die van Atsjeb, of wel tuffchen eenige andere Vorften en Ryken op dit land, tot deze onze tyden toe, voorgevallen is.

De eerste Nederlanders, die op het Eiland Sumatra quamen, zyn die geene geweest, die A°. 1595 den 2 April met de eerste uit ons land na Indiën gevarene fchepen, Mauritius, Hollandia, Amsterdam, en 't Duitken (waar op de Schippers Jan Janszoon Molenaar, nevens den Commies Kornelis Houtman, Jan Dignuszoon, nevens den Commies Gerard van Beuningen, Jan Jacobszoon Schellinger, nevens den Commies Reinier van Hel, en Simon Lambertzoon Mau, waren) zich na 't Oosten begeven hebben. Zy quamen in de tyd, dat Ibrahims Grootvader, dat is die voornocmde slaaf, regeerde, die'er zich met geweld ingedrongen had.

Het eerste land, dat zy zagen, was 't Eiland Engano, dat op 5½ graad Zuider breedte legr, en dat zich den 5 Juny 1596 opdede.

Den 6 dito zagen zy 6 of 7 prauwen onder de wal, daar de onzen een fchuit na toezonden; dog konden niet die naakte en kloeke Inlanders niet te spraak komen, alzo de zelve hen zeer wild fcheenen.

Men fhokte dierhalven met de fchepen al voort, tot dat men den 11 dito onder 't land van Sumatra, in de mond van de Straat Sunda, ten anker quam, en aan land ging, 't geen zy vol boffchen, zeer woest en onbewoond vonden.

Zy zagen onder tuffchen onder 't hoog land van Sumatra eerst 3, en daar na 9 zeilen, de eerste, die zy beoofden de Kaap der goede Hoop vernomen hadden.

Men zond'er een fchuit na toe, preidde hen, en bevond, dat zy 16 man fterk waren, van welke'er 6 fchepten, of roei-

den, en de andere onder een tent zaten, niet anders, dan een veelverwig kattoene kleed om het lyf hebbende, en vorder naakt zynde.

De onzen konden hen niet verftaan, dan dat zy hen van Bantam en Japara hoorden fpreken; dog zy fchenen Sunda Calappa, daar de onzen na toe wilden, niet te kennen; maar zy wezen de onzen na 't vaste land van Sumatra, daar zy van alles, wat zy begeerden, zouden kunnen voorzien werden.

Daar op zeilde de Pinas het Duitken, met 16 man, den 12 dito na 't Hoog land, daar eenige dorpen waren, waar van zy het voornaamfte Dampin noemden.

Men zond ook een fchuit na 't land van Sumatra, die tegen den avond ontrent een Eiland quam, daar nog twee andere Eilandjes by lagen. Zy hoorden 't volk wel klaar fpreken, dog zagen niemand. Dags 'er aan zagen zy 4 fchepen leggen, en nog 2 partyen drie en drie zeilen, daar zy na toe roeiden.

Dezen, de onzen ziende, maakten zich aan malkanderen vast, en, na water gevraagd zynde, wezen hen wel na zekere plaats; dog de onzen, vreezende verzonden te werden, verzogten hen, dat zy mede na de Pinas varen zouden, tredende daar op in vriendschap in hunne vaartuigen, alwaar zy hen veel fraejgheden, en onder andere een vergulde kris, en een goude ring met eenige flegte diamanten, toonden.

De onzen, hier niet ziende te recht te raken, keerden weer na de Pinas, van een prauw gevolgt zynde, van welke zy eenige vifch, pifang, watermeloenen, zuiker-riet, calappus-nooten, ajuin, look, en andere vrugten, voor roode en blaauwe kraalen, inruilden, terwyl zy zamen na land voeren.

Zy ontmoeteden 4 of 5 andere prauwen, waar in eenige lieden van aanzien fcheenen te zyn, alzo zy met fyn hemels-blaauw lywaat (de dragt der Groeten) bekleed waren, gelyk ook hunne Tolken.

96.
n de
lan-
n de
ra-
oor-
fu.
96
ste
Ei-
nga-

En ontrent
't dorp
Dampin
op Sumatra

1599.

Deze voeren met hen een zoute Kil op, om de onzen water aan te wyzen, en quamen te zamen aan een dorp van omtrent 20 huizen, daar zy allereerst peper zagen groejen, en langs dikke bamboezen oploopen.

Zy kogen 'er zoo veel af, als 'er te bekomen was, kregen ook een monster van nagelen en nootmuschaten, ook eenige pompoenen, en citroenen; dog konden geen vleesch bekomen. Men bragt hen ook Towak of Suri. Eenige van deze Sumatranen quamen toen ook aan de Pinas, en daar na den 14 en 17 dito op 't schip Mauritius aan boord.

Als mede voor Lampon.

Naderhand op Bantam aan geweest, en wegens moejlykheden, genoodzaakt zynde van daar te verzeilen, zyn zy, water gebrek hebbende, den 19 September voor het dorp Lampon, in de bogt van dien naam, en in de Straat Sunda, tegen over 't land Anir op Java, gelegen, als ook op Anafsinge, gekomen; dog, daar na water vragende, wierd hen geantwoord, dat hen van den Landvoogd verboden was, water aan te wyzen, of hen eenige ver-versching te verkoopen, dat zy egter be-loofden, zoo men hunnen oversten 2 roers vereeren, en belooven wilde hen niet te beschadigen, welk laatste wat slegt van onze Matroozen uagekomen wierd.

A°. 1599 de Leeuw, en de Leeuw win voor Atsjeh.

A°. 1599 in January, zyn de schepen Mauritius, Hollandia, Overysfel, en Vriesland, weer na 't Vaderland gaande, op Sumatra om water, voor een korten tyd, aan geweest; maareenigen tyd daar na quamen twee schepen van Balthazar de Moucheron, in Zeeland uitgereed, de Leeuw, en de Leeuw genaamd, op Atsjeh. Zy wierden by den Koning van Atsjeh, Sulthan Aleiden Rajetza, Lillo Lahe Felalen, by Emanuel van Meteren genaamd, door de Portugeezen zeer in haat gebragt, waar door de onzen; bezig met peper-laden, en niet al te voorzichtig zynde, van deze Inlanders overvallen wierden, en 't leven lieten, onder welke ook Kornelis Houtman, Thomas Koymans, en meer andere geweest zyn.

Verfcheldens ver-raderlyk vermoord.

's Konings Geheimschryver quam Houtman in 't schip de Leeuw bezoeken, wierd wel onthaald, en Houtman raakte wat 'er na in zyn kamer aan zyn einde, maar de schipper ontspromg dezen dans nog, dryvende naderhand veel Inlanders, die het bovenschip al in hadden, over boord, waar op die van de Leeuw zich ook ter weer stelden, en hen veel volk deden verliezen. Men ondervond ook, dat die zwarten in den drank, door hen medegebragt, eenige dronken-makende kruiden gemengt hadden.

Verzeilen van daar.

Dit nu mislukt zynde, zond de Koning aan den Ondercommies Gujon le Fort, die met echig volk aan land was; en verzogt

van hem een van de schepen, met belof-te van het misverstand van 't vermoorden van zyn volk (zoo het deze vainsard nog noemen dorft) dan te zullen over 't hoofd zien, met hem te zullen handelen, en het volk, dat nog aan land was, wederom te zullen zenden; dog Gujon, aan boord komende, ried dit af, waar op ook deze schepen hier van daan zeilden.

Daar na is Paulus van Caarden met de Van schepen, de Vereenigde Landen, en het Hof van Holland, A°. 1600 van Bantam na de West-kust van Sumatra gezeild, voornemens zynde, om na Priaman te stevenen, en te zien, of hy daar lading voor zyne schepen krygen kon.

Hy quam daar den 7 September, ont-moette den 29 Augustus onder weeg vier schepen van de oude Maatschappy, bleef hier tot den eersten October met veel ge-vaar en moeite, zonder iets uit te regten, en verzeilde daar op na Ticoe, dicht onder de linie, en pas 'er maar 10 minuten bezuiden gelegen, daar hy den 3 dito ten anker quam.

Hier was met deze booze en bedriegelyke Inlanders mede niet veel voor hem te handelen, aangezien hy zag, dat zy kleene steentjes onder de peper mengden, 'er water by goten, om die te zwaarder te doen wegen, en andere bedriegeryen pleegden, die hen dwongen den 13 dito van daar na Passaman, dat vlak onder de linie, en 3 mylen van Ticoe legt, te loopen.

Hy bevond, dat hy daar met de sche-pen zeer bloot en open lag, zonder een-nigzins tegen de winden gedekt te zyn; behalven dat hy hier ook niet veel peper vond, waarom hy best oordeelde, ten eersten maar na Atsjeh te loopen, schoon hy wist, hoe qualyk de twee Zeeufche schepen 'er gevaren waren, hoopende, dat het hem daar beter gaan zoude.

Den 18 dito ging hy van Passaman na Atsjeh t'zeil, by zich hebbende 3 lieden van Atsjeh, die met hem van Bantam gekomen, en byzonder wel van hem ge-handeld waren, om door deze lieden een ander denkbeeld van ons aan den Koning te geven, dan hem door de booze Portu-geezen ingedrukt was, even of wy maar zee-roovers waren, behalven dat zy ook zouden kunnen getuigen, met hoe veel agting hy op Bantam ontfangen was.

Hy quam den 21 November op de Ree-de van Atsjeh, alwaar hy 9 Guzeratze, Bengaalze, en andere schepen, als ook een Portugees, leggen vond, die hy, als hy hem een boot met enen Hamburger, Mattheus Meeuw genaamd, met eenig fruit aan boord stierde, vry koeltjes te rug zond.

Van Caarden wierd hier wel ontfan-gen, en verzogt de gewangene Nederlan-ders van de twee Zeeufche schepen te spre-ken,

1600. ken, ontschuldigende den Koning, wegens het voorgvallene, en alle de schuld op den valschcn handel en verkeerd aanbrengeu der Portugeezen leggende, daar by voegende, dat hy hier niet zou verscheenen zyn, zoo hy den Koning eenigzins sehuldig daar aan oordeelde.

Den 23 dito, dede de Koning door een gelubden aan hem bekend maken, dat 'er eenige Nederlanders aan land komen zouden, om met hem te spreken.

Daar op zond van Caarden Melchior de Vogelaar, en Philip de Meycr, die by den Koning zeer wel onthaald, en van den Vorst met een eeren-kleed beschonken wierden, verhalende 's avonds, toen zy weer aan boord quamen, dat een der gevangenen, Hans Dekker genaamd, hun Tolk geweest, en van welken hem gezegt was, dat zeker Portugeeze Paap, die daar by den Koning als een Gezant, en in groot aanzien was, hem zeer bang gemaakt, en gewaarschouwt had, van wel toe te zien, dat deze 2 schepen, den Koning niet weer ontslippen mogten, gelyk hem 4 schepen van de oude Maatschappy, in July daar aan geweest zynde, door zyn waarsehouwing, en schryven, ontslipt waren, waarom hy ook zeer veel had moeten lyden.

Den 24 dito ging van Caarden zelf aan land, en wierd zeer deftig en statelyk, op een olifant zittende, tegen al het woelen der Portugeezen aan, ten Hove gebragt, en van verscheide andere olifanten derwaards begeleid, daar hy met zyn geschenk zeer vriendelyk van den Koning ontfangen wierd.

Hy had ook een brief van Prins Maurits aan de Koning; dog die mogt niet gelezen werden, alzoo hy (zoo de Portugeese Paap den Koning wys gemaakt had) op perkement, dat van een verken was, en waar van de Mohammedaanen een afgryzen hebben, geschreven was.

Hy verzogt dierhalven daar door zynen Tolk handel, en dat de Koning de Portugeezen, die onze vyanden waren, niet geliefde te gelooven, alzoo zy hem geduurig misleiden zouden, gelyk zy hem ook in opzicht van de twee Zeeusche schepen schandelyk misleid hadden, en alleen oorzaak van dat smertelyk voorval waren.

De Koning nam dit volkomen als aangenaam aan, schonk hem de tol, beloofde hem in alle vriendschap te zullen handelen, en hem zyn lading niet alleen, maar die hem ook ider Bhaar een Thayl beter koop, als anderen, ten eersten te zullen beschikken.

Hy gaf hem ook last, een huis in de stad voor hem te nemen, om zyne goederen daar in te kunnen bergen.

Ook stond hem de Koning toe, Hans Dekker mede aan boord te mogen nemen, belovende hem daar na ook de andere ge-

1600. vangen vry te geven, en ten dien einde boden na Pedir te zullen zenden, waar voor de Zeevoogd van Caarden hem bedankte.

De Vorst schonk hem ook een Moors kleed, en een vergulde kris, waar na hy van den zelveu zyn afscheid genomen heeft.

Den 25 dito voer Adam Vlaming met En hem eenige koopmanschappen te land, en huur- zyn lading de een huis, daar hy den Koning een ge- te bestellen. sphenk bragt, en van den Vorst weder met een eeren-kleed, een kris, en eenig geld, beschonken wierd.

Den 1 en 2 December wierd 'er, na lang talmen, over de prys van de peper gesproken. Hy eische 30 Thayl voor de Bhaar, daar de prys pas 10 of 11 Thayl was; dog zy verlieten die voor 25 Thayl, 't welk de onzen veel te hoog boven de markt zynde, klaagde zy zulx den Koning, die tot antwoord gaf, dat dit niet zyn, maar des Sjahbandaars schuld, sehoon 't zeker was, dat die niets buiten zyn last dede, behalven dat dit zeer weinig na 's Konings belofte geleek, van hen de peper een Thayl beter koop, dan de gemeene markt was, te zullen geven.

Schoon ook de Koning beloofd had de Dog de gevangenen vry te laten, wierden zy, zc- Koning dert van Caardens komst, te Pedir veel zogt hem te strenger, dan bevorens, door 's Konings overvallen. zoon, die Koning daar was, bewaard, gelyk hem den 29 dito, wanneer 5 van die gevangenen by hem aan boord quamen, klaar uit gezegt wierd, verklarende, dat 'er veel vaartuigen ten oorlog uitgeruft wierden, om te zamen een vloot uit te maken, en onze schepen dan te overvallen, om al 't welke uit te werken, de Koning, met hem te streelen, maar tyd zogt te winnen, gelyk van Caarden al had kunnen merken, wanneer de Koning hem den 4 dito om twee dezer gevangenen, toen mede daar by den Vorst zynde, verzogt, en hy hem die geweigerd had, voorgevende, dat hy Hans Dekker aan hem geschonken had, en aan Adam Vlaming ook wat geven moest.

Om hem nog al meer te doeken, wil- 's Konings de hem de Koning, als hy zyn afscheid verdere be- nemen quam, zoo niet laten gaan, maar driegely- had hem nog eens aan land verzogt, daar ke handel. hy hem 4 laten peper, 2 voor hem, en 2 voor Vlaming, schonk; maar na dat nu, den 29 dito daar aan die 5 gevangenen dit bericht gegeven hadden, hoe men maar na de vloot wagtte, die van Djohor, ontboden was, schikte hy zyne zaken daarna.

Hy gaf den Koning kennis, dat die 5 gevangenen van Sumorlanga by hem waren komen vlugten, zonder hem te laten blyken, wat zy hem van zyn voornemen gezegt hadden; dog verzogt, dat hy hem

1601. die, dewyl hy hem dat zoo edelmoedig openbaarde, en niemand hem buiten zyn weten ontvoeren wilde, geliefde te vereren.

De Koning betoonde dit zeer wel te nemen, en schonk hem die lieden, daar by voegende, dat hy hem niet alleen voor zynen vriend, maar ook voor zynen zoon hield, alzo hy onze opregtheid nu zag. Hy vereerde van Caarden ook een kopje Sowafa, tot een nader bewys van zynegenegenheid.

In Kapitein Frederik Houtman met woerden vry te geven. Den 31 dito quam Kapitein Frederik Houtman, met nog 3 andere maats, mede van Pedir by hem aan boord vlugten, bevestigende alles, dat de vorige gevangenen hem gezegt hadden; dog hy zeide, buiten afscheid van den Koning niet te willen vertrekken.

Men vond dan te zamen goed, den Koning kennis van zyne komst aan boord te geven, en om hunne vryheid te verzoeken, dat Adam Vlaming gedaan, en de Koning op zyn verzoek toegestaan heeft, 't zelve met zyn zegel bevestigende; dog de Koning belastte, dat Houtman daags 'er na aan land komen zou.

En hem, en andere daar na weer te doen wegvoeren. Hy dede dat den 1 January 1601 met Vlaming, en, by den Koning gekomen zynde, heeft hy hem, en zyne medegevangenen hunne vryheid toegestaan, volgens gedane belofte; dog zoo als hy het Hof uitging, ontmoette hem de Sjahbandaar van Pedir, die hem binden, en wegvoeren wilde, 't geen ook door 's Konings last, dog ongebonden, gefchiede, gelyk hy nog dien zelve avond over de Rivier gebracht wierd; het welk aan van Caarden door Adam Vlaming bericht zynde, dede hem dit zoo veel eer besluiten, om maar ten eersten te ontvlugten, en om de schade wegens de 1000 ryxdaalders, en 5 stukken laken, die de Koning aan hem nog ten agteren was, aan de schepen, op de Reede leggende, te zoeken, alzo hy nu klaar zag, dat alles hier maar fehelmery was, en dat het op een verraad toelei, om hem mede maar in de val te krygen.

Ondertusschen bestelde van Caarden den 2 dito, dat de weder vervoerde Kapitein Houtman 15 ducaten; een Psalmboek, en eenige andere lyfsbehoeften, kreeg.

Hy ging ook by den Koning, en verzocht weder om Houtmans vryheid; dog hy zeide, dat hy weer weggevoerd was, alleen om dat 'er eenige kostelyke ringen, en krispen vermist wierden, weshalven hy van Caarden belastte, ook de drie andere aan land te bestellen, om den rechten dief uit te vinden.

Wanneer van Caarden vraagde, wat die goederen weerdig waren, en dat hy 'er borg voor blyven wilde, zoo zei de Sjahbandaar, een geheel Landschap; dog

1601. een neef van den Koning, onze vriend zynde, zei den Sjahbandaar in zyn aanzicht, als gy zoo openbaar liegen wild, zeg dan maar dat ze tien Landichappen weerdig zyn.

Van Caarden zei wel, dat twee der gevangenen dood krank waren; dog hy, dit niet willende gelooven, belastte hem zeer straf, die zonder tegenzeggen te eerten aan land te leveren.

Den 3 dito voer hy met een dezer gevangenen, Jan Dirkszoon van Dordrecht, genaamd, na land, verzag hem van kleeclerden, lywaat, 20 ducaten, en eenige goude maazen; dog kon niet beletten, dat hy, tegen 's Konings woord, weer na Pedir gevoerd wierd.

Wanneer men hen egter toonde, dat de twee anderen wegens ziekte onmogelyk konden komen, en men 'er een gelchenk byvoegde, wierd dat ingesekht.

Wat Houtman, en Jan Dirkszoon, betrof, daar voor eischte de Koning 50 cati zilver, a 33 ryxdaalders ider, dat van Caarden aflieog.

Ook eischte de Koning (volgens zyn oude gewoonte van gedurig geld in voorraad te vorderen) door den Sjahbandaar nog 200 cati zilver op rekening van peper, die hy naderhand geven zou; dog alzo van Caarden daar na zag, dat het hoe langer hoe erger ging, te meer, alzo zy Hans Dekker ook nu met geweld uit de logie ghaald, en gezegt hadden, hem te zullen houden, ter tyd toe, zy de 2 zieke gevangenen kregen, vond hy goed de 2 zieke gevangenen aan land eerst te bestellen, en dus Dekker weer vry te krygen, gelyk ook die 2 zieken daar na stil na boord zyn gevlogt, met die nog aan de wal waren, latende eenen Pieter Dragon agter, die, alzo hy niet wel zwemmen kon, verdrongen is.

Zoo ras dit verrigt was, nam van Caarden negen Gufératze, Bengaalze, Portugeeze, en andere schepen den 12 dito in beslag, waar in hy 100 gevangenen, en onder welke hy 3 schepen met peper vond, dat zeer gemakkelyk, en zonder eenig bloedvergieten toeging.

Daar op liet hy met een der gevangenen aan den Koning weten, wat hy van hem te vorderen had.

Den 14 dito kreeg men ten antwoord een brief aan de Engelze Kapiteinen van Caarden, en Vlaming gericht, op welke, als aan hen, alzo zy geen Engelzen waren, niet behoorende, zy niet geantwoord hebben, dog deden den Koning mondeling door den Tolck zeggen, dat zy hun achterstal volgens de gemaakte voorwaarde, en de gevangenen begeerden, of, zoo hy hen daar in geen genoege gaf, dat hy zich zelve dan wel zou weten te wreken.

Dog die van 't land zonden 3 oorlogsfuften op de onzen af, en begonnen den 14 dito op verscheide plaatzten vyandykheden te toonen, en op onze schepen te schieten.

Daar op stak van Caarden den 16 dito eerst een Portugees schip, en den 17 dito nog 2 andere in brand, en kreeg den 18 en 19 dito brieven van den Koning en Houtman, waar op hy, even als te voren, antwoordde; dog als hem nu berigt wierd, dat in 't kort een gansche vloot op hem, nevens eenige branders, afkomen zou, heeft hy nog eenen brief aan den Koning, Houtman, en de Kapiteinen der genomen schepen, geschreven, en die met alle de gevangenen in een der genomen schepen overgezet zynde, met een lyst van 't gene hy te eischen, of aan land gelaten had, aan hen gezonden, belovende nog twee dagen onder Poelo Way te zullen vertoeven, daar zy den 22 dito quamen, dog niemand, dan een zeil, dat niet by hen quam, vernemende, is hy langs Ticoe, en Priaman, van daar geloopen, en 'er aangegierd; dog, 'er niets voor hem te doen vindende, na Bantam voortgezeild, alwaar zyne lading den 10 April 1601 bekomen hebbende, is hy den 14 dito op Lampon om water aangegierd, vervoerende verder zyne reize na Holland.

In dit zelve jaar, in de maand Augustus, quam hier een van de twee schepen van de nieuwe Brabandsche Maatschappy, de witte Arend, op Ticoe, welkers Hoofden den Commies van den zwarten Arend, Kornelis Pieterszoon, en Guiljam Seneschal, na land zonden, om over den Tol te spreken; dog wierden zeer verraderlyk overvallen, en gevangen genomen, waar voor zy 3000 Ryxdaalders aan randsoen, mits 1600 Ryxdaalders aan reeds ontfangen goederen kortende, eischten.

Vyf van hunne makkers waren vermoord, en een gequest, en naderhand eischten zy voor die genen, die nog in het leven waren, nu 4000 Ryxdaalders, wshalven die van den witten Arend den 22 dito daar van daan zeilden, latende daar 6 man van ider schip, of 12 gevangenen in 't geheel, zeer trouwloos aan land blyven. Deze zogen naderhand van daar wel met een Malabaarze Bark, die zy namen, te ontvlugten; dog wierden gedurig hier in belet, en daar na van die van Atsjeh weder gevangen genomen; al het welke hen zekerlyk uit wrake, over het gene van Caarden die van Atsjeh aangedaan had, overkomen is.

Den 15 December 1601 quam Adriaan Maartenszoon Blok, Schipper onder den Onder-zeevoogd, den Heer Jan Grenier (die onder den Zeevoogd Heemskerck behoorde) met de zwarte Leeuw voor Atsjeh ten anker, en dat in een tyd, dat zy

in die stad sterken handel met die van Cambaja dreven, die met schepen van 80 tot 100 lasten daar ter Reede quamen. Zy vonden daar nog in January 1602, de gevangenen van den witten en zwarten Arend.

Zy gingen den 19 February van daar, quamen voor Ticoe, daar zy wel over peper handelden; dog ziende, dat zy de prys van dien gedurig verhoogden, namen zy eenig volk uit een prauw gevangen, en verzeilden, na hier 19 dagen gelegen te hebben, den 28 Maart van daar.

Ao. 1601, den 23 Augustus, zyn van In Augustus 1601, de 4, op den 18 January 1601, uitgeva-
rene twee Zeeuwsche schepen, Zeelandia, de Roy, en de lange Bark, met de Commiezen, Gerard de Roy, en Laurens Bikker, voor Atsjeh aangeland, die den 14 December daar aan, zeer minnelyk van dezen zelve Koning ontfangen zynde, met hunne volle lading, en met twee Gezanten van dien Vorst aan Prins Maurits, en de Hieren Algemeene Staten der Vereenigde Landschappen, van daar vertrokken zyn.

Zy quamen den 6 Maart voor 't Eiland St. Heleen, daar zy den 16 dito een ryk geladene Portugeesche Kraak, op 15 tonnen gouds geschat, en St. Jacob genaamt, veroverden, ter gedagtenis van welk geval in Zeeland, na dat zy behouden daar aangeland waren, goude en zilvere penningen geslagen zyn, op welker eene zyde een gallioen tusschen twee schepen afgebeeld stond, met deze woorden: **POSSUNT, QUAE POSSE VIDENTUR**, dat is: *Zy konnen of vermogen, dat zy schynen te vermogen*, 16 Maart 1602. En op de andere zyde zag men het hoogmoedig zinnebeeld des Konings van Spanjen, te weten, een Wereldskloot in zee, met een paard, dat 'er uitspringt, met dit opschrift boven 't paard: **NON SUFFICIT ORBIS**, dat is: *De wereld is (hem) niet genoeg*. En agter dit paard vertoonde zich een zwemmende Leeuw op de zee ('t Zeeuws wapen zynde) met deze woorden: **QUO SALTAT INSEQUOR**, dat is: *Waar hy ook henen springt, daar vervolgt ik hem*.

De kraak, den 20 July in Zeeland gekomen zynde, wierd in weerwil van alles, 't geen eenige Portugeesche Kooplieden tot Amsterdam daar tegen in bragten, tot prys verklaard.

De Gezanten des Konings van Atsjeh, welker namen waren, Abdul Zamat, en Siri Mohammed, quamen met hun gevolg, te weten, 1 Edelman, Merassan genaamd, en 4 of 5 slaven, behouden mede in Middelburg, alwaar Abdul Zamat den 3 Augustus 1602 stierf, die ook daags 'er aan daar begraven, en met dit Grabschrift vereerd is.

1602.
En 't ver-
dere met
hen voor-
gevallen.

Hic fitus est

*Abdul Zamat, princeps legationis
A Rege Taprobane, seu Sumatrae,
Sulihân Alciden Rajetza Lillo Labe Felala-
lam.*

Miffæ

*Ad Illustriss: Princip: Mauritium
Cum duabus navibus Zeelandiæ, quæ in de-
dicatione accepere*

Liburnicam Lusitanicam

Vixit An: LXXI. obiit Anno clō Iben.

Magistri Societatis Indiæ.

H. M. P. C.

Dat is :

*Abdul Zamat, eerste van het Gezantschap,
dat door*

*Den Koning van Taprobana, of Sumatra,
Den Koning Alciden Rajetza Lillo Labe Felala-
lam,*

Gezonden is

*Aan den Doorlugtigen Prins Maurits,
Met twee Zeeuwische schepen, die veroverd
hebben*

Een Portugeesche kraak.

*Hy heeft LXXI jaaren geleefd, en is overle-
den Ao. 1602.*

*De Bewindhebbers der Oost-Indische Maat-
schappy*

*Hebben dit tot zynen gedagtenis doen opreg-
ten.*

De ander Gezant is met Meraffan den 1 September na Prins Maurits gereisd, zynde derwaards geleid door L. Warnerus, die de Arabische Taal zeer wel sprak, en door twee Heeren Bewindhebbers, Jacob Bommence, en Arnold Verhoeven, en zyn over Dordrecht, en Bommel in 's Prinzen leger voor de Grave gekomen, alwaar zy den 4 dito ter gehoor geleid zyn.

Hun geschenk, dat zy voor dezen Prins medegebragt hadden, was een kris met een Sowassa hegt, en met een Robyn verciert, hebbende een Sowassa schede, als ook een goude schotel, een Sowassa kop, en 2 pond camter van Baros.

Dit Sowassa is een stoffe, die half van goud, en half van koper, maar zoo konstig gemengt is, dat de Oosterlingen deze gemengde stof zeer verre boven 't zuiverste goud agten.

De Heer Velius tekend in zyn verhaal van de Hoornze zaken aan, dat deze Gezant en zyn gevolg ook daar, en te Haarlem, geweest zyn, gelyk men hen, om de fraicheid der Nederlandze steden te toonen, in de voornaamste der zelve gebragt, en na dat zy hier zeer wel onthaald waren, weer na Indiën gezonden heeft.

Den 13 January 1602 is de stad Atsjeh in brand geraakt, waar door wel 200 hui-

Atsjeh in
January
Ao. 1602
in brand.

zen, nevens onze logie (waar by wy wel 10
4000 ryxdaalders verloren) verbrand zyn.

Ao. 1602 in December, zie ik ook, De
dat de vloot van den Zeevoogd N. Schuur- ze
mans, in 5 schepen bestaande, den 11 van
May 1602 van Bantam vertrokken, en 160
Amsterdam, de zwarte Leeuw (waar op
de voornoemde Schipper Blok was) Hoorn,
de groene Leeuw, en Enkhuizen, of de
Bruinvifch genaamd, de Atsjehze vloot,
Fol. 24, in de Reize van Wolfert Her-
manszoon, genaamd werd.

Daar onder konnen die 4 schepen niet
geweest zyn, die door waarfchouwing
van Hans Dekker's Konings listen en aan-
flagen ontweeken, alzoo de zelve in July
1600, daar verfhenen zyn; daar Grenier
(tot welkers vloot zy behoorden) in April
1601, eerst uitgevaren is; maar deze fchy-
nen van de vloot van Jacob Heemskerck
geweest te zyn.

Ao. 1602 den 16 September is de Zee- Joris
voogd Joris van Spilbergen met de fche- Spilb
pen 't Schaap, en de Ram, voor Atsjeh Kom
verfhenen, alwaar hy zyn derde fchip, 1602
't Lam genaamd, reeds leggen vond. Atsjeh

By zyn komft bevond hy, dat daar
reeds eenige bedienden van de Zeeufche
Maatschappy lagen, die daar ook een huis
hadden.

Hy, en Gujon le Fort, zyn Onder-
zeevoogd, bezogten den 17 dito, verzeld
van 10 of 12 anderen, den Koning, en
bragten hem de brieven van Prins Mau-
rits, en eenige fchoone gefchenken, ver-
zoekende te gelyk van den Vorft een zoet-
tigheid, voor 't gene de gevangenen van de
twee Zeeuwze fchepen Ao. 1599 daar ge-
leden hadden; dog de Koning zette hem
met eenige mooie woorden af, zeggende,
dat hy de fchuldigen daar over reeds had
doen ftraffen. Ook zeide hy van die zaak
geen kennis te hebben (dat een grovelu-
gen was) maar dat die zynen Sjabbandaar
aanging, die daar ook dood gebleven was,
daar by voegende, dat hy daar over ook
zynen zoon, nu Koning van Pedir, had
doen vertrekken, om dat hy, daartegen-
woordig zynde, het niet belet had. Ook
beloofde hy te allen, zoo men hem nog
imand, die 'er aan fchuldig was, aanwy-
zen kon, daar over nog verder te zullen,
en te willen ftraffen.

De bedienden, die hier door de Zee- En zyn
fche vrienden gelaten en gekomen waren, ontmo
om hem te verwelkomen, waren deze: ting hic
Kornelis Jolyt, Jan Mertszoon, Lucas
Janszoon, en Klaas Pieterszoon, die met
hem, en Gujon le Fort, benevens Filip
Grave, Meester van 't fchip S. Sention,
mede voor den Koning verfhenen wa-
ren.

Verder wierd hy hier treffelyk met de
zynen van den Koning onthaald, die zyn
dans-hoeren voor hen ook danszen en zin-
gen

gen dede, vereerende aan hem, en Gujon, ieder een vergulde kris, en een eerenkleed.

Hy vond hier ook Engelen, te weten, St. Jems Lancaster, Zeevoogd van de Engelze schepen, en zynen Onderzevoogd Sr. Middelton, en den Zeevoogd van St. Malo, le Berdeliere, die zynen Onderzevoogd, in de maand May, op een der Maldivize Eilanden verloren had. De eersten, reisveerdig staande, lieten hem verwelkomen.

Toen Spilbergen hier quam, bevond hy, dat Kapitein Kornelis Speex, die by Comora, een der Majorze Eilanden, van hem afgedwaald was, zich genoodzaakt gevonden had, wegens de siegic stand van zyne Pinas, en wegens de onwilligheid van zyn Stuurman, om in dienst van de Zeevoogd Lancaster op zekere voorwaarden, van al zyn volk in kost en huur over te nemen, en hem nog te vergunnen 3 lasten peper vragt-vry tot Londen in te mogen leggen, overgegaan was.

Hy vertrok van hier den 21 Septemb'er, liet'er 't schip de Ram, en Gujon le Fort, misgaders eenig geld, en goederen voor hem in handen van Kornelis Speex.

Hy nam een Portugezche Kraak in October ontrent de Straat van Malakka, en quam den 5 November weder te Atsjeh, van waar hy den 20 dito weer na de kust van Keidah, vertrok; dog, de zelve niet konnende krygen, liep hy met 't Schaaap en de Ram na de Nicobares, voor een van welke Eilanden hy den 23 dito ten anker quam, bevindende, dat daar grauwe Amber viel, die dat wild volk, nevens eenige vrugten, aan boord bragt; waar na hy den 25 Decem'ber weder te Atsjeh quam, daar hy wel ontfangen wierd.

Den 17 January 1603, quamen hier 2 Zeeuche schepen, Vliissingen, en der Goss, of de Gans, van Baticalo, die aldaar Zierikzee met hunnen Commies, Zebald de Weerd, gelaten hadden.

Ondertusschen kreeg Spilbergen een huis van den Koning, dat door de Engelen gebouwt, en van hen aan de Koning geschonken was. Het was zeer fraai van witte steen opgemetzeld, en met een zeer netten tuin voorzien.

Den 5 February quam 't schip Zierikzee met Zebald de Weerd hier mede van Ceilon, die ondertusschen Onderzevoogd gemaakt was.

Den 21 February stierf hier N. Jongerheld, Kapitein op 't schip de Ram, en den 7 Maart ook Gujon le Fort, die Onderzevoogd op dit zelve schip geweest; dog om een t'zamenzweering afgezet was.

Den 8 Maart 1603, quamen hier uit Holland de schepen Hollandia, met den Commies Melchior Vogelaar; de Star, met den Commies Klaas Simonszoon Mecbaal,

en de Hollandze tuin, van Enkhuizen, met Kapitein Jacob Pieterszoon, vindinge hier de 3 andere schepen, met hen uitgevaren. Spilbergen verkogt hier 't schip de Ram, aan de vereenigde Maatschappy, of aan Zebald de Weerd, den 25 Maart, voor 325 pond vlaams.

Den 30 dito gingen de Zeevoogd Spilbergen, en de Onderzevoogd de Weerd, nevens de Commiezen en verdere Raaden, van den Koning nemen, daar zeer wel onthaald, en van den Vorst schonken wierden.

Spilbergen zou, zoo het klaar geweest was, een fraje kris, en een goude kop tot een geschenk bekomen hebben; dog kreeg nu 12 bhaer grove peper, 2 bhaer koper, en nog 2 krisen, en andere mesfen, voor zynen opperiten Landvoogd bevorens al ontfangen, waar nevens hy geen minder geschenken aan Zebald de Weerd, en de andere Commiezen dede.

De Zeevoogd Spilbergen, op zyn vertrek staande, liet hier Kornelis Speex, en den Assistent, Gillis Michielszoon, met 2 bedienden, om te bevorderen, dat zekere 24 lasten peper mogten geladen, en dat alles verder, volgens zyn gelatene last; daar mocht verrigt werden; waar op hy na Bantam den 3 April, en ook Zebald de Weerd met 7 schepen na Ceilon vertrok, latende hier eenige waaren en geld onder Jan Dekker, Commies op 't schip Vliissingen; ook nam hy een Gezant van dezen Koning aan dien van Candi mede.

Ondertusschen quamen, na Zebald de Weerds droevige vermoording op Ceilon, de schepen de Star, Vliissingen, en de Hollandze tuin, en den 9 Augustus de schepen de Eendragt, Hollandia, en een jagt hier, alwaar zy de voornoemde schepen nog vonden leggen, waar benevens den 30 July hier van Bantam ook 't jagt het Papegacitje gekomen was.

A°. 1604 quam de voornoemde Gezant van Atsjeh in de maand December met het schip Delf weder hier; dog vonden den oudsten zoon nu in de plaats van zyn ouden overleden vader als Koning den troon verheven.

Den 18 Maart 1606 quam de Opperkoopman Paulus van Solt met het schip Delf ter Reede van Atsjeh, alwaar hy den 30 dito den Opperkoopman Dirk van Leeuwen, Pieter Warkyn, en Aart Willemzoon, Onderkooplieden, na de logie zond, om van den Koning verlof tot hun verzeilen te verzoeken. Ook lag 'er in dien tyd al een vast Koopman, en Opperhoofd hier.

In dit zelve jaar quam hier tot Atsjeh de Portugeeze vloot, om dezen Koning te straffen, over dat hy 't met ons hield.

A°. 1608 in January, quam het schip Gouda hier; en liet'er de Eendragt, om

1603.

Spilbergen en de Weerd nevens de Commiezen en verdere Raaden, daar zy onthaald, en van den Vorst schonken wierden.

Verscheide schepen van Ceilon op Atsjeh.

Wederkomst van den Gezant des Konings uit Holland A°.

1604. A°. 1606, van Solt op Atsjeh.

De Portugeeze vloot hier.

van

1616. van daar na Mazulipatnam te gaan.
 Verhoeven De Opperkoopman Gillis le Pief vond
 Ao. 1608 hier in November 1608, den Opperkoop-
 hier als man Albert Willemszoon Verhoeven als
 Hoofd. Opperhoofd, vertrekkende van daar met
 2 Gezanten.

Ao. 1616^t Ao. 1616 vonden wy geraden, alzoo
 comptoir het onder dezen Koning gansch niet gaan
 hier opge- wilde, dit comptoir op te breken; dog
 broken. hadden'er twee schepen na toegezonden,
 om den handel te herstellen, gelyk ook
 schynt gevolgt te zyn.

Ao. 1618 Ao. 1618 in Maart quam hier de Heer
 van den Pieter van den Broek, van de kust, vond
 Broek 'er den Bevelhebber Korncelis Komans,
 hier: die hier met de Valk gekomen was, om
 met den Koning, wegens Ticoe en Prian-
 man, te handelen, en een verbond te ma-
 ken.

In dit zelve jaar had de Koning van A-
 tsjeh 't Koningryk van Pahang veroverd;
 ook kreeg de Opperlandvoogd van Indiën,
 de Heer Roen, bericht, dat die van Djambi
 onze logie daar zekerlyk afgeloopen, en
 ons volk vermoord zouden hebben, in-
 dien zy dat niet uit vreeze, voor de Por-
 tugeezen, die tegen hen in oorlog waren,
 en met een vloot op hen stonden af te kom-
 men, gelaten hadden.

Souri Ao. Wy hadden daar op Djambi van Ao.
 1616 af al een vast comptoir, en Andries
 ons Hoofd, Souri, die'er Ao. 1618, en nog lag tot
 en Ao. 1620, tot Opperhoofd gehad.

Ao. 1619 Ao. 1619 veroverde de Koning van
 Atsjeh de Ryken van Keidah en Peirah,
 op de Maleitze kust gelegen.

Bontekoe's Ao. 1619 quam hier Willem Ysbrands-
 volk op zoon Bontekoe, die, na een elendige togt
 Sumatra door 't springen van zyn schip, met eenige
 mishan- deld. schipbreukelingen in de schuuit hier aanlan-
 dende, om na water en verversching te
 zien, mede 16 man van zyn volk ver-
 loor, van welke'er 4 vermoord wierden
 in 't dorp, daar zy aankwamen, en 12 in
 een gevegt by de boot dood bleven, nader
 in zyn Reize zelf te zien.

Den 24 October 1621 schreven de Hee-
 ren zeventien aan haar Edelheden op Ba-
 tavia, dat zy best keurden den Keizer van
 Java tegen den Koning van Bantam niet
 te helpen, vermits de verovering van Kei-
 dah en Peirah den Koning van Atsjeh zoo
 opgeblazen gemaakt had, dat zy met ree-
 den vreesden, dat dit ook hen wel zou
 kunnen berouwen, zoo hy zomtyds dezen
 laatsten Vorst ook eens mogt overvallen;
 weshalven zy best oordeelden hem nog
 wat gerust te laten.

Last, om Ao. 1623 den 23 October schreven zy
 de comp- haar Edelheden ook aan, om de comp-
 toiren van toiren van Atsjeh en Djambi beide te lig-
 Atsjeh, en ten.
 Djambi

Ao. 1623, Ao. 1628 hadden wy weder moeite met
 te lichten. die van Palimbang, die met die van Djam-
 bi ook overhoop lagen.

De laatsten hadden wel het meest gelyk,
 weshalven de Opperlandvoogd van Indiën,
 de Heer Koch, genegen was hen ook te-
 gen die van Palimbang te helpen; dog
 keurde, by besluit van den 3 Maart, best,
 den Opperkoopman Broekmans nog eerst
 eens na Palimbang te zenden, om te zien,
 of men hen zou kunnen bevredigen.

Ao. 1639 ging de Heer Paulus Krook
 na Atsjeh als Commissaris, om met dezen
 Koning over zaken van gewigt te hande-
 len.

Ao. 1641, wanneer op Atsjeh Jacob
 Compostel als ons Opperhoofd lag (waar
 uit blykt, dat wy daar ondertusschen we-
 der een comptoir opgericht hadden) is hier
 ook de Heer Joost Schouten, buiten-ge-
 meen Raad van Indiën, als Gezant en
 Commissaris gekomen, om met dezen Ko-
 ning (die in dit zelve jaar, gelyk wy be-
 vorens getoond hebben, overleden is) te
 handelen; wat schade de E. Maatschappy
 by zyn dood op eenige juweelen leed, die
 hy belast had voor hem te maken, en die
 de Koningin niet aannemen wilde, too-
 nen wy enigzins onder de stoffe van Ma-
 lakka.

Ao. 1643 wierd de Heer Andries Sou-
 ry als Gezant van wegen onze Maatschap-
 py aan de Koningin gezonden, om haar
 alle heil, met hare verheffing op den troon
 van Atsjeh, toe te wenschen.

Ao. 1651 hadden die van Peirah, staan-
 de onder de Koningin van Atsjeh, en met
 een schrikkelijke moord
 aan den
 aan den
 zen Ao.
 Edelheden voornamen op zyn tyd te
 wreken.

Zy zonden Ao. 1656 in July, den Heer
 Commissaris Johan Truittmans met de sche-
 pen Domburg, en de Concordia na Ma-
 lakka, daar zy den 25 dito met de Gezan-
 ten van Atsjeh quamen. Zy gaven hem
 by zyne instructie last, om die van Peirah
 als vyanden aan te tasten, dog voor eerst
 daar mede nog te wagten, tot dat men zien
 zou, wat uitslag 'er op zyne zaken, na
 dat hy die Gezanten tot Atsjeh gebragt,
 en met de Koningin nader gesproken zou
 hebben, aldaar vallen mogt, houdende
 ondertusschen, na dat ons comptoir van
 Peirah gelicht zoude zyn, alle vreemden,
 met die Reede te bezetten, daar van daan.

Daar op vertrok de Heer Truittmans den
 2 Augustus met de voornoemde schepen,
 en die Gezanten der Koningin, na Atsjeh,
 welke Reede hy mede eenige maanden be-
 zet hield, nemende uit alle vaartuigen de
 goederen, die hy'er in vond, volgens den
 last die hy van haar Edelheden becomen
 had, om daar door die Vorstin tot reden
 te brengen.

Ao. 1657 den 25 July, gaven haar E-
 delheden last, om die vuile moord van Pei-
 rah te wreken, en Atsjeh's Reede weer
 op

599. op nieuw te bezetten, waar over te dier tyd de Heer Bort als Hoofd der bezetting (alzo de Heer Truittmans nu niet mede komen kon) en nu voor af de Fiscaal Syben als Bevelhebber (alzo Bort ook ergens mede bezet was) aangesteld wierd, om daar na door den Heer Bort weer vervangen te werden.

Hy had tot zynen Onderzeevoogd Jan Idezoon Vink, Schipper op de Roode Leeuw, en tot zynen Schout by nacht den Taalkundigen Jacob Jorizsoon Pits.

Ao. 1658 liepen die van Palimbang 2 van onze schepen af, en vermoordden ons volk 'er op, dat 2 jaaren 'er aan zeer wel gewroken is.

In dit zelve jaar bedreven die van Silleur ook een schendige moord aan 2 Tolken van de Fluit Nicupoort, waar mede Wouter Schouten in dat jaar uitgezeld,

en waar van een schuit met volk daar om water aangeweest was, van de welke zy 1659. al het volk voorgenoemen hadden te vermoorden, dat ook gelukt zou hebben, zoo zy dieper landwaard in gegaan waren.

Ao. 1658 vielen 'er tussehen de onzen, Ao. 1658 en die van Peirah eenige sehermutzelingen den 27 May voor. Zy quamen met 7 oorlogsvaartuigen, waar by de Koninmoord^{de} van gin van Atsjeb nog 30 andere voegen zou, Peirah te wrecken. op ons af, na dat die van Oedjong Salang den 23 April onze logie overrompeld, verbrand, en verscheide lieden van ons zoo daar, als ook op de afgeloopen chaloep Barnam (daar zy 9 mannen van kant hielpen) omgebragt of gequest hadden, onder welke laatste de Koopman Groenewegen, 't Opperhoofd van Gunst, en meer anderen waren.

VYFDE HOOFDSTUK.

DE Heeren de Keizer en Bort Ao. 1654 als Commissarissen na Atsjeb. Groenewegen als Hoofd in Atsjeb. En Massis in Peirah. De Goyer ons Hoofd op Djambi. Die van Atsjeb verbreken Ao. 1660 't verdrag weer. Bort Commissaris Ao. 1660 op Atsjeb. Evert Michielszoon Hoofd Ao. 1663 in Djambi. Atsjeb Ao. 1664 belegerd door Bitter. De Commissaris Gruis, Ao. 1665. De Heer Verspreet komt Ao. 1666 hier als Commissaris en Veld-Heer. Indrapoera's ongezonde lucht. Poelo Tijingko Ao. 1664 door de Bitter veroverd. Ao. 1665 dooden den Commissaris Gruis. Door den Heer Verspreet gewroken Ao. 1666. 't Opperhoofd der Westkust Stadhouder van de Keizer van Maningabo. De Heer Pits Ao. 1667 Opperhoofd. Padang het Hoofd-comptoir van Ao. 1668. Hoe veel comptoiren wy buiten Padang hadden. Kotatengab. Des zelfs Opperhoofden toen. Tijingko. Opperhoofden hier. Sillida. Opperhoofden. Verdere dorpen daar omtrent. Ons comptoir op Priaman Ao. 1669 en 1670 opgericht, als mede op Ticoe. En Ao. 1670 op Baros. Nader bericht hier over. Die Ao. 1670 tegen ons opstaan; dog komen zich vernederen. Wat goederen hier vallen. Baros, met zyne onderhoorige dorpen, beschreven. Onze logie daar Ao. 1670 weer opgericht. De Inlandze Hoofden aldaar. De voorname bedienden van ons op Padang, van Ao. 1667, tot Ao. 1671. Hoe groot de bezetting zedert Ao. 1696 was. Titel der tweede persoons en Geheimschryvers. Wanneer de Engelzen, en Franschen zich begonnen hier vast te zetten. Moejelykheden Ao. 1669 tussehen Atsjeb en Dilli. De Heer Bogaard Ao. 1674 Gezant na Djambi. Ao. 1678 de Heer Pit hier Commissaris, met de Heer van Leenen. De Heer Hurdt vervangt de Heer Pits Ao. 1678. De Heer van Leenen vervangt Ao. 1679 de Heer Hurdt. Ao. 1681 oproer hier. De Heer Olitsch, Hoofd der mynen, in November met volk gezonden. Door welk volk die van Bajang en Troesang overwonnen zyn. Bericht van den slegten stant der Mynen, aan die van Batavia, door Olitsch gegeven. Die Ao. 1682 stierf. Moejelykheden tussehen die van Lampon en Palimbang. Ao. 1685 de Heer Cocper Opperhoofd hier; en Ao. 1686 door van Mechelen vervangen. Lamponze oproer Ao. 1686. Ao. 1687 de Heer Lobs Commissaris, en de Heer le Sage Opperhoofd hier. Djambi ingenomen. Ao. 1688 moejelykheden met de Engelzen over Bangcoelo, en Batangkapas. Waar by zy ons veel ongeluk aangedaan hebben. Dood der oude Koningin, en een nieuwe Ao. 1688 op Atsjeb. De Heer van Thyce Ao. 1690 Commissaris van Palimbang. Ao. 1692 de Heer Boudens Hoofd van Sumatra. Zaken van Djambi. Het springen van Waveren, en diensten door de Koningin toen aan de onzen gedaan. Ao. 1696 't comptoir van Djambi gelicht. Weiland daar ook Hoofd. Durant Ao. 1696 na Tijingko als Hoofd. Ao. 1697 de Heer Beernink Hoofd der West-kust. Ao. 1700 de Heer du Cam zyn vervanger. Moejelykheden met die van Pauw. Ao. 1701 de Heer Teding in zyn plaats. Die Ao. 1704 door de Heer Schepmoes vervangen werd. Ao. 1707 de Heide hier Hoofd. Ao. 1707 Patras Hoofd van Djambi. Ao. 1708 Bakker; en 1710 Hofman Hoofd op de West-kust. Ao. 1712

1559.

en 1713 moejelykbeden met de Inlanders, Kapiteinen, enz. Ao. 1712 hier gezonden, Ao. 1715 nieuwe bedienden hier. Ao. 1717 de Heer Schepmoes hier Commissaris die de ganse Regeering hier licht. Patras toen Hoofd hier, enz. Ao. 1720 de Groot Hoofd van de West-kust, enz. Opperhoofden van de West-kust van Sumatra. Opperhoofden van Palimbang. Opperhoofden van Djambi. Commissarissen der West-kust. Zaaken van den Goddienst. Predikanten berwaards gezonden, om de H. Sacramenten te bedienen.

De Heeren de Keizer, en Bort Ao. 1659 als Commissarissen na Atsjeh gezonden.

Ao. 1659 in Augustus, ging den Heer Jacob de Keizer als Commissaris na de Koningin van Atsjeh, mede nemende den Koopman Jacob van Groenewegen, om aldaar, zoo de vrede getroffen wierd, als Opperhoofd te leggen.

Met een gelyke magt, als zyn E. ging, om met haar Hoogheid te handelen, de Heer Balthazar Bort, welke Heeren van Malakka derwaards vertrokken zynde, den 27 October des zelve jaars met het Jagt kleen Batavia, aan de Regeering van Malakka lieten weten, dat de vrede met die Vorstin getroffen, en daar besloten was, dat wy de helft van het Tin, in Peirah valende, en die Vorstin de andere helft hebben zou, mits dat zy ook lyden moest, dat alle vaartuigen zouden bezogt, en dat aan geen vreemden eenigen handel in Atsjeh toegestaan zou werden, hoewel dit juist zoo net niet nagekomen is.

Groenewegen als Opperhoofd in Atsjeh; en Maffis in Peirah.

Daar op wierd Groenewegen als Hoofd in Atsjeh geplaatst, en de Koopman Johannes Maffis als Hoofd weer na Peirah gezonden.

Den 29 December dezès jaars, kreeg men op Malakka tyding, dat het Engels comptoir, of logie, op Djambi, door hun eigen volk afgeloopen, gelyk de onzen ook kort bevorens door onzen Koopman en 't Opperhoofd aldaar, de Heer Jacob de Goyer (die 'er Ao. 1660, en nog later, lag) bekend gemaakt was.

De Goyer ons Hoofd, tot Djambi.

Die van Atsjeh verbraken Ao. 1660 't verdrag weer.

Den 26 Augustus 1660 gaf de Heer Maffis aan den Landvoogd van Malakka bericht, dat die van Atsjeh tot Peirah 't nieuw-gemaakt verdrag al weer overtreden hadden, met daar meer Tin, dan zy mogten, uit te voeren, waar toe ook de Koning van Peirah, en zyne Grooten, verscheide pas-cedels, om dat na Atsjeh te brengen, zonder zig ergens aan te kreunen, verleend hadden.

Bort Commissaris Ao. 1660 op Atsjeh.

Daar op vond men tot Malakka goed, dat Maffis dit in der minne zou zien tegen te gaan, en, niets vorderende, dan maar veinzen, en ondertusschen, alzo 't hier op een quade moer lag, al het Tin, en onze gereede penningen, in het schip Alkmaar zou inscheepen, maar nooddruft 'er houden, de schulden, zoo veel mogelijk was, innen, en van den toestand der zaaken op Peirah aan den Commissaris de Heer Bort, en Groenewegen, tot Atsjeh, behoorlyke kennis geven, terwyl men van Malakka aan haar Edelheden ook daar

over sehryven zou, om te zien, wat nadere last zy daar op zouden gelieven te geven.

Ao. 1663 schynt Evert Michielszoon tot Djambi in de plaats van den Heer de Goyer als Opperhoofd (die hier stierf) gelegd te zyn, zonder dat my blykt, hoe lang hy daar gelegen heeft.

Evert Michielszoon Hoofd 1663 tot Djambi

Ao. 1664 zond de E. Maatschappy den Heer Pieter de Bitter, als Hoofd van een vloot na Atsjeh, om de Koningin, die vry streng regeerde, en met haar eigen volk, en ook met ons in oorlog was, tot reden te brengen. Hy nam al haare sterkten, en byna die geheele kust voor ons in, en dwong haar een nieuw verdrag te maken.

Atsjeh 1664 de Bitter belegen

Ao. 1665 schynt onze Maatschappy wel het allereerst gedagten gemaakt te hebben, om op Sumatra's West-kust ontrent het Eiland Tsjingko, of niet verre van Padang, een vast comptoir op te rigten, hebbende dit jaar wel 300 pond goud uit de mynen aldaar getrokken.

Zy zonden den Heer N. Gruis als Commissaris 'er na toe; maar die maakte het door zyne onvoorzigtigheid zoodanig ontrent het dorp Pauw, dat wy daar ettelyken van ons volk verloren.

De Commissaris Gruis, 1665

Haar Edelheden, hier over geraakt, zonden 'er Ao. 1666 den Heer Abraham Verspreet als Commissaris en Bevelhebber, met last, om dit op het strengte te wreken.

De Heer Verspreet Ao. 1666 Commissaris, e Veld-Heer.

Ontrent dezen tyd begon men hier ook en voor al ontrent Indrapocra, te ontdekken, dat het daar, en op het Duivels-eiland, wegens eenige Taan-boschen, in de moerassen groeiende, en die 't water wel 2 mylen in zee rood maakten, zeer ongezond was, zoo dat alle, die daar op quamen, kort daar aan stierven.

Men had het Eiland Tsjingko, zelf al ten tyde van den Heer Pieter de Bitter 1664, in bezitting genomen, en daar, schoon 't van nature redelyk sterk, en zeer rotzig was, een Vesting gemaakt, 't geen eger niet belet had, dat die van Pauw veel van ons volk 't jaar daar aan, ten tyde van den Koopman en Commissaris, Jacob Gruis, dood geslagen hadden, alzo toen door zyn eigene onvoorzigtigheid, Hy, de Heer van Iperen, Kapitein Bega, Kapitein Jan Pig, 3 Luitenants, 2 Kooplieden, en 130 Soldaten, ontrent het dorp Pauw, het leven lieten.

Poelo Tsjingko Ao. 1664 door de Bitter verd.

Het jaar daar aan quamen 'er 300 blank

ke

ke koppen, 200 Amboincezen, en eenige Boegis met 5 schepen onder 't oppergezag van den Heer Verspreet, en den dapperen Kapitein Poleman, die, in 10 dagen overgezeld zynde, den 14 September voert aan land zetteden, en den 16 dito, die van Pauw zoo elendig uit het veld sloegen (niet tegenstaande zy verscheide sterken van 10 en 16 voeten hoog, en 15 voeten dik, hadden) dat zy niet wisten waar zich te bergen.

Na dezen tyd hebben alle de quaat-aardigen en Atsichs-gezinden zich van hier na Atsich begeven, en de ganfche kust aan deze kant tot ontrent Baros aan de onzen vry gelaten, die de zelve ook door magt van wapenen veroverd, en zig toen van Sillebar af tot aan Baros toe meester van alles aan deze kant, en wel in 't byzonder van alles, wat onder Sillebar tot aan Indrapoera behoorde, en daar benevens van Padang, het Eiland Tsjingko, Kotatengah, van de Sapoeleh Boha Bendar, Bajang, Lompo, enz., en alles tot aan Ajer Adje, mitsgaders van Priaman, Ticoc, Passaman, Ajer Bangi, en 't verdere tot aan Baros toe (gelyk wy in het vervolg breeder toonen zullen) zoodanig gemaakt, dat alle deze strand-volkere (staande eigentlyk onder ons, en by onze bepaalde gifte onder den Keizer van Maningcabo, en uit zynen, en onzen naam onder 't Opperhoofd van de West-kust, als zynen, en onzen Stadhouder) verscheidemalen tegen ons opgestaan hebbende, en straffe wegens hunnen opstand vreezende, zich zelve goedwillig aan ons by een nader verdrag hebben komen onderwerpen, waar by dan onze E. Maatschappy een volstrekt regt over deze ganfche kust op een zeer wettige wyze zedert Ao. 1666 bekomen, gelyk zy ook zedert de eerste gedagen genooinen heeft, om hier een vast comptoir, en verscheide logien, op te richten.

Terwyl de Heer Verspreet nog hier was, die den 7 May 1667 na Batavia vertrok, wierd by hem en den Raad eerst goedgevonden, om de goederen van dit comptoir aan den Koopman Jacob Joriszoon Pits, welken haar Edelheden als Hoofd van de ganfche West-kust van Sumatra aangesteld hadden, over te geven, gelyk die Heer, die tot dien tyd toe hier 't oppergezag had, den 16 February, na dat de Heer Pits den 13 dito daar van Malakka aangeland was, gedaan heeft.

Haar Edelheden hadden aan den Heer Pits magt en last gegeven, om de plaats, die hy best keurde, voor de hoofd-plaats te houden.

Men had in 't eerst wel zyne gedagten op 't Eiland Tsjingko, als zynde vry sterck, latengaan; maar aangezien men dat zeer ongezond, en ook in verre na voor den goud-

handel zoo gelegen niet, als Padang, vond, heeft men dit laatste, als 't gezondste en best gelegenste, tot het hoofd-comptoir geschikt, waar op haar Edelheden Ao. 1668 ook hare goedkeuring gegeven hebben, en is het na dien tyd ook altyd het hoofd-comptoir geweest en gebleven.

Te diez tyd hadden wy hier, buiten Padang, nog 3 buiten-comptoiren, daar wy logien en Opperhoofden hadden.

Het oudste was dat van Kotatengah, daar wel eer Jacob van Groenewegen als Hoofd schynt gelegen te hebben.

Dit was een zeer onrustig, en twistgierig volk, die, hoe sterck zy zig ook by deze en gene verbonden aan ons onderworpen hadden, zich eger niet ontzagen gedurig tegen hunne Opperhoofden op te staan, en zich openbaar tegen ons aan te kanten, waar toe Siri Radja Hoeloebalang, een zeer geldgierig man, gedurig niet weinig het zyne dede, tot dat hy Ao. 1669 na Oelakan de vlugt nam.

Wy hebben daar verscheide Opperhoofden, om den goud-handel waar te nemen, gehad, te weten, Jacob van Groenewegen voor Ao. 1667, en daar na Henrik Marschalk Ao. 1665 en 1666, N. Starkman Ao. 1667, Jacob Kivit, Onderkoopman, en Arent Kool tot den 9 July 1669, Joannes Colombi na den 9 July 1669, die 'er tot den 22 Maart 1674 gelegen heeft, wanneer 'er zulken opstand van dit volk voorgevallen is, dat zy tot geen reden komen wilden, voor dat wy hier de logie den 8 April van daan geligt hadden, 't geen haar Edelheden, by schryvens van den 4 Juny 1670 ook goed keurt, en na welken tyd, hoe meenigmaal zy ook om de vrede met die van Bongus quamen smeeken, niet goed gevonden is, daar weder een ander Opperhoofd te leggen, of zich eenigzins aan hen gelegen te laten, te meer, alzo hier maar een smalle goud-handel, en een groote last van de bezetting viel.

Het tweede comptoir was op het Eiland Tsjingko, of Sinkel, dat 12 mylen bezuiden Padang, en zoo veel ook benoorden Indrapoera legt. In andere kaarten legt dat 2 of 2½ graad benoorden den Evenaar, dog zeer qualyk.

Dit was een mensch-verslindend Eiland, waar op van tyd tot tyd zeer veel menschen stierven, zoo door de groote hitte, als door de ongezonde dampige en vergiftige lucht.

Terwyl de Heer Verspreet nog hier was, verloor hy zynen Geheimschryver, Jan Schepens, nevens welken toen ook Pieter Brinkhot, en Johan de Witte, Onderkooplieden, en de Assistenten, Joannes de Koning, en Americus van den Briel, met veel anderen, hier overleden zyn.

1668. Men vond echter goed hier Ao. 1667 een comptoir op te richten, en 'er een logie, of een huis, met pannen, dat niet zeer groot was, en Ao. 1669 'er een steenen pakhuis by te maken, en over den omflag der E. Maatschappy, alhier een Opperhoofd te leggen.

Opper-
hoofden
hier.

Ao. 1667 wierd hier de Onderkoopman François Bakker als Hoofd geplaatst, by welken toen Jacob de Kivit nog gevoegd is; dog alzoo Bakker dikwils hier en daar na buiten, en voor al na Baros, gezonden wierd, en hy hier ook vry floridig huis hield, en veel te kort quam, zoo is hier Ao. 1668 de Koopman Joannes de Harde gelegd, die den 1 September Ao. 1670 na Batavia vertrok. Wat voor Opperhoofden naderhand hier lagen, is my onbekend.

Tegen over Tsjingko legt het dorp Peinang, dat jaarlyx ontrent 100 Bhaar peper opbrengen kon.

Sillida.

Het derde buiten-comptoir was Sillida, dat onder Tsjingko staat, en niet verre van daar, of 'er wat benoorden, legt.

Hier valt wel het meeste en 't beste goud, gelyk ook daar ontrent op des zelfs gebergte de goud mynen zyn.

Opper-
hoofden.

Hier is een logie, en een Opperhoofd van ons, die 't opzigt over den goud-handel, en over de mynen heeft. Voor 1667 lag hier Burghard Been, Ao. 1668 den Onderkoopman Bakker, en Ao. 1670 den Onderkoopman Abraham Obdam.

Om nader kennis van deze goud-mynen te krygen, hebben haar Edelheden Ao. 1669 den 16 Juny herwaards den bergwerker Jan Frederikssoon Harman gezonden, en Ao. 1670 den 9 October be-last hier een vastigheid voor 16 of 20 man, by toestemming der Inlandze Grooten, te maken.

Verdere
dorpen
daar ont-
rent.

Daar nu omstrecks heeft men het dorp Bajang (daar veel slegte peper valt) de Sapoeloh Boha Bendar, vyanden van Bajang, gelyk mede de Tiga Blas Kora, naast aan welke dorpen dan Padang volgd, van waar men dan na Kotatengah, en zoo verder na 't dorp Anney, daar men eerst al mede een logie 1667 opgericht heeft, schoon 'er pas 6 of 7 huizen bystonden, 't welk naderhand afgekeurd is, om dat men bevond, dat die plaats qualyk begrepen was. Ontrent deze plaats waren ook de dorpen Selapan, en de Sambilankota; en schoon men met de andere volkeren hier omstrecks veel moeite had, hielden zich deze zeer stil.

Ons com-
ptoir op
Priaman
Ao. 1669,
en 1670
opgericht.

Die van Priaman, wat verder op (of pas 7 of 8 mylen bezuiden Ticoe) leggende, waren door den Heer Pits, terwyl hy Ao. 1667 voor Kotatengah was, om daar ordre te stellen, wel ontboden, maar niet verschenen, en hadden in tegendeel Gezanten na Atsjech om hulp gezonden.

Naderhand egter ziende, dat hun ver-
wagting van Atsjech, en 't zenden van hulp-
troepen van daar, op niet uitquam, zyn
zy al mede, gelyk alle die volkeren van
Batangkapas, en die van de Sapoeloh Bo-
ha Bendar benoorden en bezuiden van Sil-
lebar af tot aan Baros toe, Ao. 1668 al tot
ons afgekomen, en hebben om vergiffenis
verzocht, zieh aan ons onderworpen, en
nieuwe verbonden met ons gemaakt.

Een van de voornaamste goud-handel-
plaatzen, is dit Priaman, waarom wy Ao.
1669, en 1670 op hun verzoek ook goed-
gevonden hebben, daar mede een comp-
toir en logie op te richten, en 'er een Op-
perhoofd te leggen, gelyk ontrent dezen tyd
al mede op 'Ticoe, daar men een zeer on-
rustig en twistgierig volk had, geschied
is, tusshen 't welk en Ajer Bangi, men
het dorp Passaman had, het welke zig ne-
vens alle de Inlandze Noorder-Overheden
dezer Inlanders zig Ao. 1670 zeer nederig
aan ons is komen onderwerpen, gelyk ein-
delyk die van Batos, na dat zy lang te ver-
geefs na een Atsjezse vloot gewagt, en
daar voor gevreesd hadden, Ao. 1670 (vol-
gens ons schryvens van den 4 November
van daar na Batavia) gedaán hebben.

Het dorp van Baros, onder een Pang-
lima van Atsjech staande, was nu en dan
wel door de onzen bezocht, dog zy had-
den aan eenige van ons volk een sehande-
lyke moord Ao. 1667 of 1668 gepleegt.

Ondertusschen vond men egter goed den
2 Maart 1669, den Onderkoopman Fran-
çois Bakker, en den Boekhouder Joannes
Melman, met eenige koopmanschappen
hier na toe te zenden, alzoo dit een plaats
was, daar uitnemende goede Camfer, en
de beste Benzoin, viel.

Deze twee bragten het toen hier zoo
verre, dat den 6 April daar aan hier een
comptoir opgericht, en een huis voor ons
volk vervaardigd is, 't geen verder met vier
gotelingen, en twee steenstukken zooda-
nig versterkt wierd, dat men niet veel
voor den Inlander te vreezen had.

Op dezen tocht had Bakker ook de eer-
ste maal (schoon daar toe geen last heb-
bende) op het Eiland Nias geweest, van
waar hy den 5 Augustus, gelyk Melman
den 16 dito, weer op Padang quam; dog
Bakker had, buiten bevel, ook den handel
op Baros laten varen, waar over hem ge-
gelast wierd zich te verantwoorden, ge-
lyk mede over dat hy Nias, buiten last,
aangedaan had.

Naderhand egter verzogten die van Ba-
ros weer zelf, om daar een Opperhoofd
te leggen, dat ook daar na 1669, en voor
al eerst regt Ao. 1670 geschied is, wan-
neer men daar den Boekhouder Huibert
Huijgens, als Hoofd, en by hem den Af-
sittent Michiel de Hertog, gelegd, en
Schipper David Davidssoon tot dien han-
del

670. del gebruikt heeft, welk voortzetten van den handel aldaar, den 20 November 1669 by haar Edelheden ook goedgekeurt is.

Egter was dit die van Baros, die nog al voor de vloot van Atsjeh vreesden, geen regten ernst, en zy begonden weer zoo balturig te werden, dat zy ons den handel niet alleen ontzieden; maar zig in allen deelen weer tegen ons aankanteden.

Den 27 Augustus A^o. 1670 vond men goed, schoon nog in geen goed verstand met hen zynde, hier na toe Mattheus du Vignon, als Hoofd, en Joannes Colombi als tweede, te zenden, en de Heer Pits liet hen waarfchouwen, van zich tydig voor ons te komen vernederen, zoo zy de gansche magt der E. Maatschappy in het kort niet wilden afwagten.

Het was zoo verre van daar, dat zy zig hier aan kreunen zouden, dat zy zig kort 'er aan, of in October, niet ontzagen onze wooning, en de geheele heining om de zelve, om verre te werpen, ende onzen allen smaad aan te doen.

In 't begin van November 1670, ging 'er de Heer Pits met een vloot na toe, en bragt hen toen zulk een schrik op 't lyf, dat zy zich aanstonds quamen vernederen, en ten eersten, onder groote beloften van beterschap, een veel bondiger verdrag aanboden te maken.

Men zegt, dat hier niet alleen zeer veel calappus-olie (komende van de Eilanden Niako, Banjac, en Maros, en 't halfaam 2½ Ryxdaalders kostende) maar ook veel houten planken, karet, zappan-hout, veel harptuis, rochevellen, en vogelnesjens, behalven de camfer, en benzoin, vallen; dog daar werd meer van opgegeven, dan wel in der daad waar bevonden is.

Het dorp Baros zelf legt omtrent ¼ myl van strand, zynde van voren met redelyke vlakten, en schoone Rystvelden, voorzien; dog van agteren grenst het tegen een laag gebergte, waar op de beste benzoïn-boomen staan. Hare heerschappy strekt zich benoorden tot Sinkel, en bezuiden tot Taboejong uit, zynde wel redelyk volkryk; maar de Overheden hebben zeer weinig over hunne onderdanen te zeggen, alzo het meest afzettels van een geboefte zyn, dat langs deze gansche kuit over misdryven hier van daan gejaagt is, en die aldus, door langheid van jaren meeter van deze plaats geworden zyn, waar door een ieder van hen voorwend, Heer van zyne bofschen en landen te zyn.

Het dorp Taboejong, dat hier onder staat, kan jaarlyx wel ruim 4 pikols camfer ter markt brengen, en had de Radja Bata aldaar door zyn Gezant dit jaar aan den Bevelhebber en Raad van Padang verzogt, daar een comptoir te willen oprichten, dat hem beleeft afgeslagen was, al-

zoo hy een vafal van die van Baros is.

Onze logic-grond tot Baros, op de eingen plaats daar ze bevoren, by de mond der Rivier, begrepen geweest is, was maar 400 voeten in 't vierkant, die met 2 punten, en 8 metaale basen, zou verzekerd, en met een Pagar van Nipa-boomen omheind werden. Zy was voor 60 Ryxdaalders gekogt, waar van de helft in zout betaald was, en de andere helft, na voltoeying van dien, zou voldaan werden; dog 't ging slap voort.

Ondertusschen bleek by de stukken, dat, schoon wy hier nu een logic hadden, de handel niet zeer toenam, en zelf ook van hen vrugteloos gemaakt wierd.

Men had 'er 2 Hoofden, en 12 Soldaten, gelegd, en men was van oordeel, dat, gelyk die van Atsjeh dit volk zeer bars bestierd hadden, het best wezen zou, dat wy hen voortaan zagt regeerden.

Radja Oeloc was hier de Opperkoning, onder welken niet alleen Baros, maar ook Sinkel en Taboejong, stonde, en die ook beloofd had, Sinkel binnen 6 maanden mede onder het zelve verbond te brengen.

Men oordeelde op Padang egter 't best, niet meer goederen, dan 'er net van nooden waren, in de logic te vertrouwen, alzo de zaken hier nog als op schroeven, en wat los stonden.

En dewyl men bespeurd had, dat Radja d'Ilheer wel zoo vroom en opregt, als Radja Oeloc, dog zoo magtig niet was, en dat men hem zigt uit de Kegeering te verstooten, om dat hy, na hun gedagten, onze zyde wat te veel hield, was men te Padang van oordeel, dat men hem de sterke hand leenen, en hem in allen deelen tegen hunne raadslagen, om Radja Bongso, zynen broeder, in zyn plaats te stellen, dekken moest, aangezien zy niet bevoegd waren daar omtrent enige de minste verandering, buiten onze kennis en toetseming, te maken.

De voorname bedienden nu, die men by de oprichting van 't Hoofd-comptoir op Padang gehad heeft, zyn deze navolgende geweest:

De Heer Pits was Opperhoofd, en maar Koopman, toen hy dit wierd.

A^o. 1668 werd hy Opperkoopman met 100 gulden ter maand, onder een verband van 3 jaaren, en 1670 Bevelhebber met 130 gulden ter maand, dat hy tot 1679 den 8 April bleef, wanneer hy buitengemeen Raad van Indiën, en ook kort 'er na Landvoogd van Malakka wierd, hoewel hy niet voor A^o. 1679, derwaards vertrok.

De tweede persoon, 1667 hier gekoren, en by haar Edelheden goedgekeurt, was de Onderkoopman Martinus Eikberk; dog de zelve is den 15 May 1668 overleden. Hy wierd door Joannes de

1670.

Onze logic aldaar A^o.

1670 weer oppgericht.

De Inland-ze Hoofden.

Bedienden op Padang, van A^o. 1667 tot 1671.

1671. Harde vervangen, die dit, Koopman zyn-
de, tot 1 September 1670 bleef, en toen
vertrok.

Joannes Melman, die zeer veel in com-
missien, na Baros, en elders, met den
Onderkoopman François Bakker gebruikt
wierd, was A°. 1667 maar Boekhouder,
en nam in dien tydegter van den 21 July
1668 op zyn verzoek, de bedieningen van
Fiscaal (waar in hy nu en dan door Phi-
lip de Bricqueny, als hy na buiten in com-
missie was, ondersteund wierd) en van A°. 1667,
die van Geheimschryver waar, waar op hy
1670 Onderkoopman en vast
Fiscaal met 45 gulden 's maands onder een
verband van 5 jaren, wierd, blyvende in
beide die bedieningen nog tot A°. 1671,
zonder dat ik wete, hoe veel langer hy
dat na dien tyd gedaan heeft.

Dat de Onderkoopman François Bak-
ker als Hoofd, met den Onderkoopman
Kivit, op Poelo Tsjingko lag, hebben
wy bevorens al aangemerkt.

Als Winkelier lag hy hier A°. 1667 (en
al bevorens) die een springtogt na Batavia
gedaan, en zich A°. 1668 weer hier na
toe begeven hebbende, den 9 July 1669
hier overleden is. In de tyd van zyn ver-
trek, of A°. 1668, was den 20 July dit in
zyn plaats Everard van der Schuur ge-
worden, en tot A°. 1669, wanneer hy af-
ging, gebleven.

Den 2 Maart 1669 was hier Soldy-
Boekhouder Michiel de Hertog, de Ne-
gotie-Boekhouder Antoni Stuurman, in
welk jaar ook de Onderkoopman Mat-
theus du Vignon aan land gelicht is, om
Negotie-Boekhouder te zyn, gelyk toen
ook 't Hoofd der krygsliden hier, de
Vaandrig Michiel Vrouwling, nevens den
Affajeur Jan Frederikszoon Harman, en
de Boekhouders Jan van Ryn, en N. de
Ley, overleden zyn. Ook wierden toen
hier voor de zieken J. Thierens, en Phi-
lip de Bricqueny, Jacob Lydema (die den
20 November 1669 weder vertrok) aan
land gelicht.

Ook was hier A°. 1667 nog de On-
derkoopman Gerard van Buuren, nevens
de zieke Assistenten, Jacob Faloer, Jacob
Reveld, Willem Kik, en Melchior Tho-
maszoon.

A°. 1669 waren hier nog Huibert van
den Broek, en Joannes Colombi, die als
Boekhouder en Hoofd tot Kotatengah lag.
Joost Henrikszoon uit de Ryp was toen
op Padang Bottelier, ook had men toen
hier Joannes van der Vecht met zyn gan-
sch huisgezin, als mede den Krankbezoeker
Huibert Jacobszoon Spiegel, die A°. 1669
den 18 October, vertrok, na welken tyd
Sr. Melman dien dienst ook (alzooy hy dit
meer gedaan had) by zyne 2 andere be-
dieningen van Fiscaal, en Geheimschry-
ver, waarnam.

A°. 1670 wierd de Assajeur en Affi-
sient, Burghard Bheen, van Dantzik, den
4 Juny Vaandrig, mits dat hy ook zou
Affajeur blyven, en op den zelven dag wierd
ook Pieter Janszoon van Rinen als jong
Vaandrig aangesteld; dog zoodanig, dat
hy als jong Luitenant hier Hoofd der
krygsbenden zyn zou; dog alzooy hy den
meesten tyd lam aan de beenen was, quam
hy den 19 Maart 1671 daar aan te ster-
ven.

A°. 1670 was hier een Mr. Bergwerker,
en Volmaakt Assajeur, Nicolaas Frede-
rikszoon Vischer, met 9 Nederlandse
Mynwerkers, voor de Sillidaze Myn, ne-
vens den Goudsmid en Assajeur, Henrik
de Ruiter, van Straatsburg, van Batavia
gezonden, buiten welke men toen ook hier
bekomen had de Assistenten Matthys Mi-
chielzoon, en Izaak Franszoon, om hier
gebruikt te werden; dog de Vaandrig
Bheen, onderusischen krankzinnig ge-
worden, was na Batavia den 9 October
vertrokken.

Haar Edelheden hadden ook een vloot
met schepen gezonden, met veel krygs-
volk, die hare zaken, tot demping der
Inlandze oproeren, en tot vernedering
van den Inlander, verricht hebbende, den
4 November 1670 weer na Batavia gin-
gen, medenemende den Logie-Boekhou-
der Andries van Marken, door welkers
onvoorzichtigheid, het oude, en nieuw
huis der E. Maatschappy den 5 Augustus
1669 afbrandde, en waar by de E. Maat-
schappy gl. 27892-7-12 verloor Zy lie-
ten toen van 't krygs-volk den Vaandrig
Pieter Piroth hier, en gelyk de Assistent
Johan van der Vecht den 31 December
1670 ook vertrok, alzooy hebben zy den
Boekhouder N. Hengelaar daar tegen toen
weder aan land gelicht.

A°. 1671 gingen van hier na Batavia
de Boekhouder Huibert Huigens, en de
jonge Assistent Jacob Pessaart; dog de
jonge Assistent Jacob Steenhof, en Adam
Pen, bleven nog hier.

Ik had wel gewenscht hier nevens een
lyst van alle deze bedienenden vervolgens te
kunnen voegen; dog hebbe die niet weten
te bekomen, wat moete ook daar toe
gedaan hebbe.

De bedienenden, my nog onbekend, zul-
len wy hier en daar tuschen beiden, op
de jaren, dat zy hier op deze of gene
comptoiren lagen, invoegen, en hier na
nog een algemene lyst van de Opper-
hoofden van Sumatra's Westkust laten
volgen, en 'er de Opperhoofden van
Djambi en Palimbang, die my bekend
zyn, byvoegen.

De ganse bezetting hier, beliep in Hoe gryn
den beginne 110 koppen. Men verzogt, om de bezet-
ting van de gedurige daar voorvallende oproeren al zedde
der Inlanders, en om de groote sterfte A°. 1671
van was.

671. van 't volk hier, nog 40 of 50 Soldaten, welke omslag van tyd tot tyd nog al vry meer toegenomen is; maar gelyk haar Edelbeden Ao. 1679 den 20 Maart goedgevonden aan dit Opperhoofd, en den tweeden alhier, de zelve voordeelen als by een Landvoogd, en tweeden in eene Landvoogdye te laten genieten ('t welk men onder Amboina omstandig zien kan) alzoovonden zy den 7 May 1696 ook goeden omslag alhier zoodanig te verminderen, dat voortaan hier maar zouden zyn

Op Padang.	184 mannen.
Tsjingko.	42 dito.
Baros.	15 dito.

te zamen 241 mannen.

Ook begeerden zy dat de tweede en Geheimfchryvers voortaan maar Boekhouders zouden mogen zyn; dat egter naderhand weer anders begrepen is, alzoode tweede Kooplieden, en de Geheimfchryvers Onderkooplieden daar op geworden zyn.

Uit eenige byzondere fchryften van de zaken der E. Maatschappy, welke ik bezitte, bevinde ook, dat de Engelzen, en Franfchen ontrent Ao. 1666 zieh op dit land van Sumatra, en wel tot Atsjeh, door milde gefchenken, vast hebben beginnen te maken, hoewel die eerste dat voornamelyk, zedert zy van Bantam afraakten, op Bangkoelo ontrent Ao. 1685 hebben begonnen, en daar een sterke logie op dien hoek van Sillebar opgeregt. Dat zy hier bevorens al eer waren, hebben wy op zyn plaats ten tyde van Joris van Spilbergen getoond.

Ao. 1669, of een weinig te voren, vielen die van Dilli van de Koningin van Atsjeh af, alzoozy hen wat streng handelde, en verzogten onze hulp. Zy handelden toen met ons wel in tin (gelyk wy onder de stoffe van Malakka gezegt hebben) maar wy hielden ons daar buiten, alzoowy op Malakka wel 2000 bbaar, of 75000 pond, jaarlyks bekomen konden.

Den 21 May 1674 ging de Heer Andries Bogaart, een man van groote bequaamheid, als Gezant na den Koning van Djambi, nam D. Rudolphus van Varrik met zig, en bragt onze zaken daar in een goeden staat.

Ao. 1678 wierd de Heer Laurens Pit, met den Heer Johan van Leenen, als Commissaris na Padang gezonden, daar zy den 4 February, na toe vertrokken.

Terwyl zy hier waren, wierd de Heer Pits buitengemeen Raad van Indiën den 8 April, by 't afzetten der 4 Heeren op Batavia, gemaakt. Ook fchynt toen de Heer Melchior Hurdt hier in de plaats van de Heer Pits al Opperhoofd geweest te zyn, die dit tot Ao. 1679 bleef.

Ao. 1679 wierden (gelyk wy reeds aangemerkt hebben) de buitenvoordeelen van

dit Opperhoofd en den tweeden alhier net bepaalt, ook wierd toen de Heer Hurdt door den Heer van Leenen als Opperhoofd vervangen, terwyl de Heer Pits nog al eenigen tyd, en tot Ao. 1681 hier bleef.

Ao. 1680 was het hier onder de Inlanders weer in de war; weshalven 'er veel volk onder 't oppergezag van den Heer Benjamin Olitsch (gewezen Keurfaxifch Raad, en Berg-Commissaris, en als Berghoofdman en bestierder der goudmynen op Sumatra in dat jaar uitgevaren) Ao. 1681, na dat de Heer Laurens Pit den 21 October aangeland was, en met den Luitenant en bergfcheider Bleutner kennis van dezen opproer aan haar Edelheden gegeven had, den 12 November herwaarts gezonden wierd. Het geral der manschap was al redelyk groot, alzoomet 't fchip Nieuw Middelburg 411 man (bestaande in 3 vaandels Europeërs, en 3 vaandels zwarten, en in eenige Matroozen) Rammekens 200, het Huis te Vélzen 300, en Delfshaven 280 koppen, te zamen 1191 man uitmakende, herwaards over gingen.

Zy quamen den 29 December voor Poelo Tsjingko op de Reede, daar de Heer Arnold Sylvius, tweede van de Westkust, en daar na ook de Heer van Leenen, hen zeer vriendelyk ontving.

Na dat men de krygsbenden had doen landen, tastte men die van Bajang en Troefang (die zig tegen de E. Maatschappy aangekant hadden) zeer dapper aan, en kloppte hen zoodanig, dat hun beste wicken gefnuikt waren, zoo dat zy, in 't gebergte gevlugt zynde, niet veel meer konden uitregten, van al het welke ten eerften na Batavia kennis gegeven wierd, en waar by wy ook bezitters van nog 2 mynen geworden waren, die de Inlanders voorons verborgen gehouden hadden.

Men gaf ook een net bericht toen wegens de bergwerken alhier over, waar van men zeer hoog opgegeven, en daar men zeer groote gedagten, door vorige quade berichten misleid zynde, van opgevat had, dog by 't zelve bleek, dat het op niets uitquam, alzoode onkosten veel hooger, dan de voordeelen, liepen.

De Heer Petrus Hartzing, Hof- en Berg-Raad van zyn Hoogvorstelyke Doorlugheid van Brunswyk-Lunenbug, had in zeker boekje, uit 12 Hoofddeelen bestaande, en aan de Heeren Bewindhebbers, of de zeventien den 12 July 1678 opgedragen, haar Edelheden wel ettelijke millioenen jaarlyx, volgens de uitrekeningen in dat boekje, beloof; maar men bevond naderhand, dat zyne beschryving met den waren staat van Sillida's Mynen gezins overeen quam, en dat de onkosten van dit goud hier veel hooger, dan de voordeelen, liepen.

Buiten dien quam ook de Heer Olitsch den

1682.

Ao. 1681 oproer alhier.

De Heer Olitsch als Hoofd der mynen zonden.

Door welk volk die van Bajang en Troefang overwonnen zyn.

Bericht van de flegre staarder Mynen door Olitsch.

1682. den 29 May 1682 hier te sterven, die hen
 Die A°. waarichoude, dat de erts hier slegt, de
 1682 stierf. aderen zeer ongestadig, en dat 'er meer
 schade dan voordeel van te wagten was,
 het geen in deze zaken weer een groo-
 te stremming gaf, hoewel men nadcr-
 hand met in die mynen te werken voort-
 gevaren heeft. Het meeste goud komt
 egter van binnen uit het land aan de on-
 zen.

Ontrent dezen tyd heeft men nu en dan
 ook moejelykheden tusschen die van Pa-
 limbang, en Lampon gehad, dog het is
 van weinig belang geweest

Ao. 1685 wicrd de Heer van Leenen
 van hier opontboden, en de Heer Bevel-
 hebber Jacob Coeper in zyn plaats gezond-
 en, die het tot Ao. 1686 bleef, en toen
 door den Heer Joannes van Mechelen, die
 in dit jaar hier schynt overleden te zyn,
 vervangen is.

Ao. 1686 stonden de Lamponders te-
 gen den Koning van Bantam op; dog wier-
 den ten eersten tot stilte gebragt.

Ao. 1687 quam de Heer Jacob Lobs
 hier als Commissaris, en toen is ook de
 Heer Salomon le Sage hier als Opperhoofd
 en Bevelhebber aangesteld, die het tot Ao.
 1692 bleef.

In dit zelve jaar kregen wy ook moej-
 lykheden met den Koning van Djambi,
 zoo dat wy genoodzaakt wierden hem met
 de wapenen aan te tafsten, en ons meester
 van die stad te maken.

Ao. 1686, 1687, en 1688 kregen wy
 moejelykheden met de Engelzen over de-
 ze en gene zaken ontrent Bangkoelo, en
 Batangkapas voorgevallen, in Engeland,
 en Holland klagende, als of wy hen het
 grootste ongelijk ter wereld aangedaan
 hadden.

Bevorens hebben wy reeds klaar getoont
 dat, gelyk de landen bezuiden Sillebar on-
 der den Koning van Bantam staan, dat al-
 zoo alle de landen van daar af tot aan Ba-
 ros toc, door de onzen met het zwaard
 gewonnen, behalven dat hen die ook by
 meenigvuldige verbonden, met deze In-
 landers, als hunne overwonnen onderdaa-
 nen, gemaakt, eigen geworden zyn. Daar
 beneven moet men wel aanmerken, dat
 ook van den beginne af, en al zedert Ao.
 1667 ons Opperhoofd alhier, de Heer Pits,
 door den Keizer van Maningeabo (die door
 ons als titulair Keizer der strandvolkeren
 gemaakt was, alzoo de landen ons toequa-
 men) als zynen Stadhouder der beneden-
 landen aangesteld is.

De Koning van Bantam, die de En-
 gelzen uit Bantam verjaagt had, verjaag-
 de hen ook uit Sillebar, als behoorende
 onder de landen van Sumatra, die onder
 hem stonden; een plaats, hen, zoo zy
 zeiden, door den ouden Koning vergund,
 maar daar hen de jonge Koning niet dul-
 den wilde.

Zedert hebben zy zich op Bangkoelo
 vast gezet, en daar een sterkte opgewor-
 pen, gelyk zy daar nog, hoewel tegenal-
 le reden, blyven post houden, alzoo de
 peper, die zy ons daar onttrekken, den
 Koning toekomt, en die Koning de zelve
 weder aan ons by een verbond schul-
 dig is; en sehoon men daar al aftapt,
 zoo is 't bevorens reeds klaar bewezen, dat
 alle de landen, van Sillebar af, tot Baros
 toc, ons zelfs toekomen, en eigen zyn,
 vermits zy, of door 't zwaard, of by ei-
 gen overgave der Inlanders, volgens ge-
 maakte voorwaarden en accoorden, zelf
 nog Ao. 1686 den 15 Maart, weer aange-
 gaan, de onzen geworden zyn; hoochdag
 de zake ook met Batangapas, een van
 die dorpen, en landstrekken, al mede ge-
 legen is, die, Ao. 1686, tegen ons oorlo-
 gende, by ons overwonnen, en by ver-
 drag van den 15 Maart de onze gewor-
 den zyn, eer de Engelzen zich hier had-
 den vastgezet.

Uit al 't welke dan klaar blykt, dat wy
 niet de Engelzen, maar zy ons, groot on-
 gelyk daar aangedaan hebben.

Zy geven wel voor, dat de Keizer van
 Maningeabo hen dat land zou opgedragen,
 en dat hy ten dien cinde twee Princen,
 zyne zoonen, aan hen afgezonden had,
 maar, indien dat al waar was, hebben wy
 egter klaar genoeg getoont, dat het niet
 des Keizers, maar ons land, en, ten uit-
 tersten genomen, 't land van die volkeren
 was, die dat land den 15 Maart 1686 aan
 ons opgedragen hebben, na welke op-
 dragt 'er geen tweede aan de Engelzen kon
 geschieden.

En wat de Princen zyne zoonen be-
 langt, die de Vorst aan hen gezonden
 zou hebben; wy hebben wel gehooft,
 dat 'er zoo twee borsten, die zich daar
 voor uit gaven, in de beneden-landen ge-
 weest, en den Inlander tot oproer aange-
 zet hebben; maar gelyk die by veele voor
 Falfarissen gehouden wierden, alzoo heb-
 ben wy aan dien Vorst over de zelve ook
 geklaagt: en genomen het waren zyn zoon-
 en, deze stonden by ons voor oproer-
 makers te boek, die straffe daarover waar-
 dig waren, en in een anders land niet te
 zeggen, veel min magt hadden, om dat
 aan imand anders op te dragen.

Ook blykt, by schryvens van de onzen,
 en ook van de Engelzen op Bangkoelo
 aan de onzen op Sumatra, dat de Inlan-
 ders onszelf aangestelt, ja op onszelf gescho-
 ten hebben, en dat ons Opperhoofd, de
 Heer van Mechelen, hen nog gewaar-
 schouwt heeft, om ten eersten van daar
 te wyken, of dat de Inlanders hen zou-
 den doodslaan.

Wel is waar, dat de onzen toen, van
 deze Inlanders eerst aangestelt zynde, we-
 der op hen hebben geschooten, maar dit

8. is een zaak, die hen vry stond, en waar toe zy aan de Engelzen geen verlof behoefden te vragen. En zoo de onzen het niet belet hadden, zouden zekerlyk verscheide Engelzen daar gesneuveld zyn, hoewel 'er nu geen een dood gebleven is.

En genomen al hadden de onzen toen die Vesting der vyanden ingenomen, zoo zouden wy maar een Vesting ingenomen van onze vyanden, en de Inlanders toen verdedigd hebben, behalven dat de Engelzen die ook in ons eigen land gebouwt, en wy dierhalven ook 't recht hadden, om hen als menschen, die ons in ons eigen land geweld aan deden, weer van daar te jagen, dat immers maar billyk is, te meer, dewyl wy hen van te voren wel tweemaal hadden laten waarfchouwen, dat zy daar geen Vesting tegen onze Vesting aan bouwen moesten, waar na zy niet hadden willen luisteren.

En men had veel meer reden, om ons voor de diensten, die wy toen daar aan de Engelzen gedaan hebben (gelyk ook door hun Hoofd aldaar, Samuel Pats, en Jan Bekton gefchied is) te danken, dan om over ons, als had men hen verongelykt, nog te komen klagen; en dus zal men bevinden, dat alle de klagten daar, en elders, zonder eenige grond zyn, dewyl het onze gewoonte niet is iemand, veel min hen, aldaar, of elders in Indiën, te verongelyken.

Dat de oude Koningin in dit zelve jaar overleden, en dat zy toen weder dooreen jonge Koningin vervangen is, hebben wy bevorens, van Atsjeh sprekende, al aange-merkt.

Ao. 1690 ging de Heer Izaak van Thye als Commissaris na Palimbang: en 1692 is de Heer Abraham Boudens in de plaats van de Heer le Sage, hier Opperhoofd, en Bevelhebber geworden. Die van Djambi hadden toen 't Opperhoofd aldaar, Sybrand Zwart, die als Hoofd na Palimbang stond te gaan, vermoord. De oude Koning van Djambi, Sulthan Ingelaga, was al eenigen tyd, na 't voorval met den ouden Koning van Bantam, door de onzen gevangen genomen, zedert welken tyd zyn zoon, Kiay Gedè, een verwyfd jongeling, in zyn plaats op den thron kwam, onder welkers regeering, alzoo hy zeer bloederftig was; de ganfche handel der E. Maatschappy te niet liep.

Hy had een broeder, Pringgabaja genaamd, die veel bequamer tot de Regeering, en by alle de Inlanders zeer bemind was, diè, dit leven niet konnende verdragen, zich hier tegen aankante, dog genoodzaakt wierd na de boven-landen te vlugten, daar hy met de dogter van den Keizer van Maningcabotroude, beletende daar door zyn volk, dat 'er iets na beneden quam, daar zy anders veel peper,

V. Deel.

olifants-tanden, benzoïn, goud, enz. na 1690. beneden bragten.

Deze Pangerang Pringgabaja is eenige jaren daar na gevangen genomen, en Ao. 1710 of 1711 als Bandiet na Poelo Ay in Banda gezonden.

In dit zelve jaar is, na dat het schip *Waveren* in December te voren in zee gebersten, en verbrand was, een boot en een schuit met 55 Hollanders (waar by ook een Hollandze Juffrouw) en eenige slaven, op 't land van Sumatra aangekomen. Zy hadden 19 etmaal, cer zyaan de wal quamen, op zee gezworven, en quamen 10 dagen 'er na, den 18 January, op Atsjeh in een zeer elendigen staat, alzoo zy groot gebrek van levensmiddelen geleden, en besloten hadden, een van de jongens te dooden, alwaar zy van deze Vorstin zeer vriendelyk ontfangen, en zeer mildadig in hunnen nood, met spys en kleederen, en alles, wat zy van nooden hadden, bygestaan wierden, ter tyd toe zy gelegenheid kregen, om den 1 Maart op Malakka, en van daar verder op Batavia te geraken. Jacob de Jong was Schipper, en Joannes Ens Boekhouder daar op geweest.

Ao. 1696 wierd de Vaandrig, *Govert Knol*, die, zedert de dood van *Joannes Reaal*, 18 maanden op Djambi als Hoofd by voorraad, gelegen had, door den tweeden van Palimbang, de Heer *Jacob Bottendorp*, nevens dit ganfch comptoir van daar gelicht, zonder dat men hier weer imand, dan eerst 11 jaren daar na, gezonden heeft.

Adriaan Weyland heeft bevorens hier mede als Hoofd gelegen, dog ik weet niet daar net wanneer.

Ook wierd in dit zelve jaar *Pieter Durant* als tweede van de West-kust, en Hoofd op Poelo Tsjingko van Batavia gezonden; dog lag daar maar 2 jaren, en is toen als Hoofd van Java's Noord-Oostkust na Japara gegaan.

Ao. 1697 wierd de Heer *Kornelis Beerink* Hoofd van de West-kust, en quam Ao. 1700 met dien roem op Batavia, van daar zeer wel geresgeert te hebben. Hy wierd in dat jaar door den Heer *Andries du Cam* vervangen, die, zoo als hy 'er gekomen was, moejelykheden met deze balsturige Inlanders van 't dorp Pauw kreeg, die hy, hoewel met veel moeite, alzoo hy zeer zwak van volk was, door hulp van den Schipper van 't schip den *Yffel*, N. Langendam, en van zeker vryman, daar met zyn vaartuig leggende, *Jan Renax* genaamt, zoo als zy tegen den *Panglima* van Padang: quamen aantrekken, in de vlugt sloeg.

Hy wierd Ao. 1701, overleden zynde, door *Jordaan Teding* vervangen, ontrent welkers tyd hier N. Burgersdyk als Fiscaal gelegen heeft.

F

In

1712. In de Heer Tedings plaats, die in het
 A.o. 1704 laatste van A.o. 1704, of in 't begin van
 de Heer 1705, overleden is, is in 't laatste gemeld
 Schep- jaar de Heer Schepmoes hier als Opper-
 moes. hoofd en Bevelhebber aangesteld.

Ik zou bevorens, en ook nu, wel het
 aantellen van deze en gene Opperhoof-
 den op Palimbang hier tusschen beide in-
 gelast hebben, dog zal die liever te gelyk
 daar na, zoo verre zy my bekend zyn,
 laten volgen.

A.o. 1707 De Heer Schepmoes is A.o. 1707 door
 de Heide den Heer Cornelis de Heide, toen alge-
 hier Hoofd. meen Boekhouder tot Batavia zynde, ver-
 vangen, in welkers tyd hier N. Pierson,
 een Vries, dog niet lang, als Fiscaal ge-
 legen heeft, die den 21 February 1709
 hier overleden is.

A.o. 1707 A.o. 1707 is 'er ook weder een comptoir
 Patras op Djambi opgericht, en de Heer Abra-
 Hoofd van ham Patras 'er als Opperhoofd gelegd.
 Djambi.

A.o. 1708 A.o. 1708 wierd de Heer Francois Bak-
 Bakker, en ker Opperhoofd van de West-kust, die
 1710 Hof- A.o. 1710 door de Heer Koernraad Frede-
 man Hoofd. rik Hofman vervangen is.

Onder dezen Heer stonden de Inlanders
 weder tegen ons op, weshalven haar E-
 delheden A.o. 1712 Kapitein Adolf vander
 Laan met eenig volk herwaards zonden,
 dog hy quam in dat zelve jaar, na 6
 of 7 maanden 'er geweest te zyn, te ster-
 ven.

A.o. 1713 A.o. 1713 wierd 'er in Augustus Kapi-
 tein N. Meyer na toegezonden, die 'er al
 mede niet lang lag, alzoo hy A.o. 1714 na
 't Vaderland vertrok.

A.o. 1715 A.o. 1715 wierd de Onderkoopman N.
 nieuwe be- Vlasvat tweede van de Westkust, van
 dienden hier. Spyk als zyn tweede in het pakhuis, N.
 Jongtys Hoofd op Poelo Tsjingko, en
 Paulus Destordeur Fiscaal alhier; maar A.o.
 1717 quam hier de Heer Abraham Schep-
 moes als Commissaris, die een groote ver-
 andering maakte.

A.o. 1717 De gansehe Regeering hier wierd ge-
 de Heer licht en opontboden. De Heer Hofman,
 Schepmoes de tweede van Santen, Destordeur, enz.
 hier Com- missaris, die wierden na Batavia gezonden, alwaar zy
 de gan- naderhand veel moeijelikheden (zoo men
 sche Rege- zegt, wegens eenigen morshandel) gehad
 ring licht. hebben, al welke zaken, schoon my zeer
 omstandig bekend, gelyk ook de vonnis-
 sen, over hen geveld, ik om redenen; en
 uit besecheidenheid voorby ga, om de vrien-
 den, die 'er belang by hebben, geen ver-
 dnet aan te doen.

In de plaats van de Heer Hofman, wierd
 De Heer de Heer Abraham Patras (die A.o. 1711
 Patras toen Hoofd, na Palimbang ging, en toen Izaak Pan-
 Hoofd, huis tot zynen vervanger op Djambi kreeg,
 enz.

en die A.o. 1716 weer door Karel van der
 Putten gevolgt is) op die zelve tyd Opper-
 hoofd, Willem du Mee als tweede per-
 soon, Vincent van Born als tweede onder
 hem, en Mattheus van Hoogstraten (na
 zyn elendige Japanse togt, en nog elen-
 diger verblyf op Cambodia) tot Fiscaal,
 Nicolaas de Groot als Hoofd van Poelo
 Tsjingko, Abraham Hondecoeter als twee-
 de daar, en Pieter de Geur als Geheimschry-
 ver door den Heer Schepmoes aangesteld.

A.o. 1720 A.o. 1720 is Nicolaas de Groot Opper-
 de G. hoofd van de Westkust, en Born tweede
 de G. in du Mee's plaats (die hier overleden is)
 de W. van Hoogstraten Hoofd van Poelo Tsjing-
 kout ko (dog kort'er aan, zoo my uit een brief
 van zyn eigen hand van den 20 January
 1720 bleek, tweede en Administrateur
 van Padang geworden, waar op hy den
 27 April 1722 hier ook zoo overleden) en
 N. Gerling Fiscaal hier geworden. Ook
 zyn in dit jaar Frederik Henrik Munne
 tot Onderkoopman en tweede in 't pak-
 huis, Roelof Klaterbos als Geheimschry-
 ver en Sjahbandar, en Pieter de Vieq als
 A.o. 1724 Aslajeur herwaards gezonden. En A.o.
 Buik Hoof. 1724 is de Heer de Groot door de Heer
 Emond Buik vervangen.

A.o. 1721 A.o. 1721 is de Heer Abraham Patras als
 Commissaris en Gezant na Djambi gezon-
 den, die tot medeleden van die bezending
 den Koopman Henrik Bruinink, en den
 Onderkoopman Servaas Geurtze, byge-
 voegd zyn, en in dit zelve jaar is Willem
 Daams als Hoofd op Djambi gelegd.

Volgens bericht, 't geen ik van een vriend
 op Batavia den 25 Maart 1722 ontfangen
 heb, zonden haar Edelheden zes schepen,
 enige chaloupen, en veel lichte vaartui-
 gen, en 4 of 500 Europiaanze Soldaten
 na Palimbang, om den twist tusschen dien
 Koning; en zynen Ryxbestierder, gere-
 zen, en nu reeds tot seitelikheden uitge-
 borsten, ten spoedigste te dempen, en te
 beslissen, en om den ouden Koning, vol-
 gens de voor dezen gemaakte contracten,
 te helpen, alzoo die Ryxbestierder, door
 de grooten aanhang die hy reeds gemaakt
 had, hem dat Ryk zocht te ontweyden,
 daar toe de hulp van andere natien gebrui-
 kende, die gezins in onze kraam die-
 nen, waarom dat wel vry wat meer has-
 peling, als men zich verbeeld, zou kon-
 nen geven; dat de tyd zal moeten leeren.

Hier by zouden wy de zaken van Su-
 matra, zoo verre het wereldze aangaat,
 kunnen sluiten, zoo wy hier niet, vol-
 gens onze belofte, nog enige Lyften
 van de Opperhoofden van de Westkust,
 Palimbang, en Djambi moesten byvoegen.

O P P E R H O O F D E N

V A N

S U M A T R A ' S W E S T - K U S T .

Opper- olden West- ft van mat.a.	Abraham Verspreet, <i>Bevelhebber.</i>	van Ao. 1666.	tot 1667.
	Jacob Joriszoon Pits, <i>Koopman, en Hoofd.</i>	1667.	1668.
	<i>Opperkoopman.</i>	1668.	1670.
	<i>Bevelhebber.</i>	1670.	1678.
	<i>Raad van Indiën.</i>	1678.	
	Melchior Hurdt.	1678.	1679.
	Johan van Leenen, <i>Bevelhebber.</i>	1679.	1685.
	Jacob Coeper, <i>dito.</i>	1685.	1686.
	Joannes van Mechelen, <i>dito.</i>	1686.	1687.
	Salomon le Sage, <i>dito.</i>	1687.	1692.
	Abraham Boudens, <i>dito.</i>	1692.	1697.
	Kornelis Beernink, <i>Opperkoopman.</i>	1697.	1700.
	Antoni du Cam, <i>dito.</i>	1701.	1701.
	Jordaan Teding, <i>dito.</i>	1701.	1704.
	Abraham Schepmoes, <i>dito.</i>	1705.	1707.
	François Bakker, <i>dito.</i>	1708.	1710.
	Koenraad Frederik Hofman, <i>dito.</i>	1710.	1717.
	Abraham Patras, <i>dito.</i>	1717.	1720.
	Nicolaas de Groot, <i>dito.</i>	1720.	1724.
	Emond Buik.	1724.	

O P P E R H O O F D E N van PALIMBANG.

Opper- olden Palim- g.	N. Hoogland, <i>Koopman.</i>	van Ao. 1620.	tot
	Maarten van Rees.	1645.	
	Melchior Hurdt, <i>dito.</i>	1669.	
	Willem Sabelaar, <i>dito.</i>	1684.	1690.
	N. Bolton.	1690.	1695.
	Johan Sibens, <i>dito.</i>	1695.	1696.
	Johan Kornelis d'Ableing, <i>dito.</i>	1697.	1698.
	Willem Witmond, <i>dito.</i>	1698.	1699.
	Johan Jacob Erberveld, <i>dito.</i>	1699.	1604.
	Johan Aouwer, <i>dito.</i>	1704.	1706.
	Pieter Metz, <i>dito.</i>	1706.	1709.
	Walrave de Leli, <i>dito.</i>	1709.	1711.
	Abraham Patras, <i>dito.</i>	1711.	1715.
	Izaak Panhuis, <i>dito.</i>	1716.	1717.
	Karel van der Putten, <i>dito.</i>	1717.	1717.
	Henrik Verburg, <i>dito.</i>	1717.	1719.
	Pieter Kesteloot, <i>dito.</i>	1719.	1720. <i>obit.</i>
	Kornelis Groeneveld, <i>dito.</i>	1720.	1720. <i>obit.</i>
	Henrik Bruining.	1721.	1723. <i>neg.</i>

O P P E R H O O F D E N van DJAMBI.

Opper- olden Djam.	Andries Soui, <i>Koopman.</i>	van Ao. 1616.	1620.
	Adriaan van der Duffen, <i>dito.</i>	1620.	1623.
	't Comptoir nu gelicht.		
	Kornelis van Houten.	1636.	
	Pieter de Goyer, <i>dito.</i>	1659.	1660.
	Evert Michielszoon,	1663.	1665.
	Dirk de Haas, van Esens, Ao. 1644 per Enkhuizen uitgevaren zonder soldy; en	1665.	

door zyn verdienften voor zyn dood tot		
Directeur Generaal verkoren, dog quam		
alvorens te fterven.		
Willem Volger.	1669.	
Sybrant Zwart.		1690. vermoort,
Joannes Reaal.	1691.	1694.
Govert Knol.	1694.	1696.
't Comptoir gelicht.		
Adriaan Weiland, was voor	1706.	
Abraham Patras.	1707.	1711.
Izaak Panhuis.	1711.	1716.
Karel van der Putten.	1716.	1717.
<hr/>		
Willem Daams.	1721.	1722. December.
Kornelis Vermeulen.	1722.	1724.
Izaak Gouin.	1724.	

COMMISSARISSEN der WEST-KUST.

Commissarissen der West-kust.	N. Broekmans, Gezant na Djambi.	van A°. 1628.
	Paulus Krook.	1639.
	Jooft Schouten, § Gezanten na Atsjeb.	1641.
	Andries Souri, §	1643.
	Arnold de Vlaming van Outshoorn, Ge- zant na Atsjeb.	1645.
	Jacob de Keizer, § Gezanten en Commis- sarissen na dito.	1659.
	Balthazar Bort, §	1665.
	Antoni Hurdt.	1674.
	Andries Bogaart, Gezant na Djambi.	1674.
	Laurens Pit- ten.	1678.
	Johan van Leenen.	1687.
	Jacob Lobs.	1690.
	Izaak van Thye, Commissaris van Palim- bang.	1690.
	Abraham Schepmocs.	1717.

Z A A K E N

V A N D E N

G O D S D I E N S T .

NU zou hier nog overig zyn, om van de zaken van den Godsdienst, voor zoo verre die van ouds, en nog, plaats op Sumatra's Eiland heeft, te spreken, dat egter van geen groot beslag wezcn zal.

De oudste Godsdienst, die hier stand greep, is de Heidenze geweest, die van die der Heidenen op Java niets verschild, en waar van men op dit Eiland, en op de naburige Eilanden, nu nog voetspappen vind.

De Mohammeedaanze vond Marcus Paulus de Venetiaan, hier Ao. 1269 al, gelyk hy van die van de Strand-volkeren van Ferlech of Perlac getuigt, hoewel de berglieden toen, na zyn zeggen, nog Heidenen waren.

Het grootste gedeelte van dit Eiland is Mohammeedaans, vooral ontrent de stranden. Hoe 't boven op de gebergten is,

weet men nog niet regt, daar zy ten deele Mohammeedaans, en ten deelen Heidenen zyn.

Nergens blykt my, dat de wakkeren Portugeezen, die anders ten eersten hun best tot het werk der bekeeringe alomme deden, hier iets ontrent den Godsdienst verricht hebben.

Van wegen de E. Maatschappy zyn hier van tyd tot tyd wel Predicanten voor een springtogt gezonden, om de H. Sacramenten te bedienen, maar noit hebben zy een vast Predicant (dat egter hier zoo nodig, als elders, was) gelegd, dan dat zy D. Florentius van den Berg hier geplaatst hebben.

Ik zal de Predicanten, die hier na toe geweest zyn, om het H. Avondmaal en den Doop te bedienen, voot zoo verre zy my bekend zyn, opnoemen.

Allereerst komt my voor:

Jacobus Maxwel.	van Ao.	1678. in May, quam weder	22 Augustus.
Jacobus du Bois.		1680. May.	ditto.
Nathanael de Pape.		1683. ditto.	11 October.
Jacobus Vosmaar, Visitator van alle de buiten plaatsen van Java, en ook van de West-kust gemaakt.		1684. 23 October.	
Alexander Carpius.		1685. May.	22 October.
En zou 'er ook blyven, zoo 'er zyn Eerw. aarden kon; dog quam ziek weder.			
Florentius van den Berg.		1686. 1 Juny.	1691. 2 April.
En hy is 'er toen ook als Predicant gebleven tot Maart 1691, en verscheen den 2 April in Kerkenraade op Batavia, om aldaar zyn bericht wegens den staat dezer kerk in te leveren, hoewel hy den 19 February al van daar was gekomen. Hy was, zoo men zegt, in zyn jeugt een Stoven-maker geweest; en wanneer hy nu na 't Vaderland vertrekken zou, en zyn Eerw. naam zou gelezen werden, om daar op zyn kerkelyke attestatie te erlangen, las zeker Predicant zyn naam, by verspreking, dus af: D. Stoventius, in de plaats van Florentius van den Berg, af, dat in de klank niet veel verschild, maar egter veelen wonderlyk ophooren dede, alzoo de meeste nog niet wisten, waar toe dit zyn betrekking had, hoewel de verstandigste oordeelden, dat dit wel met opzet ge-			

schied was; dog, myns bedunkens, had die aardigheid meer val in een gezelschap, dan wel op den predikstoel, gehad.

Hermannus Coldedehorn.

1692. April.

Gulielmus van Wyngaarden.

1695. May.

Gajus Andre.

1696. April.

De zelve.

1698. Juny.

27 October.

De zelve.

1699. July.

De zelve.

1700.

De zelve.

1701. July.

Ao. 1702, den 17 July, wierd in de plaats van den Krankbezoeker Hillebrand Janszoon van Alkmaar, eender dito op Padang besloten te leggen, die ook den 11 December van daar in vergadering verscheen.

Nicolaus Groenewout.

1704. Juny.

Joannes Bartoe.

1706. November weer van daar.

Abrahamus Feilingius.

1708. May.

De zelve.

1710.

En aangezien zyn Eerw. Ao. 1712 als vast Predicant op Batavia beroepen wierd, zyn 'er na dien tyd eenige andere Predicanten gezonden, welke my niet regt bekend zyn.

Lambertus van den Bosch.

1721.

Waar mede wy dan van de zaken van de West-kust in 't geheel ons afscheid nemen, om tot die van Ceilon over te gaan.

N A A M E N
D E R
I N L A N D S C H E
B E D I E N D E N,
I N D E
D O R P E N O P C E Y L O N .

CORALE. **E**En Coraal is zoo veel als een opzender van een Corle of Provintie, die onder zich tot Secunde's heeft 2, 3, of 4 Attacorelas, na dat de corle groot en verdeeld is, alzoo in een Corle zomtyds 3 a 4 Pattoc's of Deelen zyn. Ook heeft hy onder zich 6 a 8 Lascaryns, Pamideas of Boodschappers; en de Attacorelas moeten beforgen, 't geen door de Corale belaft werd.

CARIECORANNO, of de **MAJORAALS**. Deze zyn Onderhoofden van een Dorp. In eenige zyn 'er 1 a 2, en zomtyds tot 6 toe, en meer, na dat het Dorp groot, en wel beboud, als ook ryk van Volk is. Zy moeten hun Deccum's jaars betaalen; welke Majoraals ook moeten trachten het Dorp te zyner tyd van Manson te doen zacjen en maegen, en nevens de verdre voordeelen, zoo als in 't Dorp is uyt te vinden, goede Reekening aan de Heer van 't Land, of den Bessitter van dien jaarlyks te doen, en als den Dorp-Heer in 't Dorp komt, moeten zy beforgen, dat 'er een goed Logiment op een bequame plaats voor hem besteld, en dat die met wit Linnen beschooren, en dat ook zyn kooy en stoelen daar mede voorsien en bedekt zyn. Ook moeten zy tweemaal daags Adreckes, of gekookte Spyze, met Peyndoes of rauwe kost opbrengen, zoo als de Heer van 't Dorp dat verstaat, en dat zoo veel dagen, als het Dorp gewoon, en na dat het groot en bequaam is, 't zy 3, 4, of 6 dagen aan een. Deze Majoraals zyn 'er vyfderley zoorten, en de een wat aanzienelyker, dan de ander, gelyk daar zyn de Hitihami's, Japami's, Pati Rannearae, Gamneralearoe, Vitarannearoe.

LIANNO. Is zoo veel als een Schryver van 't Dorp, die alles, wat daar in ingeogft, en ingevorderd werd, opschryven, en aan den Bezitter van 't Dorp Reekening 'er af doen moet.

CANGANEME. Deze preft het volk aan, als 'er in 't Dorp wat te werken valt, en roept ze by een.

MANANNA. Een Graan-meeter, die alle de Graanen, zoo 'er verscheide participanten zyn, verdeelen moet, na dat zy ingeogft zyn. Ook moet hy de gerechtigheid 'er byzonder afmecten.

GAMHEWAJA. Een Dorp-Lascaryn, die ter ordre van de Onderhoofden, of Vidaan van 't Dorp 't Volk by een roepen, en van huys tot huys waarfchouwen moet op wat dag, en tyd zy komen moeten. Ook doet hy Boodschappen.

HAINDES. Deze moeten, 't werk 't geen in 't Dorp te doen valt, verichten, en by beurten ook voor den Koning, of Heer des Lands werken.

2 B E S C H R Y V I N G E V A N

COELI'S. Draggers van allerley Lasten, Goederen, en Andols, of Palankyns. Deze Coeli's zyn van de Casta, (of 't geslagt) der Bellales, die ten tyde der Portugeesen opgekomen zyn. Voor die tyd zyn 'er geen Coelis van Bellales geweest, als van de laage Castas alleen.

De Koning **SOERIEVANKSE.** Dit geeft te kennen, dat hy van de Son afkomstig is, of van Vigia Raja, den eersten Koning van Ceylon; door den welken vergund is aan alle de navolgende Castas, de eere van te waschen, en zoo vorders, gelyk vervolgens by ieder Casta uytgedrukt staat, 't geen dus van die tyd af tot heden toe in gebruik geweest is, beginnende met 2 byzondere Castas, eerst als de Casta Carrea, of der Visschers, en Chiandes, onder de Casta Carrea zyn negenderley zoorten, te weten:

1. Caracuw.
2. Baroedel-Caracuw.
3. Dandoc-Caracuw.
4. Moroc-Caracuw.
5. Kespe-Caracuw.
6. Cadoel-Caracuw.
7. Tock-Keulo.
8. Godo-Keulo.
9. Indimal-Keulo.

Deze 9 zoorten van Carreas hebben ider hun byzondere soort van Visc-tuig, moettende ider slipt by 't zyne blyven, zoo als hen dit van ouds her is opgelegd, gelyk hier onder breeder getoond werd.

CARAEUW. Dit zyn van de voornaamste Visschers, van welke zy ook hun hoofden maken, na dat zy wakker in den kryg zyn. Men heeft onder hen ook Modeljaars, Mohamdirens, Araatsjes, Cangenys, en andre aanzienelyke Bedieningen. Zy mogen met hun Visc-tuig diep in Zee zeilen met hunne Thonis, of Vaartuigen; dog met geen hengel of lynen visschen.

BAROEDEL-CARAEUW. Deze mogen niet, dan Werp-netten, gebruiken, by hen Baroedel of Wifoedel genaamd; en dat in Zee, en in de Rivieren.

DANDOE-CARAEUW. Deze mogen in Zee maar met de Hengel-Roede visschen, by hen van smalle Bamboefen gemaakt, waar mede zy diep in Zee gaan.

MOROE-CARAEUW. Deze hebben Netten van Hennep, en gaan in Zee, om Hacjen te vangen, van welker vet zy Olie maken, die zy verkoopen; en zy moogen geen andre Visc vangen.

KESPE-CARAEUW. Deze gaan in Zee met hun groote Netten om Schildpadden te vangen, waar by zy zich moeten ernceeren.

CADOEL-CARAEUW. Deze maken een Bruin-roode Verwe van de Cad-doel-boomen bast, waar mede zy de Zeilen hunner Thony's verwen, met welke zy gewoon zyn in de Rivier te visschen.

TOCK-KEULO. Deze mogen niet in Zee, en niet dan in zoute Spruiten, of aan de mond der Rivier, gaan. Zy hebben een andre soort van Netten, waar aan twee lange touwen gebonden, en aan de welke jonge Oles van Jagerboomen (op zyn Cingalees Talgas genaamd) met 't een einde vastgemaakt zyn, en 't ander einde hangt in 't water, spannende die Touwen aan wederzyden van 't net en aan de open kant houden zy hunne Thonys 'er voor, kloppen dan met een Stok op het boord van de Thony, gaande dan weg tot dat 't Net opgehaald is. Op deze en geen andre wyze mogen zy Visc vangen.

GODDE-KEULO. Deze mogen niet in Zee gaan; maar in de Rivier, en aan de mond, of in zoute Spruiten wel visschen. Zy hebben ook een byzonder Visc-tuig als een vierkant net, dat zy onder 't water op de grond met vier Steenen uytspannen, ook staan aan de vier hoeken van 't net vier houtte Stutten, alwaar op 't einde vier Perfoonen, ider met een trek-touw in de hand zitten, zynde van de

de van de vier stutten of touwen , al gaande weg wyder gespannen, waar aan ook jonge Oles (of boom-bladen) vast gemaakt zyn, waar na aan 't einde der touwen door andre Perfoonen gejaagd werd, en ook zomwylen wel niet, na dat zy de gelegenheid hier bevinden. En als die 4 Perfoonen merken, dat'er Visschen op 't Net zyn, dan halen zy 't net sehielyk op.

INDIMAL-KEULO. Deze maken Cayer-touwen van de Calappus-bast, als ook Netten daar van, welke zy aan de Visschers verkoopen. Zy vangen ook in de Rivier visschen met korven en kleene netten; dog vermogen op hun Feeft geen bloemen of Majang ('t eerst uytspuitzel der vrugt) van de Calappus-boomen gebruiken, dan alleen van de Dadoelos-boomen, die zy Indimal noemen.

Deze 3 laatste soorten van Visschers zyn de laagste Castas onder hen, met welke de andre niet zullen eeten, nog zich vermaagichappen.

Zy hebben, te weten de voornaamsten, de helft zoo veel eere, als de Ballales, namentlyk, de waschers zyn gehouden voor hen, mits betaling, te waschen, ook moeten hunne Mandoeves op hunne Feeft $\frac{2}{3}$ met wit linnen seheeren, en wit Linnen spreyn, daar zy eeten, op de kooy, en rondom de zelve, en ook om de Adaekes wit Linnen binden, vermogende ook Toeke of een Flambeauw (Dawalpandam by hen genaamd) te voeren. Ook voeren zy een wit Vaandel met een Visc in 't midden, ten teeken, dat zy dit Addealancody, gelyk zy die Visc Magheere noemen, welke eere de hoogere onder hen aan de lagere niet toelaten, ook mogen zy op de Sjangos laten blazen.

Op hun Feeft mogen deze navolgende Castas eeten: als de Hinnewas, Rad-dewa's, Berrewajo's, Haly's, Hangeneme, Olio's, Kinnereras, Palli's, en meer andre lage Casta's, dog de Smids, of Navadannajo's, Annalio's, Snyders, Pan-nickers, of Barbenas, zullen by de Visschers niet eeten.

De Visschers mogen ook Talpot of Saty's voeren, dog de Saty's moet aan de kant rood zyn. Ook mogen zy, binnen hunne Paggers, wit linnen voor hunne voeten laten spreiden.

Zy hebben ook Militie onder hen, als van Modeljaars, Mahandirems, Araass-jes, Canganes, en Lafcaryns, en nu ook, die de plaats van Adigaar bekleeden, na dat zy dit door hunne wakkerheid verdien hebben; ook werden zy van den Koning of Land-Heer met titels naa hunne Bedieningen vereerd, en onder 't slaan van Tammelyntjes (of Trommelkens) met Palankynen gedragen (dog hebben 'er geen kromme Bamboesen aan) voerende dubble of Irette Talpat, een gekouleurd schild, een Dawalpandam of by dag brandende Tockjes, en ook Oli-fanten, en nog wel iets meer, na dat een iders verdienste is.

Onders de Visschers zyn buiten dien nog andre Hoofden, en aanzienelyke Per-zoonen, mitsgaders dienstbaare, als

Pattabendas.
Tottehewajas.
Nanajancarajos.
Hannedas.
Baddatoeras.
Coelis.

Pattabenda. Beteekend, een getitelde, hoedanig onder hen de Hoofden der Visschers zyn: want, niet getiteld zynde, werden zy Badda's genaamd.

Tottehewaja. Is een Boodsehap-looper; dog 't woord zelf beteekend een Lafcaryn van het Pas.

Nanajancarajo. Zyn onder hen Lieden van Aanzien, die geen Dienst ter wereld opgelegd is, dan alleen eenigen aanzienelyken Dienst, die verricht moet werden, of ook wel eenigen zeer ligen dienst, in hoedanigen geval hen dit uytdrukkelyk belast werd.

Hannedas. Zyn Lieden die met de Thonis in Zee gaan.

Badatoera. Deze moet tweemaal daags vry Visc aan den Landheer, als ook aan de Hoofden der andre, leveren.

Coelis, of Nilecareas. Deze moeten allerley lasten dragen. Met welke de voornaamste niet zullen eeten, noch zich vermaagichappen. Hoe-
A 2 wel

wel zy op Mature, en in de onderhoorige Landen, weinig verſchil 'er in hebben. Ook zyn 'er onder de Viſſchers Deecum Carcas, of die Jaarlyks Lyf-geld betaalen.

Caſta Chiandes, of *Tifidoors*. Deze, in 't Cingalees Doerawo genaamd, beſtaan uyt thiederley zoorten, Dahadoerawo's genaamd, die zich alle met het Tyfferen der boomen geneeren; hoewel ider zoorte zyn onderſcheid, byzonder gebruik, en verſchillende rang heeit. Hunne naamen zyn dus vervolgens.

1. *Magoel Doerawo*. Deze zyn de voornaamſte, en werden gebruikt tot het vangen of tam maken der Olifanten, als ook tot Laſcaryns, en andre aanzienelyke bedieningen, mitſgaders tot Cortedoors, en zy Tyfferen de Calappus-boomen.
2. *Nattanborwo*. Deze zyn een graad minder, als de eerſte, en hebben zy tuſſehen die beide zoorten weinig onderſcheid, gelyk ook de volgende dus al mede vervolgens in rang verminderen.
3. *Niello*. Deze Tyfferen de Jager-boomen, en mogen geen houten haak voeren, daar zy hun Majang-mes in de doos aan hangen, moerende 't zelve met een touw om de middel binden, gelyk ook hun Bobers, waar in zy hun Suri (of Calappus-vocht) doen; dog dezen houten haak voeren de voorſz. zoorten. Ook moet deze zoort een klein klokje om de middel hangen, om daar aan in hun zoort gekend te werden, en op dat de Caſta Bellales onder de boomen, daar zy boven op zyn, gaande, hen zoude kunnen myden.
4. *Oeſanno*. Dit zyn ook Tifidoors, die de Jagerboomen Tyfferen, mogende mede niet anders, dan 't zelve met de Niello's, gebruiken, en moerende dus ook een klokje om de middel hangen, en boven dien Coeli's dienſt doen, om al, dat hen opgelegd werd, te dragen.
5. *Weedy*. Dit zyn mede Tifidoors; dog een graad lager, dan de laatſte zoort; dog zy zyn op dit Eyland niet.
6. *Cottoe*. Deze zyn nog een graad lager dan de laatſte; dog jegenwoordig ook op dit Eyland niet.
7. *Coctang Wolle-otto*. Dit zyn Dansers, zoo Mans als Vrouwen, van de Pagode, en ook daar zy verder geordonneerd werden; zynde een graad minder als de laatſte zoort.
8. *Arambeo*. Dit zyn ook Dansers van de Pagode Iſwarredevi Cowille, en zy zullen nergens anders, dan in die Pagode, dansen; dog zyn een graad minder dan de vorige Dansers.
9. *Ackerammo*. Deze maken Cayer (of Clappus garen) en zyn ook gehouden in de Smids-winkel den Blaasbalk te trekken, en met de Voorhamer te ſlaan, en op de timmerwerf met de Avigaards-booren, en andre, te werken, zynde een graad minder dan de laatſte zoort.
10. *Agoemady*. Dit is de laatſte zoort der Eilanders, en ook de laagſte, met welke geen der andre zullen eeten, of zig vermaagſchappen, ſchoon zy mede Tyfferen. Ook genieten zy zoo veel eere niet, als de voorſte; en hebben een byzonder ſlag van Specluig, als een pot van aarde, Kloot-rond, op welkers eene zyde een gat is, waar op zy de hand houden, en aan de andre zyde een hals, die voor open, en waar over een Leguwaans-vel getrokken is, waar op zy met de hand ſpeelen.

De Twee eerſte dezer 10 zoorten genieten al zoo wel eere van wit Linnen, en waſſehen door de waſſchers, als de Carcas; dog mogen niet op de Sjaneos laten blaſen. Ook hebben zy een Addealanchody, of een Vaandel met een roode Leeuw in 't midden op een witte grond geſchilderd; en zal onder hen de voornaamſte aan de andre niet meer eere laten, als zy willen, minderende dus al gaande met de zoorten af. En van deze Natie zullen ook zulke Caſtas eeten, als van de Carcas, of Viſſchers, waar onder zyn Anaatjes, Canganes, Laſcaryns, Schryvers, Durreas, Pannickias, Coirmaickers, Deecumcaneas, Annekeas, Gonbadocaneas, Oelocwadaeas, Wittanannes, Cammelcaneas, en Ni-lecaneas.

Van deze Caſta Chiandes behooren 'er een deel onder Dewale van Donder, een deel onder de Mature Ettelle, een deel onder de Etbandanne, en ook hier en daar in de Dorpen, daar zy wonen, daar zy ook verplicht zyn te Tyfferen, en eenige onder de Smids-winkel, en andere Vidanies.

Onder de Dewale (of Pagode) van Donder behooren: de

- Dureas* of Opzicnders, gelyk onder de Cortadoors, Deccumcareas (of Lyf-betaalders.)
Gombadoe Careas, of die Draagbeesten en Goederen op en afbrengen, waar onder zy ook hun *Dureas* hebben.
Aneckeas, of die 't volk voor de Smids-winkel beschikken.
Cammalcareas, of de Blaasbalk-trekkers, en werkers met den Voorhamer.
Cottanno, zyn Cortadoors of Hakkers, die de bootnen om verre, en tot mooten hakken.
Zingaran Careas, of Trommel- en Tammelyn-speclers, en nog andre, die zy Mached of Mohandirems noemen.
Kornecareas, of Schalmey-blafers.
Conboecareas, of Toeters.

Onder de Mature Etele, of d'Olifants-ftal van Mature, behooren:

- Araatsje*, of die op de Stal paff, dat aan de Beesten altyd groente gegeven, ook by tyds water gebragt, en 't verdre, in de Stal noodig, verricht werd.
Lianra, de Schryver, die de Naamen der Dienaars van de Stal, en der Beesten, mitsgaders de groente, die de Gras-halers halen moeten, opfchryft.
Cangany, of een die ook op de Stal paff.
Panickeas, of die de Olifanten tam maken.
Coinnackeas, of Dienaars der Panickeas, welke de Beesten moeten binden, losmaken, en te water brengen.
Lascaryns, *Panniwedas*, of Boodschaploopers.
Witarannas, de Invorderaars van de Deccum.
Deccumcareas, die 's jaars Lyf-geld betalen.
Anneckeas, die 't volk voor de Smids-winkel beschikken.
Cammalcareas, die in die Winkel arbeiden.
Hoedoehacoeras, die witte Suyker voor den Dorp-Heer opbrengen moeten.

Onder de Etbandene of de Olifants-jacht behooren, de

- Araatsje*, de Sergeant onder hen.
Lascaryns, *Panniwedas*, zynde Boodschappers.
Dureas, Opzicnders, ook wel *Manquedans* genaamd.
Cournackeas, die de Nieuwgevangene Olifanten ftallen, en oppaffen.
Deccumcareo, die jaarlyks Lyfgeld betaalen.

Daar na volgen 18 lage Castas, by hen *Dabate Nagarame* genaamd, beginnende met de voornaamste, als de

Narvandannajo, of Ambagtslieden, die schoon verscheide Ambagten doende, egter maar van eene Casta in Rang zyn. De helft der zelve mogen op hun Feest de Mandoe met wit linnen scheeren, en dat ook spreyen, voerende, daar zy eeten, een Vaandel, daar de Aap, genaamd Anocemante, of de Baviaan, op geschilderd staat, hebben ook een Tacha, brandende by dag, en werden ook door de Koning met cer-naamen vereerd volgens hunne Casta, dog met deze Casta zullen de Vischers niet eeten, nog tot hun Feest, of elders met hen gaan. zy geven wel wit Linnen, dog zullen 't niet binden, en de verdre lagere Casta's zullen 'er ook niet mede eeten, als alleen de Oleas, en Kinneneas.

- Achiary*, - - - Smids.
Baddallo, - - - Silberfmids.
Waddoewo, - - - Timmerlieden.
Liane Wadowo, - - - Dragers.
Ridicete Ancarao, - - Tabydoors, die Silver en Goud inleggen.
Adaketeancarao, - - Ivoir-en Schryn-werkers.
Galwadoewo, - - - Steenhouwers.
Ratneenderecarao, - - Steen-slypers.

6 B E S C H R Y V I N G E V A N

Iwadoerwo, - - - Piek-ftokmakers, en Verlakkers.
Sittereo, - - - Schilders met Lak, en Verwe.
Locoeroowo, - - - Geelgieters.

Deze Ambagtslieden eten te zamen, en vermaagfchappen zich met malkanderen. Zy ftaan onder de Dewale, Cattal, en Audebadde.

- Hammalio*. - - Snyder, die voor den Heer van 't Land moeten arbeiden. Voor deze zullen de waffchers wel waffchen; dog met hen niet eten. Ook genieten zy geen eere van 't Linnen, ten zy de Koning het verftaat.
- Hommaroo*, - - Schoenmakers. Zy zyn niet dan in Candia. En voor hen zullen de waffchers ook wel waffchen, dog zy genieten geen eere van 't Linnen, enz.
- Ambetteo*, - - Baardscheerders. Een der zelve moet overal met den Heer des Lands gaan. De waffchers waffchen voor hen; dog eten niet van of met hen; fchoon zy de eere van wit Linnen genieten.
- Coebello*, - - Pottebakkers. Zyn Subjeet aan de Pagode, en aan de Dorpen; moeten ook aarde Vaten voor den Landheer maken. Zy hebben ook hun Dureas, en betalen Deccum, of Lyfgeld. De waffchers waffchen voor hen, dog eten 'er niet mede; ook genieten zy geen eere van 't Linnen.
- Weenawo*, - - zynde als de Baddanas, of Olifant-vangers. Deze fpeuren de zelve na, jagen die in de Coraal, en, zoo 'er eenig gebrek aan is, dooden zy die met hunne groote Hazagaejen. Voor hen waffchen de waffchers; dog eten 'er niet mede, nog genieten geen eere van 't Linnen.
- Haly*, of *Chialias*, - - Cancefchillers. Deze moeten voor den Land-Heer de Cancefchillen, en die volgens hun tax leveren. Zy hebben 2 Vidanes, als Mahabadde aan de kant van Bellitotte, en Roenebadde onder 't Diftrict van Mature. Deze Cafta heeft ook hunne militie, als Mohanderems, dat zyn als Hoofden over 1 of 2 Nantjes Lafcaryns. Zy hebben ook hun Araatsjes (of Sergeants) Canganes (Corporaals) Lafcaryns (of Soldaaten.) De Vidane heeft 't opzicht over een deel volk der gelimitteerde Dorpen; ook hebben zy Dureas, (zynde als Manquedans, of aanpreffers des volks) Lianna's (of Schryvers) Deccum Carco of Lyfgeld betalers, en Nilecareo Coelis, of Dragers. Voor hen waffchen de waffchers niet; dog zy hebben andre, Hinnevo genaamd, die dit voor hen doen. Ook genieten zy geen eere van wit Linnen.
- Hangarcema*, of de Tyferaars der Jagerboomen, van hen Kitalgas genaamd, van welk Sap zy Suyker maken. Onder deze zyn 'er ook, die Yfer branden, en werden by hen Jamano genaamd. Ook moeten zy Rotangs geven, om de Olifants-Coraal te binden. Zy ftaan onder 2 Vidanes met hun Cafta, de eene Malidoewepitegawe, en d'ander Canoemaal-dimpitigava, waar ook zyn Dureas, Canganes, Lafcaryns, Deccum-careas, en Coelys, als onder de Chialias. Deze hebben mede geen eere van 't waffchen, (dan dat van de Hinnevos) nog ook van 't wit Linnen.
- Hoemo*, of Chinamberos, Kalkbranders, waar onder verfcheide zoorten en dienften zyn, als de Hoenocedewa, hun Hoofd, dat gewoon is de muuren te plyfteren, en 't volk te befchikken.
- Dureas*, zynde als hunne Manquedans, die met de Cortedoors moeten in 't Bofch gaan, om de boomen om te vellen. Ook moet hy 't Huys van den Landheer eens of tweemaal ter week witten, waar toe zy hunne byzondere Witters onder zich hebben. Ook moet hy, of de Durea, witte fyne gezuiverde Kalk voor 't Pinang-eeren geven.
- Deccum Carco*. Deze betalen jaarlyks Lyfgeld. Ook moeten zy de Kalk-oven maken, in Brand ftecken, en daar by oppaffen, tot dat werk gedaan is. Deze genieten ook geen eere van 't Linnen, nog van 't waffchen; dog de Cafta der Pally's waffcht voor hen.
- Hoenoc Kattanno*, zyn Cortedoors, die allerley boomen in 't Bofch omvellen, en de Cocosboomen voor de Kalkovens in moeten kopen, en welke in Oorlogs-tyden het Kruyt dragen.
- Hoenogembadoo*, zyn Bojeros, die de Draagbeesten gaan voeren, en hebben ook een byzondere Duria.
- Onder deze Cafta zyn ook Coelis, die in de dorpen woonen, en ook ceni-

eenige, die onder de Olifants-jacht Baddanas-dienft doen; dog zy zyn aan deze kant niet.

Radaeww, zyn Wafchers, die voor de voornaamfte Caftas verplicht zyn te wafchen, en ook voor de Careas, en Chiandes, en zullen met die ecten, dog verder niet; hoewel zy voor de Ambagtslieden, Snyders, Pottebakkers, en Baardscheerders, ook wafchen, dog zullen met hen niet eten, nog op hunne Feesten gaan. Zy genieten ook geen eere van wit Linnen, en wafchen voor hun zelve. Onder de wafchers zyn ook Sajecareas of Verwers, en die Deecum betalen; mitsgaders hunne Krygs-macht.

Berreways, *Tablinjerovs*, of Tammelyn-speelers, waar onder ook zyn Dansfers; Koolbranders, Grasfyders, en Deecum Careas, zy hebben hunne Manequedams, die zy Oelewalia noemen, zy zullen ook, gelyk de wafchers, met de laage Caftas niet eten, en zyn befeheden onder de Vidanies. Zy genieten geen eer van 't Linnen, nog van 't wafchen, dat de Pallys voor hen doen.

Heeri, zyn Cortadoors. Deze hebben hun Vidane, en zyn gehouden allerley Boomen om te vellen, 't Kruyt in den Oorlog te dragen, de Wegen open te kappen; dog deze Cafta vind men in de laage Landen niet, gelyk wel in Candia. Deze genieten geen eere van 't wafchen of van wit Linnen; maar de Cafta Gangavo wafcht voor hen.

Olias, zyn Dansfers; die voor den Landheer olie tot Nachtlucht verzorgen, en die zyn Huys en Plaats alle dagen fchoon vegen, en op de Olifants-ftal moeten paffen, als ook om medeeynen, daar 't noodig is, te fineeren. Onder deze zyn ook Dureas, die de plaats van Majoraals in de Dorpen bedienen, en behooren onder de Vidanies van Gattere. Deze Caftas hebben geen eere van wit Linnen, en de Gangavos wafchen voor hen.

Pally, zyn Wafchers van de Kalk-branders voornoemd, en Berrevais. Dog deze zyn aan deze kant niet, gelyk wel in 't Land van Candia. Deze hebben geen eere ter wereld, gelyk ook de vier volgende niet.

Himmiwo, zyn Wafchers van voornoemde Cafta Chialias, ook moeten zy groente voor de Olifants-ftal brengen, en zy ftaan onder de Vidanies van Gattere.

Gangawo, deze zyn Wafchers der Cafta's, Heery en Olias.

Padoewo, welke onder hen hebben Dureas, of Nanequedans, Deecumcareas; Lafcaryns, en Coelys, behoorende onder de Vidanes.

Palleroe, zyn Bofch-Roovers, die in de Bofchen, en in of onder de aarde woenen, welke 4 laafte geen eere ter wereld mogen genieten.

De Heene Jaty, } 2 Caftas, die in geen agting ter wereld zyn; werden onder de andre Caftas niet gerekend, en voor de veragfte en }
Antere Jaty. } van alle gehouden.

De eerfte dezer 2, anders Kinneas genaamd, behooren onder de Vidanie, de welke weven fyne Matten, of Ballales, waar mede zy hun Deecum betalen.

De tweede zoort dezer, anders Rodias genaamd, zyn de allerlaagfte in rang, hebben geen Vidanes of Hoofden, en woenen in de Caepajeme, zynde een slag van Huyfen, die muuren nog fluiten rondom hebben aan de hoeken; alzo de beide dakken op de grond komen, en hebben ook maar een half dak, zo dat de eene kant op de grond ruft, en mogen niet anders woenen, als in zulke huizen. Ook mogen zy geen Tablinje of Trommelkens aan weerzyden, en dus maar aan eene zyde overtrokken hebben, en 'er zo op fpeelen. Zy eten ook doode Beesten, en maken touwen van Koejen en Buffels-vellen tot ftrikken, om Olifanten, &c. te vangen; mogen ook niet 't minfte flukje wit Linnen op hunne Hoofden hebben, en moeten hun hair boven in 't midden Hoofds opbinden.

Mantri's. Raadsheeren. Deze geven Raad en Daad, in Saaken van belang, en anderzins, zynde in de Regeering de naafte aan den Koning, by wiens fterven zulk een Mantri ook de naafte is om 't Bestier voor eerst in plaats van de Soon (zoo die nog onmondig is) op te vatten, en zoo 'er geen is, zoo bestiert hy met de andre Raaden, tot dat 'er weer een ander Koning gefield is.

Uyt de zelve neemd men ook hunne Priesters, Dienaars der Pagoden, Doctoren, Wond-meesters, Leermesters, of Ragegoeroenele, Waarfeggers, Planeetschryvers, Pelgrims, Kluyfenaars.

8   B E S C H R Y V I N G E   V A N

Welinde, of *Chittys*, zyn Kooplieden, en zo ras 'er iets te verhandelen is, werd 'er een *Pacle Chitti* by geroepen, die ook voor den Koning, zoo te water als te land, gehouden is te koopmanschappen; dog onder die Kooplieden zyn vierderley *Castas*, die zig ider met 't koopen van byzondere waaren erneeren, te weten:

1. *De Chitty's*. Deze handelen met allerley *Medecynen*, *Lywaten*, *Schepen*, en varen ook, ider na hun vermogen.
2. *De Caver Chitty's*. Deze handelen in *Goud* en *Zilver*, toetsen en waarderen 't ook.
3. *De Comety Chitty's*. Deze handelen in allerley *Vrugten*, *Graanen*, *Groente*, en gekookte *Eetwaaren*.
4. *De Waligi Chitty's*. Deze handelen in allerley *Coraalen*, *Vinger- en Armringen* van *Sjancos*, *Glas*, *Aarde*, *Lood*, *Thin*, *Koper*, of van enige *Metalen* gemaakt.

Deze 4 soorten van Kooplieden hebben eenerley *Schrift* en *Taal*, en zy zyn niet van *Ceylon* gelprooten, maar van de *Overkuft*, en metter tyd vermeerderd.

Deze vierderley *Chitty's* zullen met malkanderen niet eten, nog zig met een vermaagschappen, te weten, de hooger *Castas* niet met de lager, ten ware dat het zommige om den *Rykdom* deden; dog de lager zal met een die hooger is wel eten, en ook des zelf *Dochter* wel ten *Huwelyk* neemen.

Goy of Bellales. Dit zyn 2 woorden, die een en 't zelve beteekenen, te weten een *Landman*. Het eerste woord geeft dat in 't *Cingalees*, en 't laatste in 't *Malabaars* te kennen. Men voegd 'er nog wel het woord *Handaeroevo*, dat is, eerlyk, of *suyver*, by. Onder deze *Castas* zyn verscheide soorten, die ider weten wat hun werk is, onder welke de 4 volgende de voornaamste zyn:

1. *Bandares of Adassing*, zynde die geene die aan 't *Hof* als *Hertogen*, *Graven*, of zelf ook *Princen* van *Koninglyken Huyze* zyn.
2. *Mantrioenoe*, die naast den *Koning* aan 't *Hof* als de *Opperste Raadsheeren*, en als *Secunde* dienen.
3. *Maendellyperoe*, deze werden *Modeljaars*, *Adigaars*, en *Deffaves*, hoewel dit meest de *Krygslieden* raakt.
4. *Goyperoe*, dit raakt zo wel de *Krygslieden*, als de *Landbouwers*.

Buyten deze nu zyn 'er nog negenderley andre soorten van *Bellales*, die voor hun *Koning*, zoo aan 't *Hof* als in de *Gabbadas* of *Dispensdorpen* (by hen *Batgamme* genaamd) nog tot deze en gene andre dien-
sten (gelyk men in 't vervolg zict) verplicht zyn.

1. *Wanneweddes*, zynde wilde *Wildschutten*, in 't *Bosch* levende, en die hun eygen *Princen*, gelyk op 't *Eyland Ceylon*, in 't *Land* van de *Wanny* hebben, hoewel zy onder den *Koning*, en nu onder de *Compagnie* staan, dog verder niet dan dat zy 's jaarlyks, volgens *accoord*, verplicht zyn te *contribueren* en te *verichynen* met *getande Olifanten*, onder welke tweederley soort van *Weddas* zyn; de eene die *bladen* om 't *lyf* draagd, en de andre *Ritipatte* of de *Wildschutten* der *boomen* genoemd, om dat zy de *bast* van *Boomen*, zagt geklopt zynde, om 't *lichaam* dragen, en *huyzen* over al van *bladen* van *Boomen* hebben, zoo *Mans* als *Vrouwen*, etende niet dan 't *Vleesch* van *Elanden*, *Herten*, &c. dat zy in *Honig* in een *uytgholde boom* inleggen. Hun *Geweer* bestaat in *Boog*, en *Pylen*, en als zy *Pylen* van *nooden* hebben, brengen zy zoo veel *Yzer*, als 'er toe *noodig* is, met een *Bout Elands Vleesch* of een *Herten-Bout*, nevens 't *fattoen* der *pylen*, dat zy *begeeren*, en leggen dit 's *nagts* voor een *Smids deur*, waar op zy, 3 à 4 dagen
wag-

wagtende, als 'er na giffing klaar is, weer komen met nog een bout wild vleesch op de vorige plaats, en zoo zy dan hunne Pylen klaar vinden leggen, zoo leggen zy dien bont 's nagts daar weer neder, en gaan flil zonder met imand te spreken; henen; dog zoo die Smid dit nalaat, zullen zy hem alle bedenkelijk quaad aandoen.

2. *Diegaranno*, zyn die genen, die de Edele Gesteenten uyt de Rivieren, en Spruyten, daar zy vallen, opzoeken.
3. *Mallaccaroo*; Deze zyn Bloembrengers, waar van zy 't Hof dagelyks moeten verzorgen.
4. *Dalae Moerecareo*, Zyn Betel- of Pinang-brengers.
5. *Hoenkiricareo*, deze zyn Melkbrengers, waar van zy 't Hof dagelyks moeten voorzien.
6. *Dadeweddes*, zyn Jagers of Wildschutten.
7. *Goddegarranno*, die de Edele Gesteenten te Land uyt de grond zoeken.
8. *Batgamwelle Etto*. Zyn Zacyers van de Koninklyke Gabbaddas of Dipsens-Dorpen.
9. *Gombadoecareo*, zynde Bojerôs; die op de Koejen passen; en met de zelve Graanen, en andre Waaren, voor den Koning aanbrengen.

Schoon deze nu in zoo veel Soorten verdeeld zyn, maken zy maar eene Casta Bellales uyt; dog hunne voornaamste, en die maar eene graad hooger zyn, zullen met hunne minderen niet op hun Feest, of elders eten, noeh aan hen geen Dochter ten Huwelyk geven; maar een minder zal die van een meerder wel nemen. Zy Zaejen, en Macjen, en al hun onderscheid bestaat maar in hunne Bediëning, die zy aan 't Hof by den Koning hebben; hoewel zy zomtyds wel eens na de Rykdommen in 't Trouwen zien.

Als 'er een Koning Gekroond zal werden, dan moeten de 4 voornaamste Casta's, 'er by wezen, als *Raja*, *Brome*, *Welende*, en *Gay*, by welke vier Perzonen van verscheide Castas de Koninklyke Kroon werd opgenoomen, en op het Hoofd des Konings gezet.

Na dat zy Ryk en Gequalificeerd zyn, mogen de 2 voorsz. Castas Koninklyke eere genieten, uytgenomen de secheering van wit linnen, de witte Sombreiro (of Sonneschermer) by hen Moetokanda genaamd, en wit Linnen van onder en boven geschoren, 't zy in een Catapaenel, of anderzins, het welke den Koning alleen toekomt, en zulken, die hy dat op hunne Feesten toefiaan wil.

Buyten deze zyn 'er nog Bellales, die Dienftbaar zyn omtrent 5 a 6 verscheiderley dienften, tot Coelis toe, die ook van Geringe en Arme afkomst zyn; dog de Ryke en voornaamste raken tot allerley groote Bedieningen aan 't Hof, na dat zy zich wel gedragen, en na dat hunne Voorvaderen den Vorst getrouw gediend hebben.

De Bedienden, onder het Dessaveschap van Mature behoorende, zyn de navolgende thien.

1. *Adigaar*. Deze is zo veel als de Seeunde van den Dessave, die alles, 't geen de Dessave belast, verzorgd, en de zelve van allerley Saaken ten eersten kennis geeft. Hy let ook over al op 's Lands welwezen, bezorgende, dat aan niemand door de mindre Hoofden eenige overlast geschiede, waar na de Dessave, gelyk hy mede na diergelyke Stukken van den Adigaar, zelf vernemen moet. Ook moet den Adigaar voor alle behoeftheden, ten dienft van den Land-Heer hem opgelegd, zorge dragen.

2. *Modajaar*. Deze is zoo veel als Capiteyn, hebbende onder zich 3 a 4 Nantjes, of Benden Lascaryns, ider van welke Nantjes bestaan in 1 Araatsje, 2 Canganes, en 24 Lascaryns; of Inlandse Kuyg-

lieden, die altyd ten Oorlog moeten klaar zyn, en malkanderen in hunne Wagten om de 14 of 30 dagen vervangen.

3. *Mobotirales*, of *Mabatiaars*, zyn zekere Schryvers aan 't Hof, hoedaanige 'er nu op Mature 4 onder den Dessave behooren, waar onder de Attepatte Mahatiaar zich gestaadig moet by den Dessave onthouden, om alle voorvallende Olas of Papieren, Actens, Sendbrieven, Placcaaten, en Ordonnantien te iclryven, waar voor hy zyne betaling geniet. Ook moeten de verdre Mahatiaars, schoon ider hunnen byzonderen Dienst hebbende, altyd mede daar verschynen, en wat hun byzondere Dienst is, ziet men in 't vervolg, als de
Attepatte Mahatiaar heeft onder zich de Rolle van het toegevoegd Onderhoud aan alle de Hoofden en Lascaryns, mitsgaders van de Ambagtslieden onder het Distrikt van Mature, en wat ider van hen van den Land-Heer geniet, gelyk mede hunne vrygelatene Perwenies, die zy erfelyk bezitten. Deze Mahatiaar moet altyd klaar staan tot het passeeren en repasseeren van zodaanige Olas, als in 't Maturees Dessaveschap voorvallen.
 Van de andere Mahatiaars moet 'er een (buyten 't gene hy voor den Dessave schryven moet) de Mahanadapoe en Marales (zekere Rechten) en een ander de Madapoe, en Faros, en de derde den Araak (zynde alle Geregtigheden des Lands) invorderen; en werden 'er alle jaar byzondere Mahatiaars door den Dessave daar toe gekoooren, om jaarlyks net het onderscheid te zien, also zy niet veel te betrouwen zyn.
4. *Toepairale*, of de Tolk van den Dessave van Mature, die alle de klagten en andre Saaken der Inlanders aan hem vertolkt.
5. *Apohami's*. Dit is juyft geen Bediening; maar het zyn Zoonen van Swarte Hoofden, welke Apohami's werden genaamd. Deze verkeeren mede aan 't Hof als Hofjonkers, en daar zyn 'er onder anderen die 2 Nantjes of Benden Lascaryns onder zich hebben, de welke als Mohemdirems zyn, en ook op hun Wagt moeten passen.
6. *Mohemdirems*. Deze zyn Hoofden, die 2 Nantjes Lascaryns onder zich hebben, op hun wagt ook passen, en over al, daar zy ten Oorlog gecommandeerd werden, moeten gaan.
7. *Badde Corne*, of *Cornerale*. Deze is zoo veel als een Cangane van den Adigaar, waar onder hy ook staat; heeft 2 Nantjes Lascaryns, en moet op zyn Wagt passen, en ook alles, dat de Adigaar hem belast, besorgen; en moet ook met zyn Volk, op de minste Ordre, klaar staan, om derwaards te gaan.
8. *Araatsje*, zynde zo veel als een Sergeant, ider 1 Nantje Lascaryns onder zich hebbende; hoewel zy onder hunne Hoofden staan.
9. *Cangany's*, ofte Corporaals, staande onder hunne Araatsjes.
10. *Lascaryns*, of Loopers, zynde Inlandze Soldaaten, welke eenig onderhoud bezitten, en uyt hoofde van dien altyd moeten klaar staan.
 's Lands Schattingen dragen onder de Cingaleesen, ook verscheide Naamen. Als:
Mabanadapoe, dat is, de Groote Inkomst des Lands, als die van Dolosdas Corle, die aldus genaamd werd.
Nadappoe, Een andre Gerechtigheid des Lands, die even als de vorige ingevorderd werd; dog deze is van de Billigam-en Morrua Corle.
Marale, Dit is een Gerechtigheid van den Landheer, waar by hy van een Overledene $\frac{1}{3}$ van zyne Goederen trekt, wegens dat die Overleden Landeryen van den Vorst of Landheer bezeten heeft, al 't welk nu de Com-

Compagnie voor zich zelve invorderen doet, van alle die in het District van Mature woonen; dog van geen Christenen, en alleen maar van de Heidenen.

Bafnaicke, De eerste Woordvoerder van de Taal. Hy werd in 't Cingalees Canganene genaamd; en onder welken men Dienstbaare en Ondienstbaare heeft. Deze is Hoofd van de Pagode op Dondere, Dewinouere genaamd, dat Gods Stad beteekend; moettende de onderhoorige Volken van allerley zoorten, hun Hoofd en Lyfgeld, buyten die gene die aan de Pagode Dienstbaar zyn, jaarlyks betalen, gelyk op Mature, welke Gerechtigheid in 't Cingalees Dewallebadde genaamd werd. Behalven de verplichtten hier toe, en de dienstbaaren, torteeren daar nog onder 18 Vidanies, hier van ouds, gelyk op Mature, gesteld, en 't geen hier na by de Beschryving der mindre Castas blyken zal.

Sabandoe, of de Sjahbandaar, gelyk die van Belligam, die als 't Hoofd van die plaats is, hebbende onder zich 3 Schryvers, die Reekening van die Heerlykheid Maandelyks op Mature moeten doen, daar hy zelf ook alle Maand verschynen moet, alsoo alle Volkeren op Mature onder hem behooren.

Gaginaicke, 't Hoofd der Matureese Olifants-stal, aan wien 't opzicht over die Beesten staat, en de sorge dat zy van genoegzame Groente voorzien, en wel opgepalt werden door de Dienaars, daar toe gesteld, en die onder de Vidanies van Mature etele staan; ook moet hy de Dieren; op Dekwelle, en elders, gestald, wel doen oppassen, waar beneven hy jaarlyks ook Reekening van d'Inkomst doen moet, bedienende nu de plaats van Wedderale.

Etbanderme, of d'Olifants-Kinderen, dat is de Olifants vangers; deze behooren tot d'Olifants-jacht, waar onder alle zulke Volkeren behooren, gelyk onder de andre Vidanies, ook Deccum Careas, of die Lyfgeld opbrengen; en deze zyn gehouden jaarlyks een zeker getal Olifanten op te brengen.

De verdre groote en kleene Vidanies, des Lands Inkomsten; en die der Dorpen, en de Naamen der zelve, zyn de volgende:

Kottalbadde, of *Audebadde*, zyn Vidanies der Smids, die nu door een Vidani bediend werden, waar onder alle Yzer-Smids behooren, die gehouden zyn voor den Landheer te werken, onder welke ook Deccum Careas zyn.

Dewallebadde, een Vidane, die onder de Pagode van Dewondere Wes genaamd, behoord, in 't Cingalees Dewallebadde genaamd, na Dewale, dat een Tempel beteekend. Hier onder behooren niet alleen alle Dienstbare, maar ook allerley Ambagtslieden, zoo van hooge als lage Castas, en Deccum Careo.

Roenebadde, dat is, de Gerechtigheid van Landwaard in, onder welken Vidani behooren de Castas Chialias Canneleros, of de Caneelshillers; die geen eene Plaats of Dorp, maar verscheide Dorpen hebben, waar in zy woonen.

<i>Wellalesaroe.</i>	} Dit zyn mede Inkomsten des Lands, welke de Ingezetenen Jaarlyks moeten betaalen.
<i>Adigaar-Saroe.</i>	
<i>Matere Magisavoe.</i>	
<i>Reyganbandegesavoe.</i>	
<i>Oemoenchivillesaroe.</i>	
<i>Gongebadesaroe.</i>	

Vidanes, zyn de Opzienders der Dorpen, die bezorgen moeten; dat geen Ingezetenen enigen overlatt lyden, en dat het Land op zyn tyd bezacid, en alles ook ingeoeget werde, van al 't welke zy aan den Land-Heer ook wegens zyne Inkomsten, Reekening moeten doen.

Patticaroo Deckme. Deze zyn Veehoeders, die de Beesten melken, welke de Portugeesen Bojeros noemen. Deze betalen Jaarlyks Deccum, of Lyf-

Lyfgeld; en zoo den Landheer Melk in plaats hebben wil, moeten zy die ook geven.

Caracu Deckme. Dit is een Gerechtigheid van de Betel-thuynen van Mature, die Jaarlyks betaald werd.

Polwatte Piedie. Dit is een Gerechtigheid der Maturese Cocos-thuynen, binnen de vier Gravcttes, by welke van de 10 vrugtdragende Boomen, Jaarlyks een halve stuyver ingevorderd werd.

Malidoewepittigay, zynde de Inkomst van een byzondere lage Caste, Hangereme genaamd, welke de Jager of Niepere-boomen Tyfferen; dog deze woonen niet op eene plaats; maar hier en daar in de Dorpen en Corles verstroid, van welke Jaarlyks ingevorderd werd.

Canoemoeldenie Pitagawa, zynde een Inkomst van 't Land als de vorige.

Radebadde, zynde een Gerechtigheid, die de Waffchers Jaarlyks betalen.

Sajakarabaddé. Dit zyn mede Waffchers, dog zy verwen en schilderen 't Lywaad, en eenige waffchen ook; en zy betalen Jaarlyks Deccum.

Oedoegangattere, en Welligangattere. Dit zyn 2 Vidanies, waar onder ook staan zekere Volkeren, die Jaarlyks mede Lyfgeld opbrengen.

Kinnerebadde, dit is een van de laagste en veragtte Caste, welke Deccum van fyne Matten, of Caleles, die zy weven, of anders Jaarlyks zeker Geld moeten opbrengen.

Waar uyt men dan zeer net de voornaamste Bedieningen, die men in het District van Mature heeft, beschreven ziet.

BESCHRYVINGE
VAN HET
EYLAND
CEYLON.
AGTSTE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Beschryving van het Eyland CEYLON. *Schikking van dien. Den Naam van 't Eyland. Ceylon bezeezen Taprobana der Ouden te zyn. Op wat Breedte en Lengte dit legt. Des zelfs Grens-paalen. De gedaante van 't Eyland. Des zelfs Grootte. Verscheide Schryvers over Ceylon. Onder welke Baldæus en Knox uytsteken. Ook Joan Ribeyro. Ceylon in verscheide Koninkryken verdeeld. Naamen der zelve. En de Prinsdommen, Graaffschappen, Marquizaatschappen, en Heerlykheden. Hedendaagze Verdeeling in zes Ryken. Naamen der Selve. Ende de Prinsdommen; Graaffschappen, Marquizaatschappen, en Heerlykheden. Naamen der Prinsdommen, der Graaffschappen, der Marquizaatschappen, der Heerlykheden. Der 34 byzondre Landschappen. En der 33 mindere Landschappen. Strandsteden aan de Oost-kant. Binnenlandse drie Grootte Steden. Mindere Binnen-landse Steden. Ceylons Rivieren. Gedaante van 't Land. Verwonderens weerdige Sayloenen hier. Aardbeving. Kaart van Ceylon. De Stad Gale beschreeven, en tweezins Afgebeeld. Gindere, een Vlek. Bakwelle en Gannegamme. Kosdoewa. Reygam. Madampe. De Vlekken Billitotte en Maplagam. De Dorpen Bentotte. Alican. 't Eyland Verberin. 't Vlek Makoene, en 't Dorp Pelando. De Vesting Calature. Angretotte, En Panature. 't Vlek Galkisse. Cotta. De Stad Colombo. Het Huys van den Heer Landvoogd, en andre Gebouwen op Colombo, in Prent verbeeld. De Landvoogd; en andre Bedienden, hier beschreeven. Maluana, Reygamwatte, Groewabli, en Matuwaal. De Vesting Nigumbo. De Vlekken Camel. Arrunderi, Alanha, Marabel, en Medampe. Het Stedeken Chilauw. 't Vlek Corinde Coanwatte. Het Eyland Calpentyn. Met de Dorpen Maripo en Televari. 't Vlek Navacar. En de Vesting Calpentyn. De Vlekken Pörtaloari. En Caddaumatris. 't Dorp Golgom. 't Eylandje Grudumale. 't Vlek Aripin. 't Dorp Moezilipatte. 't Eyland Manaar. De Vesting in Prent verbeeld. De Dorpen 'er op. De Stad Manaar. De Dorpen Tottevali, Eckelampatri, Carcel, St. Pieter, Peixale; Tellemanaar; Peringale, Vellipatta, Palicoera, en Calimoni.*

Gelyk Ceylon een van de grootste Eylanden van Oost-Indiën is, alzoo is het ook een van de Voornaamste en Eerste Landvoogdyen, die de E. Maatschappy aldaar heeft, en door de magt van haare Wapenen bezit.

Om rechte kennis van 't zelve te krygen, zullen wy dit Eyland eerst, zoo verre het ons bekend is, daar na de Saaken, daar in van ouds her onder de Galeesen, en verder met de Portugeesen, en met ons, voorgevallen, met de uytterste nauwkeurigheid Beschryven.

De
Naam
van dit
Eyland.

Dit Eyland nu werd van ons Ceylon (van zommige ook Seylaan, en Zeylan) van de Perſiaanen en Arabiers Serindib, of ook wel Serandib, Serandive en Selandive (t' geen 't Eyland Ceylon beteekend, alzoo 't woordje Dive een Eyland te kennen geeft) en by de Ouden Taprobana genaamd.

Over dit Laatste, te weten, Taprobana, hebben wy, daar wy van Oud en Nieuw Oost-Indiën, in de Voorlooper van dit ons Werk handelen, wel eenigzins geſproken. Dog doen dit hier wat breeder. Aanhalende verſcheidene Gevoelens der Wereldbeſchryvers, omtrent het Taprobana van *Ptolomeus*, met de redenen die wy geven, dat dit geen ander, dan 't Eyland Ceylon, is; mitsgaders van de verſeide naamen aan de Cancel des zelfs door verſcheiden Volkeren gegeven.

Veel hebben gemind, dat het Eyland Sumatra der Ouden Taprobana geweest zy.

Plinius, van Taprobana ſprekende, zegt, dat het 6000 Stadien in de lengte, en 3000 in de breedte heeft; dat het als een nieuwe Wereld gehouden, en ten tyde van Keizer *Claudius* eerst ontdekt is, aan welken ook de Koning van dit Eyland Gefanten gezonden had, terwyl de ſchepen, die derwaards gingen, niet beſtierd wierden na de Sterren, alzo zy de Poolen niet zien konden.

Strabo, van Taprobana ſprekende, beſchryft het zo groot als *Plinius*.

Onesicritus, een der Capiteynen van *Alexander de Groot*, die deze Kuſt van Indiën bevaren heeft, zegt dat Taprobana 5000 Stadiën groot, zonder te zeggen, of het zoo lang, of zoo breed is; en dat het geſcheiden werd door Praſis boven de Ganges, een vaart van 20 dagen, en dat tuſſchen Indiën en 't zelve veel andere Eylanden zyn; maar dat het meer dan alle andre Eylanden na het Zuyden lag.

Arrianus, in zyn Traſtaat van de vaart van Indiën, zegt dat die gene, die welke vertrekt van de kuſt van Comora en Poduca, zal te gaan hebben na een Eyland, na 't Welten gelegen, Palla Simonda, of *πάλας σιμόνδα*, en by de Ouden Taprobana genoemt, 't welk zy voor een nieuwe Wereld hielden, en in zyn tyd zeer bekend was, als mede dat daar in de grootſte Olifanten van Indiën geboren wierden.

Eratosthenes, een Grieks Autheur, zegt, dat 't Eyland Taprobana is in de Ooſterſche Zee, tuſſchen 't O. en W, aan de Grenſen van Indiën, en zo dagreizen van Perſien gelegen.

Ptolomeus ſteld in zyne Tafelen 't Eyland Taprobana op de kuſt van India,

tegen over het hoofd van Comori, 't welk hy legt op 13½ graad na 't N, en *Plinius* noemt het het voorgebergte van Colaicum, en zegt dat het bevorens Sunoda genaamd werd; dog dat het in zyn tyd de naam van Salica voerde, en dat de Inboorlingen Selim genaamd wierden, hebbende dit Eyland de lengte van negen honderd en dertig duyfend Stadien, 't welk 210 Portugeeſche mylen zyn. Ook zegt hy dat hier veel Ryſt, Honig, Gember, koſtelyke Steenen, Hyacinthen, en andre zoorten, en ook Metalen vielen, alle welke alleen in 't Eyland Ceylon te vinden zyn.

Nu zyn 'er ook Wereldbeſchryvers, die Sumatra voor Taprobana houden.

Michael Poggius, de Florentyn, Geheimſchryver van den Paus, en een Geleerd man, heeft op bevel van den Paus de Reyſe van *Nicolaas de Conti*, een Venetiaan, door ganſch Indiën tot aan Cathay toe, gedaan, beſchreven, en haald in de zelve aan, dat die Venetiaan aan 't Eyland Sumatra, zynde der Ouden Taprobana, geweest is.

Maxmiliaan de Sevenberger, Geheimſchryver van den Keyſer, haald aan in een brief aan den Cardinaal van Zaltsbrug, waar in hy rekenſchap van de eerſte Tocht der Portugeeſen na Indiën geeft, dat zy ook geweest waren aan de ſtranen van Calicoet, en dat zy van daar na Sumatra, by de Ouden Taprobana genaamd, vertrokken waren.

Benedictus Bardone in zyn Beſchryving der Eylanden, zegt, dat het Eyland Madagaſcar, of dat van St. *Laurens*, aan 't W. van Ceylon is 1300 duifenden Stadien, en aan het Zuyden van Taprobana 1800 dito, al 't welke wy by inder Wereldbeſchryvers, die wy nu voorby gaan, vinden.

Joan de Barros, een zeer geleerd Wereldbeſchryver, zegt van 't Eyland Ceylaan, dat het zelve het Taprobana van *Ptolomeus* is, gelyk hy in zyn Wereldſtaten breeder bewyſt, welke na zyn dood verdweenen zyn, dat voor een groot verlies te achten is.

De Authoriteyt van dezen Schryver alleen is genoeg, om te bewyzen, dat Ceylon Taprobana is, daar byvoegende, dat *Ptolomeus* 't zelve ſteld van de Ganges na binnen op de Kuſt van Indiën, 't welk niet kan verſtaan werden van Sumatra, dat van de Ganges zoo verre na buiten is; gelyk wy ook verder zullen toonen, dat zy alle van Ceylon, en niet van Sumatra, ſpreken.

Plinius zegt, dat Taprobana 6000 ſtadien in de lengte heeft, en dat het ten tyde van Keizer *Claudius* ontdekt werd door een vrygegeevenen, van *Annius Plocclamus*, die, langs de kuſt van

Ara-

Ceylon
bewezen
Taprobana
der
Ouden
te zyn

Arabien vaarende, in een Schip door de W. winden vervoerd, en in 15 dagen langs Caramanien gebragt zynde, eindelyk in Taprobana aanquam, daar hem de Koning des Lands wel onthaalde, aan welken hy eenige stukken gemunt, en te Romem gangbaar Geld, gaf, waar op des Keizers Beeld stond; en dat, by zyn vertrek van daar, die Koning met hem eenige Gezanten aan den Keizer zond. Nu staat ons verder te bewyzen, dat Ceylon dit Eyland is.

Wat de grootte van dit Eyland aangaat, die is de zelve, welke *Ptolomeus* daar aan geeft, alzoo hy 't in zyne Tafelen legt om den Evenaar te passeren, 2 graden van 't Zuiden: want het schynd dat het in zynen tyd de zelve grootheid had, en de Inboorlingen bevestigen en houden het voor zeker uyt hunne Schriften, dat dit Eyland zoo groot geweest zy, dat het aan de Maldivische Eylanden, vast was, en dat de Zee aan die kant het metter tyd afgenomen heeft, bedekkende het met water, in dien staat, als men het heden ziet; en dat de hooger Havenen afgescheiden zyn in veel Eylanden, gelyk die nu nog in een grote streck agter malli anderen leggen, welke streck de Zeevaarende doorgaans de Z. O. en de N. W. noemen, in welke zy zeggen; dat meer dan 13000 Eylanden zyn (hoewel die by andre op 11000 als bekende, en wel eer aan malkanderen vast geweest zynde, gesteld werden) en zelf in *Ptolomeus* tyd (die A. C. 143. leefde) schynd het dat de Zee deze Beldering heeft beginnen te maken, om dat hy zegt, dat in den omkring van Taprobana, waren 1368 Eylanden; ende vrygegevene van *Annius*, door de winden in 15 dagen van Arabien tot Taprobana gevoerd, werd klaar bespeurd van Ceylon te spreken, dat 500 mylen van de Kust van Arabien legt, en dat meer is, dan men in 15 dagen zeilen kan. Ook is dit Eyland op de Kust van Indiën voorby Caramanien, en Sumatra is buiten geheel Indiën, en voor by de Ganges veel mylen; en om alleen van Ceylon na Sumatra te gaan, zyn 'er andre 15 dagen van nooden, schoon men al voor de wind heeft.

Behalven alle deze redenen; vinden wy op Ceylon ook teekenen van Roomsche Gebouwen, waar uyt schynd, dat zy verkeerig in dit Eyland ghad hebben; ook zyn 'er Munten, door dien vrygegevene mede gebragt; op 't zelve gevonden: Want in de tyd van *Joan de Mello de Sampay*, Opperhoofd van Manaar (onder 't Eyland Ceylon) A. C. 1574, of 1575, opende men eenige Wooningen aldaar aan de andere zyde in de Landen van Mantotte, alwaar zich

nog heden zeer groote Ruinen en stukken van een Roomsche Gebouw, of werk van Marmer, vertoonen, van 't welke de Werklieden een steen wicpen beneden aan een gedeelte van 't fundament, en de zelve omkeerende, vonden zyeen yzere Ketten van zulk een wonderlyk en heerlyk fatzoen, dat 'er in geheel Indiën geen Werkmeester is, die zou durven ondernemen een diergelyke te maken. Deze vonden ook drie Stukken gemunt Koper, het eene geheel gesletten zynde, en een van Goud, onder ook geheel versleten. Aan de andre zyde ontdekte zig een afbeelding van een mensch van de borst opwaards, met een gedeelte van een Opschrift aan de kant; en in den beginne de letter C, doch de andre Inhoud versleten, en een Opschrift aan de kant rondom, in welke nog gezien werden deze Letteren: R. M. N. R.

Deze Ketten; en Medaaljes wierden aan *Joan de Mello* gebragt, die de zelve zeer hoog agtede, en na Portugal mede voerde, om die aan den Koning te geven; dog hy verging op de t' Huysricize A. 1591. met het Schip de St. Bernardo, in gezelschap van het Schip Ban Tehis, waar op *Manuel de Sousa de Coutinho* was, die zyn tyd als Viceroy uytgediend had.

Nu is 't een mogelyke saak; dat die Medaaljes geweest zyn van die gene, die de vrygegeve van *Annius* daar gebragt heeft, en dat hy in den tyd van 6 maanden, welke hy in dat Eyland geweest is, ordre heeft gegeven tot die Gebouwen op de Romeinsche wyze, en in de Fundamenten van dien deze Medaaljes geworpen heeft. Een gebruyk dat in Europa gemcen is.

Diego de Couto, Chronykschryver des Konings van Spaanjen, deze Medaaljes beschouwende; en veel andre Opschriften gezien hebbende, oordeelde, dat die letter C, de eerste van de naam *Claudius* is, en dat in die verde gesletene nu gezegt wierd, KEYSER: want de andre R. M. N. R. schynen klaar te zeggen; DER ROMEYNEN.

Een andre Munt is gevonden in Indiën van Castiliën, of de Philippines, welke *Pedro Colon* ontdekte (volgens verhaal van *Lucius Marinus*, Siciliaan, in zyn Boek van de Gedenkwaardige dingen van Spaanjen; in 't Leven der Catholyke Koningen) bezig zynde om diergelyke marmcnen te openen, hebbende het Beeld van Keizer *Augustus*.

Deze Munt had *Don Joan Rufo*, Bisschop van Cuença, en zond ze na den Paus; waar uyt dan *Lucius Maximus* besluyt, dat de Romeinen al na die gedeelten der Wereld gevaren hebben.

16 BESCHRYVINGE VAN

Zoo 't nu ook waar is, 't geen *Hector de Lagena* zegt, dat ten tyde van *Paus Paulus* een Stuk Caneel-hout gevonden is (dat te Romen als iets kostelyks bewaard werd) 't geen door zyn Opfchrift, aanwees, dat het 'er al geweest was ten tyde van Keyzer *Arcadius*, Soon van *Theodosius*, die A. 397. leefde, 't geen 126 Jaaren na *Claudius* tyd is, zoo kan 't wcl zyn, dat het zelve door die voo- noemde Gefanten tot een Present ge- bragt is aan den Keizer, wanneer zy met dien vrygegeven te Romen quamen.

Dog *Plinius* verlatende, laat ons ver- der tot *Onesivitus* overflappen.

De zelve zegt, dat *Taprobana* was van 5000 Stadien, en dat het verschei- den was van *Prasis* boven de *Ganges*, door een vaart van 20 dagen, en dat tusschen Indiën en 't zelve veel Eylan- den waren; dog dat het meer na 't Z. lag, dan alle de andere.

Voor zoo verre de grootheid aangaat, komt hy over een met *Ptolomeus*. Dat het van de *Ganges* verscheiden was door een zo daagsehe vaart, en dat 'er veel Eylanden tusschen 't zelve en Indiën waren, toond klaar, dat hy van *Ceylon* spreekt: want daar zyn van de *Ganges* al de zelve dag-reizen, en het zelvige is ten Z. van de geheele *Kust van India*, en veel Eylanden van welke hy spreekt zyn *Mamale* (of wel de *Maldives*) en alle andre waar van *Ptolomeus* gewag maakt, en *Sumatra* is Oostelyk aan *Indiën*, zeer verre van 't zelve afgescheiden.

Arrianus, met te zeggen dat die ver- trekt van de *Kust van Comora* en *Poduca*, na het *W.* zal bejegenen *Taprobana*, schynd zeer klaar van *Ceylon* te spre- ken: want *Ptolomeus* steld in zyn Tafelen *Comora* en *Poduca* op 14½ graden tegen de *Kust van Indiën* van de *Caap Comorin* na binnen, 't welk schynd te zyn *St. Thome* of *Nagapatnam*: Want die van deze *Kust* vertrekt, om *Ceylon* te zoeken, moet na 't *W.* zeilen, en na *Sumatra*, na 't *O.* en men weet, dat *Ceylon* de grootste *Olifanten* van *Indiën* voed, gelyk *Arrianus* ook getuigd; en 't is waar, dat alle de andre in deze zoo veel *Meesterschap* erkennen, dat zy een *Ceylonschen* ziende, als verschrikt van den zelve weglugten, 't geen men hier dagelyks in de *Stad Goa* bevind in die gene, welke de *Koning*, van verschei- de *Landen* in zyn stallen brengen laat.

Eratosthenes, een *Grieks Schryver*, zegt, dat *Taprobana* in de *Oostersehe Zee* tus- schen het *O.* en 't *W.*, en dat het van *Perfiën* door een *Reize* van 20 dagen tegen over de *Kust van Indiën* afge- scheiden is.

Deze spreekt nog klaarder van *Ceylon*, dat het op 8 Graden van de *N.*

tusschen 't *W.* en 't *O.* legt, en dat mits een harde *Wind* een licht *Schip*, om van de *N.* van de *Straat van Perfiën* tot aan *Ceylon* te komen, niet meer dan zo dag-reizen, die 500 mylen uytmaken, van noden heeft.

Sumatra nu legt niet in de *Ooster Zee*, maar onder den *Evenaar*, waar door wy dan klaar bewezen hebben dat *Ceylon* het rechte *Taprobana* der *Ouden* is.

Laat ons nu eens tot de hedendaag- ze *Schryvers* gaan, die van *Taprobana* *Sumatra* maken. Deze alle, zoekende dit *Eyland* *Taprobana* onder den *Evenaar*, alwaar *Ptolomeus* dat steld (om dat, gelyk wy gezegt hebben, hy het in zyn tyd stelde twee graden van de zyde van 't *Z.*) en loopende door de geheele *Kust van Indiën* tot voor by de *Ganges*, en geen ander vindende, dan *Sumatra*, hebben zonder eenige and- re overweging, daar van *Taprobana* gemaakt; gelyk zy ook de *Rivier Indus* hebben geteld in den ingang van *Cambaye*; welke dwaling wy na dezen zullen aanwyzen.

Benedictus Bardon, wederlegt, *Plinius*, sprekende van *Taprobana*, alwaar hy zegt, het *N.* werd niet gezien, door te zeggen, dat in de zelve de ster- re van 't *N.* of de *N.* pool niet gezien werd, vermits hy zegt, dat die gene, die in *Taprobana* leven na de zyde van het voorhoofd van *Colaicum*, deze ster- re zien verheven 13 Graden, en dat al- zoo volgens de hoogte, in de welke die van dit *Eyland* leven, zy zyne verhef- fing zien, maar dat die gene, welke on- der den *Evenaar* leven, nog de eene nog de andre *Pool* konnen zien; in 't welke hy zig zelve tegen spreekt, door dien hy van *Taprobana* *Sumatra* maakt; en de *Evenaar* slyd het *Eyland* *Suma- tra* midden door, en strekt zich na de *Poolen* aan beide niet nader uyt, dan 5 Graden; waarom die gene, welke op den hoek van *Daja* woonen, het welke de *Noordelykste* is, die sterre niet meer dan 5 Graden verheven zien; en op de zelve wyze, die woonen aan den andren uythoek na de kant van 't *Z.*, zien hem nauwlyks, waar van het tegendeel van *Ceylon* waar is: want die gene, welke woonen op den uythoek van *Jaffana- patnam*, zien de *N.* *Pool* verheven 8½ graden, en die op *Punto Gale*, (zyn- de 't *Zuydelykste*) zien de zelve 5 Graden verheven; waar uyt klaar blykt, dat dit laatste ook *Taprobana* is, dat zich te dier tyd tot 2 graden na 't *Z.* uytstrekke, en dat het voorhoofd van *Coelaicum* by *Plinius*, en van *Comorin* by *Ptolomeus*, komt tot de *Caap Comorin*: Want wy moeten het voor ongetwyfeld stellen, dat in die tyd, en veel

veel jaaren daar na, het Ryk van Coylan) het grootste geweest is van geheel Malabar, en zich tot aan de droogte of klippen van Chilaaw uytgetrekt heeft, en dat, gelyk de Caap Comoryn onder dit Ryk was, en een van de vermaarfte van de Wereld, dezelve van *Plinius* het voorhoofd van Colaicum, als het voorhoofd van het Ryk van Coylan, genaamd is. En het kan wel zyn, dat *Ptolomeus* het noemd het voorhoofd van Cori, na Toetocoryn, dat toen een groote plaats geweest is, en van veel vreemdelingen bezogt, waarom ook *Ptolomeus* haren naam aan dit voorhoofd gegeven heeft.

Om deze, en andre redenen, die wy voorby gaan, fchynd het ons toe, dat ook dit Eyland Ceylon het zelve met Sambolo is, van't welke *Diodorus Siculus* in zyn 2 Boek van de verkorting van zyne Hiftorie meld, en waar van ook *Baptista Ramatius*, en andre, Sumatra maken.

Het heeft ons ook geen kleene moeite gegeven, na te vorschén, van waar die naam Taprobana zynen oorprong heeft, alzoo in 't gansch Eyland Ceylon geen eene baey, haven, Stad, dorp, voorhoofd, Fonteyn, nog Rivier met die naam, of met iets, dat daar na gelykt, bekend is. Ook vind men daar niets af in de Kronyk der Cingaleesen, nog in die der Canarynen, nog in geen tale der zelve is die naam bekend, weshalven het ons toefchynd een Griekze naam te zyn, zamengefteld van *Ptolomeus*, welke eenige grootheid of eygenschap van dat Eyland te kennen geeft, waarom ook die Naam van Ceylon gegeven is aan die droogte, op welke de Chineesen vergaan zyn, ontrent dit Eyland, de welke zedert zoo vermaard geweest zyn tot dezen tyd toe, dat het Eyland niet genoemd werd met zyn eygen naam, maar met die van deze droogte: Want gelyk de Perſianen en Arabiers na dit Eyland met bekommernis voorby deze droogte voeren, zoo hadden zy die altyd in gedachtenis, zeggende, dat zy gingen na, of dat zy quamen van Cinlao, 't geen niet anders zeggen wil, dan dat zy gingen na of quamen van de droogte der Chineesen, welke Letteren metter tyd wat veranderd zynde, is daar van de naam van Ceylaon of Ceylon gegroeid.

En vermits wy voorhebben, zo dikwils als ons de gelegenheid voorkomt, de groote verdorvenheid te ontdekken, die de tyd in veel eygen Naamen van Steden, Koninkryken, Rivieren, Bergen, Kruiden, Speceryen, en meer Saken dezer Landen gebragt heeft, zo willen wy, terwyl wy nog in dit Ey-

land zyn, het zelve hier ook beginnen, en toonen alle die verſcheidene Naamen, welke de Grieken, Latynen, Perſen, en Arabiers aan de Caneel dezes Eylands gegeven hebben, gelyk ook alle die Naamen, welke zy by de volkeren van 't Oosten heeft, waar door ook onder de Medecynmeesters een groote verwerking ontftaan is.

De Caneel van dit Eyland, zynde de beste van 't geheel Oosten, werd genaamd Corundo Potra, dat is, Baftboom, waarom de Malabaren den baft, die de Cingaleesen Corundo noemen, de naam van Caroa, en de Arabiers die van Cauſa geven, voor welken onze Medecyns de bedorven naam van Querſe, of Guirſa, gebruiken.

De Perſiaanen noemen die Dar-Cin, dat is, Chinees hout, vermits de Chineesen de eerste geweest zyn, die de zelve, en alle andre Oosterſe Waaren, na de Golf van Perſien gevoerd hebben, van waar die dan verder na Europa gebragt wierden met die zelve Naamen, die zy toen by de Perſianen hadden, en niet met de eygen naamen, waar mede zy in 't Land, daar zy vielen, bekend waren. Het is ook daarom, dat *Serapio* door dit Dar-cin een Chineesche boom verſtaat, om dat hy meinde, dat die Caneel-baſt in China viel. Dus bedriegd zig *Arrianus* ook met te zeggen dat de Caſſia en Senguin, welke zekre zoorten van Caneel waren, in eenig gedeelte van Troglodyta wiesſchen, en dat de Kooplieden die van daar na Griekenland overvoerden.

In die zelve Dwaling is ook *Plinius*, die zegt, dat de Caneel waſcht in *Aethiopia*, palende aan Troglodyta, en dat dit zelve gedeelte, om dat het tot aan den Evenaar ſtrekte, van de Schryvers Caneeldragende genoemd wierd, aangezien die daar wiesſch. Dat ook de zelve Caneel ons in handen quam over de Roode Zee, door de Arabiſche Kooplieden, die in dat gedeelte van Troglodyta leefden, en dewyl in Griekenland niet verder onderzocht wierd, waar de Caneel eygentlyk viel, hebben zy gemeend, dat die wiesſch in de Landen der Arabiers, die ze tot hen overvoerden.

Zoodanig hebben ook eenige Oude Schryvers, verſtaande dat de Caneel van Aleppo quam, de zelve de Alepſe Caneel genoemd; door welke menigvuldige verwerringen men nu heden ook nog niet weet, wat zoorten van Speceryen Duaca, Monotto, Magla, en Eafiply, zyn, van welke *Arrianus* gewag maakt, zeggende dat zy in Arabien en *Aethiopia*, groejen; ook weet men niet wat men maken zal van de Nicabo-Gabalio, en

Tarro, welke *Plinius* Arabifche Drogen noemt; waarom wy geen meer kennis van de Wierook, Storax, en Myrrhe, hebben; welke mogelyk die van *Plinius* zyn; en in geheel *Aethiopiën* is geen andre Drogue dan de Gember, en die zeer flecht, en nog maar in 't Koninkryk van Damute; dog om tot de Caneel weder te keeren, de Maleyers noemen die Cajoe Manis, dat is, zoet hout, 't gene het zelve is met de Caifman of Calmanis der Grieken, van waar zy die naam fchynen ontleend, en nog verder bedorven te hebben, met die *Callia Lignea* te noemen, een Naam, die wy by geen Volkeren van het Ooften vinden. De Medecyns fchynen die eerst Cais Lignea, 't hout van Cais, genoemd te hebben; want eertyds, eer het Ryk van *Ormus* na 't Eyland Gerum overgegaan is (alwaar 't nog tegenwoordig is) was het Eyland Cais het hoofd en de Kooplaats dier ganfche Perfaanfche Golf, van *Ormus* af, na binnen toe, en gelyk de Kooptieden van Europa volhardden in dat Eyland te komen, gelyk zy nu in dat van *Ormus* doen, voerende van daar de Caneel, die de Chincefen van het Eiland Cais bragten, zoo hebben zy die daarom Cais Lignea genoemd.

Wat nu de benaming van dit Eyland in opzigt dezer Inwoonders zelfs betreft, zy noemen dit Langkauwn, 't geen zommige zeggen dat de wereld, dog andre, dat het een Paradys beteckend.

Plinius en *Ptolomeus* zeggen, dat het in oude tyden *Simondi*, *Palai Simondi*, en *Σαλυη* genoemd wierd, en dat men de Inwoonders *Σάραι* noemde. Ook feld *Ptolomeus* dit onder de 5 Eylanden, van hem Boruffe genaamd, gevende aan dit de naam van *Panigarensis*. Na hem noemen de Arabifche Schryvers dit ook wel *Sifuara*, *Tenarifis*, en *Nanigeris*.

Het legt af en aan de Caap Comoryn, of met zyn Noordelykfte Deel tegen over de kuff van Choromandel.

Punto Gale, by ons Gale genaamd, legt op delengte van 102 Graad. en 30 Minut. Het Eiland Ceylon ftrekt zich in 't Noorden van den 6^{den} tot den 10^{den} graad N. Breedte, en heeft ten Noorden een gedeelte van de kuff van Choromandel, ten Ooften de Golf van Bengale, ten Zuyden de groote en openbare Zee, zoo als zich die tuffchen 't Eyland Sumatra entuffchen de Maldivifche Eylanden ver-toond, en in 't Westen de Maldives zelfs.

De gedaante des zelfs 'is even als die van een groote Ham, om welke reden de onze de Veffing Cays, ontrent Jaffanapatnam gelegen, niet qualyk en zeer eygentlyk Hammenhiel, na de gedaan-

te, die 't Eyland daar heeft, genoemd hebben.

In Ouden tyden had dit (zo men vry De ruym zegt) wel 400 mylen in zynen Omtrek; dog aan de Noordkant is 'er van tyd tot tyd door de Zee veel afgenomen, en men oordeeld niet zonder grond, dat het by 't Eyland Manaar, daar zig nu Adams brug ver-toond, en met het Eyland Ranmanacoil (dat ontrent 12 mylen van malkanderen legt) aan 't vast Land der kuff van Choromandel in de alleroudfte tyden vastgehecht geweest zy, en dat de Zee het door den tyd van een gefcheurd heeft.

Eygentlyk, en na de netfte Meting der onzen, is het in de lengte van het Zuyden tot het Noorden, 55, in de breedte van 't Ooften tot het Westen 30, by Panoa, by Cotjaar 18, by 't Binnen-Meir van Jaffanapatnam 7, en in zyn ganfchen omtrek maar 197 mylen groot, gelyk men om zulks te weten, maar dit volgende Lyftje na te loopen heeft.

	Mylen gaans.
Tricoen-male legt van Punt to das Pedras - - -	30
Ooftenburg, een Veffing) van Tricoen-male - - -	½
Dwars in de weg, een Ey- landeken (van Ooften- burg - - -	½
Cotjaar van Tricoen-male te Water - - -	3
Dog te Land 18 - - -	7
Enkelanfne, een Schans legt ½ myl verder. - - -	½
Baticalo van Cotjaar te Water - - -	14
Dog te Land 18 - - -	-
Soratjan Condawa van Ba- ticalo - - -	5
Apretotte van Soratjan - - -	12
Komboken van Apretotte - - -	7
Jale van Komboken - - -	5
Koekelmalagamme van Jale - - -	5
Waluwe nog van Koekel- malagamme - - -	10
Nielewelle van Waluwe - - -	8
Mature van Nielewelle - - -	5
Gale van Mature - - -	10
Bentotte van Gale - - -	12
Caliture van Bentotte - - -	4
Colombo van Caliture - - -	4
Nigombo van Colombo - - -	6
Chilauw van Nigombo - - -	10
Calpentyn van Chilauw - - -	10
Man-Aar van Calpentyn - - -	10
Jaffanapatnam van Man-Aar - - -	24
Punto das Pedras van Jaffa- napatnam - - -	2

197½ Mylen.

Ver-

Verfcheide zoo geletterde als ongeletterde Mannen, hebben in vorige tyden over Ceylon, en na dien tyd, zeer wel, gefchreeven; dog in het algemeen hadden zy dat wel met wat beter ordre, dan my daar in voorkomt, konnen doen; behalven dat het ook geen Befchryving van 't geheel Eyländ is.

De uytvoorigte en de befte, die daar over gefchreeven heeft, is de Heer *Philippus Baldæus*, Bedienaar des Goddelijken Woords aldaar geweest. Deze heeft zig voornamentlyk op het Beleg van Colombo, en andre veroverde Steden en Vastigheden aldaar, mitsgaders over de Kerk-faaken en Godsdienten der Heidenen, uytgebreid.

Wy zeggen zyn Eerw. dank, alzo hy over die Saaken in 't gemein zeer wel Gefchreeven, en my in veel opzigten een groot licht gegeven heeft; dog dit ziet maar meest op de Strand-plaatzen, by de onzen veroverd.

Robert Cnox heeft geen kennis van de Strand-plaatzen; maar alleen van het Eyländ van binnen, en nog maar van die Plaatzten, die hy zag (die zeer weinige geweest zyn) gehad, daar hy ons wel verfcheide Saaken, die goed zyn, van zegt; maar hy ffeld ons dat niet in die ordre voor, als het behoorde, te weten, by een Befchryving van ider Landftreek in 't byzonder, en altoos zoo niet, als wy wel wenfchten.

Niet te min zegt hy ons veel Saaken, die ons anders onbekend waren, en die hare opmerking verdienen, waar van wy ons ook, gelyk mede van de Heer *Baldæus*, daar het ons te pas komt, by gelegenheid zullen dienen.

Joan Ribeiro, een Portugees Hoofdman, fchryft 'er mede, dog vry verward van; hoewel nog best van de Portugeefche Saaken, die hy best wift.

Buyten deze zyn 'er meer geweest, dog 't geen zy daar over zeiden, zullen wy, daar wy van de byzondere Saaken, op Ceylon voorgevallen, fpreken, op 'zyn plaats zeggen, en derhalven 'er hier niet af reppen.

Het Eyländ Ceylon is van zommige in vorige tyden in 9, dog van andre maar in 7 Koninkryken verdeeld, die egter onder eenen Keyfer, ftonden. De Naamen dezer Ryken zyn deze: Cotta, welkers Koning als Keyfer van alle de andre geëerd wierd.

- Denuaca.
- Oeva.
- Candi.
- Sitavaca.
- De zeven Corles, en
- Chilaw.

Hedendaags zyn 'er maar 6 bekende Koninkryken, en is 't Land, behalven de zelve, in verfcheide Prinsdommen, Graaffchappen, Marquizaatfchappen, en Heerfchappyen verdeeld, waar van men zedert het bestier van *Raja Singa*, eerst de rechte kennis heeft beghinnen te krygen; omdat die grootmoedige Vorft op deze certirels zeer trots; en byzonder gezet was, al 't welke hy, zo van de Portugeefen, als van ons, fchynd ontleend, en bovorens zeer weinig daar van geweten te hebben.

De Naamen dezer Koninkryken; zyn deze:

Candi, anders Candia; of Conde Ouda, dat is, het Hoog Gebergte, in Cingalees genaamd.

- Cotta.
- Sitavaca.
- Dambadan.
- Amorayapoere.
- Jaffanapatnam.

Behalven deze Koninkryken zyn 'er ook 6 Prinsdommen, 12 Graaffchappen, 4 Marquizaatfchappen, en 9 Heerlykheden, van welke *Raja Singa* zyne Titels plagt te ontleenen, en met veel hoogmoed te voeren, hoewel hy eygentlyk maar magt over de binnen, en geenzins over de Strand-plaatzen, had.

De Prinsdommen, zyn deze:

- Oeva.
- Mature.
- Denuaca; anders de twee Corlas genaamd.
- De vier Corles.
- De zeven Corles.
- Matale.

De Graaffchappen, zyn deze:

- Trinkenemale, eygentlyk Tricoenmale.
- Baticalo.
- Velafe.
- Bintene.
- Drembra.
- Panciapato.
- Vera.
- Putelan.
- Vallare.
- Gale.
- Billigam.

De Marquizaatfchappen, zyn deze:

- Duranura.
- Ratienuca.
- Tripane.
- Accipate.

En de Heerlykheden, zyn deze:

Heerlyk-
heden. Alican.
Colombo.
Nigombo.
Chilauw.
Madampe.
Calpentyn.
Aripo.
Man Aar.
En de Peerl-Visschery.

Behalven deze voornoemde Verdeeling in 't algemeen, werd het Land van Binnen nog in 34 byzondere Corles, of Landfchappen, verdeeld, onder welke men van Gale in 't Zuyden langs strand Noord-aan gaande, deze navolgende heeft:

Der 34
byzon-
dere
Land-
fchappen. Corle de Gale.
Walalawitte Corle.
Pasdum Corle.
Reygam Corle.
Salpitti Corle.
Hewegam Corle, wat Landwaard in,
of na 't Oosten.
Hina Corle, dito.
Pittigal Corle.
Migonne, of Mangul Corle.

Wanneer men in 't Zuyden weder van Billigam recht Noorden aangaat, ontmoet men deze Landfchappen:

Het Land van Mature, zich wel zoo Oostelyk uytstreckende.

Billigam Corle.
Dolasdas Corle, beoosten Billigam.
Koekele Corle.
Naudum Corle.
Saffragam Corle.
Morrua Corle, beoosten Saffragam.
Denkelvaca, of de twee Corlas, benoor-
den Morrua.

Corne Corle, beoosten Morrua Corla.
Vitte Corle, ontrent den Berg van A-
dam gelegen.

Atacolan Corle; beoosten Dunaca.
Correwitte Corle, benoorden Saffra-
gam.

Attulagam Corle, benoorden Vitte
Corle.

De vier Corles, of Panaval Corle, ten
N. Oosten van Attulagam Corla,
en pas bewesten Adams-berg.

Mende Corle, beoosten Adams-berg.
Cadduatta Corle, beoosten Mende Corle.
Dehegample Corle, benoorden Corre-
withe Corle.

Hina Corle, benoorden Sitavaca.
Happittigam Corle, beoosten Hina Corle.
De zeven Corles, benoorden Hine
Corle.

Billigal Corle, dat nog vry Noordely-
ker, als de zeven Corles, legt.
Gampele Corle, beoosten Billigal.
Tun Corli, benoorden Billigal.
Houtera Corle, } beoosten Chilauw.
Hot-Corle, }

Behalven de voornoemde 34 groote
Landfchappen, heeft men 'er nog 33,
van wat minder rang, en aldus ge-
naamd:

De 9 Nevajas in 't Zuyden, beoosten
Billigam gelegen, van waar wy
zo weder Noorden aangaan.

Jale, in 't Zuyd-Oosten, bezuyden
Cadduatta Corla.

Malvana, omtrent Colombo.

Balane, in de vier Corles.

Delesfwage, pas benoorden Adams Berg.

Coetemale, benoorden Delesfwage.

Panoa in 't Oosten, en benoorden Jale.

Oedipollat, wat benoorden Coetemale.

Hewahette, ten Noord-Oosten van
Oedipallat.

Jatti, N. West van Hewoyhatty, en
pas bezuyden Candi.

Goddaponohay, beoosten Jatti.

Jotta Kinde, beoosten Hewahette.

Tunponahoy, bewesten Candi.

Horsepot, benoorden dito.

Porcipot, beoosten dito.

Vallaponahoy, beoosten Porcipot.

Vilacen, N. Oost van Vallaponahoy.

Matecalo, } in 't Oosten omtrent Ba-

Baticalo, } ticalo.

Maetale, ten N. Oosten van Candi.

Palavi, wat beoosten Calpentyn.

Bintene, ontrent de Stad van die
Naam, aan de Rivier van Trinke-
nemale.

Newecalawa of Neucalawa, midden in
het Land, benoorden Hotcorla.

Tommakod, wat bezuyden Cotjaar.

Cotjari, } in 't Oosten by een, niet

Trinkene- } verre van 't Ooster-
male. } strand.

Hoerli, benoorden Newecalawa.

Het Land der Weddas, beoosten Trinke-
nemale.

Het Land der Wannias.

Vier byzondere Landfchappen van

Jafnafapatnam, zynde:

Welligamme.

Timmoratie.

Warmoratie.

Pachealpalie.

In dit magtig Eyland heeft men ook,
zoo langs Strand, als binnen in 't Land,
verscheide aanzienlyke Steden, die ver-
die-

dienen in 't byzonder gemeld te werden.

Aan de Westelyke Stranden leggen, van 't Zuyden na 't Noorden, deze Steden:

Punto Gale, op 6 Graaden 5 Minuten N. Breedte.

Caliture.

Columbo.

Nigumbo.

Medampe.

Chilauw.

Portaloon, of Putclan.

Calpentyn, op een Eyland van dien Naam.

Aripe, of Aripo.

Mantotte.

Manaar, op een Eyland van dien Naam.

Jafnapatnam, op een Eyland van die Naam, vlak in 't Noorden.

Aan de Oost-zyde van het Eyland, heeft men deze Steden:

Trinkenemale.

Baticalo.

Landwaard in heeft men drie grootte Steden leggen, te weten:

Ceita-vaca, aan de Rivier van Colombo.

Candi, aan de Rivier van Trinkenemale, of de Rivier Mavligiganga genaamd, midden in 't Land, dichte by Colombo gelegen.

Vintana, aan de zelve Rivier, dog laager midden in 't Land, en nader na Trinkenemale.

Behalven deze drie grootte Binnenlandze, heeft men nog verscheide mindre Steden, te weten:

Harcipote, in Cockele Corla.

Pannetotte, } ontrent Corna Corla ge-

Oedibod, } legen.

Catoene, } beoosten Dina-Vaca.

Walla-godde, in Corna Corla.

Dinavaca, in de twee Corlas.

Tammegamme, } beoosten Dina-Vaca.

Bibligan, } beoosten Dina-Vaca.

Batugedra, bewesten dito.

Jemature, bezuyden dito.

Cambevolle, benoorden Attagalan Corla.

Malpitte, in Menda Corla.

Collegom, benoorden Adams Berg.

Coetemale, in Coetemale gelegen.

Pool Pite, wat beoosten Coetemale.

Badaula, beoosten Pool Pite.

Manieramare, pas beoosten de Rivier van Colombo, in Happitigan Corla.

la.

Nellembi, wel eer ook een Hof-Stad; 14 mylen bezuyden Candi.

Elledat, dicht by Nellembi, tusschen Eudanoet en Hewoohatty.

Degli, nog een later Hof-Stad dan Nellembi, in Goddaponahoy gelegen.

Lalcuija; dicht by, en wat beoosten Candi.

Sigelis, benoorden Porcipot, en beoosten Horsépot.

Bonder-coos-wat, benoorden Horsépot.

Nicavar, benoorden Bonder-coos-wat.

Parroah, benoorden Nicavar.

Vellas, wat bewesten Batecalo.

Hondopool, benoorden Parroah.

Colliwilla, benoorden Newealawa.

Anarogburro, benoorden Colilwilla.

En meer diergelyke Steden, en Vlekken; die zig verder, en daar binnenlands vertoonen, en alle nog niet recht bekend zyn.

Dit Eyland is vol zware Gebergten, en zeer wateryk. Men heeft in 't zelve ^{Ceylons Rivieren,}

veel grootte, en eenige gemeene Rivieren. De grootste van alle is die van Mavela Ganga. Deze heeft haren oorspronk uyt Adams Piek, een Berg midden in 't Land, op de breedte van Colombo, of van 6½ graad, gelegen. Zy loopt van daar na 't Noorden, stroomd ontrend ruim ½ Myls van Candi, loopt dan eenige Mylen Oost aan, tot wat voorby de Hof-Stad Digli, daar zy weer na 't Noorden, en zoo verder door de Stad Vintana stroomt, van waar zy zig allenkens na 't N. Oosten draejende, by Cotiâr, of in de Baey van Trinkenemale, in Zee stort. En is ontrent een Snaphaanfchoot breed, wat steenagtig (gelyk alle de Rivieren hier) en dierhalven onvaarbaar.

Behalven deze Rivier, zyn 'er aan de West-zyde nog die van Kosdoewa, by Gale (die haar oorspronk uyt den Hoyberg, daar ontrent heeft) die van Alicin, die van Calture, en die van Panture, die niet heel groot valt, die van Colombo, welke redelyk groot is, en mede haaren oorspronk uyt Adams Berg, gelyk die van Calture heeft. Verder op vertoonen zich die van Nigumbo, van Caimel, van Chilauw, van Caula Woya, en van Aripo, Cononda Waya genaamd.

Aan de Oost-zyde heeft men de Berbero of Cutiale Rivier, benoorden Trinkenemale, als mede die van Cotiâr, of van Trinkenemale, die van Baticalo, Sengare, Heddel-on, Kocboekan Oye, de Rivier van Jaleput, Cerindé Oye, de Rivier van Waluwe in 't Zuyden, en

mede uyt den Berg van Adam zyn oorsprong hebbende, en die van Mature, nevens meer andre kleene Spruyten.

Gedaante van't Land.

Gelyk nu dit Land vol Bergen, zelf tot dicht by Jathapatnam is, weinig vlakkens uytgenoomen, alzoo is 't ook, zo men 't Prinsdom van Oeva, en de kleene Landfchappen Oedipollat, en Deleswage of Dolusbag uytzonderd, alomme vol Bosschen, welke niet alleen dienen om de Graaffchappen en Landstreeken van malkandren te scheiden; maar, voor al ook, om tot zonderlinge sterkten van 't Land te verftrekken; om welke reden die ook niemand, op levens-straf, dunnen, uythakken, of de Wegen wyder maken mag, dan dat 'er maar pas een Mensch doorgaan kan; zynde het verder onmogelyk daar door te komen.

Verwonderenswaardige Say oen hier.

De Sayfoenen vallen op dit Eyland zeer verschillende: want als het de Regen-Tyd aan de West-zyde is en de Westen-wind 'er door-waaid, dan is 't aan de Oostzyde het droog Sayfoen, en zeer helder schoon weder. En als 't aan 't Oostdeel des Eylands 't Regen-Moesfon is, dan is 't na de West-kant het Ooster-Moesfon en helder weder; en deze verandering neemt omtrent het midden van dit Eiland zyn aanvang. Men heeft egter boven op de Gebergten meer regen, dan beneden; hoewel 't meeste droog weder aan de Noord-zyde van dit Eiland.

Aardbeving, hier vallende.

Men heeft hier ook nu en dan wel eenige Aardbeving, en zomtyds al redelyk zwaar met eenige stooten aan malkandren, gelyk dit alle de warme Landen meest onderworpen zyn, hoewel die op 't eene Land zwaarder, dan op 't andre, vallen.

Na welke aanmerkingen over dit Eiland in 't gemein wy tot de byzondere Beschryving zullen overgaan.

Kaart van Ceylon.

Om 't welke met eenige Ordre te doen, zullen wy ons van eene nieuwe Kaart, door ons zelf opgesteld, bedienen. Welke wy hier onder P. Q. vertoon.

De Stad Gale beschreeven, en tweezins afgebeeld.

Wy maken dan een aanvang met het Graaffchap Gale, en de Stad Ponto de Galle, Punto Gale, die aan de Zuydwest zyde dezès Eylands, op de Lengte van 102½ graaden, en op de Noorder Breedte van 6 graaden gelegen is, zullende verder, het geheel Eiland rond eerst alle de Strand-plaatzen Beschryven. De Stad is zoo als zy zich van de Zee-kant vertoon, zeer net by de Hr. *Baldens* te zien; dog hier beelden wy de zelve, by N°. 12. B. in haar Landge-zigt zeer fraey uyt. En N°. 12. B. B. in platte grond. A^o. 1663.

Gale beslaat in zynen omtrek binnen

de wal omtrent ½ myl, is aan drie zyden na de Land-kant van zeer hegte en hoge Muuren, nevens een gracht, die vry diep, en wel 18 voeten breed is, voorzien. Zy heeft eigentlyk maar drie vaste Bolwerken, de Zon, de Maan, en de Star, tusschen welke de Stads Poort komt, waar na men de andre Punten; als de Matroofoen-punt, Utrecht, de Vlaggeklip, Venus, Mars, en Æolus, ziet. Aan de Oostzyde is maar eene Poort, de Zee-of Water-poort genaamd; en verder legt de Stad aan de Zee-kant wel open; maar is van nature zo sterck door de menigte klippen, die men 'er voor ziet, dat het onmogelyk is, om 'er zonder Loots by of omtrent te koomen, ten ware men zig in het uysterste gevaar begeben wil. Waarom men ook gewoon is, als men de Stad naderd, alle half uure een Stuk Geschut te lossen, om Lootzen te bekomen.

Om dit nu te myden, werd 'er vaneen klip, die pas buyten in Zee legt, en van welke de Vlag der E. Maatfchappy waaid, een schoot gedaan, om hen te waarschouwen van niet verder te zeilen, en dan komt 'er een Loots; die hen langs ysselyke klippen, daar men rake-lings voor by moet, door een gat, dat een half uur wyd is, binnen brengt. Ook Ook legt 'er een sterck Waterpas in den ingang, die 't als onwinbaar maakt.

Men kan in de baey niet koomen, zonder de Vesting die zig daar op een klip, of hoogte vertoon, en de Waterpoort, die met 6 Metaale twaalfponders versterkt, en alwaar ook de woning van de Bevelhebber der Stad, mitsgaders de Hoofdwagt, is, voorby te zeilen; en men ziet de Zee tegen de Stads wallen aanklotzen.

Dicht daar by heeft men op Paalen, eenige schreeden verre in de haven, een wandel-pad gebouwd, dat met planken beschoten, en met een dak overdekt is, het hout Wambays genoemd, langs 't welke het zeer vermakelyk is te wandelen.

Zoo als men voor by de Vesting, die zig op die kliptoon, geraakt is, heeft men ter linkerhand het Sicken-huis, en nog nader aan de Stad het Rondeel Akkeriloot, daar 8 stukken op leggen, die de Baey kunnen bevryden, in de zelve legt men wel een geheel Jaar door vry, en zouden daar veel schepen in veiligheid kunnen zyn, maar men heeft daar egter, als 't wat sterck waeyd, al een vry holle en levendige Zee, die de Schepen, dan ook wel voelen kunnen, door het geweldigslingerende, ten zy de se heeps-veritandigen dit door 't uytbrengen van een Anker wat weten te matigen.

Ter regter hand op, of na de Land-zyde,

NIEUWE KAART
VAN HET EYLAND
CEYLON.
opgeleest door
FRANCOIS VALENTYN.
J. van Braam et G. onder de Luiden.
excudit. Com. Provi.

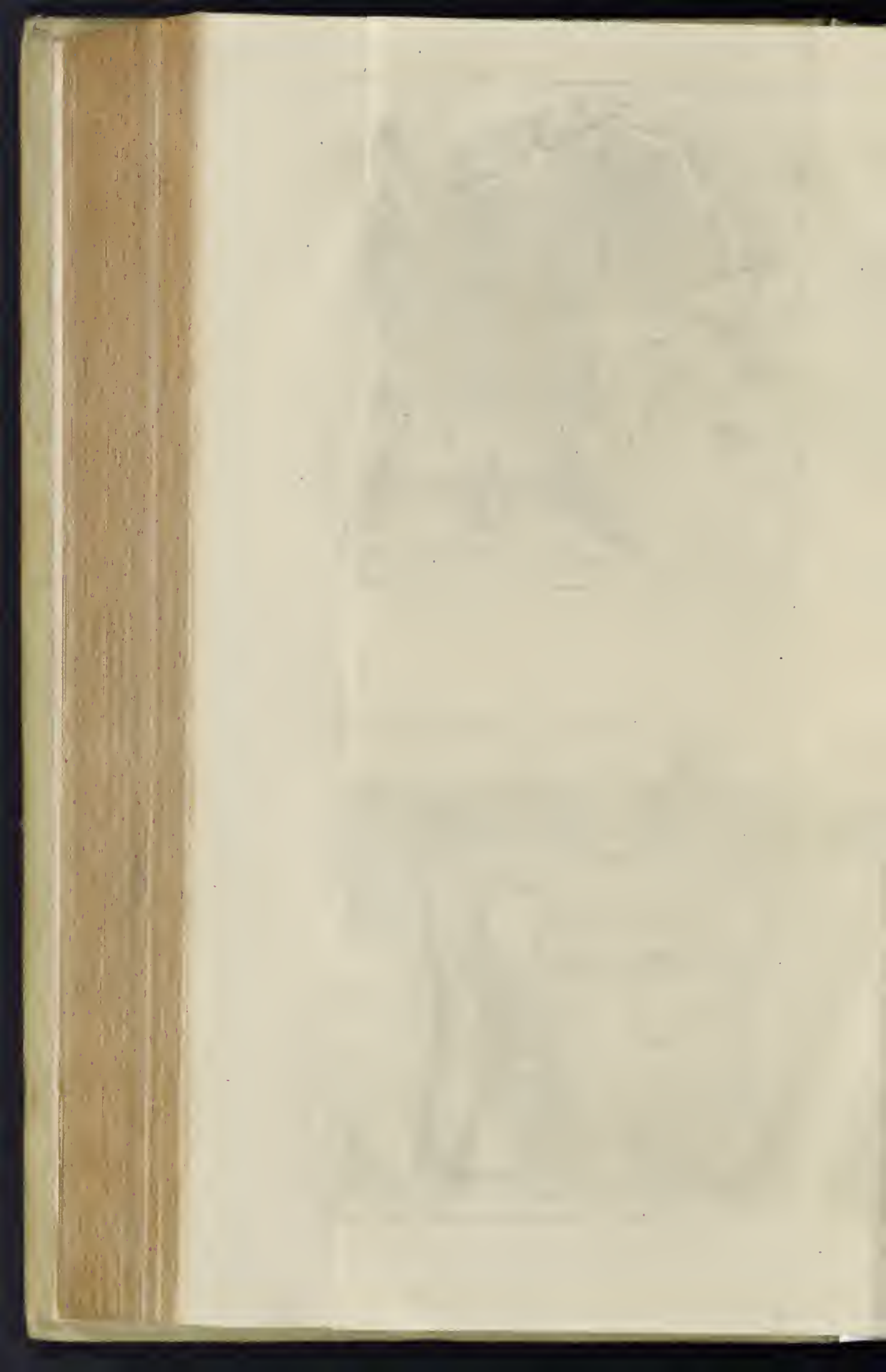
Duysche Aeylen 15 in een graad

DE NAIK VAN MADURE

Back of
Foldout
Not Imaged

PUNTO DE GALLES

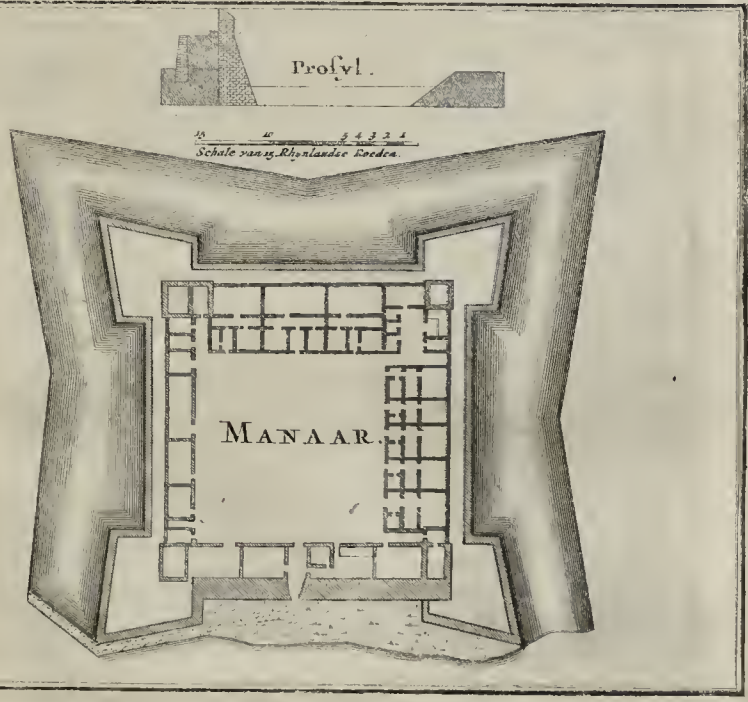
BB.

pas.
 t Fort.
 uys.
 opperi.
 Sidot.
 ks Huys.
 ters Huys.
 n Huys.
 n Thuyt.
 Maante.
 ken.
 e Spil.
 n Merk.
 e Puat.
 Puat.
 el Puat.
 Wagt.
 Doort.
 roete Werk.
 a Huys.
 t Huys.
 versneurs Huys.
 Biay.
 Cracht.

DE STAD PUNTO GALE.

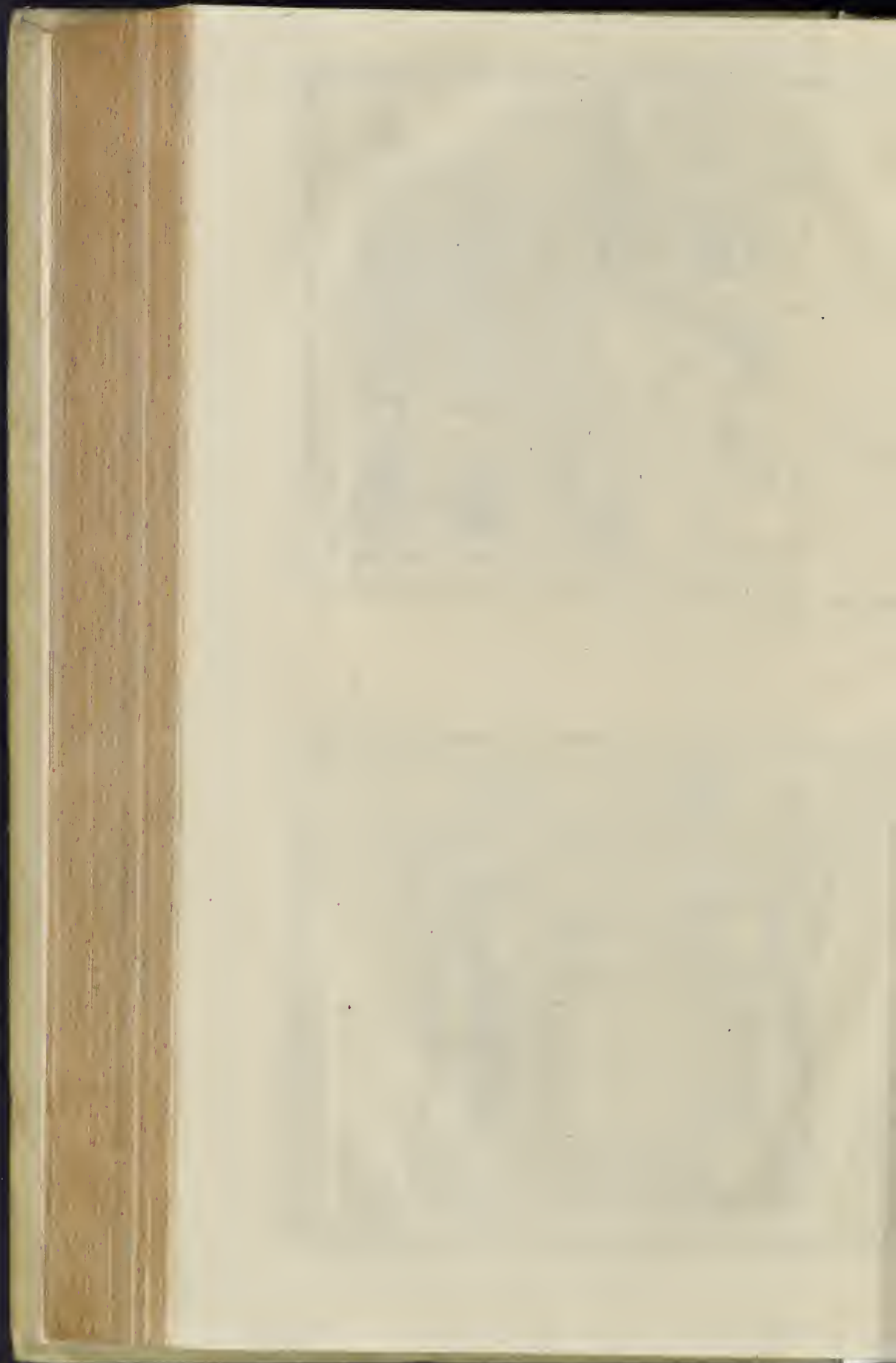
C.

Profyl.

Schale van de Rhylandse Koede.

MANAAR.

zyde, heeft men, behalven des Stads hooge muuren, en een wip-brug over de gragt, de Middelpunt, een iterkte waar op 10 stukken gefchut leggen, die ten deele de Hoofd-wagt (waar in een bezetting van 60 à 70 mannen is) en ten deele de Stads-muuren waar beneden ook nog een halve maan legt, beftryken kan.

De Zee-punt is de laafte aan de Landzyde, alwaar ook het meefte Gefchut geplaatst is, en daar alle nacht een Corporaal met 6 mannen waken moet.

Tuffchen deze Zee-punt, en een nieuw Werk, op het Pakhuys gemaakt, ziet men uyt de eene kant van een klip een fraaje ftraal van verfch water ontfpringen, niet tegentaande maar een fchreede van daar, de Zee tegen de klippen aan fpoeld.

Van binnen in de Stad, die zeer regelmatig en net gebouwd, dog pas half zo groot als Batavia is, heeft men veel matig wyde ftraaten (zommige van Aarde, zommige met Gras bewafchen) veel fchoone fteene Gebouwen, eenige tamelyke groote Kerken, in de meefte huizen ook fchoone Waterputten, en buiten de Stad (gelyk ook hier en daar van binnen) zeer fraaje Thuinen en Hoven, die een fchoon gezigt na 't gebergte, beoofen Coekele Corla, dat van Harcipot, en na den Hoy-berg hebben. Onder de Gebouwen munt dat van de Bevelhebber van Gale uyt, dat tegen over een zeer groot Tuyg-Huys staat, en veel fchoone vertrekken heeft. Daar is ook een Kerk voor de Hollanders, 's morgens, en 's middags voor de Cingaleezen dienende, zynde op 't einde van des Bevelhebbers fchoone Wooning. Daar zyn 'er, die voorgeeven, dat deze Stad op een Mocrasfige grond, en laag, daar zy in tegendeel op een fraaje hoogte, en zeer lugtig gelegen is, werdende geduurig, of door de friffe Zee- of door de aangename Land-winden, verkoeld.

Zy heeft ook een fraey uytzicht na de Zee-kant, en is, als een Zee-Stad, gemeenelyk vol Leven en gekriemel van menfchen, bloeiende door een fterke vaard en Handel op zeer veel Geweften, behalven dat hier gemeenelyk de Vaderlandze Vloot, die van Ceylon vertrekt, afgeladen, en na Holland den 25. December jaarlyks verzonden werd. Ik zal my niet ophouden met te zeggen, wanneer deze Stad veroverd is, alzo dat naderhand gefchieden zal.

Hier hebben wy ons tweede Comptoir van Ceylon, alwaar van wegen de E. Maatfchappy een Bevelhebber, of Commandeur, als Hoofd, een Koopman als tweede, en eenige verdre Be-

dienden leggen, die zamen eenen Raad uytmaken, men heeft hier ook een fraaje Bezetting, met de noodige Kryghoofden als een Capitein Luytenant, en Vaandrig, dog voor al is het Befhier der Buyten-Landen van veel opmerking, over welke een Deffave of Land-droit het gezag heeft.

Wanneer men 2 Mylen Noordweft Gindere, aangaat, ontmoet men een gering Vlek. ^{een Vlek.} je Gindere; dog wat Noord-Ooftelyker en wat Land-waard in, leggen on-trent 2 mylen van een, Bakwelle (dat Gannezo verre van Gindere legt) en Gannegamme, die zig pas bezuiden het Riviertje van Kosdoewa vertoonen, dat uyt den Hoyberg, ontrent 4 a 5 mylen N. Ooftelyker, ontfpringt, gelyk men even benoorden dat Riviertje, een weinig hooger als 't Dorp Bakwelle, ^{Kosdoe-} het dorpje Kosdoewa, mede wel 2 wa. a 3 mylen Landwaard in ziet.

Twee groote mylen benoorden Gindere, ^{Reygam:} ontmoet men langs Strand het Dorpje Reigam, en als men nog zoo verre N. Ooft opgaat, ^{Madam:} ontmoet men, pas aan deze zyde, of bezuiden een kleine spruit, het dorp Madampe, gelyk pas ten Noorden van die spruyt, het vlekje Billitotte, en omtrent 4 a 5 mylen Landwaard in het dorpje Gedewelle, ^{ken Billitotte, en Mapla-} pas benoorden 't Riviertje van Kosdoewa, en het vlek Maplagan even daar tegen over, bezuiden dat Riviertje, dog aan een nieuwe, byzondre, en Ooft-aan-loopende Spruit legt, ontrent een paar mylen van den Hoy-berg, zynde een enkele en redelyke hooge berg op zig zelve, met nog een kleene 'er by.

Als men van Billitottenu Noordelyker aangaat daar men verfciede Boffchen voor uyt, en ook na 't Ooften heeft, zo komt men in de Walawitte Corla, of 't Graaffchap (want Corla beteekend dit) van Walawitte, hoewel het by ons maar voor een byzondre Landftreek van die naam, te boek staat, 't geen in 't Noorden allernaaft aan Pasdun-Corla, en ten Ooften aan Cockele Corla, paalt, welke beide mede maar gemeene Landfchappen zyn.

Drie mylen ruim van Billitotte, heeft men het Dorpje Bentotte, pas bezuiden ^{De Dorfpen Bentotte.} een kleene spruyt, beoofen het welke ontrent 2 a 3 mylen en zeer groot Bofch, Peliwatte genaamd, zig eenige mylen in 't vierkant vertoond, tot een grenspaal tuffchen Walawite, Pasdun en Cockelecorla dienende.

Wanneer men 8¹/₂ myl benoorden 't fpruytje van Bentotte, en even Benoorden het Riviertje van Alican, gaat, komt men by het dorp van die zelve naam, benoorden 't welke men in Pasdun-

Het Ey-
land Ver-
berin.

dun-corla weer eenige Boschen heeft, die zig al verder na 't Oosten, byna tot Naudum Corla, uytstrekken. Een weinig in Zee heeft men 't Eilandje Verberin, dat zeer klein in den om- trek is.

't Vlek
Makoe-
ne, en 't
Dorp
Pelando.

Twee mylen ruym benoorden Ali- can heeft men het vlek Makoene, tus- schen 't welke, en 't dorp Pelando, ontrent 3 a 4 mylen beoosten 't zelve, Landwaard in, zig een groot Bosch op- doet.

De Ves-
ting Ca-
liture,
beschre-
ven.

Drie mylen Noordelyker heeft men aan een schoone groote Rivier, diemet de Piek van Adam na beneden stroomd, de Vesting Calture of Caliture, daar de zelve in Zee stort. Zy legt 8 mylen van Colombo, en zy werd een dag rei- zens van Punto Gale gerekend.

Het is een fraeje Sterkte, van dub- ble aarde Wallen, en een matige bezet- ting voorzien, en word doorgaans voor een van de voornaamste Vastigheden, en voor een byzonder sterk nest gehouden, maar is anders niet veel bezonders. Zy heeft aan de Land-kant 4 Schansen te- gen malkanderen over leggen, die van zeer dik paal-werk voorzien zyn. De wallen zyn zoo hoog, dat men 'er geen een huis in zien, en 'er ook maar langs eene weg in komen kan, also zy op een hoogen Berg legt.

't Dorp
Angre-
totte, en

Pas 'er benoorden, wel 4 a 5 mylen Landwaard in, na 't Oosten, heeft men aan die zelve Rivier het Dorp Angre- totte, of Angneratotte, in Reygam Corle, en in 't midden van een Bosch, ontrent 12 mylen van Colombo leggen. Het is een fraeje sterke Plaats, daar een- ige Volk in bezetting legt, en van eenige Stukken Geschut, gelyk ook van allerley Eetwaaren, en door haare nabuurige Rivier ook rykelyk van Vii- ch, Schildpadden, &c. voorzien.

Paneture.

Wat benoorden de Rivier van Caltu- re heeft men een smal Meir, dat zig van deze Rivier tot aan die van Paneture, wel 4 a 5 mylen verre, uytstrekt, en zig in de zelve ontlaf, of altoos daar mede gemeenschap heeft.

Wat bezuiden 't Riviertje van Pan- eture heeft men 't Dorp van dien zelve naam, beoosten 't welke 3 a 4 mylen Landwaard in zig eenig Gebergte ver- toond.

't Vlek
Galkiffe.

Uyt de Rivier van Paneture vertoond zig nog een byzonder Spruitje, dat Noorden aan, zig wel twee mylen ver- re tot digt by 't Vlek Galkiffe uytstrekt, en Clanteta genaamd werd.

Dit Landfchap werd Salpiti Corle, genaamd, in 't welke men daar Oclomme, en vooral wat na 't Oosten, Landwaard in, een groot Kancel-Bosch heeft.

Pas benoorden Galkiffe ontmoet men

de oude overblyfzelen van 't Palcis der Oude Koningen van Cotta, en van de Stad, daar zy Hof plagten te houden, die tegen 't Landfchap Helvagam aan- grenst, en door een Bosch van een ge- scheiden is.

Vier a vyf mylen benoorden Galkiffe heeft men het Aloude en beroemde Co- lombo.

Dit is een schoone Stad, aan een schoone groote Rivier, die uyt de Piek van Adam ontspringt, gelegen, en die aan des zelfs mond Motoaal, en hooger op Colom, en van de Cingalezen Oil genaamd werd.

Zy legt ontrent op 6 graaden, 95 mi- nuten, noorder breedte, en op de leng- te van 102 graden, en 10 minuten.

Zy draagd haren naam na een Mang- ga-blad, dat in de Cingaleeze taal Co- la Ambo genaamd werd, alsoo Ambo de Mangga-vrugt, en Cola een blad be- teekend, waar van de Portugeezen en wy by navolging Columbo gemaakt hebben.

Zy plagt, toen de Portugeezen de zelve bezaten, veel groter te zyn, maar wy hebben in 't zelve Jaar, dat wy ze veroverden, (A^o 1656.) de zelve merkelyk ingetrokken, ook had de Heer van Goens belaft, veel ver- anderingen ontrent de Punten Victoria, Candi, Raja Singa, &c. by zyne con- sideratien over Ceylon, te maken, en vooral de Frontier-wagten van Malvane, Hangwelle, en Anguratotte wel te ver- zeekeren, en die om geen reden te verlaten. Te dier tyd werd ook een menigte van zeer groote en schoone huizen afgebroken, en de Stad aan de Land-kant met een fraeje Gracht van versch Water versterkt.

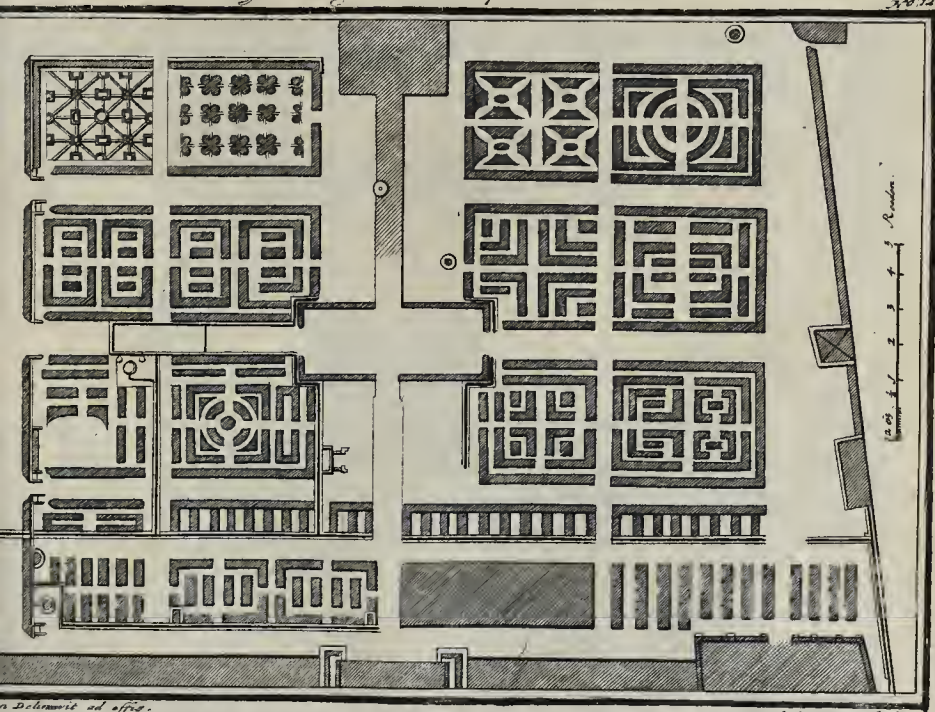
Zy is aan de Zee-kant wel eer geheel open geweest, en heeft in 't rond 8 Bolwerken gehad, behalven nog een vierkant buyten-werk in 't Noord-Oo- ften, dat aan twee Bolwerken plagt vast te zyn; dog alsoo die te veel bezet- ting vcreyschten, zo bestaat nu des zelfs sterkte meest in de Vesting, die in 't Westen aan de Zee-kant gelegen is. Zy heeft vier Poorten, te weten, de Poort van Gale, de Delfse, de Ni- gombose, en de Water-poort. Binnen in de Vesting zyn eenige Straaten, en ook eenige Bloem-boomen. Men heeft daar in ook een schoon Tuyghuys voor allerley Oorlogs- voorraad, schoone Pakhuizen, en een deftige Paard-stal, die pas agter de Kerk komt. Beneden aan 't Water- pas (waar van wy aan- stonds zullen spreken) heeft men een Zaag- en boven by de Poort van Gale, een Kruyt- Meulen. Nu jegenwoor- dig heeft de Stad maar 5 Bolwerken,

Het huys des Gouverneurs op Colombo.

1752

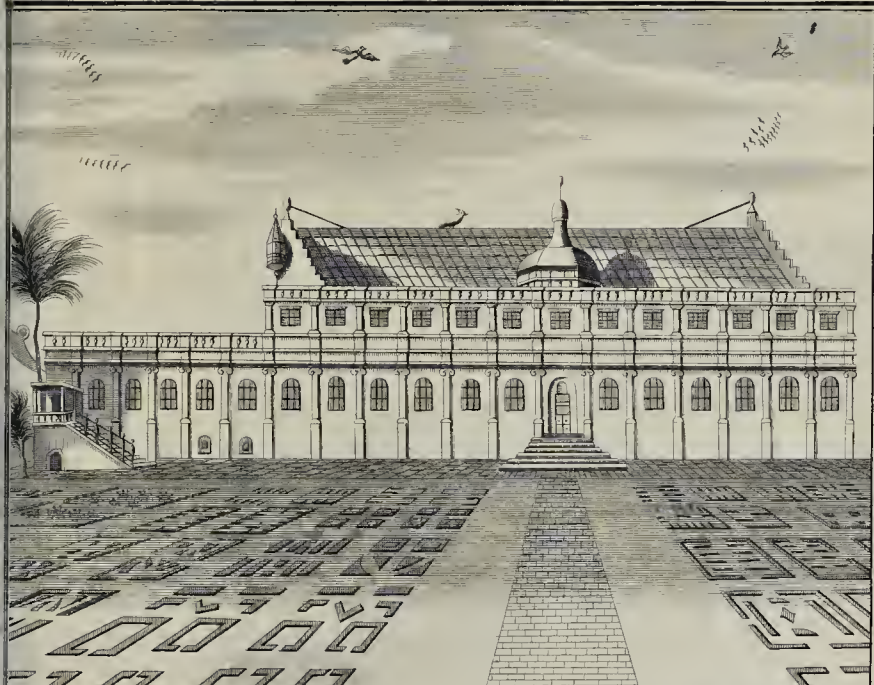

De Koningk. ad offij.

Platte grond Vande Tuyn achter het Gouverneurs huys, op Colombo.

Diel Jongman sculpsit.

en gedeelte van het Gouverneurs huys op Colombo, van agteren aan den thuyen kant

D. J. Jansman fecit

Speelhuys aan de zee kant staande voor het woonhuys van den Gouverneur, op Colombo

D. J. Jansman fecit

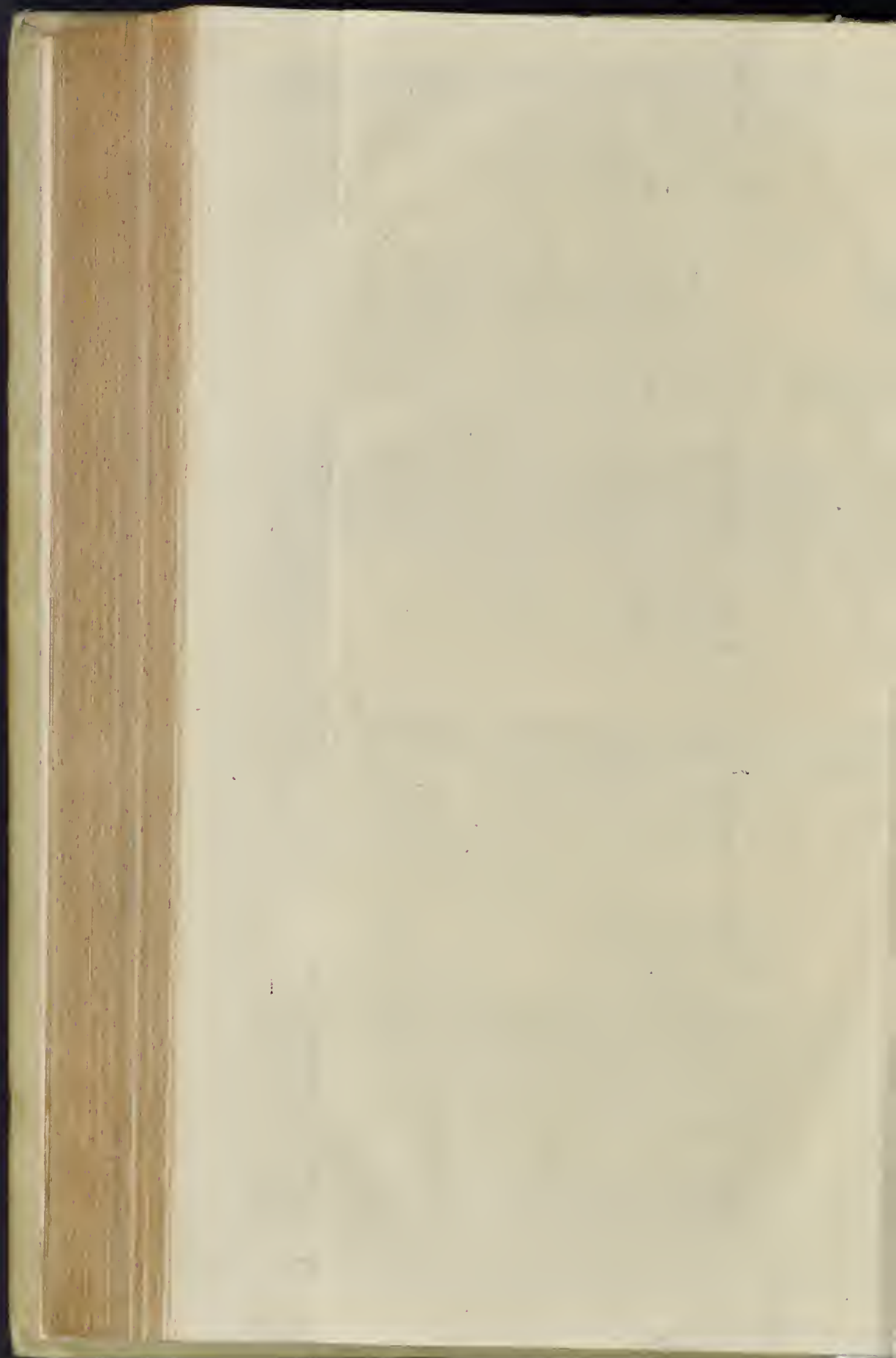
Buytenhuys van den Gouverneur, voor 't welke de boomen, die 't graet belitten vraggenomen zijn

D. J. Jansman fecit

Buytenhuys van Agteron

D. J. Jansman fecit

Victoria, Constantia, Concordia, Haarlem, en Enkhuyzen, genaamd.

Onder de fraeye Gebouwen, welke men op Colombo vind, munt boven al het Huis van den Heer Landvoogd uit, zoo als het zig in de Vefling vertoond. Het is een Heerlyk Gebouw, en mag onder de allerbeite van geheel Indiën geteld werden.

Wy vertoonen het zelve van vooren, No. 12. D. dat aan de zyde van de plaats drie in de plaats van twee verdiepingen heeft, gelyk ook des zelfs gezigt na 't Strand met een stuk verlengd is, dat aan de zyden zou moeten komen.

No. 12. E. verbeeldt wy dit zierlyk Huis van agteren aan de Thuin-kant, waar van maar een klein gedeelte hier verroond werd.

Wy voegen 'er op No. 12. F. een Speelhuis aan de Zee-kant voor het Voorhuis staande, by, voor 't welk men Sondags gewoon is de Parade te doen.

Daarenboven vertoonen wy No. 12. G. het Buiten-huis van dezen Heer van voren, voor 't welke de Boomen, die 't gezicht beletteden, weggenomen zyn.

En No. 12. H. ziet men dit huis van agteren met een Gebouw op Pilaaren, in de Rivier van Motuaal uytgefrekt.

En eindelyk vertoonen wy No. 12. I. ook de platte Grond van de Thuin, die agter 't huis van den Heer Landvoogd op Colombo komt, en die wel weerdig is om van een Liefhebber gezien te werden, alzo die in zeer fraeye perken verdeeld is.

In de Stad is ook een deftig Gasthuis, een fraey Wees-huys, en midden in de zelve is 't Kerk-Hof, dat met een muur omringd, en waar ontrent een Malabaarze School, gelyk even buiten 't Kerk-Hof een groote Markt is, daar alles van de Mooren, Peisfaanen, Cingaleezen, en andre verkogt werd.

Buiten de Nigomboze poort stond 't zoo genaamd Moors-Quartier (op Compagnies grond) alwaar de Heer Gouverneur *Simons*, om alle Kuffen en Kotten, uyt te roejen van allerley gefpuis, hier zonder Straaten wonende, zonder dat men de quade ontdekken konde, de oude Straat doen opruimen, en op de breedte van 5 Rhylandze Roeden gebragt, en nog een Nieuwe, gelyk dito, door dit verward Quartier heenen laten maken, belast de Mooren 't front hunner huizen ordentelyk tegen deze Straat aan te bouwen, dat ook gedaan werd.

Ook ziet men 'er een groot hoofd in Zee, dat met een kromte zig na 't Westen ombuigd, en uyt het Zuid-wester Bolkwerk te zamen de haven maakt,

hoewel de Schepen daar als in de openbaare Zee, en voor de N. Westen Wind zeer bloot leggen, behalven dat zy ook genoodzaakt zyn zich wel een halve myl van de wal af te begeven. Men heeft op dit Hoofd ter linkerhand ook een schoone Waterpas, waar op verscheide Stukken Geschut geplaatst zyn, om de haven te dekken, dat het Zuid-wester Bolwerk mede doen kan.

Colombo is in zynen omtrek ontrent een uur groot, heeft rondom hegte muuren, verscheide fraeye straaten, veel schoone steene Gebouwen; dog alle hier (gelyk op Gale, en elders) maar eene Verdieping hoog, en de beste Huizen zyn nog van de tyden der Portugeezen, die alles zeer hegt en sterk plagten te maken, overgebleven.

De Nieuwe Stad is van de Oude met een Hek afgescheiden, en zoo een is 'er ook pas buyten de Oude Stad. Ook is de Nieuwe Stad kleener als Batavia; dog met de Oude is 't grooter; hoewel zoo wel niet bebouwd.

Hier is ons Hoofd-Comptoir op dit Eyland, daar de Heer Landvoogd, met een Opperkoopman als tweede van Colombo (dog niet van de Landvoogdy, dat de Commandeur van Punto Gale is) met de voornaamste Bedienden der E. Maatschapy hun verblyf hebben, en meest in de Vefling woonen. Hier heeft men ook een Fiscaal (die tot A°. 1713. onafhankelyk was; maar geen vervanger met die magt kreeg) een Winkelier, Soldy-Boekhouder, Cassier, Geheimfchryver van den Landvoogd, en Raad, en meer andre mindre Bedienden.

Ook is hier de Grooten Raad der Landvoogdy van Ceylon, anders den Raad der Politie genaamd, zynde de eerste en aanzienelykste, en onder welken alle de andere Comptoiren van dit Eyland, en aldus ook de twee Commandeurs of Bevelhebbers van Gale, en Jaffanapatnam, met alle hunne Bedienden, staan.

Hier is ook een Raad des Gerichts, die niet alleen over de Saaken van die Stad; maar ook over die van alle mindre Comptoiren, by beroeping, of Appel, oppermagtig (in opzigt van die Landvoogdy) vonnilt, hoewel men zig van dien Raad nog tot den Raad van Justitie op Batavia, als de Hoogste in Indiën, beroepen kan.

Daar is ook een Vergaadering van Kleene en Huwelyksaaken, een Weeskamer, en verder alles, dat men gewoonlyk in een Landvoogdy heeft, behalven veel andre Bedienden, na de gelegenheid dezes Lands, om de Canceel,

neel, die hier alléén valt, te behandel-

Hier legt ook een Capitein, of Hoofdmans der Krygslieden, een Luytenant, Vaandrig, en een fraeje bezetting, zoo voor de Vesting, als voor verscheide buyten-sterkten, daar onder behoorende.

De Landvoogd, en andre Bedienden hier.

De Landvoogd is van dat aanzien, dat hy gemeenlyk daar op zelfs ook Ordinaris Raad van Indiën werd, gelyk men hem doorgaans voor een der Eerste Landvoogden van gansch Indiën houdt.

Hy, nevens zynen Raad, bestiert dit gansch Eyland, voor zoo verre de Strand-plaatzen onder ons behoorende, aangaat, en leeft daar met een ongemeene Pragt en Statie, also zyn Inkommen groot is, en na 't inkomen van alle andre Landvoogden, in opzigt van hunne maandelijke Soldy, en verdere bekende Buyten-voordeelen, die wy onder de Stoffe van Amboina aangewezzen hebben, geschikt; maar de onbekende en geheime voordeelen zyn niet wel na te rekenen, hoewel 't zeker is, dat zy in twee of drie Jaaren Schat-ryk zyn, hoedanig het mede (hoewel met eenig onderscheid, en na dat zy zich in de Gunst van den Landvoogd weten te houden, en met een ryp oordeel te geven en te nemen) met de Commandeurs van Gale, en Jaffanapatnam, gelegen is. Hy staat egter onder de Hooge Regeering van Indiën, te Batavia, waar aan hy alles verantwoordt moet, hoewel 'er tyden geweest zyn, in welke dit zo net niet nagekomen is.

Even nu, gelyk het met den Landvoogd in opzigt van zyne bezolding, en buyten-voordeelen staat, is het mede met alle de andre Bedienden alhier gelegen, die alle, even eens als in andre Landvoogdyen, hier mede hun vast werk vinden, en van welke ook hier zekere vast-bepaalde Perzoonen Leden van den Politycquen Raad zyn, uyt welke, en eenige Borgers, dan weder de Leden, zo van den Raads des Gerich-tes, als van die der kleine Vergadering aangesteld werden.

De Comptoirén, onder dit Hoofd-Comptoir behoorende, zyn Mature, Calpentyn, Manaar, Jafnapatnam, Trinkenemale, Cotjaar, Baticalo, Panua, de Sout-pannen, Magamma, Punto Gale, Nigombo, verscheide buiten-plaatzen onder Colombo, Toetecoryn, en Punto Pedro.

A^o. 1672. had Ceylon f. 683058-14-14. overgewonnen, dog de onkosten der Vesting-Bouw waren A^o. 1664, 866000 gl., en A^o. 1672. beliepen die f. 1156371-13-5. zo dat dit Comptoir

toen nog 473312-18-7, ten agteren was.

Ook moeten wy hier aanmerken, dat Malabar tot den 6. September, 1669. mede onder den Landvoogd van Ceylon gestaan heeft; maar toen op zich zelven oondereen byzonder Commandeur gesteld is. Gelyk ook de Vaart van hier op de Muldivize Eylanden hier onder mede behoord.

En dit is wel 't voornaamste, dat wy van de Stad Colombo noodig oordeelen hier neder te stellen: want zo wy daar af, en van de verdre Steden van Ceylon, zoo uytvoerig zouden spreken, als wy van Amboina, en Batavia, gedaan hebben, zou de Beschryving van Ceylon alléén een groote Foliant vereyschen; weshalven wy het hier by zullen laten berusten.

Gelyk men Landwaard in bezuiden de Rivier van Colombo een kleine Bofsch-ryke Landstreek of plaats heeft, Malvana, en ook wel Malwana, genaamd, en daar in ook twee kleine Dorpkens en of Gehugten, zonder naam, en een Myl hooger op naa 't Oosten, omtrent deze Rivier ook het Dorp Reygamwatte, en nog wel 2 mylen Oostelyker 't Dorp Goerbevele, also ziet men aan de Zee-kant, een myl benoorden Colombo het Dorp Matuwaal, even aan gene zyde, de Rivier op een langwerpig Eyland, dat zig na 't Noorden, van de Rivier van Colombo af, tot aan die van Negombo, en langs een Meir, dat van deze Rivier tot in die van Nigombo loopt, uyttrekt.

En groote Myl van de wal, af en aan Matuwaal, verdoont zig een groote droogte, die zig van daar tot aan Nigombo uyttrekt, en wel een mylbreed is, meest 10 à 12 vadem Waters diep zynde, hoewel het aan de Noordkant maar 7 vadem haalen kan.

Tusschen dit Reigamwatte, en de Rivier van Nigumbo, heeft men de groote vlakte van Maguhare, benevens eenige Bofschén, voornamelyk na de Oostkant, en ontrent het Dorp Calane, dat ontrent 2 mylen Landwaard in, en even Bezuiden de Rivier van Nigumbo legt.

De Vesting Nigumbo (die onder de Heerlykheden geteld werd) legt vyftien uren te Water van de Stad Colombo, en 6 uren te Land van daar. Het is een schoone Sterkte, en een byzondere vaste plaats, meest aangelegt, om de Cancel-Landen te dekken. Zy heeft vier Punten of Bolwerken, twee na de Zee-kant, Hoon en Enkhuizen, en twee na de Land-zyde, Delft, en Rotterdam genaamd, en een schoone aar de Wal, 22 voeten breed, en op ieder Bol-

werk 8 flukken Gefchut. Zy heeft een Land-en een Water-poort, en had in de vorige tyd van binnen nog een byzondere Vefling van twee Bolwerken, Middelburg en Amsterdam genaamd, aan de voet met groote vierkante Steenen zeer hoog opgehaald, en boven op van een aarde Borst-weering voorzien, en met een water-gracht omringd, in welkers midden men, tot meerder verfterking, nog een hegt en wel ingehheid werk van paalen zag; dog na Colombo's verovering heeft men alles tot aan de fteene Burgt, of Vefling, geflegt en ingetrokken, om de onkosten van de zware Bezetting voor te komen.

Hier legt mede een Koopman als Opperhoofd, die eenige Bedienden onder zich heeft, om de zaaken der E. Maatfehappy waar te nemen. Hoe veele die zyn, en hoe fterk de Beftering daar is, is my onbekend.

Deze Vefling heeft niet alleen een fchoon uytzigt na de Zee-kant, maar ook na de Land-zyde, daar men na 't Ooften de Hina- en Hapitigan Corles, en in 't Noorden Pitigal Corle, en een fchone wyd-uytgefprekte vlakke heeft, ook legtze aan een matig groote Rivier, die de naam na deze Vefling draagt. Hier ontrent ziet men zeer fchone Caneel-Landen, en hier plagt wel eer het Koninkryk van Cotta te zyn.

^{Vlek-Cay-} Twee mylen van Nigumbo legt aan een kleen Riviertje het Vlek Caymelle in een Landfreet, na de Zee-kant, Aluteoer genaamd, gelyk men Landwaard in een myl of twee Pitigal Corle heeft.

Zoo men dieper Ooft op gaat, komt men in de zeven Corles, en in de Billigal- en Gampele-Corlas. Boven dit kleen Rivierken legt ook Tunkorle, en daar in ontrent 4 à 5 mylen Landwaard, ter plaats, daar dit Rivierken zyn oorfprong heeft, ziet men de vlekken Arrunderri, en Alanha, of Alauw leggen.

Wanneer men van dit Rivierken langs ftrand weer Noorden aangaat, legt twee mylen van Caymelle het vlek Mirabel, van waar tot aan het vlek Medampe, een groote vlakke, en een groote Wildernis vol Buffels, die na deze plaats de Wildernis van Medampe genaamd werd. Ook is by dit vlek Medampe een Haven of Bacy, daar men met kleene Vaartuigen inloopen kan.

Van Medampe tot aan het Stedeken Chilauw heeft men twee myl van noden, om 'er te komen. Het draagt de naam van een Heerlykheid, hoewel het niet minder dan heerlyk, en maar een Inlands Vlek of gering Nefl is, waar in men niet anders, dan inlandze flegte Huizen, of Hutkens ziet. Het legt aan een kleene Spruit, die uyt de groote

Rivier van Chilau (die zig in 't Ooften by Hattera Corla, 3 a 4 mylen Landwaard in, in twee Spruyten verdeeld) Zuyd-Ooft aan loopt.

Ontrent 3 mylen van de Wal legt, tuffchen Chilauw en Medampe, een kleene droogte van een myl in den omtrek, waar op maar 3 vadem waters is.

Zo als men benoorden de Rivier van Chilauw is, komt men in 't Koninkryk van Candi, daar zig mede eenige Bofchen na het Ooften, en aan de Strandkant 3 a 4 mylen van dit Stedeken vefcheide Sout-pannen vertoonen, en daar, 3 mylen Landwaard in, 't Vlek Corinde Cornwate in 't midden van een Bofch legt.

Van de Rivier van Chilauw af buigd het Land zig tot aan de vefte Soutpannen wat Noord-Ooft aan; ook ziet men voor aan of recht voor deze Rivier een kleene droogte, die N. West aan zich uytftrekt. Zy werd Lama Vermelha genaamd, en men heeft van daar tot aan de Paarl-bank van Manaar op 60, 70, en 80 vadem, grond; dog daar binnen is 't pas 19 a 20, en minder vadem, diep.

Een Myl benoorden deze Rivier, en Het Ey-meest ook ruim een myl buyten de wal, vertoond zig het Eyland en de Heerlykheid van Calpentyn, dat zig van 't Zuyden na 't Noorden wel 5 a 6 mylen verre ftrekt, en ontrent een myl breed is.

Op het zelve zyn twee Dorpen te weten, Maripo, by na op de Zuyd-wefter hoek, en Tellevari ontrent in 't midden, mede aan de West-zyde gelegen, ook heeft men 'er nog het Vlek Navacari aan de Ooft-zyde, ontrent 2 mylen van Maripo, en op de Noordzyde van 't Eyland, aan de Ooft-kant, ontrent een myl van den Hoek (daar 't zich in drieën, gelyk het zich aan 't Zuyder Eynd in Tweën verdeeld) legt de Vefling Calpentyn, die redelyk fterk, en van een matige Bezetting voorzien is.

Tuffchen 't Eyland en de vafte Wal vertoonen zich in 't Zuyden, en voor al in 't Noorden, veel Klippen en Katskoppen.

Vyf of zes mylen van de Rivier van Chilauw weder Noorden aan langs ftrand gaande, heeft men het Vlek Portaloen, of Putelan, in 't Landfehaph van den zelve naam, pas bezuiden het welke men de Landfreet Palawi heeft, daar zich mede veel Bofchen vertoonen.

Van Portaloen tot aan 't Vlek Cad-daumatis, ontrent 5 mylen van een gelegen, heeft men vervolgens zeer zwaar gebergte, wel een myl of twee tot aan 't Gebergte van Coedremale.

Ook heeft men, tuffchen Portaloen, en Caddaumatris, Mangul Corle, of

TWEEDE HOOFDSTUK.

Het Koninkryk van Jaffnapatnam, in vier Landschappen verdeeld. De Vesting en Stad beschreeven, en Afgebeeld. Als ook de Kruyskerk. De Dorpen vorder van Welligamme. Warmoratie, Timmeratie. En onder Pachelapali beboorende. De Eylanden bewesten Jaffnapatnam. Amsterdam, Leyden, en des zelfs Dorpen. De Vesting Cais, of Hammenhiel. De Eylanden Delft, Middeldburg, Hoorn, &c. Het Land der Weddas of Bedas. De Vesting van Tricoenmale. 't Vlek Cotjaar. 't Vlek en de Vesting Batalo. De Stad Batalo, in 't verschie. En de Vesting verbeeld. Verscheide Vlekken, en Dorpen. De Vlekken Mature. En Billigam. Toetocoryn. Ceylon van Binnen beschreeven. Reden, waarom men van de Binnen-Landen niet heel zeggen kan. Van Gale Noord aan ontmoet men 't Vlek Mapulagam, &c. Adams Berg. 't Vlek Anguratotte, en Saffragam. De Vlekken Malvane, en Balane. De Stad Sitavaca. De Vesting, en 't Vlek Ruanelle, &c. De Stad Manicramare. De Vesting Ganoor. Verscheide Vlekken, en Dorpen. De Steden Elledat, en Dietlicke. Mitsgaders Nilobe, en Candi. Verscheide Vlekken en Dorpen. De Stad Bintene. 't Vlek Anatiepoere. Andere Vlekken en Dorpen. Het Stedeken Jale. En Vellas.

Het Koninkryk van Jaffnapatnam.

WY gaan dan nu vooraf over, om het Koninkryk van Jaffnapatnam te beschryven.

Dit Land is in 't Noorden wel 6 a 7 mylen breed, en zal van 't Zuyden niet veel minder haalen, hoewel 't aan de West-kant wat smaller werd, dog aan de Zuyd-Oost-kant loopt het met een finale strek Lands, die by Cattinai ontrent 3 mylen breed is, hoe langer hoe smaller uyt, tot aan de sterkte Calierauw, daar 't pas een halve myl breed is, dog 't is van Rundelau, in 't Z. O. tot aan Tancora op 't Eyland Amsterdam, lang 12 a 13 O. en W., op zyn breedste $4\frac{1}{2}$, en op zyn finalst by Pachele Pali, 2 myl.

In vier Landschappen verdeeld.

Wel eer is dit een zeer beroemd Koninkryk op zich zelve geweest; dog nu is 't, behalven de groote Vesting, in 4 Landschappen, Welligamme, Warmoratie, Timmeratie, en Pachelepali, verdeeld.

Het eerste legt vlak in N. ten W. het tweede, in 't N. O., het derde in 't Zuyd-Westen, en 't verdere in 't Zuyd-Oosten, op 't eynde van die strook Lands.

De Vesting, en Stad beschreeven.

De Vesting of 't Casteel van Jaffnapatnam legt aan de Zuyd-zyde der Landstreek Welligamme, heeft 4 sterke Bolwerken, en 2 Rondeelen van witte Kraalsteen, een Contrescherp, een diepe Gracht, een schoon Waterpas, en heeft ook een vry grooter bezetting, dan 't Casteel van Batavia.

Ook dient het tot een Woonplaats voor den Heer Commandeur, den tweede, en verdere Bedienden van de E. Maatschappy, also wy alhier een groot Comptoir hebben. Over deze Vesting, en de

daar by gelegene Stad, die mede fraey groot, en zeer net Gebouwd is, heeft deze Commandeur 't Oppebewind. Wy vertoonen de Stad by No. 13, en de Vesting by No. 13. O. en haar fraeye Kruyskerk, by No. 13. P.

Men heeft in de Stad, (die wel een Myl groot, en geheelopen is) veel nette Straaten, fraeye Gebouwen, een matige groote Kerk, een schoon Gasthuis, en meer andre openbare Huizen, die deze Stad een zeer goed aanzien geven.

In en buyten de zelve zyn ook veel fraeye Thuynen.

Rondom buiten de zelve heeft men verscheide Passen, ofte voor-en Buytenwagten, als de Pas-pyl (ter Gedagtenis van den Landvoogd Pyl,) de Pas-beschutter, de Pas den Olifant, en Punto das Pedras, dog in de later tyd (gelyk wy elders toonen) Gebouwd, 21 mylen van Man-Aar, 3 van Jaffnapatnam, 5 van Cais, en van Punto das Pedras, gelegen.

Indien men alle de Dorpen op dit groot Land optellen zoude, zy zouden al een groote reeks uytmaken.

Men ziet 'er hier onder Bellegamme maar 4, te weten, Navacoela, beoosten de Vesting, Achivelli, benoorden de zelve, Oudewil, en Telipole, in 't N. O. en 't N. gelegen. Hoewel 'er nog verscheide andre, als Batecorte, Paneteri, Manipay, Mallagam, en Mayletti zyn, de welke van de Zuyd-Oosthoek na de Noord-Oosthoek meest getrekt leggen.

In de Landstreek na Warmoeratie ziet men in N. Oost, 't Dorp Pareritu, en na 't West, en Zuyd-Westen, cen-

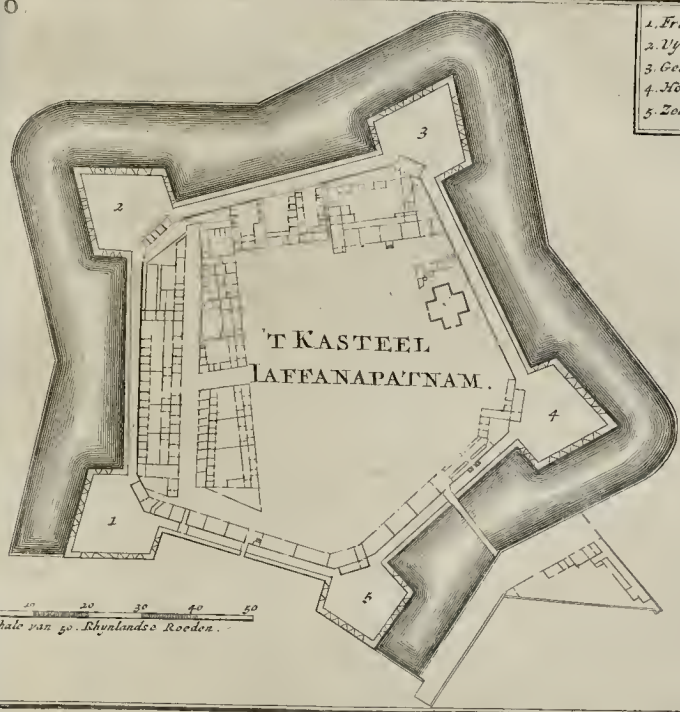
Die van War- moera- tie.

IAFFENAPATNAM

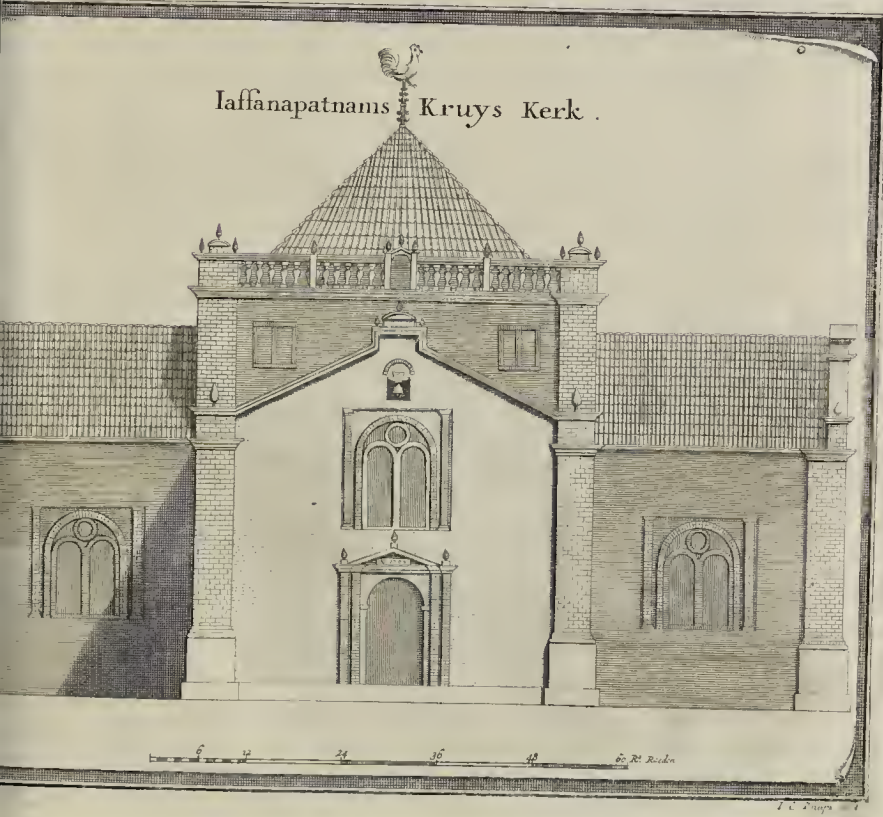

- 1. Frieslandt.
- 2. Vytreght.
- 3. Gelderlandt.
- 4. Hollandt.
- 5. Zoelandt.

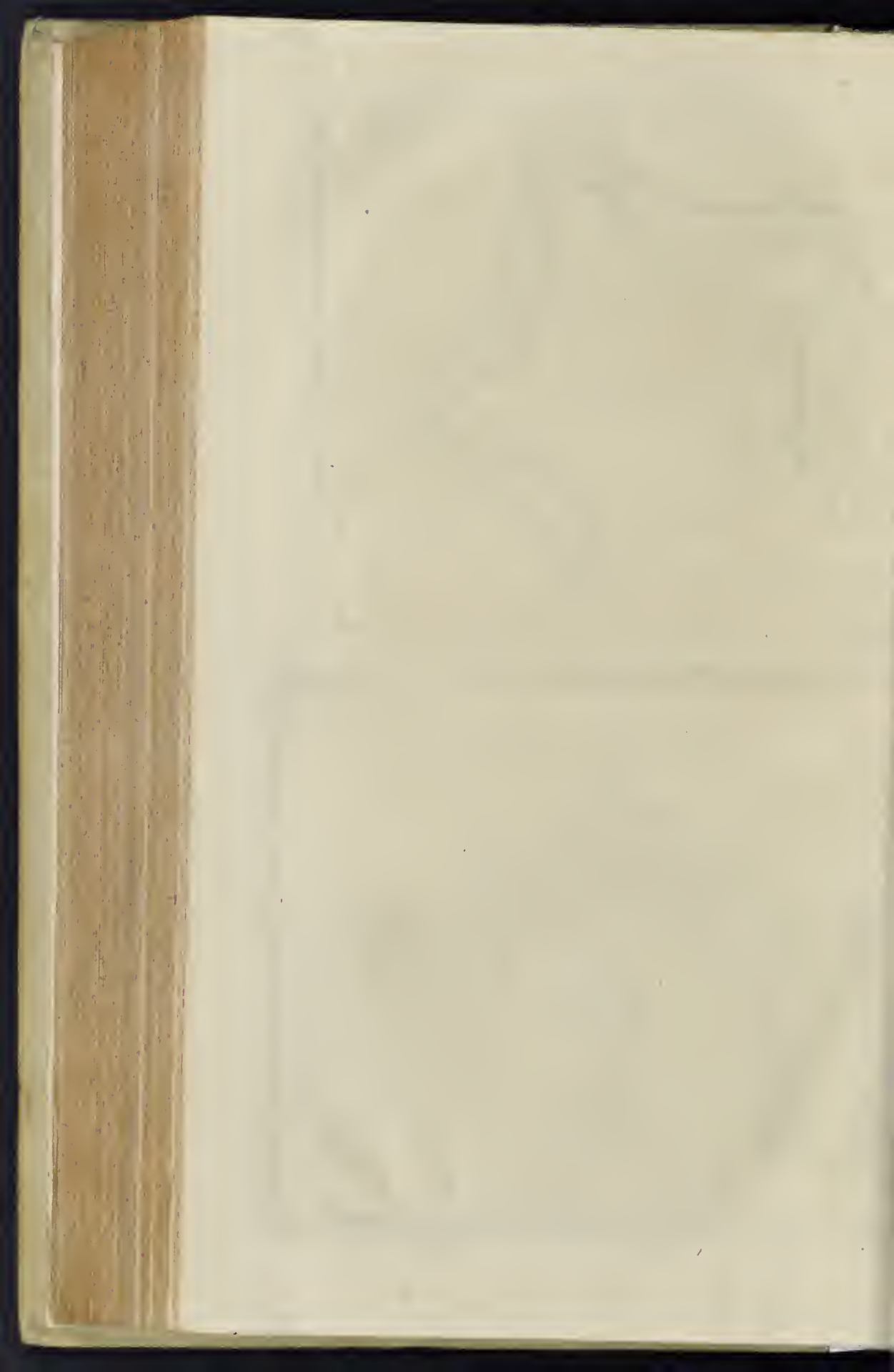
Schale van 50. Rhynlands Rooden.

Iaffanapatnams Kruys Kerk.

60 R. Rooden

J. C. P. P. P.

enige Boffchen; maar buyten deze zyn 'er nog meer andre Dorpen, als Tondemanaar, in 't Noorden; Catavelli, dat wat Zuyd-Westelyker, en wat dieper Landwaard in, van de Zee-kant af, legt, dan komt men by de Vesting, Punto das Pedras, die vlak op de N. O. hoek legt. Daar na volgd, na 't Westen toe, en al langs strand, het Dorp Vergamoni, dat wel 1 myl van Pareriture, of van Punto das Pedras, legt. Dan Calcoelang, Urepoetti, Cocerette, Amban, Nagarcojel, Ilondi, en Matuwaal, welke Dorpen, ider een myl van malkanderen, al West aan gelegen, en alle door een Bosch van malkanderen gescheiden zyn.

Daar aan volgen de Dorpen, onder 't Landfchap van Timmeratie behoorende, als Tsjenbainpatti, Coedorep; Waranne, Martenni, en Poenretton, Zuyd-Westop, aan de Noord-zyde des Lands, ider ook een myl van een gelegen, en door Boffchen van malkanderen gescheiden; maar aan de Zuyd-zyde des Lands heeft men de Dorpen, Chavatzeri, by een zoute Kreek, en een myl Zuyd-Westelyker Catehay, nog een myl Zuidwestelyker St. Jago, gelyk men ontrent in Zee, of in den Inham aldaar de Pas van Catehay heeft.

In 't Zuyd-Oosten leggen de Dorpen, die onder 't Landfchap Pachelepali behooren, aan de Noord-West-kant Aliancelle, Oeroecture, Wettilegemi, Moggomale, (wat dieper Landwaard in) en Coenrengoecture, ider mede een myl van een, en door Boffchen gescheiden, en aan de Zuyd-zyde in 't Zuyd-Westen om, en dan verder Oost weder aangaande, Mulipatto, een myl verder Poelapalay, en 2 mylen verder Tambamme.

Dit nu zyn welde voornaamste, maar egter niet alle de Dorpen, en groote Gehugten, die men op dit Bosch-ryk Land heeft, alzoo men 'er 160 in het geheel teld.

Benoorde Welligamme, ontrent 3 mylen in Zee, heeft men een kleene droogte, waar ontrent men maar 4 a 5 vadem water ten N., en maar 7 vadem ten Zuyden heeft. Ook ziet men ten N. O. van Punto das Pedras een droogte wel van 3 mylen in de lengte, en 1 myl in de breedte, meest N. O. en S. O. strekkende, gelyk zig af en aan Pareriture in Zee nog een droogte opdoet, daar men maar 7 a 8 voet water heeft.

Bewesten Welligamme, en de Vesting van Jaffanapatnam, heeft men 3 groote Eylanden.

Het naaste aan de West-hoek van Welligamme is het Eyland Amster-

dam, wel eer Carradiva genaamd, een Woest en Boschagtig Eyland, tusschen 't welke, en de wal van Welligamme, een Gat van een kleene myl breed is. Het Eyland is wat langer als breed, en, na gisting, ontrent 5 mylen in 't rond.

Recht daar tegen over in 't Zuyden legt het Eyland Leyden, seer tyd's Oerature genaamd, waar op men de Dorpen Alepoeti (in 't Oosten) Velane West aan, Oerature, en de Oude Vesting in 't W. heeft. Het legt wel 4 myl van Jaffanapatnams Vesting, dog maar een van 't Eyland Amsterdam, tusschen beiden welke Eylanden, in men de Aloude Vesting Cays, by de onzen nu Hammen-hiel genaamd, in 't midden van dit Gat, 3 mylen Bewesten 't nieuwe Casteel Cangienture ziet leggen, die bequaam is om aan alle Schepen den Ingang te beletten, alzoo zy zeer wel van Geschut en van een noodige Bezetting voorzien, schoon in zich zelve niet al te groot is. Zy doet zig van buyten zeer fracy op, en werd voor de Sleutel van Jaffanapatnam gehouden.

Tusschen 't Eyland Leyden, en 't Eyland Delft (wel eer Pongardiva genaamd) leggen verscheide kleene Eylanden en in 't Westen van 't Eyland Leyden. het woest Eyland, en ten Noord-Oosten van 't Eyland Delft, ontrent middel-Waters, 't Eyland Middelburg, ontrent 't welk het Eylandeken Donna Clara, en 't Bramine's Eyland legt, gelyk men in 't Oosten van 't Woest Eyland, en ten Zuyden van de Vesting van Jaffanapatnam, 7 a 8 mylen 'er af (hoe wel vry dicht'er by Palicoera in 't Oosten,) de Eylanden Enkhuizen en Hoorn heeft, welke eerste van de Oostelyke Wal niet boven 1 myl, en het laatste ontrent 5 mylen 'er af is.

Bewesten deze Eylanden, die alle zeer Boomyk, en woest zyn, heeft men ook een groot Rif, dat zig Zuyden en N. Oost wel 6 mylen verre uytstrekt, en in 't Zuyden wel 2 mylen breed is, versmallende hoe langs hoe meer, en eindelyk tot niet uytloopende.

Het begint ontrent 1 myl benoorde 't Eyland Delft, of wat Westelyker, en 't strekt zig wel 1 myl voorby het Eyland Amsterdam N. O. henen. En 3 a 4 mylen Noordwestelyker is nog een kleene droogte.

Buiten deze Eilanden doet 'er zig in 't Zuid-Westen van 't Eyland Delft nog een op, ontrent 5 mylen 'er af gelegen, en Chagodna genaamd.

Hier mede itappen wy van Jaffanapatnam (dat 22 mylen van het Eyland Man-Aar, 't geen 5 mylen lang, en 2 breed op zyn breedste is, legt) na de Ooster-

Ooster-wal van dit Eyland over, om van de Vefing Calicrauw met onze Befchryving nu weer Zuid - Ooft aan voort te gaan.

Het Land der Bedas.

Een kleene myl Zuid-Ooftelyker legt een groote droogte, wel van 7 of 8 mylen in den omtrek, aan de wal vast, waar op 2, 3, 4, 5, 6, en 8 vadem waters is.

Daar na komt men aan 't Land der Bedas, (anders Weddas) genaamd, dat zig, zo langs ftrand als ook ten Zuiden en ten Westen, wel 30 mylen in 't rond, in 't Westen tot aan 't Landfchap Hoerli, en in 't Zuiden tot aan Trinkememale, of Trinquenemale, (dog recht, Tricoen-Male) uytbreid, en niet anders, dan in zeer dichte Boffchen beftaat.

Dit Tricoen-Male draagt dezen Naam na den Malabaarfen Afgod, Tricoen, en Tricoen-male betekend Tricoens-Berg, gelyk 't woord Tricol Tricoens Pagode te kennen geeft.

Wat Benoorden Trinkememale, heeft men 2 kleene Rievierkens, van de welke het eerste 'er wel 7 of 8, en 't laatste, of 't naatte, 'er maar 3 myl af, en Oetiale genaamd is, waar ontrent men ook een kleene droogte digt aan de wal, gelyk men 'er 2 myl Zuid-Ooftelyker, mede wel 2 mylen in 't rond, en ook vlak voor de Vefing van Tricoenmale 'er mede een heeft, waar op zich ook eenige kleene Eylandekens vertoonen, van welke 'er een het groot Boomkens Eyland genaamd is.

De Vefing van Tricoenmale.

Dit Trinkenemale is een fraeje Vefing, waar in wy mede een Opperhoofd, met eenige Bedienden, en een goede Bezetting hebben, zynde van alles zeer wel, en van 4 goede Bolwerken voorzien, hoewel zy meest diend, om andre van daar te houden, zynde nu en dan al van ons verlaaten geweest.

Zy legt aan een van de schoonfte Baejen van ganfch Ceylon, daar de zee als in een Noorder en in een Ooftelyke Sak komt invallen, te gelyk aldaar 2 groote baejen makende, hoewel de Ooftelyke wat droog, en de Noordelyke met 4 kleene Eylandekens bezet is. Zy zyn ider wel 3 a 4 mylen in den omtrek.

Dit, als ook Baticolo, plagt een Commandement in oude tyden te wezen, dog zyn die beide zedert veel jaaren door minder Opperhoofden waargenomen, welkers Naamen en Regeertyd ik niet heb konnen magtig werden.

De rechte Baey van Trinkenemale vertoond zig, als men voorby 't Boomkens Eyland, en voor by nog een ander, dat vlak voor de Vefing legt, geraakt is, zynde zeer wyd in den omtrek: want tuffchen deze baey, en die van Cotjaar (dat 'er in 't Zuid-Ooften te-

gen over legt) is wel een breedte van 4 mylen, en zy is 'er wel 5, of meer, diep.

Het Vlek Cotjaar legt diep de Baey van die zelve naam in, aan de Zuid-Ooft-west-kant, in het Graaffchap van die zelve naam, dat in 't Westen Berg-agtig, en in 't Zuyd-Ooften Bofch-ryk is.

Zoo als men van 't Vlek Cotjaar (daar 't Land na 't Noorden met een dikken hoek uytpeyld, en zig dan omwend) de Baey uytloopt, en dan Zuyd-Ooft weer aan gaat, ontmoet men, tot aan de Stad Baticalo toe, niet anders dan een Riviertje, pas 2 mylen bezuyden den hoek dezer Baey, en 5 mylen verder nog een wat grooter, ook heeft men niet verre van Baticalo (diens Commandery begind by de Rivier Palaveca, 6 mylen benoorden Tricoenmale) den Berg van Paligam, (na die Landftreek genaamd) ontrent 2 mylen 'er af, en dicht 'er by aan de Rivier van Paligam, of van Baticalo, als ook de Dorpen More, beooften, en Viado, en Occatoti, een myl of twee beweften die Rivier gelegen, beweften welke Dorpen men weder groote Boffchen heeft.

Het Vlek Baticalo, of Batticaloa, legt in een Landfchap van de zelve naam, (dat ook wel Matecalo genaamd werd) op de breedte van ontrent de 8 graaden. Wy verbeelden 't zelve niet, alzo 't reeds door andre is gedaan; dog 't Casteel verbeelden wy by N°. 13. M. en de Stad in 't verfchiet, met de ftrekking des Lands, by N°. 13. N.

De Vefing legt op een Eyland, van 2 mylen in den omtrek, zynde 2 mylen binnen den Inham, en digt by de Rivier, waar na het genaamd is, gelegen. Zy heeft hooge hegte fteene muuren, 3 vaste Bolwerken, waar op 11 Metaale en Yzere Stukken, 5 Metaale Falconetten, en eenige Baffen leggen, zynde gemeenelyk met 100 Man bezet. Des zelfs Grenspaal is de Gravez van Sangamcandi tot aan Panoa.

Wy zullen by de komite van *Joris van Spilbergen* alhier breeder hier af fpreeken.

Binnen in de Baey, die mede redelyk groot is, heeft men bezuyden de Rivier van Baticalo, nog een Eylandje, en digt daar by aan ftrand het Dorp Colahare, en wat Zuyd-Ooftelyker Patenoad, daar zig het Land, met een fcherpe punt na 't Noorden fchietende, en wel 3 mylen verre pas een myl breed, allenskens fcherper vertoond.

Dat Baticalo mede een Commandement geweest zy, is bevorens reeds gezegt, hoewel dat van Trinkenemale altyd veel aanzienelyker geweest is. Wy

Be-

Befchryven dit Tricoenmale ; en Cortjaar , hier na breeder , in een Rapport van de Heer *van Goens*.

Ten Ooften van die Punt is een droogte , wel 3 mylen Zuyden en Noorden strekkende , en ontrent 1 myl breed , op welke 2 , 4 , 5 , 8 , en 9 vadem water is .

Een myl Bezuyden Patenoad heeft men 't Vlek Aragoene , en de Rivier Sengare , bezuyden de welke een Bofeh , gelyk beweften de zelve een zware Berg is , in 't gemeen de Capel genaamd .

Een myl Zuydelyker heeft men 't Vlek Raddele , en dichter by 't Dorp Coholawyle , en een halve myl verder de Pagode van Trincoli of Tricoil , die 't geheel Land door zeer beroemd is .

Een myl verder ziet men 't Dorp Coemene (waar by een Rif aan de Wal vast legt,) nog een myl verder 't Vlek Pamene , en dat van Mandagle aan een Rivier , die Heddel Oye genaamd werd . Nog wat verder ziet men 't Vlek Petrin , en 2 mylen bezuyden Pattene , de Dorpen Oekande ; Andenowe , en een myl verder Memene , waar na men verscheide Bergen , en Coeboecan Oye , of de Rivier Komboken ziet , die zig al redelyk groot vertoond ; en van 't Wester Gebergte van Maimda Kinde komt afdroomen . Zy is 't eynde der Jurisdic tie van Gale , en legt een dag-reize van Baticalo , drie van Mature , en vier van Punto Gale . Van de Rivier Komboken heeft men tot Waluwe 14 duitze mylen van noden .

Bezuiden deze Rivier ziet men weder eenige Bergen , en 1 myl van Memene ontmoet men 't Dorp Mandegelle , 1 myl verder , tusschen of ontrent nog een ander Gebergte , 't Dorp Pattene , en nog een myl verder , 't Dorp Jaleput , aan een Rivierken , hebbende ten Westen weer een andere Berg , en in 't Ooften , pas buiten de Wal in Zee ; de klip Jale .

Even bezuyden de Rivier ziet men , wat Landwaard in , 't vlek Catenagon , en wat verder Zuyd op , dicht aan strand , 't vlek Leawawa .

Een myl verder , (daar 't Land allengskens na 't Z. W. draeid,) ontmoet men eenige Soutpannen ; en een zwaar Gebergte , en dan 2 mylen van Leawawa , 't Dorp Transalier , een myl verder Magame , waar na men over 't Rivierken Cerinde gaat , bezuiden het welke men dicht aan strand , eenig Gebergte , en Soutpannen ; dog 1 myl Landwaard in de Dorpen Coendeli , en nog 1 myl Westelyker Kelligamme , Koekgalle , Anakanvelle , dicht by een , waar ontrent men verscheide verske Binnewaters heeft ; dog langs strand van de voor-

noemde Rivier Cerinde tot aan de groote Rivier van Waluwe , die uyt Adams Piek ontspringt , ontmoet men niet als fware Gebergtes , en veel Soutpannen .

Pas ten Z. W. van de Rivier heeft men 't Vlek Waluwe , waar na men een weinig Gebergte , en dan een groote vlakte tot aan Dolas Das Corla , en tot de Gerreweis ziet .

Van Waluwe tot 't Vlek Tangale heeft men 7 a 8 mylen van noden , alwaar zig die groote vlakte op zyn schoonst vertoond , en men gewoon is op de Olifants-jacht te gaan . Af en aan Waluwe , 4 myl in Zee , heeft meneen kleene droogte , en nog 1 a 2 diergelyke tusschen 't zelve en Tangale .

Van Tangale , dat aan een kleen Rivierken legt , tot aan 't Dorp Ajalle , heeft men 2 , en tot Halpilame nog 3 mylen van noden , alwaar men de Landitreek van de Gerreways , of Grevajas heeft .

By deze laatste plaats buigt zig de wal eenigzins na binnen , makende een kleene Baey ; en nog een grooter een half myl verder , byna vlak in 't Zuyden .

Een myl verder als Halpilame ontmoet men Hiwacara ; een weinig verder Tannidar ; en Galietis ; Dondore ontrent nog een myl verder , en dan het Vlek Mature aan de sehoone Rivier Melipu , vlak in 't Zuiden gelegen .

Hier hebben wy mede een Vesting , een Opperhoofd , en eenige Bezetting . Pas beweften deze Rivier ziet men de Pagode van Tanaware ; in 't Landfchap van dien naam , en 1 myl Westelyker 't Dorp Curaca .

Hier buigd zig de Wal geweldig na 't Noorden in , makende een groote Baey , (de Roode Baey , of die van Billigam genaamd) die wel 2 mylen diep en breed is , daar men binnen in aan de Westkant het Vlek Billigam , in Billigam-Corle ; ziet leggen .

Vier mylen beweften die Baey , heeft men het Dorp Kaddogore , by een Rivierken , nog 1 myl verder 't dorp Oenevatte , en daar draeyt het Land zig weder na 't Noorden , makende de Baey van Gale , waar in zig nog 2 kleene Spruitjes vertoonen ; waar by wy dan dit gansch Eyland dus rond gewandeld hebben .

Alle deze Strand-plaatzen behooren onder de E. Maatschappy ; en nog verscheide Binnen-Landen , die alle onder 't gezag van den Landvoogd van Ceylon staan .

Daarenboven heeft men op de Kust van Madure , op 't Land van den Teu- ver , of de Naik van Tansjouwer , tegen over de West-zyde van Ceylon , in een groote inbogt , de Stad Toctocoryn ,

E

op

op de N. breedte van 8 graaden en 48 minuten, pas bezuiden Keypatnam, en benoorden de Caap Comryn, welke mede onder den Landvoogd van Ceylon staat.

Het is maar een groot open Vlek, zonder muuren, Poorten of Gragten, in 't welke men drie schoone Kerken ziet, die men zelfs op zee ontdekt. De meeste Huizen die veel in getal, en in een menigte van breede blokken bestaan, zyn van steen.

Wy hebben hier een Logie, en een Opperhoofd, die Koopman is, en alhier nevens een Onderkoopman, en eenige andre Bedienden, de Saaken der E. Maatschappy waarneemd, al zedert 't begin van Februari, A^o. 1658. gehad, dat deze plaats door ons, onder 't Gezag van de Heer *vander Meyden*, nevens 't Eyland Rammanakojel, Adams-Brug, &c. aldaar; veroverd wierd.

Deze Stad is ook zeer vermaard door hare Paarl-Visschery, die redelyk goede Peerlen uytleverd; hoewel deze, of de Manarze, in schoonheid van Glans en water, by die van Ormus, en Bahrein, niet haalen kunnen.

Ook werden hier veel Sjankos, of Offerhoorns, gevist, die in Bengale zeer getrokken zyn, om 'er Ringen af te maken.

De E. Maatschappy trekt van deze Visschery der Peerlen en der Sjankos hare gerechtigheid van de Parruwas, ofte Duykers, en handeld ook sterk in Kleeden, die hier geweven, en geschilderd werden, 't geen ons al een fraeye Winst opbrengt.

Het is een Stad, daar men overvloed van alles, en voor al van Leeftocht, heeft, die 'er zeer goed koop is.

Het is hier in October, November, en December Winter, of het Regen-Moesson, en dan is het aan de andre zyde van de Caap Comoryn, of op Malabar, Somer, welke veranderig der Saeysoenen alleen door de hooge tusschenby leggende Gebergten van Balla-gate veroorzaakt werd.

't Eyland Rammanakojel. Op het Eiland Rammanakojel is een zeer groote en fraeye, als mede nog een Oude Pagode, benevens een sterke van den Teuver of Land-Heer. Vorder is 't Eiland in zig zelve niet veel. Het draagd zyn naam na den Heidenen Afgod Ramma, en de Tempel aldaar werd sterk door de Pelgrims bezogt.

Met een woord moeten wy hier nog eenige Kleenigheden byvoegen, die den Lezer tot een nutter begrip van dit Eiland veel licht zullen geven.

Onder de voorname passien, ofte Posten hier te Lande, is die van Alauw gezins van de minste. Het is de sleu-

tel van de vier-Corles; en der zeven-Corles, leggende 2 dagreizen van Anaragiepoere, en van daar tot het Noordelykste Manguleorle, heeft men 12 uren van nooden, en van daar weer tot Chilauw een Daglicht, of 12 uren, gelyk men van Chilauw tot Nigombo 1 dag, en van Nigombo tot Alauw 12 uren noodig heeft, waar uyt men ziet, dat een Voetganger in 4 dagen de zeven-Corles; voor zoo verre die ons raken, kan rond gaan.

Om de Landen van Nigombo te dekken, heeft men 6 mylen van daar, de Rivier van Caymel op, by 't Dorp Dunaga een treffelyk Wagthuys, van waar men nog 6 mylen hooger de besaamde en pas beehreeven Post Alauw heeft.

Van Alauw tot Arandore heeft men 3 uren, en van daar op Ruwanelle nog een uur, gelyk men van Alauw in 6 uren op Dunaga, en van daar in 12 uren gemakkelyk in Candi, en weer in 12 mylen op Attenagale door Hina-Corle op Malvane, van waar men in 2 uren, met een Kattepanel (of Vaartuig) afdryvende, tot Colombo komen kan. Een groot uur gaans van Arandore legt Tontotte, van welk eerste men te Land gelyk van Tontotte te water, in 2½ uur tot Ruwanelle (dat aan de Rivier van Colombo legt) komen kan.

Van Arandore tot Sitavaca heeft men 6 uren, en na Saffragam, of tot het voorgebergte van Adams-berg, 8, en tot Colombo te Land 10 uren, dog te water maar 6 uren van nooden.

Van Arandore over Ruwanelle na Saffragam heeft men 11 uren, en van Sitavaca 8 uren noodig, hoewel andre voor dit laatste wel 11 uren stellen.

Vier uren gaans van Saffragam legt weer een sterke Wagt van Lascaryns, en werd die Post Denuaca genaamd; ook is 'er nog een vastigheid op die Rivier van Culture by 't Dorp Idangodde, 3 uren gaans beneden Saffragam de Rivier af, en van hier tot Anguratotte 8 mylen heeft men nog een Wagt; en van Anguratotte tot Culture heeft men 5, van Culture tot Saffragam 16 mylen opwaard, en van Saffragam tot Colombo 18 mylen over Sitavaca, en die buyten-wagten; dog regt door, door Reygam-Corle niet meer als 12 à 14 uren van nooden.

Van Denuaca, een voorname Grenspaal in Gale's Landstreek, tot Biblegamme toe recht door, zyn 4 uren; dog over Openake wel 7 uren van nooden.

Alle de Posten van Alauw tot Biblegamme begrypen maar 15 mylen; dog de Posten om laag aan Strand vervatten wel 36 à 40 mylen.

Nu zullen wy dit Eyland eens van binnen gaan befchouwen, en van Gale, in 't Zuyden weder beginnen, en zoo Noorden opgaan.

Indien wy nogtans niet al te veel van dit Binnen-Lands Ceylon zullen zeggen, moet men zig daarover niet verwondere, vermits 'er zeer weinig Liederen binnen in dit Land komen, en die 'er al, 't zy als Gezanten, of wel by andre Gevalen toegang krygen, die werden door den Koning zeer naeuw, ter plaats, daar zy zich onthouden, bewaard, zonder zig elders henen te konnen begeven, en schoon eenigen grondige kennis van 't Land mogten krygen, daar niet wel kans toe is, vermits de veelheid der Boffchen, zoo is het ergfte van allen, dat hy geen vreemdelingen, die eens in zyn Land gekomen zyn, daar weer laat uytgaan, maar die alle voor hun leven gevangen houd, ten ware zy middel tot 't ontvlugten wiften te vinden.

Het heugd my zeer wel, dat ik A^o. 1686, van Batavia na Japara met eenig Krygsvolk zeylende, onder de zelve 2 Vaandrighs, *N. Lamsweerd*, en *Mitbiel Ram*, ontmoette, die, een Jaar of twee bevorens beide Sergeanten zynde, uyt naam der E. Maatfehappij aan *Raja Singa* als Gezanten gezonden waren, met beloften, van zo zy weder quamen, tot Vaandrighs te zullen bevorderd werden, waar toe zy ook nu kort te voren gevorderd waren.

Zy gingen 'er manmoedig na toe, wierden van den Koning zeer wel onthaald, en in een huys, met wit Linnen bekleed, de hoogfte eer, die men hier imand aandoen kan, gehuisveft; dog mogten daar niet uytkomen, ter tyd toe dat hen de Koning, na verblyf van eenige maanden in dat Gevangenhuys, toefstond weder te keeren, dat van allen op Ceylon als een zeer onverwagte zaak uytgekreten, en byna zonder voorbeeld in een menigte van Jaaren gehouden wierd.

Ik vragde hen toen wel na de gelegenheid van dit Land van binnen; dog zy wiften my daar, om de voornoemde reden, niets van te zeggen, behalven dat hen de vreeze voor een eeuwige Gevankenis belet had, om buiten hunne Wooning te gaan, om den Vorst dog geen reden van misnoegen te geven; dat hen seheen wel gelukt te zyn, zonder dat zy reden geven konden, waarom men hen meer, dan onze vorige Gezanten, verlof tot de te Rug-Reyze verleend had. Hier na in een Rapport vanden Ouden Heer *van Goens*, A^o. 1675. aan haar Edelheden overgegeven, beschryven wy dit Land van binnen nader, waarom wy 't hier nalaten.

Nu zullen wy van Gale af, eerst over alle die Landen fpreeken, die tuffchen die Stad, en de Rivier van Caliture in 't N., en tuffchen de Rivier van Mature in 't Oosten, en zo Noorden aan tot by Adams Berg gelegen zyn.

Tuffchen Gale Corle, en Billigam Van Gale Corle ontmoet men, pas beoosten 't le af, Dorp Gannegamme, het Caneel-Bofch, 't geen wy (gelyk wy hier na breeder zullen zien) door onze Wapenen veromen. verd hebben.

Dit Bofch strekt zig tot aan 't Vlek Harcipote, by den Berg van dien zelve naam, in Kockele Corle in 't Noorden, wel 15 a 16 myl, tot aan den Hoyberg in 't N. Westen, en tot aan een groot Gebergte in 't N. Oosten van 't Dorp Atterluwo, en dus wel 25 mylen in 't rond uyt.

Men ontmoet geen Vlekken of Dorpen daar in, dan 5 myl benoorden Gale het Vlek Mapulegam, en wat Westelyker, aan de Rivier van Gale, 't Dorp Gedewellewitte bewesten de zelve, en in 't N. Oosten van Billigam, 4 mylen 'er boven, en aan de de Rivier Melippu, 't Dorp Malimande, (alwaar de Rivier een uytbogh na 't N. Westen maakt) in 't midden van de zelve, en 2 mylen van 't voornoemde Dorp, het Dorp Attenluwo, Van daar draeid zig die Rivier weer na 't Oosten, alwaar men 2 mylen verder, al mede aan die Rivier, het Vlek Accuras, en vlak in 't Noorden, 8 mylen van Gale, het Vlek Harcipote, by den Berg van die naam ziet leggen.

Benoorden den Hoyberg heeft men weder een groot Bofch, dat 'zig mede boven Harcipote en Kockele Corle, en zoo meest gelyks henen, tot aan Naudum Corle (behalven dat 'er hier en daar een weg tuffchen beiden loopt) en in 't Oosten, zelt tot aan de Rivier van Caliture, uytstrekt, terwyl men in 't Oosten, wel 5 a 6 mylen meest in 't rond, zeer zwaar Gebergte ontmoet.

De Dorpen, die men daar om streeks heeft, zyn deze: 4 mylen bewesten den Hoyberg legt Peliwarte aan het kleen Riviertje van Bentotte, en 5 myl recht Noordelyker, ontrent 2 mylen bezuiden de Rivier van Caliture, 't Dorp Pelando. Vier mylen ten N. Oosten van Pelando, niet wel een myl van de voornoemde Rivier (die daar een bogt na 't Zuiden wel een paar myl om ommaakt) vertoond zig Penegalle, N. W. wel 8 mylen van 't Vlek Harcipote gelegen.

Ses mylen Oostelyker legt het Vlek Batugedra, waar ontrent twee byzondere

dre Stroomen, uyt welke deze Rivier van Calture bestaat, die beide ontrent 2 mylen van malkanderen, de eene vlak in 't Zuiden, en de andre in 't Oosten van Adams-berg, haren oorsprong nemen, zig vereenigen, en zo verder met eenen Stroom by Calture in Zee storten.

Twee mylen beoosten Batugedra ver- toond zig in 't midden tusschen die 2 Stroomen in (van welke de Zuidelykste met een Bogt wel 3 a 4 mylen van de andre, die meest Zuidwest loopt, zig van 't Noorden na 't Zuiden, en zo verder na 't N. O. draeid) het vlek Dinavaca, of Denuaca, in 't Prinsdom van die zelve naam, anders de twee Corlas genaamd, gelegen, dat mede een voorname plaats van den Koning van Candi is, en daar zommige Koningen nu en dan hun Hof gehouden hebben.

Bezuiden Dinavaca, 2 mylen, heeft men 't Vlek Jemature, in 't Landchap Morrua-Corla, alle welke Landstreken mede onder ons behooren.

Vyf mylen ten N. Oosten Denuaca is 't Vlek Openake, benoorden 't welk maar een myl de Piek of Berg van Adam is, die anders van Colombo 14 mylen na 't Oosten legt.

Dit is een byzondere Berg, die men voor een van de Hoogste van Indiën, immers van dit Eyland, houd, en waar uyt de meeste, en grootste Rivieren van Ceylon haren oorsprong nemen.

Hy legt van het Wester-strand wel 20 myl, en van 't Zuider strand van Mature ontrent mede zo verre. Hy loopt geweldig seherp op, als een Zuyker-brood. Hy werd Pico de Adam van de Portugeezen, van de Inwoonders Hamalelle, en van ons Adams-berg genaamd. De Cingaleezen gelooven, dat hier wcl eer het Paradys geweest, dat Adam daar geschapen is, en dat daar zyne voetspappen, nog diep, en 2 voeten lang, in zekere steen (die 'er boven oplegt) ingedrukt te zien zyn, na welke berg de Cingaleezen veel ter Bedevaart gaan, om die voetspappen te zien, van welke de maat door den Keizer in Candi bewaard werd.

Deze berg is zo ongemakkelyk te beklimmen, dat men 'er hier en daar zware bouten en nagelen heeft moeten inslaan, en daar yzere Ketenen aan doen hangen, om 'er by op te klauteren, alzo 'er niet anders op te komen is.

Wanneer wy nu van Adams-piek weer na beneden zakken, en van het Vlek Openake 6 a 7 mylen Zuiden aan gaan, ontmoet men, pas bewesten de Rivier van Mature, of de Melipu, het Dorp Dampale, en 2 mylen Zuid-westelyker het Vlek Barle, 't geen in 't Oosten wel

4, en in 't Zuiden 2 mylen van die Rivier afgelegen is.

Nu gaan wy, na dit bestek afgehandelt te hebben, van de Rivier van Caliture over, om alles, dat tusschen deze Rivier, en die van Colombo (welkers Corle men Colona Corle noemd) in 't Noorden, en in 't Oosten tot aan de Piek van Adam legt, eerst te Beschryven.

Pas benoorden de Rivier van Caliture, 5 mylen van strand in Ryygam Corla, heeft men 't Vlek of de Vesting Anguratotte, daar wy mede eenige bezetting hebben, tot dekking der Canceel-Landen, die hier mede onder ons staan. Wat meer na 't Oosten heeft men Saffragam Corle, alwaar digt by de Rivier, wel 9 a 10 mylen beoosten Anguratotte, het Vlek Saffragam, in 't Koninkryk van Cotta legt. Wat benoorden 't Vlek Saffragam heeft men de Landstreek Correwitte Corle, benoorden 't welke men eerst eenig Gebergte, en dan tegen de Rivier van Colombo aan Panavel Corle, in 't Prinsdom de vier Corles leggen heeft.

Benoorden 't Landchap Saffragam, dat 5 dagreizen van Colombo, en 4 van Arandore legt, tot aan Hevegam Corle, en zo al verder tot aan 't Vlek Malvane, dat 2 mylen van Colombo, die Rivier op, en wel 12 myl benoorden Anguratotte legt, heeft men eenig Gebergte in 't Westen en in 't Oosten, en verder een groot Canceel-bosch, dat zig van de eene tot de andre Rivier wel 10 à 12 myl verre, regt Noorden, en ook een goed stuk in 't Oosten, uytstrekt, alle welke Canceel-Landen mede onder ons staan, en zeer vermakkelyk zyn, terwyl men tusschen de zelve van Calture, en van de Rivieren van Panature en van Colombo verscheide wegen Landwaard in na den Berg van Adam, na Mature, en elders henen, loopen ziet.

Recht benoorden 't Vlek Saffragam, ontrent 5 mylen boven de Rivier van Caliture, legt de Correwitte Corle, ten Zuiden in dat bosch, en ten Oosten rondom met zwaar Gebergte bezet, en een weinig Noordelyker heeft men de Corvite Vesting, daar mede eenig volk, tot dekking van de Canceel-schillers, in legt; waar na men in 't N. Oosten 't Landchap Attelagam Corle, en in 't Noorden eerst een Canceel-bosch, en wat hooger in 't Westen 't Landchap Dehegample Corle, vlak in 't Noorden 't Landchap Balanc, en 't Vlek van den zelve naam, en ten Oosten van 't zelve tegen de Rivier van Colombo, die daar met een groote bogt na 't Noorden van Adams Piek komt afstroomen, het Landchap Kindigot Corle leggen ziet.

Wan-

Adams
Berg.

t V
Aug
totte
Saff
gam

Mal

En Bal
ne.

Wanneer men van Malivatte (daar wy mede een Pagger van Palliszaden, met een gracht, 8 stukken, en eenige Bezetting van 60 Man onder een Luytenant hebben) langs de Rivier 4 mylen Ooft aangaat, ontmoet men de dorpen Goerbevele, en Hangwelle, beide met wagten, en 4 myl Ooftelyker de Stad Sitavaca in het Koninkryk van de zelve naam, die ontrent 11 mylen van Saffragam, en 11 a 12 mylen van Colombo, Landwaard in aan die zelve schoone Rivier van Colombo, of wel aan een kleene spruyt, daar uyt Zuid-oost aansroomende, gelegen is. Zy werd Sitavaca na de Godin Sita genaamd.

In deze Stad, daar de Koningen mede wel eer hun Hof hielden, plagten wy van oude tyden af mede een Vesting en Veld-wagt, met eenige bezetting, tegen den Koning van Candi te hebben. Onder het zelve staan wel 3 Corlas of Graaffchappen, te weten, Koekele Corle, dat is 't Hoender-Graaffchap, en nog 2 andre, in welke veel honderd Boeren wonen, die groote Rysvelden en bosschen met vruchtboomen onder zig hebben, waar van zy de behoorlyke schatting aan deze Vesting op zyn tyd moeten geven.

Ook is deze Vesting de beschermster van de Edele Gesteenten, hier vallende. De weg van Colombo herwaard aan is zeer steenachtig, ongemakkeelyk, en vol Bloedsuygers.

Vier mylen ten Oosten van Sitavaca heeft men 't Vlek en de Vesting Ruanelle, pas benoorden de groote Rivier van Colombo, een Post wel eer van ons gebouwd, en met volk bezet, en daar na weder verlaten, alwaar de Keizer van Candi nu zyn volk leggen heeft.

Van Ruanelle tot Balane heeft men wel 5 mylen noodig, en buiten deze komen my tusschen beide deze Rivieren geen andre plaatzen voor, dan lager aan die zelve Rivier Hangwelle, en Gourbevele, mitsgaders Malvane tot aan de mond der Colomboze Rivier Motuaal, die hooger op Calane genaamd werd.

Derhalven zal ik my in 't Oosten met myne beschryving nu van de Piek van Adam recht Noorden aan, tot aan 't Landfchap Goddaponahoy of tot aan de Stad Dietlicke, en van de Rivier van Colombo af tot aan die van Chilauw bepalen.

Benoorden de Rivier van Colombo, 2 mylen 'er af, heeft men het Dorp Calane, en dan de Rivier van Nigombo 1 myl verder, daar men in 't Oosten al weder bosschen heeft. Pas benoorden de laatste Rivier, 6 mylen van Ca-

lane, in 't Landfchap Happittigam, heeft men 't vlek Attenagale, en nog 4 mylen oostelyker, ontrent 3 mylen benoorden de Rivier van Colombo, de aloude Stad Manicramare, waar ontrent de laatste Rivier haren oorspronk, en beoosten 't welke men veel hoog gebergte heeft, dat van daar tot by de Piek van Adam een Keten van Bergen aaneen maakt, waar in men, 1 myl benoorden de Rivier van Colombo, en 4 mylen ten Zuid-oosten van Manikramare de sterke Vesting Ganoor in 't Gebergte van die zelve naam vind leggen, die wel eer, mede onder ons stond, maar nu en dan weer verlaaten is.

De Stad Manikramare is, volgens getuigenis der Inlanders, maar een open vlek, dat nog al redelyk groot is, dog 't heeft zeer slegte bamboeze huizen, buiten welke men hier en daar een oude Pagode, of Tempel, en een groote markt ziet.

De vesting Ganoor is een sterke Nest, als men zich zelve 'er in vast maken wil.

Benoorden de Rivier van Nigombo heeft men, ontrent 't strand, het Landfchap Hina Corle, en wat Noordelyker dat van Pitigal Corle, maar na 't oosten 't Landfchap Happittigam Corle, in 't Prinsdom der zeven Corles, waar in men 6 mylen van Nigombo na 't N. oosten het Dorp Alauw, en 2 mylen ten N. Westen van de Stad Manikramare, 't Dorp Maleriava leggen heeft.

Tusschen Alauw en 't Landfchap Tun Corle, dat ontrent 5 mylen van een legt, heeft men, benoorden de zeven Corlas, de Landfchappen Billigal Corle, in 't Westen, en 4 a 5 mylen oostelyker Dehegample Corle, en Gabbade Corle tegen het voornoemde zwaar Gebergte, daar Manikramare tegen aan legt, en dat met een vaste keten van de Piek van Adam eerst N. ten Westen, tot boven 't Landfchap Tuntonahoy, of tot aan den berg Bocaul, en dan verder weer N. oost en Noorden aan, tot diep in 't Land der Malabaaren, en tot zeer dicht by Jaffanapatnam loopt.

Tusschen Billigal Corle, pas benoorden een fracy Rivierken, 5 myl van het Dorp Alauw, ten N. O. van 't zelve, heeft men dicht by een de vlekken Arandore en Alanha, waar na dan de Land-streek Tun Corli volgd, zonder dat zich tot aan de Rivier van Chilauw iet anders, dan de Wildernis van Medampe, en dan 't klein Riviertje van Chilauw (dat 5 myl van de Rivier by Arandore legt) en 4 myl verder de groote Rivier van Chilauw opdoet, die uyt den berg Bocaul in 't Oosten, en ten deelen uyt den berg Alegol in Zuid-

Ooften ontspringt, en al moy groot is.

Beeoften Alauha vertoond zig het groot Landfchap Hoeteracorie, en nog Ooftelyker 't Landfchap 'tun Ponahoy, en de bergen Bocaul en Alegol, tusfchen welke twee byzondere takken van de Rivier van Chilauw, waar af de Noordelykfte Dederro genaamd werd, en die zig 4 a 5 myl van de Stad Chilauw vereenigen, men een zeer groot Bofch van 7 a 8 mylen in 't rond, en in 't Ooften dicht by den berg Bocaul, en 2 myl bezuiden de Tak, Dcedero genaamd, het Dorp Doldagom leggen heeft; waar mede wy dan getoond hebben alles, wat 'er beweften die reeks van Bergen is, die van de Piek van Adam Noord op loopt, en van de Rivier van Colombo tot aan die van Chilauw legt, zullende nu eens bezien, wat men van Adams Piek af tot aan 't Landfchap Goddaponahoy, beooften dat zwaar Gebergte van Ganoor, Alegol, en Bocaul, viad.

Pas beooften Adams Piek, 1 myl 'er af, legt het Dorp Collegemenaeh, 2 myl N. Ooftelyker 't Vlek Callegom, en 4 myl Ooftelyker, als men over de Rivier van Candi gaat (die ook de zelve met die van Vintana of Bintene, en Trinkenemalé is, en die zoo tot Candi Noord aan ftroomd) het Vlek Laggendenni, alle welke plaatzen in 't Gebergte rondom, en in 't Landfchap Delefwege leggen.

Zes mylen beooften Callegom komt men, na over een zwaar Gebergte, niet verre van dat van Ganoor, geraakt te zyn, by 't Dorp Cormeol, in 't Landfchap Oedipollat, daar de Rivier van Candi zich in twee Spruiten fplitst, en met de eene regt Noord aan, na Candi, en met de andre Ooft aan 4 mylen loopt, alwaar zich die Spruit weer in tweenfcheid, van welke de eene recht Ooft na 't Dorp Combalauiwa, en de andre N. O. aan loopt.

Aldus nu beweften de Rivier van Candi Noord op gaande, ontmoeten wy in het Landfchap Oedipollat, 1 myl beooften Cormeol, het dorp Bowagom, en 5 mylen N. Westelyker in 't Dorp Diveli in 't Landfchap Oerenoere, gelyk men, 5 mylen vlak Beooften 't Dorp Bowagom, de Stad Elledat, maar een groot en flecht Vlek, dicht aan de Rivier van Candi heeft. Vier a vyf myl beweften dezen Stad heeft men den Berg Matapeti, en 3 a 4 myl ten N. W. van de zelve het Vlek Vittebatoc, 1 myl N. Ooftelyker 't Vlek Jatti, een kleene myl nog al N. Ooftelyker 't Dorp Gamatani, nog 1 myl N. Ooftelyker 't Vlek Ode, in 't Landfchap Jatti, dan nog 1 myl N. Ooftelyker digt by de Rivier, 't Vlek Balane, eu cyndelyk, pas beweften de Rivier,

de Stad Candi zelf, van welke wy aanftonds, als wy de Plaatzen beweften de zelve gelegen, aandoen, zullen fpreken.

Benoorden Balane heeft men een Bofch, en 't zwaar Gebergte Bocaul, ontrent 4 myl van de Rivier van Candi, en beweften 't Landfchap Horfepot gelegen, welk Landfchap zich pas boven het Dorp Valgom, dat 1 myl beooften de Rivier van Candi legt, daar zy zich Ooft aan buygd, mede in een Bofch vertoond, alwaar wy dan tegen dat Gebergte in 't Noorden fluyten, uyt 't welk de Rivier van Chilauw, tot welke wy ons hier in onze Befchryving bepaald hadden, haren oorsprong neemd.

Nu tot de Piek van Adam te rug gaande, en ons beooften de Rivier van Candi begevende, ontmoet men 4 mylen van Laggendenni, in 't Koninkryk van Oeva, het Dorp Dinmullo, en vlak beooften Laggendenni heeft men 't Landfchap Coetemale, 6 mylen Noordelyker het Vlek van de zelve naam, even bezuiden de fpruit, en een zeer groot Bofch, zo bezuiden, als beooften het zelve.

Vyf mylen beooften Coetemale heeft men 't Vlek Poolepitte, ten ooften het welke zig Zuiden en Noorden eenige bergen aan een vertoonen.

Twee mylen beooften Poolepitte, tegen 't Gebergte aan, heeft men het Dorp Combalauiwa; beooften het welke men weer enige Bergen, en 5 a 6 mylen beooften 't laaste dorp ook den berg Garlanda, of Gauluda, in 't Landfchap Goddaponahoy, en pas beweften het welke men ook ontrent een myl van de Rivier van Candi, de Hofstad Dietlike heeft, in welke *Raja Singa*, na den opftand van zyne onderdanen, A°. 1664. als de allerfterkste en ontoegankelykfte in zyn Ryk, altyd zedert zyn Hof gehouden heeft, niet tegenftaande dit een zeer klippig, of rotzig, en 't onvrugtbare oord van geheel Ceylon is, meer op zyne zekerheid, als op zyne wellusten ziende, alzo deze berg, waar op zy legt, zeer hoog is, behalven dat 'er ook 3 Vlekken, en rys-dragende Velden boven op zyn, van waar hy zyne levens-middelen ruim genoeg bekomen, buyten dat langs deze fteyle klippen maar zo weinig volk gelyk klimmen kan, dat zeer weinig mannen in staat zyn, om die Stad te verdedigen, zynde in zich zelve maar een neft van eenige Bamboezen-huizen by een, van eenige geringe Tempels en fraeje Winkels, dog van geen Markt-plaats voorzien.

Het Paleys van den Keizer is niet heel groot in zyn omtrek; dog anders redelyk vermakelyk geplaatst, en van eenige fraeje Galderyen, en andere vertrekken,

ken, die uytzigt op eenige Vyvers hebben, voorzien. Hy heeft daar wel een sterke Bezetting in; maar den meesten tyd weet men niet te zeggen, waar de Vorst is. Ook zyn hier eenige Wooningen der Grooten; dog meest onvoltoyd, also de Vorst hen altyd ander Werk geeft.

Benoorden 't Vlek Coetemale heeft men een groot Bosch, en vier a vyf mylen benoorden 't Vlek, ontrent een myl beoosten de Rivier van Candi, de Stad Nilobe.

Dit plagt, voor den Oproer A^o. 1664. de Hoffstad van *Raja Singa* te zyn, dog zyn volk dwong hem, schoon zy mede zeer vast in 't Gebergte, en in het Landschap Hewahene lag, van daar na Dietlicke te vlugten.

Het is nu maar een Nest, en is bevoorrens niet veel beter geweest. Pas benoorden dit Gebergte van Nilobe heeft men weer een Bosch, en 4 a 5 myl Noord-oostelyker van daar het Dorp Potteagum, en 4 myl ten N. Westen van dit Dorp het Vlek Laluluja digt aan de Rivier van Candi, en pas bewesten dit Vlek de vermaarde Stad Candi zelf.

Dit is een Stad, die 30 mylen van de Stad Bintene, en 21 van Baticalo, aan de grootste Rivier van 't geheel Eyland, Mavilganga genaamd, gelegen is. Zy is ontrent twee mylen groot, en heeft veel grote straaten, en een grooté menigte zo steene, als planken, en Bamboeze-huizen. In 't midden van de zelve heeft de Keizer een Paleis, dat wel een halve myl in den omtrek, en 't geen van 6 Bolwerken, of Burgten, en van een zeer groote Poort aan de Zuidzyde voorzien is. Van binnen zyn 'er ook zeer veel, groote steene Gebouwen in, zynde nog een overblyfzel van Don Jan, die zig daar na *Raja Singa* noemen liet.

In de Stad heeft men veel groote Blokken met huizen, groote Pleynen, en veel Winkels, waar in Laken, Ryst, Sout, Tabak, Speceryen, en alles te koop is; dog men ziet 'er geen Markten, maar veel Heidensche Tempels, en nog verscheide Kloosters, en andere overblyfzels der Portugeezen.

Zy plagt in de alleroudste tyden de Zetel der Ceylonze Keizers te zyn; dog na dat zy met de Portugeezen over hoop geraakten, hebben zy zig van daar na eerst na Nilobe, en daar na na Dietlige begeven.

Joris van Spilbergen heeft 'er een Teekening van nagelaten, daar aan men, om de waarheid te zeggen, al zoo weinig als aan zyne Beschryving van de zelve heeft. Wy zullen daar over hier na breeder spreken, en daar het verdre van Candi, en Bintene, aanhaalen.

Na Candi's Beschryving gaan wy nu van de Rivier van Chilauw daar men 't eynde der Caneel-Landen heeft, tot aan de Rivier Caula Weya, of tot het Landschap Newecawala in 't Noorden, en zoo in 't Oosten van 't Landschap Goddaponahoy voort, daar wy 't laatit gelaten hebben, ons daar verder langs de Rivier van Trinkenemale tot aan de Baey van Cotjaar bepalende.

Pas benoorden de Rivier van Chilauw begint het Koninkryk van Candi, dat zig dan Zuiden, Noorden, en Oost henen verder uytstrekt.

Men ontmoet daar benoorden eerst een Bosch, en 4 mylen boven de Rivier het vlek Corinde Codwat, en 7 a 8 mylen Oostelyker, ontrent 1 myl van de Rivier van Chilauw, of des zelfs Spruyt Bedero, het Dorp Cornogale, en nog 5 mylen Oostelyker, digt by die schakel met Bergen in 't Oosten, 't Vlek Boender-Coos-wat.

Twee mylen benoorden Boender-Coos-wat; langs dat Gebergte, dat wy nu voor eerst tot aan de Rivier Caula Weya zullen volgen, heeft men, in 't Landschap Hotcorle, 't Vlek Nica-var, 1 myl Noordelyker het Dorp Eredenne, nog 1 myl N. Westelyker 't Dorp Dempitigal, waar na men al Noordelyker in het woest bosch van Parroah, en 2 mylen ten N. Westen van Dempitigal in 't Vlek Parroah komt, beoosten het welke men, tot tegen het Gebergte aan, weer een zwaar bosch ontmoet.

Twee mylen benoorden Parroah legt het dorp Nicotticum, en nog 2 mylen Noordelyker 't Vlek Hondopoal, dat ontrent nog 2 mylen van de Rivier Caula legt; pas benoorden de welke, regt benoorden Hondopoal, men 't Dorp Detelwaja, gelyk wat Westelyker 't Dorp Hotmittawajah, en een weynig benoorden 't zelve, het Vlek Ekpoelpol, in 't Landschap Newecalawa, heeft.

In 't Westen benoorden Corinde Codwat, in 't Landschap Palawi, ziet men eerst een groot bosch, en dan 6 mylen ten Noord-Oosten van Corinde Codwad, het Dorp Golgom, en nog 2 myl Zuid-Oostelyker het Dorp Mendondunpe, tusschen 't welke, en de Rivier van Chilauw, Zuidwaard henen wel 5 a 6 mylen een zwaar bosch legt.

Vyf mylen ten N. Oosten van Golgom, beoosten het Rivierken Hembo-longgom, dat in de groote en wyde Rivier Caula valt, heeft men het Dorp Dollopottogum, ten N. Oosten van het welke 5 mylen het Dorp Helballigal legt, waar mede ons bestek aan de West-kant, en bewesten die rey bergen,

gen, langs welke wy ons bepaald hebben, ten eynde is.

Nu gaan wy voort van Candi af, beoosten dit Gebergte, en zoo langs de Rivier van Trinkenemale tot aan de Baey van Cotjaar toe.

Pas benoorden de Rivier van Candi, die zig by deze Stad van 't Noorden vlak na 't Oosten optrent 6 a 7 mylen verre draaid, en gemeenelyk ook de Rivier van Mawielle Ganga genaamd werd, heeft men 3 groote Landfchappen, in 't Westen, tegen 't Gebergte aan, dat van Horsepot, dog, ten Oosten van 't zelve, dat van Dombera, en nog Oostelyker, dat van Porcipot.

Een myl benoorden de Rivier legt aan een klein spruitje, dat 'er invalt, 't Dorp Valgom in 't Landfchap Horsepot.

Vier mylen N. Oostelyker, in dat van Dombera, legt het Vlek Verdre.

Benoorden Dombera en Porcipot heeft men zwaar Gebergte, en 3 a 4 myl ten Noord-Oosten van Vendre het Vlek Mondamanoere, en, 4 mylen ten N. Oosten van 't Dorp, Singeles of Safalocki aan de Rivier Maweleganga, die wat voorby 't Landfchap Goddaponahoy en Porcipot zig weer geheel Noord aan draaid, terwyl men ter plaats, daar zy dien draay begint, en al wat eer, gelyk niet verre bezuiden Sigeles, eenige kleine Spruiten in de zelve vallen ziet.

Benoorden Mondamanoere heeft men het Prinsdom Matule of Matalie, en daar in de Landftreek Roewat, dat in 't Oosten en Noorden zeer boschagtig is, dat zo langs het Gebergte Cauragahing, door 't Graafschap Rintene (dat zig beoosten en beweften de Rivier uytbreid) wel 10 a 12 mylen ruim al voortgaat, zonder dat zig aan die kant langs dat gebergte, tot aan de baey van Cotiari, of tot aan 't Land der Bedas, eenig Dorp of Vlek opdoet; maar aan de kant der Rivier Maviganga, 2 mylen benoorden het Dorp Sigeles, legt de vermaarde Stad Bintene, die ook zomtyds Vintana, en ook wel Alloet genaamd werd.

Deze Stad legt niet alleen aan deze schoone en groote Rivier, maar zy vloed 'er ook midden door.

Hier plegen de oude Keizers van Ceylon mede Hof te houden, also dit een schoone Stad is, daar men veel groote Straaten, pragtige Gebouwen, en heerlyke Pagoden of Heidenze Tempels, en onder andre 'er een heeft, diens voet 130 treden in 't rond, ongemeen fraey, zeer hoog, boven op vierkant, en spits als een Grafnaald of Piramide, van onderen langwerpig-rond opgaande, wit geverwd, en sterk verguld is, dat zig van verre zeer heerlyk opdoet.

In de zelve is ook een schoone en groot Paleys van den Keyzer, van binnen mede vol schoone Gebouwen. Hier werden de beste Galeyen en Tsjampans des Keyzers gemaakt. Hier zyn veel Winkels, maar geen Markten, dog wel steene Kloofsters, en een groote menigte van Bamboeze-huizen, die zig alle langs de Rivier, wel een myl of 2 inden omtrek, uytstrekken.

Dit is een van de fraayste Steden van 't ganseh Eyland, daar alles, wat men bedenken kan, te bekomen, dog die ganseh niet sterk is, also zy byna midden in 't Land, hoewel niet boven 9 a 10 mylen van de Baey van Cotiari, en 1 a 2 mylen verder van Batecalo, of van 't Oosterstrand gelegen is.

Van daar nu tot aan de Baey van Cotiari weder voortgaande, heeft men die gansehe streek Lands niet, dan zware Bosschen; dog 2 a 3 mylen bezuiden de voornoemde Baey weder enig gebergte, en dan tot aan de Baey van Cotjaar, en 't Land der Weddas, niet dan een groote vlakke, waar in men van 't Weste Gebergte eenige kleine Spruitkens vlieten, en in de Baeyen van Cotjaar en Trinkenemale zich uytstorten ziet; waar mede wy dan dit beskek ook afgehandeld hebben.

Wanneer wy nu weder in het Westen van de Rivier Coula; by 't Vlek Caddaumatris, Noorden aangaan, ontmoeten wy daar in de Landftreek Newecalawa, een myl benoorden 't Dorp Ekpoepol het Dorp Cenava, 4 myl Oostelyker 't Dorp Tonnowaywe, nog een myl benoorden Convava, 't Dorp Polliwella, nog 4 myl Noord-oostelyker, 't Dorp Maumine, beoosten de Noord-oostelyke Spruit van de Rivier Coula, die zig by Detelwaja in twee scheid en nog 2 mylen Noordelyker het Vlek Anaragiepoere, dat door een groot Bosch van Colliwilla gescheiden is.

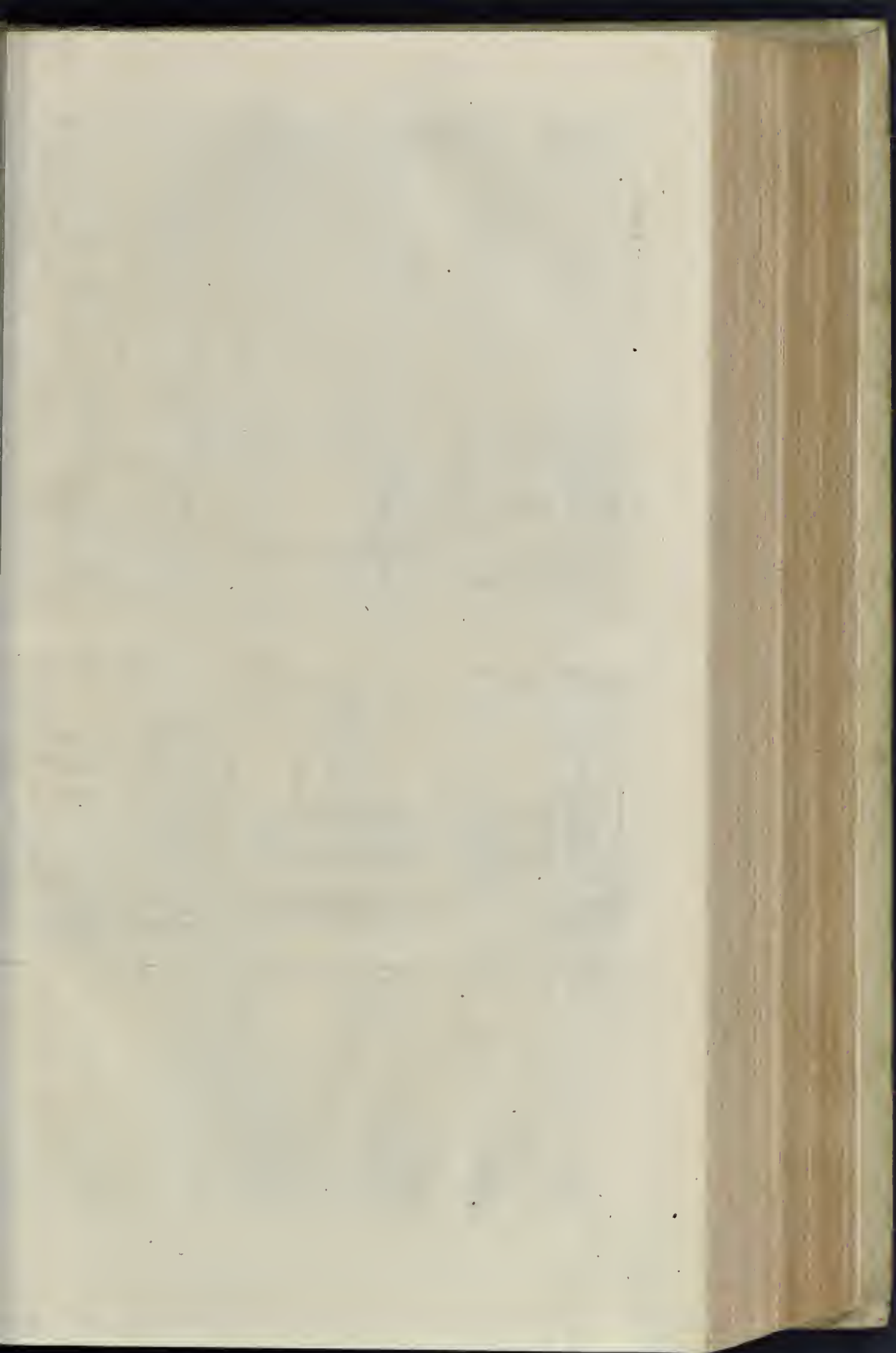
Daar na heeft men een groote vlakke 't Vlek van den zelve naam, en dan weer een groot Bosch, en beoosten 't zelve, 5 myl van dit Vlek, het Dorp Hurcelg, tegen 't Gebergte in 't Landfchap Hoerli, dat ten Oosten tegen 't Land der Bedas, en in 't Noorden tegen dat der Malabaaren Grenst, daar men in 't Oosten weer het doorgaande zwaar Gebergte van Coeragahing heeft, dat van 't Vlek Anarodgubunno tot aan de zoute Rivier van Catchay, of tot aan 't Vlek Poneri, dat pas een myl 'er bezuiden legt, wel 10 a 12 mylen verre aaneengeschakeld, gelyk men in 't Westen niet, dan zware Bosschen, heeft, die pas boven de Rivier van Aripem zig by na tot het eynde van dit Land mede wel 10 a 12 mylen verre uytstrekken, zonder

Verfcheide Vlekken en Dorpen.

De Stad Bintene.

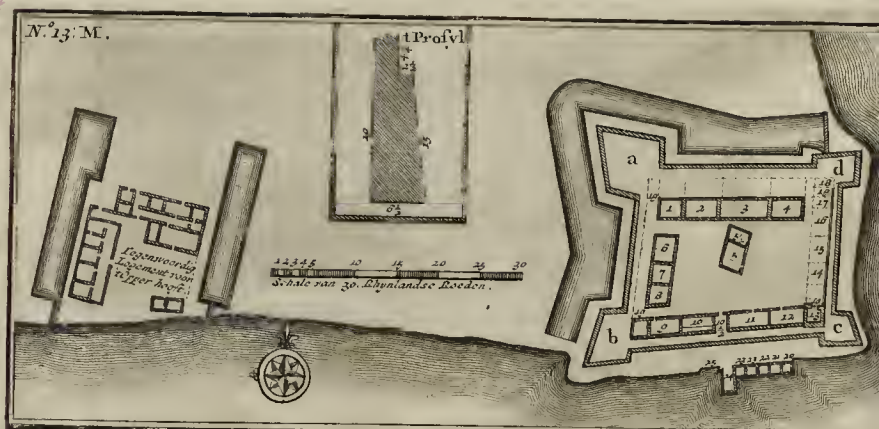
Anaragiepoere

Verfcheide andre Vlekken en Dorpen.

Engaleesche Man en Vrouw.

't Fort BATTICALO.

a. Dunt Colombo. b. Gale. c. Amsterdam) of sommige Plaatsen d. Aaarlem. } gescheurt. 1. Gysfapels Wooning en Steken-huys. 2. Maandigs Wooning. 3. Wooning voor 't Opper hoofd. 4. Plaat Present wert gebruykt om Vely te bergen. 5. Likhuis om Yzerwerk en andere remmelingen te bergen. 6. Kruyt kamer. Heesters Wooning. Heestersen D^o.	8. Wapen-kamer. 9. Pakhuys. 10. Corps du Garde. 10^{1/2}. De Poort. 11. en 12. Twee Pak-huysen waar van de Platten vernieuwt moeten werden. 13. Kruyt kelder dog te nat en onbegaaem Gordunen keelmuuren als yertrokken is nog onbegonnen maar tusschen C. en D. is de binnen gordyn B. root hoog. 14. en 15. geprojecteerde Pak-huysen. 16. D^o. Wapen-kamer.	17. D^o. Gerangen-huys. 18. D^o. Kruyt-kelder. 19. Zyn vier geyn projecteerde Trappen. 20. Smids winkel. 21. Kuipers winkel. 22. Matrizaal huys. 23. Twee Combuisen. 24. 't Hoofst van steen gemetseld. 25. Plaats om vaartuygen op te haalen. De Schuyt der borstwees en zyn met gruyt van Yzer steen in kalk overdekt BATTICALO den 4^{en} July A^o. 1698. W. Porzee Ingenieur.

13.N.

BATICALO

der dat wy daar in verder eenige Dorpen of Vlekken ontmoeten.

In deze groote Landtreek woonen geen Cingaleezen, maar alleen Malabaren, die ook een Prins op zich zelven hebben, hoewel hy eenigzins onder den Keizer van Ceylon plagt te staan. Waar mede wy ook met de Beschryving van dit Land aan die zyde gedaan hebben; zoo dat 'er nu niet overig blyft, als om het Land beoosten de Rivier van Mature, als mede beoosten de Piek van Adam, en beoosten de Rivier Mawielleganga, te Beschryven, alwaar wy ons voor eerst tusschen de Rivier van Mature en die van Waluwe bepalen.

Beoosten de Rivier van Mature, en zoo Noord aangaande, ontmoet men, 1 myl N. Westelyker, dicht by de Rivier, 't Vlek Baygams, in het groot Prinsdom van Mature, en in 't Landschap Dolas das Corle, alwaar men een zeer groot Caneel-bosch heeft, dat mede onder ons staat.

Gelyk men nu beoosten deze Rivier verder een groote vlakte heeft, dienende tot de Olifants-jacht, en dan wat Noordelyker; ontrent 6 mylen van Strand af een schakel met Bergen, die zich tot aan de Rivier van Waluwe Oost ten N. aan strekken, alzo ontmoet men verder Noorden aan, een myl boven 't Vlek Katocne, (dat tegen de Rivier van Mature, niet verre van een Binnen-water, zich in 't Oosten vertoonende, legt) het Vlek Oeddidob, ten N. Oosten van 't welke, ontrent 1 myl verder, 't Vlek Wallagodde is, dat in 't Oosten eenig Gebergte ontrent zig heeft, gelyk men ten Noorden van dit Gebergte in Curnagel Corle diergelyk een schakel van Bergen tot aan de Rivier van Waluwe ziet.

Vier mylen ten N. Westen van Wallagodde heeft men 't Vlek Tammegamme, beoosten 't welke men weer een groot Bosch tot aan 't Gebergte in 't Oosten, en tot aan de voornoemde Rivier in Mende Corle, ziet.

Twee mylen, ten N. Westen Tammegamme, ziet men 't Vlek Biblegamme, benoorden 't welke men Attulagam Corle heeft, waar in men 3 myl van Biblegamme Noord aan 't vlek Kambevolle, en nog 1 myl Noordelyker 't vlek Malpitte ontmoet, dat ontrent nog 2 myl van de Rivier van Waluwe gelegen is, en in 't Westen eenig laag Gebergte heeft, dat aan de Piek van Adam vast is.

De Rivier van Waluwe heeft haren oorspronk uyt de Piek van Adam. Zy loopt eerst 6 of 8 mylen Oost aan, van daar zig met een korte bogt Zuid-Oost aan buigende, en dan zoo verder wel

8 a 10 mylen tot aan Waluwè, en stort zich daar in Zee.

Waar mede wy weer dit Bestek afgegaan hebben, zullende nu met de Landen beoosten de Piek van Adam, benoorden de Rivier van Waluwe, en benoorden 't Landschap Goddaponahoy, mitsgaders beoosten de Rivier Mawielleganga voortgaan, een begin pas benoorden de Rivier van Waluwè maken, en zoo tot de Rivier Komboken Noorden aan, en tot Cadduwatte Corle, of tot het Gebergte Maimda Kinde, in 't Koninkryk van Oeva, in 't Noord-Westt verder aangaande.

Vier mylen ten N. Westen van het Gebergte, dat zig pas benoorden de Rivier van Waluwe opdoet, heeft men het Dorp Kolkgalle, 1 myl N. Westelyker Beddigamme, en 4 mylen O. ten N. 't zelve, Kelligame, en dit zynde eenige Dorpen, die 'er verder in dit gansch bestek voorkomen: Want ten N. Westen Beddigamme heeft men een groot Bosch, dat zich wel 3 a 4 mylen verre tot aan de Agras, of een Cristal-gebergte uytstrekt, dat van 't Zuiden na 't Oosten en Noorden in 't rond loopt, en 't geen tegen Cadduwatte Corle aanstoot, waar na men Cadduwatte Corle, zig met een groote vlakte van 't Zuiden na 't Noorden, en tot aan 't Gebergte Maimda Kinde uyt strekkende, ontmoet, welk laatst Gebergte van Mende Corle, of wel van Adams Piek af, eerst met een kromme bogt Oost, en daar na Noorden aan, wel 18 a 20 mylen verre loopt, als een schakel, die aan malkanderen vast is, tot tegen een groot Bosch, dat de Stad Vintana van dit Gebergte scheid.

Wanneer men van Kelligamme nu 't Steden Noorden ten Oosten aangaat, ontmoet men Jale; men benoorden de Rivier Cerinde niet anders, als 't Landschap Jale, waar in men eerst weer een bosch, en dan 6 mylen benoorden Kelligamme 't Steden Jale, een slegt Nestje, ontmoet, dat ook een groot Bosch in 't Oosten heeft, en van Leawawa, of van strand, ontrent mede zoo verre legt.

Ten Noord-Westen, en ten Noord-Oosten, van 't zelve, tot aan de Rivier Komboken, heeft men weder niet anders, dan twee groote Bosschen.

Wanneer wy nu met ons bestek weer benoorden de Rivier Komboken tot aan Baticalo in 't N. Oosten, en tot aan de Stad Bintene in 't N. Westen, voortgaan, komt men daar eerst in het Landschap Panoa, waar in men, zeer groote Bosschen, en in 't midden, recht Noorden aan tot aan 't Rivierken Heddel, wel een vlakte van 4 a 5 mylen Zuiden en Noorden, en niet minder (of wel 6 mylen) in de breedte tot

by 't strand, en tot ontrent het Dorp Ockande, heeft.

Benoorden dit Rivierken regt Noord aan, tot aan den Berg, de Capel genaamd, legt een Bosch wel 6 mylen verre, terwyl men in 't Oosten en in 't Westen, tot tegen 't voornoemd Gebergte, een groote vlakke van ettelyke mylen, hoewel men in 't Oosten weer enig Bosch ontmoet.

Benoorden de Capel komt men in 't Graafschap van Baticalo, ten oosten, en in 't Landschap Vellas in 't Westen, alwaar men in 't Noorden wel 10 mylen verre, tot tegen de Rivier van Baticalo, die in 't naaste Landschap haren oorsprong neemt, niet alseen digt Bosch, daar men in 't Westen tusschen dat Bosch en 't Gebergte in 't Landschap Vellas, en ook in 't oosten, tot by Baticalo, en tot de plaats, daar die Rivier uytwaerd, een groote vlakke ziet, van eenige mylen in 't rond.

En Vcl-
las.

Vlak ten Oosten van Bintene of Vintana, ontrent 6 mylen 'er af, legt het Stedeken Vellas, of Nil Vaelle, en 4 mylen bewesten dit Stedeken 't Dorp Vegamme, en 1 myl beoosten 't zelve Neguriti; dog vlak ten Oosten Neguriti, pas beoosten dat zwaar Bosch, heeft men ook 't Dorp Viado, en 2 mylen Zuid-oostelyker 't Dorp Occatoti.

Nu moeten wy weder een weinig te Rug na de Piek van Adam gaan; om te zien, wat tusschen het Gebergte Maimda Kinde, aan de Oost-kant, in 't Koninkryk van Oeva, en tusschen 't Landschap Coetemale, en Goddaponahay, zoo Noorden aan tot aan de Stad Bintene, langs de Rivier Mawielleganga, gelegen is.

Beoosten 't Vlek Poole Pitte, en het Dorp Combalauwla, ontrent 3 mylen van 't laatste, heeft men het Dorp Paragon tegen een fraeje Spruyt, die uyt het Gebergte van Maimda Kinde ontspringt, en in de Mawielleganga, na een loop van 8 a 3 mylen, stort.

Ses mylen beoosten dit Dorp heeft men de overblyfzelen van het Vlek Baudule, dat midden in dat Gebergte lag, daar 't zig begint te draejen, en vry zwaar is.

Benoorden Combalauwla, 4 mylen, wel zoo N. Westelyk, heeft men 't Dorp Amboledo, en 4 mylen Ooste-

lyker, 't Dorp Bogedag, in 't Landschap Jotta Kinde.

Drie mylen ten N. Oosten van Amboledo legt Joputtea, pas bewesten de voornoemde spruyt, die vlak Noord aan in de Mawielleganga valt.

Pas benoorden dit Dorp heeft men tusschen dit Spruytje en 't voornoemd zwaar Gebergte in 't Oosten, en ook tusschen dit Joputtea, en 't Dorp Mofponi, (dat 5 mylen noordelyker in 't Landschap Vallaponahoy, mede pas bewesten, dit Spruytje legt) weder een zwaar Bosch, gelyk zig benoorden dit laatste Dorp tot aan Bintane nog een Bosch wel 6 mylen verre uyttrekt.

Hier mede nu dit bestek weder afgedaan hebbende, gaan wy over, om te zien, wat zig langs de Rivier Mawielleganga, benoorden de Stad Bintene, en Benoorden Baticalo, en 't Stedeken Vellas, tot aan de Baey van Cotjaar, nog opdoen zal.

Men ziet van Bintene, Vellas, en Baticalo tot aan Cotjaar, ter verte van 10 a 12 mylen niet anders, dan groote Boffchen, uytgenomen dat men 7 a 8 myl benoorden 't Stedeken Vellas, in 't Landschap van Tambancarwarite, het Dorp Bodelganne aan een kleen Spruytje leggen ziet.

Ook heeft men 3 a 4 mylen ten N. Westen enig Gebergte, waar uyt verscheide Spruytes ontspringen, die in de Baey van Cotjaar uytwateren, digt by de Rivier Mawielleganga, en verder heeft men tot aan de voornoemde Baey, zo in 't Oosten als in 't Noorden, wel 10 a 12 mylen in 't rond niet anders, dan een groote vlakke. Waar mede wy geheel Ceylon, zo verre het onbekend is, afgehandeld, en zo van binnen als van buyten beschouwd hebben.

Wy hadden dit wel volgens een ander en breeder bestek kunnen doen; dog laten dit na, om dat het overvloedig in een Rapport van den Ouden Heer van Goens hier na nog voorkomen zal. Ook vreesden wy, dat wy te verre zouden uytpringen, behalven dat deze by ons gedanc Beschryving, onzes oordeels wydluiftig genoeg is, om een ruwe bevatting van den omloop des Eylands te bekomen, dewyl het dog onmogelyk is om een net berigt van zyne Gestalte van Binnen te geven.

DERDE HOOFDSTUK.

Inwoonders van Ceylon. Van de Cingaleezen. Hunnen Aard. De Berg Lied- den. Hun Gewaad. Dragt des Keyfers, en der Grooten. Hunne Huwely- ken. Huyshouding. Huysraad. Spys. De Slaafagtigheid der Vrouwen. Hare Wreedheid ontrent bunne Jonggeboorne Kinderen, onder een ongelukkige Star Gebooren. De Naamen bunner Kinderen. Hunne Ambagtslieden. De O- lifants-Vangst Afgebeeld. 't Begin van hun Jaar, &c. Zyn sterk voor Too- very. Werden zeer Oud. Weten bunne Ziekten zelfs te Gencezen. Hunne Ma- ten, Ellen, &c. Wetten. Guychelaars onder hen. Taalen, hier Gebruyke- kelyk. Hunne Wetenscappen. Hun vreeze voor de Dood. Verbranden, of Begraaven, en Beweenen bunne Dooden. Hoe de Lyken der Edelen, en ook die der Geflorvene van de Pokjens behandeld werden. Van de Malabaren. Bedas. Portugeezen en andre Inwoonders. Van de Land-Gewaffchen. Offen Ploeg- en Dorflen hier. De Boomen. De Tallipot-boom. De Kettule-boom. De Cancel-boom. Wat de Cancel is. Waar zy Valt. Driederley Soorten van dien. De Orula-boom. De Doenekaja-Struyk. De Capita-Struyk. De Gods-boom, &c. Veel Eetbaare Wortels. Heerlyke Medicinale Kruyden. Velerley Bloemen. De Pitsja-bloem, en Bloem-boomen. Dieren, hier zynde. Olitanten, &c. Vogelen. Bloedlooze Dierkens. Vifch. Bergstoffen. Ge- fteenten. Waaren, hier Getrokken, of hier Vallende. Munten. Maaten, Ge- wigten. Maat der Kleeden. De Bestiering van dit Eyland door een Keyzer. Zyn Lyf-wagt. Inkomften. Waar mede die Schattingen voldaan werden. De twee Grootfte Ryks-Bedienden. Inkomften der Landvoogden. Hun mindre Be- dienden. Magt des Keyzers om te Oorlogen.

NA dat wy dus verre 't Land van Ceylon befchouwd hebben, zal het nu tyd werden, dat wy van de Inwoonders des zelfs beginnen te fpreken.

De Inboorlingen zyn ten deele Cingaleezen, ten deele Bedas, of Wed- das, maar buyten de zelve zyn 'er ook Mooren, Malabaaren (van welke al ge- fprooken is) en zeer veel Portugeezen, Hollanders, en eenige Engelzen, en Franfchen, die by den Keyzer Gevan- gen zyn.

Wat nu de Cingaleezen, de rechte en oudfte Inboorlingen dezès Lands be- treft, deze zyn niet heel fwart, maar bruyngel van verwe, lang en open van ooren, niet kloek van Geftalte, door de bank wat mager, zeer zwak van Leden, gezwind van Lichaam, en vry vernuf- tig van Geest, alzo zy zeer veel dingen aardig weeten na te maken. Zy zyn zeer hard van natuur, zo in 't uytftaan van veel ongemakken, als om zig met flegte Spys te behelpen, en weinig te flaapen.

Wat hunnen Aard en Imborft betreft, zy zyn zeer Vriendelyk, daar hun taal zeer veel toe doet; maar zy zyn ook zeer groot van Inbeelding, en zeer hoogmoedig, tot zoo verre zelf, dat zy geen Spys zullen eeten, die in een huys van een van minder rang, dan zy zich verbeelden te hebben, toebereid is, ge- lyk zy ook nooit met hun minder zul-

len trouwen. Liegen is by hen geen zonde, nog fchande, maar een aardig- heid, en zy zullen niet eens verblikken, fchoon men hen daar op betrapt.

Zy zyn zeer Gierig; geen Vegters nog Smyters, ook niet nydig; maar in tegendeel genegen alle Elendigen te hel- pen, en alle andren dienst te doen. Zy verfoejen de Dievery zeer, en zyn met woorden zeer sterk voorde Deugd; dog komen dit juist zo net niet na. Hoewel zy veel agting voor de Opregte en Deugdzame Lieden hebben.

Gelyk de meeste Indiaanen zeer by- geloovig zyn, alzo de Cingaleezen me- de in den uyerften graad, en de minfte ontmoetingen zyn bequaam, om hen, zoo zy uytgegaan zyn, weer na huys te doen keeren, of iets, dat zy reeds be- gonnen hebben, te laten ftaan.

In den ernit van hun gelaat, gebeer- den, en tred, gelyken zy zeer veel na de Portugeezen.

Zy zyn zeer gezwind van Oordeel, net van bevattig, en zeer fcherpzin- nig; maar daar by ook doortrapt, argliftig, en zeer bequaam om uyt- vlugten te zoeken, zoo dat men, hoe groote Beloften zy imand zouden mo- gen doen, hen niet gelooven moet.

Het is ook wel waar, dat de mans niet heel Jaloers zyn, alzo zy, by ze- kere voorvallen van Vrienden, die zy wel lyden mogen, aan hun huys te heb-

ben, zig niet ontzien zullen hunne Dogters, ja zelf ook hunne Wyven, daar aan voor een tyd, om ze te beslapen, over te geven; maar zoo zich een Dogter met imand beneden haar rang komt te vergrypen, die mag zig wel wagten van onder de ooggen van haare Vrienden te komen, alzo die haar zekerlyk, niet uyt een zugt voor de Deugd, of uyt een verfoejing van de Hoerery, maar alleen uyt grootsertigheid, om dat zy met een mindren, dan zy, gehooreerd had, het leven zouden benemen. Anders is hier geen zonde gemeener onder hen, dan de Hoerery, daar zy zelf hunne Kinderen aanleyding toe geven. Ook zullen zy, schoon nog zoo toornig, malkanderen noit voor een Hoeruytschelden, ten waare zig een Dogter met een van geringer rang vermengd had. Ook heeft een Vrouw, alzo de meeste daar tot Overspel genegen zyn, niet veel van haar Man te vreezen, als zy maar op de daad zelfs niet betrapt werd: want dan heeft hy recht, om ze beiden te dooden.

De Berg-
lieden.

De Cingaleesen, die aan de Stranden woonen, zyn van een zagten en minnelijken, dog de Berg-woonders van een brusken, wreeden en harden, aard, en schoon zy aangenamer en hoffelyker van Taal en Gebeerden, als de bewoonders der stranden en lage Landen zyn, echter zyn zy boos en valsch van aard, zoo dat men hen nog veel minder als de andren, vertrouwen kan.

Hun Ge-
waad.

Het Gewaad van een Cingalees, die gemeenelyk lang glad Hair en groote baarden, als de Switzers, hebben, bestaat in een lap Laaken, tot een Wambasje met Schootkens gemaakt, of in een Catoene Badjoe, of in een kleed, dat zy om hunne middelen slaan, onder de beenen doorhaalen, of dat hen tot op de voeten hangt; en op hun hoofd dragen zy een roode muts, of ook wel een andre met opslaagen. Hunne ooren verciereren zy met Goude Ringen en Juweelen, en zy draagen Crissen op zyde, die met Goude, Zilveren, en Ivoren Hegten vercierd zyn.

De Vrouwen dragen een slegt wir Rokje, 't geen met blauwe of roode bloemen gefikt is, en haar tot de knie, of wat lager hangt, na dat zy van hoogte of lage staat is. Dog daar is groot onderscheide tusshen. Zy dragen ook veel Zilveren Arm-Ringen, en ook veel zilveren Ringen aan Vingers en Teenen, zilveren Hals-banden, Snoeren met Steenkens, en ook Zilveren en Goude Ringen, en andre Kleinodien aan haare doorboorde Ooren. Zy stryken het Hair met Olie, en binden dat op in een huive, of

met een grooten bos, en draagen een Sluyer over de schouderen, Gordels om 't Lyf, en zo voort.

De Vorst kleed zig zoo als hy wil. D. Zyn Muts is van Zyde en Goud, door K. malkanderen gewerkt, en wel een el hoog, zynde van voren met een schoone karbonkel, en rondom met allerley andre Gestenten, en boven met een Parady's-vogel vercierd.

Zyn hemd en Borst-rok zyn van 't fynst Indisch Lywaad of Cartoen, waar aan hy goude draadwerkze of andre Knoopen heeft.

Hy draagt Kouffen, en Ledere Zoolen, in plaats van Schoenen. Zyn Rok en Brock gelyken wel na 't Gewaad van een Portugees. Verder heeft hy een grooten Degen, of Zwaard, dat in een Zilveren Scheede steekt, en met Gestenten vercierd is, onder zyn regter arm.

Op de Linkerzyde, tusshen 't Hemd en zyn Kleed, draagt hy een lang Mes, omzet met Goud, en Edele Gestenten, en daar beneven een Griffie, om op een blad te schryven, in een Zilveren Scheede.

Zyn Hovelingen mogen zig ook wel met Goud, Zyde, en Silver; dog met Gro. met Gestenten, ten ware zy met hun leven speelen wilden, bekleeden.

Dit mogen ook zyne Graven of Landvoogden doen, die hy op deze en gene, Corlas steld, aan welke hy een staaf met een Zilveren Knop geeft, waar op 's Vorsten Wapen staat. Deze dragen Tsjeripoes, of houten Klikken, die zy aan een klosje daar boven op staande, met hun grooten Teen vasthouden.

Die van den Adel volgen na dezen in rang, en mogen even eens, als zy, gekleed gaan; maar zy mogen zulken opgestrikte Muts, of Kap, niet dragen, hoewel zy die op hun hoofd nog wel mogen leggen. Ook werd hen door een slaaf gemeenelyk een Tallipot-blad, om het als een Sonnescherm tegen de Son, of tegen de Regen te gebruyken, nagedragen.

Na deze volgen alle Pennisten, en dan de Boeren, die de Rysvelden bebouwen, in Rang. Deze draagen kattoene Kleeders; dog geen Degens, Kouzen, Schoenen nog kappen; maar wel een Mes, en een yzere Griffie. En de Vrouwen van alle deze gemelde Liederen mogen ook Kleedjens dragen, die tot aan de aarde komen, en die den Boezem bedekken, maar die Kleedjens mogen de Buyk tot op een handbreed na by de navel niet bedekken; also dat maar de Vrouwen der Hovelingen, Landvoogden, Graven, en der Edelen Geoorloft is.

Na dezen volgen de Handwerkslieden, die

die velerley zyn, de Tyferaars, Cancelliers, de Visschers, Soldaaten, Waschers, Trommelslagers, Palangkyn-dragers, en nog andere die laager in rang zyn, welker Vrouwen alle met het boven-lyf, op straf van Geesseling, moeten naakt gaan, en zommige van hen, die de veraghte zyn, dragen altyd een wanne by zich, om in te gaan zitten; alzoo 't hen ongeoorloft is, om op de aarde, als zy rusten willen, neder te zitten.

De Edelen dragen Wambayzen of lange Kleeren, en Mutzen, en zitten op stoelen of blokken; dog de minderenoit, die ook alle bloots voets gaan.

Zy zullen, gelyk wy gezegt hebben, noit met een mindere van rang Trouwen, al konden zy nog zoo veel goed 'er by winnen; dog gelyk dit meest op de Dochters ziet, also kreunt een man 'er zig niet aan, al sloop hy by een geringer, en men zal 't hem, als hy 'er maar niet meede eet, drinkt, of trouwd, noit verwyten, nog tot sehandede rekenen: want zoo hy met een mindere trouwde, zou hy door de Overheid met een Geld-boete, of met de Gevangenis, of wel met die beide, gestraft, en voortaan niet hooger in rang, dan zyn Wyf, gerekend, en van zyn Geslagt als een verrot lid afgesneden werden.

Zy laten hun Dochters vroeg, met haar 10 a 11 Jaaren, Trouwen, om dat zy verzekerd willen zyn, dat hunne Bruids nog Maagden zyn, hoewel andere onder hen zig weer zeer weinig daar aan laten gelegen leggen. Het sluyten der Huwelyken staat volkomen aan de Ouders, die de Dogters na hun vermogen wel eenig Goed mede geven; dog aangezien zy nu endan zoo licht van een scheiden, als zy by een komen; zoo moet, in zulken geval, dat goed altyd eerst 'er weer, als de Bruidschat zynde, uytgaan: zy genoeg en niet met eene vrouw, maar nemen 'er dikwils verscheide; als zy maar de magt hebben om die te voeden. De Bruidgom moet de Bruids-kleederen verzorgen, en heeft hy zo veel niet; zo mag hy die wel leenen.

In hunne Huishouding zyn zy nog al redelyk net. En gelyk zy noit met iemand van een minder stam eten of drinken; also zullen dat veel en met hun cygene Vrouwen niet doen. Uyt een Gorgolet drinkende, zullen zy dat nooit aan hun mond zetten; maar om hoog houden, en zoo 'er in gieten.

Doorgaans zyn hun huizen slegt; kleen, en laag, maar met Stroo of Atap gedekt, van staven of stokken als hutten gemaakt; en met kley over-

streken; hoewel de wanden redelyk glad en effen zyn.

Zy mogen de Huizen niet hoog bouwen, nog met geen tegels dekken, of de muuren met kalk witten; hoewel zy een soort van kley hebben; die al vry wit valt.

Deze Huizen maken zy doorgaans zelf, en gebruiken Spykers nog Nagels 'er aan; maar binden 't zeer hegt met Rotang aan malkanderen. Zy weten van geen Schoorsteen, waarom zy doorgaans zeer berookt zien; also zy hun vier maar hier of daar in een hoek stookten; dat men egter maar van de gemeene Liedden verstaan moet: want de Grooten hebben goede groote en veeltyds dubbele Huizen tegen over malkanderen.

Hun Huisraad is slegt, bestaande in eenige Matjens, 1 a 2 kopere Bekkens, eenige Aarde of Poreclyne vaten, 2 a 3 houtte stoelen zonder Leuning, (want Leuning-Stoelen zyn Koninglyk) een Ryft-blok met een Ebben-houte Stamper, een houtte Vyzel, of Kari-steen, een Parang of Byl twee a drie, en eenige korven; om 't een of ander in te bergen. Tafels of Tafellakens kennen zy niet, nog weten van geen Servetten. De grond, of een Matje, is hun Tafel; en een Pisfang blad te gelyk hun Tafellaken en Servet, dat zy ider reis sehoon en zuiver hebben.

Ryft is hun Brood, en als zy daar wat zout, een weinig gestoofde groente, met wat Peper en Zout bestroid, en wat Limoen-sap 'er over hebben, zyn zy te vrede. Rund-vleesch te eten, is by hen een grouwel. Ander Vleesch of Visc is 'er niet veel, en zy zullen 'er, als zy 't al hebben, liever geld af maken, en 't aan de Vreemdelingen verpassen, dan 't zelf eten, ter ware dat het zeer Aanzienelyke, en Edellieden waren; die verscheide Geregten van Visc of Vleesch, dog ook zeer lange foppen op hun tafel hebben: Want anders is 't hen een eere; spaarzaam, deuren gierig te zyn; en die zig onder hen zeer nauw weet te behelpen, werd dikwils geprezen. Hun voornaamste Spys bestaat in Ryft, Pisfang, en in deze en gene andre Vrugten, die 't Land overvloedig geeft.

Hoenderen, of Verkens, ziet men 'er weinig; also die de Hovelingen, waar zy ze maar vinden, meest zonder betaling wegnemen, dat de gemeene Liedden affchrikt om ze aan tefokken. Ook zouden zy wel meer Vee, Vogelen; enz. aanqueken; maar de Civet-katten, en Tygers; doen 'er hen te grooten schade in, behalven dat de Keizer ook 't liefst heeft, dat zyn onderzaten arm zyn.

Geyten mag niemand, dan de Vorst, of een Vreemdeling, hebben, en dat is de reden, dat zy zich meest met geringe Sayors, of groente, en met een sobere Kari, moeten behelpen.

De Slaaf-
agtigheid
der
Vrou-
wen.

De Vrouwen zyn gehouden de mans, terwyl zy eeten, te dienen, en van 't noodige te voorzien; en na dat de mans gegeten hebben, eeten de Vrouwen 't overfchot, dat op hunne tafelborden is. Hun Ryft, en Spys is op Porcelyne Borden, of ook wel op bladeren.

Hun Drank is Water, of zomtyds ook wel wat Suri of Towak. Zy doen hunne Maaltyden Stil, en spreken dan weinig tegen malkanderen. Als de vrouw de Ryft in de Pot doet, mag 'er niemand, maar wel daar na spreken.

Voor en na den eeten wasschen zy de handen en mond; maar dat doen zy altyd zelf, latende dit noit een ander doen, (gelyk in zommige voorvallen onder hen wel geschied) also zy dat voor een vuile schimp houden.

Ook zyn zy over hun lichaam en hoofd zeer zuiver, gelyk zy ook gewoon zyn die beide zeer dikwils te wasschen.

De Vrouwen moeten daar de Spys bereiden, de Ryft stampen, ter markt gaan, brandhout haalen, en op haare hoofden dragen, regtende verder niet veel anders uyt, dan dat zy den ganfchen dag Pinang eeten, en Tabak rooken, of dit voor haare mannen verzorgen. Daar beneven mag geen Vrouw in de tegenwoordigheid van een man op een stoel gaan zitten; ook mag zy, op verbeurte van haar Tong, niets aan een ander in's Konings naam (dat alleen de mans geoorloft is) gebieden; maar daarentegen is 't haar voorrecht, dat de Vrouwen in opzicht van Erfgoederen, die by versterf anders aan den Vorst komen, van alle lasten, gelyk ook alle Wyfkens der Dieren, die ergens mede afgeladen werden, vry zyn.

Als zy uyt zullen gaan, komen zy nog al redelyk voor den dag, en die 't haren staat mede brengt, dragen Juwelen, en die ze zelf niet hebben, agten het geen schande, die van een ander te leenen.

Zy Slapen op Matten, en de vermogende op Dekens; dog de kinderen slapen gemeenelyk zonder iets onder 't lyf te hebben. Ook stoken zy gemeenelyk ontrent het voeten-eynde vyer.

Zoo dat de Mans hier meest Heeren, en de Vrouwen gelyk doorgaans in Indiën, meest Slaven van de Mans zyn.

Hunne
Wreed-
heid ont-
rent
hunne

Indien zy Kinderen te zaamen bekommen, beraden zy zich eerst met een Sterckyker, of die onder een gelukkige of ongelukkige Ster gebooren zyn,

en de laatste (hoewel zelden de eerst-geboornen) brengen zy om hals, of geven die aan andre lieden, die genegen zyn die op te voeden.

Ook houden hunne Kinderen, ouder geworden zynde noit de naamen, die zy in hunne Kindsheid voerden; maar krygen dan andere verhevene Titels, daar zy zeer op gezet zyn.

Hoe Edel ook imand zou mogen zyn, is 't hem geen schande, te werken, mits dat hy zig maar wagte van iets te draggen, want dat is by hen het allerschandelykste, en 't werk van een Slaaf.

Men heeft onder hen ook allerley Ambagtslieden, als Goud- en Silverfmeden; Yzer-fmeds, Timmerlieden, Schilders, Pottebakkers, Kalk-branders, Jagers of Wild-schutten, en Barbiers, die ten naaften hy van een en de zelve rang zyn, en 't naaft aan de Edellieden komen, dog de eerste zouden met geen van hun allen eeten, gelyk weer deze met hunne mindren niet.

Na deze volgen de Suri-Tyfferaars, Cancefschillers, en de verdre vervolgens, die bevorens by ons al aangewezen zyn.

Men heeft 'er onder hen ook, die Amfray in Yzer, Staal, Ivoir, Ebben-hout, en wat dies meer is, weren te Graveeren, en dat konstig uyt te kappen, gelyk ik geheele Cabinetten met zulken Ivoir belegt, en zeer vernuftig uytgekap, gezien heb.

Een van hunne groote bezigheden, waar toe zy gebruikt werden, is de Olifants-vangst, van welke soort van Dieren men zegt, dat alle andre Indiaansche Olifanten voor de Ceylonfche Sombaeijen, of neerknielen.

Hoedanig dit in zyn Werk toegaat, beschryft *D. Baldeus*, nevens meer andren; dog om een net denkbeeld hier van te hebben, heeft men maar deze teekening, No. 14., met het gene daar over in de zelve aangehaald staat, na te zien, dan oit bevorens by andren te zien is.

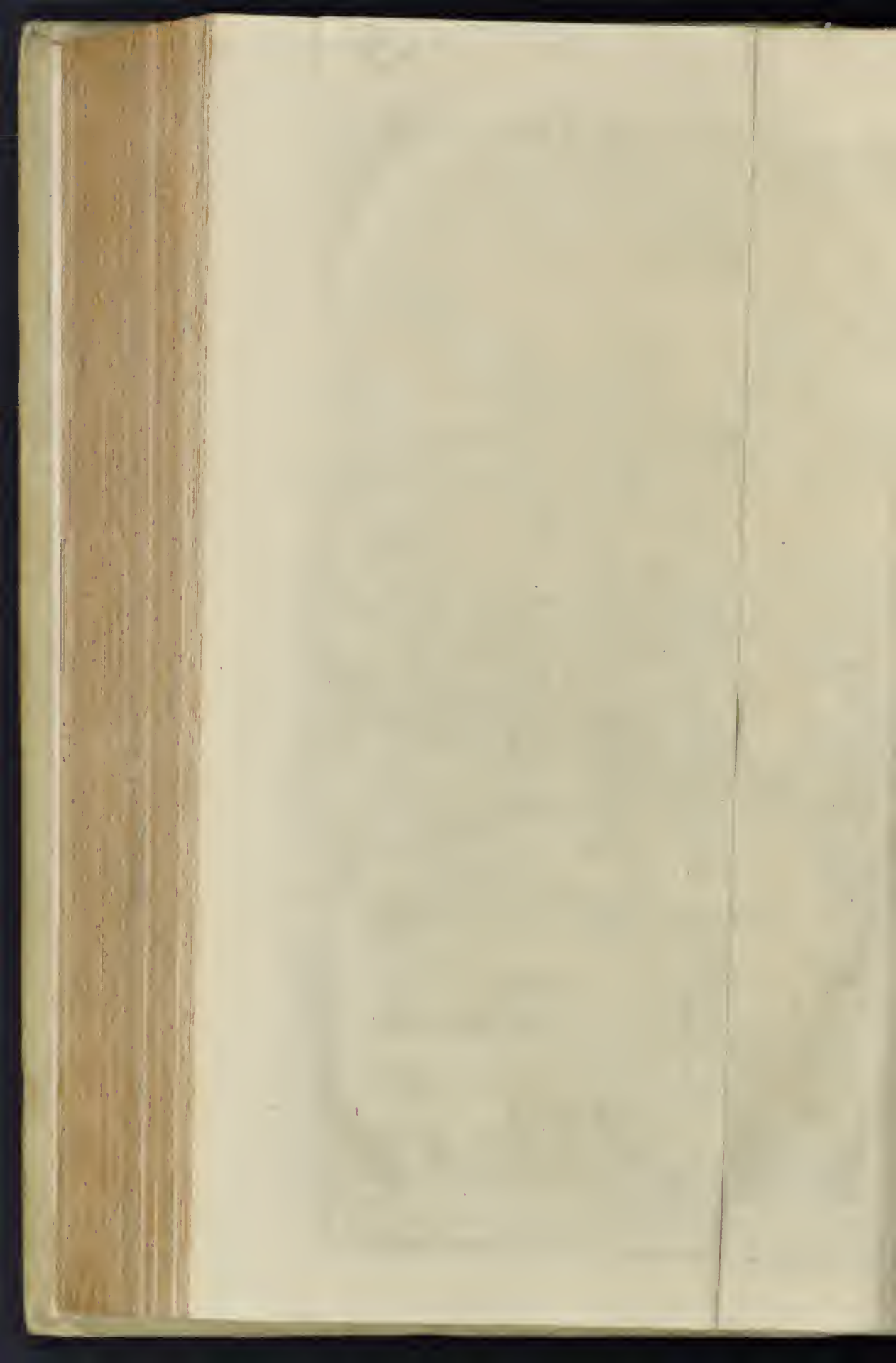
In de voorige tyden waren 'er groote Olifants-jachten, dog de Heer Landvoogd *Simons* heeft in zyn tyd met veel voordeel en gemak van den Inlander, en voor de E. Maatschappy, het Vangen van Olifanten in kleene Coraalen begonnen, gelyk ons uyt dit kort Extract van den *Deslave Bolicho* blykt.

DE ELIPHANTS-JAGT gedaan in't Jaar 1717 inde ALUTCOER CORLE in't DORP HORREGELLE
 A. de Noot-Coraal. B. Uaal-Coraal. C. Speel-Coraal. D. Een huysje voor den Wel Ed. Heer Gouverneur.

...Coraal die in de Grootste veldmassen... met alleoffte Rettings aan den anderen... *J. C. Philips*
 ...in't Jaar 1717... de Wel Ed. Heer Gouverneur...
 ...de Noot-Coraal... Uaal-Coraal... Speel-Coraal... Een huysje voor den Wel Ed. Heer Gouverneur...

Uyttrekzel uyt een Visite-
Rapport van de Heer *Bolscho*,
wegens 't Vangen der Olifan-
ten.

IN de Dessaveny van Colombo zyn 8
Provincien, te weten Hevagam, Hi-
na, Happittigam, Billigal, Salpitti,
Reigam, Pasdum, en Wallalawitti
Corles.

Het vangen van Olifanten in kleene
Coraalen (nu onder de Regeering van de
Heer *Simons* eerst ondernoomen) had
goed Succes gehad, en waren 'er zedert
Augustus A°. 1707. tot den 31. October,
tot Mitterere, Bondoepitte, Emoekelane,
en Efwatte, in 3 onderscheide rei-
zen, zonder naamveerdige kosten Ge-
vangen 62 Holbuyken; en daar van voor
den Jaffanapatnamfchen Handel aangehou-
den 40 stuks volmaakte Beesten, te
weten:

Cobiten. Hoog.

5 ps. Getande van 5	— 3½	— 3½	3½	en 3½	Cobit. Hoog.
12 — Alias	— 6	— 6	— 6	5½	5½ — 5½
	5½	— 4	— 3½	3½	3½ — 5½
23 — Wyfkens	— 5½	— 5½	— 5½	5½	5½ — 5½
40	5½	— 5	— 5	— 4½	4½ — 4½
	4½	— 4½	— 4½	4½	4½ — 4½
	4½	— 4	— 3½	— 3½	en — 3½

22 Wyfkens, alle met gebreken be-
zetz, en derhalven weer Boschwaard in
gejaagd.

Deze Olifanten hebben hunnen eigen
namen; als, Kindoelpittia, Widagam-
mea, Waggecoatta, Henagaminea, Ca-
Prepittia, Paretrea, &c.

Wat Letter en Taal de Cingaleezen
gebruiken, kan men in de Heer *Relands*
derde Deel van zyn Mengel-Differtatien,
fol. 80, en vervolgens fol. 82 zien.

Hun Jaar begint den 28 Maart, heeft
265 dagen, 12 maanden, die weer in
4½ weken ider, (dog ider halve week
maar van 3 dagen) en die in 7 dagen
ider onderscheiden zyn, dog hunne da-
gen, van welke de eerste, of Sondagen,
gelukkige, en andre weer ongelukkige
zyn, hebben 30 verdeelingen, gelyk
wy 24 uren.

Ook weten zy van geen Sandloopers,
of Uurwyzers, en giften de tyd maar na
de Son, of na hunne Gedagten; dog de
Vorft heeft een Bekken met één gat,
welk Bekken, hy vol water doet, en
waar by hy dan de nette tyd, even als
de Mooren op Java, en elders, een klappus-
dop met water vullen, weet te giften.

Zy zyn zeer bang voer Tovery, ook
heeft men Liederen onder hien, die deze
en geene dingen weeten te bezweeren,
en weder te onttooveren, waar van zy
'zich voornamelyk bedienen; als hen wat
ontstolen is, Een faak, daar alle de In-

diaanen aan overgegeven zyn, en waar
van elders breeder gesproken werd.

Zy werden gemeenelyk, vermits het Werden
gezonde Liederen zyn, zeer oud, en zyn
dan nog al vry sterk en kragtig.

Onder hen heerschen de Kinder-pok-
ken, en heete Koortzen, sterk, waar van
zich een ider zelfs redden en geneezen
moet, also hier geen Artzen nog wond-
heelers zyn, waarom zich elk een daar
war op scherpt, makende dat zy ge-
meenelyk zeer goede Salven en heylza-
me Olie, daar zy byna alles mede gene-
zen, in huys hebben. Ook maken zy
wel Braak- en Suyver-dranken, waar toe
zy zekere Bladeren, en schorffen van
Boomen, daar toe zeer dienstig, en ook
zekeren gedoornden Boom, en eenige
langwerpige Bezyen, weten uyt te kie-
zen; en daar zyn zeer weinig ongemak-
ken, daar zy geen raad toe weten, ook
zelf om iemand, die vergeven, of van
een vergiftig dier gebeten is, volkomen
te herstellen; dog dit geschied zelden,
zonder dat 'er deze of gene Toover-
spreuken onder loopen.

Zy hebben Kruiden in hun Land,
waar van zy een Salve weeten te ma-
ken, waar mede zy een Gebroken, dog
weer wel gezet Been, in weinig uren
konnen geneezen.

Gelyk men hier allerley Winkel-
waaren heeft, zoo heeft men 'er ook
tot alles nette Maaten, Gewigten, El-
len, &c.

Weten
haare
Ziekten
zelfs te
geneezen.

Maaten;
Ellen;
&c.

len,

len, en op alles een vast gestelde Prys, die men by Cnox, in zyn derde Boek, en agtste Hoofdstuk, nevens de Munten, hier gebruykelyk, net aangetekend ziet.

Hunne Wetten. Men heeft onder hen ook zekere vaste Land-Wetten, of oude gewoonten, volgens welke de meeste zaaken, ten waare den Keizer daar verandering in maakt, geschikt werden.

De vaste Goederen erven de Kinderen; dog juist niet de oudste Soonen alleen, of, zoo dit gebeurd, moet hy zyn Moeder en de Kinderen onderhouden.

Alle Schulden verdubbelen om de 2 jaaren, en die geen middelen heeft om te betaalen, vervald met zyn Vrouw en Kinderen, in Slaverny.

Niemand mag een anders Wyf, dat van hem geloopt is, trouwen, voor dat haar Man met een ander getrouwd is.

De Kinderen van een Vrye, by een Slavin gewonnen, vervallen in Slaverny, gelyk in tegendeel de Kinderen van een Slaaf, by een vrye Vrouw geteeld, daar door vry zyn, zoo dat de Vrucht hier gemeenelyk de Staat van de Moeder volgt.

Een Dief, die 't gestolene niet zeventvoudig wederom geven kan, vervalt mede in Slaverny.

Ouders, in Schulden rakende, verpanden, en verkopen hunne Kinderen.

In duistere Saaken moeten beide de verschil-hebbende Liedden in hunne Tempels voor hunne Goden zweeren, waar van hier na breeder gesproken werd.

Die de Wetten overtreden, werden of met een Boete, of met de Gevankenis gestraft, en zo zy de boete niet ten eersten opbrengen, neemt men zulk eenen zyn Zwaard, Mes, Hoed, en Wambais af, en moet daar Gevangen zitten. Betaald hy nog niet, zoo moet hy een zwaare Steen zoo lang op de Rug dragen, tot dat hy betaald heeft. Buyten deze hebben zy nog meer andre gewoonten, om de Schuldnaars tot betaaling te dwingen, van welke geenzins eene de minste is, dat de Schuldeysehers den Schuldenaar dreigen zich zelven te vergeven, waar voor hy dan zou moeten boeten.

Guyche-laars onder hen. Men vind veel Guichelaars en Potzemaakkers onder hen, waar by zy hun verstand, gezwindheid, en raddigheid van Leden, mitsgaders hun moedigheid doen uytblikken, verscheide dingen doende, waar over men moet verbaast staan.

Taaen, hier gebruykelyk. De Taaen, in dit Eyland onder de Inlanders gebruykelyk, zyn of Cingalees, of Malabaars.

De eerste Taal is de regte Land-Taal, en ook een Taal op zig zelve, die met de Malabaarsche geen gemeenschap heeft, gelyk ook de een den anderen ganfch niet verstaan kan.

Zy is zeer Hoflyk, of vry aardig, en zeer ryk, om verscheide Saaken onderscheidentlyk, beleefd, en byzonder net, uyt te drukken. Dus konnen zy 10 a 12 derley Titels of cernaamen, aan een en de zelve Man, of Vrouw, nadat hun Staat, of rang is, geven, hoewel zy'er meer voor de Vrouwen, dan voor de Mans, hebben.

Gelyk wy tegen imand Gy, en UE., of UEd., zeggen, zoo hebben zy wel zeven a agtderley woorden, om deze verscheidene Titels van Gy, ider na zyn rang, uyt te drukken; dog aanden Keizer geven zy den Titel van Dionanxi, die (zo zy willen) nog hooger, dan die van God, gaat, dien zig *Raja Singa* voor den Oproer nog liet aanleunen, dog na den zelve verbodt hy, dat men hem dien geven zou.

Wanneer zy tegen den Vorst, of tegen een Grooten van zich zelve, in de eerste Persoon spreken, zullen zy noyt ik zeggen, maar gemeenelyk zich 't stuk van een hond noemen, en op diergelyken wyze ook van hun verdre Huisgenooten spreken.

Gelyk zy nu in hun Taal menigerley zeer beleefde uytdrukkingen hebben, alzo hebben zy ook veel aardige en kragtige Spreekwoorden, waar door zy hun meining zeer klaar, zin-ryk, en fraey, weten uyt te drukken.

De Malabaarsz werd hier mede gebruikt, dog daar van zullen wy onder de Stoffe van Malabar breeder spreken.

Geleerde Liedden vind men by hen niet, alzo zy daar toc geen gelegenheid We noch Schoolen hebben, leerende niet schen anders dan Leezen en Schryven, welk Pen laatst zy op een Tallipot-blad met een yzer Griffie doen, en dan rollen zy dit toc.

Dit Blad is zomtyds een voet, of ook wel 7 a 8 duymen lang, en ontrent 3 vingers breed, waar van zy geheele Boeken, op eene maat gesneden, maken, zeer weinig van Papier wetende. Zulke Boeken snoeren zy met 2 Koorde aan een, en dekken die met een Plankje aan weerzyden, die zy dan toebinden. Ook hebben zy nog een slegter blad, waar op zy gemeene dingen schryven.

De weinige Boeken, die zy nog zouden mogen hebben, handelen of van hunnen Godsdienst, of van de Geneeskonst, maar in een verhevener Taal, dan de Gemeene.

Dat zy zich op de Tooverkonst sterk zetten, is, uyt het gene wy bevorens reeds gezegt hebben, genoeg af te nemen; ook heeft men 'er onder hen, die zig, hoewel zeer gebrekkelyk, in de Sterkunde oeffenen. Dus maken zy ook Almanachen, dog die maar vooreen maand duuren, en waar in hunne goede en quade dagen aangeteekend staan. Zy vermeten zig wel, toekomstende dingen uyt de Sterren te kunnen voorzeggen, maar gemeenelyk hebben die geen grond, en kan daar de Sterrekyker mede speelen zo hy wil. Dezen Raad gebruiken zy egter over Ziekten, Huwelyken, en wat dies meer, om te weten, of zy van zulken Ziekten Sterven, en in zulken of zulken Huwelyk gelukkig, of ongelukkig zullen zyn; welke Sterrekykers dan voorgeven eerst de nette Geboortetyd van zulk eenen te moeten weeten.

Niets in de Weereld vreezen zy meer als de Dood; om welke te ontgaan, zy allermeest de Duivel, om dat zy dien nog meer vreezen, aanroepen, en bidden, om daar af gered te werden.

Komen zy nu, tegen verwagting, te sterven, zo werden zy, van een groote rang zynde, verbrand, dog de mindere in de boschen Begraven, daar toe maar de noodige Bedienden gebruikende, die 't lyk in een Mat, en op stokken, 'er na toe dragen.

Zy beweenen ook hunne Dooden, 't geen hier mede de Vrouwen met loshangende haren, en een yffelyk gebalk doen, houdende de handen, als mistroostige, boven 't hoofd, verhaalende te gelyk ook den lof des Overleedenen, al was hy zelf een groote deugeniet geweest. Dit doen zy 3 a 4 dagen aan een, 's morgens en 's avonds, terwyl de mans 'er maar bystaan en zugten. Egter moet men zeggen, dat de Vrouwen dit meer uyt gewoonte en wel staans halven, als uyt droefheid doen, also zy door de bank kloekhartiger en hartvogtiger, als de Mans, zyn. Zo ras haar Man Dood is, zoeken zy weer een anderen, zig weinig over den Overleedenen, en veel meer over een nieuwen Man, dien zy niet wel missen konnen, bekommerende.

Die van de Hoogste Rang werden in een uytgehouden Boom, na dat 'er 't Ingewand uytgenomen, en 't Lyk gebalzemd is, gelagt, en met Peper betroid, en moeten daar, of wel buitens huis, zo lang blyven leggen, tot de Keizer last geeft, om hen te verbranden, en dat geschied dan gemeenelyk onder een soort van een Eeren-Boog, die met Cocosnooten, en andre Vruchten, met veel fraeje groente verzierd is, hoewel dat voor geringe Edele met minder Lof-

werk, en met minder beslag, geschied; dog zoo imand aan de Kinder-pokjens overleden is, die moet, al was hy nog zo edel, op Doornen, en zonder eenig Statie begraven werden.

Behalven de Cingaleezen heeft men hier onder de Inwoonders ook Malabaien, niet alleen hier en daar over 't Eyland verspreid, maar die ook een zeeker kleen deel Lands dieht by Jaffanapatnam in 't Noorden als bezitten, en bewoonen; tusschen 't Land van den Keizer en van ons gelegen, en van 's Keizers Land door de Rivier Corunda Waye gescheiden.

Zy woonen hier Vry-willig onder een byzonder Prins, die nog onder ons, nog onder den Keizer, staat, hoewel hy aan ons een kleene schatting van eenige Olifanten Jaarlyks geeft.

Met den Keizer van Candi houd hy ook eenige Vriendschap.

Zyne Onderdaanen staan zo slaafagtig onder hem, dat zy hem veel meer dan de Cingaleezen aan hunnen Vorst, moeten opbrengen, hoewel hy hen beter, dan de Keizer van Kandi dezynen, handeld, betalende zyne Krygsknegten, daar de Cingaleezen den Keizer op hun eigen beurs moeten dienen.

Hun Landstreek geeft Olifanten, Koebeesten, allerlei wildbraad, wasch, honig, boter en melk, weinig Ryft, en geen Cattoen, dog zy weten, 't geen zy gebrek hebben, jaarlyks met groote kudden Koebeesten tegen Lywaaden te verruilen, die zy dan na Newecalawa brengen, ladende hun Beesten met Cattoen, dat zy tot kleeden, beter als de Cingaleesen, weten te verwerken, en met Ryft, die zy dan na hun Land voeren. Even zo weten zy hun zout, zoute Vifch, kopere Bekkens, en 't verdré dat zy noodig hebben, van de Hollanders in te ruilen, dat zy dan weder aan de Cingaleesen, die met de Hollanders niet handelen mogen, tegen andre Goederen verwisselen.

Men heeft hier ook Bedas, anders De Bedas genaamd, of een soort van wild-das. Deze zyn de Oudste Inwoonders van dit Eyland. Zy zyn zwart van Verwe, brandend van Oogen, niet groot van Gestalte, maar gezet en rad van Leden. Men vind die veel in 't Landschap van Vintana, Hoerli, en dat der Bedas, nog Noordelyker als Trinkenemale gelegen. Zy houden zig gemeenelyk in het digste der Boschen. Ook spreken zy Cingalees. Zy Jagen 't Wild-braad, droogen 't over 't vyer, en verkoopen of verruilen het dan aan andre Cingaleezen. Zy leven van 't Wildbraad, zonder daar Ryft, of ict anders toe te eeten. Zy heb-

hebben Huizen, Dorpen, en Overheden, (hoewel nog eenige den Keizer erkennen) en wonen gemeenelyk onder een boom, of onder eenige afgehouden takken, dicht by een stroom, ofte Vliet. Zy scheeren noit hun Hoofdhair, maar binden dat met een grooten Bos op, en laten 't zo op hunne sehouders afhangen.

Men heeft eenigen onder hen, die zeer wild zyn, en die men zelden ziet; dog andre, die tammer bevonden werden.

Zy dragen zeer korte en nauwe Badoes of kleeren. Ider heeft onder hen ook zyn eigen Erf, en zyn byzondere Grenzen, waar in zy zig wel wagten moeten van malkanderen te benadeelen, zo zy met pylen niet onverwagt willen dood geschooten werden.

Hun geschoten Wild-braad bewaren zy in holle om verre gehouene boomen, die zy met Honig vullen. De Bruidschat van hunne Dogters, als zy die Uithuuwelyken, betaalt in eenige Jacht-honden, alzo zy die meede leeren van de Jacht leeven. Zy schynen hier lang voor de oudste Keizers van Ceylon al geweest te zyn, en toen onder een Koningin, die als een andre *Medea*, in tooveren ervaren was, en van welke wy elders in een Bericht van de Oude Heer van *Goens* spreken, geltaan te hebben.

Van de Portugeezen, Hollanders, en andre blanke Lieders, die men hier te Lande zeer veel in de Steeden, langs de Stranden, en ook boven by den Keizer vind, is 't onnoodig, dat ik spreke, alzo ik hier na breeder van de zelve handelen, en aanwyzen zal, hoe zy hier gekomen zyn.

Na dat wy nu 's Lands Inwoonders beschreeven hebben, staat ons verder te zien, wat Gewasschen 't Land, wat Boomen de Bosschen, als mede wat Gedierten, en Vogels de zelve, wat Viisshen de Zee, en wat Bergwerken, Gesteenen, &c. dit groot Eyland uitleverd.

Tarw kend men hier niet, als die 'er van buiten, uyt *Suratte*, of *Bengale*, voor de Hollanders gebragt werd.

't Gemeen Koorn dezès Lands is Ryft, gelyk van gansch Indiën, uitgenomen *Suratte* en *Bengale*, die ook *Tarw* uitleveren.

Men heeft die hier verscheidenlerlyk, alzo de eene soort in 6 a 7, en de andre weer, in 5, 4 en 3 maanden ryp werd, hoewel alle die soorten van een en de zelve prys zyn. De lekkerste is die, welke 't eerst ryp is; maar deze heeft men 't minst; ook weten zy te maken, dat zy alle haare Ryft op een en den zelve tyd inoogsten, gelyk zy die gemeec-

nelyk in Juli of Augustus zaen, na dat zy hunne Landeryn met Ofsen beploegd hebben, die daar na dit Graan ook dorfschen, of uytreden, na dat de Vrouwen dat by bossen aangebragt, en eerst driemaal rondom de Dorfsch-vloer met dien bos op haar hoofd gewandeld hebben, en na dat daar nog eenige Toermiddelen ontrent gebruikt zyn, waar voor de Vrouwen dan zoo veel Ryft trekken, als 'er op de Tooversteen, die ze op de Dorfsch-vloer brengen, leggen kan.

Behalven de Ryft zyn hier nog eenige andre slegter Graaien, en Zaaften, tot Spys dienende, als de *Coracan*, *Tanna*, &c. Zynde als Mostaard-zaad, de *Moeng* (dat een soort van Erweten is) en nog eenige Zaaften, waar van zy *Olie* maken. Ook is 'er een *Oemb* genaamd, dat, met Ryft gekookt, hen *Dronken* maakt.

Veelerley andere Gewasschen leverd de grond of 't Aardryk hier uyt, van welke wy niet nodig agten veel te zeggen, om dat zy met de Gewasschen; onder de Stoffen van *Amboina* beschreven, meest overen komen.

Even zo is het met de Boomen gelegen; want allerley Vruchtboomen, die men in *Amboina*, en elders in Indiën, heeft, vind men ook op *Ceylon*, en zyn in de *Hortus Malabaricus* van de Heer van *Rheede* in 't breed beschreeven; nograns zyn 'er eenige weinige byzondere boomen, die hier, en elders niet, vallen.

Onder deze is de *Tallipot-boom*, die zo dik en zo hoog als een groote mast, en byzonder recht is. Deze draagd geen Vruchten, en maar alleen bladeren, die, zo door haare groote, als anderzins, van een groote nuttigheid zyn.

Dit *Blad* is zo breed, en zo groot van omtrek, dat 'er wel 14 a 15 menschen tegen den Regen onder een blad schuilen kunnen, zonder dat zy zullen nat werden. Gedroogd zynde, is het zeer vast, maar ook zeer handelbaar en gedwee, zo dat men het, schoon zo groot in zynen omtrek, ook als een *Waejer* byeenvouwen, en zeer verre zonder moeite met zig dragen kan, alzo 't dan pas de dikte van een mans arm heeft, behalven dat het zeer licht is. Het vertoond zig in zyn groote byna als een ronde kring, dog als het in stukken gesneden werd, krygt het de gedaante van een driehoek. Als men het op *Reis* op zyn hoofd legt, met de spits voor uyt, diend het om een weg door de struiken en doornen te baanen, daar het anders in plaats van een *Sonnefchern* tegen de *Son*, en een dekzel tegen de *Regen* is.

Zy

Portugeezen, en andre Inwoonders.

Van de Land-Gewasschen.

Zy wasschen boven aan de top des Booms, die nooit eenige Vrucht, dan op zyn laatste Jaar, en dan de zelve ook in de top des Booms geeft, zich daar met groote takken uitbreidende, die eerst Geele schoone Bloemen draagen, welk zeer sterk van reuk zyn, en zelfs verveelen, waar aan, en waar uyt, daar na een ronde harde Vrucht, van groote als onze grootste Morellen, komt, hoewel zy nergens toe, dan tot Zaad om deze Boom voort te planten, diend.

Op dit laatste Jaar egter draagd hy deze Vrucht zo overvloedig, dat een Boom Vruchten genoeg geeft, om 'er een geheel Landtschap mede te beplanten.

Het Pit van dezen Boom werd ook tot een Meel, als men die tot Zaatgeving omkapt, gebruikt, en den Inlander weet 'er lekkere Koeken af te maaken, die in smaak wel wat naa Wittebrood gelyken. Zy bedienen 'er zig ook af, eer hunne Ryt ryp is, of als zy die niet in voorraad hebben. Hoe dit Blad ook diend, om 'er met een yzere Griffie op te schryven, en 'er geheele Boeken af te maaken, hebben wy bevoeren al getoond.

De Kettule-boom waft mede zeer recht op; dog is lager als een Clappus-boom. Hy heeft van binnen mede zo een Pit als de Tallipot-boom, en geeft een ongemeen zoet Sap, dat zeer liefelyk en aangenaam van smaak, zeer gezond, en egter, niet kragtiger als water, is. Dit konnen zy twee, en zomtyds wel driemaal daags van hem krygen, zo dat een gemeene Boom wel 16 kannen daags uytleveren kan; van welke vogt zy, na dat zy gekookt is, bruine Suyker maaken; hoewel zy, als zy hun best willen doen, 'er ook wel heele witte Suyker af weten te bereiden, of altoos een soort naast aan de beste.

De bladeren van deze Boom zyn als die der Pinang-boomen, en hangen ook aan een huid vast, die hard en als een vaste Plank is, dog vol vezelen en draden, die zy als Garen gebruiken, en waar van zy Touwen weten te maaken. Soo lang hy nog groeid, vallen zyne bladeren af; dog als hy zyn volle groei en waschdom heeft, blyven zy veele jaren aan de stam, en dan krygt hy geen nieuwe.

Wanneer de knoppen aan den top ryp werden, en verdorren, komen 'er ider jaar weer andre, geduurig al dieper en dieper, en hoe langer hoe lager, tot dat zy aan 't onderste der takken gekomen zyn. Dan heeft de boom uytgedragen; maar blyft egter nog 8 a 10 Jaaren staan, en gaat dan uyt.

De voornaamste Boom, dit Eyland

eigen, is de Canceel-boom. De Cin-De-Cagaleezen noemen hem Curindo-gas, en de Canceel, die den boom, en dit Eyland zoo beroemd maakt, Curendo Potto.

Deze Boomen vallen zomtyds zeer groot, en zomtyds maar maatig. Des zelfs bladeren gelyken wel wat na een Citroen-blad, of na een Laurier-blad in dikte en verwe; dog dit heeft maar eene rechte ader, en 't Canceel-blad heeft drie ribben, rondom welke 't groen van 't blad zig uytbreid. De jonge bladeren eerst uytkomende, zyn zo rood, als Scharlaken, en rieken, in stukken gewreven zynde, veel meer na Kruid-Nagelen, als na Canceel. De Boom, die meest middelmaatig van groote, vry Loof-ryk en dicht van Takken en Bladeren is, draagd witte bloessem, die zeer lieflyk en aangenaam riekt, waar aan daar na een Vrucht komt, die van groote als een Olyf, wat geelagtig is, en in Juni ryp werd, byna als een eykel, dog wat kleiner, en byna zonder smaak, of reuk, geenzins na des zelfs bast gelykende, hoewel sommige dit staande houden, maar, als men die kookt, eenige schoone en heilzame Olie van zig gevende, die, koud geworden zynde, wel wat na Kaarsmeer zweemt, en van een liefelyken reuk is, gelyk men daar af een zeer heilzame Zalf tegen deze en gene smerten en ongemakken der Leden maakt, behalven dat men die ook in de Lampen brand; dog tot Keerssen werd zy niet gebruikt, aangezien de Keizer die maar alleen brand. Men zegt dat die Vruchten van Verw en kragt byna als de Nooten-Muscaaten zyn.

Deze Boom waft in 't Wild, als andre Bofch-boomen, en werd van de Inlanders ook niet hoger geacht.

Men vindt ze meest beweften de grote Rivier Mawielleganga, en wel in een groote menigte, hoewel op de eene plaats overvloediger, als op de andre.

Deze boom heeft een dubbele sehors, ^{Wat de} die buitenste, die niet Canceelagtig is, en ^{Canceel} die men 'er eerst met een mes afschild, ^{is.} en de binnenste, dat de rechte Canceel is, die men 'er met een kromme punt van een mes eerst in 't rond, en daar na in de lengte afseld, en op 't veld in de Zon te droogen gelegd werd, waardoor zy in malkanderen rold, en zoo te zamen, gelyk wy die gemeenelyk zien, opkruld.

Na dat de Boom dus afgeschild is, groeid hy niet verder; maar van de vruchten wasschen nieuwe Boomen op.

Het Hout van dezen Boom geeft geen reuk ter Wereld, dan als men 't brand, zynde wit en zagt, byna als Dennen-

hout, waar van zich de Inlander ook wel, tot het naaken van Huizen, en tot het opmaken van nette Cabinetten en Comptoirkens bediend.

Waar zy valt. Zy wasschen niet overal op dit Eyland; want in 't ganseh Koninkryk van Jaffanapatnam, en op 't Eyland Manaar, is 'er geen cene; maar men krygd die eerst bezuiden de Rivier van Chilauw, in de Landstreek van Nigumbo, en binnenwaards, ook zelf tot Gale toe.

Uyt de Wortel van dezen Boom trekken de Artzen ook een welriekend Camfer-Water, en weten 'er zelf de sterkte Camfer uyt te haalen.

Driederley voort valt. dien. Men heeft hier ook driederley Caneel, vooreerst de fyne, die men van jonge en middelmaatige boomen sehild. Ten Tweeden, de Grove, die van dikker en ouder boomen komt; en ten Derden de Bosch-of wilde Caneel, die ook wel op Malabar, en in andre Gewesten, valt, en waar af een Pikol pas $\frac{1}{2}$ van de waarde der rechte Caneel in Prys haalen kan; maar de rechte Caneel valt nergens, dan op dit Eyland; hoewel onze Maatschappy zoo wel van de wilde, als van de rechte, volkomen alleen meefer is. Doende een Bahaar van de wilde pas 10 a 12 Ryksd., als een Bahaar van de andre 50 a 60 Ryksd. komt te kosten.

De Droomen der Ouden, en de Onnoozele Beschryving van *Herodoot*, dat de Caneel, Wierook, Myrre, Cassia, &c. nergens dan in Arabien groejen, en dat groote Vogels de Caneel in hunne nesten slepen, en andere grollen meer, van welke wy in ons eerste Deel breeder spreken, en die hy en anderen ons daar af verhaalen, gaan wy al willens voorby.

De Orula-Boom. Buiten den Caneel-boom heeft men nog al verscheide andre Olie-gevende Boomen, welke Olie zy alleen in hunne Lampen gebruiken. Daar is ook een soort, die dient tot Geneezing, of om 't Lyf te zuiveren, om hunne Kleederen zwart te verwen, en om verroeft Yzer blank te maaken. Dezen noemen zy den Orula-boom.

De Doenkaja-struik is ook zeldzaam, diens bladeren 2 vingeren breed, maar wel 6 a 8 voeten lang, en aan weerzyden met Doornen bezet zyn, behalven dat zy ook een rey Doornen in 't midden hebben. Deze bladeren spouwen zy van een, om 'er Dekens af te bereiden. Deze Struik draagd een schoone spits-toeloopende knop, meer als een span lang, die van eenige bladeren bedekt werd, welk zig rondom, gelyk Koolsbladeren sluiten. Deze knoppen rieken zeer lekker. Zy zyn Goud-geel van Verwe, en ider knop leverd verscheide troffen kleene witagtrige Bloemen uyt,

die zig als een bondel pluimen uitbreiden.

De Wortels dezer Struyken dienen, om 'er touwen af te maaken, also men de zelve spouwt, en tot draaden bereid.

De Capita-struik, die een Mans arm De dik werd, en welkers hout, schors en bladeren een Medicinale reuk heeft, wafcht over al op Ceylon, uytgenomen in 't Koninkryk van Oeva. Zy moet eenigzins van een vergiftigen Reuk zyn, also al 't Vee uyt 't voornoemd Koninkryk, daar maar ontrent komende, ten eersten sterft. Andre Dieren, die in die plaatsen, daar zy groeid, gewoon zyn, sterven 'er wel niet af; maar zullen 't blad, dat helder Groen, rondagtig, ruig, en van groote als een vlakke hand is, noit ceten.

Nog hebben zy een zeldzamen Boom, die zy den Bo-of Gods-boom noemen, bo voorgevende dat haren Afgod Boddum, &c. toen hy op Aarde nog was, daar veel onder ging zitten, also hy een groote lommer geest, en zig zeer wyd met zyn takken en lof uytbreid. Ook heeft hy altyd eenigzins. Zy hebben, uyt inzicht van dien Afgod, voor dezen Boom een groote eerbied, en draagen daar voor meer zorg, als voor eenigen anderen boom. Ook leggen zy 'er gemeenelyk veel steenen rondom, houden die zuiver, ontsteeken 'er lampen op, en zetten hunne Afgods-beelden 'er onder, plaatsende daar ook wel Tafels, om 'er op te offeren. Men ziet ze over al aan de wegen, en in de Vlekken, ook hier en daar, alwaar Lyken verbrand zyn, ter gedagtenis der Overleedenen, en zy stellen vast, dat die welke zulk een boom plant, niet lang 'er na leven, en ook valt in den Hemel komen zal. Het eerste is eenigzins te geloven, aangezien geen jonge, en altyd oude, ja meeft Stok-oude Liederen hem planten.

Hier vallen ook 't geheele Jaar door, uytgenomen in de drie Regen-maanden, druiven; buiten welke men hier ook Moerbezien-boomen heeft tot voedzel der Wormen, van welke men hier jaarlyks veel Zyde vergaderd. Men heeft ook overvloed van Ebben-hout, 't geen aan de Huisraad, hier vallende, genoeg te zien is.

Ook valt hier onder de Aard-Gewas- Veel e schen Gember, als mede Cardamom, baare e Peper, en Tabak. Ook veel eetbaare Wortels, als ook allerley Meloenen, Water-Meloenen, Aspergies, Radys, en andre Hollandze Aardgewasschen, als witte Peen, Concommers, Pompoenen, Rosmaryn, Salade, Fenkel, Melisse, Mostaard, en meer andre; als mede verscheide soorten van lekkere Boonen.

Tot Genezing van Been-breuken, en wonden, of tegen gezwellen in de keel, hebben zy de Heerlykste Kruiden hier, die men zig verbeelden kan; makende daar zalven af, om de gequetste Leden 'er mede te betryken, of bereidende de zelve tot dranken, om in te nemen, die den Lyder aanstonds helpen, of verlichting geven, en in korte tyd herstellen. Men heeft 'er ook zeer schoon Slangen-hout, en zeer veele Genees-wortels.

Men ziet 'er ook veelerley bloemen, die in 't Veld groejen, alzoo zy die noit planten.

Daar zyn witte en roode Roozen, die van de onze in reuk en gedaante niets verschillen, en wy zullen ons niet bemoejen, om de verdre te beschryven, angezien zy meest met de soorten, die wy onder Amboina beschreven hebben, overeenkomen.

Daar is 'er een, Pitsja genaamd, die wit is, en zeer wel na de Jasmyn gelykt. Alle, die de zelve op weg ontmoeten, moeten 'er, uyt eerbiedigheid voor den Keizer, wat voor aan een kant wyken: want deze bloem werd aan den Vorst alle morgen door zekere Perfoonen, na dat zy die in een witten doek gewonden hebben, als iet fraeys en geurigs, alzo zy heerlyk van Reuk is, gebragt, die ook gewoon zyn de zelve ontrent de Rivieren te planten.

Zoo heeft men 'er ook verscheide Bloem-boomen, die al mede met de soorten, van ons onder Amboina beschreeven, overeenkomen, en die wy derhalven hier niet herhaalen.

Men heeft veelerley Dieren, zo wilde als tammen, op dit Eyland.

De wilde zyn, Olifanten, Tygers, Beeren, wilde Elanden, Harten, Buffels, Civet-katten, Jakhazzen, Aapen, Slangen, Eekhoorenkens, de Negomboze Duyvel, de Luygaard, Monkossen, en Haazen. De tammen zyn Koejen, Ossen, tamme Buffels, Schaapen, Verken, Geyten, en Honden. Daar zyn wel Paarden, maar die zyn 'er van buiten gebragt. Ook heeft men op 't Koejen-Eyland, hier ontrent, een heele Queekery der zelve, daar van der Portugeezen tyd af gebleven.

Olifanten zyn hier zo menigvuldig, dat het onmogelyk is zonder Volk en Trommels te reizen. Ook zyn 'er veel voorbeelden, dat zy dezen, en genen hen ontmoetende, groot quaad gedaan, en doodgeslagen hebben.

De Ceylonze Olifanten zyn de beste, en de grootste van ganseh Indiën, en men wil, dat alle andre aan deze eere bewyzen, dat by my juist niet doorgaat.

Hier zyn 'er ook gevonden, die over hun ganseh lyf gespikkeld en geplekt waren, die gemeenelyk by den Keizer gebragt werden, alzoo hy die boven alle andren zeer hoog agt.

Hoe deze Olifanten gevangen werden, kan men by *Baldeus* en *Cnox*, en ook uyt onze Teekening zien. Deze vangst is men genoodzaakt te doen, om dat zy aan de Boomen, aan 't Veldgewasch, en aan de Ryft-Velden groote schaade, met het afeeten en vertreden, toebrengen.

Zy werden ook om hunne sehoone Tanden gezogt, behalven dat de Vorst gemeenelyk een Olifant als zyn Lands-Beul gebruikt.

Men heeft 'er ook Tygers, en zelf een soort die zwart valt; maar niet heel veel, en zo schadelyk niet als wel op andre Eylanden. Ook ziet men nu en dan wel een Luipaard, maar Beeren vind men 'er meer, voor al in 't Land van Matotte.

Buffels heeft men met troepen in 't wild, ook in de Landen van Chilauw, en Madampe Egels, of Yzere Verken; hoewel niet heel veel. Elanden zyn 'er in menigte, wat grooter als gemeene Harten.

De Harten vind men 'er in een groot getal, en van verscheidene soorten en groote, en zommige, die niet grooter dan een Haas zyn. Zy noemen dit Hartje, *Meminna*; 't is grauw van Verwe, met witte vlekken bezaeid, en zeer lekker van smaak.

Daar zyn ook spierwitte Harten, dog zeer weinig, en zulke zeldzaamheden werden al mede by den Keizer gebragt.

Civet-katten en Steen-bokken vallen hier in groote menigte, ende de Jakhazzen doen hier zeer veel quaad.

Men heeft hier ook de Nigombooze Duyvel, die 1 el hoog, 3 lang, viervoetig, zeer seherp en spits van muyl, seherp van tanden, en als vol geele schelpen is, die rond, en als een Harnas op zyn lyf zyn. De Luygaard valt hier mede.

Aapen zyn 'er zeer veel, en menigerley; ook heeft men 'er Bosch-Aapen, als menschen van Gedaante. Slangen van allerley slag en groote, veel Eekhoorenkens, en ook nu en dan Haazen.

De gevleugelde tamme Dieren zyn 'er in grooten overvloed.

Onder de Vogels teld men Paeuwen, Vogelen. ook een soort van Veldhoenderen, Kieken-dieven, Nagt-Uylen, Ganzen, Reigers, wilde en tamme Endvogels, Patryzen, Duiven, Tortel-duiven, allerley Perkiten, Kievitten, Vleedermuizen, groote en kleene Martynkens, Timmermans, Ravens, Hout-

duiven, Meefen, Snippen, Swaluwen, Muffelen, en een zoort van Vogelkens, die gewoon zyn hare Neften aan de einden der Takken te maken, waar aan zy als een muts met een lange tip zeer wonderlyk en aardig blyven hangen.

Ook zyn 'er veel Zang-vogelen, als Nagtegaalen, veel Leeuwerken, veel Meeuwen en Poelknippen; maar Kraejen by duizenden.

Binnen in 't Land heeft men verscheidene andre fraeye Vogels, eenige die Spierwit zyn, hebbende een Staart van een voet lang, dog de kop pik-fwart, met een kuif, als een bos pluimen 'er op. Men ziet 'er meer van die zelve gedaante, dog van een andre Verwe, te weeten, rood of Oranagicagtig, dog mede met een zwarte Veder-bos op de kop, mogelyk dat dit wel de Wyfkens van de andre zyn.

Men heeft 'er in 't Land ook een Vogel, Cardo genaamd, van groote als een Deen of wilde Zwaan, en die, noit beneden komende, zig altyd op de toppen der hoogfte Boomen houdt. Hy is zwart van verw, kort van Pooten, lang en rond van bek, aan weerzyden van de kop een witte lap hebbende, en boven op zyn bek met een hooge uytwafel, als een Hanen-kam. Gemeenlyk ziet men 'er eenige by een, die van de eene tak op de andre huppelen, en dan een groot gefchetter en gefchreeuw maken, dat men wel een halve myl verre hooren kan, 't geen wel wat na 't gequaak der Endvogels gelykt. Zy zyn ongemeen goed van fmaak.

Men heeft 'er ook Vogels, als onze End-Vogels, maar Pik-zwart, die zeer lang onder water konnen blyven, en dan zeer verre van daar weer opkomen.

Daar zyn nog veel andere zoorten van Vogelen, veel grooter als een Swaan, die by de ftilstaande Waters zich onthouden, en op Vifch aazen; dog die zich byzonder wel voor de Kaymans weten te wagten.

Bloedelooze
Dierkens.

Men heeft hier ook veel Sprinkhaanen, Vuur-vliegen, Byen, Velerley bloedelooze Dierkens, wel vyf a zesderley mieren, als roode, kleene fwarte, zeer groote dito, die uytnemende groote Neften op de takken der Boomen maken, nog een groote zwarte zoort, die zich in de aarde onthoud, en een vierde zwarte zoort, die ongemeen fterk glinfteerd, zig ook onder de aarde verbergd, en ongemeen fel byt, even als de roode vuur-mieren. De zelfde zoort heeft een roode kop, en een wit gat, zynde een zoort van witte Mieren, die alles in een zeer korten tyd doorree-

ten. Zy noemen die Vacos, en de Cingaleezen werden 'er fchrikkelyk van geplaagd. Men heeft 'er Bloedzuigers, Vloyen, Muggen, Vliegen, allerley fraeye Capellekens, Scorpioenen, Duizendbeenen, Padden, Kikvorffchen, en ook zeer vergiftige Spinnekoppen.

Daar zyn ook Rotten en Muizen, als mede Mufcus-Rotten.

Onder de Zee-Vifch heeft men Zee-Verkens, Haeyen, de Zwaard-vifch, Jacob Evertszen, Cakab, Schollen, Scharren, Konings-vifch, de Zeylvifch, Peylftaarten, Goafche Cabeljauw, Gallioen-vifch, Harders, Dorados, grote Spiering, Zee-luyzen, Vledermuizen-Vifch, Kreeften, Crabben, St. Pieters, of de vyf vingers Vifch (die wel 2 ellen lang is, en 5 witte vlekken als menfchen vingeren heeft) Tongen, Oesters, Moffelen, Garneel, Pampus-vifch, Corremans, Babara's, Bonitos, Corcudados, Schildpadden, en meer andre van die zoort.

Men heeft hier ook verfcheidenerley Zee-Horenkens, en onder deze ook voornamelyk de Sjangos, of Offerhoorens, met geheele fehoolen; die ook een Koning by zich hebben, de welke, zoo men 'er een vind, voor veel Geld kan verkogt werden, en zommige Inlandze Vorften geven 'er 7 a 800 Ryksd. voor.

Men heeft hier ook Peerlen, die by Manaar en Toeteoeryn in zekere Paarfchelpen, die men daar duikt, gevonden werden.

Hier valt in Zee ook zeer goede grauwe Amber, waar van men nu en dan al goede stukken gevonden heeft.

In de groote Rivier van Mawielleganga, heeft men als een zoort van Salmen, en zoo in die Rivier, als in andre, velerley zoorten van Rivier-Vifch; dog de meeste zoorten zyn dit Land zoo niet eygen, of men vind ze ook op Batavia, in Amboina, en elders.

Kaymans zyn 'er ook met menigten, en op 't Eyland Manaar veel zwaare Zee-verkens met zwaare Slag-tanden, welker Vleefch zeer goed is om te etten, en welker Wyfkens groote Borften vol melk hebben. Ook komen de zelve nu en dan wel op Land om groente te etten.

Onder de Berg-ftoffen, hier vallende, teld men Yzer, en Cryftal in groten overvloed, wit, zwart, geel, bruin, en rood van verwe.

Daar werd ook Salpeter, Swavel, en Spiesglas gevonden. Men wil dat 'er binnen in 't Land ook Goud en Zilver valt; dog dat de Keizer hier niet wil gegraven hebben.

Hier groeyen ook zeer fchoone en dierbaare Gefteenten; als Robynen, witte en blauwe Zafieren, Topaazen, Spinellen, Granaaten, Smaragden, Firmamentleenen; Katten-oogen, en inder andere fraayigheden, die men in 't Gebirge en in de Rivieren vind.

De Robyn groeyt in een Roodagtige, half-iteenagtige, en half-zandige aarde, omtrent 1½ vadem diep, loopende gelyk als uit aderen voort. Indien de sterke vloed van een Rievier zulken ader treft, voerd zy nu en dan wel brokkels 'er af na beneden, alwaar die fteenen, zoo lang als zy met water bedekt zyn, haaren glans nog volkomen behouden; dog zoo zy bloot geraken, en eenige dagen in de zon leggen, werden zy koolfwart, en als verbrand.

De Zafier groeyt in een blauwe harde, dog de witte in een graauwe grond, pas 1 vadem diep, al mede met aderen, en werden ook zoo door de froomen na beneden gefleept.

De Waaren, die van Ouds her hier al getrokken waren, zyn deze:

Verfcheide geverwde Lakenen.
Fluweelen, van verfcheide Verwen.
Allerley Droguen.
Verfcheidenerley Zyde Stoffen.
Ploeg-Ofen.
Roode Murzen.
Porcelyn.
Amfioen, of Opium.
Speceryen.
Staal.

Radix China.
Tabak.
Camfer van Baros.
Cattoen.
Mufcus.
Sandel-Hout.
Yzer.

Agel-Hout, dat de Javaanen en Maleyers Cajoe Garoe, de Portugeezen Pao d'Aquila, en de Chineezen, en die van Coetsjensjina, Calimbac noemen; hoewel Calimbac nog een zoort op zig zelve, en wel 't uytgelezenfte van 't Agel-hout is.

Salpeter.
Swavel.
Vergulde Spiegels.
Glaze Fleften.

Allerley gezorteerde Kleeden, en Lywaaden, van de Kuff, en van Suratte.

In de Maldives trekt men Koper, Amfioen, Ropyen, Kleeden, Ryft, &c.

Daarentegen zyn de voornaamfte Waaren, hier vallende, deze:

Cancel.
Peeper.
Cardamom.
Olifanten, en hunne Tandem.
Ebben-Hout.
Caliaoer-Hout.
Zwarte Suiker.
Spies-Glas.
Sout.
Ryft.
Oude Pinang, anders Areck genaamd.
Peerlen.
Sjangkos.
Wafch.
Mufcus, dog niet veel.
Velerley Gefteenten, als:
Robynen.
Zafieren, witte en Blauwe.
Smaragden.
Topaazen.
Spinellen.
Granaaten.
Firmament-fteenen.
Katten-Oogen.
Cryftal, van by na allerley zoorten.
Uyt de Maldives vervoerd men Cauri's, en Sjangkos.

Of, hier vallende.

Behalven de Munten, Maaten, Ellen, en Gewigten, die men by *Cnox* zien kan, agten wy nog dienftig deze hier by te voegen.

Munten.

De Munten, hier gaande; zyn Ryks-Munten; daalders, a 60 ftuivers.
Ropias, a 24, of 30 ftuivers.
Perfiaanfche groote Abaffis tegen 1 Ryksdaalder de 2½ dito, en van de kleene 3½ dito.
1 groote Abaffi doet 22½, 1 kleene doet 18 ftuivers.
Ducaaten, a 6 gl. 12 ftuiv. ider.
1 Coper Casje, 1 ftuiv.; en 60 dito in 1 Ryksd.
Provintie-daalders; a 1¼ Ryksd. ider.
1 Coer Sjangkos doet 20 ftuiv.
Pagoden, a 120 ftuiv. of 6 gl. ider.
1 Fanum 5 ftuiv.
1 Moorze Duceat doet 19 Fanums, of 2¼ Ryksd.
1 Xerafyn 1 gl.

Maaten, en Gewigten.

1 Legger Wyn, gelyk op andre Comp-Maaten; toiren. 350 kann. a 10 Mutsjens, en Gedog van Inlandze Dranken 396 kann. wigten.
1 Aam, &c.

1 Aam

56 BESCHRYVINGE VAN

- 1 Aam a 90 kannen.
- 1 Parra Areek, of oude Pinang, houd 3610 stuks, en ook wel wat min, en meer.
- 1 groote Ammenang Dinang, 27 a 28800 stuks, dog op Jaffanapatnam 20000 stuks.
- 1 kleene Ammenang Pinang, 23 a 24000 stuks, of 232 pond; dog van Padi 240 op Jaffanapatnam.
- 1 Bois is 30000 stuks op Toetoeocoryn.
- 1 Last is 75 Parra, of 3000 pond.
- 1 Patria 40 pond.
- 1 vat Soute-Vleesch a 400 p.
- 1 dito - - Spek - - 300 p.
- 1 dito - - Boter - - 300 p.
- 1 Verken Calappus-Olie doct 120 kannen.
- Op Padi en Ryft verliest men 36 ten honderd.
- 1 pot Singeli-Olie doct 54 a 60 kan. pond.
- 1 Bahaar weegt 480 }
1 dito ook - 744 } van Caneel.
1 dito is 12 Robbe. }
1 Robbe is 62 pond. }
1 Markal is 9 pond. }
- 1 Catti Cauris 12000 stuks.
- 1 Bahaar op Toetoeocoryn 510 pond.
- 1 Man 25½ pond op dito plaats; dog op Jaffanapatnam 24 pond.
- 1 Ratel is 1½ pond.
- 1 Man doet 24 Ratel.
- 1 Medide doet 7 Mutsjens.
- 1 once Gewigt doet 1 Ryksd.
- 20 Mangeli doen 1 Calange.
- 1 Calange doet 11½ Greyn, of 3½ Engelzen.
- 600 Grein doen 1 once.
- 30 Grein doen 1 Engelze.
- 1 Caraat doet 4 Greyn.

Met de Maat der Kleeden,
is 't aldus geleegen:

Maat der
Kleeden.

- Tapi Saraffa's, nieuw soort, lang 3½, breed ½ elle, 't Pak 420 ps.
- Tapitsjindos, lang, en breed, als boven.
- Saraffa Gobars, en Saraffa Nieuw Ketten-werk, lang 4, en breed 3 ellen, 100 ps. in een Pak.
- Gefehilderde Committers, als vooren, alles.
- Roode Bethilis, lang 30, a 32 }
Hafta, breed 1½ el. }
Dito Bethilis, lang 40 Hafta, }
breed 1½ el. } 't Pak.
Roode Tsjavonis, lang 16, en }
breed 2 Cobido. }
Dito Parcallen, lang 15 a 16, }
breed 1½ el. }
- Dito Moeris, lang 18, breed 1½ el, 't Pak 100 ps.

Salampoeris, lang 30, a 32 Hafta,
breed 1½ el, 't Pak 80 ps.

Na dat wy 't voornaamste van dit Eyland voorgefeld hebben, staat ons nu in 't algemeen, (alzo wy hier na in 't byzonder over deszelfs Koningen spreken zullen) te zeggen, dat in oudetyd dit Land van verscheyde Koningen, die zomige op 7. en andere op 9. bepalen, plagt bestierd te werden; dog jegenwoordig werd het van binnen, maar van eenen Keyzer oppermagtig beheerscht; die verscheide Koningen, Princen, Graven, en Heeren van de Ryken, Prinsdommen, Graafschappen, en Heerlykheden, bevorens reeds by ons gemeld, onder zig heeft. Dit heeft zyn begin met de Regeering van Don Jan, of Fimala Darma Soria Ada, die A°. 1604. stierf, en zyne navolgers (gelyk wy hier na breeder toonen zullen) genomen, en is tot nog toe op den zelve voet gebleven.

Deze Vorst onthoudt zig nu, uyt vreeze voor zyn eygen Onderzaaten, in 't Gebergte, in de Stad Dietlicki, daar hy een sterke Lyfwagt heeft, zoo van zyne grootste Bedienden, als van een groot getal Soldaaten, onder die Grooten staande; dog 't meest vertrouwdt hy zig op een byzondere Lyfwagt van Mooren, die aan zyn Kamerdeur doorgaans de wagt hebben. Buyten deze heeft hy nog veel andere jonge Lyfwagten, die hy uyt de beste gellagten kieft, en die de kloekste en wakkerste Jongelingen in zyn Land zyn. Zy hebben lang schoon hair, gaan doorgaans blootshoofds, en zyn gemeenelyk by hem, als hy uitgaat, of zig eigens na toe begeeft.

De inkomsten van dezen Vorst zyn In' zeer groot. Driemaal 's Jaars moeten zyne Ingezetenen hem schatting brengen. De eerste trekt hy in Maart, op hun Nieuwjaar; de tweede van de Eerstelingen, en de derde by een zekere offerhande, die ter eeren van hunnen Afgod in November opgeofferd werd.

Buiten deze schattingen is ieder een gehouden aan den Vorst alles, dat in zyn Paleys maar ontbreekt, te geven; ende Grooten haalen het maar, daar zy weten dat het te vinden is, zonder daar iets voor te geven, waar onder veele schelmeryen, en andere vuyle knevelaryen doorhen, op 's Keyzers naam, gepleegd werden.

Alle Schattingen en Gefchenken werden met wit Lywaad, uyteerbied, omwonden, en zoo by den Keyzer allereerst gebragt, na dat hy op hun Nieuwjaar zyn hoofd gewasschen, en zich in zyn Baden gereinigd heeft, op welken tyd

tyd hy zich aan 't ganfeh Krygsheyr uytdukkelyk ten dien eynde daar ontrent vergaderd , en aan alle zyne Grooten , opentlyk vertoond , gelyk dan ook al het Gefchut over al los gebrand werd.

Daar na komen de Grooten en minderen alle hunne Gefchenken , van Goud , Zilver , edele Gefteenten , Geweer , Zyde Stoffen , en Kleeden , nevens de Schatting , die zy voor de eerfte Paey fchuldig zyn , in Geld , Palm-wyn , Oli , Ryft , Honig , Wafel , Yzer , Olifants-Tanden , Tabak , of in andre Waaren , aan hem betaalen , en moeten dan dikwils nog zeer lang , eer die Goederen door den Keizer of zyne Bedienden aangenomen werden , aan 't Hof blyven wagten , dat daar dan een groot gekriool en gewoel geeft.

Behalven deze Ink mten , die vaf gaan , heeft hy 'er nog veel , die onze ker en gevallen zyn.

Al waar een Man sterft , die Beesten nalaat , daar van trekt hy , volgens 's Lands Wet , en zyn Recht , een Os , een Koe , en een paar Buffelis van beider Geflagt , 't welk door zekere Bedienden , daar toe gefield , ingevorderd , en daar zeer naeuw opgelet werd.

Ider Jaar moet elk op den tyd der Inoegting ook een zekere Mate van Koorn of Ryft , na de grootte van zyn Land aan den Vorft geven , dat zomtyds wel met een fomme Gelds voor altyd afgekogt is ; dog dat mag nu niet meer wezen.

Van deze Laften zyn egter de Goederen der Krygslieden vry , die in den Oorlog gefneuveld zyn , maar anders niet.

Ook moeten alle Pagters van de Landeryen , boven de gefelde maat Koorn , nog een zekere fomme Gelds opbrengen ; maar daarentegen geven de Landen niet , die aan een Priester gefchonden , of als een Aalmoes gegeven zyn.

In Oude Tyden had hy ook de Tolten van Cotjaar of Trinkenemale , Puntogale , en Portaloon , dog nu niet , alzo wy die trekken.

Voor alle die Schattingen , en Gefchenken , die hy in zoo menigerley zoorten ontfangt , heeft hy hier en daar in zyn Land verſcheidenerley Schat-Huizen , waar in deze Goederen van allerley zoorten ider byzonder bewaard en opgeflooten werden ; hoewel 'er wel tyden geweest zyn , dat deze Vorften , van hun Vyanden overvallen werdende , veele van die Schatten , en Juweelen , op dat de Vyand ze niet bekomen mogt , in de Rivier Mawielleganga , en elders in de Boffchen geworpen hebben.

V. DEEL.

Naast den Vorft heeft men z Adigars , of Opper-Rechters , op welke alle mindere Ingezetenen zich beroepen konnen , zoo hen van de mindere Rechters recht geweigerd werd , en zoo zy oordeelen van de zelve verongelykt te werden.

Onder deze ftaan zeer veele Bedienden , die aan hun Schaapherders-ftaven zeer licht te kernen zyn , alzo die niemand anders voeren mag , gelyk men hun boodſchap , als of de Adigaar zelf daar was , aanzien moet.

Na hen volgen de Deffaves , of Land-Droften , en Overften der Landſchappen , hoedanig eenen men in ider Graafſchap heet , hoewel alle Landdroften , geen Deffaves zyn , alzo men 'er ook vind , die maar Overften zyn , en eenige Soldaaten onder zich hebben.

Deze Landvoogden moeten die Landſchappen niet alleen wel beftieren ; maar ook voor 's Keizers Inkomften zorgen.

Hy kiest dezen gemeenelyk uyt den Adel van 't Land , ziende meeft op hunne Geboorte.

Geen van deze Grooten echter heeft magt om imand buiten 's Keizers kennis te dooden , of een Doodvonnis over imand te vellen.

Ider Dorp nu heeft door 's Vorften Laft een Smid , een Pottebakker , een Waſcher , en voords van allerley Handwerkslieden een . Ider der zelve , gelyk ook ider ſtuk Lands , weer , wat het buyten 't geen het aan den Keizer geeft , aan dezen Landvoogd opbrengen moet , buiten 't welke zy , als kleene Koningen , mede zeer groote Gefchenken van ider , die hen van doen heeft , bekomen : want zoo zy die van de mindere niet trokken , hoe zouden zy in ſtaat zyn , om aan den Keizer Jaarlyks zoo veel op te brengen , als zy gedrongen werden , (willen zy in zyn Gunft blyven ,) te doen.

Het ongemakkelykſte voor deze Landvoogden egter is , dat zy meeft altyd boven aan 't Hof by den Keizer moeten zyn ; weshalven zy weder Onder-Deffaves in hunne Landſchappen moeten aanſtellen , om hun Saaken te doen waarneemen . Deze noemen zy Coerli Vidani's , buiten de welke zy nog eenige andre Bedienden , Congconna's genaamd , hebben , die weer op alles , wat de Coerli Vidani's verrichten , doen paſſen , en daar af aan de Deffave's bericht geven .

De Coerli Achila is uytvoerder van de bevelen der Coerli Vidani's , en bezorger van allerley Vrugten voor 's Keizers Tafel , behalven dat hy alle die gene , die met eenige boodſchap na 't Hof afgaan , afzend .

H

Daar

De z
grootte
Ryksbe-
dienden.

Inkom-
ften der
Land-
voog-
den.

Haare
mindre
Bedien-
den.

Daar is ook een Liannah, of Opperfchryver, van 't Landfchap, die alle de Brieven leeft, bewaard, aantekening van alles houdt, dat na 't Hof gezonden werd, en alle Brieven fchryft, zoo dat men hem als Opper-Geheimfchryver des Keizers moet aanmerken.

Den Undia zameld 's Keizers Geld in, en brengt het als eenen klomp by een, waar na hy in 't Cingalees ook de Klomp genaamd werd.

Den Monnannah is Meter van al het Koorn, op des Keizers Landen gewasfen.

Alle Vlekken of Dorpen staan niet onder den Deffave: want daar van zyn bevryd alle Vlekken en Dorpen, die de Tempelen der Afgoden, of der zelve Priesters toekomen, alzoó hen dat regt van de voorige Vorften al gefchonken is, en ook Heilig nagekomen werd. Ook zyn daar alle Dorpen en Vlekken vry af, die de Keizer zyne Edellieden en Bedienden zelfs aanwyft, en fchenkt. Over deze Landeryen feld ider man zyn eygen Bedienden.

Deze nu, en meer andre, zyn wel de hoogfte Bedienden van het Ryk; maar zy zyn in dien hoogen Staat de Elen digfte, die men zig verbeelden kan, alzoó hun levens maar van een enkelen gril dezer Keizeren afhangen, en die 't hoogft verheven, en 't naaft by hem geplaatft werden, zyn ook gemeenelyk de naafte aan hunnen val.

Magt des Keizers om te Oorlogen.

De grootfte Magt des Keizers, wanneer hy zou willen Oorlogen, beftaat daar in, dat hy zich in ontoegankelyke Boffchen ophoud, en dat zyn Land door die menigvuldige Boffchen fterker is, dan men het met Veftingen zou kunnen maaken; en daarom heeft hy byna nergens eenige Veftingen van belang.

Hy heeft ook hier en daar in de Engten der Gebergte zware Doorne Poorten, waar aan Doornen van 3 a 4 duimen lang zyn, en zeer veel uytgezette wagten op alle Poften, daar eenig Vyand hem zou kunnen naderen. Niemand mag zon-

der Pas daar voorby, 't welk in een ftuk Kley, waar op 's Keizers Zegel, na iders Rang en Staat in gedrukt is, beftaat.

Hy heeft ook wel een groot getal Soldaaten, die by beurten ontrent zyn Hof waken, en dan weer na 't ftuk Lands gaan, dat hen van de Vorft, in plaats van Bezolding, als een Erigoed gegeven is, en dat ook op der Zoldaten Kinderen overerft; alzo die mede Soldaaten werden, gelyk doorgaans alle Kinderen der Cingaleezen hun Vaders, ider in zyn Ambagt, vervangen.

Al deze Soldaten moeten zich zelve bedropen, en van al het noodige op dezen of genen togt voorzien, zo dat de Keizer geen laft ter Wereld van hen heeft.

Het getal van zyne Zoldaaten, is onmogelyk te raaden; maar dat deze Keizers met magtige Legers te Velde gekomen zyn, zal ons klaar genoeg blyken, als wy van hunne Oorlogen met de Portugeezen hier na zullen fpreken.

Dat zommige Hoofden van hunne Legers menigmaal dappere Daden uytgericht hebben, is niet te verwonderen, dewyl zy, laft hebbende, om eene zaak uyt te voeren, en die niet volbrengende, niet anders, als zy by den Keizer quamen, dan een Elendige dood te verwagten hadden.

Hier mede nu meinen wy wel het voornaamfte, dat dit Eyland Ceylon in 't algemeen, zoo van buiten als van binnen berreft, uytvoerig genoeg voorgestelt te hebben, zoo dat het nu tyd werden zal, om eens in 't byzonder van de Zaaken, van ouds af, tot onze tyden daar in voorgevallen, te fpreken, en te gelyk dan aan te wyzen, hoc, en wanneer, eerft de Portugeezen, en daar na wy, hier gekomen, en Meesters van de Strand-Steden, Vlekken, en Vorpen, mitsgaders van de Befte Canceel-Landen geworden zyn.

BYZONDERE

Z A A K E N

V A N

C E Y L O N.

VIERDE HOOFDSTUK.

Byzondere Zaaken van Ceylon. Alexander de Groot, als eerste Ontdekker van Ceylon opgegeeven. Bericht der Cingaleesen wegens hun Eerste Opkomst. Vigea Raja, eerste Ontdekker des zelfs A. M. 1996. Nader Bericht van den zelven. Geschiedenis der Aloude Koningen van Ceylon. Vagoe Raja's Huwelyk. Zeldzame Voorzegging wegens zyn Dogter. Deze Princes van een Leeuw Bezwangerd, brengt een Zoon en Dochter voort, aan welken Zoon zy zyne Afkomst bekend maakt. Verdre Gevallen van dien Prins. Die tot een Vorst verheeven werd. Bouwd een Koninklyke Stad. Trouwd zyn Zuster, en werd Gekroond. Dat een Ryks-Wet op Ceylon wierd. Zyne Kinderen. Naamen der twee Oudste Zoonen, die uyt 't Ryk vertrekken. En op Ceylon aanlanden. Daar zy een Stad Bouwen. Vigea Bahu Comara eerste Ontdekker van Ceylon. Die met de Princes van Madure Trouwd, en na een Regeering van 30 Jaar stierf. Tiflanaon Ameti Regeerd 1 Jaar. Simit Comara. Pandoe Vassajoe. Prinszen, hier Gevlugt, Bouwen verscheide Steden. Pandoe Vassajoe wierd eerste Keizer. Zyn Kinderen. Abeia Comara Regeerd 20 Jaar. Sagoeganatiffa. Digagamoenoe. Pandoe Cabaja, Bouwd de Stad Anocrajapoere. Moeta Singa Raja. Deveni Petiffa Maharaja. Soeratiflanam. Twee Malabaarze Prinszen. Affalanam Raja. Etalunam. Gelinittiffa Raja. Goloeumbera. Ganatiffa Rajoe. Der Grooten Regeering op zyn Naam. Doetoe Geinoenoe. Maha Raja. Sedetiffa Raja. Tullenam Raja. Lemenetiffa. Caloeman Raja. Walagam Bahu Raja. Vyf Malabaarze Koningen Regeeren daar na. Vallagamboe Raja. Chonanga Raja. Bemminittiffa. Mahadeliattiffa. Chorawa. Coeda Tiffa Rajoe. Anularan Bisava Coelavaon. Tomo. Maloelantiffa. Batia Raja. Madilimanna Raja. Adague Muwene Raja. Cada Ambera Raja. Nalabiffava. Elunna Raja. Sandamoehoenoer Raja. Afnapa Raja. Vaeneliffinam Raja. Bapa Raja.

Indien wy tot de Oudste Tyden, in welke men wil dat dit Eyland eerst zou ontdekt zyn, zouden willen opftygen, zoo zou na de gedagten van sommigen onder de Oude Geleerden, Alexander de Grootte de eerste aanleiding tot het Ontdekken des zelfs gegeven hebben, aangezien hy, genegen om te weten, of 'er niet nog een andre Wereld was, die hy zou kunnen overwinnen, *Nearchus*, een van zyne Zeevoogden, dit merkende, zich vrywillig aangeboden heeft, om die te gaan opzoeken.

Hy nam *Onesicritus* met zich, met last van *Alexander*, dat ieder van hen een byzondere Dag-Lyft van zyne bevinding houden zoude, dat zy wel zekerlyk zullen gedaan hebben; dog deze Dag-Lyften hebben wy nooit te zien bekommen.

Maar *Diodoor* de Siciliaan, is een van de Oudste Geschiedenis Schryvers, die nog iets wegens de Beschryving van dit Eyland in zyn Werk schynt bewaard te hebben, in opzigt van de uytstrekking des zelfs, daar aan eenen omtrek van meer als 200 mylen gevende. Om de

60 BYZONDRE ZAAKEN

waarheid te zeggen, dit overblyfel der Ontdekking van dit Eyland, 't geen wy by *Diodoor* vinden, is wel een bewys van zyne nette Aanteekening, maar in zich zelve voor ons van weinig belang, gelyk 't ook zoo met het hoog opgeven der Ouden van dien Tocht van *Nearbus*, en *Onesicritus*, van welke men met veel onzekerheid geschreeven heeft, gelegen is, zynde zommigen van oordeel, dat *Nearbus* maar langs de wal tot aan de Kust van Arabien is geloopen, hoewel andre hier nog byflansfen, dat *Onesicritus* tot aan 't Eyland *Sumatra* zou overgesteeken zyn. Voor my, ik geloove van 't eene zoo veel, als van het andre, dat is, dat het alles, zonder eenigen grond is, alzo de tyden 'er gansch niet na gesteld waren, om diergelyke togten, en altoos niet, om die zo verre buiten de wal, en over Zee, na *Sumatra* te doen. En by aldien zy 'er geweest waren, zy zouden 'er zoo van gesproken hebben, dat men eenigzins voelen of tasten kon, dat zy 'er geweest waren.

Bericht der Cingaleesen wegens hun eerste Opkomst.

Byaldien wy over de eerste Ontdekking en de Oude herkomens van *Ceylon* met den *Cingalees* willen raadpleegen, vind men by hun zulke nette aantekeningen van Staat niet, uyt welke men ten volle deswegens zou kunnen gerult zyn.

Het veiligste schynt dan nog te zyn, zig eenigzins aan 't verhaal der Oudste en verstandigste Liederen van dit Land over te geven, zoo als zy dat malkanderen van tyd tot tyd by mondeling Verhaal vervoigens, en van Vader tot Soon, overgegeven hebben.

De *Cingaleezen*, om hunne Koningen een Heerlyke Afkomst te geven, verdichten 'er dit van.

Alle Volkeren van de *Ganges* af, en daar buyten in de Koninkryken van *Pegu*, *Tanassery*, *Siam*, *Cambodia*, en verder in dien omkring, levende zonder Koning, Wet, Politie, of eenige geschiktheid, die hen van 't wild gedier te onderscheiden kon, woonden in de hollen der Bergen, en Spelonken, aten gras en wortelen, zonder eenige kennis van den Landbouw te hebben.

De Inboorlingen nu van *Tanasserim*, of *Tanassery*, op zekeren morgen, als de Son opging, des zelfs schoonheid en eerste stralen beschouwende, zagen dat die zig onverwacht opende, en dat uyt zyn binnenste te voorschyn quam een zeer schoon en deftig Persoon, wegens zyn wezen en gestalte een groote eerbiedigheid weerdig, en in zyn verder fatsoen geheel verscheiden van andre menschen.

Alle, die hem zagen, liepen na hem toe, tén uitersten over dit Wonderwerk verbaast staande, en vraagden hem met veel nedrigheid en eerbied, wat mensch hy, en wat zyn begeerte was, waar op hy in de *Tanasseryze Taal* antwoordde, dat hy een Soon van de Son, en van God gezonden was, om die Koninkryken te bestieren. Daar op wierpen zy zich alle ter Aarde om hem te aanbidden, en zeiden bereid te zyn om hem als hunnen Vorst te ontfangen, en te gehoorzaamen.

Hy wierd toen van hén opgenomen, op een hooge plaats gesteld, en begon hen te gebieden.

Het eerst, dat hy deed, was hen uyt de *Boschen* te doen trekken, en hén tot de byeenwooningen en *Borgerlyken* ommegang te brengen, belastende hen om *Huizen* en *Dorpen* te maken, waar na hy hen van zeer goede *Wetten* voorzag.

Deze Koning, veel Jaaren onder lién *Geregerd* hebbende, liet veel *Soonen* na, onder welke hy zyne *Ryken* verdeelde, welker *Nakomelingen* (die meer als 2000 Jaaren in wezen bleeven) en alle hunne *Erfgenamen* zich *Sociavas*, of *Nazaaten* van 't Geslagt der *Sonne* noemden. Van dezen Vorst is nu in een rechte Linie afgedaald *Vigea Raja*, van wien wy in 't vervolg nader zullen spreken als van den *Grondvester* der *Cingaleesche Keizers*.

Op dien grond nu (waar van men de voetstappen ook onder den eersten *Inca* der *Peruaanen* vind, en welk gevoelen derwaards uyt *China* schynd overgebracht, en die eerste, *Inca Manco* met zyn Vrouw, *Coja Mama*, ook van daar, als by *Hoornbeek de Converter. Indorum*, en by *Hornius* in *Orig. Americ. Lib. XV. Cap. X.* blykt, na *America* overgekomen te zyn) is. Het algemeen zeggen der *Cingaleesen*, dat hun eerste en oudste herkomst op dit Eyland, tot welke zy wten op te treden, *A. O. M. 1996.* (zoo wy na onze Rekening van Jaaren der Regeering harer Keizers ten rug reekenen) en dat hun eerste Koning zekere *Vigea Raja* zou geweest zyn, die met 700 mannen eerst by de Rivier van *Waluwe* aan 't Zuid-Oostelyk eynd dezès Eylands, (hoewel andere van 't Eyland *Manaar*, en van *Matotte*, of van *Calpentyn*, en andre 't waarfchynelykft van *Tricoenmale* spreken) voet aan de Wal zou gezet, en van daar voorder Landwaard in getrokken hebben, om daar een Stad of Vlek te Bouwen.

Men wil ook, dat van toen af al eenige *Wyzen* uyt *Persien* met zeer schoo-

Vigea Raja, een Ontdecker deszelfs. M. 1996.

ne Vrouwen daar gekomen, en over de-
zelve met hunne Nabuuren in Oorlog
zouden geraakt zyn.

Deze *Vigea Raja*, zeggen de Ge-
leerdste onder de Cingaleezen, was ge-
sproten uyt het Ryk van Tillingo, gren-
zende aan Tanaffary, wel eer Ajota
genaamd, en staande onder Siam,
van welkers Koning hy een Soon
was, en van wien de Priesters aan
zynen Vader voorzegt hadden, dat hy
oorzaak van veel oproer, ja van den On-
dergang van zyn Ryk, zoo hy 'er in
bleef, zyn zoude, het geen dan zyn
Vader, na type berading met die Prie-
sters, bewoog, dezen Zoon te belasten
om dat Ryk te verlaten, en zig na een
ander Land te begeven, gelyk ook kort
daar na door hem in 't werk gesteld is.

Hy gaf voor, zoo ras hy op 't Land
van Ceylon gekomen was, niet alleen
een Konings Zoon, maar een Kind der
Sonne, en de Zoon van eenen Leeuw,
of uyt beider bloed gesproten te zyn,
het welk de oudste Bewoonders van dit
Eyland, de Son toen als haaren opper-
sten God, nevens de Malabaaren, onder
de naam van Esvara eerende, ten eer-
sten zulken hooge agting voor dezen
vreedenden Prins gaf, dat zy hem aan-
stonds voor hunnen Koning aangeno-
men hebben. Een Verhaal van den In-
lander, dat wy evens een moeten aan-
merken, als een Verhaal der Grieken en
der Romeinen van Saaken, in haare *Æ-*
tas Fabulosa voorgevallen, by 't welke
zy, niet in staat om tot de tyden van
hunner Voorouderen op te styge, de
Nakomelingen een Fabelagtig Verhaal
(ten bewyze dat zy ten einde van hunne
Rekening waaren) even als die gemel-
de, en ook veel andre Volkeren gewoon
waaren, opdisschen.

Het is daar van daan, dat de Keizers
van Ceylon zig nu nog Soeria Wangfa
(in 't Cingalees, 't Geslacht der Sonne),
en Heeren van de gulde Son noemen;
en in de vorige tyden ontmoet men 'er
onder hen, die de naam van Comara
Singa voerden, dat de Steert eenes
Leeuws beteekend. En ziet men op
de naam der Cingaleesen zelf, men zegt,
dat Singa-le het bloed van een Leeuw
in hunne Taal, als mede in 't Maleyts
en 't Sancrits (de Moeder van alle deze
Oosterfche Taalen) beteekend. Al het
welke zeer klaar zyne betrekking hier
toe heeft. Ook zyn 'er, die de naam
van Cingaleesen niet van 't Eyland Cey-
lon, maar van 't woord Singa, een
Leeuw, ontleend, en hen daar na Sin-
galeesen (of Nazaaten van den Leeuw)
genoemd willen hebben.

Andre Cingaleesen, komen met deze
in dit ganfche Verhaal wel over een;

maar verschillen alleen daar in, dat zy
dezen eerften Koning van Ceylon *Fi-*
mala Darma Soeria Adasseyn, dat is, den
welbeminden Soon der Sonne, die noit
stil is, noemen, daar by voegende, dat
uyt hunne Oude Boeken, waar van 'er
nog eenige schynen overgebleven te zyn,
blykt, dat deze Voist een Chinee van
Afkomst geweest, en buiten eenige toe-
leg, zeer gevallen met een Jonk daar
aangeland zy, gevende zig, uyt vreeze
van anders verlooren te zyn, voor een
Soon der Sonne uyt, waar op hem de
Cingaleesen voor hunnen Koning en Op-
pervorst, alzoo zy de Sonne toen mede
als haren Oppervorst eerden, vrijwillig
aangenoomen hebben. Maar om dit
wat netter en omftandiger te verhaalen,
zullen wy hier een wydlyftige Lyft der
Ceylonfche Koningen, noit bevorens door
Inand, onzes wetens, aan 't licht ge-
bragt, met een net Bericht van hunnen
Oorsprong, zoo als wy dit uyt de Oud-
ste Schriften en Verhaalen dezer Inlan-
ders opgeviit hebben, ter nederstel-
len.

GESCHIEDENIS
DER
EERSTE
KEYZERS,
EN
KONINGEN,
VAN
CEYLON.

NA de zyde van het Zuiden is een A. C.
Koning geweest, *Vagoe Raja* ge- 105.
naamd, die getrouwd was met de Dog- Geschie-
ter van *Calinga Raja*, welke, van hem denis der
bezwangerd zynde, een uytmuntende Konin-
schoone Dogter ter Wereld bragt, waar Ceylon-
van de Sterrekykers in dien tyd voorzei- Vagoe
den, dat zy in haar 16 Jaar door een Raja's
Leeuw zou vervoerd werden, om zyn Huwe-
Vrouw te zyn. lyk.

Daar waren 'er onder de Hovelingen, Zeldza-
die, dit hoorende, hier mede sporteden, me voor-
alzo een Vrouw geen wederpaar voor zegg-
zulk een wild Dier, als een Leeuw, wgens
kon zyn, en dat het ook niet te den- zync
ken was, dat zulk een ongelukkige Dogter,
H 3 ver-

veivoering juist des Konings Dogter te beurt zoude vallen.

De Vorst nogtans, voor zyn Dogter bekommerd, en aan die Voorzegging, na 't algemeen Bygeloof der Oosterlingen, geloof gevende, oordeelde best, ten eynde zoo grooten Ongeluk voor te komen, om ten eersten een Koninklyk Huis te laten bouwen, dat maar op eene Pilaar rusten, en tot het welke hy den toegang aan alle anderen beneemen zoude.

Hy voorzag het zelve voor 16 Jaaren van alle noodige Voorraad, plaatte zyn Dochter met eenige van haare Minnen, en andre Vrouwen, 'er in, dede de deuren wel toeluiten, en stelde daar by eenige Wagten van Krygslieden met hunne Oversten, op welker trouw hy gerust konde zyn.

Na dat de gestelde 16 Jaaren verloopen waren, liet de Koning de Deuren weer openen, en vernam uit de Voesters, of zyn Dochter nog leefde.

Terwyl nu deze henen gegaan waren, volgden ook de andre Dienst-Maagden, en eindelyk de Princes mede, alzoo zy daar anders alleen zou gebleven zyn; en de Wagts, haar niet kennende, liet haar mede voorby gaan.

Zy in 't Gezelschap van eenig ander Volk eerst in 't middender Stad, en kort daar aan 'er buiten geraakt, en door een drom van Karren en Kameelen verleid zynde, quam met de Kooplieden, die

daar opzaten, en na 't verrichten van hunnen handel, weer na huis keerden, in 't midden van een zeer groot Bosch, Cadda Defa genaamd, alwaar zy, vermits de weg daar midden door henen liep, en zy eenigzins vermoeid was, wat rustte, dat aan een van deze Kooplieden aanleiding gaf, om zyn oog wat nauwer op haar te laten vallen, vindende zo veel genoeg in haar beminnelyk wezen, dat hy voornam alle middelen in 't werk te stellen, om haar tot zyn Vrouw te krygen.

Terwyl hy nu dezen overslag maakte, komt 'er uit het Bosch een groote Leeuw voor den dag springen, die dit ganseh gezelschap ten eersten op de vlugt dreef, en door zyn brullen de Princes zulken schrik aanjaagde, dat zy, niet in staat om te vlugten, en slyf van zich zelve gevallen zynde, door hem weggeroofd, en na zyn Hol gesleept wierd.

Terwyl dit in het Bosch voorviel, quam de Koning met een grooten trein van Edelen en Hovelingen na dit Huis; dog de Princes daar niet vindende, en, hoe zeer hy aan de Wagters vernam, niets van haar, alzo haar niemand van henen, of van de Liederen in de Stad, kenden, konnende vernemen, wierd zeer bedroefd, en nog veel meer, als hy naderhand van eenige Retzigers vernam, dat zekere onbekende Dogter (die hy vaststelde de zyne te zyn) door een groten Leeuw diep in het Bosch gesleept,

en vervoerd was, zonder dat zig imand had durven verflouten, om haar te helpen, of dien Leeuw te vervolgen.

Deze Princes nu, van dezen Leeuw Verkragt zynde, heeft naderhand tweelingen, te weten een Soon en een Dogter, gebaard, van welke zy de Soon *Singa Baboo Comara*, en de Dogter *Singa Valli Comari*, dat is, menschelyke Kinderen van een Leeuw voortgeceeld, en steerten hebbende, genoemd heeft.

De Prins, *Singa Babu Comara*, is Jaaren oud geworden, en zeer sterk van Lichaam en Gemoed zynde, at geen andre Spys, als die hem de Leeuw van tyd tot tyd aanbragt.

Op zekeren tyd vraagde hy zyn Moeder, hoe het quam, dat zy haaren Vader niet gelyk waaren. Zyn Moeder zeide hem, dat daar toe een groote reden was, die zy hem wel zeggen zou, als hy wat ouder was.

Zy gaf hem daar na dan ook kennis, dat zy de Dogter van *Calinga Raja*, en hoe Hy en zyn Zutter daar van voortgekoomen waaren.

Zoo ras de Prins dat hoorde, kreeg hy een grooten weerzin in dit woest leven by dezen Leeuw, en trachte met geheel zyn hart, om zig na zyn regte Maagteschap, en na 't Hof van zyn Grootvader te begeven.

Hy nam daar op, terwyl de Leeuw op de Jacht was, een groote Steen op zyne schouders, om zyne kracht te beproeven, droeg die 70 mylen verre, en keerde te rug, eer de Leeuw wedergekomen was.

Op een andren dag wentelde hy, na dat de Leeuw weer op de Jacht gegaan was, de steen, waar mede hy 't Hol gefloten had, daar af, haalde zyn Moeder en Suster, die gelyk hy met beesten-vellen, bekleed waaren, daar uyt, zette haar op zyne schouderen, en bragt haar na de Landen van den Koning zyn Grootvader.

De Leeuw daar op wedergekeerd, en zyn Vrouw en Kinderen in 't Hol niet vindende, brulde afgryffelyk, volgde hen op 't spoor, en verwocitedeal les daar ontrent zodanig, dat hy nog door den Koning, nog door 't Krygsvolk, dat hy 'er op uytzond, in zyn woede te sluiten was.

De Koning, voor grooter quaad vrezende, opende zynen Schat, nam daar eenige Gestentten, en Peerlen uyt, liet die door imand met een Olifant de gansche Stad omvoerden, en beloofde de zelve aan die geene te zullen schenken, die dezen Leeuw zou weten om te brengen.

De Prins, *Singa Babu*, dit hooren-

de, sloeg aan zyn Moeder en Suster voor, om dit dapper Stuk uyt te voeren, dog deze wetende, dat het zyn Vader was, rieden hem dit, als een zeer onbetamelyk stuk, af, dat een Soon zyn eygen Vader dooden, en zich zelve met zulk een schend-daad bezoedelen zoude.

Hy ging echter henen, bood zich by den Koning aan, die hem daarenboven, indien hy dit volbragt, beloofde, dat hy Tweede van 't Ryk, en de naaste aan hem zyn zoude.

Hy ging 'er dan op uyt, nam Pyl en Boog met zich, en schoot tweemaal op den Leeuw, na dat hy bevorens aanden zelve kennis gegeven had, dat hy zyn Soon was, hoewel dit de Leeuw door den Reuk al wist, weshalven hy dit sehieten van zyn Soon maar voor speelen hield, dog hy trot hem driemaal zo wel in de kop, dat de Leeuw te laat begon te merken, dat het ernst, en geen speelen was, waar door hy eindelyk ook Dood ter neder viel.

De Prins, nu aan zyn Moeders en Susters woorden gedenkende, en overwegende, wat gruweldaad hy begaan had, begon te klaagen, en te sehreyen, en verhaalde zyn ganseh leeven aan 's Konings dienaren, waar uyt de zelve begrepen, dat hy de Soon van hunne verloorene Princes was.

Hy bedagt zig in 't eerst zeer lang, of hy den Leeuw de Kop zoude afflaan, en helde daar toe eindelyk over, om dat hy vaststelde, dat anderzins imand anders hem daar in voorkomen, en hem aldus van dien grooten Schat, en die nog veel grootere voorrechten berooven zoude.

Hy kapte het Hoofd dierhalven af, nam het op, en bragt het in eenen dag een weg van 7 dagen verre, tot dat hy eindelyk by den Koning quam, aan den welke hy zyne afkomst, en 't ongeval van zyne Moeder verhaalde, die daar op aansfonds, benevens zyne Suster gehaald, en na 't Hof gebragt wierd.

De Princes met haare Dogter daar gekomen, en de Leeuwen-kop in haar gezicht geraakt zynde, begon met haare Dogter, zeer bitter te weenen, de eene het Lot van haaren Man, en de andre dat van haaren Vader, beklagende, dog de Koning was zeer verblyd, dat hy zyn Dogter weder voor zich zag.

Hy liet haar en haar Dogter, en Soon, Vorstelyk, na haren Staat kleeden, en 't Lyk van den Leeuw, na 's Lands wyze, om dit zonderling geval van zyn Dochter met den zelve, zeer plechtelyk verbranden.

A. 105. Ondertuffchen maakte hy den Prins *Singa Babu Comara* Koning van de Landen van Nalunaratta, en de Koninklyke Stad, die hy kort daar aan Bouwde, wierd *Singa Bahu Nuwara* genaamd.

Trouwde zyn Suster, en werd toen Gekroond. Hy nam daar na ook zyn Sufter *Singa Palli Comari* tot zyne Gemalinne, om dat 'er geen andre Princes was, die hem geleck, en wierd daar na volgens de wyze dezes Lands gekroond, alzo de Wetten den Vorst niet toelieten, zich te laten Kroonen, voor dat hy getrouwd was. Het is ook daar van herkomstig, dat de Keizers van Ceylon zedert altyd met hunne Sufters getrouwd zyn.

Dat een Ryks-Wet op Ceylon wierd. Hy kreeg by zyn Gemalin 32 Soonen in de 6 reizen, dat zy Baarde, de eerstgeboorne wierd *Vigea Comara*, en zyn volgende Broeder *Simit Comara* genaamd, welke Prineen met 700 metgezellen opgevoed wierden.

Zyn Kinderen. Naamen der 2 oudste Soonen. Deze twee Prinszen, groot geworden zynde, maakten het by de Ingezetenen alomme zo bont, dat zy 'er den Koning over klaagden, met verzoek, van of hen, of die Prinszen, elders te plaatsen.

Die uyt 't Ryk vertrekken. De Koning, die regtveerdig was, en zig veel meer aan zyne gehoorzame Onderzaten, als aan 2 baldadige Prinszen, met hun dartele metgezellen gelegen liet leggen, belaste metterhaast eenige Vaartuigen klaar te maken, in welke hy die 2 Soonen, met hunne 700 metgezellen vrywillig deede vertrekken, om hun Geluk op Zee, of in een ander Land te gaan zoeken.

En op Ceylon aanlanden. Zy nu, vertrokken zynde, vervielen niet lang daar na op het Eyland Ceylon, alwaar zy in een Baey, Tammennatorre, nu Tambuligamme, genaamd, en ontrent Cojaar gelegen, te Land traden.

Daar zyn een Stad Bouwen. Zy bevonden dit Land toen nog als een Wildernis, en zonder Inwoonders, weshalven zy hier ontrent ten eersten een Stad Bouwden, die zy Tammena Nuwara noemden.

Vigea Babu Comara eerste Ontdecker van Ceylon. Van dezen tyd af nam 't Ryk der Koningen van Ceylon zedert 2007 Jaaren, hier een begin, zynde dit Eyland allereerst door den Prins *Vigea Comara*, die zedert *Vigea Babu Raja* genoemd, en tot Koning op de voorverhaalde gronden verheven wierd, ontdekt.

Hy was nu hier wel als de eerste Koning, dog had geene Gemalin; diervolven schikte hy Gezanten met Brieven en Geschenken aan den Koning van Madure, *Pander Maharadja* genaamd, en verzogt zyn Dogter ten Huwelyk. Hy zond hem die met 700 medgezellinnen, met nog 18 Paar van verscheide hoogere en laager Geslagten, en 5 paar Am-

bagtslieden, te weten, Goud-Smiths, Grof-Smiths, Timmerlieden, Steenhouwers, en Giecers.

De Prinszes met haaren stoet na Ceylon (toen Langeauwn genaamd) vertrokken zynde, quam in de Baey van Mahatotte, ontrent de land-streek van Cotjaar, aan te landen, en wierd van den Koning *Vigea Babu Raja* met veel liefde, en met een grootte Static en Blydschap ontfangen, gelyk hy de zelve ook kort daar aan Trouwde, en daar op volgens 's Lands wyze Gekroond wierd.

Na dien tyd bouwde hy nog een Stad, *Utapiße* genaamd, Regeerde in 't geheel 30 jaaren zeer rechtveerdig, en quam toen te sterfen, latende 't Ryk zynen Broeder na.

Na zyn Dood wilde een van zyne Grooten, *Tiffanaon Ameti* genaamd, zynen Broeder *Simit Comara* niet gehoorzamen; maar nam de Stad *Utapiße* in, en Regeerde daar 1 Jaar.

Naderhand nam de Prins, *Simit Comara*, zyn 's Broeders Weduwe ten Gemalin, wierd daar op als Koning van Langeauwn gekroond, kreeg drie Soonen by haar, en Regeerde in 't geheel 22 Jaaren.

Zyn jongste Soon, *Pandoe Vassaja*, naderhand na 't Land van zyn Grootvader gegaan, keerde van daar met 32 metgezellen te rug, nam zeer schielyk en listig de Stad *Utapiße* in, en maakte zig door zynen grooten aanhang Koning.

Eenigen tyd daar na quam zekere Princes, *Badacassaje* genaamd, zynde een Dochter van *Sacca Rajoe* den Ouden, met enige Vaartuigen, en met veel Metgezellinnen op Ceylon vlugten, die van *Pandoe Vassaja* zeer wel ontfangen, Koninklyk onthaald, van hem tot zyn Gemalin genomen, en waar op hy als Koning gekroond wierd.

Kort daar aan quamen hier nog 6 Prinszen, Broeders van de Nieuwe Vorstin, die ook zeer wel van den Koning ontfangen wierden, belastende aan ieder van hen, om hier een Stad na hun keur en welgevallen te bouwen, en daar als vrye Prineen onder zyn Opperbestier te woonen.

Een van deze Prinszen, *Ramanaan Sas-* Prins *se Comara*, bouwde een Stad, die hy hierse Ramagonan Nuwaranoemde. De tweede Prins, *Nauvelanam Sassa Comara*, bouwde een andre Stad, die hy de Naam van Mahavelligam Nuwara gaf. De derde Prins, *Vigitenam Sacea Comara*, bouwde de Stad *Vigitapoera* Nuwara. De vierde, *Anuraadanam Soccea Comara*, bouwde een Stad, die hy Anuraadpoera Nuwara noemde; dog wat Stede-

37. Steden de 2 andre Prinzen gebouwd hebben, of hoe hun naamen waaren, werd in deze Aloude Geschiedenis der Ceylonse Koningen niet uitgedrukt.

Onder tusschen had *Pandoe Vassaja* zo veel Koningen, en mindere Vorsten onder zig gekregen, en zyne magt zo verre op dit Eyland uitgebreid, dat hy goedvond zig den naam van Keizer te doen geven, en was de eerste die hier dezen Titel voerde.

Hy kreeg 6 Soonen, en 1 Dochter, van welke zyn eerstgeboorne Soon *Maja Comara*, de tweede *Sagoeganatissa Comara*, en de Prinszes (de derde in rang) *Maisit Comari* genaamd was.

Zy wierd in een Huis, dat naar op een Pilaar gebouwd was, opgevoed, en trouwde met eenen van haare Neeven, *Digagamonoe Comara* genaamd, ontrent welken tyd den Keizer *Pandoe Vassaja*, na dat hy 13 jaaren geregeerd had, quam te sterven, een grooten en ontzaglyken naam nalatende.

Zyn oudste Soon, den naam van *Abeia Comara* aangenomen hebbende, wierd zyn Opvolger in 't Keizerryk, en Regeerde 20 jaaren met geen minder Lof, als zyn Vader.

Na hem volgde de 2de Soon van *Pandoe Vassaja*, *Sagoeganatissa* genaamd, die 17 Jaaren Regeerde.

Hem volgde zyn Swager *Digagamonoe*, in de Regeering, die 't Keizerryk 37 jaaren zeer wel bestierde.

Hy wierd vervangen door zynen Soon *Pandoe Cabaja*, die negen van zyn Oomen doodde, en de Prinses *Ranapalla* (een Goud Juweel) trouwde, welke een Dochter van den Koning *Mailkari Coedanar Rajoe* was.

Zyn Regeering begon eerst, na dat hy 37 jaaren oud geworden was, en hy Regeerde 33 jaaren, in welken tyd hy op een nieuw de Stad Anoeerajapoere zeer heerlyk opbouwde. Ook maakte hy Zaey-Landen, waar op men het Water door gooten leiden, en op zyn tyd 'er weder afluaten kon, welk stuk Lands *Raja Veva* genaamd wierd. Hy wees aan zyne Ingezetenen ook veel plaatsen in zyn Ryk aan, die bequaam waren, om 'er sterkten en vastigheden te bouwen. Hy bestierde zyn volk zeer verstandig, en regtveerdig, stierf zeer Godsdienstig, en liet by zyne Nazaaten, en Nabuuren, een roemrugtigen naam na.

Zyn Soon, *Moeta Singa Raja*, volgde hem in 't Keizerryk, plantte een groot Clappus-Bofch in de Wildernis, welke Plantagie hy *Mahamoena* noemde. Hy Regeerde zeer lang, en stierf, na dat hy zyn volk 60 jaaren, als een vader zyne kinderen, bestierd had.

V. DEEL.

Deveni Petisse Mabaraja, zyn Soon, A. 1923 verving hem. Deze Vorst was niet alleen een mildadig; maar ook een zeer Petisse Godvrugtig Keizer. Hy was een Leering van *Mibinda Mabatea*, een van zyne Priesters geweest, en gebood ter ere van den zelve, een Pagode midden in het Bofch te bouwen, by de welke hy naderhand nog veel andre hier en daar op dit Eyland gevoegt heeft. Ook gaf hy zeer veel Aalmoessen aan de Armen.

In zyn tyd quamen hier 8 Broeders en Susters, Prinzen en Prinsessen, van de kant van het Zuiden, uyt een Land, *Madapadape* genaamd. Deze quamen in 't gezelschap van die gene, die den boom van hunnen Budum, *Siermahabodi*, bragten, welke Boom nu in de groote Pagode van de zeven Corlas te zien is.

De Naamen dezer Prinzen waren deze navolgende: *Mahapopot Comara*; *Deugot Comara*, *Dangot Comara*, *Hierugot Comara*, *Sisigot Comara*, *Jurindra Comara*. De Naamen der 2 Prinsessen, zyn hier niet uitgedrukt.

De Keizer *Deveni Petisse Mabaraja* begunstigde deze Prinzen zeer, bouwde ook veel Steden, zo voor hen, als voor zyne Onderdaanen, leefde zeer Godsdienstig, en stierf in hoogen Ouderdom, na dat hy met veel roem 40 Jaaren geregeerd had.

Een van zyne Broeders, *Soeratissanam*, Soeratissanam genaamd, volgde hem; dog Regeerde maar 10 Jaaren.

Na hem hebben twee Malabaarze Tweek Gefanten, die Peerden na Ceylon bragten, zig door een groot bedrog, tegen alle verwagting, in de Regeering ingedrongen, en door hun goed beleid en Eendragt, het Ryk 22 jaaren aan een bestierd.

Na verloop van eenigen tyd doodde een jonger Broeder van *Deveni Petisse Mabaraja*, *Affalanam Raja* genaamd, deze 2 Malabaaren, die Broeders waaren, nam 't Land weder in, en hield zig 14 jaaren lang op den Throon, na welken tyd hy een geweldige dood quam te sterven.

In dien zelve tyd quam 'er een Koninking van de kust van Malabar, *Etalunam Rajoe* genaamd, die de Stad Anoeerajapoere innam, den Keizer *Affalanam Raja*, en veel andren, zeer elendig ombrengende.

Hy wierp zich zelve tot Keizer op, en Regeerde 44 jaaren lang.

Ontrent dezen tyd quam de Koninking, *Jattalatissa*, of *Gilinitissa Rajoe*, van Roena, wierp zig zelve tot keizer op, en wist zich 20 jaaren lang op dien Throon te houden.

66 BYZONDERE ZAAKEN

A. 575. Een van zyn Neeven, *Goloembera Raja* genaamd, volgde hem in 't Ryk, hield zyn Hof zedert in 't Landſchap Roena, dat naderhand verwoeft is, en Regeerde 10 jaaren.

Ganatiſſa Des zelfs Soon, *Ganatiſſa Rajoe* Trouwde met een Dogter van *Gilinitſiſa Rajoe*, *Affellanan Biſa* genaamd. Deze wierd Keizer in zyn plaats, en kreeg z Soonen, van welke de oudſte *Doetoegeinoenoe Maba-Raja*, en de ander *Sedetiffa Comara* genaamd was.

Der Grooten Regeering op zyn Naam. Deze Vorſt Regeerde het Keizerryk van Roena (want toen wierd het van de Cingaleſen zo genaamd) 4 jaaren zeer regtveerdig; dog het wierd nog 30 jaaren lang, op zynen naam, van de Groten beſtierd, alzo die zyn dood zo lang wiften verhoolen te houden; dog zyn oudſte Soon, *Doetoegeinoenoe Maba-Raja*,

Doetoegeinoenoe Maba-Raja. daar agter gekomen zynde, nam deze Grooten gevangen, ſtelde zig op den Throon van zyn Vader, ſtrafte hen, juif in een tyd, dat ganſch Ceylon door de Malabaaren veroverd, en hun ganſche Godsdienſt alomme op dit Eyland uytgeroeid wierd; maar hy wifft kort daar aan tuſſchen de elf en twaalf duizend man by een te zamelen, klom op eenen Olifant, *Caddolhoroc* genaamd, trok na 't Land van Roena, van waar hy gevlugt was, beſtreed de Malabaaren in hunne 32 ſterktens, die zy daar en elders op Ceylon gemaakt hadden, doodde in den eerſten ſlag 120000 man van de Vyanden, nam de Stad *Anoeraja Poere* in, doodde ook *Ellala*, den Koning van Malabar, en zuiverde 't geheel Eyland van alle de Malabaaren, die hy vond. Daar na liet hy zig tot Keizer kroonen, en Regeerde zedert 24 jaaren zeer geruſt.

Sedetiffa Zyn Broeder, *Sedetiffa Raja*, volgde hem. Deze Vorſt was zeer milddadig, en Godvrugtig. Hy bouwde de *Pagode*, *Goenoeditehera*, en maakte 10 ſchoone *Zaey-of Ryft-Velden*, daar men 't water op laten, en aſtappen kon. Zyn Regeering duurde 18 jaaren, en was zonder eenige de allerminſte beweging, of opſchudding van buiten, of van binnen.

Tulle- Zyn Soon, *Tullenam Raja*, volgde nam Raja. hem, bouwde ook een *Pagode* in een *Aldea*, *Chamanda Landaroe* genaamd; Regeerde 1 jaar, 9 maanden, en 10 dagen, en wierd daar na door *Lemenetiffa Raja*, die 'er zich als Koning indrong, gedood.

Lemenetiffa Deze *Lemenetiffa Raja* heeft 39 jaaren, en 8½ maand Geregeerd, en wierd door zynen Broeder, *Caloeman Raja*, vervangen, die 16 jaaren dit groot Ryk beſtierde.

Daar na quam zyn andre Broeder,

Walagam Babu Raja, in zyn plaats; maar, na 8 maanden zynere Regeering, quamen 7 Malabaariſche Gebroeders, met 7 byzondere Legers van de overkuiſt van Malabar, ontſcheepten hun Volk in 7 byzondre Baeyen van Ceylon, ſtreden tegen dezen Keizer, en dreven hem op de vlugt, zonder dat men weet, waar hy bleef.

Vyf van deze Broeders, Koningen zyn- de, bleeven op dit Eyland heerſchen; dog de 2 andre keerden weer na hun Land met de overblyfzelen, of het gebeente van hunnen Afgod *Budum*, en deze Broeders Regeerden 36 jaaren, en 7 maanden.

Ondertuſſchen quam de Koning *Valagam Raja* uyt het Ryk *Majadumaga* met een groot Heyr, doodde deze 5 Koningen, nam het Ryk weder in, en Regeerde 12 jaaren en 5 maanden.

Zyn Soon *Chonanga Raja* verving hem, en beſtierde dit Ryk 26 jaaren.

Na hem volgde een van zyne Groo- ten, die 'er zich zelve met geweld indrong, *Bemminiſſa* genaamd, maakte zig zeer ontzaglyk, en Regeerde 12 jaaren.

Daar na verving hem de Soon van *Caloena Raja*, *Maba Deliatiffa* genaamd, die 14 jaaren Regeerde.

In zyn plaats quam de jongſte Soon van *Walagam Babu Raja*, *Chorawa* genaamd, te volgen. Dit was een Godloos Vorſt, alzo hy zeer veel *Pagoden* verdelgde; egter Regeerde hy zyn volk 12 jaaren lang zeer regtveerdig; maar zyn Grooten en Hovelingen plaagde hy geweldig, om dat zy na zyn zin 't volk te veel drukten. Waarom zy alle te gelyk tegen hem aanſpanden, en hem om hals bragten, voorgevende, dat zyn Ziel in de Hel (die zy *Lowamathanara Caddia* noemden) gevaaren was.

De Soon van *Mabadeliatiſſa* verving hem, diens naam *Coeda Tiſſa Rajoe* was. Hy Regeerde 3 jaaren, en wierd door zyne *Gemalin*, *Anularam Biſava*, gedood, dewelke 1 jaar na hem Regeerde.

Zo trouwloos als zy haaren Man gedood had, zo moorddadig wierd zyn van een Malabaar, haar Gemaals *Geheimſchryver*, *Coelavaon* genaamd, om hals gebragt, die zig na haar dood, ook zeer liſtig in 't Ryk drong; dog hy behield het zelve maar voor een korten tyd, alzo hy, na een Regeering van 13 maanden, weer van een ander, *Tomo* genaamd, die ook maar 4 maanden Regeerde, gedood wierd.

In deze tyd was 'er een Prins van Malo Keizerlyken bloede, een Soon van den bovengemelden vermoorden *Coeda Tiſſa Rajoe*

Rajoe, *Maloelantisfa* genaamd, die zig op den Throon van zyn Vader wist te vestigen, en dien 26 jaaren met veel roem bekleed heeft.

Hy maakte zig by zyne Onderdaanen zeer bemind door zyne zagte Regeering, en by zyne Nabuuren zeer gevreesd, om dat hy op alles agr gaf, en alomme zulken goede ordre op zyne Landen, en voor al ontrent zyne Havenen en Baeyen stelde, dat het onmogelyk was, om 'er maar met een gering Vaartuig, buiten zyn weten, en zonder zyn verlof, in te komen; weshalven niemand zyn Land naderen durft.

Zyn Soon, *Batia Raja*, volgde in zyn plaats, die zeer Godvrugtig was, een groote Pagode bouwen liet, aan zyne Goden zeer veel offerde, en 28 jaaren zeer gerust, alzo hy de voetschappen van zyn Vader navolgde, geregeert heeft.

Hy wierd van zyn Broeder *Madilimana Rajoe* vervangen, die ook een schoone Pagode in een Aldea, Amboeloe Vagala genaamd, bouwen liet. Hy stelde zyne Goden, en 't Gebeente van zyne Heiligen daar in, nam geen Schatting van zyn Volk, maar gaf zig geheel en al mede aan de Godvrugtigheid over, bevelende zyn Volk, om zyne Afgoden mede aan te bidden. Hy liet rondom die Pagode ook eenen Hof vol bloemen aanleggen, en verzierde dien verder met alles, dat maar eenigzins eenige luister daar aan kongeven.

Zyn Soon, *Adague Mirvone Raja*, quam in zyn plaats op den Throon, die 2 groote Ryft-velden bezaejen liet, zyn Volk zacht Regeerde, en hen niet anders belastte, dan zyne Goden te dienen. Hy heeft, gedurende zyne Regeering, geen een mensch laten dooden, en is, na een bestier van 9 jaar, en 8 maanden, overleden.

Zyn vervanger was zyn Soon, *Cada*

Ambera Raja, die maar 6 jaaren op den Throon bleef, en toen stierf.

Zyn Sufter, de Princes *Nalabisava*, verving hem, en Regeerde even zolang als haren Broeder. Zy trouwde na die tyd haar Moeders Sufters Soon, *Elunna Raja*, die mede 6 jaaren den Rykstaat voerde; na welken tyd zyn jonger Broeder, *Sandamoehoeno Raja*, die ook net 6 jaaren Regeerde, gedood wierd, welk lot dezen Vorst ook overquam.

Hy wierd door den Prins *Afnapa Raja* gedood, die 16 Ryft-velden aanleggen, zeer goede Waterleidingen maken, veel Pagoden bouwen liet, en 41 jaaren met veel Lof Regeerde, alzo hy zyn Land ongemeen verbeterde, en zyne Ingezetenen veel voordeelen toebragt.

Zyn Soon, *Vacnelifnam Raja*, verving hem; dog Regeerde maar 3 jaaren.

Hy wierd gevolgd door zyn Soon, *Bapa Raja*, die ten Soon had *Gaja Babu Comarva*, op wiens Geboorte-dag ook de Soon van een Wafcher, *Milo*, geboren, en met dezen Prins opgevoed wierd. Deze beide wierden zoosferk, als Reufen.

De Keizer, zyn Vader, liet een Yzere Rotang voor hem maken, waar toe 60 sterke mannen vereischt wierden, om ze te dragen, alzo hy de dikte van 22 geslotene Vuyften, en de lengte van 35 spannen had. Het Handvatzel deszelfs was met Goud overtrokken, en op 't hoofd van de Rotang was een groote, en onwecderlyke Robyn. Deze Rotang droeg hy al ipeelende in zyn hand, en zyn Mede-opvoedeling droegze dikwils agter zyn Heer.

Onder de Regeering nu van dezen *Bapa Raja* quam 'er van de Malabaarze Kust een groot Leger, bestreed die van Ceylon, nam 12000 Gevangenen mede, terwyl deze Prins nog maar een Jongeling was. Buiten dit Geval heeft hy 12 jaaren gerust geregeerd.

Ambera Raja.

Nalabisfa Raja.

Elunna Raja.

Sandamoehoeno Raja.

Afnapa Raja.

Vacnelifnam Raja.

Bapa Raja.

VYFDE HOOFDSTUK.

GAja Bahu. Zyn Dappere Daad op Malabar. Mana Raja. Hamatiffa Raja. Coeda Raja. Venetiffa Raja. Ambaheraman Raja. Sirina Raja. Vierdoe Raja. Sangatiffa Raja. Sirifanga Rodi Raja. Zyn Verdrag met den Duivel. Lemini Goloe. Amba Raja. Kloekmoedige Daad van Sirifanga Bodi Raja. Diens Afgekapt Hoofd spreekt. Guwelaguwem Dettatiffa. Malafen Raja. Guitfirimenaon Raja. Deva Tiffa Raja. Rajas Raja. Upatiffa Manam Raja. Senam Raja. Leminitiffa Raja. Vifenan Caralfoo Raja. Seven Malabaarfe Prinzen. Dacem Goelia Raja. Comara Dahai Raja. Lemini Patiffa Raja. Amlam Heranam Raja. Dajoellen Raja. Dalam Ajali Raja. Cadda Ginitfirmenam Raja. Senneni Raja. Melifunganam Salandana Roo. Acbora Raja. Acboraja. Dos Raja. Ariacfa Chaccaravarti Raja tracht na de Kroon. Hoewel maar Koning van Jaffanapatnam. Boewanaca Bahu Raja, Koning in De-

A. 894. gampala. *Vlugt na Reygam. De Koning van Jaffanapatnam in voeten geflagen. A. Dog de Cingaleezen willen Boewanaca niet meer erkennen. Ruccule Pracaram Bahu Raja. Verslaat het Leger van den Koning van Canara. Een Vorst in de Boven-Landen valt van den Keizer af. Dog werd Verslagen. 's Keizers vermoogen neemt nog meer toe. De Koning van Jaffanapatnam verslagen, en een ander in zyn plaats gesteld. Laurens D'Almeida vervalt op Ceylon. A°. 1505.*

Gaja Bahu.

NA *Bapa Raja*, volgde zyn Soon, *Gaja Bahu*, op den Throon, die, na dat hy wat ouder geworden was, hoorende, hoe de Malabaaren 12000 man van zyne Vaders Onderzaaten vervoerd hadden, van toorn begon te beven, zwerende dezen Hoon te zullen wreken.

Hy ging alleen van zynen Mede-Opvoedeling, *Mila Jajada*, verzeld, met zynen Wandelstok in zyne hand, uyt het Land van Roena, en uyt de Stad Guliapoera Nuwara, nemende zynen weg van 't Eyland Manaar na de kust van Madure, zonder eenig Vaartuig te gebruiken, maar zwom over, quam op 't Land van den Koning van Malabar, verjaagde de Wagt, die hy daar vond, die dit ook aanstonds aan hunnen Vorst bekend maakte, de welke gehoord hebbende, dat hy na zyn Hof-Stad quam, de Poorten belaste te sluiten; dog de Keizer *Gaja Bahu*, daar by komende, sloegze met zyn Rotang in stukken, trad daar op in 't Hof van den Koning van Malabar, stak, alzo hy den Koning niet vinden kon, al de deuren in brand, en vond hem eindelyk in een klein Kamertje, ging by hem, daar hy op zyn bed lag, zittende, zonder hem aan te spreken.

Hy ley kort daar na zyn Rotang op 's Koning buik, die van wegen de groote zwaarte en benaedheid niet in staat was, om een woord te kunnen voortbrengen.

Ondertusschen verwoestte zyn mede-opvoedeling de ganse Stad, verpletterde niet alleen alle menschen, die hem in zynen weg quamen; maar sloeg zelf het eene peerd tegen 't andre, en met eenen slag van zynen Staf den sterksten Olifant dood.

Zyn dapper-
Daad,
op Mala-
bar.

De Koning ondertusschen, door 't oplichten van de Rotang, zyn adem een weijg halende, en met een doodelyke vreeze bezet, vraagde aan den Keizer, waar dog zyn Leger, en hoe sterk het zelve was; dog kreeg tot antwoord, dat hy, en zyn Mede-Opvoedeling maar alleen overgekomen waaren.

Hy vraagde daar op verder, tot wat eynde hy dan daar gekomen was; ende Keizer gaf hem tot antwoord: Alleen quam ik hier om die 12000 Gevangenen Onderzaaten van myn Vaders Ryk, dat nu het myne geworden is, te verlossen.

De Koning nog al in die doodelyke

vreeze zynde, dede hem alle die Gevangenen, zoo verre zy nog in 't leven waren overgeven, en voor de Overledenen andren in plaats bestellen. Maar de Keizer was daar mede niet te vreden. Hy wilde nu 24000 Mannen van hem hebben, of dreigde zyn ganse Land aanstonds te verwoesten; om alle welke moejelykheeden te ontgaan, hy 's Keizers eisch voldede, gevende hem Vaartuigen en noodige Levens-middelen, om ten eersten te kunnen vertrekken, alzo hem die ontzachelyke Gast niet langer diende.

Met deze quam *Gaja Bahu* weder op Ceylon, dede die 12000 man in 't Land van Gale, nu Dolas das Corla genaamd (dat 13000 betekend) plaatsen, en de andren in verscheide deelen dezey Eylands woonen, van welke zig in Aboc Coeroewa, een deel van de zeven Corles, en eenige in andre deelen van dien, verspreid hebben.

Na dien tyd heeft hy met veel ontzag, en in 't geheel 22 jaaren dit Keizerryk met zulken schrik van zyne Nabuuren bestierd, dat zy zidderden, als zy de naam van *Gaja Bahu* maar hoorden noemen.

Hy wierd door den Oudsten Soon van zyn Moeders suster vervangen, diens naam *Mana Raja* was, en hy Regeerde 16 jaaren; dog heeft zeer weinig in dien tyd verriecht.

Des zelfs soon, *Hamatissa Raja*, volgde na hem, die 26 jaaren Regeerde, zonder dat men van zyne daaden iets, dan dat hy een Pagode voor de Heilige Overblyfsels bouwde, aangetekend vind.

Zyn Moeders susters soon, *Coeda Raja*, trad in zyn plaats, en Regeerde 31 jaaren.

Hy wierd door zyn soon, *Venitissa Raja*, vervangen, die 22 jaaren Regeerde.

Deze wierd weder van zynen soon, *Ambaberaman Raja*, die maar 6 jaaren Regeerde, gevolgd.

Na zyn Dood verviel het Ryk aan zynen Broeder, *Sirina Raja*, die maar 2 jaaren het Keizerryk bestierde.

In des zelfs plaats volgde zyn soon, *Vierdoe Raja*, die 6 jaaren Regeerde.

Hy wierd door den Vorst *Sangatisa Raja* vervangen, die 11 jaaren het Ryk bestierde.

Na hem wierd *Srisanga*, of *Sirisanga*, Bodi

Bodi Raja Keizer. In zyn tyd was hier een groote Pest, ten deele door een Duivel of quade Geest, Ratenam Racsea (dat een Duivel met roode oogen beteekend) ten deele door gebrek van Regen veroorzaakt. Hy vraagde aan de Duivel na de reden van dien, en waarom hy zyn Land zo plaagde. Hy gaf hem tot antwoord, dat hy een zekere menigte van zyn Volk tot zyn dienst hebben moest, en als hy die had, dan zoude de Pest ophouden. De Koning zey, dat hy geen magt had, om zyn Volk aan hem weg en ter dood over te geven; maar kon hy hem dienen met zig zelven voor zyn Volk aan hem over te geven, daar was hy bereid toe.

De Duivel gaf daar op tot antwoord, dat geen honderd Duivels de stoutheid zouden hebben, om zulken weldadig en weergadeloos Godsdienstig Keizer te dooden.

Daar op maakte de Duivel dan met de keizer een verdrag, dat hy na dezen niemand meer dooden; maar dat men als imand ziek was, eenige beeltenissen van de Duivel maken, en hem geschenken brengen zoude, 't geen de keizer aannam te verforgen, dat zyn Volk onderhouden zou.

By 't leven van den keizer quam ook een koning, *Lemini Goloee Amba Raja* genaamd, met een groote magt op dit Land, bestreed en verdreef hem zodanig, dat hy Meester van 't Keizerryk wierd. Hy, hier mede niet te vreden, stelde een grooten prys op 's keizers hoofd, behalven dat hy daarom ook al veel Liederen gedood had.

Een Uytlander, hoorende, dat de keizer in de Pagode van Attenagale was, vond hem 'er ook in, en zeide tegen hem, dat veel hoofden der Grooten al afgekapt waaren, om dat zy zyn hoofd aan den Geweldenaar niet geleverd hadden, en dat ook hy zelf nog vreesde, van daarom zyn hoofd nog eens quyt te zullen raken, als men vernemen zou, dat hy de Vorst gezien, gesproken, en zyn hoofd aan den Dwingeland, volgens zyn bevel, niet overgeleverd had.

De keizer, dit hoorende, en zich minder aan zich zelven, dan aan de welstand van zyn Onderzaaten, gelegen latende, gaf zich zelven aansfonds over, en beval aan den uytlander, dat hy hem maar vrymoedig het Leven zou beneemen, alzoohet beter was, dat hy voor de welstand van zyn Volk en Land omquam, als dat zo veel onnoozelen om zynent wil stierven.

De uytlander, des keizers Grootmoedigheid by zich zelven pryzende,

maar aan de andre zyde ook op zyn eygen gevaar, en op de groote belooning, die 'er op dit Hoofd gezet was, ziende, nam zyn swaard, en sloeg des keizers hoofd af, brengende dat in de Stad Rocna, daar hy het aan den nieuwen keizer, *Goloee Amba Raja*, aanbod.

Deze, twyffelende of dit het regte Hoofd wel was, alzoohet 'er zeer gezwollen uytzag, belafte den bringer, als een bedrieger te dooden, dog hy, 't hoofd oplichtende, wierp het daar henen, en riep al zyn Goden tot getuigen dat dit het Hoofd van Sirifanga Bodi Raja was, waar op dat aansfonds in de Lucht verheven wierd, terwyl 'er een groot vier en rook na boven trok, waar op toen dit Hoofd, zelf sprekende, tegen den nieuwen keizer zeide: *Ik ben het Hoofd van Sirifanga Bodi Raja, die door Gods magt getuige, dat ik door dezen bringer van myn Lichaam afgekapt ben.*

Deze onverwagte taal van dit Hoofd ontstelde *Lemini Goloee Amba Raja*, en alle die by hem waaren, zoodanig, dat zy niet wisten, waar zy zich zelven van vreesde zouden bergen.

Hy belafte, dat men aan dien uytlander aansfonds den Prys, op dit Hoofd gesteld, geven zou, vreesende anders door des vermoorden keizers Geest gevolgd te zullen werden.

Hy begroef dit Hoofd met een groote Statie, bouwde boven des zelfs Graf een heerlyke Pagode, liet zyn Lichaam in dat Graf mede brengen, en hield het voor een van zyne beste en weerdigste Overblyfselen, erende dezen keiser, dien hy zoo bitter vervolgd had, als een van zyne grootste Afgoden.

Hy leefde zedert dien tyd ook zeer Godsdienstig, bouwde nog eenige andre Pagoden in Anocera Poere, gaf veel Aalmossen, en regeerde dit Volk 22 jaaren zeer sacht, en rechtveerdig.

In zyn plaats quam, door zyne beforging, des voorigen keizers Soon, *Guwelaguwem Detatissa*, op den Throon.

Hy belafte 8 van de voornaamste Grooten, en Onderdaanen van de vorige keizers, dat zy altyd zouden spitzen, om dat zy dien Vorst geraden hadden zyn Vader te dooden. Hy heritelde alles in het Ryk, gelyk het ten tyde van zyn Vader geweest was, boude veel Pagoden, en regeerde 10 jaaren.

Na hem volgde zyn Broeder, *Malafen Raja*. Deze gaf zig aan den Dienst der Duivelen geheel en al over. Hy liet zig daar in van de Priesters onderwyzen, die hem alle hunne konstenaryen leerden, door welke hy naderhand

70 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1148. thienhonderd en zeven duizend Rysvel- den heeft doen toebereiden. En dit is het voornaamste geweest, dat deze Vorst in 24 jaaren van zyne Regeering verricht heeft, houdende zich enkelyk met den Landbouw bezieh.

Te dier tyd waren 'er zedert de dood van Budum 846 jaaren, 9 maanden, en zo daagen verlopen.

Toen quam de Keizer, *Guitfirimena- on Raja* op den Throon.

In zyn tyd verseehen 'er een Prins, en een Princes, zynde de broeders en susters Soon van *Mabastra Raja*, uyt het Land van Calinga, en uyt de Stad Dantapoere hier.

De Prins was *Danta Comara*, en de Princes *Raon Valli*, genaamd.

Deze beiden veranderden hunne kleederen als *Jogi's* en *Bramine's*, en ver- trokken uyt hun Land met veel H. o- verblyfzelen, en quamen met de zelve na Ceylon vlugten, alwaar zy van den Keizer vriendelyk ontfangen, en met veel geschenken overladen wierden.

Hy bouwde na die tyd veel Pagoden, en Regeerde 28 jaaren zeer Godvrug- tig.

Na hem volgde zyn Broeder, *Deva Tisfa Raja*, die met eigene handen veel Afgodische Beelden, en gelykenissen van Budum veranderde, makende die zelf van Ivoir en Sandelhout zoo konst- lig en fracy, dat zy niet konden ver- beterd werden.

Hy bragt zyn tyd in den dienst van zyn Goden zeer gelukkig en voorspoed- igit in de 9 jaaren van zyne Regeering door.

Zyn Soon *Rajas Raja*, verving hem in dat bestier. Deze ontbood veel Prie- sters, Sterrekykers, Medieyn-meefters, en meer andre, die hy oordeelde, dat zyn Land eenige nuttigheid zouden kunnen toebrenghen. Hy onderhield in zyn tyd 500 Priesters, aan welke hy zeer veel Aalmoessen gaf, en Regeerde 31 jaaren zeer Godvrugtig.

Na hem volgde zyn Soon, *Upatisfa Manam Raja*, in wiens tyd een zeer groot Leeraar, *Vaituras Terumansé* ge- naamd, van de kult van Chormandel hier quam, die in het Sanserits 2000250 afschriiften van zyn Leere onder het Volk uytgaf. Zy wierden door 361000 Leer- lingen afgeschreven, en beheldden een nieuwen Godsdienst, dien zy jegenwoor- dig *Attua Cartava* noemen. Dit waren als uytleggingen over zyn nieuwe Lee- re, die in zig zelve niet anders was dan die wy onder de Verhandeling van den Heidenzen Godsdienst op Choromandel beschreven hebben, en welke Leer in den Vedam vervat werd.

Deze Keizer had groote agting voor A. dezen Leeraar, en zynen Godsdienst, en spande alle kragten in, om in den tyd van zyne Regeering, die 26 jaaren duurde, zyn volk zoo verre te brøngen, dat zy zig daar aan mede mogten overgeeven, dat echter zyn tyd moest hebben.

Zyn Soon, *Senam Raja*, verving hem, Ser Regeerende 6 jaaren. Raja

Na den zelve volgde zyn Broe- der (of de Oom van *Senam Raja*) Lem *Leminitisfa Raja* genaamd, die ook 6 Tiffa jaaren 'dit Keizerryk bestierde.

Visenan Caralfoo Raja verving hem ep Vise den Throon, die na een Regeering van Raja 6 jaaren omgebragt wierd.

Zeven Vorsten van Malabaar overvie- len hem met een groote magt, benamen Mal hem 't leven, verdeelden het Keizerryk baar onder malkanderen, en Regeerden zaa- Prins men 27 jaaren.

Te dier tyd was 'er een Vorst onder Dace de Cingaleezen, *Dacem Goelia Raja* ge- Goel naamd, die gewoon was in de Wilder- Raja nis als een *Jogi* te leven, dewelke hoo- rende, dat die Malabaarische Prinszen ganseh Ceylon opaten, een groot Leger verlamelde, hen allen versloeg, en het Ryk weder innam, zettende zich zel- ven op den Throon.

Deze Vorst Regeerde dit Volk regt- veerdig, leefde zeer Godsdienstig, maakte veel Ryft-velden met de noodige Waterleidingen, liet 18 Pagoden bouwen, hield ook zoo veel Feesten, te weten in ider jaar van zyne Regeer- ing een, en Regeerde 18 jaaren.

Na hem volgde zyn Soon *Comara Dabai Raja*, die 29 jaaren dit Ryk be- Com stierde. Daba Raja

Zekere Hoer doodde in zyn tyd een Groot Dichter, van welken de Keizer zeer veel werk maakte, alzoo hy in die konst boven alle andren uytstak, en om dat de Vorst ook zelf een Liefhebber van de Dichtkonst was. Hy belaste niet alleen aanstonds die Hoer om te brengen, maar sprong uyt liefde tot dien Dichter, wanneer hy zou verbrand werden, en uyt een onverzettelyke droefheid, mede in 't vuur, dat zyn Lyk verteerde, verkiezende liever met zynen Vriend *Calidasfa* te verbranden, als zonder hem in geduurige hartzeer in 't leven te blyven.

Na zyn dood quam *Lemini Patifsa* Lem Raja aan de Kroon; dog regeerde maar Patif Raja 1 jaar, en 10 maanden, alzoo hy toen omgebragt wierd.

In zyn plaats quam *Amlam Hevanam* Amla Raja, die 13 jaaren het Ryk bestier- Heran den. nam Raja

Zyn Soon *Dajoesen Raja* Regeerde Dajo maar 6 maanden, en wierd verraadelyk fen Ri door

81. door zyn moeders zufters Soon omgebragt.

Zyn naam was *Dalam Ajali Raja*, en hy beftierde het Keizerryk 2 jaaren zeer geruft.

Des zelfs Soon, *Cadda Ginitfirmenam Raja* beklom zyn Vaders Throon, en wierd, na dat hy 31 jaaren zeer wel Geregeerd had, omgebragt.

Zyn Navolger *Senneni Raja* trof, na 3 jaaren Regeerens, dat zelve lot, alzoohy door een van zyne Hof-Dienaars, *Melisinganam Salandana Roo* genaamd gedood wierd.

Deze dróng zig met veel lift op den Throon; dog regeerde maar 9 jaaren, en wierd door zyn moederszufters Soon, *Achora Raja*, gedood.

Deze verving hem ook in 't Ryk, maakte een Ryfveld, *Corondoe Veva* genaamd, en Regeerde 6 jaaren.

Hy wierd, na zyn dood vervangen door zyn Soon, *Achoraja*, die zeer geruft, den tyd van 51 jaaren op dezen Throon zat.

Na zyn dood verving hem *Dos Raja*, die in 't 6de jaar van zyne Regeering door een groot Malabaars Heyr Gevangen genomen, en na dat Land vervoerd wierd.

In die tyd Regeerde in Jaffanapatnam de Koning, *Ariacfi Chaccaravarti Raja*, een Vorft van groot vermoogen, en die veel grooter Heirleger, en meer Geld als de Keizer van Candi had. Deze, ziende, dat 'er geen Keizer in de benden Landen was, nam voor, om 't Keizerryk van Ceylon in te nemen. Hy trok daar op in 't Land der Cingaleefen, gaf, om zyn voornemen te bedekken, voor, dat hy 't Land maareens quam bezien, en nam het zoo te gelyk in.

In dezen tyd was hier eengroot Heer, dien de Cingaleefen zeer grooten eerbied bewezen. (Zyn Naam was *Alagus Vira Mandrim*. Dit laatste woord beteekend een Hertog) welke het oogmerk van dezen Vorft gemerkt hebbende, zig met eenig volk na het Dorp Reygamme begaf, en zig daar neder floeg om hem te Beoorlogen.

De Koning van Jaffanapatnam vorderde ondertuffchen, dewyl 'er geen andre Heerfchappy te dier tyd op Ceylon, dan die van 7 Zee-havens, was, overal de Schatting van alle de Ingezenen in.

Ondertuffchen liet de voornoemden Hertog *Alagus Vira* by Reygamme een bemuurde Stad, die hy rykelyk van Volk en Voorrad voorzag, en nog een andere tuffchen de vyf Dorpen, *Cotta* genaamd, *Bouwen*, en een *Gracht* en *Wal* daar rondom trekken, die hy me-

de van 't noodige Volk, en Voorraad van Krygstuigen voorzag, keerende daar na weder na Reygamme.

Na dat *Ariacfi Chaccaravarti Raja*, dit alles vernomen had, bereide hy zig tot tegenweer, kreeg 100000 man van Malabar tot hulp, die hy den Vyand te water en te land tegenzond, die te Land gingen, namen hun Legerplaats in 't Land van *Matole*, om tegen den Keizer van *Candi* te ftryden.

Die ter Zee gingen, ontfcheepten in de Baey van *Colombo*, en ten deele in die van *Panture*, en namen hun Legerplaats in *Gorkane*.

Te dier tyd heerfchte in de boven-Landen van *Candi* de Koning *Boewanaca Babu Raja*, die eigentlyk Koning in *Degampala* was. Deze was wel ryk van Volk, maar had egter de magt niet, om den Koning van *Jaffanapatnam* te weerftaan, weshalven hy met eenige van zyn Volk na de Stad *Reygam* by *Alagus Vira Mandrim* vluchte.

De Cingaleefen in die Landftreek, zich nu geheel bloot en zonder Koning ziende (gelyk 'er toen ook geen Keizer in 't Ryk van *Cotta* was) en vreezende Slaaven van den Koning van *Jaffanapatnam* te werden, namen, na dat de 5 Landftreken by een vergaderd waren, befluyt, om, vermits zy trouwloos van hunnen bloohtigen Koning ten prooy van ider gelaaten werden, zich zelve te reddden, en den Vyand te gaan aantaften.

Zy dedden het ook 's morgens met het haanengekraay, vielen als woedende Leeuwen op den Vyand in 't Land van *Matule* aan, en floegen den Koning van *Jaffanapatnam* zoo gevoelig, dat het meefte van zyn Volk op de plaats dood bleef.

De Hertog *Alagus Vira Mandrim*, dit hoorende, klom op zyn Olifant, viel op 't volk dat nog in *Mattagode* lag, aan, verfloeg 'er mede zeer veel af, vingze by duizenden, verbrak hunne Vaartuigen in de Baey van *Colombo*, keerde toen na *Panture* en *Gorkane*, verdurf daar mede alle hunne Vaartuigen, en verfloeg nog veelen van hun overgeblevenen, zo dat hy met een volkomene overwinning weer na *Reygam* keerde.

De Koning *Boewanaca Babu Raja*, De Cingaleefen verftaande, dat zyn Landen nu weer volkomen van alle Vyanden ontfloagen waren, keerde weder met een geruft hert na zyn Ryk van *Degampala*. Dog de Cingaleefen fwoeren, dat zy zulken bloodaard nooit voor hunnen Koning zouden erkennen; maar daar was toen een *Prins*, in de *Pagode Vida Gamma* opgevoed, die wegens zyne Doorlugtig-

A. 1453

ge afkomst by de Son kon vergeleeken werden, alzo hy van 't Vorstelyk bloed, en van het onbevlekt geslagt van den Keizer Sacca Raja, en van 't Geslagt Ittahafammata Raja, en van Sinit Raja, en Neve van den Keizer Praccaram Viga Raja, en een Soon van den Keizer Savlaviga Bahu Raja en van de Keyferin Simittra Dewa was.

Rucule Praccaram Bahu Raja.

Deze Prins wierd door den Ganc of Priefter Atahafuwamic, mede van Koninklyken huize, in een Pagode zig onthoudende, den 8^{en} dag (nieuwe Maan) der maand Mey, op een Donderdag met de naam van *Rucule Praccaram Bahu Raja*, op den Throon van de Keizeren van Cotta gezet.

Hy trouwde met een Princes van 't Koninklyk huis, uit het Dorp Quirivella, die van 't Geslacht van Otmurudada Comara was.

Daar op nu Gekroond zynde (welke tyd beschreeven werd geweest te zyn 1058, jaaren na de dood van Budhum, of 1415 jaaren na Christi Geboorte) bleef hy 3 jaaren te Reygamme, verrok toen na Cotta, Bouwde daar een treffelyke Stad, geheel en al van blauwe vaste Steen, en een prachtig Paleis van de zelve steen; dog met een soort van Nieuw-uytgevondene Galderyen, en met eenige Nieuwe Tempelen der Duivelen, en der Afgoden, die hy aanbad. Hier woonde hy in Gezelschap van een Priefter, die hy zeer hoog agtte, bewaarde hier de overblyfselen van Budum, en bouwde een byzonder huis of klooster voor zyne Priefteren. Ook nam hy tot zyne Opvoedelingen 2 Piinszen van Keyzerlyken bloede, Sappoe Comara, en Coe-da Comara, aan welke hy zeer veel gunst bewees.

Enigen tyd daar na beviel de Keizerin van een Dochter, aan de welke men de naam gaf van *Ulaeodajanam Dewa*, welk Dewa een Godin in hunne taal be-teekend.

Verflaat het Le-gervan den Koning van Comara.

Niet lang daar na wierd de Keizer zeer onverwagt door een groot Heir, dat van den Koning van Canara met een talryke Vloot na Ceylon gezonden was, overvallen; dog de Vorst spoedig enig volk by een gezameld hebbende, versloeg dit magtig Krygshair, 't geen hem door 't ganseh Oosten een zeer ontzaglyken naam gaf, en hem by de zynen zeer bemind maakte.

Kort daar aan zond hy een Vaar-tuig met Cancel na de Overkust van Malabar, 't welk in de Baey van Driampatam aanlandde; dog wierd van den Landvoogd aldaar, Rajam Malavaragam, vyandig aangetast, gelyk ook alles daar uyt weggeroofd wierd,

behalven dat hy al het volk 'er af ge-vangen nam.

De Keizer, dit hoorende, liet het Land van dezen Landvoogd aansifonds door zyn volk, te vier en te zwaard verwoesten. Van daar trokken zy na een andre Landstreek, Soliratta genaamd, namen de Stad Mahacoelan Cottaja in, verwoestende verder 7 van des zelfs onderhoorige Dorpen, met welke Overwinning zy verblyd te rug keerden.

Terwyl alles in 's Keizers Landen op Ceylon nu in rust was, was 'er in de Boven-Landen een Vorst, *Jottia Sitti*, of *Jothia Soenan Raja* genaamd, die, L jaarlyks gewoon aan den Keizer de va-schatting te betaalen, hem nu weten liet, dat hy voortaan daar toe niet ge-negen was. En liet daar op zyn volk uyt de 5 Landfchappen, over welke hy heerfchte, by een komen, en besloot zig van den Keizer te onttrekken, en zich als een Vorst op zich zelven te houden, waar op hy, om de zynen te sterker aan te zetten, veel Dorpen en Landen aan deze en geene Grooten uyt-deelde, en groote Eer-Titels (daar de Cingaleezen sterk op gezet zyn) aan hen gaf.

De Keizer, dit vernomen hebbende, D zond een groot Leger op hem af, ver-ve floeg veel duizenden van zyn volk, ver-gen nam veel van de naaste Bloedverwan-ten van dezen afgevalen Vorst gevangen, en stelde (alzo hy den Vorst zelf uyt Candi verdreven had) eene van zyne Opvoedelingen, *Ampoeloewagala Comara*, een vafal, die jaarlyks schatting aan hem betaalde, als Koning van Candi aan.

Enige jaren hier na onderwierpen zig 's K zynen uyt de Wannias nog 18 Dorp-Hoofden mog-zers aan den Keizer, waar door zyn Ryk neen mog ook merkelyk toenam. toc.

De Koning van Jaffanapatnam, vrezende, dat de Keizer zich op de eene D of de andre tyd verder aan hem wreeken Kon- zou, droeg alomme de noodige zorge van J daar tegen; dog liet zig ondertuffchen nam v ook als Keizer van Ceylon uytroepen, flager 't geen de Keizer van Cotta niet zoo ras vernam, of hy nam ten eersten be-fluit, om zig Meester van Jaffanapatnam te maken, en zond een Leeger onder *Sappoe Comara* daar henen, en liet aan den Koning door dien Veld-Heer weten, dat, aangezien het onbetame-lyk was dat Ceylon twee Keizers had, hy dezen Veldheer zond, om hem van dien nieuwen Titel te ontlaften, en om hem, alzo hy niet rusten kon, nog met het zyne vergenoegd was, wat meer rust te geven.

Ten eersten nam deze Veld-Heer veele van des Konings Landen in; dog als

als die hoorde, dat hy nu de Stad Jaffanapatnam begon te naderen, zond hy een van zyne Hovelingen, Conta Cara Demalis, en nog een tweede, en derde, Panigevorum, en Valumunivorum genaamd, om hem te fluiten; dog zy wierden alle drie in korten tyd door Sappoe Comara verflagen, die zig nu klaar maakte om de Stad met zyn blaauw Peerd met groene maanen te berennen.

De benauwde koning, hem ziende aankomen, zond Varacara, een stout Ridder op hem af, die aangenomen had hem in flukken te kappen, dog hy wierd, eer hy zoo na by hem quam, van zyn volk doorfteeken. Ondertuffchen geraakte de Prins Sappoe Comara in de

Stad, veroverde de zelve met alle des konings Rykdom, kreg veel van zyne Grooten gevangen, en bragt die te zamen, alzo den koning zelf het ontvlugt was, by den Keizer, die een van zyne Neeven, met de Naam van *Ariatetoe Addum Prawomal*, als koning van Jaffanapatnam aanfelde.

Na dien tyd Regeerde deze Keizer met veel ruft, de tyd van 55 jaaren, brengende zyn laafte levens-tyd meest in den dienst der Goden door.

In 't 52de jaar van zyne Regeering, Laurens verviel *Laurens D'Almeyda*, Soon des *D'Almeyda* Onderkonings van Goa, A°. 1505. op 't Eyland Ceylon, zynde de eerste Portugees, die hier quam.

Laurens D'Almeyda vervalt op Ceylon. A. 1505.

ZESDE HOOFDSTUK.

JAja Wira Praccaram Bahu. Overwint den Hertog van Pasdum Corla. Maha Pandita Praccaram Bahu Raja, werd van den Koning Ambulvagala overwonnen. Die Keizer in zyn plaats werd. Derma Praccaram Bahu. Zyne vier Broeders. Een Moor van Calpentyn, met een zwaar Leger door twee van deze Broeders Verflagen. De Koning van Candi laat zich Keizer van Ceylon noemen. Dog wierd Verwonnen. Kinderen by zyn Dogter verwekt. Die den Keizer weer Bcoorloogd. Een Schip van Portugal, komt in de Baey van Colombo ten Anker. Met welkers Hoofden de Keizer een Verbond maakt. Waar na hy Stierf. Viga Bahu. Het derde Portugees Schip komt hier. Met welkers Hoofden deze Keizer een Eeuwige Verbond maakt. 's Keizers Soonen uyt een Prinszes, die by en zyn Broeder samen hadden. Werd van zyn Soonen Gedood. Bowaneca Bahu Maha Raja. Voorvallen onder zyne Regeering. De Koning van Candi, getlaagen. De Keizer, door zyn Broeders beoorloogd. Verkrygt van den Koning van Portugal ontzet. De Dood des Konings van Raygam. De Keizer verflaat zyn andren Broeder. Werd Dood gefchooten. Darnia Palla Maha Raja. De Koning van Majadunc, verlaagen. De Onderkoning van Goa komt den Keizer te hulp. Slaat den Koning van Majadunc. En keert weer na Goa. Vidia Rajoe, 's Keizers Vader, Bcoorloogd de Portugeezen. Huwelyken, en Kinderen van den Koning van Candi. Werd van zyn Soon Overwonnen, en Vlugt na den Koning van Majadunc. Die hem in zyn Land fchuilplaats vergund. De Koning van Irigal Rajoe befchreeven. Gevangen Raadsheer keerd van Goa weer na Ceylon. Een Francifeaner Monnik doopt den Keizer. Verdre Gevallen van Videa Rajoe. Koning van Majadunc maakt Vrede met den Keizer. Verdre Gevallen van Vidia Rajoe. De Prins 'Tiquiri Rajoeroe Bandara werd Raja Singa Rajoe genaamd. Vidia Rajoe doet den Koning der Seeven Corlas Dooden; en werd Koning der Zelve. Werd op de Vlucht gedreeven. Raja Singa neemt de Seven Corlas in. De Keizer Darnapalla Raja veroverd 't Land van Mature, dog Verliest het weer. Raja Singa flaat de Portugeezen. Verdryft Dermapalla, en werd Keizer van heel Ceylon. Zyn verdre Gevallen. Aanwysing van 't geen aan deze Gefchiedenis der Ceylonze Keizers ontbreekt. Lyft der Ceylonze Keizeren. Verhaal van andre wegens deze Keizers. Don Jan trouwd Donna Catharina, Dogter van Mahadaffeyn. Die Raja Singa op de Vlucht dryft, en zich Keizer maakt. Werd van Don Jan geflagen. Wond zig Selven van fpyt, en Sterft. Oude haat tuffchen Hem en Don Jan. Diens Vader der Raja Singa Gevangen krygt, en met houte Bollen dede Doodfchieten. Nazaten van Don Jan, en zyn halven Broeder, Cenuwicraat. En kunnen verdere Gevallen.

Wira Praccaram Bahu. A hem volgde zyn Neve, Soon van zyn Dogter Ulacoedajanam Dewa, die zich Jaja Wira Praccaram Bahu noemen liet.

Te dier tyd was 'er een Hertog van Pasdum Corla, uyt de Aldea Caeculandola, mede van Keizerlyken bloede, Srivardanam Pati Raja genaamd, die met alle

A. 1508. alle Ingezetenen, die boven en beneden de Rivier van Caliture woonden, en zig aan de overzeide van de Rivier van Waluwe onthielden, zich tegen den keizer van Cotta opwierp, waar op deze Vorst zyn Moeders Sufters jongfte Soon, Ambulvagala, met een magtig Leger tegen hem zond, die Pati Raja gevangen nam, en by den keizer in Cotta bragt, die den Prins Ambulvagala tot Hertog in Pati Raja's plaats, en hem in de Gevankenis stelde.

Overwind den Hertog van Pasdum Corla.

Na verloop van eenige jaaren liet de keizer dezen Pati Raja uyt de Gevankenis voor hem komen, en stelde hem niet alleen op vrye voeten; maar gaf hem ook groote Geschenken, en hadde zoo grooten vertrouwen zedert op hem, dat hy hem een van de Prinszen, dien hy opgevoed had, een Soon van Jaja Wira Praccaram Bahu, overleverde, hem belastende, dien Prins na zyn Dood tot zynen Opvolger op den Throon te zetten, vermits hy, door een zwaare Ziekte aangeaft, staat maakte wel heeft een Lyk te zullen zyn.

Hy quam ook kort daar aan te sterfen, maar 7 jaaren Geregeerd hebben-

Mahapandita Praccaram Bahu Raja.

Deze voornoemde Prins volgde naa hem als keizer van Cotta, dog hy nam den Titel van Mahapandita Praccaram Bahu Raja aan; waar in dan Pati Raja zyne belofte, aan den Overleden keizer gedaan, getrouwelyk naquam.

In dezen tyd had de koning van Ambulvagala vyf Soonen en een Dochter, de welke hoorende, dat een Opvoedeling van den voorigen keizer, in zyn plaats, sehoon zy veel meer recht tot de kroon hadden, keizer geworden was, met het Volk van 't Graaffchap der vier Corlas den keizer van Cotta bestonden te beoorlogen.

De keizer, van hun voornemen bericht gekregen hebbende, stelde den Hertog Pati Raja als Veld-Heer, en eenen Inuwa Aram als tweede over zyn Leger, die zig in de Aldea (of het Dorp) Calane nederfloegen.

Werd van den koning Ambulvagala overwonnen.

Daags 'er aan ontmoeteden zy het Leger van Ambulvagala in zeker Veld, Hinker Devela genaamd, alwaar de Legers aan malkanderen raakten; maar 's keizers Leger wierd deerlyk, en te gelyk de Hertog, en nog een Graaf daar verslaagen, waar op Ambulvagala, zyne overwinning vervolgende, naa de Stad Cotta trok, die Belegerde, en in eenen dag door Verraad inkreeg.

Die Keizerin zyn plaats werd.

De keizer, dit hoorende, doodde zyn keizerin, en alle haare Staat-Juffers, op dat die van den Vyand niet gesehonden mogten werden; ja hy zou, zo men dat niet belet had, ook zich zelve het le-

ven benomen hebben; maar zy vlygten met hem na zeker huis, waar af de koning Ambulvagala bericht, en hem daar op gevangen krygende, hem na een jaar bestierens het leven benam, en keizer in zyn plaats wierd, met den Titel van Wira Praccaram Bahu.

Hy Regeerde zo jaaren zeer geruft, en voorspoedig, ook na zyn dood trad de oudste van zyne vyf Soonen met den naam van Derma Praccaram Bahu op den Throon.

Zyn tweede Soon, Taniam Vallaba wierd koning van Candoepiti Madampe.

De derde wierd, met den Titel van Z. Siri Raja Singa, koning van Manicavare, de vierde, koning van Reygame, en de vyfde, koning van Oeddoegampala, met den Titel van Saccalacala Valaba Raja, gemaakt.

Te dezer tyd quam Adiracarajan, een Moor van Calpenty, met een magtig Leger van Mooren en een groote Vloot over, die hy in de Baey van Chilauw ontscheept, om op de Olifanten-jacht te gaan, en ontrent Chilauw, of Manaar, Paarlen te visschen.

De koning van Oeddoegampala, dit ghehoord hebbende, ging uyt last van den keizer, zyn broeder, met zyn ganse fehe magt na 't koninkryk van Candoepiti Madampe, en beraadslaagde met zyn broeder, Taniam Vallaba, wat zy tegen deze Mooren zouden in 't werk stellen.

Eindelyk vonden zy goed hun aan te tasten, omzingelden hun Leger, en versloegen ze in een korten tyd.

Saccalacala doodde den Modeliaar, of een van de eerste Colonellen der Mooren, Adirakarajan, met een Hafagaey; daar na verbrak hy alle hunne Vaartuigen, en verkreeg een volkome Overwinning, quam met veel vreugde by den keizer zyn broeder, en keerde weder gelyk zyn broeder, yder na zyn Land.

Ontrent dezen tyd was 'er in Candi ook een koning, die zig verfloutte, den naam van keizer van Ceylon te voeren, en zelf nieuwe Munt te slaan, daar hy bevorens schatting aan den keizer van Cotta betaald had.

Al 't welk deze Vorst hoorende, zond hy aansonds zynen Broeder, Siri Raja Singa, koning van Manicavare, op hem af, die dezen verwaanden koning van Candi zoodanig in het naeuw bragt, dat hy drie Millioenen Fanoms, 3 Olifanten, met Tandem, en de Prinszen zyn Dochter aan den keizer ten Bruid zond, waar op hy, onder zwaare belofte van beterschap, in genade aangenomen wierd.

536. De keizer gaf deze Prinszes aan den Vorst Dequiravilla tot een Gemalin, die by haar 6 soonen verwekte, welke naamen als Vellicolla Rolahami, Gungenmeva Ralahami, Velagi Ralahami, Oenarawe Ralahami, Tiffamawa Ralahami, en Quiravele Ralahami in de oude Geschiedenissen voorkomen, en een Prinszes, die met den Vorst Jaja Vira Bandara trouwde, dog haaren naam vind men niet uytgedrukt.

Eenige jaren daar na begon de koning van Candi weer tegen den keizer van Cotta te Oorlogen, die derhalven zynen broeder, Saccalacala Valada, met een Leger tegen hem zond, die hem andermaal zodanig vernederde, dat hy genoodzaakt was zonder Sonnescherm, en zonder witte Rondel voor de voeten van Saccalacala Valada neder te vallen, na dat hy hem voor af zyn kostelyk hals Juweel toegezonden had, waar op hy wederom, dog op veel harder voorwaarden, in genade aangenomen wierd.

Ontrent dezen tyd, by 't leuen van dezen keizer van Cotta, vertrok 'er een Schip uyt Portugal, dat behouden in de Baey van Colombo aanlandde; en dit was het tweede, dat hier ontrent A. 1530. quam.

Zoo ras de keizer Darma Praccaram Bahu dit hoorde, liet hy (zo deze geschiedenis zegt) de 4 koningen zyne broeders by zich roepen, zich met hen beradende of men deze Vreemdelingen toegang in dit Land verleenen zou, waar op de koning van Oedogampala zey, dat hy die Liedien zelf eerst wilde gaan zien. Hy deed dit ook, bevond de zelve zeer wel, en raadde den keizer, met hen een Verbond aan te gaan. Daar op gingen de Portugeezen met geschenken na Cotta, alwaar zy van dien Vorst zeer wel ontfangen wierden, die een verbond tot hun volkomen genoegen met hen maakte, waar na zy weer van daar vertrokken. Dit verhalen de Cingaleezen van dezen keizer, dog het is, gelyk wy onder de komst der Portugeezen hier na melden, by des voorigen keizers tyd voorgevallen.

Eenigen tyd daar na quam deze keizer, na dat hy veel Aalmoessen aan de Armen gegeven, veel Olifanten, ja wel duizend stuks, weggeschonken, en 25 jaaren geregeerd had, te sterven.

In zyn plaats zou, volgens de keure, de koning Saccalaccala Valaba, als de wyfte der 4 broeders, gevolgd hebben, dog alzooy hy dit weigerde, viel dit de koning van Reygam, met den Titel van Viga Bahu, te beurt.

By zyn tyd quam hier weer een Por-

tugees Schip in de Baey van Colombo, met veel Geschenken ten Anker; dog zy, hun Goederen willende ontfchen, wierden daar in door 's keizers Wagt belet, en vyandig aangetast; dog die door 't Geschut der Portugeezen op de vlugt gedreeven.

De keizer nam dit Bedryf van zyn Wacht zeer qualyk, alzo zy geen minste last daar toe gehad hadden. Hy zond derhalven eenige van zyne Hovelingen na de Portugeezen, om hen te toonen, dat dit een misflag van zyn volk was buiten zyn kennis, en liet 2 of 3 Portugeeze Gezanten plechtelyk na boven ophaalen, alwaar hy hen zeer minnelyk ontfing, zeer heerlyk onthaalde, en een eeuwigduurend verbond met hen maakte.

Na dezen tyd hebben de Portugeezen begonnen zich tot Colombo met der woon te onthouden, en vast te maken, alzooy hen de keizer toestond daar een Vesting te bouwen.

De keizer Viga Bahu, en zyn Broeder Siri Raja Singa van Manicavare, nog jongelingen zynde, hadden zamen maar eene vrouw, een Princes van 't Geslacht van Quiravelle, die Quiravelle Mahabiffo Adaflyn genaamd was.

Zy had by deze 2 Broeders 4 Soonen bekoomen, van welke de eerste Maha Reygam, 10 jaar oud zynde, stierf, gelyk de Prinszes toen mede overleed; dog de 3 andre Soonen bleven in 't leuen.

De tweede was Bowanaca Bahu Maha Raja, de derde Para Raja Singa Raja, en de vierde, Majadunne Raja genaamd; dog na de dood dezer Princes troude de keizer een andre Gemalin van 't Geslacht van Quiravelle, die, na haar Huwelyk, Dewa Raja Singa Comari genaamd wierd.

De keiser droeg voor de 3 voornoemde Prinszen groote zorge; dog zyn Gemalin, ziende, dat hy hen zoo beminde, zocht middel om hen van kant te helpen, dit met 2 der voornaamste Hovelingen, Candure Bandara, en Canaca Modeliaar overleggende.

Hier van kregen de Prinszen door hunne goede vrienden tydelyk kennis, vluchtten in een Pagode, en wierden door de Priesters stillekens verborgen, alwaar de 2 oudsten een geruimen tyd bleven, dog de jongste ging na Candi by den koning Jaja Vira Raja, die met een Nigt van dezon Prins, Ceravella, getrouwd was, alwaar hy met een groot Leeger voorzien wierd, en daar op riep hy zyne Broeders by zich, en zy beoorloogden met gemeener hand den keizer, hunnen vader, dien zy in een groote benaauwd-

A. 1561.
Het 3de
Portu-
gees
Schip
komt
hier.

Met wel-
kers
Hoof-
den de-
ze Kei-
zer een
eeuwig
Verbond
maakt.

Keizers
Soonen
uyt een
Prinszes,
die hy en
zyn
Broeder
zamen
hadden.

Werd
van zyn
Soonen
gedood.

76 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1569 heid bragten, dwingende hem de 2 voornomde Hovelingen aan hen over te geeven.

Hier mede nog niet vergenoegd zynde, trokken zy na de Stad Cotta, namen de zelve en 't Paleis in, roofden alle de schatten des keizers, en gaven last, hun Vader, dewyl hy 't met zyne Gemalin tegen hen gehouden had, om te brengen. Geen van de Onderzaaten was genegen, om zyn hand aan den keizer te slaan; dog eindelyk quam 'er een Vreemdeling, Seelam genaamd, te voorschyn, die de schend-daad verichte.

Dit was het eynde van dezen Keizer, na dat hy 8 jaar Geregeerd had.

Des morgens daar aan wierd de oudste Broeder, met den Titel van *Bowaneca Babu Maha Raja*, als Keizer gekroond.

Zekere susters Soon van den keizer Viga Bahu, Viria Socria Pitleste Vidia Bandara genaamd, en verzegeld Vorst van Pitleste, mitsgaders een Manaperi Asala Araatie, stelden zig met eenige oproerigen hier wel tegen; dog wierden verslagen, en men gaf hunne Landen aan de Panneas, een geslacht, dat gewoon was Gras voor de Peerden en Oslifanten, te snyden, ten buit.

Daar na rechte den keizer een groot Feeft aan, liet op 't zelve toestel tot veel vreugde maken, verhieft Raja Singa tot koning van Reygamme, en een van zyn Opvoedelingen, Araja Dara tot zynen grootsten Raadsheer, makende verder met beide zyne Broeders, de koningen van Reygamme, en Majadune, een vast verbond. Hy had eene dochter, die Samoedra Dewa, dat is, Zee-Godinne, genaamd was.

Op dien tyd was 'er een Malabaars koning uyt de Landen van Jaffanapatnam, met een dochter van den koning van Madampe, Tanian Vallaba, getrouwd, van welke vrouw deze Malabaarze Vorst een Soon had, Vidia Bandara Raja genaamd, die met de keizerlyke Prinszes Samoedra Dewa, trouwde, by welke hy 2 Soonen verwekte, de oudste Darma Palla, en de jongste Jaja Palla Astana genaamd.

Den oudsten voedde de keizer Bowaneca Bahu, zyn Grootvader, op, en behalven dezen queekte de keizerin nog een Prins van haar maagschap op, Singa Bandara genaamd, die zeer wys was, dog de keizer begeerde, dat Darma Palla hem in de Regeering volgen zou, en bestelde, om alle moeijelikheden voortekomen, dat Singa Bandara maar stillet van kant geholpen wietd, hoewel de keiserin niet beter wift, of hy was zyn

eygen dood door een wonderlyk en onverwagt toeval gestorven.

De Koning van Majadune, 's keizers jongste broeder, had 4 Soonen, en twee Dogters, van welke de oudste Soon, 20 jaar oud, en Maha Rajoere genaamd, stierf. De tweede voerden de naam van Timbiri Palla Bandara. De derde die van Santana Bandana, en de vierde van Tiquiri Rajoeroe Bandara, van welken de Sterrekeikers voorzeiden, dat hy eens Opperheer van het ganseh Eyland werden zoude.

Ontrent dezen tyd stond de koning van Candi weer op tegen den keizer, en zond een groot Leger, om de Landen der vier Corla's te verwoesten.

De koning van Majadune dit hoorende, alzoo dit zyne Landen waaren, zond hem een magtig Leger tegen, versloeg het zyne, en dwong Jaja Vira Raja om 24 millioenen Fanons aan hem te geven, en aldus Vrede met hem te maken, belovende zich voortaan gehoorfamer te zullen gedragen.

Ondertusschen namen de koningen van Majadune en Reygamme voor, om den keizer, hunnen Broeder, te beoorloggen, om dat hy zynen Neef Darma Palla tot Erfgenaam van 't Ryk gesteld had.

De keizer, schreef dit ten eersten aan den koning van Portugal, en zey dat hy zynen Neef Darma Palla in zyne handen overgaf, met verfoek van hem in zyn Erf-recht na zyn dood, als zynen vervanger, de behulpzame hand tegen die geene, die hem dit recht betwiften wilden, te bieden. Hy zond hem met dezen Neef veel Goude, Silvere, en Ivoire Beelden, wonderlyk konstig gemaakt, en een grooten schat weerdig, en daar nevens zynen Getrouwen Dienaar, Salapuwe Araatie, als Gezant na Portugal, die aan dezen koning een net bericht van 's keizers zaken gaf, waar op deze Vorst den keizer ten eersten met een groote vloot, en veel volk, ondersteunde.

Ontrent dezen tyd ging de koning van Reygamme op zekeren dag na het Dorp Mahoe Pitigam, dat een ahangzel van Malvane is, werd daar ziek, en storf.

Na dat de koning van Majadune de dood van zyn Broeder, en ook 't vertrek van dezen Gezant na Portugal vernomen had, verzogt hy aan de Moorren van de Overkuist om hulp, die ten eersten wel quamen, en nevens hem den Stad Cotta belegerde; dog al hun aanleg wierd door de Portugeezen verideld, en daar op verzogt hy de Vrede, die hy op die voorwaarde, verkreeg, dat

Bowaneca Bahu Maha Raja, Geregeerd als Keizer.

Voorvallen onder zyne Regeering.

De Koning van Candi gestell.

De Koning van Reygamme beoorlogde.

De Koning van Portugal koning van Portugal ontz.

De Koning van Reygamme van Reygamme.

De Moorren van de Overkuist.

Dirk Ageman sculps.

dat hy de 2 hoofden van dat Mooren Leeger overleveren zoude, het welk hy niet genegen zynde, ging de keizer weer even hevig, op hem aan. De Portugeezen dedden ook een sterken uytval op zyn volk, verstroyden het, na Sita-Vaca, de Hoofd-Stad van 't Koninkryk Majadune, dreven den koning na Saffragam op de vlugt, en wierpen al zyne koninklyke Cieraaden weg.

Hy hield zig eenigen tyd in de Aldea, Batoc Gedra, voor den Keizer verborgen; maar quam na 's keizers vertrek, met het Leger weder binnen Sita-Vaca, van voornemen, om den Stryd te hervatten.

Na dat dit ter ooren van den keizer gekomen was, trok hy nevens de Portugeezen, met een zwaar Leger na Calane, daar een heerlyk en groot Huis van den Koning van Majadune was, bleef daar eenigen tyd, en wierd op zeker dag, uyt een venster leggende, van een Portugees (zoo zommige meenen, al willens; dog, zoo andre zeggen, by ongeluk) met een kogel

door zyn hoofd geschooten, na dat hy 11 jaaren geregeerd had.

Darma Palla Maha Raja volgde in zyn plaats, en wierd door de sterke hand der Portugeezen op den Throon gezet, het welk zo ras van den koning van Mahadune niet vernomen was, of hy trok weer met een groot Leger na Cotta, en sloeg dapper tegen hem, en de Portugeezen; maar wierd wederom door keizers volk geslagen.

Ondertuschen dede Darma Palla van alles aan den koning van Portugal, en aan den Onderkoning tot Goa, net bericht geven, die hem op zyn verfoek, nieuwe hulptroupen toezond.

Kort daar aan quam de Onderkoning van Goa, Don Louis de Taydo, en zyn zuster Soon, Don Joan, zelf met een groote vloot en een breeden toefstel van Oorlog, met veel geld, na Ceylon, lieten het anker in de baey van Colombo vallen, en bezaten zig ten eersten na Cotta, daar zy zeer minnelyk ontfangen werden.

Na dat men alles nu rypelyk overlegt had, trok de Onderkoning daags daar aan na Sita-Vaca, dreef den koning

Werd
ood
cho-
n.

De Ko-
ning van
's Majadu-
ne ge-
slagen.

De On-
derko-
ning van
Goa,
komt
de Kei-
zer te
hulp.

78 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1580. ning van Majadune op de vlucht, dwingende hem zyn Hof-Stad zeer schandelyk te verlaaten, en die aan den vyand ten prooy te geven.

Hy nam eerst zyn toevlugt na het Dorp Dreniagala; dog vertrok ten eersten van daar na het Dorp Balatga Palla.

Ondertusschen stak de Onderkoning De 'Taydo de Stad Sita-Vaca in Brand, trok weer na Cotta, liet daar zyn zusters soon, Don Joan Henriques, tot 's keizer hulp, en vertrok weer na Goa.

Kort daar aan wierd Don Joan Henriques ziek, gaf zyne Bediening aan Capiteyn Diego de Melo over, liet een Geschrift na, waar in hy belaste 's keizers Vader, Vide Rajoe, en de Raatsheer Tammitte Bala Soeria Sena Dipati, gevangen te nemen, en na Goa te zenden, zonder de reden van dien 'er by te voegen, waar op Don Joan kort daar aan stierf, latende 't Oppergezag aan Diêgo de Melo als Capitein Generaal, die kort daar na de 2 voornoemde Heeren liet gevangen nemen, en na Colombo voeren; maar de 2 vrouwen van Vidia Rajoe wisten middel tot zyne verlossing te becramen, zendende eenige slaven over, die de Gevaukenis heimelyk ondergroeven, en hem dus gelegenheid gaven, om te ontvlieden; waar op Capitein Melo den voornoemden Raatsheer, op dat hy 't niet mede ontvlugten mogt, ten eersten na boord, en zoo verder na Goa zond.

Vidia Rajoe, 't ontvlugt zynde, ging na Reygam Corle na de Aldea Attulagamme, vervolgde zynen weg na Pasdum-Corla, maakte een wooning, en vastigheid voor zyn volk, in de Aldea, (of 't Dorp) Pellenda, en begon van daar de Portugeesen te beoorlogen.

Terwyl nu de koning van Majadune zich te Dreniagala onthield, Regeerde Jaja Vira Raja nog in de boven-Landen van Candi, zynde met een Nicht van dezen koning getrouwd, by welke hy een Soon Coralliadda Bandara, en een Dochter had, dog de Vorstin kort na 't baren van deze kinderen overleden zynde, trouwde de koning van Candi niet lang daar na weer met de Prinszes van Ganga Palla, die van 't zelve Geslacht, als zyn voorige Gemalin, was.

Hy kreeg by haar ook eenige Kinderen, die hy veel meer, dan de kinderen van het eerste Bed, beminde, dat zoo verre ging, dat 'er niet anders, dan de last om hen te dooden, aan scheen te ontbreken.

De Prins Coralliadda Bandara dien haat van zyn Vader tegen hem, en zyn zuster, gewaar geworden zynde, nam ten eersten na een Landfchap van

Candi, Parcia Pattoc genaamd, de vlugt, A beraadde zich met zyne Vrienden aldaar, en besloot met goedvinden van de koning van Majadune, zyn Ooni, om den koning zyn Vader te beoorlogen.

Hy itelde dit kort daar aan in 't werk, nam zyn Hof-Stad Candi in, en maakte te zich verder van het ganfch Ryk van die 'naain, alzo hy van alle de Onderdanen zeer bemind wierd, meester.

De koning Jaja Vira, niet wetende, waar zich te keeren, ging met zyn gemalin, zyn andre kinderen, en een groot gevolg, en met den Koninklyken Olifant, Aira Varta genaamd, na de plaats, daar de koning van Majadune was, nam de Kroon van zyn hoofd, lei die aan des konings voeten, en verhaalde hem al zyn ongevallen, maar kon hem niet bewegen, om hem tegen zynen Soon in zyn onbetwistelyk Recht tot de Kroon, waar van hy Jaja Vira hem onrechtveerdig ter gunst van zyn tweede Gemalin en van haare kinderen had zoeken te berooven, te helpen.

Om hem egter niet geheel en al voor 't Hoofd te itooten, gaf hy hem eenige dorpen tot zyn onderhoud, bewees hem veel gunsten, en beval hem, dat hy maar in zyne Landen blyven, en zich daar stil houden zou, met verzekering, dat hy dan geen onheilen te wagten had.

Te dier tyd was een koning aan de kant der zeven Corlas, in de heerschap-py Dewa Godea, in 't Dorp Monda Conda Palla, alwaar hy een Stad bouwde.

Hy was koning van Irugal Rajoe, De voerde de naam van *Hedrimana Soeria Rajoe*, was van een hooger Geslacht, dan enig ander Koning op 't geheel en Eyland Ceylon, en leefte met alle zyne nabuurige Vorsten in een goede Vrede.

Ondertusschen vond de verzonden Raadsheer Tammutta Bala Soeria Sena Dipati gelegenheid, om zig by den Onderkoning van Goa zoo geagt te maken, dat hy met groote gelchenken weder na Ceylon keerde.

Op dien zelven tyd vertrok een Franciscaner Priester, *Fra Joan Villa da Conde*, en een Capitein *Alfonso Pereira* met hem na Ceylou, die eerst tot Colombo, en daar na in Cotta by den Keizer Darmapalla quamen, terwyl die zig tot een zwaaren Itryd bericdde, waar toe de Portugeezen ook het hunne deden.

Na dat deze Priester eenigen tyd hier geweest was, bragt hy den Keizer zoo verre, dat hy, ten overstaan van den Kapitein Generaal met veel van zyne Gro-

Slaat den Koning van Majadune.

Enkeerd weer na Goa.

Vidia Rajoe beoorlogde de Portugeesen.

Huwelken, en Kinderen van den Koning van Candi.

Sc
ov
w
en
na
K
va
ja

Die
een
Sch
plac
ver

ning
Iruga
beisch
ven.

De G
vange
Raads
Heer
van G
na Cey
lon.

Een
Franci
scaner
Monni
den
Keizer.

W. B. Smith fecit

Groten , en een groot deel van zyn volk , gedoopt wierd.

Ontrent dezen tyd stierf 's Keizers Moeder , of de Gemalin van Videa Rajoe , de welke , haare dood verstaan hebbende , terwyl hy nog te Pellenda was , Vreede met den Koning van Majadune maakte , en daar na zyn dogter Maha Tiquiri Bandara , trouwde , daarenboven aan zyn Soon Jaja Palla Astana , wettigen broeder des keizers , een Nicht van die koning , Coeda Tiquiri Bandara ten huwelyk gevende , om de banden van Vriendichap zo veel vaster te leggen.

Na 't voltrekken van deze Huwelyken , maakte hy geen werk van den koning van Majadune , nog van de Portugeezen ; maar begon hen in tegendeel schade te doen , en gaf voor , dat hy de rechte Erfgenaam van 't Keizerryk was.

De jongste Soon van den koning te Majadune , Tiquiri Rajoere Bandara genaamd , toen 12 jaar oud , en zyn min nog zuigende , wierd met een groot Leger , onder opzigt van Wikrama Sin-

ga , een der Grooten van zyn Ryk , en Modeliaar en Edelman van 's konings huis , spoedig afgezonden , om tegen den koning Vidia Rajoe te sryden . Hy versloeg den zelve zeer gelukkig , kreeg het Hoofd van den Modeliaar Samaracon , en noodzaakte de anderen om in 't diepst van 't Bosch te vlugten .

Na dien tyd maakte de koning van Majadune met den keizer Darmapalla Raja , en met de Portugeezen Vrede , en dede dezen Vidia Rajoe door beide zyne Soonen , Maha Rajoe Bandara , en Tiquiri Rajoeroe Bandara , mitgaders door zynen Modeliaar Wicrama Raja , weder beoorlogen .

Hun Leger trok van Pasdum Corla op , bestreed een Vesting in de Aldea van Malcava , en trok Zeeghaftig over de Rivier Pellenda . Waar op Vidia Rajoe zyne Gemalin en zyn Soons Gemalin , dochter van den koning van Majadune , met al haare Slavinnen , en opvoedelingen , benevens het koninklyk Vaandel , na de Stad Pellenda zond , vlugtende alleen met eenige van zy-

A. 1580

ne vertrouwde vrienden, Araaties, en met eenige Modeliaars (of Colonellen) na de kant van Waluwe, daar hy zich zelven stil ophield.

De Prinszen, de Stad Pellenda verlaten ziende, traden 'er in, vonden 'er hunne Zulter, en Nicht met haren stoet, die zy terstond na Sitavaca zonden.

Ondertuffchen ging Vidia Rajoe na Candi, en beraadslaagde met dien koning (Soon van Jaja Vira) wat hem nu verder te doen stond.

Hy verzamelde daar op weer een Leger, zette zig in de Galbade Corla neder, waar tegen de koning van Majadune zyn Soon, Tiquiri Rajoeroe Bandara, en Wierama Singa, zynen Modeliaar, met een groot Leger zond, dat zig in de Aldea Cortoega Hawatte nederfloeg.

Zoo ras de Legers in malkandais gezicht quamen, ging de stryd zeer sel aan; dog Vidia Rajoe wierd weder geslagen, zoo dat hy na 't Gebergte Ellipitti Conda vlugtte, en van daar zieh weer na Candi begaf. Hy hervattede daar na den Stryd wel, komende weer met een veel zwaarder Heir afzakken; maar de volkeren der vier Landtstreeken, die onder hem stonden, verlieten hem trouwloos, en onderwierpen zich aan den Prins Tiquiri Rajoeroe Bandara, waar op Vidia Rajoe weer stil, dog haastig, met eenen slaaf na Candi ontquam, terwyl zyn Leger meest op de vlugt gedreeven wierd. Ontelbaar veel volks verloor hy toen, alzo 'er duizenden al vlugtende in de pan gehakt wierden, behalven een groote menigte die gevangen wierd.

Na deze groote overwinning, waar mede deze Prins Tiquiri Rajoeroe Bandara weer by zynen Vader, den koning van Majadune, quam, verzamelde de Koning al zyne Ridders, Hovelingen, en grootsten van zyn Ryk, belastende de zelve, dat zy voortaan dezen Prins, de Eernaam van *Raja Singa Rajoe* zouden hebben te geven.

Daar op ging deze Prins na de vier Corlas, herftelde daar alles, gaf nieuwe Wetten, en schikte alles volgens den last, dien hy van den Koning zyn Vader gekregen had.

Na dat nu alles tot stilstand geraakt was, zond de koning van Majadune als Gezant na Candi zynen Oom, Jurugal Ralahami van Obbera, Heer van Quirivella, en verzogt aan den koning van Candi, dat hy dog niet wilde toelaten, dat Vidia Rajoe in zyne Landen hersteld wierd; maar dat hy hem ten eersten uyt zyne Landen wilde doen vertrekken, of dat hy anders hem daar toe zou komen dwingen.

Deze Vorst, hier door zeer bekend werd geworden, en niet genegen zynde dit om Vidia Rajoe af te wagten, belaste hem aanstonds zyn Land te ruimen, die daar op zyn toevlugt tot den koning der zeven Corlas nam. Deze Vorst *Edirimanna Soeria* genaamd, was zeer na met den koning van Iroegal vermaagschapt, weshalven Vidia Rajoe den zelve in de Stad Mudda Conda Palla verzogt, dat hy hem onderhoud, en een verblyfplaats in zyn Land vergunnen wilde, waar op hy hem en zyn volk het Dorp Bogade gaf.

Vidia Rajoe, zich daar nu neder zettende, maar als een ondankebaare woelal niet konnende ruiten, beraadslaagde met een Araatje (of Capiteyn) Vella Joeda genaamd, om den Koning der zeven Corlas, die hem zoo veel gunst bewezen, en als een Vriend ontfangen had, om hals te brengen.

Om dit Schelmstuk uyt te voeren, was 'er besloren, dat hy den Koning zou gaan bezoeken, en dat zyn volk, terwyl hy binnen met den Koning sprak, een Gevegt aanregten zoude, waar op hy vastfelde, dat de koning zou buiten komen, en tragten dit Gevegt weder te beletten, in welken tyd de Araatie zyn kans waarnemen zou, om den Koning te dooden.

Hy ging dan op zekeren dag met veel vernedering na 's Konings Paleis, viel menigmaal voor zynen Throon neder, bedankende hem voor de groote gunst, die hy in zyne Landen genoot; dog de koning belaste hem een en andermaal op te staan, en by hem te gaan zitten.

Ondertuffchen begon het volk van Vidia Rajoe geen kleen geraas van buiten te maken, en zo sterk met malkandren in gevegt te raaken, dat het den Koning begon te verveelen, zo dat hy met groote ontzetting na buiten wilde loopen, om het te beletten; dog halverweeg nam de Araatie, Vella Joeda, den Vorst zoo wel waar, dat hy aanstonds van kant geholpen was, waar op de Ingezetenen der zeven Corlas Vidia Rajoe tot Koning kooren, die in 't eerst veinsde, dat niet aan te willen nemen, dog zig eindelyk daar toe bewegen liet.

Na dat Vidia Rajoe door al zyne listen, en geduurig woelen, het zoo verre gebragt hadde, verzogt hy van zyn Soon, den keizer *Darma Palla Raja*, een groot Leger te hulp, om die van de vier Corlas te bestryden. Hy kreeg dit van den zelve, en van de Portugeezen, en vertrok daar mede na de vier Corlas; dog de koning van Majadune zond zyn tweeden Soon, Ma-

De Prins Tiquiri Rajoeroe Bandara, werd Raja Singa Rajoe genaamd.

Vidia Rajoe doct Konin der zeven Corlas doct.

En wa Konin der zeven.

Dierk. Engman. Jousff.

ha Rajoere Bandara, en zynen Modellaar Wierama, met een groot Leeger hem tegen, welke laatste hem alleen by een pas van de Rivier Poena Cattale Totta met alle zyne Portugeezen deelyk sloeg, en noodzaakte na de Stad Monda Conda Palla over hals en kop by nacht de vlugt te nemen.

Hy, die een onverzettelyk hoofd had, daar mede den moed niet verlooren gevende, hervatte den stryd tegen den jongsten Soon des konings van Majadune, Tiquiri Rajoeroe Bandara; dog nu Raja Singa Rajoe genaamd; die alle de Sterkten en vastigheden van Vidia Rajoe innam, en zelf de Stad Conda Palla Nuwara belegerde; daar Vidia Rajoe uyt gevlugt was.

Van daar ging hy in de Baey van Portaloon of Putaleon t'scheep, vertrok na Jaffanapatnam, en begaf zich na een Haven ofte Baey, die zedert Anaxaddie, of Anacse Heriatotte, dat is, de pas van des Konings overfchepping, genaamd is.

Raja Singa Rajoe, daar aangeland zynde, nam de Stad Monda Conda V. DEEL.

Palla in, vervolgde Vidia Rajoe overal, kreeg zynen Araatie, dien ver-raaderlyken Moordenaar van Edirimanna Soeria, Koning der zeven Corlas, gevangen, en liet hem aanstonds aan een yzere paal vast spitten.

Daar na onderwierp hy zich de zeven Corlas geheel en al, vernieuwde's Lands Wetten, stelde op alles een nette ordre, en begaf zich toen weder Zeeghaftig na Sita-vaca.

Vigea Rajoe met zynen zoon Jaja Palla Aftana, en hungevolg, gingen na't dorp Tamaracœclam; dog aldaar wierd hy van de Malabaaren, na een zeer onverwagten dog korten styd, van alles beroofd.

Ontrent deze tyd bragt de Keizer Darmia Palla Raja, door hulp der Portugeezen, 't Land van Mature, en veel sterkten, onder zig, doende dat gansch Landfchap schatting betaalen, en hulde aan hem doen, daar zy te voren den koning van Majadune onderdaanig geweest waaren. Hy voerde dit zeer gemakkelyk door een nieuwe Mordeliaar, Mamampeia, uyt; dog kort daar

neemt de zeven Corlas in.

De Keizer Darmia Palla Raja, door hulp der Portugeezen, 't Land van Mature, en veel sterkten, onder zig, doende dat gansch Landfchap schatting betaalen, en hulde aan hem doen, daar zy te voren den koning van Majadune onderdaanig geweest waaren. Hy voerde dit zeer gemakkelyk door een nieuwe Mordeliaar, Mamampeia, uyt; dog kort daar

A. 1590. daar aan wierd dezen Modeliaar door 't volk van den koning van Majadune op de vlugt geflagen, en gedwongen na Mature te wyken, alwaar hy door den vyand, die nieuwe onderftand kreeg, zoo ſterk vervolgd wierd, dat hy en veel Portugeezen 't ongeluk hadden, om gevangen na Sita-vaca gevoerd te werden, waar door de Keizer ganſch Mature weer verloor, alzo 't volk van den koning van Majadune dat Landſchap veroverde.

Hier op zonden de Portugeezen een vermaard Veld-overfte, die zig aan de kleene pas van Naclagam neerley, en van daar langzamer hand hooger aandrung, alles dat hem voorquam inne-meade.

Raja Singa Rajoe. Dit viel op een tyd voor, in welken de koning van Majadune, nu zeer oud geworden, het Ryk van Sita-vaca reeds aan zyn zoon Raja Singa overgegeven, en hem op den Throon van Majadune gefteld had.

Slaat de Portugeezen. Deze nu hoorende, dat de Portugeezen annaderden, om zig van zyn Land meeſter te maken, vergaderde een magtig Leeger, nam den Modeliaar Wikrama Singa en veel ervaren Krygsoverſten mede, en trok naar 't dorp Mole-riava, daar hy hen inwagtede.

Hy zag hen cyndelyk hoogmoedig aankomen, en wierd van hen zeer ruw aangetaſt, waar door zyn volk in het eerſt al vry wat leed; maar wanneer hy met het gros van zyn Leeger zeer verwoed op hen aanviel, verfloeg hy hen geheel en al, en behaalde een volkome-
ne Overwinning.

Eenige dagen daar na hervatteden de Portugeezen den ſtryd; dog zy wierden weer hals over kop op de vlugt gedreven; dat hen zodanig tegen dezen Vorſt verbitterde, dat zy zedert alle de Landen ontrent Colombo en Cotta begonden te verwoeften, en alle de Havens en Dorpen, onder Ceitavaca ſtaande, in te nemen, en de Strand-dorpen te ontvolken.

Verdryft Darma-palla, en werd Keizer van heel Ceylon. Het Keizerryk van Cotta, alzo de keizer door Raja Singa Rajoe van daar verdreven wierd, duurde maar 10 jaaren, en hy vond zig genoodzaakt met de Portugeezen van daar te vlugten, en alles te verlaten.

Men wil, dat dit aldus in zeker oud Gefchrift gevonden, en daar by aange-
teekend zoude zyn, dat dit A°. 1514. den 15. Maart (hoewel 't later) voorge-
vallen is.

Zyn ver-
dre Ge-
vallen. De Keizer Raja Singa bragt ganſch Ceylon, uytgenomen Colombo en Gale, in zeer korten tyd onder zyn geweld, en maakte zich alomme zeer ge-
vreesft. Hy quam ontrent A°. 1593. te

ſterven, gelyk wy in 't vervolg klaar-
der zullen zien.

Uyt een ander hand-ſchrift blykt, dat Raja Singa een Dochter had, van 't maagſchap van den koning van Oedampel; Menniok Biſo Bandara genaamd, die met een koning van de Malabaarze kuſt, *Araatie Sowara*, trouwde, van welken zy 2 Soonen had, welke 2 Prinszen verſtaande, dat hun Grootvader overleden was, te Ceita-Vaca quamen, en van alle Hovelingen met veel genegenheid ontfangen wierden, vindende het Land alomme in ruſt.

Ook was by 't leven van Raja Singa een zeer geleterd Schryver, *Vidumal* genaamd, van de Malabaarze kuſt na Ceylon gekomen, alleen om Raja Singa te dienen. Hy verhefte dezen man byzonder hoog, gaf hem een nieuwen Eernaam van Manaperocma Mucavetie, dat is, Pringe der Dichtens, en maakte hem ook Deſlave of Landdroſt. Hy zond hem na Andupanduna, dat in Gabbada Corla in 't dorp Cadnugarrupa legt, alwaar hy zig met de zynen nederfloeg.

Uyt het voornoemde Huwelyk van Raja Singa's dogter met dien Malabaarzen koning *Araatie Sowara* (by de Cingaleezen *Tiragam Bandara*, dat is, een uytlandze Koning genaamd) ſproot een Prinszes, en een Prins, welke weezen, na 't overlyden van hun Ouders, door de Koningin hun Grootmoeder opgevoed wierden.

De Prinszes haare Nicht noemde zy na haare Moeder, Meninik Biſſo Bandara, welke Prinszes na Degigampala Corla vertrok, en zich in de Aldea Matamogore nederfloeg.

Van de 2 Prinszen, Neeven van Raja Singa Rajoe, ziende, dat de Hofsgrooten hen zoo veel eere niet, alſin 't eerſt van hun komſt, bewezen, ging de Oudſte na Manicravare, en bleef daar, maar de Jongſte ging na zyn Moey, de Prinszes van Matamogore, die beſluit nam, om haaren Neef Keizer van Ceita-Vaca te maken. Zy ſprak 'er de Grooten over, en die beloofden haar dit; dog zy handelden trouwloos, en waarſchouwden *Manapenoema Mucaveti*, dat de prins *Jaja Vira Comarea* dit voorneemen had; waar op de zelve de pas Tintotta, daar de prins lag, in-
nam, en daar door deze ganſchen aan-
ſlag belettede.

De Prins, hier door van zyn ſtuk verzet, vlugtte na Sita-Vaca; dog den ander quam daar kort daar na mede, bragt den prins om hals, ſchaakte de prinszes, en ſtelde zich zoo als met geweld in de Regeering, hoewel deze *Manapenoema Mucaveti* het met de Gro-
ten

1593 ten des Lands reeds eens was, die hem ook gewillig het Ryk overgaven.

De oudste Prins *Jaja-Soeria Comarea*, Broeder van den vermoorden Prins, dit hoorende, en diergelyken Lot vreezende, vlugte na Columbo by den Keizer Darmapalla, die hem zeer vriendelyk ontving.

Zo verre brengt ons het Verhaal van de Saken der Keizeren van Ceylon; en dit is al het Berigt, dat daar van by de Oudste en Allerervarenste Cingaleezen in de Zaaken van hun Land te vinden

is, zynde te beklagen, dat de tyden en Gevallen niet wat netter onderscheiden zyn, want dan zouden wy die tyden, na onze wyze, beter te rug kunnen rekenen, en met de jaaren der Wereld gemakkelyk over een kunnen brengen, dat nu niet wel te doen is, te meer, dewyl wy uyt de volgende Lyft van deze Keizeren klaar ontdekken zullen, dat 'er nog veel jaaren ontbrecken om de 2007 jaaren, die zy aan hunne Keizeren toefchryven, uyt te maken.

A. 1593.
Ceylon-ze Keizeren ontbreekt.

L Y S T D E R C E Y L O N Z E K E Y Z E R E N.

V *Agoe Raja*, Koning om de Zuid, trouwd met de Dogter van *Calinga Raja*, en verwekt een Dogter by haar, die van een Leeuw vervoerd, en Bezwangerd werd, van welke voortquam:

De Prins }
Singa Babu Comara, } Uyt het Huwelyk van deze Prins met deze Prinszes zyn 32
En de Prinszes } Soonen gefprooten, van welke de 2 Oudste uyt het Land
Singa Valli Comara. } moesten vertrekken, te weten: *Vigea Comara*, en *Simit Comara*, die op Ceylon aankomen, daar de

1te KONING van CEYLON werd.

		van A ^o .	tot	A ^o .
<i>Vigea Comara</i> , (by andre <i>Vigea Comaroe</i> , of <i>Vigea Baboe Raja</i> , genaamd)	Regeerde	- 30 Jaaren.	106	— 136
2.				
<i>Tiffanaon Ameti</i> , een der Grooten	- -	1	—	136 — 137
3.				
<i>Simit Comara</i> ,	- -	22	—	137 — 159
4.				
<i>Pandoe Vassaja</i> , de eerste Keizer; onder wiens Regeering een Prinszes, en 6 Prinszen op dit Eyland quamen, en verscheide Steden Bouwden.	- -	13	—	159 — 172
Andere sehryven hem 30 jaaren toe.				
5.				
<i>Abeia Comara</i> ,	- -	20	—	172 — 192
6.				
<i>Sagoeganatiffa</i> ,	- -	17	—	192 — 209
7.				
<i>Digagamoenoë</i> ,	- -	37	—	209 — 246

84 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1593.

	8.	van A°. tot	A°.
Brenge over	-	-	140
<i>Pandoe Cabaja</i> ,	-	-	8.
Die Anoeragia Poere vernieuwde.	-	-	Regeerde 33 Jaaren. 246 — 279
	9.	-	-
<i>Moetta of Motta Singa Raja</i> ,	-	-	60 — 279 — 339
	10.	-	-
<i>Deveni Petiffe Maba Raja</i> ,	-	-	40 — 339 — 379
Hy ftigte Pagoden, en ontving de Leere van Budhum, en 8 vreemde Prinszen.	-	-	-
	11.	-	-
<i>Soeratiffanam</i> ,	-	-	11 — 379 — 389
	12.	-	-
<i>Twee Malabaarze bedriegelyke Gezanten</i> ,	-	-	22 — 389 — 411
Regeeren volgens andere maar 20 jaaren.	-	-	-
	13.	-	-
<i>Affalanam Raja</i> ,	-	-	14 — 411 — 425
	14.	-	-
<i>Etalunam, of Etalanam Rajoe</i> ,	-	-	44 — 425 — 469
	15.	-	-
<i>Jattalattiffe Guelinitiffa Rajoe</i> ,	-	-	20 — 469 — 489
Hy ftichte de Pagode Calanc.	-	-	-
	16.	-	-
<i>Goloeumbera of Ambera Raja</i> ,	-	-	10 — 489 — 499
Hield Hof in Roene.	-	-	-
	17.	-	-
<i>Ganattiffa Rajoe</i> ,	-	-	4 — 499 — 503
	18.	-	-
<i>Op zyn Naam wierd't Ryk nog beftierd</i> ,	-	-	30 — 503 — 533
	19.	-	-
<i>Doetogenoenoe Maba Raja</i> ,	-	-	24 — 533 — 557
Verdryft de Malabaaren, en hunnen Godsdienst.	-	-	-
	20.	-	-
<i>Sedettiffa Raja</i> ,	-	-	18 — 557 — 575
Hy fticht Gocnolattahena, en 10 Neli-velden.	-	-	-
	21.	-	-
<i>Tullenam Raja</i> ,	-	-	1 - $\frac{9}{M}$ $\frac{10}{D}$ 575 — 577
Sticht een Pagode in Chamanalandure.	-	-	-
	22.	-	-
<i>Lemenetiffa Raja</i> ,	-	-	39 - 8 $\frac{1}{2}$ m. 577 — 617
	23.	-	-
<i>Caloeman Raja</i> ,	-	-	00 — 617 — 633
	24.	-	-
<i>Walagam Babu Raja</i> ,	-	-	- 8 m. 633 — 634
Door 7 Malabaarze Broeders verdreeven.	-	-	-
	25.	-	-
<i>Vyf Malabaarze Prinszen</i> ,	-	-	36 — 634 — 670
Die met de twee andre de Reliquen van Budhum verzenden.	-	-	-
	26.	-	-
<i>Valla Gamboe, of Vallagam Baboe Raja</i> ,	-	-	12 - 5 m. 670 — 683
Verlaat de 7 Broeders.	-	-	-
	27.	-	-
<i>Gboranga Rajoe</i> ,	-	-	26 — 683 — 709
	28.	-	-
<i>Bemminittiffa</i> ,	-	-	12 — 709 — 721
	29.	-	-
<i>Maba Delia Deliatiffa</i> ,	-	-	14 — 721 — 735
Soon van Caloeman Rajoc.	-	-	-
	-	-	612 $\frac{6\frac{1}{2}}{M}$ $\frac{10}{D}$

593.

Brenge over	-	-	-	612	$\frac{6\frac{1}{2}}{M.}$	$\frac{10}{D.}$	
		30.					van A°. tot A°.
<i>Cborawa Rajoe,</i>	-	-	-	Regeerde	12 Jaaren.	735	— 747
Soon van Valagam.							
		31.					
<i>Coedda Tiffa Rajoe,</i>	-	-	-	3	—	747	— 750
Soon van Naha Deliatiffa.							
		32.					
<i>Anulavan Biffawa,</i>	-	-	-	1	—	750	— 751
Zyn Keyzerin.							
		33.					
<i>Coelavaan,</i>	-	-	-	1 - 1 m.		751	— 753
Secretaris der Keyzerin.							
		34.					
<i>Tomo,</i>	-	-	-	4 m.		753	— 753
Een Gemeen Man.							
		35.					
<i>Maloelan Tiffa,</i>	-	-	-	26	—	753	— 779
		36.					
<i>Batian, of Batta Raja,</i>	-	-	-	28	—	779	— 807
		37.					
<i>Madilimanna Raja,</i>	-	-	-	12	—	807	— 819
Zyn Broeder.							
		38.					
<i>Adague Muwene, of Moenoe Raja,</i>	-	-	-	9 - 8 m.		819	— 829
		39.					
<i>Guda Ambera Rajoe,</i>	-	-	-	6	—	829	— 835
		40.					
<i>Nalabisfava, Keyzerin,</i>	-	-	-	6	—	835	— 841
Zyn Sufter.							
		41.					
<i>Elwanna of Clunna Raja,</i>	-	-	-	6	—	841	— 847
Haar Man, en zusters Soon.							
		42.					
<i>Sanda Moeboenoe, of Sandamoe Hoeno Raja.</i>	-	-	-	6	—	847	— 853
		43.					
<i>Afnapa Raja,</i>	-	-	-	41	—	853	— 894
Dooden den voorigen.							
		44.					
<i>Vacnelifnam Raja,</i>	-	-	-	3	—	894	— 897
		45.					
<i>Bapa Raja,</i>	-	-	-	12	—	897	— 909
		46.					
<i>Gaja Babu,</i>	-	-	-	22	—	909	— 931
		47.					
<i>Mana, of Maria Raja,</i>	-	-	-	16	—	931	— 947
		48.					
<i>Hama Tiffa Raja,</i>	-	-	-	26	—	947	— 973
		49.					
<i>Coeda Raja,</i>	-	-	-	31	—	973	— 1004
		50.					
<i>Veni Tiffa Raja,</i>	-	-	-	22	—	1004	— 1026
		51.					
<i>Ambaberaman Raja,</i>	-	-	-	6	—	1026	— 1032
		52.					
<i>Sirina, of Suina Raja,</i>	-	-	-	2	—	1032	— 1034
		53.					
<i>Vierdoe, of Vijemdoe Raja,</i>	-	-	-	6	—	1034	— 1040

918 $\frac{7\frac{1}{2}}{M.}$ $\frac{10}{D.}$

86 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1593.

Brengte over	-	-	-	918	$\frac{7\frac{1}{2}}{M.}$	$\frac{10}{D.}$
						van A ^o . tot A ^o .
<i>Sanga Tisfa Raja,</i>	-	-	-	11	—	1040 — 1051
<i>Siri of Suisfanga Bodi Raja,</i>	-	-	-	22	—	1051 — 1073
<i>Leminie Goloe Amba Raja,</i>	-	-	-	13	—	1073 — 1086
<i>Gurwelaguwem of Quelaguwem Dettatisfa,</i>	-	-	-	10	—	1086 — 1096
<i>Malafen of Mabafon Raja,</i>	-	-	-	24	—	1096 — 1120
<i>Quitisfriaменаon Raja,</i>	-	-	-	28	—	1120 — 1148
<i>Deva Tisfa Raja,</i>	-	-	-	9	—	1148 — 1157
<i>Rajas Raja,</i>	-	-	-	31	—	1157 — 1188
<i>Upatisfa Maram Raja,</i>	-	-	-	26	—	1188 — 1220
<i>Senam Raja,</i>	-	-	-	6	— 1 m.	1220 — 1227
<i>Lemini Tisfa Raja,</i>	-	-	-	6	—	1227 — 1233
<i>Vifenam Caralfo Raja,</i>	-	-	-	6	—	1233 — 1239
<i>Zeven Malabaarze Prinszen,</i>	-	-	-	27	—	1239 — 1266
<i>Dacem Goelia Raja,</i>	-	-	-	18	—	1266 — 1284
<i>Comara Dabai Raja,</i>	-	-	-	29	—	1284 — 1313
<i>Lemini Patisfa Raja,</i>	-	-	-	1	—	1313 — 1314
<i>Amlam Heranam Raja,</i>	-	-	-	13	—	1314 — 1327
<i>Dajoelsen Raja,</i>	-	-	-	6	— m.	1327 — 1347
<i>Dalam Ajali Raja,</i>	-	-	-	20	—	1327 — 1347
<i>Cadda Gimitfirmenam Raja,</i>	-	-	-	31	—	1347 — 1378
<i>Semini Raja,</i>	-	-	-	3	—	1378 — 1381
<i>Melifinganam Salandana Roo,</i>	-	-	-	9	—	1381 — 1390
<i>Acbora Raja,</i>	-	-	-	6	—	1390 — 1396
<i>Acboraja,</i>	-	-	-	51	—	1396 — 1447
<i>Dos Raja,</i>	-	-	-	6	—	1447 — 1453
<i>Rucculei Praccaram Babu Raja,</i>	-	-	-	55	—	1453 — 1508
Onder deze quam Don Laurens d'Almeida A ^o . 1505. op Ceylon te vervallen.						
<i>Raja Vira Praccaram Babu,</i>	-	-	-	7	—	1508 — 1515

1387 $\frac{2\frac{1}{2}}{M.}$ $\frac{10}{D.}$

Brengce over	-	-	-	1387	$\frac{2\frac{1}{2}}{M.}$	$\frac{10}{D.}$
	81.				van A ^o .	tot A ^o .
<i>Maba Pandita Praccaram Babu Raja</i> ,	Regeerde	. 1	---	1515	---	1516
	82.					
<i>Vira Praccaram Babu</i> ,	-	-	-	20	---	1516 --- 1536
Lopes Suar Alvarenga maakt A ^o . 1518. een Verbond met dezen Keizer; en in zyn tyd verscheen het tweede Schip uyt Portugal A ^o . 1530. hier.						
	83.					
<i>Darma Praccaram Babu</i> ,	-	-	-	25	---	1536 --- 1561
	84.					
<i>Viga Babu</i> ,	-	-	-	8	---	1561 --- 1569
	85.					
<i>Bowaneca Babu Maba Raja</i> ,	-	-	-	11	---	1569 --- 1580
	86.					
<i>Darma Falla Raja</i> ,	-	-	-	10	---	1580 --- 1590
	87.					
<i>Don Philippo</i> ,	-	-	-			zeer korte tyd. 1520
	88.					
<i>Raja Singa Rajoe</i> ,	-	-	-	3	---	1590 --- 1593
				<hr/>		
				1465	$\frac{2\frac{1}{2}}{M.}$	$\frac{10}{D.}$

Dus bedragen de Jaeren der Regeering van deze 88 Keizeren van Ceylon, in de plaats van 2007 (gelyk zy opgegeven, maar 1465 jaar, 2 maanden en 25 dagen.

Hier by zullen wy nu de Keizers, van welke wy in 't vervolg zullen spreken, mede voegen.

	89.					
<i>Fimala Darma Soeria</i> ,	-	-	-	11	---	1593 --- 1604
Anders Don Jan genaamd.						
	80.					
<i>Cenwieraat</i> ,	-	-	-	28	---	1604 --- 1632
	91.					
<i>Raja Singa Raja</i> ,	-	-	-			1632 --- 1687
Deze heeft zeer lang Geregeerd.						12 Decemb.
	92.					
<i>Fimala Darma Soeria Maba Raja</i> ,	-	-	-	20	---	1687 --- 1707
						4 Juni.
	93.					
<i>Wira Praccaram Navendra Singa</i> ,	-	-	-			1707 ---
Van andre <i>Wira Paraccaraman Reendre Singa</i> , genaamd.						
				<hr/>		
				1554	$\frac{2\frac{1}{2}}{M.}$	$\frac{10}{D.}$

A. 1593. Anderen nu, die netter kennis van de Saaken dezer Keizeren meinen te hebben, zeggen, dat de 8de Keizer voor Fimala Darma Soeria, of wel de Soe in rang, ook Fimala Darma Soeria Adassyn, dat is, wel beminde Soon der Sonne, zy genaamd geweest; hoewel weer anderen die op den eersten Ontdecker van Ceylon toepassen.

Des zelfs Soon was Langcau Pati Mahadassyn, dat is, welbeminde Groot Heer des Lands.

De Soon van dezen volgde hem op den Throon, en was genaamt Langcau Singa Mahadassyn, dat is, welbeminde Lecuw des Eylands.

Deze liet een Soon na, Mara Singa Mahadassyn, dat is welbeminde Lecuwen-dobder.

Deze liet twee Soonen na, Langcau Pati Mahestane, dat is, Oog-Appel des ganfchen Lands, en Radjora Adassyn, dat is, welbeminde koning.

Van deze twee Vorsten zyn veel Sonen en Dochters voortgekomen.

De Oudste leefde maar 17, dog de jongste 78 jaaren, voerende groote oorlogen in dien korten tyd tegen malkan-deren.

De oudste liet een oudsten Soon na, met naame Marandona Radjora, dat is, gy zult den koning dooden, en de jongste ook, eenen Marandona Mahestane, dat is, gy zult den Oog-Appel dooden.

De eerste Oorloogde na zyn Vaders dood nog 6 jaaren tegen zynen Oom, en na deszelfs overlyden nog 4 jaaren met zyn Ooms onderdaanen, tot dat 'er eindelyk een huwelyk tusschen de Doch-ter van Marandona Radjora, en de Soon van Marando, na Mahestane, Manabande Bandinge, dat is, eerste voorziende koningin, en Iffere Balande Radjora, dat is, eerste-voorziende Koning, geloten wierd.

Deze twee nu met den anderen getrouwd zynde, was alles in Rust en Vreede, en zy kreegen veel Dogters, en op 't laatst eenen Soon, met naame Fimala Darma Soeria Adassyn, dat is, welbeminde Soon der Zonne, die noit stit is.

Deze, anders meer met de naam van Don Jan bekend, maakte zig ontrent A. 1593. meester van ganfch Ceylon, en die hem niet goedwillig gehoorzamen wilden, bragt hy met geweld van wapenen onder zyne magt.

Hy nam ook zyn Nicht Raketto Bandige, dat is, de schoone Koningin, gevangen, anderzins ook met de naam van Donna Catharina bekend, en Dogter van Mahadassyn, dat is; de groote en

Don Jan Trouwd Donna Catharina.

zeer wel beminde, en trouwde met A. haar.

Deze Mahadassyn; anders Darma-palla Raja genaamd, was te dier tyd, of wat bevorens, keizer van Candi; hoewel hy de wettige Erfgenaam van het ganfch Keizerryk van Ceylon was; maar Raja Singa Adassyn, koning van Sita-vaca, en zyn eigen Dogters zoon, beoorloogde en vervolgde hem zo sterk, dat hy hem uyt het Ryk verdreef.

Hier op nam deze Raja Singa 't geheel Keizerryk, op Colombo en Gale Neef van den Keizer van Cotta.

De Portugeezen zeggen, dat hy een Barbier was; dog dit is een misflag, en in Spilbergens Reize (toen die op Ceylon quam, gelyk wy op zyn tyd zullen zien) komt hy voor als de zoon van Ragu, by een Danshoer geteeld, en als een die zyn 3 egte Broeders, (alzo hy een bastaard was) en zyn Vader, om hals bragt.

Deze dan Mahadassyn op de vlugt gedreven hebbende (die met verlaating van alle zyne schatten, die hy hier en daar agter zich strooide, in 't bosch vlood) werd daar na van Don Jan beoorloogd, die met Mahadassyns Dogter in een later tyd trouwde.

Hy tatte hem zeer ruw aan, sloeg hem in de vlugt, en bragt Raja Singa door dien hy zag, dat het hem tegenlicp, tot zulken wanhoop en woede, dat hy van spyt en toorn in een Doorn trapte, aan welke woude, alzo hy die niet wilde laten verbinden, en 'er kort daar na 't vuur in quam, hy Overleden is.

Tusschen hem, en Don Jan, lag een oude en onverzoenelyke haat, wegens 't ongeval van Don Jan's Vader. Deze, Fimala Mantra, of Fimala Lamantia, genaamd, was Landvoogd van Raja Singa, en nam alle des Keizers Saaken in Candi waar; dog hy kante zig eindelyk tegen zynen Vorst aan, en wierp zig, op 't aanraden van die van Candi, als Keizer op, oorlogende eenigen tyd tegen hem, zonder dat hy hem tot vernedering, of berouw brengen kon.

Raja Singa, ziende, dat 'er met de Lecuwen-huid niet te winnen was, trok het vossen-vel voor een tyd aan.

Hy maakte met hem dan een verbond, beloofde hem alle de Juweelen, Gesteenten, en Goude Kleinodien, die hy in den Oorlog tegen Mahadassyn veroverd had, te zullen schenken; mits dat hy voortaan onder hem staan zoude.

504- Fimala Lamantia, hem geloofgeven-
 15 de, quam tegen de Raad van die van
 r Candi, daar op te Sita-vaca aan 't Hof;
 1- dog hy was 'er zo ras niet, of hy wierd
 ct geyangn genomen, en daar na leven-
 n dig in de aarde gedolven, zoodanig dat
 ct 'er het hoofd alleen uitquam, na 't wel-
 n ke uyt 's Vorsten last, zoo lang met
 en houte Bollen, tot dat hy dood was,
 gelchoten wierd.

Daar op trok Raja Singa Adassyn na
 Candi, nam dat Ryk in, maakte alle de
 Ingezetenen tot Slaaven, en bedreef aan
 hen groote wreedheden.

Om dezen hoon nu, zyn Vader aan-
 gedaan, te wreken, heeft Don Jan de-
 zen Raja Singa beoorlogd; dog hy is
 buiten zyn geweld, en door een zotte
 woede tegen zich zelven (gelyk wy
 reeds gezegt hebben) gestorven, laten-
 de Don Jan meester van zyn Ryk, hoe-
 wel, eer het zoo verre quam, nog ver-
 scheidre andre zaaken by 't leven van
 Raja Singa voorgevallen zyn, van wel-
 ke wy niet kunnen spreken, voor en
 al er wy hebben beginnen te toonen,
 hoe, en wanneer, de Portugeezen op
 Ceylon gekomen zyn; dog alvorens
 moeten wy nog eenige dingen, 't Ge-
 slaght van Don Jan raakende, vooraf zeg-
 gen, die ons groot licht in de volgen-
 de Saaken zullen geven.

Na dat Don Jan met Donna Cathari-

na, dogter van Mahadassyn (of Dar-
 mapalla, getrouwd was, (dat A°. 1590.
 voorviel) verwekte hy by haar een dog-
 ter, Soeria Mahadassyn, een zoon, Ma-
 heftane, en een dogter, Hantana Adassyn
 genaamd.

Daar op quam Don Jan 1604. te ster-
 ven, en Donna Catharina met zyn hal-
 ven Broeder Cenuwieraat (of Senerat A-
 dassyn) te trouwen.

Uyt dit Huwelyk zyn Comara Singa
 Haftane, Vidia Palla, en Maheftane, na-
 derhand Raja Singa Rajoe genaamd,
 voortgekomen.

Daar op stierf Donna Catharina A°. 1613., en Cenuwieraat hertrouwde met Soeria Mahadassyn, Don Jan's, en Donna Catharina's oudste dogter, by welke hy een dochter verwekte, Lamia Adassyn genaamd, waar van zy in 't kraambedde A°. 1617. stierf, en die A°. 1636. met de jongste zoon van Cenuwieraat en Donna Catharina, Maheftane, of Raja Singa Rajoe genaamd, trouwde.

De Prins Maheftane, zoon van Don Jan, stierf A°. 1612. den 22 Augusti, en Comara Singa Haftane, Prins van Oeva, A°. 1636. en zyn broeder, de Prins Vidia Palla is Prins van Matule geweest, en naderhand by de Portugeezen gevlugt.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Eerste komst der Portugeezen op Ceylon. Laurens D'Almeida komt A°. 1505, in de Baey van Gale, en maakt een Verbond met den Keizer. A°. 1518, dwingt Alvarenga den Keizer om een Vesting te bouwen. Joan Silveira eerste Slotvoogd tot Colombo, A°. 1518. Antoni Miranda, Hoofd der Zee-zaaken. Wat Alvarenga in de Maldives verricht. Lopes Brit, tweede Slotvoogd van Colombo. 1520. Bouwd de Sterkte hegt en wast op. Raakt in 't uysterse Gevaar. Werd Gered, en maakt een nieuwe Vreede. A°. 1524. De Vesting van Colombo afgebrooken. Een Moor van Malabar zoekt de weinige Portugeezen in handen te krygen. Dog kreeg wakker klop. Nieuwe Vesting tot Colombo gebouwd. De jonge Prins Parca Bandara, A°. 1541. te Lisbon, in Bechtenis gekroond. Werd van Raja Singa beoorloogd. Die Candi inneemt. De Soon van Fimala Lamantia door de Portugeezen na Goa gezonden, en door Don Jan gedoopt. Die van Candi spannen met de Portugeezen aan. Die 't Koninkryk van Jaffanapatnam veroveren. En met die van Candi handelen. Stellen Don Philippo tot Keizer, en Don Jan tot zyn Veld-Heer aan. En maken een Verbond tegen Raja Singa. Mits dat Don Philippo en Don Jan zig aan Portugal onderwerpen. Don Jan's haat tegen Don Philippo, en de Portugeezen. Raja Singa's Aanslag verideld. Portugeeze Vesting te Ganoor. Hun vertrek uyt Candi. Don Philippo van Don Jan vegeerven, die de Portugeezen verdrift. Na dat die van Candi hem Keizer hadden gemaakt. Dwingende hen Ganoor aan hem over te geeven. Raja Singa van Don Jan op de Vlucht gedreeven. Trapt van spyt in een Bamboes, waar van hy sterft. Hoe hy zich over verscheidre Wreedheden beklaagde. Janiere Bandara werpt zig tegen Don Jan op. Maakt een Verbond met de Portugeezen. Die krygen groot Ontzet van Goa. Janiere's Verrichting.

A. 1505. Don Pedro's verkeerde drift gestus. Welke beide met een zwaar Leegee na Candi A. trekken. En Don Jan uyt Walane dryven. Don Pedro eijcht den Eed van Trouw. De Cingaleezen versoeken Donna Catharina tot Keizerin. Die Vorstelyk ingehaald, Gekroond, en waar door alles in Rust gebragt werd. Don Pedro zet een groot Geld op Don Jans's Leeven. Die als een Bedelaar in Candi komt, en Brand sicht. De Portugeezen dragen zich Baldadig tegen den Inlander. Janiere verzoekt de Keizerin ten Huwelyk. Dat Don Pedro hem voor eerst Afstaat. Dat hy Zwoert te zullen Wreeken. Hy spant aan met Don Jan tegen de Portugeezen, biedende hem 't Keizerryk aan. Dog alles lekt uyt. Waar op de Portugeezen besuyten Janiere te Dooden. Vlucht der Cingaleezen. De Keizerin keurt dit quaad. Don Jan set de Cingaleezen tegen de Portugeezen aan, en slaatze jammerlyk. Don Pedro, en de Keizerin gevangen. En hy zelf loopt van zyn Wond te sterven. Don Jan veroverd alle de Portugeesche Vesteingen. Neemd de Inlandsche Koningen in Genade aan, en Trouwd de Keizerin. Wat by zedert verder verrichtte. Don Jeronimo D'Oviêdo komt op Ceylon als Veld-Heer. Werd van Don Jan op de vlugt gedreeven, en gequetit. Correa loopt na Don Jan over, werd zyn Veld-Heer, en geslaagen zynde, trouwloos gedood. Don Jan's Wraak, en Eysch daar op. Waar op de Soldaaten Don D'Oviêdo willen doodslaan. Simon Correa's, afval van Don Jan. Doortrapte Daad van Manoel Dias, waar op hem Don Jan groote Modeliaar maakt. En de Gevangene Portugeezen ombrengt.

Eerlic
komt
der Por-
tugeezen
op dit
Eyland.

Laurens
D'Almeida,
komt
A. 1505.

Het zal nu tyd werden, dat wy gaan zien, wanneer en by wat geval de Portugeezen op Ceylon gekomen zyn.

Hunne komst op dit Eyland is niet met opzet, maar zeer gevallig geweest. De Onderkoning van Goa, Francisco D'Almeida, zond zyn Soon, Don Laurens D'Almeida, A. 1505. met 9 schepen na de Maldivize Eilanden, om daar op de Vaartuigen der Mooren, die over Malacka, en de Maldives na, Arabien vlugteden, te passen, en hen zoo veel afbreuk, als het mogelyk was, te doen, dog quam, door de wind en de stroomen verleid zynde, op 't Eiland Ceylon te vervallen, en ontdekte dus de allereerste van alle de Portugeezen en Europeers dit Eiland.

Het bestond toen (zoo men zeide) in 7 Koninkryken, hoewel 'er over 't gansch Eiland een Keizer was, die toen te Colombo zyn Hof hield.

In de
Baey van
Gale, en
maakt
een Ver-
bond met
den Kei-
zer.

Don Laurens was eigentlyk in de Baey van Gabalican, (zoo Oforius, dog van Gale, zoo Maffejus zegt) ten Anker gekomen, alwaar een byzonder koning was, die hem een Gezant uyt naam van den Keizer, die Vrede met hem verzogt, toezond.

Hy nam dit aan, en liet dit Verbond door Pelagius Soufa, onder deze Voorwaarde, met den Keizer tot Colombo maken, dat hy alle jaar 250000 ponden Caneel aan Emanuel, Koning van Portugal, tot schatting geven, en dat die Vorst hem dan tegen zyne vyanden beschermen zoude, en plantte daar op aldaar een Marmeren Suil, waar op de Wapenen van den Koning van Portugal uitgehouwen stonden.

Die Keizer is (zoo ons uyt de Lyf

der Keizeren blykt) Rucculey Praccaram Bahu Raja geweest; dog hy maakte dat Verbond toen eigentlyk met den Koning van Gale.

A. 1518. Ging Lopes Suar Alvarenga in Septemb. met 19 schepen na Ceylon, om aldaar, volgens last van Koning Emanuel, en volgens 't verleend verlos van den Keizer van Ceylon, een Vesting te timmeren, dog de Keizer, berouw van 't geen hy toegestaan had krygende, wilde dit nu niet toelaten, zeggende, dat hy de Portugeezen geen verlos daar toe verleend had, en men sloeg zommige Portugeezen, die daar aan arbeidden, dood.

Alvarenga, niet negenig zig met woorden te laten paeyen, en niet konnende veelen, dat zulk een zwarte Keizer met zynen Koning spotten zoude, taste hem ten eersten aan, sloeg hem jammerlyk, en dwong hem de Vrede op deze voorwaarden aan te nemen.

1. Het zou den Portugeezen vry staan, een Vesting op Colombo te bouwen, en wierd ook Jan Sylveira de eerste Slot-Voogd der Vesting aldaar gemaakt.
2. De Keizer zou jaarlyks Koning Emanuel een schatting van zeeker getal Edele Gesteeften, te weeten: 12 Ringen met Zafieren, 6 Olifanten, en 120000 ponden Caneel geven, welk Verbond by den Keizer, en al de Grooten van 't Ryk, bevestigd werd.

Gelyk nu Alvarenga te dier tyd een Slot-voogd over de Vesting stelde, alzo stelde hy toen ook nog een ander,

1520. te weten, Antoni Miranda Azevedo, als Hoofd aan, die het opzicht over 4 fchepen, de Zee-Saaken, en die van den Handel hebben zoude.

Wy moeten hier ook aantekenen, dat Alvarenga een weinig bevorens Vrede met den koning van de Maldivize Eyalanden, die van de Portugeezen afgevallen was, gemaakt, of die vernieuwd had. Ook was men van voornemen om daar een hegte Vefling te bouwen; dog dit wierd A°. 1519. door 't ombrengen van Joan Gomes geflut.

A°. 1520. verving Lopes Brit tot Colombo Joan Sylveira als tweede Slotvoogd aldaar, die in de plaats van de vorige, die maar vankleyen fteen opgehaald was, een nieuwe en hegte Vefling na de kunft gebouwd, en voltrokken heeft; dog deze Portugeezen, na deze voltrekking ftouter geworden zynde, verongelykten nu en dan de inwoonders, waar op dan verdre bitterheeden volgden, zelf tot zoo verre, dat de Portugeezen van de Inlanders, daar zy die maar krygen konden, dood geflagen wierden, 't welk de Slotvoogd Brit eenigen tyd door de vingeren zag; dog nam daar na zyn flag waar, overviel de Cingaleezen, en dreef hen op de vlugt; dog zy, wederom wel tot 20000 man by een verzameld zynde; omfingelden de Vefling, en belegerden die wel 5 maanden lang.

De Slotvoogd Brit, een wakker man, en diens fchuld het geenzins was, dat zyn Volk hem in deze moeijlykheeden ingewikkeld had, zond een bode na Coetsjien, om den Onderkoning te kennen te geeven, dat hy met de zynen hier in 't uiterfte gevaar was.

Daar op zond de Onderkoning, Jacob Lopes Siqueira, Alexis de Menezes, met een Galey, en 50 Portugeezen tot hulp. Hier op dede de dappere Brit, door honger geperft, eenen uytval met 300 Portugeezen, veroverde des vyands werken, en flog hen zodanig in de vlugt, dat de Keizer genoodzaakt was de Vrede wederom te verzoeken, die hem te eerder toegestaan wierd, om dat Brit wift, dat de baldadigheden van zyn volk de eerste aanleiding hier toe gegeven hadden; dog hy bezorgde nu, dat het zelve zich voortaan beter ontrent de Cingaleezen droeg.

A°. 1524. vond Emanuel, Koning van Portugal, om verfehiede Redenen goed, de vefling, die op Colombo gemaakt was, te flegten, door Ferdinand Gomes de Leme, die op het Eiland een Faftoor, of behandelaar van de Saaken, een Geheimfchryver, en 15 Portugeezen liet.

Na dat hy zig daar op van hier be-
A. 1524.
Een Moor van Calicoet, op de kuff van Malabar, vernomen, dat hier zo weinig Portugeezen gebleven waren, of hy ffelde vaff, dat hy die gemakkelyk in handen krygen zou. Hy vertrok derhalven met 500 man, en 4 vaartuigen na Ceylon, quam in de Baey van Colombo ten anker, en zei tegen dien Vorft, dat de Portugeezen door alle de Indifche Vorften belegerd waren, en dat hy door de keizer van Malabar gezonden was, om hem alle de Portugeezen, die hier waren, at te vorderen.

De Keizer van Cotta, hier over ontzet zynde, verzogt wat uitfel, fprak met de Portugeeze Faftoor, en met den Geheimfchryver hier over, die den Vorft verzekerden, dat dit een verzonnen leugen was, en dat hy, daar na willende vernemen, dit valfeh bevinden zoude; dog zoo hy het tegendeel bevond, 't geen zy valt felden, dat onmogelyk was, dat hy dan met hen na zyn welgevallen handelen kon.

Daar op zeide deze Vorft dezen Moor, Dog Balcacen genaamd, af; dog die, hier mede niet te vreden, zogt den keizer hier toe te dwingen, en hen in zyn weerwil magtig te werden; maar dit bequam hem zo qualyk, dat hy druipftaartende henen ging, alzo hy wakker klop gekregen had.

Schoon nu de voorige Vefling tot Colombo (gelyk wy gezegt hebben) door laft van koning Emanuel afgebrouwen was, zo moet hier naderhand, gelyk ons uit de gevolgen blyken zal, weer een andre Vefling opgebouwd zyn, alzo Don Jan hen naderhand daar in belegerd heeft; dog wanneer, of door wie dit gefchied zy, konnen wy niet zeggen, alzo ik by de Portugeeze Schryvers daar niets van aangeteckend vind.

Het is zeker, dat ondertuffehen de volgende Keizeren van Ceylon met de koningen van Portugal in een goed verftand bleeven, en dat de Portugeezen tot Colombo hun vaff verblyf hadden, houdende geduurig de party van den keizer Darma Praecaram Bahu, anders ook wel Aboe-Negabo Bandara genaamd.

Deze Regeerde A°. 1536., en vond De jon-ge Prins goet, zynen Neeve, Parca Bandara, zoon van Tribuloe Bandara en van zyne Parca Bandora, eenige Dogter, en anders Darmapalia ge- A. 1541. te Lis- zyn noemen) onder de befcherming van Jan de III, koning van Portugal, te Beeltenis Ge- ftellen, en ten dien einde twee Gezan- kroond. ten, met de beeltenis van dezen Prins, en een goude Kroone daar neevens, aan dien Vorft te zenden, verzoekende, dat

A. 1536. hy de goedheid geliefde te hebben, om de Beeltenis van dezen jongen Prins de kroon op het hoofd te zetten, gelyk dit met zeer veel Statie en Heerlykheid op de groote Zaal van 't Paleis tot Lisbon, A^o. 1541. gefchied is.

Werd van Raja Singabeoorloogd. Na de dood van Aboe Negabo Bandara, nam de jonge Prins bezit van den Throon, en Staaten van zyn Grootvader, dog wierd door den jongsten zoon van den koning van Majadune (of anders van den koning van Sita-vaca) Raja Singa, hier in ontruff, vyandig aangetaft, en zo hevig vervolgd, dat hy genoodzaakt was, om van Candi, (daar hy toen zyn Hof hield) na Colombo te vlugten.

Die Candi inneemt. Daar op maakte zig Raja Singa niet alleen van 't geheel Ryk van Cotta, maar ook van het Ryk van Candi meester, de Edelen en Onedelen als flaven, en alle de ingezetenen ongemeen wreed behandelende.

De Soon van Fimala Lamantia door de Portugeezen na Goa gezonden, en door Don Jan gedoopt. Dus verre waren wy ook bevorens met ons verhaal van Raja Singa's gedrag ontrent die van Candi gekomen, dit 'er alleen tot verlichting by te voegen hebbende, dat schoon Raja Singa door list meester van Fimala Lamantia, vader van Don Jan geworden was, hy egter zynen zoon niet in handen kreeg, alzo die na Colombo by de Portugeezen, en van daar na Goa gezonden, van de Priesters in den Roomzen Godsdiensf onderwezen, en Don Jan, na Don Juan van Oostenryk, broeder van Philippus de 2^e, koning van Castilien en Portugal, gedoopt, en naderhand van de Portugeezen verder, gelyk wy zien zullen, gebruikt wierd.

Die van Candi, Spannen met de Portugeezen aan. Ondertusschen drukte Raja Singa, (die zig nu Fimala Darma Soria noemen liet) de Cingaleezen, door 't torszen, en verdragen van geheelen stukken Lands van Candi na Sita-Vaca, om allerley sterkten en Vestingen voor hem te maken, zodaanig, dat zy beslooten, met de Portugeezen tegen hem aan te spannen, die daar toe te eer overhelden, om dat dit voor hen het beste middel was, om in Candi te komen, en zich aldus meesters van 't geheel Eiland te maaken.

Die 't Koninkryk Jaffanapatnam veroveren. Vermits zy nu, na een goed overleg, wel zagen, dat zy onmogelyk hun oogwit konden bereiken, voor en al eer zy meester van Jaffanapatnam waren, zonden zy eerst een magtige Vloot onder Don Andrea Furtado de Mendoza derwaards, die dat Koninkryk onvoorziens veroverd, en de Inwoonders gedwongen heeft, om door hun Land zo veel volk van de Portugeezen, als hen goed dacht, na Candi te laten trekken, behalven dat de ko-

ning van Jaffanapatnam verplicht was, A. 1536. hen tot het bereiken van hun verder oogwit, alle bedenkelyke hulp te bewyzen.

Die van Candi ondertusschen hooren- En die Carhanlen. de, dat de Portugeezen Jaffanapatnam veroverd hadden, waaren in het eerste zeer bevreesd, alzo zy nog noit met de Portugeezen gehandeld hadden, het welk Don Andrea verstaande, besloot hy een Neef van Donna Catharina (dochter van de wettigen Keizer Mahadasyn, dien Raja Singa na 't Bosch verjaagd en van zynen Throon gestooten had) Don Philippo genaamd, en Don Jan (beide vorstelyke kinderen, en waar van de eerste een Neef (andre zeggen een Zoon) van den laatsten Keizer, en dus een Broeder van Donna Catharina was, gelyk zy ook beide in den Roomfschen Godsdiensf onderweezen, en door de Portugeezen gedoopt waaren) na Candi te zenden, om de aldaar ontfelde gemoe- deren tot bedaring te brengen.

En ken Verge Raja ga. Dit dede Don Andrea niet alleen; maar hy besloot ook Don Philippo als Keizer van Ceylon, en Don Jan tot zynen Veld-Heer, zo ras hy daar zou gekomen zyn, aan te stellen, en dan ook met die van Candi een vast verbond te maken, om gezamentlyk Raja Singa te beoorloogen.

Mi dat Phil en D Jan z Port onde werp. Raja Singa, dit riekende, is egter moedig na Jaffanapatnam opgetrokken, voor die van Candi niet vreezende, alzo hy hen bevorens ontwapend, en verboden had eenige Wapenen in hunne huizen te houden; dog zy hadden zig egter, buiten zyn weten, in der stilte van nieuwe Pylen en Boogen voorzien, en die in hunne huizen verborgen. Hy meinde de Portugeezen voor te komen, en eer, dan zy, in Candi te zyn; dog dit ontschoot hem, en ondertusschen geraakten de Portugeezen voor hem in Candi, kroonden Don Philippo, stelden Don Jan ook metter daad als zynen Veldheer aan, en maakten een vast Verbond met die van Candi; dog bedongen wel uitdrukkelyk, dat deze twee Vorstelyke, en in hun Geloof van hen onderwezene perzoonen hen zweeren moesten geen andre dan Portugeefche vrouwen, te zullen Trouwen, en dat zy den koning van Portugal onderdanig en gehoorzaam zouden zyn, dat die van Candi ook beloofden te zullen doen, en plegtelyk bezwooren.

Don Jan, die wat meer van de Portugeezen volgens hunne beloften, en laatte gen D Phil en de Portugeezen. Don Jan, die wat meer van de Portugeezen volgens hunne beloften, en laatte gen D Phil en de Portugeezen. Don Jan, die wat meer van de Portugeezen volgens hunne beloften, en laatte gen D Phil en de Portugeezen.

zen ontfleken , hoewel hy , alzo de Zaak nog niet ryf was , zyn doodclyken haat tegen hen ontvinsde , vergaagende een beter tyd , om zig dan aan beiden te wreken.

Ondertuschen wierd Candi sterk gemaakt , dat Raja Singa zeer verwoest had , in beeter stant voor den nieuwen Keizer , Don Philippo gebragt ; dog Don Jan beraadslaagde in die tusschen-tyd met een Tooveraar , op wat wyze hy best Don Philippo van kant zou kunnen helpen , en deed hem Vergif ingeeven.

De Portugeezen maakten te dier tyd een sterke Vesting in Ganoor , om Raja Singa nog meer werk te geeven , ontboden ook meer hulp-troepen van Man-Aar , en bragtenden nieuwen Keizer Don Philippo eerst in zyn Palciste Candi , die met veel Liefde van zyne onderzaten ontfangen wierd ; waar op de meeste Portugeezen , meinende dat nu alles in Rust en Vrede was , van daar vertrokken , om Raja Singa waar te nemen , en de Cingaleezen van alle vreeze voor hem te ontslaan.

Don Jan nu , ziende , na het vertrek der meeste Portugeezen uyt Candi , dat het nu de rechte tyd voor hem was , en niet komende wagten , tot dat het vergif door Don Philippo ingenomen , werken zoude , gaf hem weer een sterker drank in , waar van hy ten eersten quam te bersten.

Daar op kreeg hy zeer veel volk aan zyn snoer , dede hen allerley groote beloften , en maakte zich zoo bemind by de Cingaleezen , dat de Portugeezen , wel ziende , wat hy in de zin had , ten eersten een quaad oog op hem kregen . Zy gaven dierhalven van de dood van Don Philippo , door Don Jan bewerkt , en van zynen verderen toeleg , berigt na Man-Aar , zedende bode op bode , met verzoek , dat Don Jan de Melo dog tot hun ontzet zich haasten wilde , of dat Don Jan hem anders die pas affnyden , en zy in 't uiterste Gevaar geraaken zouden.

Don Jan , ondertuschen alle wegen bezettende , en alle hunne Boden ophoudende , bragt het by de Cingaleezen zo verre , dat die van Candi hem tot Keizer verheften , en den nieuwen Eernaam van Fimala Darma Soria , na zynen Vader , gaven , in hope , dat hy met zo veel te meer ernst des zelfs dood wreken , en hun van Raja Singa's geweldenaryen , die zy nog altyd vreesden , geheel en al verlossen zoude.

Zoo ras hy nu Keizer geworden was , dede hy de Portugeezen , die in Ganoor lagen , zyne Vriendschap niet alleen openbaar ontzeggen ; maar belastte hen

ook , het Mom-aangezigt nu geheel af-rukkende , binnen 5 a 6 dagen van daar te vertrekken , of dat hy hen allen zou doen doodslaan , scheldende hen voor meeneedigen , verraaders , en trouwloozen , die niet anders zogten , dan zig meesters van 't Land en 't goed der Cingaleezen te maken , weshalven hy niet begreede , dat 'er een in zyn Land blyven zou.

De Portugeezen , niet in staat om hem te wederstaan , en geen ontzet vernemende , gaven die sterkte gewillig aan hem over , en trokken 'er alleen met hun zyd-geweer uit , zonder iets verder mede te mogen nemen.

Daags daar aan quam Don Jan de Melo met zyn ontzet , dog te laat ; ook bleven eenige Portugeezen in Don Jan's dienst , die zig als schelmen tegen hun eigen volk lieten gebruiken.

Ondertuschen had Raja Singa , Koning van Cita-vaca , zyn magt schieglyk by een gerukt , zakte met een zwaar Leger af , en trok na Candi , van voornemen , om te gelyk die Ingezetenen , en ook Don Jan , als wederspannigen , te straffen.

Don Jan , dit hoorende , en nu van de hulp der Portugeezen verfteken , was in 't eerst daar over zeer ontzet , te meer , alzo hy verstond , dat Raja Singa's Leger al in de vier Corlas gekomen was.

Hy verzamelde dierhalven spoedig zo veel volk , als hy by een krygen kon , trok hem tegen , daar hy te Walane gelegerd was , zonder eenigzins voor de dreigementen van Raja Singa te vreezen , die hem liet zeggen , dat hy zig aan zyn Vader spiegelen , of dat hy hem anders van lid tot lid zou laten van een houwen , waar op Don Jan hem antwoorden liet , dat , zoo zyn Vader zoo voorzigtig , als hy geweest was , en hem geen geloof gegeeven had , hy noit tot het ongeluk , van zoo trouwloos door hem mishandeld te werden , zou gekomen zyn.

Hy liet hem daar benevens weten , dat hy , hoe zeer hy ook op zyn hoede wesen mogt , zyn vaders dood dier genoeg aan hem zou wreken , ten waar hy zig aansfonds aan hem over gaf ; over welke boodschap Raja Singa zoo vertoornd werd , dat hy aansfonds last gaf , om zyn Veld-Leeger te lichten.

Hy stond egter veel meer ontzet , als hy hoorde , dat Don Jan , schoon veel zwakker dan hy , de stoutheid had van op hem af te komen.

Daar op verscheen Don Jan zelf , die zich nu 2 witte Sonneschermen , en een wit Rondel (al te zamen Keizerly-

A. 1590. ke merkteekenen) boven zyn hoofd na-voeren liet, en tatte hem met zoo veel dapperheid, tot de uiterste verbaathheid van Raja Singa, aan, dat hy, zelf aan 't hoofd van zyn Lyf-wagt op hem af-trekkende, hem na een half uur op de vlugt dreef, niet tegenstaande zyn volk van zeer flegte Wapenen (zynde niet anders dan pylen, in 't vuur voor aan wat gebrand, dat hen Don Jan had geraden) voorzien waren.

Trapt van spyt in een Bamboes, en Sterft.

Deze schandelyke Nederlaag ging Raja Singa Adasyn zodanig ter herte, dat hy van spyt zyn voet in een scherpe Bamboes, die op de weg hem ontmoete, of over eind stond, (andre zegen in een doorn) stiet, en van dien tyd af niet weder op stond, alzo hy die wonde niet wilde laten verbinden, waar door in 't kort het vuur daar in quam, en hy niet lang daar na overleed, 120 jaaren oud geworden zynde.

Hochy zich over verscheide wredeheden beklaagde.

Voor zyn dood beklaagde hy zig zeer over verscheide wredeheden, aan die van Candi gepleegd; dog over geene zo veel, als over die, welke hy naderhand aan alle de Priesters, die hy magtig wierd, bedreven had.

Hy had toen voor af zyn Vader, zyn Oom, zyn Schoon-moeder en zyne 3 Broeders, van een wettig bed, daar hy maar een bastaard was, om hals gebracht, en daar nog veel andre Gruwelen, die wy kortheids halven voorbygaan, bygevoegd.

Dit nu alles bedreven hebbende, vraagde hy aan de Priesters van Daldowanze, of 'er voor zo een mensch, wel vergeving van zonden te hoopen was, waar op de Priesters, zonder eenigzins voor zyn toorn te vreezen, vlak uyt neen zeiden.

Hy, die dit geenzins van hen verwagt, en gedacht had, dat zy zync magt, en woede tegen zyn eigen bloedverwanten gevreesd, en hem een zagter antwoord gegeven zouden hebben, wierd over deze hunne uytspoorigheid en on-eerbiedigheid (zoo hy 't noemde) zoo vervoerd, dat hy ze allen, uytgenomen den Opperpriester, dede in een huys brengen, en daar verbranden.

Naderhand liet hy eenige andre Priesters van Paraneydeyo by zich ontbieden, en vraagde het zelve aan hen, die, zig aan de dood der voorige Priesteren spiegelende, hem een zagter antwoord, gaven, zeggende, dat 'er voor zulk een, indien hy zig niet bekeerde, geen vergeving te hoopen was, maar dat, by al dien hy berouw van deze bedrevenc Gruweldaden had, zy door hun Gebeden voor hem nog konden te weeg brengen, dat hy tuschen Hemel en

Aarde zweven, en van alle aanvegting A. en Quelling der Duivelen bevryd blyven zoude.

Dit stelde hem weer eenigzins geruust, en hy liet hen niet alleen in 't leven blyven; maar bewees hen veel eere, en bood hen groote Geschenken aan, dog zy wilden die niet aanneemen; Hy bad hen ook, dat zy dog aan de moord die hy in toorn aan hun Medebroeders beweezen had, niet wilden gedenken, gelyk zy hem dit ook vergeven hebben, waar op hy, niet lang daar na, gestorven is.

Zoo ras Don Jan verstond, dat Raja Singa overleden was, dede hy al zyn Barvolk vergaderen, om te zien, door wat middel hy meester van het ganfch Eyland zou kunnen werden; dog Xavier Jan Wandaar, of (zo andre hem noemen) Janiere Bandara, geheimchryver van Raja Singa, wierp zig tegen Don Jan op, roofde eerst alle de Schatten van Raja Singa, en maakte met de Portugeezen, alzo hy wel zag, dat hy anders tegen Don Jan niet zou kunnen bestaan, een Verbond, gevende alle de Landen aan hun over.

De Portugeezen, hier door hope bekommende, om wel haalt Meesters van dit Eiland te werden, gaven ten eerften aan den Onderkoning kennis van Raja Singa's dood, en van het Verbond met Janiere gemaakt, en verzogten spoedig een groot Ontzet, om Don Jan tegen te gaan, en dus het geheel Eiland voor hunnen Koning te veroveren.

Daar op zond de Onderkoning Don Pedro de Soufa met 1250 blanke koppen, behalven de Mistizen en Swarten, die 'er by waren.

Voor zyn komst had Janiere reeds alle de beneden-Landen, door toedoen van die van Gale en Colombo, veroverd, zonder dat Don Jan, die in Wala-lane lag, en dit met dwarsze oogen aanzag, het kon beletten, waar door hy ook groote vreeze, zo voor 't Leger der Portugeezen, als voor dat van alle de Cingaleeze Vorsten, die tegen hem optonden, en nu reeds vergaderd waren, begon te krygen.

Don Pedro, ondertuschen ziende, dat de lage Landen reeds door andre veroverd waren, en dat hy derhalven, na zyne gedagten, nu hier niet veel meer uytrechten kon, stond op het punt van weder te vertrekken; dog door de andre Hoplieden in zyn schielyke drift gestut, en hem klaar aangewezen zynde, dat Candi eerst moest veroverd werden, daar de grootste Schatten te bekomen waren, liet hy zich bewegen, om te blyven.

593. Daar na zогten zy eerst de mindere Prinszen onder hun geweld te brengen, (dat hen gelukte) en allengskens de Koningen der lage Landen, ten deele door beleefdheid, ten deele door geweld, aan zich te onderwerpen.

Terwyl zy hier mede bezig waren, bragt Janiere een groot Leezer van 151086 koppen op de been, behalven dat hy van 75 Oorlogs-Olifanten, met 1000 zonder tanden, een groote menigte Coeli's, of Last-dragers, en van een groot getal Last-offen voorzien was.

Don Pedro's Leger bestond uyt 1474 blanke koppen, 1280 Mistigen, 1224 Inboorlingen, of Cingaleezen, 47 Oorlogs-Olifanten, 945 dito zonder tanden, en by de 20000 Offen, om de Lasten te torszen.

Met deze Magt trokken zy zamen na Candi, dog maakten onder weg tot hun verzekering, 3 Vestingen, Manikero-weri, Mapati, en Gannatari genaamd.

Don Jan, schoon pas 30 of 40000 man sterk, trok egter al zyn volk tegen die zware magt by een, die hy niet buiten vreeze, tot 2 malentoe, dapper afloeg, dog de Portugeezen, voor de derde maal met groote woede op hem aanvallende, kregen de Stad Walanc, met verlies van 49 der hunne, en van 1500 andre, niet zonder groote tegenweer in. Daar beneven veroverden zy ook de verdre Landen gemakkelyk; maar konden van Dolleswagge geen meester werden.

Don Jan had hier zodanig klop gekregen, en wierd zo sterk van den Vyand vervolgd, dat hy met zyn Keizerin na 't Botch vlugten, en zig daar voor eerst met Botch - kruiden behelpen moest.

De Portugeezen nu, dus verre meester van deze Landen geworden zynde, begeerden, dat de Cingaleezen den Eed van trouw aan den Koning van Portugal zouden doen; dog de zelve verzogten Donna Catharina tot Keizerin, die op Man-Aar, en een dochter van den wettigen Keizer Mahadassyn was.

Deze voorslag der Cingaleezen beviel den Portugeeschen Veld-Heer, Don Pedro de Soufa, niet qualyk, vragende aan Janiere (die men Koning noemde) verder zyn meining hier over, die dat mede toestond, vaststellende, dat de Portugeezen hem, wegens zyne bewezene diensten, 't Huwelyk met die Prinszes niet zouden weigeren, alzoo hem dat van hen toegezegd was.

Daar op zond men een groote troep volks, om deze aanstaande Keizerin van Man-Aar af te haalen.

Wanneer alles nu tot haren optogt na Candi vervaardigd, en zy reeds in de

heerlyk opgezierde Palankyn gaan ziten was, brak de Bamboes, waar mede men haar dragen zou, zo als zy opge-licht wierd, in stukken.

Dit was een quaad voorteecken by de Heidenen, en schoon deze Vorstin in-Christen was, was haar egter nog zoo veel van dien Heideneschen Suur-deeg-zem bygebleven, dat zy niet mede gaan; maar daar blyven wilde.

Men dede haar egter door veel redenen begrypen, dat zulk een bygeloof voor een Christinne onbetamelyk was, en dat dit breken van die Bamboes haar op die Reize in 't allerminste niet hinderen zou, alzo zy voor haare behouden overkomt ten vollen instonden.

Op zulke ernstige aanradingen dan, en na dat 'er een nicuwe Bamboes ingesteeken was, ging zy 'er weer in ziten, en quam, agt dagen na haar vertrek uyt Man-Aar, in Candi.

Don Pedro, met alle zyne Grooten en Fidalgos, ging haar te gemoet, deed een voetval, uyt Eerbied, voor haar, wenschte haar allen bedenkelyken Zegen, waar op zy met weinig woorden hem bedankte.

De Koningen, Grooten, en alle de Cingaleeze Edelen, vielen, op zyn Cingalees haar eerende, vlak op hun aangezigten tegen den grond, waar na weder in haare Palankyn, daar zy uytgetreden was, zitten ging, en van Don Pedro, met al dezen stoet van Grooten, onder het stroyen van Goud en Zilver Geld, tot in Candi vergezelschapt, en, na 3 dagen uytrustens, zeer pragtig gekroond wierd, welke onkosten men zeide dat wel 19 tonnen Gouds, die zy van Raja Singa's schar bekomen hadden, beliepen.

Na dat zy nu als Keizerin van dit Eiland met een algemeene toestemming der Cingaleezen voorgesteld, en op haar Vaders Throon verheven was, was 'er een algemeene Rust in 't Land, waar op dan ook alle de Koningen en Vorsten weer na hun Landen keerden.

Don Pedro de Soufa behield, buiten de Portugeezen, 17 a 1800 Inlanders en Mistigen by zich, en stelde thienduizend Pagoden op Don Jan's leven, die, daar niet eens bang voor zynde, nu en dan als een haveloze Bedelaar in Candi kwam, 's nagts op verscheide plaatzen van de Stad brand sigtende, zonder dat men daader wist te ontdekken: want, terwyl zy bezig waren, om het aan eene kant te lesschen, had hy zeer behendig aan de andre kant weer brand op nieuw gesicht.

Na dat nu alles met den Inlander in rust was, quam de aard der Portugeezen

A. 1593.

Die Vorstin itelyk ingeschaald.

Ge-kroond,

En waar door alles in rust is gebragt.

Don Pedro zet groot Geld op Don Jan's leven.

Die als een Bedelaar in Candi komt, en Brand sichtig.

De Portugeezen draagen zen

A. 1593
zig balda-
dig tegen
den In-
lander.

zen weer boven, die, nu weer baldadig en dertel beginnende te werden, zig niet ontzagen de Inlanders op verſcheidene plaatzen zeer gevoelig te verongelyken, en tot zulke wanbedryven uyt te ſpatten, dat zy zich genoodzaakt vonden daar over aan de Keizerin te klagen, die, nog zeer jong zynde, hen weinig trooft wift te geeven, waar op zy vorenamen de Portugeezen alle levensmid- delen af te ſnyden.

Don Pedro, en koning Janiere, dit vernemende, ſtelden zig daar tegen, zonden 2000 Cingaleezen, en 1000 Portugeezen, na 't prinsdom van Oeva, en 200 Inlanders, en 200 Portugeezen, na een ander Gewest, Laluluja genaamd, om te zien of zy geen ryft zouden kunnen bekomen.

Zy wierden overal redelyk wel ontfangen; maar deden den Inlander alomme een onverdraagelyken overlaſt, be- roovende hen niet alleen van hunne Goederen; maar ook hunne Vrouwen en dochters verkrachtende, en zommige der zelve, die zich daar tegen ſtelden, doodende, en hunne Dorpen in Brand ſtekende; al het welke de Cingaleezen zoodanig verbitterde, dat zy zig onder malkandren verbonden, zoo de Portu- geezen, daar in voortgingen, dit op zyn tyd wreeken.

Ondertuffchen verzogt de Koning Janiere Bandara van Don Pedro de Kei- zerin Donna Catharina ten Huwelyk, die dit hem weigerde, voorgevende, dat hy zynen Koning daar over eerſt ſchryven moeft, en niet vermogens was dit buiten zyn toeftemming te doen.

Janiere, deze uytvlugt zeer wel ver- ſtaande, verzogt dan zyn zufters Dog- ter, die hem mede afgeſlaagen, en waar over hy tegen Don Pedro zo toornig wierd, dat hy hem trots afvraagde, of dit nu de belooning voor alle zyne trouwbevezene dienſten was, zwee- rende, dat het hem berouwen zoude, hem deze beide verzoeken afgeſlagen te hebben.

Don Pedro, dezen Koning zo op- loopend ziende, maakte hem, door zyn antwoord, van haafdig, dol, alzo hy hem zeide, dat hy hem deze wei- gering dog niet qualyk neemen wilde, alzo hy een gebooren Keizerin aan geen Koning, die zig maar opgeworpen had, geven kon.

Janiere, dezen doodelyken ſteek wel gevoelende, dog de zelve voor dien tyd ontveinzende, zey alleen, dat hy wel zag, waar 't met de Portugeezen henen wilde, en dat zy niet anders voor had- den, dan hem, nu zy door zyn hulpe

zoo verre Meesters van alles geworden A. 1 waren, den voet maar op de nek te zet- ten; maar dat dit juist in allen deelen na hunne gedagten niet uytvallen zoude. Hy bleef egter niet lang op die reden, maar wierp het op iets anders, als of hy zich daar niet veel aan gelegen liet, en als of hy daar niet meer aan dacht.

Ondertuffchen ſchreef hy dien zelve avond een Brief aan Don Jan, die zich nog in 't Boſch onthield, en maar na een bequame gelegenheid wagtte, om zich aan de Portugeezen te wreeken, die hem noit beter, als nu by dezen Brief van Janiere, voorkomen kon.

Hy gaf hem omftandig, van 't geen 'er tuffchen hem en Don Pedro voorge- vallen was, kennis, bood Don Jan het Keizerryk aan, onder beloſte van daar toe het zyne te zullen doen, en verzogt maar, alleen om Koning der benden- Landen onder hem te mogen zyn.

Don Jan, die dit geenzins in zyn ge- dagten had, ſtond het echter, zo alshem Janiere hem voorgeſteld had, volkomen toe, en maakte daar op ſtil een Ver- bond met hem, waar in zy beſloten zig geheel van de Portugeezen te ontfaan, en die alle, waar zy op dit Eyland we- zen mogten, te doodden.

Daar op maakte zig Don Jan over al onder die van Candi bekend, hitſte hen, die reeds genoeg tegen de Portugeezen verbitterd waren, nog meer op, en be- woog hen, aangezien zy over al wraak over hunnen overlaſt riepen, te eer, om hem 't Keizerryk te beloven, in ho- pe dat zy zich dan zoo veel zekerder aan die baldadige Natie zouden kunnen wreeken.

Daar op maakte zich Janiere aan zyn Dog- kant, en ook die van Candi, allenskens lekt uyt klaar, om dit beſluit, met Don Jan ge- nomen, op zyn tyd uyt te voeren; dog zy deden dit zo geheim niet, of het lekte uyt; behalven dat de Portugeezen verſcheidne Brieven van Janiere aan Don Jan onderſchepten, waar uyt zy klaar ontdekten, wat een pot 'er voor hen te vuur, en wat ſtaat 'er op Janie- re's fluweele woorden, en op de ge- veinsde, en, zoo 't ſcheen, nu zeer ge- duldige Candineezen, te maken was.

Don Pedro de Soufa, dit werk, dus in zynen omtrek ziende, was zeer ont- ſfeld, en zag nu klaar, dat, zoo men Janiere nog langer de Keizerin ten Hu- welyk weigerde, hy geen anderen ſtaat te maken had, dan dat hy, en de zynen, niet lang in dit Eyland banken zou- den.

Na veel beſluiten hier over in den grooten Portugeeſchen Raad, de een voor,

Hy ſtiet met de Portugeezen aan.

Bieden hem Keizerryk aan op zyn re voer.

Doga lekt uyt

Waar over de Portugeezen.

Janiere: Dooden voor,

u delinensit

Dirk Jongman sculpsit

voor, de ander tegen dit Huwelyk, en een derde weer voor Don Jan's, of Janiere's dood, vielen de meeste stemmen daar op, dat het heilzaamste voor hen was, Janiere spoedig om hals te brengen, en om dit werk een verwtje te geven zou men hem beschuldigen, dat hy voorgenomen had de Keizerin, en Don Pedro, beide uyt de wereld te helpen, om 't welk te bewyzen, men veinzen zou verscheide Brieven, daar dit uyt bleek, onderschept te hebben.

Op zekeren tyd dan, dat Koning Janiere by der Portugeezen Veld-Heer Don Pedro stond te praten, verzogt hy van dien Koning zyn Cris te zien, om, zoo hy voorgaf, 'er een, op de zelve wyze met Geslechten verzierd, naar te laten maken.

Janiere, geen quaad denkende, geeft zyn Cris aan Don Pedro over, die, over de schoonheid der zelve als ontzet van verwondering, van die Koning beleefd verzogt, die eenigen tyd ten voorschreven einde te mogen houden.

Hy stond dit aan Don Pedro toe, dog wierd aantonds, zoo Don Pedro i-

matid een teeken gegeven had, met een poenjaard in zyn hert gestooten, en, nevens verscheide andren van zyn Gezelschap, jammerlyk vermoord.

Zyn wagt, dit hoorende, riep wel dat 'er onraad, en dat hun Koning vermoord was; maar dit had het al weg, en, dewyl het niet te herdoen was, namen zy alle, uytgenomen de Koning van Cotta, terstont de vlugt.

De Portugeezen gaven de Keizerin De Kei- spoedig kennis van Janiere's dood; dog zenn zy had daar, hoe jong zynde, geen gevallen in, hen voorzeggende, dat die daad den grond tot hunnen val, en ondergang leggen zou, gelyk de tyd ook geleerd heeft; aangezien de Inlanders hier door nog veel meer, als te voren, tegen de Portugeezen aangezet, en verbitterd wierden, wel ziende, dat, wierd deze Koning zoo gehandeld, zy niet beters van hen te wagten hadden.

Don Jan ondertuschen in dit troebel water vischende, en door deze moord nu de Cingaleezen in 't algemeen met meer grond tegen de Portugeezen op- hitzende, rukte metter haalt een groot Lec-

Don Jan zet de Cingaleezen tegen de Portugeezen Lec- aan.

98 B Y Z O N D E R E Z A A K E N

A. 1593 Leeger by een , trok na Candi , en dwong hen , alzo zy voor eiger vreesden , om die Stad te verlaten.

Zy vlugten van daar na de Vesting Ganoor , en zonden een groot getal boden na Colombo , om hen te komen ontzetten , alzo zy anders alle verloren waren.

Veelen wierden van de Cingaleesen gevangen genomen , van welke zy eenigen , uyt wraak der Geweldenaryen , aan hunne Vrouwen en Dogters bedreven , de neus , de ooren , en teel-leden affneden , en zo te rug zonden , om hunne makkers te doen weten , wat zy van de Cingaleesen te verwagten hadden.

De Portugeesen , hier over ten uitersten ontsteld , verlieten Ganoor , en vlugten na Walane , stekende alles agter zig , om te veiliger te ontkomen , in den brand.

Dit viel A°. 1590. op een Zondag voor , en *Don Jan* , van hunne vlugt verwittigd , bezette de , en taffe hen met zulken woede aan , dat de omcingelde , en zeer dapper in deze uiterste benaeuwdeheid vegtende Portugeezen , egter geheel op de vlugt geslagen wierden.

Behalven zeer veelen , die van hun volk dood bleven , wierden 'er veelen van aanzien gevangen genomen , waar onder *Don Pedro* , met zyn Zoon , de Keizerin , *Donna Catharina* , en zeer veel andre Oversten der Portugeesen , en der Cingaleezen , die zig by de Keizerin gehouden hadden.

Don Pedro was zwaar gewond , waar aan hy den derden dag daar na quam te Sterven , beveelende voor zyn dood zyn Zoon zeer dier aan *Don Jan* , die hem ook beloofde ten eersten na Colombo te zullen zenden , 't geen hy ook gedaan heeft , hoewel zig veelen daar over verwonderd hebben.

De Candineezen kregen hier grooten buyt van Geweer en Geschut , dat *Don Jan* wonderlyk wel te pas quam.

Hy vervolgte zyn Overwinning , en kreeg binnen korten tyd alle de vastigheden der Portugeesen , uytgenomen Colombo , en Gale , in zyn magt , zommige door geweld van Wapenen ; dog dat dan hen allen het leven kostte , en eenige by accoord , die hy zeer beleefd handelde , waar op alle de omleggende Koningen zig zeer ootmoedig aan hem onderwierpen , en hem met veel Geschenken te gemoet quamen , zig ter aarde nederwerpde , met de handen boven hun hoofd hem op de eerbiedigste wyze eerende , en betuigende niets tegen hem , dan door dwang der Portugeesen , gedaan te hebben , waar

Don Jan veroverd alle de Portugeesche Vestingen.

Neem de Inlandse Koningen in genade aan.

op hy de zelve in genade aannam , alzo hy verzekerd was , dat zy de Portugeezen niet als gedwongen gediend hadden.

Na dat nu *Don Jan* zig volslaagen meester van alles gemaakt had , vond hy goed , om het Keizerryk te zekerder te hebben , en te behouden , de Keizerin , *Donna Catharina* , die nog maar 10 of 12 jaaren oud was , te Trouwen.

Hy deed dit met veel Pragt en Heerlykheid , alzo de Bruiloft honderd en thien dagen duurde , en wel 5005 pagooden kostte , behalven de onnoemlyke onkosten daar toe byzonder opgebracht , welke Geschenken by den anderen opgetrokken , negen-honderd agt en zestig duizend zeven-honderd en vier en vyftig Pagoden (ider toen 6 gulden doende) uitmaaken.

Daar na versterkte hy zyn Land met drie heerlyke Vestingen , en maakte een nieuw Paleis , met vaste Bolwerken , en veel andre schoone Gebouwen , waar aan hy de gevangene Portugeesen dagelyks als Slaven arbeiden liet , terwyl hunne veroverde Vaandels , ten teeken van zyne Zegenpraal , van de Punten en Bolwerken afwaaiden.

Zedert zat *Don Jan* eenigen tyd geruust , zonder van de portugeesen , die niet weinig gekortwikt waren , gemoeid te werden ; maar zo ras men te Goa tyding kreeg , dat *Don Pedro* zo deerlyk geslagen , en aan zyn Wonde overleden was , vond de Onderkoning goed , om *Don Jeronimo de Oviedo* (andre noemen hem *D' Azevedo*) als Veld-Heer met een groote macht van Portugeezen , en andre hulp-troepen , na Ceylon te zenden.

Deze , 3 of 4 jaaren na *Don Pedro's* nederlaag hier gekomen zynde , stelde veel listige middelen in 't werk , om weer meester van het Eyland te werden , ten welken einde hy weer vele Heeren en Prinszen der Beneden-Landen , 't zy door Geschenken , 't zy half door dwang , en uyt vreeze , aangezet , en veel sterkten , door *Don Jan* afgebroken , weder opgemaakt had.

Daar op verzamelde *Don Jan* zyn volk , trok *Don Jeronimo* tegen , die zig van *Donna Walane* begaf , voorgenomen hebende eerst Candi te veroveren , en dan een onwinbare sterkte op Trikenam en in Palugam te leggen ; dog *Don Jan* sneed hem alle deze moeite af , leverde hem aanstonds Slag , die fel , hevig , en zeer lang twyffelagtig was ; dog eindelyk tot nadeel der Portugeezen uytviel , alzo *Don Jan* hen op de vlugt dreef , en 5 dagen lang tot Colombo vervolgte , daar zy egter meest , en in goede ordre behouden in quamen ,

A.

Tro de K rin.

Wat zede verdo verni tede.

Don ronin D'O do ko op Ce lon al Veld- Heer.

Werd Jan op Vlugt gedre- ven , en Gequet

593 hoewel *Don Jeronimo* veel van zyne Overften en Edelen verloren had, en zelfs fwaar gewond was. En by aldien de Koning van Cotta hem niet verbor-gen had, zou hy zekerlyk in *Don Jan's* handen gevallen hebben.

De Cingalefen namen ten eerften de gemaakte werken van de Vyand weer in, en zedert rechte *Don D'Oviedo* niet veel uyt.

Ontrent dezen tyd liep ook *Dominicus Correa*, die door de portugeeften zeer verongelykt was, na *Don Jan* over, die hem, in plaats van zeker op-voerig prins, *Corke Bandara* genaamd, dien hy gevangen by *Don Jan* bragt, Prins en Veldheer van een Leeger maakte, waar mede hy na Gale trok; dog hy, en zyn Broeder *Simon Correa*, werden deerlyk verlagen, en *Dominicus* gevangen, die tegen 't gegeven woord, trouwloos in Colombo gedood wierd, waar over *Don Jan* vericheide Portugeezen voor den Olifant werpen, en andre de neufen, ooren, en manlykheden affnyden liet, hen zo na Colombo zond, en zyne verdre Gevangene aldaar fors weer eifchen, of hen dreigen liet, alle de Portugeezen zo te zullen handelen.

De Soldaaten in Colombo, dit ho-rende, en hunne makkers zo elendig ziende, dreigden *Don D'Oviedo*, als oorfaak van dit alles, dood te flaan, die, daar op zeer benaetwd voor zyn Leven, de Zoldaaten, die rykelyk met hun degens na hem flaken, en die hem, terwyl hy luidop zyne *fenhores* folda-dos om ontferming bad, zekerlyk zou-den gedood hebben, indien de Priefters, niet, met gevaar van hun eigen leven, 'er tuffchen gekomen waren, en hem dus gelegenheid om zich te verbergen ge-geven hadden.

Kort daar na vlugtte *Simon Correa* na Colombo, veinsende zyn Broeders dood te willen wreken. Hy wierd van de Portugeezen wel ontfangen, quam 'er te Trouwen, wierd Landvoogd van een groot Landfchap, en nam de Wapenen tegen *Don Jan* aan.

Op defé tyd was 'er een groot Modeliar in Candi, *Manoel Dias* genaamd, die bevorens een jongen van de Veld-Heer, *Don Pedro de Soesa* geweest, en nu in zeer groot aanzien by *Don Jan* was.

Deze, om de Portugeeften meester-lyk te bedriegen, veinsde, van *Don Jan* weggelopen te zyn, en quam A°. 1602, op paaschdag, by *Don Jeronimo D'Oviedo*, gevende hem vericheide midde-len aan de hand, om den Keizer *Don Jan*, zo hy voorgaf, te vermoorden. Een voorflag, die hem by de Portugeeften zeer welkom maakte, en den grond ley, waar op hy in alles, 't geen hy zeide, geloofd wierd.

Hy zou met 5 Portugeeften (waar onder 3 Hopmannen, *Christiaan Jacobo*, *Alberto Primeiro*, en *Gaspar Pereyra*) na Candi trekken, en veinzen weggevlugt te zyn, om den Keizer by gelegenheid te vermoorden, mits dat *Manoel*, na uytvoering van dit stuk, Keizer van Candi wezen zoude.

Men gaf daar op aan hem een gro-te zomme gelds, die alles op een zilver Kruis bezwoer, en nu na Walane, en verder na Colombo, quantzuis als of hy nu weder wegvlugtte, trok.

In Candi gekomen, gaf hy den Kei-zer kennis van alles, als mede van het verblyf van eenige Portugeefche Solda-ten ontrent Walane, om die Vefting, na 's Keizers moord te overrompelen.

Don Jan trok zelf, om dit Werk in den haak te behandelen, met zyn beste Sol-daaten 's nagts na Walane, en verborg zig daar in; terwyl de uytgezondene Portugeezen kort daar aan 'er mede in-quamen. Zy wierden van *Dias* zeer vriendelyk ontfangen, maar aanstonds; met de feherpe Japanfe Mefsen, dié zy by zich hadden, voor den Keizer ge-bragt, en gebonden, waar op die van de Vefting een zein-fehoot deden; op dat de andere Portugeeften ten eerften ook naderen zouden; dog zy quamen niet tot aan de Vefting, alzo zy door een dienaar gewaarfehould wierden, en daar op zeer verwerd na Colombo keerden, latende al hun geweer en Ba-gagie agter.

Deze dienst bragt *Manoel Dias* in zo groot een agting by *Don Jan*, dat hy hem zynen groot Modeliaar of grooten Edelman maakte, en vericheide Heer-lykheden gaf, terwyl hy de Portugee- fen, na een lange Gevangenis, op een wreede wyze, en onder de uyerfte py-nigingen ombragt.

A. 1593

Waar op hem *Don Jan* groot Modeli-aar maakt. En de ge-vangene Portu-geezen om-brengt.

AGTSTE HOOFD-STUK.

Spilbergens komt A°. 1602. op Ceylon. En eerst tot Baticalo. Hy werd zeer wel ontfangen, en zyne verdre Gevallen hier. Schryft na't Gewangen bouden van zyn Volk, een ernstige Brief aan den Koning. Zend een Commies aan den Keizer. Die versocht, dat Spilbergen hem wil komen bezoeken. Guyon le Fort komt hier. En Spilbergen gaat na Candi. Guyon le Fort's wedervaren. Spilbergens wedervaaren by den Keizer, en elders. Vintana beschreeven. Zyn Onthaal onder weg, en in Candi. Hy bied den Keizer de Vriendschap van den Prins van Oranje aan. Waar op hy hem al de gereed zynde Peper en Cancel schonk. Waarom 'er niet meer was. Candi beschreeven ten aanzien van de Pagoden. Bericht van Spilbergen aan den Keizer wegens onzen Godsdienst. Dien hy de Beeltenis van den Prins van Oranje schenkt, en den Staat van ons Land verhaald. Eere, hem verder door den Keizer aangedaan, en des zelfs aanbieding, om een Kasteel te bouwen. Geeft Spilbergen Brieven aan de Staaten, en den Prins van Oranje. Maakt hem zynen Gezant. Waar op hy vertrok, twee Speellieden aan den Keizer schenkende. Werd door Emanuel Dias besogt. Neemd een Portugees Galjoet, en schonk het den Vorst. Kreeg toen eenige Kancel en Peper. Guyon le Fort gaat met eenige na Candi. Zyn Onthaal daar. Verscheide andre Voorvallen. Spilbergen verzeild van Ceylon, in Septemb. A°. 1602.

NU zal 't tyd werden, dat wy ook van de Nederlanders beginnen te spreken: want het was ontrent dezen tyd, dat de Hollanders, of wel de Zeeuwen, voor de eerstemaal op Ceylon quamen.

Spilbergen komt A. 1602. op Ceylon.

De wackere Zee-voogd, Joris van Spilbergen, den 5. Mey, A°. 1601. van voor de Stad Camp-Vere, met de schepen de Ram, het Schaap, en 't Lam na Oost-Indiën gezeild, was den 26. Mey, 1602. ontrent Caap de Comorn met 2 van deze schepen gekomen, alzo het schip de Ram, waar op Guyon le Fort het Oppergezag had, zedert den 24. December A°. 1601. by de Caap der Gode Hope van hem afgeraakt was.

En eerst tot Baticalo.

Hy zette ten eersten zyn kours na Puntogale, den Zuid-Wester hoek van Ceylon, henen, gerekende den 29. voor by de eerste en tweede droogten. Hy vond over al zeer goeden grond van ontrent de 20 vademmen, en liep van daar voorder na de Rivier van Maticalo. Hy zag daar eerst enen inham, daar een Rivier scheen te wezen, liep 'er na toe, quam 'er den 30. dito by; dog bevond, dat daar geen Rivier, maar wel een groot Boich van Calappus-boomen was, ook zag hy een Dorp, waar in een Pagode stond, alwaar hy ten Anker quam, en zyn schuit na Land zond. Daar op quamen die van Land met een Praeuw, om 't volk van de schuit te spreken, die, hun na Maticalo vragende, tot antwoord kregen, dat het nog Noordelyker lag. Zy schonken aan deze Inlanders eenige Messen, die hen daags 'er aan beloofden volk te leenen, om hen te Maticalo te brengen, gelyk zy den 31. dito deden.

Daar op zond Spilbergen, de eerste Nederlander, die op Ceylon verscheen, een man over Land na Baticalo, om den Koning, Derma Jangadare, te spreken, terwyl hy dien zelve avond nog op de Rheede quam.

Hy bevond dat hier een inham was; alwaar de Inlanders veel schepen bouwden; dog zy vernamen nog geen Rivier, maar wel 6 mylen van daar 'er een, die zeer droog, en waar in pas 5 a 6 voeten Waters was.

De Stad Maticalo (of Baticalo) lag pas 1 myl van die plaats, daar zy ten Anker lagen.

Den 1. Juni quamen eenige Cingalezen aan Boord, en bragten een Tolk mede, die Portugees sprak, die hem zeide, dat 'er Peper en Cancel genoeg was; dog dat de Modeliaar, die de Saaken des Konings aldaar bestierde, verzogt, dat de Zee-Voogd aan Land geliefde te komen, om met hem te spreken.

Ontrent dezen tyd keerde ook die man weder, die hy na den Koning gezonden had, welke hem ook tyding bragt, dat hy van dien Vorst zeer wel onthaald was.

Hy veerde aan deze Cingaleesen, en aan hunnen Tolk, eenige fraeje Glaazen, en andre fraegigheden, waar op die weer na Land voeren.

Den 2. dito, ging Spilbergen met 3 a 4 mannen aan Land, alwaar 5 Olifanten gereed stonden, en veel eerbiedigheden met knielen, en anderzins, voor hem toonden, en zommige Cingaleesen met hun snuit van de grond opvatteden, en boven op hun lyt zetteden. Deze Ceylonse Olifanten werden voor de verstan-

standigste van ganfeh Indiën gehouden.

Spilbergen, by den Modeliaar gekomen zynde, wierd zeer vriendelyk onthaald, en vertrok weder, met belofte van daags 'er aan den Koning van Baticalo te zullen gaan bezoeken.

Hy ging daar op den 3. dito weer aan de wal, en nam niet alleen verfehde gefehenken, om aan den Koning te verceeren; maar ook zyne Mufigyns mede, die op verfehde Speeltuigen wiften te fpeelen.

Te dier tyd verfehden daar ook een praeuw met een Edelman aan boord, die wel 6 a 8 mylen van het Noorden quam, verzoekende, dat zy doch met hun fchip daar wilden komen; dog die van Baticalo waren 'er zeer tegen, alzo ider om zyn voordel genegen was hen te trekken, en daar te houden.

Den 4. dito liet de Zeevoogd *Spilbergen* weten, dat hy by de koning op ftrand komen zou.

Den 5. dito is *Spilbergen* weer aan ftrand gegaan, en quam des avonds by den koning, die wel met 1000 gewapende mannen verzeld was.

Na dat hy nu weder aan boord gekomen was, verhaalde hy, met wat ftatic hy te Baticalo ingehaald, en voor den Koning door zyne voornaamfte Hovelingen geleid was.

De Lyfwacht van den Koning beftond in meer dan 600 man, die alle met ontbloote Wapenen ftonden, terwyl hy aangam, gelyk ook de Koning, met een bloot zwaard in de Hand, den Zeevoogd verwelkomde.

Hy gaf den Vorft zeer fraaeje gefehenken, en vercerde hem met een konftig Mufyq, waar in die koning een groot welgevallen had. Daar na dede hy *Spilbergen* in 't huis van den Modeliaar brengen, daar hy met de zynen zeer wel onthaald wierd.

Daags 'er aan wierd hem belaft met de zynen in 't huis, daar zy hem geplaatft hadden, te blyven, en tegen den avond wierd hy voor de Koning gebragt, alwaar hem fterk opgetigt wierd, dat hy een Portugees was; maar hy dede hen, hoewel met veel moeite, begrypen, dat hy een ander was, waar door hy, tot dezen tyd daar als aangehouden zynde, de vryheid weder kreeg, om over al, daar 't hem beliefte, te gaan, gelyk hy dags daar aan weder aan boord gekomen is.

Hy bleef dien avond aan boord; dog zond nog andre gefehenken met andre Liederen aan die Vorft, om hem in alle Vriendfchap te bewegen, aan hem doch fpoedig zyne lading te verzorgen, waar op hy beloofde, dat hy in 15 dagen die hebben zou.

Den 6. dito ging *Spilbergen* aan Land, om den Koning weer te bezoeken, die zig nu ontrent 't ftrand onthield; en van tyd tot tyd, by na alle uur, meer gewapent volk by zich kreeg. *Spilbergen* verzogt weder zyne Lading, waar op de koning antwoordde, dat hy in 5 dagen de grootfte helft hoopte te hebben, verzoekende ondertuffchen, dat men 't fchip maar loffen, en de Goederen aan Land brengen zou.

Men had nu, zo zy zeiden, veel volks en Olifanten, om de Lading aan te brengen, gezonden; dog de Modeliaar eifste daarenboven, dat men 't fchip op de wal zou haalen; gelyk zy gewoon waren met hunne vaartuigen te handelen, een verzoek, dat in zich zelven niet alleen onbillyk was, maar by *Spilbergen* ook grond van quaad vermoeden lag, vatt ftellende, dat zy hier op bedrog uyt waren, en tyd zogten te winnen, om daar na hun aanflag tegen hem uyt te voeren, te meer, alzo hy van eenige Mooren verftond, dat 'er geen, of zeer weinig Peper, en dat het hungewoonte niet was, daar mede te handelen.

Spilbergen, ziende, dat hy met dit volk gefchooren was, ftond alles, wat zy verzogten, zelfs, om 't fchip op de wal te halen, toc, eifchende maar volk en een Stierman, of Loots, om hem dit te helpen uitvoeren.

Zy gaven hem 'er een met eenig volk; dog ftonden *Spilbergen* maar alleen toc, weer na boord te gaan, houdende al zyn andere manfchap tegen zyn wil aan Land. Ook eifchten zy 4 andre Portugeezen in plaats van hun volk.

Spilbergen zey hen op nieuw, dat hy, en de zynen, geen Portugeezen, maar Zeeuwen, waren; dog egter liet hy 'er 3 van aan Land, vaarende met 11 Cingaleezen na boord.

Na dat die op 't fchip gekomen waren, verzogt hy hunne hulp, om eenige vaten en pakken in het ruim te verleggen. Zy gingen 'er met hun agten in; en hy liet het Rootterwerk boven hun hoofden toeleggen. Daar op ging hy met de Tolk, en eenige andre Cingaleezen, na een andre plaats, toonde hen veel kostelyke goederen, en zey tegen hem, gaat nu na Land met deze 2 mannen, en verteld den Koning, dat ik zyne 8 Luiden hier houden zal, tot hy myn volk te rug zend; en verteld hem te gelyk, wat kostelyke Goederen gy gezien hebt, die alle voor den koning zyn; dog hy moet my eerst Peper en Caneel beftellen.

Hy fchreef ook een beleefden Brief na 't gevangen houden van zyn ver. volk; Schryft; aan de Koning, hem vermanende, zich van quade Raadslieden, en Opftokers tegen hem en de zynen, te wagten, hem

102 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1602. verzekerende, zo de Koning maar Peper en Canceel, dat hy overvloedig Goederen genoeg had, om die hem te betalen.

Een ernstige, Brief aan de Koning. Hy gaf den Vorst daar in ook te kennen, dat de reden van het aanhouden der Cingaleesen aan boord deze was, dat men van hem zo onbezonnen geefticht had, het fchip en de Goederen aan de Wal te halen, zonder dat zy hem eenige Canceel of Peper, om die te betalen, vertoond hadden.

Het was hem ook zeer vreemd voorgekomen, dat men hem, en zyn volk, voor Portugeezen, tegen alle zyn betuigingen aan, gehouden had, waar uyt het fcheen, als of zy maar voorgenomen hadden, zyn Schip en Goederen, onder zulk een voortgeven, zoo ras die aan de wal waaren, verbeurd te verklaren.

Eindelyk zeide hy, dat, zo de koning in 't toekomende genegen was opregtelyk met hem te handelen, hy ook van zyn zeide genegen was den koning alle eer en vriendschap te bewyzen. Daar mede zond hy hen, met eenige Gefchenken weder weg, latende al zyne Vlaggen en Wimpels wacjen, en al het Gefchut ter eere van den Koning los branden, hoewel deze eere den Vorst zeer ontfelde.

Op dien zelve dag zond de Koning een Praeuw met den Tolk, die *Spilbergen* veel ververfching van herten-vleefch, hoenderen, boter en veelerley Fruiten uyt 's Vorsten naam aanbod, daar byvoegende, dat hy zyn Land overal tot zyn genoegen gebruiken mogt. Ook zond hy zyne drie mannen weer aan boord, verzoekende, dat hy dog niet vertrekken wilde, alzo hy hem in korten tyd zyne Lading befchikken zou, en tot zyne gerufftelling geerne 3 of 4 Cingaleesen by hem aan boort laten wilde, zich zelve wegens den eifch, van 't fchip en Goederen aan de wal te brengen, op 't hoogfte verontfchuldigende, alzo hy geen quaad daar mede in den zin gehad hadde, verzoekende nogmaals, dat hy maar geduld wilde hebben, alzo hy bezig was, om Peper te vergaderen; hoewel daar na bleek, dat alles maar in goede woorden zonder enig gevolg beftond.

Den 7. dito zond hy egter een monfter Peper, die hy zeer dier loofde, en ook een weinig Wafch; maar *Spilbergen* wilde op zoo weinig van elks geen bod doen.

Den 8. dito vertrok de Koning van Strand, alzo hy zag, dat hy zyn oogwit niet konde bereiken, nog zynen aanflag doen gelukken.

Den 9. dito om Water na de Wal gegaan zynde, verftonden zy van ee-

nig volk, dat Portugees sprak, dat de Koning aan de Portugeezen fchatting betaalde.

Den 10. dito beloofde de koning weer, hem zyne Lading te leveren; dog zy moeft van den Keizer van dit Eyland, of anders van *Don Jan*, (nu *Finala Darma Soeria* genaamd) gehaald werden, waar toe tyd en geduld van nooden was; biedende hem aan eenig Volk met een van *Spilbergen*s Commiffien derwaards te zenden.

Na dat dan *Spilbergen* vernomen had, dat hier een Keizer van Candi was, eifte hy, genegen zelf derwaards te gaan, 5 Cingaleesen van den Koning van Baticalo aan boord, als Gyselaars, die hy ten eerften zond.

Een der zelve was een van zyne Raadsheeren *Panneka* genaamd, nevens welke 2 Hoofdmannen of Overften der Krygslieden, en nog 2 andre, waren.

Daar na quamen 'er weer Olifanten aan strand, om den Zeevoogd af te halen, waar mede hy na den Koning van Baticalo toog, die hem de Reis na Candi afmaadde.

Men belood dierhalven, alzo de Koning zeide, dat de weg zeer verre, en moeijelyk was, een Commiffie, met eenige Gefchenken voor af te zenden, waar op de Zeevoogd den 15. dito weer aan boord quam, verwagende, wat befcheid hem de weggezonden Commiffie brengen zoude.

Ondertuffchen verruilde hy daaglyks veelerley Gefteenten, als Robynen, Toppaazen, Granaaten, Spinellen, Hyacinthen, Zafieren (witte en blauwe) Katten-oogen, en Kryftal; tegen deze en gene fnuifteryen, dog zy waren in zig zelve van weinig belang, en van een geringe prys, zoo dat zy de meeste onkosten daar aan de Gefchenken hadden; die zy geduurig aan den koning van Baticalo moeftten geeven.

De afgezonden Commiffie, den 3. Juli wedergekomen zynde met 2 Gefanten; en een Brief van de Keizer aan *Spilbergen*, getuigde, dat die Vorst hem zeer wel ontfangen, en onthaald had.

De naamen der 2 Gefanten waren *Gonsalo Rodrigos*, en *Melchior Rebecca*, en de Keizer zond nevens hen eenige Gefchenken van Goude Ringen, en van groote Pylen, *Segonfios* genaamd, en by hem van groote weerde, en voor groote tekenen van zyn gunft gehouden. Hy beloofde ook alle Vriendfchap aan de Zeevoogd, zey hem zo veel lading toe, als hy vermogens was te beftellen, en verzogt, dat hy hem in Candi wilde komen befoeken.

Op dien zelve avond verfcheen hier *Gujon le Fort* ook met het fchip den Ram, die hier.

die den 24. December ontrent de Caap der Goede Hope van den Zeevoogd afgeraakt, en zedert niet gezien, waar over groote vreugd onder hen was.

Men besloot zamen, dat *Spilbergen* de Reis na den Keizer zou aanneemen, te meer, alzoo hy daar toe Last van zyn Heeren en Meesters, en van zyn Hoogheid den Prins van Orangie had, met aanbieding van der zelve Vriendschap aan den Keizer, en om een Vriend van zyne Vrienden, en een Vyand van zyne Vyanden te willen zyn.

Hy vertrok den 6. dito, by zig hebbende verscheide Geschenken, en 10 Reisgezellen van zyn volk, onder welke eenige waren, die op deze en gene Speeltuigen zeer wel konden speelen.

Ondertuschen quam 't schip de Ramter plaats, daar de Zeevoogd lag, ten anker, en dede ter eere van 's Keizers Gefanten eenige Eer-schooten; dog alzo zeker stuk geschut overladen was, quam het te springen, waar door de Conftapel gequeest wierd, waar af hy stierf.

Gujon le Fort, Onder-Zeevoogd, was met zyn schip op 't Eyland Madagafcar, en in de Bacy St. Augustyn geweest, alwaar hy door een Storm Mast en Boegspriet verloren had, waar door hy in gevaar van Lyf, Schip, en Goederen, geraakt was.

Terwyl de Zeevoogd na den Keizer was, ruilden zy nog eenige Geschenken in, en zonden de schuit na eenige andre plaatzen, om na een beter Rheede te zien; dog zy vonden geen beter, dan daar zy lagen.

Den 28. dito, quam *Spilbergen* vanden Keizer van Candi wederom aan boord, latende Capitein *Jongerheld* zedert 2 dagen agter, alzo hy onderweeg ziek geworden was, en door vermoedheid den trop niet volgen kon.

Hy had hem 3 Olifanten, en 6 mannen tot zyn dienst gelaaten, om hem, zo veel 't mogelyk was op den weg te helpen, gelyk hy den laatsten dito daar ook aangekomen is.

Na dat *Spilbergen* van den 6. Juli na de Boven-Landen vertrokken was, was hy eerst by den Koning van Baticalo gekomen, die hem, en 's Keizers Gefanten, deftig onthaald, hem met eenige Goude Ringen beschonken, van Olifanten, Volk, en Palankyns, om hem, zyn Goederen, en eenige van zyn volk, die niet volgen konden, te dragen, verzorgd had.

Dit geleide ging met hem tot in des Keizers Land, werdende over al zeer treffelyk buiten zynen kosten onthaald.

Zo ras hy in 's Keizers Landen gekomen was, is hem een Modeliaar met Trommelen en Pypen, of met Gong en Tifa, te gemoet gekomen, die hem in een Dorp bragt, daar hy ook wel onthaald, en in een vertrek, en Ledikant, met wit Linnen behangen (een eere, die men daar alle groote Gefanten aandoet) geplaatst wierd.

De Zeevoogd vereerde aan den Onderkoning, en zynen Modeliaar, eenige Geschenken, die vriendelyk verzogt, dat *Spilbergen*, by zyne te rug-Reize, hem wilde komen bezoeken, belovende hem te aller tyd alle Vriendschap te willen doen.

Daar op vervolgde hy zyne Reize, en is twee mylen van daar in een Dorp gebragt, daar zekere Koningin, Dogter van den voornoemden Onderkoning, die nu een van de Keizers van Candi's Vrouwen was, woonde.

Don Jan had haar dit Dorp geschonken; dog zy was nu na de Stad Vintana, (of Bintene) daar *Spilbergen* daags 'er aan quam, vertrokken.

Zo als hy daar by naderde, quamen hem wel 6 Modeliaars te gemoet, van veel Volks, Pypen, Trommels, Hoorns, en andere Speeltuigen, verzeld, die hem tot aan die Stad, en de plaats, daar hy zyn verblyf zou hebben, geleidden, alwaar hy zyn Vertrek mede met Linnen behangen vond.

Hy bleef daar 2 nachten, en vond 'er de voornoemde Koningin, die zeer verlangde, om hem te zien, biedende hem, by zyne te rug-Reize alles, wat 'er in haar Land was, tot zyn dienst aan.

Deze Stad legt aan de Rivier van Trinkemale, anders Mawieleganga, genaamd, alwaar zeer schoone Vaartuigen gemaakt werden.

Behalven een fraije Pagode, bevorens by ons al beschreeven, ontmoete hy hier ^{Vintana} noch veel diergelyken, en een Klooster, ^{beschre-} waar in hy Monniken, in 't Geel gekleed, vond, die met groote Sonneschermen, en met Slaven, langs de straat gingen. Zy waaren kaal op 't hoofd, dog zonder kruin geschooren, en hadden Paternosters in de hand, waar mede zy geduurig bezig waren teprevelen. Zy wierden in groote agting gehouden, en waren vry van alle werken en Lasten.

Het Klooster, daar in zy waren, is even als de Kloosters der Roomsgezinden, met verscheide Galderyen, Omgangen, en met veel Capellen voorzien, iraci Verguld, en verzierd met de Beeltenissen van verscheide Mans en Vrouwen, die, na hun zeggen, Heilig geleefd hebben.

A. 1602. Deze gefneedene Beelden waren in Silvere vergulde Kleederen uytgedoft, en hadden dag en nacht brandende Lampen en Wasch-keersien by zich, staande op Altaaren, waar op groote Kandelars waren, die van naakte gefneedene Kinderen gehouden wierden. Ider uur quamen die Monniken in die Kapellen hun Gebeden, en Getyden leezen. Ook zag hy hen daar hunne Feesten vieren, en Ommegangen langs de Straat doen, daar de Opperpriester op een Olifant zat, met Zilver en Goud bekleed, een Goude Staf met beide handen boven zyn hoofd vasthoudende. Voor hem gingen veel andre Monniken in ordre, met veel gespeel van Hoorns, Trompetten, Cimbalen, en 't geklank van Bellen, en Bekkens, die alle een zeer goed akkoord gaven. Veel Lampen en Toortsen wierden daar gedragen, ook volgden hem veel Mannen, Vrouwen, en Dochters.

De fraicste Dogters zyn gewoon, eer die van den Ommegang uyt- of in-gaan, veel wonderlyke en konstige Dansen te maken, zynde met haare halve bovenlyven naakt, en haare armen, handen, en ooren, half met Goud en Gesteenten, en aan 't onderlyf met fraeje Geborduurde Kleederen versierd.

Deze Liederen zag men dagelyks in de Kapellen der Pagoden Sombayen, en met gevouwe handen boven 't Hoofd zich ter aarde nederwerpen.

Van Vintana vertrekkende, quam hy in 't Dorp van 's Keizers Zoon, dat nog een dag reizens van Candi was.

Hier zond de Keizer zyn eigen Palankyn (die zeer kostelyk en met Vergulde Kleederen toegerust was) met eenige Olifanten, waar na *Spilbergen* de andere Palankyns, volk, &c. na Vintana weder zond.

Alle uur zond de Vorst hem Volk met levens-middelen, Vrugten, en Wyn, van een Druif, die hy zelf in Candi had doen planten, en die in zich zelve zoo goed was, als eenige Wyn in Portugal gewasfchen.

Ontrent de Stad Candi by een Rivier komende, moest *Spilbergen* ondertusfchen, van verscheide Modeliars verzeld, een uur vertoeven. Daar na zond de Keizer hem den Oppersten Modeliar, *Emanuel Dias*, van welken wy bevorens breeder gesproken hebben, benevens veel Portugeesen, die alle de ooren opgefneeden waren, en den Vorst dienden.

Hy wierd van hen zeer Statelyk ontfangen, en met 1000 gewapende Soldaaten, met 8 vliegende Vaandels, den Portugees ontnomen, na Candi geleid, terwyl men een groot geluid van veler-

lei Speeltuigen, alomme hoorde uytbrommen.

Zo voerde men *Spilbergen*, voor by 's Keizers Paleis, tot aan zyn verblyf-plaats, en daar wierden veele Salvo's, om hem te verwelkomen, geschoten. Hy had Capitein *Jongerheld* van Vliiffingen by zig, en liet drie Trompetters voor uytgaan, van welke 'er een de Bande-rolle of Prinszen-Vlag droeg, waar na hem 4 andre Dienaars met een Zyde Spaansche of Portugeesche Vlag al slepende volgden, welke Vlag hy aan den Keizer schonk, waar tegen hem de Vorst een andre Vlag, die hy ook van de Portugeezen genomen had, vereerde.

Na dat hy in zyne verblyf-plaats gekomen was, vond hy alles zeer heerlyk, niet op zyn Cingalees; maar op zyn Portugees gereed gemaakt. Ook bleef *Emanuel Dias*, met de verdre Portugeezen by hem, tot dat de Keizer hem 's namiddags 3 Peerden zond, met haare Sadels zeer wel toegerust, op dat hy hem daar mede zbu komen bezöeken.

Hy ging daar op na dien Vorst met eenige fraeje Geschenken, en wierd zeer wel ontfangen, terwyl die zyne Geschenken op een Tapyt leggen liet, en de zelve aan zynen Erf-Prins, en Prinszes, vertoonde.

Don Jan, of *Fimala Darma Soeria*, was in het wit gekleed, vertoonende uytwendig met zyn gelaat alles, dat men in een Grootmoedig Prins wenschen kon. Hy wandelde eenige reizen met *Spilbergen* in een groote Zaal henen en weder, en gaf hem, na dat zy over eenige Zaken van Gewicht gesproken hadden, verlof om weer na zyne ruit-plaats te vertrekken, om daar, alzo hy vaststelden, dat hy zeer vermocid was, eerst wat uyt te rusten, en dan morgen nader met hem te spreken.

Voor *Spilbergen* vertrek dede hy zyne Speel-Liederen eens wakker opspeelen, dat den Vorst groot genoegen gaf.

Daags 'er aan zond de Vorst hem Hy weder zyne Peerden, om by hem te komen. Hy reed 'er na toe, en wierd zyn Vrienden gelijk bevorens, zeer minnelyk ontfangen, en Vorttelyk onthaald.

De Keizer sprak met hem over den Handel van de Kaneel, en Peper, dog eifchte daar zo veel voor, dat *Spilbergen* best oordeelde, het liever op eniger ander gesprek met dien Vorst te dragen.

Wanneer *Spilbergen* nu zyn afscheid nemen wilde, vragde de keizer, wat hy daar voor geven wilde, waar op de Zeevoogd antwoordde, dat hy daar niet om Peper of Caneel, maar alleen gekomen was,

Zyn onthaal on-
derweg,
en in
Candi.

was,

1602. was, om zyn Hoogheid des Prinszen van Orangie's bevelen uyt te voeren, en deszelfs Vriendfchap en hulp, waar in zyne Majesteit die ook tegen zyne Vyanden, de Portugeezen, van nooden mogt hebben, aan te bieden.

De Keizer, dit hoorende, verhaalde het aan alle zyne Grooten en Hovelingen, die het met veel genoeg en aannemen. Ook nam de Vorst den Zeevoogd in zyn armen, hief hem uyt genegenheid van de grond op, en zeide: al de Peper en Caneel, die ik veerdig heb, is u gefchonken; dog daar was in alles niet boven de waarde van 3000 ponden Vlaams. Hy verontschuldigde zig egter hier over, zeggende dat zyne komst aldaar zoo fchielijk, en dat hy bevorens noit op eenigen handel in Caneel of Peper gezet; maar in tegendeel gewoon geweest was alle de Caneel te laten verwoeften, en 't fchillen daar van uytdrukelyk te verbieden, om de Portugeezen, zyne vyanden, alle afbreuk te doen, waar uit men zeer ligt dereden waarom hy nu niet beter voorzien was, begryppen kon.

Daar nu langer te blijven, was *Spilbergen* mede niet geraaden, vermits het Ooster-Moeflon haast zou beginnen door te taften, en zy ter plaatze, daar zy geankerd laagen, een laager Wal hadden.

Ondertuffchen toonde de Keizer, terwyl hy daagelyks met den Zeevoogd over allerlei Zaaken fprak, hem Harnasfen, Morlions, en andere Wapenen, die hy den Portugeezen ontnomen had. Ook wees hy hem zyne kostelyke Pagoden, met meer dan 4 of 5000 heerlyke gefneede Beelden, zommige zo hoog als Masten, en waar toe fraeye Torens van zeer kostelyke Steen, konstig gewrogt, met heerlyke vergulde Gewelven, gemaakt waren, zodanig, dat de Cieraaden van deze Pagoden, in fraaiheid van de Gebouwen, die der Roomschegezinde Kerken by na te boven gingen.

Na dat *Spilbergen* dit alles gezien had, en by den Vorst te rug gekeerd was, vroegde de Keizer, wat hem van zyne Pagoden daecht, waar op hy zeide, dat hy meer van levende menfchen, als van doode beelden, hield.

Ook vroegde hem de Vorst, of wy onze Kerken niet mede met de Beelden van Maria, Paulus, Petrus, en alle andre Heiligen, gelyk de Portugeezen, verzierden; en of wy ook in Christus geloofden.

Spilbergen gaf tot antwoord, dat wy ware Christenen, dog geen Roomsgezinde, nog zulke, als de Portugeezen, waren. Dat wy wel Kerken, maar met bloote muuren, zonder eenige Beelden, hadden, en dat wy God, den Schep-

V. DE EL.

per van Hemel en Aarde, in onze her- A. 1602.
ten dienden.

De Keizer vroegde weer, of onze God niet fterven kon, waar op hem getoond zynde, dat geen fterfelyk menfch te gelyk God kon zyn, om aldus den Vorst aan te wyzen, dat alle zyne Beelden in zyne Pagoden te vergeefs waren, alzo zy maar geflorvene menfchen verbeeldden, vermanende hem niet op de zelve, maar op God, te vertrouwen, hoedanig hy, over verfehiede Saaken van Godsdienst, met den Keizer verder gefproken hebbende, zyn afscheid van dien Vorst genomen heeft.

Daags 'er aan onthaalde de Vorst hem met een heerlyk Gafmaal, brengende hem in een groote Zaal, met Tapyten belegt, en van Spaanfche Stoelen en een Tafel voorzien, waar op zich alles volgens de wyze der Christenen vertoonde. Ook vereerde hy hem met een deftig Mufyq, na de wyze van zyn Land gefchikt.

Daar op fchonk *Spilbergen* aan den Keizer de Beeltenis van den Prins van Orangie, in 't volle Harnas te pced, zoodanig als hy by de Slag in Vlaanderen, den 2. Juli, A^o. 1600. afgebeeld was, waar in hy zeer groot genoeg had, te meer, als hem de omftandigheden van dezen Slag, en de verdere gevallen van onze Oorlogen met den Koning van Spanjen, door den Zeevoogd verhaald waren.

In de 5 dagen, die *Spilbergen* by den Keizer was, kon die Oorlogszugtige en Dappere Vorst zich niet verzaagen met alles, wat onze Landen betrof, van den Zeevoogd te vernemen. Hy dede ook de Beeltenis van den Prins van Orangie in de kamer, daar hy zig daagelyks onthield, hangen, en bragt daar na *Spilbergen* in 't vertrek der Keizerinne, daar zy met haare Kinderen, den Prins, en de Prinszes, alle op de Christenwyze gekleed, zat, een eere, die, na de wyze van dit Land, ongemeen groot was.

Hy bood ook de Heeren Staaten, en zyn Prinszelyke Hoogheid aan, dat zy in zyn Land, daar 't hen geliefde, een Casteel konden bouwen, deze zeer kragtige uytdrukking 'er by voegende: *Ziel, ik, myn Keizerin, Prins, en Prinszes, zullen de Steenen, Kalk, en andre Bouwstoffen, zoo de Heeren algemeene Staaten, en den Prins een Vefting in myn Land begeeren te Bouwen, op onze fchouderen dragen.*

Hy gaf aan *Spilbergen* ook verfehiede Brieven voor de Heeren Staaten, en den Prins van Orangie, makende den Zeevoogd zynen Gezant, om uyt zynen

Geeft *Spilbergen* Brieven aan de Staaten en

A. 1602. den Prins van Oranje mede. naam met haar Hoog: Mog: , en met zyn Hoogheid, te handelen.

Maakt hem zynen Gezant. Keurlyke Gefchenken, en verscheide groote Eertitelen , schonk deze Vorst ook aan *Spilbergen*, die van den zelven daarom verzogt , twee zynere Speelluiden, *Hans Rempel*, en *Erafnus Martsberger*, die zeer wel op allerlei Speeltuigen spelen konden, aan den Vorst vercerde, die daar zodanig mede in zyn schik was, dat hy naderhand zelfs van hen begon te leeren spelen.

Waar na hy vertrok, 2 Speellicden aan den Keizer zichtenkende. Ook maakte de Prins en de Prinszes Martsberger daar na hunnen Geheimschryver. Hy was dat ook weerdig, en daar toe bequaam, aangezien hy tamelyk wel gestudeerd, en kennis van verscheide Taalen had.

Ook begon de Keizer, de Prins, en Prinszes, Nederduits te leeren, zeggende, Candi is nu Vlaanderen geworden.

Eindelyk nam *Spilbergen* zyn afscheid van den Vorst, die hem alle bedenkelijke eere op zyne te rug-Reize bewees, gevende hem veel groote Pylen, Serгонfios genaamd, voor bewyzen van zyn trouw, waarheid, en vaste Vriendschap dienende, benevens een groot getal volk, Olifanten, en 't geen hy verder tot de Reis noodig had.

Hy schonk hem ook een verguld Sonnescherm, met 4 a 5 Slaven, om hem te dienen.

Dus quam de wakkere Zeeheld, na dat hy overal op Ceylon, vry, vranks, en kosteloos, daar 't hem beliefd, gewandeld had, na een togt van 22 dagen, weder aan boord.

Werd door Emanuel Dias bezogt. De Vorst zond hem den 5. Augusti *Emanuel Dias*, met eenige andre Modeliaars, en 120 Soldaaten, na, om de schepen te bezigtigen, en met *Spilbergen*, tegen zyne weerkomst, na een beter anker-plaats uyt te zien.

Zy spraken daar na nog over verscheide Zaken, die tusschen hen besloten, en ook bezwooren werden.

Hy bewees dien Modeliaar ook alle eere, bragt hem met twee welgewapende schuiten aan boord, en onthaalde hem deftig.

Neemt een Portugees Galjoot, dat hy aan de Vorst schonk. Den 8. dito, wierd een Portugees Galjoot, met 46 mannen, door des schuit van *Spilbergen*, die pas 14 man in had, veroverd. De Hoofdman van 't Galjoot was *Antonio de Costa Montero* genaamd, die eenige oude Pinang, en wat Peeper en Canceel geladen had.

Na dat de Modeliaar *Dias* dit zelfs aanschouwd had, geloofde hy nu vast, dat de Portugeesen onze Vyanden waren. Waar van hy ten eersten kennis aan den Keizer gaf, aan welken *Spil-*

bergen dit Galjoot met zyne Laading vercerde, die daar over groote vreugde in Candi bedreef.

Den 9. dito, vertrok *Emanuel Dias*, met *Guyon le Fort*, en Hertog *Filips*, om te bezorgen, dat de beloofde Canceel ten eersten volgen mogt, die ook kort daar aan gezonden wierd. Het bestond in 60 Canassers Canceel, 16 baalen Peper, en 3 baalen Curcuma, of Indiaanze Saffaraan.

Guyon le Fort, te Candi komende, wierd ook zeer wel onthaald, en kreeg eenige Goude Ringen ten geschenken, gelyk Hertog *Filips* mede. Zy vonden daar nog wel eenige Canceel; maar alzo die nog niet gereed was, konden zy daarna, alzo 't Moesson verloopcn was, niet wagten.

Den 11. dito, namen de onzen nog een Tsjampan met oude Pinang, die *Spilbergen* aan den Koning van Baticalo schonk.

Hy had bevorens aan den Zeevoogd verlof gegeven, om de Portugeesen aan te tasten; dog maakte nu veelspels, dat men hen voor zyn Land dus genomen had; hoewel hy dit meer uyt een schonen schyn, om andre te blindhocken, als wel uyt een goed hert voor de Portugeesen, dede.

Den 12. dito, namen zy 'er nog een met 20 man, en bequamen dus op deze 3 genomene Vaartuigen ontrent 100 mannen, waar van eenige by ons bleven, en eenige na Candi gezonden wierden. Ook liep in die tusschen-tyd *Antonio de Costa Montero*, door quade toezicht der onzen, weg, waar over zekere *Claas Cales*, en anderen, gestraft wierden.

Den 23. dito, wierd *Houtepen*, Constapel in 't Schip de *Ram*, door 't onvoorzigtig laden van een Stuk Geschut, dood geslagen, zynde dit het tweede ongeluk, dat, door zulken wyze van handelen, aan de Constapel van dit Schip voorviel.

Den 1. September, A^o. 1602. quam *Guyon le Fort* met zyn Gezelschap van Candi weder aan boord, Brieven, en Gefchenken, van den Keizer aan de Zeevoogd medebrengende.

Na dat nu *Spilbergen* alles tot zyn Reize verveerdigd, en aan Land op de volle Markt van Baticalo vernomen had, of de Cingaleesen, die daar wel ten getale van 200 stonden, iets van hem, of de zynen, te eischen hadden, is hy den 2^{en}. dito van Baticalo verzeild, verbrandende de 2 genomene Tsjampans, met de Pinang, alzo zy geen tyd hadden, om die te verkoo-
pen.

Eer hy vertrok liepen 'er 2 van zyn man weg, en den 3. dito verzeilde hy A. 1602^x Volk, een Constapel, en een Timmer- van daar na Atsjien.

NEGENDE HOOFDSTUK.

A. o. 1602. Komen drie Zeeuſche ſchepen op Baticalo. Hoe Sebald de Weerd 'er onthaald is. Zyn tweede Togt A. 1603. na Baticalo, daar hy Vermoord wierd. Wat Aanleiding hier toe gegeven heeft. En hoe hy oorzaak van zyn Dood was. Met 't geen daar op volgde. Des Keizers Don Jan's Dood. A. 1604. Die nader beſchreven werd. De Prins van Oeva werpt zich tot Keizer op. Cenuwieraat kant zich daar tegen. Donna Catharina zet zich op den Throon. De Portugeeſen zoeken te vergeefs een Verbond met haar te maken. Nieuwe Pogingen der twee voornoemde Prinszen om de Kroon. Dood van den Prins van Oeva. Wat daar op door de Keizerin verricht is. Haar Huwelyk met Cenuwieraat A. 1604. Die een Verbond met de Nederlanders zoekt te maken. Het twaalfjaarig beſtand. A. 1609. Brieven van haar Hoog: Mog: aan dien Vorſt. Door Marcellus de Boſchhouwer A. 1612. in Candi by den Keizer gebracht. Die met Ons een Verbond aangaat. Korte Inhoud van dien. Boſchhouder verzogt daar op zyn Aſſcheid. Dog de Keizer wil hem niet laten vertrekken. Die hem Prins van Mingone &c., maakt. Toeleg der Portugeeſen op zyn Volk. Door de Keizer gewrooken. Die met een groot Leeger de Portugeeſen ſlaat. Die Mingone veroveren. De Dood van den Erf-Prins Mahaftane. A. 1612. De Koning van Panua onthalt. De Veſting Walane door den Keizer veroverd. De Prins van Mingone doet de Portugeeſen groote Afbreuk. Hy en de Prins van Oeva tot Voogden der Kinderen van de Keizerin geſield. Dood der Vorſtin. Ziekte des Keizers, die de twee voornoemde Prinszen tot Voogden kieſt. Gaal Heneraads Dood: Krygsvoorvallen. Don Munno de Ferieram. Welkers Leeger geſlaagen wierd. De Prins van Mingone beweegd den Keizer om van 't Huwelyk met zyn Stief-Dogter af te zien.

A. o. 1602. quamen de Zeeuwze ſchepen Vliſſingen, der Goes (of de Gans) en Zirizee in 't laatſt van 't jaar mede op Baticalo, van waar 'er 2 in 't begin van A. 1603. na Atsjien vertrokken, daar zy den 17. Januari ten anker quamen. Zy hadden 't Schip Zirizee op Ceylon gelaten, om na hunnen Commies Sebald de Weerd, te wagten, die den 28. Novemb. op Ceylon gekomen, met 15 man te Land, en zeer wel ontfangen, met 6 Olifanten na Baticalo, en van daar wel 36 a 40 mylen Landwaard in na den Keizer van Candi met 6 mannen vertrokken zyn. Kort daar aan, verſcheen Sebald de Weerd ook met 't Schip Zirizee op Atsjien, van Ceylon, alwaar hem zeer veel eer en vriendſchap door den Keizer be- wezen was. Hy had daar Brieven van den Zee- voogd Spilbergen, onder den nu gewor- den Keizerlyken Geheimſchryver, Mart- berger, gevonden, die hem merkelyk te ſtade quamen, alzo zy hem een voll- gen en net berigt gaven, hoe hy zig aan dat Hof te dragen had. By nadere Berigten uyt Holland bleek ook aan Sebald de Weerd, dat hy door de

Heeren 17^{den} Onder- Zeevoogd onder Warwyk op de Zeeuwze ſchepen was gemaakt, dat toen vry noodig was, alzo 'er byna geen ordre gehouden wierd, om dat ider van de Commieſen en Schip- pers even veel wilde te zeggen hebben. Daar op vertrok Sebald de Weerd den 3. April, A. 1603. van Atsjien na Ceylon, een ſtuk weegs in Gezelschap van den Zeevoogd Spilbergen, van wel- ken hy buiten de Eylanden van Poelo- way en Gommerſpoel zyn aſſcheid nam, en zyne Reize na Baticalo vervorder- de. Hy had bevorens een Verbond met den Keizer gemaakt; dog was na Atsjien om meer ſchepen geweest, en quam nu met de zelve hier, om den Vorſt daar mede tegen de Portugeeſen dienſt te doen. Hy had onderweeg 4 Portugeeſche Vaartuigen genomen, waar van de Mo- deliaar Emanuel Dias bericht bekomen hebbende, eifchte hy eenige van de Weerd voor zynen Keizer; doch die onſchuldigde zig daar van, aangezien hy, zoo verre niet denkende, hen toe- gezegt had vry te zullen laten. De Keizer, die eerſt maar tot Vintana, of Bintene, gekomen was, en daar dacht

1602. te blyven, quam, na dat hy van 't nemen de-
zer Portugeefche Vaartuigen kennis ge-
kregen had, tot Baticalo; maar wierd,
om dat die Portugeefen weder op vrye
voeten gefeld waren, op den Onder-
Zeevoogd zeer vertoornd, te meer, als
hy van zynen Gefant, van Atsjien mede
gekomen, verftond, dat *Sebald de Weerd*
in allen deelen getoond had een Vriend
van de Portugeefen, en geen Vriend van
den Keizer te zyn, vermits hy hem in 't
algemeen zeer veragtelijk behandeld, de
Portugeefen aan 't hoofd van een maalt-
tyd deftig onthaald, en hem, 's Keizers
Gezant, aan 't lager-cinde van de tafel
geplaatft had, waar uyt dan ook bleek,
dat hy niet anders voor had, als den
Keizer te bedriegen, en zich zelven door
lift meester van zyn Land te maaken.
Welke faaken geheel en al tegen het Ver-
bond, met den Keizer gemaakt, ftren-
den.

Deze Gezant waarfchouwde den Kei-
zer ook, wel op zyn hoede te zyn, al-
zo *Sebald de Weerd*, en de Hollanders hem,
en zyne voornaamfte Heeren, op hun-
ne fchepen zouden nodigen, met geen
anderen toeleg, dan om meester van zyn
perfoon, en Land te werden.

De keizer, dit verhaal van zynen Ge-
zant met veel ontzetting, gehoord heb-
bende, beraadflagde met zyne Hove-
lingen en Grooten, of men nu, aange-
zien dit Verhaal zeer waarfchynlyk, en
't Verbond door *de Weerd*, met dit los-
laten der Portugeefen, reeds gebroken
was, in het toekomende hem wel meer
geloof geven zoude. Deze nu waren van
oordeel, dat men moest tragten den On-
der-Zeevoogd *de Weerd* met zyne fchee-
pen na Gale, te lokken, om de Portuge-
zen daar aan te taften, en dat men daar
dan zien moest, hoe hy zich ontrent
hen zou gedragen.

Daar op verfcheen *Sebald de Weerd* by
den keizer, en verzogt, na hem wak-
ker onthaald te hebben, dat hy de goed-
heid wilde hebben, van hem aan boord
dog te komen befoeken, en zyne Sche-
pen eens van binnen te bezichtigen.

Hy had wel 300 gewapende mannen
by zig, dog op verzoek van den Vorft,
zond hy die na de fchepen, houdende
maar eenigen by zig.

De keizer, 't verhaal van zynen Ge-
zant in dezen nu waar bevindende, en
voor onraad bekommerd, weigerde dit,
zeggende, dat zyne Grooten dat niet
wilden toeftaan.

De Weerd dan ziende, dat zyn Maje-
fteyt niet genegen was aan boord te
komen, verzogt weder, dat hy dan op
't Strand de fchepen eens van verre wil-
de komen zien, zeggende, dat hy een
Tent, met Laken bekleed, ten dien

einde voor zyn Majesteit had doen op-
richten.

Dit floeg de keizer weder af, zig nu
verzekerende dat hier iets agter ftak, om
dat hy ten tweedemaal, dog op een an-
dre wyze, hier toe verzogt wierd; en
te meer, om dat zyn Gezant, hem we-
der niet weinig tegen *de Weerd* ophitste,
en nogmaals vermaande, dat hy dog op
zyn hoede wilde zyn.

De Weerd, over beide die weigeringen
des keizers zeer geftoord, en wat haastig
en oloopende van aard zynde, zei rond-
uyt, dat, zo zyn Majesteit niet by hem
op 't ftand, of aan de fchepen, belie-
de te komen, hy hem dan tegen de Por-
tugeefen ook niet wilde helpen oorlo-
gen.

Hier op wierd de Keizer zeer toorn-
ig, dog, zig zelven bedwingende, zei-
de, dat hy volgens zyne belofte, met de
fchepen na Gale maar verzeilen zoude,
alzo hy na Candi vertrekken moest, naar
zyne Keizerinne, die anders alleen zou
zyn, vermits zyn halve Broeder Cenu-
wieraat Adasleyn na de grenfen getogen
was.

Sebald de Weerd, die wat veel gedronken
had zey, niet alleen zeer onbedagt, maar
ook vry onbefchoft, de Keizerin zou 't
aan geen mans ontbreken, en hy be-
geerde niet na Gale te vertrekken, voor
en al eer zyn Majesteit de fchepen bezig-
tigt, en hem eerst deze eere aange-
daan had.

Het eerste deel van zyn antwoord was
een taal, die hy niet erger van een o-
penbare fnol en bordeel-hoer kon ge-
voerd hebben, en die hy nogtans van de
keizerin gebruikte; maar het tweede
deel verfterkte de Vorft nu volkomen
in zyn agterdenken, en in 't gene hem
zyn Gezant verzekerde, te weeten,
dat *de Weerd* niet anders in de zin had,
als hem gevangen te nemen.

De keizer, mede zeer haastig, en
door dit verontwaardigend en stout an-
woord levendig geraakt, rees aanftonds
op, en zei in een ziedende toorn, tot
de zynen Mara ifto can, dat is, bind me
dien hond.

Daar op wierd hy door 4 Ede-
len aangetaft, die hem zogten vaff
te binden, dog alzo *de Weerd*,
na zyn geweer talfte, en zyn Volk te
hulp riep, 't geen de keizer aan ftand
had doen blyven, wierd hy door
een Hoveling van agteren by een lok
hair gevat, en met een breed zwaard
de kop gekloofd, waar door hy dood
ter aarde neder ftorte.

Niemand van de Grooten dorft dit
den keizer zeggen, aangezien hy geen
Laft, om hem te doodden; maar alleen
om hem te binden, gegeven had. Ein-
delyk

delijk verfloutte zich de Prins van Oeva, om hem dit te kennen te geven.

Hy ontfelde byzonder over deze tyding, vragende; waarom hebt gy hem niet gebonden, gelyk ik u belaft heb? de Prins van Oeva zeide, dat dit onmogelyk geweest was; vermits hy zyn geweer getrokken, en hen daar door buiten staat gebragt had, om van hem anders, dan op deze wyze, meeſter te werden.

Hier op zei de Keizer, ziende, dat dit niet te herdoen was, wel, is hy dood, ſlaat dan zyn gevolg ook maar dood, op dat zy met hunnen Meeſter een gelyk loon erlangen mogen.

Dit wierd aanſtons uytgevoerd, zonder dat imand, van die met de Weerd aan Land gekomen waren, overbleef, dan een Jongen van Vliſſingen, *Iſaak Plevier* genaamd, die de keizer in zyn dienſt hield, en eenige weinigen die het ontzommen.

Na deze moord ging de keizer na Candi, ſchreef een klein Portugeeſch Briefje van dezen Inhoud aan de Scheepsoverheden: *Que behem Vinho, naon be bon. Deos ha faze Juſticia. Se Quiſeres Pas, pas, ſe quires Guerra, Guerra.* Dat is: *Die Wyn drinkt, is niet Goed. God heeft Recht gedaan, zo gy Vrede begeerd, Vrede, en zoo gy den Oorlog begeerd, Oorlog.*

Na dit voorval leerde Don Jan niet lang; maar geraakte aan een Siekte, die hem een onlesbaren en ondragelyken brand in 't lichaam veroorzaakte, zo dat hy geſtadig genoodzaakt was in water te leggen, dat zo koud was, dat men 't in den mond niet houden kon, zonder dat hy daar door eenige verkooling of verquikking gevoelde.

Hy beklagde zig dikwils over de onnoozele Nederlanders, die hy, ter gelegenheid van deze Moord, had laten doodſlaan, ſchoon zy hem niet beledigd hadden; dog *Sebald de Weerd*, zei hy, heeft zyn loon, en heeft het wel verdiend.

Gedurende deze Siekte had hy geen onruſt, en was niet in ſtaat, om zig met eenige Rykzaken te bekommeren, alzo zyn ſmert van tyd tot tyd zo ſterk toenam, dat hy A°. 1604. daar aan overleed.

Hy liet (gelyk wy bevorens gezegt hebben) een Soon na, *Mabeſtane Adasſyn*, en 2 Dogters *Soeria Mahadaſſyn*, dat is, welbeminde Sonne, en de andre *Cathan*, of *Hantanne*, en (na andre zeggen) *Hatane Adasſyn*, of, welbeminde Vrede, genaamd, alle welke hy by *Donna Catharina* verwekt had.

In 't laaſt van dit Jaar is ook onze Zeevoogd *Steven vander Hagen* voor Co-

lombo gekomen, daar hy van de Portugeeſen beſchooten wierd.

De Keizer was lang van geſtalte, wel gematigd van Leden, zwart van verw, zeer ontzaglyk van wegen, en taal, byzonder liſtig en vernuftig, geconſyt in alle ſtreken der Portugeelen in de tyd, die hy te Goa doorgebragt had, en een groot en dapper Oorlogs-held, die wonderen tegen de Portugeeſen verricht heeft.

Gelyk hy nu in zyn Leven veel ſchaten verzameld had, alzo heeft hy die als een verſtandig Vorſt, met goed overleg, alomme tot verbetering en verſterking van zyn Land aangelegt; en op veel plaatzen, daar het nodig was, Veſtingen, en gemeene Ruſt-plaatzen, ten dienſt der Ingezetenen gebouwd.

Hy was een Prins, die een wonderlyke nette ordre in alles, en onder zyne Onderzaaten hield, werdende van een igelyk, door het ſtreng Recht, dat hy, zonder aanzien van perſoonen oeffende, zodanig ontzien, en gevreesd, dat men van weinig wanordere of misdaden in zyn Ryk hoorde; waar toe ook niet weinig zyne ongemeene mildadigheid ontrent allen, die het verdienden, geholpen heeft.

Hy ſtond, als een groot Staat-kundige, met alle Indiſche Vorſten, die hy van nooden had, in een goed verſtand; dog met de Portugeeſen, die hy in den grond kenden, en welker eenig doelwit hy al van eerſten af aan gepeild had (alzo die niet anders, dan hem en zyn Land, zогten in hun geweld te hebben) haatede hy met een onverzoenlyken haat, waarom hy ook niet met hun heeft kunnen over weg komen.

Hy was een Cingalees van Geboorte, dog naderhand in de Gronden van den Roomschen Godsdienſt onderweezen, 't geen hem een net begrip van de ſlegter gronden van de Cingaleeſche Gods-dienſt gegeven had; maar dewyl hem aan de eene kant de bedriegelyke handelingen der Portugeezen met hem, tegen hun beloften in 't verkiezen van *Don Philippo* tot Keizer, voorby te gaan, een groote verſoecing tegen hunnen Godsdienſt ingeboezemt hadden, vaſtſtellende, dat die op geen goede gronden ſteunen kon, als men zyn Vrienden zo trouwloos behandelde, en aan de andre kant zyn Staatkunde verciſchte, dat, zo hy Keizer zyn, en geruſt blyven wilde, hy zich voor den Godsdienſt der Heidenen, zo als die by de Cingaleeſen geoeffent wierd, noodzakelyk verklaren moest, hoe klaar hy ook van de beſpottelykheid van dien dienſt, overtuigd was, zo heeft hy, van

1604 twee quaden het beste kiezende, zich aan den Godsdienst der Cingaleesen; hoewel maar in schyn, overgegeven; waar door hy metter tyd zo verre van 't rechte spoor vervoerd is, dat hy eindelyk met alle Godsdiensten den spot dreef, en naderhand ider een daar in zyne volkomene vryheid liet.

De Prins van Oeva werpt zich tot Keizer op. Na dat hy nu met een groote Pragt na de wyze zyn's Lands onder een Vorfelyk Friel tot afsche vertoerd was, ontbond 'er onder de Grooten geen kleene Twesfalt over de Kroon, alzo de Prins van Oeva, wel de magtigste onder de Cingaleefche Vorsten, zich ten eersten tot Keizer opwierp, waar tegen zich *Cenuwieraat Adassyn*, 's Keizers halve Broeder, met al zyn vermoogen aankante, voorgevende, dat hy 't Keizerlyk voor zyn Broeders Soon bewaren, en 't regt van dien Jongen Prins handhaven, en ondersteunen wilde, hoewel de tyd leeren zal, dat hy maar alleen zyn eigen bevordering tot de kroon daar by beoogde.

Donna Catharina zet zig op den Throon. *Donna Catharina*, ondertuschen dit woelen en yveren der Grooten om de Kroon ziende, en zich zelven als Moeder, en Opvoedster van den Jongen Keizer, de naaste daar toe oordeelende, zette zich zelven Grootmoedig op den Throon, liet eenige van de grootste Bediellen en Belhamels om hals brengen, en bragt daar door te weeg, dat alles spoedig wecr tot vorige rust quam.

De Portugeezen zoeken te vergeefs, een Verbond met haar te maaken. De Portugeezen, meinende, dat zy 't nu by *Don Jan's* Dood gewonnen hadden, gaven ten eersten aan den Onderkoning van Goa kennis daar af, van waar men aantonds middelen in 't werk stelde, om een Verbond met die Vorstin te maaken, wat meerder voet op dat Eyland te krygen, en dus metter tyd Meester daar af te werden; dog de Keizerin sloeg het verfoek van den Onderkoning af.

Nieuwe pogingen dertwee voornoemde Prinszen om de Kroon. Den Prins van Oeva, en *Cenuwieraat*, zeer veel beweging om de Kroon makende, ontbood de Keizerin de Grooten ten Hove, die 'er alle, uytgenomen die twee Prinszen, verschenen. Zy wierden daar op, by openbare Placaaten, van de groote Ryks-Vergadering voor Verraaders, en hunne Goederen verbeurd verklaard, waar tegen *Cenuwieraat* zig naderhand zeer wel verantwoorde, gelyk ook de Prins van Oeva, en door de voorspraak van deze en gene Heeren, een middel uytvonden, om vergiffenis te verwerven, waar op zy beiden weder, als voren, dog met een zeer groot gevolg, en zonder malkanderen eenigzints te vertrouwen, ten Hove verscheenen.

De Prins van Oeva had voorgenoemen *Cenuwieraat*, in 't afscheiden der Ryks-Verbadering, te doorteecken, de Keizerin te trouwen, en zich dus op den Throon te zetten; maar *Cenuwieraat*, van dezen zynen toeleg onderrigt, wapende zich in 't geheim hier tegen, was alomme op zyn hoede, veinsde, als of hy een groot Vriend van dezen Prins was, en veel agting voor hem had, daar hy ondertuschen met de meeste Heeren van Bewind aan 't Hof voorgenomen had, geen welgelegen tyd, om hem uyt de Wereld te helpen, te laten voorbygaan.

Zy quamen dan beide weder ten Hove, om afscheid van de Keizerin te nemen; maar terwyl zy aan de Buitenpoort van 't Paleis eenige beleefdheden aan malkanderen bewezen, en de een den anderen verzogt, om eerst in te treden, trad cindelyk de Prins van Oeva, als de oudste van jaaren voor af; maar wierd terstond van *Cenuwieraat* met deze woorden, *leg daar gy walsche Verraader*, doortoken, die daar op met zyn volk uyt de Stad vertrok, terwyl 't gevolg van den Prins van Oeva, verraad, roepende, de vlugt nam; door welk naar geroep veele meinden, dat de Keizerin vermoord was, 't geen nog veroorzaakte, dat veel anderen omgekomen zyn; dog zo ras zy zich aan 't volk vertoonde, wierd die oproer gestild.

Men oordeelde ondertuschen, dat die Moord, door *Cenuwieraat* zoo stout, zelf voor de Poort van 't Paleis bedreven, openbaar behoorde gestraft te werden; dog de Keizerin, daar door voor nog grooter onheilen bevreesd, wist het met haar beleid daar toe te brengen, dat dit onweder geheel voorby dreef, voorgevende, dat de Prins van Oeva door haar bevel gedood was.

Hier door wierd alles weder in rust gebragt; dog de Vorstin verfoeide dit stuk in haar hert, voorgenomen hebbende het op zyn tyd te wreken.

Zy veranderde egter van Gedagten, wanneer *Cenuwieraat* haar blyken deed, dat hy dit alles t'haaren besten gedaan had.

Hier door maakte hy niet alleen zyne Vrede met haar, maar wist zig ook zo diep in de Gunst der Keizerin in te wikkelen, dat hy haar ten Gemalin verkreeg.

Hy wierd daar op A. 1604 gekroond, en, by zyne verheffing, *Canaapati Mahadassyn* genaamd.

Hy zocht na dien tyd de Vriendschap der Hollanders, en met hen tegen de Portugeezen in Verbond te treden; dog met

De Linceast.

Dirk Jongman sculpsit.

eenige jaaren daar na, te weten, A^o. 1609. sloten de Heeren algemeine Staaten der Vereenigde Nederlanden een Bestand voor 12 jaaren met den Aartshertog *Albertus*, en de Infante van Spanjen, *Isabella Clara Eugenia*, met verklaring, dat het zelve in Indiën ook stand grypen zou.

Dierhalven zогten de Heeren 17^{den}, gedurende dit bestand, hunnen Staat in Indiën, door 't aangaan van Verbonden met de Indische Vorsten, vast te maken, waar toe zy ook het voorfchryvens van haar Hoog Mog: aan de zelve verzогten.

Deze Brieven met 't Jacht de *Haze*-wind, waar op *Wemmer van Berchem* Hoofd was, na Indiën overgezonden zynde, wierden den 30. January van 't volgende Jaar, door Brieven van den zelve Inhoud, onder den eersten Opper-Landvoogd van Indiën, de Heer *Pieter Both*, herwaards afgevaardigd, bevestigd, en van de Heeren Staaten aan dien Heer belast, om met alle Koningen en Vorsten, vaste Verbonden te maken, om daar door zig zelve in het

toekomende tegen de listige aanslagen der Portugeesen te dekken.

Ook zonden haar Hoog: Mog: Brieven, van den 15. Septemb. 1609. aan *Cenwieraat*, Keizer van Ceylon, waar by Prins *Maurits* van *Nassau* 'er een van den 5. October des zelve jaars (zoo als men die beide by *Baldens* leezen kan) voegde.

Zy behelsden niet anders, dan betuiging van Vriendschap, met verzeeking, dat dit bestand op geen andre grond met den Portugees, dan dat die Vorst 'er mede in begrepen wierd, aangegaan, en men van onze kant genegen was in alle Vriendschap met zyn Majesteid nader te handelen, waar toe de nodige ordres aan den Opper-Landvoogd van Indiën gegeven waaren.

Men zond deze Brieven met den Opperkoopman, *Marcellus de Boshouwer*, met 't schip de *Zwarte Leeuw*, onder 't Oppergezag van de Heer *Both* uytgekomen, van de Kust van Chormandel na Ceylon, alwaar hy aangeland zynde, zyne Reize na Candi spoedig heeft voortgezet, en is daar den 8. Maart gebragt.

A^o.

A. 1612.
Die met
ons een
Verbond
aangaat.

1612. voor Keizer *Cennwieraat* verfehenen, die hem met veel agting ontfing, en daar op den 11. Mey des zelve jaars met ons in een Verbond trad.

De voornamen Inhoud van dit Verbond, 't geen in 33 Leden beftond, behelste deze navolgende Zaaken:

Korten
Inhoud
van dien.

Men zou malkanderen tegen allerley Vyanden, en voor al tegen de Portugeefen, getrouw byftaan.

De Keizer ftond ons toe een Vefting op Cotjaar te bouwen, beloofde de Stoffen, daar toe noodig, te verzorgen, en ons ook steene Pakhuizen voor onze Koopmanfchappen te zullen beftellen.

Men zou over alle Zaaken van Oorlog te zamen befluit neemen, waarom 'er ook altyd 2 Nederlanders in zynen Krygsraad zitten zouden.

De Vorft verbond zig ook alle de Waaren, die wy van hem kogten, ons kosteloos aan Strand te leveren, en de by hem van ons ingekogte Goederen mede dus na boven te doen brengen. Hy zou ook, by 't blyven van onze fcheepen, onze Goederen helpen bergen, en geen Tollen ter wereld van ons vorderen.

Het zou ons vry ftaan, overal in zyn Land met de Cingaleefen vry te handelen, en hy zou ons jaarlyks zoo veel van de befte Canceel, als 't mogelyk was, tegen een gezette Prys, met Geld of Waaren te betaalen, leveren, en geen Europeers buiten ons, of buiten kennis van haar Hoog: Mog:, toelaten in zyn Land te komen, of daar te handelen; dog alle Indifche Volken zoude dit mogen doen.

Ook nam zyn Majesteyt aan, hout, tot het bouwen onzer Scheepen, voor ons aan Strand te beftellen, en alle gevangen ten te ontfaan. Men zou ook aan wederzyden aan geen vorige Vyandfchappen meer gedenken, en alle misdadigen, ider aan de zyne, om door de Hoofden van zyn eigen Volk geftraft te werden, overleveren.

De Keizer zou ook geen Peerlen aan andre, dan aan ons, mogen verkoopen, gelyk wy weder verpligt bleven alle Juweelen, frajgheden, en zeldzaamheden aan zyn Majesteyt, mits betaling, te leveren.

De Keizer zou alleen Geld munten; dog dat zou niet boven de Prys, by zyn Majesteyt en ons te zamen gefield, mogen gaan. De valfche Munter zou gedood, en alle 3 jaar de Munt of in Candi, of by de onzen, veranderd werden.

Na verloop van 3 jaaren zou men de loop der Tollen vast ftellen, en dan ider de helft zo daar van, als van 't

gene men op Ceylon veroveren zoude, trekken.

Na 't fluiten van dit Verbond, verzogt *Bofchbouders* verlof, om met de *Be* Olifanten, die hy van zyne Majesteyt ho ve da voor 't Comptoir Tegenapatnam ont- ve da fangen had, na de Kuit te vertrekken, zy om aan de Heer *Joan van Wezik*, fch voorzitter tot *Palcacatte*, verflag te doen, van 't gene hy op Candi by den Keizer verricht had; maar de Keizer kon niet goedvinden hem te laten gaan, te meer, De Ke alzo 'er uytdrukkelyk in dat Verbond wil bedongen was, dat zyn Majesteyt zig nie ver over allerlei Zaaken met eenige Neder- ker landers beraaden moest.

Dus moest hy blyven; of anders wilde de Keizer zich aan 't Verbond niet houden, noch zyne Brieven gelooven.

Ondertuffchen wierd hy van den Vorft Die met veel Eer-Ampten voorzien, en tot Pri Prins van *Mingone*, *Cockele Corle*, *Min* *Anaragiepora*, *Miwitigaal*, Heer van de *ma* *Ordre der Gulde Son*; Voorzitter in den *Hoogen Krygsraad*, tweede in de geheime Raad, en *Algemein Zeevoogd*, verheven, en zoodanig van dezen keizer geacht, dat hy niet het allerminfte buiten zynen raad, of toeftemming, dede.

Ao. 1712. den 20. Juni trokken de Toe Portugeefen met 1000 blanke koppen der en 3000 zwarten, onder *Simon Correa*, tuge door een verborgen weg, hen van een zyn Candinees aangewezen, na Cotjaar, alwaar zy de Nederlanders van *Bofchbouders* gezelfchap, daar gelaten, vermoordden, keerende haastelyk na de zeven *Corlas*, om door 's Keizers volk niet bezet te werden.

Zo ras de Keizer dit hoorde, zond Do den K hy 5000 man onder den Colonel, *Ma* zer ge *rasinga Atfile*, en 2 aanzienelyke Edel- wrok lieden, na Cotjaar, die de vlugtende Moorders op de hielen volgden, ontrent de zeven *Corlas*'s inhaalden, en 23 der zelve, nevens 600 Inlanders, nederhakten, veel Dorpen in brand ftakten, en veel Roof mede na Candi voerden.

De Keizer, genegen een magtig Le- Die m ger te vergaderen, riep alle de Staaten een gro des Ryks by een, en men beflout in Leege de Portu deze Raad, 50000 man op de been te tugeefen brengen, en 'met de helft van dien, ftaaf. onder den Prins van *Ova*, de Stad *Punto Gale*, en met de andre, onder den Prins van *Mingone* de Vefling *Walane* aan te taften, en de Portugeefen alle bedenkelyke afbreuk, eerst daar, en daar na op *Colombo* te doen, dat zy dan met de ganfche *Krygs*smagt belegeren zouden.

Ondertuffchen bragten de Portugeezen,

1612. zen ook een groot Leeger op de been, waar mede zy na Jaffanapatnam trokken, dog wierden daar na wakker geklopt. Eger namen zy, in 't weerkeeren na Colombo, 't Prinsdom van Mingone in, dat hen buiten ecnige nood door den Modeliaar overgegeven wierd, en bedreven daar een groote Moord. De Modeliaar gaf 'er den Prins met een Brief kennis af, belovende zich, zoo ras hy kon, van de Portugeesen weder te zullen ontslaan, waar toe de Prins hem met allen ernst aanmaande, betuigende, dat hem dit geval zeer ontzet had.

Den 22. Augusti des Jaars 1612. stierf de Erf-Prins, *Mabestane*, Soon van *Don Jan*, en van *Donna Catharina*. Hy was maar 6 dagen Siek, niet zonder vermoeden van door zynen Behuuden Vader, *Cenwiveraad*, die voorstander van zyn Erf-recht in vorigen tyd, vergeven te zyn, om dus zynen oudwilten Soon, *Comara Singa Hastana*, na hem op den Throon, te doen volgen.

De Dood van dezen Prins ontstelde alle de Prinszen van 't Ryk, en de Keizerin zoodanig, dat zy op de dag van zyne Begraafenis, daags na zyn overlyden, in onmagt viel, en in een ander vertrek moest gebracht werden.

Hy wierd met zeer veel Statie, en Heerlykheid, onder 't bedryven van een grooten Rouw en Weeklagt by 't Graf, verbrand.

Zyn Speel- Lieden en Pypers gingen voor af, en men zettede 't Lyk op een hoogte van 7 steene trappen, in welkers midden een groote Kuil was, met Sandel- en Agel-hout, en met veel heerlyke en welriekende Speceryen opgevuld.

Ook had men de Baar met diergelyke Houten en Speceryen, wel een mans lengte hoog, rondom bedekt. Daar beneven goot men 3 potten Caneel-Olie, en 1 pot met Boter in die kuil, 't geen toen zoo een half uur branden bleef.

Boven de kuil was een Vorstelyk gehemelte, als een Toren 7 voeten hoog, gebouwd, 't geen met kostelyke Goude kleederen vercierd, en voor de Grootste Heeren, terwyl de Uytvaart gevierd wierd, gefchikt was.

De Prins van Mingone stak den brand in 't Lyk-Hout, waar op men eengroot gejammer hoorde.

Na dat alles nu verricht, en de Prins verbrand was, keerde de Keizer met alle de Grooten na 't Paleys, om de Keizerin te troosten.

In Septemb. hoorde men, dat de Koning van Panua, en die van Cotjaar, tot de Portugeesen afgefallen waaren. Zy wierden beide ten Hove ontboden, en

V. DEEL.

de laatste zond den 4. Octob. zynen A. 1612. Neve, die hem volkomen vry-sprak; dog die van Panua verscheen niet.

Hy wierd daar op den 1. Januari, 1613. door den Prins van Mingonne met een Leger van 35000 man aangeaft, gedwongen ten Hove te komen, aan hoog-Verraad tegen 's Keizers leven schuldig bevonden, en Onthalt, gelyk zyn verdre mede-vloek-verwanten voor den O-lifant geworpen, en hunne Goederen verbeurd verklaard wierden.

Kort daar aan nam de Keizer de *Vesting* *Walane* van de Portugeesen; dog *Walane* verloor die weer door de *Plunderzugt* van zyn Volk, dat aan 125 man het verd. leven kostte.

In de Maand Maart, 1613. taffte de Prins van Mingonne de Portugeesen met van een Vloot tussehen de Caap Comoryn en Ceylon aan, nam eenige van hunne sloop-scheepkens, en keerde met eenen roofgeest van 6 Tonnen Gouds te rug, verbrandende 2 Scheepkens, 3 Pulten, en 20 Barken, die hy hen ontnomen had.

De Keizerin, die swanger, en over 't verlies van haren Soon doodelyk bedroefd was, ontbood, na dat zy 'er krank af geworden was, de Prinszen van Mingonne, en Oeva in Juli by zich, sprak met hen, onder Eede, over verscheide Saaken van Gewigt, en maakte hen Voogden over haare Kinderen.

Men had haar zedert de dood van den Erf-Prins byna geen spys in 't lichaam kunnen krygen.

Dewyl zy dan voelde, dat ook haare Dood met groote schreden nadcrde, ontbood zy haare 5 Kinderen, den Erf-Prins *Comara Singa Hastana*, *Janiere Hastana*, en *Lamait*, of *Mabestane*, mitsgaders de Prinszen *Mabadaffyn*, en *Hantanna Adasseyn*, by zich, kussende de zelve een voor een, riep ook de 2 voornoemde Prinszen, en leverde hen (als Voogden) hare Kinderen zeer beweeglyk over.

Daar na, op den Keizer ziende, zeide zy, gy zyt oorzaak van myn Dood, 't geen hem, die de keizerin hooglyk beminde, zeer ter herte ging, en eindelyk ook een Ziekte veroorzaakte.

Zy stierf, na veel berouw over haare Zonden, en voor al over haar nu en dan bedreevene Afgoderyen, den 20 Juli 1613., oud 35 jaaren, en is den 21. dito, met een groote Pracht op de zelve plaats, daar de Uytvaart van haren Soon gevierd wierd, verbrand.

Na de Dood der Keizerin nam 's Keizers ziekte hoe langs hoe meer toe, waar op hy zynen Ryks-Raad by een riep, en 2 Voogden van hen verzogt, om 't Ryk, by de minder-jaargheid van den Erf-Prins, te bestieren, waar toe

P

die

114 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1612. die Raad de Prinszen van Mingonne en van Oeva verloor.

Zy weigerden dit eerst; dog naderhand van den Ert-Prins zelf daar toe gekoozen zynde, namen zy 't aan, waar van de Raad een zeer bondige Acte den 19. Augusti opstelde, waar by alle de Ryken, by 's Prinszen minderjaarigheid, aan deze 2 Prinszen opgedragen wierden; by 't welke de Keizer een ernstige vermaaning aan de Prinszen en Prinszeffen, zyne Kinderen, voegde, om deze hunne Voogden, zoo lang zy 't opzicht over hun zouden hebben, te gehoorfaamen.

Gaal He-
neraad's
Dood.

Ondertusschen trok de Prins van Mingonne met een Leeger tegen de Portugeesen, sloeg onder weeg eenig volk van den Modeliaar, *Gaal Henraad*, by welk geval een Brief onderschept werd, waar uyt bleek, dat hy (*Gaal*) voorgenomen had de Prinszen en Prinszeffen, nevens haare 2 Voogden, te vermoorden; ook ontdekte men, dat hy niet de Portugeesen tegen den keizer aanspande.

Hy wierd daar op ten Hove ontboden, om hem, zo men voorgaf, over Saaken van Gewigt, het Ryk rakende, te spreken. Hy quam den 20. Septemb. in Candi, wierd van den Prins van Mingonne eerst minnelyk ontfangen; dog naderhand van hoog verraad overtuigt, en elendig met veele van zyne Vlockverwanten (dat de Heer *Baldeus* omstandig verhaald) ter dood gebragt.

Krygs-
voor-
vallen.

Ao. 1614. viel 'er een Veldslag tusschen den Keizer (die weer volkomen hersteld was) en de Wederspannelingen voor. Daar bleven aan weerzyden ontrent 4000 mannen; Dog de Wederspannelingen namen de vlugt na de Portugeesen, die kort 'er aan 's Keizers Leeger overvielen, wel 500 Man versloec-

gen, en de Prinszen van Mingonne en Oeva, den eersten in zyn regter-been, en den andren in zyn Arm quetsen.

Den 14. Maart quam, in de plaats van *Don Jeronimo D'Oviedo*, die nu Onderkoning van Goa geworden was, de Broeder van den Grave van *Fere*, *Don Munno de Foviera*, tot Colombo met 150 blankke koppen, en met eenige Mistlengen, last hebbende, om, zoo hy best kon, met den Keizer Vrede te maken.

Hy zond den 3. Juni als Gezant *Don Francisco de Menses* na Candi, dog de keizer brak, op verscheide vreemde Voorwendingen, en Eysche, de gansche Handeling den 20. dito af, also men van die kant ook voor Verraad vreesde, weshalven hy onverrigter Zaake, vertrok.

Daar op trokken de Portugeesen met een Leeger van 25000 man na Candi, dog wierden den 6. Augusti door een Leger van den Keizer van 29000 man ontrent *Walanc* geslagen. Zy lieten daar 214, en de keizer 700 man zitten.

Den 29. dito sloeg de Keizer voor, om met zyn Stiefdogter te trouwen; dog de Prins van Mingonne stelde zig hier zeer tegen, niet tegenstaande de keizer zeide, dat hy haar reeds beflapen had.

Alle de andre Grooten stonden de Vorst dit Huwelyk toe; dog de Prins van Mingonne tastte hem zodanig in zyn gemoed aan, dat hy hem de tranen dede over zyne wangen biggelen, en geheel en al bewoog deze Zaake uyt zyne gedagten te stellen.

De 5. Octob. sloegen die van Candi 900 Portugeesen dood, gaande tot dekking van eenige Levensmiddelen, die na *Walanc* gezonden wierden.

TIENDE HOOFD-STUK.

Boschhouwer vertrekt Ao. 1615. na Bantam, daar men hem na't Vaderland zendt. Raakt met de Heeren Bewindhebbers in Gesbil. Gaat in den Dienst der Deenen weer na Indiën. Komt op de Reys te Sterven. Waar door de Deense Saaken hier in Rook verdweenen. Gule Gedde geeft den Keizer bericht van zyn komst. Die verklaard geen Last hier toe gegeeven te hebben. Verdre Handel van Gule Gedde met de Weduwe, en haare Gevallen. Gule Gedde's vertrek van Ceylon. De Portugeesen bouwen een Vesting in de Baey van *Trikoenmale*. Wat de Keizer hier tegen doet. Constantyn de Saa, werd elendig van de Cingaleesen geslaagen. Cenuwieraat's Dood Ao. 1632. Lyn Ryk onder zyn drie Soonen verdeeld. Dog Raja Singa zet zig als Keizer op den Throon. Neemt Oeva in. De Portugeesen maken een bedriegelyke Vrede met hem. Raja Singa roept Ao. 1636. de Hollanders tot zyn hulp. Schryft een Brief aan den Landvoogd van *Choromandel*. Haar Edelheden zenden eenige Schepen na Ceylon. Zeker Schipper, op Ceylon gekomen zendt Volk na den Keizer om *Baticalo* aan te tasten. De Portugeesen plunderen Candi.

Wor-

van Raja Singa geslagen. Daar zy, uitgezonden 70, Dood bleeven. De Keizer A. 1615: zond Gefanten aan de Heer Westervolt, die de Portugeesen op de Vlucht dreef. Coster op Ceylon. De Heer Westervolt op Ceylon, veroverd Batalo. En sield Coster als Hoofd'er in. Maakt A. 1638. een Verdrag met den Keizer. Korte Inhoud des zelfs. Eenige Waaren door den Keizer in Afkorting geleverd. Die eenige Gefanten na Batavia zond. Colombo door den Keizer belegerd. Trikoenmale A. 1639. door de Heer Caan. Nigumbo A. 1640. door de Heer Lucasfloon veroverd; dog door de Portugeesen hernomen. Gale A. 1640. door Coster veroverd. Die't eerste Hoofd van Gale, dog kort'er aan jammerlyk vermoord werd. Door de Heer Thyssloon als Voorfitter vervangen. Twee Gefanten van Goa versoeken stilstand van Wapenen. Die daar op volgd.

M Arcellus de Boscbouder, nu zo groot een Vorst geworden, bequam A. 1615., op zyn ernstig verzoek, verlos van den Keizer, om van Ceylon na Mazulipatam te vertrekken, om de beloofde hulp tegen de Portugeesen te versorgen, met vollen Last, om met alle Prinszen en Vorsten zodaanige Verbonden te maken, als hy tot Welstand van zyn Majesteit zou nodig oordeelen. Ten dien einde nam hy verscheide Brieven en Commissien van den Keizer mede, waar uyt bleek, dat hy hem als zynen Gefant en Gevolmagtigden aandielde, onder belofte van alles, wat hy dede, van weerde te zullen houden.

Daar op vertrok hy den 9. Mey 1615, quam den 2. Juni op Mazulipatam, alwaar hy toen den Heer Hans de Haze als Hoofd vond, die hem wegens de ongelegenheid der scheepen mede na Bantam nam, om met den Heer Opperlandvoogd van Indiën, Gerard Reynst, over de verzogte hulp tegen de Portugeezen te spreken; dog de Heer Reynst al Overleden, en de Zaaken, wegens den Oorlog in de Moluccos, en den Toeg na Banda nu niet in staat zynde, om eenige hulp troepen tegen de Portugeezen te kunnen afzenden, wierd best gekeurd, Boscbouder, op zyn ernstig verzoek, na't Vaderland te zenden, om zyne Commissie by de Heeren Algemeene Staaten, den Prins van Orangie, en de Bewindhebbers, zelt in Perioon te openen.

Boscbouder in Holland gekomen, geraakte met de Heeren Bewindhebbers zeer overhoop, alzoo hy, te opgeblazen door inbeelding van zyne grootheid en Prinszelyke Staat, voorwendde, dat hem meer eere, dan hun, toequam, het welk hem eindelyk zo verre vervoerde, dat hy zyn dienst, eer, en ced, vergezende, zig na Denemarken begaf, daar hy 1617. den 26. Juni aanlandde, en een Verbond maakte, dat op den 30. Maart 1618. door koning Christiaan de IV. in Copenhage bekrachtigd wierd.

Hy vertrok nog dat zelve Jaar met een Schip en een Jacht weder na Indiën, nemende zyn Gemalin (die zig Prinszes van Mingonne noemen liet) en

eenige huisgezinnen, benevens een goed getal Soldaaten, mede na Ceylon; dog hy quam op de Reis te sterven, waar door't aangenomen volk op de Kust van Chormandel meest verliep, gelyk ook, eenige tyd'er na zyn Soor Overleed, en dus die gansche toeleg in Rook verdween.

Boscbouder had voor Reekening van den Keizer, van Koning Christiaan een door de Schip, en een Jacht bekomen, waar by Deenze Saaken hier in de doenmaals opgerichte Oost-Indische Maatschappij in Copenhage nog 5 scheepen voegde, die onder 't bevel van een Deens Edelman, Gule Gedde, de Sond uytliepen.

Deze quam, na 22 maanden omsfervens, en na 't verlies van Boscbouder, en veel volks, A. 1620. eerst op Ceylon, alwaar eenige scheepen in de Baey van Batalo, en eenige in die van Cotiari aanlandden, hoewel zy naderhand alle by een quamen.

Gule Gedde gaf den Keizer bericht, zo van zyn komst, en't getal der scheepen, als van de dood van de Prinsze van Min-gone.

Ook dede hy zyn Majesteit weten, dat alle de Schepen voor zyn Reekening gebouwd, waren; verzoekende nu nader zyn Majesteits bevel hier ontrent te mogen weten.

Dog de Vorst met smerte de Dood van dien Prins vernemende, en met veel ontzetting de Rekening van deze scheepen, te zynen laste ongemeen grof opgesteld, ziende, verklaarde noit Last daar toe gegeven, en daar mede niet te doen te willen hebben, gelyk hy ook het verhandelde door Boscbouder, geenzins konde, nog wilde, goedkeuren.

De Deenen, hier over niet weinig ontsteld, kregen zeer zware geschillen met 's Keizers bedienden; dog ontvingen, tot betaling van hunne Schepen, en verdre gedaane onkosten, niet dan goede woorden. Weshalven Gule Gedde alle die schade op den dooden Boscbouder's Reekening, wiens Lyk, met dat van zyn Soontje, nog aan boord was, stelde, verklarende alle zyne Goederen

116 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1632. voor den Koning van Denemarken verbeurd.

Daar op bestelde hy den Vader zeer slecht, dog den Soon van de Prins van Mingonne zeer heerlyk, om dat Koning *Christiaan de IV.* daar over ten Doop gestaan had, ter aarde.

Hy liet aan de Weduwe van dezen Prins zeer weinig Goederen, overblyven, hoewel zy, by oogluiking, nog al iets geborgen had, waer na zy met 3 Staat-Dogters, en een oude Dienstmaagd, na Candi gevoerd wierd, terwyl hy alles voor zynen Koning naderde.

Zy bleef daar ruim 7 Jaeren, en wierd naderhand op verzoek van den Deenzen Zee-voogd, *Roeland Carpe*, met haar gezelschap, by toelating van den Keizer, na Trangebaar gevoerd.

Na dat deze Vrouwen na Candi gezonden waren, vertrok *Gule Gedde* uyt de Baey van Cotjaar na Baticalo, daar hy 's keizers nader besluit afwagtte.

Ondertusschen liep het volk, dat nog in de Baey van Trikoenmale gebleven was, in zyn afwezen een van de schepen af, 't geen in het uytzeilen op een klip in duigen stiet, waar van het volk met kleene Vaartuigen op de Kust van Choromandel, of der Portugeesen, geraakte.

Gule Gedde, dit met veel droefheid gehoord hebbende, en nog erger in 't vervolg vreezende, vertrok weder na Denemarken, tot groote blydschap der Portugeezen, die, om alle andren van daar te weeren, een Vesting op de Noordwesthoek der Baey van Trikoenmale, van de Steenen en overblyfselen van de beroemste Pagode op Ceylon geboud, en A. 1622. daar een begin af gemaakt hebben, zettende dit in silte sterk voord, hoewel de keizer, met wien zy nu in Vrede waren, dat eenigen tyd 'er na vernam.

Zy voegden daar nog een andre Sterkte op Baticalo by, waar na de keizer een Leeger op hen afzond, vermits zy nu al 7 Sterkten hadden op alle plaatzen van 't Eyland, daar men aankomen moest, en den keizer dus allen handel met vreemde Volken zогten af te snyden, waar tegen die Vorst met eenige Cingaleesen, die hy in Colombo had, zeer stil en behendig werkte, tragtende maar om den Landvoogd der Portugeesen op Ceylon, *Constantyn de Saa*, in 't open Veld te krygen.

Kort daar aan, in Augustus, A. 1630. wanneer *Don Michiel de Noronha*, Conde de Linhares, Onderkoning van Goa was, quam *Constantyn de Saa*, met een groot Leger tegen den Prins van Oeva, *Comara Singa Hastana*, oudsten Soon

des keizers *Cenwivieraat* (of *Zenerat Adassyn*) te veld, die van zyne Broeders, de Prinszen *Visapalla*, en *Mabestane*, (of *Raja Singa*) trouw geholpen zynde, een magtig Leger had by een gebragt.

Constantyn de Saa plunderde Oeva, alzo hy de zynen, die hy daar dagt te vinden, miste; dog meinende te rug te keeren, kreeg hy bericht, dat alle de Cingaleesen hem wilde verlaaten, gelyk zy in 't voorttrekken ook deden.

Daar op tastten de 3 Prinszen hem aan, hakten hem in de Staart, en versloegen zeer veel van zyn volk.

De wakkere *de Saa* zou 'er zig egter doorgered hebben; dog van een zwaaren Keegen overvallen, en zyn volk daar door buiten staat gebragt zynde, om hun geweet te konnen gebruiken, vielen de Cingaleesen met pyl en hoog, en met hunne pieken 'er op in, sloegen de Portugeesen op de vlugt, en een van de overgeloopene Cingaleesen kapte *de Saa* 't hoofd af, en bragt het op een Trommel voor *Raja Singa*, terwyl hy in de Rivier zat om zich te wasschen.

Niet lang daar na, te weten, A. 1632. quam keizer *Cenwivieraat* te sterfen, die het Ryk onder zyn 3 Soonen verdeeld, en Oeva aan den Prins *Comara Singa Hastana*, *Matulo* aan den Prins *Visapalla*, en Candi aan de Jongsten, *Mabestane*, naderhand *Raja Singa Raja* genaamd, toegelegt heeft.

Na 's Keizers dood zettede zig de jongste zynere Soonen, met de Titel van *Raja Singa Adassyn*, of *Raja Singa Rajoe* (gelyk hy meest zyne Brieven ondertekende) als Keizer op den Throon van zyn Vader.

De oudste stelde zig hier wel tegen; dog *Raja Singa* veinsde dit niet te merken, houdende het zo dragende, tot dat die Prins A. 1637. quam te sterfen, waar op hy Oeva, in weerwil van den Prins *Visapalla*, na zig trok.

Visapalla was na de Dood des Prinszen van Oeva, alzo *Raja Singa* alles na zig trok, niet wel te Vreede; dog wierd egter toen Prins van Oeva gemaakt, op dat hy, die wat zimpel en slecht was, met de Portugeesen niets zou konnen aanvangen; ook liet men hem verder maar begaan. Eindelyk wierd hy gevangen, om dat hy altyd met de Portugeesen wilde handelen, waar toe hy nog eindelyk gekomen is, alzo hy tot hen overliep, zynde nu in Colombo; dog zeer weinig by hen gezien.

In Febr. 1643. verscheen in Punto Gale van de kust Choromandel een Tsjampan, waar in waren twee Koninginnen, Dochters van den Konink van Carnatica, en alzo zy door de sterke stroom

Met de Weduwe, en haare gevalen.

Gule Gedde's vertrek van Ceylon.

De Portugeezen bouwen een Vesting.

Wat de Keizer hier te doen doet.

Constantyn de Saa.

stroom Baticalo niet hadden kunnen aandoen, zyn zy in Gale gekomen, en hebben aldaar verzocht een Jaecht, om de zelve weder na Baticalo te brengen. Daar waren ook Ambassadeurs by, zoo Mooren, als een Cingalees, die zeiden dat zy wel drie jaeren hadden gezogt, en tusschen de 4 a 5000 Pagoden gelpendeerd. Deze zouden met *Raja Singa*, Koning van Candi, trouwen; en wy hebben daarom dadelyk haar een Jaecht verleend, en *Radja Singa* schreef dat hem daar door een grooten dienst van ons gedaan was, en beloofde het zelve te vergelden.

Ondertusschen wapende de Portugeesen, nieuw ontzet gekreegen hebbende, zich tegen *Raja Singa*, liepen zeer schielyk een groot stuk Lands in de zeven Corlas af; dog wierden kort daar aan van dien Vorst op de vlugt geslaagen, en daar uyt gejaagt, zo dat zy weer na Colombo moesten keeren; weshalven zy, ziende niets meer uyt te voeren, beft keurden Vrede met hem te maaken.

Zy verkregen die van hem; maar braken de zelve kort daar aan, zo ras zy zagen eenig voordeel daar by te kunnen doen.

Raja Singa, uyt deze Portugeesehe streken wel merkende, dat het ooit met hun gaan zoude, nam voor eenigen tyd te veinzen, hen ondertusschen eenig werk te geven, en op dien zelve tyd de Nederlanders op Ceylon tot zyn hulp in te roepen.

Hy zond den 9. Septemb. A^o. 1636. door een *Bramine* een Brief aan onzen Landvoogd op de Kust van Choromandel, den Heer *Carel Reynierssoon*, dog deze, te Jaffanapatnam zes maanden met gevaar van zyn Leven door de Portugezen opgehouden, geraakte eindelyk met een Tsjampan over, en gaf dien aan de Landvoogd, die dien Brief terstont na Batavia schikte, om daar op nadere Last van haar Edelheden af te wagten, die deze Saak aan den Landvoogd van Choromandel geheel overlieten, en hem bevel gaven, om na te vorschen, of wy, nevens de Portugeesen, geen deel aan de Cancel zouden kunnen krygen.

Eer egter de sagten de Valk, Voorburg, kleen Hollandia, en de Fluyt Ruttem, na Choromandel vertrokken waren, vond de Opper-Landvoogd, de Heer *Antoni van Diemen*, met zynen Raad goed, hier over eerit met Schipper, *Jan Thysson Payant*, die grondige kennis van Ceylon had, alzo hy daar Gevangen geweest was, te spreken.

Na dat haar Edelheden hem daar over gehoord hadden, met den Koopman *Andries Helmond*, zonden zy hem A^o. 1637. den 31. Juli met die Schepen na

de Kust, om hem tot uytvoering van hunnen toelag op Ceylon te gebruiken.

Hy quam 'er den 31. Augusti, alwaar de Landvoogd, de Heer *Reynierssoon*, hem 't besluit van haar Edelheden voorlas.

Daar op vertrok hy den 21. October, over Tegenapatam na Ceylon, quam 5 dagen 'er na te Calmoni (anders Calarme genaamd) ten anker, zond 2 zwarten van Tegenapatam aan Land, die hem 's nagts, by een teeken van vuur, bekend maakten, wie daar 't gezag had.

Dit alles na wensh bevonden zynde, deed men den zwarten, met een praeuw weder aan boord gekomen, ten eersten met een Briefje na den Keizer opreizen, mits besprek, dat hy binnen 16 dagen weer afkomen moest.

Nevens hem quam ook een Nederlander, 's Keizers Hofmeester, (*Jan Albertzoon* van Embden, die van de Heer *Gaan* weggeloopt was) die in 4 dagen met eenige Gecommitteerden weer na boven keerden, komende dien zelve avond by den Keizer, die op een Hofstede over de Rivier Mawieieganga zich onthield, alwaar zy onder 't flikkeren der Flambeauwen en Toorssen gehoor by hem kregen.

De Vorst den Brief gelezeu, en uyt den verderen omslag van de schepen der Hollanders wel gezien hebbende, hoe verkeerden berigt hem de Portugeesen van ons gegeven hadden, onderzocht naeuwkeurig na onzen staat, en bevond, dat wy zekerlyk een veel magtiger volk waren, dan zy hem van tyd tot tyd hadden te kennen gegeven.

Hy sprak den tweeden dag, na dat deze Gecommitteerden wat uytgerufft hadden, van het leveren van Cancel, en Wasch, en ook van 't innemen van Baticalo.

Na dat zy aldus 8 dagen aan een, tweemaal daags met hem gesproken hadden, vertrokken zy weer nevens 3 keizerlyke Gefanten, die na Goa moesten.

De Portugeesen, hoorende, dat 'er Hollanders met den Keizer gesproken, en dat zy te zamen besloten hadden, Baticalo aan te tasten, wierden zeer ontfeld. Zommigen waren van oordeel, dat men ten eersten behoorde op te kramen; dog andren, die kloekmoediger waren, meinden, men behoorde na Candi op te trekken, en dien Keizer te beletten, zig met de Hollanders te verenigen, een zeer goeden Raad, die hen van den Grondvester dier Sterkte, *Damijao Bottado*, gegeven wierd.

Zy vergaderden daar op ten eersten hun Volk, en trokken met den Landvoogd,

A. 1636.
Op Ceylon
gekomen.

Zehd
Volk na
den Kei-
zer, om
Baticalo
aan te
tasten.

De Portugeesen
Plunderen
Candi.

A. 1637. voogd, *Diego de Melo*, den gemelden Bottado, en meer andren, in Maart, 1638. na boven.

Raja Singa, dit hoorende, week met alle de zynen uyt de Stad, latende die hen ten prooy, gelyk zy die ook uytplunderden.

Worden van Raja Singa verflagen.

Hunnen Lust daar nu aan geboet hebbende, trokken zy na den Berg Gameroe, daar zy zich met ontrent 2300 blanken, ten deelen Portugeesen, ten deelen Miltigen, en 6000 Zwartten, tot hun uyerste verderf nederfloegen. Want *Raja Singa* dede terstont den weg na Walane, en andre toc-wegen, met groote boomen toehakken, daar al de Cingaleesen, en Coeli's, die de Portugeezen by zich hadden, hen verlieten. Welke, dit vernemende, nu te laat zagen, dat het met hen gedaan was. Egter zonden zy een *Augustynier* en een *Franciscaner* Monnik aan den Keizer, verzoekende, een verdrag met hem te maken, en onverhinderd na Coloinbo te mogen trekken; dog de Keizer gaf hen zulken antwoord, dat zy best oordeelden, daar te blyven.

De Portugeeschen Landvoogd *de Melo*, geen tyding krygende, zat yfelyk beuard; en vraagde aan *Bottado*, hunnen Veld-Heer, wat hy, die dezen raad, van na Candi op te trekken, gegeven had, hen nu verder raadde, in dezen uyersten nood? waar op *Bottado* dit kloekmoedig antwoord gaf: hier valt niet anders te doen, als dapper te vegten, en niet ongewroken te sterven. Het eerste versfond zich *de Melo* niet, en in 't laatste had hy nog geen zin.

Raja Singa, ondertusschen zyn tyd waarnemende, overviel hen, onder een zwaren Stort-Regen, met 5000 Boogschutters, en zoo veel Piekeniers, en vernielde hen zodanig, dat 'er geen een, dan dien de Vorst geneegen was te sparen, afquam.

Men bragt hem een groote menigte van koppen, terwyl hy den slag onder een grooten boom op een verheven Zetel aanzag; en deze wierden als een hooge Pyramide op malkanderen gestapeld.

Niet meer, dan 70 Portugeesen, bleven in 't leven, die gevangen wierden; en dus liet de dappere *Bottado*, met den lachartigen *de Melo*, te gelyk het leeven op dien Berg Gameroe, die de Portugeesen nog lang daar na in geheugen bleef.

De Keizer zend 3 Gefanten aan de Heer Westervold.

Ondertusschen zond den Keizer ook 3 Gefanten met een Brief van den 28. November 1637., aan de Heer *Adam Westervold*, onzen Zeevoogd, die den 4. Januari 1638. de Portugeesen met

zyn Vloot voor Goa, in 't bywezen dezer Gezanten, aantafte, en op de vlugt sloeg, een geval, dat wy nader onder de Saken van Malabar zullen beschryven. In dezen Brief beloofde *Raja Singa*, dat, zo *Westervold* Baticalo won, de Stad voor hun beide zyn zou, een Saak, die ons, alzoo de Keizer naderhand alles voor zich alleen hebben wilde, te stade komen zal.

Na dezen Siag vond de Zee-voogd, de Heer *Westervold*, goed, de schepen op Texel, Amsterdam, en den Dolsyn, met 110 man, en 70 Soldaten, na Ceylon onder den Onder-bevelhebber *Willem Jacobszoon Coster* te zenden, om den Keizer van onze verdere magt, die tegen Mey hier stond te komen, kennis te geven, en ondertussen den zelve, in 't belegeren van deze of gene Vesting dienst te doen, al het welke *Westervold* aan zyn Majesteit ook door een Brief bevestigde.

Hy vertrok den 17. Maart van Goa, en quam voor Trikoenmaic den 2. April.

Ondertusschen had de Keizer vry veel Peper, Wasch, en Caneel by een gezameld, 't welk de Portugeesen hoorende, schreven zy aan zyn Majesteit, voor wien hy zulks deed, daar die Koopmanschap hen alleen toequam? hy gaf tot antwoord: voor de Hollanders myne Vrienden, volgens myne belofte, en om ulieden spyt aan te doen.

Kort daar na hoorden zy, dat de Keizer na de Zuider-Landen vertrokken was, trokken toen metter haast na Candi, om het te plunderen; dog de Keizer, daar bericht af hebbende, nam (gelyk wy bevorens gezegt hebben, want toen is dat eerst voorgevallen) hen waar, en klopte hen zo elendig, dat 'er maar 70 Portugeesen, die hy Gevangen nam, afquam.

Ten teeken van deze Overwinning, zond hy den Degen van *Don Diego de Melo* tot een Geischenk aan de Heer *Westervold*.

Daar op quam den Onderbevelhebber *Willem Jacobszoon Coster* by hem, met den welken hy overley, om de Vesting Baticalo aan te tasten.

Ondertusschen quam de Heer *Adam Westervold*, Extraordinaris Raad van Indiën, den 22. April 1638. van voor Goa vertrokken, met de Schepen Maastrigt, Harderwyk, Rotterdam, Verc, en klein Enkhuisen, met 840 man voor Baticalo, Landde daags 'er aan met de ganfche Magt, en 6 halve Cartouwen, die op de Bateriaen gesteld wierden, om ons volk te dekken, en om de zelve op 't Eyland, 2 mylen groot, waar op de Vesting stond, over te brengen.

Dit

Dit gefchiede den 18. Mey met 500 man, die, na 't fpeelen van 4 uren met ons Gefchut, den Vyand dwongen de Vefting van Baticalo over te geven, en zonder geweer, pak, en fak 'er uyt te trekken.

Willem Jacobszoon Cofter wierd als Hoofd met 100 Nederlanders 'er ingelegt.

Na deze Verovering maakte de Heer *Wefterwold* uyt naam van Haar Hoog: Mog: , Prins *Fredrik Henrik*, en van wegen de Ooft-Indifche Maatfchappy, een Verdrag, op 't goedvinden van den Opper-Landvoogd van Indiën, en zyne Raaden, met den Keizer, beftaande in 20 Leden (die men by *Baldeus* uytgedrukt ziet) voornamelyk behellende, dat men een vafte Vriendfchap onderhouden, van alle gewonne Veftingen ieder den buyt half deelen, dat de Nederlanders de zelve van Wapenen, dog zyn Majefteit van 't verdre tot de Verfterking, verzorgen, alle de foldyen betalen, misgaders een Sterkte, of Steenen-huis, tot berging der Goederen, en Krygsbehoefden, ook Roei-vaartuigen, en Volk tot beveiliging der Stroomen, terwyl de Hollanders die van Wapenen voorzien zouden.

Over Saaken van Oorlog zou men zamen beraadfaagen; en zyn Majefteit nam aan de uytreding dezer fchepen, met het Volk, de Ammunition van Oorlog daar toe behoorende, en ook van de verdre fchepen, en toefel, daar op fttaande te volgen; te voldoen met Canceel, Peper, Wafch, Cardamom, Indigo, Ryft, &c., dog met geen wilde Canceel.

Hy ftond ons ook den Handel over al in zyn Land Tol-vry toe; dog niemant van zyn Onderdaanen zou ons eenige Waaren, Artik. 9. te zien, mogen verkoopen, dan zyn Majefteit alleen. Ook zouden geen andre Europeers hier met imand der Onderdaanen mogen handelen, of op de Reede toegelaten mogen werden, dan alleen de nabuuren van *Dauai*, en *Tansjouwer*.

Voor de gedaane onkosten zou zyn Majefteit Jaarlyks 1 a 2 Scheepsladingen met Canceel, Peper, Cardamom, Indigo, en Wafch na *Batavia* zenden, en zo 'er meer Lading was, zou die met Geld of met Waaren, na zyn Majefteits keure, betaald werden.

Ook zouden onze Kooplieden over al vry door zyn Land moogen gaan, om waaren te koopen, en de Laft-Beeften zouden hen verzorgd werden, om de zelve na onze Logien of na Strand te voeren. Geen Goederen mogten aan

andre door den Inlander geleverd werden, voor dat de Nederlanders voldaan waren, of anders zouden zy 't aanfaander zelve moeten gedoogen. Geen Munt zou hooger of laager mogen uytgegeeven werden, dan zy zamen zouden hebben vaftgefteld. Men zou malkanders Misdadigen moeten overleveren, en geen gemeenfchap met Vyanden mogen houden; ook moeften alle Paapen vertrekken. Indien de Nederlanders Scheepen veroveren, zal de Laading voor hun, dog 't verlies hunner fcheepen ook voor hunne Reckenening zyn. Geleende Stukken, hier en daar op de Veftingen, zou men weer op de Scheepen mogen brengen. Ook zou men malkanders Vaartuigen alle hulp bewyzen.

Alle welke Verdrag-punten den 23. Mey A^o. 1638. beftoten, en door zyn Majefteit, de Heer *Wefterwold*, en *Cofter* onderteekend zyn.

Hier op gaf de Keizer, tot afkorting, 400 baalen Canceel, 87 quintaalen Wafch, en 3059 ponden Peper, met belofte van haaft meer te leveren.

Ter goedkeuring van 't geflooten Verbond zond hy met de Heer *Wefterwold* ook 2 Gefanten, en eenige Gefchenken, aan den Opper-Landvoogd, de Heer *van Diemen*, en de Ed: Heeren Raaden van *Nederlands Indiën*, die zeer wel ont-haald, en met eenige Gefchenken op de Jachten, Grypskerk, de Valk, en *Venlo*, te rug gezonden wierden.

Het Leger van den Keizer, 20000 Colomnan fterk, ging voort met het onder-nomen beleg van *Colombo*, behalven dat de Portugeezen weder, by ver-fcheidde Landtogten, geflagen waren, zo dat het niet gezien ftond, dat zy het, by de komft van de Heer *Antoni Caan*, Ordinaaris Raad van indiën, daar lang zouden konnen uythouden, die na zyne aankomfte de Vefting van *Trikoenma* le 1639. den 1. Mey veroverde.

En wierd *Nigumbo* door den Directeur Generaal van Indiën, den Heer *Philip Lucaszoon*, den 9. Februari, 1640. ingenomen, welken Heer, met de Fluyt *Sandvoord* van *Ceylon* vertrokken zyn, den 5. Maart onderweeg quam te fterven, en diens Lyk, den 21. dito op *Batavia* aangeland, daar met een groote Statie begraven is.

Wy hielden *Nigumbo* egter niet lang, alzo het de Portugeezen nog in dit zelve Jaar den 8. November hervonnen hebben.

Kort daar aan verfcheen *Willem Jacobszoon Cofter*, den 8. Maart, A^o. 1640. voor de Stad *Punto Gale*, fchaarde zyn volk in 3 troepen, fchoon 'er tyding was,

A. 1640.

Eenige Waaren door den Keizer, in afkorting geleverd. Die eenige Gefanten van *Batavia* zond.

Trinkenmale A. 1640. door de Cofter veroverd.

Negumbo A. 1604. door de Heer *Lucas* zoon.

Dog door de Portugeezen hervonnen.

A. 1640. was, dat 'er nog 350 blanke koppen tot ontzet der Stad in aantogt waren, die ook den 9. dito de onzen wakker aangetast hebben.

Gale
A. 1640.
door
Coster
ver-
verd.

Het Volk van den Keizer, lanterfante, quam niet voor den 11. dito in Belligamme, dat nog 6 mylen van Gale was; dog *Coster* daar niet na wagtende, en de Schepen Haarlem, Middelburg, en Breda, den 11. dito met 400 man tot zyne versterking bekomen hebbende, beriede op den 20. dito alles tot een algemeine Storm, en tatte die Stad den 13. dito zoo Kloekmoedig aan, dat hy 'er, na $\frac{1}{2}$ uur vegtens, Meester af wierd.

Hy wierd het allereerste Hoofd van deze Stad gemaakt; maar vermits de Zaaken toen vereifchten, dat hy zelf eens na Candi moest gaan, om daar de noodige ordre ontrent verscheide dingen, die verloft wierden, te stellen, nam hy de reize derwaards aan; dog, aldaar gekomen zynde, verkreeg hy op alle zyne billyke verloeken niets, en wierd vrugteloos opgehouden, waar door hy, milmoedig en te haastig geworden zynde, de Hovelingen begon te dreigen, daar hy zich aan 't geval van *Sebald de Weerd* behoorde gefpiegeld te hebben.

By zyne dreigementen voegde hy naderhand scheldwoorden, al 't welke de Cingaleesen niet konnende verdraagen, gaven zy ten eersten den Keizer hierbericht af, die *Coster* daar op verlof gaf, om van Candi te vertrekken, dog zonder hem eenige teekenen van eere (gelyk de gewoonte mede bragt) te bewyfen.

Hy, daar op na Baticalo door eenige Cingaleesen begeleid zynde, wierd onderweeg jammerlyk van hen in 't Dorp Nilgal vermoord.

Dit was een verfoejelyk bedryf van den Keizer, te meer, alzo *Coster* hem Trikoenmale en Baticalo, met alle de Inwoonders, mitsgaders de Landen van Gale en Mature, door hem veroverd, met alle haare geregtigheden, schoon geenzins volgens 't Verbond en onderling besprek daar toe gehouden, overgegeven had; maar hy begon van dien tyd af reeds de Nar tegens ons te zoeken, alzo hy anderzins ons al gemakelyk meesters van Colombo had konnen doen zyn, daar hy nu in tegendeel de Portugeesen gelegenheid gaf, om zigten vollen te herstellen, op dat die in staat mogten zyn, om ons bezig te hou-

den, en hy ondertusschen voor ons niet A. mogt te vreezen hebben.

Na de Dood van de Heer *Coster* wierd de Heer *Jan Thyszoon Payart*, (die A. 1638. als Schipper met 't schip Zwoluytvoer) 2de Hoofd van Gale, met de Titel van Voorzitter. Deze twee Pekbroeken, die 't van de grond af ophaalden, hebben de eerste gronden van onze Mogentheid op Ceylon gelegd, en dus den Adel in zich zelve, en door de merkteekenen van de oude Catten, en Batavieren, als in hun herleevende, met veel roem begonnen.

A. 1642. verschenen op Batavia 2 Gefanten van den Onderkoning van Goa, *Diego Mendes de Britto*, en *Gonsalvo Viloso de St. Joseph*, Religieus van de Ordre van St. Franciscus, om aan haar Edelheden berigt te geven, dat *Don Jan* Hertog van Braganza, benevens gantsch Portugal, van den Koning van spanjen afgevallen, en hy met de naam van *Jan de IV.* tot Koning van Portugal verheven zynde, een Gefant aan haar Hoog Mog: gezonden had, om met haar nu in een vast Verbond te treden, het gene hy vaststelde nu al getroffen te zyn.

Op deze grond nu had hen de Onderkoning, de *Grave D'Aveiras*, aan haar Edelheden gezonden, om, volgens hunne Geloofs-Brieven, een Wapenschorzing te verzoeken.

Ondertusschen kregen haar Edelheden ook den 14. Februari dezes jaars bericht, dat 'er een Thienjaarig bestand tusschen *Don Jan de IV.*, Koning van Portugal, en haar Hoog: Mog: gemaakt was, dog alzo de goedkeuring des Konings 'er nog niet op gevolgd was, wierden deze Gefanten eenigen tyd uytgesteld, tot dat die den 8. October op Batavia gebragt wierd.

Daar op hielden nu alle de Vyandelykheden, zelf ook in Indiën, op, dog de Onderkoning handelde in dit stuk op Ceylon niet ter goeder Trouwe, waar over haar Edelheden op zyn tyd zig by hun schryvens, en Protest daar tegens, zeer gevoelig toonden.

Ondertusschen zyn 'er verscheide Saaken, zo tusschen de Heer Commissaris *Boreel*, en den *Grave D'Aveiras*; als ook verder tusschen zyn Ed. en *Don Philippo Mascarenbas*, Landvoogd van Ceylon, A. 1642. en 1643. voorgevallen, die wy om reden, terwyl ze by den Heer *Baldeus* te vinden zyn, hier voorbygaan.

ELFDE HOOFDSTUK.

DE Heer Caron als Veldheer A°. 1643. na Ceylon. Negumbo A°. 1644. door de Heer Caron veroverd. De Heer Maatfuyker treft tot Goa met den Onderkoning een Verbond. Werd derde Hoofd, en Landvoogd van Gale, A°. 1646. Moejelykbeden met Raja Singa. Dog in de volgende tyden is alles in Rusf. Onze Gevangens in Candi A°. 1649. verlost. Brief van de Heer Maatfuyker aan den Keizer.

TErwyl de Saaken zo tuffchen beiden fchokten, en dat wy malkanderen op Ceylon gansch niet verftaan konden, vonden haar Edelheden goed den Ed. Heer *François Caron*, Directeur Generaal van Indiën, als Veld-Heer en Zeevoogd van onze Krygsmagt na Ceylon met een Commissie, den 8. Octob. 1643. geteekend, af te zenden, om, zo 't mogelyk was, de Vefting Nigombo van de Portugeefen weer te veroveren, met aanftelling van den Heer *Thyffoon* in zyn plaats, zo zyn Ed. mogt komen te fterven.

De Heer *Caron* ondertuffchen in 't begin des jaars 1644. op Ceylon gekomen zynde, tafte de Vefting Nigombo aan, en nam die stormenderhand den 9. Januari, (of zo andre willen den 9. Februari) weder in.

Hy verfterkte dezelve met 4 aarde Bolwerken, van buiten met zoden omzet, en liet'er 500 man in, om de zelve te verdedigen.

De Landvoogd *Mascarenbas* meinde die, na 't vertrek van dien Heer, te hernemen; dog 't miflukte hem, die genoodfaakt wierd met fchande te moeten opbreken, en, vry ruw afgeflegen zynde, na Colombo te vertrekken.

Den 10. Novemb. dezes jaars, trof de Heer *Joan Maatfuyker*, Ordinaris Raad van Indiën, in Goa met *Don Joan de Telles de Menezes*, Grave van Aveiras, en Onderkoning van Indiën, een vast Verbond (waar over wy breeder onder de Stoffe van Malabar fpreken) in 't welke onder andren de Gefchillen over de Landfcheiding op Ceylon tuffchen beide de Natien vereffend wierden, waar na ook alles aldaar A°. 1646. gefchikt wierd.

A°. 1646. verving de Heer *Joan Maatfuyker* (zo by zyn fchryven den 30. April 1646. aan *Raja Singa* blykt) den Heer *Joan Thyszoon Payart* als derde Hoofd en Landvoogd van Gale.

Pas te vooren dede *Raja Singa* ons in de zeven Corlas alle bedenkelijke afbreuk, alzo hy ons die t'eenemaal mifgunde, waar onder de Portugeefen niet

weinig roeiden, die ten tyde van den Heer *Thyffoon* nog wiffen te bewerken, dat wy met den Vorft in openbaaren Oorlog raakten.

Dit was in de volgende tyd ook oor- Moejelykbeden met Raja Singa.
faak, dat de Heer Commandeur *Adriaan van der Stel*, den 19. Mey dezes zelven Jaars in de zeven Corles door *Raja Singa's* volk omzingeld, doodgeflegen, 't hoofd afgekapt (dat zy in een Zyde doek aan ons zonden) en dat een getal van 688 Nederlanders na Candi gevangen gevoerd wierd, gelyk hier na ook ten deele uyt de Heer *Maatfuykers* Brief blykt.

Al bevorens had *Nicolaas Overfchie*, Hoofd van Nigombo, boven de Grenzen der E. Maarfchappy's Keizers tamme Olifanten doen ophalen, 't geen dien Vorft zodanig verbitterde, dat hy, al zyn magt by een rukkende, dit aan de onzen zogt te wreeken, gelyk hy metter daad dede, dwingende de onze (hoewel zonder nood) om zich over te geven.

Om dit alles nu goed te maken, fchreef de Heer *Maatfuyker* aan den Keizer, dat de Heer *Thyffoon* dit buiten laft van ons gedaan, en dat hy, en *Overfchie*, daarom uyt hun beftier gelicht waren, en dat hy om die zelve Reden in dien eerften Heer's plaats hier als Landvoogd door haar Edelheden aangefteld was, in zynen Brief van den 4. Mey, A°. 1646. aan zyn Majesteit bekend makende, dat de 4 Olifanten, door de Heer *Overfchie* aangelagen, ontboden en reeds gekomen waren, om, wanneer zyn Keizerlyke Majesteit den Brief van haar Edelheden en de Gefchenken, begeerde opgezonden te hebben, daar nevens te gaan.

Den 10. dito fchreef zyn Ed. nader aan den Keizer, dat noit onze Meening geweest was zyn Majesteit zyne Landen athandig te maken, maar de zelve alleen tegen de Portugeefen (die maar daar op uyt waaren, om tweefpalt tuffchen de E. Maarfchappy, en *Raja Singa* te verwekken, en dat wy in allen deelen tragten te beletten) te befchermen, en zyn Majesteit de Vrugten te doen ge-
nic-

A. 1646. nieten tot betaling van onze Oorlogs-kosten; dog zo zyn Majesteit dit zelf doen kon, waren wy gereed, om daar van af te staan. Ook namen wy God tot Getuyge, dat noit de intentie geweest zy na eenig bezit in deze Landen te tragten, maar alleen om zyn Majesteit Assistentie te doen, en daar voor de Vruchten zynere Landen tot een redelyken Prys te ontfangen, volgens 't Contract met *Westerwolt* gemaakt, wenschende dat zyn Majesteit een plaats beliefe te noemen, om de Geschillen te vereffenen.

Ondertusschen wierd het Hoofd onzer Krygs-troepen, de Heer *Adriaan van der Stel*, met eenig volk na Hege-ri gezonden (gelyk men dat breeder by *Georg Andrieszoon*, Fol. 71. nazien kan) door de Cingaleesen overvallen, en met alle de zynen, op vier na, dood geslagen.

Hier over schreef de Heer *Maatsuyker* den 20. dito, van Gale aan den Keizer; dat hy met droefheid had verstaan, dat den Commandeur *van der Stel*, afgezonden om ons Leeger volgens zyn Majesteits believen ordentelyk af te voeren, van zyn Majesteits Volk besprongen, en, om dat hy volgens de Ordre hem tot onderhouding der Vrede mede gegeven, zich niet behoorlyk dorst verdedigen, met de zyne byna alle gedood, en van al het Geschut, en de Bagagie, die hy by zig had, berooft. Dat onze Vyanden hier over maar zouden gloriëren, dat de geschillen tusschen ons zo hoog gekomen waren, dat zyn Majesteit zelf het volk, tot zyn dienst overgezonden, liet dood slaan. Derhalven verzogt hy dat zyn Majesteit zich geliefde te verklaaren, of hy genegen was de Vrede te onderhouden, of niet; hoewel hy hoopte, dat zyn Majesteit wyzer wezen, en geen Oorlog zoeken zou tegen die genen, die hem uyt het geweld zynere Vyanden verlooft, nog 4 Fortressen in handen, en magt hadden, om hem nog meerder dienst te doen.

Maar *Raja Singa*, nergens na willen de luijsteren, ging voort met ons alle afbreuk te doen, zich niet onziende ons Volk al verder dood te slaan.

Men ziet dit klaar uyt dezen volgenden Brief van de Heer *Maatsuyker* aan dezen Keizer den 31. Mey, A^o. 1646. geschreeven.

BRIEF van de Heer

JOAN MAATSUYKER,
Landvoogd van Ceylon,
aan den Groot-Magti-
gen Keizer, RAJA SINGA
RAJOE.

Joan Maatsuyker, *Landvoogd van wegen de E. Maatschappy* van Ceylon, *wenscht uwe Majesteit allen bedenkelijken Zegen, en Welvaaren.*

IN plaats van antwoord van zyn Majesteit op myne vorige Missiven te krygen, ontfangen wy dagelyks tyding, dat hy ons volk, aan 't welke verboden is vyandschap te pleegen, ontrent Nigumbo laet doodslaan, en alle Vyandschap bewyzen.

Daarenboven had zyn Majesteit Ambassadeurs in Colombo gehad, om hulp van de Portugeesen te eyschen, waar uyt te besluyten is, dat zyn Majesteit, niet tegenstaande onze billyke aanbieding van genoegen te geven, tot een volflagen Oorlog met de E. Maatschappy gezint is te komen, weshalven wy, volgens 't recht aller volkeren, besloten hebben van onze zyde ook geweld tegen geweld te zetten.

Ten welken einde wy ook 4 schepen en eenige Chaloeppen laten gereed maken, om Batalo, Cotjaar, en Trikoemale te bezetten, en weer in bezit te nemen de plaatzen, voorhenen den Portugeesen ontveldigd, &c.

Hier mede bezig zynde, hebbe ik zyn Majesteits Brief van den 21. dezer ontfangen, waar in hy zyne genegenheid tot onderhoud van 't Contract, met *Westerwolt* gemaakt, te kennen geeft, waar toe wy mede gezint zyn.

Zyn Majesteit heeft eenigzins gelyk, zeggende, dat wy te onrecht bezit van zyne Landen genomen hebben.

Daar is noit ordre toe gegeven, maar de Gouverneur *Jan Thyszoon* heeft zig ingebeeld alzoo best aan de Caneel te zullen geraaken; dog over 't uytwerpen van uwe Majesteits Deslaves zal hy nader aangesprooken, en daar over berispt werden.

De Raaden tot Batavia zyn bereid uwe Majesteit met de voorz. Landen te laten geworden, dies Last gegeven hebben om de kosten te verminderen.

Zyne Majesteit gelieve zyne Deslaves af te zenden; zy zullen na haaren rang ontfangen werden; mits die voorwaar-
den

de, dat zyn Majesteit ordre stellen zal, dat alle de Canceel, nevens de andre Vrugten van zyne Landen, volgens Contract ons geleverd werden, tot betaling van onze verschetene penningen.

Deze voldoening kan binnen weinig Jaaren geschieden, indien zyn Majesteit daar toe de noodige moeite geliefde aan te wenden.

Dit zy gezegt op 't eerste point van Befwaaring.

Belangende Nigumbo, dat zyn Majesteit zegt, dat tegen zyn dank by ons bezet werd, zyn Majesteit heeft zulks uytdrukkelek begeerd by zyne Missive van den 16. Februari des voorleeden jaars, waar in gemeld staat, dat, om het bestand met de Portugeesen, onze bezetting daar in zou blyven, en by uwe Majesteit bekostigd en onderhouden werden; zynde niet geraden die Vesting te slegten, om dat de Portugeesen dan terstond daar wederom zouden komen nestelen.

De nieuwe Fortificatie, die wy daar aan hebben gemaakt, kan ter geliefte van zyn Majesteit weder onder de voet geworpen werden.

Nigumbo diend ten minsten nog een jaar ingehouden te werden, om te bezien, hoe de Portugeesen zig in 't bestand gedragen, daar zy als nog geen goede Preuven van geven, ten aanzien haare trouwloosheid in Brazyl gepleegd. En vermits nu hier by alle de stukken van bezwaring, by zyn Majesteit zynde, voldaan zyn, twyffel niet, of zyn Majesteit zal zich nu voorder van alle vyandschap onthouden.

De Landen dienen met den eersten van Krygsvolk ontlast te werden, of de Ingezetenen zullen t'eenemaal verlopen, en naderhand zal 'er geen Canceel te schillen zyn, waar van de betaling der onkosten komen moet.

Dus werd ook vertrouwd, dat zyn Majesteit zal wedergeven alle onze Gevangens, dat voor al geschieden moet, indien de Vrede zal gesloten werden.

Zyn Majesteits antwoord hier op werd met den eersten verzogt, om ons daar na te richten, protesterende, by gebrek van voldoening voorsz., onschuldig te zyn aan de bloedsstorting, &c. also wy gereed zyn, om zyn Majesteit op alles behoorlyke voldoening te geven, in die hope, dat zyn Majesteit de Vrede aannemen zal.

Wegens de Brieven der Heeren Raaden van Batavia, en de Geschenken, gelieve zyn Majesteit als nog ordre te

stellen, om die eerlyk te ontvangen, &c.; A. 1640. wenshende verder dat God uwe Majesteit gelieve te bewaren.

Terwyl verblyve

*Uwe Majesteits Ootmoedige
Dienaar.*

JOAN MAATSUYKER.

Den 21. Juni schreef hy weder aan zyne Majesteit, in dezer voegen.

Zyn Majesteits Brief van den 10. dezer is wel ontvangen; dog van een anderen inhoud, als verwagt hadden, bevonden.

Zyn Majesteit zegt, dat het niet regt is, Vrede van Koningen met ronkeryen van Oorlog te verzoeken; maar zyn Majesteit is zo hoog, nog wy ook zo laag, dat wy de Waarheid niet zouden mogen zeggen.

Zyn Majesteit sprak zo A°. 1640. niet, toen hy ons voor beschermers van zyn Ryk aannam.

Het zyn geen Ronkeryen; maar Waarschouwingen. Wy verzoeken ook geen Vrede als onmagtige; maar bieden de zelve aan, of, by weigering, ook een regtveerdigen Oorlog, zynde in gemoede verzekerd, dat wy daar toe geen schuld hebben.

Nigumbo weder te geven, dat zyn wy genegen, en ook geordonneerd dit te doen; maar in zulken staat, als wy nu met zyn Majesteit staan, zal zulks in der eeuwigheid niet geschieden, of zyn Majesteit moest ons met geweld daar uyt dryven.

Heden is nog niet een Laryn betaald voor de onkosten van Nigumbo's verovering, weshalven de wederomgeving zonder reden gevorderd, en op een wyze, voor zulken Koning onbetamelyk, geeischt werd.

Van onze Gevangens werd in zyn Majesteits schryven niets gemeld, en zonder 't wedergeven der zelve konnen wy tot geen Vrede komen.

Ons voornemen is, om volgens 't Contract van *Westerwold* de Vrede en 't Verbond te onderhouden, mits zyn Majesteit voor eerst en voor al ons volk largeere, en ordre stelle, dat ons de Canceel, &c. geleverd werde; waar van ons voldoening geschiedende, wy overbodig zyn de Reggering der Landen aan zyn Majesteit over te laten.

A. 1646. De Vertaaling van haarer Edelheden Brief gaat tot zyn Majesteits beschouwing hier ingelooten.

Den 11. September A°. 1646. schreef zyn Ed. aan dezen Keizer het navolgende:

Volgens Schryvens van onze Gevangenen in Candi, zouden wy in gebreken zyn van zyn Majesteits Brieven te beantwoorden, dat te verwonderen is, alzo wy, zedert ons Schryven van den 21. Juni, geen Brief van zyn Majesteit vernomen, dog alleen door eenige overloopers verstaan hebben, dat zyn Majesteit van Caymel opgebroken, en weer binnen Candi gekomen is.

God zy onze Getuige, dat wy als nog het Contract van *Westerwolt* zoeken te onderhouden, mits dat zyn Majesteit dit insgelyks doe.

't Schynd, dat de Vrede wederzyds begeerd werd.

Zyn Majesteit begeert per Force de Overlevering van Nigumbo, en wy hadden geerne verzekering van de Voldoening onzer Oorlogs-Lasten.

Om nu malkanderen wat te gemoet te komen, zal 't best zyn, dat wy Nigumbo nog voor 6 a 8 Maanden behouden, dewyl het met ons en de Portugeesen licht tot een openbaaren Oorlog uytberften zal.

Als mede, dat zyn Majesteit ons nog 2 a 3 jaaren in 't bezit dezer Landen late, om onze voldoening aan de Canceel te vinden wegens onze gedragene onkosten, en aldus ook zyn Majesteits Schuld voor een groot gedeelte te verminderen.

Ook zullen wy ondertusschen kunnen zien, wat en hoe veel Nigombo's Gewest kan uytleveren.

Na welken tyd zyn Majesteit, uyt naam onzer Meesters, verzekerd werd, dat wy hem alle de Landen weder zullen ter hand stellen zonder iets, dan alleen de Sterkte Gale, te behouden.

Indien zyn Majesteit deze voorwaarden aanneemt, werd hy verzogt hier op te antwoorden, en met het antwoord eenige van ons Volk af te zenden, en inzonderheid *Nicolaus Loenius Schryver* herwaards af te vaardigen.

A. Den 8. Januari A°. 1647. Schreef de Heer *Maatsuyker* aan den Vorst in dezer voegen.

WY hebben als nog geen Antwoord op ons Schryven t' elkens van zyn Majesteit ontfangen, schoon 't Recht der Volkeren en Koningen altyd Antwoord op de Brieven over en weder ver-eischt.

Onze aangebodene Voorwaarden zyn al te gunstig, om by zyn Majesteit in de Wind geslaagen te werden.

Weshalven wy vermoeden, dat onze voorige Brieven zyn Majesteit niet zullen ter hand gekomen, of dat zyn Majesteit door Oorblazers, onze Vyanden, verleid zal zyn.

Om waar van zekerheid te hebben, en vastelyk te verstaan, hoe zyn Majesteit gezind zy, goedgevonden is den Koopman *Maarsbalk* als Commissaris af te zenden.

Indien zyn Majesteit hem geliefde te hooren, werd ten dien einde een Paspoort verwagt, onder Belofte van hem, 't zy 't Vrede, 't zy 't Oorlog werd, onverhinderd te laten wederkeeren.

Den 11. Augusti daar aan Schreef hy aan die Majesteit aldus:

ZYN Majesteits Brief van den 12. Juli hebben wy den 27. daar aan ontfangen, en daar uyt zyn Majesteits langduurige Ziekte met Droefheid gezien, wenschende dat de wedergekregen Gezondheid van zyn Majesteit lang duuren mag.

Den Commissaris, waar van in onzen voorigen gemeld is, zal over *Baticalo* eerstdaags afgezonden werden.

Ik zou zelf voor zyn Majesteit komen, indien de Ordre van myne Meesters zulks toeliet, als nog overboodig zynde, om het Contract, met *Westerwolt* gemaakt, Godsdienftig en Heylylyk te volgen.

De vorige Onlusten zyn door onze schuld niet by gekomen, nog ook zyn Majesteit te wyten; maar valsche tongen, en quade menschen, die zyn Majesteit verzogt werd niet licht geloof te geven, maar in opmerking te nemen de getrouwe dienften, die wy aan zyn Kroon bewezen hebben, zonder andere vergelding te verwagten, als het onderhouden van 't Contract, en Vriendschap.

Den 21. Augusti schreef hy nog nader:

Jegenwoordig vertrekt de Commissaris, *Laurens Maarfbalk*, na Candi, de zelve zal zyn Majesteit ons goed voornemen bekend maken, en wyders met zyn Majesteit handelen tot beslicthing der opgerezene Geschillen, waar toe hem voorwaarden voorgescreeven zyn, die uwe Majesteit zonder twyffel aannemen zal.

Naderhand zullen wy een aanzienlyker Ambassadeur afzenden, om het onderling beslotene te bevestigen, en met Eede te staven. Zyn Majesteit gelieve gemelden Commissaris geloof te geven.

Den 10. September schreef zyn Ed: weer in dezer voegen aan dien Vorst:

Zyn Majesteits Brief van den 29. Augusti hebben wy den 7. dezer wel ontvangen; en onze Gefant is den 23. dezer na Batalo vertrokken, hopende dat hy spoedig by zyn Majesteit zal verscheenen zyn.

Nopende dat zyne Majesteit van de Portugeesen tot Vrede aangezocht werd, en daar op ons besluyt begeerde te hooren; zyn Majesteit gelieve daar in na zyn welgevallen, en zodanig te doen, als hy denkt voor zyn Ryk vorderlyk te zyn; dog ons besluyt is om't Contract, met de Heer *Westerwolt* gemaakt, te onderhouden, mits dat zyn Majesteit dit ook doe.

De oorzaak, waarom de Portugeesen dus om Vrede verfoeken, is, dat zy vreezen cerlang met ons in Oorlog te komen, ten opzicht van hunne trouwloosheid in Brazyl; zy beelden zich in onder de schaduw van Vrede met zyn Majesteit te schuylen; maar zullen bedrogen zyn: Want het Contract ons niet verbieden kan hen na vermogen afbreuk te doen, met dat onderscheid, dat den Oorlog, die voordezen gevoerd is tegen hen op de naam van zyn Majesteit, als dan gevoerd zal werden op de naam der Heeren Staaten Generaal, en dat gevolgelyk, 't geen wy van hen komen te veroveren, niet voor zyn Majesteit; maar voor onze Reekening zou zyn, zo dat, by vermeertering van Columbo, uwe Majesteit daar niet op zal hebben te eyschen.

Dit gelieve zyn Majesteit te ovcwegen, en met eenen, hoe weinig geloof

te geven zy aan een Natie, die gedurende de Vrede een schendig Verraad in Brazyl aangelegt heeft.

Met de komst der Schepen van Batavia, zullen wy zyn Majesteit de nieuwe tydingen mededeelen.

De Heer *Maatsuyker* schreef den 25. Maart 1648. wel weer een Briefken aan dien Vorst; maar kreeg toen, en nog lang 'er na, geen beiseid; maar den 10. September schreef zyn Ed. dat hy, nu elf maanden lang vrugteloos na tyding van onzen Commissaris gewagt hebbende, eyndelyk van de Portugeesen verstaan had, dat zyn Keizerlyke Majesteit Vrede met hen gemaakt had om met hun beiden ons te Beoorlogen; het welke, zo 't waar was, verzogt zyn Ed. dat zyn Commissaris mogt wederkeeren. Dog by zyn Ed. schryven van den 27. Octob. aan zyn Majest. bleek, dat het een verzonnen leugen der Portugeesen, en dat zyn Majest. in tegendeel van voornemen was, om onzen Gezant en Gevangens in korte tyd te ontslaan, en dan ook op zyn Ed. schryven te antwoorden, voor welk Edelmoedig besluit zyn Ed. zyn Majesteit dankbaar bleef, met een letter hier nog byvoegende, dat een ander Gezantschap in de plaats van *Sr. Maarfbalk* stond gezonden te werden.

Uyt zyn Ed. Schryvens van den 30. Maart A^o. 1649. van Nigumbo (zynde alle de andre uyt Gale) aan dien Keizer, was klaar genoeg af te meten, dat het met de te rug-komst van dezen Gefant nog zo helder niet was, om 't welke wat gemakkelyker voortgang te doen hebben, zyn Ed. aan dien Vorst onder andere Zaaken schreef:

Op Gale is een Paard aangekomen, weerdig om van een Koning bereden te werden. Zyn Majesteits ordre werd verzogt om 't zelve opwaards te zenden. Eenige kleenigheeden, en Fruiten werden aan zyn Majesteit mede afgevaardigd.

Hy had ook een Brief van zyn Majesteit van den 9. dezer bekomen, waar in hem zyn Majesteits Ziekte bleek, die hy zeide met veel Droefheid verstaan; maar ook gezien te hebben, dat zynen Dessave ons alle afbreuk dede, en allen toevoer affneed, terwyl voor de Portugeesen alles open was.

Den 10. April schreef zyn Ed. uyt Nigumbo, dat hy zedert eenige dagen in Catagambale Corla geweest was, om te bezien, hoe 't zig in 't aanstaande Moesson met het inoogsten van de Caeneel in deze Landen opdoen zou, alzo

A. 1649. ontrent Gale geen Canceel meer gevonden wierd; dog zyn Ed: verklaarde in 't doorreifen van Pittigal Corle geen levendig mensch ontmoet, en in Madampe een Apohamy met eenige Lascaryns bejegend te hebben, die recht uyt zeyden van zyn Keizerlyke Majesteit daar gelegd te zyn, om te beletten, dat eenige Chalias uyt de Portugeefche Landen, of andre Ingezetenen, daar mogten overkomen, alzo zyn Maj: begeerde, dat die Landen zouden verwoest werden, op dat wy aldus geen dienst van de Inwoonders mogten bekomen, nog ook de beloofde Canceel ontfangen, 't geen regelrecht tegen het Contract van *Westerwold* freed.

Deze Apohamy had ook groote gemeenschap met de Portugeefen gehad, en was 's nagts met alle zyne Lascaryns maar stilzwygende doorgegaan, en na de Portugeeze Landen gevlugt, misfchien uyt vreeze om door zyn Majesteit gestraft te werden; belovende dat hy hem, zo ras hy dien kreeg, aan zyn Majesteit zenden zoude.

De Portugeezen hadden nu ook 2 Jaaren aan een de Canceel, die ons deugdelyk toequam, gefchilt; dog zyn Ed: zey door het te Veld brengen van een Leger dit wel te zullen beletten, waar van hy zyn Majesteit voor af kennis had willen geven, verzoekende nogmaals, dat hy zynen Gezant een gunstig afscheid geliefde te geven.

Den 10. April ontfing hy ook een Brief van zyn Majesteit, waar op zyn Ed. den 20. dito uyt Nigumbo Antwoorde, met betuiging van zyne Blydschap over zyne Majesteits herstelling van zyne Siekte; dog zeyde met verwondering gelezen te hebben dat zyn Majesteit niet begeerde, dat 'er iets aan de Fortres Nigumbo gebracht zou werden, alzo de Bezetting daar tegen zyn Majest: dank in lag; dog zyn Ed. verzogt, dat zyn Majesteit zyn Schryven van den 16. Februari, A^o. 1645. maar eens geliefde na te zien, alzo hy daar in klaar bevinden zou, dat deze bezetting daar van zyn Majesteit geordonneerd, en belast werd te leggen.

Zyn Ed: verzogt ook, dat zyn Majesteit aan zyn Volk last geven wilde, om de Pittigal Corle weer als vooren te bewoonen, op dat wy dus Canceel bekomen mogten, zonder welke wy onze Reekening niet met zyn Majesteit konden vereffenen.

Hy bedankte zyn Majesteit ook, zo voor 't verlof aan ons gegeven, om weer een Leeger in 't Land te brengen, om de Canceelchillers tegen de aanlagen der Portugeefen te dekken, als ook voor

dat zyn Majesteit onze Natie toefond vry en vrank door zyne Landen te gaan, en ons ook beloofde, by voorval van Schipbreuk, in alle zyne Havens de behulpzame hand te zullen bieden; wenschende dat de ordre van Heeren en Meesters hem toeliet zyn Majesteit zelf in Perfoon de handen te mogen kuffen, als wanneer zyn Majesteit van ons wel een beter gevoelen, en dan ook wel heeft 't ganfch Eyland (waar na zyn Ed. verlangde) onder zyn geweld krygen zoude, om dan alle onze besettinge van Gale en Nigumbo eensklaps te lichten.

Dat ook het Paard zyn Majesteit aangenaam was, beviel zyn Ed. byzonder wel, weshalven zyn Ed. dit aan zyn Majesteit over de geordineerde weg van Waluwe overfenden zoude. Verzogt ook in plaats van dezen een vasten Ambassadeur daar aan 't Hof te mogen leggen, om de lasteringen van onze Vyanden tegen te gaan.

Uyt zyn Ed. Schryvens van den 24. May A^o. 1649. zag men dat hy een Brief van zyn Majesteit van den 28. April gekregen had, uyt welke bleek, dat zyn Majesteit aan onze vroomde daaden, in zyn dienst bedreven, geliefde te gedenken; makende aan zyn Majesteit verder bekend, dat zynen Deffave over de Landen van Mature met veel eere zou ontfangen werden; verzoekende egter, dat die geene, die 'er reeds in zyn Majesteits naam gesteld was, door zyn Majesteit, alzo hy goeden dienst dede, mogt goedgekeurd, en daar zoo voorgesteld werden.

De Chalias aan deze kant voldeden jaarlyks 't gene zy verplicht waren, en hadden in 3 jaaren aan ons 6 a 700 Bahren Canceel geleverd, die op zyn Majesteits Reekening goedgegaan, en afgeschreven wierden, verzoekende dat zyn Majesteit ons die zo lang, tot dat wy met de zelve zoude vereffend zyn, geliefde te laten genieten.

Het Persiaans Peerd was gereed om opgehaalt te werden, zo ras de Perzonen, die zyn Majesteit ten dien einde wilde zenden, maar zouden verschenen zyn. Ook bedankte zyn Ed. die Majesteit voor 't verlof om een anderen Gefant te mogen zenden, dat ook geschieden zoude, zo ras, den daar aanwezende Gezant maar met zyn Majesteits antwoord, en met de tyding en voorwaarde van Vrede, zou verschenen zyn.

Daar op schreef de Keizer den 12. Mey aan zyn Ed., zendende hem ook eenige Geschenken, voor welke zyn Ed. zyn Majesteit den 7. Juli uyt Gale bedankte.

Hy zond ook nu het Persiaans Paard met

49 met een Hollandzen Zadel , waar op geen menſch nog gezeten had. En zo deze zyn Majesteit wel beviel, zou men nog een beter zenden; verzoekende al weder, dat dog onze Gefant affcheid bekomen mogt, om 't welke te eer te doen gefchieden, zyn Ed. nevens dit Peerd nog eenige andre kleene Gefchenken zond, met verzoek dat zyn Majesteit die in dank geliefde aan te neemen.

Den 15. Juli verſcheen eindelyk de Gefant *Maarſchalk* (daar zo menigmaal om Gefchreven was) nevens twee aanzienelyke Mannen van zyn Majesteit met een Brief van den 27. Juni, benevens de Voorwaarden der Vrede.

In deze Voorwaarden ſtiet zyn Ed. het 10. Artikel, ten aanzien van de Caneel, die ons, zo andre Natien daar mede deel in kregen, niet half zo veel weerdig was. Behalven dat 'er wel uyt-drukkelyk in ons Contract bedongen was, dat wy die alleen moesten hebben, in welke hope zyn Ed. de voorwaarden ook, op goedkeuring haarer Edelheden, onder-teekend had, gelyk hy die by zyn ſchryven van den 8. Auguſti zyn Majesteit toezond met zyn Gefanten en twee van onze Bedienden van aanzien, den enen, om de zelve te bezweeren, en met zyn Majesteits beſluyt tot ons weder te keren, en den andren, om aan 't Hof te blyven.

Het ſcheen hier, dat zyn Majesteit om een bequaam ſchryver verzogt; waar over na Batavia gefchreeven was; dog zo zyn Majesteit imand van ons Volk, in Candi zynde, geliefde te gebruiken, 't zou zyn Ed. aangenaam zyn, dog hy verindagtigde zyn Majesteit, dat zy niet langer, dan voor 5 jaaren, verbonden waaren.

Hy bedankte zyn Majesteit ook, dat hy enen uyt onze Natic (gelyk hy bevoorens aan zyne Majesteit verzogt had) als Deſſave van Mature had gelieven aan te ſtellen. Ook beval hy in zyn Majesteits gunſt enen *Lambert Cambolt*, na dat het Verband van den aangeſtelde Deſſave zou ten einde gelooopen zyn.

Onze Gefanten zouden zyn Majesteit verzoeken, dat hy ons Nigumbo zolang geliefde te laaten behouden, tot dat wy hem Columbo ook zouden leveren, waar toe wy voornemens waaren, alzo de Portugeeſen ons in alles verongelykten, ons beit te doen, en waar toe wy zyn Majesteits hulpe en beſluit verzogten.

Zyn Ed. was voornemens, om den voornoemde *Cambolt*, als Commiſſaris aan den Keizer te zenden; dog alzo hy ziek geworden was, ſtond enen *Burchard Coix* met eenige kleenigheden voor zyn Majesteit in zyn plaats te gaan, met

verzoek dat zyn Majesteit hem in alles geliefde geloof te geven, en hem in 't kort te rug te zenden.

By zyn Ed. ſchryven van den 9. September uyt Gale bleek, dat zyn Maj. den 8. Auguſti, een Brief aan zyn Ed. en daar nevens een Bagge, een Goude Keten, en een Olifant met Tand en gezondend had, voor welke cere, als mede voor de agting, die hy voor 't Perſiaans Peerd had, zyn Majesteit zeer bedankt wierd. Ook verzogt hy, dat de Caneel, in de 7 Corles geſchild, aan ons mogt geleverd werden; belovende verder, dat alles, wat zyn Maj. verzogt, hem zo ras 't mogelyk was zou beſteld werden, gelyk reeds een werktuig, om zware dingen te lichten, nevens eenige ſtaafkens Inlands Staal, nu mede derwaards gingen.

Den 16. November ſchreef zyn Maj. een Brief aan zyn Ed., en de Gezant *Cocx* verſcheen den 3. December, met de Art. der Vrede door zyn Majesteit geteekend; waar op zyn Ed. den Vorſt den 27. dito antwoorde, hem te gelyk bekend makende, dat op dezen dag de Heer *Jacob van Kittenſeyn* van Batavia aangeland was, om het Gouvernement van hem over te nemen.

Met dezen Afgeſant *Cocx* waaren ook eenige Gevangens afgekoomen, en de Sieken zou men met een Vaartuig van Baticalo doen ophalen.

Hy dankte zyn Maj. ook voor 't Borſt-Juwel, 't geen hy zyn Ed. ter gedagtenis gezondend had.

Wegens Nigumbo, en den Oorlog met de Portugeeſen, had zyn Ed. van Batavia nog geen antwoord bekomen.

Den 5. Februari A^o. 1650. bleek ook by zyn Ed. ſchryven aan dien Vorſt, dat hy, in 't laatſt des verleden jaars, *Pieter Kieft* als Commiſſaris aan zyn Majesteit had gezondend, uyt welkers ſchryven hy merkte, dat zyn Majesteit tegen ons zeer miſnoegd was, ons te laſt leggende, dat wy de Vrede zouden verbroken hebben, ons wel tot zesmalen toe zeer veragtelijk *caſta Hollandſe* (dat noit bevoorens gefchied was) noemende, zonder dat wy de reden daar van konden navorſchen, ten ware dan dat zyn Majesteits Deſſave, *Rompot*, den zelve tegen ons (gelyk hy geloofde) opgeruid had, zynde dit de laſte Brief, die de Heer *Maatſuyker* aan dien Keizer gefchreeven, en waar by hy betuigd heeit, dat onze getrouwe dienſten, aan zyn Majesteit bewezen, geen zins verdienden om ons zo veragtelijk, als nu gefchiede, te behandelen.

A. 1650. Met al het welke ons dan te gelyk
 Dog in de voorkomt, dat, hoe knorrig en grimmig
 volgende deze Keizer nu en dan op ons, en op
 tyd is al- dezen Heer Landvoogd, geweest zy, hy
 les weer egter den zelve niet alleen nu en dan
 in Rust weer heeft begunstigd, maar dat wy
 geweest. ook Naderhand onder 't bestier van de-
 zen Heer *Maatsuyker* egter Nigombo,
 Gale's Corle, en Mature, met de on-
 derhoorige Landen gerust bezeten, de
 Caneel daar geschild, wilde Olifanten
 gevangen, en 's Lands verdr Inkom-
 sten ten voordeele der E. Maatschappij
 ingezameld hebben, zonder dat *Raja*
Singa zig eeniger maten daar tegen ge-
 steld heeft, behalven dat hy naderhand
 geheel en al tot stilte en bedaring geko-
 men is, tot zo verre, dat hy niet zyn

Volk weder naboven getrokken is, zon-
 der de buitenwagten der Portugeesen aan
 te doen, waar uyt wy ook niet zonder
 grond mogten gissen, dat 'er tussen hem en
 den Portugees zekerlyk een geheim Ver-
 bond, of ten minsten een versprek, om mal-
 kanderen ongemoeit te laten, geweest is.

Dit bleef zo al in dien zelve staat, O
 tot dat de Heer *Maatsuyker* A°. 1649. Ge
 onze Gevangens by den Keizer door een
 Gefantschap, waar by eenige Geschen-
 ken gevoegd waren (gelyk wy gezien ver
 hebben) verlost kreeg.

Op dezen trant (zeer weinig geringe
 Voorvallen uytgezondert) schokten de
 Zaken ontrent 3 jaren heenen, waar
 na zig hier weer groote veranderingen
 opdeden.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

De Heer Kittensteyn vervangt den Heer Maatsuyker A°. 1650. als Voorzitter
 op Ceylon. *Uyttrekzel van de Instructie, door de Heer Maatsuyker aan de*
Heer van Kittensteyn gelaten. A°. 1652. verklaard zig de Keizer met Ons tegen
de Portugeesen. De Heer van Kittensteyn door van der Meyden vervangen.
Vergeefze toelag der Portugeesen A°. 1654. op Nigumbo. Zee-Slag tusschen
Ons en Hen. De Heer van Goens vernield eenige Gallioenen by Cabo de Ramos.
De Heer Hult A°. 1655. op Ceylon, veroverd Caliture. Belegerd Colombo.
En werd den 10. April A°. 1656. voor die Stad Doodgeschoten. Welke in dat zel-
ve jaar door den Heer van der Meyden gewonnen is. A°. 1658. Toetocoryn door
van der Laan; Manaar en Jaffanapatnam door de Heer van der Meyden veroverd.
En de Portugeesen geheel van Ceylon verdreeven. Raja Singa werd tegen ons
Vertoord, dat tot zyn Eynde duurde. Neemt Cnoex A°. 1660. Gevangen. Ver-
toog van den Heer Landvoogd van der Meyden wegens Ceylons staat. De Heer
van der Meyden vervangt den Heer van Goens weder A°. 1661. als Landvoogd
bier. Kort Uttrekzel uyt de Instructie van den Heer Commissaris van Goens aan
den Landvoogd van Ceylon. De Heer van Goens vervangt den Heer van der
Meyden. A°. 1663. weer als Landvoogd hier.

De Heer van Kittensteyn vervangt de Heer Maatsuyker A. 1650. als voorzitter op Ceylon.
NA dat de Heer *Maatsuyker* 4 Jaaren hier gelegen had, wierd hy
 door de Heer *Jacob van Kitten-*
steyn, van Delft, met den Titel van
 Voorzitter, A°. 1650. op Gale vervan-
 gen.
 Hy liet hem den 27. Februari des
 zelve jaars deze navolgende Instructie,
 die groot licht aan ons in de Ceylonze
 Zaken geeven zal, overhandigen.

UYTTREKZEL uyt de
INSTRUCTIE voor den
 Heer **JACOB VAN KITTENSTEYN**;
President en Opperhoofd wegens
 de E. Comp: op *Ceylon*.

De Portugeezen hebben zedert A°. 1518. Colombo bezeten. De Kon-
 ningen van Candi zогten hen dat te ont-
 zetten, en derhalven hen in toom te
 houden; dies maakten zy hem daarom
 al zyn Havens rondom afhandig, zo dat
 hy naauyls een Brief buiten zyn Land
 krygen kon, om zynen nood bekend te
 maaken. Dit bleef zo tot A°. 1638
 wanneer wy volgens een Accoord, tus-
 sehen *Seneraat Adasseyn*, en *Marcellus*
Boschbouwer A. 1612. gemaakt, om ver-
 scheide oorzaken, van de eene en de an-
 dre zyde gegeven, zonder uytwerking
 gebleven, en in de maand May by de
 komst van de Heer *Adam Westervolt*
 van de Bezetting der *Bhare* van Goa, op
 verzoek van den jegenwoordigen Keizer
Raja Singa, en met Laft van de Heer
 Generaal en Raaden, dit Eyland aange-
 daan, en op den 18. dito de Fortresse
 Baticalo den Portugeesen afhandig ge-
 maakt, en den 23. daar aan een Ver-
 bond van Wapenen met dien Vorst ge-
 maakt hebben, waar by de E. Comp.
 verbonden bleef, en annam gemelden
 Vorst voortaan te helpen, den Portu-
 gee-

50. geefen afbreuk te doen, en den Keifer verpligt aan de E. Compagnie te vergoeden alle onkosten met Canceel en andre Waaren, in zyn Land vallende, als uyt het Contract nader blyken kan. Ingevolge van dat Contract heeft de E. Compagnie hem van tyd tot tyd magtige Vlooten en Krygsmagten toe gezonden, en veel Overwinningen behaald.

A^o. 1639. primo May veroverde zy onder 't beleid van de Heer *Antoni Caan*, de Fortres Trikoenmale; op den 9. Febr. A^o. 1640. Nigumbo onder den Heer *Lucaszoon*, op den 13. Maart daar aan Gale, onder den Commandeur *Wilem Jacobszoon Coffer*, naderhand verraadlyk vermoord van 's Keifers volk.

Philippo Mascarenhas, toen Generaal, in Colombo, bemagtigde Nigumbo weder, met styf 100 Nederlandze koppen, op den 8. November des zelve jaars, dog daar op is de Heer *François Caron*, tegenwoordig Directeur Generaal van India, in 't begin van A^o. 1644. met een magtige Vloot herwaarts gezonden, die dat den 9. Februari gelukkig herwonnen heeft, van welke veroverde Fortressen de Keizer eenigen tyd na de bemagtiging geleverd zyn, eerst Trikoenmale, daar na Baticalo, met de Landen en Provintien, daar onder behoorende, gelyk die van Gale en Nigumbo zyn afhangende, en hield de E. Compagnie de Fortresse met nodig Volk bezet, om 't herwinnen den Portugees te beletten; 't geen anders zeker was.

Dus blykt, dat de Comp. 't haare gedaan heeft, en 't geen ze verpligt was volgens 't Contract na te komen.

De Keiser in tegendeel kreeg uyt al deze Overwinningen quaad nadenken, door de quade en ons wangunstige Portugefche Creaturen, die hy altyd aan zyn Hof heeft, opgefet, zag zig meer met ons; dan met den Portugees, verlegen; dee derhalven geen devoirs, om ons de gecontracteerde Waaren en Goederen, in betaaling der gedaane onkosten, te leveren; maar heeft zyn uiterste best gedaan, om ons die te onthouden; liet daarom de Inwoonders der Beneden-Landen, daar Canceel valt, in 't gebergte wegvoeren, en de Landen verwoesten, om ons die onvrugtbare te maken, op hope, dat wy, 't moede werdende, en geen kans ziende, om ons verfehote te krygen, van selfs zouden verhuifen, en zyn Land verlaaten; Als met de Dag-Registers omflandig blyken kan.

Wy, die quade gangen aanftonds ziende, hebben best geoordeeld, die Canceel-Landen onder ons gebied te nemen, en den Keiser met zyn schadelyke Re-

V. DEEL.

geerders 'er uyt te houden. Dit van jaar A^o. 1650. tot jaar betragt zynde, is volbragt A^o. 1645., na 't fluiten der Treves tusschen de Portugeesen en Ons binnen Goa, zo wel aan de kant van Nigumbo, als aan dit Gewett, zonder nogtans daarom 't Contract met den Keiser te breken; maar onder voorgeven, dat wy die Landen bevryden lieten van Struik-roovers, die de Inwoonders benadeelen. Op welke voet het ook lang had kunnen gaande gehouden werden, alzo de Keiser self niet dorst laten blyken, dat die verwoesting met zyn Last geschied was, ten zy de Landvoogd *Jan Thyszoon* hem door der Portugeesen Generaal had laten verleiden, en regelregt tegen de gewoonlyke Ordre van haar Hoog Edelheden, en onze uytdukkelyke Last, hem schriftelyk nagelaten, by openbaare afkondiging hier, en in Nigumbo den openbaaren Oorlog tegen *Raja Singa* had doen verklaaren.

Deze mislag is ook oorfaak van veel wanorders geweest in de 7 Corles, welke Landen van 't Nigumbo's District ons afhandig gemaakt, en door 's Keisers Volk zo verwoest zyn geworden, gelyk zy tot heden toe nog zo blyven leggen, tot groot nadeel der E. Compagnie.

Hier uyt staan twee Saaken aan te merken:

1. Dat wy de Landen, aan deze zyde van Gale leggende, met deugdelyk regt bezitten, en dat gelyk Regt ook behouden op die van Nigumbo, als wy magt krygen van die weder onder Ons te brengen, alzo dat de onkosten nog niet stoppen kan, die de Keizer schuldig was te betalen; hoewel wy uyt 't Contract zelf daar toe geen ander regt, dan maar by gevolg, hebben.

2. Dat wy ons om geen redenen, beloften of dreigementen, moeten laten bewegen, om den Keiser in te willigen, zyne Land-Reggeerders, of Dessaves, daar in te laten komen, of hen enig gezag, of Jurisdictie, te vergunnen, hoedanig dat ook zou mogen zyn, ten ware hy imand van onze Natie daar toe gebruiken wilde, gelyk wy verscheide malen, en nog onlangs zeer instantig, hem verlotgt hebben, onder zodanige voorwendingen, als UEd. by onze Brieven zien kan. By welk verfoek UEd. zal wel doen te volharden, hopende, dat hy,

R

zien-

A. 1650.

ziende niet verder te kunnen ge-
raaken, eindelyk daar toe verftaan
zal, en dat onze op malkanden
volgende Gefchenken (die
wy eenigen tyd herwaards ver-
volgd hebben) hem daar toe zul-
len bewegen.

Ondertuffchen moet UEd. niet nala-
ten, te weten, meer by Vrede, dan by
tyd van Oorlog, tegen zyn liftige aan-
flagen, niet alleen om de Fortrefften,
maar ook om de Landen aan deze kant
tegen invallen te bewaren.

De Landen nu, die wy met het voorfz.
regt op dit Eiland bezitten, ftrekken zig
langs de Zeekant van de Rivier van Alican,
die de limitscheiding maakt tuffchen
ons en de Portugeefen, tot aan de Rivier
van Waluwe, zynde ongeveer 30 mylen,
en Landwaart in doorgaans 12, tot 14
en 16 mylen in zig begrypende, name-
lyk van Alican beginnende, een gedeelte
van Walawitte Corle, eenige Dorpen
en Plaatsen van Pasdum Corle, Gale Cor-
le, met Jackawelle, Agras, Billigam
Corle, Morrua Corle, en de Dolas das
Corle, Landen, die UEd. nader uyt on-
ze gemaakte Kaarten zien kan.

Deze Landen werden onder ons hoog
gefag geregeerd.

Morrua Corle, Dolas das Corle, en
Belligam Corle door den Deffave van
Mature, *Marcus Caffer*, onlangs gewor-
den ook Capitein der Gale Corle, en
Jackawelle. Agras door de Corle Capi-
tein, den Fiscaal *Philip Angel*, en de Wa-
lewitte en Pasdum Corle door den Offi-
cier, die over de Wagten aan de Alican-
fe Rivier is; de Commandant Lui-
tenant van *Wefrenen*, welke Perfoonen,
nevens de Landregering en Adminiftra-
tie der Justitie de dagelykfe kleyne Zaa-
ken ook onder zig hebben, zynde 't
Cingalefe Krygsvolk onder haare byzon-
dre Araaties, of Hoofden, verdeeld,
die ongeveer een getal van 960 koppen
uytmaken.

Onder den Deffave van	} Lafcaryns.
Mature, ontrent 500	
Onder den Capt. der	
Gale Corle, - 400	}
Onder <i>Wefrenen</i> , - 60	
960	

Dog diend UEd. te weten, dat de
Capitein van Gale Corle 't gezag niet
heeft over de Dorpen en Plaatsen, die de
Chalias, of de Caneelfchillers, tot hun
wooning en onderhoud toegevoegd zyn,
fchoon ze in Gale Corle leggen; maar

die ftaan onder den Capt. der Mahabad.
de, zynde nu den Koopman *Jan Kroon*,
als te weten, Cosgodde, Bellitotte, Ma-
dampe, Reygamme, met de daar aan
behoorende, Dadale, Magale, en Lana-
moddere, van welke onder breeder ge-
handeld werd.

Tot 't bovenftaande Cingaleefe Krygs-
volk heeft de E. Compagnie jegenwoor-
dig op dit Eiland zo hier, als in Nigum-
bo, niet min dan 1426. Nederlandfe
Soldaten, te weten, in Nigumbo ontrent
430, in Gale, en de Landen daar onder
996. famen 1426.

Aan de Alicanfe Rivier, zo op Ben-
totte, Pittigal, als andre Plaatsen onder
den Luitenant *Wefrenen*.

Koppen.

Op Maplegam onder den Ca- pitein <i>Diantero Jan Party</i> , -	100
Op Akkuras en de Wagt, -	100
In de Morrua Corle, - -	100
Op Hackman, - - -	30
Op Mature, - - -	100
430	

Behalven de Vryborgers, 't Ambagts
Volk, en andre buiten Militie, die ook
een goede Comp. uytmaken, ten min-
ften van 180 koppen; en meest voor Sol-
daten uytgekomen, die by tyden van
nood fouden kunnen vermeerderd, maar
't geen niet ligt gedaan moet werden,
alzo die Lafcaryns, eens de Wapenen
gekregen hebbende, niet ligt te ontwa-
penen, of weder tot hun oude dienft-
baarheid (waar van dan bevryd werden)
te brengen zyn; buiten dat dit de E.
Comp. zeer veel kost.

Dus heeft men voor niet veel zwa-
righeid te dugten, zo lang nameyk der
Cingaleefen hoofden (waar ontrent veel
omzigtigheid gebruikt moet werden)
getrouw blyven, aangezien, by hunnen
afval, 't geheel Land, als menigmaal
gebleken is, gewoon is haar te volgen.

Die van Gale Corle oordeelen wy,
dat meer te vertrouwen zyn, dan die
van de andre Landfchappen; om 2 re-
denen. 1. Om dat zy in veele jaaren,
door de gebuurfchap van deze Fortrefse,
niet onder den Keizer van Candi geftaan,
en derhalven weinig omgang met hen
hebben, als wel gefchied met andre Cor-
les, byzonder Morrua Corle, Dolas das,
en Belligam Corle. 2. Om dat ze, ver-
mits de zelve Fortrefse hen zo na op den
hals legt, en voor de Keizer onwinbaar
is, zig noit van ons zien te kunnen ont-
ftaan.

Op de andre Provintien, Inwoonders,
en Hoofden der zelve, is zoo veel ftaat
niet te maken, byzonder de 3 bovenge-
melde,

50. melde, als zelf by onze tyd gebleken is; en dat om deze reden. 1. Om dat ze wat verre van de Vastigheden afleggen, derhalven meest Heidenen, of zeer swakke Christenen zyn, veelyds verstand met 't Hof van Candi hebben, en om dat zy als nog de Afgodery des Lands, en Regeering der Keisereu zeer toegedaan zyn. 2. Om dat zy tegen de invallen des Keisereu zo wel niet te beschermen zyn, als die van 'deze Corle, dies zy zig dan ligt by de Sterkste voegen.

Om die 2 Zaaken voor te komen, hebben wy ten dien einde in alle voornamste plaatsen een School opgerigt, en de Jeugd in de Christelyke Godsdienst laten onderwyfen, en hebben ook in Mature doen bouwen een Fortres, om die volken te meer vertrouwen op ons te geven, en op onze bescherming te doen hopen, die UEd. derhalven verder zult dienen te laten voltrekken, vermits die den Keizer al zyn magt, die hy afbrengen kan; zal kunnen stuiten.

Ten anderen, hebben wy, tot meer gerustheid, nu al een geruimen tyd geöndgevonden, en geöndneert, dat alle de Grooten, onder den Dessave van Mature afscheiden, binnen die Fortificatie, of ten minsten binnen de 4 Gravetten, zullen huishouden, als nu gefehied; derhalven wy ons nu meer op hen konnen verlaten, zo lang dit wel onderhouden werd.

Bovèn de verfekering der Grooten, hebben wy altyd getragt haar door weldaden aan de E. Compagnie te verpligten, 't geen UEd. mede doen moet, alzooy zy wel gezien zyn, en geen reden hebben, om na een andre Regeering te tragten, indien zy maar by hünne agting, en buiten affronten, waar af ze zeer gevoelig zyn; bewaard werden; waar op bysonder gelet diend, alzooy veele van onze Natie gewoon zyn hen veragtelijk, als swarte honden, te handelen, en hen zo te noemen, dat niet mag wesen, en ten uyersten moet belet werden.

De Hoofden in Mature van aansen, zyn: 1. Den Adigaar, de naaste aan den Dessave, een aansenelyke Dienst, en nu bekleed by *Henneraad Modeliar*, een Man van bysondere opmerking, en agting, waar op wy ons zeer verlaten. Na hem volgen de 2 Modeliaars Coeltonge, zynde *Banak* van Deondure, en *Wiedje Sondere*, Coraal, of Landvoogd van de Morrua Corle, insgelyks beide Lieden van agting.

Na die de verdere Coraals, Appoehamis, en Araatsjes, die Krygsvolk on-

der zig hebben, welker afkomst, UEd. A. 1652. by de Rollen der zelve vinden zal, als mede, wat ider van de E. Comp. tot onderhoud bezit.

Buiten die Krygsoversten zyn van oude tyden in Mature altyk ook in veel agting geweest de 4 Motuaars, of Schryvers, die onder haar hebben de Registfers van 't voornoemd Krygsvolk, met die der andre Inwoonders, die eenige diensten schuldig zyn, en der zelve bezitting, die derhalven in veel Gerigtsaken goede opening konnen geven.

Van Manamperi Araatsje *Vidane*, en de verdre Hoofden der 4 Betmas van de Olifants-Jagt, als andre Persöonen, tot dien dienst behoorende, en aan de Maturese kant woonagtig, zullen hier onder spreken.

In de Gale Corle zyn de Inwoonders zo gevaarlyk niet, om boven gemelde reden.

Egter moet UEd. der zelve Hoofden in agting houden, en hen beschermen voor affront; want 't ongelyk, een van hen aangedaan, trekt zig 't gehele Land aan.

De voornaamste onder hen zyn de Sjahbandr., *Don Joan de Costa*, die ons altyd groote diensten gedaan heeft, een Persöon, die groote kennisse dezer Landen en Costumen heeft; *Domingos Alvarez*, nu genaamd, *Wierefinge Modeliaar*, Lieutenant zynde van 't Krygsvolk der voorz. Corla, en *Antonio Mendes*, *Vidane* der Mahabade.

In Walewitte en Pasdum Corle is niemand van bysonder aansen, als den Adigaar van Bentotte, genaamd *Malwe Araatsje*, ook een getrouw man voor ons.

Dus verre nu van 't Regt der E. Compagnie op deze Landen, en de Inlandsche Hoofden gesproken hebbende, treden wy nu over tot de voordeelen, die 'er de E. Compagnie, in voldoening van haar vershöt, van trekken kan.

't Voornaamste, daar de E. Comp. by haare Alliantie met den Keiser opgezien heeft, is, nevens d'albreuk der Portugeesen, geweest de Caneel, die alleen hier goed valt, en derhalven by UEd. dient vershögd te worden.

Goede en syne Caneel werd alleen gevonden en gewonnen in deze Beneden-Landen van Nigumbo, Colombo, en Gale, beginnende van Madampe, benoorden Nigumbo, en eindigende een weinig aan deze zyde de Rivier Waluwe, de uiterste paal van onze Jurisdicctie aan deze kant; dog de beste en syntte valt in het District van Nigumbo, of

A. 1650. de zeven Corles, daar de Landen lager, en zo bergagtig niet, als in d' andere Gewesten, zyn.

Tot 't schillen van de Caneel is van oude tyden af een zeker geslagt van menschen op dit Eiland afgesonderd, Chalias genaamd, een veragt volk by de Inwoonders; maar die by ons geextimeert moeten werden, om de voordeelen die zy ons toebrengen, also zonder de zelve geen Caneel te bekomen is; dierhalven ook van goede plaatzen en onderhoud verzorgd zyn; bezittende de Dorpen Cosgodde, Bellitotte, Madampe, Reygamme, Dadale, Magale, en Lanamoddere, in welke alle zy waren, uitgefonderd weinige, die zig onthouden aan de kant van Mature, daar zy over de Dorpen verspreid zyn, en hun bezit en vrydommen hebben, werdende daarom Roene Mahabade, verstroide Caneelschillers, genaamd.

Bezyden deze is in de Walewitte Corle zeker Geslagt, Panneas, of Grasnijders, die in oude tyden, om een begane misdaad, van de Koningen belast zyn, nevens de Chalias zekere tax Caneel op te brengen, welke diensten zy als nog onderworpen blyven, zynde veragt volk; met welke de Chalias zelfs nauwelyks gemeenschap willen houden.

De Chalias en Panneas staan onder een byzonder Gebieder, die den Titel heeft van Capitein der Mahabade, zynde tegenwoordig de Koopman *Jan Kroon*, mitsgaders 4 Vidanes, van welke de eerste, genaamd *Antoni Mendis*, onder voorz. Capitein het gezag heeft over die van bovergenoemde Dorpen, uitgezonderd Reygamme. De tweede *Antoni Corte*, over die van Roene Mahabade, de Vidane van Reygamme over die van dat Dorp, en 't daar onder behoorende; de vierde, *Don Manuel* over de Panneas, over welke Vidanes en Chalias dan nog ider Dorp hare bysondre Overheid, Doerias genaamd, gewoon is, hebben.

't Ampt van die Capitein en vier Vidanes is, jaarlyks, tegen dat het tyd werd, de Caneel te schillen, in July, Augustus, September, en October, met de voorz. Doerias, die de beste kennis van 't Volk hebben, beschryving te doen van die gene, die om de zelve uyt zullen gaan, mitsgaders hoe veel ieder zal hebben te leveren, zynde, na oude verpligting, twee Bharen de man, de eene om niet, en de ander om 1½ Ryksdaalder de Bhaar, ten zy om redenen van minder, of wegens overjaargheid, siekte, ofte andere oorsaaken, die tax verminderd wierd, 't geen aan den Capitein, en de Vidanes staat.

Na voorz. Beschryving is die Capt., A. Vidanes, en Doerias, ider zo veel de zyne aangaat, gehouden sorg te dragen, dat de geordonneerde Chalias ter behoorelyker tyd in 't Bosch gaan, en zo lang uitblyven, tot dat zy hunnen tax opbrengen, en voort ten einde van den Oogft den gefchilden Caneel ter geordonneerde plaatsen by een zamelen, op behoorelyke wigt ontfangen, wel toezien- de, dat geen grove of andere ondeugende Caneel geleverd werde, en zyn tot het aanbrengen der gefchilde Caneel gehouden de lage geslagten des Eilands, die mede onder hunne byzondere Vidanes staan.

Het getal der Chalias, met de Panneas mede, in 't voorlede Moesson opgeschreven, om op de Caneel uyt te gaan, was 515, die samen leveren moesten 898 Bharen van 480 ponden de Bhaar, te weten, 520 Bharen voor niet, en 378 dito om Geld, at Ryksd. de Bhaar.

De Geregtheden, die voorz. Doerias en Vidanes jaarlyks voor hunnen Dienst genieten, zal UEd. by de Specificatieboeken konnen zien. De Kinderen der Doerias, en hunne nakomelingen, zyn jaarlyks van 't Caneel schillen vry, mits betalende jaarlyks zekere geregtigheid, by hen deccum genaamd, nader te zien in de rol, onder den Capitein berustende.

Vermits de Landen, ontrent Nigumbo A. 1646. door den Keiser van Candi verwoest zyn, (zo als zy nog leggen zonder Culture, of Inwoonderen) en aangezien de Portugeesen by 't jongste Moesson onze Chalias passagie door hunne Landen geweigerd hebben, zyn wy, gedurende ons aanwefen op dit Eiland, genoodfaakt geweest, de Caneel alle jaaren uyt deze Gewesten te zoeken, dat de Chalias de twee laatste jaaren vry moejelyk gevallen is, alzo de boschen uytgeschild zyn, en qualyk meer goeden Caneel konnen leveren, zo is 't dat de zelve in eenige volgende jaaren noodzakelyk weer uyt de 7 Corles zal moeten gehaald werden, daar 'er zeer gereed aan te raken, en daar ze fyner, dan in deze Gewesten, is.

Volgens ordre van de Generaal en Raden zal UEd. de Caneel in Goenjes laten pakken, en zoo, als die nu na Batavia gaat.

In 't venten van Caneel aan Mooren en andre Kooplieden alhier, zal UEd. zig gedragen na de jongste Ordre van haar Hoog Edelheden.

Het branden van Caneel-Olie hebben haar E. Ed. afgeschreven voor dezen, vermits dit veel Caneel verspilde, dog vermits jaarlyks veel stukken in de Pak- huy-

huyzen blyven leggen, de vrage na 't Vaderland niet weerdig, zal men die tot Olie doen overhaalen, als tot nog toe gefchied is, mits voor de ontvreemding van dien zorge te dragen.

Het tweede ftuk, kennende dienen tot vergoeding van gedane onkosten, is de Olifants-jagt, daar insgelyks van ouds eenige Oclagten toe gehouden zyn, die daar hun bezit en onderhoud voor hebben; als uyt de Dorps Rollen blyken kan; welke jagt beftierd werd onder opzigt van den Deslave van Mature, by den Vidane, zynde jegenwoordig Manampy Araatsje boven genoemd, mitsgaders de 4 hoofden der Betmas, of Gewesten, uyt welke de jagt beftaat, genaamd Hittigale Betma, Gollogamme Betma, Cacunagode Betma, en Gierrewey Betma, in welke plaatsen die Hoofden woenen, en werden ook Jagts-fuiken in of ontrent de zelve geteld. De Olifanten werden gemeenlyk in Juli, Augustus, en September gevangen.

De Vidane van Vedampe is mede een zeer vermoogend Man, en heeft daar toe weinig genegenheid, om binnen Mature te woenen, om zyn groten omflag, die hy nog heeft in de Girrewais, daar hy nu woond; dog heeft ons, als jongft in Mature waaren, beloofd, niet buiten de Gravetten te komen, voor dat hy zyn Familie zal hebben binnen de zelve gebragt; dat niet langer uytgesteld diend, om van hen verzekerd te zyn.

De 4 Vidanes en Hoofden der Betmas zyn gehouden jaarlyks te leveren 34 Olifanten, waar onder ten minftan 4 met Tandem, dog vermits 't Gebrek der tamme Beesten, om de Gevangene af te brengen, en om andre ontbrekende zaken, hebben wy 't voorz. getal in verre na niet kunnen voldoen, zynde te hopen, dat dit metter tyd beteren zal, vermits 't in veel jaaren aan de wilde Olifanten niet ontbreken zal, die in de 7 Corles veel fchaade gedaan hebben.

Voornamelyk in 't fchoone Madamppe, en in Pittigal Corle, daar de Keizer voorlede Jaar d' Inwoonders van weg gevoerd heett, waar na dat Land door die Beesten zeer verwoeft is, zoo dat daar in 't korte geen een Cocos Boom, zo lang die Landen zo blyven, te vinden zyn zal.

De Olifanten gevangen, en binnen de Gravetten van Mature geleverd zynde, hebben de voorz. Hoofden, of Vidanes der 4 Betma's, hun ampt voldaan, en werden als dan overhandigd aan den Onder-Vidane, daar enen *Don Philippo* (mede een man van agting) jegenwoordig hoofd af is, om voort getemd,

geleerd, en onderhouden te werden, die daar ook zyn volk toe heeft, van ouds dien dienft onderwoepen, die dan mede daar voor hunnen vrydom, gerechtigheid, en bezit hebben.

In de 5 jaaren, dat wy met de Portugeeften Vreede gehad hebben, zyn in 't geheel aan de E. Compagnie geleverd 70 Olifanten, te weten, A^o. 1645. onder de Landvoogd *Jan Thyssoon*, met behulp van 4 tamme Beesten, van de Portugeeften om de halve Vangft geleend, elf ftuks, waar van, volgens voorz. beding van de Portugeeften, zyn betaald 5 ftuks, dus blyven 'er nog voor de E. Compagnie 6 ftuks, daar onder een met tanden, 't volgende jaar, zynde 't eerste van ons beftier.

1646.	-	-	14	-	2	met Tandem.
1647.	-	-	10	-	2	dito.
1648.	-	-	19	-	2	dito.
1649.	-	-	21	-	3	dito.

70						- 10 met Tandem.

Daar toe zyn de volgende van Candi tot Vereering gekomen,

-	-	-	4	-	2	dito.

74						- 12 dito.

Van welk getal binnen voorz. tyd op de Stal Gestorven zyn,

-	-	-	24
Na Malabar gezonden,	-	-	2
Van tyd tot tyd verkogt,	-	-	22
-----			48

Zo dat jegenwoordig op Mature in de Stal 'er blyven, 22, daar onder 5, dito, en onder de zelve een groot en fchoon Beest, van 7 Cobidos, of Elleboogen, en eenige tot de aanftaande jagt bequaam.

Ook moet 'er gezorgd werden tot aanqueeking van meer andre.

De voorz. 22 Olifanten zyn verkogt voor 18652 Ryksd. a 48 fluijv. 3 ftuks aan een van Bengale A^o. 1646. voor 6750, en 't voorleden Moeftion aan de Nachoda van den Landvoogd van Mazulipatam, *Muncedali* (diens Brief in 't Dagregister te vinden is) 18 ftuks voor 8840 Ryksdaalders, mitsgaders aan de Factoor van zeker vermoogend Koopman binnen gemelden Stad, *Crodia Iskal*, 11 ftuks voor 7000 Ryksd. van welke verftaan hebbe, dat alleen de kleinste in Bengale gekomen is, en van

A. 1646. die van 't voorleeden jaar niet meer als 9 stuks in Mazulipatam.

De andere zyn om hals geraakt door quaad overleg, gebrck van voeragie, en water, &c.

Egter is gemelde Iskal voornemens hier een Factory op te rigten, en jaarlyks over de gevangene Olifanten te handelen (gelyk voor dezen op Jaffanapatnam, en Colombo, geschied is) dies UEd. by voorval, hen wel onthaalen moet.

Van de verdre Koopmanschappen des Contracts, als Peper, Cardamom, Indigo, Wasch; en Ryft, is weinig te zeggen, inzonderheid van de 3 eerste, ten ware de Indigo; die in de 7 Corles in 't wild gevonden werd, van eenige hope wierd, dog de Onkosten zouden te groot zyn. De jongste Monsters, door den Opperkoopman, *Adriaan van der Meyden*, van Nigumbo gevonden, zyn beter, dan de vorige, hoewel zy egter geen volmaakten Proef houden.

Wasch, en Ryft valt in redelyken overvloed aan de zyde van Baticalo, en daar ontrent, van welke Waaren 'er wel reden waaren, dat de Keizer ons jaarlyks eenige quantiteit; tot voldoening des Contracts, leveren liet, dog vermits hy ons zelfs geen Canceel laat leveren; maar die wel beletten wil, is de hope daar toe klein, of men moest hem 't vier nader aan de scheenen leggen.

Buiten de Koopmanschappen, in dit Contract uytgedrukt, valt hier ook zeer veel Areek, (of oude Pinang) en de beste aan deze kant; dog is een handel van klein belang, die derhalven, buiten de Compagnies nadeel, aan byzondere Ingezetenen gelaten kan werden, gelyk tot nog toe geschied is; dog vermits de Mooren die voornaamelyk onder hen houden, en daar voor Kleeden van Chormandel wederom krygen; en van dat volk, om veel redenen, van de E. Compagnie niet veel goeds te wagen is, hadden wy voor dezen goedgevonden, om de zelve daar uyt te voeren, jaarlyks een goede party Arak voor de E. Comp. in te koopen, en daar mede na Persien, Surat, Chormandel, en elders met Compagnies scheepen te laten vaaren, en, voor 't geen 'er af komt, dienstige forteering van Kleeden te laten eyschen; als fyne en grove Dongerys, Negros kleeden, Guinees, &c. die hier goede profyten geven, waar by UEd. zal dienen te vervolgen, zonder dat 't noodig zyn zal de Mooren, of andre Ingezetenen, dien handel te verbieden, alzo zy die van zelf wel zullen moeten staken; bysonder zo

UEd. de Kleeden wat beneden de Markt geeft, 't geen wy dienstig oordeelen, zo lang de Portugeesen Colombo nog bezitten.

De Tollen, Lands-Schattingen, en andre Geregtigheden, geven ook al iets, als blyken kan uyt de Boeken van ontfang, die de Ontfanger *Kroon* houdt, nevens de Kannekappels, of Schryvers, van ouds tot die dienst verpligt, die daar voor ook eenige kleyne Geregtigheden uyt de zelve hebben.

En hoewel die Tollen, &c. voor eerst, wegens de Nabuurigheid der Portugeesen, niet zeer zullen toenemen, moeten de zelve egter niet verwaarloofd werden; maar die van verleede jaar be-
loopen.

De Tollen, - - f 5225 - 8 - 3

's Lands Inkom-
sten, - - - f 2133 - 5 - 12

De Verpactingen, f 15075 - 18 - 6

f 22432 - 12 - 5

De Soldyen der gene, die zig op nieuw verbinden, zal UEd. zo veel moglyk; befnocien, als by ons gedaan is; de Colonie, tot vermindering van befolde-
lingen, by grooter getal van Borg-
ren, zal UEd. dienen uyt te breiden. Als ik 't Bestier van *Jan Thyszoon* over nam, waren 'er maar 14 a 15, er nu een Comp. van 68 koppen, meest wel geoeffend, en voor Soldaaten uytgekomen.

Die onder hen Kleermakers zyn, kan UEd. de gunst doen, van aan hen allen uyt te deelen de Kleederen en Hembden, die de Comp. jaarlyks voor de Soldaaten maaken laat.

De Kleeden jaarlyks van Chormandel komende; zal UEd. onder de Borgeren verdcelen, om door hen by 't stuk of kleine partyen uytgegeeven, en op leverantie van Areek uytgezct, of anders vertierd te werden, een merkelyke gunst voor hen, en een groote afbreuk voor de Mooren.

Ook beveelen wy UEd. zeer de voortplanting van 't Christendom, tot uytdeeling van 't Heidendom, en 't Mohammedisdrom.

Verscheide Schoolen zyn in de Landen opgerecht, te weten:

1. In Bambenande, een groot Dorp,
1. In Dikwelle, 2. In Deondure,
1. In Mature; 1. In Atturla, 1. In Mirise, 2. In Belligamme, te weten, 1. Malabaars, en 1. Cingalees,
1. In Cockele, 2. In Gale, behalven het Duitze, en 't oude Portugeesche School, 1. In Reygamme, 1. In Am-
blan⁴

° blamgodde, 1. In Billitotte, en 1. In Cosgodde. 16 Schoulen.

Tot welke nog al veele zullen moeten werden toegedaan, de zelve eenmaal 's jaars dienende door een Predikant bezogt te werden, daar toe by ons Gecommitteerd, en 't geen UEd. bevolen werd als een gewigtige Saake te behertigen.

De Werken, die tegenwoordig onder handen zyn, zyn 3 Kruid-kelders, 1. In de Fortres Nigombo, en 2 hier, van welke die aan de middelpunt meest voltooid is; en zal UEd. de andre, op 't swarte Fort, mede ten eersten dienen te laten voltooyen, na 't voltrekken van welke ieder nog een Pakhuis zal dienen te hebben. Dat van Nigumbo is den Opperkoopman *Adriaan van der Meyden* belast, en hebben UEd. aangewesen, wat alhier diend gedaan te werden. Ook moet de hand wel aan de oude Gebouwen, om dubbele onkosten te meiden, gehouden werden.

Nogmaal beveele UEd. om geen Redenen den Keizer, of zyn Dienaren, dit Land in te ruimen, maar wel, om hen te versoeken toe te staan, dit Land door een Hollandze Dessave te laten bestieren.

En hoewel *Raja Singa* gram op ons is, zoo dat de onlangs gemaakte Vrede weder byna kragteloos schynd, zal UEd. egter niet nalaten, by verandering van 't Moesson, een der Jagten na Chormandel gaande, op Baticalo aan te zenden, om de geblevene Sieken Gevangenen mede van daar te haalen, ten waare 'er advyzen van Candi quamen, die UEd. dit konden ontraden, en werd de Opperhoofden byzondere voorzigtigheid in 't Landen aanbevolen.

Ook zal UEd., niet tegenstaande wy reden van Gramschap op hem hebben, niet nalaten, by vertrek van gemeld Jagt, hem eenige Geschenken te zenden, waar toe de Toetecorynze Klok en Dommekragt, met nog eenige kleyngheden, geschikt worden; waar uyt hy zal kunnen oordeelen, dat 't ons niet alleen om de Gevangens, als bevoers dagt, maar ook om zyn gunst te doen geweest zy, en nog te doen is; mits dat wy 't wat na onzen zin hebben, byzonder met de Canceel.

Wy wyzen UEd. zeer tot de Boeken en Dag-Registers, ontfangene Brieven, en Secretarys-Papieren der Portresse Gale, te vinden onder den Geheimschryver *Jan de Vogel*.

Onderstend,

In 't Schip Banda, ter Rheede voor Mature, den 27. Februari, 1650.

En was Getekend,

JOAN MAATSUYKER.

De Heer van *Kittensleyn*, uyt deze *In-A. 1650.* *struetic* gezien hebbende, dat het nodig dig was een Dessave uyt onze Natie van den Keizer te verzoeken, schreef daar over den 1. April A°. 1650. uyt Gale, een Brief aan dien Vorst, met verzoek, dat zyn Majesteit een van onze Natie daar toe geliefde te noemen. Hy bedankte zyn Majesteit ook voor de geleverde Canceel, op Chilaw in een onzer Schepen geladen ('t geen men egter weten moet maar pro forme te zyn geschied, alzo hy dat liever aan ons zou belet hebben) bedragende 41280 ponden, of 137½ Bahaar, 't welk op zyn Majesteits Rekening was goed gedaan, waar by zyn Majesteit zyn opregt gemoed had doen blyken. Hy zond ook over Baticalo met een van onze Schepen een Toetecorynze Klok, en een Dommekragt, zullende gemeld Schip de Sieke Gevangenen, door zyn Majesteit derwaarts zonden, te gelyk medenemen.

Den 2. April schreef hy weer aan die Majesteit, sterck over den Adigaar *Rampot* klaagende, die, na 't intrekken van onze Veldlegers binnen Mature, zig niet ontzien had in zyn Majesteits Landen een inval te doen, en hunne Wagten tot in de Dorpen Creme en Caroene te stellen, na dat hy onze Wagt van daar verjaagd had, dat hy niet gelooven kon zyn Majesteits last te zyn, wshalven hy genoodzaakt was zyn quade gangen te stutten, gelyk zyn Ed. den zelve ook door ons Volk uyt het Gewest van Mature had doen vertrekken, vertrouwende, dat dit zyn Majesteit welbevallen, en dat hy den zelve tot ons verdrer gerustheid van daar ontbieden zou.

Den 23. Juli schreef zyn Ed. weer aan dien Vorst, dat hy zyne Brieven vanden 3. en 11. Mey wel ontfangen, en daar op reeds geantwoord had, dat wy tot de Landen van Mature geen andre begeerte hadden, dan voor zoo verre het voordeel van zyn Majesteit zulks verfichte, alzo wy van voorneemen waren 't Contract van *Westerwolt* heiliglyk na te komen; hy zeide ook verficte malen verstaan te hebben, dat zyn Majesteit met de Portugeesen in onderhandeling zou getreden zyn over Zaaken, die onzen Staat nadeelig waren, dat hy geenzins gelooven wilde; dog hoopte eerlang van zyn Majesteit zelf, wat van de waarheid dier Zaake was, te verstaan.

Daar op bequam de Heer van *Kittensleyn* den 6. September een Brief van zyn Majesteit van den 25. Augustus, waar op zyn Ed. den 17. antwoordde, verstaan re hebben, dat zyn Majesteit (die uyt Vintene na Badule, in 't Ryk van Oova vertrokken was) den Dessave *Rampot* uyt de Landen van Mature opontboden had

A. 1650 had, om uyt den zelve de redenen des Geschils, tussehen hem en de Heer *Maatsuyker* gesehen, te verstaan, niet twyfelende, of zyn Majesteit zou dezen *Rampot*, na een oprecht Verhaal van de Saak, in 't Ongelyk stellen. Ook maakte hy zyn Majesteit bekend, dat den Oorlog tussehen ons en de Portugeesen in Europa al over 't jaar aanvang genomen had, en zoo ras de Schepen met eenig ontzet van Batavia quamen, zou zyn Ed. zyn Majest. nader berigt van ons voornemen geven.

Den 28. Decemb. bedankte hy zyn Maj. by een Brief, uyt Gale geschreven, voor de hulpe, die zyn Majesteit ons (volgens haar schryven van den 29. August. aan zyn Ed.) by 't blyven van 't Schip de Haan op 't Eyland Calpentyn, door zynen *Deslave* bewezen, als mede voor 't loslaten van de 4 Persoonen, door de Hoofden van dien bodem, met advyzen na Nigumbo gezonden, en door den *Deslave* der 7 *Corlas* aangehouden.

Uyt het schryven van den Commissaris *Pieter Kieft* was zyn Ed. ook gebleken, dat zyn Maj. genegen was na de *Beneden-Landen* te komen, en *Kieft* voor uyt te zenden, om met zyn Ed. over een Zaak van veel belang te handelen, en dat ondertussehen zyn Majesteit volharden zou, om aan de E. Maatschappy jaarlyks een goede quantiteit Caneel en Olifanten te leveren.

En alzo zyn Maj. ons Volk in Candi zeer naeuw bewaarde, zo dat zy weinig vryheid hadden, was 'er een zeker *Oppasser* van onzen Commissaris *Kieft*, die dit al over lange moede was, behendig ontvlugt; dog, zoo ras hy in onze Landen gekomen was, gevangen gezet, weshalven zyn Majesteit dit, door al te naeuwe *Gevankenis* veroorzaakt, niet ten quaadsten geliefden te duiden; in tegendeel gemelden *Kieft*, en zyn volk, wat meer vryheid te geven, gelyk by alle Vorsten gedaan werd, en hem toe te laten, ons dikwils te mogen schryven.

Ook zond zyn E. nu aan zyn Majesteit, ten teeken van zyne Genegenheid, 5 ellen rood Scharlaken, 10 ellen Goude en Zilverre Kant, 2½ el groote Zilverre dito, een Hoed met een schoone Pluim, een Kelder Hollandze Gedistilleerde Wateren, een vaatje Spaanze Wyn, nevens eenige Hollandze Boter, verontschuldigende zich, dat nu, wegens 't voorby loopen van 't *Surats* Schip, niet iets anders aan zyn Maj. opofferen kon.

Den 4. Maart 1651. maakte zyn Ed. uyt Gale die Maj. bekend, dat 'er van Batavia een lang verwaagt geschenk aangekomen was, weshalven zyn Ed. verzogt, dat zyn Maj. tot het na boven

brengen van 't zelve ordre geliefde te stellen.

Uyt zyn Ed. Brief van den 15. April, uyt Gale aan zyn Majesteit, bleek, dat hy, met den Luitenant *Frans Has* (van andre *Sas* genaamd) zyn Majesteit dit aanzienlyk Geschenck toezond:

- 1 Doorlugtige Goude Ketten.
- 1 Zadel, met Zilver Verguld besaagen, net Geborduurd, en van al zyn toebehooren voorzien.
- 1 Toom, mede van Zilver Verguld, bestaande uyt een Hoofd-Borst-en Agter-stuk.
- 1 Goud en Zilver Geborduurd Pylkoker.
- 1 dito Boog-koker.
- 15 Vergulde Pylen, en 2 Boog-snaaren.

Hy verzogt ook, dat zyn Majesteit *Jurvaan Bloem*, in Candi zynde, na beneden geliefde te zenden, om van den zelve, volgens zyn Majesteits begeerte, gediend te werden, om de Brieven aan zyn Majesteit in 't Portugees te schryven; welk verzoek zyn Majesteit (die ondertussehen den 23. Juli en 5. Aug. weer aan zyn Ed. schreef) aan zyn Ed. toestond, gelyk hy zyn Majesteit den 16. September daar voor bedankte.

Den 15. November berispte zyn Ed. uyt Gale, zyn Majesteit beleefdelyk, over dat hy zig aanmatigde den naam van *God* te voeren, en zoo van ons genaamd wilde zyn, gevende het zyn Ed. geen wonder, dat de Portugeesen, even als de *Ambassadeurs* van de *Prins* van Bengale, zyn Majesteit aangename en vleierende Eertitelen gaven, alzo de nood hen daar toe dwong; waar toe onzen Commissaris *Pieter Kieft*, zonder kennisse van zyn Ed.; met veel reden niet had willen komen, nog goedvinden eenige verandering daar in te maaken.

By zyn schryvens van den 6. Februari 1652. uyt Gale maakte hy zyn Maj. het vertrek van den Commissaris *Kieft*, na Batavia (alzo zyn Verbond uyt was) bekend, als ook, om aan haar Edelheden zyn Majesteits goede genegenheid tot ons mondeling bekend te maken.

Een *Wondhealers* Medicament-does, en allerlei zeldzaame Werktuigen, en zeer kostelyke Medicynen, mitsgaders twee groote zeldzaame Hoeden, en een *Sak-Pyp*, waren tot vermaak van zyn Majesteit van Batavia gezonden, welke zyn Majesteit eerlang te gemoet te zien had, gelyk die den 15. Mey aan zyn Majesteit gezonden zyn.

Den 27. Septemb. maakte zyn Ed. zyn Majesteit de Dood van den Commissaris *Kieft* bekend, verzoeckende, dat zyn

zyn Majesteit de goederen, door hem in Candi gelaten, aan zyn Ed. geliefde te zenden.

By dien Brief bleek ook, dat de Portugeefche Gezant, *Don Jeronimo D'Alsevedo* aan zyn Majesteit geschreven, en dat de zelve daar op geantwoord, en zyn Majesteit dat ook aan zyn Ed. overgezonden had, over welke na zyn Ed. gedagten 't zeer vreemd voorquam, dat der Portugeeften Generaal den Gefant toegelaten had aan zyn Majesteit over Staats-Zaaken te schryven, 't welk hy vertrouwde maar uyt enkele Trotsheid en Hoogmoed geschied te zyn.

Uyt den zelve Brief bleek ook, dat het zyn Majesteit zeer mishagde, dat de Portugeefche Generaal zig Koning van Malvane noemen liet, schoon hy daar toe nooit recht gehad.

Zyn Ed. bedankte zyn Majesteit verder voorde Gunst, die hy ons toe droeg, betuigende dat al onze dienften daar toe gericht waren, om het Contract met de Heer *Wesferwoot* gemaakt, te onderhouden, vaststellende, dat zyn Majesteit onze onkosten, met de Koopmanschappen in zyn Land vallende, zou tragten te voldoen.

Den 26. Octob. schreef zyn Ed.; dat hy zyn Majesteits Brief van den 5. September uyt Badule, met het aanzienlyk Geschenk, wel ontfangen, en dat de Cope van de Brief, welke zyn Majesteit uyt Goa van zyn Broeder, den Prins *Visapalle*, gekregen, en aan zyn Ed. gezonden heeft, bekomen had, waar over wonderlyke gedagten te maken waren, wat dog de Portugeeften hier mede mogten voor hebben.

Ook maakte zyn Ed. nu zyn Majesteit bekend, dat wy den Oorlog tegen de Portugeeften op dit Eiland reeds begonnen, en al bezit van de Landen tot aan Caliture genomen, gelyk de Vyand die Fortrefse ook reeds t' onzen beften gelaten had.

Dus was nu eigentlyk de tyd gebooren, om zyn Majesteit meer trouwe dienften te doen, en ons over de ontrouw, aan onzen Staat in Brazyl gepleegt, te wreken, verfoekende verder, dat zyn Majesteit maar by zyn voornemen, om ons een voornamen magt na Jaffanapatnam, Man-Aar, en Saffragam te zenden, geliefde te volharden, niet twyfelende, of dit was ook al in 't werk gesteld.

En alzo hy verstaan had, dat de Generaal van Colombo een Gefant aan zyn Majesteit gefonden had, verzogt hy dat zyn Majesteit aan den zelve geen geloof, nog eenig gehoor geliefde te geven; maar onze getrouwe dienften in eeuwigheid gedagtig te zyn.

Naderhand bleek, by zyn Ed. schryven vanden 9. November nader, dat zyn Majesteit nevens ons genegen wastegen de Portugeeften in 't Veld te komen, en zyne Legers tot aan Macucaravare tegen hen te doen uyttrekken.

Den 23. December schreef zyn Ed. aan dien Vorst, dat het scheen, als of de Portugeeften den Prins *Visapalle*, zyn Majesteits Broeder, uyt Goa op dit Eiland wilden brengen, om 't welk te verhinderen, zyn Ed. zyn Majesteit raadde de Zee-Havenen Man-Aar, Calpentyn, en Jaffanapatnam, zo veel doeneelyk was, te beletten, gelyk wy dat voor Colombo zouden tragten te doen; daar wy reeds een van hunne Fregatten door onze Kruiffers genomen hadden. En aangezien zyn Majesteit genegen was met zyn Magt tot voor Colombo af te zakken, prees zyn Ed. dit voornemen wel, dog raadde zyn Majesteit egter liever zo na niet te komen, alzo die Stad niet zonder bloedstorting te winnen zoude zyn.

Ondertuschen ontnamen de Portugeeften ons den 8. Jan. 1653. de Post van Anguratotte, en hoewel *Raja Singa* de Portugeeften ontrent Cottegore verdreef, en na Colombo dede wyken, is 't egter zeker, dat dit ons niet overkomen zou hebben, zo de Deffave van Saffragam ons niet te laat (gelyk ook door den Keizer zelf geschiede) had laten waarschouwen, en schoon 't verlies van die Pagar door ons op zyn Majesteit zelf geweten wierd, liet de Heer *van Kittensseyn* egter niet na, zyn Majesteit voor die getrouwe waarfchouwing (schoon voor ons van geen nut) den 15. Jan. 1653. hertelyk by schryvens uyt Gale te bedanken.

Hy voegde hier by, dat de Portugeezen zich verluiden lieten met den Vorst in Alliantie, en door zyn Majesteit uyt de Landen van Saffragam gefpyzigt te zyn, en dat zy famen ook genegen waren, om ons te overvallen, 't welk, zo zyn Ed. meinde, ook eenigen schyn van waarheid had.

Zyn Ed. ondertuschen verstaan hebbende, dat 't gerugt liep van des Vice-roys komst van Goa met den Prins *Visapalle* na deze Landen, met sterke bystand van volk, zo maakte hy zyn Majesteit den 3. Maart bekend, dat hy zyn Majesteits Brief van den 21. Februari wel ontfangen had, en dat hy daar op reeds na Columbo vertrokken was, om hunne Intrede daar te beletten, gelyk hy ten dien einde hen ook 8 van onze schepen langs de Malabaarze Kust te ontmoet gezonden had, om hen onderweeg in den grond te booren, en te vernielen; verontfchuldigende zich verder om voor eerst Colombo te veroveren, alzo het

A. 1652. in korte Jaaren zeer versterkt was, en daar toe grooter magt, dan hy nu had, vereischt wierd.

Hy was ook zeer blyde, dat zyn Majesteit genegen was, onze Gevangenen uyt Colombo te doen ontslaan, waar toe wy in wisseling verscheide Paters, en andren, aan de hand hadden.

Ondertusschen hadden de Troepen van zyn Majesteit, en ook ons Volk, ontrent Man-Aar een gelukkige ontmoeting gehad, zonder eenig verlies aan onze zyde, waar over de Heer *A-driaan van der Meyden*, die den Heer van *Kittensteyn*, na een bestier van 3 jaaren, als Landvoogd van Ceylon verving, in deze maand een Brief uyt Caleturc, aan zyn Majesteit schreef, betuigende zyne vreugde over de Overwinning door zynen Dessave in de 7 Corles op de Portugeesen behaald, gelyk hy zyn Majesteit ook voor zyn Geschenk bedankte.

Den 18. Maart en den 22. April schreef de Heer van *Kittensteyn* aan zyn Majesteit, dat hy met verwondering verstaan had, dat men zyn Majesteit wys gemaakt had, dat hy, zonder zyn Majesteit daar van Kennis te geven, genegen was uyt dit Eyland te vertrekken, 't geen zyn Ed. noit in zyn Gedagten gehad had, gelyk hy nu by zyn schryvens het tegendeel vertoonde.

Ook zeide zyn Ed., dat wy ontrent ons gegeven woord wegens de Fortresse Nigumbo bleven volharden, zonder dat zyn Majesteit daar eenigzins aan had te twyffelen.

Zyn Ed. raadde zyn Majesteit af een Fortje op Reygamwatte, tot benaeuwing van Columbo, te bouwen, en stelde alle de zwarigheden, om Columbo te belegeren, voor. Hy dankte zyn Majesteit voor zyn Geschenk, en zyn Ed. gaf den Keizer ook kennis, dat de *Ragimado Teuwer*, Heer van Rammenacoil, door zyne Gefanten ons bekend gemaakt had, hoe hy van tyd tot tyd onlydelyke affronten van de Portugeesen leed, en genegen was ons tegen de zelve de behulpzame hand met volk en Vaartuigen te bieden, om Man-Aar en Jassanapatnam te helpen veroveren.

De 3 tamme Tygers, door zyn Majesteit gefonden, had hy ontfangen, en wenschte dat zyn Majesteit also der Portugeesen fieren en trotsen aard ook temmen mogt.

Den 12. Mey zond zyn Ed. zyn Majesteits Gefanten te rug, mitsgaders, op zyn Majesteits verzoek, een Lyfwagt voor zyn Majesteit, bestaande uyt een Vaandrig, een Sergeant, een Corporaal der Adelborsten, twee Corporaals, een Tamboer, en vierentwintig Soldaaten,

welke hy zyn Majesteit verzogt wel te handelen, zullende om een hooger Officier, en om een ervaren Wondheeler na Batavia schryven, welke laatste zyn Majesteit by Schryvens van den 19. Juli, nevens een gemeenen Hollandzen Zadel toegesonden wierd.

Ondertusschen bequam zyn Ed. een Brief van zyn Majesteit van den 15. Augustus, die den 2. September beantwoord, en waar by verzogt werd, dat zyn Majesteit zyn misnoegen wegens Columbo in de beste vrouw geliefde te slaan.

Ook betuigde zyn Ed., dat wy noit in onze gedagten genomen hadden, ons een voet Lands, onder zyn Majesteits Kroon behoorende, toe te eigenen, veel min Colombo, na des zelfs verovering, waar van wy 't tegendeel, met die aan zyn Majesteits Kroon te hegten, zouden toonen.

Om zyn Majesteits Reekening, welke hy al verscheide maalen verzogt had, was na Batavia Geschreven, op welke zou blyken, dat alle de onkosten, nevens den ontfang 'er tegen, behoorlyk (uytgenomen de uytredingen der Vlooten, die 'er nog moesten bykomen) opgesteld waren.

Ook verzogt zyn Majesteit ons Advys, alzo de Portugeesen de Brieven van hunnen Koning, en van den Viceroy van Goa in Candi, geerne wilden komen overleveren; dog zyn Ed. was van advys, dat die Brieven maar verzonnen waren om zyn Majesteit te blindhokken, en dat zy derhalven moesten afgewezen worden.

Men ontdekte ondertusschen, dat zy den 10. Mey een groot ontzet van 12 Fregatten, en veel Krygsvolk in Colombo onder den nieuwen Landvoogd, of Generaal, *Don Francisco de Melo de Castro*, alzo 't Volk tegen den ouden Landvoogd *Manoel Mascarenhas Homem* opstond, en hem Gevangen genomen had, bekomen hadden, zonder dat onze Kruiszers, die pas te voren na de Bacy van Gale geloopt waren, zulks belet hadden.

Men verwagte nu dagelyk een groot Ontzet van Batavia, en dan beloofde onze Landvoogd zyn Majesteit, dat hy gereed was, om met ons Leeger voor de Poorten van Colombo te verschynen.

Den 25. October maakte de Heer van *der Meyden* zyn Majesteit uyt Gale bekend, dat de Heer van *Kittensteyn* na Batavia vertrokken, en dat zyn Ed. als Landvoogd in zyn plaats voorgefeld was, weshalven zyn Ed. verzogt van zyn Majesteit daar voor erkend te werden. Daar by voegende, dat wy in de Golf van Persien 3 Engelsche en een Portugees schip veroverd hadden.

3. De Brief van zyn Majesteit van den 13. dezer aan de Heer van *Kittensfeyn* was ook wel ontfangen.

Den 17. November schreef zyn Ed. uyt Caliture, dat zyn Majesteits Brief van den 2. dezer uyt zyn Legerplaats Ancarravanelle wel ontfangen was, waar op zyn Ed. zyn Majesteit nu bekend maakte, dat de Portugeesen, die met hun Leeger in de voorige maand op Gourbeville, Canasture, Attapotti, en Cotagodde, en ook zomtyds wel op Alauwa, lagen, uyt de Boven-Landen nu tot Malvane te rug getrokken waren, en dat zy daar 24 Infantias, of Vaandelsblanke koppen, gemonsterd hadden, die, om mond-kost te halen, in de 7 en 4 Corles zouden stroopen, dog hy beloofde met zyn Majesteits Dessaves een overbreekelyk goed verstand te zullen houden, en hem trouw te zullen bystaan.

Zyn Ed. wist ook wel, dat aan zyn Majesteit nu en dan groote hoope tot de Verovering van Colombo gegeven was; dog dit alles wagte na ons groot ontzet uyt Holland, en van Batavia, dat nu niet lang zou achter blyven.

Ook gaf hy zyn Majesteit kennis, dat de Heer *Commissaris Ryklof van Goens*, met 4 sehepen van Caliture na Suratte vertrokken, en dat de Baey van Colombo weer met 3 van onze sehepen bezet was, zynde het zyn Ed. verder aange-naam te hooren, dat onze Soldaaten, by zyn Majesteit zynde, goed genoeg gaven.

Ondertusschen viel 'er een schermut-zeling tusschen ons en de Portugeesen ontrent Oedeware voor, waar by wy onzen Dessave, *Sybrand Groes*, 2 Vaandrighs, 1 Corporaal, 2 Soldaaten, en 3 Javaanen verlooren, en 20 gequetste Hollanders, en 8 Javaanen, nevens een Lascaryn, bequamen, van welke zedert eenige aan hunne wonden Overleden zyn.

Men oordeelde, dat de Vyand wel 100 Dooden, en 50 Gequetsten had, en zy zouden 'er beter van gehad hebben, zo wy over de Spruit, daar zy in hun voordeel lagen, hadden kunnen geraaken, 't geen de oorzaak was, dat wy zoo veel dooden en gequetsten bequamen. En daar op was de vyand, door gebrek van ons Kruyt, stil te rug getrokken.

In 't begin van 't Jaar 1654. zогten de Portugeesen Nigumbo, na dat *Raja Singa* met zyn uytgeleerd Leger na Candi getrokken was, aan te doen; dog hun aanslag mislukte.

De nieuwe Landvoogd de Heer van

der Meyden had een toelag den 20. Maart om Caliture te veroveren; dog wierd door tusschen-komende redenen belet dit uyt te voeren, latende zig, met veel grond meer aan Nigumbo gelegen leggen.

Ondertusschen viel 'er een Zee-slag voor tusschen drie van onze Jachten, de Windhond, de Rhinocer, en de Dronedaris, en 5 Gallioenen met 1000 man tot veriterking der Portugeesen, waar by zy hunnen Capiteyn *Moor*, of Generaal, en veel Manschap verloren, behalven veel gequetsten, waar door zy gedwongen wierden na Colombo te loopen.

Zy kregen ook geen kleene ramp door den Heer *Commissaris Ryklof van Goens*, wanneer hy, uyt Persien en Suratte keerende, hunne Gallioenen by Cabo de Ramos aantafte, en vernielde, en 20 van onze Anguratotze Gevangenen verlostte; van welk voorval den Keiser den 6 Juni, by schryvens van den Heer Landvoogd, door den Luitenant *Frans Has* kennis gegeven wierd.

Den 27. November zond zyn Ed. met den Koopman *Isbrand Godsken* een Brief aan zyn Majesteit, nevens eenige treffelyke Paarden, en andre fraye zeldzaamheden, aan oen Prins zyn Soon, als ook verscheide onderschepte Brieven der vyanden tot zyn Majesteits vermaak.

Op dezen Brief antwoordde zyn Majesteit den 8. Maart 1655. met *Godsken*, die toen met zyn Majesteits Gefanten weer na beneden gekomen was. Waar op de Heer *van der Meyden* den 27. Maart, zyn Majesteit berichtte, dat de Portugeesen door ontrouwe onderdaanen van zyn Majesteit in de 7 en 4 Corles gestyft wierden, 't geen hen zo stout maakte, dat zy zelf binnen de Candische Graven dorsten komen roefmoeden, 't welk zyn Majesteit, zo veel doenelyk, weeren moest, en zich voor hunne lagen hoeden.

Zyn Ed. zag 't groot Ontzet van Batavia nu alle uren te gemoet.

Den 19. Mey maakte zyn Ed. zyn Majesteit bekend, dat de Majoor *van der Laan*, de Fortresse Caleture sterk had beschooten; dog dat de Vyand dezelve merkelyk veriterkt, en met 4 Infantias (of Vaandels) uyt Colombo ondersteund had; ook liep 'er een Gerugt, dat *Caspar Figero* in Caticapale zyn Majesteits Dessaves onvoorziens had overvallen, dog dat zyn Majesteit kort 'er aan 3 of 4 Infantias zou verslaagen hebben, waar van zyn Ed. nader tyding en zekerheid verwagte; en alzo zich ontrent onze Baey eenige Portugeesche

A. 1654.
Zeeslag
tusschen
ons en
hen.

De Heer
van
Goens
vernield
eenige
Gallioe-
nen by
Cabo de
Ramos.

A. 1655. Fregats vertoonden, had zyn Ed. twee Jagten uytgeruft, om de zelve tot Colombo, Jaffanapatnam, Man-Aar, Pambanan, of waar zy 't henen wendden, te vervolgen.

Den 9. Juli, maakte zyn Ed. den Keizer de Zege bekend door de onzen op de Portugeefche Troupen van Ontzet voor Galebevogten, en hoe zyn Majesteits Gefanten dat zelfs aanschoud hadden, dat de Onze een Fregat op Gunderas strand tegen de Wal gejaagd, 2 dito door 't Jaecht de Leeuw, in Gales Baey opgebracht, en hunnen Generaal van Colombo, *Antoni de Sousa Coutinho* gedwongen hadden, met zyn andre 8 Fregats buiten om te moeten loopen; waar door de Portugeefen geweldig buiten hun streek geraakt waren, behalven dat wy veel Portugeefen en Swarten Gevangen bekomen hadden; dog, volgens de laatste berigten, was de vyand binnen Caleture nog 12 of 15 Instantias sterk; maar zo ras ons groot Ontzet, dat nu voor de hand was, zou aangeland zyn, rwyffelde zyn Ed. niet, of wy zouden in staat zyn om hen, door zyn Majesteit ondersteund, dit Eiland geheel te doen ruimen, en alle de veroverde Steden in zyn Majesteits handen te stellen.

Groote beloften, maar van welke eger niet veel te wagten stond, zo lang onze swaare Onkosten van Oorlog niet vereffend waren, waar op zyn Majesteit weinig schein te denken.

Dus vielen 'er nu en dan eenige schermtselingen van weinig belang tusschen ons en de Portugeefen, of tusschen hen en den Keizer voor, wiens Volk in Ja-

nuari A. 1655. wakker geflagen wierd, waar op hy na boven trok, om uyt te Hupruylen, maar daar viel niets van Gewicht A. voor, dan na dat de Heer *Gerard Hulft* op hier verschenen was.

Deze Heer, Directeur Generaal van Indiën, en den Heer *Maatsuyker* in de weg zynde, was door een tyne Jesuïeten-streek van dezen Opper-Landvoogd overreed, om van Batavia als Veld-Heer na Ceylon te vertrekken, gelyk wy in 't Leven van de Heer *Maatsuyker*, onder de Stoffe van Batavia, bieeder getoond hebben.

Deze Heer, in 't jaar 1655. op Ceylon gekomen; veroverde den 15. October de Vesting Caleture by verdrag, waar van men de Articleen, en verdere omstandigheden, by *Baldeus* zien kan, gelyk mede in wat agting deze Heer by *Raja Singa* was.

A. 1655. den 9. November, heeft hy met geen minder dapperheid de Stad Colombo aangetaft, dog den 10. April, 1656. te naeuwkeurig de Werken gaande besigtigen, en bezig zynde om zels de brand van een Galdery, door eenige Vuurwerken der Portugeelen veroorzaakt, te lesschen, wierd hy zeer ongelukkig ontrent het ondergaan van de Son met een Roer-kogel getroffen, waaraan hy teneerften overleed, hoewel 't Fort Kais nog den 28. dito veroverd is.

Een Gedicht door de Heer *Vondel*, hier op gemaakt, zien wy onder zyne Gedichten op Afbeeldingen. Fol. 557.

OP DEN EDELEN HEER GEERAERD HULFT.

*Eersten Raad en Directeur Generael van Oost-Indiën,
Opperbevelhebber over de Krygsmagt, zo te
Water als te Lande, gezonden naar
Ceylon, en de Kust van Indiën.*

DE Hoofdbeveldsheer HULFT, om Lisbons magt te dwingen,
Quam dus Kolumbe, uyt last der Maatschappy, bespringen,
De Zee-Stad zwichtte in 't ende, en om het hart bekneld,
Stond ademloos, en reede op 't punt van overgeven,
Als hem een Kogel trof, in 't opgaan van zyn Leven,
Zoo storf dees Veld-Heer, staande in 't Harnas, als een Held.

Na zyn Dood nam de Landvoogd, de Heer *vander Meyden*, de Saaken als Veldheer op zig, hervattende den storm den 7. Mey op Colombo, veroverde 't Bolwerk Victoria, toen St. Joan genaamd, en nam den 12. Mey die Stad by verdrag in, zedert welken tyd zy ons Hoofd-Comptoir geworden is.

Deze Stad hadden de Portugeesen ontrent 150 jaaren bezeten, en wierden nu door ons Volk, niet tegenstaande zy den 18 Mey A°. 1655. met den nieuwen Landvoogd, *Antonio de Sousa Coutinho*, een groot ontzet gekregen hadden, na een beleg van 6 maanden en dappere tegenweer, daar eindelyk uytgedreven.

A°. 1658. wierd de Stad Toetocoryn de 1. Februari door den Majoor *vander Laan*, en het Eiland Man-Aar den 22. dito, door de Heer *vander Meyden*, en den 22. Juni het Koninkryk Jaffanapatnam veroverd, waar by in Augustus de Stad Nagapatnam volgde, en aldus wierden de Portugeesen geheel en al uyt dit Eyland, daar zy zo lang genesteld hadden, geboend, van alle welke veroveringen der dappere Batavieren, op Ceylon zo kort na den andren, de Heer *Baldeus* ons de nette omstandigheden verhaald, waar na toe wy den Lezer, om niet te wydloopig te zyn, moeten wyzen. Te meer, alzo onze meefte toelig is, om dingen, die men by anderen niet vind, te fchryven.

Raja Singa ondertuffchen ziende, dat wy de by ons veroverde Steden aan hem, volgens zyne verwagting en de belofte van de Heer *Hulft*, zo hy voorgaf, niet overgaven, begon niet weinig tegen ons verbitterd te werden, en ons alle nadeel, toe te brengen, waar in hy menigte van jaaren daar na, en zo tot het einde van zyn leven, aangehouden heeft, den eenen tyd zig nog wel wat beter, als den andren, gelatende.

A°. 1660. nam hy den Ouden en Jongen *Cnox*, met eenige Engelze Gevangen; dog de Soon ontvlugtte A°. 1679. by ons.

In dit zelve jaar gaf de Heer van der *Meyden* deze Landvoogdy aan de Heer *Commiffaris Ryklof van Goens*, die hier in vorige tyden al met dezen Eertitel, dog ondertuffchen A°. 1655. eens na 't Vaderland geweest was, over, maardat deze Heeren gansch geen Vrienden waren, zal ons in 't vervolg, en wel bysonder uyt den Brief van de Heer *van Goens* van den 10. November blyken, endat hy de Heer *vander Meyden* na Batavia opgezonden heeft, hoewel hem haar Edelheden kert 'er aan weer na Ceylon zonden.

Ondertuffchen vertrok de Heer *van der Meyden* na Batavia, alwaar zyn Ed. een vertoog van Ceylons Staat, van den beginne af dat wy het veroverden, aan haar Edelheden overgaf, 't welk, alzo 't groot Licht aan den Lezer ontrent de Saaken van Ceylon geven zal, wy noodig gekeurd hebben, als iets zeldsaams hier by te voegen.

UYTTREKZEL uyt een

Korte Vertooning, hoe onze Bedienden van tyd tot tyd voet op Ceylon bekomen, en de Portugeesen dit Eyland afgenomen hebben. Mitsgaders hoe *Raja Singa* zig middelerwyl tegen ons en de Portugeesen gedragen, en wat profyt, tot vergoeding der groote by ons gedane Onkosten, (behalven de Caneel die gefchild wierd) daar al valt, als anderzins meer, aan den Edelen Heer Gouverneur Generaal, en de Ed. Heeren Raaden van Nederlands India overgeleverd.

MYN EDELE HEEREN.

NA dat Koning *Emanuel* van Portugal, A°. 1697. door *Vasco Gama*, van de Ooit-Indische Vaart langs Caap de goede Hope eerst ontdekt, en alle de beste Havenen en Baeyen had doen bezetten, zyn ontrent honderd jaar daar na onze vereenigde Nederlanders mede hier komen handelen, en is de Zeevoogd *Joris van Spilbergen* A°. 1602. voor Baticalo, en daar na met den Keizer van Candi over een quanteyt van Peper, en voorts over den Caneel met dien Vorst in gesprek geweest, om die, was 't mogelijk, voor een redelyke prys te erlangen, en hem die dan jaarlyks af te komen haalen. 't Jaar 'er aan verscheen hier ook de Onder-Zeevoogd *Sebalt de Weerd* met 6 schepen, dog hy wierd (God beterd) met in de vyftig Nederlanders den 1. Mey, A°. 1603. veraderlyk vermoord; dat zyn Majesteit verontschuldigde, om dat *de Weerd* hem als had willen dwingen, om aan boord, of ten minten aan Strand te komen, om zyne schepen te bezien, of dat hy hem anders Punto Gale niet wilde helpen vermeesteren; hoewel het waarfchynlyker

A. 1660. lyker was, dat de Portugeesen, met welke hy nu al weer bevredigd was, dit ons dus besteld hebben, om ons geheel en al van Ceylon te verdryven, hoewel andre de schuld aan 's Keizers Gefant, met de *Weerd* van Atsjien mede overgekomen, en wat veragtelyker, dan wel de Portugeesen, door hem behandeld, geven, die ook meynen, dat hy uyt Wraak over dien hoon, van de Portugeesen, aan 't hooger, en hem aan 't laager eynde van een maalyd gezet te hebben, den Keizer niet alleen tegen hem opgezet, maar den zelve ook wys gemaakt zou hebben, dat de *Weerd* eenen aanslag en Verraad tegen 's Keizers leven smedende, en geen andre dan deze reden had, om den Keizer zoo ernstig binnen zyn schip, en aan strand te verloeken.

Egter beide deze Naticen naderhand weer in Oorlog geraakt, en den Keizer *Don Jan* overleden zynde, heeft *Raja Singa's* vader, *Seneraad Adasseyn*, geluccedeert zynde, nog al verscheidemalen na de Kust, en herwaard om Hollandse hulp geschreven, en A. 1612. eenen *Marcellus Boschbouder* over Choromandel na Jakatra, en zelf na 't Vaderland gezonden; dog de Majores nog te versch aan de Moord van de *Weerd* denkende, en zyne schoone belofte niet te sterk geloovende, heeft zich *Boschbouder* na den Deenschen Koning begeeven, van wien hy eenige scheepen en Krygsvolk kreeg, om de Ceylonze Majesteit tegen de Portugeesen te helpen, gelyk die ook herwaards stevenden; dog *Boschbouder* onderweeg overleden, en den oneenigen Deenen Adel met hunne scheepen ontrent Sambanture ten Anker gekomen zynde, gaven aan *Seneraad Adasseyn* kennis van hun komst, die eenige Opperhoofden, met de Wed. en Staat-Juffers, van *Marcellus Boschbouder* liet boven convoyeren na Candi, zonder voor 't groot verschot eenige partyen Canceel, Peeper, of andre behoorlyke vergoeding te doen, latende verder de Deenen met hunne scheepen eyschen aan de grond zitten, die eindelyk onverrichter Sake, na 't verliezen van eenige hunner beste scheepen in 't quade Moesson, en zeer misnoegd na Choromandel vertrokken, schoon hun Generaal *Roeland Carpe*, en meer andren, menigmaal aan den Keiser *Adasseyn*, en aan *Raja Singa*, om vergelding verzogt hebben.

Ondertusschen heeft de nu Regeerende *Raja Singa* A. 1636. met groote belofte na Palacatta, en na Batavia, om hulp geschreven, dat wel een jaar onder weeg bleef. Ook hadden haar Edelheden van hier geordonneerd, dien Keiser op zulken

wyze mede aan te zoeken, dat ondertusschen geschiede door des Heeren *Carel Reynierszoon's* goede voortbestelling met *Jan Thyszen*, *Adriaan Helmond*, en my, volgens *Raja Singa's* eygen vertoek, daar op wy per 't Jacht de Valk in November 1637. ongeveer 7 mylen Bezuiden Baticalo hier gekomen zynde, door zyn Majesteits gebied wel 25 Duitze mylen gezeild hebbende, over de Rivier *Mawieleganga* annex der Provintie Bintene, by dien Keizer quamen, die over onze komst verblyd zynde, ons verhaalde, hoe der Portugeesen Generaal, *Diego de Melo de Castro*, in Columbo al kennis van zyn handeling met ons hebbende, daar over aan zyn Majesteits broeder, den Prins van Mature, geschreven had. Eyndelyk largeerde de Keizer ons, met beloften van genoegzaame vergoeding voor alle onkosten der E. Compagnie tot afbreuk der Portugeesen op Ceylon, met nog 3 Gecommitteerden, en een Missive aan den Heer Admiral *Adam Westervolt*, dien wy met de Offensive Vloot voor Goa vonden, en van 't verhandelde by ons en den Keizer verflag deden.

Ondertusschen hitte de misnoegde Cingaleesen (die by de Portugeesen opgekweekt, en zelf tot Dessaves gesteld waren) hunnen Generaal, en zyn aanzienlykste kitteloorige Officieren, hevige op, die met hunne magt van 400 blanken, en eenige duizend swarten, A. 1638. na Candi optrokken, om de Koningzen in de bovenlanden te bestoken, en die onder gehoorzaamheid te brengen, die hen tot Candi vlugtig stelden, en ondertusschen de Portugeesehe Legers bezetteden, en, na verscheide schermutzingen met hunne Oversten, veelen der zelve verfloegen, en ook dertel van hen gevangen kreegen.

Waar op de Commissaris met de zamenpannende Dessaves zich na de laage Landen voegden, en zommige paggers affliepen; hebbende de Portugeesehe door 't hoog in 't Gebergte op te marcheeren, hunne Generaals, *Don Nunbo Alveres Preve*, en *Constantinus de Saa* verloorren, onder *Seneraad Adasseyn*, en *Raja Singa*.

Kort 'er aan vermeersterde *Westervolt* in Mey 't Fort Baticalo, en maakte een Contract met *Raja Singa*; konnende toen Trikoenmale (waar in geen 50 Soldaten lagen) mede zeer ligt veroverd werden; dog 't schein dat *Raja* eerst een preuve van 's Compagnies bezetting in Baticalo hebben wilde.

A. 1639. veroverde de Heer *Antonio Caan* Trikoenmale, de Directeur Generaal *Philip Lucaszoon* den 9. Feb. 1640. 't Fort Nigumbo, en den 13.

Maart

Maart 1640. de Heer President *Willem Jacobszoon* *Coffer* de Stad Gale stormender-hand; zonder dat de Koningze daar iets in hielpen, als, zo ras'er geen gevaar meer was, met buyt te plunderen, en te deelen. Waar door dan (alzo al de magt der Portugeesen tot Gale's behoudenis by een geschraapt was) Colombo zeer zober van Borgers, wapenen, en Soldaten bezet bleef, zo dat zy qualyk buiten de poorten dorsten komen, waar door *Raja* die slecht Gefortificeerde Stad wel zeer licht had konnen veroveren; dog, toen al confidere-rende, dat 't beter was van twee Nati- en geaeresfeerd, als van een stoute wydberoemde overheerd te werden, liet hy de Portugeesen weer ademschepen.

Coffer, ondertuschen by hem in Candi verschynende, kon op al zyn billyke verlocken voor de E. Compagnie weinig verkrygen, wierd vrugtelooos opgehouden, tot zo lang, dat hy 't niet langer konnende opkroppen, tegen de Hois-Grooten stout begon te spreken, hen te schelden, en te dreigen, dat zy den Keizer overdroegen, die daar op *Coffer* zyn affcheid zeer haaltig toeltoond, en hem zonder enig Eerbewys, of Statie vertrekken liet, latende hem door zyn geleiders na Baticalo met zyn 4 Oppassers schelmagtig vermoorden. Een slegte Belooning voor *Coffers* trouwe diensten aan den Keizer, aan de welke hy Trikoenmalc, en alle de Landen, en Inwoonders van Gale en Mature, met hunne Geregtigheden, had overgegeven, en aan zyne Gemagtigden laten volgen, en die alleen maar dikwils de gefchilde en de nog in te oegitene Canceel per de noodige provisien binnen Gale geciesht had.

Daar op kregen de Portugeesen, nog in dat jaar, secours van Goa, hernamen Nigumbo den 8. November 1640., en benaeuwden ook Gale, zonder ergens in door de Keizerzen, volgens beloften, geholpen te werden, die ten eersten alle de Beneden-Landen verlieten, en de zelve aan onze Vyanden weer overgaven, of intruimden.

Dit duurde (schoon aan *Raja* Baticalo mede over gegeven was en hem nog veel meer door den Heer Ambassadeur *Pieter Boreel* aangeboden wierd) tot A°. 1644., toen de Heer *Francois Caron* Nigumbo weer stormenderhand innam, en met 4 aarde Punten, en Gardynen, buyten met aarde Sooden omzet, versterkte, latende daar in ruym 500 man tot bezetting. Der Portugeesen Generaal *Don Philippo Mascarenbas*, meende, na 't Vertrek der Vloot na Gale, die plaats wel te herwinnen, dog dit ontfocht

hem zeer, alzo hem in 't schielyk be-
A. 1660.
stormen zo veel volk afgeslagen wierd, dat hy genoodzaakt was, met de rest op te breken, en weer na Colombo te keeren.

Ondertusfichen quam de Heer *Joan Maatsuyker* in Goa, en sloot met den Viceroy, *Joan de Telles de Neneses*, Grave van Aveyras, zo bondigen Contract (tot Limietcheiding tusschen de weerzydsche Sterkten) als de E. E. Majores wenschten, die verder effectueerden, dat hy A°. 1646. na 't wel verriichten van zyn Saaken hier weer retourneerde; dog *Raja Singa*, ons de 7 Corles misgunnende, liet zyne Struik-Roovers nu en dan 'er in grasseren, waar onder de Portugeesen wakker stookten, en by den Heer Gouverneur *Joan Thyszoon* zo veel te weeg bragten, dat de openbaare Oorlog tegen de Koningfen afgekondigd wierd, waar na de Commandeur *Nicolaas Jacobszoon Oversebie* van Nigumbo, boven Comp. Limiten uyt Hiriale, *Raja Singa's* tamme Olifanten dede opvangen, waar over zich die Majesteit zoo gchoond achte, dat hy al zyne magt magt by een trok, en zig daar mede aan ons Leeger en Volk in de 7 Corles wreekte, die zig niet behoorlyk queten, en zich buiten nood, of zonder verdediging, overgaven.

Echter wierd, by *Maatsuykers* wederkomst, Nigumbo, Gale Corle, en de Landen van Mature met haare Inwoonders wel verzekerd, de Canceel gefchild, de wilde Olifanten gevangen, en alle andre Inkomsten des Lands gcint, en *Raja Singa* door vriendelyk schryven gestild, die daar op met zyn Krygsvolk weer na boven trok, zonder de Portugeesche buyten wagt, (gelyk als of zy malkanderen bevoorans genoegzame belofte van Vrede gedaan hadden) eens te moejen, en dit bleef zo tot in 't laatst van A°. 1648. continueren, eer zyn Ed. onze refterende Gevangenen door eenige Gefantschappen uyt Candi verloft krygen kon.

Waar voor de Keizer (en ook om de Vrede) nu de Inwoonders van Mature's Distriët meinde onder zyn gebied te krygen; dog dat wierd door zyn Ed. in 't begin van A°. 1650. zoo wel beschikt, dat *Rampot* zynen Deslave, volgens zyn eygen verfoek, uyt Gale en Mature vertrok. Dit nu *Raja* qualyk gevalende, liet hy dit egter eyndelyk zo als henen sleuren, zonder daar over een harnas aan te trekken, dog met het begin van den Oorlog tegen de Portugeesen in 't laatst van A°. 1652., heeft hy zich met ons tegen die Vyanden verklaard, zo om dat der Portugeesen Soldaaten met eenige voornaame Borgers tegen hunnen Capiteyn Generaal *Manuel Mascarenbas Homem* Muytincerden,

A. 1660-en hem vastzetterden, behalven andere redenen, die zyn Majesteit hier toe aanzetterden.

Deze zamenspanners vergaderden hun meeste magt in Colombo, trokken sehie-lyk met 800 blanken, en veel meer zwarten, na onze Pagger Anguratotte, die hen na 11 dagen Belegering, en 't doodsehieten van eenige Perfoonen, den 8. Jan. 1653. met 98 duytsen, 24 Javaanen, en meer Lascaryns, onder Conditie van hen in redelykheid tezullen verlossen, overgegeven wierden, zo als wy de onzen op dien zelve agtermiddag, met ruim 300 Soldaten en wat meer Inlanders meinden te ontzetten; dat ons waarfehynelyk egter niet wel gelukt zou hebben (al had ons Volk zich niet overgegeven) om dat zy egter meer als eens zo sterk in hun voordeel laagen op enge toegangen, en de onze zeer bezet waaren, en zo de Portugeesen toen hunne Victorie op ons afrekkend volk na Caleture hadden vervolgt, zy zouden ons nog meer afbreuk, dan dezen, gedaan hebben.

Met dat nu *Raja Singa* vernam, dat de onze op Anguratotte in nood waren, deé hy zyn Desflave op des vyands quartier by Cottogore aanvallen, en des zelfs buiten-wagten tot de Passen ontrent Colombo verilaan, waar over de Gouverneur en Capiteyn Generaal van hun geheel Leeger cito nyt de Pasdum en Reygam Corla na Colombo ontboven wierd, en na dat zy de Koningzen weer wat na Colombo, en van honk gejaagt hadden, leiden het de zelve op onze Buitenwagten van Nigumbo toe, daar die maar drie blanke koppen verrastten, en kort daar aan met al hun flukste Soldaten om Provisie de vier en zeven Corles gingen bezetten, wanneer *Raja Singa* met veel Krygsvolk van den Oufafen kant na Saffragam (hoofdplaats der 5 Corles) afzakte, welke den Portugeesen Desflave, met eenige Compagnien daar leggende, tot Goerbeville dee retireeren, waar door wy elkanderen toen beter konden secundeeren, en Gale Corle en Matures Distrikt geheel onbekommerd wel inhielden.

Ondertuffchen arriveerden den 10. Mey 12 Fregatten met een ander Oud Generaal, genaamd *Francisco de Melo de Castro*, eenige nieuwe Offieieren, Soldaten, en veel meer behoefsten van Goa voor Colombo, zynde toen onze Kruiszers door hard weer (God beterd) maar 2 dagen te vooren opgebroken uyt die bezetting, en na Gale's Baey verzeild.

Deze Armade versterkte de Portugezen in Colombo zeer; dog zy zetterden egter hier af geen Volk tegen ons uyt,

gebruikende die maar tot versterking van hun Leeger in de vier en zeven Corlas boven, daar zy tegen de Koningzen op hun hoede lagen, om hunne Caneelschilders en Inwoonders te bevryden, welke zy al mede niet zonderlings aandeden.

Dog *Raja Singa*, gemerkt hebbende, dar de Portugeeten van Toetoeorynbinen Colombo in September A°. 1653. weer met Mantimentos verzien waren, en dat wy met de vier eerste sehepen, (waar mede de Heer Oud Gouverneur *Jacob van Kittenfeyn* zyne verloszing toegestaan wierd) niet een Soldaat, tot verlossing van die daar al lang om verzogt hadden, kregen, nog ook in 't laatst van Octob. daar aan per d'Heer Commiffaris *Ryklof van Goens*, met nog vier andre sehepen na Persien en Suratengedestineerd, al mede niet erlangden, begaf die Majesteit zich met zyn om laag gebragt meest uytgeteerd volk van ontrent de Portugeesche Leegerwagten in November van Carnello, als elders, door de vier en zeven Corlas, na Candi weer tot zyn rust.

Zo als de Portugeesen van dien gevreesden hoop ontillagen waren, quamen zy met hun macht weer voor Nigumbo, om de onzen uyt te lokken, en om eenige avantagie te krygen; dog zy, daar niet veel opdoende, gingen in 't begin van A°. 1654. weer aan Caletures bovenkant, en Rivier, Reygam en Pasdum Corle legeren, van waar zy haar partyen nu en dan door Pasdum Corle en Wiela-witte Corle, tot Pittigelle eu Aliean om 't Gewas, en Beesten, en vordre Roofuytftierden, die de *E. Jan van der Laan* by avantagie langs ons Strand wis genoeg zogt aan te randen, des ik my cito met nog weinig Soldaaten op den 20. Maart uyt Gale na Caleture begaf, van waar wy den 23. dito met alle onze Magt 't voortmarcheend Portugees Leeger over Verberin, na Matu, Dova Dodan Godde, en Tiboen zogten, die wy den 26. 's morgens een half uur verder op hun voordeel (zynde 'er een diepe Spiuyt tusschen beiden) slagvaardig vonden, daar ons volk niet verder door koften, en, na een uur chargeerens wat buyten sehoots retireerden, om de Portugeesen by ons te lokken; doch zy dorsten ons niet naderen, nog de goede pas verlaten, anders had men de zelve apparent toen in route geslagen, zynde aan hunne kant meer Krygslieden gequetst en dood gebleven, als aan onze zyde. Met welk gros op Tiboen wat gerust en gegeten hebbende, wy na Caleture, en zy uyt Compagnies Distrikt over de Rivier na

Colombo marcheeren, daar zy voor hen 5 Gallioenen met een secoers van 900 man vonden, gelyk ik per 't Jacht de Zee-rob, om de Visite in Nigumbo te doen, op den 29. Maart voor Colombo pas buiten een groote Kanon-schoot wel beoogde, die drie Compagnies Jachten, de Windhond, Rhinocer en Drommedaris, geabordeerd, en tot voor Nigumbo's Rif, al slaande, dryvende en zeylende, God dank, niet een Jacht hadden konnen vermeersteren; van waar de Portugeesen door verlies van haaren Capiteyn Moor, en nog veel dooden en gequetsten, op den 23. Maart in den avond de stevens na Colombo wendden, en onze Jagten voornoemd, zich onder Nigumbo's Kanon zalveerden, welkers Opperhoofden ons cito te Water en te Land bedeeden, dat met 5 Gallioenen ruym 1000 blanke koppen van de Indiaanze Kust voor Ceylon aangeland waren, derhalven ik weer na Caletuure keerde, zonder agtervolgd te werden, en wierd by den raad eenpaarig besloten, Caletuure te verlaten en Nigumbo, zo veel wy konden, te secoureeren, dat in 't eerst van April wel geschiede; dog den vyand met meer volk uyt Colombo versterkt zynde, quam van Galkisse Caletuure weer bezetten, en op Alican leegeren, daar tegen wy (na 't beter bemannen der Jachten, en van Nigumbo) 200 Soldaaten 80 Javaanen, en een party Lascaryns (niet meer volk konnende missen) affonden, om onze lang beheerste Landen, Caneel-schilders, en de Inwoonders te dekken, gelyk (God dank) doorgaans geschied is. Waar op het den Heer Commissaris *Ryklof van Goens* in 't Retourneren van de Vloot van Surat in 't laatst van April, en 't eerst van Mey ook zoo wel gelukt is, dat zyn E. 40 Fregatten voor Atcheira, en al de 5 Gallioenen (maar by 2 tefens in 't Gezicht) ontrent Cabo de Ramos destrueerde, en zo van onze Anguratotze Gevangens verlosste, en op Gale aan Land bestelde, waar door de Portugeesen weinig volk met Fregatten na Ceylon zenden konden, derhalven van weerzyden, nog ook van de Koningzen, niet zonderlings uytgeragt wierd, tot dat wy in Juli ons Leeger, weer wat versterkt, tot Bentotte (recht tegen over den Vyand; de Rivier maar tusschen beide zynde) uytbragten, daar de zelve op den 11. Augustus meende, dat 'er maar weinig Volk was blyven leggen, dat zy wat dagten op te scherpen; dog de Portugeesen verlooren daar by in de 30 blanke koppen, en eenige Thony's, zo dat hunnen moed vry verkoelde; om met de meer uyt de 4 Corlas ontboden Portugeesen langs den bovenkant in ons

V. DEEL.

Land te vallen, en de Caneel-en Areek-^{Al 1660} oegst, en de Olifants-vangst te stutten.

Ondertusschen kregen wy den 13. September, per de Jagten de Tortelduyf, Roode Leeuw, en Cabeljauw, een Recruitje van 50 Soldaten, en den 4. December met 't Jacht de Konyng nog 54 versche Soldaten, die, nog met 150 Matrozen van de Cargaocn-schepen per de Heer Directeur *Henrik van Gent* in passant op den 9. dito 1654. voor Gale om versch Water, als anders, aangekomen, by al onze macht in 't Leeger op Bentotte gevoegd wierden, daar mede wy den 16. dito voor den dag, ruym een half myl boven beide de Legers met in de 20 Cattapanels, 690 20 Officieren, Soldaten, Matroosen, en Javaanen, als ook meer Cingaleesen, de Rivier Alican onverhinderd wel passeerden; maar vonden in 't aandoen van 300 uytgelezen blanke Portugeesen, ettelyke Toepassen, en Cingaleesen, zo harden en langen tegenstand, dat onze meeste Cingaleesen 't op de loop stelden, en den E. *van der Laan* met 10. Compagnien Soldaaten agterwaards retireerde, die, na een poos weer opgezocht en by een vergaderd zynde, hy al aan strand voort deede trekken, wanneer wy de Vyanden eerst voortdreeven, en haar metaalen stuk, zwaar over de 1000 pond, kregen, die gedurig extraordinaar couragieus al defendierend retirerende; ruym een myl tot in den avond gevolgd wierden, agter latende ontrent 60 doode soldaaten; behalven dat zy nog veel meer gequetsten voor uyt gezonden hebben.

Zulks deede hun Leeger van de bovenkant van Malvane en Colombo in-trekken, welk de Koningzen agtervolgden; maar de Portugeesen, ziende, dat wy niet verder op Caletuure attenteerde, en al hun volk goede maanden gegeven was, trokken die in Jan. 1635. weer schielyk opwaard, en sloegen *Raja's* vier Corlas Dessave een party volk af, gelyk ook met hun aangeland Secours van Jaffanapatnam en Man-Aar, en veel toegevalen Lascaryns der 7 Corle Dessave, wien zylieden tot by Candi's enge passagies volgden, en de Landlieden beroofden, waar door zyne Keizerlyke Majesteit zo vertoornde, dat hy zyn meeste Macht by een deed verzamelen, en op den 5. April zyn Avantgarde van den Capiteyn Moor, *Casspar Tigero* ontrent Attapittin en Cortapales Paleyzen geslagen wierd, waar over die Majesteit zich met de byengeblevene weer opwaard na Candi begaf, en daar bleef pruylen. Ja 't quaelyk vervallen van den nieuwen Generaal

T

Anto-

A. 1660. *Antonio de Sousa Continbo* met ontrent 500 soldaaten in 8 Fregatten op den 18 Mey kort 'er aan ontrent Gale, slaagde ons ook zo wel, dat daar af per het jagt de Leeuw en 't Konyn 2 Fregatten met al't volk, en de ingelade proviande veroverd, 2 Fregatten aan Strand, en den voornoemden Generaal buytenom tot Punto das Pedras gejaagd wierd, en maar 2 a 3 Fregatten binnen Colombo's Baey raakten, alwaar de Generaal met redelyk Convoy van Jaffanapatnam, en Man-Aaar over Putaloo, Calpentyn, en de zeven Corlas den 7. Augusti in Colombo gekomen, en geauthoriseerd is, visterende met den Capiteyn Moor, *Antonio Mendes d'Arangie* eens Caleture, dien hy met ruim 300 klokke Soldaten, en ettelyke zwarten daar liet blyven leggen, en den Capiteyn Moor, *Gaspar Tigero*, met al zyn onderhoorig Volk van den bovenkant ontrent tusschen beiden by de Werken ontbood.

Ondertusschen verzuimde de Heer Directeur *Gerard Hulft*, en inzonderheid de Majoor *van der Laan* (die daar toe kennis genoeg had) 2 a 3 Jagten uyt de Vloot van Commerins hoek half September voor Toetocoryn te zenden, om der Vyanden Provizie-Cassila binnen die Eylandekens te bezetten, mitsgaders de Portugeesen hun volk van Caleture mede in te trekken, te meer, doen zy wisten, dat zyn Ed. met zulken grooten macht van Volk en Schepen voor Nigumbo aangeland was, en getragt had hen over de Matuaelze Rivier te bestoken; dog die Armaede, in 20 Fregatten en andre Barken bestaande, met allerlei noodwendigheeden, van Jaffanapatnam en van de Kust van Indiën by een gezameld, zeilde toen dicht voorby Nigumbo (onze Schepen ten anker blyvende leggen) henen, alle behouden binnen Colombo's Baey, wanneer de He. *Hulft* met een Jacht van Wingurla tyding bequam; hoe uyt Portugal een nieuwe Viceroy met 3 Gallioenen, een Jacht, en veel volk aangeland was, daar op zyn Ed. den 25. dito voorfelde, die tegen te vaaren, onder weg by Mormagon of de Aguada te ontmoeten, of desselfs secours voor Colombo uyt de schepen ten anker in te wagten. Dog zyn E. verviel beter met 4 schepen, en een deel Soldaten, voor Verberin, alwaar hy den 28. dito by ons Leeger op Ma-coene conjungeerde, 's anderendaags 't Fort Caleture belegerde, dat wy door gebrek van Provizie haast vermeersterden, en dienvolgende hunne onderweeg gecommandeerde 600 a 700 blanken, en veel meer Cingaleeze Ontzetter, op den 17. October tot voor Colombo geheel versloegen; en 's anderen daags die ver-

sterkte Stad zeer gemakkelyk rondom A. besloten, wanneer de Koningzen verheugd uyt 't Land allerwegen mede sterk afquam, om ons te assisteeren, die de Calappus-boomen tot de Batteryen hielpen omkappen, en aanbrengen; dog na 't dier genoeg bressen schieten, en de eenpaarige Resolutien van alle de beroepe Raadsperfoonen, van eerst op 't Waterpas aan te vallen verlooren wy (God beterd) in die bestorming ongeveer 300 blanke koppen met de in de Stad geblevene, en kregen ruim zo veel gequetsten, (behalven de zwarten) echter met aanhouden, approcheren, uythongeren, 't ongelukkig doodblyven van den Valjanten Heer Directeur Generaal *Hulft*, loffelyker Gedagtenis, (in 't arbeiden aan de Galdery, en 't buyten weeren van 't Goas afgepreest Portugees Secours, 't welk door onze Jachten voor Toetocoryn bezet lag) zyn zy dat op den 7. Juli in der Nagt met 15 ligte Fregatten van daar binnen de klippige Reven door Pambenaar ongeveer met 500 Soldaaten tot Jaffanapatnam ontslipt, waar na wy op den 12. Mey 1656. Colombo met redelyk accoord wel inkregen, dog zo haast als *Raja Singa* dat hoorde, begeerde zyn Majesteit uyt wangunst terzond wel speciaal, dat men Colombo, en Nigumbo, volgens beloften van den Edele Heer Directeur Generaal *Hulft*, aan zyn Majesteits Desfaves moest overgeeven, daar op wy hem Nigumbo presenteerden, en de meeste part van Colombo ook zouden demoliceren. Egter bleef de Majesteit nog t'onvreede, berstende eindelyk zeer onredelyk uyt tot het doen aanhaalen en doodslaan van onze blanke soldaten, en zwarte Inwoonders, en 't troubleeren van de al lang by de Compagnie beheerste Landen, 't geen ik verscheidemaalen schriftelyk aan hem verzogt, dat hy geliefde na te laten, of dat wy eyndelyk met genoegzame protestation genoodzaakt zouden werden, ons daar tegen te stellen, gelyk ook den 10. en 11. November, met 't verdryven van hem en al de zynen van ontrent Colombo en Regamwatte, geschiedde.

Ook gaven wy den 20. dito den Heer Majoor *van der Laan* per de Jachten de Windhond en 't Haasje, rykelyk voor Gamron geladen, afscheid over Gale na Batavia, en den Heer Commandeur *Adriaan Rootbaas* met de Oorlogsjachten de Doltyn, 't Zeepaard, Vliisingen, de Schelvis, de Zeeroy, de Romeyn, en nog 4 Fregatten zamen wel gemonteerd, en met 612 man voorzien, om met de Vloot voor Goa te Combineeren, en die Bhaar te bezetten, dat het N. Ooster

0 Oolter Moesson uyt geschiedde.

Ondertuschen quamen ettelijke ontwekenen uyt de Boschen by de onzen, en *Raja Singa* zond van Candi een aanzienlyk Gefant, om Assistentie na Jaffanapatnam, die de Portugeesen (welke hun groot verlies zeer smerte) qualyk bejegenden, en vraagden of zyn schendige Majesteit hen nog meerder nederlaagen wilde berokkenen, dog de Gouverneurs van Goa ordonneerden daar op aan die van Jaffanapatnam de grote Cingaleesen beter gehoor te geven, en dat zy *Raja* ook tot hun Devotie zouden zien te bewegen, om Colombo, Gale, of Nigumbo's 7 Corlas weder te krygen; dog wy hebben niet konnen vernemen, tot hoe verre toe zy naderhand malkanderen verstaan hebben, hoewel wy wel groote gerugten 'er af gehoord; dog weinig gevolg 'er van gezien hebben, doende ons geen afbreuk binnen onze Limieten, nog belet in onzen Cancel of Areeks-oegit, Olifantsvangst, en niets tegen 't invorderen van onze andre Geregtigheden.

Den 10. Januari arriveerde de Heer Admiraal, Commissaris en Superintendent *Ryklof van Goens*, met de Avondster, op Goas Bhaar ende Indische Kust met 260 Soldaten, 160 Matroosen, en 30 Amboinceesen voor uyt tot Colombo, daar wy zyn E. met nog 450 soldaaten, 340 Lascaryns, en Matroosen op de Jachten ter Goes, de Avondster, Ter Veer, Man-Aar, Mofambyke, de Romeyn, de Boterbloem, Tayouan, de Caneelchiller, en 't Waterpas, 2 Chalocpen, en 8 groote Thoni's met genoegzame Ammunitie, &c. verzien, ontmoeteden, daar by den E. *van der Laan*, met 270 mannen per 't Jacht Naarden om te Landen, en 't schip de Salamander, en meer volk van ontrent Toetocoryn komen zou, welk Vlek zyn E. den 1. Februari in bezit nam, en met al de magt den 20. dito tegen 600 Portugeesen gelukkig aan de Westkant van Man-Aar lande, en die terstond in de vlugt sloeg, waar op 's anderen daags 't Fort Man-Aar met 181 Gevangen, zo uyt 't zelve, als de Boszen, mede overgeleverd is.

Den 1. Maart marcheerde zyn E. met 't Leeger over Land en de Rivieren tot voor Jaffanapatnam's Kasteel, zonder merkelyke tegenstand, daar in de Portugeesen haast vast beslooten wierden, gelyk ook in 't Fort Cays. Ondertuschen was de Commandeur *Roodbaas* voor Goa, die louter slaags geweest was tegen 10 Gallioenen, daar af 'er een verbrand, en de andre telkens onder de Kasteelen gejaagd zyn, waar door zy'dan

Jaffanapatnam niet konden komen ontzetten. A. 1660.

Den 27. April, Ao. 1658. nam de Heer *van Goens* 't Fort Cais, en den 22. Januari 't Kasteel van Jaffanapatnam in, en den 1. Augustus Nagapatnam, in de Tansjouwerze Provintie door den Major *van der Laan*, waar tegen zich 't volk van dien Naik stelde, dog zy wierden van de Heer *van Goens* zo verneesteld, dat 'er eenige honderden Malabaaren dood bleven, en gequett wierden; waar op zy accordeerden, dat onze Bezetting even als die der Portugeeschen in Nagapatnam zou blyven.

Daar op voer zyn Ed. toen voort na Palleacatta, en quam, na verrichter Sake, weer na Jaffanapatnam, Man-Aar, en Colombo, daar hy den 3. November verwelkomt werd, en alles in goeden stant vond, ging toen na Malabar met de Magt, en vermeerderde de Heer *van Goens* Coylan schielyk, vertrok toen met de macht na Cananoor, daar ordre van UE. Ed. kreeg 't exploit te staaken, en ten eersten 500 Soldaten herwaard te zenden, dat in 't eerst van Februari 1695. geschiedde met Ter Goes, en Workom, en had de Heer Admiraal een tamelyke bezetting in Coylan gelaten; en wy rezolveerden, dat ik in 't midden van Februari een reys na Toetecoryn zou doen, om met den grooten Landregeerder, *Barramalle Apple Palle*, of den Nayk van Madure, een Contract aan te gaan, dat wel voorgesteld, dog door de Dood van dien Naik kort te vooren, en 't succeederen van een basterd Soon, die wy niet al te veel vertrouden, bleef steeken, hoewel egter in Vriendschap bleven leven.

Ik deed met een de visite in Coilan, 't welk 3000 Portugeesen en eenige duizend Nayros belegerd hadden tot onder de muragie, dat de Raad eenpaarig oordeelde het quade Moesson uyt niet in te houden was.

Wy embarqueerden dierhalven alles den 14. April, 's nagts, en verlieten 't in 't laatst dier maand, met 't volk uyt Coylan, en van de Jagten, zamen 300 man ontrent, en nog ruym 100 Soldaten, en 200 zo Ambolneesen en Javaaven, als Toepasen, en 400 Lascaryns, waar mede ik den 14. May langs strand door de zeven Corlas na Calpentynging, om ons benaud Volk op Navi Cadu te ontzetten, dat zeer wel tegen eenige duizenden van *Raja's* volk effectueerde, gelyk ik 60 soldaaten en eenige Lascaryns uyt Navi Cadu verlostte, en keerde toen, na 't slegten der Pagger,

148 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1660. en 't versterken der Kerk aan de Calpentynze Noordhoek, den 26. May weer na Colombo; en de Koningzen zyn zedert met geen Leeger binnen Compagnies Limieten geweest.

Daar op voer de Heer van Goens den 25. Januari dezes jaars andermaal met de Krygs-magt van Ceylon na Malabar, daar zyn E. egter nog alles ongeredderd, en niet in staat vond, om iets te beginnen.

Ondertusschen wierd ik van hier ook, na dat ik Ceylon nog eenigen tyd waargenomen had, door zyn E. in dit zelve jaar verloft, gelyk ook daar op herwaards gekomen ben, om U Edelheden van de Zaaken, daar voorgevallen, nader verslag te doen.

In 't Kasteel Batavia,
den 20. September,
A. 1660.

Uw Edelheden Onderdaanige
Dienaar,

ADRIAANVANDER MEYDEN.

De Heer van der Meyden, vervangt de Heer van Goens weer A. 1661. als Landvoogd hier.
Schoon, nu deze Heer na Batavia vertrokken was, bleef hy egter daar niet lang; maar, ondertusschen Ordinaar Raad van Nederlands Indiën geworden zynde, vonden haar Edelheden goed, zyn Ed. A. 1661. weer herwaards als Landvoogd van Ceylon te zenden.

Hy verscheen hier niet alleen in dit zelve jaar; maar de Heer van Goens gaf ook deze Landvoogdy weer aan zyn Ed., en daar benevens ook, volgens Ordre van haar Edelheeden, deze navolgende Aanmerkingen, die al meede veel ligt aan de Zaaken van Ceylon voor den Lezer geven zullen, by wyze van Instructie over.

CONSIDERATIEN over Ceylon, by Forme van INSTRUCTIE opgesteld, na de Ordres van haar Edelheeden voor den Gouverneur van dat Eyland; door de E. Heer Commissaris, RYKLOF VAN GOENS.

Kort Uyttekzel uyt de Instructie

Dat Ceylon een kostelyk Juweel van Compagnies staat is, weten die gene, die dit Eyland kennen; en gelyk

het zelve niets meer, dan de Rust en Vreede diend, also bestaat de naaste hoope van dien in een wyze en rechtveerdige Bestiering in 't algemeen, na de Artikelen die hier na volgen.

Voor al werd daar toe vereischt, dat men 't Krygsvolk in een goeden staat, en met een ook een wakend oog binnen en buiten houde, voorziende alle Posten van de noodige voorraad voor een Jaar.

Men moet ook in alle manieren bestragen om *Raja Singa* geen redenen van misnoegen te geven; maar veel liever hem Caresferen, hem veel eerbied bewyzen, en liever wat ongelyk van hem lyden, dan hem dat aandoen; dog ondertusschen hem ook nergens in betrouwen, en op hem wel naeuw letten.

De voordeelen hier bestaan in 't verzamelen van Caneel, in de Olifants-Jagt, Areek-Handel, en de Inkomsten der Landen, en ook voor al in 't voortzetten van den Landbouw, en 't wel behertigen zoo van de zuinigheid in alles, als in 't vermeerderen der Winsten.

Dat in 't verzamelen der Caneel werden verzorgd ontrent 50000 ponden, op de wyze hier te Land gebruikelyk, volgens aparte Instructie aan de Capitèyn van de Caneel geordonneerd, belettende voor al, dat die Spécery niet elders vervreemd werde.

Dat ook de Olifants-Jacht hier ter rechter tyd; en wel, werde waargenomen, vangende liever weinig goede, dan veel slegte Beeften, also dat de Compagnie in 't voeden, en verkoopen, het voordeeligste is.

't Verkopen dezer Beeften moet men schikken na de sleet buyten 's Lands, volgens styl van Negocie.

De Imposten en Pagten der Landen moet men vergrooten, na dat de tyden dat zullen vereischen, en die voor niet min dan 8 a 10 Jaaren verhuuren, niet aan Mooren, of Heidenen, maar aan eerlyke Christenen, ook aan geen Compagnies Dienaaren van hooge qualiteyt, als Dessaves, &c. maar aan Borgers, en Inlanders.

En men moet wel bezorgen, dat ider zyn Dorp wel gade slaa, en niet late vervallen, of dat het anders ten zynen koste aan andren zal verhuurd werden.

Ook moeten de Dessave's 'er op pazen, dat geen Zaeylanden onbebouwd blyven, en dat voor al ook op de Landbouw der Compagnie moet gelet werden, waar door men hier overvloed van Ryft krygen, en de buiten Ryft zou

konften missen, dat veel onkosten voorkomen, en groote winsten geeven zal.

Waar toe nu 200 Slaven gebruikt wierden; welke na't voltrekken van dit ondernomen werk, om ze te meer aan te zetten; haare Vryheid ook beloofd is.

Behalven de Ryft moet men ook zo veel Naetcheri, (Neli, of Djagon, zynde Turkze Tarw) als doenelyk is, zaaien, om de Slaven tot spys te dienen; als mede ook zoo veel Tabak, en Cartoen; als men naar zal kunnen bybrengen.

Want de Landbouw is op dit Eyland een van de eerste pointen, om tot het oogwit der Heeren Majoores te komen, te weten, om op dit Eyland met des zelfs Inkomsten niet alleen toe te komen, maar om ons ook met den arbeid onzer handen te voeden.

Ook moet men in allen deelen de zuinigheid behertigen, en de Militairen niet boven 4000 man verhoogen.

Dat ook de Militie op dit Eyland gehouden moet werden op 2000 man blanke koppen, behalven die van de Commerce, Borgery, en 't Bootsvolk op de Jachten, en Chalopen onder Ceylon; maar dat de Boschschieters aan Land 'er onder begreepen; de 2400 koppen niet excederen moeten, verminderende de Militie, na dat de Borgery zal aanwassen.

Dat 't niet buiten hope is, jaarlyks boven alle onkosten, een fraeye stuiver over te winnen uyt de winstgevende Comptoiren, Jaffanapatnam, Man-Aar, Malabar, Toetocoryn, en Gale, die jaarlyks over moeten hebben, en de winstgevende Koopmanschappen, Verpacting, en Inkomsten van Colombo, dat om zyn zware Lasten, en nieuwe Fortificatie, nog ten agteren komt.

Dat men op Malabar, zoo veel mogelyk is, met Koopmanschappen, en minst met Geld, moet tragten te handelen, en jaarlyks niet min, dan 1000 lasten Peper zien te verzorgen; dog die niet boven 2 stuivers 't Pond inkopen.

Dat men ook op Toetocoryn moeft zien te negotieeren alle de Sjancoes, om met Compagnies sehepen, of die van onze Borgers, na Bengale gevoerd te werden.

Dat 'er goede order op de Peerl-vischery moet zyn.

De Colonie moet met ons eigen Volk, zo veel mogelyk is, voortgeplant werden.

De Justitie in billykheid, 't fundament van een goedé Regeering, moet in allen deelen werden gehandhaafd.

C O L O M B O,

Gelegen in den Boesem en 't Hert der Canceel-Landen, moet voor al wel bewaard, en daar om van den Gouverneur ordinair bewoond, en daar zyn verblyf gehouden werden.

Tusschen de Stad, en 't Kasteel, lag nog een vak open, dat door een muur en Beer aan een moeft getrokken werden.

In dit Gewest van Colombo waaren de Rivieren, Caymel, Alican, en meer andre van opmerking.

De Frontier-Wagten van Malvané, Hangwelle, en Anguratotté, moeten wel verzekerd, en om geen reden verlaten, maar wel verdedigd werden.

N I G U M B O.

Was in de beste Canceel-Landen geleege, en dierhalven zo moeft men de Wagten van Cajomés tot aan Ambólan wel verdedigen, om de Zaeyvelden te dekken; want, Nigumbo quyt zyn de, waren wy de beste en meeste Canceel quyt.

C H I L A U W.

Is de Eyndpaal der Canceel-Landen, die daar benoorden niet groeid.

De wegen na Calpentyn en Man-Aar moeten veilig gehouden werden, en zo de Koningzen dat niet willen gedoo-gen, moet men hen ook niet toelaten op Chilauw te verblyven; maar hen van daar dryven: want die ons de weg niet laten wil, die heeft niet veel goeds in den zin.

En al wat wy van Chilauw zeggen, dat zeggen wy ook van

C A L P E N T Y N.

Daar wy een propre residentie hebben, die wel moet bewaard en verzekerd werden; wel lettende, dat men van hier geen Canceel vervoere.

A R I P O,

Gelegen 3 mylen ten Zuyden van Mantotte, is de Markt der Peerl-Viszery, weshalven die magt niet moet vermindert werden.

M A N - A A R.

Zynde aan de Zuid-zyde de Sleutel van 't Ryk van Jaffanapatnam, moet ten minsten met 60 Soldaten bezet werden, en by de minste schyn van Oorlog, met 100 man, en Provizie voor een jaar in 't Kasteel, alzo de Portugeesen altyd op Ceylon 't oog zullen houden.

Ook moet men, boven de verseeke- ring van dit Eyland, wel letten op des zelfs Inkomsten, te. weeten, de Peerl- visschery, Zaye, Zout, en de Olifanten, die de Mantotters, Moeselipatters, en andre leveren; behalven dat de deurmaars tuschen de Ceylonze Kust, en Man- Aar, ook inkomsten heeft, waarop gelet dient te werden. En dat 'er geduurig Wagt gehouden moet werden aan de West-zyde van Man- Aar, daar een tweede Kil is, die 't Eyland van de Sandplaat van Adams Brug scheid.

Ook diend men 't aanplantten van Cattoen, Ryft, Naetchery, &c. hier te behertigen; ten welke eynde de waterschutting der Moeslipatze Rivier gestadig diend bezorgt.

Ook zyn de Landen der Wannias tuschen Man-Aar en Pomery van byzondere Consideratie, maar weinig bevolkt; dog die men uyt Jaffanapatnam ligt bevolken kan.

J A F F A N A P A T N A M,

Is overkropt van Inwoonders, en een zeer vrugtbaar Land, dog, om de menigte van 't volk, niet in staat, om dat te doen, derhalven moet men hen te gemoet komen, en de Landbouw uytbreiden onder hen met Kattoen te planten, en de Weveryen en Schilderyen voort te zetten.

Men moet ook de Wannias wel leiden, en hen niet souvereyn Regeeren, alzo zy dat niet gewoon zyn.

Tot verzekering van Jaffanapatnam, moeten 'er in Bezetting niet minder zyn, als 250 koppen, makende met 't Garnisoen van 150 op Man-Aar, Aripo en Calpentyn, te zamen 400 koppen, van welke 250 in 't Fort Hammenhiel moeten leggen, 40 a 50 man om de mond des Inhams te bewaaren, als

zynde de Sleutel des Kasteels aan de Noord-zyde.

Op Hammenhiel moet ook een getrouw Neerland's Officier leggen, en ook geen andre, dan Nederlandse Soldaaten.

De Zaye, (een Verw-Wortel, om de Chitfen te Verwen) in deze Landen vallende, is een van de voornaamste Inkomsten, diens prys, gelk ook die der Olifanten, na den sleet moet gereguleerd werden.

Jaffanapatnam's Jurisdicte in 't Zuiden, begint met 't N. eynde van Calpentyn, en in 't O. met de Rivier en de Inham van

T R I K O E N M A L E.

Welke Haven nu aan *Raja Singa* vry en open gelaten wierd; zynde een plaats van byzondere Consideratie, zoo die Keizer ons met den Oorlog quellen wilde, in hoedanigen geval haar Edelheden ordineren, die plaats aanstonds te bezetten, om dien Vorst tot redelykheid te dwingen.

Ook zal dan noodig zyn in Possessie te nemen

B A T I C A L O.

Om *Raja Singa* te eerder te doen wys werden.

En dan moet men ook, by Oorlogstyd, niet verzuimen te destrueren, de

Z O U T - P A N N E N,

Tuschen Baticalo en de Rivier van Waluwe, om *Raja Singa* alle elenden teffens te doen gevoelen, en hem tot zyn eygen nut te eer te disponeeren; en dan moet 't Zout, ontrent Calpentyn vallende, ook werden verzekerd, of vernield, om alle toevoer van Zout na Candi af te snyden. Dog, by Vrede, kunnen die plaatzen heel Ceylon voeden.

G A L E.

Beginnd in 't Westen met de Rivier van Waluwe, in 't Zuiden, met de Rivier van Bentotte of Alican, en Landwaard in met de Veldwagten van Cattoene, Barlepanette, &c. behelzende de Dolas das, Morrua, Billigam, Gale, en de halve Walewitte Corle, zynde jegenwoordig zo wel bevolkt, als cenig Landschap op Ceylon.

In Gale, en in des zelfs Landen, ten ten minsten leggen 600 koppen.

Men zal de aangevange Landbeschryvinge naeukeurig, zoals zy begonnen is, vervolgen, en by zulke Gecommitteerden, als by Resolutie 'er toe gesteld zyn, dit doen waarnemen.

De Mooren moeten binnen hunne Gravetten gelimiteerd blyven.

De Marales, en Deccum, moeten getrouw werden ingevoerd, volgens de Ordres, aan den Dessave by Instructie gegeven; en die hier nevens gaat.

INSTRUCTIE voor den

Dessave over de Landen en Jurisdic tie van Colombo, beginnende met 't Eyland Calpentyn in 't N., tot de Rivier van Alican Bezuiden.

VAn Ouds her was 't by de Portugezen de gewoonte, Dessaves, dat is, Land-drosten, over de hooge Landen te stellen, en dewyl in Rade van Ceylon verstaan is, dat 'er een expresse Dessave zyn zal over de Jurisdic tie van Colombo tot 't bezorgen der Militie, en de Regeering zo der Inlanders, als om de Landbouw voort te zetten, is tot eersten Dessave van Colombo aangesteld de Capiteyn Licutenant *Pierre du Pos*.

Deze Jurisdic tie neemdt bezuiden de Stad zyn aanvang, een Musquet-schoot buiten de Gaalze Poort, tegen over de Geregtsplaats, alwaar een Paal, of ander teeken mag gezet werden, en aan de N. zyde buyten de Nigomboze Poort, na 't eyndigen van 't Pleyn van de Stad met des Dessaves Woonhuys in Hulfts-Dorp, Wolvendaal, en zo ver het pleyn in de Kaart afgebeeld is, en van daar door de 2, 4, en 7 Corles, Putelaon, en 't Eyland Calpentyn, tot aan 't vaste Land met den hoek van Caritive in 't N., behelzende van Colombo voort Landwaards, de Hina, Hewagam, Halpitte, Reygam Corle in 't geheel, en over de Caltureze Rivier de Pasdum-en Walewitte Corle, eyndigende aan de Zee met de Africaanze of Bontótze Rivier, in 't Zuiden Landwaard, jegenwoordig aan Pitigelle, maakende meest regt N. en Z. langs de Zeekant, niet min, dan 25 Duytze mylen a 15 in een graad, en Landwaard in zoo veel meer, als met den Keizer van Candi t'zyner tyd zullen accordeeren. In welke Jurisdic tie de Dessave regt heeft alle Dieven, Doodslagers, en allerley

Quaaddoenders, te vangen en te vervolgen, en hier aan den Fiscaal over te leveren, ter tyd toe haar Edelheden anders verstaan.

Zo als de Wagten in deze Jurisdic tie nu beslagen zyn, moeten zy blyven leggen, zonder die te verplaatzen, te verlegeren, te vermindren, of te vermeederen, dan met de Last des Gouverneurs; en alzo deze Landen meest ontvolkt, verlaten, en verwoest zyn, heeft men zig aan geen andre Ordres der Cingaleesen te binden.

De Dessave moet goede ordre houden ontrent de Militie, zo Inlandze als Nederlandze, de ongehoorzamen straffende, de onzen na onze gewoonte, en de Lascaryns na de haare, 't zy met tjambokflagen, de Hoofden met geldboete, &c. zo als de Saaken vereischen.

De Lascaryns onder den Dessave in dit Distric t behoorende, bestaan uyt 274 koppen.

172 } Uyt de Pasdum Corle.
2 Uyt de Walewitte Corle.

389 Uyt Reygam, Halpitte en Hewagam Corles.

213 Uyt de Landen van Nigombo.

Alle verdeeld onder zodaanige Hoofden, Apochamys, en Araaties, als de Lyft, 'er af zynde, toonen kan, welk getal om deze groote Landstreek van Colombo te beschermen, zeer sober omkomt; dog dit moeten wy voor eerst nog zo aanzien, alzo wy geen grooter onkosten nu nog draagen kunnen.

De Dessave zal alle Devoir aanwenden tot 't voortzetten van den Landbouw, om't welk te onderneemen, wy daar toe 's Compagnies Slaven geven, die Culture begonnen hebbende in 5 Landschappen, of Corles, en wel eerst met Pittigelle Noordwaard, met Pasdum, en Walewitte Corle tot aan Anguratotte, of Narigelelle, waar van zig wel de minste apparentie vertoond, om die te beheerschen, of te cultiveren met ons eygen volk, dat wy den tyd beveelen moeten, maar te Land benoorden de Caltureze Rivier van Warigelelle af tot Gourbevele, of tot de Colomboze Rivier, is 't geene wy nu beslagen en voorgenomen hebben te Cultiveren, begrypende 't grootste gedeelte van Reygam Corle, de Heele Halpitte Corle, en 't grootste deel van Hewagam Corle, als mede over de Colomboze Rivier een goed deel van de Hina Corle, welke Landstreek wel 30 mylen ten minsten in zyn kring beslaat, voorzien met zeer veel

schoo-

A: 1661. schoone Zaey-velden , en die wel be-
groot werden op 6 a 8000 Ammonams
Zaejers-Zaed , en waar mede Colombo
r'zyner tyd , onder Gods Zegen zal
kunnen gevoed werden.

Over ieder 2 Corlas zal een opziener
zyn , over Reygam en Halpitti Corle ,
de Luytenant Deffave Andre Velooze ,
over Pasdum en 't deel van de Walewit-
te Corle , aan dees zyde van de Rivier
Alican *Salomon Silvester* , en over Hewa-
gam en Hina Corle , *Don Jean* Mode-
liaar van Colombo , welke drie Perzo-
nen de Deffave geduurig in hun pligt
tot den Landbouw houden moet.

Ten dien eynde zyn hen de noodige
Slaven , Slavinnen , Kinderen , en Buf-
fels tot de Ploeg gegeven , die ook tot
geen andre byzondere werken , en niet
dan tot deze dienften der Compagnie ,
moeten gebruikt werden.

Ook moet hy wel zorgen , dat geen
Slaven vervreemden , of verruild , of
geftoolen werden , en daarom zal hy al-
le de zelve , die niet wel gemerkt zyn ,
met een Lidteken weer mogen merken ,
en moet van die alle een nctte Lyft hou-
den van ieder Huisgezin , met naam ,
toenaam , Casta , &c.

Deze Opzieners moeten zig geen
Magt aanmatigen.

De kleine Zaaken zal de Deffave af-
doen , en de verdere aan den Landraad
brengen , die bestaan zal uyt deze Lee-
den:

De Deffave , *Pierre du Pun*.

De Luytenant Deffave , *Andre Ve-
loofe*.

De Capiteyn van de Pasdum Corle.

De Modeliaar van Colombo , *Don
Joan de Costa*.

d'Adigaar van Mature.

Jalfponder Modeliaar.

't Opperhoofd van Nigumbo hier ;
dog naaft den Deffave , zo de Raad
op Nigumbo is.

De Modeliaar van Nigumbo.

Die alle Landtwiften zullen afdoen ;
dog alle Crimineele Saken en Importan-
te , civiele queftien , boven de 80 Ryks-
daalders , zullen na Colombo gerenvoy-
eerd werden.

De Deffave zal ten eerften doen cul-
tiveren en aanvangen deze Aldees , en
Zaeyvelden voor Reekening der E.
Compagnie , zonder die aan iemand in
eygendom te geven.

In de REYGAM CORLE.

Rammockene , Reygamme , Aloe-
gamme , Mendagamme , en andre klee-
ne omleggende Dorpen ,

In de HALPITTE CORLE.

Halpitte , Mampe , Tumboville , Bel-
lantotte , Ateley , en des zelfs onderho-
rige agter Galkiffie.

In de HEWAGAM CORLE.

Werragodne , Cardepitte , Kotuwil-
le , Kittampauw , Moberiauwe , Batta-
lamoela , Talamgam , digt by Kote ,
Mallalekoswatte , Poellettauwe , Gotte
Touwe Korretotte , Hewagam.

In de HINA CORLE.

Pelligorre , Paffegorre , Warragodne
Kalane , Kallian , Mahare met zynen aan-
kleve , Telingge , Pattehoenepitte , Dom-
pe , Manutte Gamme , Kalloucon-Dan-
we.

Onder de Voordeelen der E. Comp.
tot foulaas van haare grootfte Lasten ,
zyn naaft , 't voortzetten van 't Gezaey ,
de Olifants-Jagt , d'Areck-handel , en de
Inkomst der Dorpen.

Van den Areck-Handel is nog weynig
hope , zo lang de Landen der Koning-
zen niet open gezet werden.

De Mooren zyn ons zeer fehadelyk
op dit Eyland , voor al ontrent 't voort-
planten van den Godsdienst.

De Deffave moet ook bezorgen , dat
't Gebed alle morgen en avond gedaan
werd door een Corporaal of Adelborft in
de buyten-Wagten , en die zal 'er een
Wagt vry voor zyn , en de Hoofd-Of-
ficier der Wagt moet 'er by zyn . Dat
ook 3 a 4 kappittels Sondaags voorge-
lezen werden uyteen Gereformeerd Ker-
kelyk Boek.

De Deffave zal als Schoolarch vier-
maal des Jaar ten minften met den
Predikant de Schoolen alom vifiteren ;
zal ook toezien , dat geen dienftbare Cin-
galeefen , inzonderheid geen Chialias ,
nog Coelis ; tot Lafcairyns geftefd wer-
den.

Zal ook wel letten op alle wegen
binnen onze Wagten , om den Handel
binnens Lands van Zout , Tabak , Kle-
den , Suyker , Peper , &c. niet te ftrem-
men.

Voor

5. Voor al welke moete hy Jaarlyks 200 Ryksdaalders trekken zal tot laite van 't gezacy, en verder zorgen voor de Gezondheid van ons Nederlands Krygsvolk, dat zy noyt op de Aarde slapen, en haare kleeren niet verkoo- pen.

- Hy zal, in de Stad komende, geen commande over de Militie hebben, dog de rang voeren in Rade boven den Capiteyn-Lieutenant, dog zal den Capiteyn als zyn Hoofd eeren.

INSTRUCTIE voor den Opperkoopman van Colombo, die 2de Perfoon van Colombo, en 4de Raad van Ceylon is.

Deze heeft te bezorgen, het navolgende:

1. 't Effenhouden der Negotieboeken, en dat de Onkosten maandeliks precies ingeschreven werden met zodaanigen Specificatie, als by den Dispensier, Cassier, Winkelier, en andren, opgebracht is, volgens d' ingevoerden styl, zonder verandering.

2. De Negotieboeken zyn zyn eygen werk, hoewel 't Journaal by den Boekhouder onder zyn oog mag doen houden; dog hy zelf zal gehouden zyn de Partyen in 't Groot Boek over te dragen, om van de deugdelykheid aller Posten verzekerd te zyn.

3. Mocht ook bezorgen, dat de Dispensier een behoorlyk consumptie-Boek houde, waar uyt de partyen maandeliks zyn ingeschreven, om in cotype met de Cassé-Winkel-en-Soldy-Boeken jaarlyks na Batavia gezonden te werden.

4. Alle maand zal de Boekhouder bezorgen, dat hy met den Cassier, Winkelier, en Soldy-Boekhouder accoord is.

5. Met de Comptoiren Jaffanapatnam, Gale, Malabar, en Toetocoryn geduurig te correspondeeren, en dat geduurig hunne byzondere Posten na Colombo werden overgezonden.

6. Geen Goederen uyt 't Pakhuys, als op een Ordonnantie van den Gouverneur, te verstrekken.

7. Zal geen Contanten, dan aan den Cassier, en dat op ordre des Gouverneurs, geeven.

8. Hy zal geen Geld ontfangen, dan dat van de Buyten Comptoiren, Batavia, of Persien, komt.

9. Zal geen andre Cassé-Reekening in de Boeken houden, anders, dan de

Reekening van den Cassier, en de Gcl. A. 1661. den, van buiten komende, ider een byzondre Reekening geeven.

10. Zal geen commando voeren over den Cassier, nog Winkelier; dog 't oog wel mogen laten gaan over hunne Boeken en Bedryf, en ook over den Soldy-Boekhouder; maar Suppoost van den Opperkoopman zyn, de Dispensier, de Opziender der Wapenkamer, en 't Yzer-Magazyn, ook moet de Equipagie-Meester op zyn bevel hem Reekening van zyne Goederen, en jaarlyks zyn Equipagie-Boek overgeeven, om met de Boeken na Batavia te gaan, en dus moet de Dessave en opzienders van Compagnies Slaven hem opgeven, wat dooden, en hoe veel Kinderen 'er gebooren zyn, en dat alle maanden, en Reekening van de Gereedschappen doen.

11. De Pakhuizen heeft hy ook dicht en net te houden, en de Ryft voor de Rotten te bewaren, de Strukgoederen moet hy droog houden, de Provizien bezuinigen, op alles goede agt slaan, en wel letten op de onkost-Reekening van Soldyen, Fortificatie, Randsfoenen, en andre Onkosten, en als hy merkt, dat het te hoog loopt, den Gouverneur waarfchouwen.

12. Op de Wapenkamer te houden een net Boek, groot-Boeks gewyze, waar in alle Wapenen, Gereedschappen, &c. haare Reekening hebben.

Ook heeft men goedgevonden aan te stellen een Equipagie-Meester, en een Constabel Major, den eersten ook een byzondre Instructie te geeven, gelyk ook den Soldy-Boekhouder (die hier een Koopman is) aan den Winkelier, Cassier, en Dispensier van Colombo.

Ook was nu hier een Onderfabryk, zynde een expres Roymceester, Landmeeter, en Ingenieur tot de nieuwe Fortificatien, hier van de Majores of Overheden noodig geoordeeld, gesteld.

Hier is ook een Capiteyn der Canceel-schillers, en alle deze Liedden hebben hunne Instructien.

Ook is 'er een byzondre Instructie voor den Dessave van Mature, die gesteld is over de Landeryen van Gale, tusschen de Rivier van Alican Oostwaard, tot aan Waluwe, zynde ontrent 25 mylen langs strand, en dwars, onder welke laatste stonden of laagen,

In 't District van Dolas	
das Corle	- - 625
Morrua Corle	- - 18

154 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1661.

Billiges Corle - 213

Galc Corle - - 420

Walawitte Corle - 67

1592 koppen.

Ook hebbe goedgevonden den hier vervallen Landraad weder op te regten, en tot Leeden der zelve aan te stellen:

Fernandus Alvares, Dessave.

Harmen Wynantszoon, Luytenant; en nu Capiteyn der Gale Corle.

Hans Jacob Boef, Vaandrig, en Opziender van 's Compagnies Olifanten tot Mature.

Joan Bax, Vaandrig, en Capiteyn der Canceel-Schillers.

Don Joan de Costa, Raja Passoe Modeljaar.

Den Adigaar van Mature.

Meeſter *Antoni Rabel*.

Twee van de bequaamste Landbeschryvers of Moetjaars.

Ook werd belast aan de zelve, om in Vriendſchap met de Naik van Mature te leven, en met den Teuver in tegenwicht van des Naiks quaadwilligheid te leven.

Waar beneven ook nu gelast werd de Landkaart van Ceylon op het netſte te

vervolgen, wel waarnemende alle Bergen, Wegen, Dorpen, Moerassen, Bosſchen, Rivieren, &c. zonder iets van 't gene daar toe vereiſcht werd te vergeten, &c.

Aldus overgeleverd aan de Heer *Adriaan van der Meyden*; Raad Extraordinaris van India, en Gouverneur van Ceylon, in 't Jacht Vlieland, zeylende uyt de Bahia van Gale, den 21. Juni, A^o. 1661.

Uyt naam van haar Edelheeden als Commissaris,

(was geteckend)

RYKLOF VAN GOENS.

Na 't overgeven nu van deze Landvoogdy aan den Heer *van der Meyden*, ſchynd de Heer *Commissaris van Goens* verder de Saaken der E. Maatschappy op Malabar voor een tyd (gelyk wy elders in 't vervolg zien zullen) met allen ernst behertigd, en ondertuſſchen Ceylon aan dezès Landvoogds zorg geheel en al gelaten te hebben, die hier zyn tyd, behalven dat hy verſcheide moejelykheeden nu en dan met *Raja Singa* kreeg, redelyk geruſt tot A^o. 1663. doorbragt, wanneer hy deze Landvoogdy weder aan de Heer *van Goens* in de Maand April, op welken tyd hy ook na Batavia van hier vertrokken is, overgeleverd heeft.

DERTIENDE HOOFD-STUK.

Uyttekzel uyt den Brief baaver Edelheeden over den Heer van Goens. Memorie door den Heer van Goens aan den Heer Huſtaart overgegeeven. Plaatsen met Ceylon correſpondeerende. Op Ceylon onder Colombo ſtaande. Buyten Ceylon. Perſia. Suratte. Wingurla. Choromandel, en Bengale. Mocha. Maldives. Batavia, en 't Vaderland. Malakka. 1. Canara. 2. Malabar. De gebeele Handel beſtaat in het Mainteneeren van onze Contracten. Porca. Calicoilang. Fortificatie van Coetsjien. *Saporyns Peper*. 't Kruyſſen nog al dienſtig. Cattoen. 3. Mature. Den Teuver. 't Eyland Rammanacoil. *Vervde Beſchryving van de Bogt. Parruaſe Chriſtenen. Peerl-Viſſcherye. Onderscheid tuſſchen de Toetocorynze en Man-Aarze Banken. Caypatnam en Toetocoryn. Colombo. Nigumbo. 't Land van Nigumbo is zeer Viſchryk. Geeft de beſte Canceel. 2000 Zielen in Nigumbo. Geen Mooren daar te gedoogen. Motocael. Geen Land Erſyk weg te geeven verſe van Colombo. Landbouw, Vry-geſtelde Malabaaren. Hunne Kinderen tot het Chriſtendom op te queeken. Fortificatie. Niemand binnen 't Caſteel te laten, dan de gequalificeerde. Erven. Galkiffe. Twee Viſſers Dorpen. Rivier van Paneture. Halpitte Corle. Hewagam Corle. Reygam Corle. Anguratotte. Pasm Corle. Walewitte Corle. Caliture. Berberin, Alican. Gale. Bentor. Gale Corle. Billigam Corle. Dollas das Corle. Agras. Een Generaale Beſchryving hoog noodig. Mooren. Overlydende, reekt de E. Compagnie van hums Middelen. Verpatingen. Geen Deſſaves, nog Capiteyns der*

der Corle's daar in te gedoogen. Kalk-Brandery. Sout-pannen. Wann. Jaffanapatnam. Man-Aar. Paarl-Visfery. Het Recht van de Compagnie over deze Landen. Zullen geen Ryft meer van buyten behoeven. Tabak. Cattoen, Clappus-boomen, Zaeyvelden. Lof van Jerofas Vofch in den Landbouw. Weven, Schilderen. Cattoen aanplanting. Een Coraal op Poneri opgeregt. Qualiteyten, in een Delfave vereifcht. Chriftendom. Zyde-Wormen. Calpentyn. Staat onder Jaffanapatnam. De Portugeefche Bocken des Konings van Portugal te Examineeren, om kennis te krygen. Vyf Generaale Poinften. 't Geld op 't Land te behouden. Te beforgen, dat wy van Buyten niet behoeven. Middelen daar toe. 1. De Vreede. 2. De Landbouw. 3. 't Aanplantten van Cattoen. Andre Middelen. Tol op de Ryft en Kleeden. Ceylon is een van de gezegenfte Landen der Weereld. 't Uytwoeren van Geld te verbieden. De Mooren wyt Colombo te houden. De Portugeefen, Toepaffen, &c. alomme buyten 't Land te zetten. Hunnen fchaadelyken Aard. Schraap-zugt te weeren. Cingaleefen. Don Jan. Moeti Apohami. Incandocwa. Don Constantyn. Modeliaar van Nigumbo, Louis D'Andrado. Manoel D'Andrado. Joan Treixera. Andre hooge Geflagten. Mindre Geflagten. De uytgegeeven Landen mogen niet weer afgenoomen nog veranderd werden. Fortificatie van Gale. Malabaarfe Slaven te koop, noodig. Raja Singa. Zyn handeling met ons. Houd het Recht der Volkeren niet. Zyn Godslatterlyke Hoogmoed. Moet met een maatige Erkentenis jaarlyks verzorgd werden. Engelze Gewangens. De Navale Magt onder Ceylon. 't Pakken der Caneel. Sout-Pagtr. De Herbergiers. Alle de Onkosten op een vasten voet te reguleeren. Voordeelen. Predikanten, en hun Verfoek om de ordinaire Gagie. Peper te zuiveren, hoe. Maarten Huysman: Ordre op 't verkoopen der Olifanten. Beflyt. De Heer Huftaart befierd Ceylon van A. 1663. tot A. 1664. Op welken tyd den Heer van Goens hem weer verving.

OM nu egter nader kennis te krygen, by wat gelegenheid deze Heer weer aan 't beftier dezer Landvoogdy geraakt is, fchynd zyn Ed. daar toe zyn dienst by haar Edelheden aangebooden te hebben, die daar op goedgevonden het zelve aan zyn Ed. op te dragen; dog de wyze op welke dit gefchied is, moeten wy zo, als zy in de Brief van haar Edelheden aan die van Ceylon, of aan zyn Ed., en den Raad, op den 29. Augufti, A. 1663. afgeveerdigd, voorkomt, van woord tot woord aanhaalen, om dat de Heer van Goens in zyn Antwoord daar al vry zeldzame, fterk klemmende en barsze aanmerkingen op maakt.

Het Uyttrekzel uyt haarer Edelheeden Brief, luyd aldus:

DE wy de Heer Ryklof van Goens ons, zo by de gemeene, als particuliere Missiven voorgesteld, en zyn dienst aangebooden had, om nog een geruimen tyd op het Eyland Ceylon in 't Gouvernement van dien grooten Ommeflag te continuieren, om alles in een goede Ordre te brengen, en metter daad te bewyzen, dat de groote dingen, die zyn E. van het zelve Eyland, en de voordeelen, die metter tyd uyt het zelve getrokken konnen werden, opgeeft, zoo ondoenelyk niet zyn, als andre wel hebben gemeind, hebben wy ook geoordeeld dezen dienst van de Compagnie

daar aan gelegen te zyn, en goedgevonden het zo te laten gefchieden, te meer, zyn gemelte E. het zelve ook al aan de Heeren Principaalen van daar bekend gemaakt had, en ook daar op den Heer Jacob Huftaart, dien wy anders tot het Gouvernement van Ceylon geprojecteerd hadden, gedimiteerd heeft herwaards te komen, met een zeer ernstige Recommendationatie om tot Gouverneur op de Kust gebruikt te mogen werden, gelyk wy het zelve dan alhier ook zo goedgevonden en verftaan hebben; maar zo haast is zyn gemelte E. met het Jagt Durgerdam, en 't Fluytje de Nachtegaal, niet van hier na de gemelte Kust vertrokken geweest, om het zelve Gouvernement over te neemen, en te bekleeden, of de Huysvrouw van den gemelden Heer van Goens heeft in Rade van India doen ingeven een Request, en daar by te kennen gegeven haare ongelegenheid, en ongenegenheid, om weer na Ceylon te gaan, gelyk het voornemen eerst was geweest, verzoekende dienvolgende, dat zyn gemelte E. met ten eerften door een ander vervangen, en gelicentieerd mogt werden na Batavia te komen, om zyn dienst alhier waar te nemen, gelyk zyn E. by nader fchryven ook te kennen had gegeven zyn intentie en meyning in dat kas, namelyk, by ongelegenheid van zyn Huisvrouw om derwaards te keren, zo te zyn, dat ons zeer onverwagt voorgekomen is, en geen kleene alteratie in de aangeroeerde voorige concep-

A. 1663. ten gemaakt heeft, zo dat wy daar over niet weinig hebben verfelt gestaan, om dat niemand by de werken, of voor eerst te verwagten hadden, bequaam, ofte gedisponeerd, om daar toegebruikt te kunnen werden; gelyk UE. zelfs wel zullen kunnen afmeeten; dog zyn genoodzaakt geworden van de nood een deugd te maken, en, na veel overwegens van Saaken, hoewel zeer ongeene, eyndelyk te raade geworden, haar gemelde E. het verfoek in te willigen, en te rezolveeren zyn meer gemelde E. te doen vervangen; en aangezien wy, gelyk boven nog is gezegt, niemand hier en hadden, om die zeer Importante Chergie op te leggen, hebben onze gedagten weer moeten wenden na den Persoon van gemelden Heere *Hustaert*, hoewel al eenige dagen na de Kust vertrokken, en hebben goedgevonden, ende gerezolveerd zyn gem. E. die last te beveelen, op 't vertrouwen dat wy hebben van de uytstekende qualiteiten, die zyn E. daar toe is hebbende; En is, om het werk zyn E. bekend te maken, inder yl aangeleyt en na de gemelde Kust afgevaardigd het Jacht *Bleyswyk*, met ordre en Commissie op zyn gemelde E., om het Chormandelze Gouvernement te laten in handen van den E. *Cornelis Speelman*, daar te voeren toe geordonneerd, en naderhand om opgekomen redenen weder herwaards geroepen, ende in persoon met ten eersten na Ceylon over te steken, om dat Gouvernement van den Heere *van Goens*, meermaalen genocmd, te ontfangen, ende t'zynen laste te nemen, uytwyzende de Acte van Commissie, boven geciteerd, het welk wy niet twyffelen, of zal by zyn gem. E. geerne gedaan werden, als zynde het Eyland Ceylon, ende de Sterkten, Landen, ende Comptoirs, daar onder staande, van ongelyk grooter aanzien, Respect, en Importantie, als dat van Chormandel, aan wien de gemelde Heer *van Goens* dienvolgende voor zyn vertrek transport in forma zal doen van het zelve, en alle de effecten daar van dependeerende, mitsgaders zyn E. tot zyn narichting verzien van een Memorie van den presenten toestand van Zaaken, aldaar, ende op wat punten voor eerst gelet en reguart zal dienen genomen te werden, waar toe wy ons zullen gedraagen.

Daar na voegen haar Edelheden dit volgende wegens de Heer *van der Meyden*, hier nog by:

De Heer *van der Meyden* voornoemd, vertrekt met de aanstaande Retour-sche-

pen na 't Vaderland, agtervolgens de A. Ordre der Heeren 17ten. Het Proces tegen zyn E. op Ceylon geintenteerd by den Fiscaal *Lucas van der Dussen*, is eyndelyk by den Raad van Justitie dezes Casteels anders, dan zyn Ed. verwaght had, getermineerd.

Onderstond, *wwe Vrunden*,

Batavia in 't Casteel,
den 29. Augusti,
A. 1663.

En was geteckend;

Joan Maatsuyker,
Carel Hartfink,
Nicolaas Verburg,
Dirk Jansz. Steur,
Joan Thyssen,
Adriaan van der Meyden,
ende
Rogier van Heyningen.

Hier op nu Antwoorde de Heer VAN GOENS, en de Raad van Ceylon; den 10. November daar aan in deze nadrukkelyke Termen.

D At UEd. den E. *Rycklof van Goens*, hebben gelieven uyt de Last van dit Gouvernement op zyn ootmoedig verzoek by ongenegenheid van zyn Huisvrouwe, te verlossen, is zyn E. ten hoogsten aangenaam geweest; maar noit had zyn E. verwaght in diervoegen verlost, of met zodaanige uytgedrukte expresien ten toon geteld te werden, als het UEd. God weet waarom, geliefd hecht te doen, ja zodanig, dat zyn onnozele Huysvrouwe, die noit kind veroornd kan hebben, in de publyke Commissie van de Heer *Hustaert* te pronk moet staan, om voor al het Volk te wezen als een getuige, dat haar Man door haar verzoek gelibereerd; ende niet zonder disrespect ontlast werd, om dat zyn E. meind, dat die ontlasting doer UEd. op Batavia behoorde te geschieden, daar ze hem was opgeleid; maar geenzins op Ceylon, even dan offer geen andere materie te vinden was, dan deze, om hem de zelve tot belooning van zyn zuuren Arbeid, zware Zorgen, en grote geleden schade, toe te passen, hoewel, zoo men hem wat liever gehad hadde, men, zyn's oordeels, schuldigh was te stellen, gelyk het inderdaad waar zy, dat zyn ontlasting gefundeerd was op de Ordre van de Heeren Majores; die hem zyn verzoek hadden toegestaan, om, na 't gedaan Exploit, te gaan rusten; dog de-

dewyl zyn E. niet alleen hier in , maar ook in andre Zaaken vermynt Difreſſe te werden aangedaan , zal hy de zelve wat naakter UEd. onder de oogten brengen.

Eerſtelyk is zyn E. ter ooren gekomen , dat in UEd. generale Reſolutie geſteld is , dat zyn E. op zyn verzoek op Ceylon zoude continueeren. Hier tegen proteſteerd hy wel expreſſelyk , en dat zulks noit zal konnen werden bewezen ; maar wel 't Contrarie zo klaar als de Son op den middag , ende waar toe is dit dan doeh' noodig hier in geſteld , konnende zyn E. niet anders oordeelen , dan daarom , om hem aan te wryven de Laſter , dat hy den E. *van der Meyden* hadde vervolgd , en op doen komen , om zelfs 't Gouvernement te poſſideeren. Voorwaar is het hierom geſchied , zoo heeft zyn E. redenen de Heeren Majores tot Rechteren aan te roepen. Zyn E. verklaard mits dezen , ja voor Hemel en Aarde , dat hy nooit zal ontkennen zyn alderuytérſte krachten ingelpannen te hebben , om dit Eyland van dat ſchadelyk Inſtrument te ontlaſten , ja ſuffineerd zo hy anders gedaan had , dat hy de E. Compagnie , en 't gemeene beſt grootelyks zoude hebben verongelykt. UEd. allen is naaktelyk gebleeken , dat hy zyn dienſt ſchuldig geweest is te prezen- teeren , zoude hy zyn plieht voldoen : want UEd. bekennen zelve niemand by der hand te hebben gehad , om hem te vervangen , hebbende in antwoord dan verwaagt , dat hy hier bleef om te bewyzen metter daad , dat de *grooten dingen zo ondoenelyk niet zyn* , &c. Zyn's wettens heeft zyn E. noyt eenige Zaaken voorgelteld , ofte zyn inderdaad te verkrygen met arbeid , ende induſtrie , gelyk voor een goed gedeeſte de fundamenten al vaſt zyn gelegd , om daar op te bouwen ; maar noit heeft zyn E. die dingen groot genoemd , gelyk UEd. nu gelieven te expreſſeren , hoewel , zonder ſchynpen , nogtans groot genoeg zyn , om niet kleen genoemt te werden. Om de Zaak wat klaarder te ontleeden , zal zyn E. in dezen de dingen , die hy voorgelteld heeft , eens te zamen ſtellen , om 'er van te konnen oordeelen , en of ze dan voor kleen , of groot , of middelmatig werden aangezien ; laat zig zyn E. weinig gelegen , als ze maar goed zyn.

Zyn E.'s voorſtel wierd gefundeerd op de loſſe Regeering , die hy zag , ende dat op zyn aankomſt A°. 1658. een ieder , door de zwakheid van 't ziekte hoofd dede , wat hy wilde , ende waar door de profyten , die de E. Compagnie toequam , of ont dragen , of verwaarlooft

wierden , gelyk gebleeken is ; dat men zig' duizend Ammonam Areek op een Jaar heeft laaten ontfteelen , dat de Boeken een rond jaar ten agteren ſtonden , datter by duizenden guldens in Soldy meer verſtrekt waren , als de Luyden verdiend hadden , dat 'er geen ontzag nog liefde was , waar door 't gemeene beſt gehandhaafd wierd , en de Sakè doe in zyn eyge natuur inziende , ende een wettige Calcula van 't menagieeren der onkoſten , ende 't vermeerderen der profyten doende , bevond , dat Ceylon na de veroveringe van Jaffanapatnam , en met die profyten verſterkt , nyt zyn eygen Inkomſten ende Profyten , met hulp der onderhoorige Comptoirs , niet alleen zoude konnen beſtaan , maar nog overſchieten. Dit heeft zyn E. doen blyken , dat , niet tegenſtaande de zwaare Equipagie , en geſtadige Oorlogen A. 1659. op 63000 ; en A°. 1660. op 65000 guld. al gebalaneerd heeft , en hoe veel dit van 't voorige heeft gediffereerd , mag in de Generale Boeken blyken.

Ten Tweeden heeft zyn E. voorgelteld , dat Ceylon zich zelve met zyn eygen Landbouw zoude konnen bedropen , zonder naamwerdige quantiteyt Ryſt van buiten te behoeven , welk concept al zoude verkregen zyn geweest , zo hy niet geſtadig van 't Land hadde gemoeten , ende mede nemen de beſte Adjuncten , die daar toe luſt ende yver hadden. Hoe verre het tegens veeler vermoeden met Jaffanapatnam gebragt zy , is UEd. hier voren gebleeken , ende dat zelfs de Commandeur (die te voren zoo bezwaarlyk tot dit geloof konde komen) heeft moeten bekennen , dat hy geen meer Ryſt , nog Tabak , van buiten van nooden heeft. Op Gale is dit Concept al zo verre , dat het (onder Gods genade) in zeer weinig jaaren zal verkreegen zyn ; ende hoe het op Colombo geſteld is , wenſchten wy dat de E. *van der Meyden* prezent eens mogt komen zien , of het doenelyk was , of niet , en of de Landen hier niet zoo goed zyn als op de overkuſt ; maar hy zou bevinden , dat wy tegens de hooge Watervloeden Dyken maken , ende tegens de groote droogte al mede tragen te verzien ; hy zoude zien in de Negotie-boeken , dat de Onkoſten van dit jaar niet min dan 60 a 70 duizend gulden zouden verminderd , wezen ; alleen uyt de Vruchten van de Landbouw , welkers verzuum A°. paſſato de E. Compagnie dan zoo veel duizenden gekoſt heeft ; en zoude bevinden , dat wy alleen op Colombo niet min dan 1600 parren Ryſt , en op Gale 1100 parren alle maanden verminderd hadden , makende

A. 1663. kende niet min dan 460 Lasten 's jaars. Of nu de winsten by 't aanweezen van de Heer *van Goens* in de naaste verleden jaren verminderd, of vermeerderd zyn, kan al mede wel gezien werden.

Of nu de *E. van Goens*, met deze ende diverse andre concepten ingelaten zynde, redenen heeft gehad, zig daar aan gelegen te laten, om voor UEd., ende de Heeren onze Principaalen, niet beschaamd uyt te vallen, kan lichtelyk geoordeeld werden, byzonderlyk, om dat hy door gemelte *van der Meyden* (dog principaal in den Landbouw) gelyk als met handen en tanden is tegengestaan, ja, om den Landbouw, en Fortificatie te veragteren, heeft men op Gale een noodelooze weg na Oerewatte gaan kappen, ende een groote distantie met klippen doen beleggen, welke weg present dog nergens toe nut bevonden werd, en tot Colombo heeft men, tegen 't gegeven woord van vryheid, de onnoozele Malabaaren van den Landbouw binnen getrokken, ende een straat doen hakken, meest dwars door 't Casteel, welke men zonder laghen niet kan aanzien, om dat men met Scheeps-valreepen in de huizen zoude moeten klimmen; dog de onnoozelheid heeft dit werk beschaamd, ende blyft tot nog toe een Relique van die kloekc mans devoiren, welken arbeid zoo die na zyne expressie Ordre aan de Fortificatie beleeed was, al vry wat verder geavanceerd zoude wezen.

Dit zyn dan de waaragtige reedenen, waarom de *E. van Goens* zyn dienst heeft moeten aanbieden, en in gevalle UEd. den Heer *Huysaert* tot Gouverneur van Ceylon hadden geprojecteerd, waarom mogt dan de *E. van Goens* daar af geen Ordre hebben, zelfs niet by monde, ende was 't immers dan noodeloos geweest zyn *E.* na Batavia te laten gaan, ten zyn men met *van Goens* al doen mag, wat men wil. UEd. hebben gezien, hoe geerne de *E. van Goens* na Batavia was gegaan, zo het maar hadde durven onderstaan; dog heeft zulks moeten nalaten, om dat hem wel licht een zobere welkomst zoude ontmoet hebben. Zulks hoe het zyn *E.* dan ook schikt, zo werd al zyn doen of laten tot zyn disrespeet geinterpreteerd. Ook gelieven UEd. vryelyk te gelooven, dat, zoo de *E. van Goens* de allerminste inclinatie tot Ceylon in de Heer *Huysaert* had konnen merken, dat hy hem niet zoude ontvaaren zyn; en voorwaar zodanigen Gouvernement, daar niet dan groote ende zwaare Sorgen, Arbeid, ende geduuri-ge toezicht aan vast is, iemand tegen zyn lust op te dringen, is al zeer beden-

kelyk voor den dienst van de *E. Comp.* A. ende gelyk UEd. nu niemand by de hand hadden om Ceylon te bedienen, ende daarom den Heer *Huysaert* uyt zyn opgelegt Gouvernement heeft mogen te rug komen, zo was doe wel expres de mening van d'*E. van Goens*, dat op Batavia ook geen stof was voor Cormandel, hebbende niet gedagt, dat dit waardig Gouvernement den *E. Speelman* zoude gegeven werden, ende dewyl de Heer *Huysaert* hier toe inclincerde, dagt de *E. van Goens*, dat de Extraordinary Raaden altoos voor andre behoorden te gaan, maar veel min had d'*E. van Goens* oyt konnen denken, dat tegens UEd. expressie Resolutie, om d'*E. Speelman* weder na Batavia te doen komen, om het te last gelegde van de Heeren Majores ontrént UEd. te verantwoorden, dat, des niet tegenstaande, zodanigen suspect Perzoon mag continueeren, voor dat hy zig gepurgeerd hadde. Het is met de Heer *Huysaert* al apparent geweest na Batavia te rug te keeren. Wat dienst was de *E. Compagnie* dog anders dan geschied, dan om de gemoederen baloorig te maaken, en de habielste ende bequaamste Ministers van de *Comp.* uyt haaren dienst te diverteeren, daar de *E. Compagnie* die nogtans zo noodig van doen heeft, ende voorwaar 't verzoek van d'*E. van Goens* is zodaanig niet geweest, dat UEd. niet in haar keure hadden hem zulks toe te staan, of niet: want het was niet byvoeging, zoo het eenigzins ('t welk niet anders na den aart der Liefde kan uytgeleid werden, als bequamelyk) geschieden kon. Ook is d'*E. van Goens* niet zoo verwyft, dat hy, nu in 't zevende jaar zonder Vrouw geleest hebbende, het hem nog op een jaar niet zou hebben aankomen, blykende zelfs in zyn Verzoek meer medelyden ontrént zyn zwakke, bedroefde, en ongeruste Vrouw, om die na zyn plicht by te staan, ende tot troost te wezen, dan wel eenige inzigten, zyn eygen Perzoon betreffende: want UEd. zelve zeer zouden moeten getuigen, dat hy het gemeene best al zyn leven voor zyn particulier (ja zonder aanzien van Vrouw of Kinderen, Leven, of Vryheid) ten dienst gestaan heeft; ende voorwaar zoo d'*E. van Goens* oit eenige reeden heeft gehad zyn Huysvrouw te estimeeren, zo zyn ze nu niet verminderd, om dat ze, haar man kennende, en zyn Eere beminnde, geenzints ontrént de zelve heeft willen bezwyken, zekerlyk wetende, dat haar man met d'allerminste suspicie Ceylon niet begeerde: Want UEd. gelieven, na haare hooge wysheid, eens modera-

teley te oordeelen, of d'E. *van Goens* bekende passen dit Gouvernement langer te bedienen, nu den Agtbaaren Raad van Justitie zodanigen oordeel over 't Proces van den E. *van der Meyden* geveld heeft; dewyl afguntige menschen lichtelyker zouden kunnen oordeelen dingen, die niet alleen van de waarheid, maar ook van de reden zouden afwyken. Zyn E. verhoopt dan redenen genoeg bygebragt te hebben, waar uyt niet anders kan werden besloten, dan dat hy 't Gouvernement wel bediend; maar moyt begeerd, nog daarom verzogt heeft, ende of ze nog niet genoeg aangehaald waren, kunnen 'er nog zo veel werden bygebragt, als noodig mogten zyn.

Eerstelyk, dat zyn E. een Ordinaris Lid zynde van UEd. Collegie, zodanig verzoek niet alleen disreputabel, maar ook tegens d'Ordre van de E. Compagnie zoude wezen.

Ten tweeden, kan uyt het schryven der Heeren Majores lichtelyk geconcludeerd werden, dewyl haar Ed. zelfs op zyn Persoon gelievende te denken, uyt-drukkelyk stellen, dat hy op zyn verzoek, na 't verrichten der Oorlogs-Zaken, zal mogen na Batavia keeren, om te rusten, 't welk directelyk thyd tegens 't woord verzoek, tegens alle redenen in de Resolutie gesteld, also 't contrarie blykt aan de Heeren Majores verzogt te wezen. Ende in gevalle deze kragtige redenen, gevoegd by de voorige, niet sufficient genoeg zyn om UEd. te bewegen, en dat hatelyk woord uyt de Resolutie te doen roeyeren, zal hy d'allerklaarste redenen alhier niet aanhaalen, maar voor hem zelfs genoodzaakt wezen gezezerveerd te houden.

Wat verder zegt zyn Ed. over de Sententie door den Raad van Justitie nog dit navolgende:

De overgezonden Sententie door den Raad van Justitie in de Zaak van den E. *van der Meyden* uytgesproken, heeft den E. *van Goens* in 't allerminste niet kunnen bewegen, om een stip af te wyken van 't schriftelyk Advys, dat hy UEd., als haren expressen Commissaris, na zyn eygen zichtbare en tastelyke ondervinding heeft overgegeven: want de Raad van Justitie op Batavia zoude zyn E. (behoudens haar E. E. Agtb. Respekt) niet haar oordeel niet kunnen afscheiden van zodanige Zaaken, die hy zelfs gehoord, gezien, en wezentlyk ondervonden heeft. Zyn E. zoude in dezen, (zo hy konde zien, dat hem de Zake aanging) genoegzame kragtige redenen daar

tegen kunnen bybrengen, ende veel meer *A. 1662.* over die Materie sehryven, als men wel licht verwachtte; dog meind zyn E. verre best te wezen, die Zaak niet meer aan te raken, 't welk wel licht de meeste gerustheid zal baaren, ten waare iemand Contrarie mogt oordeelen, in welk geval zyn E. niet gerzolveerd is te bezwyken, maar voet by 't stuk te houden, zo 't noodig is.

Vertrekt de E. *van der Meyden* na 't Vaderland, God verleene hem behouden Reyze, tydige en eeuwige Welvaart, also hem d'E. *van Goens* in 't particulier altoos een goed herte heeft toegedragen, om de 30 jaarige kennis, die hy met hem gehad heeft.

Onderstond, UED. onderdaanige

Dienaaren,

En was geteckend,

Ryklof van Goens,

J. Hufsaert, (die den 2. November hier aangeland was.)

A. Roothaas,

Jacob Borchorst,

Pierre du Pon, en

François de Haze.

Ter zyde stond, in 't Casteel
Colombo, Ady 10. Nov.
A. 1663.

Vermits nu de Heer *Hufsaert* den Heer *van Goens* op Ceylon stond te vervangen, en aan zyn E. door haar Edelheden gelast was een Memorie van de jegenwoordige staat van die Landvoogdy aan zynen Vervanger over te geven, meynen wy den Leezer een grooten dienst te doen, met hem die alhier, zo als zy by zyn Ed. opgesteld is, te doen zien, also de zelve een net doorgezicht van alle de Zaaken tot Ceylon, behoorende, geven zal.

A. 1663.

MEMORIE voor den

E. Heere JACOB HUSTAERT,
Raad Extraordinair van In-
dia, Gouverneur en Di-
recteur over de Steden, Cas-
teelen, Sterkten, en Vor-
stelyke Landen van de E.
Compagnie gelegen op 't
vermaard Eyland Ceylon,
mitsgaders de Steden en
Landen op de Zee-Kusten
van Malabar, en Madure,
om zyn E. tot een Intrede
zynes Gouvernements te
kunnen dienen.

MYN HEER:

Memorie „
door de „
Heer van „
Goens „
aan de „
Heer „
Hustaart „
overge- „
geven.

MYn voornemen is niet om U.E.,
met een Inleiding van de Oud-
heid van Ceylon, hoe 't van de Por-
tugeesen beheerscht geweest, ende
van ons haar weder'athandig gemaakt
is, op te houden, nog ook met wat
Recht wy deze Landen bezitten, als
zynde Zaaken beter passende die ge-
ne, welke daar toe meer tyd, ofte
ook wel meer wetenschap, en gaven
hebben, maar zal in dezen ten eersten
toetreden om te voldoen de Ordre
van onze Gebieders, den Gouverneur
Generaal, ende Raaden van India,
om U.E. zo verre van myn ervaring
te dienen, als na myn opinie tot de
eerste aanmerkingen van dit Gouver-
nement noodig zal wezen, en dewyl
wy malkanderen in den Malabaarzen
Oorlog niet alleen hebben leeren ken-
nen, maar ook de last hebben helpen
draagen, zoo heeft my d'ervarend-
heid ontdekt, dat ik ontrent U.E. niet
zeer wydloopig behoef te wezen, als
die niet alleen zeer wel weet; wat
een Gouverneur, ende wat een Gou-
vernement is, maar die ook betoond
heeft een Gouverneur te zyn, die tot
zyn Reputatie zoo lange jaaren een
wigtig Gouvernement bediend heeft.
Ik zal dan deze Memorie verdeelen
in zommige Generale, ende zommi-
ge speciale Poincten.

Plaatzen „
met Cey- „
lon cor- „
respon- „
deeren- „
de.

„ Tot een Inleiding der Generale
Poincten is 't noodig wel te medite-
ren over de Plaatzen en Comptoirren,
die niet onder dat Gouvernement be-
hooren, ende nogtans met Ceylon
frequentatie, zoo van Negotie, als
Communicatie van Advyzen hebben,
als Persia, Surat, Wingurla, Cor-

„ mandel, Bengale, Malakka, 't Hoofd-
„ Comptoir Batavia, enae ook, ten
„ aanzien van de jaarlykze Advyzen,
„ het Vaderland.

„ De Plaatzen en Residentien, die on-
„ der Colombo, als de Stoel des Gou-
„ vernements, behooren, zyn op Cey-
„ lon de Steden, Casteelen, en Vastig-
„ heden in Order, Colombo, Calitu-
„ re, Gale, Mature, Hammenhiel,
„ Jaffanapatnam, Man-Aar, ende Ni-
„ gumbo, mitsgaders de Veldwagten en
„ Buytenwerken, hier na bechree-
„ ven.

„ De Steden, Vastigheden, en Re-
„ sidentien, buiten Ceylon, ende nog-
„ tans daar onder staande, zyn in or-
„ dre op de Kust van Madure, Bem-
„ baar, Beypaer, Pattendoer, Toe-
„ tocoryn, Ponde-Kayl, Caylpatnam,
„ ende Manapaer, ordinair genaamd
„ O Sette Portes, of de zeven Have-
„ nen, eindigende met de Oost; ofte
„ Binnen-Kaap van Comoryn, voorts
„ Noordwaards op de Kust van Mala-
„ bar, Tengeneptnam, Coylan, Ca-
„ licoylang, Porca, St. André, Coe-
„ tsjen, Faliport, Panany, 'en Cana-
„ noor; op Canara rezideerd een on-
„ zer Assistenten tot Barceloor.

„ De Frequentatie, die Ceylon, en-
„ de Malabar met Persia heeft, is con-
„ siderabel, niet alleen om 't vertieren
„ van de Peper, Caneel, Cardamom,
„ &c. die na Persia gevoerd werd, en-
„ de goede Profyten geeft, maar ook
„ byzonderlyk, om het Comptant, dat
„ Ceylon daar voor uyt Persia trekt,
„ boven dieverze andere noodzaakelyk-
„ heyd, daar aan dit Eyland, om 't ge-
„ rief, veel gelegen is, gelyk U.E. by
„ de jaarlykze Petitie gelieve na te zien,
„ ende daarom het noodig zy met Per-
„ sia nauwe en goede Correspondentie
„ te houden.

„ Den Eysch van Peper voor dit Say-
„ foen is 80000 pond, Cardamom
„ 70000 pond, Sappan-hout zo veel te
„ vergaderen als 'er scheeps-ruimte is;
„ dog is na Coetsjen maar geordon-
„ neerd tot een preuve te vergaderen 15
„ a 20000 pond, om dit Sayfoen na Per-
„ sia te gaan. Persia slyt ook Jaarlyks
„ van 20 tot 30000 pond Caneel, zyn-
„ de voor dit Sayfoen eerst 28, en daar
„ na 16000 pond eysch gedaan.

„ Surat is ten aanzien van Ceylon
„ van minder belang, en van waar jaar-
„ lyks maar getrokken moet werden een
„ kleene quantiteyt Amfoen, om dat ze
„ veel duurder is, dan de Bengaalze,
„ egter is ze noodig, om de verande-
„ ring, en om de andre op Malabar te eer-
„ der te vertieren, zynde ook kofftelyker.

„ Bo-

„ Boven den Amfioen zal't nu Jaarlyks
 „ nodig wezen, dat van daar voor Ma-
 „ labar gehaald werde 100 of 150000
 „ pond Cattoen, met inlandsche Sche-
 „ pen.
 „ Peper werd van dit Saeizoen voor
 „ Suratte geeischt 150000 pond, waar
 „ omtrent tot 3; stuiver 't pond, staat
 „ te Proceederen, f 26000; die ook
 „ zal toereiken tot den Inkoop van de
 „ Goederen, welke uyt Suratte zyn ge-
 „ eischt. De Cancel werd aldaar Jaar-
 „ lyks gesleten 20, 30 a 36000 pond,
 „ en mag zo wel als in Persia niet on-
 „ der de 48 stuivers 't pond verkogt
 „ werden.
 „ De Frequentatie tusschen Wingur-
 „ la en Ceylon of Malabar, is van klee-
 „ ne consideratie, ten waare zomtyds
 „ eenige Caneel derwaards, ende Cey-
 „ lon weder eenige Tarw, of andre be-
 „ hoefte, van nooden hadden; maar
 „ het is zeer noodig met Wingur-
 „ la nauwe Correspondentie te houden
 „ om gestadige kennis te hebben, wat
 „ de Portugeesen al bedryven, haar
 „ Staat, gelegenheid, ende voornemen te
 „ ontdekken, om tegen dat volk gesta-
 „ dig op hoede te zyn.
 „ De Frequentatie met Choromandel
 „ en Bengale is meest van eene Natu-
 „ re, behalven dat wy veel meer Koop-
 „ manschappen van Bengale met het
 „ Conquesteren der Malabaarze Kust
 „ zullen kunnen trekken, als voor
 „ heen. Tot nog toe zyn dit de voor-
 „ naamste Spyskamers van Ceylon ge-
 „ weest, behalven dat Choromandel,
 „ om de Kleeden, die van daar getrok-
 „ ken werden, Ceylon zeer noodig is.
 „ Beyde Choromandel, en Bengale,
 „ slyten meest onze Olifanten, nament-
 „ lyk Choromandel van Jaffanapatnam,
 „ en Bengale van Gale, ende deze kant;
 „ daarenboven jaarlyks 15, 20 a 25000
 „ pond Cancel; dog het eene Jaar ver-
 „ schild veel van 't andere. Choroman-
 „ del heeft vnor dit Saizoen mede Pee-
 „ per geeischt, in quantiteyt van 8 a
 „ 10000 pond; maar myne opinie zou-
 „ de wezen tot nader ondervinding daar
 „ mede te superfederen; maar voor Ben-
 „ gale diend jaarlyks den eysch van Peper
 „ voldaan, om dat ze daar goet voor-
 „ deel doet, ten waare wy 't geluk had-
 „ den, dat de Bengaalze Mooren ons
 „ die in groote quantiteyt van dit Ey-
 „ land quamen athaalen, renderende
 „ ordinar omtrent 5 stuivers 't pond.
 „ By monde hebben wy van die Zaak
 „ zoo wydloopig gesprooken, dat het
 „ niet nodig zy daar van meer tefchry-
 „ ven.
 „ De Vaert op Mocha hebben wy nu
 „ ook tot een preue eens ondernomen,
 „ V. DEEL.

„ ende ten dien eynde zodanige goede-
 „ ren afgeschcept, als de Factuuren
 „ daar van disteeren.
 „ Wat Instructie den Koopman *de*
 „ *Vogel* verleend was, kan ook gezien
 „ werden, ende mits onze intentie daar
 „ by wel uytgedrukt staat, zal my daar
 „ aan gedragen.
 „ De Maldivische Eylanden hebben *Maldives*
 „ in oude tyden voor een goed gedeelte
 „ onder den Generaal van Ceylon ge-
 „ staan, ende welkers Negotie om de
 „ Cauris, ende zomtyts groote quanti-
 „ teyt Amber de Grys, al mede haar
 „ voordeel zou kunnen geven. Wat
 „ van die Materie na Batavia is geschre-
 „ ven, ende van haar Edelen weder ge-
 „ antwoord, blykt UE. in 't Brief-boek,
 „ om op gelet te werden, zodanig d'er-
 „ varenheid UE. nader door den tyd
 „ onderwyzen zal.
 „ Wat Frequentatie Ceylon met Ba- *Batavia*
 „ tavia, en 't Vaderland heeft, is in *en 't Va-*
 „ dezen onnoodig verhaald, en UE. niet *der-land.*
 „ min dan my bewust. Na de Ordre
 „ van de Heeren onze Principaalen
 „ moeten jaarlyks, ten minsten twee-
 „ maal 's jaars Advyzen afgaan, om uyt
 „ Persia te Land voort te gaan; d'eer-
 „ ste in Januari, met de Persiaansche
 „ schepen, die over Malakka van Ja-
 „ pan, &c. komen, ende de tweede
 „ Advyzen in Juni, die voor dezen op
 „ Choromandel zyn gezonden, om van
 „ Mazulipatnam. na Wingurla, ende
 „ voort op Suratte gedragen, en van
 „ waar ze te water na Persia gezonden
 „ werden; maar met de Conquesten
 „ van de Malabaarze Kust, ende de Vre-
 „ de met Portugal, konnenze nu ge-
 „ voegelyk over Coetsjen, Cananoor,
 „ en Wingurla na Suratte gaan, gelyk
 „ 't verleden Saizoen geschied is.
 „ Met Malakka is de Frequentatie *Malakka*
 „ kleen; dog dewyl de Noordsvaar-
 „ ders uyt Japan ordinar den voldaanen
 „ eysch van Tin voor d' Indische quar-
 „ tieren overbrengen, ende die sche-
 „ pen hier aankomen, werd den Gou-
 „ verneur van Ceylon daar mede de ge-
 „ stalte des Handels bekend gemaakt,
 „ die dan in Mey, Juni, of Juli, over
 „ Choromandel occasie heeft na Malakka
 „ te antwoorden, en den Eysch van Tin
 „ te doen: Want het schip, dat het
 „ Goud en Zilver Capitaal, daar in
 „ December of Januari over Malakka
 „ aangebragt heeft, tegens die tyd
 „ met de behoeften van Kleeden voor
 „ Malakka weder van Choromandel ver-
 „ trekt, gelyk UE. by de Brieven ge-
 „ noegzaam zult kunnen zien, ende
 „ ook dat in de Maanden April, Mey,
 „ Juni, Juli, Augustus en September
 „ de bezendingen van Gale na Ben-

162 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1663. „ gale en Choromandel gedaan werden. „
 „ Dus verre van de Comptoiren ge- „
 x. Canara. „ sprooken, frequenteerende met Cey- „
 „ lon, zal dan overtreden tot de subal- „
 „ terne Plaatzten, onder Ceylon be- „
 „ scheiden, ende eerst aanvangen met „
 „ de Kusten van Canara, een overvloed- „
 „ dig Land van Ryft, ende waar mede „
 „ wy nu eenige jaaren Ceylon dapper „
 „ gefyft hebben, inzonderheid A. 59 „
 „ en 60, dat de diere tyd zodanig op „
 „ Choromandel, byzonderlyk in de „
 „ Provincie van Tansjouwer, regneer- „
 „ de, dat wy zonder Canara op dit By- „
 „ land welhertelyk zouden bedroefd ge- „
 „ staan hebben, alzo die plaage op Cey- „
 „ lon mede niet weinig grafteerde, heb- „
 „ bende op Jaffanapatnam en Man-Aar „
 „ in een rond jaar niet een droppel van „
 „ den Hemel gereegend, ende hier on- „
 „ trent mede niet vry geweest, zo dat „
 „ de Naik van Canara wel wat behoer- „
 „ de geareffeerd te werden, tegen een „
 „ benauwde tyd; dog de groote wre- „
 „ velheid, gierigheid, en superstitieus- „
 „ heid van dat Volk heeft ons den Ryft „
 „ zo dier doen staan, dat, als men 't „
 „ verlet des tyds zoude rekenen, die de „
 „ kostelyke Oorlogssehepen zomtyds „
 „ hebben moeten verleggen, die onge- „
 „ looflyk hoog zouden kunnen werden „
 „ gerekend. Wat wy van die Materie „
 „ laatst na Batavia gefchreven hebben, „
 „ is U.E. bekend, ende nu U.E. met my „
 „ van gevoelen zyt, ons liever over „
 „ haar te refenteeren, dan voor het toe- „
 „ komend eenige ongelyken van haar „
 „ meer te verdragen, zoude myn opi- „
 „ nie zyn, dat men van Malappa Ma- „
 „ loe satisfactie afeifehte van alle de on- „
 „ redelykheid, die ons aangedaan is, en- „
 „ de voldoening van de 12 laften Ryft, „
 „ of f 1549 - 2 - die ons onwettig „
 „ onthouden werden, zynde een que- „
 „ ftie, die tussehen hem en de Koopt- „
 „ lieden op Wingurla nog open staat. „
 „ Het is zeer apparent, dat hy staat „
 „ maakt wy dit Saizoen weder bezen- „
 „ ding derwaards zullen doen, ende waar „
 „ tegens hy al groote quantiteyt Ryft „
 „ (na de lopende gerugten) zoude heb- „
 „ ben opgelegt, 't welk inderdaad zo „
 „ ondervonden zynde, dunkt my, dat „
 „ men het eerste Vaartuyt 't best, dat „
 „ hem of imand der Inlanders van Ca- „
 „ nara toequam, behoorde aan te slaan, „
 „ zo hy ons op de eerste of tweede aan- „
 „ maning niet liet voldoen: want nu „
 „ wy Canara voor eenige jaaren geheel „
 „ niet van nooden hebben, is 't on- „
 „ redelyk ongelyk te verdraagen, dog ons „
 „ voldoende, zou ik niet vreemt wezen „
 „ den Assistent *de Bruyn*, of imand an- „
 „ ders aldaar op Barfeloor te laten refi- „
 „ deeren, om, zo na by Goa leggen- „
 „ de, altoos te weten, wat de Portu- „
 „ gueesen in des Naiks Land mogten „
 „ voornemen, ende of de Engelichen „
 „ de diere Peper van die Landtrek „
 „ quamen zoeken. Deze Rezidentie „
 „ was ook een verzekerd adres van on- „
 „ ze Brieven over Land na Wingurla, „
 „ en altyd een bewys van onze Allian- „
 „ tie, die in tyden en wylen met den „
 „ Nayk mogt noodiger werden, ende „
 „ die alle met een Persoon en een Die- „
 „ naar konde onderhouden werden. Het „
 „ is wel apparent, dat zy zullen spreken „
 „ van hun Contract, ende dat wy den „
 „ Ryft van hun Land schuldig zyn te „
 „ haalen, maar 't zelve Contract heb- „
 „ ben zy al lange jaaren, ende gedu- „
 „ rig overtreden; om dat ze verbonden „
 „ waren geen Ryft na Goa te laten ver- „
 „ voeren, en daarom wy ook geenzijs „
 „ aan het Contract verbonden zyn; „
 „ maar veel eer gerechtigd hen den „
 „ Oorlog aan te doen, ende den gehe- „
 „ len handel van hun eygen volk te „
 „ verderven. „
 „ U.E. zal, op Cananoor aangekomen „
 „ zynde, alles na tyden en gelegenheid „
 „ van Zaaken kunnen verrijten, zodan- „
 „ nig den dienst der E. Compagnie ende „
 „ de billykheid vereifchen zal. „
 „ Wat van de Malabaarze Kust zy, „
 „ is U.E. niet onbekend, als die verle- „
 „ den Sayzoen den aard ende natuure „
 „ van die menschen genoegzaam heeft „
 „ kunnen merken, ende hoe de Con- „
 „ tracten met hen gemaakt; veel meer „
 „ noodig zyn, om ons goed Regt staan- „
 „ de te houden. Hoedanige Brieven „
 „ laatst over die Materie ontrent haar „
 „ Ed. gewisseld zyn; kan U.E. blyken „
 „ by 't Briefboek, daer de laatste „
 „ Brief na 't Patria mede ingefchreven „
 „ is, ende byzonderlyk in den laat- „
 „ sten Brief, met den Commandeur „
 „ *Coulter* van haar Ed. ontvangen, en- „
 „ de het antwoord met U.E. en den „
 „ Raad per Bleywyk daar op gepast. „
 „ Insgelyks blykt in de Brieven tus- „
 „ sehen Ceylon ende d'Overheden van „
 „ de Malabaarze Kust, wat zedert myn „
 „ absentie van daar verrigt is. „
 „ De aanstaande Vifite, door U.E. te „
 „ doen, zal zeer veel helpen tot ons „
 „ oogwit, ende nog meer na myn ge- „
 „ voelen, zo wy hertelyk blyven, en- „
 „ de 't werk met dapperheid vervol- „
 „ gen, gelyk het begonnen is, waar „
 „ van hier veel te sehryven zoude wel „
 „ licht noodeloos wezen, dewyl U.E. „
 „ Perzonelyk derwaards gaande, alles „
 „ na eygen onderzinding zult kunnen „
 „ verrichten, zulks ende zodanig, als „
 „ de dienst der E. Compagnie zal kom- „
 „ men te vereifchen, ende zig de Zaa- „
 „ ken zullen tocdragen.

„ Hoedanige Koopmanschappen reeds
 „ derwaards zyn gebragt, en nog van
 „ Bengale, Choromandel, en Surat,
 „ ontboden zyn, mitsgaders wat Koop-
 „ manschappen op Coetsjien, Cananoor,
 „ &c. voor Persia en Batavia zyn gelast
 „ te vergaderen, blykt alles in de Do-
 „ cumenten, hier by gevoegd, daaraan
 „ my gedragen zal.
 „ Het zoude, zo voorzegt is, wel
 „ noodig schynen van de Malabaarze
 „ Kusten geen wydloopiger verhaal te
 „ doen; maar ik hebbe niet alleen in
 „ onze dagelykze Discourfen; maar ook
 „ uyt den laatsten Brief, by UE. na
 „ Malahar geconcipeerd, niet anders
 „ konnen merken, of wy zyn van een
 „ gevoelen; bestaande den geheelen
 „ Malabaarzen handel in het maintene-
 „ ren onzer Contracten; ende de Ra-
 „ gias door alle mogelyke middelen wel
 „ te lyden tot ons oogwit, haar van
 „ onze kant voor al geen onglyk doende,
 „ ende ook van haar zulks niet ly-
 „ dende, zo wy 't beletten konnen, 't
 „ zy dan met Lief of Leed: want alle
 „ die sultieeren, dat aan de Malabaar-
 „ ze Kust zo veel niet gelegen is, ofte
 „ dat wy voorheen het gros van de Pe-
 „ per zo wel als nu gehad hebben, ont-
 „ breekt het nog aan experientie, en-
 „ de houde het voor een verkeerd voor-
 „ geeven van de E. van der Meyden. UE.
 „ is uyt de Koopman de Haas gebleken,
 „ ende my op Coetsjien zelfs, dat A.
 „ 1656. en A. 1657. 700 lasten Peper
 „ van Coetsjien en Porca agter malkan-
 „ deren door Engelzen, Portugeesen, en
 „ Inlanders vervoerd zyn. In welke Ja-
 „ ren wy daarenboven van Calicoilan al-
 „ leen, ende niet meer vervoerd hebben
 „ A. 1657. dan 234 lasten, en A. 1659,
 „ dan 291 lasten, behalven de Peper van
 „ Cananoor, ende des Samoryns Land,
 „ daar wy nu mede aan participeeren.
 „ Voegt nu by deze quantiteyt Peper,
 „ dat wy die $\frac{1}{3}$ voor Koopmanschap in-
 „ kopen, ende dat de wilde Caneel werd
 „ ingehouden, zo behoord daar op al-
 „ leen wel een goed guarnizoen gedra-
 „ gen te werden.
 „ Om nu den Amfioen buyten te hou-
 „ den, ende den Peper alleen te trekken,
 „ schynt de meeste zwaarigheid, maar
 „ het is te verhoopen (nu wy de Ragi-
 „ as de helft geven van alle den geconfis-
 „ queerden Amfioen, ende Peper) dat zy
 „ hen daar aan voortaan meer zullen ge-
 „ legen laten. Op Coetsjien zullen wy
 „ ons oogwit zeer wel bereiken; maar
 „ op Porca zal vooreerst om de Engel-
 „ zen, de meeste zwaarigheid wezen.
 „ Twee Zaaken zyn tot Porca eerst
 „ nodig, mildheid ontrent den Ragia,

„ ende hoe eer hoe liever een steenen
 „ Pakhuis, terwyl ons respect nog in
 „ vollen ende hoogen glans is, ende waar
 „ op dezen wel expres vigeere, dat dog
 „ zulks niet werde nagelaten. Op Ca-
 „ licoilang is 't hoe eer hoe liever niet
 „ min noodig, wanneer dan Coetsjien
 „ en Coulan daarenboven wel bezet zyn-
 „ de, moet de Peper volgen, ende ook
 „ wel de wilde Caneel binnen bly-
 „ ven.
 „ Rakende de Fortificatie van Coe-
 „ tsjien, referere my aan den Brief, jongst
 „ na Batavia geschreven, op welke con-
 „ sideratien UE. zodanig gelieve te let-
 „ ten als billyk is, ende zo UE. nog
 „ tot verandering mogt gelieve te ver-
 „ staan, zo zyt immers gedagtig, dat
 „ de hoek van Caluweti, nog het Moe-
 „ ras, nog ook de eerste inham agter
 „ de hooge witte punt op de Rivier
 „ (digt agter UE. woonhuis na de ver-
 „ overing) om geen Consideratie mag
 „ verlaten werden, gelyk UE. reeds ook
 „ zodanig verstaan heeft.
 „ Tot bemagtiging van de Peper des
 „ Samoryns, ende Trevancor, zoude ik
 „ van opinie wezen het kruyszen nog
 „ al in treyn te houden, egter met zo-
 „ danigen discretie, dat de Landvorsten
 „ huu genoeg, zo veel mogelyk, vol-
 „ daan werde.
 „ Met Aderfia zal ligt te handelen
 „ wezen, en zoo de Koopman van
 „ Waarden daar blyft, staan my zyn
 „ concepten niet qualyk aan, byzon-
 „ derlyk zo zyn Raad en opinie met
 „ UE. wysheid en ervarenheid wat zal
 „ gemodereerd, ende geschikt wezen,
 „ 't welk byzonderlyk zal moeten ge-
 „ schieden ontrent die heet-gebakerde
 „ humeuren, die het aanbrengen van
 „ Cattoen tegen alle reden willen be-
 „ letten.
 „ Ik hebbe in 't Contracteeren zeer
 „ wel op het Cattoen gedagt; maar de
 „ E. Compagnie onmagtig geoordeeld
 „ die Specie te bestellen, ende zo wy
 „ zulks niet doen, en andren beletteden,
 „ zouden ons de Inlanders door hun ge-
 „ brek met groot regt, voor onregtveer-
 „ dige konnen schelden. Die 't al be-
 „ geerd, laar het wel eens al vallen. In
 „ welke myne Allegatie ik meyne myn
 „ gevoelen, rakende de Malabaarze Ma-
 „ terie, genoeg ontdekt te hebben, ende
 „ die ik noit hebbe konnen zien van UE.
 „ te verschillen, ende daarom zal be-
 „ sluyten, dat, zo wy willen ons regt
 „ hebben van andren, zo moeten wy an-
 „ dren ook recht doen, waar van zo wy
 „ in ons gemoed verzekerd zyn, mogen
 „ wy ons regt met dapperheid wel
 „ staande houden, zo wy de magt heb-
 „ ben

A. 1663. „ ben, anders verliezen wy ons respect, „ ende zullen inzonderheid van de Mala- „ baaren niet alleen bespot, ende ver- „ agt werden, maar ook in onze Ne- „ gotie verhinderd, ende beschadigd. „ Onder de Kusten van Madure be- „ hoord mede behalven de zeven Poor- „ ten, of Havens, het Land van den „ Vry-Heer *Ragganada Cotta Teuvre*, in „ de wandeling genaamd, den Teuver, „ daar mede wy in goede Alliantie zyn, „ Zyn Contract, op koper geschreven, „ is hier bygevoegd; dog dewyl van den „ Imbogt, tusschen Ceylon en Madure, „ eenige nader extensie noodig agten, „ zullen de binnen-Bogt aanvangen met „ het Eyland *Rammanacoil*, 't welk „ een enge scheiding maakt tusschen 't „ vaste Land van India aan d' eene zyde, „ ende Adams Brug aan d' andre zyde; „ dog is de Kil met 't allerhoogste wa- „ ter aan de Land-zyde nauwlyks 6 „ voeten diep. Deze Kil is genaamd „ *Pembanaer*, betekenende, om zyn „ meenigte krullen en bogten, slang- „ Rivier, brengende den Teuver redely- „ ke Profyten op, niet alleen om den „ Tol op den doorvaart geteld; maar „ ook om d' overvaart na het Eyland, „ daar een zeer oude Pagode van hunnen „ Hoog-geerden Afgod *Rammana* op „ staat, komende de menschen heel uyt „ Hindoestan, Orixa, ende Bengale, „ om dezen Afgod te eeren, ende die „ men daarom wel denken kan, dat „ hem matige Inkomsten toebrenge. „ Deze gemelte Teuver is een onder- „ derdaan ende byzondere Tributaris van „ den Naik van Madure; dog zedert dat „ wy Alliantie en Vriendschap met hem „ gemaakt hebben, heeft hy veel minder „ dan te vooren op den Naik gepast; „ dog ontziet ons grotelyks, wetende, „ dat het in onze magt is, hem dit Ey- „ land *Rammanacoil* af te nemen, ende „ waarom de zelve geduurig tot een „ tegenwigt van des Naiks groote magt „ t' onzen voordeel kan gehouden wer- „ den, hoewel wy d' een of de andre „ niet behoeven te ontzien. „ Naast aan *Rammanacoil* strekt zig „ des Teuvers Land Westwaard, ofte „ bogtwaard uyt 8 a 10 mylen, binnen „ welke leggen wel zyn Principaalste „ Plaarzen aan Zee, genaamd *Wedale* „ *Peritpatnam*, *Killekare*, ende *Wale-* „ *mocke*, dog daar op wy geheel geen Ju- „ risdictie hebben; dog westwaard hier „ aan volgd *Bypaer*, *Bembaer*, *Patte-* „ *nemandoer*, *Toetocoryn*, *Pondecail*, „ *Caylpatnam*, ende *Manapaer*, maken- „ de de zeven *Portes*, alle (except *Cayl-* „ *patnam*, dat meest met *Mooren* be- „ woond is) met *Christenen Paruas* „ bevolkt, ende met welgelegen Ker- „ ken voorzien. „ 't Getal van deze *Christenen* werd „ een minsten begroot op 20000 huis- „ gezinnen, haar meest ernende met „ 't visschen van *Sjancos*, verische *Visch*, „ ende t' zyner tyd met *Parel-duiken*, „ dat wel de voornaamste profyten op- „ brengt, ende daar de *Paruas* wel van „ vaaren. Deze *Paruaze Christenen* „ zyn alle onder 't recht van de *E. Comp-* „ *agnie* met de *Conqueste* van *Toeto-* „ *coryn*, ende daar onder zyn lier om „ onze goede *Justitie* zeer geeerne hebben „ gesubmitteerd. *Byzonderlyk* zyn de „ arme *Luiden* zeer wel met onze *Re-* „ *geeringe* te vreden. „ Men moet altyd goede *zorg* dragen, „ dat deze *menschen* met *regtveerdig-* „ *heid* ende *wysheid* geleid, ende dat „ over hen een *zagtzinnig*, *verstandig* en- „ de *affabel* *Perfoon* tot hunnen *Capiteyn* „ gelegd werd, zynde anders, gelyk alle „ *Malabaaren*, wat *wonderlyk* van *hu-* „ *meur*, ende *verloopen* ook *ligtelyk*, „ zo ze niet wel *beflierd* werden. Tot „ nog toe hebben wy *grote instantien* „ gedaan, dit volk tot onze *Religie* te „ leyden, dog zo lang den *Naik* van „ *Madure*, ofte zynen *Stadhouder* *War-* „ *miliappa Palle*, geen andre *wegen* in- „ slaan, of by *speciaal* *verbod* de *Papen* „ uytzeggen, zaldere *weinig* *kans* zyn „ ons oogwit te bereiken. „ De *Visite*, by *UE.* derwaards over „ te doen, zal *UE.* daar van *grote on-* „ *derregting* geven, ende waar by deze „ *Materie* zullen laten *beruften*. „ De *geheele Binnen-Bogt* heeft al- „ toos getaan onder den *Koning* van *Vif-* „ *Portugal*, zoo lang de *Portugeesen* „ *Ceylon* ende *Toetocoryn* bezeten heb- „ ben, ende uyt *krachte* van dien heb- „ ben zy haar ook *aangematigd* het *vol-* „ *komen Zee-Recht* ofte den *Tol* der „ *Peerl-Visscherye*, die al van *redelyke* „ *Confideratie* is, *byzonderlyk*, als alle „ de *Banken* gelykelyk *konnen bedoken* „ werden, gelyk *veeltyds* *plagt* te *ge-* „ *schieden*, hoewel nu *eenigen* *tyd* *her-* „ *waards* de *Bank* van *Man-Aar* geen „ *vrugten* *gegeeven* heeft; die *nogtans* „ altyd de *confiderabelste* *plagt* te *wen-* „ *den*, ende *welke* *men vast* *steld*, dat „ in *Maart* *aanstaande* zal *bedoken* *wer-* „ *den*; dog *alzo* *voor* de *E. Compagnie* „ *onderscheid* is *tusschen* de *Toetoco-* „ *rynze* ende *Man-Aarze* *Banken*, is 't de „ *Tol* *noodig* *daar* *van* *wat* *nader* *extensie* „ *te* *doen*. *Wanneer* de *Peerl-Visserye* „ *ontrent* *Bembaer*, *Bypaer*, tot *Toe-* „ *tocoryn* toe *beschreeven* werd, *moe-* „ *ten* *alle* *de* *schelpen* *op* *Toetocoryn* „ werden *aan* *Land* *gebragt*, zynde de „ „ *Markt*

3. Madure.

Den Teuver.

't Eyland Rammanacoil.

Verdre Beschryving van de Bogt.

3,, Markt aldaar, ende tot Pondécayl,
 ,, waar van de Armeny (zo noemd men
 ,, 't Hof van Madure) grote inkomsten
 ,, trekt, nader beschreeven by de Koop-
 ,, lieden *Valkenburg* en *Boesem*, hier ne-
 ,, vens gevoegd. De Mooren zyn met
 ,, ons believen gepermitteerd mede te
 ,, vischen; dog moeten dan ook hunne
 ,, extraordinaire gerechtigheid betaalen
 ,, aan d'E. Compagnie; alles nader te
 ,, zien in de gemelde beschryving.

3,, De Visschery van Toetocoryn heeft
 ,, voor gerechtigheid opgebracht 't verle-
 ,, den Sayzoen niet veel minder dan 18000
 ,, guld., die d'E. Compagnie in de Toe-
 ,, tocorynze Boeken zyn goed gedaan.
 ,, Als de Peerl-Vissery op de Man-Aarze
 ,, geschied, heeft d'E. Compagnie veel
 ,, meer voordeel te verwagten, om dat
 ,, dan de schelpen op Aripo, geleege 3
 ,, uuren gaans bezuiden Man-Aar oite
 ,, Matotte, zynde 's Conpagnies eigen
 ,, Grond, en Land opgelegd, ende de
 ,, Peerl-Markt daar ook gehouden werd.
 ,, Ue. gelieve verdagt te zyn, zo in 't
 ,, toekomende de Peerl-Visserye daar
 ,, werd gehouden, dat op Aripo Wagt
 ,, tegens den inval der Wannias, Wedas,
 ,, of Koningze werde gelegd, om de
 ,, schelpen en Vissers met hunne Vaartui-
 ,, gen te verzekeren. Als deze Wagt
 ,, bestaat in 100 soldaaten, ende 100 La-
 ,, scaryns, is zy zwaar genoeg, mits dat
 ,, Man-Aar ook van Jassanapatnam met
 ,, wat meer Volk versterkt werde. Deze
 ,, Wagt diend tydig op Aripo gelegd,
 ,, voor 't aanvangen der Vissery, om
 ,, onze possessie te mainteneeren, opdat
 ,, de Koningzen voor ons niet mogten
 ,, in de voorbaat wezen, ende wanneer
 ,, wy met hen in contentie zoude mog-
 ,, gen komen, die beeter te ontwyken
 ,, is.

3,, Op de gemelte Zee haavénen heeft
 ,, d'E. Compagnie weinig Negotie, dau
 ,, op Caylpatnam en Toetocoryn. Kleen
 ,, vertier is aldaar van Koopmanschap-
 ,, pen, als weinig Speceryen, Sandel-
 ,, hout, wat Quikzilver, Vermilioen,
 ,, en zulks meer, als Ue. de Nego-
 ,, tie Bockjens zullen kunnen aanwy-
 ,, zen.

3,, De Inkoop aldaar zyn, behalven
 ,, de Peerlen, eenige Cayer-Touwen,
 ,, zoo Cabels, en Cabel-Touwen, als
 ,, Troffen, zynde daarenboven een goede
 ,, Spyskamer van Colombo, en daar
 ,, jaarlyks 3, 4, a 500 lasten Ryft tot
 ,, 16 a 18 Ryksd. 't Last kunnen opgelegd
 ,, werden; maar nu hebben wy aange-
 ,, vangen aldaar mede eenige Kleeden te
 ,, laten weven, ende schilderen tot een
 ,, preuve, waar op wel gelet zynde, is
 ,, te hopen, dat men metter tyd Choro-

3,, mandel van veel behoefte zal kunnen
 ,, excuseeren.

3,, Boven de voormelte Kleeden werd
 ,, ook in dit Landschap geweven de al-
 ,, lerbeste Goeni tot het pakkén van
 ,, de Caneel, ende ook zeer goed pak-
 ,, touw, ende of wel de Goeny ende 't
 ,, Paktouw wat dierder is, dan op Cho-
 ,, romandel, zo is ze nogtans tot het
 ,, embaleeren der Caneel veel beter.

3,, In 't Rapport, by den Onderkoop-
 ,, man Philippus de Haze aan my jongst
 ,, gedaan, zal Ue. zien, dat op Cara-
 ,, patnam redelyke quantiteit Caechies
 ,, jaarlyks zoude kunnen werdén verga-
 ,, derd, en insgelyks op Tegenepatnam
 ,, goede quantiteyt Goeny, welke beide
 ,, Plaatzén mede wel onder Toetocoryn
 ,, zouden kunnen werden gesteld, dewyl
 ,, dog die handel met Malabar geen
 ,, gemenschap heeft, ende te Lande
 ,, van Toetocoryn lichtelyk kan bereisd
 ,, werden. Ue. te doene Visite zal
 ,, daar meer opening van kunnen ge-
 ,, ven, dewyl de gemelde de Haze
 ,, met Ue. vertrekt.

3,, Overtredende tot het waardig Ey-
 ,, land Ceylon, zal aanvangen met de
 ,, kostelyke Stad Colombo, gelegen in
 ,, den Boesem, ende 't hart der Caneel-
 ,, Landen, ook tusschen Jassanapatnam,
 ,, ende Gale, ende gereedst om van daar
 ,, niet alleen derwaards, maar ook na
 ,, Toetocoryn ende Malabar 't sieel jaar
 ,, door Ordre te geven, zo veel de Za-
 ,, ken des Gouvernements zyn verey-
 ,, sehende.

3,, Wat Jurisdicctie Colombo heeft, en
 ,, hoe de Landen geregeerd ende bestierd
 ,, werden; wat Costumen ende gewoon-
 ,, ten men diend te obzerveeren, ende
 ,, met wat recht de E. Compagnie deze
 ,, Landen bezit; zullen in dezen niet
 ,, aanhalen; maar mag 't zelve gezien
 ,, werden in de consideratien ende be-
 ,, velen der Desfaves, die A°. 1661. over
 ,, 't Eyland Ceylon zyn 't zamengesteld,
 ,, ende tot Instructie voor den Gouver-
 ,, neur gecompencieerd, ende by d'E.
 ,, Heer Gouverneur Generaal ende Ra-
 ,, den van India geapprobeerd, zynde
 ,, myn voornemen in dezen maar te
 ,, spreken van de prezente gestalte der
 ,, Zaaken, wat voor eerst noodig zy
 ,, gedaan ende gelaten, hoe de Militie
 ,, verdeeld, het Land bewaard, de
 ,, Landbouw vervolgd, ende generalyk
 ,, alles behertigd diend te werden, wat
 ,, tot welvaart der Landen ende goe-
 ,, de Ingezeetenen van dien noodig
 ,, zy.

3,, Wy zullen onder dit Landschap
 ,, van Colombo dan medebegrypen Ni-
 ,, gumbo tot de Rivier van Caymel toe.

A. 1663.

„ alwaar voor prezent onze allemoo-
 „ digfte buyten-wagt geplaatst is. Myn,
 „ ende des Raads opinie is geweest, om
 „ den hoek van de Chilauwze Rivier me-
 „ de met een propre wagt te beflaan,
 „ niet alleen om alle vreemdelingen van
 „ daar te houden, maar ten principaa-
 „ len, om ons van de Canceel te verze-
 „ keren, ende die kostelyke Landen
 „ van Madampe ende Monaferon met-
 „ ter tyd te bebouwen, zynde d'aller-
 „ heerlykste, schoonste ende vrugtbaarste
 „ ja ook d'allerplaizantste Landen van 't
 „ geheel Eyland Ceylon; dog 't schynd,
 „ dat haar Ed. tot Batavia apparent door
 „ inductie van d' E. *wan der Meyden*, van
 „ andre intentie zyn, meinende dat zig
 „ de Keizer van Candi dit mogt belgen.
 „ In de laatste Brief van haar Ed. dato
 „ 29 Augusti passato kan UE. zien, wat
 „ daar geordonneerd werd, ende in on-
 „ zen gemeenen Brief, dato 10. Novem-
 „ ber met Bleyswyk afgegaan, wat wy
 „ haar Ed. hebben geantwoord. Zulks
 „ UE. dan in plaats van de possessie,
 „ dikmaals Visite na Chilauw geliefd te
 „ laten doen, om goede Wagt te hou-
 „ den.
 „ Den Modeliar van Nigumbo heb-
 „ be ik meest derwaards gebruykt, en
 „ zomtyds kan zulks te water met Vis-
 „ zers Tonny's werden gedaan tot UE.
 „ gerustheid.
 „ De Buyten-wagten van Nigumbo
 „ dan, als gezegt is, zynde Noordelykste
 „ de Wagt aan de Rivier van Caymelle.
 „ Daar aan volgd Landwaard Topture,
 „ Catane, Caraeocli, konnende alle in
 „ eenen dag omgewandeld werden; ten
 „ waare in den Regentyd, wanneer
 „ zulks niet geschieden kan; om dat de
 „ Rivier Dandugamme, loopende uyt
 „ Alicoer, overvloedig. Het Eyland
 „ Pitewancarre is niet nodig met Wagt
 „ te bezetten, om dat het tusschen de
 „ Rivier van Colombo en Nigumbo in
 „ legt; egter aan de zyde van Alicoer
 „ hebbe ik den Modeljaar van Nigumbo
 „ een Aldee tot wederroepens toe ver-
 „ ceerd, genaamd Todeffe Wellipitte,
 „ die daar zyn volk heeft, zulks 't ge-
 „ melte Eyland dan rondom wel verze-
 „ kerd is.
 „ Dit Landschap van Nigumbo is
 „ boven maaten Vifch-ryk, om de mag-
 „ tige en groote binnen-wateren, die
 „ het heeft, ende heeft ook Zaey-Lan-
 „ den genoeg, om niet alleen 't volk,
 „ dat daar nu woond, te voeden, maar
 „ nog veel meer Land aan de zyde van
 „ Maravile, ook Landwaard, als wy ons
 „ t'zyner tyd mogten gereed ende ge-
 „ regtigt zien, uyt te breiden; het
 „ werd ook het Hoofd van de zeven

't Land
 van Ni-
 gumbo is
 Vifchryk.

„ Corles genaamd, alwaar de allerbe-
 „ ste Canceel groeid van den geheelen
 „ bekenden aardbodem, ook in zeer
 „ groote quantiteit, ende daarom myn
 „ opinie altyd geweest is, dat het Com-
 „ pagnies Fortje, dog beter Nestje, dat
 „ daar legt, behoorde gerafeerd, ende
 „ een beeter gemaakt te werden, of
 „ wilde men geen Fort maaken, konde
 „ anders het quartier of het Dorp be-
 „ quamelyk werden gefortificeerd.
 „ Zo het een nog 't ander geschied,
 „ zoude by verloop van tyden, ofte an-
 „ ders by eenigen haaltigen Oorlog met
 „ eenige Europiaanze Prinzen, ons die
 „ waardige Plaats lichtelyk konnen wer-
 „ den afhandig gemaakt, ende waeren
 „ wy niet alleen den besten, maar niet
 „ veel min dan de helft van alle den
 „ Ceylonzen Canceel, ja met eenen alle
 „ onze profyten, concepten, ende voor-
 „ nemens quyt. Ik hope, op Batavia
 „ gekomen zynde, haar Ed. wel te di-
 „ sponneeren, dat UE. andre last gegeven
 „ werde, ende om 't zelve zodanig te
 „ versterken, als nodig zal werden ge-
 „ oordeeld, ende UE. reeds met my
 „ verstaan heeft: want de Zake dus bly-
 „ vende, blyft het tot een zwaare Last
 „ ende bekommring voor den Gouver-
 „ neur, gelyk het my altyd geweest
 „ is.

„ Om de goede koop Levensmidde-
 „ len hebbe ik altoos gepractizeerd Ni-
 „ gumbo met getrouwde Soldaaten te
 „ doen bewaren, ende die ook met pro-
 „ pre Ertjes verzien; ook zommigen van
 „ de vroomsten, in wertigen eigendom
 „ daarenboven eenig Land verceerd, waar
 „ by UE. gelieve te continueeren, om
 „ dat het niet als alles goeds beloven
 „ kan.

„ Aan de Inlanders dienen geen Lan-
 „ den, dan tot wederroepens toe, gege-
 „ ven te werden.

„ Nigumbo is bewoond met ontrent
 „ 2000 zielen, daar onder zo veel dienst-
 „ baare, als UE. by aparte ende Assuran-
 „ te Lyft vertoond is, zynde alle Chri-
 „ stiftenen, ende waar over zodanige or-
 „ dre werd gehouden, als UE. by de
 „ Instructie voor de Scholarchen gelie-
 „ ve te zien.

„ De Nigumbers beroemen hen zel-
 „ ven boven alle andre Inlanders onse-
 „ trouw te wezen, en daar ook wel wat
 „ geloof in kan gesteld werden, om dat
 „ wy aldaar zo veel jaaren langer, dan
 „ hier, hebben gerezideerd, zynde ook
 „ eenige onder hen, die redelyk goed
 „ Neerlands spreekken. Tot nog toe is
 „ Nigumbo van alle Lasten onbezwaard
 „ gebleven, nemende een ieder zo veel
 „ Lands, als hem mogelyk is te cultive-
 „ ren,

ren, zonder eenige thienden, of andre
 's Lands gerechtigheid te betalen, daar
 in ook vryelyk eenige jaren mag wer-
 den gecontinueerd. Geen Decum,
 nog andre gerechtigheid, werd hen
 afgenomen; dat ook al voor eerst niet
 noodig zyn zal.
 UE. gelieve ook noyt toe te staan,
 dat eenige Moren of Mohhammeda-
 nen hen, op 't Nigumbo neer zetten,
 dat onze Colonie zeer schadelyk is.
 De Nigumbers vaaren zelf, met onze
 permissie na de Overkuyl van Madure
 en Choromandel, en zyn stoute Zee-
 luyden, om dat het meest Vischers
 zyn.
 Dus verre van 't Landschap Nigum-
 bo zyde gesprooken, zullen met de
 Rivier van Motoael wederbeginnen,
 die de Provintie Alicoe van 't Land-
 schap van Colombo afscheid, by de
 Pas ofte Afaert van Betael.
 Op dezen Teerling, zynde zeer na
 by een Eyland, legt de Stad Colom-
 bo, ende 't welk al meerendeels weg-
 gegeven is aan deze Borgers, ende
 Dienaars van de E. Compagnie, die
 de magt hebben, gelyk UE. by de
 Kaart vertoond, ende mits dezen o-
 vergeleverd werd, ende waar in ook
 staat aangewezen, wat Land de E.
 Compagnie niet zal mogen aan imand
 weggeven, om 't nodige gebruik, dat
 d' E. Compagnie daar af trekt, ende
 de Suri, ende Arak, die ze voor hun-
 ne Dienaars van nooden heeft, behal-
 ven dat het de Pagt van Suri ende A-
 rac, consequent haare Domeinen, zou-
 de verminderen.
 Tot nog toe heb ik met den Raad
 noyt konnen goed vinden, eenig Land
 erfelyk verre van de Stad weg te ge-
 ven, niet alleen om dat ons dagt, dat
 wy de E. Compagnie, by 't weggeven
 van verre gelegen Dorpen of Landen,
 zouden schade doen; maar ook om
 deze verwoeste Stad, en 't naby gele-
 gen territoir te eer in zyn Ploy, ende
 in zyn vorigen stand te brengen, en-
 de waar in UE. tot nader Dispositie
 van haar Ed. nog al zoude konnen
 continueeren.
 Hoedanig wy den Landbouw voor
 d' E. Compagnie op Colombo beher-
 tigd hebben, ende nog behertigen,
 heeft UE. gezien, zynde my geen kleen
 vermaak geweest UE. inclinatie, om
 in dat vermakelyk ende zeer eerlyk
 werk te continueeren; ende also den
 Dessave Du Pon van alles wel onder-
 richt is, ende in zyne Instructie ook
 kan werden gezien, wat van deze Za-
 ke zy, zal 't niet noodig wezen van
 den Colombezen Landbouw meer te

schryven, dan dat het een middel is,
 waar door Ceylon verzekerd, ende
 daar door jaarlyks niet min dan 100000
 guld, onkosten kan afgeschafft wer-
 den.
 UE. gelieve mede zodanige ordre
 over de vry-gefelde Malabaaren tot
 den Landbouw op Colombo te onder-
 houden, als present over hen gehou-
 den werd, ende onder den Dessave
 van de Colombeze Landen gesteld zyn,
 welke ook publyk hün vryheid van
 my perzoonelyk uyt de naam van de
 E. Compagnie door ordre van d' Ed.
 Heer Gouverneur Generaal, ende Ra-
 iden van India beloofd, ende gegeven
 is, zo dat zelfs de Perzooenen, zon-
 der hen ongelyk te doen, niet zou-
 den konnen veranderd werden.
 De Malabaaren, hier binnen de Stad,
 ende 't Casteel, aan de gemeene Wer-
 ken, &c. nog arbeidende, was te wen-
 schen, dat men al mede konde op 't
 Land zenden, om de zelve aldaar uyt
 te breiden, ende waar na de Zaak
 metter tyd zal konnen werden aange-
 legt.
 Wat getal Mans, Vrouwen en Kin-
 deren reeds op 't Land zyn, blykt UE.
 by de Rolle, daar van zynde, ende
 hier by gevoegd; de Scholarchen zul-
 len dienen aangemaand, dat de Kin-
 deren dezer nieuwe Malabaaren al me-
 de school gehouden, ende in de Chri-
 stelyke Religie opgetrokken werden,
 gelyk hen by speciale Instructie gelast,
 ende reeds in gebruik is.
 Van de Fortificatie dezer Stad, en
 't Casteel Colombo, zal al meede niet
 nodig wezen in dezen verhaal te doen,
 also UE. met my, ende den Raad, van
 gevoelen zyt, dat het werk diend ver-
 volgd, gelyk het begonnen, ende zo-
 danig by haar Ed. expres geaprobeerd
 is, zynde de Onderfabryk De Leeuw
 van myne Intentie niet alleen wel
 onderrecht, maar blykt alles nog na-
 der by de grote en kleene Landkaar-
 ten, ende daar in UE. zult zien aan-
 gewezen, hoedanig het Lac zoude
 konnen opgezét werden, met het wa-
 ter van de Rivier, ende wanneer nog
 een tweede spruyt in 't Lac kan ge-
 leid werden uyt het Rivierken van
 Belentotte, komende heel uyt de gro-
 te Calitureze Rivier, 't welk een by-
 zonder gerief voor de Stad zoude ge-
 ven, om dat dan aan de eene zyde al-
 les met Vaartuigen uyt de groote Co-
 lombeze, ende aan de andre zyde uyt
 de Calitureze Rivier, binnen de Stad
 konde gebragt werden, dat nu met gro-
 te moeite moet gedragen werden. Na
 't opmaken der principale Fortificati-
 en,

, en,

A. 1663. „ en, en de noodwendigste Pakhuizen
 „ zal hier op kunnen werden gedagt,
 „ ende eer niet.

Niemand
 binnen 't
 Casteel
 te laten
 dan de
 gequali-
 ceerde.

„ Om het Casteel zuiver en van alle
 „ Canaille vry te houden, zoude myne
 „ meening wezen, daar niemand binnen
 „ te laten woonen, dan de hoogste
 „ Dienaaren en Ministers van d'E. Com-
 „ pagnie, die hunne vaste Bediening heb-
 „ ben, en de noodwendige Militie, die
 „ ongetrouwd is, latende de getrouwde,
 „ zo haast zulks geschieden kan, in de
 „ Stad wonen rondsom langs de Vesten
 „ der Stad, gelyk zulks in de Kaart af-
 „ gebeeld staat, ende reeds eenige huis-
 „ kens opgemaakt en bewoond, welke
 „ ook dan genoeg zullen wezen, om de
 „ Stad te defendeeren. Behalven de Mil-
 „ litie, en de noodwendige Officiers is 't
 „ noodig dat nog in 't Casteel geplaatst
 „ blyven 's Compagnies Slaven, ende de
 „ Vissers. Alle andren dunkt my, dat
 „ men, zonder aanschouw, 't Casteel
 „ behoorde te ontzeggen, waar meede
 „ 't Casteel geheel vol Calappus ende
 „ andre, noodwendige Vruchtboomen
 „ konde werden beplant, tot groote
 „ verzekering, ende versterking van 't
 „ zelve, ende tot gezondheid van 't volk,
 „ om de zuivere lucht, die het hadde.

Erven.

„ In 't uytgeven der Erven op Colom-
 „ bo hebbe met den Raad valt gesteld,
 „ dat 't Casteel alleen 's Compagnies
 „ eygen moet blyven, ende dewyl de
 „ Stad niet zeer groot is, kunnen de
 „ Erven ook niet heel groot vallen, ten
 „ waare aan eenige vermogende Perzo-
 „ nen, die magt hebben de zelve haast
 „ te bebouwen, om die te verhuuren,
 „ ende is nu een ieder aangezegd, dat, die
 „ de magt heeft, ende binnen 't jaar zyn
 „ Erven niet bebouwd, de E. Com-
 „ pagnie zal vermogen die aan andre te
 „ vergeven, daar mede Don Joan Mo-
 „ deljaar van Colombo wel specialyk
 „ gemeend werd, die zich niet schaamd
 „ een Siri-Thuin daar van te maken.

„ Ik hebbe UE., door de slossigheid
 „ der voorige Regcering, niet meer dan
 „ 36 Affuyten voor Colombo kunnen
 „ overleveren, dog alle, die in defensie
 „ staan op de punten, zyn, excepto 14,
 „ nog goed, om dat ze zedert myn laat-
 „ ste aanwezen en overkomst van Mala-
 „ bar zyn verwisseld. Zo hebbe ook
 „ zorg gedragen, dat UE. nu van Gale
 „ met hout tot 200 Affuyten verzien
 „ zyt, daar aan ook de Timmerlieden
 „ al arbeiden. En dewyl niet noodiger
 „ is, als de Stad ende 't Casteel in ge-
 „ stadige defensie te houden, zo gelie-
 „ ve UE. te bezorgen, dat alle de Tim-
 „ merlieden ten minsten 100 nieuwe Af-
 „ fuyten agter malkanderen opmaaken,

„ voor 't ander werk, gelyk ook na
 „ Batavia nu geschreven hebbe. Gale,
 „ Jaffanapatnam, ende Man-Aar, zyn
 „ wel voorzien, daar op UE. wel moogt
 „ gerust zyn. Hoedaanig het op de Ma-
 „ labaarze Kust gesteld is, kan UE. bly-
 „ ken in de laatste Advyzen van Coc-
 „ tsjien en Cananoór, daar uytdrukke-
 „ lyk staat, dat die beide plaatzen in
 „ een goed postuur van defenzie zyn
 „ gebragt.

„ Wy zullen dan van Colombo de Ga-
 „ Gaalfe Poort uytwandelen na Galkis-
 „ ze, zynde de eerste Aldee ofte Dorp
 „ Zuydwaards. Dit Dorp is Verpagt
 „ voor 10 jaaren, mits in die tyd 8000
 „ Clappus-boomen zullen moeten aan-
 „ geplant, ende Jaarlyks daarenboven
 „ betaald werden 200 Ryksd. Eenigen
 „ zyn met de Thuinen van deze Aldee
 „ tot haar onderhoud apart verzien tot
 „ wederroepens toe, gelyk ook niet an-
 „ ders mag gepreficeerd werden: want
 „ anders zouden wy, als voorzegt is,
 „ van 's Compagnies Domeinen weg
 „ geeven, daar toe ik meyne dat wy
 „ niet gequalificeerd zyn, nog zelf de
 „ E. Compagnie gerechtigd zulks erfe-
 „ lyk aan andre te mogen geven.

„ Aan Galkisse Zuidwaards volgen
 „ twee Visschers Dorpen, genaamd Rat-
 „ malane en Morothou, die nu eerst met
 „ menschen bezet zyn, om allenskens
 „ deze woefte en ontvolkte Landen we-
 „ der in fleur en staat te brengen, en
 „ daarom wel eenige jaaren nog van al-
 „ len arbeid en besonderlyk van eenige
 „ Gerechtigheid dienen bevryd te bly-
 „ ven.

„ Aan de Rivier van Pancture heb-
 „ ben wy present nog maar weynig
 „ menschen; dog begint egter al wede-
 „ moy op te luyken.

„ Het Land tusschen Colombo en Ha-
 „ pancture langs de Zeekant werd ge-
 „ naamd de Halpitte of Balpitte Cor-
 „ le; heeft kostelyke, dog niet veel
 „ Zaey-Landen.

„ Deze Corle staat Landwaards aan
 „ de Hewagam-Corle, ende is niet diep,
 „ ende werd in 't geheel van d'E. Com-
 „ pagnie onder de Landeryen van Co-
 „ lombo bezeten.

„ De Hewagam Corle neemt zyn
 „ aanvank met de Zuidzyde van de Co-
 „ lomboze Rivier, loopende nog al
 „ eenige uren gaans boven Gourbevel-
 „ le, ofte onze wagt van Hangwelle;
 „ dog na 't Zuiden of Zuid - Oosten,
 „ strekt Jeze Provincie zig agter de
 „ Halpitte Corle, stootende tegen de
 „ Reygam Corle, die zyn aanvang aan de
 „ Zee-itrand neemt, met de Z. zyde van
 „ de Rivier van Pancture.

„ De Reygam Corle is van alle tyden
 „ gaagt geweest een van de Heerlykſte
 „ Provincien, die de Portugeeſen geeſti-
 „ meerd hebben; is doorgaans meeft vlak
 „ Land, ende daar onder zeer ſchoone
 „ Zaeÿlanden, grenzende in 't Noorden
 „ aan de Hewagam Corle, Landwaard
 „ aan de Agras, ende Correwitte Cor-
 „ le, ende werd van onze Wagten Cau-
 „ dangelle, en Padoeke tot Angurator-
 „ te meeft gelyk de Hewagam Corle
 „ dwers afgeſneden, is (God beterd) zeer
 „ verwilderd, ende verwoeft, dog nog
 „ zeer vol ſchoone verwilderde Aldees,
 „ en van Vrugtboomen verzien, niet ont-
 „ brekende, dan de prezentie ende den
 „ arbeid der Inwoonders.

„ Anguratore legt op de Calitureze
 „ Rivier ontrent vier goede uren gaans
 „ boven de mond aan de Zee. Hier heb-
 „ ben wy een ſterke wagt, die, gelyk
 „ ook Hangwelle vyf uren boven de
 „ Colombeze Rivier, niet mag verlaten
 „ werden; gelyk UE. nader in de Con-
 „ ſideration over Ceylon zal konnen aan-
 „ merken.

„ Aan de Z. zyde van de Calitureze
 „ Rivier begint de Pasdum Corle, loo-
 „ pende Zuyden, en Z. Ooftwaard na
 „ Alican. In deze Corle heeft d' E.
 „ Compagnie nog over de 3000 Inwoon-
 „ ders, ende daar onder een goed getal
 „ dienſtbare, nader in de Lyſt, daar van
 „ zynde, ende UE. hier nevens overge-
 „ verd, te zien. Over deze Corle heb-
 „ ik altoos gepraſtizeerd een bequaam
 „ Militair tot hoofd te ſtellen, ende die
 „ wel lezen ende ſchryven, ook byzon-
 „ lyk met het volk wel omgaan kan, 't
 „ welk UE. zodanig gelieve te vervol-
 „ gen.

„ Om dat de zelve Corle zeer Bergag-
 „ tig, ende nogtans extraordinair Vrugt-
 „ baar is, kan die nog van de Koning-
 „ ze, nog van ons abſolutelyk, gelyk de
 „ andre Landen, tot devotie werden ge-
 „ bragt, zynde, vol fugitiven, ende ſtoute
 „ Roovers; dog het beſte middel is
 „ egter onze ſtreng zoo vaſt te houden,
 „ als doenlyk, ende dat goede Hoofden
 „ over de Lafcaryns werden gehouden,
 „ gelyk 'er nu zyn. Deze Provincie
 „ raakt Landwaard heel tot aan de Cor-
 „ rewitte Corle, ende maakt de Calitureze
 „ Rivier de communicatie met Saffra-
 „ gam, begrypende aan de Zee-ſtrand
 „ Caliture, Berberyn, Macoene, ende
 „ Alican, ende ſluitende aan de Rivier;
 „ dog Landwaard, boven de Alicanze
 „ Rivier, begint de Walewitte Corle,
 „ daar van wy de Poſſeſſie hebben tot
 „ Oeragodde toe, ſtaande nogtans de
 „ Pasdum, ende 't gedeelte van de Wa-
 „ lewitte Corle aan de Noordzyde van de
 „ Alicanze Rivier onder de Hoofd-plaats

V. DEEL.

„ Caliture, een zeer koſtelyke Situatie,
 „ ende daar ook altoos myn Project is ^{A. 1663.}
 „ geweest een civile vaſtigheid op te ^{Caliture.}
 „ maken, gelyk UE. 't Project mits de-
 „ zen overgeleverd werd, dat om de ver-
 „ zekering der Calitureze Rivier al no-
 „ dig is, en byzonder om dien hoek
 „ Land, gelegen in 't hart en in 't mid-
 „ den der Canceel Landen te bevryden en-
 „ de te beſchermen, ende hoewel met
 „ het uytdeelen der Landen in de Pasdum
 „ en Walewitte Corle tot onderhoud aan
 „ de Lafcaryns, ende dat Macoene tot
 „ een Beneficie aan den Deſſave in de
 „ plaats van 200 Ryksd. comptant is
 „ verleend, zo behoorde by verloop van
 „ tyden van die Provincie nog goede pro-
 „ fyten jaarlyks getrokken te werden.
 „ Berberin, Makoene, Alican, ende Ca-
 „ liture, geven wel de principaalſte
 „ voordeelen. De andre Dorpen Land-
 „ waard geven minder, ende is den A-
 „ reek wel 't voornaamſte, maar metter
 „ tyd, en na verloop van 10 jaaren, zul-
 „ len de voordeelen zeer konnen werden
 „ vermeerderd. De zelve Aldees van
 „ Caliture, Berberin, ende Alican, zyn ^{Berberin,}
 „ nu Verpagt voor 10 jaaren, en 400 ^{Alican.}
 „ Ryksdaalders 's Jaars, mits 't eerſte
 „ jaar 2000 Calappus-boomen, en de re-
 „ ſteerende 9 jaaren ider jaar 2000 Ca-
 „ lappus-boomen werden geplant, nog
 „ geen timmer-hout mag werden ge-
 „ kapt, ende zulks meer, als by de Huur-
 „ cedulle te zien is. Om de zelve te
 „ voldoen moede Capiteyn van de Cor-
 „ le ende Deſſave geſtaadig werden aang-
 „ gemaand. Hier valt ook nog voor de
 „ E. Compagnie daarenboven goede
 „ quantiteyt Areek, die de Inwoonders
 „ tot een civielé prys leveren. Als ook
 „ zwaar, ende durabel Timmerhout (zo
 „ voorzegt is) kan hier in abundantie
 „ vergaderd werden. In 't handelen met
 „ de Koningzen is hier ook voordeel te
 „ doen, zo in 't verkoopen van Klec-
 „ den, Zout, Amfiocu, Koper, &c.,
 „ als in 't verkoopen van Ryſt, Suyker,
 „ groot en klein Hoorn-Vee, Hoende-
 „ ren, Boter, &c., dog deze Profyten
 „ weten de Mooren, die Berberin, Ma-
 „ coene, en Alican, bewoonen, meeft
 „ alle na hen te trekken, 't welk hen
 „ voor eerſt niet hoeft belet te werden,
 „ op dat de Frequentatie met de Koning-
 „ ze niet ontydig kome te ſtuyten;
 „ maar de Vrede zoo verre geexen-
 „ teerd zynde, dat 's Konings eygen
 „ volk publyk hunne waaren albrengen,
 „ konnen de Mooren allengs van die
 „ ſmalle Negotie gediverteerd werden.

„ UE. zal nu genoegzaam verſtaan
 „ hebben, hoeaanig de Cirkel van Co-
 „ lombo's Landeryen bezet is, van de
 „ Rivier Caymel af tot de Rivier Alican

Y

toe.

A. 1663. ,, toc. Aan de over-of Zuidzyde der
 Gale. ,, Alicanze Rivier begind de Jurisdicte
 der Stad Gale, met het Dorp Bentot,
 Bentot. ,, gelegen in 't overgedeelte der Wala-
 ,, lawitte Corle. Hier legt ordinar een
 ,, Luitenant ofte een Vaandrig tot ver-
 ,, zekering van de Pas, opzigt over de
 ,, Chalias-Dorpen, en 't gedeelte der
 ,, Walawitte Corle, die cyndigt aan
 ,, onze Buyten wagt Pittegelle, gelegen
 ,, omtrent 4 uuren gaans boven Bentot,
 ,, aan de Z. O. zyde der Alicanze Ri-
 ,, vier. De Dorpen aan Zee zyn in Or-
 ,, dre van Bentot Z. O. waard tot Gale
 ,, toe, Hindrue. Hier cyndigd de Wa-
 ,, lawitte, ende begind de Gale Corle
 ,, met Cosgeere, Bellitot, Ballapitti,
 ,, Ambelamgodde, Madampe, Accerle,
 ,, Cahawe, Hinnegame, Tottogamme,
 ,, Hiccude, Reygame, Gindure, Da-
 ,, dade, ende dan de Stad Gale zelfs.
 ,, Beoosten Gale volgd Oenewatte, Ma-
 ,, gale, Sabradouw, Cogele, Hamgame,
 ,, en Cattelouw. Hier eyndigd de
 Billigam ,, Gale Corle, ende begind de Billigam
 Corle. ,, Corle, zynde een kleene, maar cier-
 ,, lyke ende Ryke Provincie, hebbende
 ,, aan Zee Oostwaard Merisse, Landro-
 ,, gamme en Walgame. Daar aan volgd
 ,, dan onze vastigheid Mature, zynde de
 Dolas das ,, ordinaire Residentie van den Dessave,
 Corle, ,, ende Hoofd-plaats van de Dolas das
 ,, Corle, zig strekkende Oostwaard
 ,, aan Zee, langs de Dorpen Dondere,
 ,, Capougamme, Navadum, Bamberan-
 ,, de, Dikwelle, Tangale, Wellaye, tot
 ,, aan de Rivier van Waluwe, zynde
 ,, het eynde van de Gaalze Jurisdicte
 ,, aan de Zee kant. Onze Wagten te
 ,, Landward zyn van Waluwe N. W.
 ,, Kanneketti, Biedigamme, Angelm-
 ,, douw, Cattoene, zynde de uyerste
 ,, Frontier van de Dolas das Corle.
 ,, Daar aan volgd Oedcboke, Dampha-
 ,, le, Barlepannetotte, en Donnemone,
 ,, zynde de Frontier van Morrua Cor-
 Agras. ,, le. Hier werden d'Agras of de Cey-
 ,, lonze Cristal-en andre Mynen, die
 ,, Gesteenten voortbrengen, met hoog
 ,, Gebergte van 's Compagnies Land af-
 ,, gefheden tot aan Accuras, een Fron-
 ,, tier van de Gale Corle. Van daar
 ,, komt men Landward door een moe-
 ,, jelyken weg tot Maplegam, daar ordi-
 ,, nair een Luytenant legt met 40 a 50
 ,, Soldaaten, om de Importantie van die
 ,, plaats, bevrydende de geheele Gale
 ,, Corle, leggende op de Rivier Gin-
 ,, dure. Van Maplegam strekt zig een
 ,, weg na 't Gebergte Sinnedonne, ma-
 ,, kende de uyerste spits van de Gale
 ,, Corle, ende stootende aan 't Geberg-
 ,, te der Agras. Van daar gaat men door
 ,, een moeijelyken weg in 3 a 4 uuren
 ,, op Pittegelle, zynde de Frontier der
 ,, Walawitte Corle voorzegt. Van Pit-
 ,, tegelle komt men te Water ofte Lan-
 ,, de haast op Bentot, ende 't eynde der
 ,, Gaalze Jurisdicte. Hoe nu de Cirkel
 ,, met Wagten, ende Vastigheden
 ,, Landward en t'Zeeward bezet is,
 ,, blykt UE. in de overgeleverde Lyst
 ,, der Militie van de Gaalze Landen,
 ,, daar aan my gedrage.
 ,, Dit geheel Land is meerendeel be-
 ,, woond, ende meest alom met groote
 ,, ende kleene Dorpen beslagen; dog in
 ,, de groote Dolas das Corle zyn aan de
 ,, Ooitzyde, ende ook in de Gerrewys,
 ,, ontrent Waluwe, zeer veel Dorpen,
 ,, ende kostelyke Zaey-velden, verwoest,
 ,, ende gedepopuleerd. Het getal men-
 ,, schen van ieder Corle byzonder, ende
 van wat Casta's, ofte Geslagten (hoog
 en laag) zy zyn, blykt UE. by de
 Lyst, daar van zynde, maar het is al di
 ,, over lange jaaren gansch noodig ge-
 ,, weest, een Generaale Beschryving o-
 ,, ver deze Gaalze Landen te doen, 't
 ,, welk nu niet langer zal dienen uytge-
 ,, steld. Den Oorlog, ende 't gestadig
 ,, omzwerven, heeft my daar toe noit
 ,, Occasie gegeven, zynde 't laatste Say-
 ,, zoen, ofte Mey verleden, al gerezol-
 ,, veerd geweest dit noodig werk aan te
 ,, vangen, maar is eyndelyk in Raade
 ,, verstaan, zulks uyt te stellen tot na-
 ,, der ordre van Batavia, ende wel prin-
 ,, cipaal, om dat ik, mayn vervanger te
 ,, gemoet ziende, best dagt hem dit werk
 ,, over te laten, als zynde het allerbeste
 ,, middel, om in weinig tyds grondige
 ,, experientie van 's Lands costumen,
 ,, Situatien, Inwoonderen, Inkomsten,
 ,, ende andre Saaken kennisse voor den
 ,, Gouverneur te bekomen. De Nood-
 ,, wendigheit dezer Beschryving bestaat
 ,, wel ten principaale, om dat veel dienst-
 ,, baare van de E. Compagnie gediver-
 ,, teerd zyn, dat ook veel Landen by
 ,, de Ryke Cingaleesen, en andre, be-
 ,, seten werden, die zy de Arme ont-
 ,, houden, en die ook niet durven kla-
 ,, gen.
 ,, Door de Beschryving alleen in de
 ,, Pasdum Corle hebben wy ontrent de
 ,, 100 dienstbaaren ontdekt, die zodanig
 ,, agter de hand gehouden waren, waar
 ,, door dan 's Compagnies Landen con-
 ,, sequent verwoest, en haare gereg-
 ,, tigheden verminderd werden. In wat
 ,, forme deze Beschryving noodig is ge-
 ,, daan, kan gezien werden in het For-
 ,, mulier, UE. nevens dezen ter hand
 ,, geteld.
 ,, Van de Mooren, ende hoe schade-
 ,, lyk de zelve de Borgery zyn, hebbe
 ,, hier vooren in de Materie van Colom-
 ,, bo gesproken. UE. gelieve dan ge-
 ,, dragtig te zyn, dat de Ordre, die pre-
 ,, ,, zent

33. zent over haar gefeld is, precys wer-
 ,, de na gekomen, bestaande wel Prin-
 ,, cipaal daar in, dat ze noit onze Gra-
 ,, vetten ofte Land-Posten en Wagten
 ,, paffereen, zonder alvoorrens te hebben
 ,, confent, dat haar ook noit confent
 ,, van den Commandeur der Gaalze Lan-
 ,, den werde gegeven, om met Kleeden,
 ,, Sout, Amftioen, ende andre Waaren,
 ,, in 't Land te gaan foetelen; maar wel
 ,, om hunne Akkers en Thuynen, die zy
 ,, hebben, te bezorgen, ende zulks meer,
 ,, als men met redenen hen niet mag,
 ,, ofte behoord te weygeren. De zelve
 ,, Mooren zyn in grooten getale in de
 ,, Gaalze Landen verspreid, ende heb-
 ,, ben myne Meditatie algeweeft, haar
 ,, Ed. voor te stellen, of men ze met geen
 ,, Hoofd-Geld, gelyk de Chincefen op
 ,, Batavia, behoorde te bezwaren; dog
 ,, 't zelve mag tot UE. eygen ondervin-
 ,, ding, en haar Ed. nader goeddunken
 ,, wel in staat blyven.

„ De ontfanger der Gaalze Landen,
 zal zeer nacuw regard moeten nem-
 ,, men, dat, de zelve Mooren overly-
 ,, dende, 's Lands Gerechtigheid de Ma-
 ,, nales aan d'E. Compagnie komen,
 ,, zynde een Servituit, die van overoude
 ,, tyden, zelfs voor d'aankomft der Por-
 ,, tugeefen (zo my gerapporteerd is) de
 ,, Vreemdelingen is opgelegd, zynde $\frac{1}{7}$
 ,, van alle hunne middelen. Myn gefta-
 ,, dig afwezen van 't Land is d'oorzaak,
 ,, dat d'E. Compagnie tot nog toe wein-
 ,, igh daar van is toegekomen.

„ UE. gelieve dan t'zyner tyd, als 't
 ,, UE. zal gelegen komen, die Landen
 ,, te vifiteeren, en daar over zodanige
 ,, ordre te stellen, als noodig zal zyn.

„ Hoedanig, ende op wat wyze de
 ,, Landen Verpagt werden, en aan wie
 ,, die tot nog toe Verhuurd zyn, blykt
 ,, by de Boeken, daar van zynde, ende
 ,, alzo ultimo Februari de tyd verftree-
 ,, ken is, om alle de Gaalze Landen te
 ,, Verhuuren voor 10 a 12 jaaren, zoo
 ,, zyn nu met UE. goedvinden daar af
 ,, gemaakt zodanige Conditien, als wy
 ,, gemeind hebben tot welvaaren der
 ,, Landen, ende voordeel van de E. Com-
 ,, pagnie, nodig te wezen. Ende alzo
 ,, UE. na alle appaentie ultimo Febr.
 ,, van de Malabaarze Kust nog niet zult
 ,, geretourneerd wezen, zoo zouden de
 ,, Commandeur *Roodbaas*, Koopman
 ,, *Borchorst*, ende de Deflave van Ma-
 ,, ture, d'allerbequaamfte wezen, die
 ,, UE. geruftelyk dat Werk zoude mo-
 ,, gen vertrouwen, niet alleen om de
 ,, Aldees te geven aan goede Perfoonen;
 ,, maar ook dat ze aan niemand onder
 ,, de waarde wierden overgelaten, gelyk
 ,, voorheen tot ondienft van de E.
 ,, Compagnie dikmaal gefchied is.

„ Zo zal UE. ook expres gelieven te
 ,, verbieden, dat geen Deflaves, nog Ca-
 ,, piteyns der Corlas eenige Dorpen, Pag-
 ,, ten, om dat ze dan de dienstbaare tot
 ,, hun voordeel zouden kunnen gebrui-
 ,, ken. De Capiteyn van de Mahaba-
 ,, de, ofte Caneel, heeft nu nog eenige
 ,, Dorpen in huur, die by hem, staan-
 ,, de het fufpens van zyn dienft, ende dat
 ,, zig als Borger erneerde, gehuurd zyn.
 ,, Of nu de Dorpen in Februari aan hem
 ,, zouden kunnen gecontinueerd wer-
 ,, den, heeft al meede zyn bedenken;
 ,, dog UE. zoude daar over met den
 ,, Commandeur en Raad op Gale na-
 ,, der kunnen confereeren, ende zodanige
 ,, Ordre stellen, dat, by zo verre
 ,, den Deflave ondervond, dat hy eenige
 ,, dienstbaare, onder zyn magt zyn-
 ,, de, tot particuliere dienften employ-
 ,, eerde, zulks UE. zou hebben bekennt
 ,, te maken, om, zonder andre forme
 ,, van Proces, dan van zyn Officie van
 ,, Capiteyn der Mahabade afgezet te
 ,, werden. Hy is anders een zeer goed
 ,, Bouwman, en die groote ervarenheid
 ,, van de Cingaleefe gewoonten heeft;
 ,, daarenboven vlug en neerftig in zynen
 ,, dienft; dog t'zyner fchade en fchan-
 ,, de fehraapagtig over de Arme Luy-
 ,, den.

„ Wy hebben tot nog toe, tot be-
 ,, fwaarnis der Inwoonders, groote quan-
 ,, titeyt Kalk uyt de Gaalze Landen ge-
 ,, trokken, dat nu zedert myn jongfte
 ,, aanweezen merkelyk hebbe doen ma-
 ,, tigen. UE. gelieve daar in nog al te
 ,, continueeren. Ook hebbe ik nu een
 ,, preuve doen neemen met van Bofch-
 ,, hout de Kalk te laten branden, dat wel
 ,, gelukt is. Inzonderheid gelieve UE.
 ,, om geen Confideratie te gedogen, dat
 ,, tot Kalkbranden elders eenige Vrugt-
 ,, dragende Clappus-boomen werden af-
 ,, gehouwen, alzo daar af veel Arme
 ,, menfchen leven, en confequent hunne
 ,, klagten tot den Hemel zouden door-
 ,, dringen.

„ De Landen, tuffchen de Rivier Wa-
 ,, luwe, en tot Trinkenemale toe, ftrek-
 ,, ken meeft O. en O. N. O. tot Jale,
 ,, ende van daar voort Noorden, en N.
 ,, N. W. tot Trinkenemale. Dit Land
 ,, heb ik noyt kunnen bereyfen, als zyn-
 ,, de geheel van 's Keizers Volk be-
 ,, woond; daarenboven een dor en droog
 ,, Land, daar in ook de voornaamfte
 ,, Soutpannen van 't geheel Eyland zyn,
 ,, daar de natuur tweemaal 's jaars aan de
 ,, Zee-fttrand, zo grooten menigte Sout
 ,, formeerd, dat men zo veel Schepen
 ,, zouden kunnen afladen, als daar om
 ,, Sout aanquamen. Hoedanig men Ragia,
 ,, by ecnige noodfake, met het ontftetten
 ,, van 't Sout zoude kunnen dwingen,

- A. 1663. „ blykt in de origineele t' zamengestelde confideratien , die U.E. ter hand gefeld zyn, ende ook daarom onnodig hier verhaal te doen.
- „ Van wat Confideratie de plaatfen Batticalo, Cotjaar, en Trinkenemale, by eenige revolte des Keizers, zyn, kan aldaar mede gezien werden.
- Wanni. „ De Landen van Trinkenemale tot Pallerauw, ofte Passio Seco. strekken zig ontrent N. W. en werden genaamd Wanni. Dit is een der grootste Landen van dit Eyland, zonder Bergen, maar met groote Boffchen beflagten, makende in zyn Cirkel niet min dan 70 mylen: want van Pallerauw swenkt het zich langs d' overzyde van den grooten Inham van Jaffanapatnam af, door Poneri tot den Hoek van Calmoni, ende van daar voort door de Landen van Mahatote en Mouseli tot aan 't Gebergte van Coedremale, gelegen dwars van onze Waght op Calpenty, strekkende van daar weder dwars over door zware en groote Boffchen na de Westhoek van Trinkenemale. Dit Landschap werd in de Regen-tyd zeer Koortzig ende ongezond gevonden; maar in de Maanden April, Mey, Juni, Juli, Augustus, en September gefond. Het is van alle tyden af dienstbaar geweest aan de Koningen van Jaffanapatnam, ende dewyl de Portugeesen 't Koninklyk Geslagt totaliter hebben uytgerooid, is 't zelve Landschap onder hen gebleven, zodanig U.E. wydloopig in de Instructie voor den Commandeur Paviljoen na de verovering gegeven, zult konnen zien; ende ook met wat distinctie het van de Landen van Jaffanapatnam moet werden Geregeerd.
- Jaffanapatnam. „ Het eygentlyk Landschap van Jaffanapatnam zynde van de Wanni met een groot Water gefepareerd, ende aan Pallerauw maar met een naeuwen hals vast, bestaat uyt vier Provintien, ende zes bewoonde Eylanden, 't Eyland Man-Aar, (dat zyn aparte Jurisdictie heeft) daar onder niet gerekend, gelyk U.E. in de Instructie gemeld, wydloopig zult konnen zien.
- Man-Aar. „ Het Eyland Man-Aar is voor d'E. Compagnie een kostelyk Eyland, om dat het byna zonder kosten werd onderhouden, ende goede Profyten met het uytgraven der Zaye, (zekere Verwortels, om de Chitzen te Verwen) 't vangen van Olifanten, ende Inkomsten van 't Gezaey, opbrengt. U.E. is reeds gebleken, dat 't verleden Saeyzoen 8000 Parren Neli, (of Ryft in den Bolster) voor de thiende van 's Compagnies Geregtingheid op Man-Aar is ingekomen, zulks den Oegft niet min moet
- „ geweest zyn, dan 88000 parra (zynde ruym 100 lasten) Neli.
- „ Onder Man-Aar behoord ook de Paarl-Visschery, mitsgaders de Provintien van Matotte, Moeseli, &c. gelyk zulks alle in de Instructie voormeld klaarlyk kan werden gezien.
- „ Deze Landen van Jaffanapatnam, ende daar onder de Wanni, ende Man-Aar gerekend, bezit de Compagnie met een Rechtveerdig, ende volkomen Recht, om 't zelve Souverynelyk te Regeeren na haar eygen believen, zonder dat imand ter Wereld daar op heeft te pretendceeren, ende die ik daarom in 't hoofd dezer Memorie Vortelyk genoemd, of gemeend hebbe, waarom ook de Heeren Majores, zo wel als de Gouverneur Generaal, ende Raaden van India, altoos geordonneerd hebben, dat Land te doen bebouwen, ende cultiveeren, met Neeringen en Hanteeringen te vervullen, &c. gelyk U.E. in myne successive Brieven zal blyken, ende wat middelen daar toe zyn aangewend, zynde nu (God Loef) alzo verre gekomen, dat wy geen Ryft meer van buyten zullen behoeven, 't welk geen kleene Zaak is.
- „ De Tabak is nu ook al zoodaanig aangewonnen, dat die al mede van buiten niet behoeft aangebragt te werden, hebbende de Portugeesen nogtans voor dezen daar van niet minder, dan 6, 7, ende 800 Ryksd.'s jaars voor Tol, ende Geregtingheid van de Pagten der Tabak getrokken. Behalven deze Progressen in dat Concept, zoo is het aanplanten van Cattoen, Clappus-boomen, ende 't beslaan van Zaeyvelden ook merkelyk vermeerderd, daar in U.E. dog met allen yver gelieve te continueeren.
- „ De Dessave Jerofas Vosch heeft groote Eere in die Landen behaald, zynde uytter natuure een Bouwman, nochtans Adelyk van Extractie, ende daar aan d'E. Compagnie zeer veel zoude verliezen, om dat zyn's gelyken niet lichtelyk weder zoude te vinden wezen, zich niet ontziende geen dagen, maar heele Maanden in 't Veld te reyzten, zonder oit Zon, Reegen, ongemak, honger of gebrek te agten.
- „ Hoe verre de Commandeur het Weven en Schilderen bevorderd heeft, is U.E. mede gebleken. De meeste zwarigheid, die men in dat Werk ziet, is wel de onderscheide Casta's van de Inwoonders, bestaende de meeste uyt Ballalos (Landbouwers) Agampadi's ende Madampali's (Krygsgesinde) ende de allerminste uyt Wevers, welke onder de allerveragte gehou-
- „ dez

den werden, ende daarom fehynd het byna onmogelyk de andre hooger Castas tot dit Werk te kunnen trekken; dog met Wysheid, ende met het inplanten der Religie zal zulks metter tyd kunnen werden verwonnen, ende middelerwyl moet alle de-voir werden aangewend, om Cattoen alom te doen aanplanten, byzonderlyk in de Wanni, die nog voor het grootfte gedeelte woest, ende van menschen ontbloot legt; daarentegen is 't Landeken van Jaffanapatnam zo vol menschen, dat zy malkanderen in de weeg zyn, ende waar door 't Land veel te kleen zoude zyn om haar alle te voeden, ten waare d'Arme haar Leven onderhielden met de Pamongayen ofte Vrugten der wilde Palmeer- ofte Suyker-boomen, die ze zonder eenigen arbeid op zekere tyden des jaars plukken, bereiden, en ook droogen, daar zy, zo ze arbeiden wilden, lekkerlyk zouden kunnen leven, haar uytbreidende in de Landen van Poneri, en Matotte, die zeer vrugbaar, ende ook in verre na zo ongezond niet zyn, als de refterende Landen der Wannias. Eenige heeft gemelde Vofch al over gekregen, ende ook (tegen een iders opinie) de Zaak zoo verre gebragt, dat wy op Poneri al een Coraal hebben opgeregt, daar in nu grooter Olifanten, als voorheen, gevangen werden, zo dat met Industrie de Zaak op Jaffanapatnam behertigd, ende met yver werdende vervolgd, niet dan alles goeds zal te wagten wezen.

De Koopman Pyl is een yverig man, dien wy nu verstaan hebben de Onderkoopman Roman uyt de Administratie te vervangen, maar diend, by vertrek, of wel veranderingen in opmelde Vofch, tot Dessave aldaar aangequeekt, want het zoude kunnen gebeuren dat de Commandeur Paviljoen na Choromandel wierd getrokken, wanneer gemelte Vofch de naaste zoude wezen tot het Commandement, waarom tydig om een Dessave diend gedagt, daar toe een ider niet bequaam is: want behalven dat de Dessaves vroomde ende getrouwe Perfoonen dienen te wezen, zo moeten zy ook gezwind, en sterk van Liehaam zyn, om het gestaaidg reizen te verdragen, ende den arbeid te lyden. Tot een ander Perfoon op de Administratie zal het aldaar, ofte UE. alhier, niet lichtelyk ontbreken.

Hoe hooge Progressen aldaar in zo korte jaaren in de Christelyke Religie gedaan zyn, is UE. by Rapport

van de afgezondene Gecommitteerden gebleeken, ende dewyl den Eerw. Baldeo (die met my in de overing ende allen arbeid des Oorlogs, ook door 't Lot onder alle Broederen geroepen is geweest) groote eere daar van toekomt, hebbe ik noyt kunnen verstaan, hem zo naeuw, als andere Broederen, onder de Scholarchen te bepaalen, gelyk ook niet den Eerw. Bongaard. Anders gelieve UE. na de Expresse Ordre der Heeren Majores, de sehoolen te houden onder UE. eygen zorg, over 't geheel Eyland, gelyk ik altoos gepractizeerd hebbe, daar over stellende zodaanige aanzienlyke Scholarchen, dat haar de Broeren zulks niet hebben aan te trekken, om niet alleen met haar te Reyzen, maar hen ook te respecteeren.

Op Jaffanapatnam is nu ook onder handen genoomen een Proeve van Zyde-Wormen te voeden, om te zien, of men Zyde aldaar zoude kunnen winnen. Alhier heb ik ook eenige Moerbefie-boomkens doen aanplanten, die zeer wel aarden, dog dienen nog op veel meer plaatzen aangeplant, alzo nu in Januari of Februari eenige Wormen staan over te komen. Anders kunnen de Diertjens van Jaffanapatnam getrokken werden. Het zyn Zaaken, die lichtelyk kunnen onderstaan werden, niet alleen met kleene moeite, maar ook met kleene kosten. UE. euriusheid blyft dan die Zaak bevoelen.

Bezuyden 't Gebergte van Coedemale begint het Vrugbaar Landfchap van Putelauw, ende Palavi, ende ook de Jurisdicte van Colombo; dog daar Bewesten het Eyland Calpentyn, daar wy op de Noord-Hoek een Wagt hebben van 29 man, onder een goed Sergeant; ende dewyl Putelauw van de Overkuff bevaaren werd met Kleeden, Amfoen, en andre Waaren, werden alle zoodanige Vaartuygen, die voorby onze Wagt mochten gevisiteerd, daar over UE. goede zorg gelieve te doen dragen, op dat van daar geen Caneel mogt werden voerd.

Gemeld Eyland staat mede onder Jaffanapatnam, om dat van Man-Aar die Wagt te Water ende te Land heeft kan geviziteerd werden, ende ook, by nood eer, dan van hier gefeundeerd. Een Chaloept moet daar gestadig werden gehouden voor 't nauw van onze Wagt, om de passerende Vaartuygen te doen aanleggen, ende, by nood, de onze te salveeren. Gemeld Eyland heeft mede eenige Zaye, zulks

A. 1663. „ zulks dat het de onkosten van ons „ byna opbrengt.

„ Van wat Situatie ende gestalte het „ Eyland Calpentyn is, blykt UE. ge- „ noegzaam in de Kaart, zynde aan de „ Z. zyde zoo dicht aan Ceylon vast, „ dat men met hoog water nog al tot „ de knie daar door kan waden, lopende „ ook 't ordinair Pad langs der Zee „ van Ceylon over 't Eyland heen, „ zynde ook tusschen Palavi ende Chila- „ lauw diverse Sout-pannen, die wy, „ by eenige quaadwilligheid des Kei- „ zers van Candi, al mede meester zyn „ lichtelyk zonder eenige moeite te de- „ frueeren. Van de verdre Situatie van „ Coedremale tot Nigumbo blykt al „ mede in de meermalen gemelde Con- „ sideration, daar aan my, om na myn „ vermogen kort te zyn, zal gedraa- „ gen.

„ Dus verre 't Eyland Ceylon kortelyk „ ende haastelyk rondzom gelopen „ zynde, meine dat UE. de beste erva- „ renheid nog zal geven, van 't een en „ 't ander oculaire inspectie te nemen, „ ende byzonderlyk, dat UE. de Portu- „ geseche Boeken des Konings van Portu- „ gal, die nog in wezen zyn, eens „ doorloopt, daar uyt UE. zal kunnen „ zien, wat gebruyk de Portugeesen „ hebben gehouden, en hoe veel zich „ de Koning van Portugal aan dit Ey- „ land heeft gelegen gelaaten, schry- „ vende in zekeren Brief, dat men liever „ geheel India zoude laten verloren gaan, „ dan Ceylon in prykel van verlies bren- „ gen. Het is te beklagen, dat het „ werk niet Compleet is, ende dat, na „ de verovering van deze Stad, daar „ voor geen meer zorg is gedraagen, „ zynde meest door agtelootheid ver- „ waarlooft, ende van de Rotten opge- „ geten; dog eyndelyk by myn aanwe- „ zen nog opgezogt, ende gevonden, „ die nu UE. werden overgeleverd.

„ Eer ik tot de Lyft der Navale magt, „ ende des zelve employ, overtrede, „ zal 't niet onnoodig zyn, nog eenige „ generale Poincten voor te stellen, ende „ aanvangende met het gewigtste „ Generaal Concept over 't geheel Ey- „ land, bestaande daar in, dat de Zaak „ met alle kragt dient aangelegt, om 't „ Geld op 't Land te behouden, ende „ om ons zelfs zodanig van de Vrugten „ des Lands te bezorgen, dat wy van „ buyten niet behoeven, om waar toe „ te komen de middelenniet ontbreken, „ zoo ze met ernst gehandhaafd wer- „ den.

„ Het eerste middel, om daar toe te „ komen, is wel de liefelyke en God- „ delyke Vrede op dit Eyland, ende „ dat wy van buyten van geen Europi- „ aanze Vyanden geturbeerd werden. „ Dienvolgens dienen alle wegen afge- „ sncden, die eenigzins den Oorlog „ mogten verwekken.

„ Het tweede Middel is het voort- „ zetten van den Landbouw, om den „ buyten-landzen Ryft te excuteeren, „ die nu het meeste Geld der Inwoon- „ deren Consumeerd.

„ Het aanplanten van Cattoen zal „ mede moeten gerekend werden onder „ de allernoodzaakelykste middelen, „ om metter tyd zo verre te geraaken, „ dat men ons met eygen Wevery kon- „ de behelpen; dog dewyl zulks nog „ zeer langen tyd zal vereylichen, dewyl „ wy aan deze kant van zeer weinig „ Wevers verzien zyn, ende dat Jaffa- „ napatmam pas zo veel Wevers heeft, „ dat ze hun eygen Landvolk kunnen „ kleeden, en verzien, zoo moet men „ middeleryl op andre middelen den- „ ken.

„ Namentlyk, dat men jaarlyks den „ Areek alleen aan onze Borgery tragt „ te verkoopen, ende die alleen admit- „ teerd, om op deze Landen weder Ly- „ waden in Retour te brengen, ontzeg- „ gende alle andre vreemde Handelaars, „ byzonderlyk Mooren, om alhier Ly- „ waden aan te brengen, ende onze Pen- „ ningen te vervoeren.

„ Dog dewyl zodanigen Gebod voor „ ontydig zoude kunnen werden aange- „ zien, zo hebben wy nu gepraftizeerd, „ dat de Tol op de Lywaaden, die by „ de Mooren werden aangebragt, ver- „ hoogd is. Daerenboven dat ze hunne „ Kleeden niet by de Enkele stukken, „ maar in 't gros aan onze Burgers moe- „ ten verkopen, zonder hen eenigzins „ toe te staan particuliere Winkels te „ mogen houden.

„ De Tol van den Ryft, die de Mo- „ ren aanbrengen, is gesteld op 5 Per „ Cento, die de Inwoonders en de „ Christenen van Ceylon, of onze Bor- „ gers tolvry aanbrengen. Op de Kle- „ den, die de buyten of binnenlandze „ Mooren aanbrengen, is 10 Per Cento, „ dog op die onseygen Volk aanbrengt, „ niet meer dan 5 Per Cento, dat nog „ veel verminderd mag werden, ge- „ steld.

„ Dit is tot nog toe, ende, om de „ korthheid myn's aanwezen, nog maar „ op Colombo in 't werk gesteld, ende „ zal op Gale meer moeite in hebben, „ om dat die Landen van zeer veel Moo- „ ren vervuld zyn; dog is egter al in 't „ werk gesteld. Onze eygene Christe- „ nen ende Inlanders zullen nu tot het „ aanbrengen der Kleeden te meer ge- „ „ ni-

De Portu- „ geseche „ Boeken „ te exami- „ neeren, „ om ken- „ niste „ krygen.

5. Gene- „ raale „ Poinc- „ ten.

't Geld „ op 't „ Land te „ behou- „ den.

Tebe- „ zorgen „ dat wy „ van buy- „ ten niet „ behoe- „ ven.

Midde- „ len daar „ toe.

1. De „ Vrede.

3, nimeerd werden, dewyl zy tegens de
 ,, Mooren anders niet konden beftaan;
 ,, dog alzo hun Armoede zulks nog niet
 ,, wel toelaat, zo kan d' E. Compagnie
 ,, met Profyt hun Gebrek fuppleeren
 ,, door hun eygen Negotie in 't aan-
 ,, brengen van Kleeden, gelyk tot nog
 ,, toe gefchied is, namentlyk, dat de
 ,, E. Compagnie aan de Colomboze zy-
 ,, de van Madure, en aan de Gaalze
 ,, zyde van Choromandel ende Bimile-
 ,, patnam, zodanige en zulke quantiteyt
 ,, Kleeden doet aanbrengen, als het
 ,, Landvolk flyten kan.

in ,, Ceylon dan eenmaal door Gods ge-
 ,, nade zo verre gekomen zynde, dat
 ,, wy uyt onzen eygen Landbouw be-
 ,, ftaan, ende de Mooren verhinderd hier
 ,, Kleeden aan te brengen, zal de daad
 ,, en ervarentheid doen blyken, dat
 ,, Ceylon een der Gezegente Landen
 ,, van de Wereld is, ende daar van de
 ,, E. Compagnie, ende 't Vaderland,
 ,, groote Profyten te verwagten heeft.

in ,, Hebbende niets van noden van bui-
 ,, ten, maar zal een ider, die de Olifan-
 ,, ten, Areek, Hour, fwarte Suyker,
 ,, Sc., bcgeerd, zulks met Geld moe-
 ,, ten betalen, gelyk nu op Jaffanapat-
 ,, nam gefchied, zynde die Provincie
 ,, (God Lof) op zo goeden voet, dat
 ,, wy meynen die Stad zig voortaan
 ,, zonder Geld zal kunnen redden. Op
 ,, Gale komen dikmaal de Mooren met
 ,, Ryft, Olie, Boter, &c. uyt Benga-
 ,, le, dat egter nog al moet continuee-
 ,, ren, zo lang zy onze Olifanten daar
 ,, van weghaalen.

in ,, Dog om 't binnen houden van 't
 ,, Comptant zal te zyner tyd nodig we-
 ,, zen 't uytvoeren zonder Confent by
 ,, open Placcaat te verbieden, dan al-
 ,, vorens zoude 't noodig wezen het
 ,, nader gevoelen ende Ordre van haar
 ,, Ed. af te wagten, om, als voorzeft
 ,, is, niet ontydig zulke Importante
 ,, Zaaken op ons te nemen. Middeler-
 ,, wyl is U.E. gebleken in den Brief van
 ,, Kommandeur *Roothaas*, dato 12 Cou-
 ,, rant, dat wy geen Koopmanfchappen
 ,, voor Comptant, maar voor Olifanten,
 ,, ende Areek behoeven te tracteeeren,
 ,, waar door dan 't Comptant moet bin-
 ,, nen blyven.

in ,, Tot welvaaren der Landen van Co-
 ,, lombo, is 't meede op 't hoogfte no-
 ,, dig, dat de geheele Colomboze Ju-
 ,, risdicctie, en de Stad van de Moorze
 ,, Inwoonders, werden vry gehouden,
 ,, die zedert myn laafte aanweezen zeer
 ,, toegenomen waren, maar nu weder
 ,, verdreven zyn. Tot welken eyndeby
 ,, den Ontfanger of Sabander naeuw re-
 ,, guard diend genomen, dat met de

,, zelve Vaartuygen, daar mede de A. 1663.
 ,, Mooren van buyten aankomen, ook
 ,, in eygener Perfoon vertrekken, zon-
 ,, der hier Domicilie te houden; dog
 ,, eenige weinige Snyders ende andere,
 ,, tot 16 in 't getal, die nog zyn toe-
 ,, geftaan hier binnen tot nader Con-
 ,, fent te verblyven, werden U.E. hier
 ,, nevens met hunne Naamen, ende Fa-
 ,, milien, ter hand gefield, om de zelve
 ,, te doen vertrekken, als U.E. zulks
 ,, mogten nodig agten.

in ,, U.E. gelieven ook voor een onwan- De Por-
 kelbaare Maxime te houden al het tugeefen,
 ,, Portugeefch Cannaille, gelyk Toe- Toe-
 paffen, en zulk Volk gefladig te ver- pas-
 volgen, ende van 't Land te zetten. fen, &c.
 De Naamen der gene, die nu met U.E. buyten 't
 zetten.

in ,, noodwendig dienen verzonden, be-
 ,, ruften onder de Capiteyn der Borge-
 ,, ry, zo veel hier zyn, ende onder den
 ,, Commandeur *Roothaas*, zoo veel op
 ,, Gale zyn. De principale redenen,
 ,, waarom dit uytzetten noodig zy, is,
 ,, om dat ze niet anders practizeeren,
 ,, dan de Inlandze Vrouwen, met Ne-
 ,, derlanders getrouwd, gefladig na te
 ,, gaan, om de zelve te debaucheren,
 ,, levende zonder Arbeiden, verleidende
 ,, de Slaven tot Dievery, correponde-
 ,, rende met de Paapen van de Over-
 ,, kufft, verfpiedende al ons doen, ende
 ,, laten, waar uyt dan de byzondere
 ,, noodzakelykheid van 't uytzetten de-
 ,, zer Schelmen kan werden afgeme-
 ,, ten.

in ,, Men heeft hier voor dezen Abufi-
 ,, velyk het Timmerhout ende den A-
 ,, rak van Batavia ontboden, daar nog-
 ,, tans Ceylon jaarlyks wel zoo Leggers
 ,, Arak na Batavia zoude kunnen zen-
 ,, den, zoo het noodig was. Het Tim-
 ,, merhout is hier mede in de Boffchen
 ,, zo abundant te bekomen, dat wy van
 ,, nergens Hout behoeven.

in ,, Wat Hout prezent tot het maken
 ,, van Bruggen over de Rivieren van
 ,, Nigumbo, Colombo, en Paneture in
 ,, voorraad is, blykt U.E. by de Lyft,
 ,, onder den Timmerman ende Delfave
 ,, beruffende.

in ,, Dit alles kan werden by na zonder
 ,, koften gehaald, ende met Olifanten
 ,, aan de Rivier gefleept, om in vlotten
 ,, en met Ponten te werden afgebragt,
 ,, alles na 's Lands wyze, 't zy by pre-
 ,, zing in extraordinaire gelegenheid,
 ,, ofte met de ordinaire Slaven van Co-
 ,, lombo, ende dienftbaare uyt de Pas-
 ,, dum Corle, dat overvloedig vol fchoon
 ,, Timmerhout ftaat; dog 't valt moe-
 ,, jelyk te haalen, om dat het een zeer
 ,, bergagtige Provincie is, ende daarom
 ,, myn intentie geweest is in 't midden

A. 1663, van 't Bosch, zynde een plaats, genaamd Oeglewatte, een Houtzagery van Mooren, ende andre dienstbaate, op te regten, wanneer de Planken ende Swalpen lichtelyk aan de Rivier te brengen zyn.

„ Zedert myn aanwezen nu jongst van Malabar hebbe die ordre Gehouden, dat alle Mooren, van buyten aankomende, weder met die zelve Vaartuygen moeten vertrekken, gelyk UE. ook met my geoordeeld heeft noodig te zyn. Op Gale zal deze Ordre moeten in gebruik gehouden werden, op dat de Mooren met sehoon praten (daar ze wel van gestoffeerd zyn) de onzen niet moogen verzetten.

„ Hoe sehrobagtig zommige van de onzen, ende meest alle de Cingaleesen zyn, is UE. al ten deelen gebleken, en waarom het nodig zal wezen, dat byzonderlyk de Dessaves altoos gesteld werden uyt Perfoonen, die men meinen zal vry van Gierigheid te wezen, ende die Liefde dragen tot het Recht, ende 't maintainereen der Arme Inwoonderen, hoe arm en elendig zy zyn, inzonderheid de dienstbare, is UE. wel bekend, ende die ik noit zonder beweging kan aanzien, aangezien zy zo wel, als wy, menschen, ende Gods Schepzelen zynde, egter niet alleen van 't vry Lands-volk, maar ook van zommige uyt de onze, niet beter, ja zomtyds slimmer, als de Beesten, getravailleerd werden, welke arme menschen, zo zy door de Dessaves, ende byzonderlyk UE. hoge Autoriteyt, niet gemainteneerd werden, zoude ik vreezen, dat men God ten hoogsten vertoornen zoude. Tot assistentie des Dessaves zyn over de Pasdum Corle, ende Gale Corle, gesteld, ider een Opziender na de Cingaleeze wyze, geintrituleerd Capiteyn der Corle. Deze beiden moeten mede, zo veel doenlyk zy, zo wel als de Dessaves, van God leven, Capaciteyt, ende vry van Gierigheid wezen. Naast daar aan volgd de Opziender over de Canceel-sehillers (in 't Cingalees Capiteyn der Mahabade genaamd) die dat Volk almeden groote overlafst kan aandoen, gelyk UE. reeds al is gebleken. Hoe veel de E. Compagnie aan dat Volk gelegen is, kan men lichtelyk bevroeden, zynde eygentlyk die gene, die de Vruchten van 't Land inoegften, ende de Koe melken moeten.

„ Van den Aard ende Natuure der Cingaleesen hebbe met UE. by monde genoeg gesproken, ende daarom niet noodig daar van veel verhaal te doen. Egter dewyl wy zonder Cingaleese Hoofden 't Land volk be- zwaarlyk in hunne preeyze Gewoonte konnen houden, hebbe ik altoos ge- practizeerd eenige der zelve ontrent my te houden, om te weten, wat 'er passeerd, die zomtyds verwisselen- de voor andre, daar op de eerste ja- lours waren. Anders is 'er zeer be- zwaarlyk kans, om alles te ontdek- ken, wat 'er mogt om gaan, ende ook noodig is te weten. *Don Joan*, Do Modeljaar van Colombo, zal 't noo- dig wezen dat gy hem eerst 5 a 6 maanden by hem houd, alzo niemand op 't geheel Land hem gelyk is in kennisse en experientie; is daarenbo- ven zomtyds een zeer goede Raads- man in Zaaken, die hem zelfs niet aangaan, ofte den Keyzer niet scha- delyk zyn: want ik hebbe evidentelyk ondervonden, dat de Cingaleesen noit raad tegen 't welvaren van den Kei- zer zullen voorstellen; maar wel ad- voueren, als zy merken, dat men tot de Zaak (al waar 't tot des Keizers schade) gerezolveerd is, ende waarom de experientie UE. zal leeren, dat het noodig is goede zorge te dragen, dat UE. voornemen hen of imand van d'Onze, ontydig niet ontdekt werde; want ze zyn zo loos, dat ze, om gunst te hebben, hen zelve zeer ligte- lyk weten te adresseeren ontrent die gene, daar zy iets van zullen meynen te konnen ontdekken, om hun profyt daar mede te doen. Naast *Don Joan* zyn in kennis twee gauwe Gasten, den eenen genaamd *Moeti Apobami*, ende den anderen *Incandoeva Apobami*. Deze beyde zyn van de allerhoogste Geslagten, ende daarom zeer geleerd; maar kragtig Jalours tegen malkan- deren, ende beyde niet minder tegens *Don Joan*, die ook van hen (als van zo hoogen Geslagt niet zynde) ver- agt wierd. Onder die ons in den Oorlog allernutst ende ook getrouw zyn geweest, zoude ik voorstellen *Don Constantyn*, Adigaar van Bentot, den welken, sehoon hem zyn Kinde- ren, en Kindskinderen na den Kei- zer ontloopen zyn, ons egter in 't heetste van den Oorlog op dit Ey- land is getrouw, en bygebleven, en- de als zynde van hooge afkomst, moet hy altoos boven den Modeljaar van Nigumbo, *Louis* en *Manoel D'Andra- do*, geëerd werden, waar van UE. Mo den Modeljaar van Nigumbo, en jaar *Louis D'Andrado* bekend zyn. *Manoel* Nig- *D'Andrado* is jongst van Jassanapat- bo, nam gekomen, heeft het met my vry dra- wat verkerft; dog mag by UE. wel we-

Schraap-
zugt te
weeren.

Cingale-
zen.

der wat aangetrokken werden, om de kennis, die hy in de Pasdum Corle heeft; maar is kragtig Arrogant, ende uytstekend Gierig, om de armen te plagen. Op Nigumbo resideerd eenen *Joan Teixeira*, van hoog Geslagt, ende goede kennis, die jalours over den Modeljaar van Nigumbo is, welke ook zomtyds noodig zy by UE. ontboden te werden.

Behalven deze Hoofden hebben wy nog diverse andre Hooge en aanzienelyke Geslachten, ende daar onder die, specialyk, den Modeljaar van Gale, den ouden Adigaar van Mature, met zyn Broeder *Don Louis*, ende nog eenen *Jafonder*, Modeljaar; dog deze zyn byna nergens anders toe nut. Egter moeten zy om hunne Geslagten geëerd werden. Ingevalle UE. mogt inclineeren buyten de voorz. Perfoonen imand aan te queken, zoude myn advys wezen, dat ze best zyn uyt de middelbare Castas te kiezen, daar ik den besten dienst van gehad hebbe. In 't reyzen mag zig UE. vryelyk aan *Joan Araatsje* houden, die my altyd goed contentement gegeven heeft; dog maakt hem niet te vroeg groot, ook niet licht iemand der Cingaleezen, zoo UE. niet slimmer gediend wil zyn. Met hoope moeten zy zomtyds gevoed werden, ende gestadig wel bejegend, daar zig UE. wel by zult bevinden.

Dewyl dan de mindre Geslagten der Cingaleezen, ende byzonderlyk de ellendige dienstbare Coeli's, Pannas, Chalias, Rodias, Palias, Hiances, Olias, ende diergelyke, zoo miserabel van Conditie zyn, is 't zeer licht te presumeeren, dat ze alle listen ende arbeid aanwenden, om zich van die katyvigheid te ontslaan, ende waarom ook de Hoofden niet nalaaten hun devoir te doen, zodanige tot Lafcaryns onder haar Gebiel te trekken, ende te gebruiken, om de dienstbaarheid, die zy boven andre daar af genieten; dog zulke ontlasting is de E. Compagnie schadelyk, ende daar tegen de Dessaves altoos 't oog moeten houden, gelyk UE. zult bevinden veivat in de Instructien der Dessaves, ende van den Capiteyn van de Mahabade's.

Welke, en hoe veel Perfoonen van tyd tot tyd zodanig uyt de Chalias zyn getrokken, blykt by de Lyft daar van zynde, die, als 't nodig was, weder vryelyk tot den arbeid mogen werden getrokken, ten waare hen Vryheid om eenige Considerable reden by de respectieve Gouverneurs gegeven ware.

De Deslaves en Commandeurs heb-

V. DEEL.

be ik noit kunnen verstaan die Autoriteyt over te geven, nog hen toe te laten zig die aan te matigen.

Hoedanig de Landen by my, ende respectieve Gouverneurs, myne Antecesseurs, aan de Hoofden ende Landscaryns, zo op Colombo, als op Gale, zyn uytgegeven, blykt by de respectieve Rölle, daar van onder de Commandeur *Roothaas*, ende den Desave alhier, beruttende, daar mede nu in deze laatste maanden mynes aanwezigens op Colombo ende Gale grote onkosten verspaard zyn. UE. gelieve voor een vaste maxime te houden, die Landen van niemand der zelve af te nemen, nog ook te doen veranderen, alzo zulks niet zonder grote alteratie zou kunnen geschieden, behalven dat het haar by schriftelyke Ola bevestigd is, waar in d'E. Compagnie haar woord verbonden heeft.

De Fortificatie der Stad Gale nu ten Principaalen, immers 't noodwendigste, aan een kant gebragt zynde, zoude myn opinie wezen de zelve voort te voltrekken op die wyze, en met dat volk, die daar Present aan arbeiden: want alle de Malabaaren, die bequaam tot den Gaalfen Landbouw waren, zyn al voor eenige maanden daar van genomen, en op de Dorpen verdeeld, en daarenboven beloofd haar vryheid; zulks niet zonder ons woord te breeken, weder uyt het Land zouden kunnen getrokken werden. Geen Coeli's hebben oit aan die Stad gearbeid, dat ook niet zal moogen geschieden, zonder verandering der Dorpen, ende schaader elendige arme Inwoonders.

Op de Malabaarze Kust hebbe alomme ordre gesteld, dat aldaar veel Slaven tot Landbouwers zouden werden ingekogt, als doenelyk was, ende daar door al eenige Perfoonen herwaards zyn overgebragt. Het ware te wenschen, dat men geheele huysgezinnen konde verzamelen, die alhier dan beter verzekerd zyn. Anders zyn de mans alleen dikmaal geneigd tot wegloopen, die, aan Vrouwen en Kinderen gebonden zynde, daar toe geen occasie hebben. UE. nu met lief op de Malabaarze Kust zynde, zal daar op kunnen gelet ende ordre gesteld werden.

Onder de generale en swaarste Meditatie des Gouverneurs op dit Eyland is geenzins de minste, om het met den Keyzer *Ragia Singa* zodanig te stellen, dat wy het Land in Rust mogen behouden, ende de Saaken na't regte oogwit verrichten. Hoedanig het Contract, met hem gemaakt is, zal on-

Z

„nodig

A. 1663.

De uytgegeven Landen mogen niet weer afgenomen werden.

Fortificatie van Gale.

Malabaarze Slaven te koopten.

Ragia Singa.

A. 1663. „ nodig wezen hier in te voegen, maar
 „ wel hoe menigmaal hy 't zelve gebro-
 „ ken heeft, zels in de eerste beginfelen,
 „ doe wy de Stad Gale eerst met geweld
 „ van Wapenen gewonnen hadden: want
 „ in 't Contract staat duydelyk . dat hy de
 „ onze de kost zoude bestellen, 't welk
 „ hy in 't eerst heel sober, ende daar na
 „ niet gedaan heeft, ende of wel de onze
 „ grooten honger ende armoede binnen
 „ de Stad Gale leden, zoo waren wy
 „ egter nooit zo stout, die in zyn Lan-
 „ den te zoeken, voor dat ons de uy-
 „ terste nood daar toe gedrongen heeft
 „ door Siekte en verlies van ons Volk.
 „ 't Gebrek dede ons eindelyk rezolve-
 „ ren, zels in 't Land de kost te gaan
 „ zoeken, die zy ons schuldig waren te
 „ brengen. Naderhand heeft hy nader
 „ accoord met ons gemaakt, staande van
 „ onze zyde toe, dat zyn Deslaves de
 „ Landen zouden regeeren. Dit wil-
 „ de ook niet lukken, om dat hy voor
 „ had ons te verraden, ende mag 't ver-
 „ moorden van den Commandeur *Coffer*
 „ wel onder zyne Actien van Verraad
 „ gerekend werden, dat buyten twyfel
 „ niet, dan door zyn bevel, geschied is.
 „ De Actie aan den Commandeur *van*
 „ *der Stel*, en 't doodén en vangen van
 „ ons Volk in de Landen van Nigum-
 „ bo, en Chilaw, is mede niet dan
 „ voor een schelmstuk aan te zien.
 „ Zyn gestadige Correspondentie met
 „ den Vyand (toen de Portugeesen nog
 „ op 't Land waren, ende ook daar na)
 „ kan niet dan voor Verbond- breuk
 „ gehouden werden. Hoe onredelyk
 „ hy na de verovering van Colombo
 „ met ons gehandeld, en ons volk, waar
 „ hy ze maar krygen konde, heeft doen
 „ ombrengen, is allezins openbaar,
 „ durvende daarenboven Jaffanapatnam
 „ en Man-Aar van ons eyfchen, 't welk
 „ hem noit heeft toegekomen, nog daar
 „ op hy, 'nog zyne Antecesseurs, noit
 „ iets hebben te pretendeeren gehad.
 „ Nu heeft hy zich zedert A°. 1658., ge-
 „ durende myn aanwezen op dit Ey-
 „ land, stil gehouden; maar og lacy,
 „ niet uyt liefde; maar uyt enkele vre-
 „ ze. Hoe tyrannig het algemeyn regt
 „ der Volkeren by hem geschonden
 „ wierd, is ook al de wereld bekend,
 „ zittende zo veel Gefanten in zyn Hof,
 „ slimmer als in Turkze Slaverny, niet
 „ alleen van d' onze; maar ook van an-
 „ dre Natien; onder andren een van
 „ den Prins van Bengale, die al bede-
 „ lende na 15 a 18 jaaren gevankenisel-
 „ lendig met zyn Volk gestorven is.
 „ Hoe onregtveerdig hy ook de Engel-
 „ zen daar aanhoud, die hem noit mis-
 „ daan hebben, is UE. bekend, behal-
 „ ven nog zyne onverdraagelyke en

Houd
 het Regt
 der Vol-
 keren
 niet.

„ Godslasterlyke Hovaardy, zich niet
 „ dan Heere God doende noemen, en
 „ daar voor van zyn elendige onderda-
 „ nige Slaven met het aanzigt op de Aar-
 „ de doende aanbidden. Het werd ook
 „ zekerlyk daar voor gehouden, dat hy
 „ den Luytenant *Frans Has*, een onzer
 „ Gefanten, heeft laten vermoorden;
 „ gelyk zynen moordadigen aard alom-
 „ me kenbaar is onder zyn allerbeste
 „ Vrienden; die hy nu zedert 4 a 5
 „ jaaren meest alle omgebragt heeft;
 „ zo dat UE. lichtelyk zult kunnen be-
 „ sluyten, dat van dat grouwelyk Mon-
 „ ster voor ons niets goeds; maar onze
 „ totale ruine zoude te verwagten we-
 „ zen, zo hy maar eenige magt daar
 „ toe konde uytvinden. Zyn zoeken
 „ en tragten na de Engelze Vriendfchap
 „ is ook nergens anders op gefundeerd;
 „ dog zo lang dezen Barbaar leeft, al-
 „ zoo hy oud en traag werd, meyne,
 „ dat hy ons wel zal in Vrede laten,
 „ ende dat ook de Engelzen zich van
 „ hem niet zullen laten bedriegen, ge-
 „ lyk hy ons zo veel jaren gedaan heeft,
 „ tegens de Portugeesen, en hen weer
 „ tegen ons. Zyn tegenwoordig vleyen
 „ en schoon spreken, uyt vreeze voor
 „ onze magt, ende geenzins uyt affec-
 „ tie. voortkomende, hebbe ik tot nog
 „ toe altyd gevoed met groote compli-
 „ menten, ende zulks niet alleen om de
 „ Vrede te betragten; maar ook om
 „ onze arme Landzaaten te doen gerust
 „ zitten, byzonderlyk die op de Fron-
 „ tieren woonen. De laatste Vereen-
 „ ring is opgefonden, zodanig UE. be-
 „ kend is, op hope dat onze arme Lands-
 „ lieden, die nog leven, uyt dat Leeu-
 „ wen-hof eens de voetstappen mogen
 „ te rug zetten. Maar zoo zulks niet
 „ geschied, dunkt my dat de maat van
 „ Regtveerdigheid van onze zyde zou-
 „ de overloopen, en dat men 't werk
 „ dan (dog op 't allervoorzigtigst) op
 „ een andren hoeg behoord over te smy-
 „ ten, in zodanige manier als met UE.
 „ particulier gesproken hebbe; dog ons
 „ volk (na onze hope) afkomende,
 „ moet het op den voet, als het nu in
 „ treyn, en by haar Ed. tot Batavia
 „ zo wel, als de Heeren Majores voor
 „ goed gekend is, al henen sloeren.
 „ By aankomst van ons volk hebbe
 „ ik wel opinie, dat eenige uyt zyn
 „ Hof mede zullen afkomen, en mey-
 „ nen haar Ed., dat die wel licht van
 „ eenige zwaarigheid, en restitutie van
 „ Steden en Landen, zullen spreken;
 „ maar de weg moet haar door *Don*
 „ *Joan* alvorens werden afgesneden, 't
 „ welk hy lichtelyk (nu wy zo formi-
 „ dabel voor *Raga* ten toon staan) met
 „ Cingaleete Complimenten zal kunnen
 „ doen.

doen. Met een matige erkenenis
 jaarlyks moet hy verzogd werden,
 en, zo veel doenlyk, voldaan in zyn
 begeerte van rariteyten, als Paarden,
 Valken, Honden, Bellen, &c. en-
 de zo gaande gehouden; hem expres
 aanschryvende, dat wy noit eenige
 Neerlanders meer zullen kunnen op-
 zenden, zo lang ons volk niet eerst
 tot ons gekeerd is; dat ook in effect
 moet werden nagekomen, en zo hy
 eenige van d'onzenafzond, en wy aan
 hem te schryven of iets te zenden
 hadden, zo kan 't zelve met Cinga-
 leetfen gefchieden, die daar toe ook
 niet gedwongen moeten werden;
 maar hen vrywillig laten gebruyken.
 Hier zou nu ook wel voegen, een
 middel te raaden, om de arme Engel-
 ze Gevangenen, als onze Geloofsge-
 nooten, van daar te krygen; maar
 dewyl wy van ons eygen volk zo kle-
 ne hope zomtyds hebben, zo weet
 ik geen ander middel te bedenken, dan,
 dat wy aan hem schryvende, zo wel
 voor de Engelften intercederen, als
 voor ons eygen Volk, ende waar me-
 de onze Christen-pligt achte voldaan
 te wezen.
 De Navale magt, onder Ceylon
 prezent behoorende, is nog al Con-
 siderabel, bestaande uyt agt Oorlogs-
 jachten, en Fluyten, vyf Inlandze
 Schepen, twee Galjoots, twintig
 kleene Jagtkens, Fregats, Chaloc-
 pen en Boots, namentlyk:

Erasmus, } Gedestineerd na Batavia, te weten, Domburg, en Bloemendaal voor af, en d'Erasmus, als hy met U.E. de Reys volbragt heeft.

De Fluyt, De Spreeuw, }
 't Inlands Vaar- } Gedestineerd over Malabar na Persia, en Suratte.
 tuig, } Vlieland.

Muyden, } Komen nog van Batavia, en zal de Fluyt dienen kon-
 } nen om de Suyker na Persia te brengen, en Muyden de
 De Fluyt Diemermeer. } Cancel na Batavia, dog dit zyn Conjectuuren, en zal
 } U.E. van 't Employ na tyd en gelegenheid kunnen re-
 } zolveren.

De Roode Leeuw. Legt in de Coetsjienfche Rivier, om gefloopt te werden, zoo niet bequaam geoordeeld is.

De Jagtkens

- De Sterre,
- Toetocoryn,
- Gale,
- De Kat,
- De Beurs-knecht,
- De Kroon,
- Mangatti,
- De Angelier.

Deze alle hebben, behalven 3 a 4 veroverde Coetsjienze Fregats, de Malabaarze Plaatzen, en Residentien bezet, van Man-Aar af tot Cananoor toe, om onze Contracten te Mainteneeren.

De Cha- } De Cancelltok,
 loepen, } De Valk.

Geldria, }
 De Hoop, } Deze 5 Jagtkens behooren onder Choromandel, zyn
 't Kieken, } prezent op Ceylon, ende mag zig U.E. de zelve vrye-
 Tayouan, } lyk met den eerften quyt maken, dewyl ze Ceylon
 De Romeyn. } weinig dienst kunnen doen.

't Galjoot Hilversum, }
 't Jagt de Maria. } Beide gedestineerd na Mocha.

't Galjoot de Perkiel, }
 't Fregat Cananoor. } Zyn noodig langs de Ceylonze Kusten dienst te doen.

De Inlandze Vaartuygen,

De Haan, }
 en }
 De Hen. } Werden van Bengale verwagt met de Suyker voor Perfia,
 ende den Eysch voor Malabar; dog waren om Ryft, ende
 den Malabaarzen Eysch uytgezonden. Zullen moeten ge-
 bruuykt werden op de Malabaarze Kust, en om Cattoen uyt
 Suratte te haalen.

De Chaloepp Caliture, Op Jaffanapatnam.
 Dito Galkiffe, Op Calpentyn.
 Dito 't Peperkoorn, Op Coylan.
 Dito Colombo.

De Boots, } Hercules, } Doen dienst op Gale, met Steen, Kalk, en
 } Aarnheim. } Hout te haalen.

„ De Jagten, onder Choromandel
 „ behoorende, zal UE. zich al met de
 „ eerste occasie, gelyk voorzegt is, der-
 „ waards kunnen quyt maken, om Cey-
 „ lon daar van te ontlaffen. De overi-
 „ ge zyn ook, buyten de groote sche-
 „ pen, de Vrede, de Haan, de Hen,
 „ Hilverfum, en de Perkiot, niet veel
 „ byzonders, ende daar mede ons tot
 „ nog toe al mede hebben moeten be-
 „ helpen.

„ UE. is bekend, dat wy uyt 't Patria
 „ ontboden hebben 5 a 6 hegte en wel-
 „ bezeylde Galjoots, die alleen veel
 „ meer dienst zullen kunnen doen, als
 „ alle dat ander zwak kleen Vaartuyg,
 „ daar by na gestadig aan gekluft, en
 „ getimmerd moet werden, en waaraan
 „ niet dan gestaadige Lasten ende On-
 „ kosten vast zyn.

Het pak-
 ken van
 de Ca-
 neel.

„ In de Brieven, door my aan de Op-
 „ perhoofden na Coetsjen gesehreeven,
 „ zal UE. zien, dat aldaar geordonneerd
 „ is een parthy Huyden in te koopen,
 „ om te zien, of men de Canceel daar in
 „ niet zou kunnen pakken; gelyk wy
 „ gezien hebben, dat de Portugeesen
 „ op Coetsjen hebben gedaan. Van deze
 „ Huyden hebben wy nu eenige pakken
 „ Canceel bekleed, ende met UE. ge-
 „ oordeeld, dat het de Heeren Majores
 „ zal aangenaam wezen.

„ UE. Gelieve (dewyl wy dog bey-
 „ de van een Resolutie zyn) zoo veel
 „ pakken buyten om de Goeni ook in
 „ Leeder te laten benaejen, als het Le-
 „ der frekken mag; ende kan in korten
 „ nog wel een quantiteyt Huyden van
 „ Malabar getrokken werden; dog de
 „ Canceel, die na dezen Oegst mogt ge-
 „ pakt, en in Leder benaeid werden,
 „ dunkt my dat op honderd pond het
 „ Pak behoord verfwaard te werden,
 „ om dat de Canceel in 't Leder beter
 „ bezorgd, diehter gepakt is, en in de
 „ Schepen minder plaats zal wegnemen.
 „ Van de zelve Huyden gaan nu 1000

„ ps. met my na Batavia; om tot een
 „ Monster na Japan te dienen, en zoo
 „ die Huyden daar getrokken zyn, zou-
 „ de jaarlyks groote quantiteyt kunnen
 „ werden verlameld.

„ UE. zal ook gelieven gedagigt te
 „ wezen, dat op Malabar, en Ceylon,
 „ na myn vertrek een Generaale Verlos-
 „ sing geschiede, om het Volk niet
 „ langer te hooren klagen. Op Jaffa-
 „ napatnam is de Verlossing gedaan, en-
 „ de gaan nu met my twee Compagnien
 „ van 60 a 65 koppen. Het geheel ge-
 „ tal meyne dat niet boven de 2 a 300
 „ wezen zal; ende alzo ik staat make;
 „ dat Ceylon, ende Malabar wel 400
 „ koppen mogen missen, zoo zal de
 „ Verlossing met Fatsoen kunnen ge-
 „ schieden.

„ Of met de Nieuwe Boeken primo
 „ Februari aanstaande de subsidie van de
 „ ongetrouden niet zeer bequameelyk zal
 „ kunnen afgeschafft werden, gelyk by
 „ UE. in Amboina is gepractizeerd ge-
 „ weest, zal UE. kunnen in 't werk
 „ stellen, gelyk by my al vastgesteld
 „ was. Het ontlast de Boekhouders
 „ van veel verwarring, en maakt ook
 „ in de Reekening der Persoonen meer
 „ perfectie, die nu om de Subsidie dik-
 „ maal nieuwe Reekeningen moeten
 „ gegeven werden.

„ Haar Ed. hebben voor lange al ge-
 „ ordonneerd, dat men de Getrouwde
 „ Soldaaten (om dat ze maandelyks hun-
 „ ne Gagie Contant genieten) het koff-
 „ geld zoude affchaffen, 't welk om den
 „ Oorlog, en om dat het Volk noit
 „ blyvende plaats had, niet heeft kon-
 „ nen geschieden; dan nu alom een ider
 „ zyn eygen Volk, ende vaste Posten
 „ heeft, zo zal 't zelve primo Maart
 „ bequameelyk kunnen werden inge-
 „ voerd.

„ Het Sout heeft men voor dezen al
 „ mede door de Mooren van de Over-
 „ kust op dit Eyland laten aanbrengen,

„ daar

Sout
 pagt.

663. „ daar het nogtans op Ceylon zo abun-
 „ dant te bekomen is, en werd nu van
 „ Jaffanapatnam en Man-Aar met ons
 „ eygen Volk meest aangebragt, uyt-
 „ gezonderd dat de Gaalze Landen
 „ haar van Waluwe meest behelpen. In
 „ de Consideratie over Ceylon, en de
 „ Brieven van haar Ed., zal UE. konnen
 „ zien, hoe wy 't Sout op Colombo,
 „ Gale, en Nigumbo, zouden kon-
 „ nen Verpagten, om alles aan de Pag-
 „ ters door de E. Compagnie tot een
 „ vaste prys geleverd, ende by haar
 „ ook tot een vaste Prys verkogt te
 „ werden; dog zoo lang 't Sout niet
 „ verpagt is, hebbe ik altoos geprafi-
 „ zeerd, dat niemand (uytgezonderd
 „ zomtyds om de Borgers te favorificen)
 „ dan d' E. Compagnie 't Sout
 „ heeft mogen verkoopen, ende daar
 „ by het tot ultimo Februari nog zou
 „ konnen blyven, om dan onder de
 „ Generale Verpagtingen van de Suri,
 „ Vifch, Balaar, &c. Verpagt te
 „ werden.
 „ De Herbergiers hebben altyd op
 „ Colombo, Gale, Jaffanapatnam,
 „ Man-Aar, Nigumbo, Caliture, &c.,
 „ op zeker getal bepaald geweest. Haar
 „ Ed. hebben al lang bevolen die op 6
 „ Ryksdaalders 's maands te stellen, en
 „ dewyl ik ten tyde der Verpagting ab-
 „ zent zy geweest; is zulks nog niet
 „ gefchied; maar zal al mede nu ultimo
 „ Februari konnen ingevoerd werden,
 „ op dat de goede Ordre van haar Ed.
 „ voldaan werde.
 „ Op Jaffanapatnam; en Man-Aar,
 „ diend ook ordre gehouden, dat al het
 „ Sout tot zekeren Prys aan de E. Com-
 „ pagnie werde geleverd, gelyk in ge-
 „ bruik is. De Mooren, werd my ge-
 „ rapporteerd, dat op Jaffanapatnam,
 „ tegens de Maximen, haar van de O-
 „ verkust daar nederzetten, 't welk UE.
 „ t'zyner tyd zodanig bevindende, moet
 „ daar tegen ordre gesteld werden vol-
 „ gens d' Instructie.
 „ De Reekening van 't Gezaey staat
 „ door enkel verzuim, bottigheid, en-
 „ de agteloosheid, nog in de Negotie-
 „ Boeken beswaard ter somme van
 „ f 1750.4.6.0. Die men jaarlyks liet
 „ vermeederen, om de onmogelykheid
 „ van den Landbouw aan te wyzen,
 „ en alhoewel nu zedert myn aanwezen
 „ een groot getal menschen meer tot
 „ den Landbouw gezonden zyn, ende
 „ die ook hun eygen kost reeds aldaar
 „ rykelyk bezorgd is; zo heeft binnen
 „ die korten tyd den Desave *Du Pou*
 „ al 5000 Parren Neli in mindering van
 „ voorfz. schuld afbetaald, en heeft
 „ daarenboven aangenomen; op 't sluy-

ten der Boeken, nog 1000 Parren
 te betaalen. Zulks de Reekening, dus
 doende, haast staat te verminderen, en
 te vereffenen. Alle de Padi, die jaar-
 lyks boven de 5 a 6000 Parren in min-
 dering van voorfz. schuld geleverd
 werd, zal dienen apart in de Negotie-
 boeken gecrediteerd te werden tegens
 de onkosten van Kleeden, ende ande-
 re behoeften; die de Malabaaren op 't
 Land nog in de eerste jaaren zullen
 van nooden hebben.
 „ Zo haast UE. met lief van de Ma-
 „ labaarze Kust geretourneerd zyt, zal
 „ UE. ook gelieven te denken, dat alle
 „ de onkosten op een vasten voet wer-
 „ den gereguleerd, dat nu zeer gefchik-
 „ telyk by deze Vrede gefchieden kan;
 „ om dat alles in rust zynde, d' onkosten
 „ zodanig konnen vastgesteld werden,
 „ dat het eene jaar van 't ander weynig
 „ verschillen zal.
 „ Insgelyks kan nu ook vaster staat
 „ op de Profyten, als voorheen, ge-
 „ maakt werden. De Areek depen-
 „ deerd aan 't vertieren op de Choro-
 „ mandelze ende Madurese Kust. De
 „ Olifanten aan 't aankomen der Koop-
 „ lieden, die ze ons afhaalen, die men
 „ altyd wat diend te Careffieren. De
 „ inkomsten der Landen konnen vast
 „ gesteld werden, en hoe men de Pro-
 „ fyten op de Koopmanfchappen; zoo
 „ op Ceylon; als op de Malabaarze Kust,
 „ zal zoeken, is UE. niet onbekend.
 „ De inkomsten der Paarl-Viftery, Tol-
 „ len, &c. dependeeren aan de getrouw-
 „ heid der Perfoonen, die daar over ge-
 „ steld werden. Het Pas-Geld van de
 „ vaart der Mooren, en andre in den im-
 „ bogt, brengen al mede haar voordel
 „ in, gelyk ook de doorvaart van de
 „ Man-Aarze Engte. Zulks alles de-
 „ pendeerd aan 't houden van goede
 „ ordre en fcherpe toezicht op de Sup-
 „ poosten, en dat ook niemand boven
 „ de gestelde Ordre op zyn Gagie ver-
 „ ftrekking werd gedaan, nog ook de
 „ Equipagie te veel verzwaard, gelyk
 „ UE. dit alles wel bekend is.
 „ De Predikanten *Scberius*; *Slippe-*
 „ *rius*, en *Wallius*, hebben lang aange-
 „ houden, om de ordinaire Predicants-
 „ Gagie van 100 gl., 't welk altoos
 „ hebben uytgesteld op het leeren der
 „ Inlandze Taalen. Ende mits *Slippe-*
 „ *rius* reeds het leeren der Malabaarze
 „ Taalen heeft onder handen genomen;
 „ ende belofte gedaan van daar in te
 „ continueeren, is hem Acte van 100
 „ gl. verleend. De andren, zulks mede
 „ belovende; zoude UE. hen insge-
 „ lyks aldaar Acte konnen verleen-
 „ den.

A. 1663.
 Alle de
 Onkos-
 ten op
 een
 vasten
 voet te
 regulee-
 ren.
 Voor-
 deelen.

A. 1663.

Peper te
zuyve-
ren, hoc.

„ Ik hebbe my ook menigmaal
„ moeten verwonderen, dat een groot
„ Jagt, gelyk Muynen, Mars, en
„ diergelyke, met 130 a 140 last Pe-
„ per haar ruym vol hebben, ontlaan-
„ de door de menigte stof, die daar
„ in is.

„ Op Jambi zynde, hebbe bevonden,
„ dat 100 lasten Peper geharpt, en door
„ een Wind-of Wacy - Meulentje ge-
„ jaagd zynde, 7 lasten Stof, of lichte
„ Peper uytgeharpt, en door de Wind
„ uytgedreven was. Deze 7 lasten in't
„ Gewigt namen niet min dan 25 a 30
„ Lasten plaats weg; zulks daar te vo-
„ ren 100 Lasten Peper gelegen had,
„ nog ten minsten 20 Lasten konden
„ geborgen werden. dat in de Vragt ½
„ part verfehild. UE. zulks goed ag-
„ tende, konde een Proeve werden ge-
„ nomen, niet van de Peper, die na Persia,
„ Bengale, Suratte, Choromandel, of
„ Ceylon gaat, maar in die voor
„ 't Vaderland na Batavia werd gezon-
„ den, om de Vragt uyt te winnen der
„ kostelyke Retourfcheepen, maar eer-
„ men den Peper dus gezuverd na de
„ Indifche quartieren zend, zou men
„ eerst dienen te onderstaan, of de zel-
„ ve al zoo veel hooger zoude kunnen
„ verkogt werden, als 't verlies van 7
„ Per Cento in 't Gewigt importeerden:
„ want om de Vragt zoude het wel ligt
„ zoo noodig niet wezen.

Maarten
Huys-
man.

„ Ik laat UE. genoegzaame Capable
„ Suppoosten, die bequaam voor hun-
„ nen dienst zyn, gelyk by een aparte
„ Lyft UE. secretelyk hebbe overgege-
„ ven, na de deugden, en Capaciteyt,
„ daar mede een ider (na myn Opinie
„ en ondervinding) begaafd is. Onder
„ de zelve hebbe ik mede gesteld myn
„ Secretaris, Maarten Huysman, die
„ my nu zoo veel jaaren gevolgd, en
„ goeden dienst gedaan heeft UE. ge-
„ lieve voor hem op dit Eyland zoda-
„ nigen Bediening open te houden als
„ UE. zult meynen dat hy verdiend
„ heeft, en waar toe, nu goede gele-
„ genheid zoude wezen, zoo ik hem
„ niet noodzakelyk van nooden hadde
„ met my te gaan, dog ben gerezolveerd
„ hem met d'eerste fcheepen (met be-
„ lieven van haar Ed.) weder tot UE.
„ over te zenden, om hier zyn dienst te
„ doen, alzo boven anderen ervaren be-
„ hoord te zyn, dewyl hy alle Zaaken
„ bygewoond heeft,

„ UE. gelieve ook in gedagten te
„ houden, dat geen Jogi's, of Heyden-
„ ze Landloopers op Ceylon in Com-
„ pagnies Landen gedoogd werden;
„ nog ook dat de Mooren eenige pub-
„ blyke Mohammedaanze Godsdienst

„ komen te plegen, alzo 't zelve op A.
„ hooge pane verbooden is.

„ Dewyl Colombo, Gale, en Mala-
„ bar, zoo rykelyk van Buskruyt ver-
„ zien, ende op Jaffenapatnam, ende
„ Man-Aar goede Kelders zyn, en daar
„ maar een matige quantiteyt is, zo zou-
„ de UE. een gedeelte van dien kunnen
„ ordonneeren in Maart aanstaande bin-
„ nen door van Colombo na Man-Aar,
„ en in April, Mey, of Juni van Gale
„ buyten om na Jaffenapatnam te zen-
„ den.

„ Ook gelieve UE. te ordonneeren,
„ dat het Vleesch en Spek van Jaffen-
„ patnam herwaards gezonden, ende al-
„ daar en hier aan de passerende fcheepen
„ verorberd werde. Of nu al noodig
„ zal wezen quantiteit weder in ver-
„ wifeling derwaards te zenden, zou-
„ de UE. kunnen in beraad houden.

„ Ook is gerapporteerd, dat de
„ Commandeur *Paviljoen* alleen de Oli-
„ fanten zoude verkoopen, ende ook
„ de verftrekking aan de Schilders en-
„ de Wevers doen. UE. gelieve t'zy-
„ ner tyd gedagtig te zyn van aan hem
„ te ordonneeren, dat hy in 't verkoo-
„ pen der Olifanten, en in 't uytgeven
„ van 's Compagnies penningen, daar
„ in de Methode van Gale heeft te hou-
„ den, ende zulks by Rade laten ge-
„ fchieden, ten minsten met kennis van
„ den Koopman *Pyl*, en den Secreta-
„ ris.

„ Ik hadde wel gehoopt, dat *Ragia*
„ *Singa* op onze Brieven zou hebben
„ geantwoord voor myn vertrek, dog
„ dewyl zulks niet gefchied is, zal 't
„ noodig zyn, dat UE. met eenige
„ Lafearyns een Brief aan hem opzend,
„ daar in hem te veritaan werd gegee-
„ ven, dat, alhoewel ik vertrokken ben,
„ UE. met hem zult handelen, zodanig
„ zyn Keizerlyke Majesteit zal aange-
„ naam zyn, gebruikende voort zulke
„ Complimenten, als UE. voor den
„ dienst van d'E. Compagnie zult noo-
„ dig agten.

„ Zo ik dit Kostelyk en uytgebreid Bestu-
„ Gouvernement had over te geven
„ aan een man van minder ervarenheid,
„ Capaciteyt, en wysheid, ik zoude
„ deze Memorie wydoopiger exten-
„ deeren; maar dewyl zulks onnoodig
„ agte, hebbe ik in dezen maar aange-
„ haald de Generale, en zommige spe-
„ ciale Poincten, daar op gelet diend
„ te werden; besluytende derhalven
„ deze Memorie met een hertelyke
„ Wenfch ende Bede tot God Almag-
„ tig, dat hy UE. overfchaduwe met
„ zynen Geest der Wysheid, ende
„ Kloekmoedigheid, ten eynde al UE.

„ doen

doen ende laten mag strekken tot eere
 zyns Naams en Opbouwinge zyners
 Kerke, dienft des Vaderlands, by-
 zonderlyk mede tot vermeerdering
 van U.E. reputatie. Dit wenscht op-
 regtelyk, ende ongeveinsdelyk, myn
 Heer, U.E. goede Vriend, en D.
 W. Dienaar.

Was geteekend,

RYKLOF VAN GOENS.

Ter zyde stond,

In 't Casteel Colombo,
 dezen 26. December,
 A. 1663.

Daar op nam de Heer *Hustaart* dit A. 1663.
 Gouvernement van de Heer *van Goens* De Heer
 over, die na Batavia vertrok; maar die *Hustaart*
 den Heer *Hustaart* de koek daar zo had beftied
 weten te bakken, dat hy hem A. 1664. van A.
 weer vervangen quam, zo dat hy hier 1663. tot
 niet langer, dan een jaar, geregeerd A. 1664
 heeft.

Hoe schoon ook de Heer *van Goens* Wan-
 hier van de Heer *Hustaart* mogt opgee- neer hem
 ven, en hem vleyen, is my egter klaar de Heer
 hier en daar uyt gebleken, dat die Heer Goens
 ren geen goede Vrienden geweest zyn, weer ver-
 gelyk ook nader blyken zal uyt het vangt
 Rapport, 't geen de Heer *Hustaart* we-
 gens Ceylons Staat te dier tyd, by zyn
 komst op Batavia, aan haar Edelheden
 overgeleverd heeft.

VEERTIENDE HOOFD-STUK.

Rapport van de Heer *Hustaart* wgens Malabar en Ceylon A°. 1664. aan baar
 Edelheden overgegeven. *Zaaken van Canara. En best met dien Nayk in Vre-*
de te leeven. Aderfia's weerborstige Handel met ons. En die van de Prins Ram-
meteri. Zyn Edelheids Raad tegen Aderfia's stoutheid. Des Samoryns stoutheid.
Zyn Ed. raad baar Ed. Ed. tot een nieuw Accoord met dien Vorst. De Portugee-
fen quade Werkuygen voor ons. Lof de Heer Coullter gegeven. Onmogelykheid
om den Amfioen-Handel hier te bepalen. Van de Peper in Porca, en Engelsen
daar. De Vorst van Berkencoer mistyd ons. Quade gewoonte tot Calicoilan.
Coilans staat. Stoute Taal van den Heer Hustaart. Contract met den Terkenkoer
gemaakt. Contract met den Trevancotter. Zyn Ed. verdre Aanmerkingen over
Malabar. Oorlog tusschen den Naik van Madure, en den Teuver. Moejelykheden
hier door van de Paruas geleden, dog eyndelyk alles gesild. Noodzakelykheid van een
ander Contract met den Naik van Madure. Grootte Pecil-vangst A°. 1666. Mid-
del om Draak, en andren, uyt Candi te krygen. Ingeogeste en aangebragte Caneel.
De eene Caneel beeter als d'andre. Der Tansjouwerse Slaven weerbarstigheid.
Zyn Ed. gevoelen over den Landbouw hier. En over den Areek. Als mede over
den slegten stand der Vrylieden hier. En over 't Middel om die te herstellen. Hoe
veel minder de Lasten nu, dan in de voorige tyd, waren. Verder bericht over eenige
Jaffanapatnamse Kleeden, Gelden, en de Wevry daar. Kruys-vaartuygen, na
de Kust geordonneerd. Zyn Ed. Klagte over zyn slecht Oponbieden. A°. 1664.
staan Raja Singa's Onderdaanen tegen hem op. Dreeven hem op de Vlucht. Zogten
hem te Dooden. En zyn Soon op den Throon te zetten. Hy ontkomt het Ge-
vaar. Dog de Prins niet toonende daar mede gediend te zyn, begonnen de Bel-
hamels de Vlucht nemende malkanderen aan te tasten. Zeker Heer wat de Wapenen
voor hem op, en stild den Oproer. Raja Singa doet de schuldigen straffen, zynen
eenigen Soon vergeven, en zelf ook de Heeren die met hem gevluget waren, dooden.
Bleef zedert te Degligi zyn Hof houden. Raja Singa nader beschreven. Valsch's
Gerugten A°. 1666. van zyn Dood. Hy veroverd Arunderi A°. 1670. Bericht
van zynen Handel met verscheide Gefanten van ons, als ontrent Henrik Draak.
Een ander, die zich zelven de Weg tot zyne Verlozing baand. Johan Baptista's
Geval. De Heer de la Haye komt A°. 1672. hier met een Vloot. Hoe slegt zyn
Gefant hier voer.

R A P P O R T nopende
 den Staat der Vereenigde
 Nederlandze Oost- Indische
 Compagnie op 't Eyland Cey-
 lon, de Kust van Malabar, en

Madure, overgeleverd aan de
 Heer *Joan Maatsuyker*, Gou-
 verneur Generaal, ende de
 Ed Ed. Heeren Raaden van
 India, - door *Jacob Hustaart*,
 Extra-

A. 1664.

Extraordinaris Raad van India, ende gewezen Gouverneur, als ook Directeur der opgemelde Plaatzten, t'zyner wederkomst op Batavia.

Myne Gebiedende HEEREN:

Rapport
van de
Heer
Hufftaart
wegens
Malabar,
en Ceylon,
A. 1664,
aan haar
Edelhe-
den o-
vergege-
ven.

Zaaken
van Ca-
nara.

Hoewel ik geen ander bedenken hebbe, of het Zyde - Schip uyt Perlia voor myn vertrek van Colombo den 17. der verleden Maand van Coetsjen Adroicature na Batavia afgezonden, en UEd. daar mede voor myn Arrivement van veel Saaken ampel Advys gedaan zal wezen, zoo hebbe egter niet konnen nalaten te scheep tot tydverdrijf, en met eenen na myn oordeel tot quytting van mynen schuldigen Plicht de volgende Letteren op 't Papier te brengen, en allenthalven UEd. aan te kondigen, in wat gestalte ik Ceylon, Madure, en Malabar gelaten hebbe. UEd. gelieven my ten beiten af te nemen, dat ik hier in een weinig hoops hebbe te betoonen, dat de gepleegde en my smerelyk gevallen verandering, indien al dienstig, evenwel niet peremptoir noodzakelyk is geweest.

Eerst komen de Zaaken van Canara te vooren, waar van de laatste Advyzen door den Resident *de Bruyn* gedateerd zyn den 24. Augusti, en 2. September voorleden, ende daar in is geweest, dat de Gezant *Malappa Maloe* onverrichter Zake, en zonder Vrede te treffen van Goa geretourneerd, den 13. Juli aan een langwylige Ziekte uyt de Wereld was gescheiden, zynde al ontrend dien tyd de Inwoonders van Mangalor, Carnati, en voords tot aan de Rivier van Bake-noor, tegen den jongen Naik gerebelleerd, die, door de ongelegenheid gekneld, te rade was geworden, de Vrede met de Portugeesen hoe eer hoe liever te sluyten, gelyk hy dan, op approbatie van den Viceroy, met eenen *Domingos de Geer* is geaccorderd, onder Conditie, dat aan den Portugees de 7 gepretendeerde Fregats zouden werden gerestitueerd, daarenboven ingeruimd de Zeehaven Barfeloor, met de twee Fortressen aan de Rivier-kanten, en de Landeryen, voor henen gepossideerd, &c. Gemelde *de Geer* was ook, om dat werk te bevorderen, na Goa vertrokken, ende werd gesultineerd, dat de Viceroy de Conditien zal accepteeren, ten aanzien onder anderen bedongen is, dat de Portugeesen geeximeerd zullen wezen van de verbintenis des ouden Contract's, om den Peper tegens 28 Pagoden 't Candil aan te nemen; dies ook tegens

September de Portugeese Armade van Goa verwagt wierd, om de geaccordeerde Plaatzten in bezit te nemen, 't welk met Mangeloor, in handen der Rebellen zynde, lichtelyk zo glad niet zal succedeeren.

Volgens schryven van gemelden *De Bruyn*, hadden drie Guferatten, te Peerd over Land komende, uyt den naam van d'Engelsen met den Naik by provizie gecontracteerd, 1000 Candil Peper in de maand van September te leveren tegens 22 Pagoden, of 44 Reaalen 't Candil, en zoude 't voornemen der gemelde Engelsen wezen daar in den Lande een Logie op te richten, ende met den Naik een Formeel Contract aan te gaan.

Narra Maloe was aldaar in de Directie van zyn Overleden Broeder, *Malappa Maloe*, geraakt, sichynende tot de Vriendschap ende Handeling met d'E. Compagnie uyttermaten genegen, verzoekende ook 't aanbrengen van een goede quantiteyt Koopmanschappen, biedende daar voor meerder als den Suratzen Prys. Niet te min klaagd *De Bruyn*, dat de onzen een jaar herwaards Tol van dagelykke Mondkost, tot Brandhout toe, was afgedwongen, ende hy, vreezende, dat zulks in 't aanbrengen van Compagnies Goederen mede plaats grypen zoude, hoewel regelregt tegens het gemaakt Contract, was te rade geworden daar over door *Narra Maloe* ten Hove te doleeren, de welke daar op 2 Firmans van den Nieuwen Naik hadde geobtineerd, by de welke de Tollenaars geinjungeerd wierd te restitueren al 't gene op vorige wyze de Onzen was geextorqueerd.

Ondertusschen was den Naik al wederom aangevogten door twee Visapoerze Legers, onder 't Commando van eenen *Siedeurvelas*, ende den vermaarden *Bulechan*, aan de welke reeds, om hinnen vyandelyken aantogt te stutten, zo lak Pagoden geprezen teerd waren. Sr. *de Bruyn* sustineerd, dat deze invasiën, ende voords het doen der gerebelleerde, die van Canara de Superbiteit benemen zal, om na dezen d'E. Compagnie, daar wederom komende te handelen, minder overlast te doen, ende beter contentement te presteren.

Ende zyn dit zo de tydingen van Canara. Nu hebben wy in de medegegeven Memorie gezien, dat UEd. niet geerne met dat Volk in Oorlog zouden raaken, 't welk ons dan ook doet voorstellen, dat het UE. behagelyk geweest zy, dat wy de hand van dat werk afgehouden hebben; ende indien de Landen van Canara in der waarheid mede wilden Canceel uytleveren, zo is 't niet

En be-
met di-
Naik
Vrede
leven.

al-

alleen beter, maar ganfch noodzakelyk met den Naik een naeuwer Contract aan te gaan, behalven dat het zeer bedenke- lyk is zoo fchoonen Ryft-handel-plaats geheel en al te abandonneeren: want al waar 't fchoon dat Ceylon door de be- vordering van den Landbouw zoo veel Ryft jaarlyks konde uytleveren, als U.E. Guarnifoenen, ende verderen om- flag, vereyffchen, zoo zoudc lichtelyk door een quad Gewafch; mits droog- te, ofte geweldige inundatie, waar van hier na breeder gefchreeven zal werden, meermalen de Kink in de Cabel komen, of het werk door Oorlog ende onluft met den Koning heel verbrod konnen werden; in welken gevalle tot Canara de befte toevlugt ftond te zyn.

Wydere dat U.E. haar het gemaakt Accord met *Aderfia* niet qualyk geval- len laten, is ons in de ftribbelige gele- genheid van deze verandering aangenaam geweest te verftaan, maar 't onderhou- den gaat hem niet zeer ter herten, 't welk wy al van te vooren bedenkende, in ons fchryven van den 11. Februarij paffato aan de Heeren Meesters over Land, al wat fcrupuleus zyn geweest, om haar Ed. daar uyt eenige zekere voordeelen te beloven; maar volgens fchryven van den Commandeur van *Coulfer* in dato ultimo September begon *Aderfia* met de zynen zig zoo vreemd tegens d'E. Compagnie aan te ftellen, dat het langcr onverdra- gelyk was, ontziende hy hem nauwlyks verboden waaren publykelyk af en aan te voeren, ja d'onzen daar mede te trot- zeeren, de Protesten en klagten, daar te- gen gedaan, te befchimmen, 's Comp- agnies Geld op de Bafaar na haar wel- gevallen te taxceeren, ons Guarnifoen- volk te afftoeteeren, en met Houwers, Stokken, en Scheldwoorden te bejege- nen.

Ondertuffchen was tot Cananoor de Prins *Rammeteri* van zyn Expeditie na Canara eyndelyk Victorieus wederge- keerd, hebbende neffens den Koning van Colatri, 't geen met ons mondeling ge- accordeerd was, voor den Onderkoop- man *Rombout Lefer*, fchriftelyk beves- tigd, ende Contract gemaakt heel en al ten voordeele van d'E. Compagnie met belofte van onzen geproponceerden han- del Landwaardin na vermogen te be- vorderen; ook *Aderfia*, indien het d'E. Compagnie gelegen quam, te ftraffen, ende den voet te lichten. Ende uyt deze Confideratie vorderde gemelde *Le- fer* een goede quantiteyt Koopmanschap- pen, om de zelve te Land tot al zo die- ren Prys, als om de Zuyd, te vertieren. Hy remonteerde ook by zekere Lyft, dat *Aderfia*, zedert het gemaakt Con-

tract, 150 Candil Cardamom, ende 1255 Candil Peper verzonden had.

Maar wy konnen niet bedenken, hoe *Aderfia* met de zynen zo ftout ende uyt- fporig werd, daar zynen Landheer hem (die zulks niet onbewuft kan wezen) dreygd met Adjude van d'E. Compagnie op 't Lyf te vallen; tegens welke magt; hy dog geenzins zou konnen be- ftaan. Zo valt ook bezwaarlyk aan te nemen, dat de Koning *Colatri*, of de Prins *Rammeteri*, de Mooren uyt hun Landen tragten te verdryven; van de welke zy zo groote Tollen ende Inkom- ften trekken.

Deze difficulteyt nader overwegende, zyn wy in 't geloof gekomen, dat wel *Aderfia* in zyne uytftoorigheden fteenen mag op eenige Adjude, hem door den Samoryn toegezeft, wiens intreff no- pende 't vervoeren van Peper een en 't zelve fchynd te wezen. De tyd zal hier van nadet ontdekking doen.

Indien de Negotie ende de voordee- len der Negotie van Cananoor flegts in haar zelve te confidereren waren, ik zou wel licht mede fustinceren, dat zy niet groot genoege zyn, om tot behou- denis van de zelve tegen *Aderfia*, ende zyne Adherenten, een Harnas aan te trekken, gelyk UEd. nu zulks gelieven voor te ftellen, maar dat men dien Vor- ftelyken Koopman regelregt tegens 't Contract met d'E. Compagnie aange- gaan alles laat doen, wat hy wil, heeft zyn afpect op den welftand van den gan- fchen Malabaarfen Handel, 't welk UEd. zo valt als een muur gelieven aan te ne- men, ende te gelooven, dat dit gezegt zy niet by my alken, maar alle UEd. gequalificeerde Minifters, die tot Mala-

Zyn Ed. Raad te- gens *Aderfia*'s Stout- heid.

bar enige ervarenheid hebben. Het is im- mers nu genoegzaam gebleken, dat ge- melde Cananoorfe Mooren geftadige Correspondentie houden met die van Calicoilan, aldaar fecretelyk Peper uyt- ende Amfioen invoerende, 't welk in- dien niet met publyke flagen geremedie- eerd werd, meer en meer zal toenemen: want d'ervarenheid leerd; dat het voor d'E. Compagnie niet wel mogelyk zal zyn de ftranden der Malabaaren zodanig te bewaren, dat geen Sluykery per klein Vaartuyg gefchiede; ja werd niet on- gerymd getuftineerd, dat UEd. de voor- deelen van den Amfioen niet hebben ge- noten, onder anderen mede ter oorzaak van de fcrete aanvoeringen door de Mooren van *Aderfia*, ende den Samoryn, gepleegd. Best is het dan, dat men die Siekte in haren oorffprong geneze, ende, zonder om gepleegde contraventien een andren Oorlog aan te vangen, flegts re- zolveere alle de Vaartuygen met ongli-

A. 1664. Centieerde Peper tot Mocha, Surat, of elders gevonden, aan te snoeren; ook per force in 't vifiteeren der aankomende Vaartuygen tot Cananoor nacuwer en fcherper Reglement onderhoude, ende die daar tegen eenige ontfutzeling hebben gepraëtizeerd, na gedane denuntiatioe aan *Aderfia*, verbeurd verklaare.

't Is reden, dat in deze Zaak op de fchadelyke confequentie gelet werde, ende indien UEd. verftaan, *Aderfia*, die onder Compagnies Gefchut woond, om de geringe Negotie te Conniveren, wat vryheid; zulks aan andre Malabaarze Vorften, die feperaat woonen, geven zal, om op de Contracten niet wel te paffen.

UEd. Is in onze Miffive van den 11. Augufti aangewezen, dat *Aderfia* met een der Samorynze Kooplieden, zo men hen begaan liet, bequaam zyn, om den handel van Mocha voor d' E. Compagnie Intruftucus te maken, gelyk dan, zonder tot violente middelen te verftaan, ende hunne overgebragte Peper voor buyt aan te snoeren; niet van noden zy wederom Equipagie derwaards te doen.

Nopende 't verlaten of behouden van de Vefting Cananoor zullen wy dit pas niet meer aanhaalen, genoegzaam ons voor vast inbeeldende, indien de E. Compagnie met 't Guarnifoen van daar verhuylt, die plaats wel haaft een anderen meefter hebben zal.

Des Samoryns Stoutheid.

De Samoryn heft onlangs den Commandeur *Coulfter* durven vergen Pafpoorten voor zyne Vaartuygen, die ontrent Commoryn, ende den Imbogt van Mature zouden varen; ook dat imand aldaar gecommiteerd mogt werden, om de Pafpoorten te verleenen. 't Antwoord was, dat de zelve tydig genoeg tot Coetsjien konden werden gegeven, als men maar van de Naamen der varende Perfoonen, ende van 't geen gevoerd wierd, kennis hadde. Zeker, die Luyden pretendeeren zo groote vryheid, als of zy met Contract aan d' E. Compagnie niet eens verbonden waren.

Daar is in Juli voorleeden by den Samoryn een Vergadering geweest van Gezanten der Malabaarze Vorften, quantzuys om te delibereeren over de Pretenzie van Landen, die Coetsjiens Koning tegen den Samoryn heeft gemoveerd, welke onverrichter Sake zyn gefcheiden. Onzes bedunkens is daar wat anders geventileerd, hebbende zig daar mede laten vinden de Gricol van Calicoilan, die te huys gekeerd (gelyk hier na geduceerd werd) zulke vreemde moedwilligheden heeft aangerecht, dat het fcheen een uytwerkzel van de Vergadering te zyn.

't Is apparent, dat een nieuw accoord met den Samoryn wel gevoegelyk zal kunnen werden getroffen, dewyl UEd. inclineeren, om hem de helft ofte een derde deel van de Peper, die in zyn Land valt, vryelyk te laten genieten, ende zyne luyden op ons aanwezen al geen ongenegenheid toonden, om belofte te doen van geen wilden Caneel meer uyt te voeren. Te meer onbekommerd is zulken accoord aan te gaan, om dat des Samoryns Land weinig Peper uytleverd, ende die daar valt te dier is; maarscherpelyk zal men zyne Kooplieden op de handen moeten paffen, om dat zy gewoon zyn de Peper van elders te halen, gelyk UE. voor henen is aangewezen, ende gebleeken aan 1000 Candil, die gereed lagen om vervoerd te werden, en zonder twyffel vervoerd zyn. Het Malabaars Binnen-water, strekkende van Coilan af tot Panani, geeft hier toe onder zoo trouwlooze Natie zeer fchoone gelegenheid.

In Septembar voorleeden, is door gansch Malabar een gerugt uytgestroid geweest, dat de Portugeezen, gecombineerd met de Engelfen, in 't aanftaande goede Moeffon met magt zouden paffereeren, ende de onze van de nieuwe Conqueften uyt dryven, 't welk onder de lichtvaardige Inhabitanten zo veel geloof had gevonden, dat de Onderkoopman *Vertangen* eyt Terkenkoer fchreef, naelyks een Bode te kunnen krygen, om zynen Brief na Coetsjien te beftellen, al even eens of die Stad reeds belegerd was. Dit zy verhaald, om te betoonen, wat de Reliquien der Portugeeze Natie, in die Landen verbleven, al kunnen doen gelooven, ende te weeg brengen. Invoegen ook zeer wel komt te flagen, dat UEd. tot nader Laft van onze Heeren Meesters goedgevonden hebben de Frequentatie der zelve in onze refpective Conqueften te hinderen, ende te verbieden. Gewiffelyk zy zouden niet als quaad vrouwen, en daar in grootelyks geassifteerd werden door de tegenwoordige Borgery van Coetsjien.

't Is ons leed, dat UEd. gevoelen nopende 't beftuiten van de zelve binnen's Compagnies muuren gealtereerd is, om dat nevens my de Commandeur *Coulfter* over die Zaak na 't Patria zoo ernftig heeft gefchreven; dog 't zy verre van te willen opinatreeren.

Over 't Comportement van de Toepaffen is nog zonderling niet te klagen, maar evenwel te gelooven, dat het boven gemeld uytstroizel van hun hand afgevolgen zy.

De Zaaiken van Negotie waren zich volgens de genome Concepten zo fyntjens.

gens schikkende , dat met recht eenige nieuwe redressen onnodig mogten geoordeeld werden , bewyzende de Commandeur *Coulster* allezins te zyn een gauw en verre ziende Koopman ; niet te min wist hy geen raad om den Amfioen hooger , als 50 pond Peper , aan de man te helpen ; hoopte nog tot zodanigen prys in de aanstande leverantie 16000 pond te vertieren . 't Is de principaalste zoorte van Profyt-gevende Koopmanfchap , dies wy ook , aan de Regeering gebleeven zynde , den toevoer volgens 't Contract scherpelyk na vermogen zouden hebben verhinderd . Het waar te wenschen d' E. Compagnie dies aangaande met den Samoryn zo wel , als met andre Vorsten , in Contract konde komen : want des zelfs Kooplieden geconniveerd zynde , al het woelen tegens de Luyden der Zuyder Quartieren te vergeefs zal wezen , en d' E. Compagnie versteeken blyven van een advance , die ontrent op f 100000 gl. jaarlyks geaculeerd was . De ervarenheid heeft ons geleerd , dat de Amfioen ook te Land werd ingebragt over 't Gebergte , waar tegen weinig remedie is te schaffen .

Zeer geerne zien wy , dat UEd. ons Concept voor goed keurd , om de Peper van Porca te diverteeren . Wat apparentie daar toe zy , ende of door de Negocie in de Landen van Teckenkoer , ende Berkenkoer het rechte oogmerk kan werden getroffen , blykt uyt het schryven van den Porcatter aan den Commandeur *Coulster* dato 21. September , waar in hy bekend , dat in zyn Land geen quart pond Peper te vergaderen ; en 't hem niet mogelyk is Peper te leveren , terwyl d' onze de zelve in Cotatte (hoofdplaats van Teckenkoer) in koopen , en inzamelen . Ook is , mynes wetens , tot Porca nog geen Peper in Voorraad . De Engelzen blyven zich aldaar noch onthouden , zynde 't niet apparent , dat de Koning haar zal uytzetten , ten zy wy hem al vorens beloften doen , van d' assistentie tegens die gene , die zulks namaals mogten komen te wreken .

De Vorst van Berkenkoer , naft aan Porca gelegen , ende de welke voor heen aan den Commandeur *Coulster* belofte gedaan had , van al zyne Peper aan de E. Compagnie binnin in zyn Land te leveren , was eenige tyd , 't zy door perswasie der Porcattz Kooplieden , of wel vermits de valsche Gerugten van 't aankomen der Engelzen en Portugeseen , zo 't schein , van Resolutie veranderd , zulks de beloften zonder effect blyvende , de Commandeur *Coulster* te Rade

wierd den Assistent , aldaar tot den Inkoop van Peper geplaatst , te lichten , ende met zyn Kramery tot Porca te transporteeren ; dog by Missive van ultimo September schryft ons gemelde Commandeur , dat den 23. daar tot Coetsjien een Gezant van den zelven Berkenkoer was verschenen , betuigende ; dat men in zyn Land grootelyks ontfeld was geworden door 't schielyk vertreck van Compagnies Minister ; met verzoek , dat het misnoegen door de Interceszie van den Coetsjenschen Koning en den Teckenkoer , weggenomen mogt werden , ende zyn Meester buiten de gunst ende verbintenis van d' E. Compagnie niet gesloten blyven .

Hy zoude allezins Contentement geven , al waar 't schoon met uyt de Regeering te zetten eenige zynere Officieren , die tot zulken misnoegen oorzaak mogten gegeven hebben .

Wat hier op gevolgd zy , zullen UEd. Adroiciture van Coetsjien verstaan . Myn gevoelen is , dat hier particuliere opruyningen onder hebben geschuild , ende met de komst onzer Vloot , indien men gezind zy geweest het werk op dien voet te laten voortgaan , alles in de regte ploy gebragt zal zyn ; dog zonder de Berkenkoer mede in Contract te brengen , is nopende de diverzie van de Peper van Porca niets te hopen , ende evenwel dit volgens Concept succederende (gelyk het maar aan 't aanleggen schorten zal) staan onze Zaaken met d' Engelschen zeer schoon , daar anderzins al 'ry veel over gedifputeert zal werden : want het is een fundament zonder exceptie ; dat de Koning van Porca noit vermogens is geweest , zonder kennis van den Coetsjenschen Koning , ja zelfs anders als tot Coetsjen , door zyn Kooplieden Peper te laten leveren , die dog niet in zyn eygen , maar in anderer Vorsten Landen groeide . Invoegen al 't gene daar in voorhenen met de Engelzen is gedaan , in forme van rebellie ende usurpatie zy geschied ; dog over deze Materie hebben wy voorhenen geschreven .

Tot Calicoilan was van langer hand een quade gewoonte ingeworteld , dat in 't Negocieeren van Peper , doorgaans de gewildste Koopmanfchappen aan twee drie Bramines op de hand werden gegeven , ende naderhand in Peper langzaam voldaan ; invoegen de Reekening der gezegde Bramines altyd een merkelyke somme ten agteren stond , ende den Peper-handel meest in 't geweld van zo weinige guyten , om de E. Compagnie daar mede te gerieven , ofte te hinderen na haar welgevallen . Hier van hadden wy , met Communicatie van den

Quade gewoonte te tot Calicoilan.

A. 1664. *E. Couster*, gerne een eynde gezien, ende gelaft geen uytſchot van Koopmanſchappen te doen; maar de aangebragte Peper promyt te betalen, gelyk zulks reeds tot Coetsjen gepraetizeerd wierd. De Bramines, ende inzonderheid de afgezette *Babba*, hebben zig hier tegens geſteld, ende den goeden Koning van Calicoilan ſchandelyk door den Gricol geleidet, ende daar henen gedifponeerd, dat de leverantie van Peper wierd geſtut, onder voorgeven, dat de Koopman de zelve niet wilde koopen, gelyk zulks opentlyk aan den Commandeur geklaagd wierd, ende heeft men dit Pretext gevat, om eenige gebleke ſluykeryen te verſchoonen, waar in de Gricol door zeker Inlands huysdienaer van *Sr. van Daalen* geattrapeerd, terſtond gebod, dat niemand, in de Logie beſcheiden, zig 's Nagts daar buiten zoude mogen verwoegen; ende nam hy over den Spion een ſchendige Wraak: want juyſt te dier tyd blykende, dat gemelde Huysdienaer een Stuk Silverwerk van *Sr. van Daalen* had geſtoolen, ende vervreemd, liet hem terſtond in 't Gezigt, ende bywezen van den Koopman door zyne Nayros onder de voet hakken, ende alzo in zyn Bloed leggen wentelen, ende ſterven. 't Welk voorwaar ſnoode Proceduuren zyn, en van zeer quade gevolgen; waar van ik ook voornemens was, tot behoudenis van 's Compagnies reſpect, vereiſchte ſatisfactie te vordren. Wyders hoe ſchadelyk zy 't verſtrekken van Koopmanſchappen op de hand, blykt daar uyt, dat de *Bramine Babba*, na 't vertrek van den Onderkoopman *Willing*, de ſchuld ontkend, die ten laſte van hem is aangewezen; zulks wy ook *Willing*, om effen Reekening te maken, weder derwaards hebben moeten zenden; maar men kan aan deze en diergelyke ſtribbelingen, ende voorts aan 't werk der ſluykeryen wel wat te zwaar tillen. Zonder twyffel zal nu alles al gedreſteerd wezen, ende moet zig niemand inbeelden de Zaaken tot Malabar oit op zoo'n effen baan te zullen brengen, dat diergelyke haperingen niet zullen rezulteren. Die wagen moet altyd voortgaan, al is 't dat de weg oneffen is. De Koning van Calicoilan (of Gricol in zynen naam) wel konnende giften, dat op gemeld doen Compagnies mitnoegen zoude volgen, heeft met klaagen in de voorbaat geweest, en in een Ole by ons over den Commandeur *Couster*, ende Onderkoopman *van Daalen* zeer frivoool, ende met onwaaragtige berigten Gedoleerd; maar wy zyn 't Antwoord ſchuldig ge-

bleven; waar in ook in diergelyke oecaſien zoude hebben gecontinueerd: want met admitteeren van zulke ligtveerdige en futile klagten, gelyk ons meer als eens zyn voorgelkomen, werd het reſpect van den Commandeur verminderd, 't welk dan tot nadeel van d'E. Compagnie ſtond te gedyen.

Nopende het bouwen van een Pakhuis aan ſtrand tot Calicoilan, ik hebbe UEd. voorheenen, na genomen oculaire inſpectie, vertoond, datter geen voordeel mede te halen zy. De Koning is volgens Contract verbonden zulks te gedoogen; maar daar is bygevoegd; dat zulk een Pakhuis zo groot ende breed zal wezen, als zyn Hoogheid gelieft.

Tot Coilan is zedert het laaſte Aecoord van 4 fanum per 't Candil Peper alles zeer wel gegaan, ende de Peper-Handel zonder eenige onluſt gedreven geworden, 't welk gehoopt werd alzo continueren zal uyt het geen UEd. uyt de Reſpective Memorie gelieven aan te halen en te recommandeeren, dat men zich wel wagten moet met de Calicoilangers in moeite te geraken, dewyl ze bezwaarlyk weder tot reden te brengen zyn; zoude met billykheid mogen geconcludeerd werden, dat ik wel gedaan hebbe, om genakende veranderingen te vermyden, hen den Tol, waar van zy geregtige Pretenzie maakten, in te wyligen; maar ik hebbe my, in UEd. welnemen, te beklagen, dat daar het antwoord op ons diſtinct ſchryven aan de gemelde Memorie werd gereſereerd, evenwel van myn verriichten in de Malabaarze Viſite niet een letter mentie werd gemaakt, even al eens, of een Kootjongen daar aan doende geweest was, wiens naam niet eens meriteerd genocmd te werden, daar ik nogtans UEd. wel voorhenen in beſoignes van alzo groote Difficuliteit tot genoegen hebbe gediend, ende overbodig ben van 't geen ik verrigt hebbe zoo wel, als een ander, bewys, ende redenen te geven. Niet dat ik daar mede zoude ſuſtineeren niet te kunnen miſſen; maar anneme te bewyzen, dat in myne beledingen geen goed overleg, geen trouw, ook geen yver heeft ontbrocken. Voorwaar, myn Heeren, deeze kleenagting valt zeer bitter te verduwen, ende werd nogtans geappliceerd, niet alleen op my; maar ook op den Commandeur *Couster*, ende andre gequalificeerde Miniſters, die my met Raad en Daad getrouwelyk hebben bygeſtaan.

In ons naaft jongſte ſchryven per 't Schip *Muyden* in dato 10. Juli is UEd. bekend gemaakt, dat de Commandeur

4. *Coulster* een formeel Contract met den Teekenkoer had gesloten. De Copey daar van, die doentmaals niet konde gezonden werden, gaat nu hier benevens, ende hebben wy zedert verstaan, dat de onderhouding, zoo door den Landvorst, als zyne Grooten, zeer wel be- tragt werd. Onze intentie in dat werk is geweest de Peper uyt de eerste hand te kooplen; 't vervoeren over 't Gebergte te beter te verminderen, ende de zelve Speecy van Porea te divertieren.

Nu bezien wy, dat UEd. de sleet der Peper te Lande te verbieden niet alleen onredelyk, maar ook onmogelyk agten. Hier op kan niet laten UEd. met eerbiedigheid te gemoet te voeren, dat het zonder twyffel onredelyk is te verbieden iets, waar toe men niet geregtigd is; maar dat de Peper; die aan de E. Compagnie volgens Contract van de Landvorsten behoort te zyn geleverd, over 't Gebelgte te Land uytgevoerd werd, behoeft men mynes oordeels, niet te gedoogen; ende om dat voor te komen zo veel mogelyk is, hebben wy in Rade van Malabar geen beter weg gezien, als de Vorsten; welkers Gebied en Landstreek daar toe bequaam is, door minnylke persuaasie ende Contracten te verplichten, dat zy desistieren om door hun Territorium de Peper te laten vervoeren, die anderszins aan ons verbonden is geleverd te werden; ende gelieven UEd. dit van zo geringen Consequentie niet te agten, dewyl de Vrienden van Coetsjen al voor myn aankomst op dat point haar hadden laten informieren; ende vervolgens advys gegeven, dat de Malabaaren het vervoeren der Peper door zeker Landvolk, Pattenes genaamd, ende die zoo wel als haare draagbeesten over al de kost hebben, zeer licht valt; invoegen; zo wanneer ontrent de Stranden de zelve na haren zin niet konnen quyt werden, gemeld vervoeren te werk leggen, welke Peper dan in de Landen van Choromandel, ofte na de Noord, komt te devolveeren; ende hebben wy wel konnen begrypen, dat het onmogelyk zoude wezen de Luyden, aan of in 't Gebergte woonende, te constringeeren tot het niet overbrengen van zodanigen Peper, als zy daar ontrent jaarlyks met hunne gebuuren gewoon zyn te verhandelen; dog niet onmogelyk by Contract eenigzins te caveeren, dat de Peper der Beneden-Landen, die volgens Contract onwederprekelyk d'E. Compagnie competeerd, niet door en over 't Gebergte vervreemd werde.

Ik zegge eenigzins te caveeren, dewyl het volkomelyk beletten, al waren

de verbintenissen nog zoo vast, niet practicabel zy, immers zo weynig als gansch en gaar te hinderen, dat 'er geene Sluykeryen ter Zee met uytbrengen van Peper geschiede. Wy moeten in deezen al zoo veel doen, als wy konnen; ende evenwel niet ledig staan. Wyders indien 't vervoeren van Peper eeniglyk geinterpreteerd werd op den Zoom der Zee ende Havens, zoude lichtelyk te ruimen poort open gelaten werden in het Binnenwater, 't welk van Coilan tot Panani strekkende; ende nog landwaard in na 't Gebergte bequame gelegenheid geeft voor de Lorrendraeijers; ende Sluykers, om de Peper tot hoger Prys aan de Cananoorze en Samorynze Koopliden uyt te venten; maar dit zy bygebragt eenelyk tot Justificatie van het opgemeld Concept in Rade van Coetsjen genomen; waar in wy geerne ons oordeel willen submitteeren, ende indien 'er misverstand in schuld, UEd. verzoeken, dat in allen gevallen onzen yver ten dienst van de E. Compagnie; ende om haar alleen den Peper te doen Gaudeeren, geprezen mag werden.

Gelyke Redenen hadden ons bewogen met den Trevancor in nader verbintenis te treden. Of het Contract daar van UEd. gelieven mentie te maken, 't zelve zy, 't welk ordinaris voor het Contract, met de Koninginne *Sig-nati* werd gehouden; ende gemaakt is ten overstaan van den Trevancorzen Prins, of dat 'er voorheen een ander Aceoord getroffen zy van simpele onderhouding van Vrede ende Vriendschap; van 't welk ons nog origineel; nog Copey is gebleeken, konnen wy hier niet statuereen. Immers onze meening was den Trevancor mede te verplichten tot leverantie van Peper aan de E. Compagnie, 't welk dan onnoodig mogt zyn; indien, 't geen in zyn Land werd ontfangen; van de Leverantie der Peper tot Coilan moest afgaan; maar wy waren van goede Rapporteurs, en zelfs Oog-getuygen, anders berigt, te weten; dat de Peper van Coilan, den handel om de questie van 4 Fanums Tol stil staande, reeds door 't Land van den Trevancor begon vervoerd te werden.

Ook deed ons de Koopman *Nybof*, op zyn wederkeeren van dien Grootvorst, grondig berigt, dat in opgemeld Land Peper te Negotieeren zoude zyn, die geen gemeenichap had met de Coilanze, ende dewelke volgens aangeven van den Resident *Bakker* al vast met 100 draagbeesten op enen dag Landwaard in vervoerd wierd; 't welk ons dan in billykheid animeeren mogt

A. 1664. om te tenteeren, of de zelve voor de E. Compagnie niet kon werden gecontracteerd, zynde ons zedert geen redenen voorgekomen om daar van anders te gevoelen, dog daar is wel wyzer door misverftandige Rapporten misleid geworden, ende niet te min is den yver te pryzen, om in zulken geval alles te onderfoeken, wat apparentie heeft van voordeel. Ook zouden wy in der waarheid aldaar een goede quantiteyt Peper hebben genegotieerd, indien 't met den Prys hadden kunnen eens werden.

De andere reden, om met den Trevancoor nader verbintenis aan te gaan, rezulteerde met zyne openbaare protectie van Godorno, waar van wy tot nuft van den Coetsjienzen Koning ende gevolgens Compagnies Staat tot Malabar, hem zouden getracht hebben te doen desitteeren. Ende voorwaar die Competeur van de Coetsjienze Kroon genoot nu als nog in dat Land de zelve vryheid, zulks ook tot in Coilan Sima onbekommerd geadmitteerd wierd, hebbende nog onlangs zommige Malabaarze Vorsten, die 't met d' E. Compagnie schynen te meenen, per expresse bezending den Commandeur *Coullier* vertoon, hoe noodig het was dien vyand gemeenzamer hand te beoorlogen.

Resteerd nu eerbiedig te antwoorden op zekere twee pointen van reproches, eenelyk zonder iets anders in UEd. Missive gementioneerd, namentlyk dat 'er 82000 pond Peper meer, als 'er geeyft was, na Persia was gezonden, ende de Peper tot Porca, die de Engelzen reeds gekogt hadden a 17 Reaalen 't Candil, te dier betaald zy.

Aangaande 't eerste, dat loopt tot verantwoording van den Commandeur *Coullier*, die zonder onze ordre in de Fluyt de Spreuw zodanigen overwigt heeft gescheept met roeverlaat, dat den E. van Wyk, daar aan te veel hebben, de, het overschot per 't eerste Schip konde te rug zenden; waar aan niet verbeurd was, dewyl dog de schepen uyt Persia gewoonelyk zonder Lading te rug keeren; maar gedagte Heer Directeur heeft dies aangaande geen klagen gedaan.

Wyders is gerezolveerd geweest de Peper, door de Engelzen a 9 Ducaaten gecontracteerd, tot 17 Ryksd. 't Candil aan te slaan, om dat wy de zelve van nooden hadden, en ten anderen uyt bedenken, dat die party in handen der Engelzen zou mogen vervallen.

Om zulks met geweld te hinderen, hadden wy nog UEd. Ordre, nog ook 't vermoogen. 't Scheeld ook veel van die Zaak in Consequentie te trekken;

want wy hadden expresselyk geordonneerd de Peper, die behalven de respective 200 Candil in te koopen was, niet dierder, als tot den Calicoilanzen Prys zou werden betaald, 't welk ook zodanig is agtervolgd; invoegen naderhand de Peper, na Persia gezonden, door malkanderen niet hooger als de ordinari tax van 2 stuivers 't pond heeft behoeven in Reekening gebragt te werden; 't welk UEd. wel hebben kunnen gelieven te leezen; anderzins ware het een groote bottigheid, niet te conzidereeren, dat de beste koop d' E. Compagnie 't best diend, om den welken te erlangen, wy ook na ons vermogen hebben gevigleerd, zonder evenwel te kunnen goedvinden, dat men vrye luyden constringeeren zal hare waren tot minder prys, als voor henen, aan ons over te laten.

Meerder is 'er te zeggen, of te schryven van Compagnies gelegenheid tot Malabar, maar refereer my aan de Brieven successive dezen jaare van Ceylon overgezonden, waar in UEd. vervolgens het god succes van de gepliceerde Middelen tot aanwasch van Negotie, ende Peper-leverantie, zullen hebben kunnen begrypen. Ik zoude in dezen eenelyk een naakt verbaal hebben kunnen doen van 't geen zedert myn laatste schryven te adviseeren is geweest; zonder 't zelve op UEd. Memorie, mynen Succesleur medegegeven, te appliceeren; maar ten aanzien van deze Miraculeuze verandering, ende 't gene daar uyt tot mynen laste geduid mogt werden, hebbe ik niet voorby gekonnen wat meer letteren op 't Papier te brengen, als anders mischien noodig zou zyn geweest; ende ter zelve oorzaak werden UEd. tot besluit van de Malabaarze Materie ernstig, ende niet min ootmoedig gecbeverd, de 4 Concepten, waar van UEd. in de Memorie het Succes zeggen te verhopien, eens aandagtig te confronteeren met den inhoud van onze Missiven zeder de wederkomst van Malabar vervolgens tot UEd. overgezonden, ende daar uyt af te meten, hoe verre de Zaake gebragt zy, hoe onnodig geweest daar een man aan 't roer te stellen, ende hoe geringen Meester-stuk het zyn zal successen te bevorderen, die al reeds zo verre gebragt, en naar wensch aan 't glyen waren. Voorzeker die propositien zyn nu vry moderater ingesteld, als voor heen. 't Is waar in ons aanwezen tot Malabar was 't Horologie nog vry ontfeld, zulks men, met redenen scrupuleus mogt zyn, om alles ten uytersten te beloven; maar

664 maar daarom is niet gelaten alle goede expeditien in 't werk te stellen, die tot beter gelegenheid verftrekken mogten; ja hebben wy UEd. in Maart voorleden geadvizeerd, dat het verlopen jaar niet dienen moest, om vasten overflag voor het toekomende te maaken; dat alle bezinzelen zwaar zyn; te hopen zynde, dat het beter en beter gelukken zoude, waar toe de moed niet verlooren gegeven werd, &c.

't Eerste Concept is, dat de voordeelen van Malabar naar 't befnocjen der Guarnifoenen d'onkosten tykelyk zullen ophaalen.

Hier op gelieven UEd. te resumieren ons schryven van den 10. Juni, daar uytdrukkelyk gemeld staat, na gedaan Advys, hoe de Malabaarze Lasten in de Jongft - geflooten Negotie - Boeken f 154126-11-8 de Winften surmonteeren. Dat die Hoek van agterftal haaft te boven zal zyn te komen met vermindering van Guarnizoen; en 't vermeerderen van Negotie. Meer zullen wy op dit Poinct niet zeggen, ten waare door andre Occurrentien daar toe gemoveerd wierden.

Het Tweede Concept is, dat Malabar jaarlyks zal uytleveren 1000 Lasten Peper, ende zodanige Koopmanfchappen meer, als daar tot profyt van d'E. Compagnie zullen bekomen, ende te vergaderen zyn. Dit scheen op ons aanwezen vry verre te zoeken; dog geapliceerde Remedien hebben (God dank) uytgewerkt; dat al in ons tweede schryven van 1000 Lasten a 2400 pond mentie gemaakt wierd, maar 't scheeld veel, dat op een scheeld. Voorts in ons schryven van den 9. Juni staat uytdrukkelyk, dat onze hoop vermeerderd was, om, indien UEd. onze Concepten geliefden te approbeeren, 't aanftaande jaar niet veel min, als 3000000 pond in te gaderen. Op den Inkoop van Gembèr, en Wasch is met goed succes na behooren gelet, zulks in dezen ook niet haperd.

Het derde Concept is, dat de wilde Canèl voor een groot gedeelte, of was 't mogelyk, wel alle mogt ingehouden werden.

Ons gedoente tot bevordering van dit Poinct is buyten alle disputy en reproche blykende aan 't Contract, met *Aderfa* gemaakt, de belofte de Samorynze Kooplieden afgenoomc., de verbintenis van den Calicoilanzen Koning, om voor 46 Ducaaten 's jaars geen Canèl te schillen, 't nader accoord met de Koninginne *Signati* gemaakt, en onze succesfieve Ordres dies aangaande na Malabar gegeven, die geenzins zonder

goed effect zyn geweest, en al te notoir om beweerd te werden.

Het vierde Concept is, dat Gods Kerk zodanig werde beftierd, dat het groot getal St. Thomàs Christenen allengkens beter onderwezen werde, om Gods Zegen over Compagnies Staat te verwekken.

Voorwaar ons voornemen, om de Malabaarze Kerk van den Roomschen Zuurdeefem te zuiveren blykt uyt nicost alle de Brieven, die aan UEd. gefchreven zyn. Ja zyn wy, na UEd. gevoelen, hier in wat te precipitant geweest, als hebbende voorflag gedaan, om met gemak de Paapen te doen verhuizen; waar op UE. niet eens hebben gelieven te antwoorden. En wat de St. Thomàs Christenen belangt, onzen voorflag, om eenige hunner Soonen by ons te doen Studeeren, om de Roomze St. Thomàs met die van den Archidjaken te vereenigen, militeert genoeg voor ons; om van de kladde van nalatigheid in dat hoogwigtig Werk geeximeerd te blyven.

Het vyfde Concept, nopende 't uytweeren der Mooren is nieuw, te voren nog gordonneerd, nog getenteerd, en, na onze opinie, geenzins practicabel. Dus verre van Malabar.

Op ons vertrek duurde nog den Oorlog tusschen den Naik van Madure, ende den Teuver, elke party zyn best doende, om 'de E. Compagnie aan zyn zyde te trekken; dog de Landregenten van den Naik waren vry wat autoritatief, hebbende onlangs, als of alles gewonnen was, den Koopman *Nybof* gevergd met alle de Paruas Vaartuygen van de zeven Havens na Rammanacoil af te komen, ende den Teuver; aldaar bezet met al zynen omslag, op te vangen; maar in dat Werk is niet met allengedifponeerd, als 't geen wy nu zien met UE. welgegeven Ordre over een te komen, en is zulken voorflag rondelyk geexcuseerd. Naderhand is van des Naiks wegen Ordre gegeven, dat uyt de zeven Havens geen Ryft na des Teuvers Land zoude werden vervoerd, ende vermits eenige onzer Paruas daar over gefuspecteerd wierden, begeerde de Ragicadoor, dat ze aan hem ter straffe zouden werden overgeleverd; maar Sr. *Nybof* met recht pretendeerende, dat dit volk ouder de judicature van 't Nederlands Opperhoofd stond; konde daar toe niet verstaan. Dit Causeerde eenige hapering, zulks de Regenten den toevoer van Eetwaren van boven na Toetecoryn verboden, eenelyk toeleggende, om de arme Paruas door exactien, wederom een goede somme Penningen uyt de Beurs te klop-

A. 1664.

Oorlog
tusschen
den Naik
van Ma-
dure, en
den Teu-
ver.

A. 1664. kloppen, daar zy door de Oorlogs Con-
tributien reeds tot het gebeente toeuyt-
gemergeld waren. 't Liep zoo verre,

Moeje-
lykheden
hierdoor
geleden;
dog cyn-
delyk
gefilld.

dat 'er gerugten quamen van vyande-
lyke refcontres der Landſtaaten, waarom
de Paruas, hunne kleinodien den Koop-
man ter hand ſtellende, hunne Vaartuy-
gen gered hielden, 'om ter eerſter op-
roer 't Land te verlaten, op hope van
naderhand door Compagnies vermoogen
met geweld, daar in gereſtitueerd te wer-
den; ook onder preſentatie van voorge-
melde Compagnie in der haaft een Fort
te bouwen. *Nybof* prees deze Reſolu-
tie, en ſelde zig aan om die te volgen,
't welk de Regenten gewaar wordende,
en ziende, dat door hunne gierigheid,
ende kregelheid, de Zaak verder aan 't
hollen zou raken, als zy wel naderhand
voor den Naik mogten verantwoorden,
leiden 't hooft in den ſchoot, ende
quam de Manigaar van Meloer met
vriendelyke Perſuaſien alles accommode-
ren, waar door de Paruas, exemt van de
gevreeste ſchatting, wonderlyk wel
genoegd wierden. Onze opinie is, dat

den Teuver zyn ſtreng wel houden, en
dat Oorlog haaft ten eynde komen zal;
maar het Contract tuſſchen d' E. Com-
pagnie en den Naik van Madure is al te
defectueus, ende mag dien naam niet
dragen; over zulks diend 'er een ander
bevorderd, waar by, voor d' E. Com-
pagnie meer autoriteyt, in de zeven Ha-
vens bedongen werde; anderzins heeft
onze Jurisdicctie aldaar niet veel meer als
den naam.

UEd. Ordre, om tot elke plaats 1. a
2 Soldaaten te leggen, zal zonder twyf-
fel goede Operatie doen; maar, onzes
cragtens, de E. Compagnie, nog d' eene
of d' andre tyd, tot Toetecoryn een Re-
duyt of Fortjen dienen te bouwen,
't welk wel in 't eerſt enige Haſpeling
zal koſten; maar naderhand van zeer
goede vrugt zyn. 'k Weet niet beter,
of deze voorſlag is nog meermalen ge-
daan.

De Inlandze Hoofden van de zeven
Havens hebben diſlincte malen inſtantien
gedaan, om Peper vry te mogen uyt-
voeren. Maar *Nybof* heeft het, tot na-
der Ordre, geweigerd; hoewel ik niet
weet, of wy al met recht daar toe be-
voegt zyn.

Indien ik daar gekomen was, volgens
myn voornemen, zoude dies aangaande
al gemoeid zyn geweest; maar indien
met zulken Autoritative weigering het
uytvoeren van gemelde Specery te we-
ren zy, 't zal een goede Zaak wezen,
ook mynes bedunkens, zonder vreeſe-
lyke hapering wel konnen ſuccede-
ren.

Voor dezen heeft Sr. *Valkenburg* 19
Ryksd. voor 't Candil betaald, maar als
nu is niet met allen ingekogt.

Van Toetecorynze Koopmanſchap
brengen wy nu mede 5400 Ryksdaal-
ders ſwaarte Stamp-Peeſen, en 17
corſie Saraffen. Een goede quantiteit
ſync Caatchies ſtaan per den naaften ge-
zonden te werden, dewyl de meeſte
party te rug geſtuurd is om te bleken.
't Is een geradene Zaak, dat voortaan
de Canceel gembaleerd werde in Toe-
tocorynze Goeni. De deugd; en 't be-
ter ongebroken ende ongeſchonden by
een houden van den Canceel zal genoeg-
zaam opwegen, 't geen deze dierder is,
als de Choromandelze.

Sr. *Nybof* had de Peerl-banken wezen
viſiteren, en ſchryft van een opulente
Viſſery in den Jare 1666. Was voorne-
mens van haar regte Situatie ende Grond
een Kaartje te maken, 't welk UEd. na
dezen gelieven te verwagten.

Op ons vertrek bleven de Gerugten
nog Continueren, dat namentlyk *Radja*
Singa in 't korte den Gefant *Draak* we-
der zoude afzenden; maar daar wierd
niet veel geloofs in geſeld, en onder-
tuſſchen van geenen oird eenigen on-
ruſt, of onluſt vernomen, 't welk, na
't zig laat aanzien, op zulken wyze wel
ſtaar te continueren, en voor de E.
Compagnie veel dienſtiger zal wezen,
als openbaren Oorlog, al zoude jaar-
lyks de Laſt eener importante Veree-
ring daar voor gedragen moeten wer-
den; evenwel jammer zynde, dat onze
arme Nederlanders daar zodanig gede-
lineerd blyven; waar in ik hebbende
exact nagezien, wat zedert A. 1664.
in diergelyke Materie zy voorgevallen,
by conſequentie, onder verbetering
oordede, geen verandering zal vallen,
ten zy van onze kant met harder Pro-
ceduuren die wonderlyke Vorſt tot re-
laxatie gemoeverd werde.

De Canceel was ingeogft maar nog
niet alle gembaleerd. De gansche
Maſſa zal, na gemaakten overſlag,
550000 pond bedragen: 750 baalen van
de zelve brengen wy nu over, waar
mede voor 't vertrek der Retourvloot
aankomende, zal 'er in alles veel meer
zyn.

500000 Pond, om den eyſch van de
Heeren Meesters te voldoen, namentlyk
afgezonden.

	Baalen.	Ponden.
Per Domburg, en Bloemendaal, -	1442	115360
Erafmus, en Nicu- wenhoven, - -	2150	172000
Geldria, - -	28	2240
De Hen, - -	525	42000
Muyden, - -	1000	80000
Hilversum, - -	780	62400
De Mars, - -	750	60000

Te Samen 6675 - 534000

Het heeft de Ed. Heeren onze Prin-
cipaalen jongftmaal believen te Schry-
ven, dat in 't Vaderland onder andere
zekere Baal Canceel gevonden was, van
veel uytnemender deugd, als d'andre,
weshalven wy den Vidanc van de Chalias
ondervraagd hebben, of in 't Bofeh
de eene Canceel-Boom beter, ende ster-
ker riekende balt uyt leverde als de and-
re, en of de zelve aan eenige uytterly-
ke teekenen was te kennen, om alzo
diftinſte ſortceering van Canceel te maken.
Hy antwoordde van ja, ende dat wel zo
a 30 Baalen zo van de beſte ſlag zouden
wezen by een te brengen; maar meer
niet, dewyl anderzins de Chalias, mo-
tende den Canceel zodanig onderſehei-
den, te veel tyds zouden t'zoek bren-
gen, ende daar door geimpediceerd wer-
den, de voorgefchreven geheele quan-
titeit te ſchillen.

Met het Aekergewas, ofte de Land-
bouw, was het in het Diſtrict van Co-
lombo ende Gale heel kwalyk afgelopen.
In 't voorjaar hebben wy UEd. moe-
ten aankundigen, wat ſchade de uytne-
mende droogte ontrent den Oegſt-tyd
voorgevallen, hadde te weeg gebragt.
Nu heeft een Contrarie Element alle
goede concepten om verre geworpen,
namelyk, 't overloopen der Rivieren
heeft in Gale's en Mature's Diſtrict o-
ver al, daar 't vlak was, de Velden voor
een langen tyd onder water gezet, en
het Zaad, nu al ryp geworden, verſikt.
Tot Colombo was, voor de inundatie,
een goed gedeelte Neli binnen gebragt;
maar de reſt is onbcequaam gemaakt om
anders, als door 't Beſtiaal, geconſu-
meerd te werden, maar om de Z.en O.
hebben nog Dykjens, nog Dammen
mogen helpen, zynde, volgens Rapport
van den Commandeur *Roothaas*, alles
om verre geſpoeld, ende daar mede de
hope van een goed gewaſch heel en al
verdweenen. De Deſlave *Du Pon* heeft

V. DEEL.

ons wyders gerapportceerd, dat de plaats
Belantot voor heen door reeommandat-
tie van den Sabander Don Joan, ende
Modeljaar van Nigumbo uytgekoren
om tot den Landbouw te dienen, be-
vonden wierd daar toe ganſeh ondien-
ſtig te zyn, 't zy dat de gront te brakij;
of andre qualiteit heeft, tot den Bouw
contrarie. Anderzins op Perrigore, en
Werrigore, zoude de aantceeling na
wenſeh ſuceedeeren, indien met meerder
Volk mogt gehandhaafd werden.

De Tansjouwerſe Slaven, hoewel
door zulken handteering haare vrydom
genietende, zyn, zo 't blykt, daar toe
niet al te wel gezind, 't zy dan dat haar
Vrydom haar niet veel ter herten gaat,
of dit werk tegens de borſt doen moe-
ten; immers *du Pon* heeft ons 50 Per-
zoonen in 't Fort gebragt, van de wel-
ke hy verklaarde met goedheid, of
quaadheid, geen hulp altoos te konnen
krygen, ende die reelt uyt verklaarden,
liever in ſlaverny te willen keeren. 't
Getal is kleen, om 'er veel vrugten van
te trekken, en 't vermeerderen wil ſlap-
per bykomen.

UEd. Gelieven my niet qualyk af te
nemen, dat ik op dit Point van den
Landbouw myn Advys ende bevinding
vryelyk ontdeckte, gelyk diergelyk aan
geen Gouverneurs plagt gehinderd te
worden. Myn zeggen is nog, dat al, 't
gene daar aan gevorderd werd; van 's
Compagnies Laſten afgaat, dierhalven
mag men dit met regt voor een Point
van wigtige Conſideratie houden, jam-
mer zynde, dat 'er zoo veel obſtaeulen
gevonden werden. Gebrek van Volk
is wel onder de eerſte te rekenen; maar
my dunkt dat het ook voor een remar-
cable hindernis zy te houden, dat den
oegſt van 't Voorjaar meeft voorvalt
ten tyde als Ceylon ordinar met droog-
ten is gequeld, ende den oegſt van den
Herſt-tyd, als gemeecnelyk door fellen
Regen de Rivieren overloopen, en
lang opgeſwollen door de diepte van
haare boorden, cyndelyk met zo groo-
ten kragt op 't laag Land uytſtoiten,
dat daar tegens eenige andre Remedien
zyn te appliceeren. Evenwel de Zaak
diend met yver bevorderd, gelyk wy
ook niet zouden hebben gemanqueerd,
hoewel, in onzen zin, 't Concept wat
te hoog genoomen is, zoo men denki
daar door te effectueeren, dat Ceylon
geen Ryft van buyten van nooden zal
hebben. Indien zulks verſtaan werd
eenelyk van 't ſuſtent onzer Guarniſoe-
nen, wy zullen terſtond ja zeggen;
maar hebben ondervonden, dat d' E.
Compagnie jaarlyks een magtig getal
Swarten met Ryft plagt te verzorgen;

B b

die

A. 1664. die tot Gale ende Colombo magtig zyn. Boven dien de Borgery, die van een andre Handteering is, als de Landbouw; wyders de Familien der getrouwde Ministers, 't Werk-volk en de Slaven, van welk eerste slag wy, met communicatie van den Commandeur *Roothaas*, voorgenomen hadden ons voor een groot gedeelte te ontlasten, als zynde een volk, waar van de E. Compagnie gansch geen voordeel heeft, hen, na gedane denuntiatio, wyzende, om zelve hunne Ryft te gaan cultiveeren, of anderszins elders te verhuizen.

Tot nog toe was op Gale aan de Borgery, zo men ze noemd, geen Ryft verkogt, 't welk de successen van den Landbouw niet wel eygentlyk kan toegeschreven werden; maar de Provizie gedaan by particulieren van Ryft, door de Bengaalze Mooren overgebracht, welke voorraad nu was ten eynde gekomen, zynde by d' E. Compagnie tot Gale nog 1300, tot Colombo nog 500 lasten reiterende.

Onzes bedunkens zal 't raadzaam wizen, dat d' E. Compagnie voor Olifanten, Areek, Caneel, Peper, of Sjanjos, den Ryft opfla, die door opgemelde Mooren jaarlyks aangebragt werd, nevens 't welke de Landbouw wel succederende, al veel gewonnen zoude wizen, dat d' E. Compagnie niet benooidigd ware door haar E. schepen elders Ryft te haalen. Verder succes kan ik 'er nog niet in zien.

Ondertuffen dunkt my 't geven van 14 stuivers voor de parra Neli geaccordeerd voor 2 a 3 jaaren, evenwel na 't eyndigen van dien tyd behoord te continueren, en dat zo lang, tot dat de Inlanders hen heel en al tot de Ryft-Plantery hebben begeven; want zo men dit middel van Animatie wegneemt, zal den yver terstond verslaeuwen. 't Is waar, die Prys loopt vry hoog; maar zoo men calculeert den dieren Inkoop van Ryft tot Canara, ende d'onkosten van Scheepsvragten, zal daar mede al niet veel scheelen. Groote scherpzinnigheid van overleg is tot dit Concept niet van noden, zynde zonder twyffel daar toe geen meerder of andre middelen te institueren, als alreede zyn bygebracht. Wil 't hier mede niet lukken, zo mag men voords aan 't succes wel despereeren. By exacte navraging ben ik wys geworden, dat de Portugeesen tot de respectie Culture mede magtig hebben gearbeid, ende in haar Consumptien daar van groote Assistentie gehad; dog al mede zo verre niet, dat daar mede geen Ryft van buyten van nooden zoude zyn. Edog de Concepten van de Ryft-

planting in 't Distriect van Jaffanapatnam zouden hier in, wel succederende, misschien den overvloed konnen maken; maar de Advysen loopen daar van zoo divers, dat my, die daar van geen ooggetuyge ben geweest, niet geraden is daar op eenig oordeel te vellen.

't Scheeld magtig veel op de Lasten van d' E. Compagnie; dat de Lascaryns niet meer werden betaald; maar op Landeryn geweest zyn, waar van zy zich genoegzaam konnen sustenteeeren. Elf Familien van de slegste slag zyn; weinig voor ons vertrek, tot den Keizer overgelopen; maar dit afschaffen van de Maand-gelden, ende randzoenen der Lascaryns zal misschien eerder een uytwerkzel van de Vrede als van den Landbouw te estimeeren zyn: want weer Oorlog werdende, zou men haar, als voren, moeten betaalen, zonder dat de Landbouw de E. Compagnie daar van zou konnen xtimeeren.

Voorgemelde geweldige Inundatie heeft mede magtige hindernis aan den Olifant-vangst gegeven, invoegen niet boven 17 dito, op de Stal gebracht waren; maar de Jager-meester was nog in 't Bosch op hope, hoewel de tyd vry ontfhoten was, om een goeden buyt op te doen.

Een groote getande Olifant, zoo sehoon van Postuur, dat die in 't verkoopen na giszing, wel 3000 Reaalen zoude hebben gegolden, had zig zelve in 't vangen door overmatig geweld zodanig gequetst, dat daar aan tot Maturity was komen te sterven. De Vrienden, die dat werk dirigeeren, klagen over gebrek van Jaag-beesten, en dat de zelve voorhenen door last van de Heer Gouverneur te liberaal zyn verkogt; 't welk jammer is, dewyl daar by gevoegd werd, dat van den jegenwoordige Gevangens misschien niet enen daar toe bequaam wizen zal.

Per 't Schip de Vrede hebben wy ontrent 50000 pond Sappan-hout, in 't Distriect van Colombo vergaderd; na Malabar gezonden, om van daar voords na Suratte, of Persia, gedimiteerd te werden. Onze hoop was geweest, mede zodanigen quantiteyt in Gale's Landen by een te zamelen; maar de Commandeur *Roothaas*, 't zelve getenteerd hebbende, heeft gadvizeerd, datter niets te krygen was, niet om dat 't zelve Land zulk hout niet mede kon uytleveren; maar om dat voorheen 't zelve door de Borgers ende Mooren bedektelyk gekapt en vervoerd was, 't welk evenwel in onze zin eerder, als nu, had behooren te blyken. Evenwel is daar zo wel, als elders aanplanting geschied,

64 schied, zonder dat 't zelve (gelyk UEd. beducht schynen te wezen) den Landbouw eenigzins kan hinderen, of veragteren: want de Zaaften, op de bequame tyd in de aarde gezet, behoeven geen verdroe zorg of moeite.

1. 't Aanteelen van Toet- (of Moerbe-
zyen-) boomkens, om naderhand daar
door de Zyde-Wormen aan te queeken,
is recommandabel, om dat, uyt wyzen-
de de ervarenheid, zodanig een boom,
of boomkens, niet alleen in de takken,
maar zelfs de stam aan veel kleene stuk-
ken gekapt, en na de konst in de aarde
gezet, wederom niet spoet zoo veel af-
zetfels uytleveren, 't welk mischien in
weinig Planten exempel heeft; maar
hier van is geen merkelyk succes, als by
verloop van jaaren, te verwagten.

Den Oegit van Areck is dit jaar tot
Ceylon zeer opulent geweest, invoegen,
na 't verzenden van 1700 Ammenam na
Choromandel, en 't rezerveeren van 600
dito's om voor Suratte te dienen, tot
Gale nog wel 1200 Ammenam zyn
overgebleven, de welke zekere Moor
prezenteerde tot 18 Laryns d' Ammenam
in te koopen; maar ons dagt, dat
d' E. Compagnie zoo wel als de Moor-
vermogens is die Koopmanschappen tot
beter opportunitieit te bewaren.

Ondertuffchen heeft de Heer Gouverneur
Speelman in zyn Misive van den
4. October geadvizeerd, dat nog naden
Areck gansch geen vragen was, 't welk
zeker al vry wat qualyk komt. Zom-
mige gequalificeerde Dienaars zyn van
gevoelen, dat men dien handel geheel
voor de Borgers behoorde te laten;
maar 't schikt zich niet die Luiden hoe
langer hoe onnozeler, zynde wy van
eenige tot Colombo, onder 't getal van
ontrent 40 dito remorende, aangefpro-
ken, om wederom in dienst te wezen;
maar dewyl van Medio Augustus af, en
't ontfangen van UEd. Misive in dato
10. Juli geschreven over Jaffanapatnam,
de Gerugten, van dat myn Ryk niet
lang duuren zoude, uyt de Advyzen van
die gene, die 't minst pafte, zo impor-
tant gedivulgeerd, ende bevestigd wier-
den, konde niet geraden agten in dat
werk iets te disponceren; evenwel ge-
denkende hoe grooten verwagting we-
gens het Project der Borgers ende Co-
loniers wyzere, als ik, hebben gehad,
ende gemoveerd, hebbe ik my zelven
menigmaal van bottigheid beschuldigd,
om dat hier in geen voordel of succes
konde opfeuren. Eyndelyk, om my
met d' ervarenheid van een ander te be-
helpen, wierd ik te raade alle de Cey-
lonze Raadsperfoonen van schriftelyk
Advys te laten dienen, - of namentlyk

tot bevordering der geproponeerde Co-A. 1664.
lonie niet eenige nadre middelen waren
by der hand te vatten; maar al te za-
men moveeren zy groote zwaarigheid;
zommige het werk desperaer stellende,
en andre middelen proponeerende, die
zy zelf bekennen moeten of voor de E.
Compagnie schadelyk, of zelf niet
practicabel te zyn; gelyk daer is, dat
men zoude tragten eenige vroomme be-
middelde luyden te moveeren, om uyt
't Vaderland, of van Batavia tot Ceylon
te komen woenen. Ondertuffchen dan
mag men wel twyffelen, van wat Volk
de Stad Colombo schier of morgen be-
woond zal werden; maar UEd. begry-
pen zeer wel en wyzelyk, dat de Colo-
nie tot Ceylon zig zal willen planten,
zonder dat het mogelyk zy te hinderen,
en dat om het groot getal Kinderen van
getrouwde Ministers, Soldaaten, en
Borgers. Ik hebbe, met Advys van
Rade billyk en dienstig geagt, de faci-
liteit van het Trouwen der Soldaaten
met Inlandze Vrouwen met eenige li-
mitatien in te trekken, namentlyk, het
zelve niet toelatende, als aan Perfoonen
van de Gereformeerde Religie, Neder-
landers van Geboorte, die op haare Re-
kening niets ten agteren staan, of daar
op niets in 't Vaderland om aan een an-
der betaald te werden, hebben laaten
aanchryven; ook die een handwerk
konnen; wyders aan geen Inlandze
Vrouwen, als die alvorens by de Predi-
kanten satisfactie hebben gegeven nopen-
de haare kennis in de Religie, waar toe
ons gemoveerd heeft het bedenken van
de slegte gelegenheid, die Ceylon, of
immers het Distrikt van Gale ende Co-
lombo heeft, om getrouwde Luyden te
doen florceren, ende prospereeren;
daarenboven even 't zelve, 't geen UEd.
nu gelieven te allegeeren, dat de sobere
tractementen, die Soldaaten en laage
Officieren hebben, bezwaarlyk toelaten
hunne Vrouwen en Kinderen, en hen
zelfs te voeden, dies ook zeker de zel-
ve niet behooren besnoeid te werden.

Dit zy gezegt tot Justificatie van ze-
kre Resolutie, by ons en den Raad op
den 2. September genomen: want zyn-
de my per Memorie nagelaten, dat UEd.
al lang geordineerd hadden, dat men aan
de getrouwde Soldaaten haar maandyks
koitgeld zou affchaffen, om dat zy alle
Maanden haare Gagie Contant genie-
ten, 't welk om dat de Luyden in den
Oorlog geen vaste plaats konden heb-
ben, tot daar toe was nagelaten. Van
Malabar t'huys gekeerd, hadden wy
dit Point de principaalste Raadsperzo-
nen voorgedragen; maar terifond wierd
difficulteit gemoveerd, dat gemelde ge-
trou-

A. 1664 troude Soldaaten, haar Kostgeld verliezende, in slijmmer conditie zouden wezen, als de ongetrouwde, &c. Invoegen dochmaals met d' Executie wierd gesuperfedeerd, ende gewagt, tot dat de tyd daar in eenige andere opening mogt aanwyzen. Naderhand het stuk in formeelc Raadvergadering overwogen zynde, wierden weder de opgemedede beiwaarnissen aangehaald, en aspect genomen op de ongelegenheid der getroude Soldaaten, haare armoede, ende dierte van leestogt, wyders ook by nader onderzoek bevonden, dat in de Respective Memorie eenelyk mentie gemaakt werd van getrouwde Soldaaten, en in 't trekken haarer kostgelden, daar ondertusschen UEd. in haare Missive van den 9. November A. 1660. hebben gelieven te approbeeren het Project van aan de getrouwde Ministers maandelijks afbetaaling van Gagie te doen, ende zo de Kostgelden als Randsoenen daar tegens in te houden, volgens welken hooger Officieren, niet alleen van de Militie; maar zelf ook van de penne, gehouden zouden wezen niet alleen 't kostgeld; maar ook 't Randzoen van Wyn en Ryft te verliezen, 't welk nergens in gansch Indiengepraftizeerd werd, zynde over al gebruykelyk, dat de Getrouwde Dienaars alle haar Maandgelden genieten tot foulagement van haare zware huishouding, zonder daarom iets van haare kostgelden te verliezen, behalven tot Choromandel, daar de Soldaaten, getrouwd, of ongetrouwd, hunne Gagien ontfangen, zonder Randzoen of Kostgeld; maar de Contanten tot zo civielen prys, en in zodanigen abundantie van leestogt, en goede koop Kleding, dat het zelve met onze Zaak ganich geen gelykenis heeft, zynde de getrouwde Ceylonze Soldaaten eerder rechtchappen medelyden weerdig, als dat men hen meer, als de ongetrouwde bewaren, en maandelijks $\frac{3}{4}$ Ryxdaalders aan kostgeld, benevens 't Randzoen van een Parra Ryft afnemende, zoo veel besnoejen, als $\frac{1}{4}$ van hunne Gagie bedraagt, en 't Beneficie 't welk zy boven de ongetroude met 't betaalen van alle maandgelden Contant genieten, niet en importeerd. Waarom dan, inziende dat voortehreven Project, niet anders als met groot misnoegen en alteratie der arme getrouwde Soldaaten was te executeeren; ook niet zonder mede applicabel te zyn op de Ministers van hooger qualiteit, en Gagie, waar van nogtans de Memorie geen mentie maakt, en daar van nergens Exempel gevonden werd, ook nu al schier vier jaaren, na 't aangeven van die propositie, egter 't beta-

len van Kostgelden en Randsoenen zyn. A. 1664 voortgang had genoomen, wy goedgevonden hebben 't zelve als nog te traineeren, mits dat de Gouverneur per de eerste occasie UEd. daar van Advys zoude geven, 't welk dan op dusdanigen wyze reverentelyk geschied.

Naderhand is nogmaals getenteerd, of 't niet practicabel zou zyn, die precisiteiten te applieeren op getroude Soldaaten, die zonder Kinderen zyn, ende de getrouwde met Kinderen daarvan te eximeeren; maar 't heeft even weinig door den Beugel gewild. 't Zal best zyn, dat hier in de quade man werde, die zelf van dit Concept Auteur is.

Zonder my aan imands belofste, Project, of gevoelen te binden, heb ik dikmaals met aandagt overlegt, door wat middelen best, zo als 't mogelyk is, voldaan mogt werden de expectatie van de Heeren Meesters, om namentlyk de voordeelen van Ceylon de aangewende onkosten van zo een kostelyk Eyland te doen prevaleeren, en zoude in dat important onderzoek nader en nader gpenetreerd hebben, indien niet myn schielyk vertrek deze en nog andre laudabele Studien had om verrewer geworpen. Ik durf 'er evenwel van zeggen, dat daar toe meer zal vorderen 't besnoejen van de Lasten, als sineffe van Negotie, die dog tot Ceylon weinig gevorderd werd.

Weten willende, of dezen aangaande iets by myn aanwezen was gelukt, zo ben ik gewaar geworden, dat tot Colombo in zes maanden, van primo Maart passato af tot ultimo Augustus in kluis de gewonelyke Lasten $f\ 61212-10-7$ minder bedragen, als zy in gelyke spatie van 't vorige jaar bedroegen. My zelve hier van eenige eer toe te schryven, zal ik my wel wagten, oordeelende, dat het een groot slecht-hoofd, moest wezen, die gedooogen zoude wilens en wetens de fleur van noodelooze Lasten ende onkosten, de welke den Oorlog noodzakelyk maakt, ende de Vrede zeer licht excuseeren doet, vornamelyk by die gene, die dat werk meer by der hand gehad heeft; maar om het voorgeftelde wit zo na, als 't mogelyk is, te bereyken, heb ik my tot een exempel willen nemen, de jaaren van 1660, en 1661, in de welke de winsten met de gedrage lasten op ontrent 60000 gl. na egual zyn; invoegen dewyl dochmaals de Oorlogs-Lasten nog, zoo 't schynd in zwang gingen, die nu cessceeren, men wel in billikheid zou mogen denken, dat voortaan de Balanec behoord even te zyn; 't welk ik niet te min

4 min liever heb, dat een ander belove, konnende nog uyt gemelde staat van twee jaaren geen consequentie zien, die op het presuppooft zonder exceptie applicabel zy: want ik bevinde in de winsten van dien tyd geecompreheenderd te zyn twee jaarige advaneen van Malabar, ter somme van f 89266-2-10, die in twee andere voorige jaaren niet meer konden haalen als f 8081-9-11. Item een overwinft in den Ryft-handel tot Canara van f 23547-13-8. Diergelyke nog voor, nog na, is vernomen.

My is niet onbewuft, dat men, om dit werk rond te schieten, Ceylon consideere, niet abtract, maar gevoegd by zyn onderhoorige Comptoiren; maar om staat te maken van iets dat voortaan d'ordinaire fleur stond te houden, moeten na myn kleen verstand geene extraordinaire Saaken geallegeerd, maar alles zuiver en onbewimpeld voorgesteld werden.

Meerder of minder verzenden van Cancellen na de quartieren van India; meerder of minder taxieren van de zelve, kan in dit Project, nevens andre Zaaken, te lang om hier in te klampen, veel geven en nemen. Dies zien de, dat, onaan gezien de balance zo na by effen hing, evenwel de ordinaire lasten geen extraordinaire vermindering hadden, zo heb ik aan dat werk geen vaste proef konnen nemen. Maar 't zal de pyne weerd wezen, en mischien tot Compagnies dienst strekken, dat ik dezen aangaande eens de eere hebbe met UEd. in mondelinge Conferentie te komen, zonder hier daarom meer Papier en letteren te verliezen.

In ons vorig schryven over Choramandel is UEd. onder anderen bekend gemaakt, dat de Punt Delft aan eenen hoek was ingestort. Zedert is de zelve zwarigheid aan de zelve Punt ons nog tweemaal wedervaaren, ende de meeste faee van boven neder in 't water gevallen.

Het is al wat vreemd met dat Werk aangelegt geweest, en vooreerst, zo 't sehynd, daar van niet anders voorgenomen te maken, als een fauce bray, of bemuurde barm, ten welken eynde de muur tot de hoogte van 10 voet was opgetogen; dog naderhand weer ontrent 8 voeten verhoogd met een muur van buyten dorcerende, ende van binnen parallel bezyden 't fundament overhangende, zulks ook zonder aanvullen van Aarde niet konde bestaan.

Dus vonden wy 't Werk met de hoogte van ontrent 18 voeten, en reeds voor een groot gedeelte aangevuld ganfch buyten postuur van een fauce-

bray; rezolveerden daarom de muur 5 a 6 voet op te trekken, en alzo de Punt Delft, gelyk ook Hoorn, tot een volkomen bellag van enkele Fortificatie te laten dienen, 't welk niet geschied zou zyu indien ons opening gedaan waere wegens de slegte gestalte van 't metzelswerk: want na 't nederstorten is gebleken, dat van de grond op daar aan geen Kalk geaplicieerd was, als eenelyk in de buitente laag Steenen ende zegt men, dat de Heer *van der Meyden* sustineerde de Typ even bequaam, als Kalk, te wezen, om den Yser-Steen te metzelen.

Behalven deze hindernis is bevonden, dat door 't Fundament van gezegde Punt een gestadige doorwatering was uyt het Kasteel deriverende, 't welk de Yzersteen, die te voren niet anders als Typ sehynd geweest te zyn, zodanig had gedissolveerd, dat wy de ruine doende opruymen, qualyk een steen meer ontrent het fundament konden vernemen; ende sehynd dit de principaalste oorzaak van het invallen geweest te zyn; dog wy hebben, daar de uytwatering valt, klippen laten leggen, en de bresse, zonder manquement van kalk weder laten opmetfelen, zulks naderhand daar geen omzien na wezen zal.

De Punt Hoorn is op een klippige plaats geexstrueerd, zo niet, zou den zelve gang gaan; ende hier mede is nu gelegenheid gebooren, om met het Werk aan de Land-zyde voort te vaaren. Kalk zullen de Landen van Gale niet meer konnen uytleveren; maar de procure van dien voortaan van Jaffanapatnam moet geschieden, waa van de Commandeur *Paviljoen* reeds Advys heeft ontfangen, en die dat Werk wel zal konnen faeiliteeren.

Van Colombo afgezeld. wezende, quam ons te ontmoeten 't Fregat Cananoor, komende van Cormandel, 'en tot Hammenhiel ingenomen hebbende 29 pakken Jaffanapatnamse Kleeden, om welke over te nemen, wy nog tyd nog ruimte hadden. Des is Cananoor na Colombo voortgevaaren, waar van UEd. zonder twyffel in korten gemelde Kleeden staan te gewerden.

De Commandeur *Paviljoen* had al Verder bericht wegens eenige Jaffanapatnamse Kleeden, Gelden. daar gereed 150000 guld. contant, om daar mede Colombo over Man-Aar te gerieven; dog de Specie was meest in Cormandelze Pagoden bestaande, zynde even, gelyk gemelde Commandeur al voorzegt had, van daar tot Jaffanapatnam in zulken menigte overgevloed, zedert dat ze voorgange Jaar tot de zelve Prys van 2 Ryksd. a 63½ stuiw. ider gesteld zyn, als zy tot Colombo ende Gale werden uytgegeeven.

A. 1664. Aan de Reggering gebleven zynde, zouden wy, nevens gemelden Commandeur raad gefchaft hebben, om, met UEd approbatie, deze Reductie te reformeeren: want anderzins zulk Goud metter tyd tot Toetocoryn en Malabar tot een flegte Prys zal zyn te vertieren, en fchade geven.

En de Wevery en Schildery der Docken werd aldaar nog even, als te voren, wel beyverd. Het manquement van Weefgaren is nu al 2 a 3 maalen van Toetocoryn voldaan; 't welk of 't zo wel en vorderlyk zal fuccederen, als 't ontbieden van Cormandel, ons nog niet was gebleeken.

Wyders valt van Jaffanapatnam niets te advifeeren, als 't geen in onze vorige Brieven gemeld staat.

Kruys-Vaartuygen na de Kuit geordonneerd. Behalven 't Schip de Vrede waaren reeds, voor myn vertrek, na Malabar geftuurd, om op de Kuit te kruiffen, de Jagtkens Maria, de Romeyn, en 't Sterretje. Den Arend, Gale, en Cananoor ftond te volgen, ook 't Galjoot Tajouan, 't welk van Choromandel nog wierd verwagt, gelyk de Perkiert, die nevens de Haan uyt Bengale ftond te komen. 't Inlands Scheepjen 't Kieken wierd gereferveerd, om de Kalk uyt het Diftrict van Gale aan te fleepen.

Zyn Ed. Klagte over zyn flegt Ontbieden. Dus veel heb ik raadzaam geagt by forme van Rapport na fchuldige pligt op 't Papier te brengen, hopende, dat UEd. daar door meer bewogen zullen werden te gelooven, dat in my nog getrouwheid nog yver gemancqueerd hebbe, om des E. Compagnies dienft tot Ceylon en Malabar te bevorderen, en dat ik daar mede in gerufte Confcientie bezig zynde veel eer een fchriftelyke expreffie van Contentement in myn doen en laten hadde verwagt, en verdiend, als dus difrefpectueus opontboden te werden op 't vertoog van een particulier Raad van India, kennelyk tegens my misnoegd, en kragtige inclinatie hebbende, om de Bruid, tot welkers poffeffie my in habil wilde maken, zelt te bezitten, en te genieten, 't welk de conelufie van de Saak geweest is. Voor 't ontfangen van deze wederwaardigheid bidde ik God Almagtig, dat zyne goedheid my bequaam wil maken om UEd. gunft te genieten, en dat hy voorts de Generale Compagnie allezins zodanig Zegene, en wil doen Floreeren, dat haar Ed. noit gebrek hebbe van zodanig flag van Minifters, als nu in myn Perfoon verflo- ten werd.

Onderftond;

UEd. Ootmoedigen, Dienftwilligen, getrouwden Dienaar,

Ter zyde ftond,

In 't Schip Mars, den 16. December, A. 1664.

En was geteekend,

JACOB HUSTAARD.

In dit zelve jaar 1664. kreeg Raja Singa, na dat hy reeds uyt Candi na Nilobe verhuifd, en bezig was tegen ons te pruylen, en ons allerley moeylykheden, daar hy maar kon, aan te doen, geen kleene gefchillen met zyn eygen Onderdaanen.

Den 21. December dezes jaars 'snagts ten 12 uren ftonden zy alle tegen hem op, en quamen ontrent 200 man fterk in de Stad Nilobe, en na 't Palcis trekken, floegen veel van de Grooten, die 't met den Keizer hielden, dood, en waren van voornemen, den Vorft even eens te handelen, en zynen Soon, toen tuffchen de 12 a 15 jaaren oud op den Throon te zetten.

Zy hadden den Ouden Vorft gemaklyk konnen gevangen nemen, indien zy maar flout genoeg geweest waaren, om aan te vallen, aangezien 'er niet anders, dan een Leeme muur, met Stroo bedekt hem tot een Borftweering dien- de; maar nu gaven zy hem tot de Morgen-ftond tyd, blyvende daar ftill leggen, in welken tuffchen-tyd hy gelegenheid had, om ontrent met 50 mannen na 't Gebergte, meeft te voet, te ontvlugten, alzo 't over al zo digt met Boffchen bezet was, dat hy eenen Olifant voor uyt moest laten dryven, om de dichte takken te brecken, en 'er zo door te geraaken.

Zy jaagden hem naderhand wel na, dog dorften op geen mufquet-fchoot by hem komen, alzo zy wiften, dat hy van goede roers voorzien was.

Hy bereikte cyndelyk den berg Gauluda, die ontrent 5 mylen boven Nilobe legt, alwaar hem zyne Onderdaanen eger gemakkelyk zouden hebben konnen gevangen nemen, maar daar toe ontbrak het hen aan moed, en zy lieten hem daar blyven, trokken na Candi, en riepen den Prins, zynen Soon, daar als Keizer uyt.

De jonge Prins, die noit buiten 't Palcis geweest, en geen andre menfchen, dan die hem oppaffen gewoon was te zien, wierd zeer verfehrikt, wanneer hy zo veel onbekende menfchen rondom zich zag voor hem nedeibuigen, die

Van der Zee: sculps.

die hem zeiden, dat hy Keizer, en dat zyn Vader na 't Gebergte gevloeden was.

Als de Prins geen Vreugde over die tyding toonde, en zich met hunnen voorflag niet schein te willen moejen, stonden zy niet weinig te kyken, in hoedanigen onzekerheid zy tot den 25. dito bleven, waar na zy weer op den ouden Keizer begonden te denken; dog als zy nu hoorden, dat's Keizers Sufter, en de Prins na een Land, dicht by den Keizer gevlugt waren, namen zy mede de vlugt, en vatteden deze en gene van hen de Wapenen tegen malkanderen op.

Zy waren tot dezen Opstand gekomen, om dat de Keizer niet anders gezogt had, dan hen, en hun Land, in den grond te bederven. Hy bragt zyn Onderdanen, en hunne Kinderen om hals, als 't hem maar in de kop schoot. Hy wilde niet, dat zyn Grooten, en veel andre van zyn Onderlaaten, by hunne Vrouwen slaapen, ja zelf niet, dat zy 'er by woonen zouden.

Alle Vreemdelingen; die in zyn Land quamen, en alle Gefanten hield hy gevangen.

Agt a thien dagen lang wierden 'er niet weinig van zyn Onderdaanen vermoord; 't geen de een den anderen; zelf buyten zyn Laft dede.

Ondertusschen was 'er een groot Heer, die zich voor den Koning wpende, en tegen de wederspannelingen optrok, die zich reeds herwaards en derwaards verspreid hadden, en daar door nog te meer bewogen wierden, om weder tot den Koning te keeren.

Na dat nu alles weder tot stilte gekomen was, en hy wel onderzogt had, wie zich hier aan schuldig gemaakt had, heeft hy hen, na hunne Vloekverwanten hen eerst ten halze uytgeperft te hebben, zeer streng op veelerley wyze doen straffen.

Een van de voornaamste Belhamels, *Ambom Wellaraul* genaamd, zond hy na Colombo, om hem door ons te doen straffen, meinende, dat wy nog veel wreeder Beulen waren, dan hy; dog

wy

A. 1664 wy vanden goed hem van zyne Ketenen te ontflaan, en wel te handelen.

Schoon de Vorst nu wel zien kon, dat hem dit alleen door zyn wonderlyke manier van Regeering, en door de wrede behandeling aan zyn Onderdaanen, overgekomen was, liet hy egter geenzins na, zyn hoofd, als voren, te volgen, en hen nog wel zo streng te betiieren.

Zyneu eenigen Soon vergeven.

Maar dewyl hy zyn eenigen Soon als den Grond van dien ganschen oproer, en waar op zyne Onderdaanen gezien hadden, aanmerkte, en vreesde, dat dit meer zou kunnen gebeuren, nam hy deze hinderpaal uyt die weg, en liet hem stil vergeven.

En zelf ook de Heeren, die met hem gevlugt waren, dooden.

Ook liet hy de meeste Heeren, die met hem gevlugt waaren, naderhand mede op een ellendige wyze om hals brengen, zonder dat men weet, waarom hy zulks gedaan heeft. Immers zy hadden, 't geen dat verdiend had, tegen hem bedreven.

Bleefzedert te Diethge zyn Hof houden.

Zedert dezen Oproer heeft hy zich altyd in de Stad Diethge opgehouden, om dat hy zich daar tegen diergelyke aanslagen van zyne Onderdaanen beter verzekerd hield.

Raja Singa nader beschreven.

Wat nu den Keizer in zyn Persoon betreft, hy was de langste niet; maar kort gedrongen, en gezet van lichaam, zwartagtig van Verw, groot en snel

van Oogen (die geduurig ginsch en weder gingen,) kleen, dog streng van Wezen, wat dun en grys van Hoofdhair, lang en dik van Baard, dik van Bayk, en zoo wonderlyk van Kleederen en Toetakeling in zyn leven, dat hy veel beter een Ouden Portugees met zyn Miskiten-of Muggen-Broek, en een Hof-nâr, met zyn Muts vol Pluyten, dan wel een Keizer, geleek.

A^o. 1664. zond Lord Winter, Gouverneur der Engelschen tot Madraspatnam, op de Kust van Choromandel, twee Toepassên, en een ouden Moor als Tolk na Cotiaar met Brieven en Geschenken aan den Keizer van Ceylon, om de Gevangene Engelzen (zo het ten minste de naam had) te verlossen, hoewel wy oordeelden dat die Lord, nog wel andre redenen hebben konde om deze bezending aan dien Vorst te doen; dog hy dede hy den zelven wegens 't verlossen van de Engelsche Gevangenen al zo weinig, als wy, op, zonder dat, of wy, of de Engelichen, of andre Volken, die Gesanten aan hem zonden, oit hebben kunnen eenige schynbare redenen uytvinden, die dezen Vorst bewogen heeft deze onschuldige Liederen, tegen 't Recht der Volkeren by zich te houden.

De Titel, dien hy zich in zyne Cingaleefche Olen of Brieven geeft, is deze: *

A^o. 1666.

* De Bezitter van een gewenschte Staat, afkomstig van A. *Waiwaswaramanoe*, die alles in overvloed bezit, en een uitstekende Linie vervolgens nederdalende uyt het Geslacht der reyne Son, die de duyfternis van zich verdryft, en met zynen doorluchtige Straalen een geheele B. *Mandel* beschynd, en vervuld, en aan de oogen van alle menschen genoeg geeft. De Weereld-koester of Regeerder, op zyn Hoofd met een Kroon vercierd, welkers beide voeten met eerbiedigheid getrepedeerd zyn.

A. Dit is de tegenwoordige Manoe, die de Wereld onder Bramha Regeerd, een zekere bepaalde Eeuw van ertelyke Joegams, waar na weer een andre Manoe volgt, tot 14 Persoonen toe, die in een Bramha's Eeuw hun Bestier volbrengen.

B. Mandel geeft te kennen een groot Stuk Land, dat veel duyzent Pagooden inkomft heeft, of een andre diergelyke Landstreek.

En dit is Vertaald door de Heer *De Jager*, door behulp van een Bramine.

Uyt een Portugeefche Pas des Konings van Candia aan een Tsjampau, door hem zelf onderteekend in Anjuranquitta, den 15. Octo-ber, 1666., blykt dat hy zich toen aldus Tituleerde:

Raja Singa Rajoe, Altissimo Monarcha, Grandissimo, e Potentissimo, Magnanimo, Emperador d'este mur affamado Imperio de Ceylaon, Rey de Candia, Ceitavaca, Safragam, e do Reino Denavaca, Dambadani, Anurajapoere, Udanuara, Jatanuare, Tumpane, Arciapatu, Dumbra, Panciapattu, Euaetta, Principe de Oeva, Bintena, Velaece, Baticalo, Trincunamale, Conde de Parte de Cotear, Panoua, Mature, Belgam, Galle, Alicao, Callure, Rey de Cota, Colombo, Nigombo, Chilau, Madampe, Putalaon, Calpeim, Quatro Corles, Graon Duque das Setti Corlas, Matala, Japhanapataon, Manâr, e das Pescarias das Perlas, e do Sol d'Ourado.

Onderfond,

Raja Singa, Potentissimo Imperador de Ceylaon.

Dog doorgaans schreef hy aan de Commandeurs van Gale, en Jassanapatnam naaz: *Raja Singa Rajoe*, Potentissimo Imperador de Ceylaon.

A^o. 1666. hadden wy een Vefting te Arunderri gebouwd, die *Raja Singa* zeer dwars, en byzonder ongelegen voorquam, waar op hy volk afzond; en die A^o. 1670. veroverde. Men fchreef A^o. 1666., dat *Raja Singa* overleden, en Vergeven was; dog 't vervolg zal ons leeren, dat dit een valfch Bericht was.

Wy hebben van tyd tot tyd verfcheide Gefanten aan dien Vorft gezonden; maar hy heeft ze meest alle by zich gehouden; en den genen, die ons van zynen toelag op Arunderri heimelyk waarfchouwde, laten dooden, alzoo hy dat uyt een onderschepten Brief ontdekt had.

Na dezen Gefant zonden wy enen *Henrik Draak*, om, waar 't mogelyk, de Gevangene Engelschen daar door los te krygen. Hy wierd zeer wel van den Keizer gehandeld; dog stierf 'er eindelijk, en 't Lyk zond de Vorft met veel pragt na Colombo, doende 't zelve van zyne hoogfte Liedden van Staat met veel betoening van Rouw begelyden.

Volgens Rapport van zeker Soldaat, *Pieter Croes*, van daar ontvlugt, zaten 'er 34 man, die hy in groote armoede meest Gevangen hield. Ook waren, 'er na zyn zeggen, zoo veel Engelschen, en wel 70 Portugeesen, mede van tyd tot tyd aangehouden; dog de laatsten wierden beter, dan de onzen, gehandeld.

In 't Jaar 1670. zonden wy een anderen Gefant, die ook in groote agting by den Keizer was, maar mede daar gehouden wierd. Dit verveelde hem; weshalven hy besloot, om zo hy op zekeren dag zyn affcheid niet kreeg, zich zelven den weg tot zyn vertrek te baanen; niet genegen zynde daar, gelyk zyn voorzaat, als een kleenmoedig wyf in de Gevankenis, maar, zo 't dan wezen moest, als een dapper man te sterven.

Die dag dan gekomen zynde, gorde hy zyn Swaard op zyde, ging na 't Paleys, nam zyn hoed af, even als of hy den Keizer gegroot had, bedankte hem ook voor de Eere en Gunst, aan hem bewezen, en nam dus ordentelyk zyn affcheid van den Keizer, of, om beter te zeggen; van de poort van zyn Paleis. Als hy weg ging, en eenige Engelschen daar zag, schonk hy hen nog eenig drinkgeld, om op zyne gezondheid eens te drinken.

Op zulk een onvertzaagde en zeldzame wyze trok hy van hier met 2 a 3 Slaven, die hem opspatlen.

De Keizer, in plaats van dit te verhinderen, zond hem nog eenige Hovelingen na, om hem af te geleiden, en hy is zonder eenig ongemak, weer tot Colombo gekomen.

V. DEEL.

Na dezen wierd 'er eene *Johan Baptista* gezonden, die zig in allen deelen zocht in des Keizers Gunst te dringen, met na te vorschen, waar mede hy hem zou kunnen behagen; dog hy kon hier mede geenfins zyn Verloszing by den Vorft bewerken; alzo hy A^o. 1684. en 1685. daar nog gevangen zat.

Deze Bezendingen waren alle ten tyde van den Ouden Heer *Ryklof van Goens* voorgevallen.

Dezen Vorft nu verder met Prezentten te Careffeeren, schreven haar Edelheden al A^o. 1663. den 29. Augusti, eri daar nevens ook af; hem geen Nederlander meer; en niet anders dan Inlanders en Lafcaryns te zenden, ter tyd toe al ons volk van daar eerst zoude wedergekeerd zyn. Zy gaven ook bevel, om alle gelegentheden af te snyden, van eenige Liedden van aanzien van den Keizer toegang tot ons te geeven, alzoo die, na allen schyn, maar komen zouden, om met ons over de inneeming der platte Landen, en Vastigheden, of over deze en gene Steden by ons bezeten; (gelyk wy na den Inhoud van 't Contract schynen gehouden te zyn) te handelen, dat hem dan niet wel zou kunnen werden ontzegt, zonder hem nog meer te verbitteren; waar uyt dan licht nieuwe zwarigheden, die men zo meiden kon, konden ontstaan; zynde het best hem maar in een goede luym te houden: want schoon hy aan ons alleer verplicht is de Caneel; Olifanten, &c. zo lang te leveren, tot dat wy van onze zware gedaane Oorlogs-onkosten, volgens gemaakt Verbond, voldaan zyn; is ondertusschen nu en dan by de stukken gebleeken; dat hy ons daar in zocht allen afbreuk te doen, gelyk de Bengaalze Prins *Sjab Soufa* hem ook om geen andre reden A^o. 1655. door zyne Gefanten zo sterk aangezocht heeft, dan om Caneel en Olifanten van hem te krygen, hoewel hy die Gefanten zeer gering geagt en smadelyk behandeld had; dog dat hy dat zelf zocht, is by andere gelegentheden klaar gebleken; eri daarom was 't best, dat men hem niet meer vertoornde.

A^o. 1672. quam de Heer *De la Haye*, de Heer de la Haye, een Vloot van 13 a 14 Schepen in de Baey van Trinkenemale, om te zien, of hy A^o. 1672. eenigen Handel met den Keizer van Ceylon zou kunnen dryven. hier met een Vloot.

Hy zond ten eerften drie Gefanten met groote Geschenken, na dien Vorft, die hen heerlyk onthaalde, en ander een Goude Keten, een Zwaard, met Silver ingelegt, en een Roef schonk.

C c

Hy

A. 1672. Hy zond eenen der zelve aan den Heer *De La Haje*, met antwoord te rug, waar op die Heer nog een Gezant; met 6 andre Franſchen na boven zond; die daar tot het vertrek der Vloot, die ondertuffchen van den Keizer rykelyk van alles verzorgd wierden, zouden blyven.

Hoe ſlecht zynen Gezant hier voer. Hy ſtond hem niet alleen toe, om een Schans in die Baey te bouwen, maar hielp hen die ook voltrekken, en daar na met hem zyn volk tot bezetting, der zelve te leenen; dog alzo alles, dat de Vorſt beſtelde, voor zo grooten Vloot niet kon toereiken, was die Onderkoning genoodzaakt na Choromandel te vertrekken; dog liet den Keizer door zynen Gefant verzekeren; dat hy in 't korte wederkeeren zou, latende eenige van de zynen in die Schans. Dog 't wederkomen wierd hem doordendapperen Heer van *Goens* belet, gelyk wy onder de Stoffe van Choromandel reeds gezien hebben.

Wat nu verder dezen laaſten Franzen Gefant, en zyn Intrede in Candi, en verder na Dietlicke, betreft, hy was uyt-drukkelyk door den Koning van Vrankryk aan den Keizer van Ceylon gezonden. Zyn Naam was Monſr. *Laiſne de Nanclars de Lanerolle*, een zeer groot en aanzienelyk Edelman, dog van den hervormden Godsdienſt, en daarom van den Koning niet zeer bemind. Dit blykt my uyt een Brief door hem zelf aan *D. Cat* gefchreven, en ook een in 't Latyn, welken ik onder my hebbe; dog om dat het Werk te groot wierd, 'er uyt heb moeten laten. Deze Gefant nu dede zyn Intrede te Peerd, 't geen, als ſtrydende tegen de Gewoonte dezes Lands, hem van de Hovelingen ſterk afgeraden wierd, die hem aanmaanden, dog te voet te gaan, alzo zulk een wyze van Intrede hier niet alleen onge-woon; maar ook volſlagen ongeoorloft, was; maar hy, zulks niet agtende, reed tot voor de Poort van het Paleys.

Dit verdroot *Raja Singa* heel zeer; dog hy liet het voor dien tyd niet blyken, ſehoon de Gefant nog tot voor het aangewezen huys, daar hy zyn verblyf hebben zoude, reed, alwaar hy met de genen, die hy by zig had, zeer wel ont-haald, en driemaal daags van alles uyt 's Vorſten Paleys verzorgd wierd.

Hy wierd eenigen tyd daar nater Ge-hoor geroepen, en met groote pragt 's nagts van veel Grooten na 't Hof geleid, zynde dit de tyd, die de Vorſt tot het geven van Gehoor uytkieft, dog moeft daar ontrent 2 uren wagten, 't welk, hem als een onlydelyken hoon voorke-

mende, hem bewoog, om zig aan te ſtellen, of hy aanſtonds weer van daar wilde vertrekken.

Eenige Grooten, dit ziende, wilden hem dit door eenige Olifanten, die zy ontrent de Hofpoort plaatften, beletten; dog hy, zich daar aan niet kreunende, greep met de eene hand na zyn Degen, even als of hy zich; in weerwil van allen, die hem dit zouden tragten te beletten, den weg wilde baan; waar op het volk; zig voor zyne hardnekkig-heid niet willende bloot ſtellen, of zich moedwillig na zyn voorbeeld in gevaar begeven, hem liet begaan; en weg-liep.

Zo ras *Raja Singa* berigt hier af be-komen had, gaf hy laſt, om den Ge-fant, en allen die by hem waren, wak-ker af te roffen, en hen aan Ketenen te leggen, dat ook aanſtonds aan hen allen, uytgezondert de 2 eerſte gezondene Ge-fanten, in 't Werk geſteld wierd.

Egter geraakten daar na die van zyn Gevolg, op vertooning van hunne on-ſchuld, weer ontſlagen van den Ketenen, maar de Gefant bleef nog 6 maanden in dien zelve ſtaat; en geraakte toen cyndelyk door voorbeden der zynen weder op vrye voeten; maar alle de zynen verlieten hem, alzo zy enkelyk door zynen hoogmoed, en halfſterrigheid in deze ongemakken bedraaid waren, gaande nu met 's Keizers vergunning; hier en daar in de Stad woonen. Dit is de-zelve Gefant waar van wy hier na bree-der onder de Saaken van den Godsdienſt, A°. 1671. handelen, waar aan wy ons verder gedragen.

De Keizer heeft naderhand hen wel zoeken te verzoenen; dog zy wilden nog liever 's Vorſten Toorn afgagten; als zig weder onder dien trotzen Ge-fant begeven. Deze allen zaten hier nog zeer lang, zonder dat ik oit gechoord hebbe, dat zy hier van daan verloft zyn. Ook hebben 't zommigen van hen hier redelyk wel; dog anderen, die hy tot deze en geene Dienſten gebruikte, en die daar in, niet tegenſtaande hunne aangewende neerſtigheid, by toeval on-gelukkig wierden, het alhier zeer qua-lyk gehad; dog A°. 1680. zat die Ge-fant zelf nog in Yzere Boeien, zo de gerugten toen liepen. Dit nu zyn wel de voornaamſte Saaken, die onder 't bewind van den ouden Heer van *Goens* zyn voorgevallen, die van A°. 1664. tot A°. 1675. Ceylon beſtierd heeft, en toen (gelyk wy in 't volgen-de Hoofd-Stuk zien) door zynen Soon vervangen is.

VYFTHIENDE HOOFD-STUK.

Ao 1675. verwangt de jonge Heer van Goens zynen Vader hier als Landwoogd. Consideratien van den Ouden Heer van Goens over Ceylon, in September 1675. Des zelfs Grootte. De Bovenlanden. Yser en Kooper-Mynen. Gesteeften, hier vallende. En andre Mineraalen. Adams-Piek. Oeva. Landen van Candi, &c. Peper, Gember, &c. hier. Weddas, en Malabaaren hier ontrent. Bintene; of Vintana, en Gesteeften hier. Waaren hier getrokken. De laage Landen. Weddas, of Beddas. En hunne Bosch-Wetten. Hun wyze van den Boog te spannen. Wat Waaren hier getrokken werden. Hun Godsdiens. En zeldme wyze van Klagen. Weten van geen Casta's. Zeldzame List van den Heer de Grauwe om hen tot 't Werken, en 't sleepen van Balken te brengen. Oorsprong der Cingaleesen. Van een Prins van Tanasery, en waar die hier Landde. Die een Tooveres met drie Borsten ontmoet, welke by Trouwd. Zyn Soonen uyt haar. Zyn tweede Vrouw. Verdecking der Landen tusschen hem en zyn eerste Vrouw. Gelykheid der Siamse en Cingaleese Afgoden. Wetten in Steene Tafelen den Cingaleesen door Budhum nagelaten. Verder verhaal van de Soonen der Drieborstige Vrouw. De Malabaaren hier van zeer oude tyden bekend. Aard der Malabaaren en Cingaleesen. Wanneer de Malabaaren hier, zich na Jaffanapatnam begeeven hebben. Een Bramine hier Koning. 't Kalteel der Portugeesen hier eerst een Kerk. De Mooren hier beschreeven. Verdre Volkeren hier. Magt en Bezit der Nederlandische Maatschappy albier. Driederley wyze van Regering op Ceylon. Jaffanapatnam. Nuttigheid der nieuwe Veiting by Cangienture. Hammenhiel. Jaffanapatnam zeer wel na Holland gelykende. Dieren en Vogels hier. Het Landschap Wannu. Wat verder onder Jaffanapatnam behoord. Man-Aar. Wel eer aan de vaste Kust van Indiën vast geweest. En nader Beschreeven. Eylanden hier ontrent. De Commandery van Batticalo. Tricoenmale. 't Fort Oostenburg. 't Land van Tammelegamme. 't Land van Cotjaar. 't Eyland Calpenryn. 't Vender Iand van Cotjaar. En 't Landschap Tambancarrewarre. De Jurisdicctie Batticalo. Hoe verre de Portugeesen hier hunnen Rechtsban hadden. Veel Wild en Vogels hier. Als ook Cancel, Peper, Gember, Cardamom, &c. Het werd in verscheide Dessavieren verdeeld. Het Eyland Polian. Pagode van Tricoen. Grenspaal van 't Gebied der Oude Malabaaren hier. Panoa. De Lage Landen. Nigombo. Gevogelte hier. De Post van Alauw. En des zelfs grootte Aangelegenheid. De Post op Ruanelle. Waaren hier tegen den Areek getrokken. Sitayaka. Oude verblyf-plaats van den Colombosen Dessave. Godin Sitta. De Post van Hangwelle. Colombose Jurisdicctie. Saffragam. Grenspaal van Colombo's Rechtsban. Jurisdicctie van Gale. Grenspaal des zelfs. Raja Singa vermoerd. Tansjaocr. Portugeesche Stad hier by Chiormandelan. Welke laatste Stad door Ons is ingenomen. Geregtigheden, die wy daar by genieten. 't Land van den Teuver. Costa d'Insiado, en 't Eyland Rammanacoil. Waaren hier vallende. Grenspaal des Teuvers. Mature. Waaren hier vallende. Toetocoryn. Zeer nut voor Ons. Klage van de Heer van Goens over onze Predikanten daar. Uytgenomen D. D. Clavius, en Specht. De Trevancotter. Malabar. Coilan. De Heer Commandeur van Rheede niet weynig ten Toon geseid. Cranganoor. De Prinszen Motavile, en Ramormo. Zamoryn. Grootte Magt der Mooren hier. De Fortres Cananoor. Verval van Malabar met de Redenen van dien. Waaren, die 't zelve uytleverd. En trekt. Canara. Mangaloor. Malabar's afzondering van Ceylon mispresen door den Heer van Goens. De jonge Heer van Goens zend A°. 1677. eenen Bucquoy met een Lecuw aan den Keiser. Hoe die gevaren is. De Heer van Rhede's Consideratien over Ceylon A°. 1677. Zeer veel van die van den Ouden Heer van Goens verschillende. Een Commissaris op Ceylon hoognoedig. Verscheide Saaken by Artykelen voorgesteld. Bericht over den Staat van den Naik van Mature, en zyne Nazaalen. Regering der zelve. Mature in zyne Strecking beschreeven. Hunne Finantie. De Krygsmagt. Hunne Regtspleging. Hunne Erf-Rechten. Hun Godsdiens. Hun woesten Ommegang. A°. 1678. komt 's Keizers Veldheer tot ons over. Waar op hy 't Beleg van Maluwane oprak. Een Prins van Candi tot ons overgekomen, ontvlugt. A°. 1679. Zend de Heer van Goens een Heerlyk Geschenk aan den Keiser.

A. 1675.

Ons Volk trouwloos aangetast. A°. 1679. verving de Heer Pyl den Jongen Heer van Goens, die A°. 1680. N. Microp aan den Keiser zend. Twee Engellen uit hunne Gewankenis te Candi ontvlugt. Hun Bericht van daar. Ram en Lamfweerde, A°. 1684. als Gefanten aan Raja Singa gesonden; komen weer by ons. Raja Singa's Dood, A°. 1687., vervangen door zyn Soon. A°. 1692. de Heer Pyl door den Heer van Rhee vervangen. De Heer van Rhee A°. 1696. Door den Heer de Heere vervangen, die hier A°. 1702. Stierf, en A°. 1703. door den Heer Simons vervangen is. Consideratien over de Deslavery van Colombo; aan haar Edelheden gesonden. A°. 1707. is zyn Ed. Extraordinaris Raad van India geworden, en toen door den Heer Bekker, Extraordinaris Raad van India vervangen. Vertrek van den Heer Simons als Zeevoogd der Retourvloot A°. 1707. 's Keisers Dood, die door zyn Soon vervangen is. De Heer Bekker A°. 1710. Ordinaris Raad van India, A°. 1716. door den Heer Rumph; Extraordinaris Raad van India, vervangen. Die A°. 1720. Ordinaris Raad van India wierd. Dood der Keiserinne A°. 1721. Optogt van den Cassier Takel als Gefant na Candi A°. 1721. Dood van den Heer Rumph A°. 1723. Welke in dat zelve Jaar vervangen werd door den Heer Hertenberg. Landvoogden van Ceylon. Commandeurs van Jaffanapatnam. De Commandeurs van Punto Gale.

A. 1675.
vervangd
de jonge
Heer van
Goens
zynen
Vader
hier als
Land-
voogd.

A o 1675. wierd de Oude Heer van Goens, by 't vertrek van den Heer Nicolaas Verburg na 't Vaderland, in zyn plaats als Directeur Generaal, na Batavia geroepen, en na een bestier van 12 jaaren, door zynen Soon, de Heer Ryklof van Goens, de Jonge, hier als Landvoogd vervangen.

Om nu nog beter kennis van Ceylon te krygen, zoo is dit volgende Extract van de Beschryving van 't zelve door den Ouden Heer van Goens, in dit zelve jaar aan haar Hoog-Edelheden op Batavia (by ons hier en daar, wat verkort) van veel opmerking, alzo men daar in veel Zaaken ontmoet, die ons tot nog toe niet voorgekomen zyn.

EXTRACT uyt de Beschryving van den Staat en Gelegenheid van het Eyland Ceylon, de Landen van Madure, Zuyder-Choromandel, Malabar, en Canara, opgesteld door Ryklof van Goens, Ordinaris Raad van Indiën, om te dienen tot Rapport en Ontlasting zynere jongste Superintendentie over de gemelde Quartieren, en overgeleverd aan den Ed. Heer Joaen Maatsuyker, Gouverneur Generaal, en de Ed. Ed. Heeren Raaden van India, met zyn Advys, hoe deze Landen tot groot Voordeel der E. Maatschappy zouden konnen bestierd werden.

Edele Hooggebiedende H E E R , en
Hoog- Agbare H E E R E N :

I K zal geen cierlyken Styl nog Wel- sprekenheid, gelyk wel 't beslag van dit Werk vereischt, gebruiken, alzo my die kennis ontbreekt; maar na Waarheid en uyt den grond myns Hertens, dat U Ed. Ed. beitt behaagen zal, alles voordraagen.

Het Eyland Ceylon staat, in 't Generaal aangemerkt, zoo wel; als wy het na de gelegenheid der tyden zouden konnen wenschen; maar ook bezwaard met een byzonder groote zorge, om 't in dien staat te houden, en zulke Vrugten, waar op het bestaan kan, te verbeteren.

Het is op zyn langte van 't Z. na 't Des N. 55., en op zyn breedte 30 duyt- siche mylen, en binnen zynen omkring niet meer dan 140 duytliche mylen, te rekenen, van de Noordelykste Punt aan de W. kant des Eylands, 7 mylen benoorden Man-Aar, Calmone genaamd, makende de Noordelykste en Westelykste hoek der Wannize Landen, en vervolgens na 't Z., langs den zoom der Zee binnen 't Eyland Calpentyen, tot Colombo, Gale, en vervolgens weer voorby Baticalo, Tricoenmale, en Pasfeco, tot weer op den hoek van Calmone toe; alzo dit Land op zyn breedste niet meer als 30 mylen dwars over (of van 't Oost, na 't W., van Aroekgamme, anders Apretotte, in de Provintie van Panoa, tot Colombo toe) en van Cotjaar tot tegen over het N. eynde van Calpentyen, van 't O. na 't W., niet meer dan 18 mylen, eyndigende N. waard na 't Landeken van Jaffa-

Jaffanapatnam , of 't binnen Lak (dat Jaffanapatnam tot een byzonder Eyland maakt) daar dit Landſchap nauwelyks van de O. tot de W. kant des Eylands toe 7 mylen wyd is, zulks , op 't nauwe genomen, Ceylon (als men Jaffanapatnam voor een byzonder Eyland rekend) niet meer dan 1218 vierkante duytſche mylen begrypt.

Het hoog Gebergte van Balane , of Adams Piek, Noordwaards, zullen wy hier op 22 mylen in de lengte nemen, ſtrykende langs de zeven Corles tot Matale toe , en in de breedte van Adams Piek langs de Caduwatti Corle Ooftwaard tot aan de Grenſen der lage Landen van Panoa ; inſgelyke 13 mylen in de breedte, en van daar weer N. waard langs de Grenſen der Hooge Landen van Kanduearte, Paſſere, Bintene, en Panſoupatou, in de lengte 22 mylen, en van daar weer Weſt-waard tot 't Land van Matale inkluis nog 13 mylen, zynde dus een ſtrek Land van 22 mylen in de lengte, en 13 in de breedte (daar in alle de hooge Landen van 't geheel Eyland rykelyk bepaald zyn) brengende uyt 276 vierkante duytſche mylen ; 't welk alle lage en meest vlakke Landen zyn ; welke hier onder nader beſchreven werden.

Van de Boven-Landen hebben wy geen andre kennis, dan die ik uyt de Rapporten van andre, en diverse, zo van ons eygen volk, als van de Geloofweerdigſte Inwoonders der Boven-Landen, en wel byzonder van *Ambambile*, *Don Joan de Coſta*, Modliar van Nigombo, *Louis de Andrado*, en andren, met zorgvuldigheid heb kunnen vernemen, alle te zamen van 's Compagnies getrouwſte en ervarenſte Hoofden over de Inlanders, onder welke *Don Joan de Coſta* meest uytmunt, alzo die 't heel Eyland zo doorkroopen heeft, dat 'er byna geen Dorp te vinden zy, daar hy niet geweest is, en goede reden van weet te geven, behalven dat hy ook by de Inlanders zelfs voor de ervarenſte bekend ſtaat ; en, zelf by die hem benyden, voor een man ; die de waarheid (zoo 't zyn Beurs niet raakt) bemind, weshalven wy hier in meest op zyne Getuygenis ons zullen gronden.

De Hooge en zeer Bergagtige Landen van Ceylon zyn zeer vrugtbaar van Menſchen, Vee, en allerley Vruchten, tot voedsel noodig, doorwaterd met een oncindig getal van Rivieren, die zeer helder van Water zyn, en over een Criſtalyne grond vlieten, onder welke veel Bronnen zyn, daar zulk Kilkoud water uytborreld, dat eenige, zig daar in willende waſſchen, van de Kou-

de geſtorven zyn, eer zy 'er konden uytkomen.

Op 2 byzondere plaatzen zyn ook warme Baden, en nog 2 andre, die zuur en Swavelagtig zyn.

Ook zyn deze Bergen vol Yzer-^{Yzeren}mynen, en in grooten overvloed, als mede ^{Koper-}Kopermynen. (zo *Ambambile* zegt) in 't Landſchap Oeva en Bintene, dog door *Raja's* voorvaderen gedempt, en waar op ook die Dempers aanſtonds door zyn laſt vermoord zyn ; gelyk nu niemand, op ſtraffe des doods, in de Boven-Landen graven mag, een Wet, die wy in de laage Landen mede tot ons voordeel nemen, in welke nu ook niemand Graven durft, en dat nergens geſchieden kan, zonder aanſtonds openbaar te werden.

Men heeft hier goede Robynen, en ^{Gefleeten}Saffieren, zo witte als blaauwe, ^{ten hier}Catten-^{vallende.}oogen en meer andere Gefleenten, die men zeker weet ; dat in dit Gebergte ; en in de Rivieren, door de Landen van Bintene loopende, gevonden werden, alzo de grond in die Rivieren op veel plaatzen door den overvloed van klaar blinkend Gefleente (waar onder Robynen gevonden werden) rood is. En mag zig ook niemand oit in die Riveren Baden, of van de grond iets ophaalen, al mede op ſtraffe des doods, al 't welke door de Cingaleeſen zeer ſuperſtitieus opgevolgd werd.

Van de verdre Mineraalen, in dit ^{En andre}Gebergte ^{Mineraalen.}vallende, valt weinig te zeggen, door gebrek van onderzoek ; dog wy zelfs hebben 'er ook Potlood en gemeen Lood gevonden, waar uyt Bergkundigen vaſtſtellen ; dat 'er ook Quikzilver moet zyn, waar af het Potlood het opwerpzel is, of de aderen daar van uytmaakt. Ook oordeeld men, dat in die laage Landen, daar 't Potlood gevonden is, zich grooter Meinen zullen opdoen, zo dat het noodig ſehynd dit, om 't Quikzilver, nader te onderzoeken, alzo dat als het Bloed der Mineralen, en een voorbode van ryker Mineral is.

De Verdeeling dezer Hooge Landen is velerley ; dog wy zullen die beginnen in 't Ooſt van Colombo, en van de Fortres Nigumbo, uyt het Gebergte van Balane, zynde de gereedſte Weg ; om uyt de 4, 3, en 7 Corles na Candi, en van daar weer te rug te reyzen, om dat alle de wegen uyt de voorſz. Corles in deze Kluyzen van Balane, of in dit voorgebergte, als in een Punct te zamen komen.

Men ziet hier op deze Pas nog 't overblyfel van een oud vierkant ^{Adams}Portugees Fort, waar mede zy aan de ^{Piek.}W. kant des Eylands alle de lage Landen van 't Hoog gebergte van Candi aſſlo-

A. 1675. ten, en veilig domineerden. Ter rechterhand van Balane, als men na 't O. ftaat, volgd het zwaar Gebergte van Adams Piek; zeer woest en met zware Boffchen bezet. Dit strekt zig van Adams Piek af, Z. O. waard, langs Caduatte Corle tot aan de hooge Landen van Canducarre, en van daar weer N. waard langs de laage Landen van Panoa, of de hooge Landen van Passere, die weer in haare Limiten begrypen de Landen van Badule en Hewahette, welke Provincien van Canducarre, Passere, Badule, en Hewahette, &c. met malkanderen Oeva werden genaamd, en 't geen wel eer een byzonder Prinsdom was, en nu nog door een byzonder Desfave bezorgd werd.

Oeva. Dit Land van Oeva is zeer zwaar te bereizen, om zyn steenagrigte steyle Wegen, en de menigte van op en neergaande Bergen, dog egter zeer vrugtbbaar, dicht bezaeid, alzo men 't heel jaar door dit beplanten kan, om de menigvuldige Regen, waardoor 't altyd vogtig, en noit ook te nat is, alzoo 't water 'er weer afloopt.

Ook is 't vol kloeke dappre lange Menschen, tam, en wild Vee in overvloed, en op dit volk heeft zig *Raja Singa* ook meest en allerlangst vertrouwd; dog met de laatste revolte, over 3 jaar in 't Hof voorgevallen, zyn die van Oeva mede onder de zamenfweerders tegen hem ingelaten geweest, en daarom zy nu alzo weinig als die van Orenoere en Jatty (zyn onverzoenlyke Vyanden) vertrouwd werden; zedert welke tyd *Raja* zich in 't Gebergte van Hangerankitti, dicht by den befaamden Berg van Gallepatte-wadde (daar hy al twee en meermalen, zedert de laatste verlopen 10 jaaren op heeft moeten vlugten) onthouden heeft.

Landen van Candi, &c.

De Landen van Candi, Nilobe, Dietlicke, Hangerankitti, &c., zyn gelegen tusschen 't Gebergte van Adams Piek in 't W., en Oeva in 't O. item 't Gebergte langs de Caduatte Corle in 't Z., en Bintene in 't N. Een kleene dog heerlyke Landsdouw, makende de schoot of Valey van die gansch zeer hooge Gebergten, welke al hun water van hunne binnen zyden hier in storten, den oorspronk van veel Rivieren maken, en in 't byzonder van die van Waluwe in 't O. en van de groote Rivier Mawiellegange, strekkende na 't N. welke laatste wel de grootste van 't Eyland is, en die met veel zyde-takken (die in de Landen van Batticalo in 't O. uytloopen) zig kromt door de Landen van Bintene, en eindelyk zich in Zee zich komt te ontlasten, in 't O. ontrent 7 mylen bezuiden den buitensten hoek van Cotjaar,

en in 't N. in de buiten-bacy van Trin-A. 10 kenemale, makende dus het Landeken van Cotjaar tot een Eyland.

Alle deze afwaateringen maken deze voornoemde Landen van Candi, &c. zeer vrugtbbaar, waar door men hier ook geen voet Land onbebouwd vind, 't geen een groten overvloed van levensmiddelen, en veel binnenlandze Moeskruiden geeft.

In deze Landen is ook geen gebrek van Peper, Gember, en andere Aromaticke Gewaschen, en zyn zeer gezond voor allen van ons, die 'er maar 5 a 6 maanden geweest, en de Lucht wat gewoon zyn; mits dat zy zich van alle debauche, en onmatig met het vrouwvolk te leven, wachten.

Dit binnenlands Gebergte is als 't middelpunt des Eylands, rondom zoodanig met zwaar Gebergte (byzonder in 't W. na Adams Piek, in 't O. na de Landen van Oeva, en in 't Z. langs Caduatte Corle) afgesloten, dat 'er niet meer dan 2 kluizen gevonden werden, befaamd om die met een Leeger te konnen passeeren, de voornaamste zynde de Pas van Balane, en de tweede de Gravet van Idalgafina, van welke de eerste de grootste en beste weg is; dog de tweede zeer zwaar, atkomende uyt het Gebergte van Oeva in de Caduatte Corle, daar uiterlyk pas 2 a 3 mannen nevens malkanderen op ofte af konnen klimmen. Ook zyn tussen deze kluizen wel verscheide passagien, om met weinig volk en groote moeite die te passeeren, maar die niet, dan by Vagias, of Dieven en Moordenaars, met veel arbeid en gevaar gebruikt werden, waar door de lage Landen niet konnen beschadigd werden; als wy de Bovenposten van Arandore, Saffragam, Denuake, Biblegamme, &c., wel bezet houden, zonder welke Bezetting; of na welke verovering, alle de laage Landen open leggen voor de Bovenlanders; maar aan de N. kant, om in de Landen van Panoa, Batticalo, en Cotjaar af te komen, zyn 4 kluizen; van welke 'er 3 al mede zeer moeijelyk zyn; komende de eerste uyt het Gebergte van Canducarre, alwaar zy loopt na de beneden-Landen over de weg van Kattre-gamme in de meest ontvolkte Landen van Jale, Portene, en Mandagle; de 2de komt uyt het Gebergte van Passere, en uyt de lage redelyk bevolkte Landen van Panoa, dog door zware Boffchen, die van de Wedda's bewaard zyn, zonder welke verlosf daar aan niemand passagie verleend werd. De derde komt uyt het Gebergte van Galpattewadde in de lage Landen van Welafic, en tot

Peper
Gember
&c. h.

in de Baticaloze Landen; dog die weg is nog moeijelyker, en in de Regentyd tot de Baticaloze Provincie toe onbereikbaar, en in den drogen tyd zeer Pestilentielle Landen voor de Bovenlanders, al zo 't Land laag en vol poelen en groote staande Wateren is, waar door deze Lucht van die der boven-Landers zo verschild, dat geen boven-landers zich hier onthouden of 't harden kunnen; zonder ten eerste aan zwaare Buiken andere zware Siekten vast te raken, waarom zy deze Stranden ook zeer haten, en zy niet lang in de Landen van Cotjaar en Tambancarwarre te houden zyn, en terstond doorgaan. De vierde weg is de groote weg, nemende zyn oorspronk uyt Candi zelf, en veel andere bypaden, die in deeze gróote weg uytkomen, te zamen eyndigende in 't Gebergte van Deumbra, en Matale; daar men weer na de laage Landen afklimt door een wyden gebaaanden weg. Om laag in de vlakke Landen gekomen zynde; verspreid zich die weg Westwaard na Putelaon tegen over Calpentyn, Oostwaard recht toe op Cotjaar, en Noordwaard door de Wannu met verscheide wegen, dog de grootste en voornaamste door de Wannu loopt door Anaragiepoere, en eindigt in Oeregarepatte, van waar men in 6 uren op Matotte, en ook in 6 a 7 uren aan de overvaart na Ponery; of 't Noordelykste einde van Ceylon; of aan de overvaart van Pachelpaly; of de Zuidelykste Provincie van Jassanapatnam, komen kan.

Deze grootste weg door de Wannu; den weg na Cotjaar Oostwaard, en den derden na Putelaon Westwaard, welke uyt de hooge Hoofdweg uyt Candi zynen oorspronk heeft, en in 't Gebergte van Matale in de Hircelle Corle in de laage Landen uytkomt; is de voornaamste en eenigste weg, om met gelaade Draagbeesten, Olifanten en Peerden te bereizen.

Het Candische Gebergte, grenzende Westwaard aan de 7 Corles, heeft een bekenden uytgang in de Curnagel Corle, dog also 'er aan die kant een swaar Bosch is, werd die weg niet gebruikt, en ook daarom geen andren naam dragende weg gevonden; en dat te meer, om dat zich daar veel Wedda's, en vrcemde Vlugtelingen, zo der Cingaleesen als der Malabaaren, in die Gewesten onthouden, welke alleen hun eigen zaaken bezorgen, en op geen andre Reggering passen. Deze hebben ook met de Bovenlanders, door de groote Boffchen, byna geen ommeëgang.

Nu valt ons ontrent de Bovenlanden

nog alleen van Bintene (of Vintane) Matule, en Panciapatte te spreken; van welke wy het eerste voor zeer ongezont houden, hoewel dat Landfchap berugt werd vol ryke Mineraalen te wezen, en dat ook daar de Robynen, warme; koude, en zuure Wateren gevonden werden.

Deze zyn ook 't minst van de hooge Landen bevolkt, vol banditen en ontvoerde Volken uyt de lage Landen; om daar tot hun straf armelyk te leeven; of pynelyk te sterfen; dog veel Nigombers, Chilauwers, en andren uyt de 7 Corles opgevoerd, hebben zig van daar in de Nangul Corle, en in de andre 7 Corles weten te begeven; daar zy ongemoeid en zeer wel leeven, beter; en in meer vryheid; dan eenige andre Volken van Ceylon.

Vintane werd voor een byzonder Prinsdom der Hooge Landen gehouden, en voor al ook de Landen van Matale en Pancapatouw, waar over in oude tyden een Souverain Vorst heerfchte. Dit Land is ook zeer Vruchtbaar en bevolkt, gelegen zynde op de Passen in 't N., en daar de voorfz. groote weg in 't midden doorgaat. Deze hebben ook de Oude Candische Raja's en die van Oeva zomtyds veel Spel gemaakt, ter tyd toe dat de Vorst van Candi zich die allen heeft weten onderdanig te maken.

Dit is wel 't voornaamste, dat wy van de Hooge Landen weten te zeggen, dan allén dat nog hier op te letten staat, dat deze Landen in 't geheel van 't Zout afgeineden zyn; waar van egter, door hun groote menigte onderhen, een groote Consumptie is; en dus ook van grove, en ook (voor 't groot getal des Adels) van fyne en geschilderde Lywaten, Amfioen, en andre Waaren die 'er van buiten moeten ingebracht werden.

De zware afwateringen der Rivieren, en meer andre Redenen, zyn ook oorzaak, dat in deze Bovenlanden weinig Vifch gevangen werd, zo dat het Zout, en alle gezoute Vifch, uyt de Beneden-Landen daar moet gebragt werden; met veel moeite, en tot een hooge prys; en daarom zyn 't Zout, zoute Vifch, Amfioen, Kleeden, en andre Noodwendigheden, hier zeer getrokken, zeer kostelyke, en diere Waren, waar door zy dan ook zeer licht door ons te temmen, en tot reden te brengen zyn, als wy hen die ('t geen zeer licht geschiedu kan) maar onthouden, 't gene wy klaar beviuden waar te zyn, als wy, na 't Exempel der Portugeesen, en na onze eigen bevinding, de Landposten maar wel

A. 1675.
Bintene
of Vintane,
en
Gesteenten hier.

Waaren
hierge-
trokken.

A. 1675. wel bezet houden, behalven dat wy nu in deze Bezettingen ook veel verder doorgedrongen zyn, dan de Portugeezen oit, behalven de 7 Corles geweest hebben, gelyk in de Beschryving van Batticalo, Cotjaar, en andre plaatsen, naderblyken zal.

Om nu tot de Beschryving der laage Landen te komen, zullen wy voor af verhaalen, wat Natien zo wel de zelve, als de hooge Landen, bewoonen, om daar uyt het regt der Raja's van Anaragiepoere of Jaffanapatnam, als ook dat van de Raja's van Cota, Sietavaea en van veel andere Bandares en Vryheeren, te beter te verstaan, die bevoorens daar als Souveraine Heeren bestierd hebben, en dus ook 't recht van d'E. Compagnie, die nu nog in 't bezit der zelve is.

Vierderley Volken bewoonen dit Eyland, zonder onze Natie 'er onder te rekenen; de Wedda's of Beddas, Cingaleezen, Malabaaren, en Chioli's of Mooren, zynde de laatste Vreemdelingen, voor onze Gehengenis op deze Kust gekomen, en op de Zeestrandē zeer vermeerderd; dog egter vry minder in getal, dan de drie andre, die de oudste Inboorlingen des Eylands zyn.

De Wedda's (die zich zelfs Beddas noemen) zyn originele Inwoonders van ouds her, welker oorsprong niemand weet aan te wyzen. Deze houden stipt hun oude gewoonten, en zyn langs 't hoog Gebergte van Canduearre, en Passere in 't O., en Noordwaard langs de hooge Landen van Vintane tot Matala, en tot in de Mangul Corle, en voords Noordwaard tot aan de Wanny verspreid, bestaande dus al 't Land, dat achter Panoa, Baticalo, Cotjaar, en Tricoenmale, tusschen de Stranden en 't hoog Gebergte, vol Boffchen, wild en woest is, en voords van achter Cotjaar Landwaard in een streck wild Bosch tot in de Mangul Corle toe uytmaakt, alle in vlak en plat Land, zonder eenig Gebergte van belang, dan alleen de Munniks-Kap in 't Z. O. van Batticalo, en in weinig laag Gebergte, waar op die menschen zaegen, nog planten, maar leven alleen van de Jacht, Honig, en van een soort van Aard-akers, overvloedig in die Boffchen wasschende.

Al dit Volk gelykt malkanderen zeer net, waarom zy ook maar voor een zuiver Geslagt te houden zyn, die van geen andre afhangen, nog onder andre, dan onder hun eygen Geslacht, staan, onder welke deze Boffchen zo verdeeld zyn, dat ider zeer net zyne Grensen door toegeslopte weegen kend, terwyl zy egter door 't binnenste van hun Land bequame wegen laten, zo voor zig zelve, als voor de Vreemden, die uyt de

hooge Landen na beneden, of uyt de beneden-na de Hooge Landen by noodzakelykheid moeten reizen, mits dat zy ook hunne Gewoonten en Bosch-Werten wel nakomen, waar van ons *Don Joan de Costa* dit voorbeeld, hem zelfs gebeurt, als hy volgens Raja Singa's bevel door Vintane, en dus door deze Landen recht toe na Batticalo reisde, verhaal dheeft.

Het is nu ontrent 45 a 46 jaaren geleden, dat hy, Araitsje van Raja Singa's Attrapattes zynde, van 't Gebergte na deze Beddase Landen afkomende aldaar door hen gestut en van een Boogschutter staande gehouden wierd, die nog van verscheide andre, met gelyke Wapenen hier en daar onder de Boomen staande, verzeld was. Deze eerste, in 't inkomen van de Gravet, vraagde, wat hy begeerde, waar hy henen reizen wilde, en wat zyn Boodfchap was, waar op hy geantwoord hebbende, wierd hem belast jaar te vertoeven, tot 'er last van hunnen Oudsten kwam.

Na dat hy daar 1 a 2 uren gewagt had, ging een van deeze Boogschutters hem geleiden ontrent 2 a 3 uren gaans, tot aan de naaste Gravet, daar hy weer wagtē moest, tot 'er tyding van den Oudsten dezer Grensen kwam, alwaar die eerste Gids hem aan een tweeden overleverde, en toen te rug keerde. Dus bragt hem de tweede by den derden, en dat zo lang, dat hy meer, dan 12 Leydslieden gehad hebbende, meer dan 7 dagen bezig was, eer hy in de Provintie van Batticalo, en in de vlakke Landen, door de Malabaaren tot aan strand bewoond, kwam, zonder dat hy en zyn 10 a 12 Lascaryns onder weeg ergens gebrek, maar daarentegen van deze Beddas de kost (te weten goed gedroogd Herten-vleesch, in Honig ingelegt, Aard-Akers en Fruyten) gehad hadden. Het wonderlykst van allen nu (zo *Don Joan* zeide) was, dat geen dezer Weddas met hem, of de zynen, een woord gesproken had, alzo hun Zeden dat zo medebrenghen. Hun Taal is de Cingaleefche veel nader, dan de Malabaarfche, en hunne Letters konnen van de Cingaleezen wel geleezen, dog niet verstaan werden, waar uyt het sehynd, dat zy de Letters van de Cingaleezen ontleend hebben, alzo die beide van de Letters der Malabaaren onderseheiden zyn. In 't geheel zyn zy ook zeer kort van woorden, en weinig van spraak, al zyn zy met hun 50 a 60 by een, ten waare de nood het vereischt; gelyk my ook zelf gebleeken is uyt een dezer Beddas, die boven de Cotjaarze Boffchen zekeren Moor (om een boodfchap uytgezonden) dood-

De Lage Landen.

Inwoonders van Ceylon.

Weddas of Beddas.

75. doodgeflagen hebbende , en door ons volk gevat zynde , niet een woord wilde spreken , wie hem ook aansprak , tot dat hy hoorde , dat ik zelfs hem aansprak ; dog antwoordde op myn Vraage , waarom hy dien onnoozelen Reiziger Doodgeflagen had , niet anders , dan dat zyn hoofd hem dat belaft had , zonder iets meer te willen zeggen . En als ik hem vraagde , of hy de Dood niet verdiend had , zo zeide hy , dat ik dat zelfs weten moest ; en wanneer hem een keten aan 't been geflagen wierd , om aan de Fortificatien te arbeiden , liet hy dat gewillig doen , zonder oit een woord tegen imand te spreken , en daar na losgelaten zynde , ging hy al zwygende weer weg , zynde zich zelve in alles zo gelyk , als of hem alle die dingen niet hadden aangegaan .

Geen Natie ondertuffchen is gevoeliger over hunne Vrouwen en Dogters , dan zy ; willende die van niemand aangeraakt hebben , en zoo daar by geval een Vreemde met zyn Leidsman pafeerde , en een van hunne Vrouwen of Dochteren maar aanzag , en minen vonden van haar te willen aanraken , die was een man des doods , al was het *Raja Singa* zelf , dien zy in 't minste niet agten , alzo ider Bosch-Heer onder hen in zyne Grenzen Souverein is , zynde voorts met hunne gebuuren verbonden malkanders quaad af te keeren , levende onder malkanderen zo vreedzaam , dat men zeer zelden van eenig gefchil onder hen , en noit van Oorlog gehoord heeft .

Zy zyn doorgaans korter , dan een middelmatig mensch , heel bruyn , en zeer vast gedrongen , en musculeus van lichaam , en byzonder welgefchapen . De Vrouwen zyn van den band des middels tot wat over de knyen met grof Lywaat bedekt , en haar bovenlyf is naakt . De mans dekken met wat grof Doek alleen 't kruis der lendenen met een bocht van 't zelve tuffchen de beenen door , voerende alle Pyl en Boog , en welker Pyl en met yzere Pennen en van lichte Bamboeze Schachten , gelyk hunne Bogen van oude uytgebrande Areek-Boomen zyn , staande op 't een einde van vele dezer Boogen een Yzere Spits , die hen voor een Piek diend , als zy den Boog ontfpannen , dewelke dan wel 9 a 10 voeten lang is .

Ook hebben zy een zeer fchoone manier om den Boog af te fchieten : want door de lengte des zelfs , planten zy 't onderfte einde tuffchen den groten en naafte teenen van de Linkervoet in de aarde , zetten 't rechterbeen agter uyt , en de Pyl horizontaal op de hoogte van

V. DEEL.

hun gezicht , komende recht op 't midden van den Boog , wiens lengte , gefpannen zynde , hier uyt kan afgemeten ; en geoordeeld werden , hoe kragtig op die wyze kan gefchoten werden . Ook zyn zy zo snel in 't loopen , dat zy , met hun drien een Hert of Eland op 't fpoor hebbende , het onmogelyk voor de zelve is om te ontkomen , waar door zy ganfch geen gebrek lyden , en in grote vryheid zeer gelukkig leven , om dat zy weinig van nooden hebben ; alzo zy maar zeer kleene Consumptie in grove Kleeden , kopere Ringen , Bekkentjes , glaze Armringen , en andre kleenigheden , hebben ; dog de landwaartfe moeten ook van die , die naaft aan de Stranden woonen , met Zout geholpen werden , waar door 't gebeurd dat zommige Malabaaren , naaft aan hen grenzende , en ook de Mooren ontrent Batticalo met hen handel in Kleeden , Zout , &c. dryven , welke zy tegen Areek (of Pinang) Honig , Wasch , gekloofde Planken , en andre Houtwerken , Luypaarts-Vellen , Yzer , Cryftal , en andre dingen , in hunne Bosfchen vallende , veruilen ; hoewel eenigen , naaft de Batticaloze Landen , nu ook al Geld , zo wel van Goud , en Silver , als van Koper leeren kennen , zynde wel 't meest op Goud , als op een Heiligdom , gezet .

Van hunnen Godsdienst valt weinig te zeggen , dan dat zy , als de Cingalezen , de hoge Boomen , Bogas , en van de onze Pagood-Boomen genaamd , met een steenen voet rondom opzetten , en daar Lampen voor opfteeken , zonder dat daar oit eenige Beelden , of andre Ceremonien ; gezien werden .

Zo iemand eenig gevoelig ongelyk geleden heeft (want over geringe zaaken zullen zy niet klagen) die verdient voor hun Opperhoofd (hoewel zy nog mindere Opperhoofden hebben , voor welke zy veel zaaken afdoen) gebragt te werden , neemt de klaager een groenen tak van een boom , en gaat daar mede onder dezen Boom staan met 't aanzicht na de woning van hun Opperhoofdman gewend , die altyd dicht by een van deeze Boomen woond , alwaar hy zomtyds 2 a 3 ja 6 a 7 dagen blyft ftill staan , zo hem de redenen niet eer afgevraagd werden van zyn klacht ; en daar blyft hy zo lang tot al de bladeren van dien tak verdort zyn , en beginnen af te vallen , en dan nog niet verhoord zynde (waar van egter maar 2 a 3 voorbeelden zyn) is 't hem geoorloft dien Hoofdman te vloeken , zyn tak tot een getuige in de Aarde te fteeken , en zyn eigen Rechter te zyn , of onder een ander Hoofdman over te gaan ; maar door-

D d

gaans

A. 1675.

Wat Waaren hier getrokken werden.

Hun Godsdienst.

A. 1675: gaans werden die Klagers ten eersten verhoord, terwyl de tak nog groen is, en hen zonder uytitel recht gedaan, als zy hun zaak; daar noit iet aan feild; be- wyzen.

Enzeld- zame wyze van kla- gen over Ongely- ken, en Aard.
Dus klagen zy altyd over hun Meer- der (waar aan blykt, dat het geen fehreue- wers nog kryters, gelyk de kakelende en snappende Malabaaren, zyn) en be- toonen anders doorgaans zeer stille en vreedzaame menschen te zyn, van wel- ke egter voor ons metter tyd wel zeer goede en stoute Lafearyns en nutte Onderdanen zouden kunnen groejen, te meer, dewyl zy zich zelven rekenen van een en 't zelve Geslacht te zyn, ge- heel anders als de Cingaleesen en Mala- baaren, die in honderden van hooge en laage geslachten, gelyk de Hooge weer byzonder bevoorrecht zyn, terwyl and- re onder hen minder dan Slaven en honden geacht werden, hochdanige on- der de Malabaaren de Parrias, Poelias, &c., en onder de Cingaleesen de Ro- dias, Pannias, en andre zyn.

Weten van geen Caslas.
In tegendeel rekend de minste dezer Beddas zich zoo hoog van bloed als de grootste Hoofdman, gelyk zy ook met malkanderen allen arbeid doen, en nergens eenigen afkeer van toonen, dan van vil- len of onreinen arbeid, en om imand met een Andol of Palankyn op de sehoude- ren te dragen; dog maken geen zwaarig- heid om alle andre dingen, 't zy met of zonder Draag-stokken, op te nemen.

Om de zware Balken tot de naaste Ri- vier in de Batticaloze Landen aan te slepen, heeft de Commandeur de Grauwe groote moeite aangewend, zon- der dat hier toe giften of gaven hielpen, weshalven hy een andre weg moest in- slaan, met hunne Land-Werten over- eenkomende, om dus wat meer overre- ding onder hen plaats te doen gry- pen.

Zeldza- me Lijst van de Heerde Grauwe, om hen tot Werken, en 't Slec- pen van Balken te brengen.
Daar op ging hy zich ontkleeden, en ging alleen met een Kleet om zyn onderlyf in 't Bosch neerzitten onder een Boom, latende 't hoofd en zyn lang ongekant hair over zyn aanzicht han- gen, blyvende dus afgezonderd van al ons Volk zitten, zonder te willen spre- ken tot op den avond, schoon deze Beddas een geheelen dag al gevraagd had- den na de reden van dien. Eindelyk zeide gemelde de Grauwe, dat zyn nood hen te klagen hem niet helpen kon, en dat zyn leeven in 't uysterste gevaar was, en verlooren ging, zo hy niet geholpen wierd, waar op zy, 't zy door medelyden, 't zy door eenigen Re- gel van hun bygeloof (dat wel 't naaft te gelooven is) bewogen zynde, ver- klaarden, zoo zy hem helpen konden,

A. 1 dat hy hen mogt gebruiken, waar op de Commandeur weer antwoorde, dat 'er last van den Admiraal was, zo dat jaar geen 1000 Balken op Colombo ge- bragt wierden, hy zyn Kop moest ver- liezen; waar op zy aanslonds aan den arbeid peurden, en in dat Saysoen over de 800 Halmeincelle Balken uyt het Bosch na de Rivieren sleepten. Ook waren zy nu al zo verre gekomen, dat zy dezen de Grauwe met zyn Palankyn door 't Bosch droegen, weshalven van hen, zoo wy maar goede middelen daar toe gebrui- ken, nog veel goeds te wagten is; dog men moet wel bezorgen, dat geen ru- we of haatige menschen over hen ge- steld werden, vermits zy niet willen ge- scholden hog gellagen zyn. Ook hou- den zy geenzins van leugenen, of ver- raderyen; maar zyn grootmoedig, stout, en oprecht, weshalven zy in deugd (gelyk ook in de sterkte hun- ner lichamen) de Cingaleesen en Mala- baaren zeer verre overtreffen.

Of nu de Cingaleesen, zoo de oude oorspronkelyke dezies Lands, als ook an- dre, in 't geheel, of wel voor een ge- deelte (gelyk niet onwaarschynelyk is) uyt deze Beddas voortgesproten zyn, is onzeker; dog de Cingaleesen zelfs stel- len zich hier tegen, zeggende dat zy van een ander Land hier overgekomen zyn, waar af zy de Historie in schrift hebben, behelzende, dat voor eenige duizend jaaren een Prins van groote vroomheid (hoewel andre zeggen om zyn ondragelyke ondeugd) uyt de Lan- den van Tanassery daar zou aangedreven zyn, die zich in dat Ryk tegen zyn Va- der en alle zyn Broeders opgesteld, en groote daaden verricht hebbende, ein- delyk gevangen wierd, en om zyn gro- te kloekheid in de Wapenen, en dat hen by een oude voorzeggung een Sou- veraine heersehappy beloofd was, van al 't volk verbeden wierd, waar op zyn Vader belaste hem, en eenige duizend van zyn Medestanders in Vaartuigen te stellen, op een tyd, dat de Wind af- landig was, zonder dat hen zeilen, rie- men, roer, of iet diergelyks, mogt medegegeven werden, maar wel hunne Wapenen, en Spyze voor eenigen tyd om met hunnen Prins dus aan de For- tuin, en 't Orakel, over hem uytgespro- ken, overgegeven te werden, welke dan eenigen tyd op zee gezworven, en al veel der haaren verloren hebbende, eindelyk met dezen hunnen Prins ont- trent den Berg van Tricoenmale, en met 1800 a 2000 mannen quamen aan te landen; alwaar zy, op de wal tre- dende, geen goede menschen, maar, volgens het zeggen der Cingaleesen, wel

Delineavit.

Dirk Jongman. Sculpit.

A. 1675. wel veel gedaanten van Veldduivelen, of, anders na waarheid, ongeregelde en quaadaardige menschen vonden, die alles verslonden of doodfloegen, wat daar van buiten aanquam.

De Prins, en zyn overgebleven volk, hier af onkundig en uytgehongerd, nam zyn weg Landwaard in, maar vond in 't eerst niets tot zyn hulpe; dog eindelyk in een groot Veld uytkomende, daar goed water was, zond de Prins 100 van zyn Volk, om 't Land verder te ontdeeken; dog deze quamen op den bestemden tyd, niet weder. Daar op zond hy nog een andre tfoep uyt, die ook niet weerquam; waar op hy toen met de rest van zyn volk die eerst zelfs ging opzoeken; dog vond ze niet; maar wel een jonge scone Vrouw, die drie Borsten nevens malkanderen had. Deze was een Tooveres, of, zoo de Cingaleesen dit verklaren, een heerscheres over deze Landsdouwe, en die door Toyerkonst, Spookten, en Veld-duivelen wist te Regeeren. Hy vraagde dezelve na zyn volk, dog zy zeide, dat die 'er niet meer waren, en dat hy en de zynen ook wel haast zouden verdelgd werden; waar op de Prins zyn Zwaard trok (dat hem door 't Orakel gegeven, en tegen alle Duivelsche machten bezworen was), vatte de haar by de kop, en dreigde haar te dooden, zo zy hem zyn verloren volk niet weer beffelde. Dit stond zy hem toe, mits dat hy haar Trouwen en noit verlaten, en dat hy dan den grootste Heer des Lands, om zyne vroomheid, groote kragt, en om de deugd van zyn zwaard, werden, en dan ook al die Spookten en Veldduivelen verdelgen zou.

Deze voorwaarde nam ook de Prins aan, en Trouwde haar onder diere Beploften van haar noit te verlaten, waar op hy zich in korten tyd meester van alle die Contryen maakte. Hy teelde by haar drie Soonen; dog begeerde toen een andre Vrouw, die de groothed van zyn Koninklyke afkomst beter pastte, en verzocht van den Naik van Madure zyn Dogter ten Huwelyk, die ze hem ook met een groot gevolg van Dochteren toezond, waar op die eerste Vrouw van hem afscheide, en haare drie Soonen mede nam.

Daar op wierden ook alle de Landen verdeeld in verscheide Partyeschappen, en de Prins met zyne laatste Vrouw, en zyn volk, verkoren de Hooge Landen, bevorens beschreven, en aan zyn eerste Vrouw met haare 3 Soonen liet hy alle de platte en beneden Landen, daar be-noorden gelegen, die om haare groot

Boschen tot nog toe Roene genaamd werden; en die zich tot het Binnenwater van Jassanapatnam, beginnende van Mangul Corle aan de West-kant uytstrekken, gelyk zy zich van Waluwe aan de Oost-kant des Eylands vertoonen, en alle het Land der Beddas of Weddas langs de zee omcingelden.

Dus bleet voor den Prins het hoog Gebergte, en de Landen van Waluwe Westwaard, te weten de Landen van Gale en Colombo, tot aan de Landen van Anewodane en Putelan over; welkers oude Inwoonders hy alle onder zyne heerschappy bragt.

Uyt hem, en uyt deze Madureesche Princes, zyn vervolgens de Koningen en Rajas van Cotta, Sitta-vaca, Oeva, Candi, Matala, Cuingel, en meer andre, voortgesproeten, die deze Landen na hun zin verdeeld, en met de naamen, die zy nog voeren, onderscheidten, en ieder in 't zyne oppermagtig bestierd hebben; zoner dat de een over den anderen iets te zeggen had.

Deze Tanasserysche Prins, by veel Vrouwen veel Soonen verwekt hebben, seide de zelve al by zyn leven in 't Souverain bezit der Landen, die hy ider van hen toegeschikt had.

Wat men nu hieraf te gelooven heeft, is nog zeer onzeker; dog hebbe zelt aangemerkt de gelegenheid van hunne Afgoden mer die van Siam, (waar af Tanassery wel een Provincie geweest is) van welke zoo die van de manlyke als vrouwelyke Sexe een en de zelve aangezichten, en de zelve grootte, zy leggende, of zy staande of zittende, hebben, terwyl ook de kleinere Beeldkens al mede ontrent de zelve staan of zitten, en by de grooten verkyds met opgeheven en t'zaamgevoegde handen en opgerechte vingeren zich even zoo, als ik dat in Siam gezien heb, vertoonen.

Ook zeggen de Cingaleesche Sjangatars, dat een zeer H. Man, diens voetstap nog op Adams Berg te vinden is, uyt het O. (op welke streck Tanassery in opzicht van Tricoemale legt) op Ceylon aangekomen is, die hen hünne Cingaleesche Wetten op Steene Tafelen in 't Gebetgte na gelaten had.

Deze Heilig had de lengte van 12 Do voer, zo groot als 2 gemeene Mansvoeten, en de zelve was Bedou Boddon (of Budhum) genaamd, hoedanige verzieringen ik al mede in Siam gehoord, gelyk ik nu ook over de groothed hunner Beelden verwondert heb; dog 't geen dit weder schynd tegen te spreken, is de gedaante van die van Siam, Tanassery en Pegu, de welke alle, mer de Chinceesen niet alleen eenley Afgoden, maar

Die een Tooveres met drie Borsten ontmoet

Welke hy Trouwde.

Zyn Soonen uyt haar.

Zyn tweede Vrouw.

Verdeeling zyn Landen tuschen hem en zyn eerste Vrouw.

maar te zamen ook platte Neufen, en kleine Oogen, sluik-neerhangend Hair, en idele Baarden, daar alle de Cingalefen in tegendeel verhevene Neufen, straffe groote oogen, meest alle gekruld schoon Hair en een dikken Baard hebben, zo dat het wel zou kunnen zyn, en zeer waarschynelyk is, dat de Cingaleefche Raja's en hunne Geslachten uyt die Landen en uyt de mannylyke Linie afkomstig geweest, maar dat ook dezelve, door hun kleen getal onder 't groot getal der ouder Inwoonders van dit Eyland, der zelve Kinderen of veraard, of zodanig door de tyd veranderd zyn, dat zy na die weinige uyt Tanassery daar gekomen niet meer gelyken, en met de oude en rechte Inboorlingen dezès Eylands in allen deelen overeen komen.

Hoe't nu met de Drieboortige Vrouw en haare drie Soonen gegaan is, daar af werd zeer verscheiden geprooken; dog 't komt meest daar op uyt; dat de kloekste en de voornaamste dezer Soonen zig in 't Bezit der Wannifche Landen, de ander in die van Batticalo gesteld, en dat de derde den dienst der Afgode bezorgd heeft, waar door hy zyne 2 Broeders in Vrede hield, en van hen zeer hoog geacht, en als een H. geëerd wierd; dog na de Dood dezer Broeders, en na 't aangroeyen dezer Volkeren, maakte zich de Wannifchen Prins Heer van alle de platte Landen, tot de Landen van Panoa inkluis, na dat hy tot zyn hulp geroepen, en ook gekregen had uyt de Provintie van Tansjoer (of Tansjouwer) een groot getal van Krygsvolk, die daar na van hem rykelyk, by uytdeeling van Landen onder hen beloond, en voorts by hem gebleven zyn; gelyk ook hunne Vrouwen, Kinderen, en Slaven daar op mede overgekomen, en daar door aan die kant zeer veel Malabaaren voortgezet zyn, gelyk wy in 't verder Verhaal nader zullen ontdekken.

Het is zeer waarschynelyk, dat de Malabaarische Taal in 't N. deel van Ceylon zeer oud, en ouder dan de Cingaleefche, om de groote nabyheid van Man-Aar tot Rammanacoil, en van 't Eyland Carredive (nu Amsterdam genaamd) tot Caljemecr, is; en dat die al voor de komst van den Tanasseryschen Prins deze Landen 'er geweest zyn, 't geen te meer blykt, uyt de grote overeenkomst en gelykheid van der zelve Zeden, Taal, Schrift, en natuurlyke gedaante van de Inwoonders dezer Noordelyke Provintien van Ceylon, en der vaste Kult; waar uyt wy dan niet anders kunnen vast stellen, dan dat de verscheidenheid, die wy tusschen die Wed-

das, Cingaleefen, en Malabaaren zien, A. 1675. een klare getuigen is, dat deze drie ook byzondere Volkeren en van byzondere afkomsten zyn, gelyk ook de Malabaaren op Ceylon de zelve Godsdienst en Afgoden hebben, als die van Choriomandel, zonder eenige verandering; en de Cingaleefen weer andere Afgoden, die voor 't meerendeel ook andre naamen hebben, en gelyk die van Tanassery, en Siam hunnen Koning als een God eeren, en hem met gevouwen handen, plat op 't aangezicht ter aarde leggende, aanbidden, even zo doen ook de Cingaleefen, daar in tegendeel de Malabaaren, die Vrygeboornen zyn, hunnen Koning al staande met de handen te zamen gevoegd, en zo voor het Voorhoofd gebracht zynde, driemaal groeten, en voorts met een vrymoedig aangezicht toespreeken; om welke reden ook de Malabaarze Koningen meest altyd tegen de Cingaleefche Raja's in Oorlog geweest zyn, om dat ze van de zelve altyd door trotsheid eerst aangevogten, en genoodzaakt wierden zich te verdedigen. Ook zyn de Cingaleefen van ouds her van een hoogmoediger en Oorlogszugtiger aard, dan de Malabaaren geweest; tog de Malabaren zyn daarentegen weer veel zedelyker, verstandiger, en ook veel meer tot den Godsdienst en 't bygeloove, dan de Cingaleefen, geneigd, zoo dat zy door hun groot beleid en grooter macht van volk, magtig geweest zyn de Cingaleefen altyd te wederstaan, en Meesters van de Landen, die zy bezitten, te blyven; ook kan men ten deelen nog aan 't Oude Hof, en aan de groot onbemuurde Stad Annaragiepoere, zien, hoe byzonder magtig de Malabaarze Koningen op Ceylon geweest zyn, als mede aan de groote Tanken (van de welke 'er veele met hardsteen rondom bemurd, en 3, 4, en 5 uren gaans in 't rond zyn) hoe grooten magt van menschen 'er aan de Noord-kant van Ceylon moet gewoond hebben. Ook is 't onfeilbaar, dat al het Land van Cotjaar in 't O, en van Calpentyn in 't Westen dwers over, tot het Eyland of 't binnenwater van Jassanapatnam toe, dat voor een groot stuk 't Landschap van de Wanny in zich begrypt, met Zacilanden bebouwd, en vol menschen geweest is, waar af de Malabaaren in de byzondere Beschryving van de Stad Anaragiepoere zekere Historie verhalen wegens een groote straf, dit Land door de Rotten overgekomen, die in weinige dagen alle de Neli (of Ryft) huizen, en alle den voorraad van 't Koorn, en de verdre levensmiddelen op-aaten, waar op een droogte van drie

A. 1675. jaaren volgde , door welke alle Tanken geleidigd , en 't nieuw Gezaey verlikt wierd , het geen in die 3 jaaren zulk een grooten hongernood en sterfte onder de menschen veroorzaakte , dat het gansch Landschap hier door als verwoest lag , gelyk het ook tot heden toe niet weer tot zyn verhaal heeft kunnen komen , blykende ook daar by , dat men hier nu het zefftigste deel der voorige menschen niet heeft.

AVanneer de Malabaaren hier zig na Jaffanapatnam be-geven hebben. De Malabaarse Raja , in die tyd levende , begaf zich toen van daar na 't Eyland van Jaffanapatnam , alwaar hy en zyn Geslacht uytstierven , en de Inwoonders een Rammanacoilien grooten besaanden Bramine tot hunnen Koning ontboden , die ook met een getal Belales , en andre dienftbaare Geslachten , tot hen overquam.

Een Bramine hier Koning geworden. Deze Bramine begon de Wannische Landen weder met Inwoonders te versterken , en zyne Landvoogden over de Provincien te stellen , en in 't byzonder over Tricoenmale , en Cotjaar stelde hy een Bramine van zyn Geslacht , die men zegt dat zo oud geworden is , dat het ongelooftlyk schynd , en dierhalven hier ook verzwegen werd , also hy wel 3 Raja's overleefde , die over de honderd jaaren geregeerd hadden , en die daarom door last van den naaftvolgenden vierden Raja (die zyn Hofte Jaffanapatnam hield) wierd vermoord ; hoewel anderen met veel meer schyn van waarheid zeggen , dat hy van die van Cotjaar , om zyn straffe en booze Regeering , by de Pagode op den Berg van Tricoenmale doodgeslagen is , maar weinig te vooren , eer de Portugeesen bezit van Tricoenmale namen , welke toen ook op Jaffanapatnam al verworven hadden een Kerk te bouwen , die , naderhand in een Cafteel veranderd zynde , zoo wierd de laatste Jaffanapatnamfien Raja van de zelve Doodgeslagen , en 't Landschap Wanny , d' Eylanden Jaffanapatnam , en Calpentyn , mitsgaders Tricoenmale , aan de Kroon van Portugal aldus onderdanig gemaakt , van welke het weer door de Nederlanders A. 1658. veroverd is.

't Cafteel der Portugeesen hier eest een Kerk. De Mooren hier beschreyen. Wat nu 't Geslacht der Mooren , Chioli's genaamd , betreft , zy zyn een zeer trouwloos voik , afkomstig van de Samorynze Malabaaren , van een zeer veracht en gering Geslacht , en die in oude tyden , door 't verkeerren met de Turken uyt Bassora en 't Roode Meir , Mohammedaanen geworden zyn , gelyk deze ook de gansche Kust van Indiën , Cornandel , Malakka , &c. , voor de komst der Portugeesen in Indiën bevoeren , en hun booze Secte door gansch Indiën , en alle de Eylanden des zelfs ,

A. met het uyerste vermoogen voortplanteden , en die met deze Turken ter Zee , alles wat zy maar krygen konden , weg-roofden ; dat zy ook zelfs in de latere tyden nog zodanig doen , na dat de Turken door de Portugeesen uyt Zee gellagen waren , dat veele Volkeren zedert hier door niet weinig sehaade geleden hebben. Deze zyn metter tyd zodaanig vermenigvuldigd , dat zedert de geheele Kust van Indiën , en een groot gedeelte van Choromandel en Ceylon , daar mede vervuld is , gelyk zy ook onder 't gebied van de Landheeren , de Zeeftanden op veel plaatzen ingenomen hebben , hoewel zig die nu niet meer met diergelyke Rooveryen ter Zee erneeren , maar van den Koophandel , en meer andre middelen , nu bestaan , hoewel zy , als de Joden , nu byna nergens eenig eigen Land , of eeneigen en souvereine Jurisdictie hebben , en meest onder de bescherming van de Malabaaren (daar zy egter nog al zeer veel onder van den Roof leeven) en voornamelyk in die van den Samoryn van Collatry , en Noordwaard tot de Landen van Swapanak of Canara , leven , dog welke meest van den Koophandel en Zeevaart bestaan , gelyk ook veele der zelve zich op Tegenapatnam , in de Landen des Teuvers op meest alle de Zeehavenen in een groot getal (waar onder de meeste Peerlduikers zyn) en voorts tot Nagapatnam , Trangebaar , Trimeleवास , Carcal , en zo verder N. waard tot Portenova , Coreloer , Tegenapatnam , en Paliaeatte ter nedergezet en uytgebreid hebben , van waar de zelve ontrent voor honderd jaaren al nede door hun sterke Zeevaart ook op Ceylon overgekomen zyn , hebbende in dien tyd ook hun oude Vyandfchap der Turken tegen de Portugeesen behouden , het gene zy ook van tyd tot tyd , zoo als uyt de Gechiedenissen der Portugeesen blykt , aan hen alomme betoond hebben , vervolgende mallkanderen om de Profyten des Koophandels zeer vinnig , niet alleen op Ceylon en Malabar , maar zelf ook tot in de Golf van Perſien , en tot in 't Roode Meir.

Van dit Geslacht nu onthoud zich ook een groot deel op Ceylon , voor al in de Landen van Caliture , Alian , Gale , Mature , en voorts ook ten grooten getale tot Batticalo , en nog meer tot Cotjaar , daar de Choromandelsche Chittis hen zeer vervloeken en in de weg zyn , gelyk mede 3 a 400 huisgezinnen tot Jaffanapatnam , alle de welke zig met den Koophandel op Malabar , Madure , en Choromandel erneeren , en in zoo vasten Vriendfchap met de Malabaaren , en andre daar benoorden in de Landen

den van den Samoryn, en Collatry, houden, dat zy als een en 't zelve Volk met malkanderen verbonden blyven, en malkanderen in de Zeevaart zoo weten te verstaan, dat zy daar door hoe langer hoe grooter werden, het welke den Samoryn, Collatry, den Teuver, den Naik van Madure, en andren, wel eens te laat mogten gewaar werden, en daar by ontdekken, wat adder zy in hunnen boezem voeden, zynde op Cananoor al zo verre gevorderd, dat de Landvorsten hen genoegzaam moeten ontzien, door de grootheid en 't bewind dat Andersjah, en zyns gelyken, zich al beginnen aan te matigen.

Dit zyn de vier Volkeren, die men buiten onze Natie, en eenige overgeblevene Portugeesen, benevens een vermenngzel der zelve, Mistigen genaamd, hier op Ceylon vind, en welke nu op drierley wyze bestierd werden.

De eerste en voornaamste Regeering is op de Naam der E. Nederlandfche Maatschappy, welke met een volkomen recht oppermagtig gebied over 't Eyland van Jaffanapatnam, de Wanny, Triocnmale, Batticalo, en Cotjaar, en voords van daar dwars over al het Land Westwaard tot Calpentyn, inkluis, of zoo verre deze Landen van de Malabaarze Raja's van over ouds her oppermagtig bezeten, en namaals by verovering der Portugeesen tot de E. Maatschappy overgebracht zyn.

Alle die Inwoonders dezer Landen hebben ider aan zyn kant eenerley Taal, Zeden, en Godsdienst, dog afgezonderd van de Beddas; en alle die voornoemde Inwoonders, zo Cingaleezen, Malabaaren, en Mooren, als Buitenlandze Vreemdelingen van de Overkust van Choromandel, welke zig in die voornoemde Landschappen onthouden, staan onder 't gebied der E. Maatschappy.

Hier by mag vryelyk gevoegd werden al 't laag Land, daar bezuiden gelegen, als daar zyn de Landen van Panoa, de Zout-Pannen, Waluwe, Mature, Gale, Colombo, Nigombo, en een groot gedeelte der 7 Corles, alle de welke door kracht van Wapenen den Portugeesen door ons afgenoomen, by Hypotheecq aan de E. Maatschappy verbonden, en door de groote Tiranny der Bovenlanders ons toegevallen zyn, en zo Oppermagtig door de E. Maatschappy, als de andre Landen, bestierd werden.

De tweede wyze van Regeering kan men zeggen dat nog is by de booze en gruwzame Bovenlanders, bezittende Oppermagtig, zo lang Raja Singa nog leefd,

het Hoog Gebergte, bevorens beschre-^{A. 1675.} ven, door de Cingaleezen bewoond, en aan een gedeelte der 7 Corles gehecht, welke tot groote sebaade der E. Maatschappy nog onder de booze Regeering dezer Bovenlanders verbleven, en daar door tot groote Elende vervallen zyn.

De derde wyze van Regeering hebben de Beddas, die, om hunne groote verdeeling en Vryheid, die ieder in zyne verdeelde Bosfchen heeft, en volgens welke zy na hunne oude Gewoonte en Zeden leven, wel een Democratie, of Regeering des Volks, in tegenstelling van die der Monarchen, of Alleenheerschers, genaamd mag werden.

Buiten alle deze heeft men hier noch een deel zamen gerot Volk in 't Bovengedeelte der Mangul Corle, en de naaft daar aan grenzende Dorpen, die zich hier van allerley verloopene Geslachten, zedert het verval van Raja Singa's Regeering, hebben beginnen neder te zetten en by een te vergaderen, en in die zelve Vryheid, als de wilde Beddas, beginnen te leven, en die ook onze Reizigers; dwars van Batticalo door deze Landen overkomende, veilig en vreedzaam laaten voorby- en doortrekken, behalven dat zig nog op verscheide plaatzen, ontrent de woefte Wildernissen, veel Vlugtelingen en verloope Schelmen, die een Roovers leven beginnen te leiden, onthouden, hoedanige zig, door 't groot verval van Raja Singa's Regeering, metter tyd op meer Plaatzen zullen openbaaren, zo wy alle de laage Landen niet tydig in bezit neemen, en voor al ons van het gedeelte der 7 Corles, dat aan 't bezit der laage Landen nog ontbrekt, meester maken.

Het Eyland Jaffanapatnam is in vier Landschappen verdeeld, Welligamme, Warmoratie, Timmeratie, en Pachelpali, dat het Zuidelykste is, genaamd. Deze vier Landen, (en voor al het eerste) zyn zo vol volk, dat geen Land op Ceylon daar by te gelyken is, ontftaande uyt de Vruchtbaarheid, en ook uyt de zekerheid, welke de Zee, en 't groot Binnenlak, aan de zelve geeft, door welke het van 't Eyland Ceylon afgescheiden is.

Ook heeft het in den droogen tyd aan de Zeeftand maar eenige smalle passén, die door den regen, in dat Moesson, meest jaarlyks geopend, en in den droogen tyd van de Zee weer toegeslagen werden, zoo dat 'er in geen Boskens, Vagabonden &c. ergens, dan over deze passén, konnen binnen komen, die daarom altyd met wagten bezet zyn: waarom ook die Malabaarische Rajas, na dat Anaragiepoeire zo elendig eerst door de Rotten, en
daar

A. 1675. daar na door droogte en hongers-nood geplagd en verwoest was, hun verblyf hier genomen hebben. Egter kan dit Landſchap van de Zeekant in 't Zuider Zayzoen van deze paſſen af tot Pareriture (by de Portugeezen Punto das Pedras genaamd) toe, lichtelyk met Cattimarauwen, en andere kleene Vaartuygen, aangedaan, dog ook het aanlanden van eenige en verdr̄c vyandelykheden belet werden. Aan de hoek van Pareriture, legt een hegt Waterpas, tot op 10 vadem diepte in Zee, van agteren met een ſterke Reduit, Landwaard ingeflooten, en verzekerd, en varen de Scheepen, hoe groot ook, tot binnen een muſquetſchoot onder dit Waterpas, daar zy verzekerd leggen, en nog beter onder de Waterpaſſen, gehegt aan 't Nieuw Kasteel by Cangienture, 2 mylen beweſten Pareriture, daar men tuſſchen beyde die Waterpaſſen 4 vadem water en goede ſteekgrond heeft; weshalven hier geen vreemde Scheepen konnen gnaken, zonder aanſonds in de grond geſchooten te werden, om dat die twee waterpaſſen voor de Scheepen over malkanderen met hun kanon konnen bekruyſſen, behalven 't kanon, dat recht van voren de vyandlyke Scheepen kan toegedreven werden. Dit nieuw begrip werd jegenwoordig zonder naamweerdige laſten der E. Maatſchappy allengskens voltooid, alzo wy de Sten, Kalk, Brand,-Timmerhout, en alle andre ſtoffen, mitsgaders de Arbeyders uyt de dienſtbare geſlagten, om niet hebben, en alleen maar eenige Metſelaars en Timmerlieden, Dagloonen genieten, en zoo men alleen jaarlyks een Punt en zyn Guardyn opmaakt, zal 't zelve in 5 Jaaren wezen afgedaan; zynde een onverwenshelyke gelegenheyd, om dat de Scheepen 't geheel Zuyder Zayzoen daar binnen een muſquetſchoot onder d'opperwal in zeer ſlecht water leggen, en de Hoeker en groote Chalopen, aan een ſteenen Hoofd zullen konnen laden en loſſen; waar by jaarlyks veel meer (buyten 't groot gemak van loſſen en laden, en de verderen arbeyd, tot nog toe daar aan vaſt) zal konnen gewonnen werden, dan nu voor 't nieuw Kasteel werd uytgegeven; want alles, wat nu na 't nieuw Kasteel gevoerd werd, en maar van eenige weerde is, moet 5 à 6 uren verre over Land gedraagen, of anders tweemaal in kleene Vaartuygen overgeſcheept werden, om de ondiepte der Binnenwateren, en de afgelegenheyd van 't oud Kasteel, waar door alle natte en drooge Provifien, Koopmanſchappen, Gereedſchappen &c. dat geſtoolen kan werden, zeer verminderen, en in 't uytleveren en ontfangen beſchadigd werden. Om al

Nuttigheid der Nieuwe Vefling by Cangienture.

welke en meer andere redenen 't oud Kasteel voor onnut gehouden, en een ander van een beter gelegenheyd in de plaats noodig geoordeeld is, alzo het Oude groot van lichaam, met lange guardynen, zeer kleene en mismaakte Punten, en zeer zwak van gebouw, en nergens by na met kalk gemetzeld, dandaar het wilde inſforten, en hier en daar geholpen is. Ook zyn alle de Pakhuizen, Gebouwen, en Woonhuizen &c. zo bouwvallig, dat die egter zouden hebben moeten herbouwd werden, gelyk ook de Punten in al het verdere, waar aan zoo veel werk en koſten, alſaan een nieuw Kasteel zouden geweest zyn, en dan bleven de voorrige aangehaalde ongemakken nog in de zelve nadeelige ſtaat, om van daar de Goederen af te haalen, behalven dat de ſtand des zelfs onbequaam was, om 't Land en ons Volk te verzekeren, 't welk men voor al van een Vaſtigheyd behoort te hebben, alzo zy met dat oogwit gelegd werd.

Men zou konnen denken, hebben de Portugeezen dan, die wel 140 a 150 jaaren voor ons op Ceylon geweest zyn, zulken zwaar Kasteel, zonder een goed overleg van de goede Situatie der plaats, dan daar maar zo gelegd; dog men moet daar op alleen dit zeggen, dat ons klaar blykt, dat zy dat zeer qualyk daar geplaatſt, en dierhalven groote reedenen gehad hebben, om een beter ſtand voor een beter en Nieuw Kasteel te zoeken. Ook ſchynen zy genoodzaakt geweest te zyn dit hier in die tyd zo maar henen te bouwen, om zich tegen den Koning van Jaffanapatnam, die zy verdrywen wilden, te ſtellen, en hem door dit Kasteel te dwingen: want zo ras zy ontrent het Jaar 1580. van den Malabaarzen Raja op Jaffanapatnam verkregen hadden de Franciscaner Kerk te Bouwen, trokken zy daar zeer loos een wyd uytgebred vierkant rondom, en hebben daar na op de twee kruishoeken een Rondeel 'er aangebouwd, waar door alle de zyden konnen beſtrecken werden, waar op zy, dit verder met Geſchut voorzien hebbende, op een onverwagte morgenſtond den Raja (zo my van Oude Jaffanapatnammers verhaald is) met zyn Vrouwen, Kinderen, en zyn ganſch geſlacht om 't Leven gebracht, en dus dat geheel Land zich onderworpen hebben, weshalven dit Kasteel voor hen tegen allen aanhang dezes Konings en tegen de Inlanders over ſterk genoeg was, alzo zy toen noch geen gedachte of vreeze voor ons hadden, en te meer ook, alzo men niet, dan met kleene en vlotgaande Vaartuygen, daar aankomen kon, en 't Land op zyn minſt drie uren

tuuren van de naaste Zeeftanden afge-
gen, en dus van alle hulp te water en
te Land afgefeden, behalven dat het
ook geen vifch water binnen zyn mu-
ren had, waar door het by een Belge-
ring ten eerften van alle hope van Ont-
zet verfteeken bleef. Uyt alle welke
redenen klaar genoeg blykt, dat dit Ka-
ffel diende verplaat, en, daar 't nu ge-
legt is, begrepen te werden aan Cang-
enture, bevorens befchreven.

Het heeft 5 punten van een Regulie-
ren 12 hoek, zynde wat ruimer dan 't
oud Kasteel, en van verfeh water bin-
nen zyne muuren voorzien, behalven
dat het ook (zo wy het te water al niet
konden ontzetten) niet langer dan 't
Zuider-zaifoen te water zou kunnen be-
zet werden, om dat 'er van den 18 a 20
October tot den 31 Januari zulk een zware
branding tegen den Oever staat, en
zulk een gevaarelyke Laagerwal, dat
geen fcheepen nog vaartuigen het daar
kunnen houden. Men heeft hier ook
nog zeer veel goede Steen van 't Oude
Fort boven de grond, en ook een groot
deel Klipfteen uyt de Gracht, die gegraven
werd, dat daar ten minften de buyten-
muuren van kunnen opgemaakt, gelyk
ook het vordre meest buyten kotten der
E. Compagnie kan vervolgd en voltoid
worden, waar by men dat fchoon Fort
voor zeer weinig Geld hebben zal.

Drie uren gaans bewesten dit Fort,
of wat meer, legt het Water Fort Ham-
menhiel, dat fterk en vast gebouwd is,
en 't geen in 't N. de inkomft van het
Binnen-water fcheyt, en waar aan in
lange jaaren niets hoeft verbeterd te
worden.

Meer van dit Eyland, UEd. Ed. te
zeggen, is onnoodig, alzo UEd. Ed.
dit reeds weten; dog geen Land op
Ceylon gelykt beter na Holland, dan dit
Eylandeken, zynde O. en W. in de
lengte 12 a 13 mylen, van 't Rundelan
te reekenen in 't Z. O. tot Tancora, op
't Eyland Amsterdam gelegen in 't W.,
't geen aan de Zee of N. kant maar met
een zeer fmalen Pas van Jaffanapatnam
legt. Op zyn breedfte is 't maar ruim
4 of 4½ mylen in 't voornaamfte Land-
fchap van Willigamme, en op zyn smal-
fte, ontrent het begin van Pachelepali,
2 mylen, alle vlak en plat Land, vol
Dorpen, met veel aanzienelyke Kerken
verzierd, hebbende overvloed van men-
fchen, en Vee, als Koejen, Buffels,
Schapen, Bokken, Verkens, Hoende-
ren, &c., en de Zee, en Binnen-wate-
ren zoo vol Vifch, mitsgaders de Bos-
fchen zo vol allerley Wild (waar onder
men gefpikkelde Herten, Elanden, Ree-
bokken, Verkens, en ongemeen veel

Haafen heeft, als ik ooit ergens gezien
hebbe) menigvuldig Gevogelte, als
Pauwen, Duyven, wilde Hoenderen,
Patrijfen, Leeuwerken, Snippen, en
allerley ander Gevogelte, dat men het
niet beter zou kunnen wenfchen.

Het Land hier is tot den Landbouw
zeer vruchtbaar, waar van zich de mee-
fte op Willigamme erneeren, hoewel
zy zich ook ten grooten deelen van de
Jager - Clappus - en Soorak - boomen,
gelyk de meeste Ingezetenen in de drie
mindere Provintien zich, voor al in
Pachelepali, zich van de Vrugt der
wilde Palmeer-boomen (die zy op ver-
fcheide wyzen voor 6 a 7 maanden toe-
maken) onderhouden, waar door zy,
by quade Ryft-gewaffchen, nooit ver-
legen zyn, konnende zelfs nog dikwils de
behoeftigen in de Wanny, of hunne
gebuuren in Welligamme, nog wel wat
mededeelen.

In 't Z. van Jaffanapatnam legt het
Vruchtbaar Landfchap Wanny, hier
voor befchreven, waar in men de Oude
ruinen der Stad Anaragiepoere heeft.
Dit Landfchap is al meede vlak, en
plaat Land, en op veel Plaatzen nog re-
delyk vol menfchen, dog door 't gebrek
zeer verwilderd, en vol hoog geboom-
te, dat meest zeer goed Timmerhout is,
en waar onder ook veel Ebbenhout en
veel hooge en groote Halmenielle-boo-
men gevonden werden. Het is zeer
fchoon en vruchtbaar Kley-Land, en be-
quaam, om indertyd honderd duyzend
menfchen te voeden, zynde met fchoo-
ne Rivieren doorwaterd; dog niet zoo
zwaar nog ryk van vloejend water, als
de Zuidkant van Waluwe, tot Chilauw,
of Anawallandane toe, daar ooit water
ontbreekt, gelyk in de Wanny, by
grootte droogte, wel gefchied, om welk
gebrek te verbeeteren, de Inwoonders
in oude tyden op bequaame plaatzen zeer
grootte en diepe tanken gemaakt hebben,
waar van 'er nog veele tot dienft van den
Landbouw gebruikt werden, zynde 'er
veele verwilderd, en tot Moeraffen en
Drinkpoelen voor 't wild Gedierte, en
byzonder voor de Olifanten, die by
duizenden in dit Landfchap zwerfen,
geworden.

Aan de Ooft- zo wel als aan de Westkant
des Eylands zyn verfcheide Havens en
Rivieren, bequaam voor Chaloeopen
Tsjampans, en diergelyke Vaartuigen,
die niet boven de 3, 4, a 5 voeten diep
gaan, byzonder de inflop in 't O., daar
by nood wel een Hoeker kan in Zeylen,
hebbende in de mond by hoog Ty 10,
en by laag Water 7 voeten diepte, en
die daarom ook fchoone Havengenaamd
worden, en tuffchen de Paffien van Pache-

A. 1675. lepali en Tricoenmale, ongeveer 2 mylen buyten de Rivier Calierauw, in de verdeeling van de Batticaloze Commandery, en 5 mylen bezuiden Tricoenmale gelegen is.

De byzondere verdeeling der Wanny zyn velerley, en in dezen tyd daar van nog bewoond niet min dan 10 Landschappen, daar van de Hoofdplaatzen de naam van ider der zelve draagen, hebbende veel kleene Gehugten en Dorpen, ider van 18, 20, 50, 100, 200, en meer Huisgezinnen, de welke nu in 't net door imand beschreven en opgesteld werden, zo als die in de Jaffanapatnamse Kaarten vertoond werden; blykende aan de menigvuldige ruinen, hoe vol menschen dit Land geweest zy.

Dit geheel Landschap staat nu onder de E. Compagnie volflagen, en geeft nog al eenige goede voordeelen, die metter tyd nog zullen toeneemen; ook zyn hier in veel Slaaven van Jaffanapatnam, en andre plaatzen, verborgen, waar door men dit Land nog zoo net in zyn binnenste niet kend.

Onder Jaffanapatnam behoord mede de Binnen-Zee benoorden Adams-Brug en de acht bewoonde Eylanden daar in gelegen, strekkende aan de West-kant tegen 't vast Land des Teuvers over, in die Binnen-Zee tusschen Adamsbrug in 't Z., en Caljemeer op de vaste Kust in 't N., alwaar tusschen 't nieuwe Kasteel op Cangienture en voorz. Pagode in 't Z. en N. van malkanderen niet meer is als 7 a 8 mylen, zoo dat men aan de eene zyde dat Kasteel, en aan de andre die Pagode gemakkelyk zien kan; en dewyl by 't laatste Contract met den Teuver het Oude recht der Portugeezen wat klaarder als het eerste uytgebreid is, zo blykt daar door met eenen, dat dezen N. Inham van Adams-brug af, tot Cangienture en de Pagood Caljemeer toe, zo wel onder onze Jurisdicție staat, als de groote Inham in 't Z. van den Caap Comoryn af, tot Adams-brug in 't N., alzo alle deze 9 Eylanden onder 's Compagnies gebied staande, en door veel menschen (alle Christenen zynde) bewoond, de heerschappye over deze inbegt aanwyzen, waar op dan nu ook Ordre gesteld is, dat geen Vaarfuygen tusschen Taneore, op den Westelyksten Hoek van 't Eyland Amsterdam, en de Pagode Caljemeer, zonder Passen van ons zullen mogen varen.

Onder deze Eylanden is het voornaamste Man-Aar, dat in 't O. een goed deel van Adams-brug, tot aan het sand, dat Adams-brug genaamd werd, maakt, lang zynde ontrent 5, en op 't breedste

niet meer dan 2 myl, en hebbende 2 A. doorvaarten, een in 't O; daar het van 't Eyland Ceylon met een smalle Kil gescheiden is, en voorts met een wyd moeras, daar men wel 1½ of 2 mylen tot de knye toe moet doorwaden; eer men van 't groot Eyland Ceylon tot aan 't Fort op Man-Aar gelegen, overkomen kan. Een andre kil heeft men aan 't W. eynde des Eylands, tusschen Man-Aar, en Adams-brug.

De eerste kil is genaamd Man-Aar, waar na ook 't Eyland genoemd is, en 't geen zo veel als een Sand-Rivier betekend, alzo Man Sand, en Aar een Rivier in 't Malabaars te kennen geeft. De andre, legt tusschen Adams-brug en 't Westeynde des Eylands, zynde in de eerste op zyn hoogste van 5 tot 7 voeten water, en de andere 3, 4, a 5 voeten; dog is op deze diepte geen staat te maken, door 't gestadig verloop van 't Sand, zoo wel tusschen Ceylon, als tusschen Adams brug, en Man-Aar, waar uyt dan ook over al blykt, of dat de vaste Kust van India in Overoude tyden hier aan 't Eyland Ceylon vast en maar een en 't zelve Land geweest is, of anders, dat door de Contrarie Z. en N. Zayfoenen de sandagtige grond tegen malkanderen is opgezet, en alzo een verheven Bank (Adams-brug genaamd) gemaakt heeft; hoewel het eerste 't allerwaarshynelykste is, om dat van Adamsbrug N. waard wel 20 mylen niet dan zeer vlakke gronden; droogten; en veele gebrookene Eylandkens zyn; waar uyt schynd te blyken, dat het Land van Man-Aar tot Ramanacoil, en van daar Noordwaard tot Caljemeer, en 't Eyland Amsterdam; vast laag Land, en aan malkanderen vast geweest is, en dat de Regen met hulp der hooge vlooden, elders een kil door deze laagte gemaakt hebbende, en daar by komende een styve aanperffing van 't Zeewater in 't N. of Z. Zayfoen, en deze kil gevat hebbende, het deel, dat nu Ceylon is, van 't vast Land afgescheurd, en dat alzo tot een Eyland gemaakt heeft, zo dat het wel zon konnen zyn, dat dit deel der Malabaaren, dat wy hier op Ceylon beschryven, al van over Ouds van 't zelve Volk, als nu in Madure en Tansjaer nog hunne oude Inwooning hebbende, voor deze afscheuring is bevolkt geweest.

De Malabaaren zo wel op Ceylon, als op de vaste Kust, hebben van deze Afscheuring ook een fabuleuze Historie, die hier niet te pas komt, en die meer de geheugenis van zulk een afscheuring aanwyft, dan dat men geloof daar aan kan geven.

5. Dit Eyland Man-Aar is voor de E. Compagnie voordeelig, en daarom weerdig geacht, om 't met een goede Fortres te versterken, zynde ook aan de Zuidzyde een noodwendige Frontie voor de Commandery van Jaffanapatnam, en in de tyd der Peerl-Vischery ontrent de Man-Aarze Banken de rendezvous van alle beschreven en t'zamengekomen Peerl-Duikers en Koopliden, en voorts een vermakelyk Eyland, wel van 2000 Inlanders, behalven ons volk en de overblyfzels der Portugeesen, mitsgaders van eenige Parruas en Mooren, die zig met Visschen erneeren, bewoond.

Dit Eyland is eenige Jaaren herwaard met groote droogte bezogt geweest, waar door wel de helft van 't Hoorn-Vee gestorven is, en veel Vrugtboomen verdord zyn, tot groote schade der Ingezetenen, en der E. Compagnie.

Met de Fortres van Man-Aar hebben wy veel moeite gehad, eer die in staat van verdediging heeft konnen geraken, om dat wy getracht hebben 't Buytenwerk met zooden te bekleden, die door haare sandagtigheid geduurig instorteden, zo dat wy 't eyndelyk met Steen hebben moeten verzekeren, gelyk 't reeds zo al meest voltoid, en met een Gracht van 120 voet faucebracy en over de gracht met een bedekten weg voorzien is, en zal aan de gevulde explanade in korten tyd mede voltoid zyn. Geen Dagloonen, nog Bouwstoffen werden daar betaald, also die alle, na 't verdryven der Franschen, afgeschafst zyn.

De andre 7 Eylanden, te weten, Amsterdam, Middelburg, Delft, Rotterdam, Hoorn, Enkhuizen, en Leyden, leggen op een rey by malkanderen, naast de Provintie Welligamme getrekt, daar van de minste een, dog Leyden en Amsterdam twee Kerken hebben.

De Ingezeetenen van Jaffanapatnam zyn Christenen, en de Kerken zo verdeeld door 't geheel Land, dat de Predikanten na de verdeelingen zeer gemakkelyk hunne Visite konnen doen.

Hier mede dan van de Landen der Commandery van Jaffanapatnam afstappende, gaan wy tot die der nieuwe Battaloze Commandery over.

Deze neemt haar begin met de Rivier Palaveca, ontrent 6 mylen benoorden het Fort Tricoen-male, (aan de Buiten-kust of O. kant van Ceylon) makende het Zyudelykste gedeelte van 't Landschap Wanny, hoe verre ten tyde der Malabaarze Raja's zo wel, als der Portugeesen, die over Tricoen-Male 't bevel hadden, haare Jurisdicctie bepaald was.

Van hier tot Tricoen-male is 't Strand A. 1675. wat mindr bewoond, dan van daar Noordwaard tot het Eyland Jaffanapatnam, en dat om de Oorlogen voorhencn met de Portugeesen om Tricoen-male gevoerd, namaals om de Verwoetting en 't verlaten deszelfs, en nu laatst is 't volk tusschen de Rivier Palaveca en Tricoen-male met de overkomst der Franschen, en de geschillen, die wy met hen gehad hebben, nog al meer Landwaard in verlopen; dat egter dagelyks beter werd, zedert wy viermaal de Regeering over de Inlanders op ons genomen hebben, waar van nu al verscheide voorbeelden waren, dat zich de Hoofden dezer Volken aan ons onderworpen hadden, met verzoek dat wy Hoofden onder hen in plaats der overledenen wilden kiezen, waar ontrent wy bevonden hebben dat hier Broederen der Vaders voor der zelver Soonen, gelyk mede de Soonen der Oudste Broeders, voor die der jongite gaan, 't geen door hen van de Malabaarze Bosch-Raaden en Hoofden, aan en overgenomen is, in welker Koningen recht en voetstappen wy getreden en gvolgd zyn, weshalven 't ook noodig is dat wy hunne Landwetten, zo veel mogelyk is, navolgen; hoewel wy anders niet de minste reden hebben om deze zeer kleenhertige Malabaaren te vreesen, maar wel, zo wy anders dedden, dat het Landvolk dan weer meer verlopen zoude, weshalven men hier voor al reckelyke en Landkundige Opperhoofden van nooden heeft, om dat de Malabaren de Hollanders als Goden achten, wanneer zy hen wel Regeeren, hoewel zy ook zeer wel lyden mogen, dat men de schuldige onder hen straft, en zich zeer over de regtveerdigheid van onze Wetten, en betitier verwonderen, alzo by ons geen aanzien van Persoon geld, dat by de Portugeesen geheel anders was, daar de Armen tegen de Ryken noit Recht verkregen.

Voor eerst nu valt ons van de Heerlyke en onverwenshelyke Situatie van Tricoenmale, het Landeken van Cotjaar en de Landeryen, die daar aan vast zyn, te spreken, en mag Tricoenmale wel de beste Situatie van geheel Ceylon genaamd werden. Voor eerst, om dat de Berg, daar op den hals, of de scheiding van het vast Land, het Fort, of de Hoofdplaats, gebouwd werd, zodanig gelegen is, dat, het werk eens voltrokken zynde, geen Vyand te water daar aankomen kan, door de ongenakelykheid des Bergs, die rondom aan de Zec legt, zo dat geen Vyand, dan

A. 1675. te Land recht van voren, komen kan; en dewyl de vyand hier op een zeer vlak Veld legt, waar over 't Fort, de Berg, en verscheide hoogten achter het Fort commandeeren, zo kunnen 'er ook geen Loopgraven gemaakt werden, of zouden van boven moeten overdekt zyn, also die gansche grond voor den Berg, en voor onze Musquetten, Kanon, Schroot, Mortiers, &c. openlegt; en al had de Vyand al een van de Punten in, zoo had hy 'er niet heel veel aan, also beide de Punten door een bemuurde hoogte, rondsom als een Kasteel, en met Kanon voorzien, gecommandeerd werden, en die hoogte wierd dan nog weer door den top des Berg gecommandeerd, zo dat het, wel verdedigd zynde, onwinbaar is.

Tot dit Fort zyn niet meer dan 250, of 300 blanke koppen, in tyden van Oorlog, en 'er pas 80 in Vredens-tyd van nooden, also zy van voren maar 2 Punten te beschermen hebben, van welke de eene van harde blauwe Klipsteen, door 't Kanon onknusbaar, en de andere, al van de zelve Steen, en met een gesloten Guardyn, en een beenden-wal van 60 voeten, onder handen is.

De ruimte dezès Bergs achter dit Fort is zoo groot, dat daar op reeds 2000 Klappus-boomen geplant zyn, en 'er nog wel 8 a 10000 konnen geplant werden, also de Aarde en Lugttrekk daar zeer Vrugtbaar is, behalven dat men 'er ook wel 200 Koebeesten, en 5 a 600 Schapen en Bokken voeden, gelyk ook 't Visschen den Belegerde niet kan belet werden, dewyl zy door den Berg gedeekt zyn. Ook konnen de grootste schepen hier langs den Berg komen, en daar aanleggen, daar men in 't Zuider Moosson een Opperwal heeft, en op 24 vadem onder des zelfs beschutting ten Anker komen.

Hier ontrent nu heeft men een zeer schoone Binnen-baey, ontrent een Kanonfchoot van het Fort afgezonderd, en die voor alle Vyanden gesloten is.

Dus heeft men rondom Tricoenmale ook het Vrugtbaarste Land van geheel Ceylon, en een Heerlyke (de ruimte) en altyd stroomende Rivier, daarom ook Mawielleganga genaamd, alwaar 3, 4, 5, 6, en meer mylen opwaards (hoe hooger hoe meer) schoon Timmerhout valt, en daar men langs den Oever zeer schoone Zaey-Landen, en Volks genoeg in Vredes tyd heeft, om de zelve te bebouwen, en om Tricoenmale rykelyk te doen bestaan, en om ons volk alleen uyt 's Lands Geregtigheden, en Inkomsten van 't Gezaey te voeden.

De mond dezer Rivier heeft zyn uytloozing pas een groote myl van 's Compagnies Fort Ooitenburg, dicht by een der Cotjaarze Spruyten, in de Buytenbaey van Tricoenmale, en dierhalven geheel onder onze bescherming en naby de voorgestelde Timmerwrf binnen de Baey, welke reeds zo verre klaar is, dat onze groote Chaloeppen en kleene Jachten daar reeds aangebouwd, en groote Schepen daar gekielhaald werden; en als deze Timmerwrf eens met genoegzaam Hout uyt deze Rivier, en de Batticaloze Landen voorzien zal wezen, zo zal men alles konnen doen, wat ontrent het bouwen der Schepen van nooden is, vooral als 'er ook een Yzerfmedery opgericht, en zy van verdr Scheepsbehoefsten als Pik, Teer, Touwerk, Harpuys, &c. 't geen men hier niet krygen kan, verzien werd.

Hier valt boven maten schoon en overvloedig Brandhout, waar van men harde Koolen Branden kan, die men, by gebrek van schotze Koolen, tot de Yzerfmedery zou konnen gebruiken, dat ten tyde van de komst der Franschen al geschied is.

Bewesten deze Binnen-baey legt nog 't een groote Baey, dog voor de groote Ooitenburgschepen om haare ondiepte onbequaam, dog wel voor groote Chaloeppen, en minder Vaartuigen, die maar 6 of 8 voeten diep gaan, waar mede men na de Landen van Tammelegamme vaart, een groot uur van 't Fort Ooitenburg, of 1½ uur van 't Hoofd-Fort van Tricoenmale gelegen.

Deze Landen houdt men onder de Vrugtbaarste dezer Contryen, also 'er 't ganich jaar gezaeid, en ingeogft kan werden, zynde redelyk met volk gepopuleert, dog hebben groot schade van de Franschen in hare Buffels en Koebeesten geleden, welk eerste nu al door 't opvangen van wilde vergoed werd, die met grootc troepen over 't geheel Eeyland verspreid zyn.

Dit Land van Tammelegamme spreid 't L. zich Westwaard uyt tot de groote Tank van Candelay, zynde ten minsten 5 uuren gaans in de lengte, en niet minder in de breedte, en over al schoon Zaeyland, dat nooit meer gebrek heeft, al quam schoon de voornoemde Tank, of 't Lak van Candelay (gelyk nog voorleeden jaar gebeurd, en anders by menschen geheugen niet voorgevallen is) uyt te droegen.

Naast aan de Landen van Tammelegamme volgt het Rivierken Candekar, 't welk gepasseerd zynde, zo komt men by de Rivier Mawielleganga aan de Pas van Patienture, daar men de

75-ze Rivier by hoog water kan doorwaden.

Hier passeerd men van de Tammelige kant aankomende, van 't W. na 't O., in 't Landeken van Cotjaar, zynde vol menschen, Vee, en Levensmiddelen, en van over ouds een zeer befaamde Negotie-plaats, daar men 80 a 100 Vaartuygen van allerley slag heeft, die van Choromandel met Kleeden en andre Waaren, als Areek, Suyker, Planken, Timmerhout, &c. daar op vaaren.

Dit Land van Cotjaar is een zeer vrugtbaar Eylandje, alzo die Rivier 't aan de Land-zyde, en voorts de Zee rondom omvangt.

Het is vol Dorpen, en over al van vlak Zaey- en Wey-Land voorzien. Waar door het Jaarlyks al mede wel 2 a 300 lasten Rylt voor Choromandel en Jaffinatnam plagt uyt te leveren.

Het werd bewoond van Malabaaren, Cingaleesen, Mooren, en Chitti's van de Overkufft, die hier wel 't meeste bewind hebben.

In dit welgelegen Landeken komen alle de wegen van 't geheel Eyland, zo wel de Boven als Beneden-Landen by malkanderen, om het leven en de trafyk, dat ider een doet welvaaren.

Van Choromandel is hier by 's Konings Tol-Boeken gebleken, dat over de 100000 Pagoden aan Kleeden op een jaar vertold zyn, en 't is wel te denken, dat de minste party van dien aangegeven is, weshalven wy tragten den Handel daar te doen vervolgen, waarom wy een aarden Fort aan de eerste plaats daar men aankomt, en daar de Vaartuygen voorbygaan moeten, by een volkryk Dorp Erklenchene hebben opgeregt, en nog een Wagthuis op strand in de Buyten-Bay van Tricoenmale, hoewel die sehans maar 1 a 2 jaaren noodig zyn zal, tot dat de Handel hier recht zal aan de gang zyn, konnende 't Wagthuis alleen voor de Lascaryns blyven, en dan zal Cotjaar een treffelyke Spyskamer voor Tricoenmale zyn, zynde maar 2 a 3 uren roejens van Oostenburg, na dat het hard waeyd, of niet, gelegen, hoewel 't ook met een goeden wind in 2 uren zomtyds van 't Hoofd-Fort kan overgezeild werden.

Tusschen dit Landeken van Cotjaar is een ruime en breede weg dwars over tot Putelan toe, of tot de Handelplaats op Calpentyn, aan 't Kasteeltje der E. Maatschappy, welke by Vredigen tyd met die van Madure, Choromandel, Malabar, &c. (waar van 't geheel welvaaren der E. Maatschappy op Ceylon afhangt) zeer groote voordeelen aan de

E. Maatschappy geeft, weshalven wy ons van de zelve hoe eer hoe liever moeten zien meester te maken, dat maar by ons te ondernemen, en zeer licht te doen is.

Het Eyland Calpentyn legt aande W. 't Eyland kant van Ceylon, afgezonderd door een byzondren Zeeboefem vol Banken en Droogten, zo dat geen andre, dan kleine Vaartuygen van de vaste wal, na dit Eyland kunnen overvaaren; dog tussen alle deze droogten loopt een Kil, daar men met Tsjampans en Chaloeppen van buyten kan inkomen, en daar 6, 7, en 8 voeten water is. Zy kromt zich tegen alle deze droogten zo in, dat zy, raakelings aan 't Eyland, voorby 't zelve loopt, zo dat niemand van de Overkufft het Land van den Teuver, ofte van de Landen van Madure na Putelan, kan afvaaren, of hy moet noodzakelyk dicht langs de Eylanden loopen.

Op deze plaats hebben wy een net Kasteeltje van Kraalsteen, gebouwd, en te gelyk ook een Hoofd, daar aan getimmerd; waar by dan ook alle Vaart en Handel na Putelan, en van de vaste Kufft afgesneden is, een Handel, welke die van Cotjaar nog overtreft, alzo de E. Maatschappy A. 1666. en 1667. voor Tol van een jaar daar af zoo veel getrokken heeft, dat boven alle onkosten van 't Guarnifoen nog merkelyke Winften zyn overgefehoten. De zelve is nu reeds aan de E. Compagnie over, en zeer wel aan de gang gebracht, en zal groote voordeelen aan de zelve geven, als zy maar eenige jaaren getrouwe Kooplieden en Opzienders over dien Handel heeft, wanneer men wel heeft zien zal, wat voordeelen Tricoenmale en Calpentyn geven; en alzo Cotjaar, en Putelan wel $\frac{1}{2}$ van alle der Areek des geheelen Eylands (om hun goede gelegenheid) pligten te geven, zo is licht te bedenken, hoe veel ons aan die weg tusschen beiden gelegen legt, alzo hy van 't O. na 't W. dwars over aangaande alle de wegen uyt de hooge na de laage Landen, of van 't Z. na 't N. dwars doorfnyd; en als deze weg nu door onze Lascaryns bezet is, zoo zal al den Areek, na beide deze Plaatzen noodzakelyk afvloejen, te weten, die uyt de hooge Landen van den Oostkant des Eylands na Tricoenmale; en van den Westkant en de naaftgelegen Corles na Calpentyn, zulks die plaats ook gestadig van de noodige Kleeden, Amfoen, Koper, Speecryen, en andre Koopmanschappen, zoo wel als Colombo en Gale zelfs, zullen moeten voorzien wezen.

A. 1675. Het Eyland Calpentyn kan bequaam in twee deelen gedeild werden, dewyl het zeker gehouden werd, dat het Eyland Carredive benoorden Calpentyn, en 't Noordelyk eynde van Calpentyn onder de Malabaarze Ragias geltaan heeft, en 't fehynd dat Navacar de allergrootste affcheiding van 't groot Eyland maakt, alzo 't Eyland Calpentyn hier namaals 350 a 400 roeden wyd, en altoos een Gravet der Cingalefen geweest is, die 't Noorder van 't Zuider Deel plagt af te sluiten. Het Binnenwater is hier mede op zyn allerbreedst, en 't overige Zuiderdeel genoegzaam aan 't groot Eyland Ceylon vast, loopende den weg van Putelan na Anawolandane over Calpentyn henen, alwaar 't met een gegraven gracht van Ceylon afgescheiden is, die men tot de Knie toe, en minder in den regentyd, zo wel als in den droogen tyd, ter plaats daar de weg is, kan en moet doorwaden, om de Moerassen en Zoutpannen te ontwyken, die aan de linker hand (van Putelan, of Palavi afkomende) leggen, en deze grond (die hoog, droog, en hard is) te gebruiken, zynde 't overige deel van Calpentyn van Navacar Noordwaard tot ons Kasteeltje op Calpentyn toe insgelyks schoon, hoog, en vrugtbaar Land, vol Timmerhout, en allerley wild Gedierde, dat op Ceylon valt, als Olifanten, Hertten, Elanden, Buffels, Koeebesten, Verkens, Haasen, Steenbokken, &c. alles (door de eenzaamheid, en afzonderdheid door de Zee) in grooten overvloed, zo dat de Jagers uyt het Kasteeltje hier met een Roer en weinig Honden groot vermaak en gerief van de Jacht hebben.

Zo ook elders op den Aardbodem overvloed van Visch is, zoo is 't hier in dit groot Binnen-water, daar zoo veel Cacabs, Herders, Steenbraeffemen, &c. te vangen zyn, dat men jaarlyks heele geladene Tsjampans met Carwaat na Colombo en andre plaatzen plagt te zenden, dat nu ook weder in 't werk gesteld werd.

Men heeft hier wegens de groote Vrugtbaarheid ook allerhande Gewasfen, en Boomvrugten, witte en blauwe Druyven, en verder alles, dat 'er van Buytenlandze Zaaden geplant werd.

Van Calpentyn nu weer na de Oostkant des Eylands overgaande, daar wy 't met de Beschryving van Cotjaar gelaten hebben, zo heeft men daar 't Landfchap van Tambancarrewarre, een zeer zandige en niet zeer vrugtbare Provincie, vol zoute Rivieren, staande Poelen, en weinig ander geboomte, dan Kreupelbosch; maar het is rykelyk voorzien

van Zoutpannen, zo dat de Natuur hier A. zorg gedragen heeft om de wederzyde en aangrenzende vrugtbare Landen met de nuttigheid van 't Zout te verryken, grenzende Benooorden aan 't Land van Cotjaar, waar van 't door de Rivier van Mawielleganga afgescheiden werd, en aan de Zuidzyde door de zoute Rivier van Nateoer, in den Inham van Venlo's Baey, zynde dit Landfchap meest zonder verlich water, en zo vol zoute Poelen, en Moerassen, dat men met zeer kleene moeite uyt de zoute Rivier van Waggene, (die 'er midden door loopt, en zich met veel Spruiten verspreid) zoude kunnen doorgraven, en door de Rivier van Nateoer doorvaren tot in de groote Rivier van Mawielleganga, waar van de nuttigheid zo groot zou zyn, dat men uyt de Landen van Batticalo al het Timmerhout binnen door wel zo mylen van de Z. zou kunnen doorbrengen tot in de Buitenbaey van Tricoen-male, pas 1 $\frac{1}{2}$ myl van de Timmerwerf, die daar reeds opgericht is.

Langs de Zeeftand wel 1 myl verre, ziet men geen Dorpen of Huizen, en zeer weinig menschen; maar 3 of 4 uren gaans Landewaard in is dit Land beter bevolkt, en vrugtbaar, gaande de weg na Candi (welke uyt Cotjaar aan de Pas van Ratmol zyn aanvang neemt) door dit Land henen by een Dorp, Tambancarrewarre genaamd, daar de geheele Provincie na genaamd is; zoo dat al den Areek hier met Draag Ossen passereren, en ook de Kleeden Zout, en andre Koopmanschappen, die Landewaard in gaan.

De Commandeur de Graeuwwe heeft lang aangehouden, om bezit van deze plaats te nemen, dat hem eindelyk is toegestaan, mits daar in met de nodige voorzichtigheid te handelen; 't welk gelyk daar aan niet te twyfelen is, wel gelukkende, zoo is de geheele Zoona des Eylands, buiten de 7 Corles, rondom onder des E. Compagnies gehoorzaamheid, en voorts alles verkregen, dat noodig was om voortaan de Vrugten van onzen bloedigen arbeid te trekken.

Wat verder gaande, komen wy nu De J aan de Jurisdicte van de Landen van Batticalo, die haren aanvang nemen in Batticalo 't N., met de voorz. Rivier van Nateoer, of d' Inham van Venlo's Baey, en cyndigende in 't Z., met de Gravet van Sangam Candi, makende langs den Soom der Zee ten allerminsten een Distantie van 16 Duytze mylen, of voor een redelyk voetganger 24 uren gaans, en te Landewaard, daar dit Land aan de

't Verdre Land van Cotjaar.

En 't Landfchap Tambancarrewarre.

de Grensen der Weddas eyndigd, 5, 6, 7, 8, en 9 uren gaans, en plagt van Ouds Geregeerd te werden door voornaame Bandares, afkomstig uyt de voorz. driebortlige Vrouw en den Tanasseryschen Prins; dog namaals door onderlinge twisten en Oorlogen door de Malabaarze en Jaffanapatnamze Koningen, uyt de zelve Stam voortgekomen, overheerd, gelyk hier voor al eenigzins aangehaald is, en de welke nog ontrent den jaare 1500, voor de overkomst der Portugeesen, oppermagtig geregeerd hebben; hoedanigen volstrekte Regeering de Candische Koning nooit daar na over hen gehad heeft, dog heeft zig jaarlyks met eenige Schattingen van Wasch, Honig, en andre geringheden, moeten vergenoegen.

De Portugeesen hebben ook nooit verder Jurisdicte kunnen bekomen, dan op 't Eylandeken Poelian, daar zy van de Buiten-landze Vaartuigen eenige Tollen en Geregtigheden plagten te trekken, zonder Landewaard in te durven komen, als met groote Magt, waar mede zy echter nooit iets verriecht hebben, dan 't Land tot hun eygen schade te bederven, en een deel volks te verliezen, gelyk het met onze overkomste in die Landen niet verder bezeeten geweest is; dan een smalle streck Land, strekkende van 't Eylandeken Poelian tot het Vissers Dorp Catteneoedereripo genaamd, zynde 3 uren gaans van daar aan 't Zeestrand gelegen, en naderhand, als wy Batticalo aan den Koning van Candi overgaven, hebben wy een zeer droevig Exempel voor ons gehad, namenteelyk, dat de Koning alle deze arme Menschen zeer erbarmelyk heeft laten vervoeren, en hen meerendeel heeft laten om den hals brengen. En dewyl alle de Inwoonderen van Batticalo, (zo wel in Zeden, Godsdienst, Afkomst en andere eygenschappen, nevens die van Jaffanapatnam, Cotjaar, en voorts Westwaard dwers over tot Calpentyn en 't Noorderlyk deel van de Mangul Corle inkluyt; van over ouds en nu nog zyn Malabaaren; in hunne Geslachten verdeeld, en hen gansch ongaarne met de Cingaleesen, Weddas, of andre buyten hunne Geslachten vermengen, gelyk ook de andre met deze niet willen doen, zo zyn zy tot noch toe niet anders aan te zien, dan dat zy met die van Jaffanapatnam, Cotjaar, &c. een volk, van de Cingaleesen afgezonderd, uytmaken, en genoegzaam in hunne Vryheid tot nog toe verbleven zyn; hebbende 's Compagnies bescherming alleen vrywillig aangenoemen, om zich tegen de wreedheid des Konings van Candi te beschermen, waar

ontrent wy hen niet behooren verlegen te laten of te aarzelen, zo wy hen aansonds niet voor die zelve wreedheid willen zien bloot staan; daar wy anders van dit ryk, Volkryk, en Vruchtbaar Land nog veele Vruchten, zo in 't Weerdlyke als Geestelyke, te wagten hebben.

Dit gansche Land is niet alleen zeer Vruchtbaar; maar ook over al vlak, en meest Kleyland, uytgenomen de stranden; die sandig, maar nogtans ook Vruchtbaar, en die alle meest met Clappus, Manggas, Soorakken, en andre nutte Boomen beplant zyn, en verder vol schoone Zaeilanden, Beemden, en Boffchen, die met verscheide Rivieren doorwaterd zyn, alle welke zig in een groot Binnen-Meir ontlaffen, dat wel 12 Duitze mylen lang; en op zyn breedste 1 myl breed, en op zyn minste een Musquet schoot wyd; en waar in zoo veel Visc is, dat men 'er jaarlyks, de Zaaken 'er na aanleggende, honderden Lasten gezoute Visc van daar zou kunnen voeren, gelyk de Commandeur *de Grauwe* (om Compagnies Jachten en Chaloeppen, van 20 en 35 Lasten, niet ledig na Colombo te zenden, daar hy zyne behoefte mede vorderde) dikmaal gedaan heeft.

Nergens is op Ceylon meer wild, zo van Beesten, als van Vogelen; in de Boffchen, dan in deze Landen, nog ook nergens eten de Inwoonders, zoo wel arme; als ryke Ryft, dan hier en in de 7 Corles in 't Westen; daar recht tegen over gelegen.

De Caneel groeid hier ook overvloedig, en die ook al voor ons bezit jaarlyks van hier zekerlyk vervoerd is.

Nergens op Ceylon vallen meer Peper, Gember, Cardamom, en andre Aromaticke Vruchten, gelyk ook nergens zo overvloedig het Timmerhout (hoewel dat op Ceylon nergens ontbreekt) dan hier te vinden is; ook zyn nergens robuster en kloeker menschen, en in meer getal, dan hier; zoo dat zy in staat zyn alle Vreemdelingen en Binnen-landze Vyanden af te weeren, zynde van achteren door de Wilde Weddas gedekt, om van de Bovenlanders (die hen niet dan van de kant van Panoa kunnen genaken) niet overvallen te werden.

Dus heeft men alles, dat op gansch Ceylon hier en daar verdeeld is, hier kort en beknopt by een, waar door de Compagnie groot voordeel hier af genieten zal, zoo wy maar eene 20 jaaren van Europeitche Vyanden bevryd blijven.

De Landen van Batticalo, die ook 't Werd wel Mattacalappa genaamd werden, zyn in verscheide ver-

A. 1675.

Veel Wild, en Voersbiet.

Als ook Caneel, Peper, Gember, Cardamom, &c.

A. 1675.
Deffave-
ryen
verdeeld.

verscheide Provincien, of kleene Land-
schappen verdeeld, en zy waren van
Ouds onder drie Hoofden, 't zy dan als
Bandares, die of Souverain, of van een
hooger afhangende, of anders gestelde
Deffaves of Gouverneurs waren, en zy
werden nu nog in drie Deffaveschappen
verdeeld, die wy nu tot eene (behou-
dende nogtans de oude verdeeling en Na-
men) gebragt hebben, namelyk Calare,
Sjampanture, en Ackrepatte. Het Des-
faveschap van Calare is 't voornaamste
en grootste, en heeft 4 Provincien in
zich, genaamd Mamone, Porredive,
Errewielle, en Eraure.

Mamone bestaat uyt 11, Errewielle
uyt 7, Porredive uyt 4, en Eraure uyt
5 groote welbevolkte Dorpen, behalven
nog veel kleene Gehugten, in de Ryft-
velden verdeeld, en die ook met al hun-
ne Inwoonders net beschreven zyn.

Byzonder munten uyt de Dorpen van
Mamone, en nog meer het Hoofd-dorp
Sjampanture, dat geoordeeld werd wel
1½ uur gaans lang te zyn, zynde gelee-
gen aan een schoone Rivier, aan de Pas,
daar de Tsjampans uyt Zee door 't groot
Binnen-water aankomen; en dewyl 't
Woordeken Ture in 't Malabaars een
Haven, Overvaart, of Aankomst-plaats
beteekend, zo schynt het daar van daan
de naam van Sjampanture gekregen te
hebben, hoedanigen Haven, daar de
Tsjampans aankomen, ook in 't Lande-
ken van Cotjaar gevonden werd.

En dewyl ik dit Land zelf doorreift
hebbe, zo zal ik het nu ook wat naeu-
wer beschryven.

De Noordelykste Provincie Eraure
grenst aan Tambancarrewarre, rakende
aan den Oever der Rivier Naleoer, of
aan den Inham van Venlo's Baey, beho-
rende de Zoom van den Oever of West-
kant van dit binnenwater mede onder
deze Provincie van Chittady Coedi Eri-
po af N. waard, tot het zout Lak van
Cockewille Polle inkluis, zo dat Tam-
bancarrewarre tusschen Cotjaaren Erau-
re ingedrongen legt; en dit Lak van
Cockewille Polle en de groote Rivier
van Mawielleganga pas 2 Duitze mylen
Distantie van malkanderen, in een broek-
agtige en zeer moerassige Landsdouw
legt, dat met weinig moeite der Inlan-
ders zou kunnen doorgegraaven werden,
als wanneer men uyt het Z. van Accep-
ta af tot in de Buiten-baey van Tricoen-
male toe zou kunnen doorvaren, en 't
Timmerhout, in de Landen van Barti-
calo overvloedig vallende, tot aan de
Timmerwerf door dit binnenwater af-
brengen. In deze Provincie werd ook
een zeer groot Caneel-bosch gevonden,
strekken Landwaard in, dwars door 't

Eyland, loopende door Welasse, en na
allen schyn tot aan den Westkant in de
Corles, die hier ieder dwars tegen over,
en aan leggen. Dit groote Bosch is
ook vol schoon Timmerhout, zoo dat
deze Provincie zo om haar goede gelc-
genheid, als om haare weerdigheid,
wel onder de beste Landen van Ceylon
mag gesteld werden.

Naast daar aan volgen in ordre Zuid-
waard, Mancone, Porredive, en Erre-
wille, die het Deffaveschap van Elare
uytmaken.

Deze drie laatste Provincien beslaan
langs de Zee, en langs dit Binnen-wa-
ter een Distantie ten minsten van 12
uuren, en Landewaard 6 a 7 uuren
gaans tot aan de woeste Bosschen der
Weddas, zynde alle zeer schoon en
meest vrugbaar Zaeiland, en verder vol
Vrugtboomen en Timmerhout, als ook
vol Menschen, Dorpen, en Gehugten,
waar uyt men zeer licht van der zelve
aangelegenheid oordeelen kan.

Het Eylandeken Poelian forteerd met
het aangelegen Eyland onder Mamone,
legt ontrent een Kanon-schoot van de
Rivier inwaard, waar van 't Oude
Portugees Fortje nu weer met een klein
Buiten-werk in 't geheel opgemaakt, en
ook tot Compagnies gelegenheid aldaar
volslagen genoeg is, kennende in Vre-
de zeer licht met 25 man bewaard wen-
den; doch de Lucht is hier zwaar, en
zeer ongezond, van wegn de naby ge-
legen Poelen en Moerassen; ook moet
het Drinkwater en Brandhout van Bui-
ten gehaald werden, dat zeer ongemak-
kelyk komt voor de Hoofdplaats van
een Landschap van zulk een aangelegen-
heid, weshalven men na een gezonder
en beter Plaats uytgezien hebbende,
men best gevonden heeft den hoek van
Soratjan Candave, dicht aan Strand, by
een kleenen Inham, in 't hert van 't
Land, dicht by een altyd uytstroomen-
de versche Rivier, en van binnen met
zeer schoon versche Water verzien, als
ook van een hooge grond, en ruime
gezonde Lucht, zo goed als elders op
Ceylon, staande de allerschoonste Dor-
pen daar aan de Landzyde rondsom, ge-
lyk het ook aan de Zee van zoo veel
gemak is, dat men zeer licht (zonder
eenige Branding) met groote en kleene
Vaartuigen daar kan aanleggen, en
droogs voets aan een Hoofd uytstap-
pen; en, 't geen mede zeer wel uyt-
komt, is, dat de Schepen hier het ge-
heel Z. Zaysoen dicht onder de Opper-
wal met slecht water, pas een Musquet-
schoot van de Wal, alzo goed als voor
't Fort van Jassanapatnam, kunnen leg-
gen.

5. Hier wonen de meeste menschen, en zyn alle de Bouwstoffen, als Steen, Kalk, Brandhout, en wat des meer is, overvloedig hier aan Strand, en werd hier door ook de ganfche ftreck Land aan de Ooftzyde van 't groot Binnen-water; of Lak; verzeekerd, en van 't vast Land afgefneeden.

Wat voor Fortificatien aldaar zouden konnen gemaakt werden; ziet men in 't hier nevens gaande Kaartje, dat met 'er tyd zonder eenige gevoelige koften door den overvloed der dienftbare zou konnen volbouwd werden.

Steen kan hier ook in overvloed gebakken werden; dat van de Pottebakkers al in Praktyk gebragt is, en na de verdeeling van den Zoom der Zee zou een kloek voetganger in een dag van hier tot aan de Rivier van Coeboucan-oye konnen overgaan; alwaar onze Gaalze Lafcaryns; als op 't eynde der Gaalze Jurisdicctie; altyd ter Wacht leggen; van waar een gemeen Ganger in 3 dagen gemakkelyk tot Mature toe kan overgaan, en in 4 dagen tot Gale toe komen, gelyk nu de Brieven ook reeds van Wagt tot Wagt op 6 uren gaans verdeeld; overgebragt werden.

Ons meeste Volk legt nu altyd op Cinnecalarte; 2 mylen Benoorden Souratjan Condava, die aldaar; na 't voltrekken der nieuwe Hoofd-Residentie geenzins noodig waren; maar in deze nieuwe Fortificatie konden verplaatft werden:

Het tweede Deflavefchap bestaat uyt de Provincien van Sjampanture, en Carrewauwe, zynde 't laafte aan Zee gelegen, en alle meest Zaey-Landen en Vrugtboomen, makende alzo een fchone open Landsdouwe; maar Sjampanture ftrekt zig Landewaard in wel 8 a 9 mylen verre, vol Zaeylanden, groote Bofchen, en doorftromende Rivieren; alom met groote en kleene bewooningen van menschen bezaeid.

Naast aan die twee volgd de Provincie van Accrepatte, of het derde Deflavefchap, aanvang nemende met de Rivier van Singanpoedi in 't N.; tot aan de Gravet van Sangamcandi toe in 't Z., zynde de Grenspaal der Batticaloze Landen, en de ingang van de Landen van Panethe, anders Panoa van de Cingaleefen genaamd.

Dit is mede, met min dan Sjampanture, een zeer groote en ryke Provincie, diep Landwaard in tot aan de Graveten van Welaffé, en de Landen der Weddas, uytgeftrekt, zeer vol menschen, en zo fchoone Bofchen, Zaeylanden, Dorpen en Gehugten, dat men het niet zonder verwondering aan zien kan; zo dat dit laafte Batticaloze Deflavefchap

wel voor 't eerst mag gewaardeerd werden. A. 1673.

Hier ftaat ook de Pagode van Tricoen; in de Kaart genoteerd Tricoyl; zynde deze Tricoen zekere Malabaar-^{Pagode van Tricoen.}ze Afgod, die om 't geluk op de Zee; en voor de Landbouw aangeroeven werd; gelyk Tricoyl niet anders dan Tricoens Tempel, en Tricoen-male Tricoensberg, beteekend.

De Inwoonders zyn alle Malabaaren; ^{Grenspaal van 't Gebied der Oude Malabaaren hier.}even als die van Jaffanapatnam en Cotjaar; dog werden gezegt wat quadaardiger, en fchelmagtiger door hunnen omgang met de Cingaleefen, Mooren; en andren, te zyn: want tot hier toe heeft zich 't gebied der Oude Malabaarze Raja's uytgeftrekt, en zo langs het hoog Gebergte; en de Landen der Weddas; dwars over tot Putelan, en 't midden van Calpentyh of Navecar toe; uytgebreyt; zynde verder daar Zwaard op haaren ftaat langs den zoom der Zee aan de Westkant tot Nigombo toe; en aan de Ooftkant tot Paneme en de Rivier van Coeboucan Oye toe verfpred, alwaar nu noch ordinar niet anders dan Malabaars (hoewel zy 't Cingalees ook verftaan) gefproken werd; en dewyl de Cingaleefche Taal van hier Zuidwaards niet eer aanvang neemt; voor dat men over de Rivier Couboucan Oye in 't Oosten; en in Mangul-Corle in 't Westen komt, en de Landen van Panoa gevoegelykft onder de Malabaarze verdeeling fchynten te behooren; zo zyn de zelve by UEd. Confirmatie onder 't Batticaloze Commandement gefeld; dewyl 't Land en die Liederen geheel met die van Accrepatte zyn ingelaten; onder malkanderen vermaagschapt, en een Taal en Zeden hebben; hoewel zy een byzonder gebied plagten onderworpen te zyn; dog nu tot hun byzonder genoegen neffens die van de Batticaloze Landen onder 's Compagnies befcherming aangenomen.

Het Landfchap Panoa werd bevonden merkelyk van de Batticaloze Landen te verfchillen; zo wel in Vrugtbaarheid, als inzonderheid van menschen; egter van de Gravet van Sangamcandi tot het groot Dorp van Arroekgamme, is 't zeer Vrugtbaar, en alzo vol Menschen, als 't in de Batticaloze Landen is; dog van Arroekgamme Zuidwaards is 't Land nauwer bewoond en bezaeid.

Een half uur gaans bezuiden Arroekgamme legt de Haven van Appretotte, alwaar men meend dat zeer wel een Reduyt zou konnen komen, om ons bezit en d' Inwoonders aldaar te verzekeren; zynde byzonder goed van gelegenheid, om dat de Hockers daar mer

A. 1675. flecht water zoo dicht aan de Wal konnen leggen; dat men 'er met een plank kan uytgaan. Voords is hier niets te vreezen; om 'er in 't geheel Z. en N. Moesson aan te komen, gelyk men ook 't ganfeh jaar door van de N. hier gemakkelyk aankomen, en zo ook weer na de Noord vertrekken kan, 't welk in 't Zuider Zayfoen zeer qualyk Zuydelyker of Westfelyker gefchieden kan, dan tot hier; om dat zig 't Land hier Westfelyker begint te ontvallen.

Wanneer deze aankomft-plaats maar met een Reduyt verzekerd was, zou geheel Batticalo en Panoa gedekt zyn, die daarom ook hoe eer hoe liever beheard gemaakt te werden, gelyk U Edelheden meermalen is voorgedragen.

Deze Landen van Panoa plagten mede een Deffave over haar te hebben, de welke; zoo 't een van hunne Landslieden was, de Cingaleefche Koningen best voeren, alzo zy anders zeer licht en dikmaals plagten te revolteeren, en na de Provintien van Accrepatte te vlugten.

Hoe diep haare Grenspalen Landwaard in zyn, is nog niet onderzocht; dog volgens 't Rapport, aan ons gedaan, konnen de Cingaleefen met de Bovenlanden haast tot hen afkomen; zo dat het blykt, dat zy bezuiden Apretotte van achteren zo wel, als de Batticaloze Landen door de Weddas, niet bevryd konnen werden, en daarom nu en dan de invallen der Cingaleefen plagten onderworpen te zyn.

Veel jaaren aan den anderen nu heeft men deeze Panoars ons, boven andre dezer Gewesten, zeer toegedaan bevonden, gelyk zy ons tot groote verwondering niet alleen gehoorzamen, maar ook zo getrouw zyn, dat zy zoo wel, als die der Batticalofche Landen, op hun tyd komen verschynen, om hunne Gerechtigheden te voldoen, brengende ook onze Brieven, geheel tot Colombo toe, over. En zo ras 'er eenig Gerngt van boven afkomt, werden de Onzen door hen, zo wel tot Mature, als tot Batticalo, ten eerften gewaarfchouwd, en om onze befcherming verzogt. Ook zullen zy niet aflaten te verzoeken, tot dat wy een Reduyt met 18 a 20 van ons volk daar zullen geplaatst hebben, dat niet geheel buyten kosten der E. Compagnie gefchieden kan, maar 't geen ook tot groote zekerheid der laage Landen strekken, en voor den zoom der Zeeftanden, rondom 't Eyland, en voor de Batticaloze Landen byzonder tot een Zuider Frontier dienen zal.

De laage Landen. Na de Befchryving van de Landen en Jurisdicte der Malabaarze Raja's op dit Eyland, gaan wy nu tot de Befchryving der laage Landen van de Cingalee-

fche Raja's over, aanvangende met de Rivier Coeboucan, aan de Oofstkant, en eyndigende aan Navacar op 't Eyland Calpentyan aan de Westkant des Eylands, 't welk langs den Zoom, van 't eene tot aan het ander eynde een uytftreking en afgelegenheid van 63 a 64 Duitsehe mylen maakt.

Van de Rivier Couboucan tot de Rivier van Waluwe is langs den zoom der Zee een uytftrekking van 14 Duitze mylen.

Dit Land is over al met weinig volk bewoond, en werd van de Cingaleefen Roene, dat is, een wild en Boefchagtig Land, waar in weinig menfchen zyn; genaamd, en 't geen voor zeer Koortzig en ongezond gehouden werd, hoedanig het ook in 't Regenmoesson bevonden is. Het is meest vlak Land aan de Stranden; tot het vorgebergte van Oeva toe; dat aan deze Landen grenst; dog 't geen aan de Gezondheid en Vruchtbaarheid ontbreekt, werd weer (gelyk Tambancarwarre) door 't zeer weerdig Zout vergoed, dat hier zoo overvloedig valt, dat; de tyd wel waargenomen zynde, men jaarlyks duizenden van Laften hier zou konnen verzamelen, en vervoeren; byzonder 2 a 3 uuren gaans Ooftwaard van Waluwe uyt de Zout-Pannen; die daarom Mahalewey, of de groote Zout-Pannen; genaamd werden.

Hier aan volgen de Zoutpannen van Koekankahelle, en Bondele, en over de Rivier van Cerinde, 6, 8, en 10 uuren gaans Ooftwaard van Waluwe; de Soutpannen van Paletoupanne, Moeteckalle, en meer andre, alle door de Nature zo geformeerd, en verrykt, dat het geheel Land hier door gefpyft, en door ider zyn behoef met duizenden Draagbeeften afgehaald, en jaarlyks vervoerd werd; een middel voor de Compagnie, om metter tyd hier groote voordeelen te doen, alzo alle die Zoutpannen onder haare macht zyn.

Als de Bovenlanders niet aan de hand willen komen, kan men hen volflagen door d' onthouding dezer Zoutpannen dwingen; als ook niet hen die van Tambancarwarre in 't O., en Maripo in 't Westen te ontzetten.

Nu volgen de laage Landen, by de Cingaleefen in Corles en Pattos verdeeld, van de Rivier van Waluwe af, in 't O. tot Navacar, en de Mangul Corle aan de Westkant inkluyt.

Nigombo en Chilau zyn de Hoofdplaatzen der 7 Corles, om welke Corles te bezetten, ontbreekt 'er niets dan Chilauw maar te bezetten, een fchoone plaats om 'er aan te komen, alwaar dierhalven ook een vaste Reduyt hoog-

5. hoognoedig is, gelyk U Edelheden al verſcheide malen by hunne Brieven van den 13. September 1666., 7. October, 1668. 26. September, 1669. 16. Juli, 1671., en 16. April, 1672. belaſt hebben; en noit is 't nodiger; dan nu geweeſt, om Chilauw te bezetten; om de Lorrendrayery, die 'er geſchied met het aanbrengen van Kleeden, en afhalen van den Areek, welke de Sluykers in eene nacht ſtil konnen loſſen, en weer laaden, zonder dat onze Chaloeperen, die men daar heeft, 'er altyd zo net op paſſen konnen, alzo zy by hard weder van hunne Ankers konnen ſpillen, en ook nu en dan om gebrek moeten opkomen.

Deze Poſt kan met weinig koſten gemaakt, en met zeer goede voordecen aangehouden werden, alzo de geheele Zoom der Zee hier mede in 's Compagnies bezit is rondom het geheel Eyland, en voor de Inwoonders der 7 Corles een groote verzekering, alzo Chilauw in 't hert des Lands legt, aan een Rivier, die 2 andre in haaren boezem ontfangt, en alwaar; zo ras wy 'er een Reduyt hebben, zich terſtond duizenden van Inwoonders daar ontrent zullen nederzetten, om hunne Vaderlyke Landen weer te bezitten.

Hoedanig Nigombo in ſtaat van Verdediging gebragt is, blykt UEd. by de Kaart en Aſteekening, en 't zelve is in tyden van Oorlog met 200 man al zeer wel bewaard; en in deze tyden mede genoeg, om de 7 Corles, na genomen bezet te beſchermen, en 't Landvolk tegen de Bovenlanders te verzekeren.

Nigombo heeft van de Noordzyde maar 2 heele, en 2 halve Bolwerken te verdedigen, en van de zyde der Zee of der Rivier-kant niets te vreeſen, en Colombo legt van de Zuidzyde tot haare hulpe open, zo dat 150 Soldaten voor een tyd nog al genoeg zouden zyn voor een Europiaanſche Magt, en de overige 50 man zouden bequaam zyn om 't Veld te bewaren; en om Chilauw te bezetten is 24 of 30 man van nooden, zoo ras maar 't Land in de gewenſchte ruſt is, waar toe zich de Saaken hoe langer hoe meer zullen ſchikken, 't geen wy nader zullen zien, hoe eer wy 't werk der 7 Corles maar by der hand nemen.

Tot verzekering der Landeryen van Nigombo hebben een treffelyk Wagthuis op de Rivier van Caymel, 6 uren gaans opwaard, doen bouwen by het dorp Dunaga, gaande van daar een weg dwars door de Rivier in 't hert van de Pitigal Corle, waar door de Landbouwers daar beneden wederzyds van de Rivier, en

niet min de Reizigers, die op, en afgaan, voor alle loopers geruſt zyn, alzo hier altyd een goede Wacht van Oude Lafcaryns is in deze Wagtplaats; rondom door 't volk met een Græht omgraven; en 's nagts met een valbrug opgehaald en zo verzekerd; dat zy voor de ganſche macht van Candi niet te vreezen hebben.

Van daar 6 uren gaans hooger langs de Rivier, aan de zeer bekende Poſt Alauw is nog zulk een Wacht van Lafcaryns, tot bevryding der 4 Corles en Cattugampelle Corle, over of benoorden de Rivier; zynde een der voornaamſte van de 7 Corles, vol Inwoonders, en zoo overvloedig van Gezaey; dat Nigumbo nu voornamentlyk daar van werd gevoed, en onze wagten 'er van geſpyſt.

Deze weg van Nigombo tot Alauw, ^{Gevo-} is een drooge ſchoone harde en byna ^{gelte} Lyn-rechte weg, tuſſchen beiden nog ^{hier.} een Gravet met een Lafcaryns Wagt gelegd zynde; waar mede de 4 en 3 Corles geſloten zyn, en de geheele 7 Corles voor ons open leggen; zynde de geheele 7 Corles (gelyk de Landen van Batticalo daar tegen over) alles vlak en effen Land, vry van Suigers, en andre ongemakken, daarenboven vol menſchen, Gézaey en Vee, van Buffels, Kocbeefſten; Verkens, Hoenderen, en ander wild en tam gedierde, gelyk mede door de open Lucht vol Gevogelte, als Pacuwen, Patryſen, wilde Duiven, Tortelduiven, Leeuwerken, &c.; alles gemeen met de Batticaloze en Wannyye Landen in grooten overvloed, en vermits 't vaſt bezit van deze Poſt is gelyk als een boezem, ſteutel, en frontier van de geheele 7 Corles Landewaard in, gelyk Nigombo en Chilauw aan Zee, zo laten wy ons veel daár aan gelegen, dewyl de Portugeeſen van daar altyd de 7 Corles geregeerd, en tegen de Bovenlanders beſchermd hebben; en de Stad Colombo is zekerlyk uyt de 4 en 7 Corles ten tyde der Portugeeſen geſpyſt; gelyk nu veel beter kan geſchieden, om dat wy in verre na zo grooten vertiering van Ryſt niet hebben; door dien de plaats kleiner, en hier nu minder volk is, behalven dat wy ook deze Inlanders beleeſder en zachter, dan de Portugeeſen deden, Regeeren, die zich door 't gewin; dat zy van ons trekken; en door onze rechtveerdiger Juſtitie; meer aan ons, dan wel aan de Portugeeſen geſchied is, gewonnen.

Van Alauw, van ouds de Sleutel der 4 en 7 Corles, kan men in 2 dagen tot in Anaragiepoere ('t Hof der Oude Malabaarze Koningen hier) overgaan, door een goeden harden weg, of anders binnē een Sonnelicht tot in 't hert van de

A. 1675. Noordelykste of uyerlykste Mangul Corle, en van daar in 12 uren tot Alauw, waar by blykt, dat de geheele 7 Corles, immers zoo verre ons daar aan gelegen is, in 4 dagen door een goed voetganger in 't rond konnen afgegaan, en dierhalven met weinig zwaarigheid befehermd werden; byzonder als Chilauw eens bezet zal zyn.

Alle, die boven dezen Cirkel wonen, zyn allerley vlugtelingen, Weddas, en andren, die door de vryheid, en 't goede dat ze van ons genieten, te beter vergenoegd, en van de Bovenlanden geheel bevryd zullen zyn.

Om deze schoone Landen onder 's Compagnies bezit te brengen, zoo werden 'er maar 7 of 8 dagen vereischt, vermits 't Landvolk ons meer als 5 a 6 jaaren daar om ernstig verzogt heeft, byzonder zedert 'er zo veelen onze Wapenen, als door honger, gebrek, en ziekte, in de Landen van Cotjaar, en Batticalo om hals geraakt zyn, gelyk 'er, nog maar pas voor myn vertrek, een expresse bezending met gevouwen handen, voetval, en buiging der Knyen aan ons is gedaan, om hen uyt die elende te verlossen, alzo anders veele van hunne Hoofden gevaar loopen, om na boven opgevoerd, en met Vrouwen en Kinderen om hals gebracht te werden; dog myn vertrek toen op handen, en veel veranderingen voorgevallen zynde, is die Zaak in de zelve staat gebleven, dog hen verlof gegeven, dat alle, die vreezen opgevoerd te zullen werden, zig zonder uytstel onder onze Wagten zouden begeven, en dat de Hoofden vry binnen Colombo konden komen, om door ons te werden gespyzigt, ter tyd toe het ons in 't naaste Zayzoen gelegen quam, hun verzoek toe te staan, en hun Land onder onze bescherming aan te nemen, gelyk ik hope, dat aanstaande Januari tot trooft dezer arme menschen, en tot veel nut voor de Inlanders zal konnen geschieden.

't Groot belang dezer Post van Alauw kan uw Edelheden voor al daar uyt blyken, dat alle de wegen 't geheel Land door zich van daar verspreyen, en ook daar weer te zamen komen. Men kan van daar in 3 uren op Arandore, in 4 op Ruanelle, in 6 uren op Dunaga, of op Elebietchie, daar tegen over de Rivier gelegen, gemaklyk komen, en in een Zonnelicht kan men gemaklyk in Candi, en weer in een zonnelicht over Attenagale door de Hina Corle op Malvane komen, van waar men in 2 uren met een Cattepanel op de Rivier afdryvende, geheel tot Colombo toe kan komen.

Deze Post legt, als voorzegt is, op

de Frontier van de 4 en 7 Corles, en onze Wagt aan de overzyde in de Catrugambele Corle, een der 7, en aande Zuidzyde van de Rivier Bilgal Corle, ofte de Rykste der 4 Corles, daar van Arandore het Hoofd-dorp is, een zeer voornaame Situatie; alwaar van ouds de Inwoonders der vier Corles moeten vergaderen, zoo menigmaal zy aldaar van hunnen Dreffave te zamen geroepen werden.

Alhier (tot Arandore) is mede; gelyk ook van Alauw gezegt is, niet alleen de zamenloop van alle de wegen des Lands, maar zelf ook de Hoofd-of grote weg uyt Candi loopt hier dwars door, veel korter dan van Alauw, ook is de Lucht hier gezonder, behalven dat het ook rondom vol bevolkte Dorpen, en van de beste Christen-Lascaryns, best tegen de Bovenlanders ten Oorlog geoffend, voorzien is.

In deze Corle heeft men overvloed van Ryft, en plagt 'er het Leger der Portugeelen, als het te Veld lag, meest te leggen, en daarom heeft men hier te Arandore ook ons Hoofd-Port, of onze Schans oppgericht, gelyk men ook, om Tontotte aan de Rivier van Ruanelle, en op de Pas na Manicarwerc, Doravaecke, en de considerable Post van Dangowitte gelegen, mede te verzecken, is daar een zeer sterke Reduyt opgemetzeld, staande binnen 't Vierkant van een oude en by ons verbeterde Portugeefche Fortificatie, daar onze Wagt voor alle Pryklen bevryd is.

Dit Tontotte legt maar een groot uur gaans van Arandore, van waar men te Land, en van Tontotte de Rivier af, in minder dan 3 kleene uren kan overgaan, en afvaren tot Ruanelle, gelegen aan de Rivier van Colombo.

Deze Post op Ruanelle is een van de vermakelykste en schoonste Situatiën, die men zien kan, leggende aan de grote Colomboze Rivier, aan de mond Mottael, opwaards Calane, en by de Cingaleesen..... Oil genaamd, die alhier in haar boezem ontfangt het Rivierken, komende van Tontotte, zo dat Ruanelle op een hoek legt, daar aan de Oostzyde de Colomboze Rivier van de bovenlanden en voor by Arandore komt afloopen, en aan de Noordzyde dit Riviertje van Tontotte vergaderd, en aan de Westzyde zyn loop neerwaards na Colombo vervolgd, gelyk men in 't Kaartje zien kan; zoo dat de Schans legt op een Driehoek, hebbende voor en aan beide de zyden de Rivieren, en aan de achterkant een zeer vermakelyken Berg, ruim een Musketschoot van de Schans, die heel kaal en van alle ruigte zuiver gehouden werd,

de vlak, en niet hooger, dan een man in een half uur, of minder, tot de kruin beklimmen kan, daar boven op een Wachthuis geordonneerd is. Over de Rivier legt ook (dog buiten een kleine Kanon-schoot) zulk een Berg, daar een kloek man 2 mylen klimmens aan heeft; deze Berg verbindt zig aan veel andre diergelyke, alle tot den top toe bezaeid; als de Vrede het toelaat, en dewyl de Sehans nu ook op een tamelyke hoogte gelegen, en gebouwd is, zoo geeft dit zulken vermakelyk gezicht, en ook zulken goede Situatie, als men wenschen kan; zo dat het wel Belvedere genaamd mag werden.

Deze Sehans diend tot een Trefoor van alles, wat van Colombo de Rivier opkomt; en 't geen voor de bovenwagten dienen moet, vermits van hier na Arandore en Tontotte te Water en te Land alles kan besteld werden. Hier werd ook de Neli, en andere Geregtygheden des Lands opgelegd, en den Areek ontfangen, die 't Landvolk van verre atbrengt, en welke zy ongenegen zyn na Colombo af te voeren, daar zy dan weer met Zout, Geld, Amfoen, Kleeden, of wat zy anders begeeren, tot 10 Laryns of 2 Ryksdaalders de Ammenam betaald werden; en dewyl Ruanelle is als 't middelpunt van alle de Colomboze Buiten-Wagten, in de 4 en 3 Corles gelegen, zoo legt ons zeer veel aan de zelve gelegen, om dat de weg van Colombo opwaards en de groote Pas hier door beveiligd werd, en waarom ook deze Sehans over de Rivier gebouwd is, dewyl men, van Colombo komende, hier noodzakelyk moet opvaaren, om na Arandore en andre plaatzen te komen, alwaar men anders zou kunnen gestuyt werden, daar in tegendeel de weg nu verzekerd is, en met eenen alle de Inwoonders, die tot Hitawaka daar beneden tusschen Arandore en Tontotte daar boven woonen, geruust haren Landbouw kunnen bevorderen tot groote nuttigheid der Stad Colombo, waar henen de weg van Ruanelle in de Attulegam Corle overgevaaren zynde, recht toe gaat na Hitawaka, anders Sitavaka, 2 uren nederwaards van Ruanelle.

Dit is 't Oude Hof der Aloude Koningen en Rajas van Sitavaka, die Heeren van alle de laage Landen geweest zyn, van zo hoogen aanzien en achtiging, dat de Berg- en Bofch-Rajas hen Schatting moesten geven, waar op de Bovenlanders nu nog hunnen roem dragen, ten bewyze dat zy van Hooger Adel dan de Bovenlanders, en hunne Rajas uyt de wettige Stam van den Tannas-

feryschen Prins, en de Dochter van Ma. A. 1675. dure voortgekomen, en dat de Candize Prinszen maar bastaarden uyt de geringe Vrouwen geteeld zyn, waar toe, zomen 't alles hier toe betrekkellyk verhalen zou; een lang verhaal vereyscht werd.

Egter is dit zeker, en geen kleen bewys van hun voorgeven, dat, na dat de Berg-Rajas van Candi, en Oeva dezen Raja voor 355 a 400 jaaren verkragt, de Inwoonders tot Submissie, en 't Vorstelyk hoofd omgebracht hadden, zy egter niet eer van 't Landvolk aangemen wierden, of deze verkragter, en alle zyne nakomelingen, hebben moeten in 't Hof tot Sitavaka afkomen, om aldaar ingehuldigd te werden, gelyk nog voor en ontrent de komit der Portugeesen in vast gebruik geweest is.

Het Hof, dat nu nog by ons met grooten arbeid opgeruimd, en in bezit genomen is, getuigd met de groote Poorten, Trappen en Muuren met Beelden Lyft-werk gezierd, een byzondere heerlijkheid (hoewel by Anaragiepoere, of andre door Malabaarze Koningen nagelaten ruinen in 't minsten niet te vergelyken) welker gelyk in Cotta, Curnagel, en andre Plaatzen der Cingaleesche Ragias, niet gevonden werden.

Deze Post is gelegen op den arm van een byzonder Rivierken, komende uyt het naaste voorgebergte, en looft zich, na een kleen half uur atvarens, al mede in de groote Rivier van Colombo, die van Ruanelle afkomt; zo dat alles, dat van Colombo opgebracht werd, alhier, als allerbest verzekerd, opgelegd, en daarom ook t'huys voor den Dessave opgemaakt werd, en van Steen, die daar van de oude ruinen overvloedig over hoop legt, en genoeg is, om 'er een Stad van te bouwen, na by volheid is, gelyd ook de Neli of Ryfepakhuizen, om de Neli, Areek, &c., uyt de Saffragamze en d'aangelegene Corles 'er in te zamelen.

Deze Situatie is van Nature zeer sterk, en by de onzen in de 3 laatste Jaaren zo geaccommodeerd, dat geen Cingaleesche magt hier iets zou kunnen uytregten.

Voor den Colombosen Dessave kan geen beter plaats bedacht werden, al-
 zo hy in 't middelpunt is van alle de Colomboze Landen, zo van de 4 en 3 Corles na 't N., en de Saffragamze Landen na 't Z., en Colombo zelf, na 't W., alle by na op een gelyke afgelegenheid, want van Sitavaca na Arandore zyn 6 uren, en na Saffragam 8 uren, en tot Colombo 10 uren te Land, maar kan wel in 6 uren de Rivier atgevaaren

A. 1675.

Oude Verbyf-plaats van den Colombosen Dessave.

A. 1675. werden, en dewyl hier ordinair de Land-Raad vergaderd, bestaande uyt den Desfave, Luytenant Desfave, de Hoofden der Wagten van Ruanelle en Arandore, een Onderkoopman, die de Administratie over Sitavaka en Ruanelle heeft, een Assistent tot zyn hulp, die ook Secretaris is, en daar by gevoegd Don Joan Modeliar van Colombo, en s a 6 andre van de Hoogste Modeljaars, en Apohamis, zo kunnen U Edelheden ligt oordeelen, hoe gemakkelyk het voor den Inlander is, hier zyne Zaaken af te moogen doen, alzo zy van alle kanten gemakkelyk in een dag kunnen overgaan, en kan den Raad alle Civile en Crimineele (dog niet Doodsehuldige) Zaken afsdoen, en doen uytvoeren; dog Partyen kunnen aan den Raad van Justitie tot Colombo appelleren; dat ondertusschen dezen Raad door de menigte der menschen en geschillen, zeer veel te doen geeft.

Wy hebben dit zuiveren van 't Hof te Sitavaca zo lang uytgesteld, als wy dagten nog eenige hoope te hebben, om met den Tyrannigen Raja Singa tot Vrede te kunnen komen, dog na dat ons die hoope by den Oorlog met de Franschen, en zyn gebleken Verraad, tegen ons, met hen aanspannende, afgesneeden is, zo heeft de Gouverneur, in den tyd dat ik met de Vloot gezworven heb, dit werk moeten ter hand nemen, waarlyk niet uyt eygen neiging, maar genoegzaam door dwang van Don Joan, en alle de Cingaleeze Hoofden, met een openbaar dreigement, dat ons alle de Lascaryns zouden afvallen, zoo wy hier mede langer wagteden te toonen, wie heer van 't Land was, en dat wy hen, tot sehade van zoo veel menschen, nu zoo dikmaal verlaaten, en hen t' elkens aan Raja Singa's wreedheid overgegeven hadden; weshalven zy met veel reden zeiden, dat, zo wy hen daar tegen niet dekken wilden, het hen dan onmogelyk was, ons te dienen, of getrouw te blyven. Ook voegde Don Joan hier nog een Fabuleus verhaal by, hoe de Voorvaders van Raja Singa, na dat zy nu de Servituut, van hier ter hulding af te moeten komen, moede waren, en hunne Heerschappy buiten deze Cerimonie vast genoeg gesteld was, dit Hof lieten afwerpen, en de geheele ommurde Stad, die nog van Yzer- en gebakken Steen aldaar rondom verspreid legt, tot de grond toe te slegten, sluytende dit Hof tusschen 4 toegemaakte Passen, by hen Gravetten genaamd, met verbod, dat niemand op Straf des Doods zyne voetzoelen binnen die Limieten mogt zetten.

En dewyl Sita een Heidenfche Godin is, Huisvrouw van haare grootste Goden, zoo moelten de Sjangatars, of Bramines, den volke verkondigen, dat de Godin Sita wegens deze plaats, als zeer Heilig zynde, dit bevel door's Konings mond gegeven had, 't welk zoo grooten eerbied en vreeze in deze eenvoudige herten der Inwoonders geboord had, dat dit bevel sjipt nagekomen, en hier door die plaats zoo verwoest is, dat, wanneer men die begon te zuiveren, byna geen Kat door de groote en kleene Boomen konde komen. Ook hadden de Sjangatars onder dit Volk voorzegt, dat die gene, die den tyd beleefde, dat de boom (waar van bevorens onder de Stoffe van Anaragiepoere gesproken is) een zynere Hoofdtakken quam te verliezen, dat dit Hof dan weer zou voortgebracht werden van een ander Geslacht van Menschen, die Heeren van 't geheel Land zouden zyn, en dat vermits ontrent dezen tyd 't gerucht was, dat deze Boom zyn voornaamsten Tak door den Donder was afgeslagen, het nu de rechte tyd was de lichtgeloovigheid der Cingaleezen tot Compagnies voordeel te gebruiken, en met eenen te toonen, dat wy 't hart hadden, om op Raja Singa (reeds van God om zyn booze Regeering verlaten) niet langer te passen, en zyn geweld met geweld te stuiten, &c.; en of sehoon de Gouverneur alle deze idelheden wilde in de wind slaan, zo heeft hy en zyn Raad egter moeten goed vinden, om dit werk ter hand te nemen, en dewyl ontrent dien tyd de Bovenlandze Cingaleezen van de onzen alom uyt de Landen van Colombo, Gale, Batticalo, en Cotjaar wierden verdreven, en met veel sehade en groot verlies na haare Bergen verjaagd, en onze Lascaryns, daar door moed scheppende, te gloricuzer werden, zo moet ik betuigen, dat hier door in dien Landaard een geheele verandering tot onzen byzonderen bestengkomen is, waar in wy hen nu ook moeten houden.

Sitavaka is gelegen op den zelve grond, waar op Colombo legt, zonder door eenige Rivieren, maar alleen met eenige Spruiten, met goede Bruggen overlegt, afgezonderd te wezen, zynde tot onze naaste magt aan de Stad alle hoog Land; en is deze Wagt (van waar ook een weg regt toe na Saffragam gaat) 4 uren gaans van Sitavaka, door een nieuwen geopenden weg, Gourbevele genaamd, by 't Dorp Hangwelle, daar wy een vyfhoek van aarde Soden op de Rivier hebben.

De noodwendigheid van deze Post ont-

ontftaat, om dat voor ons bezit op Saffragam de Bosloopers dezen weg quamen overvallen, en de Vaartuigen, die de Rivier opquamen, befchadigen. Ook zyn van hier tot Sitavaka, Ruanelle; en Arandore veel Klippen, die by hoog water met veel voorzigtigheid moeten gemyd werden, dog by laag water leggen zy droog. Een uur gaans beneden Gourbevele legt aan de overzyde van de Rivier onze Wagts mede in een aarden vierkant, leggende Gourbevele in de Hewegam Corle aan de Z. zyde van de Colomboze Rivier, en dit aarde vierkant op Malvane aan de N. kant van de zelve Rivier in de Hina Corle; van hier gaat een weg N. Ooft door de Hina Corle tot een befaamde bergagtige Klip, of Klipagtigen Berg Attenegele, die de Portugeezen dikmaals is hinderlyk geweest; om zyne steenagtige gelegenheid, daar men door moet, en met weinig volk een groot Leeger fluyten kan; dog die zwaarigheid hebben wy door grooten Arbeid verwonnen, zo dat men nu onbekommerd regt toe op Dangowitta doorgaat, tot de groote Pas van Alauw. Van Malvane gaat men van de N. kant langs de Rivier van Gourbevele, en ook langs de Rivier van Colombo; maar die van de N. kant komt; moet aan een pas, Naeklegamme genaamd; overvaaren.

Deze weg van Gourbevele tot Colombo werd door nieuwe aanplanting zeer vermakelyk, en hoe naader aan Colombo; hoe beter; waar door de Stad al zo verre verbeterd is, dat de Thuinen, die voor 12 jaaren om 50 a 60 Ryksd. verkogt wierden, nu al 700 a 800 Ryksd. gelden, dat jaarlyks nog toeneemd; zynde tot over de 2 uren gaans langs de Rivier; en op den teerling; daar de Stad en 't Kasteel op legt, ten minften aangeplant (behalven de vorige oude boomen) 200000 boomen. 't Gebrek van Slaven en Arbeiders is alleen oorzaak; dat men tot nog toe geen Dyken tegen de Watervloeden van de groote Rivieren heeft kunnen leggen, waar mede ik nu al rykelyk tot mynen kosten begonnen heb, om anderen den weg te wyzen. En zo hier toe door U Edelheden eenige Javanen en Chinezen overgezonden werden, dit zou het Werk in korten tyd zeer gemakkelyk maken; en kans, om alleen met de Landeryn drie mylen in 't rond van de Stad, die met overvloed van Ryft te bezorgen; dog alzo de Borgers van Colombo dit met hunne Beurien niet kunnen goed maken, zo zyn 'er tot nu toe maar weinige, die dit begonnen, die door de Vloeden nu en dan al fchade gele-

den hebben. Nogtans is 'er hoope de Dykagie hier in korte jaaren (zo men van Europaanze Vyanden maar bevryd blyft) zo verre te brengen, dat geen Vloeden 't Gezael zullen kunnen befchadigen.

De Stad en 't Kasteel zyn in zo heerlyken poftuur van verdediging gebragt; dat men geen Vyand daar te vreezen heeft, als zy maar matig bezet zyn. Ook zal door 't verleggen der groote Colomboze Rivier in 't groote Lak; de Stad en 't Kasteel; een byzonder Eyland; en de Teerling; daar Colombo op legt; een ander Eyland, en alzo de Stad en 't Kasteel ongenaakbaar wezen; gelyk dit in de Kaart gezien kan werden, als mede wat daar af reeds klaar is, al het welk ook niets; dan de Koft van Compagnies Slaven koft; zynde de Pakhuizen, woonhuizen, en een nieuwe Kerk, wel 't allernoodigft. Tot de Kerk is al een bequame plaats onder handen, die nu al voltojd zal zyn.

Om nu de Veldforten tot verzekering der laage Landen te vervolgen, zo zal ik het weder van Sitavaka aanvangen; en van daar Z. Ooftwaard na de Landen van Saffragam aangaan, het welk onder 't voorgebergte van Adams Piek; aan de groote Calitureze Rivier; 8 uren gaans van Sitavaka legt.

Dit is een befaamde plaats; van de Cingaleezen, en niet min van de Portugeelen altyd zeer hoog geacht; om dat het een Dreffavefchap, of afgedeelde heerschappy is; onder welke itaan de Correwitte; Naudum; en Cueule Corle, mitsgaders de mynen der Agras. Deze 3 Corles en Agras zyn vol menfchen, en 't Land in Vrede zynde (gelyk 't nu is) leverd rykelyk Neli uyt; in zo grooten overvloed, dat, buyten haar eygen Confumptie, alle onze Wagten buyten laft der E. Compagnie konnen gefpyzgd werden, en om dat ze vry Bergagtig zyn, zo is de zorge hier meer dan op andre plaatzen, om de Dieven en Strukrofters, of Vluchtelingen; en Wegloopers, en Moordenaars, die zich hier beter dan elders (ten waare alleen in de Bilgal en Pasdum Corle, die even eens als deze Landen leggen) konnen onthouden.

Om deze reden hebben de Portugeelen hier ook altyd een Fort, en een verblyfplaats voor een byzonderen Dreffave gehad; en hier ten minften 200 a 300 man gehouden; dog wy hebben 'er Lafcaryns gelegd, die op alle deze fchelman zeer wel weten te paffen, voor 'al zedert de wegen en befloten toegangen over al met groote moeite der Inlanderen over 't Gebergte zeer

A 1675. ruim en breed opgehakt, gezuiverd, en alle schuyelhoeken ontdekt zyn, hooftang ook de wegen 't geheel Land door verbeterd werden; 't welk alle Vruchten van des E. Compagnies Regering en die ons en den Inlander zeer nut zyn.

Om nu deze Hoofdpost wel te verzekeren, was 't wel noodig hier een goede vastigheid te leggen, alzo 't ook de verblyfplaats van den eersten of tweeden Luytenant Dessave; of van een ervaren Capitein is, gelyk ook daar op geschied, en dicht by de Rivier voltoid is op een zeer gemakelyke hoogte; rondom een treffelyk uytzigt hebbende, gelyk men in de Kaart al mede zien kan.

Vier uren gaans van hier O. waard; legt weer een sterke Lascaryns-Wagt, waar van de Hoofden hun Vrouwen, Kinderen en Landeryn op Colombo; gelyk die der vorige magt al mede op Colombo of op Caliture en Saffragam, woonen. Deze diend, om den weg tusschen Biblegamme in de Attaealan Corle; en Saffragam in de Navadum Corle altyd veylig en open te houden.

Deze Post is Denuaca genaamd, legt in 't hert der Agras, en hier eyndigd de Jurisdicctie van den Dessave van Colombo.

On nu de Zyde-wegen nederwaards te verzekeren, en onze Vaartuigen, die van Caliture na Saffragam, en van Saffragam, na Caliture de Rivier op en afvaaren, te veiligen, hebben wy nog een nette vastigheid gelegd op de Calitureze Rivier, ontrent het Dorp Idangodde, 3 uren gaans beneden Saffragam de Rivier af, alwaar de weg is, om 3 van Saffragam neerwaards, of van Caliture opwaards komende, de Rivier door te waden of eenige Steenen, Klippen, en Droogten, en alzo de weg door de Rivier, en wederzyds van de zelve op en afgaat, zo dat niemand de Rivier van boven of beneden kan passeeren, zonder deze Post te naderen, en aan te doen, waar door de Rivier en wederzydse wegen verzekerd zyn.

Van hier tot Anguretotte 8 mylen nederwaards legt een Lascaryns Wagt van 18 a 20 man, om de Brieven waar te nemen, en voort te bestellen, die van Caliture, Colombo, en Saffragam komen, zynde een Pas door de Rivier, en daar de weg van Gourbevele herwaards meest lynrecht Z. en N. op uytkomt.

Van Anguratotte tot Caliture zyn nog 5 uren gaans, zo dat Saffragam 16 uren gaans boven Caliture opwaards

legt, en 18 uren van Colombo, verstaande over Sitavaka en voorsz. Buytenwagten; maar recht door, door dede de Reygam Corle, niet meer dan 12 a 13 uren, en dewyl van Caliture tot Gale geen vastigheden noodig zyn, en de boven-Posten als met een Ketten alle de Landen afsluiten, zo zullen wy uyt de Colomboze Jurisdicctie tot die van Gale overgaan, en beginnen met Denuaca, dienende tot een Pas in Frontier van beide de Jurisdicctien, alwaar (als in 't midden der Agras) buiten twyffel eenige Mineraalen moeten verborgen zyn, om de groote Koude, die van hier tot in de Mende Corle; daar de Bergen meest kaal zyn; en geen Geboomte voortbrengen, bevonden werd, 't welk men geloofd door de koude, of de scherpe winden, die men hier heeft te ontstaan; dog de valeyen, die niet min koud dan de toppen der Bergen zyn, werden egter zoo vrugtbaar, Koornryk, en zoo vol boomen, als eenige plaatzen op Ceylon bevonden.

Van Denuaca tot Biblegamme gaan 2 wegen; een over Openackte, een voornamte Pas in de Mende Corle, en een ander recht door, die in 4 uren kan overgegaan werden; dog over Openackte is de weg niet minder dan 7 uren, en ook moeylyk in vergelyking van den regten weg, die alleen maar gehouden werd, om van die Pas met een Lascaryns Wagt meester te blyven; welke Pas komt uyt de Caduatte Corle tot geheel aan 't hoog Gebergte van Oeva, uyt de groote en besaamde Gravel van Idalgafina, daar niet meer dan 2 mannen teffens van 't Gebergte neder en opwaards kunnen klimmen.

Dit Openackte staat onder den Gaalzen Dessave, en Biblegamme is de buytenste Frontier van Gale, daar nu mede een sterke Steene Reduyt, en die met eenig licht Geschut voorzien is, alzo dit Fort, en dat van Saffragam in de Spits en in 't herte van de Beragtige Corles leggen, en als die wel bezorgd zyn, zo kan ons geen Cingaleeze magt deeren, en aan die kant in de beneden Landen geen schade doen.

Als U Edelheden nu deze Veldforten van Alauw af tot Biblegamme, toe, wel aanmerken, zo zien U Edelheden alle de laage Landen van Chilauw tot de Rivier van Waluwe en geheel tot Magamme, 6 uren over Waluwe in de Landen van Roenc, als met een ketten toegesloten, en alle de doorgangen uyt de hooge Landen in onze Macht.

Van Alauw tot Sitavaca, strekken deze Wagten met een Punt inwaards, en weer van Sitavaca uytwaards gebogen

Grens-
paal van
Colom-
bo's
Rechts-
ban.

Grens-
paal
zels.

gen na Saffragam, 't geen door de ruwheid en strekking der Bergen, en Moerassen ontstaat, die den weg van Arandore zo moeijelyk maaken, dat hy in den Regentyd noit kan gebruikt werden, en zelf ook in den drogen tyd niet, dan met groote moeite ter distantie van 10 mylen toe, waar toe men egter in 't beste van 't droog Zayfoen wel 15 a 16 uren zou van nooden hebben; zo dat men, van Arandore over Ruanelle na Saffragam gaande, daar zeer gemakkeelyk in 11 uren, en van Sitavaa in 8 uren komen kan; en van die kant verzekerd ons de nature van 't Gebergte van Bolatgamme zoodanig, dat wy van daar geen vyanden te wagten hebben; waarom ook alle andre oude Binnen-posten ingetrokken zyn, dienende nu alleen tot het overbrengen der Brieven, als namentlyk, in de Colomboze Landen Gourbevele, Malvane, Calane, Anguretotte, Cattane, Topture, Sounapeti, Berberien; Macoene, Aliean; Belantotte, Caudanghelle, Pclanda, Aglawatte, en nog andre kleene Wagten, die zeer verre verdeeld, en weinig van getal zynde, altoos kragteloos waren.

Even 't zelve is in de Gaalze Landen geweest, daar de Wagten van Bentotte, Pittigelle; Oedeboeke, Mapulegam, Sinnedume, Aceuras; Barlepanetotte, en nu nog Cattoene Binnen-Posten, en maar met Briefdragers bezet zyn, blyvende de laage Landen door de Bovenposten bewaard.

Ook zyn zedert 12 jaaren de Landen en Corles aan Strand zo verbeterd, dat de Dorpen, die voor 12 jaaren 200 Ryksdaalders 's Jaars voor den Heer opbragten, nu 5, 6, en 700 Ryksd. Voordeel geven, en zoo wy maar nog eenigen tyd Vrede van Europaansche Vyanden mogen behouden, zal in 't korte blyken, wat Ceylon is.

Ook begrypen de Boven-Posten, zo die nu beslagen zyn, van Alauw tot Biblegamme in verheid maar 15 mylen, daar de Posten om laag aan de Stranden, ten minst 36 of 40 mylen beslaan, behalven dat wy nu ook alle die gene, welke beneden de bovenwagten leggen, en daar door duizenden Lascaryns tot onze Vrienden hebben, die bevorens onze Vyanden waren, hebbende nu met veel volk maar een kleene distantie te bewaken, daar wy anders met weynig volk een groten Cirkel met veel bekommring moesten bezorgen; waar beneven nu die Landen ook de Lascaryns, die anders ten laste der E. Compagnie waren, zeker voeden; daar anders die menschen met Vrouwen en

Kinderen voor veel gevaaren en wreedheid bloot gesteld waren. Voeg hier by, dat zy nu ook gelegenheid hier door bekomen hebben, om, in de plaats van hunne Afgoden, den waren God te dienen.

Wy hadden met onze magt, die wy altyd boven Raja Singa's vermogen gehad hebben; dien Vorst al veel eer kunnen verdelgen, en zoo, gelyk nu gefchied is, vernederd hebben, dat wy met het uysterste geduld; al op hoope van Vrede, nog al uytgesteld hebben; waar tegen hy ons, was 't in zyn vermogen maar geweest, al over lang (zonder Vrouwen of Kinderen te spaaren) zou verdelgd hebben; sehoon wy hem noit eenige tegenstand gedaan, nog Vyandschap bewezen hebben, voor dat hy ons met het mes der Franschen meende te slagten, behalven veel andre Verraderyen, aan ons betoond, waar door ons geduld in een regtveerdige Gramschap veranderd zynde, wy en onze getergde Wapenen van God zoodanig tegen hem gezegend zyn, dat ik zeggen durve, dat die Tyran vernederd, en ons van God geschonken is; en wy recht hebben om hem als een afgryzelyk Monster te vervolgen.

Dus verre dan Ceylon, voor zo verre het nodig was, beschreven hebbende, zo gaan wy nu tot 't Zuider Choromandel, of wel tot de Provintie Tansjaer, (anders Tansjouwer genaamd) des Teuyvers Land, en Madure; en vervolgens mede tot Malabar, Canara, en Chimchiani, over.

Het Landschap Tansjaer is een byzonder Vorstendom; en van over ouds her een Lid van het Ryk van Carnatica geweest; dog dat altyd zyne Souverainne eygen Prinszen, by hen Naik's genaamd, gehad heeft, staande met den Koning van Carnatica; en de Nayken van Madure en Singuer, in Verbond; by na zoo, gelyk de Keurvolten van Duitsland met den Keizer.

Dit Landcken is boven alle de Choromandelsche Landen van de Natuure zeer Gezegend door een zeer groote Rivier, die haaren oorsprong in 't Noordelyke Ballagate, en 't Malabaars Gebergte heeft, welke Rivier in de Maanden van Mey, Juni, Juli, en Augustus overvloeyende, dit Landcken zo overstroemd, dat het daar door gelukkiger, dan Egypte door de overstroming des Nyls, is, om dat in die maanden dit Land, en ook geheel Choromandel, droog legt, en door gebrek van Regen onbequaam is, om het te beploegen, daar dit Landcken overvloed van water heeft door den overvloedigen

A. 1675. Regen, die op Malabars Gebergte neervalt, en van daar door de Rivier op dit vlak en laag Landken neerfloodt, behalven dat ook de tanken des zelfs hier door vol water zyn.

Hier door zyn zy een geheel Gezaey, dat zy gemakkelyk inoegten, voor uyt, makende hunne Ryfvelden wederom te gelyk met de andre Landen op Chormandel klaar; om die te beploegen, en te bezacjen; waar door zy boven hunne gebuuren tweemaal 's jaars een zeker Gewasch hebben.

Hier door is dit Land zeer Vrugtbaar, niet alleen in dit gewasch, maar ook in Menschen en Vee zeer vermenigvuldigd, en door des zelfs grooten Handel te Water en te Land zeer Ryk geworden; waar door de Portugeesen, herwaards gelokt zynde, een Stad aan de oude Jentiefze Stad Chiormandelan gebouwd hebben, die uyt haar zelve zoo veel jaaren bestaan heeft, dat de Koning van Portugal daar af noit eenige andre Lasten, dan alleen 't bestellen van 't Gesehut tot hunne verdediging; gedragen heeft, alzo hier groote Handel by 't vervoeren der Graanen, en Kleeden, en by 't rug voeren van Areek, Suyker, Timmerhout, en andre Waaren; was. Dit noemde men daar de kleene Zeevaart, buyten welke zy nog een groote op Tanassery, Atsjien, Malakka, Cambodia, Siam, Djohor, en voor al op China hadden; die aan deze Stad een groote weelde en rykdom toebrecht, waar door deze Borgery (voor de Hollandze Wapenen bevreest geworden zynde) magtig geweest is, om de Stad rondom met een Steenen muur, Wallen, en Punten te omsluyten, hoedanig die nu nog in staat van verdediging, dog van ons zedert de laatste jaaren vry meer versterkt en verbeterd is.

Zedert heeft de magt der Carnatische Koningen zeer afgenomen, en zyn zyne Landen door de Viziapoerze, Golcondaze en Mogolze-Mooren, ten meendeel veroverd, waar door ook deze Provintien, gelyk ook door onderlinge partyfchappen der Nayken van Tansjaocer en Madure, zeer veel afgenomen hebben, en verminderd zyn, zo dat het zeer waarfchynelyk is, dat de Viziapoerze Mooren dit aan hunne reeds veroverde Provintie van Singier zullen hegten, of wel licht zo ontvolken (gelyk reeds de meeste helft der menschen van daar al gevlugt, of door hongers-nood, Oorlog, en dieren tyd, omgekomen is) dat het in 't geheel magteloos, en t'zynen believen zyn zal, of wel voor dien, die 't eerst zal willen innemen, alzo 't voorleden Jaar daar alles al over

hoop lag; weshalven wy, op 't verzoek van den jongen Neyk, Singa Male Dasje; de Stad Chormandelan hebben moeten in bezit neemen, en die tegen den Madurees moeten beschermen, die de zelve ook aan de E. Compagnie Souverain opgedragen, en 't recht van Munt te slaan (voor de helft der voordeelen op de zelve) aan de E. Compagnie ook overgegeven heeft; en boven dien nog de Havens van Trimelepatnam, en Carcal, gelyk uyt de Aftens, daar van gemaakt, te zien is.

Hoe treffelyk nu deze Jentiefze Stad Chormandelan tot Compagnies negotie in die by na verwoeste Landen te pas komt, en door 's Compagnies geconquesteerde Stad kan beschermd werden, is U Edelheden in 't verleden jaar al gebleken.

Wy vertoonen dat in de Kaart, en ook 't concept, om metter tyd deze Jentiefze Stad tot zoo verre nog te vergrooten; dat het verscht water, en een hoogte, een weinig buyten de Stad leggende, binnen de aarde puntjens omvangen; en binnen de Stad verzeekerd zyn zal; wanneer niet getwyffeld werd, of deze Stad of Steden zullen zoo groten toeloop van Inwoonders, als eenige plaatzen op Chormandel, of Malabar, hebben; gelyk wy nu reeds al zoo veel Inkomsten en Gerechtigheden trekken; als de onkoften, aan de Stad gedaan; bedragen; welke ook met het toenemen van Menschen en Vee zullen vermeerderen; waar toe de Vrede in deze Landen zeer veel geven zal, wanneer ook de E. Compagnie hier nog eens zo veel Inkomsten, dan nu, hebben zal.

Het Landschap tusschen Adrampatnam, benoorden Adams-brug, en Walemoekean bezuiden Adams-brug, in de binnen-bogt, plagt nog voor 18 jaaren gedeeld te wezen in 2 deelen; het Noordelykste onder den Vryheer Tirewenapulle, en 't Zuidelykste onder den Ragonade Teuver, dog beide aan den Nayk van Madure Cynsbaar, en tegen malkanderen. Hebbende Terewenapulle zyn hulp van de Portugeesen, en de Nayk van Tansjaocer, en de Teuvel toen van die van Madure, die de Portugeesen tegen den Teuver in toon hield; welke vyandfchap van den Teuver met de Portugeesen ons A. 1658. by 't innemen van Toetoeoerya, en voor al van Man-Aar, zeer wel te pas quam; alzo 't ons tot Man-Aar onmogelyk zou geweest zyn, met eenigen schyn van succes tegen een vyand, die, zo sterk als wy, met 8 Veldfchanssen op den Oever gereed stond om ons te ontfangen,

gen, te landen, zonder de hulp van zyne plat-gebodemde groote Tsjampans, waar in een Compagnie van 65 man neergebukt in ryen en geleiders met hunne Wapencn in cengedrongen zitten, en hen droog aan de wal brengen kon, waar door wy eygentlyk de overwinning over de Portugeesen bequamen, waar op wy toen ook met den Teuver een Contract van Vriendfchap gesloten hebben, en daar by hy zo grooten voordeel op dezen Tirewenapulle bekomen heeft, dat hy nog binnen A. 1658. zyne Landen verlaten, en aan den Teuver als een conquest overgeven moest, alzo hy door onze verovering van Jassanapatnam en Nagapatnam van de Portugeesen verlaten, en dus gedwongen wierd, de vlugt te nemen; zo dat nu die ganfche ftreek lands van Adrampatnam in 't N. langs den zoom der Zee tot Wallecockan, en voorts 4, 5; en 6 uren Landewaard in, onder des Teuvers gebied itaat; dog zeer wisselvallig en gevaarlyk ftaan zyne Zaaken; Landen en Onderdanen; zynde nu allerley rampen; zo wel dan de Naik van Tansjaer, onderworpen:

Binnen de Zuidelyke oude Limiten van des Teuvers Land; by de Portugeesen Costa D'Infiado genaamd, legt het Eyland Rammanacoil, makende in 't W. den aanvang van Adams-brug, zo wel als Man-Aar aan 't Eyland Ceylon in 't Oosten.

Deze Adams-brug werd zo door de Portugeesen genaamd, volgens de Fabelen van een Jentiefze Historie, of misfchien met al zo grooten recht na onzen eerften Vader Adam, om dat 'er Schryvers van weinig geloof zyn, die gedroomd hebben, dat het eerfte Paradys van Adam en Eva op Ceylon geweest is, waarom zy den Berg; in 't O. van Colombo gelegen (zynde de hoogfte van 't Eyland) ook Adams Piek genaamd hebben.

Dit is een Sandplaat, die ontrent 6 mylen lang is; loopende wat geboogen, meest O. en W. van Rammanacoil tot aan 't Eyland Man-Aar, meest hoog en droog boven water, uytgenomen dat met het kenteren der Sayfoenen nu hier, dan daar, een gat door 't aanperffen van 't Zeeewater doorbreekt, en zomtyds een Kil maakt, daar wy wel 9 en 10 voeten water gevonden hebben; welke gaten weer kort daar na toegefagen werden; maar dicht aan de Eylanden in 't O. van Rammanacoil, en in 't W. van Man-Aar, blyven ordinar 2 Killen, voor kleine Toni's of Vaartuigiens, en Tsjampans, die meest by de Viffchers;

en zelden van de Passagiers gebruykt werden:

Het Eyland Rammanacoil is zo genaamd, na den Heidenschen Afgod ^{tEyland} Ramma, zynde zeer wel gelegen voor ^{Ramma-}nacoil. den Teuver; en zyn beste toeverlaat in den nood; en ontrent een Kanon-fchoot van de vaste wal leggende. Tusschen beiden is een Kil, Pambenaer genaamd, daar alle de Vaartuigen (komende van Choromandel na 't Zuiden of de Malabaarze Kust, en de Stranden van de Madureefche Havenen na het Noorden) veelyds doorvaaren, en volgens 't oud gebruyk der Portugeesen tot Toetoeocoryn moeten aanleggen, en die zulks verzuimden, en van de kruiffende Fregats aangehaald wierden, vervielen, geen Passen by zich hebbende, in de boete, en liepen groot gevaar van 't verbeurd verklaren van hun Vaartuigen en goed.

Deze Kil legt vol Klippen, en maakt de Vaart zo eng, dat men zacht en voorzichtig 'er door moet vaaren, en op dat daar niemand, zonder tol te betalen, mogt passeeren, zoo leggen daar verscheide handelbaare klippen los, ingeworpen, zo dat 'er met ordinaire hoogte niet meer is, dan 5 a 6 voeten water, en voor dieper gaande Vaartuigen werden deze klippen weer opgchaald; voor welken arbeid de doorvaarder betalen moet; dog vaartuigen, dieper dan 7 voeten gaande, konnen zelf in 't Spring-ty daar niet passeeren; en de Vaartuigen, die deze passagie myden, fteeken langs Adams-brug (bezuiden of benoorden) over, en passeeren, dicht langs Compagnies Cafteel, de engte tusschen 't Eyland Ceylon en Man-Aar; dog hier is by Spring-ty zelden 6 voeten, en by een ordinaris gety pas 4 voeten water, en verloopt zeer door de zandige grond, dat de doorvaart moejelyker maakt, dan door Pambenaer, gelyk de naam van Man (Sand) en Aar (Rivier) medebrengt.

Wat verder van 't Eyland Rammanacoil zy, konnen U Edelheden uyt ons fchryven van den 5. Februarij, 1671. zien.

De E. Compagnie heeft al van ouds her oppermagtig over den Inbogh tusschen Ceylon en Maure, als mede over des Teuvers Land en Tansjaer zo wel beoosten; als bezuiden Adams-brug, en over alle de Eylanden; daar in gelegen, geheerscht, en dierhalven zo was 't wel noodig om het Eyland naast Rammanacoil (alzo de meeste dezcr Eylanden van onze Inwoonders bewoond zyn) met een Wachthuis te beftaan; alzo de E. Compagnie nu zo wef meester van de doorvaart is; als den Teuver, om te verhinderen, dat zodanige Goederen

A. 1675. mogten pafferen , die de Compagnie eygen , of by speciale Contracten aan haar verbonden zyn.

Wasren, hier val- lende. Deze eygen Goederen zyn Sjangkos, Zaye, Peerl-fchelpen, &c.; en by Contract is verbonden de Peper van Malabar, en meer andre Koopmanschappen, die de Compagnie in de Bogt konnen benadeelen.

Grens- paal des Teuvers. Van 't Eyland Rattmanacoil tot Walemoocan ; makende het cynde van des Teuvers Limiten in 't Zuiden ; is het een droevig droog en heet Strand, met verscheide Dorpen , die bewoond zyn, met Visschers , Mooren ; en andre Lieden, die zich by der Zee met Peerl-en Sjangkos-duyken ernceeren, waer van de Mooren wel de voornaamste zyn, die door hun neerstigheid veel Geld vergaderen , en aan den Teuver groote Schatting opbrengen ; zo dat de magerheid van 't Aardryk gebeterd werd door de ryke Vrugten der Zee.

Langs deze ganse Strand legt het bezaid met Eylanden, daar van die met Compagnies Parruas, en andre Huisgezinnen bezet zyn , alle verscht Water hebben, en welke huisgezinnen toezien, dat niemand eenige Zaye van de Overkust komt plukken ; zonder Compagnies verlof ; en voor al dat 'er geen Sjangkos opgedoken ; nog Peerl-banken beschadigd werden ; gelyk ; buyten deze toezicht, zekerlyk gefehieden zou, welke Familien zich buiten dien met Visfchen, Zaye-plukken, en Sjangkos te duyken, ernceeren, waer op zy buyten Laft der E. Compagnie onderhouden werden , leverende de Zaye en Sjangkos aan ons tot een gezetten prys.

Madure. Van Walemoukan tot Caap Comorin, Zuidwaard, en van daar weer tot Paloer op de Malabaarze Kust, Noordwaard, is 't gebied van den Nayk van Madure , die altyd gehouden is voor den grootsten van zyne Gebuuren, bezittende een schoon Land vol Inwoonders , en zeer Vrugtbaar van allerley vee , en byzonder van Ryft , zoo dat het, gelyk Tansjaer, jaarlyks duizenden lasten , boven zyn eygen vertee-ring, uytleveren kan, hoewel 't (gelyk des Teuvers Land) ook langs de Zee-stranden zeer dor, mager, en vol doorn-Bosschen is, waer tegen men weer de voornoemde Vrugten der Zee, en den overvloed der mondkosten en levensmiddelen, die van boven na de Stranden 2, 3, 4, en 6 mylen verre, afgevoerd werden, stellen moet. Ook komen 'er uyt de

Waaren hier val- lende.

Boven-Landen veel Lywaaten van allerley soorten, en vooral d'Ordinaris Caatjes , die by honderd duizenden Stuks van daar na Ceylon, en andre Plaatzen, vervoerd werden.

Ook konnen de groote en kleene scheepen binnen den Oostkaap van Comorin, of binnen den hoek van Mannapaar , 't geheel jaar door hier aankomen en vertrekken, om dat de Noordewind, die geheel Choromandel onbevaarbaar, en ten laager wal maakt ; hier door afsnyding van Adams-brug een opperwal is, met schoon weder ; gelyk insgelyks (door de strekking der Kust) in 't Zuider-moesson hier een opperwal gevonden werd, waer van de E. Compagnie, en 't Eyland Ceylon ; groote nuttigheid trekt, alsoo ook de Vaderlandze Schepen daar veilig aankomen ; en in 't Zuider-moesson weer op alle plaatzen na de Oostkust van Ceylon, Choromandel ; Bengala, Malakka, en Batavia vertrekken konnen.

Langs deze Kust, en de Indische Zuider binnen-bogt van Ceylon, heeft de E. Compagnie, boven zo veel Eylanden, nog 7 groote en 7 kleene Havenen op 't vaste Land, die, by verovering van de Portugeesen ; door ons bezeten werden.

Deze zyn met Christenen Parruas, Toer rynn.

De voornaamste dezer Havenen is Toetocorin, dat ook de Hoofd-plaats ; en tot den voorzorgen Handel zeer gelegen ; en van vooren door een lang groot Eyland beschut is ; daar Schepen, niet dieper dan 12 a 14 voeten gaande ; met volle Zeylen binnen loopen ; en in zeer slecht water verzekerd leggen ; en konnen daar ook de groote seheepen gekielhaald en vertimmerd werden, die anders op de Rheede op '7 vadem ankeren, en gelost, of geladen-zynde, weer vertrekken.

Van deze Landen trekt de E. Compagnie veel Kleeden, Goeni, Wasch, Olie, Yzer, en veel andre Waaren, die hier op Ceylon een grooten Handel, en veel voordeel geven, behalven dat hier Gods Kerk ook zeer kan uytgebreid werden, weshalven wy eenpaarig op Ceylon van gevoelen geweest zyn, dat 'er een sterke Fortificatie op Toetocorin behoord gelegd te werden, tegen welk Concept U Edelheden zomtyds van andre gedagten, en dan weer eens 'er voor geweest zyn, na dat de Oorlogen in 't Vaderland dit af of aanradeden.

Gelyk dat ook zo by de Heeren Majores, als ook by U Edelh: al den 22. May, 1670. zo klaar goedgekeurd is ; hoewel 's Compagnies Zaaken niet altyd toelaten dit, als men al wil, zo ten eersten werktellig te maken. Zo men de Militie, daar toe maar noodig had, zo en behoefde men dit om de Lasten niet uyt te stellen, die uyt de Overwin- sten

5. sten hier gemakkelijk zouden te vinden zyn, als wy ons op Toetocoryn maar eerst zullen hebben vast gemaakt, gelyk nu al zoetjens ter hand genomen werd; dog niet zoo, als voorleden het concept geweest, en van de Heeren Majores geapprobeerde is, maar alleen de Logie in een halve Cirkel van 3 heele en 2 halve punten omvangen; en dit werk aldus volbouwd, en 't Paranas quartier omheind zynde, gelyk in 't korte staat te geschieden, zo zal blyken, of deze uytbreiding en omslag de E. Compagnie zal lastig wezen of niet, want boven de verzekering van de Inbogy, zal de Handel niet alleen verzekerd wezen, maar de profyten zullen ook grootelyks vermeerderen, dat anders volstrekt onmogelyk is, behalven veel andere ongemakken, die de E. Compagnie zal onderhevig blyven, zoo wy in dit werk langer vertragen, alzo hier van alleen afhangt 's Compagnies souverain bewind over de Inbogy, om door geen andere Kooplieden bevangen te werden, dan met ons verlof; ook hangt hier van af de verzekering van 's Compagnies Peerl-banken, en 't opduyken der Sjangkos; en ten derden de verzekering der Peerl-merkt, die van geen kleen belang is, zo ras de Compagnie die onder haar eygen bescherming steld. Ten vierden 't verzekeren van den Handel van Areek; Kleeden; en vederley andren Handel, tusschen Ceylon, en de vaste Kult van Madure, des Teuvers Land, en Nagapatnam. Ten vyfde, 't voorkomen van alle Lorrendrayery zo van ons eygen volk; als van andren; behalven dat hier uyt ook veel rust voor geheel Ceylon, Madure Z. Choromandel, en Malabar voortkomen zal; en daar by men dan de 3 Hoofd-pointen; waar op de E. Compagnie van den beginne af gegrond is; te weten dapperheid met de Wapenen; daár 't vereischt werd, schrandere Negocie en Handel; daar zy zonder geweld; en regtveerdig te bekomen is, en de regtveerdige Politie; zo als zy in ons Vaderland stand grypt, zal kunnen werktellig maken; en uyt alle de welke dan van zelfs de voortzetting van onzen Godsdienst volgen zal.

Men moet ook wel letten, dat de Inlandze Vorsten de Contracten, die zy met ons gemaakt hebben, niet overtreden; gelyk die van Porca geen Handel altoos doen mag, en die van Calicoilan mag zelf in de Binnen-bogy niet komen, zonder ons verlof.

Ook zyn alle de Raja's van 't Z. Malabar, en byzonder van Cranganoor, Coetsjen, &c., en des zelfs Bondge-

nooten, als Porca, Mangatti, Parouw, &c., als ook Betemene, Marta, Coilan, en zelfs Calicoilan wel uytdrukke-lyk Subaltern, en van ons afhange-nde, om dat de Compagnie hen meest heeft veroverd, gelyk zy die ook als hunnen Beschermheer erkennen; hoewelzy dien Bescherm-Heer, na den toon, die men nu op Malabar zingt, (alzo men die Raja's nu boven de Compagnie daar verheft) nu als verachten, even als of zy aange-Contracten meer gebonden waren.

Op voorz. 7 groote en 7 kleene havenen van de E. Compagnie werd staat gemaakt, dat niet min dan 70000 huisgezinnen van Christen Parruas, van welke 'er, in Toetocoryn alleen 28 a 30000; by vredes tyden, zyn: want anders vlugten zy van daar, om de zware schattingen te ontgaan, en zoeken onder onze bescherming zich te dekken.

De Christenen hier, meest Rooms-gezint; heeft men tot nog toe tot onzen Godsdienst niet kunnen trekken, door dien de Roomze Paapen, daár overongansich Land door verspreid, sterk daartegen arbeiden, en die waarlyk (God beterd) onze Leeraars verre overtreffen in neerstigheid om de Inlandze taal aan te leeren, en waar in de Roomsche Leeraars uytmunten, en die daar door een groote kragt op de Parruas hebben, sprekende; lezende; en schryvende het Malabaars zo fix, ja zommige beter, dan de Inlanders zelf; door 't voordeel van de welsprekenheid, dat haar de Studie boven de Inlanders geeft.

Onze Predicanten daarentegen, schoon 10 a 12 jaaren hier te Lande geweest, zynde, hebben noit eens een begin af gemaakt, ten waare alleen D. D. Clavius en Specht, zo dat het te beklagen zy, dat de broederen in dit hoognodig werk zo traag bevonden werden; hoe zeer de zelve nogtans van my en andre daar toe aangezet zyn; en daarom is in Rade van Ceylon verstaan; dat geen der laatst aangekomenen, schoon hun tyd van 5 a 10 jaaren al uytgelopen was, eenige verhooging zal werden toegestaan, alzo het genoeg is voor 4 a 6 Duitze Predicantien ter maand 100 gl. en zo veel Emolumenten te trekken.

Op Toetocoryn hebben wy geplaatst D. Hermannus Specht, laatst met de Fluyt Pynaker op Ceylon gekomen; een man van een zeer goed leven, vriendelyken ommevang, van een gereputerde hooge Studie, en van veel bequaamheid, om de Roomsche Paapen pal te zetten. Deze heeft belofte gedaan om het Malabaars te leeren spreken, lezen, en schryven, waar toe hem van Compagnies wegen 3 Tolken en Schryvers,

A. 1675. toegevoegd zyn, te weten, een gestudeerde Bramine, een Schoolmeester, en een Nederlander, die van zyn 10 a 12 jaar tot zyn 22 jaar in Teckenkoer van de geleerdste Bramines de Hooge en Lage Malabaarze Taal geleerd heeft; en in Leezen, Schryven, en Gierlyk spreken uytuntut, en byna al als Heidens geworden was, zo dat hy ook geen Koejen Vleesch eten wilde, en zich aan veel andre Superstitien vast hield.

Zo dienstig deze nu voor D. Specht tot 't leeren der Malabaarze Taal is, zo noodig is D. Specht voor hem, om hem van half Heidens weer Christen te maken. Zo 't Leeren van dezen Predikant voortgang neemt, zal 'er een groote deur voor 't Heidendom geopend werden, zo onder de Paruas Christenen, als onder veel andren, en de Heidenen aldaar.

Zyn Ed. aging voor Taalkundige Predikanten.

De Heeren Majores behoorden ook in 't Vaderland die voorzorge te dragen, dat geen Predikanten verhooging van Gagie zoude mogen eyschen, voor dat zy 't Maleytsch, of Malabaars zo verre geleerd hadden, dat zy, de Inlandse Christenen daar in konden aanspreken, en leeren, alzo men met die 2 Taalen geheel Indiën door te rege raken, en van Malakka tot Cambodia inkluis, en voorts in alle de groote en kleene Eylanden tot in de Moluccos toe met het Maleyts zig redden kan.

Veele der Broederen willen geene dezer twee Taalen leeren, ten zy zy eerst wat Portugees geleerd hebben, daar 't Portugees hen hier in veel nadelig is, gelyk het te wenschen was, dat die Taal door gansch Indiën kon uytgeroeid werden, om 't groot voordeel, dat de Roomze Paapen en andre Vyanden van onze Religie daar mede doen.

Den Predikant Maxwell heeft nu over de 5 jaaren op Choromandel geweest; dog egter niet in 't Malabaars gevorderd, daar 't nogtans gemakkelyk in 2 jaaren prompt te leeren is, zo 'er maar een weinig liefde was, die God Almagtig te bidden zy, dat in haar Eerw. aller Gemoederen mag vermeerderd werden.

Den Trevancotter.

Gelyk des Teuvers Land legt aan de Oostzyde van de Caap Comoryn, alzo legt dat van den Trevancotter aan de Westzyde, zynde van ouds her, en nog, beyde Schatting-geevers aan den Nayk van Madure; dog die hun beiden in deze laatste troebelen tegen hunnen Heer met veel andren aangespannen, en de Wapenen opgevat hebben, waar door dit Land niet minder, als dat van Tansjaer, geheel boderven is, en zoo van menschen ontbloot werd, dat het te beklagen zy, dat Compagnies gelegenheid niet toelaat

hier in te voorzien, waar door 't gezien A. staat, dat de Viziapourze Mooren met dit schoon Land zullen henen gaan; waar van het Fortificeeren van Toetocoryn al mede zeer afhangt, gelyk mede dat wy ons Recht op beide de Inbogten bezuiden en benoorden Adamsbrug slijpt handhaven; en geen Koophandel, die ons eenigzins kon schadelijk zyn, daar dulden.

Den aanvang van des Trevancotter's Land begint de West-kaap van Comoryn om, aan een Zeedorpje. . . . . gend, en eyndigd aan 't Lee ontrent 2 uren gaans; of wat min; benoorden Tegenapatnam, en tot hier toe is 't Land met zyne Inwoonders nevens de andre Choromandelse en Maduresehe Malabaaren van eenen aard, Taal, en Nature, uytgenomen dat 't geslacht der Nuyros in de Noorder deelen te Landewaard in al gevonden werd, en tot hier toe is 't gansch Land verspreid (gelyk geheel Choromandel tot Bengale toe) met Wevers die benoorden des Trevancors gebied niet meer gevonden werden, uytgezonderd eenige weinige Zyde, en andre gemengelde Wevers, die ik tot Coyalan, dog daar benoorden nooit, gezien hebbe, en die, mynes wetens, 'er ook niet gevonden werden, tot den aanvang van de Grensplaatzten in Canara inkluis, immers zoo weinig, dat het getal nietnaamwaardig is; 't geen daar van schynt te ontstaan, om dat de Landen benoorden Trevancoor tot de Landen van Canara toe zeer gebroken, en met een ongelooftlyk getal Raja's bezet zyn, waar door die in geduurige twisten leven, waar uyt ook Oorlogen ontstaan, en daar het zulke geruife handwerkslieden dan niet lang konnen harden, en daar veel lichter het Peper planten (waar aan weinig werk is) kan by der hand genomen werden.

Dat Tegenapatnam om deze redenen voor dezen onder Toetocoryn stond, en om verscheide redenen ook nog behoort te blyven, is U Edelheden bevorens al omstandig verdoend. Hier vallen Caatjens, Leder, Yzer, Vloersteen, &c. welke daar benoorden zo niet te vinden zyn, maar wel bezuiden, en over heel Choromandel. Ook doen ons de Mooren, Chioli's genaamd, en zich op Tegenapatnam in grooten getale onthoudende, by hunnen Handel in Kleeden, Peper, &c. op Persien, Mocha, &c. groote schade; en daarom was 't beter, dat dit Comptoir onder Toetocoryn, dan onder Malabar, stond, om dat dan ook de Caatjes van een soort alle op een vaste Prys zouden konnen gehouden werden, om dat in geheel Madure

in

in alle de Portes van Toeroecoryn niemand dan de Compagnie, Kleden kopen; nog Areek verkopen mag.

Malabar is, na 't veroveren van Coetsjien, Coylan, Cranganoor, en Cananoor onder 't Gouvernement van Ceylon; dog naaderhand om reedenen door U Edelheden tot een byzonder Commandement gesteld, om 't welke te beschryven wy met 't Noordeynde van Trevaucors gebied, en met dat van de Vorstin; daar aangrenzende, en Atingen genaamd, beginnen, alwaar de Peper al overvloedig begint te werden.

Hier aan volgen langs de Zeekant de Landen van den Singnaty, die al mede in byzondere kleine Heerschappytjens verdeeld zyn.

Deze Vorstin houd haar Hof op Coilan aan de Rivier, een weinig Landewaard in, en 's Compagnies nette Fortificatie legt op een klippige uytsteekende tong in Zee, welke niet, dan te Land van voren, kan aangetaft, en met weinig magt tegen een groote kan verdedigd werden.

Dit Landeken van Coilan is, na myn gevoelen, het vermakelykste, gezondste, en fracyte gedeelte van geheel Malabar, hebbende overvloed van Lyfsocht, en een hoogen grond, die daarom ook, de beste Peper van dit gewest voortbrengt.

Het naaste hier aangrenzende Landeken Noordwaard is dat van Raja de Marta, en daar aan Calicoilan; Bctemeny; Repelin; vervolgens Porca, en den Koning van Coetsjien, die wel 't grootste Land bezit, boven alle de Zuider Malabaarze Raja's, gelyk hy ook boven alle de zelve ge-eerd werd, hebbende een vast Verbond met 4 zynere naast aangrenzende Raja's, te weten, in 't Z. Porca, in 't N. Parouw, in 't N. O. Landewaard Mangatty, en in 't Oosten Berkenkoer, strekkende zyn eygen Landen in 't W. aan de Zee, en voor, Landewaard rondom aan de Landen dezer vier Raja's, welke de 4 kolommen des Ryks genaamd werden.

Behalven deze 4 Raja's genaamd, zyn 'er nog verscheide Vryheerkens binnen den cirkel zynere Landen; daar af de Paljetters wel de voornaamste zyn, die 't grootste gedeelte van Baypin bezit; houdende zyn verblyf op 't Eyland Chenotty, in de Rivier gelegen. Ook bezit de Raja van Repelin een Stuk Land binner de Coetsjienze Grenzen, gelyk 'er, ook nog veel andre Subalternen zyn, die Caymans genoemd werden.

Hoe de Stad Coetsjien nu gebouwd is, ziet men uyt de Kaart des zelfs, waar in niet is gevolgd de ordre, en U Edel-

heden Approbatie; maar een eygen particuliere zinlykheid van den Commandeur Henrik van Rheede; nu brekende, dan weer makende, en nu dus; nu zoo 't werk veranderende, dan wederom dit, of dat daar van brekende, en wat anders aanbouwende, het welk by de eerste Commandeurs, Gotske en vander Dussen wel ontrent hun eygen Woonhuysen; 't welk eenigzins toelabel was, maar niet ontrent de Fortificatie; geschied is; maar deze laatste Commandeur breekt en maakt al wat hem in 't Hoofd sehiet, zo wel aan de Huysen en Kerken binnen de Stad; als aan de Fortificatien, en zulk niet alleen tot Coetsjien; maar ook is 't zelve vryelyk aan de Fortificatie tot Coylan, en wel byzonderlyk te Cranganoor geschied, zo dat men in plaats van 30 of 36000 gl., ter maand te verbouwen; gelyk het Werk in den beginne onwederprekelyk aangelegt, en expres geordonneerd was, wel driemaal zo veel onder dezen laatste Commandeur ter maand verbouwd heeft, en waar door de onkosten zo hoog gelooopen zyn, dat de Coetsjienze Fortificatie tot Ultimo Decemb. verleden gekost heeft, f 875190-0-0 de welke, zo het na de Ordre en expres genomen Resolutie (onder den Commandeur Coulster Zabr, in myn eygen presentie aangevangen) geschied was; buiten allen twyffel niet meer zoude bedragen hebben; dan f 45000 uytelyk, want boven al dit breeken en maken, dat noodzakelyk Geld heeft moeten kosten, heeft men zonder enige redenen de Coeli-loonen gaen verhoogen, en 't getal vermeerderen, en Opzienders op 't Werk gesteld, die buyten allen twyffel daar in trouwloos gehandeld hebben. Byzonder kon dit bewezen werden van den laatste Commandeur van Rheede, gelyk hy in zyn eygen Brieven aan U Edelheden, niet ontkend, en waar in expres meyne te sustineeren, dat deze beschuldiging ontrent een ander zeer suspest is, dewyl 't in zyne macht was door goede ordre alle deze Dievery voor te komen; zonder dat 'er een Penning heeft konnen gestolen werden; dog waar zou het gevonden zyn, alles wat men tot zyn particulier vermaak, zo wel buyten als binnen de Stad gebouwd, en wel licht niet veel minder; dan de Fortificatie, gekost heeft; en 't Fort Cranganoor, dat wel driemaal veranderd is, heeft zo veel Geld onder dezen Commandeur gekost, dat ik meyne de Reekening niet licht daar van zal te vinden wezen.

Met alle andre onkosten is 't even eens toegegaan, en wie zal ooit bekennd staan; hoe groote somme Gelds aan des

A. 1675.
mandeur
van Rheede niet
weinig
ten toon
gesteld.

A. 1675. Commandeurs Huys, Speelhoven, Thui-
 nen, Doolhof, Tanken, &c. geconfu-
 meerd is, en hoe veel vertimmering aan
 de Woonhuizen gedaan zyn, die men
 dan, aan die best aan de hand quamen,
 heeft weggefehonden, gelyk alle deze
 dingen zoo publyk zyn, dat een ider,
 van daar gekomen, 't zelve opentlyk
 getuigd, en prompte redenen daar af
 geven kan; en alle deze Lasten heeft de
 E. Compagnie nu ontrent 5 jaaren moe-
 ten dragen, en dit maakt, dat de Ree-
 kening van Fortificatie zo hoog te gel-
 de staat; daar men alle deze onkosten,
 en veel andre daarenboven, opgebragt, en
 geflant heeft.

De Forme van 't Fort Cranganoor,
 blykt al mede uyt de Kaart, makende
 de scheids paalen tusschen Coetsjien en
 't Land van den Zamoryn, gelegen aan
 de N. Zyde op den Oever van de Cran-
 ganoorze Rivier, ontrent een Canon-
 schoot van de Zee-strand de Rivier op-
 waard, op een uytsteekenden hoek, daar
 alle de Vaartuigen, na des Zamoryns
 Land willende, moeten passeeren, sehei-
 dende het Eyland Baypin de groote
 Rivier, die by de Stad Coetsjien uyt-
 loopt, en deze, die een Kanon-schoot
 beneden Cranganoor in Zee schiet, van
 malkanderen; dog beoosten, of agter
 Baypin, maakt het een groot water,
 't welk zyn aanvang neemt geheel be-
 zuiden Coylan, tot agter en voor by
 Panany in des Zamoryns Land toe, ma-
 kende Z. en Noord een distantie van
 wel 40 mylen, leggende vol groote en
 kleene Eylanden, alle bewoond, en ider
 byna een byzonderen Heer hebbende.
 Niet min dan 7 versche sehoone Rivie-
 ren komen uyt het Bovenlandelyk Ge-
 bergte van Ballagatte zich in deze bin-
 nen-wateren ontlafsen, 't welk oorzaak
 is, dat alle deze groote en kleene Ey-
 landen rondom in 't water leggen, en
 zeer vrugtbaar zyn; dog voor aan door
 't inbreken van den Vloed uyt der Zee
 is 't water eenige distantie verre brak,
 na dat het lang droog weer geweest
 is, of in 't Gebergte niet gereegend
 heeft; dog in de Regentyd is 't tot aan
 Zee toe versche; gaande de vloed hier
 driemaal in 't etmaal.

Cranga-
 noor.

Cranganoor is een oude Post der Por-
 tugeesen, by hen A. 1505. begonnen,
 en lang voor de Stad Coetsjien met mu-
 ren omtrokken, en tot een Stedeken;
 ontrent zo groot als Gale, gemaakt, al-
 waar de Aardsbisfchop van Indiën zyn
 eerste Zetel had, en daar groote Oor-
 logen ontstaan zyn; want de Zamo-
 ryn hier door een groote hindering vin-
 dende, zo is de lang begonnen Oorlog
 tegen de Portugeesen te meer ontfo-
 ken, die hy zeer lang, en tot den cyn-
 de toe met deze Natie moeten voeren, A.
 zelf tot dat hy, door onze Wapenen ge-
 holpen, hen cyndelyk overwonnen, en
 zyn Land van dat geflagt gezuiverd heeft.
 Dit Landeken van Cranganoor is pas
 2 a 3 uren gaans in 't rond, heeft een
 byzonderen Raja van Overouds uyt het
 hoog en Vorstelyk Geslacht der Kette-
 ry's, en is den tegenwoordigen genaamd
 Ramormo; een bitter Vyand der Portu-
 geesen, en die zo wel in de Belgering
 van Cranganoor als Coetsjien, en ook
 jongst tegen de Franfchen, zich dapper
 en zoo getrouw voor de E. Compagnie
 gedraagen heeft, als imand der onzen
 doen kon, zelf met gevaar van zyn lee-
 ven, dat zoo van geen ander Malabaars
 Vorst geschied is, dan alleen van den
 Prins, en wettigen Erfgenaam van het
 Coetsjens Ryk, Wirole Motavile, die
 tot Coilan van den schelmsen Griool van
 Calcylau gemeind werd vergeven te
 zyn, immers hy is 3 maanden voor de
 verovering geforven; zoo dat hy zyn
 geluk niet heeft beleefd; die dezen Ra-
 mormo in onvertzagtheid nog over-
 trof; dog deze beide Prinszen vegende
 voor hun Erfgoed, zo is den Prins Ra-
 mormo 't geluk toegevallen, dat hy zy-
 ne Vyanden Cranganoor heeft zien uyt-
 trekken, om daar zelf in 't bezit te tre-
 den, gelyk ook geschied is, dog zoo
 gemakkelyk niet, of de Zamoryn in der
 tyd, hier over gevoelig, heeft het Land
 willen onder zyn maoht houden, om dat
 hy ons in de Belegering geholpen had;
 maar Ramormo, van meer beleid, als
 kragt, heeft zyn Zaaken zoo behendig
 weten te besehikken, dat hy tot derde
 Prins van 't Coetsjens Ryk gekoren is,
 om met de magt en 't vermogen van de-
 zen Prins, dien hy wist dat de E. Com-
 pagnie niet kon verlaaten; tegen den
 Zamoryn te bestaan. Gelyk gebleeken
 is dat hy den zelve A. 1671. met assis-
 tentie van 800 oude Ceylonze Soldaa-
 ten verdreeven, en waar door 't Coet-
 sjens Ryk aan die kant een groote ver-
 zekering gekregen heeft, en beter als
 ooit tegen den Zamoryn bestaan kan:
 want deze Prinszen voorhen Zamo-
 ryns gezind zynde, zo hebben de Por-
 tugeesen altyd groote macht in Cranga-
 noor moeten houden, dat (nu 't Land
 aan de Coetejienze zyde is geraakt) veel
 beter bewaard is, byzonder zo lang de-
 ze dappere Prins onze zyde houd,
 daar hy ook niet van afscheiden zal, zo
 hem geen byzondere redenen van dwin-
 gende belangen gegeven werden, waar
 voor haar de E. Compagnie ten hoog-
 sten moet wagten, om dat deze Post
 de Sleutel en scheidsmuur tusschen den
 Zamoryn en Coetsjien, en de rust des
 Lands daar van afhangerende is.

De Landen van den Zamoryn heb ik noit bereisd, maar na de berigten van tyd tot tyd aan my gedaan, is 't veel magerder en slegter Land, dan de Zuid-der Malabaarze Landen, bevorens beschreeven, gelyk ook de Peper nog in quantiteit, nog in Jeugd, daar by te pas komt. In 't zelve zyn veel staande Poelen en Mocrassen, waar door 't zo veel Ryft en andere Graanen uyt-leverd, dat het zo wel, als 't Zuider Malabar, op zich zelve bestaan kan; dog het leverd geen overschot, als 't Zuider Malabar, uyt.

Het is ook vol verdeelingen van vrye Landheertjes, en komt den Raja van Betette, die een volstrekt Zouverain Prins is, in 't midden van des Zamoryns Land met drie Havens aan de Zeekant, die, in gestadige Vyandſchap met des Zamoryns volk levende, nogtans bestaan kan.

Des Zamoryns Land strekt zich van Cranganoor tot de Zuidzyde van de Rivier van Calicoet, daar deze Betette een klein Landeken heet, dat aan de Zee-kant alleen vry is, dog voorts van den Zamoryn aan alle kanten omringd; en van hier Noordwaard tot de Rivier van Conjal komt des Zamoryns gebied te eindigen, en dan begint het Land van den Collatry, dat zich Noordwaard strekt tot aan 't gebied van Canara, pas voor by den Berg van Montedelhi.

Dit Land van den Collatry heeft veel minder Peper, dan Malabar; dog van Ryft, en andre Ly togt, kan 't rykelyk bestaan, en is met het Noorder Malabar des Zamoryns aan de Zeekant heel bezet met de Rooverze Mooren, in Ceylons Beschryving aangehaald, en Chioli's genaamd, en waar door de Landen des Zamoryns, en ook deeze, met veel Rykdom vervuld werden, alzo alle deze Mooren van den Roof, Schipvaart, en Handel, leven. Zy zyn ook dapper, en tasten alles aan, wat zy maar bekomen kunnen, ons, nog de Portugeesen, niet verschoonende, en dus hebben zy 150 jaaren al onder den Zamoryn en Collatry gestaan, die deel in hunnen roof hebben. Ook zyn deze Mooren nu al zo magtig geworden, dat zy deze Vorsten in vervolg van tyd zullen boven 't hoofd groejen, en zich Meester van 't Land maaken. Zy zyn tot Cananoor, Balipatnam, en Dermapatnam al zoo magtig, dat de Collatry hen daar nu al niet dwingen kan, gelyk zy mede tot Calicoet, en de naast aangrenzende Zeeplaatzen alleen, gezegt werden 50000 gewapende Mannen te kunnen uytmaken; dog 't enigste, dat hen klein houd, en nog lang zal onderhouden, is hun eygen verdeeldheid, en brutale natuur; want ider Dorp op

V. DEEL.

de Malabaarze Kust heeft zyn cygen A. 1675° hoofd of hoofden, en de minste onder hen heeft by na zo veel als de meeste te zeggen, om dat in hunne Rooverry niemand mag gedwongen werden ter Zee te gaan, alzo ider onder zulken Hoofdman derwaards gaat, als hy wil, gelyk ook de hoofden der Roof-fregaten niets over malkanderen te zeggen hebben, 't geen zelfs ook wel zo verre gaat, dat zy, geschil over den buyt krygende, malkanderen doodslaan. Indien zy 't verstand hadden om zig onder een Hoofd te zamen te voegen, zy zouden in korten tyd Meester van alle des Zamoryns en des Collatry's Landen zyn, gelyk mede van 't Koorn-ryk Canara, alzo zy dapper in de Wapenen, zeer ervaren in de Zeevaard, en kloek van gemoed zyn, en geen Jenticven nog Nairos, hoe dapper ook, zouden te vreezen hebben.

Tusschen de Rivier van Balipatnam De Fort- en Dermapatnam legt's Compagnies Fort- tressie Cananoor, een beknopte en ster-ke Vesting van goede Situatie uyt de natuure, en door konst zo verbeterd, dat zy gezegt mag werden onwinbaar te zyn, als van 200 man, en noodigen voorraad voorzien is. Het legt ten minsten 50 voeten hoog uit het water, op een ongenaakbare yzere klip, met 2 yzersteene punten afgeslooten, en daar voor een gracht uyt de klip tot nodige steen voor de Fortificatie uytgehakt, die niet min dan 25 a 26 voeten diep, en 72 voeten wyd is. De overkant van die gracht is nog al van die zelve klip, daar geen vyand in zou kunnen approcheren, om dat zy met geen aarde gedekt, en niet dan met scherpe dikke beitels en breekyzers zoude kunnen gebroken werden.

Van binnen is 't schoonste versich water, dat men wasschen kan, en ook daar plaats genoeg, om 50 Koebeesten en ander Vee te weiden, behalven dat 'er ook zo veel Calappus-boomen in staan, dat de bezetting, by nood, rykelyk Suri, Arak en Olie daar van zou kunnen hebben. Ook is 'er de lucht zeer gezond, en de plaats zeer wel gelegen aan een Baey, daar men des Winters, by rood, met gemeene scheepen zou kunnen overblyven. In Vredes tyd zyn 60 Soldaaten hier over genoeg, ja zelfs al lopen de pennissen en boschieters 'er nog onder, welke by tyden van Oorlog tot 100 koppen toe, of meer, kunnen vermeerderd werden.

Ao. 1665. hebben wy doen blyken, dat Cananoor zyne onkosten kon goed maken, en dat 'er boven de onkosten der Fortificatien nog is overgewonnen.

Dus zou 't ook met geheel Malabar zyn, zoo de Handel volgens de uytgedruk-

H h

druk-

A. 1675. drukte ordre; by my A°. 1663. op myn vertrek gesteld, en in practyk gebragt, gedreven was, maar als men de onkosten moedwillig verfmoord, en de voordeelen niet alleen verwaarlooft, maar te rug zet, is Malabar een Last door ons eygen bedryf, gelyk metter daad blykt, als men den Amphioen niet voor Peper verkoopt, of verruild, maar tot schade voor Comptant omzet, en 't Geld vertimmerd, en dewyl alle den arbeid en Materialen mer Comptant op Malabar betaalt werden, moet dit veel Geld kosten; waar uyt men ziet, dat de Zaaken daar al van den beginne af niet wel bestjerd zyn, en dat 'er zeer veel aan goede en bequame Opperhoofden gelegen legt.

De Commandeur de Bitter en de Opperkoopman *Valkenburg*, na Coetsjens verovering hier eerst gelegd, waren wel juist de grootste Kooplieden niet, dog egter Lieden, die getrouw waren, en zich na de ordres, hen gegeven, sjipt richteden, waar door zy zeer menagieus, gelyk met de Boeken van A°. 1663. te zien is, geleefd hebben.

De Commandeur *Coufster*, een man, op Cormandel niet gewoon dan met Comptant Geld te handelen, staat te voeren, en onkosten te maken, heeft zig door de groote Winsten, op die groote Comptoiren vallende, zoo sjipt aan de Ordres niet gebonden. En schoon 'er op Coetsjen zeer veel schoone en keurlyke huizen reeds waren, maakte hy egter ten eersten een nieuw groot en hoog Huis tegen 't gedaan verbod, en in de plaats van myne goede maximen, daar by myn vertrek gelaten, te volgen, wilde men nu met kragt de Peper voor Comptant koopen, also by de handeling van 't Geld geen verlies is.

De Heer *Huifaart*, die 10 maanden in myn plaats quam, had ook alle de fundamenten, die om de korthed des tyds nog zo teer en pas by my gelegd waren, verworpen, en door een voorgewend beter-weten alles anders geordonneerd, dan de Zaaken op Malabar noodzakelyk vereifchten, gelyk ik dat U Edelheden A°. 1664. klaar getoond heb, waar door ik, in dat zelve jaar weer op Malabar gekomen zynde, zeer veel moeite had, om alles daar te herstellen. Indien het toen zo had mogen blyven, het had de E. Compagnie al eenige tonnen Gouds weerdig geweest, te meer, also ik den E. *Coufster*, van een zagten inborst zynde, en door ondervinding A°. 1666. in de Negocie ervaren, reeds tot myn advys overgchaald had, dat 't geheel welvaren van Malabar, bestond in 't wel overleggen, waar

men Geld uytgaf, en dat de Peper voor Koopmanschappen geruild wierd, waar uyt alleen de voordeelen moesten voortkomen, en dat men zoo weinig Geld, als 't mogelyk was, voor de Peper besteden moest.

Na dat dit nu pas in trein gebragt was, overquam Malabar weer nieuwe verandering, by *Coufsters* vertrek, met de komst van *Goske*, die meer ervarenheid in den Oorlog, dan in den Koophandel, had, waar by de E. Compagnie egter minder ondienst geschied is; hoewel ik veel stribbeling gehad heb, om dit boeljant humeur na de Natuur der traage Malabaaren te schikken, hoewel hy een man van goed verstand was, en die zich eyndelyk nog al vinden liet, weshalven het te wenfchen ware, dat hy, dewyl wy 't nu in de Zaak reeds eens waren, 'er gebleven had; dog hy, na Persien vertrekkende; quam 'er de Commandeur *Vander Duffen*, die zich niet alleen tegen alle goede ingevoerde Maximes; maar ook vlak tegen myne uytdukkelyke ordres, aanzettende, de Malabaarze bestiering volttrekt bedierf, en groote verwarring, zo wel onder de Raja's, als onder de Kooplieden, brouwde; ja de geheele grondslag gelegtheeft, waar op 't verval namaals gevolgd is, Toen, met het stellen van Capitein *van Rheede* tot Commandeur; zonder elders dan aan U Edelheden te verantwoorden, Ceylon van alle zorge van Malabar uytgefloten wierd, gelyk by myn apart vertoog van den 13. Augusti dezès jaars aan U Edelheden vertoond is, want de Koopmanschappen, bevorens tot het inzamelen van de Peper grootelyks gediend hebbende, leggen nu geheel vervallen. Daarenboven zyn de onkosten zoo onmatig verfwaard, en de voordeelen zoo verminderd, dat het expres daar aangelegt schynd, niet alleen om den Handel te bederven, maar om die expres tot voordeel van andren over te brengen, gelyk in 't hardnekkig mainteneeren van den Areek tegen Compagnies welvaaren, en niet min aan 't vernietigen van 't Contract met de Kooplieden Babba, &c. komt te blyken; wat middelen men op Ceylon hier tegen aangewend heeft, het heeft niet mogen helpen, also men viva force daar tegen aangegaan is, en met een ydele welspreekentheid nog getracht heeft, de Ceylonze bevelen by U Edelheden hatelyk te maken, en 't werk een anderen schyn te geven, en U Edelheden, die noir van Malabars waren staat kennis gehad hebben, te abuzeeren.

Dus heeft men ons op Toetoeocoryn ook moedwillig in den nood verlaten, en geen 80 Soldaten tot onze hulp willen

Verval van Malabar, met de Redenen van dien.

overzenden, schoon die op Malabar niet te doen hadden, en 'er op 't zelve meer oude Zoldaten, als op Ceylon, waren, behalven dat de zorge voor Malabar niet den Commandeur, maar my, bevoelen was, welke ongehoorzaamheid derhalven, na de Krygswetten een Crimen was, dat wel halzen zou hebben konnen kosten; dog dat ik alzoo heb moeten opkroppen.

Hoe lang hebben wy in onzen nood om planken geroepen, dog 't kon niet zyn, alzo men een groot fchip voor Babba, of op den naam van Zirchan Loddy, op Coetsjien bouwde; schoon dat ook zelfs tegen 's Compagnies belang gebruikt wierd, om met Peper en Areek na Porto Novo verzonden te werden; hoewel wy die planken voor 's Compagnies Schepen en Pakhuizen zoo noodig hadden. Hoe spottelyk en oneerbiedig wy ook telkens bejegend zyn, is uyt de antwoorden, naevens menigvuldige onwaarheden; loosheden; en geveinftheden; daar in te zien.

Ook bespeurd men zyne Variäten tusschen den dapperen Prins Ramormo, en de Paljetters; van welken eersten hy in 't eerste jaar zynet Commando tot Coetsjien, als hy van Ceylon met zoo grooten getal militairen onder den Major *Bax* in Persoon tegen den Zamorin geassisteerd was, getuigde, dat de E. Compagnie zonder dezen kloekmoedigen Prins noit meester van Cranganoor (als uyt zyn eigen Brieven blykt) zou geworden zyn; daar de Paljetters toen geenzins voor de E. Compagnie, of voor 't belang van Coetsjien, waren, en nu zou men dezen Prins, die 's Compagnies belang altyd met gevaar van zyn leven behertigd heeft, wel willen te rug stellen, en de Paljetters verheffen, alleen om de voordeelen van den Areek niet over te brengen ten besten van de Compagnie, en om dat dezen Ramormo hem in zyn deffien niet heeft willen ten gevalle wezen, schoon hem door Babba 500 fanums veteerd zyn, om 't werk niet tegen te wezen, en voorwaar de klagen van den Coetsjienzen Raja zyn van zoo veel belang en zoo rechtveerdig, dat het hoognoodig is, dat de zelve door U Edelheden eens serieus overwogen werden, om hem recht te doen, alzo ik anders voor de E. Compagnie vry groote schade en zwaargheid te gemoed zie.

Malabar leverd, Boven de Peper, uyt Cardamom, Gember, Borri Borri, by de Portugeesen Zaffraan genaamd, Lanas, Sappanhout, Koejen- en Buffels Huiden, Cubebe, Areek, Yzer, overvloed van Timmerhout, Wasch, en bo-

ven 's Lands eygen vertecring, 6 a 8000 lasten Rys, tot 15 a 16 Ryksdaalders 't Last. Voorts Clappus-Olie, Cayer-touwen; en overvloed van allerley Levensmiddelen; zo veel als eenig Land op den aardbodem; en ook zeer goed koop; zo wel de Koopmanschappen, als d'Etens-waaren. Ook heeft men op dit Land, en voor al te Coetsjien; zeer veel Amibagtslieden van allerley soort, als Scheeps- en Huistimmerlieden, Schrynwerkers, Metzelaars, Beeldhouwers, Smids, Steenhouwers, Schoenmakers, curieuze Zilver- en Goudsmiden, Lederbereiders en diergelyke Handwerkers, van welken overvloed Ceylon veel hulp zou konnen trekken.

De Waaren, op Malabar getrokken, zyn deze: veel grove Kleeden, Zout, Cattoon, Nagelen; Nooten-Muschatten; Folic, Koper, Thin; Vermilioen; Quikzilver, Lood; Amfioen; Sándelhout, en veel andre Waaren; welke gezoegzaam zyn, om jaarlyks 1000 Lasten, en meer Peper, te betalen, en nog geld over te behouden. Dus geeft ook de Privilegie, van kopere munt en Fanums te slaan, de Compagnie goede gelggenheid van nooit om Geld verlegen te zyn; waar uyt dan blykt, of Malabar niet van zich zelyven boven andre Comptoiren zou konnen bestaan; en overhouden, als 't maar wel aangelegt wierd; dog gedurende de tyd van dezen Commandeur is alles recht contrarie gegaan, daar men de onkosten der Fortificatie zo zeer vermeerdert heeft, dat ik niet begrypen kan, hoe men zulks heeft durven onderstaan, daar gansch geen winsten gezocht nog betracht werden; behalven dat men 't Geld, tot de Negocie-Comptoiren zoo noodig, buiten kennis van imand, of zonder ordre, gelicht heeft, als of 't maar roofgoed was, en als of de Comptanten maar tot de bouwlust, moye Huizen, vermakelyke Thuinen, en diergelyke noodelooze dingen, moefien besteed werden.

U Edelheden nu zouden my zelfs konnen vragen, of deze Commandeur U Edelheden door my zelf niet is voorgedragen; als een habiel en bequaar man, die byzonder in de Malabaarze Zaaken ervaren was; ik kan hier op niet anders dan ja antwoorden; en hoewel hy nu altyd boven anderen, zyns gelyken, slijpt gehoorzaam had, zo was dit ook niet die meining geschied, om hem daar toe te helpen, konnende, schoon ik hem maar als een militair kende, geen andre dan goede gedagten van hem opvatten. Ook zou ik wel durven verzekeren, dat, zo Malabar niet

A. 1675 op zich zelve gesteld, en onder Ceylon gebleven ware, de Compagnie zou wel gediend, en de Regeering op Ceylon door hem ook wel gehoorzaam geweest zyn, dog nu volstrekt Commandeur, zyn eygen Meester, en onafhankelyk geworden zynde, en ongevoon administratie van Geld te hebben, dat hy bevorens altyd ten hoogsten gebrek had; en tegen my (zonder dat ik wete door wie) buiten allen twyfel opgezet, zoo heeft men geen reden, om zich over alle die veranderingen zeer te verwonderen in zulken opgeblazen gemoed, dat zig met veinen zoo lang beholpen, en door een buigzame nedrigheid ider een zo lang bedrogen heeft, ter tyd toe, dat hy, nu zyn oogwit bereikt hebbende, de Goden nu meind gelyk te zyn; en dat hem nu geen Zee te hoog kan gaan, gelyk ik zelf de eerste pylen van zyne ondankbaarheid heb moeten afwagten, vlugtende, tegen myne expresse Ordre, van onder het Gouvernement; zonder eens satisfactie van zyne verrichtingen te geven.

Naast aan Malabar Noordwaard begind de kust van 't Korenyk Canara, van 't welk ik het Zuidelykste des zelfs Frontier niet zou durven noemen, om dat 't Gèbergte van Montedelli schynd de scheidspaal dezer Landen te wezen, zonder net te weten, of Montedelli noch onder Malabar, of onder den Collatry, staat, of anders onder Canara, of den Sivapaneyk, evenwel schynen de menigvuldige Roovers, in des Collatry's Landen huishoudende, en hier veeltyds hun rendezvous nemende, te getuigen, dat de Collatry hier nog gebied voerd.

De Zuidelykste Haven, die ik gezien heb, is Mangaloor, een schoone en treffelyke avenue, daar jaarlyks wel 6 a 7000 lasten, meest bruine Ryft, by een goed gewasch uytgevoerd werd; hebbende een schoone Rivier, die 12 voeten water op den droogsten drempel heeft. Voor in de mond dezer Rivier legt een schoon, hoog, en driehoekig Eyland, en daar boven op een Heidensch Gebouw, dat 't Kasteel of 't Fort van Mangaloor genaamd werd.

Het zelve wierd A°. 1664. door Zivapaneyks Volk belegerd, om dat de naaste Princeffe tot het Ryk van Canara daar in gevlugt was, wederstrevende haren Oom, en Moeder, die haar niet na haar zin, maar aan een Vreemdeling, wilden doen trouwen, daar zy geen zin in had. Beiden verzoegen zy Compagnies Assistentie, die

toen die plaats zeer licht zou hebben kunnen veroveren, zoo wy maar die zyde gekoren, en dit gezogt hadden; dog also de Portugeesen het voornemen hadden, om zig van die gelegenheid te bedienen, en dit Kasteel te vermeerteren, met die vrouw door geweld 'er te doen uythaalen, zo heb ik, met drie schepen voor Mangaloor leggende; en oordeelende dat de Compagnie daar veel aan gelegen lag, dat zy dit Fort niet kreegen, Hen, die dagten dat wy dit Kasteel zogten te hebben, gedwongen met hun 8 Fregatten van daar te vertrekken, en noodig geacht hen ook te vervolgen, en 't Schip Domburg hier zoo lang op de Bank te laten, tot dat deze Vorstin met haar Moeder en Oom weer over een gekomen was, waar voor ook de E. Compagnie door beide de Partyen bedankt is.

De Havenen van Molky, Basseloor, en andre daar ontrent zyn van minder belang, en leveren de meeste witte, en minste bruine Ryft uyt; maar de voornaamste Haven in Canara, is Onor, die benoorden de voorz. Zuider Havenen legt, pas 6 a 8 mylen van Condewaar, alwaar veel beter en Ryker menschen, dan op Malabar, woenen, en alwaar zich ook de passen Landwaard in opdoen; hoewel ik Mergee (of Mierhe) oordeele nog beter te zyn; waar tegen andere Condewaar nog boven dit stellen in de Landen van Cuncamy, daar de Koning van Viziapoor 't opperbewind heeft.

Wingurla nogtans werd boven alle deze geprezen, om dat het recht agter den voornaamsten weg landwaard in legt; dog also de booze Regeering van Siva-gi niet toelaat daar te handelen, zo is Condewaar zekerlyk het beste.

Hier mede dan meine het Eyland Ceylon, en de gelegenheid der Landen, daar aan grenzende, na myne ervarentheid beschreven te hebben; en blykt, dat aan 't zelve niets ontbreekt, dan maar om de 7 Corles te bezetten, waarom die Ingezetenen, onder welke nog zoo veel Christenen, en ten minsten 4000 Lascaryns, zyn, zo ernstig verzoeken. Ook zal, om redenen, Chilauw bezet, en met een Reduit voor 20 a 24 Neerlanders, en 80 a 100 Lascaryns, voorzien werden, om de mond der Rivier zeker te zyn, behalven dat hier ten eersten een Dorp van duizenden menschen by de Reduit aangrocyn zal, zo ras die zal volbouwd zyn, deze zullen daar na toe komen afzakken uyt de boven Corles onder Compagnies bescherming, om de schoen

ne Landen van Anewolendame, Moncoran, en Madampe in bezit te nemen, en om zich van de sehoone Visschery daar te bedienen. Dan zal dit Land het allergewenschte van alle Indische Landen zyn, vermits die Landaard ons zeer onderdanig, gehoorzaam, en zeer licht, in vergelyking van de Javaanen, Macassaren, en andre Mohammedaanen, te regeeren is, behalven dat men 'er ook alles hebben en vinden zal, wat men begeerd, of ergens vind; tytgenomen, Zilver en Goud; hoewel het ook daar wel te vinden is, als men het recht zoekt.

Alle de Landen hier leggen in een gezond Climaat; alle de Steden en Kasteelen op Ceylon leggen aan zeer goede Havens, hebbende 't versfeh waater binnen haare Muuren, dat een groote Zaak is. Ook kan dit op zich zelve, en van 't zyne bestaan, ja nog opleggen. Men moet niet vragen, of wy recht hier toe hebben; also 't al overlang gebleken is, dat de Tirannige Raja Singa al over lang verdiend heeft door ons zo gehandeld, en geheel verdelgd te warden, also 'er met hem op geen andre manier te handelen is, behalven dat hy ook al van God en van zyn Onderdanen verlaten en gehaat is, tot welke verdelgung hy ons te meer recht gegeven heeft, vermits hy openbaar met de Franschen tegen ons aangespannen, en met al zyn vermogen getracht heeft ons te verdelgen.

Dewyl nu God onze Wapenen tegen hem gezegend, en dien Tyran vernederd heeft; zo moeten wy dien Zegen Gods niet verwaarloozen; maar gebruiken; en wel waarnemen; behalven dat ook 't ganseh Malabaars Gebied op Ceylon (wel eer onder de Malabaarze Raja's gestaan hebbende) ons onwedersprekelyk by de Vetrovering van Jaffanapatnam, als deugdelyk met onze Wapenen gewonnen, toekomt. Het Zuider deel kost ons ook Bloeds en Kosten genoeg; behalven dat ook Raja Singa geen Eri-genaam ter Wereld heeft; zo dat het, nu alle zwarigheden by ons reeds te boven gekomen zyn, en 't Spits afgebeten is, een groote droefheid wezen zou, nu te aarzelen, of zwarigheden te maken, om Ceylon aan ons te houden, waar toe ons de groote voordeelen, daar van te wagten, voor al behoorden aan te zetten.

Hier by nu zoude wel vereyschen een Lyft van alle Compagnies Dienaaren hier, als ook van de Artillery, op ider plaats, dog dit heeft, by nyn sehelyk vertrek, niet kunnen klaar raken, dog dit staat in January te volgen; ge-

lyk ook een net bericht van den staat der Schoolen en Christenen, aldaar, die wel een getal van 200000 alleen op Ceylon uytmaken, welken geen andre Last werd opgelegd, dan 't leeren der 10 Geboden, Gebeden; &c. en 't onderhouden van 't oud Formulier, of kort Begrip der Christelyke Religie, by den Kerkenraad hier nagezien, en by U Edelheden goedgekeurd.

Nog 3 Predikanten wierden 'er voor Ceylon, een op Batticalo, en twee op Man-Aar, en Tricoenmale vereischt. Nu is 'er een op Nagapatnam; 3 op Jaffanapatnam, 2 op Gale; 2 op Colombo, een op Mature, en een op Toetococoryn, te zamen 'er 10 uytmakende, en dat met de 3 andere 13 Predikanten vereisfchen zal.

Geen andere Borgery, dan die zich met den Landbouw crneerd; werd hier aangequeekt, en om de zelve nog meer voort te zetten, zal 't noodig zyn aan hen rykelyk Zacianden uyt te deelen, onder Conditie van de zelve te bedyken, waar toe Capitein Louis Trumble op Colombo al een goed begin gemaakt heeft; en zo ras hier wat meer Krygsvolk overkomt, zal men hier ook meer Vrylieden kunnen maaken.

Het zou ook vry beter zyn, dat Malabar van Ceylon niet afgecheiden was, en voor al Canara niet, also Ceylon Canara altyd, en Malabar dit nooit van nooden heeft; 't geen voor Ceylon, behalven andre voordeelen, alle jaar 6 a 800 Lasten Ryfl, by een goed bestier, geven kan. Timmerhout heeft Ceylon nu genoeg op Batticalo, behalven dat 't geheel Eyland 'er vol af is.

Ook zal Malabar, onder Ceylon staande, niet meer dan 450 koppen in Vredes tyd van nooden hebben, daar 't nu wel eens zo veel volk heeft, behalven dat men van Malabars staat alle Maand hier over en weer bericht bekomen en geven kan; ook zal Malabar; gesepareerd zynde; de E. Compagnie altyd veel meer kosten, dan wanneer 't onder Ceylon staat.

Voor al staat ook wel gelet te warden op 't handhaven van 't Contract; met den Teuver, en 't wel bezorgen van ons Recht op beide de Inbogten, Benoorden en Bezuiden Adams- Brug; en dat der 14 Havens, en van Nagapatnam, en Toetococoryn, om dus Meester van den Areck-Handel, Peerl- en Sjancos-Visschery, en Peerl-Markt, en van al de Zaye, te blyven. Ook moet men 't Comptoir van Tegenapatnam ten eersten lichten, en aan de Zirchan Loddy, geen Passen meer geven, alzoo hy tot groot nadeel van ons, op Malakka,

A. 1675. en elders, met Kleeden handeld, en zig tegen ons als een Vriend der Franschen gedragen heeft.

Wy moeten ook Ceylon in 't geheel, en niet by stukken, aanhouden: want zo wy, by voorbeeld, Batticalo verlieten; en een ander nam het in, die zou daar aan meer; dan wy aan al de rest; hebben; also hy dan maar een Provintie bezetten; en daar door 't recht hebben zou; om de Caneel, A-reck, Kleeden; en Olifants-handel, zoo groot; en zo wel als wy, te genieten, waar by hy ons ruineeren zou.

Indien men eenige verandering ontrent eenige Comptoiren op Malabar wil maken, zo zou men Cananoor van Malabar kunnen separeren; en dat tot een Hoofdplaats over Canara, en Wingurla, kunnen stellen; te meer; also 't op de Canaraze Frontieren, en wel 30 mylen van Cranganoor, legt.

St. Thomé is, genoegzaam tegen myn advys, aan de Moorich overgegeven, en had Capitein Tak daar zo lang behöoren te blyven, tot 'er last van U Edelheden gekomen was, en oordeele nog, dat de Compagnie die plaats, om haare schoone Situatie, behoorde in bezit te nemen. In 9 maanden hebben wy, na veel moeite, de Franschen vernederd, dat de zelve en de Bovenlanders ten eersten moesten wyken. Dit heeft de E. Compagnie wel veel Geld gekost, dog ook hare agting hier in 't Oosten zeer hoog verheven, en ons al 't Landvolk der Bovenlanderen doen toevallen, en zyn ons de Inlandze Hoofden van Colombo, Nigombo, Caliture, Alican, Gale, Mature, Panna, Batticalo, en Jassanapatnam, tot verwonderens toe zeer getrouw gebleven, en de Cotjaarders alleen in de Bosschen gevlugt, om 't einde van 't werk te zien; waar over zy niet zeer te beschuldigen zyn, alzoo den Luitenant *Vander Hoeven*, en de Onderkoopman *Bernards*, uyt vrees der Franschen, de Sehans op Erkelanchene zeer kleenhertig verlieten, en deze Liedens dus bloot stelden, &c.

In 't Kasteel Batavia, dezen 24. September, overgeleverd in Raade van India, den ... October, A. 1675.

U Edle Allerootmoedigste en
Onderdanige Dienaar;

RYKLOF VAN GOENS.

Na dat nu de Oude Heer *van Goens*, Ceylon aan zyn Zoon overgegeven had, zond die A. 1677. den 24. Maart een Gezant, *N. Bucquoy* genaamd, met een niet te grooten Leeuw tot een geschenk aan den Keizer; meinde dat dit dier dien Vorst wonderlyk behagen zou, dog hy wilde den zelve, also hy nog jong was; en met zyne verbeelding van dit dier niet overeenquait, niet eens aanzien, en zond den Gezant daar mede na 't Graatschap Oedipollat, wel 6 a 7 mylen van zyn Hof, daar de Leeuw in 't volgende jaar stierf.

Ondertusschen verdroot het deezen *Bucquoy*, daar zoo te blyven zitten, weshalven hy geduurig middel zocht om te ontvlugten; dog 't wierd hem gestadig door zyne Wagters belet.

Hy, dit naderhand alweer onderneemende, en den Keizer bericht daar af krygende, wierd hy opwaards in de Stad gevoerd, en in een Wooning, al vyf wat verre van 't Paleis afgeleggen, geplaatst.

Hy meinde, dat dit uytdrukkelyk geschiede, om hem in 't korte gehoor te geven; dog, ondertusschen vernemende; dat hier niets op volgde, zo besloot hy met geweld voor den Vorst te verschynen, 't geen hy, zo als de Keizer zou uytgaan om zich te verlustigen, waarnam.

Zyn Wagters, hem niet konnende stuiten, gaven 'er kennis van aan den Keizer, die aanstonds belaste hem daar, tot nader ordre, staande te houden; 't geene ook zo slipt na gekomen wierd; dat hy drie dagen lang op zulken wyze op die zelve plaats blyven moest. Daar na gaf de Keizer last, dat hy na zyn Wooning kon wederkeeren. Ook liet hy hem eenige tyd 'er na wel voor hem verschynen; dog niet vertrekken, zonder dat wy verder weten, hoe 't met hem gegaan, of waar hy vervaren is.

Gelyk wy nu uyt het Bericht van den Ouden Heer *Van Goens*, in 't jaar 1675. aan haar Edelheden op Batavia overgeleverd; den Staat van 't Eyland Ceylon na zyne gedagten gezien hebben, also zal het niet ongevoegelyk zyn; hier by te voegen, een *Uyttekzel der voornaamste Zaaken*, van een Bericht wegens Ceylons staat; door den Heer *Henrik Adriaan van Rbeede*, in 't jaar 1677. aan haar Edelheden mede overgeleverd; waar in hy, als een groot Vyand van de Heer *Van Goens*, op zyne wyze klaar aanwyft, dat het niet Ceylon geenzins zo breed stond, als de Heer *Van Goens* daar van aan haar Edelheden, en

en aan de Heeren XVII., nu en dan opgegeven had.

Een zeldzaam Geschrift, 't geen wy daarom hier inlassen, om dat men de Zaaken veeltyds best leert kennen, als twee zulke groote, en in den grond er-varene Mannen, daar over geschild krygen, also 'er dan veel voor den dag komt, dat anders verholten zoude bly-ven.

Een gevoelen, direct tegen dat van de Heer *Ryklof van Goens* de Oude, door wiens wys beleid, echter Ceylon ge-bragt is in de tegenwoordige Hoogheid en Uytbreiding.

EXTRACT uyt de Con- sideratien van de Heer van RHEEDE, over Ceylon, overgegeeven aan de Heer *Maatsuyker*, en Raaden, A°. 1677. op Batavia.

Zyn gevoelen bestond in deze Poincten:

Dat het voor de E. Compagnie on- mogelyk is, Meester van geheel Ceylon te werden, door geweld.

Nog ook het winnen en bewaren der 4 Desfavschappen, van Mature; Saf-fragam, de vier Corles, en de zeven Corles.

Dat 't onmogelyk is de Caneel te sehillen, Olifanten te vangen, en Areek uyt 't Land te koopen, zoo het de Koning wil verhinderen.

Dus ook onmogelyk de platte Lan- den van Gale, Mature, en Colombo, tegen de invallen der Cingaleezen te verzekeren.

Of ook om de Caneel-schillers te be- sehermen in hun eygen Dorpen, zoo de Koning hen wegvoeren, of ergens mee- ster te Velde wil blyven.

Dat alle de nieuw ingenoomen Bene- den-Landen, voor de E. Compagnie onnut en schadelijk zyn, en dat men, by voortgang van den Oorlog, geen Vrugt, of Voordeel, van 't Eyland trekken kan.

Ook is 't dus onmogelyk voor de E. Compagnie, op dit Eyland te bestaan.

Dat, in Oorlog zynde, de Militie van op dit Eyland niet mag werden ver- minderd, en dat de omtrek, en Have- nen, moeten bezet blyven.

Dat men Vrede met *Raja Singa* moet maken, en dat dan de Bezettingen kon- nen werden verminderd, waar toe gro-

te hoope was, en dan zal de Compag- nie niet alleen hier konnen bestaan, maar ook over winnen.

Dat de Gouverneur op zyn gedaan verzoek, behoord ontslagen te werden, en dat men een Commissaris Extraordi- nairen Afgezant behoord te zenden, om alles te herstellen, den Koning van Candi te vergenoegen, en de Vrede te vernieuwen, door een nieuw Contract, of mondgesprek.

Alle welke Poincten zeer verschil- len, van 't geene UE. Agtbaarheeden, en de Majores, nu twaalf jaaren lang by de Ceylonze Papiere is voorgekomen, also die van een schoone hoope, en groote verwagtingen, opgepropt zyn.

Een groot verschil van neen, en ja; dat lange jaaren geduurd heeft, en oor- zaak van strydende gevoelens in 't Va- derland, en op Batavia, geweest is, van Ceylon dus verre niet recht te ken- nen.

Dat ik nogtans gelyk heb, zal ik by de Stukken toonen.

Met alle de Rapporten, nu in meer als 17 jaaren lang van Ceylon, heeft men nog geen rechte kennis van dit Land konnen krygen, zo dat het schynd, of dat een van beiden noit op Ceylon ge- weest, of van voornemen zyn, om de Compagnie te misleiden.

Des was 'er niet noodiger, dan een wakker man; als Commissaris na Cey- lon te zenden, om alles eens net te on- derzoeken, dog om wat reeden de Ou- de Heer *van Goens* dit tegen gehouden heeft, schynt onbegrypelyk, zoo men de opreghtheid in den Handel van Cey- lon behouden wil.

't Zal dan niet te pas komen, Ceylon met een inbeelding van heerlyke gedagten aan te zien, nog met een Fantastycq Ju- weel andre te verleiden; dog alleen maar na te vorsehen de moejelykheid, van waar men die Winsten, en dat voordeel zal konnen bekomen. Dog wy zullen eerst vooraf eenige Zaaken opstellen:

I.

Staat en Gelegenheid van Cey- lon, zedert A. 1664. tus- schen RAJA SINGA, en Ons.

Die van buiten 'er in komt, en vol- gens de Gerugten Ceylons groote Schatten, (by de Compagnie genooten) zoeken wil; zal met verwondering ver- nemen, dat het daar geheel anders ge- leegen 'is; en dienvolgende mag men wel 2 vragen voorstellen:

a. Wat

Een Commissaris op Ceylon Hoog- noodig.

Ver- scheide Zaaken by Atty- kelen ge- voorge- steld.

A. 1677.

a. Wat de oorzaak is, dat Ceylon nu zo bekommerlyk beftierd, zo lastig onderhouden, gevaarlyk van binnen en buiten befchermd, de Landen verdorven, en de Inwoonders beroofd werden.

b. Waar 't van daan komt, dat niet tegenftaande zo groote winften, als hier jaarlyks getrokken werden, egter de Hoope zo vervallen is, die men 'er bevorens van had.

Men zou hier op mogen zeggen, dat het by quam door den Oorlog van *Raja Singa*, en de groote onkosten aan Forten, Volk, Schepen, &c. daar uyt fpruitende; dog men moet dit wat hoger ophaalen.

Ceylon is van ouds in verſcheide heerſchappyn of Landſchappyn, verdeeld geweest, onder 't gebied van verſcheide Raja's en Vorſten, die ieder een onbepaalde Magt over hun Volk hadden, tot dat 'er, na lange Oorlogen, Trouwen, en Erffeniſſen, deze alle gekomen zyn onder een Koning van Candi, *Raja Singa*, met welke de Portugeeſen lang, voor en tegen, Geoorloogd, en zich eindelyk Meesters gemaakt hebben van de Landen beneden den Kreits der hooge Bergen, van dit Eyland, en van de Hoofd-Stad Candi, ſtrekkende alzo der Portugeeſen Gebiet van daar af, tot aan den Oever der Zee.

Waar in laagen de vier volgende Deſſaveryen, en volgende vier Provintien.

Onder MATURE.

Salpitte Corle, Reygam Corle, Paſdum Corle, Walawitte Corle, Raygam Corle, Gale Corle, Billigam Corle, Dollasdas Corle, Morua Corle, Colona Corle.

Onder SAFFRAGAM.

Hewegam Corle, Curumwitte Corle, Naudum Corle, Koekele Corle, Mende Corle, Cadoewatte Corle, Attacolan Corle, Dehegample Corle, Panaveel Corle, Attulagam Corle, de Landen der Agras.

Onder de Vier CORLES.

Hina Corle, Happittigam Corle, Billigam Corle, Handepandoene Corle, Kiddebadde Corle, Panacoer Corle, Galbadde Corle.

Onder de Zeven CORLES.

Alutcoer Corle, Pittigal Corle, Cattegample dito, Devanede Corle, Cornagaal Corle, Kiriatte Corle, Bellie Corle, Mangel Corle.

Gedurende de voornoemde Oorlogen zyn de Nederlanders door *Raja Singa*, A. 1638. ingeroepen, en is toen een Verbond gemaakt tuſſchen ons en hem, waar op door wederzydige Wapenen, de Portugeeſen verdreeven zyn, en gedwongen al hun Landen en Forten over te geven aan ons.

Dit Verbond, door de Heer *Westerwolt* gemaakt; is aan wederzyden niet altyd onderhouden, maar daar zyn verwyderingen gerezen, en zelf handdadigheden gevolgd, en dat al terwyl de Portugeeſen hier nog waren, die hier onder hunne litten vermengden.

Na 't verdryven der zelve: bleef alles in Vrede, tuſſchen ons en *Raja* in de Landen binnen de Paalen, ider toekomende; dog daar was geen vry gebruik van beide de Inwoonderen, nog de rechte ommeegang, hoewel ider ten platten Lande, geruit leedte, uytgenomen weinig Roovers, die de weegen onveilig maakten; zaken die buiten *Raja's* wten geſchiedden.

Deze Vrede bleek meeft van A. 1658. tot 1664, wanneer onze Militie bezig was met 't veroveren van *Jaffanapatnam*, *Malabar*, en *Tansjour*, in welke tyd de *Cingaleeſen* de Landen van *Gale* en *Colombo*, door geen opzicht van Geweld, of magt van Soldaten ontzachlyk, zeer gemakelyk hadden kunnen inneemen en verderven; welke gelegenheid *Raja Singa* tot zyn voordeel niet heeft willen gebruiken, ſchoon hy op ons zeer misnoegd was, en liet ons tot A. 1664. in Vrede genieten, de Vrugten van 't Land, en gebied over de Inwoonders, die onder de E. Compagnie als cygen Onderdaanen wierden gebruikt.

Deze waren gelegen in de volgende Landſchappyn:

Het geheel Deſſaveſchap van *Mature*.

Uyt het Deſſaveſchap van *Saffragam*, *Hewegam Corle*.

Uyt dat van de vier *Corles*, de *Hina Corle*.

Uyt dat der zeven *Corles*, de *Alutcoer Corle*.

II.

Oorzaken, en voorvallen over de eerste Uitbreiding in de Landen des Konings, en de bezetting der Zee.

Ontrent A. 1664. wierd *Raja Singa*, door zyn Onderdanen na 't Leven gestaan, 't welk mislukt zynde, en uytkomende, nam de Koning zyn toevlugt tot de Compagnie, met verzoek van verscheide Wagten, Passen, &c. A. 1665. in verzeeking te neemen, in de Landen die hy de Portugeesen ontnomen had, onder de Belegering van Colombo.

Deze Landen waren by den Koning en zyn Onderdanen als eygen beheerd, en bewoond, schoon de meeste Inwoonders na 't Gebergte opgevoerd waren geweest, 't zy hy die beneeden niet vertrouwde, om hun langen omgang met de Portugeesen, of dat hy zich van hen wilde bedienen.

Dit was een goede gelegenheid, om den Koning dienst te doen, en om hem daar door tot het oude vertrouwen van ons te brengen, en om de vriendschap te vernieuwen, dat hem zeer verplicht, en hy ook wel vergolden zou hebben; dog die gelegenheid wierd niet wel waargenomen, 't zy men geen genoegzame Militie daar toe gereed, of wel andre inzichten had, om dit tot een beter tyd uyt te stellen, of 't zy dat 'er geen ordre op Ceylon was by den Commandeur *Roothaas*, by 't afwezen van de Heer *Huistaart*, doe na Batavia, waar door dan alles agter bleef.

Ondertuschen veranderden *Raja Singa's* Zaken zo ten goede, dat hy zyne Verraders verstroide, en zwaare straf over den schuldigen oeffende, alles herstelde, bezettende weer alle de wagten en Forten met zyn eygen Militie, die hy ons verzogt had te bewaaren.

Over deze geweigerde of verslofte hulp, toonde hy geen misnoegen, maar bleef veel eer volharden in 't vertrouwen, also hy na ons tot Colombo zond, om gestraft te werden, een van zyn aanzienelykste Heeren, aan dit Verraad schuldig, *Ambambile Rale*, dat anders (van dit voorzigtig volk, en dien wyzen Koning) zeer qualyk gedaan was, Vyanden, zoo verbitterd, aan een magtiger Vyand over te geven.

Zo de Koning dit deede, om aan de Wereld te toonen, dat zyne vyanden, ook die van de Compagnie waaren, en aan zyn Hovelingen te toonen zyn ingebeld steunzel aan de Hollanders, 't is

V. DEEL.

zeker, dat hy in zyn meening is bedrogen geweest: want in de plaats van dien man te straffen, is hy verhoogd, met den Titel van Don Ryklof vereerd, en met een maandelijk inkomen begiftigd.

A. 1665. wierd de Zaak by de hand gevat, en de aanleg bekleed met reden van Raja's schriftelyke ordre, en bevel, een gemeenen opstand der Cingaleesen, 's Konings zwakheid, onder 's Volks bedwang; die hem blind en als gevangen hielden; de groote voordeelen in zo groote uytgebreide Provintien voor de Compagnie, en de verzekering voor Compagnies bezit door deze vernederde magt.

Deze redenen, met Agtbaarheid voorgesteld deden de Militie Landwaard in voorttrekken, en van langzamer hand alle de Wagten en Landen innemen op den naam van Raja's last tot zyne hulpe, zonder dat hier tegen dien indrang iets anders door 's Konings militie gedaan wierd, dan te protesteeren op bewys van nader ordre, om dat, de nood des Konings voorby zynde, hy hen dit wyken qualyk afnemen zou.

Deze Militie, 't zy met of zonder last, weken al hooger op, en lieten de Landen aan de Hollanders ten besten, schoon de Koningze sterk genoeg waren om wederstand te bieden, en ons veel ryke Landen weer af te neemen, waar in veel onwaardelyke Schatten en Voordeelen waaren.

Kort 'er na ontstond 'er zwaarigheid, die men niet wel verminderen kon, want de Inwoonders wierden onder 's Compagnies gehoorzaamheid getrokken, en men noemde die Landen toen overwonnen Landen; dog de Koning wierd in dat wezen gelaten, of alles tot zynen dienst geschiedde, 't welk de Inlanders niet konden begrypen, hoe zy nu 2 Heeren wel zouden kunnen dienen.

De Nieuw veroverde Landen waaren deze:

Onder SAFFRAGAM CORLE:

Coerewitte Corle.
Mandum Corle.
Koekoele Corle.
Mende Corle.
Cadduatte Corle.
Attecalan Corle.
Dehegample Corle.
Panavel Corle.
Attulagam Corle.

Denieuwby ons veroverde Beneeden-Landen.

Boelattammie Corle.

250 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1677.

Onder de VIER CORLES.

- Happittigam Corle.
- Billigal Corle.
- Handepandoene Corle.
- Ciddebadde Corle.
- Paranacoer Corle.
- Galbadde Corle.
- Boelatgamme Corle.

Onder de ZEVEN CORLES.

- Pittigal Corle.
- Catugamplé Corle.
- De Wadéneic Corle.
- Mangel Corle.

Blyvende voor den Koning nog over in deze. Deffaveny.

- Oerapalle.
- Corangal.
- Kiriatte.
- Bellie Corle.

Deze veroverde Bencden-Landen, wierden zo ook Geregeerd:

Chilauw, - - -	18 mylen,	gelegen in de Mangul Corle.
Caymeltotte, - - -	9	Pittigal dito.
Nigombo, - - -	2	Allutcoer dito.
Nella Bellantotte, - - -	3	dito. dito.
Arandoerc, - - -	10	Billigal dito.
Doentotte, - - -	$\frac{1}{2}$	dito. dito.
Roewanelle, - - -	3	Dehegamplé dito.
Sitavaca, - - -	3	Pannavel dito.
Patbaria, - - -	3	dito. dito.
Saffragam, - - -	7	Cocrewitte dito.
Baltugiddere, - - -	2	Mandum dito.
Pattulpane, - - -	2	dito. dito.
Dennewake, - - -	2	in de Agras.
Openacke, - - -	3	Mende Corle.
Kirremeteene, - - -	5	dito. dito.
Koetemoelmoede, - - -	4	Attacalang dito.
Angberle, - - -	2	dito. dito.
Biblegamme, - - -	2	dito. dito.
Wallalgotde, - - -	8	Colona dito.
Emmelepitti, - - -	2	dito. dito.
Koekelgamme, - - -	10	Roene aan de Zee.

99½ mylen.

Calpentyn, - - 99½ myl gelegen van Koekelgamme.

Be-

's Compagnies Gerechtigheid door 's A. Compagnies Dienaars ingevorderd.

De Landhoofden, hunne Vrouwen en Kinderen, ontrant de Stranden afgebragt, en onder 's Compagnies magt verzekerd.

't Volk van Oorlog ter Wagt gelcid, en aan Hollandze Opzienders bevolen, even eens als of men met de Koning in Oorlog, en of die afgekondigd was.

Gelyk ook die Landen, van den Koning afgenomen, als eygen goed aangezien wierden, zo moesten die ook versterkt werden tegen hem, en tegen 't Landvolk bewaard, over zulks ook Fortrefsen, Schanfen, een Baricaden opgeworpen en gemaakt, en met Inlandze en Europiaanze Militie bezet werden.

Alle de Amptenaars van Raja, in die En Dorpen en Landen gezet, moesten 't Land uyt, en andre door ons 'er ingefield; de Dorpen aan deze en geene weggegeven, en dus wierden gemelde Landen met Schanfen bezorgd en bewaard. Ter lengte van 99½ duytze mylen gaans, ten Westen van Calpetti, of Calpentyn, gelegen in de Mangul Corle, zyn tot aan

Behalven deze Plaatzten, lagen over al nog kleiner Wagten op den aanloop der weegen, gaande na Candi, waar door alle doorgang aan weerziden belet wierd, en zulks alleen in 't

gebied van Colombo of de Westzyde van 't Eyland, en in de buiten-kring der nieuw gewonnenen Landen, blyvende de oude Posten buiten dien bezet, en gelegen als volgd.

Van Matuaal gelegen in Dchewegam Corle.

Ampattete, - zyn	— 2½ myl	in dito	Corle.
Malvane, - —	— 1½ —	Hina	dito.
Hangwelle, - —	— 3 —	Hewegam	dito.
Boelekande, - —	— 2 —	Coerewitte	dito.
Idangodde, - —	— 6 —	dito.	dito.

15 myl.

Anguratotte, - —	— 5 —	Reygam	dito.
Pittigelle, - —	— 9 —	Walawitte	dito.
Sinnedomme, — —	— 2 —	Gale	dito.
Aecuras, - —	— 8 —	Billigam	dito.
Doenemoene, — —	— 6 —	Morrua	dito.
Barlepanetotte, — —	— 4 —	dito.	dito.
Dampale, - —	— 3 —	dito.	dito.
Catoene, - —	— 2 —	Dollasdas	dito.
Wallafmoele, — —	— 4 —	dito.	dito.
Marra Codde, — —	— 4 —	dito.	dito.
Haikman, - —	— 3 —	dito.	dito.

Matuaal, legt — — 68 mylen van Haikman.

De derde Bezetting was langs den zoom der Zee, waar in laagen vaste Steden, en Forten, bevorens den Portugeesen afgenoomen, behalven 't Gebied van Jaffanapatnam en Manoor.

Leggende die aldus:

Van Komboken Oly tot aan Koelamahagamme, - -	12 mylen.
Waluwe, - -	10
Kanneketje, - -	1
Nielvelle, - -	5
Mature, - -	5
Gale, - -	10
Bentotte en Alican, -	12
Caliture, - -	4
Colombo, of Colona, -	8
Nigombo, - -	6
Caymelle, - -	2
Chilauw, - -	8
Calpentyn, - -	18

Komboken Oli, - 101 mylen van Calpentyn langs de Zee.

Niet alleen wierd 't Gebied aan de Westkant van 't Eyland uytgebreid, maar ook aan de Oostkant, alwaar men innam de Zeehavnen Trikoemale, Cotjaar, Batticalo, en verscheidene andre Plaatzten, zo langs de Zee, als te Landewaard, welkers Inwoonders door forse en harde middelen van den Koning afgetrokken zynde, zich de E. Compagnie moesten onderwerpen.

III.

Beginzelen van, en Aanleiding tot het misnoegen des Konings, en 't eerst verlaten van die Landen, door 's Volks afval.

't Eyland dus binnen en buiten gesloten zynde, en de Koning boven in 't Gebergte als gevangen, zo begon men zich de Heerlykheid van dit Keizerryk voor te stellen, en 't gemak om dat te krygen, om dat men de voorrige Landen zo licht veroverd zag, daar het de Portugeesen zoo veel goed en bloed gekost had.

Hier op waren de Ceylonze Brieven, opgepropt van allerley voorspoed en belofte van overvloedige Rykdommen, en

BYZONDERE ZAAKEN

A. 1677. Wintten, zoó dat Ceylón en Malabar alleer de Compagnie kon gelukkig maken, en Nederland onderfchragen. Dierhalven ontbood men uyt 't Vaderland veel duizend huisgezinnen; om den overloed van levensmiddelen.

Maar dewyl de Luyden op dit Eylant; sehoon nog zo hoog in ampten, de E. Compagnie dienende, over gebrek van levensmiddelen klaagden; en dat de geheele Kust van Madure genoeg te doen had, om maar de Tafel des Gouverneurs op Colombo te voeden; sehoon de hoekers daar van beladen waren, zo kon niemand die Brieven met de Zaak zelf overebrengen.

Dezen weg nu ingeslagen zynde, zo wierd ook staat gemaakt; dat de misnoegde Raja Singa hulp van buiten's Lands zoeken zou, gelyk hy bevorens by de Compagnie gedaán had. Dies waren alle wegen en Havens zeer nauw bezet, om alles te ontdekken, gelyk ook daar door ontdekt wierd.

De Booden, die men gevangen kreeg, wierden als Verraders gehandeld, in de Boeyen gesloten, en onder anderen Joseph Rolairo, van Raja gezonden, om volk op de Kust te koopen, dog daar na vrygelaten, en in Compagnies dienst als Doctor met een maandelyks inkomen aangenomen; en dus was Raja weer rondom besloten.

Deze voorspoed duurde ontrent 3 jaar, tot A. 1668., in 't welke men niet begrypen kon, dat in de Brieven gescreven was, de vrywillige onderstelling, en 't verzoek van 't volk om haar onder de E. Compagnie te mogen begeben, en tegen Raja beschermd te werden, te weten, de Ingezeetenen der Boven-Landen, om dat men by hen vóór gaf, die Landen door 's Konings list alleen voor hem te bewaren.

Alzo weinig quam 't overeen, dat men in de Brieven gescreven vond, dat de nieuwe Onderdanen nog eenige jaaren rust behoefden, eer men van hen eenigen dienst zou kunnen trekken, vermits zy tot hun eygen aanbouw meer tyd konden besteden; en 's Compagnies zagte Regeering gewoon werdende, nu welvarender en gewilliger zouden hebben hun dienst en Schatting te voldoen.

De Redenen uyt dit verschil ontstonden uyt de algemeene klachten van dit volk, zo over den ondragelyken arbeid, waar mede het bezwaard wierd; als wegens alle de Gerechtigheden; die men van hen vóórde, en van de Schattingen, die zy aan den Koning, in welvaart zittende, hadden betaald, zo dat zy nu slijmmer; dan onder Raja, 'er aan waren.

Veel verkeerde berigten wegens de waare staat der Zaaken.

De Spións ondertuffcheu allerley tydingen aanbrengeude, schreef men heel breed van den elendigen staat, en afgryszelyke gedaante des Konings, die dus veel eer een monster, dan een mensch, geleck, en die ook, of byna dood was, of wel haast móest sterven.

De grootste bekommring der Ceylonzè Regeering was toen, hoe 't byge Rajas dood te stellen, om dat, hy toen geen Erfgenaam hebbende, de Compagnie, de naaste tot de Kroon was, 't Gezy dan de Inlanders die ons vrywillig mogten aanbieden, of onder malkanderen daar over in Ooflog raakten, en met geweld zogten Meester te werden.

't Is egter zeker; dat 'er weinig Dienaars op Ceylon geweest zyn, 't zy uyt onervarenheid, of gebrek van kennis der geheimen; die alle die voorstellingen, en gevolgen, ooit hebben kunnen zien of gelooven, om dat de waare gestapenheid van 't Land, de goede gelegenheid der Cingaleesen, en de magt der E. Compagnie, zo veel quamen te verschillen met den waan, die daar aan gegeven, en waar mede men ingenomen wierd.

Aan de andere zyde is 't ook zeker, dat men niet geloven mag; dat de Gouverneur met opzet, en moetwillig tegen zyn betèr weten, getracht zou hebben de Compagnie met Raja in den Oorlog te verwarren, zonder hem in dezen te besehuldigen; maar men zal bewinden dat de Compagnie noit regte opening gedaan is, van de waare gelegenheid van 't Eylant, en van de veranderingen, die openbaar gezien werden, al 't welke klaar uyt het vervolg blyken zal.

In dit Jaar 1668., ontstond onder de v Inwoonders, of Compagnies onderdanen der Provincien Caddewatta, Menda, en Navédum Corle, een opstand met geen kleene vreeze, dat zulks zou voortloopen over alle de nieuw gewonne Landen, tot 't groot gevaar van onze militie, zeer verre van een geleegeen, en daar om in grooten nood.

De eerste tyding behelste 't beleg van Bibligamme, en 't Fort Saffragam, het toehakken der wegen, en 't vermoorden van verscheide Hollandzè Soldaten, weshalven men zo veel Militie vergaderde van de Landen van Gale en Colombó, als men kon, en na boven heeft gezonden, om de Belegerden te ontzetten, van twee vercheide oorden.

Dit Volk, sterk 500 blanke, en 1500 Colombosche Lascaryns, of Inlandzè Soldaten, by een gezamenk zynde, bevonden de Zaak anders, en dat de Spións

ons zeer gelogen hadden, alzo de Zaak van weinig misnoegden begonnen, en van weinig belang was, zonder dat 's Konings Volk 'er van wist.

't Zeggen der Spions wierd egter zoo vast van den Gouverneur geloofd, dat hy verscheide maalen aan de Hoofden der Buiten-Legers belastte, om alle de veroverde Landen aanstonds te verlaten, en de Militie uyt den nood na beneden te brengen, en te salveren, en alles in die Landen te verzamelen, en te verwoesten als van verraders.

De Hoofden der Legers van ons vertoonden aan den Gouverneur schriftelyk, dat 'er geen nood nog reeden van vreeze was, alzo de vyand geen 40 man sterk was geweest, maar dat zy last van den Koning hadden, d' Inwoonders dezer Landen te waarfchouwen, om zich van de Hollanders af te scheiden, waar op reeds eenige hunne Wagten al verlaten hadden.

Mén kan egter niet ontkennen, dat 'er gevaar onder gemengd was.

Dus wierden dan deze Landen verlaten, en wel met zo grooten haast, dat Atandoere al was ingetrokken, eer 't volk van Saffragam was te rug gekoomen, tot geen kleene aanleiding van den vyand, om hen den weg van Colombo af te snyden, en 't Landvolk gelegenheid te geeven, om die verdeelde en zwakke troep, te beschadigen; vertoofte dus ook de vlugt, die voor de Compagnies Wapenen ichandelyk, en onweerdig was.

IV.

Wederinneming der Landen en de Bekommering en Zwaarigheden, daar in te gemet gezien, met de oorzaken tot den Oorlog.

Tot Ruanelle vergaderde Compagnies heele magt, om van daar na beneden tot aan de oude Posten af te trekken, waar toe de bertidzelen genaakt zynde, in Colombo de tyding quam, dat de Dessave van Gale, den jongen Heer van Goens, met zyn byhebbede volk wel en voorspoedig waren aangekomen, en derhalven wierd belatt, dat de Militie op Ruanelle zou blyven leggen, om de Wagten weer in te nemen. Een Gebod, veroorzaakt door de secreete Spions uyt 't Hof van Candi, want niemand kon gelooven, dat de Gouverneur meer zorg zou dragen voor zyn Zoon, als voor den staat der Compagnie, en voor zo veel wakkeren mannen onder de Militie, om dat,

zynde die Zone in dat gevreesd gevaar, alles moest afkomen, en verlaten werden, en, in behouden Haven geraakt zynde, verdweenen ook de perikelen, by de Heer Gouverneur zelf uytgevonden.

Her was onmogelyk die ordre na te komen, dierhalven wierden de redenen, door de Gebieders der Militie (als het platte Land) de Dessave van Colombo schriftelyk aan den Heer Gouverneur overgeschreven, den 10. Novemb. 1668, by een Missive, waar by zy den Gouverneur waarschuwen, wegens die last van af te komen, verzoekende nader positive last, of zy tegens die waarschuwing aan, dit egter zullen doen.

Hier op nam de Gouverneur egter den 17. November een vaste Resolutie, om de Militie af te voeren, en alle die Landen aan Raja weer over te geven, om daar door zyn Vriendschap en Vrede te onderhouden, de E. Compagnie van veel lasten te bevryden, en 't Eyland met wat meer gerustheid, tegen Vreemden te bezetten. Ook oordeelde men, dat doordezen wegblyken zou, of Raja gemelde Landen aan ons gegeven had en laten wilde, en dat dan zo veel volk ook niet noodig was, en zoo 't anders quam uyt te vallen, dat men dan egter vrugteloozen moete en koste doen zou.

Dus wierd wel alles na die Resolutie gericht, dog kort 'er aan de Kopye dezer Resolutie, overkomende, verschilde de zeer veel van de Notulen, als of een nieuwe Resolutie was, alzo hy nu geheel andre gronden had, als op die genomen was; dat die genen, die by de Notulen prezent geweest waren, zeer vreemd voorquam, en welken dus in hun afwezen een verkeerd advys opgedrongen wierd.

UED. Agtbaarheeden oordeelen nu zelfs eens, of 't hoofd der Militie toen geen reden had, om den Gouverneur te verdenken, want volgens de gerezeerde en ongeteekende Notulen was hy na 't Leeger vertrokken, en had alom schriftelyke Last gegeven, om op den bestemden tyd alle de Posten aan den Koning over te geeven, waar van nu in de overgezonde Resolutie, geen woord gerept wierd.

Ja de Secretaris van den Gouverneur, Corn. Strik, schreef wel klaar, dat men geen Landen aan den Koning zou overgeven, en ook dat men met 't aftrekken zou vertoeven, al welke Zaken toen niemand begrypen kon, zo in opzigt van de reden der zelve, als ook hoe 't voornemen hier goed kon zyn.

A. 1677

Ende de oorzaken tot den Oorlog.

Besluit om de Landen aan Raja weer te geven.

En verschild des zelfs met de notulen.

A. 1677.
Hoe den Secretaris zich hier ontrent dekte.

De Secretaris egter gevaar in deze zyn bloote teekening van dit zyn schryven ziende, zo de Zaak eens een quaden keer nam, verzogt, dat de Gouverneur dit ook gelicde te teekenen, dat toen geschiedde; en die'er ook byvoegde, dat'er op de advyfen der secretc Spions goedgevonden was na myn vertrek geen Landen aan den Koning over te geven, nog ook dit in de Resolutie te stellen, om redenen die zyn Ed. daar toe had, schoon'er egter nog klaar bleef staan, dat dit in myn bywezen besloten was.

Dus wierden de laatste Wagten verlaten, zonder die aan den Koning over te geeven, en de Militie in de oude Posten afgebragt, dog zeer egter tegen den zin en lust van den Gouverneur, die door alle wegen tragtte 't volk weer na 't Gebergte in de Boffehen te trekken, gelyk dan kort daar na, op eygen beleid en goeddunken van den Secretaris Strik, geschiede. Want de zelve schreef aan den Capitein en Dessave van Colombo, Salomon Silvester, zulk een dubbelzinnigen Brief, dat hy, volgens de mondelinge ordre, die hy had, voornam in Persoon met eenige Hollandze Soldaaten en Lascaryns, weer op nieuw na Saffragam op te trekken, dog de Gouverneur, eenige quade gerugten hoorrende, gaf voor, dat Silvester den Brief van Strik qualyk verstaan had, en lag al de schuld op hem.

Verdre gevolgen daar op.

Silvester trok egter voort, alwaar hem nader ordre van den Gouverneur, nagezonden wierd, van op Saffragam alle noodige ordre te stellen, en kort daar aan alle de Wagten weer te bezetten met Lascaryns, en van daar door 't bovenland langs die verlaten Posten tot op Nigombo voort te gaan, en alzoo wierd de gansche Resolutie verbroken, en A°. 1669. ontrent Januari, by stukken en brokken Ceylon gebragt in dat zelve gevaar, daar 't zig uytgered had.

Tuffchen Strik en Sylvester.

Indien UEd. Agrbaarheeden, en de Majores, alle deze omstandigheeden zo net, als 't behoord, geweten hadden, zy zouden zoo lang in geen onzeekerheid van een vast besluit en ordre, ontrent de Zaaken van Ceylon, gebleven zyn.

En laft des Gouverneurs om de verlatene Landen weer te bezetten.

Niemand kan begrypen, wat den ouden Heer en Gouverneur van Goens bewoog, 't gevaar, dat zoo onlangs 't gansch Eyland gedreigd had., nu zelf weer te gemoet te loopen. De voordeelen der Landen konden 't niet zyn, alzo men die in den aftogt had vernield. De trouwheid der Inwoonderen konde reeden niet zyn, om dat men hen als schelmen en verraders overgegeven had

aan Raja's wreedheid. Veel min mogt men denken, dat het geschiede, om door een rechtveerdige straf de overige Landen en menschen te bederven, om dat dit niet over een quam met de hooggedagten en beloften, van Ceylon opgegeven; en aldaar nu den Stoel des Oorlogs in een anders Land te stellen, en zyn eygen Landen daar door te verlichten, dit kan 't mede niet zyn, om dat men voorgaf met Raja geen Oorlog te hebben, maar wel zyn Vrede te begeten en te bewaren.

De meeste zekerheid bestond daar in, van zich Meester van 't geheel Eyland te maken, dog 't scheen ook, dat geen inzicht kon minder mogelyk zyn: want kon men de genegenheid niet winnen van 't volk, waar over men zoo lang gebooden had, nog hen ook volkomen met geweld dwingen, hoe zou men dan die gansche Natie (ons bekend) t'onderbrengen.

Men besloot egter hier op Raja Singa, en al zyn magt van Militie, en alle de Inwoonders der 4 Dessaveryen, niets te agten, en door alle weegen 't Volk en dien Koning te verbitteren en uyt te tarten, schoon zy daar toe geen reeden ter Wereld gegeven hadden.

Dit nu was egter niet buiten bedenken, om dat Raja, nog zyn volk, in al dien Oproer zich nergens mede gemoed, nog zig'er in gemengd hadden, en schoon men dit op de verwarring van 't Hof, en d' onmagt van gebied, leyde, zo waren andren van Gedagten, dat op die stilte wel een zwaar onweer volgen kon, en dat men maar na den gelegen tyd, en hulp van buyten, wagtte.

Na 't bezetten dezer Landen wierd door een Cingaleesen Sabander, Don Joan de Costa, en op ordre van den Heer Gouverneur, boven uyt 't Land der zeven Corles, in Colombo afgebragt een Persoon, die men zeide de rechte Prins van Mature te zyn, en de eenige Erfgenaam van Candi, en van Raja Singa, dien men geloofde in zyn jonkheid door ordre van Raja vermoord te zyn. Altoos Don Joan hield hem daar voor, en dat hy op een wonderlyke wyze in 't leeven behouden was door die gene, die laft hadden om hem te doen sterven, en dat dit door liefde van Raja's Sufter besteld was. En dus was hy onder de Weddas opgebragt, en eyndelyk, op de Kust van Indiaals een Pellegrim omzwerende, te voorschyn gekomen, en ontdekt, een Zaak die men noit recht heeft konnen te weten komen.

Dit gaf onder de Cingaleesen groot gemor, en by Raja groot misnoegen, die baande de weg tot haat voor alle die me

die hem tot Rajas nadeel zo wilden erkennen, en hield men dien Prins weer daar voor niet, en quam hy eens tot de kroon, zo stond men ook voor zynen haat bloot. En was 't maar een Landlooper, zoo waren 'er ook veel zwaargheden in, in hem als een Prins te erkennen.

V.

Beginzelen des Oorlogs, tusschen Raja Singa, en de E. Compagnie, A^o. 1670. begonnen, Arandoere verlooren.

Eyndelyk begon 't Raja te verdrieten, alzo hy zag, dat men over al 's Konings Vyanden en vlugtelingen aanhaalde, groot maakte, zyn Land benaauwde, zyn Zoutpannen aantastte, en hem niet alleen dat belette, maar ook zyn eygen volk tegen hem aanvoerde, zo verloor hy alle de hoope van herstelling. Dies zond hy A^o. 1670. van alle kanten zyn volk van Oorlog na Benceden, ontrent Colombo. In de 4 Corles geboden zy aan 't Guarnizoen, in 't Fort Arandoere uyt 's Konings naam van daar te wyken, of dat zy 't hen zouden dwingen te doen.

Arandoere, was in 't vermeersteren der Bovenlanden, op een kleene vlakke gelegd; aan de voet van vier zeer hooge Bergen gelegen, van waar men met schietgeweer in 't Fort kon schieten, zo dat zy als open lagen.

De Vaandrig *Hans Steenbeek* van den Gouverneur laft hebbende, om alle redenen van aanstoot en misnoegen te myden, en niet wetende, hoe zig in zulken geval, alzo hy geen volkoomen Laft hier omtrent kreeg, te draagen, te meer, alzo hy niet wist, of 't Vreede of Oorlog, met Raja was, om dat de Gouverneur dit aan zig hield, om 't wel of qualyk uyt te leggen, en op dat hy nooit deel aan de schande hebben zou, vermits hy die op de schoulers der zwakken laten wilde, zo keurde deze Officier best dit Fort te verlaten; dog, wat voortgetrokken zynde, vonden zy den weg na Colombo met boomen toegehakt, zo dat zy weer na 't Fort moesten keeren; dog wierden zo beslooten, dat zy zig moesten overgeeven, behoudens lyf en leeven, waar op zy gevangen na Candia gevoerd zyn, ten getal van 48 Hollanders, 12 Toepassen, en 100 Lascaryns, zamen 160 koppen, en dezen Officier wierd in de Brieven nog gelastord als een bloeden scheld, alzo

de Gouverneur dit verlies anders zelf A. 1677. had moeten verantwoorden.

Op dien zelven tyd wierd 't Fort Ruanelle ook bezet; dog Capitein Sr. Martin quam haar uyt Colombo te hulp, en wierd dit Guarnezoen (na een heeten aanval op de Belegeraars) met groot gevaar, zo voor de belegerden, als voor die hen quamen helpen, afgebragt.

Al de overige wagten onder 't Gebied van Colombo, Gale, en Mature, vlugteden zoo snel, als 't mogelyk was, tot groote kleenagting der Hollanders, zoo van de onzen als van den Vyand. En dit was de vrugt en winst van zoo veel arbeid en koften, dat die Landen ten tweedemaal verlaten wierden.

Dus handelden de Gingaleesen niet alleen in 't Westep van 't Eyland, maar ook in 't Oosten, want tot Batticaloa, daar Wama Segirerale, een van onze Matureese Hoofden met 200 Soldaaten en andren van zyn gevolg gevangen genomen was, en na boven gevoerd, vielen alle de Inwoonders van de Compagnie af, ten bewyze hoe los de hoope van den Heer van Goens was.

Op Tricoenmale wierden de Sergiant *Henrik Barentsoon* met 24 Hollandze Soldaaten, en 22 Lascarynen onder Gale, Appohamic door Raja's volk doodgeslagen, en viel toen 't volk by aanwezig van den Heer van Goens, al mede van ons af, tot groote schaafe aan de Landen en Vrugten.

U Ed. Agtb. zullen zig nu wel te binnen brengen, hoe de Heer van Goens in UEd. volle Vergadering 't zo licht stelde, en aannam Raja Singa UEd. gevangen te leveren, om UEd., over Ceylon bekommerd, van alle zwaarigheden te doen afzien, gelyk hy, op Ceylon nog zynde, ook doorgaans weinig werk van alle berigten van zwaarigheden zynere posten maakte, alzo die tegen zyn hooge gedagten van de Ceylonze Inwoonders streden.

Uyt 't bevorens gezegde ziet men klaar, dat de voorgenoome Zaken oorzaak geweest zyn van den Oorlog A^o. 1670. van Raja begonnen, en nog daurende, van welke de gevolgen zeer gevaarelyk en schandelyk geweest zynde, en egter met geen kleene verbittering en schande daar nog in voortgevaaren is.

A. 1677.

V I.

Vervolg van den Oorlog, met de aankomst der Franschen, en de geslachte der Zaaken toen.

Vervolg des Oorlogs. A^o. 1671. in den Oorlog volherden de, wierden de Landen van Cotjaar aan de Oostkant door de Heer van Goens, de Jonge, in den grond verwoest, en verbrand, om hier door dit volk voor altyd tegen ons te verbitteren, of om hen te dwingen, zig onder ons jok te begeben.

Op 't gerugt nu van de komst der Franschen vreesde men op Batavia, dat Raja met hen tegen onsaanspannen zou, dat men op Ceylon heel anders aanmerkte: want alle de Landen, door de eerste vreeze verlaaten, wierden 1673. weer wel bezet, en sterk gemaakt. Ondertusschen verscheenen de Franschen op Ceylon, onder *La Haye*, en *Caron*, waar over een schandelyke verslagentheid der onzen volgde, te meer, vermits men geen zekere tyding had, of 't met die Natie Oorlog was, schoon men den Heer van Goens uyt 't Vaderland al van hun komst gewaarshuud had, waar op de Heer van Goens zeer sterk om de Oppermagt te Waater, en te Land verzogt.

En ordre daar ontrent geschied. Ceylon over al te bewaaren met zo weinig volk, also men niet wist, waar zy Landen zouden, was heel gevaarlyk, ook had men niet volk genoeg, om A^o. 1671. Batticalo en Cotjaar in vast bezit te houden, dat toen zo nodig was, waarom men goed vond, Colombo zo van Militie te ontblooten, dat dit in groot gevaar bleef.

Op een en den zelven dag schreef de Oude Heer van Goens na Malakka, dat de Landen van Ceylon in rust waaren, terwyl zyn Zoon die te vuuren te zwaard verwoestte.

Zoo ras nu de Franschen quamen, belaste hy Batticalo te verlaaten, zo zy daar aanquamen, om de Militie van daar met den Commandeur Pieter de Graauw te Land na Mature te doen trekken, langs een moejelyken weg van 80 mylen. Dus belaste men ook de Opperhoofden van Cotjaar hun Vesting te verlaten, en de Militie in Tricoenmale te bergen, waar by al mede grote verlegenheid van zyn E., en van Compagnies Zaaken op Ceylon bleek, wel verre van zoo geruft daar te zyn, als men opgaf, en zich inbeeldde.

Nog meer bleek die ongerustheid uyt de Ordre A^o. 1671. gegeven, om ontrent dien hoek alle de Franschen uyt 't

Leeger, onder andre Soldaaten vermenngd, by een te zoeken, om daar mede 't Guarnizoen van Batticalo, en andren, te versterken, 't geen, zo men den Vyand daar verwagte, tegen alle voorzichtigheid aanliep, dat egter daar na zo uytviel, en ook zo gegift wierd.

Wanneer nu de Franschen zig in de Baey van Tricoenmale te Land begaven, stonden de Zaaken hier zo, waar op 't Fort Cotjaar op expresse ordre verlaten wierd, nevens 21 stukken Kanon, die agterbleeven, alles in brand stekende, also dat Guarnizoen te waater en te land, licht van de Fortres van Trincoenmale zou hebben afgesneeden geweest.

Daar op vielen de Inwoonders der Oosthavnen van de Compagnie weer af, zo door 't verlaaten der Forten, als uyt vreeze voor Raja's Militie, die hen anders als Verraaders zou hebben bedorven, schoon zy hen al gedwongen onder ons mogten begeben hebben, waarom 't hen best was zyn gunst te zoeken, gelyk zy ook wel eenige verchooning verdienden.

By de komst der Franschen had de Koning van Candi, en zyn Volk onder de zelve Franschen, een opentlyk besprek, ongetwyfeld al lang bevorens tusschen beide die Volken, voor de komst der Franschen besprooken, 't zy op dat Land zelf, of wel op een andre wyze, dog noit door onze Spions ontdekt.

Ontrent dezen tyd trok d' Oude Heer van Goens met onze magt na Tammelegamme, dog 't Leeger wierd zodanig van de Cingaleesen aangetaft, dat 't zelve zeer gevaarlyk na Tricoenmale, moest wyken, met agterlaaing van hunne Annunitie, Provizien, Bagagie, Draagbeeften, Paard en Palankyn, tot geen kleen gevaar van onze Agtbaarheid hier, toen door de Franschen gedreigd.

In dezen tyd heeft God den staat der E. Compagnie hier wonderlyk bewaard in blykende gevaaren, als dit mede was, dat Mr. *de la Haye* geen kennis van den Oorlog had, in 't voorby zeylen der Vloot van de Heer Commandeur *Adriaan Rootbaas*, ontrent Caap Commeryn, en hun aankomst op Ceylon met 13 Schepen der Franschen.

Dit Gevaar bestond daar in, dat onze Schepen Koopvaardy-schepen, en vol kostelyke waaren, niet in staat waaren om tegen die Fransche Vloot met voordeel te slaan, zo in opzicht van 't getal der schepen, als van 't volk, geschur, &c. aan welke Vloot egter toen 't gansche geluk van Ceylon hing.

Ook

7. Ook hadden zy, zich in Tricoenmale begeben hebbende, zulken gebrek van Levensmiddelen, dat zy die Haven met hun Vloot weer moesten verlaten, dat de Cingaleezen wel hadden kunnen voorkomen, schoon aan de Franschen de Zee was afgefneeden geweest, welk geluk niet kon werden voorzien.

Vooraf was 't een geluk, dat de Cingaleezen, toen al openbare vyanden zynde, die gelegenheid niet waarnamen, om de platte Landen te bederven, ter tyd de Militie om de Oostkant tegen de Franschen gebruikt wierd, dat hen niemand zou hebben kunnen beletten, hoc gerust men toen ook meinde te zyn in de Landen van Colombo, Gale, en Jafanapatnam.

De Toevallen, die zich vermengd hebben onder alle de aanlagen, waar door men hen van Ceylon heeft verdreven, hebben ook een byzonder geluk gehad, al te zamen Zaken, die men zig geenzins voorstellen kon, hoe voorzigtig ook alles mogt overllegt zyn.

In 't veroveren der Fransche Vesting, op 't Eyland *dwaars in de weg* wierden gevonden 80 Lascaryns van *Raja*, die, als Gevangens, 2 aan 2 in de keten geslagen van gebrek, op een of twee na gestorven zyn; tegen 't goed onthaal, dat men voorgaf den Koning van Candi aan onze Gevangens boven in 't Hof doen liet, daar by hem dan een andere weg aangewezen wierd.

Ontrent de tyd van 't vermeersteren dezer Vesting, vlugtte van ons na den Koning, *Appobami*, met 40 der beste Matureeze Lascaryns, waar over hy Hoofd, gelyk hy van de hoogste Geslagten des Lands was; 't welk hy alleen dede, om de quade bejegening van ons; dat toen zeer qualyk quam.

Pas daar na namen de Koningze drie der voornaamste Inwoonders van Batticalo, en hingen die aan een Boom op, in 't Gezicht van 't Fort 't Siencallatradelle, waar over die omleggende Landen door den Commandeur *Pieter de Graauw* geheel wierden verwoest, en verbrand, waar by de Koning geen, dog de Inwoonders aan huizen, en vrugten, grootte schade leeden.

Ao. 1674. wierden in Augustus de Provintien Menda en Catcoote Corles, (die zig bevorens tegen wil en dank onder den Dessave van *Goens*, de Jonge, of onder ons begaven) van twee zyden, of van Mature en Colombo, verwoest, en alles afgeschouwen door den Luytenant Dessave *Harman vander Poel*, en *C. Blikland*.

In deze tyd was men hier bezig, om weer op te ruimen het Oud verlaten en verwoest Koningshof van Sitavaca, door

V. DEEL.

de Koningen van Candi vervloekt, en den toegang derwaard op straffe des doods verboden, zynde de plaats, daar de Ceylonze Keizers noodzakelyk moesten werden gehuldigd, eer 't volk hen wilde gehoorzamen.

Door 't vernietigen van deze zo oude gewoonte, hadden de Koningen van Candia hunnen Zetel verlaagd, en boven in Candia vast gemaakt, welke plaats nu tot een vastigheid en Hoofdplaats van den Colombozen Dessave was hermaakt, zynde dit toen een onverzoenlyke andschap van *Raja*, die dit moest aanzien als een dand, tegen zyn Kroon en Heerschappy aangelgt.

Het bouwen en weer opregten van dit Sitavaca had de Ceylonze Gouverneur enkel moeten doen door kragtige begeerte van d'Inwoonders der laage Landen, en voor al door die van den Cingaleezen *Don Jan*, en verdr. hoofden, om hen te doen zien, wie Heer van 't Land was, dat alleen deze Bezetting kon aanwyzen, en 't volk zich dan ook aan ons doen onderwerpen.

Men gaf voor, dat al de Lascaryns zouden atvallen, zo men niet klaar dede zien, wie Heer van 't Land was, alzo zy anders ook voor *Raja's* wreedheid bloot stonden.

Wilden wy *Raja* niet beoorloogen in zyne landen, men moest hen ten minsten in de laage Landen beschermen, daar van de Bovenlanders veel eer usurpateurs, dan Heeren, waaren.

Vermits nu *Raja* zig opentlyk by de Franschen gevoegd, en ons met de wapenen aangetast had, stonden ook by eenig succes van de Zaaken der Franschen, alle de Inlanders ook ons te verlaten, hen toe te vallen, en was 't onmogelyk hen dit te beletten.

Dit is UEd. op den naam der Cingaleezen dus in vergadering voorgedragen, om te toonen, dat de Ceylonze Gouverneur gedwongen was Sitavaca op te maken, en UEd. tot den Oorlog te bewegen, tegen *Raja*, even of die nog nooit begonnen was, en als of de Cingaleezen nooit nog gedwongen geweest waren tegen hunnen Koning te vegten.

Dog geheele andre Letteren zyn van die zelve Pcn over dat zelve Volk in wezen.

Men belastte by eenparige voten, dat de Onze met den macht, zo van Bibli-gamme als van Saffragam, zouden opbreken, om ontrent ons volk geen affront te lyden, alzo onze Wapenen te weerdig zyn, om die langer voor zulke schelmen te gebruiken, en tot looz verraden te werden.

Ook zullen UE. niet als verbaasde; K k

A. 1677.

Grond
toe een
onverzoenlyke
haat
van *Raja*,
tegen ons
geleg.

Redenen
van dien
gegeven,
door de
Heer van
Goens.

Hoewel
dit geheel
anders by
andre pa-
pieren
bykt.

maar

A. 1677. maar als vergramde over zoo'n Goddeloozen hoop, Gods Zegen onweerdig, van daar optrekken, en hen maar aan de wreedheid van Raja, die zy verdiend hebben, overgeven: want schoon ons tot nog toe niet bekend zy, dat Raja ons tegen is, zo houden wy 't egter daar voor, dat zyne ook onze Vyanden zyn, en dat die niet anders dan Oorlog met ons zoeken, en dat hun stil zitten aan de kant der Rivier; en 7 Corles, maar is een wagten na gelegenheid, om voordeel te doen:

Na dat nu Sitavaca Jus versterkt was, trok de Luitenant *Jacob d'Helder*, met een goed getal Soldaaten en Lascaryns na Watture, dog wierden in 't wederkeeren verwerd, en op de Vlucht gebragt, na dat *Calpetti Modeliar*, hoofd van de Lascaryns der Cancellschillers, dood gebleven was, hebbende reeds genoeg te doen, om hen op . . . . te brengen.

Weinig dagen hier na trok de Heer *van Goens*, om zich te wreken, met veel grooter magt op, dog wierd nog erger gehavend, en 't heel Leeger in de vlucht geslagen, 't welk door een geluk van de heldre Maan (mydende de toegehakte weegen en hinderlagen) dwars door 't Bosch nog met weinig schade 'er afgebragt wierd, zynde van *Goens* zelfs beneden gebleven, toen de Militie overgezonden wierd.

VII.

Gelegenheid der Zaaken van den onbekenden God, 's Konings gramfchap, magt des Leegers, werlies van Bibliгамme en de Bovenlanden.

Na dit voorval, en de Heer *van Goens* zyn vertrek, in Mey, A^o. 1675. na Batavia, klaagde Raja door een van onze dienaars aan 't Hof, (gelyk meer geschied was) over 't aanhouden van een Bramine, of Pattan, afgezonden met geschenken voor den Koning, dog dit wierd, als voorheenen met dreigementen beantwoord, hoewel des niet te min de Koningze last scheenen te hebben, om ons volk wel te bejeegen, gelyk de gene, die heen en weder gingen, ook wedervoer; dog men vond goed alle teekenen van Vriendfchap om tot Vreede te kunnen komen, door de hatelykste voorvallen zelf te verhinderen.

En dit gebeurde kort daar na, na dat de Heer Gouverneur na Colombo deed brengen een Bramine of Priester, die van de Cingaleesen den onbekenden God genaamd wierd; maar die

zigt aanstonds voor den verlooren of vermoorden Prins, en Raja's eenigen Erfgenaam, uytgaf, zynde dit nu al de tweede Landlooper, die zig daar voor uytgaf, en by de Compagnie aangehouden wierd.

Men moest dien man in Colombo verzekeren, om de vreeze die men zey te hebben, dat hem de Inwoonders der 7 Corles anders zouden gevolgd zyn tot op Nigombo, en dan zou men hier over die Corles hebben moeten innemen door een gedwongen Resolutie, om hen te helpen tegen Raja, waar toe nog geen ordre van Batavia gekomen was.

't Ergste was, dat men Raja kennis gegeven had, dat de gemelde Prins met den Gouverneur in onderhandeling, en met de Cingaleese Hoofden overeengekomen was, om zig voor Koning op te werpen, als de Compagnie hem daar toe helpen wilde, en dat de Inwoonders hem dan zouden toevallen.

Men wist nu in Colombo reeds Raja's misnoegen, en dat hy al veel volk daarom na verscheide oorden afgezonden had, gelyk hy ook daarom 't Fort Arandoere had laten innemen, en de Militie uyt 't Bovenland doen vlugten, een voorval, dat noch zo verfich was.

Men vreesde ook 's Konings Magt, nog Gramfchap niet, maar men oordeelde toen alleen, dat men de 7 Corles zou hebben moeten innemen, eer men daar toe verlof van Batavia had, 't geen zoo gemakkelijk aan UEd. voorgesteld was, als of men dat, zonder een drup bloeds te verliezen, doen kon door de Lascaryns.

Die de Brieven van A^o. 1674. zo weinig te vooren door de Heer *van Goens* geschreven, heeft, zal zich over den voorgegeven voorspoed moeten verblyden, en zich moeten verwonderen, hoe 't mogelyk geweest is zo groote dingen zo kleen te agten, en egter bevryd te blyven van verwaantheid, en zyn Vyanden zo met woorden te beoorlogen.

Tot het verkrygen der zo hoogbehoefde heerlykheden ontbrak niets, dan maar de 7 Corles in te nemen, als ook den weg, loopende dwars door 't Land van Calpenty n na Tricoennale, te verzekeren, die 30 uren lang was, en dan zouden de Bovenlanders (zo men voorgaf) de Compagnie van zelf te voet vallen.

De Beneden Landen (na inhoud dier Brieven) waken zo wel door onze Forten en Schansen bewaard, dat men voor geen Inlandsche Magt te vreezen had, en dat men dus volkomen Meester 'er af was. Ook had men de Konst gevonden,

En zyn verdtre Laft, hoe met de Cingaleesen te handelen.

Zaaken van den onbekenden God.

den, om de Cingaleezen tegen malkan-
deren te doen Oorlogen, om de Lan-
den van de Compagnie tegen den Ko-
ning te beschermen, dog zy zullen haar
Meeſter bedriegen.

Terwyl men nu dezen Landlooper
voor Koning en Prins erkendé door al-
lerhande zorge, overvielen de Cingalee-
zen Jaffanapatnam door den Deſſave der
7 Corles, Tumecon Appohamie, die de
Schans, of kleene Wagtplaatſen, innam,
de Dorpen Aripo en Moefely, verbran-
de, 35 Perſoonen vermoorde, en 19
Gevangenen, waar onder 3 Neerlanders,
wegvoerde.

Dit veroorzaakte daar zulken verſla-
genheid, dat het Waterfort Punto Pe-
dro, of Paritature, zynde maar met 7
man bezet, verlaten wierd, en 9 ſtuk-
ken Kanon in Zee geworpen. En 't
was een genade Gods, dat de Vyand
niet verder quam, alzo niemand hem
beletten kon dit Vruchtbaar Landſchap
met Vee en Menſchen geheel te ver-
woeſten.

Kort daar aan zond de Koning na
beneden den Korale, zynde een Dienaar
der E. Compagnie, bevoorens na 't Hof
gezonden; dog een Cingalees, die Vrouw
en Kinderen onder ons had.

Deze was door Raja Landvoogd, of
Deſſave van Saffragam, gemaakt, en op
dien grond en met dat beding afgeko-
men, maar door ons Vyandig verdree-
ven.

Tot hier toe, of den 15. Juli, 1675,
had men op Ceylon moeds genoeg, en
geen zwaarigheid, om zig te beſcher-
men, en om, zo lang 't mogelyk was,
uytſel te nemen van de 7 Corles onder
ons te brengen. En 't bleek toen ook,
dat van deze Militie 3300 man Hollan-
ſche Dienaars hier beſcheiden waren, of
in Guarniſoen lagen.

Hier na nu vielen de Koningze in de
Landen van Nigumbo, alwaar de Deſ-
ſave der 7 Corles de Schans Topture
veroverde, en de Landen daar ontrent
verdurſt, 't volk vermoorde, en na bo-
ven voerde, blyvende met 7000 man
dicht by Nigumbo, waar op d'oude en
wakkere Laſcaryns van Nigombo, de
Canceelſchillers, en die van de Landen
van Colombo, van haare Wagten deeden
vlugten.

Onderwyl vergaderden de Koningſche
hoe langer hoe meer na Beneden, ſlo-
gen een ſchoone troep volk van Toepas-
ſen, Soldaten, en Laſcaryns op de vlugt
in de Menda, en Cattewatta Corles, die
zich by den Vyand voegden, gelyk ook
de Laſcaryns van de Colona en Attocol-
lan Corle, door welk verlies van Ons,
de Vyand Meeſter te Veld was.

Dit waaren maar uytvoeringen van
voortroepen, waar op een Leeger van
1600 man volgde, die 't Fort Bibligam-
me belegerden, beſtormden, en in 18
dagen ons dwongen dit aan de Vyand
over te geven, met 76 Blanken, of Hol-
landers, 20 Toepaſſen, en 300 Laſca-
ryns, onder den Luytenant Deſſave Berk-
land, en Luytenant Molliere.

Tot groot geluk der E. Compagnie,
en der verdre Guarniſoenen, wierden de
Forten en Schanten, Tontotte; Aran-
doere, Rocanelle, Botele, Sitavaca,
Saffragam, Idangodde, en Derna Vai-
ka, nog tydig verlaten, en 't volk te
zamen gebragt, die anders ook by na
in 's Vyands handen gevallen zouden
hebben, alzo de meeste Laſcaryns dezer
Landen al tot den Vyand overgelopen
waren.

Noit hadden de Koningzen hief mede
een ander voornemen, dan alleen, om
ons te doen zien, op hoe zwakken
arm men zich vertroude, om een Land-
looper voor een Prins en Koning des
Lands op te werpen; ook ſcheenen zy
geen vordre Laſt te hebben, dan om de
Bovenlanden weer in te nemen; in wel-
ke tyd men met deze Pelgrim niet anders
dede, dan na breeder berigt en bewys
te wagten.

Voor al had men toen reeden. God te
danken, dat de Vyand niet verder door-
trok, dat hen door geen magt der Com-
pagnie wierd verhinderd, alzo alle de
Landen voor hem open lagen, om alles
tot voor de Poorten der Steden, aan Zee
geleegen, te verwoeſten, gelyk de Cey-
lonze Brieven toen dit, en onze be-
naeudheid, ook klaar genoeg toonden.

Onlangs te vooren ſcheen 't een be-
riſping te wezen, dat de Majores zey-
den, dat men uyt vrees voor de Cingalee-
zen, Matures Fortres zou ſterk ma-
ken, even als of de Cingaleezen zo veel
niet te agten waren; dog nu was dit
alleen geen ſchande, maar ook hoogno-
dig, om de Fortificatien te verzekeren
tegen de Laſcaryns, die men begon te
miſtrouwen.

In dezer voegen waren de Landen
voor de derde maal verlaten, die men den
Koning A. 1670. voor de tweedemaal
had afgenomen. Ook wierd in die ver-
ſlagenheid verlaten de Schans Cattoene,
boven op een Berg gelegen, en door de
Vyand verbrand, waar door nu de Do-
ladas Corle heel open lag, en dus mede
de Landen van Mature, waar uyt de
grootte verleegeheid en verwerring de-
zer Volken at te neemen was.

Het iſaanmerkens weerdig, dat op een
en den zelve tyd, te weeten half Octo-
ber, 1675, de Vader en Zoon, beide de

A. 1677. Heeren van Goens, even kragtig beezig geweest zyn, om UEd. Achtb. te toonen, de Vader op Batavia, den voorspoed, en de Zoon op Ceylon den elendigen staat van dat Eyland, welke Ceylonfche Brief wel mag vergeleken werden met de Waarfchouwing A. 1668. gedaan.

Tegenftrydig beigt der Heeren van Goens aan haar Edelheden, over Ceylons staat.

Want had de Heer van Goens toen wel kunnen overwegen den staat van Raja en van ons hier, noit zou hy vervallen zyn tot dat uyerfte van tegen UEd. te protesteeren met zo veel vrymoedigheid, en God tot getuigen te roepen van zyn onfchuld, even eens of UEd. ordre gegeven hadden, om deze zo groote uytbreiding te doen.

De Heer Ryklof van Goens. misflag in 't weer overgeeven der Landen tot ons nadeel.

Indien ook de Heer R. van Goens die heilzame Resolutien niet had verbroken, van A. 1668. alle de Landen, met zoo veel Bloed en Geld gewonnen, aan Raja weer over te geven, en ons maar te vergenoegen met de Landen, daar in hy ons nu met vrede laat, alle deze ongelukken zouden ons noit overkomen, nog wy die schade geleden hebben.

Loffe fellingen van zyn Ed.

't Komt daar op uyt, dat UEd. geheel Indiën niet hebben open gelaaten, om alle de Militie maar na een kant te voeren; en daar meede den Koning de 7 Corles maar af te nemen, en wel te bezetten tot fcheiding der Landen van Jaffanapatnam, en de Cingaleesen; en dan meede de Regeering van Colombo, dat haare voorzegging, zou vervuld zyn, om de Compagnie Keyzer van Ceylon te doen zyn; dog de tyd zal leeren, dat, al hadden wy die Landen al veroverd gehad, het geenzins zo breed uytgekomen zou hebben, alzo deze Landvolken den Koning nog ruym zo trouw zyn, als alle de andre, die ons, by de minste voorvallen tegen den Koning, afgevallen zyn. En dit Volk bemind den Koning om hunne vroomheid veel meer, dan alle andre, gelyk hy de zelve ook over zyne Spyzé vertrouwd.

Men heeft wel voorgegeven, dat de Koning hen Tyrannig behandelde, en dat zy tot ons ten eerften zouden overkomen; dog was dat eerste waar, zy hadden 't laafte al over lang kunnen in 't werk stellen; dog hoe zou men hen, en die Landen, dan tegen den Koning gedekt hebben, dat de tyd geleert heeft ons onmogelyk te zyn, alzo wy, by de minste vertooning van Raja's Leger, in de uyerfte verlegenheid hier waren.

Dewyl Raja, toonde ons Meeferte

Indien UEd. en de Majores, alle deze Zaken, goed en quaad, zoo als 't behoorde, geweteen hadden, noit zouden zy hebben durven laft geeven om te doen, 't geen hier buiten UEd. Ordre gedaan

en ondernomen is, en dierhalven ook A. 1677. geenzins, om, tegen UEd. menigvuldige vermaningen in de eerste tyden, ons volk in de Boffchen voor 't bedrog en de ontrouw dezer Natie dog zo ligt niet te waagen, alzo dat de Portugeelen, en ons, zo dik wils qualyk bekomen is; hoe wel by de antwoorden van Ceylon blykt, dat dit altyd zeer licht geacht en in de wind gellagen, ja het tegendeel gedaan is, onder dreigementen van Gods Zegen onweerdig te weezen, zo men al 't gevaarlyke nu niet quam te vervolgen.

VIII.

Verder inneeming der Boven-Landen: Aanleg tot Vrede, en voortgang van den Oorlog. Vlucht van den Onbekenden God.

De veroverde Landen dus met schande en schade verlaten zynde, ley men de Militie weer op, de oude Wagten, daar die tot A. 1665. grufft gelegeen hadden, ten bewyze dat men op Ceylon de noit is gedwongen geweest zich met 's Konings Bovenlanden te belemmeren, en altoos in 't geheel niet, om die zich tot Compagnies Souverain Gebied aan te matigen.

En schoon de Zaaken van Oorlog zig al ten Vrede neigden, zo quam 'er weer een hinderpaal, ze weteen de bloed-dorstige *Tinnecon Appobamie*, die in 's Konings dienst geweest was Dessave of Stadhouder der 7 Corles, verschooned zyn vlucht tot ons op slechte uytvlugten van vreeze voor 's Konings gramfchap tegen hem, en zyn afgunft.

Deze man wierd, na alle zync begaafte moorden, door den Gouverneur gemaakt, Dessave der 3 Corles, waar op al de verlaetene Landen door de Cingaleefche Hoofden (meest van den Koning overgelopen) A. 1676. weer voor de Compagnie ingenoomen zyn, en 't oude Hof van Sitavaea tot een sterck Kasteel gemaakt is, dat dan eer na een nieuwen Oorlog, dan na Vrede, geleck, en daar toe aanleiding gaf, en dit wierd in de Ceylonze Brieven maar een tydverdryf genaamd, en zo 'er een ongelukje op volgde, men lag altyd deschuld op de ongelukkig gefnoorden.

Arandoere was bloovertig verraden, de Cotjaar al meede zo verlaaten, de Slag in Meuda Corle was roekeloosheid, en 't beschermen van Bibliгамme hardnekkige ongehoorzaamheid, zo dat ons volk hier niet staan nog wyken kon, zonder in ongenade van den Gouverneur te vervallen, schoon zy schriftelyke laft gevolgd

volgd hebben ; en van Bibliгамme is ook zo belaft dat sterke Fort te verlaaten.

Onverantwoordelyk was 't ook dat men zulk een Fort , zo diep in 's Vyands Land rondom , zo moejelyk om ontzet te werden , en waar in men zulk een schoonen Troep beslooten had , zo qualyk gelegd heeft , dat het zig , niet tegenstaande een deftige tegenftand , wegens gebrek van water heeft moeten overgeven.

Na de Bezetting dezer voornoemde Landen , zond men , om te toonen , dat men wel Vreede begeerde , een Africaanzen Lecuw aan Raja , alzo men aan zyne zyde een genoegzame ftitftand befpeurde ; dog dit kon niet van veel duur , en ons van weinig genoeg zyn , alzo onze Cingaleezen tot hun voordeel de vrugten der veroverde Landen gegeven waren.

Ook ftond 's Konings volk op de klare laft van hunnen Heer , waar uyt dan weer de Oorlog fproot , en wierd Coerpille Modliar in 's Compagnies dienst met al zyn volk bezet en geflagen , en daar na A°. 1677. door laft van Commandeur de Graauw , des Konings Deffave van Saffragam , door *Ponfie Apohamie* mede den Oorlog aangezegt , en dat op een tyd , dat UEd. zo sterk geflaft hadden de Vreede te zoeken.

Daar op moest onze beste Militie weer na de Boffchen , en Bergen , om onze Cingaleezen te helpen , en de Koningzen te verdryven , uyt 't welk , als op dat van den Lecuw , geen Vreede te wagten was , als men na UEd. beveelen zig niet richt.

By 't omdraejen der Zaaken hier namen dan den onbekenden God weervolkomen voor Prins aan ; dien men toeliet dien lafterlyken naam te geven , en die over onze teedere Christenen een Goddelyk gezag tot hun verderf voerde.

Zyn magt over onze Onderdaanen op Gale was zo groot , dat zy op zyn bevel al hun Vee en Hoenderen doodfloegen , en fchoon die valsche Boode daar over opgehangen is , zo kon men die Liedien bezwaarlyk doen gelooven , dat hy die laft niet gegeven had. Dat voor Gale geen kleen ongemak was.

Deze Bedrieger heeft zich eyndelyk A°. 1677. des Nagts , en onbekend met zynen fleep weten weg te pakken , en te ontvlugten , na dat hy de Compagnie zo veel gekoft , en groote verbittering des Konings tegen ons verwekt had , zynde dit de tweede , die ons bedroogen had.

Wat hem overkomen , en of hy van den Koning gedood is , of niet , daar

over wierd zeer onzeker gefproo- A. 1677.
ken.

I X.

Aanmerking over de Concepten en 's Beleid , en over de middelen , de Magt , en Voordeelen van den Koning ; in den Oorlog.

De vaste beloften , op Ceylon gedaan , de Perfoon , door wie , de middelen waar door , en de groote voordeelen , daar onder begreepen , zyn oorzaaken geweest , dat veele geloofd , andre gewenft hebben , en UEd. , en de Zeventien bewoogen zyn veel voorftellen in te willigen , alzo die zoo fchoon en gemakkelyk zouden werden uytgevoerd , dat de onbepaalde begeerte 't vermogen quam te overtreffen.

De ongelukkige byvallen hebben al meede verhinderend gegeven , dat egter de Zaak niet om verre wierp , zoo maar de gronden zelfs wel aangelegt en mogelyk geweest waaren ; al was fchoon de billikheid niet ten beften waargenomen , en dit ook zo nodig niet.

Het voornemen van de Heer van Goens was , om de E. Compagnie Meester van Ceylon te maken , of hen ten minften een riem Lands van de Zee af tot 12 en 20 uren gaans Landwaard in , te beftellen ; latende den kruin en het midden des Lands voor den Koning , die daar met zwaare Bergen en Boffchen afgeflooten was , zonder dat imand te water , nog den Koning te Land de voordeelen ; daar in vervat ; ons verhinderen kon.

De middelen ; om dit te bereiken , waren , om gemelde Landen met geweld in te nemen en wel te bezetten ; en den Zoom der Zee met Steden , Forten , en Schanfen , zo vast te maken , en de wegen zo te bezetten , dat geen Natie uyt Zee daar zou konnen Landen , voor al niet door behulp van een brave Vloot van ons , overal op hen paffende.

Hier ontrent nu staat te letten op de magt der Compagnie , en hoe die is gebruikt geweest ; uyt welke vergelyking zich alles klaar opdoen zal , hoe 't niet ons toen op Ceylon ftond.

Om onze eygen kragt te kennen , is best eerst 's Vyands kragt te kennen.

De Portugeezen zyn ons hier ontrent een Baak in Zee geweest , en hebben ons klaar getoond ; dat zy tegen 's Konings Magt ooit zyn beftand geweest , fchoon zy ten aanzien van de Compagnie

Aanmerking over 't beleid van de Heer van Goens , en der zelve gevolgen.

Om ons Meester van Ceylon te maken :

Met vergelyking van des Konings magt daartegen.

A. 1677. nie in deze tyd gansch niet gering te agten waren, voor al toen zy hier in voorfpoed zyn geweest.

Men vind nu in hunne aantekeningen, dat de Militaire magt des Konings in de Tombos, of Schatboeken in 6 Prinsdommen, 4 Dessavenyen, 3 Vidanes, en het Landschap Candia beftaan heeft, behalven afgezonderde en mindre Landfchappen, die van den Oorlog bevryd waren, waar in de Manschap dit navolgende uytmaakt, te weten:

Deze PRINSDOMMEN.

Oeva 2300 Soldat. en 1200 Handboogf.

1700 ——— 10000

700 ——— 15000

2500 ——— 6000

————— 1800

180 ——— 1900

f 7380 - - - 46700 dito.

De Vier DESSAVENYEN.

} 2600 - - - 30000

} 1300 - - - 7000

3900 ——— 37000 dito.

De Drie VIDANES.

- - - - - 1800

- - - - - 4200

300 - - - - 15000

300 ——— 21000 dito.

't Landschap C A N D I A.

8000 - - - 20000

In de Beneden-Landen der
7 CORLES.

1800 - - - 5000

1200 - - - 1500

3000 ——— 6500

Dus Soldaten - - - 22580

Landluyden - - - 131200

Lascaryns - - - 22580

En dus beloopt 's Konings Manschap te zamen op - - 153780 koppen.

Schoon dit getal nu, alzo 't zedert vry oude tyden is, wel wat zou konen vermindert zyn, zo is dit egter niet veel Inlanders van de Beneden- na de Boven-Landen gevlygt, of opgevoerd zyn, behalven de Mooren, en andre, die hier niet eens gerekend zyn, en wel een groot getal uytmaken.

Deze voornoemde befehreven Soldaten werden maar verpligt ider Huisgezin een Man aan den Koning in den Oorlog te geven by opontbod, en zo ook de Landluiden, in geval van den ban; en zyn de laatste niet gehouden, dan by hoogen nood, en sehielyk overval binnnen hunne en der gebuien Landen met pyl, boog, en pieken te befehermen, of wel een korten tyd in 't Veld te leggen.

Geen van deze allen betaald de Koning daar voor, dog de Soldaaten nieten voor hun dienst het vrye bezit van hun Landen en Leengoederen, en alzo zy meest in hun eyge Provintienter Wagts leggen, doen zy hun eygen koften, maar zo zy daar buyten treden, voed hen de Koning, dog dit gebeurt zeer zelden, alzo zy malkanderen vervangen, en zich voor dien tyd van kost moeten voorzien.

De Inlanders moeten ook dagglyks allerley Geweer maken, en jaarlyks aan den Koning opbrengen, waar voor dat Ambagtsvolk hun byzonder inkomen, en Landeryen genieten, en werd op Ceylon 't schoone Geweer van de Wereld gemaakt, waar van ook 't Wapenhuis altyd, zonder iets te betalen, verzien wierd.

Onder 's Konings kragten moeten wy ook tellen de goede gelegenheid der Landen, waar in hy meest besloten is, niet alleen met de Hoofdstad en Provintie van Candia, maar ook de Landfchappen voornoemd, zynde door zwaare Bergen, en dichte Wildernissen, zeer gedekt, en maar zeer weinig wegen tot hun gebruik hebbende.

Ook legt dit Candia recht in 't midden van 't Eyland, en is van andre Landen zo omringd, en zo wel be waard, dat hy na alle zyden even gelegen legt, om na benden af te zakken, en dat wel op een en de zelve tyd te gelyk na verscheide Landen, als menigmaal gebleeken is, dat de Landen van Mature, Battialo, Jaffanapatnam, en Colombo zyn aangedaan, te gelyk als de Koning dat wilde doen.

77. Een groote Sterkte brengt hem ook de Vrugtbaarheid van dit Eyland by, alzo zy van buiten niets behoeven tot 's menfchen leven, en hun befcherming noodig, fchoon hem de Zee was afgefneeden. Want Kleeden en Lywaten, die zy van buiten trekken, werden ook onder hen zelf gemaakt.

De behendigheit der Inlanders, om hunne digte Boffen, zware Bergen, en quade wegen te kunnen gebruiken, als ook hunne wyze van Kleding, byna naakt gaande, en hun gewoonte om van wilde Vrugten, wortelen, en kruiden, te kunnen leven, geeft hen een groot voordeel boven alle vreemdelingen in den Oorlog.

Eyndelyk is 't een voornaame fterkte des Konings, dat hy van de zynen als een God werd geëerd en gehoorzaamd, en dat van een Volk zo ingetooogen, en uyt eygen aard zo geheim, om aan een vreemdeling iets te openbaaren, van 't geen hun Land of Koning zou mogen raken, dat zy in deezen opzigte noit eenig Vreemdeling zyn getrouw geweest.

Hier in beftaan de Magt, en Voordeelen des Konings, en dit is de gelegenheit zynes Lands.

Nu ftaat ons hier tegen te letten op de Magt der E. Compagnie, om 't voorgestelde by de Heer van Goens te bereken, te weten, om Meeftcr van dit Eyland te werden, en van die Landen, waar in de voordeelen, tot het dragen der laften, opgefloten zyn.

X.

Gelegenheid der laage Landen, en de Magt der Militie aldaar tot bezettingen, en tot verbinding van andre.

Hier voren is gebleeken, dat Raja's verwarring oorzaak geweest is, dat men buiten 's Compagnies Landpaalen na boven is getrokken. Dat de gemelde op-
tocht aanleiding gaf tot de gedagten van die Landen zich eygen te achten, en dat door de lichtheid der beginzelen de begeerte geklommen is, om alles (of ten minften 't grootste gedeelte) te veroveren, en dus van trap tot trap een heerlyk gebied hier aan de Compagnie over te brengen.

Noit is 'er meer over gebrek van volk geklaagd, als 1675., toen de Compagnie 4300 man in foldy betaalde, waar uyt men oordeelen moet, dat 'er bevo-
rens meer volk geweest is, met welk getal Nederlanders, en ontrent 3000 Lafcaryns of Cingaleë Soldaaten men

getragt heeft 3 groote Kringen te bezetten, te weeten den Oever der Zee, d'oude Landpoften, en de nieuwe uytbreiding.

A. 1677.

De Wagten, Poften, en Schanfen op de Landpaalen der nieuwe uytbreiding, en in dezen, beginne ontrent Colombo genaamd, moeftten bewaaren alle de voordeelen en Winften tuffchen hen en de Zee opgeflooten, en die de Compagnie bevorens genoten had, en verder zou genieten, en wat daar buiten was, was nog onbekend.

Deze voordeelen zyn vast aan de Inwoonders tuffchen de Zee en onzen bovenkring woonende, weshalven die platte Landen door onze Wagten tegen den Vyand van buiten moeftten gedeckt en ook vreedzaam bezet werden, alzo zy in Oorlogstyden niets konden geven.

Men dient nu vooraf ook na te zien, hoe die Landen, den Koning door ons afgenoomen, en nog te neemen, loopen.

Zy werden wel meeft de laage Landen, en zoo van de Portugeeften genaamd, tot onderscheid van de hooger Landen van Candia, Oeva, Ballane, &c. en van die zy bezaten.

Dit eger zyn geen laage of vlakke, maar Landen, meede bezet met Bergen, en Boffchen, daar men maar weinig wegen ten gebruik heeft, zonder welke men nergens zou voort kunnen geraaken.

Behalven die Boffchen en Bergen, zyn deze Landen zo doorhakkeld en gebroken met Spruiten, Rivieren, ftaande Wateren, en Moeraffen, dat zy te zaamen uytmaaken 't bekwaamfte Land, dat 'er te vinden is, om daar in met onze Natie Oorlog te voeren, door de moejelykheeden, die men heeft te ontmoeten van eenige Wilderniffen.

De felle regen op de kruin, en daar beneden vallende, doet de spruiten en Rivieren zo fchielyk zwellen, dat in weinig uren de meefte Landen en Reven, waar door de meefte wegen geleid zyn, om de Bergen te meiden, geheel onder water vloejen, waar door men in groot gevar raakt, zo men niet tydig op heuvels, boomen, en Bergen zich red.

En ongemakken der zelve by Recgen.

Ja men kan daar van zo fchielyk overvallen werden, dat men in 10 a 12 dagen nog voorwaard nog agterwaard komen kan, alzo de Landen dan onbereysbaar zyn, dan alleen op de Heuvels en Bergen, en de weinige Heeren-wegen, die door de laage ftraaten loopen, tuffchen de begroeide Bergen henen, dan zoo

met

A. 1677. met Water bezet, en daar beneven zo smal zyn, dat 'er pas een man agter malkanderen langs gaan kan, zynde 't aan weerzyden vol boomen, ruygte en kreupel-Bofch, welke smalle wegen nog vol Bloedzuigers zyn, die ons volk een groot ongemak, en ongezonderheid verwekken, en zeer beenen maakten.

Zynde
nuzon-
der Dor-
pen, be-
dorven.

De Portugeefen bezaten deeze laage Landen, toen zy nog vol Dorpen en Inwoonders waren, daar 'er nu pas de Namen van overgebleven, en die geheel verwilderd zyn, zo dat men naauwlyks weet, waar die gelegen hebben. Zynde verdorven door den Oorlog, Olifanten, Tyd, en Vruchtbaarheid van 't Bofch, dat in korten tyd toegrooid.

Door gebrek van Inwoonders zyn hier ook voor Europiaanen geen levensmiddelen, dan dat 't Landvolk, buyten hun Geweer en Ammunitie, op hun fchouwers navoerd, dat by zwaare togten zeer moejelyk valt, moede hun Ryft en Potten mede voeren, waar toe de Portugeefen dienftbaare gebruykten.

Het vermoogen nu van onze Hollandze Militie beftaat, om tegen een groot getal Inlanders aan te gaan, voornamelyk daar in, dat zy zich wel oeffenen, om hun reyen en geleederen wel te fluitien, dat by deze fmalheid der weegen, en door bloots voets te marcheeren, hier zo niet te doen is.

Gelyk zy meede hun fchietgeweer, anders van groot geweld, in deze Bofchen, vooral als 't reegend, zoo niet kunnen gebruiken tegen Vyanden, die 'er met hunne Pieken en Bogen onverhinderd op invallen.

Onver-
mogen
der Onze
om zich
in deze
Bofchen
tereden.

X I.

*Aanmerking over de Wagten en Schan-
fen, hun Magt en Vermoogen met
een getal van Volk voorzien;
voorbeeld der Portugeefen.*

Om van deeze Wagten te fpreken, heeft men 'er maar eenige aan te haalen, alzo dit aan alle de anderen kan toegepafft werden, om de gelegenheid die zy onder malkanderen hebben: want geen van allen eenige byzondere kragt bezit, die niet aan allen gemeen is.

Aanmer-
king over
de Wag-
ten en
Schan-
fen.

Sitavaca in de Hina Corle legt 11 uren gaans van Saffragam, door flimme ongemakkelyke weegen, en zonder gebruykelyke vlakten, en dit is zo veel als een fterk Voetganger by Sonnefchyn kan overgaan, zonder eenige Huizen of Lyfberging, tuffchen beide, dies kan een troep volk van 3 a 400 man in geen

eenen dag van de eene tot de andre plaats A. komen.

Beneden die 2 Wagten leggen de Landen en de Stad Colombo, en al dat begrepen is tuffchen de Rivieren van Matuaal of Malvane, en die van Caliture, en is Colombo van Sitavaca . . . uren gaans, en van Saffragam . . . uren voor weinig volks, en Saffragam en Caliture . . . door een nog vry moejelyker weg dan de eerfte, zo men van daar hooger optrekken wil.

De gelegenheid der Landen en Wagten van den Koning, boven deze twee Wagten, is zo gefterkt, dat zy door vercheide wegen niet alleen kunnen afkomen na Sitavaca, en Saffragam, maar ook tuffchen die plaatzen doorbreken na beneden, om alles na hun zin te verichten, zonder dat wy hen dit door die Schanfen kunnen beletten. Wes halven zy dan ook onnut zyn, om dat zy malkanderen niet kunnen helpen, nog eenige Inwoonderen dekken, zynde alleen bequaam om zich te dekken, dog wat nuttigheid brengt dit by? te meerd, alzo zy niet doen, 't geen is beloofd, te wecten, de Inlanders te dekken.

Hoe fterk nu ook die Schanfen zyn, zo kan de Vyand die veroveren, als gebleken is, of wy moeten die, zoo ras Raja's volk afkomt, verlaten, zoo wy niet willen afgefneeden zyn, zonder hope van ontzet, alzo de moejelyke weegen dit beletten.

't Grootfte ontzet nu zou moeten en kunnen komen uyt Colombo; maar die kunnen tegen een Leeger van Raja, nog in getal, nog ten aanzien van hun voordeel in de Boflen, beftaan.

Dus legt het met Sitavaca, en Arandoere, (fchoon Ruanelle 'er nog tuffchen beiden is) en zulks ten aanzien der Landen daar beneden, binnen de Rivieren van Malvane en van Chilauw, of Nigombo, om haar zelve of malkanderen te befehermen, en om van Colombo of Nigombo by gelegenheid ontzet te werden.

Van gelyke Magt zyn de Wagten van Saffragam, en . . . . . gelegen in de Agras, ten aanzien der Landen gelegen tuffchen de Rivier van Caliture en Gindere, mitsgaders . . . . . en Bibli-gamme, en . . . . . tot bezetting der Girrewys, en Roene, die alle uyt Gale of Colombo moeten ontzet werden.

De Landen van Tricoenmale, Cotjaar, en Batticalo, gelegen aan de Ooftkant van 't Eyland, ook Jaffanapatnam, rakende de Landen van Mantotte, en de Wannias, hebben 't zelve aanzien, en

En I.
licht
doon
ja ve
verd
konn
werd

en bescheid, dat men aldaar door de Forten, aan de zoom der Zee geleegen, zou kunnen bewaren de platte Landen, daar rondom gestrekt, en die voor de Koningze kunnen bevyden, of dat volk voor ons tegen Raja's volk verzecken.

Om nu de Palender scheidung tusschen de Landen des Koning eens te zamen begrepen, aan te merken, zo moet zich de Compagnie besloten houden alleen, waar tusschen de Rivieren van Chilau tot de Rivier van . . . . een streek Lands van 91 uren gaans, legt, om langs de Wagten, daar langs henen gemaakt, van de eene tot de andre Wagte te gaan, gelyk hier voor is aangewez-

zen. Laat men nu die Wagten vast leggen, of die los in 't Veld als een vliegend Leger, of wel buyten de zelve nog een Leger in 't Veld houden, om die Wagten te ondersteunen.

Laat ons dan 2000 Soldaten even magtig langs de gemelde Grenzen verdeelen, en op ider 2 uren gaans een sterke Schans of Reduyt leggen, zo zullen 'er 40 wagten moeten zyn, ider van 50 man, tot bezetting der zelve.

Nu is de Vrage, wat die 40 Wagten zouden doen met hun Guarnisoen, zoo Raja eens met een Leger van 20000 man doorbrak; zoo nu buyten de Wagten al een Leger van 1000 man te Veld was, dat in 't midden lag, zo zou dat 40 uren gaans van nooden hebben, eer het van Chilauw, of tot . . . ontzet kan overkomen, dat in geen zes dagen met voorzigtigheid is over te gaan.

En zo men nu dit ontzet uyt Gale of Colombo wilde doen opgaan, ider van 500 man, dan zal 't nog moejelyker zyn, en langer duuren, en met veel meer gevaar geschieden. Ja al had men een Leger van 3000 man zonder Wagten in 't Veld, zou men egter met de zelve 't platte Land niet kunnen bewaren tegen Raja, of zoo grooten omtrek met zo weinig Volk tegen zo groten magt verdedigen, waar by dan ook al die ingebeelde Welvaart en Voordeelen vervallen.

Nu is 't, na de gelegenheid der Compagnie op Ceylon, onmogelyk, om een Leger van 3000 man te onderhouden in 't Veld, en dat maar om 't van levensmiddelen te verzorgen, als 't zig in Oorlog herwaard en derwaard zou moeten bewegen, langs zo grooten Landstreek, alzo dat van Gale, Colombo, Nigombo, of Mature zou moeten werden aangevoerd, waar toe men geen Volk zou kunnen bekomen.

Imand zou mogen zeggen, dat wy de

V. DEERL.

zwaarigheeden te hoog tillen, de Cingaleesen te veel, en ons zelve te weinig agten, te zien uyt de Ceylonze Schriften, daar men 'er doorgaans weinig werk af gemaakt heeft, dog men zal bevinden, dat R. van Goens tot uytvoering van zyn voorgegeven 6000 man geeylicht heeft.

Men kan niet beeter weten, wat de Cingaleesen zyn, als doen zy zulks deeden blyken voor Bibligamme, dat de Heer R. van Goens levendig heeft getoond, te weten, dat zy over hun eygen dooden, tegen de trompen van 't Geschut in, de storin hebben aangedreven, en in korten tyd zich Meester van zoo een sterke Schans, van zo veel volk en wakkere Manschap bezet, gemaakt hebben.

Buiten de buitenste Posten der nieuwe Grenzen, vallen ook aan te merken de Posten, Wagten en Schansen, onder Landpaalen van de Compagnie, eeren die Bovenlanden van den Koning had afgenoomen, bestaande uyt 18 Wagten, en 68 mylen in den omtrek, gelyk die in den beginne genoemd zyn, met welke bezetting zo veel jaaren die Landen bleven hewaard, en tot toevlugt verstrekten, als 't Volk van Boven vlugten moest.

Deze Wagten, vastleggende, vercyfchen niet min dan 30' mah ider, dat 540 koppen maakt, dat bleek, toen Cattoene door zyn Guarnisoen verlaten was, wanneer men na 't verlies van Bibligamme, oordeelde, dat de Landen voor den Vyand bloot en open lagen, dog de zelve redenen ontrent den buitenkring hebben ook plaats op deze, zo de Vyand met ernst en magt doorbreken wilde.

Men zal dat best begrypen, als men overweegd, dat de Portugeesen zo menigmaal uyt 't Veld geslagen zyn, en hunne Schansen en Forten ingenomen in zo verre, dat Raja Singa ook Colombo heeft belegerd, en hien driemaal daer, daar zo benacud, dat 't weinig scheelde, of zy zouden die Stad hebben moeten overgeven, dat maar door merkelyke toevallen verhinderd wierd.

Ao. 1590. hebben zy den Generaal Pedro Lopes met 1700, Ao. 1602. Jeronimo de Oviedo met 2000, Ao. 1630. Constantyn de Saa, met 3000, Ao. 1638. Diego de Mello met 2700 Portugeesen geslagen, dat 'er weinig afquamen, behalven zo veel voordeelen van minder belang op hen, en naderhand ook op ons bevoigten.

Ao. 1646. wierden van onzent wegen in de 7 Corles op . . . ., en Chilauw 2 Schansen gelegd, bezet met 350

L. 1

A. 1677.
Met de reeden van dien.

Verdie Anmerking over onkeandere Wagten.

Uyt de gevallen der Portugeesen opgeheld.

in

A. 1677. in de eerste, en 78 Soldaten in de 2de, die door den Koning, als tegen zyn wil daar gelegd, belast wierden te vertrekken. 't Welk de onze niet willende of durvende gehoorzamen, wierden zy door den Koning belegerd, en zeer in 't nauw gebragt.

En uyt
eenige
gevallen
onder
ons.

Om deze te ontzetten en te verzoegen, en ook 'den Vyand op te slaan, trok de *E. van der Stel*, met de nodige behoeften, en 150 man, om die Forten te helpen; dog hy wierd met zyn Volk geslagen, gedood, en de Forten aan den Koning overgegeven, en verloor de Compagnie toen in de 7 Corles 578 Blanken, behalven de andre koppen.

Dit geschiede in dat Land, daar de Heer van Goens zo gaarne Militie wilde invoeren, als in een geruste Haven, bevryd voor alle bekommring wegens Raja, dog men heeft geleerd, dat ons volk, zig in 't Land vastmaakende, byna nooit ontkomen is, als Raja hen wilde aantasten, om dat die Landen zo leggen, dat 't ontzet zeer licht kan belet werden door de nauwe en quade wegen.

Zo wierd A°. 1653. de Schans op Anguratotte, in Pasdum Corle, ontrent 6 uren gaans boven Caliture, door de Portugeesen ingenoomen, bezet zynde met 106 blanke, en 180 Lascaryns, en wierd de Gouverneur *Adriaan van der Meyden*, tot Tribone afgekoomen, ter ontzet der Onzen, te rug geslaagen, en had genoeg te doen, om, na groot verlies, 't overschot op Caliture te bergen.

De Schansen . . . , al mede door de Koningze weinig te vooren ontzet, en belegerd, stonden gereed zich aan hem over te geeven, sterk 125 Soldaaten, dog wierden door den oude Adigaar van Bentotte, *Don Gaspar*, by donkere Nagt, en dwars door 't dicht Bosch, nog afgebragt en behouden, latende 't Fort aan den Vyand, die door quade Wagt zyn eygen voordeel verwaarloof had.

Hier uyt kon men klaar zien, wat wy tegen dezen Vyand in die Boffchen, en zo diep Landwaard in, vermogren; zo dat wy gansch geen reden hebben, om de Portugeesen te befehuldigen, dat zy door hun Hovaardy en Eerzucht, oorzaak van hun ongeluk geweest zyn.

Met het
bewys,
daar uyt
opge-
maakt.

Als men hier by nu voegd 't voorgevallene onder den Heer *van Goens*, zedert A°. 1665. , zien UEd. wel klaar, dat men geen redden had, zig op Ceylon zo vast op zyne kragten te vertrouwen, dat men de helft der Militie van 't Land afstekende, met de rest den Koning niet zou behoeven te ontzien.

Wat is dit dan anders, dan eens anders Leven, Middelen, en Welvaaren, vrugteloo te waagen, gelyk in 't beleg van Bibligamme gebleken is, welkers verlies men met zo veel kragtige redenen van onmagt heeft zoeken te verantwoorden.

XII.

Aanmerking over de Cingaleesche Soldaten, staande onder de Compagnie, 't Wantrouwen, hun Misnoegen, en Gevaar.

De Lascaryns behooren wel mede onder onze Magt, dog zo zy onze Lagers vergrooten, men heeft zo veel meer reeden van hen te vreezen, alzo zy over al hebben de voortogt, buiten-wagten, en hindertroepen, dienende voor Gidsen, Boodschappers, Tolken, &c. die men niet missen kan, en dus hangt aan hun trouw of ontrouw, de behoudenis van ons Volk onafhankelyk, dog deze zyn ons altyd verdragt in alle ongelukken, die ons overkomen, schoon al buiten hun schuld, en werden dikwils voor verraaders gehouden, als men hun doen verkeerd opneemt, en uytlegt.

Dit geloofd men te meer, om dat de Portugeesen veel door hen verraden en verlaten zyn, als zy hen 't meeste vertrouden, en dat ter plaatze als zy hen 't meest van nooden hadden, behalven dat zy 't grootste deel van 't Leger uytmaakten.

Dus wierd *Don Jeronimo Desfeka* in 't Gebergte van Oeva met 11000 man geslagen, om dat de Lascaryns, en hun Hoofden hem verlieten, dat *Diego de Mello* in Candia met 8000 Man ook wedervoer, die daar door om hals raakte, om dat de Inlanders hem verraden hadden.

Ook zien wy, wat de Lascaryns by 't verlies van Bibligamme gedaan hebben.

De getrouwste dezer Lascaryns zyn altyd voor ons die van Gale, Mature, of den Nigombo geweest, zo lang zy wel wierden geregeerd.

Die zedert Colombo's verovering onder ons stonden, zyn mede wel bevonden, schoon in de Paapsche Religie opgequeekt.

Zy houden den Koning van Candia voor hun wettigen Heer, de Cingaleesen voor hun eygen Natic, 't Land voor hun Vaderland, en ons als de Overwinnaars, en den Oorlog tussehen Raja en Ons, als een Brand, die hen moet verteeren, en in welkers vervolg hun verderf opgedlooten legt.

Ook zyn 'er nu geen ⁷ meer van de beste en getrouwste Matureefe en Gaalze Lafcaryns, zynde de andren in den Oorlog gefmolten, gevangen, en gevlugt, zo dat 'er van 1000 man, die 'er A°. 1650. waren, nu geen 300 meer zyn, waar door zy ook byna geduurig in 't Veld leggen, en hun Landeryen, van welke zy leven moeten, tot nadeel van Vrouw en Kinderen braak leggen.

Dus gaat niet alleen nu uyt ieder huys een Man, maar ook certyds al wat maar tot den Oorlog bequaam is, tegen 't oud gebruik.

Zy leggen tusschen 2 magtige Heeren, geen van beide bequaam om hunne Landen te beschermen, zo men hen zoekt te plaagen, en daarom diend hen de Vrede best, gelyk ons mede, zo wy hier bestaan willen.

Hoe kan men nu zulken, die hun eygen Land en Koning aan ons verraden, nog in-en aanhalen, verheffen, of iet van belang vertrouwen, en egter heeft men dat gedaan aan *Tinnecona Appobamie*, die, na zo veel moorden aan d'Onzen, en verraad aan zynen Koning, van ons nog is groot gemaakt, toen hy by ons quam vlugten, en voorgaf, dat hy 's Konings gramfchap vreesde. Men gaf hem 't bewind over de 3 Corles, en over verscheide Compagnien oude Dienaren, en wierden hem Landen tot onderhoud gegeven, die men den allergerouwften Modeliaar van Mature onthouden had, volgens klagten aan UEd. gedaan.

Dus legt het ook met *Wickeliaponsie Apobamie*, al mede om geringe reeden van zyn Koning weggelopen, aan wie de Colona, Attecolan, en Menda Corle, overgegeven zyn, nevens 60 man, de welke den voornoemden Modeliaar, en digaar van Mature waren afgenomen, die men niets vertroude, nevens verscheide andre van dien aard, en waarde, en ook met geen minder gevaar van eens verraden te werden.

Kan men d'oude Dienaaren en Onderdaanen niet vertrouwen, die onder ons met hun Huisgezinnen en Goederen gezeten zyn, nog minder de nieuwe Overloopers, of overheerde Inlanders, zonder vaste bezitting.

Ja al had men hun geheel Gellagt ook te pand, ook daar op is geen vaste staat te maken, dat te zien is in dien ouden man voormeld, diens gansch Geslacht nog onder Raja is, en echter is hy van hem tot ons weggevlucht.

Van wegen de eerbied, die zy tot hun Koning hebben, heeft hy altyd reden om te hopen, dat zy nog wel eens tot hem zullen wederkeeren, als hy zich daar aan wilde gelegen laten. Behalven

dat hy ook zulke gevlugte wel onder de ^{A°. 1677} Portugeesen gehad heeft, om 'er zyn voordeel mede te doen.

XIII.

Wetten, en Gewoontens der Inwoonders, staande onder ons uyt de Cingaleeze Natie, nevens hunne verpligting.

Hier uyt nu kan men haast zien, of ^{Wetten} die begeerte, om zich Meester van Ceylon te maken, overeenkomt met de ^{dezer Inwoonders.} gronden van een goed overleg, en met onze Magt hier.

Om dit Volk, al overwonnen zynde, zeker onder ons te houden, diend men hen te regeeren met een regtmattig besier, om haaren ouden Heer te vergetten, en om den nieuwen te beminnen.

't Voornaamste middel, om hen hier toe te verpligten, is, hen te houden by hun oude Wetten, Inzettingen, Voorregten, en Gewoontens, want schaff men die af, en handeld men hen na zyn eygen zin en Wetten, dit zal hen afkeerig maaken.

Men diend derhalven eerst hunne Manieren en Zeeden te kennen, die zy voor de verovering hunner Landen in gebruik hadden, die zy zo hoog agten, dat zy zich liever dood zouden vegten, dan met dwang zich aan andre Wetten, en Gewoonten, sehoon beter als de hunne, te onderwerpen.

't Is by hen, en andre Indische Heydenen, een Wet, en de Gewoonte, dat ^{Enhunden} de Kinderen altyd overgaan in de waar- ^{ne verpligting} digheid, of dienstbaarheid van hun Ouders, en dat volgens een onverbreke- ^{na hunne gewoonten.} lyke Wet, volgens welke ieder, na dat hy in heerlykheid of Slaverny; of tot dit of tot dat Handwerk geboren is, ook dien staat aaneemd, en zich daar aan onderwerpen moet.

Deze Gellagten zyn zeer veel, te verdrietig te verhaalen, dog zy konnen bepaald werden, tot Soldaten, Landlieden, en dienstbaaren, waar uyt alle Dorpen en Landen bestaan, en geriefd werden door Ambagten, en byzondere be-roepen, waar toe zy verpligt zyn, zynde door de Koning zeer goede zorg gedragen, dat de een den anderen helpt, en dat 't gemeen geen gebrek lyd.

Verscheide Gehugten itaan onder een Gamma, of Dorp, veel Dorpen onder een Pattoc, of Land-deel, veel der zelve onder een Corle of Landfchap, en veel Corles onder een Dessaveny of Stadhouderfchap, veel van die weer onder een Raja of Vorst, en die alle onder Raja Singa, dog 't hooge Land heeft

A. 1677. andre verdeelingen, naamen, en bestier.

Deze trappen van eer nu, waar in zy van een verschillen, rekenen deze Inwoonders af van hunne Geboorte, en dit maakt by hen een vaste Wet, dat geen minder by hen over een meerder van afkomst Regeeren mag, en voor al niet de dienstbaare over de Vrye en Edele, dat dit Volk trots tegen hun mindren maakt, in zo verre, dat zy met hen zelf niet eten, nog gedogen zullen, dat zy hunne spyze aanroeren.

De Soldaten, Hewys genaamd, zyn 's Lands Inboorlingen, tot den Oorlog verplicht, vry van allen Arbeid, Dienstbaarheid, Lasten en Schattingen. Ook zyn 'er nog Lieden van minder waardigheid, die men met hun Geweer in den Oorlog gebruikt; dog deze dienen de andre hooger Geslagten als Knechten, en werden gebruikt tot vuile en morzige diensten, dat hun Geboorte geen schande is.

De Weynders, of Bouwlieden, behorende tot de Dorpen, geeven jaarlyks een kleene Geregtheid aan den Koning van hun Akkers en Thuynen, zynde verder schuldig Handreyking te doen in 't Dorp, met ploegen, hakken, slegen, spitten, ende delven, dog zonder schouderlast. By algemeen opontbod komen zy den Koning met allerley Geweer tot hun eygen last en kosten te hulp, zo 't niet lang duurd.

In't bree-
de aange-
haald. Bellales zyn Lieden van hooge geboorte, en Vryheeren, of daar van gekomen, en werden tot hooge Ampten gebruikt, vry van alle dienstbaarheid, en wonen in de Dorpen genoegzaam buyten alle lasten, gevende aan den Koning een kleene erkentenis tot een groete en eerbied. Zy zyn in de Landen van Mature verdeeld in 7 Vidanes of Gezelschappen, onder hun Opzienders.

Coeli's zyn de dienstbaare, die in de Dorpen uyt alle Geslagten gehouden zyn dienst te doen binnen en buiten, en op de schouders allerley last aan draagboomen te voeren, zo de Koning, Dessave, of Dorpvoogd, hen dit gebied, zyn ook gehouden aan den Heer de Vrugten des Velds t' huis te brengen, dat buiten deze niemand schuldig is te doen, en dit alles buiten loon, als wat Ryt op de weg.

De Navandannajo zyn de Ambagten van Smids, Timmerlieden, Draeyers, Goud en Silvermeden, &c. zamen onder een Geslagt, de zelve zyn buyten de Ambagten in hunne Dorpen geen dienst schuldig, staan byzonder onder den Dessave, hebben Landeryn tot hun onderhoud, dog voor den Koning te werken, 't zy in de Dorpen, of Plaatzes 'er toe geschikt, dat doorgaans by

den Dessave of in 't Hof is.

De Boerewadle of Jagerheer der Olifanten, besteld den dienst met Badde-nas, een volk, die als Brakken 't Wild opdoen, en Siandes zyn die de Beesten sluyten, binden, en op de Stal brengen.

..... Die de zelve voeden, en die Gras bestellen.

..... Die met Trommelen en Speelen, de Beesten tot op de Stal leyden. En deze Jagers zyn schuldig jaarlyks te leveren vier Olifanten met, en 30 dito, zonder Tandem.

Gaiffenaacke Ral, of de Stalheer, heeft mede 3 der bovenste Geslagten, te weeten om de Beesten te temmen, leeren, bestieren, te bedienen, en te voeden, ook om hun wonden en ziekten te heelen; voor zo veel de Stal aangaat, zyn deze verder gehouden, om op 's Konings bevel den Sleep en Rusting van 't Leeger te helpen navoeren, en dragen, voor een korten tyd by Widseling.

Deze Lieden werden nevens andre in de Dorpen verspreid, zonder den Dorpvoogd onderworpen te zyn; dog staan onder een Vidane, winnen de kost boven hun Landvrugten, met Yzer te maken, Zuider van de Boomen te trekken, en betaalen jaarlyks een kleene Geregtheid aan den Koning, voor 't hezit van hunne Landeryn, die hen voor hun dienst tot onderhoud gegeven werden.

Mahabade, en Chialias, is 't Volk, dat tot de Caneel gehouden werd, staande onder hun eygen Vidane, en Hoofd van een groot Geslacht, door den Koning getteld, dien zy alleen gehoorzaamen, zyn alleen verplicht de Caneel te schillen, en dat daar aan valt is te doen; die zy jaarlyks moeten opbrengen, voor een gering loon, waar voor zy hun Landeryn en Hoven zonder eenige Lasten bezitten, en zyn buiten 't gebied van den Dessave.

De grond der Landen, behoord den Koning toe, en werd aan de Ingezeeren tot Erfgebruik, als Leengoederen uytgedield, zo dat ieder mensch Land Vol genoeg bezit, om 'er af te leven; dog is om dit gebruik dezer Landen verplicht voor zig zelve aan den Koning zodanigen dienst te doen, als waar toe hy geboren is, zo dat 'er zonder bezit geen verpligting is.

Geen Landen zyn zo van den Koning weggegeven ter leen, of hy heeft voor zig nog altyd gehouden eenige Teekenen van eygendom, die hem onder verscheide Naamen jaarlyks tot een erkentenis, en als Schatting werden opgebracht; dog zo gering, en met zo veel beleidenheid ingeteld, dat de menschen deze lasten by na niet voelen, blykende

77- onder een strenge Regeering, een groot Liefde tot de Ingezerenen.

Driederley Schattingen werden aan den Koning betaald, voor de gronden der Landen, de Vruchten, en Hoofdgelden, werdende de Dorpen met hun Inkomen, gegeven tot Loon van goede dienften, of tot onderhoud van behoeftigen, blyvende voor den Koning over de Hoofd-gelden, en hunne Thuynen en Akkers, die by niemand mogen ontfangen werden: want de eerste zyn des Heeren eere, en de laatste tot verval der Onkosten, en zyn de Schattingen genaamd Z . . . .

Toepely zyn witte Linnen Kleederen, die door de allereerlykste of hoogste Gellagten, hunne vrouwen, en kinderen, gesponnen, en door de Weevers der Cingaleesen, de Chialias, een veragt volk, gemaakt zynde, door de aanzienlykste jaarlyks aan den Koning opgedraagen werden, en met de zelve hem groetende, bieden zy hem op nieuw hun onderdanigheid en gehoorzaamheid aan, als of zy hun Leenen quamen te heffen.

Angebadde zyn Hoofdgelden der laage Gellagten voor den Koning, van ider man, oud van de 15 tot 60 jaar, door malkanderen geen Ryksd. 's jaars, en zyn dan behalven dien nog schuldig, Yzer, Zuiker, en Caneel te geven, dog de Caneelschillers geeven geen Geld, maar na de sterkte der Persoonen van 1 tot 12 Robben, a 60 pond ider Robbe, voor niet, en dan nog zo veel voor Geld, dat hen betaald werd tegen 6 stuivers de 60 pond; en werd altyd gezien na de kragten de Arbeiders.

Wattabada, is een Last op de Gronden, schoon veel of weinig beplant, en geven 2000 Cocos-boomen, 1 Ryksd. in 't jaar, andre geven een getal van Areek-Nooten, die hen van den Koning tegen 48 stuivers de 24000 stuks, of de Ammenam in Geld betaald werden, schoon 'er veel of weinig Boomen op die grond staan; mits de zelve daar toe bequaam is. De rest blyft ten voordeele der Eygenaars of Bruykers der Gronden en Dorpen.

Polleye is een Gerechtigheid der Boomvruchten, der Cokos-boomen, werden ontrent driemaal 's jaars ingezameld, dat alles te zamen geen thiende Vrugt bedraagt; dog is egter in de eerste instelling, zo wel op deze als de bovenste, zo geen gelykmatigheid gevolgd, of daar is tusschen de een en de andre plaats een groot verschil; egter zyn deze geen andre Schatting of Lasten onderworpen.

Otto en Anda, daar van betaald de

eerste de 10 schoof van de Akker, en de tweede de zuivre helft van de Vruchten, na dat 't Zaad, door den Koning 'er toe besteld, eerst afgetrokken is, zynde de Landen, met deze last bezwaard, veeltyds de beste en vrugtbaarste Gronden; weinig onderworpen aan overvloed of gebrek van Water; dat anders den Landbouw op Ceylon al veel onderhevig is.

Dewel zyn Thuynen en Zaeylanden, die in de Dorpen voor Reekening van den Koning overblyven tot gebruik der Dorpvoogden, en tot verval der onkosten, die zy dragen moeten, zo aan den Dessave of Dorpheer; als daar door trekkende, aan wien de Dorpheer de kost moet geven, namelyk de Ryft tot last van den Dorpvoogd, en toefpyzen ten laste der dorplieden, dat by beurten omgaat; en weinig beswaard.

Madafpo, is een Gerechtigheid van kleene waardye, die de Dorpvoogden aan 's Konings Leermesters 's jaarlyks opbrengen, uyt het bezit der voorz. Dorpen, alles gerekend in een heel jaar, voor ider Dorp geen 6 stuivers besloopende, een last, meest dienende om de naam en gedagtenis des Konings maar levend te houden in de Landen, ten bewys dat zy van hem atkomen.

Motette zyn Thuynen en Landen die in de Dorpen voor den Koning overblyven, en noit weggegeven of vervreemd werden, zynde ten voordeel der geene; die gemelde dorpen of uyt gunst, of tot hun onderhoud gegeven zyn, welke Landen door de dorplieden moeten beaerbeit werden zonder loon, zynde boven dien van alle Lasten vry.

Morales, is 't Erf-recht, dat den Koning in alle de Sterfhuizen der Natie bezit, en is dit; van alle roerende Goederen, dat door 's Konings Rentmeesters en de Dorpvoogden der plaatzen daar dien Boedel is, met groote betcheidenheid en medelyden ontrent de Erfgenamen gevorderd, en aan den Koning betaald werd.

Deze Gerechtigheeden zyn wel de voornaamste Weyten en Voorregten; aangaande 's Volks Persoonen en middelen.

Dog nu diend men eens na te speuren, voor hoe verre zy volgens de zelve door ons gelaten, bewaard, gehouden, en hoe verre hunne Zaken onder de Compagnie, in vergelyking van onder den Koning, verbeterd zyn.

A. 1677.

XIV.

*Wijze en Regeering der Compagnie,
over dit Volk, de Landbouw,
en hoe daar by gehandeld.*

's Compagnies
Regeering over
dit Volk.

De Eere, die zich de Cingaleesen door hunne Geboorte toecygenen weerdig te zyn, zoo die zig in den Oorlog geregtigd vinden, als tot Ampten, werd op 't hoogst vertreeden, en zy verongelykt, als men hen steld onder de gehoorzaamheid van geringe Lieden, over welke zy behoorden te gebieden. Dit veroorzaakt groot misnoegen en afkeer tot onze Regeering, en wensch tot verandering, en weinig trouw, met gevaar van afval, en oproer.

Met hunne
Ge-woonten
zeer stry-
dig.

Dus is *Joan Alves* een Visscher, *Domingos Alves*, zyn Broeder in Gale, *Louis D'Andere*, in Caliture, *Ventima*, *Araatje*, *Maarme*, *Vidane*, *Miebiel*, op *Panture*, *Philip Vidane* op *Uurzee*, *Polatte*, *Vidane* op *Dicwelle*, over de allerhoogste Geslagten in gebied gesteld, bekleed met Eernamen en Ampten, die deze voornoemde veragte Persoonen door de Wet van hun Geboorte niet mogen genieten, en geen bewind hebben, dan over hun 's gelyken.

De dienstbaarheid nu, een Volk tegen hun gebruik en vryheid opgedrongen, kan niet door geweld gelchieden, dat alle reden in de lydende gemoederen uytfluyt, en een droetheid veroorzaakt, die licht tot wanhoop held, en hen op afval, verraad, vlugt, en alles quaads denken doet.

Dus zyn de vrye aan den arbeid der Vestingen gedwongen, de Chialias, alleen tot 't Cancellschillen verpligt, werden gebruikt om het Bosch te kappen, wegen te maken, te bouwen, hout te hakken, en tot andre diensten.

't Volk der *Vidanas*, alleen aan de vangst en stalling der Olifanten gehouden, werden tot de Aekers en 't Ploegen der Landen gebruykt.

De *Neydens*, vry van dienst buyten hun dorpen, werden in andre Landen gezonden, en tot den Arbeid gedreven.

De *Coeli's*, die door hun veelheid de Dorpen weerdig maken, en tot dragen verpligt, werden niet alleen buyten hun dorpen tot 's Lands diensten gebruikt, maar ook tot Ryft planten, eygen Werken, 't draagen van alle Officieren, zo wit als zwart, die maar iets te zeggen heeft, geemployeerd, waar door de eygen Landen door hun gedurig afwezen, van hun gerief beroofd, de Bouwerybraak en onbearbeid blyft leggen, en verwilderd.

De Wet der *Morales*; van de roeren- de Goederen, is mede tot de onroerende uytgetrekt, die door de afgezondene van den *Deffave* gewaardeerd, en de Lieden afgedrongen werden te betalen, of anders hun Landeryn aan andren te verpanden, dat met den Boedel van *Monna Singa*, *Araatje*, en *Mandigolle*, en *Bammiga Neynda*, in Radwelle, en over heel *Mature* gelchied is.

De *Mahabade* zyn met geweld gesteld onder den *Deffave* van *Mature*, en de drie der voornaamste *Durias* wel streng met *Zweepen* geslagen, te weten, *Mendibe*, *Nalemoe*, en *Hondemoe*, en gedwongen de draagbaar op zyn sehouderen te draagen van den *Deffave* van *Mature*, zynde deze *Cancellschillers* onder den *Deffave* of *Portugeeschen* *Generaal*, of onzen *Gouverneur*, door een byzonder *Capiteyn*, en van niemand anders geboden geweest.

Zulke *Straffen*, veel sehadeliker als de dood, geven geen kleen gemor, en verbitteren eer, dan zy verbeteren.

Ook zyn nu in 15 jaar meer *Modeliaars* gemaakt, dan in 50 jaar te voeren.

De Landen, in 't *Deffaveschap* van *Mature*, in de *Dolasdas Corle*, zyn laag vlak, en vrugbaar tot den *Ryftbouw*. Hier toc, een werk door de Heer van *Goens* den *Deffave* van *Mature* bevolen, heeft *R. van Goens* met geweld menschen uyt andre Landeschappen gebruikt, zonder te letten, of zy schuldig waaren dit Werk te doen, of niet, of door hun Geboorte, en *Voorregten* vrygeboren, en noit dienstbaar geweest, en die buyten hun *Vaderland* niet gehouden waaren den Heer des Lands te dienen.

Tot dit Werk behooren 250 a 300 menschen, die van alle omleggende Landen derwaards gedreeven wierden, zynde hun *Wooningen* wel 10 a 12 mylen van daar, en veeltyds ook, buyten den *Bouw*, genoodzaakt ook de *Vrugten*, en zelf zomtyds met eygen *Beeften*, in de *Schuuren* te brengen.

Majorales zyn *Dorp-voogden*.

Van die Landen heeft zich de *Compagnie* als dienstbaare aan hunne *Onderdanen* gemaakt, alzo zy hen de *Tiende* geven moet van de *Vrugten* des *Aekers*, en draagd hier van een zeer veragtelijke *Naam* van *daghuurders* van hun *Onderdanen*, tot groote ergernis aan 't Volk.

Van dezen *Oegft*, alle *Onkosten* afgetrokken, trekt den *Deffave* voor zyn deel, byna de helft van 't gene de *Compagnie* goed gedaan werd, alzo hy geen verlies van *Beeften* of *Zaad* onderworpen is.

Den

17. De Landrechter, of Deffave nu, die 't Volk meest beschermen moest, heeft de grootste gelegenheid, om hen te verdrukken, en zich onder schyn van Compagnies voordeel, te verrijken, behalven dat de menschen ongelooflyk, ja wel haast door deze dienften in 10 jaaren weggesmolten en verminderd zyn; en men kan zulke Liederen dan niet meer krygen. Dus zyn ook de Lascaryns wel op 3 gesmolten.

Wat op zulken hardheid volgen kan, is licht te denken, en hier uyt is ook licht te oordeelen, of dit Volk onder de Regeering van de Heer R. van Goens van staat beter, dan onder hun Koning, geworden is, daar al hun voorrechten zo vertreden zyn.

Schoon 't den Overwinnaar van een Land vry staat de Wetten te houden, of te veranderen, is echter zyn meeste voordeel in 't houden der zelve te vinden.

XV.

Hoorgeselde Winsten, en de Verzekering van dien, ten aanzien van den Koning, en de Compagnie.

Deze voordeelen bestaan in de Caneel, Olifanten, 's Lands Inkomsten, en Gerechtigheden, en Koophandel, Winsten op verstreking van Gagie aan de Dienaars, den Areak, Zout, de Kinkhoren of Sjankos van Toetoccoryn, de Peerlen van Man-Aar, en Madure, welke by de Heer van Goens dus opgegeeven zyn.

Areak, - - - - -	1200000
Sjankos, - - - - -	100000
Olifanten, - - - - -	100000
Inkomsten en Gerechtig- heeden, - - - - -	100000
't Zout by provizie, - -	50000
De Koopmanschappen, -	50000
De Taxatie op de Ca- neel, van 350 pond, -	50000
<hr/>	
Na de Vaderlandse Reductie, - - - - -	1650000
<hr/>	
Na de Ceylonse waardye, - - - - -	1980000

Deze Winsten belooft hy wel vast, dog zy gaan zo vast niet, also die licht konnen belet werden door veel toevalen, hoewel dit hoog opgeven gediend

heeft om onze Majores te eer over te haalen, om alles by Ceylon op te zetten; dog had men nog alle de Lasten 'er eens bygevoegt, dan hadden zy 'er beter over konnen oordeelen; te meer alzo de Lasten altyd vast staan, en de Winsten onzeker zyn, by Oorlog, quade Markten, &c.

De Caneel is de voornaamste Winst, daar men op hoopt, die 't Eyland zoo grooten Naam gegeven heeft, en die ons zo veel Goed en Bloed gekost heeft, waarom alle de Europiaaners ook 't oog 'er op hebben, en ons dien Schat misgunnen.

Deeze Boomen groejen meest aan de eene zyde van 't Eyland van Calpentyne, tot aan de Rivier van Waluwe, meest in de Landen langs de boven-Zee; ter breedte van 67, en 10 mylen Landwaard in, en dus in de wilde Bosschen gemengd, verwart onder allerley Boomen en Hout, en welke schors geschild werd door 't Volk, met de naam van Mahabade, en Chialias bekend.

Den Oegit begint in Juni, Juli, of Augustus, wanneer dit volk uyt hun Dorpen, 16 mylen gaans van Colombo gelcegen, en van Gale, in die Corle behoorende, te Veld trekt, by zich ter bewaring, behalven hun eygen Soldaten, of Lascaryns uyt hun eygen Geslagt, hebbende nog een troep Hollandse Soldaaten, die voor hun Wagt houden op plaatzen, daar toe gebruykelyk.

De Schorsen, door hen by dag vergaaderd, brengen zy 's avonds ontrent de duytze Wagt, schraapen, droogen, binden, en brengen die te Nigombo in de schuuren, daar zy gewoogen werd, en van de Compagnie ontfangen, ter voldoening der Schatting, die ider der zelve schuldig is.

't Is een sterk Man, die 30 pond drooge Caneel daags kan by een brengen, en dus vercyfcht 'er veel Volk, om 5 a 600000 pond by een te krygen.

De beste en meeste Caneel valt ontrent Nigombo, en als de Inzameling daar geschild, werden de Wagten der Militie geleid langs de Rivier van Caimel, van de mond Landwaard in, tot ontrent 6 uren gaans, en zoo aan de Zuidzyde, verspreidende zich de Schillers een myl Bezuiden, en 5 myl Be-noorden de Rivier tot Madampe, bestaande dus een Bosch of Veld, van 18 mylen in den kring, behalven 't Strand.

Zo de Caneel in de Landen van Colombo, Gale, of Mature, moet werden geogfit, is den omtrek nog grooter, 't volk meer veritroid, en by gevolg zyn 'er meer Wagten van nooden.

A. 1677. Alwaar dan de Caneel in de Fortres Mature, behalven Gale, of Culture, en anders in Veldschanfen moet werden bewaard, tot die met Schepen (of Vaartuigen) werden afgehaald, en in de Pakhuizen gebragt.

Oordeelt nu hier uyt, hoe onwis het met de voornaamste der voordeelen van Ceylon gelegen is, want sehoon hier maar voor . . . . gl. van Caneel opgebragt is, zou de Compagnie in 't Vaderland daar by veel meer miszen.

Nu is de vrage, of de Compagnie een Bofch van 18 myl omgaans door haare Militie kan omzetten, en meer dan 3 maanden, en langer, bewaren, zonder dat de Koning 'er inbreken kan, als hy wil, en zig Meester van 't Veld, de Caneel, en Schillers, maken.

Dus hangt het sehillen van de Caneel van Raja's goedheid, en van de Vreede enkel af, also de Compagnie dit met hun volk niet zou kunnen beletten, dat hy hen 't vredigbezit der Bofschten, (daar alles aan hangt) beneme.

Deze Winft van de Caneel staat los, ten opzigt van de plaats niet alleen, maar ook ten aanzien van de Lieden, die de zelve bereiden, also de Koning als hy wil, zeer licht al de Chialias met Vrouw en Kinderen opvoeren kan, eer er eens tyding van Colombo komt, of die ontzet kunnen werden; also dit volk meest woond tuffchen de Rivieren van Gindere, en Alican, of Bentotte, alwaar de overkomt van Gale, en Colombo, zeer licht te beletten is. Voor welk ongeluk God de Compagnie bewaare; want dan zou men eerst zien, wat Ceylon was, en gaf.

Schoon nu Raja Singa ons ongemoeid laat, moet men niet stellen, dat het aan zyn Magt ontbrekt, also wy te groote dingen van hem reeds verhaald hebben, zo by de Portugeesen, als onder ons verricht.

Alles hangt dan maar aan de Vreede met hem af, also de Compagnie niet in staat is, om op de Winsten der Caneel zo veel volk te houden, als daar toe vereyscht werd, om die zeker te hebben.

De Olifanten geven de naaste Winft na de Caneel.

Deze werden door Lieden, daar toe gebooren, uyt de Bofschten, op uytgezogte plaatzen, van zeer verre zagtkens na de gemaakte laagten gedreeven, met loosheid in de Fuyken gelokt, bekneld, gevangen, en zeeker af gebragt; maar die Jagt hangt al mede af, van 't vry gebruik der Bofschten, dat Raja Singa ons beletten kan, al was 't maar door

Bosloopers, die de Jaegers konnen A. 1677. schuuw maken, en op de vlugt dryven, waar onder ook Jaffanapatnam, in opzigt van tribut van Olifanten, die de Wannias in Vreede opbrengen, al mede moet geteld werden.

En als men die Beesten al heeft, valt 'er nog al veel in te verzien, also zy dan onder die Koopmanschappen geteld werden, die men houden moet, tot zy afgehaald werden, dat al mede veel toevallen en beletzelen onderhevig is, want anders moest de Compagnie in de voorleeden jaaren nog wel eens zo veel jaarlyks, als de Heer van Goens steld, wezen goed gedaan, dat zoo niet gevolgd is.

De Inkomsten en Gerechtigheeden der Landeryen, zyn al mede niet in Compagnies magt, en hangen af van 't Vredig bezit der platte Landen. Zoo die door den Koning verwoeft werden, (dat hy doen kan, als hy wil) zyn 'er geen Inkomsten.

De Koopmanschappen, 't Hout, en alle andre dingen, hangen al mede af van 't Vredig gebruik der Landen; also hy alle gemeenschap der onzen met zyn Volk, door omgangs verbod, kan affnyden, en dan houden alle de Winsten op, dat men heeft gezien, als hy geheele landen heeft ontvolkt.

De Winft van Areek-Nooten werden tot tonnen Gouds opgegeeven. Dog dit is geenzins zo breed; behalven, dat die winft van zo veel bepaalingen ahangt, dat by na geheel Indiën tot uytvoering van dien vereyscht werd.

Men heeft met alle zoorten van geweld UEd. die als billyke middelen aangeraaden voor goed te keuren, en zomnige ook uyt te voeren, alleen, om dat men op Ceylon geen raad wist, om zo hoog opgegeeven beloften van Winsten, op zoo zwakke gronden, goed te maaken.

De Areek komt uyt onze Landen, of zy werd uyt die van Raja Singa aan ons te koop gebragt.

Zoo hy dat laatste maar verbied, zou die winft zeer veel verliezen; en 't geen wy uyt onze Landen vergaderen, hangt al mede geheel en al van de Vreede af; behalven dat dien aftrek door 't verzwaren of verlichten der Tollen van de Malabaarze Vorsten, die wel demeste Areek in hun Landen hebben, veel geven of neemen kan.

Ook is het te vreezen, dat men eerlang (zoo Raja den uytvoer niet belet) meer Areek op Ceylon zal moeten inkopen, als de Compagnie zal kunnen vertieren, al volgd men de Markt: Want de Inwoonders dan af te wyzen, en hen met die

In opzigt van alle de voorgestelde middelen daartoe opgegeeven.

die Vragt te laten zitten, of hen te verbieden die aan anderen te verkopen, wat kan daar op anders, dan 't grootste misnoegen en gevaar van zich elders te begeben, volgen.

De Kleeden, 't rad om den Areekhandel gaande te maken; en te doen draegen, staan al mede in de magt van andre Heeren, aan welker goedheid, rust en Vrede, die Handel gebonden is.

't Was daarom, dat men UEd. bewegen wilde Toetecoryn te Fortificeren, den Teuver zyn Land van Rammanacoil: 't ontnemen, de Vizapoerze Landpaalen te bcoorlogen, en de Vorsten van Malabar als Compagnies Onderdaanen te agten en te handelen; alle zeer harelke dingen.

En schoon al die geweld en waaren ingewilligd, kon dat aan den Areekhandel niet gevezen, also 't onmogelyk is, om alle die Vorsten in hunne groot Landen, door 't bezit van een klein stukje Strand, te dwingen; behalven dat ook de Handel niet bebloten, nog vast is in of aan een Fortje van Toetecoryn, of aan Rammanacoil, of Nagapatnam, maar zy heeft haren loop, hun geheel Land door, zeer wyd uytgebreid.

Behalven dat men die Vorsten, als Nabuuren van Ceylon, in veel gevallen zeer noodig heeft, en met welke men derhaven geen Verbonden tegen hun in'treft maken, nog hen daar toe dwingen moet; also zy, die niet langer zullen nakomen, dan zy zich daar toe geperst zien, dat ook geen Liefde nog Vriendschap verwekken kan.

Zo staat het met den Handel van den Areek, en schoon men gezien heeft; dat dit veelyds tegen Wind en Stroom aangegaan heeft, tegen alle waarfchouwingen aan, heeft men liever honderd uytvlugten van beletzelen, om 't quaad gevolg te bedekken, en te verschoonen, willen bedenken, dan de onmogelykheid van deze onderneming, en zyn doling, te bekennen.

De Sjangos raaken de Kust van Madure, alwaar de Peerl-duykers die opduyken uyt de grond der Zee; als zy geen Vifchery konnen houden, en 't is 't middel van hun beftaan.

Dit was onder de Portugeesen een vrye handel; waar van zy hen eenige geregtigheden betaalden, dog dit is een Handel voor de Compagnie geworden, niet zonder goede winst.

Dog die Handel hangt ten grooten deelen af van de hooge of lage markt; ook woonen die Parruas op een anders Stranden, waar door zy voor die Inlandze Regenten bloot leggen, die nu en dan met de Compagnie in verwyde-

ring raken, en daar door de Parruas zeer belet konnen werden, dat dan in de winst veel vertchild.

De Aanmerkingen No. 16. 17. 18. 19. 20. en een gedeelte van No. 24. hebben wy, also die hier niet ter zake dienftig zyn, uytgelaten.

Onder anderen wyzen zy maar aan de buytengemeene groote Onkosten, in elf jaaren aan de Fortificatien van Ceylon gedaan, mitsgaders de winsten daar tegen in dien zelven tyd getrokken, met een betoog dat het voor de Heer van Goens vóllagcn onmogelyk geweest zy, om zulke groote Winsten, als hy aan de Heeren Majores beloofd had, ook dan zelfs, als men in Europa (volgens zyn stelling en eysch) zo jaaren aan een Vrede met alle Mogendheden had, van Ceylon te konnen trekken.

XXI.

Beslyt en Gevolgen van Onmogelykheit om 't Werk te konnen volbrengen, anders dan door de Vrede met den Koning van Candia.

Zo wy nu in de Landen, die wy van de Portugeesen gewonnen hebben, die Volken niet beter en zagter dan zy, maar nog erger, regeeren (gelyk de Cingaleezen door R. van Goens dus geregeerd zyn) zullen zy zekerlyk niet nalaten, ook andren tegen Ons, 't harrer hulpè, in te roepen, gelyk zy met ons tegen de Portugeesen gedaan hebben.

Konnen egter alle die Forten, na zo veel gedane Onkosten, ons die Winsten niet verzekeren, zo is 't zeker, dat alle die Forten en Guarnisoenen, onnutte lasten voor onze Heeren en Meesters zyn, ja de Heer van Goens zegt, dat zy nog moeten vermeerderd werden, dat ons nog eer te grond helpen zou; en doet men dit niet, zo staat men voor den Vyand op veel plaatzen bloot.

Dus ziet men egter, dat alle die Lasten van onze al te groote uytbreiding op Ceylon komen.

En dus blykt de onmogelykheid der stelling, van de Compagnie Meester van Ceylon te maken, al 't welke alleen uyt den Oorlog met Raja Singa voortkomt, daar zy uyt een Vrede met hem, alle de Forten en Guarnisoenen meest zou konnen missen, en nog veel boven haare verteering overwinnen.

A. 1677.

XXII.

*Verhaal der Oorlogen en Geschiedenis-
sen, tusschen de Koningen van
Ceylon onder malkanderen,
en met de Portugeesen,
en de E. Compagnie.*

Oorlo-
gen der
Keyseren
van Cey-
lon.

De Cingaleesen zyn zeer oud, en ko-
men in manieren, verw, gedaante,
spraak, Wetten, en Godsdienst, zeer
overeen met de Malabaren of Nayros,
geelyk ook hunne Landen, boomen,
vrugten, kruyden, gronden, bosschen,
en bergen ten grooten deele overeen-
komen.

Te weeten, de kust benoorden Caap
Comoryn, en bezuiden 't Fort Nigom-
bo, zynde de helft van 't Eyland, en
de andre helft benoorden 't Fort, 't strand
langs tot aan Panoua, heeft in eygener
voegen groote gelykheid in alle zyn
deelen met de Landen der Malabaaren,
beoosten de gemelde Caap, de Landen
van Madure, Tansjower, Carnatica,
en Chormandel, zo in opzicht van de
Menschen, als van de Gronden, Taal,
en Gewoonten, en heeft het verschil
van hedensdaags door lengte van tyd daar
in gebragt de verandering, die men 'er
in ziet.

Voor al komen zy overeen in Zaken
van den Godsdienst, en in de naam hun-
ner Afgoden, die op dit Eyland, en de
vaste kust van de Grensen van Persien,
gerkend tot aan Arracan langs de Zee
(en zoo te Landewaart, ook buyten 't
gebied van den grooten Mogol) een en
't zelve oogmerk heeft, en zo verre men
de naam van Bramines en Raja's heeft,
by al welke Volkeren dit Eyland ge-
naamd werd Langhan.

De oudste Aanteekeningen van hun-
ne geschiedenissen zyn weinig, en vol
Verdigtzelen.

Egter hebben zy geheugfchriften van
hunne Koningen, die zy optellen tot 't
Jaar 1990 voor Christi Geboorte.

Voor dien tyd is alles vol Fabelen, en
door onmenschelyke Spookten zo duy-
fter, dat het op 10 a 12000 jaren niet
aankomt, en dus is 't ook met de Mala-
baaren gelegen.

Eerste
beginze-
len der
Cinga-
leesen,
A. 1135.

Eyndelyk komen zy tot A. C. 1135,
van waar zy hunne Keyzers en Konin-
gen tot op den tegenwoordigen toe op-
rekenen, zonder dat 'er in al die tyd
wettige Nazaten ontbraken, schoon
voor weinig tyd eenige dwingelanden
Regeerden.

Vandien voornoemden tyd rekenen zy,
dat 'er geweest zyn 16 Koninkryken,
die alle quamen op hun hooge Offer-

dagen ter ommevang in de Stad Citava-
ca (deze Cita was een Godin onder de
Heidenen) en duurde dit 16 dagen lang,
voor ieder Vorstendom een dag en een
nacht, en voor de Vrouwen, zoo dat
die Volken eens des jaars in pragt en
Vreugde by een quamen.

Na die daagen haalde men uyt den
Tempel een Gouden Arm-Ring met 16
hoofden uytgehouden, de gemelde
Landen afbeeldende, die door den Prie-
ster aan den Keizer daar tegenwoordig
gegeeven wierd, aan wien de andre Vor-
sten Eere en hulp schuldig waren, en
welke veelyds was de oudste onder
deze Koningen, terwyl de andre Konin-
gen en Vorsten egter vrye en onbe-
paalde Bezitters van hunne Landen en
Volken, op hun zelve bleven.

Deze Gewoonte en Vryheid der Vor-
sten raakte eyndelyk zo in verval, dat de
Keizer zich Meester maakte, verdruk-
kende door allerley middelen van geweld,
huwelyken, en erffenissen, de kleene
Landfchappen tot een overheerde ge-
hoorzaamheid, sehoon meest alle deze
Vorsten in Maagfchap malkanderen be-
stonden, en in dezer voegen geschiedde
naderhand de Jaarlykfe byeenkomst op
Citavaca als een verpligting, om aan den
Keyzer hunne onderdanigheid te bewy-
zen.

Vimela Darma Soeria Mahadassyn, was
de eerste Koning op dit Eyland, die
zich 't zelve als Keyzer onderwierp on-
trent A. 1135. en zyn hem in regte
neer gaande trappen, gevolgd 7 kinderen
en kinds kinderen, uytmakende 375 Ja-
ren, waar van de laatste genaamd is
Langbau Raja Singa Mahadassyn, tot den
Jaare 1510.

Van dezen Keyzer nederwaards, en
ook by zyn tyd, zyn groote en langdu-
rige Oorlogen geweest, die de Landen
en Koninklyke Geslagten by na ge-
heel hebben verwoest en uytgedelgt,
dat byzonder zyn begin nam tusschen
2 Zoonen van den vierden Keizer *Maha
Raja Singa Mahadassyn*, oorlogende de
jongste *Ratgana Mahadassyn*, tegen den
oudsten, *Langbau Pitri Mahabastana*, en
scheurde 't Ryk in twee.

En of schoon de Kindren van *Langbau
Pittie Mahabastana* in 't Ryk bevestigd
wierden, bleeven dog de gemoede-
ren verdeeld, zo dat de Keyzers hun
Hof hielden in Candia, staande de Lan-
den by 't Leeven van *Langbau Pittie
Mahabastana Raja Singa Mahadassyn*, in
drie deelen in Oorlog, te weeten, buy-
ten hem, de Koning van Corta, en
Raja Singa Mahadassyn, hebbende zig
als Koning van Citavaca opgewor-
pen.

On-

77. Ontrent dezen tyd, of A^o. 1505. quam de Portugeezen op dit Eyland, en maakten aldaar door veel liften en bedrog een beginzel der Stad Colombo, niet zonder veel bloedftortingen en Oorlog met den Koning van Cotta, dien zy eyndelyk de Stad, toen genaamd Colamba, of 't Manggas-blad, afnamen, en hem tot Vrede dwongen:

Dog dewyl hier veel groote Zaaken aanvang nemen, moeten wy dit wat hooger ophaalen.

Over 't Koningryk Cotta Regeerde toen *Cotta Raja Pandaer*, die maar een Zutter, en welke 3 Soonen had, genaamd *Bhanagabau*, *Bandaer*, en *Baduna Rajau*. Deze 3 Broeders vermoorden hun Koning en Oom, en verdeelden onder malkandere de Landen des zelfs, en de Corles Saffragam, de vier Corles, en Mature; en zy voerden Oorlog tegen den Keyzer van Candia, *Langbau Raja Singa Mahadassyn*.

Maar zy bleeven niet langeendragtig, alzo de middelste door den oudsten vermoord wierd, welke Prins *Bandaer* een Soon naliet, die, een klein kind zynde, by de Portugeezen opgebragt wierd, en *Don Philippo* gedoopt is; en had de jongste Broeder voor zyn deel de vier Corles, en de Hoofdstad Citavaca, nevens Saffragam, anders Dunavaca.

Bhanagabau, zig tegen zyn Broeder te wak vindende, zocht hulp by de Portugeezen, die zig met groote loosheid in dien twist mengden, en beloofden dien Koning zyn Dogters Soon Koning te zullen maaken, tegen 't recht des Lands, en tegen 't Reecht van 's Konings Broeder, *Mabaduna*, en dat van den Soon des vermoorden Broeders *Bandaer*, *Don Philippo* genaamd, zynde deze Dogters Soon genaamd *Periapandaer* en *Don Joan* gedoopt.

Mabaduna, de Stad Cotta met magt naderende, werd van zyn Broeder vernoemd in 't Veld bejegend, zynde door de Portugeezen geholpen, onder de welken een den Koning, *Bhanagabau*, met een Musquet doodschoot.

Een snood verraad, en oorzaak van 't verlies van die Stad, en van de Vlucht van des Konings van Cotta's Leeger, dat met de Portugeezen na Colombo week, alwaar dat Kindskind tot Koning wierd gekroond.

Het zelve, *Periapandaer* genaamd, wierd door de Portugeezen volgens vorige beloften onderfchraagd, of liever in gevankenis gehouden in Colombo, en in de Roomfche Religie opgebragt, onder allen sehn van hem in zyn Ryk te herstellen, en met Koninglyke pragt ondersteund, kry-

gende door dit middel voet in de Regee. A. 1677.
ring over 's Kinds onderdanen, die hem getrouw bleeven, en geen kleene voordeelen der Landen, die zo Caneel, als Olifanten, gaven.

Aan de andre zyde wierden zy zeer gedrukt van den Koning *Mabaduna*, die door zyn Broeders dood, zig Koning van Cotta en van de Beneden-Landen maakte: dog wierd egter van de Portugeezen geslagen, die door hulp van veel kleene Heeren de Stad Sitavaca inkreegen en beroofden, na welk voorval de Koning *Mabaduna* vermist en verdweenen is, oordeelende veelen, dat hy in Pelgrimagie zyn Ryk, 't Eyland, en zyn leeven verlaaten heeft.

De Keyzer van Ceylon, wettig Heer van 't Eyland, had tegen de Koningen van Cotta, die zich zyne gehoorzaamheid onttrokken hadden, lang geoorloogd, blyvende (gelyk gezegt is) zyn Hof houden in Candia, van waar hy den oorlog met groot voordeel voeren kon; dog na de dood van *Mabaduna*, Koning van Cotta, en Citavaca, veranderden zyne Zaaken, dewyl nog veel andre Vorsten, en vooral de Prins van Oeva, *Vimclamantra*, van hem afvielen.

Raja Singa Adassyn, een jong, moedig Prins, en Soon van den vermisten of dooden Koning van Cotta, *Mabaduna Rajoe*, herstelde zyn's Vaders Zaken, en nam voor, zig Meeſter van 't gansch Keyzerryk te maken, en voor al de Portugeezen te verdryven, die oorzaak van alle deze oneenigheeden in deze Landen waren, en bragt in korten tyd door Wysheid of geweld, 't geheele Ryk ten onder, en veel van dien, aan zyne zyde.

Langbau Raja Singa Mahadassyn, met een zwaar Leeger tegen dezen jongen Koning afkomende, werd geheel geslaagen, en is deze oude Keyzer al meede weg geraakt, zonder dat men weet, waar hy vervaaren is, nalatende eene Dochter, zyn Erfgenaam, en de wettige Keizerin; dog nog maar een klein kind.

Zy wierd onder de Portugeezen besteld, uyt vreeze dat *Raja Singa Adassyn*, haar in handen krygen mogt.

Deze Zaaken zyn meest ten tyde Van der Portugeezen voorgevallen, zedert A. 1508. tot A. 1583. hebbende doorgaans veel Oorlogen gehad, en groote schade in Volk geleeden; egter altyd met die gedagten van zich weer eens Meeſter van Ceylon te zullen maaken, dat hen al sehoon begon voor te komen; dog *Raja Singa Adassyn* was hun bittere Vyand, die, Meeſter geworden

276 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1677. zynde , den Prins van Oeva , *Vimelamantra* als Hoofd in Candia itelde.

Lo dat *Raja Singa Adassyn*, Meester van alle de Wagten op dit Eyland wierd, oeffenende een streng-gebied en groote wreedheid tegen die hem wederstonden. Hy belegerde Colombo , en bragt dit in grooten nood, en zou, zonder tydige hulp uyt Goa , en de onverwagte afval van Candia, door *Vimelamantra*, ongetwyfeld alles vermeerkerd , en uyt dit Eyland de Portugeesen verjaagd hebben.

Ondertuffehen , en gedurende die Oorlogen , hielden de Portugeesen het met den Koning van Cotta , *Don Jan Periapandaer* (dien zy met groote kosten op Colombo als een Koning onderhielden) zo verre gebragt , dat zy van zyn Zaaken de hunne makende , hem nu oud geworden zynde , bewogen , om A. 1580. Koning *Henrik*, in Portugaal, Erfgenaam van zyn Staaten, Ryk , en van 't geheel Eyland te maaken, schoon hy daar toe nog recht , nog eygendom , en geen bezit daar af zelfs had.

Tegens deze Erfenis en overdragt , die in Colombò by weinig Dienaaren des voornoemden Konings geschiedde, stelden zich de Oom, *Raja Singa Adassyn*, met zyn Broeders Soon *Don Philippo*, dewyl deze *Don Jan Periapandaer* een Dogters Soon van *Rajas* Broeder, en dus zo veel verder was , maar *Don Philippo* had geen magt, en moest zig dierhalven te vrede houden; dog *Raja Singa Adassyn* dreigde een ieder met de Dood, die de Portugeesen aannamen; en zo deed ook de Keyzer.

Terwyl de Zaaken dus stonden, maakten die van 't Koninkryk Candia, *Vimelamantra*, die *Raja Singa* daar als zyn Gouverneur gesteld had, tot hunnen Koning, en Keyzer van 't Ryk, alzo hy die gene was, door welken de Oude Keyzer geslagen, en door welken de overwinning in veel Oorlogen verkregen was. Een twist , die voor de Portugeesen zeer goed was , en hen wat rust gaf.

Raja Singa kon met al zyn geweld den Koning van Candia (die van hem afgevallen was) niet overwinnen, dies maakte hy Vrede met hem, waar op *Vimelamantra* (die nu den naam van *Vimel Darma Soeria Adassyn* aangenomen had) geruft zynde, zeer schandelyk ver-raaden, en wreedelyk, in de aarde met 't lyf, en 't hoofd 'er pas uyt, gedolven, en dus met houte Bollen 'er tegen geworpen, aan zyn eynde gebragt wierd, ontrent A. 1585, waar by nu *Raja Singa Adassyn*, Meester van geheel Ceylon geworden was.

Deze *Vimela Darma Soeria Adassyn*, A. 1677. lic een soon na, die na de Portugeesen vlugte, en by hen wel ontfangen wierd, om hem tegen *Raja Singa* te befehermen, en verder in zyn Vaders Staten te herstellen. Hy nam 't Christen geloove aan, en den naam van *Don Joan D' Austria*, was een wakker jong Heer, en d' A. 1677. die zyn tyd onder de Portugeesen, in 't leeren van Europische Zeeden, zeer wel besteedde.

De Portugeesen hadden toen vier konings kinderen onder zig, die allen, en ieder een bezonder opzicht op de Kroon hadden; te weeten, 's Keyzers Dogter, *Mahabandia Adassyn*, gedoopt *Donna Catharina*, *Don Philippo*, Soon van *Bandaar Raja*, Prius van Cotta, *Don Joan Periapandaer*, Dogters Soon van den Koning van Cotta, *Bhanagabau*, en *Don Jan D' Austria*, Soon van den opgeworpen Keizer, of van *Vimelamantra*.

Dies was al hun konst, om door eenige van deze vier hunne eyfthen, en hun voorneemen te verbergen, dat zy hadden, en dus 't Land geheel onder zich te brengen; zynde dat van Cotta hen al mede gelukt, in welke plaats zy na zyn dood zich hadden ingedrongen; dog vermits het sechen, als of *Don Philippo* hier door wierd veragterd, stelden zy hem in 't Gebied, in hunne naam tot Hoofd, met belofte van grooter staat.

De nieuw opgeworpen keizer *Raja Singa*, die den afval van zyn onderdaanen zeer wreed straffe, sechen hen te willen verdolgen, ombrengende allen, die van eenige Staat of Hoogheide waaren, waarom 't Volk hem zeer begon te haten, en zig van hem, en zyn Tiranny, zocht te ontslaan, dog in de uytvoering was groot gevaar.

Dies hielden zy Raad in 't Geheim met de Portugeesen, op Colombo, en verzogten hunne hulp. Dit was een schoone Zaak en gelegenheid voor de Portugeesen; dog alzo *Raja Singa* met zyu Leeger in de Beneden-Landen, tusschen Colombo, en 't hoog Gebergte aan *Battane* lag, konden zy hun Magt met die van Candia niet vereenigen.

Derhalven vergaderden zy zoo veel Inlandze Militie, als hen mogelyk was, en stelden *Don Joan d' Austria* (Soon van *Vimeladarina Soeria Adassyn*) tot Veldheer daar over, met groote belofte tot de bezitting van zyn's Vaders gebied, terwyl zy by zich zelven geheel andre gedagten hadden, en geenzins die van de Kroon buiten hun bereyk, of hem die dus op 't hoofd te stellen.

Om

Raja Singa, Meester van alles.

Vimela Mantra.

A. 1677. En z Zoon Don J. d' Austria.

Om deze reden beloven zy *Don Philippo*, uyt het Huys van Cotta atkomstig, de Heerschappy, dog onder de gehoorzaamheid, en als ter leen van den koning van Portugal, en *Don Joan* zyn navolger, onder beding, dat zy trouwen zoutden met Portugeesche Vrouwen, dog van die verscheide inzichten, handelden zy met deze Princen in 't byzonder, om te beter hunnen aanleg te bedekken, en om *Don Joan D' Austria*, en ook die van Candia, te bedriegen.

Alles nu dus beschikt zynde, verdeelden zy hun Magt in tweeën, om *Raja Singa* te misleiden. Met 't cene trokken zy na Man-Aar, alwaar zy den koning van Jaffanapatnam om hals bragten, en dat Ryk veroverden, gelatende zich verder, om door den weg der *Wannias* na Candia te trekken. Met het overige hielden zy 't oog ontrent de Landen van Colombo, wagtende na beweging van *Raja Singa's* Leeger.

Zoo ras *Raja Singa* hoorde, dat Jaffanapatnam door hen veroverd was, wilde hy den voortgang dezer beginzelen stuiten, en zyn Vyanden vooral beletten, om met die van Candi te vereenigen.

Daar op trok hy met zyn Leeger door de 7 Corles na Mantotte; dog hy vond zig zeer bedroogen, en besloot dierhalven met grooten haast weder te keeren.

Zoo haast nu *Raja Singa* opgebrooken was, trokken de Portugeesen met hulp der Candianeesen, over Ballanaer na boven, alwaar zy 't met de Inwoonders zo wisten te beleggen, dat zy *Don Philippo* voor koning dedden uytroepen, zonder 't geregig misnoegen, van *Don Joan*, aan wien zy de Kroon beloofd hadden, in agt te nemen; hoevel zig die toen met het Veldheerschap (alzo anders niet kon) vergenoegde.

Ondertusschen maakte zich *Don Joan* by 't Volk zeer bemind, zo dat hy de Militie genoegzaam in zyn geweld had; vermoord daar op, of doct vergeeven, *Don Philippo*, en doet zich zelven als Keyzer verklaren, met de naam van zyn Vader; *Vimeladarma Soeria Adasyn* jaagd al de Portugeesen, die by hem waren, weg, hen scheldende voor myneedigen en trouwlozen, die hem bedrogen hadden, en welker naam hy niet meer wilde hooren noemen.

Hier by waren de Portugeesen van al hun groote hope, hier uyt geschept, versteeken, want hun Magt was nu verdeeld, alzo *Don Jan* al vast gezeten, en op den Throon, en *Raja Singa* mede waar te nemen was, die *Don Jan* stond aan te tasten, met welken zy nu in zo groote Vyandschap waaren.

De Leegers van *Raja Singa*, en van *Don Jan*, komen eyndelyk malkanderen te gemoet, vogten heevig om de Kroon; dog *Don Jan* bleef overwinnaar, schoon zwakker in Volk, en *Wappen*, maar vol moed, welk verlies *Raja Singa* zoo smertede, dat hy zich zelven verwondde, en, zyn Dood moedwillig verhaastende, daar aan Stierf, zonder een Erfgenaam na te laten, tot groote blydschap van *Don Jan*.

Na *Raja Singa's* Dood, stelde zich in zyn plaats *Xavier Bandaar*, de naaste Persoon in 't gebied, na *Raja Singa*, en die 's konings Schatten in handen had, die daar op als keizer van alle de Landen, en als koning van *Citavaca*, erkend wierd.

Deze egter zag geen kans, zig hier in zonder de hulp der Portugeesen te houden, maakte derhalven een Verbond met hen, waar by hy beloofde aan hen te laten de Landen der 4 Desflaveny van Saffragam, Mature, de 4 en de 7 Corles, en aan de Boven-Landen van Candia met hun gebied leggende, alwaar hy, van wegen de koning van Portugal, 't Gebied voeren zou als koning, daar toe zy hem alle hulp zouden bewyzen, en de kosten dragen.

Daar op bragten die twee Patyen, een groote Magt te zaamen, zo van zig zelve, als van hunne Bondgenooten, met welke zy te zamen na Balane optrokken, en na een geweldige tegenstand van *Don Jan*, kregen zy de overhand, zo dat *Don Jan* in de Wildernissen vlugten moest na de Weddas, waar by zy dan, zonder verdre tegenstand, Meester van Candia, en van 't geheel Eyland waaren.

Om zoo verre te komen, hebben de Portugeesen meer dan 80 jaaren gearbeid, en onnoemelyke Schatten verspilld, en ook allerley list, bedrog, en geweld in 't werk gesteld, weshalven zy toen voor al hun werk 'er af behoorden gemaakt te hebben, om deze hunne overwinft met wysheid en voorzigtigheid vast te maaken, door de Inwoonders vriendelyk te handelen, en hunne Bondgenooten alle genoeg te geeven, dog hunnen aanleg, vol bedrog, beloofde in 't vervolg niets goeds.

De Inlanders beloofden hen alle gehoorzaamheid, zo men hen tot Keyzerin wilde geeven *Mababandiga Adassyn*, wettige Erfgenaam van 't Keyzerryk, en eenige Dogter van den keyzer, die door *Raja Singa* verjaagt, en verniist was, en welke Prinszes tot Man-Aar, by de Portugeesen, in een klooster opgevoed wierd, te dier tyd 15 jaaren oud zynde, alzo zy A°. 1580. geboren was.

A. 1677.
Verlaat
Raja Singa,
die
van spyt
Stierf.

Xavier
Bandaar,
zyn
vervaant
Raja.

Don Jan
van hem
geslagen,
en zyn
vlugte na
Bosch.

Donna
Catharina,
's
Keyzers
Dochter.

A. 1677. Met deze Prinszes namen de Portugeezen voor eenen van hun Natie te doen Trouwen, om hier door alle twiſt over 't Erfrecht der Portugeezen weg te nemen.

Zy ſtonden dan 't verzoek des Volks toe, na dat zy met den koning *Xavier Bandaar* de Zaak overlegt, zyn toetlemming verzogt, en hem ook eenige hoop tot die Vorſtin gegeven, terwyl zy by zich zelve heel andre gedagten hier over hadden.

De Keyzerin dan, in Candia aankomende, wierd 'er gekroond, en haar gehoorzaamheid gezworen, waar op een groote Ruſt, en Stilſtand volgden, waar na alle de Bondgenooten weer na huys trokken, na beneden; dog de Portugeeſche Generaal, met de Europiaanen, bleeven boven by de keyzerin.

De Zaaken dus ſtaande, verzogt koning *Xavier Bandaar*, ten loon van zyne dienſten, de Keyzerin ten Huwelyk van de Portugeezen, die hem geweigerd wierd, onder voorgeeven, dat hy maar een opgeworpen koning, en derhalven niet weerdig was met die wettige Keyzerin te Trouwen, zonder verlof des konings van Portugal, vooral dewyl zy Chriſten, en hy een Heyden, was.

De koning, ten uyerſten hier over verbitterd, ſpande heymelyk met *Don Jan* tegen de Portugeezen aan, om hen te verdryven, voor al ook op 't algemeyn miſnoegen der Inwoonders, over hun dartelheid en geweld teegen hen, ſteunende; dog de Portugeezen, hier agterkomende, beſloten den Koning te vermoorden, gelyk zy ook in een vergadering zeer ſchelmagtig deden aan den koning, en alle die by hem waaren, waar over de Jonge keizerin zeer ontzet was, om 't gevaar dat zy daar by leed.

Don Jan, zich ondertuſſchen verborgen, en van een groote menigte miſhandelde Inlanders voorzich hebbende, komt weer voor den dag, en wiſt zig, hoorende de moord van *Xavier Bandaar*, daar zo wel van te dienen, dat hem 't geheel Land toeviel, waar meede hy de Portugeezen, verre in 't Land verſpreid, liet opvangen, en zeer wreed ombrengen.

De Portugeezen, te laat hun miſflag ziende, namen de vlugt, en met hende Keyzerin, verlieten Candia, dog wierden van alle kanten belet, door *Don Jan* vervolgd, en zoo geſlagen, dat 'er weinig levendig afquamen, en de Keyzerin wierd gevangen. Dus verloren zy 1590 op eenen dag alles, waar over zy zoo lang gearbeid hadden.

Don Jan vervolgte zyn overwinning, en bragt in korten tyd ten deele door

geweld, ten deele door minzaamheden, 't geheel Eyland onder zich, latende de Portugeezen aan de ſtranden ter naauwer nood den tyd, om in hun bemuurde ſteden hun ſchade te bcklagen.

Hy trouwde daar op de Keizerin, en bezat hier door 't Ryk in vrede, werdende door de Inlandſe Heeren ſtipt gehoorzaamd tot zyn dood toe.

De hoop, die de Portugeezen genomen hadden, om hun Koning meeſter van alles hier te maken, deed de Regenten op Colombo de zaak van Ceylon in Europa zoo voorſtellen, dat de Koning van Spanjen een zwaare uytrufing ondernam, om zich eenmaal door geweld en ontzag meeſter van 't Eyland te maken.

Met die magt komen zy A°. 1602. op Ceylon, en beſluiten, alzo zy veel der beneden-Landen hier, op hun zyde getrokken hadden, hier mede na Candia te trekken, makende onderweeg verſcheide Forten tot hun verſterking; dog wierden van *Don Jan* weer heel geſlagen, en tot voor de poorten van Colombo vervolgd. Daar op zogten zy den Keizer door liſt en verraad om hals te brengen, dat ook miſlukte, waar op zy nu verder begonnen bang te werden, dat zich die Vorſt met andre Europiaanen tegen hen vereenigen mogt, gelyk ook ontrent dien tyd de Hollanders hier quamen, en van hem zeer wel ontfangen wierden.

Des niet te min raadden zy hunne Heeren de volharding van den oorlog, meer om hun eigen bedrog te dekken, en hun zober gezag ſtaande te houden, als wel tot voordeel van hunne meeſters.

Ondertuſſchen veranderden hun zaken eenigzins, alzo *Don Jan* A°. 1604, na dat hy de Viceadmiraal *Sebalt de Weerd*, door eenig miſverſtand en quade bejegening had laten ombrengen, quam te ſterven, waar op ook de vriendschap tuſſchen de Hollanders en Cingaleezen wegens 't vermoorden van de *Weerd*, geheel en al, tot groote trooft der Portugeezen, afgetneden was.

Na 's Keizers dood raakte 't land door twiſt weer overhoop, en in verwerring tuſſchen Cenuwirad Adaffyn, en een Prins van Oeva, 's Keizers halve broeders, ider bedekt, met voorgeven van den jongen Keizer, en eenigen zoon, te bewaren tot zyn mondige jaren tegens zyn vyanden.

Onder dezen twiſt roeiden de Portugeezen wakker tot hun voordeel, zoo om zig van de laage landen te verzekeren, als om een nader verbond met de Keizerin aan te gaan, om dat zy Chriſten was, en onder hen opgevoed, waar door zy nog zugt voor hen kon over

En hoe de Portugeezen met haar handelen.

En met *Xavier Bandaar*.

Die met *Don Jan* tegen hen aanſpand.

Welke laaſte hen geheel verſlaat.

A. 1677. Gelyc Ceylon werd en Keyzerin Trouwde.

De Portugeezen wedde door hem geſlagen.

Zy. Doet A. 1604. En 't voorv. van Sebalt de Weerd.

Beyden Portugeezen voordel.

overgehouden hebben; dog zy sloeg alle verzoek van onderhandeling af, alzo zy wist dat de Portugeesen geen eed hielden.

De Keizerin, weer oorlog voorfiende, behield de Regering aanzich, straffende eenige oproerigen, en deed de twee Prinzen verzoenen, die onder schyn van vriendschap op malkandren toelagen; dog Cenuwirat Adaffyn, den Prins van Oeva voorkomende, vermoordde hem, en nam de vlugt, dog de Keizerin stilde den oproer, trouwde hem openbaar, en daar by was de Regering weer in een vasten staat.

Toen oordeelde de Keizer hoognodig een verbond met de Hollanders te maken, dat 1612. gefchiede met Marcellus Boshouder, die by den Keizer in zo grooten vertrouwen was; dat hy byna alles bestierde, zoo dat hy hem ook de bewaring van zyn kinderen vertrouwde; dog 't quam de Compagnie toen niet gelegen hem eenige magt van volk of schepen by te zetten, dat anders vry wel zougekomen hebben tegen de Portugeesen, tegen welken de Keizer egter met den oorlog voortvoer, alzo die hem, door veel quaad by deze en gene Vorsten, die hen aanhingen te rokkenen, zeer benadeelden; maar alzo zy zeer voor de Hollanders vreesden, deden zy groot aanbieding tot vrede, die, alsstrydende tegen 't verbond, verworpen wierd.

Ondertusschen stierf de Prins, Soon van *Don Jan*, en A°. 1613. de Keizerin *Donna Catharina*, nalatende twee Dochters van *Don Jan*, en drie Soonen by *Cenuwirat Adaffyn*, waar door de Portugeesen gelegenheid kregen, om te handelen met den Koning van Batticalo, en andre, die hen in hunne havenen aannamen, en hen beloofden tegen den Keizer te beschermen, en den zelven te beoorloggen.

De Keizer, hier en daar al eenige quade uytvallen gehad hebbende, zoo om de O van Eyland, ontrent den vermaarden Tempel van Tricoenmale, als door 't verlies van Nigombo, en te vergeefs na Hollandse hulp wachtende, alzo Boshouder A°. 1625. vertrokken was, maakte A°. 1629. een verdrag met de Portugeesen, mits dat zy de Oosterhavenen en hy de vier Dessavenyen verlaaten zou.

Tegen die Vrede stelden zieh een Prince van Oeva, in 't Cingaleesch *Corre-vitti Raalbami* genaamd, en in zyn jeugd by de Portugeesen *Don Antonio Bareba* gedoopt, welke de stad Candia overvalt, den Keizer op de vlugt dryft, de Princeessen gevangen kreeg, en de Portugeesen grooten afbreuk deed, hen zeer mishandelde, en hun landen verdierf.

De ingezetenen, ziende hun staat door de troepen, van drie partyen verergeren, maakten zieh met de Portugeesen, die zy gehoorza amen moesten zoo sterk, dat zy aan de eene, en de Keizer aan de andre zyde, de overhand kregen, en wierd die Prins door hen gevangen en onthoofd, zyn medehelpers gestraft, en de gevangene Princeessen weergekregen, waar door 't land weer verloft wierd.

Niet tegenstaande deze vrede, en 't verbond met den Keizer van Candia, konden de Portugeesen hun rust niet houden; want alle, die tegen den Keizer iets misdaan hadden, vonden by hen een veilige toevlugt, eere, gebied, en groote inkomsten, al 't welk ten eersten groote verwydering geeven moest.

Onder de overgeloopenen tot hen waren vier perzoonen van aanzien, *Cosma*, *Balthazar*, *Alexo*, en *Theodofic*, met den Titel van *Don* voorzien, en *Dessaves* gemaakt over de Landen, en in de hoogste ampten over 't volk en in de Militie gesteld; ja daar waren lieden by hen groot gemaakt, door den Keizer wech gezonden, om hen te bedriegen.

Deze rieden, om eenig voordeel, den Portugeesen altyd den oorlog aan; waar op hun Generaal den Koning van Portugal rade (om meester van 't Eyland te werden) 't zelve rondom met *Kastellen* te bezetten, om den Keizer de zee af te znyden, en om dus al den handel in handen te krygen.

Daar op kregen zy vollelast, om met dit werk voort te gaan, zonder aanzien der gemaakte vrede, waar op zy A°. 1622. een Fortres op den hoek van Tricoenmale maakten, na dat zy den vermaarden Tempel te voren hadden verbroken, de *Pricifers* vermoord, gelyk ook A°. 16... een Fort gemaakt wierd op 't Eyland aan de mond der Rivier *Mahawieell Gange*, of *Batticaloa*, en 16... op *Jaffanapatnam*.

Deze Forten, wierden niet gemaakt als by een schielijke overval, en met groote lichtheid, zynde bequaam genoeg tot verdediging, en dat eer de Keizer eens kennis af had, of zyn magt tot beletting kon zamenbrengen, dat weer aanleiding tot oorlog gaf: want schoon zy zeiden dit ter verzeekering van 't land te doen tegen de Europeers, zoo toonden zy in 't kort hun voorneemen wel anders, stellende ten eersten hunne dwinglandy in 't werk, persfende d'Inwoonders hen te gehoorzamen; besloten de gansche vaart en handel voor zieh, en dwongen de genen, dien zy die gunden, zware tollen aan hen te betalen, terwyl zy meenden, dat de Keizer van alle af-

A. 1627.

Last des Konings van Portugal, om Ceylon met Ka-stellen te bezetten.

En wat de Portugeesen 'er hier doot uytwerke-ten.

A. 1677. gefloten, in 't gebergte als gevangen zat.

Toen waren de Portugeezen na hunne gedachten volkomen meesters van alle havens, en van den zoom der zee door hunne Forten en Steden van Gale, Calture, Colombo, Nigombo, Man-aar, Jaffanapatnam, Tricoenmale, Cotjaar, en Batticalo, waar op dan al, dat zy den Koning van Portugal wys gemaakt hadden, volgen moest.

Dog hunne groote gierigheid, niet te bepalen, wilde 't al hebben, en ziende, dat zig de Keizer aan dit verlies weinig gelegen liet, en egter voor hem bevreesd, dat hy hen geen rust laten zou, lieten zy hun gedachten gaan, om den Vorst aan te tasten, en de bovenlanders met geweld onder hun gebied te brengen.

Ondertuffchen had de Keizer zich wel gewapend, om hen dit alles betaald te zetten, stellende zyn drie Soonen in 't gebied om hen te oeffenen, zyn oudsten, Commara Singa, over Oeva, Vifia Pulle over Matule, en den Jongsten Maha Haftana over 't Ryk van Candia, welke laatste Prins nog leeft, en Keizer is.

Daar na wierd met de voornoemde Cingaleese Opperhoofden, by de Portugeezen in aansien zynde, heimelyk gehandeld, hen vergiffenis beloofd, onder beloften dat zy hen, die hen zoo veel gunst bewezen hadden, aan den Keizer zouden verraden.

Daar op brachten deze lieden den Portugeeschen Generaal Constantyn de Sna zoo verre, dat hy voornam na Candia te trekken, en den Keizer aan te tasten.

Hy vergaderde hier toe een leger van Europeers en Inlandse Soldaten, trok 'er mede door Mature en Oeva, om dat zy bevorens door den weg van Ballancalyd te kort schooten, en meest sneuvelden, meenende nu hier zekerder te zullen zyn.

De Keizer, van alles verwittigd, zond zyn Soonen met een schoone magt hen tegen, terwyl de Portugeezen, zonder tegenstand te vinden, in 't land van Oeva trokken, daar zy verscheide Dorpen verbrandden, als ook de Hoofdplaats Badue; terwyl de meeste Inlanders gevlugt waren, oordeelende, dat zy niet weinig moeite wel hooger zouden komen, en meesters van 't land werden.

Terwyl de Portugeezen dus bezig waren, deed de Keizer hen van agteren bezetten, die ondertuffchen gewaarschouwd waren van 't verraad dezer Cingaleezen, die zy zoo veel vertrouwden, waar over zy ontfelde, en weer wilden te rug trekken, doch 't was te laat. Zy wierden van alle kant bezet, van de In-

Constantyn de Sna, A. 1630. van de Cingaleezen,

landers verlaten, en daar meest allen, tot A. 1677. straf over hun ontrouw, gedood; door en C. welke nederlaag A°. 1630. zy in zoo vrees grooten nood raakten, dat ook Colom- gelyk bo belegerd wierd, gelyk zich dat ook zou hebben moeten overgeven, zoo 'er uyt Goa geen schieelyk ontzet gekomen was.

Daar op quam Cenuweraad Raja Maha Adaffyn A°. 1632. te sterven, en stelde zich de jongste, Maha Haftana in zyn doot A. 1632. plaats; tot groot misnoegen van zyn broeders.

Deze onecnigheid, die veel quaad vreezen deed, raakte ten eersten aan een kant, door de dood van Commara Singa, Prins van Oeva, welk land de jongste na zich trok, zynde ook Vifiapulle de wylte niet, en daarom weinig geagt, die eindelyk na de Portugeezen vlugte, waar op de jongste met de naam van Raja Singa Maha Adaffyn, Keizer Van bleef, en zich kroonen liet, zoekende toen zelfs verder vriendschap met de Hollanders, Zoo- werd alzoo Bofehouder zyn last by den Koning van Denemarken Christiaan, met 't Keyzenden van eenige schepen, zo qualyk uytgevoerd had, die A°. 1601. meest vrugtelooos waren te rug gekeerd, alzo de Koning hem niet dat, maar wel belast had een verbond met de Compagnie, en andre Vorsten, te maaken.

Daar op quamen de volmagten der E. D. Compagnie met de keizer A. 1636. ontrent Batticalao in gelyck, schoon de Ont- Portugeezen daar een Vefting hadden, spre- die daar over ontfeld waaren, ziende en hield, dat zy met die Vefting den keizer niet konden beletten met Europiaanen te handelen, of hen van de Wal te houden, hoewel zy die Vefting daarom alleen daar gelegd hadden.

Hier op wilden zy 't werk met alle kragt hervatten, schoon zy al de platte Landen meest quyt geraakt waaren, aangezien zy by die Broedertwift veel Beneden-Landen weer gekreegen en tot gehoorzaamheid gedwongen hadden,

Maar op de tyding van die komst der Hollanders, wilden zy den Keizer weer nieuw werk geven, alzo zy wiften, dat hy met Ons gehandeld had.

Daar op trokken zy met een groote Magt weer na Candia, zonder tegen- Wat- Port- stand, en Brandden alles, daar zy maar geefte daar- by konden, af. deede

Maar de Keizer omcingelde hen weer zoo, dat zy meest alle met den Diego Generaal Diego de Mello en 2300 Mello- van d- Portugeezen daar 't leven lieten, al Keyze- zoo hunne Inlanders, en Lascaryns, geflag- zoo ras zy bezet waren, hen atvielen, en zich by den Keizer begaven, dewyl zy hunne heerfchappy wars waren.

Het was onbegrypelyk, dat de Portugee-

tugeffen, nu al eenige reyzen dus ge-
 waarfchoud, zich voor zulke gevaren
 met die Inlanders niet wagteden; dog
 dit quam hen over door hunnen hoog-
 moed, om dat de navolgende 't altyd
 meinden beter, dan hunne voorzaten, te
 maken.

Hun ingebeeld recht en fouveraine Ju-
 risdicție, was oorzaak van al die onge-
 lukken, alzo zy op dien grond 't Volk
 mishandelden en tegen hen verbitterden,
 terwyl zy den keyzer en zyn magt ver-
 agteden, daar op hun trouw braken,
 als aan een Heyden en Dwingeland ge-
 daan, dog ongehouden na te komen,
 en felden valt, dat zy niet konden be-
 ftaan, zonder Meefter van 't geheel al
 hier te zyn, alzo zy zich door hun
 wreedheid, en onrecht, by dit volk flin-
 kende gemaakt hadden.

Alle ongelukken en verliezen zouden
 zy zich noch al getrooft hebben, dog de
 vreeze voor de Hollanders, en 't veree-
 nigen van hun magt met den keyzer, dee
 hen zidderen als voor een geweld, waar
 tegen hun koning niets uytvoeren, nog
 tegen 't welke hy onmogelyk beftaan
 kon, zonder zich tot den grond vrug-
 teloos uyt te putten, alzo zy nu al hun-
 ne ingebeelde winften hier door zouden
 quyt zyn.

Het viel ook na hun vreeze alles uyt,
 alzo 't Verbond A°. 1638. gemaakt,
 daar op Batticalao gewonnen, A°. 1639.
 Tricoenmale, 1640. Gale, en Nigom-
 bo, 1655. Culture, 1656. Colombo,
 1658. Man-Aar, en Jaffanapatnam ver-
 overd is.

Waar by zy geheel en al dit Eyland,
 en ook zo veel volk, fchepen, en geld,
 om dit te bewaren, gezonden, verloor-
 ren.

Dus was 't begin en eynde der Portu-
 geeffen hier, waar by men ook zien kan,
 hoe zy hunne Zaaken verder in Indiën
 doorgaans aangelegt hebben.

XXIII.

*Begin en Voortgang der Portugee-
 geeffen, in 't beleyd der Zaaken
 van India, oorzaken van
 hunnen val.*

Hun eerste beginzelen beftonden uyt
 de Zeemagten, en den blooten Koophan-
 del, hen door gunft der Vorften toe-
 gefaan; dog moefften toen, alzo de
 Zeevaart in handen der Saraccenen, A-
 rabiers en Turken, hier was, lang met
 hen, om dien handel vry te hebben,
 Oorlogen, nemende in hun plaatze, na
 hunne overwinning, de volle heerschap-
 py; dog met die voorzigtigheid ter

hand, om daar door alleen den Koop-
 handel te beveyligen.

Na dat zy nu meer kennis van die
 Landen kregen, zogten zy ook Mee-
 fters van de zelve te werden.

Dit deden zy door lift, geweld, 't
 rokkenen van twift tuffchen die Vorften,
 die hun Woningen op die Landen ver-
 gund hadden, en waar op zy zich, on-
 der voorgeeven van zich tegens de Ro-
 vers te dekken, vast maakten, en wel-
 ke daar na in Kafteelen, en sterke Stee-
 den veranderden, houdende veele der
 zelve ook tegen wil en dank der Land-
 heeren aan zich, welke daar op met hen
 Oorloogden; dog zy waaren Meefters
 ter Zee, en hielden 't daar door tegen
 hen gaande, mengende zich voorts in al-
 le de gefchillen der Vorften, en altyd
 den zwakften helpende, waar door zy
 zich Meefters van de voornaamfte plaat-
 zen aan Zee maakten, waar door zy zig
 zeer verre hebben uytgebreid, en met
 veel gewin tot A°. 1630. fttaande geble-
 ven zyn.

Om die groote uytbreiding fttaande te
 houden, moefften 'er Volkplantingen ge-
 maakt, en middelen tot fufftentatie van
 dezen Staat in 't werk gefield werden.

Daar op wierd hun omflag tus-
 fchen den koning, de Borgery, en de
 onderdaanen verdeeld, over de winften
 en voordeelen by hen te zamen uyt dit
 bezit der Landen, en van den Koop-
 handel, te trekken.

De koning behield voor zich de Ka-
 neel, Peper, Muscus, Amber, Goud, En hun beleyd
 Silver, en 't verdere van de kostelyk- ontrent
 fte Waaren, latende den verdren Handel het ver-
 voor zyn Onderdanen, die hem daar te- deelen
 gen Tollen en Geregtighceden opbrag- van hun-
 ten, waar door de koning groote ne Zaa-
 Schatten kreeg, door welke de Laften ken hier.
 konden gedragen werden, van Fortifi-
 catien, Guarnifoenen, Equipagie, Con-
 voy der Koopliden, &c.

Dus vast geworden zynde, verboden
 zy de Zeevaart meeft aan al de Indiaa-
 nen, of die zy dat noch toelieten uyt
 inzichten, moefften hen veel Geld gee-
 ven, voor hunne Zeebrieven, en vry ge-
 leyde, en ook groote Tollen, en Pas-
 fagie-gelden, daar zy hunne Kafteelen,
 en Vastigheeden hadden, en dat met
 grooten dwang.

Dit zette hen nog al tot hooger ge-
 dagten, zeer onbepaald, en tot het on-
 eyndige aan, waar toe veel Volk en
 kosten vereyft wierden, welk verey-
 fcht Volk Portugaal niet konnende
 geeven, bedienden zy zich van 2 mid-
 delen, te weeten, 't Huwelyk met In-
 landsche Vrouwen, en de Religie, waar
 op zy zich onwinbaar vast dagten te

A. 1677 maaken, en waar door zy een grooten aanwas van menſchen tot zich lokten; dog die grootheid is ook 't middel van hun val geworden.

Dog alles op groot en los ingebelde gronden. Men moet nu aanmerken, dat zy hun Steden en Kaffeelen, in 't Gebied dezer koningen aan Strand maakten, terwyl die Vorſten te Land veel ſterker dan zy, waar door zy in ſtaat waren, om de Portugeeſen al hunne ingebelde winſten te betwiften, voor al, zo zy hen te water eenigzins konden bekommeren. Behalven dat alle die Steden en Kaffeelen, verre van een leggende, en veel in getal zynde, malkanderen niet konden helpen, en door die menigte ook te meer volk vereyſchten.

De Landbouw buyten der zelve muuren, bleef voor hen ook onvrugbaar, alzo dat al meede van de gunſt dezer Vorſten afhing.

Zo 'er in een Stad 6000 menſchen waren, had men 'er pas 100 Portugeeſen, en verder niet dan Slaven, en Inlandze Chriſtenen, Mooren en Heydenen; om welker wil die Steeden (anders nog ſterk genoeg) met voorſteden moeſten vergroot werden, terwyl zy der zelve ſterkte hier door wegnamen.

Redenen van hunnen Tegenſpoed. Hier door zeer verhoeverdigd, leefden zy als Heeren, leerden hun Slaven alle Ambagten, en te werken was ſehande voor een Portugees, dat was Slavenwerk, zy leerden de Indianen alles, ook zelf de Zeevaart, en maakten die ſterk tegen zich zelve, gebruikende geen Portugeeſen, dan om Officier of Soldaat te zyn; dat nog al zo henen ſleurde; zo lang zy geen Vyanden kreeg, maar zy zagen het daar na: want toen hadden zy groote Steeden vol geſpuys, waar op zy zich niet konden verlaten.

Dit zag men te laat: de Koning verloor, zo ras 'er een vyand quam, die hem ter Zee belemmerde, alle zyne Geregtigheden, Tollen, en Inkomſten, en moeſt ondertuſſchen al de Laſten dan dubbeld dragen.

De Inlandze Vorſten, door hen mishandeld, konden zy al zo weinig, als hunne Slaven van binnen, vertrouwen, alzo die hun ontrouw hadden leeren kennen.

Door diergelyke Handelingen verloren zy de Heerſchappy der Maldives, de kuſt van Canara, Ormus, Perſia, Malcate in Arabien, de Vryheid, en Handel in Abyſſinen, Japan, en andre Plaatzen; dog Ceylon worſtelde lang en hartnekkig tegen hunnen ondergang aldaar, alzo daar op al hun vertrouwen was, weshalven om dit te vermeerſteren, en 't ook te behouden, alles moeſt ge-

waagd werden; dog al hun uyt ganſch India zamen geraapt Volk kon dit Paradyſ niet bewaren, al de voorraad van India kon dat gebrek in Ceylon niet ſtoppen. Dit egter te weerdig, ſehoon half verlooren, dwong den koning zyn Europize Schatten aan te taſten, om India, dat hem plagt ryk te maken, in nood te gemoet te komen, dat door de Oorlogen in Europa vry belemmerd, het verlies van Ceylon, Choromandel, Madure, en Malabar, te weeg bragt, meeſt over al met de Inlanders in Oorlog zynde.

De verdre Plaatzen, die zy nog hebben, behielden zy meer, om dat zy niet angevogten wierden, dan dat zy in ſtaat waren, om een vyand 't Hoofd te bieden, zynde Goa wel mer eenig omleggend Gebied en Onderdanen omcingleld, dog de Vorſt *Sjab Raja* benaude hen zo, dat zy eindelyk zullen genoodzaakt werden, zich, wegens gebrek, of onder andre Natien te verſpreyden, of te vergaan.

Dus ziet men klaar, dat hun val ontſtaan is uyt hun al te grooten omſlag en uytbreiding in Landen van Vorſten die ſterker waren, als zy, als mede door hunne Dwinglandy en Inlandze Oorlogen, die verwekkende door oneenigheden, en twiften, en ook door hunne Hovaardy, waar door zy hun eygen volk bedorven, en de Indianen groot maakten.

Voor al drukte hen, dat de koning de winſten van den Koophandel aan zyn Onderdaanen overgaf, voor zich maar de Tollen houdende, waar door hy de Zee niet beveyligen, nog de Kooplieden hun Handel dryven konden, waar door 't een en 't ander ten agteren gaan moeſt, alzo zy al hun winſt aan de Zee-kant hadden vaſtgemaakt.

Indien de koning den Koophandel voor zich bewaard, geen Steeden, en maar beknopte Sterkten met zyn Militie beſchermd, en zynen overvloet te water maar uytgezet had, hy zou nu nog in ſtaat geweest zyn, alzo hy dan zo groote Guarnizoenen en andre Laſten niet te dragen gehad hadde, en den Koophandel met Convoy zou hebben konnen beveyligen, dat hy nu niet doen kon, verliezende al zyn agting by de Inlandze Vorſten, die hen nu veel te ſterk wierden, en zelf ter Zee begonnen te handelen.

XXIV.

Aanmerking over de Gelegenheid der E. Compagnie in den aanvang, vervolg, en tegenwoordigen tyd.

De wreeden Oorlog des konings van Spanjen met Ons, is oorzaak geweest van onze Scheepvaart na Indiën, die door Gods gunst op hun regtveerdige Zaak gezegend is, werdende door veel Vorsten daar wel ontfangen, en te handelen toegelaten.

Hun eerste gronden waaren aangelegt alleen op den Handel, en Afbreuk den Vyanden te doen, waar door zy meest Meester van den Handel wierden, voor al na dat zy hier en daar volk in de Landen der Vorsten gelaten hadden, om de waren ondertusschen te verzamelen, tegen dat hun Landslieden weer quamen, om die af te halen, waar na zy anders te lang moesten blijven wagten, dat met te veel verlet en kosten geschiedde, daar zy nu altyd hunne Lading vonden, en ten eersten konden vertrekken.

Alzo nu dien omslag van tyd tot tyd zeer verminderde, zo vereychte dit een hooger zorge om te Regeeren, regten en't bestellen van alle die Dienaren daar toe vereycht, en voor al by geschillen en Oorlogen met d'Inlanders, waar toe dan een Hoofdplaats vereycht wierd, waar uyt, als uyt hun Middelpunt, 't bestier der Regeering bequamelek tot de buyten Comptoiren kon waargenomen werden.

Daar toe wierd Batavia gekooren, daar de Generaal, en 't lichaam der Hooge Regcering, geplaatst wierd, waar op veel van henden Handel in hun Land aanboden.

Voornamelyk maakten zy zich Meester van de Specery-Eylanden, en van Malakka, waar door de onzen groote winsten deden, en rykelyk in staat waren om de Lasten te dragen, alzo zy toen in 't eerst geen groote uytbreiding nog omslag hadden, dan de Specery-Landen, Batavia, en eenige andre plaatzen.

Die Agtbaarheid nam nog meer toe door 't veroveren van de Stad Gale, en Fortresse Nigombo, en daar na van 't heel Eyland, de kuit Madure, Canara, Malabar en Tansjour, met alle de Steeden, Landen, en Forten, door de Portugeesen daar bezeeten, met alle de welke men oordeelde nog grooter voordelen te doen.

Gelyk nu alle Zaaken by trappen opklimmen, en hun bepaalde hoogheid

hebben, waar op zy blijven stil staan, of afnemen, gelyk men aan de Portugeesen gezien heeft; met de redenen van hun daalen en verminderen, by tot hun eerste beginzelen, en waar door hun val onze opkomt geweest is, alzo zyn wy ook ongevoelig aan die zelve zwaare Lasten, die zy droegen, vastgeraakt, gelyk ook aan alle die verraringen, Oorlogen, Pretensien, &c. daar uyt ontstaan; en men is, even als de Portugeesen, om de voordelen, die men zich op Ceylon, en elders, daar van beloofd had, dog te verkrygen, zo verre gekomen, om alles daar by op te zetten, en op geen kosten van Legers, Forten, Kasteelen, &c. te zien, zonder eens daar op te letten, of ons dat tegen de magt der Inlandze Koningen, en tot het bereik van ons oogwit, wel eens helpen kan, voor al zo die koningen ons aantasten, of zig met eenig Euroopisch Vorst tegen ons vereenigen willen.

Dierhalven beslyt ik, dat niets, dan de Vrede, ons op Ceylon, en elders, redden kan: want dan zullen de Lasten verminderen, en de Winsten vermeerderen.

XXV.

Bedenking over de Vrede met den Koning, de Middelen en Voordeelen, 'er uyt te wagten.

Zomtyds heeft men hier, zo uyt de Papieren blykt, de Vrede noodig geacht, daar om gearbeid, en dan de zelve weer onnodig, ja sehandelyk, geacht, alzo de koning alle gemeenschap van de hand wees.

Is dit laatste waar, dan was 't beeter Ceylon maar ten eersten te verlaaten, als zulke ondraagelyke Lasten nog langer te draagen, en maar vergeefliche kosten te doen: want de Compagnie voer veel beeter, eer zy zoo diep op Ceylon verward was, dan nu.

Men zegt, om die ongeneidheid des konings tot de Vrede te staven, dat hy ook tegen 't Regt der Volkeren, alle Onze Gefanten aan, en vast houdt.

Is dit ook zo, dat moet dan geschied zyn, of voor den tyd van de Heer van Goens, of 'er na, en onder hem.

Voor dien tyd zyn veel voornaame Lieden na Boven gegaan, en met Genoegen en Geschenken, zeer wel weer afgekomen, te zien aan den Heer Hulst zelf, die 'er met weinig gevolg by geweest is, op Reygam, kort voor zyn dood, en wel te rug gekomen.

't Moet dan geschied zyn in de tyd

A. 1677.
Verkeerde
aanleg
der Onze
open
quaden
grond.

A. 1677. van van Goens Regeering, in die tyd is nooit imand van qualiteit, als Gezant gezonden, om over Vreede te handelen; dus zullen 't maar Briefdraagers geweest zyn, of die een Geschenk van de Heer van Goens na boven gebragt hebben.

Onder deeze zyn Hollanders en Cingaleesen geweest, en van de eerste zyn ook verscheide weergekomen, als A°. 1660. *Frans van den Berg*, die ten tweedemaal A°. 1672. weer na boven ging, en *Bysterveld*, mede weer afgekomen, ook *Jacob Schapmeester*, en *Wouter van der Beek*, 1670. afgezonden met het Lyk van *Hemik Draak*.

Van de Inlanders zyn verscheide Lafearyns weer beneden gekomen, dus mede *Antonio D'Orto*, en die boven bleven, deden dit waarschynelyk met hun wil, gebleeken aan *Toedkotte*, die zig in 's konings dienst begaf, en zyn de Inlanders, van Compagnies weegen opgezonden, altyd aangezien als 's konings onderdaanen, en daarom weinig geagt, in opzicht van hun Boodschap.

Zyn deze niet afgekomen met Brieven van 's konings eygen hand, daar uyt blykt wel 's konings misnoegen, maar niet de onmogelykheid tot Vreede of gemeenschap, alzo in die zelve tyd verscheide Brieven en Booden uyt 's konings naam op Colombo, door de Ryksheeren geschreeven, gezonden zyn aan de Heer van Goens.

De gewoonte van Booden en Briefdragers op te houden, is by dien koning niet alleen in gebruik, alzo men dat op Colombo ook wel gedaan heeft, alwaar *Gollobelle Appobami*, met zyn volk door den koning afgezonden, meer dan 8 jaar op Colombo gevangen gehouden is, nevens andren van dien koning uytgezonden tot zyn Jacht, en vermaak, om iets te koopen.

De middelen, 12 of 13 jaaren hier gebruikt, om de gemoederen van den koning, en zyn misnoegen, te verzetten, en tot Vreede te doen neigen; ziet men genoeg in 't verhaal bevorens gedaan, by de Zaaken tusschen A°. 1665. en 1677. voorgevallen.

Indien men naziet den Brief door den Heer van Goens A°. 1671. aan den Koning geschreeven, men zal zien, dat het dreigementen en beschuldigingen in de plaats van aanbiedingen van Vreede zyn, en dat aan een koning, zo gevoelig van zyn Eere en Agting, die hy meind dat Compagnies Dienaars op Ceylon hem vooral behooren te bewyzen.

Ook zegt men, dat men, wegens honger en gebrek, den koning zyn Landen heeft moeten ontnemen, gelyk wel

cer ook ontrent de Landen van Gale en A. 1676. Mature geschied is.

Schoon nu de koning moejelyk daar over was, is naderhand dat overgegaan, zo dat hy ook 't geheele ampt van *Dessave van Mature* vernietigd heeft, en na den laatsten *Dessave Rompot Appobami*, dat nooit meer onder zyn Hovelingen uytgegeven heeft, zo dat zedert die Landen in Vreede onder ons gebleeven, en gelaaten zyn.

Ook is hy, in de Heer *Hulfts* tyd, met zyn ganfche Magt beneden gekomen, om Colombo te helpen winnen. Na zyn dood zyn hem veel veelwaardigheeden bejegend, dog egter heeft hy de Compagnie niet gemoed tot A°. 1670. toen het zo openbaar op hem en zyn Land angelegt wierd.

Ook heeft men toen de Heeren *Majores* al, wat men wilde, van den koning wysgemaakt, zonder de verantwoording van dien Vorst te hooren.

Dierhalven oordeel best, dat 'er ten eersten een Commissaris met last, van UEd. tot Vreede, en om dien koning genoege te geeven, aan hem gezonden werde; dog dit voorstel, s'choon UEd. niet onaangenaam, behaagd den Heer van Goens niet, zeggende, zoo dat gebeurde, van zyn Soon den Gouverneur, last te hebben, om . . . . de volgende woorden bleeven in de pen, en dus ook dit geheel voorstel, waar op UEd. Vergadering scheide.

Dit zyn Zaaken, nooit gehoord. Mag men de quade Zaken der Compagnie, en van hunne Dienaaren niet onderzoeken? zyn ze goed, 't zal blyken, en dan goed zyn, en blyven. Zyn ze quaad, zo moet men ze immers navorschen, wil men niet verergeren van Staat; dog hoe zeer de *Majores* belasteden, om de Ceylonze Zaaken, by 't aanweezen van den Heer van Goens af te doen, hy had 'er geen lust in, en verschoof dat geduurig, ja wilde 'er niet over zittten, bellettende de Leden door dreigementen in hun vry oordeel 'er over ten dienst der Compagnie; s'choon 'er veel weegen open zyn, om dien koning gemakkelyk tot Vreede te brengen. Alzo hy niet zoo zeer moejelyk is over 't innemen van zyn Land, als wel over de Gewelden, en 't Meesterschap van zyn Onderdanen, en de Spyt, hem overal aangedaan.

Kan men met hem dan op geen andere gronden Vreede maaken, dan op 't Contract van *Westerwolt*, zo zal dat nog vry beeter zyn, als de staat waar in zy nu is, en dan zal zy teegen alle Europeers van buiten, en met den Nederlanders van binnen, verzeekerd zyn. Waar

Doorde Heer van Goens niet gezogt.

Maar by de Koning

Verbewy van

Da ons en ternit meer dan d. Vrec. diend

aan ons ganfch welwezen hier hangt , en dat men met alle Vriendelykheid be- hoord te zoeken.

't Moet de Compagnie genoeg zyn, voor haaren Handel hier 2 a 3 plaatzen aan Zee te bezitten , en de Kancel vry en zeeker te schillen , en een maatige ftreek Lands , latende de reft aan den koning , en dan is zy van veel Laften ontlaf.

Zulk een Vreede zal de koning niet weygeren , en dan zal hy ons ook veel meer vertrouwen , behalven dat dit groote bezit van Landen tegen 't eerfte Verbond aanloopt , en onnut voor Ons is.

Batavia, 23. Novem- ber, 1677.

Ued. Onderdaanige, en Geboor- zame Dienaar,

HENRIK ADRIAAN VAN RHEEDE.

Wy moeten hier tuffchen beyden een uytſprong maaken , van iets ten dien tyde voorgevallen , om daar na de Za- ken van Raja Singa , weer hier aan te hegten , en te vervolgen.

In dit zelve jaar gaf de Heer van Goens aan 't Opperhoofd van Madure Laft , om de Zaaken van 't Hof van den Nayk van Madure (alzo wy nu en dan veel met dien Vorft te doen had- den) wat nader , en in zyn grond te doen nafpeuren ; waar op de Heer *Maarten Huysman* , ten eerften een van zyne bequaamfte Bedienden uytzond , die hem dit volgende Bericht daar over te rug bragt , en overgeleverd heeft.

BESCHYVINGE van den Oorfpronk der NAIKEN van MADURE, hunne Politique Regeeringe, Finantien, Militie, Juftitie, Religie, Ci- vile en Domefticque Om- megang, overgeleevert aan den E. Heer *Maarten Huysman*, Commandant der Kuste Madure, r' zamengefteld door den Adfiftent, *Adolph Bafing*, tegenwoordig tot Tritchinapali, aan 't Hof van Madure.

Myn Heer COMMANDANT:

DEwyl Ued. op myn Demiffie van Toetecoryn na 't Hof van den Naik van Madure , mondeling heeft

gelieven te belaften, na den eygentlyken aard der Politicque Regeering ende Ju- ftitie dezer Landen, by iedigen tyd te vernemen , en daar van eenige Regulen op papier te ftellen, om tot ſpeculatiete kunnen dienen. Zo bevinde ik my door die Ordre te zyn gebragt tot een orden- telyk verhaal (voor zo veel hier van door eenige oude Bramines, uyt haare Chro- nyken heb konnen berigt werden) van het begin en den oorfprong der Regeer- ringe , en de Macht, die deze Naicken over de Landen van Madure, of Madu- rée , en vervolgens eenige Landſchap- pen hebben bekoomen , als meede van hunne Politie, Finantie, Militie, Jufti- tie, Religie, Civilen en Domefticquen ommevang; dog eer ik hier van een be- gin make , zal in 't voorby gaan , met weinige woorden , ſpreeken van drie Perſoonen, die voor deze Naicken, de Landen van Madure hebben Geregeerd, en in Leen-bezit gehad.

Als de Kroon van het groote Ryk , Carnatika , nog op der Jentiefze Ko- ningen hoofd geeft , en Welloer , by Sinly gelegen , het voorname Hof was, heeft de Vader van de koning, *Nara- ſinga Kiſna Raja* , nu omtrent 250 ja- ren geleeden , in de Landen van Madu- re, de Kroone van Carnatika, doenmaals gehoorende aan een Ryk , Bojero ge- naamt, aan *Poede Chitty*, in Pacht ge- geven : dog met zodanige bepaling, dat hy van deze Inwoonderen niet meer vermogt te nemen, als d'oude gewoon- te was , en zo 'er eenige gewigtige Zaaken voorvielen, die moeften aan het Hof afgedaan werden ; maar de gemeene Zaaken wierden in de Landen van Madure , door eenige Dienaaren , die door den koning daar toe gefteld waren , geftit; zo dat deze Poede Chittis magt niet verder ſtrekte , als de gewoone Schatpenningen in te vorderen. Deze Perfoon was een zeer Ryk Koopman, hebbende wel 20000 Draagbeeften, die zyn eygene waren ; waar mede hy, ne- vens andre Waren van verſcheide Plaat- zen , principaal Peeper en Areek van Malabar , en de Landen van Carnatica voerde , en het Madurees gebied gedu- rig in Perfoon paffeerde. Hy verzag het Hof van zyn koning met meeft alle het geene daar van noden was ; en leen- de zomtyds aan de kroon groote zom- men gelds, en dewyl hy geduurig van de Naik Geld moest hebben, wierd goed- gevonden , dat men hem zekere Land- ichaps Inkomften zoude aanwyzen, en zodaanig is deze *Poede Chitty* , de eerfte Pachter geweest der Madureſe Landen, die doenmaals 100000 Pardauws , of Ryksdaalders 's Jaars hebben geren- deerd;

A. 1677. deerd; te weten, van de Provintie Madure alleen.

Na dezen *Pocde Chittis* overlyden, is gevolgd zyn Zoon *Gericopa Dissingapanaik*. Deze heeft van den koning meerder waardigheid gekregen, en is met den naam van Naik begunftigt, dat een Vorst, of ook wel den Adel beteekent; hebbende hy ook veel meer gebied over de Landen en Onderdanen van Madure erlangt, als zyn afgeleefde Vader oyt gehad heeft.

Gericopadi Singa Panaik, is gevolgt van zyn Zoon *Nagame Naik*. Deeze heeft geen goede vrienden aan 't Hof gehad, en daarom heeft de koning wegens enige valsche beschuldiging, door zyne Vyanden gedaan, last gegeven, dat na zyn dood niemand van zyn Geslagt zoude succederen, dit zyn also de drie eerste Pachters geweest, welkers Geslachten zy, tot heden toe, noemen *Cawery's Chittis*, om dat *Caweryk* een Linie der Naiks, ofte Ede-len, is.

By 't leven van de voornoemde *Nagama Naik*, had de koning van Carnatica, *Nara Singa Kifna Raja*, het Landfchap Madure aan een van zyn getrouwste Dienaren beloofd, 't welk was *Wiefewenaden Naik*; van 't Geslagt *Wellen Chitti*, dat een graad hooger is, dan *Cawery Chitti*: Deze was die geen, die den koning Betels gaf. Hem wierden dan, na *Nagama Naiks* dood, de Landen van Madure opgedraagen. Als een Erf-leen voor zekere zomme Gelds, waar uyt enige voornaame Dienaren, aan 't Hof (daar *Wiefewenaden Naik*, hoofd van was,) wierden betaald: hy moest ook zelfs aan 't Hof blijven by den koning, en de Landen door de zynen laten Regeeren, krygende hy also de Titul van Naik van Maduré; vermids de koning hem met een Dogter van Prinszen bloede deede Trouwen; waar door het Chitti Geslagt aan een kant gefield, en hy als een Vorst van 't Ryk ge-eerd wierd, en dit is de eerste oorspronk der hedendaagfche Regeering van dezen Naik, ende de Stam, daar de volgende van gesprooten zyn; uyt welke oorzaak in alle Geschriften, en O-las, die deze Naiken passeeren, de naam van *Wiefewenaden Naik* nog voor aan wierd gefield, om door langheid van tyd niet in vergetelheid te raaken; zynde de Maduré de eerste en oudste, die van den koning van Carnatica onder alle Naiken gebeneficeerd is; hebbende *Wiefewenaden* 20 jaren geregeerd, en in zyn leven uyt de Provintie Maduré, aan den voornoemden koning opgebragt 150000 Pardao's.

De eerste Nayk van Madure.

Periakifsnayanaik, Zoon van *Wiese-A. I. wenenaden Naik* voornoemt, is de tweede Leen-bezitter van Madure geweest; en gelyk hier vooren de tweede Chitti meerder waardigheid, als zyn Voorzaat, heeft gehad, zodanig is het ook dezen gebeurd, want buiten dat hy de Provintie Tindical meede onder zyn gebied heeft bekomen, is hy noch zodanig verhoogt, dat hy op Maduré heeft mogen woonen, en is eenig op 't ontbod van den Koning ten Hove gekomen, daar anders zyn voorzaat geduurig by den koning zyn dienst, met betel geven, moest waarnemen; hy heeft jaarlyks aan de Kroon opgebracht, 300000 Pardao's. In het 20. Jaar zyn Leen-bezitting, is zyn Leen-Heer de koning van Carnatica, *Nara Singa Kifna Raja*, komen te overlyden, nalatende een minderjarigen zoon, die van zekeren Prins van dat Ryk, genaamt *Rama Rasoe*, is verdrukt geworden; en heeft met geweld de Kroon van den jongen koning op zyn Hoofd gesteld; dat niet alleen een groote onrust aan 't Hof, en in 't geheel Koninkryk heeft ge- baard, maar ook de 3 Naiken van Maduré, Maffoe, en Tansjouwer, hebben openbaar tegens dezen *Rama Rasoe*, als de Kroon niet wettig bezittende, gerebelleerd, en aan hem niet het minste uyt hunne Landen opgebracht, 't welk eenige jaren tot *Rama Rasoe's* dood, en tot dat zyn Broeder *Abarasoe* weder in zyn plaatze gekomen is, heeft geduurd.

Deze *Abarasoe* heeft tegen de gezyde Naiken eenige Macht gezonden, omme En zyn de zelve tot gehoorzaamheid te brengen; maar zulks heeft hem meer scha- den, als voordeel, toegebracht; want de Hoofden der Krygstroepen heymelyke vrienden van de drie Naiken, en gevolgelyk ook van hunnen jongen en van de Kroon ontroofden koning zynde, kwamen met hunne magt zo haast niet aan de Tansjouwerze Grensen, of zy verklaarden zich vrienden, van de Naiken, en Vyanden van die geene, welke hen uytgezonden had. Hier door, en door meer andere onlusten, die wegens de verdrukking van den jongen koning in 't Ryk van Carnatica over al gerezen waren, bedagt *Abarasoe* (als het niet langer konnende gaande houden,) deze list.

Wierawas Antaryon, die van 't regte koninglyke bloed, en des overleeden konings Neef was, stelde hy in den Staat, om door dit middel d'onderhorige Vorsten van het Ryk, die alle tegen hem waren opgestaan, weder tot gehoorzaamheid te brengen, onder zodanige voorwaarden, dat *Wierawas Antaryon*, den

den jongen koning zouden laten dooden, die daar toe overhelde, dog eer dat nog iemand, als *Abarafoe* met zynen aanhang, eenige hulde aan den nieuwegekroonden koning had gedaan, kwam de groote Mogol met een groote magt den nieuwen konink bestryden, eyschende den erfgenaam en jongen koning van Carnaticca in zyn geweld, gelyk hy voorgaf de Kroon, die hem wettig toekwam, op zyn hoofd te zetten. De Naiken voornoot, dit hoorende, wierden met een rechtmatig wantrouwen bevangen, des zy door een Waffcher den jongen koning van twee periculen hebben verloft, en hem na Massoor gezonden, daar hy, of wel in Hikeria, gemeend werd noch heeden met eenige zynere Nakomelingen te zyn.

Wierawas Antaryon, dan in dezen staat zynde, konde, vermits de rebellie van by na 't geheele ryk, niet tegens de Magt van den Mogol beftaan, en zicnde den jongen koning gefalveert, was hy te meer bevreest, dat yder een zoude meinen, hy den zelve hadden laten vermoorden, des hy heymelyk is gevlugt, en kan tot den dag van heden nog niemand zeggen, waar hy gebleeven is.

Den Mogol gelukte zyn voornemen niet minder, want door zyne groote Magt het geheele Ryk van Carnaticca in een ontzaehelyke vreeze gesteld, en van de bittere Oorlogsvrugten een proef gegeven hebbende, ging hy met de Vorften van 't gezeide Ryk een beding aan, dat zy den Mogol voor hunnen Opperheer zouden hebben te erkennen, en nu zodanige somme Gelds aan hem moeten betalen, als zy zedert het affterlyk van hunnen wettigen koning achterftalig waaren, en voorts jaarlyks 't zelve aan hem opbrengen; dat zy voor dezen aan hunnen koning opgebragt hadden. Dit Contract heeft weinig tyd geduurd; want niet lang hier na hebben de koningen van Goleonda en Vifiapoer gezamentlyk, door geweld van Wapenen, de Vorften van Carnaticca 't vorige Contract, met den Mogol gemaakt, doen breken; en hun beiden het recht, dat den Mogol op 't Ryk van Carnaticca door den Oorlog had verkregen, aangemaatigt; werdende deze Naiken, nevens de andere Vorften van Carnaticca, daar, in plaats van Mogolze, nu Vifiapoerze en Golkondaze Tributarijfen; die, gelyk zy het Ryk van Carnatika onder den Vifiapourfen Veldoverften *Berrawakwalchat*, en Golkondazen *Nabab Mirsumela* met gelyke kosten hebben gewonnen, ook het zelve in 2 deelen hebben gedeeld: zynde Mas-

soer, Madure, Tansjouwer, Sinf, &c. A. 1697. onder *Vifiapoer*, en de verdre Landen om de Noord onder *Golkonda* gesteld. Ende zodanig is deze Naik van Madure, nevens anderen, een Tributaris van de Vifiapoerze Kroon geworden, gelyk nu gezegt is; welke Tributit ten tyde van *Periewierapa Naik* 1200000 Pardao's heeft bedraagen, dog is daar na verminderd op 10, 8 en 600000 Pardao's 's jaars; en zedert de Regeering van *Soekenade Naik* zo wel, als nu zes a 7 jaaren geleeden, heeft *Vifiapoer* niet met al uyt deze Landen genooten. *Periakistnapa Naik* voorz. heeft 25 jaaren geregeert. Na dezen Naiks dood, heeft de Regeering begin genoomen onder des zelfs Zoon *Periewierapa Naik*. Deze heeft een Prinszesse van Tansjouwer getrouwt, met de welke hy de Landen, doenmaals onder Tansjouwer gehoorende, ten Huwelyk heeft bekommen. De Stad *Tritchnapali*, noch 't Kasteel, was toen nog niet gebouwd; maar eenelyk de groote en hooge Steenrots; daar de pragtige Pagood van den Afgod *Isora*, aan de Noord-zyde, zeer konstig opgebouwd is, met een muur omtrokken, en naderhand heeft voorz. *Naik* het Kasteel rontom de zelve Rots doen opmaken. Ten zelve tyde van 't voorz. Huwelyk heeft de Madureer 't sterke Fort, *Wellankotte* genaamt, met zyn onderhoorigheeden, in tegendeel voor *Tritchnapali*, aan Tansjouwer overgegeeven; om dat die Vetting dicht by Tansjouwer, en *Tritchnapali* niet verre van de Landen van Madure en Tindical, was gelegen. *Periewierapa Naik* heeft zyn Vader en Grootvader, in magt van Land en Luiden zoo wel, als andere Aechtbaarheden, verre overtroffen, en is wel de magtigste van alle de Naiken van Madure, tot hier toe, geweest; hy is de zelve, die de Landen van de Noord en Oost-zyde der zware Gebergten, van *Cabo Comorin* af, tot *Rammanacoil* toe, langs den zoom der Zee onder zyn heerschappy heeft gebragt; waar meede hy zyn vermogen niet weinig heeft uytgebreid, en onder alle andere Naiken een meerder aanzien bekoomen heeft. Die Landen hebben, voor dat ze door den Madureer geconquesteerd zyn, onder aparte Rajas, die Erf-Heeren van de zelve waren, gestaan; en doenmaals jaarlyks 800000 Pardao's gerendeerd; 72 *Palleagares* ofte Vryheeren hebben onder dezen Vorst gecontribueerd, en heeft de generaale Schatting van zyn Land tweenen veertig honderd duizend Pardao's, bedraagen; zo dat deze Naik den hoogsten Trap van vermoogen van alle

A. 1677 de Naiken beklommen, en 30 jaar geregeerd heeft.

De vierde Vorst van Maduré is geweest *Commarekijnapa Naik*, die zeven jaaren een vreedige Regeering heeft gevoerd, en daar na is komen te overlyden.

Hem is gevolgt zyn Zoon, *Kafoerara-na Naik*, die in zyn jonge Jeugt van omtrent 18 jaaren, na een driedaaghe Regeering, is overleeden; en werd gemeend, dat de zelve door eenig vergift van kant geholpen is.

Zo haatt was zyn 's Vaders Broeder, genaamt *Moetoewierapa Naik*, niet in de Regeering, of de meeste Palleagares van de Landen begooten te rebelleeren, ende geheel af te vallen, zo wel wegens het schielijk overlyden van den jongen Vorst, als meer andre redenen. De Theuver is de eerste geweest, die zyn Tribuit aan deze heeft geweigerd. Hem zyn gevolgt veel vermogende Vry-Heeren, als *Ramasuedara Naik*, *Casfoerapa Naik*, *Bengarapa Naik*, *Ramarodi*, *Lugamrodi*, *Gotti*, *Modelli*, *Naynaar*, *Oedear*, en nog meer anderen, die alle niet het minste, eenige jaaren herwaarts, hebben opgebracht, als 't geene door Magt van Oorlog van de zelve is afgedwongen; den Oorlog met den Naik van Maffoer heeft onder deeze Vorsten meede begin genomen, die, aanmerkende, dat in zodanigen troebel water goed vissen is, een groot gedeelte van des Madureers Land onder zyn gehoorzaamheid gebracht heeft, waar onder de Madureesse Palleagares aan dien kant ook niet wynig met Maffoer geconspirceerd hebben; zo dat deze Vorst ongelukkig in zyne Oorlogen, vermids de Inlandze revolution, den Maffoer niet na behoren tegenstand heeft konnen bieden. Hy is, na een Regeering van 22 jaaren, zonder Erfgenaamen na te laten, komen te overlyden.

De naaste dan, die 't Gebied over deze Landen toekwam, was zyn Vader, *Kunela Naik*, of *Tiroemale Naik*, zynde de zeventste Vorst van Maduré, in welkers tyden de Inlandze onlusten, zo wel als den Oorlog met den Maffoer, hebben gecontinucert, en geraakte ook met Tansjouwer in verwydering, welke Vorst groote sommen Geldsaan Maffoer heeft gezonden, om den Madureer aan de West-zyde zyne Landen nog zwaarder, als vooren, te bestryden, gelyk de Naik van Tansjouwer van des Madureers Landen meede heeft gedaan; dog de onlusten tusschen Maduré, en Tansjouwer hebben te dier tyd niet lang geduurd, maar zyn door de beloften van 't Houwelyk van *Tiroemale Naiks*

Dochter aan den Naik van Tansjouwer A. 1 bygeleid. Dat eerst na 't overlyden van *Tiroemale Naik* is volbragt. Dit nu is de Princesse, die jongst in de Vesting van Tansjouwer van *Cbiockenade Naik* van Madure, haar Broeders Zoon, zonder hoop van uytkomst, benauwd zynde, haar leven, met 't gevolg van alle Vrouwsperzoonen van 't Vorstelyke bloed, en omtrent 3000 bywyven van *Wieseragawa Naik* van Tansjouwer, aan 't vuur (daar in de zelve Vorstin met eenige andere levendig gesprongen, en met eenige van de voorzyde Wyven, op een ander manier verbrand is) in 't aanzien van *Wieseragawa Naik*, heeft opgeofferd, dat anders na deze Heydenze wyze eerst na 't overlyden, van de geene, wiens Wyven, en Bywyven zy zyn, pleeg te geschieden; waar van, en de oorzaak van deze wreede Dood, hier in het vervolg nader werd gesproken, hebbende *Tiroemale Naik*, Madure 37 jaren geregeerd, en is door hem de Stad en het Kasteel van Maduré gebouwd.

Na hem kwam de Regeering op *Moetoewierapa Naik*, des afgeleeden *Tiroemale Naiks* Zoon; dit is de Vorst, die 't Hof, dat dus lange tot Maduré was geweest, na *Tritehinapali* heeft overgebracht, zo, om dat *Tritehinapali* nader aan de Grensen der Landen van verscheide Vorsten legt, als dat die plaats defensiver voor eenige vyanden is, als Maduré. Ook werd gezegt dit Transport geschied te zyn, om dat in het Kasteel van den ouden *Tiroemale Naik*, wegens de booze geesten, die daar regeerden, niemand van dit vorstelyk geslagt kon rusten. Gemelde *Moetoewierapa Naik* heeft niet langer, dan 1½ Jaar, Geregeerd. Onder hem zyn de Palleagares de een na den ander, meer en meer, afgevallen, dog hebben nog Jaarlyks een zekeren Sehat-penning opgebracht.

Siockenaden, de Geldzuchtige, volgde den overleeden *Moetoewierappa Naik*, wiens Zoon hy is, dog niet van de regte Linie des vrouwelyken Geslags, zynde zyn Moeder een Bywyf van *Moetoewierappa Naik*, en van 't Welkales Geslagt geweest. Deze is de ongelukkigste van alle de Vorsten, die Madure geregeerd hebben; want hy is niet alleen van den Maffoer in 't begin zynere Regeeringe zwaar beoorloogd; maar zyn eygen Onderdaanen en Palleagares, hebben hem ook bestreede, die heedendaags alle byna buiten gehoorzaamheid zyn, behalven weinige van klein vermoogen in de Beneden-Landen, als *Ottopa Naik*, *Cattapa Naik*, &c. die, hoewel ze eenige Dorpen vry bezit-

zitten, egter by vereysch, zeker getal soldaten op de been moeten brengen, nevens een weinig geld; welk volk dan, zo lange zy in dienst zyn, van de Armene, of 't Hof, hunne bezolding genieten; de Victorie, die deze *Stocknaden Naik* zo onrechtvaasdig over Tansjouwer heeft behaald, veritrekt hem, en deze Landen, nu tot geen kleine kastydinge, en zoude voor dezen Vorst veel beter wezen, dat Tansjouwer noyt van hem was gewonnen, also hy dat Landschap niet konnende, of wilende, beschermen, missen moet; behalven dat noch hy, noch den rechten Erf-Vorst, en maar vreemdelingen, en groote vyanden van deze Landen, zyn buurluiden geworden zyn, het welk hem ook niet weinig te rug heeft gezet, gelyk hy, en zyn Successeur, noeh dagelyks bevind. Gemelde Oorlog tussehen Maduré en Tansjouwer, is principalyk ontstaan, uyt de weigering van 't Huwelyk door *Wieseragawa Naik*, van Tansjouwer (wiens Dogter den Madureer begeerde) gedaan, en om dat die van Tansjouwer *Stocknaden Naik*, als niet van de regte linie van Moeders zyde, (als voren gezegt) daar toe onwaardig achtete, waar over hy dan zodanigen wraak heeft genomen, als by na ieder een in deze Landen bekend is. En dit is de oorzaak, dat de Tansjouwerze Naiks bywyven zo een vreemde daad, van zich levendig te verbranden, hebben begaan: Om, of zy schoon Land, Luiden, Rykdom, en Leven verloren ging (gelyk gevolgt is) de Vyand des Naiks van Maduré egter zyne begeerte niet te vervullen. Onder deze Oorlogen, en Inlandze revolten, heeft hy niet stil gezeten, van zyne Onderdaanen mer een ongemeene oogluikende dwingelandye, door zyn schrapende Pagters, te laten plagen; en dat zo onmenschelyk, dat veel, zulks niet konnende verdragen, hen daar tegen opgeworpen hebben, waar door de andere Landen alomme in een Desolaten staat zyn geraakt, en, niet tegenstaande deze voornoemde revolten, heeft hy noch, behalven de schatten in Tansjouwer, door *Chinelambi*, Modeljaar van den Theuver, een grooten Sehat veroverd, en in den Tyd zynner Regeeringe uyt deze Landen by den anderen geschraapt. Maar in plaats dat hy (mer die Rykdommen en Schatten, byna zo grooten vermogen bekomen hebbende, als geen van zyne voorzaten ooit hebben gehad) daar mede zyn Landen behoorde te beschermen tegens de machtige uytheenze vyanden, en de ongehoorzame tot gehoorzaamheid te brengen, zo houd hy die als begraven;

en ondertussen Triumpheeren zyne vyanden niet weinig over hem; zynde in zynen tyd Palleagares, die gewoon waren eenige sommen Gelds op te brengen, hoewel niet zo veel als voor dezen, maar die zich vrygevochten hebben, also afgevallenzyn, en Regeeren zy de Landen, die zy hedendaags bezitten, als eygen Domeynen, waar door deze Vorst jaarlyks een groot inkoomen komt te verliezen, die de opgeworpen Palleagares, nu zelve genieten, als den

	Pardao's.
<i>Theuver</i> , - - -	900000
<i>Nainaar</i> , - - -	100000
<i>Oedejaar</i> , - - -	18000
<i>Ramoefandra Naik</i> , - - -	70000
<i>Casfoerapa Naik</i> , - - -	40000
<i>Bengarapa Naik</i> , - - -	40000
<i>Ellia Naik</i> , - - -	50000
<i>Goetti Moaddelli</i> , - - -	15000
<i>Ramaroedi</i> , - - -	45000
<i>Lingamaroedi</i> , - - -	30000
	<hr/>
	1308000

Behalven deze, en nog meer andere Palleagares, welke noch veele in getal zyn, en de Inkomsten hunner Landen, als Souverain genieten, van welker naamen geen pertinent berigt heb konnen bekomen, zynder noch eenige Landschappen tegens dezen *Stocknaden Naik*, wegens zyn overgrootte dwingelandye, opgestaan, als de Marruas van Oettemalen, de Inwoonders van Colimale, Natan, &c. die meede niet een stuiver in de Armené opbrengen. Boven dien heeft de Naik van Maffoor 800000, en Tansjouwer 5000 Ryksdaalders jaarlyks inkoomen uyt de geconquesteerde Landen dezen Naik afhandig gemaakt, welke Landen alle onder 't Gebied van Maduré behoord hebben, behalven die den Madurecr voor dezen heeft gewonnen, en naderhand weder verlooren; waar uyt dan ligtelyk kan afgemeten worden, hoe de Madureese Regeering de vleugelen zyn gekort; beitaande nu haar eenige macht in *Stocknaden Naiks* vergaerde schatten; dog is apparenter, dat hy zig met alle den Rykdom eer aan zyn vyanden zal overgeven, als daar door zodanige middelen beschikken, die niet alleen tot resistentie zynner vyanden vanbuiten, maar ook om die van binnen, en zyn eygen Onderdanen tot gehoorzaamheid te

A. 1677. brengen, nootzakelyk werden vereyft; zyn onvermogenheid of liever flauw-
 hertigheid en quaad beftier, blykt over-
 vloedig in 't geene hy van zyn eygen on-
 derdanen moet verdragen, die hy niet
 kan, of, tot zyn groote fchade, niet
 wil bedwingen. Hoedanig zullen dan
 zo machtige vyanden, die alomme om-
 trent de Grenfen, dezer Landen, op de
 vergaderde Rykdommen vlamden, naar
 behooren werden gerezifteerd; immers
 heeft men daar van zodanige proeven
 gezien, dat de vyanden van Maduré,
 eer met Geld, als met tegenftand van
 Wapenen, werden bevreedigt. Dwaze,
 en disreputatieve dingen van zo cen geld-
 rijken Vorft, zeggende *Siockenaden* zelfs
 abfolyt, dat het beeter is met een fom-
 me Gelds hem af te koopen, als hem met
 Oorlog van de Grenzen dezer Landen
 te verdryven, want, zegt hy, behalven
 dat den Oorlog met een groote menigte
 volks moet gevoerd werden, en groote
 fommen gelds verflind, loopt men als
 dan niet alleen perykel van den vyand
 te verbitteren, maar men konde zig
 ook van de overwinning niet verzeeken-
 ren, ende oordeelde over zulk, een du-
 bicueze Zaak, dat 't beeter was 't ge-
 wiffe, voor het ongewiffe, te kie-
 zen.

Siockenaden Naik, principalyk in de
 vergadering van Schatten, en Rykdom-
 men, en niet in een goede beftiering
 zyner Landen, alle zyne pogingen be-
 fteed hebbende, heeft eyndelyk, na een
 19 jarige Regeeringe, 't gebied en opper-
 gezag over de Landen van Maduré, eerft
 onder de hand, uyt lift, en daar na in 't
 openbaar, vrywillig aan zynen Broeder,
Moctoe Alligatri Naik, in dezen jaare
 overgegeven. Ende eer ik tot het
 tweede ftuk van de Politycque Regee-
 ring dezer Landen treede, zal eerft in 't
 kort aanhaalen de motiven, die *Sioc-
 kaden* hebben bewogen, den Staat te re-
 figneeren, welke voornamenlyk deze
 zyn. Hy zag zig van buiten aan alle
 kanten van zyne groote en magtige vy-
 anden omzingeld, en geen kans om die
 tegen te ftaan, zonder of een zwaren
 Oorlog te voeren, of de zelve met een
 zware fomme Gelds af te koopen, waar
 van hy niet gaarne wil fcheiden, en be-
 zit noch meeft alle de Schat, die hy zegt
 zyn Zoon toekomt, en derhalven wil
 hy tot den huidigen Oorlog, niet een
 Fanom uytkeeren; hy zag zig ook niet
 alleen van de andere Naiken en vorften
 in deze Geweften, maar ook zelfs van
 zyn eyge onderdanen, en Palleagares,
 veracht, om dat hy, geen wettige Erf-
 genaam dezer Landen zynde, tot de Re-
 geering niet was geregtigd, dat hem
 van zommigen dikmaals is verweeten;

en daarom werd gemeend, dat hy prin-
 cipalyk de Regeering heeft gequiteerd;
 dog hy gebruikte daar in deze lift, dat
 by zyn leeven zyn Broeder niet wierde
 gehuldigt, maar eenelyk den naam van
 Regent voeren, en met hem in alles te
 rade gaan zou; mits dat *Siockenaden* eg-
 ter het oppergezag onder de hand zou-
 de voeren, waar door hy zich (gelyk
 apparent is) t' elkens weder in de Re-
 geering meende te ftellen, of ten min-
 ftellen met alle Zaaken zodanig te doen te
 hebben, als het hem beliefte. Hy
 meinde, dat hier door, en op de goede
 belofte en zoete Olas, die *Moctoeallega-
 tri Naik* aan hen fchreef, de opgewor-
 pen Palleagares, en andere Inwoonderen,
 weder tot gehoorzaamheid, en binnen
 Tritchinpali, zouden koomen, om als
 dan zodanig met de zelve te handelen,
 als *Siockenaden* goed vond; maar dewyl
 dit alles niet heeft willen lukken, en
 een yder zeide, dat *Moctoeallegatri Naik*
 eerft moeft gehuldigt, en met de ge-
 woone Ceremonien in den ftat beves-
 tigd worden, zo heeft *Siockenaden* zulks
 in 't eerste wel vrywillig toegeftaan,
 maar daar na rouw daar over gedraagen,
 gelyk nog dagelyks aan de zotte en dwa-
 ze kuuren, die hy in 't werk fteld,
 komt te blyken; ende dewyl geen Re-
 geering en Oppermagt zonder homagie,
 of wederzydye huldiging, kan beftaan,
 zal hier met het verhaal van de Ceremo-
 nien en gebruiken, die deze Naiken on-
 derhouden by de Intrede van haaren
 Staat, en tot beveliging van het geene
 daar toe zy gefeld zyn, een begin ma-
 ken van de

Politycque Regeeringe der Lan- den van Maduré, jegen- woordig onder *Moctoeal- legatri Naik*, de tiende Vorft van Maduré.

Drie dagen voor de Huldiging, wer-
 den allerhande Heydenze Ceremonien Rege-
 gepleegd, met een groote devotie: op ring-
 dat de geene, die in den Staat zal tree-
 den, van alle Zonden mag gezuiverd
 werden, waar toe onder anderen deze
 zuivering werd gebruikt. Omtrent de
 Rivier Caveri, na giffing een inufquet-
 fchoot benoorden deze vefting gelegen,
 werden veel koftelyke Tenten, en een
 prachtige Rannade opgeflogen, in de
 welke een vierkante Tank van omtrent
 een vadem aan elke zyde werd opge-
 maakt. Deze Tank moet, na 't oude ge-
 bruik, van puur Goud wezen, dog de-
 ze van *Moctoeallegatri Naik* is maar
 vergult geweest; deze Bak, of Tank,
 werd

577. werd dan gevuld met Koejenmelk, Koejenmeest, Olie, en Boter. Vier voorname Braminees, en Priefsters, die *Goeroes* en *Senaci's* genaamt werden, gaan met de Naik alleen onder de Rannade, die rontom toe, en den geheelen Stoet daar buiten is. Daar werd hy naakt uytgekleed, geschooren, in de Tank met de voorz. stoffe gewassen, en voorts geheel van zyne Zonden gezuivert. Daar na trekt de Vorst met een groote Statie na 't Hof. Des anderen daags ontfangt hy de Kroon, en Rykstaaf, in de Pagood van *Isora* voor den Afgod, waar voor hy dan moet zweeren, dat hy in zyn Regeering niet anders zal betragten, als 't geene tot welvaaren van de Landen komt te strekken. De Kroon, en de Rykstaaf, beruht in 't Kasteel van Maduré, in een voorname Pagood, daar de Naiken gewoon zyn de Ceremonien op de Intrede hunner Regeering te doen, als zynde het oudste Hof, en Stam-huis hunner Voorvaders; maar ook ditmaal is niet goedgevonden na Maduré te reizen, zynde de Kroone, en Staf, daar *Moetoallegatri Naik* mede Gekroond, en in de Regeering bevestigd is, na *Tritchinpali* gebragt, en na alle verrigtingen weder derwaards gezonden. Uyt de Pagood komende, werd hy voor 't Paleys op een verheeven Throon gezet; daar de voornaamste van 't Land, in 't byzonder, en de andere onderdaanen in 't gemeen, hem voor hunnen Heer, met het opligten der handen, in teeken van eerbiedigheid, erkennen, ende den Eed van getrouwigheid zweeren. *Siockenaden* hadde wel gezeid de eerste te zullen zyn, die de handen voor dezen *Moetoallegatri Naik* zoude opligten, en den grooten Eed zweeren; maar hy heeft zulks door een Dienaar van hem uyt zynen naam laten doen: en zodanig werden de Vorsten van Maduré in den Staat bevestigd.

De Landen, die hedendaags onder dezen regeerenden Vorst zotteeren, strekken haar uiterste Paalen na 't Noorden, aan de Landen van Tansjouwer, en Theuver; na 't Oosten aan de Zeestrand der Madureeze inbegt, tot aan Cabo Comoryn, ten Zuiden; en werd ten westen door een zwaar Gebergte Maduré en Malabar gesepareerd, aan welke zyde de Landen van Maffoer mede tegen Maduré paalen.

De Landen van den Madureer begrypen in de lengte, of Oost en West, in zig een distantie van omtrent 30, en in de breedte, Zuiden en Noorden, omtrent 90 gemeene Duitsehe mylen; zynde verdeeld in zes Provintien: als Maduré, Tindical, *Tritchinpali*, Ti-

rewaretesem, Wisagapuram, en Tripa-A. 1677. toer; en boven twee geheele Provintien, die de Naik van Maffoer, en de Theuver, van de Madureese Vorsten hebben geconquesteerd, is het halve Landsehap van den laastgenoemde Provintie Tripatoer mede onder 't gebied der Marruas. Gemelte 6 Provintien hebben noch vertcheide aparte Heerlykheden onder haar; als daar zyn in de Beneden-Landen, Cajetaar, Sivelepe-toer, Paleam, Collegerepatnam, &c.

Deze gemelde Landen bestaan voornamelyk uyt de Landbouw, en den teelt van veelerhande Dieren, brengende de zelve tweemaal 's jaars, by matigen regen, in abundantie voort, Neli, Poelic, Naatghini, Cadjang, Boontjes, en boven Madure ook Tarw, Zuyker, en veel meer andre Veldgewassen. De Boomen zyn ook ten deele profyt gevende, als daar zyn Jager-, Margosi-, Tammerinde-, Cocos-, en andere Boomen meer, daar van de Inwoonderen de Vruchten weten te orberen, en nevens de gezeyde Graanen tot gelde te maken. De Landen aan de Noordzyde van Madure, tusschen en buyten 't zware Gebergte geleegen, brengen, behalven den overvloedigen Neli, en Boomgewassen, ook noch eenig Cattoen voort; doch niet in zo grooten quantiteit, als de Beneden-Landen; item Salpeter, Olifanten, en Yzer, 't welk in de Landen van Arriloer gegraven werd, maar de Landen, daar d'Olifant, en Salpeter, valt, heeft Maffoer dezen Naik afhandig gemaakt.

Beoosten het zware Gebergte, dat met een Bogt om de Zuid strekt, en tusschen de Zeestrand, valt boven 't veltgewas en boomvrugten, ook rykelyk Kattoen, waar van veelerhande Gaarngespinn en Lywaat geweeven werd, item Goeni, Paktouw en Pakgaren, Wasch, Honig, en Indigo. De Landen, aan de dorre Zeestranden geleegen, brengen weinig Vrugten uyt d'aarde voort, of zy moeten van den heuvel met tydigen regen begunstigt werden, en dan noch maar eenmaal in 't jaar, daar de hooge Landen tweemaal 's jaars vrugten geven: gelyk gezegt is; het water, dat zomwylen in overvloet uyt 't Gebergte in de Rivier Tanwera stort; en by *Ponnekayl* uytloopt, weten de Inwoonders in de Tanken op te houden, en daar mede door gemaakte Canalen hunne Zaay-velden, tot volkomen wasdom van 't gezaay te bevoegtigen; maar deze dorre aan Strand leggende Landeryen bestaan meest uyt 't geen de Zee geeft, als Peerlenen Sjangkos te dui-

A. 1677-ken, Vifch te vangen, &c. ook werd hier Zout gemaakt, en Kalk gebrand. De menfchen, die de voornoemde Landen onder Maduré bewoonen, vermits zy verſcheiden van Geſlagten, Leven, en Ommegang zyn, zo zyn ze ook verſcheiden van aard, en natuur, dog om de zelve in 't gemeen te beſchryven, zoude men wel kunnen of mogen zeggen, dat zy uyt zich zelfs ſlaafachtig, traag, liſtig, wantrouwig, on-erbaar, trouwloos, leugenagtig, onbarmhertig, ſchaamteloos, en kleinmoedig zyn; de geene, die hedendaags voor hunnen oppergebieder werd erkend, is den Naik van Maduré, *Moctoallegari*. Hy voert over de gezeide Landen en menſchen in dezen tyd een independente en ſouveraine Regeering; dog dewyl deze Heidenze Vorſten zelden over een Zaake vaſt beſluyt neemen, en zich niet, of weinig, met de Regeeringe bemoeien, zo hebben de Hovelingen, en voornamelyk de Braminees, die na hunnen aart ſcherp van vernuſt, en niet min loos en ſchrande zyn, het herte van den Vorſt, en de Regeering volkomelyk in handen. Geen vaſte Werten, noch Ordonnantien werden in 't byzonder, maar wel eenige Ufantien in 't gemeen onder deze menſchen, onderhouden; en principalyk die geene, welke meeft met hunne ongemeene Baatzugt na geld, en rykdommen, of wel met hunne phantaſyen en inbeeldingen overeen komen. De Raadsperzoonen, die deze Vorſt gebruykt, werden niet verkooren, noch geſteld tot Raadsluiden, maar hy neemt de geene, die hem goed dunkt; heden dezen, en morgen weder andere; invoegen, dat de Hovelingen in 't gemeen met een overgrootte Jalouzie zyn ingenoomen, ſpruitende uyt de gewaande nyd, of haat, of vriendschap, die d'een boven d'ander geniet. Zy zyn noyt oi vriend, of vyand, onder den anderen alleen; maar van beide te gelyk; waar op de Vorſt dan zyn ſpeculatie neemt; endaar door des te meer op zyn Hovelingen betrouwd; als meenende, dewyl zy op malkanderen zeer jalours zyn; zy daarom de een uyt vreeze voor den anderen van verſpied te werden, niets tot ſchade of nadeel der Landen, en hem, zouden durven ondernemen; waar in hy grootelyk miſt; zo dat de Polityeque Regeering deezer Landen meer aan de Hovelingen, dan aan de Vorſten, eygen is; ende moet al't geene van den Opperezaghebber zal verkreegen werden, gemeenelyk eerſt by den *Pardani* (dat den tweeden beſtierder naaft den Naik is) of wel aan wiens oordeel het werd geſfeld, goedgekeurd werden: waar uyt dan

voortkomt, dat alle 't geene dat tot A. 1677 een goede Politique Regeering pertineerd, zo verward is, als in 't vervolg werd aangewezen.

Het ware Intreſt dezer Landen vereiſcht een goede Regeering te oeffenen, de rebellige onderdaanen tot gehoorzaamheid te brengen, de verſchillen met Maſſoer by te leggen, of, zo niet, voor een tyd aan een kant te ſtellen, om alzo nevens andere Jentiefze vorſten gezamentlyker hand te genschunne magtge vyanden hunne Landen te beſchermen; maar deze Zaaken werden niet behertigd, en ter contrarie aan de zelve, die deze Landen komen betryden, groote ſommen Gelds geſpendeerd, daar voor men een ruimen tyd een groot Leger Krygs-Luiden in 't Veld konde houden, en, in plaats van met Maſſoer verdrag te inaken, werd onder de hand nog al Geld aan den Hikereër, of Canarees, gezonden, om Maſſoer aan die Grenzen in de Wapens te houden, invoe-gen dat deze Heidenze Regenten hun eigen beſt, en noodzakelyk Intereſt niet kunnen, of liever niet willen be-trachten; werdende van meeft alle dezer Landen Inwoonderen voor zeer appa-rent gehouden, dat *Sivagi*, by af-komſt met zyn geheele Magt, deze Lan-den zonder groote moeite onder dwang zal bekomen, dewyl 't niet anders ſchynd, of alles werd daar toe aange-leid.

De Landen, die onder deze Regeering zortereen, werden jaarlyks aan de meeftbiedende verpacht; welke Pach-ter dan over de Landen, die hy gepaght heeft, een onbepaalde macht bekomt, in 't vorderen der ſchatting zo wel, als in 't oeffenen van Civile en Crimineele Juſtitie; en zyn gehouden van alle voorvallen van belang aan het Hof ad-vys te geven; dog zy advizeeren, 't geene hen goeddunkt; alzo zy aan 't Hof, door geſchenken, zodanige voorſtanders weten te beſchikken, die hunne quade Zaken altyd goed maken. Hoe onmen-ſchelyk deze Heidenze Pachters met de Inwoonderen dezer Landen alomme te werk gaan, en hoe ongemeen zy hen kwellen in 't afperszen van Geld, ach-te onnoodig in dezen aan te haalen, de-wyl UE. daar van, als den zeldzamen aard dezer menſchen veel beeter door-grond hebbende, als ik hier zoude kon-nen nederſtellen, volkomen kenniffe en ervarentheid heeft, en UE. veel wyzer pen daar van in de Papieren, rakende de kuſt Maduré, volkome uytdrukkin-gen heeft gedaan. Dog om van de

Finantie iets te zeggen, zal eene- Hunne 1
lyk dit zyn, dat zy boven de ordinaire Finantie 1
ſchat-

77. schatting, die zy van een ieder na zyn vermogen weeten in te vorderen, noch veel extraordinaire Finantien weeten in 't werk te stellen, en dat onder zodanige gefingerde pretexten, als UE. al meede bewilt is; boven dien weten zy de Lands Gerechtigheeden en Tollen te verhoogen, en de kopere Munt te veranderen, welke laatste hier in Tritchinapali alleen maandelyks over de 1200 Ryxd. profiteerd; dewyl alle maanden de kopere Munt hier werd veranderd. Ook leggen zy de Inwoonderen, die vermoogen hebben, in 't byzonder, boven alle 't voorlz. zomwylen Pœnen op, en zwelgen alzo, 't geen de arme Inwoonderen bezitten, in hunne onverzadelyke Zielen, waarom de menschen alomme in deze Landen zo arm en onvermoognd zyn, als tot groot nadeel van veelen aan den dag gekoomen is; werdende het inkomen uyt dezès Madureesen Naiks Landen op 1200000 Ryksdaalders gefchat, en niet meêr; dat veel verscheeld van 4200000 Pardao's, die ten tyden van *Periewierapa Naik* uyt de Landen hebben konnen werden getrokken; zynde 6 Provintien, in dezen Jaare voor 't volgende Verpagt; als de Beneden-Landen ofte *Tirewareteefsem*, onder den Pachter,

	Pardao's.
<i>Arejapulle,</i> - - -	420000
<i>Maduré,</i> - - -	120000
<i>Tindical,</i> - - -	190000
<i>Tritchinapali,</i> - - -	230000
<i>Wisagapuram,</i> - - -	160000
<i>Trippatoer,</i> - - -	80000
	<hr/>
	1200000

Uyt welke 1200000 Pardaos de Militie, en voorts alle Lands onkosten, moeten werden betaald. Item jaarlyks een groote somme Gelds aan de Pagoden, of Heidenze Tempels. De Broeders van de regeerende Naik ontfangen uyt gemelde iommen ook hun onderhoud, die, behalven den regeerenden Naik, en Siockenaden, met hun drieën zyn, ende de Hovelingen, principalyk den *Pardani*, die alles onder handen heeft, weeten meede een goede pluk daar van te trekken; alzo dat kwalyk de helft voor het Land, en den Heer Naik, overblyft; en by aldien oêze Vorst nu niet anders had; als 't geene zyne Landen opbrengen, zoude hy in deze zware Oorlogs Troebelen veel te kort koomen; dog de ver-

gaderde Schatten van *Siockenaden* bren- A. 1677.
gen 't Land geen ruft by.

De Militie van dezen Vorst en Landen bestaet jegenwoordig in omtrent 12000 mannen te voet, en 2000 Paarden, onder 't gezag van verscheiden Hoofden; en hoewel van de Armenees weegen een generaal Veldoverste is gesteld, *Wengelakisnapa Naik*, zo commandeerd de zelve evenwel niet over 't gehele Le-ger, maar eenelyk over zyne Troupen, die wel de grootste zyn van het Corpus. Andere, die mede eenige duizend soldaaten onder zich hebben, als daar is *Antapa Naik*, *Allalegieri Naik*, *Rafidawengapayen*, item eenige Moorze Capiteinen, voeren, ieder over hunne Troepen, aparte en absolute Commando; zonder dat zy na iemand tegen hun wil behoeven te luyfteren; invoegen dat de Generaal Veldoverste, eenen Doodslager, Verrader, of Overlooper van een 's anders Troepen, niet kan tot Straffe brengen, zonder goedwillige overgite van de geenen, onder welkers Commando de Misdaadigen staat. Dat de Ordres uyt deze verdeelde kragten van Oorlogen zeer verward ontfstaan, kan iemand ligtelyk gedenken. Wanneer zy tegen de Vyanden in 't veld willen aangaan, geraaken de Hooïden, na dat zy lang genoeg geraedslaagd hebben, gemeenelyk in twist over de voortogt, en eersten aanval op den vyand; en in plaats dat een ieder behoorde te tragten, de eere van voor aan te gaan te hebben; krakkeelen zommigen daarom, en niemant wil de eerste weezen; ende zo 't al gebeurd, dat de Troepen opmarcheeren, om tegen malkanderen te veyten, zo weeten zig de meeste van de principaale Officiers op zodanige plaatsen te voegen, daar zy in 't retireeren de voorste zyn. Zy staan zomwylen geheele uren tegen hun vyand, by na voet aan voet, met 't bloote geweer in de hand, eer iemand de eerste wil wezen om te vechten; en zo daar, in zodanigen gevecht, 10 a 20 man komt te sneuvelen, is 't zeker, dat de geheele magt, 't zy van den een of de andere zyde, geslagen is: want zy uyt de natuur voor de dood zeer bevreesd zyn; ende uyt zodanigen kleen getal maken zy wel eenige honderden; gelyk zy meer doen omtrent hunne Oorlogs Magt, die, nauwlyks 10000 duizend man sterk, wel op driemaal zoo veel werd opgegeeven. Hunne Krygsrustingen bestaet in een groote Statie van kostelyke Tenten, Palanquyns, Olifanten, Kameelen, Paarden, Draagbeeften, Schoppen, spaden, Inchiados &c. De Ruyters voeren of een Schild en Zweerd, of een

A. 1677. Buik-fnyder met een Lancie op hunne Paarden, en eenige ook wel een Roer, op de wyze van onze Dragonders; dog weinige. Het voetvolk is het meeste gedeelte met Picken, en Houwers, en weinige met de Londroers, gewapend, dog deze Roers konnen weinig schooten na den anderen verdraagen, en, om de zelve te laaden, gebruiken zy wel 3 uur tyds. Eenige draagen Vuurpotten, en Vuurpylen, ook voeren zy Hand-granaaden van Cocos-doppen, die rondom met kleine stukjes yzer zyn omwonden, te velde. Artillery gebruiken zy weinig in de Veld-flagen, en Legers, alzo 't Kanon, door zyn onbeschofte grootte, en onmanierlyke monteeringe, niet wel kan werden nagevoerd, of ten waare zy een Sterkte belegerden, daar 't zelve mogt komen te vereyschen. Ik hebbe hier in Tritchinapali ook een Mortier gezien, van yzere Staaven aan malkanderen geïmeed, schietende een Bomme, of Granaad, van ontrent 40 pond. Zy weeten ook allerhande Vuurwerken te maaken, dog niet zodanige, daar mede men den vyand kan benauwen, maar die tot vermaak en playzier dienen. Geen Krygsdiscipline met allen werd onder deze Heidenen onderhouden, en zo daar iemand weg loopt, verliest de zelve niet als zyn Maandgeld, en, wederkomende, werd hy op nieuw, zonder de minste straffe, aangenoomen. Zy onderhouden ook geen orders, zoo in het Marcheeren, als in de Battailles, maar loopen overal door malkanderen, gelyk als het vec, nu achter, en dan weder voor, invoegen dat de Troupen, die op de mars de behoorlyke Avant- en Arrier-Guarde behoorden te hebben, door malkanderen loopen, zonder dat een ieder by de zynen, of by zyn Vaandel, blyft, maar loopen, daar 't hun goed dunkt, door verscheide weegen, ter plaatze daar zy weezen moeten; de Mooren, een Geslagt, zyn wel dedapperste onder dezer Vorsten Leeger, maar de cygentlyke Landaard zyn zodanige Krygslieden, die niet en manqueerd, als couragie endapperheid. Deze naakte menschen, en bloode Soldaaten, achten het loopen geen sehante te wezen, zelf ook schoon zy 't Geweer, en alles, achterlaaten. Zy konnen de hitte der Zon boven maaten, maar de Reegen, gansch niet, verdragen; en zo zy een halven dag in den Reegen moeten campeeren, zyn zy al half geslagen; daar de Marruas, (die voor den Reegen niet zo zeer bevreesd zyn, als deze bloodaarts,) zich by gelegenheid van weeten te bedienen, en vermoorden ze zonder eenigen tegenstand, als vliegen.

De Cavallery, die meest in Mooren be- A. 1677
staat, werd betaald na hunne monteringe, en na de goede of slegte Paarden, die zy hebben; en zo werd ook de Infantery na de Manbaarheid bezold. Een gemeen Ruiter geniet van 8 en 12 tot 16 Pardao's, en een Inlands voetknecht, van 10 tot 12, en 16 Fanoms, (van 24 in een Paleacatz Pagood, en 10 in een Pardao) 's maands; dog zy ontfangen niet de helft van 't geene met hen bedongen is; want ieder een, van den *Pardani*, of die het Geld tot den Oorlog eerst uytgeeft, tot den minsten Aaraatche, en Schryver, inkluis, daar van zyn voordeel weet te behaalen; waar door dan dikmaals gebeurd, dat de Soldaaten (vernemende, dat een ander, al was 't hun vyand, meer geld geeft, als zy ontfangen,) by duizenden overloopen. De Officieren weeten by monstering, de Gecommitteerdens van den Heer *Naik*, en principaalyk den *Pardani*, die doen en laaten is, de handen zodaanig te fineren, dat de helft van de Magt; die zy opgeeven, niet compleet is; waar voor zy evenwel volle bezolding genieten, met ongeloofelyke Bedriegeryen; daar mede zy den Vorst weeten blind te houden, ende alzo alles na zich trekken; 't welk nergens anders uyt werd veroorzaakt, als uyt de achteloosheid van den Heer *Naik*, die hy in zyn Regeeringe pleegt. Om nu op verscheide Krygs-Officieren te betrouwe, en die niet op een lossen voet in 't Veld te zenden, moeten de zelve, tot voldoeninge van de aangebooren wantrouw dezer Heidenen, hunne Familien, of, zo zy geen Huisgezin hebben, ienand van hunne naast-bestaande, in de Vesting Tritchinapalie in Oit gic laten, en dusdanig werd den Oorlog in deze Landen gevoerd.

Gelyk deze Heidenen in de Politie en Militie geen vaste Wetten en Ordonnantien onderhouden, hoedanig nu reeds gezegt is; zo doen zy het zelve ook niet in de

Justitie; zo Civiel als Crimineel, maar Sententieren by na alles na hunne gewaande phantafyen. Blood-schande, en pleginge, de Naam- en Faamroving, werd by hen niet hoog genomen; en zo de Misdadiger een delict begaan heeft, word hy op staande voet, van den geenen, die 't oppergebied heeft, ter dood verwezen, of wel voor eerst in de Gevankenis geworpen. Zy onderhouden byna geen de minste Rechtsplegingen; ook geen Rechtbanken, Processen, gefondeerde Sententien, Appellen, Decreeten, &c. 't Meeste, dat zy doen, is, dat zy over een Zaak van Belang, Getuygen hoo-

Hunne Rechtspleginge.

hooren, en dat zimpelyk by monde. Gctuygenis by Gefchrift, is by hen verwerpelyk. Zy bevestigen hunne Contracten, of eenige Zaaken van importantie, wel met Eede voor hunne Afgoden, met horribele bezweeringen, maar zy onderhouden de zelve, als de Hond de Vasten. De minste Pachter dezer Landen, bekomt mede volkomen magt, om Justitie Criminel, en Civiel, te oefenen, gelyk hier vooren reeds is gezeyd, en niemant mag appelleeren, voor al eer zyn Zaak in staat van wyzen is gebragt. Zo daar iemand Crimen Lesse Majestatis, of diergelyke zwaare Delicten, begaan heeft, daar over werden de Spitsvinnige Bramines geroepen; aan de welke zy't Regt overgeeven, om volgens hun goed-dunken met den misdadiger te handelen, die dan uyt zeker boek, dat zy *Sakrum* noemen, de sententie volgens de misdaad, en na verdienste, zo zy wanen, weten te stryken, waar op de Delinquant terstond zonder uytstel, 't zy op voorsz. daad, of dat hy gevangen zit, zonder dat hy zyn vonnis aanhoort, of 't geene hy zoude in te brengen hebben te kunnen zeggen, de geheele Stad met Trommels werd rond gevoerd, en ter Executie gebragt; zomtyds zoo de Landheer over iemand verbitterd is; en maar zegt, dood dezen, zo treed de naaste, die daar omtrent is, in de Scherpregters ampt, en volbrengt alzo zyns Heeren Gebod. Zodanige Heidenze en onredelyke dingen oefenen deze Heidenen en onredelyke menschen. Zy gebryken wreede Straffe, waar mede zy zommigen, die 't niet eens verdienen, ter Dood brengen, en anderen, die het wel verdient hebben, laten zy zommige, die 't niet eens verdienen, ter Dood brengen, en andere, die het wel verdient hebben, laten zy zomwylen voor een goede somme Gelds weder loopen. Ook is onder hen geen misdaat zo groot, of kan met Geld afgekogt werden; ten waare iemand onderfond den Landheer te vermoorden, de welke als mede de verraders van 't Land, met het dagelyks wegneemen van een Lid, viendeelen, de huid levendig af te villen, het hert levendig uyt 't lichaam te rukken; en den misdaadiger 't zelve in 't aangezicht te werpen, armen, beenen, neus en ooren af te snyden, en levendig uyt een Kanon te schieten, zwaarlyk werden gestraft. Anderen, die mindere misdaden begaan, werden onthooft, gewurgt, gehangen, neus en ooren, of wel handen en voeten afgefneden, gegefseft met rottangs, en diergelyke straf: fen meer; na huncen aard en manieren:

Geen Bramine werd gedood; maar de hoogste straffe aan den zelve, is hem de oogen uyt te steeken. Wat het Civile regt belangt, daar in houden zy den zelve trant, als in 't Criminel, mits daar in mede geen Wetten werden gebobzeverd. Zo 'er een schuldenaar op Straat of in zyn huys, van zyn Creditoren werd gemaand, en volgens de gemaakte Condition niet ten eersten betaald; werd de zelve voor 4 particuliere Perzoonen beroepen, en, volgens dier Luiden uytpraak, moet de Schuldenaar, of terstond betaalen, of zodanig doen, als hem is opgeleid. Eenige, en by na alle deze Heydenen, gebruiken de bezweering op den naam, en Perzoon van den Landheer, in veele dingen; die zulken kracht onder deze Heydenen heeft, dat zy, bezwooren zynde, niet een voet van de plaats durven verzetten, tot zy door den Bezweerder werden ontslagen, en, die zodanige Bezweeringen veracht, werd daar over van den Landheer Rigourezelyk gestraft. Wettige Handschriften hebben onder hen volkome kragt, en na den inhoud der zelve werd gemeenelyk gehandeld, ten ware de debiteur zyn Hand-teekening kwame te loochenen.

In Erfgenaamschap, en Testamentaire dispositien, onderhouden zy verscheide manieren, en byna zo menigvuldig, als 'er Geslachten onder deze menschen zyn; in 't gemeen onder deze Heydenen kunnen de Vrouwsperfoonen niet Erven, maar na 't overlyden van iemand, die Erfchap nalaaft, 't zy met Testament, of ab intestato, erven de Descendenten en Ascendenten van de mannelyke Linie alleen, en, by manquement van die, de Collaterale Vrienden; dog dewyl dit, en meer andere Civiliteiten, onder dezen aard van menschen, geen Rechten, maar eenelyk Usantien zyn, die ieder Geslacht weet na te komen, zo is het onmogelyk hier van zo wel, als van meer andere dingen, onder dit point pertinuerende, een speciale Beschryving te doen, alzo zy zelfs alle gebruiken, die ieder Geslacht onderhout, niet weeten; ende daarom zal eenelyk zeggen, dat byna ieder mensch binnen deze Landen zelfs Rechter is; te meer, zy over malkanderen zodanig Recht hebben, dat een Crediteur zyn Debiteur, 't zy in zyn, of in een anders Huis mag sluiten, en in de yzers vast zetten, tot hy zyne betaling heeft; als wanneer hy weder gelatend werd.

Zo dat de menschen, van een onredelyken aard zynde, niet als onredelyke dingen oefenen, 't zy ook in alles, wat

A. 1677. tot conservatie van Landen, en Luyden, behoord.

Hun
Gods-
dienst.

De Religie, of vermeende Godsdienst dezer menschen, is niet min wonderlyk, als schrikkelyk, en kan al mede niet speciaal werden beschreeven, zo om de verscheiden Sefsen, die onder hen zyn, als om dat zy zulks niet gaarne aan een ander openbaaren; ja niet aan de gemeene man van hun eygen Natie; en dewyl van der Heydenen Godsdienst, die in deze, als daarom leggende Landen werd geoeffend, geheele Boeken in onze Taale aan 't ligt zyn, ende U.E. ook een geruimen tyd in de Landen, daar deze Religie in zwang gaat, verkeerd hebt, achte te minder noodig daar van wydloopig te spreken, maar zal in generale termen daar van dit weynige ter neder stellen. Zy erkennen een Eeuwige wezen, uyt 't Licht der natuur, en gelooven dat 'er een God is, die in drie Persoonen bestaat, genaamd *Wisno*, *Roetra* en *Bramma*, welke drie Persoonen met eenen naam *Isora* werden genaamd; ende hoewel zy deze drie Persoonen een eenig wezen toefchryven, zeggen zy egter, dat de zelve gewaande Godheid in de persoonelyke eygenfchappen onderscheiden is, zo dat de eene wel iets doen kan, dat tegens des anderen wille is strydende, of discordeerende, &c. Zy zeggen, dat deze drie Persoonen, Goddelyk zynde, ook wyven hebben. De eene bewaard de zyne op zyn hoofd, de ander op zyn tong, en de derde op zyn borst; en dat 'er aan de vier hoeken des Weerelds een Heemel is, daar de geene, die op de aarde goed gedaan, en wel geleefd hebben; ieder na zyn verdienste zullen in gaan, maar die ter contrarie een boos Leeven, en quade werken hebben geoeffend, komen in de helle, die zy zeggen beneden in den afgrond te wezen. Zy stellen verscheide Hemels. De eene wanen zy, dat den anderen Hemel in glory overtreft; die in 't Zuiden zeggen zy de vermakelykste en heerlyste te wezen; waar na volgd die in 't Oosten; dan die in 't Westen, ende de slegtste Hemel in 't Noorden. Want zeggen zy, gelyk alle menschen op aarden niet evenveel vreugde en vermaak hebben, zo kunnen ook alle de Zielen van de verstorvene niet gelyke glorie en Heerlykheid, in het ander leven, genieten; of zy moeten (gelyk meede gelooven) op 't nieuw weder gebooren werden; en dan volgens hunne werken, of goed of kwaad, na hun tweede dood, ontfangen. Zy wanen in 't ander leeven overgrote wellust des vleesch te bedryven, en groote Magten en Rykdom te bezitten, ider

na zyn verdiensten. De Helle, tot strafte der menschen, bereid; zeggen zy, dat in den afgrond met verscheide Kuilen is; daar de Zielen meede, na dat ze veel of weinig gezondigt hebben, gestraft werden, boven dat 'er een ongemeene hitte en koude werd gekeden, zynde daar noch, zo zy zeggen, veele andere kwalen en tormenten. Eenige kuilen zyn vol afgryfselyke Slangen, en andere kruipende gediertens, andere met Leeuwen, Draaken, bytende Honden, onbandige Olifanten, en andere met onlydelyke Stanken, en vuilgheit, &c. uyt eenige Kuilen meenen zy dat verlossinge is; maar uyt d'andere niet; en daarom geven zy, na 't overleiden eeniger Vrienden, veele Aalmoessen aan de Braminees, om voor de afgestorvene Zielen te bidden, op dat de zelve, zo zy eenige quaal mogten lyden, daarvoor, of tot de glory geraken, of weder gebooren mogten werden, en in een hooger Staat gesteld, als de zelve in 't eerste leven is geweest; het Regterampt in 't ander leeven schryven zy eenen *Chittrepeoitre* toe, die van alles (volgens hunnen waan) goede aantekening houd, wat 'er op de weerd passeerd, en zo ras de mensch sterft, moet hy voor 't oordeel vertchynen. Deze *Chittrepeoitre* slaat dan ten eersten zyn Boek open, en wyft ze na hunne verdienste, of na een der Hemelen, of na de Hel. Want, zeggen ze, gelyk een Vorst op aarden zyn *Pardani*, of tweede Bestierder, heeft; alzo heeft *Souani* (zodanig noemen ze hunnen Oppergod) ook deze *Chittrepeoitre* tot *Pardani*, ende Macht van 't oordeel in zyn handen gesteld Niet tegenstaande hunne gewaande God meede alles weet, wat 'er op aarde passeerd, alzo hy alles door andere doet aantekenen, acht hy 't egter voor zich zelve te gering, om van alles Notitie te houden, ook zoude dit te veel moeyte voor hem wezen. Zy houden 't daar voor, dat 'er in 't ander leven niet anders, als een geduurige overgroote wellust, zal zyn, die ze met de eygenste, of veel beter lichamen, meenen te zullen genieten, als daar mede zy gestorven zyn.

Zy hebben kostelyke en prachtige gebouwen van Tempels, die zy Pagoden noemen; met redelyke hoge Thorens vereerd; dog van binnen zo donker met veel hoeken en winkels, dat men by daag, om daar in te zien, ligt moet gebruiken. Hier staan hunne *Suanes*, of Afgoden, bewaart, die zy in wonderlyke en schrikkelyke Figuren afbeelden, behalven dat ze alderhande Beesten, en kruipende gediertens, als Olifanten, Koey-

17-Koejen, Paarden, veel hoofdige Slangen, Draaken, Scorpienen, Crocodillen, item allerhande Gevogelte, &c. in figuur hebben; zo ziet men beelden van menſchen met veel hoofden en handen, als meede met eenige Olifanten, Aapen, Buffels, en andere afgryffelyke Beetenkoppen, die zommige van haar als een vreeszelyk monſter vertoonen, met veel zwieren en bochten, daar in zy haar pſenteeren, en afbeelden, zynde haare Lichaamen meede heel wanſchaapen; eenige ruſten op ſlangen, d'andere op een Paauw of Haan, en diergelyke gedierten, ja zy hebben in hunne Tempels zulke Figuren en Vertoningen, die zy als Goddelyk venereren, en adoreeren, die de eerbaarheid niet toelaat op het Papier te brengen. Daar is een zoort onder deze Heidenen, die eeren het *Lingam* (of 't *Membrum Virile in Membro Muliebri*) deze werden na hun dood begraven, maar de reſt werden alle verbrand. Zy bewyzen hunnen Gods-, of liever Duiveldienſt met zulke arme belachelyke reedenen, dat ze zich zelve ſchamen, die aan verſtandige menſchen te verhaalen. Zeker Raatsjega, zeggen zy, dat eens met begeerlykheit op een der Oppergoden Vrouwen was verlieft, en dewyl dat deze Raatsjega alderhande vonden gebruikte, om de gezeyde vrouw, die uyt 'er maten ſchoon was, te ſchaaken, zo begon *Souani* daar eyn-delyk verdriet in te krygen, en was van zints den Duivel of Raatsjega daar over te ſtraffen, die, zulks bemerkende, zig op de grond der aarde had neder gelegd, en openbare bekentenis van zyn misdryt, en quade gedagten gedaan heeft, pryzen-de de heyligheid van *Souani*; dog die Duivel was daar op zodanig geſtraft, dat zyn lichaam op ſtaande voet in het *Lingam* veranderde, en zodanig komt het, dat die Figuur by hen Goddelyke eere geniet. De Duivel zeggen zy dat volkomen magt heeft, om hen kwaad te doen, en daarom vieren en eeren zy hem; diergelyke dingen meer, die noch ſchändiger en ſchrikkeliker zyn, zoude hier kunnen bybrengen, maar achte het zelve onnodig, om niet buiten de palen der Eerbaarheid te treden, zonder 't welke die niet verhaald kunnen werden: blykende genoegzaam uyt het vorenſtaande, hoedanig deze menſchen met de banden der duifterniſſen gebonden zyn, en hoe de looze Braminees, die zulks een gedeelte wel beter weeten, d'arme menſchen verleiden, en blind-doecken.

De Beelden voornocmt, die in gezeyde Tempels ſtaan, eeren zy met volkoome Goddelyke Eere; zy ſpreeken

V. DEEL.

gemeene Discourſen met en tegen de zelve, als of zy levendig waaren; en ſteken des avonds duizenden van Lampjes voor de zelve aan; als mede in de ſpitze van zommige Toorns der Pagooden; tweemaal 's daags werd voor die Beelden gekookt, en hen de Spyze voorgezet, dog daar na van de Braminees gegeten, zy waſſen de zelve dagelyks met Rivier-water, en behangen ze met wel-rickeode Bloemen. Zy ſpelen met alderhande Inſtrumenten voor de zelve. Onder welk muſycq de Vrouw-luyden danzen, en wonderlyke mynen; met zeldzame Drayingen hunner oogen, handen, voeten, en lichamen maken. Deze Heidenze Tempels en Afgoden verſtinden Jaarlyks veel Geld. De Beelden werden op zekere dagen met Muskus, Sandel, of andere welriekende dingen beſmeerd, en met Campher, en andere Reukwerken, berookt. De Ceremonien, die zy op zeekeren tyd met waſſen in Zee, en verſcheidene vlietende wateren, doen, wanen zy van groote kragt te wezen, ook doen ze hunne dagelykze Gebeden, gemeenelyk in 't water met wonderlyke zwieren, en houden veel van zich te waſſen, principa-lyk, zo zy iet onryns aangeroord, of omtrent andere Geſlagten gezeten hebben. De Guzeratze Braminees, die in deze Landen veel zyn, bidden, boven de ordinaire Heidenze gewoonten, de Son, en Maan, ook het vuur, aan: Ende gelyk deze menſchen verſcheiden van Aard, Leven en manieren zyn, zo zyn zy ook verſcheiden van Religie, en zo vol Heidenze gedrochten en Seften, dat 't onmogtlyk is, ieder op zyn Poinct te beſchryven; drierhande Braminees zyn 'er, die ieder een ander gevoelen hebben, en zo is 't by na met alle Geſlagten. Ieder Secte heeft zyne eygen Heiligen, die zy buiten in 't byzonder, of wel met de zelve hunne Oppergooden, Eeren, als *Rammai*, *Goepaloe*, *Nagarajan*, *Kiſna*, *Covindo*, *Pirmal*, *Alvaar*, en honderd anderen, die byna ontallyk zyn. Zo zy van een Ziekte genezen zyn, of enig goed werk verrigt hebben, offeren zy in Thui-nen, of onder de Boomen, Beeſten, of andere Eetwaaren, aan hunne Goden. Ieder Geſlagt heeft een Prieſter, die doet alle morgens de ronde, zeggende eenige Gebeden, en brengt aſſche, of Kruiden, daar ze hun voorhoofden mede beſtryken. Deze onderdriecht hen in de Leere van hun Religie.

Eenigen, van den Duivel bezeten zynde, werden van hunne Prieſters geholpen, in ſomma, hunne dwalingen zyn zo menig-

P P

menig-

A. 1677-^{menigvuldig}, dat de eene deze, en de de andere eenen andren, Heilig, ofte Afgod cerende, zy op zommige dagen alle Goden, die daar wezen mogten, te gelyk eeren, om alzo de andere meede te vrind te houden. Eenige Beelden werden op hooge Wagens, op de wyze van een Toorn met uytgesneeden Beelden opgemaakt, langs de Straten met honderden van menschen rond getrokken; en eenige menschen, die de roem van Heiligheid verdienen willen, laten wel de raderen van zodanigen zwaren Wagen over hunne lichaamen, heen gaan, en blyven aldus dood leggen; andere laten zich met een Yzere Nyptang, welkers scherpe punten in hunne Lendenen zyn gevest, aan een Wip ophangen, eenige steeken gaaten door hunne handen, lichamen en tongen, en doen daar in een hayren koorde, daar zy geduurig 't rauwe vlees mede wryven; andere draagen zwaare yzere Kroonen, zommige staan al hun leven met uytgestrekte armen, andere dragen yzere Bessen, wel van vier voeten in zyn Diameter groot, en een halven vinger dik; daar meede zy door de gemaakte gaten met de handen hun kost door nuttigende, al hun leven wandelen; zy doen veele Pelgrimagien na de vermeende Heilige plaatzen; als na de Ganges, Cafi, Tripati, Rammenacoil, &c. daar zy altemet, met Wyven en Kinderen, eenige honderden uytmaaken, of sterk zynde, na toe reizen, zich inbeeldende, hoe zy meer tegenwoordig in dezen staat lyden, hoe grooter heerlykheid en glory zy hier namaals zullen ontvangen. En zodanig meinen zy hier door verdiensten de Zaligheid te erlangen.

Dus lange geseheeven hebbende van den vermeenden Godsdienst dezer Heydenen, zal ik overgaan tot de twee laatste stukken, en beschryven zo kort, als immers geschieden kan (te meer dit Schrift, buyten giffing, al wat volumieus valt) den

Hun woesten Omgang.
Civilen of liever brutalen ommevang dezer menschen. Dog alzo dit poinet al mede van de verseheidtheit der Geslagten is afhangende, kan daar van in 't byzonder (om de wydropigheid te myden) geen byzonder, maar wel in 't gemeen verhaal van gedaan werden; van de Braminees af, tot de Bellales en Agampiedies toe, werden de Geslagten hoog gereekend, en in 't Generaal Soudras genaamt, de andere tot aan de Chianes zyn middelmatig, maar de Pallas, Parreas, Chakleas, &c. zyn de laagste en de veragteste Geslagten; de twee eerste soorten mogen wel met malkanderen

verkeeren en ommegaan; dog de twee-^{A. 1} de soort vermag by de eerste niet eten, maar wel in hunne Huizen komen, en de laagste mogen niet omtrent de eerste komen, maar moeten van verre staan, zo zy iets by de hooge Geslagten te doen hebben, invoegen dat dezelve als onder de menschen veracht, alleen, en van andere Geslachten afgezonderd moeten woonen, welke woonplaatzen met doode Krengen en Beenen werden omleid; om te konnen zien, waar deze verachte menschen hun verblyf houden. De eerste eten niet, dat leven heeft ontvangen; de tweede eten allerhande menschelyke Spyze, behalven Koebbeften Vleesch; maar de laatste eten alles, wat een mensch eten mag; deze menschen onderhouden den Ouden styl, verschillende gemeenelyk 10 dagen met ons. Zy beginnen hun Jaar met de maand Aprii; zekere Braminees, verkondigen aan alle hoeken der Straten, den dag van de maand, of het een goede of kwade dag is; den loop der mane, wanneer die nieuw, 't eerste quartier, vol, en 't laatste quartier is; zy noemen de 12 Hemels-teekenen, als wy, item de zeven Planeten, en eenige Conjunctionen. Van de Astrologie, en van den Hemels-loop, weten by byzondere goede reedenen te geven, en niet min van veele Philosophische dingen; en van de Alchymie, &c. daar in zich zommigen geduurig oeffenen. Ende gelyk alle deze menschen in het gemeen uyt hunnen aard slaafachtig, traag, Listig, en kleinmoedig zyn, als hier vooren is aangehaald; zo kan uyt de zelve, hun natuur ligtelyk begreepen werden, wat Civiliteit de zelve onderhouden. Immers konnen alle deze eygenfehappen geen goede Borgerlyke Zeeden of Civiliteyt, maar veel eer een onordentelyk leven, en brutaliteyt, beloven, gelyk 't ook met 'er daad, met dezen aard van menschen (weininge goede uytgezonderd) zodanig is geschapen, en daarom achte dit verhaal van de zelve genoeg te wezen; en zal derhalven komen tot den

Domesticquen Ommevang ende gewoonte dezer Heidenen. De Huizen van de hooge Geslachten overtreffen die van de geringe, en laagste afkomsten; en zyn met veele hoeken en winkels afgeschooten, met reedelyke groote deuren; dog meest met aarde muuren, met stroo, of van Olen, en weinig met Pannen gedekt, opgemaakt: daar ter Contrarie de middelmatige Geslagten, kleynder; en de laagste Kasta's maar hokjes, met zo kleyne deuren, daar ze nauwlyks door kunnen kruipen,
moo-

7. moogen hebben; ja eenige moogen geen dak boven hunne Hoofden maken, maar moeten geduurig in een klyne wan zitten; en hunne schaduwe, mag de hooge geslagten niet beschaduwen, en daarom gaan zy, onderweeg, of elders, iemand van de hooge Geslagten ontmoetende, plat op de aarde nederliggen; van de Sonne af, tot de zelve mensch is gepasseerd. De voornaame Luiden gebruiken in hunne Huishouinge meest kopere potten, Batico's en Drinkbekkens, naar dat zy van vermoogen zyn; en de Arme, die wel de meeste zyn, gebruiken Aarde Potten en Pannen. Dog ieder Geslagt is op de zyne zo vies, dat zy geen Pot, of Trefel, die van een lager, of ander Caita is aangeroord, naderhand zullen gebruiken, zy eeten alle uyt een byzondere Schotel, of Trefel; tot de klyne Kinderen inkluis, en raaken met de flinkerhand geen Spyze aan, alzo zy die tot andere dingen, (als zy na strand gaan) gebruiken; hun Huisraad is in 't gemeen van geen belang; zy slapen op slegte Matjes, van Oas of Stroo gemaakt, en behelpen zig met een, of uiterlyk twee Kleeden; die Geld of Rykdom hebben, pleegen 't zelve of te begraven; of geduurig by zich te dragen.

De vermogende en hooge Geslagten, houden na hunnen aard een redelyke goede Discipline, in 't opvoeden hunner Kinderen. Die van 't Vorstelyk bloed werden, boven een scherpe opvoeding, niet alleen in allerhande nuttige Taalen, schryven, leezen, cyfferen, &c. onderwezen; maar zy werden ook, boven de Boekoeffening, van de Astrologie, en kennisse eeniger Philosophize dingen (daar zommige goede redenen van weten te geven,) in de Wapen Oeffening opgebracht, en ge. exerceerd. De andere laten hunne kinderen, schryven, leezen, zingen, danssen, &c. in de Schoolen leeren; maar de lange Geslagten, meest Slaven van de hooge zynde, werden van hunne Jonkheid aan, tot den Arbeid opgetrokken; en dewyl den Huwelyken Staat dezer Heidenen niet onder de Kerkelyke tucht is begrepen, en daarom ook niet onder 't poinet van de Religie staat aangehaald, zo zal dan hier daar van spreken, en zeggen, dat een yder man onder hen, zo veel Vrouwen mag hebben, als 't hem beliest, en hy kan onderhouden. De Vorsten nemen boven de 2 a 3 van den Vorstelyken bloede, (en van de welke de Kinderen, die by de zelve van de Vorsten werden geproceerd, erfgenamen zyn) nog verre over de 100, ja zommige wel 2 a 300 en meer bywyven; gelyk de oude

Tieroemale Naik van Maduré over de 300 A. 1677
Wyven, *Wiessearagawa Naik* van Tansjouwer over de 600 zodanige hebbengehad. *Siockenade Naik* heeft 'er 96, maar deze regeerende *Moetoaalligave Naik*, heeft tot noech toe niet meer, als 9 Vrouwen. De Solemnityten, die in de Intrede van het Huwelyk werden onderhouden, zyn volgens de Geslagten verscheidenlyk. Zommige Braminees laaten hunne kinderen heel jong verloven, aan een Meisje van hun Geslagt, 't welk de Vader voor den Zoon moet vryen; anderen verloooven hunnen kinderen van 10, 11, 12, 14 en 16 jaaren ten Huwelyk, en zommige Trouwen, zo dra de belofte geschied is, wel te verstaan, zo zy hunne jaaren hebben. Die van 't Geslagt *Tottia*, Trouwen op deze manier, de Vader moet voor den Zoon een Vrouw kiezen, in 't agtste jaar zyns Ouderdoms, ende de beloften wederzyds gepasseert, en het Huwelyk na gewoonte voor zyn Zoon bevestigd zynde, gebruikt de Vader zyn Zoons Wyf; zo lang tot de Zoon tot zyn bequame jaaren is gekomen. Schrikkelijke dingen. Twee a drie geheele Susters met een man te Trouwen, is onder deze menschen niet vreemd, en hoe nader zy in het bloed vryen, hoe beter zy het Huwelyk achten; zy bevestigen in ider Geslagt de beloften van 't Huwelyk met byzondere teekenen, en principalyk met het binden van den Tali om den hals van hun Wyf; dat zy houden in plaatze van de Copulatie, of Kerkelyke Ceremonien, want daar meede werd de Trouw bevestigd. Eenige gebruiken boven dien nog andere Ceremonien, met het stookken van groote vuuren, die zy *Jagam* noemen, andere kopen de Dogters als Slaaven van de Ouders, en zodanig onderhouden zy den Trouw. Gelyk als gezeid is, van een Man dat hy zo veel Vrouwen mag hebben, als hy kan erneeren, zo mag ter contrarie een Vrouwsperzoon, zig aan niemand buiten haar getrouwden man, verlooopen, of word daar over schandig gestraft; zo met het affnyden van haar Hair, als andere affronteuze dingen. Concubinage werd onder hen voor geen schandc of zonde gerekend; by aldien een Vrouwsperzoon met een, en behalven die, geen gemeenschap meer heeft met andere mans; maar den mannen is zulks niet verboden; invoegen dat het geen omtrent het Vrouwelyk Geslagt zonde is, by 't mannelyk Geslagt voor deugd gerekent werd. Dat meer, en wel 't schrikkelykste is; wanneer een Man komt te sterven, moeten alle zyne Wyven, zo zy anders geen onlydelyke

A. 1677. fmaadheid willen verdragen, en beneden de 40 jaren zyn,) zich met de man levendig in 't vuur storten. Die 't vermoogen hebben, om hout, oly, en wat meer daar toe behoord, ten eersten te besehikken, volbrengen deze wreede dood, zo haast de man een uur 3 a 4 na zyn dood werd verbrand; andere die onvermogens zyn, gaan daar toe 't noodige langs de straten bidden; die bevrugt of zwanger zyn, wagten zo lange dat zy gebaar hebben, en haar nieuw gebooren kind aan iemand van hunne Vrienden overgegeeven hebbende, springen zy levendig in 't vuur.

Zederd myn aanwezen tot Tritchinali, zyn'er veele Vrouwen dusdanigen dood gesturven; waar van eene die, na dat zy eenige dagen langs de straten 't nodige geld tot hout, oly, en Gastos had verzaant, heb zien na buiten trekken, om in het Vuur te springen; zy zat op een getanden Olifant, kostelyk gekleed, met goude Vercierzelen toegerakeld, en met allerhande welriekende bloemen behangen, hebbende in de eene hand een Spiegel, en in de andere een Limoen; voor uyt gingen allerhande Heidenze Muzykanten, speelende op Trommels, en allerhande Snarenspeel, waar onder 't Vrouwensfeh, dat in het vuur zoude en wilde springen; nevens andere die haar convoyeerden, Jentiefze Liedekens zongen. Tambelinheros, Pypers en Hoorenblaazers, waren ook daar, die een veerse in die groote meenigte onder het Snaarenspeel gezongen zynde, oprammelden; achter den Olifant volgden haare Vrienden, en Maagen, draagende al het Huisraad van de geen, die op den Olifant zat, en die dit Vrouwensfeh uytgeleiden tot aan het vuur. Zy zat zo blymoedig, en buiten maten vrolyk op dit Dier, als of zy tot de grootste vermakelykheid zoude gaan, die op deze wereld mag werden genooten, geduurig zingende, en met haar lichaam gints en herwaards drayende, eenige voorname Perzoonen, die haar ontmoeten, sprak zy aan, met een verwonderlyke vrymoedigheid, en propheteerde aan de zelve groote dingen, welke voorzeggingen van zodanige luden, met een Goddelyke (of liever Duivelze) Dolheid, zo zy wanen, bevangen zynde, onder deze Heidenen volkomen geloof werd gegeeven: Ter plaatze by de Rivier komende, daar eenigen doende waren, met het hout in de Kuil, daar ze in zoude springen, ordentelyk en bekwaam om te branden, op te stapelen, begaf zy haar van den Olifant, ende de kuil, 't hout, en de olie wel bezien hebbende; ordonneerde zy met een on-

gemeene kloekmoedigheid het Brand. A. hout ter deeg, en in goede quantiteit in de Kuil te leggen, om wel te branden, belovende aan de Arbeiders eenige Fanoms, buiten hun ordinair loon. Hier na ging zy al laehende, en met een bly gelaat, zingende en springende, na de rivier, daar zy de vercierzelen en kleeden afgeleid hebbende, haar lichaam ging waschen. Na deze verrigtinge bragten haare Vrienden een linnen kleed, met Saffraan geelgemaakt, waar meede zy haar bekleedden, en al haar Huisraad aan de Vrienden uytdeelden; het vuur, dat, terwyl zy haar ging waschen, in de brand was gestoken, begoft helder op te branden, het welk met een Ola sehntfel, om de kuil was omtrokken, en aan een zyde met een deurtje voorzien, terwyl zy al ging en wederging, stelden zig de vrienden aan wederzyden in een rinket, invoegen, dat twee mans-perzoonen, aan het deurtje van de kuil, en het vuur quamen te staan; en naar dat dit Vrouwmenteh tweemaal zo achter als voorwaarts, met een wonderlyke gestalte, dit Rinket was op en neder gegaan, begon zy voor de derde keer, als met een sehigtige razernye bevangen, horribele bezweringen op den Duivel uit te roepen, onder de welke digt by 't vuur komende, het deurtje wierd geopend, daar zy met uytgestrekte armen, en zwaierend hair, dus levend insprong. Terstond wierden zware Rystblokken, en houtten, op haar liehaam geworpen; invoegen dat zy, zonder eenig gekerm te hooren, in de gloed kwam te verfmoren; alle 't geene in een huishoudinge werd gebragt, als een Ola, Mat, Por, Trefellen, Lepel, Wann, &c. item eenig Geld, werd al mede aan 't vuur, na dat het Vrodwmensfeh daar in gesprongen is, op-geofferd, dat zy wanen in 't ander leeven van noden te hebben; om met haaren overleeden man huis te houden, of zo de zelve niet in de glory is, dat zy dan weder gebooren werden, in een beter en hooger staat, als daer in zy gestorven zyn, zullen geraaken, of wel dat zy volkome Dienareffen van de Vrouwen haarer vermeende Goden, of Heiligen, zullen worden. Met deze, en diergelyke, zoete verleidingen meer, werden deze arme Vrouwluiden van de mannen, en princepaalyk, van de looze Braminees, tot zoo een wreeden daad verleid, daar de mannen in der daad, zo bloohartig en vertzaagd zyn, dat ze, maar 't bloed van een ander ziende, 't byna half besterven; zommige zeggen, dat de Gooden dit van hen eiffchen, om, zo de man van ver-

schei-

77. fcheidene Vrouwen, of al was 't maar van een vrouw geflorven is, de vrouwen meede levendig te verbranden, en dat die gewiffelyk (behalven dat zy hun Geflagt daar meede een byzondere Eere bewyzen) in de grootfte Glory zullen werden aangenoomen. Andere zeggen, dat dit als een Gebod van de oude Jentiefze Koningen zoude zyn uytgegaan, om dat de zelve, veel wyven gehad hebbende, zomwylen door de zelve, door Jalouzie, geprikkeld van de begerlykheid, met Vergif ter dood zyn gebragt, ende, om zulks voor te komen, was den Vrouwluiden deze toom in de mond gelegd, dat zy, na 't overlyden van de man, zonder onderscheid, die beneden de 40 jaren zyn, zich meede levendig moesten verbranden. 't Zy hoe 't wil, 't is een wreede daad, byzonderlyk voor een Christen-mensch, die zulke crimineele dingen met oogen aanziet, en dat nog wel het droevigfte is, zommige, die deze gewoonte onderhouden, zeggen voor 's hands, dat de Zielen der vrouwluiden, die levendig in het vuur springen; verdoemd zyn, dat met hen tot leerwezen, wel zy te geloven; maar egter een flegte hope, om zodanige tormenten te lyden. 's anderendaags, gaan de vrienden de kuil met aarde vullen, en regten in een Steen of hout, een Epitaphium op; ter plaatze daar 't Lichaam verbrand is. Als dan werd daar ook allerhande spyze gekookt, die zy dan eerst aan den Duivel offeren, en daar na werd de zelve kost aan de geenen, die zig daar by wecten te voegen, omgedeeled; en, die gegeten hebbende, vertrekt ieder na zyn huis.

Dit is alzo 't geene van den Oorfprong der Naiken van Madure hunne Politycque Regeering, Finantie, Militie, Justitie, Religie, Civilen en Domestycquen ommeegang, hebbe konnen op 't Papier brengen, ende niet tegenstaande daar onder veel ondienftige dingen staan aangehaald, en 't geen dienftig mogt wezen door veel vernuftiger pennen, als deze, zy beschreven, verzoekte egter in alle eerbied, dat UEd. dit gefchrift in gehoorzame voldoening van UEd. bevel, mondeling aan my gegeven, gelyk in den beginne is gezeid, tot speculatie gelieve te accepteren, te meer dit zelve zo Largo is gesteld, om den leedigen tyd, die 't zedert myn aanwezen in Tritchinapali hebbe gehad, niet vrugt- of werkeloos te verflyten, ende hier meede afbrekende, zal UEd. geachte Perzoon, met 't geheel bestier der Kuffe van Madure, in Gods heylzamen

Zegen en hoede verbeden hebbende, A. 1677. steeds verblyven:

Onderftond,

Tritchinapali, den 13. November, 1677.

UE. gantsch onderdanige Dienaar,

(Was geteekent,)

ADOLPH BASSING.

Na dat wy dezen buytenfprong met dit bericht over den Staat der Naiken van Madure gemaakt hebben, keren wy weer tot het vervolg van ons verhaal, en de Zaaken, die *Raja Singa* betreffen.

Ao. 1678. zond de Keizer een Leger van 30000 man, om Malvane, een myl of anderhalf van Colombo gelegen te belegeren.

Zyn Veld-Heer, *Tennekool* genaamd, van hem gehoond en qualyk gehandeld zynde, liet ons den 17. Juli weeten, dat hy geneegen was tot ons over te komen, gelyk hy den 20. dito, met 300 man van zyne beste Soldaten, en een zware Kist tot ons overquam.

Hy wierd van den Heer *van Goens*, in Colombo, minnelyk ontfangen, met een Gonden Keeten van 300 Ryksdaalders befchonken; maar zo ras *Raja Singa* van Maluwane dit verftaan had, deed hy 't gantsch Geflagt van dezen Veld-heer clendig om hals brengen, bevelende te gelyk dit beleg op te breken.

Den 7. November daar aan volgende, was zeker Cingalees Prins, van 't bloed Candi, des vorigen Keizers, en over 6 jaaren tot ons van Candi overgekomen, ontvlugt.

Hy was onder ons zeer wel gehandeld, en wierd door een Sergeant en 12 Soldaten, altyd bewaard; dog had des nagts niet zyn Gewolg egter wecten te ontkomen.

Hy trok Maandelyks 40 Ryksdaalders, en 41 Simmeri Ryft voor zynen Hofstoet, die in een Hofmeester, den Duivel-banner, een Hoofdman, 20 Soldaten, 6 Trommelflagers, 4 Danffers, en 8 Palankyndragers bestond; hy wierd van de Inlanders ook zeer bemind, die van 20 a 30 mylen verre quamen, om hem te zien, en te eerbieden, die hem veel liever, als *Raja Singa*, op den Throon gezien hadden.

A. 1677. Ons Volk, ook hoope hebbende, dat dit nog wel eens gelukken, en zy daar by dan hun onkoiten wel dubbeld weer vinden zouden; hielden hem daarom zeer wel, en in eere; dog hy was nu ontvloden, en die hem najaagden kwamen te laat, om hem te kunnen agterhaalen.

Den 16. Maart, 1679. zond de Heer Landvoogd van Goens weder een geschenk aan den Keizer. Het bestond in 2 zwarte Perziaansche Paarden, met groene fluweele Dekkleeden gezierd, die tot de aarde toe athingen, werden de ieder Peerd van 2 Malabaarze Slaven na boven gevoerd. Tien schoone Valken, die ieder van een Malabaar, in 't Wit gekleed, gedraagen wierden. Ook 6 Muskeliat of Civet-katten, ieder in een byzondere Korf, van 2 Slaven gedraagen. Zes groote Toetecorynze Haanen, in zierlyke Kaskens, alle met groen Fluweel bekleed, twee Perziaanse Schaapen, ieder met een staart, die 20 a 25 pond zwaar was; een kas met schoone Perziaansche Wyn, en een stuk Zandelhout, wel 200 ponden zwaar, met fyn wit Lywaar overdekt, en op de zelve wyze, als 't vorige, gedragen.

Daar was ook een Brief aan de Vorst by gevoegd, die van een Sergeant, bloots hoofds, in een Zilver schaal gedragen wierd, boven de welke een gehemelte, met Fluweel overtogen, op 4 stylen rustende, door 4 Cingaleeze Edellicden, en op ieder hoek een dikke brandende Wafel-Keers, wel een halve Piek lang, door 4 andere Adelyke Cingaleesen met veel Statie gevoerd wierd.

Dit pragtig Geschenk wierd onder een zeer groot geleide van 2 Vaandels, Soldaaten, en Cingaleesen, en onder 't losbranden van al het Geschut; uyt Colombo met veel luister gebragt, en te Ruwenel aan 's Keizers bedienden overgegeven. Dog deze, met veel Wapenen, Geschut, en in grooten getale tegen ons aankomende, maakten het Hoofd van ons Volk al vry wat bekommerd.

Na de overgave van het Geschenk, namen de Keizerlyke bedienden, en ons Hoofd, van malkanderen, affcheid; dog geen van beiden wilden met hun volk eerst aftrekken, dat de onzen eyndelyk, alzo den avond aanquam, genoodzaakt wierden te doen.

De Cingaleesen lieten gerust een Vaandel over de Rivier van Ruwenel, die wel zo wyd als de Rhyne is, trekken, zonder hen eenigzins te moeyen; dog zo als dit overgeraakt was, vielen zy op 't andere Vaandel van agteren aan.

De Cingaleesen, die de onzen by zig

hadden, zwommen aanslonds over, en A. 1677. verlieten hen; dog die verwerden zich zo dapper, met van agteren op 's Keizers volk te schieten, tot dat de onzen volkomen overgekomen waren; hoewel de andere mede sterk op ons volk schoten, waar door wy een Luitenant, 't Hoofd van dezen ganschen Troep, en nog 2 Soldaaten, dog zy veel meer volk, verloren.

A. 1679. wierd de jonge Heer van Goens, na 4 jaren bestierens alhier, door den Heer Lawrens Pyl, gewezen Bevelhebber van Jaffanapatnam, met de Titel van Voorzitter, vervangen, en vertrok deze Heer toen na Batavia.

A. 1680. wierd de Heer Pyl, door haar Edelheeden Landvoogd, en door de Heeren Zeventienen, Extraordinaris Raad van Indiën gemaakt.

Den eersten Juni, quam een Gezant aan den Keizer, door de Nieuwe Landvoogd, de Heer Pyl gelonden, te Ceytavaa aan. Zyn naam was N. Mierop. Hy had een Gezant van den Koning van Perziën by zich, die zich op een wonderlyke Perziaanse Kar, door twee witte Ossen, met wit Lynwaat bedekt, getrokken, na boven voeren liet.

De Geschenken van onzen Gezant waren 2 Leeuwen, 3 Tygers, 12 Muskeliat-katten, die alle in schoone kassen met groen Fluweel bekleed, gedragen wierden. Ook waren hier by twee zwarte Perziaansche Paarden, mede zo overdekt, 20 Valken, door eenige Malabaaren gedraagen; dog de Brief bragt de Gezant zelf in een Zilver Schotel, onder een Heerlyk Gehemelte, 't geen door 4 Cingaleesche Edelen bloots hoofds getorst wierd.

Den tweden dezer Maand quamen ook twee Engelschen, die ontrent 22 jaaren te Candi gevangen gezeten hadden, en nu al grys geworden waren, van Candi uyt hunne Slaverny by ons volk in de Vesting van Ceytavaa, vlugten. Zy zeyden, dat zy over 22 jaaren, met een Schip van Calpentyng gekomen waaren, om Waater en Brandhout te haalen; dog dat zy nog met 10 andere te Land getreden; door 's keizers volk gevangen genomen, en na Candi gevoerd waren.

De Constapel verhaalde, dat 's Keizers affuyten voor zyn Geschut met Goud, Zilver, en Geschenken ingelegt waren. Ook zegt hy een Robyn gezien te hebben, by een onnozelen Boer door een van 's Keizers Hoofdlieden gevonden, die van zulk een ongemeene grootte was, dat de Boer hem voor een slypsteen, zonder te weten, wat het was, gebruikt had.

A. 1679. zond de Heer van Goens, een Heerlyk Geschenk aan den Keyzer.

Ons Volk, trouwloos aangevall.

Hy wierd daar over by den Vorst ontboden, die hem vraagde, wat hy daar voor hebben moest. Hy zeide, dat die, also 't maar een Slypsteen was, en hy licht weer een anderen krygen kon, tot 's Keizers dienst was. Hier uyt merkte de Vorst zyne onnoozelheid, en dit onnoozel antwoord behield hem het leven, behalven dat hy nog een Geschenck kreeg.

Deze Robyn had deze Constapel met veel ontzetting, also hy van een ongemeen heerlyke glans was, gezien.

Ao. 1684. a 1685. wierden na Candi door de Heer Pyl 2 andre Gelanten gezonden, van welke wy elders reeds eenigzins gesproken hebben.

Het waren twee Sergeanten, *Michiel Ram* en *Lamsweerde*, welke derwaards gingen, met belofte, zo zy behouden te rug keerden, dat zy een Vaandel zouden bekomen.

Ik hebbe die beide, na hun wederkomst van daar, Ao. 1686. gezien, en gesproken, gelyk dat elders gezegt hebbe; dog heb 'er niet bygevoegd, dat *Raja Singa* toen nog in 't leven, en al 86 of 87 jaaren oud was.

Ao. 1685. quam de Heer *Henrik Adriaan van Rbeede*, Heere tot Draakesteyn, en van Meyrecht, Commissaris Generaal, hier mede aan als Commissaris, de eenigste, die 'er (mysn wetens) oit geweest is; dog wat zyn Ed. hier verricht heeft, is my onbekend.

Daar na heeft *Raja Singa* nog tot den 12. December, 1687. geleefd, en is toen door zyn Soon *Mabaftane*, onder den naam van *Fimala Darma Soeria Maharaja* (zo my uyt Indiën geschreven werd, dog onder dien van *Wimele Dahan Soeri*, zo my uyt een Memorie van den Heer Landvoogd *Simons* blykt) vervangen, aan welken *Raja Singa* voor zyn dood wel ernstig aanbevolen had, met ons in Vreede te leeven, gelyk hy ook zeer stipt gedaan heeft. Toen deze Keizer wierd, was hy zeer bygeloofig, hangende in alles meest van zyne Priesters af.

Ao. 1692. is de Heer Pyl, na een bestier van 13 jaaren, door den Heer *Thomas van Rbee*, als Landvoogd van Ceylon, vervangen, die, dit Eyland met veel lof tot Ao. 1694. bestierd hebben. de, van Batavia bericht kreeg, dat haar Edelheden den Heer *Paulus de Roo*, gescheimschryyer der Hooge Regeering van Indiën, als Landvoogd van Ceylon hadden aangesteld, om in dit bestier, na 't voleindigen van zyne Commissie in Suratte, hem te komen vervangen, dog also hy daar stierf, is de Heer *van Rbee* hier nog tot in February, 1697. geble-

ven, en toen door den Opperkoopman *A. 1677: des Kasteels van Batavia, den Heer Gerard de Heere*, na een bestier van vyf jaaren, opgevolgt.

Deze Heer bleef hier tot Ao. 1702. zonder dat ik weete, dat 'er in zyn tyd eenige Zaaken van belang voorgevallen zyn.

Hy quam in dat zelve jaar te sterven, en is in 't jaar 1703. door den Heer en Meeſter, *Cornelis Joan Simons*, Vice Prefident van den Raad van Justitie tot Batavia, na een dienst van 6 jaaren, vervangen.

Deze Heer, 13 maanden lang deze Bediening met veel lof waargenoomen hebbende, wierd den 19. December, 1702. door haar Edelheden als tegen zyn zin, en by forme van een zeer beleefde opdrang, tot Landvoogd hier aangesteld.

Zyn Ed. vertrok daar op Ao. 1703. herwaards, quam den 12 a 13 Mey op Colombo, en wierd, 12 dagen 'er na, aldaar zeer plegtelyk voorgeteld.

Deze Heer vond de Saaken hier zeer verward, zo ontrent het Politycque, als ontrent de Justitie. Ook was de Desſave van Colombo zo te zeggen een Gouverneurtje op zich zelve geworden, doende alles maar na zynen zin, zonder zig na eenige Instructie door den Ouden Heer *van Goens* wel eer nagelaten, maar die agter de Bank geworpen was, te richten, waar door veel onordentelykheden gepleegd waren.

Een van de voornaamste Zaken, door den Heer *de Heere* verwaarlooft, was dat zyn Ed. (zoo de Geheimschryver *van Tol*, aan den Heer *Simons* zeyde) mondeling aan den zelve van *Tol*, Ao. 1700. belast had, om de Lyft der Tombo's, of Lands-geregtigheden, (waar by bleek, wat de Inlander aan den Land-Heer jaarlyks betaalen moest, en dat een onſchatbaar Juweel voor de E. Maatschappy was, hen door de Portugeesen nagelaten,) te verbranden, een verlies, dat niet te waerdeeren, en waar van de reeden by niemand te begrypen was.

Het eerste nu, dat zyn Ed. tot herstelling, na dat eenige jaaren met alles naaukeurig na te Vorichen, hier bezig geweest was, verrichtte, was, dat hy een zeer nette Instructie voor den Desſave van Colombo gemaakt heeft. Zo als wy die, by een Uyttrekzel uyt de zelve, hier opgeteld zien.

EXTRACT uyt de In-
structie en Consideration,
wegens den Land- en Ca-
neel-Handel, voor den Des-
sаве van Colombo, door den
Heer SIMONS opgesteld.

Instructie
voor den
Dessave
van Co-
lombo.

DE Dessaveny zelf van Colombo,
neemd haaren aanvang met de Ri-
vier Caymelle in 't N. en gaat tot de
Rivier van Aliean in 't Z.

Zodanig een Instructie, als hier toe ver-
eifcht wierd, was al ten tyde van den
Ouden Heer *van Goens* opgesteld, en door
zyn Ed. aan den Heer *van der Meyden* o-
vergegeeven; dog de zelve was nader-
hand als agter de bank geworpen; mo-
gelyk om dat 'er ook zedert veel veran-
dering ontrent veele Zaken gekomen
was, vooral zedert het ontwerp van het
bebouwen dezer Landen door Lyfeyge-
nen, in velen deelen verdwenen, afge-
keurd, behalven dat ook eenige Provin-
tien weer aan den Koning ingeruimd zyn,
nader te zien in een Memorie, den 28. Ja-
nuary, 1692. door de Heer *Pylaan* zynen
yervanger, de Heer *van Rbee*, nagelaten.

Dierhalven neme tot myn Basis de
vorige Instructie, afnydende alles, dat
nu van geen gebruik meer is, en 't ge-
brekkelyke vervullende uyt de ordres
van haar Edelheden, en uyt de nagela-
ten Memorien van de Heeren *Pyl*, van
Rbee (die van den jongen Heer *van Goens*,
't zoek zynde) en de Heere.

Deze Jurisdicctie staat onder 't bevel
van den Dessave, en neemt aanvang een
Musquetsehoot bezuiden de Gaalze
Poort, tegen over de Gerechts-plaats,
en aan de Noord-zyde buiten de Nigom-
boze Poort na 't cyndigen van het Plein
der Stad, met des Dessaves Woonhuis
in Hulfts-dorp, Wolvendaal, en zo
verre 't Plein in de Kaart afgebeeld staat,
strekke dus Noordwaard langs de
Zeekant voorby Nigombo tot aan de
mond der Rivier van Caymelle, en langs
de Rivier opwaards, ofte na boven tot
aan 's Konings Land, van daar weer
Zuidwaard langs 't zelve, te weten, de
Billigal, Hegampele, Courewitte, Na-
vadum, en Coucoule Corles, tot aan
de Rivier van Bentotte, ontrent Pitti-
gelle, met welke dit Distrikt tot aan de
Zeekant werd bepaald, begrypende dus
de Happittigam, Alutcoer, Hina, He-
wegam, Salpitti, Réygam, Pasdum,
en een gedeelte van de Walawitte Cor-
les, en de Calitureeze Stranden, en Ni-
gombo, zynde onder den anderen weer
zo gesmaldeeld, en afgescheiden, als ge-

zien kan werden by 't Kaartje, den Des-
sаве gegeven; hoewel 'er van dat Kaart-
je maar weinig Landen, wegen, sprui-
ten, en andere strekkingen, tot nog toe
afgemeten zyn, die den Dessave derhal-
ven zo nu en dan, een Landmeter me-
denemende, net zal dienen in de Kaart
te laten leggen, wanneer hy zo nu en
dan hier en daar wat blyft, alzo dit van
veel nuttigheid in de Beschryving der
Land-Tombes zyn zal, en gelegenheid
tot 't openen van meer spruyten zal
kunnen geven, om den Inlander daar
door ook gelegenheid aan de hand te
geven, om meer Graanen en andere
Vrugten te cultiveeren, die men dan
ook te water zal kunnen afvoeren; al-
zo de Cingaleesen uyt hunnen aard tot
geen werk van eenige nasleep gewoon
zyn te komen, schoon 't ook nog zoo
voordeelig schynen mogt, ten zy van
hooger hand daar toe werden aange-
zet.

De Land- of Hoofd-Tombes moeten
als van een byzondere nuttigheid wer-
den aangemerkt, alzo die, wel volbragt
zynde, aanwyzen zouden, wat deze In-
landers uyt hoofde van hun bezit aan
den Heer verschuldigd waren, welke na
proportie van hunnen dienst, te veel,
dan welke weer te weinig accommode-
rans bezaten; als ook welke zonder een-
nige dienst te presteeren, nogtans by
versterf in 't genot verbleven; te beklag-
gen zynde, dat dit niet al voor veele
jaaren ter hand genomen is, vermits de
Portugeese Tombes toen nog ter Secre-
tarye exteerden, en groot licht konden
geven.

Ook reecommandeerden haar Edelhe-
den den 31. December 1682. 't perfec-
tionneeren der nieuwe Tombes, ofie
Volk- en Landbeschryving, gelyk ook
den 29. October, 1704. dieshalven zal
de presente Dessave (die daar in al
met veel nut gearbeid heeft) volgens
onze ordinantie van den 13. dezer daar
mede met allen iver voortgaan, en zal
dit door zyne Successeurs moeten ver-
volgd werden.

In tyden van Oorlog met den Koning
van Candi, had de Dessave vooral te
letten op de Veldlegers en buiten-posten
of Paggers, tot securiteit van dit Di-
strikt met Europiaanen en Inlanders be-
zet; dog alzo nu in Vrede met dien
Vorst leeven, en die Paggers in tyden
van mesintelligentie van weinig nut zyn,
zo hebben haar Edelheden by Resolutie
van 20 en 21 September 1696. over de
bezetting hier zulke Reductie gemaakt,
als by 't Dagregister den 29. September,
1688. te zien is; waar van men UE., (te
weten den Dessave) Extract geven zal.

Hier

Hier uyt blykt dan welke Inlandze Soldaten, op diverse Posten onder dit Distrikt uytgesteld zyn, (welke haar accommodessan, zo na doenlyk, aan hun bescheiden Posten moet werden uytgegeven, om die te gevoegelyker te kunnen cultiveeren) en welke Europize Militairen geordonneerd zyn in de respectieve aangehoude Posten te blyven, en wat en hoe veel Inlandze Dienaars onder dit Distrikt mogen werden aangehouden, en maandelyks met Contant, of Neli, beloond werden. Dat UE. sjipt zal hebben na te komen, ten waare'er hier of daar in eenige verandering by geschreft gemaakt was; also op mondelinge Ordres geen staat te maken is, behalven dat het ook de beste gedagten niet geeft, zich daar op te beroepen, also daar verwerring uyt komt, dat by myn aankomst te klaar tot myn groot misnoegen gebleeken is.

De Europiaanze Militie, binnen de 3 Fortressen van Nigombo, Calturc, en Hangwelle, zal hy bezorgen, dat ieder ter weke in de Militie exercitie, eens a tweemaal geexerceerd werde, en dat ieder zyn Geweer schoon en klaar houde; dat ook alle morgen en avond, 't Gebed gedaan, Sondags 3 a 4 Capittelen uyt Gods Woord, of eenige Kerkeleke Boeken, voorgeleezen, en daar na een Pauze uyt de Psalmen Davids, in presentie van 't Hoofd der Fortresse, gezong werde. Voor welchen Dienst, de Voorlezer van Schildwagt bevryd wezen zal, ten waare daar een expres Schoolmeester was.

Ook moet 'er wel gelet werden, dat de Posten van behoorlyke Ammunitie, mondkost, en materiaalen voorzien zyn; dog ook niet meer, dan men benodigd is, van bedervende waaren moet werden aangehouden.

Hy moet ook bezorgen, dat de Militie wel in de Kleeren gehouden, en door geen schaccherende Officiere uytgeput, of tot onredelyke particuliere diensten gebruikt werden. Ook moet UE. alle militaire delicten, volgens de beschreven Ordres en Resolutien der Hooge Regeering, UE. den 4. January, 1706. overgegeven, straffen; dog de Inlandze Militie of Lascaryns, volgens 's Lands gebruik, met Sjambokslagen, of met de keten, dog van welk laatste UE. den Gouverneur ter bequamer tyd telkens kennis geven moet. Ook mag men de Hoofden der zelve, by quaadaardig verzuim, of enig ander misdryf, wel met een Geldboete straffen.

Deze Lascaryns, bevorens zeer nodig geacht, zyn nu de Compagnie, buiten 't sleepen van hout, en 't over-

V. DEEL.

bringen van Brieven, van weinig nut, konnende hunnen verpligten dienst, in opzigt der andre Castas, gemakkelyk afleggen, waarom ook veele dezer laatste zig als Coeli's, Nayndes, &c. onder die krygers tragten te verschuilen, en dus den Heer hunnen dienst te ontrekken, tot geen kleen ongerief der E. Compagnie, waarom ook den Dessave daar wel op letten moet, of eenige dienstbaare, buiten ordre des Gouverneurs, tot Lascaryns mogten gesteld zyn, om die dan weer tot hun schuldigen dienst af te zetten.

Schoon wy nu, by deze Vrede met den Koning van Candi, weinig Paggers, en maar geringe buiten-wagten bezet hebben, zal egter den Dessave nu en dan de Revue daar over dienen te doen, of dat aan vertroude Lieden te bevelen, en vooral goede Spions te houden, om daar door op 't doen van onze Nabuuren, en van ons eygen Volk, wel te letten, also de Heer van Goens deze laatste voor ontrouw van aard taxeerde, gelyk ook de Heer Pyl zegt, dat veele van hen hunnen Koning, meer dan ons, toegelaan zyn, dat wel meest ontrent de Heidenen plaats hebben zal; welk laatste gevreesd quaad egter veelzints verdwynen zal, als 't groot oogmerk der Heeren Majores (waar toe nu kortelings zoo kragtige middelen by der hand gevat zyn, ontrent de bevordering van Kerken en Schoolen) eens zal wezen bereykt, waar toe zich nu meer hope dan ooit opdoet, also de Cingalcesse queekelingen heel leerzaam, en, na proportie van de tyd, al vry verte gevorderd zyn bevonden; zo dat men in 2 a 3 jaren, zelf onder die de vernuftigste niet zyn, enige bequame Meesters 'er van zou kunnen hebben, die dan verder tot uytbreiding der Schoolen zouden kunnen gebruikt werden. Weshalven men ook wel na bequame plaatsen in die Corles, die nog Heidens zyn, om de vereischte Schoolen daar op te richten, zal dienen te zien.

Ondertusschen moet de Dessave ook voortgaan (gelyk reeds tot ons genoege geschied is) met de gerafeerde Schoolen en Godshuizen weer op te bouwen, en te herstellen, voor al belettende, dat de Materialen door geen vermogende Inlanders geroofd werden, gelyk bevorens door zekren Tolk, ontrent de schoolen van Calane en Cottelawele, zo geschied is, dat 'er geen overblyfzels meer van zyn te vinden.

UE. zal om de maand, of om de 2 maanden, als hoofd der Scholarchaale Vergadering, de Visite van Kerk en Schoolen, Landewaard in, mede dienen

Q q

nu

A. 1707. nu en dan by te woonen, om de Predikanten en Scholarchen in hunne Visite de hand te bieden, ten eynde hen 't vereischte fatsoen en respect gegeven, en 't verder noodige ontront de Meesters, &c. verzorgd werde, volgens de Placcaten, op Kerk en Schoulen be-raamd.

Tot gerief dezer Kerken en Schoulen, en der Visitateurs, is ook volgens Missive haarer Ed. Agtb. van 3. Sept. 1706. goedgevonden aan de zelve te accordeeren eenige Thuintjes, om daar in tot 40 Boomen ieder aan te planten, mits dat ze niet te groot begrepen, en dat ook zo by gelegenheid wel mag in 't werk gesteld werden. Ook kan men daar om wel een afgepaggerd Kerkhof maken, om daar die geene, die onder zulken School behooren, mits betaling van een geringe Geregugheid, tot onderhouding van dien, te doen begraven, waar door ook de moorden, uyt wraakzugt dezer Natie gesproten, 't te lichter zullen ontdekt werden.

Van de Militie, en Schoulen, stap-pen wy tot het Politique, of den Land-dienst, en die van de Justitie, als eenig-zins daar aan gesubordineerd, over.

De Dessave zal bezorgen, dat alle de wegen werden opgehakt, gezui-verd, de spruiten en moerassen van be-quaame Bruggen verzien, also de Olifanten, en andere verwoestende die-ren, hier door te eer verdreven zullen werden; ook zullen dan de Poelen en moerassen (die nu veel weegen onbe-quaam maken) door enge Grachten in de Paneturise, Colomboze en Calitureeze Rivieren kunnen geleid werden, en dus ook de Landen bereisbaarder zyn in de regen-tyd, en Vrugtbaarder, en in ty-den van Oorlog' beter gelegen om ze te beschermen; derhalven diend de Des-save hier vooral wel op te letten.

Ook moet voor al mede de spruyt uyt het Lak van Nigombo, tot de Rivier van Caymelle, met goed overleg werden ter hand genomen, en in goeden staat, om die altoos bevaarbaar te houden, ge-bragt werden, waar toe hy al 't nodige zal dienen te verzorgen. Als ook on-trent de Spruyt, die uyt het voorz. lak, tot in Rivier van Matuael, opgeruimd is.

Als nu de Spruiten, Weegen, Dy-ken, en Dammen in staat zullen zyn, dan zal men eerst recht zien, hoe veel vrugtbare Velden verwaarlooft ge-legen hebben, die dan, al was 't maar ten ruwe, in een apart Kaartje moeten gebragt, en duidelyk beschreven wer-den; zonder nogtans dat de Dessave iemand eenige Landen op zyn autoriteit

A. geven zal, also dat alleen aan den Gou-verneur staat, die daar om verzogt, en waar over dan by den Raad diend ge-handeld te werden.

Dog van de Landen, die tot Accommodessans werden uytgegeven, moet hy nette aantekening houden, om die weer voor de E. Compagnie te innen, als die door de laatste bezitters met de dood ontruimd werden; ten waar de oet-veleeden door een Soon of Broeder gefuc-cedeerd wierd, die weer met een nieu-we Leenbrief moeten verzien werden, om alle confusie voor te koomen; hoe-danig volgens last hunner Edelheeden, van den 3. September, 1706. de Ac-commodessans ook gelaten werden aan de Liederen der geene, die ons getrouw en ieverig gediend hebben; dog also men niet weet, waar uyt de Successeurs dan zouden bestaan, zo is best geoor-deeld, die weder voor de Compagnie te innen, dat UE. op 't ernstigste gere-commandeerd werd.

UE. zal geen Licentie geven tot 't kap-pen van zulke Houtwerke, die de E. Com-pagnie zelf van nooden heeft, te zien uyt zekere Notitie, UE. al ter hand gesteld, volgens welke die moeten gekapt wer-den, 't meest van de hand gelegen, en daar zy de Compagnie minst incommo-deren. Ook zal UE. de Klappusboo-men der vermogende, by benoedigt-heid, niet spaaren, en die last niet al-leen op de geringste leggen.

Ook zal de Dessave de Inlanders, die maandelyks uyt de Cassa betaald werden, trachten te bewegen, om, in de plaats van Geld, een stuk Land, of een Thuin, aan te nemen, gelyk zyn Ed. desselfs Emolument van 200 Ryksdaalders maar tot zo verre is toegelegd, ter tyd de Landen zouden beter zyn, wanneer hem zo veel inkomens aan Landgoede-ren zal werden toegevoegd; dat zyn toepassing ook vinden kan op de Hoof-den der Fortressen, Nigombo; Hang-welle, en Culture, dar dus goede mid-delen van Menage zouden zyn, en veel contenten spaaren.

Binnen 't Distrikt van Colombo heeft de Dessave alleen recht, om alle Die-ven, Doodslagers, en andre quaaddoen-ders te vervolgen, vangen, en die aan den Fiscaal independent over te leveren, dog gemeene delicten, als van verzuim, metules, &c. zal hy door boete, rotang-en sjambok-slagen, ook wel door de ket-ten (mits t'elkens van 't laatste den Gou-verneur waarschuwend) mogen corri-geeren.

Ook mag hy alle geschillen der In-landers hooren en afdoen, die niet bo-ven de 10 Ryksdaalders monteeren, by Ar-

Arrest of zonder Appel, dog die daar boven tot 80 Ryksdaalders gaan, werd 't Appel aan den civilen Raad toegestaan, mits Ryksd. nampstiffement, voor 't faut Appel, zo 't zo bevonden werd; dog geen Civile Zaken, die somme te boven gaande, zal hy mogen behandelen, ten zy partyen wederzyds ten zynen overstaan eenige goede mannen wilden verkiezen, waar van dan een bondig Compromis moet werden gemaakt; onder zekere boete by partyen te begrootten; zo een van beide met de uytpraak niet te Vrede was, of onder willige condemnatie van den civilen Raad, of die van Justitie, indien 100 Ryksdaalders surpasseeren.

Dog om de Executie van alle Vonnissen, boven de 10 Ryksdaalders; na styl en form te doen geschieden, zoo zullen die bevorens aan den Civilen Raad moeten gepresenteerd werden, die, zonder verder onderzoek, dan of den Dessave, of de goede mannen, d' uytpraak gedaan hebben, wanneer de 10 dagen of de fatalia van 't Appel verlooppen zullen zyn, de executie daar op zullen doen decerneeren, zo als 't na styl van rechten gebruikelijk is; zynde onverantwoordelyk de executie, welke de Dessave zich A^o. 1708. aangematigd heeft in de Zaak van *Bras Andrado*, en *Louis Pierris*; gelyk die daarom ook kortelings is geheel geredresseerd.

Hy zal ook hebben te letten, dat de Inwoonders hunne Parvenien niet verkoopen, nog verpanden, en dat geen woeker of interest hooger werde goed gedaan; dan tot 1 per cent 's maands, als ook dat geen Slaven onder malkankeren verkogt werden, als by behoortlyk transport voor den Secretaris van Colombo.

Ook zal de Dessave besorgen, dat op den dag van de generale pareffe (die jaarlyks in Mey, of Juni, geschieden moet, om alle de zwarigheden dan voor te dragen) een Extract of Compendium, zo verre den Landdienst, ter zynere residentie, Hulftsdorp, hetreff, van de Plaezaaten werden voorgeleefen, op dat den Inlander zich daar na richten kan, 't geen dan in 't Malabaars, en Cingalees, diend te geschieden, en aangeplakt te werden.

Ook moet hy by die Pareffe den eysch der Houtwerken, Cajer, Matten, Coeos-Olie, &c. die de Compagnie noodig heeft, over de Corles verdeelen, met advys der Inlandze Hoofden; als ook dat de Hoofden der buiten-posten, dit mede eens 's jaars van hunne benoedigheden doen.

Nu zou het tyd wezen hier te be-

schryven, wat Voordeelen, en Geregtigheeden, de E. Compagnie uyt dit Land te wagten heeft, zo wel als de Portua geefen, in welker recht zy door de Wapenen getreden zyn; dog also de Tombes, door die Natic beschreeven; en hier tot A^o. 1700. ter Secretary bevaard, t'zoek gebragt; of, volgens voorgeeven van den Secretaris, ter ordre van den Gouverneur verbrand zouden zyn, zo is daar mede dit geheel fundament weggenomen, om UE. daar op een vaste Instructie te geeven; hebbende de Dessaves, UE. Predeceffeurs, best geagt zig aan geen ordres te binden, en zedert vercheide jaaren al zich ook van geen Instructie, expres voor hen ontworpen, bediend hebbende, dat egter wel anders behoord had; dies zal 't noodig zyn, zo lang UE. de voorsz. Hoofden Land-Tombes nog niet zal hebber geabzolveerd, dat UE. door alle bedenkelijke wegen navorsche, 't zy by 't doorbladeren der oude Papieren, in een oude Kist ten zynen Huize geborgen, of by exact navragen aan de Inlanders (hoewel in dezen niet veel te vertrouwen) wat geregtigheeden en verpligtinngen de E. Compagnie na recht en bllikheid van oude en voorigetyden competeren van den Inlander, om die dan vervolgens in te lyven, en by wyze van Ampliatie 'er by te voegen daar 't behoord, ten eynde deze Dessaveny niet langer zo arbitrair bestierd werde, als haar Edelheeden zeer wel by Missive van den 29. Octob. 1704. aanmerken; hier geschied te zyn.

Dit egter te bezorgen, dat 'er die Hoofd-en Land-Tombes zyn; zal nog veel tyd vereyfschen, en derhalven zal UE. moeten roejen met de Riemen, die UE. heeft, en de fleur uwer predeceffeurs volgen, mits dat die niet te merkelyk buiten 't spoor gaan.

Zynde de laatste beschryving van 't Gezaey, met de natuur der Gerechtigheeden, onder datum van den 31. Augusti, 1706. door zyn E. overgegeven, al zeer ordentelyk na tyds gelegenheid bevonden; waar by UE. continueren kan.

Ontrent dit gansch Gezaey, heeft men 3 Oegften aan te merken:

JALE. Dat de eerste Oegfttyd is; werdende 't Koorn in April gezacied, en in September gemacied.

MAHA. Of 't tweede Gezaey, in Juli beginnende, en in Januari typ zynde.

MOTETS. Of 't derde Gezaey, dat in December begint, en in Mey ingeogft werd.

A. 1797. Dit Gezaey nu zou voor de Compagnie van geen zonderlinge nuttigheid zyn, in aanmerking der kosten en moeite, om die uyt de Corles af te brengen, ten zy daar uyt de drie Fortrefften van Hangwelle, Nigombo, en Culture, konden werden geriefd, alzo die voor 't Guarnifoon, en Inlandze Dienaars, als anders, niet min jaarlyks, dan 6 a 7000 parren van nooden hebben, behalven dat ter laaste 2 voorz. plaatzen nog besteld moet werden, voor de Canceel-schillers, een quantiteit van 46 a 47 laften Ryft, om in de schil-tyd, volgens gebruik, aan hen verstrekt te werden.

Ook diend 'er een nette Beschryving te geschieden, van den verpligten Areeck, zo die, waar voor 't Schil-loon tot $\frac{1}{2}$ Ryksdaalder per Ammenam, tot 26000 nooten betaald werd, als de Moetets, die de Compagnie voor niet geleverd moet werden. Item de Geregtheden in Gelde, als anders, die jaarlyks voor de Compagnie moeten ingevorderd werden, op dat alles met meer gerustheid geschieden mag, als tot nu toe alleen op de gehouden Rollen der vorige Deffaves, of liever volgens enkele opgiften der Inlandsche Hoofden geschied is.

Ook moet bezorgd werden, dat de Schryvers van voorz. nooten (aan wie 't Schil-loon voor uyt verstrekt moet werden) de zelve tydelyk (te weten in Maart, of ten langsten medio April) komen te leveren ter behoorlyke plaats, om van daar met Compagnies Vaartuigen voor 't kenteren van 't Moesson afgehaald te werden, en dus 't bederven voor te koomen.

Dit van de Reële Geregtheden gezegt hebbende, gaan wy nu tot de Perzoneele over, dog die zullen zo lang onbekend blyven, tot dat de Hoofd-Tombes eens recht zullen opgemaakt, en volbragt zyn, waar in men iders Casta, en de verpligting van ieder, precies aangewezen zien zal, dat egter met veel omzigtigheid, en moderatie, zonder dwang zal moeten behandeld werden, by forme van aanmoediging, op dat zy dit als uyt eygen beweging schynen te doen: want zo Ceylons Overheid iet gebod, srydende tegen de verpligting dezer Inlanderen (ten zy by de alleruyterste nood) zoo moet de Deffave aan deze Overheid daar van kennis geeven, als hun Patroon, op dat men hun in alle billikheid handele, en hen geen nieuwe verpligtingen opdringe, tegen hun dank, alzo dit expres door haar Edelheden, by missive van den 22. Mey 1795. belast werd; ook moet men

hen geen dienst van merkelyke nasleep opleggen in of geduurende de Zaey-tyden, en die liever volkomen eerst uytwagten; alzo deze Inlanders zeer luy, en traag, en egter zeer hoogmoedig zyn, en voor al zyn de Bellales bezwaarlyk aan den arbeid te krygen; die men 'er egter zou kunnen zien toe te brengen, even als die van 't Gaals Distrikt, die van eene Casta zyn; alzo de Compagnie hen tot 't bakken van pannen, en steenen, kappen van Brandhout voor de schepen, en tot noodige houtskoolen, rotangs, &c. zo wel als de Gaalze, zou moogen gebruiken, dewyl de Compagnie hier toe wel zoo Lyfeygenen van nooden heeft, en die zeer qualyk te krygen zyn.

Na dat men hen daar toe bragt zal hebben, moet UE. ook wel letten dat zy de Materiaalen van steen, pannen, &c. wel bereiden, alzo de experientie geleerd heeft, dat de metzelfteenen, voor 3 a 4 jaar ontrent Caymell door den Inlander gebakken, van zeer weinig nuttigheid waren, konnende tot 't slaan van boogen, of gewelfzels, &c. niet gebruikt werden.

Het zou ook goed zyn den Inlander te beweegen, om, na 't opruimen der Boffchen, de Liedden, daar omtrent wende, aan te zetten, om 't daar zo verre schoon te maaken, als 't noodig is om eenige Zajelingen, of afgekaptetaken, daar na den aard der afgekaptet boomen te planten, al zou men hen daar om van eenige andere diensten of geregtheden, verschoonen; en zou men hen eenige Compagnies verden tot aecommodeffan geeven.

Ook moet de Steenbakkerij wel werden gade geslaagen, die onder een Baas en adjunct, met 151 Lyfteigenen, oud en jonge, staat, en die eenigen tyd aan 't verzorgen van Houtskoolen voor de Smits winkel gebruikt, dog hoog nodig tot 't Steenmaken zyn, alzo de Compagnie tot het verwelven van hare Pakhuizen nog al eenige 100000 we doorbakken Steenen van nooden heeft. Ook wel te bezorgen, dat door geen particuliere 't Brandhout der Boffchen ontrent de Pannebakkerij, niet werd weggekapt.

Tot 't geven van Lieentie tot kappen en branden van Chennes, geen verlos, dan schriftelyk, te geeven, en dat dit door gecommitteerden van de Deffave, en van den Capiteyn der Compagnie, behoorlyk zal gevisiteerd zyn, om geen bequaam Timmer- of Canceel-hout onnut in de asch te leggen.

UE. Zal ook op alle Passen, en wagenen, de nodige Pades en Catt:panels ver-

verzorgen, en dat de Totias, of Veirlieden de passanten niet meer, dan 't behoord, volgens 't Reglement, afnemen. Ook wel te letten, dat de zschouwen, door een Vidan en 8 man bediend, en dat ook de Pades, onder zyne Suppooften, als ook onder den Zaccmeester van Nigombo, gesteld, gestadig ten dienste der E. Compagnie, en niet van particulieren, gebruikt werden.

U. E. Zal de verpligte diensten der Mooren, ook in dit Distrikt zynde, net dienen te beschryven, en hen, ingevolge der Memorie van de Heer van Goens, daar sftip aan houden, zonder toe te laten, dat zy zich verder verspreiden dan binnen de Gravetten; ook aanhalen, welke van hen zich hier op 't plein, tuschen de Stad en Hulftsdorp, hebben ter nedergezet; zynde laaft gemelde, quartier van alle andere Natien-gezuiverd, en in z reguliere Straaten bepaald.

Ook zal U. E. nette Rollen houden, van de verdre Inlandze vreemde Natien, als Chittys, Parruas, Javanen, &c. zo binnen als buiten Colombo woonende, om die mede tot de vereyschte diensten der Compagnie te gebruiken, met moderatie ontrent die Chittys, die nu en dan tot 't tellen van Geld, en bezigtigen van Lywaten, in den dienste der E. Compagnie gebruikt werden.

Ieder der vreemde Natien moeten in hunne byzondere wyken woonen, en niemand vreemds mag 'er meer, dan 3 etmaalen, in vernagten, zonder verlof van den Dessave, met schriftelyke bekendmaking van des Vreemdelings naam, en woonplaats, met de reeden 'er van, waarom hy zich daar langer moet ophouden; also de Stad en wegen, anders door dit geboefte maar onteveligd werden.

Ieder Dorp moet ook zyn besmette van Lazery voeden, en onderhouden, zonder hen 't gebruik der publyke wegen toe te staan, waar voor de Hoofden aansprekelyk blyven.

Vermits ook de Roomsgezinden door hunne onkundige Paapen, die aan alle kanten hier weeten in te sluipen, 't hoofd op een ongehoorde wyze opsteecken, zelf tot in de Hoofdplaats (nog onlangs door een oproerig en insolvent geschrift der Visschers gebleeken) en in zo verre, dat zy zich door behulp van eenige vermogende Inlanders van 't Nigombo's Distrikt hebben weeten Meeester te maaken van Kerk en Schoolen, met groote ergernis van veele, zo ons uyt de Rapporten der Eerwaarde Leeraars en Scholarchen succesfive is gebleken; zo zal U. E. dat gevaarelyk gebroed ten uytersten tegengaan, en sto-

ren, zo veel doenelyk is, en hen met de uyerste Vigeur volgens de Placcaaten handelen, wel toeziende, dat die persoon die U. E. dit by U. E. abzentie aanbeveeld, U. E. getrouw, en niet van de Roomsche Godsdienst zy, om dus de straffen, 'er op gesteld, niet weer bespottelyk te maken.

Geen Jogis, Fakiere, of andre Heydensche, Moorsche, of Afgodische Bedelaars, zal U. E. in dit Distrikt dulden, en hen na de Placcaaten handelen; dog ontrent de Cingaleesche Games, inzonderheid inwoonders van 't Candia's gebied zynde, moet wat omzigtiger gehandeld werden; zynde 't genoeg, dat zy van ons territoir afgeweerd, en belet werden hun aalmoesen te bedelen. Ook moet men wat meer inzicht voor de Moorze Paapen of Lebe's hebben, volgens Last van haar Edelheeden, by hun schryven van den 13. November, 1683, also die ons nu en dan tot het translateeren van 't een en 't ander konnen dienste doen.

Volgens recommandatie van de Heer Pyl, in zyne Memorie, heeft men nu al 3 jaaren afgeschafft 't defroyeeren van Compagnies Dienaars, op de Rustplaatzen langs de gemeene weegen, ten zy die met speciale Commissietot Compagnies dienste gebruikt werden.

Ook mogen geen Inlandze Dienaaren voor particulieren opkooopen eenige eetwaaren, of andere dingen; ten ware voor zulke gequalificeerden, die daar toe van ouds gerechtigd zyn; also dit anders tot Last van 't gemeen geschied.

Ook keurd de Heer Pyl de generale Olifants-Jachten af, als zynde verscheide Jaaren tot groote bewaring van den Onderdaan gehouden, dat ook by ervarendheid waar bevonden, en gezien heb, dat de zelve de Compagnie ook al wat hoog op stok loopen; want schoon de jongste Jacht, in 't boekjaar 1704. gehouden, van een gewenschten uytlag geweest is, zo in quantiteit als qualiteit der beesten, zo is 'er doenmaals aangemerkt, dat, zo de reegen, toen daar om her gevallen, 4 a 5 dagen vroeger of later gekomen was, het ganfch werk vrugtelooos zou afgeloopen zyn, weshalven men, buiten hoogen nood, daar wel van mag afzien, vooral zo de kleiner of particuliere Jachten van zo goeden succes bevonden werden, als U. E. nu korteling bevonden en uytgevoerd heeft in de Reygam Corle, by Caudangelle, schoon U. E. door den nu overleden Tolk, Jan Leti, die dit ganfche Distrikt in confusie gebragt heeft, zeer getraverseerd is; en dier-

8. 1707. halven zal UE. de Boffchen van tyd tot tyd door Badduas doen verfpieden, om de Compagnie van dat profytelyk gedierde de vereyfte quantiteit jaarlyks te verzorgen, dat te nootzakelyker is, om dat die handel begint te wakkeren, en om dat de vieze Moorze Handelaars, geen Wyfjes, dan zonder gebreken, begeeren.

Ook moet UE. wel bezorgen, dat de Passagen, langs welke de holbuiken nyt 's Konings Land overkomen, door geene onzer Ingezetenen beflagen, of hen eenige hinder toegebracht werde; maar de zelve moeten openblyven; en ook d' Inlandze Hoofden der Koningze werden gefondeerd, en van ter zyden gepolft, of zy, voor een smal Gefchenkje, niet wel eenige getande Beesten na ons territorium zouden willen dryven; inzonderheid daar onze kleene Coraalen ontrent geplaatst zyn. Ook mogen de bedienden tot dat werk, voor de Compagnie van een groote nuttigheid zynde, wel van deze en geene kleene geregtigheden ontheft werden, om hen daar door te gewilliger te maken, waar over UE. wel eens denken, en ons uw gedagten daar op dan ook voordragen mag.

UE. Zal geen Smokkel-vaartuigen ten Anker dulden ontrent de Fortrefse van Culture, of Nigombo, ten waare by hooge nood, waar van UE. telkens den Gouverneur kennis moet geven, gelyk ook, als 'er Scheepen deze Residentien passeeren.

Ook zal UE., by 't vervallen van Chalopen, of Hoekers, in 't N. Moesson, om de Zuid, of in 't Zuider Moesson om de Noord, Compagnies papieren van de zelve doen afhaalen, en ons die over Land doen bestellen, en dit ook ontrent groote Scheepen obzervaren, als 't by stil weer, en zonder gevaar, geschieden kan.

Ook moet t'elkens van Hangwelle direct geschreeven werden, als 'er Gezanten, of aanzienelyke Cingaleesen, afkomen, en die voorziening heeft UE. ook, ontrent de Grensen der E. Compagnie, met 's Konings Land te doen, dat onze Ingezetenen onze nabuuren niet beledigen, nog zig door indirecte wegen in hun Land begeven, also hunne Gezanten den 14. October, 1705. daar over geklaagd hebben; zynde te verwonderen, hoe onze Ingezetenen van Nigombo zich hebben durven verftouten, verscheide Velden aan de overzeide der Rivier Caymelle te bezaeyen, en te bemaeyen, ja daar geheele Aldea's en Dorpen, (zo men zegt) op te regten, daar nogtans zo kostelyke mod-

dervelden der E. Compagnie (zo UE. A. meld by zyn Rapport van den 6. dezer) moesten leedig blyven leggen, waar door dan ook den Heer zo lang zyne competente Geregtigheid gemist heeft, een zaak, die nader onderzoek vereyft, om te weeten, of dit niet dicnd, om de Roomze Superstitien daar te voeden, en met meer vryheid te oefnen, hoewel dic in 't Nigombo's District ook openlyk genoeg gepleegd zyn.

UE. Zal ook aan de Inlanders niet te veel geloof dienen te geven, also de Heer van Goens hen voor ontrouw, en vals van aard houd te zyn. Ook moeten hunne Rapporten met veel geduld hooren, en zo hunne Hoofden hier en daar in al eenige abuizen hebben, moet men hen daarom niet licht in 't bywezen der Poves, of minderen van hen, berispen; maar dan moet UE. hen apart roepen, en hen degelyk overhaalen, en met eenige correctie bedreigen, na dat de Zaak vereyfschen zal, meidende zorgvuldig hen te schelden, vermits zy dit zeer haaten. Ook moet UE. geen lieden van geringe Casta's tot aanzienelyke employen voordragen, also dit opschudding geven zoude, gelyk de Compagnie nu en dan, en nog onlangs in de Landen van Gale, en Mature, beproefd heeft. Egter werd hier mede niet te kennen gegeven, dat het tot 't bekleeden der voornaamste bedieningen genoeg is, maar van hooger Casta te zyn, also die liuden, die men een subaltern bestier toevertrouwd, daar toe ook behooren bequaam te zyn, gelyk ook, volgens schryven haarer Edelheden van den 2. October 1680., 't wel leiden der Inlandze Hoofden, het Cieraad der Land Regeering, en tot de meeste gerustheid gericht is. Al't welke best zal konnen dienen, als de Hoofden Land-Tombes eens net zullen beschreeven, en als de waare Casta's eens van den anderen wel onderscheiden zullen zyn. Hoewel men hen ondcrituschen houden moet tot die verpligtigen, by hen zedert een geruimen tyd herwaards, en tot nu toe gepresteed, van 't welke zy niet, buiten schriftelyke ordre des Gouverneurs, mogen onthief werden.

Eindlyk werd UE. gelast jaarlyks over te leveren zulken Compendium, als UE. laatst Ultimo October tot ons genoegen overgeleverd heeft, niet vergetende daar by aan te teekenen, wat Landen tot accommodeffans in die tyd door den Gouverneur van wegen de Compagnie zyn afgegeven, en welke weer, by versterk of verzuim der pligten en diensten, voor de zelve zyn inge-

getrokken; met begrooting der Plantagie of van 't Gezacy, op dat men zich eens uyt die Chaos van Confusie redde, waar mede men zoo lang geworsteld heeft, waar toe UE. tot ons genoegen, na tyds gelegenheid, al veel gecontributeerd heeft, waar toe wy UE. verder Gods zegen toewenschen.

Colombo, den
28. Januari,
1707.

UE. Goeden Vriend,

C. J. SIMONS.

Ontrent het verdre, alhier door zyn Ed. gedaan, zal ons het Extract uyt zyn Ed. Consideration over de Behandeling der Dessaveny van Colombo, aan haar Edelheeden, A°. 1707. overgezonden, ook zeer veel licht geven.

EXTRACT uyt de Consideration over de behandeling der Dessaveny, of Land-dienst van 't Colombo's District, opgesteld ter Requisite der Heeren van de Hooge Regeering van Nederlanden Indiën, door Mr. Cornelis Johan Simons, Gouverneur van 't Eyland Ceylon, en der Kust Madure.

HAAR Edelheeden hadden dit al den 29. October, 1704. en den 3. September 1706. van zyn Ed. gevorderd; dog zyn Ed. was nog niet in staat geweest, om daar op met grond te antwoorden, alzo hy tot nog toe ontrent het inteneur blind, maar met eenige Generalia opgehouden, en deze Dessaveny in de uiterste verwarring gebragt was, waar uyt de Gouverneur niet wel, dan door een bequaamen Land-en Zaakkundigen, kon gered werden, dat veel tyd en geduld vereyschte, om te gelyk dit alles en de dagelyke behandeling van den Dessave, met de Ordres van haar Edelheeden, en met de successive Heeren Gouverneurs, te vergelyken.

Groote Defordres waren hier van tyd tot tyd ingesloopen, waar ontrent de Gouverneur eenige middelen tot redres in 't werk gesteld, en nog eenige nadre

reflectien over de successive orders hader Edelheden, (voor zo verre die nog niet hebben kunnen in Praetyk gebragt werden) gemaakt heeft, om dat de Hoofdtombes ontbreeken, hoewel die nu al ten deelen als van de Hewegam, Salpeti, Reygam, Pasdum, en Walawitte Corle reeds in staat gebragt zyn, zullende de 4 restecrende Corles in 8 a 10 maanden ook afgedaan zyn.

Na dat nu dit alles eens voltooid zal wezen, zal men ook met een beter grond tot een Landbeschryving kunnen overgaan, alzo daar uyt alle reële en personeele verpligtingen zeer klaar zullen blyken, en met billykheid dan ook door de E. Compagnie kunnen van den Inlander ingevorderd werden, dat nu maar na 't opgeeven der Hoofden gefchied is; behalven dat ook de Dessaves hunne bediening zonder Commissie, Instructie, of Reglement, tot nu toe hebben waargenomen, schoon 'er een door de Heer van Goens A°. 1661. in Juni, ontworpen, ter Secretarylag.

Hier door zyn de voornaamste Zaken van hunne bediening versuimd, of tegen hun beter weten, en maar na hunne Caprices, op schroeven gesteld, na dat zy door hunne temeriteit, en Arrogantie, hier of daar toe vervoerd wierden; gelyk zulks by de komst des Gouverneurs ten top gesteigerd was, alzo een dezer Dessaves veel Compagnies Landen en Gronden aan diverzen vergeven, ja wel 37 Thuinen, by zyn predecessuur jaarlyks tot 34t Ryksdaalders verpagt, gedurende zyn bestier buiten de zelve gebleeven, en aan zyne Creaturen ten proey gegeeven had, en den Inlander van veel verpligte diensten ontheft, alles ten recompens van de diensten, hem door den Inlander met het uytventen van zyne Krameryen gedaan, op al 't welke nogtans zo zwaare penaliteiten staan.

Ook had men geen Rollen van Lafcaryns, nog van 't weder uytgeven van verstorvene of verlatene Parveniums en Accommodeffans, en veel min van de intrekking der zelve, schoon die laatste maar aan iemand gedurende zyn leeven konden werden vergeven, waar door dan de Compagnie van een ongelooftelyke quantiteit Velden, en van haar bestgelegenste Landeryen, ontbloomt is; waar van men nu korteling nog een staaltje ontrent een silversmit (schoon Compagnies buiten-posten zo bezwaarlyk van Graanen te voorzien zyn) ontdekt heeft, die geen particuliere dienst voor de Compagnie presteert, en nogtans zonder eenigen wettigen Titel in 't bezit gebleven is van een der schoonste Dorpen, vlak aan en om de Fortres Hangwelle gelegen,

A. 1707. gen, waar uyt de zelve meer dan $\frac{1}{2}$ van hunne benodigde Provifien voor een jaar zou kunnen trekken, dog dit is al als een oud zeer by den Heer *Pyl* in zyne Memorie aangehaald, te weten, dat 'er al veel Mochtets-Velden, die door den Inlander voor den Heer des Lands in 't geheel bezaaid moeten werden; zouden te ontdekken zyn, en waar uyt de E. Compagnies Buiten-posten zouden kunnen voorzien werden, zo de *Deffaves* niet toelieten, dat de Inlandze Hoofden hier ontrent hun Personagie fpeelden.

Nog flordiger heeft men met Zaaken der Juftitie in de Bogt gefprongen, alzo de *Deffaves*, op aanklagte van deze en geene Crediteuren, zonder de minfte litifconteftatie, veel min ewighe ofte uytwinning, de vaste Goederen der pretenze debiteuren, by Tablyn-flag maar aan de meest biedende deden verkoopen, en de Penningen aan de eyschers overgeeven, trekkende zelfs een buitenfporig Salaris daar van.

Veel andre Zaken, en zelfs van Confequentie, ftapt zyn Ed. over, 't genoeg keurende daar in (gelyk hier na blyken zal) voorzien te hebben.

Ook fchynen deze *Deffaves* niet minder beoogd te hebben, om de Inlandze Kerken en Scholen geheel te verwoeften, alzo zy alles buiten noodige reparatie, en geheel lieten vervallen, en de Materiaalen, daar toe met zwaren arbeid by eengebragt, maar door hunne Dienaars lieten wegrooven, gelyk aan de School van Calane en Cotrelawele klaar gebleeken is.

Ook hebben zy, als Prefidenten der Scholarchale Vergadering, verzuimd zedert den 6. Novemb. 1698. tot den 8. Auguftus 1703. die Vergadering te houden, en men ziet klaar uyt 't Rapport der Schoolvifite van den 7. Febr. 1702. door den Eerw., *D. Goting*, ten overftaan van den *Deffave*, met een Scholarch eenige maanden bevorens gedaan, dat hun oogmerk ten principalen daar toe ftrecte, om de ganfche Kerk en Schooldienst, door zo veel kosten en moeite aangequeekt, geheel in de war te brengen, waar door dit teeder Chriftendom van hun Geestelyk voedzel beroofd, en wel haaft weer tot het Heidendom, of Pausdom ftond gebragt te werden; met al het welke die *Deffaves* fchynen anders dan dit beoogd te hebben, om deze en geene mishandelde Ingezetenen den weg van klagten aan de Predikanten en Scholarchen af te fnyden.

Ondertuffchen heeft het Pausdom, in dit Colombo's Diftrict, eenige jaaren

herwaards zulke Progressen, inzonder. A. heid ook ontrent Nigombo, gedaan, dat 'er zelf onder de Loon-en onderhoudtrekkende Meesters, naauwelyks 1 a 2 gevonden werden, die niet Paaps, gelyk zy ook van den hervormden Godsdienst geheel onkundig zyn; behalven dat 'er ook verfcheide Kerken met hunne Ornamenten te vinden zyn.

Dit nu is geen wonder, vermits de *Deffave* aldaar aan Inlandze Catholyke Hoofden (zyne Principaale Factoors geweeft zynde) zulken vermogen heeft laten oeffenen, als hy zelfs, buiten ufurpatien, niet zou vermogen te beftaan; dog alzo hier onder wel eenig complot zou kunnen fchuilen, is den *Deffave* gelast, de naaste Kerk en School-vifite in Perfoon by te woonen, om met den Predikant en Schoolarch alles naeukeurig na te vorfchen, wat van dat gevaarlyk Roomsche gebroed te houden zy, waar van, voor 't afgaan dezes, het Rapport mogelyk wel hier al zal ingekomen zyn, of dat anders aan haar Edelheden zal kunnen nagezonden werden.

Ook zal 'er, by 't Rapport van den E. *Da Costa* en *Schor*, blyken, hoe een groote quantiteit Inwoonders van dat voornoemd Diftrict, Compagnies teritair verlatende, zich aan de overzyde der Rivier Caymelle neder geflagen, en daar verfcheide Dorpen met Katolyke Kerken opgeregt, en daar door ook de paffagien, langs welke de Olifanten uyt 's Konings Landen in deze *Deffaveny* overquamen, geflopt hebben; waar op ook niet dan andere flegte confequentien van dit quaad gebroed te wagten zyn.

Het eerste, dat de Gouverneur, tot redres der Kerken en Scholen, dienftig geoordeeld heeft, is, te recommandeeren de Vifite van dien aan de Eerw. *D. D. Oude*, en *Synjeu*, welke, na gedaan werk, ook hun Rapport (zo als U Edelheden reeds gebleeken is) met byvoeging van hunne Confideratien hebben overgeleverd, met hoope van de verdere onheilen, uyt deze confufie gefprooten, voor te komen.

Om nu weer van 't beftier dezer *Deffaveny* te fpreken, zo kan de Gouverneur niet voor by gaan, dat de Heer *Pyl* in zync Memorie zegt: dat, zedert het afgaan van den E. *Blom*, door zync Successeurs in de *Deffaveny* niet zonderlings verrigt was; het welk wel uytgerekt mag werden tot de aankomft van den tegenwoordigen *Deffave*, alzo deze *Deffaveny* maar na zeker concept-Memorie eenigen tyd beftierd, dog die daar na ook geheel verwaarlooft en ver-

7. verworpen is, schoon men wel een geheel andre had nodig gehad.

Alzo 'er dan niets voor den Dessave zo nodig, als een Instructie scheen te zyn, heeft de Gouverneur ten eersten zyn werk 'er af gemaakt, om uyt alle de papieren, na die wel doorbladerd te hebben, 'er een op te stellen, als de zelve voor hem tot een goed bestier, ter tyd toe dat de Hoofden Land-Tombes eens zullen opgesteld zyn, oordeelde nodig te wezen, en die U Edelheden, onder de papieren van den . . . Januari mede staat toe te komen; waar uyt dan U Edelheden ook blyken zal, dat, na de voltooying der Tombes, ook eerst verscheide Ordres van U Edelheden van den 31 December, 1682., en 29 October, 1704. hier zullen kunnen werktellig gemaakt, en ingevoerd werden, behalven dat U Edelheden ook uyt de overgezonden Ordonnantie van den 7 January jongst ledden zullen kunnen zien, wat ontrent de Beschryving der Hoofd-Tombes, en in 't begin der Land-Tombo in agt diend genomen te werden, welke voltooid zynde, zal men de Inlanders, die zig hier of daar over mogten bezwaard vinden, en door expresse landkundige Gecommitteerden, volgens U Edelheeden sehryven van den 22 Mey, 1705., konnen verhooren, ten cynde hen in allen deelen billyk te behandelen.

Dit is nu ook de reden, dat gevorderde Rollen van Compagnies Landeryn nog niet hebben konnen overgezonden werden, alzo die hier by de Secretary niet te vinden zyn.

By des Gouverneurs aanwezen alhier, waren geene de minste Landen of Erven, aan eenige Europeanen of Cingaleesen onder deze Dessaveny afgegeven, nog ook eenige Aldea's of gecultiveerde Landen aan de eerstgenaamde overgegeven, alzo dit buiten U Edelheden verlof niet geschieden mag; hebbende alleen 2 Erfjens aan 2 Burger-Officieren vergund te bebouwen, hoewel dat nog niet volkomen, om de moeite van 't opruimen, als onder aan den Berg gelegen zynde, in 't werk gesteld is; behalven dat hy ook nog een Erf van weinig waarde, aan een Inlander van de Kust, *Raphael du Pais* genaamd, wegens ongekrukte Trouw, en zedert eenige jaren dienst aan zyn Ed. bewezen, vergund heeft; 't welk zyn Ed. verzogt, haar Edelheden geliefden goed te keuren.

Na 't opmaken der Tombes, zal men alle de Inlanders, op een gelyke voet konnen behandelen, en ider na mate van zyne bediening, 't geen hy te veel

hebben mogt, hem afnemen, en dat onder de behoefigen verdeelen; zynde nu reeds bekend, hoe verscheide Hoofden zo ongemeene en ryke dorpen tot Accommodeffan bezitten, dat men daar over moet versfeld staan, en die reeds den Dessave aanbevolen zyn, by versterf van de Bezitters, in te trekken, en ook met zommigen zo lang niet te wagen; dog hunne ware Parveniums zullen haar ongemolesteerd verblyven, zo lang zy daar voor den verpligten dienst doen. Dog 't genoteerde by U Edelheden Missive van den 31 December, 1682, aan den Arbeider of Soldaat, als die voor den H. gebruikt werd, kost en onderhout te geven, heeft men tot nog toe niet gepractizeerd, except ontrent de Chialias, die, als zy in 't Bosch gezonden zyn, al van ouds Ryft, Zout, en Peper genoten hebben, als mede wanneer zy tot extraordinair werk gebruikt zyn, gelyk onlangs ontrent de grift uyt de Spruit van Matuael, tot in de bosschen van Wellefere geopend, waar voor zy, alzo dit een flordig en modderig werk was, nog een foopjen enkele Arak genoten hebben.

Hoedanig men ook ontrent die genen, die de zo nutte grift uyt het Lak van Nigombo, tot in de Rivier van Caymelle, gedolven hebben, met 't schenken van eenige leggers Koolwagen, gehandeld heeft; zonder meer.

Ook oordeeld de Gouverneur, dat men (schoon hier toe by U Edelheden sehryven genoegzaam geregtygd) hier toe, als ook om imand van deze of gene geregtigheid te ontheffen, niet dan met d'uyterste omzigtigheid komen moet, alzo de Inlander, schoon zo gunstig behandeld, niet 't allerminste van de Regten zyner Casta aftappen, of eenige diensten daar om, waar toe hy niet verpligt is, aan de E. Compagnie presteeren zal, schoon dat by Liederen van een gelyk geslacht, in de Gale Corle egter dagelyks gedaan word. Een zaak, die zyn Ed. den Dessave expres by zyne Instructie gelast heeft.

Hier mede zou de Gouverneur, in opsigt van U Edelheden Requisit konnen eindigen, te meer dewyl U Edelheden by zeker Compendium, onder ultimo October des verleden Jaars 't aanmerkenswaardige, in den Land-dienst verricht, met meer zakelykheden, dan U Edelheden in 12 jaaren herwaards ontmoet zyn, zullen voorkomen; dog alzo 't plein tusschen de Stad en Dessaveny gelegen, zo lang de zelve gefortificeerd was, ledig gebleven, zedert 't rasceren der zelve door diverse Inlanders, op evgen autoriteit en buiten de minte

A. 1707. qualificatie beflagen was (waar onder veel schelmen en dieven zich, ten kosten van hunnen naasten, ter schuil hielden, en waar door zelf veel huizen in de Stad geïnfecteerd wierden) zo heeft de Gouverneur nodig geoordeeld, daar onder de vereischte redding te maken, waar op dan een speciale Beschryving, hier af ten dien einde gemaakt, en die ook by de Kaart aangewezen zynde, heeft men ieder Casta zyn byzondere wyk aangewezen, en hen daar binnen bepaald, gelyk de Mooren al van ouds een zekere straat of wyk gehad hebben, hoewel met verscheide andere Natien vermengt, gelyk 'er ook een Christen Weduwe in woonde, die van den Armen bedeed wierd; dog na dezen tyd heeft men haar, en ook die andere Natien, van daar doen opkramen, met last om haare kleene bezittingen aan de Mooren te verhandelen. Ook zyn de verdre hier en daar verspreide Mohhammedaanen gelast, zich na deze hun oude straat te begeven, de welke hen alle niet konnende vervatten, zo is 'er nog een stuk van de eene zyde van een nieuwe straat, vlak agter de oude, bygevoegd, welke op te ruimen, al by den Heer de Heere, in concept geweest is; dog de Mooren, die zich binnen 10 jaaren ter neder gezet hebben, zyn na hunne bescheidene Aldea's of Dorpen, in 't Land vertrokken.

De Chitty's hadden hun quartier al ten tyden van welgemelden Heer Gouverneur, buiten de Caymans Poort, na de Zeekant, opwaards aan, bekomen; dog dit voor hen te bekrompen omkomende, hadden zy zich ten deele mede hier en daar op dit Plein verspreid, en

voor al over het Erf, of de woeste Landen van Wolvendaal, in Oßobr. 1660. voor de Compagnie ingekogt tot 500 Ryksd., met het Klooster Agadalapa, dat zedert tot het verblyf der Candiaze Gezanten, is geschikt, en een gedeelte van 't annexe Land, vergund aan diverse Javaanen en Oosterlingen, die aldaar nog zyn gelaten, en gelyk de voorz. Chittys, uyt de verschanzing van 't Moors quartier, wel staat konden maken, war hen mede over 't hoofd hing, zo hebben 29 Familien der zelve, by Request verzogt, dat hen eenige Erfjens voor geld vergund mogten werden, 't geen dan aanleiding gegeven heeft, om voorz. Erf in verscheide Perceelen te verdeelen, die net te beschryven, en alleen onder hen op te veilen, door expresse Gecommitteerden, ten overstaan van den Dessave; waar voor 1378 Ryksdaalders geloofd zyn, dat een iders gissing verre te boven ging; want behalven de voorz. Javaanze straat, blyft aan Wolvendaal, of 't verblyf der Candiaze Gezanten, nog een suffigant Erf, met de principaalste Put, tegen het front der Stad, en aan de andre kant de vereischte grond voor het Malabaars School, met een Kerkhof. Item 2 Erfjens, het eene aan den Modeljaar van de Porte, en 't ander aan een bediende van den Dessave, al voor eenige jaaren vergund.

Deze Venditie 877; Ryksd. voordeel aan de E. Compagnie gegeven hebbende, zo heeft de Gouverneur laten opnemen uyt de Negocie-Boeken, wat verdre Tuinen of Gronden, daar by nog voor Reekening der E. Compagnie voortliepen, en zyn bevonden in de navolgende te bestaan:

1. Tuyn, gelegen aan de Stad, en Hulfts-dorp, genaamd, zynde de woening van den Dessave der Colomboze Landen, in de Kaart getekend, N°. 103. ontrent een Morgen groot, hebbende eertyds Capiteyn *Pierre du Pou*, toebehoord,

Ryksd. 1000

Dog deze Tuin, is A^o. 1665. in Juli, door de E. Compagnie ingekogt, waar van 2 stukken gemaakt zyn, van welke 't eene ten Zuiden de residentie van den Dessave, ten tyde van den Ed. Heer Gouverneur *Pyl*, aan de Heer Majoor *Pyl*, wettig uytgegeven, en by de Landkaart, onder N°. 141 $\frac{1}{2}$ te vinden is.

Dat ten Noorden van voorz. residentie, is door den Heer Gouverneur *van Rbee* aan den gewezen Baas der Wapenkamer, *Jacob Verloo*, in vollen eigendom geschonken, en met N°. 4. in de Kaart geteckend.

1. Stuk Land, gelegen in Hulfts-dorp, grenzende ten Westen aan N°. 100, en ten Noorden aan N°. 103, groot drie morgen en 216 roeden, in de Kaart geteckend, met de letter K, door de Compagnies vergrooting van N°. 103, van den Roymceester *Jacob Stevensz.* gekogt; leggende jegenwoordig woest en onbewoond.

Ryksd. 500

Deze Thuin is A°. 1674. in Augustus, door de E. Compagnie ingekogt, en in Perceeltjes aan de Cortelbaddes, voor de helft uytgedeeld, waar voor in Compagnies Cassa staan te komen, Ryksd. 1387, blyvende de rest, voor zo verre gebruikelijk zy, om daar mede even eens zo gehandeld te werden.

Welke 2 Tuinen dus bedragen, - - - Ryksd. 1100

1 Stuk Land by N°. 100, gelegen in meergemelte Hulftsdorp, belendende ten Z. van N°. 103, breed en lang 60 Roeden, groot 6 Morgen; hebbende den Onderkoopman *Jan de Koning* toebehoord, nu vergund aan de Inlandze Officieren. - - - Ryksd. 500

Deze Tuin in Januari 1675. door de E. Compagnie ingekogt, waar van by't verkoopen der derde parten, een gedeelte verkogt is aan den overleden *Dominge Letie Appohamie*, voor 151 Ryksd., en is 't ander gedeelte, tot wederroepens vergund aan eenen *Denoewake Apohamie*, die een Donatic Brief heeft vertoond, van den 12 Maart 1676. door den Ed. Heer Gouverneur *R. van Goens*, afgegeven, om altyd erflyk over te gaan, dog nooit te mogen verkoopen, vervallende by gebrek van Erven, weer aan de E. Compagnie.

1 Tuin, genaamd Wolvendaal, groot byna 13 morgen, alwaar 't Portugees Klooster Agada Lupa nog staat. Dog zo vermaakt, dat het tot een Logis voor de Candize Gefanten werd gehouden. Dit Land is langs de straat, en tegen het O. en Z., in de diepte van 10 Roeden, door Javaanen, Amboineesen en andre Inlanders, met Hutten en Wooningen beslagen. De rest is nog woest, en ongecultiveerd; behalven dat in het zelve een Malabaarze School, nevens de geene die ze bedienen, geplaatst is. Eertyds heeft dit toebehoord, den Commandeur *Sybrand Poske*. - - - Ryksd. 500

A°. 1660. is deze Tuin in October door de E. Compagnie ingekogt, die nu ten overstaan van de Gecommitteerden, voor het grootste gros by Perceelen, den 12 January dezes Jaars, aan de meestbiedende *Chitty's* verkogt is, voor - - - Ryksd. 1176½

Benevens 2 stukken in Coctolecodde, voor - - - 201

1377½

1 Dito, gelegen aan de groote Ambelam, op den weg van hier na Nigombo. - - - Ryksd. 80

2180

Onder de gronden van dit Plein zullen nog verscheide Perceelen zyn, die al mede voor contant zuilen kunnen verkogt werden; dog also deze volken maar vergund is 't gebruik van de grond, en den opstal, zou 't niet raadzaam zyn, meer Inlanders hier te dulden, gelyk 'er ook al verscheide, van die zig hier zedert 10 jaaren neergeslagen hebben, van hier na hun vorige plaarzen gewezen zyn. Beter zou 't wezen, zo U Edelheden eenige dezer Erfjens aan Compagnies Dienaars wilde vergunnen, zonder recht tot de grond, en alleen tot Moes-tuinen, en om ze met kleene

Boomkens te beplanten, tot wederroepens toe van U Edelheden, die dit zeer net in de nieuwe Kaart zullen aangewezzen zien.

Dus heeft de Gouverneur ook door Gecommitteerden (na 't zuiveren van dit Plein) doen opnemen de Landen en Tuinen, gelegen tusschen dit Plein langs de Zeelstrand, tot aan Matuael, en zo de Rivier langs, tot aan 't Pas Naaklegam, en zo verder op den weg na Corta, alwaar, volgens Rapport der zelve, gevonden zyn, 169 Perceeltjes, Tuinen en Erven; welke door particulieren buitene eenige qualificatie, van tyd tot tyd

A. 1707. al mede beflagen zyn; dog om die Luiden uyt hunne provifioneele bezitting niet te zetten, heeft men die bezitters door Gecommitteerden toegefchat, waar mede zy zeer wel te vrede waren, 't geen volgens rapport bedroeg eenfomme van f 6489-0-0.

Men dagt hen eerst een Servituit op te leggen; dog naderhand is die toefchatting beter gekeurd. Van dat gedeelte der voorfz. Landen is thans een verbeterde Kaart gemaakt, gelyk ook verder van de Landen tot aan de Pannebakkerij ftaat te gefchieden, en van daar wyders, tot aan het Land van Moretto, zyn te vinden. Men fustineerd wel, dat daar onder veel onnutte Velden zullen lopen, dog men behoord dat zo op't zeggen van Liederen, die daar by konnen geintrefseerd zyn, zonder naukeurige infpectie zo licht niet aan te nemen.

De Gouverneur had zelf ook bezigtigd diverze Velden achter Livremento, en daar ontrent, daar een menigte Canceelboomen welig groeide, die t'elkens tot Brandhout elendig afgekapt wierden, dat niet wel kon belet werden, voor dat 'er een nette Kaart zy, met een nette befchryving der gronden, dat binnen weinig dagen met ernft zal ondernomen worden, zynde te verwonderen, dat 'er niet al over lang, van alles op dit Eyland een nette Kaart geweest is, en voor al van zo naby gelegen Landen. Weshalven dit ook den Defflave met allen ernft aanbevolen is.

Uyt de bepaaling, en bycentrekking der Caltas, zal de Compagnie groot voordeel trekken, voor al ontrent eenige extraordinaire dienften, waar toe men bezwaarlyk een fufficant getal Lyfeygenen kan afsteken, om de zwaarigheid der zelve.

Dit is't geenden Gouverneur ten dezen fubjecte heeft weten by te brengen, in vertrouwen, van U Edelheden requizit daar by zal voldaan wezen, en dat hy daar by zal betoond hebben te zyn:

Hoog-Gebiedende HEEREN:

Colombo, den
28. January,
1707.

*U Hoog-Edelen Onderdanige
en Geboorsame Dienaar.*

C. J. SIMONS.

Ook heeft zyn Ed. een Instructie gegeven, voor den Capiteyn der Canceelchillers, dus luidende:

INSTRUCTIE voor den Capiteyn van de Canceel, eertyds ter Ordre van den Heer Superintendent, *Ryklof van Goens*, ontworpen, en thans, met eenige verschikking en verandering, op nieuws afgegeven, om te ftrekken tot zyn naricht, tot zo lang myn Heeren van de Hooge Regeering daar ontrent anders mogten komen te Ordonneeren.

1.
Erfte en voornaamfte, dat gerequireerd werd in den Gezagheder der Canceelchillers, voor dezen, by de Portugeesen, Capiteyn van de Mahabade geheeten, is, dat de zelve zy een eerlyk, onbaatzugtig, verftandig, en rekkelyk man, om dat geflacht van menfchen, 't welk tot het schillen der Canceel gebruikt werd, en van oude tyden af in dien arbeid, na 's Lands Wetten, en Costumen gehouden is, wel te Regeeren, want daar meede deze Luiden in hun plicht gehouden werden, en door de genoegzaamheid des getals voldoen konnen, zonder te werden gedrukt, en 's Compagnies Oegft, na het voorftellen van ordinaire taxen, zonder der zelve befwarniffen, kan ten fchuure gebracht werden.

2.
Dit Schillers Volk op dit Eyland, by de naam van Chialias in 't Generaal bekend, en na het beweeran van zommige een byzondere Natic, waar aan ons zo veel niet gelegen is, als wel dat UE. bekend zy, dat dit volk op een bequame manier moet geregeerd wefden, om van hen te trekken de plichten, de welke na hunne quantiteiten afzonderlyk, en in 't geheel fchuldig zyn, en welke hier na befchreven zullen werden, werdende verdeeld in 4 Hoofd-zoorten, als Canceel-Schillers, Coelis, Lafcaryns, en Ihandarias.

3.
De Dorpen, waar prezent deze Chialias woonen, zyn de volgende, als Bel-litotte, Cosgodde, Madampe, en Accurelle, Reygamme, Dadale, Magale, Laune Moddere, Calluane Moddere, Morragelle, Callamoelc, Tottabadde, Oe-

7. Oedware, Pottepitte, Pingwarte, Waskadouwe, op Nigombo, en ontrent Colombo.

4.

Een afgezonderd Geslacht van Schillers, bygenaamd Roene Chialias, ('t welk te zeggen is verscheide Schillers) zyn, gelyk hun naam aanwyft, een verstroid volk; echter uyt voornoemde Chialias gesproten. Deze onthouden zich ten meerendeel in de quartieren van Mature, en wyder in de Dollasdas, Morrua, en Billigam-Corles verspreid; zo ook in Gale en Pasdum Corles; dog alle afgezonderd van de voor verhaalde Mahabade-dorpen.

5.

Dit Volk onderhoud zich in hunne pligten, door verscheidenheid van der zelve Officieren en hunne onderdanigheden, waar door de Capiteyn moet weten met goed beleid den schuldigen dienst te trekken, en bestaat de zelve in de volgende, als: Eerstelyk de Vidanes, welke de naaste aan den Capiteyn zyn, waar door hy de voornaamste Zaaken zyn 's ampts beschikken, en verrichten moet; in wiens absentie zy over de Chialias, na zyne ordre, 't gebied voeren, zynde vyf in getal.

6.

De eerste en voornaamste, is de Vidane Mahabade, die voor dezen naaft den Capiteyn het oppergebied heeft gevoerd; dog 't welk, als onnodig zynde, in ongebruik is geraakt, en thans alleen 't gebied voerd over de Chialias, wonende tot Bellitotte, Cosgodde, Madampe, en Accurelle. Gebiedende verder ieder Vidaan onder 't hooger gezag van den Capiteyn, zo veel Mahadoerias, kleene Doerias, Ilandarias, Coelis, en Canceel-schillers, als onder zyne Vidany behooren.

7.

De vier verdre Vidaans houden thans geen zekere rang onder den anderen; gelyk zalks mede van geen noodzakelykheid meer is, hebbende die van Reigam, buiten het Dorp van dien naam nog onder zyn Gebied, Dadale, Magale, en Lannemoddere.

8.

Gelyk die van Calluamoddere, boven het Dorp van gelyken naam, nog onder zyn gezag heeft Morragelle, Collamoelle, en Tortebadde; als mede Dommelegattere en Magamme, zynde hun onderhoorige Casta Jageros, Hinawas, en Pannias, dog over de Toendegattere is een aparte Vidaan, 't welk mede Hinawas en Pannias zyn, alle drie Naturellen van Ceylon, en ten tyde der Portugeesen, by gebrek van gehoorzame Chi-

alias, daar van een gedeelte tot Canceel-schillers getrokken.

9.

Item, onder den Vidaan der Hoelenbadde, Oedware, Pottepitte, Leingwasse, Waskadouwe, en die op Nigombo, en ontrent Colombo wonen.

10.

En onder den Vidaan der Roenebadde, behooren wyders de verstroide Chialias, hier voren beschreven.

11.

Na deze Vidanes volgen de Doerias, bestaande in groote Doerias (die Mahadoerias geheeten werden) in de Hoofd-diensten ontrent den Capiteyn, naaft de Vidanes geconfidereerd, en in der Vidanes absentie hunnen dienst waarnemende; en in de kleene Doerias, welke, als 't vereischt werd, in 't gebieden over andren, voornamentlyk geemploeyd werden; hebbende ook ieder een Ransje Canceel-schillers te gebieden; dog staan onder commando van Mahadoerias, als een Cangaan onder zyn Aratchie.

12.

Beide deze voornaamste Officieren, namentlyk Vidanes en Doerias, moet den Capiteyn zodanig weten door zyne kennis te leiden, en tracteeren, dat door slapheid in 't gebieden en straffen, het ontzag niet verloren werde, nog ook door te zware en te strenge hand, de genegenheid verkoude; waarom in een verstandig Gezaghebber over dit volk, zoo hoogelyk de rekkelykheid gerequireerd, en mits dezen aanbevolen werd.

13.

De voorz. Doerias hebben tot het jaar 1700., buiten de Vryheid hunner Thunnen, ider een Canceel-schiller, onder de naam van Bartura, vry gehad, het welk ordinair de flukste Schillers waren; dog toen geordonneerd voor de Compagnie aan te trekken, en waar tegen hen weder is toegegaan, het onderhoud van een Canceel-schiller gedurende den Oegst; te weten, 4 parra Ryft, het welk dan ook zo moet continueren, en daarenboven aan de groote Doerias te goede komen het Hoofd-geld van een Deccum Carrea.

14.

Het getal der groote Doerias, bestaat in 16 groote, en 34 kleene Doerias, met welke, en niet minder, de vereischte dienst der Compagnie verricht kan werden; waarom 't zelve zonder speciaale ordre van den Gouverneur van Ceylon, ook niet vermeerderd, nog verminderd mag werden.

A. 1707.

15.

Het eygentlyk ampt nu dezcr Vindaans en Doerias, is, dat ze den Capiteyn van 't Volk, dat onder hem verdeeld is, opregte aanwyzing doen, zonder imand te mogen verzwigen; waar ontrent gemeend werd, dat de Hoofden, en Schoolmeesters, niet weinig hunne personagie gespeeld hebben, en 't welk door een exacte jaarlykze Beschryving, en 't sjipt onderhouden van 't Biljet van den 11. May, 1705. voor de Schoolmeesters ten principaale geëmaneerde, gemakkelyk kan voorgekomen werden; zo als het zelve ook door haar Hoog Edelen nog nader, en met veel ernst werd aanbevoelen, by Missive van den 3. September, 1706. waar op den Capiteyn, dierhalven wel zonderling te letten heeft; werdende de zelve daarenboven wel expres aanbevoelen (gelyk zulks al in den jaare 16 . . . ter Ordre van den Ed. Heer Gouverneur van *Rbee* Zabr. is geschied) te formeeren een Generale Tombo van alle de Chialias, als Caneelschillers, Coelis, Ilandarias, en Lascaryns, met een specificque aanwyzing, wat Landen en Tuinen de zelve bezitten, mitsgaders hunne waardy, en wat Gerechtigheid ieder zou kunnen opbrengen, op dat men perfect weten kon, wat elk voor zyn dienst geniet, en wat hem toegevoegd is, met distinctie inde aantekening, tusschen 't geene zy voor hunne diensten bezitten, en dat ze voor hun Geld gekogt hebben.

16.

Van dusdanige Tombo, zoude in den jaare 92 en 93, ten overstaan van expressé Gecommitteerden door den overleeden Capiteyn *Stafforts*, al een begin zyn gemaakt, met de dorpen Belitotte, Cosgodde, Madampe, en Accurelle; dog waar van men de beste verwagting niet hebben kan, dewyl de zelve eenelyk in 't Cingalees beschreven, zedert 12 jaaren daar na nog niet eens in 't Nederduits overgebragt zyn; dierhalven de zelve dan ook al getranslateerd zynde, gelyk als zedert een geruimen tyd belast is, niet anders dan tot speculatie zullen kunnen strekken.

17.

Deze voorsz. Tombes dan eens geabsolveerd zynde, zal 't lichtelyk uitgevonden kunnen werden, wie zyn Leengoed verkogt heeft, en daar door in armoede vervallen is, wanneer de Compagnie recht hebben zal, om zodanige verkogte Landeryen, weer aan te slaan, also 't Geslacht der Caneelschillers of Chialias, niet hebben 't regt der andere Naturellen van Ceylon, dat

ze de zelve, gelyk die, zouden mogen. A. na hun believen verkoopen, of vervreemden; maar zyn hunne Leengoederen van dien aard, dat die hen alleen, en hunne Erfgenaamen, moeten by blyven, en ten gebruik dienen; invoegen zy onvermogens blyven daar af anders, als aan hunne Erfgenaamen, te disponeeren, of den koop zal van geener weerde zyn, en de kooper en verkooper zware straffen te lyden hebben.

18.

De Kinderen of Descendenten van groote of kleene Doerias, werden alle genaamt Ilandarias; maar alle Ilandarias, zyn daarom geen Descendenten van Doerias; welkers pligt en gebruik is, Pannewiedes, of bestelling van de een of d'andre Zaaken, te doen, die hem van den Capiteyn, Vidane, of Doeria, belast werden; als ook de Cancelluyt te zoeken, forteeren, en binden; dog zyn altoos van dragen bevryd geweest, en noit in eenige Coeli-dienst gehouden; maar blyven jaarlyks verpligt Hoofd-Geld te betalen, na de getalke hunner lichaamen, van sterkte, grootte, jonkheid, of ouderdom; welker Hoofd-Gelden hoogste tax is 4 Larynen jaarlyks, zynde hun getal, volgens de laatste opneeming, 583 koppen bevonden.

19.

Deze Ilandarias werden ook wel Poetabenes genaamd; dog, zo gemeend werd, oneigentlyk, also dat woord beter op de Coelis past, of ten minsten, die daar mogen afgekomen zyn.

20.

De Aratchies zyn onder de Chialias, als by andre Cingaleefen Krygs-Officieren.

21.

De Lascaryns, derzelve Soldaaten, Hunne kinderen, volgen in de pligten hunner Vaderen, ten Oorlog, en werden nergens anders, als daar in, briefdragen, boodschappen te brengen, en diergelyke dingen, gebruikt, en betalen niets.

22.

En heeft de Capiteyn byzonder agt te slaan, dat daar onder niet aangehaald, onderhouden, verschoolen, en aangequcckt werden de Kinderen van verplichte Chialias, also onder de dienftbare een geduurige genegenheid bevonden werd, om den arbeid te ontwyken; maar zal de zelve ter contrarie na de letter hebben te executeeren, 't Placcaat van den . . . . . 1682., zo als zulks gemodereerd is by Missive der Hooge Regering, gedaatcerd . . . . .

Van

Van deze Lascaryns, die onder het Geslagt der Chialias pertineeren, zal de Capiteyn of Opziender, geen minder Notitie houden, als van andre Geslachten dezes volks, en goede aanteekening doen, werwaards die gecommandeerd werden, houdende hun verblyf present, als volgd.

23.

Drie Ransjes Lascaryns Chialias wonen in de Landen van Maturé, daar de zelve by beurt-wisseling nevens andre Lascaryns hunne Wagt-Posten hebben waar te nemen, zo als die volgens ordre van den Dessave geregeld zyn. Zo mede werden zy tot Hout-sleepen, en tot andre verplichte diensten, door de Dessaves gecommandeerd; dog buiten hunne Wagten, en andre Compagnies diensten, staan zy ten vollen ten gebiede van den Capiteyn der Caneel, die hunne questien hoord, dat in zyn vermogen is, decideerd, ook straff over begaane fouten. Dit staat ook aan den Dessave, namentlyk het straffen, wanneer zy op hunne Wagten pecceren; dog buiten hunne Wagten in hunne dorpen zynde, aan hunnen Capiteyn, ten ware met het volk, onder den Dessave behoorende, verschil hadden, wanneer die verschillen door den Dessave en den Capiteyn der Caneel te samen, of by absentie van den Capiteyn, door den Dessave wel alleen gehoord en afgedaan werden, of zo als die 2 Landregenten over dat subjeet zamen versproken zyn; en zo is 't ook gelegen met 5 Ransjes Chialias Lascaryns, onder de Dessaven van Colombo, waar van 'er 2 hunne Wagten, op Culture en op Anguratote, en 2 op Matuel hebben.

24.

Tien Ransjes Lascaryns, behoorende onder de Mahabade, moeten den Heer Commandeur van Gale gehoorfaamen, door wiens ordre zy Houtwerken sleepen, andre Compagnies verschuldigde diensten verrichten; dog hebben daar geen Wagten te bezetten, staan verder ten vollen onder den Capiteyn der Caneel, die uyt die 10 Ransjes, alle maanden 12 Lascaryns by hem op de Wacht heeft, dog in dien Caneel-Oegst, als het vereischt, zomtyds wel 16 of 20, dog zelden het laatste getal.

De Lascaryns met hunne Hoofden, zyn in de jongste Beschryving iterk bevonden 496 koppen.

25.

De Decum Correas zyn dienstbaare geslachten, als de Coelis, en in alle gemeene, geringe, en Vile diensten om te arbeiden en te dragen verplicht, en wel speciaal eenige dorp-diensten, buiten

welke alleen met de taxen hunner Hoofd-^{A. 1707.} gelden jaarlyks kunnen voldoen, en is der zelve number laatst 595 koppen bevonden.

26.

De Coronde Halys, zyn de ware Caneelschillers, en hoewel ze onder de Chialias de laatste in rang schynen te zyn, zyn zy echter die, welke den meesten dienst moeten doen, waarom op de zelve 't meest diend gelet te werden. Dit Volk geeft geen geld. De Coronde Halys gebruikende, moet de Capiteyn en Vidane zeer wel met opmerking letten op hun ouderdom, jonkheid, gestalte, en gezondheid. Op zyn 12 a 13 jaar volgens ieders sterkte, werd de Schiller uyt het school gclargeerd, en voor een pinge Caneel van 56 pond, dat jaar beschreeven, en dat klimt jaarlyks met een pinge op, tot dat zy 't getal van elf haalen, dat het hoogste is, waar op zo lang blyven staan, als bequaam zyn om dit te kunnen leveren; wanneer weer neerdaalen, als opgeklommen zyn.

Deze Caneel werd genaamd Angebadde, die zy in de plaats van Hoofd-Geld geven. Indien nu de Compagnie aan deze Angebadde niet genoeg heeft, tot voldoening der Vaderlandsche eyschen, zo werd ieder schiller nog belaft na zyn bequaamheid, met 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, of 8, pingen Caneel, dat het hoogste is, dat een man boven zyn Angebadde kan schillen. Dit werd genaamd Geld-Caneel. Voor ider Pinge van 55 pond, geniet de Schiller zes lichte stuivers, of $\frac{1}{17}$ Ryksd.

27.

Ieder Schiller moet prompt zyn Angebadde voldoen, dog zo hy buiten zyn toedoen iets mogt schuldig blyven, dat moet hy in Geld, a $\frac{1}{2}$ Ryksd. een Pinge Angebadde, van 65 pond aan zyn Doeria voldoen, die dan 't ontbrekende suppleerd: want ider Doeria moet caveren voor de Caneel der Schillers, onder hem bescheiden. Zodanig is het ook, wanneer ze Geld-Caneel schuldig blyven, betaalen zy daar voor zo veel, als zy daar voor hebben ontfangen, te weten, $\frac{1}{4}$ Ryksdaalders. Op de zelve wyze werd ook aan de Schillers betaald, als zy boven hun Geld-Caneel, en Angebadde, Caneel komen over te schillen, zynde het getal der Caneelschillers, volgens de Beschryving van den jaare 1706., geweest 1365 koppen, waar van egter moeten werden afgetrokken, welke by Misive van de Hoge Regeering, van dien dienst gelibereerd werden; excepto die Caneelschillers Parvenium mogten bezitten, het welk

A. 1707. welk UE. gerecommandeerd werd, in de naaste Befchryvinge exact te onderzoeken, en alzo finaal ten eynde te brengen. Moetende de Capiteyn der Canceel ook zorgvuldig letten op de Leverantie der Canceel, dat de Hoofden daar ontrent geen fcliaccheryen plegen. en dierhalven diend het onderhoud van Kleeden, Ryft, &c. aan de Chialias zelfs, en niet aan de Vidaans of Doerias, gegeven te werden.

28.

Elke Aldea heeft haaren Schryver, of Sunnedoeria, welke ider ook een Ransje Canceel-schillers onder zig hebben, 't welk voor Compagnies dient wel niet nut, nog ook noodzaakelyk fchynd; inzonderheid in de kleine dorpjes; maar aangezien de veranderingen onder dit ruuw volk van gevolg zyn, byzonder als die hen fchynten nadeelig te zyn, willen en beveelen wy, dat de Capiteyn daar in den ouden trant houde, zonder daar in te altereeren, ten ware met expres goedvinden des Heeren Gouverneurs.

29.

Aangewezen hebbende de Pligten, en de verpligte Chialias, zullen wy den Capiteyn der Canceel-schillers, voorschryven, zyn eerste en voornaamste Werk, om met vrugt en nut, zyn dienst te besteeden.

30.

't Welk is de befchryving der Chialias, op een pertinente Rolle, elk onder hunne Geflachten, Naamen, Conditiën, Ampten, Hoofden, Bedieningen, Plichten, hoedanigheden, Jurisdicliën, Dorpen, Gehugten, en Woningen; voor al toezien, dat niemand onbefchreven blyve, al waar 't fchoon dat een of meerder, reeds eenige jaaren door particulier faveur, eygen bedrog, of anderzins, doorgesloopen, of verfehoond waren; ja ook geprotegeerd mogten wezen; want zulks niet alleen den jegenwoordigen tyd ondienftig zou zyn; maar voor 't toekomende ook ten hoogfte fchadelyk wezen, ter oorzaak 't vervremden van den dienst een 's mansperfoons, die Chialias is, een geheel geflacht van Descendenten afleid; ook anderzins een geheele Familie van Canceel te betalen, over 't hoofd doet zien.

31.

En zal deze Befchryving, wanneer het tyd is, te weten, wanneer de generale paffte der Chialias voor een Gouverneur is afgelegd dat wel 't gevoegelykft in de maand Maart komen zal) gefchieden, uyt laft van den Heer Gouverneur, met byvoeging tot den Capiteyn, van twee expres daar toe Gecommitteerden,

van welke de een perpetu-eel de Delfave des Distriëts, daar de Schillery dat jaar gefchieden zal, moet wezen; op dat zich de Capiteyn van alle opfpraak, ten allen tyde zou konnen verfehonen, alzo voor dezen, al vry onredelyk, en met geen genoegzame trouwe, daar in gehandeld zy, wanneer uyt privé autoriteit der Gezaghebbers dezes volks, en inzichten van eygen voordeel; de zodanigen, als hen best dienden, en de E. Compagnie toen nog beeter konden dienen, afgehouden wierden; ontvreemdende alzo de zelve hunne wettige geregtigheden, die de verfehoonde, en van de Rolle gelatene, hadden konnen opbrengen; en gaven daar door oorfaak, dat andere geenrolleerden onbehoorlyk en boven hun Magt bezwaard wierden, dat hier mede by Gecommitteerden hoopen voor te koinen, en 't gene wy derhalven den Capiteyn, en alle andien, die daar toe gelegenheid mogten hebben, op zodanige ftraffe, als de qualiteit der Perfoonen en Zaken exemplaar vereyffchen zal, gebieden te vermyden, en zullen daarom, voor 't gezamentlyk verfehynten, alle en een ider Canceel-schiller, jong en oud, om daar befchreeven te werden, en met goedvinden der voornoemde Gecommitteerden, na rato der vereyfeh van Canceel, ontfangen den laft hunner opgelegde tax.

32.

Maar zal en moet in deze Taxatie befcheidentlyk gehandeld werden, nemende reguart op hoogen ouderdom, of teere minder jaarigheid, als indispositie der perfoonen, waar by een ider getaxcerd, en jaarlyks in de Rolle verhoogd, of verminderd werd.

33.

Tot heden is een Pinge Angebadde van Roene, als die van Mahabaddde, 65 pond, en een Pinge Geld-Canceel, 55 ditos, of 660 pond voor ses Larynen; dog het verfehil tuffchen die van Roene en Mahabaddde, is conform het volgende. De Jongelingen van Roene werden zo wel, als die van de Mahabaddde, uyt de School, voor een Pinge Canceel van 65 pond, op de Rolle befchreeven; dog die van de Mahabaddde, en andre Chialias, aeerefeeren tot elf Pingen; maar die van Roene en Nigombo niet hooger, dan tot 9 Pingen, verfehillende aldus in hunne Angebadde of Hoofd-Canceel, met andre Chialias, twee Pingen.

Verfcheide maalen is getenteerd, om dit Verfehil tot een evengelykheid te brengen; dog 't heeft niet willen doorgaan, hoewel de Compagnie daar zeer

mer-

7. merkelyk verlies by heeft: want die van Roene moeten voor 't bezit van 't Dorpje Tallale, en Nandoene, boven hunne Angelbadde, leveren 90 Pingen Caneel van 65 ponden ider, welk onderhoud de E. Compagnie hun dog zou hebben moeten geven, indien die diensten van hen had willen trekken, alzo het arme, wyd en zyd verstroide menschen zyn; en wat nog verder aan die twee Pingen mogt manqueeren, kan ontrent hen zo wel, als die van Nigombo, by een langzame vermindering wel uytgewonnen werden, gelyk ook geobzerveerd werd.

34.

Zo zal de Capiteyn ook zorg dragen, dat de Coelis onder de Canceel-schillers in geen andre diensten, als den Mahabadde, gebruikt werden, behoorende de zelve wel onder de Chialias, maar niet onder de Schillers; en hebben ook hunne aparte diensten; te weten, wanneer ze door den Heer Gouverneur of de Hooge Overigheid, tot extraordinaire diensten verplicht wierden; exciperende nogtans zodanige, die dorpdiensten en servituten onderworpen zyn, welke zy presteeren moeten.

35.

Na 't maken van deze Rolle, die in April gereed moet zyn, is het des Capiteyns plicht, dat de Doerias alle de beschreven Canceel-schillers, tegen 't begin van Mey op de plaats, waar den Oegst als dan wezen zal, by den anderen verzameld hebben, ende met hen in 't Bosch gaan, om zodanige quantiteit van Caneel te schillen, als hen dan van den Gouverneur in der tyd zal wezen geordonneerd.

36.

En of wel A^o. 1699. ter ordre van de Heer Gouverneur, de grote en kleine oegsten in malkanderen zyn gesmolten, ter zaake der jaarlyksche eisschen van Caneel, in opzicht van de vorige, zeer werkelyk verminderd waren, en zedert maar eenen Oegst of Schil-tyd, des jaars is waargenomen, zo mag zulks echter voor geen geheele bevryding passeeren; maar de gehoudenis en verpligting der Schillers, moet altyd levendig gehouden werden, op dat zy t'elkens, als de Compagnie hun dienst mogt komen te benoedigen, zelf op extraordinaire tyden, als nu jongstleden, bereid gevonden werden, om de hand aan het werk te slaan.

37.

Dog op dat zulks ter bequaamer tyd mag werden begonnen, zo komt in opmerking, dat, zo lang de Canceel-boom bloeid, of met Vruchten bezet is (dat is

V. DEEL.

van April tot half Mey, wanneer zy beginnen af te vallen) de schors of bast van 't hout niet wil: zoo ook wanneer die Boom jonge looten schiet. Buiten welke drie gevallen, het heel jaar door geschild kan werden; inzonderheid als eenige reegen bevorens gevallen is, 't welk het werk byzonder faciliteerd.

38.

Het Distriët des Caneel-gewaschs strekt zig van die tusschen geleege Landstreeken der Rivier Chilauw, ten Noorden, tot aan de Rivier Waluwe, ten Zuiden, waar onder 4 Provintien, de Koningze toebehoorende, waarom tot het schillen, aldaar ook wel Licentie van het Candische Hof verzogt werd, dog zonder met het zenden der Chialias daar na te wachten, moettende de Capiteyn daarom ook zorg dragen, dat de Inwoonders dezer voortz. Provintien door de Chialias geen overlast of ongelijk werde aangedaan, gelyk wel bevorens gezegt werd, geschied te zyn, en waarom de zelve ook uyt de Bosschen zyn verjaagd geworden, als onder andren getuigd werd, door zyn Hoog Edelheid by Missive aan den Ed. Heer *Pyl*, in dato . . . . .

39.

Ende op dat in de dorpen der Canceel-schillers d'opzicht ten eenemaal niet verwaarlooft werde, en der overigheids bevelen by oles voldoening geschieden kunnen, wanneer de Capiteyn en Viduaans in den Oegst zyn, zal de voor-noemde Opziender zodanige goede Doerias laten t'huis blyven, dat daar niet aan kome te ontbreken.

40.

En hoewel wy by Placcaaten op lyfstraffen verboden hebben, dat niemand eenige handeling in Canceel zal mogen doen, nog die vervoeren, zoo bevelen wy echter den Capiteyn mits dezen, daar op mede goede acht en reguard te nemen, en iets ontdekkende, de hooge overigheid daar van Advys te geven; insgelyks, of ergens, 't zy in 't geheim, of anders, disteleer-ketels, tot 't branden van Caneel-olie opgerecht waren, die hy zal vermogen te ruineeren, en de perpetranten aanklagen, waar in zo gemelde Capiteyn t'eeniger tyd mogte werden nalatig bevonden, men hem die conniventie voor handdadigheid toereekenen, en aanschryven zal.

41.

In 't Oegsten van den Canceel, heeft de Capiteyn te bezorgen, als een zaak van belang, gelyk ook de Doerias, dat geen grove, maar goede fyne Canceel, mits dat zy egter de vereischte maturiteit hebbe, geschild werde; terwyl 't

S f

doch

A. 1707. doch de Schillers evenveel, en hen zelf ook profitabeler is: want de geheel grove en dikke bast, in voldoening hunner taxen en partyen niet gerekend, maar op den hoop toegegeven werd.

42.

Tot conservatie der ware Canceelchillers in hunne Geslachten, zal 't niemand geoorloft zyn eenigen Chialia, veel min meerder getal der zelve, van zyn Geslacht te ontslaan, als de hoogste overigheid; want zulks van zeer schadelijken gevolge wezen zou, en waar van de opzigt den Capiteyn ernstig aanbevolen werd; als mede dat hy sekerpe toezicht neme, dat de Canceelchillers hunne Kinderen niet geven by de Doerias, Ilandarias, ofte Coelis, om daar opgevoed te werden, waar de Coronde Halys van alle tyden groote list toe aanwenden, om hunne kinderen van 't Canceelchillen te bevryden; en daarom zal de Capiteyn naeuw reguard nemen, dat niemant in zyn Geboorte verhoogd of verkleemd werde; dat de Doerias kinderen, Ilandarias, Coelis-kinderen, Coelis, en de Canceelchillers kinderen, Canceelchillers blyven.

43.

En zo een Canceelchiller uyt zyn dorp, of elders van daan liep, en zich begaf by de een of de ander Modeljaar, Appohamy, of Araatchie, om Lafcaryn te werden, zullen hem die Officieren niet mogen aannemen; maar hem te rug zenden; dog also zulk wegzenden zelden geschied, zoo werd de Capiteyn der Canceel by dezen gequalificeerd, 't zy in Gale, Mature, Culture, of Nigombo, waar hy diergelyken Chialia vinden mogt, die op te vatten, en op de naaste gelegenste plaats in de keten te laten slaan; tot dat hy borge voor zyn verschuldigden dienst en goed comportement zal hebben gesteld; gelyk mede die geen, die in den Canceel-Oegft hun schil-posten verlieten, en zich hier of daar ter schuil houden; zullende de verbergers van dien ter arbitrage werden gecorrigeerd.

44.

En nademaal by Placcaaten van 1682, en den 23 Februari, 1683. gearresteerd, en geordonnerd is, dat van nu voortaan een zoon van een groote of kleine Doerria, Ilandaria, Lafcaryn, Coeli, of andre, onder 't Geslacht der Chialias, met een dochter van een Canceelchiller, komende te Trouwen, de Kinderen die uyt dat Huwelyk verwekt werden, tot Canceelchillers zullen gehouden, en aangetekend werden, gelyk in zelve voegen mede zal. gechieden met een

Canceelchiller, die een Dogter van een ander voorgemelde Geslachten der Chialias getrouwd heeft, en kinderen komt te procreeren, al mede voor Canceelchillers zullen erkend werden, dog hier onder werden niet begrepen zodanige kinderen (schoon na 't emanciperen van 't voorz. Placcaat gebooren) welkers ouders voor 't zelve getrouwd zyn geweest, wyl de Hooge Regeering by Misive van den 3. September, 1706. de zelve daar van zeer goedgeuntig hebben gelieven te libereeren, ten waare de zelve mede een Canceelchillers Parvenium bezaten, wanneer van zelfs spreekt, dat daar voor den verplichten dicnt moeten doen.

45.

Zo zullen ook alle kinderen in onegt geteeld, 't zy van Doerias, Ilandarias, en Hoofden der Canceelchillers, of andre Chialias, zonder aanzien tot Canceelchillers opgebracht, en gehouden werden; en dat mede in gevolge van 't bevoorens geciteerde Placcaat; daarom zo werd den Capiteyn dan gerecommandeerd, deze voorz. Artikulen exact te obzerveeren, en ter executie te leggen.

46.

En dewyl zedert eenige jaaren, verscheide Chialias, of Canceelchillers uyt Compagnies gebied verloop, en hen in de Pittigal-Corle, mitsgaders andre Districten van 's Konings gebied ter nedergeflagen hebben, zoo zal de Capiteyn echter van de zelve een correcte Notitie moeten houden, met een speciale aanwyzing van het Distrikt of Aldea, waar zy zich onthouden; of men eens te raade mocht werden hun gezamentlyk by 't een of 't ander favorabel voorval van het Hof van Candy te reclancieren, en ondertuffchen door deze en geene middelen hen trachten te lokken tot hunne verlatene Parveniums en vorige diensten, inzonderheid van tyd tot tyd, en wel byzonder in den schil-tyd hun gedoente verspieden laten, of zy ook wel de handen aan 't schillen van Canceel mogten leggen, en waarzy die dan quamen te bergen, om door deze of geene Sluyk-vaartuygen te werden afgehaald, dan wel dat zy zich tot eenigen andren arbeid begeven, om zig dat mede te erneeren, waar aan tot Compagnies gerustheid veel gelegen is.

47.

Beneven den Canceel, heeft de Capiteyn te bezorgen het invorderen der jaarlykze Deccum, of het Hoofdgeld der genen, die daar in gehouden zyn, op dat het zelve wel, en in conformitie van den ontfang opgebracht, en gesteld

wer-

7. werde in handen der ontfangers van Compagnies Domeinen, benevens een exacte, pertinente en correcte Rolle, waar by in 't breede aangewezen werden de naamen, op- en afgaande qualiteiten, gelegentheden, middelen, en woningen der geenen, die betaald hebben; obzerverende wyders daar in met Gecommitteerden de zelve Methode der Generale Beschryving, waar van hier voor in dezen gesproken is, om de navolgende Jaaren te dienen tot een Reglement. De Taxe des Deccums, beginnende van de elfjarige, tegen drie stuivers, of een quart Laryn, 's jaars, en zoo vervolgens opklimmende tot 4 Larynen, of agt-en-veertig stuivers, en niet hooger; dalende daar na met, en na de Caduciteyt des ouderdoms, ofte zwakheden der Lichamen allengskens lager en lager, tot de laatste drie stuivers; dog dit is egter zo generaal niet, wyl daar in een verschil gevonden werd tusschen de Ilandarias, en Coelis-decum: want beide werden zy wel op 11 a 12 jaaren voor 3 stuivers, of een quart Laryn beschreven; dog de Ilandarias, klimmen op tot 4 Laryns, maar de Coelis niet hooger als tot 2; Laryn, of een halve Ryksd. in 't jaar.

48.

Van deze Gerechtigheid der Deccum te betalen, zyn geexcepireerd de Caneel-schillers zelf, onder den naam en 't Geslacht van Coronde Halias, alle Vrouwen, jong en oud, alle Jongelingen beneden de elf jaaren, en de Lascaryns, zonder meer; alle de andre zyn Decum onderworpen. Zoo dat de Capiteyn dan met de Gecommitteerden wel te letten heeft, dat niemand, 't zy door puure faveur, of voorspraak der Vidanes en Doerias, veel min door eygen conniventie (als wel voor dezen geschied is) van de Rolle gelaten werde; ja zelfs zal men die nok op nieuw ter Rolle bekend maken, die voor de Doerias, en Vidanes gevryd en toegelaten zyn, op dat alles klaar sta, en zo wel blyken mag wat de E. Compagnie voor gerechtigheid trekt, als wat de zelve voor Beneficie uytgeeft.

49.

De Autoriteit des Capiteyns der Caneel is gelimiteerd, en gedistingueerd op 't stuk van straffen, op de navolgende wyze en methode, namentlyk, dat de hooge en zware delicten en geschillen van belang, over alle Geslachten der Chialias zullen staan ter decisie en judicature der naast aangelegen hoogste Overheid, waar de Zaaken voorgevalen zyn; derhalven de Capiteyn in zulken Casus zonder uytstel den Heer

Gouverneur dezès Eylands, of den A. 1707. Commandeur van Gale, kennis daar van geven zal, om ter plaats, daar 't behoord, door den Fiscaal aangesproken te werden, en straf te ontfangen na exigentie van Zaaken.

50.

Zaaken van minder belang, als 't niet presteeren van verschuldigden dienst, 't absenteeren uyt de zelve, disobedientie, injurien, en meer andre Zaaken van die natuur, kounen gestraft werden door tsjambokslagen, en met in de Ketten te laten arbeiden, tot borg van beter gedrag hadden gesteld; ook wel in een Geld-boete gecondemneerd.

51.

Nogtans verstaan wy niet, dat de Vidanes, Doerias, 't zy groote of kleene, Canganes, Schryvers, en Schoolmeesters, als ze in de kleene straffen mogten geoordeeld wezen vervallen te zyn, aldaar om geringe beuzelingen, onder de hunne, die ze te commadeeren hebben, ten toon en spot zullen gesteld nog gestraft werden, alzo dit ons onbehoorlyk en afkeerig dunkt, en zig de Capiteyn daar voor wel te wagten heeft; maar zullen de voornoemde Officieren beklagd werden by den Gouverneur, en daar straffe ontfangen na vereisch van Zaaken.

52.

En of 't geviel, gelyk wel meermalen voorgevallen is, dat de Vidanes, Doerias, of anders van de minste tot de meeste verdiend en gecondemneerd werden in boeten, zoo verstaan wy dat de Capiteyn die boete eenelyk zal mogen ontfangen, zonder die zich toe te eygenen ofte attribueeren, maar de zelve boete voor de Land-armen, of gebouwen van Kerk en Scholen geheel geconfisqueerd te laten blyven, zoo als by den Heer Gouverneur zal werden verstaan te behooren, en dat op zulken Pæne en Correctie, als zyn E. daar op mogt komen te statueren.

53.

Tot A. 1699. hebben de Chialias dorpen, Bellitotte, Cosgodde, en Medampe, voor een Ammenam Areek aan de Compagnie geleverd 32600 stuks Areek, en daar voor genoten 48 stuivers, of $\frac{2}{3}$ Ryksd.; dog zyn toen ook by de Generaale Reductie door de Heer de Heere, ontrent den Areek gemaakt, nevens alle andre op 26000 stuks Areek, de Ammenam gesteld; gelyk ook die van Reygamme, Dadale, Magale, en Lannemoddere, die voor dezen niet meer als 24000 voor een Ammenam hadden geleverd, tnt welkers inzameling en tydige inkomsten de Capiteyn be-

A. 1707. hoorlyke zorg zal dragen, en den ont-
fanger des Areeks (wiens eigentyke
Officie dit is) na al zyn vermogen de
hand en hulp bieden, op dat den A-
reek voor 't begin van de Meymaand
binnen Gale zy, of daar zy anders
mogt geordonneerd werden, alzo die
vrugt by 't verloop van 't Moesson niet
over Zee kan gevoerd werden, en te
Land groote moeite en arbeid kosten
zou.

54.

Zo zal de Capiteyn ook hebben te
bezorgen, dat de Houtwerken, des
vereischt werdende, tot Mouters, Hui-
zen, Schoolen, als anders, pro rato
van iders dorp of Distrikt, geleverd wer-
den; gelyk mede, dat de Lascaryns,
daar 't van nooden zal wezen, tot het
sleepen der Houtwerken werden ge-
bruikt.

55.

Dog daar en teegen staat het hem
ook toe te zien, dat de gemeene man
niet werde verkort, of bezwaard met
diensten die met haare verpligting oney-
gen zyn, en hen 't meeste atkeer van de
E. Compagnie zouden kunnen geven,
gelyk haar Hoog-Edelheden wel ex-
pres recommandeeren, by Missive van
den 2. Juli, 1693. dog dit heeft alleen
zyn opzigt op zodanige diensten, wel-
ke hen buiten minnelijke persuasien mog-
ten werden opgelegd, en waar van de
Capiteyn dan de waare gesehaphenheid,
met gevolgen van dien, aan den Heer
Gouverneur bekend kan maken, om alle
opsehudding en verwydering, daar door
te weeren.

56.

Dog gelyk de Compagnie de zelve
nu en dan al in extraordinaire diensten
benodigt heeft, zo hangt het veel af
van de adresse des Capiteyns, om hen
daar toe door minnelijke weegen te
permoveren, met byvoeging of belofte
van zulken genot, als waar toe haar
Hoog-Edelen ons by Missive van den
3 September, 1706. in navolging van
't sehryvens van zyn Hoog-Ed., van 30.
Octob. 1690. hebben gelieven te quali-
ficereen.

57.

Nu zou 't wel vereiffchen de natuur
van de Canceel-boom hier te ontlede-
n, dog alzo dit gevonden werd by de In-
structie van den Ed. Heer Gouverneur
van Rbee Zalk, en nog nader by Mis-
sive van den 27. Februari, 1700. na
Batavia gesehreven, zo werd het zelve
geexceuseerd, en 't Extract van dien
tot UE. naricht alhier geannexceerd.

Colombo, den
27. April,
1707.

Was geteekend,

C. J. SIMONS.

Wat nu zyn Ed. ontrent het weder-
opbaggeren der Tombo's, of 's Lands
Geregtheden, verricht heeft, kunnen
wy ten deelen uyt het volgende Extract,
van een Visite van den Dessave *Bolscho*,
zien.

EXTRACT uyt een Vi-
site van den Dessave *Bol-
scho*, den 3. Augusti, 1707.
gedaan, tot Navorsching
der Tombo's of Landge-
regtheden, die den In-
lander verpligt is aan den
Landheer te betalen.

DEze Compagnie trekt hier ook veel
Geregtheden, die den Inlander
verpligt is van de Neli (of Ryft) te ge-
ven, ieder Dorp zyn taks van Parren
wetende, uyt ieder Corle, beloopen-
de die Inkomsten van Alutcoer en Happit-
tigam Corle, en Nigombo's Distrikt,
dit jaar van 1706., tot 1707., ultimo
Augusti, 1837-1-0 Parren meer als 't
vorig jaar.

Want van Happittigam Corle, waren A ^o . 1705. en 1706.				
ingekomen,	-	-	-	3439½ Parras.
En 1707.	-	-	-	3272-2
Van Alutcoer Corle, 1705. en 1706.	-	-	-	2283
Van Hevegam Corle, - - 1707.	-	-	-	716-2
Van Reygam Corle, - - 1707.	-	-	-	2544-2
Van Hina Corle, - - - 1707.	-	-	-	901-1

Ook

Ook was 'er dit jaar voor de E. Compagnie aan Moetet, Ande, en Ottoe, in de Dessaveny van Colombo, en de 2 Districten, ten deel gevallen 16969 parren, en 3 Cornis Neli, en in 't voorleden Boekjaar 10194 Parras, en 1 Corni. En aan Jalle, Maha, en Moeters (zekre Oegften) van 1. September, 1706. tot ultimo Augusti, 1707., 6775 parras, en 2 Corni's; dog in ieder waren nog veel restanten te leveren, 't welk de Vidanes en Schryvers, nog moesten verantwoorden.

Ook was 'er door die van Morottoe voldaan,

Wegens Dekkum, of Hoofdgeld,	- - -	Ryksd. 10-49-0
— Toepetti, — Kleden dito.	- - -	24-57-0
— Pollee, — Boom dito.	- - -	44-27-0
— Del, — — Netten dito.	- - -	41-18-0
— Oroc, — Thongs dito.	- - -	6-42-0
— Carnewalle, - Carwaat dito.	- - -	20-12-0
— Picdi, — Zaevelden dito.	- - -	16-0-0
		Ryksd. 148-41-0
— Polle en Carewalle, door die van Laffepitti, en Morottoe, nog	- - -	10-36-0
		159-1-0

En zyn in de Dessaveny van Colombo, in 't Beschryven der Tombo's, van alle Manschap boven de 16 jaaren, bevonden 28 Casta's, en 20467 koppen,

Als der	Manschappen.
Bellales, bestaat in	12074
Visschers,	1760
Chiandeffen,	697
Chittis,	226
Panawas,	112
Yzerfmits,	439
Silverfmits,	218
Timmerlieden,	91
Geelgieters,	10
Steenfypers,	3
Yzer-Raffineerders,	2
Drajer,	1
Cortadoors,	125
Pottebakkers,	184
Walls,	734
Suikermakers,	416
	17092

Kalk-

					Manfchappen.
Kalkbranders,	-	-	-	-	164
Baardfchraapers,	-	-	-	-	64
Tamblinjeros,	-	-	-	-	357
Der Mooren,	-	-	-	-	551
Mallabaaren,	-	-	-	-	98
Chialiaffen,	-	-	-	-	808
Paatjes,	-	-	-	-	922
Hunawas,	-	-	-	-	346
Oliaffen,	-	-	-	-	57
Waggeaffen,	-	-	-	-	3
Pallaras,	-	-	-	-	12
Kimereas.	-	-	-	-	2

20476

En zyn deze in hunne Corles dus verdeeld:

	Getal.	Mo. del jaar.	Co. raal.	Tol. ken.	Mo. han- derms.	A- ritat- jes.	Vi- ritat- nes, &c.	Apoha- mien, &c.	Mec- fters, en Scholen.	Con- ga- nes.	La- fca- rns.	Majo- raals.	Coe- lus.	Am- blyt- gelei- den.	Dienft- ver- pligt.	
In Salpitti Corle	1868	1	2	4	1	4	9	43	9	17	285	44	8	77	1362	
Hevegam	2261	1	1	1	6	8	56	5	17	332	121	13	55	1643	1	
Reygam	2820	1	1	1	11	3	43	15	24	349	75	22	34	2085	1	
Pasdam	2532	1	1	1	1	9	4	31	12	254	137	40	29	1865	1	
Walalawitte	523	1	1	1	1	1	12	5	52	20	1	5	393	1		
Hina	3065	1	1	1	9	7	32	2	22	354	208	51	40	2338	1	
Happittigam	2240	1	1	1	9	4	10	20	269	186	62	18	1660	1		
Alutcoer	1177	1	1	1	6	1	9	5	15	222	84	13	15	745	1	
t Colomb's. Diftrict	737	2	1	1	2	12	3	13	53	584	1	1	1	1		
t Nigomb's. dito	892	1	1	1	6	8	6	7	31	246	18	418	1	1		
t Calturees dito	2357	1	1	1	7	6	62	10	12	153	17	45	86	1607	3	
	20472	5	8	7	2	68	53	316	56	175	2529	842	405	430	14700	8

Deze voornoemde Manschappen, zo Militairen als andren, hadden onder zig eigene Snaphaanen, meest Cingalecs maakzel, 1415 stuks.

In Salpitti Corle, - -	105,	te weten, onder Aratsjes, Canganes en Lascaryns.
Hevegam, - -	283,	- - - onder gemeene.
Reygam, - -	243	
Pasdam, - -	129	
Wallawitti, - -	17	
Hina, - -	259	
Happittigam, - -	226	
Alutcoer, - -	92	
't Nigombo's Distrikt, 53		
't Culturees, - - -	62	
	<hr/>	
	1469	

De Militaire Officieren en Lascaryns, waren 2780 koppen, welke aan de Compagnie verscheide dienften jaarlyks doen, als tot 't waarneemen van de Wagts in deze en geene Posten, Pagars, over-vaarten en limietscheidingen, onder zeer weinig genot, terwyl zy daar elk in zyn Corle dienst doen.

De Restanten der Boctens, A^o. pass^o., en die tot 't bouwen van Kerk en Schoolen 'er by gekomen, beliepen 635 Ryxd. 7½ stuivers; en nog per resto, by de ongte Notulen 60 Ryksdaalders.

De ingevorderde Boete der Jeugd, over 't niet ter School komen, beliep 23 Ryksd. 10 stuivers.

Nog 400 Ryksd. tot opbouw van Kerk en Schoolen, aan zekere Visschers, hier ten Boete opgelegd.

Dé Europize bezetting bestond, der Buitensterkten op Nigombo, Culture, Hangwelle, - - - 206 koppen.

Op Nigombo 53, als 1 Vaandrig, Hoofd.

- 1 Chirurzyn.
- 1 Krankebezoeker.
- 1 Schryver.
- 4 Sergeants.
- 3 Corporaals.
- 1 Tamboer.
- 30 Soldaten.
- 1 Boschfchieter.
- 1 Kuyper.

Op Culture - 60, onder een Vaandrig, en daar onder 2 op Berberyen; ook zyn 'er 21 van Colombo, op Berberyen.

Op Hangwelle, 64 koppen.

Hulfs dorp, 31. Augustus, 1707.

Bolscho.

Om nu verder berigt omtrent 's Lands Inkomsten te krygen, zo moet men weeten, dat de Mooren, Visschers, en Bellales, van ouds verplicht geweest zyn de volgende jaarlykche Geregtigheden aan den Landheer; de Mooren aan Polce, zynde een geregtigheid van de Clappus-boomen, en 'Toeperis, &c. zynde een jaarlykze verpligting aan de Koningen, waar op zy opbragten,

Ryksd. 25 - 56

De

328 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1707.

De Bellales, Viffchers, &c. aan Polee, Toepeti, &c. Ryksd. 109 - 49

Deze Gerechtigheid was in geen 5 jaaren ingevorderd, en stond dus voor de Compagnie nog open, zonder dat de Inlander wift waar aan dit haperde.

Ook waaren de Schryvers en Inkoopers van den Areek, nog debet 30 Ammenam, en 6413 stuks Areeks Nooten, te weeten:

Den Schryver van Culture, verpligt dit jaar in te kopen Ammenam Areek, 14 - 14000 tegen $\frac{2}{3}$ Ryksd. de Ammenam; waar van hy eenige geleverd had, en nog te kort quam, 2 - 3110.

En dus quamen ook de Schryvers van Pajagelle, Macoe-ne, Berberyen, Alican, Warapittie, en Wallalawitte Corle, te zamen zo veel Ammenams te kort.

Ook waren 'er verscheide nog onverkogte Tuinen, in 't Distrikt van Culture, de E. Compagnie toekomende, (behalven dat 'er nog eenige door den Conftapel Majoor *Torzee*, *Da Costa*, en *Stafforts*, by overflag verkogt, dog nog onbetaald waren.

Hoedanige 'er waren.

Heele dito,	-	-	-	48 stuks.
Beplant met	}	10367	Cocos-boomen.	
		149	Soorfak dito.	
		10516		
Nog	-	-	-	25 dito.

Beplant met 3068 Boomen, van welke de Compagnie als Grondheer, volgens 's Lands Wetten, $\frac{2}{3}$ toequam.

Nog - - - - - 116 dito.

Beplant met 3980 Boomen, verkogt A°. . . voor 794 $\frac{1}{2}$ Ryksd, waar van de Compagnie $\frac{1}{3}$ toekomt, dat nog moet ingevorderd werden.

Tot Mature vond men een Rolle van de Tuinen, zoo heele als $\frac{1}{3}$ der zelve van de Compagnie, in Reygam en Pasdum Corle.

Heele Tuinen, - - - - - 2 stuks.

Beplant met 92 Cocos-boomen.

Nog	-	-	-	45 dito.
Beplant met	}	3292	Cocos-boomen.	
		477	Soorfak dito.	
		366	Areek dito.	

Waar van de Compagnie $\frac{1}{3}$, als Land- of Grond-Heer toekomt:

	Areek,	Soorfak,	Nog	
	122	159	1097	famen 1378
Waar by gevoegd 't Cultureese,	-	256	11283	
	122	415	12380	

Die nog moet ingevorderd werden.

By de Pannebakkery ontrent Tooptuure, nog bevonden voor de Compagnie een Tuin, - - - - -

Toepoe genaamd, en beplant met

Cocos-boomen,	-	494 vrugtdragende.
Jonge dito,	-	218
		<hr/>
		712

Waar van den Deffave jaarlyks 30 a 40 Ryksd. trok.

De Nigomboze Ingezetenen, bestaande in Correas, Paruaas, Bellales, en Chlandes, zeyden in oude tyden verplicht geweest te zyn te verrichten zekre dienften, boven welke hen nog andre zonder betaling of genot opgelegd waren.

Men bevond ook in Alutcoer-Corle Compagnies Tuinen, - - - - - 9 groote en kleene.

Beplant met 4890 stuks Vrugt- en andre Boomen.

Te weten:

1 Genaamd Tapoe, waar van bevorens gesprooken is, en waar van den Deffave de voordeelen trekt.

	Geen Vrugt.	Soor- fsk.	Jonge.	Vrugt- gevende.	Oude onvrugt- baare.
Beplant met Boomen, geevende	—	30	218	249	245
1 Op Chunampitti,	—	1	271	459	165
1 Op Puttewancare.	—	—	—	2271	756
1 Op Ambelamwatte, een Veld- fchut van de Ed. Heer tot Accommodeffang vergund.	—	—	—	100	32
1 Op Tarakoelie, de Lascaryns, daar Wat houdende, toegeftaan.	—	—	—	11	—
1 Op Dandoegam, dito.	—	—	—	25	—
2 Aan dito Rivier's overkant tot Toedelle, des zelfs Vrugten den Coraal toegevoegd, om de Predikanten van Nachtlucht te verzien.	—	—	—	55	—
1 Op Weregampittie, beplant	—	—	—	—	8
In de Pagar van Doenahaga, voor de Lascaryns.	—	—	—	26	—
	—	31	489	3196	1205

Men zegt deze Heidenze onderdanen te bewegen, om de Neli, die zy verpligt zyn aan Moetet, Ande, en Ortoe, aan de E. Compagnie jaarlyks op te brengen, te willen leveren en afbrengen aan de Pas Polwatto; dog zy wil-

den geenzins daar na luiften; zeggende, dat de Heidenze Koningen hen dit nooit gevegd hadden, also 't draagen van Graan Coeli's-werk, en dat niet van hun Geslacht is. De Portugeesen, en Deffaves der Compagnie, hadden dit menig-

330 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1707. menigmaal vriendelyk hen verzogt, en zelf met bedreigingen; dog zy hadden dit altyd afgeflagen, om van de andere Inlandze Geflachten niet voor Cocli's gefcho'den of befpot te werden, behalven dat ook niemant met hunne Dochters zou willen trouwen; weshalven zy liever geresolveerd waren alles te verlaten, dan dit te doen; waar op men hen aangeboden had $\frac{1}{2}$ deel voor hunne moeite te geven, waar na zy wel eenigzins fcheenen te luffteren, doch zouden zig nader hier op bedenken, daar byvoegende, dat zoo de Deffave hen dit dwong te doen, zy geduld moefften oeffenen, dog dat zy dit uyt hun vrye wil niet zouden doen, al bood men hen de helft aan, alzo zy van de oude ge. A. woonte hunner Voorouderen niet mogten afgaan. Weshalven men daar van van Compagnies weegen zal moeten afzien, alzo zy geen nieuwe lasten ter wereld willen ondergaan, en dan 't Land woest zullen laten, dat ons al mede niet diend. Ondertuffchen zoo komt die Neli, wegens Compagnies Geregtheid in deze Provintie te ontfangen, de Compagnie meer aan de onkosten, eer zy die ter plaatze heeft, daar zy wezen moet, te staan, dan de zelve in zich zelve haar weerdig is.

Voor 't fcheiden nu uyt de Happittigam Corle, zal 't niet ondiendtig zyn, Compagnies Tuinen hier aan te toonen:

	Areek.	Soofak.	Oude Portu- geefche.	Jonge Vrugt- dragende.
Als 1 Tuin, Goddekalane Watte, onder 't dorp Loloewagod- de, beplant met	74	104	193	—
1 dito, op Moegeregampele, als voren.	9	—	—	18
1 dito, Bootele.	1	12	—	27
	77	116	193	45

Deze Vruchten zyn voor- als nog aan den Coraal vergund, om Liedren van aanzien, hier komende, van Nachtlucht te verzien.

Die van de Hina Corle, dat in 2 Pattoes of gedeelten, Oedoega en Mendepato's verdeeld werd, verzogt om hunne Neli mede, die zy wegens Ande, en Outoc, aan de Compagnie moeten geven, op Malvane en Hangwelle te leveren, dog floegen dat om de zelve redenen als die van Happittigam-Corle af, alzo hunne 2 gemelde dorpen van Oedoega en Mandepattoc 8 uren gaans van Malvane leggen, gelyk die vier uren van Hangwelle af gelegen zyn.

Men hield ook den Modeljaar voor, hoe de Inwoonders van Alutcoer, - en Happittigam-Corles, genegen zyn op hun Tourbeurt-jaar, 30 a 40 Olifanten in kleene Coraalen te vangen, alzo de Heer Gouverneur, tot verlichting van Compagnies onderdanen genegen was, de 8 Colomboze Provintien in vieren te verdeelen, en jaarlyks, als 't vereifcht wierd, de 2 naaft een gelegene Corles, tot het vangen van die Holbuiken in kleene Coraalen by een te voegen, wanneer ider om de 4 jaaren maar eens die vangft zal hebben waar te nemen; en dan zal d'E. Compagnie niet meer ten laste van hunne onderdaanen voor den

Olifantshandel tot Jaffanapatnam op de ftallingen, onder voornoemde Colomboze Deffaveny, in voorraad behoeven aan te houden, als 't even voorz. getal, 't welk dan ook 't jaar daar aan klaar gemaakt werd, om die na Jaffanapatnam ten Handel te verzenden.

Daar na blyven 'de andre 2 Provintien tot diergelyken vangft in voorraad, en dan weer de andere vervolgens.

De Modeljaar zey daar op, zeer wel te kunnen begrypen, dat die kleene vangften beeter; dan de groote waaren, die de E. Compagnie zeer veel kosteden, behalven dat zy ook tot groote verligting van den onderdaan itrekten; dog hy nam aan eerst daar over met de Hoofden der andre Provintien te fpreken, waar aan zich de Deffave niet eens wilde gedragen, vaststellende dat deze twee Provintien, dit buiten bewilliging van dien fnoeshaan, wel zullen moeten doen, als de Hoofden van de Salpitti, en Reygam Corles, 't voorbeeld van de Alutcoer Corle en Happittigam, Pasdum, en Wallalawitte Corles volgen; gelyk ook dit vuil antwoord, den Deffave zeer vreemd voorquam.

97. In de Hina Corle was ook een Tuin, met 38 Cocos-boomen, diens Vruchten de Modeljaar genoot, om machtlicht aan de gaande en komende Europaanen te verspreken.

Tot Calane was geen ro treden van d'aldaer geweest zynde Afgodische Pagode, Kelleniwene genaamd, voor de Christenen, de eenige onder deze Heidenen dezer Provintie een School gestigt, dog nu zodanig vervallen, dat 'er niets meer van te vinden is, als de grond, en zo men een nieuwe maken zou, zo zou die best een ¼ uurs verder van die Pagode, onder 't dorp Pillepittie begrepen werden, om dat de afkomende bovenlanders nog daggelyks hunne Offerhande aan die Pagode komen doen, dat aan de Schoolkinderen geen goed voorbeeld geeft.

Onder den Vidaan van Ampatle, niet A. 1708 verre van Kottelawolle, waren 2 Compagnies Tuinen, de eene, Kellerumoelwatte genaamd, beplant met 18 Cocos, 74 Soorlak, - en 20 Areek-boomen; de andere, by een rusthuisje leggende, was beplant met 47 jonge Cocos-boomen, welkers Vruchten den Vidane, voor 't verzien van deze en geene van Nagtligt of Lamp-olie, en jonge Cocos-Nooten is vergund.

Drie uren verder heeft men de Pannebakkery.

In deze 2 Provintien, te weten, de Hevegam en Hina Corle, waren 18 Clappus-Tuinen, die de E. Compagnie toebehoorden, en hoewel 'er van eenige bevorens gesproken is, zoo komen die hier egter in een netter ordre voor.

't geheel Getal.
Areek. Soorl. Vruchtdrag. Jonge. Areek. Soorl. Cocos.

15 Stuks Clappustuinen, in Hevegam Corle.

4 Onder 't dorp Hangwelle: als,

1 Gangebeddwatte, beplant met 5 Soorlak-boomen, 245 vruchtbaare, en 26 jonge Cocos-boomen.

— 5 - 245 - 26

1 Ambegahawatte:

De Gronden voor 't oppassen dezer Plantagie, aan een Toepas vergunt te Bezacjen, en nu zyn hem 8 der grootste Cocos-boomen toegeftaan te Tyfferen.

— 1 - 150 - 50

1 Moenemalgahawatte:

De Vruchten van de 5, zyn vergund aan een Inlander, om op de andre te passen.

— 6 - 5 - 205

1 Gangebadde Tittewellewatte:

— — — — 40 — 12-721

1 Onder 't dorp Emboelgam, genaamt Emboelgamwatte, door den Dessave van Toll aan den Coraal gegeven, voor 't verzorgen van Nagtlicht aan de Candische Gefanten tot Hangwelle, beplant met

— 40 - 800 - 130 — 48-930

1 Onder Nagam, genaamd Palliawatte, aan 't Kerkchool, bevorens aangehaald.

— — — — — 6-60

1 Onder 't dorp Kamboenadiwelle, genaamt Ellemoelwatte, door den gewezen Dessave Sterreveld, tot Accommodesang gegeven aaf

A. 1707.

Areek. Soorf. Vrugdrag. Jonge. 't geheel Getal. Areek. Soorf. Cocos.

den Appohami *Louis Silva*,
en *Wiskrama Anatchie*, waar
voor zy nu geen dienst de
E. Compagnie doen, dier-
halven houden zy die zeer
oreygen.

Zy is beplant met - - - 8 - 140

1 Onder 't dorp Bomerie, ge-
naamd Heengoddegewatte.
De Vrugten aan den Coraal
door *van Toll* gegeven, tot
nader ordre. - - - 3 - 296 - 40 - - - 336

5 Onder 't dorp Hewangamme.

1 In drien gedeeld, genaamd
Maha, Ambagha, en Pedia-
watte, door den *Deffave van
Toll*, aan den Appohami
Antony Alois, gegeven tot
Accommodeffang, alzo ge-
durig dienst doet aan des
Deffaves huis. - - - 22 - 14 - 236

1 Genaamd Gangebeddewatte
Palliawatte, om de zelve
reeden *Laurens Coeree*, Ap-
pohami toegevoegd. - - - 2 - 233

1 In vieren verdeeld, en ge-
naamd Kaddirage, Iddan-
gammea, Hettitantrige, en
Hackoeragewatte, door den
Deffave van den Heuvel, ge-
geven aan *Domingo Appoe*,
volgens *Ola*, tot onderhoud,
beplant met - - - 4 - 325

1 Gangebeddewatte, de Vrug-
ten hier van voor den *Des-
fave van Toll*, aan den Tolk
Jan Leyto, tot nader ordre
vergund. - - - 4 - 47

2 Tuinen tot Ampatle, waar van
hier voren gesproken is. - - - 20 - 4 - 85

3 dito in de Hina Corle.

2 Onder den Modeljaar der Pro-
vintie.

1 Aan 't School van Calane,
welkers Vrugtgebruik al-
leen door Fakiers gekogt
werd, die zig ontrent de-
zen Berg onthouden.
Hier zyn maar - - - 6 - 17 - 99

18 stuks.

Beplant, met te samen - - - 48 - 122 - 3192

By

By een Visite in Reygam, Pasdum, Wallalawitti, en Salpitti Corles, teekend de Dessave *Bolsibo* aan, dat een afgestreeken parra houd 5 Coernis; dog de oude afgelechte Coernis, tot nog toe in 't Land onder de Schryvers of Ontfangers van Compagnies Geregtheid in gebruik, waren 1½ middit grooter, als die d' E. Compagnie heeft doen maken, tsjappen en in 't Land geven. Deze laatste houden 5 Coernis opgehoopt, en de oude 5 Coernis geven 1 parra, en 2½ medditen, zo dat zy op een Ammenam van 8 parra, ½ dito, met de oude meer ontfangen als hen toekomt, dat niet wel is, weshalven de Dessave aan de Hoofden der Corles belast heeft, die oude onder de Wibadde, Vidaans, en Schryvers op te eischen, en aan hem na Hultsdorp te zenden, om gebroken of gehouden te werden, ter gedagtenis der ruime conscientien, en de onbehoorlyke afknevelingen die men den Inlander zo veel jaren heeft doen lyden.

Wegens 't vangen van Olifanten, in kleene Coraalen, antwoorde de Coraal aan den Dessave *Bolsibo*, dat de groote vangsten den Ingezetenen harder vielen, als iemand denkt; also zy met de zelve 4 maanden in 't Bosch moesten doorbrengen, en zey, dat zo de Modeljaar van hunne Corle, hem met zyn Volk wilde by springen, hy op zyn Tourbeurt, om de 4 jaaren eens, wilde aannemen in kleene Coraalen, 30 a 40 Olifanten, zonder naamweerdige kosten te leveren; een zaak tot Mature reeds in gebruik.

De Coraal van deze Corle, waar onder legt 't dorp Mandoerawelle, toonde, dat zy hun Gezacy, bestaande in 75 ammenams Moddervelden, dit jaar stonden te verliezen, en dus de Compagnie ook haare Geregtheid, jaarlyks 640 a 800 parra's Neli bedragende, te missen, daar dit gemakkelyk kon voorgekomen werden, door 't openen van zekre spruit, Cotal Elle genaamd, door den Portugesen Dorpheer, onder de Regeering dezer Natie, uyt de gedagte Ryftvelden tot in de groote hier voorby loopende Rivier, ter lengte van een uur gaans, gegraven, en welke men by de E. Compagniestyden, t'eene maal heeft laten toegroejen, en vervallen. Zo deze, dat door de Dorpelingen gefchieden kon, wierd geopend, zou 't water uyt de Ryftvelden gemakkelyk in de Rivier afgeleid, en alle sehade voorgekomen werden, weshalven zy maar na die ordre verlangen, om 't werk te mogen begynnen.

Dus stemde de Coraal 't voorzegde,

wegens 't vangen van Olifanten in kleene Coraalen mede toe, als dienstigt, om de Ingezetenen van de groote en zware Olifantsjagten, waar mede zy 3 a 4 Maanden aan een in 't Bosch beezig waren, te ontheffen, te meer, dewyl die zonder naamweerdige kosten konden werden uytgevoerd. Weshalven hy zeyde, daar toe zeer genegea te zyn, zoo de Coraal van de Salpitti Corle daar toe mede inclineerde, om hen met zyn volk by te springen, en dan in itaat te zyn om op hun tourjaar, of alle 4 jaaren, te vangen 30 a 40 Olifanten, zo de Heer Gouverneur hen die vangst in kleene Coraalen wilde toestaan.

Die van Pasdum Corle waren mede genegen de voornoemde Spruit te openen tot in de groote Rivier Kaloegange. Deze spruit heeft maar 123 roeden Lands Oostwaard, van de Pagger Agelwatte zynen loop, en zoo voorts door de dorpen Deepe, Gorrekegagodde, Pimboere, Hamillagodde, Mahagamme, Koedeligamme, Nahalle, Divia Kaddoewe, Rati-elle, Oeda-en Paartekaranagodde, henen in de voornoemde Rivier.

Hier vond de Dessave *Bolsibo* veel Coeli's, die Coeli-Parveniums bezitten, en den dienst van hunnen Land-Heer hebben verlaaten, en verlopen zyn, aanvaardende een ander direct tegen de maxime van hunne Parveniums.

Te weeten,

5	Onder 't dorp	Warakagodde.
1	————	Copittie, Illiderege Appoca.
2	————	Weloondele.
1	————	Toepogolle.
3	————	Tebocemo.
3	————	Dodangodde.
3	————	Paartie.
1	————	Lappandure.
1	————	dito.
2	————	Kaloepahame.
5	————	Kekkoelandolle.
1	————	Diaecadoene.
1	————	Nahelle.
1	————	dito.
1	————	dito.

31 Coeli's bevonden in Pasdum Corle, en die als nog daar voor niet bekend staan, een der welke door den Luitenant Dessave van *Amstel*, tot Caliture van zyn Coelidienst ontslagen was, zo hy met een Ola toonde, waar toe egter niemand, dan de Heer Gouverneur, magt heeft, zo dat die Ola van zelf vervalt.

A. 1797. Ook zal 'er verder een Rolle, van die zig hier en daar nog ter schuil houden, werden opgemaakt.

Deze Coraal mede gevraagd zynde, wat hem dacht van de Olifanten in kleine Coraalen te vangen, zey, dat hy nevens den Coraal van de Wallalawitte Corle, en de ingezetenen van de Calitureze Stranden in dit jaar genoeg getoond had, hoe gemakkelyk dat met zeer weinig kosten kon gedaan werden, en dat hy dit voor zyn deel onbescbaamd zou durven aannemen, om nevens die volkeren alle 4 jaar 30, a 36 of 40 Olifanten aan de E. Compagnie te leveren; verzogt egter den Coraal der Wallalawitte Corle, en den groot Vidaan van Caliture eerst eens hier over te spreken, om te hooren, wat zy hier ontrent geueegen waren, om dan te klaarder te kunnen antwoorden.

Te Wellipeme in de Wallalawitte Corle, vonden ook eenige Coeli's die Parveniums bezitten, en nu egter, sehoon van dat Geslacht voortgekomen, voor Naindes ageren, te weten, 4 Persoonen.

- 1 Onder 't dorp Karapagelle.
- 1 ————— Mandawiti.
- 2 ————— Ittepahane.

Ook lagen nog 2 Coeli Parveniums in deze Provincie woest, dies de Coraal verzogt is, daar toe uyt de Koccoel Corle zo veel Familien, tot 't aanvaarden van dien op te zoeken, onder beloften van drie jaaren vryheid, onder goedkeuring van den Heer Gouverneur.

Ook toonde de Coraal van dit Landschapje zeer wel in zyn sehk te zyn, met 't vangen van Olifanten in kleine Coraalen, met beloften van zig met de zynen by die van Pasdum Corle te zullen voegen, onder verzekering, dat zy zo den groot Vidaan van Caliture zieh (als onlangs ontrent het Pajagelle geschied is) met de zynen daar toe wil laten vinden, wel in staat zullen zyn 't genomineerde getal by den Coraal van Pasdum Corle, aan de E. Compagnie buiten naamweerdige onkosten op te brengen.

De Vidaan van Caliture gevraagd, of hy dit mede met de Coraals van Pasdum en Wallalawitti Corles zou geneegen en vermogens zyn te doen, zey, dat dit een goede zaak zyn zou, en hy mede bereidwillig was zig daar toe te laten vinden, also dit zonder kosten der E. Compagnie kon geschieden, en voor den Inlander ook lichter dan de groote Jachten vallen zou.

In de Reygam Corle waren ook verscheide Persoonen ontdekt, niet alleen uyt Coeli's Geslagt zynde, maar die ook Parvenies bezitten, hoedanige 'er wegens de korte tyd, maar 5 voor den Desfave Bofsebo verlichenen waren: Te weten,

- 1 Onder 't dorp Mandoerawella.
- 1 ————— Pettigamme.
- 1 ————— Haltotte.
- 1 ————— Ramoekanne.
- 1 ————— Jeuwdogodde.

Weshalven zy verplicht zyn des Heeren dienst ook te doen, en niet voor Naiudes te ageeren; op dat men dus gelegenheid hebbe, van zo veel dienstbare in ieder Provincie te vinden, als van nooden zal zyn, tot het dragen van den Desfave, en andere gequalificeerden met hunne Bagagic, als zy Landwaard in Reyzen.

De Coraal van Wevele, was mede overbodig geneegen zig met zyn Volk, by die van Reygam Corle te voegen, om Olifanten, als 't hen te beurt valt; in kleine Coraalen te vangen; en by gevolg zoo pryzen de gezamentlyke Hoofden der respective Provincien in de Colomboze Desfaveny, het vangen van die holbuiken in kleine Coraalen, uytgenoomen de Modeljaar van de Hina Corle, die wyzer dan alle de andere Landbestieters sehynd te willen wezen, om redenen die de tyd apparent openbaren zal.

Ook waren 'er hier en daar in de Colomboze Desfaveny geplaatst 284 Krygers, of 254 Lascaryns, onder 30 Canganes, die hier en daar in verscheidene diensten, daar verdeeld zyn, van de welke zommigen uyt Compagnies Magazyn, tot Colombo, Nigombo, of Hangwelle, een parra Ryft, en een Mediet Zout's Maands, en eenige ook niets genieten.

Ook is de Colomboze Desfaveny versierd geweest, met 30 Kerk-Schoolen, waar van 'er 6 zodanig vervallen zyn, dat 'er niets meer van te vinden is, dan de bloote plaats, gelyk nader blyken zal.

- 4 In de Salpitti Corle, te weten,
- 1 op Cotte.
- 1 — Galkiffe.
- 1 — Morotto.
- 1 — Wevele.

4 Schoolen die Transportere.

- 4 Schoulen die Transporteere.
- 7 In de Reygam-Corle , te weten,
  - 1 op Paniture.
  - 1 — Waduwe.
  - 1 — Ramockanne.
  - 1 — Horrenne.
  - 1 — Oedeware.
  - 1 — Diagamme.
  - 5 aan de Overvaart na Culture.
  - 1 Binnen de Gravetten.
  - 1 op Pajagelle.
  - 1 — Macoene.
  - 1 — Barbaryen.
  - 1 — Alican.
- 3 In de Hevegam Corle, te weten,
  - 1 Aan de Pannebakkerij.
  - 1 op Nagam.
  - 1 voor dato op Cotolawelle, waar van nu niet te vinden is.
- 1 Bevorens in Hina Corle tot Calanc, maar nu mede geheel verdweenen.
- 4 In de Alutcoer-Corle, te weten,
  - 1 op Wellifeere.
  - 1 — Weregampitti.
  - 1 — Dandogam.
  - 1 — Pamoenoegam.
- 4 In 't Nigombofche Diftrict , te weten,
  - 1 Binnen 't Kroonwerk van Nigombo.
  - 1 Op Soenapitti, geheel vervallen en verlaten.
  - 1 — Puttuancarre.
  - 1 Topoe, waar van nu niets te vinden is.
- 2 Binnen de Paffen van Colombo, daar van
  - 1 Op Matuaal, al mede geheel vervallen, en verlaten.
  - 1 Die geweest is beneden Wolvendaal, dog al mede vervallen en verlaten, weshalven den Godsdienst Sondags in 't Huis Wolvendaal geoeffend werd.

famen 30
 Gampaha in de Alutcoer Corle, zyn 2 stukken die woest leggen, heerlyke moddervelden, waar in zullen konnen

bezaeid werden ontrent 2400 parren Neli, beftaande een diftantie (na ruige reekening, aan weerzyden der Boorden van de Rivier Dandogam, van een kleene uur gaans, en de breedte na gisfing $\frac{1}{2}$ dito.

De Ceylonze Koningen der Beneden-Landen, hebben de eerste Dammen by maniere van Sluifen, voor deze twee stukken doen leggen, alleen om 't water in de Velden aan te houden, en weer te konnen loffen, als de tyd dat vereifte, en na dat zy gezien hadden wat nut die deden, vonden zy niet alleen goed 5 Dorps-volkeren daar mede te begunftigen, maar ordonneerden ook de Zaaiers de jaarlyke gerechtigheid van 't Gewas hunne Majesteits difpeneen, onder de naam van Gabbenas op te brengen, en noemden het Land Gampala. Voor die Sluifen hebben ook de Portugeefen de nodige zorg gedragen, zonder dat de Inlanders weten te zeggen, wie de gerechtigheid des Lands onder hunne Regeering getrokken heeft.

Deze Sluifen zyn 10 a 12 jaaren voor 't overgaan van Colombo aan ons, doorgebroken, en dus die fchoone Landen door Oorlogs beletzelen, zo met *Raja Singa*, als de E. Compagnie, mitsgaders 't vervoeren der Landbouwers van Gam-corla, na de Boven-Landen, woest gelaten, dat de reden fchynt te zyn waarom haar Ed. aan het herftellen der zelve Sluifen niet gedagt hebben, daar nochtans het werk, volgens verklaring van den Coraal, in 14 a 16 dagen, met 200 man der naaft daar aan wonende Inlanders uyt Alutcoer Corle kan verricht werden, mits dat zy ook 't voorrecht van het te bezaeien hebben; en niet verpligt zyn die gerechtigheid, dan 1 a 2 jaaren, na dat zy bequaam zullen zyn, te betalen; en zo de Heer Gouverneur dit geliefde toe te ftaan, zouden de Inlanders in Februari aanftaande dit beginnen te doen. Na herftelling dezer 2 dammen, of Sluifen, zullen 'er in de ganfche Deffaveny van Colombo, geen heerlyker, nog welgelegener Moddervelden te vinden zyn; hoewel 'er by Compagnies Regeering, aan die fchoone Velden niet fchynt gedagt te zyn, om de zelve te cultiveeren, of om deze dammen te herftellen, en dat wel, om dat de Provintie door de Land-Regenten weinig werd bereid, en om dat de Inlanders uyt eygen beweging, ons noit Zaken van belang, waar aan arbeid vereifcht werd, openbaaren zullen; behalven dat *Alfonfo Perera*, ook liever in 's Koning Land in Pittigal Corle, dan hier zaaien wil, fchoon deze Velden maar 4 uren gaans van Nigombo leggen.

A. 1707. gen. Men kan van de zelve, de Ingezetenen van Alutcoer Corle, als van 't Nigombo's Distrikt, van genoegzaame onverwenscheleke Zaey-Landen voorzien, alzo dit, opperuijd zynde, op 7 a 8000 parren Neli-Gezaey begroot werd.

Van de Zaey-Landen in en ontrent Topie, leggen ook kostelyke Moddervelden, tot 128 parra Zaat-koorn woest, veroorzaakt door dien de Ingezetenen van dit dorp, 32 Malabaarze Huisgezinnen zynde, zoo veel andre dienften moeten waarnemen, dat zy tot Ploegen of Zaeyen, geen tyd hebben.

Dierhalven, zo nam de Vidanc aan, dat hy, zo men hen van deze en geene extraordinaire dienften verschonon wilde, de gedagte Toepasse Malabaaren bewegen zou om die Landen te aanvaarden, en die onder hen te verdeelen, onder beding van na verloop van een jaar, na 't oude gebruik, de helft van 't Gewas aan den Heer te leveren.

Zulke Landen schynen 'er in Alutcoer Corle, nog veele onbebouwd te leggen, welke 't hoog't water nu, den *Deffave Bofcho*, belet had te bezichtigen, dan maar een schoon Modderveld beneden de Pas van Candoegam, aan dit Rivier gelegen, toebehoorende eenige Lieden van Nigombo, die niet genegen schynen dit te cultiveeren, nog ook andren dit toe te staan, dat niet te verwonderen is, alzo dit volk veel Zaeyvelden in de Pittigal Corle weten te vinden, zonder eenige Gerechtigheid daar af, aan den *Deffave* der 7 Corles te betalen, onder voorgeven, dat zy Compagnies Onderdanen zyn; waar mede hy zich pacien laat; een zaak die zeer wel voor die Lieden, dog zeer qualyk voor de Compagnie (in opzigt van d'Olifantsvangst) komt, alzo die Lieden nu zedert 7 jaaren herwaards, zich aan de overzyde der Caymelze Rivier in de Pittigal Corle, langs de zelve, tot aan Genawile, een distantie van ontrent 6 uren gaans, nedergezet, en daar door belet hebben, dat de Olifanten hunne gewoone overgangen in de Alutcoer Corle, aan de passagien van Willagodere, Chiamandolle, Hemoedane, Koedawile, Janoerava, Moeleoy, en Hendiagelle, niet meer passeeren, waar door 't komt, dat men geen Olifanten in de Alutcoer Corle, en maar een slecht getal onvermogene Ingezetenen in 't Nigomboze Distrikt, en vooral geen dienstbare in deze tyd daar ontuoct.

1 Doereas, en 4 Coeli's uyt 's Konings gebied, zeiden, dat hunne Voorouders Parveni Carraefen geweest zyn, van 't dorp Akaragam, in de Alutcoer Corle,

en dat zy niet ongeneegen waren, daar te wonen, en, schoon uyt Lascaryns geflagten voortgekomen, Coeli's dienst te doen, waar hen, alzo 'er geen Coeli's in deze Provintie te vinden zyn, toegezegd is op approbatie van de Heer Gouverneur hun voorouders Parveni weder te geven.

Twee Coeli's uyt Happittigam en Hina Corles, gaven ook voor dat hun oudste Broeders, hun Ouders Parveni in die Provintie bezaten, en dat ze, alzo daar niet konden leven, verzogten dierhalven met even zulken accommodesân als de vorige 4, onder 't dorp Goddigamoe begunftigd te werden, onder aanbod van den Coeli-dienst te presteeren, welk verzoek hen, alzo hun voorgeven wierd waar bevonden, op de zelve grond als 't vorige is toegeftaan.

De Coeli's van Happittigam Corle hadden aangenomen, in de plaats van hunne gewoone dienstbaarheid, alle de Neli, welke de Compagnie aan gerechtigheid in dat Lanfchapje competeerd, op hunne schouderen na de Pas Karde-neave te brengen, waar door hun *Deffave*, in 't Land willende gaan, verlegen stond; dies verzogt hy hen, om hem met de Rollen, en met de naamen der Coeli's, zo veel 'er in hunne Pattoes waren te gemoet te komen. Zy hielden zig alle daar toe verschuldigd, schoon zy verzekerd waren, dat hun Modeljaar hen daar over met al zyne magt, zal tragten te vernielen. Men beloofde hen zorg daar voor te zullen dragen, waar op zy beloofden de Rollen daags 'er aan na Weeke te zenden.

Onder het dorp Weeke lagen toen ook, door gebrek van Bouwlieden, veel schoone Moddervelden, ruim tot 240 parra's Neli-gezacy woest, behalven dat de meeste Ingezetenen geen een Ploeg-beest ryk zyn; terwyl de Modeljaar een groot getal meesterlooze dieren verborgen houdt, waar van men in 't korte ook een nette Lyft hebben zal.

Ook ontving de *Deffave Bofcho*, voor zyn vertrek uyt Weede, een nette Lyft der Coeli's, die nu in hunne Pattoes woenen, te weten, 45, of 3 meer, als in Happittigam Corle, die in plaats van Coelidienst buiten hunne Provintie te doen, Neli zullen dragen.

Tot nog toe schynen de Coeli's hunnen verpligten Heeren-dienst alleen aan den Modeljaar maar gedaan te hebben, en om te beletten dat zy door hem niet tot 't absenteeren mogten verleid werden, zo heeft men getragt ze te Malvane by een te zamelen, om hunne naamen, woonplaatzen, en onderhoud,

op te nemen, als mede om die geene, die van geen accommodeffan verzien waren, daar mede te begunstigen; dog alzo de Dessave daar maar een nacht had kunnen blyven, waren 'er maar 20 verschenen, die met behoorlyke Landen van onderhoud door de E. Compagnie begaafd, en die niet ongenegen waren den verchuldigten dienst deswegen te presteeren, met verzoek van, boven hun accommodeffan, boffen tot 2 parra Neli 's jaars te mogen kappen, en, mits tien- de 'er van te geven, te mogen bezacjen, dat hen, op approbatie van den Heer Gouverneur, om de andre al mede daar door te trekken, was toegestaan. Ook namen de Araatches, en mindere Hoefden van de Hina Corle, aan, de resterende 25 koppen, binnen weinige dagen te beweegen, om by den Dessave te Hulftsdorp te komen, om aldus ook beschreven, en begunstigd te werden.

De reden, dat *Alfonso Pereira*, Modeljaar der Hina; met 's Heeren Neli-inkomsten na zyn welbehagen handeld, ontfiaet uyt het niet aanstellen in deze Provincie; zo wel als in andre, van Widadde Vidanes, waar toe den Dessave, als een hoognoedige zaak, van den Heer *Simons* verzocht, imand te mogen verkiezen, in verzekering, dat de E. Compagnie dan in haare Geregtheid zo niet meer, als wel bevorens, beroofd zal werden.

Van Weelgam, langs den boord der Rivier 1½ uur gaans benedenwaard, tot aan Malvane, werd onder 't dorp Mappitigam over de 80 Ammenam, of 640 Parra's Neli Gezaey bevonden te leggen, waar van na billykheid voor Accommodeffan by 1 Cangame, 10 Lafcaryns, 6 Majoraals, en 2 Coelis vry en onbelaard bezeten werden, 37 Ammenams of 296 parren, en vermits de overfchietende 43 Ammenams, of 344 parras, geen naamweerdige geregtheid aan den Heer geven, en ook die gronden van 's Compagnies Geregtheid, alhier vallende, zeer licht na Colombo, en Hangwelle, gevoerd konnen werden, zo had de Dessave *Bolscho* na dit dorp Gecommitteerden gezonden, om de hier boven genomeneerde 15 Persoonen hunne vrye bezitting eerst aan te wyzen, en dan een Rolle van de Landeryen, welke zy boven dien dit jaar bevinden bezacied te zyn, te maken, om de nette Inkomsten der E. Compagnie hier te konnen weten, en om door die van Mappitigam niet meer verkort te werden.

Malvane, den 6.
Januari, 1707.

P. C. Bolscho.

V. DEEL.

Volgens zyn Rapport van den 24. Januari, 1707. in Hulftsdorp geteekend, had hy bevonden, dat de Nigomboze Inwoonders, aan de overzyde van Caymels Rivier, in de Pittigal Corle, in 's Konings Land gelegen, nu zedert eenige jaaren gebouwd, en daar geweest waren 18 dorpen, 3 Paapze Ole Kerken, en 2 pattayen langs den Boord dezer Rivier, tot aan Gonawile, een distantie van 6 uren gaans, daar 't Neligewasch Landwaard in, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{2}$, en $\frac{1}{4}$ uren na giffing, dit jaar ongewenscht (schoon stond, en daar verder die Landeryen ook tot het pooten van Tabak maar toebereid waren; dog 't getal dezer manschappen op te geven, was onmogelyk.

Deze Lieden willen niemand, dan den Modeljaar *Alfonso Pereira*, voor hun Opperheer kennen, en betoonen zeer weinig agting voor andre, ja zelf ook voor de Europeers geene te hebben.

De voornoemde 3 Roomze Capellen, zyn in de dorpen Tomany, Namile, Oedankare, en in Tamberawile is een Paapze Kerk.

Bitter van Rheede is het laatste Nigombo's Opperhoofd geweest, en van daar 1698. vertrokken, zedert welke tyd 't gezag over de Ingezetenen van Nigombo opgedragen is aan een *Alfonso Pereira*. Tot die tyd toe waren de Parruas verschuldigd alle weken met hun 5, 6, 7, 8, 9, of 10, hun 's Heeren dienst in 't Fortje te komen doen, en wyders Rotang te kappen, Steenen van Raddeloewe aan te brengen, mitsgaders de aankomende Compagnies Vaartuigen te lossen en te laaden, en verder te verlichten, al 't geene de Nederlandze Opziender der werken hen quam te gebieden.

De Carraffen in de rol-grond waren verplicht, 1 man daags, tot 't aan brengen van Brandhout voor 't Opperhoofd, en die van Roetoep mede 1 ditto, tot het balen van drinkwater, te leveren, en boven dien verpligt met hun 5, 6, tot 10 a 12 manschappen, even als die parruaffen, aan 's Compagnies gemeene werken te arbeiden, al te zamen Zaken, de Europische bezetting alhier, en buiten dien ook in 't Dagregifter bekend; dog niemand weert te zeggen, hoe, of door wie (als door de eenhoofdige Inlandsche Regeering) deze Lieden van hun ouden Heeren dienst bevryd en ontslagen zyn.

Aldus is hier zedert A. 1698. ook d'Inlandsche Militie zeer vervallen; en door 't niet waarnemen der gewoone

V v

ver-

A. 1707. verpligte dienften, zo is hier ook ontfaan 't beklagelyk verval van Kerken, Schoolen, Pak- en Woon-huifen, en zelf ook van de Vefting, die byna een puinhoop gelykt, om dat 'er de hand niet aan gehouden werd. Ook zyn deze Onderdaanen in die 8 jaaren herwaards zo verwilderd, dat zy voor de meefte hooge en laage Europifche Overheden geen ontzag meer fchynen te hebben, en maar na hun cygen hoofd leven; weshalven het hoognoodig is, dat de Heer Gouverneur hier verandering in maake, en volgens de oude gewoonte van dit een tweede hoofd over hen ftele, waar toe *Jan Tiller*, jongft afgedankt, het bequaamfte zyn zoude, die hen gemakkellyk en allengkens weer tot hun ouden Heerendienft brengen zal, en dan zullen de andere zelf wel volgen, 't geen ook daarom nu te lichter vallen zal, om dat *Nigombo* van geen Subaltern Opperhoofd verzien is.

De Coraal, en d'Ingezetenen van *Aluteoer Corle*, den 7. dezer over 't herftellen der 2 Dammen in *Gampahafche* Zaeilanden gehoord, en gevraagd zynde, of niet genegen waren die te herftellen, zeiden dat 't jammer was, dat dit hen niet al voor lange voorgeflagen was, dat zy aannamen dit te doen, en die velden te bezaejen, zo de Heer Gouverneur hen wilde toeftaan, dat zy de 2 eerfte jaren zouden konnen volftaan (om de groote aangewende moeite) met alleen de tiende van 't Gewafch aan de Compagnie op te brengen, onder verband van, na die 2 jaren, volgens gewoonte de helft van dien aan den Landheer te leveren, dat jaarlyks veel Neli bedragen zal.

Op dat nu die Dammen door geen quaadwilligen weer zouden konnen gebroken werden, verzogten zy, dat 'er by den voornamften Dam, 1 *Cangane* en 6 *Lafearyns* de Wagt mogten hebben. Ook namen zy aan de *Attenagalze* Spruit, voor zoo verre die door hunne *Corle* loopt, na 12 a 14 dagen op te ruimen, en vaarbaar te maken; dog alzo die van de *Aluteoer Corle* niet inftaat zullen zyn, om die *Gampahafche* velden alleen te bezaejen, zo zal men in 't *Distrikt* van *Colombo* wel lieden vinden, die, als hen dit by *tambelyn*-flag bekend gemaakt zal wezen, daar toe wel zullen inclineeren.

Onder de vorige *Deffaves* van *Colombo* zie mede *Claas Scott*, al zedert 1698. en tot 1701. in 't begin geteld, over welkers zware opgelegde Lasten van gerechtigheid, ter helft van 't Ge-

wafch aan den Landheer, tegen de gewoonte, doorettelyke *Nigomboze* Dorpen, 10 in getal, te geven, zy 1701. klaagden, alzo zy geen *Ande-Landen* bezaten, weshalven de Heer Gouverneur de Heere *Zalt*. hen ook daar van heeft ontheft, en zedert welken tyd hen maar $\frac{1}{2}$ was afgevorderd, om dat noit *Ande* van hunne *Zaeilanden* bewezen zullen werden betaald te hebben, waar na zy nu ook verzogten gehandeld te werden. Deze 10 Dorpen zyn *Palanchene*, *Obwari*, *Manawiri*, *Kattoe*, *Soenapitti*, *Andi-Ambelam*, *Kadoenawe*, *Katene*, *Iripoe*, en *Poliandivi*.

Nigombo, den
10. February,
1707.

Bolfcho.

Ook is *Floris Blom* een der *Deffaves* van de *Colomboze* Landen geweest.

Verscheide *Zaeilanden* in 't *Distrikt* van *Culture*, hadden mede een geruimen tyd, wegens 't niet onderhouden van 2 *Spruiten*, of *Waterloozings*, zedert 't overlyden van den *Adigaar Louis Andrado*, woest gelegen; welke nu door 't openen der zelve, weder zouden konnen gecultiveerd werden, mits dat de *Lieden*, die de moeite gedaan hebben, ook voor andre mogen tot 't bezaen van die woefte *Velden* geprefereerd werden. Waar op toen in *Maart* dit Werk begonnen wierd, en dat in 10 a 12 dagen kon gedaan zyn, en ook gefchied is, te weten, om de oude *Spruit*, van 't dorp *Kalewile* af, en zo neerwaards tot in de groote *Rivier* van *Alican*, op te ruimen, een spatie van 560 *Roeden* verre. De *Landen* nu daar aan, in *Warapitti*, ontrent *Alican*, gelegen, en die bezaeid konnen werden, zyn 250 *Amienams*, of 2000 *Parra's*, Neli-gezaei groot; welke onder 98 *Perfoonen* verdeeld zynde, onder belofte dat den *Inlander* de behoorlyke *Gerechtigheid* betalen zou, ging *Bolfcho*, van *Warapitti* na de *Indigas-Toedoe-e*, welke mede hunne opgraving van de *Alicanze Rivier*, en zo opwaards, begonnen, en hoope hadden, van met hunnen *tax* ook in 8 dagen klaar te zyn, om de *Spruit* of *Waterloozing* van 800 *Roeden*, te openen, en die (gelyk zy ook gedaan hebben) met *Kartapanel*s te bevaren; waar door dan weer woefte *Landeryn* voot 400 *Amienams*, of 3200 *parra's*, *Zaadkoorn*, tot het bezaejen bequaam gemaakt zyn, wagtende, op de voorrige gronden van *Gerechtigheid* te betalen, maar na ordre van de Heer Gouverneur.

Deze

Deze Landen zyn zeer modderig , en vet , leveren , woest leggende , fchielyk verſcheidenerhande hoog en wild Gras uyt , dat onnut voor 't Vee , of andere gedierten , is . Ook kan men de zelve niet ploegen ; dog de Landbouwer moet het bovenſte dezer Landen daar van met gras en wortels , by wyze van zoden , met breede ſchoppen omkeeren , en dus laten , tot dat deze zoden , gras , en wortels , droog geworden zyn , welke , gedroogt zynde , hy by een verſameld in hoopjen , die tot aſch verbrand , en de zelve over 't ontbloot Land van zyn ſchors , gras , en wortels , verſpreid , en zoo het dan in 2 a 3 dagen na de aſchſtroying 'er niet op reegend , dan keerd hy 't zelve weder met een ſchop zo diep om , dat de aſch en aarde hunne verſeichte vermenging onder malkanderen erlangen ; waer op dan de Zaeyer 't Zaad-koorn 'er in werpt , die daar op een ſchoonen oogſte wagten heeft ; dog zo 'er binnen die 2 a 3 dagen regen valt , zo is de arbeid van dat jaar verlooren , om dat het Land daar door in die ſtaat gebragt werd , van 't Zaad-koorn niet weder te kunnen geven . Ook kan men die Landen in de 2 jaaren maar eens bezaejen , en van de bevorens ter neergeſtelde 2200 parren Neli jaarlyks maar 2600 dito bekomen , waar van den Zaeyer , na de oude grondregel dezer Landen $\frac{1}{2}$ aan den Grondheer gewoon is aan Geregtigheid te geven , en dat tot Berberien te leveren . Waer op in 't aanſtaande jaar , met goedvinden van den Heer Gouverneur , het cultiveeren dezer Landen zal kunnen geſchieden , waar na men dan ook de naamen der perſoonen , die deze waterloozing gere hebben , en van de Landeryen , die zy hier uyt verzoeken , zullen konnen genoteerd werden .

Deze heeft men 198 (gelyk voorzegt is) ſterk gevonden , en zy verzoeken te mogen bezaejen , Ammenams 220 , 20 , of 1764 parra's .

Nu werden 'er tot de overſchietende 3439 parra's Neli-Gezacy nog maar Landbouwers vereiſcht .

Alican , den
12. Maart 1707.

Bolſcho.

Veel hebben ettelyke jaaren aan een de voordelen van deze en geene Landen , zonder eenige dienſten te doen , getrokken , welke nu de E. Compagnie goed gedaan zyn (by intrekking dezer Dor-

pen) ter ſomme van 2544 $\frac{1}{2}$ parras Neli, A. 1707.
gelyk wy elders breeder toonen .

De meeſten tyd onder water leggende lage Landen van Daloeſwan , in de Hina Corle , waren , door 't openen van een waterloozing in 't O. tot de Rivier Calani , mede tot bezajing bequaam gemaakt , door de Inwoonders van de Gaberas dorpen , zo dat die van Daloeſwan al de groote van 300 parra's zaadkoorn bezaeid hadden .

Voor de bezetting van de Fortres Hangwelle , leveren de dorpen Weeke , Miletti , Koetiſwile , Majelewalane , Henegame , Oedoegamme , en Mitrigelle , jaarlyks aan geregtigheid uyt , ontrent 8 a 900 parra Neli .

Ook was 'er verzorgd , dat 'er nog de verſtopte Spruiten , Halbendidolle , en Mitrigelle . Kande door de Inlanders zouden werden weer vaarbaar gemaakt , dat reeds geſchied , en waar op ook , door zorg van den Vidaan der naby gelegen dorpjes , buiten koſten der E. Compagnie , reeds 900 parra Neli geleverd , en atgebragt was .

Ook toonde de Deſſave *Bolſcho* aan , dat de Modeljaar en Zaeymeeter van de Aluteoer Corle , *Don Alſonſo Perera* , dit zyn Ampt ganſch niet verſtond , en dat hy den Landheer , of de Compagnie , in plaats van voordeelen , veel ſchade toegebragt had , met zich na Pittigal met der woon in 's Konings gebied te begeven , daar hy elders , door het doen herſtellen van Sluiſen en Dammen , en door 't doen bezaejen van ſchoone ledig leggende Velden , in 't gebied van Nigombo groote dienſt had kunnen doen .

Ook had de Modeljaar van Hina Corle , 33 Corles in dit jaar tot zyn eygen dienſt ter ſchuil gehouden , die nu hunne geregtigheid voor de Compagnie zullen opbrengen .

Dus ook 5 dito , in de Hevegam Corle ; en 6 vreemdelingen uyt 's Konings Landen .

Ook 6 Inboorlingen van Paſdum Corle , en van Reygam Corle , en 1 van Happittigam Corle , te zamen 60 Perzonen uytmakende .

Gelyk men nu al zedert veel jaaren herwaards voorgehad heeft , om een Hooft-Tombo op te maken , van alle de manſchappen in de Colomboſe Deſſaveny , dat door verſcheide tuſſchenvallen tot nog toe verhindert is , zo heeft men nu echter in de maand Juli daar af een begin gemaakt , met het beſchryven der voornaamſte Tombo's , en zedert dien tyd tot heden geabzolveerd de Salpitti , en Hevegam Corles , alwaar tegen vermoeden 4865 manſperſonen , te wten , 1867 koppen in Salpitti , en 2998

V v z

dito,

340 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1707. dito, in Hevegam bevonden zyn te woonen.

Hulftsdorp, den
31. October,
1707.

Bolſebo.

Volgens de nieuw befehrevenc Hoofd-A. Tombo's, woonen nu in 't Calturees Distrikt 309 Coeli's, van welke hy 103 Ingezetenen van Happittigam Corle, tot 't dragen van Graan, na de Pas van Cottedeneave, geemployeerd heeft, latende hen van verdre Heeren dienſten vry.

Met de verdre, is 't aldus geleegen:

Koppen.	Bezittende Parveni, en Accommoden en aan Coelidient verplicht.	Deze bezitten geen Accommoden, maar leven van de Parvenilanden, en over zulks zyn hunne Vrienden vry van 's Heeren dienſt.
In Hevegam woonen, 21	13	8
Reygam, - - - 35	22	13
Wallalawitti, - - 2	1	1
Pasdum, - - - 70	40	30
Hina, - - - 80	51	29
Salpitti, - - - 11	8	3
Alutcoer, - - 15	12	3
't Caſturees Diſtrict, 58	45	13
<hr/> 292	<hr/> 192	<hr/> 200

Onder 't dorp Parepattoedoe-e, quam de E. Compagnie nog een Tuintje toe, van 80 a 90 Cocos-boomen, en eenige weinige Landerycn, daar tegen aanſtorende, door een aldaar wonende Pannia onlangs te koop verzogt, voor 80 Ryksdaalders; en nog een Tuin, Hangwelle genaamd, aan deze kant van 't Fortje Hangweile, de E. Compagnie toebehoorende.

Ook hadden de Boedelmeeſters, onder den gewefen Tolk, *Jan Lety's*, nalatenſchap ontdekt op Compagnies, grond geplant te zyn 65 Cocos, 16 Soorfak, 10 Manga's, 4 Nipere, 4 Blimbing, en 10 foete Limoenboomen, zonder ooit aan de Schryvers, of opnemers, daar van kennis gegeven te hebben, en de zelve hebben daar van (zonder die plantagie te verkoopen) kennis aan den Deſſave *Bolſebo*, en die weeraan de Heer Gouverneur, gegeven, en 't zou beſt zyn die te verkoopen.

Ook had zyn Ed. den Deſſave geordonneerd, hem te beſchikken een nette Specificatie, van wat, en hoe veel deze en gene Inlandze Hoofden, onder Colomboos Deſſaveny, voor hunne dienſten van Aecommoden of onderhouden, namelyk, Modeljaars, Coraals,

en Hoofd-Vidanes, en welke van hen nog geen onderhoud mogt toegevoegd zyn.

Dit had *Bolſebo*, alzo de Coraals in de Boſſchen, met 't kappen der geeſchte Houtwerken, bezig waren, nu nog niet kunnen doen.

Over de Cingaleeſche Sterfhuizen, in en ontrent de Deſſaveny van Colombo, heeft men zedert A°. 1705. ſes Boedelmeeſters aangeſteld. En men had in 't Nigombo's Diſtrict onlangs ook ontwaard, dat 'er Boedelmeeſters over de Sterfhuizen waren, dog deze hoefden aan den Deſſave geene opening ergens af te doen.

Hulftsdorp, den
7. November,
1707.

Bolſebo.

In dit zelve jaar 1707. is zyn Ed. extraordinaris Raad van India geworden, en gaf toen dit Gouvernement aan den Heer *Henrik Bekker*, extraordinaris Raad van Indiën, na een loffelyk beſtier van 4 jaaren, nevens deze Memorie, over.

EXTRACT uyt de Memorie van de Heer SIMONS, voor den Heer BEKKER.

Den geheelen Soom van Ceylon, zou men kunnen verdeelen in 8 deelen, die zig ontrent 10 a 12 mylen Landwaard in uytstrekken, tot 's Konings Limiten. En begint ons territoir met de Rivier van Waluwe, 8 a 10 mylen landwaard in, en zoo tusschen de Zee, en 's Konings Land, tot aan de Rivier van Caymelle, begrypende ua buiten ontrent 40 mylen.

Het Distrikt van Jassenapatnam, en de Wann, neemend aanvang met de Rivier van Moddelegamme, en eindigd by 't Landchap Tammegamme, makende een omtrek van niet min dan . . . . . gelyke mylen.

Binnen die Distrieten leggen deze Steden, en Forten:

Colombo, Nigombo, Cature, Hangwelle, 't Fortje Calpentyn, Gale, Mature, en Cattoene, mitsgaders Jassenapatnam, Man-Aar, en Hammenhiel, als mede de importante Fortressen, Trinquenemale, en Baticaleo.

Dit is 't gansch beflag der E. Compagnie hier; dog nu staat ons te letten, op haar buut op dit Eyland, en hoe dat te bereiken. Dog hier ontrent zyn de Heeren Gebieders van geen eenerley verstand, hebbende ieder zyne particuliere Concepten hier ontrent gevolgd, waar over ook haar Ed. Agtb. by Missiven van 22. January, 1695. en 10. Mey, 1697. doleren; en hebben ook by hun Schryvens van den 4. October, 1681, en 5. November, 1684. betuigd, 't nadeel van dien bemerkte te hebben, waar op zy ook daar nabeter gronden van bestiering, ultimo November 1671. in Raade van India ontworpen hebben.

De beste Papieren, om kennis van Compagnies Zaaken hier te krygen, zyn deze:

De Instructie van de Heer Maatsuyker aan de Heer van Kittensteyn, den 27. February, 1650. gegeven.

Waar by blykt, dat 't Contract, den 23. Mey, A^o. 1638. tusschen de Heer Westervolt, en Raja Singa, aangegaan, en 1649. 6. Augustus, met weinig verandering vernieuwd, de oorspronk van Compagnies recht op Ceylon is, en

wat tot die tyd toe hier t'onzen dienst A. 1703 gehandeld, of gelaten diende te worden.

't Origineel hier van, met de verdre Successive Instructien, tot die van de Heer van Goens, de jonge, inkluis, te samen in een Bondel gebonden, zyn tusschen A^o. 1696. en 1701. op een onverantwoordelyke wyze, van de Bedienden der Secretary verduisterd, waarom, en door 't missen van welke, de verdre behandeling van Zaken, tot ontrent A^o. 1681. toe, met weinig zekerheid kan nagespeurd werden. Ook is, zedert de Heer Maatsuykers vertrek, Colombo, en 't Ryk van Jassenapatnam, nevens de overkust van Madure, gewonnen, en de Portugeesen ontruikt, en daar door zyn wy in al hun recht, lang door hen bezeten, getreden, dat de Heer van Rhee, in zyne Consideratien A^o. 1677. aan haar Edelheeden heeft overgegeven, dog 't geen hier al mede op Ceylons Secretary niet te vinden is.

Ook heeft zyn Hoog-Edelheid, by zyn sehryven aan de Heer Pyl, van A^o. 1687. tot 1690. voor al in de Brieven van den 18. Juni, 1687. en 28. December, 1688., Compagnies belangen op Ceylon zeer net ontleed, welke Brieven daarom by haar Edelheeden (zo by hun sehryven van 15. Novemb. daar aan blykt) voor zeer aanmerkelyk werden aangezien.

Na dat nu haar Edelheden een Resolutie, in den jaare voorschreven, over de Zaken van Ceylon genomen hadden, om daar na de Zaken te mainteneeren, zoo is die van de Heeren Majores, by Missive van 24. Juni, en 3. November 1684. geapprobeerd, die derhalven wel diend overwoogen te werden, met Relatie tot haar Edelheden Resolutie, van 20, en 21. September, 1696., hoewel in beide, en voor al in de eerste, zedert al merkelyke veranderingen voorgevalen of gemaakt zyn, zo van de Heeren Majores, als van haar Edelheden, van 't jaar 1681.; also haar Ed. Agtbaarheden in de Brief van 19. February, 1684. betuigen, zo veel vacillatien, of waggelingen, in de sentimenten der Ceylonze Ministers gevonden te hebben (byzonder in de Consideratien van den Gouverneur en Raad, van September 1683.) dan tegen, dan voor Raja Singa, dat zy qualyk over een te brengen waren.

En dus ook in de Instructien, door de Heeren Pyl, en van Rhee, voor hunne Successeurs, de eerste 28. January, 1692. en de laatste 25. February, 1697. gelaten; zeer volumineuze papieren.

A. 1797.

Dit zyn de Bronnen, waar in Compagnies ordres te vinden zyn, om dit Eyland volgens 't ontwerp der Hooge Bestiëders, wel te Regeeren; waar by men voegen kan myn gebruikte Maxims, hier in bestaande, dat, daar men hier bevorens alles na cygen caprice dede, ik ieder zyne Instructie heb doen geven, om zig daar na te gedragen, zo als die A°. 1661. door de Heer van Goens al opgesteld, dog die niet gevolgd zyn, belastende daar op in Margine te noteeren, 't geen niet meer in gebruik was, en waarom 't zelve niet meer in gebruik was, dat zommige wel nagekomen, maar andre, door gebrek van capaciteit, qualyk uytgevoerd hebben, weshalven daar ontrent eenige verandering gemaakt heb, gelyk in die van den Capitein der Mahabadde, Equipagiemeeſter, en Conſtapel Major, kan gezien werden.

En vermits ik zelfs de grondigste kennis der Negocie niet bezat, heeft zeker vertrekkend Minister, op myn voorstel, zodanig geadvizeerd, dat daar uyt een Instructie voor den Administrateur geformeerd, gelyk die aan hem den 19. November jongſtleeden ook overhandigd is, hoedanige ook ligt voor den Guarniſoenboekhouder, Curateur ad lites, Caſſier, Winkelier, en Diſpenſier, na dezen tyd geſchikt, konnen opgeſteld werden.

En alzo van de Buiten-Comptoiren verſcheide vragen gedaan werden, zoo hebbe alle de zelve by een circulare Brief, van 28. Januari 1766., exact doen verbalifeeren, en belast zo herwaard te zenden, met aanwyzing, in Margine, hoc ver ze nog in praetyk waren, dat, na veel moeite, hoewel ſlordig genoeg, by ſommige eyndelyk gedaan is, zoo dat nu niemand meer ignorantie pretendeen kon; gelyk wel bevorens.

Hebbe ook belast, dat ieder der Baafen, by Ordonnantie van 29. Juni 1705. hen bevolen, 't geen hy van Steen, Kalk, Houtwerk, &c. onder zich heeft, onder geen ander zal mogen te bewaren geven.

Wekelyks krygt men ook een ſchriftelyk berigt van 't Volk, dat de Baafen in 't werk hebben, met aanwyzing waar, en wat, zy gewerkt hebben.

Haybelbeſch heeft op myn ordre, van Mey 1706. alle de Hoofden, en ieders employ, benevens zyn ſchriftelyke Remarques doen opgeven, om gerult te zyn, dat de Penniſten op de Comptoiren niet overtollig zyn, als, op Secretary, Soldy, 't Negocie-Comptoir, &c. met de verballen van der Majores, en van haar Edelheden, Ordres, daar toe betrekkellyk.

Welke Papieren ieder Bediende aan zyn A. 1797. vervanger moet ſpecificeren.

Om de Juſtitie hier tot by na in 't laaſte van 1705. ſlecht behandeld, en waar over dikwils gedoleerd heb, te redreſfeeren, is den Blaſfaat van Batavia ontboden, welke bekomen zynde, zyn daar de verdre volgende ordres by geinfereerd, zo van Batavia, als van 't Vaderland, op de Juſtitie ſtaande.

Ook heb al in den beginne doen extraheeren 't diſpoſitief op alle Placcaten, ſuccesſive geëmanceerd, met Laſt van die in 2 zware Bondels, in een tamelyk compendium te reduceeren, 't welk jaarlyks, ten overſtaan van den Fiſcaal independent, den volke publyk moet voorgelēfen werden.

Alzo veele rukelooze Suppooften, vele hunner handelingen met mondelinge ordres van myn predeceſſeur dekten, zo heb, om dat voortkomen, geen Commiſſie van belang, dan by ſchriftelyke Ordonnantie, gedeceerneerd, die met hun Rapport onder een duidelyk Register gebragt, en ter Secretary te vinden zyn.

De Negocie-Boeken op 't ſluiten ſtaande, moeten in Rade geexamineerd werden, om te zien 1. of de Poſten van ongelden, en andere aſſchryvingen, wettig zyn, en met de ordonnantien over een konien. 2. of de onkoſten in de volgende tyd niet zouden konnen verminderd werden, &c.

De Kaarten van dit Eyland zyn nergens na de exacte niet, ten aanzien van de ſtrekking der Baeyen en avenues; egter konnen de preſente dienen, en 'er een denkbeeld af te krygen. Hebbe ook eenige verbetering in de zelve, door exacte nameeting, gebragt, en vooral ontrent 't grootſte deel, en byna 't geheel, van Salpitti Corle, konnende tot een model dienen, alzo de Heeren Majores om nette Kaarten verſcheide maalen geſchreven hebben; dog tot nog toe vrugtelooſ. Ook voldoen my de platte gronden der Fortreſſen dezès Eylands geenzins, om, dat buiten de werken zelfs, geen de minſte aanwyzing gedaan werd van de hoogten of laagten der terrain's, vergeleken met den horiſont, dat ten minſte, zo verre 't Kaouon ſtrekt, had behooren vertoonend te werden, gelyk tot Gale op myn ordre is gedaan, en ontrent de verdre Fortreſſen mede vereiſcht werd, met byvoeging van 't profiel der voornaamſte werken.

Dus getoond hebbende de middelen, om beknopt te bekomen een net begrip van dit beſtië, zo kan men met eenen daar uyt opmaken, 't but der E. Compagnie, om zoo grooten omſlag

van Steden, Forten, en Landen, aan te houden, te weeten, 't bemagtigen van den Caneel voor zich alleen, met uytfluiting van alle andre, en 't gaudeeren van de verdre voordeelen hier, nu al vele jaren by ons geruyst genoten.

Om dit oogmerk te bereiken, werden vereischt:

1. Goed verstand tusschen Ons, en den Vorst van Candi.
2. 't Weeren van alle andere Europeanen van Ceylon.
3. 't Naauwkeurig gaadeslaan der geheele Scheepsvaart onder Ceylon. Als ook van de Vaart door de Bogt van Madure, Inchiado, langs en op de overkufft, door de engte van Ramanacoil, en Man-Aar; waar ontrent haar Ed. Agtbaarheden zig by Misfive van 24 Augusti, laatfileeden klaarder, dan voor dezen, explicceeren, dat veel moeite wegge- noomen heeft; waar by ook een goede correspondentie met de om- leggende Residentien vereyscht werd.

Als de vier Hoofdpoincten van een netter bestier van Ceylon, merken haar Edelheden by hunne Resolutie A^o. 1681. deze aan:

1. Dat 't Eyland Ceylon in zig zelve dienstig en voordeelig is, vooral om de Caneel.
2. Van den Koophandel, schoon tot nog toe van geen groot belang, en daar beneeven de benodigtheid van Ryft van buiten.
3. De Fortificatie, over al hier te groot, en te veel, en de Militie te weinig na advenant.
4. *Raja Singa's* staat, leeven, en bedryf, en of hy magtig is ons 't Caneel-schillen te beletten, en daar vreemde Natien tegen ons in te roepen.

Het eerste werd volkomen toege- staan.

Het tweede, ten aanzien van het eer- ste Lid, wyzen de Boeken Jaar- lyks uyt. Van het tweede Lid, van de be- zorging van Ryft, spreke elders.

Het derde, doen ter tyd wel getun- deerd, is zederd zo gereduceerd, als by 't Dag-Regifter, A^o. 1698. blykt.

Het vierde, zal Ample Stoffe hier geven, hoewel dat toen eygent- lyk zag op den Vorst van Can- di, toen in 't leven, dat al me- de hier te pas komen zal; dog verdeele dit stuk in 3 deelen.

Te weeten:

1. In 't leven van *Raja Singa*, en zyn Bedryf, tot dezen jegenwoordigen Vorst, op 6. December, 1687.
2. Des zelfs Soon, *Fimala Darma Soeria Maha Raja*, den 4. Ju- ni, 1707. overleden.
3. Des zelfs Soon, onder de naam van *Wira Praccaram Narendra Singa*, op den Throon verheven, pas 17 jaren oud, dog, by verschei- de Teekenen, van een violent humeur, direct tegen dat van zyn Vader, die sagtmoedig, zeer tot de supersticien van zyne Re- ligie overgegeven was, staande genoegzaam onder zyne Priesters, van welkers Raad hy zich meest bediende.

Van des Overledens staat zal 't nodig zyn iets te zeggen, en hoe 't zig met den tegenwoordigen Koning schikken zal, moet de tyd leeren, also op 't humeur van dien Vorst, de verkiezing van zyn favoriten, en hunne Inductie ontrent de mesures met ons, nog weinig staat te ma- ken is, dat mogelyk nu zoo moejelyk niet vallen zal na te speuren, schoon der Cingaleesen ingetoogenheid zeer groot is; ontrent welke men echter groot onderscheid maken moet, in de tyden van den ouden *Raja Singa*, die van zyn overleeden Soon, *Fimala Dar- ma Soeria*, en die van den tegenwoordigen Vorst; my gebleeken by verscheide Berigten, en my voor 4 Ryksd. doorden *Deffave Bolscho* (nu op Mature verplaatft) besteld, waar voor zyn Predecesseurs al considerablen somme in Reekening heb- ben gebragt. Dit nu is 't Bericht.

De Hofsgerichten hebben egale magt, behalven de twee Adigaars, bestaande verder in 5 groote Deffaves, 7 mindre, 5 Secretarissen, dog die tot weinig Sa- ken van aangelegenheid gebruikt wer- den, als alleen die van 's Lands Inkom- sten. Dog hebben ider een Rolle van

A. 1707. 900 Lascaryns onder verscheide Mohanderims, 6 Raste Rales, of Hoofden der Provintien, en 15 Mohanderims, welke dienen om de Poorten van 't Hof te bewaren.

De overleden Vorst heeft geen correspondentie met eenige omleggende Vorsten, of Natien, gehouden, dan alleen dat A. 1697. met 2 Compagnies Bodems eenige Priesters uyt Arracan tot herstelling van de Religie, bevoorens op Ceylon geoeffend, en door den ouden *Raja Singa* genoegzaam uytgerooid, herwaards ontbooden, en die na verricht van zaken, wecr na hun Land gebragt heeft.

Ook is in 't verleeden jaar 1706. een Gesantschap van 8 Persoonen na 't Hof van Madure gesonden, om daar een aansienelyke Dame, uyt het huys van *Tansjourwer*, 't zy voor den overleeden Vorst zelfs, of voor zyn Soon, ten Huwelyk te verlooken, daar van den uytflag nog werd te ontmoet gezien. En zo dit geen goeden uytflag heeft, zal het de correspondentie met de vreemde Vorsten nog meer afnyden, also die Gesanten heel maager onthaald zyn.

De Militie van de vorigen, en ook by dezen Vorst, werd zeer genegligeerd, en de Wagten van 't Hof werden maar van eenige Lascaryns, met Piekjens gewapend, waargenoomen. En werden 'er geen 1000 onder zyne Soldatesque gevonden, die met schietgeweer weten om te gaan, en schoon zy al eenige stukken Kanon hebben, zy weten 'er niet mede om te gaan, om ze te stellen, en te mikken.

Het Buskruyt maken zy zelf van Salpeter, in eenige grotten gevonden, dog de Zwavel (welk laatste oordeele abuis te zyn) moet van buiten werden angebragt, dat in tyden van verwydering (die God verhoede) wel in opmerking genomen mag werden.

Zyn Olifanten met Tandén zouden ontrent wel 300 in getal zyn, diene ende enkel tot Staathouding, en meest in 't Land, dicht by de Pagooden, verdeeld; zynde meest alle voorleeden May, 1706. aan Adams-Piek by den andren geweest, wanneer voorschreven overleeden Vorst zyn devotie op den zelve ging plegen, en een massive Silvere Sombreiro, nevens andre Presenten, ging offeren.

Buiten eenige Peerden Landwaard in tot de Stoutery, werden 'er ten Hove maar 13 stuks onderhouden, waar by zedert van hier, in Juli laastleden, nog 4 stuks zyn opgevoerd, en is onzen Gesant *Gregorius da Costa* zeer minnelyk ontfangen, en met een Olifant, en ver-

dre kleenigheden, geregaleerd, en veel meer, dan bevoorens, gedepescheerd, breeder by zyn Rapport van den 22. September jongstleden te zien.

Wat solemneel Gesantschap nu den 30. November, met een gesonden Olifant, en andre aansienelyke Geschenken, tot my afgesonden zyn, om daar mede te betuigen, 't genoeg, dat voorz. Hof in myne Conduites gehad heeft, is UE. ten vollen bekend, waarom ik ook meine, dat de navolging van dien gerust mag gerecommandeerd werden.

Behalven de Dorpen tot 's Konings dispens behoorende, zouden 'er op verscheide plaatsen Magasynen gevonden werden, zeer Ryk voorzien; zelfs ook van Goud, Silver, en Edele Geesteentens.

Geboren Europeanen zyn 'er thans weinig, bestaande Principaal in den Franschen Gesant, zyn Peerden, Knecht, en 2 Edellieden, van welke de Knecht en zyn Soon, om hun diensten en kennis van Peerden, wel 't meeste erediet hebben, schynende byzonder verleegen te zyn, om een bequaam Hoefsmid, niet duister aan voornoemde Gesant nu korteling te kennen gegeven, weshalven wy by Misfive van den 17. Novemb. laastleden 'er een van Batavia verzogt hebben.

Ook zyn 'er nog 2 a 3 ontvlugte Hollanders, Engellen, en weinig oude Portugeesen, of hunne Nazaaten, en daar onder 4 a 5 Geestelyken, die voor 5 a 6 jaaren eens zouden weg gejaagd zyn, en die Compagnies Landen (zoo men zegt) mede niet weinig doorkruiffen, en veel Geld van de arme Ingezetenen wegplepen. Zynde dit al, dat ons van dit Hof bericht is.

Wat nu 't Canceel-schillen, en of de Vorst ons dit beletten kan, aangaat; dit schynd by Misfive der Majores van A. 1668. 22. Augustus al toegelknikt.

Dit Point is door veel aansienelyke Ministers verscheideleyk geagiteerd, dog uyt al hunne dissertatien is geen finale bepaling te vinden.

Wat de Cingaleesen, in kas van quaad verstand met den Vorst, en by noodige precautie by 't uytzetten van Wagten, &c. in de schiltyd, zouden durven bestaan, daar van kan men met geen zekerheid oordeelen.

't Schillen kan, by quaadwilligheid der Natie, wel ons ten principaalen niet werden belet, maar egter kan ons door bosloopers, en andren, veel verandering werden toegebragt, also onze Canceel-schillers pas 2, 4, of 6 samen sterkt, tot hunne verdeelde schilplaatzen uyt-

07. uytgaan, en wel een uur gaas, of daar ontrent, van malkanderen gepofteerd zyn; die derhalven zeer licht door een party Bosloopers konnen besprongen werden, en wel 't lichtste, wanneer die vermocide arbeiders zich ter rust begeben hebben; gelyk ten tyde van de Heer van Goens, by Trinquenemale aan een troep wedervaren is; dat dan de schrik onder hen allen zeer licht brengen zou.

Of zy nu magtig zyn vreemde Natien tegen ons in te roepen, daar toe schynd ons de affirmatie 't plausibelste te wesen: want hoe dit door ons zou konnen belet werden, blykt my niet, altoos niet van de Rivier van Waluwe af, tot den hoek van Cotjaar toe, welke ganfche strek Lands door de Koningze beheerd werd, except 't Eyland Polian-dive, daar de Compagnie een Fortje, met 54 man bezet, heeft: en daar langs in 't Wester Moeffon een open wal is, en daar veel goede Rheaden ontmoet werden.

Ook zyn 'er verscheide goede Baeyen in 't breede vertoond, in de Consideration van de Heer van Meydrecht, Art. 16, 17, en 18. dog also die principaal geschreven zyn, tot debat der sustenues van de Ed. Heeren van Goens, Vader en Zoon, zo diend hier op der zelve Inhoud, met vry wat moderatie gelet, en dit alles met discretie aangemerkt en opgevat te werden.

Men moet ook wel letten, of de ingeroepen Natie, met ons in Vrede, dan wel in Oorlog, is.

Zo in Oorlog, zoo is de Inroeper en de Ingeroepen, onze Vyand, en moet dan ons geschil door de Wapens veresend werden; dog zo zy onze Bondgenoten waren, dan zouden wy andere mesures moeten nemen, die wy in 't volgende Artikel naspeuren.

Om met 't Hof van Candi, in zulk een goed verstand, als wy nu zyn, te blyven, is dit best.

Dit goed verstand is niet gefundeerd op eenig Contract, of Verbond, alzo de jonge Vorst, volgens sustenue van de Heer van Rbeede, by schryven van den 29. Mey, 1688., aan 't Verbond met *Raja Singa*, A^e. 1638. opgericht, niet speciaal verbonden is; behalven dat dit Verbond ook dikwils aan wederzyden verbrooken, en door lengte van tyd in't vergeetboek, en ongebruik geraakt is; dog dit is veel eer gegrond op de constitutie der Zaken, zo als zig die nual veel jaren aan een bevonden heeft, en in welke 't Hof van Candi, zyn Interest, niet min, dan wy (zo 't schynd) bereikt heeft, om 't welke te geloven,

V. DEEL.

geen kleene aanleiding gegeven werd, A. 1707. door 't geen de Candie Gelanten, den 15. Decemb. 1687., ter occasie van de bekendmaking van *Raja Singa's* dood, en zyne Recommendatie, toen hy op zyn uytterste lag, hebben aangehaald, breeder by Colombo's Dag-Register te zien, onder dien datum.

Men kan dit ook zien uyt een vergelyking van Candi's staat, zedert A^e. 1680. en veel jaaren te voren, in de Consideration van de Heer van Rbeede, die de revolutionen van dat Ryk kortelyk aanhaald.

De Vruchten van dit goed verstand heeft de overleeden Vreedelievende Vorst gesmaakt, gelyk hy ook in de tegenwoordige Constitutie van Zaaken, de Securiteyt van zyn Ryk genoegzaam gevonden, en de conservatie van dien, ook de Compagnie volkomen toevertrouwd en aanbevoolen heeft, 't geen overvloedig af te neemen is uyt diverse Brieven of Olas, van dat Hof aan my geschreven, en speciaal die van den 14. October, 1705., en 26. January, 1706., by welke eerste beloofd werd: dat niet manqueeren zou te erkennen, de goede zorge, van Compagnies weegen gedragen, in 't bewaken van den Ceylonfen Oever.

En by de andre werd betuigd: dat het zyn Majesteit byzonder behaagd had, dat (niet tegenstaande de Havens dezès Eylands, voor de Kust-Barkiers weer open gesteld waren) egter ontrent alle de zelve goede Wagten uytgezet, en dit Eyland getrouw bewaard zou werden.

Gelyk hy dat ook wel expres bevoeren had laten recommandeeren, aan den Politiquen Raad, na 't overlyden van den Heer de Heere; met deze woorden, en specificque last, van goede zorge te dragen, voor Compagnies dienst, en wel agt te geven op alle de Wagten, en Posten, tot de overkomst van een ander Regent.

Het geen nader blykt uyt de eerste Ola, aan my in antwoord der Notificatie van myn komst geschreeven, en den 2. Juli 'er aan, ontfangen.

Dog hoe plausibel dit ook zou mogen zyn, zo moet men zich daar op geen-zins verlaten, om de byzondere ingetogenheid, deze Natie meer, dan alle de omleggende, cygen, gelyk men ook volgens schryven harer Edelheden van den 2. Octob. 1704. de Courtozyender Cingaleesen zeer voorzigtig behandelen, en beantwoorden moet, en altyd een oog in 't zeyl houden, alzo zy by haar Edelheden, en by alle Regenten van Ceylon, altyd zeer verdacht geweest zyn

X x

A. 1707. zyn, en nu te meer, alzo wy op de con-
duiten van den presenten Vorst, geen
staat ter wereld tot nog toe kunnen
maaken, weshalven wy alles door goe-
de Spijens dienen na te speuren; dog
voor de rest moet men zeggen dat 'er
een groot onderscheid tusschen 't bestier
van den overleden Vorst, en *Raja Singa*,
opgemerkt, en bevonden is.

Vermits nu de Compagnie, al zedert
veele jaaren, de absolute souverainiteyt,
zonder eenige tegenspraak van die van
Candi, over alle de Landen, Steden,
Forten, &c. die wy bezitten, heeft gehad,
enwy met de Ingeletenen op wederzyds
Grensen in een goed verstand leven,
in zoo verre zelf, dat onze gevlugte
na 't Candies Gebied, van daar ook
te rug gezonden zyn, als blykt onder
A°. 1696. volgens de Ola van Candi,
van 22. Juni, en ook A°. 1698. wan-
neer dat Hof met geen ongemeene Ca-
ressen meer geregaleerd wierd, in wel-
ken tyd het egter de eerste reyze 239
gevlugte Chialias, en vervolgens 80
verloopene Lascaryns uyt de Gale Cor-
le, aan ons heeft weergegeven, gelyk
UEd. weet; zo dat zy zelfs Compagnie
Jurisdictie, of territoir, niet meer
in geschil trekken, hoewel zy zig nog
niet wel in hunne succesive Brieven of
Olas ontslaan kunnen, van hunne opge-
blasene en cerzugtige expresien, die
van geen zonderlinge consequentie nog
van geen gewigt zyn, zo lang wy die
zelfs hen niet toeltaan, behalven dat
dit nu ook eenigen tyd herwaards al een-
nigzins heeft beginnen af te nemen;
weshalven UEd. het maar in dien treyn
gemakkelyk houden kau, gelyk die
Zaken nu een geruimen tyd herwaards
bestierd zyn, met beleefde en flatteren-
de termen, hen zo wat den kovel vul-
lende, dat zy al ten deelen voor con-
tant aannemen, vermits 'dog van dat
Hof betuigd werd: dat het niets beno-
digd is, en zig aan geen schatten of
rykdommen gelegen laat; gelyk men
ziet in de Misive van den Heer *Pyl*,
aan den Hoog Ed. Heer Commissaris
van Meydrecht, van 7. Mey, 1689. ende
Batavize herwaards gesonden, van 19.
Novemb. 1680.

Egter moet men geen Titels gebrui-
ken, Ons, als Christenen onbetame-
lyk; gelyk ook haar Ed. Agtb. precave-
ren, by schryvens van 10. Mey, 1697.,
en die ook zedert niet meer ontmoet heb-
be, behalven dat die na die tyd nog al
vry behoefde zyn, voor al zedert de
Zeventienen, den 23. October, 1700.
zo nadrukkelyk bevelen, dat men zig
voortaan in de Brieven aan dien Kon-
ning onthouden zou van walchelyke,

en voor de E. Compagnie zo nadeelige
expresien, die ons in der tyd voor de
schenen zouden kunnen springen, als
daar zyn deze (wel eer van de Heer
Pyl, gebruikt:) dat de Steden, Plaat-
sen, en Landen, die wy bezitten, de
zyne zyn, dat de Gouverneur synen
Gouverneur is, en diergelyke meer;
met recommandatie van egter dien Vorst
zo veel eer, als men bedenken kan, te
geven, gelyk tot nu toe gedaan is.

Ook werd by alle Papieren gerecom-
mandeerd, dit Hof te carefseeren, en
genoegen te geeven, en zelf presenten
van belang daar toe te mogen emploieren,
te zien by Misive harer Edelheden, van
22. October, 1700. waar toe egter, na
myn oordeel, geen zware schenkagien
behoeven gebruikt te werden; maar
wel om 't jaar 2 a 3, syne Persiaansche
Paerden, en jaarlyks wat Persiaanse
Provizie, en wat Thee, Porcelyn, In-
dische Confituren, gelyk laarst weer ge-
daan is; en men moet onderstaan, of deze
en geene andere kleenigheden dien Vorst
zouden aangenaam zyn, te weten, Neu-
renburger waren, van weinig belang,
Prentjes, en Schilderyen, of afgezette
Kaartjes, en Pourtretjes, Zeetlagen,
Snuif-Tabak, &c.

De grootste Careffe doet men hen met
de bestelling van eenige Scheepsgelegen-
heid, als zy daarom verzoeken, 't zy
na de Overkust, of verder om de Noord;
't geen de Zeventienen als een Zaak
van consequentie voor ons voorkomt;
hoewel dat van haar Edelheden op Ba-
tavia, niet zonder reden, met een ander
oog aangezien werd, in hun schryven
van 22. Mey, en 22. Juni, 1705. waar
by UEd. ook zien kan, wat in zulk
een geval diend gedaan; en volgens
dien Inhoud, mag UEd. hen daar me-
de wel gerieven, mits zulke verzoeken
niet dikwils moeten voorkomen.

En alzo men aan dat Hof, om hun
goede en quade dagen, zeer lang talmt,
zo moet men in zulk een geval, ver-
soeken 10 a 12 dagen, te vooren ge-
waarschouwt te werden, wanneer die
verzogte Hoeker, of Chaloepp, klaar
dient te zyn; dog om een, of meer
Schepen verzogt zynde, moet men
dat volgens schryven harer Edelheden,
van 16. April, 1700. op deze of geene
pretexten, van na Batavia over te schry-
ven, en ordre te verfoeken, declineren;
refereerende haar Edelheden, zich hier
in verder aan 't schryven der Zeventie-
nen, 7. Sept. 1696.

't Ontlangen van de Gesanten van
Candi, met Static geschied, kan UEd.
zien by de Dagregisters. Alzo dit
Volk zeer opgeblasen is, die men door
over-

overdaad van eere, niet verwaander maken; dog ondertuffchen, als zy afkomen, op Wolvendaal, minnelyk moet ontfangen, en met eenige kleenigheden, als Snuif-tabak, Thee, &c. waarom zy by den Deffave verfoek mogten doen, regaleren, en hen ook zo veel gemak, als mogelyk is, toevoegen.

Verder heeft UEd. met dit Hof niets meer te verhandelen, dan deze 2 poincten: te weten, wanneer de Canceel-schillers in de boffchen moeten gaan, den Koning by maniere van communicatie, volgens oude gewoonte, te laten verzoeken, om de Cancel mede in zyn Landen te mogen schillen, gelyk te vinden is by haar Ed. Agtb. Miffive van 13. Augustus, 1695., zynde met een de interpretatie van 't fchryven der Majores, van 2. Juli, 1693., waar by zulken verzoek werd geimprobeerd, en voor nadelig in vervolg van tyd geoordeeld, voor zo verre zulks quafi in zyn Landen zou moeten gefchieden.

Het ander verfoek is byna van diergelyken nature, te weten, om de Olifanten, die jaarlyks over den Landweg van Gale, en hier door Putelang, en verdre Districten buiten Compagnies territoir, na Jaffanapatnam gevoerd moeten werden, te doen overbrengen, zonder dat men ondertuffchen gewoon is, daar mede te wagen na antwoord, maar op de vereifchte tyd 'er maar mede voort te gaan, hoewel zy dat by verscheide Ola's, als die van 12. Maart, 1690., en 22. Juni, 1696. niet ongemerkt hebben laten pafferen, en daar over al eenigzins zich gevoelig getoond; dat egter zo wel mag continueren, ten zy, door grooter verwydering, meer precautie vereifcht wierd.

Op deze gronden nu zal de Compagnie, met die van Candi, een beter Vrede konnen onderhouden, dan of die by een Verbond bedongen, en befchreven, was, alzo men zich, volgens fchryven van de Heer *Joan Maatfuyker*, den 3. January, 1650. na 't Vaderland, zeer weinig op zulke Verbonden of Schriften, verlaten mag. 't Welk de Heer *van Meyndrecht*, by fchryven herwaards, van 29. Mey, 1688. nog nader bevestigd, gelyk ook den 28. December daar aan, recom-manderende de Zaken maar in den presenten staat te laten, en dat met alle minlykheid, beleefdheid, en gefchenken, te betragten, volgens de wyze, en de lesse, van den nooit volpresen Heer Generaal *Maatfuyker*, 't voordeeligt zynde, waar om ook haar Ed. Hoog Agtb., by Miffive van 19. Febr. 1684. fchreven, na Batavia, dat 'er met den Cingalecs, geen andre, of nader Vrede, nodig ware, dan

men thans, (te weten, toen) was ge.^{A. 1797} nietende.

En de Zeventien toonen nog nader by Miffive van 27. Augusti, 1694. dat als nog van dat verftand bleeven, dat een nieuw Verbond met den tegenwoordigen Koning aan te gaan, de Compagnie geen meer ruft nog voordeel zou toebrengen, als doenmaals genoten, en dienvolgende, zou men daarom geen nader instantien doen.

Gelyk dan ook haar Edelheden op Batavia, na veel vrugtelooze tentamina, om tot een beftendige Vrede, by middel van een Contract, te komen, eyndelyk gedi-fabudeerd zynde, en gemerkt hebbende, dat het den Cingalecs geen rechten ernst was, by Miffive van den 4. April 1700. herwaard gefchreven hebben: het concept Contract, by die van Candi weder gevorderd werdende, te declineeren, onder verscheide voorwendfelen, als dat het bewust concept na 't Vaderland was gefonden, &c.

Welke falutare ordre hier zedert veel onnutte bekommeringen weggenomen heeft, en om niet weder in dat labyrinth te geraken, diend men de Heeren Majores ook op losse apparentien geen hope van Vrede, by Contract, te geven, of daar mede te flatteren; schoon zelf eenige Candife Gefanten mondeling daar van al ouvertures deden, alzo daar op niet meer staat te maaken is, als haar Edelheden op dat subjeet in hunne Miffive van 23. Augustus, 1686. gelieven te applicieren. Te weten, dat in al 't verhandelde met 's Konings Afgefant, hen uyt de secrete Papieren niet anders gebleken was, dan 't geen weleer door andere diergelyke tong-fchrapers voort gebragt was, waar op noit iets goeds volgde. Waarom men zig ook wagen moet van aanleiding te geven, om Persoonen van qualiteit aan ons af te fenden, dat al van ouds door haar Edelheden bevolen is te myden, alzo dat op zyn minst groote fchenkagien kost.

Ook diend men omzigtig te handelen by 't afkomen van eenige Priefters, Sangatares, genaamd, in Compagnies territoir, als na Calane, een groot uur van hier gelegen, en in 't Maturees Districte, dat al verscheide maalen bevoeren, en by myn aanwezen niet weinig ombragie gegeven heeft.

Hoe nu dan te handelen in dit geval, toonen haar Edelheden, den 24. September, 1699.

Alzo van tyd tot tyd eenige Europiaanen, in de Magt des Konings van Candi vervallen zyn, en daar tegen alle recht gehouden, van welke verscheiden hun toevlugt tot ons genomen hebben,

A. 1707. om uyt die droevige Slavernyen verloft te werden, welke, ſchoon door dat Hof gereclameerd, egter aan 't zelve niet weer moeten overgegeven werden, gelyk ons by Miſſive van 13. Nov. 1683., en 30. September, 1703. gerecommandeerd werd van haar Edelheden, wegens een afgekomen Engelsman *William Herbert*, met zyn Soon, die men buiten 't oog van de Cingaleezen na Batavia, of na 't Vaderland, zenden moet.

Dus verre van Candi.

Nu zullen wy ſpreken van 't geene de Vaart betreft der Europiaanen ontrent dit Eyland, en of door hunnen indrang Compagnies recht over den zoom van 't zelve niet zou kunnen hier door gevioleerd werden, en wat men volgens laſt onzer Gebieders daar tegen behoort te doen. Dat veel andre Natien, na 't verdryven der Portugeezen, hier op 't oog geworpen hebben, is ons meer dan eens gebleeken, en voor al A. 1672. met de Franſen.

Compagnies eerſte recht op dit Eyland ſpruyt uyt 't Verbond, 1638. met *Raja Singa* gemaakt, en uyt zyne beloften van onze onkosten te vergoeden, met de vrugten dezes Eylands, en wel uyt de betaaling met Caneel alleen aan ons; dog dit Contract verbied geen ander Europaans Potentaat, om 'er uyt te blyven; behalven dat dit Contract ook al dikwils aan wederzyden verbroken is, waar aan zy dan geen van beiden gehouden zyn, voor dat het vernieuwd wierd, 't welk tot nog toe niet heeft willen lukken. Dus is dat Contract hier door, en nog meer door de dood van *Raja Singa*, vrugteloos; maar onze Conqueſten, hier op de Portugeezen verkregen, geven ons een volkomen regt op die overwonne Landen, en daar by onze dadelijke poſſeſſie, die tegen den Konink van Candi, en al onze Competiteurs, ons kragtig genoeg dekt in de plaats, die wy reeds bezitten; dog zo vreemdelingen zig in de Landen van Cotjaar wilden komen nederſlaan, daar wy nu geen bezetting meer hebben, en daar wy door de wyde ſtrekking der Baey van Trinquenemale geen onzer Bondgenooten zouden kunnen uythouden, gelyk zyn Hoog Ed. *van Rbeede*, by zyne Miſſive van 18. February, 1687. zelf toefstaat, zo zou de Compagnie wel zekerlyk daar in te kort ſchieten.

Haar Edelheden ordonneeren wel by hunne Miſſive van den 26. April, 1700. om de Onderdanen van *Raja Singa*, te animeeren, en zelf hen, die zeer traag zyn, te commandeeren, om alle Vreemdelingen buiten te weeren, dog dat is

impraeticabel, dan ter plaats daar wy bezetting hebben; en dierhalven die 2 Landſchappen, en meer andre diſtricten, onder den Koning ſtaande, waar ontrent de Compagnie op veel mylen na geen bezetting heeft, voer zulke Competiteurs open.

Het veiligſte is dan, ons te fundeeren op onze Conqueſten, die wy met de wapenen van onze vyanden veroverd hebben.

Zo wy nu kunnen tonen, dat de Portugeezen Meesters van alle de Baeyen, en Zeehavens, van de geheelen zoom van dit Eyland geweest zyn, gelyk de Heer *Maatsuyker* by zyne Inſtructie bewyſt, zoo heeft de Compagnie recht, om 'er alle Vreemdelingen uyt te houden.

Dit zal dien Heer gebleeken zyn uyt de Tombes (zynde de Land-, en Volkbeſchryvingen, onder de Portugeezen geſtaan hebbende, benevens de verpligten) die toen onder de Compagnie, en ten deelen nog onder de Portugeezen ſtonden; en welke toen nog tot Colombo beruſteden, welke een irreprochabel bewys van ons goed recht zyn geweest; maar deze ſehoone ſtukken, en geſchriften, zyn door mondelinge ordre van den Heer *de Heere* (zoo zyn Secretaris, *Gerard van Tol*, zegt) door *van Tol* verbrand, als te zien is by Miſſive van haar Edelheden, van den 3. September, 1706.

't Is waar, dat hier ter Secretary nog gevonden werd de Donatie, van *Don Joan Peropandaer*, zig qualificeerende Koning van Ceylon, met diverse inſertien dezer Tombes, maar dat Inſtrument, hoe zeer ook van den ouden Heer *van Goens* by zyne Inſtructie van 12. April, 1675. gerecommandeerd, is niet anders als een Copye, van een ongetekende Copye, den 2. April, 1657. genomen, en dus van weinig kragt, om ons recht tegen vreemden ſtaande te houden. Speculatief nogtans zynde de Ordonnantie, daar by gevoegd, na welke *Philippus de III.* Koning van Spanjen, geordonneerd had, de Landen van Ceylon op 't naeukeurigt te beſchryven, en waar uyt de nuttigheid der voorz. Tombes met nog meer zekerheid te beſluiten zy.

Ook kunnen niet dienen de Artikelen van accoord, met de Portugeezen, wegens deze en gene veroverde Steden en Forten, alzo 'er geen exteeren, dan die van Colombo's overgave, zonder dat 'er van de onderhorige Landen mentie gemaakt werd.

Dus is onze langduurige poſſeſſie het kragtigſte bewys voor ons recht op dit

dit Eyland, en alle des zelfs Havenen, tegen onze competitieus, schoon wy niet weerdig geagt hebben deze en gene Havenen des zelfs met Militie te bezcten. Die nu van hen hier zouden willen komen, moeten nergens dan tot Colombo, Galé, en Trinquenemale, geduld werden, alwaar hen nodig drinkwater, brandhout, en provisien, mogen geacordeert wetden, en zy verder gehandeld volgens schryven der Zeventienen, van 25. April, 1698. (dog niet hier te vinden) 30. October, 1699., 19. February, en 23. Juni, 1700., 23. Juli, 1701. en der Hooge Regeering van Batavia, van 14. December, 1684., 27. Juni, 2. Juli, 1685. na Ambon en Banda, en door de Zeventienen geaprobeerd, en voor die der Zeventienen, van 21. Juni, 1702. volgens welke Misfiven men alle de Europiaanen over eenen kam scheeren moet, en hen, zo veel mogelyk, van dit Gouvernemenet diverteeren, en wel op hunne Sluikeryen letten, waar teegen de Fiscaal independent, waken moet, en als 'er zyn op de Rhende, moeten 'er dubbele Patrouilles rond gaan.

Ook moet men, volgens schryven der Zeventienen, van 12. September, 1698. geen Enterloopers van Kasteelen of Schepen salucen, maar wel de Koningschepen met gelyke schoten van 't Admiraleits schip, of van de Vesting; dog die der Compagnie met z minder.

Hoe men nu te leven heeft met de Vorsten, tot ons betrekking hebbende, daar ontrent zyn nog geen vatte ordres; also de Koning van Candi, en de Naik van Madure, nog jong zyn, en den Teuver verdebaucheerd is; hoewel zig de tyd nu gunstig toond, om Compagnies oude prerogativen weer in te palmen, waar-toe men best gebruiken kan Ministers, die de Genie der zelve Vorsten, en van hunne Hovelingen, kennen, vooral op die van Madure, daar wy dagelyks sporlingen met de Inlandze Regenten hebben.

Ook hebben haar Edelheden den 24 Augusti laaftleden zich verklaard over de Vaart, in de Bogt van de Overkuft, en passagies van Rammanacoil en Man-Aar, en voor al de doortogt van dien, zoo die door cenige Europeers weder mogt werden getenteerd, voornamentlyk ontrent die van Man-Aar, daar op wy meer recht, dan wel op Rammanacoil, hebben, daar ons verkregen recht maar op exclusive Contracten steunt, die een derde niet behoeft te respecteeren, gelyk ook de Zeventienen by Misfiv van 2. Juli, 1700. daar op niet veel staat schynende maaken, en dit zelf verwerpen, als

zy zeggen, dat Compagnies verkregen A. 1707. prerogativen, en bezit in Indiën, op vasten en veiliger fundament behoord gemainteneerd te werden, als zig alleen aan exclusive Contracten te gedragen. Waar mede ook haar Edelheden, den 1. October, 1699. overeenkomen, zeggende: dat de Protesten van weinig kragt zyn, schoon de Compagnie den Handel privaar van alle andre bedongen had.

Een onwrikbaar axioma is, dat de Compagnie hier de Vreede zeer nut, en dierhalven schadelyk is, anders, dan by hoogen nood, tot Oorlog te treden, dat nu en dan al aan den Teuver Heer, ons verongelykende, geschied is.

Op die van Candi is al ons recht uyt, also 'er nu geen nieuw Contract, en 't oude buiten kracht geraakt is.

Met 't Hof van Madure leggen onze prerogativen ook niet heel klaar, en zyn Contradictie subject.

Maar met den Teuver Heer zyn de Contracten zeer klaar, dog alles moet met veel omzigtigheid behandeld werden, en niets buiten ordre van Batavia geschieden.

Wat 't Casteel van Colombo betreft, de defecten zyn by het Rapport van de E. *Tourzee* getoond, met de Marginalia van den Heer *de Heere*, van 28. October 1697.

Geduurende myn verblyf, is daar ontrent niets opgemerkt, dan 't ophaalen van de punt den Briel, also mendaaral tyd in en uyt kon gaan, dewyl ze open lag.

Men heeft hier ook een Raad van Politie, also den Raad des geheelen Gouvernements, zelden by een geroepen werd. Op de Secretary's Papiercn wel te letten, en gene op mondelinge ordre van iemand te doen verbranden, gelyk *van Tol*, ter ordre van den Heer *de Heere*, gedaan heeft. En van alle Papiercn ten eersten een behoorlyk Register te maaken.

Den Ceylonzen Brief na 't Vaderland, zo kort, als 't mogelyk is, te maken, met Marginalia, en geen Bedienden van aanzien lichtveerdig te beschuldigen, waar over de Zeventienen doleren.

De Soldy-Boeken jaarlyks gesloten, tydig te verveerdigen, en die na te zien in Vergadering, of op de Visite. Ook de Rekening van den Curateur *ad lites*, door 2 Gecommitteerden na te zien, wegens alles, onder schriftelvk Rapport, en de ordre der Hooge Regeering, ontrent des zelfs salaris, volgens schryven van 13. April, 1706., over dat subject te volgen.

De Manschap hier vereischt, blykt

A. 1707. by 't Reglement van 29. Decemb. 1692. en 27. Decemb. 1699.

Geen Soldy-Reekening te verkopen, volgens last van haar Edelheden, van 22. Augustus, 1702.

Van den Raad van Justitie is UEd. bevorens een medelid geweest, en UEd. dus bekend de wyze van procederen, waar van de President en Raad, niet moeten af wyken; en waar ontrent by myn komst vry wat desordre vond.

De Procureurs tot hun plicht te houden, is nodig, en voor al ontrent hun salaris, dat ook ontrent de Secretarissen nodig is.

Ter Raadkamer beruft een fraeye Bibliothecq, waar over de nauwste toezicht niet was, dies ik 'er een nette Catalogus van heb doen maaken, en die onder den Geregtsbode gesteld, om die te verantwoorden.

Op den dag der verovering van Colombo, werd eenige verandering ontrent deze en geene Collegien gemaakt, uytgenomen de Weesmeesters, die veeltyds gecontinueerd werden, om dat wel de beste kennis van de Saken der Weesen hebben, behalven dat zig zelden imand daar tegen kant, alzo zy zo wel, als die van de Justitie, 40 Ryksd. mantelgeld, jaarlyks trekken.

De Gemeente hier is vry flauw ontrent den Godsdienst, waarom ook de Predication in de week, hebben moeten afgeschast werden, ja zelf zyn de Catechisatien in duigen geraakt, die nogtans voor de Kinderen der Inlanders zo nut zyn.

Een Kerkelyk Commissaris politieus, zit in de Kerkeraad, om van 't geen de Regeering raakt rapport te doen, volgens Instructie, by extract genoomen, uyt 't schryven haarer Edelheden, van 14. Mey, 1694.

De Vergadering bestaat uyt de Predikanten, Ouderlingen, en 2 Diakenen, zonder welke Ouderlingen, en Diakenen, geen Vergadering, kerkelyk wettig is.

Wenschende dat haar Eerwaarde, van welkers dienst men met Lof spreken moct, ook dat getuigenis Actor. 2: 46, en 4: 12. wegdroegen.

Scholarchale Vergadering, was 'er by myn komst, zedert 6. November, 1698. tot 8. Augustus, 1703. niet gehouden, dat groote confusie ontrent de Scholen en 't Land gaf, zynde die ook zeer vervallen, de Stoffen van dien weggeroofd, door de dienaars der geenen, die de reparatien moesten doen.

De Diakenen zyn hier ook Curateurs van 't Weeshuis, dat door een Binnenmoeder, en Schoolmeester bestierd

werd. Dog staat UEd. te overwegen, A. of 'er niet wel een Buiten-Regent, of 2, toe vereischt werd, alzo de Diakenen met de uytdeeling vry grof omgesprongen hebben, te zien in de Rapporten van . . . April, 1704. en 10. Maart, 1707.

Van welke zommige, als *Jenner*, *Cryzman*, en *Hals*, zich niet geschaamd hebben, voor te geven (terwyl ik onpasselyk was) dat tot deze en gene Zaken, by hen verricht, last gegeven had, dat onwaarheid is. Zou tegen *Jenner* voor al myn Resentiment getoond hebben, als zynde zeer onbeschaamd, en hier weergadeloos daar in, dog heb dit, om my niet te ontstellen, moeten laten.

Met 't Lazarus-huis, was men nu al een geruimen tyd bezig geweest; en de Fons door haar Edelheden, den 29. October, 1704. geaccordeerd, dog 't ging slecht voort.

De Militie werd volgens ordre der Hooge Regeering, van 13. Aug. 1704. na de nieuwe wyze van Exerctie geoeffend, ontrent 't Manuaal van Muiquer, en Snaphaan, Pieken, en Granaten, die nu redelyk wel zyn, dog slegt bevond; en dierhalven geduurig moeten geexerceerd werden, om niet weer te vervallen. Weshalven ieder wekelyk zyn Compagnie exerceeren moet.

't Geordonneerde door my, ontrent de Wachten, en Militaire delicten, is te vinden by 2 Reglementen, ter Secretary berustende, van 10. January, en 10. Augustus, 1706.

De Wapenkamer is wel in ordre, dog diend naukeurig gade geslagen, en gelyt te werden op excessen in verstrekking, volgens myne gegevne Ordres hier ontrent, en Resolutie van 6. April.

Over Ammunitie, en Provisie, heb ik ook myne gedagten wel laten gaan; dog ben, door myne Ziekte, niet in staat geweest zelfs Compagnies arsenalen na te zien, alzo in 5; maand, niet uyt myn huys geweest ben. Heb dierhalven, 'er door andren, en wel door den Constapel Luytenant *Neser*, na laten zien, die 'er goede getuigenis van gaf, hopende UEd. dat ook zo vinden zal.

De menagie te berragten ontrent Equipage goederen, die uyt 't Vaderland hoog op stok komen. Ook staat onder den Equipagemester de Houtkappery, thans begrepen in de Bosschen van Wellichere, na welke, uyt een Spruit van Nigombo, door ontoegankelyke Moerassen geleid is een gragt, van 400 roeden lang, en 1½ roeden breed; dog zy diend nog 200 roeden verlengd te werden, dat door de Metfelaars met weinig kosten geschieden kan.

Wegens de Timmerwerf van schepen, e kleene dito, en Smits-winkel, kan niets eggen, door myn Siekte.

Hoe verre de Chaloeopen, op stapel raande, geavanceerd zyn, zedert myn laatste Visite, zal UEd. al weten, ook heeft my de Baas *Jan Arentsz.* daar onent altyd veel genoeg gegeven.

De verdre Ambachts-Baten heb ik vel gevonden.

J. C. Toorzee, is Capiteyn en Compagnel.

Compagnies Woonhuysen zyn nu officiant, om haare Dienaren te logeren.

Op Compagnies Stal dienen ten minsten 20 Peerden te zyn, also 3 gespannen vieren nu en dan tot het Cingalees ceremonieel werden vereischt, en de derde voor de trompetters, gecommiteerden, &c., en die men ondertusschen tot andre diensten gebruiken kan. Waar ver Capiteyn *Bergman*, heb gesteld.

Op den Kruytmolen wel te letten, Coesjien, van Kruit te voorzien, en niet meer als 2000 pond nieuw Kruit in de molen te laten.

Tot Wisselbrieven voor 't Vaderland, in Batavia, mag geen koper geld, nog ook Ducatons, ontfangen werden, buiten 't pajement, also die, nog de Goude Ducaten, en Ropyen, tot geen zekeren Prys mogen gangbaar gemaakt werden.

De Verpatingen geschieden in 't laatste van Augustus.

't Besorgen van Ryft of Neli, eender zwaarste Posten, hier voor een Gouverneur, die men zoeken moet tot Nagapatnam, en anders op Canara, Madure, Pondi, en Bengale, also Arracaan, en Pegu, (van waar dikwils in een jaar geen yding hooren) te ver af geleegeen is.

Den Yk werd den 1. Juli begonnen, en overstaan van den Fiscaal independent.

Colombo, den
16. Decemb.
A. 1707.

UEd. Zeer Ootmoedige, en
Geaffectioneerde Vriend,
en Dienaar.

C. J. SIMONS.

Daar op is zyn Ed. van Ceylon, als Zeeyoogd der Retour-Vloot, met de Ceylonze Schepen van hier vertrokken, zynde nog, by zyn Ed. aanwezigen op Ceylon, de Keyzer van Candi, den 4. Ju-

ni, dezès zelven jaar's 1707. overleeden, A. 1707. en die Vorst door zynen Soon, *Wirapracaram Narendra Singa*, (die van adren *Wirapracaram Anareendre Singa* genaamd werd) vervangen.

Deze Prins was toen maar 17 jaaren ^{sKeyzers}oud, zeer woest van aard, en betoonde ^{Dood, en}zich in alle zyn bedryven een zeer ge- ^{hy door}vaarlyk mensch, en een groot gewel- ^{zyn Zoon}denaar te zyn. Wy spreken elders bre- ^{vervan-}gen. ^{gen.}der van hem, en stappen dierhalven verder hier af.

De Heer *Simons* zettede zich tot Utrecht neder, en was A°. 1725. aldaar nog welvarende.

Wat nu het bestier van den Heer *Bekker* Simons, ^{toen}angaat, dit behaagde de Heeren ^{door de}Zeventienen zodanig, dat zy zyn Ed. ^{Heer}3 jaaren daar na, of A°. 1710. ; ordina- ^{Bekker,}ris Raad van India maakten; hoedanig ^{vervan-}zyn Ed. hier, met veel Lof; tot A°. ^{gen, die}1716. geregeerd heeft, wanneer zyn ¹⁷¹⁰Ed. als Zeevoogd der Retourvloot van ^{Ordinaris}hier vertrokken is, en zich tot Amster- ^{Raad}dam nedergezet heeft, alwaar zyn Ed. ^{wierd.}in August. 1722. overleeden is.

Zyn Ed. wierd (na een bestier van 9 ^{De Heer}jaaren, A°. 1716.) door den Heer en ^{door de}*Mr. Isaac Augustyn Rumph*, (die 't jaar te ^{Heer}vooren, Extraordinaris Raad van India, ^{Rumph,}gemaakt was, en A°. 1720. Ordinaris ^{1716.}Raad wierd) vervangen. ^{vervan-}gen. ^{Die}

In 't jaar daar aan, te weten, A°. ^{A. 1720.}1721. den 23. Maart, quam de Key- ^{Ordinaris}zerinne van Ceylon, te Sterven, het ^{Raad}geene zyn Majesteit, door eenige Hof- ^{wierd.}Grooten, aan den Heer Gouverneur ^{Dood}*Rumph*, en den Raad zeer plegtelyk liet ^{der Key-}bekend maaken, waar op zyn Ed., en ^{zerinne,}de Raad, goedvond, om den 25. April, ^{A. 1721.}den Onderkoopman en Casfier, *Cornelis Takel*, als Gefant na zyn Keyzerlyke Majesteit, zeer itatelyk af te zenden, om uyt name der Nederlandze, Geofstroyerde Oost-Indische Maatschappy, en van zyn Ed. en den Raad, het Compliment van Rouw-beklag, over 't Afterven van deze Princes af te leggen. Gelyk wy dit alles breeder in 't volgende Rapport, van den Gefant *Takel*, by zyn optogt derwaards, kunnen beoogen.

RAPPORT, Opgedragen in alle Eerbied, aan den Wel-Edelen Groot Agtb. Heer, Mr. *Isaac Augustyn Rumpf*, Raad Ordinair van Nederlands INDIA, Gouverneur en Directeur des Eylands CEYLON, met de onderhoorigheden, door den Onderkoopman en Castier, *Cornelis Takel*, behelzende alle Notable en Aanmerkenswaardige voorvalten in zyne opreyze naar 't Candiase Hof, werwaarts de zelven door welgemelde zyn Edele is gedepecheerd geworden, omme aldaar, uyt name en van wegen de Edele Doorlugtige Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, af te leggen het droevig Compliment van Rouw-beklag over 't Aftterven van de Doorlugtige Keyzerinne, Gemalinne van den Grootmagtigsten Monarch en onverwinnelyke Keyzer, *Wiré Paracram Anareendre Singa*.

Wel-Edele Groot-Agtbaare Hoog
Gebiedende HEERE:

Optogt van den Cassier Takel, als Gesant na Candi, A. 1721.

IK diene in alle Onderdanigheid van Rapport, hoe dat ik op den 25. der jongstverfehoven maand April, des Vrydags voormiddags, ontrent de klok half negen uren, aan U Wel-Edele Groot-Agtbaare Wooning, van U Wel-Edele Groot-Agtbaare, en de Politique Leeden, myn nedrig affcheid genomen hebbende, in gezelschap van den E. Heer Directeur Ingenieur, *Pieter Gysbert Noot*, en den Opperkoopman, en Hoofd-Administrateur, dezes Gouvernements, den E. *Arnold Moll*; mitsgaders den Dessave der Colomboze Landen, den E. *Jeremias van Vliet*, met 's Compagnies Koets, en twee Compagnien Militairen, nevens eenige Raatjes Lascaryns, naar 't Pas Nakelgam, my op weg begeven heb, en van daar vervolgens, met Andols verder opwaarts, komende dien zelvendag tegen den Avond, op Hangwelle, alwaar wy bleven vernagten, en des ande-

ren daags, 's middags, ontrent de klokke half twee uren, op Awifawele, leggende aan deze kant der Rivier van Sitavaca, gearriveerd zynde, ben ik ontrent half drie uren (naar het nemen van een vriendelyk affcheid, van bovengemelde Heeren, en de Colomboze Militie) nevens myn gevolg, aan de overkant der Rivier, naar Sitavaca, alwaar myn Logement gemaakt was, overgevearen, hebbende als doen in myn gezelschap, den Mohotiaar der 3 Corles, 2 Coraalen, 3 Araatjes, en eenige Lascaryns, de welke my van deze kant der Rivier hebben komen afhaalen, en begeleiden naar voorz. Logement. Hier vertoefde ik tot Donderdag 's morgens vroeg, wezende den 1. May, als wanneer my door de Mohotiaar der drie Corles voormeld, berigt wierd, dat eenige Hofs-Grooten heden op Rouannele stonden af te komen, 't welk per een brief onder voorz. datum, U Wel-Edele Groot-Agtb., in alle onderdanigheid geadviseerd is, gelyk zy ook den 3. der zelve Maand, tegen den avond, ontrent ses uren, ter ordre van zyn Keizerlyke Majesteyt, op Sitavaca, by my aanquamen, zynde vier in getal, en genaamd:

Maanpittige Ralehami, Dessave der 3 en 7 Corles.

Dumbararatte Ralehami, dito, van Noewarecalawie.

Moragammara,
en
Heendenie. } Mohanderans.

Maar de vyfde, met name *Waragodda Mohanderan*, waar van by myn voorz. submissie letteren mentie gemaakt heb, dat mede op Ruanelle was aangekomen, heb ik niet vernomen; dog my wierd te kennen gegeven, dat hy op Kebellagaharoeppé verbleven, en dat de Dessave der vier Corles aldaar mede aangekomen was, om my in te wagten, en vervolgens na 't Hof te begeleyden. De vier eerst-gemelde Heeren, hebben tot hun Staathoudery medegebragt.

5 Sprinkhaanen.
89 Musquetiers.
1 groot, opgerold Vaandel.
8 gemeene, dito.
10 Tambelingeros, en

Een menigte Lascarys, met hunne Pieken, waar van het grootste gedeelte, mitsgaders voornoemde Hofs-Grooten, en hunne dienaren, in den Rouw waren. Ik heb meergemelde Heeren, en

een stuk weegs van myn Logiement ontfangen, en met Roofwater befprenge; dog het Logiement genadert, en, na een weinig ftans, ons gerangeerd hebbende, vroeg de Deffave der 3 en 7 Corles (die het woord dede) uyt naam en ordre, van zyn Keyzerlyke Majesteit, of U Wel-Edele Groot-Agtbare, (noemende zyn Majesteits opregte, getrouwe, en Welbeminde Edle Heer Gouverneur) op myn vertrek van Colombo, in een goeden en wenschlyke ftaat van gezondheid was, daar ik op repliceerde, dat U Wel-Edele Groot-Agtb., een kleynen tyd herwaards, wat onpaffelyk geweest, maar met myn vertrek van Colombo, onder Godes Zegen, in een volkomen Gezondheid was continueerende, om zyn Keyzerlyke Majesteit, alle zoorten van getrouwe mogelyke dienften toe te brengen, waar op haar Eds. betuigden, dat U Wel Ed. Groot-Agtbare indifpofitie, haar zeer fmertelyk te verftaan was, dog zich daarentegen van herten verheugde, in U Wel Ed. Groot-Agtb. reconvalescentie tot vorige Gefondheid, vragende verder, na den toestand van U Wel-Edele Groot-Agtb. Heeren Raadsperfoonen, en ook na myn Gezondheid, dat volgens oude en gewoonelyke Complimenten, door my beantwoord wierd.

Zo mede op hunne vrage, of ik, zedert myn komst op Sitavaca, met de behoorlyke Guafto's, wel onthaald, en getraecteerd was, dat zulks door de overgrootte gunft van zyn Keyzerlyke Majesteit, zonder eenig manquement, ten overvloede by my was genoten, en dat ik zyn Keyzerlyke Majesteit daar voor, op het allerbeleeftte dankbaar bleef.

Vervolgens maakten boven gemelde Heeren my bekend, dat zyn Keyzerlyke Majesteit, van des zelfs Hof-Grooten met genoegen verftaan hebbende, de aankomft van den Gefant op Sitavaca, hun derwaards had gedepecheerd, om den zelve met voorzigtigheid, en goede voorzorge ten Hove te begelyden, excepto *Moragammara*, Mohanderan, die op morgen wederom moest te rug gaan, ten eynde zyn Keyzerlyke Majesteit van Rapport te dienen; op alle welke voorflagen, zyn Keyzerlyke Majesteit, door my op 't nedrigft bedankt, en myn onderdanige dienft, zo het de occasie mogt toelaten, aan zyn Keyzerlyke Majesteit, en Hof-Grooten geprefenteerd hebbende, beloofden zy my zulks zonder manquement te zullen doen, waar op ik voorts uyt U Wel-Edele Groot-Agtbare, geëerde naam, en die der Heeren Politique Leden, na de gezondheid, en 't welvaren

V. DEEL.

van zyn Keyzerlyke Majesteit vroeg, A. 1707. en van gemelde Deffave der 3 en 7 Corles ten antwoord kreeg, dat die Monarch, op zyn Gouden Throon in volmaakte gezondheid zat, om zonder mocjenisse van iemand, honderd duizend jaaren te regeeren, mitsgaders zyn getrouwe Heeren Hollanders, en zyn Majesteits onderdaanen, zonder onderscheid met veel gunften te favorifeeren, waar over my grootelyks verblyd hebbende, vroeg ik wyders na de gezondheid van de gezamentlyke Hof-Edelen, en ontfing tot antwoord, dat zy alle, ten dienste van zyn Keyzerlyke Majesteit, welvarende waren; op welk bescheid, even als van te voren, myn vreuude uytende, verzogt ik deze Heeren een weinig te zitten; onderwylen haar Edelens met Betels, en Areek, &c. regaleerende, namen zy hun afscheid, om dat zy van de Reyze vermoed waren, 't geen ik in haar Eds. believen gelaten, en na ouder gewoonte met alle beleefdheid hen uytgeleide gedaen hebbende, begaf zig ieder na zyn Logiement, zo als ik U Wel-Ed. Groot-Agtb. des anderendaags (alzo 't dien avond te laat geworden was) in alle onderdanigheid gecommunicéerd heb.

Op dezen dag; of den vierden Courant, des voormiddags ontrent elf uren, quamen dikmaals gemelde Hof-Grooten aan myn Logiement, en zeyden, dat van meening waaren, hedente vertrekken; mitsgaders dat de Mohanderan, *Moragammara*, voormeld; afscheid quam nemen, om ook zyn Reyze na 't Hof te bevorderen; waar op ik antwoordde, dat ik tot zyn Keyzerlyke Majesteits dienft gereed stond, ten eynde met genoemde Heeren, de Reyze voort te zetten, haar nogmaals myn nedrige dienft aan zyn Keyzerlyke Majesteit, en Hof-Edelen, opdragende, en voorsz. Mohanderan een behouden reyze toewenschende, is hy opstonds vertrokken; maar ik, en de overige drie Heeren, te elf uren naar Rouanelle, zo als by een latere Missive, onder hedigen datum, U Wel-Edele Groot-Agtb. eerbicdigft ter kennisse gebragt is.

Wy quamen te drie uren des namiddags, na dat de Rivier waren overgevaaren, aldaar in het Logement, en ik wierd door twee van meergemelde Hof-Grooten verwelkomt, alzo de Deffave der 3, en 7 Corles, agtergebleven was, om het een en 't ander te bezorgen; dog quam ook kort daar aan, en liet zyn Excuse doen, mitsgaders vragen, of ik wel was overgekomen. Ik liet zyn E., onder een behoorlyk Compliment, en 't afleggen van myne groetenisse, dienen vanja.

Y y

Hier

A. 1707. Hier bleven wy vernagten; en begaven ons des anderen daags, den 5. dezer, ontrent 10 uren 's voormidags, op weg na Kebellagharoeppé; alwaar wy des avonds ontrent vyf uren aanquamen.

Hier wierd ik door den Dessave der 4 Corles (die my heeft opgewagt, gelyk in alle onderdanigheid aan U Wel-Edele Groot-Agtbare, by Misfive, gedagteekend den 4., stanti heb bekend gemaakt) met eenige Mohanderans, Cooraalen, en Vidaans, een kleenen weg van myn Logement, beleefdelyk ontfangen, van waar ik 's anderendaags, den 6. dezer, ten elf uren, op de middag, in gezelschap van voornoemde 4 Heeren, te weten, de eerstgenoemde drie, en den zo even gemelden Dessave der 4 Corles, ben opgebroken, en des agtermiddags over vier uren gearriveerd op Hittimoele, alwaar ik dien nacht vertoefde, en den 7. courant op de middag, ontrent elf uren de Reyze weder voortzettende, zo quam ik 's agtermiddagste 3 uren, tot Attapitti.

Alhier dien nagt verbleven zynde, quamen 's anderendaags 's morgens, of den 8. voormeld, genoemde 4 Hofsgroten my de Visite geven.

Na dat wy over en weder na onze Gezondheid gevraagd hadden, maakten zy my bekend, dat op gisteren avond imand door hun was afgezonden, om zyn Keyzerlyke Majesteit, volgens ouder gewoonte, te verwittigen onze komst tot dus verre; terwyl ik hier zoo lange zoude moeten vertoeven, tot dat haar Edelens bescheid daar over erlangden.

Na hun met Betels, Areek, &c. geregaleerd, en na een weinig gezeten te hebben, deed ik haar Eds. tot buyten myn Logement uytgeleyde. Den 10. courant, had ik de eere, 's agtermiddags ontrent vyf uren, aan myn Logement te ontfangen, de gezamentlyke geciteerde Hofsgrooten, my bekend makende, dat twee door zyn Keyzerlyke Majesteit afgesonden Heeren hier stonden aan te komen; die dan ontrent half ses uren, op de ordinaire plaatsen, buyten myn Logement, door my, in gezelschap der 3 opgemelde Hoofden, gerecipient, en met Roofwater besprengd wierden, zynde genaamd *Dodamwolle Halloewaddene Ralebami*, en *Cortegal-Oloewe*, Mohandiram, medebrennende tot hun Staathoudery, rwaalf Musquetiers, en eenige Lasca-ryns.

Ik geleyde deze Heeren tot voor 't Brieven-huisje, binnen myn Logement, en, ons aldaar gerangeerd hebbende, bragt de eerstgenoemde *Halloewaddene*

Ralebhami, uyt last van zyn Keyzerlyke Majesteit, te berde de ordinaire vragen, zoo als op Sitavaca, by aankomst der vorige Hofsgroten, over en weder gedaan, mitsgaders weder beantwoord zyn.

Deze Heer zeyde kort daar aan, door zyn Keyzerlyke Majesteit, nevens zyn voorgenoemde Confrater, expres gelonden te wezen, om my met behoorlyk respect, en voorzigtigheid, in Compagnie der alhier zig bevindende Hoofden, verder opwaarts te brengen; waar voor ik zyn Keyzerlyke Majesteit beleefdelyk bedankt hebbende, verzogt, of deze Heeren een weinig geliefden te zitten, dat zy accepteerden.

Haar Edelens Betels, en Areek, &c. geprezenende zynde, vertrokken zy na hunne Rust-huizen.

's Anderendaags, den 11. dezer, op een Zondag voormiddag, ontren half 10 uren, quamen voortz. gezamentlyke Hoofden, by my, zeyden dat voornemens waren onze Reyze te bevorderen, waar over ik my zeer content toonde, en, alles in gereedheid hebbende doen brengen, te elf uren van hier na Walgouagodde ben vertrokken, zoo als by Misfive, onder hedigen datum, van 't een en 't ander U Wel-Edele Groot-Agtb., in alle submissie communicatie, gegeven heb.

's Agtermiddags, te half 3 uren, arriveerde ik behouden, na dat den berg Ballene overgekomen, en desselfs Gravet voet, volgens gewoonte, doorgestaan was, op laatst gemelde plaats, en den 12. op Ganoeroewe, naar al mede te voet gepasseert te hebben de Pagood Dodanwolle Dewalle.

Den 13. 's morgens te 10 uren, begaven wy ons verder op, en 't Oude Paleys Singoddegale Noewere, als voren, te voet voor by marcherende, quamen ten half 3 uren des agtermiddags, te Talaawatoeoye, alwaar de Dessave van Puttelang, *Joseph d'Orthe*, (die, om 't noodige te bezorgen, alzo dit zyn District is, hier gekomen was) my even buiten het Logement, beleefdelyk heeft verwelkomt, en, my daar in brengende, vond ik het heel anders, als de vorige: want men heeft het hier rondom verzierd met witte Olas, Piesfang-Boomen, &c.

Den 14. 's morgens ten 9 uren, wederom in optogt gaande, quamen wy aan de Gravet Dehalcadde, die ik, conform d'ufantie, in gezelschap der gezamentlyke Hoofden, te voet doorpasseerde, ten half drie uren 's agtermiddags tot Ma-Oye aanquam, daar ik door den eersten Ryks-Adigaar *Ranmoleko Rale-*

Ralehami, en nog twee andere Heeren, met name, *Debigamme Codditoewawako*, Mohotiaar, en *Kaudoepelelle Coerwe*, Mohotiaar, even buiten 't Logement (dat gelyk als laatstgemelde was vereerd) wierd verwelkomt, en daar binnen geleid.

Daar een weinig gestaan, en ons gerangeerd hebbende, is my door voorgemelden Adigaar, d' ordinaire vrage uyt laft van zyn Keyzerlyke Majesteit voorgesteld. De zelve in gevoegelyke manieren beantwoord; en uyt de ge-eerde naam van U Wel-Edele Groot-Agtb., na zyn Majesteits gezondheid, en die der Hofs-Edelen vernomen, en behoorlyk bescheid erlangt hebbende, zeyde opgemelde Adigaar, het zyn Keyzerlyke Majesteits ordre te wezen, dat de Heeren, te weten,

De Deslave van Noewere, *Calawie*.

Caudoe Pelelle Coerwe, Mohotiaar.

Heenderie,
en } Mohandirams.
Cottagal-Oloewe. }

Om het noodige te bezorgen, my alhier zouden gezelschap houden, en dat hy Adigaar, nevens de verdre Heeren, haar weder na 't Hof moesten begeben, om zyn Keyzerlyke Majesteit myn aankomst te dezer plaatze te advizeeren.

Voorts dat ik binnen een dag of drie met volkomen respect ter Audientie zoude opgehaald werden; waar voor ik zyn Keyzerlyke Majesteit beleefdelyk bedankt, en haar Edelens verzogt heb by gelegenheid met alle reverentie myn onderdanigen dienst te presentereen aan zyn Keyzerlyke Majesteit, en de verdre Hofs-Edelen, 't welk door gemelde Adigaar aangenomen, en my verzekerd wierd, met zyn verschyning aan 't Hof, te zullen doen; waar voor op nieuw bedankt, en de gezamentlyke Heeren tot op d' ordinaire plaats uytgeleyde gedaan hebbende, namen afscheid, en vertrokken de eene party naar 't Hof, en de andre na hunne Logementen.

Tegens den avond wierd ik van wegen zyn Keyzerlyke Majesteit vereerd, met 23 potten met Inlandze gebakken, waar voor ik myn verschuldigde dankbaarheid afleyde.

Den 15. stanti, des voormiddags quamen alhier van 't Hof, de Heeren *Debigamme Koditoewako*, Mohotiaar, en *Goddapale*, Mohandiram, zeggende de eerstgemelde, door zyn Keyzerlyke Majesteit expres gezonden te zyn, om na myn gezondheid te vernemen, en of ik zedert myn komst in 's Konings

gebied, eenig gebrek ontrent d' onthalingen, als anders, hadde geleden, daar ik ten antwoord op gaf, dat ik ten dienste van zyn Keyzerlyke Majesteit welvarende was, en niet genoegzaam myne nedrige dankbaarheid konde beuigen, voor dat zyn Keyzerlyke Majesteit geliefd heeft deze gunstige vragen aan my te laten doen, als mede dat ik, door de hooge ordres van zyn Keyzerlyke Majesteit, ontrent het nodige, alles tot byzonder genoegen had genoten.

Des agtermiddags ten vier uren, quamen wederom van 't Hof twee andre Heeren, met name, *Madamwolle Ralehamie*, Deslave van Matule, en *Dodamwolle Halloevadene Ralehamie*, in 't wit gekleed, voerende een vliegend Vaandel voor uyt, de welke zeyden uyt ordre van zyn Keyzerlyke Majesteit gezonden te zyn, om my ter audientie te brengen, met een bekend makende, dat haare oude jaaren waaren voorbygegaan, en het nieuwe verschenen was; mitsgaders dat 't haar niet wel zou voegen, my, als den eersten Ambassadeur, die voor zyn Majesteit in dit haar nieuw aangevangen jaar zoude verschynen, in Rouw-gewaad te ontfangen; waarom zyn Keyzerlyke Majesteit alle zyne Hovelingen heden geordonneerd had, den Rouw af te leggen, en dat ik ook derhalven het treur-gewaad in een ander kleed beliefd te verwisselen; waar op ik haar Edelens repliceerde, door U Wel-Edele Groot-Agtbare, expres in den Rouw, als ook myn gevolg, te zyn opgezonden, om de dood van de doorlugtige Keyzerinne, Gemalinne van zyn Keyzerlyke Majesteit, van wegen de doorlugtige Compagnie, en U Wel-Edele Groot-Agtb., te beklagen, met recommendatie, van dat gewaad niet te veranderen, dan wanneer zyn Keyzerlyke Majesteit my daar toe zou gelieven te gebieden; daar gemelde Heeren my wederom op te gemoet voerden, dat, wanneer ik haare voorstelling, die zy uyt name van zyn Keyzerlyke Majesteit deden, naquam, zyn Majesteit daar over zeer vergenoegd zou wezen.

Ik diende haar Edelens hier op maar een pak gecouleurde Kleederen, die ik op Colombo dagelyks droeg, te hebben medegebragt, en zoo haar Edelens dit aantond, dit dan te zullen aantrekken, en zo mede myn gevolg andre rokken, die zy by haar hadden, waar mede naar Edelens zeer content waren.

Ik vertok dan alzo, ontrent half ses uren, nevens opgemelde twee Heeren, en de andre alhier verbleven vier, dito;

A. 1707. pafferende de Rivier, marcheerden een eind weegs voort, tot aan Bewilearawe, alwaar een weinig halte hielden, wederom voortgegaan zynde, mitsgaders voor de Stad wat vertoevende, quam de eerfte Ryks-Adigaar, en de Deffave der vier Corles, die my geleiden tot aan de Poort van 't Hof, alwaar my te gemoet quamen de Deffave der 3 en 7 Corles, mitsgaders de Deffave Saffragam, zeggende, tot nader laft van zyn Keyzerlyke Majesteit, hier te moeten wagten, en dat zy ondertusfchen van myne komfte zyn Majesteit zouden gaan verwittigen, waar na zy, binnen gaande, en kort daar op weder buiten komende, zeyden, dat het den Koning geliefde, my ter audientie te laten komen.

Hier op naar binnen gaande, tot voor de Audientie-Zaal, de Mohotiaar, *Louis de Zaram*, aan myn linkerzyde geplaatft zynde, verwoegden zig aan beyde zyden,

De eerfte Ryks-Adigaar.

- Deffave der 3 en 7 Corles.
- dito, van Puttelaug.
- dito, der 4 Corles.
- dito, van Saffragam.
- dito, van Matule.
- *Ralebami Dodamwolle Haloerwade.*
- Mohotiaar, *Hoelam Gammoewe.*

Daar, na aldus een weinig geftaan te hebben, wierden na den anderen, vier Gordynen geopend, als wanneer ik, op het gezicht van den Koning, zittende op zyn Throon, myn hoed af nam, en op de eene Knie knielde; maar alle de andre Hoofden, en myn Taalman, de handen boven 't hoofd, onder 't uyten eeniger woorden, flaande, vielen met de uytgestrekte Lighamen vlak ter aarde, tot zes maalen toe.

Als doen gaf zyn Keyzerlyke Majesteit permiffie, dat men binnen en nader mogt komen.

Naar dat men dan opgeftaan, en 5 a 6 treden voortgegaan was, wierden deze reverentien, voor de tweede, en ook invoegen voormelt, voor de derde Reyze, voor 't eynd van een Alcatief geobferveerd.

Daar op begon zyn Keyzerlyke Majesteit my te vragen, na de gezondheid en 't welvaren van zyn Majesteits getrouwen en opregten Edelen Heer Gouverneur, en zyn Edelens Heeren Poli-

tique Leden; waar op eerbiedigft antwoorde, dat U Wel-Edele Groot-Agtbare, en Raadsperfoonen, om zyn Keyzerlyke Majesteit veel getrouwe, en aangenaame dienften toe te brengen, op myn vertrek van Colombo, in een volkomen staat van Gezondheid waren continuerende.

Zyn Majesteit betuigde hem leet te wesen, te hooren U Wel-Edele Groot-Agtb., ongefondheid; maar aan de andre zyde, was 't zyn Majesteit weer zeer lief, dat U Wel-Edele Groot-Agtbare, weder was hersteld, en dat U Wel-Edele Groot-Agtb., nevens den Raad, welvarende waren.

Verders vragde zyn Majesteit naar myn toefland, en of ik, zedert myn komfte op Sitavaca, tot Ma-Oye toe, na behooren was getraecteerd.

Ik diende, dat ik ten dienfte van zyn Keyzerlyke Majesteit, welvarende was, en op alle zyne Majesteits Plaaten, door de groote gunft van zyn Keyzerlyke Majesteit, wel, en zeer beleeftelyk onthaald was, waar voor ik zyn Keyzerlyke Majesteit op d'eerbiedigfte wyze bedankte.

Hier na gaf zyn Majesteit my Licentie, om te mogen gaan zitten; en by aldien my icts door U Wel-Edele Groot-Agtb. was aanbevolen, het zelve nu voor te dragen, gelyk dan eerstelyk zyde, dat ik de cere hadde, uyt U Wel-Edele Groot-Agtbare geagten name, en die der Heeren Politique Leden, te vernemen na zyn Keyzerlyke Majesteits gezondheid, en welvaren, onder aflegging van U Wel-Ed. Groot-Agtbare, en Raadsperfoonen, respectueuze Groote, en Significante verzekering, dat U Wel-Edele Groot-Agtbare steeds bereidvaardig was, zyn Keyzerlyke Majesteit, in alle occafien zodanige dienften te bewyzen, als haar zullen komen op te doen, en U Wel-Ed. Groot-Agtbare mogelyk zyn, volgens het geene, en waar van door U Wel-Edele Groot-Agtbare, zo mondeling, als fchryfteiyk, steeds met veel empressement betuiging gedaan is.

Daar deze Monarch op antwoorde, dat in goede gezondheid, op zyn Gouden Throon zat, om honderd duizend jaaren te heerfchen, en zyn Majesteits oprechte, en getrouwe Heeren Hollanders, mitsgaders zyn Majesteits Onderdaanen, veel gunfte te betoonen, en zeer vergenoegd te zyn, over de groote, en uytdukkelyke Woorden, van getrouwheid, daar zyn Keyzerlyke Majesteit ook niet aan twyffelde, of zo lange als Zon en Maan duuren, de getrouwe Heeren Hollanders zouden zulks

7-zulks agtervolgen, waar over ik myne blydichap geuyt, en met een gezegt heb, dat, wanneer U Wel-Ed. Groot-Agtbare, deze aangename tyding komt te hooren, zig ten hoogste zoude verheugen, als mede dat U Wel-Edele Groot-Agtb. niet mancqueren zoude, zyn Keyzerlyke Majesteit meerder getrouwe diensten toe te brengen.

Voorts heb ik uyt name, en van wegen de doorlugtige Nederlandze Oost-Indische Compagnie, zyn Keyzerlyke Majesteit te kennen gegeven, dat ik door U Wel-Edele Groot-Agtb., gevonden was, om zyn Majesteit met de meeste nadruk en reverentie, te betuigen, de overgrootte droefheid, en heretelyke smerten, die U Wel-Edele Groot-Agtbare, in des zelis Ziele gevoeld had, over 't beklagelyk, en ontydig Afsterven, van de doorlugtigste Keyzerinne, Gemalinne van zyn Keyzerlyke Majesteit, tot ontroering van U Wel-Edele Groot-Agtbare voorgevallen, op Sondag den 23. Maart jongstleden; van welk fataal geval, zyn Keyzerlyke Majesteit behaagt heeft, tot een overtuigend, en doorstraalend teeken zyner Keyzerlyke vriendschap, en welmenentheid, voor en ontrent de doorlugtige Compagnie, aan U Wel-Edele Groot-Agtbare speciaale kennisse te doen geven, door 2 expresse afgesondene Hof-Edelen, met name, *Dodanwolle Halloewaddene, Ralebamie*, en *Debigamme Koditoewake*, Mohotiaar; voor welke zonderlinge blyk van zyn Majesteits vertrouwelykheid, ik in den ge-eerden naam van U Wel-Edele Groot-Agtbare, zyn Keyzerlyke Majesteit, op het gediensligste bedankt hebt, met byvoeginge, dat U Wel-Edele Groot-Agtb. goedgevonden heeft, my speciaal op te zenden, om gedagte droevig Compliment van Rouwbeklag af te leggen, en ook te gelyk zyn Keyzerlyke Majesteit met alle respect te kennen te geven, dat niet wel uyt te drukken is het groot en smertelyk deel; dat U Wel-Edele Groot-Agtbare is nemende in dit important en fataal verlies van zoo eene Hooggebooren, doorlugtige, en met alle zoorren van ongehoorde deugden, begaafde Princefse, waar inne U Wel-Ed. Groot-Agtbare, den Heere onzen God vriendelyk bad, zyne Keyzerlyke Majesteit te willen vertroosten, mitsgaders door andre overvloedige Zegeningen dit rykelyk te repareeren, naar den wensch, en tot compleet genoegen, zyner Keyzerlyke Majesteit; zyn Illustre en Koninklyke Persoon, voor al zonder ophouden, conzerveerende by een volmaakte en langduurige gezondheid, om gezeten op zy-

nen Gouden Throon, een reeks van ja. A. 1707 ren, de getrouwe Hollanders, en ook zyn Majesteits goede Onderdanen, veele gunsten, en favouren te bewyzen.

Op alle het voorschrevene, heeft zyn Keyzerlyke Majesteit gelieven het volgende te antwoorden:

Dat zyne Keyzerlyke Majesteit, gemelde twee Hoofden aan U Wel-Ed. Groot-Agtb. had overgezonden, om bekend te maken, het overlyden van zyn Majesteits Keyzerinne, en dat deze Hoofden, met veel respect, Honneur, en alle teekens van Rouw en Treurgewaad, over deze aflyvigheid, door U Wel-Edele Groot-Agtbare, onder zeer groote, droevige, en uytdukkelyke woorden, zyn ontfangen, mitsgaders dat zyn Keyzerlyke Majesteit, zeer vergenoegd was, zulks uyt opgemelte twee Hoofden, te hebben verstaan, te meer, nu U Wel-Edele Groot-Agtb., in het zelve Treur-en Rouw-gewaad, een Gefant aan zyn Keyzerlyke Majesteit heeft gelieven op te zenden, om't gedaane droevig compliment van Rouwbeklag af te leggen, daar op zyn Majesteit betuigde zo content te zyn, dat het niet genoeg konde uytten, als mede niet te zullen mancqueren, voor U Wel-Edele Groot-Achtbare getrouwe diensten, die U Wel-Edele Groot-Agtb. in alle oecassen komt te betoonen, zyne Keyzerlyke Majesteit U Wel-Edele Groot-Agtb. met meer en meer gunsten te favoriteeren, voor alle 't welke ik uyt name van U Wel-Edele Groot-Agtb., op het allerbeleefdste, zyn Majesteit bedankt, en met eenen gezegt heb, dat ik niet verzuimen zal, by verschyning op Colombo, U Wel-Edele Groot-Agtb. van alles Rapport te doen.

Wyders zeyde zyn Keyzerlyke Majesteit, dat, dewyl ik, als de eerste maal zynde, dat voor zyn Majesteit quam te verschynen, en niet wel tegen de lucht zoude kunnen, zyn Keyzerlyke Majesteit diehalven my zo schielyk ter audientie laten komen, en nu goedgevonden had, my met eenen permissie te geven, om weder naar Colombo, te mogen vertrekken, my voorts belastende, van wegen zyn Keyzerlyke Majesteit, U Wel-Edele Groot-Agtbare zeer te groeten, en bekend te maken, dat zyn Majesteit van gedagten is geweest, volgens zyn Koninklyk woord, aan den laatsten Gefant gedaan, twe Mohandirams aan U Wel-Ed. Groot-Agtb. met een Ola af te zenden; dog heeft, door het overlyden van zyn Keyzerlyke Majesteits Gemalinne, niet kunnen reüseren; maar dat zyn Majesteit in 't korte zulks zoude agtervolgen; - daar

A. 1707. voor ik zyn Keizerlyke Majesteit, op de allerverpligtste wyze bedankt, en op zyn Gouden Throon, gezondheid, voorspoed, en een langduurige en gelukkige Regeering toegewencht hebbende; vereerde zyn Keizerlyke Majesteit my met een Geschenk, zo mede den Taalman, *Louis de Saram*; waar voor zyn Majesteit de novo bedankt wierd, onder byvoeginge, dat ik niet wist, of ik U Wel-Edele Groot-Agtbare, genoegen zoude geven, in het zelve Geschenk te ontfangen, nademaal in zoo een treurigen staat opgezonden was; dog zyn Majesteit replicceerde hier op, dat 't geene uyt zyne Keizerlyke Majesteits groot dispens quam, onbeschroomd mag aangenomen werden, waar voor zyn Majesteit al weder nedrigst bedankt, en, naar de gewoonelyke wyze, met de gezamentlyke Heeren buiten de Audientie-Zaal gekomen zynde, wierd ik door den Deslave der vier Corles, in een Mandoc, gelyk terwyl de andre Heeren voor de zelve zaten te wagten, onderhouden, alwaar veel Inlands Gebak, my voorgediend is geworden.

Daar van een weinig genuttigd, en zyn Keizerlyke Majesteit, voor dit beleefst, en gunstig onthaal, myn ootmoedige dankzegging, hebbende laten doen, wierd my door de gezamentlyke Heeren, tot op d'ordinaire plaatze, d'eere van behoorlyk uytgeleide aangedaan, van waar ik, in gezelschap der by my geweest zynde 4 Hoofden, als mede den Mohotiaar, *Debigamme Coditoewakoe*, ontrent 2 uren na middernacht, aan het Logement quam.

Daar zeyde my de zoo even genoemde Mohotiaar, dat hy, en *Candoewelle Coerwe*, Mohotiaar, te rug, na 't Hof moesten keeren, om zyn Majesteit van Rapport te dienen, dat men my aan gemelde Logement gebragt had, zoo als zy ook na het nemen van afscheid, vertrokken, mitsgaders de andre drie naar hun verblyfplaatsen.

Den 16. stanti, des midtlags ten een uur, quamen van 't Hof de eerste Ryks-Adigaar *Ranmoleke Ralebamie*, *Debigamme Coditoewakoe*, en *Candoepelelle Coerwe*, Mohotiaars, en verwittigden my, dat zy door den Koning geordonneerd waren, om my naar Colombo, uytgeleyde te doen, en dat de Heeren Deslave van *Noeware Calawie*, *Cottegal-Oloeve*, en *Heendenie*, Mohandrams, my met alle voorzigtigheid tot Hangwelle zouden begelyden, waar over myn blydchap betoond, zyn Keizerlyke Majesteit bedankt, en myn Bagagie vooruyt gezonden hebbende, vertrok ik ten 2 uren van Ma-oye, en de certif-

gemelde drie Heeren, na een weinig gaans, en 't nemen van ons afscheid, te rug na 't Hof, hebbende hen alvorens verzogt, myne zeer verichuldigde dankbaarheid, en onderdanige groete, aan zyn Keizerlyke Majesteit, mitsgaders de hertelyke gebiedenisse aan de verdr Heeren, Hofs-Grooten, af te leggen, 't welk door hem, Adigaar, gewilliglyk aangenomen wierd, zo als U Wel-Ed. Groot-Agtbare, in alle eerbiedigheid, by myn onderdanige Missives, de Datis 16. en 19. ter kennisse is gebragt.

Vervolgens ben ik, Gode zy Lof, op den 24. dezer maand, na alvorens op Talawatoc-Oye, Gannaroewe, Walgouagodde, Attapitti, Hittemoele, Kellagaharoeppe, en Rouandle, een nagt op ider plaats uytgeruist, mitsgaders van den Vaandrig *Gerrit Backer*, Hoofd tot Hangwelle, aan Cosgamme verwelkomt te zyn, item een nagt op Hangwelle verbleven te hebben, in gezondheid hier gearriveerd, waar mede aldus myn commissie, onder eerbiedige hope van U Wel-Edele Groot-Agtbare geerde welnemen, een cynde genomen heeft, biddende verders U Wel-Edele Groot-Agtbare ootmoedig in deze myne veringting te willen nemen een gunstig welgevallen, nadien myn devoir ontrent alles geweest is, om U Wel-Edele Groot-Agtb. geagte bevelen, na myn uyerste vermogen uyt te voeren, en te gehoorzaamen.

Hier mede zal ik dit myn nedrig Rapport besluiten, den Almogenden steeds biddende, U Wel-Edele Groot-Agtbare Glorie te willen vermeerderen, en brengen op den hoogsten top van eere, mitsgaders langs hoe meer overstromen met zyne milde ryke Zegeningen, op dat ik altoos d'eere en het geluk mag hebben; met het verichuldigd Respect te zyn, en blyven:

Wel-Edele Groot-Agtbare,

Hoog-Gebiedende HEER,

Colombo, den
31. Mey,
A. 1721.

*U Wel-Edele Groot-Agtbare,
Onderdanige Geboorjame, en
Verpligte Dienaar,*

CORNELIS TAKEL.

Deze Heer Gouverneur *Rumpf*, heeft na dien tyd, dit magtig Eyland, tot A^o. 1723, met veel lof beftierd; dog in dit zelfve jaar, ftonden de Cancellchillers tegen ons op, waar op zyn Ed. goed vond, dezelve van alle hunne voorregten, die zy anders hadden, te berooven.

Ook viel hier in dit jaar, het zeldzaam geval voor, dat de Fifcaal *Barent van der Swaan*, met zyn Vrouw, door zyne Slaven, jammerlyk, op Colombo vermoord wierd. 't Geen zyn Ed. verstaande, is zyn Ed. drie dagen 'er na, den 11. Juni, 1723. (zo men zegt) van schrik overleden.

Met wat Statie deze Landvoogd, volgens de gewoonte, hier op Ceylon gebruykelyk, begraven is, ziet men omftandig uyt dit volgende Verhaal, van Ceylon overgezonden.

Den 11. dezer, des avonds over 9 uren, de Wel-Edele Groot-Agtb. Heer en Mr. *Isaac Augustyn Rumpf*, ordinaris Raad van Nederlands India, Gouverneur en Directeur van dit Eyland, en de Kust van Madura, met den Reforte van dien, in Colombo Overleden zynde, is volgens het Reglement, door den Politiquen Raad gemaakt, de Begravenisse aldus gereguleerd:

Den volgenden dag wierden alle de Klokken van 't Kasteel, en de Stad, des morgens van 8, tot 9, van 11 tot 12, en des namiddags van 4, tot 5 uren geluid, waar mede tot op den 18, gecontinueerd is; en gisteren wierd het Lyk van zyn Wel-Edele Groot-Agtbare, met de volgende Pompe begraven:

Van 's morgens ten 6 uren af, wierden de Klokken, alle uren, een half uur geluid, tot dat de Lykftatie begon; als wanneer zy, zonder ophouden, geluid hebben, tot dat de zelve volbragt was; ten half drie uren vergaderde de Militie, de Burgery en Lascaryns, op het Plein, voor de Punt Amfterdam, bezyden het Kasteel, daar de zelve, alle in ordre gerangeerd wierden, terwyl de Statie mede in gereedheid wierd gebragt, en, in de volgende ordre, de Marfch na de Kerk begon.

Eerstelyk 12 Randjes Lascaryns, in enkele Ryen, op de Cingaleefc manier,

ter weérzyde van de Lykftatio, gaande A. 1707 de Cingaleefche Marfch, met hunne Hoofden, Tamblinheros, Hoornblazers, en Vaandels, alle in den Rouw, met zwarte Strikken aan de Pieken; voorts de Compagnie Burgers, 72 mannen sterf, alle met Rouwbanden, in de Wapenen, nevens 2 Trommels, met Kroonras overtrokken, en 't Vaandel, mitfgaders de Pieken, Partifans, en de Escharpen der Officieren, met Rouw bekleed.

2. Drie Compagnien Militie, ider van 72 koppen, nevens hunne Officieren, in gelederen van 6 mannen verdeeld, in 2 divisien, welke opgevoerd wierden, door de Luitenants *Adriaan Noë*, *Hendrik Gabriel Dykman*, en *Rudolf Carel van Glaar*, en geflooten door de Vaandrags, *Adriaan Stafferts*, *Kooymans*, *Leonard Koningsboven*, en *Sr. Kumel*, alle met Rouwbanden, en Escharpes voorzien, de Vaandels en Hellebaarden mede in den Rouw, en de Trommels, tot 6 in getal, ook met Kroonras overkleed, alles conform de Militaire Costuime, met het Geweer onder den arm, en de Trompen neerwaards.

3. Vyf Hautboiften, met Rouwbanden op hunne Hoeden, en Rouwlinten aan der zelve Hautbois, die van onder toegeftopt waren, blaazende een langfaame Marfch.

4. De Lyf-Compagnie van gemelde zyn Wel-Edele, beftaande in 72 Handgranadiers, alle met Rouwbanden op hunne Mutfen, opgevoerd door den Luitenant *Hendrik Fredrik van Gent*, het Vaandel gedragen door den commandeerende Sergeant, *Hendrik Janz. Vos*, met 6 Tambours, als vooren in den Rouw, 4 Trompetters met hangende Rouwbanden, met haare Clarynen in de Trompetten, en de Banderollen met Floers bekleed.

5. De Hofmeester van zyn Wel-Edele; de Heer *Martyn van der Burgt*, met een fleepende Mantel, en hangende Rouwband.

6. Een Hand-paard van zyn Wel-Edele, in den Rouw, met zwart Laken tot de Aarde toe bedekt, geleid wordenpe door den Stalmeeftter, *Gerrit Hendrikse*, en zyn Wel-Edelens Lyf-Koetfier, *Juriaan Juriaans*, met fleepende Rouw-lampfers.

7. Noch een Hand-paard, met zwart Kroonras, tot de Aarde toe behangen, geleid door 2 Stalknegts, in den Rouw, met hangende Rouwbanden.

8. De Regiments-Straf, aan de beide eynden met koopervergulde Doppen beslagen, met zwart Fluweel bekleed, en gedragen door den Luitenant *Dorsman*,

A. 1707. *man*, in den Rouw, met een slepende Rouw-band.

9. De Standaard, gedragen door den Vaandrig, *D. E. Pieter Mazot*.

10. Het Helmet, door den Onder-Koopman, *Willem van Wynbergen*.

11. De Handschoenen, door den Onder-Koopman, *Calkberner*.

12. De Spooen, door den Onder-Koopman, *Gerrit Falk*.

13. De Degen in de Scheede, door den eersten Klerk, *Thomas Thermaddi*.

14. De Wapenrok, door den Vaandrig, *Andries Swarts*.

15. De bloote Degen, met de Punt om hoog, door den Vaandrig, *Dirk Peter Beekman*, alle in den Rouw, met Rouw-banden.

16. Agt Nodigers ter Begravenisse.

17. Het Wapen van wylen zyn Wel-Edele, gedragen door den Onder-Koopman, *Willem Anderson*.

18. Het Lyk, overdekt met een zwart Lakens Choorkleed, tot aan de grond, aan de beide zyden boven op de Kist, behangen met 8 Wapen-Schilden, van zyn Wel-Edelens Familie, gedragen wordende door 24 Corporaals, die onder 't Kleed gingen, 't geen opgehouden wierd door de Onder-Kooplyden *Marcus Visboom*, *Cornelis Koomans de Vriest*, de Sabandaar, *Nicolaas Hoepels*, de Gezaghebber van de Hottentotten, *Dirk Maurits*, de Adjunct van den Fiscaal, *Jan Hendrik Speelder*, Gezaghebber van Edam, *Jacob de Koning*, Yzer Pakhuis-meeſter, *Magnus Scot*, Opziender van 't zelve, *Fredrik Sleverts*, de Baas der Scheeps-Timmerlieden, *Bastiaan Fredrik Wilhelm*, de Baas van de Smits-winkel, *Hans Visser*, en de Baas van de Metelaars, *Hendrik Jacolyn*: bezyden de voornoemde Draagers, ter wederzyden gingen de volgende Slip-draagers, die 't zwart Lakens overkleed aan de 4 eynden ophielden, alle mede in den Rouw, de Koopman *Abraham Torin*, Schipper *Jan Joppe Kroeff*, de Onder-koopman, *Joan Arnold Wiggelhuysen*, en de Onder-Koopman, *Daniel Schooter*.

19. Agter het Lyk volgden zyn Wel-Edelens Neef, *Jobannes Jacobus Kruse*, en de Commandeur *Arnout Mol*, elk alleen agter malkander, met lange Lamphers, en slepende Mantels; en vervolgens by paaren, de Heeren Politique Leeden, met slepende Mantels en Rouw-banden, de Eerwaarde Heeren

Predikanten, de Pangerangh, *Aria Pourbaya*, de Leeden van den Civilen Raad, de Heeren Weesmeesteren, de Commissarissen van de Huuwelykze Zaaken, de Ouderlingen, en de Broeders Diakonen, alle met Mantels; vervolgens alle Compagnies Dienaren en Borgeren, nevens de aanzienelykste Inlandze Hoofden, alle met Rouw-Sluyers om het Lyf: de Marsch geschiede voorby de Wagt van Leyden, langs de Gragt, en door de zo genaamde Bier-straat, tot aan de Kerk, daar de Militie en de Burgery, zieh in dubbele reyen poſteerden, door de welke het Lyk gedragen wierd tot in de Kerk, daar men het, in een Kelder-Grafftede, op de Yzere Staven nederliet, waar na drie Salvo's uyt het Geweer van de Land-Militie gedaan, en onder ider Salvo, een stuk Kanon afgeschoten wierd; waar na alle de Stukken van 't Kasteel, met tusschenpozingen van een minuut, mede wierden afgeschoten; 't geen door alle op deze Reë leggende Sloepen, welke hunne Vlaggen en Geusen, ter halver Mast hadden laten zakken, insgelyks gevolgt wierd door 't losbranden van haare Stukken en Bassen. Na dat het Lyk in het Graf nedergelaten, en de gedragen Ornamenten, by, en op het Choor, met het zwart Lakens Kleed gesteld waren, trok de Militie, de Burgery, en de Lascaryns, met vliegende Vaandels, en slaende Trommelen, weder af, en wierden door de Lykſtatie, in de zelve ordre gevolgt, als zy naar de Kerk gekomen was, alleen met dit verschil, dat de Draggers toen den Trein slooten, die zich naar 't Sterfhuis begaf, om aldaar de Complimenten van Rouw-beklag aan Mevrouw, de Gemalinne van wylen zyn Wel-Edele, nader af te leggen.

Ondertusschen vonden haar Edelheden goed, den 25. Juni, 1723. den Heer *Joannes Hertenberg*, Commandeur van Malabar, tot Gouverneur van Ceylon aan te stellen, en sehoon de Heer *Rumpf*, den 11. Juni 3. overleeden was; kregen echter haar Edelheden, hier van den 30. Juli, per 't Schip Oudenaarde, eerst kennis; alzo die Heer, van Ceylon na Batavia, zoude vertrokken hebben, om aldaar, aan de Hooge Tafel, de Zaaken van Indiën, als Ordinaris Raad, mede te helpen betiieren.

Ao. 1724. in 't laatste van October, vonden de Heeren Zeventienien goed, den Heer *Hertenberg*, extraordinaris Raad van Indiën, nevens eenige andre Heeren, te maken.

Hier by zouden wy de wereldlyke Zaaken van Ceylon besluiten, en daar van

DE BOGT VAN COTTIAAR

TAMBLEGAMSE BAAY

BAAY VAN TRICOEN MALE

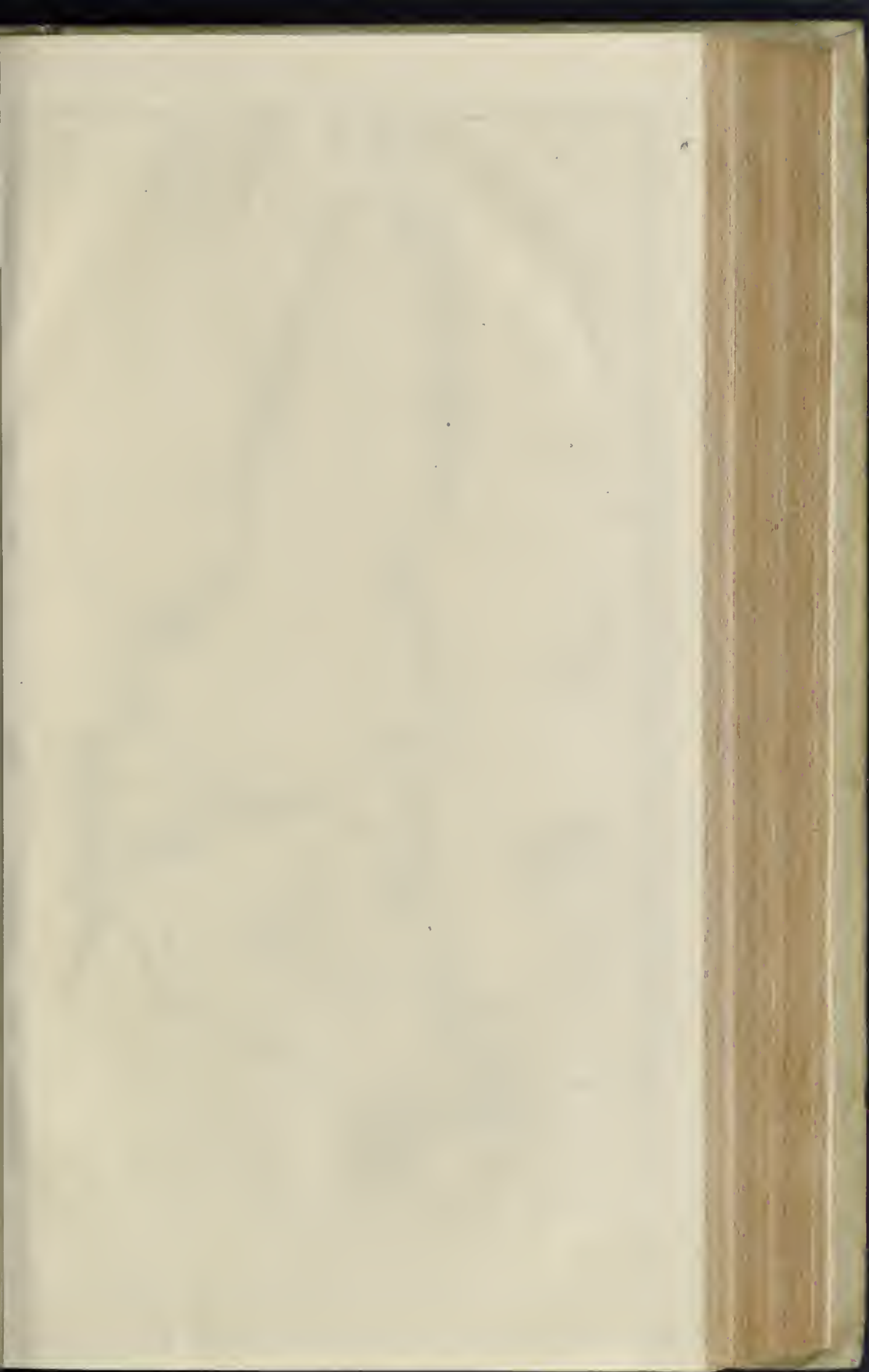
voor soo veel dese benaming aan de Binnen (anders Slapers) Baay werd toegepast.

- A. Paasdeberg } Tricoen male.
- B. Fort }
- C. Noorder } Baay.
- D. Zyuder }
- E. Pällzaad }
- F. De Berg en 't Fort Oostenburg.
- G. Steen Forterpas op 't Eyland Avars in de weg.
- H. D^e D^e op Comp^e Eyland.
- I. Klippenburg.
- K. Timmermans.
- L. Oosterbaay.
- M. Noorderbaay.
- N. Kraayen }
- O. Allebaster } Eyland.
- P. Elephants }
- Q. Kijk in de pol.
- R. Dooie klip.
- S. Voornegien.
- T. Hoek van Cottiaar.
- U. Hond van de Tamblegamse Baay.

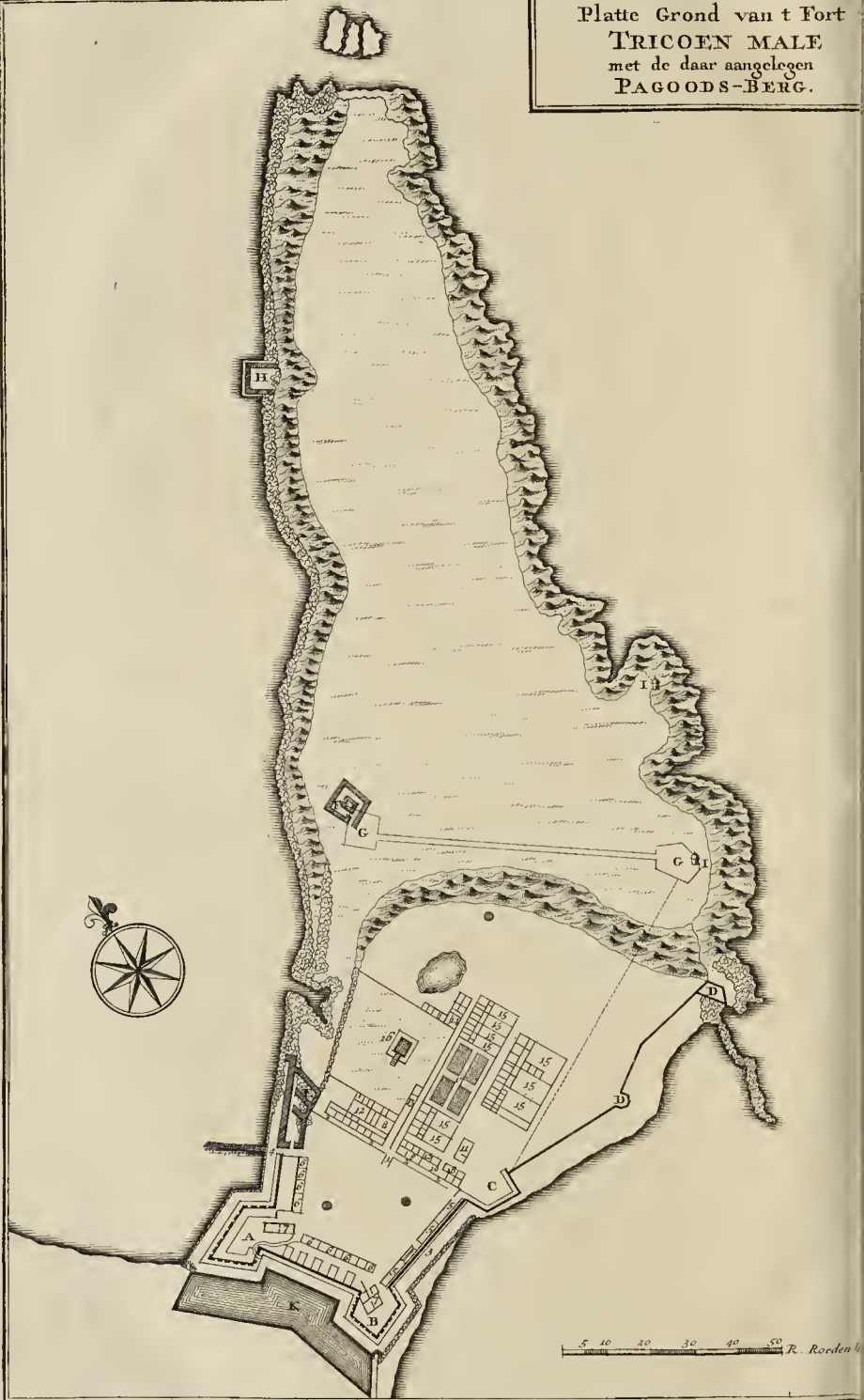
100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000 R. Roeden

Hoek van Noord

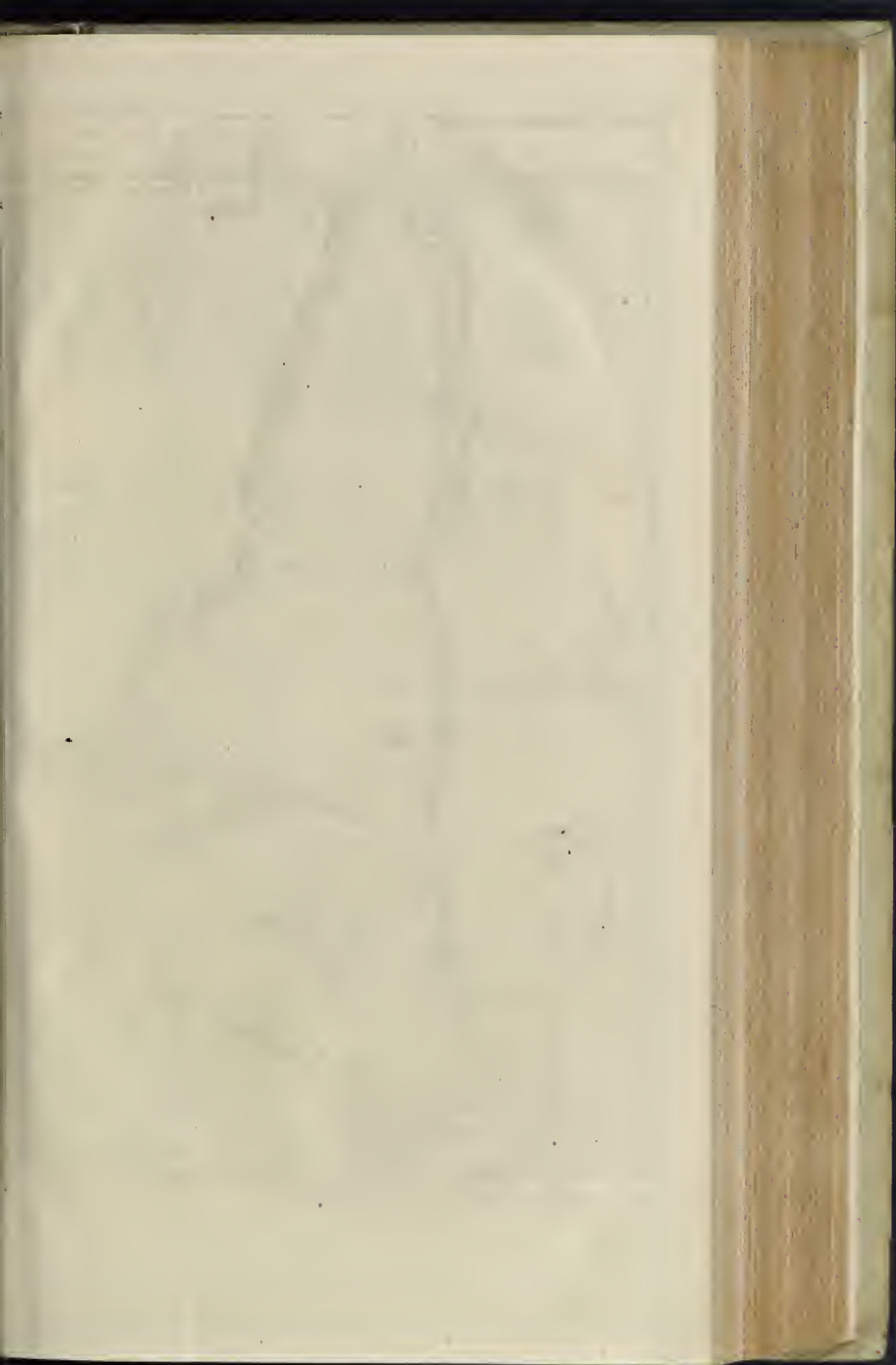

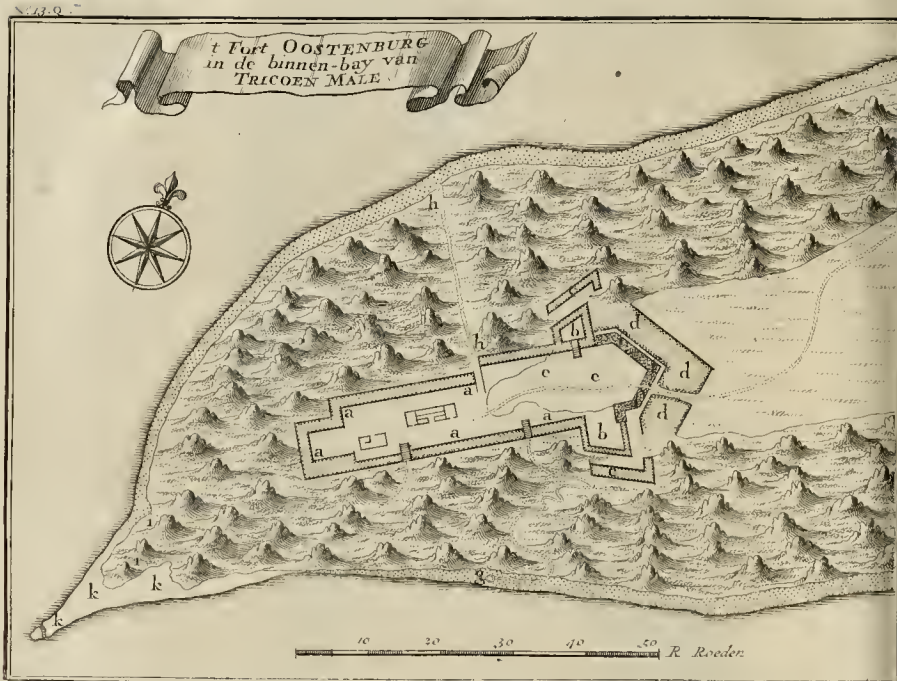

Platte Grond van t Fort
TRICOEN MALE
met de daar aangelegen
PAGOODS-BERG.

van aftappen; dog dewyl 'er bevorens menigmaal van de Baay van Tricoenmale, en van desselfs Fort, is gewag gemaakt, hebben wy noodig geoordeeld, alvorens dit werk te eyndigen, hier een nette afteekening der zelve te geven, onder No. 13., N. A. N., als mede van 't Fort, onder No. 13., N. B. N. benevens de Beschryving, daar toe behoorende.

- A. en B. Twee Irreguliere heele Bolwerken, van gehouwen Steenen, zo wel als haare Borftweeringen; met dewelke zy een hoogte bereyken boven de gemeene grond, van 23 voet.
- C. Een platte form, of half Bolwerk, tegen de Zuyder Baay gelegen, van gelyke hoogte als de 2 voorfz.
- D. Twee Portugeefe Puntjes.
- E. Een Kat boven op een klip gebouwt, 2½ voet hooger, als de Bolwerken, A. B. en C.
- F. Een Redout; door d'aanleggers verdrayt, en quaalyk geplaatft.
- G. Twee geprojecteerde Redouten, op hoogtens die 36 voeten hooger leggen, als de kat E., dog de noordelykste verkeert gebouwt zynde, zo is de zuidelykste agter gebleven.
- H. Een steene Waterpas.
- I. Twee Sentinelhuifen, aan de zuidzyde van de Pagoodsberg.
- K. De Gragt zeer ondiep, ongelyk, en klipagtig.

Het Fort Oostenburg, vertoonen wy gelyk het ons, nevens de Baay, en 't Fort Tricoenmale, door de Heer *Adam van der Duyn*, by zyn Leven Commandeur van Malabar, en Jassenapatnam, is overgegeven; onder No. 13. Q.

Het is gelegen beoosten de Mond, of inzeyling van de Tricoenmaale Binnenbaay, boven op den top van een steylen Berg, wiens kruin uytmakende de Binnengrond van 't Fortje, 154 Rynlandze voeten, boven 't Zeewater verheven legt

- a. Is een steene Borftweering, 12 voet breed, besluitende voorfz. binnengrond, wiens inwendige hoogte is 2 voeten; waar op gelegen heeft, 3½ voet steenagtige aarde, nu meereendeels door ouderdom, en zware slagregens vervallen. De buyten-hoogte loopt docerende aan de steylte des Bergs te niet. Binnen dit werk staan de muuragien van 2 Huizen, nog onbeshadigt; dog de daken en verdre houtwerken, zyn vergaan.
- b. Twee halve Puntjes, wiens gronden 8 voeten lager leggen als de bovenvlakte voornoemd; haar muuren zyn 6 voeten breed, inwendig, zonder Borftweering, 3 voeten hoog, verliezen zig, docerende nederwaards, 13 voeten.
- c. Twee steene Fondamenten; 12 voeten breed, aangelegt 10 voeten beneden b.
- d. Maniere van een Gragt, in Steen uytgehouden, ongeveer 12 voeten diep, en 48 voeten breed.
- e. Een hoogte, ten deele met de Spys uyt de voorfz. Gragt opgeworpen, en tot een Kat geprojecteert, om Oostwaards over de top des Bergs te commandeeren.
- f. Muuragie van looze klippen, onder stuytende, in de front op gemelde hoogte.
- g. Een Water-put, na de welken men af moet gaan langs de bogtige weg.
- h. Een styl opgaande weg, waarlangs men het Kanon, en andre zware goederen, na boven plag te trekken.
- i. Een uytstekende hoek des Bergs, bestaande in een soort van Albaste Steen.
- k. Een plaats 4 voeten hooger als het gemeene Zeewater, ten deele verbreed en aangevult, met steenen van de voornoemde hoogte, afgebrooken; waar op voor dezen zyn geplant geweest, 6 yzere 12 ponders, dog zonder Borftweering, of eenige bedekking.

362 BYZONDERE ZAAKEN

Van de hoek k. Westwaart, 120 roeden, legt de Waterpas op 't Eyland dwars in de weg, tusschen beyde is de rechte inzeyling van de Binnenbaay, op het diepste 22 vademen.

Van dezelve hoek k. tot de hoek van Compagnies Eyland, ('t welk voorby dwers in de weg legt) is 220 roeden.

Van meergemelten hoek na 't Zuidwesten, tot aan de hoek van Klippenburg, is een distantie van 350 roeden, tusschen deze twee hoeken, moeten alle vaartuigen passeeren, die de wil na de binnenbaay hebben; 't zy de zelve tusschen Oostenburg, en dwers in de weg; of tusschen dwers in de weg, en

Compagnies Eyland, of tusschen laastgenoemde Eyland, en de vaste wal, meynen door te zeylen; dog mogen Klippenburg, mits de vuyle Gronden, niet te na komen.

Wy zullen hier nog eenige Lyften, zoo van de Opper-Bestierders van dit magtig Eyland, als van de Commandeurs, onder hen staande, tot Slot op laten volgen.

L Y S T
D E R
H E E R E N
L A N D V O O G D E N
V A N
C E Y L O N.
O P G A L E.

De Landvoogden van Ceylon.	<i>Willem Jacobszoon Coster</i> , Bevelhebber.	-	A°. 1640. tot 1640. vermoord.
	<i>Jan Thyszoon Payart</i> , Voorzitter, en daar na als Landvoogd.	- -	1640. — 1646.
	<i>Joan Maatsuyker</i> , Ordinaar Raad van Indiën, Landvoogd.	-	1646. — 1650.
	<i>Jacob van Kittensteyn</i> , Landvoogd.	- -	1650. — 1653.
	<i>Adriaan van der Meyden</i> , Landvoogd.	- -	1653. — 1656.

O P C O L O M B O.

<i>Adriaan van der Meyden</i> , Landvoogd.	-	1656. — 1660.
<i>Ryklof van Goens</i> , Landvoogd.	- -	1660. — 1661.
<i>Adriaan van der Meyden</i> , Landvoogd.	- -	1661. — 1663.
<i>Ryklof van Goens</i> , Ordinaar Raad van Indiën, en Landvoogd.	- -	1663. — 1663.

	A°.	A°.
<i>Jacob Huislaart</i> , Landvoogd. - - -	van 1663.	tot 1664.
<i>Ryklof van Goens</i> , Ordinaar Raad, en Landvoogd. -	1664.	— 1675.
<i>Ryklof van Goens</i> , de Jonge, Extraordinaar Raad van Indiën, en Landvoogd. -	1675.	— 1679.
<i>Laurens Pyl</i> , Voorfitter. - - -	1679.	— 1680.
— — — Landvoogd, en Extraordinaar Raad van Indiën. - - -	1680.	— 1692. 28. Jan.
<i>Thomas van Rbee</i> , Landvoogd, en Extraordinaar Raad van Indiën. - - -	1692.	— 1697. Febr.
<i>Gerard de Heere</i> , Landvoogd. - - -	1697.	— 1700.
— — — Buiten gemeen Raad, van Indiën.	1700.	— 1702. overleden.
M ^r . <i>Cornelis Jan Simonz.</i> , Landvoogd. - van Mey,	1703.	tot 1706.
— — — — Buiten-gemeen Raad van Indiën. -	1707.	— 1707.
<i>Henrik Bekker</i> , Landvoogd en buitenge- meen Raad. - - -	1707.	— 1710.
— — — Gemeen Raad van Indiën. -	1710.	— 1716.
M ^r . <i>Isaac Augustyn Rumpf</i> , Landvoogd, en buiten- gemeen Raad van Indiën.	1716.	— 1720.
— — — — Gemeen Raad van Indiën.	1720.	— 1723. 11. Juni, overleden.
<i>Joannes Hortenberg</i> , - - -	25. Juni,	1723.

L Y S T

D E R

BEVELHEBBERS

V A N

JAFFENAPATNAM.

	A°.	A°.
<i>Jacob van Rbee</i> . - - - - -	van 1658.	tot 1659.
<i>Antoni Paviljoen</i> . - - - - -	1659.	— 1665.
<i>Jozefas Vos</i> . - - - - -	1665.	
<i>Laurens Pyl</i> . - - - - -	1678.	— 1679.
<i>Cornelis van der Duyn</i> : . . . : : :		
<i>Floris Bloem</i> . - - - - -	1689.	— 1691. a 1692.

564 BYZONDERE ZAAKEN

	A°.	A°.
<i>Henrik Svaardekroon.</i> - - -	van 1694.	— 1699.
<i>Mattheus Schenkenberg.</i> - - -	1699.	— 1701. in 't laatst.
<i>Henrik Collaert van Linden.</i> - in 't laatst	— 1701.	— 1704.
<i>Adam van der Duyn.</i> - - -	1705.	— 1708.
<i>Nicolaas van den Hewel.</i> - - -	1708.	— 1710.
<i>Antoni Valkenier.</i> - - -	1710.	— 1712.
<i>Swem Anderfon.</i> - - -	1712.	— 1722.
<i>Jacob de Jong.</i> - - -	1722.	— 1723.
<i>Arnold Mol.</i> - - -	1723.	

L Y S T
D E R
BEVELHEBBERS
V A N
G A L E.

De
Com-
man-
deurs
van
Gale.

Willem Jacobszoon Coster. - - - van 1640. tot 1640.

De volgende in de Lyfst der Landvoogden,
tot A°. 1656. te zien.

<i>Ysbrand Godsken.</i> - - -	1656.
<i>Adriaan Roodbaas.</i> - - -	1660.
<i>N. van der Moolen.</i> . . .	
<i>Thomas van Rhee.</i> - - -	1688.

NB. De tyd der Regeering van dezen
Heer hier, is my niet net be-
kend; waarom hier op geen
vaste staat maaken.

Rutger de Heyde. - - - 1692. — 1693. 4 October,
overleden.

<i>Carel Boher.</i> - - -	1693. — 1704.
<i>Gerard van Tol.</i> - - -	1704. — 1705.
<i>Nicolaas Welters.</i> - - -	1705. — 1707.
<i>Adam van der Duyn.</i> - - -	1708. — 1708.

	A°.	A°.
<i>Johan van Velsen.</i> - - - -	1708.	tot 1710.
<i>Philip David van Uebelen.</i> - - -	1710.	— 1713.
<i>Cornelis Taey van Wezel.</i> - - -	1713.	— 1714.
<i>Joannes Hertenberg.</i> - - -	1714.	— 1715.
<i>Antoni Snaats.</i> - - -	1715.	— 1719.
<i>Nicolaas van den Heuvel.</i> - - -	1719.	— 1721.
<i>Arnold Mol.</i> - - -	1721.	— 1723.
<i>Joan Paul Schaghen.</i> - - -	1723.	

Andre Bedienden haalen wy wegens gansch Ceylon niet aan; om dat zy ons niet vervolgens ter hand gesteld zyn.

Z A A K E N
VAN DEN
G O D S D I E N S T,
O P
C E Y L O N.

ZESTHIENDE HOOFD-STUK.

ZAaken van den Godsdienst op Ceylon. *De Heydenze Godsdienst. De Pagode van Tricoenmale, en de oude Voorzegging van dien. Bericht van bunnen Profeet, Buddum. Zyn wonderlyke Geboorte. Zyn Huwelyk. Krygt een Soon, waar na hy de naam van Buddum kreeg. Vrees der Duivelen, voor hem. Die hem bestryden; dog werden van hem verslagen. Zyn komst by den Keyser Cofele Maharaja, alwaar hy zyn Leere verkondigd. Zyn Dood. Wat hy na zyn Dood zey. Zyn Dragt, en die der Priesters. Zyn Hemelvaart. Hunne andre Heyligen. Hoe zy die Aanbidden. Drie Pagooden op Tricoenmale. Met de Afgoden-dienst daar op gepleegd. Adams-Berg nader beschreven. Zynen voetsp. Vervolg daar van. Bericht van de Beelden daar op. De Couvo. Des Schryvers gevoelens over de zelve. Verder bericht, zo van dien Berg, als van verscheyde Tanden op de zelve, als Heiligdommen bewaard. Grootte sommen voor een Aapentand geboden. Dog hy wierd door de Portugeesen verbrand. Van de voortkomst van Biruma, Vistnoe, en Uritiram. Girandam. Korte Lessen der Malabaaren, uit het Boek Connevendam. De Cingaleesen groote Afgodendienars, en Bygelovigen. Wat zy van God gelooven. Hunne Pagooden beschreven. Hunne Beelden. Inkomsten der zelve. Hunne byzondere Capellen. Driederley Priesters. De Opper-Priesters beschreven. Wat hen Verboden is. De Tweede, en de Derde Priester-Ordre. De tyd van den Dienst. Hunne Toover-middelen, om te ontdekken, wie hen de Ziekte veroorzaakt heeft. Hun Planeeten-dienst, en dienst der Duivelen. Een Jaar-Feast, ter eere van bunne Gooden, en Peraphar genaamd. Tweede Jaar-Feast. Het derde Feest, of 't Feest der 16 Steeden. Feesten ter eere van Buddum. Of Adams-Berg. En onder zekere Boom. De Bagahah-Boom. Dienst der Bedas aan Buddum. Eed der Cingaleesen. De Cingaleesen traag in bunnen Godsdienst. De Mobbammedaansche Godsdienst.*

Zaaken
van den
Gods-
dienst op
Ceylon.

WAt den Godsdienst betreft, die op 't Eyland Ceylon van ouds her geoeffend is, die bevind ik drierley te zyn, gelyk men tot nog toe ook Liederen van de zelve Godsdienst-Oeffening daar vind.

Men kan die tot de Heydensche, Mobbammedaansche, en de Christelyke, en die weer in de Roomsche, en Heivormde, bepalen.

D E

H E Y D E N S C H E
G O D S D I E N S T.

DE Oudste van deze Godsdiensten De Fe
welke wy voor af moeten zeggen, dat den
zy, in opzicht van haare Gronden, niet dien
verchild van die Godsdienst der Heyde-
naen,

nen, die wy, onder de Stoffe van Choromandel, reets in 't breede, als haare betrekking niet alleen tot de Kustvolkeren hebbende, maar ook tot de Bengalers, Cingaleesen, de Malabaaren, en tot de Suratte Heydenen, beschreven hebben, hoewel 'er by de eene, en de andre nog al iets byzonders gevonden werd.

Zy komen in de naamen van hunne Afgoden, en in veel Zaaken van den Godsdienst, met de Malabaaren in 't Noorden, en Kustvolkeren, geheel en al overeen, aan die zyde des Lands, die daar aan van ouds her vast geweest is, dog aan de andre zyde, daar die eerste Prins van Tanassery quam te landen, daar zyn de Cingaleesche Afgoden, van beyde de Gellagien, en de Godsdienst, een en de zelve met die der Siammers (waar van Tanassery wel eer een Provintie was) 't zy van aangezicht, grootte, en Poftuur.

De Plaatsen, daar in zy hunnen Godsdienst van ouds af plagten te oefenen, noemen zy Pagoden.

De oude Keyfers van Ceylon hebben 'er ontrent Tricoenmale (welkers naam zo veel, als Tricoens-berg, of den Berg der 3 Pagoden, in 't Cingalees bekend) een Pagood gebouwd van een ongemeene groote en heerlykheid, die door ganfch Indiën vermaard geweest, dog A°. 1622. geslegt is, en diens steenen door *Conftantyn de Saa*, of enig ander Portugees, tot het maken van een schoone Vefting aldaar gebruikt zyn.

Ontrent deze Pagode, en de verwoefing der zelve, is by de Cingaleesen een oude voorzegging bekend, die op een zeer oude Steen, in hunne oude Taal gevonden, en door laft van 't Gerecht van Ceylon, door eenige geleerden aan den Keyfer na Candi gezonden zynde, aldus vertaald is: *Manica Raja, heeft deze Pagode ter Eere van den God Videmal, in 't jaar 1300 voor de Geboorte opgerecht; maar een zekre Natie, Franken genaamd, zal komen, en de zelve verwoeften, en daar zal een Koning komen, die de zelve weder opbouwen zal.* Deze Steen is op de hoek der Vefting gelegd.

De oudste Cingaleesen weten zeer veel van hunnen Profeet, *Buddum*, te spreken, die zich hier 622 jaaren voor Christi geboorte onthouden, en by hen de Gronden van den Godsdienst zou gelegd hebben.

Ook zeggen hunne Sjangatars of Priefters, dat die H. Man, wiens voetftap nu nog op Adams-berg te zien is, uyt het Ooiten, (hoedanig Tanassery,

ten aanzien van Tricoenmale legt) hier gekomen is, die hen zyne Wetten op steene Tafelen nagelaten heeft. Hy was 12 voeten, ider als 2 mans voeten, lang, hoedanige verzieringen men in Ziam ook wel hoort.

Maar vooraf moeten wy zeggen, dat aan hun verhaal, voor al, zo wy op hunne Tydrekening willen zien, geen staat te maken is, alzoo die vlak tegen andre verhalen van de netste Tydreekenaars aanloopen.

Zy zeggen, dat deze Buddum, eer hy ter wereld quam; zyn plaats in den vierden Hemel (zynde de middelste der Hemelen, en Toefitenom Duvelomeje genaamd) gehad, en daar 't oppergezag over veel millioenen van Engelen, gevoerd heeft. Hy bevond, hoe de menschen, volgens zyne reeds gedane voorzegging, na geen Wetten, of Inzettingen leven, en zich maar aan die Seften, en gezuindheden, aan welke zy zich onderworpen hadden, wilden overgeven, waar door zich dan de meeste in een jammerpoel van elenden moetwillens ter neder storteden.

Dit zag hy met veel droefheid, weshalven hy te rade geworden is, zich in de Baarmoeder der Keyferinne *Mahamedewi*, als een Vrucht te laten ontfangen, dat op de volle Maan, van de Maand Juli, 622 jaar voor Christi Geboorte, zou voorgevallen zyn, waar op hy in May, des volgende jaars, by de volle Maan, Dingsdag 's middags in 't Ryk Madde Mandelan, in de Hoofdstad Kimboelwat-Poere, en in den Lust-Hof des Keyzers *Zoeddodene Rajoe*, geboren, en door de voornoemde zyne Keyferin, op een zeer wonderlyke wyze ter wereld gebragt is.

Hy quam uyt het midden van haare Borst, reeds 7 jaaren oud zynde, te voorschyn, trad ten eerften zeven treden na 't Ooiten, zeven na 't Westen, zeven na 't Zuiden, en zeven na 't Noorden, alwaar hy eyndelyk zyn rechterhand opgeheven, en God aangeroepen hebbende, in de wieg nedergevalen is; en zich als een eerst-geboren kind vertoond heeft.

De Keyfer, over de geboorte van dit kind ten uyerften verheugd, liet het zelve na zyn Hof brengen, en gaf het den naam van *Ziddatara Coemanae*, dat is, de Prins die hoopt te doen, 't geen hy wenschte.

Tot zyn 16 jaar dede hy veel Wonderwerken, weshalven de Keyfer, voorgenomen had, hem aan de Prinszes, *Jafodera*, vermits zy op een en 't zelve uur met Buddum gebooren was, uyt te Huwelyken.

Zyn wonderlyke Geboorte.

En Huwelyk.

Kryg:
een
Zoon.

Zy had tot haren vader, den Koning *Andoefak Raja*, en tot haare Moeder, de Koningin *Ammitanam Biffo*, die van geen minder Stam en Afkomst, dan de Keyfer en Keyferin, waren.

Na 't voltrekken van dit Huwelyk, leefden zy 13 jaaren te zaamen, en hy kreeg een Zoon, die *Raboel Coemane*, genaamd wierd; dog *Buddum*, overwegende, dat, indien hy behoorlyke zorg voor dit kind droeg, 'er dan weinig gelegenheid voor hem wezen zoude, om voor andre menschen te zorgen, zo besloot hy zich van zyn Huisgezin te ontslaan, en vertrok na het *Boleh*, alwaar hy 6 jaaren lang, met groot ongemak, honger, en in veel armoede leefde.

Waar na
hy de
naam
van Bud-
dum ver-
kreeg.

Uyt den Hemel was voor hem, in 't voorfchreven Ryk, onder een witte Boom, *Zeremabod* genaamd, nedergedaald een hecrlyke Diamanten Zetel, nevens welke hy alles zeer kostelyk, zo als hy nu weer uyt het *Bofeh* quam, bereyd vond, waar op hy toen ging zitten, en aanstonds de naam van *Buddum* verkreeg.

Vreze
der Dui-
velen
voor
hem.

Hy had by zich tot zyn Wacht, *Thiakre Aramma*, *Wifnoe*, en *Mabeefweere*, ider met een degen in de hand, en de Duivelen merkten, dat alle hunne pogingen in 't toekomende niet langer stand konden grypen, alzo die door *Buddum* stonden verideld te werden.

Zy beraadden zig daar op met hunnen Overften, *Waffe Mantimanda*, en namen voor, om hem te bestryden, en te overweldigen, alzo zy anders te gemoet zagen, dat alle volkeren haar afvallen, en zyne Leere aannemen zouden.

Die hem
bestry-
den.

Zy verscheenen dierhalven alle gewapend in volkomene slag-ordeningen, vielen gelykerhand van 10 zyden, met een schrikkelyk gedrang op hem aan, dog *Buddum* viel met een veel magtiger Heyr tegen hen uyt, zodanig, dat al het *Gras*, de *Boomen*, *Takken*, en *bladeren*, als geweezen, tegen haar opstonden. Waar door alle de Duivelen geheel verlagen wierden, in rook verdweenen, en *Buddum* over hen Zegepraalde, gevende zich zelve, een week lang de naam van *Gauteme Buddum*, om daar door uyt te drukken, dat hy zyne vyanden verlagen had.

Dog
werden
van hem
gelagen.

In de tweede week begon het sterk te regenen, waar onder de Duivelen hunne rol, met geen kleen bohaey speelden, alzo zy *Buddum*, dien zy nu tot hune sehade hadden leeren kennen, niet al te na doriten komen. Egter zagen zy, tot hunne uytterste verbaast-

heid, hoe daar een ongemeene groote Slang verscheen, die met het platte van haaren kop *Buddums* hoofd tegen den regen bedekte.

In de derde Week verscheenen de Duivelen, in de gedaante van Vrouwen, voor *Buddum* dansende, stellende allerley Listen in 't werk, om hem tot haar te verlokken; dog zy wierden ten eersten, even eens als bevorens, verslagen, waar op zy haastelyk te rug keerden.

In de vierde week, dede hy den Boom, daar hy onder zat, byzondregroote Eere aan.

In de vyfde Week was een Robyn-Toren uyt den Hemel neergedaald, daar hy inging, om de boodschap, die men hem bragt, te ontfangen.

In de zesde week begaf hy zig uyt dezen Toren onder een Boom, *Kiripalloe-noenge* genaamd, alwaar hy een menigte Engelen in de Lucht zag, voor welke hy Gods naam met grootte Lof en Prys verheerlykte.

In de zevende week vertrok hy na de Stad *Sewetnoere*, daar de Keyzer *Cofele Alaba Raja*, een plaats en huisvesting voor hem berid had. De naam der zelve was *Jetteweranne*, welke met veel kosten van 's Keyfers ganfchen Rykdom opgerecht, en tot dien eynde vervaardigd was, op dat hy aldaar zyn Leere aan Koningen, Prinszen, en onderfaaten, verkondigen zou.

Hem wierden 5 Apostelen bygevoegd, van welke 'er 2 aan zyn rechter, 2 aan zyn Linker-hand zaten, en de 5de op hem pafte, om hem te dienen.

Boven dien had hy nog 500 Leerlingen, door welchen hy zyn Leere de ganfche Wereld door dede verkondigen, en uytbreyden, doende alle andre Seften uytroejen. Ook gaf hy verscheide Boeken uyt, waar in zyn Leere vervat was, en waar na zy zich gedragen moesten. Hy hield zich 45 jaaren daar in bezig, tot dat hy in het Landfchap van *Mallewe*, in de Stad *Coesfirana-Noere*, quam, alwaar hy zig in 's Konings Boomgaard, op een Ledekant, voor hem toebereyd, begaf, en is op die zelve plaats, in de zelve Maand, en op het zelve uur van zyne Geboorte, gestorven.

Hy wierd van zyne Leerlingen zeer beweed; dog zyn Geest fprak tot hen: *weest niet bedroefd, want de tyd dat ik uyt de Wereld fcheyden moet is gekomen; doch verbrand myn Lyk, en brenge myn gebeente ten Grave; maar voor al, onderhoud myn Leere neerftig.* Hy be-lafte ook, dat dit voornamelyk op *Ceylon*, in *Siam*, en *Arracan*, van hem zou bezorgd werden, aangezien de Na-

zaaten van zynen Keyser Zoeddodene Rajoe, over die Landen voornamentlyk stonden te heerschen.

Andre verhaalen de gevallen van dezen Buddum, op de navolgende wyze.

Historie van BUDHUM,
van dat hy begon Gebooren te werden, van een Vader en Moeder, en tot een Budhum gesteld is.

Voor Gautama Budhum zyn geweest 26 Budhums, namentlyk, *Tanbankere, Metankere, Saranankare, Dipankare, Condanje, Mangle, Sumana, Rezwette, Soebiette, Anomadasje, Padoema, Naradde, Sommede, Sujaetje, Piadasse, Attodasse, Dammadasse, Siddatta, Tissa, Puffe, Wipasse, Seeki, Wessaboe, Kaka-laude, Konagamme, Kaekigramma*, van deze heeft *Gautama* vryheid gekregen, om een Budhum te werden.

Hy is in den Hemel gebooren, met de naam van *Santoesitte*. De Oversten, ofte Machthebber van den Hemel, zeyde: gy hebt nu vryheid van de bovengenoemde gekregen, om een Budhum te werden. Nu is de tyd daar, dat gy na de Wereld moet gaan, om u aldaar als een Budhum te vertoonen. Hy is daar op geboren uyt de buik van *Mahamajadevi*, zynde zyn Vader *Suddenam Raddoere*, een Koning, en zyn moeder Koningin. Hy is elf maanden in de buik van zyn Moeder geweest. Onderwyl kon zyn Moeder hem wegens zyn klaarheid zien in haar lichaam, even gelyk men een zyde draad in een doorgeboord Cristal zien kan.

Daar na in de Maand Mey, de 15 dag, zynde volle Maan, op een Dingsdag, onder de Planeet *Wissa Neiket*, ging zyn Moeder na haar Thuin, op een Wagen, om zich aldaar te vermaken, en op dien tyd wierd hy geboren. Zy, gevoelende de Barends-nood, nam het bovenste, of het kruis van den wagen, zette dat onder een boom, Halgas genaamd. Zy reykte haar hand na een tak van den boom, die zig nederboog, en zy, die aanvattende, baarde haaren Zoon. Doe hy geboren was, quam *Brammuz*, bracht van den Hemel een Goud kleed, en ley hem daar op, op dat hy een Heilig mensch, en zonder zonden zou zyn. *Bramma* ley hem daar na op zyn hoofd, prees en verhefte zyn Moeder zeer, om dat zy een Budhum geboord had. Zyn Moeder stierf zeven dagen daar na, en

ging na den Hemel, 't welk aan alle de moeders van de Budhums geschied is, wegens haare heyligheid, en om dat zy zonder zonden zyn.

Daar na quamen vier Perfoonen, *Pat-terasta, Wiroedde, Wirochaiksa, Wai-Iffere Wema*, mede van den Hemel. Deze bragten een Tygersvel, 't geen in den Hemel geschapen was, leyden het kind daar op, en droegen het ieder op hunne handen, zoo deden ook alle de Hof-grooten van zyn Vader. Daar na hief hy zich op van dit vel na deaarde. Wanneer hy nu zyn rechtervoet op de aarde wilde stellen, wiesch 'er een roode of bruine roos van 7000 bladen. Op deze stelde hy zyn voeten, en, daar op staande, zag hy na de kant van 't Oosten, en alle de Liederen Grooten zeyden, *daar is niemand zôd groot en heerlyk, als gy zyt*; en daar na, ziende na de andre drie deelen der Wereld, zeyden die Liederen van die strecken het zelve. Daar op zeyde hy tot al dit volk: *behalven my, is 'er geen zo groot, als ik*. Daar na zeyde hy: *ik ben een Meester of Leeraar van alle menschen, ofte behalven my is 'er geen Meester*. Ten derdemaal, *daar is niemand, die boven my is; ende alle menschen zyn onder myn*. Ten vierden, *boven my is 'er geen zoo groot; ik moet na den Thyn gaan*, en zette zyn voet, om derwaards te gaan, en zeven stappen voortgaande, wiesehen 'er zeven roosen, daar op hy zyn voeten zette, en dit geschiede overal, waar hy zyn geheel leeven door zyn voet zette, zulks hy die nooit zette dan op een Roos. Na dat hy nu zeven stappen gegaan had, quam zyn Vader, en nam hem, en toen wierd hy als een Kind, dat eerst gebooren was.

Hy bragt hem met een groot Feeft tot zyn Paleys. Toen was 'er een voornaam Priester, die dikmaals na den Hemel ging, en veel in 't Paleys van dezen Koning quam. Deze, in den Hemel ontmoetende die gene, daar van te voren gesproken is, en ziende haar vol vreugde en blydshap, zeyde, dat hy nooit zoo groote vreugde daar gezien had, en vraagde na de reden des zelfs, of zy een stryd gewonnen hadden, en diergelyks. Zy antwoordden, dat 'er geen andere oorzaak van haare Vreugde was, dan om dat gisteren in Kimboel Wat Noe-ere (zommige houden dit voor Europa) van de Koningin *Mahamaja Devi* geboren was een Prins, die in 33 jaaren een Baudo zou werden. Deze 33 jaaren zyn, na de Hemelsche Rekening, maar weinig uren. Dit hebben wy gezien, en daarom zyn wy zo

vrolyk. De Priefter, dit hoorende, ging terftond na het Paleys van den Koning, en, gezeren zynde, vraagde hy den Koning, of 'er een Prins geboren was, die zeyde, dat het waar was; waar op hy zeyde, ik moet hem met myn ooggen zien. De Koning ging na het Paleys, en haalde het kind. Voor dezen Priefter moesten alle menfchen eerbiedigheid bewyzen, die Zondaars waren, dog dit kind, door dien het Heilig was, dede geen eerbiedigheid aan hem, maar ging op het hoofd des Priefters ftaan. De Priefter wierd hier over zeer verheugd, en nemende den Prins op zyn fchloot, begon hem te befchouwen, en bemerkte in zyn handen en voeten 216 teekenen, die de Budhums altyd hebben, en in zyn Lichaam 32 gelyke groote, en 80 kleene teekenen. Hy, hier uyt befpeurende, dat dit kind een Budhum was, wierd zeer verheugd. Hy overley daar op, of hy in het Feest van den Budhum zou konnen zyn; maar hy dacht, dat, dewyl hy de voet van dit kind, wanneer het op zyn hooft stond, aangeraakt had, hy om deze zonde, na 45 dagen zou fterven, en dat hy daar weder zou geboren werden in een andre wereld. Hier over, om dat hy op dit Feest niet zou mogen zyn, begon hy bitterlyk te fchreyen. De Koning, en zyn Hof-Grooten, vreezende, dat het kind haastelyk zou fterven, vraagden den Priefter, waarom hy fchreide. Hy zeyde, om geen andre reden, dan dat hy niet op 't Feest van Budhum zou zyn, voor welke hy dit kind met blydfchap erkend had. De Koning, dit hoorende, droeg het Kind na zyn Paleys, en vergaderde 500 Amma's voor dit Kind van Koninklyk geflacht. Na dat hy vyf maanden gezogen had, begon hy te zitten, als andre kinderen. In dien tyd ging zyn Vader en Dienaars, om het Land te bebouwen, en zy maakten een goude Koets voor 't kind, die zy medenamen, en 500 Minnen desgelyks. De Koning ploegde met een Goude ploeg, en met witte offen. Andre 1200 Princeen, hadden hun Ploeg van Zilver. De 500 Minnen gingen van den goude wagen weg, om te zien, hoe andere het Land bouden, zoo dat niemand by dezen kleynen Prins bleef. Deze Wagen stond onder een Boom, en de Prins zag, dat niemand by hem was, en ging boven op den Boom zitten. Deze Boom gaf geen fchaduwe, fchoon de Zon daar op fcheen, terwyl de Prins daar op zat. De minnen, lang gebleven zynde by de Bouwlieden, en wederkerende, vonden het kind in de wagen

niet; dog zy, ziende na den Boom, zagen den Prins daar zitten. Zy zeyden tot den Koning; het gezaey, 't geen gy maakt, moet tes maanden duuren; maar ziet hier de nieuwigheid, en 't wonder van uw Zoon.

De Koning, zyn gereedfchap verlatende, bewees eerbied aan zyn Zoon, gebod hem af te komen, en hy quam, nederdalende op de handen van zyn Vader. Van de melk van dezen boom zeggen zy, dat men Goud kon maken. De Vader, zyn Zoon dit, en meer wonderen, hebbende zien doen, liet daar na 45 van de geleerdste Bramines roepen, en koos agt van de geleterfte uyt de zelve, om hen te vragen, of dit kind een Boudo of Bramine, zou werden.

Zeven van de zelve, toonende de twee vingeren, zeyden dat hy of een Boudo, of een Koning zou werden; maar de agfte, *Ramanat Bramine*, ziende het voorhoofd van den Prins, zag een gedraid hair op zyn voorhoofd, 't welk, wanneer men 't aanraakte, zo lang wierd als een arm, en wanneer men het los liet, kromp het weer in, en wierd korter. Wegens dit teeken zeyde hy, dat hy zekerlyk een Boudo zou werden.

Toen hy nu 16 jaaren oud was, was 'er een Duivel, genaamd *Wassawarti Maria*. De Bramines, en andre, zeyden, dat die beraadslaagde met veel Duivels, om te beletten, dat hy geen Boudo zou werden, waar over zyn Vader zeer bedroefd wierd, en befloot zyn Zoon uyt te Huwelyken, liet ten dien eynde meer dan 40000 Princeezen vergaderen. Behalven deze was 'er nog een *Jafondere Devi*, zeer uytnemend fchoon, van grooter Geflacht, dan de andre, een Dochter van den Koning *Sopperabaedi*. Tuffchen deze en zyn Zoon maakte hy een Huwelyk. Hy liet daar op drie Paleysen bouwen, een om daar in te woonen, ten tyde van de grootfte hitte; 't ander in de koude, en 't ander in de regen-tyd. Het een had 9 verdiepingen, 't ander 7, het derde 5. Zy waren alle drie van eene hoogte en grootheid. Daar na liet hy een Thuin maken, van vier mylen groot. Hy gaf aan zyn Zoon, zyn Koninklyke bediening over. De Koning had de wyzen voor dezen gevraagd, wat tekenen zig zouden openbaren, wanneer zyn zoon een Boudo zou werden. Zy zeyden, dat het gefchieden zou, wanneer zyn zoon zou ontmoeten een man van zeer hooge jaaren; ten tweeden een ziek man; ten derden, een dood menfch, en ten vier-

vierden , een Sangatar , of Priefter onder haar , die geen hair hebben. De Koning geen genegenheid hebbende , dat zyn Zoon een Boudum zou worden , door dien hy wift , dat de bovengenoemde Duivel met zyn medgefellen , hem dan zou zoeken te dooden , liet vier poorten aan de Stad maaken , en felden daar wacht by , haar belaftende , dat zy niet zou toelaten , dat diergelyke menfchen , als bovengemelde , in de zelve zouden inkomen.

De Prins was toen 30 jaaren oud. In dezen ouderdom , ging hy eens uyt na de bovengenoemde Tuin. De Dewetas in den Hemel , begerig zynde , dat hy een Boudum zou werden , en wetende dat de tyd daar toe nu vervuld was , zoo quam een van hen uyt den Hemel , in de gedaante van een oud man , en vertoonde zich voor den Prins. De Prins , zittende in een wagen , en dezen ouden man ziende , vraagde aan de Koetsier , of de man in zulk een oude gefalte geboren was , of dat hy allenskens zo geworden was.

De Koetsier , niet gedenkende aan 't verbod des Konings aan zyn volk , namentlyk , dat , wanneer zodanige menfchen , als boven gezegt is , den Prins ontmoeteden , zy hem niet moefften ontdekken , wat flag van menfchen zy waren , zeyde , dat het een oud man was. De Prins vraagde , of hy ook zodanig oud zou werden. De Koetzier zeyde hem , dat ze alle oud moefften werden , die geboren zyn. De Prins zeyde , indien ik zo oud , zwak , en lelyk zal werden , wat baten my dan myn tuinen , have , rykdommen , en alle Werelds vermaak , en gebood den Koetzier , dat hy de Koets zou omkeeren , en weer na zyn Paleys ryden. Hy , in 't Paleys gekomen zynde , vraagde de Koning aan eenige van zyn volk , myn Zoon is uytgegaan na de Tuin om zig te vermaken , waarom is hy wedergekeerd , zonder in de zelve te gaan ? toen antwoordden zy hem , dat hem een oud man ontmoet , en hy dierhalven wedergekeerd was. De Koning , om de droefheid van zyn zoon te verdryven , liet een menigte Danffers vergaderen , en dede die danffen in 't Paleys van zyn zoon. Hy liet ondertuffehen aan elke Poort een Wacht van duizend man ftellen , op dat niemand van de bovengenoemde menfchen in de zelve zouden komen. Na 't verloop van eenigen tyd , de Prins , die nu al Koning was , 't voorgaande voorval niet meer gedenkende , ging wederom uyt na zyn Tuin.

Toen zonden de Dewetas wederom een uyt haar , in de gedaante van een ziek menfch. De Koning dede de voorgaande

vraag aan den Koetsier , en die onderrigte hem wederom van dezen man , en gaf hem 't zelve antwoord ; waar op hy wederom , zonder in den Tuin te gaan , na zyn Paleys keerde. Zyn Vader vraagde weer aan zyn Volk , waarom zyn zoon zo fchielyk wederkeerde ? deze verhaalde hem weder , 't geene hem ontmoet was , en daar op liet hy weder de Dansfers komen , liet de Wacht aan de Poort ftraffen , en ftelde by elke Poort 2000 Wagters.

Na eenige dagen ging de Koning weder na zyn Tuin , en op de weg ontmoette hem een dood lighaam , 't geen al verrot was , en zeer ftonk , door de Dewetas weder uyt den Hemel gezonden. Hy vraagde hier op weder zyn Koetsier , wat het was , die hem daar van onderrichte , en dat zyn lichaam ook zo zou werden ; waar op hy wederom , als voren , met droefheid na zyn huis keerde. Zyn Vader vraagde wederom na de oorzaak , en , die verftaan hebbende , liet weder Dansfers komen , en de Wagt aan de Poort nog met duizend man verfterken. Na verloop van eenige dagen , ging hy wederom uyt na den Tuin , en op den weg deden hem de Dewetas ontmoeten , een Sangatar. Hier op vraagde hy weder de Koetsier , wat dit was ? die antwoorde hem ; dat het geene hem ontmoette , een goed teeken was , om tot het bezit des Hemels te komen. De Koning dacht , indien ik zodanig een lichaam en gedaante mogt verkrygen , dat zou zeer goed zyn ; en verheugd zynde by zich zelve , ging hy voort tot den Tuin. Terwyl hy in de Tuin was , baarde zyn Vrouw , *Jafsoendera Devi* , een Prins. Zyn Grootvader , zyn Planeet hebbende laten onderzoeken , en opfchryven , zond die tot den Koning , zyn zoon , in den Tuin.

De Koning , dit kind gezien hebbende , gaf het de naam van Rakoele , en zeyde tot zyn Dienaars : *Wat is het , of fchoon ik een Zoon en Rykdom hebbe , en veel Dienaars , ik moet van het Volk veel nemen , om alle de zelve te onderhouden , 't geen menigmaal met onrecht gefchied. Dit is derhalven geen gelukzaligheid.* Tot den avond in de Tuin gebleven zynde , keerde hy weder na zyn Paleys. Zyn Vader vraagde aan zyn volk , myn zoon is ider mael , na de Tuin gaande , wedergekeerd ; waarom is hy nu tot in den tuin gegaan. Zy vertelden hem daar op , 't geen hem ontmoet was , en dat hy daar over verblyd was geweest , en derhalven in den tuin gegaan , en zy verhaalden mede , 't geen hy aldaar tot hen gezegt had.

Daar op liet hy wederom veel dansers tot zyn zoons Paleys brengen. Zyn zoon wilde die niet zien dansen; maar, gedenkende, dat hy een Boudo zou werden, ging na zyn kamer om te slapen. De vader zeyde tot de dansers: *myn zoon is droevig, gy moet hem wat verheugen, en, eer dat geschied is, niet weggaan.* Dog 's Konings zoon wilde hun niet zien, dierhalven namen zy hun Speeltuig op hunne hoofden, en gingen alle op de plaats leggen slapen. De Koning, dewyl het geheel Hof vol licht van de toortsen en lampen was, stond 's nachts ten twaalf uren op, en zag, dat alle deze speellicden en dansers slapen; zommige met quyl in de mond, zommige zonder kleed, zommige prattende in hunnen slaap, en zeyde by zich zelve: *Deze waren na de middag zeer zuiver en schoon, wanneer zy van den Hemel quamen, nu zyn zy zo vuyl; zo zal het apparent met my ook zyn, wanneer ik slaape, en daarom zou het goed zyn, dat ik van dit lichaam verlost wierd.*

Hy had goude tsjerip's of voetsoelen aan, en ging stillekens door dit volk henen uyt zyn Paleys, na het Bosch. Toen hy nu de deur wilde openen, hoorde hy, dat een van zyn Hofdienaars vraagde, *wie is dat.* De Koning vraagde: *wie zyt gy?* hy zeyde, *ik ben een van uwe Hofdienaars, of Hofs-Grooten.* De Koning zeyde, *de tyd is gekomen, dat ik een Boudo moet werden, gaat haald myn Peerd Cantecanam.* Terwyl hy ging om het Peerd, dacht de Koning in zyn zelve, ik moet myn zoon zien, en ging daar op na de plaats, alwaar zyn vrouws zoon was. Hy zag den zelve, aan zyn moeders borst zuigende, dog zy sliep. Hy dacht, indien ik haar wakker maake, zy zal willen verhinderen, dat ik ga om Boudo te werden. Wanneer ik een Boudo ben, kan ik komen, om myn kind te zien. Daar op ging hy op zyn peert zitten, beval zyn Hofmeester, de steert van 't peerd te grypen, en vertrok zoo na 't Bosch.

Dit Peerd gaf een groot geluid, wanneer het ging; derhalven op dat het volk in 't Hof daar door niet wakker zou werden, quamen de Dewetas, en namen de voeten van 't paard, en droegen het op hun handen buiten de poort. Deze poort was agt roeden hoog, de deur van Steen. Daar waren duyzend menschen van nooden om die te openen.

De Prins dagt, ik kan deze Poort niet openen, ik zal 'er met het peerd moeten overspringen; dog de Dewetas openden de zelve zagtkens, dat de wagt

het niet merkte. Hy, uyt de Poort gegaan zynde, dacht de bovengemelde Duyvel, indien deze een Boudo werd, zal het een groote smaad voor my zyn. Om dit te beletten, verscheen hy aan den Prins boven in de lucht, in de gedaante van een Duyvel; en zeyde tot hem, *gy zult binnen zeven dagen, Koning van de geheele wereld werden;* gy moet derhalven niet heenen gaan om een Boudo te werden, en dit zey hy hem driemaal.

De Koning vraagde hem, wie hy was, hy zeyde, *ik ben Waffawarti Marua, Hoofd van alle de Duyvels.* De Koning zeyde, *ik heb myn Koninkryk, Vrouw, Kind, myn oogen, myn vleesch gegeven tot troost en hulp der armen; ik wil van u niet ontfangen alle de Koninkryken dezer wereld, en schoon gy, en duizend Perzooenen, my dit voorsteld, en beloofd, gy zult my niet verhinderen om te gaan, en geen Boudo te werden.*

De Duyvel zeyde, *ik heb uwen wille verhinderd, en ik waarschouw u, om geen Boudo te werden.*

Indien gy in de tyd van uwe Bediening eenige zonde begaat, u zal een groot quaad overkomen, gedenk dat vry. De Duyvel vertrok hier na zyn plaats, en de Prins ging voort, en reisde 120 mylen, tot 's morgens ten 6 uren, en quam toen aan de Rivier Anomanam, welke een vierendeel myls breed was. Hy sprong met zyn Peerd over de zelve. Toen hy over de Rivier gekomen was, trad hy van zyn Peerd op een schoon Zandstrand. Hy dacht toen, indien ik een Boudo zal werden, zo moet ik myn hair affnyden, en daar op nam hy zyn houwer, en sneed het al te maal af; dit hair in zyn hand genomen hebbende, zeyde hy, zo ik een Boudo zal werden, moet dit hair na om hoog vliegen; zoo het op de aarde valt, zal ik geen Boudo zyn; en daar op het hair henen werpende, wierd het in de lugt opgeheven, op de manier als een Pauw vliegt. Daar op quam een Saeikkera, een Engel of Deweta, met een goude Doos, ley het hair daar in, en bragt het na den Hemel.

Toen dacht hy verder, deze Koninklyke Kleeden betamen my niet, om een Boudo te zyn.

Bramma, dit bemerkende, bragt een geel of Zaffaraan kleed van den Hemel, gelyk de Budhums dragen. Toen dede de Koning zyn kleed uyt, 't geen, gelyk zyn hair, mede na den Hemel opgeheven wierd, en hy dede dit Zaffaraan kleed aan. *Mababramma* dede dit mede in een goude doos, en bracht het na den

Hemel. Hy gaf daar op zyn Pceerd aan zyn Hof-jonker, om 't na zyn Paleys te brengen. Het zelve zyn Meeſter niet willende verlaaten, ſprong in de Rivier, en ſtierf.

Hy zwoef hier op ſes jaaren door de Weeſtynen, en veel Landen, zondet te eteen, met groot gebrek van alles, en de voornoemde Duivel volgde hem altyd, om te zien, of hy ook eenige zonde doen zoude, om hem dan zwaarlyk te quellen. Toen dacht hy, nu zyn zes jaaren verloopen, morgen is 't de 15de dag der maand, en volle Maan, nu zal ik een Boudo werden, en op die dag zal ik goede ſpyze krygen, gelyk aan alle de Boedhums geſchied is.

Daar was een Stad, genaamd Barnaſnoeroe, in welke een Princes woonde, *Sitpetta* genaamd, welke gewoon was, om den Budhum op dezen dag ſpyze te verzorgen. Deze had 1000 Koebeeſten, welke zy weyde in een boſch van Soethout. Zy nam de melk van deze 1000 Koebeeſten, gaf die te drinken aan 500 der zelver Koekeeſten. Deze 500 liet zy in dat boſch weyden, en gaf de melk van deze 500 aan 250 der zelve. Van deze 250 nam zy weer de melk, en gaf ze aan 125 te drinken. De melk van deze, gaf zy weder aan 64 der zelve beeſten, en van dezer melk aan 32 dito, van die 32, weer aan 16, en van deze 16 aan 8. In de melk van deze 8 koebeeſten kookte zy ryſt; terwyl dit geſchiede, zond zy een harer Dienſtmaagden, *Fourre* genaamd, naar den boom Noegagas, om het onder de zelve ſchoon te maaken. Zy, hier mede bezig zynde, ontmoete daar den Budhum. Zy ging henen na de Princes, meenende, dat dit een Deweta was, en zeyde, dat zy 't eteen, 't geen zy kookte, terſtond moeſt brengen tot ſpyze voor den zelve. Zy nam hier op de Ryſt, die zy gekookt had, in een zeer koſtelyk Goud bekken, zette dat op haar hoofd, en ging daar mede na den boom, hem daar ontmoetende, en hy, geen bekken hebbende, om uyt te eteen, zeyde zy tot hem, dat hy 't bekken, 't gene zy mede gebragt had, konde nemen. Hy nam met groot genoeg dit bekken met de ſpyze, en ging na een Rivier, genaamd Neranjanam Ganga, alwaar alle de Budhums op den dag, wanneer zy Budhums werden, moeten gaan eteen. De Ryſt, die hy medenam, was 49 Medied, daar van hy 49 bollen maakte, en ſtak die in 49 maalen in zyn mond. Hy dacht daar op, dat deze Spys voor 49 dagen genoeg was, en dat alle dag een van die bollen in zyn buik zou verteerd werden.

Hy, het bekken geledigd hebbende, wierp het op de Rivier, en dacht by zich zelve, zo ik een Boudo zal werden, zal dit bekken niet beneden na de Rivier, maar opwaards dryven, gelyk het dan 7 vademmen opwaards dreef, en toen daalde het na den grond, gelyk met de bekken van d'andre Budhums geſchied was, en het daalde op de bekken van de andre Budhums, die aldaar op die plaatze waren, zo dat zelfs het geklank, wanneer het op de andre bekken nederquam, van hem gehoord wierd, als ook van *Mababelle Naja Radjoere*, zynde een Koning in Najalove (een onderaardſche Wereld) de welke, toen hy geboren wierd, was als een Slang, en onder die gedaante zal ſterven; maar verders in zyn leven als een menſch was.

Hy, dit geklank gehoord hebbende, zeyde: *Kakaſomda is voor eenige dagen een Boudo geworden, Kamagamme is voor eenige dagen een Boudo geworden, Kaacamma is voor eenige dagen een Boudo geworden, heden is Gautama een Boudo geworden, wy moeten gaan, en zyn Feeſt bezien.*

Alle die groote menigte van jaaren dacht hem in zyn ooggen maar 4 dagen; te zyn, door dien hy zo lang geleefd had. Daar op vertrok hy met 40000 danſſers. De Boudo was ondertuſſchen van de plaats, alwaar hy 't Bekken geworpen had, gegaan naar een Bogas.

Terwyl hy henen ging, ontmoette hem een Bramine, met 8 man, van zeker gras, daar van in Bengaale kleedren gemaakt werden, zynde *Kuffatanna* genaamd. De Boudo, dit nemende, ging na de Bogas, ley dat op makenderen, makende een hoogte van 14 Cobido's.

Hier op ging hy zitten, leunende tegen de Bogas, en zag na 't Ooſten.

De voornoemde Koning, met zyn 40000 danſſers, quam aldaar, en de zelve begon te danſſen. Daar op quamen ook de Deweta's met veel danſſers, en ſpeeltuig, en danſten, en ſpeelden voor den zelve, als ook een Sakkrea uyt den Hemel, met 10000 van zyne onderworpenen, blazende op *Setanckes*, van 120 Cobidos lang, en hy zelfs was hoog 4 mylen.

Bramma quam daar ook met 10000 menſchen, die witte Sombreiros droegen. Hy zelf hield de Sombreiros boven de Boudo, en de andre rondom hem, en vervolgens quamen 'er meer uyt den Hemel met wacjers, ſpeelinſtrumenten, en diergelyke. Terwyl zy dit Feeſt maakten, hoorde het de bovengemelde Duivel *Waſſarwarte Marua*. Die dacht toen by zich zelve, ik heb

zedert de tyd van 6 jaaren geen gelegenheid aangetroffen, om hem quaad te doen; zoo ik hem heden geen quaad kan doen, zal ik het noit kunnen doen. Daar op gebod hy zyn Trommeltje te slaan, *Wassawarti Goza*, genaamd, 't geen zulk een sterk geluid gaf, dat de ooren der Duivels, die onder hem waren, door de sterkheid van dit geluid, begonnen te bloeden. Zy vergaderden alle, en vraagden hem, waarom hy hen geboden had te komen, of 'er een Oorlog of Stryd op handen was, en dat, zo hy hen daar henen zond, zy zouden overwinnen. Hy zeyde, dat hy met hen mocht henen gaan, om den nieuwen Boudum cenig quaad te doen. Daar op veranderden zy hun aangezicht in verscheide gedaanten, als van Koebeesten, Slangen, Kraeijen, en diergelyke, en gingen henen, om tegen den Budhum te itryden. *Wassawarti* zelfs, had duizend handen, en 500 hoofden, en in ider van deze handen nam hy Wapenen, van verscheide soorten, Lançen, en Houwers, en op een Olifant, *Girinuacalle* genaamd, gezeten zynde, vertrok hy met zyn Duivels in groot getal.

Zy quamen van agt kanten, en ook van boven en beneden, waar op alle de gene, die op 't Feest van Boudo waren, zeer bevreest wierden, hun Instrumenten, Speeltuigen, en *Sombreiros* weg wierpen, en herwaards en derwaards vlugteden, zoo dat de Boudo alleen bleef. Alle deze Duivels omringden hem van alle kanten. Hy dagt daar op, ik ben nu alleen, geen van mync vrienden is by my. De geen, die ik Aalmoesten gegeven heb, zyn myn vrienden, derhalven zal my niets quaads overkomen. *Wassawarti* verwekte daar op een groten wind, om den boom, onder, en tegen welke hy zat, om verre te werpen, en Boudo met de zelve na een ander Land te doen vervoeren, door welke wind alle boomen en bergen omgeworpen wierden; maar niet een blad van de *Bogas* wierd bewogen. Daar op dede hy een grooten water-vloed komen, om de boom om te werpen, dog dat was ook vrugteloos, gelyk ook groot vyer, en nog ses andre middelen, die hy boven dien in 't werk stelde. Daar op nam hy een van zyn Wapenen, kragtiger dan een der andre, en van een ronde gestalte, en wierp daar mede na den Boudo; dog 't raakte hem niet, en bleef boven 't hoofd van den Boudo hangen als een *Sombreiro*. Toen dacht hy, ik kan hem niet schaden, en ging tot den Boudo, en zey, *staat op van deze hooge plaats,*

daar gy op zit, de zelve hoord my toe. De Boudo zeyde, 't is myn plaats. *Ik heb zoo lang gearbeid, om de zelve te bekomen, gy moest bewyzen, dat het uwe is.* Hy riep daar op zyn Duivels tot getuigen, welke met een schrikkelyk geluyd riepen, dat deze plaats *Wassawarti Marna* toequam. Die zeyde daar op, *ik heb zoo veel getuigenissen voort gebragt, brengt gy nu ook eenige getuigen.* De Boudo zeyde daar op, *de getuigen zyn uwe diensknegten,* en, wyzende naar de aarde met zyn hand, zeyde, *de aarde zal myn getuige zyn.* Daar op quam een Vrouw met het halve lyf uyt de aarde, en riep met een luider stem aan alle de Duivels, dat deze zitplaats niet aan *Wassawarti*, maar aan Boudo, toequam. Daar op vlood *Wassawarti*, met al zyn volk. De Boudo zat hier zeven dagen, zonder op te staan. Toen stond hy op, en stond 7 dagen over eind, ziende opwaards na de *Bogas*. By die boom was een huys van Diamanten en Robynen. Hier ging hy na 7 dagen in, wandelende, en overdenkende zyn Wet. Hier na ging hy 7 dagen by een watertank, by welke een Slang was, *Moesselindenam Nagea*, genaamd. Onder de buillen van zyn hoofd, stond hy 7 dagen, schuilende voor de reegen. Daar na ging hy onder een boom, genaamd *Keripallogas*, en bleef 'er 7 dagen onder. Van daar ging hy onder een andren boom, *Halgas* genaamd, en bleef 'er 14 dagen onder. *Wassawarti* had 3 Sufters, die, gehoord hebbende, dat hun broeder het tegen den Boudo verlooren had, tot zich 600 schoone opgepronkte vrouwen namen, tot hem quamen, en hem grote Lof gaven, om hem te verleyden; dog hy hoorde na haar niet, nog zag ze eens aan. Dit alles geschied zynde, wierd hy een Boudo; toen ging hy henen, en vergaderde veel *Sangatars* en *Priesters*.

Daar zyn 'er, die dezen Budhum voor een Syrische gevlugte Jood, en voor een Israëliet, andre, die hem voor een Leerling van den Apostel *Thomas*, houden; dog hoe hy dan 622 jaaren, voor Christus gebooren is, laat ik hen goed maken. *Diego de Couto*, sield vast, dat hy *Josua* geweest zy, dat nog dwazer is.

Zy voegen 'er by, dat de *Lcere* van dien voornoemden Apostel, ook hier uytgebreid zou zyn, dog dit is een verlicht voorgeven, zonder enigen grond.

Het is zeker, dat de *Cingaleesen* hem voor een grooten Heylig erkennen, en zo

zo nog eeren. Hy ging altyd in 't Geel gekleed, waar in de Cingaleefche Priefters hem nog navolgen. Ook geven zy voor, dat hy zyn meefteen tyd op Adams-Berg doorgebragt, en zich aldaar tot zyn dood onthouden heeft; dat met het voorig verhaal van zyn dood nog al eenigzins zou konnen over een gebragt werden; maar zy voegen'er by, dat hy ten Hemel gevaren is, dat zy van Christus Hemelvaart fehyne ontleend te hebben. En dat Land, daar hy zich laatft op onthouden heeft, noemen zy Dewa Gorata, dat is, Gods Land.

Behalven Budhum, erkennen de Cingaleefen nog 7 andre Heyligen, of Onder-Goden, die zy ieder een byzonder bewind, en gezag, toefehryven.

Zy beelden dezelve ook op verfehede wyzen af, zommige als een Olifant, andre als een Priapus der ouden, en andre weder in een andre wonderlyke gedaante, 't zy van een Aap, 't zy van een zeldzaam Peerd, en wat dies meer is; ook hebben alle de zelve het opzigt over hunne Water-Tanken.

Den eenen noemen zy Candea Suanim, die 't gebied over dat deel des Hemels heeft, dat zy Jupiter, na hunne uytlegging, toefehryven, die zy zeggen in een Hout, en andre in een Slang, veranderd te zyn.

Zy bidden alle deze Heyligen welaan, en eeren hen onder de gedaante van die Afgoden; dog dit beftaat enkelyk daar in, dat zy hun gevouvene handen boven 't hoofd verheffen, en zig driemaal zo ter aarde nederwerpen, alleen deze woorden utroepende: *Budhum Sarnaa Gochal*, dat is, *Budhum gedentk aan my*. Dit doen zy noit buiten, en alleen in hunne Pagooden, zonder verder van eenige Gebeden, Pater-Nofters, enz. te weten, dog eens in hun leven, bidden zy wel 3 a 4000 Gebeden, 't geen zy egter niet doen, voor dat zy zeer oud geworden zyn, hoewel dat meeft zekere zoort van Liederen onder hen eygen is, die zich van hun jeugd af daar toe al beginnen te fchikken.

Bevorens zeyden wy, dat Tricoenmale, zo veel beteekend, als den Berg der 3 Pagooden, zo, om die alom beroemde Pagode, die de Pagode der 3 verdiepingen genaamd, en op 't midden van dien berg was, als om nog 2 andre, die op des zelfs eynde ftonden.

Een der zelve was aan de Pelgrims toegeegind, die met duizenden derwaards quamen, om hunnen Afgodendienft te verrichten, en waar van zommige, uyt eerbied, zich van den berg in Zee ftortten, en verdronken, vafte ftellende, dat dit de rechtefte en kortfte;

weg was, om ten Hemel te varen, en dat het water, waar in zy hun eynde vonden, geen minder Heyligheid, dan de Ganges, had.

Geen plaats egter op gansfeh Ceylon hielden zy, van ouds her, zoo Heylig, als den Berg van Adam, die 14 mylen van Colombo legt, en wel 10 a 12 mylen verre in Zee gezien kan werden.

Men vind hier ontrent op geen 2 $\frac{1}{2}$ myl na, eenige wooningen, hutten, ofte dorpen, alzo het 't gansfeh jaar door, daar zeer koud is.

Deze berg werd niet alleen by de Cingaleefen, maar ook by alle Jentiven en Heidenen van Indiën, in 't gemeyn, en zelfs van zeer veel Mohammedaanen, zeer hoog, en als hun grootste Heyligdom, geagt.

Op den Top dezes bergs ftont wel eer een fehoone Pagode; van welke de Cingaleefen zeer veele verdichtfelen verhalen, alwaar, na hun zeggen, Budhum, een Difcipel van den Apoftel Thomas, huisgehouden heeft. Zy zeggen, dat hy met zyn eenen voet op deze, en met zyn anderen voet op een berg, op de kufft van Madure, ontrent Toetocooryn, geftaan heeft, en zig zoo veel water zou hebben laten ontvallen, dat daar door 't Eyland Ceylon van de vafte kufft afgefehiden wierd.

Van den zelve verhalen zy al verder, dat hy wel 26 ellebogen lang zoude geweest zyn; en fehoon, na de befte meeting, geen lichaam aldaar boven de 10 palmen lang bevonden is, geeft men egter voor, dat dit 52 dito lang geweest zy; dog 't zelve zou nog niet hebben konnen toereyken, om de gemelde plaats te overftappen; maar zy toonen klaar genoeg, wat men daar af te gelooven heeft, alzo zy'er byvoegen, dat de teenen van zyn voeten maar een halve palm lang geweest zyn, welke even-matigheid met zulken lichaam gansfeh niet overeenkomt.

Op diergelyken mate en grootte nu vind men hier en daar op Ceylon nog voetftappen van Budhum, in fteenen, en ook wel gansche Beelden uytgehouden, van de welke weer andre onder hen verhalen, dat Adam daar zou gewoond hebben; dog de meefte onder hen, houden dit voor vafte, dat Budhum van dezen berg zou ten Hemel gevaren zyn, verwerrende dit verhaal onder de Hemel-vaart Christi, waar van zy, of door de St. Thomas Christenen, of wel door de Portugeefen, kennis gekregen hebben.

Op dezen Piek, of berg van Adam, klimt men met een yzeren keten, dienende voor de Pelgrims, en Reyzigers, die gene-

Adam's
Bergna-
derbe-
fchreven.

Zyne
voetftap.

A. 1707. genegen zyn, om boven op de kruin des bergs te wezen. Deze Keten is met schakels gemaakt, by welke men, als of het trappen van een Ladder waren, opklimmen kan.

Vervolg
daar van.

Boven op den berg is een veld van 150 schreden lang, en 110 breed, in 't midden van welk veld een steen legt, die 9 handpalmen van den grond hoog, en 22 der zelve lang is, waar in men zegt, voorsehreven voeten nog te staan, hoewel andren daar van weer getuigen, dat zy'er niet anders dan een vuilen beolieden kuil gevonden hebben, door de Lampen, die de Bedevaart-gangers daar laten, zo onreyn geworden, die, als zy daar van daan gaan, altyd wat van die aarde, die zy voor zeer Heylig houden, mede nemen.

Wat nu verder dezen voet van *Adams*, aangaat, hoewel veel Cingaleesen die aan Budhum toefchryven, de Heer *Baldeus* zegt, dat niet alleen zy; maar ook de Siammers, zeer veel van Adam weeten te spreken, en ook op heden nog zynen voetstap daar, op een steen van den berg ingedrukt, (de zelve, waar af wy even te voren spreken) vertoonen, zynde $1\frac{1}{2}$ elle lang, en $\frac{1}{2}$ van een elle breed, en de voetsporen van dien, wel $\frac{1}{4}$ el diep gaande. Zy is rondom de kant met Silver beflagen, en men heeft daar een zierlyke Tempel by gebouwd, waar ontrent veel Siamse Priefters, en andre volkeren des Lands, woenen.

Deze Priefters hebben in Maart 1654. aan eenige van ons volk, die deze voet met opzet gingen bezigtigen, een goude plaat, verbeeldende de lengte en breedte van dien voet, vertoond, op de welke verscheide beeltenissen stonden, die zy zeyden bevorens op die voet gestaan te hebben; maar nadat de Priefters die in 't Goud hadden laten graveeren, waren de beelden op de Steen verdweenen.

Deze beeltenissen waren 68 in getal, die men by *Baldeus*, in zyne beschryving van Choromandel, Fol. 154, met eenige verdre zaaken daar toe behoorende, uytgedrukt ziet.

Om nu verder een net berigt te hebben, van de Beelden, &c. die men op *Adams* berg ontmoet, heeft men alleen het volgende geschrift na te lezen.

Korte Beschryving, der BEELDEN, en FIGUREN, welke op den Berg van Mockeregelle, anders Adams-Berg genaamd, en op Ceylon gelegen, te zien zyn, met aanwyzing van de lengte der Lichamen, Leden, en de gestalte der Kamers, waar in de zelve leggen, namentlyk:

In de onderste ommegang van dezen berg, staan twee Kamers.

IN de eerste Kamer legt

	Voeten.	Duimen.
een beeld, - - -	lang 35	—
Het Hoofd is in 't rond, —	11	2
De Oogen, - - -	—	11 $\frac{1}{2}$
— Ooren, - - -	3	—
— Neus, - - -	1	6
— Mond, - - -	1	2
— Schouderbladen, -	6	10
— Armen, - - -	13	2
— Palmen van de hand, —	2	—
— middelste Vinger, -	2	1
— Nagels der zelve, -	—	4
— Soolen der voeten, —	4	4
— grooten Teen, - -	1	5
— Nagels van dien, -	—	3

Ook staan aan het hoofdeynde van dit Beeld, nog ses kleine Beeldekens. En aan het voeten-eynde, een dito.

Deze Kamer, en de bank, is Matras gewyze, waar op dit Beeld legt, en is uyt een klip van dezen berg uytgehouwen, en lang, - - - 39 — 5
breed, - - - 19 — 1

In de tweede Kamer legt nog een Beeld, als het vorige, - - - lang 30 — 4

Het Hoofd is in 't rond, —	9	5
De Oogen, - - -	—	11
— Ooren, - - -	2	6
— Neus, - - -	1	6
— Mond, - - -	1	2
— Schouder-bladen, -	6	2
— Armen, - - -	12	1
— Palmen van de hand, —	1	7 $\frac{1}{2}$
— middelste Vinger, -	1	6
— Nagels der zelve, —	—	2 $\frac{1}{2}$
— Soolen der voeten, —	3	3 $\frac{1}{2}$
— grooten Teen, - -	1	1
— Nagels van dien, —	—	3

By dit Beeld staan nog vier kleine beeldjens.

Deze :

Deze Kamer , en voet , is mede als de vorige , uyt een klip gehouwen ;

	Voeten. Duimen.
En lang, - - -	35 - -
Breed, - - -	18 - -

In de bovenste omgang van dezen Berg , staan vier Kamers.

De grootste en principaalste Kamer van deze , is genaamd, Raja Maha Wiharra,

waar in een Beeld legt, lang 36 - -

Het Hoofd is in't rond, - - -	12 - 4
De Oogen, - - -	11½
- Ooren, - - -	3 - 6
- Neus, - - -	1 - 6
- Mond, - - -	1 - 4
- Schouderbladen, - - -	7 - 10
- Armen, - - -	13 - 6
- Palmen van de hand, - - -	2 - -
- middelste Vinger, - - -	2 - 4
- Nagels der zelve, - - -	4 - -
- Soolen der voeten, - - -	4 - 9
- grooten Teen, - - -	1 - 4
- Nagels van dien, - - -	4 - -

By dit Beeld staan nog agt beeldekens , en het negende zit.

Deze Kamer en voet , is als de vorige , uyt een klip uytgehouden, en is lang, - 45 - 11 breed, - - - 30 - -

Aan de Regterhand der voornoemde Kamer , staat de tweede , waar in legt een Beeld, - - - lang 28 - 10

Het Hoofd is in't rond, - - -	10 - 5
De Oogen, - - -	10 - -
- Ooren, - - -	2 - 5½
- Neus, - - -	1 - 4½
- Mond, - - -	1 - -
- Schouderbladen, - - -	5 - 3
- Armen, - - -	11 - 1
- Palmen van de hand, - - -	1 - 4½
- middelste Vinger, - - -	1 - 3½
- Nagels der zelve, - - -	2 - -
- Soolen der voeten, - - -	3 - 3
- grooten Teen, - - -	1 - 1
- Nagels van dien, - - -	3 - -

Deze Kamer , en voet , is insgelyks , als de vorige , uytgehouden , en lang, - 40 - 1 breed, - - - 19 - 5½

V. DEEL.

Ter linkerhand der eerstgenoemde Kamer , is de derde , en daar in legt een

	Voeten. Duimen.
Beeld, - - - lang	11 - 3

Het Hoofd is in't rond, - - -	4 - 4
De Oogen, - - -	5 - -
- Ooren, - - -	1 - -
- Neus, - - -	6 - -
- Mond, - - -	2 - 6
- Schouderbladen, - - -	2 - 7
- Armen, - - -	4 - 5
- Palmen van de hand, - - -	9 - -
- middelste Vinger, - - -	9 - -
- Nagels der zelve, - - -	1 - -
- Soolen der voeten, - - -	1 - 4
- grooten Teen, - - -	7 - -
- Nagels der zelve, - - -	1½ - -

By dit Beeld , staan nog drie beeldjens , en drie andre zitten.

Deze Kamer , en voet , is mede als de vorige uytgehouden , en lang, - - - 15 - - breed, - - - 13 - 5

Nog wat verder , aan de linkerhand van eerstgemelde Kamer , staat de vierde , waar in legt een Beeld, - lang 33 - -

Het Hoofd in't rond, - - -	13 - 9
De Oogen, - - -	1 - 1
- Ooren, - - -	2 - 8
- Neus, - - -	1 - 4
- Mond, - - -	1 - 5
- Schouderbladen, - - -	7 - 2
- Armen, - - -	12 - 8
- Palmen der handen, - - -	1 - 6
- middelste vinger, - - -	1 - 11
- Nagels der zelve, - - -	3 - -
- Soolen der voeten, - - -	3 - 7
- grooten Teen, - - -	1 - 4
- Nagels der zelve, - - -	4 - -

Aan de andre kant van den berg , ter rechterhand , staat een Kamer , waar in een Beeld legt , na zekre Cingaleesche vrouw , *Diegodde Mage* , genaamd , die't zelve daar heeft laten maken , en is lang, - 9 - 10

Het Hoofd in't rond, - - -	4 - -
De Oogen, - - -	5 - -
- Ooren, - - -	1 - -
- Neus, - - -	5 - -
- Mond, - - -	5½ - -
- Schouderbladen, - - -	2 - 3
- Palm van de hand, - - -	5½ - -
- middelste Vinger, - - -	10 - -
- Nagels der zelve, - - -	2 - -

B b b

De

378 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST

Deze Kamer, en voet, heeft voorschreven Vrouw, laten met Pannen dekken, en bouwen, en is

	Voeten.	Duimen.
lang,	14	11
breed,	12	9

Boven op den top van dezen berg, staat een wit Torrenken, dat in 't rond is, - 44 -- 3
hoog, - - - - - 16 -- --

Deze Berg is van boven plat, en met enige boomen beplant, en by tyden werd 'er wel Crackan op gezaid. Ook kan men van de zelve de Zee zien, schoon die ertelyke mylen 'er af legt.

Het verdiend ook zyne opmerking, ontrent de groote en kleene beelden, der Cingaleesen, dat zy zich doorgaans in het zelve postuur, 't zy leggende, staande, of zittende, en ook met de zelve geberden, met hunne opgeheven of te zamengevouwen handen, en opgerichte vingeren, even eens als de Afgoden der Siammers, vertoonen.

Nog meer licht hier ontrent geeft ons de navolgende Brief, van den Heer *Helmont*, aan den Heer Gouverneur *Simons*.

Edele Hoog-Agtbare,
Gebiedende HEER:

IN conformite van U Ed. Hoog-Agtb. gerespecteerde Mandaat, diene thans in alle eerbied, dat Adams-berg, na myn geheugen, twee dagreyen van Mature, en dicht by Compagnies Pagger, Markatta gelegen, aan den voet heeft een groot uytgehouden vertrek, door een enkel muutje, tot twee verdeeld, in 't eene leggende een zeer kloek naakt beeld, geel van lichaam, bruine Wynbrauwen, roode lippen, en lange ooren, met de hand onder 't hoofd, ende beenen over malkaar, onder de Cingaleezen genaamd, *Adam*; en in 't ander de weergaa, van gelyke gestalte, en ver, *Eva* geheeten, zynde, zo 'k het wel heb, des eerstens Neus, in den jaare 1690. in myn presentie, van den Eerw. Predikant, *Feico Wylsma*, de zelve uyt euriusheid meetende, ruym een houtvoet lang bevonden. Van dit hol gaat men by een arduin-steene trap, zimpelyk zonder Kalk 't zamengelegt, na boven, alwaar, mits men deesen Berg door zyne steylte niet kan rond gaan, weinig plaats om te wandelen is, en eenelyk invoegen voorz. twee kleynder Kamers zyn, in de eene *Adam*, nevens de Patriarchen, als de Heidenische Pagoods Baljadoors gekleed, aan de wand geschilderd, en in de volgende *Eva*,

met de beenen kruisling onder 't lyf, op eene steene bank, Autaars gewyze, en een opgeschoten Slang, die haar langs den rug, over 't hoofd, quasi in de heistenen pikt, in 't midden haarer Soonen, de oudste wat kloeker dan den jongsten, van steen, levens groote, en na de gemeene statuur uytgekapt, even als de Moeder, naast malkanderen zittende. Buiten de zelve is een vierkante, en de randen met diverse eharacters uytgehouden Bank, de welke men zegt, van niemand te kunnen gelezen, nog ge-expliceerd werden. Bezyden een dezer apartissementjes, klimt men by een groote yzere ketting, in den berg gezoldeerd, en uytgehouden trapjes na den top, alwaar s a 6, ook meer zwarten, die alleen door een leelyke kloof, zonder deze weg weten boven te komen, op haren buik agter den anderen, malkaar de beenen houdende, de voorste, den liefhebber aan 't uiterste van dees ketting zynde, waarneemd, de hand toereikt, en alzo boven trekt, daar niet dan een blind Pagoodje, en Duivelsboom, de bladeren spitzen van Pieken gelyk, staan. Deze boom, schiet door een scheur in 't Gebergte, een altoos-tyfferende wortel, welkers zap of vogt, by druppeltjes in een Kallang, heel naauw bewaard, werd gevangen, en ontrent veele van groote waarde, en niet min in estime gehouden, om redenen, zoo die blinde gevoelens voorgeven, d' onvrugtbare mannen van 't zelve een weinig drinkende, de vrouwen aanstonds begort raken, gelyk zelfs van een Schor, van die impressie overwonnen, een slokje doende; dog niet 't effect dier virtuten hebbe gezien; offerende Cingaleesje, onder 't aansteeken van menigte lampjes en vuuren, weinig voor of na des Konings jaarlykze reyniging, of salving, nog altoos aan geeiterde Figuuren. En gemerkt my dezen belangende, niets meer te vooren staat, bidde in 't geannoteerde gelieve te nemen contentement, in hope des, en U Ed. Hoog-Agtbare volmaakte gezondheid, en alle desiderabele Zegeningen, met nedrigen gemoede toegeboesemd hebbende, blyve met hoogchuldig, en diep respect,

Ed. Hoog-Agtbare, Gebiedende HEERE,

Toetoeocoryn, den
19. September,
1706.

Uw Hoog-Edelbeyds, ganssch
Onderdanige, Eer, en
Trouwshuldige Dienaar,

G^r. HELMONT.

Het

Het zal ook veel licht en opheldering aan deze Zaak geven, 't geen wy wegens Pico de Adam, en de voetſtap daar op, in 't volgende Extract van *Diogo de Couto*, een zeer net Portugees Schryver, opgeſteld vinden.

EXTRACT uyt 't ſesde Boek, der vyfde Decade van *Diogo de Couto*, pag. 121. &c. handelende van Pico de Adam, en van de gevoelens der Inlanders van de zelve.

OP dien berg van Ceylon, Pico de Adam, genaamd, is een voetſtap, over welke de Schryvers verſcheydene gevoelens hebben, ook hebben zommige, als *M. P. Venetus*, *Nicolaus Conti*, en andere Venetianen, hier ontrent zeer veel dwalingen geopperd.

Dog wy hebben de waarheid van dezen, nauwkeurig by oude Cingeleeſen, en uyt hunne Boeken onderzocht, en de zelve aldus bevonden.

Deze Piek, na Adam genaamd, is een Berg, midden in zekere Landen, *Dinavaca* genaamd, zynde zo hoog, dat men die 12 mylen verre ziet, als men na dit Eyland komt. Hy begint eygentlyk by *Guilemale*, en *Dinavaca*, legt weſtelyker van den zelve af, en men kan de zelve vry verder dan 12 mylen zien, alzo *Guilemale* 24 uren van *Colombo* legt.

De *Cingaleeſen* noemen hem *Hammannelle Siripade*, dat is 't Gebergte van den voetſtap. Hy gaat van beneden al opklimmende, en verdeeld zig boven in 12 toppen, en in een van de zelve, is die voetſtap, en van beyde van de zelve daalen eenige Riviertjes, of waterloopen af, komende van zekere Fonteynen, die boven zyn, en maken by verſcheyde deelen, aan de voet van die berg, een Rivier, die hem byna geheel rond loopt.

In deze Rivier, *Sitegangele* genaamd, waſſchen zich de Pelgrims, die aan deze voetſtap komen offeren. En deze waſſching is hunnen Doop, geloovende, dat zy zich daar door reynigen.

Op de top van een dezer Picken, is een tamelyke kleine vlakke, en in 't midden der zelve een Watertank, *Wellemallacandoere*, genaamd, zynde van groote als 2 Graven, boven op verheven met groote Steenen, en in 't midden is de form van een groote voetſtap,

die zy *Siripade* noemen, van een voet, veel grooter als een gemeene, en van zulken fatſoen, dat hy in de Steen ſchynt ingedrukt te zyn, even als in wit Waſch een Signet gedrukt werd.

De ontallyke Pelgrims, zo der Mooren, als van Heydenen, hier na toe vloejende, zelf van *Persia*, tot aan *China*, komen tot deze Rivier, om zich te reynigen, doende nieuwe en ſchoone Klederen aan. Na hun reyniging klimmen zy op den zeer ſteylen berg, en op een kleene aſtant, eer zy op den top komen, zyn eenige trappen, of eygentlyk 2 ſteene opgerigte kolommen, op welke een andre ſteen, van de eene tot de andre gelegd is, aan welke een grote klok hangt, die na 't fatſoen van der *Chineeſen* fynſte Metaal is, en aan de zelve hangt een groote Kleepel doorgeboord, door welkers gat een Touw van leder gaat, aan 't welke ider moet trekken, en een ſlag op de Klok geeven, om te weten, of hy reyn is: want zo hy nog onreyn is, geloven zy, dat de Klok geen geluid geven zal, en dan moet zich zo een met nog grooter Ceremonien reynigen. Dus verleyden hen de Duivels, ſchoon 'er noit een is, aan welke de Klok geen geluid geeft.

Vier a vyf honderd gelyk, gaan daar dus in Pelgrimagie, en boven gekomen zynde, konnen zy niet meer verriichten, dan deze ſteen te kuffen, met groote erbieid, en weder te keeren, en aan hen werd noit toegeſtaan by die poel of Watertank op te klimmen, welke in 't *Cingalees* *Darroepokoene*, dat is, tank der Kinderen, genaamd werd. Als 'er Vrouwen ontvrugtbaar zyn, drinken zy van dit water; dog mogen dit zelf niet gaan halen, maar 't werd hen van de *Jogi's* gebragt. By deze tank op te klimmen, zou een onvergeeſtyke zonde zyn.

De Mooren offeren hier ook, zeggende, dat die voetſtap van Adam, en dat zy van daar ten Hemel geklommen, en zyn laaſte voetſtap in die ſteen dus gebleven is. Dit vloeit voort uyt een oude Ooſterze traditie, dat Adam, uyt 't *Paradys* verdreven zynde, na een Berg in *Indiën*, *Serandive* (dat is 't Eyland *Ceylon*) genaamd, gezonden is.

Marc. P. Venetus, zegt L. 16. 3 pag. dat de Mooren gevoelen, dat Adam hier begraven is. Verder zegt hy, uyt 't verhaal dezer Heydenen, dat de Soon van een Koning, genaamd *Sogomom Barcaon*, veragtede 't Ryk, zich na dezen Berg begeven heeft; om daar een Heylig leeven te leyden; dat hy van daar na den Hemel gegaan is, en dat de Vader bevolen heeft, Pagoden voor

ADAMS BERG

Vertoning van Adams Voet, boven op den Berg.

hem te ftigten, en bedden te maken, waar van de Afgodery van Indiën haren oorfpromk heeft; dog de Cingaleefen, hier over gevraagd zynde, lacehen 'er mede, en hun oude Schriften, en voor al hunne Liederen, waar in zy hun meefte oudheden bewaren, en die zy, (om ze niet te vergeeten) dagelyks zingen, verhaalen hier geheel wat anders van.

Zy zeggen dan, dat 'er een Koning was, die over dit geheel Ooften regeerde, die, veel jaren getrouwd zynde, zonder Kinderen te hebben, in zyn hoogen ouderdom, van God een Zoon kreeg, zynde het grootfte en fchoonfte Schepzel, die 'er wezen kon.

Deze Koning, zyn Sterrekykers be- laft hebbende, op te maken 't Geboorte-lot van zyn Soon, bevonden zy, dat dit Kind Heylig zou werden, en dat hy de Koninkryken van zyn Vader veragten, en zich tot een Pelgrim, (of tot een Jogi) maken zou, 't welk de Vader ter herten nemende, beflout hy, dit voor te komen, door zyn Soon in eenige hoven op te fluyten, en hem 't gezicht van alle Zaken te beletten, dat hy hem van zyn vyfde jaar af dede in bemuurde Tuinen, en Waranden, daar men hem in 't Gezelschap van veel Edede Jongelingen na zyn jaaren, opvoedde, voegende by hem Lyfwagten, op dat niemand met hem fpreeken zou, om hem alle ontfelctnis, en ontroeringen, te benemen, en op dat hy geen andre Zaaken, dan die daar voorvielen, kennen zou.

Hier wierd hy tot zyn 18 jaar opgevoed, zonder van Ziekte, Ellende, ofte Dood, te weten.

Tot de jaaren van zyn verftand gekomen zynde, zoo begreep hy meer dingen, als daar te zien waren, verzogt daar op van zyn Vader, de Steden en Dorpen van zyn Ryk, te mogen gaan zien, dat hy hem toefstond, met laft van hem na de Stad te brengen, en nauw op hem te letten. Hy ontmoette een Kreupele, en vraagde, wat dit was. Zyn medgefellen zeyden, dat dit Zaken in de natuure, en dat die zeer gemeen, alzo 'er veel kreupele, blinde, &c. waren. Op een andre tyd zag hy een krom gebogen oud man, leunende op een ftok, alzo zyn lighaam fchudde. De Prins, hier over verbaaft, en na de reden vragende, zey men hem, dat dit van den ouderdom quam.

Hy zag ook eens een dooden, die begraven wierd, met veel geklag, en gehuyt, waar van hy al mede de reden vraagde, en te gelyk, of hy en zy

ook zouden fterven? zy zeyden ja; waar op die Prins zeer droevig wierd, in welke droefheid hy nog zynde, zo verfeheen hem een Pelgrim, in een Gezicht, die hem tot de veragting der wereld, en tot een eenzaam en Heylig leeven raadde.

Daar op vond hy, hier over zeer ontroerd zynde, middel, om weg te raken, in de gedaante van een Pelgrim, na de Binnenlanden, van welk zyn omzerven, en vlugt de Cingaleefen veel Fabelen, die wy overflaan, verhaalen, eyndelyk daar by voegende, dat hy quam op Ceylon met een grooten zwerm, en toeloop van discipelen, begevende zig na dezen berg, op welke hy veel jaaren zeer Heylig geleefd heeft, zoo dat hem de Cingaleefen, als een God aanbade.

Als hy nu van dit Eyland na andre Landen vertrekken wilde, baden zyn discipelen, die daar bleven, dat hy hen iets tot gedagtenis wilde nalaten, dat zy in zyn naam eerbied mogten bewyzen. Daar op drukte hy zyn voet in deze Watertank, en liet hen die na ter gedagtenis.

Hunne Historiën geven dien Prins veel naamen, dog zyn eygen naam was *Drama Raja*, en na dat hy nu een Heylig geworden was, voerde hy dien van *Budhun*, dat *de wyze* betceekend.

Deze had ook, gelyk elders aange- merkt werd; een voorzegging van de Stad Pegu gedaan, waar na toe hy, Ceylon verlatende, vertrokkenis. Voor hem hebben de Heydenen, ganfch Indiën door, veel trotze en groote Pagoden opgeriecht.

Om nu met dezen voetftap voort te gaan, het fehynd my toe, dat het een voetftap van den Apoftel *Thomas* is. Ook vind men teekenen van Knye-buigingen in een groote fteen, zynde in een gedeelte van een Steenhouwery op Colombo, ingedrukt, van welke de *Vicar* van dat Fort ons gezegt heeft, dat hy die veelmaal met opmerking befchouwd heeft, en dat die niet fehenen door imand met handen gemaakt te zyn; en 't zelve zeggen wy ook van diergelyke, die gevonden werden in de Stad *Maliapoer*, alwaar die Apoftel zig onthouden heeft: want fchoon zyn Legende niet zegt, dat hy na Ceylon gegaan is, dat kan daar mede zyn, gelyk met andre plaatzen, alzo 'er van alle daar hy geweest is, juyft geen gewag gemaakt werd, en dus mede niet van de tyd, in welke de Tarters en Mogolders 't geloove Chrifti aangenoomen hebben, als reeds in 't eerfte Cap van 't 10 Boek, der vierde Decade, aangehaald is.

In een onderzoek in de Stad Malia-poer, door bevel van Koning *Emanuel*, ten tyde van *Don Duarte de Meneses*, wegens dezen Heylig gefchied, getuigd *Diego Fernandes*, een Portugees, dat hy in 't jaar 17, in gezelschap van eenen *Bastiaan Fernandes*, en van een Armenier, *Ghodya Iskender* genaamd, gegaan is, van Malakka, om 't huis van dezen H. te bezoeken, en dat hy de eerste Portugees was, die daar gekomen is, endat zy, in dat huis ingaande, dat bevonden, zeer vervallen, en rondfom met bosfchen bewaffchen, en aan de voordeur des zelfs, een oude Moor, die ter ordre der Heydenen (die groote eerbied voor dezen H. toonden) een Lamp daar aanftak, en die hen van 't leven dezès Apostels, veel zaken, hen onbekend, verhaalde, als ook dat hy hen een voetftap, in een fteen ingedrukt, daar toonde, die nog zo vers en gaaf was, als of hy 'er maar een uur was ingedrukt geweest; en dit was van aarde, en nog een andre Steen, in welke een indruk van Knyen was; een zaak, onder deze Heydenen zeer bekend, dat die twee teekenen van dezen Apostel daar nagelaten waren, wanneer zy hem doodden, alzo hy toen knielde op dezen Steen, en 'er die tekenen dus liet.

Ook is 't wonderlyk, dat alle de boomen, aan de voet van de Piek van Adam fttaande, rondom, en zelf meer als een halve myl 'er van afgefcheyden, zig alle op alle plaatfen, met hunne toppen na dit gebergte neygen, zynde alle regt op, tot daar de takken beginnen, zonder dat de winden hen doen veranderen; dat ecnige reden hebben moet.

Alle de Cingaleezen houden dit voor een groot wonder, en mogelyk dat God wil, dat zy die eerbied aan de voetftap van dezen Apostel bewyzen.

In dit Landfchap valt Peper, Gember, Cardamom, veel Suykerriet, en Honig; ook zyn 'er veel Civet-katten, Olifanten, en veel gefteente, als, Robynen, Katten-oogen, Chryfoliten, Amethiften, oprechte Zafieren, en ook weeke, en zeer fyne Beril, zo helder als Cryftal.

Ook is 'er Yzer, Lakwerk, en men heeft 'er veel Rivieren, die vol viffchen zyn.

De Cingaleezen maken ook goede Wapenen, en wel de beste Roers van Indiën.

Dus verre, *de Couto*.

Wy vertoonen dezen Berg, en Voetftap, onder N°. XIII. i.

Vraagt men my nu, wat ik van deze vermaarde Voetftap van *St. Thomas*, 't zy hier op Adams Piek, 't zy op *St. Thomé*, of Malia-poer, oordeele, myn ge-

voelen is, dat, gelyk alles van *St. Thomas* Reyze na, en zyn komst in Indiën, op zeer losse gronden ftuend, my die voetftap, het allernaafte toefchynd door de Portugeezen verdicht te zyn, om de komst van dien Apostel in Indiën te waarfchynelyker te maken; ook gelove ik niet, dat men, by een naukeurige navorfching, in de Schriften der Inlanders, ict voor die tyden aangetceekend vinden zal.

En alles, 't geen ook de Inlanders van dien voetftap, met betrekking tot *Adam*, of van 't Paradys, weten te zeggen, is hen van geen andre, dan van de Portugeezen, eerst ingegeven, waar ontrent zy dan, als Heydenen, een kleenc verwar-ring, van 't een onder 't ander, gemaakt hebben: want voor die tyden blykt my mede niet, dat zy het allerminfte van *Adam* geweten hebben.

De Berg van *Adam* nu heeft ontrent v. zynen voet een Moeras, waar uyt de vier Hoofd-Rivieren van dit Eyland hunnen oorsprong hebben.

De Portugeezen gaven hem den naam van Pico de Adam; dog de Cingaleezen noemen hem Dewa Gorata, dat is, Gods Land.

Ontrent deze plaats, en niet verre van een Keyzerlyk Paleys, ftaat een Pagode, die zy zeer vermaard houden, zynde dat Gebouw met 2 Torrens-wyze Pilaaren met Lampen omzet, zoo dat het licht, dat uyt de zelve voortkomt, en aan de Pagode gegeven werd, onder den boog van een Altaar zyne weder-ftuiting maakt, daar zig 7 Duivels vertoonen, die hunne Afgoden zyn, van de welke eenige Olifants-, zommige Verkens-fnuyten, andre weer Aapen en Honden-bekken, hadden, die ver-vaarlyk waren om aan te zien.

Deze Pagode werd het huis der Tanden genaamd, om dat op des zelfs Altaar, in zeven goude dofen, een Tand van een Buffel is, die zy meeft alle voor een Tand van hunnen Profheet *Budhum* houden, 't geen die botte Buffels van Priefters deze onnozele Liederen ook wys maaken.

Op deze Piek van Adam plagt A^o. 1554. nog een Aapen-Tand te zyn, die van de Cingaleezen, als hun grootfte Heyligdom, bewaard, en als hun grote Afgod aangebeden wierd. Ontrent dezen tyd trokken de Portugeezen eens na dezen fchat, die men gezegt had, met veel dierbare Gefteenten omzet te zyn. Op de Berg dan gekomen zynde, was haar eerste werk, om den Tempel, daar fttaande, te verwoeften, in de welke zy niet anders, dan een Koffertje vonden met

met dierbaare Gefteenten ingelegt , en waar in een Aapen-Tand bcwaart wierd , die zy na Goa medenamcn .

Na dat nu de omleggende Koningen van Ceylon , Pegu , Siam , Bengale , Bifnagar , Malabar , Choromandel , Arracan , &c. met veel droeftheid verftonden , dat dit hun , grootfte Heiligdom , waar na toe jaarlyks zeer veel Bedevaarten gedaan wierden , door de Portugeefen weggeroofd , en na Goa gebragt was , hebben zy , eenige Gefanten uyt aller naam , met verzoek om die Tand te hebben , aan den Onderkoning van Goa , gefchikt , hem niet alleen groote Gefchenken , om hem daar toe te eer te bewegen ; maar daarenboven nog 700000 Ducaaten tot Los-geld aanbiedende .

De Onder-Koning , door zoo veel Geld (te weten 35 tonnen Gouds voor een Aapen-Tand) verblind , zou zig tot de overgave van dien hebben laten bewegen ; maar den Aardsbifchop , *Don Gaspar* (voorzaat van dien , met welken *Jan Huygen van Linschoten* na huys voer) had dit belet , zeggende , dat het de uytterfte Grouwel wezen zou , dat zy , de naam van Chriftenen dragende , die blinde Heydenen in zulken afgruwelyken Afgodery , om dat Geld , inwikkelen , en zo een fchandelyke blaam op zich haalen zouden . Daar op wierd dit verzoek aan alle die Gefanten , op een beleefde wyze , geweygerd , en de Aapen-Tand , om die Afgodery uyt te roejen , opentlyk , in hun byweftu , verbrand , des zelis asfche in de Lucht geftroid , en in Zee geworpen , waar na deze Gefanten zeer miftrouftig weder na huis geryft zyn .

Naderhand is 'er een fnoode *Benjaan* geweest , die , een andre Aapen-Tand bekomen hebbende , veelen heeft weten wys te maaken , dat hy de rechten Tand weer gevonden , en dat hy ook een gezicht gehad had , 't geen hem klaar had doen zien , dat het de zelve Tand was , die de Portugeefen hadden meynen te verbranden ; dog dat die Tand zich met een andre verwiffeld , dit hen bedrogen , en dat zekere Geest hem deze Tand aangewezen had . Deze *Benjaan* , kreeg aanftonds niet alleen een grooten aanhang van 't gemene volk ; maar de Koning van Bifnagar , kocht hem ook van die *Benjaan* voor een groote fomme Gelds , en heeft den zelve naderhand , even als den vorigen op Ceylon , in zyn Land , door een jaarlykze drom van Pelgrims , zien bezoeken .

Vincent le Blank oordeeld , dat die Ceylonze Tand , de Tand van een witten Aap , en dat dit den Afgod *Hannemonta* geweest is , van den welken zy verhaalen , dat hy om zekere misdaad

uyt den Hemel gedreven , en in een Aap veranderd zy , en na die tyd eerst in Bifnagar , en daar na op Ceylon , gekomen , en na zyn dood , zo in zyn Perfoon , als ook in die Tand , daar , en elders , aanbeden is . Ook getuigd hy , dat de Koning van Pegu alle jaar een Gefant derwaards zond , alleen maar om een afdrukfel van Amber , Mufcus , en van eenige andre Kruiden daar af te mogen hebben , 't geen hy in hooge weerde hield .

Wat de Bramines op Choromandel , De Cin-galeefen ; van dezen *Hannemonta* , als een van hunne mindre Goden , en door een Apinne , groot zonder toedoen van hunnen Man , Afgoden-die-naars. gebarnd , verhaalen , kan men onder die Stoffe , en by *Rogerius* , zien .

Behalven dezen *Budbum* , hebben zy nog andre Heyligen , die men mede diend te kennen , en in den grond hunnen Godsdienst te weten . Dus fpreken zy ook van *Birruma* , en zyn voortkomst , die zy aldus verhaalen .

De voortkomst van BIR- RUMA , VISTNOE , en URITIRAM .

Deze geheele Wereld was rond als een Ey , 't welk gebroken zynde , Vande voort- zo leefden alle de Eeuwen , of Werel- den . den . Toen vertoonde God zyn Figuur of Afbeeldzel , wafschende zeer hoog , van Bir-
ruma ,
Vistnoe ,
en Uriti- Hy was tegenwoordig in de geheele Wereld . Zyn voeten gingen door tot de diepte der Aarde . Zyn Buik was als de Wereld , zyn Hoofd als de Lucht , en de Oogen als de Son en Maan . Op deze wyze was hy gefigureerd , en hoewel hy zulken wyze van Afbeelding aannam , was hy egter maar eene God .

Wanneer hy alleen was , was hy fchynende , als hy floeg of klopte op eenig ding , quam 'er een geluid voort , of 't quam niet voort , zodanig was hy . Binnen dit geluid wierd *Birruma* geboren , daar na wierd *Vistnoe* , en daar na *Uritiram* , gebooren .

Aan deze drie Perfoonen ordeneerde hy drie Bedieningen , van te fcheppen , te onderhouden , en te bederven .

Birruma , is de Schepper , *Vistnoe* , (of *Wifchinoe*) de Onderhouder , en *Uritiram* , de Verderver , even als Aarde , en Water , of even als de Son , wannער men een Boom in de Aarde plant , zo hy geen Water heeft , hy zal hem niet doen groejen . *Birruma* en *Vistnoe* , zyn als aarde en water , *Uritiram* is als de Son .

Son. De hitte der Sonne steekende, zal 't Gezacy verbrand werden. *Birruma*, (van andre *Bruma*, en *Bramma* genaamd,) is als de aarde, *Visnoe* als 't water, en *Uritiram* is als het vuur, of de hitte.

Birruma heeft twee Wyven, *Sarasupadi*, en *Majabi*. De eerste, is een vrouw van de andre Wereld; *Majabi*, is de Vrouw van *Iraquikasi*, van 't Reufen-geslacht, en zy, een Reufin zynde, baarde een Soon, *Gaxila Iritru*, die ook met twee Vrouwen trouwde, genaamd, *Tidi*, (die een *Devatri*, of Godin van de andre Wereld, was) en *Adidi*, die van 't Geslacht der Reufinnen was, en zelf ook een Reufin. Deze eerste baarde drie-en-dertig millioenen kinderen, en *Adidi* baarde negen millioenen kinderen, eenige van 't Geslacht *Asmar*, of der Luchtduivels, andre van 't Geslacht der Reufen.

Visnoe is thienmaal Gebooren, om deze negen millioenen te dooden, en *Uritiram* was haar straffende.

Door toedoen van *Birruma*, waren 'er vier Wetten, te weten, *Iricu Vedam*, *Ediri*, of *Tirru Vedam*, *Sama Vedam*, en *Adarana Vedam*. *Iricu Vedam* gaat *Birruma* aan; *Tirru Vedam* gaat *Visnoe* aan, *Sama Vedam* raakt *Utram*, en *Adarana Vedam*, raakt de Reufen.

Iricu Vedam is om iemand te vervloeken. *Ediri Vedam*, om Cerimonien, Plegtigheden, en Kerkgebaarden te *Sama Vedam*, is om te weten den weg der waarheid, beschouwende God. *Adarana Vedam*, is om de konften des Duivels, en de Ceremonien der Duivelen te leeren maken.

Demoeni (een Vergoed boetveerdig man) genaamd *Vedaviagaram*, nemende de betekenis van deze vier Wetten, heeft 18 *Purrannam*, of Historien, gemaakt.

En deze heeft hy gemaakt, om de zonden en deugden te kennen, te weten, om geboren te werden, in de Wereld, ontvangen te werden met Sonden, te ontvangen is zelfs een Sonde, in eenigerhande Siekte te komen, is ook een Sonde, te Sterven is Sonde, getrouwd zynde om zyn buik ider te onderhouden, leugens te spreken, onredelykheid te doen, is een groote Sonde, stervende met deze Sonde, op die tyd op de weg, de welke de Zielen gaan, en op welke twee Zeen van zonde zyn, de welke staan te komen.

Daarom heeft hy geboden Aalmoessen te geven aan de Bramines, die de Wetten weeten. Het is nu een zeer groote arbeid, deze Zee der sonden over te swimmen. Als men Aalmoessen geeft,

met veel nedrigheid, moeten die zonder droefheid, met een bly aangezicht gegeven werden. Als men zo Aalmoessen geeft, kan men deze Zee der sonde overswemmen, en aan de andre zyde komen. Indien imand weten wil, hoe deze twee Zeen zyn, d'eene is een Zee van Bloed, en d'andre van Vyer. De goede werken, die een ider doet, zullen als de Toni of 't schuitje zyn in die zee, om die tot aan de andre zyde te kunnen passeeren.

Als *Purriata Cajam* is dat lichaam niet, dat wy nu hebben; maar 't is een andre wyze van lichaam, te weten, *Satam*, *Urupam*, *Parizane*, *Irasam*, *Quentaon*, *Manam*, *Puti*, en *Sitaon*. Als deze agt by malkanderen zyn, dan kan men zeggen, *Purriata Cajam*. *Satam* wil zeggen den mond.

De mond is om te spreken, of om te antwoorden.

Urupam, de oogen, die medegaan, om 't goede te zien, of 't quade.

Parizane, 't gehoor, gaat mede met de ziel, om 't vonnis te hooren.

Irasam, de smaak, is om te smaken, en de smaaken gaan mede met de tong.

Quentaon, de reuk, is om te weten of het goed, of quaad is.

Ook gaat de Neus mede.

Manaon, de wille, die medegaat om te gedenken, en te zeggen de zonden, in de tyd der jonkheid gedaan.

Puti, 't verstand, gaat mede, om de zaaken te hooren, die men daar zeggen zal, en om volgens de reden te oordeelen.

Sitaon, het herte, gaat mede, om by zich te bewaaren de zaaken, die het hoord.

Deze twee zyn als figuren; maar de schaduwe is dit lichaam zelfs, dat wy nu hebben. De schaduwe is *Purriata Cajam*, gaande met deze *Purriata Cajam*, zullen zy leyden de straf der Helle, indien zy niet genieten de goederen der Heerlykheid.

Wanneer een Ziel na de dood in 't Paradyz zal zyn, of in de Helle, en zyn zoonen en vrienden aalmoessen geven, en eenige goede werken doen in zyn naam, van die goede werken, en wille, met welke zy die doen in deze Wereld, moet de Son getuige werden. Des 's nagts zyn getuigen de Maan en de Aarde, wanneer zy eenige zaaken geven aan den armen, of eenigerhande goede werken, in de naam des dooden doen, de zelve verdienste is in de magt der Sonne. De Son, als schynende in alle plaatzen, zal die verdienste overhandigen, ter plaats, waar die ziel is.

Daarom zullen 'er getrouwde zyn, om kinderen te krygen, en om door deze kinderen verdienften te krygen, en zo een nakomelingschap te hebben op de Vaders en Moeders, op dat de Vaders en Moeders, sehoon voor een tyd in de Helle zynde; daar na in de Heerlykheid mogen ingaan.

Zommige zeggen, dat zo iemand de Aalmoessen met zyn eygen hand geeft, hy daar door de Zaligheid verkrygen, en tot de heerlykheid ingaan kan.

Als een Persoon sterft, werden zyn zonden en weldaden gerekend, in Gods tegenwoordigheid. Zo de goede werken aangewasschen zyn, hy zal na de Heerlykheid gaan; indien hy meer zonden dan deugd gedaan heeft, zal hy na de helle gaan, en zo hy geen nakomelingen heeft, kan hy niet tot de Heerlykheid komen.

Eenige gevoelen, dat die gene, die in de hel gepynigd werden (die zy Jamalocón noemen) na eenigen tyd 'er uyt konnen geraken, die over hun zonden bepaald is; dog cenige geraken 'er noit uyt, te weten, die in Autes Tappes komen, dat een duistere put is, en die daar in vallen, blyven 'er eeuwig in, zonder te sterven, om daar alle tormenten van doornen, kraejen met yzere bekken, wreede honden, muggen, die sel byten, koude, en alles, dat de pyn vermeerderen kan, uyt te staan.

Volgens de Wet van *Birruma*, als zy de Ceremonie van Homam maakten, waren de zaaken, die zy tot deze Cerimonie by een vergaderden, deze volgende: ruw Goud, en dat door 't vyer nog niet gesmolten is; een Koe uyt den Hemel, een Peerd dat over 't water ging, en een witte Olifant, die vier hoornen heeft, de Bloem, welke de geheele wereld door rickt, die men *Parizadapoe* noemd, en Boter, welke men *Amortam* noemd, (Die dit *Amortam* eet, zal niet sterven) en koude van yzer, water, en staal. Die op deze wyze de Ceremonie van Homam volgens de Wet doen, verkrygen 't eeuwig leven.

Deze Wet, door *Birruma* gemaakt, nam een Iriquilxam of Reus, *Sanguxura* genaamd, is, en droeg die na de Wereld, die beneden de aarde is. Dit vernam *Vifnoe*, die toen in de Melk-zee sliiep. Hy zocht na hem, dog vond hem niet, de welke was by de voeten van *Vifnoe*, toen de gedaante van een Vifch aannemende, en de gansche Zee doorzoekende, vattede hy hem by zyne voeten. Hy opende zyn Buik, nam de Wet, en gaf ze aan *Birruma*.

Ten tweedemaal een andre Reus, *Vaquura Tenda*, rolde de Wereld op als een

mat, en droeg die beneden de aarde. Toen nam *Vifnoe* de gedaante van een Verken, en gaande na beneden de aarde, sloeg *Vaquura Tenda* dood, en deef de aarde werden, als zy altyd geweest was.

Ten derdemaal een andre Reus, *Magaduran*, genaamd, zynde hier beneden van de aarde, nemende den gouden berg, *Magameroc*, dede hem schudden, en de Hemelen beven, om de aarde van een te scheyden. *Vifnoe*, toen nemende de gedaante van een Schildpad, doodde dien Reus, en dede den berg *Magameroc* weer in zyn voorig wesen zyn, latende de gedaante van een Schildpad, die hy aangenomen had, daar.

Ten vierdemaal een Reus, *Irannian* genaamd, die toen een Koning was, en gebood, dat men hem als een God zou aanbidden, zeggende, dat 'er geen ander God meer was, dan hy, en dus maakte hy groote gebaren aan de Hemelsche Goden, en vergodé menichen, en 't volk van de Wereld, welker Land onder zyn gebied was. Dezen Koning wierd een *Zoon* gebooren, *Pradaladan*, genaamd, welke Soon God alleen aanbad, ende wilde noit zyn Vader aanbidden. Om die reden dee hy hem klimmen op een hoogen berg, en beval hem in zee te werpen, dog hy wilde daar door niet hooren na zyn vaders woord. Daar na beval hy hem te binden aan een steene Pilaar, en belastte hem te geffelen. Na dat hy nu gegeeffeld was, vraagde hy zyn soon, of God in die Pilaar was. De soon antwoorde, dat God tegenwoordig was in de geheele Wereld, en dat hy ook in die Colomme was. Toen nam *Vifnoe* de gedaante van *Narazingam* aan, opende den Buik van *Irannian* met een naald, en doodde hem. Aan zyn Zoon gaf hy de Tytel van Koning van de *Tlievargal*, of Hemelsche Goden, om zyn Ryk te verdelgen.

Eenen *Iraquilam*, genaamd *Mavili*, maakte de Ceremonie van Homam honderdmaal, daarom wierd *Vifnoe* een korte Braminc, ging by hem, eyschte van hem drie hand breed aarde, om een wooning te maaken. Hy beloofde dat hy 't hem geven zou. Op dat uur wiesch *Vifnoe* zeer hoog als de Hemel, mat met een handbreed de geheele aarde, en met een andre de Hemel. Hy vraagde, waar is de andre handbreed, die ontbreekt? Toen ging *Mavili* op de aarde leggen, zeggende, dat hy meten zou op zyn rug, en toen *Vifnoe* zyn voet zette op den rug van *Mavili*, dede hy hem vallen in de diepte, onder de aarde.

De drie Munnis, of vergoode menichen, genaamd *Carquin Munni*, *Parco*

Munni, en Vedaviagaran, 48 Irulxigan, of 33 millioenen van Hemelsche Goden, zyn alle gegaan by *Vifnoe*, die in de Melk-zee fliiep, en klaagden van wegen *Irravannam*, en alle de meerder *Uraquil-xan*, of Reufen, en verzogten dat hy haar wilde verlossen van de gevaren, die *Irravannam* hem aandede. Toen wierd de zelve *Vifnoe* een mensch, wierd geboren de zoon van Koning *Tezadaram*, ordineerde dat alle de *Tevargal*, of Hemelsche Goden, Aapen zouden werden. Aldus de gedaante van een mensch hebbende, damde de Zee toe, gaande na 't Eyland *Ceylon*, om de Reufen uyt te roejen.

Daar na nemende de gedaante van een mensch, en van een *Devam*, dede hy boete, met de Titel van *Narajana*, of van twee lichamen en een ziel. In deze tyd Regeerde een Koning, *Satwaon Dilipan* genaamd, de geheele Wereld onder zyn Scepter. *Vifnoe* kende deze Koning niet. Hy dede boete aan de kant van 't Westen; *Vifnoe* ging noit voor dien Koning verschynen; dierhalven quam die Koning met 48 Acrony, of Soldaten, vattede *Vifnoe*, en belaste hem boete te betalen. *Vifnoe* zey, dat 'er niets dan vel en been in zyn' macht was. De Koning eyschte, dat hy de beenen of 't vel geven zou; zoo niet, dat hy met hem wilde vechten. *Vifnoe*, dit by zich zelve overleggende, zey, indien ik de beenen of de buid geve, zoo moet ik sterven. Indien het zo is, zo is 't beter dat ik vecht; en daar op gaf hy zyn woord, dat hy vechten wilde.

Deze twee, namelyk *Vifnoe* met zyn twee lichamen, besloten dan te Vechten met zulk een groote menigte volks. De Koning hier mede vergegenoege zynde, begonnen zy te stryden. Deze twee Perfoonen maakten bogen en pylen van *Ikalis* (of ribben van *Cocos*-bladen) waar mede *Vifnoe* vechtende, de overwinning van wegen zyne boete kreeg. Deze beyde, den Stryd zullende beginnen, deden dat met een voornemen, om alle de 48 Acrony, of soldaaten, te dooden, en ook den Koning voor eenigen tyd nog meer boete te doen; maar zy doodden maar 40 Acronys, neffens den Koning. Deze stierven ook gelykelyk, om de andre agt Acronys te dooden, die overgebleven waren.

Vifnoe wierd ondertusschen geboren, met de naam *Qurutiram*; de andre werd geboren met de naam van *Aribunen*. De Koning *Satwaon Dilipan* wierd geboren met de Titel van *Triadanem*. Om die andre 8 Acrony te verdelgen, die in den eersten stryd nog overgebleven waren, geschiede de stryd van *Paradam*, in

welk gevegt hy doode *Triadanem*, met al zyn volkeren. Daar na doode hy ook *Caucham*, *Sizipalam*, en zyn geheel heyr. Voor de nakomende tyd, als de *Calijoege* zal gecyndigd zyn, zal *Vifnoe* komen met het aangezicht van een Peerd, om den Reus *Calmiga* te dooden.

Op dat men nu van de *Cingaleesen*, en de *Malabearen*, op dit Eyland woonende, niet al te geringe gedagten, even of zy zulke woeste en onbeschaafde Heydenen waren, hebben mogt, hebben wy noodig geagt, eenige van hunne Zeden-Lefsen hier by te voegen, zo als die ons in zeker zeldzaam Tractaat, in de *Grandonische*, of *Girandamische* Taal, vertaald, voorkomen.

GIRANDAM, (van andre **KERENDUM**, en ook wel **SAN-KRITS**, genaamd) is de Taal der **Bramines**, en der Geleerden.

1. **IK** spreek de grootheyd van de *Nidi Sastram*, te zamengevoegd, dan vergaderd uyt verscheide Werten, doende eerbiedigheid aan *Wifnoe*, welke de grootste is van de Hemelsche, en Heer van de geheele Wereld.
2. De *Nidi Sastram*, de welke gesproken zyn in deze Wereld, zyn als kostelyke Gesteenten, alwaar de menschen vergaderd zyn. De zelve geeft Wysheid aan de onwetende. Zo spreek ik ook de *Historien*, welke zyn in de 18 *Puranam*, en groote *Pradam*, op dat zy van alle verstaan werden.
3. Wat Perfoon het zy, zal verplicht zyn te eyschen van hem, die aalmoessen geeft, met voorzigtigheid te bewaren, 't gene hy krygt. Een zaak, die goed is voor hem, is niet goed voor andre; ook zal hy zich haasten, de werken der Liefde te doen.
4. De Dood, overweegt niet welke mensch ryk, nog welke mensch arm is, maar zy ziet alleen de Deugden, en Ondeugden aan, en also zal hy ze alle wegnemen.
5. 't Zy goede, 't zy quade, ider een is genoodzaakt te smaken de vrugten der Sonden, of Deugden, die ider een doet: want schoon genomen dat 'er nog 100 millioenen van tyden zouden voorbygaan, die

- die zullen niet voorbygaan zonder iet te bezitten.
6. Een ider Perfoon, wie hy zy, wanneer hy eenige zaak wil doen, moet vooreerst de zelve wel overleggen. Zo hy het doet zonder te overleggen, het zal qualyk gelukken, gelyk gefchiede aan de Vrouw van den Bramine, die een Mongkus opvoedende, de zelve doodde, zonder het te bemerken.
  7. De Maan en het Sandelhout, zyn verkoelende dingen. De Maan is kouder dan het Sandel, maar veel kouder en verkoelende is het woord van een goet man, dan beyde deze zaaken.
  8. Ider Perfoon, die tot zyn jaaren is, dat hy heeft een Ampt of Handwerk, 't welk hy doen moet, en een Capitaal, en letteren, die hy geleerd heeft, en als hy na by de dood is, deze vyf dingen zal hy, wanneer hem een Zoon gebooren werd, overgeven in de hand van de zelve.
  9. De Aarde heeft drie kostelyke dierbaare Steenen, de Rylt, het Water, en het Woord, buiten dit de andre kostelyke, om dat ze Steenen zyn, daarom kan men die niet eeten.
  10. Het Geld, 't welk de menschen zoeken, en 't welk zy in de Aarde begraven, en voor de tyd van eenig gevaar, of nood zal blyven, zo zy geluk hebben; zelfs tot het Geld toe, 't welk zy in de aarde bewaren, zal niet dienstig zyn.
  11. 't Geld, 't welk een mensch, wie hy zy, vergaderd, het Huis, 't geen hy met arbeyd bouwd, zal niet met hem gaan. Zyn Bloedvrienden, en Vrienden, gaan alleen met hem tot de plaats, daar zy hem branden, na dat, gaan alleen beyde deze zaaken, namelijk, het goede en 't quade, 't welk ider doet.
  12. Een ider vrek mensch, zoekende Geld, zonder aan imand iets te geven, van 't geen hy vergaderd, maar 't welk hy begraaft, is niet mildadig; als hy sterft, zal dat Geld verloren zyn; maar een mededeyllaam mensch, die Geld vergaderd, en geeft aan wie het zy, en uytgeeft voor zich zelve, is mildadig.
  13. Een geleerd Man moet van een ander geleerd Man gekend werden, zo niet, niemand anders kan hem kennen; even gelyk een onvrugtbaare Vrouw niet kend de smerte der baring.
  14. Goede en zeer smaakelyke woorden moet men niet spreken voor 't gheoor van een quaden, want die voor hem te spreken, is als een krans van roofen-bloemen, die een Aap krygt.
  15. Het Goed, 't geen men een quaad mensch doet, doet daar na groote schade voortkomen, even als de melk, die men geeft aan een Slang, daar na werd, zynde vergiftigd.
  16. Zo men een vergelyking wil maaken tusschen een verkeerd man, en een slang, welke erger is, een verkeerd man is veel erger: want een Slang bytende, kan het genezen werden door medecynen, en cetens-regel; maar een quaad mensch kan niemand goed maaken.
  17. De Son, die in 't Oosten opryft, schoon hy in 't Westen rees, alhoewel de Goudberg, Magameru, genaamd, vermoed wierd van in de Zee te gaan, alhoewel 'er een bloem uyt een water behouden, wies boven op een berg, al schoon het vier koud wierd, verliezende zyn kragt, het woord van een goed mensch, zal niet veranderd werden.
  18. Schoon een mensch van een laag Geslagt zy, zo hy een mensch van een goed leven, en van goed toenemen is, zy zullen hem handelen, als was hy hunnen bloedvriend. In tegendeel een bloedvriend, zo hy van een quaad leven is, zal veragt werden.
  19. Een Vrouw betaamd te zyn in de Regeringe van haar huis, als een slavyn; in verstand als een Raadsman, in schoonheid als *Haximi*; in geduld als de aarde; op het bed als een hoer; als zy spyze geeft aan haar man, als een moeder. Die deze ses geteldheden heeft, is een volmaakte Vrouw.
  20. Het hol, 't welk de witte Mieren maken, de honig, welke de Byen vergaderen, de nieuwe naam, het Geld, dat ontfangen werd in de handen der Koningen, en 't Geld dat men tot Aalmoes krygt, wafcht alle dagen meer aan.
  21. Makende thuinbedden met Camfer, mestende die met Muscus, en in de zelve Ajuin zaejende, schoon 'er duizend potten met Roofen-water opgegoten werden, zullen de Ajuinen hunnen reuk niet verliezen.
  22. *Haximi*, welke is het geluk, woond in die geene, die waarheid spreekt. De faam, en goede naam,

- in die veel letters kend. De Konften woonen in een voorzichtig man, de Wysheid woond in een, die Aalmoeffen geeft, volgens zyn geluk.
23. De Vyandschap van twee Perfonen zal eyndigen, als een van hen sterft. De fchoonheid en jonkheid van een Vrouw, zal eyndigen als zy kinderen baard. De armoede des Armen zal eyndigen, dieneende een ander.
24. Voor een Wagen, moet men aan een zyde gaan, of wyken, sellen, voor een Paard, 10 voor een Olifant, duizend ellen, als gy een quaad menfch ziet, is het noodzaakelyk uyt dat Land te wyken, daar hy woond.
25. Een Man, wie hy zy, die zyn Vrouw verlaat, wanneer zy nog jong is, en gaat naar een ander Land, die man zal zevenmaal als een Vrouw geboren werden, en zal in de tyd van haar jonkheid haren man verliefen.
26. De kracht van een Bramine, is de letters te weten. De kracht van een Vrouw, is de fchoonheid. De kracht van een Soldaat, is kloekmoedigheid. De kracht van een Boetdoender, of Jogi, is de begeerlykheid te myden, of fchuwen.
27. Die geen Gezaey maakt, heeft geen Geld. Die geen Broeders heeft, heeft geen kracht. Die geen Koebest heeft, heeft geen goede fpyfe. Die geen Soon heeft, heeft geen vergenoeging.
28. Als inand zyn Dochter wil uyt-huwelyken, de Vader zoekt een geletterd man, de Moeder zoekt een ryk man, de vrienden zoeken een man van een goed geflagt, de Bruid zoekt voor haar een Bruiddegom, die een man van een fraay welen, en habiel is.
29. Op de volgende dagen, na de nieuwe Maan, mag men deze volgende dingen niet eeten, namentlyk op de agtste dag na de zelve, genaamd *Atamy*, geen *Cocos*; op de negende, *Navyamy*, geen *Water-Cawoerde*; op de tiende, genaamd *Tezamy*, geen *Picanay*; (zekere Vrugt) op de twaalfde, *Tivadefi*, geen blad van *Currincha*; op de dertiende, *Tirreodesi*, geen *Gergelim*; op de veertiende, *Samavafe*, geen *Marmelado* (zoetigheid of Confyt van *Marmelle*) op den vyftiende, *Chiadutefi*, geen *Mangga*.
30. Van Water komt ziekte voort; van de Vrouw komt de zonde voort, van quaadheid komt het verderf voort.
31. Water te drinken, dat op de weg legt, te eeten op de buitenzyde van een blad, en zout in de handen te nemen, de tanden fchoon te maken met de vinger, deze vier dingen te doen, is gelyk als *Koijen-vleefch* te eeten.
32. Een *Bramine*, die zich niet vergenoegd, met het geene hy ontfangt. Een *Koning*, die met zyn *Koninkryk* alleenlyk te vreden is. Een *kuifche Vrouw*, die geen fchaamte heeft, en een *Hoer*, die fchaamte heeft; deze vier zoorten van menfchen zullen verlooren gaan.
33. Een arm man te trouwen met z vrouwen; goederen te zoeken by den weg; en gezaey te maken in z dorpen; borg te werden voor iemand; en getuige te zyn voor iemand; deze vyf zaaken te doen, is verdriet te zoeken voor zig zelve.
34. Om de *Koorts* te overwinnen, moet men zonder fpyze blyven. Om zyn Vrouw te overwinnen, moet men alleen Slaapen. Om de *Wet* magtiger te werden, moet men die altyd aanleeren. Om zyn *Vyand* te overwinnen; moet men hem onderdanig zyn, of gehoorzamen.
35. *Bramines*, *Geboorten* - *ftonden* - *rekenaars*, *hoeren*, *honden*, en *hoenderen*; tuffchendeze vyf zoorten, alwaar twee der zelve te zamen zyn, daar zal twiift of ftryd wezen.
36. Voor een *Perfoon*, die vriend wil zyn van een ander, is 't niet goed met hem te dobbelen, of eenig geld in zyn hand te geven, noch in zyn huis te gaan, wanneer hy niet in het zelve is. Deze drie dingen moet die geen laten, die vriend van een ander blyven wil.
37. Die medelyden en barmhertigheid heeft over de *Goede*, en die betrouwd den *gezen* die hem diend, en die, als hy een quaad menfch ziet, met hem niet spreekt, en die een genoegen heeft over die gene, die *God* vreefen, en goede zaken fpreken, voor de *Koningen* nedrig zynde, als men zodanigen zoort van groote *Perfoonen* ziet, 't is noodzakelyk, dat men haar *cerbidigheid* bewyft.

38. De blinde van Geboorte, kan het onderscheid niet van kostelyke Gestenten. Een onvermogen man kan geen vermenging hebben met zyn Vrouw. Jonge meysjes konnen niet smaaken de smaak, die haar man haar geeft. De Kray weet niet te gaan als de Patrys. Een onvrugtbare Vrouw kend niet, welke de smerten der Barrende zy. Een arm Man weet niet 't genieten van goede zaken. Een Hond kend de grootheid van een Leeuw niet. Op de zelve wyze, een onwetend mensch kend de zaaken van de Deugd niet.
39. Om te kennen de nukken van den aard uwer Bloedvrienden, moet de ene met de andre Trouwen, of haar ter leen geven, also zy niet te zamen in een huis wonen.
40. De aarde geeft haare Vruchten niet genoegzaam. De genesmidelen verliezen haar kraecht. Het laag Geslacht werd hoog verheven. De Koningen werden onregtveerveerdig. De Bramines, nalatende hun plicht te doen, doen quade werken. De Vrouwen veragten hunne mannen. De zoon veraght zyn Vader, om dat deze dingen geschieden in de eeuwe Calijoege, daarom zyn de Godzalige Werken na het Bosch gevlogen.
41. Een Persoon, wanneer hy de bediening van Adigaar, of eenige andre Bediening, krygt, zo werd hy vergenoegd. Een Vrouw, als zy zwanger werd, werd vergenoegd. Als imand te leen neemt, werd hy vergenoegd. Een hond, als hy zich voegd by zyn Wyfje, ook; maar die vier zaaken, doen zich daar na gevoelen.
42. Die begeerig is na Geld, heeft geen Goeroe, of Leermeeſter, nog Bloedvrienden. De wellustige heeft geen vreesse nog schaamte. Die begeerig is om veel letteren te weeten, bemoeid zich niet om een goed leven te hebben, of te slapen. Die veel honger heeft, zoekt geen smaakelyke Spysse, nog wacht tot dat de tyd komt.
43. Als een mensch een zaak aan een ander beloofd, moet hy die terstond vervullen. Zo hy een dag vertoefd om dat te geven, hy zal 'er drie deelen meer by doen. Zo hy een maand vertoefd, hy zal honderdmaal meer betaalen. Zo hy een half jaar vertoefd, hy moet duizendmaal meer betaalen. Zo hy 't niet geeft binnen een jaar, hy zal na de helle gaan.
44. Een igelyk mensch zal altyd hebben een gedachte over eenig groot volk, even gelyk men de smaak neemt van de letteren en Wetten.
45. Een Olifant een touw te geven, om hem zelfs te binden. Een Slang in te gaan, in een doos of korf. De Vogels, die in de Lucht vliegen, gevangen te werden in den strik der menschen. De Son en Maan, te vallen in de macht van *Iragu-Quedu*. En Armoede te komen, over grote aanzienelyke Liedden. Alle deze Zaaken geschieden om der Zonden wille, van de eerste Geboorte.
46. Een quaad mensch gaat soeken, waar de Sonde is. Een verken zoekt de vuiligheid. In tegendeel een goed mensch zoekt aangename zaaken, even als wanneer men, water en melk mengende, die voor een Patrys zet, de zelve laat het water, en drinkt de melk.
47. Die Injames, of Bosch-Wortels, en Bredo, en een Koebeest heeft. Die zyn Gezaey zaeid; en die niet gaat buiten de plaats, alwaar hy woont. Die in de Boschen woont; die in 't Gebergte, en verre van de zee woond; die den Koning diend; deze zevenderley Geslachten van Liedden hebben geen gebrek van Spyzse.
48. Die twist met Jongens, die lacht zonder oorzaak, en die altyd kyft, en twist met zyn vrouw, die twist met de quade, die klimt op een Ezel, en die een taal spreekt; die een ander niet verstaat; van deze ses zaaken een doende, schoon hy een aansienelyk man is, hy zal een Kind werden.
49. Aalmoeſſen blydelyk te geven, een wys man geen hovaardy te hebben, een geduldig man kloek te zyn, en een mildadig man, die geeft, Capitaalen te hebben; deze vier dingen zyn onmogelyk.
50. Een verkeerd man heeft drie naturen, of eonditien, te weten; een aanzicht als een bloem van een watertank, woorden als Sandelhout, en een hert als vyer. Die deze drie naturen heeft, is verkeerd.
51. Schoon een man geleerd en wys is, zoo hy quaad is, hy zal veracht werden. De Slang, schoon hy een Steen voortbrengt, die geen kracht heeft, en geeft hem aan 't volk, zy zullen niet toestaan, dat hy naby komt.

52. 't Water van een Put, de schaduw van een Kraeyboom, en 't huis van een arm man, de borst van een vrouw, zyn in de koude tyd warm; maar in de tyd van hitte, zyn zy koud, en verkoelende.
53. Een Verken werpt 'er zeven of 8 te gelyk, den Olifant werpt alle 12 jaar een jong, op dat de Koningen vergenoegd zouden zyn. Op de zelve wyze, zo in een Gellagt een goede en gelukkige Zoon geboren werd, 't is een groote blydschap voor zyn Ouders.
54. De Geyt en 't Peerd, heeft een zuiver en schoon aangezicht. Een Koe heeft van achteren zyn reynheid; de Bramines hebben zuivere voeten, en de vrouwen hebben een reynheid over 't ganfch lichaam.
55. Schoon men fchenkt duizend Olifanten, en duizend Peerden, schoon men fchenkt de ganfche aarde, die met de Zee omringd is; schoon men een millioen huwelyken maakt onder gelyke Geflachten; schoon men een groote menigte van Goud en Zilver fchenkt; schoon men thienmaal honderd duizend Koejen fchenkt; alle die zaaken zyn niet te vergelyken by Spyze te fchenken.
56. Als een menfch Geld zoekt, heeft hy fmerte, als hy 't bezit, heeft hy ook fmerte, als hy 't geeft, heeft hy ook fmerte, als hy 't verliest, heeft hy ook fmerte: want 't Geld is een zaak van droeftheid.
57. Een quaad menfch kan niet goed gemaakt werden; te weten, neemden een Ajuin, schoon gy hembefineerd met Reukwerk, zyn reuk zal niet weggenomen werden.
58. Schoon 'er moeite komt voor een menfch, schoon 'er armoede komt, schoon 'er gevaar komt van zyn leven, schoon 'er ziekte komt, zoo hy een voorzichtig man is, hy zal moed hebben, en niet bevreesd zyn.
59. Voor een man van aansien is 't niet goed, vriendschap te maken met een quade, en zoo hy vriendschap houd, hy zal zyn Geflacht verliezen, hy zal de fmerte lyden, die een Patrys lyd, om plaats te geeven aan een Kraey, ten tyde des middernachts.
60. Een quaad menfch is als flym, te weten, wanneer men goede dingen eet, zy wafcht meer aan, zo men Caddecay eet, zy werd verzacht. Zo ook indien men met een quaad menfch woorden van nedrigheid
- fpreekt, hy zal niet zwygen; zoo men fpreekt met gramfchap, hy zal zwygen.
61. Aan een gebroken Pagode, een gevulde Put, en waterbehouder, aan een Koning, die zyn Ryk verlorren heeft, aan een magere koe, aan Bramines die arm geworden zyn, een ider peitoon, die zy hertield, en helpt, zal viermaal meer verdienen, dan die menfch verkrygen, die ze eert gemaakt heeft.
62. Een menfch van een goede nature, zo hy komt by een ander, die een quade nature heeft, zal geen voordeel verkrygen; maar wanneer een goed menfch komt by een ander, die een goede natuur heeft, die zal voordeel verkrygen; even gelyk de Stellio, of Peerdsvlieg, fmaak gaat nemen van de Bloemen der watertanken, de welke zo verre zyn. De Padden, die in deze watertanken zyn, kennen de fmaak dezer Bloemen niet.
63. De fchoonheid van een Singra, is een fchoone ftem, de fchoonheid van een Vrouw is Kuisheid, de fchoonheid van een Bramine, is veel Letters te weten, de fchoonheid van een Boetdoender, is geld.
64. 't Geld van een quaad man, zal een ander quaad man verkrygen, even als de Kraejen de vrucht van de Margofie-boom, wanneer hy ryp werd, komen eeten.
65. De Duizendbeen heeft vergift in zyn kaaken, de Mugge heeft vergift in haar kop, de Slang heeft vergift in zyn tanden; maar een quaad menfch heeft vergift in zyn ganfch lichaam.
66. De fterkte van een Bramine is de Wet; de fterkte van een Koning is kloekmoedigheid. De fterkte van een Bellaie (of Landbouwer) is eerbiedigheid, de fterkte van een Chitti, is Geld.
67. De fchoonheid van de ftagigheid is het Kleed; de fchoonheid van de Spyfe is de Boter; de fchoonheid van een Vrouw, is de Borst; de fchoonheid van een geletterde, is de wysheid.
68. Tuffchen de Son en 't vyer is te overweegen, welke erger is, het vyer is erger; behalven deze dingen, is een woord van een quaad menfch nog erger.
69. Schoon imand een Jongeling zy; fchoon imand van een goede gefalte, en aardig is; fchoon hy zeer edel zy, zo hy niet geletterd is,

- is , hy is even eens als een Bloem van vlammen , welke de Malabaraan Muruco noemen , de welke geen reuk heeft.
70. Indien imand goede woorden spreekt met de mond , alle zullen zich verheugen . Zoo hy quade woorden spreekt , zy zullen die veragten , even als de Singra zingt , alle hooren met grote genegenheid . In tegendeel , wanneer den Eiel kryt , en ba'kt , alle jokken .
71. Die groote koude heeft , die zeer verre gaat , die veel eet , die zich veel vermengt met een vrouw , die meerder jaaren heeft , en die schade doet aan een ander Perfoon ; hebbende haat in zyn herte , die zal haast sterven .
72. Aan een quaad Volk , aan Goud , aan een Trommel , aan een wild Paard , aan een Vrouw van een quade natuur , aan een Suykerriet , aan Gergelim , en aan een Bellale die geen voorzigtigheid heeft , is nooig veel te arbeiden , om haar goed te maken .
73. Een Vader , die schuld nalaat , als hy Sterft ; een Moeder die een Hoer is , een schoone Vrouw , een Soon , die onwetende is ; deze 4 zoorten van menschen zyn als vyanden .
74. Goederen , gekogt met Geld , dat men leend , een Capitaal gewonnen met Geld , dat men leend , en Geld genomen , doende eenig verraad , zullen binnen weinigt tyd verlooren gaan .
75. Die veel Voorraad , of Spysse by een vergaderd , die een Kalf opvoed , jong geworpen , latende hem de melk om te drinken , en die eet , werkende met zyn hand , die zyn Vrienden diend , en die goede woorden weert , de nakomelingen van deze vyf zoorten van menschen zullen vermenigvuldigt werden .
76. Als 'er cenig gevaar den Bramines Koejen overkomt , die haar verloft van zulken gevaar , schoon hy zyn leeven verloor , die mensch zal tienmaal tienduizendmaal als een Bramine gebooren werden , en daar na zal hy een van de Hemelsche zyn .
77. Een Olifant werd vermaard van wegens zyn wildheid ; de Lucht werd schynende of blinkende door de wolken ; de donkerheid des nagts werd met klaarheid vervuld , door middel van de volle Maan . Een Vrouw werd vermaard door haar goede manieren ; een Peerd werd

- beroemd door wel te loopen ; een Huis werd vermaard door altyd Spysse te geven ; een Mond werd beroemd door altyd aangename Woorden te spreken ; de Geschenken werden vermaard door Spysse te geven ; een plaats , daar zich veel menschen vergaderen ; werd geerd door een geleterd man ; een Geslacht werd vermeerderd door middel van een goede Soon ; de Landen werden imand eygen door middel der Koringen . Alle deze drie Werelden werden verlicht door middel van de Son .
78. Een Man die een Vrouw heeft , en drie Soonen , twee Jok offen , tien Melk-koejen , en goede Waterzaeylanden , in 't midden van het Dorp , is zeer gelukkig .

Eenige Cingaleefche Spreuken , staande in 't Boek *Wessakare Satake* , of de Bevlyt redenen der Geleerden ; aldus vertaald .

3. **Z**o onmogelyk als de Zee door eenig vuur , of door een Flambauw , kan heet gemaakt werden , also kan ook 't gemoed , of 't hert van een goed of veritandig man , door geen quaadstoking tot eenig quaad angehitst werden .
6. Die Rykdom bezitten , zullen niet veragt werden om hun laag-Geslacht . In tegendeel de armen , schoon zy noch zo hoog van Geslacht waten als de Maan , zullen niet geprefen werden .
7. Het Bezit , 't geen imand door veel moeite te zamen geschraapt heeft , zal op zyn Sterfdag hem niet volgen , maar in huis blyven . De goede t'zamenpraak en vriendschap , die hy met eenige gehouden heeft , kan zoo veel te weeg brengen , dat zy achter 't lyk hem tot aan 't graf volgen ; dog verder niet ; maar het goed of quaad , dat imand gedaan heeft , zal hem steeds navolgen , zonder hem te verlaten .
9. Een quaad Mensch is als een scherpe Doorn ; zo gy de scherpte des Doorns afbreekt , zo kan zy u niet beschadigen ; also ook als gy geen gemeenschap met de quaden houd , zo kan hy u niet benadeelen .

392 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST

12. Onderzoekt het Goede en 't Quade, en na des zelfs onderzoeking, zoo doet aan andre niet, 't geen u qualyk aanstaat.
13. Door een gestadigen Drop, werd een vat gevult, also kan ook de Wetenschap, Barmhertigheid, en verzameling des Rykdoms, door gestadige aanhouding, tot haare volheid geraken.
16. By een vrek mensch, zullen twee ongeruften gevonden werden, voor eerst, hoe hy Rykdommen vergaderen, ten anderen, hoe hy die verteeren zal.
17. Het goede, dat men aan een goed mensch doet, hoe weynig het ook is, hy zal dat niet vergeten, maar dat zal in zyn hert gegraveerd zyn, als letters op een steen; maar in tegendeel het goed, hoe groot het ook zy, dat men aan een quaad mensch doet, zal in zyn hert als een streep zyn, die men in 't water haald.
20. Daar is geen grooter vriend, dan de Wetenschap, of 't Ambacht, dat imand kent; en geen grooter vyand, dan de Ziekte, geen grooter liefde dan tot eygen Kinderen, en geen grooter kracht, dan die wy van God hebben.
21. Gy zult met den quaden nog vriendschap nog vyandschap hebben; want in vyandschap is hy als een koole vyers; zo gy hem dan aantast, zult gy u branden. In vriendschap is hy als een uytgedoofde koole, zo gy hem dan aantast, zult gy u besmetten.
22. Gelyk een groene en vrugtbaare Boom gebogen kan werden, zo kan men ook de verstandige door goede reden tot het goede buigen; maar de zotten konnen door geen wyze redenen gebogen werden, zynde de dorre boomen gelyk, die eer gebroken, dan verbogen, werden.
24. Voor al het goed, dat men aan de Stam van den Boom doet, zal men de vrugten boven aan de takken genieten; also ook 't goed dat men hier beneden op aarde doet, zal boven in den Hemel geloond werden.
27. De Maan schynt over Goede en Quade; daarom moet gy met goede en quade Vreede houden.
28. Wanneer gy 't eeniger tyd met een boos mensch in Vriendschap getreden zyt, houd hem altyd als een Slang, die om uw arm gewonden is, denkende wanneer hy u steeken zal.
30. Al werd het Aangezigt verouderd door rimpels, het hair grys, en de lendenen verzwakt, nogtans werden de begeerlykheeden der menschen gestadig jong.
31. Daar zyn sommige, die, wanneer zy tot groten Staat verheven werden (niet tegenstaande zy den val van andre Grooten, dagelyks zien) schier blind 'er af werden; waar tegen geen beter ooggen-zalf is, om hen van die blindheid af te trekken, dan dat zy door een val tot een nedrige staat geraken.
35. Beter is het doof te zyn, dan eens anders quaad gerucht aan te hooren. Beter is het blind te zyn, dan eens anders quaad bedryf te aanschouwen. Beter is 't in een steen, of hout, te veranderen, dan een Doodslag, of een diergelyke zonde, te begaan. Beter zonder hert te zyn, dan te overpeynfen om eenig quaad te doen.
36. Gelyk een Olifant, tegen een grooten Berg met zyn tanden stotende, die niet kan om verre stoten, maar veel eer zyn tanden daar aan breekt, also kan ook een gering mensch, met tegenstreven, niets tegen zyn meerder opdoen.
37. Wanneer de Goede met den Quaden verkeerd, werd de goede tot een quade veranderd, even als koud water, op 't vuur gezet zynde, heet werd.
38. Het Goed komt voor het Quaad, en het Quaad voor het Goed, daarom is het goed en quaad onder de menschen, even als een wiel van een wagen, dat gestadig omdraaid.
42. Daar zyn drie dingen, waar aan men een Dwaas kennen kan.
  1. Zonder Geld of Rykdom alles, dat hy denkt, te willen verrichten.
  2. Zonder kracht te willen Worfelen.
  3. Zonder Letters, of Verstand, te willen Disputeeren.
43. Daar zyn vier dingen, waar aan men een Dwaas kennen kan.
  1. Zonder geroepen of genodigd te zyn, in imands huis te gaan.
  2. Veel te praten en te snappen, zonder dat hem imand daar naar vraagt.
  3. Ymand te pryzen, als het niet te pas komt.
  4. Zich zelve te pryzen.

48. Eens anders Huisvrouw , zult gy aanzien als uw moeder. Eens anders Goederen als potscherven; eens anders Ziel als de uwe , en dic dit doet , zal hier namaals 't goede beerven.
49. Een Kokila's (of Nachtegaals) schoonheid , bestaat in zyn zingen. Een wyfs schoonheid in Kuisheid. De schoonheid eenes Beliken in wetenschap. De schoonheid van een Tapasserea (of Leeraar) in zagmoedigheid.
51. Al is een mensch uyt edel Geslagt gesprooten , en schoon van gestalte , zoo hy niet begaaft is met verstand , zo is hy te vergelyken by een Erebadugas (zekeren Boom) die schoone roode bloemen zonder reuk geeft.
52. Het staat een Bedelaar niet wel , dat hy zich niet vergenoegd met het gene men hem geeft , en een Koning niet , dat hy zich vergenoegd met de Landen , die hy heeft. Het staat een Hoer niet wel , dat zy beschaamd , en een eerlyke vrouw ook niet , dat zy onbeschaamd is.
53. Het gene reeds gedaan is , is niet te herdoen; daarom beraad u wel , eer gy iets begint , anders zult gy ongetwyfeld berouw , of na-ween , krygen.
54. De verstandigen zullen zich gedurig bezig houden in de onderzoeking van Geleerdheden ; maar de onverstandigen in sluimeren , slapen , kyven , en vechten.
56. Wilt niet te overtollig , nog te onpas spreken ; en wilt niet minnen zonder te kennen. Wilt niet toorniger wesen , als uw magt strekt ; aan deze drie dingen kent men de wyfen.
57. Doet het goede , al waar 't schoon dat 'er geen Hemel was ; want schoon 'er al geen Hemel ware , zo kan 't goed , dat gy gedaan hebt ; u niet schaden ; maar zo gy quaad doet , dat zult gy u beklagen , zo 'er een Hemel is.
58. Een Koning kan in verheffing niet vergeleeken werde by een Geleerden ; want hy werd maar geerd en ontzien in zyn Ryk , daar hy over te gebieden heeft ; maareen Geleerde is de gansche Wereld door in eere.
67. De droefheid , die imand gevoeld , om dat hy geen wetenschappen geleerd heeft , is als de blydschap des Hemels.
- V. D E E L.
70. De Ryken hebben weinig verdriet ; voor die medelyden hebben , is geen ding te zwaar om te doen. Voor de geleerden zyn alle Landen zyn Vaderland ; voor den welsprekenden zyn alle vyanden zyn Vrienden.
72. Deze scs zyn niet bequaam om wetenschappen te leeren : een Luye , een Domme , een Lekker , een Zieke , een slapende , en een wellustige.
73. Over het Goed of Quaad dat ons wedervaard , moeten wy de schuld aan deze of geene niet geven : want niemand kan ons iets aandoen , dan God.
77. De vromen , schoon zy vervallen tot amoede , zullen daarom hun vroomheid niet verlaten , zynde de steene Pilaaren gelyk , die niet gebogen konnen werden.
79. Een Slang is vergiftig ; dog een boos mensch is nog vergiftiger ; want tegens 't vergift van een Slang zyn 'er geneesmiddelen ; maar tegens 't vergif van een boos mensch is geen middel bekend.
82. Die overmatig lang van postuur zyn , zyn gemeenlyk domme menschen , en die heel kort zyn , gemeenlyk bedriegelyke ; dog die een matige stature hebben , zyn gemeenlyk verstandige Liederen.
86. Die met beesten verkeerd , moet gras eeten. Die met den quaden verkeerd , zal ook niet bedyen.
89. Met het weynige , dat een goevertieren mensch bezit , komt hy ider een te baat , gelyk een put , die met zyn water een ider helpt ; maar met het veele , dat een quaad mensch bezit , komt hy niemand te hulp , zynde de diepe Kolken der Zee gelyk.
91. De Neerftigheid is in 't begin als een Vyand , dog daar na werd hy veranderd in een Vriend. Daarentegen is de Luyheid in 't begin als een vriend , maar werd daar na als een vyand. Ook is de neerftigheid in 't eerst als vergift , maar werd daar na veranderd in Amartam , of Nectar ; daarentegen is de luiheid in 't begin Amartam , dog veranderd daar na in vergift.
96. De Lucht is een steunfel der Vogelen , het water der Visschen , de Koning voor de Armen , en 't schreyen voor de Kinderen.
97. De Rivier brengt verscheide Visschen en Bloemen voort ; dog schoon zy uyt een en 't zelve water gesprooten zyn , hebben zy
- D d d egter

- egter een verscheiden smaak, en reuk.
99. De Geleerdheid, niet wel gebruikt zynde, werd in ongeleerdheid veranderd. Het voedzel onbehoorlyk genuttigd zynde, kan men niet wel verduwen. Een oud man, gepaard met een jonge Vrouw, baard verdriet.
100. Van tien zal men 'er een Kloekmoedig vinden; van honderd een Geletterde. Maar van duizend een Geleerde, die welsprekend is.

Korte LESSEN der Cingaleesen en Malabaaren, uyt het Malabaars Boek,
Connevendam.

Korte
Lessen
der Cingaleesen
ende Malabaaren,
uyt het
Boek
Connevendam.

ZYt begeerig om Barmhertigheid te doen.

Zet uwen Toorn ter neder.

Weelt niet nalatig in 't gene gy doen kond.

Verhinderd niet, als 'er gegeven werd.

Maakt niet openbaar, 't gene gy weet.

Weeft niet verquistig in 't geld.

Veragt de Letter- nog de Cyfferkonst niet.

Verfoeken is zich te vernederen.

Als gy eet, zo gedenkt den Armen.

Leefd nedrig na de gewoonte.

Laat niet af van te bidden.

Geeft geen quade woorden.

Verminderd de bedongen Prys niet.

Zegt niet alles, 't geen gy ziet.

Maakt een ronden kring op de dorshoefvloer.

Leefd met vergenoeging.

Belegt uwe woorden, of verklaard ze wel.

Bouwd geen groot huis.

Gaat met vroomen om.

Bezorgd uw Vader en Moeder.

Vergeet de weldaden niet.

Leest, plant, en zaid op zyn tyd.

Neemd geen Geschenken in 't Gerigt aan.

Begind niet, 't gene gy niet kond uytvoeren.

Laat geen Slangen danssen.

Legt op geen Bed van Capok.

Zyt niet geveinsd in 't spreken.

Doet niet, 't geen u niet betaamd.

Leerd in uw Jonkheid.

Vergeet uw Moeder niet, die u gebaar heeft.

Slaapt niet lang.

Doet geen Ongeregtigheid.

Onderhoud de Gebeden.

Zoekt de Vrede uw leven lang.

Onthoud u van 't quaad.

Veragt uwe Conditie niet.

Als gy u by imand voegt, valt hem niet af.

Vlied alle schade.

Weeft aandagtig in 't opmerkelyke.

Hebt geen gemenschap met quaad-aardige.

Begeerd geen Roof-goed.

Pryft u zelfs niet.

Weeft geduldig.

Houd u vroom.

Weeft niet scherp in woorden.

Vergeet uw Vaderland niet.

Zegt niets dat schandelyk is.

Onthoud u van speelen en dobbelen.

't Geen gy doet, doet dat volmaaktelyk.

Wetet, by wien gy u voegen moet.

Onthoud u van de Gek te scheeren.

Geeft het quaad spreken geen gehoor.

Weeft geen Luyard.

Draagt u als een eerlyk man.

Weeft Onderdanig en eerbiedig, aan den Drie-eenigen God.

Verlaat u partuur niet.

Verhinderd het quaad.

Geeft de droefheid geen plaats.

Straft na Recht en Geregtigheid.

God moet men niet verachten.

Leefd vreedzaam met de Inwoonders.

Geeft de Vrouwen geen gehoor.

Vergeet d'ontfangene weldaden noit.

Indien gy geen kans ziet, zo begind het niet.

Weeft volftandig in 't goed doen.

Leefd na de gewoonte van 't Land.

Gaat niet van uw Geboorte-plaats.

Speeld niet in 't water.

Spreekt zagtelyk, of bedagtelyk.

Leerd allerhande Konsten.

Zaid Neli-Zaad.

Houd u Recht als een Maatstok.

Doet geen booze stukken.

Spreekt geen oneerlyke of vuyle woorden.

Geeft de Ziekte geen gelegenheid.

Spreekt geen agterklap.

Gaat met geen Slangen om.

Spreekt geen fout.

Houd u Standvastig.

Pryft den genen, die u pryft, en leer het.

Weeft neerflig op uw Zaey-land.

Eerd de Grooten.

Ontflaat u van de bekommernissen.

Bewaard u Goed, op dat gy wel leefd.

Pryft, dat prysens-weerdig is.

Weeft niet veranderlyk, of onbestendig van Gemoed.

Geeft uwe Vyanden geen gelegenheid.

Spreekt niet veel.

Eet niet gulzig.

Staat voor imands aangezicht noit.
Met toornige menschen moet men
niet omgaan.

Houd uwen ommevang met de goe-
de.

Hoord dé woorden der wyzen.
Gaat in geen Bordeel-huis.
Spreekt onderfcheydentlyk.

Bedwingt uwe lufften.
Laat uwe woorden ongeveynfd zyn.

Weeft noit de eerste in 't wedden.
Volhard in 't goede.

Leefd, gelyk uwe Dorplieden doen.
Bejegend niemand qualyk.

Volbrengt uwen pligt.
Onthoud u van 's avonds, en 's mor-
gens, lang te slapen.

Maakt geen vyanden.
Houd niet op van te bidden.

Deze Zin-fpreuken zyn van een oude
zeer wyze Vrouw voortgebracht.

Eenige korte Spreuken van
Anna Pidavi.

Vader en Moeder zyn de eerste Per-
foonen, die men kēnd.

Het is goed Tempels te bouwen.
Daar is geen grooter werk der barm-
hertigheid, dan 't geen aan zyn eygen
huis geschied.

Die niet vrywillig geeft, zal van de
quaden verbeterd werden.

Weynig te eten, is goed voor de
gezondheid van 't lichaam.

Met zyn Medeborgers te twisten, is
om geheel verlooren te gaan.

De Letter- en Cyffer-konst zyn te
achten als beyde de oogen.

Het gene belaft is te doen, is als Me-
decyn.

Schoon gy een Bedelaar zyt, doet dat
noodzakelyk is.

Als gy u by imand voegd, zo verlaat
u op hem.

De werken van een Godsdienstige zyn,
wel te doen, en te leeren.

Die van quaadspreken zich niet ont-
houd, zal schade aan zyn goed lyden.

Weeft yverig om geld en goed te ver-
gaderen.

Vuyle woorden moeten uyt een
deugdelyke mans mond niet gaan.

Als een Vrouw haar wel bewaard, zo
is dat een heerlyke zaak.

't Geen gy niet krygen kond, vergeet
dat haastelyk.

Spreekt met de gemeene man ge-
meene woorden.

Die de fouten van zyn Vrienden wil
onderzoeken, is geen Vriend van
hen.

Die verstandig en snedig is, zyn voor-
nemens zullen wel uyrvallen.

Zo imand u ten quade raad, wykt van
hem af.

Goeden raad gheoor te geven, en
daar na te doen, is zo veel als een Schat
op te leggen.

Wysheid en Wetenschap te hebben,
is beter als geld in de hand.

Dat men met de Groten kennis houd,
is, om by gelegenheid door hen gehol-
pen te werden.

Een verklikker, of aanbrenger, is als
de wind, die 't vuur aanblaaft.

Indien gy tegen de reden spreekt, zult
gy een ider tot uw vyand hebben.

De schoonheid der Kinderen be-
staat daar in, dat zy niet ongehoorzaam
zyn.

Groote Heeren moeten wezen als Va-
ders des volks, of der Inwoonders.

Die zyn Toorn kan bedwingen is
uynemender dan alle Godsdienstigen.

Bezorgd eerst uw Landbouwery, en
dan uwe Heerlykheid.

Houd met uwe vrienden goede vriend-
schap.

Twist, en den dobbel, verdueren die
gene, die 'er lust toe heeft.

Als imand gedenkt aan de ontfangene
weldaden, dan werd al 't quaad verge-
ten.

't Is beter voor een goeden naam zorg
te dragen, dan voor iet anders.

Schoon gy niet veel bezit, dankt
nogtans God.

Die Gelukzalig genaamd werd, is
ryk genoeg.

Die luy en leedig loopt, den zelven
zal 't qualyk gaan.

Daar is geen beter Tempel, als de
moeder, die ons gebaarde heeft.

Zoekt Geld, of Schatten, al zoud gy
de golven der zee doorklooven.

Als een goede Vrouw aflyvig werd,
zo is dat als een vyer voor de man.

Bovenmatige gramfchap werkt groot
quaad.

Een hoogmoedige Vrouw is een vy-
andin.

Zo God met u is, zal al 't quaad van
u vlieden,

Meer te verteeren als te winnen, zal
eyndelyk armoede zyn.

In Januari, en Februari, moet gy u
in huis houden.

't Is beter van uw eygen handen ar-
beyd te eten, dan op een ander te
wachten.

Spreekt niet onbeleefdelyk met uwe
vrienden.

Ddd 2 De

De onechtheid veroorzaakt veel moe-
jelykheden.

Als gy met uwe Borgers in vree-
de leefd, hebt gy geen fchade te wag-
ten.

Door altyd te kyven, werd men niet
geacht, gelyk de Waterflangen in de
Neli (of Ryft-) velden, die door de ge-
woonte de menfchen niet vreefen.

Maakt u wooningen, daar goed wa-
ter is.

Bedenkt eerst, eer gy een zaak by
der hand neemt.

Eerd wyze en geleerde Liederen.

Daar is geen grooter geveinftheid, als
in 't hert der menfchen.

Als het Bidden gefchied uyt den grond
des herten, is het goed.

Schoon gy zoud gedood werden, zo
fpreekt egter altyd de waarheid.

Die een Leugenaar is, werd niet ge-
agt.

Het recht vaften is, zyn begerlyk-
heden, of welluften te dooden.

In 't bouwen van 't Land, kent men
de arbeydzaamheid van een man.

Schoon gy melk voor u hebt, zo
moet gy nogtans weeten, of het tyd is
om te eeten.

Daar is geen getrouwer hulp, dan
van uw Broeder.

Leefd met uwe Huisvrouw wel.

Onthoud u van ongerechtigheid, dood-
flag, en dievery.

Quaden en boozen, hebben geen barm-
hertigheid nog beleeftheid.

Gy zult uw Vader, en uw Moeder,
niet bedroeven met quaad fpreken.

Veranderlykheid des gemoeds is der
vrouwen eygenfchap.

Al zouw uwe Reyze langfaam gefchie-
den, zoekt uw rustplaats, eer de zon
ondergaat.

Begeert noit, het gene quaad is.

Imand onderhoud te geven, is een
dyk, of fteunfel, om Konften voort te
brengen.

Schoon gy niet veel hebt, ont-
haald egter uwe gaffen.

Zonder regen kan men geen Gezaey
hebben.

Na het Weerligten volgt de ree-
gen.

Daar is geen Klip zonder Schipper.

Ommegang met quaden zal uw fcha-
de veroorzaaken.

De Spreuken der Ouden zyn zeer
goed.

Zagtelyk leggende, flaapt men wel.

In 't zweet uwes aanfchyns uw kost
te winnen, is zonder opfpraak.

Ontrekt uw handen van de Hoeren.

Het gene gy zegt, zegt dat klaar en
onderfcheyden.

Daar is geen grooter quaad, dan de
welluftigheid.

Wacht u voor een geveynsde vrou-
we.

Zo de Hemel zich toefluit, ver-
minderen alle weldaden op der aarde.

Een haaltig Man hout maat nog itaat.

De kracht van een fterke is als een
voortgedreven pyl.

Liederen van een genreus gemoed, zul-
len niet bedelen.

Als met de Rykdom wysheid verzelt
gaat is 't een heerlyke zaak.

De opregte hebben geen erg of quaad
gemoed.

Als de Koning vergramd is, is 'er
geen hulp tegen.

In wat plaats het ook wezen mag, zo
aanbid God.

Legt u te flapen op een bequame
plaats.

Die niet bid, heeft nog zorge, nog
gedachten.

Deze Spreuken zyn van de zelve. Vrou-
we al mede opgeteld.

Om nu verder kennis van de Boeken
dezer Malabaaren, die zy hunne Kin-
deren te leeren geven, zo wel, als van
de Zeden-Leffen, die zy hen inftampen,
te bekomen, heeft men maar 't volgen-
de Bericht, na te zien.

Het eerste Boek, dat de
Malabaaren aan hunne Kinde-
ren te leeren geven, werd
genaamd CONNEVEN-
DAM; en des zelfs
Inhoud is deze:

In 't begin danken zy hunne Go-
den in dezer voegen:

IK toon myne eerbiedigheid voor de
voeten van den Soon des Heeren, die
bloezel draagd aan zyn hoofd, welke is
Vinagam.

En dan volgt:

1. Gy zult altyd trachten Goed te
doen.
2. Onthoud u van Gramfchap.
3. Doet niet, 't gene gy niet kond
doen.
4. Geen Aalmoes zult gy onthou-
den, en zo voorts lezen zy dit
Boek door, vervattende 113 Les-
fen over verfcheyde Stoffen.

Het tweede Boek, genaamd

ANEMPIDEE.

Den Inhoud des zelfs is:

TOng, loofd den Grootmogende, enz., die de Rivier op zyn Hoofd heeft, en met Aazen is beftreken, daar geen gebreken zyn.

En daar onder volg'd:

1. De eerste Goden, die wy kennen, zyn Vader, en Moeder.
2. Gaat na de Kerk: want dat is goed.
3. Daar is geen grooter barmhertigheid, als Aalmoessen in 't huis te geven.
4. De overgadering van Gierigaards zal de zelve medenemen, of verbranden.

Met zulke, en diergelyke Lessen, voleyndigd dit Boek, ider Les zyn byzonderen zin hebbende.

Het derde Boek, genaamd

MODIREI, is mede vol

Lessen; en begint

aldus:

LOvende en eerbiedende aan de voeten van den Soon, van den Heer van den beginne, die 't aangezigt heeft van den Olifant.

En volg'd verder:

1. Dat men voor het goed, dat wy aan imand doen, geen vergoeding in hunnen voorspoed van hen moeten afwagten: want zy zyn niet gelyk de Clappus-boomen, om in haren bloey van der zelve kruin vergelding te hebben van 't water, dat men aan de Stam giet.
2. 't Goed, dat wy aan eenige goede Liederen doen, is gelyk de Letters, die gegraveerd zyn in een Steen. En 't goed, 't welk wy aan de Quide toonen, is als of wy op het water schreven.

Met 30 zulke Lessen eyndigt dit Boek.

Daar na Leeren zy 't Boek URICHAL, mede met Lessen, en in 't begin van de Maanden hunner Goden, en voorts over verscheide dingen handelende.

Den Inhoud luyd aldus:

DEN Heer van vyf armen, die de zelve *Vinajagam* is. Ik zal u met blydschap, melk, suiker, rype vruchten, en Lanjos (of Cocos-nooten) vereeren, en doen eerbiedigheid voor uwe voeten.

Helpt my Heere.

Deze 200 Versen werden *Urichal* genaamd, en onder 't zelve volgen nog eenige Versen.

Na deze Boeken, werd hen geleerd het Boek *TIVAGARAM*, in zig begrypende 12 Capittels, op de wyze van een Woordenboek, voor de Poeten, en in 't eerste Hoofd-stuk werd gewag gemaakt van alle de Afgoden, en op ider zyne betekenis, na de magt en dapperheid, door ider betoond.

Beginnende in 't eerste Hoofd-stuk aldus:

NEdrig buigende voor de voeten van den God, die het aangezicht heeft als een Olifant, en aan de voeten Bellen. Die de zelve *Vinajagam* is, die zal my 't hert doordringen, en ik daar door licht des verstands krygen, om recht en grondig te leeren.

De 12 Hoofd-stukken, zyn genaamd *Tivagaraan*, en onder de zelve leeft men het navolgende:

Changaran, beteekend uytroeyen van alle Vyanden.

Jerejon, de oorspronk van alle dingen.

Camadaganan.

Cangadavane, en zo voorts werd daar gewag gemaakt van alle groote en kleene Afgoden, met de naamen, en met onderscheid van ider der zelve.

Het tweede Hoofd-stuk , handeld van alle de Godzalige boetveerdigen , en van alle andere Geslachten onder hen; te weten:

T*Ura*vor , zyn Lied , die Kuis leven.

Ajar , Barmhertig over alle de Zielen , die in de Wereld zyn.

Madavar , die veel Boetveerdigheid heeft betoond.

Munavar , die zonder erg , of eenig quaad leven is.

Aravor , die Barmhertigheid en Justitie steeds oeffenen , zonder 't minste gebrek. En zo zyn 'er velerley zoorten van Naamen , en dan komen de Naamen der Boetveerdigen ; welke in 52 bestaan.

Bramines , - - - 21

Konstenaars , - - - 14

Grootmagtige , - - - 5

Koningen van de heele Wereld , 15

Byeenkomsten , - - - 7

Koningen der opkomst van de Son, 2

----- Maan, -

De 3 Koningen , die zy zeggen dat 'er zyn.

Seran , - - - 18

Sollem , - - - 10

Pandiam , - - - 18

Graven , - - - 12

Raadsheeren , - - - 3

Krygs-Officieren , - - - 3

Chittis , - - - 6

Bellales , - - - 14

Mooren , - - - 3

Doctooren , - - - 5

Pottebakkers , - - - 3

Soutmakers , - - - 3

Schrynwerkers , - - - 2

Timmerlieden , - - - 2

Kopergieters , - - - 2

Waffchers.
Slachters.
Schoen-makers.
Barbiere.
Chiandos.
Snyders.
Viool-makers.
Buurlieden.
Arbeydslieden , enz.

Het derde Hoofd-stuk.

Handeld van alle foorten van Vogelen , en van alle de kruipende , en andre Gedierten.

Het vierde Hoofd-stuk.

Handeld van alle zoorten van Boomen , die in de Wereld zyn.

Het vyfde Hoofd-stuk.

Handeld van den Hemel , en den Aardbodem.

Het zesde Hoofd-stuk.

Van de Naamen van 't Goud , de Peerl , Yzer , enz.

Het zevende Hoofd-stuk.

Aangaande de Naamen van al het werk , dat met Goud , Zilver , Koper , Yzer , Lood , Metaal , en verder met Hout , Aarde , Garen , Leder , enz. kan werden gemaakt.

Het agtste Hoofd-stuk.

Handeld van de Naamen van alle de kurieuze dingen en moijgheden der Werken , nevens haare Kouleur , en hoe men de zelve moet maken , met onderscheiding van haare Maaten.

Het negende Hoofd-stuk.

Handeld van alle zoorten van Spreukjens , Aardigheden , en rechtzinnige , en tusschenredenen tot de Negotie , als Liffen in den Oorlog dienstig ; als mede om de vrouwen te bepraaten , en met haar te Danssen , enz.

Het thiende Hoofd-stuk.

Van alle de oude Spreuken , en aangaande de Zaaken van den Godsdienst , en alle de woorden , rakende de Poëzie met haare Reglementen.

Het elfde Hoofd-stuk.

Aangaande alle de Woorden, rakende de Poëzie, op de wyze van een Woorden-boek.

Het twaalfde Hoofd-stuk.

Aangaande de grootte, en Mate des Werelds, en de grootte van het Paradys, daar de goede in zyn. Verscheydenheid, en hoedanigheid der Gezangen, 't gebrek der zelve, als mede over 't Wel of Qualyk gaan ontrent het Trouwen, als anderzins.

Het begin der Historie van
SIRUTONDAN.

DEze Man was zeer Godzalig, en Barmhertig, hebbende een Zoon van 5 jaaren gehad, die ter School ging. Hy gaf veel Aalmoesen aan arme lieden, en spyzigde alle hongerige, tot hem komende. Op zekeren dag geen armen by hem geweest zynde, ging hy die zelf opzoeken, en onderwylen quam een Fakier of Jogi in zyn Huys, zeggende tegen *Sirutondans* Vrouw, dat hy grooten honger had. De Vrouw zey, dat hy daar kon blyven, en dat zy hem eeten geven zou. De Fakier zeyde, dat hy niets nuttigen zou in een huis, daar geen Man was, ging derhalven, tot haar man t' huis quam, onder zekren boom rusten, verzoekende, zy dit haar man wilde aandienen. De man, bedroefd t'huiskomende, om dat hy geen armen gevonden had, hoorde van de Vrouw, dat die Jogi 'er geweest, en dat hy nu onder zekren Boom rustende was; waar over hy vergramt, hem zocht, daar vond, en met verontschuldiging in zyn huis verzocht, gelyk hy quam. Hy verzocht, dat hy zig reynigen wilde, om te eeten. De Jogi zeyde: dat hy geen Spys, dan menschen-vleesch, nuttigde, en dat moet nog zyn van een Jongeling van 5 jaaren, en van goede Ouders, die leezen en schryven kan, en van een Moeder, die maar dezen Zoon geboord heeft, en als die ontbooft zal werden, zal de Vader den Zoon moeten vasthouden, ende Moeder den zelve moeten ontbooften, en dat alles met blydschap, anders zal ik geen Spyze nuttigen. *Sirutondan* zeyde, 't is goed, ging zelf na de School, buiten kennis van de Jogi, roepende zyn Zoon van daar. De Zoon vraagde zyn Vader, waarom hy hem riep, waar op

de Vader met verzierde woorden antwoordde, *uw Oom heeft veel kost, een goude Pen, en een menigte van Boeken, voor u gebragt. Komt laat ons metter haast na huys gaan*, dat ook geschiede; wanneer de Vader hem vasthield, en de Moeder hem heeft Onthoofd, leggende het Hoofd alleen, en van 't verdere kost bereydende, welke opgedischt zynde, wierd den Jogi verzocht om te eeten. Hy, ten dien eynde dan gaande zitten, vraagde eerst, *waar het Hoofd was? en waarom zy daar van geen kost gemaakt had?* En, zich hier over misnoegd toonende, stond van de plaats op, en zeyde, *niets te willen nuttigen*. Ondertusschen bragt de Meyd de Spyze, die zy van 't Hoofd gemaakt had, welke opgedischt zynde, zeyde de Fakier, dat hy niet gewoon was alleen te eeten, en dat hy een Jongeling by hem moest hebben; vraagende met eenen, *waar is uw Zoon?* waar op *Sirutondan* antwoordde: dat hy na de School was, en dat hy daar lang zou blyven. De Fakier hem verscheide maalen lastig vallende, dat hy zyn zoon ras zou roepen, zo riep *Sirutondan*, een stuk weegs verder gaande, om den Fakier te behaagen, zyn Zoon, waar op die quam. *Sirutondan*, toen na dien Fakier ziende, vond hem niet, maar hy was verdwenen. Hier door wierden zy gewaar, dat het een der Goden was, en na dien tyd hebben zy met groote barmhertigheid te toonen geleefd, waar op zy, na hun dood ten Hemel (dog andre zeggen ter Helle) gevaaren zyn.

De verdre Boeken, welke de Malabaaren over hunnen Godsdienst hebben, zyn (behalven hunne 4 Wet-Boeken, *Sama Vedam, Urukku Vedam, Edirwarnavadam*, en *Adir Vedam*, welke alle in 't Girandams beschreven, en by de Bramincs in zeer hooge agting zyn) de navolgende:

Takka Sastirum, dat is, een Systeem over hunne Leere, uyt allerley Boeken getrokken, met de bewyzen, by wyze van een Dispuut tusschen twee Perfoonen, daar by: want *Takkum* betekend in 't Malabaarsch een Dispuut, en *Sastirum* een Systeem. Dit Boek is zeer bezwaarlyk te krygen, ja niet te zien, en is ook in 't Girandams, of *Sanscrits*, beschreven.

Daar na volgen de *Sastirangol*, dat is, Eén Systeem over de gronden van hun geloove, Theologie, en Wysgeerte, die een Richtnoer van hun Leven zyn. Dan volgen in ordre ook hunne *Poxanangol*, of 18 Geschied-

ichiedenis-boeken, en hunne 24 *Agamangol*, die al van den zelve trant, en daar uyt getrokken zyn.

Byuten deze zyn 'er nog veel andre Gemeene Boeken, die zy dagelyks onder allen gebruiken. Als:

Dewarum. Een Boek tot Lof van *Tschirwen*, of *Ixora*, de opperste God; die wel duizend en agt Namen heeft.

Diruwatschagum. Een Boek van Goddelyk gesprek, met *Tschirwen* gehouden.

Tschirwapodagum. Een Poëtisch Boek, over die zelve Godheid.

Wilakkoli. Een Zeden-boek.

Tiruwalluwir. Een van hunne beste Zeden-boeken, door *Tiruwalluwer*, en in zuivere en zware Versen beschreven. Die dit kan lezen en verstaan, kan ook de zwaarste Poëten begrypen. Deze Schryver, na den trant van de Schriften van *Seneca*, leefde over 1500 jaaren te *Maliapoer*, of te *St. Thomé*.

Gnanapodagum. Een Boek over de Lere der Wysheid.

Tschirwakawischum. Een Lof-boek ter eeren van *Tschirwen*.

Dewikawischum. Een Lof-boek ter eeren van de Godin *Chaddi*, *Tschirwen's* (of *Chi-wen's*) Gemalin.

Warripaddu. Een Boek, waar uyt hunne Stervende Liederen Singen, om Zalig te werden.

Antastirum. Een Boek over hunne Natuurkunde, en 'over de Wetenschappen.

Abiramiandi. Een Lof-boek, ter eere van *Anmei*, *Ixora's* Wyf, anders ook wel *Parwati*, en *Abirami*, aan een ander oord, of te *Dirakarwoer*, genaamd.

Kaschikandum. Een Historisch Boek, vol Goddelyke Wonderen, in de Stad *Kaschi* voorgevallen.

Periaporanum. Het grootste van hunne 18 Historische Boeken.

Weruttaschelporanum. Een Historie, voorgevallen met de Goden, ontrent *Weruttaschel*.

Kandaporanum Diruwenkatuporanum. Een Geschiedenis-boek, van 't voorgevallene tusschen de Goden, by *Diruwenkatu*, 6½ *Malabaarze myl*, ider van 2½ uur, benoorden *Trangebar*. Hier in werd ook *Churapadama* beschreven, als Koning over de 14 Werelden.

Muturaporanum. Diergelyk Boek, van 't voorgevallene by *Mutur*.

Markkandaporanum. Een Historie van Zaaken, met den Jongeling *Markanda* voorgevallen.

Wadurporanum. Een Boek van 't voorgevallene met de Goden ontrent *Wadur*.

Egateschoporanum. Een oud Historieboek over hunne 2 Vasten-dagen, alle maand.

Bramanajum. Een Boek der Geschiedenissen van *Bramma*, waar by zy *Wischitnoe*, in zyne verscheide veranderingen, verstaan. Het is in Versen.

Walakandarajanum. Een Poëtisch Boek, over de Historie van *Bramma*.

Paradam. Een Historie van 5 Broeders, *Tammer*, *Wimen*, *Arischunen*, *Nagulen*, en *Chata Dewa*, genaamd; van welken *Tammer* van de Goden zichtbaar ten Hemel opgenomen is, en ter eere van welke zy veele Pagoden gebouwd hebben.

Inderacheiddubaralam. Een Historie der daaden van *Inbracheiddu*, Zoon van den Ceylonschen Keizer *Rawanen*, met welken Keizer, *Bramma* een groten Oorlog voerde.

Kombakarnabaralam. Een Historie van *Rawanen's* Broeder.

Irania Wadeibaralam. Een Historie van den Reus *Iranien*, een veragter der Goden, die zich zelve als een God opwierp, dog daarom van *Wischitnoe* gedood is, waar in ook *Wischitnoe's* verandering in een Leeuw beschreven werd.

Ramaschium. Een Boek van *Wischitnoe's* daaden, en wyze om hem te eeren, met den weg ter Zaligheid, omstandig uyt alle hunne beste Schryvers uytgetrokken; zynde een Inzetting- en Wet-boek der genen, die *Wischitnoe* als den oppersten God eeren.

Ramawatarum. Een Boek over *Wischitnoe's* Geboorte, toen hy als *Bramma* in de Wereld verkeerde, en van de Wonderen, by die verandering voorgevallen. Deze heeft ook veel naamen.

Kischten Tudu. Een stuk van *Kischna's* Historie, als Gesant gebruikt.

Alle deze Boeken kan ider een lezen.

Nog zyn 'er andre, als:

Aturischuwari. Een diepzinnig Zedenboek.

Konneirwebuten. Een kleen Zeden-boek.

Mudirei. Een diergelyk klein Boekje, vol Gelykeniffen, van zware lange Verfen.

Ariwari. Hun A. B. C. Boek.

Ambigeimalci. Een Poeëtifch Boekje, ter eeren der Godin *Parwati*.

Aruni Kiviantadi. Een Boek van 100 Liederen, ter eere van *Ixora*.

Nelleimallei. Een Boekje in Verfen, tot Lof der Vrouwen.

Nengendoe. Een Poeëtifch Woordenboek, zeer nut tot verftand der oude Poëten, en om Verfen te leren maken. Waar in ook de namen der Goden en Godinnen aangewezen werden. Het is zeer zwaar om te verftaan, en als een Taal op zich zelve, alleen den ervarenen in de Poëzie bekend.

Nalariar. Een Boek, dienende tot onderwys in hunne Dicht-kunde, mede zeer zwaar om te verftaan.

Letfchana Alankarum. Een Boek, vervattende de Geleerdheid hunner Poëten.

Dolkabiam. Een groot Boek, door een van hunne Aloude Koningen, over hunne ganfche Dichtkunde, en andre Wetenfchappen meer, gefchreven. Zeer weynige onder hen kunnen dit Boek verftaan.

Letfchana Utarum. Een Boek over hunne Poëzie, en een handleiding daar toe.

Koilkalambagam. Een Poeëtifch Lofboek, ter eere van de Goden in de groote Pagoden, en ook tot Lof der Pagoden, in alle welke groote men'er een vind, alzo de Danshoeren, uyt deze Boeken, Liederen ter eere der zelve Zingen moeten.

A-gala Sakkaram. Een Boek, aanwyzende, hoe lang de Wereld geftaan heeft.

Dakka Sastirum. Een ander Boek als 't vorige, over de Leere der Chriftenen.

Mandra-Schurwan. De kleene Catechismus.

Ghada Icori Maga Mandirum. Een Boek der 18 Boeken hunner oudfte Wetten, en Inzettingen, waar onder 't Boek *Wirankoe*, over hunne 7 Heylige Plaatzten, (3 Steden, en 4 Vlekken, tuffchen de 5 en 7 mylen van Trangebar gelegen) handeld.

Wetalakadei. Een Boek in Verfen, vervattende onder anderen, een Vloek van *Ixora*, over een die een Duivel wierd, en veel onder de menfchen vertchenen is.

Aan de Wetenfchappen, en Konften, geven zy de volgende Naamen:

Vedam Sastirum. De Godsgeleerdheid.

Grata Sastirum. De Zeden-kunde.

Takka Sastirum. De Disputeer-kunde.

De Saduria Sastirum. De Harangueer-kunde.

Panfchaletschina Sastirum. De Poëzie- of Dicht-kunde.

Loga Sastirum. De Wysgeer-kunde.

Pumi Sastirum. De Natuur-kunde.

Puwana Sastirum. De Geographie, of Aardryks-kunde.

Waiddia Sastirum. De Genees-kunde.

Nidi Sastirum, hunne Politica, of Beflier-kunde.

Sodirishia-Sastirum, of de Wis-kunde.

Natsbettirum Parkiza Sastirum. De Sterre-kunde.

Ghoduischirum. De voorzegkunde uyt de Sterren.

De Samoftrigei Sastirum. De Geomantia, of de voorzeigs-kunde uyt de Aarde.

De Amida Sastirum. De Lantmeet-kunde.

De Paradum Sastirum, of de Mufyq-kunde. En de

Rafcharveddei, of de Alchymia.

De Malabaaren fchryven op geen Papier, nog met Pen en Inkt, als wy, maar op een Clappus-blad; met een yzere Griffie.

Dat zy 7 Opper-, en 7 Beneden-Werelden ftellen, meynen wy reeds elders aangehaald te hebben. Ook is hun Oordeel, dat de Slang, of Draak, Chofchen, den Berg Kailafehum (die door de 14 Werelden loopt) draagt, en dat die Slang alle Son- Maan- zwymen of Eclipten, en alle Aardbevingen, veroorzaakt.

Rondom dezen Berg, ftellen de Poëten, dat de Zon loopt. Ook weten zy de Zon- en Maan-fwymen net uyt te rekenen.

Uyt het geene wy dan reeds dus ver-
re van *Budbum*, en zyne Leere, als ook
van dezen Voet, en Aapen-Tand, ver-
haald hebben, kan men klaar genoeg
zien, wat voor onnozele en blinde
Heydenen, deze Cingaleesen, en hoe zy
in allen deelen vol Bygeloof zyn, ge-
lyk zy ook, zoo hen maar het een of
't ander ongelukkig voortteeken op den
weg, of elders, ontmoet, hun gansch
voornemen, dat zy anders hadden, sta-
ken zullen.

Zy erkennen wel dat 'er een Opper-
ste Wezen is, dat alles geschapen heeft,
maar dat hy 't bestier van de Onder-
maanfche Zaaiken aan eenige mindere
Goden gesteld heeft, waar in zy dan
verder met de Kust-volkeren overeen-
stemmen, houdende ook deze Goden
wel voor de Geesten van Menschen,
die hier Heylig geleefd hebben; van de
welke zy ook vaststellen, dat de zelve
hen tegen de Duivelen, dat Geesten van
verstorvene booze menschen zyn, die hun
komen plaagen, kunnen beschermen,
van alle welke Heyligen zy *Budbum* stel-
len het hoofd te wezen.

De Son, en Maan, houden zy mede
voor Goden, gelyk zy die ook zo noe-
men, en eeren.

Hun verdre Goden nu, in de Bes-
chryving der Kust-volkeren by ons
reeds gemeld, dienen zy in ontelbaare
Pagoden, van welke zommige zeer
heerlyk van Steen opgebouwd, en niet
verwonderens-weerdige groote, Hooge,
en Heerlyk-vergulde Beelden, van Zil-
ver, Koper, Steen, of van hout opge-
cierd zyn. Het onaangenaamste, van
dezen hunnen Tempels is, dat zy door-
gaans zeer donker, en zonder eenige
Vensters, of Lichten, zyn.

Hunne Vehars, en Tempels, dienen
ook voor Vry-plaatzen, waar uyt de
Keyzer zelf, uyt Eerbied voor de Gee-
stelyken, geen gevlugten met geweld
haalen zal.

Zy zyn doorgaans maar een Verdie-
ping hoog, hoewel zommige 'er twee
hebben, die dan beyde met byzondere
Afgoden vercierd zyn. Zy zyn geme-
menelyk vierkant, en zommige met ge-
schilderde Staven, Schilden, en allerley
zoorten van zeldzame Wapenen voor-
zien; dog die werden in geen Tempelen
van *Budbum* gevonden, also die een Man
des Vredes was; maar in de zelve ziet
men veel Beeltenissen van menschen,
in geel Kleederen, of lange Rokken,
met de beenen kruiffing onder 't lyf, en
met de handen over een, als de Vrou-
wen, ons verzekerende, dat dit de Zie-
len van Heylige Mannen, en wel geen
Goden, maar Beeltenissen der zelve zyn,

Hun
Beelden.

alleen dienende, om hunne Gedagtenis
te vernieuwen, en te versterken, terwyl
zy, niet die Beelden, maar alleen de
Goden, eeren; dat byzonder wel met de
dienst, en 't zeggen der Roomsgezinden,
in opzigt van hunnen Beelden-dienst,
overeen komt.

Geen Maand-stondige, mag in een
van deze Tempelen komen, en zelf geen
mannen, wanneer zy geweest zyn, daar
zig zodanig een Vrouw bevint.

Alle die Pagoden hebben ook grote Inke-
inkomsten en Vrydommen, hen, ende Inke-
Priesters (die van alle Lasten vry zyn)
door de Keyzeren, en Koningen, van
tyd tot tyd geschonken, waar door de
Priesters, en deze Pagoden, metter
tyd meer Dorpen, en Landeryen, tot
hun onderhoud, dan de Keyzer van
Ceylon zelfs, bekomen hebben.

Deze groote inkomsten, werden tot
de Offerhanden aan hunne Goden,
welke zy geduurig allerley Spyze voor-
zetten, gebruykt. Ook hebben zy tot
dienst dezer Tempelen, Olifanten van
Staat, zoo wel als de Keyzer, die zy
by hunne Omgangen gebruiken, en die
hen mede veel geld kosten.

Alle deze Pagoden zyn aan deze, of
gene Goden, opgedragen, en met der
zelver naamen genoemd.

Nog hebben zy veel kleine Kapellen, H
hier en daar op hunne Landeryen, of in
hunne Hoven, op een Paal of Pilaar, byza
gebouwt, waar in maar een Beeld van
Cap
Budbum staat, waar voor zy ook Lam-
pen aansteken, en hem met hunne by-
zondere Offerhanden eere bewyfen.

Gelyk zy nu drierley soort van Go- Drie-
den, en drierley soort van Tempelen ley
hebben, die ook byzondere naamen voe- fters
ren, also zyn zy ook van drierley
Priesters voorzien.

De hoogste Priester-ordre is die der De
Tirinanki's, die den Dienst van den pers-
Afgod *Budbum* waarnemen, en welke fters
Tempels, de naam van Vehars voeren. fchre

Zy hebben in de Stad Degligi een Klo-
ster, of groot Huis, waar in zy wonen,
en by een komen, om zich over zaken
van hunnen Godsdienst te beraadslagen,
welk (als zynde de Vergader-plaats van
de Heyligste Liederen, en opperste Gee-
stelyken des Lands) ook een Vehar ge-
naamd werd. In de ordre en rang dezer
Opperpriesters, kan niemand komen,
dan die van een Adelyke Afkomst, en te
gelyk niet alleen van hunne geleerdste
Liederen zyn (waar onder men nog al
scherpzinnige Wysgeeren, dog meest E pi-
cureen en buik-dienaars vind) maar ook
van de beste opvoeding. Zulke nu ne-
men zy 'er wel verscheide aan; dog die
werden ten eersten niet tot de weerdig-
heid

heid der Tirinankfi's verheven; want die zyn gemeenelyk maar 3 a 4 in getal, die alleen in den Vchar wonen, en zeer groote inkomsten, en 't gezag over alle de andere Priesters hebben.

Zy werden van den Keyzer aangesteld, en van den zelven ook hoog geëerd, dat hy dagelyks door 't verleenen van groote Vryheden, en door 't geven van groote Inkomsten, aan hen betoond.

Over de Landryen, aan hunne Pagoden en Vchars gemaakt, hebben zy het oppergezag, waar van de Pagters, hen jaarlyks de huur komen betalen, zonder dat die Pagters enig ander werk hebben; zo dat zy als groote Heeren leven, tot nyd van veel andre Cingaleesen, die hen als de Pest haaten.

Alle de overige van deze ordre werden Gonni's genaamd. Zy alle, gelyk ook de Tirinankfi's, dragen geele lange rokken, die hen om de Lendenen sluyten, en de Linker schouder bedekken. Zy binden die met een Gordel, van zuivre draden gewerkt, toe. Zy gaan altyd met een bloot en geschooren hoofd, dragende gemeenelyk een ronde Waijer, met een houtte Steel, tot een Sonnen-scherm, in de hand.

Aan de zelve werd ook van alle de Cingaleesen, en zelfs van de Keyzers, groote eer bewezen, en geen gemeens

Lieden zullen voor by hengaan, of zullen zich zeer eerbiedig voor hen, even, als voor hunne Goden, buygen; zonder dat ze imand die cere meer bewyzen. Ook mogen zy alleen hun Tallipot-blad, met 't breed eynde voor uyt op 't hoofd dragen; dat, buyten hen, niemand, dan de Keyzer, doen mag.

Waar zy ook ergens in een huis komen, werd voor hen ten eersten een gevlogtene Deken, of Mat, gespreid, en een wit Laken over den Stoel gelegd, waar op zy zullen zitten; al mede een Eer, die aan niemand, dan den Keyzer, en aan Gefanten, bewezen werd.

Zy mogen noit arbeyden, of ergens Water aan de handen slaan, ook niet Trouwen, ja zelf geen Vrouw-mensch aanraken, en het is hen maar eens daags geoorloft te eten, dog 's smorgens en 's avonds, mogen zy wel wat Vrugten, Ryft, of water, gebruiken; maar noit eenige Wyn proeven. Zy eten wel alleley vleesch; dog zullen zelf geen Beest dooden, ja zelf geen bevel 'er toe geven.

Het staat hen ook vry deze ordre, als zy willen, te verlaten, en dan is het hen geoorlofd, een Vrouw te nemen; om waar toe te geraken, zy voor af hunnen rok uyttrekken, dien in de Rivier werpen, hun hoofd en Lichaam wasschen,
Ecc 2

en aldus den staat van een Leek, weder moeten aannemen.

Wanneer imand op een byzondere wyze voor zyn Ziel zorgen wil, doet hy zulken Opper-Priester, onder een Laaken, dat van vier mannen boven zyn hoofd gedragen werd, met Trommels, Fluyten, en groote plegtelykheid, na zyn huis brengen (een cere, die al mede aan geen ander, dan aan den Keyzer, bewezen werd) onthaald, en beschenkt hem, na zyn vermogen, heerlyk, en doet, na dat hy 1 a 2 dagen wel onthaald is, hem met die zelve Static, weder na huis brengen, werdende de Gift, of 't Geschenk, aan hem gedaan, voor uyt gedragen.

Terwyl hy by dien Cingalees is, doet hy niet anders, dan dien gantschen Nacht uyt een Boek, van Tallipot-bladeren, zekere Liederen te zingen, leggende de zelve aan de Toehoorders uyt, alzo de zelve uyt zeer gierlyke, en hoogdravende Sprcekwyfen, Zaaken van hunnen Godsdienst uytdukkende, en voor den gemeenen man onverstaanbaar, opgesteld zyn.

Noit heeft eenig Keyzer de Tirinankfi's, dan alleen *Raja Singa*, (om dat zy met het volk, met den deegen op zyde, na 't afleggen van hun Priesterlyk gewaad, tegen hem opgetrokken waren) aangeeft, of om hals gebragt; aangezien zy voor *Budhums* zoonen van de Cingaleesen gehouden werden.

Behalven deze Opper-Priesters, is 'er nog een tweede Ordre, die men gemeenlyk Coppubs noemd.

Deze zyn tot de Pagoden der andre Goden geschikt, welker Tempelen zy Dewals noemen. Deze gaan, even als 't gemeene volk, gekleed, zonder onderscheid, zelf ook, wanneer zy met hun dienst bezig zyn, dog op zulk een tyd dragen zy alleen zorg, dat zy een zuiver kleed aantrekken.

Men kiest ook deze uyt de Edellieden, en zy leven van zeker stuk Lands, dat aan dien Tempel gemaakt, of gegeven werd. En dit is al hun Inkommen, ten zy, dat zy zich met 't geen aan de Goden gegeven werd, verryken.

Deze nemen den Akker-bouw, als alle andre Cingaleesen, waar, uytgenomen als zy op hunnen Tempel-dienst zullen passen, dat 's morgens, en 's avonds, zo dikwils geschied, als de Inkomsten van zulken Tempel kunnen lyden.

Hun dienst bestaat daar in, om de offergaven, door de Cingaleesen, voor de deuren des Tempels nedergezet, voor den Afgod te stellen, en hem die aan te bieden.

Na dat die eenigen tyd voor den Afgod gestaan hebben, moet hy die weer buiten brengen, en dan werden zy van de Trommelflagers, Pypers, en andre Bedienden, tot dien Tempel behoorende, opgegeten. Noit offerd men aan deze Afgoden vleesch; maar wel allerley andre dingen.

De derde Ordre der Priesters, noemd men Jaddeses, of de Priesters der Geesten, welke Geesten zy Dajautaus, en hun Tempels Covels noemen, die ook de geringste der Pagoden zyn.

Deze Priesters hebben geen Inkomsten.

Als imand wat buitengemeen Godvrugtig zyn wil, bouwd hy in zyn Hof zulk een kleen huisken, of Bosch-Tempelken, en hy zelf werd 'er dan ook Priester af. Daar in zyn allerley Wapenen aan de muuren geschilderd, en ook wel Beelden, die 'er zeer toornig uytzien.

Zulke Gebouwen noemd men zelden een Gods-huis, maar doorgaans een Jacco, of Duivels-huis. En op zekere buiten-gemeene Feestdagen, ter cere van den Duivel, scheren deze Priesters zich den baard t'eenemaal af.

By tyden van Ziekte, offeren zy den Duivel een jongen rooden Haan, die de Priester met een Pyl ophoud, en zynen Afgod dus aanbied, biddende, dat hy den zieke zyn vorige gezondheid wedergeven wil. Zo de Zieke opkomt, zo werd die Haan voor den Covel opgevoed, om daar na aan den Afgod in de zelve geofferd te werden, zoo hy hem niet verkoopt, en tot geld maakt, dat, onder de naam van een groote offerhanden aan dien God te moeten doen, al dikwils geschied is.

Als de Priesters voor imand hunne Goden raad zullen vragen, nemen zy eenige Wapenen of andre dingen der Goden, in hunne Tempels hangende, op de Schouders, gelatende zich onzinnig, en dol, voorgevende, dat de Geest der Goden dan in hen is. Al wat de Priesters dan zeggen, werd van de Cingaleesen voor een ontwyffelbaare Godpraak gehouden. Ook bewyft men hen dan de zelve eer, die men gewoon is de Goden te bewyzen.

De Woensdag, en Zaterdag, kiczen zy uyt, om hunne Goden te dienen, om hun Raad te vragen, of hun gunst ergens over te verfoeken.

Zy stellen vast, dat geen anderen Duivel hun van een ziekte helpen kan, dan die de zelve heeft veroorzaakt; zo dat hun meeste, en eerste moeite is, om net uyt te voorsehen, wat voor een Duivel, of quade Geest, hen die ziekte aangebragt

bragt heeft, dat zy door zekre onfeylbaare Tovermiddelen gewoon zyn op hunne wyze te ontdekken.

Zy nemen een Boog, van een fokje, of hoepel, gemaakt, aan welkers pees zy een Tsjelakati, of Pinang-mes (dat als een Schaar is) hangen. Terwyl zy nu dit fokje, of boogje, zoo vast houden, spreken zy alle de naamen van hunne Goden, of Duivelen uyt, op 't noemen van welken naam, nu zich 't yzer beweegd, daar zy wel op letten, die God is 't, die hen de ziekte aangebragt heeft, en aan wien zy dan offerhande, op de voornoemde wyze doen; al 't welke echter in den grond meest van 't zeggen hunner Priesters (die zy gelooven moeten) afhangt.

In 't byzonder nu hebben zy negen Goden, Gerehah's by hen genoemd, van welke zy meynen, dat al hun Geluk, of ongeluk, afhangt.

Dit zyn de 7 Dwaalsterren, en nog 2 andere, te weten, het Draken-hoofd, en de Draken-steert.

Om hen te eeren, maken zy eenige Beelden van kley, na 't getal der geene, die zy meinen, dat over hen vertoornd zyn, het welke zy al mede door diergelijke tovermiddelen uytvorschen.

Deze Beelden beschilderen zy met allerley Verwen, gevende aan de zelve een vervaarlyke gestalte, zommige met de slaganden van een veiken, andre met de hoornen van een os, of met de snuit van een Olifant, dog altyd iets van de gedaante van een mensch hebbende. Voor de zelve zetten zy allerley spyze, terwyl de zieke voor hen, zo lang dit duurd, ziten blyft.

Dit geschied gemeenelyk 'snagts, niet zonder 't gerommel van Trommels, en Pypen, tot den dag toe, en dan werpen zy die Beelden op den openbaren weg buyten hun huis, op dat zy vertreden zouden werden. Ook neemt men dan die Spys weg, en laat ze opeeten door de bedienden, die daar op gepast hebben, of wel door eenig ander veragtelyk, en slegt volkje, daar ontrent zynde.

Dit doen zy wel voor die Dwaalsterren; dog voor die Duivelen maaken zy zulke Beelden niet. Als zy de zelve willen dienen, bouwen zy een nieuw huis in hunnen Hof, byna alsoen schuur, die zy met bladeren van boommen dekken, en met de takken der zelve, en met bloemen opciieren, brengen de in dat huis eenige van die wapenen, die in hunne Tempelen hangen.

Deze leggen zy op Stoelen aan de eene zyde van 't huis, dat zy ook met Lywaad behangen; en zetten voor de

ze dingen, op andre stoelen, eenig eeten, terwyl'er wakker opgetrommeld, op Fluyten, en Pypen, geblazen, en niet weinig Gezongen, en Gedanst werd.

Na't eyndigen van alle deze Grollen, werd die Spys weggenomen, en aan die Trommellagers, Pypers, Landloopers, Bedelaars, enz. gegeven.

Geen andre Liederen zullen van zulk een Offer eeten, om dat zy dat dan al verontreynigt agten, 't welk, zo zy 't deden, hen tot een eeuwig en veragtelijk verwyrt strekken zoude.

Gelyk de Magt van deze Geesten, en Duivels, maar over zekere Landstreken gaat, alzo werden zy ook maar in zulken oord, waar over zy tegebieden hebben, gediend; ja de Goden van de eene Landstreek, zyn in een ander Landschap, Graaffchap, of Koninkryk, niet eens bekend.

Zy vreesen ondertusschen meer voor deze Duivelen, als voor hunne regte Goden. Ook zyn die veel in getal. En aan de zelve doen zy groote beloften, als zy ziek zyn.

In zulken tyd bereyden zy eenige Spysen, onder welke altyd een roode Haan is, en brengen die zo toebereid, ter eeren van hem, in 't bosch, alwaar dan eenige Liederen met bellen om de beenen Danssen, om de Duivel, als tot het nuttigen dezer Spyze uyt te lokken, terwyl de zieke daar tegenwoordig is, en dan is 't zeker, dat die opkomt, of, om dat hy dien Duivel te veel vertoornd, zyn belofte niet na gekomen, of iet anders misdreven heeft, komt te sterven.

Buiten die gemeene Diensten, hebben zy ook byzondere en vaste jaarlyke Feest-dagen, zo ter eere van de Goden, die hen al 't nodige verzorgen, als ter eeren van *Budbum*, die voor hunne Zielen, en Zaligheid, zorgd.

Van de eerste soort zyn 'er 2 a 3, Een Jaar Feestdagen, van welke 'er een in Juni, Feest, ter eere van hunne Goden, of Juli, op de nieuwe Mane is, zynde een Feest, waar op zy alle by een verzamelen, en dat zy Penahar noemen. Dit is egter vry-willig, en ideo gaat dan na die Pagode, die hem best gevalt.

Het grootste echter van alle die Feesten werd dan tot Candi gehouden.

De Priester draagt dan voor uyt zekeren veelverwigen beschilderden Staf, rondom met ritsen van Bloemen behangen, en met een stuk van een gestreepden Zyden doek aan 't eene deel bedekt, en aan 't andre deel ongedekt. Voor dezen Priester bukt al 't volk, en bid hem dan aan, brengende hem ook eenig offer, na 't aannemen van al welke offerhanden, hy zynen Staf op zyn schou-

der legt; dog zyn mond is met een neusdoek omwonden, op dat zynen adem dit reyn stuk hout niet verontreynigen mogt. Daar op gaat hy op een Olifant zitten, in't wit gekleed zynde, rydende met een Keyzerlyke pragt door alle de straaten der Stad. Voor hem henegaan 40 a 50 andre Olifanten, aan ider zyde met kopere Bellen, of klokjens, behangen, die in't voortgaan niet weinig klinken.

Daar op volgen eenige mannen als Reufen, al dansfende, want de Cingalcefen geven voor, dat 'er in voorige tyden Reufen geweest zyn, die de zware Boomen uyt de aarde konden rukken. Daar na ziet men veel Trommellagers, Trompetters, en Fluyters, die een groot geluid maken, waar op dan eenige Dansers, en Zangers, en dan weer eenige wyven, volgen, die van een Gild, Handwerk, of Ambagt zyn, dat tot den dienst van dezen God behoord, als Potte-bakkers-vrouwen, Wasscherinnen, enz. Ider Gild gaat ook op zich zelve, drie en drie in een Gelid, en de eene vat de andre gewoonelyk by de hand. En tussehen ider van deze Gilden gaan weer Trommellagers, Pypers, en Dansfers.

Dan komt 'er een Olifant, waar op 2 Priesters zitten, een van welke op de schouder van den voornoemde Priester, met zyn geschilderde Staf zit, en die, na hunne gedagten, den oppersten God, Schepper des Hemels en der Aarde verbeeld, en de andre, die agter hem zit, houd hem een rond Sonne-scherf over 't hoofd. Een roede van hem af, volgen 2 andre Olifanten, waar op ook 2 Priesters zitten, en agter de zelve mede 2 andre met Zonne-schermen.

Eene van deze verbeeld den God Cotteragom, en den ander den God Potting. En dit zyn hunne 3 grootste Godden.

Daar na volgen eenige Dienstmaagden, die eenige quaften in de handen dragen, om daar mede de vliegen af te weeren.

Wat verder daar na komen eenige duizend Adelyke Vrouwen, zeer heerlyk opgecierd, drie en drie in een gelid, en alle met geslotene handen.

Om zulken Ommegang plegtelyk te kunnen doen, werd 'er voor af verzorgd, dat de Straaten en Wegen werden schoon gemaakt, en langs de zelve Stengen, ten wederzyde gezet, boven met Vaandels en Wimpels behangen, met Clappustakken-en Bladeren vercierd, en by dag zoo wel als by nacht, van brandende Lampen voorzien, trekkende dus, van Soldaaten gevolgd, eens by dag, en eens by nagt, over de straaten. En dit

Feeft duurd van de Nieuwe tot de volle Maan.

In de vorige tyden woonden de Keyzers die ommegangen mede by, dog nu niet meer.

Eer nu alle die Goden voor den dag komen, werden zy eerst eenigen tyd in de Poorten der Tempelen geteld, om daar van 't volk gezien, aangebeden, en met offerhanden geëerd te werden.

Ook zyn dan daar een groote menigte van Dansfers, en Guichelaars, om 't volk te vermaken, dat dan ook sterk daar vergaderd; meer om die Guichelspelen te zien, als om den Godsdienst by te woonen.

Twée of drie dagen voor de volle Maan, werd ider van deze Goden, tot een meerder bewys van Pragt, en Staat-houding, een Palankyn nagedragen, waar in zy deze en gene H. overblyfzelen leggen, mede nemende een zilver vat, waar mede zy ontrent de volle Maan na de Rivier gaan, dat daar indompelen; en vol water geschept hebbende, na hunnen Tempel te rug voeren, dat dan daar in, tot 't aanstaande jaar bewaard werd; en waar mede dan de plegtelykheid van dat jaar voorby is.

Raja Singa Rajoe verbood A°. 1664. 't vieren van dit Feeft, om dat hy voor oproer bang was, dog pas na dit Verbod geschiedde de opstand tegen hem.

Zeven of acht dagen te vooren richten zy noch andre Guichel-speelen aan, gelyk 'er dan ook gedanst en gezongen werd, alleen om te maken, dat de helische Geesten en Duivelen den voortgang van dezer Omgang niet zouden verhinderen.

In November hebben zy een ander Feeft, 's nachts, als 't volle Maan werd. Dit noemen zy Cautha Poejah. Zy vieren dat al mede met 't aansteken van veel Lampen rondom de Pagode.

Gelyk nu op dit Eyland in oude tyden 16 voorname Steeden waren, also plagten de Keyzers van Cotta van ouds ook een ommegang, van de Ingezetenendezer 16 Steden, alle jaar te hebben, die in 't eerst ook 16, en daar na, in de latere tyden 32 dagen plagt te duuren. Het werd 's nagts alleen van vrouwen gevierd, en vertoonde in zyn eynde niet anders, dan een vuil Bacchus-Feeft der Ouden. Op 't eynde van dit Feeft, werd uyt zekre Pagode een Arm-Ring, waar op 16 Hoofden gesneden staan, ter gedagtenis van dit Feeft der 16 Steden, gehaald, aan welke Ring den Keyzer dan een groote eere bewyft.

Tot Platura, een halve myl van Trinkenemale, staat een Pagode, welke, na die van Trinkenemale, de grootste toeloop

loop van alle de Tempels der Cingaleezen had , alwaar nog tegenwoordig de merktekenen , door de Keyzers van Tsjina , (die in oude tyden den Afgod *Budbum* ook eerden) derwaards gezonden , te zien zyn . Deze Pagode heeft mede , ter gedagtenis dezer 16 Steden , 16 Danserefften gehad , die gehouden waren , ter eere van zekeren Afgod , dagelyks te dansen .

Behalven deze jaarlykze Dienften , en Feesten , hebben zy ook hunne byzondere Dienften , en Feesten , ter eere van *Budbum* .

Om hem dog niet te vergeten , en wel in geheugen te houden , maken zy kleine Beelden van Zilver , Koper , Steen , en van Kley , die zy een Goddelyke eere bewyzen , en aanbidden , plaatsende deze zyne Beeldeniffen over al in de Holen , en gaten der Gebergten , alwaar zy hem op de nieuwe Mane dienen , offerhanden van Spys toebrengen , en aanbidden .

Zyn groot Feest begint in Maart , ontrent hun Nicuw jaar . Zy dienen hem dan juist in geen Pagode , maar of op zekeren Berg , of onder zekeren Boom ; waar na toe zy zich met hun huisgezin begeven , en het is evenveel in weerde , en verdienstelykheid by hen , als zy zich maar na een van beyden deze plaatsen begeven .

De Berg is de Piek van Adam , bevorens by ons beichreven , boven op welke *Budbum* , zo de Cingaleezen zeggen (of Adam , zo andre onder hen voorgeven) die vermaarde en grootste voetstap , in zekren Steen ingedrukt , nagelaten heeft , toen hy ten Hemel voer .

Het is om deze Voetstap eere te bewyzen , dat derwaards zo groote , en zo plegtelyke Bedevaarten , van zo veel zingenden Pelgrims , van alle oorden en Landen , geschieden ; die daar by hunne Lampen ontfteken , hunne Offerhanden daar op , als op een Altaar , leggen , en die zy aanbidden , even of *Budbum* zelf daar tegenwoordig was ; dog 't verval dezer Offerhanden is voor eenige arme Bedelaars der Mooren , die van Choromandel , de kult van Madure , en van de nabuurige Landen , aldaar ten grooten getale dan hier by een vergaderen .

Het andre Feest gefchied onder zekren Boom , die ontrent Annarodg-Burro , in 't Noorder-deel van Ceylon , staat , waar van zy verdichten , dat hy van de Over-kult herwaards zou overgevlogen zyn , en zich zelven hier ter plaats , geplant hebben .

Onder dezen Boom (zeggen de Cingaleezen) heeft hun God *Budbum* menigmaal gezeten , weshalven dit , ter ge-

dagtenis van hem , metter tyd een plaats geworden is , alwaar zy goedgevonden hebben ook een groot Feest te vieren , oordeelende , dat zy , door 't wel en neerftig waarnemen van dien , zeer veel by hem verdienen kunnen .

Schoon zy hem nu op die 2 plaatsen voornamelyk dienen , belet dat ondertuffichen niet , dat zy , ter eere van hem , ook veel pragtige Tempelen , en Pagoden , bouwen , die zy al mede Vehars noemen , en waar in hem die geene dienen , die voor eenige ongemakken , ofte onvoorziene voorvallen , zich na de 2 voornocnde plaatsen , op den tyd van 't Feest niet kunnen begeven .

In of ontrent dien tyd , zenden de Vrouwen der Hovelingen , en de grootste Mannen , hunne Dienstmaagden , gierlyk opgeschikt , met het Afgodsbeeld op hun hand , met een stuk wit Lywaad bedekt , uyt , om 't een of 't ander , ten Aalmoes , of tot een offerhande voor *Budbum* , te bedelen , 't geen dan van al de Wereld zodanig aange-merkt werd , als of zulk een Vrouw van Staat zich , ter eere van *Budbum* , zelf in Persoon zo diep vernederde , dat zy zich niet schaamt , om zynent wil te gaan bedelen . En gemeenelyk werden deze Bedelaren , dan , of met Olie voor de Lampen , of met wat Ryft ; tot de Offerhanden , of met wat Cattoen , Garen , of Geld , beschonken ; en dan spreekt zulken Bedelares den Zegen der Goden , of van *Budbum* , over hen uyt , wenshende , dat hun Vee of Koorn vermenigvuldige , en dat hun leven lang duuren mag .

Die Boom nu , onder welke zy hem dienen , werd de Bogahah-boom genaamd , die , ter gedagtenis van *Budbum* , verkeerding daar onder ; van alle de Cingaleezen voor zeer Heylig gehouden werd .

Onder dezen Boom maken zy ook wel eenige Hutten en Tenten al vry groot , en voor ettelyke Huisgezinnen van een Dorp , in verscheide Kamerkens afgedeeld , en die zodanig rondom dezen Boom gefehikt zyn , dat maar een overwelfde opening 'er tuffchen beyden is , om tot den boom te kunnen naderen .

Deze Tenten dienen meest voor de Vrouwen , die deze plegtelykheden geerne mede willen bywoonen , en zig dan op 't gierlykft opschikken , enkelyk maar om het Dansen en speelen der Guichelaars op dien tyd te zien .

Alle deze plegtelykheden gefehieden altyd by nacht , duurende , onder 't aanfteken van de Lampen , in hunne Hutten , wel 3 a 4 nagten aan een , tot dat de Maan vol werd , want dan neemt dit Feest eest een eynde .

Meer

Meer zouden wy hier van kunnen zeggen, zo men 'er onder de Cingaleezen vinden kon, die in staat waren, om ons deze en gene oude groote Cingaleefche letteren, die men hier en daar, zeer diep op de wegen in Steenen uytgehouden ziet, na hunnen rechten zin te verklaren; dog tot nog toe is daar niemand bequaam toe gevonden.

Dienst der Bedas, aan Budhum.

Op de zelve wyze nu, gelyk de Strand-volkeren, en de beschaafde Bergvolkeren, op Ceylon, dezen *Budbum*, en hun verdr Goden, eeren, also doen het de Bedas, of wilde Cingaleezen, offerende, by tyden van ziekte, 3 a 4 roode Haanen, aan dezen Afgod, onder den voornoemden Boom, die zy mede Bogahah, en de Jentiven, gemeenlyk Pimpel, noemen.

Deze offerhanden brengen zy aan *Budbum* op den eersten Woensdag na de volle Maan, vasten dan ook 3 dagen, en wasschen zich alle dagen; dog geen Vrouwe mag in de dagen van haare reyniging tot dien Afgod naderen, ten waare zy de Pricsters kennis daar af gegeven heeft, die 'er dan by komen, en haar belasten, in 14 dagen tot haren man niet te naderen.

Hun Pricsters gaan, even als de andre, in 't Geel gekleed, dog de regter arm en borst blyft ongedekt. Zy dragen ook een rondel, of sonnescherm, van een Tallipot-blad, en hebben ook een ongeschooren Hoofd, waar mede zy altyd bloot gaan, dat by hen een teeken van groot berouw, en van een uytsteekende Heyligheid, is.

Anders betaalt wel 't voornaamste van den Godsdienst dezer Weddas, of Bedas daar in, dat zy als alle d'andre Cingaleezen, de hooge Boomen, Bogas, of by ons Pagood-boomen genaamd, met een Steenen voet omzetten, en daar Lampen voor ontsteeken, zonder dat men ooit Beelden, of andre Ceremonien, daar ontrent verneemt.

Zy zyn, als de andre Cingaleezen, mede vol bygeloof, waar van zy geheele Boeken hebben, vervattende een nette Beschryving van hunne gelukkige, en ongelukkige dagen, en van de zaaken, menschen, vogelen, &c. hen ontmoetende, die hun gelukkig, of ongelukkig, kunnen maaken.

Eed der Cingaleezen.

De Eed, werd by de Cingaleezen, mede voor een zeer Heylige, en Godsdienstige daad gehouden, en daarom in 't byzyn der Goden, 't zy in de Pagoden, of wel in heeten Olie, gedaan.

Niemand by hen mag eenen Eed, dan met verlos van den Land-Hoofd-man, doen, 't welk verkregen hebbende, en zy in de ziedende Olie zullende zweeren,

wasschen zich beyde de partyen 't Hoofd en Lyf, werden dien nacht te zamen in een huys opgeslooten, en door een wagt bewaakt. Daar na werd ieder van hen een doek om de Regter-hand gewonden, en die verzegeld, om tegen alle Toovermiddelen gedekt te zyn, op dat zy zich daar door niet hard zouden maken. 's Morgens daar aan verschoonen zy zig, trekkende reyne klederen aan, zuiverende zich geheel en al, also zy vast-stellen, dat zy voor hunnen God zullen verschynen. Daar op binden zy 't blad, waar op 't verlos van den Landhoofdman, geschreven is, voor aan op 't gewrigt der hand, en begeven zich onder den Bogahah-boom, ter plaatze daar ziedende heete olie, en door-heete koejen-mist, gezet is, in tegenwoordigheid van veel duizend menschen, ieder aan een zyde; zeer dier den God van Hemel en Aarde, tot getuige van hun onschuld, aanroepende: waar tegen de andre party, dan het tegendeel, en zo hy de aanklager is, altyd eerst zweerd.

Ook doen zy dien Eed wel by de vierderley slag van hunne Goden.

Daar op nu werden de Doeken ontbonden, en dan steekt de een zyn 3 vingeren, driemaal aan een, eerst in de heete Olie, en daar na driemaal in de ziedende heete Koejen-mist; hoedanig daar na ook zyn party doet. Dit verrijgt zynde, werden beyder handen weer met die zelve doeken bewonden, en zy beyden weer tot den volgenden dag bewaard. Men doet 'er dan de Doeken af, en vryst de eynden der vingeren, om te zien, of 'er het vel afgaat. Indien 't verveld, zoo werd hy voor schuldig gehouden, die dan een zware boete aan den Keyzer geven moet; doch ik wenfchte wel te weten, hoe 't dan gaat, als beyde de Parthyen, (dat waarfchynelyk wel meest zal gebeuren) vervellen: want by zulk een voorval moet 'er een ander middel, om uyt deze twyffeling te geraaken, in 't werk gesteld werden; dog ik stel vast dat de Pricsters hier ontrent, al weer hunne Listten gebruiken, en dat zy dien, welke zy begunstigen willen, hier tegen verzorgen.

Als zy in 't gemeen onder malkanderen zweeren, of iet met een Eed willen bevestigen, zweeren zy by de oogen van hun Moeder, van hunne Kinderen, of by hun eygen oogen; dog daar is zeer weinig staat op te maaken, also zy zulke Eeden maar uyt gewoonte doen.

In 't gemeen maaken de Cingaleezen van den Godsdienst zeer weinig werk, en zo zy de booze Geesten niet meer

Del gale traan hult God die vrees-

vreesden, dan zy hunne Goden wel be-
minnen, zy zouden nooit eenigen Gods-
dienst oeffenen. Als een vreemdeling
hen die bespottelyke Afgoden-dienst ziet
bedryven, en 'er om licht, zullen zy
mede laechen, zeggende, dat zy dit al-
leen doen, om van de quade Geesten en
Duivelen bevryd te blyven; en zo hen
de zelve in hunne ziekte niet verhooren,
konnen zy die wel ter degen voor
Bedriegers uytfehelden, en vervloeken.

Met Boeken, of Leerstukken na te
lezen, of van buiten te leeren, zyn zy
niet gewoon hun geheugen te bezwaar-
en, latende 't verdro, dat den Godsdienst
betreft, op de Priesters staan; en 't is
al heel wel, als zy die Feest-dagen maar
waarnemen; en als zy, in tyden van
Ziekte, een rooden Haan aan de Dui-
velen opofferen; want in opzicht van
andre Zaaken, weten zy zig zelve zeer
licht door deze en geene Toermiddelen
te redden.

Als imand by hen overleden is, la-
ten zy een Priester voor de Ziel van de
overledenen bidden, en de gansehe Nagt
door zingen, besehenken hem na hun
vermogen, en brengen hem dan met
grootte Statie (hoedanig zy hem ook
afhaalen) weder t' huis.

Als imand iets gestoolen heeft, zyn
de Cingaleesen gewoon den dief door
een Toover-middel van een bezworen
Clappus-noot, te hezweeren, waar o-
ver zy eenige bewoordingen prevelen,
en eenige Pinang-bloeffem froyen, ter-
wyl imand een steel, waar aan die Clap-
pus-Noot steekt, vast houd; zettende
die voor 't gat, waar door de dief ont-
vlingtte, en waar na die Clappus van zelf
voortgaat, tot dat ze by die Dief, of
zyn huis gekomen is, alzo zy gedurig
dat spoor, op die bezweering, volgd.
Een middel, waar onder honderderley
valschheden, en fielteryen, om onno-
zelen, daar zy een pik op hebben, te

befchuldigen, gepleegd werden.

Dit nu is het voornaamste, en we-
zentlykste, dat wy over den Godsdienst
der Cingaleesen (buiten 't geene wy on-
der de Stoffe van Choromandel reeds
voorgefeld hebben) te melden hadden,
en waar by wy alleen moeten voegen,
dat de zelve nog van de meeste Cinga-
leesen geoeffend werd.

Op Ceylon zyn hier en daar mede De
al vry veel Mooren, van welke egter Moh-
niet veel te zeggen valt, dan dat zy, ^{hamme-}daanische
hier mede een groot getal van Tem-
Gods- pelen hebben, waar in zy hunnen dienst dienft,
verrigten.

Verscheide Landvoogden hebben al
getragt, Ceylon van dit onkruid te zu-
veren; dog 't is hen, om hun al te groot
getal, onmogelyk, en dierhalven beit ge-
weeft, hen daar tot een beteren tyd te
duldten, hoewel ons uyt voorige berig-
ten der Heeren Landvoogden reeds
klaar genoeg gebleken is, dat men 't hen
door deze en geene Lasten daar wel
heeft zoeken moede te maken; dog dit
alles heeft niet mogen helpen, alzo zy
zich zelve dit gewillig onderworpen,
en nooit iets gedaan hebben, waarom
men hen met recht zou konnen bevelen
van daar te verhuizen. En na myne ge-
dagten, zullen zy daar wel altyd bly-
ven, alzo zy snoode en doortrapte Prie-
sters hebben, die alles met groote voor-
zigtigheid bestieren, en die zig wel
wagten zullen, aan den Landvoogd van
Ceylon eenige reden van misnoegen te
geven.

Waar in nu hun Godsdienst bestaat,
is onnoodig te zeggen, alzo bevorens
daar over wydlufig gehandeld is, alleen
maar nodig zynde hier te melden, dat
men 'er wel eenige van *Ali's* Secte
onder heeft; dog dat de meeste het met
Abobakier, *Omar*, en *Oetman*, houden;
en dus betoonen goed Mogols, of regt
Turks van Godsdienst te zyn.

ZEVENTHIENDE HOOFD-STUK.

DE Christelyke Godsdienst op Ceylon. De Roomsche. Xavier's dienst hier,
A^o. 1542. Die ook die van 't Eyland Man-Aar bekeerd. Zaaken tusschen
beyden voorgevallen. Plackaat tegen de Paapse Priesters. De Herwornde Gods-
dienst, op Ceylon. Predikanten hier, van A^o. 1642. tot A^o. 1658. Ceylonse
Geschillen. Een Plackaat, A^o. 1659. over 't invoeren van de Duitze Taal.
Aanmerking hier over. Verloog van D. Manteau; over 't aanleeren van een
vreemde Taal. Predikanten, van 1660. tot 1664. Zeldzame ingevoerde Tafel
van den Politycquen Commissaris hier. Instruktie A^o. 1667. aan den Kerken-
raad gegeven. D. Burenus, A^o. 1667. Vervolg van voornoemde Tafel. Predi-
kanten, van 1667. tot 1668. Classis op Ceylon, A^o. 1668. gehouden. Predikan-
ten;

410 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST

ten, van 1668. tot A°. 1704. *Resolutie der Zeventienen, over ses Proponenten, en over het Drukken van D. Ruël's Grammatica. Consideration, wegens de middelen tot herstelling van't vorval der Kerken en Scholen. Byzondere Consideration, van D. Sinjeu, daar over. Instructie voor de Scholarchen. Kerkordre. Rapport van een Visite der Scholen en Kerken, &c. Brief aan den Heer Simons, hier over. Bolscho's bericht van de Scholen en Kerken. Consideration over de Queekelingen op Jaffanapatnam. Nader Consideration, over dit Seminarium, &c. Verder Bericht, wegens den aanvang en voortgang van dit Seminarium. Brief van D. Sinjeu aan den Heer Simons, over de 4 Malabaarse Queekelingen, door zyn Eerw. geexamineerd, &c. Tweede Brief van D. Sinjeu, aan den Heer Simons, over de Vrage, of een Rector van't Seminarium beboefd Malabaars of Cingalees te leeren. D. Ruël's groote Catechismus afgekeurd. Korte Aanwyzing, wegens't geleerde door de Queekelingen. Personen tot den dienst der Scholen, en van't Seminarium behoorende. Predikanten van 1706. tot 1722. Staat der Ceylonse Kerken, A°. 1681. Een Afgods Tempel, A°. 1688. door Raja Singa in onze Landen verzogt, door toedoen des Kerkewaards op Colombo afgekeurd. Oprichting van't Malabaars Seminarium, A°. 1690. D. Cat's yver daar toe aangewend, met het maken van verscheide Werken. D. de Mey, eerste Rector van't Malabaars Seminarium, A°. 1692. D. Cat zet A°. 1694. het O. T. over in beyde die Taalen, en in dat zelve jaar begon hy ook 't N. T. over te zetten. D. de Vriest, A°. 1695. mede opziender van't Malabaars Seminarium, op Jaffanapatnam. D. Ruël Predikt Portugees, en leerde Cingalees, A°. 1695. D. Cat, A°. 1697. nog bezig met zyn Woordenboek. Het Cingalees Seminarium, A°. 1696. begonnen. D. Ruël Rector van't zelve, A°. 1698. Geschillen tuschen D. Ruël, en Cat. D. Ruël's verdrre verrichtingen, A°. 1699. D. de Mey, A°. 1699. overleden, na dat eenige Discipelen zo verre gebragt had van te Proponeren. Zy raken ses Predikanten gelyk quyt. Het Cingalees Seminarium, A°. 1699. afgeschafft. D. Ruël's verdrre blyken van neersigtheid. D. de Oude, A°. 1700. en de Vriest, A°. 1701. Rector van't Malabaars Seminarium, dog gaat na Batavia. D. de Vriest weer Rector, A°. 1701. Slechte staat van't Malabaars Seminarium. D. de Ruël overleeden, A°. 1701. en 't groot verlies by zyn Dood, A°. 1704. 't Cingalees Seminarium hersteld. D. Sinjeu, A°. 1705. Rector van dat Seminarium. Zyn yver in dit Werk, A°. 1709. &c. Staat dezer Kerken in't vervolg. Aanmerking. Lyst der Predikanten van Punto Gale. Predikanten van Nigumbo, en Mature. Predikanten van Jaffanapatnam, en van Colombo.*

D E CHRISTELYKE GODSDIENST, O P C E Y L O N; En wel eerst de R O O M S C H E.

De
Christe-
lyke
Gods-
dienst, op
Ceylon.

DE Christelyke Godsdienst, van ouds hier geoeffend, bestaat of in die van de Roomsche, of in die van de Hervormde Kerk; die beyde op dit Eyland nog geoeffend werden.

De
Room-
sche.

Die van de Roomsche Kerk, is 'er door de Portugeesen, na dat zy zig op dit Eyland vastgezet hadden, ingevoerd.

Die groote Apostel van Indiën, *Franciscus Xaverius*, den 7. April, 1541.

van Lisbon na Indiën gevaaren, en den 6. Mey, 1542. tot Goa gekomen zynde, begaf zig in 't begin van October (zoo de *Jesuit Jarricus* aantekend) met *François Mansilla*, die nog geen Priester was, na 't Gewelt der Parruas, daar de Paarl-Vissery, ontrent Man-Aar en Toetocoryn is.

Zo ras hy daar gekomen was, liet hy verscheide Geloofs-stukken, met eenige korte verklaringen, en Gebeden, uit de Catechismus by een trekken, waar van hy als een Belydenis des Geloofs maakte.

Hy leerde hen egter, voor al, het Pater Noster, Ave Maria, het Credo, en wat dies meer is, opzeggen, leefde onder hen zeer streng en ingetogen, waar mede hy zeer veel vrugt dede.

Hy had verscheide geschillen met de Bramines op 't Land van Mature, van welke hy 'er maar een heeft kunnen bekeeren; dog van de gemeene Heydenen heeft hy van deze Visschers wel 40000 bekeerd. Daar waren 'er bevorens wel 20000 in naam, dog nog Heydenen metter daad, en waarichyelyk door de

St. :

St. Thomas Christenen hier ingevoerd; maar die waren by de bekeerden door *Xavier*, zo de Portugeesen zeggen, niet te vergelijken.

Na dat hy nu al het nodige op die kust van *Madure* verricht had, vertrok hy na *Toctoecotyn*, doopte daar een Zwangere vrouw, die, niet had konnen baaren; dog die, zoras hy haar Gedoopt had, (ô Wonder!) verlosste, waar op hy niet alleen haar kind, en huisgezin, maar daar na ook die geheele Stad, die over dit Wonder verbaast stond, Doopte.

Hy deê daar ook nog andre wonderen: want hy verlosste een bezeten van zyne dolheid, en wakte een dooden op, dat hy meermaalen dede, waar door hy de naam van den grooten *Vader* verkreeg, hoewel hy zich hier op geenzins verhoeverdigde, maar zich in alles zedig, en zeer nedrig, zonder oit daar op te roemen, droeg.

Na dat hy nu dus tót in December toe, op die *Peerl-Visschery*, en ontrent de *kaap Comoryn*, gebleven was, vertrok hy weer na *Goa*; maar wie moet daar over niet verbaast staan, als hy dezen stouten *Jesuiet* van den grooten *Xavier* hoord zeggen, dat hy in drie maanden 40000 Heydenen tot Christenen bekeerd heeft; daar men nu jaaren van nooden heeft, om 'er maar een stuk 3 of 4 te maken; doch als men aan de andre zyde weer overweegd, dat de gansche *Belydenis* dezer Christenen, (gelijk de hedendaagfche ervarenheid nog leerd) maar in een *Ave Maria*, en in een *Pater Noster*, bestaat, 't geen ik gelove, dat die botte *Parruas* met veel moeite, geheel, of ten deelen, in die tyd van buiten geleerd, maar, zo ras *Xavier* weg was, weer vergeten hebben, zal men dit licht konnen aannemen, te meer, dewyl over al daar hy 'er zoo veel bekeerde, zulks even eens is geweest, en wy ondervonden hebben, dat dit alles maar hoog en idel opgeven is, behalven dat den aard van alle de *Indiaanen* medebrengh, dat zy door de bank luy, vadzig, traag in 't leeren, en genegen zyn, alles dat zy leerden, zo men hen 'er niet zeer streng toe houd en als met geweld 'er toe dwingt, aansfonds te vergeten.

Zulke Christenen nu, heeft de groote *Xavier* hier in dien korten tyd gemaakt, en gelaten, en geen andre, wshalven het beter was, daar van te zwynen, als 'er nog op te roemen.

Hy quam 'er in *Februari*, 1544. nog eens, en bragt toen *Manfilla* (nu reeds *Priester* geworden) en eenige andre *Priesters* mede, van welke hy 'er vier

op de *Paarl-Visschery* liet, en vertrok na *Trevancoor*, daar hy in eene maand meer als 10000 Heydenen doopte, waar over hy van hun *Priesters*, en van veel ontrouwe Christenen, vervolgd wierd.

Op dit Gerugt van de *Bekering* van zo veel *Lieden*, door *Xavier*, quamen ook die van 't *Eyland Man-Aar* over. Hy kreeg ook *Brieven* van dat *Eyland*, en zond 'er *Priesters* henen, van voornemen zynde, om 'er ook zelf na toe te gaan, na dat hy de *Zaaken* van den *Godsdienst* eerst wat meer vastigheid zoude gegeven hebben.

Ondertuffchen wierd de *Priester*, door hem na *Man-Aar* gefonden, zeer wel ontfangen; dog de *Koning* van *Jaffanapatnam* nam dit zeer qualyk, en vervolgde (schoon in schyn een *Vriend* der Portugeesen) de zelve, latende van die van *Man-Aar* kort daar aan wel 600 *Perfoonen*, van 't mannyk en vrouwelyk *Geflacht*, en van allerley ouderdom, jammerlyk om hals brengen. Ook zogt die *Vorst* zynen *Oudsten Broeder*, de *Kroon* eygentlyk toequam, te ontvlugt, en daar zeer wel van de Portugeesen ontfangen zynde, wierd mede van hen *Gedoopt*.

Daar op nu vertrok *Xavier*, om dit werk van *Man-Aar* te herstellen, en dien *Dwingeland* van *Jaffanapatnam* uyt te roejen, na *Coetsjen*, en van daar na *Cambaja*, na de *Sofa*, om zyne hulpe tegen den zelve te verfoeken.

Hy, die verkregen hebbende, vertrok in *April*, 1545. in *Gezelschap* van *Jan Manfilla*, met een *Vloot* na *Man-Aar*; dog hun toeleg wierd verideld door een *tuffchen-val*, alzo een *Portugees* *Schip*, van *Pegu* komende, door storm op de wal van *Jaffanapatnam* geworpen, en daar by hun voornemen, om dezen *Koning* te beoorlogen, tot dat zy dit *Schip* zouden weder bekomen hebben, afgesneden was.

In dit zelve jaar zond *Xavier Antoni Criminaal* (een van de 3 *Priesters*, door den nieuwen *Onderkoning*, *Joan de Castro*, mede in *Indiën* gebragt, en de eerste, die by *Xavier* in *Indiën* quamen) na de *Peerl-Visschery*, die daar, als een *Bloed-getuige*, *Jan de Beyna* (ook een van die drie) by zig hebbende, stierf.

Naderhand hebben de *Portugeesen*, alzo de *Koning* van *Jaffanapatnam* tegen hen opstond, dat gansch *Ryk* veroverd. Hy viel, na dat de *Onderkoning*, *Constantyn de Saa*, pas na *Goa* vertrokken was, weder af, betaalde geen *schatting* meer, en vervolgde de *Christenen*, 't geen hy voornamelyk *Ao*. 1590. toonde.

412 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST

de, wanneer hy met een Vloot van 65 Zeylen, juist op een tyd, dat 'er maar pas 60 man in de Vesting van Man-Aar was, in die Baey verscheen; dog wierd egter wakker geklopt, en in de vlugt gellagen, na dat hy veel volk verloor had.

Hy nam 'er A°. 1591. nog een preuve af; dog wierd daar met zyne Malabaarsche Hulp-troepen van Zee-Rovers weder geslagen, zo dat het Hoofd der Malabaaren daar zyn eynde vond, de Koning weer op de vlugt geraakte, en geheel Jaffanapatnam, toen door den dapperen *Don Andrea Furtado de Mendosa*, door den Onderkoning *Matthias Albuquerque* derwaards gezonden, na het tweemaal slaan van deze Vlooten voor Man-Aar, veroverd is, 't geen naderhand aan de Portugeesen, alenskens meer en meer voet op Ceylon krygende, gelegenheid gegeven heeft, om zeer veel Cingaleesen op hun wyze te bekeeren, hoewel wy daar af by de Portugeesche Sehryvers niet meer uytgedrukt vinden.

In dezen Staat, die, door den yver der Portugeesche Priesters van tyd tot tyd, zoo lang zy hier Meesters waren, toegenomen heeft, zyn de Zaken van den Godsdienst op Ceylon, gebleven, tot dat de Nederlanders dit magtig Eyland (voor zoo verre de Strand-Steden, en eenige Vestingen Landwaard in, by ons bevorens beschreven, aangaat) veroverd, en de Portugeesen 'er uytgedreeven hebben.

Egter hebben hunne Paapen en Priesters, volgens hunne gewoonte, niet nagelaten, het quaad Zaad hunner Leere, hier en daar te zaejen, waar tegen de Overheid, alhier een Plackaat heeft doen afkondigen, den 12. Aug. 1682.

D E

HERVORMDE GODSDIENST,

O P

C E Y L O N.

De Hervormde Godsdienst, op Ceylon.

HET zal nu tyd werden, dat wy ook eens van den Hervormden Godsdienst, en van de Dienaaren des Goddelijken Woords, die op dit Eyland, van wegen de E. Nederlandsche Maatschappij, gestaan, en tot bekeering der Cin-

galeesen gearbeid hebben, beginnen te spreekken.

A°. 1642. den 6. October.

Wierd *D. Antonius Hornbovius* al-
lereerst door die van Batavia beroepen, om van daar als Predikant na Gale te vertrekken; dog hoe lang hy daar gestaan heeft, is my nergens gebleken.

A°. 1643. den 7. Juli.

Wierd *D. Joannes Sterthemius* beroepen na Gale, die nog in die zelve maand derwaards vertrokken, en tot A°. 1645. hier gebleven is, in welk jaar zyn Eerw. dood-krank geworden, na Batavia toog, alwaar hy den 24. April des zelve jaars verscheen.

Gedurende zyn aanwezen had hier ook een Proponent, *Jacob Pieterszoon*, gelegen, die ondertusschen overleden, en waar door deze Kerk in groote ongelegenheid geraakt is, alzo hen veel dienft door den zelve in zyn leven geschied was.

A°. 1645. den 26. Juni.

Vertrok *D. Antonius Hilarius* na Gale, om daar als Predikant te leggen, en hy bleef hier eenige jaaren aan een. Hy had den 15. Jan. met veel ernst van den Heer Bevelhebber, *Jan Thyszoon Payart*, alhier verzogt, om den Mohammedaansche Godsdienst, die hier eenige wortelen geschoten had, uyt te roejen.

Den 18. Juli, 1645. wierd *D. Joannes a Breyl* na Gale beroepen; dog alzoohy, op de kust van Choromandel aangierende, daar bleef, wierd deze verzending in een Beroep na de Kust veranderd, en op Batavia goedgekeurd.

A°. 1647. den 9. Septemb.

Heeft de Kerkenraad van Batavia, *D. Daniel van Arkel* na Gale beroepen; dog zyn Eerw. is, voor zyn vertrek, op Batavia overleden.

A°. 1648. den 10. en 31. Aug.

Zyn herwaards beroepen *D. D. Antonius Lenzius*, en *Henricus Bongaard*; van welke de eerste tot A°. 1650. en de laatste wel langer hier gebleven is; dog hoe lang, is my nergens gebleken, dan dat ik by de Heer *Baldens* zie, dat zyn Eerw. A°. 1671. al overleden was. *D. Lenzius* wierd in 't voornoemd jaar, na dat hem de Heer *Maatsuyker* niet weynig geplaagd had, en zo zyn Eerw. als

als ook D. *Bongaard*, geflagen had, na Batavia opgezonden, en onfchuldig bevonden; niet tegenftaande die Heer zeer bitter over hem gefchreven had; hoewel 't ganfch gefchil zyn oorfpronk van zyne byzondere Penfionaris-tafel, die hy invoeren wilde, had; daar zig de Predikanten met reden tegenftelden, alzo daar geen voorbeeld van was.

A^o. 1649.

Wierd D. *Hilarius*, over wan-gedrag, na Batavia opgezonden, daar hy den 14. December verlicheenen is, dog men moet weten, dat deze Heer, en ook D. *Lenzius*, zeer driftig door de Heer *Maatsuyker*, Landvoogd aldaar (en een Jefuïet in zyn hart) en fterk met Proceffen vervolgd wierden; weshalven op zulken fchryven van de Heer *Maatsuyker*, die de Regeering na zyn hand dragen kon, niet veel agt fla; buiten dat D. *Hilarius*, en *Bougaard* zeyden, van hem ook geflagen te zyn.

In dit zelve Jaar, den 13. Septemb.

Wierd D. *Antonius Stamperius* na Nigumbo; dog zodanig beroepen, dat hy mede als een Stem-hebbend-Lid in den Kerken-Raad tot Punto Gale zou aangemerkt werden. Hoe lang hy hier bleef, blykt niet.

In dit zelve Jaar wierd de Heer *Maatsuyker* tegen D. *Hilarius*, door zyn grooten Vriend, de Heer *vander Lyn*, fchoon hy ongelyk had, geregtveerdigd, te meer, alzo de Batavifche Predikanten, den Heer *vander Lyn*, over zyn Byzitten vermaand hadden.

A^o. 1651. den 11. Juli.

Zond men D. *Franciscus Wynngaarden* van Batavia herwaards, die hier tot A^o. 1655. bleef, in welk jaar zyn Eerw. als Predikant van Nigumbo voorkomt, zonder dat 'er blykt, hoe lang hy 'er gelegen heeft. A^o. 1659. den 26. July, heeft hy weder op Gale gelegen, daar hem de Heer *van Goens*, op eygen gezag, in werwil, en buiten kennis van den Kerken-Raad van Gale, na toe zond, trekkende dat Kerkelyke aan zich; en hy is van daar A^o. 1660. na Batavia vertrokken, daar hy den 28. Junius, met Loffelyke getuigeniffe van zyn Dienft en gedrag, aangekomen is.

A^o. 1652. den 26. Septemb.

Wierd D. *Dominicus Vinfemius* na Gale beroepen, van den welken den 14. October zeer flegte Getuigeniffen

in den Kerkenraad van Batavia opgelefen wierden, waar uyt my toefchynd, dat hy zedert opgefonden is, aangezien ik hem na dien tyd nergens op Ceylon geplaatft vinde.

A^o. 1655. den 9. Juli.

Was D. *Petrus Keffelerus* met den Veld-Heer, den Ed. Heer *Gerard Hulft* van Batavia vertrokken; dog zyn Eerw. komt den 19. October 1656. al als overleden voor.

A^o. 1656. den 18. Septemb.

Zyn D. *Philippus Baldeus*, en D. *Joannes Ferreira D'Almeida*, na Gale beroepen, en den 6. Novemb. derwaards vertrokken. De eerste stond hier tot A^o. 1657., en wierd toen 8 maanden, als Veld-Prediker gebruikt.

Na dien tyd is zyn Eerw. A^o. 1658. als eerste Predikant op Jaffanapatnam gelegd, daar hy tot A^o. 1661., 3¹/₂ jaar alleen, en na dien tyd, nog tot A^o. 1665. bleef.

De laatste is A^o. 1658. op Toetoccoryn gelegd, en daar tot A^o. 1663. gebleven.

A^o. 1658. den 12. Septemb.

Beriepen haar Edelheden D. *Joannes a Breyl* na Gale, die in dat zelve jaar op Man-Aar gelegd is, en hier tot A^o. 1661. stond, en toen op Jaffanapatnam geplaatft is, daar hy tot A^o. 1665. bleef, zynde daar na van Batavia A^o. 1668. na 't Vaderland getrokken, en op de te huis-Reyze, aan de Caap der Goede Hoop, overleden, daar hy ook begraven is.

In de vorige tyden waren 'er groote Ceylon-Onlusten, van tyd tot tyd, tuffchen de Heeren Landvoogden en Kerkelyken hier geweest, die men in allen deelen zocht te drukken, waar toe de Heer *Maatsuyker* niet weynig 't zyne gedaan heeft, trekkende alles, zo veel 't mogelyk was, na zig, en ongehoorde dingen invoerende, te weten, dat den Commiffaris Polityk een byzondere Tafel, met een rood fcharlaken Kleed, (*waar van wy nog nader fpreeken zullen*), in Kerkenrade hier hebben moest, daar zelf haar Edelheden op Batavia dit voor hunnen Polityken Commiffaris, die een Raad van Indiën was, noit gevorderd hadden.

Daar over waren ook groote klagten van wederzyden na Batavia, en ook na 't Vaderland, gedaan; dog al in de tyd van de Heer *Hulft* wierden de

414 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST

Schriften tusschen de Heeren *Maatsuyker*, en *Kittensley*, en tusschen die van de Kerken-Raad, op Gale verbrand, hoedanig ook met alle de Papieren, van A°. 1651. tot A°. 1654. selynd gehandeld te zyn; na welken tyd 'er ook weder eenige stillstand van dezen onruft geweest is.

In dit zelve jaat plagt 'er ook, als een Predikant op een buiten-visite der Kerken gaan zoude, altyd eerst geloot te werden, gelyk den 12. January, in dit jaar in 't Besluit-Boek aangetekend staat; dog of dit vervolgd zy, blykt niet.

A°. 1659.

Liet de Heer RYKLOF VAN GOENS dit navolgend Heylzaam Plackaat tot Colombo afkondigen, en aanplakken.

Plackaat
A. 1659.
over 't
invoeren
van de
Duitze
Taal.

DE *Edele Heer: Ryklof van Goens*, Raad van Nederlands India, &c. en zynen Raad, doen te weten, Saluit, en maken bekend, hoe dat haar E. E. zich, van alle tyden af, zeer hebben laaten ter herten gaan, de Roem, Lof, en de Eere, van onze Nederlandsche Natie, en hoe zy ook zeer ernstig getragt hebben na alle middelen, om die heerlyk te doen uytmunten, zo is 't dat de zelve een van de voornaamste Zaaken, daar toe konnende dienen, geoordeeld hebben, de voortzetting en vast-stelling der Nederduitze Taal, en daarentegen de vernieling, en Abolitie van de Portugeese Spraak, op dat met deze uytroeying, en invetling der onze, de naam en gedagenis van onze Vyanden mogt vergeeten, en de onze ingegrift werden. Om daar toe nu te geraken, is goed geoordeeld, van de Lyf-Eygenen een aanvang te maaken, waar door zeer licht geheele Familien, en byzonder jonge kinderen, de Taal hunner Vaderen zuiver zullen komen te leeren. Dierhalven werd aan ider Inwoonder dezès Eylands befaft, en bevolen, hun Slaaven (wel verstaande, de jongens, of mannen) alle die de Duitze Taal niet spreken kunnen, het hair hunner Hoofden kort te doen affnyden, en hen dat zodanig, zonder hoeden, te laten dragen, tot dat zy Duitfch zullen kunnen, met waarfchouwing, dat de geene, die hier in nalatig bevonden werd, en binnen ses weken na dato dezès zulks niet uytvoerlyk zal gedaan hebben, drie Reaalen van agten verbeuren zal, excluderende alle zoda-

nige Slaaven, die de Duitfche Taal kundig zyn: want die, en anders geene, zullen lang hair, en hoeden, mogen dragen; 't welk wy alzo, ter reputatie en Eere der Nederlandsche Natie, hebben bevonden te behooren.

Aldus gedaan en Gearresteerd, in 't Casteel Colombo, den 14. November, A. 1659. Geaffigeerd, en Aangellaagen den 21. dito.

Was getoekend,

RYKLOF VAN GOENS.

Lager, *Ter Ordonnantie van zyn Ed.*

LUCAS VAN WEERDEN,
Secretaris.

Dit was een zeer goed Plackaat in ^{A.} zich zelve, en het ware te wenschen ^{kin} geweest, dat zulk een besluit in alle de ^{nie} Landvoogdyen, onder de E. Maatschappij in Indiën staande, genomen was, om alomme de Nederduitfche Taal in te voeren, en 't is zeker, dat 'er dan, na verloop van zo jaaren, wel thienmaal meer voordeel, als nu, door de Predikanten alomme gedaan, en zo veel Geschillen over de Taalen ook afgesneden zouden geweest zyn; daar men nu een menigte van Predikanten tot het aanleeren der Taalen of onbequaam, of hen jaaren bezig ziet, eer zy deze of geene Taal meeter konnen werden, en als zy die dan met veel moeite al Meester geworden zyn, dan werden zy zomtyds door haar Edelheden op Phatfen gelegd, daar die Taal niet te pas komt, en onnut is.

Wanneer 'er nu een algemeene Last gansch Indiën door geweest was, om de Duitfche Taal in te voeren, en om niet, dan in die Taal, te Prediken, zo waren alle de Predikanten van eerften af aan in staat geweest, om over al, waar zy ook na toe zouden mogen gezonden werden, dienst te doen.

Ja! ik zegge, dat het van nu af aan nog te wenschen was, dat geen andre, dan de Nederduitfche Taal, in Indiën gebruikt, en met alle kragt ingevoerd wierd, en men zou, na weynig jaaren, bevinden, dat de vrugten ter bekeering der Heydenen, alomme veel gewenschter, en dat ook de onkosten der Ed. Heeren Bewindhebberen veel minder, dan jegenwoordig, zouden zyn: want daar zy (by voorbeeld) nu op Batavia, cenige

eenige Predikanten voor de Portugeefche, en ook eenige in't byzonder voor de Maleytsche Gemeynthe moeten hebben, zo zouden zy die 5 Predikanten, buiten allen tegenfpraak, dan konnen miffen, alzo de 5 Duitze Predikanten, dan zo wel voor beyde deze, als voor de Nederduitsche gemeynthe, zouden konnen Prediken, zonder hunne Dienften, eenigzins meer te bezwaaren.

En gelyk dit zo op Batavia is, alzo is het ook in verfehede Landvoogdyen gelegen, daar dan ook alle de Predikanten, van eerften af aan evenveel dienft onder den Inlander zouden konnen doen, dat nu maar van de helt, en dikmaals maar van een (alzo de andre niet taalkundig zyn) gefchieden kan.

Daar beneven hebben haar Edelheden ook verfehede verkeerde middelen gebruikt, en verfehede zeldzame Ordres gegeven, dwingende mannen van hooge jaaren, en die dat ook noit Meester konden werden, om vreemde Taalen te leeren, even eens of dit aanleeren van Taalen zoo in iders magt ftond, en als of men dat maar te gebieden had.

D. *Manteau* wierd daarom uyt Banda, A°. 1675. opgezonden, en gaf toen een zeer breed, en net vertoog aan haar Edelheden tot Batavia over, waar in hy aanwees.

1. Dat het leeren van Taalen een vrywillig werk was, dat ider een, na dat het hem lufte, of hy zich daar toe bequaam vond, doen of laten, en daar men niemand, (gelyk hem nu gefchiede) toe dwingen kon, alzo dit een byzondere gave Gods was, die niet aan ider een, die dat maar ondernemen wilde, gegeven wierd.
2. Oordeelde hy, dat men ook een byzonder opzicht in dezen ontrent jonge Liederen, in de kragt van hun jeugd, en ontrent mannen van hooger jaaren, nemen moest, alzo dit de eerften zeer gemakkelyk, en de laatften zeer moeyelyk viel te doen.
3. Dat het ook noit by die van de Hervormde Kerk een gebruik geweest was, hunne Predikanten te dwingen, een Taal te leeren, alzo dit in deze dagen niet tot zyn Ampt behoorde.
4. Zeyde hy, dat de Heeren Bewindhebbers noit enig uytdukkelyk bevel daar toe gegeven hadden.
5. Dat, zo men dit al invoeren wilde, men dan den een niet meer,

als den andren, hier in behoorde te verfehooenen, gelyk aan veelen reeds gebleken was, die 'er niet eens over aangefproken waren, en dat men niet maar deze of gene, die men dan voornemen wilde, 'er maar uyt pikken moest.

6. Dat, fehoon dit nu al ontrent allen mogt in't werk gefeld, en aan allen gelyk opgelegd werden, zy alle daarom juift niet even bequaam zouden zyn, om vreemde Taalen te leeren, alzo de ervarentheid genoeg leerde, dat van de thien geen een dit ftuk Meester geworden was.
7. Dat het aanleeren van een vreemde Taal aan veel Predikanten veel meer werk, als 't ganfch werk van hunnen dienft, gegeven had, en dat het daarom best was, zulke jonge mannen daar toe te gebruiken, die daar toe luft en bequaamheid hadden, en niet mannen van jaaren, of die nog luft, nog de Gave van God ontfangen hadden, om vreemde Taalen te konnen leeren.
8. Behalven, dat men ondervonden had, hoe weynig vrugt 'er met dat aanleeren der Taalen, doot die genen, die dit ftuk al te boven gekomen zyn, gedaan is.

Dit vertoog, hoe wel gegrond ook in zich zelve, zou zyn Eerw. zeer weynig geholpen hebben, zo de Heer *Hurd*, die als Veld-Heer na Java ging, hem niet als Veld-Prediker medegenomen had; want anders was 'er al vast gefeld, om hem na 't Vaderland buiten dienft te zenden, alleen, omdat hy weygerde zo een Taal te leeren.

Indien deze Heer wat ouder ter dier tyd geweest was, of eenige jaaren vooruyt had konnen zien, had hy 'er wel konnen en mogen, als een negende Artikel, byvoegen, dat, als 'er al mannen waren, die luft en bequaamheid hadden, niet alleen, om in een vreemde Taal te Prediken, maar zelf ook om hunne ledige uren tot het vertaalen van den ganfchen Bybel, zonder iets voor hunne moeite te begeeren, te befteden (een werk, immers van deuyterfte noodzakelykheid, om de bekering der Heydenen voort te zetten) men zulke neerftige mannen, dan nog met hunne vertaalde Bybels heeft laten zitten, zonder de zelve te willen Drukken, waar ontrent de verkeerde zugt, en nyd van deze en gene (my zeer wel bekend) uytnemend veel quaad gedaan heeft.

Men heeft dat gezien, en ziet het nog, aan de Overzetting des Ouden Testaments in 't Portugees van *D. Ferreira*, en aan myne Overzetting des Bybels in de lage Maleytze Taal, die, daar ik zo veel jaaren in die Taal niet zonder Lof en Vrugt in myne Gemeente (gelyk uyt myne Dimissie, onder Amboina gemeld, te zien is) gepredikt heb, eghter, om een verkeerde bevatting van haar Edelheden voor 't Hoog Maleyts (op 't bloot zeggen van *D. Leydekker*, en zyne twee Zwagers, de Heeren *De Haas*, en *van Riebeeck*, toen Ordinaris Raden van Indiën, dog niet in staat zynde, om over die Taalen te oordeelen) en uyt een ongegronde drift voor de Overzetting, van de Heer *Leydekker*, ter gunst van die Heeren, in de Hooge, dog onder 't Christendom alomme onverstaanbare, en onleesbare Maleytze Taal, hebbe moeten agter staan, terwyl zo wel het werk van de Heer *Leydekker*, als het myne, daar naar zo ongedrukt, en even als of al dien arbeid niets weerdig was, leggen blyft, daar dit immers voor God, nog voor de Wereld, met geen schyn van reden te verantwoorden is, alzo men, of een van beyde die werken, tot dienst der Christenen, en der Heydenen, daar, en elders, of wel die beyde te zamen (gelyk ik, om den arbeid van de Heer *Leydekker* vollagen zoo veel eere als de myne te geven, altyd best geoordeeld hebbe) behoorde al over lange gedrukt te hebben.

Dit is 't Lot van mynen Bybel, en die van den overleden Heer *Leydekker*, waar van men mogelyk zeggen zal, dat die niet gedrukt werd, om de geschillen, over beyder Taal geresen; dog 't is immers buiten tegenpraak, dat de Heer *Leydekker*, een zeer weerdig Nederduits Predikant was, maar die geen Talent had om Maleyts te Prediken, en die ook de Maleytze Taal, die alomme in de Landvoogdyen der E. Maatschappy verstaanbaar voor den Inlander gepredikt wierd, niet verstond, en nooit gepredikt had, immers niet kon, nog mogt vergeleken werden by my, die zoo veel jaaren aan een, met veel lof, vrugt, en zeer verstaanbaar gepredikt had, en op welkers Maleyts de Heeren Zeventien dierhalven ten vollen behoorden geruft geweest, en nog (zo zy dit maar eens onzydig geliefden te overwegen) geruft te zyn, of anders behoorden nog zy, nog haar Edelheden in Indiën, toegelaten te hebben, dat, of hy, of eenige andre Predikanten, wel 100 jaaren bevoers al, in die quade Taal (zo men zeer ongegrond zegt, want dan is 't Neerduits, in opzicht van de zuivre Hoog-

duytze, ook een quade Taal) Predikanten, of niet te dulden, dat het zelve nu nog om de Oost, en op Batavia, geschiede, gelyk alomme daar bekend is.

En is 't om dat geschil over die tweederley taal? wat is doch de Reden, dat het Oude Testament, door *D. Ferreira*, in 't Portugees vertaald, en daar niet het minste geschil over is, niet gedrukt werd? niet anders, dan een groote liefdeloosheid, en kleynagting, voor den arbeid van neerstige Predikanten, slegte yver voor 't werk der Bekeering onder de Heydenen, en (in de plaats van Loon voor den Arbeyder) een bitter Nyd van zommigen, die, zulke werken liever in den Brand dan Gedrukt, wenschten te zien, schoon zy ten vollen van de vrugt des zelfs overtuigd waren, en dat alleen maar, om dat zy aan zulk een iverig Man de bloote eer, die hy daar voor gehad zou hebben, benydden, en zy zelt onbequaam, of niet genegen waren, om zulk een werk waar onder zy gesmoord zouden hebben, te onderneemen.

Om nu nog een Woord van 't leeren der Taalen hier aan te lassen; onder de Kerk-stoffe van Batavia, konnen wy zien, hoe haar Edelheden aan de Heeren *Op den Akker* en *Thornton*, (die zich beyden reeds wakker in 't aanleeren der Portugeesche Taal geoeffend, en een menigte van jaaren daar in Gepredikt hadden) uytdukkelyk belaft hebben, dat zy voortaan ook in 't Nederduitsch zouden hebben te Prediken, schoon zy beyde verklaarden, dit hen (en voor al was dat den zeer ouden Heer *Op den Akker*, een man nu van in de 70 jaaren niet te vergen,) onmogelyk geworden te zyn, also zy zich zelve geheel en al aan de Portugeesche Taal, zoo veel jaaren aan een, overgegeven, en 't in hun vermogen niet meer hadden, om dat zo veerdig, en met zulke spreekwyzen in 't Nederduitsch te zeggen, als zy dat wel in 't Portugeesch konden uytducken, dog alle hunne betuigingen hadden geen ingang, en de Hooge Regeering bleef onveranderlyk op dat genomen Besluit staan, weshalven zy (tegen alle Reden aan) gedrongen wierden, zig daar na te schikken. Een Zaak, waar van ik in de 7 vereenigde Landen, of elders, nooit eenig voorbeeld gehoord heb, dat de Hooge Overigheid oit aan een Engels Franich, of Schots Predikant (by voorbeeld) belaft heeft, om, buiten die Taal, waar toe zy geschikt waren, en waar in zy zich zedert langen tyd geoeffend, en Gepredikt hadden; nog in 't Neerduitsch of in een andre Taal te Prediken, een

Last, die zekerlyk veelen ook niet zouden konnen opvolgen, om dat ieder Taal zyn Man volkomen vereischt.

Veel beter, en bescheydener zouden haar Edelheden gedaan hebben, de Zaken dier Taalen, zo als die nu waren, te laten, maar aan alle Landvoogden te belasten, voortaan alleen de Duitze Taal in te voeren, en dan was 'er een veel groter vrugt van den dienst der Dienaren alomme te hopen, dan oit te voren, en dan zou ook het Drukken van alle Bybels, als onnoodig, van zelfs vervallen, en dus zouden dan ook die, en alle de onkosten, zoo van dien Druk, als van zo veel Inlandze Meesters in die byzondere Taalen, konnen gespaard werden.

Na dat wy nu deze Aanmerking tusschen beyden gemaakt hebben, zullen wy weder voortgaan met het jaar van aanwyzing, wanneer hier deze of gene Predikanten gezonden zyn.

A^o. 1660. den 30. Augustus.

Is D. *Ludovicus Bogaard*, op Batavia, na Ceylon beroepen, en in dat zelve jaar als eerste Predikant op Colombo geplaatst, zonder dat ik zeggen kan, hoe lang zyn Eerw. daar gebleven, of waar hy verder verfond is: want daar van is geen nette aantekening gehouden.

A^o. 1660. den 18. Octob.

Is D. *Gerardus Holkenburg*, mede na Ceylon beroepen, en in dat zelve jaar ook op Colombo gelegd, daar hy tot A^o. 1662. gebleven, op welke tyd zyn Eerw. daar overleden is. Hy wierd hier toen door D. *Henricus Wallius*, eenigen tyd, na dat hy met de Heer *van Goens* eerst na Coetsjien geweest was, vervangen, also die op de Togt na Coetsjien zick geworden, en van daar na Ceylon gezonden was. Hoe lang nu D. *Wallius* hier bleef; blykt my niet klaar; dog wel dat hy naderhand op Coetsjien geplaatst is.

A^o. 1661. den 22. Augustus.

Wierden na Ceylon beroepen D. *Joannes Nathanaël Donker*, en nog een ander Predikant, diens naam niet uytgedrukt vinde. D. *Donker* wierd op Colombo gelegd, en is van daar A^o. 1664. buiten Dienst, den 28. Januari, na Batavia gezonden, en den 26. Februari, daar gekomen.

V. DEEL.

A^o. 1662. den 24. Juli.

Quamen hier D. *D. Antonius Scherius*, en *Gofuinus Slipperius*. Zy wierden beyde op Colombo geplaatst, van waar de eerste A^o. 1669. over wangedrag na Batavia, en van daar weer na Coetsjien, verzonden is; dog de laatste is in dit zelve jaar van zyn komst op Colombo geplaatst, en ook daar na A^o. 1668. overleden, dog waar de eerste gebleven is, of hoe 't verder met zyn Eerw. daar of elders ging, is my onbekend.

Ook schynd hier in dit zelve jaar D. *Cornelius Caletus* gezonden te zyn, zonder dat verder iets van zyn Eerw. weet te zeggen.

A^o. 1663.

Is D. *Joannes Ferreira a D'Almeida*, door haar Edelheden van Toetoccoryn in de Portugeesche Kerk op Batavia beroepen, en den eersten May aldaar gekomen.

Den 9. Julius, is de pas weer in Indiën gekomen D. *Balthasar Obie de Meter*, na Ceylon beroepen, bleef dat jaar op Colombo, en vertrok A^o. 1664. als Predikant na Coetsjien, daar hy, gelyk wy onder de Stoffe van Malabar zullen zien, overleden is.

A^o. 1664. den 12. Augustus.

Zyn door haar Edelheden herwaards beroepen D. *D. Jacobus Maxwell*, en D. *Bartolomeus Heynen*. De eerste is op Colombo in dat zelve jaar geplaatst, en 'er tot A^o. 1668. gebleven; dog D. *Heynen* is in dit zelve jaar voor een korte tyd, op Gale, en Jassenapattam, gelegd, zonder dat ik net wete, hoe lang. Naderhand is hy weder op Gale geplaatst, alwaar hy verder tot A^o. 1676. gelegen heeft.

Zyn Eerw. was tot Paraiba in West-Indiën geboren, en per de Waffende Maan, A^o. 1684. uytgekomen.

A^o. 1665. en A^o. 1666. den 11. Febr.

Quamen de Leden der Kerken-Ver-Seldsams gadering op Colombo in de Kerken-ka-ingevoermer, alwaar zy aan 't hooger eynde der ^{de Tafel,} Tafel een Rood Scharlaaken Kleed, ^{van den} Polity- twee ellen lang, vonden. Men vraag- ken de aan den Polityken Commissaris ^{Com-} missaris den Heer *Isaac de St. Martin*, van waar ^{hier,} dog deze nieuwe gewoonte, en wyze van handelen quam, waar op hy tot antwoord gaf, dat de Heer Zeevoogd,

* Fff

20

416 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST

en superintendent, *Ryklof van Goens*, het zo belast, en te gelyk gezegt had, dat, zo haar Eerwaardens daar iets tegen hadden, zyn Ed. dat verzogt te weten; waar op eerbiedig geantwoord wierd, dat zy dit voor deze reyse als een volflagen bevel van dien Heer wel konden gehoorzamen (gelyk zy toen ook deden) maar anders dit geenzins goedkeuren, vooreerst, aangezien het buyten eenig voorbeeld in Indiën, of op Batavia (daar een Raad van Indiën zat,) of in 't Vaderland, was; ten anderen, om dat zulks ook geheel en al, buyten kennis van den Kerkenraad, zoo maar ingedrongen wierd. Ten derden, om dat dit geen zaak was, waar over een byzondere Kerk mogt oordeelen; en waar over zy gehouden waren eerst met de andre Indische, en ook met de Vaderlandse Kerken te spreken.

A^o. 1667. in den Beginnc;

Is uyt 't Vaderland hier gekomen, D. *Joannes de Voogd*, die op Colombo geplaatst, en van daar A^o. 1679. na 't Vaderland weer vertrokken is.

A^o. 1667. den 11. Julius.

Instructie
A. 1667.
aan de
Kerken-
Raad ge-
geven. Liet de Heer *van Goens* een Nieuwe Instructie, die den 25. December, A^o. 1665. opgesteld, en door haar Edelheden goedgekeurd was, inlevcren, welke de Kerkenraad verzogt te houden, zynde een bericht voor de Diakenen, &c.; dog over het zitten aan die voornoemde Polityke Tafel, wierd toen niets geantwoord.

Den 18. Julius,

Is D. *Jacobus Burenus*, door haar Edelheden herwaards beroepen, en op Gale geplaatst, zonder dat my blykt, dat hy tot A^o. 1676. ergens anders op Ceylon gestaan heeft, dan dat zyn Eerw. by 't tekenen der Classicale Acte, A^o. 1668. op Colombo voorkomt.

Den 28. December,

Vervolg
van de
voor-
noemde
Tafel. Liet de Heer *van Goens*, aan den Kerken-Raad van Colombo voorttellen, om den Commissaris Polityk, aan een Tafel alleen, met een lang rood kleed overdekt, te laten zitten; waar op de Kerkenraad tot Antwoord gaf, dat zy zulks niet konden goedkuren, alzo dat de hooge Overigheid van Indiën, noit in gebruik gehad hadde; dat zy wel wilden gelooven, dat zulks een eere was haar Hoog-Mog.; maar geenzins

de Polityke Commissaris van Colombo, toekomende. De Heer *van Goens* liet daar op antwoorden, dat zulks in vorige tyden wel meermalen gedaan was, ziende mogelyk op A^o. 1650. wanneer de Heer *Maatfuyker* dit op Gale ingevoerd had (gelyk uyt een oud Proces van D. *Lenzius*, met hem daar over, blykt) om dat hy als Pensionaris uytgekomen was.

De Kerken - Raad van Colombo, schreef 'er over aan de Kerken van Jaffanapatnam, Gale, &c.; dog die oordeelden dit alle zeer ondienstig, 't welk door den Kerken-Raad van Colombo, aan de Heer van Goens te kennen gegeven zynde, gaf die Heer tot antwoord, dat hy dit dan, om de Vrede der Kerke, ook laten zoude; dog dit koste D. *Maxwel* 't jaar daar aan zyne Dimissie na Batavia, die hy toen verzogt, en ook den 20. Jauuari, A^o. 1668. verkreeg.

Den 29. Augustus,

Wierd D. *Servatius Clavius*, herwaards beroepen, en in dat zelve jaar 1667. op Jaffanapatnam gelegd, die 'er tot A^o. 1679. gebleven, en toen als Predikant na Batavia beroepen is.

In dit jaar is ook D. *Arnoldus Oorschot*, met 't Schip de *Wassende Maan*, hier gekomen, en op Colombo geplaatst, gelyk ook D. *Joannes de Voogd*.

A^o. 1668.

Quam hier D. *Jacob Corf*, die op Colombo gelegd wierd; en in 't begin van deses jaars, vertrok D. *Maxwel* ziek, en verscheen den 23. April in dien staat op Batavia, te meer, alzo zyn Eerw. met den Heer *van Goens* niet over weg kon, en om dat hy een donkere wolk, daar hy gansch geen zin in had, opkomen zag; namelyk de Classicale Vergadering op Ceylon, tegen den 14. Maart, deses jaars belegt, en waar in alle misdagen (zo men voorgaf) verbeterd zouden werden, hoewel alles over een geheel andren boeg gewend wierd.

Het bestond uyt de Predikanten van Colombo, Jaffanapatnam, en Gale, in 't bywezen van den Commissaris Polityk, en wierd gehouden uyt last van de Heer *Ryklof van Goens*, Landvoogd van Ceylon, Zeevoogd, super-Intendent, expres Commissaris, mitsgaders gemeen Raad van Indiën.

Dit Classis duurde 16 dagen, voor en na de Middag.

Den

Op den 14. Maart,

Wiert gehandeld over de Proponent, *Joannes Tholi*.

Den 15. dito, 's morgens,

Over, dat men 't gevoelen van den Landvoogd volgen zou, en 's namiddags, sprak men over 't overgeven der Kerk-papieren aan malkanderen.

Den 16. dito,

Over 't antwoord op eenige uyt-drukkingen, en over de bepaaling der Woorden, nodige kennis, &c.

's Namiddags, over de uytsondering en toepassing, van de 39 Artikelen der Bataviſche Kerk-ordre, en over 't verzoek van een Extract van dien.

Den 19. dito,

's Morgens en 's Middags, weder over de Zaak van *Tholi*, waar van 20 Artykels gemaakt zyn.

Den 20. dito,

Wierd 'er gehandeld over 't Stuk van 't vernieuwen der Catechizaten, en over 't stuk der Diaconye, mitsgaders over 't verbeteren van eenige Kerkelyke mislagen, over D. *Heynens* beroep, en zyne Kerkelyke Getuygenis, en over zekeren eyſch op den Artikel, en de Acte van A°. 1659.

's Namiddags verzogt men *Coeli's*, of *Arbeyds-Slaven*, tot 't Viſiteeren, en beſoeken der Scholen nodig.

Den 23. dito,

Voor de Middag, over 't Stuk der Diaconye.

Den 26. dito,

Vielen 'er byzondere gevoelens over dat stuk voor.

Den 28. dito,

Wierd 'er over de Talen geſproken, en een middel beraamd, om het Portugeeſch, volgens 't Placcaat A°. 1659. afgekondigd, niet in te voeren, om de Landard van 't Portugeeſch af te wennen, welke aanmerkingen, daar over gevallen, zeer opmerkelyk zyn.

Na de middag is de geheele Kerk-Ordre, van A°. 1659. vernieuwd, en aangenomen.

Den 30. dito,

Is 'er over een byzondere Zaak, het beroep van D. *Clavius* betreffende, geſproken.

Den 3. April,

Heeft men over 't Na- of herlezen van 't Formulier, van 't Trouwen, en Doopen, en waarnemen der Viſitation; of 't bezoeken, en aannemen der Ledematen, Voorbereyding, en 't verdre; daar toe behoorende, gehandeld.

's Namiddags wierd 'er verzogt; of de Commiſſaris Polityk iets van wegen de Overheid voor te ſtellen had, en neen geantwoord zynde, heeft men malkanderen over en weder bedankt, waar over dan dit Clafis geſcheyden, 't verhandelde kortelyk in 't nette opgeſteld, en door de navolgende Perſonen ondertekend is.

Antonius Scheerius, Predikant tot Gale, Prefes.

Jacobus Burenus, tot Colombo, Scriba.

Arnoldus Oirſchot, tot Colombo, Aſſeſſor.

Servatius Clavius, tot Jaffanapatnam.

Mr. Michiel Dibbeë,
Benjamin Belyn, } Ouderlingen.

A°. 1668.

Zyn hier gekomen D. D. *Jacobus Schee*, en *Jacobus Corf*. De eerste wierd gelegd op Gale, dog wete niet; hoe lang, de tweede op Colombo, zonder dat ik ook wete, hoe lang; dog de laatste is geplaatst op Gale, en aldaar A°. 1671. overleden.

In dit jaar is ook herwaards gezonden D. *Nicolaas Agatha*, toen op Galé geplaatst, heeft A°. 1696. en 1697. op Nigumbo gelegen, dog is weer op Gale gelegd, en daar A°. 1718. Overleden.

A°. 1669.

Is hier gekomen D. *Laurentius Hemling*, die gelegd is op Colombo, daar hy tot A°. 1657. bleef, en toen na Batavia vertrok.

A°. 1671.

Is D. *Simon Cat* uytgekomen, en toen op Colombo geplaatst; A°. 1694.

* Fff 2

416 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST

van zyn Dienft wegens Ouderdom ontslagen, en daar 1704. Overleden.

Ook komen D. *Corf*, en de Propoent *Iboli*, als reeds Overleden voor.

Ook zyn in dit jaar alle Polityke Leiden uyt den Kerken-raad genomen, en tegen andre verwisseld.

A^o. 1674.

Is D. *Hermanus Specht* hier gekomen, en vertrok van Colombo na 't Vaderland A^o. 1691.

A^o. 1675. den 15. Octob.

Wierden herwaards beroepen D. D. *David Farny*, en *Lucas Bosch ab Os*, gewezen Predikant tot Everdingen, in de Clasfis van Buuren.

De eerste wierd op Colombo geplaatst, zonder dat my blykt, hoe lang zyn Eerw. daar gestaan heeft; dog de laatste bleef 'er maar van den 18. Jan. A^o. 1676. tot den 30. Maart, en vertrok toen na de Kust.

A^o. 1676. den 31. Augustus,

Is herwaards beroepen D. *Marcus Masius*, die toen op Nigumbo geplaatst is. Hy wierd A^o. 1691. wegens ouderdom ontslagen van zyn dienst, en is op Colombo A^o. 1706. den 23. April, Overleden.

Ook komt D. *Theodorus Cloppenburg* als reeds een jaar overleden, en alhier op Nigumbo geplaatst geweest, voor, die A^o. 1675. hoewel eenige meynen, dat hy A^o. 1678. eerst overleden zy; dog weet niet, wanneer hy hier gekomen is. Ook vertrok D. *Heynen* A^o. 1676 van Gale, na Batavia.

A^o. 1678. den 5. Septemb.

Is D. *Joannes Fredericus Stumpbius* door haar Edelheden na Jaffanapatnam beroepen, en in dat zelve jaar daar ook geplaatst; dog hy wierd A^o. 1680. na Batavia zonder Dimissie, of Kerkelyke getuygenis, opgefonden, quam daar den 26. Augustus, en had veel moejelykheden hier over; maar A^o. 1681. den 16. January is hy door haar Edelheden weer na Ceylon gezonden, om zyne Getuygenis te halen, en dan na 't Vaderland te vertrekken, ten ware hy zig aldaar weder mogt versoenen, waar na men hem daar, of elders weer zou konnen gebruiken. Hy stierf hier A^o. 1692. a 1693. Ook is A^o. 1679. verscheenen D. *Jacobus op den Akker*, die te dier tyd op Jaffanapatnam geplaatst is, en aldaar tot

A^o. 1687. gelegen heeft; zynde toen in Julius, van daar in de Portugesche Gemeente van Batavia beroepen; dog A^o. 1688. vertrokken.

In dit jaar 1679. is D. *Clavius* van Jaffanapatnam in de Nederduitche Kerk tot Batavia geplaatst, en toen ook derwaards vertrokken:

In dezen tyd was D. *Adrianus de Mey*, ook op Jaffanapatnam geplaatst, zonder dat wete wanneer hy 'er quam. Van den zelve spreke verder, onder A^o. 1682.

A^o. 1681. den 22. Septemb.

Is D. *Joannes Coiterus*, door haar Edelheden herwaards beroepen, na zyn komst, nog in dat zelve jaar, op Jaffanapatnam geplaatst, en tot A^o. 1686. gebleven, op welke tyd zyn Eerw. na Batavia vertrok, daar hy den 27. May, ook gekomen is. Hy schynd toen na 't Vaderland vertrokken te zyn, en A^o. 1699. zullen wy hem, als weder uyt gekomen, nog eens ontmoeten.

A^o. 1682.

Komt my nog al voor D. *Adrianus de Mey*, zonder dat ik wete wanneer hy hier quam, hy heeft op Jaffanapatnam (als bevorens blykt) gelegen, en is daar als Rector van het Malabaars Seminarium, (dat hy A^o. 1692. met ontslag van zyn Dienst wierd) met veel lof A^o. 1699. den 28. Febr. Overleden; dog hy zal ons voor zyn dood nog eens op de Kust voorkomen.

A^o. 1685. den 27. Aug.

Zyn herwaards gefonden, D. D. *Feico Wylsma*, en *Adrianus Bakker*. Zy wierden beyde op Jaffanapatnam gelegd, de eerste in dat zelve jaar; dog wete niet, hoe lang; dog D. *Bakker* wierd 'er A^o. 1686. geplaatst, en A^o. 1687. na de Kust gezonden, en van daar in de Nederduitche Kerk tot Batavia beroepen.

A^o. 1686.

Zyn D. D. *François Chasse*, en *Conradus Croonenburg*, uyt 't Vaderland op Ceylon gekomen, en beyde op Jaffanapatnam geplaatst. De eerste is hier A^o. 1694. den 7. Mey, ende laatste A^o. 1687. Overleden.

A^o. 1687.

Is hier gekomen D. *Isaac van der Bank*, op Colombo toen geplaatst, en A^o. 1703. daar overleden. Hy wierd A^o. 1695. al

van zyn Dienft ontslagen, om Rector van 't Cingalces Seminarium te zyn.

A°. 1688.

Is *D. de Mey*, van hier na de Kust, van Nagapatnam, voor een tyd gezonden, daar hy bleef tot de komst van *D. Clement*; hy had 'er wel willen blyven; dog 't wierd hem afgeslagen. Hy kwam A°. 1690. weer hier op Jaffanapatnam.

A°. 1690.

Is *D. Nicolaus Livius* op Ceylon gekomen, op Gale geplaatst, en A°. 1691. daar verdrinken.

A, 1692. den 3. April,

Zyn herwaards beroepen *D. D. Thomas van Simey*, *Philippus de Vriest*, den 3. dito. *D. Regnerus Croonenburg*, als mede *D. D. Gerardus Hakoma*, *Rudolus Meerland*, en *Joannes Roman*.

D. van Simey is A°. 1694. op Jaffanapatnam, A°. 1697. van daar na Gale, en A°. 1699. op Colombo geplaatst, en waar hy A°. 1700. na Batavia vertrok.

D. de Vriest, wierd A°. 1692. op Jaffanapatnam geplaatst, A°. 1694. daar Rector van 't Malabaars Seminarium gemaakt, kreeg A°. 1699. geschillen, en werd na Batavia opgefonden; dog kwam A°. 1700. als Rector weder hier, vertrok 1702. na Colombo, en legt 'er volgens de laatst tyding, A°. 1722. nog.

D. Croonenburg wierd A°. 1692. op Mature, dog van daar A°. 1697. op Jaffanapatnam, A°. 1697. weer op Mature, en A°. 1698. op Gale gelegd, van waar zyn Eerw. A°. 1700. na Batavia vertrok.

D. Hakoma wierd A°. 1692. op Gale geplaatst, daar hy tot A°. 1697. bleef, vertrok toen na Mature, lag 'er tot A°. 1698. en wierd toen op Jaffanapatnam geplaatst, van waar hy A°. 1669. na Batavia, en zoo verder, na 't Vaderland vertrok.

D. Meerland, wierd A°. 1692. (van Coetsjen gekomen zynde) op Colombo geplaatst, alwaar hy A°. 1692. overleden. *D. Roman*, is A°. 1692. op Jaffanapatnam geplaatst, en A°. 1699. na Batavia vertrokken.

In dit zelve Jaar 1692. of 't jaar bevoorens, is ook hier gekomen *D. Joannes Ruël*, die A°. 1692. op Colombo geplaatst, en A°. 1701. in Mey hier over-

leden is. Dat hy zich wonderlyk in de Cingaleesche Taal geoeffend had, zullen wy hier na mogen zien,

A°. 1694.

Is *D. Hermannus Specht* op Colombo geplaatst, en daar A°. 1697. overleden.

A°. 1696.

Komt *D. Joannes Coiternus*, weer uyt 't Vaderland op Ceylon, is op Jaffanapatnam gelegd, en den 14. Juli, A°. 1699. daar gestorven.

Men zegt dat ontrent dezen tyd, en zelf wel 30 jaaren te voren, al op dit Eyland wel 200000, en; zo de Heer de Heere in zekeren Brief aan den Heer Collaert zegt, wel 230500, Christenen waren, die zich in 't leeren der 10 Geboden, 't Geloof, en de Gebeden, &c. oeffenden; ontrent welke 10 a 12 Predikanten, zeer weynig konden uytretten; hoedanig het doorgaans in gansch Indiën gelegen is, daar men, naar zo groten Oegft, veel te weynig arbeeyders heeft.

A°. 1699.

Is in 't laatst van dat jaar, of in 't begin van A°. 1700. hier van Coetsjen gekomen, *D. Gerardus de Oude*, die op Jaffanapatnam, den 1. Febr. 1700. in de plaats van den overleden Rector, *D. de Mey* gesteld, en alwaar hy A°. 1701. door *D. de Vriest* weer als Rector vervangen is, blyvende nog hier tot A. 1703. wanneer zyn Eerw. op Colombo gelegd, en daar A°. 1720. overleden is.

A°. 1700. den 11. Octob.

Is *D. Philippus Goting*, van Malakka hier beroepen, op Colombo geplaatst, en 'er tot 1705. (wanneer na Coetsjen vertrok) gebleven.

A°. 1702. den 17. Julius.

Zyn *D. D. François van de Sande*, en *Arnoldus Swem*, herwaards beroepen, waar van de eerste in dat zelve jaar op Jaffanapatnam gelegd, en A°. 1705. 'er overleden is.

D. Swem is A°. 1702. op Gale geplaatst, en daar tot A°. 1711. dat naar 't Vaderland vertrok, gebleven, en eenige jaaren daar na te Hoorn overleden.

416 ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST.

In dat zelve jaar 1702. quam hier ook *D. Nicolaus Rimersma*, die op die zelve tyd op Colombo gelegd, en daar tot A^o. 1711. dat ook na 't Vaderland vertrok, gebleven, en jegenwoordig tot Leyden woonagtig is.

A^o. 1703.

Namen de Heeren Zeventien zeker besluit ontrent de Seminarja, gelyk wy uyt dit volgende Extract kunnen bespreuren.

EXTRACT uyt de Resolutie der Zeventien tot Amsterdam, op Donderdag, den 28. Juni, 1703. na de Middag.

Resolutie der Zeventien, over ses Proponenten, en over 't Drukken van D. Ruéls Grammatica.

IN 't Haagsche Verbaal, onder dato, 7. Mey, laatst gesproken zynde, in 't breede van de Seminarja, of Queckschoolen op Ceylon, als een op Jaffanapatnam, en een tot Colombo, en der zelve hope en verwagting, met aanwyzing van 't geene gemeend wierd tot bevordering en voortzetting der zelve van nooden te wezen, die door 't overlyden der Rectors en Bezorgers, daar over gesteld, te rug gezet is, is na rype deliberatie, tot voortkoming van zulke ongevallen, en tot herstelling der zelve goed gevonden aan te nemen, ses jonge bequame Proponenten, om voor af de Taalen aldaar gebruikelyk, te leeren, te weten, tot Jaffanapatnam, 't Malabaars, en tot Colombo 't Cingalees, en 't zelve zo te verdeelen, dat daar door met 'er tyd niet alleen Schoolmeesters, en Siekentroofers, maar ook Proponenten en Predikanten mogten aangequeekt werden, tot verdre onderwyzing dezer Inlanders en andren, in hun eygen Taal; in dat vertrouwen, dat de Synoden dezer Landen, om pregnante redenen, daar toe dienende, zullen komen te deffiteren van haar gefustineerde, dat namentlyk de Kerken in Indiën, niet zouden vermogen, gelyk nogtans daar te Lande van alle voorgaande tyden af het tegendeel is gedaan en gepraetizeerd, en voornamelyk mede door de Engelsen in hunne Colonien in West-Indiën, en die Gewelten, Proponenten,

veel min Predikanten te maken; dog zo de gemelde Synoden buiten alle verwagting daar van niet zouden mogen zyn af te leyden, dat men echter daar mede zal voortvaren, en de voorgaande Praetyk daar in opvolgen. Dat wyders zal werden gedrukt, de Grammatica, door den Predikant *Ruël*, in de Nederlandze en Cingaleesche Taal te zamen gesteld, en ten dien eynde herwaards overgezonden.

Onderfond, Accordeerd,
en was Geteekend,

E. SCHOT.

Accordeerd,

J. BROUSE,

eerste Klerk.

A^o. 1704.

Is *D. Petrus Sinjeu* hier gekomen, en op Colombo geplaatst, alwaar zyn Eerw. Rector van het Cingalees Seminarium, A^o. 1705. geworden, en die A^o. 1722. nog was. Ook Predikt zyn Eerw: om de 14 dagen eens.

Dog alvorens van dit jaar 1704. tot de volgende over te slappen, zo zullen wy om wat nader kennis van den Staat der Kerken en Schoolen alhier te bekomen, de navolgende Saaken (alle onder de Regeering van de Heer *Simons*, eerevoordestig Voeterheer der Kerke, aldaar voorgevallen) hier eerst inlassen, also ons die in 't algemeyn veel licht zullen geven.

Die Heer Landvoogd van Ceylon had van de Heeren Predikanten aldaar den slegten Staat der Kerken en Schoolen veritaande, een bericht tot herstelling, om dan daar toe het zyne te doen verzogt, 't geen zy aan zyn Ed: op de navolgende wyze overleveren.

*Aan den wel E. Gestrengen
Heer, de Heer en Mr.
Cornelis Joan Simons.
Gouverneur en Directeur
van het Eiland Ceylon,
met den resorte van dien.*

WEL EDELE GESTRENGE HEER.

N Adien U Ed. Gestreng heeft goedgevonden ons te bevelen, dat wy by geschrifte souden opstellen onse Consideratien aangaande de middelen; waar door wy meenden dat het verval van het Inlands Christendom verder sou kunnen tegengegaan, en eener wyse geredresseerd werden, soo hebben wy ook niet kunnen manqueren U Ed. Gestr: bevel in desen schuldplichtig op te volgen.

Vermits het nu soo gelegen is, dat alle Maatschappyen niet beter kunnen geconferveerd, of, vervallen zynde, wederom hersteld werden, dan volgens die gronden, op welke zy eerstelyk wel gestigt zyn, soo agten wy (ons onderwerpende aan uw wys oordeel) datter voor eerst geen beter middel sou wesen, dan sig in desen te rechten na den ouden trant, en de ordres, in vorige tyden met goed succes gebruykelyk.

Twee dingen sou men by Provise in opmerking kunnen nemen, het eerste betreffende het werk der Schoolmeesters, het tweede, het werk der Predikanten.

1. Belangende de Schoolmeesters, sou het niet ondienstig wesen de selve sericufelyk aan te bevelen, dat se hunne Schoolkinderen neertig ter schole doen konnen, de zelve de Gebeden en Catechismen vlytig aanleeren, en die gene, die van eenig begrip zyn, in de bekendste gronden van het Gereformeerde Christendom vlytig onderwyfen.

Dat se ook de Inwoonders, soo veel doenelyk, des Sondags ter Kerke doen verschynen, en na het voorlefen en 't verrichten van 't gene verder tot oeffening van den openbaren Godsdienst van ouds gebruykelyk is, de genen die tot jaren van ondericheyd gekomen zyn, neertig Catechizeren over de fundamenten van 't Christelyk gelove, ook de gelargeerdens, 't gene zy te voren in de Scholen opgefegt hebben, doen opfeggen, en verder onderrichten in 't geen de zelve nog niet weten.

Om dit met des te meer vrugt te doen, oordelen wy het vooreerst dienstig, dat de meesters in het ondervragen, en onderwyfen haar zelve richten na de oude Catechismi, met gemeen consent der Ceylonse Kerken, en de Approbatie der

Hooge Overheit ingevoerd, en van ouds in gebruyk, om dat daar in de gronden van het Christen geloove eenvoudig voorgesteld, en de Inwoonders reeds aan de zelve gewoon zyn, daar in tegendeel de nieuwe Catechismus van grooter omme slag, en te zwaar is voor de eenvoudigen, om die te verstaan; daar om zy ook van de Inwoonders niet of nacuwlyks werd aangeleerd; te meer, nadien de tegenwoordige Schoolmeesters in de jongstgehouden Scholarchale vergadering cenparig beleden hebben, dat se zelf nog niet in staat zyn, om die volkomenlyk te leeren, ofte te beseffen.

Niet dat men daarom de nieuwe Catechismus, welke wy oordeelen een goed en nuttig werk, behoefd afte keuren, en buyten gebruyk te houden; men sou die kunnen overlaten voor die gene, die door het aanleeren van de oude Catechismus nu in staat gebragt zyn, om met het aanleeren van de nieuwe te kunnen voortvaren, of de zelve voor de bejaarden laten dienen tot Speculatie en verder oeffening.

Ook konde zy de Schoolmeester strecken tot een nader verklaring van de gronden der Christelyke Religie, waar door zy haar zelfs, mits het bygevoegd onderwys der Predikanten, des te bequamer vinden, om hun Schoolkinderen en dorpelieden met des te meer fundamenten te onderrichten.

Het soude ook noodig wesen, dat men de Meesters desiptelyk ordonneerde accurate rol te houden van de Christenen, bejaarden, gelargeerden, Schoolkinderen nieuwgeboren, en gestorven, elk in zyn Schole, om te kunnen aantekenen de namen der gener, die ter School of ter Kerk niet komen, en de Predikanten op te geven, wat kinderen aan ider School te doopen zyn.

Het zal mede dienstig zyn, indien, om ordre te houden, en de Inlandse Christenen aan te setten, ook om de insluypende misbruyken te weeren, de penen en boete-gelden, van ouds gestatueerd, wederom ingevoerd werden, hoewel met discretie te vorderen, waar van de nuttigheit breeder sou kunnen werden aangevaten.

Om nu de Schoolmeesters in hun pligt behooryk te houden, en daar toe bequamer te maken, agten wy dienstig, dat volgens oude gewoonte de Scholarchale vergadering alle twee maanden gehouden werden als wanneer alle Schoolmeesters moeten opkomen, niet alleen om van het Trouwen, ende daar uit ryfende vertchillen een pertinent bericht te doen, of, des noodzakelyk, die nader elucideren; maar ook om 't elkens rapport van den staat hunner Scholen te doen.

Ggg

Dat

Dat ook alle maanden de Meesters en Ondermeesters, en uit de verafgelegene Kerken de Meesters of Ondermeesters by beurte opkomen, om door de Predikanten ondervraagd en onderwefen te werden, 't geen een middel zal wesen, om te sien, hoe sich ider Meester oeffend, en hun tegens malkanderen onderling op te scherpen, en hun gefamentlyk tot meerder kennis te vorderen, ten einde het onderwys in de Schoolen op des 'te beter voet fou konnen voortgaan.

2 Het neerftig Vifiteeren der Schoolen door de Predikanten moet ook gecconfidereerd werden als een seer dinctig middel, om foo wel de Schoolmeesters, als de Inwoonders zelve, in het aanleeren op te fchryven, en in de ware Heilfame kennis te doen vorderen.

Wy achten daarom, dat het seer dinctig fou wesen, indien de Vifiten konden aangefield werden na de oude wyfe, dat is prompt om de drie maanden.

In de Vifiten is het werk der Predikanten niet alleen te trouwen, en te doopen, maar ook voor alle dingen neerftigheid aan te wenden, om de Schoolkinderen en bejaarden in de gronden van het Gereformeed Christendom te examineeren, en te onderwyfen.

Tot dien einde fou men, om redenen voorfz. fig vooreerst, in het examineeren foo van de Schoolkinderen, als van de bejaarden, nog dienen te houden aan de Catechismus, van ouds in gebruyk.

In het explicereen van de gronden der Gereformeerde Religie volgens de fundamenten, in de oude Catechismus begrepen, kon men gevoegelyk te werk gaan op desen voet.

Dat men dese Inlandfche Christenen niet obrueerde met queftien van buyten, en controverfien, die onder de Christenen niet, als by toeval, geventileerd werden, en waar van dese flegte lieden onkundig zyn.

Dat men ook in het onderwyfen naeuwkeurig opficht neme op de ware of valfche grondbeginselen, die by de Cingaleefen, of Malabaaren, aangenomen zyn.

Dese valfche grondbeginselen moet men aanmerken als de grootfte hinderpaalen, belettende de voortfetting van het Christendom onder desen Land-aard; des diende men voor alle dingen dese valfche grondbeginselen te ruineren; waar door dan vervallen moeten, afgodendienft, duyvels-befwering, en onderfcheit der Caftas, als een point in den Godsdienst.

En nadien dese menschen ongetwyffeld nog ware beginselen hebben, waar op zy niet naeuwkeurig achtgeven, nog die behoorlyk ten gebruyke brengen; foo diende men die voorftig in acht te ne-

men, en van daar te beginnen, 't geen daar in legt opgefloten, verder te deduceeren, en hier nevens nog andre noodfakelyke te voegen, die door het Christendom vooronderfeld werden.

Wy zouden behalven de reeds voorgefeldc nog verfcheyde noodige faaken konnen opgeven, en uit de resolutien der Scholarchale vergadering, door de Ed. Heeren Gouverneurs geaprobeerd in vorige Jaaren, aantoonen, dat se bevoorens met goede redenen in gebruyk gebragt zyn; en aanwyfen hoedanige middelen men verder moeft ter hand nemen, fou men sig een goeden voortgang konnen beloven; dog nadien wy door de kortheid van de tyd, die tot U Ed. Geftr. vertrek na Jaffana ons overig is, dit niet na waarde konnen uitvoeren, foo zullen wy, onder U Ed. Geftr. gunftig welnemen, dit opfehorten, tot dat ons een beter gelegenheid gegund werd. Ondertuffchen agten wy (met onderweping van ons gevoelen aan wyfer oordeel) het reeds voorgefeldc, wanneer het by provisie in gebruyk gehouden of gebragt werd, wat het onderwys aangaat, vooreerst genoeg, om op goede gronden als dan verder met dese armc onwtende menschen te konnen voortvaaren.

Wy, hopen de dat onse voorfz. Consideratien U Ed. Geftr. welgevallig zullen wesen, blyven met fchuldige eerbied. (onderftond) wel Edele Gestrenge Heer, U wel E. Gestrenge Gehoorfame Dicnaaren (was geteckend) Philippus Goting, Gerardus de Oude, N. Riemersma, Marcus Mazius, en Petrus Synjeu. (in margine) Colombo den 18 Maart A^o. 1704.

Accordeert

C. TAAY.

Eerfte Klerk.

Na de voornoemde algemeene Consideratien over den staat deser Kerken en Scholen, mitsgaders de middelen tot herstelling van het verval der felve, gaf D. Synjeu ook zync hyfondere aanmerkingen aan den Heer Landvoogd Simons over, gelyk uit het volgende gefchrift blykt.

Aan den wel Ed. Gestrengen Heer, den Heer en Mr. Cornelis Joan Simons, Gouverneur en Directeur van het Eiland Ceylon, met den Resorte van dien.

WEL EDELE GESTRENGE HEER.

Ons Consideration over de Schoolen onder het descript van Colombo U E. over gegeven den 12 November 1704 alleen relative tot den dienst der Predikanten en tegenwoordige Meesters in 't land zynde te confidereeren, gelyk de omstandigheid van tyd en saaken geen andre doorschicht tot de bekeering van 't Heydendom verlenen.

Dog het Seminarium hersteld zynde, en dit my een volkomen weg band, om de middelen ter bekeering volkomen, of ten minsten meer als Apparent te kunnen voordragen, soo oordeel het eensdeels van myn plicht te zyn, en anderdeels U Edele het ook niet quaalyk zal opvatten, dat ik dese myne nadere Consideration de voorgaande laat volgen.

'T is kennelyk, dat wapenen alleen niet vegten kunnen, maar ook bequame en ervarenen subjecten vereytschen.

Ik Confidereer het Singaleesch Heydendom, 't zy dat het volitrekt, of footen deele nog bestaan mogt, als een vyand, die men het hoofd moet bieden, om hem tot de overgave, en 't aannemen van 't Christelyk geloove te dwingen, dat de wapenen zyn bequame overtuigende middelen tot demping van 't Heydensch, en opbouw van 't Geloove in Christus; maar gelyk allen die wapenen niet kunnen voeren, nog na behooren gebruyken, soo loopen myn gedagten tegenwoordig daar over, om goede manschap te hebben, om dit oogmerk onder den Zegen des Allerhoogiten te bereyken.

Hoe de vyand behoord geconfidereerd te werden, hoe zwak of sterk hy is, wat wapenen men tegen hem moet gebruyken, en 't meest te pas zouden komen, ook volgens welke vereytschingen en ordres zy aangevoerd behoorden te werden, is van ons voorgesteld in de voorgaande Consideration, waar aan ons volkomen moeten gedragen, als nog geen reden van verandering ontmoetende, 't zal dan op de subjecten aankomen, die tot dezen stryd gerequirerd werden.

Wy zullen eerst eenige manschap afkeuren, om deze dienst na behooren te kunnen doen, daar op bequame onderwerpen of dienaaren met des zelfs getal voordragen, en eyndelyk redenen geven, waarom wy desen meer als geenens gun-

stig zyn, en soo een groot getal begeeren.

1 Dit werk kanniet uitgevoerd werden door den dienst der tegenwoordige Meesters.

Want dese, als aan den Schooldienst verbonden zynde, schoon metter tyd verder en verder kunnen en zullen geraken, laat echter hun tyd, nog continueele dienst, en nu missende bequaamheit niet toe 't gerequireerde te erlangen.

'T welk ook niet zal verkregen werden met hunne maandelyke opkomst, en 't onderwys, dat zy dan genieten, als uit deze vrage zelfs vloeid: *Wat zal men in de Meesters vinden, twaalfmaal in een jaar geexamineerd werdende.* Doet hiet nog by 4 maal in 't jaar (soo de Visite sonder interruptie al gedaan werd) men denke maar, dat 'er dan nog soo veel tyd tusschen beyden loopt, tusschen het eene en 't ander examen, en zy alle hulpmiddelen missen. Ik oordeel, dat de Meesters noit op dese wyse, 't geen aan de Schoolen wesen moet, zullen nog kunnen deelagtig werden. Gevolgelyk ten

2 Ook niet met het Visiteeren der Schoolen om de drie maanden door de Leeraaren.

Neemd dat alle drie maanden de Visite gedaan werd; en in yder Visite de Schoolkinderen en Largados geïnstrueerd werden, soo hebben zy vier onderwyfingen in 't jaar; waar uit ik demonstrative inbreng, dat dan ook zulks van de Leeraaren ten opzicht van tyd, hun Predik-dienst, en verdere oeffeningen niet kan afgewagt werden (ik fwyge, dat de bevinding soo veel jaaren na malkander zulks voor my bevestigd, en verzegeld heeft). Van in te voeren sekere leerstofse in 't Singalees, zeg ik bevestigender wyse, dat zulk tegenwoordig volstrekt noodzakelyk is, volgens de voorgaande Consideration van September en October 1704; dog wy onderzoeken hier de manschap, de Subjecten, en Capaciteyt, om 't groot oogmerk uit te voeren, gevolgelyk is dit buyten ons wit.

Hier uit meen ik wettig te moeten werden besloten (om dat 'er buyten dese Subjecten geen andre zyn, en op deze wyze men sig geen gewentchte uitslag nog volle Victorie duist beloven) dat de vereytschte middelen of onderwerpen tot nog toe aan de Schoolen niet zyn gebruykt, en men met reden na andre moet omzien, om sich met sekerheit het gewenschte te beloven.

Deze dan afgekeurd stel ik vast, dat foodanige Subjecten uit het Seminarium alleen kunnen getrocken werden, gelyk ook het loffelyk Concept van de Heeren Majores, is, om uit de Quekelingen ook Meesters voor de Schoolen aan te zoeken.

Maar gemerkt het gelimiteerd getal
Ggg 2 der

der Quekelingen niet boven de 24 gaan mag, soo neme de vrymoedigheid, U Edele met alle respect open te leggen dit getal ten minsten 60 stuk te moeten zyn, alsoo door deze Meesters niet alleen 't district van Colombo, maar ook van Gale en Mature behoorden te werden voorzien, en hier de Proponenten afgaande, 't nog niet kan toereyken, geconfideereerd het groot getal der Schoolen.

Dat deze 5e Subjecten zullen moeten zyn, is sichtigbaar, 't welk aangewesen zynde, myns oordeels dit getal van zelfs vast staat.

Deze Quekelingen, bequaam gemaakt zynde, zyn deze 2 difficulteyten, soo even aangewesen, verdweenen: Want bequaam gemaakt zynde, kunnen zy hun dienst naar vereysch verrichten, en een Leeraar, de Visite doende, zal dan in staat zyn, by hen in een uur meer dienst te doen, als nu in een geheel jaar geschieden kan.

Ook zal hun maandelijk opkomen niet anders als van de grootste vrugt kunnen zyn.

Den dienst der Proponenten uit de Quekelingen, als buyten myn tegenwoordig oogmerk zynde, laat ik onaan-geroerd.

Soo wy na de redenen en nuttigheden van de Meesters, uit het Seminarium te teelen, omsien, zal dit getal ook met een noodzakelyk moeten gesteld werden.

I Geen van de alhier zynde Cannecappels (of Schryvers tot behulp der Predikanten) zyn tot hun dienst bequaam, want schoon zy al de gemeene straat-taal van 't Singalees hebben, werd hier vry wat meer toe vereyscht, en zy zyn niet saak-kundig, daar nogtans alle vertolking taal-en saak kunde vereyscht. Door deze Subjecten kunnen wy die missen, en 2 requisiten, tot vertolking noodig, obti-neeren.

De Leeraaren hebben dan geen Cannecappels noodig, alsoo deze Meesters daar toe kunnen dienen, met die bequaamheit, die daar toe vereyscht werd, en waar door met een een zwaarheit, die niet klein is, ontgaan werd, namentlyk een Predikant, sig niet genoeg wete-nde uit te drucken in 't Portugees, werd echter de vertolking daar na gericht, en verheft dan nog; *en wat hebben wy Hollanders met de Portugeesche taal te doen.*

2 Deze Meesters zouden ook kunnen gebruykt werden, om Leerstoffen, of deelen van de H. Schrift in 't Singaleesch over te dragen, te Confronteeren, en te Copieeren, welke saaken tot nog toe soo veel difficulteyten zyn onderworpen geweest, waar toe, als wy gezegt hebben, deze tegenwoordige Cannecappels onbequaam zyn.

Deze hebben dan zelfs een vryen toegang tot alle Nederlandse Papieren, en Boeken, waar door zy in staat zyn hun zelve op te bouwen, en die last van alleen uit de mond van een Leeraar te spreken ('t geen zy tot nog toe maar hebben kunnen doen, ende gewenschte vrugt van de zware onkosten en 't oogmerk van de Compagnie te rug houd) werd hem afgenomen. Sie daar de manschap, vereyichte kennis en handeling der wapenen, om dit oogmerk, de bekeering van 't Heydendom, te bereyken. Het getal om gemelde redenen, en 't groot getal der Schoolen (die ruym 70 stuks uit maken) behoorden in 't Seminarium dan aangenomen te werden, als sonder welke Meesters ik vaststelde, dat het begeerde niet zal gesien, en zal het doel niet getroffen werden, men egter nog eens daar toe zal moeten komen met de zelve moeite en kosten, daar nogtans dese saak geen uitstel of Prolongatie van tyd behoorde te lyden.

De motiven van deze Consideration zyn myn plicht, waarom my verbeeld, dat U Edele niet als gevaldig zyn zal alle middelen van verbetering, die my nu of nog mogten voorkomen, getrouwelyk aan te wysen.

Ik beslycte, en hope, dat deze middelen eens aan de Schoolen mogen gevonden werden, en moet blyven (onderfond) wel Edele Gestrenge Heer, U wel Edele Gestrenge Gehoorzame Dienaar, (was geteekend) Petrus Synjeu. (in margine stond) Colombo den 21 October 1705.

Accordeerd

J. BROELSZ.

Eerste Klerk.

Om nu een goeden grond tot het verbeteren der Inlandsche Schoolen en Kerken te leggen, was 'er van ouds af al by haar Edelheden, en by de Regeering alhier, met het aanstellen van Scholarchen, en door 't opstellen van een Instructie, hoedanig sich hier ontrent te dragen, een seer nette ordre beraamd. Gelyk men daar van het navolgende extract siet.

Extract der Instructie voor de Scholarchen op Colombo.

MEn heeft op JassanaPatnam, Colombo en Gale (behalven het opzicht der Predikanten over de Inlandsche Schoolen en Kerken alhier) A°. 1663, den 25 December ook goedgevonden in Ra.

Rade aldaar, en op heden in Rade van India, na een kleene verandering goed-gekeurd sekere instructie, en daar by befloten, om uit de Leden deszelfs te stellen, in ider plaats twee Aanfienelyke, Godvrugtige en verftandige Mannen en Ledematen van onfen Godsdienst tot Scholarchen, niet alleen om deze Inlanders tot onfen Godsdienst te doen leyden, maar om ook de Schoolen voor de Jeugd te beftellen in alle die plaatsen, alfoo daar uit de meeste vrugt voor 't Christendom te wagten is. Deze zullen dan onder 't opfigt der zelve (onverminderd de Kerkelyke beforging der Predikanten) staan, volgens deze Instructie.

Het beforgen van de onkosten, tot onderhoud der Schoolmeesters en Schoolen noodig, als ook het repareren der zelve, gelyk mede het ftellen van boeten om de gene, die hunne kinderen niet ter School fenden, of die ook zelf niet in de Predikatie komen, en die verfuymen, of welke, daar al komende, fig onzedig aanftellen, en de goede Administratie van dien, zal den Scholarchen alleen aanbevolen blyven, onder recommandatie dat in 't optellen der Geld-boeten met befehychdenheit gehandelt werde.

Het ftraffen, en afietten der Schoolmeesters zal met Communicatie der Predikanten gefchieden, gelyk ook 't beftellen van nieuwe Schoolmeesters; dog by die Communicatie niet even eens van gevoelen zynde, foo zal de faak aan de uitpraak des Gouverneurs of Commandeurs verbleven werden.

Het veranderen en verplaatfen der Schoolen, of 't oprichten van nieuwe elders, zal met Communicatie der Predikanten gefchieden; dog niet eer voor dat daar over het goedvinden en de ordre van den Gouverneur of Commandeur zal bekomen zyn.

De Scholarchen zullen ook beforgen, dat in de Inlandfe Schoolen buyten op 't Land, of in de Steden, geen andre formulieren, dan die gene, geleerd werden, welke nu by de broederen in gebruyk, geconcipeerd, en by den Gouverneur Generaal, en de Raaden van India goed-gekeurd zyn, sonder ecnigfins te gedogen, dat daar in door imand eenige verandering werde gemaakt.

De Scholarchen zullen ook geftradig een Lyft houden van alle de Schoolen, foo wel binnin de Steden en Kafteelen, als buyten op 't Land, en zullen, foo menigmaal zy de Vifiten gedaan hebben, daar van aan den Gouverneur des Bilands, of aan de Commandeurs der Provintien van Jaffanapatnam en Gale, rapport doen.

Of de kinderen tot Perfectie gekomen zyn, om uit de Schoolen te gaan, dat

zal aan 't gemeen oordeel der Scholarchen, en Predikanten staan. Ook zullen de Scholarchen bysonder opficht nemen en houden over de Schoolen der Nederlandfe kinderen, of die van Nederlandfe Vaders geboren zyn, daar van een exprefc Lyft houdende.

Soo de Scholarchen bevinden, dat de Nederlandfe kinderen, die 5 a 6 jaaren oud zyn, niet werden ter School gefonden, foo zullen zy de Ouders daar toefien te brengen.

De Scholarchen zullen goede forge dragen, dat de Meysjens der Inlanders, boven de agt jaaren oud, wel werden verforgd, om niet door de luxurieusheit van de Jongens, en andren verleyd te werden.

Tot dien eynde zullen de Meysjens vroeg werden School getrocken, om ontrent de thien jaaren bequaam te wesen, om uit de School te gaan.

De Scholarchen zullen ten minften alle twee maanden een generale Vifite over de Schoolen doen, 't zy met een der Predikanten of alleen, op dat dit noodig werk niet veragtere, maar geftradig bevorderd werde.

Wanneer de tyd der te doene Vifite zal gekomen weten, zullen de Scholarchen 't zelve den Gouverneur, of de Commandeurs der Provintien, verindagtigen, om door zyn E. de Broederen Predikanten bekend gemaakt te werden, ten eynde eender zelve die Vifite bywoone, het welk niet geexcuseerd zal werden, dan om wettige oorfaken.

De Predikanten, en Scholarchen, zullen malkanderen alle behoorlyk refpect en cere, tot voorkoming van alle contentie en misnoegen, en om ider by de waardigheit van zyn Ampt te laten, bewyfen, ten eynde niet eenige ergernis en ontftichting werde gegeven aan het teeder Christendom, alfoo daar aan op 't hoogfte gelegen is.

De Scholarchen zullen ook fcherpe ordre houden, en goede toeficht hebben over de oude bejaarde Inlandfe Christenen, en dat des Sondags op alle plaatfen, daer Schoolen en Schoolmeesters zyn, een behoorlyke famenkomst gehouden werde alwaar de Christelyke Gebeden, en de oefening des Godsdienfts met alle gefchiktheit en eerbiedigheit na de Kerken-Ordre gedaan werden.

De Dreffaves zullen bysonderlyk letten op de kinderen der Inlandfe Hoofden Aaraatsjes, Majoraals, Teljaars, en die in eenig aanfien boven andren zyn, om die geftradig ter Schoolen te houden, foo veel zal mogelyk zyn. Onderfond. Batavia in 't Kafteel, Adi. . . . Maart A°. 1667. Lager ftond. ter Ordonnantie van haar Edelheden, en was geteekend, Joannes

nes van Riebeeck, Secretaris. Accordeerd S. Anderfon Secretaris.

Naderhand is 'er A°. 1699 ook een Kerken-Ordre door den Heer Landvoogd de Heere ingevoerd, gelyk wy die hier sien opgefeld.

De ordre door den Ed. Heer Gouverneur en Directeur Gerrit de Heere gegeven, om van allen, die tot de Scholen behooren, behoorsaamd te werden.

Kerk-ord-
re van
A°. 1699
door den
Hr. de
Heere
gegeven.

MEn zal de kinderen, boven de 6 jaaren oud, van gedoopte Ouders, op den dag der generale Visite in de School rol inschryven.

Zullende de Ouders, die opgeteekende kinderen dagelyks sonder faut ter School senden; dog soo vier kinderen uit een huis komen, zullen 'er by wisseling dagelyks twee ter School komen; soo 'er drie zyn, zal daar van dagelyks een a twee, soo als het Scholarchen zullen ordonneeren, moeten compareren.

De Schoolmeesters zullen, als de kinderen by een gekomen zyn, na 't gebed, en voor de onderwyfing de rolle, opleesen.

Imand nu absent zynde, zal de Meester vernemen, by wien de schuld van het agterblyven is. Soo het des kinds ongehoorsaamheits schuld is, zal hy 't zelve na merite kastyden; dog soo het der Ouders schuld is, zullen zy voor ider kind, ider dag een halve tammekassie betalen.

Imand des Sondags ter behoorlyker tyd niet ter Kerk komende, zal verbeuren vier tammekassies.

De Meester zal hier van een pertinente rollen houden, en ten dage der Visite aan de Scholarchen overgeven; die nugeheel ongehoorzaam zyn, zullen op de bekendmaking van de Scholarchen door den Dessave zwaarder werden gestraft.

Imand der Gelargeerdens op de Visite niet verschynende, zal een halve Laryn betalen.

Imand der Mancebados, op de Visite niet verschynende, zal van den Dessave werden opgevat, in de Ketting geklonken, en voor drie maanden aan 's Compagnies gemeene werken geset werden.

Die Imands huwelyks geboden zonder wettige redenen schut, zal verbeuren twee Ryxdaalders, of by onmagt van dien twee maanden aan 's Compagnies gemeen werk geset werden.

Imand, zyn kind op den dag der Visite niet ten doop brengende, zal voor vier maanden aan 's Compagnies gemeene werken geset werden.

Imand, zyn huwelyks geboden gegaan, en binnen de drie maanden daar na, of

de eerst Visite niet getrouwd zynde, zal verbeuren drie Ryxdaalders, of door den Dessave voor drie maanden aan 's Compagnies gemeene werken gesteld werden.

De wasschers zullen de Meesters alle week moeten bekend maken, of 'er een kind geboren, en of 'er imand gestorven is, en by faute van dien zal het den Dessave werden bekend gemaakt, die de nalatigen dan na bevinding van saaken zal straffen.

Een ongedoopt Vrouwensch met een gedoopt Mansperfoon, of een ongedoopt Mansperfoon met een gedoopt Vrouwensch in Concubinagie levende, zal, soo in de eerste Visite niet bequaam is om gedoopt te werden, in de Keten geklonken, en voor 6 maanden aan Compagnies gemeene werken geset werden.

Twee gedoopte, in concubinagie levende, zullen verbeuren 6 Ryxdaalders, of, by onmagt van dien voor 3 maanden aan 's Compagnies gemeene werken geset werden.

Dese ordre is gesteld en gemaakt, om in alle Scholen te werden gepubliceerd, en aangeslagen.

In den Jare 1699 den 15 dag der maand Mai, in 't Kasteel Colombo. Was geteekend. GERRIT DE HEERE.

Accordeerd

J. BROELSZ.

Eerste Klerk.

Om nu nog nader kennis van den staat der Kerken en Scholen alhier te bekomen, soo hebben wy dientlig geoordeeld dit volgende Kerkeelyk Rapport van een Visite der Scholen en Kerken alhier 'er by te voegen.

Rapport der School-Visite, in de maanden September en Oktober 1704 door de Predikanten G. de Oude, P. Synjeu, en den Scholarch G. da Costa gedaan, opgedragen aan den wel E. Gestrenge Heer, den Heer, Mr. Cornelis Joan Simons, Gouverneur en Directeur van Ceylon, in het resort van dien.

WEL EDELE GESTRENGE HEER.

NAdien U Edele Gestrenge heeft gelieven goed te vinden, ons ondergeschreven expres te committeeren tot het Visiteeren der Scholen binnens &c. Lands

Lands onder het diftrict van Colombo, om U Edele Gefrenge van onfe bevin- ding een exact rapport te doen, foo hebben wy onfe eerfte bekommernis laten gaan over het uitvinden der middelen, waar van wy ons tot dien eynde konden bedienen, en ons beneerftigd de bedagte middelen wel te gebruiken.

Hoedanige middelen wy daar toe noodig gevonden, en wat gebruyk wy van de zelve gemaakt hebben, dragen wy U Edele Gefrenge eerbiedig voor in onfehier nevens gevoegde Consideration.

Hier door is ons de toefland der Inlandfê Chriftenen foodanig voorgekomen, als wy U Edele Gefrenge vervolgens in alle eerbied opgeven.

Wy zullen, onder U Edele Gefrenge welnemen, onfe bevinning alhier voorftellen, niet onder algemeene Hoofden, om dat wy zulks kortelyk betragten in onfe Consideration; maar van School tot School aantekenen 't geen ons is voorgekomen, in die orde, foo als de Vifite door ons begonnen en vervolgd is.

Wiewale den 28 September.

De Schoolkinderen, die de kleene Catechismus van de Eerw. Ruel van buyten hadden geleerd, daar uit by de rye omgevraagd zynde, wiften de zelve prompt te beantwoorden. De Gelargeerden uit de Schoolen, en de verdre Chriften- Inwoonders, gaven, voor 't meefte gros, heel bequaam antwoord op de vraagen, geformeerd en voorgesteld uit beyde de Catechismen van den Eerw. Ruel Zaliger, en mede op andre noodwendige voorftellen, betreffende God, de Ziel, en de confcientie.

De Ouders, die hunne kinderen ten doop prefenteerden, ook in 't byfonder over 't leerftuk van den doop geexamineerd, gaven een redelyk genoeg.

De Schoolmeester, Don Pedro, en zyn Ondermeester, Jofe Alvis, hadden geleerd de kleene Catechismus van de Hr. Ruel, en de groote voor een gedeelte; hebben ook onder 't examen op de vraagen, foo over beyde Catechismen, als over de natuurlyke Godkundige waarheden, heel wel voldaan, en fchenen neerftige lieden, en begaafd met een goed oordeel; zy hebben geen Ola van Authorizatie.

De Kerk was nog een redelyk gehou, met ftroo gedekt. Van 't placcaat, dat, na oud gebruyk in de Kerk ophangt, was 't Zegel gefcheurd.

Ramoekane 9 September.

De Schoolkinderen als voren over- hoord, antwoordden vaardig, en wel.

De Largados, en het volk, gaven mede redelyk genoeg; foo ook de Ouders der doopelingen.

De Meester, Domingo Fernandes, en zyn Ondermeesters, Don Simon, en Don Philippo, zeyden datfe de kleene en groote Catechismus van den Eerw. Ruel geleerd hadden; dog konden in het examen op de meefte dingen niet recht ter fake antwoorden; waren ook uitermaten van haar ftuk; konden uit eenige antwoorden, die zy gaven, en daar in zy oordeel moeften gebruiken, evenwel afnemen, dat 'er by nader onderwys nog wel wat goeds van te verwagten was. De Meester, en zyn Ondermeesters, hebben geen Ola van Authorizatie. De Kerk, is een vast gebouw, met pannen gedekt, 't placcaat is gefcheurd.

Horrene den 30 dito.

De Schoolkinderen antwoordden hier prompt fonder haperen; de Largados, en overige Chriftenen, voldeden ook op de vraagen en voorftellen als boven, hier waren ook de Ouders, die hare kinderen ten doop prefenteerden redelyk gefundeerd.

De Meester, Ignatio Correa, had geleerd de groote en de kleene Catechismus van den Eerw. Ruel Zaliger; gaf ook op meefte alle vraagen prompt en goed antwoord. Hy had de Schoolkinderen, en 't Kerk-volk, wel onderwefen, en in goede ordre gehouden. Hy heeft geen Ola van Authorizatie; en verfocht om een Ondermeester tot hulp. De Kerk is hegt en goed, met pannen gedekt; en 't placcaat is gefcheurd.

Oedewarre 1 October.

De Schoolkinderen zyn hier redelyk bevonden. De Largados, en verdre Chriftenen, hebben maar voor een gedeelte tamelyk geantwoord; foo ook de Ouders, die hunne kinderen ten doop prefenteerden.

De Ondermeester, Don Manuel neem hier, by Provifie, waar 't ampt van Meester. Hy had alleen geleerd de kleene Catechismus van den Eerw. Ruel, is in 't examen vry onkundig bevonden, en kon op de Catechetifche vraagen nauwe- lyks antwoorden, en was ook feer perplex. 'T placcaat was mede gefchreven, en de Kerk nog redelyk, en met pannen gedekt. Aan dit School is de Vifite fonder oproer of wanordre, en met goed contentement der Inwoonders volbragt.

Diagam, 2 dito:

De Schoolkinderen beantwoordden de vraagen uit de aangeleerde Catechismus heel wel. De Gelargeerdens gaven mede voor 't meeste gedeelte met antwoorden op de voorgestelde vragen een goed genoeg. Soo ook de Ouders der dooplingen. De Meeſter, Don Joan en zyn Ondermeeſter, hadden geleerd de kleene Catechismus voorz. gaven egter in 't examen bewys van Neerſtigheit en goed oordeel. De Meeſter had hier 't placcaat geheel behouden. Het School is hegt met pannen gedekt.

De vorige Meeſter, hebbende vyf en twintig jaaren gediend, en om zyn Oudcrdom geexculeerd zynde, verſogt, mits zyn uiterſte armoede, eenig onderhoud.

Alican. 3. en 4 dito.

De Schoolkinderen bevonden als voren. De Gelargeerdens, en verdre Inlandſe Chriſtenen, voldeden tamelyk op meest alle vragen, en voorſtellen; ſpecial het Manvolk. De Meeſter, Paulo Fernandes; en zyn Ondermeeſters, Conſtantyn Lopes, en Michel Fernandes, hadden geleerd de groote en kleene Catechismus voorz. in 't examen over den inhoud van beyde Catechiſmen antwoorden zy vaardig, en wel ter ſnee; wiſten ook van de meeste ſaaken de redenen aan te wyſen; gaven mede op andre voorſtellen heel goed genoeg. Een van deſe Meeſters heeft geen Ola van Authorizatie. Het School is goed, en met pannen gedekt.

Berberyden den 4 dito.

De Schoolkinderen, alhier vry ſlecht bevonden, wilden voor 't meeste gedeelte niet ter School komen. De Gelargeerdens, en overige Chriſtenen, beantwoordden wel hier en daar eenige vragen; dog konnen de meeste, voornamelyk onder de Vrouwlicden, niet aan 't ſpreken krygen. De Ouders, die hare kinderen ten doop preſenteerden, antwoorden maar hier en daar weynig. De Meeſter, Simon Fernandes, en zyn Ondermeeſter Don Philippo, hadden geleerd de kleene Catechismus, en de groote voor een gedeelte. Zy beantwoordden de vraagen en voorſtellen nog redelyker wys; hebben geen Ola van Authorizatie, klaagden ook dat de Inwoonders alhier ſeer weynig ter Kerk quamen, en die nog verſchienen, weynig aandacht toonden. Het School is nog goed, met pannen gedekt, en 't placcaat geſcheurd.

Maccoene, den 5 dito.

De Schoolkinderen wiſten haren Catechismus ſeer wel te beantwoorden. Ook hebben de Gelargeerdens, en overige Chriſtenen, voldaan op de voorgehouden vragen, ſoo uit als buyten de Catechiſmen. De Meeſter, Maniko Fernando, en de Ondermeeſter, Joan Fernando hadden geleerd de kleene Catechismus voorz. en de groote voor een gedeelte. Gaven veerdig en goed antwoord op de voorgehouden vragen van verſcheydenaatuur. Is toegeſtaan, op 't verſoek van de Meeſter, dat hy zyn Zoon by Proviſie ten dienſt van het School zou mogen gebruyken. Het School is goed, en met pannen gedekt.

Pafajagelle. 5 dito.

De Schoolkinderen bevonden, als voren. De Gelargeerdens en overige Chriſtenen geexamineerd, als voren; hebben heel wel geantwoord. De Meeſter Don Joan, en Ondermeeſter, Joan Parris, kenden de groote en kleene Catechiſmen voorz. Wiſten alle vragen over en buyten de Catechiſmen, hen voorgesteld, redelyk wel te beantwoorden. Het School, is nog goed, en met pannen gedekt; dog 't placcaat geſcheurd.

Caliture Gravel. 6 dito.

De Schoolkinderen maar tamelyk bevonden. De Largados onder 't Manvolk antwoorden nog redelyk; maar onder 't Vrouwvolk was haast niemand, die eenig beſcheyd wiſt te geven; waren meest kinderen. De meerderjarige zyn niet verſchienen. De Meeſter, Don Francisco, en Ondermeeſter, Don Joan, hadden geleerd de kleene Catechismus; konden die ook maar pas beantwoorden; en gaven alſoo de vereyſchte bequaamheit niet op, 't placcaat was geſcheurd; dog 't School een goed gebouw en met pannen gedekt.

Wy vernamen, hoe alhier, gelyk ook op Alican, de Meeſters eenig Geld inſamelen voor het begraven der lyken op 't Kerkhof van 't School, 't geen dan in de Viſite aan de Predikanten werd behandigd, die het aan den Deſſave overgeven, de welke daar van rekening houd. De Meeſter van dit School quam ons rapporteeren, hoe de Eerw. Goting in de voorlede Viſite belaf hadde het openſtaande der graffelden van dit School aan zyn Eerw. huis te brengen, 't welk hy Meeſter, na de voleindigde Viſite, ook gedaan had, ter monture van vyf Ryxdaalders, drie Laryns, en twee tam-

mekasjes. Gevraagd zynde, waarom hy ons hier van bericht deet, gaf ten antwoord, op dat wy het zouden weten, en dat het zyn plicht was. Nogmaal gevraagd zynde, of 'er ook nu eenig Geld te quaad stond, en waarom hy ons 't zelve niet had overgegeven, antwoorde, dat 'er wel eenig Geld openstond; maar dat hy het niet had opgehaald nog overgegeven, om dat hem zulx niet belaft was. Hier op hebben wy hem geen nader ordre gegeven.

Caliture Rievier, 7 dito.

De Schoolkinderen hadden hier voldaan 't geen hen te leeren was gegeven. De Gelargeerdens antwoorden mede heel wel; soo ook de Ouders, die hare kinderen ten doop presenteerden. De Meester, Michiel Antoni, had geleerd de kleene Catechismus geheel, en de groote voor een gedeelte. De Ondermeester, Domingo Silva, kende die beyde. By examenen hebben zy preuven van bequaamheit gegeven; dog allermeeft den Ondermeester, die een iverig en verftandig man is. Het School is goed, en met pannen gedekt.

Waluwe, dito.

De Schoolkinderen, als voren. De Gelargeerdens, en verdre Christenen hebben in 't examen redelyk wel voldaan, Speciaal de Vrouwlieden. De Schoolmeester, Andre Rodrigo, was absent door siekte, kende de groote, en kleene Catechismus voorz. Volgens het getuigenis van de Cannecappels. Hy heeit geen Ola van Authorizatie; Marco Perciro doende by Provisie dienst als Ondermeester, zeyde de kleene Catechismus te kennen, was ook ten huise van de Eerw. Goting met zyn mede-follicitant geexamineerd; maar kon in 't Examen naeuwlyks iets beantwoorden, waarom hem is aange-segt, dat hy tegen de naaste Visite de kleene Catechismus prompt zou maken te kennen, of dat hy anders geen Ondermeester wesen zoude. De Kerk is hegt en goed, en met pannen gedekt; dog 't placcaat is hier ook gescheurd.

Paneture, 8 dito.

Hier hadden de Schoolkinderen veel, en wel geleerd, en waren prompt in 't antwoorden. De Gelargeerdens, en verdre Christenen, gaven met verstand en oordeel antwoord op meest alle vragen, en voorstellen; de Ouders, die hunne kinderen ten doop presenteerden, gaven ook voor 't meeste gedeelte voldoening. De Meester, Silvester Alvis, was een wak-

V. DEEL.

ker en gauw man, kende de groote en kleene Catechismus voorz. Hy had alle de vraagen met der zelver antwoorden, gedaan in eenige vorige Visiten, naeuwkeurig op geteekend, zyn volk en Schoolkinderen neerftig Onderwefen, en gaf in 't examen een volkomen genoegen. Zyn Ondermeester, Antoni Piris, kende de kleene Catechismus, en de groote voor een gedeelte; antwoordde in 't examen mede vry wel; ende hadden geen Ola van Authorizatie. De Meester had Copey van 't placcaat, dat hier mede gescheurd was. Het School is een vast gebouw met pannen gedekt.

Morotto, 9 dito.

De Schoolkinderen bevonden als voren. Soo mede de Gelargeerdens, en de overige Christenen, Insgelyks de Ouders, die hunne kinderen ten doop presenteerden. De Meester, Scabliaan Corre, en zynen Ondermeester, Thome Corre, kenden de kleene Catechismus voorz. en de groote voor een gedeelte. Dog zy betuigden, dat zy het verder aanleeren van de groote Catechismus hadden nagelaten, vermits de Eerw. Goting in de voorgaande Visite hem wel expreffelyk bclaft had de zelve niet meer te leeren, nog de Schoolkinderen die te laten leeren. Sustineerde ook, dat dit gebod door de Eerw. Goting aan alle de Schoolmeesters gegeven was; gelyk wy ook naderhand, by nader onderzoek bevonden hebben.

De Meester, en Ondermeester voorz. hebben in 't examen niet alleen aan de vraagen over de Catechismus, maar ook aan verscheyde andre zware voorstellen, tot ons sonderling Contentement voldaan. Verfogten de voorgestelde vraagen op schrift. De Kerk is een hegt gebouw met pannen gedekt.

Galkiffe, 10 dito.

De Schoolkinderen als voren, soo ook de Gelargeerdens, en verdre Christenen, als mede de Ouders, die hunne kinderen ten doop presenteerden. De Meester, Joan Piris, had geleerd de kleene Catechismus, en een gedeelte van de groote; soo ook zyn ondermeesters, Joan Rodrigues, en Michel Pereira. Zy voldeden in 't examen op meest alle vraagen en voorstellen. Een van de Ondermeesters had geen Ola van Authorizatie.

Het getal der Kerkelingen, en Schoolkinderen, kan, om de menigte, van de Meester en Ondermeester niet behoorlyk bediend werden; de Inwoonders wonen hier wyd en zyd, en een groote menigte tot dicht onder Colombo; waarom zy, vermits

H h

de

de verieafgelegenheit, zelden ter Kerk komen, en hunne kinderen te School fenden. Om dit ongemak weg te nemen, ware het goed, soo buiten de Gaalse Poort een School kon gesticht werden, gelyk voordefen het Concept geweest is.

Nigombo Singaleefche Kerk, 15 dito.

De Schoolkinderen waren hier qualyk geleerd. Zy konden op de vraagen met de woorden van de Catechismus voorgesteld, naeuwlyks antwoorden. De Gelargeedens, en verdre Christenen, wisten voor 't meeste deel niets te seggen. Weynige konden nog passeeren. De Vaders, welkers kinderen ten doop gepresenteerd wierden, waren alle absent. De Meeſter, Silveſter Pereira, had geleerd de kleine Catechismus, en een gedeelte van de groote. De Ondermeeſter, Gaspar Fernandes, kende alleen de kleine. Gaven voor reden van onkunde het gewicht van hun dienst, en 't verbod van de Eerw. Goting.

In 't Examen gaf de Meeſter nog redelyk genoeg; dog de Ondermeeſter was seer ontfeld, antwoordde weynig, en qualyk ter sake.

De Meeſter houd hier 's Sondags geen Kerk; dog gaat met zyn volk, 't welk meest Malabaars verstaat, by de Malabaarſche Meeſter ter Kerke; hy Catechizeerd ook niet; verſogt, indien zelfs dienst zou moeten doen, een Predikatie bock, om daar uit, gelyk in de Malabaarſche Kerk geſchied, voor zyn volk te mogen leefen.

Dit School legt onder de voet; derhalven houd de Meeſter School in de Malabaarſche Kerk aldaar.

Nigombo, Malabaarſe School. 16 dito.

De Schoolkinderen, uit de oude Catechismus ondervraagd, antwoordden redelyk wel; dog in het examen is het volk, zynde in een kleen getal, naeuwlyks voor de helft verſchienen, uitermaten slecht bevonden, 6 a 8 uit den geheelen hoop gaven op eenige vraagen maar antwoord. Van de overige kon men geen antwoord krygen. Een uit de zelve, gevraagd zynde, confeſſeerde, dat de Paapen hem het antwoorden verboden hadden.

De Meeſter van dit School, Manuel de Melo, en zynen Oodermeeſter, Diogo Teixeira, hadden de drie Malabaarſe Catechismen geleerd; volgens de zelve geexamineerd zynde, gaven nog redelyk antwoord. Dit School is vry slecht geſteld.

Chunanpitty en Topo 17 dito.

Volgens gebruik zyn beyde dese Scholen te gelyk geviſiteerd; vermits het getal Christenen, onder de zelve forteerende. De Schoolkinderen van beyde de Scholen, elk apart ondervraagd zynde, wisten hier en daar nog tamelyk te antwoorden; maar men kon 't volk niet aan 't ſpreken krygen, om reden als boven; gelyk nogmaals door een van 't volk geconfeſſeerd wierd. Soude nog wel meer beleden hebben; maar wierd van andre gewenkt. Een Vrouw zou ook haar Ave Maria opgezegt hebben, was zy van andre niet aangeſtooten.

De Kerken van Chunanpitty en Topo leggen onder de voet. De Meeſters houden derhalven geen Kerk; onderwyſen ook 't Volk niet. Op Chunanpitty ſiet de Meeſter na de kinderen niet om.

Op Topo is nog een Ola Dakje, alwaar de Meeſter altemet nog eenige kinderen vergaderd, en daar mede zyn beſt doet; soo dat hier alles in 't wild loopt. De Schoolmeeſter van Chunanpitty was door ſiekte absent. Zyn Ondermeeſter kon nergens op antwoorden in 't examen. Beyde de Meeſters troeken nog Gagie van de E. Compagnie. De Schoolmeeſter van Topo had geleerd de drie Malabaarſe Catechismen ten naasten by; gaf in 't examen nog redelyk antwoord.

Wy verſtonden hier, hoe de Paapen veelmaal op Nigombo quamen, en dienſt deden op Nigombo ten huife van ſekere Hollandſe Juffrouw, Weduwe van een Vryman, wiens naam wy niet hebben te weten konnen komen; 't waſeen Mandou, daar dienſt gedaan wierd. Hier wierden ook bewaard de beelden en verdre ornamenten; nog een ten huife van den Partangatyn, een dito op Cronho, ten huife van den Baas Timmerman, en nog een ten huife van de Bode der Inlandſe Weeskamer op Nigombo.

Zeker Antoni da Costa, voor dezen Schoolmeeſter op Chunanpitty, maar, om dat pas was afgeſet, doet hier veel quaads, loopt de lieden by de huifen in de Paapſe Religie onderregten, en trekt veel menſchen af.

Op alles, wat ons hier voorquam, agtgevende, moeften wy beſluiten, dat het meeste gemeen volk van de Gereformeerde Religie eygentlyk onkundig en hard Paaps is; te beklagen zynde, dat de Inlandſe Christenheit, voordefen alhier onder 't opſicht der Predikanten een voorbeeld geweest zynde van kennis en iver voor andre Kerken binnens Land; nu soo seer veragterd is. Buyten alle bedenken door gebrek van toefigt, of liever Conniventie der gene, wiens werk het moet

meest wesen, tegen desen inbruk volgens de placcaaten te Vigileeren, soo wel als zy sich beneerftigen de andre pannen te innen; gelyk daar tot nog toe geschied is.

Pittipankare, 18 dito.

De Schoolkinderen, heel wel bevonden. De Gelargeerdens, en overige Christenen antwoordden meest op alle vragen, en voorstellen, prompt, iverig, en tot genoegen, soo wel als in eenige andre School. De Meester Alexo Piris, en zyn Ondermeester Francisco Fernandes, kenden de drie Malabaarse Catechismen. De Meester was een neerftig en vigilant man, wist op alles vry bondig te antwoorden. De Ondermeester kon mede passeeren. Het School is hegt, en sterck, met pannen gedekt.

Dandoegam, 19 dito.

De Schoolkinderen hadden het geleerde fix. Onder de Gelargeerde en verdre Christenen, gaven de Vrouwen het beste antwoord. De Ouders der dooplingen voldeden voor het gros. De Meester Marco de Silva antwoorde in het examen tot genoegen. Maar zyn Provisioneel Ondermeester Alfonso Fonteca, in de voorleden Visite door de E. Goting aangesteld, en ook geexamineerd, wist niet een woord te antwoorden, kan ook naeulyx lesen en schryven. 't School is redelyk, met stroo gedekt.

Pannoemoegam, dito.

De Schoolkinderen bevonden als boven. De Gelargeerdens en verdre Christenen, antwoordden tot Contentement. De Ouders, die hunne kinderen ten doop presenteerden, gaven ook goed genoeg. De Meester Don Philippo kende de kleene Catechismus, en antwoordde in 't examen redelyk wel. 't School is slecht gesteld, en met stroo gedekt.

Vergampitty, Malabaars 20. dito.

De Schoolkinderen wisten hunnen Catechismus vaardig te beantwoorden. Ook gaven de Gelargeerdens, dog meest het Manvolk, voldoening. Soo ook de Ouders, die hunne kinderen ten doop presenteerden. De Meester George da Costa had geleerd de drie oude Catechismen, toonde sig in het examen heel prompt, en bequaam, wist alles, wat hem wierd voorgesteld, met oordeel te beantwoorden, 't School was mede heel slecht gesteld, en met stroo gedekt.

Welichere, dito.

De Schoolkinderen als voren. De Gelargeerden gaven het vereyscht genoeg. De Schoolmeester Don Carlo voldeed ook in alles. 't School was slegt, en met stroo gedekt.

Nagam 22 dito.

De Schoolkinderen wisten op de vragen uit de Catechismus tamelyk te antwoorden. De Gelargeerdens, en verdre Christenen, except eenige weynige, vry slecht bevonden. De Schoolmeester Bastiaan Fonseca, en de Ondermeester Don Marco, kenden de kleene Catechismus van de Eerw. Ruel, en de groote voor een gedeelte. De Meester heeft in 't examen voldaan; de Ondermeester kon passeeren. Zy hebben geen Ola van Authorizatie. Het School is oud, en bouwvallig, en met pannen gedekt.

Zedert dat dit School by openbare Venditie verkogt is, te samen met het Kerkhof, en de thuyne, aan Bastiaan Dewaga, van de Kust; heeft de Eygenaer de Inwoonders en Schoolkinderen 10 maanden lang belet ter Kerk of ter School te kunnen komen, verhindeerende den dienst. Wil ook de Inwoonders niet toegelaten op het Kerkhof nu dooden te begraven, causerende dat het zyn gekogt Land is. De Inwoonders evenwel begraven daar hunne dooden met geweld. De Coraal klaagde uit de naam van 't Volk over deze verkoopning, versogt dat het School, Kerkhof, en de Kerk-thuyne mogten blyven als voren, om de uiterste schande niet te lyden by de Heydenen, dat men verkogt de Rustplaatzen van hunne Vrienden, en Voorouders, en 't geen te voren aan God gegeven was.

Zedert deze verkoopning komt het Volk hier weynig ter Kerk. By dit School behoorde voor desen een Kattapanel, daar een's Compagnies besoldigde Inlander het opficht over hield, die de Luiden, de Rievier moetende passeeren, overfette.

Dit Vaartuyg is mede weg, tot groot ongerief der Gelargeerden, en Schoolkinderen, die hierom van de over zyde niet ter Kerk of School kunnen komen. Het Volk van Dedegam komt mede weynig te Kerk.

Cotalawale, dito.

Op Nagam komt ook in de Visite het Volk van Cotalawale, vermits aldaar geen School is. Voor 3 jaar is, op waarschouwing van de Meester, dat het School

bouwvallig was; 't zelve voort afgebroken, en men heeft het hout en de pannen 'er af vervoerd. De Meeſter heeft in aldien tyd aen 't Volk en de Schoolkinderen geen onderwys gedaan: ſoo dat hier alles in 't wild loopt. Behalven de Ouders; die hunne kinderen ten doop prefenteerden, is niemand van de Largados of School kinderen, tot dit School behoorende, verſcheenen, hoewel als na gewoonte, de weet tydig gedaan was. De Meeſter, Don Antoni, kende de kleene Catechismus alleen, gaf echter in 't examen nog redelyk genoeg; trekt nog Gagie van de E. Compagnie. Het getal der Chriſtenen aan dit School hebben wy opgeſteld, volgens aantekening gedaan, toen het School werd afgebroken.

Pannebakkery. 23. dito.

De Schoolkinderen antwoordden hier redelyk wel; de Gelargeerdens, Speciaal het Manvolk, gaven voldoening op meeft alle vraagen, als na gewoonte voorgelield. Soo mede de Ouders, die hunne kinderen ten doop prefenteerden. De Meeſter, en zyn Ondermeeſter, Don Joan, kenden de kleene Catechismus en de groote voor een gedeelte; hebben mede, dog voornamentlyk de Meeſter, in 't examen, wel geantwoord. Het School was redelyk, met pannen gedekt.

Calane, dito.

Aan de Pannebakkery komt ook het Volk, zynde vervolgens het hout, ende de pannen daar van vervoerd. Zedert is daar geen Kerk of School meer gehouden, en de kinderen loopen in 't wild, behalven die voor Schoolkinderen op de Rolle bekend ſtaan, zyn hier nog ontrent honderd kinderen, bequaam om School te gaan.

Hoewel 'er tydig ordre was gegeven, is evenwel niemand van dit School in de Viſite verſcheenen, behalven alleen de Ouders, die hunne kinderen ten doop prefenteerden. Den Schoolmeeſter, Louis Gomes, kende de twee Catechismen, antwoordde prompt en met oordeel op meeft alle vraagen, en voorſtellen, en trekt nog Gagie van de E. Compagnie. De Jogi's hebben voor deſen ontrent de afgebroken Pagood een thuyntje geplant, het welk, wanneer naderhand daar een School geſlicht is, door de E. Heer Gouverneur Pyll vergund is aan de Schoolmeeſter, dog zedert dit School is afgebroken, zyn daar 3 a 4 Jogi's komen waaren, en heeft de Vidaan van Calane op eygen Authoriteyt voornoemd thuyntje den prefenten Schoolmeeſter ontnomen, en aan de gezeyde Jogi's in eygendom gegeven, die

daar in ook hun woon-plaats hebben genomen. Nu onthouden zy ſich aldaar, om aalmoefſen te vergaderen van de mildadigheid der Heydens gefinde; die daar beevaart komen doen, offeren, en hunne devotie plegen; dewelke zy ook dienen in het volbrengen der Ceremonien. Zy blaſen ook onder het offeren op de kinkhoorn. In de maanden April, Mei, en Juni, is hier een grooten toeloop van Menſchen, ſoo dat deſe plaats met de daar woonende Jogi's feer nadeelig is aan dit zwak Chriſtendom.

Cota. 24. dito.

De Schoolkinderen antwoordden vaardig op de vraagen uit de geleerde Catechismus. De Gelargeerdens, en verdre Chriſtenen, gaven ook genoeg met hunne antwoorden. De Schoolmeeſter, don Philip, en zyn Ondermeeſter Francisco Cobraal, hadden geleerd de kleene Catechismus, en de groote voor een gedeelte. Gaven op alle vraagen volkomen Contentement, inſonderheit de Ondermeeſter, die een gaeuw man is.

Dit School is met pannen gedekt; dog bouwvallig, en dreygd aan de eene zyde in te ſtorten, zynde heel qualyk onderſtut.

Wolvendaal. 25. dito.

De Schoolkinderen maar tamelyk. Onder de Gelargeerdens gaven slechts eenige hier en daar goed antwoord. De Ouders, die hunne kinderen ten doop prefenteerden, hadden ook weynig kennis van de Religie, behalven hier en daar een. De Schoolmeeſter Domingo Dias kende de kleene Catechismus, en uit de groote hier en daar wat; gaf evenwel op de meefte vraagen en voorſtellen goed beſcheyd. Houd Kerk en School in de galdery van 't huis op Wolvendaal, vermits 'er geen School is. Klaagde over de nalatigheid en traagheit ſoo van de bejaarden, als van de Schoolkinderen, ſuftinerende zulx veroorzaakt te welen door den grooten inbreuk van de Paapſe Religie onder de Inwoonders hier ontrent.

De middelen, om te komen tot kennis van de Chriſtelyke Gereformeerde Religie zyn aan alle deſe Scholen ſlecht, en weynig. Aan de Singaleeſche Scholen vind men niet anders dan 't Vader ons, 't Morgen-en Avond-gebed voor en na den eeten; de twaalf artykelen van 't Chriſtelyk geloof, de 10 geboden, de groote en kleene Catechismus van de Eerw. Ruel Zaliger, welke verhandelen de fundamenten van de Gereformeerde Chriſtelyke Religie, en ook den ſieken-trooſt.

Aan

Aan de Malabaarfe Schoulen heeft men, behalven de boven genoemde gebeden, Ge- loofs-artykelen, de 10 Geboden, 3 Cate- chismen, waar van den eene beheeft de fun- damenten, der Christelyke Religie, de twee overige loopen over de Historien van het Oud en Nieuw Testament. 1 Boek met Predikatie, handelende van God, de Schepping, Voorzienigheid, &c. Ook eenige Malabaarfe Psalmen, en Geete- lyke Liedekens, en het Euangelium Mat- thaei.

In alle de Singaleefche Schoulen werd des Sondags door de Meesters de Inwoon- ders alleen den Sicken-troost voorgele- ten, de groote en kleene Catechismus ten aanhooren der bejaarden door twee der bequaamste Schoolkinderen opgefegt, die malkanderen vraagen en beantwoor- den. Daar op werden de Largados door de Meesters uit voormelde Catechismen gecatechizeerd, en onderwefen.

Maar in de Malabaarfe Schoulen lee- fen de Meesters of een Kapittel uit het Euangelium Matthei, of een Predikatie, voornamentlyk op Hoog Tyden, uitfoe- kende een Leerreden, die daar byfonder op pafst. Hier tegen werden de Gelar- geerdens niet gecatechizeerd.

In het examineeren der Largados, der overige Christenen, en Schoolmeesters, hebben wy ons gericht na de voorfz. middelen, waar van wy de reden geven in onse Confideration; dog hebben de vraagen over den inhoud der Catechismen voorgesteld met andre woorden, en ey- gen order, ook een vry grooter getal, dan in de Catechismen begrepen is, door- gaans hebben tot bewys van dese of gene itellingen gevorderd, en zwarigheden laten oplossen. Nog hebben wy voor- gesteld veel vraagen over algemeene ftuk- ken, betreffende God, Geest, en de Confcientie.

Alle de vraagen en voorstellen, die wy aan alle de voormelde Schoulen gedaan hebben, en die ons ook beantwoord zyn, U E. Gestrenge in gefchripte voor te dragen, zou ons ondoenlyk zyn: want fonder volkomen zekerheit iets op te ge- ven, achten wy tegen onse plicht. Tot U Ed. Gestrenge Speculatie hebben wy uit veele hier achter aangevoegd een goed getal van vraagen en antwoorden met de eigen woorden, foo als zy aan alle de Schoulen, behalven de Malabaar- fe op Nigombo, gevraagd en beant- woord zyn. In het gehouden examen zyn aan de voornoemde Schoulen, Ex- cepto Barbeyen, en op Nigombo, de Inwoonders voor 't meeste deel ons voor- gekomen aandagtig en Leerfaam, too- nende in hun antwoord groote fucht en toegenegenheit; getuigende ook open- lyk over onse wyfe van doen hun Con-

tentement, bedankten ons voor het on- derwys, en vriendelyke bejegeningen, en dat wy hen met lydszaamheit hoor- den.

De Meesters van verscheyde Schoulen klaagden egter, hoewel de een meer dan de ander, dat de Inwoonders foo weynig ter Kerk quamen, en hunne kinderen, niet nabehooren School fonden.

Aan alle dese Schoulen werden geen boeten meer gevorderd, behalven op Ni- gombo, alwaar de Modeljaar de zelve laat infamelen, en met kennis van den Dessave het ingevorderde de Diakony in- handigd.

Ook geeft de Modeljaar aldaar aan de Inlanders licentie om te trouwen, laat de geboden afkondigen, en, geen verhinde- ring voorkomende, beveeltigd de Mee- ster het huwelyk, 't geen tot nog toe aan geen andre Schoulen gepractiseerd is.

Wy hebben aan eenige Schoulen de Rol der Mancebados laten lesen, die verschee- nen waren geexamineerd, om te onder- zoeken en te weten, wat van die buiten- fporigheden hadden te oordeelen; genoeg ondervonden hebbende tot ons oogmerk, is dit onderzoek nagelaten om tyd te win- nen, en om dat wy wel begrepen, dat hier mede ontrent dit slag van Volk geen vrugt te doen was, ten zy door U Ed. Gestrenge iets nader ten opficht van dit ftuk werd geordonneerd.

Van den toestand der Inlandse Chri- stenen op Matuaal binnen dese stad, en op 't slaven Eiland, konnen wy met se- kerheit niets berigten, zynde de Schoo- len afgebroken, de Tombos verloren; en de Meesters gestorven of vertrokken; al- leen hebben wy door onderzoek bevonden, dat op 't slaven Eiland sich een Inlander, van de Kust herwaards overgekomen, be- moeid met de kinderen van 's Compagnies slaven aldaar in de Paapfe Religie te on- derwyfen, gelyk hy zelf aan ons beleden heeft. De Ola-schriften, die wy by hem gevonden hebben, en waar uit hy ge- melde kinderen leerde, doen dit ook bly- ken, als bestaande in twee Paapfe Lof- fangen, nog een ter eere van de Mager Maria, en een Paaps Gebeden-boek. Het inbreken van de Paapfe Religie onder de Parruas, en Carvas, in en ontrent Co- lombo, geeft ons dit nabedenken, dat 's Compagnies slaven mede niet vry zyn van desen zuurdeefem, 't geen wy des te meer besluyten, vermits wy niet weten, dat 'er in den tyd van drie jaaren eenige Compagnies slaven kinderen, behalven een ftuk 4 a 5; in de Kerk alhier, gelyk als van ouds gebruykelyk is, ten doop gebragt zyn; en om dat wy op het Ei- land verscheyde kleene slaven-kinderen gefien hebben, die door de Paapen, of Paaps-gefinden, gedoopt zyn.

Tot U Edele Geſtr: Speculatie hebben wy hier nevens nog gevoegſt een korte notitie van het getal der Chriſtenen aan de voormelde Schoolen, ſoo als volgens de Tombo aan ider School is opgegeven; nog een aantekening van 't gezene de Schoolkinderen in ider School geleerd hebben:

De waarheit op te geven, en door de zelve te voldoen aan U Edele Geſtr: geſpecteerde ordre, en goede intentie, hebben wy ons tot een doel geſteld; en vermits wy verſekerd zyn, dat het eerſte door ons betracht is, vertrouwen wy, dat wy het tweede ook zullen bereykt hebben. Wy blyven met alle behoorlyke eerbied; (onderſtont) wel Edele Geſtr: Heer, U Edele Geſtrenghe Onderdanige Dienaaren; (was geteekend) *G. de Oude. P. Synjeu en G. da Coſia.*

(In margine) Colombo den 12 November 1704.

Accordeert

BROUSE.

Eerſte Klerk.

Aan de wel Edele Geſtrenghe Heer de Heer en Mr. Cornelis Joan Simons, Gouverneur en Directeur van het Eiland Ceylon, met den Reſorte van dien.

WEL EDELE GESTRENGHE HEER.

Een Brief
aan de
Hr. Simons
over 't ex-
amen in
deſe Viſi-
te ge-
bruikt.

Hier volgen de Conſideratien wegens den aanleg van 't examen, in deſe Viſite gebruykt, het beſluit uit de bevinding opgemaakt, de gebreeken, en middelen, waar door aan dit Singalees Chriſtendom meer vrugt zal gedaan werden.

Den aanleg laat ſig in deſe volgende ſaaken ſien.

1 Oordeelden wy noodſakelyk een Volledig onderzoek in te ſtellen, ten aanſien van allen: Want de kinderen alleen gevraagd werdende, en over deſe of gene vraag der Meesters, by onkunde der kinderen, ſoude men den waren ſtaat niet kunnen opgeven.

2 ſtellen wy vaſt te moeten blyven by de ſtukken, die deſe menſchen in handen hadden: Want daar buyten ſpringende, ſagen wy, dat wy ons aan onrechtveerdigheid ſouden ſchuldig maken, volgens de bekende Regel. *Ultra poſſe nemo obligatur.* Wy wilden hun ſtaat dan opmaken uit bevinding, wat zy ten aanſien van hunne leerſtoffe konden beſitten, of wy door die verwagten.

3 Agten wy noodig de leerwyſen, die zy voor deſen, of nu, door de Leeraaren en Meesters genoten, te moeten weten, om te ſien, wat gronden van overtuiging van de Chriſtelyke Godsdienſt by deſe mogten gelegd zyn. Anders had het kunnen zyn, dat wy door onkunde en onvoorſigtigheid ſoo veel gronden van overtuiging ſouden geeyſcht hebben, daar zy, nog door de natuur, nog door de leerſtoffe, nog verder onderwys, bequaam toe konden zyn.

4 Stelden wy tot onſe plicht te behoren, te vernemen, hoe 't met hun verſtand en oordeel mogt gelegen zyn, en daar toe natuurlyke God-kundige voorſtellen te moeten nemen; niet om daar hun ſtaat ſoo ſeer door op te geven, als wel voor eygen Speculatie, en dat wy daar door ook een beſluit ſouden kunnen maken voor 't toekomende wegens hunne bequaamheit of onbequaamheit.

5 Ook namen wy voor, ſoo veel ons mogelyk was, een nette aantekening te houden van alle deſecten, die by deſe menſchen ons ſouden voorkomen, ſoo ten aanſien van hun verſtand, en oordeel, leerſtoffe, leerwyſe als andere gebreekyke omſtandigheden.

6 Gelyk dan dit laaſte van zelfs volgt, om op middelen bedagt te zyn, die 't quade ſouden kunnen uit den weg ruymen, en hen verder opbouwen, hebben wy die ook aangeteekend.

Dit zyn ſaaken, waar na wy ons gericht hebben, om de waragtrige ſtaat der Schoolen te kunnen voordragen, en waar uit die alleen te verwagten was.

Tot dien eynde hebben wy eerſt de kinderen, die alleen gebeden kenden, die laten opſeggen; daar op de welke de kleene en groote Catechismus van den E. Ruel Zaliger kenden, die laten beantwoordden. Hoe wel dat ider wiſt op te ſeggen, kan uit het nevens gaande Rapport werden geſien.

Daar op zyn wy getreden tot het examen van de Largados, en het Kerk-Volk; daar wy ordinar 2 uren, en meerder, mede doorbragten, nemende de een de Mannen, en de andre de Vrouwen, ſchikkende ons na de groote Catechismus van den voorſz. Ruel, houdende echter onſe eygen ordre en wyſe van vragen aan alle de Kerken, nogtans ſoo, dat wy de groote Catechismus volkomentlyk uitputteden, en in een ongelyk grooter getal van vragen de zelve verdeelden, wanneer de Catechismus-vragen waren afgehandeld, zyn wy aan ider Kerk overgegaan tot natuurlyke Gods-geleerde voorſtellen, welkers ordre en getal van vragen uit dit nevens gaande kan werden geſien, houdende doorgaans die zelve voet aan alle Kerken.

Daar

Daar van zyn wy overgeflapt tot die genen, die hunne kinderen ten doop presenteerden, hen ondervragende over het leerstuk van den doop, en 't geen een gelovig Christen, die zyn kind laat doopen, behoort te weten: toelattende die genocgen gaven, en uitstellende volgens oud gebruyk, die niets konden antwoorden.

Eyndelyk examineerden wy de Meesters van ider School, of, soo 2 Schoolen dicht by malkanderen stonden, wierden die samen ondervraagd, houdende die zelve ordre, en vraagstukken, die aan de Largados gevraagd wierden, welk examen ook ordinair op een, 2 uren, of ook langer, aanliep.

Daar na lieten wy ons gelegen leggen, om alle defecten nacuwkeurig te achterhalen, of door besluyten te formeeren uit eygen ondervinding, of uit de mond van de Meesters, welke gevonden hebbende wy bedacht zyn geweest, om de middelen daar tegen op te geven volgens ons oordeel.

Wat het examen dan aangaat, om niet van stuk tot stuk te gaan, zullen wy alleen spreken van de Largados en Meesters, also zyn Edele Gestr: in 't nevensgaande Rapport sien kan, wat van de kinderen te denken is. Wat de eerste aangiat, buyten de Malabaarsche Schoolen op Nigombo, zyn ons meest aan alle de andre Kerken de vraagen over de groote Catechismus van den Eerw. Ruel beantwoord volgens onse eygen order, en wyse van vragen, en de natuurelyke Godgeleerde vraagstukken wierden mede met een bysondre attentie en lust niet onbeantwoord gelaten, gelyk wy zulx altyd tot onse verantwoording laten en gestand willen doen.

'T is waar, dat 'er een merkelyk onderscheyd gesien is tusschen de eene en andre Kerk, dog dit heeft met alle Collegien, en oeffen-plaatsen de zelve reden.

'T is ook soo, dat somtyds op seer lichte vraagen verkeerd geantwoord werd, dog wy oordeelen, dat men meer staat moelt maken op 't gene dat 'er was, als wel op de onkunde van 't een of 't ander vraagstuk, van dese of gene verkeerd beantwoord.

De Meesters zyn ook ongelyk bevonden, dog de meeste volgens de stukken, die zy in handen hebben, tot die qualiteyt bequaam. Wanneer zy doen, 't geen zy volgens die konnen doen, werd, volgens ons oordeel hun qualiteyt beantwoord, gelyk wy volgens de bevinding waarlyk van de meeste moeten getuigen, als voldoende aan de groote Catechismus, en natuurelyke voorstellen, in veel gevallen met oordeel.

Het voorgaande doet ons lydelyk dit

besluyt maken, dat zyn Edele Gestr: uit de voorgemelde saaken met ons zal vaststellen, dat 'er een genoegsame grond van hope is, en de Reformatie dus verre gevorderd zynde, door verdro middelen, lust, en iver, dieper wortelen in dit met recht genaamd teer Christendom zal schieten, tot eere van God, vreugde van Gods Kerk, en welzyn van de Politie.

Te meer sluyt dit ons besluyt de wanhoop, ja twyffeling buyten, vermits het een Volk is, by wien het natuurelyk licht geensins is uitgebluscht, als hebbende een bysonderen aandacht, en ken-teekenen van oordeel, in veelen ontdekt, zels boven verwachting. 'T welk te meer ons besluyt begunstigd is, dat dese Natie waarlyk een Volk is, dat by na geen kennis heeft van de Heydensche Godsdienst, als hebbende dit ondervonden door een neerstig onderzoek aan ider Kerk. Het weet by na niets anders van de Heydensche Godsdienst (soo men het nog daar toe brengen mag) als dat 'er goede en quade uren voor den mensch zyn, die uit dese of gene gevallen werden opgemaakt, en dat de Hemelsche teekenen opsiacht souden hebben op imands leven; waar van het minste bescheyd niet weet te geven, bygeloovigheden, waar van veele in 't Nederlands Gereformeerd Christendom niet geheel vry zyn. Doet hier by 't Duyvel-bannen, (soo genoemd) verhuysing der Zielen in dese of gene besten, onderscheyd der Castas (soo 't een stuk in de Godsdienst is) zynde te samen saaken, waar van het licht te leyden soude zyn, en van het zelve voor bedriegeryen wierden gehouden: immers soo was het toegepaste antwoord.

Men moet ook hier ontrent niet te lichtveerdig oordeelen, met de eene voor de andre te besculdigen, dat is, die voor liefhebbers van de Heydensche grollen te bock stellen, die 't nogtans mogelyk niet zyn, of waar van men die bewyzen soo seker, en soo breed niet zou konnen geven: want men heeft te denken, dat in 't distrikt van Colombo niet alleen tot de Schoolen behooren, die daar zyn, niet minder: want zyn onderrecht dat op verre na het grootste gedeelte Heydenen zyn, die tot het School niet behooren. Dat dese dan alle Superstitien der Heydenen oeffenen, is klaar; maar met die zelve quaft mag men den Schoolgangers niet afschilderen; hoewel 't licht kan wesen, dat 'er onder dese laatste ook al veel onder loopen.

Niet tegenstaande nogtans, dat zy, volgens ons oordeel, voldoen aan de hope van verder opbouw en volmaking (betreckelyk de stukken aangemerkt, die zy hebben, dat zyn Edele Gestr: doorgaans met die limitatie heeft te verstaan)

zyn

zyn van ons dese volgende gebreken, en ontbeering van verscheide saaken, dienende tot verder opbouw, in acht genomen.

1 Ontdekten wy, dat se geen genoegsame redenen hadden, om de Heydensche bygeloovigheden, en leerstukken te verwerpen, 't geen wy aan alle Kerken hebben gevonden, en nogtans als een noodzakelyk Prerequisite onder dit geslacht wesen moet: want de valscheit van een aangenomen leerstuk niet gekend zynde, kleeft hun Ziele dat aan, belet hen sich aan de waarheit over te geven, beneemd de lust tot de zelve, doet hen die valscheit in 't verborgen koesteren, omhelzen en kussen, de vryheit daar zynde seker. 'T gesicht van waarheit is 't beginfel der Reformatie, 't beschouwen van valscheit doet die afbreken, en van waarheit, de zelve opbouwen.

2 Hebben wy ook aangeteckend, dat dit Singaleesch geslacht niet genoeg heeft ten aanzien der beginfelen, uit het licht der Conscientie voortspruytende, om door d' bespiegeling van de natuurlyke waarheden gedwongen te zyn tot de Christelyke te moeten overgaan. Daar is niets, dat de Ziel meer liefkooft, als de vryheit, een gesicht der sake tot haar leydsman te hebben, en haar meer tegen is, als sich zels te moeten afstaan, en in de woorden des menschen te moeten sweeren, sonder overreding. Waarlyk dit is een gebrek, dat de Reformatie soo veel moejelyker maakt, als men hier meer mist, of ten minsten de voortgang, 't welk nogtans seer licht kan geholpen werden.

Dat dit ook gesien is van onse Eerw. voorgangers, moeten wy gelooven. Daar toe kan dienen de bysondere moeite en vlyt, daar toe aangewend van den E. Heer Kat Zaliger, gelyk wy uit zyn E. nagelaten Schriften hebben gesien, hebbende vergaderd soo veel stukken wegens de Heydensche Godsdienst, als mogelyk niemand na hem opbaggeren zal; waar mede hy sonder twyffel dit doel heeft zoeken te treffen, dat met het onse eenselvig is.

Dog een goed oogmerk werd altyd niet uitgevoerd.

Ten 3 stellen wy vast, dat 'er dan ook niet genoeg aan de Schoolen is, ten aanzien van de dienst, die tot de bejaarden en Gelargeerdens 't meeste opzicht heeft, en van groote vrugt zyn zou, als Predikanten over de Heydensche dwalingen, en natuurlyke waarheden, die de Christelyke Religie vooruitsfeld, als mede over zuivere Theologische stoffen, en sekere stukken van de Heylige Schriftuur in 't Singalees.

Gelyk wy ook sien, dat de voorz. Hr.

Zaliger, 't daar op mede heeft toegelegd, als hebbende onder zyne Papieren mede verscheide versien over de Heylige Schrift gevonden; dog wat reden daar toe is, waarom die niet zyn ingevoerd, is voor ons meest verborgen.

Dit zyn de ontbeeringen, die wy zyn Edele Gestr: voor oogen stellen, zynde hinderpaalen, die voor al uit de weg moeten geruymd zyn, en sonder hier tegen middelen te beramen, agten wy, dat onse Conscientie niet zou zwygen; ten ware men de overtuuying van de Christelyke waarheden onnoodig achtete, de Memorie alleen een Christen moest maken, de verlaters van 't Heydendom niet behoeften andre over te halen, nog overreed te zyn, van den Christelyken Godsdienst vaatsfelden.

Wy laten daarom ider oordeelen, of 't genoeg is, dat by dese menschen niets anders zou vereyscht werden, als eenige gebeden, een Historische Carechismus, een over de beginfelen der Religie (die geen opzicht heeft op 't Heydendom, om dat afte breken, of op natuurlyke waarheden, die een Gereformeerd Christen voor uitsfeld, en als by de hand imand tot zyn Geloove lyden) en de Sicken-Troost.

Dese stukken zyn by de Singaleese Kerken, en anders is 'er niet.

Dese defecten konnen verbeterd werden volgens oordeel op de volgende wyse; waar door men meer succes te verwagten zou hebben.

1 Door een korte Catechismus op te stellen, behelssende een Refutatie van dit Singalees Heydendom, en met een, een vaatsstelling van de gronden of waarheden, die 't Gereformeerd Christendom voorondersteld, en imand moeten noodfaken, om tot het Christelyk Geloove over te stappen.

2 Door 't invoeren van eenige Predikatiën, klaar, en met tastelyke voorbeelden opgesteld over de zelve stoffe; ten eynde alle Sondagen het Kerk-Volk de Heydensche Godsdienst hoorden Refuteeren, en de gronden van de Christelyke betogen.

3 Soo ook over suivere Theologische stoffe (gelyk dit op Jassanapatnam en in de Malabaarse Kerken gepraetiseerd is) uitputtende in weynig Predikatiën de Catechismus, die van de Jeugd geleerd werd.

4 Om dit te bereyken, achten wy ook datse de Heylige Schrift moesten hebben, gelyk 'er reeds verscheide stukken leggen onder de Papieren van de Heer Kat Zaliger, de welke men door ervaren tolken sonder tyd-vertuym behoorde na te sien, en te laten sorgvuldig toetsen. Immers behoorden zy medegedeeld

te zyn van de Fonteyne des Heyls waar uit wy onse Zaligheid scheppen moeten, het beginsel, waar uit het Christelyk Geloove moet getrokken werden.

Het eerste zou vooreerst kunnen dienen voor de Meesters, en die 't verstaande, zouden zy daar van een gebruyk konnen maken voor de grootste kinderen, en des Sondags voor 't Kerk-volk.

Het 2, en 3, en 4. zou bysonderlyk daar toe dienen, om 't Heydendom Sondags afte breken, en 't geloove in Jesus op te bouwen, op soo een wyse, als wy boven gezegt hebben.

Waar ontrent men dese ordre zou konnen houden.

Sondag 's morgens zou men altyd een Kapittel voorleesen, de eene Sondag een Predikatie doen over de gronden van 't Heydendom, en Christendom, en, na 't gedane gebed, desen Catechismus, over de zelve taaken loopende, de kinderen laten beantwoorden: En de andre Sondag een Predikatie over Christelyke Geloofstukken, gevolgd werdende met een Catechismus over de gronden van de Religie, die reeds aan de Scholen is.

Op dese wyse oordeelen wy, dat z faaken zullen verricht werden (daar hun staat om roept) 't Heydendom afbreken, en 't Christendom optimmeren.

Daar zyn nog sekere vereysehingen, die dit oogmerk met meerder facilitateyt zouden doen voltrecken, de welke Wy, als noodzakelyk, hier nevens zullen voegen.

1 Dat de Paapen op alle wysen belet werden hun Godsdienst voort te setten, 't zy gewettigden, of ongewettigden, niemand uitgetoerd, nog andre Schoolmeesters geduld werden, als die een Ola van Authorizatie hebben, en, na voorgaande examen, Gereformeerd bevonden zyn.

Hier door zal men beletten, dat de Paapen, hier na toe komende, het geld niet wegsleepen van de onderdaanen der E. Compagnie, en ider particulier, in Compagnies dienst zynde, zal tegen het oogmerk van de zelve soo licht niet sondigen, en afbreuk doen aan dit goed werk, daar de E. Compagnie soo veel onkosten toe doet; de Leeraaren zullen met vreugde hun dienst waarnemen, en vermits de Roomse Religie het intrest van de E. Compagnie in 't minsten niet gunstig is, soo is dit het middel ook, om goede onderdaanen voor de zelve te maken, en hun Ed. intrest te bevorderen.

Wy krygen van zulke groote onordentelykheden, die daar uit ontstaan. Volgens onse Religie competeerd niemand te doopen, als wettige Leeraaren, daar de Roomse ider een daar toe Autho-

rizeeren, de Leeken zelfs, en soo zyn wy uit dien hoofde gehouden, of te herdoopen, of hun doop te approbeeran, en andre zwarigheden meer onderworpen.

Ten tweede, dat de placcaaten van poene en boeten-gelden mogen vernield werden, gelyk voor desen de gewoonte is geweest, op dat dit oogmerk te hulp werde gekomen, en alle godloosheit mag werden geweerd in de E. Compagnies gebied.

Het eerste siet op ordre voor de Scholen, het tweede op de ongedelyke en godloofse samenleving, die een redelyke overheit niet kan dulden, en met haare Politie stryden.

'T is waar, 't was beter, dat de Ouders, door een sugt tot de Religie, hun kinderen na School dreven, en zy zelfs daar door in School verfehenen; Dog tot nog toe moeten zy als kinderen werden geleyd van de overheit, als hun Vaders, om de weynige overreding, die dese menschen nog hebben. 'T geen een Vader onder ons toekomt, ten aanfien van zyn kinderen, oordeelen wy dat hier de overheit ook niet mag veruymen. 'T is geen Conscientie-dwang, als voor die gene, die meenen, dat in een goede ordre, die imand toekomt, dese saak zou leggen. Zy moeten niet blindelings gelooven, nog werden gedwongen geloofs-stukken te onderschryven, die tegen hun Conscientie stryden. 'T is alleen een ordre over 't Schoolgaan, waar toe de overgheit gerechtigd is, die zulks, als hun Vaders, wil.

Sonder twyffel, als dit geslacht tot meerder jaaren van oudericheyd gekomen is, zal dese tuchtiging van zelfs ophouden.

En wat de plakkaaten aangaat wegens de boeten-gelden en straffen der Mastebaden, die taaken, waar op die sien, roepen eer meerder als minder, als direct strydende tegen een Christelyke Politie.

Met veel discretie kan men nogtans dese plakkaaten executeeren. Daar behoord ook een Proportie gebruykt te werden na de qualiteyt van de Persoon. De Hoofden moesten, als meer verplicht, na hun qualiteyt meer geven, ider na reden van zyn vermogen: Want dese, met die niets hebben, gelyk te stellen, is tegen reden, en doet de hoofden lichtveerdig buyten slaan, die nogtans als exemplen voor 't gemeen behoorden te wesen, waarom 't ook te wenschen was, dat 'er geen hoofden over dorpen mogten gesteld werden, als die van de Gereformeerde Professie waren. Dese saak zou meer goed doen, als men kan denken.

3 De vervallen Scholen behoorden weder opgericht te werden, als sonder

welke 't onderwys werd afgesneden, alles in 't wild loopt, tot een lehande van 't Christendom, hun Godsdienst zelfs gesuspiceerd werd, en de beleyders voor indifferenten werden gehouden.

Te meer behoord hier sorg voor gedragen, om dat het bekend is, dat het Heydendom meest door 't uiterlyke geleyd werd, en dese menschen nog soo weynig overreding van de Christelyke Godsdienst besittende, heeft dit te meer klem op hun gemoederen.

4 Soo dienden de Heydensche Pagoden geweerd te werden, als stryden de met het oogmerk, niet konnende bestaan met de plicht der Christelyke overheit, en tot groot nadeel moettende uitvallen. Tot dien eynde moest men ook alle soorten van Afgodery tegengaan, de Jakdissas (duyvel-Banners) Berewajas en Neckadas, als een schuym van Volk, opvangen door de Coraalen, of Hoofden der dorpen, en aan den Heer Dessave werden gebracht, om gestraft te werden.

5 Behoorde ider Predikant een goede Cannecappel te hebben die hy dagelyks instrueerd; op dat zy, in 't land de Visite doende, en maar beginnende te gaapen, aantsonds verstaan werden, en de Cannecappel in staat zy om zyn sin recht te verstaan, en wel te vertolken, anders konnen 'er zware abuysen begaan werden. Daar door zal een Cannecappel in staat zyn, door sich zelve eenige explicatie te doen, waar toe zy anders onbequaam zyn. 'T is niet genoeg, dat men Cannecappels heeft, maar daar werden bequame vereyscht, welke bequaamheit hier van alleen onses oordeels afhankelijk is.

6 Alle 3 maanden moest de Visite ook geschieden, sonder eenige Interruptie, also een Predikant hoognoedig in 't land vereyscht werd.

7 De Rolle der Largados moest altyd gelezen, en naeuwe aantekening der absentes werden gehouden, sonder 't welk de plakkaaten anders in soo verre vrugtelooos zouden zyn.

8 Behoord 'er ook altyd een volkomen examen ingesteld te werden, sich niet vergenoegende met doopen en trouwen, en de kinderen de Catechismus te laten opseggen; maar 't voornamste diende te zyn, al zyn kragten in te spannen, om de Largados en Meesters te examineeren en te leeren, de eerste in 't School, de laatste Privaat, om zyn geslag niet te krenken, en voor de gemeente veragtelijk te maken. 'T examen over de Largados zal hen meerder opscherpen, en doen acht geven op 't gene zy in de School geleerd hebben, daar in vasten maken, en in staat stellen, om hun kinderen zelfs te onderrichten. 'T examen over de Meesters zal hen hun luyheid benemen,

doen beneerlijgen hun dienst, en tot de zelve met meerder vrugt bequaam maken.

9 Behoord men ook een kort relaas te doen, uit de Visiten komende, wegens de staat van ider School ten aantien van hun kennis aan de Scholarchale vergadering, daar 't de saak vereyschte met Consideration bekleed, op dat men op middelen kan denken van verbetering, en 't quade niet verswigen werde.

10 Dat de Meesters, 's maandelyks opkomende, verdeeld wierden, de eene helft by die, die de Visite gedaan heeft, en de andre helft by die se staat te doen; op dat de Predikanten weeten konnen, hoe zwaar ider weegt, en sig daar na schikken mogen.

11 Wanneer een moet geexamineerd werden, diende dit examen te geschieden in tegenwoordigheid van 2 Predikanten en een Scholarch; om soo verzekerd te zyn van imands bequaamheit, en niemand Meester werden kan, als volgens het vereyschte aan de Schoolen.

12 En op dat het aan de plicht der Predikanten niet zou haperen, behoord men met alle vrienlykheit en modestie dese menschen te ontmoeten, vermyden de alle buyten de reden en dienst loopende hardigheden, die hen souden intimideeren, tot antwoorden onbequaam maken, en dikwils doen overslaan tot extravagantien.

13 van een byfondre kracht zal het ook wesen, dat uit hun gedrag en ommeegang dit teere Christendom niet anders kan befluyten, als dat men voor zyn dienst komt, en die alleen het oogmerk is. Daar door zal een redelyke achtung geteeld werden, soodanige Leeaars zullen een goede indruk nalaten, en exemplarlyk zelfs leeren.

14 Gelyk van ouds af de Meesters een Ola van Authorizatie is gegeven, en een sekere ordre, volgens welke zy sich in het onderwys hebben te richten, dat dit op de ouden voet gebracht werd, om alle ignorantie af te snyden, en een sekere regel te hebben.

15 Dat de Meesters en Ondermeesters, of een van beyde, soo zy verre af gelegen woonen, alle maanden opkomen, om van den staat der Schoolen rapport te doen, en 't geen meerder daar toe vereyscht werd, als om op te geven een Pertinente aantekening der absentes, geborenen, en gestorvenen, om soo te konnen weeten de naamen der gene, die niet School konnen komen, of de Sondags-oeffening niet bywoonen, en die gedoopt moeten werden; als sonder welke aantekening de uitvoering der plakkaaten niet te verwachten is, veel disordre sou ontstaan, en in veel gevallen dienen kan.

16 Ook behoorden zy naeuw acht te geven op alles, wat het heylzaam oogmerk nopende dese Singaleesen tegen was, als op de Heydenſe afgodery, Ceremonien, en andre buyten het ſpoor holdende ſaaken, daar van aantekening te houden, en 't bekend te maken; alſoo hen beſt bekend moet zyn, welke hinderpaalen daar zyn, en wat voor quaad onder hen ſchuyld.

Waar by wy voegen konnen de Heylſame ordres, voordenen vaſtgeſteld, en met goed ſucces gebruykt.

Siet daar, Edele Geſtr: Heer, ons oordeel over dit Singalees Chriſtendom. Wy weten dat alle miſleyding hatelyk, en verſoeyelyk is, en die byſonder ſtrafbaar te zyn, die zyn Gebieder een rad voor de oogendraeid, of zelfs in ſtaat ſteld, dat hy kan buyten ſlaan; waarom wy onſe gedagten ook altyd verplicht zyn goed te maken, gelyk wy de zelve ook tot onſe verantwoording laten. Wy zyn geruſt in den aanleg, verſekerd van de bevinding, en dat wy ten aanzien der gebreken, en middelen daar tegen, een goed oordeel tot Leydsman hebben gebruykt. Wy hopen voldaan te hebben aan de waarheit, een beſtendige Leerwyſe te hebben opgegeven, die van alle oneenſydige menſchen zal geapprobeerd werden, en voeden ons met die hope, dat zyn Ed. Geſtr. zal vaſtſtellen, dat de waarheit onſe toeleg geeveſt is, en teeken ons met alle eerbied (onderſtond) wel Edele Geſtrenge Heer, U wel Ed. Geſtr: Onderdani-ge Dienaeren. (was geteekend) G. de Oudē. P. Synjeu, en G. da Costa (in margine) Colombo den 12 November A°. 1704.

Accordeerd

J. BROUSE.

Eerſte Kerk.

Tot dus verre nu hebben wy in 't algemeen en byſonder geſien, hoedanig het hier met de Kerken en Schoolen op Ceylon gelegen is; maar gelyk de Heer Simons teer veel forge voor der zelve welſtand, en de herſtelling van 't verval inwendig gedragen heeft, alſoo droeg hy voor al mede goede forge alomme, daar 't noodig was, voor de uiterlyke Kerken en Schoolen, om die, daar zy vervallen waren, ten eerſten weder op te bouwen, alles, wat in zyn vermogen was, toebrengeſe, om den Godsdienſt hier te doen opluyken, en de Heeren Viſiterende Predikanten alle ſoorten van gemak en hulpe door den Heer Deſſave, en andre Polityque bedienenden, te doen geworden.

Het volgend bericht van den Deſſave van Colombo, den Heer Pieter Chriſtiaanz Bolſcho zal ons daar ontrent ſeer veel licht geven.

Aantekening van een Viſite van den Deſſave Bolſcho, wegens de afgelegenheit van dese en gene dorpen, en van zyne bevinding van dese en gene Schoolen en Kerken.

Galkiſſe.

HUlſtdorp legt van Galkiſſe ontrent 2 kleene uren. Hier is een redelyke moye Kerk met pannen gedekt, en op 10 gemetſelde, en 20 ſteene Pilaaren uit de Heydenſe Pagode Pepiliane gebouwd met een muur van kley, hoog 3 en een half rhylandſe voeten. By dese Kerk is geen thuyt.

Hier ontrent is ook een Ruſt-huis, lang 14, en breed 14 en een half voet, zynde een voorhuis en twee kamers.

Morotto.

Van Galkiſſe tot Morotto heeft men van nooden een groot uur gaans, daar ook een Kerk is op 52 houte Pilaaren, en met een pannen-dak gebouwd, met een muur van typ-aarde van 4 en een half voet ſchaars hoog.

Hier is ook een huis, lang 58, breed 15 en een half voet, hebbende een voorhuis en twee kamers, en een Galderye, ter wooning voor den Predikant D. Ruel, welke A°. 1696 van broſſe aarde hier opgericht is, en, dierhalven ſeer bouwvallig, gelyk 'er ook al en deel der Galdery ingeſtort is.

Dese Kerk is ook van geen thuyt verſien, en de zelve heeft de lengte van 71 en 38 vadem in de breedte, en is gebouwd op 41 houte ſtuten, en met pannen gedekt, en heeft een ſlegte muur rondom, van 3 en een half voet hoog, die al op verſcheyde plaatſen is ingeſtort.

Men heeft hier ook een ruſt-huis, lang 54 en een half, breed 17 voeten, zynde een voorhuis en 2 kamers, en een Galdery, begrepen ontrent 47 treden van 't pas of de overvaart van de Rievier uit de Reygain in de Salpitte Corle, op een ſeer vermakelyke plaats.

By dese Kerk, en dit huis, ſtaan 52 Cocos-boomen van de E. Compagnie door een Deſſave aan een arme weduwe, voor 't Schoonmaken van de Kerk, en 't huis vergund. Na 2 en een half uur reyſens quam men aan het School deſer Kerk, lang 64, breed 26 voeten, en ſonder thuyt

thuyn; staande ter regter hand aan de overvaart der Rievier, op 38 houte Pilaren, en met een pannen-dak versien, en een muur van 3 en een half voet 'er rondom.

Caliture.

Pajagelle 1 uur van Caliture. Het School, in de gravet van Caliture staande, is lang 71, breed 37 voeten, gebouwd op 47 houte Pilaren, met een muur van 4 en een half voet hoog, en met pannen gedekt.

Het huis hier is lang 81, breed 23 en een half voet, verdeeld in 3 vertreeken, met een doorgaande Galdery van 14 en een half voeten breed; dog seer vervallen.

Hier is een Fortje, onder een vaandrig staande.

Pajagelle.

Barbieren legt van Caliture 3 uren gaans. De School van Pajagelle is lang 76, breed 30 voeten, staande op 43 houte stutten, en is met pannen gedekt, hebbende rondom aarde muuren, 3 en een half voeten hoog.

Hier is ook een vervallen rust-huisje, van 35 voeten lang, en 10 breed. By dit School is een Compagnies thuyn, met 242 Cocos-boomen, welkers vrugten den Adigaar van Caliture voor de E. Compagnie trekt. Hier zyn ook Olifanten

met hun opfienders, of Galenaikke.

Macoene.

De School van Macoene is lang 46, breed 27 voeten, staat op 34 houte stutten, en is met pannen gedekt, hebbende muuren, 3 en een half voeten hoog. By de zelve is een thuyn met 140 Cocos-boomen, en met de vrugten door den Adigaar even eens als met die van Pajagelle gehandelt.

Barbieren.

Deze 2 Scholen leggen onder weg tusschen Caliture en Barbieren.

Tot Barbieren is mede een School, lang 67 en een half, breed 39 voeten schaars, gebouwd op 58 houte stutten, met een pannen-dak, met een slagte muur, 4 voeten hoog, rondom; ook is 'er een rust-huis by, lang 61, breed 18 voeten binnens muurs, verdeeld in een voorhuis en 2 kamers, en een doorgaande Galdery, breed 10 en een half voet. By de School is een thuyn met 1020 dito boomen, van welk 'er 140 uitgegaan zyn. Voor 't verdere leverde de zelve 4000 Cocos-Nooten Jaarlyks.

Hier was een Kancel-Pakhuis, lang 80, diep 22 voeten, en nog een van 127 voeten lang, en 24 voeten diep.

De Mooren, in dit district woonende, waren deze.

	't getal	Hoofden en hare helpers	Areeks-telders	Priesters	Baardschrap.	Oude kreupele Absenten	Voor des Heeren dienst.
Tot Barbieren.	161	8	4	3	2	17	127
Alican.	160	4	10	3		21	122
Macoene.	49	4	1			10	34
Caliture.	26	2	3			8	13
In de Pasdumcorle.	14	2	3			3	6
	410	20	21	6	2	59	302.

Van welke 'er 302 's Heeren dienst moeten waarnemen. En zyn 'er van de zelve 20 Hoofden met hare helpers, 21 Areeks-telders, 6 Priesters, 2 Baardschrapper, oude kreupele en absenten 59.

Alican.

Alican legt 1 groot uur van Barbieren; en heeft een School, 130 treden van de Rievier gelegen, gebouwd op 40 houte stutten, lang 71 breed 39 voeten, met een muur van 3 en een half voet hoog rondom, en met pannen gedekt.

Daar is ook een rust-huisje van 47 voet lang, 14 diep, van typ-aarde op gehaald, met stroo gedekt.

Tegen de School staat een Cocos-thuyn van 1053 volwasse boomen, en de vrugten werden aan den Adigaar van Caliture voor de E. Compagnie geleverd.

Hier is een groote oogst van Areek, waar ontrent de verkens groote schade doen.

De opfienders der Olifanten hier waren, in geen 8 maanden 't huis geweest.

Kapiteyn Bergman ontmoete den Deflave Pieter Christiaanlz Bolcho onder weeg, Galkisse den 12 July 1705.

Puttowancare.

Het School van Puttowancare is lang 54, breed 30 voet op steene Pilaaren. Ontmoetede dit, gaande na Negombo, alwaar

waar van 7 uren 's morgens 's namiddags ten 3 uren quam. Kapiteyn Bergman exerceerde toen ook de Soldaten hier.

Nigombo.

De Kerk hier op Nigombo was lang 71, breed 26 voet, versien van een Predikstoel en 2 banken voor gequalificeerden, en 3 voor 't gemeen volk, die onbequaam, gelyk ook de andre meest vergaan waren.

In deze Kerken zyn de gemeentens van de Schoolen Weléseene, Welegen Pittie, Pammoengamme, Dandoegam, Puttwancare, Soenamptitie, en Toopoe, gehouden sig hier in den huwelykenstaat te laten bevestigen.

In 't front van dit Fortje zyn nog 2 Schoolen, lang 136, en breed 52 voeten, van steen opgebouwd, een voor de Malabaarse, en een voor de Nederlandse jeugd, en een kamer voor den Duytsen Schoolmeester. In 't eerste wierd nog dagelyks geleerd, doch in 't laatste niet.

Buyten dese quamen de Compagnie hier nog 5 steene huizen toe.

1 Voor de Vaandrig, 1 van den Dessave, 1 voor de Pakhuis-Meester, 1 wel eer voor de Vaandrig, dog dat bouwvallig is, en 1 van den Krankbeseoker en Schoolmeester; ook is 'er een steene Paardestal.

Buyten 't Fortje, is 'er nog een steene wacht voor 12 Soldaten, en een kamer voor de Sergeant 'er aan; dog deze zyn nu in 't Fortje ingetrocken, en 't waghuis staet ledig.

Caymelle.

Van daar over Toopoeture na Caymelle vertrocken ontmoette onderweg een Compagnies thuyt met 712 Cocos boomen, waar af 494 vrugt droegen, aan den Dessave voor 't doen van dese en gene kosten door den Heer de Heere vergund 1699, en waar van hy 30 of 40 Ryxdaalders jaarlyks voor Arak en Boter by verschyning der Inlandse Hoofden geniet.

'T School van Toopoe is seer vervalen, en was dit Dorp in 2 Pattoes verdeeld, bestaande in Malabaarse Volken.

Hier ontrent is een Pannebakery van Toopoeture by de pas of overvaart van Alutcoercole, in 's Konings land, die passato door 't hoog water weggespoeld, met 20000 gebackten steenen.

Het Kancel Pakhuis van Caymelle is lang geweest 192 voeten van 't welke, sehoon 360 voeten van de Rievier gebouwd, 't hoog water 'er 132 weggesleept heeft.

Te Dandoegam is een School lang 45,

en breed 21 en een half voeten, met stroo gedekt, op 16 houtte stutten, nevens een huis van 48 voet, in 2 kamers en een voorhuis verdeeld.

De Vischpacht, die dese Nigombofe Ingefetenen moeten opbrengen (en waar van zy verfogten ontheft te werden) beliep 835 Ryxdaalders in 't jaar, voor de Visch 435, en voor de Arak 400 Ryxdaalders. Doerahaga legt 3 groote uren van Nigombo. Hier is een redelyke defensive Pagar met 4 Puntjes, en een Corps du garde, lang 56, breed 20 voeten. Met een voorhuis en kamer lang 22, voor 't gewesene hoofd der Pagger, en een Pakhuis, lang 20 voet, met een Kruythuisje en Wapenkamertje van 14 voet lang, en 12 voet breed, met pannen gedekt.

Hier is nog een huis, A^o. 1699 door den Modeljaar voor de Compagnie opgerecht, lang 56, breed 10 voet, in 3 vertrecken verdeeld, en ten Logys van den Heer Gouverneur, met een Comhuis, van 35 voet lang en 15 breed; en was dese Modeljaar van Nigombo met Compagnies geschenken als Gefant na den Keizer tot Candia gesonden, waar door dit gebouw niet voltooid was geworden.

Van daar vertrocken na Moegoeroe Gample in de Happittigam-corle, en 4 uren van dese plaats. Hier had ook een gemeene Pagger met 4 punten geweest, met Lascaryns van Nigombo belet; dog nu waren 'er geen overblyffels van.

Ook was hier een slegte Rust-huis.

Pattoe een gedeelte.

Malwane, Bolscho 23 September 1705.

In Hevagam-corle is de School tot Nagam (dat 3 uren gaans van Hulfsdorp is) lang 50 breed 33 voeten, op 34 houtte stutten gebouwd. By die School waren 60 Cocos- en 6 Soorfas boomen, aan den Mr. door U Ed. tot nader ordre vergund, wanneer U Ed. Poegodde passeerde. Een quartier uur gaans van Nagam over de Rievier slapt men in de Hina-corle. De Rievier afvarende na Ampatie, sag men de plaats daar de School van *Kottelawolle* gestaan had, weshalven 'er een nieuwe diend te zyn.

Van Hangwelle tot Padoeke zyn 2 uren. Kandangelle tot Anguratotte legt 1 en een half uur van een. Hier is een Pagger met 4 Puntjes, al van den beginne door de E. Compagnie gemaakt. Hier te Hangwelle legt 1 Cangane, en 6 Lascaryns, dog de Pagar is 'er niet meer. Hier zyn ook 4 Cocos, 20 Soorfaks, 2 Ateeks boomen, die de Compagnie toekomen, dog de Lascaryns trecken de vrugten,

te weten die van Hangwelle; en te Kandedagelle legt 1 Canganeen to Lascaryns, en in de Pagar zyn 42 Cocos en 2 Soorfakboomen, zynde de vrugten voor de Cooraal, en Lascaryns, voor 't onderhouden van 't Rusthuis hier; hoewel de Dessave Schot die plagt te verpagten.

Van Warakagodde tot Moolkave is een weg van 6 uren. Hier is ook een Pagger met 2 Puntjes geweest, nu geheel vervallen. Pelende legt 2 en een half uur gaans verder, en Agelewatte legt nog 5 uren verder. Hier plagt een schoone Pagger te zyn; by de Portugeesen altyd belet gehouden, en ook van de E. Compagnie, dog nu zedert veel jaren vervallen.

Willipenne in de Wallalawitte-corle 2 en een half uur van Agelewatte, en van 't pas Doddangodde een half uur verre, van waar de Rievier afvarende, men tot Alican toe befig is 3 en een half uur. 's Agtermiddags ging men na Berberyeu, daar men 's nagts ruste.

Diagam van Culture 2 uren in de Rcygam-corle; dog, die Rievier opvarende, was men, w. gens de zware afwatering, 4 en een half myl befig.

Hier is een School, gebouwd op 32 stutten, lang 43, breed 32 voet; en een Huis van 38 voet lang, en breed 14 voeten, verdeeld in 2 kamers en een voorhuisje, mede met pannen gedekt.

Van daar na Oedewarc is men 2 uren onder weg, en is hier ook een School, op 35 houte Pilaren, lang 54, breed 30 voet, en rondom een muur van 3 en een half voet, nevens een Rusthuis 35 voet lang, 12 voet breed; in 3 vertrekjens verdeeld.

Van daar tot Hirremie 5 en een half uur gaans.

Hier heeft men op een moye verheven plaats (die nu nog 2 voeten van de grond af omtogen is van groote blauwe arduyn steenen, sommige met beeldwerk, andre glad, enz. alwaar men segt gestaan te hebben 't voornaamste vertrek der Vorstin Ziiladibiho) gebouwd op de overgebleve 15 steene Pilasters en dito Deur-Cazynen, een moye School, lang 48, breed 20 voet, met pannen gedekt.

Het Rusthuis was lang 30, breed 12 voet.

Van daar na 't groot dorp Reygam heeft men na Ramoekenne een weg van 20 uren. Hier is een School, lang 66, breed 36 voeten, op 44 houte stutten.

Van hier tot 't pas Boologodde-totte een half uur van Rouwekenne, en van daar de Rievier op na 't pas Hangilitotte, daar een School is, lang 48, breed 28 voet. Van hierna Wevele 1 en een half uur, en daar een School van 50 lang, en 28 voet breed, op 36 houte stutten.

Van daar na Bellantotte, te water, en verder te land na Cotte, 2 en een half uur, daar een School is, lang 78, breed 30 voet, gebouwd op 24 kleene steenen, en 12 groote houte Pilaaren, met een muur, van 3 en een half dito hoog, met een pannen-dak.

23 December 1705. P. C. Bolfoho.

Voor een der opmerkelykste saaken nogtans tegen het verval der Kerken en Schoulen, heeft men de Seminaria, hier op Ceylon opgericht, te houden. Daar is een Malabaars op Jaffanapatnam, en een Singalees op Colombo geweest.

Ontrent dit eerste of 't Malabaars Seminarium zullen ons de volgende Consideration groot licht geven.

Consideration wegens de Quekelingen en de voortplanting der Gereformeerde Religie, tot Jaffanapatnam opgesteld, den April 1704.

1 Twee a drie van de Studenten, die haar ten dienst van de Kerke overgegeven hebben, zou men nu mogen ten dienst der Kerken en Schoulen gebruyken onder een sekeren titel, die by de Ed. Overheid kan goed geoordeeld werden.

2 En met dien Titel hen, onder het opzicht van de Predikanten, de Schoolmeesters 's maandelyks laten examineeren.

3 Met de Predikanten, ider geassieerd met een Lid van de Ed. Politie, als in vorige tyden, in 't land laten gaan, om daar den dienst in de Kerken en in de Schoulen te doen, bestaande allcen in 't voorleesen van een oudc Predikatie, 't Gebed, en 't overhooren van de Gebeden, en Catechetische vraagen, soo wel der bejaarden als der Jeugd, en voorts, als in een groote Visite, het Largeeren der kinderen, trouwen en doopen na aloud gebruyk te laten geschieden.

4 Ook zou het goed kunnen zyn, dat zy by beurten over en weder de Kerken en Schoulen, als in een kleene Visite, gingen besoeken, om te sien, of daar de Ordres van de E. Compagnie, in opsigt van het Kerkelyke, wel behoorlyk geobserveerd en betract wierden.

5 En dat zy van hunne verrichtingen 's maandelyks rapport quamen doen aan den Kerkenraad.

6 Dat zy dan ook voor den Kerkenraad een Propositie deden.

7 Dat zy den overigen tyd moesten gehouden zyn, om het translaat van het

Oude Testament te helpen vorderen; te meer, alsoo dat noodig werk nu al eenige tyd is blyven steeken, door dien Dirk Otley de Jonge, die tot dat werk gebruykt wierd, in January 1702, en beyde de Tranflateurs, die met een als Schryvers dienden, in February 1703 uit het Seminarium zyn genomen, en die dogfeer benodigd vereyft werden, en daarom heeft te de Ed. Heer Gouverneur Gerrit de Heere Zaliger in het Seminarium laten continueeren.

8 Als mede dat zy een kleen boekje in 't Malabaarfch maakten, waar in de Heydensche gedoentens van dese Inlanders ontdekt, en door kragtige redenen als verfoejelyk, en in tegendeel de Grondwaarheden van de Christelyke Religie klaar geopend, en smakelyk voorgesteld wierden, om als een hand-of huis-boekje te konnen dienen; 't welk te meerder ingang zou hebben, als het op iym kon gesteld werden, na de wyfe van hunne Historie-boekjens.

9 De Voorfiz. borsten moesten ook be-loven geen Vrouwen te trouwen, als die zy eerst onderwefen hadden, en hunne be-lydenis deden, en met ons aan de Tafel des Heeren wilden Communiceren.

10 Dat de Heydensche byeenkomst-plaaten, daar zy haar dagelykse weke-lykse, maand-en jaarlykse gaven offeren, de Heydensche Priesters en Jogi's (die alle, hoewel bedekt voor de Europiaanen, haar toevlugt nemen, en bescher-ning hebben onder de Bramines, die hier woonagtig zyn) die als bedelaars door het ganfche land loopen, en veel geld van dit land voeren, mogten geweerd werden.

11 Dat zy mogten geauthorizeerd, en verbonden zyn, om de zelve te ontdekken, benevens de groote en kleene Heydensche offerplaatien, zynde de voornaamste onder de Kerk van Navatkoeli, Pandatrieppeoe, en Tondamanare, en de andre in ider Aldea van een ider der vyf Provintien wel 2 a 3 stuks.

12 Soo moeft ook, soo veel mogelyk, belet werden, het vertrek van een onge-loofelyk getal van Inwoonders met hunne Vrouwen en kinderen alle jaaren in de maand February, na Rammanacoil, na de Kust Weradamiam, daar zy aan die Pagoden een ongelooftelyk geld opoffe-ren.

13 Als mede de 4 a 5 maal's jaars pleg-tige Waffching by Tillipoelle, daar zy voorgeven van hunne fonden geluiverd te werden, na dat zy sich daar gewaffchen, en geofferd hebben.

14 Soo doen ook veel quaad de Room-sche Priesters, die van Goa, Toctoeco-ryn, en Madure, hier komen, en voor een tyd verblyf houden, insonderheit aau

de Kerk van St. Joan, onder de stad ge-legen, en op Pandatrieppeoe.

15 Alle dese saaken (als mede dat ve-le gaan na de Kust na Tiroewaar-oer, Sidambaran, en Kaafie, en, wederom komende, met niemand zelf harer naaft-bestaande, geen ommevang of gemeen-schap houden) gefchieden niet sonder kennis van de voornaamste Modeljaars, die daar de hand aan houden, en zulke Perfoonen, en saaken, boven die onse Gereformeerde Christelyke Religie toe-gedaan zyn, mainteneeren zy, ja de laaft-genoemden veragten zy, en daart' haar maar eenigfins mogelyk is, zyn zy haar fchadelyk.

16 Indien dan op de voornaamste plaat-sen, als aan de Porta by de verdere Die-naars van de Ed. Compagnie, als ook op de buyten-posten, Ledematen van onse Kerk gebruykt wierden, dat zou eenfeer groote en gewenfchte zaak zyn voor de Godsdienst, en Politie.

17 Ja dit ware (na den menfch ge-sproken) het middel, om in korte tyd de meeste onderdaanen tot Christenen te hebben, en vrugt te sien van den grooten arbeid en onkosten, hier toe aange-wend.

18 Dat men met de overige Studen-ten, en Schoolieren, nog kon voortva-ren met hen te onderwylen, tot dat zy uit het Seminarium Gelargeerd werden.

19 Dat 'er een binnen-Vader volgens het Reglement, by nacht binnen het Sem-inarium fleep, en by de Quckelingen bleef, om veel onordentelykheden, en buytenfporigheden, voor te komen, en insonderheit het uitloopen van eenige, by nacht en ontyden, te beletten.

20 Dat de binnen-Vader met een be-hoorde te dienen, om dagelyks de Que-kelingen in 't Pfalm-fingen te onderrich-ten, en te oeffenen, die dan des Son-dags mede kon gebruykt werden als Voor-leefter, en Voorfanger.

21 Dat ook ontrent de Luyaards, en on-willigen om te leeren, en te Gehoorfa-men, eenige discipline mogt geoeffend werden, tot hun eygen nut en beiten.

22 Het konde ook niet fchadelyk zyn, dat de Reftor gequalificeerd wierd des Avonds, voor of na den eeten, de Que-kelingen te famen te doen komen, en hen een Kapittel uit Gods woord liet leefen, en daar over een verklaring doen; 't welk, soo het door hen niet wel gefchiede, doot hem zelfs moeft gedaan werden, en dan het met een nacht-gebed te laten befluy-ten.

Hoeveel licht ons nu dese aanmerkin-gen ontrent den ft. at deser Quckelingen geven, fo zullen egter de volgende nade-dere Confideratien van D. de Vriest dit vry beter ophelderen.

Aanteekeningen, en Considerationen over de Malabaarse Kerken, en het Queek-School tot Jaffanapatnam, &c.

Nader Considerationen over dit Seminarium &c.

'T is buyten alle tegenspraak noodig voor imand, die onder afwagting van Gods Zegen, een gewigtige goede saak aanvaart, om se te volvoeren, dat hy niet alleen een eerlyk einde beoogd, maar ook eerlyke en bequame middelen voorsteld, die hy in zyn macht heeft, en opvolgd, naeuwkeurig lettende op alle de omstandigheden van tyd, plaats, en Persoonen, &c. Wie zou niet willen gelooven, dat dit alles wel is waargenomen in 't oprechten van het Malabaars Queek-School voornoemd, en daarom onder Gods Zegen van een goeden uitslag als voorsien is.

Hoe naeuwkeurig dan de voorgestelde middelen op te volgen zyn, sonder daar van afte wyken, dan om feer wigtige en dringende oorzaaken, is licht te bevatten.

Dus kan in den aanvang gehandeld zyn met het Queek-School; dog sekere voorvallen zedert den jare 1692, van eenige aangeteekend, zullen mogelyk nog wel weerdig geacht werden, om over te leesen, en misschien licht genoeg geven, om te oordeelen, wat van het Queek-School, en desselvs leerlingen, zy te verwagten.

Philippus de Vriest, in den jare voorsz. op Jaffanapatnam geplaatst, om, volgens het vorige voorstel van de Ed. Politie, nevens den Eerw. de Mey Zaliger het opzicht over het Seminarium aldaar te hebben, en de Kerken en Schoolen te helpen Visiteeren, waar toe dan niet getwyffeld wierd, of zou sich in weynig tyds ten vollen bequaam maken, &c. als blykt by extract uit een Missive door de Edele Heer Thomas van Rhee, &c. in dato 28 November 1692. Wat zwaarigheden de Vriest daar in voorsag, en welke ontmoetingen hem dierwegen al in den beginne voorquamen, benevens hoe feer hem zulx van verscheyde wierd afgeraden, van andre beklaagd, dat zulks niet zoude kunnen weygeren, sou te lang vallen te verhalen. Immers hy wierd daar door niet afgeschrikt, maar nam in de vreesse Gods gemelden dienst aan.

En nam ten eersten zyn toevlugt tot de hulpmiddelen en tot het aanleeren van de Malabaarse taal, by den Eerw. de Mey Zaliger, zyn Persoon aanpresenteerde als leerling van zyn Eerw., maar nooit bequam hy meer te erlangen, als een half vel Schrifts over de Malabaarse letters en dat eerst laagen tyd daar na.

Hy vernam, en overwoog na zyn beste vermogen verscheyde omstandigheden, en bevond.

1 Dat de kinderen in het Queek-School wel met malkanderen leerden, maar niet met malkanderen wilden eeten, slaapen, of andre gemeynschap hebben, als zynde de een boven den anderen wat van hooger of beter Caste, dat is Geslachte, hoe-wel zy alle doorgaans van goede Castens waren. Vecl minder (verstond hy) dat zy met de Hollanders zouden eeten of drinken.

2 Daar benevens zeyde men hem, dat de Cannecappels de Porta, of des Ed. Heer Commandeurs tolken, en ook verscheyde andre tolken van de gequalificeerden, wel gedoopte Christenen, maar Heydenen in hunne herten waren. Hier op nam hy de vrymoedigheid van sig te uiten, zeggende, dat zy dan nog onbeschaafde en ruwe menschen zynde, men haar eerst daar van moest soeken afte trekken, en een begeerte tot kennis en wetenschap in hen te verwekken, om soo alenskens voort te gaan, aangesien de burgerlyke eerlykheit als het eerste beginsel van de Godvrugtigheit kan aangemerkt werden, en soo dat fundament eerst niet wel gelegd wierd, dat men hen dan te vergeefs de Godvrugtigheit zou soeken in te planten. Men moest hen ook eerst wel doen verstaan het onderscheyd tusschen eerlyk en schandelyk, tusschen een Heyden en een Christen te zyn, eer men hen diepsinnige leerstukken van ons Christelyk Geloove quam voor te stellen.

Genoemde de Vriest nam ook de vryheit, en vraagde, of 'er geen Ledematen onder de Malabaaren waren, en verstond, dat 'er die niet manqueerden. Dehalven hy geloovende, dat daar meer staat op zou te maken zyn in soo een wigtigen dienst, als die is van een tolk van de Commandeurs, en Dessave, Predikanten, &c. oordeelde dat men uit de Ledematen de tolken behoorde te verkiezen; dat zulke niet alleen te geruster zouden gebruykt kunnen werden; maar dat andre daar door zouden geanimeerd werden, dewyl die menschen met vriendelykheit, en weldoen, moesten gedrocken werden.

'T staat by gemelde de Vriest vast, waar te zyn, dat, soo men Cannecappels had, die Ledematen waren, die andre Persoonen, die Ledematen zyn, of soeken te werden, soo feer niet zouden durven verachten, huten, vervolgen, en alsoo daarom die van groote Catta's mishandelen, en van slechte Catta's onderdrucken, en hen te samen versoejen, als zy Christenen belyden te zyn, 't is waar niet openbaar, maar door gesogte reden: want de ondervinding hem de Vriest geleerd

leerd heeft, dat zulks de Heydenſe Cannecappels en Grooten tot Jaffanapatnam doen, en dat dit een obſtakel is, waar door veele zich niet durven verklaren, veel min hunne belydenis doen. Dit was toen in openhertigheid uitgeboeſemd, maar in de maand December des zelve jaars 1692 bevond hy de waarheit daar van: want

De cere hebbende van by te wonen het examineeren van de Quekelingen, en by die occasie te hooren, dat de E. Hr Commandeur Blom, nu Zaliger, hen na het gehouden examen vroeg, of zy Quekelingen wel met hem, Commandeur en de verdre Heeren, daar preſent, wilden eeten, kreeg zyn Ed. terſtond ten antwoord, myn Heer Commandeur, dat mogen, nog dat konnen wy niet doen, en hoe ſeer men hen aan was, zy bleven daar by.

Echter ſcheen men hen naderhand overwonnen te hebben, ſoo dat zy op des Ed. Heer Commandeurs verſoek beloofd hadden, te gaſt te zullen komen. Hier toe wierden dan, nevens de andre gequalificeerden, ook al de Predikanten verſogt, en verſchenen by malkanderen, die gefond waren, op den 6 January 1693. Inſgelyks lieten ſich ook de Quekelingen daar vinden, en heeft ſig dit gaſtmaal dus toegedragen

Wanneer de Spys op tafel was, wierden de Vrienden verlogt de handen te waſſchen, terwyl quam Meester Otley, den Eerw. de Mey, en die wederom den Ed. Heer Commandeur bekend maken, dat een Jongen, zynde een Princen Zoon, liet zeggen, dat hy niet kon mede eeten, alſoo zyn Vader (die een leerling van D. Baldeus Zaliger geweest was) daar van geen kennis had, &c. waar op den Ed. Heer Commandeur hem na lange ſagtmoedige beweegredenen voorgeteld te hebben, zeyde, ſoo gy weygerd mede te eeten, zult gy ook uit de Queek-School, en dat nog van daag, daar de gemelde Jongen ſig ſcheen over te verheugen, in plaats van 'er over te ſchrieken, en vertrok terſtond. Toen begonnen ook de andre te proteſteeren, dat zy niet konden mede eeten, en bleven daar op ſtaan, ſchoon hen verſcheyde maalen wierd verſekerd, dat de gemelde Jongen niet meer in 't Queek-School zou komen, en dat zy hunne Caſſa's niet zouden verlieſen; maar beloſten golden niet. De Ed. Heer Commandeur voornoemd, ſeer moejelyk zynde, begon hen te dreygen, waar door zy verſchrieken, binnen quamen, waſſchten hunne handen, en aan tafel gingen ſitten, daar verſcheyde luyds keels huylden. Toen was 'er wederom, houw, en beleg, en de Ed. Heer Commandeur, en de andre Heeren te ſamen,

V. DEEL.

hadden genoeg te doen, om hen aan 't eeten te krygen, dat ſe egter niet deden, dan uit vreeſe en ſchrik voor den Sjambok: want de Ed. Heer Commandeur (L. M.) was buyren zyn gewoonte haſtig en ſtreng. Dit gaſtmaal wierd met veel vreugde ten einde gebragt, en kregen toen de Quekelingen vryheit, om na hunne Ouders te gaan; maar hoe zy daar geleefd hebben, weet men niet ſeker; dog wonderlyk wierd 'er van hunne ſuyveringen geſproken.

De diſcourſen over dit gaſtmaal waren daar na niet weynig; dog divers, en hadden de meeſten niet veel genoegens daar in geſchept. Of nu de Vriest in deſe ſaak wat te veel had geſien, en daar over wat te vryh'rig geſproken, men hield hem in 't vervolg genoegzaam buyten eenige toegang ontrent de Quekelingen, dan alleen by de jaarlykſe examina wierd hy geroepen.

Edog den 30 October 1694 wierd de Vriest ook daar buyten geſloten: want toen wierden de Quekelingen geexamineerd, en ook met premien beſchoonen, ſonder dat hy daar toe geroepen was, of de minſte kennis 'er af kreeg, dan na dat het geſchied was.

Men ſprak de Vriest echter daar na nog eens voor 't laaſt aan, om zyn Advys, hoe men met de Quekelingen zou handelen, wat boeken men hen zou geven, &c. Hier op diende hy in antwoord, dat, wat het eerſte aanging, men zou vervolgen de middelen en het opſtel van den Ed. Heer Commiſſaris Generaal, Henrik Adriaan van Rheede. (L. M.) dog hy uitte ſich, volgens zyn ondervinding van de Malabaaren, nog wat nader,

1 Dat men de Quekelingen in de beginſelen wat moeft ophouden, hunne gedagten trachten te ſuyveren, en hunne herten te overtuigen van de Heydenſe onderwyſing, die zy bevorens van hunne Ouders en Meesters geleerd hadden, en voorts hen leeren met ordre, 't geen zy konden verſtaan, op en voor te ſtellen.

2 Dat men ontrent hen, wat de boeken betreft, voorſigtig moeft weſen, en wel toeffen, wat boeken met hen gaf, en dat hy beſt oordeelde, men hen een kort begrip van de Godsgeleerdheit ter hand ſtelde, waar uit zy wel onderweſen wierden van de Geloofs-Artikelen, en hoofd ſtucken van de Theologie, als mede afgevaardigd tegen 't Heydendom, en de Roomte leere, zynde die laaſt genoemde, onder die Inboorlingen, zwacke Chriſtenen, byſonder ingekropen, ja van een ongelooſelyk getal blindeling gevolgd om der zelve uiterlyke Ceremonien &c. dat hen derhalven om deſe en meer redenen, als kinderzen nog melk

Kkk

van

van nooden was, en ook met veel controverfien de gemoederen deser jonge plantsfoenen met quade opinien zouden vergiftigd of bezwaard werden, en in gevolge de Kerk met valfehe Leerlingen meer en meer befmet, en mogelyk in fcheuringen gebragt, dat eeuwig zou beklaagd werden, en dat daarom de wagt bevolen bleef, om, foo veel mogelyk, door goede voorforge zulk voor te komen.

Deze en diergelyke opftellingen wierden van de Vrieft overgeleverd. Andre zeyden ook hun gevoelen, en toen fcheenen de faaken met ernft voortgang te nemen.

De kinderen in 't Queek-School leerden de Catechetifche opftellingen van Spiljardus, en andre nutte boekjens meer.

De kinderen op Chiavagacheri, in het duyts School, namen ook toe, foo mede op Punto das Pedras; maar contrari op Caih.

Ruym tachtig kinderen quamen viermaal ter week aan het huis van de Vrieft,

Belligamme heeft 14 Kerken en Schoolen.
de Eylanden 7 dito dito

Timmoran 3 dito dito
Waddemoraatje 3 dito dito
Patjelepalle 4 dito dito

de boord der ^{te fa-}
Wanny ^{men} 14 dito dito
^{behal-}
^{ven de}
Manaarfje ^{Duitfe}

47 Malabaarfe.

Behalven voorfz. dienften moeften ook alle maanden de Meesters en Adjudanten van al de voorgemelde Kerken, als mede de Bruydegoms en Bruyds geexamineerd werden. En wat dienft zy nog verplicht waren de duytsf Kerken toe te brengen, zal in desen overgefapt werden, om 't oogmerk, in desen voorgenomen, alleen te gebruyken.

In 't Seminarium wierden verdre Confideration vereyft, alfoo zy nu redelyk veel duyts konden leefen, fchryven, en ook wat fpreken.

In Rade van Politie wierden ontboden al de Predikanten, behalven de Eerw. de Mey, en daar hunne Advyfen gevraagd, of nu eenige van dito Quekelingen in 't Latyn zouden onderwefen werden. Elk van hen fprak zyn gevoelen in Rade. De Polityequen hebben buyten difput het zelve gedaan, en is waardig na te lefen,

die hen Catechizeerde, als 's maandags, en donderdags, de Jongens, en dingsdags, en vrydags de Meyskens.

Donderdags, en Sondags wierden veel gedoopt op Nalloer, St. Joan, en op Chiavagacheri, of in de Vifiten.

In de Vifiten wierden, foo door den Eerw. de Mey, als door de Vrieft, ieder vergefelchapt met een Scholarch, een feer groot getal Ledematen aangenomen, op feer goede mondelinge belydeniffen; God oordeld alleen van hunne herten. Dit waren alle Mansperfoonen, geen een Vrouwspersoon daar onder.

Ja men mag wel twyffelen, of 'er oit een Vrouwmensfch onder hen daar toe zal konnen gebragdt werden. Elk fcherpe hier zyn oordeel over, waarom de Mannen, en niet hunne Vrouwen, Ledematen werden.

Hier was de Oegft groot, de Arbeders twee, om te bedienen 47 Kerken, en foo veel Schoolen, waar onder ruym honderd duysend Christenen werden gerekend te behooren, en gelegen zyn in de Provincien, als.

Deze twee konnen niet wel minder als in een maand, doorgaans Vifiterende, afgedaan werden, en dat tweemaal 's jaars.

In dese drie valt de Vifite doorgaans langer als een maand, en dat ook tweemaal 's jaars.

In dese twee doorgaans langer als een maand; dog alleen eens 's jaars. Siet vernieuwde ordre 4 October 1697.

't geen daar over is opgefteeld van den Heer Swaardekroon, volgens het voorfchrift van gemelden Edelen Heer van Rheede.

Deze zyn Es. brief is gefchreven aan den Edelen Heer Thomas van Rhee, &c. 17 October 1695; dog dit opstel werd niet gevolgd.

De boeken, voor de Quekelingen uit het Vaderland ontboden, waren overgefonden, en wierden aan hen behandigd volgens feker gefchrift, genaamd overweging van dienftige Nederduytsche boeken voor de Inlandte Jeugd in de Seminaria, &c.

Onder dese boeken gaf men hen in handen de Kerkelyke Hiftorien van Hornius een goed boek; dog niet dienftig voor hen, en God geve, dat dit geen mes zy tot hun verderf, en dat zy 't niet tot nadeel van de Kerken en onfen Godsdienft komen te misbruyken.

De Bramine Timmerſa met zyn feer grooten aanhang (die 'er nog zyn, hoevel de Bramine dood is) wierd bevoonden feer ſchadelijk te zyn ontrent de zwacke Malabaarſe Chriſtenen, waar door alle de devoiren der Predikanten genoegzaam vrugteloos, of van weynig goed gevolg ſcheenen te weſen, gelyk zulk by een Largo requiſt is vertoond aan den Ed. Heer Thomas van Rhee in dato den 20 Juli 1696. Daar in men wonderlyke ſtaaltjes en preuven vind van de Malabaarſe Jaffanapatnaſe Chriſtenen.

De Heydenen, die als bedelaars van de kuſt overquamen, om door het land te vagabondeeren, en hunne Heydenſe grillen onder de Inwoonders van Jaffanapatnam te zaejen, en ſoo dra men hen gewaar wierd, bevorens terſtond te rug gefonden wierden, vond men nu vry ſterk door de Provintien gaan, ſonder dat ſe belet wierden.

Honderd, en meer gelyk, ſoo als zy uit onſe Chriſtelyke Kerk gegaan waren, zag men rondom ſulk een Heyden ſitcen, of ſtaan, die van hen gehoord wierd, en, als men hen zag, ſig verſpreyden, nemende elk zyn weg.

Als men eenige onder hen die bekend waren, aanſprak, en daar na vroeg, zeyden die, dat zy die Heydenen met vermaak aanhoorden, om de aardige en oude Hiſtorien uit hunnen Vedam, en andre boeken, getrocken, die zy hen vertelden.

Ja men moeſt ontwaar werden, dat de Kerken, anders tot oeffening voor onſen Chriſtelyken Godsdienſt geſtig, nu gebruykt wierden, om de Jeugd de allergrouwlykſte Heydenſche boeken, die verboden waren, te leeren.

Op de daad liet de Vriefft ſoo een Meefter in de Kerk van Warny betrappen, en te gelyk met de Heydenſe boeken gewankelyk na 't Kasteel brengen, daar men de boeken door Caffers handen publycq verbrandde, en den Heydenſen Meefter wat op zyn vel gaf, en van daar weg bande.

De preſentatie, om alle deſe grouwelen uit te roejen, ſoo men de Vriefft met 4 Soldaaten en 8 Lascaryns had willen voorſien, is nooit geaccepteerd, en heeft derhalven geen gevolg kunnen hebben.

Eenige ordres, bevorens tot welſtand van de Duytſe Schoolen in 't land gegeven wierden ingetrocken, of liever door contra ordres vernietigd.

In de Viſites bevond men, dat al de onkoſten van de Ed. Compagnie daar ontrent gedaan, vrugteloos waren. Men gevoelde ſich verſchuldigd, zulks by rapport te vertoonen, en daarom wierden al die Schoolen vernietigd.

De Catechizatie-kinderen liepen in 't wild, en alſoo was het met de Cate-

chizatie, die noodige oeffening, ook gedaan.

De Quekelingen zeyde men ook veel van, en wel, dat eenige hen tot veel buytenſporigheden hadden begeven, met by nacht uit het Queek-School te loopen by hoeren ſig op te houden &c. en verdroe quade ſaaken by de hand te nemen.

Men bevond, dat zy malkanders klederen ontſtalen, en andre vuyle parten meer ondernamen; welk alles toen wyfelyk van den Eerw. de Mey bedekt gehouden wierd, ſoo veel mogelyk was.

Inmers quamen ook eenige moejelykheden verder uit te barſten iuſſchen Politycque en Kerkelyk Perſoonen, 't welk voor de laaſte niet reputatieus maar groote ſchade was, en ook byſonder nadeelig voor de Kerk.

De Predikanten kreegen ook eerſt geſchil over de ordres op het Examineeren van de Schoolmeesters, 't welk maandeliks gedaan wierd.

De zelve quamen verder, als bekend is, in groote partydigheit uit te barſten, die nu wederom door Gods genade geeyndigd zyn.

Hunne Cannceppels en Lascaryns, wicden hen afgenomen, en nogtans is het onmogelyk dat werk ſonder hen te volbrengen, ſoo het behoord. De Kerken vervielen voor 't grootſte gedeelte, en wierd van de Politycquen nergens de hand aangehouden. Soo nogtans daar ter plaatſe de Predikanten niet onderſteund werden door de Politycquen, alle arbeid is te vergeefs.

Dit alles ſtrekte tot verbreking van alle moeite en iver, bevorens aangewend tot voortplanting van onſe Religie.

'T aſterven van de Mey Zaliger was ook een groot verlies voor de Kerken; maar byſonder voor de Quekelingen.

Deſe quamen hen (als ontrent welke in lange geen goede toefigt wierd gehouden) toen der maten ten toon te ſtellen, dat, ſchoon men niet ontkennen kan, dat zy ſterke Memorien hebben, ſchrandere zyn, en door hunne moeite al vry verre geavanceerd waren, ſoo dat ſommige ſeer nette propoſitien voor verſcheyde toehoorders met veel genoegen gedaan hebben, egerterquam uit te blinken, dat zy nog niet vergeten hadden, wat zy te voren, en in de vacantien, en Malabaarſe Feefst-dagen, 't huis by hun Ouders zynde, geleerd hadden: want hen al te veel toegelaten werd by hunne Ouders en Vrienden te zyn; als wanneer zy zich nevens de zelve gedragen, en aantellen, ſoo dat daar Mr. Orley, die altyd in het Queek-School omgaat met hen, by ſekere occaſie zyn hert uitſtortende, betuygde, dat hy geloofde, dat de meeste van hen nog Heydens in hun binnenſte waren;

ren; infonderheit een, genoemd Emanuel, dien zy onder hen als hoofd confidereren, de welke, niet jegenstaande fchoon voor oogen fchynd, en fig als een Christen weet te vertoonen, niet minder als dat in zyn hert by hem te boek ftond, en daar om met de reft gansch niet toe te vertrouwen was.

Indien men de menigvuldige voorvalen daar van onder de Broederen Predikanten en Scholarchen had bekend gemaakt, die fouden daar van genoegzaam getuigen zyn.

Wat verwagting kan men nu van dese Quekelingen hebben, ten zy God hunne herten breke, en bekeere.

Soo daar eenigen onder zyn, die men zou willen tot het Predik-ampt gebruiken, daar van kan men fig niet verkeeren, dat se niet zullen uitspatten, de Religie vervalschen; met hunne Heydensche grilen vermengen, en kan daar uit flimmer als een nieuw Mahomedaansdom voortkomen - want die godloosheit beginnende, zullen hun geen aanhangers manequeren, en zou zulken wonde niet licht bekend werden, en mogelyk aan het licht kunnen komen, als het te laat was, en dan, wat droefheit voor de Leere Christi, wat vrugt van alle de onkosten, en moeiten van de E. Compagnie. Hoe nauwe forge, voorfigtigheit, en voorfienigheit moet 'er dan ontrent dese Perfoonen niet gedragen, en gepraetizeerd werden.

Anderen, die tot het Krankbefoekers-Ampt niet bequaam zullen gevonden werden, en dies wereldlyke bedieningen zullen tragten, en daar toe apparent staan door hunne groote en magtige Vrienden, die zy, om foo te fpreken, aan 't Hof, en 't gansch land door hebben, en om welke inligten de E. Heeren Commandeurs doorgans ten beste van de E. Compagnie al vry veel doen, die zal men niet geruftelyk kunnen gebruiken: want zulke hebben door flimme strecken (daar zy de Hollanders in overtreffen) toegang tot alles, en foo zullen zy, als veritaande de Hollandse taal, kunnen de brieven lefen, alle de geheymen van de Secretary weeten, ja zich daar van bedienu tot nadeel van de E. Compagnie, dewyl de meeste onder hen ontrou zyn, infonderheit tot nadeel van de Ed. Compagnie hun verftand, en praetyk te werk ftellen.

Met, en ontrent de zulke dan omfigtig te zyn, eer het te laat is, zal men niet anders als wysheit kunnen achten.

Men heeft het oordeel van verscheide Vrienden tot Jaffanapatnam foo vreemd niet te achten, die zeggen, dat men de Quekelingen vooreerst niet tot het Predik-Ampt behoorde toe te laten, maar

de beste onder hen ten hoogften als Krankbefoekers te gebruiken, onder nauwe bepaling van in de Kerken alleen voor te leeren de Malabaarse Predikanten, die reeds in de Kerken zyn; foo ook eenelyk in het onderwyfch van jongkinderen, en zelfs bejaarde Perfoonen te blyven by de gebeden en Catechismen, nu lange jaaren op Jaffanapatnam gebruikt, en dat dan nog onder opficht van een Predikant, over hen geteld, die daar de bequaamfte toe zal zyn, foo hy de Malabaarse taal verftaat, en waarom men 'er altyd in voorraad een behoorde te houden, die fig daar in evertueerde.

De andren, die tot de Kerkelyke bedieningen niet bequamelyk gebruikt zullen kunnen werden, kan men bezwaarlyk zeggen, waar toe dat men se sonder forg fou mogen employeeren, 't zy men hen als Cannecappels by en tot behulper Predikanten plaatste: want daar konnen zy niet veel quaad by in 't werk ftellen, veel min uitwerken.

Dese oprechte beschryving van de Quekelingen en Jaffanapatnamse Malabaarse Inwoonders neemd niet weg, dat 'er geen goede Christenen zyn, en dat 'er onder den Inlander met 'er tyd niet wat goeds van te hopen zy.

Men mag met waarheit betuygen, dat 'er onder zyn, die in belydenis, en Christelyk Comportement maar al te veel Hollanders beschemen, en een ongelooftelyk getal zou tot onse Kerken vliegen als duiven tot hare vensteren, foo zy niet wierden afgeschrikt door de mishandeling; veragting, en onderdrucking, die zy van de grootfte of aansienelykste Malabaaren, die alle Heydenen in hun hert zyn, en blyven, subject zyn.

Om de waarheit van den inhoud deses te hebben, en mogelyk nader kennis van faaken te krygen, zoude men kunnen gequalificeerden tot Jaffanapatnam ider in 't particulier vergen over dese sake na gemoede de waarheit te fchryven, wat gedagten zy van de Quekelingen en Inwoonders tot Jaffanapatnam hebben, en indien zy in Conscientie de waarheit gelieven te betuygen, men zal bevinden, dat weynige in hun gevoelen over dese stoffe van dit opstel verschillen; of daar van vreemd zyn.

NB Dese aantekeningen en Considerationen zyn door de Eerw. Predikant Philippus de Vriest ter Papier gebragt, en, volgens zyn Eerw seggen, ten bevel van den Hoog Ed. Heer Gouverneur Generaal, Mr. Willem van Outhoorn, aan wien het principaal zoude hebben overgegeven.

Accordeert
J. HUISMAN.
Secretaris.

Uit

der
cht
ens
aan-
g en
rt-
g van
semi-
am.

Uit een bericht van Mr. Dirk Otley eerst Schoolmeester, en daar na binnen-Vader van het Malabars Seminarium, en tot dat eerste Ampt door den Heer Commissaris Generaal Henrik Adriaan van Rheede aangesteld, blykt my wegens dit Seminarium nader, dat het zelve op Nalocr, een dorp op Jaffanapatnam, gesticht den 14 December 1690, met 26 Quekelingen zyn aangenomen heeft, foodanig, dat 'er behalven desen Mr. die hen instrueerde, nog een binnen-Vader in dese Queek-School was, die (voor soo verre zy buyten de Instructie van den Rector van 't Seminarium waren, of in de tusschen-tyd) volslagen onder 't bestier van desen binnen-Vader waren, die maar alleen van de Heer Commandeur en de Heeren Scholaren in alles afhing, en aan hen van alles rapport dede, sonder dat hy verder met den Rector te doen, of sonder dat zyn Eerw. sig ook ergens mede te bemoeien, of den zelve over dese of geene saaken te gebiedten of te berispen had.

Dese binnen-Vader versorgde de Quekelingen van hun noodig onderhoud, waar voor hy alle maand 22 en een halve Ryxdaalder genoot, en had nacht en dag 't opzicht over hen, hoewel hy verder buyten die deelen van zyn Ampt den Heer Rector alle eere en respect bewees.

De eerste Rector, die in dit Seminarium dese Jongelingen in de Duytse taal, in de gronden van onsen Godsdienst onderricht heeft, is D. Adrianus de Mey geweest, die dat met veel lankmoedigheid, vrugt, en lof, van 1692 tot den 28 February 1699 (wanneer zyn Eerw. stierf) waargenomen heeft, sonder dat 'er in al dien tyd enige moejelykheden of klagten van zyn Eerw. over de Quekelingen, of ook tusschen zyn Eerw. en den binnen-Vader, voorgevallen zyn.

In zyn leven nog is 't voorgevallen, dat dese Quekelingen aan de tatel van de Heer Commandeur Blom in de thuy van Nalocr (uitgenomen een, die ook daarom uit de School geset wierd) gegeten, en alle de gesondheden mede gedronken hebben, sonder dat iets verder, van 't gene men in 't bericht van D. de Vriest fiet, voorgevallen is.

Soo ras die Heer dood was, versogten de Quekelingen aan de Heeren Leeden van den Raad (by 't atwesen van den Heer Commandeur Schenkenberg, die toen op de Peerl-Visschery was) om D. Roman, een Vredelievend Man (soo zy zeyden) in zyn Eerw. plaats; dog van D. de Vriest, alsoo die seer moejelyk, questieus, en ongemakkekyk te behandelen, en in zyn omgang was, dog bevryd te blyven; een verloek dat my van die Jongelingen al vry wat voorbarig, onvoor-

sigtig en geheel buytensporrig, gelyk mede dat oordeel over D. de Vriest, voorkomt; dog zy kregen voor eerst geen van beyden tot hunnen Rector.

1696 31 Mey wierden, na sekere examination, 12 der gaeuwste Quekelingen op 't voorstel van den Rector uitgekoren om in de H. Theologie onderweien te werden. Dese wierden, als nu studenten zynde, wel van de Schoolse gehoorzaamheit, dog niet van 't vorig opsigt van den binnen-Vader, ontlagen.

Op desen tyd begon ook zyn Eerw. de Heer Rector in 't Neerduyts te Prediken, en 's middags, over die stoffe te Catechizeeren, in de plaats van de Catechizatie over den Catechismus, die zyn Eerw. anders voor 't aangaan van dit Prediken verhandelde.

In dien tusschen-tyd na D. de Mey's dood de sorg alleen aan Mr. Otley door de Heer Commandeur Schenkenberg aanbevolen zynde, recommandeerde Mr. Otley de studenten, om huone dictata onder malkanderen te verhandelen, en in de tusschen-tyd het 3 en 4 boek Mosis over te setten, en Sondags den Godsdienst met het leesen van een Predikatie te volbrengen, en nu en dan hunne propositien van buyten te leeren.

A°. 1700 wierd de Eerw. D. Gerardus de Oude als Rector in 't Seminarium over de Quekelingen aangesteld; die dit Ampt mede als een Vrede-lievend Man tot A°. 1701 heeft waargenomen, als wanneer zyn Eerw. volgens ordre van de Hooge Regeering van Indiën door D. Philippus de Vriest den 26 April vervangen, en uit dit Seminarium na Jaffanapatnam vertrocken is, om daar zyn dienst waar te nemen.

Gedurende 't bestier van D. de Vriest in dit Seminarium zyn 'er tusschen zyn Eerw. en Mr. Otley, menigvuldige geschillen geweest, daar uit alleen ontstaande, dat zyn Eerw. sich 't volslagen bestier van alles, en dus ook over dien binnen-Vader, meer dan eens, en zelfs in 't by wesen van den Heer Commandeur, aannatigen wilde, dat hem in allen deelen geweygerd, gelyk zyn Eerw. klaar uit gesegt wierd, dat die man niet van zyn Eerw., maar alleen van den Heer Commandeur en Scholaren, af hing, welk geschil egter naderhand door Scholaren wel by gelegd; maar dan al weer eens opgeberiten is. Weshalven de overigheid daar mede gedurig is gemoed geweest, en veel haspelingen, dan over die Mr., dan over de Quekelingen, hier mede gehad heeft, alles door 't heerseh-sugtig humeur van zyn Erw. (soo 'er gesegt werd) veroorzaakt, hoewel alles doorgaans maar op eenige bagatellen uitquam; waar op ook die Quekelingen, die reeds ten Avond-

maal gingen, met den Mr. volkomen vrfriend zyn, met betuiging van leedwelen (alfoo zy door den Rectör tegen den binnen-Vader en Mr. Otley maar fcheenen opgefet te welen) en daar op weer toegelaten zyn.

Hocdanig nu de Heer Synjeu fig ontrent het bequaam maken en examinieren van eenige defter Malabaarfche Quekelingen gedragen heeft, sien wy, foo uit zyne miffive daar over aan de Heer Simons, als uit het verdre door zyn Eerw. tot op heldering van dien hier by gevoegd.

De Brief luyd aldus.

*Aan de Edele Gestrenge Heer
Mr. Cornelis Joan Simons
Gouverneur en Directeur van 't Eyland Ceylon,
met den Reforte van dien.*

WEL EDELE GESTRENGE HEER.

Brief van D. Synjeu aan de Heer Simons over de 4 Malabaarfche Quekelingen, door hem geexamineerd &c.

Volgens genomen resolutie in Rade van Politie, den 10 January Jongftleden, de vier Studenten van Jaffanapatnam my aanbevolen zynde, om hen verder te instrueren, en was 't mogelyk, tot den Predik-dienst te Perfectioneerden, foo hebbe, hun defect bemerkende (onder 't examen van de zelve) foo ten aanzien van natuurlyke waarheden, uit het licht van het mede-weten voortvloeyende, van de Christelyke Religie geprefuponeerd zynde, als ten aanzien van foudanigen, die dienden om het Heydensche afte breken, vast gesteld; dat dit doorsicht van hun gebrek my de noodige stoffe van onderwys en wy oogmerk op gaf, om een gebaande weg te hebben tot een bly en gewenscht eynde.

Om dit te bereyken, heb ik, eer ik tot de Goddelyke geopenbaarde waarheden vermogt over te stappen, hen dese waarheden voor afte doen verstaan, en te leeren betogen, ondernomen.

De ordre der saaken, die ik gehouden heb, kan uit nevensgaande aantekening, waar onder vervangen leggen alle vershillen, die tot ider hoofd-stuk behooren, blyken.

Myn motiven van dit onderwys leggen in den omtrek van de saak, en zou ik lichtelyk, als voor 't zwakste gesicht zichtbaar, kunnen voor by stappen.

Het oogmerk zynde, de Christelyke Religie voort te planten, en de Heydensche, als nietig, reden-en troost-loos, afte werpen, foo is 't onmogelyk dit te bereyken, ja te hopen, sonder dese beginfelen of waarheden werktuigelyk by de hand te nemen, en die wel aan te voeren.

Te meer kan men sonder dese niets gewigtigs ondernemen, veel min uitvoeren, om dat die Christenen, die dese wapenen missen, de slag alleen zullen pogen te ontgaan, die men hen poogt toe te brengen, en hun oogwit sien veydeld, gelyk ook van de zyde van 't Heydendom. De laatste zullen fig schuyl houden, een treffen agter hun verhaalte oordeelen en bedenkingen, en daar veylig zyn. De eerste zullen hun wapenen sonder kracht, en niet veire genoeg kunnen toedragen, om de herten van het Heydendom te raaken, hun Godsdienst te doen afweeren, en hen aan den waargtigen God naar zyn voorschrift te onderwerpen, of hem te obedieren.

Soo legt het by my, en oordeel wig-tige redenen te hebben, dat de saake, de bekering van 't Heydendom, niet gelyk-gedaantig kan, nog mag geconfidereerd werden, met de eene van de eene tot d'andre secte daar van wederzyde de Bybel als Godts woord werd ondertekend, te doen overslaan.

Ja, foo dit verheven top-punct door des menschen werkelykheit, en ondernemingen, sonder een onmiddelyke werking van den Albestierder (die tot dese onse plicht-oeffening niet behoord) zal geklommen werden, dit het voltrekt noodzakelyke geagt moet werden te zyn.

Gelukkig was de Christenheit, foo men meer gelet had op die waarheden, die de liefhebbers van de geopenbaarde Godsdienst behoorden mede te brengen, eer zy des zelfs drempel quamen te betreden.

De belachelijke Roomse Godsdienst had noit konstenaars gevonden, die se hadden kunnen dood-verwen, laat staan haar een volle gedaante bysetten, en voltoeyen.

Daarom heb ik dese Studenten foo veel opgegeven, als ik tot dit Requisitum te behooren, vaststelde. Ik ben verskerd, dese opgegeven stucken de minste plaats aan eenige van de sonder regel-maat gesneede voorwendfelen van 't Heydendom niet kunnen in ruymen, maar integendeel aan alle Gereformeerde Leerstucken de hand geven.

Soude ook meer gedichteerd hebben over bysondre stucken van 't Heydendom, tot afbreking der zelve, ten ware gebrek van kennisse nopens de zelve my zulx tot nog toe niet had afgesneden.

Waarom het te wenschen was tot verder wederlegging en ondermyning van de gronden van 't Singalces en Malabaars Heydendom, en hun opbouw in Christo, dat men magtig mogt zyn, niet alleen een sehors van de Leere van 't Heydendom (gelyk wy reeds deelgenooten daar van zyn) maar van 't interieur en 't eygentyke van hun

hun sentimenten, foo als 't zelve niet by 't gemeen, maar by die genen, die tot de Godsdienstige Leere, en wysheit sig alleen geprivilegieerd achten, boven die genen, die hun zelve natuur nogtans volkomen besitten, beruft. Ik zal my hier niet verder inlaten, om dat het gewigt der zaaken meerder uitbreyding vereyscht, als in dit myn oogmerk voor 't tegenwoordige gerequireerd werd. De stoffe en 't oogmerk van myn onderwys zedert den 16 January jongstleden zal zyn Ed. Geftr: hier mede zyn opengelegd, en ik kan niet twyffelen, of dese Studenten zullen tegenwoordig in staat zyn, om aan den Inlas van ons Kerkelyk rapport van den 8 January van dit loopende jaar ten aansien van den zelve, en aldus luidende (dat se niet buyten hope waaren van genoegsame bequaamheit te kunnen erlangen, indien se maar verder een goede leyding, en vereyschte onderwyfing genieten), niet tegenstrydig bevonden werden. Om 't welk te beproeven, ik zyn Edele Geftr: ook versoeke, 't examen te ordineeren, op dat ik met hen tot de behandeling der geopenbaarde Godsgeleerdheit mag overgaan.

Dit enige is myn doel, myn Gemoed door versuym van myn dienst niet te ont-ruffen, vrugten van myn arbeyd te sien, en myn pligt in alle opsigten te toonen, dat ik met alle volvaardigheit ben (onderstond) Edele Gestrenge Heer, zyn Edele Gestrenge Gehoorfame Dienaar (was geteekend) Petrus Synjeu (in margine) Colombo den 23 April A°. 1705.

Accordeerd

J. BROUSE.

Eerste Klerk.

Ordre der Verbandelde saaken.

- 1 Konst-woorden.
- 2 Bepaalingen wel te maken.
- 3 'T weesen van een saak, om dit van alles te vinden.
- 4 'T geen tot de natuur van een saak behoord, dienende, om alle questien, die van dit soort zyn, te ontbinden.
- 5 Wat oorzaak te zyn steld.
Waar uit alle questien ontbonden werden, die opsieht, op oorzaak te zyn, hebben, of niet.
- 6 Ontbinding van alle vraagstueken.
- 7 Vaste ordre om iets te bewyfen.
- 8 Dat 'er een God is.
- 9 Wat God is.
- 10 Van Gods Eenheit.
- 11 Van Gods wesentlyke en vrywillige werken.
- 12 Als, van Gods Eeuwigheit.

- 13 ——— Noodfakelykheit.
- 14 ——— Eenvoudigheit.
- 15 ——— Algenoeglaamheit.
- 16 ——— Onafhankelykheit.
- 17 ——— Oneyndigheit.
- 18 ——— Onveranderlykheit.
- 19 ——— 't Leven Gods.
- 20 ——— Onsterfelykheit.
- 21 ——— Vryheit.
- 22 ——— Heerlykheit.
- 23 ——— Kennisse.
- 24 ——— Liefde Gods.
- 25 ——— Gelukzaligheit.
- 26 ——— Geregtigheit.
- 27 ——— Heyligheit.
- 28 ——— Reinheit.
- 29 ——— Volmaaktheit.

Gemoeds-Bewegingen.

- 30 ——— Raads-besluit.
- 31 ——— des zelfs Eeuwigheit.
- 32 ——— Onveranderlykheit.
- 33 ——— Eenheit.
- 34 ——— Onafhankelykheit.
- 35 ——— Alwetenheit Gods.
- 36 ——— Straf-oeffening.
- 37 ——— Scheppling.
- 38 ——— Onderhouding.
- 39 ——— Regeering.
- 40 ——— 't beeld Gods in den mensch.
- 41 ——— Gods wetten, geboden, &c.
- 42 ——— Verdorvenheit.
- 43 ——— Vereeniging van Ziel en Lichaam.

- 44 Bepaalingen van de werkingen des Geestes.
- 45 Onsterfelykheit der Ziele, of vernietiging.
- 46 Sonden wat.
- 47 Deugd-oeffening, en wyfen.
- 48 Verdienstelykheit.
- 49 't Hoogste Goed en Quaad.
- 50 Bilykheit van een saak.
- 51 Waarheit van een saak.
- 52 Gemeene kundigheden.
- 53 Hoe met het Heydendom moet ge-disputeerd werden.
- 54 Voorleggen uit de sterren.
- 55 Van Goede en Quade uren.
- 56 Van de Ziel-wenteling.
- 57 Duyvel-Bannen.
- 58 Eygenwillige en uiterlyke Godsdienst.
- 59 Beelden-dienst, sterren-en Duyvels-dienst.
- 60 De oorzaak van Reynigheit en vergeving der sonden by 't Heydendom.
- 61 Ken-teeken van een Goddelyke Obenbaring, &c.

En meer andre stucken hier en daar in de Dictata veripreyd.

Volgens dese ordre nu zyn die voorfz.
4 Jaffanapatnamse Studenten door den Rec-

Rector Synjeu den 19 April 1705 geexamincerd tot Colombo, waar van ook kennis aan haar Hoog Edelheden op Batavia gegeven, en van welke ook 't Advys hier over van dien Kerken raad verfogt is, dat soo heel seer niet na den Hr. Rectors sin geweest is, gelyk zyn Eerw. dat in een missive, over dit Subject aan den Ed. Heer Simons geschreven, toond. Het een en 't andre hebben wy in alle zyne omstandigheden; dog hebben best geoordeeld dit hier niet by te voegen, soo om de Eere van den Heer Rector te bewaren, als ook om niet genoodsaakt te zyn onse verdere aanmerkingen over 't een en 't ander te geven; hoewel het oordeel van den Batavischen Kerken-Raad in veelen deelen ganfch niet ongegront is, en wel voor al daar in, dat die Rector dese Quekelingen niet na zyne particuliere concepten, maar veel beter na 't een of 't ander Systeema, en voor al na 't Synopsis van de Heer Burmannus, behoorde geleyd te hebben, en dat hy wel doen zou met dat, in 't toekomen te te practizeeren, gelyk my ook uit een Brief van zyn Eerw. aan zyne Medebroeders van den 18 October 1706 toefchynd door zyn Eerw. zedert opgevolgd te zyn.

Ondertuffchen schynd 'er tuffchen den Heer Landvoogd Simons en D. Synjeu een getrek geweest zyn over de noodzakelykheit der Kennisse van 't Malabaars of Singalees, in een Rector van het Seminarium vereyscht, waar ontrent D. Synjeu by de volgende Brief zyne gedagten aan zyn E. vertoond, en, na zyne meyning aanwyft dat zulk geenfins in een Rector noodig is.

*Aan de Edele Gestrenge
Heer, Mr. Cornelis Joao
Simons Gouverneur en Di-
recteur des Eylands Cey-
lon, met den Resorte van
dien, &c.*

WEL EDELE GESTRENGE HEER,

TOt Voldoening van zyn Ed. Geerde voorstel, of een Rector zyn dienst volkomen sonder de Singaleese taal alhier, of de Malabaarse op Jaffanapatnam, kan waarnemen, draag ik zyn Ed. dit volgende met alle eerbied op.

Het oogmerk overwegende, waar toe de Seminariums opgericht werden, (de bekeering van 't Heydendom) ben ik van dat sentiment, dat het aanleeren van waarheden volgens een vereyschte Methode alhier, en facile wyse van betoogen, het essentieele van den dienst van een Rector uitmaakt; en soo dit in een Rector niet werd gevonden, dat de uit-

komst dit opschrift zal dragen, Mocite en kosten verloren: Want daar het weefen van een saak niet is, kan 't ook niet werden medegedeeld.

'T zal noodig zyn het weefen van een Rectoraale dienst wat nader open te leggen. 3 Dingen leggen daar ingesloten, myns oordeels.

1 Een nader overweging van de stukken, die daar toe behooren.

2 De wyse van der zelve verklaring. En ten.

3 De ordre, die men te houden heeft. Ten aansien van 't eerste stel ik vast, dat de saaken, die een Rector te betrachten heeft, in de volgende zyn begrepen.

1 Een verklaring van Termen, die zy noodig hebben; op dat de Quekelingen, die, onkundig zynde van de sin van de Schryver, niet geheel zouden ontfloken zyn, en tot noodzakelyke onderscheydingen te maken, dienen: dog egter spaarsaam, soo nogtans, dat zy de noodige kennen.

2 Een volle betooging van 't geen van God door de reden kan gekend werden, en van het schepfel: want ondersfeld zynde, dat dit niet geschied, nog door een Rector voorgedragen werd; maar dat hy alleen zyn Quekelingen schriftuurlyke waarheden leerd, soo zullen die Quekelingen de hoogste overtuiging missen, andere niet kunnen overreden, en in alles vrugtelooos zyn. Vermits onder 't Heydendom reden alleen geld.

3 Een wederlegging van 't bekende by 't Heydendom. Dit niet in acht genomen zynde, blyft het zelve zyne wapenen besitten, en 't vertrouwen, hoe ider, op die gevestigd; dog, zyn gronden omgekeerd zynde, vinden zy sich hoop-en troosteloos, gevolgelyk tot de overgave gereed.

4 Tot de Geopenbaarde Godsgeleerdheit geadvanceerd zynde, niets te ondersstellen, dat is, de Heylige Schrift tegen 't Heydendom niet aan te voeren, sonder overreding van des zelfs Goddelykheit.

De Heylige Schrift kan onder de Christenen ondersfeld werden, als de zelve voor Goddelyk houdende; dog, op dese wyse met het Heydendom omgaande, sou men sich beklagen, de zelve tegen het zelve te hebben gebruykt, ja belachen werden: want zegt eens tegen een Heyden, Geloofd in Christus, hy is uw Zaligmaker. Het antwoord zal gereed zyn. Ik kenne hem niet, waarom moet ik aan hem gelooven? segt men de H. Schrift segt zulk. Soo ondersfeld men de Goddelykheit, en dat hy die, als foodanige erkend. 'T welk waarlyk belacchenswaardig is. Ik oordeel dan, dat men de

God-

Goddelykheit van de Schrift een Heyden moet afperffen door redenen te belyden, en dat ten aanfien van alle deelen van die Schrift. Soo ook des zelfs aannemelykheit van alle faaken, die zy voordraagd. Dit vereyft, en daarom roept het Heydendom; en foo lang dit niet gefchied, is een Rectors dienst niet anders als idelheit, ten aanfien van de vrugten, en Gods woord werd te kort gedaan. De Goddelykheit, en aannemelykheit van de fchuld moet de Quekelingen in allen deelen dan ingefcherpt werden.

Waar van 't gevolg wesen moet, dat men ten

5 Het bekende van de Heydensche wetboeken, van den Alcoran der Turken, en Paapfe Traditien (op welke 3 foorten van menfchen een Rector hier zyn oog hebben moet) komt te refuteeren; foo in 't algemeen (ten aanfien van 't middel der Verloffing, dat die voorwenden) als ten aanfien van de byfondere bekende ftucken. Dit weder niet in acht genomen zynde, blyven hun gronden ftaan, en zy zelve onbewegelyk op de zelve.

6 Eyndelyk moet een Rector een Positive Theologie zyne Quekelingen mede deelen, sonder fich met onnoodige gefchillen op te houden, die onder de Christenen geventileerd werden, en niet ter fake doen.

Immers in defen moet hy fparfaam zyn, nogtans moet hy de Politive Theologie foo verhandelen, dat zy deelgenooten echter zyn van die gronden, die een refutatie konnen uitleveren van al het gene tegen de zelve aanloopt.

Gefien hebbende de ftucken, foo gaec ik tot de wyfe over, hoe die behandeld moet werden.

1 Vermits alle langwylygheit verdrietig is, foo moet die Methode kort zyn, en, de duiftheit met het oogmerk itrydig zynde, moet de zelve ook klaar zyn. Gevolgelyk diend men het verftand van die leeren te hulp te komen, foo veel doenelyk is, hun Memorie foo veel te verfchoonen, als de faaken konnen lyden, en alles hun verftand en oordeel opdragen. Ik wil feggen, door korthed en klaarheid moet men hen doen fien uit eigen oogen, en stoffe van meditatie verfchaffen.

2 De behandeling moet gefchieden volgens algemeene gronden, foo dat eene reden oploft alle die voorftellen, die van die natuur zyn. Hier door fnyd men een weg en tyd af, langer als men denken kan, of de zelve werd by uitnemenheit verkort. Anders de Quekelingen de Theologie te leeren by ftucken en brocken, maakt men de Quekelingen onlustig, moedeloos, en volgens die weg is 't or-

V. DEEL.

dinair altyd leeren, en nooit wys werden.

3 Soo moet een Rector ook de ftucken (van agteren) tot zyn beginfel werten te leyden, en zyn discipelen daar in onderrigten, en dit en het voorgaande is de toetsteen van Soliditeyt, en grondige kennis der faaken.

De wyfe van de behandeling gefien hebbende, foo zullen wy iets van de ordre der faaken opgeven. Daar in zouden wy die zelve ordre houden, foo als uit de faaken, die behandeld moeten werden, in ordre voorgedragen hebben.

Dit oordeel ik genoeg te zyn, om een korte fchets te hebben van het Effentieele van den dienst van een Rector. Dat dit nu het wefentlyke en Fundamenteele van een Rector is, zal niemand konnen contrarieren. En wat my belangt, ik stel vast, dat die de Methode, die hier vereyft werd, niet kend, al was hy een geboren Singalees, ten aanfien van 't fpreken van die taal, en 't Malabaars in den grond verftond, dat zyn arbeyd van weynig vrugt zyn zal, en het groote oogmerk (de bekeering van 't Heydendom) niet te verwachten is, dat is, van de gezegde middelen niet kan afgeleyd werden.

Of nu een Rector dit alles volkomen kan in 't werk ftellen, is in zyn Ed. voorftel, en dat sonder de Land-taal te kennen. Ik antwoorde, volkomentlyk, al verftond een Rector geen een woord Singalees nog Malabaars. Op twee redenen zal ik my gronden.

De eerste reden leyde ik af van 't onderling verftaan van den Rector en zyn Discipelen. Wanneer een Rector verftaanbaar is voor zyn Discipelen, foo is hy volkomen in ftaat het wesen van zyn dienst te konnen voordragen. Dat dit nu in 't Seminarium kan gevonden werden, blykt uit het aanleeren van de Nederlandfche taal, volgens expresse ordre, daar op gebouwde gewoonte, en absolute noodfakelykheit.

De ordre en gewoonte stel ik voorbekend, en de noodfakelykheit kan uit de fe onderftelling blyken, geprefupponeerd zynde, dat de Quekelingen die niet leerden, foo is het onaffcheydelyk gevolg, dat de zelve (neemd dat zy in 't Singalees of Malabaars onderweten waren) tot perfectie gekomen zynde, ontfteken zullen zyn van alle noodige uitleggers des O. en N. Testaments. Verfcheyde famenftellingen der H. Theologie, en andre hulp-middelen, die tot het H. boek, om het zelve te verftaan, behooren. Van welke Schryvers wy byfonder in defe tyd zyn voorfien, de Quekelingen konnen medegeedeeld we den Duytie uitleggers by na over den ganschen Bybel.

LII

en

en hoe seer de Quekelingen die benoedigen; laat ik de verstandigen oordeelen.

De Nederlandsche taal onderfeld zynde (want die alhier voor de Latynse in 't Vaderland gelden moet, ja veel meer in aanmerking komt, als die, om Politycque redenen) heeft men voor de Quekelingen, 't gene zy noodig hebben, en tot alle hulp-middelen een vrye toegang.

De Duytse taal dan alleen gansch noodzakelyk zynde volgens de natuur der saak, expresse ordre, en aangcleerd werdende, soo breng ik dit volgende hier uit in. De Quekelingen Duyts verstaande, dat 'er geen de minste noodzakelykheit kan gegeven werden, dat een Rector de Landtaal zou moeten kennen, om het wesen van zyn Dienst te betragten, en met lof waar te nemen.

Myn tweede reden ruft op de bevinding der Subjecten zelf, die opsicht tot myn onderwys hebben. De Quekelingen van Jaffanapatnam, my aanbcvolen zynde, en hun onderwys in 't Nederlands genooten hebbende (volgens eygen getuygenis) bevestigen my in myn sentiment. Tot een proeve kan genomen werden 't onlangs gehouden examen ten overstaan van zyn Ed. en de verdre tegenwoordige Leden, het Duyts konnendespreken, en diemy ten vollen verstaan, 't geen ook nader blykbaar is uit hun van zich zelven opgestelde Predikation, hier in Loco zynde en ter Secretary berustende. Dit is 't, wat het Nederlandsche betreft, en wat hun verkregen bequaamheit reeds aangaat, oordeel ik, dat een staalje komt op te geven, 't geen de vereyschte perfectie beloofd. Als mede in 't examen gebleken is. Waarom ik uit de bevinding dit vast moet stellen, dat, gelyk de natuur der saake ook de bevinding sien laat, dat Malabaarse Heydenen tot den Predikdienst konnen bequaam gemaakt werden, schoon de Rector de Malabaarse taal niet verstaat, door middel van het Nederduytsh, het welk den Meeſter incumbceert de Quekelingen te leeren.

'T zal dan op 2 zwaarigheden, die ik my verbeelde te konnen gemoveerd werden, weg te nemen, aankomen. De eerste is, of de Quekelingen wel Duyts genoeg konnen leeren, om een Rector te verstaan. De tweede, dat een Rector, niet Land-taal-kundig zynde, tot de Versien onbequaam is.

De eerste Difficulteyt is reeds weggenomen, en behoort tot den Meeſter, en soo 'er alleenige woorden nog onverstaan mogten zyn, die Land-taal-Meeſters en Cannecappels zyn niet buyten dienst.

Wat de tweede zwaarigheid betreft, die

raakt het wesentlyke van zyn dienst niet, nog het volkomen hulp-middel, de Nederlandsche taal. Gevolgelyk kan de zelve buyten zyn dienst zynde, geconſidereerd werden, en alleen gebracht werden tot de hulpmiddelen in 't Land, om de bekeering aldaar voort te fetten.

Die Versien ook juyst van een Rector te eyschen, schynd my weynig, of geen reden voor sig te hebben, en wil diegeerne afwagten van die gene, die verder konnen sien.

Myn gevoelen is dan, dat de zelve noodzakelyk tot een Rector niet behooren; en al kon hy zulk doen, dat zyn dienst hem geheel vereyscht, zal hy door luyheit zyn naam en eer niet verlieſen, ik zwyge nog met den publycken Predikdienst bezwaard zynde.

Immers de Eerw. broederen Predikanten de vertolkingen op sich nemende, sou de dienst van een Rector echter de zelve zyn; waar uit ik deduceer, dat de zelve dan ook niet noodzakelyk tot zyn dienst behooren, nog daar in vervangen leggen.

Dese zwaarigheid zal vry wat van gestalte veranderen, denkende, dat de Quekelingen de Land-taal kundig zynde, en kennis der saaken verkregen hebbende (twee saaken die in alle versien moeten hand aan hand gaan, sonder, welkers vereeniging geen welgemaakte vrugt het licht zal sien, en alle Cannecappels tot dit werk onnut verklaaren) het vereyschte besitten, om de zelve van hunne handen afte wachten. Waar ontrent een Rector hen nog groote dienst kan doen, soo ten aansien van de grond-taal der Schriftuur, als ten aansien van het Nederlands door eygen beteekenis van beyden te ontvouwen.

Als zyn Ed. het oog beliefd te wenden na de onlangs seer loffelyke genomen Resolutie van onse Heeren Majores wegens het aanstellen van 6 Proponenten ten dienste van de Seminararia, met expresse verbond, om voor af sich tot de taal te appliceeren, zal 'er geen beletzel zyn om volkomen door de zelve heen te sien; ja in allen deelen die sien verdweenen, of dubbel uit de weg-genomen.

Wat my belangt ik zou gissen, dat het Ampt van een Rector waar te nemen, en goede Versien te hebben ten minsten 2 geheele mannen vereyschen, en nadien de Dienst van een Rector 't zwaarste weegt, en de Fundamenteelste moet geacht werden, men hem van Versien behoort te exculeeren, en de zelve den Proponenten geinjungeerd werdende, dat het Seminarium, en 't vereyschte in 't land, ider zyn volkomen leden dan eerst kan hebben.

Ik zal dit niet verder Deduceeren, soo ik niet alree my te veel vryheit aangematig hebbe, waar ontrent zyn Ed. myn goede intentie beliefd te confidereeren; welk alleen dese is, myn Conscience te gehoorfamen en te voldoen, en dat geen Rector oit een exceptie zou konnen voorwenden van de Land-taal-Verfien ontleend, en hy en de vertolkers binnen paalen fouden befloten zyn; om een iders gebreken te bemerken, daar ider mannen-werk aan vinden zal, fig daar vry van te houden.

Myn gevoelen zal ik kortelyk by een trecken, om 't zelve met een opflag te sien.

1 Stel ik, dat de dienft van den Rector, en de overfetters, onderfcheyden behoorden te zyn.

2 Soo lang als de Nederlandfche taal in 't Seminarium gebruykt zal werden, en de noodfakelykheit niet veranderd, dat een Rector met volkomenheit dat Ampt kan, en mag bedienen, alleen in die taal.

3 De Quekelingen, het wefentlyke door een Rector genietende, het abfolute noodfakelyk befiten.

4 Hun moedertaal fprekende, het noodfakelyk hulp-middel voor den landaard hebben.

5 Het Nederlands verftaande, het verfyichte genieten, om tot den Predikienft bequaam te konnen gemaakt werden.

6 Uit het Seminarium gegaan zynde, een open deur hebben, om alle andre noodige middelen te bekomen, die tot hun verderen opbouw en verftand van Gods woord, konnen betroocken werden.

7 Gevolgelyk, om het voorname oogmerk (de bekeering van 't Heydendom) uit te voeren, alle middelen deelagtig zyn.

Hier mede hope ik zyn Ed. genoeg te hebben gegeven, of ik de fake genoeg gedaan hebbe, laat ik zyn Ed. oordeelen. En ik zal blyven, na wat ik ben zyn Ed. opgedragen te hebben, (onderftond) Edele Geftronge Heer, zyn Ed. Onderdanige Dienaar, (geteekent) Petrus Synjeu (ter zyde ftond) Colombo defen 18 Juni 1707.

Men had hier in de vorige tyd ook wel de Hoogdravende en by na onverftaanbare Catechismus van D. Ruel ingevoerd; maar men bevond die by verloop van tyd even foo ondientfig, als in de later tyden het met geweld invoeren van 't Hoog Maleyts tot Batavia, en elders, waarom men hier beft keurde die groote Catechismus van Ruelfte keuren, en fich aan de bevorens gebruykte, die verftaanbaar was, te houden.

Korte aanwyfing der faaken, aan de Quekelingen, in het Seminarium alhier, onderwezen (en bekend) van den 22 April A. 1706, tot dato defes, rakende de Nederduitfche taal.

1 Het onderscheyd der letteren, en lettergreepen in 't Nederduitfch, en Singalees, waar van zy meest alle kundig zyn, soo ten aanfien van de uitspraak, als de verfcheyde Figuuren.

2 Het van buyten fpenen van Nederduitfche woorden, en veel menschen-naamen.

3 Het lefen van verfcheyde druk, en 't fchryven van een gemeene loopende hand.

4 'T vertaalen der volgende woorden in beyde de taalen, als

- 1405 Zelfftandige naamen.
- 200 Bygevoegde.
- 307 Werk-woorden.
- 114 By woorden.
- 26 Voorfetsfels.
- 18 Samen-fetsfels.
- 7 Tuffchen-fetsfels; bedragende 2077 woorden.

Waar by nog komen 36 Titels, de getallen, ook der felyer ordre, als de eerfte, tweede, derde, enz. De naamen der maanden, dagen, enz. Voorts nog eenige deelen uit de Grammatica, als

5 Reden te geven van 't geflacht der zelfftandige bygevoegde naamen.

6 De buigingen der zelve.

7 Het onderscheid der perfoonen.

8 Het gebruik der woordekens: een, de, het, dit, dat, dese, die, myn, zyn, uwe, hun, haar, welke, ik, gy, hy, enz., en der zelyer buigingen.

9 'T famenvoegen van zelfftandige en bygevoegde naamwoorden.

10 De vervoegingen van zyn, of wesen, en werden.

11 En eenige gemeene redenvoeringen.

Colombo 21 Juli A°. 1707.

A°. 1706 zyn wederom drie Quekelingen door den Heer Rector (in 't bywezen van D. Swem, expres van Gale daarom over gekomen) geexamineerd; ende ook alles voor af, met het geven van drie texten, Rom. III: 24, II. Petri: I: 20. 21, I. Cor. II: 2. aan de
LII 2 zel-

Korte
aadwyfing van
't geen
de Quekelingen
geleerd
hebben.

zelve, en met zyn Eerw. op zyn verfoek tot examinador aan te stellen, daar toe geschikt.

Na dat nu dese den 25 October geproponceerd hadden, zyn zy den 18 dito door zyn Eerw. geexamineerd, met dat oogmerk, om aan de Heer Gouverneur Simons by Rapport bekend te maken, of zy ook bequaam geoordeeld wierden, om tot Proponenten gevorderd te werden, sonder nogtans immediaat daar op nog Proponenten te zullen zyn.

De Heeren Predikanten, als oordeelaars hier toe gecommiteerd, waren de Heeren de Oude, Rimerfma, en Swem. En haar Eerw. oordeel aan de Heer Gouverneur en Raad tot Colombo den 22 October overgegeven, quam eenparig daar op uit, dat dese Studenten hen geensins met hunne Propositien, en ook by 't Examen niet soodanig, als zy wel wenschten, hadden voldaan, om soodanige redenen, als haar Eerw. toen goedgevonden daar by te voegen, waar by zy ook naderhand, by hunne nadere uitlegging van dien, door de Heer Gouverneur gevorderd, onveranderlyk zyn gebleven.

Aan de Heer Rector, schoon hier over gansch niet vergenoegd, ende nader redenen daar af van haar Eerw. vorderende, gaven haar Eerw. tot antwoord, dat zy oordeelden daar toe niet gehouden te zyn, behalven dat die Heeren (mynes oordeels) sich aan de Heeren der Regeering ook ordentlyk en klaar over die zaak geuit hadden, weshalven die Heer het voor die tyd daar by laten moest.

Hoedanige Perfoonen nu hier tot dienst der Kerken en Schoolen, mitsgaders van het Seminarium zyn, fiet men uit het volgende geschrift.

De volgende Perfoonen zyn tot dienst der Kerken en Schoolen, mitsgaders in 't Seminarium gebruikt geworden, en volgens ordre van den Edelen Heer Gouverneur Gerrit de Heere, H. L. M. in 't jaar 1698 voor 't volgende's maands opgebracht.

Als

tot Dienst van de Kerken en Schoolen.

Perfoonden tot dienst der Schoolen, en van het Seminarium van Colombo.

- 1 Adam Franz. Portugeesche voorlezer, en die de gemeente aan de huifen gaat leeren. Ryxdaalders. 6 0 0
- 1 Pedro Pedran, Leermester langs de huifen in 't Kasteel. 2 1/2

- 1 Christovo Waas, dito in de stad. 2 1/2
- 16 Schoolmeesters, ider a 1 1/2 Ryxdaalders, als
  - 1 In 't Malabaars School.
  - 1 Op Wolvendaal.
  - 1 Op Matuaal.
  - 1 Op Cottelawolle.
  - 1 Aan de Pannebackery.
  - 1 Op Nagam.
  - 1 Op Calanc.
  - 1 Op Cotta.
  - 1 Op Galkiffe.
  - 1 Op Wevela.
  - 1 Op Morottoe.
  - 1 Op Paneture.
  - 1 Op Ramockane.
  - 1 Op Horrene.
  - 1 Op Oedewarre.
  - 1 Op Diagam.

- 16 Perfoonen, bedragende. 28 1/2
- 7 dito onder Caliture, ider a 1 1/2 Ryxdaalders, als
  - 1 Op Waduwc.
  - 1 Aan de Rievier van Caliture.
  - 1 Aan de Gravet van dito.
  - 1 Op Pajagelle.
  - 1 Op Maccocne.
  - 1 Op Berberyen.
  - 1 Op Alican.

- 7 Perfoonen, bedraagt. 9 1/2
- 26 Copen per transport Ryxdaalders. 49 0 0

- 19 Singaleesche Ondermeesters, ider a 1 Ryxdaalder, als
  - 1 Op Wolvendaal.
  - 1 In 't Malabaars School.
  - 1 Op Paneture.
  - 1 Aan de Pannebackery.
  - 1 Op Calanc.
  - 1 Op Cotta.
  - 2 Op Galkiffe.
  - 1 Op Morottoe.
  - 1 Op Horrene.
  - 1 Op Oedewatre.
  - 1 Aan de Rievier van Caliture.
  - 2 Aan de Gravet van dito.
  - 1 Op Maccocne.
  - 1 Op Berberyen.
  - 2 Op Alican.
  - 1 Op Pajagelle.
- 19 Perfoonen, bedraagt. 19 0 0

- 2 Schryvers ten dienst van de Secretary van de kamer der Justitie, van de Eerw. Predikanten in 't Visticeeren van de Inlandsche Schoolen, en elders daar zy voor de E. Compagnie noodig zyn, als
  - 1 Simon de Saram, Singalces. 4 0 0
  - 1 Domingo Dias, Malabaar. 4 0 0

In 't Seminarium.

- 1 Hollandſche Schoolmeester tot 24 gl. en het aſſistenten koſt-geld 7½
- 2 Schryvers, Miſtiſgen, als
  - 1 Henrik Gerritſz. ^{buiten het} _{Soldaten} 3 0 0
  - 1 Jan Huylo. ^{koſtgeld.} 2½
- 2 Singaleeſche Schryvers, als
  - 1 Michel Fernando. 3 0 0
  - 1 Paulo Dias. 3½
- 1 Singaleeſche Schoolmeester. 4 0 0
- 1 Waſſer. ½
- 54 Koppen.

Ryxdaalders 100½

Colombo den 27 November 1704.

Accordeerd

C. V. RONDEWERKEN.

Dit foo voor af van de Seminaria geſegt zynde (van welke hier na nog breeder op zyn plaats geſproken zal werden) gaan wy na deſe tuſſchen-ſprong op dit jaar 1704 gemaakt te hebben nu op A°. 1706 weer voort, met aantewyſen hoedanige Perſoonen 't zy Predikanten, 't zy Proponenten, verder tot dienſt van deſe Kerken gebruykt zyn.

A°. 1706.

Zyn de Proponenten Willem Conyn, Joannes van Leeſten, en Adolf Cramer, hier gekomen, van welke Cramer A°. 1717 op Jaffanapatnam als Predikant, en Conyn in 't zelve jaar op Gale gelegd is, daar zy beyde nog leggen. D. van Leeſten oeffende zich; dog ſtierf A°. 1714.

A°. 1711.

Is D. Joannes Buyning op Jaffanapatnam geplaatſt, en was aldaar A°. 1722 nog.

A°. 1712.

Is D. Franciſcus Engelbertus le Boucq na Ceylon gefonden, wierd op Colombo gelegd, en is daar tot A°. 1717, dat na Batavia vertrok, gebleven.

A°. 1713.

Is D. Gellius Geldsma na Gale vertrocken, toen daar geplaatſt, en A°. 1717 daar overleden.

A°. 1715.

Is D. Jacobus de Jong op Colombo geplaatſt, en daar tot A°. 1717 gebleven, wanneer zyn Eerw. na Nagapatnam vertrok.

A°. 1716.

Is Predikant gemaakt D. Willem

Conyn op Gale, en Adolf Cramer lag nog op Jaffanapatnam, A°. 1721 als Proponent; dog D. Conyn vertrok A°. 1717 na Colombo.

A°. 1718.

Zyn D. D. Gerardus Potken, en Sixtus a Buma hier gekomen, van welke de eerſte op Colombo, en de laaſte op Gale, gelegd is, daar zy A°. 1722 beyde nog lagen; dog de eerſte had eenige tyd op Jaffanapatnam gelegen.

In dit zelve jaar is ook D. Antonius van Brummen herwaards gefonden, op Jaffanapatnam geplaatſt, en A°. 1719 hier overleden. Ook zyn D. Jacobus van Jever, en D. Joannes Philippus Wetzelius in dit jaar herwaards gefonden, beyde op Gale gelegd, en is de eerſte A°. 1719 daar overleden, en de laaſte lag 'er nog A°. 1722.

Gelyk hier A°. 1718 ook gefonden, en gekomen zyn D. Wybrandus Scævola, en Moſes Hermanni, die beyde, de eerſte en de laaſte, op Colombo, daar hy A°. 1721 ook ſtierf, geplaatſt zyn; dog de eerſte was A°. 1722 nog daar.

A°. 1722.

Is D. D. Joannes Gulielmus Marinus en Wetzelius Wibranda, herwaards gefonden, en op Gale gelegd; en in dit zelve jaar zyn D. D. Joan Bernard Noordbeek, en Petrus Kalden mede herwaards gefonden.

A°. 1723 zyn hier gekomen D. Dirk Jan van der Tyd, D. Bartholomeus Tyke, en D. Henricus Zackens, die op Colombo, gelyk D. Kalden en Noordbeek op Gale geplaatſt zyn.

D. D. Scævola, en Godefridus Joannes Weyerman, A°. 1722 hier gekomen, waren op Jaffanapatnam, en D. Kramer A°. 1725 op Nigombo, gelegd.

Na dat wy dus verre de plaatſing, en 't verblyf der Predikanten op Ceylons verſcheyde Comptoiren geſien hebben, moeten wy uog eenige ſaaken, daar toe behoorende, hier byvoegen.

Wegens de ſtaat der Ceylonſe Kerken vind ik verder aangeteckend, dat A°. 1681 op Jaffanapatnam 34 Inlandſe Kerken waren, waar in 's Sondags door een Malabaarſe Schoolmeester een Predikatie voorgelezen wierd.

Ider Kerk was ook van een Schoole verſien; en volgens een Rolle van Colombo van A°. 1684 den 9 December. Waren 'er onder 3 Predikanten aldaar 24753 Zielen, en daar onder 4033 kinderen, gelyk 'er van Maart A°. 1683 tot Mai A°. 1684 ook 1450 kinderen, en 150 bejaarde Heydenen gedoopt waren.

Onder Gale, en Mature was by na diergelyken getal van Chriſtenen; en

kinderen, en onder Jaffanapatnam (fonder Manaar daar by te rekenen) waren 'er 141456 bevonden.

Een Afgods-Tempel Ao 1688 door Raja Singa in onse Landen verfoegt, afgekeurd.

A°. 1688 was de Keizer van Candi in verschil, en in onderhandeling van vrede met de E. Maatschappy; dog bleef 't verschil nog staan over 't oprichten van een Pagode, of Afgoden-Tempel, in de beneden-Landen op de grond der E. Maatschappy.

Over dese saak vielen, zelf onder de onse, zware geschillen voor, sommige van oordeel zynde, dat men dat aan dien Vorst behoorde toe te staan; dog de Kerken Raad van Colombo schreef hier over een wydlustige brief aan de Heeren 17nen, aanwyfende, hoe niet alleen de Portugeelen, en andre Christen-Volkeren, altyd alle Afgods-Huizen en Tempels afgekeurd en uigeroeid, maar hoe de Overheden alhier die ook nog by de laatste placcaaten A°. 1682 verboden hadden.

Dese brief had by die Heeren in 't Vaderland soo veel ingang, dat zy A°. 1619 dien Kerken Raad in haren yver presen, en dit ganich werk niede afkeurden, niet willende, dat men dit aan dien Vorst inwilligen zoude

Ook wierden haar Eerw. op een bysondre wyse door den Ed. Heer Commissaris van Rheede, by een brief van zyn Ed. van den 10 Juli A°. 1690, over desen haren aangewenden yver bedankt.

Toen begreep men het uitroejen van de Afgodery aldaar soo, maar geheel anders begreep het de Heer Landvoogd de Heere. Die soo streng met hen niet wilde gehandeld hebben, als de placcaaten eyschen.

O k blykt my uit een brief van de Kerken Raad van Colombo aan de Heer van Rheede van den 15 Augusti A°. 1690, dat zyn Ed. van voornemen was, om te dier tyd op Jaffanapatnam een Malabaars Seminarium op te rechten, met insicht, om uit de Singaleesen daar metter tyd Proponenten, en Predikanten te maken; dog zy gaven daar nevens te kennen, dat daar toe bequame en ook bysondre, of van hunnen Predik-dienst voor die tyd ontslagene Leeraars vereyscht werden; dat nu ondertusschen D. Speght na 't Vaderland vertrok, D. Kat zwak, en met veel andre noodige saaken reeds besig, dat D. Masius oud, Doms. van der Bank nog van seer weynig ervarenheit had, D. Roman ongenegen, siekelyk, en reeds te oud daar toe geworden was.

Oprich-ting van het Malabaars en Singalees Seminarium hier Ao. 1690.

Diergelyke Seminararia waren wel eer door D. D. Walæus, Voetius, en Hoornbeek seer sterk aanbevoelen, om 't werk der bekeringe in Indien voort te setten, gelyk ook op de aanrading van D. Walæus de Heeren 17nen een Queck-

School onder desen Heer al voor veele jaeren opgericht hadden; dog de Synoden in 't Vaderland spraaken de zelve seer yverig tegen, alsoo zy oordeelden, dat bysondere Kerken Raaden in Indiën sig geen magt, om Predikanten te maken, behoorden aan te matigen, die zelfs de grootste Classen in 't Vaderland noit hadden durven na sich trecken.

Egter maakten die van Ceylon, by haar Schryvens van den 26 January A°. 1642, na 't Vaderland bekend, dat een Malabaars, en een Singalees Seminarium aldaar A°. 1690 opgericht was.

Den 23 February 1693; zeyden die van Colombo, dat het Malabaars Seminarium groote hope en goede vrugten gat; dog konden van het Singalees Seminarium nog niet zeggen, alsoo zy niet wisten, hoe 't daar niede stond.

Ondertusschen maakte D. Kat bereydselen daar toe; ook had zyn Eerw. de overige 14 Hoofstucken van de Handelingen der Ajustelen in de Malabaars en Singaleesche Taal doen oversetten, en die aan D. de Mey, om de zelve te oversien, gegeven.

Ook had zyn Eerw. aangevangen een Hollands en Singalees woordenboek te maken, en dat reeds ter helft bragt, zullende sich bejveren, om dat ten einde te brengen.

Men had toen onder de Inlandsche Christenen, alsoo die slecht in kennis waren, een Catechizatie, om dat gebrek te herstellen, ingevoert. D. Ruel had sig by zyn aanwesen, zedert zyne komst A°. 1692, soodanig beiverd, dat zyn Eerw. in de Portugeesche Taal al geproponceerd, en gepredikt had.

D. Adriaan de Mey was ook nu al van zyn Predik-dienst ontslagen, om opsicht als Rector over 't Malabaars Seminarium op Jaffanapatnam te hebben, dat (soo 't my toefchynd) A°. 1692 al zyn begin genomen heeft, alsoo zy dit in February A°. 1693 al na 't Vaderland schreven.

Men meynde in dit jaar D. Stumphius ook als Predikant op Trinkenemale te plaatsen; dog hy quam voor zyn vertrek te sterven.

A°. 1694 den 6 January bleek, dat D. Kat besig was met de oversetting van het Oud Testament in 't Malabaars, en Singalees.

D. de Mey beiverde sig mede seer sterk, om bequame discipelen in 't Seminarium op Jaffanapatnam te maken, alwaar de Quekelingen in 't leeren van de Neerduitsche taal, en van den Godsdienst (soo zy den 11 January A°. 1695 nog nader bevestigden) seer toenamen.

En den 22 November A°. 1644 schreven zy, dat D. Kat ook besich was met het N. Testament in het Malabaars, en Sin-

Singalees over te setten, waar van de afschriften reeds na Batavia getonden waren.

Den 11 January 1695 schreven die van Colombo, dat D. Kat, om zyne ongefondtheit, van zyn dienst ontslagen, dog egter besig was, met verscheide nutte werken in de Singaleese taal te verveerdigen. Ook was zyn Hollands en Singalees, en Singalees en Hollands Dictionarium by na ten einde.

Men had ook in dit jaar D. de Vriest van zyn dienst ontslagen, en tot mede Opfiender van 't Malabaars Seminarium aangesteld, ten welken einde zyn Eerw. wacker Malabaars leerde, waarom ook dieper Landwaard ingetrocken was. D. Ruel Predikte in 't Portugees en leerde ook wacker Singalees.

Te dier tyd namen die van de Kerk van Colombo ook die van Nigombo, Toetecoryn, en Calpentyn waar.

Ao. 1696 schreven zy den 17 December, dat op Ceylon toen dese 14 Predikanten waren: D. D. Mafius, Kat, de Mey, de Vriest, Simey, Roman, Ruel, Meerland, Coiterus, van der Bank, Agotha, Hakoma, Kroonenburg, en Specht.

Ao. 1697, 1. February schreven die van Colombo, dat D. Kat 62 jaaren oud, dog egter nog met zyn Singalees woorden-boek voor 't Singalees Seminarium besig was.

Het Singalees Seminarium was wel bevorens; dog eerst recht Ao. 1696 begonnen, waar in 15 Quekelingen van de aansienlykste inlanders waren, die 's morgens een Neerduytisch, en 's middags een Singalees Meester hadden.

Al voor 2 a 3 jaaren hadden de Gedeputeerden ad Res Indicas tot Amsterdam met den Advocaat der E. Maatschappy de Heer Pieter van Dam, over dese Seminaria seer ernstig gesproken, om de zelve te weeren; dog die Heer had hun Eerw. verskerd, dat zy daar geen vreesse ter wereld voor behoefden te hebben, alsoo de zelve, eer 'er 20 jaaren voor by waren, van zelfs in duygen zouden vallen.

D. Ruel was voor 1 en een half jaar, of Ao. 1695 al, van zyn dienst ontslagen, om Singalees te leeren, in welke taal zyn Eerw. nu al twee maal gepredikt had

Ao. 1698 was zyn Eerw. tot Rector van dit Seminarium, op Colombo zynde, aangesteld, en men had soo van 't zelve, als van 't Malabaarse, op Jassanapatnam, seer goede hope.

Ontrent desen tyd quamen 'er ookzware geschillen voor den dag, die tusschen den Ouden D. Kat, en D. Ruel over de Singaleese taal geresen waren.

In de grond der saake had D. Ruel veel gelyk, alsoo die aan D. Kat veel misflagen (die hy ook zelf bekende) aangewesen; maar waar over hy (die anders ook al seer wonderlyk en wat los van leven was) den zelve, sonder aansien van zyn hooge jaaren, en sonder eens aan te merken, dat zyn Eerw. (schoon seer veel hebbende laten staan op Inlandse schryvers) nogtans waarlyk hier allercerst het ys brak, al te scherp en veel te ruw behandeld had, waarom zyne behandelingen ontrent dien ouden Heer (die wat yverfugtig over zyn grooten-Talent in 't Singalees, dat hy besaf, seheen) soo op Batavia, als ook in het Vaderland seer quaad gekeurd wierden, eyschende zyn Eerw. van dien ouden en neertigen Heer, die alles met een seer goed oogwit gedaan, schoon hy hier en daar in een misflag gehad had, een onderteekening van een seker Geschrift, dat by alle, die 't leesen, verfoeid, en voor seer onredelyk gehouden is.

D. Ruel was, soo die van Colombo den 23 January 1699 schreven, besig met na te sien, 't gene D. Kat overgeset had, terwyl hy zelf ook besig was eenige schriftten voor dat Seminarium over te setten.

Ondertusschen was, tot grote droefheit van veele wel-meynende, en tot groot nadeel van 't Malabaars Seminarium, de wackere en yverige D. de Mey den 28 February Ao. 1699 overleden, na dat zyn Eerw., nu 6 a 7 jaaren Rector van dit Seminarium geweest, en pas voor zyn dood, 2 Quekelingen soo verre gebragt had, dat de zelve Ao. 1698 voor de Heer Landvoogd, en meer andre Heeren, uit 2 bysondere Texten geproponeerd, en groot genoeg gegeven hadden; op welke voetschappen nog 2 andre gevolgd zynde, vonden sig die nu mede in staat, om preuen van hunne bequaamheit te geven; dog soo 'er geen ontlet van jonge wackere Predikanten quam, stond daar alles in korten tyd weder te vervallen, alsoo 'er weder een bequaam Rector vereyscht wierd.

Daar op nu volgden de geschillen tusschen D. D. de Vriest, Roman en Kroonenburg in dit zelve jaar, waar door Ceylon in een jaar 6 Predikanten, te weten, D. D. Meerland, Hakoma, de Mey, Coiterus, Roman, en de Vriest verloren had, alsoo 'er 3 overleden, en 3 na Batavia vertroocken waren.

Men had uit het 't Vaderland D. Voltelen wel na Ceylon gefonden; dog die was op de uitreyse op de Fluyt Overnes overleden.

Zy hadden ook verstaan, dat het Singalees Seminarium, soo door de Heeren 17nen, als door haar Edelheden op Ba-

Geschillen tusschen D. Ruel en Kat.

D. Ruels verdre verrichtingen Ao. 1699.

D. de Mey Ao. 1699 overleden.

Raken 6 Predikanten gelyk quyt.

't Singales Seminarium Ao. 1699 afgeschafft.

tavia, afgeschafst was. Waar mede alle den arbeid in dese taal, soo door de Heeren Kat en Ruel, als ook door soo veel Quekelingen aangewend (die reeds seer verre gekomen waren, en treffelyke preuven gaven) in de asche lag.

D. Ruel
verdre
blyken
van neer-
stigheid.

D. Ruel had ook een seer nette Singaleesche Grammatica opgesteld, met voornemen, om die aan de Heeren 17nen over te senden; dat nu al mede afgesneden, gelyk het dan by gevolg ook onnoodig was die te drukken. Daar beneven had zyn Eerw. ook den Catechismus oversien en verbeterd, was besig met het voornoemd woerde-boek na te sien, en had 1 Deel van 't kinder Bybeltje (behelsende de boeken des O. T. door den Professor Joannes Melchior gemaakt) overgeset; al het welke nu zyn Eerw., by 't arkeuren van dit Seminarium, voornemens was te laten steken.

D. de
oude Ao.
1700,
Rector,
en D. de
Vriest
Ao. 1699
van 't
Malabaars
Semina-
rium;
dog gaat
na Bata-
via.
D. de
Vriest
weer
Rector
Ao. 1701.
Slechte
staat van
't Mala-
baars Se-
minarium.

Ondertusschen had men A°. 1700 D. de Oude, wel tot Rector in de plaats van D. de Mey Zaliger aangesteld; maar de geschillen, tusschen zyn Eerw. D. Roman en D. Kroonenburg, geresen, waren oorzaak dat hy Ao. 1699 na Batavia vertrok, alwaar die den 10 Juni, door den Kerken-Raad bygelegd, en zyn Eerw. hersteld, weer als Rector na Jaffanapatnam te rug gelonden; A°. 1701 in de plaats van D. de Oude dus aangesteld wierd; dog D. D. Hakoma en Roman, waren van Batavia na 't Vaderland de eerste A°. 1699, en de laatste A°. 1700 vertrocken.

Na dat nu D. de Mey overleden, en D. de Vriest na Batavia vertrocken was, kreeg men den 2 December A°. 1699 van Colombo bericht, dat het Malabaars Seminarium daar door in een seer slegten staat door D. de Mey's overlyden, en door 't versenden der 2 a 3 andre na Batavia, geraakt, dat seer licht te begrypen was, alsoo men bevorens op Ceylon 14 Predikanten gesien, en men 'er nu daar maar 4 a 5 had, soo die van Colombo den 3 December 1700 schreven.

D. Ruel
overle-
den Ao.
1701 en
groot
verlies by
zyn
dood.

A°. 1701 was D. Ruel in Mey overleden, waar by de Kerk daar in opsigt van 't Singalees, alsoo hy de eenige was, die 'er in predikte, ongemeen veel verloor. D. D. Kat en Mafius waren Emeriti D. van der Bank was nu nog maar, alleen op Colombo, waar by daar na D. Goting van Malakka quam. D. Agota was op Gale; dog seer oud; D. Kroonenburg vertrocken; dog D. de Vriest van seer veel nut voor 't Seminarium op Jaffanapatnam, alsoo de vorige ergernis geheel en al weggenomen was.

Voor zyn dood had D. Ruel nog de Formulieren van 't Avondmaal, van den Doop en 't huwelyk overgeset, zynde het te verwonderen, dat dit niet eer ver-

forgd, alsoo dit hoog-noodig was.

Na zyn dood was men daar niet in staat, om het Avondmaal in het Singalees aan die Ledematen te bedienen, dan door een Portugeeschen Tolk, en dat vry gebreckelyk, en gansch niet stichtelyk; zynde dit de rechte gevolgen van de geringe agting, die men voor Taalkundige en neerlitige mannen heeft, alsoo andre, siende, hoe weinig men hunnen arbeid acht, als men de zelve heeft, hoe bespottelyk men 'er mede speelt, en hoe weynig men hen tot verdroe neerlitigheid aanmoedigd, daar door afgeschrikt werden, om sich aan dien grooten arbeid over te geven, om daar na nog veel minder geagt te werden, dan die gene, die maar stil en gemakelick blyven sitten, sonder sig in eenige vreemde taalen te oefenen; maar komt dan soo een Taalkundig man (die dat leven eindclyk begint te verdrieten) eens te sterven, ofte te vertrocken, dat sit men elendig en kykt, en daar en is geen middel, om zulken verlies te hertellen, in hoedanigen ongelegenheit men noit komen, zou, indien men van eersten af aan de Nederduytliche taal had ingevoerd, en soo men die nog invoerde.

A°. 1704 wierd het Singalees Seminarium (volgens 't besluyt by de Heeren 17nen in 't Vaderland daar over genomen) hersteld; ook hadden hun Ed: Ed: in 't Vaderland de Singaleesche Grammatica Ao. 1703 laten drukken, en besloten 6 Proponenten (hoewel 'er maar 3 vertrocken) na Ceylon te senden, om 't 't werk aldaar met allen ernst weer voort te setten.

In desen tyd stonden de Kerken van Nigombou, Caliture, Toetecorin, en Calpentyng, nog tot laste der Kerke van Colombo, die van daar moesten bediend werden, dat ook al vry zwaar viel.

De Ledemaaten op Colombo waren, volgens Schryvens van den 12 December A°. 1704, 253, de Schoolkinderen 98, en op de verdere plaatfen, mede onder hen staande, nog 29 Ledematen, en 54 Schoolkinderen.

Alle de Kerken waren 30 in getal, en de Christenen, onder Colombo behorende, 22399; waar tegen 'er al etelyke jaren bevorens op Jaffanapatnam 150000 Inlandse Christenen waren, die tot hun troost en opwekking nog niets, dan eenige vertaalde Gebeden, de Catechismen, en den siecken-troost, hadden, sonder eenig deel van Gods woord, of zelf maar eenige vertaalde, en gedrukte Predikationen te hebben: Want schoon D. Kat seer veel iver in 't vertaalen van verscheide nuttige boeken, en in 't naspreken van den Godsdienst deser Heydenen, aangewend, en D. Ruel mede wacker het

het zyne gedaan had, wat hielp dog dit alles, alsoo die werken daar mede ongedrukt bleven leggen, en maar dienden, om alle andre neerstige manhen afte schrieken, om oit iet diergelyx te beginnen.

Ao. 1705 had men tot Colombo D. Petrus Synjeu Rector van 't Singaleesch Seminarium gemaakt, die soo men Ao. 1707 den 7 Februarij schief, alle 14 daag eens Predikte.

Ook waren toen tot of onder Colombo 22219 Christenen; gelyk aldaar Ao. 1706 ook de Proponenten Conyn, van Leeften, en Cramer, al aangeland waren.

Ao. 1709 had D. Synjeu eenige Quekelingen soo verre gebragt, dat zy in staat waren, om de Inlanders in de gronden van den Godsdienst seer wel te onderwyfen. Ook had men de Inlandsche Christenen hier in alles bevonden 26278 te zyn.

Ao. 1710 leerden de Proponenten de Inlandsche taalen wacker aan, terwyl verscheide Quekelingen, en wel bysonder 3 van hen, die van hunnen Landaard gestadig door hunne Predikatiën, en Catechezatiën seer stigteden, Predikende alle Sondag voor een bysondere Gemeente in de Malabaarse taal.

Op Colombo waren toen 84 bejaarden, en 1838 kinderen gedoopt.

Ook had men de Quekelingen in 't bywefen van veele in 't Nederduytsch over de Grammatica, Syntaxis, Godsgeleerdheit, en 't verdere, tot hunne studie vereyft, onderfagt, en seer ervaren en geoeffend bevonden.

Op Jaffanapatnam waren omtrent 50 Kerken, en honderd vyftien duysend Christenen ruym, waar toe alleen D. D. de Vriest, en Buyning waren.

Ook onderwees D. Synjeu zyne Quekelingen uit de Schets van D. d'Outrein, zullende in 't kort overgaan, om met hen over D. van den Honarts waarragtige wegen te handelen.

Daar beneven schreef men den 3 November Ao. 1711 verder, dat de Proponent Conyn 't Euangelium van Mattheus, Marcus, en Lucas in 't Singalees overgefet had; ook versogten die van Ceylon te mogen weten, of zy die Proponenten niet tot Predikanten zouden mogen vorderen.

Ao. 1712 den 9 December schreven die van Colombo, dat hier 35271 Christenen, en dat 'er in dat jaar nog 136 bygekomen waren.

D. Conyn Predikte reeds in de Inlandsche taalen, en in 't Singaleesch op Gale.

De Colombosche Quekelingen waren, Ao. 1713 tot veel genoeg en de wa-

waarragtige wegen van D. van den Honart, en over de Theologia Revelata onderfagt.

D. Leeften en Cramer oeffenden sich, volgens schryvens van den 6 November 1713, mede seer in 't aanleeren der taalen.

Ao. 1714 was de wackere D. Buyning alleen op Jaffanapatnam, schoon, 'er wel 3 a 4 noodig waren. Egter ondersteunde D. Cramer hem nu en dan, terwyl hy ook fraei in 't leeren der Malabaarse taal toenam.

D. Agotha, by de 80 jaaren oud, begon nu mede seer zwak te werden, en onder den Last op Gale te bucken.

D. van Leeften was in dit jaar 1714 op Mature overleden.

D. de Vriest lag nu op Colombo, ook waren hier by de laatste opnemng, 38779 Christenen bevonden te zyn.

Ao. 1718 schreef men van daar, dat D. Cramer sich in 't Malabaars sterk oeffende.

Ao. 1719 bleek, dat D. Conyn in des vertracken D. de le Boucs plaats op Colombo gesteld, en dat de toestand der Kerken en Scholen daar gezegend en merkelyk aangewasschen was.

In 't Seminarium tot Colombo was D. Synjeu nog met veel yver onder de Quekelingen besig, die reeds tot de geopenbaarde Godsgeleerdheit overgegaan waren, hoewel 'er wegens hunne onpaffelykheit geen examen gedaan was.

Op Gale was D. Geldesma 1717 al overleden; en op Jaffanapatnam wierd de zwacke D. Buyning door den Proponent Adolf Cramer ondersteund.

In 't jaar 1717 waren door D. Synjeu ook 8 Studenten van 't Singalees Seminarium over de Hoofd-saaken uit 17 Hoofd stucken In 't 2 3 en 4 boek der waarragtige wegen van de Heer van den Honert tot veel genoeg en gexamineerd, soo die van Colombo den 17 December 1717 bekend maakten, daar byvoegende, dat 'er zedert de laatste Visite van 't distrikt van Colombo 2414 by de vorige Christenen gekomen, en dat die nu in 't geheel 40690 in getal waren.

Op Jaffanapatnam was D. Buyning soo gebreckelyk van gesigt geworden, dat hy niet Prediken kon, dat nu de Proponent Cramer voor hem waarnam, die nu nog niet zeggen kon, hoe 't met zyn Malabaars werk, en met de Kerk aldaar stond. Ook deden de Inlandsche Proponenten hier hun best met Prediken, en Catechizeeren, om die van hunne Natie tot kennis te brengen; dog in 't algemeyn klaagde men hier, dat den oogst veel te groot, en 't getal der arbeyders in den zelve veel te kleen was.

In 't jaar 1720 kreeg men van daar bericht

richt op Batavia en in 't Vaderland hier, dat de oude D. Agotha, nu 81 Jaren oud, het op Gale nog al gaande hield, en dat D. Buyning op Jaffanapatnam nog in de zelve staat als bevorens was.

Op Colombo was D. Synjeu nog seer yverig met het werk der Quekelingen besig, zynde in dat Seminarium nu 7 Studenten en 7 Schoolieren; dog de laatste om hunne trage bevatting onbequaam tot de verdre studien, hoewel nog dienstig bevonden, om hen tot Schoolmeesters te gebruiken.

De eerste 7 waren geëxamineerd over de Theologia Naturalis, en nu tot de Studie van den geopenbaarden Godsdienst opgetreden, bedienden sich hier omtrent van Burmanni Synopsis, waar in zy al vry ervaren waren, dog zy wapenden sich hier uit alleen tegen de Heydenen, Mooren, en Papisten.

Op Colombo waren nu 40765 Christenen, en op gansch Ceylon, buiten Jaffanapatnam, had men een getal van 179715 der zelve.

A^o. 1721 Gaven die van Indiën uit een Brief van Jaffanapatnam van den 3 November 1719 bericht herwaards, dat aldaar nog waren D. D. Buyning en Scævola, Potken, en Hermanni, en dat die laatste op Colombo van daar beroepen was, in de plaats van den overleden D. van Brummen.

Het Inlands Christendom op Jaffanapatnam bestond, uit 189764 Christenen, en was de Malabaarsche Queek-School nog in de vorige staat, in de welke weer 6 Jongelingen op een nieuw aangenomen waren, gelyk de 2 Inlandsche Proponenten voortgingen om de Singaleesen en Malabaaren aldaar in de gronden van onsen Godsdienst te onderwyfen.

Tot Gale waren nu nog D. D. a Buma, Wetzelius, en den Proponent Cramer hier in de plaats van den overleden D. van Jever gesteld. Het getal der Christenen was hier 27040.

Op Colombo had men D. D. de Oude, de Vriest, Conyn, en Hermanni, hier van Jaffanapatnam beroepen.

Dit jaar waren hier 41160 Christenen, behalven dat 'er veel van de Pest gestorven waren.

Op Colombo had het Singalees Seminarium dit jaar geen voortgang gehad na 't genoeg van D. Synjeu, als wel bevorens, 't geen meest door zyn Eerw. onmagt veroorzaakt was.

A^o. 1722 kreeg men van daar over Jaffanapatnam by na 't zelve bericht wegens den staat deser Kerk; dog uit een Brief van Colombo van den 7 November 1720 (door D. D. Potken, Synjeu, en den Ouderling van Gent geteekend) bleek, dat de vrugten van de Inlandsche

Proponenten soo euvel niet waren, en na de verwagting 'er af wel wat meer mogten zyn.

Malabaarsche Christenen waren 'er 189388.
En daar van bejaarde gedoopten 119927.
Gedoopten en reeds onderwefene 28488.
Ongedoopte Suygelingen 31439.
Alle ongedoopte Jongelingen 2799.
Meyskens 1493.

De verdre Inlandsche Christenen 179845.

Op Gale waren 55159 Christenen, die vry wel in kennis waren gevorderd, soo als die by de laatste Kerk en School-Visite van D. Buma zig opgedaan hadden.

Tot Colombo had men nu D. de Vriest, Conyn, en Potken; zynde die laatste hier van Jaffanapatnam in de plaats van den in Maart overleden D. Moses Hermanni beroepen.

Ook was kort te voren D. de Oude tot droefheit van velen dit jaar overleden.

De Kerk hier was by de laatste Visite alomme loffelyk bevonden.

De Inlandsche Christenen waren 41467, en seer yverig, voor al tot Nigombo, daar men D. Cramer voor een tyd geplaatst had, om 't Malabaars te leeren.

Het Seminarium alhier tot Colombo had goeden voortgang en de Studenten hadden seer toegenomen soo in de Schets van d'Outrein, als in de Synopsis van Burmannus; dog de algemeene klagte hier was 'over het te groot gebrük van Predikanten in soo grooten oogst, alsoo zy in 2 jaar 4 Predikanten verloren hadden.

A^o. 1723 hoorde men van die van Ceylon, dat men op Colombo nog had in 't jaar 1721 D. D. de Vriest, den Rector Synjeu (wel zwak dog nog vol yver) Conyn, Marinus, maar Wibranda was op de Reysfe overleden; ook was D. Wetzelius hier van Gale beroepen, gelyk bevorens D. Potken mede.

De Christenen hier waren 41467.

Op Jaffanapatnam stonden nu nog D. Buyning (nog al in den zelve staat, als bevorens) en Scævola. De Christenen hier waren 189388.

Op Gale lagen D. D. Buma en Wetzelius; dog de laatste was na Colombo beroepen; ook was hier de Proponent Cramer, allen welken de forge over 55159 Christenen aanbevolen was.

Uit een Brief van Colombo van den 14 November A^o. 1721 bleek klaar, dat D. D. de Vriest, Synjeu, Potken, en Wetzelius nog hier lagen, en dat D. Synjeu den 10 November 7 Quekelingen over de vragen van Borstius geëxamineerd, en hunne bequaamheit in 't lesen en sehryven van het Duytsch aangewefen had.

De Studenten waren ondertusschen seer

feer yverig in 't doorloopen en leeren verftaan foo van D. d'Outreins Schets, als van de Synopsis van Burmannus, waar in zy reeds feer wel geoeffend waren.

Die van Colombo hadden ook 3 nieuwe Kerken en Schoulen gekregen, foo dat 'er nu in 't geheel 38 waren.

Op Nigombo wierden de gemeentens befoegt, in 't Malabaars door D. de Vriest, en in 't Singalees door D. Conyn; en D. Cramer bediende daar ook de Duitse en Malabaarse Gemeente, en hy Leerde die laatste taal feer yverig.

De Proponent Jan Ignatius dede daar ook veel dienst met Prediken en Catechizeeren.

In de Kerk en School van Topoepeti, Pancare, en Sunampitti, op Cotta wierd de nieuwe gemeente befoegd door D. Conyn, en was nu 't getal der Ledematen.

Op Colombo.	310	
in 't Lazarus-Huis.	15	
- - Nigombo.	170	
- - Cotta, en daar onder.	70	
- - Calpentyn.	12	
- - Toetocoryn.	24	
	<hr/>	621.
- - Jaffanapatnam.	309	
- - Gale en Maturc.	121	
- - Batticalo.	31	
- - Manaar.	30	
- - Tricoenmale.	35	
	<hr/>	526.

Ledemaaten in 't geheel. 1147.

'T getal der Christenen tot Colombo was 34894.

Op Gale had men D. a Buma, en van Batavia had men D. D. Marinus, en Wibrandta herwaards gefonden; dog de laatste was op de reyse overleden.

De Christenen tot Gale waren 51711 en de Ledemaaten alhier 110.

Op Jaffanapatnam lagen nog D. D. Buyning en Scavola; en waren toen de Christenen hier 182302, en de Ledemaaten 273.

Soo dat de Christenen van Colombo uitmaakten.	34894
----- Gale.	58711
----- Jaffanapatnam.	182302

Te famen. 275907.

Van de neerftigheid der Inlandse Proponenten viel niet veel te roemen; maar 6 Jongelingen, door den Heer Landvoogd Rumph in de Queck-School besteld, gaven feer goede preuven van hunne neerftigheid, en goed begrip.

Het getal der Schoulen was op Colombo.

-----	38
----- Gale.	18
----- Mature.	19
	<hr/>
	75.

Volgens de laatste tyding A°. 1723 van Ceylon stonden hier nog.

Op Colombo D. D. de Vriest, Synjeu (als Rector) Conyn; Potken, Joannes Philippus Wetzelius, en den laatst daar gekomen Cornelis de Bucq.

Op Gale D. D. a Buma, Phil. Doctor, Joannes Wilhelmus Marinus, en Petrus Kalden; onlangs daar gekomen.

Op Jaffanapatnam. D. D. Buyning; Wibrandus Scavola, Godefridus Joannes Weyerman (ook onlangs 'er gekomen) Joannes Bernardus Noordbeck, en Adolf Cramer. Daarbeneven waren op Ceylon nog gekomen, en A°. 1723 op Colombo geplaat D. D. Dirk Jan van der Tyd, en Bartholomeus Tyke, by welke A°. 1724 D. Henricus Zaekens nog gevoegd was; en A°. 1725 waren hier overleden D. D. de Vriest en de Buck op Colombo, en D. a Buma op Gale.

Ik zoude hier nog meer bysonderheden, en ook dese en gene seldsame voorvallen en Kerkelyke behandelingen konnen byvoegen; dog alles wil foo niet geschreven zyn.

Ook zou ik hier wel aan konnen lassen 't geen D. Baldeus over den staat deser Kerk in zyn tyd zegt; dog men kan dat beter by hem zelf lesen; behalven dat ook de Kerk aldaar te dier tyd nog niet heel verre uitgebreyd was.

Wanneer ik nu over dit voorgestelde in 't algemeyn, en over soo groot een getal van Predikanten, als men hier uit de volgende nette Lyften sien kan; maar een korte aanmerking zal en mag maken, soo komen my daar onder feer weynig Mannen voor, die sig in 't aanleeren der Malabaarse of Singaleese Taalen beverd; en daar in vrugt gedaan hebben.

In 't Malabaars heeft maar begonnen D. Baldeus; dog die hier in uitstakeij zyn geweest D. D. de Mey; de Vriest; en de Proponent Cramer; en in 't Singalees D. D. Kat, Ruel, Synjeu, en Conyn.

Dit geeft immers, by soo kleenen getal, onder soo veel wackere Mannen, een klaaie blyk en bewys, dat se niet alle even bequaam zyn, om taalen te leeren, en dat men dierhalven wat meer agting voor die gene, die dese moeite op sich nemen, en daar toe bequaam zyn, behoorde te hebben; als men wel gewoon is hen te betoonen.

Daarbeneven, als men eens siet, hoe men met die lieden, die daar toe nog lust hadden, en met hunne werken, die zy door hun zweet voor den dag bragten, geleefd heeft, men heeft immers, na soo een doodelyken arbeyd; soo van D. Kat, als van D. Ruel, al hunne moeiten, en al hunne werken, zelf nog by hun leven; ten grooten deelen onnut gemaakt

Aanmerking.

maakt met het Seminarium afte schaffen, en Schoon men dat daar na weder oprichtede, foo was men toen juyft weer van geen taalkundige Mannen voorfien; hoewel fich naderhand de wackere D. Synjeu sonderling in 't Singaleefch beverd heeft.

De getuigenis, die doorgaans van defe Christenen in 't gemeen, fchoon foo veele in getal, gegeven werd, is, dat zy feer flecht in kennis zyn; maar hoe kan dat ook anders zyn, voor al, foo men maar eens infiet, hoe weynig taalkundige Predikanten 'er in al dien tyd geweest zyn, daar 'er in tegendeel doorgaans voor ider Seminarium en byfondere Kerk ten minften 4 op een en den zelven tyd, en dan nog 4 tot een verfet, als de andren ftierven of vertroocken, vereyft wierden. En dan was 'er nog geen een te veel geweest. Dus fiet men de reden, waarom 'er geen meer vrugt gedaan is,

namelyk, om dat 'er te weynig arbeiders in den oogft zyn geweest.

Daarenboven fiet men immers tot nog toe geen werken van belang in 't Singaleefch, of in 't Malabaars, in 't licht komen, fchoon 'er al verfeide fraeje werken gemaakt leggen, maar men wil hebben, dat 1 a 2 taalkundige Predikanten foo veel honderd duytenden menfchen alleen ftigten, en de verdre nog bekeeren zullen, dat immers ommogelyk is te doen.

Soo defe menfchen nu den Bybel ver- taald, en andre noodige boeken gedrukt hadden, het is immers feker, dat dit hen ongemeen veel helpen, en den dienst der Predikanten veel onderfteunen zoude.

Hier mede fouden wy van de Ceylonfe Kerk-faaken kunnen aftheyden; dog wy zullen 'er nog eenige Lyften van Predikanten byvoegen.

L Y S T

D E R

PREDIKANTEN van PUNTO GALE.

Lyft der Predi- kanten van Pun- to Gale.	<i>Antonius Hornbovius.</i>	van A ^o . 1642. tot A ^o .	
	<i>Joannes Sterthemius.</i>	1643.	1645.
	<i>Antonius Hilarius.</i>	1645.	1649.
	<i>Antonius Lenzius.</i>	1648.	1650.
	<i>Henricus Bongaard.</i>	1648.	
	<i>Franciscus Wyngaarden.</i>	1651.	1660.
	<i>Dominicus Vinsemius.</i>	1652.	
	<i>Petrus Kesselerus.</i>	1655.	1655. overleden
	<i>Philippus Baldeus.</i>	1656.	1657.
	<i>Joannes Ferreira a d'Almeyda</i> vertrok A ^o . 1658 na Toetecoryn, en A ^o . 1663 van daar na Batavia.	1656.	1658.
	<i>Joannes a Breyl</i> hy wierd A ^o . 1658 op Manaar gelegd, bleef daar tot A ^o . 1661 vertrok toen na Jaffanapatnam.	1658.	1658.
	<i>Bartholomeus Heynen.</i>	1664.	1679.
	<i>Jacobus Burenius.</i>	1667.	1676.
	<i>Jacobus Schee.</i>	1668.	
	<i>Jacobus Corf.</i>	1668.	1611. overleden
	<i>Nicolaus Agotza</i> (dog van 1697 lag hy op Nigombo)	1668.	1718. overleden oud 81 jaa- ren.
	<i>Nicolaus Livius.</i>	1690.	1691. dito
	<i>Gerardus Hacoma.</i>	1692.	1697.
	<i>Thomas van Simey.</i>	1697.	1699.
	<i>Regnerus Kroonenburg.</i>	1698.	1700.
	<i>Arnoldus Swem.</i>	1702.	1711.
	<i>Gellus Geldesma.</i>	1713.	1717. dito
	<i>Willem Conyn.</i>	1716.	1717.
	<i>Sixtus a Buma.</i>	1718.	1725. overleden
	<i>Jacobus van Jever.</i>	1718.	1719. dito
<i>Joannes Philippus Wetzelius.</i>	1718.	1721.	
<i>Joannes Guilelmus Marinus.</i>	}		
<i>Wetzelius Wibranda</i> , op de reyle van Batavia na Ceylon overleden.		1722.	
<i>Petrus Kalden.</i>		1723.	

L Y S T

D E R

PREDIKANTEN van NIGOMBO.

<i>Antonius Stamperius.</i>	A°. 1642. tot A°	
<i>Franciscus Wyngaarden</i> , voor een korte tyd.	1655.	
<i>Theodorus Kloppenburg.</i>	1676.	1676. overleden
<i>Marcus Mafius.</i>	1676.	1691.
<i>Joannes Coyterus.</i>	1681.	1611.
<i>Nicolaus Agotba.</i>	1697.	1698.

En der

PREDIKANTEN op MATURE.

<i>Feico Weylsma.</i>	1685.	1697. overleden
<i>Regnerus Kroonenburg.</i>	1692.	1699.
<i>Gerrardus Hacoma.</i>	1697.	1698.

L Y S T

D E R

PREDIKANTEN van JAFFANAPATNAM.

<i>Philippus Baldeus.</i>	1658.	1665.
<i>Joannes a Breyl.</i>	1661.	1665.
<i>Bartholomeus Heynen</i> , dog stond hier maar korte tyd, en ging na Gale.	1664.	1676.
<i>Servatius Clavius.</i>	1667.	1679.
<i>Adrianus de Mey.</i>	1678.	1699. overleden
<i>Joannes Fredericus Stumpbius</i> , na Batavia vertrocken.	1678.	1680.
<i>Jacobus op den Acker.</i>	1678.	1688.
<i>Joannes Fredericus Stumpbius.</i>	1681.	1693. overleden
<i>Joannes Coyterus.</i>	1681.	1686.
<i>Feico Weilsma</i> , voor korte tyd, en toen op Mature geleegt.	1685.	1685.
<i>Adrianus Backer.</i>	1686.	1687.
<i>François Châssé.</i>	1686.	1694. dito
<i>Comradus Kroonenburg.</i>	1686.	1687. dito
<i>Philippus de Vriest.</i>	1692.	1699.
<i>Joannes Roman</i> , na Batavia.	1692.	1699.
<i>Joannes Coyterus.</i>	1699.	1699. dito
<i>Regnerus Kroonenburg.</i>	1696.	1698.
<i>Gerrardus Hacoma.</i>	1698.	1699.
<i>Philippus de Vriest</i> , van Batavia.	1700.	1713.
<i>Joannes Roman</i> , van Batavia.	1700.	1701. overleden.
<i>Gerrardus de Oude</i>	1700.	1703.
<i>François van de Sande.</i>	1702.	1705. dito
<i>Joannes Buijning.</i>	1711.	1723. nog
<i>Antonius van Brummen.</i>	1718.	1719. overleden
<i>Wybrandus Scævola.</i>	1718.	1723. nog
<i>Joannes Bernardus Noordbeek.</i>	1723.	
<i>Adolphus Cramer.</i>	1723.	

PREDIKANTEN van COLOMBO.

Van Co-	<i>Ludovicus Bogaard.</i>	1663.	
lombo.	<i>Gerardus Holkenburg.</i>	1660.	1662. overleden
	<i>Joannes Nathanael Donker.</i>	1661.	1661. dito
	<i>Henricus Wallius.</i>	1662.	
	<i>Antonius Siferius.</i>	1662.	
	<i>Gofwinus Slipperius.</i>	1662.	1662. dito
	<i>Balthazar Obie de Meter.</i>	1663.	1663.
	<i>Jacobus Maxwel.</i>	1664.	1668.
	<i>Joannes de Voogd.</i>	1667.	1679.
	<i>Arnoldus Oorschoot.</i>	1667.	
	<i>Jacob Corf.</i>	1668.	
	<i>Laurens Hemling.</i>	1669.	1675.
	<i>Simon Kat.</i>	1671.	1704. dito
	<i>Hermannus Specht.</i>	1674.	1691.
	<i>David Farny.</i>	1675.	
	<i>Lucas Bosch ab Os.</i>	1676.	1676.
	<i>Arnoldus Japyn.</i>	1682.	1685. dito
	<i>Henricus van Laren.</i>	1683.	1685. dito
	<i>Isaac van der Bank.</i>	1687.	1703.
	<i>Marcus Masius.</i>	1691.	1706. overleden
	<i>Joannes Ruel.</i>	1692.	1701. overleden
	<i>Rudolphus Meerland.</i>	1692.	1699. dito
	<i>Hermannus Specht.</i>	1694.	1699. dito
	<i>Thomas van Simey.</i>	1699.	1700.
	<i>Philippus Goting.</i>	1700.	1705.
	<i>Nicolaus Rimersma.</i>	1702.	17. 1.
	<i>Gerardus de Oude.</i>	1703.	1720. overleden
	<i>Petrus Synjeu.</i>	1704.	1723. nog
	<i>Engelbertus Franciscus le Boucq.</i>	1712.	1717.
	<i>Philippus de Vriest.</i>	1712.	1725. overleden
	<i>Jacobus de Jong.</i>	1715.	1717.
	<i>Willem Conyn.</i>	1717.	1723. nog
	<i>Gerardus Potken.</i>	1718.	1723. nog
	<i>Mofes Hermanni.</i>	1718.	1720.
	<i>Joannes Philippus Wetzelius.</i>	1721.	
	<i>Joannes Bernardus</i>	1722.	1723.
	<i>Noordbeek.</i>		} hier aangekomen.
	<i>Petrus Kalden.</i>	1722. tot	
	<i>Cornelis de Bucq.</i>	1725.	1723. overleden

Die nu alles met aandacht overwegen, 't geen wy, soo wegens de nader ontdekking van Ceylon, als wegens de Steden en Landen alhier, van tyd tot tyd door de Nederlanders veroverd, ter nederstellen, zullen moeten bekennen, dat al 't geen ons de Ouden van Ceylon gefegt, of 't geene zy, of ook andre volkeren van Europa, in dit opzicht in 't Oosten verricht hebben, geenfins by de ontdekkingen der dappere Batavieren, nog by de veroveringen van Landen, en Steden, en de overwinningen, die zy daar behaald hebben, te vergelyken is, weshalven wy dan oordeelen het noodige hier ontrent soo klaar, als het behoord, bewefen te hebben.

Waar mede wy de Befchryving van Ceylon in 't geheel beflyuten, om nu tot de Befchryving van Malabar over te gaan.

B E S C H R Y V I N G

Van 't Nederlandsch Comptoir op de Kust van

M A L A B A R,

En van onzen Handel in

J A P A N,

Mitsgaders een Beschryving van

K A A P D E R G O E D E H O O P E

En 't Eyland

M A U R I T I U S,

Met de zaaken tot de voornoemde Ryken en Landen
behoorende.

Met veele Printverbeeldingen en Landkaarten opgehelderd

D O O R

F R A N Ç O I S V A L E N T Y N,

Onlangs Bedienaar des Goddelyken Woords in AMBOINA, BANDA, enz.

VYFDE DEELS TWEEDE STUK.

DORDRECHT } By } JOANNES VAN BRAAM,
AMSTERDAM } } GERARD ONDER DE LINDEN, } Boekverkoopers.

M D C C X X V I.

M E T P R I V I L E G I E.

RESERVOIR

MALIBU

1845

THE GREAT

WATER

of the

of the

1845

WATER

of the

of the

of the

1845

of the

B E S C H R Y V I N G E
 V A N
M A L A B A R,
 E N O N S E N
H A N D E L
 A L D A A R.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

DE Beschryving van Malabar in 't gemein. Deszelfs Grensen. Geschillen over de zelve. Des Schryvers oordeel hier over. Kaart van onse plaatsen op Malabar. Wat hy voornemens is te beschryven. Goa beschreven. Wingurla een Comptoir van ons. Waar Goa legt. Verdere gelegenheit van dien. Is de Hoofdstad van Portugals Indiën. Ingesetenen van dien. Dragt der Mans en Vrouwen. De laatste nader beschreven. Wreedheit der zelve tegen hare Slaven. Hoe 't verder ontrent, en buiten de stad is. Schaarsheit van Leeftocht, en water op 't Eiland zelf. Saeisoenen. Zware siekten, daar uit ontsaande. Grootte Handel, en Rykdom alhier. Verder bericht van den onder-Koning, en zyn verblyf hier. Het Eiland Anchediva. De stad, en 't Ryk van Onor. De stad Baticala. Basselör en Mangalör, en onse Logie op de eerste plaats. De Kust van Malabar, eerst in 't gemeen beschreven. Winden, Lugtstreek, en Saeisoenen hier. De stad Cananör afgebeeld, als ook 't Kasteel. Bergera, en andere dorpen. De stad Calicoet. Tanor. De magt des Samoryns. Wonderlyk Erf-recht hier. Zeldsamen gewoonte der Samoryns, ontrent hunne Bruids. Verscheide andere gewoontens der Malabaaren. De stad Cranganör. De Vesting afgebeeld. 't Hollands Cranganor. De stad Coetsjen, te weten 't Portugeesch, net afgebeeld tweefins. Baypin. Het Kasteel. Het Malabaars Coetsjen. Ons Hoofd-Comptoir hier. Verscheide vergaderingen hier. De stad Porca. De stad Calicoilan. Carnapoli. De stad Coylan. De Vesting afgebeeld. 't Malabaarsch Coylan. Boomen. Dieren, &c. Kleeding, aard, verw der Malabaaren. De Taal. Waaren, hier vallende. De Waaren, hier getrokken. Zware onkosten der Vestingbouw hier gevallen.

OM de Kust van MALABAR wel te beschryven, dienen wy voor af te zeggen, dat zy in Indiën's half-Eiland aan dese zyde van de Ganges gelegen, en dat zy van de vier 't kleinste en laatste deel van dien uitmaakt.

Het legt vlak in 't Zuiden van Oost-Indien, en grenst in 't Noorden aan Bijnagar, in 't Zuiden aan de groote Indische Zee, en aan de Maldivische Eilanden; in 't Westen aan die groote Zee, waar in de Golf van Persien valt, endie de Arabische kust bekabbeled, en in 't Oosten tegen het swaar gebergte van Balagatta, 't geen dese kust van Choromandel scheid.

Onder de Beschryvers van dit land zyn menigvuldige geschillen, waar van daan

men het beginnen moet.

Daar zyn 'er, die het pas 10 mylen van Goa, andere die het 35 a 36 mylen Zuidelyker, beginnen, oordeelende, dat men aldaar deszelfs grensen in 't Noorden stellen moet, zynde over die in 't Zuiden geen geschil, alsoo men het daar in, buiten eenige twiift, eens is, dat de uithoek van Comoryn de Zuider grenspaal uitmaakt.

Wy zyn van oordeel, dat Malabar, eigentlyk gerekent, zyn begin met de stad Mangalor neemdt, maar hebben des niet te min voorgenomen dese onse Beschryving van de stad Goa af te beginnen, om dat zy van ouds her de zetel der Indische onder-Koningen van Portugal geweest is, en om dat zeer veel aanmerkenswaardige zaaken in en ontrent die

Des Schryvers oordeel hier over.

die stad voorgevallen zyn, die wy niet behooren over te slaan, en die wy nergens beter, dan onder de stoffe van Malabar, kunnen te pas brengen.

Kaart van onse plaatsen op Malabar. En wat hy voornemens is te beschryven

Indien wy maar alleen in 't oog hadden, om de kust van Malabar, voor zoo verre de Nederlandsche Maatschappy tot de zelve betrekking, en 't besit daar van heeft, te beschryven, (waar van wy een Kaart hier nevens geven, gemerkt N°. 15.) dan zouden wy moeten zeggen, dat het maar in de Koninkryken van Cannanor, Cranganor, Coetsien, Porca, en Coylan, &c. bestond; maar wy zullen nu dit bestek wat verder om den Noord nemen, en zoo van Goa na de Zuid komen affakken.

Ook zullen wy, volgens onze vorige

gewoonte en bestek, eerst van het land zelf, en daar na de zaken, daar in voorgevallen, melden.

Dog alvorens wy tot de kust van Malabar zelf komen, maken wy, vry Noordelyker dan Goa, al van de 18 graden af een begin, daar ons eerst de Portugeesche stad Chaul, en wat Zuidelyker de stad, en 't land van Dabul voorkomt, dat sig byna als een Eilandje vertoont, hoewel het aan de kust van Malabar valt is.

Eenige mylen verder na 't Z. siet men de schoone stad Rajapoer, en nog wat Zuidelyker Corepatnam, een vlek, en pas benoorden de stad Goa siet men 't Eiland en 't verdere land van Bardes.

BESCHRYVINGE

DER STAD

G O A.

Goa beschreven

Onder de steden, benoorden de Malabaarse kust gelegen, is een der beroemste van ouds her de stad Goa geweest.

Zy legt op een vry groot Eiland, op de Noorder breedte van byna 16 graden en 22 minuten.

Dit Eiland van Goa, met de verdere landen hier ontrent, welke *Sabajus* of *Sabaim*, Vader van *Adil Chan* (anders *Hidalcan* genaamd) na sig genomen heeft, stonden in oude tyden onder den Koning van Narfinga, of *Bisnagar*, en men siet in 't Noorden de steden Banda en *Wingurla*, eenige mylen van daar gelegen, in welke laatste plaats wy van ouds ook een Comptoir, en een Koopman tot Opperhoofd, en altyd zeer goede gelegenheit gehad hebben, om van daar den Portugees allen bedenkelijken ondienst te doen, en om van alle voorvallen in Goa altyd een bericht te hebben, om daar na dan onse maatregels te nemen. En nog Noordelyker legt Dabul, een groote stad, en een landschap van dien naam.

Wingurla een Comptoir van ons.

In 't Zuiden grenst zy aan 't land van *Saliette*, waar onder zy mede behoort, ten ware men de zelve, by een grooter bestek, onder de landstreek van *Canara*, daar zy een deel af is, betrekken wil.

Het Eiland, waar op het pragtig Goa legt, is ontrent 3 mylen in 't rond.

Waar Goa legt.

Het legt ontrent een groote Rivier, *Mandowa* genaamd, die uit het gebergte van *Decan*, eerst Zuid aan eenige mylen, daar na West aan door *Cuncan*, en zoo ontrent Goa in Zee stort, alwaar de zelve mede het Eiland, waar op

die vermaarde stad legt, helpt maken.

De stad is vry groot, zynde ten deele met groote steene muuren omringd, en van een fraeye Baey voorsien, dog waar in men niet komen kan, zonder eerst twee sterke water-vestingen, die tegen over malkanderen leggen, voor by te loopen, en dus moet men de Rivier, die veel bogten maakt, al wat op, eer men 'er by komt.

Men heeft ook eenige poorten aan de zelve.

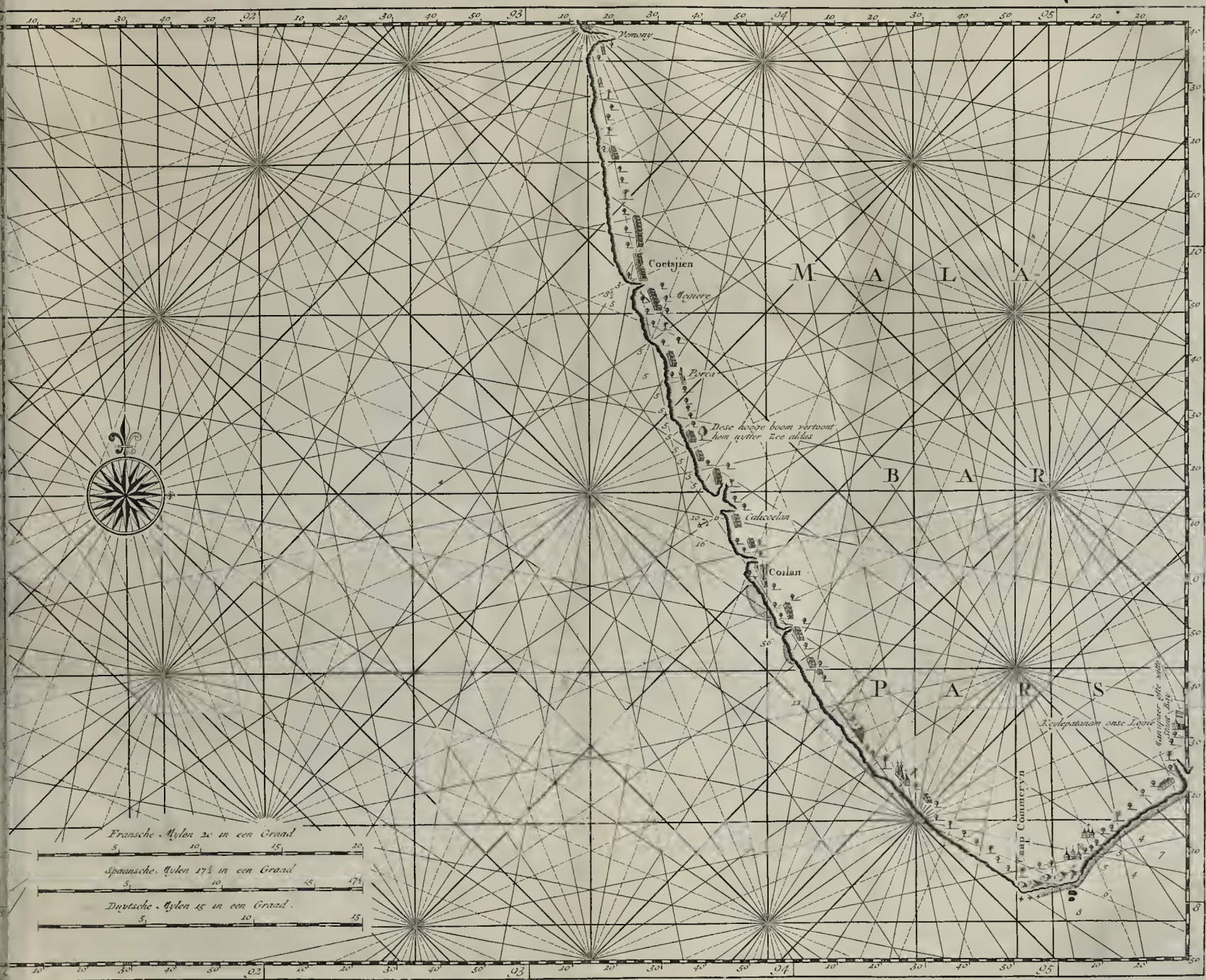
Zy legt op zeven heuvels, en heeft ook in 't rond veel heuvels leggen, die 't gezicht der stad niet alleen beletten, maar die (gelyk ook de naby gelegene gebergten) oorzaak zyn, dat het 'er niet heel getond is, om dat al de ongefonde dampen daar blyven hangen, en sich over de stad verspreiden, waar uit zeer veel quaadaardige koortsen en andere siekten ontstaan.

De straaten staan zeer verward door een; dog zyn anders zeer reyn, en net geplaveid.

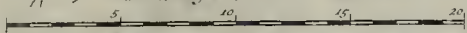
Men heeft hier zeer veel pragtige en trotse gebouwen, en heerlyke, hoewel ook veel oude en bouw-vallige huizen, zeer veel deilige Kloosters, en ongemeene schoone Paleisen, onder welke dat van den onder-Koning boven alle de andere in heerlykheit, en grootte, uimunt.

De Cathedrale Kerk is een schoon en net gebouw, welkers Altaar en de zyde-Kapellen met zeer fraei-gefedene Beelden vervuld, en die sterk verguld zyn.

Het Klooster der *Dominkaenen* is een voortreffelyk gebouw. Het heeft een on-

Fransche Mylen 20 in een Graad

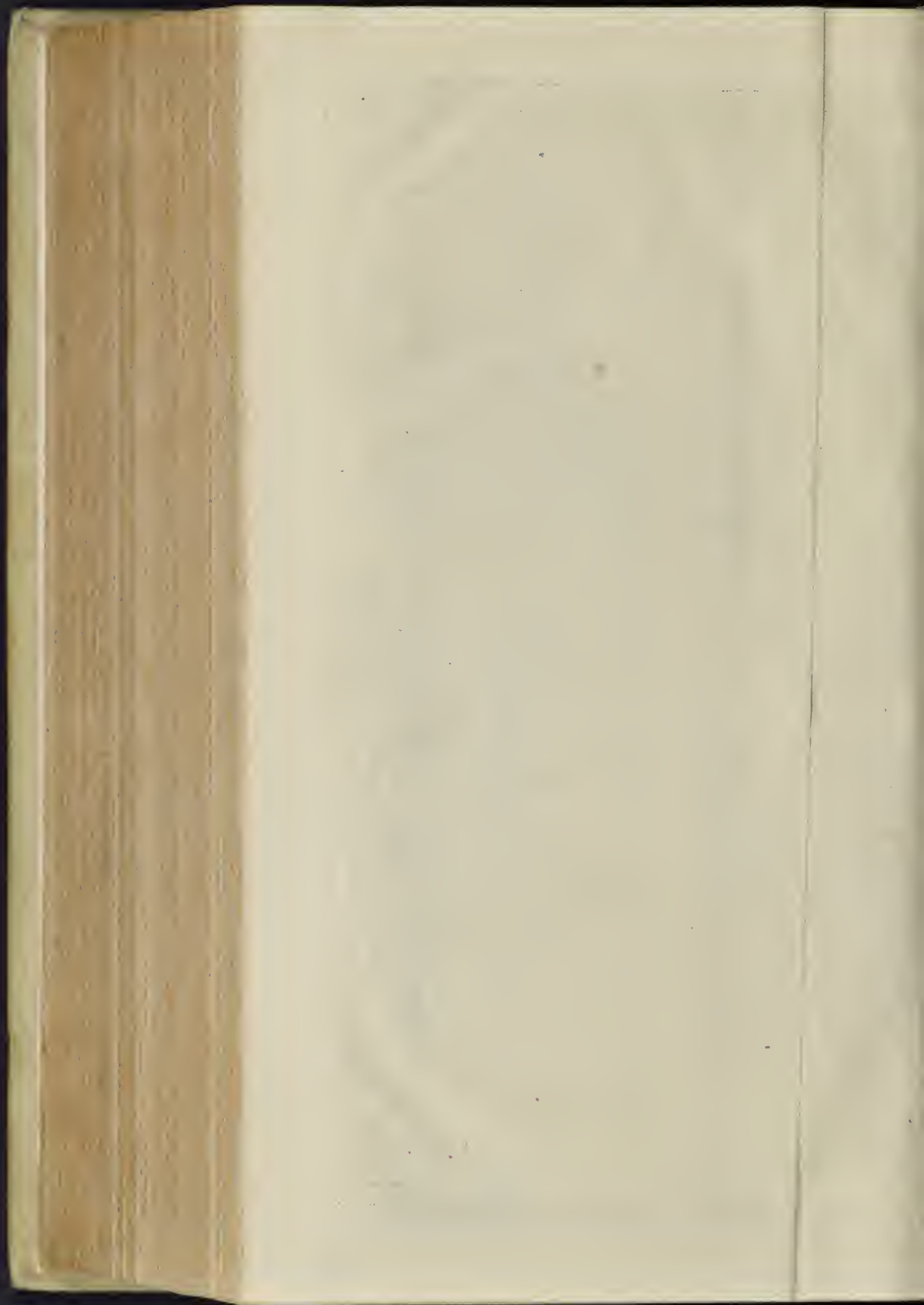

Spaansche Mylen 17 1/2 in een Graad

Duitsche Mylen 15 in een Graad

ongemeene fraeje voorgevel aan de straat-
zyde, en men gaat het met veel trappen
op. De Kerk des zelts overtreft in heer-
lykheit zeer verre de Cathedrale Kerk,
en zy heeft een menigte van pilaaren,
die van boven tot beneden verguld, ge-
lyk ook de muuren zeer fraei, en met eeni-
ge geschiedenissen van dese en gene Bloed-
getuigen beschilderd zyn.

In de Sacrificie siet men zeer veel sil-
vere Kandelaars, en veel andere silvere
vaten. Ook siet men 'er veel nette slaap-
steden, die op boven en beneden Gal-
deryen voor een groot getal Monniken
gemaakt zyn, welker kleed een witte
vest met een haak onder een swarte rok
is. Het is daar vol Monniken en Gees-
telyken van hunne Ordre, gelyk hier
ook de zetel van den algemeenen Inqui-
siteur, of navorscher en onderzoeker van
de belyders hunnes Geloofs is, die ook
altdy uit een van dese Monniken geno-
men werd.

Geen grooter Klooster is 'er, als dat
van de Jesuiten, die hier doorgaans met
de naam van Paulisten (na hun Klooster,
het eerste in Goa) best bekend zyn.

Het is gelegen tot St. *Roebus*, als een
kruis gebouwd, voorfien van een schoo-
ne Boekery, een net Gasthuis, en van
een groote Apothekers winkel, vol heer-
lyke geneesmiddelen, onder welke de
bekende steenen van Goa (die door Pa-
ter *Gaspar Antonio*, tot groot voordeel
van dit Klooster, gemaakt wierden)
geensins de minste zyn.

Dese Monniken gaan ook met swarte
rokken; dog met een kraag en ringen,
en met ronde bonnetten, die plat zyn;
zonder kouffen; dog met schoenen. Zy
zyn hier meesters van de politie, en van
de Koophandel.

Den Dom van Bon Jesus is een zeer
vermaard gebouw, en de Kerk is weer-
dig, om van alle liefhebbers der Bouw-
kunde gesien te werden. Men zegt,
dat *Franciscus Xaverius*, die groote Apo-
stel en bekeerder van Indiën, in de zel-
ve onder een Tombe begraven legt, tot
nog toe (zoo de Roomsgefinden daar
voorgeven) zoo versch en levendig van
verve zynde (gelyk dit alle jaar nog in
de Vespers van zynen Feestdag eenmaal
vertoond werd) dat de onkundige van de
middelen, die daar toe gebruikt werden,
reden hebben, om sich daar over te ver-
wonderen.

Het Klooster der Augustynen is mede
fraei, en redelyk groot, buiten de wel-
ke men nog die der Franciscaanen, der
Carmeliten, en der Theatynen, mitsga-
ders nog twee Nonnen-Kloosters van
St. *Monacha*, en St. *Clara*, heeft.

Het Paleis van den onder-Koning is al
vry groot en fraei; dog het heeft die ko-

stelykheit niet, als wel zommige ande-
re, hoewel het in zommige zaaken weder
boven alle andere gebouwen uitmunt.

In zekere Galdery des zelts hangen al-
le de Landvoogden en onder-Koningen
van Goa, na 't leven zeer fraei in 't groot
uitgeschilderd.

Welke Heeren dit ampt hekleed heb-
ben, kan men zeer naeuwkeurig, met
de tyd van hunne Reggering sien Pol. 107.
in het begin van dit ons werk, Nederlands
Mogenheit in Oost-Indiën genaamd.

Aan 't hooger einde van die galdery,
siet men het Vorstelyk gehemelte, waar
onder de onder-Koning, als hy aan
vreemde Gesanten gchoor geeft, ge-
woon is te siten. In dat zelve vertrek
is nog een ander gehemelte van staat, dat
met de Wapenen van Portugal vercierd
is.

In de stad, die in een groote menigte
van wyken verdeeld is, heeft men hier
en daar zeer veel fraeje net-gebouwde
steene, dog meest lage huizen.

Het aftenelykste is, dat men boven
op de zelve zyn gevoeg doet, en daar
de vuiligheit zoo leggen laat.

Zy is niet alleen de zetel van den on-
der-Koning, en zyne Raaden, mitsga-
ders van den Aard-Bisschop, en van den
opper-Inquisiteur; maar ook de Hoofd-
stad van Portugals Indiën, en by na 't
eenige overblyffel van zoo grooten me-
nigte steden, die zy in oude tyden in
Oost-Indiën beseten hebben.

In dese stad is het alles zoo heerlyk,
hoflyk, pragtig, en statieus, als men
sich zelvez iets van dien aard verbeelden
kan.

De Ingesetenen zyn of Canaryns, Mis-
siften, Mooren, ook allerlei Indiaanen,
en zeer veel Jooden, of Portugeesen, over
alle de welke de onder-Koning in 't we-
reldlyke, dog de Aards-Bisschop in 't
Geestelyke, het opper-geflag voerd.

Over de hoofd-misdaden echter, of 't
leven der Edelen, kan de onder-Koning
geen vonnis wylen; maar is gehouden
daar over 's Konings nadere last uit Por-
tugal af te wagten, of de misdadigen
derwaarts op te zenden. Anders gaat
zyn geflag over alles, wat de Koning in
Indiën besit.

Hoe veel Ingesetenen in dese stad zyn,
is niet wel te bepaalen; dog men ge-
loofd, dat 'er wel over de 100000 Zie-
len in zyn.

De Mans gaan hier doorgaans lucht
gckleed, en blootshoofds onder hunne
Zonne-schermen, om niet verplicht te
zyn gedurig den hoed af te nemen, en
om, door 't overslaan van dien, dikwils
geen aanstoot te geven; alsoo zy hier
zeer jalours over hun cer, en over hunne
Vrouwen, zyn.

Is de
Hoofd-
stad van
Portu-
gals In-
diën.

Ingeset-
tenen.

Dragt
der Mans
en Vrou-
wen.

Deze liefallige Schepfelen zyn hier den meesten tyd opgesloten; hoewel zy, egter zeer gemakkelyk weten buiten, en by hare pollen te komen.

Zy gaan, 't zy blanke, 't zy swarte, buitens huis met een fluyer; of zy laten sich ook veel in een Palankyn, die met Jaloeyz-matten bedekt is, voeren, stellende haar eere in een groot gevolg van slaven en slavinnen, waar van de huifen der vermogende opgepropt zyn; en binnens huis fiet men haar, van vermogen zynde, met goude arm-ringen, en roofsen-hoedjens, met een menigte van dierbare Juweelen, met snoeren van Peerlen om den hals, met hair-naalden vol Diamanten, en met heerlyke Orlietten in de ooren, verciert.

Zy dragen gemeenelyk een dun Betilis half-hemdje, zomtyds onder, zomtyds ook wel zonder een borstrokje over het lyf, zoo dat men haren boesem geheel en al 'er kan door sien; dog die nog wat schaamte hebben, dragen daar een gelloten Cabacy, overhenen.

Over 't beneden lyf dragen de Portugeesen nog een rok; dog de Inlandse een lang kleedje, dat hen tot op de voeten hangd.

De beenen laten zy blootblyven; dog zy dragen kostelyke muylen, of Tsjeri-poes (houte klikken) aan hare voeten.

De laatste nader beschreven.

Schoon zy geensins van de fraicste soort hier vallen, zyn zy des niet te min zeer trots en moedig op hare schoonheit, stellende hare eere daar in, om, schoon zy al een man hebben, van anderen aangededen te werden, waar door veelen der zelve voor groote en stoutte hoeren te boek staan, gelyk zy hare mans ook alles, wat zy kunnen, ontstelen, om 't hare pollen, alsoo zy zeer geyl, en mansiek zyn, toe te steken.

Wreedheit der zelve tegen hare slaven.

En ongelukkig hy, die in hare ongunst geraakt: want zoo iemand, over itraat gaande, maar iets doet, waar over zulk een schoonheit sig belgd, die mag wel itaat maken, dat hy niet lang daar na leven zal.

Geen hoeragtiger en moorddadiger menschen vind men ergens, dan in Goa, en ook geen jalourfer Vrouwen.

Men kan sig geen wreeder, dan dese ontrent hare slaven, verbeelden.

Zy doen de zelve jammerlyk, dog in der stilte, slaan, niet willende, dat zy onder 't slaan kikken of roepen zullen, behalven dat zy hen dit, of door een bal, of door een doek in de mond te stoppen, beletten.

En, als zy 't lyf aldus wel doorgeslagen hebben, wryven zy 'er allerlei seherpe en heete vogten in, zoo, om 't verrotten te beletten, als om de pyn te verswaren. Ja daar zyn voorbeelden af, dat zy zommige slaven nog sloegen, als zy al dood waren.

Dog zoo 't een slavin is, waar op zy weten, dat hare mannen verliefd zyn; dan is hare wreedheit en verbitting tegen de zelve ongeloofelyk.

Zekere Mistice riep hare slavin; dog alsoo de zelve niet ten eerste verscheen, zette zy haar een heet stryk-yfer, waar mede zy by haar quam, op haren blooten rug.

Andere laten hare slaven, die 't verkorven hebben, gebrade Speck, dat nog siedende is, en snerkt van hitte, op 't bloote lyf druppen, een pyn, waar van 'er hier veel gestorven, die dan door hen maar in de thuienen (die zy meest alle hier agter hunne huifen hebben) begraven zyn.

Zeker Portugeefche Mevrouw, niet al te wel van een slavin bejegend, liet haar (wie hoorde dit oit) gloejende hoef-yfers aan de voeten spykeren, zonder dat die meyd nog geluid dorst geven, wel wetende, dat zy dan nog veel erger te wagen had; dog zy quam daags 'er aan hier af te sterven.

Zommige binden hare slaven met de armen om hoog ergens aan vast, en laten de zelve zoo 2 a 3 dagen in dat postuur staan, latende haar dan voor een korten tyd los; dog binden haar dan alsoo weder vast.

Daar zyn 'er, die als hare slavinnen 's nagts dikwils niet wel op haar Juffers pollen paffen, de zelve de oogen-leeden of winkbraeuwen tegen 't voorhoofd vast hebben laten naejen. Een schrikkelijke pyn (gelyk men sig wel verbeelden kan) en dit alles gaat onbedenkelyk stil toe, zonder eenige beweging, en ook zonder de minste haastigheid van die Juffer te merken, met een ver wonderenswaardige bedaardheit van geest, terwyl die Juffer haar slavin nog wel verkerd, dat zy dit aan haar, als haar eigen kind, en tot haren besten, doet.

Zeker Edelman, die een zeer jaloerse Vrouw had, quam op zekeren tyd met een fraeje slavin t'huis, die hy, op de markt gekogt had, en die hy by zyn Vrouw zeer sterk over haar schoone wicte tanden prees; dog hy was zoo ras niet uitgegaan, of zy liet de meid al die schoone tanden uitrekken.

Een zekere zwartin, verzekerd zynde, dat haar man by een blanke meid hield, liet de zelve vast binden, sneed haar lichaam zelf in 't kruis op, en stak 'er toen (of dit nog niet genoeg was) een gloejend yfer in, waar van zy kort 'er aan quam te sterven.

Honderderlei zulke stukken zou men van dese Goafche jaloerse monsters van Vrouwen kunnen verhaalen, indien 't ons lustte ons daar verder mede op te houden.

Zy doen den ganfchen dag niet dan Pinang eten, Snuyf-Tabak fnuiven, en na hare pollen vernemen, of hare flaven kaltyden; want met de huishouding laten zy hare *May di Casa*, of huis-moeder (een der voornaamfte flavinnen) en haren *Pay Kok*, begaan, en zoo die niet wel oppaffen, dan werden zy deerlyk afgeroft.

Al 't land buiten Goa beftaat tuffchen 't zelve, en de vafte wal, in zeer veel kleene Eilandekens, waar op men zeer fraje boffchen, geboomten, gebouwen, lufthuifen, en ook (na zy groot zyn) wel fraje dorpen fiet.

Wanneer men buiten de ftad gaat, heeft men de fchoonfte wandelwegen, die men bedenken kan; dog hier zyn een groote menigte van wagten gefeld, om 't wegloopen der flaven te beletten, die fig anders maar na de vafte kuff begeven.

Men ziet in 't Noorden de bergen van Bardes, en in 't Zuiden de landen van Salfette leggen.

Men heeft hier gelyk als een eeuw-ig-durende zomer, alloo het 'er altyd groen; hoewel 't ook uitnemend heet is, als tuffchen den Evenaar, en de Kreefts Zonnekeers kring, leggende.

Dit Eiland is zeer onvrugtbaar; en men heeft 'er niets, dan eenige vrugten, als mede wat Lammeren, Geyten, Duiven, &c. Ook is 't land in fich zelve zeer bar, wreed, en onbequaam om bebouwd te werden.

Veel lyftogt komt wel van Salfette en Bardos; dog de meefte van het vafte land.

Binnen Goa is ook zeer weinig goed drink-water, zynde daar maar eene Fonteyn of Bron, Baganyn genaamd, die nog wel een $\frac{1}{2}$ myls van de ftad legt, van waar de flaven het water halen, en dat in de ftad te koop brengen.

In alle huifen heeft men egterputten; dog de aarde valt hier zeer fteenagtig, en ook roodagtig, dat zommige ftof-fcheiders aangefet heeft, om 'er goud uit te halen, dog 't is hen van den onder-Koning verboden, op dat dit geen lok-aas voor eenige goud-gierige werden mogt, om de zelve te eer op defe ryke ftad te doen aanvallen, en ze derwaards te trekken.

Het regen-moeffon begint hier in de maand Mey, en de drooge tyd in November; 't geen van Cambaya tot den uithoek van Comoryn zyn vafte loop zoo heeft, en ftand houd.

Het regen-fayfon begint en eindig gemeenlyk met Donder en Blixem, en in 't drooge fayfon waeid 'er een fchoone Ooften wind door, die door Wefte-lyke Zee-winden, tot matiging der

fware hitte, dan vervangen werden.

Die in defe ftad boven op 't gebergte van Ballagatte is, ziet na de kant van Choromandel (dat 'er op zommige plaatfe 70, dog op andere maar zo mylen van daan is) een fchoone zomer, en heerlyke bebouwde landen, terwyl hy aan de andere zyde, op Malabar, alles door de fware regens verwoeft, en door dikke nevels en mift verdonkerd fiet, en een lucht verneemd, die met yffelyke Donderflagen, en fchrikkelyke Blixem-ftraalen beft en vervuld is.

Zware fiekten heeft men in die tyden, dat de fayfoenen verwiffelen, heftige koortfen, 't Mordexin (dat iemand met grootte benacueitheit en hartklopping, zoo fchielyk overvalt, dat zy 'er aantonds van meimen te zullen fterven) en meer andere fware fiekten daar gemeenlyk op volgende.

Veelen alhier hebben ook de Spaanfche pokken; dog 't is hier zulken fchande niet, als in andere landen, zelfs zyn 'er, die 'er op roemen, van die zoo en zoo dikwils al gehad te hebben. En hoe kan dit minder zyn in een ftad, waar in zoo fchrikkelyk gehoereerd werd, en daar de Vrouwen fich niet fchaamen in haar Mans bywefen met hare pollen op te trekken, na dat zy hen een Dutter-drink ingegeven hebben, die hen als fiende blind maakt, hoewel andere daar van buiten fich zelvengcraken. Ook weten zy een middel, om hen aantonds weer tot fich zelve te brengen, met hen de voeten maar met koud water te waf-fchen; daar anders des zelfs kragt wel een etmaal duurd. Hoewel 'er ook veele Overfpeelfters zeer licht om hals raaken.

De Pefte verneemd men hier noit; hoewel 'er wel fiekten zyn, die geen minder menfchen, dan een Pefte, weg-flepen, en in 't Gafthuis alleen werd een groot getal van overledenen, aan allerlei ioorten van land-fiekten, begraven.

Dit Goa is een van de rykite en magtigfte fteden van geheel Indiën, alloo hier een ongemeene groote handel in alles is, gelyk ook de Portugeefen, en Mooren hier byna op allerlei landen en geweften van Indiën varen, behalven dat men hier ook zeer veel Benjaanen, Jooden, en andere handelaars, heeft, die in alles, dat men bedenken kan, handel op allerlei geweften dryven.

Behalven oneindig veel winkels van alles, dat kostelyx bedagt kan werden, is hier ook alle morgen van 7 tot 9 uren (om dat het 'er anders te heet is) een markt, daar door eenige flaven en flavinnen, goud en filver, allerlei gefteenten en kostelyke Juweelen, ongemeene Peerlen, fchoone Arabite, Per-

Zware fiekten, daar uit ontflaande.

Grooten handel, en Rykdom hier

flaanse en andere Peerden, allerlei Droguen, Gommen, Geneesmiddelen, Spiceryen, Tapyten, Damatten, Satyenen, Armozyenen, en allerlei soorten van kleeden, die men bedenken kan, verkogt werden.

Veelen leeyen daar ook enkelyk van hunne slaven, die dese en gene Waaren voor hen te koop dragen, of die zy aan anderen verhuuren.

Daar zyn 'er ook, die alleen geld-Wisselaars, anderen weer, die maar gewoon zyn geld op Bodemery te geven.

Men heeft hier geheele straaten, waar in niet, dan winkels met Zyde-stoffen; ook geheele straaten, waar in niet, dan Lywaaden, andere weder, waar in niet dan Porcelyne vaten verkogt werden; ja ieder bysondere soorte van neering heeft hier bynaaltd, of meest, een bysondere straat.

Verder berigt van den onder-Koning, en zyn verbyl.

De onder-Koning heeft hier een bysonderen Koninglyken Raad, om alles in den naam des Konings, 3 jaaren lang, en zomtyds ook, hoewel zelden, langer, te bestieren. Hy heeft hier ook zyne bysondere Gerichts-bank, zoo over de burgerlyke, als over de straffelyke aan den lyve, oordeelende, en 't vonnis uitsprekende.

Van de laatste valt geen appel, of beroep, na eenig ander oord, ten zy voor de Edelen; dog van de eerste kan men, by zekere gevallen van veel belang, na Portugal sich beroepen.

In die 3 jaaren kan een onder-Koning, die niet had, met schatten na huis keeren; gelyk ook gemeenelyk gesehied.

Als zy zullen vertrekken, laten zy in 't Koninglyk Paleis niet, als de muuren, dog zyn vervanger zend gemeenelyk zyne Bedienden voor uit, om behoorlyk besit van 't Paleis te nemen, en 't zelve weder van de behoorlyke meubelen te voorzien.

De pracht, en static, die hy voerd, is Koninglyk, en zyn macht is hier ongehooflyk groot, alsoo 't land, dat onder Goa staat, sig wel 70 a 80 mylen verre ten Noorden en ten Zuiden, uitsprekt.

Wy zouden hier van Goa nog veel kunnen nederstellen; dog alsoo wy hier na in 't verhaal van 't gene in dit land, tusschen de Portugeesen en de Inlanders voorgevallen is, nog velerlei zaaken zullen te berde brengen, keuren wy best het met de beschryving van Goa hier by te laten, en het verdere uit te stellen, tot dat wy tot die zaaken zullen overgaan.

Het Eiland Anchediva.

Wanneer men bezuiden Goa een myl a twee aflakt, ontmoet men de Rivier van Salfette, die men over moet, bewesten de welke in Zee eenige kleene Eilandkens leggen.

Nog 5 a 6 mylen Zuidelyker, ontrent 35 mylen benoorden Cananor, doet sig het Eiland Anchediva op, dat zeer fraai Bosch-, en bysonder Vleesch-ryk; dog anders in sich zelve van weinig belang, dan dat het al mede een van de eerste Eilandkens geweest is, waar op de Portugeesen, by hun komst in Indiën, sig begaven, en daar zy in oude tyden ook een sterke gebouwd, dog die zy daar na zelf, om de sware besetting, en onkosten, weer afgebroken hebben.

Wat Zuidelyker komt men in de landstreck Canara, in de welke sig aan strand verscheide steden vertoonen.

De eerste, die ons ontmoet, is de stad Onor, de Hoofdstad van 't Koningryk van den zelve naam, en van 't groot Ryk van Narfinga, zynde 4 a 5 mylen van 't Eiland Anchediva, en 18 van Goa, op 4 graden en 10 minuten N. breedte, gellegen. Het land is dor en heuvelachtig.

Hier plagten de Portugeesen mede een Vesting te hebben, die door hen op een Rots gebouwd, dog naderhand, om de sware besetting, al mede verlaten is.

Toen dese stad in haren bloei was, is hier een groote vaart en handel geweest, die metter tyd geheel en al verloopen; en te niet geraakt is.

Daar zyn 2 fraeje Kerken, de eene van St. *Catharina*, en de andere van St. *Antoni*, dog beide binnen die Vesting geplaatst.

Hier en daar in de stad siet men nog eenige fraeje huizen, en goede straaten; dog men kan sien, dat zy merkelyk, van 't geen zy bevorens was, vervallen is.

Naast hier aan, ontrent 6 a 7 mylen Zuidelyker als Onor, of op 14 graden, legt de stad Baticala (van zommigen ook Batacala genaamd) die wel eer al mede den naam van een Koningryk voerde; dog zy geraakte ook onder de magt der Portugeesen, en is hen eynsbaar geworden, hoewel de ingefetenen zeer dikwils hier tegen gesparteld hebben, dog door de magt van de Portugeesen wierden zy 'er toe gedwongen.

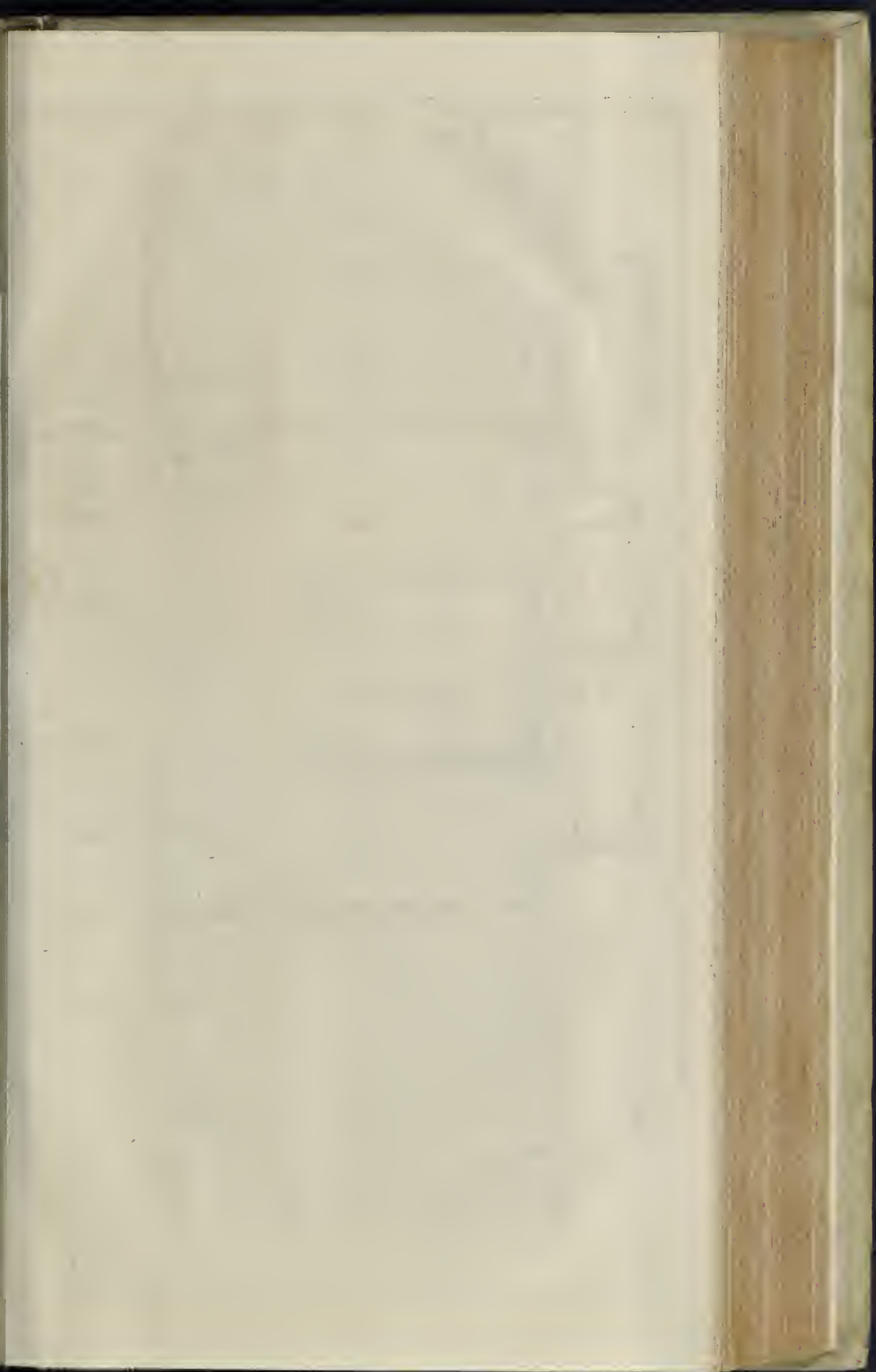
Het naast hier aan volgen de steden van Barfelor, en Mangalor, welke laatste op 12 graden en 30 minuten Noorder breedte legt, een kleene sterkte, en zeer vrugtbare Ryfsvelden heeft, als de zelve door de Oorlogen der Inlandsche Vorsten niet verwoest werden.

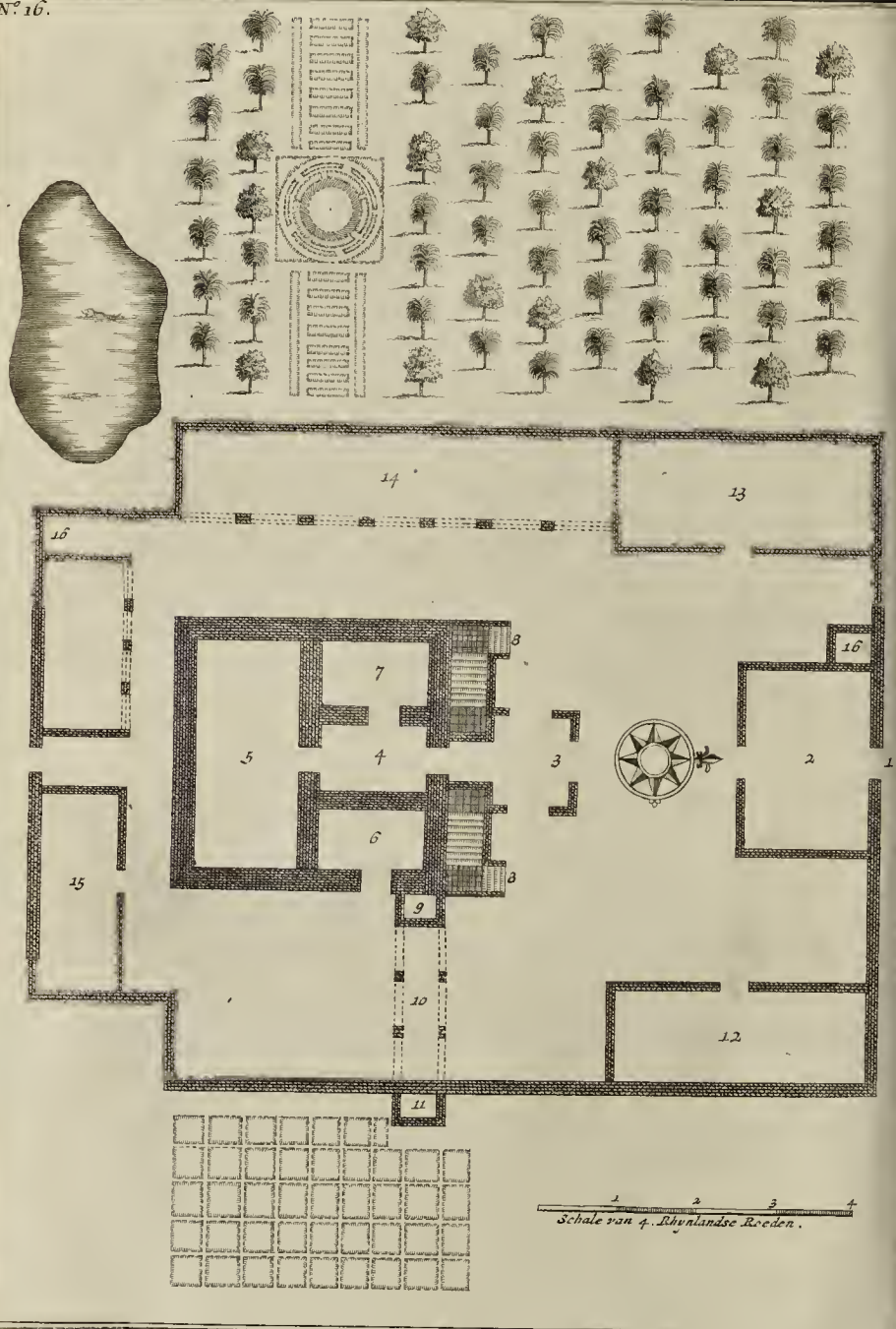
In Barfeloor, of Basseloor, hebben wy nog een Logic, die wy hier by N°. 16 afbeelden.

Wat bezuiden Basseloor legt Baquanor, en 't Rivierte Vier; benoorden Barfeloor legt Os Pandas. Ook siet men bewesten de Rivier Vier in Zee eenige Koraal-steen.

Wat

GROND-TEYKENINGE VAN S'COMP^s LOGIE OP BARSALOOD
IN HET CONINKRYK VAN CANARA.

Gelyk 't selve is naar gemeeten in't Jaar 1686. door den Ingenieur L.N. van Duyrendael en op order van de E.E. Heer ADAM VANDER DUYN Commandeur over de Kuste MALLEBAAR. CANARA. en WINGURJA. is dese Caart op gemaakt in't Jaar 1709.

1. De Foort.	5. 2 Pakhuys daar boven twee Camers.	9. Toonder-hok.	14. Open Logie voor allerley beoefen.
2. 2 Wacht huys.	6. Een Pakhuys.	10. Gallery naar het Secret.	15. De Combuys.
3. De Waag daar boven een Contoir.	7. Goddon van Romlery.	11. 2 Secret.	16. Twee Water Putten.
4. Een gefloten doorgank.	8. Trappen naar boven.	12. Adjistenten Wooning.	7. Daar boven een doorgank.
		13. Timmerluden Wooning.	4. 6. Royale Zaal.

Wat nu beide dese steden belangd, zy zyn klein, en zoo slecht, dat men die maar opene vlekken, waar in niets van belang is, (dan dat wy in Mangalor een Vefling hebben) noemen moet, aangeffen men 'er niet, dan eenige bouwvellige huizen, van kley en bamboeffen opgeflogen, en met wat kalk befteken, fiet; zy leggen bezuiden Goa, en beoorden Cananoor, mede aan Zee, gelyk alle de bevorens befchrevene plaatfen.

Ook heeft men tuffchen Mangalor en Cananor, nog de dorpen Canbara, en Monte Delli, en ettelijke mylen van daar landwaard in, digt by 't gebergte van Ballagarte, den Tempel van Garageli, en 10 a 12 mylen van Strand, die van Aruninga Perimal leggen.

Van dit ftedeken Mangalor nu begint, na de felling der nefte befchryvers van dese landftreek, de kuff van Malabar in 't N., gelyk zy in 't Zuiden begint, beoorden de ftrad Trevancoor, met de landen der Vorftin van Atingen, die naaft aan dien Vorft grenft.

Daar aan volgen langs de Zee-kant de landen van den Vorft *Singnati*, in verffcheide Heerffchappyn verdeeld.

Gemelde Vorftin houd haar Hof tot Coylan aan de Rivier, wat landwaard in, en Compagnies Vefling legt opene klip-pige uitfteekende tong in Zee, die maar van de land-zyde kan aangetaft werden.

Om nu in 't gemein vooraf verder van dese kuff van Malabar te fpreken, zeggen wy, dat men dan N. aan Coylan, daar na 't landeken van de Marta, daar na de Ryken van Calicoylan, Betemeni, Repelin, dan dat van Porca, en 't magtig Ryk Coetsjen (diens Koning met die van Porca in verbond is) in 't Z., den Koning van Parouw in 't N., den Koning van Mangatti landwaard in, in het N. O., en in 't O. Berkencoer heeft, de landen van welken laaften Vorft in 't W. tot aan Zee ftrand, en verder landwaard in rondom aan de landen deser 4 Koningen, grenfen; en wat Ooftelyker leggen de landen van den Teckencoer.

Buiten dese vier zyn 'er nog verffcheide andere Vry-heerkens, binnen den kring van des Berkencoerders landen, waar onder de Paljetter wel de voornaamfte is, die het grootfte deel van 't Eiland Baypin befitt, en zyn verblyf op het Eiland Chenotti, in de Rivier gelegen, houd. Ook befitt de Raja (of Koning) van Repelin, een ftuk lands binnen de Coetsjienfche grenfen. 't Eiland Baypin legt tuffchen de grootte Rivier van Coetsjen, en tuffchen die van Cranganoor.

Beoosten Baypin verftoond fig een groot water, dat zyn aanvang bezuiden de ftrad Coylan neemd, en tot agter en voorby

Panani henen in des Samoryns land voortloopt, in 't Z. en N. wel 40 mylen uitmakende, waar in veel groote bewoonde Eilanden zyn, die ieder een byffonder Heer hebben.

In dit binnen-water ontlaften fch zeven fchoone Rivieren, die uit het gebergte van Ballagarte aftroomen, waarom ook alle de Eilanden, die rondom in 't water leggen, zeer vrugtbaar zyn.

Hoe de landen van den Samoryn in fch zelve gefeld zyn, kan men vorder in het laaftte rapport van den Heer van Goens over Ceylon en Malabar, A°. 1675 aan haar Edelheden overgeleverd, fien: Dese kuff van Malabar, een der vermakelykfte en vrugtbaarfte van Ooft-Indiën, en ontrent 130 mylen lang, beftaat verder uit een menigte van Koningryken, waar onder zommige voornamte, alsook eenige zeer geringe zyn, welker voornaamfte hoofdfleden fch mede meest aan ftrand verftoont.

De magtige Koningryken, met hare fteden van de zelve naamen, zyn zeven in getal.

Cananoor.
Calicoet.
Cranganoor,
Coetsjen.
Porca.
Calicoylan, en
Coylan.

Buiten dese fpreekt men nog van St. Andre, Tanor, en van Trevancoor, (dat den *Trevancotter*, een Vorft zoo genaamd, toekomt) als mede van eenige, die nog veel geringer, en van zeer weinig belang zyn, die Gafopa, Cota, Montinga, Badara, Chambais, Morta, en Mixterte, genaamd, en van meer andere, die op de gebergten van Malabar gelegen zyn; dog dese laaftte zyn van zeer weinig belang, en mogelyk, dat wy 'er op zyn plaats nog wel iets van zullen zeggen.

Men heeft hier ook het Ryk van Collatry, 7 mylen bezuiden, en 7 mylen beoorden Cananoor, hebbende by de Samorynfc Grensplaats Conjali, by den Nayk van Canara Nireckeran, de vermaarde handclplaats Cotaate, 3 mylen van Cananoor landwaard in gelegen, palende aan de landen van Raja Suwaris, een Heer op fch zelve.

Aangaande die kleene Koningrykjens, die op de gebergten leggen, daar vind men Changarava, Angamoca, Pinfali Paroe, Mangana, gelyk mede die van Mangatti, Porca, Berkenkoer, Teckenkoer, en om de Zuid die van Carnapoli, Totarkeri, Goundre, Attuigin, den Trevancotter, en meer andere,

die

die wy, alfoo die nog zeer weinig by de onfen bekend zyn, voorby gaan.

Ook zyn de zelve zooverre, als men wel gemeind heeft, niet onder den Koning van Coetsjien, hoewel zy hem eeren, en achten, als een Vorft, boven hen verheven; dog ieder is een Heer op fich zelve.

Schoon al dese Ryken hunnebyfondere Koningen nu hebben, stonden egter de meeste van ouds onder eenen Keyler, gelyk zy nog meest doen.

In de alleroudste tyden was het ook, om zoo te spreken, maar een Ryk; dog de Vorft, na Mekka vertrokken zynde, om Mahhameds graf te besien, en op de te rug-reise overleden zynde, is zyn Ryk in drie deelen gedeeld, waar van het eerste aan den Koning van Cananor, (zyn wapendrager geweest zynde) het tweede aan die van Calicoet (zynen swaard-drager) en het derde aan den Koning van Coetsjien (wel eer zynen Scepter-drager) gegeven, hoewel 'er tusschen dese drie Vorsten naderhand altyd dit onderscheid gebleven is, dat men dien van Calicoet altyd boven de twee anderen geagt, en aan de zelve ook een veel hooger Titel, te weten die van Samoryn, of Keiser van Malabar, gegeven heeft.

Dit landschap is zeer water-ryk, en vol Rivieren, waar van de meeste zeer ondiep, dog de voornaamste die van Bergera (het gemeenc roof nest der Malabaarse Vaartuigen en Roovers) die van Panane, Cranganor, en Coetsjien, zyn.

Op deze kust past mede 't geen wy bevorens over het Landschap Canara, in opsigt van de seizoenen, gezegt hebben.

By dag is 't hier zeer heet, en by nacht door den swarendauw, zeer koud. Men heeft hier ook Land- en Zee-winden, van welke de eerste sich van 's morgens ten 9 a 10 uuren, en de laatste van 's avonds even na Zons ondergang den ganschen nacht over laten voelen. Ook begint de Winter hier in Mey, en de Zomer in October, of November.

Dog laat ons nu treden tot het beschryven der voornoemde zeven Koningryken, of wel van hare aan Zee-gelegene Hoofdsteden.

De naaste stad aan Goa is Cananor. Zy legt van Goa wat meer als 40 mylen, 10 a 12 van Mangaloor aan de Noord-zyde; dog Calicoet legt 9 a 10 mylen in 't Zuiden 'er af.

Het is een stad, die open legt, dog anders al fraei groot en volk-ryk, zynde van een schoone Vesting (door *d'almida* gebouwd) hooge bolwerken, en een vry diepe gracht voortien, leggende meer dan half in 't water, zonder dat 'er egter enig Vaartuig, wegens de me-

nigte klippen daar rondom leggende, by of ontrent komen kan.

De gracht, die aan de andere zyde legt, is uit een steen-klip gehouwen, en wel 100 voeten diep.

In de stad heeft men verscheide Moorse en Heidense Tempels, en veel deftige huizen, een bewys en overblyfzel, dat dese stad in oude tyden zeer gebloeid, en een groote handel op deze en gene gewesten van Indiën (en voornamelyk op 't Roode Meir, Surat, Cambaja, Choromandel, en meer andere landstreeken) gehad heeft, waar toe ook haar schoone Baey, de welke aan de Zuid-zyde der stad, en waar by nog een andere Vesting der Mogolders legt, zeer dienstig geweest is, waar in men eertyds 20 a 30 geladene groote Schepen plagt te sien ankeren; dog dat is, by 't verloop van de zaaken der Portugeesen, al mede vermindert.

De meeste ingezetenen der zelve zyn Mooren, Perfaanen, en Heidenen, onder de welke egter nog al verscheide Kooplieden van vermogen zyn, en die grooten handel landwaard in met Cattoene-, en Zyde kleeden dryven, waar tegen zy van daar weer Cardamom, Pepper, Cattoen, Klappus-nooten, en veel Olie, vervoeren.

Wy beelden die stad af N°. 17., en het Kasteel N°. 17. A., zoo als ons dat door den Heer *Adam vander Duyn*, Commandeur van Malabar, is ter hand gesteld.

Onder dese stad behoord nog veel land benoorden, bezuiden, en beoosten de zelve, dat onder den Koning van Cananor staat, die zyn Hof 3 a 4 mylen van Balipatnam houd.

Zyn Ryk begint by Montedelli, en eindigt by Bergera.

Het was nog al een Koningje van eenige magt, en dat nog al enig volk, en byzonder een deel Musquetiers en Boogschutters, te velde brengen kon, waar onder sich ook eenige baejevangers met zware houw-messen, wel een duim dik aan de rug, bevinden; dog zyn magt is jegenwoordig zeer kleen.

Wanneer hy plagt uit te ryden, zat hy gemeenelyk op een grooten Olifant, hebbende hy een goude Kroon, die 500 ducaaten zwaar was, en die 't satien van een muts had, op zyn hoofd.

Hy is een bondgenoot van ons, van welken wy hier na breeder zullen spreken.

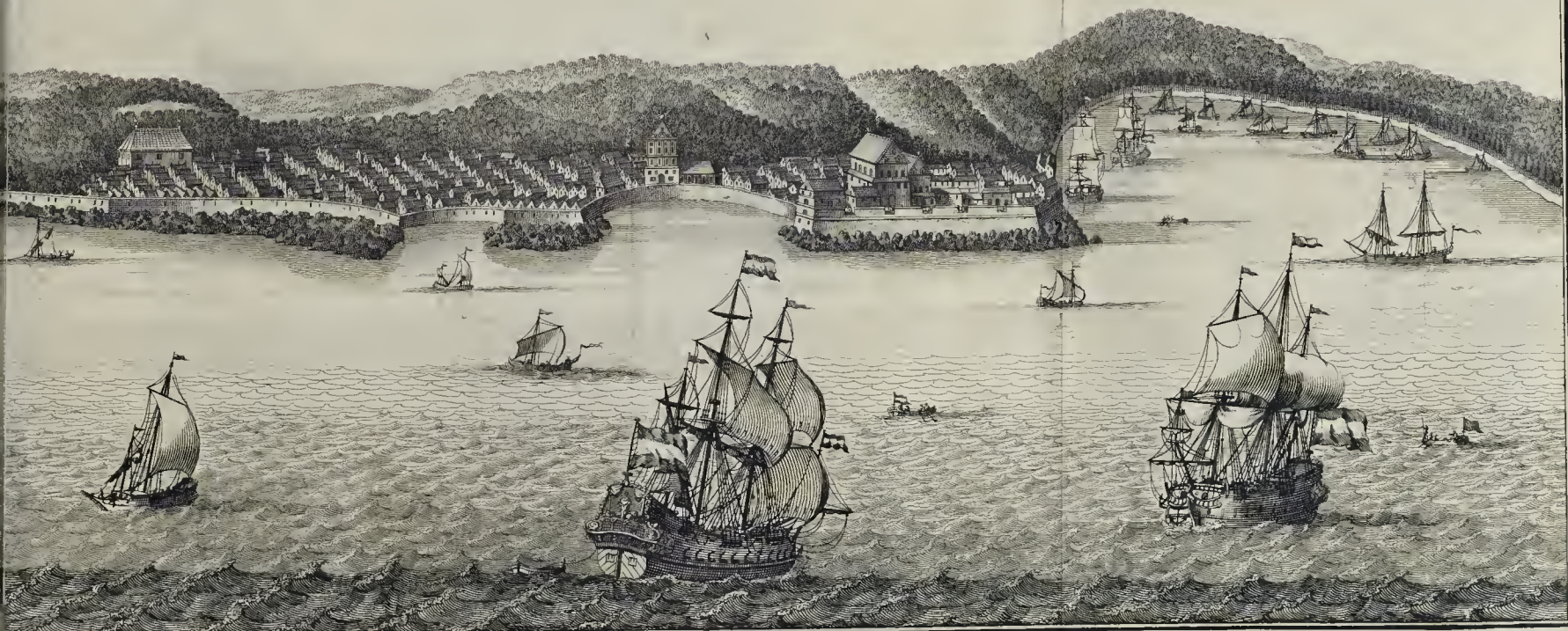
Hy is ook Koning over eenige der Maldivise Eilanden, welk recht hy verkregen heeft, door een van dese Koningen, die van zyn eigen volk overvallen wierd, te helpen.

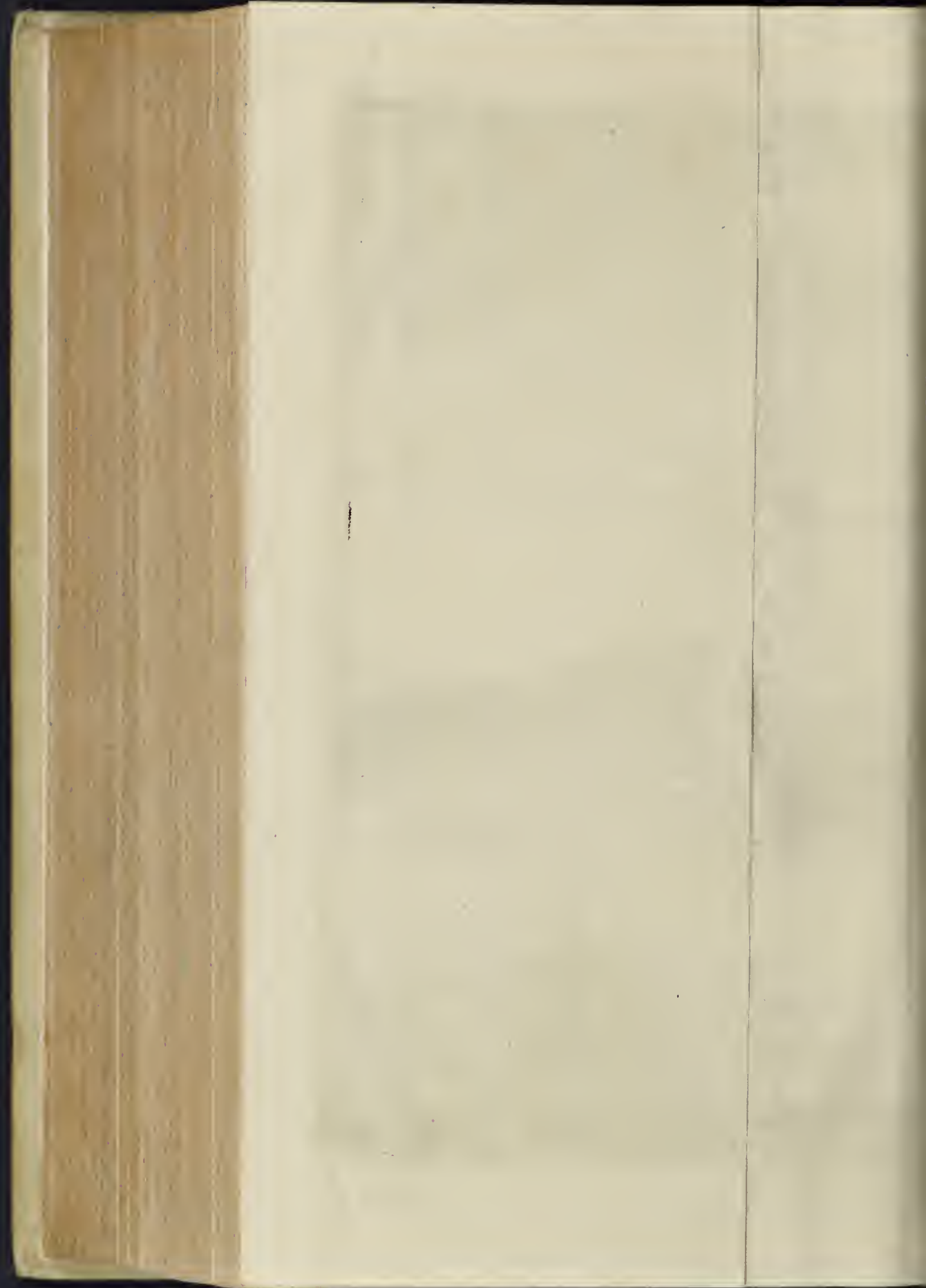
5 a 6 mylen bezuiden Cananor, heeft men

Winden,
Lugt-
streek, en
Saisoe-
nen hier.

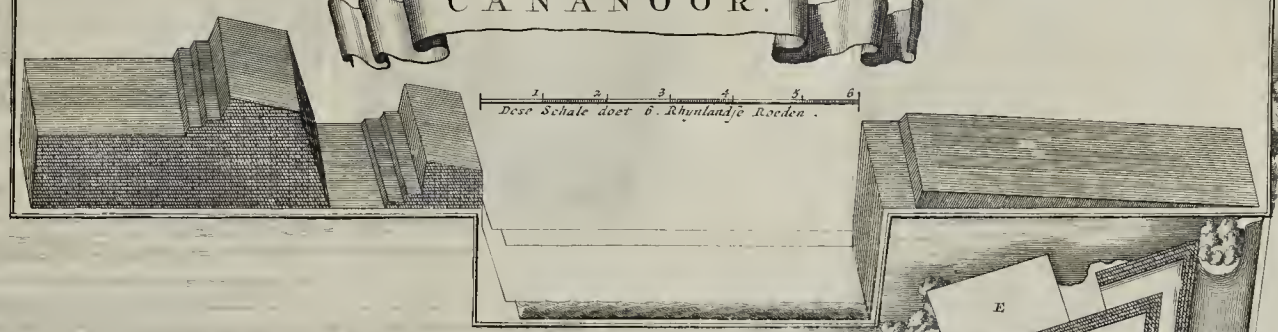
De stad
Cananor
afge-
beeld,
nevens
het Ka-
steel.

CANANOR

CANAN OOR.

Deze Aftekening is gemaakt ter Ordre van de E. E. HEER ADAM VANDER DUYN Commandeur over de Kuste Mallebaar, Canara en Wiingurla. In't Jaar 1700.

Van A. tot B. gestipt is de Weg om binnen te gaan.	E. Een Fraters buiten de Punt.	I. 't Water pas	N. 't Hoof daar de vaartuigen aan komen.	Q. De Gragt van binnen.	bewaart werd.	Wooning.	Z. Een Logie tot alderhande behoeften gereedschappen enz.
De Punt Hollandia.	F. De Batterie Overyssel.	K. De Punt Groeninge vervallen.	O. De Fauce tree.	R. 't Opper hoofs Wooning.	T. De Officiers Wooning.	X. Compagnies Xegone Packhuys.	
De Punt Zeelandia.	G. Een Flanquering langs de Gordijn.	L. De Punt Vytregt.	P. De Gragt van't buiten Fort.	S. De groote Tooren waar inde Regen tyd't Kruyt	V. Packhuys. Meesters Wooning.	Y. Peper Packhuys.	
	H. De Punt Geliefeland.	M. 'trieslandia.			W. Hofpital en Meesters -	sch. van Braam. et G. onder de Linden. Excuserant cum Privi.	

men de Vloed van Trangapatnam, en neg 3 a 4 mylen Zuidelyker de Vloed Main, benevens 2 dorpen, vocrende de zelve naamen, als die Rivieren.

Vier a vyf mylen bezuiden Main, heeft men het dorp Bergera, ontrent den Vloet van de zelve naam leggende, alwaar ook het einde van 't Koningryk van Cananor is.

Drie mylen bezuiden Bergera, legt het dorp Cornali, en nog 2 mylen Zuidelyker, komt men by de beroemde stad Calicoet, by Ptolomeus, Canthapis genaamd.

Zy legt even bezuiden een groote Rivier, die met 2 takken, de ene uit het N. O., en de andere uit het Oosten, van boven af komt stroomen, die sig ontrent een myl van strand vereenigen, en zoo by deze stad in Zee storten.

Dit is de Hoofd-stad van 't Koningryk van den zelve naam, 't welk 4 mylen bezuiden de Rivier van Bergera begint, en by die van Cranganor eindigt. Het beslaat ontrent 32 mylen in de lengte, en ontrent 20 in de breedte, en legt op 11½ graaden N. breedte.

Deze stad plagt wel 3 mylen groot te zyn; dog is nu meest verwoest.

Zy is de zetel van den Samoryn, of den Keizer van Malabar, de magtigste Vorst op dit geheel land, waar van ons wederhand blyken zullen voorkomen, als wy de Portugeesen hier eerst zullen zien aanlanden, en met hem in geschil raken, dat den grond leggen zal, om zyne magtige Legers in 't Veld te brengen.

In de tyd der Portugeesen was dit een van de bloeijste steden van 't Oosten, van waar men voor hunne tyden den ganschen handel van 't Oosten na Venetien overbragt.

Men heeft hier Tempels met schoone Marmere pilaren gehad, die door de Oorlogen bedorven, ter nedergeploft, en 't onderste boven gekeerd zyn.

Het is nog al een fraeje stad, voorzoo verre een Inlandsche plaats aangaat, en daar wy ook doorgaans een Resident hebben, dog egter maar een open vlek, waar in men nogtans zeer veel gemeene huizen, en ook ettelyke fraeje gebouwen van eenige Hovelingen, en vermogende Mooren en Arabiers vind, die hier als Kooplieden sich nedergefet hebben; maar 't Paleis van den Vorst is wel een van de beste en grootste gebouwen, hoe-wel hy een veel heerlyker Paleis te Pannane heeft, een vlek of dorp, 8 a 10 mylen Zuidelyker gelegen; gelyk tus-schen beide ontrent 5 mylen van Calicoet, eerst de Rivier Ciati, en nog 2 mylen Zuidelyker, het vlek Tanor (de Hoofdplaats van een Koningryk van dien naam) legt.

V. DEEL.

Een groot gesag voerd de Samoryn op deze kust, en daar is geen Vorst hier ontrent, die by hem te vergelyken is, konnende wel 100000 man te veld brengen. Egter willen de andere Koningen niet onder hem staan.

Wanneer hy komt te sterven, werd hy niet door zyn Zoon; maar door zyn Broeder, of anders zyn Zusters-Zoon, op den Throon vervangen, vaststellende, dat 'er dan een wetige nazaat van 't Keizerlyk bloed in 't Opperbestier volgt, waar van men ontrent 's Keisers Zoon zoo vast niet kan versekert zyn, om dat het, zoo de Keizerin de zwakte hebben mogt, van hare echt te schenden, ook wel een bastaard zyn kon.

De grootste magt van desen Vorst bestaat in het groot getal van zyne Edelen en Nairos, die geweldig brusk en hartvogtig zyn, vallende maar zoo dolschotig op iemand aan. Ja zy zullen tegen een gevelde piek inloopen, zonder de dood, of hunnen vyand, hoe magig hy ook zyn mag, eenigfins te vreesen.

Zy gebruiken meest pyl en boog, als mede ook wel zabels.

Wanneer dese Nairos in eenig huis getreden zyn, latende hunnen itok, of eenig geweer, en hun schild buiten voor de deur staan, (dat zy wel doen, als zy hier of daar een Vrouwensch na hun sin gesien hebben) heeft niemand het hart, zelf de man van den huise niet, om daar binnen te treden, voor dat zy weer buiten gekomen zyn, dat egter al wat hard is, alsoo die man wel denken kan, om wat voor een slegte reden zulk een volk daar gekomen is, Nogtans moet hy dat opvolgen, indien hy sich niet in levensgevaar begeven wil.

Het is ook een vreemde manier hier, dat dese Keizers hunne Bruids noit zelf op den ersten nacht beslapen; maar dat zy sulx een Bramine in hun plaatslatende.

En, dat niet min vreemd is, de meeste Inlandsche Bruids, of Dogters der Canaryns, werd haren maagdom niet door haren Bruidegom; maar door eenen Afgod, die een Priapus verbeeld, en daar zy zulk een Dogter, onder een zwaar geraas van Bekkens, Gongen, Trommels, &c. tegen aanstooten, benoomen, oordeelende, dat zy anders geen zegen zou hebben.

De Malabaaren zyn ook gewoon aan hunnen landaard wel 't rooven der Zee toe te laten; dog dievery, te land gepliegt, straffen zy met de dood.

Om hunne verbonden te staven, zyn zy niet alleen gewoon, op een wyze met verscheide handen boven of malkanderen te leggen, (gelyk wy elders beschryven) maar ook wel op dese wyze te

B

Ver-scheide andere gewoonten der Malabaaren.

doen:

Magt des Samoryns.

Wonderlyk Erf-regt hier.

Zeldsmegewoonte der Samoryns ontrent hunne Bruid.

doen: Die zweerd, legt een Pisang-blad op zyn hand, en zet daar boven op een gloeiend yfer, 't geen hy wegwerpt, zoo ras 't zyn roodheit verlooren heeft, waar na een van 's Konings wasschers hem de hand met een ferveet, in Ryft-water nat gemaakt, omwind, en verder met een loord bind, die de Koning verzegeld. Na 3 dagen werd het ferveet 'erafgedaan; is hy dan niet gebrand, zoo is hy onschuldig; dog werd voor een meenedigen gehouden, zoo 'er eenig teeken van vyer overgebleven is.

Gelyk zy hunne Goden, en Koningen, op een en de zelve wyse grooten, alsoo eeren zy ook alle hunne oude lieden zoodanig, dat geen jonger Nairo in de tegenwoordigheid van een ouder, al was hy ook zyn vyand, zal gaan zitten.

Ontrent het behandelen van hunne dooden, hebben zy geen eenerlei wyse: want de lyken der Princen, Bramines, en der Nairo's, of der Edelen van den lande, werden verbrand; dog die van andere en der geringe geslagten, werden begraven.

Wanneer zy genegen of gewoon zyn iet te schryven, doen zy dat meest op blaaden der Palm-boomen, met yfere griffien; dog hunne verbonden graveeren zy meest op kopere of zilvere plaatzen, hoewel het ook wel op Palm-bladen geschied.

In andere landen, en onder andere volken, nemen de mans zoo veel wyven als zy willen, begeerende, dat die maar met een man zullen te vreden zyn; dog de Heidenfche Malabaarse wyven nemen in tegendeel zoo veel mannen als zy willen, behalven dat zy ook (gelyk wy elders melden) nog wel eens van dese of gene Nairo's (dat de man al mede dulden moet) befogt werden.

Dese Natie is zeer trots, en moedig; maar ook zeer moorddadig, en trouwloos, zoo dat op hen, wanneer zy ons by hunne contracten al iet beloven, geen staat ter wereld te maken is.

Vyf Mylen Zuidelyker als Panani, en ruim zoo ver van Coetsjien, legt de stad Cranganoor, de Hoofdstad van het Koningryk van dien zelve naam, en ontrent zoo groot als Gale.

Zy legt wat benoorden de Rivier, en bezuiden de zelve, op een zand-plaat, heeft men de kleene Pagger Paliport leggen.

't Fort van Cranganoor maakt de scheiding tusschen 't land van Coetsjien, en dat van den Samoryn, dat in 't N. op den oever der Rivier legt.

Dese schoone Vesting legt 4 myl de Rivier van Cranganoor op, ontrent een Kanon-schoot van strand af, op een uitstekende hoek.

Dit plagt in 't eerst maar een storm-Toren te zyn; dog is naderhand met een hegte muur van steen, en met een aarde wal omringd, waar door de zelve in staat geraakt is, om al een fraeje tegenweert te doen. Wy vertoonen die by No. 18.

De stad legt op 10 graden en 30 minuten; doch zy is in sich zelve niet veel, en een van de beste gebouwen daar in is het Paleis van den Koning, dat niet verre van de Vesting staat; doch 't is alles op zyn Inlands licht en dicht opgeslikt, en in 't Malabaars Cranganoor eigentlyk gelegen.

Ook is hier een Heerlyke Pagode van den Samoryn, en een voortreffelyk Paleis, benevens een schoone Tempel van den Koning van Romorner, die nu en dan door Liefhebbers afgeteekend zyn. En alle Vaartuigen, na des Samoryns land willende, moeten voor by ons Fort.

Het werd in 't Malabaars, en in het Hollands (of Portugeesch) Cranganoor onderscheiden.

Het eerste is lang voor Coetsjien begraafmuurd geweest, alwaar een Indische Bischof zyn zetel had, en 't laatste was zeer oud en vervallen.

Men zag 'er eger noch 7 Kerken met hare galderyen, cellen, en andere cie-raaden, van de welke 'er 3 al vry groot waren, en onder welke die van de Paulisten uitsteekt.

Wy hebben om 't zelve een gracht, waar in doorgaans water is, gemaakt.

De huizen, die hier in zyn, vallen doorgaans slegt, en verder valt van dit krank Cranganoor niet veel meer te schryven, dan dat het zeer slecht gesteld, en byna tot niet vervallen is.

Het landeken van Cranganoor is maar 2 a 3 uren gaans in 't rond.

Het heeft wel zyn eigen Koning; dog hy, en zyn Ryk, dat mede zeer kleen is, staat meest onder den Samoryn.

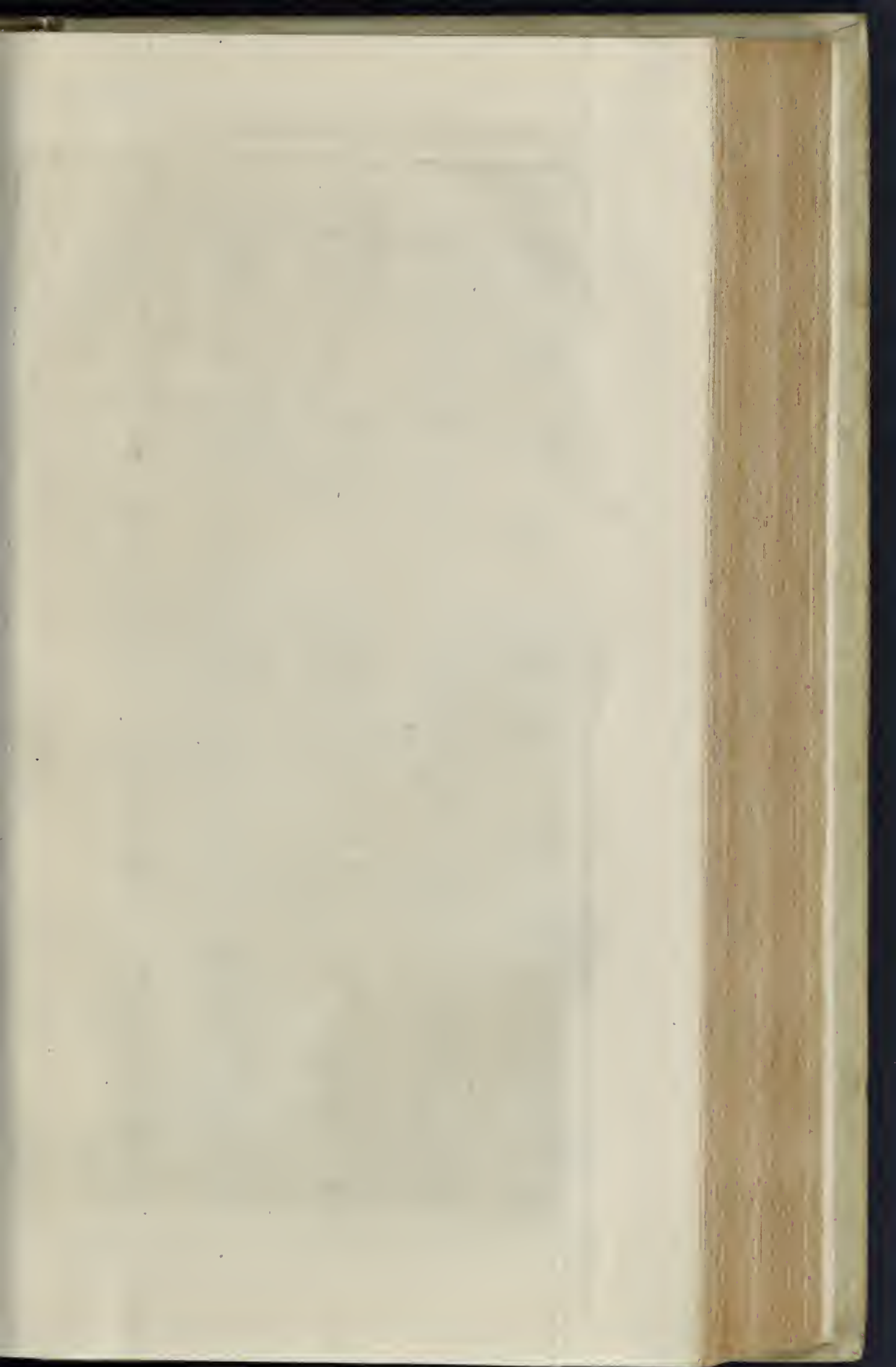
Tusschen Cranganoor en Coetsjien heeft men landwaard in de dorpen Mulicacoen, Meleatur, en Chionove; doch ettelyke mylen Noordelyker, op de hoogte van de Rivier Ciati, den schoonen Tempel van Divist, ontrent een dorp van die naam, leggen.

Als men 5 mylen Zuidelyker opgaat, komt men by de vermaarde stad Coetsjien.

Zy legt eigentlyk op een groot Eiland.

Het is een zeer oude, en de Hoofdstad van 't Koningryk van den zelve naam, dat op 10 graden, en eenige minuten legt, zyn aanvang by de Rivier van Cranganoor, of die van Mangar neemt, een 5 a 6 mylen bezuiden Portugals Coetsjien, of by 't Ryk van Porca, eindigd.

De stad
Cranga-
noor.

De Stad COETSJIEN Gelegen op de Cust van Malabar.

Grond Teekening van de Fortresfe CRANGANOOR

Met de buyten werken en't Projyl van een Nieuwe Schans
met dry Sarams dry Straaten en Tagtig Erven tot Nuyssen.

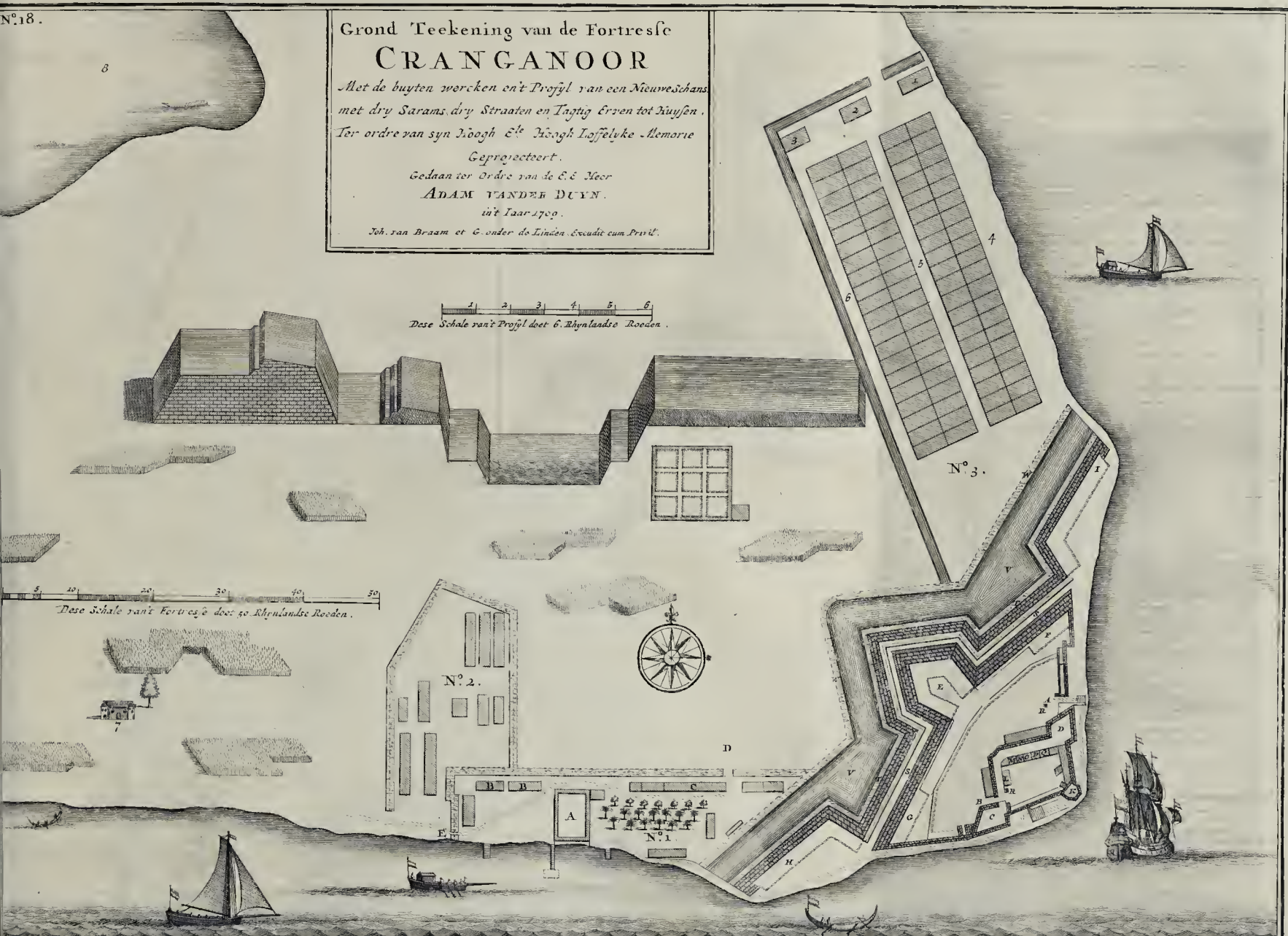
Ter ordre van syn Hoogh E^{le} Hoogh Loffelyke Memorie
Geprojecteert.

Gedaan ter Ordre van de E. E. Meer

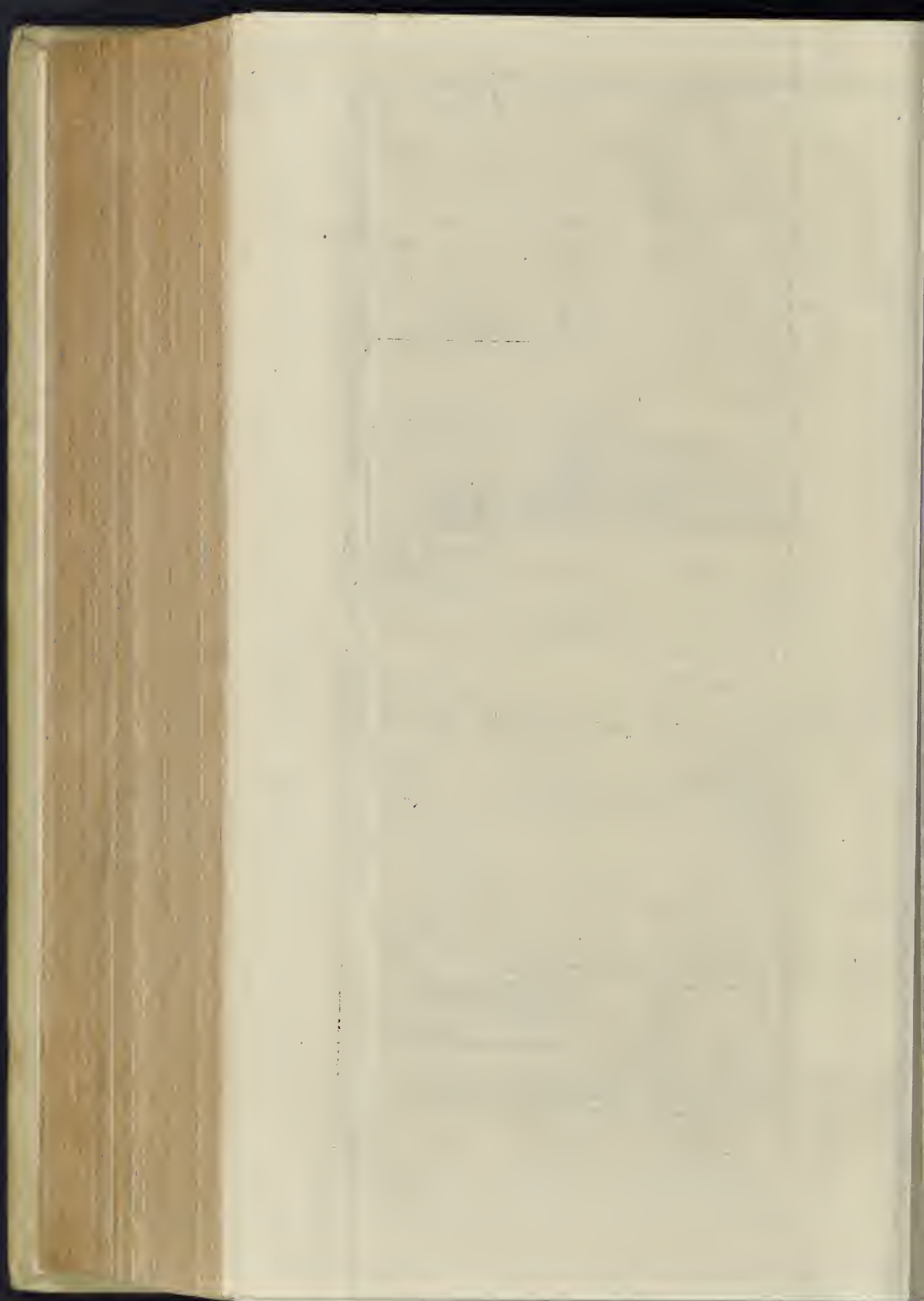
ADAM VAN DER DUYN.

in't Jaar 1700.

Joh. van Braam et G. onder de Linden Excudit cum Privilegio.

De Poort van't buyten Fort.	G. De Battery Westwout.	N. Schuyvers Kamer. Boven dese Lagsmotten	T. De Barmander met Doorens.	De Buyten Wercken	D. De Poort en de passiege na	N ^o 3. 't Project van de Nieuwe Schans.	
De Poort van't binnen Fort.	H. De Battery Noera.	O. 't Ryse Pakhuys. (is een Soldier toe	kylant.	N ^o 1. d' Eerlste Pagger.	's Compagnies Thuyse.	1. d' Eerlste Saram.	6. De Derde Straat langs de Wal.
De Punt Amsterdam.	I. De Battery Overy.	P. Vapen kamer. (berging van alderhande	V. De Gr. wgt.	A. s' Hoeren Regiment.	E. De Poort na de buytenste Pagger.	2. De Tweede Saram.	7. Het Nuyss van's Compagnies
De Punt Rotterdam.	K. De Kruyt Kistder.	Q. 't Amcalt' huys. gereetichappen.	W. De Barmaan d' erveghaie.	B. Officiers Loosment.	N ^o 2. De Buytenste Pagger.	3. De Derde Saram.	koopman Cabba Poelke vervallen.
De Punt Alsdalburg.	L. De Officere	R. Tross Houten Putten.		C. Corps du garde.	Gehel toe niet vervallen.	4. d' Eerlste Straat langs de Rivier.	8. De Grootste Tangh.
De Battery Rysswyk	M. Wooning.	S. De Fauce Bray				5. De Tweede Straat van't Alsdalburg.	

Zy legt pas bezuiden de Rivier, benoorden de welke men 't vermakelyk Eiland Baypin fiet, dat bezuiden de Rivier van Cranganor begind, en sich tot benoorden de Rivier van Coetsjen wel 3 a 4 mylen verre uitstrekt, hebbende in 't N. de breedte van 3, en in 't Zuiden die van 4 mylen, zoo dat het, na myn gissing, wel 14 mylen in zynen omtrek heeft.

Dit Coetsjen is een stad die groot is, en in oude tyden (alsof zy door de onse ingetrokken is, dat men by *Baldeus* zien kan) was zy nog veel grooter.

Zy heeft nog 6 Bolwerken, die Gelderland, Holland, Zeeland, Vriesland, Utrecht, en Groningen genaamd zyn; ook is 'er de punt Overijfel by de Visscheij.

Het is een stad, die, behalven Goa, daar omtreeks haar 's gelyk niet heeft in groote, zynde byna als een klein Batavia.

Zy doet een deftige vertooning met hare Torens, Kerken, en hoog-uitstekende Gebouwen, en daar plagt groote handel te zyn.

Zy is een groot half uur gaans lang, doch niet heel breed, en legt zoo van strand af langs de Rivier, die sich zeer vermakelyk opdoet, landwaard aan uitgestrekt, zynde van 2 poorten voorsien, waar van de eene de Baeypoort genaamd werd.

Het is zeer sterk van wallen, gelyk ook van groote, breedte, en zeer luchtige ongeplaveide straten, en van schoone huizen voorsien, gelykende, wegens hare hooge Gebouwen, Kerken en Torens, wel een Europeische stad te zyn.

Ook is 't hier zeer goed koop leven, alsof een volwassen Hoen 2 stuivers, een Koe 3 Ryxdaalders, en een Ven 7 a 8 schellingen op Malabar kost, zynde Visch, Booter, Eyeren, Melk, &c. naar mate van dien hier mede zeer goed koop te krygen; was 'er maar drank en koorn; dog Ryft is 'er zeer veel.

In oude tyden zyn hier nog veel meer Kerken en Kloosters, als, die der Jesuiten, de Hoofd-Kerk, die der Dominikaanen, Augustynen, en van meer anderen, geweest; doch nu fiet men 'er die van de Franciscanen met hun Kloosters, en verscheide andere van die soort, benevens verscheide Gods-huizen, en andere openbare zeer aansienelyke stads-gebouwen, die verdienen gesien te werden.

Schoon men jegenwoordig hier nu nog 3 Kerken tot den Godsdienst zou kunnen hebben, werd 'er maeren gebruikt.

De meeste huizen zyn op zyn Portugees, zeer dik, hegt en hoog, van steene muuren gebouwd, en met schoone

Thuinen en Hoven achter de zelve, voorsien, behalven dat 'er pas buiten de stad een groot bosch, gelyk het in de zelve ook veel Kalappus, en andere boomen, heeft.

De Vesting is hygt en groot, zynde een Kasteel, door *Franciscus Albuquerque* gebouwd, noch zeer sterk, en van alles wel voorsien. Wy verbeelden dese stad, zoo als zy nu is, by N°. 19, in hare platte grond-teekening, en in profil, of in hare vlakke vertooning N°. 20.

In 't goede seizoen is 't hier zeer wel om aan en in de baey te komen; doch in de regen-tyd raakt 'er menig Vaartuig, dat de Rivier inkomen wil, in spaanderen, of, op zyn best, 't onderste boven, alsof hier ten holle Zee staan kan.

Behalven het Portugeesch Coetsjen, is 'er noch een ander, 't Malabaars genaamd, dat wat dieper landwaard in, aan den oever van een groot water, legt.

Dit is al mede redelyk groot, hebbende ook schoone breede straten, doch meest maar licht opgetimmerde Inlandsche huizen.

Aldaar is ook het Paleis van den Koning van Coetsjen, (waar onder dit Ryk staat) met een groote en deftige Tempel daar by.

't Paleis is zeer heerlyk van steen op zyn Vaderlands gebouwd, zeer hoog opgetimmerd, en by de Pagode is een schoone water-tank.

In oude tyden kon deze Koning wel 100000 man te veld brengen.

Onder den zelve plagt ook de Prins Palacatcheri (diens land 4 dag-reisen van Coetsjen legt) te staan.

Het is ook al redelyk wel bevolkt, alsof 'er veel Heidenen, Mooren, Malabaars, St. *Thomas* Christenen, Jooden, Chineesen, Portugeesen en Nederlanders in wonen; behalven dat ook het ganfch Koningryk van Coetsjen zeer volkryk is.

Men heeft daar ontrent landwaard in ook veel Aldes, of dorpen en vlekken, die zeer vermakelyk leggen, en van menschen krioelen. Heerlyke velden, en uitnemende schoone bosschen ziet men hier; doch men oordeeld echter Coetsjen zoo gezond niet, als wel andere steden hier ontrent, om dat het wat laag legt, en het land eenigfins moerassig is.

Het heeft overvloed van allerlei schoone vruchten, en niet mindr van allerlei Indische schoone visch, zeer goed vleesch, en van alles wat verder genoegen geven kan.

Daar zyn 'er, die willen, dat de Koning van Coetsjen van 't geslacht van den ouden Keizer van Malabar, *Affavama Perimel* is; doch dit vereischt meer bewys, als ons daar van voorgekomen is.

Buiten de stad heeft men ook veele Luffhoven, hoedanige men 'er ook veel op dese en gene Eilandekens, hier en daarin de Rivier leggende, zeer fraei, al van de tyden der Portugeesen af, aangelegt ziet.

Ons
Comptoir
hier.

In dese stad is ons Hoofd-Comptoir van de geheele Malabaarsche kust, alwaar onse Bevelhebber van dese kust zyn verblyf houdt, benevens zynen tweeden, en alle de verdere Bedienden, tot dit Comptoir behoorende, die al redelyk veel in getal zyn.

Ook staan alle de andere Comptoiren, als van Cananoor, Cranganoor, Porca, Calicoylan, Coylan, en wat dies meer is, (en daar wy wederom Opperhoofden, Onderkooplieden, &c. met hunne onderhorigen leggen hebben) onder den zelve.

Zyn maandelykse befolding is als die van een ander Commandeur, te weten, 150 gl., zyn randsoen, als dat van een Landvoogd, te weten, 20 Ryxdaalders 's maands voor zyn tafel, en verder het zelve, dat zoo een Landvoogd meer uit het Pakhuis van de E. Maatschappy heeft, dat wy onder Amboina's stoffe zien kunnen.

En zoo is 't ook met de maandelykse befolding, en buitenvoordeelen, of de randsoenen, der verdere Bedienden, die men daar mede zien kan.

Ver-
scheide
Verga-
ringen
hier.

Hier is ook een polityke Raad, bestaande uit den Commandeur, Opperkoopman, en eenige Kooplieden der buiten Comptoiren, Fiscaal, en Soldy-Boekhouder.

Ook is 'er een Raad des Gerichts, een Raad van Kleene- en Huwelyx-zaaken, en een Weeskamer.

Ook is de wyse van Regeering in het algemeen hier byna even eens, als in een ander Commandement of Gouvernement der E. Maatschappy.

Volgens een oude gewoonte, placht van oude tyden af al de Peper, hier om strecks in de 4 Koningryken vallende, alleen tot Coetsjien gewogen te werden. Het zy dat de Portugeesen het daar toegebracht hebben, of wel de Inlanders zelf, te meer, alsoo de goede gelegenheit der Rivier van Coetsjien daar veel aanleiding toe gaf, en om dat Porca een vuil strand, en weinig Peper heeft, behalven dat ook de landen der andre Vorsten meest in 't binnen-water, daar ontrent, leggen.

Ondertusschen werd 'er ook veel Peper te lande vervoerd, dat de strand-Vorsten, met welke alleen de E. Maatschappy in verbond staat, niet kunnen beletten. Daar beneven hebben alle de Vorsten op Malabar te weinig gefag over hunne onderdaanen, die zeer trouwloos, en niet genegen zyn die contracten zoo stript na te komen.

Ook waren in 't eerst buiten die verbintenis de Vorsten van Amelekatti, Erpelin, en Teckenkoer, en die van Goundre, Carnapile, Atuigin, &c. welke laatste eenigins onder den Trevancoeter staat.

Op het Eiland, waar op Coetsjien legt, heeft men 2 a 3 mylen bezuiden de stad, het dorp St. Jago, alwaar sich dan een weinig Zuidelyker weer een langwerpig Eiland, wat dieper landwaard in, opdoet.

Van de bezetting der gansche kust van Malabar zouden wy verscheide merkweerdige zaaken hier konnen ter neder stellen; doch houden die om verscheide gewichtige redenen, en om de vyanden van onsen Staat geen licht hier in te geven, by ons.

En daar na volgd, een weinig Zuidelyker, weder een driehoekig Eiland, waar op men in 't midden aan strand, wel 5 a 6 mylen van Coetsjien, het dorp St. Andre, en op de Zuid-kant de stad, of 't vlek Porca, leggen ziet.

Dit is de Hoofd-stad van het Koningryk van den zelve naam, dat anders ook wel Percatti genaamd werd. Het legt ontrent op 10 graden.

Dit Ryk begint wat bezuiden Coetsjien, en eindigd wat benoorden Calicoylan.

De stad, of 't vlek, is van zeer weinig belang, zynde van die zelve trant, als alle de Inlandsche plaatsjens; doch het Paleis van den Vorst is weerdig besien te werden, gelyk de Heer Commandeur Lobs op Coetsjien A°. 1678 dit weerdig vond, om het te laten afteekenen.

Dit Koningje zegt ook recht tot de Kroon van Parouw te hebben.

Men gaat van Coetsjien, om op Porca te komen, na Castelle, en van daar op Motom, en dan al verder op Sremogelaan, van waar men dan op Porca komt.

Wy zyn met dien Koning, na dat wy hem overwonnen hadden, altyd in een goed verstand gebleven, zoo dat wy ook hier een Logie hebben, gelyk mede de Engelsen, al zedert een geruinen tyd, om van daar Peper, &c. te vervoeren.

Pas bezuiden Porca heeft men weer een zeer klein Eilandje, en noch een weinig Zuidelyker, of 7 mylen van Porca, ontmoet men, mede op een Eilandeken, de stad of 't vlek Calicoylan, zynde mede de Hoofd-plaats van een Koningryk van dien zelve naam, waar over ook een klein Koningje het Oppergebied voerd.

Zy legt 4 mylen bezuiden Porca, en 2 mylen benoorden Coylan, op 9 graden.

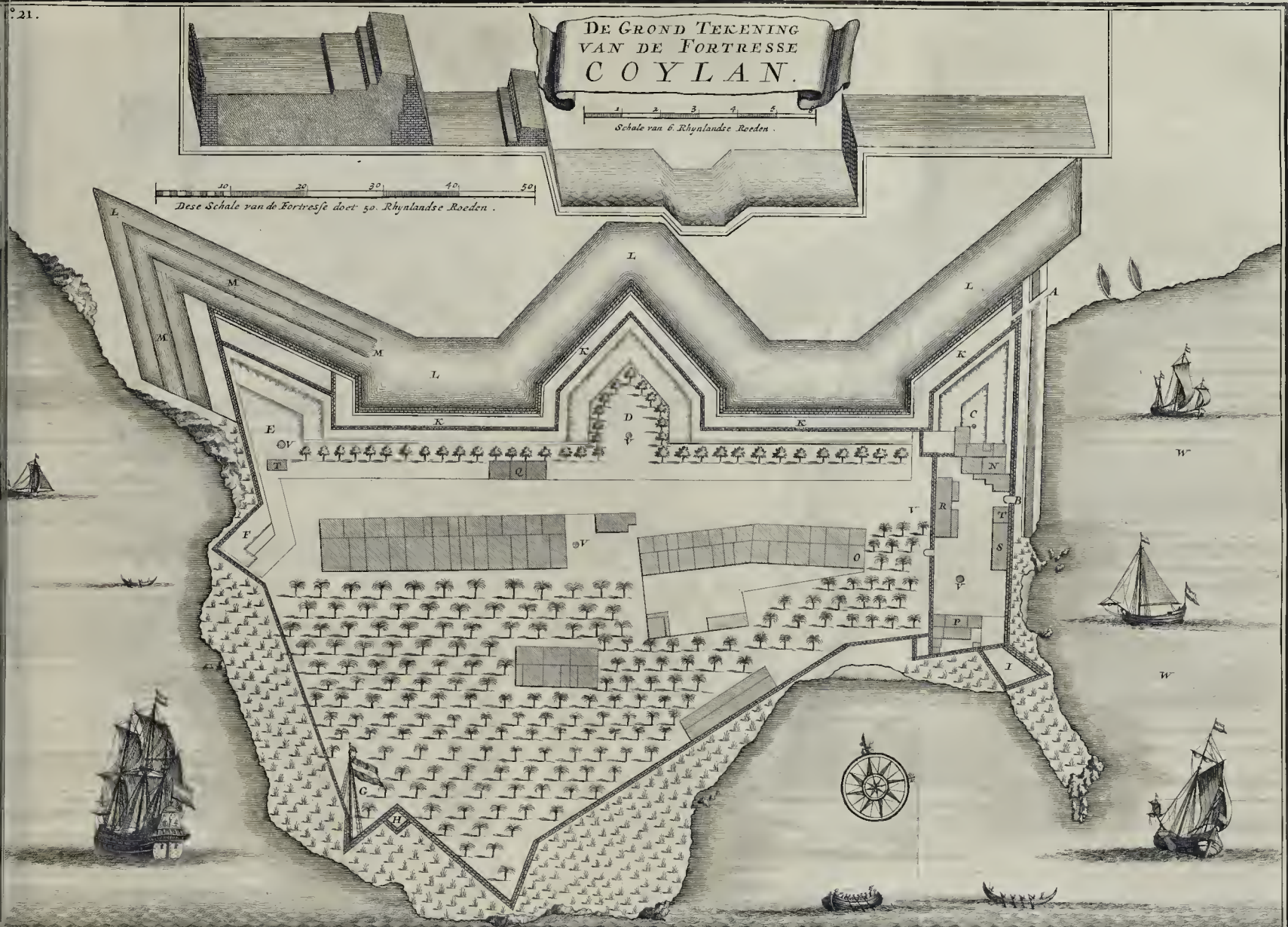
Wy hebben daar van ouds her al mede een

DE GROND TEKENING VAN DE FORTRESSE COYLAN.

Schale van 6 Rhylandse Roeden.

Dese Schale van de Fortresse doet 50 Rhylandse Roeden.

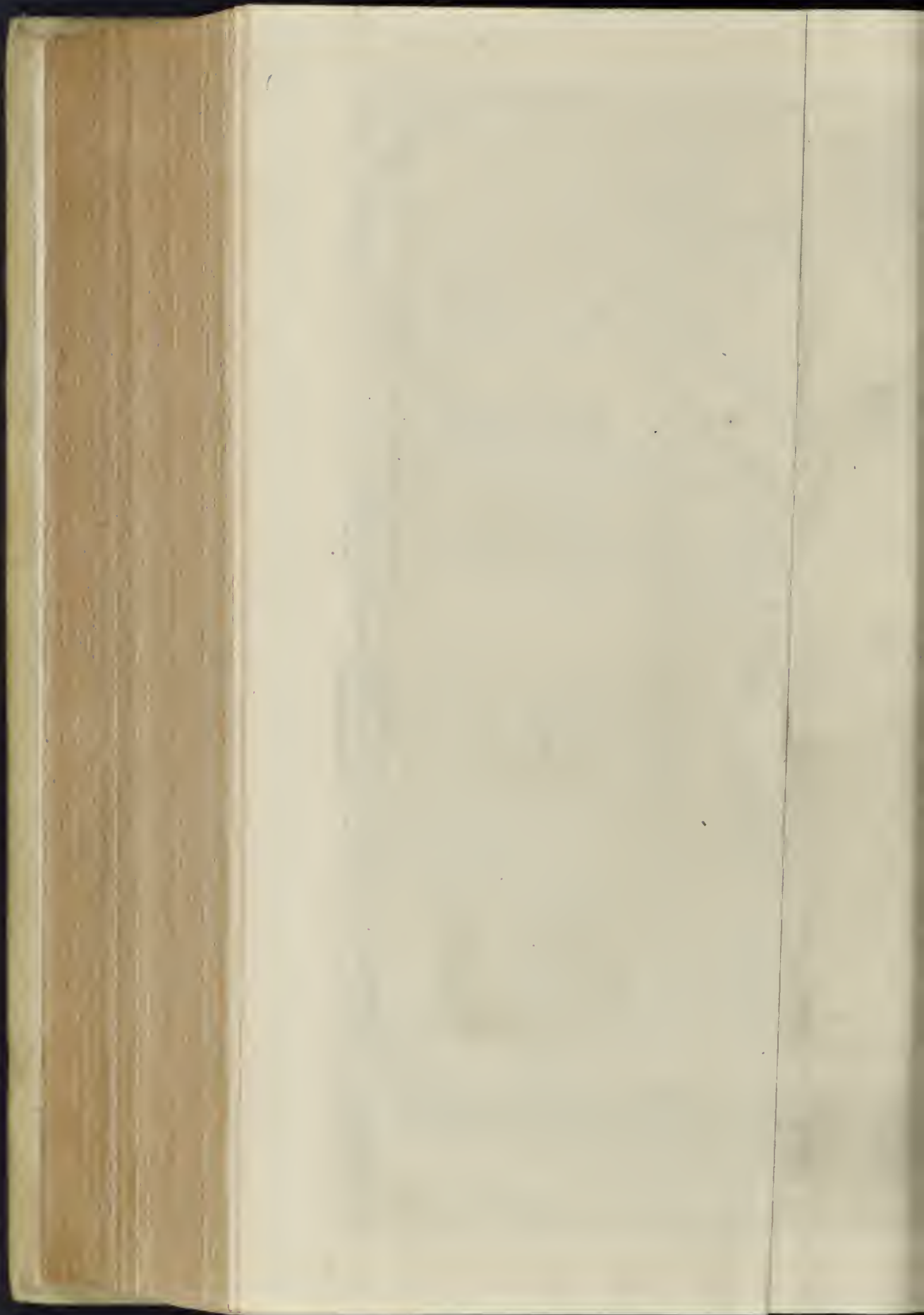
De Ingaanch off buyten Riek.
 De Poort van't Fortres.
 De Punt Madure.
 De Punt Ceylon.
 De Punt Malabar.
 't Waterpas van die Punt.

G. De Ylange Stock.
 H. Reduvt van outs de Krust Toren.
 I. 't Waterpas aan de bay cant.
 K. De besloeten Tance bree onder de Puntca.
 L. De Gragt.

M. Diepte uit midden van de Gragt onder de Punt Malabar.
 N. Opperhoofs Wooning.
 O. Officers Wooning.
 P. Boeckhouders Wooning.
 Q. De Krust Kelder van Outs, au cea

Gonong van 't Opperhoofs Wooning.
 R. Compagnies Negitie Packhuys.
 S. Compagnies Kiecken Packhuys.
 T. Corps de Garde.
 V. Verscheide Water Putten.
 W. De Bay

In de overige Bloeken en Huysen, woonen verscheide 's Compagnies dienaeren sijn Officieren als Seldnaten, perilers is het Fort met een vermakelyke Beschagie van vrugtbare clappus Beomen versien.
 Joh. van Braam, et C. onder de Linden, Excud. cum Privilegio

DE STADT DABUL

De Kult van
DABUL.

ALDUS VERTHOONT HEM DABUL, LEGGENDE, TER REEDE OP 6 VADEM WATER.

A. t Fort ofte de Stadt leit 3 Myl Oost 2 Noorden.

B. De hoek vant Cappelleken S. O ten O. 2 ofte 3 Myl.

C. De hoek vant Lant S. O 4 S. 3 Myl.

D. De andere hoek leit recht N. 12 Myl.

E. t Hooghe Berghue Oost ten Noorden.

F. Een deel geboomte N. O. ten Oosten.

een Logie gehad, voornamelyk, om dat 'er al vry veel Peper valt, waardoor dit Comptoir redelyke goede winften geeft.

Het plagt in oude tyden een plaats van grooten handel en vaart te zyn, alfoo van hier sterk op 't Rooode Meir gehandeld wierd; doch dat is nu niet meer.

Hier pas bezuiden legt de stad, en 't Ryk Carnapoli, daar wy ook een Comptoir hebben.

De stad Coylan, of Coelang, de Hoofdplaats van een Koningryk van de zelve naam, legt op ruim 8½ graad Noorderbreedte, op 't vaste land, dat een en 't zelve met den uithoek Comoryn is.

Zy vertoond sich pas bezuiden een groote Rivier; doch hare rechts-ban begint pas buiten Calicoylan, en strekt sich tot aan den uithoek Comoryn uit.

Dit Koningryk is ontrent 15 mylen lang.

De stad is in 't Westen zeer door Rotzen en Klippen, hoewel ook met goede muuren, wallen, en een nette watergracht, versterkt.

Wy hebben hier een Comptoir, en een Koopman, als Hoofd, nevens eenige andere Bedienden.

Ook heeft zy een fraeje Vesting, die wy hier nevens by N°. 21 in prent vertoon.

Buiten dit Coylan, is 'er nog een Malabaars, zynde een open vlek, dat niet veel fraeis, dan 't Palcis van den Koning, en een fraeje Pagode, heeft.

Het Ryk is opgepropt van volk, en hier en daar landwaard in van veel vlekken, en dorpen voorfien.

Wat buiten Coylan is 't zeer vermakelyk, bosch-ryk, lommerig, ook zeer water- en visch-ryk, zoo dat men 'er alles overvloedig heeft, van vruchten, visch, vleesch, en gevogelte, wat men wenschen kan.

Het land daar om streeks is meest laag land, en men fiet 'er geen gebergte, als dat van Ballagate in 't N. O.

Noch wat om de Zuid heeft men Brinom, en noch wat nader aan den uithoek van Comoryn (by Ptolomus Promontorium Cori, en by Plinius Promontorium Colaicum genaamd) fiet men Tengnapatam; waar na men by desen uithoek, het einde van 't vast land van Indiën beweften de Ganges, komt, en zoo verder in het Ryk van den Teuver, of van den Trevancoor, die tot Madure zyn Hof houd, en een machtig Prins is.

Buiten de gemelde, hebben wy hier onse Comptoiren op Trevancoor, Pesa, Batimere, en op meer andere kleene plaatsen.

Na dat wy dus verre 't land van Malabar beschreven hebben, zouden wy nu

ook wel wat breeder over de boomen, gewassen en planten, die hier heerlyk zyn, konnen spraken; doth dat is zeer uitvoerig in 't Latyn, door den Heer *Henrik Adriaan van Rheede*, Heere tot *Drakestein*, en van *Meydrecht*, in een Werk, *Hortus Malabaricus*, of *Malabaarsche Thuin* genaamd, gedaan.

En hoewel ieder land noch al dese en gene boomen in 't byzonder heeft, echter komen de meeste landen en Koningryken van Indiën al in de meeste Hoofdsoorten van boomen over een, die wy onder de stoffe van Amboina reeds uitvoerig beschreven hebben.

Even zoodanig is het hier ook met de meeste Dieren, Vogelen en Visschen gelegen, die ten grootsten deele, met de reeds beschreven in de vorige Landvoogdye, zeer weinig uitgesonderd, over een komen.

Van den aard, dracht, en kleeding van dit volk, valt niet veel te zeggen, alfoo zy, in opzicht van de zelve, van de oude volkeren, en andere Indiaanen, niet veel verschillen; doch wat hun verw, of koulcur belangt, zy zyn zoo zwart, als de Bengalers; doch leelyker, en zoo wel niet befeden van aangesicht; ook vallen zy wel zoo moorddadig en wreed, vercieren ook neus en ooren met allerlei ringen.

De Taal van dit land is de Malabaarsche, zoo na dit landfchap genaamd. Zy werd niet alleen hier, maar ook op 't Eiland Ceylon, en in meer andere Ryken landwaard in, gesproken; en hoedanig zy geschreven werd, kan men by *Baldens* zien.

De Malabaaren zyn groote liefhebbers van de Dicht- Rym- en Zang-konst, bewarende de oudite Geschiedenissen van hun land in Versen, die 72 syllaben lang, en echter fraei zyn, welke zy gewoonlyk dagelyx zingen, om zoodo gevallen van hun land te onthouden.

De Waaren, die hier vallen, zyn dese navolgende:

- Ryft.
- Peper.
- Cardamom.
- Gember.
- Wilde Kaneel.
- Boter.
- Verfcheide soorten van Kleeden.
- Klappus-Olie.
- Ebben- } hout, in Coetsjien.
- Sappan- }
- Kaliatoers- }
- Allerlei schoon Timmer-hout.
- Oude Pinag.
- Wasch.

Dieren; &c.

Kleeding, aard, verw der Malabaaren.

De Taal:

Waaren, hier vallende.

De Waaren, hier getrokken, zyn dese: En getrokken: Am- B 3

Amfioen.
Koper.
Vermilioen.
Quikzilver.
Nagelen.
Nooten.
Foelic.
Spiauter.
Tin.
Eenige kostelyke Kleeden.

Met hoe groote dapperheit de Nederlanders sich van dit ganfch land Meester gemaakt hebben, zullen wy in 't gevolg zien, doch met een woord moeten wy hier maar zeggen, dat de onkosten van dese en gene Isterkten te maken, en de zelve hier en daar te verminderen, de onsen in 't eerst op veel geld gestaan hebben.

Zware onkosten der Vef-ting-bouw hier ge-vallen.	Die van Coetsjien beliepen	118478: 6: 4
	Die van Cananoor	24520: 12: 15
	Die van Coylan	25408: 1: 8
		<hr/>
		f 168407: 0: 11
	Waar by dan noch van andere onkosten van de Vef-ting-bouw quamen	87970: 0: 0
		<hr/>
		f 256377: 0: 11

Welke fomme, tuffchen de 2 en 3 tonnen gouds beloopende, de Handelboeken op dese kuff A°. 1672 (waar in dese onkosten dus te zamen opgebracht werden) al een groot stuk in dien eerften tyd te rug gefield heeft; zoo dat dit Comptoir al eenigen tyd van nooden gehad zal hebben, om dit achter-ftal weer te boven te komen.

De winften, die hier vallen, moeten voortkomen, of van de Koopmanfchappen die wy daar brengen, of verder in 't vertieren van Peper, (den Hoofd-Handel defes lands) Kardamon, Wafch, Gember, Sappan-hout, &c. Onder alle de Waaren, hiervallende, was 'er geen, die ons meer naedele dede, als de wilde Kancel, die men den Inlander zoo niet beletten kon uit 't land te voeren, hoe-wel de Koning van Calicoylan, en die van Erpelin, veel konden doen, om het te beletten, waar toe zy gedurig aange-maand wierden.

En aangefien de bezetting in Coetsjien, en de onderhoorige Comptoirn van Cananoor, Paleport, Porca, Calicoylan, nevens noch eenige andere kleene Logien (in tyd van Vrede) op 400 a 500 koppen gefchat wierd, die men gifte wel 80000 a 100000 gl. jaarlyks te zullen kosten, zoo zouden haar Edelheden geerne sien, dat hier zoo veel winften mochten overfchieten, dat dese kosten konden vereffend werden, waar toe groote hope was, dewyl men te gemoet zag, dat de E. Maatschappy (zoo maar de Contracten na gekomen, en daar wel op gepast wierd) jaarlyx hier wel 1000 lasten Peper, a 1 fluyver 't pond zou kunnen bekomen, waar by dan wel zoo veel winften zouden verkregen werden, om, zoo de bezetting, als ook de verdere onkosten der kleene vastigheden op de voornoemde Comptoirn gebouwd, te betaalen, en daar uit te vinden. Onder welk voor al ook wel op de poft van Paliport moet gelet werden, alfoe dit recht tegen over des Samoryns landen, als een grens-paal, legt.

Z A A K E N

V A N

M A L A B A R.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Saken van Malabar. Afframa Perimel A°. 970 Keifer van Malabar. De Portugezen komen hier. Cavillan op Malabar allereerst ontrent A°. 1492. Vasco Gama komt A°. 1498 voor Calicoet. Verraad tegen hem gefmeed. Vertrekt tydig. Komt ook voor Goa. A°. 1500 komt Capraal voor Calicoet. Word zeer vriendelyk, doch geveinsd, van den Vorst behandeld. Zyne verrichting hier. Vertrek A°. 1501. A°. 1502 vertrok weer Vasco Gama, Novio, Soderio, en Estevan Gama. Novio op Coetsjien, en zyn verdere voorvallen. A°. 1503 gaan Alfonso en Francisco d'Albukerk na Indiën. Gama komt weer voor Calicoet en Coetsjien A°. 1503. Komt 1504

1504 weer in Portugal. Trouw van Triumpara, Koning van Coetsjien. Soderio's trouwloofje daad. En die Vorst door den Samoryn beoorlogt, en geslagen. Die elders vlugt, en sich dapper verweerd. Soderio's lot. Wat door beide de Albukerken A°. 1503 voor Coetsjien verricht is. Alfonso d'Albukerk A°. 1504 weer na Portugal. Patieco slaat des Samoryns Leger A°. 1504, verscheide maalen. Alvarenga komt A°. 1504 op Malabar, en veroverd Cranganoor. Almeida 1ste onder-Koning A°. 1505. Zyne verrichtingen. Voorval op Ceylon, en Coetsjien. Die van Calicoet A°. 1506 geslagen. De Vesting van Anchediva afgebruken. A°. 1506 Alfonso d'Albukerk weer na Indiën. Werd A°. 1509 onder-Koning. Taft den Keizer aan, dog wierd geslagen, en gewond. Veroverd A°. 1510 Goa. De zyne dwingen hem dit weer te verlaten. Triumpara's dood, en zeldzaam gevolg 'er op. Albukerk herwint Goa in November A°. 1510. Vrede met den Samoryn. Sterkte in Calicoet gebouwd. Goa by de meeste stemmen ingehouden. De stad, en landstreek van Dabul afgebeeld. Alvarenga A°. 1515 3de onder-Koning. Goa in gevaar van herwonnen te werden. Siqueira 4de onder-Koning A°. 1519. Zaaken onder hem voorgevallen. De Vesting van Calicoet A°. 1525 afgebruken. Sampajo neemt A°. 1528 Porca in. Dui veroverd A°. 1531. Campson zend zynen Zee-voogd na Indiën A°. 1538. Die geslagen werd. Goa door den Koning van Viziapoor A°. 1586 ingenomen; dog weer aan den Portugees by een Vrede overgelaten. Wat al onder Goa behoord. De Koning van Nasfinga, of Bisnagar, Goa's oudste Heer. Verdere zaaken der Portugeesen alhier. Zaaken der Hollanders op Malabar. Steven van der Hagen komt A°. 1604 voor Goa. En voor Cananoor. Brief des Konings aan hem. Zyn komst voor Calicoet. En zyne verrichtingen aldaar. Zyn verbond met den Samoryn. Komt voor Coetsjien, en Colombo. Van Caarden komt A°. 1607 voor Goa. Zyn verrichting daar. Hy komt voor Calicoet en Panane. Bewind dat den Samoryn, en de Portugeesen, vrienden waren. De Zee-voogd Verhoeven komt A°. 1608 voor Calicoet. Gaat met eenige der voornaamste na den Keizer. Hoe hy dien uitgedoft vond. Werd zeer vriendelyk van hem ontfangen. Beschenkt den Keizer, die hem, en de zynen weer beschenkt. Verschynd nader in 's Keizers-Raad. 's Keizers voorstel, en Verhoevens antwoord daar op. Hy vernieuwd het vorig verbond. Zyn verdere verrichting alhier. Komt voor Coetsjien. De Heer van Speult's Contract met den Samoryn A°. 1626 gemaakt. Verdere voorvallen hier met de Portugeesen en ons.

HEt oudste Verhaal, van de Zaaken van Malabar ons voorkomen- de, is 't gene Vincent le Blank ons oppert, die zegt, dat 'er over 600 jaaren (in zyn tyd te rekenen, en hy was A°. 1570, of daar ontrent, in Pegu, of in Indiën) een Keizer van geheel Malabar geweest is, *Afframa Perimel* genaamd, die zyn Hof tot Coylan hield, diens Ryk sich van de Kaap Comoryn, tot aan 't Koningryk van Canara, of tot de stad Mangaloor, uitsprekte, en die door de Arabiers, die tot Calicoet quamen handelen, en hunne Waaren venten, bevogten zynde, om Mohhamedaansch te werden, na Mekka trok, om beter en vaster gronden van dit nieuw Geloof te haalen, doch hy stierf daar,

na dat hy zyn Ryk aan de Koningen van Cananoor, en eenige anderen (geyk wy reeds gesegt hebben) verdeeld had, dog het Ryk van Calicoet had hy aan een van zyne Neeven, (in den naam van den Samoryn, dat is opper-Vorst, of Keizer over 't werldlyke, overgegeven; gelyk hy dat van Coylan aan een ander Koning, met de naam van Cobritin, dat is, opper-Vorst der Bramines, nagelaten had; hoewel 't naderhand in 13 a 14 kleine Ryken verdeeld is; doch de hendaagse Samoryns zyn weer Heidens geworden.

Als de Malabaaren den Duivel vertoorn hebben, offeren zy een witten haan, gelyk wel eer de Heidenen aan Hercules, aan de nacht, enaan *Aesculapius*, deden.

PORTUGEESCHE ZAAKEN.

NA dit verhaal, en na desen tyd, kunnen niet nalaaten, daar van hier weder dat gene, het welk betrekking tot Malabar heeft, in 't korte te zeggen.

Wy hebben in ons Eeerste Deel daar van reeds in 't breede gesproken; doch

Wy hebben getoond, hoe Koning Jan de II. twee Mannen, te weten, *Pedro Covillan*, en *Alfonso Payva*, uitgedoofd hebbende, om den weg van

Covillan op Malabar ontrent A°. 1492. In-

Indiën te ontdekken, zy over Alexandryen en Memphis na Aden, en hoe toen *Payva* na Æthiopiën, doch *Covillan* na Indiën, voortgetrokken, en allereerst ontrent A°. 1492 tot Goa, Calicoet, Coetsjien, en in meer andere plaatsen aldaar, gekomen is.

Vasco
Gama
komt
Ao. 1498
voor Ca-
licoet.

Daar op quam Koning *Jan de II.* A°. 1495 te sterven, en wierd door *Emanuel* vervangen, die A°. 1497 den 9 July *Vasco Gama* met 4 Schepen, niet zoo zeer om te Oorlogen, als om dat gewest nader te ontdekken, na Indiën zond, van zynen Broeder, *Paulo Gama*, *Nicolao Celio*, en *Gonsalo Nunba* op dien tocht verfeld.

Met 3 deser Schepen (alsof hy 'er een ontrent de kust van Quiloa verbrand had) ontdekte hy den 20 Mey A°. 1498 het land van Indiën, of de bergen van Calicoet, en quam noch op dien zelven dag ontrent dese stad ten anker.

Verraad
tegen
hem ge-
smeed.

Ten eersten wierd hy van den Samoryn op Panane (daar hy na toe ging, latende 't geslag over de Schepen aan zyn Broeder) zeer wel ontfangen, en heerlyk ingehaald; doch niet lang daar na zochten de Mooren (vreesende, dat sy quamen, om hunnen handel over 't Roode Meir, Egypten, en Syrien, op Venetien te veridelen) hem by den Keizer verdacht te maken, en den Vorst te bewegen, om *Gama's* Schepen te overrompelen, en hem zelfs om hals te brengen.

Vertrekt
tydig.

Hy door *Monzaida* (een Turk van *Tunis*, die hem allereerst, toen hy op de Rheede quam, ontmoette, en met hem na Panane ging) van den toeleg gewaarschoud zynde, ontquam noch tydig het gevaar, nam een van des Samoryns Vaartuigen, waar in eenig volk en goederen, die hy, na veel moeite, noch kreegen, weder, en vertrok van daar, zoo als men hem met een Mossel-Vloot, die door een storm verstroyd wierd, tegen het op nieuw gegeven woord meende aan te tasten.

Komt
voor Goa

Een opgekomen Travaad dreef hem van de wal, eerst na *Anchediva*, en hy quam daar na voor Goa ten anker; doch, sich daar mede niet al te veilig achtende, zettede de reise na Portugal voort, en quam daar in September A°. 1499 met 2 Schepen, tot groote vreugd van allen, weder aan te landen.

Ao. 1500
komt
Kapraal
voor Ca-
licoet.

Ao. 1500 den 8 Maart zeilde *Pedro Alvares Kapraal* met 13 Schepen uit, waar van 'er een door storm weer na Portugal keerde. Hy verloor door een tweede storm 4 Schepen, en quam den 13 September met 6 Schepen voor Calicoet ten anker, alwaar hy van den Samoryn zeer wel ontfangen, en aan de zynen toegestaan werd, om in die stad vry en vrank

te handlen, gevende hen een zeer goede woning, om hunne goederen daar in te bergen.

Alles was echter in den grond hier mede geveinsd werk, en gelyk de Mooren hem immers zoo zwart als *Gama's* by den Keizer gemaakt hadden, alsof lieten zy ook niet na te bewerken, dat zyn wooning overvallen, om verre gehaald, en dat 'er 50 van 70 man gedood wierden.

Hy nam wel eenigzins wrake hier, over, doch dat kon hem weinig helpen, weshalven hy best keurde na Coetsjien te vertrekken.

Alwaar gekomen zynde, wierd hy van dien Koning, *Triumpara* genaamd, zeer wel ontfangen, maakte een verbond met hem, gelyk ook de Koning van Cananoor, en Coylan, kort 'er aan zyne vriendschap verfogten.

Hy liet tot Coetsjien 2 voorname Portugeesen, om de zaaken van den Koning waar te nemen.

Daar na vertrok hy, zoo als die van Calicoet met 20 Vaartuigen op hem aanvallen wilden (dat zy echter niet dorsten doen) na Portugal, giede A°. 1501 op Cananoor by dien Koning, volgens zyn belofte, aan, wierd daar wonderlyk beleefd van desen Vorst, die hem alles, wat hy noodig had, en zelfs ook geld aanbod, ontfangen, en vertrok den 16 January van daar, verloor ontrent *Mombaza* een Schip, en quam den 31 Augusty tot *Lisbon* behouden met de andere aan.

In dit zelve jaar 1501 had Koning *Emanuel* 3 Schepen onder *Joan Novio*, A°. 1502 onder *Vasco Gama* 10, en onder *Vincent Soderio* noch 2, of, zoo anderen willen, 5 Schepen doen toetakelen, die zamen den 10 February A°. 1502 vertrokken, waar op in April noch 5 Schepen, onder *Estiven Gama*, Neef van *Vasco*, volgden.

Novio quam tot Coetsjien, en werd van dien Vorst zeer wel ontfangen, vertreckende van daar na Cananoor.

Hy wierd door die van Calicoet wel met 100 Vaartuigen aangetast; doch sloeg hen in roeten, dwongse tot vrede, hoewel zy die bedrieglyk hielden, en vertrok toen weer na Portugal, daar hy den 11 September A°. 1502 quam.

Ondertuffehen quam *Vasco Gama* weder te Calicoet, daar hem de Samoryn al weder de vrede, doch zeer bedrieglyk, aanbod; waar op *Gama* enige Malabaaren, die hy gevangen gekregen had (alsof de Vorst hem zyne groofde goederen niet weer toezond, en zelf op zyn schryven niet eens antwoorde) om hals bragt, de stad Calicoet beschoot, en toen na Coetsjien vertrok, latende

Soderio hiet, om de kust te beveiligen.

De Samoryn, weer een bedriegelyke Vrede aanbiedende, zocht *Gama* andermaal te overvallen, die 't ontquam. De Vorst, ziende, dat alzyne listen, om *Gama* in de knip te krygen, idel waren, zocht den Koning van Coetsjien doorbeloften en dreigementen te bewegen, om den Portugees af te vallen, en om *Gama* te verraden.

Daar op vertrok *Gama* met 13 Schepen na Cananoor, wierd door 29 Vaartuigen van den Samoryn aangetaft, die *Gama* op de vlugt dreef, doodende 300 man, en 2 van de Vaartuigen veroverde.

Hy vertrok toen na Cananoor, en maakte een verbond van vriendschap tusschen desen Vorst en den Koning van Coetsjien, doende dien eersten beloven, dat hy den laatsten nooit moejen zoude.

Hy liet daar ook eenige Portugeesen, die hy den Koning van Cananoor aanbeval, en vertrok in December A^o. 1503 weer na Portugal, daar hy den 1 September A^o. 1504 ten anker quam.

De Coetsjiente Koning, *Triumpara*, ondertusschen zeer sterk door zyne Hovelingen aangezocht, om de Portugeesen aan den Samoryn over te leveren, keurde best, getrouw te blyven; waar op kort 'er na *Soderio* hier quam, die van *Didaco Ferdinando Correa*, Agent van Koning *Emanuel* in Coetsjien, verzocht wierd den Koning van Coetsjien, alzo die, om zyne bewezene trouw aan hunne Natie, door den Keizer in 't korte stond aangetaft te werden, dog by te staan, en van daar dog niet te verzeilen; doch hy ging, zonder zich hier aan te krennen, zynen gang, vertrok na 't Roode Meir, en liet dezen braven Koning dus leelyk in de pekkel zitten.

Na 't vertrek van *Soderio*, wierd *Triumpara* weder aangezocht, om de Portugeesen te verlaten; doch, dit weer van de hand wyzende, is hy van velezyner Hovelingen schendig verlaten, en door den Samoryn met een groot Leger, waar mede hy tot aan Rapelin, 16000 schreden van Coetsjien, quam, beoorlogd.

De Portugeesen raadden hem zelf, dat hy zich, om hunnen wil, niet bederven zou; doch hy wilde egter hen getrouw blyven, hoewel zyn Leger in de vlugt geslagen wierd; en na dientyd weer aangezocht, en egter tot geen ontrouw te brengen zynde, nam hy met de Portugeesen, die by hem gebleven waren, de vlugt na zeker Eiland, daar hy wel weer bestormd wierd, doch sloegden vyand dapper af, dwingende den zelven, alzo 't regen-moesson aanquam, op te breken.

Ook had *Soderio* in dien tusschen-tyd

zyn leven, nevens synen Broeder, en 3 van zyn 6 Schepen by Kaap Guardafuy verlooren, een rechtveerdige straffe Gods, voor zyn bewesene ontrouw aan den getrouwen Koning van Coetjien.

Alfonso d'Albukerk, 8 dagen voor *Francisco* A^o. 1503 uitgelopen zynde, was de laatste egter den eersten voorgekomen, en met 2 zynere Schepen eer, dan hy, nevens *Nicolao Celio* voor Anchediva (of oud Goa) ten anker gekomen, zynde zyn derde Schip gebleven.

Hy liep na Cananoor, hoorde daar, hoe *Triumpara* met een ongehoorde trouwen, tot zyn groot nadeel, aangehangen, en hoe de trouwloose *Soderio* hem verlaten had.

Daar op liep hy ten eersten na het Eiland Vaypyn, waar op zich die Koning sterk gemaakt had, alwaar toen *Duarie Patieco*, met *Alfonso* uitgezeild zynde, mede zeer gevallig quam.

Francisco d'Albukerk vereerde aan desen zoo trouwhertigen Vorst, in erkentenis van zyne trouw, 10000 Dukaat, nam 't Eiland Rapelin in, versloeg den vyand, eenen afvalligen Vorst van *Triumpara*, en verzocht dezen Koning, om hier een sterke te bouwen, dat hy hem toestond, en die den 27 September A^o. 1503 begonnen wierd, op welken tyd *Alfonso d'Albukerk* mede voor Coetsjien ten anker quam, waar door die Vesting te eer voltrokken wierd.

Ondertusschen sloeg *Patieco* een Vloot van den Keizer van Malabar, 34 Barken sterk, voor Coetsjien op de vlucht, terwyl *Alfonso* na Ceylon zeilde, en met dien Koning een verbond maakte.

Kort daar aan verzocht de Samoryn vrede, die hy op die voorwaarde verkreeg, van dat hy al 't geroofde van de Portugeesen weder geven, en hen een lading Peper, binnen zekeren tyd, aan boord leveren zou, dat hy ook naquam; doch *Didaco Ferdinando Correa*, een Schip van den Samoryn, met Peper geladen, tegen de getroffen vrede, aantastende, en *Francisco d'Albukerk* de klagten van *Nanbeadrin* hier over in de wind staande, zoo brak het weer tot een openbaren Oorlog uit.

Francisco d'Albukerk, en *Celio*, lieten beide in Indiën hun leven, zonder dat my geblickenis, hoe zy omgekomen zyn; doch *Alfonso* is den 17 July A^o. 1504 weer voor *Lisbon* ten anker gekomen.

A^o. 1503, na 't vertrek der *Albukerken*, wierd Koning *Triumpara* met een zwaren Oorlog van den Samoryn bedreigt, die, ziende, dat hem *Patieco* met zoo weinig volk van de *Albukerken* gelaten was, eenigzins bevreesd wierd; doch *Patieco* taft het Leger van den Samoryn, 37000 man sterk, zeer onverwacht den

Beide de
Albuker-
ken A^o.
1503
voor
Coe-
tsjien.

Alfonso
d'Albu-
kerk A^o.
1504
weer in
Portugal.

Patieco
staat des
Samor-
yns Le-
ger A^o.
1504.

16 Maart A°. 1504 aan, en dreef hen op de vlucht.

De Keizer, den stryd met 300 Vaartuigen, en 15000 man, en daarnooch andermaal hervattende, wierd elendig, tot viermaal toe, op de vlucht gedreven, waar over hy, mistroostig geworden zynde, zyn Ryk aan *Naubadarim* overgaf, en in een Klooster ging; in welchen tyd van 4 a 5 maanden *Pactico* al dese groote daden verrichtte, en met verscheide Vorsten ontrent September A°. 1504 vrede maakte.

Alvarenga A°. 1504 veroverd Cranganoor.

Ontrent desen tyd quam *Lopez Zonar Alvarenga* met 13 Schepen in Indiën, of op Malabar, belegerde den Koning van Cranganoor, Bondgenoot des Keizers van Malabar, in zyne Hoofd-stad, stak Cranganoor door slingers in den brand, nam het zelve in, en vernielde alles, wat hy 'er van de Heidenen en Moornen in vond; keerende A°. 1505 weer na Portugal.

Almeida eerste onder-Koning A°. 1505

A°. 1505 quam *Franciscus Almeida*, als eerste onder-Koning van Indiën, uit, verscheen den 13 September voor Anchediva, in welchen tyd *Merlaus*, Koning van Onor, ook eenen *Timoja*, hem om vrede verzogten, en die ook verkregen.

Zyne verrichting.

Zyn Zoon *Laurens* nam een sterk Kasteel by Anchediva in; doch de Koning van Onor viel hem trouwloos af, waar op hy Onor aantast, alles op de vlucht jaagd, 14 van hunne Vaartuigen verbrand, en hem dwong, zyn leven van hem af te bidden.

Op desen tyd verzocht de Koning van Narfinga ook, om een verbond met hem op te richten; ontrent welchen tyd *Almeida* aan den Koning van Cananoor verzocht, om hier een Velling te bouwen, dat hy hem toestond, en waar in hy als de eerste Bevelhebber *Lopez Brit* stelde.

Voorval op Coylan.

Tot Coylan, daar *Antonio Sala*, *Emanuel's* zaaken waarnam, was de zelve vermoord, of wel, door onvoorsichtigheit van Kapitein *Joan Homo*, in een Keik verbrand, welke daad door 't verbranden van 25 Inlandse Vaartuigen gecwroken wierd.

En Coetsjen.

De oude *Triumpara*, 't bestieren moede, en gengen zynde zynen God te dienen, gaf zyn Ryk aan zyn Zusters Zoon, *Nambeadara*, over, die door *Almeida* met een goude Kroon gekroond wierd.

Die van Calicoet A°. 1506 gellagen.

Ondertusschen zocht de Keizer van Malabar weer stil de Portugeesen met een Heir A°. 1506 te overvallen; doch het quam uit. Echter quam hy voor den dag, maar wierd weder gellagen.

De Velling van Anchediva afgebroken.

Eenen *Zabajim* zocht, by 't afwefen der Portugeesen, de Velling van Anchediva te veroveren; doch hy wierd dapper door *Manuel Pazanja* afgeslagen,

en die Velling door *Almeida* kort daar aan, alzoo hy de zelve onnut oordeelde, afgebroken.

Een van zyn laatste veroveringen was de stad *Chaul*, die wat benoorden *Dabul* op 17 graaden N. breedte legt, een stad by *Ptolomeus* Comagne genaamd.

A°. 1506 vertrok *Alfonso d'Albuquerque*, met 5 Schepen weder na Indiën, om *Almeida* als onder-Koning te vervangen. Hy beoorlogde eerst den Koning van Ormus, vertrok A°. 1508 in November na de kust van Indiën, en wierd in 't laatste van A°. 1509, tweede onder-Koning van Indiën.

Hy, en *Contimbo*, tasten den Keizer van Malabar aan, met voornemen van hem uit zyn Ryk te dryven; doch 't mislukte hen, en zy kregen wakker klop, *Contimbo* liet 'er 't leven, en *Albuquerque* wierd doodelyk gequetst.

Hy tastte naderhand veel gelukkiger, op *Timoja's* Raad, de stad *Goa* aan, welke die Borgers den 16 February A°. 1510 aan hem overgaven, niet tegenstaande zy van Schepen, en volk, veel machtiger, dan hy, waren.

In dezen tyd waren 'er zommige van de zynen, die hem deze eere misgunden, en 't in de war smeten, hem radende *Goa* weer te verlaten, 't welk, als hy niet wilde doen, hebben zy 'er 900 bewoongen, om hem schendig af te vallen, waar toe hy, na die stad 3½ maand ingehad te hebben, den 30 Mey wel gedwongen was.

In dien tusschen-tyd stierf Koning *Triumpara* in zyn Klooster, weshalven zyn vervanger, en Neef, volgens 'slands gewoonte en wet, gehouden was aanstonds zyn Ryk weer aan een ander over te geven, om dat de eerste 't zyne uit Godvruchtigheid verlaten had, waar op dan, buiten alle tegenspraak, zyn vervanger ook aftand van 't Ryk doen moest.

Albuquerque, niet wel te vreden, over dat hy *Goa* zoo had moeten verlaten, tastte die stad den 30 November 1510 weer aan, en nam ze, na den Vyand op de vlucht gedreven te hebben, weder in.

A°. 1513 den 15 February genoodzaakt zynde na *Aden* te vertrekken, stelde hy *Pedro Mascarenhas* als eerste Landvoogd van *Goa* aan.

Ontrent dezen tyd quam de *Samorynt* te sterven, en wierd door eenen *Naubadarim*, vriend der Portugeesen, vervangen, waar op een vaste vrede volgde, en de sterkte, tot noch toe door de quaadaardigheid des vorigen Keizers onvoltoid gebleven, nu volkomen in *Calicoet* opgebouwd wierd.

Ontrent dezen tyd waren 'er, die, nydig over *Albuquerque's* verkregen roem, Koning *Emanuel* tegen hem aanzetteden

(waar

(waar onder *Gaspar Pereira*, zyn eigen Geheimfchryver, mede werkte) en dezen Vorst aanraadden, dat men Goa verlaten zou, alzoo 't onmogelyk was 't zelve langer in te houden.

Koning *Emanuel*, onzeker wat hier in best gedaan behoorde te werden, gaf aan den Raad tot Goa over, om deze zaak by de meeste stemmen af te doen; maar *Albukerk* haalde het, in weerwil van alle zyne benyders, by meerderheit van stemmen over, om Goa in te houden, en 't zelve niet te verlaten.

Door den zelve is ook de stad en kust van *Dabul* (die op 18 graaden N. breedte legt) veroverd.

Deze schoone stad, wel eer onder den Koning van *Decan* gestaan hebbende, wierd zeer gelukkig door dezen wakkeren Held, en daar na ook de geheele Landstreek, daar onderstaande, gewonnen.

Wy vertoonen die fraeje stad in het verschiep by No. 16. A. en de kust van *Dabul*, zynde als een half Eiland, by No. 16. B. zeer net afgebeeld.

Dit is een stad, waar in men overvloed van alles plagt te hebben, en die een zeer grooten naan aan de Portugeesen al van ouds gegeven heeft; en wat de Landstreek van *Dabul* betreft, de zelve is zoo fraci, dat wy gemeend hebben niet voorby te kunnen, de zelve mede dus afgeteekend te vertoonen, om dat de gelegenheit, van dit te kunnen doen, zelden voorkomt.

Den 2 September A°. 1515 verscheen *Lopez Zaaar Alvarenga* voor Goa, om hem als derde onder-Koning te vervangen; waar van *Albukerk*, bericht bekomen hebbende, van hert zeer kort 'er aan stierf.

A°. 1516 wierd het, na dat de vrede met den *Samoyn* door *Alvarenga* bevestigd was, al weer in omvragte gebragt, of men Goa niet liever verlaten zoude; doch de meeste stemmen waren 'er weer voor, om 'er te blyven.

A°. 1517 wierd *Gotteer Monrojo* tweede Landvoogd van Goa, in *Mascarenhas* plaats gemaakt.

Deze onvoorzigtige Bevelhebber bracht deze Hoofdstad van Portugals Indiën, nu reeds tot den zetel der onder-Koningen verkoren, door zyn wraaklust, en overspelige driften, in 't uiterste gevaar, van door den Veld-Heer *Zabajim*, of *Adil Chan* (by de Portugeesen qualyk *Hidalcangenaamd*) *Ancostan*, herwonnen te werden, hoewel 't door *Rafaël Sylveira* noch rydig belet, en waar op door de Portugeesen vrede met *Zabajim* gemaakt wierd.

Onder *Didaco Lopez Siqueira*, die *Alvarenga* A°. 1519 als vierde onder-Ko-

ning verving, en die de eerste Kerk in Goa bouwen liet, werd *Rodrigo Melio*, derde Landvoogd van Goa, die dit gebleven is tot A°. 1522, in welk jaar hy door *Francisco Pereira de Peste* hier vervangen, en ontrent welken tyd ook *Naubeadarim*, Keizer van Malabar, overleden is, alwaar in de stad *Calicoet* toen *Jan de Leme* Bevelhebber der Portugeesche sterkte was.

Twee jaaren te voren hebben de Portugeesen ook een sterkte in *Chaul* gebouwd.

A°. 1523 begonnen die van *Calicoet* zich weer ten Oorlog klaar te maken, komende met 200 zeilen te voorschyn, waar mede de Portugeesen veel moeite hadden.

A°. 1525 wierd *Francisco de Saa* Landvoogd van Goa.

In dit zelve jaar verzogt de *Samoryn* de vrede, doch zeer bedriegelyk, alzo de Portugeesen met hem in een gevegt raakten; doch klopten hem zoo hartelyk, dat zy daar door hun oud gezag in Indiën weer herstelden.

In dezen tyd wierd *Simon Meneses* tweede, en kort 'er aan voor een tyd *Heitor Sylveira* als derde Slotvoogd van *Cananoor*'s sterkte aangesteld; doch niet lang 'er na verving hem *Meneses* weder.

Die van *Calicoet*, niet konnende rusten, tastten de *Vesting* aldaar, door een *Siciliaanen* verloochenden hier in geholpen, zeer hevig aan; doch de *Leme* wierd in *October* ontzet; Echter lieten 't de *Malabaaren* hier niet by, en tastten hem met 90000 man aan, doch wierden evenwel geslagen, waar op de Keizer wel vrede verzogt, doch zy wierd hem, om dat hy den eich der Portugeesen niet voldoen wilde, ontzegt.

Naderhand was de onder-Koning *Henrico de Meneses* zoo dwaas, om voor zyn dood (die A°. 1526 voorviel) de *Vesting* van *Calicoet* te laten atbreken, 't geen al deze omleggende Princen, vyanden der Portugeesen, zeer stout maakte.

A°. 1526 werd *Antoni Sylveira* zesde Landvoogd van Goa, door denachtsten onder-Koning *Lopez de Sampajo*, gemaakt, die A°. 1527 door *Pieter de Far*, als zevende, vervangen wierd.

A°. 1528 wierd *Joan Deze* Slotvoogd van *Cananoor*, en in 't zelve jaar *Pedro Da Cunha* Landvoogd van Goa gemaakt, en in het einde van dit jaar wierd *Simon Melio* Slotvoogd van *Cananoor*, en *Joan Deze* Landvoogd van Goa.

Ondertusschen had de onder-Koning *Sampajo* de stad *Porca* in, en 's Konings *Wyven*, en *Zuster*, met grooten buit, gevangen genomen, de stad verwoest, en 't land rondom zoodanig verdorven, dat deze Vorst niet in staat was, om

ning A°. 1519,

Zaaken onder hem voorgevallen.

De Vesting van Calicoet A°. 1525 afgebrooken.

Sampajo neemt A°. 1528 Poica in.

voortaan iets meer tegen de Portugeezen te ondernemen.

Diu ver-
overd
Ao. 1531

Ontrent A°. 1531 vond de onder-Koning *Naguez da Cunha* goed, om de stad *Diu*, onder *Bhadur*, Koning van Cambaja, staande, niet alleen te belegeren, maar dwong hem ook de zelve over te geven, en stelde *Antonio Sylveira* als Slotvoogd in de sterkte aan.

Camp-
fon, zend
zynen
Zee-
voogd
Soliman
Ao. 1538
na In-
diën.

Bhadur had ondertuffchen om hulp aan *Campfon*, Sulthan van Egypten, geschreven, die, zeer jaloers over de opkomst der Portugeezen in Indiën, voornemens was hen uit Indiën te verdryven, alzoo zy hem groot ondersteek deden, voerende nu alle die Waaren langs de Kaap der goede Hope na Europa, die 'er bevoorens door 't Roode Meir, en over Alexandryen, quamen.

Die ge-
slagen
werd.

Hy zond ook A°. 1538 zynen Zeevoogd, *Soliman*, die *Aden* innam, doch in Indiën gekomen zynde, werd hy door de Portugeezen geslagen.

Behalven de zaaken, tot dus verre by ons gemeld, geven de Portugeesche Schryvers, *Masséus*, *Jarricus*, en *Oso-rius*, ons noch deze berichten van Chaul, dat de Slotvoogden der zelve deze navolgende geweeft zyn.

Christoffel de Sousa.
Francisco Pereira.
Manoel Brit.
Antonio de Sousa.

A°.
1524.
1528.
1538.
1546.

Even zoo van Diu :

In *Antonio Sylveira's* plaats
Didaco Lopez Pereira.
en Diu toen veroverd.
Joan Mascarenhas.
En Diu toen verwoest.

1538.
1546.

Goa
doorden
Vizia-
pour-
schen
Koning
Ao. 1586
ingenom-
men.

Watal
onder
Goa be-
hoord.

De Koning van Viziapoer, *Aadil Chan*, die A°. 1586 stierf, heeft Goa ook tweemaal van de Portugeezen gewonnen; doch ten laaften ziende, dat hy te water tegen hen niet bestaan kon, heeft hy met hen vrede aangegaan, mits dat de Portugeezen in volkomen bezit van die stad, met hare omleggende landschappen (te weten, die van Salsète aan de Zuid-zyde van Goa, met 67 dorpen, het land van Bardes, dat 12 dorpen, of vlekken, in zich begrypt,

en 't land van Tilvari, achter Goa, met 30 dorpen, daar aan paalende) zouden blyven; welke vrede naderhand, door tuffchen gekomene geschillen, door de Viziapoerie Koningen, en vooral A°. 1635, van wegen de Onchristelyke handelingen der Portugeezen met hem, verbroken is.

Goa, en des zelfs omleggende landen, plagten van ouds her onder den Koning van Narfinga, of Binagar, te staan, van welke *Sabajim*, Vader van *Aadil Chan*, dien de Portugeezen hier van daan verdreven, die na zich nam.

Alle de sterkten in de Havenen van Canara, en daar alomme omstreeks leggende, plagten in handen der Portugeezen te zyn; doch zy zyn daar na van de Inlanders, om hunnen moedwil, en onverdragelyke baldadigheden, van daar verjaagd.

Noch komen my *Francois de Lima*, en A°. 1542 *Garzias Sala*, als Landvoogden van Goa voor.

Ook zie ik, dat zy, behalven Diu, noch 2 andere steden, te weten, ('t geen door hen gebouwd is) *Daman*, en *Bacaim*, in 't Ryk van Cambaja, veroverden, die al mede Slotvoogden gehad hebben; doch wy vinden in de Schryvers van deze Natie, die wy hebben konnen magtig werden, geen verder naamveerdig vervolg van de bedryven en handelingen hunner onder-Koningen, of van hunne Slotvoogden op de kust van Malabar, dan alleen dat my A°. 1598 *Antonio Noronha* noch als Slotvoogd van de sterkte te Coetsjien voorkomt, daar 'er egter, in die groote tusschen-tyd veel voorgevallen is, waar af geensins een van de minste saaken is, dat de Keizer van Malabar, die tot A°. 1599 meest altyd met de Portugeezen in Oorlog geweeft was, in dit jaar vrede met hen maakte, en hen toen gelegenheit gaf, om zekeren Roover *Cunhal*, van dezen Keizer afgevallen, en een groote vyand der Portugeezen, te verdelgen, dat A°. 1599 te vergeefs door *Louis Gama* ondernomen, dog A°. 1600 door don *Andrea Furiado de Mendoza* verricht is, zoo dat onshet verdere, hunne zaaken op deze kust betreffende, en alhier met ons voorgevallen, nader uit het verhaal, 't geen wy van onze Natie, in opsigt van deze kust te doen hebben, zal moeten blyken.

Z A A K E N

D E R

N E D E R L A N D E R S

O P

M A L A B A R.

DE eerste der Nederlanders, die my voorkomt, op Malabaraangeland te zyn, is de dappere Zee Held, *Steven van der Hagen*, geweest.

Hy, met een Vloot van 12 Schepen, den 18 December A°. 1603; uit Texel gezeld zynde, en, op de Rhee de van Mozambique, een Portugeesche Kraak (waar in eenige Olifants-tanden waren, en die zy daar in brand staaken) benevens nog een kleinere Schip, mede met diergelijke tanden en Rysf geladen, en nog eenige andere Vaartuigen van hen veroverd, en 3 van zyne Schepen, Delft, Enkhuizen, en 't Jacht het Duifken, onder dit Eiland den 12 Augusty A°. 1604, om op de aankomende Kraaken te palfen, gelaten hebbende, is met het gros van zyne Vloot, bestaande verder in de Schepen, de vereenigde Landen, Amsterdam, Gelderland, 't Hof van Holland, Dordrecht, Zeelandia, Hoorn, Medenblik, en West-Vriesland (daarin Juny 't Schip Gouda noch byquam) na de kust van Malabar voortgezeild, en den 21 September ontrent Goa gekomen, daar zy een Moorsch Schip, van Mekka komende, ontmoet, en veroverd, hoewel, bevindende, dat het geen Portugeesche goederen inhield het zelve weder vry gegeven hebben.

Den 26 dito quam hy voor Goa, ontrent een myl van de Vesting, ten anker, meinende hunne Galeyen, en Schepen waar te nemen; dog, daar geen voordeel ziende, is 4 mylen benoorden de stad gaan leggen.

Den 2 October quam hy weder voor de Rivier van Goa, daar hy eenige van de Vaartuigen der Portugeesen op de vlugt dreef.

Hy zilde den 13 dito tot ontrent de Vesting van Bardes, alwaar hy wel eenige van hunne Oorlog-Schepen vond; dog dorst die niet aantasten, om dat het strand van Bardes vol gewapende lieden stond. Ontrent den avond quamen 23 van hunne Galeyen op de wagt leggen, daar de onzen wakker met Kanon

op schoten, om hen te beletten nader te komen.

Den 14 dito quamen hier nog 11 Portugeesche Oorlogschepen, weshalven de Heer *van der Hagen* best oordeelde van daar te vertrekken.

Hy liep daar op voor Calicoet; dog gierde den 26 dito op Cananoor aan, daar hy ten anker quam, zendende een boot met een Vrede-vaan na land, om met de Inlanders te spreken; dog, onder 't land komende, wierden zy van eenige Portugeesen, die sig agter een rots verborgen hielden, overvalen, zoo dat zy sich daar tegen te weer stelden, zonder dat echter die van 't Kasteel der Portugeesen op de Schepen schoten, alzoo de Koning hen dit verboden had.

Ook zagen de Mooren, die hier waren, dit maar aan, zonder sich ergens in te laten; maar 's namiddags brachten zy een Vrede-vaan uit 's Konings naam by den Zee-voogd aan boord, en een Brief van dezen inhoud.

Dat hy over langen tyd verstaan had, dat zy gelovoren vyanden der Portugeesen waren; en dat hy derhilven bedugt was, vermits zy zoo dicht onder 't Kasteel gcankerd lagen, dat zy wel genegen mogten zyn, 't zelve te veroveren; 't welk hy hen, zoo zy dit voorhadden, nu ernstig afsraadde, alzoo het sterk, van alles wel voorsten, en hy ook genegen was hen langer daar in te beschermen, dewyl zyne voorouders hen nu 102 jaaren toegeftaan hadden in dit zyn land te wonen, weshalven hy, als een Vriend (dat hy ook blyven wilde) hem raadde, de zelve gerust te laten, en maar van daar te vertrekken, verzoekende verder dat hy dog zyne Eilanden de Maldives, nog eenige andere van zyne onderdanen, eenige schade toebrengen, maar dezelve als vrienden handelen wilde.

De Zeevoogd gaf daar op tot antwoord, dat hy 's Konings verzoek in 't geheel nakomen sou, en vertrok daar op na de Stad Calicoet, daar hy den zelve dito ten anker quam.

en voor
Cananoor.Brief des
Konings
aan hem.

Zyn
komt
voor Calicoet.

Daags 'er aan fond hy fynen Onderzeevoogd, Cornelis Sebastiaans Soon, den Commies Houtman, en eenige andere, als Gefanten aan den Keyzer van Malabar.

Hier ontmoetten hem 9 Fregatten, waar op hy eenige boots met gewapend volk affond, die daar na, alsoo sy het te quaad kregen, door meer volk van ons ondersteund wierden, en toen een deser Fregatten veroverden, waar in 80 Mooren, en 15 Portugeesen waaren, van welke de meeste over boord sprongen, en verdrongen, behalven, die dood bleven, 6, die gevangen wierden, en 3, die 't ontzwoomen. Men vond in 't Fregat niets, dan 25 vaten buskruit, dat zy na Ceylon meynden te brengen.

Den 3 November fond de Samoryn 4 Mannen by den Zeevoogd aan boord, verzoekende, dat hy met zyn vloot geliefde ten anker te komen, ter plaatze daar hy met zyn leger tegen de Portugeesen te veld lag, wenichende met den Zeevoogd zelf te mogen spreken.

Daags 'er aan zag hy 19 Portugeesche Fregatten langs de Wal Zeylen, daar hy wacker vuur op gaf, en van welke hy 'er eenige wel zeer beschadigde; dog kon 'er, wegens de groote stilte, geen af veroveren. Weinig tyds hier na kregen zy evenwel 2 van hunnen Jonken, die van weynig belang waaren.

Den 6 dito quamen de 3 Schepen, voor Mozambique op de wacht gelaaten, hier by hem, waar op hy met de gansche vloot na de plaats, daar de Keizer lag, verzeylde.

Den 8 dito verfogt de Samoryn met den Zeevoogd zelf te spreken, genegen zynde met hem in Vriendschap te treden, en een verbond te maken alzoo hy bespeurde, dat de Nederlanders vyanden van de Portugeesen waaren, die hy mede voor vyanden hield.

Daar op wierd 'er in den Krygsraat besloten dat de Heer van der Hagen, benevens de Commisen Houtman, Compofel, en Alterman, als ook Schipper Claas Thys-Soon, en eenige andere, sich na Land begeven zouden, gelyk in goede order geschiede.

Hy nam eenige geschenken mede, die hy den Vorst aanbood, die se seer Vriendelyk aannam, en een Schriftelyk verbond met hem maakte, begevende sich daar na weer na boord.

Zyn
verbond
met den
Samoryn.
Komt
voor
Coetsjien, en
Colombo.

Hy vond daar op goed de Schepen Zelandia en Enkhuisen na Cambaja ten handel uit te fenden, en met de vloot na Coetsjien te loopen, alwaar hy den 14 dito voor de stad quam; dog dorst zonder loots niet in de Baey loopen, alsoo hem die onbekend was; vindende liever geraden het na Colombo door te zetten,

daar zy den 22 dito ten anker quamen.

Men schoot op zyne Schepen van 't Kaasteel, daar hy als een oud Batavier op antwoordde; maar bleef 'er niet lang leggen, vertrekkende kort 'er na na Sumatra, daar hy den 13 December quam.

Na dit geval van den Heer van der Hagen, zie ik, dat de Zeevoogd, Paulus van Caarden, die 'A°. 1606 in April met 8 Schepen uit zeylde, met zyn vloot den 10 September ontrent Goa gekomen, en dat door hem, 11 mylen van die stad, een Kraak zynde de Zeevoogd van 3 Schepen, van Lisbon vertrocken, veroverd is. Zy was 350 lasten groot, met Olie, Wyn, en Geld geladen, en had van 300 Zielen 'er nu nog maar 200 op.

Hy haalden 't volk 'er uit, dat hy teland zette, gevende aan ider 2 Ryksdaalders; dog den Zeevoogd der Portugeesen hield hy gevangen, lotte de goederen, stak de Kraak den 14 dito in brand, en quam den 17 dito voor de Baar van Goa ten anker, alwaar hy nog 3 andere Schepen, en Fregatten, en Galeyen onder de Kaasteelen op de Reede leggen vond, weshalven hy niet geraden oordeelde, daar dichter na toe te loopen.

Den 20 dito verzeylde hy van daar na de gebrande Eylanden, 9 a 10 mylen van 't land van Bardes, daar hy den 21. dito ten anker quam.

Den 25. dito zyn anker lichtende, om op een zeyl, dat hy zag, af te gaan, bevond hy dit een Schip van Calicoet te zyn, dat van Ormus quam, weshalven hy het voortzeylen liet, komende op zyn vorige plaats ten anker, alwaar den 31 dito 2 Fregatten by hem quamen met een gefant van Goa, om over 't Rantzoen van den Portugeeschen Zeevoogd te handelen; dog alsoo van Caarden een Nederlander, te Goa gevangen zittende, los wilde hebben, en zy voorgaven dit buyten kennis van die van Malakka niet te kunnen doen, soo bleef het eene en 't andere achter, en de gefant keerde onverrichter zaaken weder na Goa.

Den 2 en 4 November Liep hy weer voor Goa, om op de Kraaken te passen; liep den 5, na dat hy een Fregat gejaagd had, weer van daar, en quam den 13 dito voor Calicoet ten anker.

Den 15 dito quam hy voor Panane, dat 6 a 7 mylen van de Hoodstad legt, alwaar hy uit een Vefing van den Keizer met 3 a 4 Canon schooten, waar op hy antwoordde, verwelkomt wierd, dog, hoorende, dat de Keizer hier niet, maar 6 a 7 mylen Zuidelyker, was, daar hy met zyn leger tegen de Portugeesen te veld lag, soo quam hy den 16 dito daar ten anker een plaats, die op een en een half myl benoorden de Rivier Chetua legt.

Hy kreeg den 17 dito 3 Gefanten van den

den Samoryn aan boord, toonende eenige brieven van Maurits Prince van Oranje, waar uit hem bleek, dat 'er een verbond tusschen ons en tusschen den Keizer was, dat hem 2 a 3 dagen langer daar blyven dede, om met dien Vorst te handelen, en hem een Geschenk aan te bieden; wagtende daar, om water en ryft te bekomen, dat hem beloofd wierd. Naderhand egter heeft hy sich wel gewagt, van te land by den Samoryn te komen, aangesien hy merkte, dat 'er tusschen hem, en de Portugeesen, een heymelyk verstand was, maar zond hem een Geschenk, zonder dat de Samoryn hem eenige ryft of water wederom zond; weshalven hy den 22 dito, na eenige eerschooten gedaan te hebben, verzeylde, zonder dat 'er verder iets voorgevallen is.

A°. 1608 is de Wakkere Zeevoogd, Pieter Willemszoon Verhoeven, met zyn vloot den 8 October voor Calicoet ten anker gekomen, vindende 't Schip de Roode Leeuw daar reeds leggen.

Den 9 dito kreeg hy bericht van Adriaan Claaszoon van Driel (dien hy na den Samoryn gezonden had) dat de zelve van dien Vorst zeer Vriendelyk ontfangen, en dat de komst van den Zeevoogd hem zeer aangenaam was.

Daar na verscheen 'er een Inlands Capiteyn, met 2 Arabiers, zyne dienaars, by den Zeevoogd, die op zyn Inlands, met Goude armingen, en verder met veel Goud, Peerlen, en Gesteen-ten, wonderlyk fraei opgeciert was. Deze verwelkomde den Zeevoogd uit 's Keizers naam, verzoekende te gelyk, dat hy by den zelve met zoodanigen gevolg, als hy zelf goedvinden, zou geliefde te land te komen, terwyl de Tolken hem een net bericht gaven, hoedanig hy, om den Keizer aangenaam te zyn, by den zelve behoorde te verschynen, en hem, na 's lands wyze, te groeten.

Men overley daar op, wat voor een Geschenk men dien Vorst aanbieden zou, en vond goed, om een stuk Rood Scharlaken, eenige bosfen fyne Coraalen, een half douzyn groote Cristallyne Spiegels, 2 kleene Metaale stukken (van hem in 't Gallioen Bon Jezus veroverd) een half douzyn schoone Snaphaanen, 2 Muskerten met ingelcgde Laden, een slagzwaard met een zilver gevest, en 200 Matten, al te zamen in 2 kassen, met geel Laken bedekt, aan hem te zenden.

Deze Gefant, zullende weer na den Keizer keeren, verzogt ook, dat, als de Zeevoogd van boord varen zou, om aan Land by den Keizer te komen, hy dan al zyn geschut tereere van syn Majesteit afblaazen wilde, en dat dan zyn Majestys Gefanten aanstonds zouden komen, om hem af te halen, en te geleiden.

Men vond daar op goed, dat de Heer Verhoeven, met een braaf gevolg van 150 Muskertiers en 50 Piekeniers, zelf na den Keizer zoude gaan, om welk Gefantschap te heerlyker te maken, men de opperkooplyuden, Johan de Molre, Jaques Obelaar, Jacob van Groenewegen, Adam Claaszoon van Driel, Pieter Hertfing, Gilles le Fieff, Nicolaas Puyers, en Pieter Segertszoon, verkoor.

Gaat met eenigen der voor-naamste na den Keizer.

Den 11 dito quamen eenige Raaden van den Keizer, om den Heer Zeevoogd af te haalen, die daar op met zyn Volk, en met eenige trompetten, onder 't af blafen van 't geschut, in de boots en schuyten na Land voer, daar hy van 1000 gewapend^e mannen, en eenige Gefanten van den Keizer, ingewagt wierd; om hem, en zyn gevolg, na 't Hof te geleiden, latende zyne trompetters voor uit gaan, en op alle de hoeken der straaten wakker opblaafen.

Hy vond den Keizer op zyn kostelykft uitgedoft, met veel Diamanten en heerlyke Gesleenten behangen, en zyn rechter arm, die een Edelman ophield, met veel Goude armingen, en kostelyke Gesleenten, waar van ook alle de vingers zynere handen vol waaren, bezet. Aan zyn lange oorlellen hingen Peerlen van een ongemeene groote weerde, en zyn verdere sieragen waren soo ongemeen prachtig en heerlyk, dat hy aan zyn lyf alleen een onwaardeerlyken Schat ver- toonde.

Hoe hy die uitgedoft gedott vond.

Zyn kleed was niet anders, dan van syn Kattoen, zyn Voorhoofd, Schou- ders, en borst waaren met geel Sandel- hout bestreken, en zyn hair boven op den kruyn des hoofds te zamen gebonden.

Hy had den Jongen Vorst, met Schild en Zwaard in de hand, nevens eenige edelen, aan zyn zyde, en rond om sig staan, besich zynde met hem uit een verguld Pinang-bekken Pinang te eten.

De Zeevoogd, en zyn byhebbend gevolg, groetten dien Vorst op zyn Nederlands, en wierd van den zelve vriendelyk, onder 't toefteeken van zyn rechterhand (om die te kussen) ontfangen.

Zy groetten ook den Jongen Vorst, waar na de oude Keizer, opstaande, den Zeevoogd by de hand vatte, en zeyde: *geyck nu onze handen en wingers te zamen gesloten zyn, alsoo moeten ook de volken van Calicoet en Holland te zamen verenigd zyn*, zeggende, sich nu niet anders te verbeelden, dan dat het maar een volk was.

Na eenige gesprekken tezamen, liet hy zyn Hof aan den Zeevoogd, en de zynen, sien, alwaar zy veel heerlyke gemubileerde kamers ontmoetteden, ter-
wyl

Werd zeer Vriendelyk van hem ontfangen.

wyl hy hem met dese en gene Confituren, en allerley schoone Vruchten, onthaalde.

Daar na quam 't Geschenken van den Zeevoogd voor den dag, dat zyn Majesteit wonderlyk wel beviel.

Be-
schenkt
den Kei-
zer.

Hy zig om Verhoevens hals een gouden Keten, met een Penning, waar op de beeltenis van Prins Maurits stond, dien hy, siende, dat de Vorst 'er na tastte, en 'erzin in had, aan den zelve schonk, waar tegen hy hem weder een schoone goude Bagge met heerlyke Diamanten vereerde.

Die hem,
en dezy-
nen we-
der be-
schenkt.

Hy liet ook de anderen van zyn gevolg niet onbedagt: Want aan van Driel en le Fieff gaf hy ider een gouden Keten met een Bagge daar aan, aan de Molre een Ring met Safieren bezet, aan Obelaar en Groenewegen elk 'er een met een Robyn, en aan Hartfing 'er een, met Safieren, en Robynen verciert.

De Keizer liet hen ook zyn Keizerin, by wyven, en alle zyne kinderen, sien, die zeer veel in getal, en die mede van zeer kostelyke Arm-Ringen, en heerlyke Oorcieraaden, voorsien waren, alle de welke door eenige gelubden bewaard wierden.

Na dat zy dit alles by den Vorst gesien hadden, namen zy afscheyd, om daags 'er aan in den vollen Raad gehoor te hebben; waar op zy weer na 't strand geleyd wierden.

Den 12 dito quam de Tolk al vroeg weder aan boord, sprekende al weder van den Vorst, de Keizerin, en den Jongen Keizer te beschenken, dat men dede met hem weer veel Rood Scharlaken, 84 Matten, een slag-zwaard, en een kleen vierroer te vereeren, waar tegen aan Simon Janszoon Hoen weer een goude Bagge geschonken wierd.

Daar op verscheen de Zeevoogd met Johan de Molre, Simon Jans-Soon Hoen, en van Driel (terwyl de andere van zyn gevolg buiten bleeven) in den Raad.

Zy vonden daar 6 Keizerlyke Raaden sitten, alwaar hen bericht wierd, dat de Koning van Coetsjien met de Portugeesen in verbond, en dat de Keizer mede aangesocht was, om tot hen over te komen; dog dat hy ongenegen was zulks te doen, altoo hy hen geveinst, en trouwloos bevonden had.

Ver-
schynd
naderin
's Keizers
Raad.

Ook zeyden zyne Raden door hunne tolken, dat zyn Majesteit al over 4 jaren met Steven van der Hagen in verbond getreden was, gelyk hy, soo uit het geschrift, daar van gemaakt, als ook uit 2 brieven van Prins Maurits, nader toonen kon; dog was verwonderd, dat men, in gevolge van de belofte daar by gedaan, hem niet met eenige Schepen, of volk, te hulp gekomen was, om de Portugeesen, zyne en onze vyanden, eenige af-

breuk te daen, en hen van zyne Kuffen te verdryven.

Het welk, schoon het tot nu toe niet geschied was, hy hoopte dat nu geschieden, en dat men hem (immers dit verfoegt hy zeer ernstig) met 6 Schepen van deze vloot byspringen zoude, waar van 'er 2 voor de baar van Goa, 2 voor Calicoet, en 2 voor Coetsjien, zouden konnen gaan leggen, om hen in toom te houden, genegen zynde veelen van zyn volk en Fregatten 'er by te voegen, om de Portugeesen te beletten van daar buyten, of in Zee, te durven komen.

De Zeevoogd gaf hier op tot antwoord, dat Haar Hoog Mog, de Prins van Oranjen, en de Heeren Bewindhebberen, hem den Persoon des Keizers, en zyn zaaken, zeer dier aanbevolen, en belast hadden, zyn Majesteit alle mogelyke hulp te bewyfen; dog, alsoo de Molukse zaaken soo slecht stonden, gelyk zyn Majesteit wist, soo dienden die voor af hersteld te werden, alsoo anders, soo de Portugeesen van de Zuid Meester bleven, hunne hulp zyn Majesteit weinig zou konnen baten, weshalven hy, om dele reden, nu hier van verfoegt verhoond te werden, belovende, na dat hy de saaken aldaar in een beter staat gebrogt zou hebben, dan zyn Majesteit alle bedenkyke hulp te zullen komen bewyfen.

Ook beloofde hy te zullen besorgen, dat 'er ondertusschen 2 Schepen van Bantam na Calicoet zouden komen, om daar Peper en Indigo te komen innemen.

Hy had ook wel van eenige vryheden van Tollen konnen spreken, dog liet dat nu, terwyl hy zyn Majesteit voor als nog geen hulp bewyfen kon.

Hy verfoegt dan alleen, dat het vorig verbond mogt vernieuwd, en nog verder uitgebreyd wrden, gelyk dit ook geschied, en met eede op hunne wyse (te weten, dat de voornaamste van hen de rechterhand uitstak, de Zeevoogd de zyne daar boven op, en een ander de zyne weder daar boven opley, hoedanig zy alle vervolgens deden) geslaafd wierd, waar na dele Raaden van 't verhandelde, en 't meerdere by 't oud verbond gevoegd, aan den Keizer verslag gingen doen, en tot antwoord te rug bragten, dat zyn Majesteit den brede Raad hier over na 2 dagen vergaderen, en dat de Zeevoogd daar weder in verschynen zoude, om sig ondertusschen op alles wel te konnen beraden.

Den 14 dito hebben de onsen eenen Maarten van Domburg, die te Coetsjien in een zwaare gevankenis was, door overgave van eenige gevangene Portugeesen aan den Keizer, gelogt te verlossen, die hen beloofde, dit te zullen verfor-

Den 15 dito vertcheen de Heer Verhoeven met de vernoemde Kooplieden weder in den Geheimen Raad, en hoorde daar, dat de Keizer zeer wel begrepen had, dat de Molukse zaaken moesten voorgaan, en dat hy hem dierhalven nu geerne verschoonen wilde, zullende alleen verwagten die Schepen en Kooplieden, die hy hem van Bantam beloofde te versorgen; dog de Zeevoogd moest dit zyn zeggen al weer met eenige Geschenken verzellen en bevestigen, waar op hy daags 'er aan, of den 16 dito, de Molre en van Driel met een Geschenk weer na land gonden, en van zyn Majesteit, na dat het vernieuwd verbond aan wederzyden geteekend, verzegeld, en 't afschrift 'er af hem op een Clappus-blad overgeleverd was, afscheyd genomen heeft, gaande nog dien zelven nacht, na dat hy een schoot gedaan had, na Coetsjien te Zeyl, daar hy zynen Onder-Zeevoogd met de Schepen Middelburg, Rotterdam, en Hoorn, den 17 October op de Reede vond.

Hy besorgde, dat de Onderkoopman, Paulus van Overbeek met de Chaloepe van 't Schip Zeelandia, van daar na Bantam, een afschrift van 't verbond daar brengen, bericht van 't verhandelde geven, en ook zorg dragen zou, dat de 2 beloofde Schepen op zyn tyd van Bantam na Calicoet vertrekken zouden; waar na hy hier van daan verder na Malakka Zeylde. Na dien tyd heeft de Heer van Speult dit volgende verbond met den Samoryn A°. 1626 gemaakt.

Accoort, ofte contract, gemaakt met den doorlugtigen grootmagtigen Keizer van Malabar, en den Koning van Calicoet &c. ter eenre, en den Edelen Heer Herman van Speult, Raad van Indiën, en gewesene Gouverneur in Amboina, en die van zynen Raade, Commanderende over de Schepen en Comptoiren van Surata, Persien, en Mocha, wegens de Ed. doorlugtige Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal, den Heer Prince van Oraugien, &c. ende de Ed. Nederlanse Oostindische Compagnye, onder het beleyd van den Ed. Heer Pieter de Carpentier, ter anderer zyde.

Erstelyk, zyn beyde de Partyen met den anderen over cengekomen, en verdragen, dat zyn Majesteit.

steit al de Peper, soo onder zyn heerschappy en dominen valt, zal gehouden wesen te doen leveren aan den persoon, die de Ed. Heer Gouverneur voornocmd daar toe nomineren of stellen zal, ten pryse van seven en twintig Realen van agten het Candi, bestaande in vyf honderd en twintig Ponden, te weten, ider Pond tot seventien spaanse Realen gekoft, wel verstaande, dat de voorz. Peper ook zuiver en zonder eenige maculen, Valsheyd, of bedrog, behoorlyk gedroogd, en op de bequame tyd geplukt wesen zal.

Ten tweede, dat al de Gember, te weten, grof, schoon, en droog, goed, en zyn gemelde Majesteit gehouden wesen zal, die te doen leveren in handen van den voorz. genomineerden persoon, te weten, 't Candi van vyf honderd en twintig pond tot elf Realen van achten.

Ten derden, is de conditie, dat de gemelde waaren, als Peper, Gember, en alle andre, zullen vry en vrank zonder eenige tollen of geregtigheden, hooedanig zy zouden mogen genoemd zyn, te betaalen, en dat zy zullen gescheept, en vervoerd werden, zonder eenige contradictie van zyn Majesteit, of andre Subalterne Hoofden; van gelyken zullen mede Tolvry, en buiten laften, soodanige goederen of waaren, van wat quantiteyt en qualiteyt die die zouden mogen wesen, zyn, die wy hier aan land zouden mogen brengen, om te verhandelen, of te verkoopen, gelyk mede verstaan werd van alle Provisie en eetbare waaren, die de Compagnyes-dienaars, of gaande en komende Schepen, zouden mogen van doen hebben, zonder dat zyn Majesteit imand van zyn onderdaanen, ter oorsake van zulx, of onder wat naam of Titel het zoude mogen wezen, hen lieden zal mogen verhinderen of lastig vallen, waarvoor zyn Majesteit toeftegt en beloofd werd (soo haast de aggregatie uit het Vaderland, of Batavia, zal gekomen zyn, die geprefumeerd werd binnen anderhalf of twee Jaar ten uitersten hier zal wesen) zal genieten ider Jaar eenmaale halve kartouw, van ontrent vier duitend Pond gewicht, en dat in recompense en voldoening van de voorsegde vryheid van Tollen, wel verstaande, dat zulx niet cer zal gegeven werden, als 't Jaar na de approbatie.

Ten vierden beloofd zyn Majesteit, dat hy zal voorkomen, dat geen Peper of Gember zal versogt of vervoerd werden, als alleen aan onse gecommiteerden wegens de Ed. Nederlanse Oostindische Compagnye, uitluitende niet alleen alle Portugeesen,

Erstelyk, zyn beyde de Partyen met den anderen over cengekomen, en verdragen, dat zyn Majesteit.

„ Engelfen, Deenen, Franfien, Guze-
 „ ratten, Perfiaanen, of andere Natien,
 „ hooftig die zouden mogen genaamd
 „ welen, maar ook zyne eigen onderda-
 „ nen; beloofd daar by neffens, om zulx
 „ effect te doen forteeren, dat niemand
 „ van zyn onderdanen zal vermogen, ten
 „ tydc als de Peper zal ryp geworden
 „ zyn, de zelve by hem te houden,
 „ op verbeurte van de voorfz. Peper, en
 „ arbitrale correctie van zyn Majesteit;
 „ foo die by gemelde Perfoonen fou mo-
 „ gen gevonden werden, tot welken ein-
 „ de zyn Majesteit beloofd, op ons ver-
 „ foek; tydelyk in finuatie te doen doen,
 „ dat by foo verre quam te gebeuren, dat
 „ imand bevonden wierd op vervoering
 „ van de Peper en Gember, dat de fel-
 „ ve niet alleen zal verbeuren de Peper
 „ of Gember, maar ook na gelegenheid
 „ van faaken als een overtreder, en vio-
 „ lateur van dit contract, ten exempel
 „ van anderen geftraft, zal werden.
 „ Ten vyfden, beloofd zyn Maje-
 „ steit van gelyken de Gecommitteerden
 „ wegens de Ed. Ooftindifche Neder-
 „ landfche Compagnie een goede groote be-
 „ quaame steene brand-vrye wooning
 „ in de ftad Panani ontrent de Rivier te
 „ verforgen, om de Peper, ende de an-
 „ dre waaren, voor brand, en andre on-
 „ gevallen, te bevryden, welke huifing
 „ wy gehouden fullen zyn alle Jaar tot
 „ een redelyke Prys te betaalen, in wel-
 „ ke huifing, of logie, de onderdaanen
 „ van zyn Majesteit fullengehouden we-
 „ fen de Peper, Gember, en alle andre
 „ waaren, te leveren, en te wegen op hun
 „ eigen kosten. Van gelyken beloofd zyn
 „ Majesteit voorfz. Gecommitteerden
 „ van de Ed. Nederlandfche Ooftindifche
 „ Compagnie, en hunne goederen, onder
 „ zyn protectie en befcherming te nemen
 „ voor alle overlast, outrage, en ge-
 „ weld, dat hen fou mogen werden aan-
 „ gedaan.
 „ Ten zesden beloofd zyn Majesteit
 „ foo 't quam te gebeuren, dat imand van
 „ de Ed. Compagnies dienaars door een-
 „ nig misbruik quam weg te loopen, en
 „ onder zyn Majesteits onderdanen op
 „ gehouden te werden, foo zal zyn Ma-
 „ jesteit in dien gevalle gehouden we-

„ fen de felven wederom te doen leveren
 „ in handen van den Opperkoopman van
 „ de Ed. Nederlandfche Compagnie, en of
 „ 't gebeurde (dat God verhoede) dat
 „ eenig ongeval van doodflag, doortoor-
 „ of misverftand van de onfen gefchie-
 „ de, foo zal zyn Majesteit, den gemel-
 „ den delinquant in handen krygende, ge-
 „ houden zyn dien te leveren in handen
 „ van den voornoemden koopman, ten
 „ einde hy daar bewaard en geflooten ge-
 „ houden werde, ter tyd en wyle dat de
 „ Ed. Heer Generaal van de mildaad vol-
 „ komen verwittigt en voldaan is, om
 „ als dan na verdienfte van faaken geftraft
 „ te werden.

„ Alle welke boven gemelde artike-
 „ len en conditien, die beide de partyen
 „ over en weder beloven en zweeren by
 „ folemnneelen Eede, ider op zyne wyfe,
 „ te agtervolgen, en te doen onderhou-
 „ den voor den tyd van fesagtereen vol-
 „ gende Jaaren, welverftaande, foo zulx
 „ by de Ed. Nederlandfche Compagnie, of de
 „ Ed. Heer Generaal, geapprobeerd, en
 „ goedgevonden zal werden binnen den
 „ tyd van anderhalf of twee Jaaren, en
 „ foo defelve zulx niet approbeeren, zul-
 „ len de Ed. Compagnies Gecommitteer-
 „ den met hunne goederen onverhinderd
 „ mogen vertrekken, blyvende des niet
 „ te min onfe vorige Vriendfchap in zyne
 „ volkomen vigeur en kracht onvermin-
 „ derd.

Aldus gedaan ter Goeder trouwe in Sche-
 tua, in 's Keizers Huis, desen 3 Ja-
 nuary A°. 1626.

Gelyk nu onfe vyandschap in den Oor-
 log met de Portugeesen (alleen de tyd
 van sekere ftill-ftand van wapenen, die
 bedongen was, uitgefonderd) zyn gang
 ging, en wy hen alle bedenkelyke afbreuk
 deden, alfoe floegen wy hen in den tuf-
 fchen-tyd een groote menigte van Kraa-
 ken en Gallioenen af.

Ook hielden wy Gedurig by na een
 vloot Schepen voor Goa, die daar hun-
 ne Kraaken en Gallioenen, die 'er in of
 uitquamen, waarnamen, en 'er hen veel
 af handig maakten, gelyk wy in 't vervolg
 breeder fullen sien.

DERDE HOOFDSTUK.

Onse vlooten gestadig voor Goa in besetting gezonden, waarom wy Goa zelf niet innamen. Vervolg van Goas baar beset door onse vlooten. A°. 1642. Gesanten van den onderkoning op Batavia, verzoekende sijn stand van wapenen. Die na den 8 October volgde, dog die op Ceylon door den onderkoning niet nagekomen werd. De Heer Maatsuyker maakt A°. 1644 een vaste vrede met den onderkoning. Scrooskerke en van den Brouke hier A°. 1651.

WY namen voor Goa A°. 1622 2 Gallioenen, in welk jaar ook de Heer Jacob Dedel, buiten gemeen Raad van Indiën, den 4 December hier met een vloot verscheen.

A°. 1633 sie ook, dat een vloot van vyf Schepen, Vliisingen, de Leeuwin, Bommel, Grol, en 't Fregat de Hamelton, met den bevelhebber van Santen (in de plaats van den overleden Koren Kraey gesteld) den 18 November voor Pananen anker gekomen is.

De voornaamste reden van hunne komst hier was, om de Geschenken, voor den Samoryn geschikt, hem aan te bieden, en om in zyn land den vryen handel wegens Peper, Cardamon, &c. te hebben; dog hoorden, dat de Vorst boven in 't land, en dat 'er nu geen Peper, dan by 't nieuw gewasch, daar zy niet na wagen konden, te krygen was, weshalven zy van daar vertrokken.

Zy zagen den 8 December voor Goa 2 Kraken, en een Portugees Schip, buiten de Baar leggen, 't het geen zy veroverden, en kregen den 7 January A°. 1639 nog een Kraak, die van Coetsjien quam, met eenige Kaneel en Timmerhout geladen, die voornemens was na Goa te Zeylen.

Ook bleef toen de Opperkoopman of Bevelhebber, Henrik Hagenaar verder met de Schepen Zeclandia, 't Zeepaard, en 't Jacht Caap de Ramos, op de kust van Indiën, of van Malabar, kruiffen, die den 10 February een Moors Schip, en den 19 dito een Portugeesch Fregat, veroverde, en verbrandde, komende den 6 Maart onder 't Eiland Anchediva, om daar brandhout, en verder, dat benooidigd waren, te versoecken.

Daar na nam hy den 1 April nog eenige Fregatten hier ontrent, waar in verscheyden gevangenen van aansien waren.

A°. 1636 en 1637 pafte de Bevelhebber Coper met een vloot op hen, houdende te dicr tyd de Baar van Goa gedurig beset, behalven dat hy hen gedurig op de vlugt dreef, gelyk hy, onder anderen in 't begin van A°. 1637 van 6 Gallioenen besprongen zynde, hen met de

Schepen Uitregt, Terveer, Nassau, 't Hof van Holland, Amelia, en nog 3 andre, seer schandelyk na binnen joeg, en de Zee jede ruimen.

A°. 1638 den 4 January sloeg de Heer Adam van Westerwold, buiten-gemeen Raad van Indiën, voor Goa tegen hen, welke slag seer omstandig door Baldeus, Fol. 50 van Ceylon, verhaald werd.

Hy taffe hen dapper met 12 onser Schepen aan, soo als zy met 6 Gallioenen, en 20 Fregatten van Oorlog, in Zee quamen, en dreef hen schandelyk op de vlugt.

A°. 1639 taffe Cornelis Simonszoon van der Veer 3 Gallioenen, ontrent de Kasteelen voor Goa ten anker leggende, met een weergadeloofse dapperheid aan, en stak se alle 3, te weten, de Bon Jesus, de Bon Ventura, en S. Sebastiaan, in brand, sonder dat hy een van zyne Schepen verloor. Hy kreeg ook seer veel gevangenen, en had, soo hy maar 2000 a 3000 man meer gehad hadde, Goa seer gemakelyk konnen veroveren. Ook had de Heer Antoni Caan Goa's baar A°. 1639 met een vloot bezet.

Indien wy ons best hadden willen doen, om Goa te veroveren, het zou ons niet moeyelyk geweest hebben maar men heeft, sehoon in 't eerst wel eenige neyging daer toe seheen te zyn, best gekeurd, daar van af te sien, alsoo 't ons maar tot last verstrekt sou hebben, daar ons veel voordeliger was, met een vloot voor Goa op de Gallioenen te passen, en de Portugeesen soo te kortwieken.

Ook is 't een sekere saak, dat wy by den Oorlog met de Portugeesen veel meer voordeel (voor al in Indiën) dan by een Vrede, hadden, 't geen seer klaar door de Heeren Bewindhebbers met veel krachtige redenen aangetoond is.

A°. 1640 wierd de Commandeur Dominicus Bouwens met een vloot Schepen voor Goa gefonden met een instructie, door haar Edelheden, als Commandeur over de Nederlanse vloot van Defensie na de kust van India en Goa, den 14 Augustus A°. 1640 geschikt, om de Spaanjaarden en Portugeesen allen afbreuk te doen, als ook om Goa's Reede te be-

Waarom wy Goa zelf niet innamen.

Vervolg van Goa's baar beset door onse vlooten.

setten, en om Peper langs Malabar te versorgen, blykende uit de navolgende saaken.

Maar kortelyk daar uit getrocken.

In 't voorleden jaar 1639 bestond de Portugeesche Navale magt uit die Gallioenen, de Bon Jesus, St. Sebastiaan, en de Bon Avontura genaamd, die door den Commandeur Cornelis Symonzoon van der Veer Zaliger den 30 September verleden (of des gemelden jaars) onder 't Fort Marmagon verbrand en verwoest zyn. Dierhalven soo moest men den vyand geen rust gunnen, alsoo hun secours uit Portugal in October te Goa stont te verschynen, waar op dan by haar Edelheden goedgevonden was, ten einde alle vyandelyke Schepen te veroveren, Compagnies handel in die gewesten te verskeren, onse progressen op Ceylon te beter en met minder hazard te vervorderen, en een groote party Peper langs Malabar te versamelen, om desen Dominicus Bouwens voor de vyfde tocht als Commandeur van hunne deffeynen na Goas Reede met de Schepen Amboina, Arnemuiden, Valkenburg, Heemskerken, en de Jachten de Sterre, en klein Rotterdam, te committeren, en schoon die vloot in opzicht van die vorige jaren klein is, soo oordeelden haar Ed. die, in opzicht van 's vyands gesteltenis, genoegzaam tot bereyking van hun oogwit, alsoo hunne vloot verwoest, en de verdere Oorlogsfusten van hen weinig voor ons te vreezen waren.

Naderhand verstond men, dat uit Persia in Goa gebracht is 't Galloen, daar nu meer als 2 jaaren van is gesproken, en dat gelegt werd een groot magtig Schip te zyn. Ook blykt uit onderschepte brieven, van Malakka van den 27 en 29 april passato of 1640 uit Goa geschreven, dat zy daar 2 andre Gallioenen op stapel hadden, welkers voltoyng de viccroy seer beherdigde, en waar van 'er een in October klaar sou zyn, soo, dat tenbesten genomen, 2 Oorlogs Schepen tegens Bouwens komt daar gereed souden zyn, en daar by dan 't secours dat dit jaar uit portugaal gewagt werd. Ook hadden de Portugeesen A°. 1639 by de Brazylse droogten een Gallioen en een Petak verloren, en was de eene magteloos weer na Lisbon gekeerd, de Portugeesen geven wel op, dat zy groot secours verwagten, dog wy sien dat niet te gemoet. Op zyn best sullen zy nog 2 karaken krygen, en (als die al binnēn Goa komen) dan met Bouwens maar egaal zyn. Op Bouwens Schepen waren 529 koppen Voornamentlyk varends volk, konden om Malakkas beleg geen Soldaten missen. Hy was voor 10 maanden van voorraad versien tegen 2 vleesch-en een spek-dag (weeks, en 3 halve mutsjens arak daags. De Schepen waren dus gemon-teerd.

Metale stukken, Yser, Koppen.

De Adm. Amb ^a .	12 :	42 :	200
Vic. Arnemuiden	8 :	28 :	95
Schout by N. Valkenb.	8 :	24 :	85
Heemskerken	2 :	30 :	80
De Sterre	--	12 :	30
Klein Rotterdam.	--	8 :	30

30 : 144 : 520

Hy zot met Amb^a. den 15. Augusti vertrekken, zynde de andre al na de Straaz Sunda verzeild, om Provific van brandhout te versorgen.

Daar legt veel aangelegen, dat dese vloot in September voor Goa zy, om, door 't nemen van ryke prysen, de zwaare ongeluden deser vloot goed te maken, 't secours van Portugal afsteynden, en de ryke navetten van Mozambique, Mascate, Sunda, &c. na Goa gaande, te bemagtigen, en 's vyands kassilas, van Cambaya komende, te divertren, en hunne reytouren na Lisbon in te houden.

Op wingurla zal U. E. wel hooren, hoe het te Goa staat met hunne saaken.

De vorige Commandeurs, voor Goa gebruikt, waren Koper, Westervolt, Caan, en van der Veer.

Beloven 2 maande gagie tot een vereering by 't ruineeren van 's vyands 2 Gallioenen, die haar Ed. willen dat zy gereed mogten hebben, dat ook by haar Ed. betaald is wegens de Schepen Bon Jesus, St. Sebastiaan, en Bon Avontura.

Tot den 3 a 4 Mey zal U. E. de baar van Goa belet houden, ten ware wy nader anders ordonneeren, dog krygen zy geen secours, dan zal 't soo lang met behoeven, en dan zal U. E. de magt na Suratte en Ceylon konnen verdelen, te weten, na dat de Peperhandel op Malabar zal volbragt zyn, dog sult van Goa niet opbreken, voor dat de Paeuw, en Akkerflood, na Suratte en Persien geschikt, uit Tayouan op Goa aangieren, die dat daar, en op Wingurla, gelast zyn te doen, en 't Cargafoen voor Vizapoer daar te lossen.

Wy zyn 4 Jaaren aan een met den Koning van Vizapoer in onderhandeling geweest, om gesamenderhand Goa te bemagtigen, gelyk U. E. uit onse voorjarige instructie sien zal, dat tot nu toe vrugtelooz uitgevallen is, alsoo de Vizapoerder, gelyk ons de ervarenheid leerd, het niet recht meende, tragtende dus ons, en de Portugeesen, maar te vrund te houden, en zyn mes aan weersyden te doen snyden. Dus zal 't onnoodig zyn onkosten meer te doen, om hem daar weer toe te bewegen. Men heeft

heeft hem 't voorleden jaar vereerd 2 schoone metale stukken, &c. daar niets van vrugt op gevolgd is; ook heeft hy in 2 jaaren sich niet eens verweerdigd aan ons te Schryven. De Commandeur van der Veer had desen Koning onse intentie klaar aangeschreven, maar kreeg een sober antwoord, heeft daar op den Koopman Paats gevorderd. Dies oordeelden wy 't best ons dit jaar stil te houden; hoewel wy niet weten, of dit aan den Koning, of aan 't beleyd onser Gecommitteerden, hapert. Het sal genoeg zyn, dat wy onse vorige Commoditeyten van Wingurla, en den handel in 't Viziapoers Ryk, blyven genieten, 't geen wy vertrouwen ons dese Koning niet zal durven ontfeffen. Dan U. E. daar gekomen zynde, moet sig na bevinding van saken gedragen. Onder tusschen dienen by occasie de zo beloofde oorlogs-Fregatten gevorderd te werden, hoewel wy geen staat maken, dat daar iets opvolgen zal, en dat dit als voren onder frivoole pretexten zal werden geexcu- teerd.

't Jacht Franiker is den 10 Mei van Gamron over Dabul herwaards genavigeerd.

Zoo de Koopman Paats, volgens onse ordre, een goede party Peper opgekogt heeft in voorraad (waar aan twyffelen, alsoo hy sich van de nieuwe Engelsche heeft laten verlokken) soo zal U. E. die op 't spoedigste met Franiker, als 't by u komt, en met Heemskerck na Gamron feuden.

Dese Paats diend de Compagnie in 't Viziapoers land niet wel, is niet vigilant, nog opmerkende genoeg, en veel sicke- lyk. Ook is de Salpeter, dit jaar herwaards gefonden, zeer slecht en onsuiver bevonden, soo dat geen geld weerdig is, ook klagen die van Persien over de slechte Koopmanschappen, van hem ontfangen, waar op veel verloren is. Dies hebben wy hem ontboden, en den Opperkoopman Klaas *Corneliszoon Blok*, nu op Valkenburg bescheiden, goed gevonden daar in zyn plaats te gebruiken, dat U. E. soo uitvoeren zal, latende desen Sr. Blok ten overstaan van den Opperkoopman en Vicecommandeur Simon de With, en 2 andre kooplieden, onder behoorlyken inventaris alle de Compagnies effecten daar overnemen, gelyk wy ook Paats ordonneeren, misgaders dat hy ons, en Blok, een net bericht van den handel daar schriftelyk zal hebben te geven. Vrugtelooos hebben wy nu 4 jaaren aan een last gegeven tot 't versorgen van Peper op Malabar, hebbende 't een sayfoen aan Schepen, en 't andre aan 't trekken van onse waren, gehaperd. Ondertusschen gauderen de Engelsche van de vrugten van onsen arbeid en onkosten des oorlogs, soo hier, als in Europa.

Zullen u nog de Neptunus toefenden, die van Kabo verwagten. Tot 't versamelen der Peper op Malabar zal U. E. den Vicecommandeur *de With*, en Koopman *Paats*, en den Onderkoopman *Jan Fooften*, gebruiken. Ten ware de With in saken van meer belang mogt werden gebruikt. January en February zyn de maanden van 't Peper-sayfoen, en later moet U. E. daar niet verschynen. Men mag ook met de prys der waren de hand wel wat lichten, om veel Peper te bekomen. Calculeren, dat ons Kargaloen op die kust, als Wingurla zyn competierend goed heeft, niet minder, als 200 lasten, of 400 quintaalen, Peper, renderen zal. Met de Neptunus hopen meer Provisie en eenige Contanten te senden. Dog voor al siet, een groot party Peper te krygen, alsoo de Peper 't best retour nu is, en maak dat ons de Engelschen en Deenen geen voordeel affien. De secrete Raad zal bestaan in dese.

Dominicus Bouwens, de Opperkoopman en Vicecommandeur, Simon de With, Schipper Jan Ysbranzoon op Valkenburg, de Opperkoopman Klaas Cornelisz Blok, Schipper Gerrit van Hern op Amboina, Schipper. . . op Arnemuiden, de Koopman Dirk Janszoon Bol, die ook Secretaris zyn zal, en des noods ook Fiscaal deser vloot.

Van voor Goa den 3 a 4 Mei opbrekende, zal U. E. na Ceylon ten deelen of geheel, na de gelegenheid dat vereischt, verzeylen, en Punto-gale (soo de Moefson niet verlopen is) en anders Bati-calo, aandoen, om te sien, wat Kaneel daar in voorraad zy, om die dan herwaards te brengen.

Ook gaan nu eenige Portugeefche Paters, en hun gevolg, te rug, mits tot Goa hun randsoen Procurerende. Ook Alvarez de Sousa, geweest Kapiteyn van 't verbrand Gallioen Bon Aventura, die niet volgens 't contract, maar uit gunst, voor 100 Ryxdaalders zyn verlossing toegestaan is, en hem zyn hier ook verstrekt 200 Ryxdaalders, om die in Wingurla te voldoen. U. E. zal geene der selve losgeeven, voor dat 't randsoen betaald is, dat 't Comptoir Wingurla 't Generaal Comptoir crediteren moet, op dat het ons daar blyke.

*In 't Kasteel Batavia
desen 14 Augusty A^o. 1640.*

ANTONIO VAN DIEMEN.

CORNELIS VANDER LYN.

Dese Heer Bouwens wierd A^o. 1641 na den 18 July door den Bevelhebber Mathtys Quait hier met 10 Schepen vervan-
D 3 gen,

gen, en de selve nam een welgeladen Galloen, dat uit Portugal pas gekomen was. Dese wakkere held verloor dooreensplinter, die zyn been quetste, kort 'er aan 't leven, en wierd door Cornelis Leendertszoon Blaeuw vervangen.

Ao. 1642
Gefanten
van den
onder-
Koning
op Bata-
via.

A°. 1642 verscheenen Diego Mendes de Britto, Edelman van 's Konings huis, en Gonsalvo Viloso de St. Joseph, Priester van de ordre van St. Franciscus, als Gefanten van den Grave d'Aveiras, onder-Koning van Portugals Indiën, op Batavia, met een omstandig berigt, dat 'er in Holland en Portugal na allen sehyneen vrede tusschen Don Jan, Hertog van Braganza, en nu onder den naam van Don Jan de IV. Koning van Portugal geworden, getroffen, en dierhalven het verzoek van den onder-Koning was, dat men ook hier in Indiën de vyandschap wilde staken.

Verfoe-
kende
stilstand
van wa-
penen.

Zy wierden met veel statie op Batavia van boord door seer veel Heeren van aansien (by Baldeus in zyn Malabar en Choromandel Fol 84 te sien) aan land gebracht, ter gehoor van haar Edelheden geleid, verwelkomt, en aan hen, na hun voorstel vertaan, en des onder-Konings brief gelesen te hebben, geantwoord, dat wy daar af nog geen behoorlyk bericht hadden; maar dat wy echter de saak zelf wel wilden gelooven; dog verplicht waren nader sehryvens af tewagten, in welken tusschen-tyd een van hen beyden met een brief weer na Goa vertrok (om hier bericht af te geven) en de Edelman bleef de nader tyding en goed-keuring van de 10 jarige stilstand op Batavia af wagen, die den 8 October quam, en toen over al door geheel Indiën bekend gemaakt wierd.

Die na
den 8
October
volgde.

Aldus was 'er nu, na de bekomene goedkeuring, over al stilstand van wapenen tusschen ons, en de Portugeesen, en die behoorde ook in Indiën alomme geweest te zyn; maar de onder-Koning hield die, daar se in zyn Kraam diende; dog wilde die op Ceylon, onder een menigte van bespottelyke uitvlugten (gelyk wy onder de stoffe van Ceylon breeder geroond hebben) niet houden.

Dog op
Ceylon
door den
onder-
Koning
niet wel
nagekome
werd.
De Heer
Maatsui-
ker
maakt
Ao. 1644
vrede
met den
onder-
Koning.

Al welke saaken nog al eenigen tyd henen schokten, tot dat de Ed. Heer Maatsuiker, gemeen Raad van Indiën, als Gefant uit naam der Ed. Maatschappy door den Heer van Diemen na Goa aan den onder-Koning, den Grave d'Aveiras, gesonden wierd, om, was het mogelyk, met den selven alles te vereffenen, en om de vrede op die selve gronden, als zy tusschen haar Hoog Mog. en Koning Jan de IV gemaakt was, te onderhouden.

Hy kon met hem in 't eerst niet te recht raken, dog als hy zag, met hoe grooten ernst hy hem dan met den oor-

log bedreigde, soo wierd de vrede, hoe wel maar een stilstand, op den 10 November A°. 1644 getroffen, en men wil, dat hy nog 600000 gl. meer als zyne last inhield, van dien Grave bedong.

De voorwaarden dezer Vrede kan men Fol 92 by den Heer Baldeus sien; en is daar op A°. 1645 de seheyding der landen op Ceylon verder onder den onder-Koning, Don Philippo Mascarenhas, den 10 January binnen Colombo geschied. Na dien tyd blykt my, dat de onsen ontrent A°. 1651 in den laasten tyd van 't bestand hier ook hebben beginnen te handelen, gelyk ik uit een volgende brief van haar Edelheden seer klaar bespeur.

Schoon haar Edelheden overvloedig Peper genoeg in haar eigen landen, of ontrent Batavia &c. konden krygen, soo veel voor Indiën en 't Vaderland noodig hadden, vonden zy echter, om den Portugees alle afbreuk te doen, goed A°. 1652: 22 November na Malabar te senden, om Peper (soo veel zy 'er tot een redelyke prys bekomen konden) 't Schip den Os, en daar mede de Kooplieden Reynier Serooskerke, en Matheus van den Brouke, nevens dit uittreksel van hun brief.

't Comptoir van Calicoelang hadden zy verleden jaar uit vreesse voor den Portugees; alsoo 't bestand ten einde liep, gelicht, dat haar Ed. liever anders gesien hadden.

Van den Brouke had grote quellingen hier van den Heer Poule moeten verdragen; dog was alles door geduld te boven gekomen; apparent was die Heer door de Portugeesen tegen ons opgeroyd. Dese sehynch in Coulan of Coylan, toen Heer geweest te zyn. Serooskerke sou 't gesag op de Reys en op Malabar hebben, even eens als den Koopman Schoorl gehad had.

En dese Serooskerke had den handel reeds cenige jaaren herwaards in Cananôr waargenomen, en dierhalven sou hy daar nu weer gaan leggen, sehoon Calicoelan tot nog toe de Hoofd-plaats geweest was, daar de Koopman van den Brouke beter ervaren is, die 't daar nu ook sal gaan waarnemen; en alsoo de Negotie op Cananôr altyd vroeger gedaan is, dan die van Calicoelan, en de omleggende plaatsen, soo iullen de Negotie boeken van Cananôr eerst gesloten, en die van Calicoelan ingetrokken werden, op dat maar eene plaats met 't Comptoir Generaal Correspondere, en niet, gelyk bevorens qualyk geschied is.

De Peper viel in Cananôr doorgaans dunder, als in Calicoelan, daar zy nogtans meest van de laatste plaats komt. En alsoo sehynch het beter Cananôr te verlaten, en Calicoelan maar aan te houden. Dies zal Serooskerke de sehulden maar innen, en geen debiteurs hier meer maken.

gen. En alſoo den handel met andre Koopmanſchappen alleen, ſonder ſpeceyen, niet gaan wilde, ſoo gaven haar Ed. nu mede 5000 pond Nagelen 5 Sockels Nooten, en 40000 pond ſlegte Rompen, met ſerieuſe recommendatie, om die op geld te houden. Hoopten, dat de Cardanom, hier op Cananor door Serooskerke genegotieerd, by hun komſt daar gereed zyn ſou, om te na Perſien met de paſſerende Schepen te ſenden.

Voor 't Patria wierden geeyleht 50 a 100 duifend Cauris van Maldiva, en Amber de gris ſoo veel redelyker prys krygen konde; zynde in 't Vaderland 30 gl. de once waardig en 4 a 5000 pond Cardanom voor 't Vaderland.

Stonden aan Serooskerke toe voortaan na 't verrichten van zyn handel op Crus of Punto de Gale zyn residentie te mogen houden, alſoo 't daar beter koop

houden kon. Dog van den Brouke zal met de Negocie boeken, dag register, en andere Papiere herwaards komen.

*In 't Kasteel Batavia
den 22 November A°. 1651.*

KAREL REYNIERSZON.

JOAN MAATSUIKER.

GERARD DEMMER.

KAREL HARTSINK.

A. DE V. VAN OUTSHOORN.

J: V: TEYLINGEN.

CORNELIS CESAR.

VIERDE HOOFDSTUK.

Vernieuwing van den Oorlog A°. 1652 Coylan A°. 1661 in December door den Heer van Goens veroverd. *Als ook Cranganor den 15 January A°. 1662. Coetsjien A°. 1662 te vergeefs belegerd. (Contract tuffen den Samoryn en den Heer van Goens A°. 1662) Coetsjien den 7 January A°. 1663 door den Heer van Goens veroverd. Het Accoord, waar op Coetsjien overgegeven is. Contract met de Koningen van Coetsjien en Porca, als ook met dien van Cananoor. Die ſtadt 1 February A°. 1663 door den Heer Huftaar ingenomen. De Portugeeſche Landvoogd van Cananoor in Goa onthoofd. Malabar tot A°. 1663 onder Ceylon; dog daar na op ſich zelven. Bevelhebbers van Malabar. Randsien, &c. van den Bevelhebber, en ſweden, A°. 1678 bepaald. Verhaal van den Oorlog A°. 1715 met den Samoryn. Vrede A°. 1718 door den Heer Bakker met den Samoryn gemaakt.*

VAn A°. 1642 tot het laaſte van A°. 1652. duurde deſe ſtilſtand; na welken tyd wy ons met Raja Singa (gelyk wy onder Ceylonſe ſtoffe toonden) ten eerſten tegen de Portugeeſen verbonden hebben, hen daar allerlei ſoorten van afbreuk doende met 't innemen van alle hunne ſteden, als Caletüre, Colombo, Manaar, Jaffenapatnam, &c: en hen niet alleen van dit geheel Eiland verjagende; maar aldaar A°. 1658 ook Toeteecoryn, en op de kuſt van Choro-mandel de ſtad Nagapatam veroverende.

Het bleef daar niet by, maar hoe dapper zy in dat ſelve jaar ook door den Bevelhebber Adriaan ter Zee voor Goa den 23 Maart gelaveerd zyn om hen te beletten van Jaffenapatnam te komen ontfetten, toond de Heer Baldens in zyn Ceylon Fol. 157 daar zy een van hunne grootſte Gallioenen de St. Thomas genaamd, voor hunne oogen ſagen in vlam ſetten; gelyk deſe dappere Held den 1 September A°. 1660 (volgens ſchryvens haarer Edeiheden toen na Bengale ver voor de 5.

maal nu met 8 Schepen na toe ging; dat ook in de volgende jaaren vervolgd is, tot dat wy meesters van Malabar geworden zyn.

In 't begin van de Maand December A°. 1661 verſcheen de dappere Veld-Heer en Zeevoogd de Heer Ryklof van Goens met zyn vloot voor de ſtad Coylan, die wy bevorens nog eens veroverd, maar die ons de Portugeeſen, op een verraderlyke wyſe, ontnomen hadden, ſeer ſchandelyk eerſt onſen Kapiteyn Henrik Gluwink terwyl hy met eenige andere hoofden uit wandelen ging, en daar na de anderen in de ſtad, ſo veel zy maar konden, vermoordende.

Hy dede zyn volk 27 vaandels ſterk, den 7 dito landen, het welk hy in 3 troepen verdeelde, die ſeer moedig op een Leger van 7 a 8000 Nairos, die als verwoede Tygers en Leeuwen vogten, aanvielen, en die zy wakker ſloegen. De Portugeeſen ſogten wel het by verdrag over te geven; dog dat wierd hen geweigerd, weshalven zy uit de ſtad in der ſtilte vol ſchrik en vrees na 't Boſch vlug-

*Coylan
Ao. 1661
door de
Heer van
Goens
veroverd.*

vlugteden, en ons gelegenheid gaven, om de zelve, 150 jaaren van hen beſeren, 's namiddags ſeer gemakkelyk te veroveren.

Op den 10 dito, verſamelde ſich 't leger der Nairos weder by een, dog 't wierd wederom in roeten geſlagen; 't Paleys der Koningin en een groote Pagode veroverd, en den 24 dito God ſeer plegtelyk daar over door de onſen in de ſtad gedankt.

Wy fouden daar meer omſtandigheden by voegen, dog die de ſelve begeerd te weten, kan die by Baldeus, en Wouter Schouten, naſen.

Na Coylangs verovering trok de Veld-Heer en Zeevoogd met zyn leger na Cranganor, dat hy den 15 January A°. 1662 ſeer dapper aantafte, de Portugeeſche Landvoogd Urbano Fialho Ferreira, verdedigde het ſelve als een wakker ſoldaat, ſoo lang hy kon, dog moeft het eindelyk op deſen dag aan ons overgeven.

Hy ſtiëf ook kort 'er aan van zyne wonden; dog hadden ſich de Portugeeſen hier wel'geweerd (gelyk men hen die roem geven moet) de Nederlanders hadden hier mede getoond nazaaten der Aloude Catten en der wakkere Bataviers te zyn.

Wonderen had hier de dappere Kapiteyn Chriſtiaan Poleman, en Kapiteyn van Schuylenburg, bedreven.

De eerſte was met een Kogel voor 't Voorhoofd, en Schuylenburg niet min gevaarlyk aan 't hoofd gequeſt, welke buiten-gemeen bewyſen dapperheid haar Edelheden ook ſeer gepreſen hadden. Al de ſchade egter, te dier tyd by de onſen geleden, beſtond pas in 't verlies van 78 mannen, dat niet eens weerdig te noemen was.

Ondertuſſchen wierd 'er in Holland van een Vrede tuſſchen ons en Portugal gehandeld, die ook den 6 Augustus A°. 1661 geteekend, den 24 Mei A°. 1662 door Koning Alfonſus, en van haar Hoog Mogende den 24 December uitgewiſfeld wierd.

Na dat nu de Veld-Heer, de Heer Ryklof van Goens, Cranganoor, ſoo verre het noodig was, verſterkt, en orders op alles geſteld had, trok hy met het leger na de van ouds beroemde en magtige ſtad Coetsjen. Hy kwam 'er in February des jaars 1662 voor, taſte die aan met veel gevaar van zyn leven, in welken ſtaat ſich de Commandeur Roodhaas mede vericheide maalen nevens dien dapperen Krygsheld ſtelde, dog moeft het egter, tot zyn leedweten, te dier tyd verlaten, trekkende ſoo ſtil en behendig af, dat de vyand het niet eer dan tegen den middag gewaar geworden was.

Ondertuſſchen maakte de Heer van

Goens ook in dit ſelve jaar den 7 Maart een verbond met den Samoryn, het welke wy hier in zyne voorname leden byvoegen.

Art. 1.

Daar zal weſen een eeuwige Vredetuſſchen den Koning Samoryn ende de Nederlandſche Natie in alle opregtheid.

2.

De Samoryn beloofd van zynent wegen ontrent de Nederlandſche krygs-magt te laten twee duifend Nairos, die gekommandeerd zullen werden by hen zelfs, of een van de Princen van zyn bloed.

3.

Beloofd nog dagelyks te beſtellen drie honderd Coelis tot den dagelykſchen arbeid.

4.

Dat alle de Peper, in des Samoryns land vallende, zal zyn en blyven voor de Ed. Compagnie volgens de markt, ſonder die te mogen vervoeren, of te laten vervoeren, of verkoopen aan eenige andre Natien; 't zy Inlandſche Kooptieden, Uitlanders, of Europiaanen, neg dat ook gehouden zal zyn eenigen tol te betaalen, ſoo lang 's Compagnies Garniſoen in Cranganoor zal leggen, en dat naderhand de Ed. Compagnie ſoodanigen tol zal betaalen, als dan zal werden geaccordeerd; en wanneer de Samoryn voor ſich zelf begeerd eenige Peper na Moecha, of elders, te verſenden, zal zulx met Schriftelyk conſent van 't opperhoofd uit Compagnies naam werden toegelaten, ſoodanig de billykheid eifchen zal.

5.

Alle Materiaalen, 't zy timmerhout, Clappus-Nooten, Kalk, en wat tot deſenſie van de Fortificatie zy, zal door den Samoryn beſteld werden, ofte toegelaten door de Hollanders te werden verſorgt, met den arbeid der Coelis.

6.

Dat de Nederlanders voor haar Geld binnen 25 dagen zal beſteld werdentwintig duifend vadem goede harde Lont, en haar volk behoortlyke ſpyſe, volgens de prys van 't land.

7.

Dat alle Koopmanſchappen, in des Samoryns land vallende, inſonderheit hout-

Als ook Cranganor den 15 January A°. 1662.

Coetsjen A°. 1662 te vergeefs belegerd.

houtwerken, Cardamom, en Wasch, de Ed. Compagnie vryelyk zal mogen koopen, ende vry en vrant uit de Cranganoorse Rivier, en andre plaatsen, uitvoeren, soo lang ons Guarnisoen op Cranganoor legt.

8.

Soo de Ed. Compagnie Coetsjien mogt komen te veroveren, zal Cranganoor door den Samoryn gedemoliceerd werden, ende het Portugese veroverd geschut gedeeld volgens vorig contract.

9.

Dat in dit contract zullen begrepen zyn den Koning van Cranganoor, Palictter, en alle Malabaarse Vorsten, die in dese Alliantie sullen begeeren te zyn.

10.

Soo Imand van de kooplieden, daar de Nederlanders mede handelen, quamen fugitief te werden, zal den Samoryn die weder leveren, ende zullen de selve kooplieden van hem niet mogen werden met andre lasten bezwaard, maar onder de Ed. Compagnie geprotegeerd mogen werden.

11.

Soo Imand van de Nederlanders sich met een Inlander in querel quam te vergrypen, ende eenig ongeluk quam te geschieden, ende of Imand der Samorynse sich aan de Nederlanders vergreep, zullen deschuldige aan iders respectieve Hoofden geleverd werden, om daar overcorrectie te doen, na regten der wederzyde Natien; maar alle doodslagen zullen wederzyds met de dood gestraft werden.

12.

Soo Imand van de Nederlanders te eeniger tyd sich fugitief stelde, zal de Samoryn aan den zelve in zyn land geen verblyf geven; maar hem met alle devoirsen tragten na te speuren, om hem de Nederlandse overheid wederom in handen te stellen.

13.

De Ed. Compagnie beloofd van haar syde te bewaren voor den Samoryn, of de Princen, daar toe gerechtigd, de stad Cranganoor, na haar vermogen, ende mede de Palipout, ende Bappyn, soo 't doenclyk zy, tot November aanttaande, om dan nader te trafteren.

V DEEL.

14

Van dit Contract zullen gemaakt werden vier origenele Instrumenten, twee in 't Neerduyts, en twee in 't Malabaars, ende van den Samoryn, ende van den Nederlandsen Admiraal, onderteekend, ende by de respective Natien onderhouden werden in alle opregtheid.

Aldus geaccordeerd, ende besloten in 't Oorlog-Schip den Mulcaat-Boom, met de Nederlandse vloot geankerd voor 't Eiland Bappyn, weynig benoorden de stad Coetsjien den 7 Maart A^o. 1662.

En was onderteekend door den Samoryn, en door den Heer van Goens.

Hoewel nu onse eerste toeleg op de stad Coetsjien mislukte was, was egter ons voornemen geensins, om het daar by te laten steken: Want de Heer Jacob Hufstaart, gewesene Landvoogd van Amboina, trok 'er in September des zelve jaars met een schoone vloot en krygsmagt weer na toe, vermits de Ed. Heer van Goens toen op Batavia seer krank lag, hoewel zyn Ed., eenigen tyd daar na weer hersteld zynde, volgde.

Men tastte de stad in November aan, alwaar de dappere Pierre du Pon Majoor, sich op een wonderlyke heldagtige wyse allereest boven op 't bolwerk vertoonde, 't geen in den vyand sulken verbaasheid wekte, dat zy sich genoodsaakt vonden die sterke stad en vesting den 7 January A^o. 1663 aan de Heer van Goens by verdrag over te geven, hoewel 'er ons volk den 9 dito eerst met 24 vaandels in trok.

In dit beleg hadden sig de Heeren Jan Bax, Henrik van Recde en Barent van Schuylenburg mede seer dapper gedragen, weshalven de Heer vans Goens hen als Absolute Capiteyns (dat zy anders maar by voorraad waren) op goedkeuring harer Edelheden aanstelde, die dit voor dese reys en om hunne dapperheit, inschikten, en goedkeurden, dog met order aan de Heer van Goens van dat voortaan niet meer te doen. Ook had de Heer Poleman sich op dese kust seer dapper gedragen.

Haar Edelheden bevonden dese stad uit 't schryvens van de Heer van Goens (gelyk naderhand ook de stad Cananoor) van veel meer belang, als zy bevoorrens oit gedagt hadden.

Men vond by 't veroveren der selve weynig buyt, alsoo de Portugesen, dit wel voorhiende, alles tydig geborgen, en na Goa gevoerd hadden.

Na 't veroveren van dese stad vertrok de Heer Hufstaart met 't gros des Le

Coe-
sijien den
7 January
A^o. 1663
door de
Heer van
Goens
veroverd.

E geis

gers, verseld van den Heer du Pon, de Heer van Rheede, en meer andre oversten, na Cananoor, 't welk die Heer zeer dapper aantastte, en, na een beleg van eenige dagen (alsoo de vyand geen ontset kon verwagten) den 13 February des zelve jaars, na dat de Portugeesen die stad 161 jaaren beseten hadden, by verdrag innam. Een verovering van 2 seer aansienlyke steden, die haar Edelheden daar om te aangenamer was, om dat zy pas voor 't aangaan der vrede voorviel, en aldus tot een heerlyk slot van onse saaken, en als een onverwagte toegift van hen aangemerkt wierd. De Samorijn, en andre Princken hier, hadden ons wel versogt de Portugeesen te verdryven; dog 'er ondertusschen zelf zeer weynig toegedaan, dan dat zy ons van eenige eetwaren voorsien hadden.

Cananoor Ao. 1663 door de Heer Hulstaart in genomen.

Den Portugeeschen Landvoogd van Cananoor tot Goa onthoofd.

De Portugeesen vertrocken meest na Goa; dog Antonio Cardoso Landvoogd van Cananoor, wierd, soo als hy daar gekomen was, om de lachertige overgave deser vesting zonder noodzakelykheid (soo de onder-Koning oordeelde) onthalt.

Het was (volgens sehryvens harer Edelheden in April A°. 1663) een groote misflag van den Koopman Lucas van Weerden (namals Hoofd van Cananoor) dat hy, met den Vorst van Cananoor contract makende, den handel van Peper, Cardamom en Amfoen alleen voor de Ed. Maatschappy, verzuymd had voor uit te bedingen, en alle andre daarbuiten te sluyten, gelyk de meeste andre Princken reeds hadden toegestaan, dat hier nu veel moeite geven zou om het daar toe te brengen, behalven dat haar Edelheden ook op goede gronden vaststelden, dat de Groote Koopman Aderfia, die den handel veel jaaren in zyn geweld gehad hadde, daar in niet veel goeds doen zoude; Dog den 24 Augusti 1663 gaven haar Edelheden aan de Heer van Goens last, om een verbond met desen Koopman Aderfia te maken, op zulken wyse, als best ten onsen voordeelen sou konnen geschieden, belovende alle onse waaren, die wy brengen, aan hem te leveren, mits dat hy aan ons weer alle de Peper, en Cardamom, daar vallende, geven zal.

Ook was 'er aan van Weerden belast, met den Koning van Cananor een nieuw contract te maken.

Soo ras had de Samorijn de verovering van Coetsjien niet verstaan, of hy had alle middelen by de onsen in 't werk gesteld, om, ook als Koning daar erkend te werden; dog dit was hem al soo wel, als zyn onbillyk verzoek, om ook 't Eiland Baypyn te hebben, beleefd afgeslagen, dat ook haar Edelheden in den

voornoemden brief seer presen, alsoo ons niet minder diende, dan hem nog groter, als hy reeds was, te maken.

Ook presen haar Edelheden, dat de Heer van Goens de Portugeesche huisgeninnen van Coetsjien, en Cananoor, maar ten eersten na Goa weggezonden had, alsoo zy dese Natie als zulk eene aansagen, op welke voor ons geen staat ter wereld (zelf schoon wy nu Vrede met hen hadden) te maken was.

Wegens dese stad Cananoor teekenen haar Edelheden, den 29 Augusti A°. 1663, ook aan, dat die in sich zelve van nature zeer sterk en derhalven bequaam was, om met een kleene besetting verdedigd te werden. Ook was hier altyd een schoone handel geweest, die nu ten eersten weer stond op te luyken, alsoo de haven daar toe zeer bequaam, en deze Vorst in staat was, om jaarlyks 200 lasten Peper, behalven de Cardamom, en de schoone Matten, daar vallende, te leveren.

Het aller opmerkelykste, en 't noodigste quam haar Edelheden voor, de Handel dezer Inlanders met de wilde Kaneel, hier vallende, die men door alle middelen moest tragten, of te doen inhouden, of die meester te werden, waar toe ons nu hope gegeven was met jaarlyks aan den Koning van Calicoelang een zeker kleen geschenk van 46 dueaten daar voor te geven, voor welke hy beloofd had te zullen beletten, dat die Kaneel geschild zoude werden.

Ontrent desen tyd wierd ook de Koning van Porea, die 't altyd met de Portugeesen gehouden had, door onse wapens gedwongen sig voor den Veld-Heer den Heer van Goens te vernederen, en sich onder onse hesherming te begeven, gelyk hy daar op, even als ook die twee vorige verwonnen Vorsten, met ons een verbond maakte. Ook stond ons de Koning van Porea toe, een Logie in zyn land te bouwen.

De Portugeesen versogten naderhand, door hunnen Gefant in Holland, dat Coetsjien en Cananoor hen mogten werden wederom gegeven; dog 't wierd hen met alle reden geweigerd, aangesien alle vyandschap eerit na 't uitwischen der Ratificatien, en goedkeuring der Vrede, aan wederzyden op hielden. A°. 1666 had de Gefant Ulloa haar Hoog Mogende bewogen, om weder over die steden te spreken; dog hy kreeg daar na soo veel met zyn eigen schulden te doen, dat hy onverrichter zaake vertreeken, en zyne gemeene Land-zaak laten steken moest.

Om nu den inhoud van de verbonden tusschen ons en den Koning van Coetsjien, Cananoor, en Porca te weten, heeft men

men maar op de navolgende contracten te letten.

Articulen van 't Accoord, gemaakt en besloten tuschen Francisco Gomes Sermento, Kapiteyn van de Compagnie Infantery, nevens Marcus Pinho, Borger van Coetsjien, gemagtigden, van Iguatio Sermento de Carvalho, Kapiteyn Generaal der stad Coetsjien, wegens zyn Majesteit den Koning van Portugal, ter eenre, en den Heer Jacob Huftaart, Raad Extraordinaris van Indiën, gemagtigde van den Veld-Heer, den Heer Ryklof van Goens Ordinaris Raad van Indiën, Admiraal op de kusten, en Superintendent van Ceylon, uit de naam van den Nederlandsen Staat in Indiën, en Speciaal de E. Heeren Bewindhebberen van de vereenigde Nederlandse Getroyeerde Oost-Indische Compagnie, en den E. Heer Gouverneur Generaal, en de Heeren Raaden van Indiën, ter andere zyde.

leggen. Alle naturelle ongetrouwde Portugeesen zullen na Europa vervoerd werden.

De getroude, Portugeesen en Missicen, zullen na Goa vertreeken; en mogen medenemen bed, en bulster, en zulx meer, als by den Veld-Heer, en zynen Raad, zal toegestaan werden.

Alle vrye Toepassen, en Canaryns; zullen blyven tot believen en ter Discretie van den Veld-Heer.

De geestelykheid zal mogen mede nemen haare beelden en Kerkelyke ornamenten, behalven die van goud, of silver zyn.

Alle vrye en Kerkelyke Persoonen, die hier te lande zwerfen, en onderdanen zyn van den Koning van Portugal, zullen in dit contract mede begrepen werden.

Aldus gedaan, geaccordeerd, en gesloten in 't Nederlans Veldleger voor de stad Coetsjien den 7 January 1663. Was geteekend Jacob Huftaart, Francisco Gomes Sermento, en Marcus de Pinho de Fonseca, lager stond: *Ratifico O Capitulado per esse querer, O Conselho, que me affisse, Cochim, en 8. d' Januar 1663. era Assinado, Ignato Sermento de Carvalho.* Ter zyden stond, gesien hebbende 't vorenstaande contract approbere, en ratificere 't zelve uit de naam en van wegen de Heeren myne Principalen. In 't leger voornoemd den 8 January 1663 was geteekend. RYKLOF VAN GOENS.

Lager stond

Gecollectioneerd, accordeerd met zyn origeneel. Coetsjien den 6 February 1663.

MAARTEN HUISMAN.

Secretaris.

Schoon nu de Heer van Goens seer goede forge gedragen had om dese voorwaarden wel te doen nakomen, had egter eenig gespuis sich niet ontsien over zyn E. op Batavia, als hen verdrukt, en seer verongelykt hebbende, klagtig te vallen, na welke klagten ook haar Edclheden al wat te veel (soo zyn E. by zyn schryvens van den 10 November A^o 1663 oordeelde) gehoord hadden, en waar over hy sich seer sterk beklaagde, betuigende, dit geenfins, nog ontrent haar, nog ontrent haar Edelheden, verdiend te hebben, alsoo hy tot Gecommitteerden over dit werk aangesteld had den Maajoer van 't Leger Pierre du Pon, den Koopman Lucas van Waarden, en de Kapiteynen Henrik van Rhede, Jan Bax, en St. Martyn, alle lieden van eere,

Dat de stad Coetsjien zal overgeleverd werden met alle haare Jurisdictionen oude Privilegien, inkomsten, Landeryen met de Documenten, en Papiere, daar van zynde, en wat dies meer in den name van den Koning van Portugal gepossideerd is, cederende daar van alle Competentie, en geregtigheid aan den gemelden Veld-Heer, of zyn E. Gecommitteerden.

Dat voords alle Artillery, Ammunition, koopmanschappen, Vivres, roerende, en onroerende goederen, slaven, en wat meer in wesen is, insglyks overgeleverd zal werden als voren.

Dat alle vrye Persoonen; de wapenen gevoerd hebbende, zullen zweren in twee jaaren tegen den Nederlandsen Staat in Indiën niet te zullen dienen.

Dat de Soldaten, en alle die van de Militie zyn, zullen uittrekken met vliegende vaandels, slaande Trom, brandende Lonten, Kogels in de mond, en twee stucken geschut, ter bequamer plaats buiten de stad, en 't volle geweer, daar onder 't vaandel van den Veld-Heer neer-

die men meer, dan zulk gefpuijs, behoorde te gelooven, en van welke men niet behoorde te denken, dat zy vrye lieden voordagtelyk tot flaven zouden hebben willen maken, gelyk nu by deſe klagten aan haar Edelheden ſcheen te blyken; dat dierhalven nader moeft onderzocht, en waar over zy eerſt behoorden gehoord te werden; behalven dat het ook de rechte weg voor die klagers geweest zou zyn hier op Malabar, daar dit feyt ten eerſten onderzocht kon werden, en daar 't naderhand dog evenwel eens voor den dag komen moeft, die klagten te doen, dat zy mogelyk wel daarom nagelaten hebben, om dat de valsheid van deſe klagten hier teneerſten blyken zoude.

Hoedanig 't contract met de Koningen van Coetsjien en Porca door ons gemaakt, geweest zy, blykt hier nevens mede.

Contract
met de
Koningen
van
Coetsjien, en
Porca.

Contract, Alliantie en Confederatie tuffchen de E. Compagnie der Vereenigde Nederlanden in Oriente, en den Koning van Coetsjien en den Radja van Porca, beſloten in maniere als volgd.

Art. 1.

By Partyn reciproque zal wesen een eeuwige Vrede, Amnestic, en vergetenheid, van 't gene voor heen gepasseerd is, en dienvolgens voortaan een eeuwige liefde, en toegenegenheid tot malkanderen, zoo lang zon en maan zal seynen.

2.

De Radja van Porca verklaard sich vyand tegen al die genen, die 't Ryk van Coetsjien eenigſins zouden willen beſchadigen, 't zy Portugeſen, of andre Potentaten &c.

3.

Beloofd dienvolgens de Radja van Porca, Godorma zyn land niet alleen nu te doen ruimen, maar hem ook vóór het toekomende daar buiten te houden.

4.

Belovende voortaan aan de E. Compagnie, die getrouwigheid te bewyſen, die hy oit de Portugeſen bewezen heeft.

5.

De Radja van Porca beloofd, dat hy

noit Peper of Kanceel in zyn land zal doen wegen, of uitvoeren, dan met conſent van den Koning van Coetsjien, en de E. Compagnie, die, na de wetten, het regt daar van alleen toekomt.

6.

De E. Compagnie zal op des Pareatters land mogen bouwen een ſteene Pakhuis tot veriekering van haare middelen, en maintenance van haar regt.

7.

De Radja van Porca beloofd voortaan geen Olifanten meer in zyn land te doen in, of uitbarqueren.

8.

De Radja van Porca beloofd aan de E. Compagnie te reſtitueren alle de Fre-gatten, die van de Portugeſen nog in zyn land zyn, mits de E. Compagnie zal betalen de koſten, die daar aan gedaan zyn.

9.

En tot bewys van opregte vriendschap zal de Radja van Porca zyn gemaakte wal, gelegen tegens 't land des Koninks van Coetsjien, 200 Kobidos ſlegten, latende 't overige aan 't believen van de E. Compagnie en den Koning van Coetsjien, zonder de zelve oit te zullen repareren.

10.

De E. Compagnie beloofd de partyn reciproque te betoonen alle hulp tegens haare vyanden. foo veel haar magt, en de billykheid zal kunnen lyden.

11.

Generalyk accorderen de partyn, dat de E. Compagnie zal genieten alle preeminentien, die de Portugeſen gehad hebben.

12.

Dit zal zesmaal geſchreven, en wederzyds geteekend werden, te weten, driemaal in 't Nederlands, en driemaal op zilvere Olen, in 't Malabaars, daar van de partyn ider twee zullen behouden, een in 't Duyts, en een in Malabaars.

Aldus gedaan, en Gecontracteerd in 't Veld van Porca, deſen 14 Maart 1663 en na 't Malabaars in 't jaar 838. Onderſtonden eenige Malabaarſe Characters, met onderſchryving geteekend by Moe-
ta-

tadavile, Koning van Coetsjen, en daar nevens in lak gedrukt 't gewoone Zegel van Radja Porca, daar by geschreven, dit is gesteld by den Radja van Porca. Weynig beyden stond, ons Present, tot 't aanzien desr onderteekening Speciaal Gecommitteerd, zynde foodanig gedaan, als by ider geschreven staat, was geteckend, Henrik van Rhede tot Drakesteyn. St. Martyn, en Bartolomeus Viflingua. Ter zyden stond, uit de naam van de E. Compagnie, als geauthoriseerde van de E. Heer Gouverneur Generaalen Raden van India. Onderfond. Ryklof van Goens. In Margine stond mede in rood lak 't wapen van de E. Compagnie, en daar onder door last van zyn E. en den Raad, geteckend. C. van der Storm.

Contract ende Eeuwige Verbond tusschen de vereenigde Nederlandse Compagnie by den Hollandschen Admiraal Ryklof van Goens, uit den naam van den E. Heer Gouverneur Generaal, en de Raaden van India ter eenre zyde, en den Konink van Coetsjen, Moetadavile, en zyne Princen, ter andre zyde.

Art. 1.

Daar zal wesen een vaste en Eeuwigeurende Vrede, liefde, eendragt en vertrouwigheid, waar van beyde de partyen sig zullen verfekerd houden.

2.

De Koning van Coetsjen cedert het regt van dese stad, en alle de landen en Eylanden, daar onder volgens contract behoorende, genaamd de Paapen-Eilanden, 't Musquetten-Eiland, en Bandoerity, foodanig die van de Portugeesen zyn beseten geweest, gevende daar van de volle opdracht aan de E. Compagnie ten Eeuwigen dage, sonder dat hy, of te de Koning zyn Succesleur, daar op oit iets zullen hebben te pretenderen.

3.

De Koning van Coetsjen erkend van de E. Compagnie heriteld te zyn, in zyn Koninkryk, accepterende dienvolgens de E. Compagnie voor zyn E. Protector.

4.

De Koning van Coetsjen verfekerd

de E. Compagnie, dat al de Peper en wilde Kanceel in zyn land, tot Porca in cluys, en tot Cranganor toe vallende, alleen zal geleverd werden aan de E. Compagnie, en dat alle de selve-Peper op Coetsjen zal werden gescheept in 's Compagnies Schepen, sonder dat eenige Natie ter wereld daar aan zal mogen Particeiperen.

5.

De Koning van Coetsjen Authoriseerd de E. Compagnie alle vaartuigen, en Schepen, uit der Zee met Amfioen aankomende, buyten te houden, en geen ingang te verleenen, dan met believen van de contractanten, op dat de zelve in haar regt niet werden gefrufreert.

6.

Tot maintene van 't vierde en de overige articulen beloofd de Koning van Coetsjen te contribuieren alle hulpe en bystaan na zyn uiterste vermogen, ende verfoekt, dat E. Compagnie gelieven wilde nog 3 vastigheden op te regten; een tot vertekering der Cranganoorse Riviere op Palicport, een ander tot verfekering der Porcale Rivier op de best gelegene plaats van Porea, en een derde op Baypyn tegen over de stad, tot beter verfekering der Rievier van Coetsjen, of ook op meer plaatsen, daar 't noodig was.

7.

De Admiraal beloofd uit naam van de E. Compagnie voor den Koning, en tot maintene van 't contract, te beseten de stad Coetsjen, Castello De Sima, en nog Paliport, Vaypyn, en Porca, soo 't noodig zal geoordeeld werden.

8.

Dat aan den Coetsjienzen Koning zullen betaald werden foodanige Tollen en gerechtigheid, als van ouds gebruykelyk is geweest, ofte namaals nog mogt werden geconditioneerd.

9.

Al de Christenen, staande van ouds onder de stad van Coetsjen, en langs de strand woonende, zullen alleen blijven ter Judicature onder de regters, by de E. Compagnie in Coetsjen onder den Gouverneur van Ceylon gesteld.

10.

Zoo een Heydensche onderdaan van den

den Coetsjiens Koning, en een Christen onderdaan van de E. Compagnie, in kwestie quamen, zal een ider de zyne regt doen na zyne costume, en zoo een van beyden quam te sterven, ofte de een den anderen doodfloeg, zal de doodslager, hy zy Christen of Heyden, met de dood gestraft werden, zonder eenige genade.

11.

Het munten van Fanoms zal door des Konings Munt-Mr buiten de stad, in Konings Hofgedaan werden, en de onkosten afgetrocken zynde, zal de Koning de profyten genieten, nogtans onder expresse conditie, dat de E. Compagnie, een opsiender of 2, harent wegen, daar over zal houden, en zoo een valsche munter ergens geatrappeerd werd, zal de zelve met de dood gestraft werden, 't zy van wat geslagt, of casta, de zelve wesen mogte.

12.

Het vervoeren van de Peper, en de Kanceel, te lande, beloofd de Koning van Coetsjien te verhinderen.

13.

Het pleyn, dat rondom de stad nu geuiverd is van alle Clappus-boomen, zal by niemand mogen beplant werden, als met consent van de E. Compagnie.

14.

Geen Roomsgefinde Religieusen zullen in de Landen van Coetsjien, ofte derzelver refort, gedoogd werden, als met Speciaal consent van de E. Compagnie, ende Papen zullen insgelyx ten eeuwigen dagen van hier verbannen blyven.

15.

Alle debiteuren van de E. Compagnie, hoedanig die mogten zyn, zullen op alle plaatien agterhaald, en geapprchen-deerd werden, soo eenige der zelve fugitief quamen te werden, zal de Koning dezelve met alle devoren laten na speuren, en wederleveren, van gelyken zoo eenige Nederlanders, ofte lyfeygenen, quamen weg te loopen.

16.

De Inlandse Kooplieden, handelende met de E. Compagnie, zullen met geen extraordinaire lasten, dan met voorgaande consent van E. Compagnie, mogen bezwaard werden, buiten gewoonte, maar

zulen onder de E. Compagnie geprotegeerd werden.

17.

Dit contract zal tweemaal geschreven werden op zilvere Olen, en tweemaal op Papier in 't Malabaars, en Nederlands, respectie onderteekend werden.

Aldus gecontracteed, en besloten, misgaders onderteekend in 't Hof des Konings op Coetsjien de Sima, en in de stad Coetsjien, den 20 Maart 1663. Was geteekend met eenige Malabaarie Characters door Moctadavile, Koning van Coetsjien, en Ryklof van Goens. Ter zyden stond, ons present als getuigen: getekend Cornelis Valkenieren Henrik van Rhede tot Drakesteyn. In margine stond, onder Compagnies Zegel ter Ordonnantie van zyn E. en den Raad. geteekend

MAARTEN HUISMAN,

Secretaris.

Articulen van Vrede en Eeuwig verbond, gesloten met den doorlugtigen Prins Rammeteri, naaste Successeur des Koninkryx Cananoor, uit den naam des Koninx Calatery, van de welke zyn Vorstelyke doorlugtigheit volmagtigde is, ter eenre zyde, en met de Illustre Nederlandse Oost-Indische Compagnie, of harent wegen uit naam van den E. Heer Gouverneur Generaal Johan Maatsuiker, en de E. Heeren Raaden van India, door der zelve Plenipotentiaris, den E. Heer Ryklof van Goens, Admiraal en Veldoverste, geauthoriseerd hebbende daar toe, de E. Lucas van Waarden, gebieder der stad, Fortresse en Ommelanden, van Cananoor, ter andre zyde.

Art. 1.

Ten eersten, dat van dese ure aan, en altoos voortaan, zal wesen tusschen en met de E. vereenigde Nederlandse Oost-Indische Compagnie een vaste Vrede,

Als met Can gen

de, vriendschap, en eendragt, en den Heer Koning Calatery, mitsgaders alle desselfs Vorsten, Landen; Provincien, inwoonders, en onderdanen, gene uitgesonderd, zoo ook dat dese Vrede geduren zal, soo lang Son en maan schynen.

2.

Dat alles, wat 'er gepasseerd is wederzyds in 't landen op Tsjalagatti, soo wel in aggressie, als defensie, zal zyn vergeten, vergeven, en noit daar aan werden gedagt.

3.

Dat daarentegen den anderen, in al occasien, zullen bewyzen alle eer, Vriendschap en genegenheit.

4.

Dat zyn Majesteit erkend dese stad van Cananor, mitsgaders deszelfs Jurisdiectie, toe te behooren, en indisputabel eighen te zyn aan de Nederlandse Oost-Indische Compagnie, als een wettige possessie, door 't zwaard, niet van zyn Majesteit, maar van de Portugeesen onse vyanden, geconquesteerd.

5.

En ingevalle het gebeurde, dat een ofte meer, van de onderdanen van de E. Compagnie eenig misnoegen mogten geven aan de vasallen van zyn Majesteit, ('t welk wy egter niet hopen willen) dat de foodanige, op 't het feyt bevonden zynde, ofte anders bewesen werdende, zullen gebragt werden in de Fortresen, om, na zwaarheit of ligtheit derzake, van den gebiedder aldaar gestraft werden.

6.

'T welk insgelyks geschiedende van de onderdanen zyner Majesteit, zullen de perpetranten, door den gebiedder der Vesting, den Koning werden toegesonden, om te ontfangen foodanigen straf, als de misdaden requireren mogten.

7.

Dat zyn Majesteit aan zyne onderdanen zal gebieden met de Hollanders te handelen, koopen en verkoopen, alderhande cet-waren, ofte wat verder in den lande vallen mogte, brengende 't zelve op een bazaar ter markt.

8.

Dat zyn Majesteit met den eersten zal

ordre stellen, dat de nieuwe Fanoms uitgegeven werden, op dat 'er een behoorlyk reglement op de munt geschiede: Want wy tot merkelyke schade ons zilver geld mochten uitwisselen.

9.

Dat zyn Majesteit beloofd, wanneer wy Coelis, of andere ambagts-Luiden, mogten benoodigd zyn, de zelve, op ons anschryven, zal beveelen tot ons te komen, wanneer wy se na lands wyze loonen zullen.

10.

Dat de Kalkovens, en de branders, in 't gebied van zyn Majesteit noit zullen werden gehinderd in hun branden, nog afbrengen der Kalk aan dese Fortres.

11.

Dat zyn Majesteit zal ontfeggen alle Vriendschap, die de zelve en zyn onderdanen gehad hebben met de Portugeesen, die, met hunnen aanhang, verklarende voor vyanden van zynen staat, de zelve zyne Landen uitwysende, ende eeuwig verbannende, noornamelyk alle Papen Priesters, en Kerken, alsoo door hunne quade inblasinge weerzyds het vertrouwen van een goede en vaste Vrede niet sou konnen genomen werden.

12.

Dat zyn Majesteit den gebiedder der Fortresse Cananor, wanneer 't noodig mogte zyn, met soo veel gewapende Nairoz zal assiteren, als hy dan zal begeeren.

13.

Dat de E. Compagnie, en van harent wegen de gebieders op de Fortresse Cananor, zyn Majesteit zal assiteren, tegen zyne vyanden, voor soo veel als hunne gelegenheit dat zal toelaten.

14.

Dat de E. Compagnie zal maintaineren de volle eer, ontfaggelykheit en gehoorzaamheit zyner Majesteit ontrent Aderfia, wanneer hy hem niet behoorlyk mogt komen te gedragen.

15.

Dat de E. Compagnie nogtans altyd tragten zal, soo veel doenlyk zy, en 's Konings respect gedooagd, alle misverstanten tusschen den Koning, en Aderfia,

fia, in der minne te siffen, en te affopieren.

16.

Dat zyn Majesteit, of uit deszelfs naam zyne volmagtigden, zullen ontfangen uit handen der genen, die der E. Compagnies Paspoorten bedeed werden, zyn gewoonlyk gedeelte, gelyk de zelve door den Koning van alle tyden by der Portugeesen Regering ontfangen is, welverstaande, even soo veel, als de E. Compagnie voor haar gedeelte ontfangt, sonder dat het een het ander in 't minste raken zal, en alles volgens een lyst, over de welke partyen hen nader verklaren en vergelyken zullen.

17.

Dat zyn Majesteit in zyn land ontfangen, en 't zynen voordeele genieten zal foodanigen Sjonkan, ofte Tol op zyne onderdanen, als zyn Majesteit gewoon is te nemen, als ook op dezelve, zyne vafallen, die eenige gebragte goederen van de E. Compagnie in dese Fortres mogen gebragt hebben, wanneerse die in 's Koninx gebied brengen.

18.

Dog zal de E. Compagnie gansch gene Sjonkan schuldig zyn, nog betalen, te meer, wyl zy de goederen verkoopt aan 's Koninx onderdanen, die reeds den tol betaald hebben.

19.

Ende verpligt hem de gebiedier deser Fortresse uit naam der E. Compagnie dat hy voor zyn Majesteit zal ontbieden foodanige curicusheden, als zyn Majesteit zal gelieven op te geven, en te bekomen zullen zyn, voor het kostende.

20.

En dat zyn Majesteit Speciaal te verwagten heeft van de E. Compagnie alle particuliere teekenen van courtoise.

21.

Dat de articulen beloofd werden te zullen werden gehouden, door den Koning, Rajadoores, en alle onderdanen des Konings Calatery, en alle Koningen en Princen Rajadoores, en onderdanen deses Ryx, die in de volgende tyden succederen zullen.

22.

En dat gelyker wys zal geschieden van

wegen de E. Heeren der doorlugtige Nederlandse Ooft-Indise Compagnie.

23.

Dat dese articulen zullen geteekend werden ter eenre zyde van wegen de Nederlandse Ooft-Indise Compagnie door de gebiedier der Fortresse Cananoor, en van de andere door den Prince Rammetry wegens zyne Majesteit, die de zelve daar na zal ratificeren, gelyk ook dese articulen zullen geratificeerd werden, wegens de E. Compagnie, uit name van den E. Heer Gouverneur General, Johan Maatfuiker, en de Ed. Heeren Raden van India, door den E. Heer Admiral en veldoversten Ryklof van Goens of deszelfs Plenipotentiaris.

24.

Stellen egter, dat ondertusschen de saken aan wederzyden zullen blyven in foodanigen vredigen staat, als in dit tractaat bedongen is, tot dat de boven gemelde ratificatie uitgewisseld en overgeleverd zal wesen, en tot eenigen tyd continueren.

25.

Ende zullen de Solemniteyten der Publicatie deses tractaats van Vrede by Speciale acte geschieden, na dat de voorz. ratificatie en uitwisseling wederzyds zal geschied zyn.

26.

Ende zal men hier van 6 evenluidende Instrumenten, 3 in de Malabaarse Spraak, en 3 in de Nederlandse maken, van welke 'er 2 aan den Koning, 2 aan den Heer Ryklof van Goens, en 2 voor de Fortresse, zullen uitgerykt werden.

Aldus gemaakt, geaccordeerd, en besloten in de Vesting Cananoor desen 26. Maart A°. 1663. Was geteekend met een Regel Malabaarse Characters daar by geschreven; Dit is de eigen hand van den Koning Calatery, zynde de Ratificatie deses contractts. Daar onder stonden nog vier Regels Malabaars Schrift, en daar agter genoteerd, dit is de hand van den Prince Rammetry. En in Margine was geteekend. Lucas van Waarden, en des zelfs Zegel daar onder in Lak gedrukt.

Na dat wy den Koning van Porca (hoewel hy dat geenfins aan ons verdiend had) mede in genade aangenomen hadden, soo waren die Vorsten van Calicoelang en Teckenkoer daar over wel seer misnoegd, dog haar Edelheden Prefsen het doen van den Veld-Heer, en

oof-

oordeelde datzyn E. en de verdre Leger-
hoofden wyfelyk gedaan hadden van na
de zelve (hoewel zy in de faak gelyk
haduen) niet gehoord te hebben.

Het was een groot geluk, dat, ge-
durende de wapenen der E. Maatschappy
op Malabaar gebruykt wierden, Raja Sin-
ga op Ceylon fig ftill gehouden, en dat
hy de beneden-Landen daar ondertuffchen
in Vrede gelaten had, 't geen ons anders
byzonder qualyk gekomen zou heb-
ben.

Oock gaven haar Edelheden ontrent defen
tyd by hun fchryven van den 29 Augufti
1663 laft, om de werken van Coetsjen
(nader by Baldeus te fien) tot vermin-
dering der befetting, en der jaarlykfe
laften, ten eerften in te trekken.

Dus fiet men, hoe door de wapenen
van de dappere Nederlanders de ganiche
kuff van Malabar in de tyd van 3 jaaren
met feer weinig verlies veroverd, gelyk
de zelve zedert dien tyd, tot nu toe,
onder onfe magt gebleven is.

Men vond goed in de eerfte tyden het
befcier van defe kuff van de Landvoog-
dy van Ceylon afhankelyk te maken, ge-
lyk Malabar ook tot de maand Septem-
ber A°. 1663 onder dien Landvoogd, of
den Heer van der Meyden, geftaan heeft;
dog na dien tyd is het tot een Commande-
ment gemaakt, en men heeft het onder
een Bevelhebber op fch zelve gefield.

A°. 1670 geraakten wy met den Sa-
moryn weder in Oorlog, en ontrent dien
tyd quam de Heer Francois Caron ook
als Generaal der Franfchen hier. Gelyk
ook de Engelschen ontrent defen tyd tot
Calicoet een Logie hadden. De Fran-
fchen hebben te Mirfoe ook een Comp-
toir gehad; dog dat is A°. 1672 opge-
broken.

Alvorens nu met andre faaken voort
te gaan foo moeten wy nu hier ook eerst
laten volgen een Lyft der Commandeurs
van Malabar, met den tyd van hun be-
fcier, foo verre het ons bekend is.

L Y S T

D E R

B E V E L H E B B E R S

V A N

M A L A B A R ;

Onder Ceylon fttaande

	A°.	A°.
Pieter de Bitter.	1663.	1663.

Malabar op fch zelve gefield.

Ludolf van Goufter.	1663.	1665.
Xbrand Godsken	1665.	1667.
Lucas van der Duffen.	1667.	1671.
Henrik Adriaan van Rbede.	1671.	1676.
Jacob Lobs.	1675.	1678.
Maarten Huisman.	1678.	1678.
was ook Commiffaris hier.		
Gelmer Vosburg.	1683.	1688.
Isaac van Dielen.	1688.	1693.
Alexander Wigtmans.	1693.	1694.
Adriaan van Ommen.	1694.	1697.
Magnus Wiechelkans.	1698.	1701.
Abraham Vink.	1701.	1704.
Willem Muerman.	1705.	1708.
Adam van der Duyn (overleden A°. 1723. in November.)	1708.	1709.
Earent Ketel.	1709.	1716.
Joannes Hartenberg.	1716.	1723.
Jacob de Jong.	1723.	

V. DEEL.

F

A°.

Rand-
foen &c.
van den
Bevel-
hebber
en Twe-
de Ao.
1678 be-
paald.
Verhaal
van den
Oorlog
Ao. 1715
met den
Samor-
ryn.

Ao. 1678 den 30 September is den Be-
vellhebber hier, en zynen tweeden, het
zelve randfoen, &c. als aan den Land-
voogd, en den tweeden van de kust Cho-
romandel, toegelegd.

Hoe sig de saaken op dese kust in de
volgende jaren tusschen ons en den Sa-
moryn geschikt hebben, is my onbekend;
dan alleen, dat wy Ao. 1715 moejelyk-
heden met den zelven kregen, gelyk dit
ook tot een openbaren Oorlog uit geber-
sten is, soo dat wy in September deses
Jaars genoodsaakt waren 1573 koppen,
onder de de Kapiteyns Alexander de
Pluyes, Holeyfen, van Poor, en meer
andre Hoofden, van Batavia derwaart te
senden.

Men oordeeld, dat dese geheele Oor-
log zynen oorsprong door een onvoortig-
tige en onbillyke daad vanden Bevelheb-
ber van Malabar, Barent Ketel, geno-
men heeft, buiten last van haar Edelhe-
den, en tegen ons verbond, sich aangema-
tigd hebbende; om, in plaats van de
Houte Vesting Wilhelmus, by de Rie-
vier Sittoewa, 30 mylen benoorden Coe-
tsjien, by veroudering te vernieuwen,
daarenboven nog een steene Vesting, een
Snaphaans Schoot daar af, te bouwen.

De Samoryn, dit niet kennende ver-
dragen, dede versoecken, dat hy die wil-
de laten afbreken, 't geen hy niet gene-
gen zynde, soo is die Vorst met een le-
ger daar na toe getrocken, om die met
geweld te doen afbreken.

De Heer Ketel trok hem tegen; dog
kreeg, alsoo hy te zwak was, klop; en
verloor 40 man, soo dat hy weer na
Coetsjien ging druypsaarten; dog pas
van te voren had de Samoryn die steene
Vesting, eer zy nog voltoeyd was, inge-
nomen, en 30 man van ons volk verla-
gen.

Ondertusschen verschen den Samoryn
voor de houte Vesting, die door een vaan-
drig van ons verdedigd wierd; de welke,
schoon hy het den vlugtenden Heer Ke-
tel gevraagd had, een seer slegt bescheyd
bekomen hebbende (dat hy sien kon, hoe
hy 't stelde) en niet in staat zynde, om
des Samoryns magt te wederstaan, best
oordeelde, de zelve onder goede voor-

waarde aan dien Keizer over te geven.

Kapiteyn de Pluyes vertrok Ao. 1716
na Batavia, en quam op de Reyse, in de
straar Sunda te sterfen.

De Heer Ketel wierd hier over na Ba-
tavia door haar Edelheden opontboden,
om dit zyn wangedrag te verantwoor-
den, en in zyn plaats de Heer Har-
renberg, als Bevelhebber van Mala-
bar, dog als Veld-Heer de E. Heer Wil-
lem Bakker, buyten-gemeen Raad van
Indiën, en als Tweede, nevens hem, de
Heer Sergeant Majoor, Hans Frederik
Bergman, den 16 September Ao. 1716
met 1500 man van Batavia herwaards
gesonden, met de Heeren Kapiteyns,
Henrik Vuystman, Dirk Tempesfel, Jan
Frederik Warnik, Philip Vogel, en Mat-
thys Bom, die te dier tyd van Luyte-
nants daar toe gevorderd werden.

Men taffe met ons leger, zynde 3000
blanke en swarte koppen, en met 15000
van den Koning van Coetsjien, te sa-
men 18000 man sterk, den Keizer, die
wel eenigins in 't eerst verongelykt was,
maar die ons nu nog meer verongelykte,
en na geen reden luysteren wilde, dap-
per aan, en dreef hem, na dat men een-
nigen tyd seer hevige gevogten had, ette-
lyke mylen Landwaard in, op de vlugt.

Dese Oorlog heeft den Samoryn ont-
rent 3000, en ons 200 koppen gekoft,
en de Heer Bakker heeft Eyndelyk in 't
begin van Ao. 1718 het soo verre ge-
bragt, dat 'er een Vrede tusschen ons en
zyn Majesteit getroffen is; 't welk wel
een groote doorn uit de voet der E. Maat-
schappy was, alsoo zy sich, buyten dien,
met een vry zwaarder Oorlog op Java
belemmerd vond. Om egter nog een
netter begrip van de saaken van Malabar
te bekomen, zal ook seer dienstig zyn
't vertoog van den Heer Huftaart over
Ceylon en Malabar, den 18 December Ao.
1664 aan haar Edelheden overgeleverd,
en onder de stoffe van Ceylon te vinden,
gelyk mede de Memorie van den Heer
van Goens aan den Heer Huftaart over
Ceylon en Malabar gegeven, na te sien.

En hier mede zullen wy de Algemey-
ne saaken van Malabar, voor soo verre
het wereldse betreft, besluyten.

VYFDE HOOFDSTUK.

Zaken van den Gods-dienst op Malabar. Van den Heidenschen Gods-dienst alhier. Werelds-during. Van de Mohammedaanen. Van den Jooden. Van den Christelyken Gods-dienst alhier. De St. Thomas Christenen. Hoofdstukken van hunne Leere. De Roomsche Gods-dienst. A°. 1503 al op Coylang A°. 1518 't eerste Klooster te Goa A°. 1542 komt Xavier hier. Wat door hem, en andre, hier verricht is. Grootte bekeering in, en ontrent Goa na A°. 1516. Eenige Aardsbisschopen van Goa. Van den Hervormden Gods-dienst alhier. De Predikanten van tyd tot tyd hier geplaat. Lyst der Coetsjensc Predikanten.

Z A A K E N

VAN DEN

G O D S D I E N S T

O P

M A L A B A R.

Op de kust van Malabar zyn Vierderley Godsdienst be-kend.

De Heydensche, Mohhammedaanische, Joodse; en de Christelyke.

Van den HEIDENSCHEN GODS-DIENST.

Uit 't gene wy onder de stoffe van Choromandel, Suratte, Bengale, en Ceylon reeds segget hebben, over den Godsdienst der Heydenen, is genoeg gebleken, dat die sich ook hier op Malabar verspreyd heeft, en dat de zelve in haren grond een en de zelve is, komende ten grooten deele met die der Benjaanen, en Jentiven overeen, en meer in de naamen, dan in de saak, verschillende. Zy bestaat in een verfoejlyken dienst van de zelve Afgoden, Hoofd- en mindere Goden, die wy daar reeds beschreven hebben, en welker verwaarlyke beeltenissen men na 't leven by den Heer Baldeus kan afgebeeld sien. Men vind onder hen 7 voornamse setten, van welke sommige Vistnum, andre Ixora, en andre weer een ander, voor den oppersten God houden.

Hunne voornamse Goden Ixona met zyn 16 handen en 't oog in zyn voorhoofd staande, hunne zwarte Vistnum met zyn 4 handen, en zyne veranderingen, in een Visc, Schildpad, Verken, &c. (by andre Witchnoe en ook wel Perumal-Dnumanum, Kistna, &c. genaamd) Bramma met zyne verscheyde Hoofden, hunne onbicaamde Quivelinga, (veel

erger dan de Priapus der Grieken en Romeynen) hunne Quevenaden met zyn Olifants-Kop, en meer andre van hunne verfoejlyke en afschuwelyke wangedrogten, zyn ons klare bewysen van de beklagens-weerdige blindheid der Malabaaren, zynde het onbegrypelyk, hoe menschen, die in andre saaken van een seer net oordeel en begrip zyn, sich aan zulke dwaase en bespottelyke gevoelens kunnen overgeven, en hoe zy met zulk een eerbied Goden, die zy zelfs met hunne handen gemaakt hebben, kunnen dienen.

By hunne Tempels of Pagoden hebben zy ook doorgaans Tanken, of Waterbakken, om sich te suyveren. Zy bidden niet alleen verscheide beelden, dieren en wanschepfels, maar ook de Sonen Maan aan, verheugende sich seer op de nieuwe Maan; maar als het eclipsis of Maan-swym is, rasen zy geweldig, vaststellende, dat zy de Maan dan wonderlyk helpen, en dat zy dan den Draak, met welken zy in stryd is, en die haar tracht te verflinden, te eer verjagen zal.

Hoe die van Canara ook de gewoonte op zekere Feest-dagen hebben van hunne Goden op een Praal-wagen om te voeren, en hoe sig diegene gelukzalig agten, die sig onder de raden der zelden laten verpletteren, halen wy hier niet op, alzo dat al elders gemeld is.

Schoon zy niet net weten aan te ^{Werelds} wylen, hoe lang de wereld ^{duringe} gestaan heeft, weten zy egter te seggen, dat de ^{Ka-} tegenwoordige eeuw, by hen

Kalijum genaamd, in 432000 jaaren beftaan zal, van de welke reeds 4337 jaaren verloopen zyn, in de welke geregeerd hebben verfcheyde Koningen; hoewel hunne fchryvers in de bepaling defer jaaren niet net overeenkomen, dewyl zy hun tyd in fekere Artus, van 60 jaaren ider, verdeelen.

De naamen defer Koningen, die op 't land van Malabar, of op de Kufft geregeerd hebben, zyn defe.

Manumandari. Een Koning, die, een Barbier geweest zynde, fch in den Ganges verdronk, om Koning te werden, gelyk gefchiede.

Manu.

Mufchuwandat Sebakkara Wadde.

Tanyabuddiradi, of *Tanner.* Een Voft in hunne Historien feer beroemd.

Nalen, Mede by hen feer beroemd.

Wikkiramatiten. Een Koning, die van fekeren duyvel allerley konften geleerd had; te fien in 't boek *Wetalakaddi*.

Polechbarafcha.

Chigen. Tot defes tyd toe zyn 1400 jaaren verloopen; waar na ook een Epocha of reken-tyd, *Chigattum*, zyn begin nam.

Nanden. Dese is onder de *Perrias* ('t veragte geflagt) een fchutter geweest, en Koning geworden, die geld van Leder ftaan liet; dog hy leefde niet lang.

Mananidichore. Dit was de beroemdste van alle defe Koningen, gelyk ook zyn geflagt, na welken de kufft *Choro-mandalam* (of *Choromandel*, foo fommige willen, dat is *Choro's Ryk*) genaamd is. *Manandi* beteekent de gerechtigheid, foo feer in alles van hem goeffend, en hier weer ingevoerd, doende weder in ordre brengen, en verfcheyde boeken van de felve fchryven.

Ter eere van hem zyn de *Pagoden* hier geficht door Koningen, uit defe Familie voortgefproten, die wel een getal van 300 uitmaken, van welke feer veel in hunne Historien gemeld werd.

Na defe Vorften is een Keizerryk alhier opgekomen, waar in 12 Keizers geregeerd hebben, dog eindelyk is hun Ryk in veel deelen verdeeld, en geheel gevallen.

Daar zyn onder hen weer andre die

18 groote werelds-eeuwen ftellen, van welke de 14 eerfte eeuwen alleen den Poeten, en aan andren alleen de naamen der 4 laafte eeuwen bekend zyn. De jaaren defer eeuwen tellen zy dus op.

1	140000000
2	130000000
3	80000000
4	110000000
5	100000000
6	90000000
7	80000000
8	70000000
9	60000000
10	50000000
11	40000000
12	30000000
13	20000000
14	10000000
15	9026000
16	1712500
17	5959600
18	48309

10720486400.

Het verder bericht van dit duuren der wereld, en hoe lang, vind men in 't boek *Diragalafakkaram*.

Voor al zyn zy ook fterk voor de *μετεμψυχοσις*, of verhuifing der Zielen, eetende geen vleefch, voor al niet die van *Coetsjien*, op dat zy de Ziel van iemand hunner voorvaderen niet verftooren, of op dat de Zoon zyn Vader, of groot-Vader, niet by onkunde en onvoorfiens op-eeten mogt.

Hunne *Pagoden*, of *Tempels*, hunne *Priesters* ofte *Bramines* hun *Feeften*, en verdre gewoonten, zyn de zelve, die wy onder de ftoffe van *Choromandel* al betchreven hebben. Hoewel men anders nog verfcheyde feer fraaje faaken over hunne *Tempels* &c. by *Baldeus* in zyn werk van de afgodery der Ooft-Indifche Heydenen in 't 16 Hoofd-ftuk, en elders, aangeteekend vind. Sommige defer Goden hebben 100, andere weer 1008 naamen, behalven de *Oppergoden* zyn 'er nog 3300000 kleene Goden, en 48000 *Propheten*, waar uit men oordeelen kan van de moejelykeit van hunnen *Godsdienst*.

Van den MOHAMMEDAAN- SCHEN GODSDIENST.

Wat nu den *Mohammedaanfchen* *Godsdienst* betreft, die is hier mede feer verre, en al zederd veel eeuwen, het ganfch land door, onder grooten en kleene uitgebreyd, na allen fchyn zyn beginfel hier door den iver van defe en gene *Arabifche* en *Moorfe* of *Hindoftanie*,
Per-

Perfiaanfche en andre Koopliden genomen hebbende, fonder dat wy in ftaat zyn, om den netten tyd, wanneer die hier begon, aan te wyfen.

Dat die egter hier al feer oud is, kan men daar uit afnemen, dat Affarama Perimel oppermagtig alleen-beheerfcher van gheheel Malabar Ao. 970 al na Mekka zeylde, om daar de rechte gronden van defen Godsdienst te halen, waar uit my toefehynd, dat die niet lang te voren hier begin genomen heeft.

De meefte Mohammedaanen onder de Malabaaren zyn Sunni's (of van de zelve fekte, als de Turken, en Hindoftanders) hoewel 'er ook eenige Sjais zyn, of Sjahi's dat is Konings-gefinden, of van den zelve Gods-dienst als de Perfiaanen, die fyner en fuyverder voorgeven dan de andre te welen.

Dat men hier, en voor al te Coetsjien, veel Joden heeft, is buyten tegen-fpraak, en men is van Oordeel, op hun voorgeven, dat zy Na-zaaten zyn van de verwoerde 10 ftammen door Salmanaſſar den Koning van Aſſyrien. Duyfenden der zelve heeft men nog in Perſien, hier en daar in de ſteden, en voor al na de kant van Medien of Sjrivan, Iraak, en in andre Landſchappen, verſpreyd, van waar nu en dan deſe en gene, door den handel van Perſien op Suratte, en Malabar, na die kuſten verhuift, en, om dat zy het daar feer wel vonden, aldus daar ook gebleven zyn.

Sekere Joodſe Rabbyn, Samuel van Mets genaamd, over veele Jaaren, tot onſen Gods-dienst over gekomen, en nu nog Krankbezoeker in 't Vrouwen-Tugthuis op Batavia, is A°. 1692 of 1693 na de kuſt en Choromandel en Malabar gefonden, om te zien, of men door hemeenige winſt op deſe Jooden zou kunnen doen; dog al de mocite by hem, zelfs met het aanleeren van 't Portugeefch, om ſoo veel te beter met hen te kunnen ſpreken, nog A°. 1694 aangewend, is te vergeefs geweest, en dus blyven zy daar, gelyk als elders, tot nog toe verhard, met het dekfel op hunne oogen en herten ſitten, tot dat het den Heere eens behagen zal op den tyd, van hem daar toe bepaald, door kragtiger middelen, als 'er tot nog toe aangewend zyn, dat dekfel, weg te nemen, en hunne oogen te verlichten, om ſich tot den reehten David hunnen Koning en Jeſus te bekeren.

Van den CHRISTELYKEN GODSDIENST.

Wat nu den Chriſtelyken Gods-dienst alhier betreft, die moeten wy als Driederley aanmerken, te weten dien van de St. Thomas Chriſtenen, van den Room-

ſchen, en den Hervormden Chriſtelyken Godsdienst.

Wat de St. Thomas-Chriſtenen zyn, hebben wy onder de ſtoffe van de kuſt van Choromandel in 't breede vertoon, met een woord hier byvoegende, dat het Neſtoriaanen zyn, die hunne Leere niet van den Roomſen ſtoel, maar of van St. Thomas (die te Maliapoer als een bloed-getuige ſou geſturven zyn) of van eenige zyner leerlingen na dien tyd, dog in die fuyverheid niet, maar met de kettery van Neſtorius beſmet (die de vereeniging der twee Naturen in Chriſtus loochende, en maar eene nature in hem erkende) waarſchynlyk uit Syrien be-
De St. Thomas Chriſtenen
 komen hebben.

Zy plagten hunne Biſſchoppen in Angamale, Coetsjien, Coylang, en Cranganor, niet alleen in de ouder, maar zelf ook nog in de later tyden te hebben, die daar van den Aartsvader van Alexandrien daar na van Mozul of Ninive, of wel van Babylon (nu Bagdad genaamd) plagten gefonden te werden. Wy ſpreken daar van ook met eenig breder bewys onder de voornoemde ſtoffe van Choromandel.

De voornaame ſtukken van hunne leer plagten daar in te beſtaan, dat zy in 't Avondmaal beyde het Brood en deu Wyn gebruiken. Dog zy nemen, in plaats van gemeen, gefouten Brood (daar zy op itaan) en in plaats van Wyn (daar men die niet heeft) Rozyneſap.
Hoofdſtukken van hunne Leere.

Zy doopen hunne kinderen niet, voor dat die 40 dagen oud zyn, ten ware dat zy in doods nood mogten welen.

Zy gebruiken de Salving niet, nog itaan aan geen Prieſters het Tweede huwelyk toe. Zy verwerpen ook de Beelden der Heyligen, dan alleen, dat zy een kruys in hunne Kerken ſtellen. Zy verfoejen Cyrillus, hunnen beſtryder, eeren Neſtorius, en Dioſcorus, als Heyligen, verwerpen den Paus van Roomen, en gebruiken het Syriſch Teſtament in hunne Kerken; maar hoedanig zy naderhand alhier van deſe ſtukken afgeweken, en tot den Roomſchen Godsdienst overgebragt, en daar mede eenigſins vereenigd zyn, hebben wy bevorens reeds uitvoerig in de ſtoffe der St. Thomas-Chriſtenen onder Choromandel vertoon, dat hier niet noodig is iets weder by te voegen.

De Roomſche Godsdienst alhier heeft eerst lang na de komſt der Portugeeſen op deſe kuſt een begin genomen.
De Roomſche Gods-dienst.

Volgens het bericht, dat de Jeſuïet Jarricus ons daar af geeft, zyn de Portugeeſen van den beginne af, toen zy hier quamen, wel beſig geweest, om ſob wel de ſaaken van den Godsdienst, als die van de veroveringen der Landen,

te behertigen; maar hunne eerste Schryvers hebben meer werk gemaakt, om van de veroveringen en ontdekking der Landen, en steden door de Portugeesen, dan wel om de saaken van den Godsdienst van die eerste tyden, te schryven.

Na dat de Grootte Alfonso d'Albukerk Goa soo dapper veroverd had, heeft hy, als een voorstander van den Godsdienst, daar ook een Kerk gebouwd, en in de zelve een Metaal kruys met de Beeltenis van den gekruyften Christus gesteld.

Jarricus zegt, dat de Franciscanen alereerst de Reys na Indiën aannamen, en dat 'er eenigen met Pieter Alvares Capraal A°. 1501, gelyk 'er daar na ook meer andre orders uitgekomen zyn.

Ao. 1503
1 op
Coylang. Immers my blykt uit seker geschrift, dat Pater Rhoterie, een Dominicaan, A°. 1503 al op Coylang besig geweest is, om aldaar de Heydenen te bekeeren. Dog hy wierd naderhand van de Mooren met eenige andre Portugeesen vermoord.

Even soo begaven sig ook dese en gene andre Roomsche Prieesters hier en daar na toe, om hunne Leere te verbreyden; dog kregen nergens conventen nog Kloosters, om sich daar in te onthouden, tot dat Didaco Lopez Siqueira hen A°. 1518 een Klooster te Goa stichten dede, waar in alle de Geestelyken van de eene en de andre ordre, van tyd tot tyd door Vicarissen herwaards gelonden, by een geplaatst, en over de welke vervolgens hier Bisschoppen gesteld zyn, van de welke de eerste een Franciscaner, Ferdinando genaamd, geweest, die na zyn dood door Broeder Jan d'Albukerk, mede van die zelve ordre, gevolgd is.

Ao. 1518
't eerste
Klooster
te Goa.

Wel is waar, dat Jacques de Borba (een groot en heerlyk Prediker, zoo Jarricus zegt) en F. Vincent, seer veel tot het werk der bekeering gedaan hebben, en dat Antonio Galvano als Landvoogd, seer veel daar toe in de Molucos (gelyk wy onder die stoffe toonen) bygebragt heeft; behalven dat 'er veelen op de Peerl-Visschery bekeerd waren; maar dit werk kreeg eerst zyn rechten voortgang, soo aldaar, als hier op Malabar, na dat Franciscus Xaverius, A°. 1541 met den Onder-Koning Martyn Alfonso de Sofa van Lisbon na Indiën gevaren, en den 6 Mei A°. 1532 tot Goa aangeland was.

Ao. 1542
komt Xa-
vier al-
daar.

Hy quam 'er als Nuntius Apostolicus, en vond 'er den Bisschop Joan d'Albukerk nog, diens Vicaris Michel Vaz was.

Hy Predikte seer neerstig, en bragt daar door te Goa een groote verandering in 't Leven der Menichen, soo onder de Portugeesen, als Indiaanen, waar in hy door eenen Pater Paulo Camers, en meer andren geholpen wierd.

Wanneer hy in October deszelven Jaars na de Peerl-Visschery vertrok, liet hy desen Camers ook te Goa, om Jacques de Borba daar in 't onderwyfen der Jeugd te helpen, voor de welke hy, voor zyn vertrek derwaards, nieuwe ontwerpen over verscheyde Geloofs-saaken, met korte verklaringen, eenige gebeden uit den Catechismus, en een algemeene belydenis daar by, gemaakt had, leerende de Jeugd, haar Pater Noster, Ave Maria, Credo, en wat dies meer is, wel opleggen, door alle welke gronden, met een seer streng Leeven gepaard, hy seer veel vrugt dede.

In December A°. 1543 quam hy van de Peerl-Visschery weer te Goa, en nam doen 't werk aldaar, in de plaats van Jacques de Borba, zelf waar, alsoo die te dier tyd een der voornaamste en eerste voortsetters van 't Collegie van St. Paul (dat is der Jesuiten) was.

Dit duurde met hem egter niet langer, dan tot February 1544, wanneer hy de sorg aan Paulo Camers en 4 Prieesters, bevolen latende, weer na de Peerl-Visschery ging.

A°. 1545 quamen hier met den nieuwen Onder-Koning Joan de Castro, 3 Prieesters, Antonio Criminaal, Nicolaas Lancelot, en Joan de Beira, latende den middelsten te Goa in 't Collegie van St. Paul.

Hoe hy zelf zedert A°. 1546 van Malakka na Ambon, en de Molucos vertrok, en wat hy daar verricht heeft, hebben wy in ons verhaal van de Kerk-saaken aldaar getoond.

Hy quam over Malakka, daar hy weer eenigen tyd bleef, A°. 1548 den 21 January tot Coetsjen; dog vertrok van daar weer na de Peerl-Visschery, terwyl Lancelot, en Francisco Perez tot hulp van Paulo Camers te Goa bleven.

Xavier zelf, ondertusschen te Gale op Ceylon, gekomen zynde, en den Koning, met de zynen aldaar, tot 't Christendom bekeerd hebbende, keerde met een Gefant van dien Vorst weder na Goa, om met den Onder-Koning, Joan de Castro, te spreken, landende den 20 Maart A°. 1548 hier aan.

Ontrent desen tyd doopte den Bisschop, Joan d'Albukerk, den Japander Anger tot Goa, hem den naam van Paulus de St. Fe, na 't Collegie van St. Paulus tot Goa, gevende.

Den 4 September A°. 1548 quam Pater Gaspar Barre met verscheyde andre van zyne medgesellen, tot Goa aan, by welke Xavier, na alles op de Peerl-Visschery in ordre gebragt, en na op Coetsjen, daar hy 2 maanden bleef, het noodige besteld te hebben, weder quam.

Eer hy na Japan vertrok, sond hy Lan-

celot na Coylan, en Sebastiaan Gonzales na Baçaim, gevende ider van hen een medgefel, die nog geen Prieftcr was, by sich.

Na zyn reyse in Japan, quam hy A°. 1552 in 't eynde van January te Coetsjien, en in February te Goa, alwaar hy Gaspar Barre, van Ormus te rug gekomen, vond. Ook quam tot Goa toen uit Portugal Melchior Nuges, gefonden om overfte van 't Collegie te Goa te zyn.

Hoe 't hem verder op zyn Reyse na China gegaan is, hebben wy gefien, daar wy over de stoffe van China handelen.

Eer hy derwaards ging, befelde hy te Coetsjien Francisco Henriques, en maakte Gaspar Barre, die hy van Ormus ontboud, beftierder van 't Collegie te Goa, en Vice-Provinciaal.

Die nu breeder van hem genegen is iets te weten, kan naleefen Turfellinus over Xaviers daden, of Emanuel Acofta in zyn tractaat over 't geen de Jefuiten in 't oosten verricht hebben. Gelyk mede dat van P. Louis Gufman, of van P. Ferdinand Guerreiro, of dat van P. Albert Loertius, een Italiaan, die nooten over 't werk van Gufman gemaakt heeft. Waar by men ook 't werk van Jan de Lucena over Xaviers leven wel voegen mag.

Maffæus gaat van 1540 tot 1557. Turfellinus gaat tot A°. 1552. Acofta tot A°. 1567 de andren gaan, en voor al Jarricus, tot A°. 1600.

In zyn 2 Boek verhaald ons Jarricus, dat A°. 1541 den 10 November 'teerste Convent van St. Paul tot Goa gefigt is, en dat 'er by Xavier's komft aldaar reeds 60 Paters in 't zelve waren, ook wierd A°. 1560 de Kerk van St. Paul hier gebouwd.

Hy meld ook, dat 'er A°. 1586, 1588, 1590, en 1594 tot Goa feer veelen gedoopt zyn, en dat A°. 1596 geheel Salfette meest bekeerd is.

In zyn 10 en 11 Hoofdstuk van dat Boek toond hy, dat 'er al veel voor Xavier's komft tot Coylan en Coetsjien bekeerd zyn; in zyn 16. Hoofdstuk zegt hy, dat het eerste Couvent der Jefuiten te Baçaim A°. 1549 gebouwd wierd, 't geen Xavier nog befoegd; en die Melchior Gonzales derwaards gefonden had, gelyk ook dat A°. 1560 tot een geheel Collegie, en gefelschap, aangroede.

A°. 1601 wierden 'er tot Goa 1600, in 't Land van Salfette, 648 en daar na nog 159, en in 't Collegie van Tanor nog 370 gedoopt; ook had men toen buyten de Kerk der Jefuiten, of der Pauliften, te Goa, 'er nog 3 in Salfette, daar wel 30000 Christenen geteld werden, waar by 'er A°. 1602, en 1603, 1604, 1607, 1608, en 1609, nog 14003, behalven

nog 200 tot Chaul, Baçaim, Tanor, Damoon, en Diu, bekeerd, die binnen, Goa, en in Salfette gekomen, en daar na nog vorder bekeerd zyn.

Hy teekend ook aan, dat 'er A°. 1509 tot Coetsjien 260 Christen geworden zyn, en dat A°. 1546 de Koning van Tanor gedoopt is.

Als Aardsbiffchoppen van Goa komen by hem A°. 1567 Don George, A°. 1578 Don Vincent de Fonfeca 1590. Don Matheus, en 1595 tot A°. 1599 Don Frère Alexis de Menezes, voor.

Eenige
Aardsbiffchoppen
van Goa.

En dit is het alles, dat ons de Portugeefen wegens 't werk der bekeering, alhier door hunne Priefters verricht, verhaalen, hoewel het zeker is, dat hier na dien tyd nog al veel grooter vrugten en wonderen ontrent dat groot werk, volgens hunne ruyme wyze van opgeven; gedaan, hoewel het in sich selven slechte gronden, maar op sand gebouwd, en Swetseryen zyn, die wy dagelyks in de gewesten, daer ik gelegen heb, en daar men mede van die Ryft-Christenen nog in menigte heeft, bevonden hebben maar in een groot gefwets, sonder 't allerminste bewys, te bestaan, dewyl dese menschen nergens van weten, dan Pater nofter seer gebroken, 't Ave Maria, Credo en wat dies meer is, sonder te verftaan, wat zy seggen, daar foo maar henen te rabbelen, dat wel een bedroefde en beklagens-weerdige Godsdienst, en een elendige wyse van bekeeren is, waar op wy gecyns durven roemen, en zelf niet souden kunnen gerult zyn, en dat die menschen immers onmogelyk tot de ware kenniffe Gods, en van 't gene tot de Zaligheid vereyft werd, bringer kan, waar voor zulke Leeraars en blinde leyders der blinden, dewyl zy beter weten, eens aan God ten dage des oordeels zullen moeten verantwoorden.

In 't Jaar 1663 schreven onse Legerhoofden hier aan haar Edelheden, dat 'er benoorden Cananoor geen Christenen gevonden wierden, maar dat van daar beginnende na de Caap Comoryn, en voord na Nagapatnam, en Carical, een ontalylke menigte, en dat 'er alleen tuffchen Coylan en die Caap langs de Zeekant 43 Kerken geteld werden, alle meeste door Roomse geestelyke bediend, en waar van de Koning van Portugal geen lasten ter wereld had, te wenschen zynde, dat onse Heeren en Meesters dit in hunne landen hier eens mede foo mogten sien, en ondervinden. En hoewel haar Edelheden in 't eerst wel fogten dese Roomse geestelyken te doen verhuifen, hebben zy egter naderhand beter gekeurd, die daar te gedoogen.

Van den HERVORMDEN GODS-
DIENST.

Van den Her-
vormden
Gods-
dienst al-
hier.
De Pre-
dikanten
van tyd
tot tyd
hier ge-
plaatt.

Wat nu den Christelyken Hervorm-
den Godsdienst hier ter plaats betreft,
die heeft, na de verovering van Coetsjen,
en de verdere steden op dese kust, eerst
zyn aanvang genomen, zedert welken tyd
ook hier in dese stad, als zynde 't Hoofd-
Comptoir van Malabar, van tyd tot tyd
doorgaans maar een Predikant (myns
oordeels voor soo groot een kust veel te
weynig, gelyk het over al meest soo is)
gelegen heeft.

De eerste Predikant, die hier geleg
werd, is D. Wallius geweest, die hier
A°. 1663 verschenen, en A°. 1666 hier
overleden is.

Nevens of wat na hem quam doen in
't jaar 1664 D. Balthasar Obie de Meter,
die hier ook A°. 1666 overleden, en na
beyde welke 'er meest altyd maeren hier
geweest is.

A°. 1666 quam hier D. Marcus Ma-
sius, van Abchoefen, zynde per den Bul
A°. 1645 uitgekomen. Dese is A°. 1674
weder vertrocken, en A°. 1675 door D.
Joannes Casarius vervangen, die hier A°. 1677 overleden is.

A°. 1670 is 'er tusschen beyden D. An-
tonius Scheerius gekomen; dog die is
A°. 1671 na 't Vaderland vertrocken, al-
foo zyn leven het stigtelyk niet was.

A°. 1676 quam hier D. Rudolphus
Meerland, die hier tot A°. 1692 lag, en
toen na Ceylon vertrocken is.

Hy wierd vervangen door D. Gerar-
dus de Oude, die A°. 1692 hier geko-
men, en A°. 1699 hier van daan ook na
Ceylon vertrocken is.

A°. 1699 verscheen hier D. Gofuinus
Hupperts, die A°. 1706 van hier na Bata-
via vertrocken, en zedert in Ternate ge-
plaatt is.

A°. 1702 quam hier D. Philippus Go-
ting, die A°. 1716 van hier na Batavia
vertrocken, en in de straat Sunda, of daar
ontrent, op de Reyse overleden is.

A°. 1716 verscheen hier D. Cornelius
Schrevelius; dog zyn Eerw. quam hier
kort daar aan, in Mai. A°. 1717, te o-
verlyden.

A°. 1717 wier zyn Eerw. door D. Ja-
cobus Cantor Visscher vervangen, die
'er volgens de laatste berigten, A°. 1722
nog lag, dog is A°. 1724 ontslagen.

Wat nu de Predikanten van tyd tot tyd
hier in hunnen dienst verricht hebben,
of hoedanig de staat der Kerke hier is, is
my 't eenemaal onbekend, dan alleen dat
hier A°. 1700 nog maar 96 Ledematen in
Coetsjen, Cananor, Cranganor, Coylan,
en op de verdere buyten-plaatfen, en 58
kinderen, in de Schoolen waren, dat veel
van 25166 verschild, die seker Schryver
seggt dat 'er A°. 1681 al waren. Ook sie ik in
een brief van de 23 Novemb. A°. 1705;
dat 'er doe 105 Ledematen, en 78 School-
kinderen waren. Ik zal dan myn verhaal
van 't Kerkelyke volgens gewoonte al-
leen nog met de navolgende Lyft der
Predikanten sluyten.

Lyft der
Coets-
sijense
Predi-
kanten.

L Y S T

D E R

PREDIKANTEN van COETSJIEN.

<i>Henricus Wallius.</i>	A°. 1663 tot A°. 1666 overleden.
<i>Balthasar Obie de Meter.</i>	A°. 1666 tot A°. 1666 dito.
<i>Marcus Mazius.</i>	1666. 1674. vertrocken.
<i>Antonius Scheerius.</i>	1670. 1671.
<i>Joannes Casarius.</i>	1675. 1677. overleden.
<i>Rudolphus Meerland.</i>	1676. 169. vertrocken.
<i>Gerardus de Oude.</i>	1692. 1699. dito.
<i>Gofuinus Hupperts.</i>	1699. 1706. dito.
<i>Philippus Goting.</i>	1705. 1716. dito.
<i>Cornelius Schrevelius.</i>	1716. 1717. overleden.
<i>Jacobus Cantor Visscher.</i>	1717. 1724. En toen van zyn dienst wegens Ou- derdom ontslagen.
<i>Petrus Paulus van Breën.</i>	1724.

Waar mede wy een besluit van de saaken van Malabar maken, om tot die van
Japan, over te gaan.

Back of
Foldout
Not Imaged

NIEUWE KAART
 VAN HET
EYLAND
JAPAN
 verbeterd door
 FRANÇOIS VALENTYN.
 J van Braam et G. onder de Linden sculpsit.

Druyck: Nijm 15 in een Graadt

BESCHRYVINGE

VAN DEN

HANDEL EN VAART

DER

NEDERLANDEREN

OP

JAPAN.

NEGENDE BOEK.

EERSTE HOOFSTUK.

Toelg des Schryvers by zyne verhandeling van Japan. Op wat breedte en lengte Japan legt. Grensen van dit Land. De groote des zelfs. En verdeling. Japan een Keizerryk. Het Eiland Bungo. Koninkryken op 't zelve. De Stad Cangoxuma. De Stad Nangasakki. Beschryving van de Landstreek van Nangasakki tot Firando toe. De Stad Fiseen. Verscheide Eilanden. De Stad Onnewari. De Stad Assia. En Cokora. 't Eiland Tonfa of Cikoko beschreven. 't Groot Eiland of vast land van Japan. Lengte en breedte van 't zelve. Is zeer bergagtig. De Stad Cammensacki. Mewarra. De Stad Moero. Akais. De groote Stad Osacca. De Stad Saccai. De Stad Jonda. De groote Stad Mia-ko. De Stad Quano. De Stad Mia, en Owarri. De Stad Acafsacki. En Jofinda. 't Dorp Mitzki en Surunga. De Stad Odowarra. De Stad Jedo. De straat van Tzungaar. Het Land van Jesso. Hoe verre zich dit uistrekt, heeft men niet konnen navorschen. Wat dit Land geeft.

ONS voornemen is, om uitvoerig over JAPAN, en om in 't breede over des zelfs Eilanden, hier te schryven, en om daar van als een nieuwe Landbeschryving in 't licht te geven, houdende ons wel aan 't geen bevorens door D. Montanus, den Heer Reland, en andren daar over geschreven is, maar daar veel andre zaken, die hen toen nog niet bekend geweest zyn, byvoegende, en voor al zoodanige byzonderheden, die, of in 't geheel niet, of altoos door andren in deze ordre nooit voorgesteld zyn.

Nogtans oordeelen wy 't niet quaad voor af hier ook een korte schets van Japan, dog op een andre wyze, als de Heer Montanus, en ook een netter kaart van dit Land 'er by te voegen.

V. DEEL.

Het Keizerryk van Japan, van de Japanders zelfs Nippon genaamd, werd, zoo verre het Eiland Tonfa of Cikoko aangaat, gerekend op de N. breedte van Japan 33 graaden, 18 minuten, (dog 't Land van Jesso, in 't N. O. op 40 graaden) en de lengte van 153 graaden te leggen.

Op wat breedte en lengte Japan legt.

Het paald in 't Noorden (gelyk sommige meenen) niet aan 't groot Tartaryen, maar is, gelyk wy hier naklaar toonen, een Eiland.

In 't Zuiden legt het aan den grooten Oceaen. In 't Westen grenst het aan Tsjina en Corea, en in het Oosten het naaft aan California, dog legt wel duizend mylen 'er af.

Grensen van dit Land.

Hoe groot dit land in zynen omtrek is, of wel in zyn regte lengte, voorna- melyk in opzicht van zyn Noord-Ooster

De groote des zelfs.

A Deel,

Deel, Jesso (en van andre Jetzo, of ook wel Eso genaamt) kan niet gezegt werden.

Daar zyn 'er, die willen, dat het wel 200 mylen (te weten, tot de straat van Tfungaar toe) lang is; dat my wat te veel toefchynt, oordeelende, dat het niet boven 170 a 180 mylen in de lengte, en, op zyn breedste, 31 a 32. mylen breed is.

En ver-
deeling.

Het werd gemeenelyk in 5 gewesten verdeeld, te weten Jamaifero, Jettefingo, Jettefen, Quanto, en Ochio; maar wy verdeelen het zelve voor af in twee gemeene (behalven een menigte kleine) Eilanden, en in 't groot Eiland van Japan; zoo dat wy maar drie Hoofd-deelen maken; hoewel wy die naderhand in 69 Landschappen verdeelen.

I. Het Eiland Saykok, of Bungo.

II. Cicoiko, of Tonfa.

III. 't Groot Eiland van Japan.

Japan een
Keizer-
ryk.

Voor af moeten wy ook zeggen, dat wy dit machtig Japan een Keizerryk noemen, om dat zich hier in 61 a 62 Koningen, 7 Prinsen, 4 Hertogen, 20 Ridders, 81 groote Heeren van heerlykheden (behalven noch 28 andre van een uitmuntende rang) en 41 Heeren van groot aanzien opdoen, welke, zoo men hen na hun jaarlyks inkomsten wogen zal, op zich zelve alleen wel een Keizerryk uitmaken, alzo 't zelve, gelyk men by *Caron*, en ook by *Montanus* zien kan, 28345 tonnen gouds, of zeer veel millioenen bedraagt. Trekken dit de Koningen jaarlyks vanden Keizer, wat vermogen en verder inkomen moet dan deze Keizer wel hebben.

Om nu Japan na onze nieuwe Kaart, No. 29 gemerkt, te beschryven, zullen wy daar van een aanvang met het Eiland Bungo, of Saykok, maken.

Het Eiland BUNGO.

Het Eiland Bun-
go. Wat den naam van dit Eiland betreft het werd Bungo, en ook Saykok, maar van den Jesuïet *Maffeus*, Ximus genaamd.

Het legt eigentlyk in 't Zuiden van dit Keizerryk, grenst met zyn Noorder deel aan 't vast Land van Japan, en legt beweften 't Eiland Tonfa of Cikoiko, daar het ruim 3 mylen af, gelyk het daar op de Noorder breedte van 33 en 34 graaden legt.

Dit Eiland vertoont ons uiterlyk de gedaante van een stompe voet, in 't N. en in 't N. O. met eenen hiel in 't Westen, en verder een deel van een been, of een stuk 'er af, in 't Zuiden.

In zynen omtrek beslaat het 74 a 75 mylen, zynde 9 mylen breed in 't Noorden, 13 dito in 't Zuiden, en 18 dito in 't midden.

De geheele Oost-kant van dit Eiland is niet anders; dan een aan een gefchakeld zwaar gebergte, zonder dat men daar een Stad of Dorp aan die zyde ontmoet.

De West-zyde van dit Eiland is mede zeer bergagtig; doch egter zoo veel niet, als in 't Oosten van de Zuid tot de Noord toe: ook heeft men aan de West-kant Steden, Vlekken, en Dorpen leggen. In 't midden egter is dit Eiland meest vlak, open, en zonder gebergte.

Men heeft op dit Eiland verscheide Koninkryken, die ten deelen in 't Zuiden, en ten deelen in 't Noorden, gelegen zyn.

In 't Zuiden zyn die van Finga, Bonzumi, Satsuma, Bungo, en Chiungo. In 't Noorden, die van Buge, Figen, Chieugen, en meer andre ryken.

De eerste plaats, die men aan de West-zyde, of in 't Zuid-westen, en aan 't uiterste van dit Eiland ontmoet, is de vermaarde Stad Cangoxuma.

Ik noeme de zelve vermaard, om dat ze door zekeren Japander, *Anger* genaamd, en namaals door *Xaverius*, *Paulus di Santa Fé* gedoopt, alleeerst en al van oude tyden af (vermits hy daar geboren was, en hy *Xaverius* A. 1549 daar bragt) is bekend geworden, gelyk dit ook de eerste Japanische Stad, die de Portugeezen (mynes wetens) betreden hebben, geweest is.

Gelyk op dit Eiland verscheide Koninkryken, reeds by ons gemeld, gelegen zyn, alzo is dit de Hoofd-stad van het Koninkryk van Satsuma, dat ook wel Saxuma van sommigen genaamd werd.

De Stad werd door een schoone Rivier, die van een hoog gebergte zeer snel komt afstroomen, en die 'er midden doorloopt, aan wederzyden bekabbeld, en na dat zy haaren loop by deze Stad voleindigd heeft, stort zy met een zwaar en snel gebruis in de Zee van Coorea, alwaar men op de kant een Visschers gehugt ziet, waar ontrent de Schepen, die uit Zee op zeker baken, door de Portugeezen hier gesteld, en dat men wel 7 mylen verre in Zee ziet, aankomen, een zeer goede anker-grond vinden.

Het is in zich zelve eenschoone groote Stad, die met een voortreffelyk waterstot, een hegten steenen Dyk met koperen staketfels, een trotse muur, een cicrlyke haven, met veel schoone Pakken Tol-huizen, mitsgaders met veel andre heerlyke gebouwen, verscheide aanzienlyke Wagt-huizen, een fraaie Poort, en met een menigte van pragtige Tempels, Afgods-huizen, en meer andre cicraaden pronkt, die deze Stad een groote luister byzetten.

Men ziet de zelve zeer net by de Heer *Mon-*

Montanus afgebeeld, en wydloopiger daar befehreven, alwaar het zich rondom na de Land-kant van 't gebergte omringd vertoond.

Twec mylen Noord aangaande, komt men by een vlek, *Nomo* genaamd, dat niet zeer groot is, lang de bogt van *Arima*, geheel open, en in 't midden van 't gebergte gelegen is.

Drie mylen benoorden *Nomo* komt men aan een inham, of inbogt, in welke men, na 1 $\frac{1}{2}$ myl *N. O.* en dan nog zoo veel *Z. O.* aan geloopen te hebben, aan de machtige *Koopstad Nangafakki* komt.

Zy legt na de Land-zyde rondom in 't gebergte, en wel geheel agter een van deze bergen, die zich byna als een steile toren klips-gewyze vertoond.

Eer wy van de zelve verder spreken, zullen wy de gelegenheit van *Nangafakki* wat nader befehryven. Dies moeten wy weten, dat men die *Stad* heeft leggen op 44 graden in 't *O.* in een inbogt, die een halve myl *N. O.* en *Z. W.* breed, en *N. O.* en *Z. W.* $\frac{1}{2}$ myl lang is, loopende na 't *Z. W.* zeer naauw uit, de streek *Lands*, daar 't op legt midden in die bogt, die wel een doedelzak gelykt, begint met *Fimi* een myl of $\frac{1}{2}$ myl beoosten *Nangafakki*, van waar zig die *Kust* $\frac{1}{2}$ myl breed vertoond, en in de gedaante van een menschen-arm, die allenskens afneemd met die breedte van een halve myl, en zoo al minder en minder zich uitstreckende, met een smalle stomp uitloopt in 't *Z. W.*, zynde van *Fimi* 3 $\frac{1}{2}$ myl tot des zelfs stomp toe lang.

Een halve myl bezuiden *Fimi* is een bogt van $\frac{1}{2}$ myl *N. O.* en *Z. W.* breed, met eenige reyen $\frac{1}{2}$ myl *O.* en *W.* van een, daarna heeft men aan de zuid-kant van dien arm lands in een flauwe bogtje, dat *N. O.* en *Z. W.* 1 myl breed en $\frac{1}{2}$ myl diep is, 't stedeken *Moono* leggen, daar de wal dan niet wel 1 myl *Z. W.* aan uitschiet na 't *Z. O.* daar zich pasten *Z. W.* van die uitpuiing in een klein bogtje noeh een *Stad*, mede *Moono* genaamd, vertoond. Ontrent beide die *Steden* heeft men in die bogten eenige klippen leggen.

By dit laatste *Moono* werd die arm lands merkelyk smaller, blyvende pas $\frac{1}{2}$ myl breed, en hoewel hy na 't *Z. O.* even buiten dit bogtje weer wat uitpuild, en 't *Land* dan wat verbreed, gaat dan egter dit *Land* tot het einde toe hoe langer hoe smaller af, zynde in 't *Z. Westen* pas $\frac{1}{2}$ myls breed, daar men op den hoek na de *Z.* kant van dit *land Namoo* (een gehugt) en even buiten de wal 't *Eilandje Kabefina* vlak in 't *Z.* leggen heeft.

Aan de *N. W.* kant van dit *land* (dat wy eerst zullen af befehryven) heeft men van die engte van de *Baay* van *Nanga-*

fakki af, daar de zelve na 't *Z. O.* op zyn naaufte sehaars 1 myl of $\frac{1}{2}$ myl van *Nangafakki* is, een zeer flauwe bogt van een groote $\frac{1}{2}$ myl, daar even buiten de wal 't *Eiland Kojenik N. O.* en *Z. W.* gestrekt legt, zynde $\frac{1}{2}$ myl breed, en $\frac{1}{2}$ myl lang, van welkers zeer smallen *Z. W.* hoek (die van 't *Z. O.* na 't *N. W.* vol klippen, wel $\frac{1}{2}$ myl verre is) men van 't *Z. O.* na 't *N. W.* gestrekt ziet leggen 't *Eilandje Kawale*, dat $\frac{1}{2}$ myl lang, en *Z.* en *N.* $\frac{1}{2}$ myl en noeh minder breed is, ten *Z.* van 't welke $\frac{1}{2}$ myl ontrent 't *Eilandje Sasasma* legt, dat pas benoorden eenige klippen, en pas bezuiden digt by een, al *Z.* waards, nog 2 kleener *Eilandkens* leggen heeft, een $\frac{1}{2}$ myl van 't welke na 't *W.* zich 'er noeh een $\frac{1}{2}$ rondom vol katskopen, vertoond.

Wanneer men nu van *Nangafakki* aan de *N. West* kant van de *Baay* langs die wal gaat, ziet men pas buiten die *Stad* een breed rif, en $\frac{1}{2}$ myl *Z.* Westelyker een *Stad* zonder naam by een zeer smal bogtje leggen, beweften welke men een goede water-plaats heeft. Van deze laatste *Stad* zonder naam loopt dit *land* met een smallen hoek zeer seherp uit, beslaande van daar by na 1 myl in de verheit, en voor dien hoek vertoonen zich in 't *Z. W.* 5 *Eilandkens* digt by een, 't eene zeer digt aan de wal, en de 4 andre een weinig verder *O.* en *W.* ook zeer digt by een gestrekt leggende.

Ten *N. W.* van die seherpe hoek vertoond zich een vierkante baey, $\frac{1}{2}$ myl breed, *O.* en *W.* en diep. *Z.* en *N.* in 't midden van de welke, wel zoo westelyk *Faonda* legt, en daar de wal na 't *Z.* ten *W.* met een smallen hoek uitloopt, aan welkers *O.* zyde een klein rifje is. Van die smallen hoek loopt de wal met een flauwe baay $\frac{1}{2}$ myl van daar (daar zy een klein bogtje maakt) na 't *N. W.* en van des zelfs *N. W.* hoek zoo al verder met 2 a 3 flauwe bogtjens 1 $\frac{1}{2}$ myl verder, daar zy een zeer smallen hoek, na 't *Oosten* uitlopende, en een groote *Baay* maakt, die $\frac{1}{2}$ myl *O. Z. O.* en *W. N. W.* diep, en *Z.* en *N.* breed is.

Van daar van 't midden der *Baay*, gaat de wal weer *N. W.* aan ontrent 2 mylen, daar de wal wat na 't *Z. O.* uitpuild, en beweften welke uitpuiing $\frac{1}{2}$ myls men een klein *Eilandje Z. O.* en *N. W.* gestrekt, leggen heeft, hebbende aan de *N. O.* kant, gelyk ook de vaste wal daar, eenige klippen leggen.

Pas ten *N. W.* die uitpuiing maakt de wal weer een groote *Baay*, die *O.* $\frac{1}{2}$ myl breed, en *Z.* en *N.* $\frac{1}{2}$ myl diep, en meest *N. O.* en *Z. W.* gestrekt is. Aan de *O.* en *W.* zyde der zelve, en voor den smallen hoek in 't *W.* van deze *Baay*, *Mit* genaamd, zoo als die na 't *Z.*

uitsteekt, heeft men ook eenige kaskoppen leggen.

Van dezen laatsten O. hoek heeft men weer een smalle $\frac{1}{2}$ myl N. W. aan lang, aan welkers N. W. hoek Croofakje legt; van waar de wal na 't N. W. vlak inbuigt, en dus 2 mylen verre loopt met twee flauwe bogten, in 't midden van welke eenige klippen leggen, en ten Z. W. van de zelve 't klein Eilandeken Simoo, beweften 't welke $\frac{1}{2}$ myl'er noch een van die naam legt met noch 2 kleiner Eilandekens pas benoorden 't zelve.

Een myl ten N. W. van die klippen aan de vaste wal ziet men een hoek na 't Z. W. uitpuilen, voor welke een Eilandje, Seute genaamd, en bezuiden en benoorden 't zelve noch 2 andre digt by de wal leggen, en een halve myl Z. W. ten W. legt weer een zeer klein Eilandje, en dan noch wat meer na 't W. 't Eiland Matsma dat Zuid en Noord meeft gestrekt legt, by na $\frac{1}{2}$ myl lang, en O. en W. $\frac{1}{4}$ myl breed is, pas beweften van 't welke men ook een klein Eilandje, en $\frac{1}{4}$ myl van de vaste wal, of $\frac{1}{4}$ myl van Matsma's Z. W. hoek men nog een ander dat N. O. en Z. W. $\frac{1}{4}$ myl lang gestrekt legt, en zeer smal is met een rif in 't W., en wat buiten 't zelve beginnende, en $\frac{1}{4}$ myl oostelyker tot tegen diergelyken Eiland, W: Kitsmaa genaamd (dat ook zoo gestrekt legt, en van de zelve groote is) aanloopende, en buiten Kitsma ziet men na 't N. W. mede een rif van den O. hoek van dit Eiland na 't N. W. $\frac{1}{4}$ myl verre scherp uitstrekken.

Een agtste myls ten N. van 't Eiland Matsma legt een klein Eilandje, de zwarte klip, na eenige klippen in 't N. leggende, genaamd.

Van 't Eiland Seute (waar ontrent 't stedeken Zotta legt) aan de vaste wal maakt het land daar weer een Baay van $\frac{1}{2}$ myl, Z. O. en N. W. gestrekt, die ontrent $\frac{1}{4}$ myl diep, en ontrent $\frac{1}{2}$ myl N. W. aan lang is.

Van daar sehiet de wal na 't N. O. een groot $1\frac{1}{2}$ myl verre in, daar men een kleene Baay heeft, die zich mede met een nauwe hals als een doedelzakje verroond, zynde die pas een $\frac{1}{2}$ myl in 't rond, en wert het gat van Ombra, of Umbra, en een plaats daar bezuiden, Nanaatsjamma genaamd.

Ook geeft men dien naam van 't gat van Ombra aan die gansche vlakke Landstreek, die men van daar dan na 't W. N. W. heeft, hoedanig hier dan vorder met een kleene uitbuiging na die kleene Baay by 't Stedeken Nanaatsjamma, loopt; van welke $\frac{1}{2}$ myl W. N. W. aan gevorderd zynde men $\frac{1}{2}$ myl buiten de wal eerst een zeer klein Eilandje, en

daar na 't Eiland Symagoera, dat 1 myl lang, dog zeer smal is, ziet leggen, ontrent welkers N. O. hoek zich in 't Z. O. 2 kleene, een wat grooter, en ten Z. W. nog een klein Eilandje, gelyk zich pas buiten de westhoek van Symagoera 't Eiland Sakitta (meest Oost en West gestrekt, zynde een halve myl lang, en zeer smal, doch na de W. kant wat breeder) en 't Eiland Satitta (by na van de zelve strekking, lengte en breedte, dan dat het in 't O. wat breeder dan in 't W. is) vertoonen; hebbende dit laatste nog een klein Eilandje pas bezuiden zich, met eenige klippen in 't W. leggen; buiten welk Sakitta een halve myl Noordelyker 't Eilandje Kattisma als een drie hoekje legt, met veel klippen die zich wat na 't N. O. wel $\frac{1}{2}$ myl verre vertoonen, van waar dan O. aan $\frac{1}{2}$ myl na de wal toe zig weer een klein Eilandje $\frac{1}{2}$ myl van Symagoera's N. O. hoek, met eenige klippen in 't N. W. vertoond. Als men $1\frac{1}{2}$ myl westelyk van Satitta gaat, ziet men het Eilandje Toppershoedje, en wat N. westelyker 't wat grooter Eilandje Tateysmaa, en noch 1 myl oostelyker, wel zoo zuidelyk 't groot Eiland Jennismaa (dat een driehoek verbeeld, en ontrent $\frac{1}{2}$ myl in 't rond is) met 2 Eilandekens benoorden, ontrent een Baayken, met eenige klippen op de west hoek, dog benoorden de zelve leggen, gelyk menten N. W. van die hoek noch 3 Eilandekens in een driefprong, $\frac{1}{2}$ myl van een, met eenige klippen in 't midden (beoosten welke zich 2 van deze Eilandjes vertoonen, gelyk men 't een ten N. O. van de zelve ziet) verneemd, hoedanig zich ontrent den Z. hoek van Jennismaa na 't O. noch 2 Eilandekens, en noch $\frac{1}{2}$ half myl westelyker noch een Eilandje met een groot rif van 't N. na 't Z. aan de Oost kant als in een halve maan opdoen, ten zuid-oosten van welke men nog 2 kleene Eilandekens met een rifje na de Z. kant, digt by een leggen ziet, die ook klippen na 't Z. hebben.

Van Nanaatsjamma's Baayken nu, of van de N. W. hoek van dien $1\frac{1}{2}$ myl, heeft men een Rivier, en nog een groote myl verder by de Z. hoek van een smal lang Baayken 3 Eilandekens Z. en N. gestrekt leggen, gelyk zich in die Baay aan de Z. kant O. en W. gestrekt 4 Eilandekens digt by de wal, en digt by een vertoonen.

Pas buiten dit Baayken leggen klippen, en wat noordelyker voor een dikke uitpuilende hoek (die na 't N. W. aanloopt, doch met zyn punt na 't westen sehiet) een Eilandje digt aan de wal tuffehen de klippen in, wat bezuiden de punt van dien hoek, en noch een ander een weinig benoorden dien hoek, nevens
noch

noch 3 andre Noord Ooft en Zuid W. geftrekt, van welke 'er 2 na by een, en een wat Z. weftlyker zich met eenige klippen ten Z. vertoonen.

Benoorden dien dikken hoek heeft men na 't N. een groote Baay, die wel 1 myl N. O. en Z. W. by na diep, en Z. O. en N. W. $\frac{1}{2}$ myl breed is, vertoonende zich als een zak, die in 't inkomen wel $\frac{1}{2}$ myl breed is, en na de Z. O. zyde agter in digt by de wal een Eilandje heeit.

Als men nu de wal buiten deze Baay vervolgd, loopt zy O. en W. $\frac{1}{2}$ myl, voor welke daar ontrent digt by die wal, en zoo al verder wel 1 myl N. W. aan voor 2 flauwe bogten 25 kleine Eilandekens (van welke 'er een Simokofacki genaamd is) leggen. In 't midden vertoonen zich eenige klippen, gelyk ook by de volgende.

Van daar buigd zich de wal tot de fteenbaay toe (die klein en smal is) $1\frac{1}{2}$ myl verre N. ten Ooft aan, digt by welke, pas dien hoek benoorden Simokofacke om, noch 28 Eilandekens zoo vervolgens, en als men $\frac{1}{2}$ myl N. ten O. van de hoek van Simokofacke is, heeft men daar onder die Eilanden 'er een Camiekofacke genaamd. Waar ontrent men eenige klippen in 't W. ziet, gelyk 'er ook eenige pas buiten de fteenbaay leggen, daar de wal na 't N. W. $\frac{1}{2}$ myl loopt, en in 't N. W. een dik hoekje vertoond, waar na zy een weinig infchievende, dan weer regt N. aan eerft met een klein baayken, en dan met eenige flauwe bogten tot aan 't Noord gat $1\frac{1}{2}$ myl verre loopt, alwaar men $\frac{1}{2}$ myl benoorden de fteenbaay Tabraa, en een weinig noordelyker het Papen Eiland, met noch een klein wat benoorden 't zelve, in 't midden tuffchen de vafte wal en 't Eiland Firando, in 't midden der zelve leggen ziet.

Behalven die menigte van Eilanden langs de wal van de Baay bezuiden Simokofacke, ziet men ontrent $\frac{1}{2}$ myl buiten de wal noch een Eiland, de Ofsenkop genaamd, zynde Z. O. en N. W. geftrekt, doch draaid met zyn Z. O. punt na 't W. Z. W. toe. Het is doorgaans smal doch in 't N. wel het smalste.

Een myl ten W. van 't zelve ziet men noch een klein Eilandje, dat aan de Z. O. kant veel klippen op een rif heeft; en $\frac{1}{3}$ myls ziet men noch zoo een Eilandje; doch $\frac{1}{2}$ bezuiden deze Eilandekens ziet men 't Eiland Cresma Ooft en W. geftrekt leggen. Dit is $\frac{1}{2}$ myllang, $\frac{1}{3}$ myls breed, en loopt met een langen fmallen hoek na 't W. N. W. uit.

Een myl ten Z. W. van dien fmallen hoek heeft men zand-grond, en noch 1 myl weftlyker een rif onder water, en noch 1 myl W. N. W. van dit rif een

Eilandje, de Munnik genaamd, en 1 myl W. N. W. van daar, en $\frac{1}{2}$ myl bezuiden de Z. W. hoek van 't Eiland Firando zeer vuilen grond.

Ten N. van de W. hoek van 't Eiland Cresma ziet men $\frac{1}{2}$ myl van daar, en 1 myl van Firando's Eiland, Rarop's klip leggen, gelyk zich $\frac{1}{2}$ myl noordelyker in N. O. ten N. 't Eiland Kareik met noch een nog wat N. ooftelyker, en nog wat verder zich de Arends-klip vertoond; buiten welke men daar om ftrecks niet anders dan 't Eiland Firando aan die kant; met een Eilandje digt aan Firando, en $1\frac{1}{2}$ myl van de vafte wal, of $1\frac{1}{2}$ myl benoorden de Arends-klip verneemd.

Hier mede nu van de vafte wal, of van 't Noord-gat overflappende na 't W. komt men by den N. hoek van 't Eiland Firando, dat zich met een fmallen ftreek lands O. en W. geftrekt, en $\frac{1}{2}$ myls lang, en dan weer met een andren fmallen ftreek lands N. en Z. geftrekt, en ook $\frac{1}{2}$ myls lang opdoet, beooften welke zig 2 der gemelde Eilandekens tuffchen de vafte wal, en noch een wat noordelyker, vertoonen.

Dit Eiland Firando is $5\frac{1}{2}$ myllang, en over al meest 1 myl breed, uitgenomen aan de N. en Z. hoek, die vyf fmaller vallen, doch de Z. hoek is wel $\frac{1}{2}$ myl breed, buiten welke na de O. kant 4 Eilandekens Z. en digt by een, in de fpatie van $\frac{1}{2}$ myl, vlak voor dien hoek leggen; daar men benoorden het Noordelykft Eilandeken N. O. 'er af $\frac{1}{2}$ myl een Baay ziet, die voor aan $\frac{1}{2}$ myl breed is, en na 't Z. O. geftrekt, fpits in loopt.

Een myl ten O. van die Baay leggen twee hooge zwarte klippen, als of het 2 Eilandekens waren.

Een kleine myl van den Noordhoek, aan de O. zyde van 't Eiland Firando (want aan de W. kant van dit Eiland zelf heeft men geen plaatfen) legt de Stad Firando, en wat verder de Moordenaars of de witte hoek, die met een fpitfen hals of hoek na 't O. uitfteekt, waar na men een fchoone Baay, Z. en N. $\frac{1}{2}$ myl lang en $\frac{1}{2}$ myl diep heeft, diens Z. hoek de zwarte hoek genaamd werd, van waar die wal na 't W. loopt, dan Z. aan een dikken hoek maakt, ten W. van welke weer een diepe fmalle Baay is, die N. W. en Z. O. wel $\frac{1}{2}$ myl lang, en $\frac{1}{2}$ myls breed, doeh agter aan zeer smal en fcherp toeloopt, alwaar de Stad Coctey aan de N. kant legt. De Z. hoek van die Baay legt van den fwarten hoek $\frac{1}{2}$ myl, met een rif bezuiden den zelve, daar weer een kleine Baay is met 2 Eilandekens O. en W. geftrekt aan de Z. kant, en by den O. hoek van die Baay van welke 't eerfte Krokfuma genaamd is.

Dan heeft men noch een flauwe met eenige klippen W. in, en verder verneemd men niets meer aan die kant.

Wanneer men nu van den N. hoek van Firando langs de wal aan de W. kant gaat, heeft men daar in de diepe lange Walvisch-baay 2 Eilandkens, een in 't Z. en een in 't N., en noch een pas 'er buiten aan den O. hoek der zelve en noch 1½ myl westelyker 't Eiland Ikitiki, dat 1½ myl lang, en 1½ myl meest doorgaans uitgenomen in 't N. breed is. Benoorden Firando's N. hoek, legt ½ myl van de wal 't Eiland Takisma, en noch ½ myl noordelyker 't Eiland Woosmaa. 't Eerste 1 myl, en 't ander 1½ a 2 myl in den omtrek.

Wat nu Nangafacki verder aangaat, waar mede wy nu weer zullen voortgaan. Het is een groote dog open-leggende Stad, die geen wallen nog muuren heeft, hoedanig de meeste Japanfche Steden zyn.

Zy praald met heerlyke Torens (van welke zommige 5 a 6 verdiepingen hoog zyn) kostelyke Tempels, en zeer praechtige gebouwen, die 'er zeer heerlyk, en menigvuldig, dog om de aardbeving (die Japan zeer onderheevig is) meest van hout en laag zyn, waar toe zy schoon Greyenen-Cederen-Camfer- en ander hout hebben.

Men heeft 'er 88 ongeplaveide straaten, die met staketfels 's nagtsafgesloten werden, en van een ordentelyke wacht, die een lantaarn by zich heeft, voorzien zyn, en zoo 't ongeluk van brand hen treft, moet ieder straat, en 't volk van dien, zich zelve helpen, zonder dat de staketfels geopend, of zy van eenig volk van een andre straat mogen geholpen werden. Egter werden zy by zekere voorvallen, die zulks vereiffchen, als by ziekte van deze of gene, of, by 't baaren der Vrouwen, voor de Artsen, en Vroedvrouwen, maar niet dan op 't vertoonen van een briefje, met 't zegel der Overheit versterkt zynde, geopend.

Rondom de Stad heeft men een groote menigte van Thuinen en Hoven, die met allerlei schoone vruchten, als Oran- gie-Appelen, Peeren, Castanien, Abri- koofen, Pruimen, enz. pronken.

Van 't Eiland Decima, dat 'er zeer digt aan gelegen is, spreken wy in 't vervolg breeder, en daarom gaan wy dit hier voor by.

Het is een zeer volk- en neering-ryke Stad, waar in groote schatten verborgen zyn, en zy werd gemeenelyk door 2 Borgemeesters, die een Vorstelyken Staat, en een groot ontzag by 't volk hebben, bestierd.

Gelyk nu dit land van 't vlek Nomo

af zich met een groote bogt N. O. tot Nangafacki toe inbuigt, alzo loopt de wal van deze Stad af tot aan Zetta tot N. W. uit, terwyl het Land zich be- noorden den inham van Nangafacki met een dikke seherp-uitstekende hoek na 't Zuid-Westen vertoond.

Wanneer men nu 2 mylen by na N. W. aan van Nangafacki gaat, ont- moet men het stedeken Faconda, dat aan 't strand gelegen, en niet veel in zig zelve is; doch pas buiten den inham, 6 mylen van de Stad, ontmoet men al- lereerst 't Visschers Dorp Duvos; wat voor by Croofakje.

Een en een halve myl N. westelyker heeft men wat dieper landwaard in een Dorp, Omera genaamd, en twee en een halve myl wel zoo N. westelyk het ste- deken Mongi, pas benoorden een klein Rieviertje aan strand gelegen, zonder dat men daar van Faconda af tot hier toe eenig gebergte ziet.

Na dat men nu een Berg pas voor by Mongi overgetrokken, en zoo N. W. noch drie en een halve myl aangegaan is, komt men by het strand-stedeken Zotta.

Hier eindigd die groote bogt, die al van Cangoxuma, of Nomo af begint, en die zich tot hier toe wel 7 mylen ver- trekt.

Tusschen Mongi en Zotta (pas be- noorden Mongi) legt ook een Eiland, dat zich N. W. en Z. O. ontrent 3 mylen in de lengte uitstrekt, en 't geen in 't N. W. pas ¼ myl, en in 't Z. O. ontrent een halve myl breed, gelyk 'er ook pas beweften de N. W. hoek noch een zeer klein Eilandje by gelegen, dat ontrent 1½ a 2 mylen in zynen omtrek, doch, geen van beiden met een byzondre naam bekend is.

Als men wat verder Noorder aangaat, buigt zich de wal hier weer ontrent een myl in 't rond uit, eerst wat N. W. en aldus dan weer zoo door 't N. na het N. O. loopende, waar na de wal zich weer vlak na 't Noorden uitstrekt.

Pas voor by Zotta heeft men een zwa- re Berg, en dan komt men, na 't afleg- gen van 3 mylen by 't strand-stedeken Nanatsjamma.

Twee mylen noordelyker komt men by 't stedeken Omodaker, na dat men een zwaar gebergte overgetogen, en als men nog 5 mylen Noordelyker aan ge- trokken is, komt men by 't stede- ken Oyfinocubi, dat meest rondom nade Land-kant van zwaar gebergte omringd, en al mede aan Zee gelegen is.

Ter linkerhand ziet men hier enige Eilandkens zonder naam leggen. Ook loopt de wal hier weer een weinig N. W. uit, makende een weinig daar na een flauwe bogt.

Ten Oosten van Oyfincubi, 6 groote mylen 'er af, heeft men midden in 't Land het Dorp Oriffimo, en een fraaije vlakke, hoewel men een zwaar gebergte tuffchen beiden deze plaatfen leggen heeft. Oriffimo legt 13: myl van Nangafacki.

Van Oyfincubi moet men Noord aan weer een zwaren Berg, die zich na 't Oosten zeer verre uitbreid, over, om na 't Dorp Agnora te reizen, dat 'er ontrent 2 mylen van daan legt. Hier draaid zich de wal weer N. W. aan, en men heeft daar een fraaije vlakke, zonder dat men hier gebergte ontmoet.

Twee mylen Noord-westelyker legt het Dorp Tabra by een feherpuitstekende punt des Lands, van waar zich de wal N. O. aan geheel en al draaid.

Nog wat Noordelyker legt het stedeken Tokits, 3 mylen van Nangafacki.

Vier a vyf myl beoosten dit Dorp ontmoet men het vlek Omera, en noch 2 a 3 myl Oostelyker 't stedeken Senunge, beide aan een fraaije Rievier, het eerste bezuiden, en 't ander benoorden de zelve, doch beide by zwaar gebergte gelegen.

Bewesten het stedeken Tokits, dat 3 mylen gelyk 't Dorp Senunge 10: myl van Nangafacki legt, heeit men het kleen Eiland, en daar op de Stad Firando, daar wy van ouds her onseerste verbyf hebben gehad. Dit vlek is niet veel in zich zelve. Een slot van de Heer van Firando, en onze Logie, maakte het beste daar van uit.

Als men nu van Tokitz, of van die Rievier, 5 mylen N. O. ten O. aangaar, ziet men 't Land eerst met een hoek, die Z. W. aan loopt, uirfteenen, en dan, zoo verder Noord Oost aangaande, geraakt men voor by 't Eiland Auwo, dat in 't westen wat buiten de wal legt.

Twee mylen N. Oostelyker ontmoet men de Rievier Day, die haaren oorsprong uit het gebergte beoosten de Stad Figen heeft.

Landwaard in aan dezen stroom, pas benoorden de zelve, ontmoet men drie a vier mylen van strand af 't Vorstelyk Slot Daymats, en een half myl Oostelyker de groote Stad Fiseen, die zich daar zeer groots vertoond.

De Heer *Montanus* heeft beide dit Slot en de Stad zeer fraai afgebeeld, en dit ook in 't breede beschreven, als mede een zeer fraai Lust-huis, dat zich hier midden in deze Rievier vertoond.

Wat bezuiden den oorsprong van de Rievier de Day, ontrent 1 a 2 myl, heeft men de heerlykheit Onnait, en 5 myl Oostelyker 't stedeken Coyo.

Van de Rievier de Day 2 mylen meeft Noord aangaande, komt men by 't Dorp Jobeco, dat op een hoek aan strand

legt; ten Noord-westen van welke 5 Eilanden 2 a 3 myl van de wal afleggen, en buiten welke zich 'er noeh een wel 10 mylen van de zelve in de Zee van Coorea vertoond.

Van Jobeco loopt de wal vlak N. O. tot den inham van Cocora, die aan 't einde dezes Eilands in 't N. legt.

Van Jobeco 5 mylen N. O. op heeft men 't Dorp Nangoya een weinig Landwaard in ontrent 1 myl van strand leggen.

Vier mylen verder legt het stedeken ^{Verfchei-} Facata, bewesten het welke, ontrent ^{de Eilan-} een myl van strand, het Eiland Fimiffi- ^{den.} ma zich opdoet.

Een myl N. Oostelyker ontmoet men ^{De Stad} de Rievier Douy, aan de welke pas ^{Onne-} benoorden de zelve, ontrent 5 mylen van ^{wari.} strand na 't Oosten toe, de Stad Onnawari met des zelfs Kasteel zich zeer vermakelyk opdoet, leggende na de Noordkant, met zwaar gebergte, tot aan de Stad Affia roe, bezet.

Ontrent 2 mylen N. ten westen van de Rievier Douy ziet men, 1 myl van de wal 't Eiland Ginkay, en 5 mylen N. westelyker noch een ander kleener Eiland, dat geen naam heeft.

Ontrent 5 mylen N. O. van Ginkay legt ontrent 1 myl buiten de wal 't Eiland Aymiffima, en 4 mylen N. Oostelyker 't Eiland Simiffima, ook ontrent zoo verre buiten de wal, en nog een 'er by, van de zelve groote, alle te zamen kleene Eilandekens, gelyk 'er zich noch een zoo ontrent 6 mylen ten N. W. van Simiffima in Zee opdoet.

Af en aan Simiffima, aan de vaste wal ^{De Stad} Bungo, 7 mylen N. O. van de Rievier ^{Affia.} Douy, legt de kleene Stad Affia aan 't strand, rondom na de Land-zyde van 't gebergte omringd, en ontrent op de breedte van 34 graaden.

De Heer *Montanus* beschryft die, als of zy 12 mylen ten N. O. van Aymiffima lag, en zy legt 'er pas 3 mylen van daan.

Van deze Stad, die van een zeer slegte staat is, zynde maaf een open vlek, tot 't stedeken Jammagano-Mifacci, op den Noord-Oost-hoek van dit Eiland Bungo, of Saykok, voor aan den inham van Cocora gelegen, heeft men 3 mylen noodig, om 'er te komen, en men heeft een zwaar gebergte daar tuffchen beiden leggen, en ook Landwaard in na het Oosten, tot tegen het oostelyk zwaar gebergte aan.

Hier nu gield de wal met een inham, ^{En Coco-} die ontrent 2: a 3 myl lang of diep, en ^{ra.} 1 myl breed is, Oost aan, aan 't einde van de welke ontrent 3 mylen van Jammagano-Mifacci de Stad Cocora (eigentlyk Koefoera op zyn Japans genaamd) ^{legt,}

legt, waar mede wy dan dit Eiland Bungo in 't ronde beschreven, en 't voor-naamste, dat hier af te zeggen valt, geopperd hebben; maar waar by wy noch dit moeten voegen, dat, schoon men in de Stad Nangafacki alles heeft, wat men begeerd, 'er van daar tot Cocora toe een dorre heide is, waar op byna van alles gebrek is, weshalven iemand, dien weg uit willende, zich van het noodige in Nangafacki, zoo hy geen gebrek, en ongemak lyden wil, voorzien moet.

TONSA, of CIKOKO.

^tEiland Tonfa, of Cikoko beschreven. Na dat wy 't Eiland Saykok, of Bungo, ter loops beschreven hebben, gaan wy nu tot 't Eiland Tonfa, of Cikoko, hoewel daar niet veel af zal te zeggen vallen, over.

Het legt ontrent 3 mylen beoosten 't Eiland Bungo, tusschen de 33 en 34 graaden N. breedte, hebbende tusschen des zelfs N. West hoek en 't N. Ooster deel van Bungo drie kleine Eilandkens zonder naam, een weinig Noordelyker in een drie-sprong, 1 myl van ieder wal, en 1 myl van malkanderen, zoodanig leggen, dat zich 'er 2 in 't N. Oost en West 2 mylen van een, en 1 der zelve zich in 't Zuiden vertoond.

Wat nu 't Eiland Tonfa verder belangt, het heeft de gedaante van een krom-lopenden stompen en dikken hoorn, ofte konkommer, zynde aan weerzyden vry dik, doch aan 't Ooster einde 9 mylen, en aan 't Wester einde 5 a 6, in 't midden 10 mylen breed, en 34 mylen lang.

Het is een woest, onbewoond, volkloos Eiland, dat zonder Steden of Dorpen, en aan des zelfs stranden rondom ontrent 3 mylen verre niet anders dan vol digt aan een geschakeld gebergte is, hebbende in 't midden, ter breedte van 4 mylen, en ter lengte van 25 a 26 mylen, een fraaije opene vlakte.

Aan des zelfs Noord-zyde ontrent 5 a 6 mylen van de N. W. hoek des Eilands, heeft men noch 3 kleine Eilandkens O. en W. ontrent 2 mylen van een, en by na 1 myl van de wal leggen; ook doen zich tusschen des zelfs Oost-hoek en de West-hoek van de Stad Ofacca noch eenige barre klippen, en zwaar gebergte, in 't verschiet op, zynde dit alles, 't geen wy van dit woest en bergagtig Cikoko, of Tonfa, kunnen zeggen.

Het vast Land, of 't groot Eiland van JAPAN.

^tGroot Eiland van Japan. Van de twee Eilanden gaan wy over tot het vast of 't groot Eiland van Japan, om het zelve eens in zyn binnenste te beschouwen.

Het vast Land van Japan is tot de straat Leng
Tfungaar toe 154 mylen lang, en 31 a breed
32 mylen breed. van 't
zelve

Het neemd zyn begin in 't Westen, of wel in het Zuiden, daar het maar door een kleine straat van een myl breedte van 't Eiland Saykok afgescheiden is.

Dit Land is, zoo als men 'er daar op Isz
komt, en verder over al, vol zwaar aan berga
een geschakeld gebergte, zonder dat men
(altoos zoo verre dat voorste deel, en ook
de verdr. deelen, voor al aan de Noord-
zyde, betrcft) by na eenige opening of
vlatte, dan alleen hier en daar na de Zuid-
kant, ziet, gelyk men ook aan de Noord-
zyde geen, en alleen aan de Zuid-zyde
de Steden, Vlekken, en Dorpen des
zelfs heeft, en voor al niet dan daarmen
by of ontrent Jedo komt, dat al vry
Noordelyk legt.

Om dan een begin te maken, zoo doen zich pas bewesten dit vast Land, ontrent 1 a 2 mylen van 't zelve, Zuiden en Noorden ontrent 2 mylen van een, en 't naaste wel 3 mylen van 't Eiland Saykok, of Bungo, 2 Eilandkens zonder naam op.

De eerste plaats, die men, zoo' als men van Bungo op dit Land komt, aandoet is het stedeken Ximontsjeki, bewesten 't welke men ook eenige klippen, in Zee ziet, en van daar Zuid-Oost 1 groote myl aangaande, komt men by het stedeken Seminofeki, dat gerekend werd 7 mylen van Jammargano-Mifacci (op Bungo gelegen) en 59½ myl van Nangafacki af te leggen.

Het is van binnen van een kleine vesting voorzien; doch tegen over de zelve ziet men op een hoogen Berg een groot Kasteel, 't geen van verre een schoone vertooning doet. Hier heeft men noch eenige vlatte, doch daar na tot aan de naaste Stad heeft men zeer zwaar gebergte.

Van Seminofeki Oost aan (hoedanig wy nu vervolgens gaan) tot de Stad Cammenofeki (dat 35 mylen verder is) heeft men een grooten inbogt, wel van 12 a 13 mylen lang, (hoewel de Heer *Montanus* die wel 36 mylen lang maakt) alwaar dan de wal by de laatstgemelde Stad weer met eenen hoek na 't Zuiden ten Westen uitschiet.

In deze bogt ontmoet men 13 kleine Eilanden O. en W. gelegen, van de welke alleen die van Mottajamma, Moeko, en 't vlek Hoedanits, en Mianofimi bekend zyn.

Daar na komt men al ontrent het strand, 2 mylen van den hoek, of Oostelyker, by de Stad Cammenofeki, van de welke tot Tadanomi, een klein dog zeer fraai stedeken, of vlek, vol prachtige gebouwen, men 17 (dog, zoo de Heer

Heer *Montanus* ftefd, 30 mylen van nooden heeft; doch eer men zoo verre komt, ontmoet men een groote reeks van wel in de dertig kleene Eilandekens, van welke de meeste onbekend, en de andre Camro, Jowe, S. Zuwa, en Caroto genaamd zyn, tegen over welk laaste Eilandje, tusschen 't zelve en 't Eiland Tonfa (dat zich hier vlak voor in 't lange uitfrekt) men een zwaar gebergte ziet.

Van 't vlek Tadanomi (dat 124¹/₂ myl van Nangafacki legt) fehiet de wal een weinig na 't Noorden in, makende tot 't vlek Jouriffero een bogt, die ontrent een myl wyd is, en de welke van 't zuiden na 't N., en zoo weer na 't zuiden by Jouriffero loopt, dat ontrent 3 mylen van Tadanomi aan ftrant zich vertoonde, gelyk 'er voor deze bogt ook een redelyk groot Eilandeken, hebbende nog eenige andre kleene by zich, N. en Z. gefrekt legt; maar vlak in 't midden van deze bogt heeft men ontrent 3 mylen van Tadanomi, en ontrent ook zoo verré van Jouriffero, tusschen beide deze plaatzen, de Stad Miwarra leggen, dat van sommige ook wel een Dorp genaamd werd, hoewel het best na een Stad gelykt.

Het doet zich uit zee redelyk groots met zyn deftig, en al vry verré vooruitstekend hoofd, en alle zyne fpieten, op. En legt op een grooten heuvel, van waar zich hare fchoone Ryft- en Koorn-velden zeer vermakelyk van verre vertoonen.

Dit is een Stad, alwaar de Koning van dit Ryk zyn Hof houd, en zulk een pragtig Vrouwen-Timmer vol adelyke Juffers heeft, dat het een groote luifter aan deze Stad geeft.

Men ziet daar verfcheide zeer nette Tempels, heerlyke gebouwen, groote Wagthuizen; en ook een groot Tolhuis, behalven dat ook het Paleis van dezen Vorft waardig is, om gezien te werden, alzo 't wel kleen, dog in alles zeer net en sierlyk, na de wyze der Japanders, op een redelyke vlakke (hoewel rondom in 't gebergte) gebouwd is.

Twee mylen verder (daar de Heer *Montanus* 'er 5 voorfteld) vertoond zich 't vlek Bigonothomme (dat *Montanus* Bignatum noemd) en 1 myl verder 't vlek Binga in 't midden van een kleene bogt gelegen, vlak voor welke 't Eilandje Syriais legt. Ook heeft men 2 mylen van Binga weer een kleenen bogt, waar na zig een groote zeer vlakke bogt tot by het vlek Swoja, wel van 14 a 16 mylen opdoet.

Van dit Eilandje, tot de Stad Moero toe, heeft men, na giffing, ontrent 10 mylen van nooden, ontinoctende onderweg veel onbekende, en ook eenige bekende Eilandekens, als Samnik, Margan, Simeia, Fibi, Afacci, Ouffimato,

V. DEEL,

en Jefami; alle welke de Heer *Montanus* zegt wei 27 mylen van Syriais afgelegen te zyn.

Dit alles voor by zynde geraakt, komt men by de Stad Moero, die niet veel eierlyks, dan haare fchoone Haven, en een zeer fraai Tolhuis, met eenige grootsgebouwde Pak-huizen daar by, heeft.

Vyf mylen Ooftelyker, dan Moero; heeft men 't stedeken Firmeni, twee mylen verder (die de Heer *Montanus* 13 mylen van Moero plaatft) de Stad Akais, die niet groot, en in vorige tyden wel zeer door de aardbeving verwoeft; doch zedert dien tyd weder fraai opgebouwd, en op een fraaije vlakke een weinig Landwaard in gelegen is. Ook heeft men 'er een fchoon flot van fteen uit het water zeer net opgehaald.

Takaffanao, en Swoja leggen 'er digt by, alwaar de wal, na een groote ftauwe of vlakke bogt van Binga tot Swoja gemaakt te hebben, weer 1 a 2 mylen verre een weinig uitpuild, en dan weer N. O. aan na de Stad Fiongo, (die geen 5, maar 2 mylen N. Ooftelyker legt) loopt, alwaar men weer een groote inbegt wel van 4 a 5 mylen tot aan de groote Stad Ofacca al Ooft aangaande, doch by die Stad wat zuid aandraaijende, ziet.

Ontrent 4 mylen van Fiongo, regt O. ^{De groote} aan, legt het vlek Ammanafacci, een ^{Stad} weinig verder het Dorp Sangya, daar de ^{Ofacca.} wal wat na 't Zuiden draaid, gelyk zy by de Stad Ofacca een kleene myl verder gelegen, geheel en al doet.

Deze pragtige Stad, (die 249¹/₂ myl van Nangafacki, en 13 mylen van de Stad Fiongo legt) legt in het Koninkryk Quo aan een fchoone groote Rievier, in welkers mond zig een groote verwaarlyke rots opdoet. Die fchoone froom loopt met verfcheide Kanaalen of Grachten midden door deze Stad, nemende haren oorfpronk uit een groot binnenlands Meir, dat al boven de Stad Miaco, in 't N. O. der zelve, ontrent 4 mylen van daar, maar wel 14 a 16 van Ofacca, gelegen is. Zy loopt van de Stad Jonda af N. op na Miaco, maar zy looft zich geenzins (gelyk de Heer *Montanus* meend) in dat Meir, alzo zy daar uit haaren oorfpronk neemt.

Zy valt hier en daar tusschen deze Steden Ofacca en Miaco wel wat zandig, en ondiep, waar door zy de vaart hier en daar al wat ongemakkelek en gewaarlyk maakt.

Na de Landkant vertoond zich zeer zwaar gebergte.

Men ziet op den hoek van deze groote Stad, zoo als men 'er aankomt, een heerlyk Tolhuis, dat zich al verre in Zee zeer fchoon opdoet.

De brand-vrije Pakhuizen, de grootſe Waterpoort, de heerlyke Timmer-werf, de pragtige wooning van den Stadvoogd, het aanzienlyke Hof met zyn cierlyke Toren, het ongemeen koſtelyk Keizerlyk Luſt-huiſ, de verwonderens-waardige en menigvuldige Tempelen met de aſchuwelyke afgoden der in dit ſtuk zeer blinde Japanders, mitſgaders de troſc Klooſters van hunne Prieſters, geven aan deze Stad een ongemeene luſter en heerlykheit, gelyk men dit alles by de Heer *Montanus* in 't breede beſchreven ziet.

Zy is, hoe groot zy ook in haaren om- trek zoude mogen zyn, egter zonder muuren of eenige wallen.

De Stad
Saccai.

Een myl bezuiden *Oſacca*, (en geen 5, gelyk de Heer *Montanus* ſchryft, altoos na zyn kaart en myl-ſchaal te oordeelen,) ontmoet men de ſchoone Stad *Saccai*. Deze aanzienlyke Koopſtad legt in het zelve Koninkryk van *Quio*, behoevende in macht en pracht voor geene der Japaneſe ſteden te wyken. Ook rekenen zig geen Japanders zoo hoog van Adel, als deze, te wezen, zynde de minſte hier (na zyn zeggen) van een Vorſt of Koning geſproten. De Stad legt zelf in 't hangen van 't gebergte.

Men ziet daar verſcheide heerlyke ſloten, het Vorſtelyk Paleis van den Koning van *Quio* met zyn ſchoone Torens, een deſtig water-Kaſteel, een zeer fraaije Haven, die tot tegen de ſteene muur der Binnen-ſtad loopt, rondom welke muur ook een diepe water-gragt, die ook overal met water in de laagte, dog niet aan de Berg-zyde, daar mede vervuld is. Ook heeft de Stadsvoogd hier een treffelyke wooning, die voor 't Paleis des Konings niet behoefd te wyken, behalven dat by 't zelve noch een dikke hooge Toren is, die zeer verre in Zee kan gezien werden.

De meeſte huizen hier zyn, gelyk des zelfs wallen, van zwaare grauwe ſteen gebouwd, ook zyn alle de ſtraaten hier mede (gelyk ganſch Japan door) met ſtaketzels, en poorten, 's nagts afgeſloten, waar door alle onraat aanſtonds geſluit, de Roervink, Dief, of Oproermaker, aanſtonds gevat, en geſtraft werd.

Men ziet daar ook veel ſchoone pragtige Tempels, zoo in als voor al een buiten de Stad, door zekeren *Dairo*, of Japaneſchen Paus, gebouwd, en buiten zyne ongemeene koſtelykheit en Koninklyke cicraaden, met een jaarlyks inkomen van wel 5 a 6 tonnen goude door hem begiftigd.

Tuſſchen *Saccai*, en *Oſacca* legt ook 't vlek *Gafaki*, dat van zeer weinig belang is.

Als men nu van de Stad *Saccai* verder Zuid aan gaan wil, ſtrekt zich deze

bogt recht zuiden aan nog wel 4 a 5 mylen uit, draaijende dan niet een uitpuilenden hoek weer wat weſtelyk, dan weer zuid aan.

Wanneer men nu van de Stad *Oſacca*, ten Ooſten van welke zich een zwaar gebergte vertoond, voor eerſt de Rievier volgd, die N. O. aan draaid, komt men, na een reis van 5 a 6 mylen, eerſt by 't ſtedeken *Achas*, dat beweeſten deze Rievier, gelyk het vlek *Firiskatta* wat beoofſten de zelve aan een ander klein ſpruitje gelegen is.

Twee mylen van *Achas*, paſbeweeſten deze groote Rievier, die daar O. aan draaid, ontmoet men 't ſtedeken *Jodo*, alwaar deze Rievier ontrent 3 mylen van daar van 't oofſten met '2 byzondere takken komt aſtroomen, waar af zich de eene tak by *Jonda*, en de andre 1 myl Noordelyker, by 't vlek *Fifiſima* vertoont, ten Ooſten van 't welke men, 5 mylen 'er af, ook 't vlek *Tananuzu* in 't midden van een zwaar gebergte heeft.

Jonda is maar een kleene Stad, in 't Landſchap *Jamayſiro*, ontrent 8 myl van *Oſacca* gelegen.

Het pronkt zeer wonderlyk met zyne witte gebouwen, groote Torens, pragtige en zeer hoog alomme boven uitſtekkende Tempels, en daar nevens met het heerlyk ſlot des Keizers, dat met een ſteene wal uit de grond opgehaald, met een diepe gragt omringt, en van een groots Paleis, wiens hooge Toren boven alles uitkykt, voorzien is.

Ook ziet men hier het ſchoonſte Boſch, heerlykſt wild, van Herten, wilde Varkens, enz. mitſgaders van allerley zeldzame Vogels, die men ergens in Japan vind: want men heeft 'er veel Kraan-Vogels, Swaanen, Ganſen, Paſſanten, Endvogels, Duiven, Quartels, en allerley andre vogels in groote menigte. Dus geeft de Rievier ook ſchoone *Zalm*, (hoewel 't hoofd wat koorts verwekt) en keurlyke *Snoek*, *Baarsen Voorn*, die voor de beſte Hollandſe niet behoefd te wyken, behalven dat al deze Viſch hier vry beter, als te *Oſacca*, is.

Men verhaald van deze *Zalm* als wat ongemeens, dat 't hert der zelve, uit de viſch geſneden zynde, noch een etmaal 'er na, en dat de *Zalm* zelf, na 't uitſnyden van 't hert, noch ettelyke uren in 't leven blyft.

Van *Jonda* gaat men langs een ſpruit van deze Rievier, latende ter linkerhand den zwaren Berg *Dubojamma*, en ten Ooſten mede veel zware Bergeſen leggen, na de groote Stad *Miaco*, ten weſten van de welke zich het ſchoon ſlot *Jurafu* vertoond.

Deze Keizerlyke Hoofſtad *Miaco*, De groote Stad, legt in 't Koninkryk *Mino*, 11 a 12 mylen *Miaco*.

len (dog volgens de Heer *Montanus* zeggen wel 18 dito) van *Osacea*.

Het werd ook wel *Cabucoma*, na dien Berg, 'er ontrent gelegen, genaamd, en werd in hoog en laag *Miaco* verdeeld.

Zy pronkt met veel heerlyke gebouwen, een menigte van kostelyke Tempels, heerlyke Paleizen, (voor al die van den Keizer *Cubus*, en van den *Dairo*) een menigte van hooge Torens, behalven dat alle de Japanse Koningen hier ieder een byzonder zeer prachtig Paleis hebben, en dat men hier ook 12 byzondere heerlyke Vrouwen-Timmers voor de byzitten van den *Dairo*, en zoo veel andre schoone gebouwen heeft, dat men 'er een geheel boek alleen af zou kunnen sehryven, waar van men by de Heer *Montanus* maar een klein gedeelte, en een zeer fraaije afteekening ziet.

Aan de voet van de berg *Dubojamma* heeft men ook een Dorpje, *Dubo* genaamd, en ten oosten van *Miaco* heeft men de stedekens *Oets*, *Frenoiama*, en *Jesi*, 4 a 5 mylen 'er af, by 't groot *Meir*, dat wel 18 mylen lang, en in 't N. O. wel 5, dog in 't Z. W. pas 2 mylen, en in 't midden 3 a 4 mylen, breed is, zich zelven meest N. O. en Z. W. uitstreckende.

Ontrent 2 mylen benoorden *Miaco*, legt de Berg *Cabucoma*, en 5 a 6 mylen noordelyker de zware sulfer-berg *Siurpurama*, zonder dat men daar, verward men ook verder henen ziet, of zich zelven keerd, iet anders, dan een digt en zwaar gebergte, ontmoet; dog wat ten oosten de groote Rievier van *Osacea*, die aan 't Z. Weste einde van 't *Meir*, aan de zuid-oost-kant, haaren oorspronk heeft, ontrent 1 a 2 mylen 'er af, heeft men 't vlek *Cusats*, en 2 mylen N. oostelyker pas ten Z. Weste van een nieuwe Rievier, die uit het *Meir* voortkomt, en welke *JammaGauwage* genaamd werd, het Dorp *Itzibe*.

Tusschen dit Dorp en de zuider-zee legt niet anders, dan een zwaar gebergte, en gisse dat dit Dorp ontrent 9 myl van 't strand gelegen is.

Van dit Dorp nu langs die Rievier al na 't zuid-oosten 3 mylen afzakkende, komt men by 't vlek *Minaeutz*, en 3 mylen verder na 't Z. O. by 't vlek *Zintzamma*, waar ontrent de Berg *Coetscka Jamma* is, en alwaar deze Rievier wat na 't N. O. draaid.

Twee mylen van *Zintzamma*, bezuiden die Rievier, en aan een andre nieuwe spruit, legt 't vlek *Sacea*, en dan een en een half myl vlak zuiden aan 't vlek *Siceonosiro*, dat bewesten dit spruitje, gelyk de voortreffelyke vesting *Cammi- ammi* met haare hooge Torens, en fraaije witte muuren, een weinig Noordelyker

ten Oosten van 't zelve gelegen is, waar na dan dit spruitje ontrent 5 a 6 mylen van daar in de zuid-zee zich ontlafst.

Van *Cammiammi* nu Oost aangaande, komt men, na 2 mylen, by 't vlek *Isacutz*, dat weer aan een nieuw spruitje legt, dat zich al mede 4 a 5 mylen van daar in die zelve zee ontlafst.

Nu verder N. O. aangaande, komt men eerst by de vlekken *Zono*, *Ojebakitz*, *Owaka*, *Jokeitz*, en *Tonuda*; welke twee eerste vlekken bezuiden een nieuw klein spruitjen, gelyk de andre zich benoorden 't zelve vertoonen, leggende ieder pas 1 myl van malkandren, gelyk *Tonuda* van *Isacutz* ontrent 5 mylen gelegen is, waar na men nog 2 kleine spruitjens, pas 1 myl van een gelegen, ontmoet, na welke men by de Stad *Quano* komt, die 1 of 2 mylen van *Tonuda* legt.

De Stad Quano.

Deze Stad heeft zeer hegte schoone wallen, een keurlyk wit gebouwd slot, met zeer verhevene Torens, en doet van verre een schoone vertooning, behalven dat zy ook van zeer veel schoone gebouwen en prachtige Tempels voorzien is. Zy legt aan zee, en wel aan een zeer groote wyde Baay, ofte inham, die de zee daar maakt, en die wel 5 a 6 mylen O. en West wyd is. Ook maakt de wal al van *Saceai* af eerst een groote inbogt, wel 8 a 9 mylen lang, eerst N., daar na N. O. en dan weer Oost langs strand zig draaijende; daar zig dan een kleine inham vertoond, en dan schiet de wal weer met een groote en breede uitpuling Z. O. en O. aan, en loopt dan zoo van de eerste Rievier, die langs 't slot *Cammi- ammi* in zee loopt, vlak N. op, na en tot by *Quano* toe, alwaar zy, pas voor by deze Stad weer een kleene inham maakt, die pas een halve myl breed is, en na 't N. W. 10 mylen Landwaard in loopt.

Hier ontrent *Quano* heeft men een redelyke opene vlakke; dog tusschen deze Stad, en 't voornoemd *Meir*, is het vol gebergte, zonder dat men daar enige Steden, Vlekken, of Dorpen heeft.

Van *Quano*, of wel van die inbogt, ^{De Steden Mia, en} puild het Land met een kleene dikke hoek wat na 't zuiden uit, loopt dan weder N. met een kleene inbogt, en dan weer O. aan tot de fraaije Stad *Mia* toe, die aan 't einde van dezen inham in 't O. en van *Quano* 7 a 8 mylen legt.

Deze Stad is in een opene vlakke aan zee gelegen, zeer eierlyk opgebouwd, van veel prachtige huizen, en andre gebouwen, mitsgaders van een zeer sterke Burgt aan zee voorzien; en drie mylen benoorden de zelve legt de Stad *Owarri* ook in een schoone vlakke.

Van daar nu zuid-oost aan, en over een klein Rievierje gaande, komt men;

na een myl gevorderd te zyn, by 't vlek Narromi, en 2 mylen verder, na dat men weer over een ander Rieviertje getrokken is, by 't Dorp Siriomi, dat wat Landwaard in, en wel 2 mylen van strand legt.

De Stad
Acafaci.

Twee mylen verder na 't N. Oosten komt men, na een fraai spruitje overgetrokken te zyn, by de schoone en aanzienlyke Stad Acafaci, die wel bezuiden deze Rievier, maar ook by een andere, die zich nog wat zuidelyker vertoond, en tusschen beiden zoo is gelegen, dat deze 2 Rievierkens ontrent 2 myl van zee te zamèn-komen, en zoo in zee storten, zynde ook pas bezuiden dit laatste Rieviertje, een myl van Occofacki, 't vlek Fiutzawa gelegen.

De Stad Occofacki (die gelyk de vorig beschrevene ontrent op 35 graaden N. breedte legt) vertoond zig van verre, en van na by, zeer heerlyk.

Zy heeft een schoon slot, grootse gebouwen in een groote menigte, en een ongemeene fraaije houtse brug, die 388 treden lang is, en benoorden de Noorderlykste Rievier is ook een groot Bosch digt aan strand.

Van Fiutzawa Zuid-Oost 1 myl aangaande, komt men by 't vlek Accafacki, en een halve myl verder by 't groot vlek Goy, zynde digt by een andre spruit gelegen, die uit 't naaste gebergte in 't N. O. haren oorsprong ontrent 5 a 6 mylen van strand neemt, en al mede in de zuider-zee stort.

Aan een nieuwe Rievier, 1 myl van zee, en 1 myl van 't Dorp Goy, en pas benoorden die spruit, legt het stedeken Astanania, van welke ontrent 1 myl Z. Oostelyker de Stad Josinda, ook digt by zoo een nieuw spruitje, pas 'er benoorden legt.

De Stad
Josinda.

Dit is een fraaije Stad, die in een schoone Landsdouw, en een zeer Boom- en Bosch-ryk oord, gelegen is.

Een myl zuid-oostelyker komt men, na over 2 kleene Rievierkens geraakt te zyn, in 't vlek Ftagawa, en na nog een spruitje overtrokken te zyn by 't Dorp Siraski, dat aan zee ten einde van deze zuid-oostelyke streek, ontrent 1 myl van Ftagawa, legt.

Van Siraski loopt de wal weder 2 mylen recht na 't Oosten, en dan 1 myl Noord aangaande, komt men by 't vlek Arci.

Hier heeft men een fraaije inbegt, of Baay, die Noord aan wel 2 mylen Landwaard in, dan weder Oost, en dan weder zuid aanloopt; zynde ontrent 2 mylen breed. In deze bogt ontlafte zich 5 kleene Rievierkens, die 1 myl ieder van malkanderen, van Arci tot 't vlek Fanna- ma toe, leggen, welk vlek zich aan de

overzyde van dezen inham tegen over Arci, recht toe recht aan 2 mylen 'er af vertoond; doch zoo men van Arci te Land de bogt omgaat, heeft men wel 3 a 4 mylen werk.

Een weinig verder, digt aan strand, heeft men het Dorp Miasacki. Van dit Dorp af loopt de wal weer zuid-oost 2 mylen verre, daar zig een kleen Rieviertje, 't geen een dubbele bogt een stuk weegs verre maakt, in zee ontlaf.

Van Fammamats 2 mylen verre over die Rievier, en dan over de Rievier Terui ^{t Do} N. O. aangaande, komt men by 't Dorp Mitzki, dat van een schoon sterck slot, en van zeer veel heerlyke gebouwen voorzien, en wel 3 a 4 mylen van strand (waar ontrent het Dorp Nagassimi ^{Mitzki} legt) en ten Oosten van een Rievier gelegen is, die zich in tweeën 1 a 2 myl verre scheid, en dan weer met eene spruit in zee loopt. Van Mitzki tot Foukeroy N. O. heeft men 1½ a 2 mylen van nooden, van welk vlek tot Kackingawa (dat een groote plaats is) men weer 2 mylen, en tot 't Dorp Nissacka noch anderhalve myl, al meest Oost aan, van nooden heeft. Hier ontrent heeft men 't gebergte Conay benoorden Nissacka, gelyk men verder daar over al in 't Noorden niet dan zwaar gebergte zie.

Op dit gebergte Conay hebben de Japanfche Priefters, of Bonzes, een heerlyk Paleis, 't welk hen niet alleen tot een verblyf, maar ook tot een der voornaamste hooge scholen van Japan geschikt is.

Van Nissacka gaat men N. O. aan, en men komt dan, na 1½ myl wegs, in 't Dorp Canaja, van waar men O. aan over den vloed Oyengauwa trekkende, na 't afleggen van 1 myl in 't Dorp Sinada komt, 't geen tusschen 2 spruiten in legt, van welke, en nog een andre, wat Westelyker gelegen, de voornoemde stroom gemaakt werd, die 2 a 3 mylen zuidelyker zig vereenigen, dog waar van de eene met een zware tak eerst Oost aan loopt, en daar zoo, na nog door een ander Rievierken dat by 't Dorp Occabe mede twee takken heeft, versterkt te zyn, in die zuider-zee, dog na de oost-kant van 't Land, stort.

Van Sinada komt men, na 2 mylen, en na over een tak, die zich in de Oyengauwa ontlaf, gegaan te zyn, al N. O. aantrekkende, tot het Dorp Fuciada, en 1½ myl verder ontmoet men het Dorp Occabe, na dat men 2 andere Rievierkens, die zig tot eene vereenigen, overgetrokken is.

Van daar vlak N. aangaande, komt ^{En Sur} men, na 2 mylen, in 't vlek Marriko, ^{ga} dat nog 1 myl N. Oostelyker aan een fraaije stroom paalt, aan welke de Stad ^{Sur} Surunga

runga legt; dog alvorens van de zelve te spreken, moeten wy voor af noch zeggen, dat deze wal, of het Land, van het Dorp Miafacki af, ontrent 16 a 18 mylen verre recht ooft aan frekt, van waar het zelve dan N. aan loopt, voor aan 2 kleene inhammen of Baaijen hebbende, gelyk zich ook 2 der bevorens aangehaalde Rievieren aan deze Ooftzyde des Lands hier, de cene pasbuiten, of bezuiden een groten breeden inham, die de zee daar maakt, en de andre pas binnende de zelve, in die zee ontlaffen, terwyl deze inham hier ontrent 6 mylen van de zuidelykste hoek des Lands aan deze kant zyn begin neemt, loopende van daar wel 6 mylen tusschen de Weste- en Oosterwal in, terwyl zich die daar van weer met een breeden tak in 't Westen, en in 't Z. W., en met een smallen in 't Oosten, aan ieder kant wel 2 a 3 mylen in de lengte, doch met een ongelyke breedte, uitgebreid, alzoo die in 't Westen wel 2 mylen, en in 't Oosten maar half zoo breed is. Ook is dezen inham, van zyn begin af in de zuider zee, wel 3 mylen doorgaans breed, daar zy zich dan agter aan wederzyden merkelyk verspreid.

Wat nu de Stad Surungi betreft, die is wel zeer groot; dog zedert de dood van den Broeder des Keizers *Toxogunsama* meest woest en onbewoond. Zy plagt wel eer ook de Hofstad der Japanfche Keizers, en yan hunne Broeders te zyn; dog zedert dat de evengemelde Keizer zynen Broeder gebood, zich zelve op zyn Japanfch den buik op te snyden, is die Stad geheel tot niet vervallen; hoewel men daar noch een zeer schoon slot ter zyden de zelve leggen ziet.

Van deze Stad af twee en een halve myl verder N. O. aan over een kleen Rievierken gaande, komt men by het Dorp Jesteri, en nog 1 myl noordelyker verdoond zich 't Dorp Okis benoorden een ander kleen Riviertje, alwaar zig de wal allenskens met een kleene bogt na 't N. O. ontrent 5 a 6 mylen verre, tot aande Rievier van Jofiwarra draaid, en omgebuid.

Van Okis tot het vlek Jui, N. O. ten O. aangaande, heeft men 2 mylen, en van daar tot 't vlek Cambarro, al die zelve streck henen, tot digt by den kleenen dog snellen vloed Fufikaw, nog 1 myl van nooden. Dan heeft men vlak in 't midden van dien voornoemden grooten inham weer een kleene Rievier leggen, van waar dan de wal zich na 't Dorp Jofiwarra Z. O. aanbuidt, welk Dorp van Cambarro twee en een halve myl, gelyk het Dorp Farra van daar nog 2 myl zuid-oostelyker gelegen is.

Anderhalf myl verder heeft men 't vlek Nommafouw, en nog een en een half myl Z. Oostelyker 't vlek Missima.

Alhier nu verdoond zich dan die oostelyke tak van den grooten inham; bezuiden welke de wal ontrent 2 mylen zuiden, en dan wel 9 mylen Ooft aan; loopt, buigende zich daar, langs de zuid-oost hoek, N. aan wel 6 a 7 mylen verre, tot aan de Stad Odowarra toe, terwyl men voor aan, zoo als men de Z. O. hoek om is, een kleene inbegt, of Baay, van 1 myl ontmoet.

Van Missima nu voor by den Berg Taukeni N. O. 4 mylen aangaande, zoo komt men by 't vlek Faekouni, benoorden het welke, ontrent 7 a 8 mylen van daar, in 't N. W. zig de zware Berg Fufinojamma verdoond.

Van Faekouni tot de Stad Odowarra heeft men ook 4 mylen van nooden. Men heeft onderweeg wat na 't Noorden toe een kleen binnenvater, en laat den berg Taukeni ook ter linkerhand of na 't N. leggen.

Odowarra is een zeer fraaije Stad, hebbende schoone steene wallen, een heerlijk slot, zeer hooge Torens, en met veel pragtige gebouwen tot nog toe pronkende, hoewel het zeer veel rampen door veel zware aardbevingen aan zyn schoone Tempels, heerlyke Torens, en aan veel uitmuntende gebouwen, geleden heeft, gelyk daar door ook 't oude slot verzonken is.

Van deze Stad gaat men O. ten N. na de vlekken Hedo, 2 mylen verder by den stroom Barricuw, en nog 2 mylen verder na 't Dorp Oiso, aan den grooten vloed Sanamicawa gelegen, van waar men 2 a 3 mylen verder by de vlekken Firasiki en Bario komt.

Anderhalve myl verder verdoond zich 't vlek Tamra, na dat men een fraaije Rivier overgetrocken is; en nog anderhalf myl, meest O. aan, ontmoet men 't Dorp Fufifaufa.

Van daar, 2 mylen N. aangaande, komt men by 't Dorp Totska, en noch anderhalf myl noordelyker by 't vlek Foedogaja; doch met een woord moeten wy hier, eer wy verder gaan, by voegen, dat de wal van de Stad Odauro af, 13 a 14 mylen verre, meest O. of O. ten N. loopt, alwaar zy zich dan wat voor by Fufifaufa langs een zwaar gebergte ontrent 4 a 5 mylen na 't N. draaid, daar zy eenen wyden inham, wel 3 mylen diep, en 2 mylen breed, af en aan Foedogaja, maakt.

Van Foedogaja nu al N. aan voortgaande, komt men, 3 mylen verder, by 't vlek Cammagawa, tusschen beide welke vlekken de voornoemde inham, gelyk die laatste plaats, aan een kleen Rievierken legt.

Van daar tot Cawafacci gaat men 2 mylen N. O. aan, weder over een Rievier-

je gaande, en na dat men weder over een Rievier getrokken is, komt men vlak N. aangaande, by 't vlek Rokna.

De Rievier van Cawafacci legt vandie van Cammagawa 1 myl, en die laatste legt van Kenandere nog 2 mylen, zynde om de 2 a 3 mylen maar eene Rievier.

Alhier loopt de wal van de voornoemde groote bogt, by Cammagawa leggende, ontrent 2 mylen verre, van 't O. na 't N., en zoo verder na 't West, en dan weer na 't N. met een groote bogt van 3 a 4 mylen omdraaijende, hoedanig dan deze bogt tot de Stad Jedo toe N. aan loopt.

Van Rokna tot het stedeken Sinagawa al N. aangaande, heeft men nog 3, en van daar over een Rievier dan nog 3 andere mylen N. O. aan van nooden, eer men aan de Stad Jedo komt, zynde het verdre Land in 't N., en W., niet anders, dan zwaar gebergte.

De Stad Jedo. Jedo is de vermaarde Keizerlyke Hofstad, waar in zich die Vorst jegenvoortdig onthoud, en waar na toe de onzen jaarlyks een optogt van Nangasacki doen, daar zy 354 mylen af gelegen is. volgens de Heer *Frisius* opgave; dog wy zullen naderhand toonen, dat het zoo verre nu niet gerekend werd te zyn.

Zy legt op 35 graden en 38 minuten N. breedte, aan een groote bogt van de Zuid-zee.

Voor de zelve leggen verscheide droogtens.

Het is de grootste, schoonste, rykste, en pragtigste Stad van geheel Japan, zynde in 't Landschap Quanto gelegen.

Men ziet ze zeer heerlyk by de Heer *Montanus* afgebeeld, en beschreven, waar toe wy den Lezer wyzen, om dat boek in eere te houden.

Straat van Tjungaar. Van Jedo strekt zich dit Land N. aan zeer veel mylen tot aan 't vlek Tjungaar

uit, om tot welke te komen men van Jedo nog wel 27 dagen van nooden heeft; alwaar zich dan een zeer diepe Zee-boezem, of straat, ontrent het Noord-Oostelyk Landschap Ochio vertoond, welke straat Japan van 't Land van Jesso geheel en al afscheid.

Hoe verre zich dit Land Jesso nu nog uitstrekt, is zelfs den Keizer van Japan onbekend, niettegenstaande verscheide Keizers boden met voorraad van spyze derwaards uitgezonden hebben.

Hoe verre nu ook deze uitgezondene quamen, konden zy echter by de Inwoonders van dit woest en bergachtig Land, maar ruwe en wilde Menschen zynde, geen recht bescheid noch van de gesteltenis, noch van de wyde uitgestrektheid van dit Jesso, bekomen, zoo dat zy het eindelyk hier by hebben moeten laten steken; mogelyk zelf niet al te zeer zoekende, dat het verder ondekt werde, om daar geen quade Nabuuren door te krygen. Men zegt, dat het een Land is, dat zeer veel schoone en dierbare Pelctryen geeft.

Hier by nu meenen wy 't Land van Japan zoo kort, als 't mogelyk, en egter zoodanig, als noit (onzes wetens) door iemand bevorens gedaan is, niet alleen volgens de beslekken van de Heer *Frisius*, als de bereizer van dien, beschreven te hebben; maar ook veel klaarder getoond te hebben, dat daar aan nog al vry wat ontbrooken heeft.

Het verdre, dat daar van noch zou konnen gezegt werden, zal men in 't breedte by de Heer *Montanus*, zoo wegens alle deze voorname steden, als wegens de volkeren van dit Land, en 't verdre daar toe betrekkekyk, beschreven vinden; waar na toe wy den Lezer verder wyzen.

T W E E D E H O O F T S T U K .

Net bericht van 't groot Eiland van Japan, bestaande in 69 Landschappen. De twee groote Landwegen van Japan. Van 't Land van Jesso, en van des zelfs volkeren. A. 1684 gaat een Japans Priester na Jesso. De Japanders meenen, dat Jesso aan Tartaryen vast is. Nader onderzoek door een Keizerlyk Jonk toen gedaan. Dat in nieuw Nederland schynd vervallen te zyn. 't Groot Land van Japan is een Eiland. En niet aan Jesso vast. 't Geen ons door de Japanders eenparig, en door oog-getuigen verzekerd is. Nader bericht van Jesso. 't Staaten-Land. Compagnies-Land. Waar de tweede Landweg is. 't Eiland Tutsima. Listen der Japansche Keizers om de Lands-Heeren kleen te maken.

Net bericht van 't groot Eiland van Japan.

EER wy nu hier afscheiden, moeten wy noch eenige byzonderheden, zoo Japan in zyne strekking, uitbreiding, en verdre regte benaming dezès Lands van binnen, als wel byzonder het Land Jesso rakende, byvoegen.

Dat Japan, te weten 't grootste Eiland, van de Japanders Nippon gnaamd werd, hebben wy bevorens reeds gezegt, doch voegen daar nu by, dat het allernaast de gedaante van een kakebeen heeft.

Het

Het is, zoo zommige meenen, in 52, dog zoo andre op beter gronden willen (gelyk wy hier na met de stukken toonen zullen) in 67, of, zoo men 'er nog 2 Eilanden, onder 't zelve mede behoorende, by reekend, in 69 Landfchappen verdeeld, en het heeft twee groote Landwegen, die van 't W. door het Land tot het O., en na 't N., gefladig bereisd werden.

Deze negen en zestig Landfchappen nu zyn deze navolgende:

Gokinay Gokakgok zyn voor af 5 Landen, daar de Keizer Heer van is, en van welke hy de inkomsten geniet, gelyk de zelve de vrugtbaarste van geheel Japan, en met allerley foorten van vrugten, gewaffchen, enz. vervuld zyn.

1 Jammifiro; dat in 8 Landvoogdyen verdeeld is, en 't geen zich Z. en N. ruim 100 mylen uitftrekt.

Deze Landfcreek geeft honderd vout, en meer, als een der andre. Hier in legt Miaco, en Jedo, die ieder een Kasteel hebben.

2 Jammato; verdeeld in 5 Landvoogdyen.

1 Ikga; verdeeld in 4 Landvoogdyen;

2 Ifie. . . . . 15 dito. . . . .

3 Sima. . . . . 2 dito. . . . .

4 Owarri. . . . . 8 dito. . . . .

5 Mikawa. . . . . 8 dito. . . . .

6 Thotomi. . . . . 14 dito. . . . .

7 Surunga. . . . . 7 dito. . . . .

Zeven Landfchappen verdeeld in 58 Landvoogdyen.

8 Kay. . . . . 4 dito. . . . .

9 Ids. . . . . 3 dito. . . . .

10 Sagami. . . . . 8 dito. . . . .

11 Moefafs. . . . . 21 dito. . . . .

12 Awa. . . . . 4 dito. . . . .

Dit loopt Z. en N. ontrent 100 mylen, is een zeer vermaard Land, om dat de Dayros in oudetyden hier gewoon hebben.

Ook leggen hier in 8 Kasteelen.
3 Cawaets; verdeeld in 15 Landvoogdyen.

Dit is in 't vierkant 2 dagen reizens verre, en het heeft 4 Kasteelen.

4 Idfoemi; verdeeld in 3 ditoos.
Dit is Z. en N. ruim 100 myl lang, en heeft ook 4 Kasteelen.

5 Sits; verdeeld in 13 ditoos.
Dit is de Landfcreek, waar in Ofacea legt, ftrekkende zich 2½ dag reizens verre uit. Het heeft 4 Kasteelen, waar onder ook dat van Olacea is.

Deze beftaan te zamen uit 44 Landvoogdyen, die 22 Kasteelen hebben.
Thocaido Sioe Gokagokf.

Zyn 15 Landfchappen, die langs de zee-kant om de Ooſt leggen, en ontrent Miaco beginnen.

Der zelve naamen zyn deze:

hebbende 2 Kasteelen, en beftaande 1 dag reizens in 't vierkant.

Loopt Z. en N. 3 dagen reizens verre; 't heeft 7 Kasteelen, en 't werd jaarlyks door veel duizende menſchen bereift, die derwaards uit Godvrugtigheid ter bedevaart na den Tempel van Ifie gaan.

Dit beftaat maar een halve dag in zyn omtrek, en heeft maar een Kasteel.

Dit loopt Z. en N. 3 dagen reizens verre, en heeft 2 Kasteelen.

Dit ftrekt zich O. en W. 1½ dag verre uit, en heeft 9 Kasteelen.

Dit loopt O. en W. 2½ dag reizens verre, en 't heeft 2 Kasteelen.

Dit ftrekt zich O. en W. 2½ dag verre, hebbende mede 2 Kasteelen.

Dit ftrekt zich Z. en N. ruim 2 dagen verre, agter 't gebergte Fufinjamma, uit, en 't heeft 3 Kasteelen.

Dit legt O. en W. ruim 1 dag reizens verre. Men heeft hier in ook 't Faconifch gebergte, en eenig ander Land daar ontrent; dog geen ſterkten of Kasteelen 'er in.

Dit is 3 dagen reizens in 't vierkant, en het heeft 2 Kasteelen, waar van Odowarra 'er een is.

Dit is het Land, 't geen rondom Jedo ftrekt, beftaande 5½ dagreizens in 't vierkant, en 't is met 3 Kasteelen verfterkt.

Dit loopt Z. en N. 1½ dag reizens verre; leggende tegen over Simabarra, en 't is met 2 Kasteelen voorzien.

16 B E S C H R Y V I N G E VAN

- 13 Cadfa. . . . 11 Landvoogdyen. Dit loopt Z. en N. 3 dag-reizen verre, en 't heeft 2 Kasteelen.
- 14 Simo-Oza. . . 12 dito. . . . Dit strekt zich Z. en N. 3 dagen reizens verre uit, en is van 3 Kasteelen voorzien.
- 15 Fitaits. . . . 11 dito. . . . Dit beslaat 4 dagen reizens in 't vierkant, zynde met 6 Kasteelen versterkt.

Deze vervatten in zich 132 Landvoogdyen, waar in 46 Kasteelen zyn.

Thofando Fakagokf, of agt Oostelyke Berg-Landen,

Zynde aldus genaamd:

- 1 Omi; verdeeld in 13 Landvoogdyen. Dit is 3½ dag reizens verre in het vierkant. Het begint by het groot Meir Oots, 't geen versch water is. Dit leverde de beste hout-werken uit, is vol-groote boomen, en 't heeft 6 Kasteelen.
- 2 Mino. . . . 18 dito. . . . Dit is Z. en N. 3 dagen verre, en 't heeft 6 Kasteelen.
- 3 Fida. . . . 4 dito. . . . Dit is Z. en N. 2 dagen verre, en 't heeft 1 dito.
- 4 Sinano. . . . 10 dito. . . . Dit is Z. en N. 5 dagen verre, en heeft 12 dito.
- 5 Koodfeki. . . 14 dito. . . . Dit loopt O. en W. 4 dag-reizen verre, en heeft 7 dito.
- 6 Simoodfeki. . 9 dito. . . . Dit strekt O. en W. 3½ dag verre, en heeft 7 dito.
- 7 Oosioe. . . . 54 dito. . . . Dit loopt 60 dagen reizens om de Oost, is 't magtigste van gansh Japan, en het heeft 20 dito.
- 8 Dewa. . . . 12 dito. . . . Het Eiland Maatzemay, dat wel 203 mylen van Jedo legt, staat hier mede onder. Dit strekt zich O. en W. 50 dagen verre; zuidelyk van Oosioe, en heeft 9 dito.

Deze zyn verdeeld in 134 Landvoogdyen, en zyn voorzien van 68 Kasteelen.

Tokf Koerokf Do Ziidskakokf, of de 7 Noorder Berg-Landen:

- 1 Wacassa. . . . 3 dito. . . . Het strekt zich Z. en N. 1½ dag reizens, en 't heeft maar 1 Kasteel.
- 2 Jetfizeen. . . 12 dito. . . . Loopt Z. en N. 3½ dag verre, en heeft 6 dito.
- 3 Canga. . . . 4 dito. . . . Loopt O. en W. 2½ dag verre, en heeft 2 dito.
- 4 Notto. . . . 4 dito. . . . Strekt zich O. en W. 2½ dag verre, en heeft 1 dito.
- 5 Jetfioe. . . . 4 dito. . . . Is 3 dagen reizens in 't vierkant; en heeft 1 dito.
- 6 Jeetfigo. . . . 7 dito. . . . Is 6 dag-reizen verre in 't vierkant, en heeft 6 dito.
- 7 Sado. . . . 3 dito. . . . Dit loopt 3½ dag-reizen verre in 't vierkant, heeft maar 1 dito.

Zynde een Eiland, dat veel goud-en zilver-mynen heeft, van welkers berg-stoffe jaarlyks 2 a 3 groote sehepen aan den Keizer gezonden werden.

Deze vervatten in zich 37 Landvoogdyen, waar in zyn 18 Kasteelen.

San Jindo Faceakok.

1	Tamba.	6	dito.	Is 2 dag-reizen in 't vierkant; en heeft 7 dito.
2	Tango.	5	dito.	Strekt Z. en N. 1½ dag verre, en heeft 3 dito.
3	Tazima.	8	dito.	Loopt O. en W. 2 ditoos; en heeft 2 dito.
4	Inaba.	7	dito.	Loopt Z. en N. 2 ditoos, en heeft 2 dito.
5	Fhoki.	6	dito.	Loopt Z. en N. 2½ dito verre, en heeft 1 dito.
6	Jidzomo.	10	dito.	Loopt O. en W. 2½ dito verre, en heeft 3 dito.
7	Iwami.	6	dito.	Loopt Z. en N. 2 dito verre, en heeft 3 dito.
8	Cki.	4	dito.	Is in 't vierkant 2 dito verre, en heeft 2 dito.

Vervattende 52 Landſchappen, waar in zyn 22 Kasteelen.

Sanjodo Faceakokf.

1	Tharima.	14	dito.	Loopt in 't vierkant 3½ dag-reis verre; en heeft 7 dito.
2	Mimafacka.	7	dito.	Loopt O. en W. 3 dito verre; en heeft 4 dito.
3	Bifeen.	11	dito.	Loopt in 't vierkant 3 dito verre, en heeft 3 dito.
4	Bingo.	14	dito.	Loopt O. en W. ruim 2 dito verre, en heeft 2 dito.
5	Aki.	8	dito.	Loopt Z. en N. 2½ dito verre; en heeft 1 dito.
6	Soewo.	6	dito.	Loopt O. en W. 3 dito verre, en heeft 1 dito.
7	Nangato.	6	dito.	Loopt O. en W. 2½ dito verre, en heeft 3 dito.
- Hier in legt Seminoſeki.

Deze 7 Landen vervatten 75 Landſchappen, waar in zyn 26 Kasteelen.

Nankaido Rokkagok.

1	Ki.	7	dito.	Loopt Z. en N. 4½ dito verre, en heeft 2 dito. Dog 't ſtaat alleen onder den Heer van Kinokuni.
2	Awadzi.	2	dito.	Dit is groot 1 dito in 't vierkant, en heeft 1 dito.
3	Awa.	9	dito.	Is 2 dito in 't vierkant; en heeft 2 dito.
4	Sannoki.	11	dito.	Is groot 3 dito O. en W., en heeft 2 dito.
5	Ijo.	14	dito.	Is 2 dito vierkant, en heeft 8 dito.
6	Toffa.	7	dito.	Is 2 dito O. en W., en heeft 1 dito.
- Deze vier Landen van Awa, Sannoki, Ijo, en Toffa maken te ſamen 't Eiland Cicoko uit.
7	Sikok, of Saykok. 4	dito.	En hoe verre zich dit uitſtrekt, of hoe veel Kasteelen 't heeft, vind men niet bepaald; dog de 26 zyn bekend.

Deze zeven Landen vervatten 34 Landſchappen, welke verſterkt zyn met 26 Kasteelen.

Saykaido Koekakok, of de Westelyke Zee-Landen, 9 in getal.

1	Tfieuzeen.	15	dito.	Strekt Z. en N. ruim 4 dagen verre en heeft 3 dito.
2	Tfioego.	10	dito.	Strekt Z. en N. 5 dito verre, en heeft 3 dito.
3	Boezeen.	8	dito.	Is Z. en N. 4 dito. verre, en heeft 2 dito.
4	Boengo.	8	dito.	Is in 't vierkant 3 dito. groot, en heeft 7 dito.
5	Fisien.	11	dito.	Loopt Z. en N. 5 dito verre, en heeft 9 dito.
6	Figo.	14	dito.	Is in 't vierkant 5 dito. reizens, en heeft 6 ditoos. Ook is 't het vruchtbaarste van alle de andre.
7	Fioega.	5	dito.	Is in 't vierkant 5 dito. uitgestrekt, en heeft 4 dito.
8	Ofoemi.	8	dito.	Strekt O. en W. 2 dito., heeft geen sterkten, is mede redelyk vrugtbaar, en staat onder Zatsuma.
9	Zatsuma.	14	dito.	Is in 't vierkant 2 dito. reizens; heeft 1 dito. is 't naaste van geheel Japan aan Tsjina gelegen, en is in zich zelve nager land. De Lequios-Eilanden staan hier mede onder; en dit is het eenige Land, dat in de vorige Oorlogen; door de Keizers gevoerd, niet overwonnen is.

Deze negen Landen vervatten 93 Landvoogdyen, waar in zyn 35 Kasteelen.

Buiten deze zyn 'er noech 2 Eilanden die onder de 9 andre behooren; dog die byzonder gerekend werden.

1	Iki, verdeeld in	2	dito.	Zynde 1 dito. in 't vierkant, en zonder eenige sterkten.
2	Tfussima.	2	dito.	Dit is ook 1 dito. in zyn omtrek, en heeft 1 dito.

Den Heer van dit Eiland heeft ook het opzicht over Corea, die, ten teeken van onderdanigheid, by alle nieuwe Keizers een gezantehap moet komen afleggen, en nevens 't aanbieden der geschenken ook zyne gehoorzaamheid aan die Majesteit bewyzen.

Korte t'zamentrekking dezer groote Landschappen, benevens haare onderhoorige Landvoogdyen, en Kasteelen.

	Landen.	Landvoogdyen 'er onder.	Kasteelen.
Gokinai Gokagok.	5	44	22
Tho Caido Sioe Gokagokf.	15	132	46
Thofando Pakagokf.	8	134	66
Fokf Koerokf Do Ziidkakokf.	7	37	18
San Jindo Faceakok.	8	52	22
San Jodo Faceakokf.	8	75	26
Nan Kaido Rokkagok.	7	34	16
Saykaido Koekakok.	9	93	35
Landen	67	Landvoogdyen 601	Kasteelen. 251
Waar by van Iki, en Tfussima nog	2	4	1
Te zamen. Dito.	69	Dito. 605	Dito. 252

Wat nu dit groot en machtig land van Japan verder betreft, wy hebben bevo-rens gezegt, dat het zelve 2 grooteland-wegen heeft, van welke de voornaamste van Seminofeki, uit het Landſchap Nangatou, langs de Zuid-kant begint, en zoo tot aan Olacca, en Miaco voortloopt; doch alzoó dezelve zeer bergagtig, en dierhalven ook zeer ongemakke-lyk is om te bereizen, werd die wel meest te water genomen, vermits dat in korter tyd, en met veel minder moeite, kan bevaaren, dan wel te land bereisd werden.

Van Miaco nu vervolgd de weg zoodanig gelyk wy die in de hier na vol-gende optocht, A. 1686 gedaan, voor-gefeld hebben.

Uit Jedo nu gaat die weg N. O. en Noordwaards zoo al voort, tot aan de uiterste grenzen van 't Landſchap Ochio, dat ruim op 40 graaden N. breedte, en dat recht tegen over 't land van Jesso legt, alwaar het tuffchen beidenaal redelyk wyd is.

Tot Nangato is by de Japanders onbe-kend, of Jesso een Eiland is, of ook hoe verre dit zich uitstrekt, en aan wat voor Landen 't zelve grenst; dog wat 'er de Inwoonders, die 'er 't naast by woenen, of die in dit land zelf huishouden, van weeten te zeggen, daar ovet zullen wy nu wat nader ſpreken.

Men heeft in vorige tyden, over 70 a 80 jaaren, voor zeker en vast geſteld, dat het groot Land van Japan ontrent het landſchap Ochio aan 't land van Jesso vast, en dat het maar een en het zelve land was, maar dat dit zoo nauwkeu-rig, als 't wel behoorde, toen niet on-derzocht is, zal ons 't vervolg van deze reden nader toonen. Behalven dat wy dit ook uit deze onze Kaart van Japan, en van 't land van Jesso, klaar kunnen zien.

Wat het volk zelf in 't land van Jesso aangaat, de Japanders getuigen, dat de zelve de Tsjinceſen enigzins gelyk; dog dat zy zeer woest, vuil, en morſtig zyn; maar men moet vóór af ook weten, dat de Japanders, die in den aard ongemeen rein en kraak-zindelyk in alles zyn, zelfs ook de Tsjinceſen (anders mede vry net en rein) voor een vuile, morſtige, ja voor een beſtagtige Natie, ja zelf de Hol-landers al mede voor zeer ſordigen morſtig uitmaken, waar by men dan ligt af-nemen kan, dat die volkeren juist zoo morſtig en vuil, als men zich die anders zou verbedden, niet zullen zyn.

Deze volkeren nu, ſtaan mede onder den Keizer van Japan, tenbewyze van 't welke zy op hunnen gezetten tyd jaarlyks aan dien Vorſt ſchatting komen betalen, gelyk zy aan die Majt. dan ook hunne

gehoorzaamheid, eerbied, en onderda-nigheid, op de zelve manier, als alle an-dre Landsheeren, komen bewyzen.

Om nu nader kennis van dit land te krygen, is A. 1684 een Japans Prie-ſter uitdrukkelyk na Jesso geweeſt, om nader onderzoek na de gelegenheid, en uitſtrekking van dien, te doen; gelyk bevoens meermaalen geſchied is; doch hy wiſt van geen zaaken in 't byzonder cenig nader bericht te geven, dan alleen, dat hy een togt van 3 maanden verre Landewaard in gedaen, en dat hy geen de minste verandering van Inwoonders ontmoet; doch dat hy eindelyk ook eenige Tsjinceſche ſtoffen, die daar niet gemaakt, maar uit andre landen gebragt waren, gevonden had.

Van waar deze nu eigentlyk gekomen, of door wat volkeren de zelve daar ge-bragt waren; had hy niet wel kunnen ontdekken, hoewel hy, met alle andre Japanders, 't naast vaſtſtelde, dat zy daar uit Tartaryen (dat die van Jesso, en ook is de Japanders, Daato noemen) aange-bragt waren. Ook zyn de Japanders van oordeel, dat Jesso in 't N. W. aan Tar-taryen vaſt, of ten minſten zeer na daar aan gelegen, hoewel dit ook maar een bloote gedagten van hen zonder eenige de allerminste vaſtigheid, of bewys is. Egter ſtellen zy dit te meer vaſt, om dat zy zeker bericht hadden, dat deze ſtof-fen hier niet over Matzumay gekomen, en dierhalven het waarſchynlykſt van Tartaryen derwaards moeſten vervoerd zyn.

Ontrent dezen zelve tyd is 'er ook een Keizers-Jonk, die nu (A. 1686) pas afgelegt was, door uitdrukkelyke laſt van den Keizer (zonder welke niemand buiten's lands reizen, of ergens na toe eenig onderzoek van eenige landen, mag) van de Ooſt-Kuſt van Japan af, in Zee geſteken, om te zien, wat landen,

of volkeren men zou kunnen ontdekken; dog die Schipper, weder gekomen zyn-de, wiſt niet anders te verhalen, dan dat hy, na eenigen tyd in de groote Zee, zonder eenig land te zien, gezworvente hebben, van voornemen was, weer na huis te ſtevenen; dog dat de zware ſto-men, en buiten-gemeene harde winden uit den zuid-weſten, die hem overvielen hem tegen wil en dank zeer verre om de Ooſt vervoerd, en eindelyk in een groot land, dat hem toeſcheen een vaſte Kuſt te wezen, gebracht hadden, alwaar hy, na veel fukkelens in een zeer goede Baay geraakt, en den ganſchen winter-tyd over-gebleven, gelyk hy in 't laaſt van dat Noorder-Moeſſon weer behouden in Ja-pan aangeland was.

Deze Schipper (de eenigſte Japander, die kennis van de groote Zee-vaart had)

A. 1684
gaat een
Japans
Priester
na Jesso.

De Japan-
ders mee-
nen, dat
Jesso aan
Tarta-
ryen vaſt
is.

Nader on-
derzoek
daar doet
een Kei-
zerlyke
Jonk
gedaan.

Datin
nieuw
Neder-
land
ſchynd
vervallen
te zyn.

in Nangafacki gekomen zynde, en door een Tolk vernomen hebbende, dat 'er toen Hollanders op Decima zich onthielden, die in nieuw Nederland geboren waren, heeft verscheide maalen met deze onze bedienden aldaar over dit land, dat op 40 graaden N. breedte mede legt, gesproken, en na de gedaante, aard, enz. van deze Americaanische volkeren by hen vernomen, om te zien, of dit bericht met zyne bevinding te dier tyd over een quam, en hoewel zy malkanderen in allen deelen niet te wel verstaan konden, quam egter alles het naaste daar op uit, dat hy in een land in 't N. W. tusschen de 40 en 50 graaden N. breedte gelegen, en derhalven zeer waarschijnlijk in dat voornoemde deel van America, geweest was.

Ook stelde hy vast, dat, alzoo het land van daar nog al N. westwaards schieen te strekken, en vermits het land van Jesso benoorden Japan (voor zoo verre bekend is) doorgaans meest N. oostwaard heren loopt, gemelde twee kusten om de Noord of zeer na by den anderen leggen, of wel geheel aan malkanderen vast zyn, welk laatste zeer waarschijnlijk, en wel zoo aannemelyk is, dan dat het land van Jesso aan Tartaryen grensen zou.

Vermits nu die Schipper al in 't jaar 1686 overleden was, en zedert niemand buitens lands vaaren mogt, heeft men na dien tyd ook geen nader bericht daar over konnen krygen.

Nu is dan de vrage, of het groot land van Japan een vaste wal, aan 't land van Jesso vast-gheecht, dan of het een Eiland is.

De meeste Schryvers stellen vast, zig op het zeggen van de Heer *François Caron*, als een man van groote ervarenheid in de Japansehe zaaken, verlatende, dat Japan aan 't land van Jesso vast is; maar by een naauwkeuriger en later onderzoek, zoo by de Japanders, als by die van onze Natie aldaar, heeft men van de zelve, zoo uit 't bericht der Japanders, als uit zeer klare blyken, aande onzen uit de Kaarten der Japanders vertoond, eenparig vernomen, en middag-klaar onderzonden, dat het groot land van Japan een Eiland, en dat het aan 't land van Jesso geenzins vast is, het geen hedensdaags by alle Japanders voor een onbetwistelyke zaak, die geen onderzoek of bewys meer van nooden heeft, gehouden, en tegen alle, die dit willen wederspreken, onverzettelyk, en eenparig staande gehouden werd.

Dit is aan de onze niet alleen menigmaal door de Japanders verzeekerd; maar ook door zulke lieden onder hen gestaaft, die zelf als oog-getuigen in het

Landschap Oehio geweest waren, endie den grooten inbogt Zottogamma (die N. Westwaard na Tfungaar, of N. Oostwaard na Thayafacki, de uiterste grenzen aan weerzyden van dezen inbogt, loopt) zelf beschouwd, en toen onderzonden hadden, dat men van Tfungaar 40 mylen N. aan, tot het land van Jesso vaart, zonder dat men daar eenige zamen-hegting van de eene wal met de andere, maar wel een straat, die 10 a 11 mylen breed is, ontmoet.

Van Tfungaar, of Thayafacki nu (na dat de winden en stroomen loopen, die naauwkeurig, ieder op zyn tyd, waargenomen moeten werden) na 't land van Jesso overgestoken zynde, hadden zy ook een bezetting, of een wacht van den Keizer op Matzunay ('t landschap, daar men op Jesso eerst aankomt) gevonden, die zy ook zeiden van den Keizer daar alleen gelegd te zyn, om van die kant volkomen zeker te wezen, en om altyd een net berrigt te hebben, wie van zyne onderdaanen zich na 't land van Jesso komt te begeben, of wie van daar op 't groot Eiland van Japan zou mogen overkomen.

Zy konden ook niet bespeuren, dat zyn Majesteit eenig verder bezit van die landen tragtte te nemen, of genegen was dit land verder ontdekt te hebben, alzoohem alle buuren van die kant maar nadeel en moeite konden toebrengen, daar hy nu in een diepe ruff van die zyde was.

Zy hadden op ieder plaats ook, daar zy aangekomen waren, een ordentelyk Post-huis gevonden, van welke by dag en by nacht loopers, paarden, dragers, en alles wat 'er tot diergelyken togt vereischt werd, afgezonden, gelyk die daar by ook altyd gereed gevonden wierden, om alle reizigers, van 's Keizers wegen daar komende (dat dagelyks daar voort) aanstonds voort te helpen.

Alle deze Post-loopers hebben ook kenbare rokken aan, ieder met het wapen van zynen Landheer gemerkt, en niemand heeft magt, om de zelve, met Keizerlyke brieven voorzien zynde, maar een oogénblik op te houden.

Ik moet hier uit dan dit vast besluit opmaken, dat, vermits de Japanders, die dit met hunne oogen meer dan eens beschouwd hebben, hier aan in 't allerminste niet twyffelen, maar ons daar af verzekerden, ook wy dan daar aan niet meer behooren te twyffelen.

Dat dit zoo is, zien wy ook klaar uit een byzondere Kaart, die ons van zeker goed vriend bygezet, en door ons in deze Kaart ingelast is, waar in zig de N. hoek van Japan op 41 a 42 graaden N. breedte, en het land van Jesso, tusschen de 42 en

't Groot Land van Japan is een Eiland.

En niet aan Jesso vast.

't Gees ons dor de Jap ders een paris, door on getuige verzick is.

Nader be rigt van Jesso.

43, tot de 49 graaden toe benoorden den zelve, als een land, van Japan geheel en al afgescheiden, vertoond.

Men ziet in die Kaart Matzimay aan de O. kant van Jesso in een groote Baay die wel 3 mylen Z. en O. gestrekt lang is, op 45 graaden leggen, en aan des zelts Z. kant ziet men Seracatti, alwaar zich een dikke hock, die $\frac{1}{2}$ myl breed en 1 myl lang is, en bezuiden de zelve weer een Baay, die voor aan na de W. kant by na 2 en agter aan maar $\frac{1}{2}$ myl wyd is, welkers Z. W. hoek wel 2 mylen lang, en in 't midden en agter voor al 1 groote myl en in 't Z. W. voor aan pas $\frac{1}{2}$ myl breed is, alwaar men viak in 't Z. W. Isan, en bewesten dien hock Oeffoeyra aan de N. kant van een groote Baay, die wel $2\frac{1}{2}$ myl lang, meest doorgaans $\frac{1}{2}$ myl, dog voor aan in 't Z. W. wel 2 mylen breed is, en meest Z. W. en N. O. gestrekt legt, verneemd, waar na men Z. aan een dikken hock, die wel 1 $\frac{1}{2}$ mylen breed en 2 groote mylen lang is, omgaat, daar men even bezuiden Euron leggen ziet. Van dezen hock at loopt de wal na 't O. wel 4 mylen uit, buigende daar ook allengskens met een flauwe bogt wel van 2 mylen N. aan, of na binnen, alwaar men 1 groote myl van Euron Porapits, $\frac{1}{2}$ myl oostelyker ombyts, en nog $1\frac{1}{2}$ myl verder den Z. O. hoek van Jesso of Efo, anders Caap Eroen genaamd, en die wel 1 myl O. en W. lang is, en dan de wal weer na 't N. O. indraajen en zwaar gebergte benoorden dien hock, en $1\frac{1}{2}$ myl ten N. O. van den zelve Eroen, gelyk men wat verder na 't N. O. een Baayken met een Rievier 'er beoosten, en wat verder noch een Rievier by een hock, Cabbeljaauws-hoek genaamd, zynde $\frac{1}{2}$ myl breed; en dan wat landwaard in den blaauwen berg, en aan strand, ten N. O. van dien hoek weer een Rievier, en ten N. O. van de zelve Tacapfy, en wat verder Sivarka leggen heeft, by een smalle Baay, en een smallen hoek, die weer een groote Baay (de Baay der goede hope genaamd) en nog een groote binnen Baay N. O. aan maakt, en daar men een schoone ankerplaats en 2 Rievieren, een na 't W. na 't O. in Zee loopende, en een van 't N. O. afkomende, gelyk men ook in die binnen-baay 3 a 4 Eilandkens leggen heeft.

Ten O. van de Baay der goede hope vertoond zieh een dikke hock, die wel 1 myl breed, en wel ruim zoo lang is, na 't W. Z. W. gestrekt, welkers zuide-lykste hoek Kaap Maatziiker genaamd werd, ten N. O. van welke men Landwaard in veel zware sneeuw-bergen ziet, gelyk men 2 a 3 mylen ten N. van Kaap Maatziiker (van waar het Land van Jesso met een strook lands, die wel 2 a 3 my-

len, en in 't westen noch vry breeder is; wel ter lengte van 5 a 6 mylen O. N. O. uittrekt) Batavia's berg ook leggen heeft.

Van Kaap Maatziiker 2 mylen N. O. aan, komt men by een smallen Z. hoek beoosten welke de groote drie Koningen-Baay met een Eiland van dien naam in 't midden der zelve, die een groote myl breed en ook zoo lang is, heeft, daar de wal weer wat na 't N. O. inkrimpt; en beoosten den O. hock van die Baay weer een kleen Baayken maakt, ten Z. van welkers O. hoek $\frac{1}{2}$ myl buiten de wal Barbara's Eilandje legt.

Nog verder O. aan heeft men een kleene Baay met een Rievier in 't midden der zelve, en by de zelve de Picoe Tamary leggen, na welke zich een dikke hock vertoond met een kleen rif 'er voor, bewesten welke men ook ankergronden, en ten Z. O. van de zelve 5 gebrokene Eilanden heeft, en dan ontmoet men beoosten dien hock een groote Baay die O. en W. wel 1 $\frac{1}{2}$ myl lang, en ontrent 1 myl diep is, in 't midden van welke men een Eilandeken, gelyk men wat Z. oostelyker 't Walvisch-Eiland, met noch een kleen Eilandeken ten N. O. van 't zelve leggen heeft.

Na die groote Baay, tegen over welke aan de N. kant van deze strook lands (daar dit landje wat verfmald, gelyk het na de N. O. hoek weer merkelyk wel ter lengte van 2 mylen aan weerzyden wat uitloopende, verbreed) Maria's berg; en wat oostelyker Antonis pick legr, volgt een dikke Z. O. hock die wel $\frac{1}{2}$ myl breed is; en in 't N. O. wat met een kort punt uittreekt, daar men dan 't einde van deze strook Lands van Jesso, en verder N. aan een Kanaal de Piko, een zware berg langs dezen hock (die daar meer als 2 mylen breed is) leggen, in 't midden van welke Straat of Kanaal een rif, dat zig N. O. wel $\frac{1}{2}$ myl verre uittreekt, en ten N. W. van 't zelve het vossen Eiland, daar ook anker-grond is, leggen heeft.

Eer wy nu verder N. O. aan het Staaten-Land beschryven, zullen wy dezeri N. O. hoek van Jesso om deze wal W. aan noch eerst te vervolgen; die dan langs dien smallen strook lands hier weer W. aan ontrent 5 mylen henen, by na tegen over Kaap Maatziiker in 't Z. loopende, van daar een zeer groote Baay van 't Z. na 't N. maakt, die in de mond van daar tot Kaap Anima in 't N. ruim 5 mylen wyd is, dog als men dan W. op nog 1 groote myl gaat, werd zy, na dat men een flauwe bogt gepasseerd is, van hier na 't N. toe wel 8 a 10 mylen, (al-zoo ze na de 8 mylen, in 't N. dan verfmald) N. en Z. lang, gelyk zy wel 3 $\frac{1}{2}$ mylen breed is, hebbende in de Noorder

binnen-baay daar zy maar 1½ myl breed, en die ½ myl op zich zelven lang is, een fraaije Rievier.

In 't W. van deze grooté Baay; ontrent de 46 graden, legt een berg, de blyde berg, en 1 myl Noordelyker Poortland, en ten W. van de Z. hoek dezer Baay, die Kaap Anima genaamd werd, (dat een lange finalle streek lands pas ½ myl breed, en 2 a 3 mylen lang is, heeft men een picramide, en ten O. van deze hoek 1½ myl na 't N. toe de kleene en stompe Tonyns-hoek, 3½ myl nog noordelyker Ipen, en nog 2 mylen noordelyker de bogt van St. Jacob (die ontrent ½ myl breed, en ½ myl diep is) met een grooté Rievier daar in leggen. Van Kaap Anima loopt deze wal tot aan die St. Jacobs bogt 8 mylen verre regt N. aan, waar na zy weer 3 mylen (hebbende 2 flaauwe bogten) tot aan de bogt van Patientie toe zig O. ten N. uitstrekt, van waar dat Land dan met een zeer finallen strook (die pas 1 myl daar, en na 't Z. O. maar ½ myl breed is) tot aan de Kaap Patientie 2 mylen verre uitstrekt, buiten welke Kaap een groot rif ten O. ten W. en ten Z. O. vol katskoppen, gelyk 'er een halve myl W. ten Z. van dezen hoek nog een groot rif legt, dat wel 3 mylen in 't rond en op welkers midden een klein Eilandeken, 't Robben-Eiland genaamd, gelegen is. Waar mede wy van 't Land van Jesso dus verreefscheiden, om het nu van 't Kanaal de Piko, daar wy 't gelaten hebben, met de beschryving van het Staaten-Land te vervolgen.

't Staaten Land.

Dit Staaten-Land is een Eiland, dat 6 mylen lang, en meest ½ myl over al breed is, uitgenomen in 't midden, daar na 't N. N. W. een dikke hoek, die wel ½ myl breed, en wel ruim zoo lang is, uitpuild, waar door 't Land daar wel 1½ myl breed werd.

Het legt N. O. en Z. W. gestrekt, en des zelfs smallen Z. W. hoek legt van den N. O. hoek van Jesso ontrent ½ myl, op welke zich de schakel-berg 1 en 1½ myl meer na 't N. ten, W. een stompe hoek, en daar ontrent Landwaard in de Kroon-berg vertoond, ten N. O. van welke men daar veel Boeren-schuuren, en aan de N. kant van dit Eiland, by die breede uitpuilende hoek, Kaap de Trouw ten O. van dien hoek, en 2½ myl van de Kroon-berg gelyk men aan de Z. zyde van 't Eiland, recht hier tegen over den steilen hoek ten O. van een Rievier heeft.

Een halve myl N. oostelyker aan de Z. kant des Eilands is een klein Baayken, en dan weer een Piramide, of Bergje van die gedaante, en ½ myl van dat Baayken N. O. aan nog een zoo, en den hoek werd Kaap de Vries genaamd, tusschen

Compagnies Land.

welke en Compagnies-Land (dat, gelyk

't Staaten-Land op 46 ook op 46 en 47 graden legt) men de straat de Vries heeft, welke 1½ myl breed is.

Het begint in 't Z. op 45 graden met Kaap van der Lyn, strekkende zig van daar tot aan Kaap Schouten in 't N. 5 mylen verre.

Drie en een halve myl van Kaap van der Lyn na 't N. puild dit land met een dikken hoek, die wel 1½ myl breed en wel 2 mylen dik is na 't O., met 't W. uit, daar ons eerst de Mincraal-berg, daar na een waterplaats, en dan die dikke kruis-hoek ontmoet, waar mede wy dan van deze stoffe afscheiden, zynde het ons genoeg de strekking van 't Land Iesso, zoo als zig dat op zich zelven van Japan afgezonderd vertoond, kortelyk aangewezen te hebben.

Tot verder berigt nu van dit Land diend; dat men op het zelve de vlekken Tocaptia, Sirarea, ende wat eer Conitsjoerien Croen, digt by een gelegen, en niet verre van daar ook zilvertmynen heeft; dog die Landstreek is by na zonder eenige kruiden of gewaschen, hoewel daar ontrent eenige kleene boschagien zyn. Daar ontrent valt ook veel visch, die door de Walvischen met geheele troepen derwaards gedreven, en dan van honden, die daar op geleerd zyn, gevangen werd. Buiten de voornoemde plaatien heeft men 'er ook Matzumay, de Hoofdplaats, Aequis, Oebits, Porobits, Sobossari, Oetchoeira, Efan, en Sirocani.

Dit gewest van Jesso is vol hoog geberge, en de hoogste der zelve is Antoni's berg genaamd. Men heeft ontrent den zelve ook verscheide ryke zilvertmynen; ook vallen hier schoone rechte en sterke boomen tot masten.

Op 45 graden, 10 min: heeft men zeer hoog Land, met zeer veel Eiken, Elfen, enz. schoone vrugten, en valeyen met lelien van een ongeloofelyke en verbazende hoogte, gelyk men aan de zoomen der Rievieren en aan de stranden het daar ook vol roode roozen ziet. Daar vallen ook veele en zeer goede Oesters.

Wilde beesten zyn 'er geene, dan alleen groote zwarte Beeren, Elanden, Herten, en andre onbekende dieren. Ook heeft men 'er geen Schapen, nog andre tamme beesten, als ook geen Endvogels, nog Hoenderen; maar veel Arenden en Valken.

De Inwoonders van Jesso vallengezet, kort in een gedrongen, ende dik, hebben lang hair en lange baarden, en zyn zwart van oogen, fraai van wezen, niet plat van neus; maar wat geel van verw. Ook vallen de Vrouwen blanker als de Mannen, en zy scheeren haar hoofdhair rondom af, en uit de oogen; zoo dat men haar aangezicht klaar zien kan. Zomige

mige Vrouwen egter binden 't boven op 't hoofd in een bos op, als de Javaanſche Vrouwen, en verwen zig de lippen en winkbrauwen met blaauw.

De ooren der Mannen en Vrouwen zyn doorboord, en met zilvere ringen voorzien, die zy ook aan haare vingers dragen, zynde met kleene armozyne ſehorteldoeken opgeſchikt, en verder in 't zyde op zyn Japanſch gekleed.

Men ontdekt by hen zeer weinig teekenen van Godsdienſt, dan dat zy, by 't vyer drinkende; eenige golpen water, als tot een drank-offer, in 't vyer werpen.

Men vernemd by hen ook weinig teekenen van eenig Land-beſtier, of van eenige gedaante van Regeering; alzoo ieder een daar meester is. Van boeken, lezen; ſchryven, of iet diergelyk, weten zy niet. Zy hebben meeft alle ſchrammen, ſneden; en litteekenen op 't hoofd, en ieder van hen heeft twee Vrouwen, die doorgaans matten maken; de kleedren harer mannen naaijen, en hen van ſpys en drank verzorgen; doende buiten dien noch verſcheide andre dienſten. De mannen zyn zeer jaloers over hunne vrouwen en dogters, niet begeerende dat vreemdelingen die naderen. Mannen en Vrouwen zyn ſterk voor het drinken.

Zy zyn zoo wild niet; als zy wel in 't eerst door hun lang hair ſchynen; maar dragen zig zeer zedig en beleefd, buigende; als zy groeten, 't hoofd; en de vrouwen zyn voor al zeer zedig; en beſchaamd; als men haar aanziet, en ook al vry net in hare huishouding. Zy beſtaan meeft van 't ſpek en d'olie der Walviſſchen; en van andre viſch, en van kruiden, en roozen-knoppen.

Gelyk 'er nu; volgens 't gene wy bevorens zeiden, een groote Land-weg van Seminoſeki af begint, alzoo is 'er noch een; die uit het Landſchap Omi midden door het Land Noord-Ooſt-waard loopt; dog deze is onbequaam, zeer bergagtig, en zy werd zeer weinig; dan van lieden, die daar juſt wezen willen; bereiſt.

Het Eiland Tufima, of Quelpaard, (anders ook wel Tiuſſima genaamd) dat om de N. W. van Nangato legt; dog niet dat gene, dat in de Kaarten der E.

Maatſchappy doorgaans daar voor geteekend ſtaat, is mede (gelyk wy reeds getoond hebben) een van de Eilanden, onder Japan behoorende; gelyk het ook een heer op zich zelve heeft, die jaarlyks nevens andre Landsheeren gewoon is ten hove te komen, hoewel hy het verſte van 't groot Eiland van Japan af gelegen is. Op dit Eiland nu komen die van Tſioſingok, of van Corea (een groot Eiland, dicht aan de Tſjineeſche zuidelyke wal gelegen) dagelyks handelen; welke waaren dan wel na Japan gebragt werden.

Alle andre Eilanden; en kleene Eilandjens, waar onder Cki, Firando, Amaxa, Sado (dat agter 't Landſchap Ietſiou gelegen, en zeer goud-ryk is) Fimeſima (by Mikawa) Gotto (tegen over Nangafaeki) Fatſiſen (over de bogt van Iedo, en daar alle groote Heeren opgebannen werden) wel de voornaamſte zyn, ſtonden doorgaans in oude tyden onder de naaft daar aan gelegene Landsheeren; dog tegenwoordig niet; en dar voorheen een Heer, Vorſt, of Koning, wel 2 a 3 Landſchappen onder zich plagt te hebben, daar is 't nu al een groot Heer, die over een geheel Landſchap alleen gebied; want nu heeft men wel 2 a 3 Heeren over een Landſchap, en de gewoonte der Keizers in deeze latere tyden is doorgaans geweest; dat zy maar grond gezogt hebben; en nog dagelyks zoeken, om alle de Landsheeren hoe langer hoe meer te kort-wieken, en kleiner te maken. Ook werden hunne Inkomſten nu zoodanig door malkanderen gehapfeld, dat zy die niet op een en dezelve plaats, maar 20, 30 ja 50 mylen van malkanderen moeten afhaalen, al het welke geſchied, om hunne macht te verdeelen, en om hen te beletten, van zelf het alderminſte tegen den Keizer te kunnen ondernemen.

Wat nu 't verdre belangt, onze toelieg is, om nu van den beginne af tot nu toe maar kortelyk aan te wyzen, hoe, en wanneer onze Natie in Japan haren handel eerst heeft beginnen te dryven, waar van wy in 't volgend Hoofdstuk nader ſpreken.

Liſten der Japanſche Keizers, om de Landsheeren klein te maken.

DERDE HOOFSTUK.

Marcus Paulus Venetus hier A. 1275. als d'eerſte Europaan geweest. Wat voor Portugeeſen dit land eerst ontdekten A. 1542. Xavier gaat derwaards A. 1549. Wie by daar liet. Hun groote handel hier, en waar door die geſtremd is. Linſchoten de eerſte Nederlander hier A. 1584; dog in dienſt der Portugeeſen. Komſt der Nederlanders hier eerst A. 1600. met Erasmus. Hoe de Portugeeſen deeze ſchiphreukelingen vervolgden. Dat God anders ſchikt. Doch moeſten 3 a 4 jaar hier blyven. Hun vertrek A. 1604 uit Japan na Patani, daar zy A. 1606 eerst komen, en van 't Opperhoofd, en van

A. 1275. van Matelief wel ontfangen werden. Quakernaaks verder wederwaren. Mateliefs ontmoeting van eenige Japanfche roovers. Sandvoord A. 1608 weer na Japan. Zyn gefprek met den Keizer, en zyn verdre gevallen. A. 1609 komen de twee fchepen, de Roo-de Leeuw met pylen, en de Griffioen hier. Van den Broek en Puik Gezanten aan den Keizer, krygen allereeerft een pas van Goyfio Samma, om vry te handelen. Iaques Speex en Pieter Segertzoon A. 1611 hier. Willem Adamszoon een groot gunfteling by den Keizer, enz. De Heer Brouwer hier A. 1613. A. 1614 door de Heer Speex weer vervangen. Brief van dien Heer aan Sandvoord. Brief van Speex aan Sandvoord A. 1615. A. 1616 richt Speex hier de Hollandfche Logie op. En blyft hier tot A. 1621. Verdedig-fchrift van de Heer Speex aan den Zeevoogd de Heer Willem Ianszoon overgegeven A. 1621. Toond dat zyn verblyf hier buiten fchade der E. Maatschappij, en tot voordeel der zelve ftrekken zou. Wylt aan wat 'er aan 't Hof voor ons te verrichten zy. Memorie van eenige Artikelen van 't Hof mede gebracht; en met zyne aanmerkingen overgeleverd. Hoe Speex by zyn optogt alles hoopie te herftellen. Waar op zyn verzoek vernieuwde. Nader bewys, dat de Heer Speex in Japan maar tot A. 1621 gebleven, en kort 'er aan op Batavia geweest is.

Onder de Europeifche volkeren zyn wy geenzins de eerfte, die in Japan gehandeld hebben.

Marcus Paulus Venetus hier A. 1275. als de eerfte Euro-piaan geweest.

Marcus Paulus de Venetiaan is daar lang bevorens, en wel een van de eerfte Europeërs (immers die bekend zyn) geweest, die A. 1275, of daar ontrent, van dit Land al fprak, en 't zelve Chryfe, en Zipangri, noemd.

Na hem komt deze eere, buiten alle tegenfpraak, die dappere en onvergelyklyke opfpeurders van de Oofterfche Landen, en die eerfte ysbreekers, de Portugeezen toe.

Wat voor Portugeezen dit land eerft ontdekten A. 1542.

Men houd het daar voor, dat *Antonius Mota*, *Franciscus Zeimot*, en *Antonius Pexot*, A. 1542 uit Tsjina vertrokken, en door een storm, buiten eenigen toeleg, na de Eilanden van Japan, hen toen nog geheel en al onbekend, verdreven zynde, de eerfte Portugeezen geweest zyn, die deze Eilanden recht ontdekt hebben. 't Geen ten tyde, dat *Martinius Alfonsus Sosa* pas als onder-Koning van Goa uitgekomen was, voorviel, gelyk wy daar af breeder bericht door den Jefuïet *Joannes Petrus Maffeus* in zyn 12 Boek, en door meer andre, konnen bekomen. Dat zy de eerfte ontdekkers waren, is zeker; dog of zy Portugeezen geweest zyn, daar aan werd van sommigen getwyfeld.

Xavier gaat derwaards A. 1549.

Na dien tyd hadden de Portugeezen egter een veel beter gelegenheit, om toegang tot Japan te krygen; wanneer zeker Japanfch jongeling, *Anger* genaamd, enkelyk (zoo *Maffeus* in zyn 14de Boek zegt) door de roem van *Xaverius* aangeprikkeld, A. 1547 op Malacka quam, van waar hy na Goa gevoerd, en alwaar hy *Paulus di Santa Fé*, of *Paulus van 't H. geloove*, door den Biffchop, *Joannes Albukerk* gedoopt werd.

Met dezen *Paulus* vertrok *Franciscus Xaverius* A. 1549 den 24sten Juni (zoo de Jefuïet *Jarricus* aantekend) in een Tsjineefch vaarttuig van Malakka eerft na

Canton, in Tsjina, en van daar na Japan, alwaar hy den 15den Augustus in de Stad Cangoxima, de geboorte-plaats van *Paulus di Santa Fé*, aanquam.

Hy bleef een jaar en 3½ maand in Japan, en predikte in die Eilanden van den 15 Augustus A. 1549 tot den 30 November A. 1650, breidende zyne leere in veel voorname Ryken, van Cangoxima af tot Miaco toe, uit.

Hy liet 'er *Cosmus de Torres*, en *Jan Fernandes*, die hy mede genomen had; en vertrok toen van Figen, ftande onder den Koning van Bungo, na 't Eiland Sansjan, of Sansjon, in Tsjina gelegen, en onder Canton behoorende.

Wat berigten de *Torres*, en andre, naderhand wegens hunnen dienft uit Japan gegeven hebben, kan men uit hunne brieven by *Maffeus* zien.

Het geval van die 3 groote Japanfche gezanten, die A. 1582 na Spanjen en Romen uit Japan gingen, haal ik niet aan, gelyk ik 'er meer andere voorbyga, om dat men die by *Montanus* in zyn Gezantschap na Japan Fol. 20. befchreven vind.

Na dien tyd hebben de Portugeezen zoo grooten toegang tot Japan in zyn bin-nente, en zoo grooten handel in dat Ryk gekregen, dat zy jaarlyks wel voor 60 a 70 tonnen gouds aan allerlei goederen derwaards zonden, waar op zy zeer groote voordeelen deden; maar de fnoode Japanfchers, 'er de fnuf af in de neus gekregen, of ten minften begrepen hebbende; dat de Portugeezen, onder den naam van hunnen Godsdienst voort te zetten, zig meefter van hun Land zогten te maken, hebben hen de pas daar toe afgefneeden; hen (gelyk verder hier na blyken zal) uit het Land gedreven, en op levensstraffe verboden, daar oit weder in te komen, hoewel dat egter nog veelen, maar met verlies van hun leven bezogt hebben.

Onder de Nederlanders, die hier geweest zyn, komt allereeerft voor *Jan Hui-*

Lindfchen de eerfte

gen van *Linschoten*; een Haarlemmer van geboorte, hoewel een Enkhuizer van opvoeding, alzoo zyn Ouders daar woonden.

Hy voer A. 1583 in dienst der Portugeezen van Lisbon na Indiën, alwaar gekomen zynde, is hy A. 1584 van Macao na Japan gezeld.

Het eerste Nederlands schip, dat in Japan aanquam, was 't schip *Erasmus*; een van de 5, die met de Heer *Jacques Mabu* A. 1598 van Rotterdam uitvoeren, en door de straat van *Magellanes* liepen.

Dit schip, van de andren door storm den 8ten Januari A. 1599 afgeraakt, en buiten eenigen toegleg, en na lang zukkelen en omzwerven; op de wal van Japan, en wel op de Oost-zyde van de heerlijkheit *Bungo*, vervallen, is daareindelyk A. 1600 gestrand, hebbende van 108 niet meer dan 16 a 17 man, die ziek, en door hongers-nood zeer vermagerd waren, over behouden.

Onder deze zyn ook *Jacob Quakernaak*, en *Melchior Sandvoord*, geweest.

Na dat nu de Portugeezen gewaar wierden, dat zy daar aangekomen waren, tragtten zy (volgens hunnen aart en gewoonte) niet anders, dan om deze elendige menschen door hunne valsche beschuldigingen in haat der Japanders, en hen dus aan een elendig einde te brengen, zeggende, dat zy roovers, vrybuiters, zee-schuimers, en visschers met drooge netten waren, alzoo zy wel wisten, dat de Keizer van Japan zulke lieden doodelyk hatende, en om door dit middel hunne voordeelen in Japan, alleen en zeker te behouden; doch God beschikte dit anders, en gaf ons volgelegenheit, om in persoon voor den Keizer, die hen zien wilde, te verschynen.

Niettegenstaande de Portugeezen de Tolken omgekogt, en op hunne zyde door groot geld gekregen, en hen ook bewoogen hadden, om alle bitterheden tegen deze beklagens-waardige menschen op zyn vuilste uit te braken, was dit in tegendeel het middel, om hen uit hunnen grooten nood, waar in zy anders gesmoord zouden hebben, te redden.

De Keizer kon die zaken, die zy van hen hem voorstelden, niet gelooven, maar zag ten eerst, dat dit niet anders, dan een uitwerking van den haat der Portugeezen tegen ons, was.

Zoo ras hy ze maar eens had gezien, en hooren spreken, kon hy zeer licht merken, dat dit geen roovers, nog zee-schuimers (gelyk zy zoo sterk voorgaven) maar dat het zeer ordentelyke lieden, en te gelyk ook hunne doodelyke vyanden, waren, waar op zyn Majesteit ook ziede: *is het tusschen u lieden en de Hollanders zoo gelegen, en zyt gy bunne vyanden*.

V. DEEL.

den, zoo is 't geen wonder; dat gy alles quaads van hen spreekt.

Het was 'er zoo verre van daan, dat zyn Majesteit hen gelooven zoude, dat hy ons volk aansonds in zyne gunstige bescherming nam. Eger wisten de Portugeezen het nog zoo te draaijen, dat zy voor eerst niet uit het Land vertrekken, en daar als gevangen blyven moesten, hoewel zy anders door bezorging van die Majesteit in allen deelen zeer vriendelyk behandeld wierden.

Na dat nu die Majesteit ten vollen van hunne opregtheit verzekerd was, wierd hy eindelyk; na dat zy 3 a 4 jaaren hier geweest waren, bewogen hen verlost te geven, om weer na hunne Landslieden te vertrekken.

Dit gelukte hen A. 1604; maar zy zukkelden op deze reize wedergeweldig lang met een Jonk van den Keizer, waarmede zy na *Patani* zouden gaan; en verschenen daar A. 1606 eerst.

Zy vonden daar als hoofd en vriendelyk ontfang, en hen gelegenheit gaf, om wat uitgeruist hebbende, nog in dit zelve jaar by den Zeevoogd de Heer *Matelief* voor *Djohor* en *Malakka* te komen, alwaar *Quakernaak* eerst als *Oppertierman* op zyn Schip, en daar na als *Schipper* op 't schip, mede *Erasmus* genaamd, gebruikt, gelyk hy ook op 't zelve voor *Malakka* dood geschoten is.

Zy hadden, uit Japan vertrekkende, eenige van hunne makkers, genegen daer te blyven, in 't Land gelaten, van welke zy ook brieven mede gebracht hadden.

A. 1607 den 14den September blykt my ook, dat de Heer *Matelief* by drie Japanische jonken; waar in eenige Japanische Zee-roovers waren, ontrent 't Eiland *Lamoa* gekomen is, welke hem toonden, dat zy dezen *Quakernaak*, dien zy *Jaap Quak* noemden, zeer wel kenden.

Ook zei deze Zee-voogd hen, dat hy binnen 3 jaaren in Japan, alzoo de Japanders geen vyanden van ons, maar onze vrienden waten, hoopte te wezen.

Ontrent A. 1608 schynt my toe, dat *St. Santvoord* weer na Japan vertrokken, en dat toen; by zyn komst aldaar, hem van den Keizer, die hem nog zeer welkende, en beminde, gevraagd is, wanneer de *Hollanders*, van welke hy hem zoo veel gezegt had, volgens zyne aan zyn Majesteit gedane belofte in Japan komen zouden; waar op hy tot antwoord gaf, dat hy ze 't jaar daar aan hier wagtete.

Daar op deed hy noch een tocht uit Japan, en quam in 't begin van A. 1609 weder in *Nangasacki*.

In dit zelve jaar nu, pas na zyn te rug-

D

A. 1604

Dog moesten 3 a 4 jaar hier blyven.

Hun vertrek A.

1604 uit Japan na *Patani*, daar zy A. 1606 eerst komen.

1606 eerst komen.

En van 't opperhoofd, en van *Matelief*, wel ontfangen werden.

Quakernaak's

verder weder-vaaren.

Matelief's ontmoeting van eenige Japanische roovers A. 1607.

Sandvoord A. 1608 weer na Japan.

Zyn gesprek met de Keizer en verdregevalen.

A. 1608. komt aldaar, quam hier 't jacht de Roo-
 A. 1609 de Leeuw met pylen, en de Griffioen,
 de 2 Schepen 2 schepen uit de vloot van den Heer Zee-
 pen de voogd *Pieter Willemszoon Verboeven*, op
 Roode weik eerste *Reinier Dirkszoon* van Nim-
 Leeuw en megen als Stierman, en aanteekenaar van
 de Griffioen, 't gene op die reize voorviel, gevaaren
 hier. heeft.

Deze 2 schepen de eerste (na 't onge-
 lukkig schip *Erasmus*) die hier behouden
 voor *Firando* verfehener, quamen den
 2den *Iulius* hier ten anker.

De Stadsvoogd van *Nangafacki*, *Jaffi-
 dome*, zeer voldaan over hunne komst,
 gaf aan *St. Santvoord* last, om de hoof-
 den met een *Fyfenes* (een Iapans vaar-
 tuig van 30 a 40 riemen) zeer statelyk in
 te haalen, en uit zyn naam te verwelkom-
 en.

De naamen dezer hoofden, of der 2
 Commisfen, waren *Abraham van den Broek*,
 Van den Broek en en *Jacques Puik*, die den 27ten dito,
 Puik, Ge- na dat zy veel Kykers aan boord gehad
 zanten hadden, met 2 Assistenten, een Duit-
 aan den siche Tolk, en voor al met *St. Sandvoord*
 Keizer, krygen al na den Keizer van Iapan reisden, om met
 leereerst een pas. den zelve een verbond, en verdrag over
 den handel, die zy daar aan *Ongofchio*
 (toen *Goyfio-Samma* genaamd) verzogten,
 te maken, gelyk hendien Vorst toen ook
 zeer gunstig een pas, om daar vry in zyn
 Ryk te mogen handelen, allereerst ver-
 leende.

Dit waren de eerste Gezanten aan dit
 Hof, en die ook met veel gunst van de-
 zen Keizer ontfangen zyn.

Den 8sten Augusti quam de Heer van
Firando by hen aan boord, en wierd met
 't losbranden van al het geschut verwel-
 komt.

Ook quam de Landvoogd van *Nan-
 gafacki* den 17den dito hunne schepen
 bezien, dien zy mede zeer vriendelyk ont-
 haalden.

Zy bleven hier nog tot den 3den Oc-
 tober, en zyn toen van daar na 't Eiland
Lamoa, ontrent *Tsjina* gelegen, ge-
 zeild.

Op 't voornoemd jacht de Griffioen nu
 was *Jacques Speex* als Onder-Koopman,
 die den optogt na den Keizer mede ge-
 daan had, en die met de Gezanten we-
 der tot *Nangafacki* gekomen zynde, al-
 daar van hen als Opper-Koopman, en
 eerste Hoofd van Iapan gelaten, gelyk
 hy dat nog eenige jaaren daar aan tot A.
 1621 (gelyk wy nader zien zullen) ge-
 weeft is.

Hy schynd toen egter juist niet vast in
 Iapan gebleven; maar wel eens af en aan
 gevaren te zyn, hoedanig hy my voorkomt

A. 1611, in welk jaar hy met het
 Jacques Speex, en jacht de *Brak*, met *Pieter Segerzoon* van
 Pieter Patani den 1sten Iuli hier quam.

Zy vonden daar in hun tyd noch een
 zoon A. 1611 hier.

van die oude zwerfers van 't schip, *Erasmus*,
 te weten, *Mr. Willem Adamszoon*, *Willem*
 die in groote gunst by den Keizer was, *Adams-*
 in zoo verre, dat hem wierd toegelaten, *foon een*
 met zyn Majesteit te spreken, een eere- *groot*
 die geen ander zoo ligt gebeuren mogt. *gunsteling*
 des Kei- *zets, enz.*

Ook zie ik, dat op den 10den dito,
 hier de Assistenten *Hans Verscrepen*,
Cornelis Laurenszoon van Alkmaar, en *Jan*
Corneliszoon van Enkhuizen van *Nanga-*
facki aangekomen, en dat die den 3den
 Maart van daar weer na *Patani* vertrok-
 ken zyn.

Hoe deze *Speex*, en *Segerzoon*, te
 zamen den 17den dito na den Keizer
Goyfio Samma, zich toen in de Stad *Su-*
runga onthoudende, van *Firando* opge-
 reisd zyn, om dien Vorst, en zynen
 Zoon, te beschenken, kan men in 't brec-
 de by *Montanus*, en andren, zien.

Alleenlyk moeten wy met een woord
 hier by voegen, dat deze Heer *Speex*
 een van de eerste en voornaamste grond-
 vesters van den Iapanschen handel geweeft
 is, gelyk hy dien ook 't meest van allen
 dootgezet, en eerst in den rechten staat
 en trein gebracht heeft, niettegenstaande
 de Portugeezen ons by de Iapanders als
 Zee-roovers, en als een uitschot der men-
 schen, op 't allervuilste uitkreeten.

Hy ichynd my hier toen als Opper-
 hoofd tot A. 1613 gebleven, en toen *De Heer*
 door de Heer *Henrik Brouwer* als tweede *Brouwer*
 Hoofd vervangen te zyn, 't geen ons *hier A.*
 zeer klaar uit den volgende Brief van de *1613.*
 Heer *Brouwer* aan *Sr. Melchior Santvoord*
 blykt, uit welken wy mede zien, dat hy *A. 1614*
 't maar een jaar geweeft, en toen door *Heer*
 den Heer *Speex* weer als derde Opper-
 Speex *weert ver-*
 hoofd vervangen is. *vangen.*

Extract uit den Brief aan *Sr. Melchior*
Sandvoord.

Eerzaame discrete *Sr.*, ende byzondere *Brief van*
 goede vriend. Na hertelyke groetenisse, en *dien Heer*
 salutatie zullen deze weinige regelen dienen, *aan Sand-*
 om ul: geluk te wenschen over den goeden ver- *voord.*
 koop van de huiden, daar van my *Elbert*
Wouterzoon ten deele advys gegeeven *heeft.*

Alzoo in ul: gespeurd hebbe een zonderling
 vroom gemoed, mitsgaders een oprecht *Neder-*
 lands herte, zoo is 't, dat ik my verfont *heb,*
 om ul: moeijelyk te vallen, met te ver- *zoeken,*
 dat my de eere ende de Compagnie *de*
vriendfchap geliefd te doen, in den ver- *koop*
 te vorderen van de huiden, en de an- *dre*
 dre goederen, die aan ul: zedende ben, *ver-*
 trouwende, dat zulx niet weigeren zult, *maar*
 eerder daar toe alle naarfigheit en yver *plagen,*
 als een liebbebbende patriot van 't ver- *ve*
 gelezene *Vaderland.*

Elbert Wouterzoon is gecommiteerd,
 om na den Keizer, neffens *Matthys* ten
 Broe.

Broeken te reizen; doch al ware zulx niet, zoo meene ik dat ul: de zelve huiden allerbest aan hunnen meester zult komen brengen, gezien hebbende 't zelve jaarlyks ul: meesten handel is, waar door door in geoessend en geexperimenteerd zyt, dat groot verschil heeft by den genen, die de zelve noot en heeft gehanteerd.

Wat lager stond:

Sr. Jaques Speex is met deze schepen gekomen, om my te verlossen. Hy schryft aan ul: neffens dezen. Indien ul: genegen is, om de zaaken van de Compagnie te helpen handhaven, op al zulken plaats, als ul: gezind zoude mogen wezen zich neder te slaan, onder beoorlyke recompense, zullen daar gaarne inne contracteeren.

Voor 't zilver, dat God ten woorsien van de huiden, en andre goederen, zal mogen komen, misgaders van 't goene Sr. laeques Speex aan ul: is zeyndende, believe ul: de moeite aan te nemen, om te koopen het koper, ende yzer, dat dito Sr. Speex is ontbiendende.

Firando den 4 Sept. A. 1614.

Onderstond,

UE: Dienstbereide

HENRIK BROUWER.

Ook zien wy dat de Heer Speex 't jaar daar aan ook diergelyken brief aan den zelve Sanvoord schreef, die wy om de oudheit van dit stuk hier mede byvoegen.

Extract van een Brief van de Heer Speex aan Melchior Sanvoord.

Ik verzoeke vriendelyk ul: gelieve te continueren in alle goede correspondentie ende vriendschap met Elbert Wouteren bringer dezes, die wederom boven zeyndende ben, omme, als voor dezen, de zaake van de Compagnie aldaar waar te nemen, ende te verriichten, hem met raad en daad te assisteeren, in zulx als tot meeste verzakeringe van Compagnies goederen zoude mogengeraden vinden, vertrouwende volkomenlyk aan ul: goede kennisse en devoir niet en zal ontbreken, den dienst van de Compagnie te helpen vorderen, als tot nut en welvaart van ons gemeyn Vaderland strekkende is. Zullen 't zelve met dankbaarheid t'aller tyd erkennen; ul: op 't hoogste recommandeerdende de perykelen van goederen tot Osacca zoo veel te helpen voorkoomen, als mogelyk zyn zal; niet aanziende (naar tyds gelegenheit) een

Spiering in Zee geworpen werd, om de Ka-
belauw te vangen. A. 1621.

Firando den 9 January A. 1615.

Onderstond,

UL: Dienstw: Vriend als Broeder

JACQUES SPEEX.

A. 1616 fehynt hy hier maar alleen, Speex en toen eerst recht vast Opperhoofd van Japan, eenige jaeren aan een geweest te zyn, gelyk hy ook onze eerste hout-Logie in Firando opgerigt heeft, die by Montanus Fol. 28 zeer wel afgebeeld is; dog alzoo wy op 't sjina nog niet mogten handelen, en daar door belet wierden 't sjineesche waeren in Japan te brengen, belastten de Heeren 17nen het Comptoir van Japan op te breeken.

Haar Edelheden op Batavia, schoon dien last ontfangen hebbende, vonden niet geraden den zelve uit te voeren, alzoo 'er zeer gewigtige redenen waren, die hen dit beletten.

Zonder den Japanen handel, en meer andere Inlandsche vertiering van goederen, hier en daar getrokken, hadden zy geen kans, om hunne Heeren en Meesters die voordeelen, die zy anders wel te gemoet zagen, te bestellen, daar zy in tegendeel, zoo zy de 't sjineesche goederen, die de Portugeesen hier bragten, maar uit 't sjina bequamen, en die mede hier brengen konden, zeer groote voordeelen te wagten hadden, dat hen dan ook te sterker aangezet heeft, om den handel op 't sjina te zoeken, en daar op met allen ernst aan te dringen.

Dus bleef de Heer Speex dan hier noch als hoofd, en vervolgde daar tot A. 1621 dat ons dit volgende schrift bevestigt. En blyft hier tot A. 1621.

Zoo 't my uiterlyk toefehynt, moet de een of de ander hem, of by haar Edelheden, of voor al by den Zeevoogd Willem Janszoon, verdagt gemaakt hebben, als of hy door slyngse middelen de Japanders had weten te bewegen, dat zy om hem uitdrukkelyk verzoeken zouden, om de opreize na den Keizer te doen; dog, om te toonen, dat zulks verzierd, en hy daar aan geenzins sehuldig was, gaf hy deze volgende verantwoording aan dien Heer over.

A. 1621.

Remonstrantie gedaan door de Heer Jacques Specx in Japan, aan den Heer Admiraal, Willem Janfzoon.

Verdedig- 't Gene de E. Heer Admiraal nopende de
 schrift van te doene reise na boven, op bulden voorge-
 de Heer dragen heeft, hadde voor dezen wel ver-
 Specx aan cijft finale resolutie genomen, ende de ge-
 den Zee- committeerde al gedepescheerd te zyn, gelyk
 voogd ik zelve diversemaal vermaand hebbe; doch
 Willem niet zoo instantelyk, als 't wel behoorde, en
 Janfzoon den dienst van de generaliteit vereyschte, al-
 A. 1621. zoo daar de bespeunde jalouzy ende suspicie
 door 't hard aanstaan van de Tonno albier,
 van myn persoon na boven te gebruiken, by
 verscheide personen ingetrokken zynde, niet
 alleen zulks hebbe moeten matigen; maar
 ook, om merkelyke redenen, desisteeeren, en-
 de om de suspicien niet te woeden, of de ge-
 moeden t'mywaards te verbitteren, de ver-
 scheide hard gedane vermaningen van den
 Heer albier eindelyk met stilzwygen aange-
 hoord, waar door het ook zoo lang gedila-
 jeerd is, dat de Portugeezen, die zedert het
 voorleden jaar tot nu toe gestadig hun Am-
 bassadeur tot Jedo gehouden hebben, nu we-
 derom voor ons voor zyn Keizerlyke Majt.
 zullen compareeren, hunne pretensien van
 het voorleden jaar vervolgen, ende, zoo ze
 noch iets te zeggen hebben, nieuwe actie in-
 stitueeren, daar wy op zullen komen, als
 verweeiders, in plaats dat tot 't redres van
 't gene alreede verboden is, maintenance van
 onze alliantie en commercien albier zelver
 wel hebbe te eyschen, ende te verzoeken. Of
 ons zulks veragtering causeeren zal, laat ik
 oordeelen, die 't Japansche Hof gezien, ge-
 hanteerd, ende in Japansche costumen er-
 vaaren zyn, daar mede besluitende, dat ja-
 loezen, en suspicien zonder fundament, niet
 alleen veragtelijk; maar dikwils tot vernie-
 tinge van goeden raad strekkende zyn.

Dat de jalouzy, die in dit stuk t'my-
 waards tot merkelyk nadeel van de genera-
 liteit genomen werd, zonder fundament is,
 zou de E. Heer Admiraal, ende de Japans
 verstaande personen uit 't naar volgende kon-
 nen oordeelen; 't is den E. Heer Admiraal
 ontwyffelyk indachtig, dat zyn E. my lang
 voor de komst van den Tonno albier, zoo in
 't Schip Muiden, in Coutchy, als hier in de
 Logie, onder Propoosten aangezegt heeft de
 ordre van den E. Heer Carpentier, met dito
 Schip Muiden gekomen te zyn, dat ik met 't
 eerste Schip naar Java komen zou, ende dat
 't zelve, conform die ordre nu zoude moe-
 ten geschieden, daar ik zyn E. antwoorde
 niet zonder redenen was, dito Hr. zulke re-
 denen was gevende; doch dat my 't zelve,
 tot behouding myner eere, zwaarlyk vallen
 zoude naar te komen, alzo myne reekening,
 ende boeken noch niet zoo liquido effen en ston-
 den, by den E. Heer Generaal, ofte andre

op Java komende, in myn eere lyden zou, A. 1621.
 die ik daar, door myn lang wissel, ende noch
 gembrouleerd komende, meer als hier te ver-
 wachten bad; ingevalle zyn E. my zyn fa-
 veur betwyzende wilde; waar op zyn E. my
 repliceerde, zyn E. daar in niet doen konde,
 dewyle d'ordre van daar gekomen was, ende
 dien volgende goed zyn zoude, my daar toe
 prepareerde, daar op vervolgens ik zyn E.
 woordroeg, by myn blyven de Compagnie geen
 To verachtering, maar zoo goeden dienst, als oit dat z
 in Japan gedaan hadde, genieten zoude, zoo verbi
 men my tot de reize van zyn Keizerlyke Ma- fchac
 jesseit employeerde, daar ik verhoopte, door E. M
 de groote kennisse en favoeuren, die met meest en to
 al de principaalste Heeren, door wien de zaa- voor
 ken van den Hove gedivigeerd werden, tot derz
 noch toe gehad hadde, alles alzo te ver- strek
 richten, dat niet alleen onze verloren vry- zou.
 beden wederom bekomen, maar ook de twyf-
 felachtigen in verzeekering, ende op vasten
 voet brengen zoude; bebalven ok, dat ik,
 na boven gaande, verzeekerde, soo in schen-
 kagien, als onkosten, een merkelyke somma,
 in respectie van voor desen gedaan, soude ge-
 profiteerd werden.

Dat ik, ook sulken te doenen dienst niet
 voor en sloeg, om myn begaane fouten geheel
 daar mede te bedekken, ende onder dien
 schyn tot last van de generaliteit op zoo groo-
 ten gagie zonder voorder Carga, ofte dienst,
 hier te blyven, maar daar van tot minste
 quetzing myner eere te desisteeeren; op alle,
 't welke zyn E. geen ander antwoorde, als
 de voorgaande, gevende, ik ondertusschen
 suspens, met intentie van te moeten vertrek-
 ken, gebleven ben.

Uit alle 't welke ieder onpartydig persoon
 zal komen oordeelen, ik voor de komst van
 den Heer albier by my zelve overdacht hadde,
 zoo uit de verscheide brieven, ende monde-
 ling bekomene rapporten van 't passeerde in
 't Hof, noodig te zyn; tot recoverement van
 't verlorene, en de behoudnisse van 't heb-
 bende, de zaaken een goed yverig beleid ver-
 eyschten; gelyk ik niet anders op deze manie-
 re zedert verscheide maalen breeder hebbe
 gediscoureerd, blykende hier uit volkomelyk,
 dat 't gebruik van myn persoon tot de woor-
 schreeve reize niet by zyn Excellentie, maar
 by my, als in zulke ten hoogsten vereyschen-
 de, ettelyke dagen voor zyn Excellenties
 komst voorgedragen is.

Ieder, die eenige Japansche ervarenheit
 heeft, zal konnen oordeelen, of de abstracte
 stemmigheit, ende de weinige familiariteit,
 die de Japansche Heeren met vreemdelingen
 zyn houdende, toelaaten, dat ik, of iemand
 anders door hem zelve, of secunde personen,
 met den Tonno, ofte Hr. albier, zoude kon-
 nen verhandelen. Dat zyn Excellentie
 zulks, als by voor dezen nopende d'employe
 van myn persoon, zoo aan ons, als aan de
 Engelschen, zou willen aandienen, op dat
 zy my daar door tot continuatie albier
 mog-

11. mogten persuadeeren.

't Welk voorwaar geen Japanfche, ende vooral Firandofche costumen, ten respedte 't naturel, ende de conditie van den Tonno albier, medebrengen. Zullen met 't naarvolgende noch tot meerder munificatie van de ongefundeerde suspicien voordere beoopen, dat 'er geen redenen zyn, waarom ik autoriteit, ofte voorspraak van den Heer albier gebruiken zoude; om, onder 't dexel van na boven te gaan, tot het toekomende jaar te mogen overblyven: want ik geenige bedieninge van staat of secreet houden van myne veragteringe daar by kan voorderen, alzoo ik al ontrent de negen maanden van myn bediend ampt albier, volgens de ordre van de E. Heer Gouverneur Generaal, hebbe gecedeerd, voor het toekomende overblyven, als voren verhaald, geen gagie geprocedeerd, ende myne verachtering van reekening al 't voorleden jaar met eigen monde dito E. Hr. Admiraal ook noch hebbe verklaard, ende daar oprechtelyk myne continuatie buiten schade van de Compagnie aan zyn E. in 't particulier verzogt, op hope, dat zyn E. met enige gecommiteerde Raaden myn verzoek tot minste quetzing myner eere zoude geaccommodeerd hebben, ten welken aanzien ik naargelaten hebbe publyke Requeste aan den E. Heer Admiraal, en de Raaden, tot dien fine over te geven.

Wat oorzaak, ofte redenen, konnen dan eenigzins gemoveerd werden, om suspicie te hebben, dat ik den Hr. ofte Tonno albier, zoude geinduceerd hebben, om zulke hoogdringende aanradinge tot myne zendinge na boven te gebruiken, als zyn Excellentie tot verscheide reizen naar myn opinie alleen uit goede genegenheit tot verzekering van onzen stand albier, daar zyn eere, en profyt, ook aan dependeerende is, gedaan heeft.

Zoo men presumeerd, dat ik, neffens myn verzoek van overblyven, ondertusschen ook trachte uit eenige particuliere genegenheit de reize naar boven te doen, zonder dat de dienst van de generaliteit zulks zoo hoognoedig vereischt, als by den Hr. albier voorgedragen is, en by my betoond werden zal; ik stelle ten oordeel van den Heer le Febure, Sr. Mathys, ende Elberts, die de voorschreven reize enige van hun lieden diverse maalen gedaan hebben, of 'er iemand voor zyn particulier anders, als groot ongemak, en schade, by kan vorderen.

De nieuwsgierigheit en queld my ook niet, om my daar door in koude winterfche dagen, door hagel en sneeuw, op zulken reize te begeeven, hebbende my wel te laten contenteeren, met het geene in Japan geboord, en gezien hebbe.

Japan en lacht my ook zoo niet aan door groote staaten, en profyten, die ik 'er genoten hebbe, ende noch veel min verwachtende ben, om daar door de voorsz. reize, of myn overblyven te vorderen; maar ik verclare de

schaahte myn overblyven, ende de genegenheit tot den welstand van de generaliteit, en de pretensie van eere, de te doene reize na boven doet verzoeken, verhopende uit voorsstaande genoegzaam by onpartydigen myn innocentie in de genomen suspicie, van dat de harde aanrading, die den Tonno, ofte Heer van myn zendinge naar boven zoo instantelyk gedaan heeft, uit zyn eigen motif ende goede genegenheit, ende niet uit eenig myn beleid, zyn spruitende, daar ik verclare, als my onnut zynde, nooit na getracht, ofte op gebandeld te hebben.

Tot contentement van jaloczye, die my de onzekerere eere, derwelke ik in deze commissie, of Ambassade hope te begaan, zoude mogen misgunnen, verclare ik, dat, ingevalle naar goede overweging van 't geene boven hoognoedig zal te verriichten zyn, hun gedisponeerd vinden, om de voorschreuve reize, ende commissie, te aanvaarden, ik van de sollicitatie tot de voorschreuve te doene reize niet alleen desifficere; maar ook myn uiterste devoirs doen zal, om alle brieven, en vertooningen, zoo te concipieren, dat zy bevinden zullen een groote hulpe en leidman mede gebad te hebben.

Wat 'er tot dienste van de generaliteit in 't Hof te verriichten staat, zal ik kort aanroeren, zoo veel men hier, naar myn opinie, zeker kan raamen, komende niet weeten, wat pot in 't Hof te wyer is, alzoo Memorie van zyn Majis. Raaden, die zy tot Jedo aan de Hr. van hier overgeleverd hebben, ongeteekend gebleven is.

Zyn Majesteit dan zou dit zelf te kennen geven; waar uit apparent blykt, dat dit zyn Excellentie aangesegt zynde, hy die nu maar zoo mede nemen zoude, ende dat zy, ter konste van zyn gecommiteerden aldaar, de wil en ordre van zyn Majesteit dan zelfs zouden te kennen geven; waar uit apparent noch 't een of 't ander voorvallen zal, 't welk, buiten 't geene, dat in de naartolgende Memorie vervat staat, alleen twee punten konnen zyn; te weten, 't uitvoeren van ryft, ende 't komen zoo van onze, als Engelsche schepen in Japan, die alleen op de andre plaatsen ten Oorlog, en, naar hun openbaar zeggen, op 't rooven vaaren, zonder dienstige Koopmanschappen voor Japan te brengen, daar op ik weete in 't Hof wyd ende breed gediscoureerd, maar heb niet verstaan, dat daar in iets besfooten is; brennende de Japanfche costumen, ende proceduren wel meede, dat in alles discountement hebbende, ewerwel 't eender reize gelyk zulks niet betoonen zullen; maar van de eerste geen betoring vernemende, d'ander dan zoo aansfooten, dat den onuitbluffelyken brand in 't huis gejaagd werd; daar men tydelyk, naar myn opinie, niet alleen in behoord te verzien, maar ook alle mogelyke middelen te gebruiken, om zeker te mogen weten, hoe na wy met Japan staan; 't welk ingevalle

A. 1621. men 't zelve op zoo vasten verzeekeren voert brengen kan, gelyk ik 't, onberoemd gesproken, 'onzer eerste aankomst in Japan, met vryheit van Privilegien boven de Portugeesen by den overleden Keizer gestabileerd hadde, ende tot in 't einde gebleken is, men bevinden zal verzeekering van onzen stand alhier by ieder, als voor dezen, geacht, ende dat de Portugeezen zich ontzien zullen zulke leugenen meer aan zyn Majesteit te vertoonen, als voorleden jaar en dit jaar 'onzen grooten nadeele gedaan hebben; zynde zyn Majesteits genegenheit den eenigen stand geweest, die ons in Japan tot noch toe staande gehouden heeft, gelyk ik zelfs de E. Heer Generaal verscheide reizen largo hebbe geadviseerd. Waaromme wy de zelve niet alleen als voor dezen wederom in 't geheel moeten zien te bekomen, maar ook trachten te behouden, zoo wy vrugten ende profyt van Japan willen genieten, als alreede gedaan hebben, ende ik met 'er tyd seboonder vertoonen zal, zoo wy tot een vasten Tijnefchen handel geraaken konden, daar ik vorder discouffsen, als hier onmoedig, excuseren; ende met de naartvolgende translaat van de Artykelen die den Heere alhier van boven meede gebracht, ende ons naar vertooning der Copye ter hand gesteld heeft, bestuiten zal, welke in 't korte naar de Japanfche woorden overgezet, ende de uitlegging, ofte meeninge, neffens myne opinie daar by, geschildt zyn.

MEMORIE COPYE.

Werd verboden geen Japanfche Natie, gehuurd, ofte gekogt, zonder pas van de Majesteit, met onze, of de Engelsche Schepen, of Jonken, uit te voeren.

Memorie van eenige Artykelen van 't Hofmedegebragt.

De meening van geen gek ofte mannen of vrouwen uit te voeren, verslaat zich, zoo ik onderrecht ben, en ons by den Hr. alhier generalyk aangezeet is, geen volk met onze, noch Engelsche Schepen, of jonken, zyn Majesteits pas niet hebbende, gekoft, of gehuurd, uit Japan te voeren. Welk verbod, op groot aangeven van de Portugeesen, zoo 't voorleden jaar neffens onze gecommiteerden, als dit geheel jaar in 't Hof geweest zynde, gevolgd is, en, naar ik onderricht ben, niet zoo zeer tot faveur van de Portugeesen, als wel om hun volk in zoo grooten gevaar, gelyk de Portugeesen uitgaven, in vreemde Oorlogen niet te willen gepericiteerd hebben, is geschied.

Wy hebben den E. Heer Generaal per 't Schip Jams, en de Jonk Firando hier van, als per annex Extraet, verwittigd, en zyne ordre daar op verzogt, die zyn. E. aan den

E. Heer Admiraal hier op gezonden, en gerecommandeerd heeft, dat men wederom licentie tot uitvoeren van de Japanders zou trachten te bekomen, zoo lang onze tegenwoordige oorlog op zoo veel diverse plaatsen continuereen, zal niemand twyffelen, of de Japanders zyn ons tot den zelven zoo dienstig, als eenige Natie van Indiën; derhalven met onze vorige vryheit, die wy in 't uitvoeren van de zelve gebad hebben, in alle manieren wederom moeten trachten te bekomen, dat in dese conjuncture met 't Schip Amsterdam wel te pas komen zoude, om met 't zelve eenige te zenden, en 't loger, dat in Amboina tegen het toekomende jaar vergadert werd, daar mede te versierken.

Geen korte fabels, korte of geenandre geweeren, ende oorlogsmateriaalen, zullen mogen uitgevoerd werden.

Wanneer de E. Heeren Meesters allerhande geveer, kruut, kogels, lonten, ende andre Oorlogsbehoefsten voor onze Forten, Schepen, ende Indische Oorlog noodig, ten vollen provideeren, werden wy door dit verbod weinig veragierd; doch om de consequentie, en om in onzen handel niet gelimiteerd te zyn, achten wy 't noodig van hier breeder versogt te werden: want na desen wellicht yser ende koper onder de Oorlogsmateriaalen te rekenen, en uit te voeren verbieden zullen.

De Hollanders, ofte Engelschen, zullen onttrent Japan op Zee niet rooven.

't Woord van rooven is in Japan schandelyk, ende heel different tusschen rooven van vyands schepen; derhalven wel te merken is onse proceduren by hen als roovers zyn aangediend, ende verstaan werden, gelyk naar myn opinie eenige vyanden onttrent Japan overende op de limite van 't Land van Japan zoo verre sullen geextendeerd en verstaan werden, na dat de Japanfche Kooptieden daar by sullen geinteresseerd, ende de Portugeesen, of Spanjaarden in 't Hof gefarverifceerd zyn; derhalven naar myn opinie hier sonderling staat op te latten, en vertoonen, hoe verre 't recht, ende de jurisdictie van Princen in Zee is strekkende, seekende in alle manieren vaste limiten te verstaan, zonder ons by al te verre distindtie daar aan te binden. Zoo hier geen andre verklaring op werd gevorderd, zal 't voor onse stand alhier periculeus zyn, Portugeesche of Spaansche Kooptvaarders onttrent Japan te nemen.

Tot Nangafacki zullen, zoo die van 't groot fchip, als andere fchepen van buiten 'slands, hun handeling doen conform de ordre, die by tyden van Ongofiofamma daar in gefield is, zonder iets te veranderen.

Dit raakt de Portugefen, en andre vreemde fchepen, tot Nangafacki komende. Schryven in 't Hof enige vrybeeden op 't verkopen van hun goederen, als anderzins, verfocht te hebben, daar op hen lieden dit tot antwoord gegeven wierd, ende apparent in onzen, ende d'Engelfchen refpective ook conftquentelyk werd gefield, 't welk ons in geenigen deelen fchadelyk, maar vorderlyk is, alzoof onfe handeling en Koopmanschappen met geen meerder vryheit, als ten tyden van den overleden Keizer Ongofchio Samma, konnen doen, derhalven hier op niet en valt te repliceren.

Op 't Schip, dat van de Kooplieden in Nangafacki by de Hollanders, ende Engelfchen in Zee ge-roofd is, onderzocht zynde, zeggen, dat daar twee Paapen ingeweeft zyn, ende daarom 't zelve genomen hebben. Of 'er Paapen zyn, zult naauw onderzoek doen, ende hen laten wecten.

Naar ik verftaan hebbe, komen de Tonno, ofte Heer van Firando, en zyn Majesteits faveur in Nangafacki van boven geauthorifeerd, om onderzoek te doen, of het Paapen zyn, of niet. Zoo het Paapen bevonden werden, zal 't Fregat, ende ingeladene goederen apparent ons blyven, ende per fante van goed bewind, ofte beleid contrarie by de voorfchreeve Heeren verftaan werdende, is voor zeecker, wy boven de fchade van refitutie gansch ons geloof, ende crediet, zoo by zyn Majesteit, en andre groote Heeren in 't Hof verliezen zullen, dat voortaan iets vertoonende, voor leugenachtig gehouden zal werden.

Ik hebbe voor de waarheit verftaan, dat de Hoogbootsman, of Schipper van 't genomen Fregat, voor zyn Keizerlyke Majts. principaalfte Raad ontboden, geexamineerd, ende ten aanhooren van zyn Majt. zelve die in een andre kamer bedekt ftond, is gedifputteerd geweest, daar den Heer alhier boven twee zyne principaalfte Secretariffen ook by ontboden; ende mondeling op geboord is geweest, die in alles zoo veel onzen faveur gefproken heeft, als zyn staat, en qualiteit eenigzins mogt lyden.

Daarom zyn Excellentie, zedert zyne komst alhier, diverse maalen zoo hoog gerecommandeerd heeft, dat men alle naarftigheit doen zoude, om zoo goeden bewys voor

de komst van de Heer van Nangafacki te be-komen, dat het volkomentlyk en waar blyken mogt; dat 'er onder de gevangene Portugefen twee Paapen zyn, alzoof zycens by 't contrarie verminderd zyn zouden. Dierhalven hoogmoedig achte meer als tyd te zyn, de zaak by der hand te nemen, en te pratiffieren zulke middelen tot voorfchreeve bewys, dat onze gefundeerde pretentie ten goeden effekte gebracht werde, en de moede-gekomen Japanders, zoo veel mogelyk, ongequelt mogen blyven. Zoo UE. my daar mede beliefd te belaffen, verhoopde de zaak tot zulken einde te brengen, dat wy de Prinfe bebouden. De quade fame, die door 't nemen van 't zelve over ons daar van gelooopen heeft; vernietigd, ende onze voor dezen vertoonde redenen voor waarachtig zullen geoordeeld werden, daar by ons crediet ende reputatie in 't Hof wederom niet weinig zal werden geflyfd.

Alle het welk voorfchreeve UE. gezamentlyk zoo gelieven te overweegen, als de dienft van de generaliteit in deeze conjuncture na myne opinie ten hoogften is vereifchende.

't Welk gefchiedende, twyffele niet, of zullen UE. ook oordeelen, dat de goede dienften, die ik de generaliteit al reede gedaan hebbe, en noch in deze tyd hier doen kan, wel waardig zullen geacht werden, dat myn verzoek, van het toekomende jaar buiten lafte van de Compagnie over te blyven, geconfenteerd werde, te meer, alzoof by myn blyven de generaliteit de waardye van eenen duit niet verkort, ende ter wereld niet anders, als 't stufen myner reekening op de generale boeken daar by verachtterd werd. Ende by aldien UE. prefumeeren, of fufficite hebben, my iet anders als de waarachtige verachttering myner reekening tot dit verzoek dwingt, ofte dat ik geduurende myne bedieninge my in eenigen deelen ofte ondiensft van de Compagnie zoude mogen gecomporeerd, of eenige particulariteiten gepleegd hebben, laat 'er onderzoek van doen aan Sr. Matthias ten Brouk, en Evert Wouterffen, die van eerften af, in 't jaar 1614 hier by my gebleeven zyn. Sr. Camps, Cornelis Evertffen, en Jan de Noor, zyn in 't jaar 1615 hier ook van Banitum gevolgd. Alle welke perfoonen hier present zyn, ende welke niets van 't paffeerende of verbandelde, zoo den generaalen dienft als myn particulier Gouvernement betreffende, onbekend is.

Ik weete, en vertrouwde niet een punt van hen lieden, of iemand ter wereld, zal verftaan werden, daar ik den dienft van de generaliteit ooit by veragterd heb, ende myn eere door befmet werden kan, als dat myn reekening niet zoo gedrefseerd, en effen staat, als 't wel beboorde; welk eerste door myn al te grooten zwer in veele zaaken, die ik nu bevinde tot vernuinding myner particuliere eere; doch ten besten van den generalen dienft al te veel zelve hebben willen verrichten, eerft

Hoe (Specx) by zync optocht alles hoopte te herftellen.

Waar op zyn verzoek van overte blyven ver-nieuwde.

A. 1621. *eerst begonnen, en zoo langz zoo meer als verstof, dat ik nu zonder hulpe van eenige, die by my zyn geweest, alles niet vereffenen kan. Derhalven ik andermaal tot bestuit reverentelyk verzoeke myn vorig verzoek tot minste quetzing myner eere, ende ten dienste van de generaliteit geconsenteerd, ende toegestaan werden mag.*

Aktum op 't Nederlands Comptoir tot Firando in Japan dezen zoften September A. 1621.

Onderstond,

Uwe Dienaar,

JACQUES SPECX.

Om nu noch klaarder te bewyzen dat hy ontrent dezen tyd van hier vretrokken is, behoeven wy maar aan te haalen, dat de Heeren 17nen (niet beter wetende, of hy lag hier nog) hem by hune brieven van den 14den April A. 1622 uit Firando na 't Vaderland ontboden, om hen een net bericht van den Japanfchen handel te geven.

Uit de lyst der Heeren Schepenen op Batavia blykt ook klaar, dat hy den 3den Mey voorzitter van Schepenen, in de plaats van de Heer *Druyf*, gemaakt wierd, op welke tyd hy noch met lang schynd op Batavia geweest, en in 't laatst van A. 1621 daar gekoomen te zyn.

DERDE HOOFTSTUK.

Nyenroode A. 1621. Willem Janzoon A. 1630. Coekebacker A. 1633. Caron A. 1639. *In wat levens-gevaar hy geweest is. Hy was een deftig Koopman, en een fyn Staat-kundige. Wat hooge bedieningen hy bekleed heeft. Bericht van Caron A. 1642 aan haar Hoog Mog. Crammer verving hem A. 1640. Le Maire A. 1641 Opperhoofd. Onze verhuizing van Firando na 't Eiland Decima A. 1641. Beschryving van 't zelve. Hoe wonderlyk de Japanders hier met ons leven. De Japanfche gewoonten by 't komen van onze fchepen, enz. Ellerak A. 1641 Opperhoofd. Overtwater A. 1642. Ellerak A. 1643 Opperhoofd. Overtwater A. 1644. Van Tzum A. 1645. Verlegen A. 1646. Coyett A. 1647. Snoek A. 1648. Blokhovius gaat A. 1649 als Gezant. Die, by zyn overlyden, door Frifius vervangen werd. Bronkhorst A. 1649 Opperhoofd. Sterthlemius A. 1650. Van der Burg A. 1651. Coyett A. 1652. Happart A. 1653. Winnings A. 1654. Boucheljon A. 1655. Wagenaar A. 1656. Boucheljon A. 1657. Wagenaar A. 1658. Boucheljon A. 1659. Indyk A. 1660. Van Lier A. 1661. Indyk A. 1662. Volger A. 1663. Gruis A. 1664. Volger A. 1665. Six A. 1666. Ranft A. 1667. Six A. 1668. François de Haze A. 1669. Caifar A. 1670. Camphuis A. 1671. Caifar A. 1672. Camphuis A. 1673. Caifar A. 1674. Camphuis A. 1675. Dirk de Haas A. 1676. Brevink A. 1677. Dirk de Haas A. 1678. Brevink A. 1679. Van Schinnen A. 1680. Canzius A. 1681. *De eenigste Hollander die tot die tyd toe den Keizer gezien heeft. Cleyer A. 1682. Ranft A. 1683. Van Buitenheim A. 1684. Cleyer A. 1685. Die uit Japan gebannen wierd, en om wiens wil 39 Japanders om 't leven gebracht zyn. Ranft A. 1686. Van Buitenheim A. 1687. Van Outhoorn A. 1688. Sweeris A. 1689. Van Buitenheim A. 1690. Van Outhoorn A. 1691. Van Buitenheim A. 1692. De Heere A. 1693. Dykman A. 1694. Van Outhoorn A. 1695. Dykman A. 1696. De Vos A. 1697. Dykman A. 1698. De Vos A. 1699. Dykman A. 1700. Douglas A. 1701. De Groot A. 1702. Tand A. 1703. De Groot A. 1704. Mensing A. 1705. De Groot A. 1706. Mensing A. 1707. Mansdale A. 1708. Mensing A. 1709. Van Hoorn A. 1710. Lardyn A. 1711. Van Hoorn A. 1712. Lardyn A. 1713. *Die A. 1714 met den Aron verongelukt. Ilha de Paracellas zeer net beschreven. Verdre gevallen der Schipbreukelingen. Bodaan 1714. Van Hoorn A. 1715. Aouwer A. 1716. Van Vrybergen A. 1717. Aouwer A. 1718. Van Vrybergen A. 1719. Diodati A. 1720. Durven A. 1721. Van Batan A. 1722. Thedens A. 1723. Dureen A. 1724. *Waaren hier getrokken A. 1669. en ook A. 1712. Waaren hier vallende. Ouden handel, en winsten in Japan, doch nu zeer verminderd.****

Nyenroode A. 1621.

NA hem is hier als zynen vanger de Heer *Cornelis van Nyenroode* verfeheenen, die hier als vierde Opperhoofd de zaaken der E. Maatschappy, (zoo my toefchynd) al van A. 1621 tot A. 1630 waargenomen heeft.

De Heer *Nyenroode* wierd A. 1630 door de Heer *Willem Janzoon* vervangen die als vyfde Opperhoofd hier tot A. 1633 gebleven is.

Na den zelve is de Heer *Nicolaas Coekebacker* als zesde Opperhoofd gevolgd, die dezen handel ongemeen voortgezet

en

en zyn verblyf hier met veel agting tot A. 1639 gehad heeft.

In deze tyd was ieder Opperhoofd al gewoon, om, gedurende zyn aanwezen alhier, met eenig aanzienlyk gefchenk een optogt na den Keizer, als waare hy een Gezant, uit naam der E. Maatschappy te doen, 't geen ook meest van alle de Opperhoofden van tyd tot tyd vervolgd is.

Hy wierd A. 1639 door dien wakkeren Heer *François Caron* vervangen, die hier als zevende Opperhoofd gelegen heeft, en by uitteke een groot voortzetter van dezen handel geweest is, zich niet ontzien hebbende zelfs zyn leven in dienst der E. Maatschappy ontrent A. 1640, by 't oprigten van een steene gebouw, buiten 's Keizers wet, in de waagschaal te zetten (gelyk ons hier na uit de uittreksels van 't Japansdag-register blyken zal) hoewel hy maar de last van zyne oppergebieders gevolgd had.

Men wil, dat hy dooreenige vrienden aan 't Hof bericht van 's Keizers misnoegen gekreegen, en zich daar door van de dood, die by de minste weigering, al zeker over hem besloten was, gered heeft: Want anders stonden 'er al 20 Japanders klaar, (gelyk wy in de aantekeningen op de uittreksels uit het dag-register) hierna, No. 7 en Artyskel 5 zien om hem in stukken te kappen; maar hy, wetende, wat pot 'er voor hem te vier was, zei, zoo als de Keizerlyken Commissaris hem uit 's Keizers naam belafte dit gebouw af te breeken: 's Keizers last zal aanstonds volbragt werden; welk antwoord den Keizer, en de Japanders, wonder wel beviel.

Hy heeft in dat zelve jaar in Mey ook een opreize na den Keizer met uitmuntende geschenken gedaan.

Onder alle de vorige Opperhoofden is 'er geen geweest, die in de grondige kennis van Japan, en in 't voortzetten van den handel alhier, by hem te vergelyken was, gelyk ook de Japanders zelfs altyd, 't zy by zyn aanwezen, 't zy na zyn vertrek, met veel agting van hem gewoon waren te spreken, en dat met reden, alzoo hy een zeer fyn, doorslepen man, van een zeer net oordeel over allerlei zaken, en zeer naauwkeurig was in 't navorschen van alles, wat hem voorquam, waar door hy zig ook den weg tot het bekleeden der hoogste bedieningen naderhand gebaand heeft, alzoo hy zedert by zyn aanwezen op Batavia enige maanden buitengemeen Raad, naderhand by zyn wederkomst in Indiën A. 1643 Ordinaris of gewoon Raad van Indiën, en daar na Landvoogd van Tayouan, en Directeur Generaal, of algemeen bestierder van den handel van Indiën, geweest is.

V. DEEL.

In zyn tyd als Opperhoofd alhier heeft hy ook bewerkt, dat de Heer *Pieter Nuits*, geweest Landvoogd van Tayouan, van zyne langduurige gevankenis in Japan den 7den Juli vry geraakt is; maar wy zullen uit het bericht, 't geen hy A. 1642 aan haar Hoog Mogende gaf, veel netter kennisse zoo van hem, als van den staat van Japan, krygen.

Bericht van François Caron, wegens den Staat van Indiën, voor haar Hoog Mogende, als Commandeur der Retourvloot A. 1642, gedaan, meest in 't korte, doch wegens Japan uitvoerig voorgesfeld.

Hy maakte haar Hoog Mog. voor af bekend, dat hy de E. Maatschappy toen 23 jaaren in Indiën gediend had.

Benigt van Caron A. 1642 aan haar Hoog Mog.

Batavia.

Dit was by zyn vertrek zedert enige jaaren in stilstand van wapenen, en in rust geweest.

Malakka.

Dit was, niet lang geleden, door de onzen veroverd, en de sterfte, die hier bevorens zeer sterck was, begon hier nu wat op te houden.

Atsjien.

De Koning was hier overleden, en by gebrek van Kinderen, zyn Dochter als Koningin in zyn plaats gevolgd, die ons hare vriendschap aangeboden had.

Suratte, Persien, Choromandel, Banda, en Ternate.

In alle deze Gouvernementen, of Districten, stonden de zaaken noch gelyk bevorens.

Amboina.

Hier deden zich de zaaken gewenscht tegen de wederspannigen op.

Ceylon.

Hier was het noch zoo byster wel niet, alzoo de Keizer van Candi ons mistrouwde, en zyne onderdaanen ons zeer bedriegelyk handelden. Behalven dat de vereeniging nu tusschen ons en Portugal ons belette de hier ergens mede voort te gaan.

E Siam,

A. 1639.

Siam, Cambodia, Tonkin, de West-kust, en Bantam.

Deze waren noch in den zelven staat, als 't jaar te voren.

Tayouan.

Dit was nu volkomen van al het noodige tot de vesting-bouw voorzien, ook was hier alles tot een grooten handel geschikt, behalven dat ook de Christenleere by deze woefte Formosaanen ingang begon te krygen.

Japan.

Hy had over de 20 jaaren in dit Land geweest, daar hy eindelyk Opperhoofd geworden, en van waar hy in 't begin van A. 1641, op Batavia gekomen was, om daar verder zyne verlossing na 't Vaderland te bewerken, gelyk hy, gedurende zyn verblyf op Batavia ook 9 maanden in Radé van India als Lid, of als buitengemeen Raad, gezeten had.

Hy toonde haar Hoog Mogende, hoe wy door de Portugeesen by de Japanders zeer verdagt gemaakt zyn, als of wy maar Zee-roovers, banditen, en een weder-spännigé hoop, zonder Land, zonder Koning, Vorst, of eenige vaste levenswyze, waren, weshalven wy, na hun voorgeven ook, alzo wy geen inkomen noch levens-middelen hadden, genoodzaakt waren om met Zeerooven de kost te winnen. Dit had hy wel wederlegt, en de Japanders grondig van onzen staat onderrigt, doch egter bleven wy by dit volk, dat zeer argwanende, en voor alles bang is, noch al verdagt, hoewel hy hoopte, dat wy dit met 'er tyd nog wel te boven zouden komen, gelyk dit dan eindelyk ook by dezès Keizers Grootvader klaar bevonden wierd, enkelyk maar uit haat tegen ons, door de Portugeesen, onze vyanden, verbreid te zyn, dog die Keizer was nu dood, en de Portugeesen hielden niet op, om ons weer by den nieuwen Keizer zwart te maken, gelyk zy ook al eenigen ingang aan 't Hof gekregen hadden, waar door onze zaaken hier nu wat verminderd waren, te meer, als wy ter Zee eenige winsten op hen, of op de Tsjincezen, by 't veroveren van hunne schepen, deden, en de veroverde waaren dan in Japan quamen venten, of op Firando tegen zilver verruilden, waar uit de Japanders dan weer grond kregen om te gelooven, dat wy Zee-roovers waren, schoon zy dat voor ons nog quansuis ontveinsden.

Zedert dat nu egter dit buit-haalen van ons eenigen tyd opgehouden heeft, is

die quade gedachte der Japanders van ons ook zeer verminderd. Egter zou de Keizer ons al over lange geloofd en afgedankt hebben, zoo hy ons niet maar tegen de Portugeesen aangehouden had, om dus de Rotten voor de Katten bang te maken.

Zy seholden ons dan eens voor een schuim van alle volken, en voor menschen zonder eenigen Godsdienst; doch dan zeiden zy eens weer, dat wy zoo wel, als zy, Christenen waren, hoewel de Japanders ons voor niet minder, dan Christenen, hielden. In zelf dorsten zy ons als zy ons na onzen Godsdienst vraagden, en wy hen zeiden, dat wy Christenen waren, die in den Almagtigen Drieëenigen God geloofden) al lachende wel in 't aangezicht zeggen, wat zoud gy lieden van Christus, of van zyn geloove, weten, gy verstaat u veel beter op plunderen en rooven, dan op de zaaken van Godsdienst.

Dus nu begon de Keizer de Portugeesen, om 't verbreiden van hun geloove aldaar, en ons, om deze en gene kleine misdagen onzer bedienden tegen zyne bevelen (dat hy geenzins dulden wil) moede te werden, tragende zich dus allengskens van alle vreemdelingen te ontslaan, dat hy al voor lange gedaan zou hebben, zoo hy niet eenigzins daar door weerhouden was, dat hy door de vreemdelingen van verscheide waaren, die hy niet missen kon, en in zyn Land van nooden had, geriefd wierd. En dus woog dit laatste tot noch toe 't zwaarste hy hem. Ondertusschen had hy nochtans beslooten, om de Portugeesen ontrent Nangasacki op een kleen Eiland te plaatsen, en hen daar onder een gestrenge en scherpe wagt te houden, onder verbod van met de Japanders om te gaan, hen den handel alleen door en met gefworen Tolken toelattende, gelyk dat ook 's jaars 'er aan in 't werk gesteld, en tot noch toe zoo gebleeven is.

Enige jaaren voor en ontrent dien tyd groeide onzen handel in dat Ryk zeer aan, waar by de Japanders ondervonden, dat wy met zilver handelden, en niet meer met buit, gelyk wel bevorens, hier aan de markt quamen, waar door wy in dieper gunst by hen geraakten, en fraaije winsten deden, die ons te meer aanmoedigden, om deze trotse Natie dog maar in te volgen, en hen geen reden van misnoegen te geven, zoo dat wy 't alles 'er na schikten om hunne bevelen, hoe hard ook, maar sijn na te komen, om ons daar door by den Keizer, en by dit volk aangener te maken, gelyk hen dit ook in allen deelen zeer smakelyk voorquam.

Dit nu was ook de grond, waar op

de

1639. de Keizer voornam, om de Portugeesen (alzoo de Nederlanders hem rykelyk van alles, 't geen hy van nooden had, voorzien konden) uit zyn Land cenigzins te verdryven, en zich daar door van de vreeze, dat zy hunnen Godsdienst noch verder uitbreiden mogten, te ontfiaan.

Hier van maakte hy eerst een begin met de zelve op allerlei zichtbare wyzen zoo te plaagen, dat hy vastfelde dat zy, dit niet lang konnende harden, hun affcheid zelf wel verzoeken zouden; dog de Portugeesen verdroegen dit alles met een verwonderlyk geduld. Ook deden zy, in deze elenden zynde, hun best, om ons, als Christenen, mede in dat zelve war-net te helpen, waar toe zy hunne verloochende Paapen, en de Gouverneurs van Nangafacki (die ons meest altyd tegen waren, en hen begunstigten) gewoon waren te gebruiken, doende door de zelve gestadig zeggen, dat wy zoo wel Christenen waren, als zy, en dat wy in een en den zelve God nevens hen geloofden.

Deze zaak quam de Japanders in 't eerst zeer vreemd voor, gelyk zy die ook zoo niet ten eersten gelooven konden, ter tyd toe dat zy met ons zelf daar over gesproken hadden, al't welke, na hunne bevatting, dan daar op uit quam, dat wy, en de Portugeesen, een en den zelve boom des geloofs hadden, en dat wy maar als zekere takken van dien van malkanderen verschilden, waar uit zy dan voor ons ook ganfeh geen voordeelige gedachten behielden.

Over deze nieuwhet verheugden zich de Gouverneurs van Nangafacki, en deden ons daar mede aan 't Hof zeer veel nadeel. Ontrent dezen tyd deed zich ook de opstand in Arima en Amasa, door de Christenen veroorzaakt, op, na 't eindigen van welchen oorlog deze Gouverneurs van Nangafacki niet nalieten ons wederom by den Keizer zeer zwart te maken, hoewel de zelve, noch al vcinzende, des niet te min voortging met ons zeer wel te handelen, hoewel hy aan die zelve bestierders van Nangafacki, (onze gezworene vyanden) in der stilte mede last gaf, om dog wel na ons geloove en gedrag te vernemen, dat zy ook zoo quadaardig, als 't hen mogelyk was, door behulp der Portugeesen, deden, en waar van zy een opstel maakten, zoo als zy oordeelden ons by den Keizer den meesten ondienst te zullen doen, en dat zy dan, zoodanig van hen ondertekend, aan de Raaden des Keizers overzonden.

Deze lazen dit schrift zeer aandagtig, overwogen het, en besloten, na alles wel gewikt te hebben, dat alle onze dienften maar enkele veinzeren, en in allen deelen mede maar daar toe ge-

riekt waren, om even eens, als de Portugeesen, onder een schoonen schyn, zoo ras wy onze kans maar klaar zagen, ons oogwit als Christenen ook te beryken. Waar op hy toen in bedenken nam, om alle de Christenen eens klaps zyn Land te ontzeggen, doch stelde dat noch uit tot de komst der Nangafackische Gouverneurs aan 't Hof, die, na 't vertrek der Portugeesen, en na 't volbrengen van hunnen last, daar verschenen.

Na dat nu de Keizer alles met hen wel overwogen had, vond hy goed, om de Portugeesen voor altoos uit Japan te bannen, even gelyk bevorens ook met de Castiliaanen geschied was, en de Nederlanders met veel andre bepaalingen (daar wy bevorens niet van wisten) na Nangafacki te doen verhuizen na dat zelve Eiland, waar op zich de Portugeesen by hun laatste aanwezen alhier onthouden hadden, stellende daar enige byzondere en eigen Gouverneurs, die hen bestieren, en die zich ontrent de uitbreiding van hun geloove zoodanig van hen verzekeren zouden, dat men geen reden zou hebben, om daar voor te vreezen.

Egter hield de Keizer dit nog eenigen tyd in beraad, oordeelende het betcr te zyn, dat hy ons Japan moede maakte, en ons dus dwingen mogt, daar een walg van te krygen, en zoo van zelf ons afscheidt te verzoeken.

Dog eindelyk ziende, dat dit niet volgde, vond hy goed ons te belasten; met al onzen omslag van Firando op te breken, en na Decima te verhuizen.

Ondertusschen had de Keizer aan hem (Caron) den 10 Juli A. 1639, 200 schuitzen zilver (een gunst, noit bevorens aan de Portugeesen, en ook noit aan eenig ander Nederlander geschied) geschonken; en 50 dagen 'er na quam een der grootste Commissarissen des Keizers, *Siekingodonne* genaamd, om onze woning te slegten, en om meer andre zaaken te verichten.

Na myn vertrek (zeide de Heer *Caron*) belaste die Majesteit, dat de Nederlanders op of ontrent Nangafacki zich zouden nederzetten, zeggende, dat hy hen uit genade alleen toetstond in zyn Land te blyven, hoewel hy zich weinig aan hun verblyf 'er in liet gelegen zyn, waar by hy dan ook allengskens het momaangezicht begon af te liehten.

Alle deze onlydelyke quellingen en mishandelingen, hoe ondragelyk ook in zich zelve, hebben wy moeten verduren, om ons oogwit ontrent den aanwasch van den handel daar te bereiken, en om ons by den Keizer, en deze Natie, zoo aangenaam te maken, dat zy ons ten minsten als stille Koopliden zouden willen dulden.

A. 1639. Zoo ras nu de Japanders maar zullen vernemen, dat wy met de Portugeesen in verbond getreden, en met hen bevredigd zyn, zal het hier noch meer haperen, alzoo dit den Keizer ten uitersten mishagen, en hy gelooven zal, dat de Portugeesen, schoon dus gebannen, nu door ons egter met 'er tyd wel tot hun oogwit zullen geraken; weshalven niet anders hier van te wagten is, dan dat dit aan onzen handel hier den doodsteek geven, en dat de Keizer, om zich van deze vreeze te ontslaan, ons waarfchynelyk wel mede zyn Land ontzeggen zal. Dat ons de tyd verder zal moeten ontdekken.

Dit nu was wel het voornaamste dat dezen Heer te dier tyd haar Hoog Mog. wegens den Staat en onzen handel in Japan voorhield.

Crammer verving hem A. 1640. Hy bleef hier tot A. 1640, en is toen door de Heer *Coenraad Crammer* als agtste Opperhoofd vervangen.

Dit is die zelve *Crammer*, die A. 1626 den 20 October 's Keizers optogt van Jedo na Miaco gezien heeft, om den Dayro (zynde zoo veel als de Japanfche Paus, die wel eer Opperheer van dit Land was, en zich nu in die Stad onthoud) te gaan bezoeken.

A. 1641 den 10den. Februari wierd de Heer *Maximiliaan le Maire* als negende Opperhoofd, op goedkeuring van haar Edelheden, in zyn plaats voorgefteld, die den 11den Mey dezès jaars laft van den Keizer kreeg, om met al onzen omflag van Firando na Nangafacki op te breken, en na 't Eiland Decima te verhuizen.

Onze verhuizing van Firando na 't Eiland Decima A. 1641. Dit Decima is een zeer klein Eilandje, 't geen na de Stads-zyde 382, dog na de Zee-kant 714 voeten lang (loopende boogswyze zoo veel uit, als 't na de Stad toe inbuigt) en 216 voeten breed is.

Befchryving van 't zelve. In de breedte van 't zelve, na de kant van de Baay, zyn 2 groote Poorten, waar door alle waaren vervoerd werden, en in 't midden aan de Land-kant, in des zelfs lengte, is 'er een, waar uit men, over een steene brug, in de Stad gaat, daar ook altyd des Stadvoogds wacht, een Schryver, en een betalter is.

Deze wagt bestaat uit 2 a 3 perfoonen, die vermits zy dienaars van 's Keizers Stadhouders zyn, zich een groot gezag aanmatigen.

De Schryver, onder hen staande, moet alles aantekenen, wat 'er op, en van 't Eiland gebragt werd; dat ook door den voelder, of betalter, wel ter degen bevoeld moet werden, of 'er ook eenige verbodene en ter fluik verkogte goederen onder mogten schuilen, alzoo 's Keizers geboden niet mogen overtreden werden,

weike overtreders hy dreigd met de dood te zullen straffen, zoo maar iemand van hen zou tragten eenige goederen van ons heimelyk te koopen, en in de Stad te brengen. A. 1641.

Dit Eilandje nu is van de Waterpoort af tot agter toe met 2 reizen zoo woon- als Pak-huizen betimmerd, waar voor de E. Maatschappy jaarlyksaan de Japanders 19530 gulden aan huur betaald, hoewel zy in 't eerst of A. 1641 den 25sten October het zelve voor 5500 Thayl, of voor 8250 gulden (gelyk ons hier na uit het uittrekzel van 't dag-register blyken zal) gehuurd hebben.

Buiten deze wooningen, de Japanders toekomende, heeft de E. Maatschappy zelf in eigendom 2 groote schoone Pak-huizen, de Lelie, en de Doorn genaamd; mitsgaders een groote Kombuis, en Bottelary, een Tolken-huis, en een huisje, waar in de gevolmagtigden van den Stadsvoogd zyn, als onze fchepen lossen, en laden, die ook van 't aangebrachte, en van 't uitgevoerde, aantekening houden, terwyl de Huis-heeren der gemelde woon- en pak-huizen met meer andre perfoonen, van dit Eiland afhangeend, bezig zyn, om alles te doorfuffelen.

Dit Eilandje nu, rondom met planken omheind, vertoond het blad van een waaijer. In oude tyden wierden de Portugeesen hier op als gebannen, gelyk zy 't ook afgepagget, en in een redelyke goede ordre gebracht, dat zy meer voor ons (zoo 't by de uitkomst gebleken is, hoewel wy daar toen zeer weinig giffing op maakten) dan voor zich zelven, gedaan hebben, vermits die plaats, na dat zy uit Japan gebannen waren, in dit jaar aan ons tot een verblyf-plaats, en om ons Comptoir daar te houden, overgegeven is.

Behalven nu dat wy daar een fraaije Logie, en alles, dat tot onzen handel van nooden is, hebben, is 'er met 'er tyd ook een fraaije thuin aangelegt, waar in allerlei stal-boomen, van Persfiken, Abrikozen, Pruimen, Kerffen, en meer andre aangename vrugten zyn. In de Stad Nangafacki vind men ook Peeren; doch zeer weinig, en geen Appelen.

Tusschen dit Eilandje en de Stad is een smal water, waar over een brug van 150 treden in de lengte, en 50 in de breedte, legt.

Zoo ras daar 't anker voor Nangafacki geworpen is, moet al 't gefchut afgeblazen, en kruit, kogels, zeilen, fchuiten, en boots, aan de wal gebragt werden. Hoe wonderlyk de Japanders hier met ons leven.

Ten eersten zenden zy ook eenige Banjoozen aan boord, die alles, tot katten, honden, aapen, enz. toe, zeer net op-

1641. opnemen, en doen aantekenen, en dat moet by 't vertrek der ſchepen ook net weer uitkomen, of, zoo 'er enig dier, of menſch, komt te ſterven, daar van moet ten eerſten kennis gegeven, en dat dan afgeſchreven werden.

Ieder ſchip heeft voor en achter een Japans vaartuig, met twee Banjoozen 'er in, leggen.

Het is ongelooflyk, hoe ſlaafachtig onze Natic in zommige opzigten vandeze trotsé en hoogmoedige Japanders hier gehandeld werd, en dat om geen andre reden, als om dat men ons al mede, ſehoon niet geheel, altoos eenigzins, wegens den Chriſten Godsdienſt verdagt houd, hoewel zy wel weten, dat 'er groot onderſcheid tuſſchen onzen, en dien van de Portugeeſen, is, behalven dat zy ook zeer wel weten, dat wy daar om den Godsdienſt, of om de Japanders daar toe af te trekken, en over te haalen, geenzins komen; doch het volgende zal ons een netter gezicht en bericht van alles geven.

Japan-
onte
n van
c
epen
Vermits nu 't land van Japan zeer bergagtig langs zyn boorden, en ook vol Eilanden, klippen, en zandplatenis, waar door 't dan ook tot nog toe onbekend blyft, is men genoodzaakt altyd Schippers en Stierlieden, die daar bekend zyn, daar na toe te zenden, alzoó men daar anders geweldig lang, en met veel gevaar van de wal aan te doen, zwerfen kan; om dat de Eilanden, en uitſteken- de hoeken der bergen het gezigt van 't gat der Baay benemen, dat daarom te moeiljker is, om dat men nergens, dan te Nangaſacki, aankomen, behalven dat ook geen Japander by een ſchip, om het te recht te helpen, komen mag.

Zo nu door onkunde, of tegenwind, een ſchip of jonk onder de wal vervallen is, haalen zy den bodem met 40 a 50 wrik-ſchuitjens, ieder van vyf man, na de gemeene ankerplaats, en zoo 't een Tsjineſch, of ander vreemd vaartuig is, moet de Schipper of Koopman, zoo lang in een waecht-bark in verzekering blyven, tot dat zy met dien bodem in Nangaſacki gekomen zyn.

Om tydig kennis van de aankomſt der ſchepen te hebben, zyn op de bergen wagt-huiskens, van waar zy met vlaggetjes zienen, hoe veel ſchepen 'er zyn; 't geen zy in de Baay, zoo ras zy die in 't oog krygen, mede doen, en zenden viſſchers-barkjens met tyding na Nangaſacki, die, voorby Decima varende; een zeker vreugde-geſchreeuw, waar aan ieder een hooren kan, dat het zware ſchepen zyn, uitgalmen.

Zoo ras de Gouverneurs dit verſtaan hebben, werd het ons bekend gemaakt,

A. 1641.
en verzogt, om, na 't oud gebruik, de brieven van waarſchouwing met eenige Hollanders aan de Scheeps-Officieren te zenden, en te gelyk ook om de E. Maatſehappy's brieven, factuuren, het getal der ſchepen, de monſter-rol, enz., af te haalen.

De waarſchouwing beſtaat daar in, van aan de hoofden der ſchepen kennis te geven, dat zy goede zorg dragen, om dog alle boeken, waar in prenten ſtaan, de Roomſche Godsdienſt rakende; by den andren te zamelen, om die, nevens alle andre heiligen, paternoſters, roozenkransjens, gemunt geld, en verder alles, dat tot dien Godsdienſt maar eenigzins betrekking heeft, in een ton by een te kuipen, eer die onder 't oog der Japanders komen, alzoó dat veel zwaarigheden geven zou.

Dus moeten, om diezelve reden, ook alle brandewyn-kelders wel nagezien, en op der zelve prenten wel gelet werden, waar beneven ook 's Keizeis wagen in de engte der Baay geplaatſt zynde, in 't voor by zeilen, met het losbranden van 't geſchut ter eere der zelve, moeten gegroet, en dat mede voor de Gouverneurs, en voor de vlag der Hollanders, zoo ras het anker gevallen is, gedaan moet werden.

De Hollanders nu, te rug gekomen zynde, brengen geen papieren mede; maar die moeten eerſt door den Opperbanjoos, die met een andre bark, om opzicht over 't ganſch werk te hebben, gevaren is, by den Gouverneur gebragt werden, die kort 'er aan die papieren na 't Opperhoofd zend; zomtyds de zegels los makende, ten bewyze dat de oude ordre, om zulks te moeten gedoogen, noch levendig gehouden werd; om dat de Paapen, ten tyde der Caſilianen gebannen zynde, noch aan hunne vrienden ſchreven, en in die brieven veel ontdekking van 't Pausdom wierd gedaan. en ook wel Roomſche prentjens, Reliquien van heiligen, enz. daar in gevonden zyn.

Terwyl de ſchepen naderen, geeft het Opperhoofd 't Cargaſoen aan de Tolken op, nevens 't nieuws der Vorſten en Staten van Europa, welk laaſte een onveranderlyke ordre is, waarom ook alle jaar zoo een lyſt der nieuwe tydingen van Batavia gezonden werd.

De ſchepen, ten anker gekomen zyn- de, leggen digt voor de Stad, en onder Decima in een ſehoone Baay, en rondom in 't gebergte, 't welk tot over den rug, daar 't maar kan bezaaid werden, alomme met allerley Koorn bezet is. In de Stad, die ontrent zoo groot als Dordrecht is, zyn veele Tempels, en twee tot dienſt der Tsjineſen 'er onder, in 't hangen van 't gebergte gelegen, en waar

A. 1641. by ook de graven der Japanders staan, die een zeer fraai gezicht van verre geven.

Zoo ras het anker gevallen is, gaat 't Opperhoofd na boord, om zynen vervanger af te halen, die, zoo wel als de mindren, zonder pragt, en zonder degen, aan land komt; dog alvorens werd 'er door hem, met de Banjoozen, Tolken, en een menigte van Japanders in vaartuigen zynde, ontrent onze schepen ordre gesteld, om aanstonds de schuiten, en boots te laten dryven, die dan met een kleen schuitje in een waterken, 't geen 't Eiland van de Stad afscheid, gesleept werden.

Het bos-kruit werd wel geheel afgevorderd; dog maar ten deele (dat zy ook wel weten, en by oog-luiking laten doorschieten) aan hen gegeven, 't geen daar na, nevens 't boeken-vat, met stroouwen omwonden, en door de Japanders verzegeld werd, alwaar 't dan, zonder het te keeren, in een Pak-huis tot het laatste oogenblik des vertreks geborgen werd. Men geeft hen wel magt om in 't kruit-gat te gaan; dog geen Japander is daar toe te brengen.

Ondertuffchen werd de monster-rol vertaald, waar in de naamen en de ouderdom der perfoonen, man voor man, uitgedrukt staan, en die ook net nagegeld werden, gelyk mede van 't vee, en gevogelte, alzoo dat zomtyds van de Lands-grooten gevorderd werd.

Daar na werd 'er een Placeaat aan de mast geflagen, en 't volk voorgelezen, wat zy op lyf-straf, en verlies van hun leven, hebben na te komen, zoo aan boord, als aan de wal, alzoo de Opperhoofden, na 's lands wetten, voor alle de overtredingen der mindre moeten verantwoord.

Daar na werd alles zoo spoedig, als 't mogelyk is, na 't Hof bekend gemaakt, en de lyft der Koopmanschappen na de groote Koopsteden gezonden, van waar dan Gecommitteerde groote Kooplieden afkomen, die jaarlyks de prys op de waaren stellen, en de zelve onder 't oog der Nangafackise Borgermeesters waardeeren, en opnoemen, wat bezwaring op ieder soort van goed als een tol, of regt van den Keizer, en van de Gouverneurs gesteld werd; een zaak, voor de E. Maatschappy zeer schadelyk, alzoo zy op de grove waaren dikwils 60, 70 ja 100 ten 100 tot ten tol of belasting stellen, waar van de Stad Nangafacki, die alleen van onzen Koophandel, en die der Tsjineezen, bestaat, een groote somme tot haar onderhoud, en tot dat der Tempels, trekt, behalven dat ook de vier andre Keizerlyke Steden, Jedo, Ofacca, Miaco, en Saccay, daar mede hun deel van hebben.

A. 16. Als nu de schepen lossen zullen, zoo komt 'er een Schryver, die den Gouverneur verbeeld, met eenige Opper-en Onder-Banjoozen op 't Eiland, die aan de Water-poort zitten. Deze Schryver nu steld op alles ordre, en is van zoo veel aanzien, dat ieder Japander voor hem met 't aanzigt voor over op de mat nederlegt, zoo lang hy tegen den zelve spreekt, terwyl hy alles met een grootte destigheid, en volgens hunne naauwbepaalde ordre bestiert, blyvende daar tegenwoordig, zoo lang 'er gewerkt werd.

De Opperhoofden, en hun tweeden, moeten die Heeren, daar zyzitten, komen verwelkomen, staande een weinig gebukt, en verzoekende met 't werk der E. Maatschappy te mogen voortgaan, gelyk zy, na de ontlofing, ook op de zelve wyze hen moeten komen bedanken; het welk zy zoo ook met ieder schip in 't byzonder moeten doen.

Het tweede schip werd door den Geheimschryver en Gedeputeerde Banjoozen, enz. van den tweeden Gouverneur geloft; het derde weer door volk van den eersten Gouverneur, en zoo vervolgens by verwisseling.

Op ieder schip, dat geloft werd, zit een Onder-Geheimschryver, of Banjoos, die by alle voorvallen ordre aan boord geeft; de pasjens der na land varende teekend, of merkt, en de te ruggekome nazien doet, of aantekend, om dan 's avonds, by 't tellen van 't volk, geen misflag te begaan.

Ager ieder schip werd ten eersten een wagt-bark geplaatst, waar in 10 a 11 man, nevens een Banjoos, zyn, die by beurten waken, om den sluikhandel der onzen te beletten; dat even zoo ook aan de Jonken der Tsjineezen gefchied.

Niemand mag, zonder verlof der Land- of Scheeps-Overheden, na of van boord varen, en werden van ieder schip de meeste Officieren aan de wal geordonneerd, om met de borsten van de pen, als Gecommitteerden, in de Pakhuizen dienst te doen.

Als 't schip los is, mag niemand meer van of na boord varen, en 't gemeen volk houd men, zoo veel als 't mogelyk is, van de wal; te meer, alzoo alle de Europeanen aan de tafel der E. Maatschappy, diens ongelden egter zwaar genoeg vallen, gelyk zygd moeten werden. De Schippers, Onder-Kooplieden, en eenige der oudste Boekhouders, eten by 't Opperhoofd op de boven-zaal; dog de Assistenten der schepen, Opperliedden, Opperwondhealers, en mindren, eten beneden by den Dispensier, die daar Hoofd is. De Boots-schie-lieden, konstapels, Botteliers, en andre kleene hoofden, eten onder opzicht van den Bot-

Bottelier. En 't verder overfchot krygen de Matroozen.

De ontloffing der fchepen gefchied met 4 Tsjampans der E. Maatfchappy, en alles werd net geteld, en aan land herteld; ook alles na de loffing, om te zien of 't overeenkomt, weer opgenomen. En hoewel 't 'er vry fchielyk en ruw toegaat, werden 'er egter geen zaken van belang overgeflagen.

De goederen van byzondere perfoonen gaan met 't goed der E. Maatfchappy aan de wal, en, daar na geforteerd zynde, werden die in een byzonder Pak-huis gebracht, van waar alles, dat geen Koopmanfchap is, na ieders kamer door byzondere arbeiders gebragt werd; maar alle handel-waaren blyven onder 't beftier van 12 Tolken, en eenige mindre bedienden, die buiten 't oog van onze bedienden dien handel beftieren, dog onder 't hooger gezag van d'opper-Tolken der E. Maatfchappy, die, zomen zegt, van alles altyd aan de Opperhoofden kennis geven, hoe zy de 40000 Thayl, die de Japanfche Regeering tot den handel aan de byzondere bedienden van ons toeflaat, hebben verdeeld, fchoon deze noit weten willen, dat zy zich daar medebemoeyen; en hoewel dit by de hooge Regeering van Indiën, en ook in 't Vaderland wel zeer qualyk genomen werd, zoo is daar in niets te veranderen, onder voorgeven, dat de Japanders dit zoo verftaan, om veele huishoudens in de Stad hier door te onderfteunen.

De prys der particuliere goederen is doorgaans wel ½ minder, als die van de E. Maatfchappy, om dat de bezwaring zoo veel hooger werd gefield; tot voordeel van zoo velen, die 'er van trekken moeten; ook moeten alle particuliere ongelden hier uit betaald werden.

Ook werd door de Gouverneurs (tot een zoetigheid voor de Dienaars die op de kamers der Nederlanders paffen) aan die Dienaars der Nederlanders toegeftaan, het overfchot van de Koopmanfchappen hunner meesters, op den naam van een gefchenk, by accoord te mogen koopen, dat in zich zelven noch zoo al iets be loopt, en waardig is.

De Compagnie heeft 'er geen nadéel by, dan dat die goederen met hare fchepen vracht-vry hier komen: want zoo de Hollanders deze 40000 Thayl niet hadden, zouden de Tsjineefen daar mede doorgaan, gelyk dat menigmaal blykt, dat 'er zoo veel niet is, als dat kapitaal bedraagt, en zelf werd het te kort komende van de Compagnie (dat wel gebeurd) aan de Tsjineefen gegund.

Aan de Compagnie werd jaarlyks toegeftaan, om aan fluk- en pond-goederen 300000 Thayl te verkoopen, (mits dat

'er voor 100000 aan Tsjineefche, Ben-gaalfche, en Perfiaanfche zyde zy) en dan nog daarenboven 80000 Thayl op de naam van ruiling tegen flaaft-koper; dat de naam van koop niet dragen mag, mits het in voordeel aan Nangafacki is vergund, het welk dan te zamen 380000 Thayl, a 70 fluivers ieder, off 1330000 uitmaakt.

Als nu de fchepen ontladen en de goederen in de Pakhuizen geborgen zyn, komen de voornoemde Kooplieden uit de grootte Keizerlyke Steden alles uitzoeken, dat tot de Hooffche en Nangafackifche gefchenken dienen moet, dat tot 't vertrek der fchepen byzonder gehouden werd.

Daar na werd beraamd om den toondag te houden, 2 dagen voor de eerfte verkooping. Deze beraming werd onder 't beftier der Stads Borgermeesters gedaan door den Japanfchen Eilands-Raad, die beftaat in 2 Ottona's, of opperfte zorgdragers, anders, Eilands-Borgermeesters genaamd (die nacht en dag beurt om beurt op Decima de wagt houden, en 't beftier hebben over de mindre Japanders, om alle ongeregelheden te fluiten, als ook om de brandgereedfchappen in ordre en gereed, ook om de huize en ftraaten net en wel te houden) de wachters die by nacht waken, om alle uren met 2 langwerpige houtte blokjens de uren te doen rond flaan, en na 't vuur en licht laaten zien, dat de flaven s'avonds al vroeg moeten uitdooven, om alle gevaar van brand voor te komen. Zoo ras 't fterk begint te waaijen, gaan zy geduurig rond, en op de galderyen, daar de Matroozen flapen, vifiteren, gedoogende geen licht by nacht, als by de voornaamfte menfchen, die zy dan ook de zorge aanbeveelen.

Zy werden verkoren uit de eigenaars der huizen, en pakhuizen, kafferoffen genaamd, die met hun bybeurten te waken jaarlyks van ons voor 't gebruik van 't geheel Eiland 19500 gulden trekken, waar onder dan ook 't Pak-huis aan de overzyde van de Baay, daar 't kruit in legt, begrepen is.

Twée dwars-kylters zitten mede in dien Eilands-raad. Deze hooren en zien, en hun plicht is, om van alles aanteekening te houden, en daar af aan de Gouverneurs verflag te doen, zoo wel van 't gene die vergadering mede, als tegen gaat. Ook geven zy in de ordinaire zaaken van beftiering raad, en een van hun beiden moet altyd in de negotie-tyd op 't Eiland wizen, om de ordre der Geheimfchryvers, enz. gade te flaan, en op te volgen.

De verdre leden van den Raad zyn de 4 opper- en de 4 onder-Tolken; dog de laaftte hebben niet veel te zeggen; maar de eerfte konnen goed en quaad doen.

Deze

A. 1641. Deze alle besluit genomen, of ordre ontfangen hebbende, komen te zamen met onze Raads-vergadering tot een volkomen besluit over 't noodige.

Beschry-
ving van
Decima. Het Eiland Decima legt aan de zuidzyde der Baay, is in 't jaar 1636 gemaakt, en als een blok van de Stad afgestoken, om tot een opsluiting der Portugeesen te dienen.

Compagnies Opperhoofd in Firando beschryft heel schimpende in zyn dagregister, onder dato 29 Juli 1636, dat dit Eiland voor die Natic wierd opgemaakt, als een foort van een gevangenis, niet konnende denken, dat het ons, na 't verbannen der Spanjaarden en Portugeesen A. 1641 ter wooning even zoo, als hy van hen geschreven had, zou aangewezenen werden.

De Water-poort gesloten zynde, werd die verzegeld, en de Pak-huizen, daar de syne waaren in leggen, werden desgelyks behandeld, welke verzegeling der Pak-huizen eerst over 12 jaaren opgekomen is.

Nu kan niemand meer by ons komen, dan door de Land-poort, en ook geen andren, dan de Eilands-bedienden, als de Japanse Raad, de Companadoors, die de kost en andre benoodigheden verzorgen, benevens andre Dienaaren, Leerlingen, enz. die alle (niemand uitgezonderd) aan 't lyf betaft werden, zoo menigmaal als zy in of uit die poort gaan, dat ook de Nederlanders, van of na boord gaande, onderworpen, en waar van alleen de z Opperhoofden, en de tweede persoon, bevryd zyn.

In die Land-poort zitten z Stads-Banjoozen, een Schryver, en een Man, die alle uit- en ingaande perfoonen en goederen naziet, en nauwkeurig onderzoekt, en die ook alles, wat 'er voorvalt, aantekend.

Noch is 'er een Collegie, of vergadering van de geld-kamer, die de negotieboeken der Japanders houden, en die den geheelen handel, wegens 't geen aangebracht, en hier uitgevoerd werd, net inboeken, ieder Koopmans deel byzonder rekenen, 't geld 'er voor ontfangen, afpakken, en, 't geen de E. Maatschappij toekomt, geven zy in beslotene bondels van 100 coebangs, op 't vertrek der schepen over, die dan na Choromandel, of elders, werden vervoerd, om die te zuiveren, waar voor zy dan ontrent 6 Ryksdaalders (schoon zy hen voor 10 Ryksdaalders ieder aangerekend zyn) in kas krygen, om dat de Japanse munt zeer vervalscht is, die echter de E. Maatschappij zoo, met of tegen wil, moet aannemen.

By ieder schaal is een van deze maats in 't gezelschap van een Caseros geoom-

mitteerd, om toe te zien nevens z gecommiteerde Hollanders, dat 'er wel gewonnen werd, alzo men wederzyds nette aantekening van de ponden houd, waar van door de onzen aan den tweden persoon, en door die andren aan die van de geldkamer s'avonds een net schriftelyk berigt gegeven werd.

De verkoopning geschied met 't inleggen van briefjens, in 't bywznen der z Banjoozen, 1 Stads Borgemeester, en de andre Raadslieden van 't Eiland, terwyl de Opperhoofden, en de tweede, daar tegenwoordig zyn, om de verkoopning, nevens die van de geld-kamer, aan te teekenen.

Als alles zoo verre verkogt is, dat de huiden, vellen, en buffels-hoorns zullen verkogt werden, springen alle de Kooplieden met 'er haaft van de verkoopplaats, als of zy de droes zagen aankomen, om plaats voor die lieden, die daar in handelen, te maken: alzo niemand met hen eten, drinken, of omgaan wil, om dat zy vilders zyn, die met doode kringen omgaan, 't gerecht ten dienst staan, en beuls-werk doen moeten, waarom zy ook voor de verachtste menschen in Japan gehouden werden, gelyk ook niemand hier zyn Kinderen den lederhandel leeren laat, of hy moet met eenen genegen zyn hem ook beul, rakker, of iet diergelyks, te laten werden.

En blyk van veragtelijke behandeling heeft men ook, als onze Opperhoofden na den Keizer gaan, om hunne eerbiedigheid, en overgave van 't geschenk uit naam der E. Maatschappij, te doen, want dan moeten zy (zoo men my berigt heeft) zoo lang in de gehoorzaal op een mat tegen de grond met het hoofd, zonder op te mogen zien, nedergebukt blyven leggen, tot dat de Ryksraad geroepen heeft: *de Hollandse Kapitein doe zyne eerbiedigheid*, en dan werd hy gewaarschouwd, van op te mogen reizen, waar by nu in de later jaaren nog andre zottigheden gekomen zyn, die zy voor den Keizer, eer zy vertrekken mogen, moeten aanrechten, waar van wy hier na breeder spreken.

Indien 't waar is, 't geen men my 'er af bericht heeft, moeten zy voor een gemeen Edelman gebukt gaan, en als de Stadsvoogd van Nangafacki uitgaat, moeten zy allen uit de weg gaan, en, als zy met hem spreken zullen, bukken, en terwyl de Opperhoofden maar bukken, moeten de Tolken geheel tegen de aarde nedergebukt leggen; behalven dat deze Tolken niet meer, noch iet anders, vertolken durven, dan 't gene zy weten, dat den Stadsvoogd niet mishagen zal; schoon deze Stadsvoogden, by een optocht na Jedo, zelfs zeer weinig

van de andre grooten geagt, en verpligt zyn dan al het noodige te verzorgen.

Egter is het zeker, dat het voornaamste van den handel van hen afhangt, en over hunne gestrengheit (sehoon zy die veel te veel plegen, en 't Hof niet weinig in alles blindhokken) te klagen, zou zeer gevaarlyk zyn, hoewel 'er voorbeelden zyn, dat, om zeer geringe zaken, buiten 's Keizers weten verrigt, en overzig genomen, zy zich den buik hebben moeten opsnijden.

Door deze gestrengheit is 't, dat de onzen maar eens des jaars op zekerendag van hunne Jaar-markt, in de Stad mogen komen.

En egter hebben zy de stoutheit wel gehad, om deze en gene Commissarissen van 't Hof, nu en dan daar gekomen, en 'er na vragende, tegen hun beter weten aan, wys te maken, dat wy in de Stad konden gaan, als 't ons maar belieft, dog dat het onze eigen genegenheit was, zoo op dit Eilandje te blijven.

Al wisten zy, dat een schip noch zoo lek was, zullen zy, als de tyd van 't vertrek, by hen na hun bygelooove vastgesteld, gekomen is, niet toe laten, dat het ontladen en verholpen werde; maar in tegendeel al waaide het dan een storm, zoo werd alles, dat zy aan land genomen hebben, op ieder schip aan boord gebragt, en zy moeten in Zee, al zou het nog zoo gaan, waar door ook de E. Maatschappij nu en dan al een slegt gesteld schip (gelyk onder andren 't schip Spaaren A. 1697) verloren heeft.

Wy noemen 't schip Spaaren, om dat de Heer de Vos (toen Opperhoofd hier) met veel ernst de slegten staat van dit schip aan de Japanders voorgeteld, en verzogt had, dat het wat mogt vertimmerd, en verholpen werden.

Het was 'er zoo verre vandaan, dat zy dit zouden toestaan, dat zy 't zelve in tegendeel zonder uitsel, na dat de gezette dag gekomen was, deden vertrekken, gelyk het ook in Zee gebleven en vergaan is; en, of dat nog niet genoeg was, hadden die onmenchelyke beeren noch de stoutheit, om na Batavia over dezen braven Heer, alleen wagens dit gedaan verzoek te schryven, dat zy wel lyden mogten, dat hy daar weder quam, maar dat hy zig slijpter na de Japanse wetten in dezen schikken moest; maar hadden zy dien Heer zyn redelyk verzoek ingewilligd, zoo had de E. Maatschappij, na allen schyn, 't schip Spaaren niet verloren; van hoedanige gevallen wy meer staaltjes zouden kunnen geven.

Zyn dat geen onverdragelyke geweldnaryen, om welke zekerlyk een volk, zoo edelmoedig, als die wakkere Bata-

viers, Japan al lang had moeten verlaten, A. 1647 zonder zig, om een hand vol goud (dat nu al vry sterk begind vervalscht te werden) zoo lang te hebben laten ringeloooren.

Ook moeten alle boeken, prenten, Hollands geld, of wat maar eenige aanstoot aan de agterdochtige Banjozen geven kan, aan een kant gedaan, in een vat gekuipt, en verzegeld na land gebragt werden: want zoo zy hier of daar, by ongeluk, maar een Christus aan 't kruis, of iet diergelyks, verbeeld zagen, zouden zy ten eersten vaststellen, dat wy Portugeesen, of dat 'er zulken in 't schip waren, en dan was 't met dat schip, en alle, die 'er in waren, zeer slegt gesteld, behalven dat wy dan ook zekerlyk daar uit zouden hebben.

In oude tyden moest ook het roer van 't schip na land; dog men heeft dat naderhand in Holland zoo doen maken, dat het onmogelyk kan uitgehaakt werden, of 'er af te krygen is; weshalven zy 'er dit nu maar aan laten blyven.

Dat nu ons volk, in Jedo gekomen zynde, na 't doen van de gewoone eerbiedigheit, ten gevalle van den Keizer en zyn Raaden, nog honderd andre zottigheden moet aanrechten, zullen wy hier na breeder in een opreize derwaards gedaan, vertoonen.

De Opperhoofden zelf plagten dat al mede te moeten doen; dog nu niet meer; maar de gemeene lieden doen het egter tot nu toe nog.

Eer wy van dit Decima afscheiden, moeten wy hier nog byvoegen, dat men daar vry slordig, en openbaar, eenige jonge hoeren (wel uitdrukkelyk daartoe opgevoed, en die gemeenelyk *keesjes* genaamd werden) aanhoud, die men uit de Stad Nangafacki (daar men 2 beflottenne, en by den Land-voogd toegelatene, straaten, Jammamats, en Juriamats genaamd, met deze diertjes heeft) s'avonds op 't Eilandje brenge, en die dan, zeer kostelyk gekleed, en van een kleen meisken (die zy gemeenelyk *kaperijes* noemen) verzeld zynde, komen aanstryken, om zich daar, voor rekening van haren Heer, voor 2 Isebotjes of 5 Ryksdaalders; aan de vuile wellust, 't zy van een Hollander, 't zy van een Tsjinces, of wie 't zy; over te geven.

Die zoo veel geld op eenen nacht winnen, dat zyn al van de grootste Hoeren, en die meisjens, die zy by zich hebben, dienen om hun nu en dan te waaijen, en werden gehouden, om tot dat vuil bedryf met 'er tyd al mede gebruikt te werden. Zommige van deze *Keesjes* blyven hier ook by dag wel over; dog dan werd haare spys, voor 6 maas, of 42 stuivers uit de Stad gebragt.

A. 1641. Dit zyn gemeenelyk Borgers Dogters, met welker Ouders het verloopenis, en deze werden zelf ook van haare Ouders daar toe by deze en gene Roffiaanen wel besteed.

Zy werden in een Ganga, of draagzel, na dit Eiland gedragen, hoewel zommige daar ook wel te voet komen.

In kleeding (die ongemeen kostelyk is) gaan zy de gemene Borger Vrouwen verre te boven.

De Hollanders huuren deze Vrouwen lieden, voor zoo lang zy daar hun verblyf hebben, en dan betalen zy hen in eene reis (zoo zy zoo veel bezitten) af; dog zoo zy dit niet können betalen, moet het Opperhoofd (zoo my van oude Japans-vaarders bericht is) daar zorg voor dragen. Ook werd 'er by alle de bedienden aldaar wel een penning, by een colecte of inzameling, voor zulk een tot dit vuil-gewin uitgelegt.

Het godloofte van dit godloos en onruchtig bedryf is, dat 'er (zoo my op myne uitdrukkelyke vrage, waar de Kinderen, daar af voortkomende, blyven, geantwoord wierd) noit Kinderen van dit schendig bedryf mogen voortkomen, alzoo de Hoeren-waard daar zyn rekening niet by vinden zou.

Op deze vuile wyze leefd men daar onder 't oog, en mede-weten van 't Opperhoofd, en zulke gruwelen, over welke God hen allen noch eens rekenschap afeischen, en rechtvaardig straffen zal, werden aldaar met mede-kennis der Overheit niet alleen geduld; maar zeer waarfchynelyk van hen al mede bedreven, behalven dat zy, door 't openbaar verloochenen en verlaten van hunnen Godsdienst uit vreeze voor de Japanders, den rechtvaardigen toorn Gods zichtbaar op zich laden, diens dienst men omgeen reden in de wereld behoord te verlaten.

Na dezen buiten-fprong, om Decima; en 't leven aldaar nevens eenige andre byzonderheden, daar toe eenigzins betrekelyk, te beschryven, zullen wy nu weder voortgaan met de Japansche Opperhoofden, zoo als zy vervolgens hier gelégen hebben, aan te wyzen:

Na dat nu de Heer *le Maire* hier tot in 't laatste van 't jaar 1641 gelezen had, verving hem de Heer *Johan Elserak*, als tiende Opperhoofd, en hy bleef hier tot den 28sten October A. 1642.

Hy wierd op dien zelven tyd door de Heer *Pieter Antoniszoon Overtwater* vervangen, die als 't elfde Opperhoofd hier tot den 14 October A. 1643 gebleven is.

De Heer *Elserak* quam toen, als het twaalfde Opperhoofd, weer in zyn plaats, en onder den zelven is 't geval van Schipper *Henrik Corneliszoon Schaap*, en den

Elserak
A. 1641
Opper-
hoofd.

Overtwa-
ter A.
1642.

Elserak
A. 1643
Opper-
hoofd.

Onder-Koopman *Willelm Byleveld* in dit A. 1644. zelve jaar gebeurt, die den 3 Februari met 't schip *Castricum* van Batavia gezeild, en op de wal van Japan ontrent de Stad *Nambo* vervallen zynde, nog veel spels gehad hebben, eer zy, die met nog 8 Matroozen gevangen na Jedo gebragt wierden, op vrye voeten geraakten.

Het ganfch geval heeft men by *Montanus*, en 't komt ook hier na wydloopiger voor, voor zoo verre het betrekking tot eenige uittrekfels uit het dag-regifter, hier na volgende, heeft.

Deze lieden wierden meest op de voorspraak van dezen Heer *Elserak* verloft, en zouden anders mogelyk nog veel moeite gehad, en 'er noch lang gezeten hebben.

Hy bleef hier tot het jaar 1644, en Over wierd weer door de Heer *Overtwater*, alster A. 1644. dertiende Japans Opperhoofd, den 14den November vervangen.

Hy nam hier den handel zeer naarstig tot A. 1645 waar, en is hem den 30sten November de Heer *Reinier van Tsum*, als veertiende Opperhoofd gevolgd.

Niet onder dit Opperhoofd (zoo men my qualyk bericht heeft) maar onder *la Maire*, is dat godloos gefchrift eerst opgesteld, dat onze Natic, daar eerst aangekomen zynde, gemeenelyk voorgelezen werd, en waar by zy gewoon zyn hunnen Godsdienst, ten welgevallen der Heidenfche Japanders, als voor een tyd te verloochenen.

Deze bleef het tot den 27sten October A. 1646, en is toen de Heer *Willelm Versteegen* (welkers aanmerkingen over de zaaken van Japan hier na volgen) als vyftiende Opperhoofd in zyn plaats gekomen.

Hy heeft dit Comptoir met zeer veel waargenomen, en is toen door de Heer *Frederik Coyett*, als zestiende Opperhoofd, vervangen.

Deze bleef het tot den 8sten November A. 1648, en toen is de Heer *Dirk Snoek*, als zeventiende Opperhoofd, in zyn plaats gekomen, die den handel met al zyn vermogen sterk voortgezet heeft.

Hy bleef het tot A. 1649, in welk jaar haar Edelheden uit inzigt, dat de Keizer van Japan de 10 Hollanders van *Castricum*, op de Heer *Elserak*'s voorspraak, hünne vryheit weer gegeven had, de Heer *Pieter Blokbovius* als hunnen Gezant aan dien Vorst afzonden, om hem voor deze bewezene weldaad te danken, en hem een heerlyk gefchenk tot erkentenis, uit naam der E. Maatschappy, over te leveren.

Zy vonden ook goed, alzoo die Heer, op zyn vertrek van Batavia den 28sten Juli, zick was, hem den Oppér-Koopman, Die by zyn overlyden, door Pri- man,

man, den Heer *Andries Frisius*, als tweeden van dit gezantschap toe te voegen, en om hem, zoo hy mogt komen te overlyden, te vervangen.

Hy stierf op de reize, eer hy in Japan quam, wierd 'er gebalfemd gebragt, en daar zeer statelyk begraven, terwyl de Heer *Frisius*, als Gezant, den optogt dede, zynde van de Heer *Antoni van Bronkborst*, als tweede in 't Gezantschap, gelyk men dat in 't breede by de Heer *Montanus* zien kan, ondersteund.

De Heer *van Bronkborst* verving ook den Heer *Snoek* den 5den November A. 1649 als 't agthiende Opperhoofd van Japan, en bleef hier tot A. 1650.

Hy wierd in dit zelve jaar, den 24sten October, door de Heer *Pieter Stertbeemius*, als 't negentiende Opperhoofd, vervangen, een Heer, die ongemeen veel tot het voortzetten van den handel gedaan, en dierhalven zyn tyd met veel roem alhier tot den 1sten November A. 1651 doorgebracht heeft, dat ons hier na, by zyn net bericht wegens Japan, noch blyken zal.

De Heer *Adriaan van der Burg* was op dien zelve tyd, als 't twintigste Opperhoofd, zyn vervanger, die hier tot den 3den November A. 1652 bleef, en in wiens plaats toen de Heer *Frederik Coyett* gekomen is. Hy was het eenentwintigste Opperhoofd, en bleef hier tot den 10den November A. 1653.

De Heer *Gabriel Happart*, het tweentwintigste Opperhoofd, verving hem. Hy bleef hier tot den 31sten October A. 1654, en wierd toen gevolgd van de Heer *Leonard Winnings*, die hier als het drie-en-twintigste Opperhoofd verscheen.

Hy was (gelyk ook zyn Voor-zaat) een man van groote bequaamheit, en die dit Ampt met veel yver tot A. 1655 waarnam.

Hy wierd toen door de Heer *Johan Boucheljon*, als vierentwintigste Opperhoofd, vervangen.

Deze Heer heeft zyn Ampt hier met zoo veel roem waargenomen, dat haar Edelheden (gelyk wy in 't vervolg zien zullen) hem waardig gekeurd hebben, om hem de eerste van alle Opperhoofden driemaal als Opperhoofd herwaards te zenden.

Hy bleef deze eerstemaal hier tot A. 1656, en wierd toen door de Heer *Zacharias Wagenaar*, als 't vyfentwintigste Opperhoofd vervangen.

Deze Heer, den 11den Juli dezes jaars na Jedo gegaan zynde, woonde daar, met het uiterste levens-gevaar een afgruyzelyken brand by, uit welke hy zich nog zeer gelukkig, terwyl 'er wel 100000 menschen verbrand waren, quam te red-den.

Hy nam de zaaken met veel yver tot A. 1656; A. 1657 waar, en wierd A. 1657 door Bouchel- de Heer *Boucheljon*, als het zesentwintig-^{jon 1657,} ste Opperhoofd van Japan, vervangen.

Hy bleef hier tot A. 1658, en toen ^{Wage-} ^{naar 1658} quam de Heer *Wagenaar* weder, als 't seventwintigste Opperhoofd, in zyn plaats.

Deze Heer nam hier de zaaken der E. Maatschappy met veel ernst, en met een net doorgezicht van alles, wat 'er aan 't Hof passierde, tot A. 1659 waar, en wierd toen wederom door de Heer *Johan Boucheljon*, als 't agtentwintigste Opperhoofd, vervangen.

Hy hield het hier met veel roem, na Bouchel- dat hy verscheidemaal voor den Keizer ^{jon 1659,} verscheenen was, tot A. 1660, en wierd toen door de Heer *Henrik Indyk* vervan- Indyk gen, die hier als het negentwintigste ^{1660,} Opperhoofd verscheen, een Heer, die de Japanders met zyn gedrag veel genoeg en gegeven heeft.

De Heer *Dirk van Lier* quam hier A. ^{Van Lier} 1661, als het dertigste Opperhoofd in ^{1661,} zyn plaats, die de zaaken hier tot A. 1662 waarnam.

Hy wierd door den Heer *Indyk* weer ^{Indyk} vervangen, die als het eenendertigste ^{1662,} Opperhoofd toen hier verscheen, en die A. 1663 door de Heer *Willem Volger*, als ^{Volger} het twee-en-dertigste Opperhoofd ver- ^{1663,} vangen is, welke Heer dit Comptoir tot A. 1664 zeer yverig waargenomen, en veel eere daar by behaald, gelyk dat ook den grond tot zyne verdere bevoor- dering gelegd heeft.

Zyn vervanger was de Heer *Ja-* ^{Gruis} *cob Gruis*, die in dit zelve jaar als het drie- ^{1664,} endertigste Opperhoofd hier verscheen.

Hy bleef hier tot A. 1665, en in zyn ^{Volger} plaats quam de Heer *Volger* weder, als het ^{1665,} vierendertigste Opperhoofd, in dit zelve jaar hier.

Die wakkere Heer, die zich de zaaken van zyn Heeren en Meesters zeer liet ter herten gaan, lei, zoo by de Japanders, als by haar Edelheden, zeer veel eere in, waar in hy met zeer veel beleid en naartigheid tot A. 1666 aangehouden heeft.

Hy kreeg toen den Heer *Daniel Six*, ^{Six 1666.} als zynen vervanger, die als vyfendertigste Opperhoofd hier alles waargenomen heeft, en die A. 1667 in zyn plaats hier den Heer *Constantyn Ranst*, ^{Ranst} ^{1667,} komen zag.

Hy wierd toen zesendertigste Opper- ^{Six 1668.} hoofd, en wierd A. 1668 van den voor- noemden Heer *Six*, als zevenendertigste Opperhoofd van Japan, vervangen, die hier tot A. 1669 bleef.

A. 1669 quam hier als agtendertigste ^{François} Opperhoofd de Heer *François de Haze*, ^{de Haze} die hier maar een jaar geweest, en A. ^{1669.}

A. 1664. 1670 door den Heer *Martinus Caesar* ver-

vangen is.

1670,

Hy wierd toen negenendertigste Opperhoofd, en was een man van ongemeene bequaamheden, die hy byzonder hier tooonde, gelyk hy daarom ook driemaal in Japan geweest is.

Kamphuis

1671,

Hy bleef hier tot A. 1671, wanneer hier de schrandere Heer *Joannes Kamphuis* als 't veertigste Opperhoofd aanlandde.

Gelyk dit een zeer zachtzinnig en te gelyk een zeer doorzichtig Heer was, alzo wift hy zich by de Japanders ongemeen aangenaam te maken, in zoo verre dat en deze hunne genegenheit voor hem, en 't byzonder genoeg dat hy met zynen dienst aldaar aan haar Edelheden gaf, den grond gelegt heeft, om ook hem driemaal herwaards te zenden.

Caesar

1672,

Hy bleef hier deze reis tot A. 1672, en wierd toen door den voornoemden Heer *Caesar* vervangen, die te dier tyd als 't eenenveertigste Opperhoofd oprad, en dit tot A. 1673 bleef.

Kamphuis

1673.

De Heer *Kamphuis* wierd toen zyn vervanger, quam hier ten tweedemaal als 't twee-en-veertigste Japans Opperhoofd, en bleef 'er tot A. 1674.

Caesar

1674,

In dit zelve jaar quam hier weder de Heer *Caesar* ten dertemaal, verfehen hier als 't drie-en-veertigste Opperhoofd, en bleef dat tot A. 1675.

Kamphuis

1675,

In zyn plaats quam toen weder de zelve Heer *Kamphuis*, als 't viereenveertigste Opperhoofd van Japan, en bleef dit tot A. 1676.

Dirk de

Haas

1676,

Hy wierd in dit zelve jaar door de Heer *Dirk de Haas* vervangen, die hier als 't vyfteenveertigste Opperhoofd verfehen, en die, gelyk hy een wakker dienaar voor zyn Heeren en Meesters daar, en in Tonkin, geweest is, zich zelve ook byzonder wel bezorgd heeft, alzo hy een man van buitengemeene middelen was.

Hy nam de zaaken alhier met zeer veel yver waar, en vertrok van hier A. 1677.

Breviak

1677,

Zyn vervanger was de Heer *Albert Breviak*, die, bevorens als Opperhoofd in Tonkin gelegen hebbende, nu als 't zes-enveertigste Opperhoofd in dit zelve jaar hier quam, tot A. 1678 hier bleef, en toen door den zoo evengemelden Heer *de Haas* weer vervangen wierd.

Dirk de

Haas

1678,

Deze Heer, nu 't zevenenveertigste Opperhoofd hier geworden zynde, maakte zich alhier door zyne groote bequaamheit, en yver by een iegelyk zeer bemind, en hy bleef hier zoo tot A. 1679; wanneer de Heer *Albert Breviak* noech eens zyn vervanger, en het agt-enveertigste Opperhoofd wierd; welk ampt hy tot A. 1680 met zeer veel lof waarnam.

Hy wierd in dit zelve jaar door den Heer

Isaac van Schime vervangen, die het negen-enveertigste Opperhoofd alhier geweest, en dat tot A. 1681 gebleven is.

In dat zelve jaar verfehen hier als het vyftigste Opperhoofd de Heer *Henrik Canfus*, een Heer, die maar eens hier geweest is, en in die eene reize ongemeen veel geld gewonnen heeft.

Hy is ook (gelyk dit jaarlyks de post van ieder Opperhoofd hier was) met een gefehek na den Keizer geweest, en alzo hy een Heer van zulken ongemeene lengte en dikte na evenmatigheit van dien was, dat 'er de Japanders over verbaast stonden, heeft hy alleen een cere genoten, die tot die tyd toe anders nooit eenig Opperhoofd meer heeft mogen gebeuren, dat is, dat hy voor den Keizer getaan, en met hem door Tolken gesproken heeft, alzo hy zeer nieuwsgierig was, om een Heer van zulk een groote lengte na by zich te zien.

Alle andre Opperhoofden verfehen wel mede voor den Keizer, dat is, voor een jaloey-mat, door welke hy haar kon zien; maar zy konden hem niet zien.

Deze Heer bleef hier tot A. 1682, en is toen door den Heer *Andries Cleyer* vervangen, die het een-en-vyftigste Japans Opperhoofd wierd.

Hy kreeg door dezen Japanfchen tocht zoo veel geld by een, dat hy het grootste huis bouwde, dat tot noeh toe op Batavia is, en dat de naam wel van een zeeffchoon huis verdiend, alzo 't ruim 50000 gl. (zoo men wil) gekoft heeft.

Hy had de roem van een goed Genees-Heer, en een man van geleerdheit te zyn; dog heeft geen groote preuven van zyne bequaamheit ontrent het stuk van dezen handel oit gegeven, gelyk wy daar van aanstonds breeder zullen fpreeken.

Men vond ook in dit jaar den 10den April goed, zoo om de menigvuldige verzoeken na dit Ampt af te fnyden, als ook om de Opperhoofden in haren moejelyken dienst te gemoet te komen, maar 2 a 3 vaste perfoonen tot Opperhoofden, die malkanderen vervangen zouden, te verkiezen.

Hy bleef hier tot A. 1683, en wierd toen door de Heer *Constantyn Ranff*, de jonge, als 't twee-en-vyftigste Opperhoofd, vervangen.

Ik hebbe de eer gehad van dezen Heer in het byzonder te kennen, en hy had den roem van een zeer gaauw man in het stuk van dezen handel te zyn.

Hy nam dit Ampt tot A. 1684 waar, en zag toen den Heer *Juanes Besselman* als zyn vervanger te gemoet; doch alzo hy op de gins reize ftierf, is de Heer *Henrik van Buitenhem* in zyn plaats gekomen, die hier het drie-en-vyftigste Opperhoofd wierd.

82. Dit was een ongemeen verstandig, zagzinnig, en minzaam Heer, die zich onder de Japanders by uitstek heeft weten bemind te maken, en te gelyk ook zoo veel genoegen aan zyne oppergebieden te geven, dat hy allereerst tot viermaal toe na Japan gezonden wierd.

Hy bleef hier de eerstemaal tot A. 1685, en toen quam de voornoemde Heer *Cleyer* als viervyftigste Opperhoofd in zyn plaats hier.

De Japanders hadden toen (gelyk nu noch) die gewoonte, dat zy het Opperhoofd, den tweeden, en zoo vervolgens, de mindre bedienenden der Nederlanders, ieder toestonden voor een zekere door hen bepaalde somme aan goederen aan de Japanders te mogen verkoopen, en diergelyke somme van Japanische goederen weer van de Japanders te mogen inkoop, en daar af 's Keizers tol te vorderen, niet begeerende, dat dit 't zy door de onzen, 't zy door de Japanders, zou overtreden werden; dog de Heer *Cleyer* had 'er nevens eenige andren zoo diep ingehakt, en deze kerf zoo verre te buiten gegaan, dat hy daar over voor altyd op levens-straffe uit Japan gebannen, en 2 Onder-Kooplieden, nevens 39 Japanders, op den hals gevangen gezet wierden.

Eenigen tyd daar na wierden die onder-Kooplieden (van welke de een *Joannes Barmetelo* genaamd was) door een zonderlinge genade van den Keizer, onder voorgeven, dat zy de wetten van zyn land, en zyne gestrengheit, zoo wel niet, als de Japanders, kenden, op vrye voeten gezet, doch alle die 39 Japanische Tolken wierden over 't sluiken van 's Keizers tolleren om 't leven gebracht, 19 der zelve onthalt, en 4 der zelve sneden zig of den buik op, of wierden gekruicigd, om dat zy zoo veel duizenden aan goederen, tegen 's Keizers gebod aan gelorendraaid, en in 't geheim 's nagts over de Stadts-muuren de verbodene Koopmanschappen in de Stad Nangasacki gebracht hadden. Ook wierden alle de byzondere Koopmanschappen, in Japan onverkogt gebleven, prys verklaard.

Ik heb beide die onder-Kooplieden, na dat zy van daar wedergekomen waren gezien, en gesproken, maar zy hadden geen lust om weer na Japan te gaan, alzo zy op bedreiging van een zware straf 'er uit gebannen, en noch vol schrik waren, als zy aan dat kruicigen dagten, alzo zy toen geen andren itaat maakten, of dit zou hun beurt mede, zoo wel als die Japanders, die zy zagen kruicigen, gevallen hebben.

De Heer *Cleyer* bragt die tweedemaal zoo veel goude Coebangs (a ieder tien Ryksdaalders) mede, dat hy 'er niet

weer na toe behoefde te gaan. A. 1686.
Hy quam 'er A. 1686 van daan, en Ranit
wierd in dat zelve jaar door den voor- 1686,
noemden Heer *Ranft* de Jonge vervan-
gen; welke toen het vyfenvyftigste Op-
perhoofd wierd, en dat met veel lof tot
A. 1687 waarnam.

In dit zelve jaar quam de Heer van Van Bui-
Buitenbem hier in zyn plaats, wierd het tenhem
zesenvyftigste Japans Opperhoofd, en 1687,
vertrok van daar A. 1688.

Hy wierd toen vervangen door de Heer Van Out-
Cornelis van Outboorn, die het zevenen- hoorn
vyftigste Opperhoofd wierd, en die hier 1688.
tot A. 1689 bleef.

In zyn plaats quam in dit zelve jaar Sweris
de Heer *Balthasar Sweeris*, die als 1689.
't agtenvyftigste Opperhoofd hier ver-
scheen, en dit ampt met veel agting tot
A. 1690 waarnam.

Hy wierd door de Heer van *Buitenbem*, Van Bui-
als 't negenvyftigste Opperhoofd ver- tenhem
vangen, die hier ten derdemaal nu quam, 1690.
en tot A. 1691 bleef.

De voornoemde Heer van *Outboorn* Van Out-
verving hem toen als het zestigste Op- hoorn
perhoofd, bleef dit tot A. 1692, en zag 1691.
de Heer van *Buitenbem* toen hier in zyn
plaats komen. Dit was nu de vierdemaal Van Bui-
dat hy hier als het eenenzestigste Opper- tenhem
hoofd verscheen, en hy bleef 'er met zeer 1692,
veel roem tot A. 1693.

De Heer *Gerard de Heere* verving hem De Heere
in dit zelve jaar, wierd toen het twee- 1693.
zestigste Opperhoofd, en bleef dat tot
A. 1694.

In zyn plaats quam toen de Heer Dykman
Henrik Dykman, een Heer die, om zyne 1694.
zonderlinge bequaamheit, hier meede
viermaal geweest is.

Hy wierd toen het drie-en-zestigste Van Out-
Opperhoofd, bleef dit tot A. 1695, en hoorn.
kreeg den Heer van *Outboorn* tot zynen 1695.
vervanger, die hier nu ten derdemaal
quam, het vierenzestigste Opperhoofd
wierd, en dit ampt tot A. 1696 met veel
lof bediende.

In dit zelve jaar zag hy den Heer *Dyk- Dykman*
man hier als zynen vervanger, en als het 1696.
vyfenzestigste Opperhoofd verscheynen,
die tot A. 1697 bleef.

De Heer *Pieter de Vos* quam in zyn De Vos
plaats, en wierd in dit zelve jaar als het 1697.
zesenzestigste Opperhoofd voorgesteld,
blyvende hier tot A. 1698.

De Heer *Dykman* was zyn vervan- Dykman
ger in dit zelve jaar, verscheen 'er als 1698.
het zevenenzestigste Opperhoofd, en
nam deze bediening tot groot voordeel
van zyn Heeren en Meesters tot A. 1699
waar.

Hy wierd in dit zelve jaar door den De Vos
wakkeren Heer *de Vos* weer verlost, 1699.
die het achtenzestigste Opperhoofd
wierd, en dit ampt tot A. 1700,
met

- A. 1700. met zeer veel lof waarnam.
- Dykman 1700. Zyn vervanger was wederom de Heer *Dykman*, die dit jaar ten vierdemaal, en als het negenenzestigste Opperhoofd verscheen, en tot A. 1701, tot groot genoeg van haar Edelheden, hier bleef. Hy was de laatste, die 'er zoo menigmaal aari een geweest is.
- Douglas 1701. In zyn plaats is in dat zelve jaar de Heer *Abraham Douglas* als het zeventigste Opperhoofd verschenen, en tot A. 1702 hier gebleven.
- De Groot 1702. De Heer *Ferdinand de Groot* quam toen hier in zyn plaats, wierd als 't eenenzeventigste Opperhoofd van Japan voorgesteld, en bleef dit tot A. 1703.
- Tand 1703. De Heer *Gideon Tand* verlost hem toen, wierd het twee-en-zeventigste Opperhoofd, en nam deze bediening tot A. 1704 waar.
- De Groot 1704. In zyn plaats is in dit zelve jaar de Heer *de Groot* hier weer gekomen, en nam dit ampt als het drie-en-zeventigste Opperhoofd tot A. 1705 waar.
- Mensing 1705. De Heer *Herman Mensing* verving hem in dit jaar, die als het vierenzeventigste Opperhoofd voorgesteld wierd, en drie-maal herwaards gezonden wierd.
- De Groot 1706. Hy bleef hier met zeer veel roem tot A. 1706, en wierd in dit zelve jaar weer door den Heer *de Groot* vervangen, die hier nu ten derdemaal, en als 't vyfenzeventigste Opperhoofd verscheen, en tot A. 1707 bleef.
- Mensing 1707. De Heer *Mensing* verving hem toen weder als het zesenzeventigste Opperhoofd, en bleef hier tot A. 1708.
- Mansdale 1708. Zyn vervanger was de Heer *Gaspar Mansdale*, die toen als het zevenenzeventigste Opperhoofd voorgesteld wierd, en dit ampt tot A. 1709 waarnam. In dit jaar wierd het schip *Monster*, met Schipper *Walburg*, vermist, en den handel was zoo slecht, dat zy 50 ten honderd op hun goederen verloren.
- Mensing 1709. Hy wierd door den Heer *Mensing* toen vervangen, die hier ten derdemaal, en als het agtzenzeventigste Opperhoofd quam, blyvende tot A. 1710.
- Van Hoorn 1710. Zyn vervanger was de Heer *Nicolaas Joan van Hoorn*, die toen het negenenzeventigste Opperhoofd geworden, en hier tot A. 1711 gebleven is. Men zegt my, dat 'er in dit jaar 149 ten honderd gewonnen zou zyn; dat my vry veel ichynd te wezen.
- Lardyn 1711. Hy is in dit zelve jaar door den Heer *Cornelis Lardyn* verlost, die hier als het tagtigste Opperhoofd quam, en 'er tot A. 1712 gebleven is. Dit jaar was 'er in de 90 ten honderd, buiten alle omgelden, en buiten een geschenk van 30000 gulden aan de Keizer, gewonnen, doch bragten maar 1400 koper-kistjens mede, daar zy 'er op andre tyden wel

4000 hadden; 't geen daar af quam, om dat zy hunne quade goude Coebangs niet konden quyt raken.

De voornoemde Heer *van Hoorn* quam weer in zyn plaats, en wierd hier toen het eenentagtigste Opperhoofd, welk ampt hy tot A. 1713 heeft waargenomen.

De Heer *Cornelis Lardyn* verving hem in dit zelve jaar als het twee-en-tagtigste Opperhoofd, en bleef hier tot A. 1714.

Hy vertrok toen uit Japan, met het schip den *Arion*; dog verging met het zelve, en noch eenige gemeene lieden den 10den November, ontrent de kust van Tsjina, op 't rif *Paracellas*, dat meer van onze schepen gekost heeft.

Onnoemlyk was de schade, die hier by, zoo de E. Maatschappy, als mede veel byzondere lieden geleden hebben. Wy vertoonen dit *Ilha de Paracellas* in de algemeene kaart zeer net.

Zyn tweede persoon, de Heer *Gerard de Voogd*, quam 'er met Schipper *de Winter* en een getal van nog 105 mannen af, bleef 7 weken daar nog op, en geraakte, na veel elenden uitgetaan te hebben, met 87 personen, met een aaneengelapt vaartuig na 4 dagen in *Coetsjen-Tsjina*, daar zy van dien Koning zeer qualyk, en als roovers gehandeld, van alles uitgechud, alleen maar van zout en ryst voorzien, en 14 maanden lang bloots beens, en bloots hoofds loopende, en maar een hemd, en een broekje aan hebbende, zeer jammerlyk behandeld wierden. Zy vertrokken eindelyk den 20 Febr. 1716 met een Tsjineesche Jonk, zynde bevoers door eenige Roomsche Priesters ondersteund, gelyk zy door hun toedoen ook daar van daan, en na *Batavia* geholpen wierden, daar zy A. 1716, den 15 Maart, nog 55 (andrezeggen 51) man sterk, waar onder ook de Assistent *Mattheus van Hoogstraten*, naderhand tweede op *Padang*, en Zoon van den beroemden Heer *David van Hoogstraten*, tot *Amsterdam*, was, door wiens *Latynse Taal-kunde* zy by deze Priesters byzonder zyn te recht geraakt.

Ook moet ik met een woord hier nog byvoegen (alzo 't hier naast toe behoort) dat men in 't begin der Grasmaand A. 1717 eenig nader bericht van de 4 *Euroopiaanen*, en van de zwarte Jongen, op een der zuidelykste Eilanden der *Paracellas* zich verstoken hebbende, bekomen heeft, alzo toen zeker Tsjinees Schipper, *Kiqua* genaamd, wist te zeggen, dat hy A. 1716 met zyn Jonk van *Batavia* na de Eilanden *Siantam*, en van daar na *Coetsjentsjina* gestevend zynde, in 't gewest van *Fayfoe* verstaan had, dat zekere *Coetsjentsjinase* *Visschers*, door een zware storm op 't *Rif van Paracellas*

las vervallen, en met hun vaartuig dicht aan een dezer zuidelykſte Eilanden gekomen zynde, door roepen en wenken vernomen hadden, dat daar menſchen op waren; waar op zy, aan de wal getreden zynde, 2 Europaanen vonden, en te dier tyd ook verſtonden, dat de twee andre, en de zwarte Jongen; overliden waren. Deze twee nu wierden, na 't vertoonen van eenige ſtoffen van waarde, by hen in hun vaartuig genomen, en na Coetsjentsjina gevoerd, daar zy na 't Hof geſleept, voor dien Koning gebracht, en ondervraagd wierden, of 'er geen goederen, te weten, koper, geld, enz. op dat Eiland door de Zee aangedreven, of 'er opgeſlagen waren. Zy zeiden, ja; waar op de Koning ten eerſten menſchen derwaards zond, die 'er een grooten ſchat van koper, goude Coebangs, en andre ſtoffen van veel waarde gevonden, en waar mede zy zes vaartuigen tot zinkens toe geladen hebben; al 't welke men op aanwyzing dezer Europaanen, die als weg-wyzers mede gingen, bekomen had; maar die 'er niets, dan naulyks een badjoe of een kleedje, van kregen, en verlof (dat noch al iet groots was, alzo anders zulke ſchipbreukelingen 's Konings ſlaven werden) om te mogen vertrekken, dat hen wel 't aangenamſt was, alzo zy ten eerſten wel hoorden, wat hunne makkers daar geleden hadden. Zy waren door een Portugeſe ſchip, in 't gewelt van Niokman vervallen, van daar na Macao (zoo men 't waarſchynelykſt oordeelde) vervoerd, hoewel men daar van egter geen vaſte verzekering geven kon. Een bericht, dat naderhand door 2 brieven uit Niaroe, van den Tripolitaanſchen Biſſchop *Marrinus Labbe* geſchreven, bevestigd is.

In de Heer *Lardyns* plaats quam de Heer *Gideon Bodaan*, die A. 1714 het drie-en-tagtigſte Opperhoofd wierd, en tot A. 1715 hier bleef.

Zyn vervanger was de voornoemde Heer *van Hoorn*, die in dat zelve jaar als het vierentagtigſte Opperhoofd hier ten derde maal verſcheen, en 'er tot A. 1716 bleef.

Hy wierd in dit zelve jaar door de Heer *Johan Aouwer* vervangen, die hier als het vyfentagtigſte Opperhoofd verſcheen, en tot A. 1717 bleef, werdende toendoor den Heer *Chriſtian van Vrybergen* vervangen.

Hy wierd in dit zelve jaar als het zesentagtigſte Hoofd voorgelield, en bleef hier tot A. 1718.

Zyn vervanger was de voornoemde Heer *Aouwer*, die hier als het zevenentagtigſte Opperhoofd verſcheen, en die 'er tot A. 1719 bleef.

Hy vertrok toen uit Japan; dog wierd

op de reize ziek, en ſprong in een yl-^{A. 1719.} hoofdigheit, zonder dat 'er iemand by was (zoo men giſt, alzo hy zedert de 7de dag der reize, gemiſt wierd) in Zee.

Hy wierd door den Heer *van Vrybergen* van Vry: verloſt, die als het agtentagtigſte Opperbergen ^{A. 1719.} hoofd hier in dit evengemelde jaar verſcheen, en tot A. 1720 hier bleef; dog wierd met zyn ſchip mede vermiſt, (gelyk 'er ook nog 2 andre dat jaar bleven) vervangen zynde in dit zelve jaar door de Heer *Roelof Diodati*, die het negentag- ^{Diodati} tigſte Opperhoofd van Japan wierd, en ^{1720.} hier tot A. 1721 gebleven is.

Deze Heer bleef hier tot A. 1721, Durven en de Heer *Henrik Durven* verſcheen in ^{A. 1721.} dit zelve jaar hier als het negentigſte Opperhoofd, die A. 1722 door den Heer *Joannes van Baten* vervangen wierd; dog ^{Van Baten} ook dezen Heer is met het Schip *Val-* ^{1722.} kenboſch (waar op *Coentraad in de Beeton* Schipper was) met man en muis op de wal van Japan gebleven.

A. 1722 wierd de Heer *Henrik Durven* ten tweedemaal, als het twee-en-negentigſte Opperhoofd, A. 1723 de Heer *Jo-* ^{Thedens} *annes Thedens*, als het drie-en-negentig- ^{1723.} Opperhoofd, en A. 1724 de Heer *Dur-* ^{Durven} *ven* weer als het vier-en-negentigſte Op- ^{1724.} perhoofd met 't Schip *Apollonia* na Japan gezonden; dog bleef ook met man en muis in de openbaare Zee.

Na dat wy nu alle deze Opperhoofden, die van den beginne af tot nu toe in Japan geweeſt zyn, beſchouwd hebben, zal het niet ongevoegelyk zyn, dat wy met een letterken aanhaalen, wat waaren door de E. Maatſchappy hier verhandeld, en hoedanige 'er uit Japan na Batavia gevoerd werden.

De waaren, nu hier getrokken, zyn ^{Waaren,} deze: ^{hier ge-}

- Barn-ſteen.
- Quikzilver.
- Chions.
- Bengaalsche zyde.
- Gaazen.
- Tonkinſe dito.
- Pansjes.
- Sumongi's.
- Pelangs.
- Gilamis.
- Florette Garen.
- Hoeden.
- Camfer van Baros.
- Verſcheide Drogerijen.
- Bengaalsche Armozyenen.
- Spiegels.
- Nagelen.
- Kaneel.
- Nooten-Muſchaaten.
- Foelie.

A. 1722.

Peper.
 Siams-Sappan-hout.
 Djapaanfche Buffels-Huiden.
 Siamfche Huiden.
 Elands dito.
 Harten-Vellen.
 Rocche-Vellen.
 Poeder-Suiker, geforteerde.
 Fluweelen.
 Candy dito.
 Bloed-Koraal, en zulke kraalen.
 Sattynen.
 Tsjineefche ruwe zyde.
 Gekouleerde Brockaaden.
 Brillen.
 Tsjineefche Sabitas.
 Lakenen.
 Damaften.
 Kroonraffen.
 Naay-zyde.
 Vermilioen.
 Rood Leder.
 Kattoene Garen.
 Cambodijfche Nootjens.
 Caliatoers-hout.
 Capok.
 Slangen-hout.
 Poetsjok.
 Watch.
 Samiliak.
 Namrak.
 Tin.
 Speauter.
 Calambac.
 Rasmaal.
 Staal.
 Katsja.
 Cattoen.
 Borax.
 Sublimaat.
 Zaad-lak.
 Caffia Lignea.
 Aluin.
 Spaans-groen.
 Soet-hout.
 Porcelyn-verw.
 Succus Liquirifi.
 Thee uit Tsjina.
 Mummie.
 Camfer van Baros.
 Allerlei Kuff-kleden.
 Taffatsjela's Saraffa Japanfe foort.
 Gemeene Taffatsjela's.
 Madafons van Bengale.
 Ginggangs.
 Tsjineefche watten.
 Allerlei verdere Lywaaden.

Muscus.
 Oliteiten.
 Olifants-Tanden.
 Javaanfche Rotting.
 Agel-hout.

De waaren, die men uit Japan voerd,
 zyn dez: W
hic
len

Goude Cocbangs, te weten, in oude ty-
 den; doch nu niet, alzooveel te flegt
 zyn?

Silver, overvloedig.

Koper.

Ongezuiverde Camfer.

Porcelyn.

Thee.

Lak-werken.

Allerlei zeldzaamheden.

Goud-draad.

Tsjantsjaauw; of Zee-wier (waar af een
 foort van bockwyte bry gekookt werd.)

Sacki, zekere drank; gemcene, en Kei-
 zers-Sacki.

Connemon.

Soya.

Abrikoofen ingelegt.

Pruimen dito.

Mibos.

Caffanien.

Fraai uitgehakt Goud, Silver, Koper,
 enz.

Waaijers.

Japanfche Rottingen.

Japanfche Ryft in zakjens.

De E. Maatschappy plagt hier 5 a 6 O
 fchepen jaarlyks met een lading van 12 a 13
 13 tonnen Gouds te zenden, die dan met
 27 a 28 tonnen Gouds plagten wederom
 te keeren, beftaande haare ladingen wel
 voornamelyk in Koper, Goud, enz.; min
 hoedanige groote winften zy hier plag-
 ten te doen, niettegenftaande de zwaare
 ongelden, en laften, die hier vielen:
 want de Hof-reizen, en de noodige on-
 koften, daar toe vereifcht, waren zwaar,
 en beliepen ontrent 24 a 25000 gulden,
 de gefchenken aan den Keizer tuffchen
 de 30 a 40000 gl., dan noch kleene ge-
 fchenken aan de Banjoofen, al het welke
 op wel 60 a 70000 gulden quam te ftaan,
 waar by dan de Nangafackifche ongel-
 den gevocgd, beliep het een met het
 ander niet veel minder dan twee tonnen
 Gouds jaarlyks.

VYFDE HOOFSTUK.

Hoe lang een opreize duurd. Ojewaars in de Winter, en meer andre Vaderlandsche Vogels hier. Japansche bedienden A. 1679. Verder bericht van den handel der bedienden hier. Versteeging van dezen handel. Wat Natien hier nu al handelen. Uittrekzel van den Japanschen Almanach. Naamen van hunne Jaaren. Lyst van eenige Japansche Keizers. Een net verhaal der eerste Keizers. En voor al van Taycosamma. Die vergeven werd, en een Zoon nalaat. Over welken by Ongoschio tot Voogd kiest, die nader beschreven werd. Werd Heer van verscheide Landschappen, zoekt Fideri van kant te helpen. Belegerd het Kasteel van Osacca. Maakt, op zyn Dogters voorbede, een gewinsde vrede met hem. Die Ongoschio trouwloos breekt. Ongoschio nu Keizer, en Gorgin genaamd. Geeft aan de Nederlanders 't eerste verlof, om hier te handelen. Stierf A. 1616. Zyn bevel ontrent zyn vyf Zoonen. Toelag van zyn oudsten Zoon, om zich Keizer te maken, en waar op Taytokouni ten eersten als Keizer voorgesteld werd. Die aan 't gestagt van Mino ongemeene gunst bewees. De Heer van Surunga snyd zich zelven, nevens zyn voester, den buik op. Dood des Keizers Taytokouni A. 1631. Zyn Zoon Dayom volgd. En regeerd tot A. 1651. En na hem Ginjoin. Het gezag van 't Huis van Minofamma. 't Gewoelen, dat 'er onze Maatschappy A. 1666 af had wegens 2 lantaarnen, door ons aan den Keizer vereerd. Ontofamma's gezag. Zelf over 's Keizers Broeder. Die zich den buik snyd. Dood van Ginjoinfamma A. 1680. Door Cinajoos vervangen. Die zich aan alle zyn vyanden wreekt. Zyn nieuwe Raadsbeeren. Ongemeene trouwe daad van Iwamino. Hoe licht de Japanders zich den buik snyden. Dat door twee gevallen bewezen word. Wie de gunsteling van Cinajoos geweest zy. Zyn verwanger niet recht bekend. Lyst der Japansche Opperhoofden. Eenige tweeden van Japan. Japansche munten, en gewichten.

Die gene, die de op-reize na Jedo doen (die gemeenelyk 86 dagen duurd, waar by men de groote uitgestrektheit van dit magtig Ryk ten deelen afsmeten kan) hebben my alle als uit eenen mond verhaald, dat men hier niet alleen Ojewaars; (hoewel niet overvloedig) maar dat men de zelve daar ook (dat zeer opmerkelyk is) in het selfe van de Winter, gelyk men 'er ook sneeuw heeft. Ook vind men 'er Pauwen, Nagtegaalen, Leeuwen, on eindig veel Ganfen, End-Vogels, enz. en meer andre Vogelen, die men in Nederland heeft; en daar zyn ook Haazen; maar geen Konynen.

Gelyk haar Edelheden A. 1678 en 1679 een vaste bepaaling ontrent het getal der bedienden op de buiten-Comptoirren van Indiën, en ontrent hunne soldyën, en verder inkomen, gemaakt hebben, alzoo hebben zy die mede in opzigt van 't Comptoir van Japan, den 27 Juni A. 1679 bepaald.

Met het Opperhoofd (dat een Opper-Koopman is, en die 80 gulden ter maand wind) gaat 'er gemeenelyk een tweede, (die Koopman is, 60 gulden wint, en die alle jaar na Batavia moet komen, om onderweeg met de Negotie-Boekhouder de boeken te sluiten) een Pakhuis-Meester, Dispensier (die alle 3 Onder-Kooplieden zyn) eenige Boekhouders, en Assistenten, die 14 a 16 in getal zyn, en die ieder een tax hebben, voor hoe veel aan goederen zy in Japan mogen aanbrengen,

V. DEEL.

en voor hoe veel aan Japansche goederen zy weder van daar mogen voeren, van alle het welke 't Opperhoofd de voorname bestierder en verdeeler is, of 'er ten minste een groote hand in heeft, om de Schippers, Stierlieden, en verdr Scheeps-Opperhoofden, en andre bedienden, ieder zyn net aandeel te beschikken; en toe te leggen. Gemeenelyk blyden de Opperhoofden een jaar over, houdende 4 a 5 borsten, en 1 Onder-Koopman; nevens 1 opper-, en 1 onder-Wondheeler, 1 Hofmeester, en 1 Bottelier (dat nu maar 1 man waarneemd) by zich; maar de tweede gaat altyd met het verloft Opperhoofd weer na Batavia.

Alle Dienaars van buiten-Comptoirren op Batavia komende, krygen hun maandelyks kost-geld, uitgenomen de Japansche bedienden, 't geen sommigen doct gelooven, dat zy die rekening in Japan wel weer weten goed te maken, en dat zy, zonder eenige quetzing van hun gewisse, de renten 'er nog wel by weten te vinden; alzoo 'er jaarlyks aan de byzondere bedienden in Japan, of daar op vaa rende, toegestaan werd, om een somme van 40000 thayl (a 72 stuiversieder) daar te mogen verhandelen.

En schoon de Heeren uit Holland, en ook haar Edelheden op Batavia, dit menigmaal hebben zoeken te sluiten, is dat geduurig vrugteloo geweest; alzoo de Tolken, zoo van de E. Maatschappy en van de byzondere handelaars, als mede deze en gene mindere Dienaaren, daar

G van

hoe lang in op-ze turd.

Ojewaars de nter.

Japansche bedienden 1679 paald.

Verder bericht van den handel der bedienden hier.

A. 1616. van hunne winften hebben, waarom ook de Japanders nooit lyden zullen, dat zulks afgefchaft, of gefluit werde; en de Opperhoofden, die deze 40000 thaylonder zig, en de mindre bedienden, oogluikende laten verdeelen, konnen qualyk uitwerken, dat hunne onderhoorige Dienaars, en alle de Scheeps-Officieren dit zoet brokje zou werden ontnomen, alzo dit de eenigfte openbare voordeelen zyn, die de Japanders genieten.

In de vorige tyden, toen de fluit-handel eenigzins wierd toegelaten, was het een vetje, om na Japan te vaaren. Maar nu dat belet is, werd het met een geheel ander oog, als bevorens, aangezien, ja zelfs veracht, en voor een ongunft gehouden, als men 'er nu na toe gezonden werd.

En zoo gaat het gemeenelyk, als het vet van de ketel is. Zoo staat het hier met de byzondre Dienaars, en met de E. Maatfchappy is het 'er al mede goed geweest. Want uiterlyk te oordeelen, verlegt deze handel jaar op jaar merkelyk, alzo de Japanders ons geweldig met hunne flegte goude Coebangs plagen, die maar 5 a 6 Ryxdaalders waardig zyn, en die zy de onzen voor 10 Ryxdaalders aanrekenen; hoewel zy ons toefaan, om die hen, in 't koopen van goederen weer tegen 10 Ryxdaalders aan te rekenen, dat zeer wel komt, als iemand niet meer goude Coebangs ontfangen heeft, als hy weer uitgeven kan; anders verliest hy op ieder der zelve 5 Ryxdaalders; een zaak, die de Japanders feynen bedagt te hebben, om ons dien handel moede en verdrietig te maken; hoewel de onzen het 'er nog al harden.

In oude tyden plagten hier ook Engelschen te handelen; dog nu zyn 'er geen Europëers, dan wy, die hier op handel dryven; behalven dat ook de Tsjineefen, die 'er fomtyds met 33 a 34 Jonken verfeheenen, hier zeer fterk vaaren, en op fomige jaaren hier wel 100 tonnen gouds aan waren aangebracht hebben.

Zy rekenen hun jaar niet by maanden; maar by 13 loopende Maanen, en om de ongelyke dagen hebben zy 2 zevende, en 2 negende Maanen.

Wy zouden, als iet zeldzaams, en nooit (onzes wetens) in Europa gezien, hier by konnen voegen een Japanfchen Almanach, volgens welke zy gewoon zyn te leven; dog geven hier van nu maar een kort bericht, om dat het werk te groot werden zou.

Hun Songuats, of Nieuw-Jaar, begon A. 1697 wanneer 't by ons den 23 Januari was, op welken dag zy in hunne vaartuigen begonnen te offeren. Van den 4den tot den 26ten dito beginnen zy de Portugeefche vercierfelen met voeten te

A. 1616. treden. Den 6den moeten alle de Paapen voor de Gouverneurs een compliment maken. Den 7den wierd de groente van de huizen op 't eerfte quartier maans weg genomen. En den 11den dito, zynde by ons den 1 Februari, doen zy hun oude boeken weg, maken weer nieuwe, en alle ambagtslieden beginnen weer te werken, en hunne winkels weder open te zetten.

Den 15den dito is een gelukkige compliment-dag by volle Maan. Den 18den is 't Vrouwen Tempel-dag. Den 20sten, zynde een gelukkige dag, houd hun Songuats op, en den 28sten is 't een ordinaire compliment-dag. Ook heeft deze maand 29 dagen.

De tweede maand noemen zy Niguats, of de 2de Maan, en deze heeft 30 dagen, en begint den 21 Februari by ons. Den 10den begint Figan, zynde 7 Tempel-dagen agter een. Den 15den is 't een groote Tempel-dag, en vieren zy dan de dood van *Sackano Nepha*, of van den afgod van Soes, dien de Siammers mede eeren. Den 18den Vrouwen-Tempel-dag. Den 28sten compliment-dag.

De derde Maand Oerofaan Niguats, of eerste derde maand genaamd, heeft 29 dagen.

Waar van den 15den en 28sten compliment-dagen, en den 18den Vrouwen-Tempel-dag zyn. Deze begint na onze rekening den 23sten Maart.

De vierde maand noemen zy Songuats, of tweede 3de maand. Deze heeft ook 29 dagen. De 2de dito is een groote Tempel-dag, den 15 en 28 een compliment-dag, en den 18 Vrouwen-Tempel-dag. Zy begint den 21 April.

De vyfde maand, Siguats of 4de maand, heeft 30 dagen, en begint, na onze rekening, den 20 Mey. Den 8sten is de geboorte van *Sakano Nepha*, die zy hoogen vieren. Verder heeft men den 15 en 28 weer compliment-dagen en den 18 Vrouwen-Tempel-dag.

De zesde maand Goguats genaamd, heeft 29 dagen, en begint den 29 Juni by ons. Den 4den begint het regenfaaifoen. Den 5den is 't Cataber-dag, en Pelo, of 't vlagge-feest. Den 15 en 28 is 't ordinaire compliment-dag, den 18den Vrouwen-Tempel-dag, en den 21sten eindigt het regen-moeflon.

De zevende maand, Roekingquats of 6de maan genaamd, heeft 30 dagen, en begint den 18den Juli. Den 7de beginnen de hondsdagen by hen, en tot den 15den is 't by hen Giwan of Kermis, en dan ftaan de kraamen. Den 15 en 28 zyn d'ordinaire compliment-dagen, en den 18den is de Vrouwen-Tempel-dag.

De agtste maand, Stifiguats of 7de maan genaamd, heeft 29 dagen, en begint by ons den 17 Augustus. De 7de

Verflegting van dezen handel.

*Wat Natien hier nu al handelen.

Uittrekfe van hunnen Almanach.

A. 16 is een groote compliment-dag, Tannabatta of Starra-Feeft genaamd. Van den 13 tot den 16 inkluis is het Bon, of 't Lampjes-Feeft. Den 18den Vrouwen-Tempel-dag, en den 28sten ordinaire compliment-dag.

maan genaamd, heeft 29 dagen, en begint by ons den 14 November. Den 5 is 't Unific, of Fceft-dag van hun oudsten Zoon. Den 15 en 28 ordinaire compliment-dag. En den 18 Vrouwen-Tempel-dag.

De negende maand Fatsiguats of 8fte maan genaamd, begint by ons den 15 September, en heeft 30 dagen. Den 1ste is het Fafak of Schenkagie-dag.

De twaalfde maand, Simatski of 11de maan genaamd, heeft 30 dagen, en begint by ons den 13 December. Den 8 is een vrolyke dag voor de Smits. Den 15 en 28 ordinaire compliment-dag, en den 18 Vrouwen-Tempel-dag.

Den 15 en 28 ordinaire compliment-dag, den 18 Vrouwen-Tempel-dag, en van den 16 tot den 22 inkluis Figan, of groote Tempel-dag.

De dertiende maand, Siwas, of 12de maan genaamd, heeft 30 dagen, en begint den 12 Januari by ons. Den 15 en 28 zyn ordinaire compliment-dagen, den 18 is de Vrouwen-Tempel-dag, en den 30 is 't mede compliment-dag om dat 't jaar dan by hen eindigd. En dit zyn alle hunne dagen van opmerking, die in de zelve voorkomen.

De tiende maand, Coeguats of 9de maan genaamd, heeft 30 dagen, en begint den 15 October by ons. Den 7de is 't Matfurie, of Kermis, als ook den 9de. Den 12de Comedie-dag voor de Gouverneurs, den 13de Megis, of Maans-Feeft, den 15 en 28 ordinaire compliment-dag, den 18 Vrouwen-Tempel-dag, en den 20ste 't vast vertrek der fchepen.

Even zoo nu is 't ook in de volgende jaaren met hunne Almanachen getield, waar uit men genoegzaam van de zelve oordeelen kan.

De elfde maand, Sioguats, of 10de

Hunne Jaaren zyn deze:

1ste Jaar	Torra	of het	Tyger-jaar.
2de dito	Oe.		Haze-dito.
3de dito	Tats.		Draaken-dito.
4de dito	Mi.		Slangen-dito.
5de dito	Ma.		Paarden-dito.
6de dito	Fitfoes.		Schaapen-dito.
7de dito	Saar.		Aapen-dito.
8ste dito	Tari.		Haanen-dito.
9de dito	Ini.		Honden-dito.
10de dito	I.		Wild Zwynend.
11de dito	Ne.		Rotten-dito.
12de dito	Oeffi.		Kocijen-dito.

In 't werk van de Heer *Montanus* over Japan werd hier en daar wel van de Japanfche Keizers, maar zoo verward gefproken, dat men veel moeite heeft, om daar uit de nette Regeer-tyd dezer Keizeren op te maken.

Om dit nu met eenen opflag te kunnen zien, hebben wy daar vaneen nette Lyst, zoo verre als die daar voor komen, gemaakt.

L Y S T

VAN EENIGE

JAPANSCHKE KEIZERS.

<i>Cubus</i> regeerde van	A. 1550 tot A. 1564 . . . . .
Vervangen door zyn Zoon.	
<i>Vojacata</i>	1564 1573
Vervangen door een vreemde.	
<i>Nobunanga</i>	1573 . . . . . 1582 22 Juni.
Vervangen door een vreemde.	

A. 1616. *Taycofamma*. 1582 1598

Hy voerde eerst de naam van *Toquiximo*, en van *Faxiba*, tot dat hy Keizer wierd.

Hy liet een Zoon na, *Fideri* genaamd, die door zyn Voogd *Ongofchio* vervolgd wierd.

Na hem volgde deze *Ongofchio*, eerst *Dai-fusama* genaamd, dog, Keizer geworden zynde, voerde hy die van

Goyffio Samma, of *Gongin-Samma*. 1598 1616

Vervangen door zyn Zoon.

Xogunfama, of *Combosamma*, of *Taytokouini-Samma*. 1616 1631

Vervangen door zyn Zoon.

Toxogun-Sama, of *Dayom-Samma*. 1631 1651

Quana (zoo *Montanus* zegt) dog eigentlyk zyn Zoon

Ginjoin. 1651 1680

Ginajoos, Broeder van *Ginjoin-Samma*. 1680

Een net verhaal van de eerste Keizers.

Uit de even aangehaalde Lyft der Keizers zien wy wel, dat (volgens de Heer *Montanus* opgave) *Cubus* A. 1550 de eerste Keizer geweest, en dat die van zyn Zoon, voor *Nobunanga*, of *Nobenage*, op den Throon gevolgd zy; maar uit het gene wy hier na van den *Dayro*, onder de zaaken van de Japansche Godsdienst aanhaalen zullen, zal klaar blyken, dat de *Dayro's* altyd, tot voor 199 jaaren, oppergebieders van Japan geweest zyn; maar dat door een misflag van hem, eerst zyn ecne, daar na zyn andre Zoon, en eindelyk *Nobenage* zich als Keizer opgeworpen hebben, en dat eindelyk *Tayco-Samma* op een eerlyke wyze de weg voor zich ook zoodanig hier toe gebaand heeft, dat hy niet alleen van 't volk voorgesteld; maar van den *Dairo* zelf daar in bevestigd is.

En vooral van *Tayco-Samma*.

Zoo ras nu *Tayco-Samma* Keizer geworden was, vond hy goed, om zyne Landsgrootten wat meer werk te geven, en hen de gedagten tot jalouzy te benemen, de zelve met een groot heirleger na *Corea* te zenden, een Land, ontrent 40 mylen van Japans West-einde (by *Nangatou*) in 't N. W. gelegen, om die volkeren ook aan zyn Kroon te hegten.

Die ver-geven werd.

Om ondertuffchen te beter een oog in 't zeil te houden, bouwde hy in 't Land van *Crats* aan de Zee een Kasteel, daar hy nu en dan wel mede zyn verblyf hield; dog 7 jaaren na den aanvang van dezen Oorlog wierd deze wakkere Keizer vergeven, waar op zich ieder Landsheer na 't Hof *Ipocdde*, om te zien, of hier in dit troubel water niet iets voor hem te viffchen zou vallen.

En een Zoonna-laet.

Hy liet een Zoon van 6 jaaren na, *Fideri* genaamd, waar over hy voor zyn dood den Heer van *Surunga* (toenmaals *Ongofchio*, en naderhand, Keizer geworden zynde, *Gongin* genaamd) tot Voogd gekoren, en die hem op de dierbaarste wyze beloofd, en zelf met zyn bloed verzegeld had, het Ryk voor dezen zynen Zoon te zullen bewaaren, ter tyd toe hy

Over welke hy *Ongofchio* tot Voogd verkief.

in ftaat zyn zou van zelf te kunnen regeeren.

Deze *Ongofchio* was een zeer fchranderman, *Tayko's* eerste Ryksraad; dog van een zeer laage geboorte.

Indien men egter een Japander na zyn atkomst komt te vraagen, durven zy daar af niet anders zeggen, dan dat zyn Ouders groote Landsheeren geweest, en door de vorige Oorlogen verarmd, en uit hun bezit gedreven zyn.

Hy was eigentlyk uit het Land van *Mikawa*, en tit het slecht Boeren-Dorpje *Hofois*, dat ontrent 8 mylen van *Aekasacki* legt, gefproten.

Zyn Ouders, daar woonende, bestelden hunnen Zoon in een kleen Tempeltje tot *Poechois*, om als jongen aldaar by de Japansche Priesters te dienen, en aldus zyn-onderhoud te zoeken, hoewel de Japanders (dit niet durvende zeggen) nu voorgeven, dat hy daar besteld was, om onder hen te studeeren.

Dit *Poechois* is een zeer slecht, en veracht Dorpje, daar pas 20 a 30 slechte huisjens staan tusschen zeker geberge, waar op eenige blinkende schelpkens vallen, die hier te lande gebruikt werden, om papier te vergulden, met het welke af te haalen en te verkoopen deze arme lieden zich erneeren. Dit Tempeltje is tot noeh toe in wezen, en werd om de voorverhaalde redenen nog jaarlyks op 's Keizers kosten zeer net onderhouden, gelyk de Keizer ook nooit na *Miacoreit*, zonder dit Tempeltje te bezoeken.

By dit Dorpje heeft *Tayko*, ten tyde van *Ongofchio*, voor knegt gediend, doch naderhand heeft de laatst-gemelde door gunst van den eersten, (na dat hy nu reeds tot 't ampt van Veld-heer gevorderd was) en door zyn eigen naarfichtigheit, by voorval van den algemeenen opstand (wanneer zich alles met *Nobenage* tegen den *Dayro* aankantte) mede 't gezag over eenig volk bekomen, waar door hy zich meester van de Stad en 't Kasteel *Pamma-*

16 mats maakte, alwaar hem de Boeren van Mitske en Nakaifomi in den uiterften nood zeer getrouw byftonden, om welke reden ook alle die ingezetenen tot noch toe van alle laften, en fchattingen, bevryd zyn.

Hy bracht het eindelyk zoo verre, dat hy by toeval Heer en Meefter van de Landfchappen Mikawa, Totomi, Surunga, en naderhand ook eerfte Ryksraad van *Tayco-Samma*, en Voogd van zynen nagelaten Zoon *Fideri*, wierd.

Hy had aan *Tayco-Samma* niet alleen met eede beloofd, maar ook met zyn bloed onderteekend, dat hy de Regeering voor zyn Zoon, tot dat hy 15 jaaren bereikte, waarnemen, en dat hy dan het Ryk aan hem overgeven zoude.

Na dat hy nu zyne voogdy aangenoemen en begonnen had, verplaatte hy zyn Hof van Mito na Jedo, huwelykte ten eerfte zyn Dochter aan *Fideri* uit, alzoode Japanders hunne Kinderen al zeer jong aan malkanderen uit trouwen, en liet hen in 't Kasteel van Ofacea woonen; doch hy dagt niet minder, dan het Ryk, volgens zyn dierbaare belofte, aan *Fideri* over te geven: want in plaats van dat te doen, zegt hy maar liften en lagen, om hem op de eene of de andre wyze van kant te helpen, en hem dan hier dan daar mede te befchuldigen.

17 Aldus ley hy hem, onder anderen te lafte, dat hy een zekere gong, of klok (die tot Miako binnen den omtrek van den Tempel met 1300 beelden noch te zien is) waar op zynen naam gegooten was, had laten ophangen, welken naam *Fideri* had laten uitdoen, voorgevende dat deze eere hem alleen, en niet zynen Voogd, toequam.

Daar beneven zeide hy ook, dat *Fideri* met verfehede Landfheeren tegen hem aanfpande, om de Regeering voor den tyd, by den Keizer, zynen Vader, bepaald, met geweld te aanvaarden, waar op niet anders, dan een zwaare inlandfche beroerte ftond te volgen, hoedanige onheilen hy genoodzaakt en ook bevoegd was voor te komen, niet anders betuigende voor te hebben, dan om *Fideri* tot reden, en tot zyn plicht te brengen.

Daar op trekt hy met een Heir na Ofacea, belegerd het Kasteel, en bragt den onnoofelen, en onfchuldigen *Fideri* in de uiterfte benaauwdheit, waar door hy genoodzaakt wierd zyn Gemalin na haaren Vader uit zyn naam met een ootmoedige bede te zenden.

Zy wierp zich, voor haren onbarmherigen Vader, met het aangezigt ter aarde, hem smeekende, dat hy dog met zyn eigen Kind medelyden hebben, en haaren egtgenoot voor deze maal noch

verfchoonen wilde, onder die verzeeking, dat hy geheel en al van 't Ryk afzien, en dat aan hem overgeven wilde, verzoekende maar als een gemeen man te mogen leven.

Hy liet zich dan eindelyk (alzooy hy noech veel moeite voorzag, cer hy dat Kasteel zou konnen veroveren) van haar (zoo 't uiterlyk geleek) vrbidden; dog onder die voorwaarde, dat haar man, op dat de wereld 'er geen fchande afpreken mogte, dat hy zoo lang te vergeefs voor dat Kasteel gelegen had, beloven zou, ten teeken van zyne onderwerping, de gracht aan de eene zyde van 't Kasteel te laten dempen, en dat daar mede alles in der minne zou afgedaan zyn.

Zoo ras nu had de vrome *Fideri* de alle trouw en eere vergetende, viel ten eerften op in, maakte zich meefter van 't Kasteel, verdurf alles te vrien te fwaard, wat hem maar voorquam, vervolgde ook den ganschen aanhang van *Fideri*, en bragt in zeer korten tyd alles onder zyn geweld, hoewel dat hem nog veel bloeds en moeite quam te koften; maar *Fideri* zelf ontquam alle zyne lagen, en men wil, dat hy heimelyk na de Lequios Eilanden dit gevaar zou ontvlugt, en daar tot in den ouderdom van zyn 60fte jaar als een balling gelcefd, hoewel zommigen meer reden meenen te hebben, dat hy nevens andren in 't veroveren van 't Kasteel van Ofacea of gefneuveld, of verbrand zou zyn. Een zaak, die met geen vastigheid (alzooy 'er bewys zoo wel van 't eene, als van 't andre, ontbreekt) gefeld kan werden.

Na dat nu *Ongofchio* volflagen meefter van het Ryk geworden was, nam hy den naam van *Gongin-Samma* (dat is, Heer *Gongin*) aan.

Van dezen Vorft heeft de Nederlandfche Maatfchappy het eerfte verlof, om hier vry te moogen handelen, verkreegen, gelyk dat ook naderhand door zynen vervanger, *Taytokoeni* vernieuwd, en verder bekrachtigd is.

Onder deze twee Keizers hebben de Europeanen hier te Lande groote vryheden, zoo ontrent den handel, als in gemeen ontrent veel andre zaaken, gehad dog die zyn naderhand, by een nieuwen voorval van een Inlandfchen oproer, door 't vervolgen der Christenen veroorzaakt, veel naauwer bepaald, alzooy men hen mede verdacht begon te houden.

Hy regeerde tot A. 1616, en liet zyne vyf Zoonen ieder een heerlyk Landfchap, om te beftieren, na.

Zyn oudften Zoon, een onecht Kind, maakte hy Heer van Surunga; dog den tweden, *Taytokoeni* genaamd, had hy tot zynen vervanger verklaard.

A. 1616. De derde wierd Heer van Mito, in 't Landschap Fitayts gelegen.

Den vierden verhiel hy tot Heer van Kinokouni, en den vyfden tot Heer van Ouari.

Toeleg van zyn oudften Zoon.

De oudfte had wel geerne in *Taytokouni's* plaats Keizer geweest, alzooy hy meende, dat hem dit niet kon betwift werden; dog zag geen kans hier toe op een gemakelyke wyze; weshalven hy het ten deelen door liet, ten deelen door geweld, nog by des ouden Keizers leven, daar toe zocht te brengen, de gelegenheit waarnemende, terwyl zyn Vader na Ouari was, om 't groote Kasteel Nangoya na zyn zin te doen bouwen.

Zyn toeleg zou ook na allen schyn wel gelukt hebben, indien dit niet evenvoor de uitvoering uitgelekt was.

De Gemalin van eenen *Mino* kreeg 'er de snuf af in de neus.

Deze doortrapte Vrouw, die te gelyk de Minnemoeder van den reeds tot Keizer verklaarden *Taytokouni* was, wift dit zoo ras niet, of zy veinde zich, zieke-lyk te zyn, zeggende, dat haar geraden was, om ten eerften na zekere badstove te gaan, dat zy ook in 't werk stelde, hoewel anders Vrouwen van aanzien zeer weinig gelegenheit hebben, om zonder een behoorlyke pas ergens henen te konnen reizen.

Door Gongin belet.

Zy raakte dan, op dit voorgeven, op weg; maar vertrok, in plaats van na 't bad, ten eerften na Ouari, en gaf dezen verderfelyken aanslag aan *Gongin-Samma* te kennen, die, hier op niet slapende, spoedig na Jedo keerde.

De Heer van Surunga, vernemende dat zyn Vader te post na Jedo quam, giste wel, dat 'er iets van zyn voornemen moest uitgelekt zyn; dog liet niets 'er af blyken, en ging hem op 't eerftergerugt by *Cawafacki*, 5 mylen buiten Jedo, te gemoet, om hem te verwelkomen; dog hy vernam uit zyne eerste woorden al, dat de bot vergald was; weshalven hy zeer ontfeld, en mismooedig weer na Surunga vertrok, alwaar hy ook voor zyn leven gebannen wierd, met last van altyd binnen 't Kasteel *Foetjoe* te moeten blyven.

Waar op Taytokouni als Keizer voorgefteld werd.

Om nu alle verdre aanslagen, tegen zynen tweeden Zoon, als zynen vervanger, na zyn dood voor te komen, vond de oude Keizer *Gongin-Samma* goed, dezen zynen Zoon, *Taytokouni* (die by den Heer *Montanus Xogunfama*, en *Cambosamma* genaamd werd) by zyn leven, als Keizer openbaar te doen voorstellen, meenende zyn verdere levens-tyd in rust door te zullen brengen; doch hy quam noeh in dat zelve jaar 1616, te overlyden.

Na dit voorval, en om deze getrouwe waarfehouwing, door de Gemalin van *Mino* aan den Keizer zoo tydig, tot behoudenis van het Ryk voor *Taytokouni*, gedaan, is het huis en geslaecht van *Mino-Samma* in een ongemeene gunst by dezen Keizer geweest, zoo dat 'er geen Lands-grooten waren, die het zelve niet ten uiterften ontzagen. Zelfs gebood de Keizer aan die genen, die hem besehonken, dat hy geen minder gefehenk aan zyn Minnemoeder-gedaan, en haar naast hem geëerd wilde hebben.

Hier door wierd dit huis van *Mino* zoo volllaagen meester van alles, dat hy veel jaaren aan den anderen by dezen Keizer doen en laten was.

Dit duurde niet alleen in 't leven van dezen Keizer; maar dit geslaecht behield ook (gelyk wy in 't vervolg zullen zien) zyn agting nog by eenige volgende Keizers.

Ondertuffchen bleef 's Keizers Broeder nog in Surunga, of eigentlyk in 't Kasteel *Foetjoe*, gevangen, tot dat eindelijk deze en gene grooten, en zelfs eenige Gezanten van den *Dayro*, voor hem begonnen te spreken, en ernstig te verzoeken, dat de Keizer zich met zyn Broeder wilde verzoenen; dog de Keizer, zyn overleden Vaders vonnis niet willende herroepen, en ook geen rust, zoo lang die broeder leefde, te gemoet ziende, zond eenige wakkere Edellieden met een geheime last, om hem stil van kant te helpen, na Surunga, die hem, voorgevende dat hy was dolzinnig geworden, ook stil meenden af te vaardigen, maar zy vonden zig zeer bedrogen: want toen zy quamen om hem aan te taffen, vonden zy zulken onverwagte tegenstand van zyne getrouwe vrienden, en van zeer veel flukse Dienaaren, dat zy daar alle het leven lieten.

Die Heer egter, wel ziende, dat het om zyn leven te doen was, endat hy dezen dans niet zou konnen ontfpringen, alzooy hy vaststelde, dat de Keizer dit zoo haast niet hooren, of dat hy aantsonds bezorgen zou, dat dit zou gewroken werden, nam daar op, na dat hy met zyn Minnemoeder, of *Voester*, in zeer naare klagen uitgeborften was, edelmoedig befluit, van zich (gelyk ook zy tot zyn gezelschap dede) op zyn *Japan* den buik te snyden, ahtende het grootmoediger zulken loffelyke en by alle de Japanders zeer geprezene, dan welde eene of de andre schandelyke dood te sterven.

Eenigen tyd daar na, of wel A. 1631, Dood kwam de Keizer *Taytokouni* te sterven, werdende door zynen zoon *Dayom-Samma* (by *Montanus Toxogunfama*, en *Chiongan*, genaamd) vervangen.

Deze regeerde tot A. 1651, latende 3 zoonen na, van welken de oudste *Ginjoin Samma* genaamd, (die by *Montanus Quane*, en ook als een geheel ander, of als een vreemd Prins voorkomt) hem in 't Ryk volgde.

Deze Vorst, een doodelyk haater van de Vrouwen, en een groot Sodomier, liet geen Kinderen na, alzoohy zyne Miday, of Keizerin, in een Kasteel zonder reden opsluiten, en daar sterven liet.

Hy bemocide zich zeer weinig met de regeering van het Ryk, en liet alles maar na 't wegevalen van zyne twee Ryks-Raaden *Outo-Samma*, en voornamelyk na dat van *Inamamino* afloopen, en uitvoeren.

De laatst-gemelde Raads-Heer moest Grootmoeder tegen de voefter van den Keizer *Taytokouni* zeggen; waar uit men ziet, dat dit, zoo sterk onder de vorige Keizers begunftigd huis, ook onder dezen Keizer nog al in die zelve achting was, bestierende alles na hun byzonder goedvinden.

Alle, die by de *Mino-Samma's* in gunst waren, waren het ook by dezen Keizer, en die zy haatten, hadden daar geen ingang ter wereld.

De Nederlandfche Maatschappy heeft daar van A. 1665 en 1666 het gevoelen gehad, in welk jaar de voornoemde Raadsheer haar bitteren vyand over zeker voorval wierd.

Daar waren, op zyn verzoek, 2 Lantaarnen in Japan gekomen, welke hy, alzoohy zeer fraai en zeldzaam waren, aan den Keizer meende te vereeren. Een zaak, die ons, alzoohy toen een groot vriend van ons was, niet kon gehinderd hebben; doch men vond ondertuffchen goed die zelf aan den Keizer te schenken, in hope, dat men iet groots daar mede winnen zou; maar dat viel geheel anders uit, aangezien die Raadsheer zig over de fmaad, hem daar by aangedaan, naderhand zoo door zich zelve, als door zyne Nazaaten, zeer wel heeft te wreken, waar van de E. Maatschappy noch veel jaaren daar na het fnerelyk gevoelen gehad heeft, alzoohy de haat der Japanders, eens tegen iemand opgevat, onverzoenelyk, behalven dat het ook hun gewoonte is, alles net aan te teekenen, gelyk ook de kinderen gewoon zyn de fchriften hunner Ouders naarftig na te lezen, en zich zonder de allerminfte verandering daar na te richten.

Gelyk nu deze *Inamamino* zoo grooten gezag over alles voerde, en in zoo diepe gunst by dezen Keizer was, alzoohy zag men *Outo-Samma* mede niet weinig den baas, zelfs over de Landsheeren van de allereerste rang, fpeelen, dat hen

zoo trots en opgeblazen maakte, dat A. 1680. zelfs de Princen van den bloede heumoffen ontzien, waar van men A. 1679 een wonderlyk voorbeeld aan den middelsten Prins gezien heeft.

Deze Prins nu al lang aangehouden, en deze twee Ryksraaden om meerder inkomem verzogt, en meermaalen voorgesteld hebbende, om den Keizer dit te willen voordragen, alzoohy, met het gene hem den Keizer toeley, onmogelyk zynen staat, als 's Keizers Broeder, houden kon, wierd geduurig van hen afgewezen, zeggende, dat hy zelfs den Keizer daar over aanspreken kon, hoewel zy zeer wel wiften, dat dit geheel en al met de Japanfche wetten ftreed.

Hy verftoutte zich egter eindelyk, ziende, dat zy niet te beweegen waren; om den Keizer zelf zyn verzoek voor te stellen; maar die nam dit zoo qualyk, dat hy hem aanftonds belafte uit zyn gezicht te gaan, willende hem na dien tyd niet meer als zyn Broeder erkennen, alzoohy zich door deze misdaad dien naam onwaardig gemaakt had.

De Prins, deze fmaad niet konnende verduuwen, sneed zich, zoo ras hy t'huis gekomen was, den buik, latende een Zoontje van 10 a 12 jaaren na.

Dit voorval gaf aan den jonger Broeder des Keizers, en aan zyn Zutter, de Koningin van Ouari, een groot misnoegen, en ley de grond van een onverzoenelyken haat tegen deze 2 Raadsheeren, die den Keizer tot dit fmadig antwoord gebragt, en den dood van dezen middelsten Prins waarlyk veroorzaakt hadden; en het gebeurde niet lang 'er na, dat zy gelegenheit kregen, om zich daar over te wreken, alzoohy de Keizer, eenigen tyd zickelyk geweest zynde, A. 1680 zeer fchielyk quam te fterven.

De bovengemelde twee Ryks-Raaden *Outo-Samma* en *Inamamino* nu vreezende, dat 's Keizers jongste Broeder, *Cinajoes* in zyn plaats volgen, en dat die zich dan, over 't gene zy aan den middelsten Broeder gedaan hadden, wreken zoude, zogen door alle bedenkelyke wegen, en door hulp der Lands-Grooten, een Neef van den Dayro, die zy ten dien einde ontboden hadden, 'er in te dringen; doch alzoohy de Koningen van *Kinokouni*, en *Mitou*, mitsgaders de Schoonzoon van *Mino*, *Tukifin* genaamd, *Cinajoes* getrouw bleven, en onverzettelyk zyne streng trokken, wierd hy, in weerwil van hen, in dit zelve jaar Keizer, te dier tyd 34 jaar oud zynde.

Zoo ras nu de nieuwe Keizer op zynen thron geftegen was, zag men ten eerften een merkelyke verandering zontrent de zaaken van 't algemeen bestier, als ook ontrent het gezag van deze Ryks-

Zelfover 's Keizers Broeder.

Die zich den buik fnyd.

Dood van *Ginjoin-Samma* A. 1680. door *Cinajoes* vervangt.

A. 1680. Ryks-Raaden, alzoó hy alles zelfs ver-richtte, en niet toeliet, dat iemand van de Ryks-Raaden zich 't allerminste ge-zag zou aanmatigen.

Hy was (zoo de Japanders zeggen) een zeer straf en fors Vorst, en zeer tot den drank genegen.

By de intrede van zyne Regeering dankte hy ten eersten 60-voornaame Dic-naaren af, om dat hy de zelve voor zyne vyanden verklaarde, hoewel zy in hun hert zyn boefem-vrienden waren; een list, die hy gebruikte, om verder zyn waare vyanden te ontdekken.

Deze verspreidden zich zelve daar op door 't geheel land na die plaatsen, daar hen de Keizer belast had te gaan, om die Landsheeren te gaan dienen, die den Keizer 't meest verdagt hield van zyne vyanden te zyn.

Hier door ontdekte hy in zeer korten tyd alles, en nam ten eersten daar af een stille wraak, helpende alle, die 't qualyk met hem meenden, aan een kant.

Hy vergat ook niet *Outo-Samma* te be-taalen, maar liet hem alle levens-midde-len benemen, verbiedende hem daar af te verzorgen, waar door hy te gemoet zag, dat hy met zyn gansch geslagt van hon-ger zou moeten sterven, om 't welke te ontgaan, hy zich zelve den buik sneed, daar in grootmoedig van de zynen gevolgd zynde.

Met *Mino-Samma* zou hy even eens ge-handeld hebben; dog wegens de wel-daad, door zyn Groot-moeder aan den Keizer *Taytokouni* bewezen, vond hy goed noch een weinig te veinzen. Hy ont-sloeg hem echter, onder voorgeven, dat hy te oud wierd, en dat hy hem zyn rust geven wilde, van alle zyne Ampten. Zyn oudste Zoon, *Tanga-Samma* ge-naamd, bleef na dien tyd noch 3 jaaren Groot-Richter van *Miaco*; maar A. 1685 is hy verschanst, en heeft nu 't ge-bied in het Landschap *Jetsingo* over een kleene afgelegene heerlijkheid. De Stad *Odouarra*, die zy nevens haare om-melanden, lange jaaren aan een bezeten hebben, heeft de Ryks-raad *Kanga-Samma* nog in dat zelve jaar gekregen, zoo dat hun rol volkomen uitgespeeld is.

Behalven aan deze Ryks-raaden heeft de Keizer zich ook aan veel andre Grooten, den eenen doodende, den andren na het Eiland *Fatsifien* bannende, gewroken.

Hy nam ook daar na geheel andre Ryks-Raaden aan, onder welke *Tsukifin-Samma* de eerste ordinaris Raad, *Okobo-Kanganokami* de tweede, *Abi-Bongonokami* de derde, en *Tondet Jamayfrakami* de vierde was.

Buiten deze vier gemeene, had hy nog vier buiten-gemeene Raaden, te weten,

Inaba Iwamino-Kami, *Hotto Tsufimani-kami*, *Akimotto Tsjetinokami*, en *Makino Bingwokami*. A. 1680.

Zyn ecrte buiten-gemeene Raad was een stil, en zagtzinnig man, ontrent 30 jaar oud.

Deze *Iwamino-Samma* ging A. 1684 in Augustus met voorbedagten Raad zyn uiterste wil maaken, en zich zelve pas'er na tot een wonderlyken dood berei-den.

Hy gaf aan zyn Geheimschryver een beslooten brief, met last, dat hy dien, na dat hy een zekeren bepaalden tyd zou uit geweest zyn, aan den Keizer overgeven zou.

Daar op ging hy na 't Hof, en bood, in vergadering gekomen zynde, een Car-tabelletje aan den eersten gemeenen Ryks-Raad *Tsukifin-Samma*, welken hy, ter-wyl hy bezig was, om dat briefje te le-zen, dood stak, waar over hy door de andre Heeren, daar tegenwoordig eens klaps ook in stukken gekapt wierd.

Na dit voorval is het geslagt van de-zen *Iwamino* in een uitnemende gunst by dien Keizer, en 't huis van *Tsukifin* daer-entegen in groote veragting by hem ge-weelt; waar uit dan vastgesteld wierd, dat dit zoo tusschen den Keizer en *Iwa-mino-Samma* beslooten is, om zig zelve dus eens geheel en al van dat trots geslagt der *Mino's* te ontslaan, alzoó deze *Tsukifin* des zelfs Schoonzoon, en op den dienst, door zyn Grootmoeder aan den Keizer *Taytokouni* bewezen, zoo hoog-moedig en stout was, dat het de Keizer niet langer verdragen kon.

Hy kon hem zelf wel straffen; doch wilde dat, om goede redenen, niet doen; maar liet het door dezen zynen vriend uit-voeren, met belofte van dat altyd aan zyn gansch geslacht te zullen vergelden. Ook hield het voornoemd briefje, aan zyn ge-heimschryver gegeven, allen dit in, dat hy zich voor den Keizer en voor de wel-stand van 't Ryk, gewillig ging opoffe-ren. Een trouw, die by na weergade-loos, dog een bedryf, dat by de Japand-ers niet ongemeen is, alzoó die om een bagatel zig den buik snyden.

Om nu daar af een overtuigend bewys te geven, moet ik hier byvoegen, dat A. 1684, wanneer de Heer *Ransé* na Je-do reisde, gebeurd is, dat zeker Japander kort na den middag, tusschen *Mina-coets* en *Tsutsiammo*, pas voor zynen trein, midden op de weg, zich zelve na dat zeer schielyk *cerb cerb* (dat is, waar wel waar wel) geroepen had, in hun aller gezigt den buik sneed, en dat zoo digt by zyn volk, dat nog eenigen van den trein ter zyden af van de weg moe-ften wyken, om niet over zyn lyf te iy-den, zonder dat iemand van de Japand-ers,

Die zich op zyn vyanden wreekt.

Zyn nieuwe Raads-heeren.

A. 1680.

Trouw daad va Iwamin

Hoe lie de Japand-ers zich den buik snyden.

Bewezen door tweege-vallen.

1686 ders, die daar by honderden voor by gingen, de allerminste beweging daar over maakten, of daar na eens bleven staan kyken.

by den Keizer ook in groot aanzien geraakte.

A. 1686.

Wie nu de vervanger van dezen Keizer geweest zy, kan ik niet zeggen. Hy had zelf een Zoon gehad; maar dien verloren. Zyn Dochter is A. 1685 met *Kinokouni's* Zoon getrouwd, en daarenboven was 'er nog een Zoon van zyn tweeden Broeder, die zig den buik gefineden had. Wie hy van deze beiden tot zynen vervanger aangesteld heeft, kan met geen zekerheit gemelt werden, gelyk mede niet, wanneer hy overleden, of wie nu Keizer is.

Zyn vervanger niet recht bekend.

Hoewel men nu uit het vorig opgestelde genoegzaam zien kan, wie van tyd tot tyd, en hoe lang de zelve Opperhoofden geweest zyn, hebben wy echter, om de gelykheit van dit werk, (dewyl wy van alle de Hoofden van ieder buiten-Comptoir een nette Lyft over al byvoegen) en om dit als met eenen opslag te kunnen zien, noodig geagt hier mede een Lyft van alle de Opperhoofden van Japan, tot een besluit van 't gene wy wegens 't wereldlyke hier over te zeggen hadden, 'er nog op te laten volgen.

A. 1686, pas na dat de Heer *Cleyer* in Jedo gekomen was, sneed een van zyne Japanfche Dienaars, *Grobe* genaamd (die al drie tochten met ons volk gedaan had) zich zelve goeds moeds den buik, om geen andre reden (voor zoo verre men daar na ontdekken kon) als om dat hy, wat zieckelyk zynde, zynen dienst niet na behooren had kunnen waarnemen, en daar over door de Banjoofen wat bekeven, en van zyn makkers eenigzins beschimpt was; uit al het welke dan blykt, dat een Japander veel gemakkelyker de dood, dan smaad, of hoon, lyden kan. Ook wierd deze daad van de andere Japanfche huis-dienaars zoo stil, en onverfchillende, als of 'er niets voorgevallen was, behandeld.

Onder dezen Keizer *Cinajoes* nu is de Ryks-Raad *Bingo-Samma* zyn grootste, ja zyn enige gunsteling geweest, alzo die alles aan 't Hof bestierde, en na zyn zin wift te draaijen. Hy was een Neef van den Heer *van Firando*, die door hem

L Y S T

D E R

J A P A N S C H E

O P P E R H O O F D E N.

van *A.* tot *A.*

<i>Jacques Specx.</i>	1609		1613
<i>Henrik Brouwer.</i>	1613		1614
<i>Jacques Specx.</i>	1614		1621
<i>Cornelis van Nyemrode.</i>	1621		1630
<i>Willem Janfzen.</i>	1630		1633
<i>Nicolaas Koekebacker.</i>	1633		1639
<i>François Caron.</i>	1639		1640
<i>Coenraad Cranner.</i>	1640		1641
<i>Maxmiliaan le Maire.</i>	1641	10 Februari.	1641 10 Februari.
<i>Johan van Elferak.</i>	1641	November.	1641 November.
<i>Pieter Antonisz: Overwater.</i>	1642	28 October.	1642 28 October.
<i>Johan van Elferak.</i>	1643		1643
<i>Pieter Antonisz: Overwater.</i>	1644		1644
<i>Reynier van Tzum.</i>	1645		1645
<i>Willem Verstegen.</i>	1646		1646
<i>Frederik Coyett.</i>	1647		1647
<i>Dirk Snoek.</i>	1648		1648
<i>Antoni Bronkhorst.</i>	1649		1649
<i>Pieter Steribemius.</i>	1650		1650
<i>Adriaan van der Burg.</i>	1651		1651
			1652

A. 1686.	van A.	tot A.
	Frederik Coyett.	1652
	Gabriel Happart.	1653
	Leonard Wimmings.	1654
	Johan Boucheljon.	1655
	Sacharias Wagenaar.	1656
	Johan Boucheljon.	1657
	Zacharias Wagenaar.	1658
	Johan Boucheljon.	1659
	Henrik Indyk.	1660
	Dirk van Lier.	1661
	Henrik Indyk.	1662
	Willem Volger.	1663
	Jacob Gruis.	1664
	Willem Volger.	1665
	Daniel Six.	1666
	Constantyn Ransf.	1667
	Daniel Six.	1668
	François de Haze.	1669
	Martinus Caesar.	1670
	Joannes Campbuis.	1671
	Martinus Caesar.	1672
	Joannes Campbuis.	1673
	Martinus Caesar.	1674
	Joannes Campbuis.	1675
	Dirk de Haas.	1676
	Albert Brevink.	1677
	Dirk de Haas.	1678
	Albert Brevink.	1679
	Ijaac van Schinne.	1680
	Henrik Canzius.	1681
	Andries Cleyer.	1682
	Constantyn Ransf.	1683
	Joannes Besselman.	1684
	Henrik van Buitenbem.	1684 dog op de gins-reize overleden, en vervangen door
	Andries Cleyer.	1685
	Constantyn Ransf.	1686
	Henrik van Buitenbem.	1687
	Cornelis van Outboorn.	1688
	Balthasar Sweris.	1689
	Henrik van Buitenbem.	1690
	Cornelis van Outboorn.	1691
	Henrik van Buitenbem.	1692
	Gerard de Heere.	1693
	Henrik Dykman.	1694
	Cornelis van Outboorn.	1695
	Henrik Dykman.	1696
	Pieter de Vos.	1697
	Henrik Dykman.	1698
	Pieter de Vos.	1699
	Henrik Dykman.	1700
	Abrabam Douglas.	1701
	Ferdinand de Groot.	1702
	Gideon Tand.	1703
	Ferdinand de Groot.	1704
	Herman Mensing.	1705
	Ferdinand de Groot.	1706
	Herman Mensing.	1707
	Gaspar Mansdale.	1708
	Herman Mensing.	1709
	Nicolaas Joan van Hoorn.	1710
	Cornelis Lardyn.	1711
	Nicolaas Joan van Hoorn.	1712
	Cornelis Lardyn.	1713
		1714 op de te rug-reize met den Arion op 't rif van Paraccl-les met cenige gebleven.

	van <i>fl.</i>	tot <i>fl.</i>	
Gideon Bodaan.	1714	1715	
Nicolaas van Hoorn.	1715	1716	
Johan Aouwer.	1716	1717	
Christiaan van Vrybergen.	1717	1718	
Johan Aouwer.	1718	1719	
Christiaan van Vrybergen.	1719	1720	
Roelef Diodati.	1720	1721	
Henrik Durven.	1721	1722	
Juannes van Batem.	1722	1722	op de wal van Japan vergaan met <i>Valkenbos</i> , enz.
Henrik Durven.	1723	1723	
Juannes Thedens.	1723	1724	
Henrik Durven.	1724	1724	op de reize 'er na toe met alles op 't schip <i>Apollonia</i> vergaan.

Als tweede, herwaards gegaan zynde, hebbe gekend.

Constantyn Ransf.	1682
Henrik van Buitenbem.	1684
Balibasar Sweers.	1685
Pieter van Dyk.	1690
Lodewyk Wys.	1694

Met my A. 1686 als Assistent nitgevaaren per de Moerkapel van Rotterdam, en als tweede van Japan A 1702 overleden.

N. Gravina.	1695
Herman Mensing.	
Christiaan Boonen.	1706 en 1707
Cornelis Lardyn.	
Gerard Voogd.	1712, welke 1714 in November met den

Arion, op 't Rif de Paracelles strande; doeh met 92 lieden 'er af, daar na in Januari 1715 in Coetsjentsjina, en A. 1716, den 20 Febr. maar met 65 zielen op Batavia quam.

Isbrand Six.	
Paulus Simonszoon.	1715
Henrik Dykman.	1724 met de Apollonia met 't Opperhoofd, en alle de verdre, gebleven.

Wy zullen hier mede de munten der Japanders, voor 200 verre zy ons bekend zyn, by voegen.

1 Schuitje zilver, een zwaar dik-gegoten stuk, 4 el lang, 1 duim dik, en 1 duim breed, doet 4 Tayl, 6 Maas, 5 Condryn, a ieder Tayl van 57 stuivers. Dit heeft aan de eene zyde geen munt; doch aan de andre zyde 8 Japansche wapentjes, of stempels, zulke 200 schuitjens doen Ryksdaalders 1000.

1 Oebang, een stuk goud als een zool van een schoen, doet dito 100.

1 Coebang, dito 10.

Dog A. 1713 zyn 'er in trein gebragt die maar waard waren 6 dito.

1 Itzebo, dito 2.

1 Cockien doet 10 gl.

1 Tayl, doet 10 Maas, of 3 gl: 10 lichte stuivers, of 57 zware.

1 Maas doet 10 Condryn, of 7 stuivers.

1 Condryn doet 8 pitjens, of duiten, zynde als andre pitjens met een vierkant gat in 't midden, ende 10 doen 1 ituiver.

Ook gebruiken zy eenige zilvere boontjes, waar af de grootste als witte Turksche boontjens, en met kleene wapentjes gemerkt, waar van 'er ook verschei-

de soorten zyn, tot 6 toe, die allenskens verminderen, en die zy volgens hun gewigt uitgeven.

Zy zyn gewoon niet met een schaal maar met een kleene of groote Daats, of Japans gewigt, te wegen, zynde een kromme ronde stok aan 't einde met een touw of twee; door een gat, als een strik getrokken; waar by men die ronde stok op ligt, en dan hangt men aan de eene zyde 't goed dat men weegt, en aan 't ander einde een zekere zwaarte gewigt, dat men dan op zeker kersje stelt; hoedanig 'er veele op de stok, om 't net gewigt aan te wyzen, gemerkt zyn, waar uit men dan ziet, hoe veel dat 't weegt.

Zulke Daatzims of Daatzen zyn 'er groote, en tot 't wegen van goud, zeer nette kleene, met de gewigten van de Thayls, Maafen, en Condryns, 'er by. Zy hebben hun Fiaekins van 125 pond zwaar.

- 1 Fiaekin doet 100 Cati.
- 1 Catti doet 16 Thayl.
- 1 Thayl 10 Maas.
- 1 Maas 10 Condryn.
- 1 Condryn 10 Rinner.

V A N

J A P A N.

ZESDE HOOFTSTUK.

Een optocht na 't Keizerlyke Hof A. 1684, enz. gedaan. De Stad Sanga, en 't Kasteel Lusois. De Steden Coerme en Jannagarwe. De beste Japanische Thee by Issipaja. De Stad en 't Kasteel Courme. De Grenspaal van 't Landschap Fijfen, enz. De gedaante der menschen hier anders als elders. En waarom. Overgang uit Tsukifjen in Boyfin, en komst in de Stad Cocora. 't Eiland Saykoks. Landen onder den Heer van Zatsuma, en wat 'er valt. Goede ordre op alles, tot de reis dienende, alhier. 't Vlek Semioski. De Landschappen Bongo en Souo. Het Eiland Cicoko. De groote Stad Firoffima. 't Landschap Bissboe. De Stad en 't Kasteel Mirwarra. De Stad en 't Kasteel Oos op 't Jio. De Gezant van Corea rust doorgaans op Souo. De Stad en 't Kasteel Inabarri. De Stad en 't Kasteel Squiamma. De Stad en 't Kasteel Takamats. De Stad Okojamma. De Stad Oko. De Steden Akais, en Fiongo. De Stad en 't Kasteel Annakafacki. Osacca. Aanmerking over de reizre hier te nemen. Nader beschryving van deze Stad, en 't Kasteel van Osacca. De Stad Miaco. De Stad Oots, en 't Meer 'er by, waar in veel Salm valt. 't Landschap Jessie. De Stad Quamo. 't Landschap Orwari. De Stad Mia. De Stad Nangoya met 't Kasteel. Mid en 't Kasteeltje nader beschreven. Mikawa. De Stad Okofakka. De Stad Jofinda. 't Landschap Totomi. De Stad Fammamats. De Stad Kackingarwa. De Stad Surunga. De Stad Odowarra. Een Nieir boven 'er op. Salm, en andre visch 'er in. De Stad Jedo. Een Kamakora. Hoe verre Nangafacki van Jedo is. 't Getal der Steden, Vlekken, en Dorpen tusschen beiden. Optogi van Nangafacki tot Jedo A. 1684 gedaan met een nette Lyst der plaatsen en mylen. De Japaners zeer vrugtbbaar, volkerlyk, en werden oud. Weten van geen pest, buiten-reizen, noch Oorlog. Wat 'er in Jedo door 't Opperhoofd, enz. gedaan werd. Hoe men ten Hove gaat. En wat 'er verder geschied. Jedo beschreven. Zedert wat tyd de Keizer's hier Hof hielden.

NA 't voorstel dezer Opperhoofden, benevens eenige tweeden, zouden wy niet ongevoegelyk oordeelen hier op te laten volgen de byzondre naamen der Steden, Vlekken, en Dorpen, die in de op-tocht van de Heer Frisus na Jedo voorkomen, en waar by wy de mylen, en de verheit van ieder plaats van malkanderen gevoegd hadden; dog om geen tweemaal een zaak te melden, oordeelen wy best een later optogt derwaards, A. 1684, 1685 en 1686, en voor al A. 1702 gedaan, hier voor te stellen, te meer, alzoo wy 'daar in groot verschil in opzicht van verscheide naamen der plaatsen, en voor al in opzicht van de mylen, zouden bevinden; dog om 't nette te weten, moet men zig na de Lyst der verheit, uit een Japanische gedrukte Lyst uitgetrokken; en na de optogt, A. 1702 gedaan, en volgende, alleen richten.

Op welken lateren optogten men wel zoo veel staat, als op 'dien van de Heer Frisus, zal kunnen maken, om dat ze door drie byzondre Opperhoofden gedaan, en aldus, gelyk men die hier vervolgens opgesteld ziet, door een Liefhebber, die de zelve toen mede gedaan heeft, ons opgegeven is.

Omstandige beschryving der opreize van Nangafacki na de Keizerlyke Hoofd-Stad, Jedo, in Japan, in de jaaren 1684, 1685, en 1686.

Na dat de afgepakte schenktage-goederen met de groote bark, die de E. Maatschappij in huur heeft, ontrent 3 weeken voor af na Semioski waren gegaan, vertrok het Opperhoofd met zyn byhobbende Nederlanders, die gemeenlyk in drie a vier personen bestaan, op den 15den van de Songuats, of der Japaners eerste Maan, uit Nangafacki, even buiten de Stad tot Mangume, verzeld zynde met een opper-Keizer-, en een onder dito Banjoofen of Edellieden, nog 2 Stads wagers, (die zy gemeenlyk mede Banjoofen noemen; maar 'het' zyn geen Edellieden) 2 Tolken; 2 Schryvers, 2 Koks, en ontrent 14 Dienaars, of ook wel meer.

Wy werden uitgeleid van den Borgemeester des Eilands, en van alle de Tolken, de welke, eer zy hun afscheid nemen, wel rykelyk voor hunnen gang betaald moeten werden, waar mede zy ons een behouden reizre, en een spoedig gehoor by zyn Majt., wenschen.

Daar op namen wy onzen weg, die hier

Een optogt na Keizerlyk Hof, A. 1684, enz. gedaan.

hier 3 mylen verre zeer ongemakke-
lyk is, tot aan het Dorp Tokuis, in 't O.
Z. O. van den Omerafen inbogy, van
waar na den eten met de Heer van *Ome-
ra* zyn bark (die zyn Ed. op die tyd tot
onzen dienst en gerief aldaar vaardig laat
houden) gemelden inbogy, die 7 Japan-
sche mylen wyd is, totaan het Dorp *Se-
nunga* overvaaren, latende de Stad, en
't Kasteel van *Omera* in 't Noordelyke
van deze Baay agter drie a vier Eiland-
jens leggen.

's Morgens vertrekt men van daar over
het steil gebergte 3 mylen, tot aan het
Dorpe *Orissimo*, daar men een natuur-
lyk kokend bad, en verscheide der voor-
naamste *Porecijn* aardebergen, zien kan.
Hier verwijseld men Paarden, vermits
men hier een seherpen togt over 't ge-
bergte gehad heeft.

Daar na reist men noch 3 mylen tot
aan het Dorp *Sinota*, om 't middagmaal
te houden.

Na den middag reist men een gemakke-
lyken weg van 5 mylen door de Dorpen
Narifio en *Omats* tot in de *Oda*; alwaar
wy vernachten.

Daags daar aan trekt men door 6 a 7
Dorpiens, als mede door de groote Stad
Sanga, de Hoofd-plaats van *Fifien*, daar
de beste Thee groeid. Beoosten de zelve
ontrent 1 myl legt het Kasteel *Lufiois*;
daar dezen Landsheer zyn verblyf heeft.

De Stad *Sanga* heeft een groot gerief
van eenige *Rievierkens*, die van daar in
de groote *Arimase* inbogy (daar wy
hier, schoon buiten onzen weg, wat van
aanhaalen zullen) zieh ontlasten, zoo dat
men te water, en te lande na verscheide
plaatfen gemakkeelyk reizen kan; 't welk
de gemelde Stad zeer neringryk maakt.

Even het zelve hebben ook de Steden
Courme, en *Jannagawa*, zynde in 't
Land van *Tfiekingo*, digt aan de voor-
noemde bocht van *Arima*, gelegen.

In 't af komen van *Jedo* neemt men
veelyds den weg door *Courme*, en verder
met sehepen uit *Jannagawa*, of *Janna-
gawa* (welke Landsheer 4 aanzienelyke
wiik-barken beschikt) over een water van
18 Japanse mylen, tot aan het Dorp
Isphaja, van waar men in 3 uren door
het Dorp *Jangami* in *Nangasacki* komen
kan.

Meergemelde *Arimase* inbogy, wel-
kers ingang het Landschap *Zarluma* be-
oosten, den hoek *Noma* beweften, en
de Eilanden *Amata* tusschen beiden leg-
gen heeft, loopt eerst Noordwaards tot
voor by *Arima*, van waar men, zig noord-
waards om buigende, langs de Landen van
Fingo, *Tfiekingo*, en *Fifien* loopt.
Om de West strekt zich een diepe in-
bogy: alwaar men tusschen den hoek
Tackasacki, en 't hooge Land van *Si-*

mabara, na 't voornoemd Dorp *Isphaja*
of *Isphaja* vaart.

Om en by 't zelve Dorp, of Vlekjen, De beste
valt ook veel; en al van de beste Japan- Japanse
sche Thee. Thee by
Isphaja.

Men ziet 'dan uit het bevorens ter ne-
dergestelde; dat 'deze Zee-boczem zoo
dicht aan *Omera* paald, dat 'er tusschen
't Noordelyke van de *Omerase* Baay,
en 'de *Arimase* inbogy; naauwlyks 1
kleen myltje Land vast is, 't welk in 't
gaan van *Isphaja* na *Nangasacki* aan
weerzyden gemakkeelyk kan gezien wer-
den.

Om nu de reize wederom te vervor-
deren; spoed men zynen weg door
't voornoemd *Sanga* 5 mylen, en ver-
volgens noch 2 dito tot in 't Dorp *Kan-
sacki*; om 't middagmaal 'er te houden;
daar ons gemeenelyk kleene *Karpers* op-
gedisest werden.

's Namiddags gaat men door het Dorp
Toutoroeki 3 mylen, en voorts tot in 't
vlek *Tayfero* 1 dito, alwaar men zyn
nacht-rust houdt.

Tusschen *Toutoroeki* en *Tayfero* ziet
men ter rechterhand de Stad en 't Ka- De Stad
steel *Coorme* leggen. steel
en 't Ka-
steel
Coorme.

Uit *Tayfero* reist men 3 myl; ont-
moetende ter linkerhand een breeden
weg, die na de Stad *Pakatta* loopt, en
aan de rechterhand ziet men 13 verheve-
ne Graven, daar zoo veel hoofden der
wederspannelingen (zoo die genaamd
werden) in leggen, die, om dat zy zig ee-
nige jaaren voorleden tegen hunne Lands-
heeren aangekant hadden, hier tot een
smadige gedachtenis aldus noch overge-
bleven zyn.

Een vierde myls verder komt men in
't Dorp *Jamaie*, doch als men in 't we-
derom komen over *Courme* na *Nanga-
sacki* zeild, slaat men hier de weg,
uit *Jamaie* komende, ter linker-hand af.
Hier gaat men in draag-kerven, om over
't gebergte *Fiamits*, dat redelyk hoog
is, gevoerd te werden, tot dat men, na
een reize van 3 mylen, in 't Dorp *Ootci-
no* komt; daar men gewoon is het mid-
dagmaal te houden.

Wanneer men nu noech 3 mylen ver-
der gaat; neemt men gemeenelyk zyne
nacht-rust in het Dorp *Isecka*, (of *Itska*)
daar de *Rievier Sakain* zieh langs henen
kromt.

Ontrent 1 1/2 myl buiten *Tayfero* staat
een boom, en dicht daar by ook een
merk-paal, alwaar de drie Landschappen
Tfukifen; *Tfiekingo*, en *Fifien*, zieh
van malkanderen scheiden.

Uit *Fifien* komt men in *Tfukifen*, en De grens-
Tfiekingo blyft aan de rechter hand. paal van 't
Land-
schap *Fifien*, enz.

Uit *Ihouka* loopt de weg langs de ge-
melde *Rievier*, die men in 3 mylen rei-
zens tweemaal moet overvaaren.

Ter plaats nu; daar men de laatstemaal over gaat, staan gemeenelyk veel Norimons, (of Japanische draagstoelen) met eenige aanzienelyke en schoone Juffers, om de aldaar voorbygaande Hollanders te bezichtigen.

Van hier af beginnen de menschen merkelyk van gedaante te veranderen, en vry leelyker, als ook veel dik-koppiger; en platter van neus, te werden.

Door 't geheel Land van Fisien, en een stuk weegs in Tsukisen, heeft men een geheel ander slag van volk, voornamelyk onder de Vrouwen, dan wel in de verder Noordelyke plaatsen; en 't is te gelooven, dat de Europiaanen, zoo de Hollanders en Engelschen, als de Portugeesen, toen zy noch de vryheid hadden, om wanneer, en waar 't hen beliefte, te gaan, zeer veel tot de verbetering dezer Japanders in dit gewest toegebracht, en zeer veel loopende gedenkrekenen van hun aanwezen alhier nage laten, gelyk die zich met 'er tyd ook al verder hier voortgezet hebben. Ook hebben zy zich wel het meest ontrent de Landen van Fisien, en Tsukisen; onthouden.

Watmeer men nu al verder langs de Rievier Sakain voortzeild, laat men de heerlykheit Nongatou, even over de Rievier, aan de linkerhand leggen, en dan komt men, na een reize van 5 mylen, in Coanossi (of Quinossi) daar men gewoon is het middagmaal te houden. Hier heeft men zeer veel bergen leggen, die Smids-koolen geven, en die ook, om de schaarsheit van hout alhier, doorgaans gebrand werden.

's Namiddags gaat men, na dat de Paarden verwisseld zyn, 3 mylen verre over een ongelyken weg, waar na men in het Zee-vlekjen Krosacki komt, daar ons gemeenelyk andre Paarden besteld werden.

Daar na reist men noch 3 mylen over een zeer ongemakkelyken weg voort, waar na men uit het Landschap Tsukisen in 't Landschap Boyfin, en al verder in de vermaarde Zee-stad Cocora, komt, alwaar men niet alleen gewoon is te vernachten; maar ook goed weer af te wachten; om na de overzyde te vaaren.

Gemelde Stad Cocora legt ongemeen vermakelyk langs het strand uitgestrekt, zynde met een deftig Kasteel na haare Lands-wyze versterkt. Het is de Noordelykste Frontier-plaats van het Eiland Saykok, welkers rechten naam by de Japanders Cou Sion is.

Dit Eiland heeft, in den omtrek van 148 duitche mylen, 9 Landschappen, waar na het den naam ook van Cocufion draagd.

Deze Landschappen zyn Fisien, Tsukisen, Boyfin, Bongo, Zatsuma, Alfumi, Fiongo, (waar af de 3 laatste onder den Heer van Zatsuma's gebied tot noch toe staan,) Fingo, en Tsickingo; van alle de welke Fisien het grootste is, en in welkers omtrek de Steden en Eilanden Nangafacki, Amaxa, Cimabarra, Krats, Omera, Firando, Gotto, enz. gelegen zyn.

De Heer van Zatsuma, die van ouds her altyd een Koning op zich zelven geweest, en noch is, heeft het gezag over de Landschappen Zatsuma, Alfumi, en Fiongo, misgaders ook over de Lequios Eilanden, voor zoo verre die schatting aan Japan betalen. Geen Vorst onder alle de Landsheeren heeft zulke dapperen en wel geoeffende Soldaaten, als deze. In des zelfs Landen valt ook veel Camfer, Goud en Koper, waar af het gebergte aldaar vol mynen, maar waar af de geheele behandeling, en roefring, aan den Keizer alleen staat, alzo niemand, buiten des zelfs uitdrukkelyken last, den grond roeren durft.

Van Nangafacki tot Cocora (wanneer wy, of andre voornaame Heeren daar door reizen) is 'er op deze korte Landweg (zoo men die gemeenelyk noemd) door voorzorge der Landsheeren zulke goede ordre gesteld, dat men nergens behoeft te wagten; want al voor onze komst staat 'er, om de 2 a 3 mylen, geduurig versch Volk; Paarden, Norimons; en wat dies meer is, gereed, om makenderen, zonder stil te staan; als men voortreizen wil; te vervangen; en ten einde men des te zekerder voortkomen zou, werd ons doorgaans van Paarden, Volk, enz. nog eens zoo veel, als wy eischen, ter ordre van den Landsheer alhier, daar by verzorgd. Ook gaan 'er 2 Banjoozen voor, en eenige achter onzen trein, zoo verre als ieders Land strekt. De voorste diend, om alle Reizigers (van hunne eigene ingezetenen) van den weg te doen wyken, tot dat wy voor by getrokken zyn, en ook om ordre te stellen, dat de wegen hevoren geveegd, en schoon gemaakt werden.

De achterste dienen, om wel toe te zien, dat, zoo iemand door gebrek van volk, door 't breken der draag-zetels, of waar door 't ook wezen mogt, in eenige ongelegenheit raakt, dezelve ten eersten weder klaar geholpen, en van 't noodige voorzien werde.

Deze lieden gaan weg, gelyk zy komen, dat is, zonder zich met voordacht eens te vertoonen, ten zy dat eenige noodzakelykheit hen daar toe pers; en dit doen zy wel uitdrukkelyk, op dat men hen daar voor niet bedanken, of eenige beleefdheit bewyzen zou.

Van Cocora nu (daar men eene nacht rust) vaart men (indien weer en wind het toelaat) met 2 Cobaya (zynde fragt-barken) uit een Rieviertje nabuiten, en men steekt na de overzyde over, alwaar men, na 3 Japanfche mylen afgelegd te hebben, in 't vlekjen Seminofeki komt.

Van 't hoofd van Cocora, ofeven buiten dat Rieviertje gekomen zynde, houd men al de rechterhand om, na de engte, tusschen 't Eiland Finofhima ter linkerhand, en 't Land van Cocora, dat ons ter rechterhand noeh lang by blyft.

Aan de laatstgemelde zyde heeft men in de eerste bogt het Dorpje Dayri, voerende dezen naam, omdat ten tyde, toen de Dayro's noeh 't Oppergebied over gansch Japan hadden, en wanneer 't hier door de inlandfche beroerte, en oorlogen, zoo gefehapen stond, dat het Hof in Miaeo overvallen, ende Dayro, met zyn voornaamften aanhaag genoodzaakt wierd zich door de vlugt te redden, een van de 12 Vrouwen van den Dayro van een jongen Dayro in 't kraambd bevalen was, terwyl de Vorst hier elendig om hals raakte.

Zyn Minnemoeder (die gemeenelyk een Vrouw van zeer veel aanzien is, en uit 80 van de Edelste Vrouwen gekoren werd) hopende 't gevaar te ontkomen, nam met dezen jongen Vorst, zoo heimelyk, als 't haar moegelyk was, de vlugt uit het Hof van Miaeo, en geraakte in zeer korten tyd aan het voornoemd Dorp; doch de vyanden, van hare vlugt kennis gekregen hebbende, en haar te kort op de hielen gevolgd zynde, bragten haar in zulken engte, dat zy buiten alle tegenspraak in haare handen zou gevallen zyn, ten waare dat zy, met een onbedenkelyke kloekmoedigheid met dien Prins in haare armen uit haar vaartuig in 't water springende, zich zelve en dat Vorstelyk Kind verdrongen had, agtende het veel roemrugtiger en zekerder voor haar, en voor dien Prins, om grootmoedig dus in 't gezicht van haare vyanden te iterven, dan wel om van hen, of gevangen, of op een smadelyke wyze mishandeld te werden.

Een weinig verder legt een klip, meest aan de zelve zyde, met de kop onder water, die, om de felle stroom, zoo 'er geen baken op stond, van onbedrevene lieden niet zonder 't uiterste gevaar zou konnen voor by gevaaren werden. De zelve werd Josibe genaamd.

Wanneer de beroemde Keizer *Tayko* afzakte, om de westelyke Landen in die stand, waar in zy nu noch zyn, onder zyne gehoorzaamheit te brengen, had de Schipper, die hem hier na toe voerde, 't ongeluk van hem tegen deze klip aan te stieren; en hem in het uiterste

gevaar van zyn leven te brengen, waar door deze Schipper, om een erger straf te ontgaan, zich zelve aanstonds maar hartvogtig den buik op zyn Japans ('t geen daar zeer gemeen is) opficed.

Als men wat verder komt, ontvalt zich 't Land aan de rechterhand eerst Ooft, en daar na Noordwaards aan, makende aan die kant een fraaije Baay; die zich als een halve kring, of als een halve maan, vertoond.

In 't midden, of wel meer ter linkerhand, legt een klein Eilandje, alwaar het ten Noord-westen meest heel diep en ook klippig is, zich zelve aan die kant tot tegen de Ooft-zyde van 't Eiland Finofhima, dat hier de Baay na de Westkant aan Zee fluit, uitstreckende.

Recht in 't Noorden legt het vlekjen Seminofeki, en even bewesten het zelve 't Dorp Hsacki. Andre noemen dit ook wel Simonofeki.

Hier is de vergader-plaats, daar alle de vaartuigen van Ofacca dagelyks by honderden af en aan vaaren, behalven dat in deze Baay ook zoo wel zwaare sehepen, als kleene vaartuigen, ten anker komen, en zich, by onweder, bergen konnen.

Het evengemelde vlek legt lang en smal langs den oever aan de voet van een bergagtig Land, op de Noorder breedte van 34 graaden.

De Ingezetenen van dien zyn meest Boeren, Visschers, en Vettewariers; behalven dat 'er ook veel Japanfche inktkokers, en andre zeldzaamheden van flint- en serpentyn-steen, gemaakt werden.

Het groot vaartuig, 't welk (gelyk bevorens gezegt is) voor af gaat, en de komst van 't Opperhoofd, en zyn gevolg, hier blyft afgwarten, werd merde zelve, benevens den geheelen Japanfchen trein, en hunne bagacie, bevragt, en ieder weer, waar hy zyne bescheiden plaats vinden kan.

Men is genoodzaakt hier zoo lang te vertoeven, tot dat de Westen-wind zonder regen vast staat, en door-waaid; want anders zullen geen Japanfche Zee-verstandigen hier van daan t'zeil gaan; om dat dit eerste ook het grootste rak is, dat men zonder bequaame ankerplaats overvaaren moet.

Dit Seminofeki legt 35 Japanfche (of ontrent 14 Hollandfche) mylen van Cammenofeki.

Aan de Noorder wal zyn wel eenige Havens, als Moeko, en Hoedanits, maar alzoo de wind niet altyd diend, om 'er in te konnen loopen, en vermits de Japanfche vaartuigen gansch niet wel gemaakt zyn, om Zee te konnen bouwen; of om eenig geweld te konnen uitstaan; is het maar redelyk, dat zy deeze vaart

't Vlek
Seminofeki.

vaart zeker nemen, en zich hier niet te los wagen, gelyk zy van ouds her ook noit gewoon zyn te doen, en deze reize niet, dan met zeer vast weder, te ondernemen.

Met bequaam weer en windzeild men van Seminofeki door het naauw tusschen de Dorpen Moyfi ter rechter, en Oefirobame ter linkerhand, daar het maar 1 myl wyd is, eerst Oost, en dan Zuid-Oost omboegende, tot aan den hoek Mottajamma, waar mede men wel 5 mylen doorbrengt, latende ter rechterhand, daar 't begint wyder te worden, het Dorp Thammocra, en ter linkerhand Manfi, en Kanfi, twee Eilandekens, die zich als de bol van een hoed vertoonen, en van welke de Japanders verscheide grollen verdichten.

Na dat men den voornoemden hoek voor by is, zeild men midden vaarwaters tusschen de Landchappen Bongo ten zuiden, en Souo ten noorden (daar het wel 3 a 4 mylen wyd is) recht Oost aan, stevende op Souo voor by het vlekjen Hoedanits, en wat verder voor by het Eilandjen Fimesima, dat mede bewoond is.

Op die zelve wyze loopt de weg tusschen de Eilanden Saykok, en Cicoko na Zee toe, welk laatstgemelde het grootste Eiland naast Saykok, of Hocufiou, is.

Het begrypt 4 Landchappen in zich, te weten, Tfanocki, Awa, Toffa, en Jio.

Van Holtmats en Fimesima, tusschen beiden, begint men 't zelve in het Zuid-oosten.

Het strekt zich hier af N. Oostwaard tot aan den Noordelyken hoek Jakori in Tfanocki, waar na het weder Zuid-Oost-waard aan, na Awa, loopt.

Wanneer men nu al doorzeilt tot Cammenofeki, geraakt men voor by verscheide kleene Eilandekens, die alle hare byzondere namen hebben, gelyk men vervolgens, tot Moero toe, door een groot getal der zelve tusschen beiden doorvaaren moet.

Voornoemd Cammenofeki heeft verscheide Eilandekens, die tegen een uitstekenden hoek van Souo zoodanig aan leggen, dat men van verre 'er niet anders, dan maar een Eiland, af maken kan, 't welke men van 't Westen (daar het wyd en diep is) na 't Zuid-Oosten, maar door een naauwe opening, paseen pistool-schoot wyd (daar men aan weersyden enige wooningen ziet staan, en daar men 't grootste Dorp aan de rechterhand heeft) door-reizen kan, ten ware men, by bequaam weder, buiten dien hoek, en buiten de Eilanden, omloopen wilde.

Na dat men nu pas buiten deze Eilanden gekomen is, kan men, wegens de menigte dezer Eilandekens, den weg tweezins nemen. Zoo men den eersten zeilen wil, heeft men den vermakelyksten; dan loopt men de eerste opening pas buiten Cammenofeki, aan de linkerhand, daar 2 kleene Eilandekens voor leggen, eerst Noord, en dan Oost-waard in, alwaar men onder veel andre Eilanden 'er een leggen heeft, dat Miasima genaamd werd, en 't geen, om zyne vermakelyke gelegenheit, en wegens de menigte van des zels schoone Tempels en Priesters, zeer vermaard is.

In 't N. Westen van dezen inbogt, die al vry diep loopt, legt de groote Stad Firofima, die by de Japanders den naam heeft, dat daar de allerkonstigste werklieden in yzer, en de netste geweer-makers, woonen.

Verder na 't Oosten komt men by 't Eiland Harootfima, dat veel goede havens voor alle winden heeft.

Van hier neemt men den weg weder tweezins. Indien men door noodzakelykheit van weer en wind de Noord-wal houden wil, loopt men de linkerhand af na binnen toe, tusschen de Eilanden van Cammangari in.

Het zelve heeft een redelyk groot en vruchtbaar Eilandje, dat tamelyk gevoult, meest met Visschers of Boeren bezet, en 20 mylen van Cammenofeki gelegen is.

Vyf mylen Oost-waard heeft men ter rechterhand Mitaray, daar een zeer goede haven by een Dorpje, tusschen 2 Eilanden in, legt.

Nog 5 mylen verder heeft men het vlekjen Tadanomi ter linkerhand gelegen.

Aldus tusschen de Eilanden van Fanagoeri en 't Landchap Bitfihoc doorvaarende, ontmoet men aan een Noordelyken inbogt de aanzienelyke Stad, en 't Kasteel Miwarra; doch wanneer men nu weer Zuid-oost aan loopt, komt men voor eerst uit de engte der Eilanden, in de ruimte van 't vaarwater na Bigenothomme, (anders Bingonothomme genaamd) dog gemelde weg werd meer uit vermaak genomen, dan dat hy weldiend om de reize te vervorderen.

Anders vaart men den weg van Cammenofeki af (gelyk wy de vorige begonnen hebben) tusschen eenige Eilanden door recht Oost aan, 5 mylen, tot aan 't Eiland Camro, van daar men een weinig verder het Eilandjen Stagar ter rechter, en Noda ter linkerhand, in 't N., of 't N. O., leggen ziet, en zoodanig met deze zelve cours loopt men ook daar op aan; terwyl zich in 't Zuid-Oosten op Jio de Stad en 't Kasteel Oos, Jio.

De Landchappen Bongo, en Souo.

Het Eiland Cicoko na der beschreven.

De St. t. Kal. Oos. Jio.

op

op een verheven plaats in een kleene inwyk, zeer fraai vertoond.

Dus loopt men tusschen Stagar en Noda door voor by Joni, al meest N. O., 25 mylen tot aan de engte van Fannagoeri, latende Mitaray aan de linkerhand leggen.

Men rekend dit 30 mylen van Cammenofeki, of anders neemd men den weg Noordelyker van Camro, latende Noda dan ter rechter, en Soua ter linkerhand na Carootsima leggen.

Dit Soua heeft aan de Oost-zyde een Dorpje, aan een Baaytje, dat zich als een halve maan vertoond, alwaar de Gezant van Corea in zyne opreize plagt aan te gieren, en wat uit te rusten, gelyk 'er ten dien einde noch een huis daar in wezen blyft, alzoo dit volk, zedert de dood van den Keizer Tayko, gehouden is geweest, om op zekere vastgestelde tyd Gezanten met eenige geschenken aan den Keizer af te zenden. Zy komen van de Noord door Ifuma, of Sohi (na welk laatste Landfchap die van Corea geheel Japan noemen) tot aan 't gemelde Eiland Soua, van waar zy dan hunne reize even eens als wy, en andren vervolgen.

Eer men aan 't naauw van Fannagoeri komt, heeft men ter rechterhand, na 't Z. O. een wyder opening, die bequamer schynd te wezen, om met zwaare vaartuigen dezen weg af te leggen.

Aldaar legt in een zuidelyk inbogtje de Stad, en 't Kasteel Imabari.

De eerst-gemelde engte, die op zommige plaatsen een pistool-schoot wyd is, loopt zeer krom; als, van 't N. O. tot het N. W., voor by het Dorpje Fannagoeri, alwaar een Eilandje legt, dat met een muur omtrokken, en 't geen bevorens een roof-nest geweest is.

Voorder is 't zelve O. N. O. en N., zomtyds wat wyd, en dan weer heel naauw, alwaar men voor by 3 Dorpkens trekt, tot dat men ter rechterhand meer wydte krygt, en dan loopt men N. O. de eerste Eilandekens aan boord.

Als men dicht langs de zelve vaart, ziet men in de eerste opening ter linkerhand, binnenwaards, het vlekjen Taffima op een uithoekjen leggen.

Aan de tweede opening, ter zelve zyde, heeft men het heilig Tempelken van Apetnonnoquanosamma, alwaar de Japanfche Neptunus, of de afgod der Zee, woond, voor by welk Tempelken niemand, wie hy ook zy, vaaren zal, zonder het een of 't ander aan dezen Zee-God te schenken, of anders zouden de Japanders gelooven, noit een behouden reize te zullen doen.

Om nu dit voor te komen, komt 'er

V. DEEL.

gemeenelyk een kleen schuitje, om dat geschenk af te haalen; en zoo 'er te veel vaartuigen by een zyn, dat dit schuitje alle de zelve niet wel begaan kan, dan werden 'er maar eenige pitjens op een brandhout gebonden, en buiten boord geworpen, welk brandhout, zoo 't van 't schuitje niet geviseht werd, recht toe recht aan na dit Tempeltje noodzakelyk (ten minsten zoo zy gelooven) dryven moet, of anders is haare gansche stelling (die immers niet missen kan, dewyl hen de Priesters dit verzekeren) valsch.

Een weinig verder, daar het na de linkerhand toe begint te loopen, tegen over een Eilandjen vol boomen, op een hoekjen, ontmoet men het Stedeken Bigonothomme, 10 mylen van Fannagoeri, zynde recht in 't vaarwater, daar alle vaartuigen voor by moeten, waar door het zeer levendig, en neeringryk is, ook werden hier veel mat-bladen, en yzere dreggen gemaakt, die ook goed koop verkogt werden.

Drie a vier mylen na het N. O. ziet men een groote Stad en een Kasteel, Squiamma genaamd, onder welke voornoemd Stedeken ook staat.

De Stad, en 't Kasteel
steel
Squiamma.

Tien mylen van deze Stad Oostwaard, in de tweede engte der Eilanden, legt ter linkerhand het vlekjen Simots, en in 't vóór by vaaren van dien ziet men ter rechterhand tusschen de Eilanden henen op 't Landfchap Tfanoeeki 't Kasteel Margami op een bergje leggen.

Buiten 't naauw van Simots loopt men N. O. na de engte van Fibi, latende Osouti (een Eilandje als een hooi-berg) en wat verder, in een vlak bogtje, op 't voornoemde Land, de Stad, en 't Kasteel Takamats aan de rechterhand leggen.

De Stad, en 't Kasteel
steel
Takamats.

Wat beoosten deze Stad ziet men den Noordelyksten hoek van Cieoko, Jakori genaamd, van waar het Land weer na het Z. O. toe draaid.

Ontrent Fibi leggen mede veel Eilanden, op welke in vorige tyden veel Roovers plegen te nestelen, en die 'er ook zomtyds nu noch wel ontmoet werden.

Men loopt de zelve gemeenelyk met een N. O. koelte voor by, gelyk men ook, door deze Eilanden henen, voor by Oecimado zeild, 't geen een net Boeren Stedeken is, dat op het Z. Ooster eind van een Eiland aan de linkerhand legt, 't welk onder de vermaarde Stad Okojamma, 5 mylen van daar, Noord op een spruitjen in te vaaren, gelegen zynde, behoord.

De Stad
Okojamma.

Even zoo zeild men al vorder tusschen de Eilanden Jefami ter rechterhand of na 't zuiden, en tusschen de wal van Oko door, daar men de Stad van die zelve naam ziet,

De Stad
't Oko.

alwaar veel zout-makers woonen; ook loopt men hier al meest N. O. aan, behalven dat men na de Baay van Moero loopt; want dan moet men zoo lang Noordelyk afhouden, tot dat men de wal na genoeg komt, om 'er in te kunnen loopen.

Dit is een klein Stedeken, waar in veel Leer-touwers woonen, 't geen zy hier ongemeen wel weten te bearbeiten.

Het heeft ook een zeer bequame Baay voor kleine vaartuigen, legt 40 mylen van Thomme op de N. breedte van 35 graden, en is het Noordelykste van de gansche weg, die men te vaaren heeft.

Hier moeten alle vaartuigen, die na Ofacca willen, vertoeven, tot dat weer en wind hen komt te dicnen, om na Fiongo te vertrekken, ten ware dat zy door nood genegen waren de Eilanden Jefemi om te loopen; hoewel dat eigentlyk hun regte weg niet is, en zeer gevaarlyk, vermits deze weg van daar na Fiongo 18 mylen lang is, zonder dat 'er onderweeg eenige Baay, of Haven, daar in men zich, by voorval van onweder, zou kunnen bergen, te vinden is.

Van Moero buigd zich de wal weer na 't O. S. O. tot aan den hoek van Akais.

De eerste plaats pas beoosten de Baay van Moero is het vlekjen Aboes, alwaar by na niet anders, dan Reeders van vrachtbarken, woonen.

Daar na volgd een ander vlek, Cikamacka genaamd, en een weinig 'er af, tegens het gebergte, 't Kasteel Fimeis, waar in zich een groote toren vertoont.

De Stad Akais. Noch 2 a 3 mylen Oostelyker ziet men 't vlek Tackassanao, en dan volgd op den hoek het voornoemd Kasteel, en de Stad Akais.

Hier werden de beste Catubers, of Kennepe Vrouwen-rokken gemaakt.

Het heeft grootelyk zyn reden, waarom de Japanse Schippers met hunne vaartuigen, zoo wel dit rak, als dat van Cammenofeki, niet anders, dan met het allerbequaamste weder, willen overvaaren, alzo het hier zeer wyd is, en hunne barken genczins 'er na gesteld zyn, om eenig geweld van de Zee te kunnen uitslaan.

Daar beneven de stroomen tusschen Awa, en Kinokotuni, van buiten beoosten en bewesten Awafima omloopende, ontmoeten malkanderen om de Noord tegen over Akais, waar door aldaar dan gemeenelyk, met het allerminste hard weer of wind, een zeer leelyk en byzonder hol water komt te staan, 't geen een iegelyk, die zich daar dan in bevind, noodzaakt, om een goede haven, en wel die

van Fiongo, te zoeken, die 3 mylen N. Oostwaard van den voornoemden hoek, achter een zand-punt gelegen, en door arbeid en konst (vermits hier ontrent geen andere havens zyn) gemaakt is.

Onder de gemelde zand-punt zyn 30 vrywillige menschen begraven, om dat de zelve bevorens geduung affpoelde, en alles, hoedanig zy dit werk ook mogten aanleggen, geduig te vergeefs en ydel was, daar het egter, na dat men 'er die menschen-lichamen onder gelegd had, bestendig en een vast werk geworden en gebleven is.

Ook zyn de Japanders, en meer andre Heidensehe volkeren met hen, van oordeel, dat alle gebouwen, die op de lichaamen van levende menschen gegrondvest zyn, zeer vast, duurzzaam, en bestendig zullen wezen.

Alle vaartuigen van eenige grootheit, die uit het westen komen, moeten hier voor de Stad Fiongo haar gansche vrage in kleinere vaartuigen overscheepen; om dat de Rivier van Ofacca zeer droog is, waar door men onmogelyk na die Stad met zwaar-geladene barken, ten ware dan by het allerhoogste spring (dat dan noch by de minste wind uit den westen met zeer veel gevaar vermeind is) kan gevoerd werden.

Na dat dan alles wel overgescheept is, vaart men langs de Noord-wal Oostelyk henen, eerst voor by 't vlek Nissenojena, of Nissenojena, alwaar een zeer vermaarde hoewel geen zeer groote Tempel van den Broeder van hunnen grootsten heilig, Affie genaamd, is.

Daar na loopt men voor (by de Stad, en 't Kasteel Ammakafacki, en als men recht voor een van de middel-spruiten van Ofacca is, zoo kan men drie steden te gelyk zien, te weten, de laatste gemelde, in 't midden Ammakafacki in 't N., en Sackaya in het Zuiden.

Na dat men in de Rivier gekomen is, werden wy van onzen huiswaard met 2 toegemaakte speel vaartuigen ingehaald, en in onze herberg gelyd, daar de Stads-voogd terstond door onze Tolken van verwittigd werd.

Deze weg uit de Haven van Fiongo tot hier toe is 13, en de gansche vaarweg van Seminosfeki (of Semonofeki) tot Ofacca toe, is op zyn allerkortste 235 mylen verre; (want anders is zy wel 246 dito lang) gelyk men op het blad, daar alle de plaatfen, en mylen, opgebracht werden, klaar zien kan.

Het is ook veel beter, dat men, in 't atkomen, de groote bark voor af na Fiongo laat gaan, en dat de trein over Land door Ammakafacki en Nissenojena (daar het zeer vermakelyk en gemakelyk te reizen is, en ook best gelegen

gen komt) na Fiongo volgd: want anders moet men met groot verdriet met de bark in de Rievier na 't hoogtespring blijven wachten, gelyk dat bevorens meest altyd zoo (uitgenomen dat nu 2 jaaren herwaards de bark vooraf na Fiongo vertrok) ondervonden is.

Hier in Ofacca doet men voor de eerstemaal sehenkagien aan de twee Stadsvoogden, buiten de welke hier ook nog een byzonder Gezaghebber over het Kasteel is, door den Keizer daar over gesteld, en die hier ook niet dan by uitdrukkelyk verlot van den Keizer uitgaan, en zich ook met geen andre zaaken bemoeijen mag.

Het drinkwater in deze Stad (ten zy men dat van 't gebergte haalen laat) is doorgaans zeer slecht, en ongezond.

Deze Stad legt op 34 graaden. en 45 minuten N. breedte, en is ongemeen groot in haaren omtrek.

Zy heeft een menigte groote huizen van Landsheeren, veel spruiten, en wyde gragen, die uit het Meir Oots, 17 mylen opwaards gelegen, door een Rievier hier geleid, en ontlaf werden, waar door deze Stad een zeer groot, ja ongehoofelyk getal van bruggen, die wy in menigte zien kunnen, moet hebben.

Alle Lands-grooten, die om de West leggen, hebben hier hun volk, en woonplaatsen, op dat zy hier aankomende, in 't opreizen te Hoof, des te eer, en te zekerder, met al hunnen toefel vaardig en klaar zouden wezen, en zich in staat bevinden mogten, om hunne reis ten eersten na Jedo voort te zetten, alzooy 'er maar een etmaal mogen vertoeven, en buiten 't gezicht des Kasteels (uit inzicht, om dat het een aanmerkenswaardige plaats, en om dat zy midden op den reis-weg gelegen is) moeten omgaan.

Zy is zeer volk- en nering-ryk; ook is 'er een zeer treffelyk Kasteel, dat zeer hooge wallen, en diepe gragen heeft, en is om des zelfs byzondere goede gelegenheit alhier door den Keizer Tayko begrepen en gebouwd, gelyk hy daar in ook eenigen tyd zyn Hof gehouden heeft; dog nu diend het zelve alleen, om 's Keizers schatten, van de westelyke laage Landen ingezameld, te bewaaren.

Volgens 't verhaal der Japanders, was deze Tayko de eerste Keizer, die door den Dayro in dezen staat bevestigd wierd, en die hem 't ryk ook uit eigen beweging opgedragen heeft, dat wy bevorens elders breeder toonen.

Van Ofacca nu willende vertrekken, voorziet men zich eerst van paarden, eoclis (of dragers) en wat dies meer is, en men vertrekt 's morgens vroeg, zyn weg nemende langs de N. zyde des Kasteels, en ten Z. Oosten van de Rievier, gaande

daar langs tot aan het Dorp Firakatta (by *Montanus* Firaskatta genaamd) 't welk 5 mylen verre, en daar men gewoon is het middagmaal te houden.

Tusschen beiden ziet men, onderweeg zynde, ter rechterhand aan de overzyde der Rievier verscheide vlekken, mooie Dorpen, en 't Kasteeltje Tassacki.

Van Firakatta gaat men 2 myl verder, en komt dan in de Stad Jedo, een vermakelyk en zeer net stedeken, in 't Landschap Jamayfiro gelegen. Het is daar alles byzonder rein en zundelyk; ook is daar een mooi Kasteel by, en de Rievier van Ofacca loopt 'er benooiden, en bezuiden, voorby, zoo dat men in 't inkomen, en in 't uitgaan, over twee lange bruggen, en door dit stedeken henen trekken moet,

Na dat men over de tweede brug (daar men ter linkerhand 2 Molens heeft, die 't water geduurig in 't Kasteel maalen,) gekomen is, gaat men langs de Rievier aan de Noord-zyde des zelfs, van waar men ter rechterhand het vlekken Oeei, daar de meeste en ook van de allerbeste Thee valt, die 'er in Japan te vinden is.

Nog 3 mylen van daar komt men in Futsumi, een plaats, daar *Tayco-Samma* voor dezen zyn Hof gehouden heeft.

Door gemelde plaats trekt men 2 myl tusschen een straat van huizen henen, en dus komt men in Miaco. De Stad Miaco.

Deze Stad, die van ouds her, en ook noch wel, Kio genaamd werd, is zeer groot, aanzienlyk, zeer net geregeld, vol eierlyke huizen, (immers na hunne Lands-wyze) en alomme met zeer deftige Tempels, en zeer lustige Hoven praelende.

Zy legt op de N. breedte van 35 graaden en 8 minuten. Zy is vervuld met allerlei groote Konstenaars, Ambagslieden, en met een zeer groote menigte van vermogende Kooplieden, alzooy men hier de stapel van den handel heeft, ook gaat men nauwlyks een huis voor by, daar niet het een, of 't ander, gemaakt, of verkogt werd.

Het is de voornaamste der bepaalde Keizerlyke Koopsteden, hoedanige 'er maar 5, en welke deze zyn: Miaco, Ofacca, Saekaja, Nangafaeaki, en Jedo.

Deze zyn uitdrukkelyk 'er toe geschikt, ten einde zy enige van hunne voornaamste Kooplieden zouden afzenden, en volmagtigen, om gezamentlyk het bestier over den handel der vreemdelingen te hebben, mits dat zy de zelve zoodanig bestieren, dat haare ingezetenen daar door wel mogen bevoordeeld, maar dat ook de vreemdelingen niet verkort werden, en behouden kunnen blijven.

De hooge Regeering alhier bemocid zich daar niet verder mede, als dat zy de beftieters van Nangafacki belait, om de gemelde Kooplieden in hunne voorftellen, en handelingen, voor te ftaan, en hen de behulpzame hand te bieden, zoo dat deze gevolmagtigden eigentlyk met malkanderen 't ganfeh bewind over den handel der vreemdelingen in handen hebben, gehouden zynde alle buiten-gemeene ontmoetingen aan de beftieters van Nangafacki bekend te maken, op dat zy, zoo zy 't noodig agten, hier af ten Hove beriecht geven, en de nadere ordre daar op afwagten mogen.

Dit is gefchied, om dat de hooge Regeering bevorens onophoudelyke klagten der Kooplieden, wegens de fchade, die zy geduurig leden, gewoon was te hooren; en om dat de een voor en de andre na genoodzaakt wierd ftillekens van plaats te veranderen, of anders zich den buik te fnyden.

En vermits den adel alhier zich niet gaarne met de zaaken der Kooplieden wil bemocijen, zoo is 't gezag daar over aan de voornoemde gevolmagtigden dezer 5 fteden gegeven.

De Stad Miacó is zeer vol van groote en zeer aanzienelyke Tempels, maar al-zoo 't ganfeh Land, met alle zyne fteden en vlekken, daar vol af is, zoo en aehten wy 't niet waardig daar iet anders af te zeggen, dan dat de oudfte by hen de heiligfte zyn, behalven dat men hier ook den allergrootften, te weten, die van den Afgod *Dayboth* heeft, welkers zittende verguld beeld van den eenen tot den andren fchouder 30 voeten breed is, na welke evenmatigheit men zich de groote van 't geheel beeld zeer licht verbeelden kan.

De Stad heeft geen zonderlinge fterkte, dan alleen een vierkant Kafteeltje met redelyke grachten, dat van 's Keizers Banjozen bewaard werd.

Hier heeft van wegen den Keizer een groot Richter zyn verblyf, die in rang de naafte aan een buiten-gemeen Ryks-Raad is. Deze doet alle de burgerlyke gefchillen der laage Landen af, en aan den zelve geven alle Landsheeren, en vreemdelingen van aanzien (gelyk ook wy) zoo ras zy in de Stad maar gekomen zyn; kennis van haar aankomft, gelyk zy van hem ook een pas na Jedo verzoeken.

Buiten den zelve heeft men hier noch 2 Stadsvoogden, die deze Stad, en der zelve Borgers, beftieren.

De Stad Na dat men deze drie voornoemde Oots, en 't Meir'er van hier, en men komt, na een reize by, waar in veel van 3 mylen, in de Stad Oots, die aan Salm valt, een binnen-Meir legt. Hier blyft men

's nachts flaapen; en daags 'er aan ontmoet men 4 myl verder het ftedeken Cefe, dat men doortrekt, en 't welk een net Kafteeltje aan dat Meir leggen heeft.

Wat verder gaat men over 2 bruggen, welke laafte vry lang is, alwaar de Rievier van Ofacea haar begin heeft, loopende met verfehede fpruitjens voorby Miacó, en zoo verder na buiten tot Ofacea toe.

In 't gemelde Meir is een groote vaart van Oots na de Noordelyke Landen Jefe-fen, Kanga, Jefeou, enz. van waar een groote menigte Zalm, (die men daar in vangt, en gewoon is te droogen, of in te zouten) het ganfeh Land door vervoerd werd.

Wat verder aan, gaat men door het Dorp Kofsats (daar de befte Japanfche Rotangs met leden vallen) en van daar na Ifsibe dat 6 mylen van daar legt, en daar men gewoon is het middagmaal te houden.

Na dat men nu 2½ myl verder gekomen is, gaat men over een kleen Rievierken, dat al mede zyn oorfprong uit dit Meir heeft, 't geen Jaecattagawa genaamd werd, waar na men in 't ftedeken Minaeoets komt.

Hier is een Kafteelwyze heerlykheit, en men is daar ook gewoon allerhande nette vrouwen-hoeden, doosjens, mandekens, enz. van biezen te maaken.

Drie en ½ myl verder komt men in 't Dorp Tsfutamma, daar men des nachts flaapt. Hier werden zeer veel palmhoutte kammen, na haare lands wyze gemaakt, en verkogt.

Van daar werd men daags 'er aan 2½ myl verre over 't gebergte Facha (by ons, om zyn fteilte aan de Ooft-kant, Jeffie, de wntel-trap genaamd) in korven, of in draag-zetels, na 't Dorp Sakanofa gevoerd, daar men dan te gelyk in 't Landschap Jeffie komt.

Wanneer men nu te Paard nog 1½ myl verder ryd, komt men in 't Dorp Sekinozizo, daar men weer 't middag-maal houd. Aan des zelfs uitgang, ter rechterhand van den weg na Ifsibe, zyn verfehede heilige Tempels.

In deze twee laafte Dorpen zyn de Inwoonders meest Herbergiers, en Lontmaakers.

Wanneer men noch 1½ myl verder gaat, trekt men voor by het fraai ftedeken Chammenjamma, en des zelfs Kafteel, dat op een bergjen legt. Van daar, tuffchen 2 a 3 mylen, leggen de Dorpen Siwono, en Ifsikoets, daar men meest Hoer-huizen, en Herbergiers vind.

Van hier nu voortgaande, ziet men ter rechterhand, of over het kleen ftedeken Ciroko, den grooten Zee-boezem van Mia.

Van hier nu 2¹ myl voortreizende, komt men in 't stedeken Jokais, daar men zyn nagt-rust neemt, en wel een goede verblyf-plaats; maar zeer slecht drink-water heeft, om dat het wat te dicht aan 't water, en op een laag voorland, legt.

Daags 'er aan gaat men 3 mylen langs de water-kant, al Noordwaard henen, tot in de Stad Quano, die redelyk groot, en zeer volk-en nering-ryk is.

Op de Zuid-oost-zyde, aan 't water, heeft het een mooi Kasteel, door den Keizer *Ginjoin-Samma* (overleden Broeder van dezen Keizer *Cinajoo*) tot een gevanckenis voor zyne Keizerin, benevens haare Voester, gebouwd, die aldaar, zonder het allerminste bedreven te hebben, gezet werd, om dat hy een afkeer van alle Vrouwen, en een verfoejlyke drift tot andre vuile zaken had. Zy is daar in tot haar dood gebleven, en heeft in zulken beklagelyken staat van eenzaamheit haar jeugdigen leven, al quynende; zonder te weten waarom (hoewel eenige de schuld op een onvoorzichtige aanpraak van haar Voester leggen) moeten doorbrengen.

Van Quano vaart men met barken uit het Landſchap *Jessie*, of *Iſſie*, na Owari tot aan *Mia*, moetende over eenen Zeeboezem, die 7¹ myl wyd is, zeilen.

Deze inbogt, schoon wel 10 mylen in haaren omtrek, is zeer ondiep, en vol droogtens, waar door men hier, by de minste verheffing van wind, een zeer leelyk, en hol water heeft.

Wanneer het nu onbequaam, of onstimmig weder is, dan is 't beter, dat men den weg na 't Dorp *Saja*, de Rievier van die zelve naam 3 mylen op, neemt, van waar men op een zeer vermakelyken weg van 7 mylen na *Mia* gaat.

Onderweeg ziet men ter linkerhand de aanzienelyke Stad *Nangoya*, alwaar ook een Kasteel legt, door Keizer *Gongin* gebouwd, zynde van grootte het derde in rang in 't ganſch Keizerryk.

De Zwager, en Neef des Keizers gebied over het Landſchap *Owari*, waar in die stad legt.

Mia, dat bevorens een groote stad geweest is, heeft door 't opkomen van *Nangoya* haaren ondergang bekomen, en is nu maar een gering stedeken, dat zich met een straat huizen 2 mylen verre tot aan *Nangoya* uitſtrekt, waar aan het half-maanswyze ontrent een spruitjen, in een inbogt, vaſtlegt.

Te dier plaats legt aan 't water ook een vierkant kleen Kasteeltje, waar in de Keizers, toen zy nog na *Miaco* gingen, om den *Dayro* te begroeten, plegen hun verblyf te houden, waar toe het ook alleen gebouwd is.

Men heeft hier mede zeer slecht drink-water, en die dat niet gewoon zyn te gebruiken, werden 'er zeer licht ziek af.

Hier is een zeer sterke vaart, zoo van de Reizigers, die hier geduurig over en weder vaaren, als mede van een groot getal vracht-barken, die van alle plaatſen aankomen, om hier hout te haalen, dat in een groote menigte uit het Land van *Owari* de Rievier *Saya* afkomt, en 't geen aan dezen Landsheer geen kleen voordeel geeft.

Uit *Mia* gaat men door de Dorpen *Mikawa*, *Narrodme* en *Cirojou*, een vlakke weg, uit het Landſchap *Owari* in *Mikawa*, en aldaar tot in de stad *Okafacka*, dat 7¹ mylen verre, en daar men gewoon is 's middags te eeten.

Dit is een fraaije stad, hebbende een zeer aanzienlyk Kasteel, dat aaneen Rievier legt, die in Zee ſtort, over welke men met een zeer lange brug tot in de stad gaat.

's Namiddags gaat men door 't Dorp *Futskawa*, zynde 1¹ myl verder gelegen, en nog 2¹ dito verder heeft men *Pocchois*, dat Dorpje waar in *Tayko*, en *Gongin*, zich in hunne jeugd onthouden hebben.

Een myl verder komt men in *Akafacka*, daar men 's nachts blyft.

Dit is een groot Dorp, waar in veel schoone Herbergen ſtaan, maar 't is 'er ook zoo vol *Hoeren*, dat de gemeene *Japanders* 'er niet kunnen voorby geraaken, zonder gaande weg aangeropen, en 'er ook wel zomtyds ingetrokken te werden.

Het water heeft hier ook een mineeraal- of ertz-agtige ſmaak.

Een halve myl verder heeft men het Dorp *Goy*, met even de zelve eigenschap, als 't vorige.

Wanneer men nog 2¹ myl verder gaat, komt men by de stad, en 't Kasteel *Jofinda*, alwaar mede een Rievier is, die in Zee ſtort. Ook woonen hier veel *Yſer-ſnids*.

Anderhalf myl verder heeft men *Stagawa*, daar 't water ook ertzachtig van ſmaak is.

Van hier wat voortgaande, komt men in 't Landſchap *Totomi*, alwaar de grote berg *Fufinjamma* zynen met ſneeuw bedekten kruin begint te vertoonen, en zoo trekt men de Zee-kant langs door het Dorp *Ciraska* tot aan 't vlekjen; of 't veer van *Aray* langſeen vermakelyken weg, die 8¹ myl van *Akafacka* legt.

Daar na vaart men hier over na *Miafacki*, gaande vierft door een zandigen weg, die naderhand goed werd, en die zich 3 mylen verre tot aan de stad *Fammamats* uitſtrekt, daar men gewoon is te ſlaapen.

Het gemeld meir, daar men overvaart, is $\frac{3}{4}$ myl, maar van binnen heel wyd, en ganfch droog. Het heeft eenige kanaalen, en grachten, die na buiten loopen, alwaar de groote barken, die met hunne lading van Ofacca, en Mia, of van andre plaatsen, hier voorby na Jedo moeten, en onbequaam weder of wind ontmoeten, gedwongen werden in te loopen, dat veetyds, alzoo het buiten voor 't gat ook droog is, op den hals aan gewaagd werd, en dat ook menig menfch daar doet sneuvelen, hoedaanig hier A. 1686 dertig barken te gelyk quamen te stranden.

Op, of ontrent voornoemd Aray legt ook een aanzienelyke wagt des Keizers, daar ieder Landsheer zich moet laten betasten, om te zien, of hy ook meer, dan 't gemeen geweer, by zich heeft; als ook om dat de weftelyke Lands-Heeren haare Wyven, en Kinderen, die ten Hove in gyzeling zyn, niet ftill zouden konnen voor by trekken, en door geraaken.

Op 't Noordelykfte van deze inbogt heeft men, om de zelve reden, nog een diergelyke wacht-plaats voor die genen, die zouden mogen ondernemen, om agterom te gaan.

Fammamats, de eerfte plaats, die Keizer *Gongin* veroverde, legt ontrent halver weg tuffchen Miacō en Jedo. Deze Stad, en des zelfs Kasteel, zyn zeer net, en haar bezicns wel waardig.

Van daar $2\frac{1}{2}$ myl voortgaande, trekt men met plat-bodemde vaartuigen over de Rievier Tenriouw, en voorts door de Dorpen Nakaisōnu, en Mitski, welkers inwoonders zeker voorrecht hebben van geen fehattung te geven, om dat zy *Gongin-Samma* de Stad Fammamats hebben helpen winnen.

Nog $1\frac{1}{2}$ myl verder heeft men het Dorp Foekerooy, daar men gewoon is 't middag-maal te houden.

Van daar gaat men voort door de Stad en 't Kasteel Kackingawa, tot in 't Dorp Nifacka, dat $4\frac{1}{2}$ myl verder legt, van waar men langs een vermakelyken weg op 't gebergte, 2 mylen verre tot in het Dorp Canaya, en zoo in 't Landschap Surunga gedragen werd.

Hier krygt men volk, om over de snel-vlietende Rievier Oyengawa te geraaken, een Norimon, Paarden, en 4 a 6 mannen, na dat die Rievier hard, of zacht, afstroomd, alzoo de een tyd by den andren niet en gelykt, en byzonder veel van malkandren verfchild; ja zomtyds kan 'er geen enkel menfch overkomen, en op andre tyden geraakt men 'er zeer gemakkeelyk over; al het welke maar daar van ahangt, na dat 'er boven in 't gebergte veel of weinig regen

gevallen is, daar deze Rievier kort onder legt, en daar 't water over een ongelyke kei-fteenige grond zeer fterk ter plaats, daar men 'er over gaat, met een groot gedruis komt afstroomen. Hoe 'er dan meer regen boven gevallen, hoe de afwatering daar beneden dan ook te fterker, en 't overkomen over de Rievier te gevaarlyker is, gelyk dit ook menig menfch, die te voorbarig en te onvoorzigtig dit dan, tegen alle raad aan, ondernam, het leven gekoſt heeft; daar het hier anders in de drooge tyd zoo ftill, en de Rievier zo zacht afstroomende is, dat het dan in 't allerminfte na 't gene dat men in den regen-tyd ziet, niet en gelykt.

Na dat men over dien froom nu geraakt is, moet men noch 1 myltje gaan, eer men in 't Dorp Sinoda komt; dat $7\frac{1}{2}$ mylen van Foekerooy gelegen, en daar men gewoon is dien nacht te ruften.

Twee mylen van daar gaat men over een kleen Rievier, even voor Fuciada, en trekt weder voor by dat ftedeken, dat maar gering is, latende ter rechterhand 't Kasteeltjen Tannaka leggen.

Een en $\frac{3}{4}$ myl verder gaat men uit het Dorp Occabe in draag-korven over 't gebergte $2\frac{1}{2}$ myl verre tot in 't Dorp Mariko, daar men 's middags eet.

Van daar $1\frac{1}{2}$ myl fchaars, komt men over de Rievier Abbakawa, daar men door eenig volk overgebragt werd, dat zomtyds, alzoo hier een wel-grond is, al moeite genoeg heeft, om 'er over te raaken.

Als men over deze Rievier is, komt men in de Stad Suruga, of Surunga, die anders ook wel Foetsiou, en ook wel Soempou, genaamd werd.

Dit is een fchoone Stad, en een fraai Kasteel 'er by, alwaar ook zeer fraai, en veelerlei bies-werk gemaakt werd. Hier plagt ook de gout-munt te wezen, gelyk ook *Gongin-Samma* zyn Hof hier gehouden, en zyn eerften Zoon door zyn Broeders quaden raad hier verloren heeft.

Deze Stad legt dicht aan de waterkant, by een groote inbogt, die Totomi in 't weſten, Ionomifacki ten ooften, en Surunga ten noorden leggen heeft.

Ten Zuid-ooften van deze ſtad, en bezuiden Jeſeri (dat $2\frac{3}{4}$ myl verder legt) heeft men een ſteilen hoek van een berg aan de Zee-kant, alwaar een fterk, en na hunne wyze onwinbaar Kasteel is, Coeno genaamd, uitdrukkelyk gebouwd, om daar 's Keizers fehatten te bewaaren; doch jegenwoordig is dit (na 't zeggen der Japanders) geheel vervallen, en de fehatten des Keizers werden nu in Jedo, daar hy zelf is, bewaard.

Van

De Stad
Kackin-
gawa.

De Stad
Surunga.

Van Surunga gaat men na 't vlek Jeferi, om 'er zyn nacht-rust te nemen. Het is hier zeer vermakelyk, alzo dit plaatsje aan een Baay legt, die uit de voornoemde bogt van 't Oosten na 't Westen zeer bequaam en gevoegelyk inboegd; maar hoe diep het aldaar is, mag men niet onderzoeken, dog 't schynd in 't afgaan van het strand, en na de schuinshheit der touwen, waar aan de vaartuigen ten anker leggen, nog al een redelyke diepte te hebben.

Vier a vyf honderd roeden verder legt noch een vlekjen, Cimeis genaamd, ontrent ten Z. O. van Jeferi, aan die zelve Baay; alwaar vercheide groote lootzen staan, en daar men ook 's Keizers Oorlogs-barken tot bevryding van dien inham, als men die noodig heeft, gewoon is te bewaaren.

's Anderendaags gaat men langs strand door het Dorp Oekits daar veel Quakzalvers woonen, en daar men ook godlooze schand-jongens openbaar voor de deur te koop ziet zitten.

Van daar trekt men over een hoek van een steilagtig bergjen, door de Dorpen Jou, en Cambarra tot aan de snelle Rievier Fufikawa, die agter den berg Fufinjammo haaren oorsprong neemt, van waar zy ook haaren naam gekreegen heeft.

Hier vaart men met breede plat-bodemde vaartuigen over, die van heel dun en buigzaam hout, op dat 'er de harde stroom niet veel vat aan hebben zou, gemaakt werden. De Rievier over zynde, komt men aan 't Dorp Josiwarra, dat aan de voet van den berg Fufinjamma (dat is, een hooge mooije berg) en 7 mylen van Jeferi, legt.

Uit de voornoemde Rievier komt veel hout, dat na de Baay van Jeferi gebragt werd, waar van het ook de naam van Jeferi-hout draagt, gelyk men het van daar ook na alle plaatsen vervoerd. Dit hout is doorgaans zeer fraai gevland.

Na 't middag-maal trekt men uit Josiwarra na strand, door 't Dorp Farra tot aan Nommafouw, een vlekjen, waar by een redelyk Rieviertje uitloopt, en daar veel barken haar haven zoeken. Het legt in 't allerooftelykste van de voornoemde inbogt van Surunga, aan de Noord-zyde.

Van daar komt men tot 't vlekjen Misima, daar men gemeenlyk zyn nacht-rust neemt. Dit legt 7 mylen van de plaats, daar men 't middag-maal hield, of van Josiwarra, en 14 dito van Jeferi.

Dit vlek is altyd zeer vermaard geweest, om dat 'er een van de oudste en heiligste Tempels in plagt te staan; dog de zelve is A. 1686 met 't ganck vlek

door brand-slichters in koolen gelegd.

Van hier gaat men 's morgens in draagkorven over 't gebergte Faakouni, of Faconitoge, op welkers top, die 4 mylen opgaat, een Dorp legt, daar wy ons middag-maal houden, en van waar wy weer 4 mylen aan de Oost-kant, daar 't zeer steil afloopt, nedergaan, en daar men dan in de Stad Odowarra komt.

In 't hangen van dit gebergte ziet men in 't nedergaan vercheide kleene Dorpens leggen, en boven op des zelfs top heeft men een groot Meir, waar aan 't voornoemd Dorp gelegen is, 't geen zeer goede Zalm, en andre visch, tot onderhoud dezer Berg-lieden, geeft.

Hier is ook een wacht des Keizers, die welke veel aanzienelyker, als die van Aroy, en die mede om de zelve reden hier, gelyk als daar, gesteld is.

Deze plaats werd by de Japanders voor de poort van Jedo gehouden, om dat dit gebergte van 't Z. O. na 't N. W. dwars over 't land strekt.

Zy is zeer ongezonder, en de lucht is 'er altyd koud, zwaar, en dampig, zoo dat iemand, die hier niet geboren, of van jongs af 'er niet gewoon is, hier niet lang gezond blyven kan.

Men neemt in Odowarra zyn nacht-rust, 't geen een net gebouwde Stad met een zeer aanzienlyk Kasteel is. In de zelve alleen werd de geurig-gemaakte Caatsjoe toebereid.

Het voornoemd Kasteel plagt onder de Minofamma's wel eer te behooren; dog nu niet meer, gelyk elders daar wy van de Keizers en van de Minofamma's breeder spreken, uitvoeriger getoond is.

Deze plaats legt in 't N. W. van een groote inbogt, die Minomisaeki ten westen, Bochio ten oosten, en Sangami in 't noorden leggen heeft.

Na dat men daar 's nachts gerust heeft, gaat men van daar door de Dorpen Oizo en Firakatta, tot aan de Rievier Barriouw, die 5 mylen verder gelegen is, en die men met plat-gebodemde schouwen overvaart.

Van daar gaat men door een moeijelyken zandigen weg, ruim 3 myl verre, tot in 't Dorp Foetsilauwa, alwaar men weer 't middag-maal houdt.

Tot hier toe reift men van Odowarra langs strand; maar van hier gaat de weg weer landwaard in door de Dorpen Totska, en Foedogaja, zynde 4 mylen verre, alwaar ook 't land, of de uithoek van Kamakora ter rechterhand zuid-waards henen strekt.

Van Foedogaja 1 myl gevorderd zynde, komt men by 't vlek Cammagawa, daar een goede Baai is, die door den gemelden hoek van Kamakora tegen de

grootte Zee t'eenemaal gedekt werd, en alwaar men ook gewoon is 's nagts te blyven.

De Stad Jedo. Nog 7 mylen verder zynde, dan gaat men over de grootte brug, die over de Rievier Rockingo legt, en door de Dorpen Cawafacki, en Sinnagawa (die digt langs 't water voor Jedo's inbogt leggen) tot in de beroemde, grootte en Keizerlyke Hof- en Hoofd-ftad Jedo.

In de voornoemde Baay van Cammagawa komen alle barken met hare volle lading inloopen, om aldaar met bequaam weder te loffen, en om die goederen dan vorder, 't zy te land, 't zy met vlotgaande vaartuigen, na Jedo te voeren.

En Kamakora. Deze Baay heeft haren ingang tuffchen de N. kant aan 't Westelyke van 't land Bofio, en 't zuidely kfte van een uittrekkende hoek, die wy bevorens gezegt hebben, dat van Fufitauwa, en Hoedagaja zyn begin neemd; alwaar ook de oude beroemde, dog nu vervallene Stad Kamakora legt, daar wel eer de Keizer zyn Hof plagt te houden.

In 't inzeilen van deze Baay loopt men eerst Noord-oostelyk, en aan de linkerhand, dicht langs de wal van Kamakora (alzo het daar 't diepft is) eerst Noord aan, en vervolgens tot aan 't westen omboegende tot in het diepste van deze inbogt, zoodanig, dat men het vlek Can-

nagawa ontrent N. O. van zich heeft; doch hoe diep het doorgaans is, konnen wy niet weeten. Aan de Z. W. zyde kan men zien, dat het aldaar het diepft fchynd te wezen: want aan de N. O. zyde, en ten Oosten van Cannagawa, neemdt het drooge zyn begin, en vervolgd zig zoo tot geheel over de wyde en diepe inbogt voor de Stad, en zoo het 'er diep genoeg was, zou die plaats een goede haven en een zekere Baay ook zelfs voor grootte fchepen zyn.

Van Nangafacki nu tot Jedo toe werd de verheit van dezen tocht, of van den weg, zoo te water, als te land; recht, en krom, zoo als die loopt, ontrent op 388; duitsche mylen gerekend (dat zeer veel met de opgave van de Heer *Montanus* verschild) en in 't bereizen van de zelve ziet men van verre en van na by (gelyk men door zommige ook doortrekt) 33 aanzienlyke steden met Kasteelen, en 75 opene stedekens, vlekken, en voornamelyke dorpen, behalven een groot getal van Boeren-dorpen en gehugten, die gins en herwaards aan wederzyden langs dezen geheelen weg verfpredt leggen.

Hier by nu voegen wy een Lyft der plaatfen, en van der zelve mylen van Nangafacki tot Jedo.

Opgave der Steden, Vlekken, en Dorpen, by een optocht na Jedo, A. 1684, enz, voorgekomen, of door-reift, benevens de mylen, hoe verre zy van malkanderen leggen.

Optocht van Nangafacki na Jedo, A. 1684, gedaan.

Met een nette Lyft van de plaatfen en mylen.

Van Nangafacki tot Tokits.	3	mylen
Tot 't Dorp Senunge.	7½	
Over 't gebergte tot het Dorp Oriffimo.	3	
Tot 't Dorp Sinota.	3	
Tot de Dorpen Nariffio en Omats in de Oda.	5	
Iaphaja Omera.		
Tot de stad Sanga.	5½	
Tot het Dorp Kanfacki.	2	
Tot 't Dorp Toutococki.	3	
Tot 't vlek Tayfiro, en Jannagawa.	1	
Tot 't Dorp Jamaye, (waar ontrent Coerme daar 2 Rievieren zyn.) en Maatscafacki.	3½	
Tot 't Dorp Ootcino.	3	
Tot 't Dorp Ifoeka.	3	
Over de Rievier Sakain tweemaal in.	3	
Tot Coanoffi.	5	
Tot 't vlek Kerofacki.	3	
Tot de Zee-ftad Cocora.	3	
Tot 't vlekjen Seminofeki.	3	
Tot 't Dorp Dayri.	3	59½
De klip Jofibe, en 't Dorp Ifacki.		
Van Seminofeki tot Cammenofeki.	35	
Moeko, en 't vlekjen Hoedanits, Havens.		
Tot de Dorpen Moyfi, en Oefirobame.		
Tot den hoek van Mottajamma.	(5)	

NB. tuffchen Coerme en Nangafacki heeft men nog Jannagawa en Iaphaja; dog dan neemdt men een andren cours.

't Dorp Thammoera.		mylen
De Eilanden Manfi en Kanfi, en Fimefima.		
Den hoek Jakori in Tfanocki.		
't Eiland Miafima.		
De groote Stad Firoffima.		
't Eiland Harootfima, en die van Cammangari.		
Zyn van Cammenofeki.	20	
Tot Mitaray.	5	
Tot 't vlekjen Tadanomi.	5	65
Tot d'Eilanden van Fannagoeri.		
Tot de Stad Miwarra.		
Tot Bigonothomme. (of Bingonothomme)		
Van Cammenofeki tot 't Eiland Camro.	5	
De Eilanden Stagar, en Noda.		
De Stad Oos.		
Van Stagar tot de engte van Fannagoeri.	25	
De Eilanden Carootfima, en Soua.		
Tot 't Dorpje Fannagocri, waar by 'er nog drie.		
Tot 't vlekje Taffima.		
Van Fannagoeri tot 't ftedeken Bigonothomme.	10	
Tot Squamma.	4	
Tot 't vlek Cimots.	10	
Fibi's engte, en 't Eiland Ofonti.		54
Brenge over.	178½	
Tot de Stad Takamats.		
De Eilanden by Fibi, en de fteden Arimado, en Okojamma.		
De Eilanden Jefami, de Stad Oko.		
Het ftedeken Moero legt van Bigonothomme.	40	
Tot de Stad Fiongo.	18	
De vlekken Aboes, Cikamaeka, en Tackaffanao.		
De Stad Akais, 't vlek Niffenोजना, de Stad Ammakafacki.		
Van Fiongo tot de Stad Ofacca.	13	
		249½
Tot Firakatta.	5	
Tot 't ftedeken Jodo.	2½	
't Vlek Occi; tot Fufimi.	3	
Tot de Stad Miaco.	2½	
Tot de Stad Oots.	3	
Tot 't ftedeken Cefi (waar by 't Dorp Kolfats.)	½	
Tot Ifsibe.	6	
Tot 't ftedeken Minacoets.	2½	
Tot 't Dorp Tffufiamma.	3½	
Tot 't Dorp Sakanofa.	2½	
Tot 't Dorp Sekinozizo.	1½	
Tot 't ftedeken Chammenjamma.	1½	
Tot de Dorpen Siwono, en Ifacoets.	3	
Tot de ftedekens Ciroko, en Jokaits.	2½	
Tot de ftd Quano.	3	
Tot de ftd Mia, over den Zee-boezem.	7½	50½
Tot de ftd Nangoya.	2	
Tot de Dorpen Narroume, en Cirojou		
Tot de ftd Okafacka.	7½	
Tot de Dorpen Futskawa, en Pocchois.	1½	
Tot 't Dorp Akafacki.	2½	
Tot 't Dorp Goy.	1	
Tot de ftd Jofinda.	2½	
Tot Stagawa.	1½	
Tot 't Dorp Ciraska, en 't vlek Aray.	3½	
Tot Miafacki, en de ftd Fammamats.	3	
Tot de Dorpen Nakalfomi, Mitski, en de Rievier Tenriouw.	2½	

74 BYZONDERE ZAAKEN

Tot 't Dorp Fockerooy.	mylen	1½
Tot de stad Kackingawa, en 't Dorp Nifacka.		4½
Tot 't Dorp Canaja.		2
Tot 't Dorp Sinada.		1
Tot 't stedeken Fuciada.		2
Tot 't Dorp Oecabe.		1½
Tot 't Dorp Mariko.		2½
Tot de stad Surunga.		1½
Tot 't vlek Jeferi.		2½
Tot 't vlekjen Cimeis, de Dorpen Ockits, Jou, Cambarra.		
Tot 't Dorp Jofiwarra.		7
Tot 't Dorp Farra, 't vlek Nommafouw.		
Tot 't vlekjen Misima.		7
Tot 't Dorp Fackouni.		
Tot de stad Odowarra.		8
Tot de Dorpen Oifo, en Firakatta, by de Rievier Barriou.		5
Tot 't Dorp Foctifauwa.		3
Tot de Dorpen Totska en Foedagaja.		4
Tot 't vlek Cammagawa, en de brug der Rievier Rockingo.		1
Tot de Dorpen Cawafacki, en Sinnagawa, en Jedo.		7

89

Dus Nangafacki van Jedo, mylen 388½

De grote Landweg, die over al met straatn van een net bepaalde lengte verdeeld is, fehynd, om des zelfs kromme loop, of om de lengte der Dorpen zelfs (die al vry lang nu en dan vallen, en die 'er mede by gerekend werd) zomtyds langer, en ook wel korter; dog zy is egter net zoo lang, als de Japanders die opgeven, by de welke een myl net een uur gaans, te land is; dog op de watermylen kan men niet wel vaste staat maken, alzoo die mede, en tegen loopen. Anders ziet men te land ieder myl door een kenbare myl-paal afgebakend, waar by ook de lengte, of afstand, gerekend werd.

Volgens het zeggen der Japanders, en na 't uitwyzen van hunne kaarten, mitsgaders na de beste beschryving der zelve, bestaat Japan in een groot Eiland; twee gemecne, en zeer veel kleine ditto's; zynde een Land, dat vol steden en Dorpen, en zeer sterk bevolkt is, alzoo men 't over al, zelfs de kleinste Dorpkens, met een ongeloofelyk getal van Kinderen vervuld en krioeleu ziet, dat zeer ligt te gelooven is, zoo men maar aanmerkt, dat het een zeer vruchtbaar volk is, en dat de Japanders zeer oud werden, waar uit men dan al verder vaststellen moet, dat dit land (alzoo men hier van geen pest weet; en vermits geen Japanders nu, gelyk wel bevorens, buiten 's lands trekken; en hier nu ook geen oorlogen meer voorvallen) eindelyk zoo vol menschen zal moeten gegraaken, dat zy malkanderen zullen verdringen; ten ware dat zich zoo veele onder hen om een haverstroo de buik sneden, behalven dat zy 'er ook weinig zwaarigheid af maken,

Weten van geen pest, buiten 's lands trekken; en hier nu ook geen oorlogen meer voorvallen; eindelyk zoo vol menschen zal moeten gegraaken, dat zy malkanderen zullen verdringen; ten ware dat zich zoo veele onder hen om een haverstroo de buik sneden, behalven dat zy 'er ook weinig zwaarigheid af maken,

om zomtyds in een jaar duizenden van menschen van honger te laten sterven.

Om nu verder noch te zeggen, wat de onzen, na dat zy in Jedo gekomen zyn, te doen staat, zoo moet men weten, dat men allereerst door de twee gevollmágtigden der kennis van de aankomst der onzen is te geven, dat mede aan den Stadsvoogd gefchied, die 's jaars te voren gezag in Nangafacki gehad heeft; dog die nu aan 't Hof wezen moet, om van al zyne handelingen bericht te geven, en een net verslag te doen, behalven dat die ook gewoon is ons ten Hove te geleiden, en wel toe te zien, dat wy ons daar in alles na de Japanfche wyze, en strenge wetten; komen te fchikken; waar op hy dan 't jaar daar aan afrekte, om zynen medebroeder, den anderen Stadsvoogd van Nangafacki, te vervangen, gelyk dit by hen in alle steden, en plaatfen, een vast gebruik is. Deze laten ons op zyn tyd aanzeggen, op wat dag men ten Hove moet verfehynen, om onze eerbied uit naam der E. Maatschappyy voor den Keizer te bewyzen, en om het gefchenk der zelve aan zyn Majesteit over te geven.

Daar op gaat men ter bestemder tyde gezamentlyk, (het Hollands Opperhoofd in zyn Norimon ofte Orimon, en de vrede Nederlanders met de voornaamste Japanders te Paard, gelyk ook zommige minderen te voet) na 't Kasteel, tot een stuk weegs binnen den eersten omtrek des zelfs, van waar men alle te voet door de tweede poort, tot in de laatste wagt, die buiten des Keizers omtrek is, zoo lang moet vertoeven, ter tyd toe men door

door een van de dienaars der Nangafackife Stadsvoogden gewaarfchouwd werd.

Dan ftapt men aanfonds na 's Keizers wooning, en men blyft daar te zamen in de gewoonlyke engemeene vertoef-zaal, alwaar men door de voornoemde Commiffariffen, of gevolmagtigden wegens den Koophandel, en door den Stadsvoogd van Nangafacki, verwelkomt, en niet weinig van groote en kleene Heeren bekeeken, en begluurd werd, tot dat de voornoemde Stadsvoogd laft krygt, om 't Opperhoofd af te halen, en den zelve na binnen voor 's Keizers throon te geleiden.

Na dat nu de fchenkagie voor af gezonden is, treed de Stadsvoogd met het Opperhoofd na binnen voor 's Keizers Throon, die zich, met de Ryksraden, nu openbaar vertoond, waar op dan 't Opperhoofd (terwyl 'er maar Kapitein Hollanda, of Hollanda Kapitein, door den oudften Ryks-Raad geroepen werd) fchielyk op zyn handen en knien, en met het aangezicht ter aarde, en voor over valt, waar na hy dan weer opftaande, tot nader laft, zich in de vertoef-zaal begeeft. Dit gehoor werd aan hem, zonder dat 'er verder enig woord anders gefproken werd, verlcend.

Voor dezen plagt men, na 't bewyzen der gemelde eerbiedigheit, weder henen te mogen gaan; doch zedert A. 1682, in welken tyd deze Keizer de Hollanders tot zyn vermaak t'elkens voor hem heeft laten komen, heeft men hier zoo lang moeten wagten, tot dat ons uitdrukkelyk belaft wierd, van te mogen vertrekken.

Wanneer wy nu door zyn Majesteits bevel geroepen werden, gaan wy vier a vyf vertrekken binnewaards, tot dat men dicht by de plaats komt, daar de Keizer met zyne Ryx-Raden by den andren in ordre zit, alwaar zich ook veel groote Heeren, binnen-waards en ter zyden, vertoonen.

Aldaar moeten wy wagten, tot dat 'er gewaarfchouwd werd, waar op wy terftond, met een groote ftilte en bedceftigheit, zoo der Commiffariffen, als van onzen Stadsvoogd (die ons alles moeten gelaffen, en ons voor de Majesteit geleiden) Kik-vorfch-wyze, na buiten over een houte galdery (ondertuffchen driemaal neervallende) tot in een binnen-vertrek zeven matten (of ikjens) lang, en 4 dito's breed, voor den Keizer, en zyne Ryks-Raden, geleid zynde, na 's lands gebruik, zoo lang nederleggen, tot dat ons gelaft werd weder op te zien, en over eind te reizen; waar op wy dan voorder alles, wat zyn Majesteit behaagd, genoodzaakt zyn te doen, het zy hy ons dan bevceld te zingen, te danf-

fen, te worftelen, te fehreeuwen, te gaan, te ftaan, te kyven, complimenten, of eerbiedigheden aan malkanderen te bewyzen, of wel iet anders te doen, alzoo ons dan allerlei zottigheden belaft, en honderderlei aperyen, om die Majt. maar te vernaken, daar aangerecht werden.

De Keizer, die achter een jalouzy-mat zit, en alles zeer wel ziet, (dit was in de oude tyden zoo; dog nu vertoond zich die Vorft openbaar aan ons) geeft geduurig zyn bevel aan een der Ryks-Raden, die voor die jalouzy-mat (waar door niemand den Keizer zien kan) nauwkeurig oppaffen, en verder bevel aan onze Tolken geven, die dan alles aan hem vertolken, en dat hy dan weer aan den Keizer, en aan de Ryx-Raden, in 't Japanfch bekend maakt.

Egter loopen 'er onder deze fotternyen zomtyds wel zeer fehandre vragen, die dikwils verder zien, als men in 't eerft wel denken zou, en die daarom voorzichtig moeten beantwoord werden.

Na dat men nu een uur of twee zoo doorgebracht heeft, krygt men eindelyk zyn afscheid, en men vertrekt op de zelve wyze en langs den zelve weg, gelyk men daar gekomen is, buiten 's Keizers wooning; van waar men dan na de huizen der Ryx-Raden gaat, om die ook een gefchenk van wegen de E. Maatfehappy aan te bieden.

Daags 'er aan gaat men na de mindere grooten, te weten, die van de Tempelgefchillen, de Commiffariffen der vreedelingen, en de Stadhouders, alwaar, na ouder gewoonte, de betuigingen van eerbied en beleeftheit maar aan hunne geheimfchryvers werden afgelegd; want die Heeren zelfs zullen noit, of zeer zelden, gefchenken aannemen, al waren zy fchoon t'huis, behalven dat zy ook te trots zyn, en het beneden hunne waardigheit achten, zich dan te vertoonen.

Wat nu de Stad Jedo betreft, zy legt half-maans-wyze aan een zeer groote en vlakke inbogy, die Bóchio (ofte Awa) daar ten zuiden, Kattaten ooften, Mousfays (daar het ten zuiden op legt) ten noorden, en zynen ingang ten weften by Kamakora heeft.

Het legt op de Noorder breedte van 36 graaden, is wel 10 mylen in zynen omtrek, ongemeen volk-ryk, vol heerlyke huizen van groote Landsheeren, en alomme vervuld met zeer prachtige Paleizen.

Men ziet daar zeer groote en net-geregelde straten, hooge wallen, diepe grachten in de zelve; doch de Stad zelf is onbemuurd, hoedanig ook meest alle de Japanfche fteden zyn; betaande hunne fterktens alleen in de Kasteelen, gelyk

dat in deze Stad wel tusschen de 2 en 3 duitsehe mylen in zynen omtrek buitensmuurs beslaat.

De buitenste wal betreft (zoo het ons toefchynd, alzoo 't ommogelyk is in die korte tyd alles af te zien, of de rechte en zeldzame gedaante, die 't heeft, net af te kyken) wel drie byzondere Kasteelen, die op verscheide tyden gelegd, en die op een ongemene wyze met hunne punten, hoeken, en grachten, als of het maar een en 't zelve werk was, zoodanig in een, door een, en aan malkander gehegd zyn, dat het niet wel in zyn ware gedaante is uit te drukken.

De wallen zyn van goede steenen gemaakt, redelyk hoog opgetrokken, en de gracht des zelfs is wyd, en zeer diep opgehaald. Ook heeft dit Kasteel zeer veele, en zeer grootte en sierlyke poorten, die wonderlyk net gemaakt zyn, en een zeer grootte vertooning, waardig hunnen Keizer, doen. Hoe groot nu deze Stad is, neemt zy dagelyks nog al toe; waarom men hier gewoon is te zeggen: *die na Jedo gaat, behoefd geen honger te lyden.*

Even binnen den eersten gemeenen om-

trek woonen de Ryks-Raden, en andre hooge en aanzienlyke Heeren, en Dienaars des Keizers; en de twee laagste der binnen-Kasteelen zyn tot gerief van de Princen van den bloede, zoo 'er eenige in 't leven zyn.

In het hoogste, en 't sterkste, heeft de Keizer zyn Paleis, waar in zeer veel aanzienlyke, prachtige, en zeer zindelyke gebouwen van binnen zyn, die zig, eenigzins buiten de andre werken verheven, vertoonen.

In dit Kasteel hebben de Keizers zedert *Gongin-Samma's* tyd hen Hof gehouden, waar in zyne navolgers tot deze tyd toe hem hebben nagevolgd, gelyk de volgende, na allen seghyn, het daar ook wel houden zullen.

Het is onmogelyk, om de nette grootte van deze Stad te bepalen. Zomnigen begrooten die wel vast op 20 mylen. Verscheide der onzen hebben die A. 1690 van den hoogsten berg in de stad zeer klaar gezien; dog konden het einde 'er af niet beoogen; maar hielden die veel meer, dan thien grootte mylen, in 't rond te zyn.

SEVENDE HOOFSTUK.

Uitrekzel uit het Japans dag-register zedert A. 1635. Scherpe last aan de Portugeezen. Verbod aan de Japanders om na buiten te trekken. Scherpe last aan Koekebacker, om de Japansche bevelen slyp na te komen, enz. Wrede vervolging der Christenen. Gunstig opstel des Heeren van Firando. Zyn Ryx-Raaden. Portugeezen vastgezet. De Heer Nuys uit zyn gevangenis ontslagen, Decima beschreven. Verlof ontrent het vertrekken onzer schepen. Goud- en zilver-ryk Eiland. Eenige Portugeezen vertrokken. A. 1637. Het Tonkins Hoofd Hartfink voor 's Konings Zoon verklaard. Zeldzaame brief hier over aan den Generaal, enz. Dood des Heeren van Firando. De onze beschenken den Opperpriester. Opstand in Arima. A. 1638. Bedryf van een Hollands Schip voor Arima. Einde van dien opstand. 't Portugees gezag zeer beteugeld. 20 Rokken d'eerste maal by de onzen vanden Keizer ontfangen. Een Hollander onthoofd. Den Heer van Arima slyd zich, op 's Keizers last, den buik op. A. 1639. Caron vervangt Koekebacker. Christenen in 's Keizers Paleis ontdekt. Alle Japansche Vrouwen met haare Kindren by Hollanders, enz., na Batavia gezonden. Strenge last om de Christenen te vervolgen. Last wegens een Gezant van ons. Verwondering der Japanders over onze bomben. De Galluiten de vaart op Japan verboden. De Portugeesche gevangen Kapiteinen, enz., werd 't leven geschonken. Brand in Jedo. Te vergeefs vergoeding van een genomen Jonk ge-eischt. Macauw's verovering ons door de Japanders aangeraden. Grootte eisch van Tayouaansche goederen, en den handel in Tonkin voortgezet. Twee schepen by Jedo gezien. A. 1641. Een Bottelier over overspel door de Japanders onthoofd. Carons handeling over 's Keizers pas, aan ons verleend. Vier Macauwse Gezanten met hun volk ontbalt. En 't Gallot, en de goederen verbrand. Een groot leven over 2 niet opgegeven Konynen. Onze schepen mogen vertrekken, als zy willen. Alle wooningen, waar voor den datum in de gezet staat, af te breken. De Sondag te vieren verboden. Verwisseling der Opperhoofden jaarlyks. 't Slachten van Rundren ons verboden.

Uitrekzel
uit het Ja-
panfch
dag-regis-
ter zedert
A. 1635.

NU gaan wy over om wegens de Japansche zaaken volgens een Uitrekzel van 't Japans dag-register, ons ter hand gesteld, zoo verre 't ons mogelyk is, bericht te geven.

A. 1635.

Den 31 Juli komt tyding van Osacea, dat op den 2den dito, tusschen Osacea, en Jedo, achter om, ontrent 1920 barken

ken met ryft, en andre behoeftheden, door zwaâr onweder verongelukt zyn; hebbende ieder tuffchen de 10 en 17 mannen gevoerd.

Den 16den Augustus kregen de Portugeefen ordre van de Nangafackife Befchierders, dat zy voortaan hunne zonnefchermen wel van zwarten, maar van geen Japanfche Dienaars, mogten laten dragen.

Dat zy, in eenig Raad-huis komende, hunne fchoenen voorttrekken.

Dat zy maar 1 a 2 maas te gelyk aan arme lieden mogten geven.

Dat niemand, dan hunne Overften, geweer, en dat zy geen vanallen openlyk paternofters mogen gebruiken, en dat geen Japanders hunne muilen mogen nadrigen.

Dat zy ook geen voor-jaarige; maar alle nieuwe Japanfche Dienaars moeten nemen.

Ook wierd 'er een Placcaat aangeflaggen over het aanbrengen van de Priefters, en over 't uitvoeren van het verboden geld, of van geweer.

Geen Japanfche vaartuigen, noch Japanders, mogen meer vertrekken, nog ook van buiten inkomen, gelyk hier agter nader by 's Keizers en der Ryx-Raden Placcaat onder No. 1, als mede den 7 December A. 1635, gezien kan werden.

Den 4den October werden E. Voorzitter *Koekebacker* (of ons Opperhoofd) van de Nangafackife Stadsvoogden fterk uitgefcholden, om dat hy hun bevel wegens de prys der zyde niet ftipt had agtervolgd; en zy zonden hem den 6den dito een fchrift, om te onderteekenen, dat hy voortaan alle ordre van de Japanfche Regeering gehouden zal zyn vaardig en ftipt te agtervolgen, hoochanig, of wat het ook zou mogen wezen.

Dat wy geen Japanders onredelyk zullen bejegenen.

Alle Koopmanfchappen aan geen een; maar aan veel Kooplieden te verkoopen, en waar onder dan verder dit ftond: *Wy verzoeken, dat U E. Hoogbeden deze bovengefchrevene pointen gelieven aan te nemen, 't welk gefchiedende, zullende 't allen tyden dankbaar zyn. (Onderftond) Den Hollandfchen Kapitein; den 20ften dag van de 8fte Maan, geteekend, Nicolaas Koekebacker.*

Den 28ften November werd aan den E. *Koekebacker*, onder verfehiede aanbeveelingen van de Nangafackife Regenten, ook gezegt, dat voortaan geen Japanfche Dienaars ons voor 't oog der wereld; maar wel in huis, mogten dienen, en dat, terwyl hy na Batavia ging, om mondeling den staat van den Japanfehen omflag aan zyn Edelheit bekend te maken, hy hem moest onderrichten, dat geen in-

structien, noch wetten aan de Dienaars der E. Maatschappij in Japan zou voorfchryven; maar dat hy hen alleen belafte zou, dat zy hen na de Wctten, en Ordonnantien der Japanders moesten buigen, het welk hy dankelyk beloofd heeft te zullen volbrengen.

A. 1636.

A. 1636.

Den 26 Januari wierd de Koopman, *François Caron*, met instructie voorzien, om de plaats als Voorzitter zoo lang te bedienen, tot dat *Koekebacker* van Batavia wederkeeren zou, die den 30sten Mey ook weergekomen is.

Den 10den April beziet de Keizer de Poorten, en muragie, om Jedo te fluiten.

Wrede vervolg der Christenen.

Op den zelveu dito wierden 'er 83 kreupele, blinde, en andre onbequame menfchen, zoo jonge als oude, om dat 't Christenen waren, buiten Jedo op 't veld in een afgeheinde plaats, die rondom met wagt bezet was, gebracht, om aldaar onder de blooten hemel, zonder van iemand aangesproken te mogen werden, van honger te vergaan, met last, dat geen van allen mag begraven werden, voor dat zy alle gestorven zyn.

Den 26sten dito fterf de voornaame Raadsheer *Outadonne* tot droefheit van zyn Majesteit, die belafte, dat de zelve met zulken pragt, als ontrent zyn Vaders overlyden gefchied was, ter aarde zou befteld werden, tot welken einde uit de hooge landen 12000 Priefters opontboden zyn, om dit hy te woonen.

Den 12 April steld de Heer *van Firando* een verantvoording tegen de lafteraars der Hollanders op, daar hy niet zonder opmerking de oorzaak van 'onze vyandfchap met de Spanjaards, en Portugeefen aanhaald; doch niet volgens de waarheit, hier achter nader No. 2. te zien.

Gunstig optel van den Heer van Firando.

Den 4den Mey werd angetoond, dat de Keizer op verfehiede tyden zyne Ryx-Raden aanbevolen heeft, hunne wysheit door geen giften of gefchenken te laten verdooven, op dat zy 't recht oprechtelyk zouden kunnen uitvoeren, met deze deftige byvoeging: *zoo iemand onder u lieden goldgierig is, die gae tot myne fibatten, en verzaagte zich.*

Den 13den Juny wierden de Portugeefen in Nangafacki, zoo ras als zy van Hof quamen, en daar hunne eerbiedigheit bewezen hadden, in Nangafacki vastgezet, en met fterke wagt bewaard.

De Portugeefen

Den 5den July is de Tayouanfche oud-Landvoogd, de Heer *Nuyts*, door den Keizer uit zyne gevankenis ontflagen, na dat hy in Firando ontrent 5 jaaren vastgezeten had, en na dat daar over ook veel verzoeken gedaan waren.

De Heer Nuyts uit zyne gevankenis ontflagen.

78 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1636. Den 29sten dito de Hollanders, na Nangasacki vaarende, om de geschenken aan de grooten aldaar over te leveren, gingen, na 't verrichten hunner zaaken, het Eilandje, dat (volgens hun sêchryven) als een gevangen is voor de Portugeesen dienen zou, bezigtigen, zeer weinig denkende, dat het noch eens hun eigen woonplaats werden zou. Zy beschreven het aldus, dat het in de Baay van Nangasacki, aan de Zuid-zyde, legt, en dat het van steen en aarde uit het water opgehaald, een stadje, of 600 voeten lang, 240 dito breed, rondom met een dichte Pagar (of Heining) waar in 2 regels huizen staan, met een straat in 't midden, en ook van een brug, om van de Stad op 't Eiland te gaan, en van een water-poort voorzien is, door welke de Portugeesen tweemaal 's jaars zullen gaan, eens als zy 'er komen, en eens als zy vertrekken, zonder verder hunne voeten daar buiten te mogen zetten. Ook zal de voorschreven wooning, nacht en dag, met verscheide barken, en wagthuizen bewaard werden.

Verlof ontrent 't vertrekken onzer schepen. Den 5den Augusti staat in een overzetting, door de Heer van Firando aan zyne Regenten geschreven: *laat de Hollanders alle dagen en tyden na bunnen wil bunne schepen doen vertrekken; doch dat zy eerst de schriftelyke Aete van de Galleotten, die op Japan vaaren, niet te zullen nemen, aan de Regenten van Nangasacki overgeven.*

Den 2den September sprak de Keizer met de Ryx-Raaden over 't nemen der schepen door de Hollanders van hunne vyanden, 't welk by die gene, die 't ons misgunnen, rooven genoemd, en door den Heer van Firando wederlegt werd: want anders stond het geschapen, dat wy uit Japan zouden hebben moeten vertrekken; alzoo de Keizer zeide, *het zou my door de geheele weerd sehande wezen, roovers in myn havens te gedoogen.* Daar wierd ook gemeld van een Siams Jonk 't welk (zonder dat de daar mede gekomene gevolmagtigden, of gecommiteerden, aan land mogten komen) onverrichter zake vertrekken moest, om dat zy uit een land quamen, dat zyn eigen Koning verflooten, en een, die zich zelfs maar opwierp, aangenomen heeft.

Goud- en zilver-ryk Eiland. Den 24sten dito werd 'er van een goud- en zilver-ryk Eiland, dat 400 mylen breedte legt, gesproken.

Den zelve dito is in rade goedgevonden, dat men de Moeders van de E. Kinderen van den E. Nieuwenroode (Zalr.) ieder hunne gelegateerde penningen, de ene 300, en de andre 200 Thayl, voldoen, de Kinderen van de Moeders afnemen, en de zelve dit jaar na Batavia zenden zal.

Den 22sten October vertrokken 4 A. r. Galleotten met 287 personen, zoo, die van Portugeese afkomst zyn, als die by hen gehouden hebben, enz.

Met deze 4 schepen is ook een hoofdsomme van f 6697500-0-0 (waar onder 2350 kisten zilver waren) vervoerd.

A. 1637.

In 't begin van dit jaar is den handel op 't Koninkryk Tonkin begonnen, alwaar de Koopman *Hartsink* (op den 8sten Augusti breder te zien) voor een aangenomen Zoon van den Koning verklaard is, en wierd daar beneven met een Mandoryns-kleed, een Konings vlag, met eenige eer-titels, een pascedel, en een schriftelyke Aete, onder No. 3. beide stoffe van Tonkin klaarder te zien, beschonken, ook wierd 'er een brief van den Koning van Tonkin aan de Gouverneur Generaal gezonden, daar in hy op een aardige manier zyn macht vertoond, en hulp tegen den Koning van *Quinam* (No. 4 breder onder de stoffe van Tonkin te zien) verzogt.

Het verder voorgevallene, zoo op de droevige reize, als ook 't geen zich aan 't Hof tusschen den Koopman *Hartsink*, en den Koning met zyn grooten, toegedragen heeft, blykt by 't dag-register der E. Maatschappy van den voorz: datum tot den 7den Juli ingeboekt.

Den 5den Februari werd het inhalen van de Coreasche Gezanten, met de pragt van dien aan 't Jedosehe Hof, in 't brede beschreven, hier agter onder No. 5 breder te zien.

Den 30sten Juni geeft de Keizer ordre, dat 'er geen koper uit Japan mag vervoerd werden.

Den 16den Juli is de Heer van Firando, die een groot vriend van ons was, overleden.

Den 7den Augustus komt het Jacht Petten ter Rheede, met tyding, dat het in Siam slecht met de E. Maatschappy stond, en dat in December verleden de Onder-Kooplieden en Assistenten, met een prauw uit vaaren gegaan zynde, 2 der zelve door wulpsche onbedagzaamheit met de slaven van den Prins in gevecht geraakt, en daar op, volgens zyn last, met geweld aangegrepen, geplunderd, en na den Berkelang gebracht, alwaar zy onverhoord tot tweemaal toe ter dood veroordeeld, en in 't gezicht der Olifanten aan paalen gebonden waren, om van de zelve verscheurd te werden; dog de zelve waren eindelyk, op 't sterk bidden en smecken van 't Opperhoofd, uit de hand des tyrans, en van de dood verlost.

De Koning van Siam ontving nu ook brieven

brieven van den Prins van Orangie, en van den Gouverneur Generaal, benevens een goude kroon met esinarouden bezet, en met paarlen vereierd, benevens verscheide andre geschenken, door den E. *Schouten* als Commissaris toen overgebracht, en aan hem overhandigd.

Aldaar was ook een Gezant van den Koning van *Atsjeb* met brieven en geschenken gezonden, die op een prachtige wyze wierdingehaald; doch, de brieven gelezen zynde; is de zelve aan 5 plaatsen van zyn lichaam met ketenen en boeijen vastgezet, en in bewaring gehouden.

Den 23sten Augustus zyn 'er 5 Galeotten in *Nangasacki* gekomen.

Den 25sten dito quam noech 1 dito, met 972 koppen bemand, die alle gedoo-gen moesten, dat zy tot op hunne hemden toe betaft, en bevoeld wierden.

Den 6den September is de Heer Voorzitter, met den Opper-Koopman *Caron*, den grooten Priester door last der Overheit wezen besehenken; die gekomen was, om tot het plegtelyk begraven van den Heer van *Firando* gebruikt te werden; en die den 1den dito vertrok, en van de Hollanders weder begroet werd, die toen ook hun afscheid van hem namen.

Den 6den October komt 'er ordre, om geen vreemdeling de wegen te laten bereizen, als met een pas, op dat onder de naam van de Hollanders geen Portugeesen loopen.

Den 17den December staan de Inwoonders van *Arima* tegen hunne Overheden op, en nemen over de harde handelingen, hen aangedaan, de wapenen in de handen; zynde meest Boeren, die de Roomsche Christenen aldaar tot hulp krygen, benevens veel vlugtende en misnoegde Edelen en Borgers, die zich in een vervallen Kasteel, in de bogt van *Arima* gelegen, sterk maakten, en reeds al tot 10000 man aangegroeid waren.

A. 1638.

Den 8sten Januari verdeelden zy zich in 3 Troupen, lokken een party buiten uit een naby gelegen Kasteel, welke zy verslaan. Hun veldgeschrei was *St. Jago*. Zy dragen linnen kleederen met een kruis, zyn kaal geschooren, verwoesten de Japanische Tempels, en hebben een Kerk, daar *Jesus* en *Maria* aanbeden werd.

Zy kregen de misnoegden van *Amaxa*, hunne overbuuren, te hulp, en bestormen een Kasteel, daar zy 300 man voor verliezen. Waar op de Landsheeren van *Arima* en *Amaxa* bevel krygen, om de wederspannelingen (schoon de magt niet

hebbende) zonder hulp van eenige andre Landsheeren geheel te verdolgen; doch ondertusschen zullen de legers der naastgelegene grooten bereid staan, om de voorschrevenc, als zy te kort schieten, en geslagen werden, te helpen, en ook niet eer hen te hulp komen; alzoo de Keizer begeerd, dat de onheilen, ter plaatse daar zy beginnen, ook gedempt zullen werden, zonder hulp van andren; op dat alzoo ieder Landsheer het quaad voorkomen mag.

De wederspannelingen bieden aan, dat zy bereid zyn, zoo den Keizer hen verdolgen wil, om hunne halzen daar voor te buigen, en gewillig om voor hem te sterven; doch niet voor hunne Heeren, besloten hebbende tegen de zelve tot den laatsten man toe te zullen vechten, zonder Vader, Broeder, of andre Vrienden, die in der zelve legers zyn mogten, aan te zien, al 't welke zy ook allen met eeden bevestigen. Zy bestormen een sterkte, en slaan 600 man dood.

Een Hollands schip begeeft dich derwaards, brengt geschut aanland, en beschieten hunne sterkte zoo van de batteryen, als van 't schip.

Ook was den Voorzitter tot hunne vol-doening mede gegaan, waar op zy hen bestormen, en 5712 man verslaan. Daar op deden zy een uitval, en werden, na een hardnekkig gevegt, den 16den en 17den April overwonnen, gedood, en 17000 koppen op staaken gezet. De overige wierden verbrand, of ontquamen het door de vlugt, zynde hun getal al tot 35000 toe vermeerderd, en aangegroeid.

Den 25sten April hebben de Portugeesen hunne geschenken, zonder gehoor te hebben, moeten overleveren, en, in 't aan land treden, werd de *Palankyn*, daar den Kapitein in zat, met touwen toegebonden, op dat hy geen voeten aan land zetten zou.

Den 19den Mey, werd 'er, nadat 'er veelmaal over 't verdryven der Portugeesen uit *Macauw*, *Manilha*; en *Tayouan*, gesproken was, op nieuws naauwkeurig onderzocht na de gelegenheit dezer plaatsen, mitsgaders hoe veel magt van volk, en gereedschap, men van nooden zou hebben, om die te overwinnen, op dat Japan eenmaal bevryd mogt blyven van 't invoeren der Priesters, die oorzaak van de dood der ingezetenen zyn, en gestadig inlandsche beroerten verwekken.

Ook werd 'er gesproken, om, zoo men de benooidigde voor-raad aan de markt brengen kon (gelyk altyd bevorens door de Portugeesen geschied was) die land-aard het land te ontzeggen.

Den 22sten dito werden de 20 Keizers-rokken voor de eerstemaal op pre-

A. 1638.

Bedryf van een Hollands Schip voor Arima.

Einde van dien opstand.

't Portugees gezag zeer betuigeld.

20 Rokken van den Keizer: by de

80 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1638. sent-borden in 't Paleis ontfangen door onze onzen Tolk, die de zelve bevorens met een handschrift uit 's Keizers Pakhuizen haalde.

Een Hol-lander onthoofd. Den zoften Augustus wierd *Maarten Gilliszoon*, Bootsmans-maat, om dat hy een neerlaag gedaan had, ter ordre van den Raad, door een Japander in de Logie onthoofd.

Den 5den September komt den E. *Caron* van Batavia, met last, om den Voorzitter *Koekebacker* te verlossen.

Den zelve dito wierd de Portugeesen Canton ontzegt, om dat de zelve een Tsjineesch Jonk met ingelade goederen afsiepen, en al 't volk, op een manna, die 't met zwemmen ontquam, dood sloegen. En dit geschiede, om dat zy van de Tsjineesche Kooplieden met speelen een merkelyke somme gelds gewonnen; doch hunne betaling niet bekomen, waar op zy dit, om aan hun agterstal te geraaken, in 't werk gesteld hadden.

In het zelve jaar heeft de Heer van Arima, door 's Keizers ordre, om de voorschreven wederspannigheid, en opstand, zyn buik gesneden, en zyn 2 Broeders zyn om de Ooſt gebannen.

Een der Heeren Ryks-Raaden oordeeld, dat men Nangalacki tot een wildernis behoorde te maaken, om dat, zoo met het aanbrenghen der Roomsche Priesters, als anderzins, 's Keizers gebod gestadig overtreden werd.

A. 1639.

Caron vervangt Koekebacker.

Den 3den Februari doet den E. *Koekebacker* aan zyn vervanger, *François Caron*, overdragt, om als Voorzitter, volgens zyn last, de Japanſche zaaken waar te nemen.

Den 21sten dito werd aan de Regenten van Omera verzogt, om met de paarlviſſchery voort te gaan, en die aan te houden.

Den 9den Mey komt 'er last, dat men in de heerlykheid Firando onderzoek doen zal, wat Hollandſche Kinderen by Japanſche Vrouwen geteeld zyn, en dat men die met naam en toe-naam, nevens hunne Ouders, aanschryven zal.

Den zelve dito krygt de Koopman *Willem Vorsteegen*, op zyn bevorens gedaan verzoek, verlof, om met zyn Vrouw en Kinderen, nevens zyn Schoon-vader en Moeder, uit Japan te mogen vertrekken, dat aan St. *Vincent Romein* mede toegeſtaan is.

Christenen in 's Keizers Paleis ontdekt.

Den 10den Juni wierd 'er bericht gegeven, dat men in 's Keizers Kasteel verſcheide Edellieden, die Christenen waren, gevonden had, die zich niet hadden willen overgeven, voor dat 'er veel met hen gefneuveld waren, 't welk voor

de Portugeesen, welkers overheden al een tyd lang gevangen gezeten hadden, veel quaad zou konnen utbroeijen.

Den 16den dito komt 'er last, om alle Japanſche Vrouwen, die by de Nederlanders en Engeliſchen Kinderen hadden; nevens de Kinderen, met de ſchepen, die stonden te vertrekken, na Jakatra te zenden. Ook wierd 'er verboden; dat geen Japanſche Vrouwen zich aan de Hollanders verbinden, noch ook geen omgang met hen zouden mogen houden.

Den 13den Juli den E. *Caron*; uit Jedo komende, haald onder het voorgellene aldaar aan, dat 'er een zeer streng gebod wegens 't vervolghen der Christenen was uitgegeven, hier achter No. 6 nader blykende.

Als mede, dat op 't voorstel, of 'er licht vel een Gezant van den Koning in Holland gezonden mogt werden, aldus van de Ryks-Raaden geantwoord wierd: *Daar is eens moeite met hunnen Gezant geweest, en 't zal met dezen ook zoo zyn. Want wat zal by komen doen, als komen bedanken, dat het de Hollanders hier wel gaat. Zulks betaamd geen Gezant; maar wel, om van Koninklyke zaaken te handelen, 't zy van Oorlog, om malkanderen bulp aan te bieden, of die te verzoeken, enz. maar niet van Koophandelingen; dierhalven raden zy dit af.*

In de zelve aantekening werd onder dato van den 21 Juni gemeld, hoe 't beproeven der mortieren toegegaan is, en dat 'er buiten Jedo een bestek van 90 votten lang, en 70 dito breed, waar op 5 wooningen stonden, gemaakt was. Hier na toe heeft men 11 bomben gefchoten, waar van 'er 2 in de mortiers geberſten, en waar door verſcheide Hollanders gequett zyn; doch de andre zyn alle rondom, en niet een in 't bestek, gevallen, waar op de Ryks-Raaden belasten, dat men 1 bom in een der huizen brengen, en de pyp aanſteken zou, welke aantonds met de slag 't ganſch huis in brand zettede, zynde ieder van hen over de werking van deze werk-tuigen zeer verwonderd: want daar zy neergevallen waren, hadden zy groote gaten gemaakt, en veel aarde in de lucht geworpen, en een was 'er in de lucht geſprongen, dat voor hen zeer wonderlyk om te zien was. De Keizer had dit gereedschap met een geſchenk aangenomen, en onder zync kostelykheden laten bergen.

Den 22sten Augustus komt 'er een ordre des Keizers af, dat aan alle Galleotten de vaart op Japan streng verboden werd, en dat, byaldien zy tegen dit verbod egter hier komen, dat vaartuig in de grond geboord, en dat die gene, die 'er mede komen, de pynelykſte dood

33. aangedaan zal werden, om dat de herleerden zich te zamen verbinden, de regten verlaten, den dwars-weg inslaan, de geboden verbreken, en hunnen oppermagtigen Heer tot hunnen vyand verklaren, stellende hun leven tegen hem in de waagschaal, en voedende daar beneven noch de Spaansche Priesters. Deze ordre wierd door 't geheele land verspreid, en bevolen, om op alle Zee-plaatsen wakkere Officieren te stellen; op dat 't onderzoek der vreemde sehopen, nevens de bewaring, en telling van 't volk, behoorlyk mogt volbracht werden.

Den 2den September wierden de aanzienlykste Portugeesen van 't Eiland, als mede de 2 Kapiteins, die tot nog toe hadden gevangengezeten, voor een Commissaris, van 't Hof gezonden, en voor eenige andere Regenten gebragt, daar hen, om voornoemde reden, gezegt wierd, dat zy, indien de Keizer met hen na 's lands rechten handelen wilde, lieden des doods waren; doch dat hen 't leven uit genade geschonken wierd.

Den 3den dito zyn alle de hoofden der Tsjineesche Jonken geroepen, die, op verbeurte van 't leven, verboden werd vreemde Roomsche Priesters, of Kerkciraaden, en afschrijven, daar toe behoorende, aante brengen, onderbedreiging, dat den overtreder van dien zyn vaartuig, en goederen, verbeuren, dat al zyn volk daar over strafbaar zyn, en met belofte, dat den aanbrenger of verklikker rykelyk met zilver beschonken zal werden.

Den 4den dito is dit ook aan de Hollanders, op de zelve wyze, verboden.

Den 17den dito is een Konstabels-maat van 't schip Banda in handen van 't gerecht van Firando geraakt, om dat hy, by ongeluk, in 't lossen van 't kanon, een kogel in een Borgers huis geschoten had, waar over veelen van den Adel oordeelden, dat hy behoorde te sterven, om dat de heerlykheit Firando grootelyks daar door gekrenkt was, en dat wel, op dat de Hollanders in het toekomende voorzigtiger mogten zyn; doch lieten hem, uit inzicht van den Heer Voorzitter, 't leven behouden.

Den 22sten dito quam 'er tyding, dat 's Keizers Kastel in Jedo, uitgenomen een toren, geheel en al verbrand was.

Den 20sten October wierd 'er herstelling en vergoeding verzogt van een gehuurde Jonk, die in Tonkin van de Tsjineesen, na 't vermoorden van ons volk, genomen is, en, zoo men zegt, waren 't Tsjineesen, die met hun huishouden in Nangasacki woonden; doch zulks wierd wederlegt, om dat geen Tsjineesen, die Vrouwen of Kinderen in die Stad hebben, buiten 't land mogen vaar-

ren; op dat zy hunnen roof-zugtigen aard niet in 't werk zouden konnen stellen.

En men bracht tot een voorbeeld by, dat de Zoon van den vermaarden Roover *Tquan*, om de rooveryen van zyn Vader, hier ter dood is gebracht.

Den 2den November laat een der Raadsheeren weten; dat wy ons behoorden te bevytigen, om Macauw te verwoesten, of te veroveren, op dat Japan rondom van dat Portugeesch gebroed mogt gezuiverd werden.

Den 3den December werd by den Raad in Firando besloten, dat men, al zoo de Portugeesen 't land ontzegt was, een Tayouanese eisch van vyftig tonnen gouds doen zal, en om ook in Tonkin, den handel voort te zetten, zal men vyf tonnen gouds derwaards zenden. En op dat 'er niets tot voortzetting van den Tsjineesen handel ontbreken zou; zal men voor eerst duizend kisten zilver tegen de geringste renten opnemen, en liehen.

Den 25sten dito kreeg men tyding, dat 'er ontrent Jedo 2 Hollandse schepen gezien waren, die men geloofde met de Bevelhebber *Matthys Quast* van Batavia gezonden te zyn, om na 't goudryk Eiland, dat 400 mylen boosten Japan legt, te zoeken.

A. 1640.

A. 1640.

Den 11den Januari werd de Botteliers-maat, *Hans Andrieszoon*, door 't Japanseh gericht ter dood veroordeeld, om dat hy met een getrouwde Vrouw op overspel betrapt was; waar over hy endie Vrouw den 14den dito onthoofd is.

Den 14den dito laat een der Raadsheeren weten, dat de Hollanders de pas, hen voor deezen van zyn Majesteit verleend, mede na Jedo moesten brengen, om daar uit te konnen zien, hoe verre hunne vryheit strekte, al zoo de Nangasackise Borgery, en de hoofden der 5 Keizerlyke Steden, verzogten, om den handel na Nangasacki over te brengen.

Waar op de *E. Caron*, met de pas boven komende, voor gaf, dat de pas van *Gongin-Samma* (die aan 't Comptoir niet gevonden wierd) onder de Raadsheeren gebleven was, toen dezee Keizers Vader deze op een nieuw aan de Nederlanders verleend had.

Den 17den Juni, wanneer een Hollandse vuurwerker in een Raadsheers huis bezig was, met vuur-ballen, en granaaten te maken; berste een vuurball, die veel volk zwaar quetste; en een nieuw gebouw, waar in 't werk geschiede, met veel gesneden werk; en zeldzaamheden; bedierf; en in een galdery de zelve in brand stak; doch 't wierd ten

L. cet.

A. 1639.

Macau's verovering aangeraden.

Grooten eisch van Tayouanische goederen.

2 Schepen by Jedo gezien.

Bottelier onthoofd.

Carons antwoord, en handelinge over 's Keizers pas.

82 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1640. eersten geblusht. En deze zaak wierd, buiten alle verwachting niet qualyk, maar voor een teeken van geluk, opgenomen: want die Heer verzeekerde zich, hier aan te konnen bespeuren, dat de ongelukken, schoon groot zynde, hem geen verderf aanbrachten; en dierhalven liet hy noch dien zelve avond een groot feest voor alle zyne bloed-vrienden bereiden; mogelyk, om dat hy niet mede in de lucht gesprongen, dat zekerlyk wel een groot geluk was.

Den 10den Juni quam hierheen Galliot met 4 Gezanten van de Stad Macauw, om weder opening des Handels te verzoeken. Deze wierd aan land met sterke wacht bewaart, 't roer en de zeilen van boord gehaald, 't roer en de zeilen van na 't Hof gezonden, waar op zeer schielyk 2 uitdrukkelyk gezondene Commissarissen in Nangasacki verschenen, die de Portugeesen voorzieh ontboodden, ende zelve 74 mannen sterk (waar onder 13 slaven, geen Christenen zynde, waten) aldus aansprakten: *Gy booswigten, u lieden is op straffe des doods verboden niet weder in Japan te komen, welk gebod gy overtreden hebt. In 't verleden jaar waart gy des doods schuldig, en uit genade is u het leven geschonken, weshalven u nu niet anders toekomt, dan een elendige dood; dog andermaal zal u lieden, uit aanmerking, om dat gy zonder Koopmanschap, en om te bidden, gekomen zyt, een civile dood aangedaan werden.* Daar op zyn zy gekneveld, endes anderendaags, 61 sterk, op de gerechts-plaats onthoofd. De 13 slaven wierden wel mede na de gerechts-plaats gevoerd; doch hen wierd het leven geschonken, om tegen 't Noorder Moesion na Macauw te vertrekken, en aldaar de tyding te brengen, hoe 't met de andren vergaan was. Men bragt alles, wat uit het Galliot, van zeilen, enz., genomen was, weer in het zelve, men boegseerde dat na buiten, en verbrandde daar alles, ge-

4 Ma-
cauwse
Gezanten
onthalt.

En 't
Galliot, en
de goede-
ren ver-
brand.

lyk dat breeder onder dato den 5 Augusti A. 1640 te lezen is.

Den 15den September zyn 2 witte Groot Konynen, in 't naspeuren en onderzoeven over konen van alles, op 't schip de Gracht, verborgen gehouden, en niet op de lyft der levendige gedierten gesteld, waar aan den Heer van Firando zich zeer veel laat gelegen zyn; doch hy is met het suspenderen (of voor een tyd afzetten) van den Schipper noeh te vreden gesteld.

Den 1sten October is, na gedaan verzoek, toegestaan, om 10 Pikols buskruit, en 50 dito zwavel, te mogen voeren.

Den 3den November komt, na veelvuldige, en na veel jaaren aan een gedachte ne verzoeken, verlos, om onze schepen buiten den vast-gestelden vertrek-dag te mogen wegzenden.

Den 9den dito wierd onze Logie, met alle des zelfs wooningen, door een uitdrukkelyk daar toe afgekomen Commissaris, en door de Stadsvoogden, met een groot gevolg by her, zeer naauw doorzocht, om te ontwaaren, of 'er nergens geen Kerk-eeraaden der Roomsgezinden te vinden waren, en wierd 'er toen ook uit 's Keizers naam belast, aanslonds alle wooningen, daar den datum in de gevel staat, af te breken, waar mede men begonnen zal aan de Noord-zyde, 't welke het jongste is gebouwd.

Ook wierd verboden, geen Sondag te houden, om de gedachtenis van dien naam uit te roeijen, en te gelyk belast, de Opperhoofden jaarlyks te verwijselen.

Hoe dit nu toegegaan is, met de redenen waarom, kan men hier agter onder No. 7 beoogen.

Den 28sten dito liet de Keizer 't slachten van Rund-vee aan de Hollanders verbieden; dat den 20sten December 1658 deren ons nader, op straffe des doods, met de redenen 'er nevens, geschied.

AGTSTE HOOFSTUK.

A. 1641. Last om geen goederen te mogen ophouden, en om alles te verkoopen. Le Maire Opperhoofd. Caronsgebouw doet ons veel quaad. 't Opperhoofd gaat met 't geschenk na Jedo. Last om uit Firando na Nangasacki met 't Comptoir op te kraamen. Wonderlyk spook over een Hollands dubbeltje in een Tsjinese Jonk gevonden. Alle brieven van een schip geopend. Last om alle, uitgenomen 't Opperhoofd, te betasten. Nicuwe last op 't lossen der schepen. 't Begraven der dooden verboden. De Pakhuizen verzegeld. 't Vertrek der schepen vast bepaald. En andre bezwaren opgekomen. Barbarisch antwoord op de vrage, om een Matroos te begraven. Huur van 't Eiland Decima. A. 1642. Oude graven in Firando verwoest. Elkerak onbeleefd behandeld. Krygen eenige verlichting. Moete door brieven harer Edelheden aan de Ryks-Raaden. Verscheide over alleen opkopen van Ryf gekruicigd. Quelangs sterkte veroverd. Overwater Opperhoofd. Verbod, om by de opreize niets te koopen, verkoopen, enz. A. 1643. Bericht aan de Japanders wegens het tienjarig bestand met Portugal. 20 Rokken door den Prins nu de eerste maal

A. 1641. *femaal aan de onzen gefchonken. Brood-bakken ons toegestaan, dog den Japanders ongeoorloft. Een Hollands fchip voor Nambo, verbod van geen vaartuig, op Japan handelende, te mogen befchadigen. Elferak Opperhoofd. Verscheide Roomsche Priesters vallen af. Ontbaal der onzen by den Koning van Kinokuni. 't Schieten voor de wal op lyfstraf verboden. Verdre last ontrent een fchip, voor Japan komende. A. 1644. Onderzoek na Roomsgezinden onder onze Dienaars. Hoe die van 't fchip de Swaan behandeld zyn. De Kooplieden uit de Pakhuizen komende, betast. Verscheide Tsjincefen gestraft over een gevonden Paternofier, enz. Opkomst van Yquan. Overtwater Opperhoofd. A. 1645. Zware storm in Japan. De Heer van Tzum Opperhoofd. A. 1646. De uitvoer van 't koper toegestaan. Verftigen Opperhoofd. Grootte magt van Tartars, die in Japan wilden vallen, verongelukt. En vreeze der Japanders voor hen. Een Tsjincef onthalt. De handel voor de Tartars opengefeld. A. 1647. 30 Keizers-rokken voor de eerstemaal ten gefchenk. Yquan door den Tartar gevangen. Zagte handel der Tartars met gewillige onderdaanen. Twee Gallioencn met een Gezant uit Portugal helpen 't beel land in roeren. Grootte moed der Japanders. De Keizer fchenkt den Gezant 't leven. De Heer van der Lyn als Generaal voorgesfeld. Coyett Opperhoofd.*

A. 1641.

DEn 24ten Januari werd bevolen, alle de Koopmanschappen der E. Maatschappy, geene uitgezonderd, te verkoopen, 't welk, alzoovele goederen nu verlies geven, zeer slecht voor de E. Maatschappy uitkomen, en vermits 's Keizers ordre legt, van die goederen niet te mogen overhouden, is 'er in rade besloten, om die met de fchepen weder weg te zenden; doch zulx werd door de Regenten afgeraden, alzoove Keizer op nieuw belast heeft, alles te verkoopen.

Den 10den Februari werd den E. *Maximiliaan le Maire* den volke, op goedkeuring van haar Edelheden, als Voorzitter voorgesfeld.

Den 27sten dito geeft de Regent *Phesodomo* te kennen, dat hy den E. *Caron* veelmaals gewaarfchouwd had over 't bouwen van het sterk Pakhuis, dat zulks, alzoove buiten Japans fatoen, en op de Europifche wyze te timmeren, te veel in de oogen der grooten fteken zoude, als mede de eierlyke zaal, die daar in gemaakt was, welkers gelyk naauwlyks by eenige Koningen dezès Lands gevonden wierd, en alzoove zelve na geen goede raad geluifert had, heeft dit de E. Maatschappy veel fchade van tyd tot tyd gedaan.

Den 13den Maart, wanneer de Koopman *Elferak* bereid was, om de eerbiedigheid, met de daar toe behoorende fchenkagie na Jedo te doen, wierd 'er, op aanraden der Overheit, geoordeeld, dat het best was (fchoon de tweede dit meermaal verricht had) dat dit nu door den Voorzitter gefchieden zou, gelyk hy ook met der haast zig daar toe bereidde, en in 4 dagen, op een stel 'en fprong de opreize aannam.

Den 26 en 27sten dito verftond zyn E. door den Rechter van *Ofacea*, dat het best was nedrig, en met weinig gevolg, te reizen, en raadde hem wel ernstig

niet veel vyanden op den hals te haalen, en dat zulks in aechting diend genomen te werden, en dat men alle opzichtigheit diende te befnoeijen, gelyk als picken, ry-paarden, en andre dingen, die men gewoon geweest was op den grooten landweg te voeren: alzoove dat alleen den Adelt toekomst, en de E. Maatschappy veel nadeel baard.

Den 11den Mey, na dat den E. *le Maire* de Keizerlyke gefchenken overgeleverd had, wierd hem door 's Keizers ordre van de Ryks-Raaden belast, dat hy voortaan gehouden zal zyn met de fchepen in *Nangafacki* te havenen, en met den ganfchen omslag uit *Firando* op te breeken, en derwaards te trekken, alzoove zyn Majesteit geen vreemdelingen in andre plaatfen van zyn Ryk hebben wil, en dat de onzen daar den handel, als in vorige jaaren, kunnen dryven, en fchoon Japan met den handel der vreemden weinig gediend is, werd egter de Hollanders, ten opziet van de paffen, door de oude Keizers verleend, toegestaan, om den zelve daar te vervolgen, en aan te houden.

Den 29sten Juni wierd, in 't doorzoek van een Tsjincefeh Jonk, een Hollandfche dubbele ftuiver gevonden, en alzoove 'er gedacht wierd, dat dit Portugeefch geld was, moest het by de Hollanders vertoond, en des zelfs beteekening, en waardy, door een Schryver opgeteekend werden. Over dit werk wierden de Tsjincefen in de tronk gezet, en zouden, zoo het Portugeefche munt geweest was, Jonk en goederen verloren, en 't hoofd der zelve zou dat zekerlyk zyn hals gekoft hebben.

Den 21sten Juli wierden, by 't doorzoek van een fchip, alle de byzondere brieven by malkanderèn gezameld, alle opfchriften der zelve opgenomen, en geen een ongeopend gelaten, om te zien, of 'er geene, die aan Japanders behoorden, onder liepen.

Den 23sten dito geeft de Stadsvoogd

84 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1647. van Nangafacki ordre, om alle perfoonen van boord komende, uitgenomen 't alle, uitge-nomen 't Opperhoofd alleen, aan 't lyf te betaf-ten.

Den 28ften dito wierden 4 Banjoofen be-last, om de fchepen te loffen, waar van 'er 2 aan land, en de andre aan boord moesten blyven, om alles, wat 'er af, of aankomt, malkanderen fchriftelyk toe te zenden, en streng te onderzoeken.

Ook deden zy al het vreemd geld, en de Pfalm-boeken, ieder in een zakje, en gaven het verzegeld in onze bewaaring, om, op 't vertrek, ieder het zyne weder te geven.

Zy namen ook fchriftelyk op, hoe veel gefchut 'er op 't fchip was, en hoe veel yzer die stukken fchoten, mitsgaders hoe veel kogels, en kruut, men aan boord had. Ook wierden zommige spys-vaten gewikt, om te zien, of 'er geen wy-water, of andre goederen in beflooten waren.

Den 30sten dito werd 'er aangezegd, dat men na 't loffen der fchepen, volgens 's Keizers last, gelyk andre vreemde Jonken, enz. aan land zal moeten geven, de fcheeps-roers, zeilen, 't gefchut, musketten, kruut, lood, en al 't ander ge-weer, gelyk dit ook opgevolgd is. Zelfs begeerde de Stadsvoogd, dat men niet meer levens-middelen in de fchepen houden zou, als 'er voor 't fcheeps-volk op de Rhee-de van nooden was; doch dit werd, op ernstig verzoek, geflaakt, al-zoo 'er door den Voorzitter een hand-fchrift verleend wierd, dat 'er niets af aan de Japanders verkogt, verruikd, nog vereerd zou werden.

Den 2den Augusti wierd de eerfemaal be-last, dat men onze dooden niet begraven, naar dat men die met eenige zwaarte 4 a 5 myl in Zee zou doen zinken.

Den 4den dito blykt, dat alles verer-gerd, en dat wy op de zelve wyze ge-plaagd werden, als aan de Portugeefen voor hunne uitbanning gefchiedde, weshalven 'er niet anders dan allerley ongevallen, en quellingen, wierden te gemoet gezien, en niemand had moed om tegen de da-gelyks voorkomende quade ordre te fpre-ken, of verzoeken te doen, om dat zulks voor ongehoorzaamheit opgenoomen werd.

's Avonds werden de poorten gefloten, en 's morgens door de zelve Banjoezen geopend.

Het Eiland wierd 's nachts door de Japanders bewaakt, de boots en fchuiten wierden in hunne bewaaring gehouden, en allerley onredelyke handelingen ftygen in den hoogften top.

Den 9den dito wierd 'er bevel gege-ven, geen goederen te verkoopen, voor dat de handel geopend, en de Pancado

der ruwe zyde gefloten was; waarom door gecommiteerde Banjoezen, en een Borgermeester, alle Pakhuizen verzegeld wierden, en de zelve zouden zy, als men 'er noodig in wezen moeft, op ons ver-zoek wel eens laten openen.

Den zelve dito werd op een nieuw voor een vaste ordre, be-last, om onze fchepen ftipt op den zoften der 9de maan te doen vertrekken, en om alle overfchie-tende goederen mede te nemen; dog zoo 'er eenig fchip al te laat komen mogt, wierden aan 't zelve 50 dagen vergund, om de Koopmanfchappen om te zetten; en ons werd met eenen bevolen, om alle gemeenzaamheit met die van Firando af te fnyden, alzo zy 't daar voor hielden, dat zy inwendig 't Chriftendom toege-daan zyn.

Den 11den Augustus gaf een uitdruk-kelyk van 't Hof gekomen Commiffaris de volgende ordre van den Keizer, dat de ruwe witte zyde onder de Pancado aan de 5 Keizerlyke Steden zal verdeeld wer-den.

Dat men geen Japanfche, maar onze eigen, Dienaars tot onze dienften ge-bruiken, en geen gemunt, noch onge-munt goud vervoeren zal; dat wy ons voortaan wel moeiten laten gevallen, ons even eens als de Portugeefen te laten handelen, zonder de minfte verzoeken daar tegen te mogen doen. En zoo wy daar toe niet konden befluiten, dat wy dan maar vertrekken moesten, alzo Ja-pan echter van alles genoeg voorzien zou werden.

Men mogt ook geen trompetten meer laten fteken.

Den 12den dito wierd op dood-straffe verboden geen Japanfch geweer te ver-voeren, en met eenen be-last, dat nie-mand, als de Voorzitter en de Koop-man, eenig geweer onder zich houden mag; maar dat zy 't zelve, tot op hun vertrek, in 's Keizers wapen-huis ter be-waaring zullen geven.

Den 13den dito komt 'er een verbod op 't uitvoeren van meerder levens-mid-delen, dan de fchepen tot de reize van nooden hadden, als mede van gemaakt en ongemaakt koper, kasjens, lakwer-ken, fchutzels, enz., daar Steden, Ka-ftee-len, of Perfoonen, die wapenen oef-fenen, op ftaan, en ook geen wortel Niffi, dan 50 ponden 's jaars uit te mo-gen voeren.

Den 18den dito wierden de Tolken *Faccosa*, en *Sajemon*, daar men het minst mede gediend was, tot ons behulp aange-fteld, en de zelve zouden niet meer van de E. Maatfchappy hun soldy; maar uit 's Keizers kas, genieten.

Den 17den September wierd 'er een ordre gegeven, waar na zich de Koop-derden te lie-koopten.

't Begraven der dooden verboden.

De Pakhuizen verzegeld.

t Verder fcl pen v bepa

En a bezwa ringen opgek men.

Ordre, waar na de goe-deren te lie-koopten.

heden, in 't koopen van de goedren der E. Maatschappy zullen hebben te riechten.

Den 18den dito verftond men uit Jedo, dat den Keizer een Zoon geboren, waar over groote vreugde was.

Den 29ften vraagde Schipper *Jacob Janzoon*, of de Matroos, op zyn fchip overleden, aan Land, of in Zee, begraven zou werden; waar op geantwoord wierd: *hy moet met een steen om zyn hals in Zee gefmeten werden, alzo een Chriftens Lyk de aarde onwaardig is.*

Den 25ften October wierd het accoord over de huur van 't Eiland Decima, tegen 5500 Thayl 's jaars, getroffen.

Den 8ten November werd 's Keizers pas van Batavia herwaards gezonden, en door 't Opperhoofd mede ten Hove gebracht, op hope, dat, op vertooning der zelve, de oude genotene vryheit weer stand grypen zou.

Den 24ften Decemmer wierd op 't geadoente der Nederlanders slijt gelet, en in de herbergen op den land-weg zyn de aangefelde wagers genoodzaakt te belieten, dat men niemand mogt aanspreken.

A. 1642.

Den 8ten Maart bleek, dat de begraaf-plaatzen der Hollanders, voor dezen op Firando begraven, nu geheel verwoest, waar onder 'er een van blaauwe arduin-steen, en verscheide andre van gemeene steen opgemetzeld waren.

Den 11den dito het Opperhoofd, *Jan van Elferak*, na zons ondergang van zyne Hof-Reize voor 't Eiland ten anker komende, moest den geheelen nacht (alzo den Stadsvoogd al in zyn slaap-kamer was) in zyn bark blyven.

Den 17den dito wierd zyn E. aangezegt, dat met de Hollanders in een huis, digt by de wacht zyn verblyf, tot de komst der schepen, houden moest, en alzo dat een kot, voor beesten bequaam, was, wierd daar tegen, op voorgeven, dat wy huur voor 't Eiland betaalden, en dat de wooningen daar reeds na onze zin gefehikt waren, sterk, doch vrugtelooos geredeneerd: want na verloop van 3 dagen zond de Stadsvoogd nader laft, dat het zoo moest gefchieden.

Den 6den April wierd 'er verzogt, om zomtyds tot tyd-verdryf eens uit vaaren, of wandelen, te mogen gaan; doch 't zelve wierd geweigerd.

Den 28sten dito wierd haar Edelhedens toeleg, om 't Kasteel der Ciiliaanen in Quelang te belegeren, vertoond.

Den 29sten dito liet de Stadsvoogd, *Sabroefeymon*, de Nederlanders verscheide vryheden aanzeggen; ordre gevende,

dat ieder een hen minzaam bejegenen zal. A. 1642.

Den 22sten Augustus werden 6 Roomsche Priesters, en 3 Japanders, uit Godsdienstigheid herwaard gekomen, en door die van Zatsuma agterhaald, gevangen opgebracht. Ook vervielen 'er zomtyds noch al verscheide andre om 't Christengeloove in de magt der Overheit, die met zwaare pynigenen dagelyks geplagd, en gedood wierden.

Den 29sten dito bragten eenige brieven harer Edelheden aan de Ryks-Raaden ons den haat der Stadsvoogden op den hals, waar op ons verscheide vragen gedaan wierden, met aanwyzing, dat de Ryks-Raaden geen zaaken, de vreemdelingen rakende, behandelen, of de Nangafackifche Stadsvoogden hebben met hen geraadpleegd, en hen van alles eerst bericht gegeven.

Den 2den September zyn verscheide Kooplieden, en Borgers met al hunne Zoonen, over Monopolie (of alleen-opkoop) in den ryft-handel, door 's Keizers laft, om dat de ingezetenen daar door gebrek en armoede leden, gekruicigd.

Den 30sten dito wierd besloten, om den brief aan de Ryks-Raaden niet na 't Hof te zenden; maar die een jaar, tot nader laft, op te houden, alzo de Stadsvoogden oordeelden, dat die ons nadeel baaren zou.

Den 12den October quam tyding, dat de sterkte Quelang door de onzen veroverd was.

Den 29sten dito vertrok den E. *Elferak*, na dat hy daags te voren aan zyn vervanger, *Pieter Antoniszoon Overtwater*, de overdragt van de zaaken der E. Maatschappy gedaan had.

Den 20sten November wierd belaft, dat men in 't boven-reizen niet koopen, noch verkoopen, en zelfs geen geld aan de huiswaarden, dan met kennis der geleiders, betaalen zou, om dat de Stadsvoogd ongeerne zag, dat 'er meer kosten, als de nood vereifchte, gefchiedden. Zelfs mogt men aan de Dienaars, noch aan arme lieden, geen gefehenken geven, om dus alle agterdogt aan eenieder te benemen.

A. 1643.

A. 1643.

Den 14den en 15den Januari doet de E. *Overtwater* aan de Hofs-grooten verhaal wegens de redenen van de thienjarige vrede, of stilstand van wapenen, die wy met Portugal hadden aangegaan, mitsgaders, waarom wy nevens Frankryk hen tegen Spanjen te hulp quam.

Den 26sten dito wierd het Opperhoofd met 20 Rokken van den Prince des Ryks,

L 3

Thien-jarig be-stand met Portugal.
Rokken door den Prins geschonken.

A. 1643. Ryks, voor de ſchenkenkagie, aan hem gedaan, beſtigtd, zynde 't eerſte geſchenk, dat ooit van zynent wegen openbaar afgegeven is.

Broodbakken toegeſtaan. Den 28ſten Februari werd ons het broodbakken, als een weldaad (op ons verzoek) alzoo dit de Japanders verboden is; toegeſtaan.

Een Hollands ſchip voor Nambo. Den 10den September komt 'er tyding uit Jedo, dat in 't Ryk van Okio, voor de Stad Nambo, een Hollands ſchip ten anker gekomen, en dat de Schipper, en Koopman, nevens 8 Matroozen daar van, gevangen na Jedo gebracht waren, weshalven 't Opperhoofd met 'er haast derwaards ontboden, en daar gekomen zynde, hem van alles dien aangaande net beriecht afgevorderd, 't welk alzoo 't met de opgave der gevangenen overeenſtemmende bevonden wierd, zoo zyn zy ontlagen, en in zyn Es. handen geſteld. En hoe dit verder is toegegaan, kan men hier achter N°. 8 breeder zien.

Verbod van geen vaartuig, op Japan handelen de, te mogen beſchadigen.

Den 28ſten dito bieden de Tsjineſen een ſmeekſchrift aan, waar by zy verzoeken, om van de Hollanders op Zee niet genomen te werden. Hier op zond de Stadsvoogd een ſchrift, om het door 't Opperhoofd te laten teekenen, die (alzoo daar dingen op levens-ſtraf in beloofd wierden, behalven dat ook zulks buiten zyn Es. vermogen was) een wederlegging op die overgeleverde ſtukken aan den Stadsvoogd zond, die, daar mede voldaan zynde, beſtafte, dat men na Batavia en Tayouan moeft bekend maken, dat niemand eenige jonken, op Japan handelende, zou mogen beſchadigen; en, daar op ſtaat makende, konden onze ſchepen, die anders, op verzoek der Tsjineſen, een tyd lang zouden opgehouden werden, op hunnen geſtelden tyd vertrekken.

Den 14den October raakte brand in 't ſchip d'Orangie-boom; dog 't wierd nog gelukkig, door hulp van land, als anders, gebluſt.

Elſerak Opperhoofd.

Den 8ſten November vertrok den E. Overtwater, en laat het gezag als Opperhoofd aan den Heer Elſerak.

Verſcheide Roomsche Prieſters valen af.

Den 24ſten dito verſtaat men, dat verſcheide Roomsche Prieſters, in Iedo gevangen opgebracht zynde, hunnen Zalgigmaker verlaten, en 't Iapanſch geloove, om ten nadeel der Chriſtenen in Nangafacki te woonen, aangenomen hadden, en wierden ook de zelve door den Keizer van levens-middelen verzorgd; doch 4 van de zelve, Portugeeſen zynde, wilden, na dat zy afgevallen, en nu in vryheit geſteld waren, by geen Vrouwen (ſchoon hen van den Keizer verlof daar toe gegeven was) huishouden. 't Welk zyn Majesteit zoodanig vertoorn-

de, dat hy hen weer in de gevangenis, A. 1643. om ze te plagen, en te mishandelen, ſtellen dede.

Onder de geſchenken, aan den Keizer gezonden, was een buiten-gemeene ſchoone kopere lantaarn, die zeer aangenaam was, en na Nico, daar 's Keizers graven zyn, gevoerd ſtond te werden.

Den 16den December liet de Koning, of Landsheer van Kinokumi, 't Opperhoofd, met de vrienden, die in 't Paleis geweest waren, in zyn Hof ontbieden, vragende na verſcheide zaaken, die de Regeering, en Oorlog, in Europa, mitsgaders den handel der E. Maatſchappij in Indiën, de afgelegenheit van verſcheide Landen, als mede deredenen van Oorlog met Spanjen en Portugal, en 't verſchil wegens onzen en hunnen Godsdienst, aangingen, waar op na waarheit geantwoord zynde, wierd 'er een koſtelyk gaſtmaal gegeven, en wel 2 uren na zons ondergang quamen zy weer t'huis. Dit is op den zoften dito nogmaals hervat, en met onthaal, en geſchenken, beleeſdelyk beloond.

Den 17den December, als 't Opperhoofd aſſcheid van de Ryks-Raaden kreeg, wierd hem gezegt, dat de vorige Keizers aan de Hollanders hadden toegeſtaan, hunnen handel vry te mogen drijven, 't welk nu vernieuwd wierd; dog, zoo 't komt te gebeuren, dat 'er eenig Hollands ſchip ergens aan, of op deze Landen mogt komen te vervallen, zullen zy aanſtonds bekend maken, dat zy Hollanders zyn, en 't getal, met de naamen van al 't volk, aan de Overheid dier plaats opgeven, op dat men hen, 't zy brand-hout, water, ververſching, maſten, of iets anders, hen ontbrekende, voor geld geven kan; maar zoo 't weer gebeurde, dat zy af, en na de wal houden, zonder te ankeren, of haar bekend te maken, en met hun geſchut of roers (gelyk of zy verraad in den zin hadden) ſchieten, zullen zy, by achterhaaling, zonder aanzien van perſoenen gedood werden, en zal de Hollandſche Kapitein in Nangafacki daar voor aansprekelyk zyn.

Zoo men in Holland, of in Indiën, mogt hooren, dat 'er Roomsche Prieſters na Japan gaan, of dat de Portugeeſen en Caſtiliaanen iets tegen dit Land mogten beginnen, zal men zulks ten eerſten aan de Japaneſche Overheid bekend maken.

De zaaken, in geſchrift geſteld, moeſten als een nieuwe pas van zyn Majesteit werden aangezien, op dat men zieh in 't aanſtaande daar na richten zou konnen. Ook wierd hier noch bygevoegd, dat, zoo 't gebeurde, dat eenig ſchip in deze

deze of gene plaats quam te ankeren, en zich al bekend maakte, het niet zou mogen vertrekken, voor dat het Opperhoofd in Jedo aan de regeering aldaar genoeg gegeven had. Daarom zal de Keizer de ongelden, die door 't volk gemaakt werden, betaalen, gedurende den tyd, dat zy daar na moeten wagen.

A. 1644.

Den 1sten Augusti werd, ter ordre van 't Hof, naauw onderzoek gedaan, of 'er onder de Dienaaren der E. Maatschappy geen Roomsche-gezinden zyn, alzoo de afgevallene Priefters in Jedo betuigd hadden, dat 'er veel van dien Godsdienst onder liepen, en dat 'er in Cambodia verscheiden ter sluik by hen gebiegt, en beylidenis van hen geboove gedaan hadden.

Den 30sten dito het schip *de Swaan*, door Noordelyke winden om de zuid gedreven zynde, zогten zy, met de boot aan een Eilandje, leggende op 29 graaden, en 35 minuten, water te krygen; doch wierden mishandeld. Hier op nu, na 2 dagen, voor 't Eilandje Jakiffima komende, wierden daar door de Japaners beleefd gehandeld, en geriefd.

Den 12den September werd last gegeven, om de Kooplieden, uit de Pakhuizen komende, te mogen betasten.

Den 11den November wierden 40 Tsjineesen na Ombra gebannen; 15 bleven hier gevangen, en 6 zyn 'er door 't pynigen al overleden. Deze handeling is ontstaan, ter oorzaak dat onder hun volk Christenen gevonden zyn, die met de Portugeesen, in Macauw en Cambodia gelegen, verstand hielden, en om dat in hun jonk ook een Paternoster gevonden was.

Onder den zelve datum werd verhaald, hoe de groote Zee-roover *Yquan* is opgekomen, te weten, dat hy, nu ontrent 16 jaaren geleden, Tolk van een Dienaar der E. Maatschappy in Tayouan geweest is, en dat hy naderhand heimelyk eenige jonken veroverd, en in korte tyd zoo magtig toegenomen heeft, dat hy de ganfche kust van Tsjina beroofde, en onveilig maakte, en alzoo de Tsjineefche Koning (om meer schade voor te komen) genoodzaakt was hem aan te halen, en 't bedreven quaad te vergeven, maakte hy hem Zeevoogd, en groot Mandaryn van Anhaay, welkemacht hy misbruikt, gelyk hy ook, om zynen byzonderen handel te dryven, den handel van de E. Maatschappy, zoo in Tayouan, als elders, belet heeft, waar door wy met hem in Oorlog geraakt zyn.

Den 14den November geeft den E. *Elferak* zynen omslag, en 't gezag, aan *Pieter Antoniszoon Overwater* over.

A. 1645.

A. 1645.

Den 19den April wierden onder de gevangene Christenen; (die van verscheidene Landen in groot getal nog dagelyks opgebracht, en op een gruwelyke wyze gepynigd wierden) twee oude Vrouwen in Nangafacki gevonden; die ettelyke Perfoonen gedoopt hadden.

Den 11den Juni werd de vaart van Nanking op Japan open gesteld.

Den 25sten Juli komt tyding, dat de Tartar sterke voordeelen met zyne wapenen op Tsjina dede.

Den 22sten Augustus komt 'er tyding, dat de Heer Generaal *van Diemen* overleden was.

Den 18den September waaide het zoó ^{Zware} hard uit den Noorden, dat niet alleen storm in de heining rondom het Eiland, maar zelf Japan. ook een groot huis, met kombuis, waghuisjens, enz. geheel om verre waaide. De schepen, jonken, en de geheele Stad aan de water-kant, wierden zeer beschadigd, en verscheidene menschen verongelukten.

Het Jacht de Leeuwrik viel om; dog raakte den 23sten dito weer op de kiel.

Den 29sten dito verscheen de Opper- ^{De Heer} Koopman *Cornelis Caesar*; met een schip van uit Tayouan, om, zoo den E. *van Tzum* ^{Tzum} door eenig toeval in Siam blyven mogt; ^{Opper-} den E. *Overwater* te vervangen; maar ^{hoofd.} de Heer *van Tzum* verscheen noch dien zelve dag, en ontving den 30sten November de overgave van den ganschen omslag als Opperhoofd.

A. 1646.

A. 1646.

Men oordeelde jegenwoordig by de Grooten in Jedo, dat wy de verlossing der 10 Nederlanders gering agteden, om dat van wegen de E. Maatschappy 'er niemand, dan 't Opperhoofd, met de gewoone begroeting verscheenen was.

Den 13den Maart is den uitvoer van ^{De uit-} 't koper weder toegestaan; maar de 2 ^{voer van} andere verzoeken, om den handel voor het treffen der zyde pancado te mogen ^{'t koper} beginnen, en meerder vryheit (ten minsten voor de voornaamste Hollanders) te ^{toege-} genieten, waren geweigerd. ^{staan.}

Den 27sten Juli werd aan de Nankingse Tsjineesen, die van den Tartar overwonnen zyn, de handel in Japan ontzegt, om dat zy nooit ommeegang met de Tartars gehad hebben.

Den 19den Augustus zyn de 4 stukken geschut, die met het omvallen van 't jacht de Leeuwrik gezonken waren, opgevifcht, de andere konden zy niet vinden.

Den 28sten dito werd 'er bekend gemaakt;

A. 1646. maakt, dat de Portugeefche Gezanten met 2 Gallcotten uit Goa ftonden te verſchynen.

Den 15den October raakt een man, door dronkenschap, zeer gequetſt, en den anderen ſteekt zich zelve met 2 ſteeken in de borſt, dat hy dood teraarde valt, en op verzoek der Opperhoofden werd 't gerichte daar over aan ons gelaten, met waarſchouwing, dat in 't aanſtaande, zonder aanzien van Perſoonen de uitvoering van 't recht aan de Japanders blyven zou.

Den 27ſten dito ontfangt den E. Verſtegen Opperhoofd 't gezag als Opperhoofd over de zaaken der E. Maatſchappy.

Den 5den November wierd 'er vertoon, dat den Tartar, na onze rekening, A. 1281 in 't Landschap Facatta, agter Firando meende in te vallen, met een magt van 4000 vaartuigen, voorzien met 25000 gewapende Soldaaten; dog

de zelve is door een zware ſtorm meeft verongelukt, waar van de gedagtenis by de Japanders nog op den 5den dag van hun 5de manefchyn gevierd werd, willende daarom met geen Tartaaren omnegang, nog met hen te doen hebben.

Den 17den dito werd 'er gewag gemaakt van een ouden Japander, die kamerling by de Paus in Rom en geweest was, en die zich zelve aangegeven had, dat hy een Chriſten was; dog de zelve wierd, om zyn ouderdomshalven, op'voorgeven van ylhoofdige te zyn, niet ter dood gebracht; maar tot zyn dood toe gevangen gehouden.

Een Tſjinees onthalt. Gisteren is een Tſjinees onthalt, die zyn makker tegen de mannelykheit geſchopt had, die kort daar na ſtierf.

Den handel voor de Tartars, opengeſteld. Den 28ſten December liet de Keizer den handel voor alle Tſjineeſen, geſchooren en ongeſchoren, weder open ſtellen, alzoohy nu ten vollen verzekerd is, dat de Tartar geen Chriſten zy.

A. 1647.

A. 1647.

30 Keizers rokken ten geſchenken. Den 14den Januari werden in wedergeſchenk aan 't Opperhoofd voor de eerſtemaal 30 Keizers rokken gegeven.

Den 7den Februari zend de Koning van Kinokuni 3 monſters van loopen, om in Holland daar eenige nette na te laten maken.

Den 18den Mey verſcheen 'er een Gezant van Hokſieuw, zynde een Broeder van den Stadsvoogd aldaar, die, om de vertooning van zyn pragt, en grootsheit, onverrichter zaake, en zonder een voet aan land te mogen zetten, weer vertrekken moeft, daar hy zich niet aan kreunde, en daar de Japanders om lachten.

Den 21ſten dito was 'er een gerugt,

dat de Tartar Corea tot gehoorzaamheit verzogt, zoo zy met geweld daar toe niet wilden gedwongen werden.

Als mede, dat hy den *Mandaryn Yquan* Yq gevangen na Peking gevoerd; dog dat gevand zyn Zoon zich met wel 700 vaartuigen, doo en veel treffelyke lieden, in de Piſcadores Tartares (om de wapenen der Tartars te ontvlugten) begeben had, zich daar ook nu onthield, en weigerde zich aan den Tartar te onderwerpen, ſchoon hem de herſtelling van zyn Vader aangeboden wierd: want alle, die zich gewillig onderwerpen, werden vreedzaam in hun bezit, Tart zonder dat hen iemand iets ontvreemden mag, gelaten.

Den 7den juli verſcheen 'er weer een Tſjineefch Gezant, die weer onverrichter zaake afgewezen is.

Den 26ſten dito verſcheenen 'er 2 Gallioenen met een Gezant nen van den Koning van Portugal aan den een G Keizer van Japan, dat aanſtonds na 't zant' Portu Hof bekend gemaakt wierd, en 't geen zulk een alarm baarde, dat in weinig dagen alle rondom leggende Landſheeren met veele duizenden Soldaaten quamen afzakken, lokkende met zoete woorden de Portugeeſen (die eerſt voor de Baay bleven leggen) binnen. Hier op wierden veel barken tot branders opgekogt, klaar gemaakt, en de Baay met een ſcheepsbrug, waar op geheele torens gemaakt waren, geſloten. De Portugeeſen ondertuſſchen ziende, dat het hen gelden zou, maakten zich tot tegenweer bereid, en weigerden, om meer dan 314 Japanders te gelyk aan hun boord te laten komen, en, op voorgeven, dat zy als Gezanten en niet als Kooplieden, quamen, weigerden zy het kruut, kogels, 't ſcheepsroer, enz. van boord te geven; waar op de Vrouwen, Kinderen, en de beſte goederen, ter vlugt na 't gebergte gezonden wierden; dog den aanval wierd, tot nader laſt van 't Hof opgehouden; egter gaven zy aan die 2 ſchepen ververſching in overvloed: want ieder ſchip was met ontrent 200 mannen voorzien.

Terwyl dus lang alles vol vreeze en in Groot beweging bleef, ieder geen andere ge-woede dagten hebbende, of men zoude in korte der Ja tyd die arme Portugeeſen dooden, ook panden ook was de Heer van Facattá zoo kloekmoedig, dat hy, zonder hulp van andre magten, aanbod, den ſtryd alleen met zyn volk te ondernemen, die in den eerſten aantogt in 40000 man beſtaan heeft, behalven dat hy nog een trouw van 20000 man, tot onderſtuning van de zelve, by der hand houden zoude; dog alle die toebereidzelen (zoo groot, als of de geheele wereld moeft overwonnen werden) geraakten met de komſt van een Commiſſaris te niet, alzoohy die met een bevel van 26

't Hof na beneden quam, waar by zyn Majesteit haar alleen (uit aanmerking, dat dit Gezantschap hier van wegen den nieuwen Koning van Portugal verscheen) het leven schonk, hoewel zy anders, na de wettendezer Landen, lieden des doods waren, welk gevaar zy, met in het toekomende agter te blyven, ontgaan konden. Daar op wierden hunne geloofs-brieven weer na boord gezonden, en zy zyn, zonder voor eerst zeilen te mogen aanraken, op den 4den September na buiten geboegseerd.

Den 10den September wierd de nieuwe Gouverneur Generaal, *Cornelis van der Lyn*, voorgefeld.

Den 18den dito wierd 'er een boegspriet voor 't Jacht de Jonge Prins voor

180 Thayl gekogt.

Den 29sten dito wierd 'er belast; dat over de verlossing der 10 Nederlanders een uitdrukkelek Gezant, tot bewys van dankbaarheid aan den Keizer, na Jedo diende te komen.

A. 1647

Den 4den November is den E. *Willem Versteegen*, door den Heer *Frederik Opper-Coyett* als Opperhoofd alhier vervangen zynde, vertrokken.

Den 24sten dito wierd 'er eenig misnoegen des Keizers getoond, over het leenen van een Stuurman aan de Portugeesen op Batavia, ja zoodanig, dat ons Opperhoofd, zonder de geschenken te mogen overleveren, den 16den January daar aan vertrekken moest.

NEGENDE HOOFSTUK.

A. 1648. Goederen van den Keizer in ons Pakhuis geborgen. Brieven van den Generaal. De gestooten handel weer goepend. Snoek Opperhoofd. Gevaar van de Heer Coyett. A. 1649. Een marki-ganger aangeseeld. De broodjens vermeerderd. Een Galdery aan 't Opperhoofs wooning toegestaan. Verzoek van 't Opperhoofd wegens de Hoeren. Onzen Gezant van Batavia verscheenen. Steen voor de Generaals huis van hier verzonden. Bronkhorst Opperhoofd. A. 1650. Voor de Hollanders ten Hove te spreeken, is zoer gevaarlyk. De schuld van den Heer van Firando sijn quyt gescholden. Grootte goedheit van den Stads-voogd tegen de onzen. Zware storm. Streng bevel, om den 20ste der 9de maan te moeten vertrekken. Moeite wegens Christi lyden op mes-hegten verbeeld. Sterthemius Opperhoofd. Dood van Padre Joan, een afgevallen Jesuïet. Keizers geschenk aan de Vyerwerkers. A. 1651. Verbod van geen goed aan 't Hof te verkoopen. 's Keizers dood. Nieuwe beveelen ontrent onzen Godsdienst, enz. Des Tolks gunstig berigt van 't Hof. Zamenzweering tegen den Keizer ontdekt. Van der Burg Opperhoofd. A. 1652. Japansche straf over Sodomie. Dat de Opperhoofden mogen weer komen, toegestaan. 's Keizers bevel. Zeldzamen Japanschen eisch. 't Vlagge-Feest. Moeite over 't zwemmen van onze Matroozen. Uitsfel ontrent 't vertrek der schepen. Coyett Opperhoofd. A. 1653. De dood van 's Keizers Moeder. Verlof om eenig zilver uit een Gallioen, en verare goederen, te visschen. Ordonmantie voor de beneden-tafel. Happart Opperhoofd. A. 1654. Zeldzame begravenis van Sr. Wakker buiten Jedo. Priesters, enz. verhoogd. Grootte stoutheit der Banjoezen. Drie schepen gebleeven. 't Begraven onzer dooden weder toegestaan. Winnings Opperhoofd. Gevangene Kooplieden losgelaten.

A. 1648.

DEn 10den Juni liet de Stads-voogd verzoeken, om een Pakhuis te leenen, daar de verbeurd-verklaarde goederen van de Heer van *Crats* (die over eenigen tyd zich den buik gesneden had) voor den Keizer in opgelagen zouden werden, gelyk ook geschiedde; en de onderleggers, uit de Stad komende, moesten door de E. Maatschappy daarenboven betaald werden. Ook wierden 'er nog veel touwen, dreggen, ankers, enz. voor den Keizer op 't Eiland geborgen.

Den 18den September 't schip de Patientie, om water willende na 't Eiland Quelpaard, 30 mylen beweften Firando, gaan, wierd door de Inwoonders afge-

wezen, en een man in de boot wierd door hen gequetst.

Ook verscheenen 'er brieven van den Generaal, waar in 't lang agterblyven van den Gezant vertoond wierd.

Briefven van den Generaal.

Den 6den November de handel, dus lang om den geleenden Stuurman gesloopten, werd ter ordre van 't Hof weer goepend, onder bedreiging der hoogste ongenade; zoo zulks weer gebeurde, 't welk met een handschrift van 't Opperhoofd bevestigd wierd.

Den handdel weer goepend.

Den 8sten December wierd de Heer *Dirk Snoek* Opperhoofd alhier, en alles Opperhoofd aan hem overgegeven.

Snoek Opperhoofd.

Den 9den dito de Heer *Coyett*, met de gekroonde liefde buiten gaats komende, van de geraakte tegen de klippen, waar door het schip zoo veel water in kreeg, dat hy genoodzaakt was weder te keeren, om

Gevaar van de Heer Coyett.

A. 1649. (na uitscheeping van de goederen en ballast) de lekkagie te herstellen.

A. 1649.

Den 2den April, na dat verscheide malen over de huiswaarden geklaagd was wegens de onredelyke dierte, die zy ons met de dagelyksche ongelden aandeden, is 'er een markt-ganger aangesteld.

Den 5den dito is in verzekering genomen eene *Cambojedonno*, eenig overgebleven van 't geslagt *Vonso-Xuridomo*, in zyn leven *Maitre Del Campo*, Generaal van den Prins van Ofaeca, hebbende zedert dien oorlog, onder geleende namen en plaats-veraudering, oit ryk doorgezwoven, verwagende nu, gelyk alle zyne vorige bloedverwanten, een wreede dood.

Den 18den Juli neemt des Eilands Ottona (of opziender) met verlof van den Stadsvoogd, de bezorging der benoedigheden op het Eiland aan.

Den 4den Augustus werd 't accoord getroffen, om, in de plaats van 100, nu 115 broodjens te hebben, ieder 6; Thayl zwaar zynde.

Den 8sten dito kreeg men tyding, dat de vrede met Spanjen gesloten was.

Den 13den dito wiert, na gedaan verdedery aan 't Opperhoofds woning toegeftaan. Den 13den dito wiert, na gedaan verdedery aan 't Opperhoofds woning toegeftaan. Den 13den dito wiert, na gedaan verdedery aan 't Opperhoofds woning toegeftaan. Den 13den dito wiert, na gedaan verdedery aan 't Opperhoofds woning toegeftaan.

Het Opperhoofd verzoekt, dewyl 'er geen eerlyke Vrouwen op lyfstraf by ons mogen komen, dat dan ook verboden mogt werden (ten minften in de tyd van den handel) dat de openbare Juffers mede mogten agterblyven, al zou het zyn E. een stuk geld kosten; dog dit noemden de jonge bedienden der E. Maatschappy een roemwaardige daad voor lieden van hooge jaaren, die daar door een roode letter in den Almanach verdienden, dog vergeten hebbende dat zy jong geweest waren.

Den 19den September komt 't schip de Robyn op de Rheede, met den lang verwagten Gezant, welkers omslag, en verrichting men No. 9 wytloopigzien kan.

Den 26sten October wert een party

blauwe steenen, uitdrukkelyk tot opbouwning van de Heer Generaals woning aan besteed, na boord gezonden.

Den 5den November geeft de Heer *Dirk Snoek* den omslag der E. Maatschappy aan den E. *Antoni van Bronkhorst* over, zonder dat hy ten Hove heeft mogen reizen.

Den 7den dito wierden 'er 4 jongelingen op 't Eiland gebragt, om dagelyks in het wond-heelen geoeffend te werden.

A. 1650.

Den 13den Januari was de Commissaris *Sickingodonna* bevreesd tegen de Raadsheeren ter gunst der Hollanders te spreken, vermits hy, 't jaar te voren de zaken van den E. *Coyett* sterk voorgestaan hebbende, in ongenade van zyn Majesteit geraakt was, die tegen hem gezegt had: *gy staat de Hollanders al weer voor*; waarom in 70 dagen niet ten Hove dorst verschynen!

Den 6den Juni werd gesproken over 't Heer *Firando* quytstelden van de schuld van den Heer *Firando*, en van de Japanders geoordeelt, dat het beter is, zulks niet ten eersten aan te zeggen, om dat 'er jaarlyks om gemaand was, en om dat dit kleenagting onder zyne onderdaanen veroorzaaken zou; maar dat men, zonder daar van te spreken, best doen zou met die zaak maar dood te laten bloeden; dat voor dien Heer best, en 't aangenaamst wezen zou, welke schuld daar op den 15den October nader doorgeschreven, en quytgescholden is.

Den 1sten September verscheen 't schip de Liefde, dat met zyn boot om water aan de Uwos, of Cavalhes, geweest was, dat den Stadsvoogd zoodanig verstoorde, dat den Schipper op lyf-straf verboden wierd aan land te komen.

Den 6den dito liet de Stadsvoogd aangezeggen, dat de Tsjampans te oud waren, en dat 'er 2 nieuwe moesten gemaakt werden, waar toe hy voor dezen geen verlof had willen geven.

Den 11den dito dede een storm uit den Z. O. 't water zoo wasschen, dat 't Eiland een voet onder water stond, en de zuid-zyde voor een groot gedeelte, met de Bottelary, Combuis, Banjoezen-huis, een gedeelte van 't Tolken-huis, wegspoelde; ook wierden de goederen in de Pakhuizen nat, en, met verlof der Stadsvoogden, in andere dito's geborgen.

Aan de zuid-zyde der Stad waren veel huizen in Zee geslagen, en s'andereendaags wiert het Eiland met bamboezen omheind.

Den 13den dito lieten de Stadsvoogden weten, dat het Opperhoofd *Bronkhorst* den 20

De broodjens vermeerderd.

Een galdery aan 't Opperhoofds woning toegeftaan.

Verzoek van 't Opperhoofd wegens de hoeren.

Onzen Gezant van Batavia.

borst in perfoon, het zy de handel ver-
richt was, of niet, op den zoften der
9de maan, al regende het vuur en zwa-
vel van den hemel, vertrekken moest.

Den 30sten dito wierden eenige mes-
fen (op welkers hegten het lyden, en krui-
eigen Christi, en andre zaaken, afge-
beeld stonden) op 't Eiland gebragt, die
door een Matroos verkogt, en aan den
Stadsvoogd vertoont waren, waar over
veel te doen was.

Den 1sten October beloofd het Op-
perhoofd, dat hy voortaan in de Placeaaten
zal invoegen, dat geen dingen, daar die-
gelyke beduidzelen op staan, voortaan
door 't volk meer zullen mogen verkogt
worden; en wert dit door de Stadsvoog-
den voor deze reize overgestapt, om dat
het de eerstemaal was, met bedreiging,
dat wy ons voortaan daar voor wagten
moesten, om zulks in Japan meer te
brengen, of dat des Kapiteins leven, en
't welvaren der E. Maatschappy, daar
door zou te niet raaken.

Den 15den dito werd de schuld van
den Heer van Firando (daar alvorens last
van haar Edelheden op Batavia toe ge-
geven was) op een stille wyze, op dat
het voor zyn Onderdaanen verborgen zou
blyven, quytgescholden.

Den 24sten dito werd de Heer Pieter
Sterthemius den volke als Opperhoofd
voorgefelt, en is op den volgenden dag
ook de Heer Bronkborst vertrokken.

Den 6den November is de afvallige
Jesuiet Padre Joan, die zig ontrent 40
jaaren hier onthouden heeft, overleden.

Den 14den dito quam de Koopman
Willem Byleveld, nevens de verdre 3 Ne-
derlanders, van 't Hof weder, die den
Keizer volkomen genoegen in 't behan-
delen van 't vuurwerk gegeven hadden,
en die, by hun vertrek deze geschenken
kregen.

Sr. Byleveld. 20 rokken.

De Vuurwerker. } te zamen 150
De Wondheeler. } sehuiten zilver.
De Korporaal Smid. }

A. 1651.

Den 10den Januari werd 't Opperhoofd
van des Commissaris wegen voorgehou-
den, dat wy wel ten Hove quamen, om
's Keizers aangezigt te zien. Maar niet,
om zoo veel goederen te verkoopen, ge-
lyk jaarlyks geschiedde, en dat zulks een
kleene agting baarde, waar op verzekert
wiert, dat voortaan niets dien aangaande
zonder zyne kennis zal verstrekt wer-
den.

Den 21sten Juni komt 'er tyding, dat
de Keizer overleden, en dat de Prins
in zyn Vaders plaats getreden, waar over
't land over al in droefheit was; ook had-

den zich 2 Raadsheeren, en een Kämer-
ling, den buik gesneden. De Tolk
Schiseymon wiert door 't Opperhoofd

Den 27sten dito, met verlof van den
Stadsvoogt, na 't Hof gezonden, om de
Hooge Overheit bekent te maken, onze
innerlyke droefheit over 's Keizers onty-
dige dood.

Den 30sten Juli ontvingen wy dit schrif-
telyk bevel des Stadsvoogds:

Eerstelyk, dat ons volgens de voorledene
ernstige bevelen der Keizertlyke Majesteiten
te wagten hadden, dat geen Sabbathen, of
andre H. dagen, quamen te vieren, of de
minste teekenen van dien, 't zy met onze
kleeding, of iet anders buitengewoons, te la-
ten blyken, en dat voor al wel zorg te dra-
gen hadden, dat geen Christelyke boeken on-
der Japansche oogen gebracht, veel min dat
hen de minste opening daar af gedaan wiert.

Ten tweeden, dat men wel zorg moe-
ste dragen, dat geen Portugeese geestelyken
onder schyn van Matroozen met onze schepen
hier aan, en daar in 't land quamen.

Ten derden, dat wy alle ongeheugten
met den Japander vermyden, en niemand der
zelven met slaan of slooten qualyk bejogenen;
maar dat wy alles aan de Regenten bekend
maken moesten, die dan na bevinding van
zaaken zouden handelen.

Ten vierden, dat wy voortaan in alle
oprechtheit, gelyk wy by 't leven der 3 vori-
ge Keizers gedaan hadden, ook by dezen
nieuwen Keizer zouden volhardden.

Den 12den Augustus verscheen de
Tolk weer van 't Hof, met tyding, dat
hy zyne zaaken, volgens ons bevel, ver-
richt, en groot genoegen aan de Ryks-
Raaden gegeven had; verzekerende; dat
de E. Maatschappy voortaan, gelyk by
de 3 vorige Keizers, haaren handel voort-
zetten kon.

Den 4den September wierden van de
Japanders eenige vaatjens met kruut en
seherp, in 't doorzoeken van 't schip;
gevonden; waar over een groot leven ge-
weest, en ook de Opperhoofden aange-
zegt is, dat men, zoo zulks weer ge-
beurde, na de wetten van 't Ryk han-
delen, en d'Opperhoofden daar over aan-
spreken zal.

Den 8sten October verstonden wy,
dat 'er een zamenzweering tegen den
Keizer, en zyn Raaden (waar aan veelen
vast waren) ontdekt was.

Den 11sten November doet den E. Pic-
ter Sterthemius overgave van alles aan het
nieuw Opperhoofd, Adriaan van der
Burg.

Den 21sten December bezien de Tol-
ken 's Keizers passien, en bevinden 2 di-
to's van de voorgaande overledenen; maar
geen van den laatst gestorvenen, in wiens
regeering een van de Ryks-Raaden was
verleent aan den E. Elferak, zonder 's

92 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1652. Keizers zegel. Waar over wiert geraat-pleegt, of meneen andre van den nieuwen Keizer verzoeken moest.

A. 1652.

Den 15 Februarij een Japanfche Doctor met een jongen over Sodomie onthalt, om dat de overleden Keizer eenige jaaren voor zyn dood de hals-ſtraf'er opgezethad.

Dat de Opperhoofden mogen weerkomen, toegeftaan. Den 21ſten dito wiert van den Keizer toegeftaan, dat de Opperhoofden, die jaarlyks moeten verwiffelen, om de 2 jaaren weder mogen komen, al was het tot zesmaal toe, dat aan 't believen van den Heer Generaal geftelt word.

Den 28ſten Maart is de daagelykſche aantekening van de om laag blyvende vrienden voor de eerſtemaal in 't dag-regiſter geftelt.

En wert ook, zoo te water, als te land, ieder plaats, Dorp, en gehugt, met hunne verheit, van Nangatacki tot Jedo toe, aangewezen.

's Keizers bevel. Den 23 Mey wiert het Keizerlyk bevel aan 't Opperhoofd door den Groot Commiſſaris, en den Stadsvoogd, *Sabroſeymon* van 's Keizers wegen overgegeven, en is dat, vertaalt zynde, hier agter onder No. 10, en ook den 24ſten Julius A. 1655, te zien.

Zeldzame Japanfchen eifch. Den 24ſten dezer wiert onder de ge-eiſchte zeldzaamheden voor den Keizer het volgende mede gefteld: als

- 10 Stuks bereide Zwaanen-vellen.
- 2 a 3 Meerminnen-tanden.
- 1 Cati Olifants-ſmeer.
- 1 Olifants-gal.
- 1 Melk-ſteen, die de zogende Vrouwen (om den hals dragende) veel melk doet geven.
- 3 Rhinoceros-hoorns, die de baſt afgeſchrapt, of doorſneden zynde, vol zwarte ſtippen zyn.
- 1 Cati Rhinoceros-ſmeer.
- Eenige Hollandſche aarde potjens.
- 10 Cati's Amandelen.
- 10 Dito Rozyne, enz.

't Vlagge-ſteef. Den 10den Juni wert het vlagge-ſteef met zyn oofprong, en omſlag, beſchreven, en op den 31ſten Mey 1653, en den 9den Juni 1655.

Moegte over 't zwenmen van onze Matroozen. Den 19 October ſpringen eenige Matroozen over-boort, daar de Stadsvoogden over op de been raaken met veel ge-woel, en bevel, dat 'er van boord niet meer mag gezwommen werden, benevens 't antwoord van 't Opperhoofd 'er op.

Uitſtel ontrent 't vertrek der ſche-pen. Den 21 dito warden eenige knechts der Koopluiden over dievery aangeſtaft, en, in da plaats van geholpen te werden,

wiert een Aſſiſtent omcingeld, en de kleederen met zyn hemd van 't lyf geſcheurt, blyde zynde, dat hy hunne handen, zonder verder gevolg, maar ont-komen was. Schoon op veel verzoeken en ſterk aanhouden der Opperhoofden geſtadig geweigert wiert de ſchepen eenige dagen later te laten vertrekken (ge-lyk onder dato den 1 September te zien is) al regende het vuur en zwavel van den hemel, met de drangredenen voor en tegen, zoo wiert eindelyk beſtaft, dat op den 30ſten of laattſten ten alleruiterſten zulks moest geſchieden; bevelende dat men den 28ſten dito zorg dragen moest, dat onze ſchepen vroeger aanquamen, waar na wy ons richten moeſten, alzooy zich aan onze komſt weinig gelegen lieten zyn.

Den 3den November geeft de Heer *Avriaan van der Burg* alles, tot het Comptoir behorende, aan de Heer *Frederik Coyett* over, en vertrok 's andren-daags.

A. 1653.

Den 15den Januarij 's Keizers Moe-der overleden, en werd haar geringe af-komſt beſchreeven.

Den 24ſten Juni werd het bygeloo-veder 19de van de Japanſche 5de maan beſchreeven.

Den 30ſten dito quam tyding van 't Hof, dat de Keizer aan de vier Stads Borgermeesters van Nangatacki 't over-gebleven zilver in 't galloen van *Andrea Perſoa*, Kapitein Moor der Portugeeſen, geſchonken had, zynde het nu 44 jaar geleden, dat zich verweerden tegen 't volk van Arima, om dat zy weigerden verantwoordig voor de Regenten te doen, over een Jonk in Maeauw vyan-delyk vermeertert, waar over door ordre des Keizers zyn aangeſtaft, en, niet ver-der konnende vlugten, als in de mond van de Baay, ſtaken hun kruut in den brand, en lieten, na een lang gevecht, het ſchip met een groot getal vyanden opspringen, zinkende met ontrent 150 a 160 kisten zilver, waar van 7 jaar daar na, met toelating van 't Hof, door een *Miaos's* Koopman 70 kisten opgehaalt zyn, en zedert is het overige, 33 vadem diep leggende, ongeroerd gebleven, tot dat wederom

Den 27ſten Juli 3 ſtukjens zilver, 1 var ſpek, en eenige ſchryf-pennen, op-gehaalt zyn.

Den 17den September is de ordonnan-tie voor de beneden-tafel aangeſlagen, tot voorkoming der jaarlykſe voorvallende ongeregeltheden.

Den 6den October is een Pakhuys op-gebroken, en zyde daar uit geſholen, 't gaen veroorzaakte, dat de Caſſeroſſen, of

1653. of huiswaarden, 's nagts de ronde op 't Eiland moeten doen.

Den 15den dito wiert de Keizer van den Dayro met de Staat-naam van *Audaisienjamma* vereert.

Den 10den November vertrok de Heer *Coyett* na boord, latende 't gezag als Opperhoofd aan den E. *Gabriel Happart*.

A. 1654.

Den 10den Januari Fiongo in oude tyden de verblyf-plaats der Dayro's.

Den 2den Februari Wyn-tint by de Japanders hoog geacht, betalende voor ieder Gantang 5 Thayl.

Den 23ten dito stierf de Onderkoopman, *Otto Wakker* in de Stad Jedo, en wiert den 24sten dito, op 't verzoek van 't Opperhoofd, 1 myl buiten Jedo ter aarde gebragt; dog hem wiert geweigert, dat 'er 2 a 3 der onze zouden mede gaan; om dat nog geen gehoor voor den Keizer gehad hadden. Het in Zee werpen van onze dooden is gefehied zedert de vervolging der Christenen, om dat zomtyds de graven wierden geopend, en een stuk van 't lichaam gesneden, dat dan by de Christen-gezinden als een H. overblyfel bewaard wiert.

Den 2den Juli beloofde de nieuwe Keizer voor 't aanbrenge van Roomsehe Priesters, of Christenen van de Paapse soort, wel 3 meer, dan zyn Vader beloofd had.

Den 6den Augustus 't scheeps-volk van 't fchip het wit Paard met het ophyzen der water-leggers bezig zynde, wiert door een Banjoos met stokslagen aangedreven, en die hem te na quamen, klopte hy voor de scheenen, 't welk geduldig, sehoon 't Opperhoofd 'er by stond, verdragen wiert.

Den 23ten September quam 'er tyding van 't blyven der 3 schepen, te weten, Utrecht op Ilha de Prata, Kampen even buiten Tayouans Rheede, en Tayouan in 't inkommen van des zelfs gat gebleven, zynde van 't eerste eenig volk met de boot daar aangekomen, waar op

vervolgens een Galjoot, en een Jonk afgezonden is; om de andre menschen van 't voorsz. Eiland af te haalen; die zich zeer armelyk met Schildpadden, en Meeuwen, onderhouden hadden (gelyk dit No. 11. hier na breeder is te zien) dog van het 2de was goed nog bloed te recht gekomen; maar van het 3de waren de menschen behouden.

Het Opperhoofd *Happart*, op zyn vertrek staande, dede

Den 31sten October verzoek, over 't begraven der dooden, met betuiging, dat het in 't water werpen gansch Europa door aan sehelmen en dieven gefehiede, waar op dit door den Stadsvoogd; ter gelegenheit dat affeheit van hem nam, toegestaan is, om de zelve op zyn Japans, zonder eenige uiterlyke static in een kist, of bali, te leggen, en die zoo te begraven.

Den 31sten October vertrok den E. *Gabriel Happart*, en gaf alles aan den E. *Leonard Winnings* over.

Den 14den November komt een Jonk van *Yuan Laarw*, met een groote Heidensehe Priester, *Inger* genaamd, die zich in de groote Tsjineesehe Tempel onthoud, en die zoo H. en aanzienelyk is, dat zelfs de Stadsvoogd, op zyn vertrek na Jedo, niet alleen affeheit, maar ook een zegen van hem verzogt; 't welk de Paap, op een stoel zittende; met het sehudden van zyne t'zaamgevouwen handen dede, terwyl de Stadsvoogd met zyn aangezicht tegen de maten lag, voor welke moete aan deze Priester 100 schuuten zilver, en 100 bali's ryft, vereerd is.

Den 25ten dito is de Dayro overleden.

Den 29sten dito zyn verscheide Kooplieden losgelaten, die in 't voorleden jaar, na 't uitleggen van briefsens niet te voorfehyn komende, gevangen gezet waren.

Den 21sten December is het duivenhok; 14 ikjens lang, op 4 pilaren, voor 30 Thayl, of 45 gl.; gemaakt.

TIENDE HOOFDSTUK.

A. 1655. *Ocasacki's Kasteel. Wie aan 's Hof een Norimon gebruiken mag. Aardig antwoord op zekere vrage. 't Ontzegelen der luiken verzogt; dog geweigert. Tempel des Daybots, enz. Reden over 't planten van de Meyboom gevorderd. De Pancado der zyde afgeschafft. 't Spreken met de Tsjineesen verboden. 't Ontzegelen der scheeps-ruimen bopelooos geworden; doch andre zaaken toegestaan. Komst van van Tzum. Boucheljori Opperhoofd. Papier met een kruis verboden. A. 1656. Vraugde-betuiging over 's Keizers herstelling. Wederkomst van onze Tolk van 't Hof, en zyn gunstig bericht. Een Siams Gezant onverrichter zaake afgewezen. Wagenaar Opperhoofd. A. 1657. Zwavere brand in Jedo. 's Keizers zorg voor ons volk. Moete over 11 Tsjineesen van een verwoerd Jonk. Een Struis aan den Keizer geschonken. De vertrek-dag der schepen vastge-*

A. 1655. *feld. Gevaar des Opperhoofds. Zilver, enz. van Andrea Pefloa's fchip gevischt. Gezant van Coxinja aan den Keizer overrichter zake te rug gezonden. A. 1658. Eenige Chriſtenen gerecht. Wagenaar Hoofd. Reglement voor den Diſpenſier. A. 1659. Beſluit des Opperhoofds om 't avond gebed te doen. Boucheljon Hoofd. Brief van een verliefden Miſties.*

A. 1655.

Ocaſacki's
Kaſteel.

DEn 25ſten Januari, Ocaſacki heeft een groot Kaſteel, dat de eerſte vaſtigheit des wederſpannigen Keizers is, daar de Boeren, en Inwoonders tot heden toe eenige vryheit voor genieten.

Wie een Norimon gebruiken mag.
Den 2den Februari niemand van minder rang, dan de aanzienelyke Adel, mag aan 't Hof Norimons, of draagzetels, gebuiken, inzonderheit ontrent het Kaſteel, vermits, onder die voorwending, ontugtige Vrouwen voor de grooten hunne kinderen binnen gebracht, waarom de zelve van de Ryks-Raaden verboden wierden.

Den 18den dito, den 12de der eerſte maan, is een dag aan de Medicyne toegeigend.

Aardig antwoord.
Den 21ſten dito den E. *Winnings* in de vertoef-zaal zittende, is hem, onder verſcheide bezoeken van geeſtelyke en andre perſoonen, door den opperſten der geeſtelyke gevraagd, *hoe de Hollanders in bunne beſotene kleding zich, wanneer 't hen jeukte konden krabben, waar op zeker bediende antwoorde, dat de Hollanders bunne Vrouwen daar toe gebruikten, waar over die Prieſter met een groote verwondering, en met een zucht (zoo de ſpotters 'er by gevoegd hebben) vertrok.*

't Ontzegen der luiken geweigerd.
Den 28ſten dito wierd het ontzegen der luiken hard aangedrongen, dat nu al verſcheide jaaren verzogt was; doch dit is al weder, op verſcheide draaijingen van de hand gewezen.

Tempel des Daybots.
Den 26ſten Maart bezagen de onzen den Tempel des Daybots, en een andren, daar 100 beelden, levens-groote, in ſtonden, die ieder 3 kleintjes droegen, en die 40000 armen hadden, waar mede zy te kennen gaven de veelheit der handwerken, in Japan uitgevonden. Ook was 'er een beeld als een Olifant, en een doodshoofd van enen Binkjen, die zich voor ettelyke honderd jaaren tegen den Keizer aangekant had, en, na een harden ſtryd, overwonnen was, ter gedachtenis van 't welke dit hoofd bewaard wierd.

Den 14den April klaagd de Hoenderman, dat de Hoenderen voor een maas (gelyk over 2 jaaren met den Ottena bedongen was) niet meer buiten ſchade leveren konde, alwaar den Ottena verhaald, dat de leverantie van 't Vee onder 12 wyken in Nangaficki verdeeld,

en dat de groote dierte door de ſterke verteering der Tsjineefen veroorzaakt was, waar op met hem voor 1; Maas, een nieuw verdrag gemaakt wierd.

Den 28ſten April zyn 'er 7 Batteryen Reder voltooid, 4 aan de Ooſt, en 3 aan de West-zyde, door den Heer van Firando, als opzichter aan de Stadsvogd van Nangafacki in 's Keizers naam opgedragen, en zal 't kanon, wanneer de nood aan de man komt, daar op geplant werden.

Den 1ſten Mey moeft aan de Stadsvogden reden gegeven werden, wat de geplante Mey-boom beteekende, 't welk gedaan zynde, lieten weten, dat als men in 't toekomende iet ongemeens wilde aanrechten, men het eerſt vraagen zou.

Den 22ſten dito op den 16den Maart staat aangehaalt, dat de Tsjineefen, buiten giſſing van de zyde-Kooplieden; 13 a 1400 picols witte rouwe zyde hadden aangebragt, 't geen zy om de duerte alle voor de vaſte prys niet konden inkooppen, vermits de Tsjineefen eerſt de prys afgagteden, en daar na hunne zyde aanbrenge, 't welk de Kooplieden ſchadelijk valt, en die zich dierhalven ten hove voegen en klagten doen, dat zy niet beſtaan kunnen, waar op heden tyding komt, dat de Pancado van de zyde door den Keizer is afgeſchaft, en door hem gezegt was, die ordre is voor 50 jaaren by *Ongofbio Samma*, des Majesteits overgrootvader, beraamt, en tot nu toe zoo aangehouden en vervolgt, daar de Kooplieden jaarlyks groote voordeelen van genoten hebben, en heden eens ſchade ziende, komen nu, tegen 't recht, heul by 't Hof zoeken, dierhalven, om de Tsjineefen geen ſchade te doen, heeft de Majesteit de zyde voor de vaſtgeſtelde prys gekogt, welke zyde vervolgens in Tsjineefen Pakhuizen der E. Mantſchappy geborgen, en in 't verkoop-huis gewogen is, daar de Tsjineefen in quamen, om de zyde te leveren, met bepaaling, dat niet verder op 't Eiland mogten komen, nog met ons praaten, 't welk de Hollanders ook verboden is, van daar ontrent niet te komen, om wat reden 't ook zou mogen wezen.

Den 28ſten Mey forteeren de Japanders de zyde in de wooning van het nieuw Opperhoofd, 't welk tot den 19den Juni duurt, dat veel onkoſten, en gewoel, op 't Eiland gaf.

Den 9den Juli heeft *Coxinja*, over 't bedryf der Pancado-Kooplieden verſtoort zyn-

zynde, aan zyn onderdaanen op levensstraf verboden, om dit jaar geen zyde na Japan te voeren.

Den 25ten dito belast de Stadsvoogt, dat jaarlyks een der ondertolken mede ten hove gaan zal, om kennis van de zaaken, by de onzen daar te verriichten, te krygen.

Den 16den Augustus, of den 7den der Japanfche volle Maan, wert het Bon, of dooden-feest befehreven.

Den 25ten dito na dat eenige jaaren aan een het ontzegelen der fcheeps-rui- men verzogt was (gelyk in 't verleden jaar op den 31 October, 2de Maart, en op verfeide andre tyden, klaar blykt) zoo is dat heden hopeloos geworden; dog men heeft toegeftaan, dat de Pakhuizen door den Ottena, of Tolken, zullen mogen op en toegedaan werden, en dat wy na ons believen 'er in en uit zullen mogen gaan, behalven daar de rochevellen, en andre zeltzaamheden, leggen, die, gelyk bevorens, door de Banjoozen zullen verzegelt werden.

Den 17 September, het nieuw Opperhoofd met de 2 andre fchepen niet voor den dag komende, verzoekt het Opperhoofd, om de kortheit des tyds, met den handel te mogen voortgaan, met bewys (op hunne voortheilen, of het meer op deze wyze gefehiet was) dat het A. 1645 den 21ten September aan den E. *Overtwater* was toegeftaan, die op den 24 met den verkoop was voortgegaan, terwyl den 29ten dito zyn vervanger eerst verfeheen, waar op ook dit verzoek ingewilligt is; en, de eerste verkoop ingedaan zynde, moeft uit de Koopmanfchappen die fchenkagie uitgezogt werden; 't zy de andre fchepen quamen, of niet, zoo zou egter de hoofche gift moeten voldaan werden.

Den 29ten dito verfchynt den E. *van Tzum*, hebbende 85 dagen onderweeg geweest, 't geen nooit meer gefehiet is.

Den 7den October de Matroos, *Jacob Henrickszoon van Hoorn*, verdrinken zynde, is 's anderendaags bezyden 't fchip komen boven dryven, dien de Stadsvoogden anders aan den Hollandfchen Kapitein belast zouden hebben te doen opviffchen, alzoohet onder zyn gezag was; al 't welke veel moete zou gegeven hebben, en daar men nu van verloft was. Deze is de eerste, na 't bekomen verlos geweest, die begraven is, en met welke 2 Hollanders mede gingen, verhalende op hun wederkomst de begraafplaats met de omftandigheden van dien.

Den 23ten October vertrekt den E. *Leonard Winnings*, gevende alles, benevens 't gezag, aan den Koopman *Joan Boucheijon* over.

Den 28ten dito het papier dit jaar

voor de Heer *van Arima* gekomen, wiert van een Tolk tegen den dag bezien, en bevonden, dat 'er een kruis met een Fransche lelie op stond, waar van bericht gevende, 'er van de Regenten van Nangataeki belast wiert 't zelve niet in de Stad te brengen; maar dit te verze- gelen, en in bewaaring van den opzien- der des Eilands te stellen, dat volbracht wiert; en waar op het verzonden is.

Den 14den December wierden de Co- reafche Gezanten wel onthant, en op kosten der Landsheeren overal wel ge- tracteert, behalven dat ook van hen (de eenigfte daar zulks aan gefchiede) aan 't Hof groot werk gemaakt wiert.

A. 1656.

A. 1656.

Jegenwoordig zonden de Landsheeren, en andre Grooten, afgezanten met ge- fchenken naar den Keizer, om hunne blyd- fchap over zyne herftelling van de kin- der-pokjens te betuigen. Het geheel Land met zyne Inwoonders fprong op van vreugde, in welke tyd een opper- tolk na 't Hof gezonden wiert, om zyn Majesteit uit naam der E. Maatfchappy te begroeten, die den 15den Mey ver- trok met verlof der grooten.

De Tsjineefen richten een blyfspel en een dans-fpel op, voor 't huis van den Stadsvoogd, en betoonden mede hunne blydfchap 'er over.

Den laaften Juli quam de Tolk weer uit Jedo met bericht, dat de bezending by de Hofgrooten loffelyk, en met veel genoegen angezien was: want hy had een gefchenk van 10 roode Gilams, in volle vergadering ter gehoor zynde, aan de Ryks-Raaden voor den Keizer over- gegeven; dog zy zelfs hebben 't niet aangenomen, om dat het een buiten- ge- woone bezending was, zyn Majesteit alleen aangaande; dog toonden hunne dankbaarheid met veel genoegen, en be- fchonken den Tolk, uit 's Keizers naam, met 2 rokken, welke zaak de E. Maat- fchappy veel agting baarde.

Den 9den Juli komt 'er een Siams fchip met een Konings Gezant op de Rhede, waar by sterke wagt gefelt, en van 't welke 15 Tsjineefen gelicht wierden, die, verdeelt, en met waecht- bewaart zynde, ondervraagt wierden, om uit hen te vernemen, of 't Gezant- fchap ook van den jongen Koning (gelyk hy Gezant voorgaf) gezonden was, het welk vollagen met zyn zeggen ftreet, alzoohy zeide, dat de jonge Koning re- geerde, om dat de oude overleden was; waar tegen de Tsjineefen, met de Schipper van een ander eerftaankomen Jonk, verhaalden, dat de oude Koning alleen, en de jonge niet regeerde, maar

A. 1655.
Papier
met een
kruis ver-
boden.

Vreugde-
betuiging
over 's
Keizers
herftel-
ling.

Weder-
komt van
onzen
Tolk.

Een
Siams
Gezant
afge-
we-
zen.

96 BYZONDERE ZAAKEN

A. 1656. al voor lang met al 't Koninklyk bloed, gedood was; welken Tiran de Keizer niet wilde erkennen, het welk de Gezant daar na mede bekende; doch gaf voor, dat zulks zyn last was. Onder tusschen mogt niemant van deze Siamers 't land betreden, gelyk zy ook onverrichter zaake, om dat ze geen vaste Commissie of last hadden, den 6 October vertrokken.

Den 28sten Augustus zyn 3 masten a 150 Thayl ieder in gekogt, dat goedkoop by oude tyden was.

Den 2den November vertrok den E. *Boucheljon*, latende 't gezag aan den E. *Zacharias Wagenaar*.

Wagenaar
Opper-
hoofd.

Den 7den dito wiert, onder 't klagen der dieveryen, aangehaalt, dat het laken, bollen, beugel, en de pen, van de truktafel is gestolen.

Den 7den December quam een Banjoos met een Tolk op 't Eiland 't Opperhoofd aanzeggen, dat een Jacht-hond, die de Stadsvoogd zeer lief had, onlangs geworpen hebbende, daar van een leelyk ongemak gehouden had, 't geen de Japanse artzen niet wisten te geneezen, weshalven dit den Hollandsen meester aanbevolen wiert, om dit beest dog spoedig te geneezen, die zulks nevens 't Opperhoofd weigerde, dog eindelyk tot believen van de Heer Stadsvoogd was, en om dat het van hen nog vooreen zaak van agting gehouden zou werden, nog ingeschiedt, en voor die reis gedaan is.

Den 13den dito zond de Stadsvoogt een Aapje op 't Eiland, met 't welke hy tot tydverdryf aan de vuur-test zittende te speelen, zoo hing zyn lange staart dikwils in 't vuur, dat stank veroorzaakte, weshalven den wondheeler belast wiert, de staart dicht aan 't lyf af te snyden, en 't beesje zoo lang op 't Eiland te houden, tot dat het geneezen was; dat ook geschiedde.

A. 1657.

Zware
brand in
Jedo.

Den 2den Maart ontstond 'er een zwaare brand in Jedo, die niet alleen by na de geheele Stad, maar ook het Kasteel, 's Keizers Paleis, en meermalshonderd duizend menschen vernielde.

Het Opperhoofd had over daken en luiffels moeten klimmen met zyn volk, om den brand te ontvlugten, by arme lieden moeten slapen, volhonger en koude, want alles van 't huïne verbrand was.

's Keizers
zorg voor
ons volk.

De Keizer liet voor 50 man ryst tot gerief der Hollanders alle daag bestellen, 't geen 't volgende jaar nogmaals gebeurt is, zynde toen weder wel 1½ myl in de rondte afgebrant, en dat het jaar bevoorens neg eens ontrent 5000 huizen geschied is.

Den 13den Augustus viel 'er een scherpe bejegening over 't aflichten van de roers der sehepen voor.

Den 23sten dito verscheen het Galjoot Urk, dat na Tayouan geschikt, maar over door storm en gebrek van water herwaard gekomen was, hebbende 11 Tsjineesen op van een Jonk, die door het Fluitjen Breukelen tusschen de Eilanden Lawa en Condore veroverd was; waar om veel moeite geweest is, met het qualyk handelen, en 't opluiven van 't Galjoots volk, moedende verdragen van de Coelis gescholden, en met vuiligheid geworpen te werden. De Opperhoofden gaven een verband-schrift om 't volk wel te bewaaren, ook wierden 'er vraagstukken opgestelt, en onderteekend; als mede een verwyf over 't aanslaan van andere Jonken. De Tsjineesen leverden een smeek-schrift in, om vergoeding van schade te verzoeken; dog kregen tot antwoord, dat hier geen rechters over vreemde volkeren regeerden.

Den 15den October wiert het volk vry gekend, en 't Galjoot mogt weer vertrekken; dog door ordre van 't Hof moest de in Tayouan opgebragte Jonk wederom gegeven werden.

Den 24 December quam *Pbesodonno* met zyn Moeder, en cenige andre Vrouwen, op 't Eiland, om wat vermaak te scheppen, een zaak, bevoorens noit meer van cerlyke Vrouwen voorgevallen.

A. 1658.

A. 1658.

Den 17 Februari wiert aan den Keizer met veel genoegen een Vogel-struis afgeschonken, dog die heeft zich in 't byweden van zyn Majesteit (die daar dagelyks met 6 man op liet passien) in een loop met de borst tegen een paal den 14 Juli te bersten geloopt.

Den 3 Maart wert de vertrek-dag der Hollandse sehepen op den 20ste daag der 9de maane-schyn vastgesteld.

Den 17den dito wert gezegt, dat daags te voren 16 last paarden met 's Keizers zilver voor by getrokken waren, om 't zelve na Jedo te brengen tot verquiking der menschen, die by die zwaare branden schaade geleden hadden, en de last was, dat zulks nog 10 maanden alle daag geschieden moest, hebbende ieder paard 3000 Thayl en te zamen 48000 dito daags gevoert.

Den 9den April raakt 't Opperhoofd met zyn bark in doods gevaar, en 7 ankers by een deel klippen, werdende 't schuitje met 2 man agter af geslagen, en

Den 10 dito de groote bark door de Regenten van Facatta met boegseerbar-

barken gered, alwaar zy verder groote eere en beleeftheit ontvingen.

Den 1sten Juni wert verhaalt, dat nog dagelyks door de Duijkers het zilver van 't galjoen van *Andrea Perfoa* opgevifcht wiert, en dat nog op dien zelven dag een metaal stuk kanon boven gebragt, en zeer glad en gaaf bevonden is.

Den 25sten Mey verscheen een Gezant van Coxinja met kostelyke geschenken, 60000 Thail waardig, om den Keizer te bedanken, dat *Coxinja's* Moeder, een slechte Vrouw, in 't jaar 1645, op verzoek van zyn Vader na Tsjina gezonden is, met verder aanhouden, om een zyner halve Broeders van voorz: Vrouw; dog by een Japander geteelt, ook by hem te mogen hebben. Het opschrift van zyn brief luid niet anders als aldus: *Brief van Coxinja aan den Keizer van Japan*, zonder dat aan de Ryks-Raaden, of Nangafackische Stadsvoogden, iets gezonden, of geschreven wert, en om dat zulks tegen de Japanfche gewoonten en grootsheit stryd, is hy zonder de minste eere in een huis met zyn gevolg, zonder uit te gaan, of zonder der Stadsvoogden aangezicht te zien, bevaart, en onverrichter zaake op den 8sten October te rug gezonden.

Den 25sten Augustus werden in Nangafacki 109 Mans Vrouwen en Kinderen ter dood gebracht, waar van 'er 16 in een kuil aan de beenen zyn opgehangen, en de verdere, tot 500 in getal, op 't zelve uur in Firando, Omera, en andre plaatsen gerecht, om dat zy, of de hunnen, van de Roomfche Godsdienst zyn, en om dat eenige beschuldigt wierden, dat zy Nangafacki hadden willen aan brand steken.

Den 29sten September werd een fchip, by Gotto ten anker komende, en om water verlegen, aldaar geholpen, en door een boot met 14 Hollanders met verversching uit Nangafacki voorzien.

Den 23sten October vertrok den E. *Boucheljon*, en dede overdragt aan *Zacharias Wagenaar*.

Den 20sten December wert op lyf-straf verboden geen runderen te dooden, en veel min 't vleesch aan ons te verkoopen.

Dito. Werd den Dispensier een Reglement voorgescreven, wat hy dagelyks voor kost op tafel brengen zal.

A. 1659.

Den 1sten Januari neemt het Opperhoofd een besluit, om alle avond in een bequaam Pakhuis het Avond-gebed voor de Nederlanders te laten doen.

V. DEEL.

Den 2den Februari vertrekt zyn E. met de bark, en komt, na 44 dagen zulkelens, eerst in Ofaeca, dat nooit meer gefehiet is.

Den 28sten Mey in 't wederkeeren nemen zy voor de eerstemaal van Simonsfeki over land de reis na Nangafacki, in de plaats van te water, aan.

Den 9den Juli komt den E. *Boucheljon* voor de 3de maal als Opperhoofd aan.

Den 16den dito uit plaasieren varende, zien op de gerechts-plaats 98 menschenhoofden op staaken staan.

Den 30sten September moeten de Casferossen (of de eigenaars der huizen en pakhuizen) met beurten by nacht waaken.

Den 2 October wert een schriftelyke acte gemaakt, om de Kooplieden te verzeekeren, dat men geen Kooptmanschappen (al schoon 't lang verwacht fchip *de Bul* noch quam op te dagen) na deze verkooping meer zal verkoopen, anders zouden zy geen staat, noch wy geen voortgang van den handel kunnen maken.

Den 13 dito was de Mixtice ondermeester afwezig, die een briefje op de tafel liet leggen, van dezen inhoud zynde: *Dat hy verliefd was op een Hoer, die Mistics by niet bekomen kon, en dat by daarom besloten had zich 't leven te benemen.* Daar op is alles doorzigt, en met scheepsnetten in de Baay gevifcht; en hy wierd den 15de aan de overzyde weder gevonden, gebonden overgeleverd, en geboeid na boord gebracht.

Vermits wy nu in dit uittrekzel van dit dag-regifter vercheide zaaken, maar in 't kort aangehaald, en ons dan verder op eenige Numero's, die hier agter volgen zouden, beroepen hebben, meenen wy, dat het niet ongevoegelyk zyn zal de zelve hier plaats te geven.

Voor af egter moeten wy noech met een letterken aanwyzen, dat de Japanders behalven hunne Norimons ook noech een andre soort van draagzetels hebben Japanfche die niet veel in gedaante van een Palankyn verschillen.

Wy vertoonen de zelve zoo als 'er een van zyn bedienden in gedragen werd by No. 37. A. in een fraai Land-gezicht, daar men een gezelschap van eenige, die met malkanderen speelen, en van eenige andre, die te zamen 'zitten te drinken, heeft.

N E L F.

ELFDE HOOFDSTUK.

De Ordonnantie des Keizers van Japan A. 1635, den 7 December in 't dagregister. No. 1. Bericht van den Heer van Firando aangaande de Hollanders aan de Ryks-Raadten. No. 2. De intrede der Gezanten van Corea te Jedo aan 's Keizers Hof. No. 5. Nieuwe last des Keizers om de Christenen te vervolgen. No. 6. Last des Keizers tot 't afbreken der nieuwe wooning, enz. op Firando. No. 7. Het geval der 10 Hollanders A. 1643 van Nambo na Jedo gevangen opgebracht. No. 8. Wat de Gezant Frisius aan 't Hof te Jedo verricht heeft. No. 9. 's Keizers ordre aan onze Opperhoofden hier overgeleverd. No. 10. Het blyven van drie schepen der E. Maatschappy. No. 11. Bericht van de Heeren Verstegen en Hagenaar. Bericht van de Heer Sterthemius A. 1652. Aanmerkingen over onzen staat in Japan A. 1707.

De Ordonnantie des Keizers van Japan.

Hier op nu volgen eenige byzondere Japanfche bevelen des Keizers met hunne nommers, zoo als die bevorens by ons in 't gemeen maar aangehaald zyn; dog die hier in 't breecde werden voorgesteld.

No. 1.

Tranflaat van d'Ordonnantie, door zyn Keizerlyke Majesteit gesteld, en van de 5 principaale Ryks-Raadten onder-

reckend, gegeven aan de Regenten van Nangafacki.

- 1 Gy zult strictelyk gebieden, dat geene Den 7den Japanfche vaartuigen buiten, noch in Decem- ber in 't andre Landen zullen vaaren. dag-re- gister No. 1.
- 2 Gy en zult geen Japanders na andre Landen laten vertrekken, en ingevalle de Japanders fchuijs-wyze zogten door te gaan, die zult gy dooden laten, en het fchip, daar in zy verfteken waren, zult met luiden en alles, wat 'er in is, in arrest, en gevangenis houden tot onze nader ordre.

- 3 Ingevalle eenige Japanders uit andere Landen in Japan wederquamen, die lang buiten geweest zyn, die zult gy dooden laten.
- 4 Daar gy zult vernemen, dat de Paapfe Christen-leere verbreid werd, zult sekerp onderzoek doen.
- 5 Wie u zal aanwyzen, waar een Paap te vinden is, dien zult 100 scbuitten zilver geven, en die zal zeggen ergens iets daar van, of diergelyks geboord, of verstaan te hebben; dien zult na advenant merite ook rykelyk vereeren.
- 6 Zoo eenig verschild, of tegens onze ordonnance, in de komende schepen is, of voorvalt, dien zult, zoo als ze gekomen zyn, tot onze nader ordre met strikte wagt-Soldaaten uit Ombra laten bezet houden.
- 7 De Spanjaarden, Paapen, ende alle die met dien boozen naam bevekt zyn, dien zult zoo lange, dat hunne zaak afgedaan is, in Ombra gevangen zitten laten.
- 8 Het vifstceeren van Paapen zult na vermogen, ja tot in alle schepen, meesterlyk onderhouden.
- 9 Laat niet de Koopmanschappen aan een Persoon; maar aan verschiede Kooplieden, na behooren verkogt werden.
- 10 Laat niet toe, dat de Edelen, nog Soldaaten, iets van eenen vreemdeling koopen, maar dat het, door de rweede hand, van Japansche Kooplieden geschiede.
- 11 De Memorie der gekomen cargasoenen uit vreemde Landen, laat ons die toekomen, en laat gemelde goederen met den eersten, en al eer ons antwoord daar op komt, aan de Kooplieden verkogt werden.
- 12 Alle de ruwe zyde daar zult gy den prys over stellen laten, ende aan de 5 Steden, mitsgaders aan die gene, welke op die Memorie staan, verdeelen.
- 13 Wanneer de prys van de zyde getroffen zyn zal, zult alle andre Koopmanschappen onbedwongen, aan wie zy willen, verkoopen laten, excepto de Tsijneesen; laat die met hunne goederen (alzo doch van kleene waarde zyn) zoo handelen, als u zal dunken redelyk te wezen, en zult gebieden, dat ieder Koopman 20 dagen, na dat de prys van goederen gemaakt zal zyn; betaald werde, en langer niet.
- 14 De schepen uit verre Landen zult op den 20sten dag der 9de maan vertrekken laten, en die gene die spade komen, zullen 50 dagen na den dag hunner komste mogen blyven; doch zult zoo precies niet op de Tsijneesen, als op de Portugeesen, zien.
- 15 De Koopmanschappen, en waaren, die voor 't vertrek der schepen noch over,

- en onverkogt blyven, zult niet in bewaaring geven laten, noch toelaaten, dat die van iemand om te bewaaren werden aangevaard.
- 16 Alle de Kooplieden van de 5 Keizerlyke Steden zullen op den 5den dag der 7de maan in Nangasacki moeten present zyn, en de gene, die na dien dag absent blyven, zullen van haar part in zyde versteeken zyn.
- 17 De zyde, die met de schepen (de welke in Firando komen) gebracht werd, zult mede voor dien prys, als die in Nangasacki getroffen is, verkoopen laten, ende zult gebieden, dat de andre gederen aldaar, voor en al eer de prys der zyde getroffen zal zyn, niet verkogt werden.

Onderfond,

Het 12 jaar van Quane, aan

Sengok Samma Hanc Cami, ende Sackackibarra Findano Cami.

Sinaal	}	en Zegel.	Cangana Cami.
			Bongono Cami.
			Isono Cami.
			Samnickono Cami.
			Geno Cami.

No. 2.

Extract uit een opstel van de Heer van Firando, dat hy aan de Raadsheeren op de naam der Hollanders overgeeft.

De redenen, waarom wy met de Spanjaarden en Portugeesen vyanden zyn geworden, zullen u Hoogbeden in 't korte verklaren.

De Koning van Spanjen en Portugal zond in den eersten zyne Gezanten in ons Land met deze aanzegging: gy Holland zyt myn nabuur; ik heb voorgenomen u myn vriendschap te presentceeren, en verzoekte dat wy voortaan als goede en getrouwe vrienden leven mogen.

Welke presentatie wy als gezond, en voor oprecht aannemende, en houdende, hebben bevonden, dat 'er onder dit kleed van vriendschap hoe langer hoe meer een groot getal van Paapen van hen in ons Land overquamen, en dat zy over al, en in alle Steden, hunne Kerken stabieleerden, ende zогten door hun geloove, 't welk zy allerzins uitspreidden, ons land met subtile listigheid te incorporateeren. Zulks vernemende, dede ons resolveeren alle de Paapen en hunnen ahang uit ons land te bannen, ende haar geloove te verbieden. Zedert welke tyd wy met Spanjen en Portugal in vyandschap ge-

Bericht van de Heer van Firando aangaande de Hollanders, aan de Ryks-Raaden. No. 2.

weest zyn, en blyven, hebbende den oorlog tegen malkanderen nu al over de 70 jaaren, zoo te water, als te land, geen plaats uitgezonderd gewoerd.

No. 5.

Intrede der Gezanten van Corea aan 't Keizerlyk Hof van Japan.

De intrede der Gezanten van Corea te Jedo aan 't Keizers Hof. No. 5.

Eerstelyk het spel der sehalmeyen, trommels, gongen, en pypen, waar agter volgden eenige met groote stokken, als ryft-stampes, gaande aan weerzyden van de straten, twee en twee bezyden den anderen. Agter de zelve volgde een jongeling te paard, hebbende een groote lancie met een vaan in zyn hand, die aan weerzyden van 3 perfoonen, ieder hebbende een snoer van goud en zyde doorvlogten, vast gehouden wierd, verzeld zynde met ontrent 30 Jongelingen te paard, hebbende mede ieder een kleen rood vaantje in de hand, en gekleed zynde als de Tsjineesen, met een zwarten hoed, breed van rand, en van paards-hair gemaakt, op 't hoofd.

Daar aan volgde een Palankyn, die van 50 of 60 man gedragen wierd, zynde van binnen met rood fluweel gevoerd, waar in een tafel stond, daar het doosje (zynde verlakt) met Corcafsche brieven, in Charaëters aan den Japanfchen Keizer gefchreven, opgefteld was.

Deze een weinig gepasseerd zynde, quam weer een ander spel van allerley instrumenten, waar aan weder een jongeling te paard volgde, hebbende een blaauwe vaan in zyn hand, vergezelschapt zynde als de vorige, ieder met een blaauw vaantje, waar na weder een Palankyn volgde, daar in de tweede perfoon van 't Gezantschap, met een zwarte fattyne rok bekleed, zat.

Daar aan volgden 400 Ruiters, ieder een hamer met een seherpe pen voor aan in de hand hebbende, zynde deze de Lyfwagt van den Gezant, die in 't midden van dit gevolg in een Palankyn gedragen wierd, en noch een ledige dito, die hem volgde.

Na dat de trein ontrent 1½ uurs voor by was, quam de Lyfwagt van zyn Japanfche Majesteit, ontrent 200 man sterk, zoo muskettiers als Piekeniers, gaande op zyn Japans, een voor een na den anderen, zynde de musketten met rood laken bekleed, en de pieken rood verlakt met een top van witte vederen voorzien.

Waar agter quamen 8 of 10 Norimons met Japanfche Heeren, wegens den Kei-

zer gecommiteerd, om 't Gezantschap te verzellen.

Agter deze quam een groot getal Japanfchen Adel zittende op Bagagic-paarden.

Ten laafften volgden ontrent 1000 laff-paarden, die de bagagic en schenkagien der Coreoers droegen.

Dit duurde ontrent 5 uuren, eer alles voor by was. Ondertusfchen mogt niemand van de toezinders zyn hoofd buiten de vensters steeken, of eenige Toebak-rooken daar uit laten gaan, zynde de wegen over al wel gezuiverd, en met fehoon zand bestrooid.

De schenkagien bestonden in:

- 1 Goud vat, vol kostelyke wortel Niff (of Genfing.)
- 3 Schoone Paarden.
- 40 Witte Valken.
- 40 Tygers-vellen, welker hair een vinger lang was.
- 1 Goude kas, van satzoen als der Paäpen Consistorien, kostelyk met paaren en gefteenten verzien, daar de brief in was.

No. 6.

Relaas van een nieuwe Keizerlyke ordre tot vervolging der Christenen.

Tot noch toe zyn alle 5 huisgezinnen aan malkanderen verbonden geweest, ende op dat laff des den een den andre naarfzig de oogen in de zeylen houden zullen, is geordonneerd, dat zoo in een der 5 huizen, die aan den anderen dependeeren, een Christen gevonden werd, de andere 4 huisgezinnen, om dat eene huis, daar de misdaad in bevonden is, alle sterfen moeten; doch nu is 't noch stricter gepractizeerd, te weten, ieder mensch, groot en kleen, jong en oud, vrouw ende man, hoog ende laag, geen levendige zielen uitgezonderd, die maar zoo groot is, dat met verstand spreken kan, moet ieder voor zyn boofd twee borgen stellen, dat geen Christen, maar Japanfch is; daarenboven moet ook met een acte en schriftelyke getuigenis bewyzen, wat Paap zynen Priester, wat Tempel zyn Offer- en Afgods-Huis is. Wie nu zulks niet bybrengen kan, moet wyken, of vlogten. En alzoo dit gebod van 't een tot aan 't ander einde van 't land begind, zoo zal het veelen 't lewen kosten.

No. 7.

Het gepasseerde wegens het afbrecken van 's Compagnie's nieuwe woning, en Pakhuizen in Firando, uit last des Keizers door een expres afgezonden Commissaris, als volgd, geordonneerd.

- 1 De Keizerlyke Majesteit is zekerlyk geïnformeed, dat gy alle, als de Portugeesen, Christenen zyt. Gy onderhoud den Zondag. Gy schryft den datum van Christi geboorte boven op de top, en gevels uwer huizen, in 't gezicht, en voor de oogen onzer heele Land-Natie. Gy hebt de 10 Geboden, het Vader ons, ende Geloove, den Doop, ende de deilng van 't Brood, Bybel, Testament, Moyses, Propheeten, ende Apostelen, in summa, een werk. 't Principaal blykt. De vershillen tusschen beiden achten wy klein. Dat gy Christenen zyt, is lang voor dezen geweten; doch hebben gemeend, dat het eenen anderen Christus was, welk voorgemelde zyne Majesteit u door my laat gelasten alle uwe wooningen, (geen uitgezonderd) daar den datum heeft opgestaan, zult afbreken, beginnende van de noord-zyde, welke jongst is gebouwd, ende zoo voort tot den einde toe.
- 2 Uwen Zondag en willen niet gedogen gy openbaar houden zult, op dat de gedachtenis van dien naam ten einde komt.
- 3 De Kapitein, of 't Oppërhoofd van uwe Natie, en zal voortaan niet meer als een jaar in Japan overblyven, en jaarlyks verwisselen, als by die van Macao gebruikelijk is geweest, op dat langer Alliantie met de Natie houdende, de leere niet werde uitgebreid: want het contrarie geen verzekering doen kan. 't Volgende, waar na gy uzult hebben te reguleeren, zal u na dezen door de Firandose Regenten werden aangediend.
- 4 Hier op is vryborstig met reverentie door den E. Caron geantwoord: al wat de Majesteit geliefde te gebieden, zullen wy puntwelyk nakomen.
- 5 Na bekomen afscheid wierd heimelyk aangediend, dat de Commissaris gezegt had: ik ben verblyd, en verwonderd, over dat kort, en resoluut antwoord: want em dat geen verzoek, of klagte, is voortgebracht (dat anders de Christenen gewoon zyn) zoo blyven wy van veel moeite en bloed-vergieten bevryd. Indien hier tegen geprotesteerd, en klagte van ongelijk en schade voort-

gebracht was, zoo hadden zo sluks slukse quanten, daar present zittende, op stond den Heer Caron moeten dood kappen, ende 't volk van de logie in arrest nemen. Daarenboven zoo lag 'er een groote macht van de Heeren van Fingo, Tschingo, en Arima, in de Eilanden gereed, om onze navale macht te ruineeren.

- 6 Des avonds het de Heer van Firando weten, dat de Commissaris voornam, by aldien 't afbreken van 't Pakhuis niet harder voortging, dat 8 a 10 der voornaamste Hollanders zou laten dooden, waar op aanstonds 200 mannen van de schepen gelicht, en veel volk uit de Stad, om dien gebeelen nacht te helpen, gebaald wierden.

Het voorgevallene wegens 10 Hollanders, die van Nambo na Jedo gevanckelyk zyn opgebracht.

Den toden September quam 'er van 't 't Geval Hof tyding, dat 'er een Hollands sehip ^{der 10} in de Provintie Okio, voor de Stad ^{Hollan-} Nambo leggende, om de . . . ., ten ^{ders A.} 1643 van anker was gekomen, en dat zulks veel Nambo beroerte en vrees in dat Land had ver- ^{na Jedo} oorzaakt, denkende, dat het Castiliaa- ^{gevangen} nen waren; waarom de Heer van dat ^{opge-} Land tragtede al dat volk van boord te ^{bracht.} No. 8. krygen, om na Jedo gevanckelyk op te brengen; maar de Schipper en Koopman presenteerden hunne persoonen nevens 8 gemeene maats aan de overigheid dier plaats over te leveren, gelyk, sehoon zy elkanderen niet verstaan konden, ook geschiedde, latende 't sehip, en 't andre volk in vrede, en bragten deze 10 persoonen na Jedo, daar zy van de 2 Portugeefche Tolken, die met het opvoeren van Paapen by geval in die Stad gekomen waren, bezigtigd, en bevonden wierden Hollanders te zyn.

Hier op was hun beiden aanbevolen, dat zy tot nader ordre die lieden onder hun opzicht en goed tractement bewaaren zouden; maar zy konden elkanderen niet genoeg verstaan, daarom moest 'er een Hollandsche Tolk te post na 't Hof, en wierd gevraagd, of men ook kennis van de lieden hunne voyage had, geantwoort zynde van ja, wierd het bericht na 't Hof gezonden, en met de opgave der seheepsvrienden aceoord zynde, vertoonde men, dat zy niet eer verloft zouden werden, als op den tyd, dat het Oppërhoofd in Jedo quam, welke dierhalven de reize derwaards haastig aannam. Ondertusschen was dat sehip weder 't zeil gegaan, en noch een ander, hooger om de noord gezien.

Het Opperhoofd in Jedo komende, wierd naauwkeurig geexamineerd, en hem zoo door den Nangasackifchen Gouverneur, Commissaris der vreemdelingen, en een Raadsheer, als in presentie des Keizers, verscheide vragen voorgehouden, die door zyn E., als hier volgd, beantwoord zyn.

Vrage. Of hy geen kennis had van 2 schepen, die, in 4 maanden geleden, onder 't Land van Japan eenige dagen gints en weder hebben gezeild, waar af 't een voor 't Land van Massamy is ten anker gekomen, en de Schipper, en Koopman, nevens noch 8 andre personen van 't zekoe schip gelicht, en door ordre van den Heer van die plaats in Jedo gebracht zyn, als mede waar na toe tenderende waren?

Antw. De voyagie dezer schepen ons bekend te zyn, te meer, ten tyde dat van Batavia vertrokken, daar persoonlijk geweest was. Dat onzen Heer Generaal verscheide maalen was gemonstreerd, ende verklaard, dat agter 't Land van Japan, op de kust van Tartaryen een groote Stad, Cathaya genaamd, met een bequame haven lag, alwaar door de Tsjineesen met die volkeren groote negotie in menigte van allerley zyde, en zyde-stoffen, en andre dienstige waaren gedreven wierd, en om de waarheit van dien recht te weten, zyn de voorsz. schepen geordonneerd die plaats op te zoeken, ende te onderstaan, of door ons daar voordeel in den handel konde gedaan werden.

Vrage. Op wat tyd, en wameer gezegde schepen van Batavia vertrokken zyn.

Antw. Op den 3den Februari, dat den 14de van de 12de Japanfche maan geweest is.

Vrage. Of ons niet bekend is, hoe veel volk op de voorsz. schepen was, en waar in hunne lading bestond.

Antw. Dat de quantiteit van 't volk ons onbekend was, en dat ook niet pertinent hunne lading wisten, die in verscheide kleenigheden van Europifche goederen bestond, om (met lief gezegde plaatsvindende) van alles een proef te nemen, wat het meeste profyt, en advance geeft, en wat daar best getrokken wierd, op dat wy in 't toekomende ons daar na mogten reguleeren, en ons profyt daar mede doen.

Vrage. Of den Schipper, Koopman, en meerder volk van dat schip, wel kende.

Antw. Den Schipper zeer wel te kennen, hadde tweemaal in Firando geweest, was genaamd Henrik Cornelisz. Schaap. Weinig dagen voor zyn vertrek hebbe den zelve op Batavia gezien, en gesproken. Den Koopman kende wel van booren noemen; dog bad aan zyn persoon, en het ander volk, weinig kennis, ter oorzaak over de 10 jaaren in Japan was geweest, en weinig lieden meerder kende, als met de schepen jaarlyks

bier quamen; maar de Hollanders, die mede gekomen waren, kenden hem, als mede den Schipper, zeer wel.

Vrage. Den Commandeur, die op 't ander schip is, dat weder voor by Japan gezeild is, of daar mede geen kennis aan had.

Antw. Volkomen den zelve wel te kennen, is genaamd Maarten Gerritfz. de Vries. Onze persoon was met hem uit Tayouan na Batavia gevaaren, zynde als toen Schipper op een der schepen, daar present wezende.

Vrage. Of ons niet bekend was een persoon, van Tartaryen geboortig op gezegde Commandeurs schip, en hoe hy by de Hollanders gekomen was.

Antw. Zulks wel te weten, was in qualiteit van Adfistent mede derwaard gezonden, om als Tolk, en anderzints, te dienen, in Muscovien, daar de Hollanders grooten handel dryven, heeft hy by een Nederlands Koopman eenigen tyd gewoond, die hem mede na Holland heeft genomen, alwaar de duitfche taal, lezen, fchryven, en reekenen op onze landsmanier geleerd heeft, en is eindelyk met een der voorsz. Compagnies schepen in voorsz. qualiteit uitgekomen.

Vrage. Of zy mede niet en wisten, waarom 't voornoemd schip 's nagts na 't land, en des daags wedrom zeewaards in was gezeild, en verscheide malen gefchoten heeft met geschut, roers, als anders, zonder dat ze hebben geankerd, en aan land zyn gekomen, gelyk of ze niet goeds in den zin hadden, daar nochtans (u bekend) door zyne Majesteit is gelicentieerd de Hollanders vryelyk in zyn land hunne commercie mogen dryven.

Antw. Waarom zulks geschied is kan ik niet weten; doch presumere, dat het nood van water of verversching zal gebad hebben, en dat agter beschroomd geweest zyn zich na land te wervoegen. 't Is wel zulks, dat zyn Majesteit vergund heeft 't land van Japan te mogen bevaaren; doch zal by haar lieden versiaan zyn geweest, wel in Nangasacki te mogen komen, en nergens anders. Dat zomwylen is gefchoten, gelooft dat geschied zy, om iemand aan boord te krygen, en na de gelegenheit te vernemen, of vryelyk ergens mogten havenen, om haar van alle nood-drufte te voorzien, gelyk in Europa, en meer andre plaatsen, gebruykelyk is, ende gemeenelyk als dan een vaartuyg met een wit vlaggetje in teeken van vriendschap aan de schepen, ofte het schip, 't welke diergelyke zenen doet, komen.

Vrage. Of wy onze persoon wel wilde verbinden, dat door de gezegde schepen geen Paapfe Roomsche Christenen, of iemand anders, iewers aan land zou gezet zyn.

Antw. Dat niet alleen onze persoon daarvoor te pand stelde; maar na behooren daarenboven alle de schepen, volkeren, ende

goederen, welke jaarlyks in Nangasacki komen.

Hier op is den 8 December de verlossing gevolgd, met bekendmaking, dat men na 's lands wetten deze menschen met water, als anderzins, zou gepynigd hebben; maar alzoo men had bevonden, dat het Hollanders en oprechte lieden waren, zoo werden zy nu geheel aan de Kapitein overgegeven, en in hunne vryheit gesteld. Zy waren ondertusschen wel getraeteerd, en met Japansche rokken verzien, verblyd zynde over 't goed gevolg van hunne herstelling.

No. 9.

*Korte aantekening van 't ver-
richte aan 't Japanse Hof, door
den Ambassadeur; Andries Fri-
sius.*

Na dat men lang een gezantschap in Japan verwacht had, om den Keizer aldaar over de 10 Nederlanders, die zy in Nambo gevangen, en na dato in vryheit gesteld hadden, te bedanken, zoo hebben de Heeren herwaards gezonden den E. Pieter Blokkovius, die op de reis is komen te overlyden, en gebalsemd aangebracht, zynde die charge volgens Commissie van de hooge Indische Regeering aangenomen by den Secunde van de bezending Andries Frisius, die den 19 September op de Rheedde quam, daar met respect van onze zyde werd ontvangen, en door de Japanders geen andre eere aangedaan, als de Opperhoofden jaarlyks genieten; zelfs wierd het verzoek, om 't gevolg des Ambassadeurs met hunne zydgeweeren aan land te mogen zenden, geweigerd, en zulks eenelyk zyn persoon toegestaan; werdende ten eersten gevraagd, na de qualiteiten van den overledenen, ende den aangekomen Gezant, waar op geantwoord is (wel wetende, dat Kooplieden tot zulke ampten den Japanderen een walg is) dat de overleden een Doctior Juris was geweest, die om zyn groote geleertheit direct uit het Vaderland, om deeze honorable bezending waar te nemen, gezonden was; en dat den Heer Frisius een lid van de Justitie, en eenige jaaren Secretaris van des zelfs Hoofd-Collegie op Batavia was geweest, die door haar Edclns. op Batavia, by versterk van de Heer Blokkovius, om de zaken dan waar te nemen, expres gezonden was.

Ondertusschen hoorde men, dat het tot schande strekte, dat een schip, daar een Ambassadeur op is, met Koopmanschappen beladen zy.

Het verzoek, om de Oorlogs-Am-

munition, volgens 't recht der volkeren aan boord te houden, wiert afgeslagen; eenelyk mogten de kogels aan boord blyven.

Niemand der Japanders mogt met den Ambassadeur, tot nader tyding van 't Hof; spreken; waarom nacht en dag 2 Schildwagten voor de kamer-deur gestelt wierden.

Den 10den November quam 'ertyding van 't Hof, dat de Gezant, en de Kapitein, gepermitteert waren, om ten eersten ten Hove te komen, gelyk

Den 25sten dito de reize een begint nam, zynde 24 Nederlanders sterk, waar van 16 by den Ambassadeur, en 8 by den Heer Bronkborst behoorden.

Den 31sten December in Jedo komende, was de ordinaire herberg het Logys; doch wiert toegestaan, dat de Japansche trein in een ander huis, om geen belet te geven, zou woonen.

Den 18den Januari 1650 wiert de Ambassadeur, nevens 't Opperhoofd, ten huize van den Commissaris ontboden, daar verscheide dingen van den Portugeetischen Ambassadeur, en vrede met de Castiliaanen, wierden afgevraagd, waar op den zoften dito aldus is geantwoord, dat 'er over twee jaaren differentie tusschen den Keizer, en de E. Compagnie, was geweest; over het zeggen van den Ambassadeur *Gonsalvo di Sikera de Sosa*, dat hem op Batavia een Stuurman, en Matroofen, om na Macao te vaaren, geleend waren; gelyk door veel Tsjineesen is bevestigd; en dat zyn Majesteit nu, het zy ook hoe de zaak mogt geweest hebben, daar van pardon gaf, en de zelve vryheit, gelyk zyn voorvaderen, aan de Compagnie toestond; met recommandatie van ons in 't toekomende voorzichtig te dragen.

De Keizer gaf aan niemand audientie, alzoo hy zick was. Ondertusschen de Nangasackische Gouverneur, en andre Grooten, ziende, dat men gestadig met hope, om voor den Keizer te verschynen, gevoed wierd, toonden over de zware ongelden, die aan 24 Nederlanders, en 73 Japanders geschieden, medelyden te hebben, en stelden tot verlichting van dien aan den huiswaard eenige ordre.

Den 21sten Maart stelden de Ryks-Raaden voor, of 't den Ambassadeur veel verschilde, voor zyn Majesteit te verschynen, of dat hy 't compliment aan hen in zyn Majesteits naam, en zyn persoon representeerende, maar aflag; doch werd geantwoord dat zyn E. uit verre Landen om 's Keizers aangezicht te zien gekomen was; dog alzoo de ziekte aanhield, zoo wiert eindelyk de audientie voor de Ryks-Raaden den 7den April (door den Ambassadeur tot dankbaarheid voor de

ver-

verloste 10 Nederlanders, die uit Nambo opgebracht waren, als door 't Opperhoofd, die na jaarlyks gebruik als hoofd van de negotie de geschenken overleverde afgelegd.

Kort hier op is mede het compliment aan den Prins gedaan.

Den 8ten dito weder ten Hove ontboden zynde, is aan den Gezant wegens den Keizer vereerd:

500 Schuyten zilver voor zyn Principaalen.

200 Ditoos, en } voor zyn particulier.

10 Rokken }
En aan 't Opperhoofd

30 Rokken.

Dog ieder, gelyk de audientie ook geschied was, apart binnen komende.

Van den Prins wierd vereerd:

30 Rokken aan den Ambassadeur; en
20 Dito aan 't Opperhoofd.

Den 11den April leggen de Hofsgrooten mede geschenken af, en laat de Nangasackische Gouverneur 2 Edellieden mede afreizen, om de suite op den Land-weg voor ongeval te bevryden.

Den 16den dito vertrokken gezamentlyk uit Jedo, excepto den Koopman Willem Byleveld, den vuurwerker Jurriaan Schedel, den Chirurgyn Caspar Schambergen, en den Korporaal Jan Smid, die om vuurwerken, als andre konsten, te vertoonen, nog moesten vertoeven; en de trein quam, na 5 maanden en 27 dagen uitgeweest te hebben, wederom in Nangasacki.

No. 10.

Translaat van de ordre door zyn Keizerlyke Majesteit tot een reglement aan 's Compagnies Residenten ter hand gesfeld.

's Keizers
ordre aan
onze Opper-
hoofden hier
overgele-
verd.
No. 10.

1 't Is u Hollanderen bekend, dat de voorgaande Keizeren van Japan altoos een afschrik gehad hebben van 't Christendom, ende zoo ook deeze tegenwoordige Keizer, erfgenaam van den overledenen, hebbende daar van noch grooter afschrik, als zyn Vader.

2 Derhalven werd u serieus belast geen Portugeesen met uw schepen herwaard of in Japan te woeren, noch ook eenige vriendschap met de zelve te maken, want zoo zyn Majesteit zulks ('t zy door Tsjinceesen of eenige andre Vreemdelingen) komt te verstaan, zoo zal u zulks geen goed doen.

3 Eenige jaaren verleden heeft zyn overleden Majesteit verstaan gehad, dat eenige schepen met der Portugeesen Ambassadeur op Jakatra in Batavia geweest zyn, die uwen Generaal met volk, en ook met een piloot geassisteerd heeft, om hun reize daar mede herwaards na Japan te doen, gelyk, hier gekomen zynde, zulks zelfs hebben verklaard, over 't welk de voorgaande Kapiteins, Coyett, en Snoek, zyn aangesproken, de welke geantwoord hebben, dat de zaak zoo niet was; maar dat alleen de Stuurman en 't volk aan haar voor zeker maandgeld verhuurt was geweest, en niet uit vriendschap om die voyagie na Japan te doen; doch ten aanzien zyn Majesteit (de Portugeesen uit Japan vertrokken zynde) voornoemde Kapiteins mondeling niet had komen tegen malkanderen confronteeren laten, ende dat door geen getuigen kon bevestigd werden, of bet waarheit was, of niet, zoo had zyn Majesteit niet verders na die zaaken willen vernemen; maar u 't zelve gunstelyk, en uit genade vergeven, ende heeft zulks gerekend, even als of het onder de 10 jaerige Treves ofte pais geschied was, te meer, om dat gy Hollanders voor dato goeden dienst aan 't Ryk van Japan gedaan hebt, ende noch een goede wille betuigt, om diergelyke noch meer te doen. Dierhalven staat u deze jegenwoordige Keizer ook toe, dat gy uwen handel jaarlyks vry in Japan moogt doen, met uwe schepen na uw believen komen en vertrekken, gelyk tot noch toe geschied is, ende by de voorgaande Keizeren u toegestaan is. Dies zult gy u hebben te wagen van geen Portugeesen, noch Roomsche Christenen, 't zy Tsjinceesen, of eenige andre Natie, van die Religie, noch iets, dat na 't Roomsche geloove eenig aanzien heeft, alhier te brengen; maar indien gy 't eeniger tyd kennis krygt, 't zy van wat plaats het ook zou mogen wezen, dat de Portugeesen iets op Japan voornemen te doen, 't zy met te onderstaan, om hier weer in Japan te komen, ofte iets anders, ende de Japanische overigheit door u daar van de eerste kennis komt te krygen, zoo zal den Keizer daar aan een byzonderen en grooten dienst geschieden.

De Ambassadeur, Andries Frisius, wanneer hy uit Japan vertrok, heeft ons voor zeeker gezegt, dat geen Jonken, 't zy uit Cambodia, Quinam, of uit enige andre plaatsen, na Japan willende, van uw volk zonden aangetaft werden. 't Welk gy meede zegt, alzo door uwen Generaal verboden te zyn. Dierhalven zult by uwen Generaal behartigen, dat zulks mag achtervolgd

volgd werden, alzo zyn Majesteit het contrarie zeer qualyk nemen zou, ende zult u na dit bovenstaande prompt reguleeren.

Deeze vriendschap met den Portugees, als 't in 't eerste point gezegt werd, en beslaat niet in afstand van Oorlog, en continuatie van Vrede, maar ons zoo verre niet te bemoeijen met hen, dat eenige goederen voor hen alhier zonden aanbrenghen, of iets tot nadeel van Japan te zamen resolveren; zoo is hen ook meede wel bekend, dat wy Christenen zyn; maar alles heeft zyn opzacht op de Rejonische Pasperij, en aanbidding van Sancten, en Sanctinnen, enz.

No. 11.

Relas wegens 't blyven of vergaan van 3 Compagnies schepen, Utrecht, Kampen, en Tayouan.

Met Copyen van twee brieven, door de Heer Gouverneur Caesar op den 3den en 13den September aan de Opperhoofden van 't schip de Vrede, en in Pebu ten anker leggende, geschreeven, communiceerde Sr. Battart ons de droevige Novos van het blyven der schepen Utrecht op Ilba de Prata, Kampen buiten Tayouan's Rbeede, en Tayouan, in 't inzeilen van des zelfs Kanaal, zynde van 't eerste eenig volk met de boot aldaar aangekomen, gevolgelyk een Gahoot en Jonk, om de versterende menschen van 't voorsz. Eiland (alwaar zich zeer armoedelyk met Scildpaden en Meeuwen onderbielden) te haalen, afgezonden. Van het tweede was goed nog bloed; doch van 't laatste al het volk gesalveerd, met goede hope dat de Koopmanschappen insgelyx geborgen zullen werden.

Na deze Keizerlyke bevelen en andre zaken zullen wy nu eens zien wat de Heeren Versteegen, Hagenaar, en andre, ons van de zaken van Japan in hunnen tyd opgeven, voor af een begin met een bericht van de Heer Versteegen makende.

Korte ontleiding ter voorstelling van minder molestie, ende meerder profyt, dan numaals geschied, met 't continueeren des Comptoirs tot Firando, en nieuwe te doene aanvang tot Nangasacki in Japan, subjeet te zyn, en uit te trekken, boewel transport noodiger oordeelende.

Gedingeerd.

Aan den Ed. Heer Henrik Brouwer, Gouverneur Generaal ende de presente Heeren Raaden over den Nederlandschen Staat in India, residentende ter Kasteel Batavia.

„ Edcle Heeren, jegenwoordig hebben U Ed: Ed: my hier ter continua-

„ tic tot vordering van des Compagnies Verste-
„ dienst gelieven te ordonneeren, en gen aan
„ over welkers toegestaan verzoek, van haar Edel-
„ hier myn portuur te mogen gewerden, heden we-
„ meerder dan noch wel anders, onge- gens den
„ lyk denke verplicht te zyn, om door Japan-
„ yverige dienst U Edcle een goed ge- schen han-
„ noegen, ende de Compagnies meerder del A.
„ profyten, dan numaals noch gefehiet, 1635 ge-
„ ter welgevallen als in dankbaarheid aan daan.
„ te brengen. Zoo is 't dat in achtung
„ genomen, en my zelven vastelyk inge-
„ beeld hebbe, per 't maarvolgende zulks
„ zal kunnen in 't werk gesteld, ende
„ ter effect gebracht werden; hoewel
„ menig goed door scrupuleusheit of ge-
„ smoord, of nagelaten werd.

„ Het zyn nu 26 jaeren, dat de Com-
„ pagnie door, of op de anrading van
„ de Sis. Quakermaat, en Sandvoord, hun-
„ ne tratyque in Japan een aanvang na-
„ men, of dat daar eerst sehepen zyn
„ aangeland, die in den jare 1598 uit
„ het Patria onder 't commando van de
„ Heer Mahn vertrokken.

„ Wat elende de zelve, by hunn fran-
„ den op de oost-zyde van Bungo gele-
„ den, hoc de Portugeesen hen gedrukt,
„ en zy des niet te min door Godes ge-
„ nadig bestier zich in werwal van hun-
„ ne vyanden in 's Keizers gunst zeer
„ diep ingedrongen; en, na verbyl van
„ 3 a 4 jaeren, aldaar verlof om te mo-
„ gen vertrekken erlangt hebbende, het
„ ook eindelyk daar toe gebracht heb-
„ ben, dat 'er A. 1609 twee schepen
„ van ons de Roode Leeuw met pylen,
„ en de Griffioen; op 's Keizers eigen
„ verzoek in Japan gekomen, en zeer
„ minnelyk by die Majesteit ontfangen
„ zyn, wanneer de hoofden dezer sche-
„ pen, Abraham van den Broek, Jacques
„ Puik, nevens den Onder-Koopman
„ Jacques Specx in gezantschap na den
„ Keizer gewect waren, en wat daar
„ verder tot A. 1621 op van tyd tot tyd
„ by de Opperhoofden de Heeren Specx,
„ Segertsen, en Brouwer voorgevallen is,
„ zyn zaaken, dewelke wy hier niet
„ zullen herhaalen, alzoo die U Edcle
„ ten vollen bekend zyn.

„ Nu, omme het Comptoir niet op
„ te breken, ende de Compagnie egter
„ meer profyten, dan nogmaals, te doen
„ smaken, zoo wanneer U Edcle daar
„ toe niet verstaan, noch zich bevoe-
„ gen konnen (hoewel transport des zclfs
„ in alle manieren voorderyker oorde-
„ len zou, zoo wel ter eender om de
„ meerdere te genieten advance, als wel
„ ter andere, omme de betere effecten
„ onzer in te stellene Requesten te ob-
„ tincereen; en minder fastidie, dan nu-
„ maals noch onderworpen te zyn, die
„ door langwyligheit van tyden zoo in-

„ kankeren, als (God beterd) tot lect-
 „ wezen maar als te wel geexperimen-
 „ teerd werd, dat met geen andre weet,
 „ door wat remedie en medeeynen ein-
 „ delyk wederom tot gezondheid zullen
 „ komen, noch mogengebragt werden;
 „ aan welkers voorkomen de Compag-
 „ nie immers veel, en hoognoedig aan-
 „ gelegen is,) dat uit vorige fchriften
 „ blykt, dat St. *Sandvoord* ons, tot be-
 „ vordering van den handel, altyd zeer
 „ toegedaan is geweest.

„ Dat nu den handel op deze en gene
 „ plaatfen geftaakt is, is niet gefchied
 „ om de groote onkosten, op de goede-
 „ ren vallende, noch om de gevaaren,
 „ die wy in de barken op een weg van
 „ 190 mylen tot *Osacea* langsen tuffchen
 „ de wallen, daar een open op 't Land
 „ vallende *Zee* ryft, en die met duizen-
 „ den klippen legt, te ontmoeten heb-
 „ ben, zulks dat om die oorzaak, na dat
 „ weer en wind dienen wil, 10 a 12 da-
 „ gen, ook wel 1 a 2, en meer maan-
 „ den onderwegen konnen zyn; noch
 „ om 't weinig meer geavanceerde profyt,
 „ dan wel in *Firando*; maar om
 „ het sterk tegenwezen, en 't veel loo-
 „ pen der *Japanfche* Kooplieden, by
 „ grooten te hove, als ondervindende,
 „ en genoegzaam ondervonden hebben-
 „ de, dat de *Compagnie* met hunne an-
 „ ders te bekomene profyten door-, en
 „ ftryken ging.

„ Wanneer zulx niet geweest waare,
 „ wat hinder zou zich daar tegengemo-
 „ veerd hebben. Geen *Japanders* aard is,
 „ haar icwers in te fteeken, of moeite
 „ zonder hoope van profyt te aanvaar-
 „ den, dat anders buiten prykel, en fcha-
 „ de bekomen konnen, hoewel het juist
 „ altyd zoo even niet lukt, nogte de na-
 „ gel op 't hoofd getroffen werd; dan
 „ hier tot meerder bevestiging, wanneer
 „ 't zoo niet en waare (men d'onze im-
 „ mers op dato, of voor als noch daar
 „ wel zien continuereen zou) zy de *Com-
 „ pagnie* zulx te onderftaan, of men ook
 „ wederom wel d'ooren hen daar van zal
 „ konnen volblaazen, al waar 't flegts
 „ met een fchyn, en in der daad con-
 „ trarie, want loosen praftykig genoeg,
 „ om gewin, ofte haarder profyten aan
 „ te brengen, zyn.

„ Heeft de *Compagnie* dan voren zulx
 „ onderftaan, ende hunne profyten om
 „ *Firando's* onnoozelheit zoo weten te
 „ zoeken, waarom nu nagelaten, is 't
 „ juist niet boven tot *Ofacca*, *Miaco*,
 „ nogte *Saccaya*, zoo kan het op een an-
 „ der nabygelegene plaats, als *Nanga-
 „ facti*, daar de profyten niet min zoo
 „ groot, en in contra de onkosten als
 „ ook de perykelen veelen ongelyk wei-
 „ niger zullen zyn, immers wel gefchie-

„ den: daar geen tegenloop van *Koop-
 „ luiden*, of andre, nooit, nogte nim-
 „ mer, als voren zal ervaard werden:
 „ want niemand zal daar mede een fteen,
 „ dan simpel den *Heere van Firando*, een
 „ weinig in de weeg gelegd zyn, om zy-
 „ ne zoo groote, dan anders wel is ge-
 „ nietende, profyten, niet te konnen in-
 „ nen, maar ter contrarie, dat een wy-
 „ der aanzien heeft, zal 't den *Keizer*,
 „ zyne regeerende *Gouverneurs*, ende
 „ meeft een ygelyk, niet alleen een wel-
 „ gevallen, maar ons zelfs groote eere
 „ en reputatie by hen aanbrengen; hoe-
 „ wel de *Nederlanders*, wannec 't be-
 „ geerden, in 't geheel zelfs hier wel
 „ zouden konnen ordonneeren, dat eg-
 „ ter; zoo lang van ons onverzogt wert,
 „ geloove niet te zullen gefchieden.

„ *Nangafacki*, zynde wel 12 a 13
 „ mylen zuidelyker, dan *Firando* gele-
 „ gen, is om haar fchoone *Baay* binnen,
 „ als ook door haare bequame gelegen-
 „ heit uit der *Zee* komende, om dat aan
 „ te doen, van alle vreemdelingen als
 „ *Portugeefen* (voormaals *Castiliaanen*)
 „ en *Tsjinefen*, hier te lande jaarlyks
 „ negotie dryvende, meeft altyd aange-
 „ daan en bezoekt geworden, als alreede
 „ genoegzaam alle gelegenheit der have-
 „ nen, en baayen ondervonden hebben-
 „ de; over welkers aanwaffchende
 „ grootwerding van den *Keizer Oumwa-
 „ donne*, een zyner Vorften, is afhan-
 „ dig en eigen gemaakt, zulx dat nu een
 „ *Keizerlyke* Stad, en des zelfs *Privile-
 „ gien* is hebbende; werd van zyne *Gou-
 „ verneurs* jaarlyks geregcerd, die, zoo
 „ gaauw de tyd van 't *Moefon* begint
 „ te naaken, daar ter *gouverno* verfehyn-
 „ nen, tot dat alle vaartuigen wederom
 „ gekeerd zyn, als wanneer na boven om
 „ van alles rapport te doen, hunter ver-
 „ trek weder vervaardigen, en oprei-
 „ zen.

„ Alle *Kooplieden* begeben zich hier
 „ na toe, niet alleen om hunne goede
 „ gelegenheit, en om daar hunne goede-
 „ ren te verkoopen; maar zy zyn ook
 „ genoodzaakt dit te doen, en over 2
 „ jaaren is aan alle aan *Zee* gelegene
 „ *Landsheeren* (uitgenomen *Figiendonno*,
 „ zoo veel ons aangaat) verboden, van
 „ geen vreemde of van buiten inkomen-
 „ de vaartuigen daar te houden, en hun-
 „ ne goederen te laten beneficeeren;
 „ Maar op d'arrive zich na *Nanga-
 „ facti* te begeben, op dat zy door
 „ dit middel niet te groot werden, nog
 „ te zeer aanwaffchen zoude; en dat dan
 „ aldus eindelyk 'de kroone des ryks niet
 „ ten nadeel ftrekken mogt, daar zeer
 „ op gelet werd.

„ *Figiendonno* dan, gelyk gezegt is, is
 „ geen verbod, van ons te verzenden ge-
 „ ...; daan,

daan, maar alleen, volgens zyn eigen
 schryven A. passato, belast, aan de
 Regenten en den Kapitein ter logie,
 waar in hy meld niets zonder de orde
 ofte te gevene last van de Gouverneurs
 uit Nangafacki te onderstaan, op wel-
 kers ordie op 't aankomen der sche-
 pen, hoe met hen te handelen, zoo
 wel in de verkoop der goederen, als
 haar weder vertrek, en anderzins, daar
 de Regenten *Tankomodome*, als andre
 uit Firando, zich hier na toe hebben
 begeven.

„ Wat is 't dog dan, daar op men in
 Firando van de vryheit roemd? komen
 zy niet hier hunne ordie haalen? wat
 eigen kragt kan men 'er dan bespeu-
 ren, en wat anders uit besluiten, dan
 dat het met die zaak noeh al geheel
 anders, dan zy wel te kennen geven,
 moet gelegen zyn: want geen, of wci-
 nig Japanders, inzonderheit de groot-
 ten, haar onvermogen, om schandete
 voorkomen, te kennen geven zullen.

„ Nu, om wat oorzaak de treffelyke
 Kooplieden, Compradoors der Lands-
 heeren, als anderzins, zich hier ter
 stede transportceeren, en zich als Bor-
 gers ter neder slaan, dat kan lichtelyk
 afgemeten werden: Want het is een
 vrye Kcizerlyke Stad, onder geen
 Landsheer staande, zoo dat een ieg-
 lyk ingezeten, die daar komt, schier
 niemand behoeft te kennen, willen
 zy gaan, en komen, zoo niet, zy bly-
 ven, waar in ieder zyngelicven te doen
 heeft.

„ Wat zyn 'er gesichten van Lands-
 heeren en Kooplieden, boven reside-
 rende, gebouwd. Is 't niet om de
 veel aankomende vreemdelingen, de
 groote in dit ryk gedreven werdende
 commercie, de stapel en de beurseder
 Negocie, en oogenschynelyker wyze,
 waar de meeste Kooplieden zyn, de
 goederen immers 't willigste aan de
 man geraaken, en op hunne hoogste
 prys komen kunnen. Overzulk zou
 zeer goed, en geraden oordeelen, als
 in vorige tyden, boven en nu voorle-
 den jaare met een weinig my tot mon-
 ster geworden goederen, van welke
 noch over de 4000 Thyl gemaakt
 wierd, geschied is, de Compagnie
 jaarlyx op 't aankomen der schepen
 (hoe wel 't Opperhoofd, toenmaals in
 Firando wezende, niet al te wel zal
 behaagen, als voren de trafycque by
 hen eenig, en nu U Edele daar toe ver-
 staande, in tweeën gedeeld, verhan-
 deld werden zal) niet alleen een wei-
 nig, maar al waar 't voor eerst by naar
 een half aangebracht Cargafoen met
 barken hier transportceerden. Inzon-
 derheit zou dan wel dienen getet, zulk

van eener forteeringe geschiedde, en
 geene der zelve meer tot Firando ver-
 bleve, op dat de Koopluiden, als wel
 voorgangene jaar, met weinig ervaren
 hebben, de mond mogt werden ge-
 floopt: want zoo gaauw, eenige goe-
 deren willende koopen, den prys ver-
 nomen hebben, zy flux met een lac-
 chende mond tot antwoord geven: in
 Firando kan 't zoo gekogt werden, en
 wanneer 't dan veel importceerde, im-
 mers niet hier, als wel wete geschied
 is; maar na Firando, om die profyten
 te genieten, zich zouden vervoegen;
 daar 't nochtans goederen zyn; als de
 Edele Heer Gouverneur Generaal in
 voorjarige missive zegt, daar ons nie-
 mand de markt van stellen kan. Dan
 zal noch nader komen, in contra ook
 gevoeglyk te geschieden is, desfortee-
 ringen, die 't lyden kunnen, ten nae-
 ften by gezalveerd werden, de eene
 gedeeld hier werden gezonden, d'an-
 dre daar verbleve; maar als dan moest
 men niet te haastig, te reed, nog al
 te vaardig met 't verkoopen des zelfs
 wezen, voor en al eer in Nangafacki,
 als Firando, of wel Firando als Nan-
 gafacki prompt advys over en weder,
 van wat haalen mogen, gegeeven
 wierd, zulk genoegzaam buiten pre-
 juditie en nadeel met tenten, in licht
 te wrikkene barkjens, in een half of
 heel etmaal geschieden kan: want in
 't aankomen der schepen, inzonderheit
 in 't eerst, de tyd zich overvloedig
 wel toedraagt, en ook lykewel de meer
 te bekomene profyten wel zal doen
 geheugen, 1 a 2 dagendaar mede ver-
 toefd werde, vermits het recht als
 twee peezen tot eenen boog zyn.

„ Men zou mogen zeggen, waar toe
 zoo veel gezonden, een monster ter
 visite kan basteeren; 't zelve heeft veel
 onkosten, belemmering, en niet min
 perykel, zonder oorzaake de goederen,
 of een party der zelve zoo over en we-
 der te zenden.

„ Ik hebbe op een monster goederen
 verkogt, en na Firando over zulk ge-
 schreven gehad, ter retour antwoord
 bekomen; maar de luiden ondertuf-
 schen van de prys, of waar voor 't in
 Firando verlaten wierd, geïnformeerd
 wezende, te veel bevonden, en haar
 woord inhaalden. Ook houde het
 daar voor, dat meerder goederen hier,
 dan in Firando, met goede quantiteit,
 en tot hoogerem pryze, zouden kon-
 nen aan de man geraaken. 't Meerde-
 re profyt geeft voor eerst opmerking,
 de prykel, wat, of hoedanig zyn ze?
 gebeurd het tousjours, ofte continueel,
 jaarlyks niet, 't provenu der goede-
 ren, al schoon in Firando dervent we-

zende, lykewel herwaards ter troe-
queering van Sooma gezonden werd.
Wat kan dan meer 't cen als 't ander
gevaar aanbrengen. 't Vervoeren der
goederen voormaals na Ofacca wierd
om de noch zoo veel meerder peryke-
len, ende onkosten, die hadde te dra-
gen van 190 mylen, dat een groot
verschil van 35 a 36 heeft, op de goe-
de hope van meerder te gewinnene
profyten, niet eens nagelaten, en
waarom zou men kunnen zeggen nu
dan.

't Is recht een middel, om de Koop-
lieden noch meer dan anders wel te
doen graagen, onaan gezien eenige
goederen vry al wat meer, dan nu noch
wel doen, aangebracht wierden: want
grootte partyen op een plaats werdende
vertierd, inzonderheit als tot Firando,
daar weinig perfoonen te koopenzyn,
immers eenigzins de markt doen ver-
flappen, en 't vertieren der goederen
traagen, als jaarlyks genoegzaam ge-
experimenteerd werd, met alle de ge-
komene, en wat goederen van ons
aangebracht zouden mogen wezen.

Noch den voorleden jare heeft zulx
met speceryen (als andre goederen) ge-
leken, die om de menigten wezende
aangekomen, haar heeft gewalgt te
koop, en meestendeel heeft moeten
weder te rug gezonden werden.

Eenig restant des zelfs, in Firando
gebleven, heeft terfond kunnen aan
de man geholpen, en tot ongelijk
meerder prys, dan 't vorige, gebragt
werden. Hoe komt het? de boven-
Koopliuden zyn weinig, ieder maakt
rekening na de strekking zynes gelds,
en zou gaarne de vendibelste, of die
goederen, daar meest op te winnen
valt, koop.

't Geeft my noch vreemt, laat ze
by de bocken opgezogt werden, hoe
sterk zy dog zyn, onder den anderen
geen accoord in 't koop des zelfs
aangaan, 't welk vreeze, en duchte,
noch t'eeniger tyd tot groot nadeel van
de Compagnie te zulk geschieden,
daar dit 't eenige en 't bequaamste mid-
del ter voorkoming van dien zou we-
zen, van wat vermogen de Borgery
van Firando is om eenige party te koop-
pen, is ieder kennelyk. Hoe weinig,
en hoe dun zyn zy gezaaid, en hoe veel
kocchels en hoerwaarden schuilen 'er
noch onder de zelve, die immers qua-
lyk Heeren van eene duit zyn; daar
in tegendeel hier in Nangafacki veel
Borger-Koopliuden wonen, wat Jon-
ken zouden hunne goederen, buitens
tyds daar aan komende, gelyk hier
doen, kunnen verventen, ende we-
derom hunne gading ten vertrek be-

komen. 't Is daar zoo verre van daan,
een groot verichil met die van Firan-
do, alwaar niemand, dan de Neder-
landers alleen met hunne vaartuygen
aankomen, en hunne goederen ven-
tende zyn, die tot geen hooger prys,
dan de Koopluiden zelfs schier goed-
dunkt, hun meest naar de jaarlyksche
markt reguleerende, kunnen verkoo-
pen; en boven dien (om te vernemen
wat ieder goed haalen mag, en hen
zelven op de prys zoo te fundeeren)
hier eerst noch al wezende, als alle
d'andre Koopluiden afgekomen, en de
meeste vaartuygen gearriveerd wezen-
de, eenen overflag der aangebrachte
en van elke forteering van goederen;
maken, wat, en hoe veel 'er van ieder
zy, d'af trek, graagheit, en vertiering
des zelfs, als wanneer gemeenelyk nog
een a tweemaal zoo veel, dan wel de
waarheit is, uitstrooijen gekomen, en
zeggen in 't Land te wezen, om door
dat middel dan de goederen op een la-
geren prys te houden, en zich zelven
dus te grooter winst aan te brengen;
waar van de onzen byna geen kennis
hebben, en zich niet na weten te re-
guleeren, maar gaan, als gezegt is,
jaarlyks tousjours henen.

Dit spreekt nu meest van zyde, en
zyde-waren; doch wie wil ons, als
voorzegt is, de markt stellen; inzon-
derheit van Europifche, zulke, en
diergelyke goederen. 't Is in 't voor-
jaar op 't vertrek van 't fchip Bree-
damme, wegens grof greinen, en de
heeren-zaaijen, gefchied, dat ze de
Heer President qualyk van der hand
wilden, zoo dat wegens eenige der
zelve moniters, als of 'er de pest in ge-
steken had, de walge 'er van hadde.
Zulx is meest d'oorzaak, dat van alle
forteering geen party hier gezonden
werd.

Wat principaale Koopluiden, ik
geef ieder te bedenken, willen by kra-
mers ter markt gaan. Of men daaraal
een stuk 3. 4. 10 a 12 van elk is heb-
bende, wat mag 't maken; zy zoeken
zulx niet, maar meenen van elke for-
teering een geheele party voor hen,
of hunne Compagnie ten bruid te ver-
kiezen, op dat ze in den uitkoop na
goeddunken en believen daar mede mo-
gen omfpringen, en de Compradoors
(die dog slegte kennis van de goederen
hebben) uit hunne handen zouden doen
aazen, alzo zy by ieder een als zeer
onkundige lieden bekend zyn.

Ik verzekere, dat de zelve atemaal
by de Compagnie te koop zullen kom-
men. Wat nu de markt, en prys der
goederen betreft; 't is gebeurd dat de
zelve in Firando wel minder, dan in

„ Nangafacki, en dan wel in Nangafacki
 „ weer eens minder, dan in Firando,
 „ verkogt zyn; dog dat waren dan dik-
 „ wils 2 a 3 enkele stukken, anderzins
 „ zoo brengt de styl van negocie mede,
 „ dat gelyk de waaren hunnen vatten
 „ prys doorgaans hier hebben, 't alzo
 „ ook de plicht der Kooplieden is, dat
 „ zy zich daar op (gelyk de Japanders
 „ uitnemend wel waarnemen) naauwkeu-
 „ rig informeerden.

„ Na Firando willen veel Kooplieden
 „ niet gaan, om dat ze daar geen ken-
 „ nissen in Loco hebben, als om dat ook
 „ niet genegen zyn zoo veel onkosten
 „ met de vereifchte fchenkagien aan de
 „ Landsgrootten, Banjozen, Tolken,
 „ enz., zullen zy wat ingang hebben,
 „ volgens 's lands wyze te doen. Behal-
 „ ven dat ook de beste vrienden daar in
 „ alles de voorrang hebben.

„ Ondertuffchen zyn sommige van
 „ oordeel, dat zoo men de Koopman-
 „ fchappen herwaards (te wete na Nan-
 „ gafacki) komen laat, dit fcheele oog-
 „ en by den Heer van Firando baaren,
 „ en dat dit de Compagnie ondienft doen
 „ zal.

„ Het is zeker, dat dit dien Heer niet
 „ behagen, maar ondertuffchen ook
 „ waar, dat dit voor de Compagnie groot
 „ voordeel wezen zal, behalven dat de
 „ Heer van Firando met veel reden zyn
 „ beft doet, om ons daar te houden, al-
 „ zoo hy daar groote voordeelen van
 „ trekt, en jaarlyks aan fchenkagie alleen
 „ zoo veel als den Keizer trekt, behal-
 „ ven dat ook zynen Adel rykelyk be-
 „ dagt werd, en dat zyne Borgery sterk
 „ hier door bloedt, als hebbende occa-
 „ sie om veel goederen, die haar beft ge-
 „ lyken, op te koopen; waar door de
 „ prys van hunne huizen zoodanig in kor-
 „ te jaren gefteigerd is, dat huizen, die
 „ hem bevorens maar 12 a 13 maas ga-
 „ ven, hem nu 12 a 13 'Thayl opbren-
 „ gen.

„ Het is gebeurd ten tyde als de Heer
 „ Agent, *Willem Janssen*, noch in Jedo
 „ was, dat de Heer van Firando, hoo-
 „ rende dat men lang na ontfslag van daar
 „ gehaakt had, en vrezende dat het ook
 „ wel eens zou kunnen volgen, zig van
 „ de volgende lift, in 't dag-regifter van
 „ dien Heer Agent op den 13 Mey A.
 „ 1631 aangehaald, bediende:

„ Op voornoemde datum is ons in 't
 „ Logiement komen bezoeken *Fickojen-*
 „ „ *mondonne*, die onder andre trooftelyke
 „ rederen (van eenfpoedige uitkomst on-
 „ zer zaaken) verhaalde, hoe de Heer
 „ van Firando tegen hem, ontrent 25 a
 „ 30 dagen geleden, gezegt had, dat aan
 „ de Raadsheeren verzoeken wilde, dat
 „ de Hollandfche fchepen voortaan in

„ Nangafacki mogten havenen, en hy
 „ daar af ontfagen mogt zyn.

„ Deze *Fickojenmondonne* zyn Excel-
 „ lentie zulx afradende, refolveerde even-
 „ wel daar in voort te vaaren, gelyk ge-
 „ fchied is; daar op hem van de Raads-
 „ heeren geantwoord wierd, laat de
 „ Hollanders blyven daar zy zyn, ver-
 „ mits gy, en zy, met malkanderen ge-
 „ woon zyt om te gaan. Waar op zyn
 „ Excellentie heeft laten verluiden: moet
 „ ik de Hollanders in myn land houden,
 „ zoo wil ik hen ordonneeren, en raan-
 „ den zoo als my dunkt, dat ik met hen
 „ de minfte moeite hebben zal, enz.

„ Hy zelf en heeft zulks uit zyn naam
 „ niet laten aankundigen, op dat geen
 „ achterdocht van looze gemaakte fchel-
 „ mery daar uit zoude befpeurd werden;
 „ maar ieder, gemelde perfoon kennen-
 „ de, is genoegzaam bewuft, met hem
 „ een cordiaal vriend te wezen, en uit
 „ wat koker zulks herkomende is, welke
 „ waren gemelde Raadsheeren, als *Dzayn-*
 „ „ *fidonne*, zyner meest geaffectioneer-
 „ de.

„ Heeft dit nu de Heer van Firando
 „ hier toe kunnen bewegen, om ons
 „ daar door te behouden; wat zal hy dan
 „ niet doen, als hy ziet zoo een kapitaal
 „ herwaard aangezonden werd. Hy zal
 „ meenen (gelyk het ook wel zou kon-
 „ nen gebeuren) dat dit praetyken zyn
 „ om van daar te vertrekken, en der-
 „ halven zullen wy in Firando hier door
 „ veel meerder vryheit bekomen, zoo in
 „ 't aankomende loffen, als 't wederver-
 „ trek der fchepen. Men zal dan zoo
 „ naauw, als nu noch wel doen, niet
 „ zien, en, al ziende, ten deelen blind
 „ zyn. Zullen ook wel iets over zich
 „ nemen, dat anders wel laten zouden,
 „ om te toonen, quantfuis, dat mede
 „ wat vermogen.

„ Dat de Compagnie hier residentie
 „ hebbe, is buiten tegenspraak zeer nood-
 „ dig, ook ftrekte voorleden jaar 't oog-
 „ wit van de Ed: Heer Gouverneur Ge-
 „ neraal *Henrik Brouwer*, en der Heeren
 „ Raaden, daar henen, zyn Edelheit zelf
 „ ondervonden hebbende, behalven dat
 „ ook de dagelykfche rapporten dit ge-
 „ tuigen, dat buiten advyzen van de
 „ markt uit Nangafacki wel groffelyk
 „ kunnen gefnoten werden, dat de Koop-
 „ luiden maar al te wel weten, voor al
 „ die in Firando continueel gewoon zyn
 „ te koopen, die, als geblindhokt zit-
 „ tende, zich meest na de voorjaarige
 „ reguleeren moeten. Waar 't zaake 't
 „ eene (als 't niet en doet) 't ander jaar
 „ een markt ftelede, zoo zou alles wel
 „ gaan; maar neen, recht is in tegen-
 „ deel, en zyn de verffchillen ongelyk op
 „ 't veel en weinig aankomen der vaar-

„ tuigen, als eener forteering van goe-
 „ deren, 't grof differerende, zulx dat
 „ 't eene jaar 1 a 2 Thaylen, 't ander
 „ jaar wel 7 a 8 ja 12 a 13 Thaylen ha-
 „ len kon, gelyk 't voorgangen jaar met
 „ de Tayphos uit Siam, ofte Cambodi-
 „ sche hier aangebrachte nootjens geble-
 „ ken is.

„ Ten anderen, zoo kunnen zy te we-
 „ ten komen 't aankomen en weder ver-
 „ trekken van vaartuigen in en buitens
 „ tyds, wat aanbrenging en uitvoer, en
 „ wat quantiteit van goederen, waar van
 „ daan, hoe en waar na toe, daar voor
 „ de Compagnie d'een of d'andre tyd
 „ een zonderlinge slag in vertrouwe te
 „ zullen gedaan werden.

„ De Tsjineesen voeren uit een worm,
 „ Paardshair, enz. boven 't gene mede
 „ by de onze weg gevoerd werd, en
 „ koopen, dat meer is; zulks in vorigen
 „ dato de Heer President aangeschreven
 „ hebbe, zels nootjens tot boven als ge-
 „ melte prys hier op, die zonder seh-
 „ de dan noch hopen niet quyt te ge-
 „ raaken.

„ Ook kunnen, des noodig, buitens
 „ tyds advyzen met des zels keeren na
 „ Tayouan hier mogelyk beter van daan,
 „ by dat in Firando, besteld werden:
 „ want de zelve dikwils, daar men niet
 „ eens van weet, in een dag of twee te
 „ vertrekken (als noeh A. passato ge-
 „ beurd is) gemandeerd werden; der-
 „ halven onmogelyk over gints en we-
 „ derkeeren te beftellen, tot groot na-
 „ deel der Compagnie, gelyk dit zelve
 „ jaar, zoo had kunnen geschieden, een-
 „ nige duizenden zou hebben geprofi-
 „ teerd, met den eifch, die de Heer
 „ President van 1000 op 2000 picol zy-
 „ de, en meer andere, enz., zou ver-
 „ groot hebben.

„ Ten derden; zyn zy der Portugee-
 „ sen in hun doen 't oog in 't zeil, 't
 „ welk immers hoognoodig vereifcht.

„ Ten vierden, kunnen de hier neer-
 „ gezetene beter ende bequamer tot op-
 „ koop van iets, wat het zou mogen we-
 „ zen, de Compagnie dienstiger, ter
 „ oorzaak alle de hier resideerende
 „ vreemdelingen hunne goederen ter uit-
 „ voering weder opkoopende, des zels
 „ prys duidelyk te weten kunnen komen,
 „ daar in Firando anders wel leelyk uit 't
 „ nest mede genomen werden: als dan
 „ de Compagnie daar iets is opkoopende,
 „ van wat begeeren, mosten zoo veel
 „ by naar, als andre daar voor hebben
 „ willen, immers geven. De Camfer is
 „ altyd meest opgekogt van Borger-lie-
 „ den, die hen na Zatsuma, hier in nee-
 „ ring doende, alleen om die oorzaak
 „ transporteerden; welke niet meer ma-
 „ kende waren, dan hun geld even kon-

„ de aanlangen. Dat, en niet wel an-
 „ ders, is meest d'oorzaak, dat de Com-
 „ pagnie, zoo veel begeerden, noit wel
 „ heeft kunnen gekrygen. Die, wan-
 „ neer om eenig geld verleggen waren,
 „ met Mr. Karel, Vryman, voren hier
 „ en in Omra zich onthoudende, een
 „ Contract wegens de Compagnie hy
 „ daar toe last hebbende aangingen.
 „ Zulks is 't zomwyl voor 5 Thayl 8
 „ Maas, meer ende weinigin, wel ge-
 „ kregen heeft; maar anders onder de 7
 „ Thayl qualyk heeft kunnen bekomen
 „ werden; want niemand hen de markt
 „ stellen kon, zoo veel zy begeerden,
 „ men immers hen geven moest.

„ 't Is numaals gebeurd, de sehepen
 „ ter retour gekeerd wezende, de Heer
 „ President, alzo my last om Camfer
 „ in Nangasacki te koopen gegeven had-
 „ de, op zyn vertrek na boven, af-
 „ vraagde, of niet goed oordeelde, my
 „ zels na Zatsuma, om te zien wat daar
 „ te verrichten was, transporteerde,
 „ zulks, mits dugtende, niet anders dan
 „ dierte zoude oorzaken, ongeraden oor-
 „ deelde, over welke, endiergelyk zeg-
 „ gen het voor toenmaals daar by berul-
 „ ten liet. Nu de Heer en zyn gezel-
 „ schap vertrok, en ik wederom in Nan-
 „ gasacki gekeerd wezende, gebeurden
 „ 't 40 a 50 balien my te koopen gege-
 „ ven wierden, en van doen of niet min-
 „ der, ook niet meer, als dier party,
 „ dan 6 Thayl 5 Maas 't pikol geven
 „ wilde, welkers dierte bedenkende,
 „ geen aflag in de volgende zou veroor-
 „ zaaken, en overmits, om dat het versch
 „ goed noeh veel in te droogen subjeet
 „ was, te komen niet bestaan durfde;
 „ onderwylen ter deeg, hoe veel, en
 „ wat quantiteit dezen jaare zou werden
 „ gebracht, welk niet meer, of qualyk
 „ 400 pikol te zullen wezen verstaan
 „ hebbende, ende my bewust uit de E.
 „ Heer President, zegge Gouverneur
 „ Generaal, eener copye missive beoogd
 „ door de Heer President my toegeko-
 „ men, den eifch voorleden jaar 1000
 „ picol te wezen, waar op niet meer als
 „ 400, of daar ontrent, ter basteering
 „ is kunnen voldaan werden. Zulks dat
 „ aan de zelvige deze 400 nog alleenig
 „ bekomen 200 ontbrekende waren,
 „ my op 't veelaanraden (ja zels de huis-
 „ waarden des Heers van Zatsuma, hier
 „ woonagtig, die my aanzeyden, met
 „ ginder perfoonelyk te verschynen, zoo
 „ veel begeerde, zou kunnen krygen,
 „ overzulx dagte ongelyk beter ginder
 „ de schapen, mits niet konnende ver-
 „ zuimen, dan hier de verkens te schee-
 „ ren, was, waar op 't advys van de
 „ Onder-Koopluiden ter Comptoir ver-
 „ zocht, die zulx terstond confirmeeren-

„ de, voor zeer goed approbeerden) gins-
 „ waards transporteerde voor eerst een
 „ brief van *Juckidonne*, Regent tot Fi-
 „ rando, ingeboorne van Zatzuma, op
 „ 't verzoek bekomende, welk al eer
 „ verleende, alle gezamentlyk danko, of-
 „ te raadpleging hielden, den Tolk af-
 „ vragende, of ook ginder zints eenige
 „ verbode goederen te venten was.

„ Ziet Edele Heeren, aan wat gering-
 „ heit hun jaloezy doen blyken, daar 't
 „ efter (hoewel valschelyk van een Bur-
 „ ger uit Firando, genaamd *Farima Cro-*
 „ *seymondonne*, die mede last, om Cam-
 „ fer te koopen, hadde, by de groote
 „ met geen Compagnies Dienaar, maar
 „ een Vryman te wezen belogen wierd)
 „ zoo verre bragt, dat tot 5 Thayl 't
 „ picol, zoo veel begeerde, my toege-
 „ zegt wierd; dan met het overtuigen
 „ van leugenen wierd gezegt, de Heer
 „ dic boven was, alles aanschryven, ende
 „ zoo daar toe verstaan konde, zoo veel,
 „ als gemelde bekomen zoude, dan efter
 „ al het geene werdende gemaakt rec,
 „ eenig voor de Compagnie zou wezen;
 „ tot dien einde ook last gevende, nie-
 „ mand op lyf-straffe een Catti uit te voe-
 „ ren; en by aldien gewaarde eenige
 „ Camfer in Nangafacki, of wel Firan-
 „ do quame te verschynen, de zelvige
 „ vryelyken zoude aanranden, en als
 „ dan niet meerder betaalen, als ze by
 „ hun in Zatzuma, onaangezien gedane
 „ onkosten, ingekogt was; blykende by
 „ de origineele Missive gemeldens Heers
 „ huisbewaarder alhier ten dien einde ree
 „ bekomen, welker in Firando aan de
 „ Regenten, ende ieder ter logie ge-
 „ toogt hebbe.

„ Dit gemelde en zoude niet alleenig
 „ geweest zyn, voor nu dit jaar, maar
 „ continueelyk jaar op jaar. of voor zoo
 „ lang begeerde, niettegenstaande de
 „ Portugeesen, Tsjineesen, ja harer in-
 „ landeren zelfs, eens zoo veel, dan ik
 „ wel ree dede, geven wilden.

„ Nu omme kort hier over te loopen,
 „ wierd my uit Zatzuma aangefchreven
 „ niet dan andermaal den brief van de
 „ Regenten tot Firando zoude vorderen,
 „ als wannecr alles wel zoude wezen,
 „ welker duchtende daar zelve inne te
 „ participereen, en met gemelde Bur-
 „ ger, en meer andre, enz. eens zyn:
 „ want my den brief op de atkomst van
 „ de E. Heer President te laten volgen
 „ toefonden, die zoo gaauw verscheen,
 „ den Tolk derwaards gestuurde, zulk
 „ aan hem, als van gelyken de Heere
 „ President zelfs met blaauwe bloem-
 „ pijes ter excuse geweigerde te doen.

„ In somma, zoo dat over 't beliegen
 „ van dien Persoon, dan principaal het
 „ weigeren van den brief, dit jaar de

„ Compagnie in den opkoop voor eerst
 „ niet min, als 2 a 3000 Thaylen, daar
 „ schade by lyden zal.

„ Hier blykt nu, Edele Heeren, wat
 „ dat van de Regeerders van Firando is,
 „ die verre haar en haar eigenbaat, voor
 „ des Compagnies, zyn zoekende: want
 „ niet simpel eenen brief, als gemelde
 „ te verleenen, die ook ree toegezegd
 „ hadden, de Compagnie zekerlyk zoo
 „ veel profyt bekomen zou hebben; daar
 „ zy nu anders uitvallende, immers ce-
 „ nig de oorzaak van zyn.

„ Ook wat hebben zy 't hen te moei-
 „ jen ('t gaat hen niet aan) gints, eenige
 „ goederen zints of niet te verkoopen
 „ was. Al waren zy zulks van meening
 „ te vragen, zoo behoorden zy 't hun
 „ immers te schaamen; dan hunne groo-
 „ te jalouzy onmogelyk 't zelve te kon-
 „ nen weerhouden.

„ Ten vyfden, zoo eenig geld op in-
 „ tereft noodigen, t'allen tyden konnen
 „ verzorgen, hoe groot de party, die
 „ men begeerd, ook wezen mocht, als
 „ noch met 40000 Thaylen 't voorleden
 „ Moesson gebleken is, waar van d'ad-
 „ viso gedaan hadde, dat ginder immers
 „ zoo niet en is, ook niet trocqueeren
 „ van Soma, beter dan wel anders de
 „ Compagnie, konnen vorderlyken: want
 „ gemeenelyken den Huiswaard, Tolk,
 „ en Dienaars, altyds maken, daar an-
 „ ders eenig genot van te hebben, en
 „ omme meer andre redenen, welker
 „ hier meer te verhaalen noodeloos agt.

„ De Commerce dan dus in tweeën te
 „ deelen, en zoude immers geen schande
 „ noch nadeel wezen, (hoewel, na dat
 „ van een iegelyk gehoord heb, dit wel
 „ een van de principaalste zaaken is, die
 „ hen tegen de bortt sluitende is) ook
 „ zoude het geen onlusten tussehen de
 „ twee partyen, de onze en de Portu-
 „ geesen 'er konnen uit ontstaan: want
 „ ten hoogsten 3 a 4 Neerlanders, 1
 „ Opper-Koopman, 1 Onder-Koopman,
 „ ende 1 a 2 Assistenten ter basteering
 „ genoeg zyn.

„ Ook treffelyke Negotie-plaatsen
 „ wel een persoon meer, 't zy by ster-
 „ ven, of hoe, dan anders wel heyschet.
 „ Geen dubbte schenkagie; als eenige
 „ wel zullen duchten, zoude behoren
 „ gedaan te werden. Ik weet de Com-
 „ pagnie veel, en noch meer alse veel
 „ onkosten is dragende; dan, wat om
 „ beter geschied, kan efter niet schaden,
 „ gelyk als de Edele Heer *Specx* toen-
 „ maals tot Firando als Opperhoofd resi-
 „ deerende, in zeker gemeld Extract is
 „ voorstellende, van niet aan te zien,
 „ naar tyds gelegenheit een Spiering in
 „ Zee te werpen, omme den Cabelauw
 „ te gevangen. De zaak is, numaals,

„ God

„ God beterd, zoo gebakend, dat het
 „ niet alleen in onze wille (als voor de-
 „ zen) staat, de Gouverneurs alhier naar
 „ goeddunkken te beschenken, maar
 „ daar toe als gedwongen, en voor ons
 „ een moet worden is, vermits die
 „ van de Majesteit verleende passe door
 „ onzer zondigen als onnut gemaakt
 „ hebben, blykende by d'antwoord van
 „ d'E. van Santen, haarer ordre jongen
 „ te wezen, hem van de Gouverneurs,
 „ *Daynenodonne*, en *Matthafeymondonne*,
 „ in den jaare 33 gegeven, wanneer zig
 „ op de zelve wilde beroepen; zulks dat
 „ niet, of nietmendaal zonder haarer or-
 „ dre numaals, als voor aangeroerd, meer
 „ te gehieden is.
 „ Aan wien zal, en behoord men dan
 „ meest aanzoek te doen; aan de zulke,
 „ die gansh niet vermogen, ofte wel
 „ die, welke de laat en daad noegzaam
 „ in haare macht hebben.
 „ En boven dien neme ik alle ende een
 „ ygelyk ter getuigen, zoo menig Japan
 „ gefrequeuteerd hebben, dat de geregtig-
 „ tigheid van zaaken hier zoodanigen
 „ plaats niet en heeft, als het contra daar
 „ van met handtopping, welk hun ver-
 „ re te boven gaat. Dit is; wel ver-
 „ staande, niet by den Keizer, maar by
 „ alle zyne Raaden, en wat mindere in
 „ eenige regeeringe zyn. Dies moet men
 „ geven daar 't noodig, en behoeljen,
 „ daar 't zoo noodig niet is, om dus de
 „ groote sehenkagien te voorkoomen.
 „ Ten dien einde kon ook 't Opperhoofd
 „ van Firando zich herwaards begeven,
 „ om dus z vliegen met eene klap te
 „ slaan.
 „ De jaarlykse sehenkagie aan de Kei-
 „ zer en de Raaden te doen, en onze re-
 „ questen mede voor de Portugeesen daar
 „ te presentereen, zende hoognoodig;
 „ te meer, alzoo de Tolken sehier ver-
 „ taalen, wat zy willen, om hunne pro-
 „ fyten niet te missen, op dat wy eens
 „ door ons eigen 'oogen met 'er tyd mo-
 „ gen zien.
 „ Egter zou men het ook noch wel
 „ een jaar of twee konnen inzien, om 't
 „ Comptoir te transportereen, niettegen-
 „ staande men aan de Heer van Firando
 „ weinig steunzel, en hy maar zyn ei-
 „ genbaat in 't ooge heeft, doende de
 „ Portugeesen meer dienst, dan ons, ge-
 „ lyk nog A. 1634 gebleken, wanneer
 „ haar request, terwyl de Heer President
 „ Sr. *Caron* boven liet, weder overgele-
 „ verd, hoewel 't in de doodkist gefine-
 „ ten, en waar door toen geoorzaakt is
 „ het onze mede ingehouden wierd, cer-
 „ lyker zynde het onder ons te houden,
 „ dan het die zelve gang te zien gaan.
 „ Dus quam Sr. *Caron* enig met dit ap-
 „ pelken, helaas, af, van zyne pretensie

„ overgeleverd, en zyn Majesteit gezien
 „ te hebben; dan de noodige verzoeken
 „ zyn onverzogt gebleven; verlossing
 „ van de Heer *Nuyts*, vtyheit in de ne-
 „ gotie, of ontflaging der *Pancado*,
 „ verkoop van goederen op 't arrivement
 „ der schepen, en met des zelfs weder-
 „ vertrek niet naar der Portugeesen een
 „ ofte meerder Gallioten behoeven te
 „ gewachten, nogte (volgens 't zeggen)
 „ subjeet te zyn, en by de onze tusschen
 „ dit Macouw veroverd werdende, we-
 „ derom uit te zullen moeten keeren,
 „ welks nemen verklaare met waarheit,
 „ gelyk altyd gedaan hebbe, de Com-
 „ pagnie niet en zal nadeelen; want al
 „ ten quaadsten komende, niet als 't Ja-
 „ pansh kapitaal, volgens de cognosce-
 „ menten zoude behoeven uit te keeren,
 „ waaromme de gelegenheit dan presen-
 „ teerende hen te verhoonen. 't Zyn
 „ onze vyanden, zulks ook de Japanderen
 „ zoo wel, als wy, weeten. Wat absur-
 „ tigheid grooter dan de dezen, alsmeer
 „ andere, enz. 't welk ondertusschen zoo
 „ veroverd, en begroeid, dat niets ter
 „ voorkominge iaderhand meer by te
 „ brengen wezen zal.

„ Voorwaar beklagelyk, dewyl 't niet
 „ zeker, 't geen eenmaal by hun beslo-
 „ ten onherdoenlyk is, zoo aldien door
 „ de spaaheit het gras daar niet over en
 „ wacht. Weinig naar dat de Gou-
 „ verneurs afkomende, heeft het niet ge-
 „ bleken der Portugeesen request verze-
 „ ren, en 't naartolgende gebaar heeft.
 „ Zyn niet den Ambassadeur, Kapitein
 „ *Moor*, alle andre hier langwylige ge-
 „ vangenen, ontflagen, en hunner fau-
 „ ten, hoe groot of zwaar die waren,
 „ vergeven werden, wat verzogten toe-
 „ gestaan, alle Kinderen, hier by Japan-
 „ sche Vrouwen geteeld, tot over de
 „ 400, hebbenze niet mogen vertrek-
 „ ken, wanneer gewild hadden, ende
 „ mogen zy 't niet als nog doen. O!
 „ hadde dog ons request mede overgele-
 „ verd, ende in de doodkist te werpen
 „ worden, zoo mogt men verhoopt heb-
 „ ben, nevens onzer vyanden 't hunne in
 „ weinig tyd of maanden daar 'expeditie
 „ op zouden hebben verworven geweest,
 „ dat nu immers een jaar gansh rond
 „ dieshalven overstuur gestevend heeft.

„ Ook heeft men gezien, dat de Por-
 „ tugeesen, een weinig voor de Gouver-
 „ neurs in Jedo verschynende, om der
 „ Paapen wille van den Keizer wierden
 „ verstootten, en zeer in disgratie ge-
 „ weest zyn; zoo dat tot geen gehoor
 „ konden komen; dog zoo ras de Gou-
 „ verneurs quamen te pareffeeren, zyn in
 „ contra met groote cere, ja op den 25
 „ van de twaalfde maan, als wanneer ten
 „ Hove veel te doen is, voor de Majesteit

ter audientie geadmitteerd, en dat meer is, op den 22 van de Songuats (dat hunne eerste maan des jaars is) haar aftheid geobtimeerd, zulk ten respecte des ongelegenen tyds, als zynde na de vacantie 't Hof met wonderlyke occupatie weer zeer onledig, by hen voor een groot faveur-teeken gehouden werd.

„ Wy kregen daar na mede wel gehoor by den Keizer, doch ook maar een simpele audientie, en verscheen die President den 17den Juni s'avonds weer op Firando. Konnen nu de onzen door den Heer van Firando (die wel groote bocha's maakt; maar niets uitwerkt) niets obtineeren, als 'er niets in de weg is, wat zoude 't dan zyn, als ook gebleken is gedurende 't arrest, de zaake enigzins last lydende, immers niet met al, zedert het ontslag, ja niet een voordeel; maar nog in contra hoe veel tegendeelen zyn verkregen. De Portugeesen, als gezegt, waren in disgratie, en bequamen noch de Gouverneurs hunne audientie. „ Zy hebben niets verzogt, over zulks ook niet kon toegestaan werden.

„ Den Tolk, na dato askomende, bragt hy niet tydinge de Heer *Nuyts* (dat God geve) vertrekken zoude; maar van 't ander niets geobtimeerd konde werden. Ziet hoe nadelig de Compagnie dit zy.

„ Uit al het welke dan immers klaar blykt, hoe weinig men aan den Heer van Firando heeft.

„ Heeft men ook iets, groot of klein, de Logic en equipage aangaande, noodig, het moet immers al hier in Nangasacki gekogt werden, gelyk noch voorleden moesson aan de rondhouten en masten voor Delft ende Fluit Schagen gebleken is.

„ In Nangasacki zal men ook niet, gelyk wel in Firando door den Heer, gedwongen werden, zyn eigen ryft, tarw, enz. tot hooger prys aan te nemen, en ook ontrent die of die perfoonen, aan wie men dit of dat verkoopen zal, geconstringeerd werden; ook zal men door list geen half bedorven goederen voor goed aan boord krygen, en 't moeten nemen, met te zeggen, dat het van den Heer is, en dat men daarom zoo naauw niet behoort te zien.

„ Men zal in Nangasacki vryheit hebben, te verkoopen, aan wie men wil, zonder aan de Burgery, als hier in Firando, bepaald te werden.

„ Ook zal men de Compagnie in Nangasacki niet vergen, geld uit te leenen, daar zy immers jaarlyks zelfs nog geld lichten moet.

V. DEEL.

„ Ook is het zekerlyk tot groot voordeel van den Heer van Firando, dat de Raadsheer *Dainfodonne* heeft aangeraden van 10000 Thayl kapitaal, elk de helft, met onze sehepen af te stuurén, zonder 't prykel ter Zee te willen gedoogen. Immers noch niet ongehoorder staat my ook niet te voren. Wanneer de Compagnie hem ter betaaling over 't geleend geld aansprak, hy flux een practyeyc bedagt had, met te zeggen, de 5000 van gemelde Thaylen voor zyn reekening wel waaren gegaan geweest, en in de cognoscementen zoo aangeschreven, dan ondertuffehen zeer van geld benoodigt wezende, zoo veel dier somme im- porteerde van gemelde *Dainfodonne* heeft ontfangen, en 't cognoscement ter betaalinge gegeven.

„ In somma leugen-practyken en ontbreken hem niet, maar mogt ester de Compagnie daar mede dan geholpen; en zynen haat gekcerd werden.

„ Dat nu de Heer van Firando ons ten Hove niet te sterk voordragen durft, dat komt daar van daan, om dat hy vreesft, dat de Raadsheeren daar door een quaad vermoeden op hem mogten krygen, dat hy zyn redenen zekerlyk had, om ons zoo sterk voor te dragen, en dat zy, zulk de Majesteit voordragende, dit hem ten Hove zoo veel quaad doen mogt, dat hy ons wel geheel quyt zou kunnen geraaken.

„ Dat nu dien Heer van Firando te kleenen heilig is, om ons goed ten Hove te kunnen doen, en dat hy alles maar om zyn eigen voordeel doet, is ons al over lang uit de brief van de Heer *Putmans* van den 24 Februari A. 1632 gebleken. Behalven dat hy dat zelf ook wel recht uit tegen ons gezegt heeft.

„ In tegendeel, de Gouverneurs van Nangasacki, zoo ras zy in de maanden van Mey, Juni en Juli verschynen, en zich maar neergeflagen hebben, zoo komen alle de zuider Landsheeren, en Borgers, hen, volgens 's lands wyze met een erkentenis beschenken. Doen dit deze, die zoo veel met hen niet schynen te doen te hebben, hoe veel meer moeten wy, die vreemdelingen zyn, en over welke zy de gansche dispositie hebben, ons aan hen gelegen re laten, om hen te kennen; hoewel het zeker is, dat dit die van Firando tot groote jalouzy verwekken zal.

„ Immers 't is zeker, en bekend, hoe groote dienften de Portugeesen van deze Gouverneurs genoten, en hoewel zy zich daar by bevonden hebben, voor al, wanneer zy hen de handen met

„ zwaarwegende fchenkagien gevult
„ hebben, waar door zy aan 't Hof wif-
„ ten uit te werken, dat hunne zonden,
„ en feilen, hoe groot ook, over
„ 't hoofd gezien wierden.

„ En geen wonder: want 't ampt der
„ Gouverneurs is, rapport van de zaaken
„ der vreemdelingen aan 't Hof te doen.

„ Ook zyn zy genoegzaam doen en
„ laten, behalven dat zy noch veel buiten
„ den ordre der Majesteiten doen, en wie
„ wil de Paus in den band doen, wie durft
„ hen tegenspreken. Egter zyn 'er gevallen,
„ dat zulks te doen hen 't leven
„ gekoft, gelyk zich *Onnemondome* daar
„ over den buik gefneden heeft.

„ Wat vrienden voorspraak egter aan
„ 't Hof vermag, kan men daar aan zien.

„ De Majesteit had voorleden jaar last
„ gegeven de vaartuigen 't voorleden jaar
„ uit Manilha gekomen, en gearresteerd,
„ aan, en gevangen te houden, mitsgaders
„ om de Jonken en goederen te
„ verbranden, of na hun goeddunken
„ daar mede te handelen; doch om dat
„ *Pbesodome*, en andre Grooten, hier
„ hunne portie in hadden, zoo wisten
„ zy dit gemakkelek door hunne voorspraak
„ te beletten.

„ Ik houde dierhalven voor zeker, dat
„ men in Nangafacki veel minder moeite,
„ en meer voordeel, dan in Firando,
„ hebben zou.

„ Wat de visite aangaat, die hier gedaan
„ werd, waar ontrent, en waarom
„ geschied ze? om de Portugeesen en
„ Tsjineesen, en voor al, om 't aanbrengen
„ der Paapen, en ontrent de Japanders,
„ om 't uitvoeren van 't geveer,
„ zaaken, die wy niet gewoon zyn
„ te doen, en dus ook niet te vreezen
„ hebben.

„ Nu is 't immers veel gemakkeleker
„ zoo een visite, die ons niet sehaden
„ kan, dan zoo veel lasten, en ongemakken
„ in Firando, te dragen, behalven dat
„ het den Keizer ook beter behagen zal,
„ dat wy daar zyn, om dat alle vreemdelingen
„ daar aankomen. Ook staan andre daar
„ over verwonderd, waarom wy in dezen
„ niet al over lang uit onze ooggen gezien,
„ en ons hier ter nedergeslagen hebben.

„ Daarenboven is Nangafacki, in opzigt
„ van de gevaaren en prykel, veel makkeleker,
„ dan Firando, aan te doen, dat noch 't
„ voorleden moest son met de Fluit Schagen,
„ die 'er masteloos voorby dreef, en die
„ gemakkelek in deze Baay had konnen
„ ankeren, gebleken is. Wie weet niet,
„ die 'er maar geweest is, hoe gevaarlyk
„ zich de Baay van Firando, om daar in
„ of uit te raaken, opdoet. Den 3den
„ Juli zyn hier ook 3 Gallioten in

„ de Baay gehouden, die, zoo zy na
„ Firando hadden moeten zeilen, zouden
„ den weg geweest zyn.

„ Jaar op jaar is ook by de Compagnie
„ den Sooma zilver uitgevoerd te werden,
„ waar van men veel moeite en schade te
„ wagten heeft, gelyk onlangs aan zeker
„ Portugees gebleken is, alzoohy om 't
„ voordeel van 1, 2, a 3 ten honderd,
„ die hy trekken zou, daar na van 't
„ gansehe middel van 30 en 40 kisten
„ gelds te trekken, beroofd is geworden,
„ behalven dat ook hier op de straffe
„ des kruices gesteld is. Wie zal dit dan
„ durven of willen wagen: want, zoo 't
„ uitquam, zou dat wel de totale ruine
„ van de Compagnie konnen veroorzaken;
„ en egter is dit niet zomwylen,
„ maar jaarlyks, geschied.

„ Wat nu de Logie van Firando betreft,
„ die is wel groot en schoon in 't oog;
„ doch zy werd oud, dreigden, op 't
„ minste stormen, van in te storten,
„ en vereischt dierhalven wel een
„ nieuw gebouw.

Om noch meer licht aan deze zaaken
te geven, hebben wy ter snede geoordeeld,
het bericht van den Heer *Hagenaar*
over den handel van Japan, hier mede
in te lassen.

Discours, Remonstranties wyze,
over den Japanschen handel, ende
Commercie, gesteld, ende waargenomen
by den Heer Opper-Koopman, *Henrik Hagenaar*,
des tyds zynes vertoovens aldaar met 't
Jacht *Grol*, ter Rheede *Firando*
A. 1634, 1635, en 1636.

Naar dien wy de Cargascenen, zoo ter
veede voor Batavia, als Tayouan ende de
Piscadores, ingeladen (God lof in Japan ge-
arriveerd) geleegen aan de steene trap van de
E. Compagnies Logie, zynde den eenigsten
bequamen opslag der goederen, wel geconditio-
neerd beoorlyk geloft hadden, bestond (om
myn naturel door de ledigbeden ende aanlok-
kende debauches, aldaar in zwaang zynde,
van zyn goede inclinatie tot eerlyke en vor-
derlyke oeffeningen geneigd, niet te doen ver-
vreemden of ontwaarden) my te begeeven tot
de contemplativen en inzigtige naspooringe, aan-
merkelyk de onderlinge verkeering van onze
Natie met de Japanders, ook der inhabitant-
en manieren, en costume zulks ware, ik my
indachtig maakte, als nu de bremstige jeug-
dens hitte gepasseerd, behoorden een vaster styl
van een gestabileerd leven te vertoonen, met
ons als Christenen overeenkomende, doende
blyken een oprecht voorganger der Justitie-
ordre

ordre op de goemanerde Placcaaten aangebecht, daar gebruikelijk, zonder een vroegend gemoed zal handhaven en administreren. Wyders lettende op de bouwving van des Compagnies Logie, situatie, onde gelegenheit der Reede voor de schepen en vaartuigen, eindelyk op de commercien, handel, en negotie, waar aan vertrouwe de E. Compagnie meest gelegen, ende den profitablen dienst meede mogt presteeren, hoewel door afgunst, achterhouding, ende sbaarse toelating luttel tot onzer kemis wilden laten komen; eebter zal uit 't gevolg blyken, wat hier af is.

Komende ter Logie, bezag aldaar een groot getimmer van vercheide huizingen, bestond in 4 afgescheide vertrekken, nevens een gemak, houdende de Badstove, Combuis, Bottelary, en diergelyken keuken, zoo den opslag van de goederen, nevens het gezicht der Logie over de Zee en Reede, zynde alles van groenenhout, de muren van leem, of klei, met witte dunne kalk geplasterd, de buiten-wanden met dunne houtte bladen tegens de wind bekleed, de wooninge en kamers van binnen met houtte wanden met gespanne biezzen matten gevoerd, na der Japanders gewoonte, alles hangende aan een koole of wonke wyers, den brand zeer subjeit en onderworpen, alzoo voor eenige jaaren de gansche gebuurte, meede van hout, binnen kortentyd afbrande; de Logie met 'er schepen natte zeilen en kracht van volk voor den brand be- waard wiert.

Gemelde Logie, door dien het alhier vaken en langduurig regend, is de verrotting en verderf door rumateikheit en groote hitte zeer subjeit, daar over dagelyks een gansch jaar durende 4 a 5 timmerluiden werden tot hoognoodige reparatie onderhouden; alhier werden de treffelyke kapitaelen bewaard.

De Kapitein Salm heeft een model van hout nagebootst, waar by de lengte, breedte, de vertrekken, en plaats kan aangewezen werden, alhier gebracht, en, zoo vertrouw, ook U E. behandigt.

Nu werd van Persoonen onderrecht, en hebbe zelve gezien den graauwen arduin, ende andre harde bouwsteen, blykt aan de trappen en plaats-voeren tot lydelyke prys; ja een gebouwen steen van 3 voet lang, 1½ breed, 1 voet hoog, tot 4 a 5 maas te geraken is. Het hout, en balk-werk, valt kostelyk, doch houde, dat de voorz: woning houtz genoeg heeft, omme naar bequame Vaderlandse manier, beneden laage Pakhuizen voor grove zware waaren, daar boven propre wooningen na uw volk, zoo verre als uw licht van voren wil lyden, met uwe folderingen, zoo hier weinig of niet zyn, en daar beneven, achter noch ruime vertrekken en Pakhuizen voor de zyde waaren, Mani-faktuuren, stoffen, droogspeceryen en Koopmanschappen, zoodanig te timmeren, dat alles tusschen gemelde vaste steene muuren onder

een pannen-dak, waar meede het tegenwoordig gedekt is, en die noch dagelyks in quantiteit gebakken werden, in veel zekerheit wezen zal. En dan zal hier een treffelyke wooning zyn, waar af men, myns oordeels, de kosten licht zal kunnen rekenen, en die men ook bevinden zal van duur, en heerlyk voor den brand, en diergelyke onheilen te wezen, behalven dat veel dagelykse reparaties door zulken goeden fabryke zeer licht voorgelaten werden.

De situatie en gelegenheit van 't vlek Firando, heeft, zoo de nature die verleend, achter de Haven een ruimen meest ronden kolk, voor met een engen bals, daar geen Zee noch Tifon, of storm-wind, merkelyke schade doen kan; doch valt alle getyden meest droog. Hier zou men een gracht kunnen owerken, U E. schepen zonder ankers of touwen bergen, alles door de Matroozen, die weinig anders te doen hebben, komende verricht werden.

De voor-haven geeft een goede Reede voor de Japanse vaartuigen; doch des E. Compagnies schepen vinden de plaats onbequaam, ende naarw, de grond zacht, als aan de schepen Amsterdam, Wassenaar, ende Grol gebleeken is, die alle drie door 't jaarlyx orcaan aan de wal met veel schade en gevaar gedreeven zyn. Zy is belet met een dubbel gebuurte van huizen, zynde slegt met hout gedekte wooningen. 't Heeft luttel of geen Kooplieden van vermogen; zonder des E. Compagnies Logie en Residenten was deeze plaats niet anders, als een zamenbuizing van Visschers, en vile personen.

Coutsje, ontrent 1½ myl zuidelyker gelegen, heeft een ruime Baay, goeden grond, en de inbocht is redelyk beschut, en zeer gerieffelyk, om 'er de scheepente zetten, schoon te maken, en te vertimmeren; heeft een enkele gebuurte van wooningen; doch door de groote verkeering der Hollanderen wel de helft verbeterd, tot groot voordeel en inkomen van dien gemelden Heer.

Van de gelegenheit der Eilanden, Plaatsen, Havenen, als meede hier het Keizerryk van Japan bestaat in 67 Provincien, zoo ieder zyn erf-Heere heeft.

Hier nevens zyn noch veel Landsbeerkens (Matsura genaamd) daar af zyn Excellentie een is. Ten anderen is het zoo ongelooftlyk ryk in mynen van goud, zilver, koper, yzer, mineraalen, rys, graanen, en leestocht, dat het by na niet aannemelyk schynt.

Van hunne Berg-Paapen Jammaboos, Kerk-Paapen van een byzondere ordre, hunne cruelle en straffe justitie zonder formeele verhooring, de proceduuren van gerechtszaaken en pleiten, manier en kracht ter wapenen, in den oorlog, met het verdere daar toe dienende, daar over hebben andre, die langer hier gefrequenteed hebben, bequamer gelegenheit bekomen om dit alles te onderstaan, weshalven dit overstap.

Bevond te dier tyd, in wat achting de Residenten by de Japanders waren; ook bleek, hoe den President, noch geen Officieren der schepen, of Compagnies Dienaars, vermogten met een Japans vaartuig na de Baay van Coutje, of om eenspreekers elders, te vaaren, voor en al eer de Regenten in Firando iemand der Banjoozen zenden, omme de personen, zoo in de vaartuigen zyn, te tellen, en hunne naamen aante teekenen, die, weder gekomen zynde, weder voor hunne huizen moeten verschynen, en eerst nagezien werden, of wel de zelve personen zyn, dat by onstuimig weder, in regen en wind zeer ongelegen komt.

De Heer President, en andre Hollandse Dienaars, mogen met geen Japansche jongens, als hun gevolg of muil-dragers, uitgaan, hoewel tot 16 a 18 in getale gegageerd jaarlyks onderhouden werden, met hoedanige viswafersyren wy meer geplaagd zyn.

Ook mogen 'er geen schepen ter Reede, of in de Baay van Coutje, of doorgaans in Firando, loopen, voor en al eer gemelde Banjoozen de naamen en ouderdom der personen, op de schepen, nevens de rariteiten van ge dierten of gewogelte, zoo tot vermaak overgevoerd zynde, aangetekend, en nageteld hebben; waar op noch gevolgd is, ieder zyn kist moet openen, en verklaaren niet raars by zich te hebben. Dit schynd wel een servituit; doch boude de zelve lydelyk, en konnen voorgekomen en afgeschast werden, gelyk alreede aan eenige blykt.

Deze volgende vallen lastig, ende schade-lyk, en gaan de E. Compagnie aan; wanneer des E. Compagnies kollelyke cargafonen alreede in salvo gearriveerd, en binnen de Logie geborgen zyn, durven de Residenten hunne Pakhuizen niet openen, nog de Koopmanschappen verhandelen, ten ware als voor 't wederf of lekkagie, of ook voor den brand hebben te bezorgen, als woren gezegt is, maar boven dien hebben zy de komst van Tsjineesche Jonken en Wankans, als gezien hebbe, ook waar te nemen, die met Prince vlaggen van Hoksiuw, en de Noordeylke quartieren, komen, gelyk dan ook de Kooplieden van boven in Nangasacki, en in Zatsuma, met goede partyen van zyde, zuiker, en porcelynen, verschynen, die de goederen op hun arrivement mogen verhandelen, waar op dan in weinig dagen weer moeten vertrekken; 't welk de Compagnie verlies in de zyde, en schade in de zuiker voorleden jaar heeft toegebracht; alzoo de zelve met de N. weste winden gemakkekyk afzeilen, maken zy de goederen, door de groote menigte installig, causeeren tragen afstrek, en veroorzaaken dat de goederen tot een minder prys verkogt werden, ten zy den Pancado, of eigentlyk den koop met de Portugeesche goederen in Nangasacki (alwaar de principaalste Koopluiden hen laten vinden) zy getroffen, en zoo de Portugeesen dit nalaten, weten zy dat

wy daar interest by lyden, waarom zy den Pancado zoo spade, als 't mogelyk is, voorderen.

Des E. Compagnies schepen, meestendeel tydelyk vereischt te retourneren, om op wonderlyke plaatsen gebruikt te werden, vermogen niet te verzeilen, voor en al eer de Gallioten zo, of ten minsten 15 dagen vertrokken zyn.

Wat, en hoe veel, de vrees, maangelden, en onkosten van 8 a 9 schepen bedragen, is licht af te meeten, ik laat staande merkelyke hindering van exploitien en schade by het derwen van schepen en jachten, als het missen van retouren voor de Inlandse quartieren.

By het tardeeren der advyfen komt de gelegenheit te passeeren om de Vaderlandse schepen met Camfer, of Lakwerken, als ook van de noodige advyfen te voorzien.

Ondertusschen kon de E. Compagnie na de Piscadores, zynde een goede rendezous, 3 a 4 groote schepen zenden, daar aan andre, zoo van Siam, en Quinam, als andre quartieren komende, de Koopmanschappen kon overgeven, en doen berstuwen, de zyde, zoo in de Canassars gualyk berwaard is, kon gekist, en zoo na Japan gezonden werden, voerende weinig geschut, dat dan de schepen te minder krenken zou.

Ten ware de E. Heeren zulke treffelyke kapitaal en op zoo weinig bodems niet riskeeren wilden.

Heeft niet de Heer President wegens de E. Compagnie de Magistraat en de Regenten gepresenteerd te caveeren en borg te blyven, dat geen der Hollandse schepen tusschen Japan en Macauw de Portugeesche Gallioten wyandelyk aantasten, beschadigen, noch bekommeren zouden, onder reserve, dat der Hollanders schepen, reede zynde, zouden mogen vertrekken.

Of men nu door die minnelijke aanbieding en in vergelding van dien, met wel een slijfstand van wapenen, in de plaats van de vorige straffe ordre van alles (by 't ontmoeten van Portugeesche vaartuigen) dat maar leven had, overboord te werpen, behoorde te verzoeken, en of men de Hollanders niet weder eenige courtofyne behoort te doen, met hen een voordeelige plaats ontrent Macauw, om te negotieeren, te vergunnen, om daar door met 'er tyd by de Cantonse Tsjineesen in kennis te geraken, en daar door profiabilen handel, of andre voordeelige conditien, te bekomen, en nader te bedingen, gelyk de Engelschen daar alreede geweest zyn, zoo ook den roep al in Firando geweest is, dat de zelve weer in Japan stonden te komen, dat staat ons eens wat aandachtiger te overwegen.

Wy verstaan, dat de vorige Residenten alhier plagten te roemen, dat zy, des Keizerlyken Majesteits Firmaan, vry-brief, ofts pas, hebbende, over al vry en liber na

boven in Osacca, Saccay, en Miaco, en daar voormaals Factoren, of Koopluiden hebben gelegen, vermogten te negotieeren, te gaan, en te komen, naar hun welgevallen. Het contrarie blykt nu; iemand van deze Regenten, na boven, of na gemelde quartieren reizende, moet, op des Heeren van Firando's voorschryven, nevens zich een Edelman (zoo zy dat noemen) ten koste der E. Compagnie mede nemen.

Ten anderen werd gezegt, dat des Keizers Regenten voor antwoord geven, dat den ouden pas wel goed, doch hunnen last nader en jonger is, om zoo zyn Majesteits gegeven pas met 'er tyd behendig (zoo men maar kon) te removeren, en vorderlyker te maken, dat ook al schynd practicable te zyn.

Echter hebbe geadviseerd met den Koopman Caron over de voorschreive pas, of die ten voordeele van des E. Compagnies Commercie, of vryen handel niets is mentionerende, ook zoude UE: daar af de getranslateerde inhoud in Copye toegezonden zyn. Hoewel my gedenkt dat den Historicus, Emanuel van Meteren over 't stuk van Japan handelende, van een pas spreekt, die den Hollanderen ten voordeele van hunne negotie, nevens andere liberaale aanbiedingen, tot de zelve behoorende, by die Majesteit in debita forma, en tot hunne eere, vergund is.

Hebben niet de vorige Hollanders, als Jan Jooiten voormaals, als mede den ouden Santvoord, in Nangasacki zelfs verhaald, dat zy, en onze natie, by den ouden Keizer in zulken aanzien waren, dat zy zyn Majesteit mondeling aanspraken, en na believen toegang tot de zelve bequamen, hunne affaires zelf op 't gevoegelykste voordroegen, en dat die dan ten eersten afgehandeld wierden, welke mignons van den Keizer door misverstand der vorige Residenten tot ongunst verwekt, door wederwaardigheden in handen geraakt, en daar van wel mogelyk zelfs de causa movens geweest zyn, komende nu des Majesteits naaste Raaden naauwlyks in 't particulier aanspreken over 't gene de E. Compagnie, of hunne Commercie, zou mogen raaken.

Men geeft voor, dat gemelde Raden, zoo door de questie van Tayouan tot vyanden verwekt zynde, wel spytig dorsten vragen aan die gene, die de jaarlykse sbenkagie presenteren, wat de Hollanders doch brengen konden, 't welk in 't Keizerryk van Japan niet te vinden was, en diergelyke disgratieuse voorstellen meer; zynde een groote eelypsis by den gewezen zomen-schyn.

My wierd bericht, hoe de personen, in de verledene jaren de gewoonlyke reverentie doende, en de sbenkagie ten hove overleverende, (gelyk my, daar residerende, by de brieven toen gebleken is) met hunne presenten wel aangenaam; en dat die wel met eere en reputatie overgeleverd waren, en dat

zy ook na wensch hun afscheid bekomen hadden, en ondertusschen, bevinden wy, dat 'er in de zaken der E. Compagnie niets tot voordeel afgedaan, en dat 'er ook veel min in de zaak van den vierjarigen gevangeniets gevorderd, of eenige hope tot zyne verlossing gegeven was; maar men had alleen deze kleenigheden verkregen, dat de twee principaalen met Japanische Dienaars mogten uitgaan, en een eigen fayfenes ofte vaartuig doen maken, zaken van weinig belang, en dat noch door voorspraak van den Heer van Firando verkregen.

Of niet diergelyke personen, door langdurige frequentatie, en bywooning al te veel Japans genaturaliseerd werden, niet al te grooten gevoelen van de Japanders hebben, en of zy door kleenbarigheid en vreeze van indignatie zich door den Heer van Firando, en door de Hoofse Compliments, niet te veel in slaap laten wiegen, waar door de E. Compagnies zaken ongeworderd blyven, geve ik daarom te meer in bedenken, om dat ik, ten boove zynde, deze Natie niet alleen beloofd, maar ook begerig om bequame redenen te verstaan, en genegen tot redelyke conditien, gevonden hebbe.

Andre meenen, dat de treffelyke pryzen, en veroveringen der schepen, ontrent Manilla, mitsgaders mildelyk gespenderde sbenkagien deze gretige ons tot vrienden gemaakt hebben, niet tegenstaande wy door de Portugeesen, en Tsijneesen, voor Zeeovers uitgemaakt wierden, alzo 't hen niet verscbillen kon, wat wy waren, als zy maar van ons trokken, maar dat men nu, alle die sbenkagien afschaffende, en strenge last tot de menagie gevende, hier door in deze trotse ente gelyk baatzugtige Natie zich zelve een kleenachtig op den bals gebaald heeft.

Wy houden ons wel onderricht 'er af te zyn, hoe de Castiliaanen of Portugeesen, niet tegenstaande zy bevoren in Nangasacki zoo grooten vermogen gehad, en zoo veel duizenden van Japanders Christen gemaakt hebben, nu echter moeten zien, dat alle die Japanische Christenen, hunne Creaturen, dagelyks by menigten niet alleen gebangen, ontballt, verdrongen, en verbrand, maar dat ook boven dien de Portugeesche Paapen ende Priesters aan kruicen geslagen, by de voeten opgehangen, wreedelyk gepynigd, tot butspot gekapt, ende tot afsche verbrand werden. Als mede dat alle hunne Koopmanschappen ontrold, na brieven van Paapen, en na de Paapen zelf, zeer strijft onderzocht, en hoe de Galsjotten, die ze invoeren, bedreigd werden verbrand te zullen werden.

Men heeft echter gezien, hoe de Japanders konden goedvinden de Portugeesen toe te staan, om de Pancado (dat is de gelimiteerde prys) der zyde, zyde stoffen, enz. volslagen na hun zin, maar ondertusschen geheel en al na 't goedvinden en welgevallen der Japanderen geschikt, te treffen, waar

by de E. Compagnie (alzo zy wiffen, dat die zich daar na reguleeren moest) deeze 2 jaaren merkelyke schade gedaan heeft.

Men geeft wel voor, dat, zoo de Hollanders zulke goede stoffen, als de Portugeesen, in Japan konden brengen, en daar by vastelyk continueren wilde, men wel geneegen zou zyn de Portugeesen 't Land te ontzeggen, maar ondertusschen laat men toe, dat zy, door hunnen toegang tot de grooten, die zy door hunne schenkagien bewerken, niet alleen al hunne zaken aan 't Hof, en elders, tot hun genoegen verrichten; maar dat zy ook de stoutheit hebben, om ons (gelyk noch A. 1634 in 't openbaar geschied is) zeer zwart te maken, en met veel vuiligbeden te bekladden; mogelyk om dat zy bericht gekregen hadden, dat een van hunne Gallioten op de hoogte van 36 graaden door 't Jacht Grol van 's morgens tot in de nacht gejaagt, en het door de duisternis en kracht van zeilen noch ontkomen was.

Ook gaven zy ons na, dat wy, met 4 schepen op de kust van Tsjina op de Tjineesen ge-roofd hebbende; dan, na 't veroveren van die Jonken, zoo met die gevoofde goe-deren in Japan quamen, al; om de Japanders maar een walg in ons als Zee-roovers te doen krygen, en om onze Residenten, en Compagnie, by hen zwart te maken.

Het is ook zeker, dat meergemelde Banjoezen, op pane, van hen buik te snyden, (zynde een grauvelyke gewoonte, doch hono- rabel, by hen ingevoerd) ingevalle zy in ge- breken blyven van alles, wat aan hen ver- zocht, aangerwezen, of vertoond werd, het zelve getrouwelyk aan zyn Majesteit, of ten minsten zyne Ryks-Raaden, moeten rappor- teeren, daar wy zeker zien, de Portugee- sen geen giften noch schenkagien spaaren, daar meede zy voornoemde Regenten verplicht heb- bende, wel dapper tot hun voordeel doen werken.

Ook ronkeeren en zwetzen de Portugee- sen, dat een Galliot van hen zoo veel, en meer, in waardy toevord, bestaande in goe- de stoffen, zyde, en zyde waaren, dan onze 8 scheepen, meestendeel ruige, dog nutte Koopmanschappen vorende, konnen mon- teeren.

Waar uit blykt, dat zy daar noch groote advance doen, gelyk zy ook A. 1634 van hier 490 kisten zilver vervoerden, en heb- ben ook in Nangasacki alleen 38 kisten zil- vers tegen Sooma (zynde sijn zilver) omge- zet.

Alsdus hebben zy 't voorleden jaar met 4 navetten tusschen de 62 en 63 tonnen gouds hier uit na Macao gevoerd, en dat zyn ne- gotianten, die men zegt, dat in der Japan- deren baat zyn. En dit winnen zy meest met der Japanders eigen kapitaal, gelyk dat de Engelschen in Suratte ook met de ka- pitaal der Mooren daar weten te doen.

Ook hopen zy de onze, by versterf der Kei-

zers, en door hunne groote giften, noch wel eens te zullen verhyten, en 'er weer uit te boenen.

A. 1636, wanneer ik alleen na Jedo ge- zonden was, om de verlossing van de Heer Nuits te bezorgen (overmits op de Songuats, zynde hun Nieuwe-jaars-feest, ten hove niet zoude te doen zyn, daar over myn ver- trek na beneden by den Heer van Firando gevorderd wierd) dat ecbter de Portugeesen toen door hulp van 's Keizers Regenten op den 15 van de Songuats mane audientie heb- ben weten te bekomen, hunne schenkagien overgeleverd, en na beneden vertrokken zyn, en in Nangasacki gekomen zynde, wierd, op een nieuw Eiland met bequame wooningen, vertrekken, en brandvrye Pakhuizen be- bouwtd, geweezen, daar zy alleen woonen, ongemolesteerd leven, en alles laten maken, wat zy begeeren.

Dit verhooren strekt tot hun merkelyk voor- deel, behalven dat zy ook met een redelyke huur bestaan, zonder dat zy groote kosten aan een Logie of kostelyke huizen beboeven te hangen.

De E. Compagnies Residenten zyn gebou- den aldaar aan des Heeren van Firando's Grooten en Regenten, en ten Hove aan zyn Excellentie, zich te adresseeren.

In wat estime de zelve daar is, hebben wy gezien, en andre ondervonden hoe krach- teloos zyn vermogen aldaar is, en hoe wei- nig toegang by tot zyn Majesteits Raaden heeft. Dus zyn zyne brieven geduurig wel vol goede beloften, doch zonder eenig ef- fekt.

Ook vertrouwde ik, dat des E. Compagnies zaken door te veel vreeze van indignatie niet wel beyverd werden. Ook blyft dien Heer gedurig aan de Compagnie dertig dui- zend gulden schuldig, behalven de schenka- gien, die men aan zyn Excellentie, zyne Vrouwen, en verdre namaagschap, te veree- ren heeft, behalven dat aan de Regent van Firando gaat, al 't welke men in den Op- per-Koopman Carons reekening van de op- reize zien kan.

Ecbter is de Compagnie gehouden, de Gou- verneurs van Nangasacki tweemaal 's jaars te begroeten, ente beschenken. A. 1635 ver- zocht de Heer van Firando 15000 Thayl van de Compagnie ter leen, dat beloeft af- gestagen, doch zeer qualyk by hem genomen wierd, gelyk by Carons Journaal nader te zien is.

Hoe ongemakkelyk dit voor de Compagnie is, is ieder bekend. Ecbter wierd dien Heer met een goede party pikols zyde bevredeigd, waar op hy boven de 20000 gulden zonder schade, of zonder geld uit te geven, gewon- nen heeft. Het is ecbter te gelooven, dat, zoo de Compagnie resoluereen kon aan de no- tabelste Raaden zulke brokken te vereeren, men haast de schadelijke Pancado zou zien verdwynen.

Hier op had den Heer van Firando (zoo Caron verbaald) wel op zekere tyd over de maaltijd tegen een der Ryks-Raaden gezegt, dat de Hollanders by de Pancado groote schade leden, en dat zy voortaan weinig meer zyde aanvoeren, waar by dan Japan, in't maken der rokken, groote schade lyden zoude, maar daar op had toen verder een redelyk verzoek behooren te geschieden, dat verstofft wierd.

Het had zyn inzicht, dat de Gouverneur van Nangasacki, en zyn Majesteits Raaden, Tindadomic, en Bappa Sabroseymon, in hun afkomen met 6 Feyfenes de Baay van Firando aandeden, in hope van de Hollandse schepen in passant te zien, 't welk die mislukte zynde, echter den 23 October uit Nangasacki in de Baay van Coutsjie geschied is, alwaar veel triumphen en vreugdeteecken ten behunne oeren, met 't kanen te lossen, bedreven wierden.

Toen moest men al weder de gelegenheit waargenomen hebben, om hunne gunst te verzoeken; gelyk daar na ook hier op gevolgd is de ordinaire bezending van den Opper-Koopman van Saanen, die noit ten hove geweest, en onkundig van der Japanders manier was, behalven dat ook geen Portugeesch kon, echter gebruikte men hem, om de jaarlyksche schenkie aan zyn Majesteit te doen. Wat nut de Compagnie daar by had, is my noit geblecken.

Enige hebben geoordeeld, dat de Compagnie na Nangasacki behoorde te verhuizen, zoo, om dicht by des Majesteits Regenten te zyn, als ook om die geene, die hen zwart maken, wat meer dit te komen beletten, en om dus ook zelfs van naby hunne zaaken ten besten voor te dragen; al 't welke zekeryk al een zeer goeden schyn heeft.

Maar den Heer van Firando, en alle de zyne, daar zeer veel by staande te verliezen, zullen alle middelen in't werk stellen, om dit te beletten, en om de Compagnie ten Hove alle ondiens te doen, 't zy in 't geheim, 't zy in 't openbaar, waar meede reeds van zyn Excellentie en zyne vrienden bedreigd werden.

Men zal hier tegen allegoeren de schoone gelegenheit van Nangasacki, daar het ontrent Firando vol verborge klippen, en gevaar uit de Eilanden, in die engten leggende, is; behalven dat zich de Compagnie op een Eiland na hun welgevallen, ontrent die eerste Stad, zoude komen ter nederstellen.

Nangasacki in zich zelve is een redelyke groote Stad, met bequame straaten, kanalen met houtte bruggen overlegt, heeft statige Kooplieden tot inwoonders, by-tocht abundant, derwaards zich meest alle de Negotianten van Miaco, Saccay, Ofacca, en andre quartieren, tegen de komst der Portugeesen, met hun gereed zilver, en courante waaren, laten vinden, daar zy hunne constanten, en goede Cantonse Manufacturen

besteden en trocqueeren, wel wetende, dat de Galliotten binnen den gelimiteerden tyd van de 9de maan moeten vertrekken, van waar, hunnen handel verricht hebbende, hun principaal schuitgeld besteeden, en als in passant Firando aandoen, met des E. Compagnies Residenten bestaan te negotieren, van welke zommige tegen de naastkomende schepen zullen een party koper leveren, andre op 't laatst vertrekkend schip met zilver betaalen, welke tyd verspreken zynde, kennende de distantie van de plaats, weten zich te excuseren.

Of dit een weinig beter is, als op 12 maanden te verkoopen, om dus in tegendeel de Compagnie met haar eigen geld te betaalen, kan ieder nadenken.

Wy gaan voor by de voorgeroerde tyd, zoo men verliest, en schade, zoo by de overkomende Tsjineesen, en andre intervallen, komt te lyden, daar af men fundamentele redenen geven kan, welke ik door andre trefelyke vormusten laat oordeelen, alzoo men zegt, dat ieder zich met 't zyne bemoeijen moet.

Ondertusschen heb aangemerkt, dat de ryf, die de Compagnie jaarlyks uit Japan trekt, alleen by de Regent des Heeren van Firando werd geleverd, als ook de daaglyke boutwerken door zynen boutkooper, ook moet het bestiaal tot verwersching van Compagnies schepen, en ander volk bier, almede zyn gerechtigheit doen den Heer betaalen.

Om nu van de Commencie en verkoop der goederen, die A. 1634 op den 20 September, doch A. 1636 later, voorviel, vermits het treffen van de Pancado op der Portugeesen zyde, door de Gouverneurs van Nangasacki den Regenten van Firando aangediend, wanneer toen 3 jaren aan een die wel-begeerde Tsjineesche ruwe zyde vooreerst is opgeveld, en verbandeld, wat moeite is 'er toen A. 1635 voorgevallen, alzoo den President daar over in Nangasacki ontboden, en qualyk bejegend wierd, hebbende veel moeite gehad, om alles daar weer in de rechte vouw te brengen.

Ook moet zy de zyde overnemen van kalen adel, Boufons, geschorene Paepen, en diergelyke mignons, ieder picol van 50 tot 70 Thayl dierder, als de schadelijke Pancado ordineerd. Een groot advance, om zulke personen te verryken, zonder moeite of prykel van penningen te missen.

Des Keizers Sreden, Jedo, Miaco, Ofacca, Saccay, en Nangasacki, baden by request ten Hove verzogt, dat de gemelde zyde na rato aan hunne ingezetenen mogt verkogt werden; doch dit was hen afgeslagen.

Staat het de Japanders vry zulke zyde met voorveten der Regent, tot hun believen, en met zoo grooten voordeel, aan malkanderen om te zetten, waarom zouden dan ook onze Residenten dat niet mogen doen. Daar beneven zou ook dit ten grooten

voordeele der Compagnie zyn, 't geen voorstaan zal.

Zoo iemand der Japanders, 't zy gerecommandeerd, of van de Residenten begunstigd, een party picols zyde toegezegd was, en die begeerte te ontfangen, zou men hen, gebruikende Koopmans styl, zoo veel in waarde van de slegtst gewilde Manufacturen tot een redelyke prys doen ontfangen, en aannemen, om dus de al te gretigen en onbeoorlyke wyze van handel te matigen, waar mede ondertusschen Compagnies Comptoirs gelicht zouden werden van hunne restanten, die door den tyd verlegen goed maken, onklare Pakhuizen, onzuivere boeken, en onzienelyke posten geven.

Ook zou men Compagnies andre waaren, die door een forteerende, voor en al eer men de zyde toucheerde, aan de man kunnen helpen.

Ten derden behoord men, om de groote schade, 't voorleden jaar by de Pancado geleden, in de plaats van 1000, maar 500 picols zyde in Japan te brengen, daar by voegende, dat de Portugeesen zeer weinig zyde in Japan voeren, om dat zy weten, hoe grooten schade zy hier door de Hollanders toebrengen.

De Siams herten-vellen, wel geforteerd zynde, vallen zwaarder, doch zyn bevonden door de worm zeer beschadigd te zyn, dat voorgekomen kan werden. De Tayouanse dito vallen lichter, en zyn hier mede een willige Koopmanschap; doch moeten beter geforteerd werden, en men moet 'er geen Manilbasse vellen (gelyk gezien heb) laten onderloopen, alzo de Japanders eerst over de gansche massa koop maken, en dan 't beschadigde uitschieten, gelyk A. 1634 gezien hebbe, willende voor 't uitschot in 't eerst by na niets bieden, hoewel 't daar na veranderde.

De Rochevellen van Siam geven, welingekogt zynde, een profitable negotie, doch is aan de zware forteering, rare, en fyne welgeplekte steenen veel gelegen, waar af, door wangunst weinig gezigt, om 'er kennis af te krygen, komen bekomen; vermits 'er een groot verscibil, en 't eene vel dikwils 50, 't andre maar 30, 20 ja 5 Thaylwaardig is, zonder dat dit onderscheid by de onkundigen by na kan gemerkt werden.

A. 1634 versond als een secreet, dat de Sant Thome'sche Rochevellen zintlyker, en schooner vallen, en dus ook dierbaarder zyn, waar mede de Portugeesen hun merkelyk voordeel wisten te doen, als mede met fyne goede Haeyen-vellen, daar vallende, waar van de Compagnie op de kust Choromandel, Arracan, en in die quartieren, kan geprovideerd werden.

Het Siams Sappan-bout, derwaards gezonden, bespeurd men, dat het oude en bruine meest begeerd werd, behalven dat het ook zulken lekkagie niet geeft, gelyk in Persien waargenomen heb. Zoo men dit op een be-

quame lengte met 'er tyd in Siam kor doers korten; in pikols pakken, met stroo-touwen, die by hen veel zyn, zoo zou men de dieverryen weeren, 't zelve bequaam stouwen, en veel tyd en arbeid uitwinnen.

Het Bimas Duin-bout werd hier in beter estime nevens 't ander verkogt.

Nu staat verder te bedenken, of daar jaarlyks zoo grooten quantiteit zou kunnen vertierd werden, en of men de Koopluden niet zou kunnen beweegen, voor een zekere party jaarlyks volgens een contract vast te staan, waar op wy dan zekere winsten zonden kunnen rekenen, minder plaats en ruimen van nooden hadden, veel arbeid, lekkagie, indroogen, en onkosten zonden voorkomen, en voor al minder kapitaal en wagen zonden, behalven dat dan ook meer profijt, en minder ongelden, zouden hebben.

De Cambodijse nooten, by gebrek van Jonken uit die quartieren, waren by contract verhandeld tot zekere quantiteit van Pikols tot 20 Thayl, doch een groote party, met Raarop en Noordwyk gekomen, te rug gezonden, of overboord geworpen, waar door men weinig voordeel hier op gedaan heeft.

Het Agel-bout in groote stukken, als mede de Calambak, zoo versta op de Kust van Tjampa te bekomen, en laatst uit Quinam gebracht, werd na de deugd wel verkogt.

Voorts zyn de waaren van Tjima, waar af Tayouan nu de smaak al heeft, hier zeer getrokken, gelyk daar aan de gebeelen Japanschen handel hangt.

Uit Nangasacki komen jaarlyks goede monsters van stessen, om ze in 't geheel of ten deelen na te laten maken, gezonden werden, waar af den Portugeesen merkelyk profijt heeft, achterlatende de zyde, vermits met de Pancado der Hollanderen groot nadeel weet uit te werken.

De groote porcelynen zyn in Japan wel zeer getrokken; doch alzo dikwils moeten overgescheept werden, en daar door veel breekt, zoo loopen de winsten met de schade benen; hoewel anders goede winsten geven.

Wat de zuiker in de Canassers belangt, de zelve breeken niet alleen, maar zy sijn ook zeer uit, geeft veel lekkagie, behalven dat zy ook weinig aftrek heeft, alzo de Wankans in Nangasacki veel zuiker brengen.

Het welke, zoo de Compagnie als voorzegt is, aanstonds hunne waaren mogt venten, en de zyde, en best gewilde Koopmanschappen, voor 't laatst buuden, meene practicable zou zyn; doch men is bezorgd voor brand, en diergelyke onbeilen, die men echter zeer licht, door brandvrye Pakhuizen te maken, zou kunnen voorkomen.

Vermits de Tjineesen als nu een goede quantiteit zyde in Tayouan leveren, als ook getwernde pool-zyde, vertrouwd men de industriuse Tjineesen de zelve zuivere zyde zoo bequaam zouden doen verdubbelen, en tot zulken forteering, als den Italiaan die na

't Patria schikt, te weeten, een manier van Superfijne Napelsche	
zoo van	75 tot 80 schell. 't pond.
Dito van Medio Napels	60 tot 70 --- ---
Dito Tram-zyde tot inflag	45 tot 48 --- ---

Ook anderzins tot Unacens Organcyne, zoo lichtier valt, en tot Cassaan meest verbezigt werd, zoude naar de monster en op bequame wyde van bapfels, om in 't verwen geen schade te lyden, nagemaaekt en in goede quantiteit konnen vertierd werden.

Of meede op der Italiaanen wyze geen goud-draad zouden namaaken, sta niet eens twyffel aan.

Als meede van gekleurde Damasten, Armozyenen, Carteenen, ende diergelyke, voor 't Vaderland, daar men Italianenmerkelijken afbreuk mede doen zou.

Van gelyken Swarte, aldaar gestrepte en lichte Sattynjes, Tocken, en Commerbanden Abdulchani, waar meede de Mooren groote Negotie op Persia, en die quartier, dryvende zyn; zulk de Tsjineesen mynes oordeels, vermits hume zuivere zyde bequame lyk en onkostelyker zouden nabootzen, haar krenge zyde tot inflag gebruiken, nevens de goude lakens op draden, en niet op papier ingewrocht.

My gedenkt, dat wy in 't Patria onder myn Mr. quantiteit gestrepte Sattynjes, met syn garen ingestagen, tot civielen pryze na de Torense markt afschepten.

Wat voordeel de witte poeijeren in 't Patria, door de verovering van Fernambuco, en andre quartier, geven, die ook in Persia en Japan tot voordeel verkogt werden, is ons indachtig; doch de advyzen geveven kleene blyk.

Of niet de zuiker na 't Vaderland in bequaame kisten van 700 tot 800, vermits een kist van 400 zoo veel, als de ander tot conwooy placht te beraalen, en na Persia gedefiniereerd, justo op 300 pond behoorde gemaakt te werden, alzoo het zelve 50 Man Tauris of 10 Man Surats maakt, waar meede men de fraude van den weger, de schade van de Balikens, en 't qualyk stuwender Canassers, mogt voorkomen.

De zuikeren van Pegu, en Arracan, versta, dat, beter bewaard zynde, komen.

De bout-werken uit Japan bekenne dat overkostelyk vallen; doch ben onderricht, dat de Tsjineesen zelf uit de Rivier van Tsjintjeoe goede planken tot een redelyken prys konnen brengen; zoude wel zeggen, kisten met zuiker; doch de Natie is bedriegelyk; maar dit konde met booren, als in 't Vaderland, voorkomen werden.

Uit Quinam versta, dat meede boutwerk tot een redelyken prys te bekomen is, en balken uit Siam; of zoo men in Tayouan een Zaagmeulen opstelde, hoewel de ruimte daar

noch wat ontbreekt, zoo vertrouwe dat 'er geen planken ontbreken zullen.

De Songi-planken, gelyk die in Japan wel proper en breed, doch dier, vallen, mogten in de plaats van spykers met schroeven bereid werden, en die zou men dan beoorlyk, zonder ze te broeken, sloopen, daar de waten en leggers meer moeite behooven, ook de duigen; bodems, en hoepen verloren werden.

Hoe qualyk nu de zyde in Canassers bewaard werd, is kennelyk.

Tsjineese Anys, goede Kaneel, Zottbont, als in 't Patria vaak na gevraagd werd, als meede Poetsjok.

Vertrouw meede verwen, als ruimasse, roode aarde van Ormus in Persia, Spaans groen, en diergelyke wel zoude vertieren; de monsters konden de waaren uitpuuren.

De Manufacturen, zoo in Europa als in 't vaderland vallende, met haar beginzel in 't vertieren te nemen, zoude men in trein brengen, ingevalle diergelyke monsters, of onderwys nevens de pryzen overgeschreeven werden, konden in 't geheel, of ten deelen nagebootst, en voor eerst in kleene quantiteit gezonden werden, en zoo de zelve dadelyk niet van de hand willen, zoo mogten zy nevens de begeerde zyde doorgesteken werden; als dan zou het gebruik de deugd uitpuuren.

Alle inlandsche lakenen, zoo zy fyn, licht, en schoon in de oogen vallen, armsyn-rood, zwart, licht-blaauw, licht-groen, en geel; trekken ook de Portugeesen na Macao diergelyke kouleuren, gekeperde, bombarzyenen, bou-ratten, wit en zwart.

Verzeiten, rood en violet, ook wit en zwart tot mantels gebruikelyk.

Honschoten Rassen, en Stametten, Leid'se lichte baayen; wit, geel, licht-blaauw, rood, en Papegaay-groen, ook gedrukte met kleen loof-werk.

Vogels en gedierte, gelyk eenige voor gordynen en tafel-kleeden te gebruiken plagten.

Staat te letten, men geen Canganten van diverse kouleuren, meede Turkse grof-grynen, alzoo hume zyde rokken in stukken styten; doch wel sajetten voor de worm wel bewaard; zuiver, wit, en niet gezwaveld (dat, leggende, geel word) diend te brengen.

Perpetuaanen, lever-kouleur, taneit, en diergelyke, zyn begeerd.

Zyde legatuuren van twee kouleuren, met goud en zilver doorschoten, die tot 25 a 28 stuwvers de el plagten te kosten.

Dito met drie kouleuren, en onder met Capiteelen, juist op de maat van 13 ellen, of luttel meer, behoorde gemaakt te werden; die 30 en 33 de el plagten te kosten.

Haarlemse garen-legatuuren met kleene bloemkens, vogelkens, en gedierten, karmt-rood, wit en zwart, geel en groen, met blokjes wit en blaauw, aangename kouleuren, by mynen tyd van 12 tot 16 stuwvers de elle.

Hebbe als nu eenigen tyd tot monfter gezien; doch vertrouwe de lengte van 20 ellen niet heel te pas en komen, en moesten 14 of 28 ellen lang zyn.

Piccooten, Masselaanen, en Catteslaarten, breed en smal, half cartoen en garen, vallen onkostelyk, stonden bont, zouden apparent wel gewild werden, als meede bombazyntjes, met zyde streepen van 7 tot 9 stuivers de el; doch moest gelet werden voor het plekken al leggende bewaard bleeven. Hebbe hier af te Lisbon veel schade gezien, en klagten geboord.

Dito Haarlemse bonte garen selpen, als meede wit.

Dito van zyde hebbe van myn Mr., met vlammuen als regen-boogen, vermakelyk gezien.

Bonte zyde linten, onkostelyk lywaat met ruiten.

Lamfer, en sloers tot een monfter, ook onkostelyk lywaat met ruiten.

Wat belangt, zy veele waaren wit begeren, de reden is deeze, om dat zy alle hunne Catabers, en zyde rokken, na hunne fantazyen verwen, vol met plekken, hier en daar bont maken, en koloreeren.

Ook scbatte der Japandersen wispeltuugheit met der Haarlemse werklieden weerbaanigheid, alzo zy altyd wat nieuws practiizeeren, over een komen.

Wat toncheerd de goude leeren hier niet getrokken zyn, dit geschied, om dat zy zeggen, dat alle leeren reuk van zich geven, en daarom onaangenaam zyn.

Zy houden niet alleen veel van hare schut-zels en vergulde beschilderde wanden, dat op papier geschilderen konde, nu deze biobes en schut-zels op kardoepapier, als meede gelyk de goude leeren gemaakt werden, en met fyne water-verw beschilderd, zoude wel getrokken zyn, nevens andre rariteiten.

Waar meede de dierbare sckenkagien zouden weeren, werd veel gezegt van Hollandsehe paarden, van gegraveerde en geestige rustingen, met vermakelyke bloemen, waar af zy in hunne Hoven groot werk maken.

Verslae, dat men een paard op 't schip Leiden, by de 6 maanden uit Suratte op de voyagie heeft gebonden, dies zulks ook hier zou practicable zyn; doch moesten allengkens tot slaan, op kort woer van boomen, garst, of grutten, gewent werden, en boven de drie jaaren vry van den droes onderworpen te werden. De aangenaamste zyn rappen, anders ziwart, kastanic-bruin, en welgeplekte bonte, konden eenmaal 2 Merrien hier gebracht werden, die, in Holland gedeckt zynde, mogten voortteelen.

Het Hollands aardewerk, gemarmerd, op de antyke en holbollige wyze bearbeid, is 'er aangenaam.

Oordecle, men 't Vaderland hier meede een merkelyken dienst zou doen, en men zou met de Japanders over zulke goederen con-

trafteeren, alzo zy wel weten, dat niemand diergelyke leveren kan. Ook konden die waaren, in November ingescheept zynde, in September daar gebeneficeerd, en de retouren, op ultimo October daar aan volgende, in Juli 18 maanden zynde; omgezet werden.

Dat de Japanders tot een buiten-handel meede inclineeren, blykt, vermits zy jaarlyks by des Majesteits Raaden passen, en vry-geley-brieven, moeten verzoeken, daar meede zy op Tonkin, Quinam, Coetsjintsjina, Cambodia, Tsjampa, en Stam vaaren, waar toe zy de Stierlieden der E. Compagnie gebruiken, daar men ben op pene van indignatie moet gerieven, ook zelfs met onze eigene schepen te ontblooten, waar van men de Majesteit wel zou komen waarschouwen, dat wy daar te veel, met onze eigene schepen daar af verlegen te laten zyn, hier meede wagen; doch moeten 't laten, uit vreeze van hen te irriteeren, en verstoord tegen ons te doen zyn.

A. 1634 dagt men zulke voor te komen ware, ingevalle de Residenten en Banjoezen van Nangasacki met de Kooplieden, of Groeten, als zy de Jonken equipereen, bestonden te handelen, hoe de Compagnie 2 a 3 onkostelyke Fluiten wel gemonteerd en gevestigd derwaards zenden zou, welke op bodemery, of op zulken prys, als accordeerden, mogten overnemen, zoo veel kisten zilver tot een goed retour, waar over zy lieden weer in afrekening ten gezetten pryze, zouden ontfangen, al zulke waaren als zy geeeficht hadden, en voor hen meede gebracht waren.

Ook konden zy zulke Factooren hier toe zenden, die zy vertrouwen kennisse te hebben, en goede inspectie te kunnen nemen, als meede die hen van alles goede rapporten konden geven, waar door de Compagnie voor veel processen, arresten, enz. bevryd zoude wezen.

Vermoede dit te practiizeeren waar, vermits hunne Jonken op dit krap vaarwater, door vreeze, en verloop van 't Moesson, vaak overwateren, waar door de profyten zoo groot niet vallen, en de waaren installig werden. Alhier zou men zekere advance kunnen rekenen, en komt schier met de Macauwse manier over een, alzo zou men hen van die quartieren diverteeren, en met list doen vervreemden.

Hoe ongeerne zy gedoogen, dat de Hollanders op Quinam negotieeren, blykt uit het gevolg, als A. 1635 den Opper-Koopman Duiker by zyne Mistrve; hoedanig in rade gecommuniceerd wierd, een goede party kasjens ten beboeve van den handel in Coetsjintsjina eifchte, vermits daar 100 a 200 last jaarlyks met goede winsten kon vertieren; zoo wierd geresolveerd dezelve dadelyk aan te besteeden, om ze in voorraad te hebben, om die te kunnen nazien, waar door de fraude

en volgende klagten over de quade gewoerd mogten werden, 't welk ook zoo in 't werk gesfeld wierd.

De Residenten wierden gewaarschouwd daar meede niet voort te vaaren, alzoo zeker persoon, apparent op die quartieren negotierende, ten Hove wilde verzoeken, dat de Hollanders niet alleen geen kasjes, maar ook geen koper, zouden mogen uitvoeren, 't welk by eenige, misschien klein-hertige, gewoest wierd, verkregen te zullen werden, dat in Compagnies retouren groot nadeel kon geven, ten ware op andre quartieren diergelyken koper in abundantie tot die prys zoo voordeelig te bekomen ware, 't welk om ontlasten, die anders op zulke plaatsen voorvallen konden, te weeran, nagelaten wierd.

De Compagnie kon tot de voornoemde bevrachting zulke actieve borstengebraiken, die bequaam waren om die quartieren te doorsnuffelen, de negotie te observeeren, en nasporeen, en, 't geen daar te doen was, getrouwelyk te remonstreren, waar door men alle onlusten voorkomen zou, en waar van men goede officien te wachten had, boven dien, zoo zouden de Japanders aan ons immers zoo verplicht, als aan de Portugeesen gebonden zyn, en de grooten, zoo door hunne Factooren, het zy Provincie of Landsbeeren, onder minder Koopliden forteerende, hunne gelden op bodemery avonturende, tot vrienden krygen.

Dus zou men met de vermogenste kommen in bandel koomen, koopende van hen zulke waaren, als in de governmenten vallen, toezien, dat zy gedurig alles van de Compagnie moeten hebben; ook zouden de Residenten hun vernuft konnen gebruiken, om door kleene kosten en middelen hunne gunst te winnen, gaande zeer minnelyk en loos met hen om, alzoo zy ons daar in niet wyken, noch toegeven, zoekende hunne courtosyen ons duur aan te smeren.

Waar toe dan hier een actief persoon vereischt werd, die de negotie in den grond verstaat, hunne manieren, kleeding, en zin kend, en die dus zulke goederen wist te ontbieden, die daar getrokken waren, en ook zulke van daar voeren deede, die groote advance gaven, waar by hy dan noch niet weinig het vossen-wel moest gebruiken, om zich dus in hunne gunst in te dringen, en by hen bemind te maken.

Hier toe nu is te meer gelegenheit, alzoo de passen der Japanders, om buiten te vaaren, afgeschafst werden, en de Keizer hen niet toelaat buiten te negotieren, uit vrees, dat zy Christenen zullen gemaakt werden, of Paapen om de winsten overvoeren; waar toe de Compagnie dier halven reeds heeft beginnen, en voor al in Tonkin te werken, hebbende een begin van haren nieuwen handel daar gemaakt met derwaards den Jongman, Karel Harting, onlangs Onder-Koopman gemaakt, schoon niet taal-kundig, en weinig

geverfeerd zynde, te zenden, by hem gevoegd hebbende den ouden Vincent Romein, in Nangasacki woonende, die bezorens daar gewoest is; dewelke hoope hun best. daar gedaan, en alles daar wel doorsnuffeld, en ook van goede Creatuuren voorzien zullen hebben.

Uit deze en diergelyke voorverhaalde actien, als ook by 't toevoren van groote Capitaalen, zal Compagnies crediet niet alleen zeer vermeerderen, maar ook genoegzaam blyken, dat wy geen Zee-roovers zyn.

Men meend ook, dat men daar op dan hier zoo veel zilver a 11 percento a deposito zou konnen krygen, als de E. Compagnie in Tayouan, Siam, Suratte, Persien, en Batavia, jaarlyx noodig heeft, en dan zouden de Heeren Majores zoo groote Kapitaalen zoo verre over Zee niet behoeven te riskeeren.

Aangaande 't ongemunt, daar is weinig aan gelegen, alzoo 't gangbaar zilver in Persien en Suratte met den stempel der Mogols gemunt werd, waar door men de deugd, 't alloy, en de zwaarte weten, en de schade voorkomen zou, behalven dat 'er in Tayouan en Siam ook genoeg zyn, die de waarde 'er van net weten uit te reekenen.

Het Tijnees goud uit Tayouan, van Sumatra, enz. versta, dat zoo abundant valt, dat de Kust Choromandel daar mede kan voorzien werden; waar voor den hoogsten prys daar betaald werd.

Wat schade het Sooma zilver van 23 percento geeft, dit houde onmoedig te zyn, alzoo ik bezorens al gemeld heb, dat dit echter vertierd werd, en te onmoediger is dit, alzoo ieder schroomd om 't werties en de schade op zyn boeken te brengen.

Men sustineerd, dat de schepen voortaan, zoo ras ze maar klaar zyn, ook voor de Portugeesen zullen vertrekken, vermits dan 't schip, gelyk voormaals Zeelandia en Bueren, binnen door na Suratte afgevaardigd, de reize noch wel tydelyk krygen zou.

Ook was 't niet quaad, dat haar Edelheden tegen 't zuider Moesson zulke bequame groote, en zelf retour-schepen in de Eilanden van Pegu bielden, daar zy redelyk verzekerd konnen leggen, om aldaar de sluiten en andre mindre schepen van Siam, en Cambodia, hunne herten-vellen en andre goederen, over te geven, om wel gesturd te werden, de zuiker-kisten, zyde, en zyde stoffen, in bequame kisten te pakken, en af te laden, die dan door half Augustus, zynde de rechte bequame tyd, in Japan zouden gezonden werden.

Of 't nu geviel (waar aan de Residenten niet twyffelen) dat deze schepen na der Portugeesen vertrek moesten wachten, zouden 3 a 4 der zelve de Compagnie zulker schade niet geven, ten ware men bezorgd was, om zoo groote Kapitaalen op zoo weinig bodemen te pericliteeren.

Ik hebbe gezien, dat op andre plaatsen,

en vooral in Persien, de Tolken die geen loon hebben, alleen voor hunnen dienst, cortagie, en makelaardy, 1 percento trekken, waar voor dan ook de Compagnie, voor schade en quade betaling, als borgens moeten bevryden. Dit schynd hier ongebruikelijk; doch versla, dat de Japanische Tolken, ja zelfs de Kamerjongens en Dienaars, vereeringen genieten, om de Kooplieden toegang tot den President te geven, dat apparent naauw te dingen weten te vinden.

Het is gebeurd, dat als men my alleen met een kleenroey-vaartuig, nevens 38 kisten geld, na Nangasacki gezonden had, toen buiten myn weten een dienaar van de Tolken mede gescheept was, zoo op myn aankomst de Rafinadoers van het Sooma-zilver van myn negotie induceerde, waar over hen zeer bezwaarlijk lieten vinden, en niet hooger als tot 76 Thayl wilden komen, daar voor deden, blykende by de advyzen, tot 77 Thayl verlaten badden; als nu by de mistro van den Heer President volle last bequam, gebruikte ik deze stratagema; liet verluiden, dat ik aansonds na Firando wilde vertrekken, dede het zilver afdragen. Hier afwierden woorsz. smelters subyt geadviseerd. Schoon zy nu ongeroepen waren, en bovorens naulyx te spreken, zoo traicteerden zy nu tot 77 Thayl 3 Maas; merkende daar na den handel, scholden den woorsz. Dienaar dapper uit, gelyk ik dat naderhand hoorde.

Hebben ook niet A. 1635 de Japanische gegageerde Dienaars verzogt eenige picols zyde, wetende de zekere advance. Hier zag men waar in de Dienaars hun eigen nut boven dat van de Meesters zoeken; en wat dienst en trouw men van hente wachten heeft.

Terwyl de Compagnie zoo grooten menigte van jongens moet voeden, die, door gebrek van meesters, en goed onderhoud, anders schadeloos loopen, behooren de Residenten eenige bequame en gaauwe jongens van goeden huize, en van goeden imborst, aan te quecken, om in de Japanische taal te leeren lezen, schryven, reekenen, enz., die men dan met 'er tyd als Tolken zou kunnen gebruiken, en waar op men zich vast zou mogen vertrouwen, daar nu veel oordeelen, dat de Japanische Tolken eer schadelijk als profitabel werden gehouden, zoo men als dan confronteeren moest, zoo kon men onderwylen dien ganschden hoop Dienaars slyten, en onze Natie invoeren, 't welk op het Comptoir in Gamron wierd verstaan, en tot groote gerustheit en voordeel van de Compagnie ingevoerd.

De reizen na Jedo, die jaarlyx met groote kosten geschieden, (gelyk by de reekening te zien is) zyn bezwaarlijk voor te komen, ten ware de Residenten, gelyk den President van meening was, hebbende reeds bout uit Quinam medegebracht, om een redelyk groot Hollands vaartuig te laten maken, daar me-

de men larveerde, dagelyks hune voyagie konden vorderen, en dus bestaan allenskens voor Jedo te loopen, behalven dat ookeenige Japanische slegte vaartuigen, zoo zy maar half wind konden zeilen, derwaards met hune lading zouden kunnen gewerkt werden.

Dit zou groot profyt en veel spoed geven, en daar nu vaartuigen van de Regenten moeten verzoeken, zouden dan maar kunnen doorvaaren, zelfs bezorgende, dat vaartuigen met 40 a 50 wikkers, by hen tegen 3 Thayl en meer voor uitreize (en zoo ook weer op de te rug-reize) gebuurd, in hunnen dienst en tot eigen gebruik badden; doch deze voorslag is vernietigd.

Wy hebben gezien, dat alle gerecommendeerde personen, als zy zyde ontfangen zouden van de Kooplieden, volgens de gewoonte alhier, ieder na hun vermogen, of na hune liberaliteit, aan hen 2 a 3 ball's met Sack, of Japanse wyn, eenige Catabers, of andre erkentenis aanbieden; 't welk tot een Numo. van waten quam, weshalven ik oordeelde; dat 'er in een gansch jaar geen wyn voor de Logie noodig was. Of hier van notitie of memorie gehouden werd, weet niet.

Of men nu op zulke Comptoiren, daar zoo veel schepen komen, veel volk behoefde te houden, meene van neen; want ten tyde van den principaalen handel ontbreken 'er geen Kooplieden noch Assistenten op de schepen, die doch niets te doen hebben, en dan konner gebruikt werden, behalven dat zy dan ook nu en dan wat zien en hooren zouden, daar anders door ledigheid tot debauches vervallen.

Datende eindelyk op Nangasacki, aldaar de Koopman Verstegen resideerde, wat voordeel of nut de zelve voor de Compagnie daar werkt, vertrouwde 't verleden jaar nevens den President reden 'er af heeft gegeven, als mede, wat negotianten uit Tsjina en Corea hun daar laten vinden, en hunnen last en waaren verhandelen. Deze Stad heeft goede leestocht van ryst, tarw, garst, en sorteering van veld- en boomvruchten, als Knebi's, Deydeyen, Micans, Oranje-appelen, Peeren, Druiven, zyn 'er overvloedig, en tot een geringe prys te bekomen.

Wild, als Haazen, Faysanten, Veldboenders, Quartels en Hoenderen, is 'er in overvloed; doch de Gansen zyn hier gelukkig: want op den hals werd 'er verboden de zelve te dooden.

Ombra, zynde 8 a 9 mylen van Firando, is meest vlak en vruchtbaar land. 't Heeft bequame welden voor beesten, en men oordeelde, dat daar veel der zelve zouden kunnen gevoed werden, die men in December zou kunnen inzouten, en dat men daar ook veel spek en vleesch zou kunnen rooken, als mede, dat men 'er tarw en ryst, die zomtyds kostelyk valt (als noch dit jaar gezien is) zou kunnen bezorgen, waar mede een wel gemonteerd schip de Moluccos en de Oost zou

konnen

konnen voorzien, en dan noch tydig op de Manilbafce fchepen konnen kruiffen.

Zafuma heeft een machtigen treffelyken Heere, die sommige een Koning noemen. Het legt bezuiden Nangafacki. Hier werd jaarlyk een party amber de gryt verzameld. Wy hebben verflaan, dat men met de Banjoozen zelf daar over zou konnen handelen. Zy werd gehouden van 70 tot 100 Thayl het Catti, en zy valt 'er fchoon, goed, en in quantiteit.

De Camfer werd hier geprocureerd, en uit de eerfte hand bekomen. Wy oordeelen, zoo men de voorfz. Camfer voor 't Vaderland in bequame kiffen van 't zelve hout, dat mede dierbaar gehouden werd, pakte, de zelve eldaar beter voor lekkagie en fpillling, die men anders van de qualyk-geftuwde bali's heeft, zoude bewaard werden, ook zou de kaffe zoo veel als de Camfer baalen. Wy verflaan ook, dat de Eilanden Liquefes hier aangrenffen, en dat die zeer vruchtbaar van granen zyn. Hier vallen ook de borentjes; die men in Siam, en de omleggende quartieren voor geld gebruikt, en die met goed voordeel verhandeld werden, daar de Compagnie een preuwe afnemen kon.

In wat Landen nu de goud-, zilver-, koper-mynen, en de andre Mineraalen gevonden werden, is my, door de menigte, niet ten vollen bericht, gelyk outrem Miaco, Chimono, Sicque, en Facatta, ryke en groote gevonden zyn. Of zy het mineraal raffineren met lood of quikzilver, heb niet wafst konnen vernemen. Het koper, hier buitens tyds tegen de komende fchepen en potten, brooden, of ftaafkens in Perfia begeerd, werd gerafficeerd. Vertrouw ook, dat men hier, niettegenftaande den brand hier is, goed plat koper tot ketels zou konnen bekomen.

Hier werden fchoone yzere pannen, ketels, en potten, zeer fubtiel gegooten. De Lakwerken werden in Saccaya gemaakt, die na de modellen konnen gefchikt, en op de bequaamfte wyze geformieerd, en behoorden de kleine kiffjens, en andre zonder hare kaffen, by den anderen gevoegd te werden, zonder malkanderen te quetsen, en men kon die, een goed getal uitmakende, by een binden, als wanneer zy in de fchepen zoo veel plaats niet zouden beflaan. De hennip valt hier mede, doch is kostelyk; al-zoo ieder picol op 17 Thayl komt te flaan, dat hier is.

Vermits de tyd ontbreekt, nevens de materie, zoo kome U Edele vertoonen, dat wel gewenfcht bad, dat myn indifpofitie en de korte tyd, als ook de ongelegene plaats, my gelegenheit, luft, en gezondheid verleend bad, om by een zynlyker ftyl en netter bericht van alles te konnen geven, doch vertrouwwe met discretie, dat U Edele, 't geen ons ontbreekt, zullen vervullen, blyvende bereid hier af te aller tyd betering te doen.

Attum Batavia dezets 24^{den} Maart A. 1637.

Onderftond,

UE: altyd dienftwillige

HENRIK HAGENAAR.

Hier op nu laten wy 't bericht van de Heer Sterthemius volgen, dat ons veel licht in deze zaaken geven zal.

Relaas van den Opper-Koopman, Pieter Sterthemius, jongft Opperboofd in Japan, vervattende de Compagnies gewezene en jegenwoordige flaat. Zedert A. 1641. vertoend aan de Heere 17^{den} tot Amsterdam.

Edele Heeren,

„ Hoe confiderabel en noodzakelyk
 „ de importanten Japanfen handel tot
 „ foulagement van Compagnies zwaare
 „ ongeden, en tot vergrooting der In-
 „ landfche winften, zy, is U Ed. door
 „ langduurige ervarenheit, zoo wel als
 „ de ftrichte en naauwe bepalingen, zedert
 „ dat wy uit Firando opraken, en na
 „ Nangafacki ons begaven, ten vollen
 „ bekend, waar by wy wegens 's Com-
 „ pagnies jegenwoordige fland aldaar dit
 „ navolgende dienftig achten ter neder te
 „ flellen.
 „ Na dat wy ons A. 1641 uit Firando
 „ na Nangafacki begeben hadden, op
 „ hope volgens beloften der Majesteit van
 „ onze negotie in vorige vryheit aldaar
 „ te zullen plegen, zoo quam hier op,
 „ by de komft van den Gouverneur hier
 „ plaats, *Sabrofenmondome*, niet met allen te
 „ volgen, maar alles wierd ons in tegen-
 „ deel zoo ftrict en naauw bepaald, dat
 „ aanftonds de poorten van 't Eiland on-
 „ zer wooning te water gefloten, en die
 „ te land met volk bezet wierden, zon-
 „ det te willen gedoogen, dat zich iem-
 „ and daar van begeben zou. Ook wier-
 „ den de fchepen by hun aankomft bo-
 „ venmaten naauw en ftrict geuifiteerd;
 „ en in 't loffen der zelve onydelijke
 „ vexatien, zoo met het openen der goo-
 „ deren, als met 't flaan en flooten van
 „ 't volk, aangedaan, de ammunitie van
 „ Oorlog, zoo kruid en lood, als ander
 „ fcherp, benevens de houwers, mus-
 „ quetten, ja zelfs de ftukken, en roers
 „ der fchepen, aan land gehaald, hou-
 „ dende alle kleen vaartuig van fchuiten
 „ en boots (ten einde niemand buiten
 „ kennis en verlof des Gouverneurs van
 „ of na boord vaaren zou) in hun geweld.
 „ De lyken der dooden mogten na Chri-

Bericht
 van de
 Heer
 Sterthe-
 mius A.
 1652.

„ stelyke gewoonte niet begraven wer-
 „ den, maar moesten gedoogen dat die
 „ 4 a 5 myl buiten gaats met eenige
 „ zwaarte in Zee geworpen wierden,
 „ dat noch al zou te dulden geweest zyn,
 „ indien 'er geen donkerder wolk opge-
 „ komen was, te weten, dat, kort na 't
 „ verschynen van den Commissaris *Tsic-*
 „ *congodonne*, ons 't gebruik der heilige
 „ oeffening van onzen Godsdienst, en 't
 „ vieren van den Sabbath verboden
 „ wierd, niet willende, dat wy God in 't
 „ bywezen van een Japander zouden mog-
 „ gen aanroepen, maar dat wy ons voort-
 „ taan na hunne superbe ordonnancien,
 „ en vervloekte Heidenfche wetten zou-
 „ den moeten reguleren. Dat ook de
 „ schepen voortaan volgens 't gebruik
 „ der Portugeesen (in hoedaniger voegen
 „ zyn Majesteit wilde dat wy mede voort-
 „ taan zouden gehandeld werden) nood-
 „ zakelyk den zoften dag der yde Japanfche
 „ maan zouden moeten vertrekken; dog
 „ dat 't laatste schip 50 dagen na zyn
 „ aankomst zou mogen blyven, met veel
 „ andre bepalingen, die U Ed: reeds van
 „ tyd tot tyd zyn bekend gemaakt, en
 „ waar tegen zy ons verboden niet het
 „ minste verzoek te doen, 't welk dus
 „ by den Heer Gouverneur Generaal en
 „ de Heeren Raaden van Indiën is inge-
 „ schikt geweest, met intentie, om, zoo
 „ 'er geen verzagtingen in deze nauwe
 „ bepaling quamen, of zoo de winsten
 „ niet grooter wierden, dan liever, als
 „ zynde voor de achtbaarheid van onze
 „ Natie ondragelyk, met alle den om-
 „ slag van daar op te breken, en dien
 „ handel te staaken.

„ Hier op liet het zich in de volgende
 „ jaaren, en tot A. 1647 wel een wei-
 „ nig beter aanzien, hoewel wy toen al
 „ mede niet ongequeld bleven; doch na
 „ dat zy, by 't verschynen der 2 Portu-
 „ geefche schepen, door leugentaal van
 „ haaren Gezant hoorden, dat wy hen
 „ een Stuurman, en eenig varend volk op
 „ Batavia, om derwaards te vaaren, zouden
 „ bygezet hebben, hebben zy won-
 „ derlyke gedachten van ons gekregen,
 „ en alles is veel erger, dan bevorens,
 „ geworden. Zy wilden onze geschen-
 „ ken niet ontfangen, voor en alcer wy
 „ hen daar over voldoening gegeven had-
 „ den, zoo dat wy met veel kleinach-
 „ ting, en onverrichter zake, uit Jedo moe-
 „ sten weerkeeren, moetende, by de
 „ komst der schepen, met den aanvang
 „ der negotie tot uitdrukkelyke ordre
 „ van 't Hof wagten. A. 1649 wilden
 „ ons, om dat noch geen dankbaarheid
 „ over de verlossing der 10 gevangenen
 „ geschied was, niet toestaan met onze
 „ geschenken ten Hove te verschynen.
 „ Daar op zonden haar Edelheden A.

„ 1649 een statelyk Gezant aan den Kei-
 „ zer, doch die wierd geenzins, zoo als
 „ 't behoorde, en zelfs met kleinach-
 „ ting, ontfangen, en niet een hair an-
 „ ders, dan de ordinaire Opperhoofden,
 „ gehandeld, houdende hem als in een
 „ civile gevangeniss, zonder hem eenigen
 „ toegang tot eenige Ryks-Raaden toe
 „ te staan, gelyk noch A. 1647 in ge-
 „ bruik was, zoo dat hy genoodzaakt
 „ wierd zyne dimissie door den Tolck te
 „ verzoeken, die hy, na drie maanden
 „ wagtens, na permissie, van zyne ge-
 „ schenken aan de Ryx-Raaden over te
 „ leveren, verkregen te hebben, erlang-
 „ de, zonder te willen lyden (onder
 „ sefyn van 's Keizers ziekte) dat de Ne-
 „ derlauders voor zyn Majesteit perfoo-
 „ nelyk zouden verschynen; dat ook A.
 „ 1650 zoo gevolgd is, en voortaan jaar-
 „ lyks zoo staat te geschieden, zoo ons
 „ van geloofwaardige Japanders bericht
 „ is. Te meer, alzo de spoedige depe-
 „ sche der vorige Opperhoofden tot
 „ kleinachting van onze Natie geduid
 „ werd.

„ Dus toonen zy in allen deelen, dat
 „ zy ons Japan zoo wars zoeken te ma-
 „ ken, dat wy dat eindelyk uit sehaam-
 „ te van zelfs zullen moeten verlaten;
 „ waar onder de Tolcken der E. Compag-
 „ nie mede wakker hun personagiespec-
 „ len, zynde hun onredelyke vexacien
 „ en baatzugt by na langer onverdrage-
 „ lyk, alzo zy, onder sefyn van des
 „ Gouverneurs ordre (dat by ons een vaste
 „ wet is) hunne rol na hun welgevallen
 „ zoodanig speelen, als zy zelf willen,
 „ dewyl wy by de zelve noit zonder haar
 „ kunnen komen. Ook monopolizeren
 „ zy, buiten kennis der Regenten, zooda-
 „ nig met malkanderen, dat wy ten ty-
 „ den der negotie niets, dan uit hunne han-
 „ den, of die van hunne gunstelingen, kon-
 „ nen bekomen, alzo zy de Kooplie-
 „ den verbieden op 't Eiland, daar wy
 „ zyn, te komen; op dat zy hun oog-
 „ wit niet zouden missen, zoo dat wy
 „ dan alles aannemen moeten volgens de
 „ prys, die zy ergens op gesteld hebben;
 „ behalven dat de goederen dikwils ook
 „ zeer slegt gesteld zyn, en dat wy eech-
 „ ter al ongemerkt moeten laten door-
 „ schieten. Ook dienen deze Tolcken
 „ ons zeer trouwloos in 't vertaalen der
 „ zaaken, door hunne superbe laatdun-
 „ kendheden, waar door zy ons veel
 „ hoon en smaad aandoen, dat voor de
 „ achtbaarheid van onze Natie onydelijk
 „ is. Derhalven oordeelen wy, dat zoo
 „ U Ed: in tyds de behoorlyke midde-
 „ len van redres niet gelieven by der
 „ hand te nemen, zy ons hoe langer hoe
 „ meer bepalen, tot dat wy genoodzaakt
 „ zullen werden dit Ryk wel te moeten

verlaten, te meer, alzooymerken, dat wy alles, dat zy ons opleggen, gewillig doen en gehoorzamen.

„ Doch ik fchyn te hooren in myn oor luyteren, dat op Japans zoete winsten wel wat vexatien konnen verdragen werden, alzooy Japan de sterkste zenuwe van 's Compagnies Inlandfche handel, en van de Indifche winsten, is, dat (zoo verre ons refpect dat toelaat) waar is.

„ Dierhalven oordeele, dat U Ed: hier tegen verzoeken behooren te doen, 't welk, fchoon de Keizer dit ook verboden heeft, zoo werd ons bericht, dat de Regenten die bevelen zelfs nakomen.

„ En, ten uiterften genomen, de zaaken konnen 'er niet erger door werden, als zy nu reeds zyn.

„ Dit weinige hebbe noodig geacht U Edelheden te vertoonen, ten dienft der E. Compagnie, met verzoek, dat zy dit ten goede gelieven te duiden, waar op wy ons verlaten.

In Amftterdam, Ady
17 Sept. A. 1652.

Van geen minder belang voor ons zyn de volgende Confideratien aan haar Edelheden A. 1707, over onze tegenwoordige zaaken in Japan opgegeven.

Confideratien over de prefente Staat van 's Compagnies handel in Japan, gegeeven op haar Edelheden miffive van den 25 Juni 1707. tot bericht van de middelen van redres, die men zou konnen in 't werk fteflen; door de Opperhoofden en Raad in Japan te dier tyd.

er- „ Van ouds her, en zedert de uitzetting der Portugeefen is 't als een vaste regel in practyq geweest, over de nauwe bepaling in Japan geen harnas tegen deze natie aan te trekken, noch iets te doen, dat hen kon mishagen; maar alles door beleefdheit, en een goede directie, te tragten te overwinnen.

at „ 't Beste hier ontrent te doen, waren modefte stille gehoorzame comportementen der Nederlanders, verzeltd met goede vereeringen aan de Gouverneurs en andre Regenten van Nangafacki, na dat icders vermogen ten Hove groot of kleen is geweest, om hen te disponeeren favorabel rapport van ons by de grooten in Jedo te doen. Ten beften der Compagnie op veel harder wyze aan te kloppen, is altyd quaad en ftrydig bevonden tegen den aard dezer superbe natie, die in al

„ haare actien zeer langzaam; bedektelyk, en zeer streng is; prefererende haar eigen staat en maximen boven geld en partieulier interest.

„ Hier uit is van tyd tot tyd ontftaan, dat men die moedige en precife natie altyd heeft trachten na de oogen te zien, en, vooral de Tolken, als dewelke meest met ons moeten omgaan; waarom men hen in alles heeft zoeken te believen; doch deze Tolken, loos en snifter zynde, hebben met 'er tyd de Regenten doen begrypen, dat uit de groote overwinft der vreemdelingen hun land verarmde, en dat dit hun ingezetenen zeer fchadelyk was, om 't welk te herftellen, zoo heeft den handel der vreemdelingen moeten last lyden. Waar van de Compagnie een imertelyk gevoelen gehad heeft A. 1672 met den invoer van de fchadelyke taxatie-handel.

„ Daar op is A. 1685 gevolgd die nauwe bepaling, van jaarlyks niet meer, dan 300000 Thayl, te weten; aan ftuk en pondgoederen, en $\frac{1}{2}$ aan zyde, te mogen vernegotieeren, 't geen A. 1697 in den beginne wel weer een weinige fcheen gezalfd te wezen, met ons noch 80000 Thayl toe te voegen in ruiling tegens koper; maar met het veranderen van de goude Coebangs in veel flegter alloy, en des onangezien ons die op te dingen tegen de oude prys van 68 maas ieder, heeft dat anders gebleken. En noch was 't troofstelyk geweest, zoon men ons, in plaats van die fchadelyke munt by continuatie de volle quantiteit van 25000 kiffen koper, volgens de ordre van 't Hof A. 1698; had willen leveren, dog dat is noit meer; als eens; gefchied, en in 't vervolg al mede verbroken.

„ Hier by nu eens in acht genomen de zware ongelden en lasten, die van tyd tot tyd vermeerdert zyn; zal men bevinden, dat die al mede een point van Compagnies verval zyn, die in veelen, door al te groot toegeven aan de Tolken, veroorzaakt zyn, die, als men hen eens om dezen of genen goede dienft wat te wil geweest is, dat 't jaar eraan weer pretenderen als een recht, 't welk eenige reizen ingewilligd zynde, dan een vast Japans capittel werd, en dan niet af te brengen is, ten ware men grooten haat op zyn hals haalen wil, en de Compagnie in andre zaaken doen lyden.

„ Hier onder mag ook wel gefield werden 't fchadelyk uitzoeken der goederen, na dat die verkogt zyn, dat de Kooplieden moeten gedooogen, en dat niet, dan tot merkelyk nadeel van de E. Compagnie, door de tyd, en een al te groote toegeventheit, is ingekropen,

„ eerst

128 BYZONDERE ZAAKEN

„ eerst met kleenigheden, op de naam
 „ der Gouverneurs, en Stads Burger-
 „ meesters, naderhand, en nu noch is 't
 „ algemeen voor de Ottenaas, Dwars-
 „ kykers, Tolken, Leerlingen, en Schry-
 „ vers inkluis.
 „ Wy hebben nu zedert 3 jaar wel ge-
 „ tragt dat quaad gebruik af te brengen,
 „ en 't zelve, met 't forteeren der goede-
 „ ren, enieder na zyn deugd en waarde
 „ apart te laten verkoopen, te beletten,
 „ doch dat wil, zoo 't seynd, weinig
 „ helpen: want dat wy voor 't beste en
 „ gewildste geforteerd hadden, heeft by
 „ verkoop dit jaar minder als het slegste
 „ opgebracht, om dat op 't eerste den
 „ uitzoek was gesteld, dat niet voor te
 „ komen is.
 „ De sterke vaart der Tsjineesen (die
 „ nu zedert enige jaaren noit minder als
 „ met 70 en 80 Jonken hier ten handel
 „ geweest zyn) heeft de E. Compagnie
 „ in haare negotie successive ook grooten
 „ afbreuk gedaan, geconfidereerd, dat
 „ de zelve buiten hunnen openbaren ver-
 „ koop noch een goede quantiteit Koop-
 „ manschappen weten te verstieren, op
 „ de naam van offerhanden, en onderhoud
 „ van hunne Tempels, alsook tot sehen-
 „ kagie aan de Japansehe Dienaars, die
 „ hen op 't Eiland komen oppassen, be-
 „ halven noch de groote sluikehandel,
 „ daar zy hen mede weten te behelpen,
 „ en waar van de dag-registers dezès
 „ Comptoirs doorgaans melden.
 „ 't Laatste en quaadste, de Compag-
 „ nie in haren handel drukkende, is de
 „ zwaare belasting of de zoogenaamde
 „ Sannakin, die de Nangasackise Regee-
 „ ring op de goederen komt te leggen,
 „ beloopende (na dat ons zoo nu en dan
 „ in 't secreet verhaald werd; want an-
 „ ders konnen wy dat noit weten) van
 „ 50 tot 100 percento, nadat den over-
 „ vloed, of 't gebrek van 't een en 't an-
 „ der in hun land groot of kleen is.
 „ Een staaktje daar af is onsin de jong-
 „ ste negotie ontmoet, ontrent 't ver-
 „ koop van zyde, waar van volmondig,
 „ zoo door de Tolken als andre vertrou-
 „ welingen gezegt is, dat zy 10 preeen-
 „ to van de belasting hadden afgenomen,
 „ en weer op de grove waaren, en land-
 „ goederen gelegd, waar uit weer klaar
 „ blykt, dat zy, om de vreemdelingen
 „ te begunstigen, niet van hunne voordee-
 „ len zullen afstaan.
 „ Ook is 't wel te bezeffen, dat, zoo
 „ lang haar Edelheden niet in staat zyn
 „ ons van genoegzaame goederen op den
 „ eisch jaarlyx te voorzien, den handel
 „ al mede zoo niet floreeren kan, als in
 „ vorige tyden, toen de Comptoirs in
 „ Indiën beter in staat waren, om Japan
 „ van gewilde Koopmanschappen te ver-

„ zien: want zoo lang 't toegestaan ka-
 „ pitaal, by gebrek van dien, niet ruim
 „ kan uitgemaakt werden, gelyk jongst
 „ enige jaren aan een gefchied is, zoo
 „ konnen de winsten onmogelyk zoo
 „ groot vallen, als toen 'er overvloed
 „ van alles was: want telkens zoo veel,
 „ en meer, wierd overgehouden, als 'er
 „ in de drie verleden jaren te kort geko-
 „ men is, en men verkogt niet, als daar
 „ goede winsten op vielen, de rest, en
 „ 't ongewildste, bleef leggen tot 't jaar
 „ daar aan, dan waren die goederen weer
 „ wat beter getrokken, zoo dat den in-
 „ terest, van 't geen per restant overbleef,
 „ noch ruim kon goedgeemaakt werden,
 „ maar nu is men genoodzaakt, winst of
 „ niet, alles te verkoopen.
 „ De duurder inkoop van veel goede-
 „ ren is al mede een oorzaak, dat de win-
 „ sten zoo groot niet als anders vallen,
 „ en waar onder dit jaar voor al wel ge-
 „ rekend mag werden de kandy-en
 „ poeder-zuiker, een voorname Koop-
 „ manschap, die op andre jaaren groote
 „ voordeelen gaf. Schoon nu de prys
 „ met de vorige zoo veel by verkoop niet
 „ verschild, zoo zyn echter de preeen-
 „ toos op de eerste zeer sober, en op de
 „ laatste maar passelyk, dat toevallig
 „ door de verandering van de tyd en zaa-
 „ ken komt, dat alle Kooplieden onder-
 „ worpen zyn.
 „ Om nu, volgens ordre der hooge
 „ Regeering op Batavia, en volgens 't
 „ Extract uit den brief der 17nen, van
 „ den 23sten Juli 1706, middelen uit te
 „ denken van redres, daar toe vinden wy
 „ ons te zwak, echter zullen die na onze
 „ gedachten opgeven.
 „ Te klagen is hier geheel vrugteloos,
 „ en dus ook, iet te verzoeken, dat wy
 „ en onze voorzaaten ondervonden heb-
 „ ben, gelyk dit de Heeren Douglas, en
 „ de Vos weten, by ondervinding, dat,
 „ zoo daar mede iet was te winnen ge-
 „ weest, Compagnies zaaken hier noit
 „ tot dat verval zouden gekomen zyn.
 „ Hoe menigmaal heeft men aan de
 „ huizen der grooten te Jedo verzoek
 „ gedaan, waar op 't antwoord van den
 „ Secretaris was, hy zou 't zyn Heer
 „ zeggen. Die van Nangasacki, gewoon
 „ ons honig om de mond te smeeren,
 „ beloven wel, doch bewerken niets ten
 „ besten.
 „ De Tolken, die de Regenten na de
 „ oogen zien, zullen noit iet anders ver-
 „ taalen, dan dat zy weten, dat niet
 „ mishagen zal, zoo dat zy vooral onze
 „ klagten doof zyn, en blyven.
 „ Met brieven iets te ondernemen, is
 „ al mede onnut, alzoo zy niet getrou-
 „ vertaald werden.
 „ Ook zullen zy noit iet aan hunne meer-
 „ dere

„ dere te kennen dat tegen haare repu-
 „ tatie ftryden kan. Brieven ook zonder
 „ voor-kennis van die van Nangafacki
 „ na 't Hof te zenden, en over te leve-
 „ ren, zou al te veel gewaagd zyn: want
 „ al wierd de Keizer en de grooten de
 „ quade handelingen der hunnen tegen ons
 „ al gewaar, wel geftraft werden; dog
 „ dat zou ons by hunne opvolgers en ver-
 „ vangers een doodelyk haat baaren van
 „ de ganfche Natie tegen ons, te meer,
 „ alzoo zy altyd ook haare groote vrien-
 „ den aan 't Hof hebben, en lieden van
 „ groote afkomst zyn, die door den Kei-
 „ zer tot Gouverneurs van Nangafacki
 „ verheven werden.

„ Onze tanden te laten zien of geweld
 „ te gebruiken, is geheel van de weg af,
 „ ten ware wy hun land wilden verlaten,
 „ en 'er noit weer komen.

„ Dierhalven oordeelen wy, dat,
 „ zoo 't met de Negorie nog erger gaan
 „ wilde, als 't God dank dit jaar noch
 „ gedaan heeft, het dan best was Japan
 „ te verlaten, en dat 'er door haar Edel-
 „ heden een jaar voor af te kennen gege-
 „ ven wierd, dat de tyding uit Holland
 „ mede bracht, om de negotie hier, zoo
 „ die zoo flegt bleef, te verlaten, en
 „ dat wy dierhalven nu gekomen waren
 „ om den Keizer en Ryx-grooten te be-
 „ danken voor de beleefdheit van zyn
 „ Majesteit en zyne Voorvaders tot nu
 „ toe genooten, betuigende dat met leed-
 „ wezen uit zyn Land fcheidden, alleeh
 „ om de zware ongelden, flegte win-
 „ ften, enz. verzoekende; derhalven uit
 „ naam harer Edelheden, om de hulp en
 „ wyzen raad der Heeren Gouverneurs
 „ en Borge-meester van Nangafacki in
 „ dezen, met aanbieding, zoo wy dan
 „ zouden moeten opbreken, van jaarlyx
 „ een fcheepje ten dienft van den Keizer
 „ en van Japan te zenden, om tyding
 „ van vreemde Landen te brengen, en
 „ ook zulke goederen, als zyn Majesteit
 „ en de Prins gelieven te ontbieden.

„ Dit behoorde op de komft der fche-
 „ pen ten eerften te gefchieden, om op
 „ de korthheit des tyds geen uitvlucht te
 „ konnen nemen, en daarom zou 't goed
 „ zyn, de fchepen wat vroeger van Bata-
 „ via te zenden.

„ Ook zou men de Tolken moeten be-
 „ velen alles wel te vertolken, of dat
 „ anders, als het te laat zou zyn, het hem
 „ wel zou konnen berouwen, doch zoek-
 „ kende hunne vriendschap zoo veel mo-
 „ gelyk is.

„ Komt 'er dan voor 't vertrek der
 „ fchepen geen antwoord, dan goede
 „ hoop, dan moet 'er 't jaar 'er aan maar
 „ een fchip komen, dat niet brengt dan
 „ gefchenken, en geen negotie ter we-
 „ reld; doch echter met een Opperhoofd
 „ V. DEEL.

„ die zich aanbied om de gewoone eer-
 „ bied ten Hove te doen: want anders
 „ zouden zy op de qualiteit van de per-
 „ foon weer uitvluchten zoeken.

„ Helpt dan dit alles niet, zoo en we-
 „ ten wy ook geen ander middel.

„ Wat nu U Edelhedens eifch betreft,
 „ om zilver, in de plaats van de goude
 „ Coebangs, uit Japan te voeren, daar op
 „ zeggen wy, dat wy ons noch houden
 „ aan 't bericht van den E. *Gideon Tant*,
 „ en zyn Secunde, *Hermannus Menfing*,
 „ en by 't gefchrevene door ons in Octo-
 „ ber 1705. te weten, dat wy niet ge-
 „ looven, dat dit aan de E. Compagnie
 „ zal vergund werden, om 't groot ge-
 „ brek van 't zilver hier, dat nog klaar-
 „ der blykt, alzoo de Keizer 't zilver dit
 „ jaar noch flegter, dan oit tevoren, heeft
 „ doen maken; en de Japanders zelf
 „ zeggen, dat het half goed zilver, en
 „ half goed koper is, waar by dan de E.
 „ Compagnie ook haare rekening niet
 „ vinden zou, al wierd haar den uitvoer
 „ al vergund.

„ Wy hebben de Tolken ook gevraagd,
 „ of de Compagnie, in plaats der feha-
 „ delyke goude Coebangs, niet met zil-
 „ ver zou konnen betaald werden, waar
 „ op zy zeiden, dat dit veel moeite zou
 „ in hebben, en als 't al toegestaan wierd,
 „ dat wy ons dan niet verbeelden moe-
 „ ften, anders dan de derde of flegte
 „ foort te zullen krygen, die nu eerft
 „ gangbaar gemaakt was.

„ Ook hebben wy, van de drie foorten
 „ van zilver hier, onder de hand beko-
 „ men, de waarde van 18 goude Coc-
 „ bangs te weten, van ieder foort 6,
 „ waar van $\frac{1}{2}$ na Bengale, $\frac{1}{4}$ na Choro-
 „ mandel staat verzonden, en de reft na
 „ Batavia vervoerd te werden, om door
 „ den Affajeur aldaar net ieders waarde
 „ te ontdekken. Waar mede wy dan
 „ U Edelheden eifch na ons vermogen
 „ beantwoord hebben, in hope dat U
 „ Edelheden 't zelve zullen goedkeu-
 „ ren.

„ Dit zilver nu was by den Affajeur,
 „ *Andries van Houten*, bevonden zoo
 „ flegt te zyn, dat de E. Compagnie in
 „ Bengale, en elders, 'er wel ' op zou moe-
 „ ten verliezen, en dierhalven zou
 „ hen dit zilver noch ongelyk nadeeliger,
 „ dan de goude Coebangs, zyn.

Nu meenen wy, dat het niet onge-
 „ voeglyk wezen zal, hier op in 't vol-
 „ gende Hoofd-deel een optogt A. 1702
 „ na 't Keizerlyk Hof te Jedo, door ons
 „ Opperhoofd, en zyne medgezellen op
 „ die reize gedaan, te laten volgen.

TWAALFDE HOOFSTUK.

Een optocht van Jedo A. 1702. Februari. Hoe sterk de trein is. Fimi en Jangami. Isapbaja. Tackasacki. Caminoera. Jannagawa. Coerme. Sterke vorst in deze tyd. Jammage. Oesjino, en Itska. Coanoffi. Kfrosacki. Cococra of Cocora. Semnosjeki. Cammonosjeki. Camro. Joe, Soa, Bingonotbomme. Sunotsoi. Fibi, Taccamats. Oesimada. Moerp. Akas. Fiongo. Osacca. Firakatta. Miaco. Hoe by den grooten Richter ontbaald wierden. Awattagoets. Cocfats. Soetsiamma. Sacanofsa. Sekinozizi. Isacets. Quano. Qkasacki. Akasacka. Arraay. Fammamats. Foekeroy. Nisacca. Canaje. Oesimada. Oca. be. Marico. Jeseri. Okits. Jofswarra. Mifima. Faconitoge. Odawarra. Afbeelding van een Heer, die in een Noriman gedragen werd. Cammagawa. Sinnagawa. Jedo. Geven kemis van hun aankomst, en werden beleefd verwelkomt van verscheide. Kosten, door den Heer van Cangâ, om den Keizer te ontbaalen, gedaan. 't Opperhoofd doet die gene, die hem verwelkomt badden, bedanken. Spreken met 's Keizers Wondheeler, en meer andre. Menigvuldige brand. Bekendmaking van hun aanstaande geboor by de Keizer, enz. 't Opperhoofd, de Heer Douglas, met eenige andren, en met zyn Zoonje, verschynen voor den Keizer. 't Verder voorgvallene daar. En ook aan de huizen der Ryx-Raaden. Zorge der grenten voor de onzen by brand gedragen, waar voor de onzen ben doen bedanken. Kregen hun afscheid van den Keizer. En de verdre zaaken toen voorgvallen. De onzen; door dezen en genen beschonken zynde, nemen hun afscheid. Weder brand. Cammagawa. Groete aan de Heer van Kinokuni gedaan. Oizo. Odawarra. Faconitoge. Mifima. Jofswarra. Cambarra. Jeseri. Marico. Oca. be. Cannaja. Nisacca. Mutske. Fammamats. Foetagawa. Acafacka. Ofamma. Seriwu. Mia. Quano. Jocait. Sekinozizo. Sacanofsa. Soetsiamma. Isibe. Oots. Miaco. Kiomiets. Zien eenige Tempels. Osacca. Grootte geldleening des Keizers aan de Leveranciers van 't Koper. Vertrek van Osacca. Amagasacki. Niesnomia. Fiongo. Camro. Cammonosjeki. Cocora. Kfrosacki, en Coanoffi. Jammage. Maatsacki. Coerme. Jannagawa. Isafaje. Decima. Onkosten op deze reize gevallen. Rust- en eet-plaatzten, daar zy stil bielden. Grootte slijpheit der Japanders in 't nakomender beveelen. Willen geen hond quaad gedaan hebben. Straffen 't slijken vry streng. Zedert wanneer de roers niet van de scheepen gelicht zyn. Belasten A. 1696 de onzen tot op 't hof toe te bevelen. Andre dwaasbeden, en kribbigbeden van hen, aangehaald.

Hoe sterk de trein is.

Voor af moeten wy zeggen, dat de Trein der Japanders op zulken tocht in deze navolgende perfoonen, enz., bestaat:

- 1 Een Opper-Banjoos, of Edelman.
- 1 Onder-Banjoos, of Edelman.
- 2 Stads-dienaars, mede Banjoozen gemamd; doch geen Edellieden; maar om dat zy wegens de Stad (dat een Keizerlyke is) komen, en 2 houwens dragen; zoo werden zy naast de Banjoozen geëerd.
- 1 Opper-Tolk.
- 1 Onder dito.
- 2 Schryvers.
- 1 Ook voor de Hollanders.
- 1 Dito voor de Japanders, en ontrent
- 30 gemeene last-dragers, om 't Geld- en Schryf-Comptoirken, de kist met de genesmiddelen, enz.; als ook de geschenken, en de bestelgoederen der Stadsvoogden, op te voeren; behalven de welke 'er noch 15 Paarden (en op den grooten Land-weg wel 40 dito) tot het voeren van deze en gene, en ook tot het draagen van verscheide andere lasten vereischt werden. In 't gemeen echter bestaat de Trein uit 37 perfoonen,

waar onder 4 Nederlanders; 't Opperhoofd; de Opper-Wondheeler; een Boekhouder, en een Assistent; geteld werden.

Zoo 't regend, zyn zy gewoon met een gewaste mantel, en met een stroo-hoedjen, dat men op 't hoofd zet, boven op eenige lasten, reeds op een Paard geschikt (zoo men te Paard ryd) te zitten, daar men ook met een kleen valreepje, dat boven aan den hals van 't Paard en de zadel vast is, opklimt.

Dus zit men dan als een halve Janpottagie daar boven op, en wel zonder ook zelf de toom van 't Paard te mogen voeren; want 't gebruik der Japanders (daar men niet aftreden mag) vereischt, dat 'er een knecht by gaat, en dat die 't Paard by den toom leid.

Op zulken tocht nemen de Tolken ook veel byzondere goederen van haar zelve (waar mede zy groote winst in Jedo doen) en ook veel bestel-goederen der grooten van Nangasacki mede, al welke kosten de E. Maatschappy by zoo een optocht dragen moet.

Dagelyke aantekening van 't
voorgevallene op een tocht na Jedo
A. 1702. den 11 Februari.

Den 11den Februari Saterdag s'morgens ten 9 uuren quam onze Opper-Banjoos ons op 't Eiland afhaalen, dronken een afscheidsglas, namen buiten de poort afscheid van de Nederlanders, en reden na 't Tempeltje, daar de Tolken en andre baatzugtige jaarlyx beschonken, en met eenige Saccaanen onthaald wierden, waar op wy met Canga's over 't Fimische gebergte gedragen werden, plysterden op den top, daar door den Hofpes met eenige verferfing onthaald zyn. Na dat wy nu van 't gebergte afgekomen waren, zaten wy in Fimi te Paard, deden 't middagmaal in Jangami, en quamen met zons ondergang in Iaphaja, van waar wy met 2 barken van den Landsheer van Fisen, na 't avondmaal vertrokken, om na Jannagawa over te steken; doch bleven 's nagts, schoon de wind goed was, ontrent Tackafacki ten anker leggen, om dat de Schippers het by nacht, uit vrees van geen ankergrond te zullen bekomen, niet durven laten doorstaan.

Den 12 dito vermits de goede in een quade wind veranderd was, die vry sterk doorblics, zoo moest wy de wal wat nader loopen, en voor Caminoera ten anker blyven leggen, tot dat wy 's nagts ten 2 uuren onder zeil raakten.

Den 13 dito 's morgens quamen wy met zons opgang voor de droogte van Jannagawa, daar wy een groote bark vonden, die ons overal de weg wees, en voor gids diende, om niet hier of daar in de modder te geraaken. Ook waren langs de diepste guylen kleine vaartuigen met vlaggetjes van de Heer van Stekingo daar gesteld, om alle groote Heeren uit zyn naam binnen te geleiden, en dus quamen wy eindelyk ontrent 8 uuren binnen Jannagawa, alwaar wy, 't middagmaal tot ontrent 11 uuren gehouden hebbende; weer voort reden.

Pas buiten de Stad komende, zagen wy 2 doode lichaamen aan kruiffen hangen, die, noch niet lang geleden, de een om dievery, en de andre om iet anders, geregt waren.

Met het vallen van den avond quamen wy in de Stad Coorme, daar wy, na oudergewoonte, door 5 a 6 Banjoozen ingehaald, en in onze herberg gebracht wierden.

Den 14 dito reden wy 's morgens; voor 5 uuren, uit deze Stad, gingen met eenige vaartuigen over de Rievier Mianoodfie, vonden de velden, en waterplassen, over al toe bevroozen, dat ons,

met 't aanbreeken van den dag, en 't optrekken van den dauw, dede klapper-tanden. Wy zagen hier (dat wat zeldzaams in de winter is) de eerstemaal een Ojevaar, een Vos, en eenige wilde Gan-fen.

Wy deden ons middagmaal in Jammaje, van waar wy met korven over het Fiamitfe gebergte gedragen wierden, pleisterden op des zelfs top, en wierden van den waard; en zyn verder huisgezin, met een veldhoen, 8 eijeren in een doosje, en met eenige Saccaanen onthaald.

Het beurd ook wel voor een enkele reis (gelyk A. 1700 in Maart) dat de onzen in 't Dorp Nangato gekomen zyn, daar nooit bevorens een Europeër geweest was, en daar zy veel velden met Thee, wel 5 a 6 mylen verre, zagen.

Na dat wy in Oetfino wat vertoeft hadden, zaten wy weder op, en reden tot Itska, daar wy by 't lantaarn-licht in de gemeene herberg (na dat wy de Itskagawa doorwaad hadden) aanquamen.

A. 1700 wierd de Heer de Vos in Oetfino zeer deftig door eenige van devoor-naamte Juffers (iet zeldzaams) onthaald; die anders, zoo ras zy ontrent onze kamers komen, doof de Banjoozen weggejaagd werden.

Den 15den dito stegen wy ten 4 uuren 's morgens weer te paard, gingen met kleine vaartuigen over de Rievieren Aeadfie, en Saekay, deden ons middagmaal in Coanoffi, en zagen, dat de Bor-gers daar, en in de daar ontrent gelegen dorpen en gehugten, hun dagelyks vuur van steenkoolen maakten, die zy daar uit de grond (die 'op veel plaatfen daar uit enkel steenkoolen bestaat) gewoon zyn te kappen, hoedanig wy 'er ook al verscheide by daag met dat werk bezig zagen, om de zelve daar uit te graven, en die onder veel opgeflagen hutten te bergen.

Wy veranderden in Kfrofacki van paar-den en draagers, en quamen met zons ondergang in Coefoera (of Cocora-zoo men gemeenelyk zegt) ter herberg. Wy zagen heden veel Kraanvogels; dog deze, voor vreemdelingen bang zynde, hielden zich buiten schoots. Rondom deze Stad waren hegte muuren vol kleine schietgaten, en een wyde gracht 'er om. De Vrouwen zyn hier de allerbeste niet in gedrag, behalven dat zy zich ook zeer mismaken met zich met witte verw te bestryken, hun winkbrauwen af te scheeren, en haar tanden git zwart te maken. Men ziet hier ook Ojevaars, die winter en zomer hier blyven.

Den 16den dito 's morgensten 8 uuren gingen wy met hoog water in 2 barken, en itaken, al wrikkende, na Simonofeki (of Simonofeki) over, alwaar wy op de middag

aanquamen, ziende ontrent halverweg een klip, waar op een gedachtenis-pilaar stond.

Tegen de zelve liep zeker Schipper zyn bark in stukken, hebbende den Keizer in; doch hy sneed zich zelve aanstonds den buik op.

Wy bleven, terwyl 't goed in de groote bark gefcheept wierd, aan Land, en wierden van den Hofpes, na 's Lands wyze, wel onthaald, waar op wy na boord voeren. Men heeft hier een Tempel, en daar in een trap, 500 treden diep, na zeker water gaande, dat eens in 't jaar, daags voor Nieuwe-jaar, van een scheid, daar dan een Paap in gaat, en eenig geluk-verwelkend kroos van de grond haald, dat hy die bygelooovigen, zoo dier als hy kan, aanplakt, en ieder moet 'er wat af hebben. En dat moeten wy al mede veinzen te gelooven.

De onzen zagen ook een Tempel zonder eene spyker, gemaakt door een Timmerman, die eenigen tyd in een Kraanvogel veranderd zynde, om vreemde landen te bezien, hier weergekomen, en weer een Timmerman geworden was.

Den 17, 18, 19, en 20sten dito moesten om de tegen-wind blyven leggen.

Den 21sten dito lichteden wy, alzoo de wind nu goed was, 't anker met den dag, en verlieten de Rheede van Simonofeki, van waarons de N.W. wind Oost en O. N. O. aan zoo sterk voortzette, dat wy 's avonds voor het Dorp Cammonofeki even na 5 uren ten anker quamen; en bleven (vermits een kromme bogt om moesten, en de wind te scherp was) tot 's morgens leggen.

Den 22sten dito lichteden wy 't anker, en wrikten door 't naauw van Cammonofeki de bogt om, daar wy weer ten anker quamen; doch moesten weer na onze oude plaats, uit vreeze van hier te veel te zullen slingerden, weshalven wy hier ook tot den 23sten dito den ganschen dag over bleven leggen.

Den 24sten dito ten 9 uren wrikten wy weder door deze engte, en zetteden met een Westen wind O. N. O. onze cours door.

Het Opperhoofd liet de Tolken (na gedaane reekening van de ongelden des korten Landwegs) net opgeven, waar aan de 65 Coeli's (of Last-dragers) gebruikt zyn, van Nangafacki tot Jangami den eersten dag, en verder 30 op alle de andre plaatfen, welke laatste beslaan in:

- 4 Stux geld-Comptoiren van den Heer.
- 4 . . . tot de Medicament-kist.
- 4 . . . 't zilver, dito.
- 1 . . . de Fhaffembak van 't Opperhoofd.
- 1 Tot de Hollandfche Combuis goederen.

- 3 . . . Japanfche dito.
- 4 . . . de Norimon-dragers van den Opper-Banjoos.
- 1 . . . de Fhaffembak van de Opper-Banjoos.
- 3 . . . de Norimon van de Opper-tolk.
- 1 . . . de Fhaffembak, of langwerpige vierkante doos, van dito, die boven overdekt, en als een valies tot 't bergen van verfhooening, linnen, enz. gebruikt werd.
- 3 . . . 't Comptoir van de Schryvers.

- 30 Dragers ten dienste van de goederen der E. Maatschappy.
- 35 Stuks dito maar den eersten dag opgebracht, spruit uit de betaling,
- 65 die in het distrikt van Nangafacki moet gedaan werden, daar men in tegendeel op de wegen van Fiffien, en Suckiffien, bevryd blyft van die meerder dragers te betaalen, alzoo de Landsheeren tot hulp van 's Keizers schenkagie hunne onderdaanen zonder belooning te werk stellen.
- 30 Paarden, te weten,
  - 3 voor de Nederlanders.
  - 4 voor de Banjoezen.
  - 2 voor de Tolken.
  - 2 voor de Koks.
  - 2 voor de Schryvers.
  - 1 voor 't Kombuis-goed.
- 14 Paarden tot dienste der E. Maatschappy.
- 16 Dito voor de Landvoogden.
- 30 te zaamen.

Onder welke opgeving mede quam te blyken, dat de Tolk, *Fafizenon* de ongelden, door zyn Broeder (een leerling zynde, en voor vermaak mede gaande) gemaakt, wel geerne op de rekening der E. Maatschappy gebracht zou hebben, onder voorgeven, dat over 2 jaar een Kind van *Brasman* mede geweest, en dat toen die onkosten door den Heer *de Vos* betaald waren; doch, om hier van geen gewoonte te maken, wierd hem dit plat afgeflagen.

Na dat wy nu ontrent 1/2 uur onder 't zeilen voortgewrikt hadden, draaide de wind tot ons nadeel, keerden aanstonds te rug, en bleven tot 's nagts (wanneer de wind goed wierd) leggen, waar op wy toen weer voortzeilden, en den 25 dito, even na zons opgang voor 't Dorp Camro ten anker quamen, daar wy, om 't veranderen van de wind, als om de zware travaaden en val-winden, moesten blyven leggen, en zelf noch eenige ankers

Camro.

kers (alzoo digt by de klippenlagen) uitbrengen.

Den 26 dito moesten, om den door-koelen oosten-wind, noch in de Baay van Camro blyven leggen, doende ons best, om een groote bark, die gisteren op den hoek dezer Baay in 't inkomen aan stukken, en vol water geraakt was; binnen te slepen, die daar met 30 kisten Tsjineefche zyde van Nangafacki quam, en die byzondere Kooplieden van de Tjineefen gekogt hadden.

Den 27 dito bleven wy noch al voor 4 ankers, alzoo 't nog sterk waaide, leggen, doch raakten 's namiddags met een goeden wind buiten; maar voor het Dorp Joe komende, schraalde de wind, dat wy tot voor het Dorpje Coddamay moesten te rug zeilen, daar wy ten anker quamen.

Den 28 dito met den dag vertrokken wy, liepen voor by Soa, en meer andre Dorpen, en geraakten ten 4 uren voor by Bingonothomme, dat volaanzienelyke huizen, en van een net Kasteel verzien is. Ook liepen wy, om ons voor Fannagoeri, (daar zy zich met het maken van zout geneeren, en daar veel groote Zee-honden vallen) wegens de sterke maal-froom niet op te houden, agter eenige Eilanden om.

De Oppertolk sprak hier 't Opperhoofd aan, om ten voordeele van de barklieden te vergansen; doch hy kreeg tot antwoord van 't Opperhoofd, dat, vermits 't voor de E. Maatschappij hier hoe langer hoe meer, zoo met het slegt geld, als met 't weinige koper dat zy kregen, en mits veel zwaare kosten, verergerde, 'er van Batavia wel last komen zou, om die, en veel andere ongelden af te schaffen; doch de Tolk gaf hope, dat alles verbeterer zoude, dat hy al meer gezegt had.

Wy quamen 's avonds ontrent 8 uren voor 't schoon Dorp Sumotfoi (daar schoone visch is) ten anker, alwaar men zeer licht ankers en touwen, die gestolen werden, quyt raakt, dat onze Matroosen door hun schreuwén tegen dezen en genen, met hunne vaartuigen 'er ontrent komende, zогten voor te komen.

Wy gingen voor zons opgang weer onderzeil, liepen ten 7 uren voor by Fibi ter linker-, en voor by Taccamats (dat een Kasteel had, en wel 1 myl van ons lag) ter rechterhand.

Ten 11 uren quamen wy by de Stad Oesimada, daar 't van Koopvaardyvaartuigen krioeld; zagen na de middag 't Kasteel Ako, en 't Dorp Moero, als mede 't Kasteel Fumits, en de Stad Acas, met des zelfs Kasteel, zynde een groote plaats, die net en vermakelyk gelegen was, en die een klein Hayentje aan

strand had, dat aan weerzyden een hoofd had, 't welk in Zee voor uit stak, en waar op de Zee brak. Wy liepen daar heel na by, om dat wy door een sterke Zee, uit den N. O. aanrollende, genoodzaakt wierden 't meest voor de wind af te houden, om door de Zee, die zeer verwoed tegen malkandren aanbrandde; en zeer hoog opliep, niet in gevaar gebracht te werden van ons vaartuig, dat al vry krap afliep, te verliezen, gelyk wy ons rinkelwerk aan weerzyden ook quyt raakten.

Wy kregen hier ook veel water over; en alles kraakte en beefde, niet anders, dan of wy alle oogenblik schipbreuk zouden lyden, waar door alles in allarm raakte; te meer, alzoo de Japanfche vaartuigen zeer zwak zyn, en wy noch wel 2 mylen van een goede ankerplaats waren. Wy quamen echter, na veel gevaar geleden te hebben, ten 8 uren voor Fiongo ten anker, een schoone plaats; waar op zeer groote vaart is, en daar veel barken gemaakt werden. Indiëh ons vaartuig met 's Keizers geschenken hier schipbreuk geleden had, zoo zou dit het leven der Regenten gekost hebben.

Fiongo.

Den 1 Maart wierden wy door *Gimmer* gewaarfchouwd, dat 'er buiten aan de lucht iet zeldzaams gezien wierd, 't geen wy bevonden een itaart-itar, die al zeer lang was, te zyn. Zy liep, of was gestrekt van 't Z. W., en draaide zich met haar einde na 't Zuiden. De Japanders zeiden, dat die gisteren al gezien was, doch dat zy toen duisterder en smaller, en dat zy ten 10 uren onder gegaan was, dat zy heden ten 9 uren dede. Hier over waren de Japanders zeer verflagen, geloovende, dat dit een quaad voorteeken is.

Den 2den dito ontrent 8 uren gingen wy over in 2 barken, en geraakten met een schoone wind al vroeg in de Rievier van Ofacca, die zoo vol vaartuigen was, dat 'er in 't midden maar een kleene opening bleef, om tegen malkandren te konnen wisselen. Wat verder komende, zagen 2 playsierschuitjens met Princenvlaggetjes, uitdrukkelyk door den Ofaccalen Hospes (die zelf in 't een, gelyk zyn Broeder in 't ander was) gezonden; om ons in te haalen, en ons daar mede na zyn huis te geleiden.

Ofacca.

Wy vonden overal een ongelooflyk groot getal van vaartuigen, en menschen.

Over de Rievier, die zich met verscheide armen in Zee stort, leggen veel sterke houten bruggen, die aan weerzyden met houten deuren konnen afgesloten werden.

Wy quamen noch op den middag (dat zeer voorspoedig was) in onze herberg;

verblyd zynde, dat wy, na 14 nachten in die bark geweest te zyn, nu 't land weer onder de voeten hadden.

Na dat de Tolk aan de Stadsvoogden kennis van onze komst gegeven, en gevraagd had, wanneer 't hen gelegen komen zou, om de geschenken te ontfangen, hoorden wy, dat het morgen heel vroeg (alzo 't dan een gewoone recht dag is) geschieden zou.

Den 3 dito wierden wy met Norimons na de huizen der Stadsvoogden gedragen, door de Geheimschryvers aan de trap van de wooningen van den Stadsvoogd ontfangen, en de geschenken wierden van 2 perloonen ten huize van den Geheimschryver (alzo zyn Heer, aan welken hy dat schryven zou, te Jedo was) ontfangen, wy wierden by ieder met een kopje gemaale Thee beschonken, en keerden zonder veel morgen-spraak te maken, weer na huis. Indien de Stadsvoogden die zelf ontfangen (gelyk A. 1700 geschiedde) zoo moet het Opperhoofd en de verdre Hollanders, met fattyne mantels, en de verdre, by hem zynde, zoo als de Stadsvoogd in zyn complimentkleederen maar aankomt, met 't hoofd tegen de matten aan, en daar op blyven leggen, tot dat hy vertrekt, doende door den Tolk verzoeken, dat hy 't geschenk der E. Maatschappy gelieve in dank aan te nemen, daar hy voor doet bedanken, gaande dus weer henen, en dat is 't gansche gehoor, waarna de onzen weer oprezen. De geschenken stonden op toon-borden in de gehoor-zaal.

De Stad is zeer nering-ryk, vol Koopen Ambagts-lieden. Zagen een Kasteel met hooge steene muuren, en een lange brug met schoone kopere knoppen.

Den 4 dito gaf *Ginnemon* de ongelden der water-reize op, die, alzo wy nu wat langer, dan wel bevorens, onderweg geweest waren, die van andere jaaren eenigzins overtroffen. Wy wierden hier ook van den Miaco'sen Hofpes verwelkomt.

Den 5 dito gaven beide de Tolken op, hoe veel paarden en dragers tot de opreize na Jedo vereischt wierden, hebbende dit alles al op 't Eiland zoo naauw, als 't mogelyk was, bepaald.

Nu en dan kregen wy ondertusschen 't bezoek van eenige nieuwsgierigen, die ons quamen bekyken.

Den 6 dito vertrokken wy voor zons opgang uit *Ofacca*, en quamen al vroeg op de middag in *Firakatta*, daar wy 't middag-maal hielden, (alwaar de onzen A. 1700 veel fraaije Juffers zagen, die hen veel genegenheit bewezen) en 2 myl verder komende, quamen in de gewoone herberg tot *Miaco*, met zons ondergang.

Firakatta.

Miaco.

Fatizemon, die voor afgezonden was, bracht tyding, dat de groote Richter, en de Stadsvoogden, de geschenken morgen ten 9 uren afwagten zouden.

Wy begaven ons den 7 dito daar na toe, en de Groot-richter ontfing 't geschenk zelf, nam 't met dankbaarheid aan, onthaalde ons met Tabak, gemaale Thee, en wat Banket, en gaf ons de pas van vry-geleide over.

Wy gingen ook na den Stadsvoogd, *Ando Sirongawa Camifamma*, die ons, na de overlevering van 't geschenk, met eenige Saccaanen, en wat Japanische kost, onthaalde.

Hier wierd verzogt om den houwer, en den degen van 't Opperhoofd, mitsgaders de roode fulpe muts, die met goude kanten belegt, en met witte pluimen gecierd was, te mogen bezien, die van hen met veel verwondering beschouwd, en zeer geprezen wierd.

De Geheimschryvers waren zeer verwonderd, dat het Opperhoofd, die een schoone lange paruik droeg, zulk een lang gekruld hair, en dat zyn Zootje daar en tegen zeer sluik, en zulken slegt hair hadde, na welkers redenen zy vraagden, waar op hen *Fatizemon* antwoordde (hen een knol in de muts douwende) dat het by des zelfs jonkheit toequam; maar dat hy, oud geworden zynde, al mede zulken schoon hair, als zyn Vader hebben zou.

Daar na ten huize van *Takingawa Samma Sirono Cami* komende, wierden op de zelve wyze onthaald, en daar moest ook alles, gelyk bevorens, weer bezien werden.

Heden overden op *Fusima* een man en vrouw, in overschpel betrapt, gekruicigd.

Deze groote Stad krioeld van duizenden van menschen. De voorstad was wel 2 mylen lang, huis aan huis vol schoone winkels, die de beste in Europa niet behoeven te wyken. Reedden door een straat, wel 3 myl lang, vol Tempels aan de eene zyde.

Den 9den dito vertrokken wy met zons opgang uit *Miaco*, en wierden door den Hofpes tot in *Awattagoets* uitgeleid, en met eenige versnapering onthaald, die daar voor, volgens gebruik, beschonken wierd.

Wy zagen daar, op de gericht's-plaats, drie gekruicigde en reeds verdroogde lyken hangen.

Te *Coefats* hielden wy 't middagmaal, en quamen 's avonds met den donker, na dat wy den ganschen dag door een zachte sneeuw en hagel gereden hadden, tot *Minacoets*, waar ontrent schoone wegen met boomen aan weersyden beplant, heerlyke Dorpen, en veel openbare hoerhuizen zyn.

Awattagoets.

Coefats.

Den 10den dito reden wy ten 5 uuren uit, pleisterden in Soetsiamma, van waar wy met kotven over 't Soetsiammaſche gebergte tot in Sacanofa gedragen wierden, daar wy weder te paard ſtegen, en na Sekinozizo reedden, daar wy 't middagmaal hielden, komende ten 5 uuren in Iſſacoets, daar al mede veel hoeren en ſnollen zich onthouden.

Den 11den dito wierden wy ten 3 uuren opgewekt, om heel tydig (alzoó 't vroeg hoog water zyn zoude) na Quano te ryden, daar wy ten 10 uuren aanquam.

Wy zagen zeer veel huizen, zoo in de Stad, als in 't Kasteel, tot de grond toe door een zwaren brand verteerd, weder opbouwen. Ook waren daar veel Vrouwen, en Kinderen verbrand, welke brand eerst eergisteren gebluft was. A. 1700 zagen de onzen deze Stad als een van de eerste by hen beſchouwd, en met diepe gragten en hooge wallen voorzien.

Den 12den dito weer ten 4 uuren uitydende, hadden ſneeuw en regen, ontmoetden den Geheimſchryver van den oudſten Zoon van den Heer van Fifteen, die een tamelyk gevolg, en een deel eieraaden, daar toe behoorende, by zich had.

Wy quamen in Okafaeki, aten en bleven dien nacht in het eerste foort van alle Japanſche hoeren-neſten, Akafaeki genaamd.

A. 1700 zagen de onzen hier een brug van 157 ijkens, of van 442 voet lang, leggende over een Rivier, zy had wel 20000 Coebangs, of 200000 Ryksdaalers gekoſt, en al hare paalen ſtonden in uitgekapte ſchoone ſteenen.

Den 13den dito, voor 't aanbreken van den dag uitydende, quamen op den middag in Array ter maalyd, daar zoo even een poſt van Jedo, met tyding, dat men daar ook een kleene brand gehad hadde; aangekomen was. Deze brand had ontrent 2 mylen verre alle de gebouwen verteerd, dat in deze groote Stad niet veel geagt wierd.

Wy deden aan 's Keizers wagt buiten Arraay het gewoon compliment, en voeren over het veyr, waar na wy weer te paard klommen, komende met het vallen van den avond in Fammamats, daar wy ruſteden.

Den 14den reeden wy ten 4 uuren hier weer uit, voeren met plat-bodemde vaartuigen over de Rivier Tenriuw, aten in Fockerooy, en gingen toen in Niſaeca in korven zitten, waar mede wy over het gebergte tot in Canaje gedragen wierden.

Daar na weder te paard gezeten, en door de ſnelvlietende Rivier Oejangawa (die in lange zoo weinig water niet ge-

had had, en anders zeer gevaarlyk is) geraakt zynde, quamen in Oeſimada, daar wy ruſteden.

Den 15den dito, een uur voor 't aanbreken van den dag, gingen wy droogsvuets door de Rivier Sitogawa, quamen ten 11 uuren in Oeabe; van waar wy weder over 't gebergte gedragen wierden. Wy hielden 't middagmaal in Marico, gingen op den weg voor by een lyk, dat met een kleen bamboezen pagatje, of ſchuttingsken, omheind was, en dat door daar toegeſtelde wagtters bewaard wierd, om dat het by nacht dood gekapt was, zonder dat men wiſt, wie dat gedaan had, of wie het was. Zoo dat het daar dus leggen bleef, om van ieder een bezien, en, was 't mogelyk, dus kenbaar te werden, hoedanig het acht dagen zou blyven leggen.

Wy gingen over de Rivier Abbacawa zonder moeite, en quamen ten 4 uuren in Jefeeri.

Den 16den ontrent den vorigen tyd weer opgezeten zynde, wierden wy daar na van Okits over eenige kleene heuvels in Canga's (of korven) tot in Joy gedraagen.

In dit Okits onthouden zich veel Drogiſten, ook veel Zout-makers.

Wy voeren over de Fuficawa, aten in Joſiwarra, en quamen met den avond in Miſima, daar wy onze ruſt namen.

Wy reisden heden en gisteren door eenige Dorpen, die ſommigen meſtendeel, doch andre half, of ten deelen, afgebrand waren.

Den 17den dito vertrokken wy uit Miſima met zons opgang, wierden over 't Faconſche gebergte gedragen, aten op Faconitoge, daar een vrouw-menſch over eenige dagen gevangen gezet, om dat zy zonder pas uit Jedo geloopen, en na Miſima (daar haare Ouders woonden) gegaan was, waar over men oordeelde, dat zy (alzoó zy op een onbehoorlyke weg in 't overklimmen van een heining door 's Keizers wagt achterhaald was) volgens 't oud Keizerlyk gebod zal moeten ſterven, dat ons de tyd by onze te rug-reize leeren zal.

Wy zaagen van hier een beſloten Meir boven op 't gebergte, wel 7 mylen lang, en op ſommige plaatzen wel 90 vadem diep; waar in veel Salm, en andre viſch valt. Op dezen berg is altyd een fyne nevel, en men ontmoet hier en daar veel ſchoone watervallen.

Ten 5 uuren quamen wy tot Odawara in onze herberg, en den 18den ditoreden wy weder vroeg uit, gingen met eenige vaartuigen over de Rivier Barriouw, daar wy zeer veel volk van den gewezen Heer van Kinokuni zagen voortrekken, die met een groot geweld met

Oeſimada.

Oeabe.

Marico.

Jefeeri.

Okits.

Joſiwarra.

Miſima.

Faconitoge.

Odawara.

met hunne paarden in onze pont, eer wy 'er noch eens uit waren, fprongen, dat hen echter door den Opper-Banjoos door zwaare dreigementen belet wierd, waar op zy eindelyk afhielden, om dat wy 's Keizers goederen by ons hadden, dat zy anders niet zouden gedaan hebben.

Afbeelding van een Heer in een Norimon

Na dat wy overgekomen waren, ontmoette die Heer ons zelfs met een groote stoet, den welken wy op zyn Japans uit de Norimon, (een Japanfche

draag-zetel, die wy No. 36. A. zoo als een Heer daar in na 't bad gedragen werd, in een fraai Japans Land- en Berg-gezigte verbeelden) en van onze paarden (alzoohy van 's Keizers bloed-vrienden was) grooteden; doch hy had het zoo druk, met na ons te zien, dat hy het wedergroeten vergat. Een van zyn Zoons, met hem uit Jedo gekomen, was, toen wy overvoerën, mede na de andre kant overgesteken.

Tegen den avond quamen wy by 't lantaarn-licht in Cammagawa, na dat wy dien middag in Foetifawa wat flegt geyeten hadden.

Den 19den dito reden wy ten 4 uuren weer uit, hadden fchoon droog weder (gelyk wy op de ganfche reize meeft, tot ons groot geluk hadden gehad) vonden Sinnagawa geheel met den laaftten brand (die wel 3 mylen verre, zoo daar, als in Jedo, de huizen verteerd had) vernietigd.

Wy wierden echter door den Hofpes in een kleen gehuurd huisjen op de oude wyze zoo wat onthaald, en quamen ontrent de middag in Jedo ten huize van onzen ouden waard, daar wy onze ruft namen, lekkere Salm, fchoone Oesters,

en meer andre aangename verfnaperingen, kregen.

De Opper-Banjoos ging ondertuffchen na de huizen der Nangafackifche Stadsvoogden, en Commiffariffen der vreemdelingen, om hen onze komft bekend te maken, waar op *Tofano Cami* 's namiddags een Opper-Banjoos zond, om ons te verwelkomen, gelyk mede de Zoons van *Totomino Cami*, en *Ifino Cami* deden, alle de welke ons een zeer beleefd compliment uit hun 's Heeren naam, maakten, waar voor wy hen hertelyk lieten bedanken.

Deze na-middag was 'er tweemaal brand, die gelukkig geblufcht wierd.

Den zoften dito al vroeg bezogt ons de Dienaar van den nieuw-aangefelden Nan-

Geven kennis van hun aankomft en werden verwelkomt.

Nangafackifchen Stadsvoogd, die ons mede verwelkomde, en zeide, dat dit gisteren al gedaan zou hebben, indien hy door 't overlyden van een der bloedvrienden van zyn Heer niet was belet geweest. Wy bedankten hem daar voor, en wenschten hem met zyne verhooging (gelyk ook den minnelyken Gezant van *Condo Bifsono*) veel geluk, en verzogten zyne gunst in 't behandelen van onze zaaken; over welke hy oordeelde, dat wy den 28sten dezer maanfchyn gehoor zouden krygen.

In de voorleden nacht was 'er al weder brand; doch van weinig belang.

Wy kregen van Nangafacki; met een brief, 5 dagen na ons vertrek, tyding, dat 'er al 5 Jonken op de Rheece gekomen waren.

Den 21sten dito liet de Nangafackifche Bergermeester, *Foeconda Dinnocin*, na huis keerende, het Opperhoofd groeten, den welken door ons een behouden reizje gewenscht wierd.

De Heer van Canga zou de eer hebben, om den Keizer, en de Hofsgrootten, met hunnen stoet, in hunne 4de maanfchyn te onthaalen, waar toe een nieuw zeer kostelyk gebouw klaar gemaakt wierd, waar aan dagelyks 12000 man arbeide, zoo dat het een ongelooflyk geld kosten zoude; doch alzoohy een der machtigste Landsheeren is, die 't gebied over 3 Landfreesken voerd, zoo werd die eer by hem meer, dan dat geld, geacht.

Den 22sten ging *Fatsizemon* by de Nangafackifche Stadsvoogden ende Commissarissen, voor 't ontfangen compliment van hen, bedanken, en bekend maken, dat de schenkagie gereed was, weshalven wy gehoor by den Keizer lieten verzoeken. Ondertuffchen ontstond 'er weer brand, daar wy, alzoohy afgewind was, niet eens na keeken.

Tegen den avond quam 's Keizers wondheeler, *Coerifacki*, ons verwelkomen, en dede verscheide vragen over de heelkunde aan den Opper-Chirurgyn; *Pieter Kesteloot*, die hem op alles genoeg gaf.

Hy beloofde in alle gevallen ten besten van ons te zullen spreekken, en geloofde, dat wy ontrent den slegten staat onzer zaaken hier wel haast van verandering hooren zouden.

Den 23 dito liet de Commissaris *Obatta Bifsono*, door *Gompats* wat Theriaca, die hem behandigd wierd, verzoeken, en de wyn-tint voor den Keizer, en de Ryks-Raaden, wierd in pullen afgetapt.

Ook spraken eenige Japanfche Artfien heden weer met onzen Wondheeler; dog zy toonden weinig kennis van zaaken te hebben.

V. DEEL.

In de morgenfond was 'er weder brand, doch zoo verre van ons, dat het ons de pyn niet waardig was, om 'er eens na te vernemen, aan wat einde het te doen was.

Den 25sten dito was 'er aan verscheide hoeken van de Stad brand; doch alles wierd ten eerften, alzoohy stil was, geblufcht.

Tegen den avond zond de Commissaris *Condo Bifsono* een Opper-Banjoos, om ons bekend te maken, dat de Keizer ons morgen ten 7 uuren af zou wachten om ons gehoor te geven, waar voor de boodfchapper, en zyn Heer, bedankt wierden, gelyk mede *Obatta Bifsono*, en *Nagay Oeneme*, nieuwe Stadsvoogden; en *Tofano Ca.*, die 't Opperhoofd met 't gehoor, en met het mooi weder, veel geluk gewenscht had.

De briefkens, waar op de gefchenken voor ieder Heer in 't byzonder uitgedrukt, en 'er nevens gevoegd wierden, waren, volgens jaarlyks gebruyk, door 't Opperhoofd geteekend.

De Tolken gingen de bovengemelde Heeren, voor hunne voorpraak tot het spoedig gehoor, bedanken, en hadden gehoord, dat eenige grooten begeertig waren, om 't Opperhoofs Zoontje, *Fantje Donglas* te zien, weshalven zy, en de Commissarissen, en Nangafackifche Stadsvoogden, geloofden, dat hy, en wy voordien Keizer zouden moeten komen, bevelende; dat dit Zoontje, zoo 'er iets aan 't zelve gevraagd wierd, maar vryborflig; en onbevreesd, antwoorden zoude.

Den 26sten dito wierden wy na 't Hof gebracht, alwaar wy, in de hoofdwagt komende, van de Commissarissen en van de Nangafackifche Stadsvoogden, gecomplimenteerd wierden, de welke ook zeiden ons te zullen laten waarfehounwen; als wy in 't Paleis zouden moeten komen, dat ten 9 uuren gefchiedde, wanneer wy ons na de vertoef-zaal begaven, daar wy van veel groote Heeren en hunne Kinderen bekeeken wierden. Ook lieten ons de Commissarissen; en de Nangafackifche Stadsvoogden, zeggen, dat wy misfchien door den Keizer zouden geroepen werden; doch dat wy wel zorg dragen moesten; om, als ons iets belust wierd, dit zonder tegenspreken te achtervolgen, waar op wy beloofden dit, zoo verre dat in reden bestond, tot 's Keizers genoeg te zullen doen.

Ontrent half elf wierd zyn E. gewaarfehoud om ter gehoor te gaan; daar hy na toe ging, gelyk ook zyn Zoontje kort 'er aan door een Nangafackifch Stadsvoogd derwaards gehaald wierd.

Daar op gingen wy, om voor den Keizer te verschynen; gaande door verscheiden kamers, moesten hier en daar vertoeven.

ven. Ook moesten daar de Nangafackische Stadsvoogden, de een na de ander (en veel andre lieden, ieder na zynrang) haare tapi's uitdoen, en blootsvoets henen en weder kuijeren. Wy vonden over al veel Heeren zitten, en quamen eindelyk, alleen van *Condo Bisfano*, eerste Commissaris, en *Tofano Camfa*: geleid, voor de jalouzy-matten, daar zyn Majesteit, en de andre Heeren, zaten.

Het ver-
der voor-
gevalle. Wy zaten hier op de planken neder, maakten een kleen compliment op zyn Japanfch, en toen wierd ons wat Japanfch banket voorgezet, waar van wy, op 't verzoek van *Maatsdayra Mino* (die in alles 't woord dede) wat aten. Het overschot wierd in papieren gedaan, en aan onze Dienaars gegeven, om 't mede t'huis te nemen.

Toen wierd eerst 't Opperhoofd, en daar na zyn Zoonkje, en daar na de andren, belast op te staan, die te zamen eens moesten kuijeren, en de mantels afleggen. Daar op vraagde men, of 't Zoonkje ook danssen en zingen kon, en of hy dat wel eens wilde doen, van welk eerste, alzoohy een gebrek had, met beleefdheit verzogt wierd, hy bevryd mogt blyven; doch het zingen (alzoohy daar sterk op aangedrongen wierd) wierd by hem, onder 't behulp van den Bockhouder *C. Boonen*, met een kleen versje ondernomen, hoewel hy een weinig beschaamd was.

Daar na zong deze Bockhouder met den Opper-Wondheeler, *Mr. Kesteloot*, noch tot driemaal toe, en men vraagde, of zy ook springen geleerd hadden, waar op wy (blyvende 't Opperhoofd ongemoeid hier in) neen antwoorden, en zeiden, dat onze Ouders dit danssen en springen in onze jeugd verboden, alzoohy dit alleen van Koortedansfers, en lieden, die hun kost daar mede wonnen, geleerd wierd.

Men vraagde verder, hoe enige goede vrienden, malkanderen ontmoetende, gewoon waren malkanderen te groeten, en hoe men van zyn vrienden, als men op een reis ging, afscheid nam, hoe men groote Heeren aansprak, en hoe men zig in Europa ontrent Koningen en Keizers droeg, in eerbied voor hen te toonen, op al het welke hen, ieder in 't byzonder, zeer ordentelyk geantwoord wierd.

Daar na moesten wy overluid praaten, en weder een deuntje (waar in harde uitroepingen quamen) half schreuwende zingen, waar op zy vraagden, of men geen deuntje kon, dat nog harder ging; waar op wy neen zeiden, daar by voegende, dat de Zee-lieden, en Matroosen, die veel schreuwen moesten, dit wel konden doen.

Zy vraagden ook, hoe men schepen in Zee preide, dat men hen al mede met een heldre stem toonde, waar over zy zeer lachten, en wy hadden werks genoeg, om ons zelve te bedwingen.

Zeer veel andre zaaken, die men hen toonde, verzogten zy, en, onder andre mede, dat men eens schreijen zoude; doch wy zeiden dat dit te vrouwelyk, en gansch niet mannyk, was, waar op dat achterbleef.

Dit alles geschiedde in de tegenwoordigheid van veel Heeren. Ook hoorden wy gedruis, en geakraak van complimentkleederen, achter de jalouzy-mat, terwijl 'er van daar aan de voorz. *Maatsdonna Mino Cammisamma* bevel gebracht wierd, die het aan *Obatta Bisfano*, naast hem leggende, of *Tofano Camisamma*, daar aan volgende, over zeide, die dit weer aan *Fatfzeman* te kennen gaven, en 't geen hy dan tegen ons zeide. In 't maken van deze grillen moesten wy dan eens vlak na den Keizer staan, dan eens met den hoed op 't hoofd, en dan weer eens anders wandelen. En daar op quamen wy weer in de vertoef-zaal.

De Commissarissen, en de Stadsvoogden zeiden ook, dat, zoo 't Zoonkje van 't Opperhoofd (dat enige dagen zieke-lyk geweest was) te zwak wezen mogt, om over al mede by de Heeren te gaan, hy 't dan voor af eerst na huis kon zenden, of wel (zoo hem dat behaagde) 't zelve mede nemen, waar voor hy hen bedankte.

Hier van daan gingen wy by de Ryx-Raaden, daar over al met Thee, *Tabak*, en *Banket* (uitgenomen by *Abevangono Camisamma*, daar ons niets aangeboden wierd) onthaald, en door de Geheimschryvers der Heeren (alzoohy zyn nergens t'huis gevonden werden) bedankt, en de Tolken op 2 plaatzen, of wy eens zingen wilde, gevraagd, dat zedig aldaar, en op meer andre plaatzen, afgetlagen wierd.

Zy verwonderden hen hier en daar zeer over de pluimen op de voornoemde muts, vragende, van wat vogel die waren; en men zei hen, dat de zelve de vogel *Strarous* (of de Struis-vogel) genaamd wierd.

Wy bezogten den 27sten dito in *Canga's*, of kleine *Norimons*, ook de Jedsche Stadhouders, de 3 Heeren der Tempel-geschillen, en den ouden Commissaris *Obatta Bisfano*, alwaar van eenige andre lieden, en ook van eenige Vrouwen; achter de jalouzy-matten zittende, bekeken wierden.

Men deed ons hier weer veel zeldzame vragen, wie onze opperste Landsheer, wie onze eerste mensch, en hoe lang het geleden was, dat die leefde, waar op hen ordentelyk geantwoord wierden.

En ook
aan de
huizen
der Ryx-
Raaden.

Wy bleven by *Obatta Bifiono* lang, daar wy zeer beleefd onthaald wierden, en de vryheit kregen, om zyn achter-huis te doorwandelen. Men verzogt ons hier, en op noch 2 plaatsen, te zingen; doch de Tolken sloegen het af.

Wy verzogten de Geheimfchryvers hertelyk, om onze zaaken te begunstigen, dat zy beloofden hunnen Heer, die zoo nu en dan wel eens in ons gezigt quam, te zullen voordragen.

Wy vertrokken ontrent ten 3 uren na huis, en quamen met regen en wind in onze herberg, alwaar wy aan de tafel zittende, een sterke aardbeving, die 't huis schudden dede, gevoelden.

Den 28sten dito ontrent 10 uren gingen wy na 't huis van *Tofano Cami*, daar wy met kostelyke spyze, en zeer beleefd onthaald wierden, verzoekende aan de Geheimfchryvers hier mede om de gunst van hunnen Heer, ontrent onze zaaken, die aannamen dit voor te zullen dragen, als hy 't huis quam.

Men verzogt hier, om eenige vellen schrift van 't Zootje van den Heer *Douglas* te mogen hebben, dat hen gegeven, en met veel genoegen van hen aangemen wierd.

Den 29sten dito wierden wy met *Canga's* na de huizen van *Totomino Ca.*, en *Afimo Ca.*, Nangafackifche Stadsvoogden, en na *Miedsoja Sinanono Ca.*, Miacofche dito's, gedragen, by welke 2 eerste zeer beleefd onthaald wierden, verzoekende de Geheimfchryvers uit naam van hunne Heeren, dat wy alles zoo vry, als of wy 't huis waren, wilden doen, waar mede hunne Heeren dienst geschieden zou, al het welke in 't bywezen van veel menfchen geschiedde.

Ook mogt het Opperhoofds Zootje over al achter by de Juffers, en Kinderen, achter de jalouzy-matten gaan.

Dit Zootje, en de Boekhouder voornoemd, fchreven ook eenige vellen Hollands schrift hier, die zy al mede overgaven.

Op de 3de plaats wierden wy ook zeer beleefd met Japanfche kost onthaald, en over al wierden de hoeden, de houwer, en de degen van 't Opperhoofd bekenen.

Terwyl wy uit waren, ontstond 'er weer brand dicht by ons huis, doch 't wierd ten eerften gebluft; hoewel 'er daar na al weer op de brand-gongen geklopt wierd, bevindende daar na, dat 'er 20 ftraaten van ons huiseen zware brand was, die ten eerften na 't Zuid-Westen in de lengte en breedte voortliep, en hoewel 't eindelyk ontrent de Zee-kant s'avonds ten 8 uren gebluft wierd, zoo waren 'er in die korten tyd echter 5 a 6 ftraaten in de lengte, en 2 in de breedte

afgebrand. Ondertuffchen liet ons *Condo Bifiono* weten, dat wy overmorgen ons afscheid zouden krygen.

Eenige grooten lieten ook zien, of wy, wegens den brand, ook hulp van nooden hadden; doch, alzoo die zeer verre van ons was, zeiden zy; dat wy wel gerust konden zyn, te meer, alzoo 't ook afgewind was; doch de Tolken verzogten, dat wy ons (of de wind keerde) gereed zouden houden, om te kunnen vlugten, en om onze goederen in onderaardse kelders te brengen.

Den 30sten dito gingen de Tolken met den dag de Heeren, die in den brand voor ons zoo bezorgd geweest waren, bedanken. Eenigen, die geen compliment wegens de brand aan ons gemaakt hadden, verontfchuldigden zich, alzoo hun volk uit geweest was, om den brand te blufchen.

Al vroeg liet *Tofano Camifa*. weten, dat wy morgen afscheid krygen, en daar na vertrekken zouden.

Wy begaven ons na 't huis van *Condo Bifiono Ca.*, daar door *Sandajo*, eerst, en daar na, verder binnen komende, door den welbekenden *Bommemon* zeer wel ontfangen, en met verscheide foorten van spyzen onthaald wierden. Ook heeft de Heer *Douglas* hem de zaaken der E. Maatschappy, die zynen Heer zeer wel bekend waren, zeer sterk aanbevolen, dat zy beloofden aan hunnen Heer te zullen voordragen; waar op wy byzonder lekker, en beter dan elders, onthaald zynde, ons afscheid namen, na dat wy den Heer van dezen huize over zyne nieuwe Stadsvoogdy geluk gewenscht hadden. In 't uitgaan zagen wy hem staan; waar over hy, eenigzins verrast zynde, begon te lachen.

Hier wierden wy al weer tot zingen verzogt, dat al mede afgeslagen wierd.

Wy hoorden hier, dat 'er 2 koperbergen gevonden waren, waar in al sterk gearbeid wierd, waar door wy hope hadden, van meer koper te zullen kunnen krygen.

Den laaften dito liet ons de nieuwe Stadsvoogd geluk met ons aanstaande afscheid wenschen, waar voor wy hem hertelyk bedankten, gelyk mede voor zyn deftig onthaal gisteren, waar over hy zeide dat 't hem leed was, dat hy ons niet beter (hoewel ons dat niemand zoo wel, als hy, dede) onthaald had.

Daar op vertrokken wy ten 9 uren na 't Hof, zaten wel 2 uren in de hoofdwagt, en wierden onze Heeren, na ondergewoonte, begroet, en van velen met verwondering (en voor al des Opperhoofds Zootje tot op zyn onderkleeren zeer nauwkeurig) dat in de gehoor-zaal al mede geschiedde; beschouwd.

Zorge der Grooten voor de onzen by brand.

Waar voor de onzen hen doen bedanken.

Krygen hun afscheid van den Keizer.

Des Keizers Wondheeler bragt *Jantje* door verſcheide vertrekken van 's Keizers wooning, gaf hem van 's Keizers banker, en 2 Arten vraagden, wat kragt de *Oleum Terræ*, *d'Oleum Petræ*, en *d'Oculus Caneri*, had. Ondertuſſchen bragt de Commiſſaris, en de Stadsvoogd 't Opperhoofd op de plaats, daar de jaarlykſe hoofd-ftukken voorgelezen werden, op dat hy, als 't 'er op aanquam, daar op verdagt mogt zyn.

Verdre
zaaken,
toen
voorge-
vallen.

Ontrent een uur wierd zyn E. binnen geroepen, en kreeg toen zyn aſſcheid, hoorende door *Obatta Biſſono* de Kapitels, in 't byzyn der Ryx-Raaden, lezen, waar op hy 30 rokken in weder-geſchenk ontſing, keerende toen weer na de ver- toef-zaal, daar hem ieder een geluk wenschte, waar na hy zich na huis be- gaf.

Abebongono liet door *Fatſizemon* vra- gen, of 't Opperhoofd zynen houwer, daar die Heer zin in had, wel miſſen wilde. Ook liet de Opper-Banjoos, en de Hoſpes, ons voor 't geſchenk, aan hen gegeven, bedanken.

Wy kregen heden aſſcheid, om dat de Keizer morgen in een Tempel ging, en dan niets van belang verrigtete, dat ons 2 a 3 dagen eer, als anders, uit Jedo hielp, dat egter noch 2 a 3 dagen aan- loopen zou.

Ontrent den middag was 'er weer brand van weinig belang.

Den 1ſten April ontſingen wy verſcheide rokken van eenige Heeren, die, volgens gewoonte, weer aan de Banjoos, Tolken, Koks, Schryvers, enz., vereerd zyn.

De Wyn-tint, en de Spaanſche Wyn, was onder de Grooten zeer gewild; dog konden ieder een (al hadden wy noch 2 aamen 'er af gehad) niet 'er mede hel- pen.

De onze
nemen
hun af-
ſcheid.

Den 2den dito ging *Fatſizemon* al vroeg by de Heeren aſſcheid nemen, en kreeg by *Nagay Oeneme* een ſchrobbering, om dat die geen Wyn-tint gekregen had; als andren.

Na de middag bragt een der Stads- Banjoos een deel vreemdelingen by ons, dat de opperſte (alzo 't buiten zyn verlof geſchied was, en niet geſchieden mogt) zeer qualyk opnam.

Coerſacci quam aſſcheid van ons nemen, diens gunſt wy voor de E. Maatſchappy verzogten.

Weder
brand.

's Avonds was 'er weer brand in 't Noorden, en niet verre van ons, weshal- ven onze Dienaars de goederen ten eer- ſten aſpakten, en om 't geld-Comptoir, de Canaſſers, enz. in kelders te bergen, gereed ſtonden met pak en zak te ver- trekken; doch de brand wierd ten eer- ſten gebluſcht; hoewel 'er die nacht noch 3 maal brand was.

Den 3den dito kregen wy 3 Gezanten van de Heeren *Iſinocami*, *Toſano Cami*, en *Nagay Oeneme Samma*, die ons geluk op de reize wenschten, waar op wy ten 10 uren uit Jedo vertrokken.

Wy ſliepen in Cammagawa, dat wy in Totska gedaan zouden hebben, zoo de Heer van Kinokuni morgen daar niet had moeten ſlapen.

Wy voeren over de Rockingo, en reden den 4den dito met den dag weder uit, ontmoetende den Heer van Kinokuni, die wy (als zynde een bloed-vriend des Keizers van Japan) groeteden, 't welk hy ziende, ſtak hy zyn hand, ten bewyze dat wy maar voort-ryden zouden, uit den Orimon.

Wy trokken over de Banricuw, reedden, na dat 's middags te Oizo gegeten had- den, voort, doorwaadden de Saccawa, die, na oud gebruik, afgebroken was, om dit Dorp-volk aan geld te helpen, quamen dus in Odawarra, daar halte hiel- den.

Den 5den dito ten 7 uren vertrokken met Cangas, aten op Faconitoge, en quamen ten 5 uren in Miſſima. Het ge- vangen Vrouw-mēſch in Faconitoge, waar van bevorens geſproken is, ſtond, over Wagt-ſehending, gekruicigd te werden.

Den 6den dito ten half 5 reden wy uit Miſſima tot in Joſiwarra, daar wy, om den regen, in Cangas gingen zitten; wierden met vaartuigen over de Fouſi- eawa gebracht, quamen tot Cambarra, daar wy aten, van waar wy na Jeſeri ge- dragen wierden, daar wy onze nagtruſt hielden.

Den 7den dito reden met den dag uit; gingen over d'Abbacawa, en daar na te Marico in korven, en wierden over 't ge- bergte tot in Oekabe, daar wy 't mid- dagmaal hielden, gedragen; ſtegen van daar te paard, trokken over de Sitoga- wa; en 's avonds over de Oejangawa, die om den regen wat gezwollen was, nemende in Canaja onze ruſt in de her- berg.

Den 8ſten wierden wy ten 6 uren uit Canaja over het gebergte tot in Niſacca gedragen, daar wy weder te paard ſte- gen, aten in Mitski, trokken over de Tentiuw, en namen onze nachtruſt te Fammamats.

Den 9den dito vertrokken wy met den dag, aten in Foetagawa; en vernagteden in Acaſacka.

Den 10den dito met lantaarn-licht uit- rydende, aten wy 's middags te Ofamma, alzo de Heer van Fifien in Seriuw ver- toefde, en 's avonds mede in Mia vernag- tede, daar wy in de gewoone herberg vry ſlegt onthaald zyn.

Ook verweerdigde die Hoſpes zich niet

niet eens, om 't Opperhoofd, of den Opper-Banjoos, te verwelkomen, of om hem de minste beleefdheit te bewyzen, alzooy hy ons, al eenige jaaren, tegen zyn zin geherbergd heeft, en zich weinig aan ons gelegen laat leggen.

Den 11den dito voeren na Quano, daar wy voorspoedig ten 9 uuren quamen, hielden 'er 't middagmaal, reden toen van daar na Joacits, daar ten 2 uuren quamen, en vernagteden, alzooy dien ganschen dag regen hadden.

Den 12den dito hebben onze reis ten 5 uuren weer voortgezet, aten 's middags te Sekinozido, gingen in korven van Sacanosta over het Soetfiamnafche gebergte tot in Soetfiamma, daar wy 's nagts bleven.

Den 13den dito redden met den dag weer uit, trokken over de Joattagawa met vaartuigen, aten in Iffibe, quamen ten 5 uuren in het lang Dorp Oots, sehoon 't Opperhoofd verseheidemaal op de reis verzogt had, om met de elfde dag in Miaco te wezen, en alzooy van 't laatste nagt-logys bevryd te blyven, te meer, alzooy zulks in 't voorgaande jaar ook in 11 dagen geschied was; doch zy wisten hier zoo veel tegen in te brengen, dat het echter altyd na hunne hoofdghheit uitvallen moest, om tyd te hebben, van aldaar hunne byzondere zaaken te kunnen verrichten.

Wy hoorden ook, dat 'er al 35 Jonken tot Nangafacki angekomen waaren.

Den 14den dito ten 7 uuren vertrokken uit Oots, en quamen ten 10 uuren in Miaco, daar Fatfizemon met den Waard onze komst ging bekend maken, en quam ons met ons spoedig gehoor, en met onze gezondheid, veel geluk wenschen.

Zeide ook gehoord te hebben; dat 's Keizers Moeder door den Dayro met den hoogsten eer-titel was besehonken, die ooit aan haar weder-ga gegeven was, of kon gegeven werden, dat alle de Landsheeren veel geschenken kosten zal.

De Grootte Rechter zond een Banjoos met het gemeen geschenk, en compliment.

Den 15den dito lieten de Stadsvoogden 't gewoon compliment ook afleggen, waar voor hen de Tolk den 16den bedanken ging. Het Opperhoofd vraagde, waarom men morgen niet te land, in de plaats van te water, ging; doch hy had, zoo Fatfizemon zei, te laat gesproken.

Den 17den dito vertrokken wy met Canga's ten 9 uuren uit Miaco, bezagen de Tempels, van waar wy in een huis op Kiomiets gebracht wierden, daar de Miaofche Hofpes voor een Coebang afscheid nam. Ook zagen wy den Dairbot met zyn veel duizend beelden, qua-

men na den middag in Fufimi, daar wy het middag-maal hielden, gingen toen in 2 speelbarken, die ons 's nagts in Ofacca bragten.

Ofacca

Den 18 dito maakte Fatfizemon onze komst aan de Stadsvoogden bekend, die ons daar mede lieten geluk wenschen. Hy zei ook, dat 'er in de koper-zaaken verandering zyn, doch dat men dat eerst op Nangafacki hooren zou.

Den 19den dito kregen de vaartjens en ledige kanassers weer uit Jedo, verftonden ook, dat de koper-leveranciers 100 kisten geld van den Keizer ter leen gekregen hadden, om 'er jaarlyks 10, zonder renten, weder te geven, om dus in 10 jaaren effen te zyn, genoodzakt zynde, om andre koper-bergen op te zoeken, dat zy, alzooy eenige jaaren ten agteren geraakt waeren, zonder 't voorzf. geld niet konden doen.

Grootte geld-leening des Keizers aan de Leveranciers van 't Koper.

Den 20sten dito hoorden, dat in Nangafacki al 40 Jonken waeren, en wy maaken alles klaar, om morgen te vertrekken.

Vertrek van Ofacca

Den 21sten dito ten 9 uuren vertrokken wy met vaartuigen uit Ofacca, wierden door den Hofpes met eenige versnapering in een huis, daar men jaarlyks afscheid-neemd, onthaald, van waar tot in Ammakafacki voeren, stegen toen te paard, deden het middagmaal in Niffenojenna, en quamen 's avonds ten 6 uuren, half styf van koude (alzooy de Winter-kleederen geborgen waeren, en 't juist hard waaide) in Fiongo, daarin een bark gingen.

Ammakafacki. Niffenojenna.

Fiongo

Den 22sten 's morgens wrikten wy van daar, en raakten met een N. O. wind indelyk voort, en quamen den 23sten dito 's avonds ten 9 uuren te Camro de Rheede, daar wy den 25sten eerst van daan gingen, komende met boegseren en wrikken dus voor Cammenofeki ten anker.

Camro

Cammenofeki

Den 26sten dito ten 1 uur 's morgens vertrokken met een goeden wind, quamen ook met een goeden wind ten 1 uur 's middags voor Seminofeki ten anker, en begaven ons ten 6 uuren in 2 barken (die noch klaar moesten gemaakt werden) na Cocora, van waar wy den 27sten dito met den dag vertrokken, gaande, om den regen, eerst eenige; en daar na ook de andren, in korven van Kfrofacki na Coanossi, daar wy 't middag-maal hielden, quamen tegen den avond te Itska, of Hoeka, daar wy bleven, en voeren heden ook met platte ponten over 2 Rivieren.

Seminofeki

Cocora

Kfrofacki en Coanossi

Den 28sten dito ten 7 uuren wierden met Canga's gedragen, veranderden dezelve in Octfino, en wierden daar mede over 't Fiamietse gebergte tot in Jamaje gebracht, alwaar wy 's middags aten;

Jamaje

142 BYZONDERE ZAKEN

en om 't aanhouden van den regen lieten wy ons tot in Maatfacki voort-dragen, alwaar wy te paard ftegen, en quamen 's avonds in Coerme, daar wy met de gewoone ftatie ingehaald wierden, moeften over 2 Rievieren met vaartuigen.

Den 29ften dito 's morgens ten 2 uuren uit Coerme gedragen zynde, quamen ten 6 uuren op een volle galop in Jannagawa, daar al vroeg't middag-maal hielden, en in 2 Staat-barken verdceld wierden, met welke wy al wrikkende,

alzoo 't ftil was; ontrent ten 9 uuren te Ifafaje quamen.

Den 30ften April ten 6 uuren wierden om de ongemakkelyke diepe wegen met Canga's uitgedragen, aten in Jangami, pleiterten op Fimitoge, wierden aan het Tempeltje Tensien, door de bedienden van 't Eiland ingehaald, en quamen ten een uur wederom in Decima, alwaar alles in een goden ftand vonden, nemende van de Opper- en Onder-Banjoozen met dankbaarheid ons afcheid.

De onkosten, op deze reize gevallen, heb elders gezien, dat by den tocht tot Jedo beliepen.

		Coebangs a ieder 10 Ryksdaalders.
	Aan eenige Schryvers.	5
	De Schippers en Matroozen der bark.	2
	12 Middagmaaltyden gehouden tot Firakatta, Coefats, Sekinofizi, Quano, Okafacki; Arraay, Foekeroy, Marico; Jofiwarra, Facouroge, en Focfifawa, a ieder maal 2 Coebangs.	22
Ruft- en eet-plaatzten.	10 Plaatzten, daar men de nacht-ruft gehouden heeft, als Minacoets, Ifacoets, Mia, Akafacka, Fammamats, Simada, Jefiri, Odauwarra, Cannagawa, en Mifima, a 4 icder nagt herberging.	40
		69
	En wegens de te rug-reize aan 10 maaltyden, gehouden tot Oizo, Faconitoge, Cambarra, Ocabe, Mietske, Foetagawa, Ofamma, Quano, Sekinozizo, Ifibe.	20
	En wegens 11 nagtrufften genomen in Cannagawa, Odauwarra, Mifima, Jefiri, Cannaje, Fammamats, Akafacka, Mia, Jokaits, Soctfiamma, en Oots.	44
		64
		Te zamen Coebangs 133
		Of Ryksdaalders a ieder . . . 10
		Ryksdaalders 1330

Groote flijptheit der Japanders in 't nakomen der bevelen.

Men moet met een ongemeene nauwkeurigheid op de bevelen der Japanders letten, en die ook flijpt uitvoeren, of anders zyn zy gewoon ons daar over aantonds 't gevoelen 'er af te doen hebben.

Om dat zich een flaaf van zekeren *Jooft Viffcher* A. 1695 (zyn Meesters toorn over zyne dronkenschap vreezende) in een Wankan verfteken had, en daar op een plaats, daar hy niet wezen moeft, gevonden wierd, zoo wierd de tweede van ons (onder wiens opzicht dit, zoo zy zeyden, gefchied was, en die dit verantwoordten moeft) door hen etrelyke dagen aan een, van den 14den tot den 24ften Mey, in zyn kamer gebannen, zonder daar uit te mogen gaan.

Dus wierd 't gehoor-geven aan de Heer *Dykman*, ons Opperhoofd A. 1695, om geen andre reden voor eenigen tyd uitge-

fteld, en hem geweigerd, om dat een der Bedienden op den tocht na 't Hof, of na Jedo laufft, zich niet flijpt na de zinlykheit der Japanders zonder tegenspreken gefchikt had.

Dat zy geen tegenspreken ter Wereld willen dulden, is klaar genoeg gebleken, wanneer zy over 't voornoemd geval van den Heer *de Vos* (die hen zulk een redelyk zaak voorftelde) zoo moejelyk waren, dat zy den tweeden, den Heer *Wys*, wel uitdrukkelyk belaftten daar af aan haar Edelheden (gelyk hy ook fchriftelyk gedaan heeft) kennis te geven.

Zy willen niet hebben, dat men zelf Willen maar een hond quaad doen zal: want A. ^{geen} 1696 leze in de oude papieren, dat de ^{hond} quaad ge- Keizer den 23ften Maart 2 Heeren van ^{aan} groot aanzien, en Wyk-meesters aange- ^{ben.} iteld had, om opzicht over al te nemen, en

en het oog over alle oude honden te laten gaan, en aan de zelve wel te doen, gelijk zy 'er toen al 70000 byeen gezameld hadden, die hem dagelyks wel 600 baalen Ryft quamen te kosten. Ook waren 'er al verscheide lieden, alleen maar om dat zy deze en gene honden eenig quaad gedaan hadden, gedood. De Keizer wil geen oneetbaar gedierre gefood hebben.

Zelf mogt 'er A. 1701 voor den zieken Heer de Vos by zyn intrède in Jedo geen hoen, om wat sterk zop 'er af te maken, gedood werden, om dat het tegen 't bevel des Keizers; die een sterk Pythagorist was, streed.

Dat zy zeer seker tegen alle sluiken ryen zyn; hebben wy zoo nu en dan al getoond.

A. 1691 den 4 December dreigden zy zoo wel de onzen en de Tsjineesen, als de Japanders; dat over voortaan zonder eenige verschooning te zullen straffen. Ook deden zy den 10den dito twee Japanders, over hunne sluikeryen, in 't bywezen van alle onze bedienden (die dat moesten aanden, zonder iemand, dan alleen de Opperhoofden hier af te verschoonen) ontthalzen.

A. 1694 den 29sten Augusti, deden de onzen de Geheimschryvers der Stadsvoogden van Nangasacki, over dat men; op 't verzoek van ons Opperhoofd, de roers van de schepen (dat bevorens altyd gedaan was) nu niet gelicht, en de luiken in 't lossen niet verzegeld had, bedanken.

A. 1696 den 8sten Augusti kwam de Geheimschryver uit last der Stadsvoog-

den de onzen te kennen geven, dat alle onze bedienden, van boord komende (alleen de Opperhoofden, en de tweede uitgenomen) tot op 't lyf zouden berast werden, dat zelf ontrent zeker Schipper al vry onfatsoenlyk, zelf hem dwingende de zakken van zyn broek om te keeren, in 't werk gesteld is.

Over bagatellen weder zullen zy hun eigen volk in stukken doen kappen, ge-lyk A. 1691 de Stadsvoogd *Sioe Besamina* zyn Dienaar, om dat hy wat te veel gedronken had, liet doen. In tegendeel is de zware zonde van Sodomie by hen gemeen; en men ziet openbaar opgeschikte jongens, ten dien einde by hen opgevoed.

Om dat A. 1689 de Opper-Tolk van den Opper-Banjoos dood-gekap't werd door een, die zich in Tonfero aanslonds ook den buik sneed, zoo wiert de onzen 3 jaaren daar na den 21sten Februari bekend gemaakt, dat dit een ongelukkige dag was, en dat daarom de optogt voortaan den 15 van de maaneshyn (in de plaats van den 16) beginnen zal; waar uit men bespeuren kan, hoe vol bygelooft, en aan hoe veel zottigheden zy verslaafd zyn, zoo dat met hen geen reden ter Wereld ontrent zulke voorvallen te gebruiken is.

A. 1696 werden ertelyke Kraaijen in kooijen, na zekre Eilanden; om dat eenige van hun geslacht den Keizer, op den weg zynde, bevuild hadden, als banditen weggebragt; waar mede wy van de Wereldlyke zaken van Japan tot die van den Godsdienst overgaan.

de onze tot op 't lyf toe te bevoelen, Andre dwaasheden, en kribbigheden, van hen aangehaald.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Van den Godsdienst der Japanders. En wel van den Heidenfchen. Zy zyn Pythagoristen in 't suk van de verhuizing der zielen. Kunnen God in hun taal niet noemen. Hunne verscheide Seten, tot drie voornam gebracht. Wie onder hen den Duivelsdienst, enz., invoerde: Priesters. Kloosters. Tempels onder hen. Waar in 't voornaamste van hunnen Godsdienst bestaat. Hunne Feesten. De Dayro, hun Pans. Net bericht wegens den zelve. Eere hem beweezen. Zyn Vrouwen. Was hoofd der Geestelyken en Wereldlyken. Zyn oudste Zoon zyn opvolger. Zyn tweede Zoon Veldbeer. Ware grond van des Dayro's val. Zyn derde Zoon werd mede-Veldbeer, en tracht zich meester van 't Ryk te maken. 't Geen hem eenigzins belet werd. Keizer Tayko's eerste opkomst. De Japanders woeren, na hunne jaeren en ampten, verscheide naamen. Hoe by eerst Soldaat werd. En zich by den Veldbeer geacht maakte. Werd Veldbeer verklaard. Een groot vermeerderaar van 's Keizers inkomsten. Hy werd om de West met een Leger gezonden. Keizer Nobenage dood zich zelve, door misteiding van een Raadsbeer. Die zich als Keizer zoekt op te werpen, dat hem Tayko belet, die zyn Meesters dood wreekt. En daar op als Keizer voorgesteld, en door den Dayro bevestigd werd. Grootte overeenkomst van den dienst der Japanders met de Roomschen. Hunne geestelyken alleen oordeelen van de geschilden. Hunne hoofdgeboden.

Van den Godsdienst der Japanders.

Vanden
Gods-
dienst der
Japan-
ders.

Schoon 'er by den Heer *Montanus* zoo wel over de Afgoden der Japanders, en andre zaaken, den Godsdienst betreffende, gesproken werd, konnen wy niet nalaten hier van noch iets; op een andre wyze geschikt, 'er by te voegen.

Men kent hier geen andren, dan den Heidschen, en den Roomschen Godsdienst.

De Heidsche Godsdienst.

En wel
van de
Heiden-
sche.

De rechte aloude Godsdienst der Japanders is de Heidsche, ten in zich zelve niet anders, dan een grouwelyke dienst van hunne Afgoden, en van de Duivelen.

Deze hunne Afgoden zyn 'er verscheid, als *Xaca*, *Amida*, *Chamis*, *Carou*, *Toranga*, *Xantay*, *Dayboth*, *Jene*, de Afgodin *Pussa*, en meer andre, welke beschryving en afbeelding men by den Heer *Montanus* zien kan; gelyk mede van een Tempel te *Miaco*, waar in duizend beelden zyn; doch 't is zeer waarfehynelyk, dat hunne meeste Afgoden eenigedapre Vorsten, of wakkere mannen, die hun Land eenigen grooten dienst deden, of ergens in boven andren uitfaken; geweest zyn.

Wel is waar, dat zy een opperwezen erkennen; maar zy schynen met de Tsjineesen zich daar aan zoo veel niet, als wel aan hunnen dienst der Duivelen, en der Afgoden, die zy vreezen, dat hen quaad zouden konnen doen, gelegen te laten. Weshalven zy die andre als hunne middel-Goden, en Voorbidders, gebruiken, waar onder zy *Amida*, en *Xaca* wel voornamentlyk eeren.

Ook hebben zy, buiten de voornoemde Afgoden, noeh een Afgod der verstorvene Kinderen, *Sequani* genaamd, een byzondren Bruilofts-Afgod, en meer andren van die soort, die zy op hunne gezette dagen gewoon zyn eerbiedig aan te bidden, en offerhanden in Tempels, die zy tot hunne cere bouwen, en voor al op de Feesten, die zy t' hunner cere vieren, toe te brengen, somtyds niet ontziende, zich zelve ter cere van hen te verdrinken, en op andre grouwelyke wyzen om hals te brengen, waar in zy veel cere stellen, en waar door zy in het Parady, na een omwenteling van 3 jaaren, hopente komen; doch zy plaatsen het zelve ettelijke millioenen verre, waar door zy, die 'er al in komen zullen, al een vry lange reize te volbrengen hebben.

Zyn Py-
thagorif-
ten.

Gelyk nu de Tsjineesen de verhuizing der zielen gelooven, en die van de In-

diaanen overgenomen hebben, alzo stellen de Japanders, of altoos sommigen onder hen, mede deze leere van *Pythagoras* vast; en ongetwyfeld komt het daar ook van, dat zy de Offen, Aapen, Slangen, en meer andre Dieren, Godsdienstig eeren, en byzondere Tempels tot den dienst der zelve opgericht hebben. En daarom alleen verbieden zy ons 't Rund-vee te dooden.

Het is nochtans vreemt, dat zy, sehoon zy zulk een ryke taal, en die uit tachtig duizend Characters, of Lettermerken bestaat, hebben, nogtans niet in staat zyn, om 't woord *God* in hun taal uit te drukken.

Men kan, noch mag, de Japanders, ontrent het stuk van den Gods-dienst, niet over eenen kam scheeren, vermits zy allen niet even eens daar over oordeelen.

Menigerley Secten, en Gezindheden, vind men ond' hen, dog zekere voornamen hebben egter de overhand.

Franciscus Xaverius bepaald ze op negen, andre Jesuïeten op elf; maar de Heer *Carou*, en andren met hem, brengen die tot twaalf, hoewel die weer tot drie by uitstek bepaalt werden. Die van de 1zde Secte werden *Akkois*, genaamd, zynde de waardigste, gelcerdste, en welker Priefters trouwen, en alles eeten mogen.

De eerste nu dezer drie gezindheden, by hen *Xenxoes* genaamd, steld vast, dat 'er na dit geen ander loven, en dierhalven ook geen straf, of belooning, te wagen is. Echter bidden zy *Amida* aan, (tegen hun zot gevoelen) dat hy hen wil behouden en zalig maken.

Die dit vaststellen, eeren echter den afgod *Chamis*, en zweeren in tyden, dat zulks vereischt wert, by hem, zonden dat ik vatte, tot wat einde (alzo hy hen dog niet helpen kan) of tot wat einde de Keizer hen, ten bewyze van hun trouw, by den zelve zweeren laat, alzo die Afgod hen al zoo weinig (na hunne grondstelling) straffen, als beloonen zal. Zy gelooven dat de ziel met 't lichaam vergaat.

Het schynt nochtans, uit de velerley offerhanden, die zy hem van tyd tot tyd toebrengen, dat zy gelooven, dat hy hen in der tyd goed en quaad doen; en dus ook zegenen, en 't quaad afweeren kan; hoewel 'er ook zyn, die de zelve, als zy hen niet na hun zin verhooren, wel wakkere konnen geeffelen.

In 't gemeen stellen de Japanders ook vast, dat de zielen der afgestorvenen noch eenige jaaren aan een, ontrent hunne graven zwerven, weshalven zy hunne Godden op zekere tyden na hunne graven mede voeren, om aan hen daar te offeren.

De

De tweede voornamē Secte onder hen is van die gene, die de verhuizing der zielen vaststellen, en die gelooven, dat de zielen niet alleen eens of tweemaal, maar zeer dikwils in allerley lichaamen, zoo van menschen en beesten, als mede in boomen, na dat dan hunne bedryven in de Wereld geweest zyn, verhuizen.

De luttige stelen zy vast, dat in de lichaamen van slangen, de dieven in die van eenige roof-dieren, de verhevenen van geest in deze en gene vogels, de deugd-zame in die van Ossēn en Koeijen, de vernuftige en potzige, in die van Aapen, Olifanten, en andre dieren, overgaan, om welke reden zy ook geen van die of andre dieren dooden zullen, behalven dat zy gewoon zyn die Godsdiēntig te eeren. Een over-oud gevoelen, door *Pythagoras* (die dit, nevens *Plato*, eerst van de *Ægyptenaars* overnam) in Indiēn gebracht, en door de Indiaanen verder onder de Tsjineesen en Japanders, nevens meer andren, verspreid.

Hun Afgod *Xaca* leerde die gene, die hem dienen, dat de zielen wel tachtig duizendmaal van 't eene lichaam in 't andre verhuizen, dan eens over hunne misdryven in vuile dieren, dan eens in deze en gene Vogelen, Visschen, Slangen, en Boomen, dog op 't laatst in een Kōe; of in Ossēn, of wel in een witten Olifant; varen.

Dat zy nu ook eerbied voor de grootte en hooge boomen hebben, is, om dat zy vaststellen (en wel voornamelyk van de dappere Krygslieden) dat de zielen van hunne Vaders, na dat zy op 't bed van eere gestorven zyn, in zulk een boom verhuizen. Ja zelfs oordeelen zy, dat eenige zielen in planten en aard-gewas-sen varen; weshalven zy die ook tot geen spys gebruiken, nog die quetzen zullen; op dat zy de zielen van hunne voor-Ouders niet mogten verontruffen.

De derde Secte is, *Fokeux*, genaamt, die mede den Afgod *Xaca* eeren, en die vaststellen; dat zy door 't noemen van deze 5 woorden, *Namu, Mio, Foren, Qui, Quio*, zalig kunnen werden. Wat deze woorden beteekenen, weten zy zelf niet, en dierhalven kunnen wy die mede niet vertaalen; maar 't is zeker, dat zy die van de Heidenen uit Hindoeftan overgenomen hebben, by welke men na de ware beteekenis der zelve zoude moeten zoeken.

Deze Afgod *Xaca*, die eerst een zeer groot getal van leerlingen gehad heeft, liet 'er 2 na, *Cambadagi* en *Cacubao*, die de eerste gronden onder de Japanders ge-legt hebben, om den Duivel Godsdiēntig te eeren, en den zelve offerhanden toe te brengen, waar door zy (die zedert ook deze 2 leerlingen Godsdiēntig be-

gonnen aan te bidden) allenskens hoe lang's hoe meer tot allerley bygeloove, van gelukkige en ongelukkige dagen (in binnēn Almanach te zien) Waarzeggerij, Duivel-bezweeringen, Toövery, en wat meer van deze kraam is, begonnen over te hel-len, zoo dat zy in dit stuk van de Tsjineesen in 't algemeen niets verschillen.

Deze *Fokeux* onthouden zich meest in eenzame plaatzen, in de nare Bosfchen, en op afgelegene gebergten, om by na even eens, als de *Jogis* in Indiēn, hunnen God te iveriger te kunnen dienen.

Gelyk nu ider van hen zyne byzonde-Priesters, re Goden eert, zoo hebben zy daar toe ook hunne byzondere Priesters, *Bonzes*, genaamd, die ieder aan den hunnen byzondere onderwyzingen en lessēn geven, waar toe zy ook hunne byzondere Kloofsters van Jongelingen; en jonge Dochters, hebben.

Deze *Bonzes*, die kaal geschoren zyn, en linne keelen; doch op de Fecst-dagen zyde rokken dragen, bezorgen by hunne Overheden, dat 'er Tempels ter eere van hunne afgoden gebouwd, en dat dezelve daar in op gezette tyden, en voor al 'op zekere grootte Fecst-dagen, gediend werden. Zulke Tempels zyn 'er zeer veel, kostlyk en heerlyk veiguld, alle van hout, van welke de grootte 20, en de kleene, 2, 3, en meer Priesters, tot 16 toe, hebben.

Wat deel de Vrouwen daar in hebben, (want de Mans komen 'er zelden) en op welke vastgestelde dagen zy dit doen, kan men uit het uittreksel van den Japanfchen Almanach zien.

Hun Godsdiēnt nogtans in zich zelve, bestaat wel meest in het toebrengen van Offerhanden (daar de *Bonzes* best van vaaren) en in 't prevelen van eenige korte gebeden, die zy zeer dikwils herhaalen, en waar toe zy (om 't getal net te weten) ook hunne Paternosters van kraalen, even eens als die van 't Pausdom, hebben.

Vörder weten zy, voor af na den eeten, van geen bidden, noch ook op andre tyden, en hunne Paapen prediken maar drie a vier maal 's jaars, en dan komen 'er de mans by, dikwils *Amida*, of *Nammanda* roepende.

Gelyk 'er nu vaste Fecst-dagen zyn, op welke ider zyne Goden eerd, zoo zyn 'er noch verscheide byzondere.

Dus vieren zy de geboorte van zekeren *Sacano Nepha*, den 8sten van de *Siguats*, of van de 4de maan, zeer plechtig, en den 5den van de volgende maan, *Goguats* genaamd, het *Pelo*-of *Vlagge-Fecst*.

Den 7den van de *Stifiguats*, of van de 7de maan, vieren zy 't Fecst *Tanna-Batta*, of 't *Starra-Fecst*; en den 13den, en

Kloofsters.

Tempels onder hen.

Waar in 't voor-naamste van hunnen Godsdiēnt bestaat.

Hunne Fecsten.

on-
ui-
.
e.

de 3 volgende dagen van deze zelve maan het Lampjes-Feeft, wanneer zy duizenden van lampen ter eeren van verſcheide Afgoden ontſteeken.

Op den 13den van de Coeguats, of van de 9de maan, vieren zy het Magis, of Maans-Feeft, en den 5de van de Sioeguats, of van de 10de maan, houden zy de Unifoe, of het Feeft ter eeren van hunnen oudſten Zoon; gelyk men dat in hunnen Almanach ook zoo aaugeteekend vind; behalven alle welke zy nog verſcheide Feeften, en onder andre'er ook een hebben, wanneer zy ontrent de graven voor alle de zielen van hunne verſtorvene vrienden offeren, dat dangemeenlyk eenige Jongmans aan hunne Goden, die zy dan met zich by de graven voeren, doen, en dan zyn zy, te rug keerende, ider gewoon op den weg 't een of 't ander, even eens als of zy met een van deze zielen ſpraken, te prevelen, tot dat zy, te huis gekomen zynde, een tafel met allerlei lekkere ſpyzen voor zich opgediſcht vinden, latende die ſpys eenigen tyd buiten of binnen hunne huizen ſtaan, waar na die jongmans, na 't bergen der ſchotelten, ter Stad uitloopen, groot geraas maken, om de zielen met takken van boomen weer na haare graven te dryven, dat voornamelyk in de Stad Mewarri geſchied. Zulke dooden-feeften noemen zy Bom-Feeften, en die werden met Lyk-gezangen, en ommegangen, gevierd.

Den Dairo, hun Paus.

Het hoofd van hunnen Godsdienst is de Dairo, die wel eer (tot A. 1550) oppergebieder van Japan was, doch die te dier tyd van de Regeering ontzet is. Hy onthoud zich tot Miaco, daar hem de Keizer, alle drie of zes jaaren eens, komt bezoeken. Alles, dat van hem te zeggen valt, kan men omſtandig, zoo by *Montanus*, als ook byzonder en wel zoo net in dit volgende bericht lezen.

Kort bericht wegens den Dayro, of Japanſchen Paus, mitsgaders op wat wyze, en door welke onvoorſichtigheid, by buiten het Opperbeſtier van dit Keizerryk, 't geen by oppermachtig regeerde, gezet is.

Net berigt wegens den zelve.

Zoo de Japanders verhaalen, was de Dayro zoo verre, als hun geheugen ſtrekt, altyd oppermagtig gebieder van het magtig Keizerryk Japan, dog op zulk een wyze, dat hy te gelyk het opperſte hoofd, zoo in 't wereldlyke, als in 't geestelyke geweest is.

Honderden van jaaren heeft hy dit oppergebied zoo erfelyk in zyn geſlacht geoeffend, en in een zeer diepe ruſt, zonder dat hy daar in eenigermaten geſtoord wierd, bezeten.

De eerbied, en achting; die hem door de Japanders bewezen wierd, was niet ongelyk die, welke men aan den Paus van Romem bewyft; ja hy wierd van de meesten als een God geëerd; alzooy het daar voor hielden, dat geen menſch in heiligheit by hem te vergelyken was.

Op dat nu zyn geſlacht niet uitſterven mogt, had hy 12 Gemalinnen; de ſchoonſte en edelſte, die in 't Land te vinden waren; die hem ider om 't feeft zogen te behagen; en alle bedenkelijk genoeg te geven; om daar door zyne gunſt tot haar te trekken.

Deze Dayro gaf niet alleen zync bevelen ontrent het beſtier van dit Keizerryk; maar verzorgde te gelyk, zync geestelyke wetten alomme door het geheel Ryk tot waarneming van den Godsdienst verſpreid, en door alle de Bonzes ofte Priëſters, ter plaats, daar 't noodig was, verdeeld, en bekend gemaakt wierden, zonder dat de Priëſters, die alle van hem aſhingen, het vermoegen hadden, om daar toe of af te doen.

Zyn eerſtgebooren Zoon trad gemeenlyk na zyn overlyden in zyn plaats, en zyn tweede Zoon was de algemeene Veld-heer van 't Keizerryk, voerende gezag over het Krygs-heer, gelyk hy ook alle zaaken, die daar toe enige betrekking hadden, alleen beſtierde.

Deze Veld-heer woonde noit by, of ontrent den Dayro; maar onthield zich gemeenlyk zeer verre van den zelve in een van de boven-landen, in 't Ooſten gelegen, waar toe veelyds de oude en zeer beroemde Stad Kamakora gekoren wierd, die wel eer in groot aanzien was, doch nu zeer vervallen, en op het zuid-ooſtelykſte deel van 't Landſchap Sangam, recht tegen over 't vlek Cannagawa, digt aan des zelfs Baay, en wat binnenwaards in 't Land Sangami gelegen is. Dit is een uithoek, die zich wat zuid-ooſt-waard voor de bocht van Jedo ver-toond, en daar voor henen ſtrekt.

Zy hebben ook eenige tyd hun verblyf in de Stad Maſſamme gehouden, die heden noch met veel roem in de Landſtrek Oyſio in wezen is, en treffelyk bloeid.

Naderhand, ten tyde van den onregtvaardigen bezitter des Ryks, of van den Keizer *Nobinanga-Samma*, wierd het Hof in 't Kaſtel-Mito, dat in 't Landſchap Fitayts, een van de beſte van geheel Japan legt, gehouden.

In deze landſtrek heeft het naderhand de beroemde Keizer *Tayko*, na de dood van *Nabunanga*, mede begrepen, die zyne woonplaats in Ofacca, en Fuſime, dicht by den Dayro ging nemen; doch zyn vervanger, *Gongin-Samma*, verplaatſte den Ryx-zetel na Jedo, alwaar die tot nog toe, zedert by na 140 jaaren, ook gebleven is.

Te

Te dier tyd nu (te weten over 199 jaaren riet) beging de Dayro een nieuwigheit, waar van men in Japan nooit gehoord had, voerende een gewoonte in, by dit volk, 't geen vlak tegen alle nieuwigheden in 't stuk van Regeering is, ten uitersten gehaat, gelyk hem dit naderhand niet alleen zeer berouwd; maar ook den waaren grond tot zynen val gelegd heeft.

Hy had een derden Zoon, dien hy, om zyn Moeders wil (een Vrouw, die hy boven alle zyn andere Gemalinnen beminde) ook tot eenig aanzienlyk ampt verheffen wilde.

Ten dien einde gebood hy, dat hy benevens zyn ouder Broeder het ampt van Veld-heer, doch dat elk van hen dit om de 3 jaaren alleen waarnemen, en dat zy dus van tyd tot tyd malkanderen vervangen zouden.

Wanneer nu de jongste Broeder zyn oudsten Broeder vervangen, en het oppergezag zoo volkomen, alshy wenschte, verkregen had, maakte hy, dat hy al de voornaamste Landsheeren op zyn zyde kreeg, en dat wel met dien toelag, om zich vollagen meester niet alleen van dit ampt, maar ook van 't geheel Ryk, te maken; zonder dat hy van dit voornemen door eenige minnelijke afradingen, of zware bedreigingen, af te brengen was.

De oude Dayro, nu te laat zynen misflag ziende, was genoodzaakt het uiterste geweld, om dezen baldadigen en weerbarstigen Zoon tot reden te brengen, te gebruiken; en hem met de wapenen aan te tasten.

Hy zond dierhalven den Veld-heer, of zynen oudsten Broeder, met een zwaar heyr tegen hem, die hem, na veel bloedvergietens, en na veel moeijelykheden, overwon; doch zoodanig, dat het quaad hier door geenzins weggenomen wierd: want de Dayro van hertseer ondertuffchen gestorven, en zyn oudste Zoon hem als Dayro gevolgd zynde, zoo begon de Veld-heer nu tegen dezen nieuwen Dayro de zelve gangen, als zyn overwonne jongste Broeder, te gaan, en was geenzins genegen, om zich aan den Dayro te onderwerpen; doch hy wilde hem wel alle zyne eer-titels, en inkomsten; maar verder niet het allerminste van de regeering, overlaten, waar op dan de zelve in een nieuwen en zeer zwaren oorlog ingewikkeld wierd.

Daar op belafte de nieuwe Dayro den zwaar heirleger by een te zamelen, zond den Oversten *Nobunanga* als zynen Veldheer tegen zynen jongeren Broeder, die zeer lang tegen den zelve oorlogde; en wel eindelyk over dezen tweden wederspanning quam te zegenpraalen; maar

zoo ras was dezen geweldenaar niet overwonnen, of *Nobunanga*, hier door opgeblazen, en op dit oppergezag (dat hy nu al gewoon begon te werden) verlekkerd zynde, begon zich openbaar mede tegen den Dayro te verklaren; en dat hy in 't allerminste met hem (verre van onder hem te staan) niet wilde te doen hebben, ja dat hy als Keizer van 't geheel Ryk erkend wilde zyn.

Dit stelde hy voor op een tyd, als hy wel wist, dat de magt van den Dayro reeds geknakt, en dat hy geenzins in staat was, om die breuke te herstellen, zoo dat hy genoodzaakt was met veel droefheit en met de uiterste tegenzin te dulden, dat deze nieuwe geweldenaar zig van 't eene landschap voor, en van 't andere na, vollagen incesster maakte.

Hier door geraakte het geheel Land in vuur en vlam, en daar was geen Stad nog Dorp, daar men niet alles in oproer, en als in een lichten brand slaan zag. Het branden, blaken, moorden en rooven van alles, wat maar los en vast was, ging hier in 't eerst afgryffelyk in zwang, terwyl *Nobunanga* met zyne overstromende magt bezig was, om alles in te slokken, en met geweld na zich te trekken, houdende zyn Hof in 't Kasteel Mito, in 't Landschap Fitait.

Ontrent dezen tyd (zoo de Japanders zeggen) deed zich het eerste Europaansch schip ontrent Cicoko op.

Nobunanga had toen een geschooten dienaar (dien de Japanders Boos noemen) welke een Zoon had van zoo veel vernuft, en van zulken doordringend oordeel over allerlei zaaken, dat hy zig daar door in weinig jaaren van een gemeen Soldaat, en van een Banjoozen Dienaar, de weg tot den Keizerlyken thronn heeft weten te baanen.

Wat zynen naam aangaat, die is na de verscheide jaaren, tyden, ampten, enz. door hem bekleed, verscheiden geweest.

Men moet, om dit wel te verstaan, voor af zeggen, dat de Japanders niet altyd een en den zelve naam (gelyk wy gewoon zyn) maar geduurig by het optreden van de jaaren, als zy een Kind, een Jongeling, en een Man geworden, of met eenig ampt voorzien zyn, weer een andren naam aannemen; en zoo 'er een man van meerder rang, dan zy, in die zelve plaats komt te wonen, zoo moet de minste in rang aanstonds zynen naam weer veranderen.

Deze Dienaar nu van *Nobunanga's* geschooren Dienaar, voerde, bejaard zynde, den naam van *Tayko*, en hy ging woonen by zekeren Edelman in 't Land van Mikawa, alwaar hy ontrent een slegt Dorpje, *Loccoys* genaamd, zyn verblyf had.

Keizer
Tayko's
eerste op-
komst.

De Japanders
voeren na
hun jaaren,
en ampten,
verscheiden
namen.

Hoe hy
eerst Soldaat
wierd.

Deze Edelman zond hem in dezen algemeenen opstand met eenig geld na Miao, om geweer, en wel byzonder een godden houwer, mitsgaders het verdre, dat hy tot zyne verdediging meende noodig te hebben, voor hem te koopen, alzo een igelyk, die maar eenigen ahang van Boeren, of eenig ander volk, wist te maaken, zyn best dede, om, in dit troubel water visschende, meester van de eene of d'andre plaats te werden, dat aan veel gemeene Edellicden te dier tyd gelegenheit gegeven heeft, om hunnen staat merkelyk te verbeteren, van 't welke de Keizers *Tayko*, en *Gongin*, geen geringe preuven gegeven hebben.

Tayko nu kocht voor dit geld wel een godden houwer, en meer ander geweer, doch vergat dit aan zynen Heer te brengen, en behield het voor zich zelven, zig wel dechtig daar mede uitrustende.

En zig by den Veldheer geacht maakte.

Daar op trok hy na 't Leger van den nieuwen Keizer, die zich reeds met geweld meester van de voornaamste deelen van 't Keizerryk gemaakt had, alwaar hy zich ten eersten als Soldaat in dienst begaf.

Hy vond het zelve tegen eenige vyanden in de oostelyke deelen van 't Ryk te veld leggen, en zag met zeer veel opmerking, dat de zaaken daar door de Oversten niet op de rechte wyze, om spoedig meester van het overige te werden, behandeld wierden, waar van hy ook openhartig zyn gevoelen tegen dezzen geene zeide, en hen verzekerde, zoo hy het bestier daar af hadde, in een zeer korten tyd alles te zullen vermeerteren.

Daar waren eenige van zyne makkers, die dit in acht namen, en 'er ook den Veldheer kennis af gaven, die hem aansfonds liet oopen, en vragde, of hy dat gezegt, en ook moed had, om dat uit te voeren. Hy zeide, dat hy 't gezegt, en een spoedig middel, zoo men hem vertrouwen wilde, aan de hand had, om dat zeer gelukkig na te komen.

Hy sprak met den Veldheer niet alleen verder, maar gaf hem met zyn ontwerp hier over zoo veel genoeg, dat hy goed vond een preuve van zyne bequaamheit te nemen, en hem 't opperbewind over eenige troupen te geven, ten einde hy daar mede iets ondernemen mogt.

Hy dede dit zoo gelukkig, en voerde zynen aanslag met veel beleid, ook zoo gezwind uit, dat het gansch leger, en voor al de Veldheer, ja de Keizer zelf, daar over verbaast stonden, en van dien tyd af van hem al voorzeiden, dat hy nog een groot man stond te werden.

Alles, wat hy ondernam, gelukte hem, alzo hy door zyne ongemene schanterheit middelen, tot het uitvoeren van zyn ontwerp, wist uit te vinden, welke

bevens nooit by de Japanders bekend, veel min gebruikt waren; waar door hy zich in zeer korten tyd niet alleen meester van alle de hooge en noch overige landen maakte, maar zich ook zoo diep in de gunst van Keizer *Nobunanga* wist in te wikkelen, dat hy hem tot zynen Opperveldheer over 't Krygshair aanstelde.

Werd Veldheer verklaard.

Buiten het waarnemen van deze gewigtige bediening, liet hy zyn oog nog over veel andre zaaken van belang gaan, en stelde ook een zeer nette ordre op 's Keizers inkomsten, die hy merkelyk, en ongevoelig, wist te vergrooten.

Daar was geen ampt in 't gheheel Keizerryk, dat hy niet zeer net in zyn zwaarte nawoeg, en waar af hy 't onnoodige niet met beleid en omzichtigheit wist te befnocijen.

Alle verteeringen en uitgiften doorlicp zyn schrandere oog, zelfs tot het brandhout van de Kok in 's Keizers Combuis toe, al het welke hy wel op de helft verminderde, alzo het nu eenigen tyd al vry wat in 't wild geloopt had.

Daar zyn 'er, die geschreven hebben, dat hy maar een Boeren-Knecht, en een hout-kapper geweest zou zyn; dog dat is mis, en alleen is dit waar, dat hy, door deze en veel andre geringe verminderingen op onnoodige verteeringen, jaarlyks voor den Keizer een ongelooflyke somme gelds wist uit te winnen, en op te leggen.

Is een groot vermeerderaar van 's Keizers inkomsten.

Men zegt, dat zyn Boeren op zekeren tyd te veel hout na zyn zin op 't vuur gelegt, en hy dat gezien hebbende, daar over tegen hen niet weinig uitvoer, de helft 'er af nam, en 't vuur, door 't herschikken van 't hout immers zoo sterk, als te voren, branden dede; dog als men dit geval de Japanders verhaald, zeggen zy, dit nooit gchoord te hebben.

Na dat nu *Tayko* het zoo verre gebragt had, van meester in 't oosten geworden te zyn, wierd hy met een Leger om de West gezonden, om de Landsheeren van *Nangato*, en *Souo*, mede onder des Keizers gheoorzaamheit te brengen.

Hy werd om de West met een Leger gezonden.

Terwyl hy nu daar te veld lag, en een bequame gelegenheit afwagte, om zynen vyand met eenig voordeel te konnen aantasten, hoorde hy, dat de Keizer *Nobunanga*, door verraad van zynen eersten Raadsheer, zich zelven den buik gesneden, en 't leven benomen; dog dat deze Raadsheer te gelyk ook het voornemen had, om 't begonnen werk van *Nobunanga* te vervolgen, en zig als Keizer op te werpen.

Keizer Nobunanga door verraad van zynen eersten Raadsheer, diep zelve den buik gesneden.

Zoo ras *Tayko* dit verstond, maakte hy, *Tayko* zonder eenige verdre last af te wachten, met deze twee Landsheeren vrede, en verzogt (onder belofte van een goede ver-

wreket zyn meesters dood.

gel.

gelding) van ıder nog 5000 man tot zyn hulp, om daar mede de dood van zyn meester te wreken; en om te gelyk te zien, of hy by dit geval zig den weg tot den Throon, daar hy nu de naafte toe was, niet zou kunnen baanen.

De voornoemde Ryks-Raad had; by zyn afwezen, den Keizer; zoo als hy in de bad-stove zat, weten wys te maaken, dat een van zyne vyanden met een groot getal van zyne dienaaren met geweld in 't Paleis ingebroken, reeds meester van alles, en al in aantogt was, om hem ook aan een schandelyk einde te helpen, om 't welke te voorkomen, 'er geen beter nog edelmocdiger middel was, dan zig (gelyk hy hem raadde) den buik te snyden, of dat hy anders aanstonds in de handen van een onverzoenlyken vyand vervallen zoude.

De Keizer; dit te licht geloovende, en voor een schandelyke dood bevrees, keurde dit middel mede voor 't beste, en sneed zich aanstonds den buik; waar op die Raadshcer terstond alles daar toe begon te schikken, om zich op den Throon te stellen; maar *Tayko* was hem, eer hy 'er om dagt, op het lys, tastte hem met de uiterste dapperheit aan, versloeg hem, nam Mito met geweld in, en stelde zig zelven met veel Majesteit, en met algemeene goedkeuring niet alleen van 't ganse volk; maar (t geen te verwonderen was) ook zelf van den Dayro, op den Throon; in zoo verre, dat hy ook goed vond; hem, als den eersten wettigen Keizer; daar in openbaar voor al het volk te bevestigen.

De Dayro merkte na rype overweging van deze zaak aan, dat *Tayko-Samma* hem nooit gediend, en zich ook nooit eigentlyk tegen hem aangekant; maar dat hy zig van een slegt Soldaat met zoo veel yver en beleid onder zyn bevelhebbers zoo deffig gedragen, en in alle vóorvallen zoo dapper gequeten had, dat hy, eindelyk door zyn eigen verdiensten Opperveldheer geworden zynde, zig geenzins met geweld in 't rijk ingedrongen, maar alleen de dood van zyn Heer en Meester op een loffelyke wyze gewroken, en zig zelven zo den weg tot den Throon gebaad had, dat hy (Dayro) zulks zelf op dezen grond, niet qualyk keuren kon, te meer, alzo 'er dog geen middel nog hope ter wereld voor hem overig was, om tot zyn oud bestier ooit weer te geraaken.

Alleenlyk vond men tot wederzyds genoegen goed, dat de Dayro zou voortgaan Dayro, dat is, Paus, en Hoofd in 't geestelyke te blyven, en zyn inkomsten, eertitelen, zyn Hof te Miacó, en alles dat daar toe behoorde, behouden, mits dat hy de volflage besticring van het

gansch Keizerryk aan *Tayko-Samma* laten, die hem ook om de 3 jaaren eens tot Miacó plegtelyk zou komen begroeten; 't geen eenige jaaren daar na ook zeer itatelyk geschiedde; dog nu zoo slypt niet meer (alzo de Keizers zig zoo niet meer willen laten binden) onderhouden, dan alleen dat dit nog wel door Gezanten van wederzyden waargenomen werd.

Na dezen tyd zyn 'er vervolgens altyd Dayro's geweest; die zeer gerust tot nu toe binnen Miacó geleefd, daar zeer prachtig hun Hof gehouden; en zig zelven als Pausen; en Oppergebieders van alle de geestelyken in gansch Japan, gedragen; maar die zich ook na dien tyd nooit met de zaaken der Regeering van het Keizerryk bemoeid hebben.

Men kan hem by niemand beter vergelyken, dan by den Paus van Romem, zynde, even als hy, 't hoofd over alle geestelyken, en over alle geloofszaaken, gelyk ook de geheele omslag van den Godsdienst der Japanders met hunne Priesters, (van welke sommige, of wel die van 11 Secten, ook niets, dat leven heeft, eeten, en niet trouwen mogen) Kloopen, Bagynen, Kloofsters, Paternosters, tellen van hunne gebeden, Afgoden-beelden, dienften, en Ziel-missen voor hunne afgestorvenen, bedevaarten; ommevangen by Dood-Feeften en overtollige werken der Kloosterlingen, en wat dies meer is, een zeer groote overeenkomst met den dienst der Papisten heeft, waarom zy te gemakkelyker tot den Roomischen Godsdienst over te brengen waren. Indien hun Priesters de wetten overtreden, die werden tot den hals toe in de aarde gedolven, en ıder, die voor by gaat, moet hem met een houte zaag een streek door den hals geven; daar een elendige dood op volgd.

Ook zal men geen Japanders overzaaken van hunnen Godsdienst ooit hooren eenige geschillen opperen, aangezien niemand, dan de Dayro, en de Bonzes, daar over mogen oordeelen.

De geboden, die zy stellen dat de Japanders onderhouden moeten, zyn, na dat de Secten zyn, 300, of ook wel 500; dog daar in stemmen zy alle over een; dat 'er 5 geboden zyn, die men nakomen moet.

- 1 Dat men niets dooden, nóg ıet, dat gedood is, eeten moet.
- 2 Dat men niet mag steelen.
- 3 Dat men geen overspel moet bedryven.
- 4 Dat men niet liegen mag; dat zy, in zekere gevallen met de dood straffen.
- 5 Dat men zich van wyn wagten moet.

150 B Y Z O N D E R E Z A A K E N

Gelyk dit bevorens aangehaalde wel 't voornaamste is, dat 'er van den Godsdienst der Japanders in 't korte kan gezegt werden, waar van men *Montanus* in 't breede kan nazien, alzoo grypt die dit ganfch Land door tot nog toe ftand, zon-

der dat zy, op levens-ftraf, eenigen andren willen duldten.

Hoe zy nu gewoon zyn hunne dooden te begraven, en plechtelyk te verbranden, kan men by dien zelve Schryver mede zeer net zien.

VEERTIENDE HOOFSTUK.

Van den Roomfchen Godsdienst. Xaverius komt A. 1549 in Japan. Wat voortgang en vrugt hy daar dede. Waarom de Koning van Cangoxuma de Chriftenen begunftigde. En wanneer dit ophield. Waar door Xaverius zeer hier vruchteloos was. Zyn vertrek na Firando. Hy gaat na Amanguci, Misaco, enz. Cosmus de Torres, Fernandez, en Gagus, bleven hier in Xaverius plaats. Vriendfchap des Konings van Bungo, aan hem. Ten bewyze dat het Chriftendom hier doorbrak. Naamen der Jefuïeten hier toegebruikt. Japaneze Koningen bekeerd. Hunne Gezanten A. 1582 na Rome. Gevolgen van 't werk der bekeering alhier. Begin van de vervolging der Chriftenen. Verfcheide Priefters elendig, nevens veel andren omgebracht. In 't breede door Montanus, en andren, gemeld. Nieuwe vonden om de Chriftenen te ontdekken. Kauwaytsdo A. 1626 een wreed mishandelaar der Chriftenen. Nieuwe wyzen van pynigen uitgevonden. Dood van Combafamma A. 1631. Die in wreedheit van zyn Zoon gevolgd werd. Hy verbiedt de Kooptieden van Macauw op levens-ftraf A. 1639 in Japan te komen. Gezanten A. 1640 ontbalf. 's Keizers dood A. 1653. Quane A. 1653 Keizer. En hoe 't Chriftendom hier verder uitgeroeid is. Zeldzaam geval van zes zuwerers, A. 1704 op 't Eiland Zafuma vervallen, en in Japan gebracht. Merkwaardig geval van den Priefter Sidoti A. 1708 in Japan gekomen. De Vraag-ftukken door hem beantwoord. En zyn elendige dood.

De Roomfche Godsdienst.

Van den Roomfchen Godsdienst.

Schoon nu de Japanders tegenwoordig geen andren Godsdienst in hun land willen lyden, is 'er egter in de vorige tyden een groote en zeer voorfpoedige overgang onder hen tot den Roomfchen Godsdienst geweest, tot welke zy te gemaklyker overquamen, om dat veel deelen van den Godsdienst der Japanders met veel deelen van den Roomfchen Godsdienst (gelyk wy reeds getoond hebben) overeenquamen, behalven dat zy hen ook maar zeer weinige en korte leffen gaven, die zy te onthouden hadden.

Ook fpraken de eerfte Jefuïeten niet, dan zeer eenvoudig, van den drie-eenigen God, van Christus den Middelaar, en waren verder zeer wel vergenoegd, als de Japanders zich maar lieten doopen, een Ave Maria, hun Credo, en de 10 Geboden maar wel wiffen op te zeggen; hoewel de Jefuïeten naderhand de Roomfche Kerk-zeden vry breeder en in allen deelen daar begonnen voor te ftellen, al het welke daar hen nog geen nadeel gedaan zou hebben, indien zy niet verder gegaan hadden, en binnen de paalen van hunnen Godsdienst, en om die maar voort te zetten, zonder aan de Regeering te tornen, gebleven waren.

Xaverius komt A. 1549 in Japan.

Dat *Franciscus Xaverius* A. 1549 (nade ontdekking, bevorens gevallig door de Portugeezen, *Mota*, *Zeimot*, en *Pexot*,

wégens dit Land gedaan) allereerst, door eenen *Anger*, of *Paulus di Santa Fé*, daar toe aangezet, na Japan getrokken, en tot den laatften November A. 1550 hier gebleven is, hebben wy bevorens reeds kortelyk aangehaald.

Na dat deze Apoffel van Indiën hier gekomen was, en zig na Cangoxuma, een Stad op het Eiland Bungo, of Xikoko (daar de vrienden van den voornoemde *Paulus di Santa Fé* zig onthielden) begeven had, namen de zaaken dezer bekeering in 't eerst zulken fterken voortgang niet, als men zig verbeeld had, 't geen ten deele door de onbedrevenheit van dezen *Paulus* in de gronden des geloofs (die hy qualyk overzettede) en ten deele door de onkunde van *Xaverius* in de Japaneze taal, die hem zeer zwaar om te leeren viel, toequam.

Nogtans fcheen dit eenigzins in Cangoxuma te zullen opnemen, te meer, alzoo de Koning van die Stad van *Xaverius* eenig werk fcheen te maken, en hem toegestaan had, zynen Godsdienst aan de Japanders te verkondigen.

Het was dezen Vorft egter zoo zeer niet om den Godsdienst te doen, als wel de Koning van 't voordeel, dat hy van de aangebragte goederen der Portugeezen op Cangoxuma trok, dat men klaar doorfteekken zag, na dat de Portugeezen in en dan met hunne fchepen ook wel voor Firando begonnen te loopen.

Hier over wierd de Vorft van Cangoxuma

goku-

goxuma zoo verstoord op *Xaverius*, dat hy zig na dien tyd zeer bitter tegen hem, en tegen de Christenen, begon aan te kanten; waar in hem de Bonzes getrouw hielpen, vermits *Xaverius* de zelven, na dat hy ze recht begon te kennen, niet weinig wegens hun godloos leven over den hekel gehaald had.

Zy waren in 't eerst te zamen groote vrienden geweest, en zelfs hadden de Bonzes niet weinig 'er toe geholpen, om de Japanders tot het aannemen van den Roomsehen Godsdienst te bewegen; hen wys makende, dat 'er zeer weinig verschil tusschen die, en den Japansehen Godsdienst, was; maar dat blaadje keerde zeer schielijk om, wanneer die Koning, en daar op ook *Xaverius* tegen hen, en zy weder even bitter tegen *Xaverius*, vertoon begonnen te veranderen, zoodanig dat eindelyk deze Koning klaar uit verbieden liet, dat geen Japander zynen ouden Godsdienst zou mogen verlaten, of Christen werden.

Zy wierpen hem ook voor, hoe 't mogelijk was, dat hunne Ouders konden verdoemd zyn, dewyl hen deze leer niet eer, dan door de Portugeesen, bekend gemaakt was, niet konnende begrypen, waarom dit niet eer was geschied, vaststellende, dat dit alles ten latte der Portugeesen was, alzoo die hen eer moesten onderwezen hebben.

Terwyl dan *Xaverius* hier niet meer zag uit te voeren, vertrok hy na Firando, daar hy 'er, op zyne gewoone wyze, ontrent 100 bekeerde, houdende hen niet anders voor, dan dat 'er een drie-ëenig God, een Middelaar, Jesus Christus genaamd, en dat 'er geen middel ter zaligheid, dan alleen door hem, was; zynde dit uit 't Portugees door *Paulus di Santa Fé* zeer gebrekkelijk overgezet, en daar op liet hy deze nieuwe Christenen verder onder de behandeling van *Cosmus de Torres*, of *Turvensis*, terwyl hy, en *Joannes Fernandes* (andere geestelyken, die hy mede genomen had) na Amanguei, de Hoofd-stad van het Koninkryk Nangato, vertrokken.

Hy wierd van dien Koning, nadat hy 'er ettelijke dagen geweest was, ontboden, en gelast opening van zyn leere te geven, die deze Vorst zoo bespottelyk vond, dat hy hem besliste te vertrekken.

Zy gingen dierhalven na Miaeo, daar zy, na veel moeite, en een lange reize, aanquamen; dog moesten ten eersten ook van daar onverrichter zaake verhuizen, alzoo 't volk met de wapenen in de vuist tegen hen begon op te staan, weshalven zy weer na Amanguei keerden, alwaar zy dien Koning een zeer fraai uurwerk, en eenige andre zeldzaamheden, in 't

eerst voor den Keizer *Cubus* (dien zy te Miaeo niet eens spreken konden) geschikt, vereerden, waar voor hy hen eenig goud aanbod, 't geen zy edelmoedig afvloegen, zeggende, dat zy in zyn land zoo verre over Zee, niet om goud, of schatten, te vergaderen, maar alleen gekomen waren om den Christelyken Godsdienst voort te zetten, waar toe zy van hem verlof verzogten, dat hy hen ook toestond.

Zy deden daar in 't eerst eenige vrugt, gelyk ook de Koning van Bungo zich naderhand zeer genegen tot hen, en tot dezen Godsdienst, toonde; dog dit beleete egter niet, dat de Bonzes hen veel ondiens deden.

De Jesuïet *Antonius Franciscus Cardin*, zegt, dat *Xaverius* voor 't geloove in Japan zou gesteenigd, gegeesfeld, en met pylen gewond zyn, en dat hy zyn bloed daar ook uitgestort, dog dat God hem egter op een wonderlyke wyze verlost, en behouden zou hebben; gelyk hy ook de eerste onder zyne Japansehe Martelaars zoo uitgebeeld staat, hoewel ik dat by geen Portugees Schryver wete gelezen te hebben.

Egter bood hen deze Vorst grootelyks de hand, verzorgende hen, en daar na ook *Xaverius* vervangers; van alles dat zy van nooden hadden; en zoo hy voor geen opstand gevreesd had, zou hy mogelyk zelfs Christen geworden zyn, waar over deze Vorst *Jacatondono* den haat van veel andre Vorsten, en zelf van vele zynere Onderdaanen, op zig haalde, zoo dat het ook eindelyk tot een openbaare opstand quam, die hy egter tot tweemaal toe in korten tyd dempte.

Gelyk nu de Koning van Bungo, *Cosmus de Torres*, *Joannes Fernandez*, *Balthasar Gagus*, en meer andre, door *Xaverius* hier gelaten, of gezonden, alle gunst bewees, alzoo schreef hy A. 1554 ook zeer vriendelyk aan den onder-Koning van Goa, met aanbieding van zyn vriendschap, en met verzoek, dat hy *Xaverius* (die nu al 2 jaaren overleden was) wilde wederom zenden.

Hier op zond de onder-Koning de Jesuïeten *Melchior Nuguez*, en *Ferdinand Pinto* herwaards; dog de Koning, reeds te veel om dien Godsdienst geleden hebbende, wees hen beleefd af, en hy zelf wierd een Japanseh Priester, en naderhand Christen, en *Franciscus* door eenen Capralis gedoopt, verlatende A. 1578 alle zyne Koninkryken, die hy aan zyn oudsten Zoon overgaf, die de Christenen mede, met groot gevaar van zig zelven, zeer begunstigde, waar door hy van zyn volk stond verstoeten te werden, dat zyn Vader drong het Ryk niet zonder veel moeite weer te aanvaarden, die,

A. 1549

Cosmus de Torres, Fernandez, Gagus, bleven hier in Xaverius plaats.

Vriendschap des Konings van Bungo aan hen.

A. 1554. die, na zyne vyanden verdelgd te hebben, A. 1587 stierf.

Behalven dat het Christendom nu in 't Ryk van Bungo, door den dienst van *Capralis*, en *Lodewyk Almeida*, zeer toenam, zoo namen ook verscheide andre Japanders het Christendom aan.

Ten bewyze dat het Christendom hier door brak. En om te meer bewyzen te geven, dat de zaaken hier zeer wel voortgang hadden, zond men, al by *Xaviers* aanwezig, hier twee Japanders, te weten, enen *Mattheus*, en enen *Bernhard* (door *Xavier* als Jesuïet aangenomen) uit Japan na Goa, om van daar na Rome te trekken, en den Paus, als eerstelingen van dat Heidendom, te gaan begroeten; dog de eerste stierf te Goa, maar de andre heeft de voeten van den Paus gekust, waar na hy te Conimbrica stierf.

Gelyk nu *Xaverius* kort voor zyn dood *Balthasar Gagus*, *Eduard Sylvius*, en *Pieter Alcaceva* zond, alzoo zyn 'er naderhand nog verscheide andre (gelyk wy uit de Portugeesche Schryvers, en ook uit de byzondere brieven van verscheide dezer zendelingen zien) hier gekomen.

Naamen der Jesuïeten hier toe gebruikt. Men teld onder de zelve *Caspar Villala*, *Lodewyk Almeida*, *Gonsalvus Fernandez*, *François Capralis*, *Lodewyk Frôjus*, *Joannes Baptista Montanus*, *Organtinus van Brixia*, *Pieter Diaz*, *Arias Blandonius*, *Andrias Sanctius*, *Eduardus de Sylva*, *Melchior Nuguez*, *François Perez*, en meer andre, door welker dienst het werk der bekeering van tyd tot tyd zoodanig tot Amanguci, onder grooten en kleen toenam, dat de Jesuïeten aldaar, en elders, verscheide Kerken bouwden, onder welke die van de Steden *Facata*, *Cangoxuma*, *Saccai*, *Ximabarra*, en *Nangafacki*, boven andre uitstaken.

En groote luister gaf het aan deze onderneming, dat de Koning van Omura, *Xumitanda* genaamd, en *Bartholomeus* gedoopt, Christen wierd.

Japanfche Koningen bekeerd. Hy quam A. 1587 te sterfen; dog liet de Jesuïeten 40 Kerken na, zonder dat 'er in 't Ryk van Omura nu een Heiden meer te vinden was.

Hunne Gezanten A. 1582. na Rome. Niet lang 'er na volgde hem de Koning van Arima, die nevens de Koningen van Bungo en Omura 3 Japanfche Gezanten A. 1582 afgevaardigd, en die zoo grooten roep van dit werk der bekeering in Japan tot Rome en elders (gelyk men in 't werk van de Heer *Montanus* zien kan) gemaakt hebben.

Gevolgen van dit werk der bekeering. Wat verscheidene wyzen van leeren *Xaverius*, en zyne navolgers, gebruikten, wyft de Heer *Montanus* mede Fol. 221 aan; maar toond te gelyk ook, dat niemand hen beter leerde, dan de Jesuïet *Joannes Baptista Montanus*, zoo met gemaklyke gronden voor hen te leggen, als met hen te toonen, dat het Ja-

pānsch geloove hen niet zaalig maaken kon. A. 1588.

Door deze zyne leere, en die van andere zyne medgezellen, kregen de zaken der bekeering, niettegenstaande zy hevige van de sekerzinnige en seherdere Japanders over hunne geloofs-stukken bestreden wierden, zulken voortgang, dat men veel redenen had, om 'er zich over te verwonderen.

Indien men dit eġter wat nader, en in de grond betchouwd, zoo waren 'er weer verscheide redenen, die dezen Godsdienst smakelyk, en de zelve den Japanders aangenaam maakten.

Voor eerst, om dat de Jesuïeten veel armen goed deden, waar door hen meer armen, dan hen juist aangenaam was, aanhingen, hoewel hun geloove zoo ras ophield, als de Jesuïeten de beurs slo-

ten. De handel, die de Portugeesen in de landen van deze en gene Vorsten bragten, en de winsten, die zy 'er af trokken, begunstigten al mede dit werk, te meer, alzoo het ten grooten deelen van de Jesuïeten afhing, voor welke Eilanden of Steden, de ichepen zouden ten anker komen.

Waar uit men dan ook zeer wel besfeien kan, dat het van 't belang dezer Koningen zonderling was, de Jesuïeten te vriend te houden, en ze aan hun schoer te krygen, en om hun gunst niet te verliezen, den Christen-Godsdienst in allen deelen te begunstigen, of altoos niet te belotten, ten ware men de Koopvaardyseepen met zoo veel kostelyke waaren van de Rheaden afjagen wilde.

De onkunde der Japanders in de geheimenissen der natuure, en de bequaamheit der Jesuïeten, om van alle de verhevelingen en de natuurlyke uitwerkzelen in 't algemeen zeer grondig en klaar te spreken, leidden mede een zeer goeden grond, om agting voor deze Vaders te krygen, en dus verder geloof aan hunnen nieuwen voorgestelden Godsdienst, hoe wonderlyk en onbegrypelyk die hen ook voorkomen mogt, te geven.

Hier by quam nog, dat de Godsdienst, by de Bonfes aan de Japanders voorgeschreven, niet alleen zeer bespotelyk in zig zelve, en ongemeen wreed, maar dat ook het leven der zelve ten uitersten godloos, daar in tegendeel dat der Jesuïeten (altoos voor het uiterlyke) vry zedig, en hun yver, om hun geloove door allerley wegen voort te zetten, zeer groot was.

Alle deze ten goede werkende middelen wierden mede niet weinig geschoort en onderseund, om dat 'er tusschen den Japanfchen en den Roomschen Godsdienst zoo veel overeenkomst is, en om dat 'er

Begin van de ver-
volging
der Christ-
tenen.
voor

52. voor hen zoo weinig te leeren, te begrypen, en (altoos in die eerste tyden) maar weinig te onderhouden viel.

Hier door nu zyn met 'er tyd onnoemelyke duizenden van Christenen in Japan voor den dag gekomen; maar nadat de Japanfche Keizers (zoo men zegt uit een brief van een Jefuïet, door een Brufelaar aan den Keizer vertoond, en zeer onregtvaardig ons ten lafte gelegd) begonnen te ontdekken, dat het de Portugeefche Priefters niet zoo zeer om het geloove, als wel om het land, en om de fchatten van Japan (dat zy door hulp der Christenen voortgenomen hadden in te nemen) te doen was, begonnen zy niet weinig door allerley middelen tegen de zelve te woeden, en het Chriftendom allen afbreuk te doen.

De Keizers *Nobunanga*, *Taicofama*, en *Daisufama*, of *Goyffio Samma*, hadden daar een groot begin af gemaakt, hooft wel zy door geduurige oorlogen binnenslands zeer veel daar in belet wierden; maar *Combosanna* begon hen A. 1617 nu anders aan te taften. Veele duizenden der zelve waren reeds al lachende en met vreugde ter dood gegaan, achtende het een groote eere voor hua geloove onthalt, of gekruicygd te werden; maar nu vond men menigerley andere middelen uit, om hen met traanen en droefheit ter dood te brengen.

Deze Keizer was de eerste, die de Christenen aan een paal verbranden, en ze allengskens dood zengen dede.

Voor al zocht men alle de Roomsche Priefters uit te roeijen, die over al opgezocht, en eerst onthalt, en naderhand (alzooy zy voor geen onthalzen vreesden) met langzaam vuur verbrand wierden.

Men had eerst *Pieter ab Afenfione*, een Francifeaner, *Joannes Baptista Machado*, een Jefuïet, *Alfonfus Navarette*, een Dominicaan, en *Ferdinand a Santa Jofepbo*, een Auguftynen, bianen Omura onthalt; maar na dat men befpeurd had, dat zy dit voor een groote eere, in plaats van een zware straf, aangenomen, en blymoedig ondergaan hadden, vond men goed de Priefters te verbranden, te blakeren, en hen by langzame vuren te braaden.

Men nam daar de preuve af met *Pieter de Zuniga*, een Auguftynen, en *Loderwyk Flores*, een Dominicaan, beide Antwerpens, nevens welke nog 12 anderen onthalt wierden; dog men vond daags daar aan zeer weinig van hunne lyken, alzooy de Portugeezen met de half-gebradene lichamen der zelve zeer veel stukken gefneden hadden, om die als Heiligdommen tot hunne gedagtenis te bewaaren.

De Japanfche overheden van Nangafacki, dit zeer qualyk nemende, droe-

gen daar in 't vervolg zorg voor, wanneer in September A. 1622 de Jefuïet *Karel Spinola*, en de Dominicaanen *François de Morales*, *Hyacinth Orphanet*, en *Alfonfus de Mena*, geblakerd wierden, alzooy zy hunne lyken in diepe putten wierpen, die tot asche verbranden, de asche in Zee brengen, en in de wind verftrooijen deden, om alle overblyfzels van deze geblakerden weg te nemen.

Wat verdere woede men toen en A. 1623, te Jedo met verscheide van deze Priefsters aangerecht heeft, kan men al mede by den Heer *Montanus* en anderen zien, gelyk ze de Jefuïet *Antonius Franciscus Cardin* in zyn bundelken met Japanfche bloemen, A. 1646 te Romen in 't Latyn gedrukt, nevens de wyze op welke ieder van hen gestorven is, tot 87 toe, atbeeld.

Behalven een groote menigte van Priefsters (by den Heer *Montanus* verder gemeld) wierden ook duizenden van Japanders, oude en jonge op een jammerlyke wyze vervolgens aan hun dood gebragt, en door de pynelykfte middelen, die men uitvinden kon, gedwongen, om, of hun geloove te verlaten, of elendig te sterfen.

Men gaf ook openbaare gefchriften, die men aanplakken dede, uit, waar by hem, die een Christen, of een Christen-huisheer aanwyzen kon, 't huis, dat den eigenaar toequam, en nog een gefchenk boven dien, beloofd wierd.

Noit ging dit werk zoo streng aan, als A. 1626 onder *Kawwaysdo*, Stadsvoogd van Nangafacki, die wel alle zyne voorzaaten in 't jammerlyk ombrengen dezer elendigen verre overtrof; maar hoe hy 'er meer doode, hoe 'er meer Christenen voor den dag quamen. Zelfs de jonge Kinderen der Christenen wierden niet verschoond, schoon zy al zoo weinig van 't Roomsche geloof, als de meeste bejaarden, wiften.

Ja 't is onbegrypelyk, hoeouden en jongen zoo standvastig allerlei martel-dooden, by zoo weinig kennis als zy van het Roomsche geloof hadden, hebben konnen lyden, en echter is het zeker, dat zy by duizenden op de allereendigfte wyze, en zeer langzaam aan hun einde gebragt zyn.

Het bleef niet by branden en blakeren; maar, of dit nog te gering was, men dwong de Ouders de Kinderen, en de Kinderen hunne Ouders, met de ziedende wateren van Singok (by de Heer *Montanus* nader Fol. 238 beschreven) op de naakte huid te begieten.

Veelen hebben dit uitgehard, en zyn 't beforven, moedigende malkanderen ten einde toe tot standvastigheid aan; dog veelen, dit niet konnende uitftaan, vielen af.

A. 1622;

Door *Montanus*, en andere, gemeld.

Nieuwe vonden om de Christenen te ontdekken.

Kauwaysdo A. 1626 een wreect mishandelaar der Christenen.

Nieuwe wyzen van pyniging.

A. 1626. Buiten dit middel spykerde men in Nangafacki de huizen van veel Christenen toe, en men vond nog veel andre middelen uit, om hen tot afval te dwingen, waar onder 'er zelfs verscheidene zyn, die ik my schame hier in 't breede te beschryven, om geen kuische oog en ooren te ontsligten.

Dood van Zoodanig wierd 'er onder den Keizer *Combosamma* tot A. 1631 tegende Christenen gewoed, wiens voetslappen zyn Zoon *Toxogunsama* zeer yverig navolgde, en die in de plaats van *Kauwaytsdo* eenen nog veel wreederen Stadsvoogd, *Onemendonne* genaamd, stelde.

Wat de tedere Vrouwen, de Moeders en haare kleene Kinderen, de jonge en befehaamde Maagden, onder dezen verwoeden beul, meer dan de mans, te lyden hadden, kan men al mede by den Heer *Montanus*, by *Caron*, in zyn beschryving van Japan, by *Reyer Gysbregtszoon*, en meer andren, zien.

De Keizer, het door dezen wreedaard in 45 a 46 dagen nu zoo verre gebracht hebbende, dat byna alle de Roomschegezinden afvielen, en 'er geen Christenen meer te vinden waren, verbod nu ook zeer streng, dat geen Portugeesche Kooplieden, of anderen, van Macau op verbeurte van schip, lyf, en goederen na Japan zouden hebben te komen, dat hy A. 1639 afkondigen liet, om daar door in 't geheel het overvoeren der Priefters te beletten. Een groot verlies voor hen, alzooy A. 1638 veel meer, dan 't jaar te voren, gewonnen, en met 2 Galeotten by na 5 millioenen gouds na Macauw vervoerden. Niettegenstaande nu dit verbod, zonden die van Macauw A. 1640 eenige Gezanten na Japan, om zich daar af, dat zy Priefsters vervoerden, te konnen verontschuldigen, 't geen by den Keizer zoo qualyk genomen wierd, dat hy de zelve ter dood doemde. Zy verontschuldigten zig met te zeggen, dat de Keizer verboden had, om daar met Koopmanschappen te komen, dog niet, gelyk zy nu quamen, om Gezanten na Japan te zenden.

Hy, zig daar niet aan kreunende, dede over 61 perfoonen het vonnis vellen, om die alle te onthalzen, dat ook door 61 beuls uitgevoerd wierd. Hy zond 'er 12 wederom na Macauw, om de tyding 'er af te brengen. Na alle welke, en meer andre gepleegde wreedheden, ook deze Keizer *Toxogunsama* A. 1653 quam te sterven.

Na dezen tyd wierd een onmondig Vorst, *Oname* genaamd, op den throon verheven; dog 't Ryk door 5 Voogden, of Ryks-Raaden, bestierd, die wel zoo streng niet tegen de Christenengewoed,

dog egter belet hebben; dat 'er geen A. 1653 Priefters in 't Ryk quamen.

En met 'er tyd is het Christendom hier zoodanig uitgerooid, dat 'er tegenwoordig geen een meer te vinden is, en zoo 'er maar een in een huis aangewezen werd, moeten zy alle in die straat elendig sterven, en zig den buik opsfnyden.

Egter steld men vast, dat 'er tot nog toe nog verscheiden, dog zoo bedekt zyn, dat 'er voor geen Japanische overheit agter te komen is.

In den jare 1704 kreeg men op Nangafacki tyding, dat 'er 6 Vreemdelingen, die niemand verstaan konde, met een onbekend vaartuig, aan een der buiten Eilanden van Zatsfuma aangekomen waren, welke tyding aan den Landsheer van Zatsfuma, en vervolgens na het Keizerlyk Hof, met allen haast wierd afgezonden. Dit gaf allerhande gerugten, en gedachten, zonder dat men agter de zaak konde komen, tot in het drukste van de negocie-tyd, dat de Nangafackise Gouverneurs aan de Opperhoofden van de Compagnie lieten berigten, dat 'er 6 Europeanen, wel meer als 3 maanden geleden, en uit de Manillas afgevaren, in Japan waren aangekomen, die op Keizerlyke ordre, met het vaartuig en al zyn omslag, herwaards gezonden wierden, om door de Hollanders ten huizen van den Gouverneur, en grooten Nangafackisen Raad, geexamineert te werden, gelyk wy ook dien zelfden dag een meenigte groote wagt-barken en andere vaartuigen de Baay zagen inkomen, als of de Stad een belegering moft uitstaan, en 't ge-loop van de menschen, na de waterkant was onbeschryfelyk.

Zoo dra zy aanquamen, en de afgezonden van Zatsfuma met de Gouverneurs gesproken hadden, wierd het vaartuig uit een zware bark op Land gebracht, en de 6 mannen ider in een beflote Norimon, als gevangenen overgeleverd. Ondertusschen wierden de beide Opperhoofden, en de Negocie-Boekhouder, *Christiaan Boonen*, om notulen van 't passerende te houden, afgehaald, en by het vaartuig gebracht, bevindende het te zyn een groote en wyde Canoo, uit een hout gekapt, maar voor 't slaan van 't water een weinig op geboeid, de mast en gilling waren bamboezen, en zeilen van stroo-matten, het roer was met rotting aan de agter-steven, in plaats van yzer, bezorgt, en alles naar advenant gesteld.

Daar op gingen wy na de Gouverneurs, die met hunne Secretarissen en verderen raad vergaderd, aan de Opperhoofden voorstelden, hoe het geval was, en of zy geliefden die 6 mannen te examinieren, wie zy waren, waar van daan zy

Hy verbied de Kooplieden van Macauw niet in Japan te komen.

Gezanten A. 1640. onthalt.

's Keizers dood A. 1653.

Quane A. 1653 Keizer.

Christendom hier verder uitge-rooid.

Zelfzaam geval van zes vers A. 1704 op Eiland Zatsfuma vervallen en in Japan gebragt.

704. quamen, en om wat redenen zy zig herwaards begeven hadden.

Dat ze wel verſcheide dingen met wyzen beduidingen in al dien tyd hadden ontwaart : maar niet te regt ; dat daar op de Keizer had geordonneert, om de Hollanders het examen op te leggen, en een net berigt daar van op te ſtellen, dies verzogt de Gouverneur, of men voorſt geliefde te vragen, 't geen hy in perſoon zouw voorſtellen, en dat hy vreesde, dat het lieden waren van de Roomſche Religie, en ligtelyk een Prieſter daar onder, dat hy eger hoopte zulx niet waar te zyn, om dat het onnoemelyke mociten voor hem, en zyn mede-Gouverneur, zoude na zig ſlepen, het ganſche Hof in beweging brengen, die 6 menſchen ongelukkig maken, en ons, zoo zy na 't Hof in gevangenis moeften gevoerd werden, op ongemeene ongeluden, en bezigheden brengen, gevende na ons begrip genoeg te kennen, dat, al ſchoon zy Roomſch waren, en men het verzwygen konde, dat men het eer zwygen zou. Dit bragt ons in bekommering, en de mannen wierden blootſhoofs, dog los en ongebonden, voor ons gebragt, op de plaats, daar de misdadigers ondervraagd werden, op de ſteenen onder den blooten hemel 1 1/2 a 2 voet beneden de plaats, daar wy alle zaten. Zy waren verblyd Europeanen te zien, en antwoordden op de vragen, wie zy waren, hoe genaamt, hunne ouderdom, waar van dan, enz. wel onbedeef. Het waren 2 Hollanders, een Vlaming, 2 Schotten, en een Engelsman. Aan een Schot, die 't naaft aan de Hollanders ſtont, gevraagd zynde, van wat Religie hy was ? antwoordde Proteſtant, en in ſilte hem toegedruwd werdende, dat is God dank, zo voigden ook alle de anderen, en betuygden Gereformeert te zyn.

Daar op wierden zy weder weg gebragt, wy bedankt, en gingen uit de vergadering na huis. Twee a drie dagen daar na gingen wy wederom, op verzoek der Gouverneurs, derwaards, en de gevangenen wierd hun antwoord voorgelezen, of zy nog daar by perſiſteerden ? en zeiden alle ja.

Toen wierd aan ons bevolen hun te vragen, van waar zy quamen, en waar zy na toe gewilt hadden ?

Zy zeiden te komen uit de Manilhas, en hadden de wil na Canton in China. Verder wat hun bewoog de Manilha's te verlaten, en na Canton te ſtevenen ?

Antw. Om uit handen van de Spanjaarden te komen, die hun te veel om te ſterven, en te weinig om te leven, gaven.

Vrag. Of zy wel wiften waar, en in wat Land, zy nu waren ?

Antw. Zy geloofden aan al de omſtandigheden in Japan te zyn, maar hadden, eer zy de Hollanders, en de vlag van de Logie, hadden gezien, en een der Tolken geſproken, niet geweten, waar zy waren.

Vrag. Hoe zy by de Spanjaarden waren gekomen ?

Hier op deed ider appart relaas, de een op deze, en de ander op gene wyze met lorrendraaijers in de Spaanſche Weſt-Indiëns te zyn genomen, en zoo de een vrywillig, en de ander gedwongen, derwaards gevoerd, dog de Vlaming zeide met een Vrymans vaartuig van Batavia te zyn gevlugt, om dat hy zyn commanderende Corporaal zwaarlyk had gequetit.

Vrag. Hoe het mogelyk kon zyn, dat zy, na Canton eours ſtellende, in Japan konden vervallen, dat een heel andere weg is ?

Antw. Om dat geen Stuurman onder hun was, en 't compaſje, gelyk men voor de Kinderen op de markten koopt, en de ronte van omtrent een Hollandſche gulden heeft, door de beweging van de Zee, geen ſtrek ter wereld hield, en zy op Gods genade moeften varen, alzoo niet durfden wederkeeren.

Vrag. Hoe zy met zoo een wrak vaartuig hadden durven ondernemen, zoo een zware Zee over te ſteken.

Antw. Zy waren met een Schipper aſgeſproken, die op zyn vertrek lag, en hen vervoerd zoude hebben, waarom zy dit vaartuig voor een Spaanſch quaartje van een Weduwe gehuurd hadden, op naam van hun te gaan waſſchen, en, buiten komende, was het ſchip al weg ; weder te keeren, was erger als de dood.

Dies namen zy reſolutie om langs de ſtrand heen te varen, en verzagen hun hier en daar by de Boeren met proviſie, en gereedschap tot de reis, gedragende hun aan het daar van gehouden dagregister ; daar al hun wedervaren in ſtond aangekend, en wy, daar niets van wetende, ſtonden verbaaft, toen 'er een zak voor den dag quam, daar dit register, en eenige boekjes van de Roomſche Religie, met een party oude plunje, en andere rommeling, uit voortgebragt wierd. Mitsgaders een degen, een enter-byl, een parring, en een mes, en ook het Compasje, boven gemeld. Alles volgens een Inventaris, by die van Zatſuma overgeleverd, en daar by een bondel papieren, van 't geen zy dagelyx tot hun onderhoud genoten hadden. Ider papier in 't Japans beſchreven, en ondertekend door den Vlaming Karel van der Hagen, die by alle de Japanders als Kapitein gehouden wierd, en ſuſpeet was een Roomſch Prieſter te zyn : want zy hadden

A. 1704.

den gemerkt, dat hy de verftandigfte en fchrandertfte van allen was. 'T geen zy onderweeg wilden eten, by voorbeeld, hoenderen, eijeren, vis, enz., tykende hy aanftonds op 't papier, en voerde de pen als 'er gefchreven wierd.

Men vraagde verder, waarom zy hunne Religie loochenden, dewyl aan de boekjes bleek, dat zy Roomfch waren. Hun antwoord was, die boekjes expres mede genomen te hebben, om, zoo zy Spanjaarden, Portugefen, of Franfche fchepen op de Chinefche kult ontmoetten, te toonen, dat zy Catolyk waren, om dat ze anders geen heul daar by zouden vinden, en dit maar als een Stratagemma uit voorzigtigheid gedaan hadden.

Vrag. Of zy dan ook witten, dat 'er geen Roomfchgezinden of eenige dingen, die Religie rakende, in Japan mogten komen?

Antw. Zulx wel gehoord of gelezen te hebben, en zouden ook die boeken niet aan de wal gebragt hebben, zoo zy geweten hadden, aan of in Japan te zyn.

Vrag. Of zy dan die boekjes wel, tot blyk van veragtinge, en tot verfoejing van die preuven, wilden met voeten treden?

Antw. Ja. Gelyk ook aanftonds bevoelen, en uitgevoerd wierd, dog de Vlaming deed het zoo hertelyk niet, of men kon zien dat het hem zeer deed, 't geen zy Japanders aanftonds neusden, dog voor ons verzwegen.

Vrag. Wat hun onderweeg al ontmoet, en waarom zy een Japanfch vaartuig hadden nagejaagd.

Antw. Gedroegen zig aan het dagregister op 't eerfte, en zeiden op het tweede, dat zy het vaartuig hadden nagevolgd, op hoop van ergens menfchen te vinden, om eindelyk in vryheit te geraken.

Toen vraagde de Gouverneur, of zy het niet aangelegt hadden, om Zee-rooveren te plegen? en of de Opperhoofden niet befpeurden, dat het flegt en ruw volk was? en fchoon wy alles op de zagtste manier behandelden, wierd geordonneert, dat zy hun den rug zouden ontblooten, alzo in Holland de quaaddoenders op den rug gebrand-merkt wierden. Dit gefchiedde, en alles wierd zuiver bevonden, en na alle gedagten zou dit de laatftemaal geweest zyn, dat wy om die zaak in de Stadt quamen: maar zoo als zy weggeleid zouden werden, wierd geordonneert hunne zakken te bevoelen, en om te keeren, en tot onze verbaaftheit, en zware confternatie van den Japanfchen Raad, wierd uit een zak van een der Hollanders gehaald een Paternoster, met een koper penninkje onder aan hangende, daar een heilig op stond

A. 1704. afgebeeld. Hier was alles over in de war, en die man wierd op nieuws fufpect gehouden, en fcherpe verwytingen gedaan, dat hy zyn fnoertje niet had overgegeven, op 't geen bevorens verhandeld: maar hy, een onbefchaamd menfch zynde, antwoordde refoluit, dat hy niet waardig had geagt, om over zulke vodderien te fpreken, oin dat het geen Paternoster was: want dat 'er verfcheide koralen by moften zyn eer het een Paternoster kon uit maken; volgens ondervinding by de Catholyken gezien.

En tot zyn volkomen geluk toonde hy, dat 'er 3 a 4 koralen van die fnoer in plaats van knoopen aan zyn hemtrok ftonden: dit maakte het werk zagter, maar toen zy weder weggeleid wierden, toonde de Raad veel zwaarigheid, en oordeelde hen abfoluit Roomfchen te zyn, begerende de uitspraak van de Opperhoofden, die betuigden niemand in het hert te kunnen zien, en alleen op de uiterlyke en mondelyke belydenis te kunnen t'zeil gaan.

Toen zeide de eene Gouverneur, examineert dit dag-register, en doet rapport, als gy wederkomt, wanneer ik u toonen zal, of zy Roomfch zyn, of niet, daar op hadden wy gedam.

't Voorn emde dag-verhaal doorlezende, vonden wy het leven en bedryf van *Karel van der Hagen*, van zyne jeugd af, het quade zoo wel, als 't goede aangetekend, in de Roomfche Religie opgevoed, en een goed voorftander van de zelve, halende in zyne befchryving aan een groot Heer, op Batavia *E. B.* die een Priefter en Altaar in zyn huis had, en dat hy aldaar met vele anderen in de Mis was geweest, en dien Heer noemde hy den Patroon der Catholyken.

In de Manilhas had hy 2 van deze maats, de eene den Hollander van de Paternoster, en nog een Schot, in zyn Religie onderwezen, en tot belydenis van dezelve overgebragt, met deze periode, dat hy eindelyk die 2 mannen van de Gereformeerde tot de Chriftelyke Religie had overgebragt, en meer andere exprefien: dat hy in de Manilhas Ingenieur was geweest, en verfcheide fraaije dingen had uitgevoerd, maar volgens belofte geen betaling kreeg, gelyk ook de anderen, en daarom hadden getragt met het voornoemde fchip te ontvlugten, en verfcheide dagen langs de wal en aan ftrand alles gekogt tot de reis. Maar by gebrek van geld geen betaling gegeven, gevende voor een fchip verloren te hebben, en eindelyk in Zee geraakt te zyn, quamen na eenige dagen zwerfens aan een Eiland, daar zy een brandende berg op vonden; dog daar niets te halen was; quamen daar na aan een ander, daar zy met

met boog en pyl wierden afgewezen, en zy fustineerden het Wilden te zyn; maar aan het derde, daar zy aanquamen, ontving men hun minnelijk, en zoo dravotten aan land gezet hadden, wierden inarrest gezet, en aanstonds een houten loots voor hun opgeslagen, wel met wagt bezet, en bezorgt van eten en drinken, en hier eenigen tyd geweest zynde, moften zy na Zatsuma, werdende de loots verbrand, en vervolgens alle nagt, als zy ergens aanquamen, weder in een andere expresse nieuw-gemaakte loots gehuisvest, en 's morgens weer verbrand. Hun wierden badstoven aangewezen, daar zy zig mogten wassen.

Zy kregen ider een Japanfche rok, en gedurende de reis tot aan 't Hof van Zatsuma 2 Doctoren, die zoo te land als te water op hun paffen, en een der Schotten van een ziekte gelukkig herstelden.

Eindelyk, in Zatsuma komende, en niemant met hun konnende spreken, wiert door den Landsheer een prent vertoond met allerlei vlaggen, op dat zy wyzen zouden, waar zy 't huis hoorden, en met een stelden zy de vinger op de Prince vlag. Vervolgens wierden zy by ons gebracht, als boven staat aangehaald.

Eindelyk wierden wy weder in de Stad verzogt, bevreesd en nieuwsgerig om den uitflag te hooren van 't geen de Gouverneur gezegt had, en ons over het dagregister gevraagd zoude werden. Het laatste quam eerst, en ons wierd gevraagd, wat de inhoud was, en of 'er geen Papen in 't getal van 6 waren? wy zeiden neen, en zulk niet te kunnen gelooven, om dat het niet in de geschriften bleek, en dat het alleen een dag-verhaal was van het wedervaren van *Karel van der Hagen*, over zyn particulier leven en bedryf, en dat wy uit hoofde van zyne ontvlugting uit Compagnies dienst, en overlooping tot den vyand, daar wy in openbaren oorlog mede waren, zyn persoon verzogten in handen te mogen hebben, om hem ter gelegener tyd en plaats als een deserter na verdiensten te straffen.

Hier op wierd geantwoord, dat zy na 't Hof daar over zouden schryven.

Toen begon de Gouverneur een wydloopig verhaal te doen, over de vervolging, die aan die van de Roomfche Religie in dit Keizerryk was gefchied, en dat niemand, (zeer weinigen uitgezonderd) dien Godsdienst omhelst hebbende, daar weder af te krygen was, dat zy de beelden, daar zy eerbied voor hadden, nooit zouden ontheiligen: maar liever fterven, als die schande toe te brengen, en dat hy die halven de waarheit zou zien, zoo dra hy een kopere plaat, daar *Maria* met het *Kind Jesus* op den arm op uitgebeeld stond, liet brengen, gelyk hy dede, or-

donnerende, dat de gevangenen gehaald A. 1704
wierden, en gelafte hen, indien zy bleven perfiteren van niet Roomfch te zyn, dat ze dan met veragtinge op die ovale kopere plaat zouden in 't aangezicht spuwen van die 2 beelden, en dan daar op met voeten treden, en dat hy dat voor bewys zou nemen, dat zy zuiver waren, gelyk zy alle 6 hebben gedaan. Deeze plaat, op ruim 2 $\frac{1}{2}$ voeten lang, en 1 $\frac{1}{2}$ a 1 $\frac{1}{4}$ breed, werd jaarlyx 3 dagen door de Stad gedragen, om alle menfchen, tot de jong geborenen in kluis, met voeten daar op te doen treden, of door de Bakers of anderen, die de Kinderen oppaffen, met een voetje daar op te drukken, werden de dit eeuwigdurend onderhouden.

Dit is de eerste maal geweest, dat eenig Nederlander die plaat heeft gezien.

De Opperhoofden hebben toen een gefchrift getekend van 't gene voorgevallen was, en op 't vertrek der fchepen kregen wy tyding, dat de Keizer die 6 menfchen aan de E. Maatfchappy over gaf, mits men die op de fchepen zou geboeid houden, tot het Land uit het gezigt was. En dewyl de Vlaming tegen ons gezondigd had, dat men dien hier niet straffen; maar aan den Generaal en Raaden op Batavia overgeven zou, om met hem te doen, zoo als zy zouden oordeelen te behooren; maar uit aanmerking van hun ongehoord geval, is aan *Karel van der Hagen* toegestaan na 't Vaderland te vertrekken, na dat hy de ganfche reiz had in de boeijen gezeten; dog een ander van hen wierd Vryman, en de verdren wierden by ons in dienst aangenomen.

Vier jaaren daar na is hier weder een zeldzaam voorval met een Roomfch Priester geweest, gelyk ons omftandig uit dit volgend bericht blykt.

Kort verbaal van het voorgevallene ten huize der Heeren Nangafackifche Gouverneurs, of Stadsvoogden, Farrima, en Figono Cisa, ontrent zeker Roomfch Priester, Johan Baptista Sidoti genaamd, in 't laaste van A. 1708 hier in Japan op 't Eiland Jaco-noffima, een der buiten-leggende Eilanden van Zatsuma, aan land gezet.

Na dat de bewuste vreemdeling, op Merke
Jaco-noffima, een der buiten-leggende Eilanden van Zatsuma, aangeland, den geval van
20sten December van 't jaar 1708 stond den Priester Sidoti
binnen Nangafacki gebragt te werden, A. 1708
wierd het Nederlandfch Opperhoofd, in Japan
de E. *Gaspar van Mansdale*, de Ondergekomen;
Koopman *Six*, de Opper-Wondheeler
Wagemans, en de *Pennifsen Lampen*, en
Hui-

A. 1708. *Huisfcher*, door de Heeren Gouverneurs, ofte de Stadsvoogden, *Farrima*, en *Figono Ci. Sa.* in de Stad verzogt, en met eenen door den gewoonelyken sloop van Japanders afgehaald, om gemelden vreemdeling incognito te hooren spreken, en te ontwaren, wat taal die man sprak, en of zy daar ook iets af konden verstaan; dat egter dien dag niet gelukte.

Ondertusschen verstond 't voornoemd Opperhoofd, dat de Opper-Tolk, *Ginnemon*, hen al vroeg was te gemoet gegaan, om te zien, of men met hem kon spreken, en wat man het was, die tot bescheid bragt, dat, voor zoo verre hy had kunnen bemerken, het een Portugeefche Paap was.

Hier op wierd het Opperhoofd aangediend, dat zyn E. zig, des gelievende, wel weer na 't Eiland begeven kon, dewyl gemelde Heeren Stadsvoogden dezen vreemdeling voorgesteld hadden, om den Hollandschen Kapitein (dat is, hun Opperhoofd) te laten roepen, maar dat hy zulx niet begeerde, om dat hy zeide door het reizen vermoeid te zyn, weshalven haar Ed. Ed. 't Opperhoofd nader uitsfel deden verzoeken, tot daags 'er aan, of den 21 December, op welken dag de geheele stoet van Japanders weder in de woning van 't Opperhoofd is verscheenen, met verzoek, dat zyn E. zich geliefde gereed te houden, om, na dat gewaarfchouwd zou zyn, stedewaards te gaan.

Niet lang daar na, of ontrent 11 uren, wierd zyn E. voornoemd bericht, dat de Heeren Stadsvoogden belast hadden, den Onder-Koopman *Six*, en den Assistent *Huisfcher*, weder mede te brengen, en boven dien den Assistent *Douw*, die zy gehoord hadden, dat wat Latyn verstond, mitsgaders den jongen Assistent *Willekens*, met welk gezelschap zyn E. zich dan onder het gewoonelyk geleide tegen den middag na het huis van den Stadsvoogd *Figono Ci. Sa.* begaf, alwaar verscheenen zynde, wierd zyn E. voornoemd van laatstgemelden Stadsvoogds Geheimschryver zeer minnelyk verwelkomt, en binnen verzogt, met aanwyzing van zeker vertrek, door losse schutzels uitdrukkelyk voor 't Opperhoofd, en zyn gezelschap gefchikt, dieht aan de papiere schuiven van de binnen-plaats, tegens den ingang van de gehoor-zaal, geheel en al op de houte galdery; dog de grond was bedekt met roode Tsjineefche zit-kleeden.

Daar nedergezeten zynde, deed de Geheimschryver van laatstgemelden Stadsvoogd 't Opperhoofd aanzeggen, dat dit kamertje bedagt was, om uit het oog van den vreemdeling te zyn, die dadelijk te voorschyn zou komen. Wy zouden ondertusschen gaatzens in de pa-

piere schuiven maken, om hem te konnen zien, dat ook gedaan wierd. A. 1708.

Dewyl wy daar dan zaten te wagten na de komst van dezen Paap, bragt de Opper-Tolk *Fatzifemon* 't Opperhoofd een rol papier met Japansch schrift beschreven, en zeide dat 't zelve 24 vraagstukken behelsde, waar op gemelde vreemdeling zou werden gehoord, verzoekende uit des Stadsvoogds naam, dat de E. *Mansdale* de zelve tot naricht in 't duitfch geliefde op te schryven, om wanneer iets van hem verstond, het zelve, als 't antwoord, daar nevens aan te tekenen, en zoo dit niet na de gedagten der Heeren Stadsvoogden quam uit te vallen, zy hem dan veel licht door imand van de onzen, die maar best kon, zouden laten aanspreken, en deze stukken voorstellen; waar ontrent zyn E. doch niet weigerig moest zyn, alzo de Stadsvoogden zig verlegen vonden, en dit een zaak was, waar door het Opperhoofd grootte ere by den Keizer zou inleggen.

Dewyl dan 't Opperhoofd bezig was met de bovengemelde vraagstukken te vertaalen, zagen wy nevens eenige Japanders op de plaats een lang mager persoon, wiens handen geboeid waren, verschynen; hy was bleek, en langwerpig van aangezicht, had een grooten neus, en zwart hair, 't geen na de Japanfche wyze agter in een tuit, dog vry flordig, opgedaan was; ook scheen het boven 't hoofd gefchooren geweest te zyn; doch was jegenwoordig al weer ruig bewafschten, gelyk ook zyn baard zig zoo ver-toonde.

Hy was met een Japanfche zyde rok bekleed, onder de welke hy, voor zoo verre men ontrent de borst zien kon, een wit hemd aan, behalven dat hy om zyn hals ook een goud ketentje hangen had, waar aan men ook een redelyk groot kruis van bruin hout zag, aan 't welke zoo 't scheen, een goud beeldje genageld was.

Hy had ook een Paternoster in de een hand, en twee boeken onder den arm.

Na dat hy nu dicht by 't Opperhoofd, en de vrede Nederlanders, en voor de plaats, daar de Heeren zaten, gebracht was, wierd hy op een oude dunne mat, die op een bankje gelegd was, nedergezet, toonende door 't laten hangen van zyn hoofd, en door andre gebeerden, by na geheel flauw en spraakeloos te zyn, terwyl hy dan eens om hoog, dan weer eens in een der twee boeken zag, gelyk hy ook gestadig iets binnensmonds prevelde, tot dat de Opper-Tolk *Ginnemon*, die voor hem op de matten, wat lager als de Heeren Stadsvoogden zaten, nedergebukt lag, daar mede verscheenen was.

8. Deze sprak hem ook in 't Portugeefch aan, dat hy niet al te wel verftond, hoewel de Tolk voortging met hem door andre woorden en beduidingen te vragen, namentlyk, van waar hy quam, zyn naam, ouderdom, enz. welk eenen 't ander hy zoo in 't Laryn en Italiaans, als ook in 't Spaanfch, met herhaaling van alles wel tot vyfentwintig maal, en voor al met dat van Roma, beantwoordde. Hy eifchte ook papier, waar op hy 't een en 't ander aantekende, en fchreef, na 't welk overgegeven te hebben, hy geheel en al eerft op zyn praat-ftoel quam, meest alles in 't Japanfch (dat hy te Romen uit eenige Japanfche boeken geleerd had) uitdrukkende, en dat wel met zoodanige gebeerden, dat hy veel eer een gek menfch, dan een man van eenig verftand, geleck te zyn.

Hy sprak (volgeus 't gene de Tolk zeide) van de Japanfche en Roomfche Godsdienst, noemde ook verſcheide Koninkryken, Steden, en Plaatsen, zoo in Europa, als in India; dog telkens, als hy het woord Holland uittede, zoo ſchudde hy het hoofd en de hand, en lachte, heel gemaakt *Ha, Ha, Ha*, als hy den naam der Hoilanders maar noemde, als uitschaterende, behalven dat hy 'er gemeenelyk ook het Japanfch woord *Tabakervi*, dat zoo veel als *walſch-bertige, leugenaars*, of *bedriegers*, beteekend, byvoegde.

De Heeren Stadsvoogden zaten ſtil, en luiferten, zonder dat 'er iets van belang gevraagd wierd, welanderhalfuur, wanneer zy eindelyk zeer beleefd deden zeggen, dat het nu reeds laat was, en dat hy, waarſchynlyk nu al wat vermoeid zynde, weder na zyn verblyf-plaats zou wrden gebracht, waar op zyn handen, die gedurende het ſpreeken ontſloten waren, weer geboeid, en waar na hy voorder ook weggeleid wierd.

Toen quam de Geheimſchryver de voornoemde door hem beſchreven papieren vertoonen, op welk eene zyn naam, *Joan Baptiſta Sidoti*, met byvoeging van *Sacerdote Chriſtiano Catholico Romano Italiae, di Palermo, Audivore*, enz. ſtond; en op het ander was een ronde kring getekend, waar in zich verſcheide ſtreepen en bogten vertoonden, by welke de Numero's van 1. 2. 3. 4. 5. 6. gelyk ook daar nevens de woorden, *Italia, Roma, Palermo, Caſtilia, Francia, Portugal, Hollandia*, en *Canaria*, geſchreven ſtonden. Ook zag men op het ronde van die kring eenige figuren en merken ter nedergeſteld, daar de namen van *God de Vader, Zoon, en Heiligen Geest*, mitsgaders *Maria Infante*, en andre, die men niet wel lezen kon, door uitgedrukt wierden.

Hier op wierd het Opperhoofd ge-^{A. 1708.}vraagd, wat zyn E. van dien man dagt, die daar op antwoordde, niet anders te konnen denken, dan dat het een Paap was, die van Romen herwaards gezonden is.

Dit dus verre verricht zynde, wierd het Opperhoofd voor zyne genomene moeite bedankt, met verzoek, dat, gewaarſchouwd zynde, weer na de Stad geliefde te komen, waar mede na ons Decima vertrokken, daar dan tot den 25ſten dito gebleven zynde, zoo verſcheen de gewoone geheele ſleep van Japanders weer, om, volgens verzoek der Heeren Stadsvoogden, 't voornoemd Opperhoofd met zyn vorig gezelfchap af te haalen.

Daar op begaf zich zyn E. met de zelve ontrent 's morgens ten 10 uuren na 't huis van voornoemden Stadsvoogd Figoou, alwaar in 't vorige verblyf-plaatsje gebragt, en neergezeten zynde, vraagde 't Opperhoofd aan de Meſſieurs Tolken, wat hier verricht zou wrden, en of zy 't Opperhoofs voorſtel van ſchriftelyke ondervraging al bekend gemaakt hadden, waar op zy tot antwoord gaven, dat zy gemerkt hadden, dat de Heeren Stadsvoogden alles in hun bywzzen zouden willen laten doen.

Het Opperhoofd gaf daar op weder tot antwoord, dat niemand van dit tegenwoordig gezelfchap zig in ſtaat bevond, om deze begeerte te voldoen; waar op zy weder uit naam der Heeren Stadsvoogden antwoordden, dat zy de Hollanders voor verftandige lieden, en die van alles kennis en verftand hadden, hielden.

Het liep ondertuffchen al lang aan, eer gemelde Prieſter te voorſchyn quam, aan den welken de Tolk *Ginnemon* verſcheide vraagen van weinig belang dede, waar van deze Prieſter 't meeste ſcheen niet wel te begrypen, uitgenomen 't woord *Nangalacki*, alzooy hy daar op zeide, dat de Hollanders daar waren, benevens verſcheide miſſelyke uitdrukkingen, te kennen gevende, dat hy daar niet te verrichten had.

Hier op wierd hem voorgesteld, aangezien hy gaarne na Jedo gaan wilde, of het niet beter was, vermits zy hem daar dog niet konden verſtaan, dat zy alvorens daar eenige Hollanders uit *Nangalacki*, 't geen zy voorgaven nog verre van daar gelegen te zyn, deden komen, om met hem te ſpreken, en om aldus zyn woorden, en voornemen, recht te konnen verſtaan.

Dit begreep hy zeer wel, en gaf 'er in 't Japanfch tot antwoord op, laat zy komen, laat zy komen, al waren 'er ook zes, makende zulke wonderlyke gebeerden

A. 1708. den onder dit zeggen, als of hy te kennen geven wilde, dat zy alle voor hem sidderen en beven zouden, waar over de Heeren Landvoogden eens hertelyk lachten, latende hem voorts zeggen, dat zy die by de eerste gelegenheit zouden laten roepen, mitsgaders dat hy nog wel een rok mogt aantrekken, alzoohy misfchien al wat koud begon te werden, waar op hy dan weer weggebragt, en ook door den Geheimfchryver, zonder verdre woorden-wisseling, aan een iegelyk zyn afscheid gegeven wierd; waar op dan 't Opperhoofd met zyn gevolg, by na styf van de koude, door de ineuwwer na 't Eilandje Decima wandelde, daar zy's namiddags mooi kladdig aanquamen.

Den 30sten December begaf zig 't Opperhoofd, gelyk bevorens, weer na de Stad, alwaar hy, ten huize van den Stadsvoogd, weer in de oude verblyfplaats zynde, en aldaar nog wat wagtende, nevens 't bankje, waar op die Pater gemeenelyk zat, en verhoord wierd, nog een ander diergelyk bankje, met een stuk van een oude dunne mat belegt, gewaar wierd, wegens 't welke hy den Opper-Tolk *Fatzifemon*, dien hy roepen liet, vragde waar toe dit aldaar gezet was, en of 'er nu 2 Priefters waren, waar op de zelve, neen, antwoordde, zeggende van oordeel te zyn, dat 't zelve voor den Assistent *Douw*, die met hem spreken zou, zou wezen, op het welke 't Opperhoofd zeide, dat zulx niet hoöpte, gelyk hy ook verder betuigde niet wel te kunnen begrypen, dat de Heeren Stadsvoogden, die ons hier als hunne goede vrienden tot hunne hulpe verzogt hadden, ons zulken schande zouden willen aandoen, van ons gelyk gesteld te zien met een van hunne doodelykste vyanden, maar voornamentlyk, om dat zulken verhoor-plaats, op welke alle misdadigen gebragt, en gedoemd wierden, by de Japanders voor de schandelykste en de veragste gehouden wierd, waar op de Tolk zeide, gy hebt gelyk, en ging daar op na den Geheimfchryver, om hem kennis hier af te geven, komende ten eersten met dit bericht te rug, dat hy 'er de Heeren Stadsvoogden bericht af geven zou.

Kort daar na wierden alle de Tolken enz. binnen geroepen, die, na een kort verblyf aldaar, by 't Opperhoofd quamen, met last der Heeren Stadsvoogden, dat zy zyn E. aanzeggen zouden, dat dit bankje niet voor zyn E.; maar voor den Assistent *Douw* daar geplaatst, en dat hier in derhalven geen reden van eenig affront voor hem was, 't geen hy te minder ook zoodanig aanmerken moest, alzoohy dit ten dienst van den Keizer geschiedde, en dat ook haar Ed. Ed. dit niet

andere dorsten doen, uit vreeze, dat, zoo de Hollander ergeis anders, of hooger, geplaatst wierd, de Priefter dan hier door licht gestoord, of moeijelyk wezen, en op de vraagen niet zou willen antwoorden. A. 1708.

Het Opperhoofd zeide hier op, dat, schoon hy in persoon hier op niet zitten ging, de schande, aldus een van zyne onderhoorige bedienden aangedaan, de zyne, en vervolgens ook die van de E. Maatschappy was, weshalven hy nogmaals verzogt, daar van bevryd te mogen blyven, en veel liever met dezen vreemdeling niet te spreken; met welk bescheid de Tolken, weer na binnen gewandeld, en weer te rug gekeerd zynde, het Opperhoofd aandienende, dat de Heeren Stadsvoogden al wat moeijelyk 'er over waren, dat zyn E. hun voornemen zoodaanig stremde; en dat zy wel belaften zouden de bank weg te nemen, en *Douw* elders te plaatsen; maar zoo de Priefter dan misnoegd, en ongenegen was antwoord te geven, dat men dan ook afwagten moest, wat 'er op stond te volgen.

Het Opperhoofd zei hier weder op, dat de Heeren Stadsvoogden hier in hun believen konden doen; dog dat wy, als vrienden des Keizers hier verscheenen zynde, ook niet twyffelden, of zouden ook zoodaanig werden gehändeld, en wat den Priefter belangde, dat zyn E. haar Edelheden wel wilde verzekeren, dat die over 't hooger of lager zitten van den Hollander niet misnoegd zou zyn.

Dit nu door hen weder bekend gemaakt zynde, zag men dit bankje van de plaats wegnemen, waar op toen de Assistent *Douw* door den Geheimfchryver geroepen, en hem een plaats op de matten, daar de Opper-Tolk *Ginnemon* bevorens, en nu weder neder lag, aangewezen, hoewel hy eigentlyk aan de andre zyde, of regt tegen over den zelve, geplaatst wierd, alwaar men ook de Opper-Tolken *Fatzifemon*, en *Magore*, by hem gevoegd heeft.

Daar op nu quam de Pater te voorschyn, die zig daar weder ter nedergezet, en eenige kruisjens gemaakt hebbende, wierd den Tolk *Ginnemon* belast hem aan te spreken, en hem, zoo hy best kon, aan te zeggen, dat de aldaar tegenwoordig zynde Hollander (dien hy veinsde niet eens te zien) hem eenige vraagen wegens de Heeren Stadsvoogden doen zou, dat dan vervolgens ook, op de nadere last van haar Edelheden t'elkens, in 't Latyn geschiede, en, buiten verwagting zeer beleefd, en met veel omstandigheden, en tusschenvoering van deze en gene redenen over zaaken van Godsdienst toeging, en be-

1708. antwoord wierd, gelyk dit nader uit de | vertaalde, vraagstukken met haare ant- A. 1708.
 volgende, door dezen *Douw* ten kortle | woorden komt te blyken.

1 Artikel of Vraag-stuk.

1ste Artikel beantwoord.

Wat Landsman zyt gy?

Antw. Een Italiaan, of Romein.

2.

2.

Hoe is uw naam.

Joan Baptista Sidoti.

3.

3.

Hoe oud zyt gy.

Veertig, of in de veertig jaaren, dog zeyde dit niet net te weten.

4.

4.

Wat qualiteit, hoedanigheid, of titel hebt gy, of wat zyt gy.

Een Prieſter, en Auditeur, of anders, de derde in rang na den Paus, als volgende eerst de Kardinaalen, ten tweeden de Bifſchop, en dan de Auditeurs.

5.

5.

Waar meede hebt gy u crneerd in uw Land.

Dit is hem niet gevraagd.

6.

6.

Van wat rang en hoedanigheid zyn uwe Ouders en bloedvrienden in uw Land.

Zyn Vader was overleeden, doch zyn Moeder, Zuſter, en Broeder waren noch in 't leven, en was de laaſt-gemelde ook een Prieſter.

7.

7.

Met wat voor een ſchip zyt gy in Inaïen gekomen, van waar afgevaaren, en hoe veel volk is 'er op dit ſchip geweest.

Eerst met 2 Galeyen uit Italien na Genua, van daar na Cadix, en voorts met 2 Franſche ſcheepen na Canarien, en toen vervolgens na Indiën vertrokken, alwaar eerst in Arabien aangeland, en verder met een Armeniſch ſchip op Madras aan geweest, en toen na Lucon of na Manilba vertrokken, en dat 'er ook aangekomen is.

8.

8.

Zyt gy door 't ſchip, dat op 't laaſte quartier der Japanſe 8e. Maand, of anders in 't begin van October jong ſleden, ontrent Zatsuma gezien is, daar aan Land gezet.

Door een ſchip uit Manilba, ben ik niet op Zatsuma, maar op Jaconoſſima gebracht.

9.

9.

Waarom zyt gy hier gekomen.

Om den Keizer over den Goddienſt te ſpreken, en om den zelven te bekeeren.

10.

10.

Hoe komt gy aan die Japanſche dragt, en waarom is uw hoofd op zyn Japanſch geſchooren.

De rok is op Lucon gekogt, en heb my aan boord laten ſcheeren, om dat wy gewoon zyn ons altyd na 's lands wyze te ſchikken.

11.

Hebt gy uwen bouwver hier in Japan, of ergens anders gekreegen.

11.

Zy is meede op Lucon gekogt, daar 'er veel zyn, en ook zelfs zyn daar noch veel Japanders, die een byzondere woonplaats hebben.

12.

Wat zult gy, nu hier zynde, doen, of wat is uw woornemen.

12.

Zal trachten na Jedo te gaan, om den Keizer te spreken, of anders zal ik doen, 't geen de Heeren Stadsvoogden believen zal.

13.

Zyt gy alleen, of met meer gezelschaphier in Japan aan Land gekomen.

13.

Alleen, alzooy zyn meede-Broeder de Patriarch, Thomas de Tournon, reeds te voren uit Manilla met een schip na Tsjinaa vertrokken was.

14.

Is 'er ook iemand van uw gezelschap elders aan Land gezet.

14.

Beide deze vragen zyn niet gedaan.

15.

Of zou 't schip, dat u hier gebracht heeft, noch eenige van uwe Medebroeders op andre plaatsen brengen.

15.

16.

Waarom zyn door die van 't schip, dat ontrent Zatsuma gezien is, de Visschers, die daar in Zee vischten, aan boord geroepen, en door de schecps-schuiten nagejaagd.

16.

De zelve zyn niet nagejaagd; maar geroepen om water van haar te hebben, of te krygen.

17.

Weet gy ook, of 'er eenige van uwe Medebroeders zullen werden gezonden.

17.

Deze vragen zyn hem niet gedaan.

18.

Of zyn 'er in korte jaaren bevorens hier ook eenige gezonden geweest.

18.

19.

Hebt gy 't allang overlegt, om herwaards te komen, en wie heeft u daar aanleiding toe gegeven.

19.

Ik heb van jongs af aan daar toe gestudeerd, en door de oude Japansche boeken, in Rome zynde, my in de Japansche taal geoeffend, tot dat de Paus my herwaards gezonden heeft.

20.

Wanneer gy hier allereerst aan land gezet wierd, en by vier menschen gekomen zyt, hebt gy aan hen ook geld gegeven.

20.

Om eten en drinken, en een vaartuig, waar meede na Jedo zou konnen gaan, te koop, heb hen wel geld aangeboden; doch de Japanders hebben dit niet willen aannemen.

21.

Of hebt gy tegen haar van geen zaken van de Godsdienst gesproken.

22.

Waarom toond gy u onvergenoegd, als 'er van Nangasacki gesproken werd.

23.

En waarom wild gy liever van Jedo hooren spreken.

24.

Wanneer gy aan 't Eiland Jacoossima gezet zyt, hebt gy daar toen al ten eerst tegen die lieden, die u voorquam, van den Godsdienst gesproken.

21.

Ja gewisselyk, alzo ik dat altyd doen moet, en daarom ook gekomen ben.

22.

Voor dezen is dit al beantwoord.

23.)

Beide deze vragen zyn niet gevraagd.

24.)

Deze voornoemde Artykelen wierden telkens door den Tolk *Fazisemon* in 't Japanisch aan de Heeren Stadsvoogden overgezezt, 't geen gemelde Priester ook nogmaals na zyn beste vermogen herhaalde, al 't welke ook opgeschreven, en waar na hem aangezezt wierd, dat men 'er nu zou uitscheiden; maar dat hy morgen weer komen moest, om zyne aangebrachte goederen cens na te zien, en die met hunne benamingen op te schryven, waar na hy dan vertrok, en 't Opperhoofd verzogt wierd om 's anderendaags nog eens met zyn gezelschap weer te komen, onder betuging, dat de Heeren voornoemd zeer voldaan waren, waar over zy zyn E. ook in 't byzonder lieten bedanken; waar na zy mede afscheid namen, na Decima vertrokken, en den 31sten December, tusschen 9 en 10 uren, met den gewoonen sleep weder na 't huis van den Stadsvoogd *Figono* gingen, alwaar zy door den Geheimfchryver zeer beleefd ontmoet, en voor 't verriichte daags te voren bedankt wierden, waar op toen een beleefd antwoord van 't Opperhoofd volgde.

Even daar na wierd *Douw* geroepen, en zyn voorige zit-plaats hem aangewezen, alwaar hy niet lang vertoefd had, of de Pater verscheen ook volgens gewoonte, wanneer vervolgens aldaar ook een kist gebragt wierd, uit welke men een blaauwe zak zag haalen, die voor de Stadsvoogden neergelegt, geopend, en uit welke veelerlei cicraaden van goud, enz. voor den dag gehaald, en van alle de welke hem de naamen afgevraagd wierden, van welke hy 'er eenige noemde, als 't beeld Jesu Christi, een stuk van 't kruis, waar aan Christus is genageld ge-

weest, de beeltenis der heilige Maagd Maria; Maria's Rooze-krans, 't lyden Christi, benevens noch andre kruisjens, paternosters, fleskens met heilige olie, en een zilvere kelk met des zelfs piecing, of bord. Verscheide groote en kleine doeken, die hy, nevens veel andre kleenigheden, alleen den naam van heilige zaken gaf, begeerende ook niet, dat sommige daar van zouden aangeraakt werden, 't geen hem ingewilligd wierd. Ook wierden door last der Stadsvoogden, ten einde hy alles zelf zou kunnen behandelen, de boeijen van zyn handen gedaan, dat hy weigerde; voorts zogt hy uit een deel papieren zyn mandaat of bevel-schrift, door den Kardinaal *St. Clement* geteckend, 't welk hy vertoonde, en liet 'er *Douw* eenige regels in leezen.

Ondertusschen wierd 'er ook nit een zakje al een goed gedeelte goud uitgestort, bestaande in een staaf, en een deel vierkante stukken, mitsgaders kleine ronde greintjes, als mede Japanische Coubangs, enz. weshalven hem gevraagd is, waar hy dit gekregen had, waar op hy antwoorde, dat hy 't zelve in *Manilha* tegen zyn mede gebracht geld van de *Tsjincefen* gewisseld had.

Men vraagde hem toen vorder, hoe veel geld hy van de *Paus* ontfangen, en uit *Romen* mede genomen had, dat hy zeide niet te weten; doch dat hy gedurende zyn reis al veel uitgegeven had; en dat dit het overige daar af was.

Verder wierd hem uit last der Heeren Stadsvoogden voorgesteld, of hy wel wist, dat hier een streng verbod lag, dat 'er geen Priesters mogten komen.

Hy zeide van ja, en dat 't zelve de geheele wereld door bekend was, doch dat

A. 1708. dit hem niet aanging, noch raakte, dewyl hy geen Kastiliaan, Portugees, of ander verboden, maar een Italiaan was, welk zeggen haar Ed. en een iegelyk, daar ontrent zynde, ten hoogsten dede verwonderd staan.

Ondertuffchen wierd alles opgeschreven, en alles weer in de zak, en in de kist gedaan, waar na die Pater weder weg gebragt is; en toen wierden wy ook eerst van de Heeren Stadsvoogden zelfs, door *Fatizifemon*, en naderhand nog door den Geheimschryver, zeer vriendelyk en beleefd bedankt, met byvoeging, dat die Heeren byzonder wel in hun Ichik, en nu van alles recht onderricht waren, en dat wy voortaan zoo veel moeite niet zouden behoeven te nemen.

Al het welke met wederbeleeftheit A. 1708. beantwoord, en dus besloten zynde, zyn wy na Decima gegaan, daar wy met het vallen van den avond aangquamen, verblyd zynde, dat dees. Paters gdoente zoo wel, en buiten verwagting, afge- loopen, en verricht was.

Hy heeft eenige jaaren aan een in Jedo vastgezeten, en zig gedurig beyverd, om zynen Godsdienst voort te zetten; doopte ook verseheide lieden, die by hem quamen, 't welk eindelyk uitgelekt zynde, zoo zyn alle deze gedoopten gedood; dog hy wierd in een gat van 4 a 5 voeten diep gemetzel, alwaar hem door een kleen gaatje de kost toegereikt, en zoo lang gegeven is, tot dat hy door den grooten stank, en door zyn eigen vuilheit gestikt, en overleden is.

VYFTIENDE HOOFSTUK.

Van den Hervormden Godsdienst. Waarin: herwaards geen Predikanten gezonden, hoewel 'er eenige gewallig voor een korten tyd geweest zyn. Verder bericht van den handel onzer Dienaren in Japan ontrent hunnen Godsdienst. Welke den Schryver verfoeid, en zeer scherp overhaald. Uittreksel van een brief der Heeren 1700 A. 1650.

Van den Hervormden Godsdienst.

Van den Hervormden Godsdienst.

MEn zou hier nu met recht wel mogen vraagen; of de Nederlanders, die hier zedert zoolangen tyd zulken sterken handel gedreven hebben, hier ook den hervormden Godsdienst niet voortzetten; dog daar op moet ik antwoorden.

Waarom herwaards geen Predikanten gezonden zyn.

Vooreerst, dat de E. Maatschappy in geen plaats, daar zy maar als een Koopman geduld werd, en daar zy geen eigendom aan 't Land heeft, gewoon is Predikanten te zenden; 't geen dan ook de reden is, dat herwaards nooit Predikanten gezonden zyn.

Egter zyn 'er gewallig 2 geweest: want A. 1636 is D. *Joannes Lindeborn* met zyn Vrouw, (die haar been gebroken had) en Kinderen, in October op Nangasacki voor een korten tyd, die eigentlyk in Tayouan wezen moest, geweest.

Ook is 'er D. *Mafius* A. 1661 den 16 Mey met 't Jacht Gravelhande, benevens de Koopman *Nicolaas Loenius*, die met 3 Quelangse Vrouwen, 16 Kinderen, en 28 Slaven, in Augustus van 't Eiland Quelang, te zamen 170 zielen sterk, afgehaald waren, al mede geweest, dog geenzins (gelyk sommige schryven) als de eerste Predikant, alzoo 'er D. *Lindeborn* zoo veel jaaren voor hem geweest was.

Zy hadden nog by zich 't schip de Maria, die beide, na 't springen van den

Hector, vlugteden, gelyk de Heer *Klenk*, by 't opkomen van een storm, al mede onder zeil ging, en toen ook na Japan liep, in de plaats van 't benaauwd Formosa te ondersteunen, gelyk hun plicht was; doch deze Predikanten hebben daar geen dienst gedaan.

Ten anderen moet ik verder zeggen, dat 'er vele menschen van den Hervormden Godsdienst in Japan, maar nochtans op een wyze aldaar zyn, die ik, noch iemand, die rechtzinnig oordeeld, zalkonnen billyken, aangezien zy voor geen Japander zouden willen, noch durven belyden, dat zy Christenen zyn, (dat, ten tyde der zwaare vervolging aldaar aan *Melchior Sandvoort*, en *Vincent Romein* bleek, die mede moesten onderteekenen, dat zy geen Christenen, en niet anders dan Hollanders waren) behalven dat 'er ook niet het allerminste bewys, dat na den Christen-Godsdienst gelykt, noch op desehepen, noch aan Land, in 't bywezen van een Japander, mag gedaan werden; ook moeten alle boeken, 't zy van den Godsdienst, of andre, eer zy in Japan met desehepen komen, of wel op de aankomst der zelve aldaar, in een vat gekuipt, verzegeld, en van de Japanders na Land gevoerd werden, zonder dat imand in staat is, om in al dien tyd, dat zy in Japan zyn, iets uit de zelve tot zyn troost, of opwekking, te konnen lezen. Hoewel my van ter zyden bericht werd, dat men noch wel een Bybel, of Nieuwe Testament,

ment, daar vry zou mogen brengen, en in zyn kamer gebruiken, dat van andre weer vlak tegengeproken, en geloohend werd.

Ondertuffchen werd my van een Heer, die Japan door en door kend, en 'er verfchide malen geweest is, bericht, dat de vrienden, die aan dit Comptoir komen, met hunne boeken; na genoegen jaarlyks, zonder Bybel ofte Pfalm-boek uit te zonderen, af en aan land komen, en die gebruiken, en dat 't Opperhoofd, Japanfche Tolken aan zyn tafel onthallende, altyd 't gebed voor en na den eeten, 't zy zagt, of hard opdoet; hoe wel dit laafte zelden gefchied.

Ook wierd 'er wel uitdrukkelyk aan alle in de vorige tyden belaft, om alle hunne boeken, geld, penningen, pennten, enz., waar op maar eenige Bybel-fche, of diergelyke andre gefchiedeniffen ftaan, oprechtelyk over te geven, en geene de minfte bewyzen, in Japan gekomen zynde, te doen, dat zy Chriftenen waren, of 't zelve door gebeden, ofte eenige andre Godsdienstige oefeningen (ons by de uittrekzels der dagregiffers reeds genoeg gebleken) dit te toonen, ten waare zy zich zelve, en alle de Hollanders, in 't uiterfte gevaar van hun leven willen brengen; weshalven zy hen maar aanbeveelen, om God in der ftilte, en in hun herte te dienen.

Dit zelve werd door 't Opperhoofd ook aan allen, die aan land leggen, volgens zeker opftel, allereerst door de Heer le Maire A. 1643 onderworpen, by wyze van een openbaar Plakkaat bekend gemaakt, om doch met alle omzichtigheit voor geenens Japander door eenige bedryven te doen blyken, dat zy Chriftenen zyn.

En om 'er nader van verzekerd te wезen, zoo heeft men maar de vorige Keizerlyke bevelen, als mede dit volgende 'Extract uit een brief der Heeren 17^{nen} na te zien, en men zal zich ten vollen overtuigd vinden, dat wy in opzicht van onzen Godsdienst, en van den handel, als flaven van die trofse Japanders, en dat om weinig winft, behandeld werden, behoorende ons te fchamen, dat wy onzen God, en Godsdienst daarom fchandelyk verlaten, en verloochenen durven.

Extract uit een Brief der Heeren XVII^{nen}, gedagtekend den 26ften April A. 1650.

Dat de gemoederen van de Japanders door opgenomene miscontentementen van 't Comporement der Nederlandfche Natie meer en meer zoodanig vervreemd zyn, dat de Minifters van de E. Compagnie onder verfchide ftritte ongeboorde conditien en limitatien in handel en huisbouding zich zelve aldaar hebben moeten onthouden.

Uittekfel van een brief der Heeren 17^{nen}

Dat het met 's Compagnies handel in Japan zoo gebekend fttaande, onze Minifters geen andere inftructien aldaar te brengen hebben; als die moedige, superbe, precife Natie na de oogen te zien, om de zelve in alles te believeen.

Dat het eenige crediet, ofte vertrouwen aldaar, van de onzen overblyvende, by haar gefundeerd, en genomen werd, dat onze Natie haar wacht, en niet bezig is om 't Chriftelyk geloove aldaar in te brengen; en alhoewel dit een harde zaak fchynd te wезen, om tydelyk gewin, en de zwaarigheit, daar uit ontftaande, zich daar van te moeten onthouden, en geen uiterlyke blyk, of teeken van een Chriftelyk menfch aldaar te mogen doen, zoo moeten de onzen, indien ze lyf en goed niet willen verliezen, haar daar na precifelyk reguleeren.

Dat derhalven Compagnies Minifters, dat naauw-gezette Ryk jaarlyks frequente rende, voor al gewapend moeten gaan met modestie, nedrigheit, beleefdheit, en vriendschap, altyd de minften zynde, waar meede die natie zeer gediend, en hunne gemoederen (zoo te verhoopen ftaat) eindlinge tot ons gewonnen zullen werden.

Ik hebbe dit bedryf van onze Natie aldaar menigmaal, en met veel ernst overwogen; maar hebbe altyd in myn hert ten uiterften verfoeid, dat men, om die godlooze winft (alzo dit niet zonder een ingewikkelde verzaking en verlaten van God, van zyn Zaligmaker, en van zyn ganfche dienst gefchied, gelyk hen ook den 9den November A. 1640 't houden van den Zondag klaar verboden is) zich niet fchaamd zyn ganfchen Godsdienst als te verzaaken, zonder openbaaren Godsdienst (gelyk dat uit No. 7. Artikel 2 der Keizerlyke geboden A. 1650 blykt) te leven, zyn God en Zaligmaker voor de Menfchen te verloochenen, en dus aan onze vyanden des geloofs de grootfte grond ter wereld, tot qualyk fpreken van ons, te geven.

166 B Y Z O N D E R E Z A A K E N , E N Z .

Hoe kan God zoodanigen handel, en de daar over veel meer kunnen zeggen; zulke, die zoo hun geld winnen, en dog zal hier mede de zaken van Japan ook die gene, die dat zoo beloften te befluiten, en tot de stoffe van Kaap de winnen, of dulden, zegenen. Ik zou- godde hoope overgaan.

BESCHRYVINGE

V A N D E

K A A P

D E R

GOEDE HOOPE,

Met de Z A A K E N daar toe behoorende.

T H I E N D E B O E K ,

E E R S T E H O O F D S T U K .

V *An de Kaap der Goede Hoope. Waar die legt. Voortekenen van nadering tot de zelfve. Zeltzaame miswyzing van 't Compas hier. Grootte Koude in 't aandoen van 't Land hier. Dubbel gevaar des Schryvers, door de kregelheid van twee Opperstuurlieden. Onze nieuwe Kaart van de Kaap. Hoe zich dit Land opdoet. Het Robben- en Dassen-eiland. De Saldanhabaai. 't Gevaar in de Tafelbaai by N. W. winden. Schepen hier door gebloven. Dappere daad van Jochem Willemszoon, by 't blyven van Hoogergeest en de Goede Hoope hier in 't jaar 1692. Het droevig stranden van Waddinxveen en Oosterland in 't jaar 1698. De Tafelberg. De Windberg. De Leeuwenberg. De vier Hoofdcolonien hier met haar onderdeelen. De Kaapze Bergen, en 't Vlek afgebeeld. De Tygerbergen, Koeberg en Blaauwenberg. Het Kattel der Goede Hoope. De Kerk.*

de
der
pe.
NA dat wy omstandig vertoont hebben, wat die magtigste en alleraanzienlykste Maatschappij in Oostindiën bezit, en tot hoe hoogen toppunt van eere en oppervermogen zy daar gestegen is, zal het nu tyd worden, dat wy ook van de laatste post, of het land, dat zy onder weeg bezitten, en langs het welke zy in Oostindiën gekomen zyn, te weten van Kaap der Goede Hoope, spreken.

Dit is die vermaarde Zuidhoek van Africa, de grootste daar om streeks, en waar by geen andere daar ontrent eenigzins te vergelyken is.

Zy legt op 34 graaden 30 min. Z. breedte, en op de lengte van 38 graaden; doch, volgens een nette waarneming, en afmeting, voor 10 of 12 jaaren by een Eclipsis door de Heer Colben gedaan, zoude de zelfve maar op 37 graaden en 35 min. leggen.

Zy is van Batavia geen 1800 mylen, gelyk men tot nog toe de wereld heeft zoeken wys te maaken, maar tusschen de 12 en 1300 mylen afgelegd; gelyk my nader gebleken is uit de mylen, die wy dagelyks gezeilt hebben, en dat wy des noods uit zekere aantekening, konnen toonen. Uit het vaderland tot de Kaap word de reize doorgaans op 21 of 2200 mylen gerekent; maar wy hebben ook deze vry korter bevonden; doch de eene reize valt langer als de andere, waar ontrent de saaisoenen, in welke men uitzeilt, een zeer groot onderscheid geven.

De eerste voortekenen, wanneer men Voortede Kaap begint te naderen, zyn verscheide ken van nadering. Allermeest verneemt men een zeer kenbare soort van bonte vogels, kaapze duitkens genaamt. Deze zyn van groote als een groote duive, wit en ros of swart als een vederen, en fraai van gedaente, van welke ik te beter oordeelen kan, om dat

wy 'er verscheide van gevangen hebben. Men ontwaart de zelve wel 300 mylen te vooren, eer men uit het vaderland aan de Kaap komt, vliegende gestadig heen en weder, even als of zy de scheepen voor gidzen tot aan de Kaap dienden, en als men van daar vertrekt, blyven zy de scheepen beoosten de Kaap nog wel 6 of 700 mylen, als men na St. Paul en Amsterdam zeilt, die 'er 800 mylen van daan leggen, nog al by, niet tegenstaande de ongemeene sware winden, die men doorgaans daar heeft.

Het tweede teeken van aanmadering bestaat in zekere rieten of stronken met haare wortels en bladen, van de Portugeezen Trombas, en van ons Trompetten genaamt; maar dan is men al na by.

Ook begint men dan hoe langer hoe meer 'een ander soort van vogels, mede Kaapze vogelen genaamt, te vernemen.

De Portugeezen hebben de zelve *Alcatrazas*, *Mangas de veludos*, dat is fluweele mouwen genoemd, en men heeft 'er meer anderen, die wy doorgaans den naam van Mallegaazen, Jan van Genten (een soort van witte meeuwen, en zoo van *Jacob van Nek* genaamt) en malle meeuwen geven; zynde die eerste een soort van groote vogels, die wit en graauw gespikkelt van vederen; doch aan de einden swart en zoo zegt van veder zyn als fluweel, behalven dat zy aan hun geuurig klapwieken zeer wel te kennen, en van anderen te onderscheiden zyn. Als men deze ziet, mag men wel vast staan maaken, dat men niet boven 2 of 3 dagen van de Kaap is.

Zeldzaame miswyzing van 't Compas hier.

Het zekerste voortteeken egter is de wonderlyke miswyzing van 't Compas, die men hier heeft, en die men 's morgens met 't opkomen, en 's avonds by 't ondergaan van de zon zoo klaar en zoo vast ontdekt, dat men niet de allerminste reden heeft, om aan de waarheid te twyffelen, gelyk dit de ondervinding best leert.

Men bevoont in 't jaar 1714. wanneer ik daar laast was, dat de miswyzing van het Compas daar op 11 graaden, Noordwestering was; maar dat het verwonderwaardigste hier voorkomt, is, dat men voor 50 of 60 jaaren, en zelf nog in laater tyd, hier een miswyzing van eenige graaden Noordoostering plagt te hebben, dat zoo wonderlyk veel (gelyk de scheeps- en zee-verstandigen weten) van malkanderen verschilt, dat men daar op zeer gemakkelyk of een schip verzeilen, of noit het land van de Kaap vinden zou By St. Paul en Amsterdam plagt de Noordwestering miswyzing op 25 graaden te zyn, en nu is zy al op 26.

Deze ontdekking met de Peyl-compassen is men aan de Engelschen verplicht. In 't jaar 1685. bevonden de Fransche

Paters de miswyzing hier van 11 graaden en 30 min te zyn, 't geen met de bevinning van 't jaar 1714. een halven graad verschilt.

Men doet dit swaar en als aan een geschakelt hoog en bar gebergte al van zeer verre in zee op, en wanneer wy in 't jaar 1705. dit 's morgens zeer vroeg eerst ontdekten, waaren wy 'er nog wel 16 mylen af.

Wy hadden het zelve zoo ras niet gezien, of wy bevonden het dien dag van de sterke Z. winden in 't aandoen van de Kaap zoo koud, dat my de toppen der vingers als ongevoelig 'er af geworden middags geduurt had, zouden wy andere middelen hier tegen hebben moeten gebruiken, dan met die wakker (gelyk wy deden) in een te wryven, of in de mouwen van myn Japonsehe rok te steken; maar als men wat digter ontrent de wal komt, stuiten die winden, en houden volkomen op, gelyk het dan ook ten eersten warmer word; doch door dit doodwaajen van die winden op dit land, alzoo men dan wat digter onder het gebergte komt, kan men door die stilte zeer ligt in groot gevaar raaken van tegen zekere klippen, ontrent de staart van den Leeuwenberg gelegen, te dryven, en in korten tyd in stukken te stooten, gelyk zommige scheepen dit tot haare schaade ondervonden hebben. Ook zyn wy, wanneer wy de mond der baai naderden, vry lang in dat

zelve gevaar en al zeer dicht by een van deze klippen geweest, gelyk wy ook geenoedzaak waren onze schuit uit te zetten, en het 'er maar pas af te roejen, dat egter meest door kregelheid der stuurlieden tegen malkanderen byquam, alzoo de een de schuit ten eersten ten dien einde wilde buiten gezet hebben, en de opperstuurman oordeelde, dat het 'er nog niet op aanquam, welk onvoorzigtig oordeel ons dus zeer ligt aan 't verlies van ons schip zou hebben geholpen; gelyk een ander stuurman op myn laaste reiz derwaarts, had ik niet beter, dan hy uitgekeken, en 't land van de Kaap niet beter dan hy gekent, ook oorzaak zou geweest zyn, dat wy de Kaap zouden hebben voorby gezeilt, dat ons, alzoo wy toen geen zo gezonde menschen meer aan boord hadden, zeer quaalyk zou gekomen hebben, en wel oorzaak van 't verlies van dit schip zou geweest zyn.

Zoo als ik 's morgens het gebergte van de Kaap zeer klaar nevens den opperstuurman zag, ontdekte ik zeer onderscheidentlyk den Tafelberg, den Windberg en den Leeuwenberg, dat ik wel tegen hem zeide; maar hy, een groote dwarsdryver (schoon hy noit, dan in zyn jeugd eens als jongen, aan de Kaap geweest

Groote koude van de Kaap zoo koud, dat my de toppen der vingers als ongevoelig 'er af geworden middags geduurt had, zouden wy andere middelen hier tegen hebben moeten gebruiken, dan met die wakker (gelyk wy deden) in een te wryven, of in de mouwen van myn Japonsehe rok te steken; maar als men wat digter ontrent de wal komt, stuiten die winden, en houden volkomen op, gelyk het dan ook ten eersten warmer word; doch door dit doodwaajen van die winden op dit land, alzoo men dan wat digter onder het gebergte komt, kan men door die stilte zeer ligt in groot gevaar raaken van tegen zekere klippen, ontrent de staart van den Leeuwenberg gelegen, te dryven, en in korten tyd in stukken te stooten, gelyk zommige scheepen dit tot haare schaade ondervonden hebben.

Dubbel gevaar des Schryvers, door de kregelheit van twee stuurlieden.

Back of
Foldout
Not Imaged

KAART VAN DE
CAAP DER GOEDE HOOP
naar en aangevoerd worden de Vernameste
Plaatzen met de Namen van de zelve byzondere
Duytsche Meilen 15 in een Graad

NIEUWE KAART
VAN
CAAP DER GOEDE HOOP
in hare rechte tegenwoordige staat
vertoond door
FRANÇOIS VALENTYN.
J. van Braam & C onder de Linden ac Con Perel
Duytsche Meilen 15 in een Graad

weest was) zag dit voor 't land van de Saldanhabaai aan, die 'er wel 24 mylen, of twee dagreizen om de Noord van daan legt; weshalven wy, na zyn zeggen, nog eerst zoo lang na de Kaap toe moesten zeilen, daar ik in tegendeel zeer wel geground oordeelde, dat hy, zoo voortzeilende, de Kaap voorby zeilen, en ons in 't uiterste gevaar brengen zou van het schip te verliezen, of van de reize verstellen te zyn, alzoo ons volk niet in staat was om het nog maar eene week uit te harden, dewyl 'er behalven de roergang ook wegens een swaar lek in den boeg zeer sterk moest gepompt worden; doch wat ik hem hier tegen zeide, hy wilde met zyn kóp door, en gelyk hebben, gelyk hy ook maar voortging met 'er voorby te zeilen; zonder dat yemant van de anderen, op 't half dek zynde, in staat was om my te ondersteunen.

Dewyl ik dan zag, dat die man onverzettelik en met geen reden te leiden was, ging ik na de schippers hut, daar de zelve styf van 't scheurbuik lag, zoo dat hy zich naauwlyks roeren kon.

Ik zeide hem dierhalven, dat ik 't land van de Kaap zeer klaar en onderscheiden gezien, en ook den tafelberg wel ontdekt had, dat men 'er vast op mogt gaan; maar dat de stuurman, dit land voor de Saldanha-baai aanzieude, nu voorby de tafelbaai, en dus van de man af zieldé, waar mede ik my geenzins zou willen bemoejen, zoo my, myn swaar huisgezin, en voor al hem, en zoo veel andere lydende personen in dit schip, niet zeer veel daar aan gelegen was; weshalven ik hem bad, doch alle zyne krachten (wilde hy spoedig aan land genezen zyn) in te spannen, en, al was 't op handen en voeten, na 't half dek te kruipen, om ons doch door zyn gezag te redden, en andere ordre, na eigen ontdekking van 't land, hier in te stellen.

Hy deé dit ook aanstonts, kroop op handen en voeten, die 'er zoo swart als inkt uitzagen, na 't half dek, en was zoo ras aldaar niet yerscheenen, of hy zag, na dat zich kort 'er aan de wolken van bovenden tafelberg afgescheiden hadden, dien berg, en ook den Leeuwenberg zeer klaar, toonde aan den stuurman zyn grove mislag, en 't gevaar, waar in hy ons allen, met de Kaap voorby te zeilen, bragt, en belaste hem om aanstonts daar vlak op aan te zeilen, en toen quamen wy nog dien zelven avond ontrent 8 uren daar op de Rheede ten anker, dankende God voor de zonderlinge genade, die hy ons bewezen had, van ons na zoo veel zigtbare gevaren, behouden en zoo gelukkig in de haven van onze begeerte te brengen.

Is 'er nu een land in de wereld, dat

zich van verre, en zelf ook al is men al in de baai, bar, woest, zeer klippig en rotzig opdoet, zoo is het dat van de Kaap der Goede Hoopé, daar zich niet dan een swaate rei en schakel van meest aan een hangende byzondere hooge bergen vertoont, die van 't Noorden haaren aanvang nemen, en in 't Zuiden by den staart van de Leeuw tot in zee eindigen.

Deze uitersté Zuidhoek van Africa vertoont zich nog eenige mylen Zuidelyker na de kant van Hottentots-Holland: en de Tafelbaai, in welke onze Maatschappy den eersten aanleg van haare volkplanting hier begrepen heeft, legt eenige mylen Noordelyker, terwyl men in 't Z. een diergelyke baai, daar zeer wel na gelykende, heeft, die *Thomas Candisch*, daar door misleid zynde, voor de Tafelbaai aangezien, doch daar na, het tegendeel bevonden hebbende; daarom Kaap Falfo genaamt heeft.

De beste Kaart, om deze twee baayen in 't Z. en N. tegen over malkanderen, mitsgaders de verdeling van de buitenplaatzen dezer Colonie, en de gesteltenis van dit land te ontwaaren, is onze nieuwe hier hygevoegde Kaart, No. 43. die ongemeen net is, en zeer fraai aanwyft, hoe die twee baayen van een gescheiden zyn door eenen *Ilbmus*, of hals, die deze strook aan 't vaste land hegt; welke strook lands zich maar weinig na 't N. ook eenigzins na 't W., maar veel verder na 't Z., uitbreid, daar zy met een seherpen hoek tot aan Kaap Falfo (maakende den W. hoek des zelis) uitloopt; ook heeft men daar in 't W. Z. W. nog een kleine baay, de *Houtbaay*, genaamt, waar ontrent het naaste voor-naam bosch der E. Maatschappy is.

Zoo als men van buiten na dit land komt, ziet men allereerst den Tafelberg, die de allerhoogste, en waar aan de Leeuwenberg, die men in 't eerst dan nog niet zien kan, met een kleine klove vast is, maar onder den welke hy dan nog als gedoken en in een gedrongen legt; maar als men nu wat nader gekomen is, begint men ook den Duivels- of den Windberg in 't Z. O. ter linker, en ook den Leeuwenberg in 't Z. W. ter rechterhand, zeer klaar en onderscheiden te zien.

Na dat men de Tafelbaai (die aldus na den berg van dien naam door den zeevoogt *Joris van Spilbergen* in 't jaar 1601. genoemd wiert) pas ingelooopen is, heeft men aan stuurboord, of ter rechterhand, eenige swaare klippen, die zich digt aan land by den staart van den Leeuwenberg vertoonen, en ter linkerhand, of aan bakboord, een gevaarlyke droogte vol katskoppen, de *Walvisch* genaamt, digt by 't Robben-eiland, zoo dat 'er in de mond, tusschen deze droogte en den

Onze nieuwe Kaart van de Kaap.

Hoe zich dit land opdoet.

staart van den Leeuwenberg, nog ruimte genoeg, en altoos wel van 1½ myl, overblyft, om de baay in te zeilen, dat men gewoon is zoo langs de duinen heen en wel een halve myl aan een, schoon het daar ook al zeer klippig en rotzig langs de wal is, te doen.

Dit is een groote en schoone baai, die in des zelfs mond ontrent 1½ of 2 mylen wyd, ½ of 1 myl diep, en 4 of 5 mylen in den omtrek, hoewel zy O. en W. wel 2½ of 3 mylen lang, en ontrent 3 mylen van de vesting der Goede Hoop afgeleggen is.

Het eiland, dat men aan bakboord, of ontrent 3 mylen Benoorden den Leeuwenfaart, leggen laat, allereerst mede door *Joris van Spilbergen* ontdekt, en toen *ilba Cornelia* genaamt, is nu met den naam van 't Robben-eiland, na de menigte der zee-robben, of zeehonden, die 'er vallen, best bekend. Het is 1½ myl lang, en ¼ myl breed. Het vertoont zich laag en zeer zandig, is hier en daar egter wat heuvelagtig, en aan des zelfs droevigen oever (alzo 't een Banditen eiland is) vol schelpen en kraalsteen, alwaar de Banditen en Ketenbooven hun gestaadig werk vinden om schelpen te raapen, van welke men daar gewoon is kalk te branden. Te droeviger is het zelve, om dat 'er geen versh water op gevonden wort, 't geen egter niet belet, dat de dassen en konynen in grooten getale, en ook eenige schaapen, 'er zeer wel tieren en aarden kunnen. Op 't zelve is ook een groot onderaardsch hol, dat waarschijnlijk door de Portugeezen hier gemaakt is.

De eerste, die dit in een nette Kaart dede brengen, was de oude Heer *Johan van Riebeeck*, de eerste Commandeur alhier, die den 22^{den} Augusti 1657. dit door schipper *Claas Franszoon Bording* onderzoeken, en daar af een nette teekening maaken dede. Wy hebben hier een sergeant of korporaal als hoofd van eenige posthouders; en als opzinder der Banditen, leggen; die by 't zien der schepen, uit zee aankomende, ook gewoon is te vlaggen; en aan die van de Kaap een zeker zein daar van te geven.

Twintig mylen Benoorden de Kaap legt het Dassen eiland, wel eer door *Joris van Spilbergen*, *ilba Elisabeth*, doch nu door de onzen na de menigte der steendassen (een klein roshairig diertje) het Dassen eiland genaamt. Het legt ontrent 2 mylen van de vaste wal, en is maar 1 myl in 't rond, aan de W. kant vry rotzig; maar aan de Oostzyde schoon en zandig, daar men op een goede zandgrond op 16 vadem kan ten anker komen; doch de oever zelf is rondom zeer klippig. Men ziet daar wel eenige kruiden, en fraaje bloemen, maar men vind

'er geen bosch, geboomte, nog versh water, en niet anders dan dassen, en zee-robben in menigte, van welke daar jaarlyks veel traan gebrand wort.

De Dassen, die hier doorgaans op de kruiden aazen, zyn zeer goed van smaak, en komen zeer na aan het lamsvleesch. Ook vallen 'er veel Pinguins (of wit-hoofden), zoo *Candisch* die wel eer noemde) een soort van vogels, die men in de eerste reizen onzer Natie na Indiën afgebeeld ziet. En behalven deze vallen 'er ook nog andere zeevogels, scholters, meeuwen, mallegaazen, en diergelyke soort.

Het verschilt niet veel van 't Robben-eiland, dan dat het laatste wat grooter, rouwer bewaaschen, en vry hooger is.

Wat verder om den Noord, ontrent 24 mylen van de Kaap, heeft men de *Saldanha*-baay, zoo genaamt na een Portugeesch zeevoegt, *Antonio Saldanha*, die in 't jaar 1503. hier aangeweest is. Deze is smal en eenige mylen diep, zoo dat men 'er beter als in de Tafelbaay tegen alle winden gedekt legt; doch men kan het daar niet lang houden, om dat 'er geen versh water is. Wy vertoonen de zelve by No. 38. A., waar in men ook net zien kan de strekking der voornoemde Baay, die der Tafel- en Zoutbaay, en Baay Falfo, mitsgaders het Robben- en Dassen-eiland, en de ankergrond die men daar om strecks heeft.

Wat nu de Tafelbaay in zich zelve, ^{in de felbaay by N. W. wind} betreft, het is een schoone groote baay, daar veel schepen, al vry zeker, tegen alle winden gedekt, kunnen ten anker leggen; maar zoo de N. Welten wind begint door te waajen (die de baay vlak in komt, alzo die meest Z. O. en N. W. gestrekt legt) dan is een geheele vloot in het uiterste gevaar, om van haare ankers af te spillen, en in korten tyd te vergaan, waar van ik in 't jaar 1714. eenige beginzelen gezien, en toen te gelyk ontwaart hebbe, hoe 11 boots, die aan 't hoofd lagen, in een half uur tyds in flarden geslagen, en de meeste schepen van haare ankers geraakt waren, draajende zommige als tollen rondom, terwyl anderen met schieten noodzeinen deden.

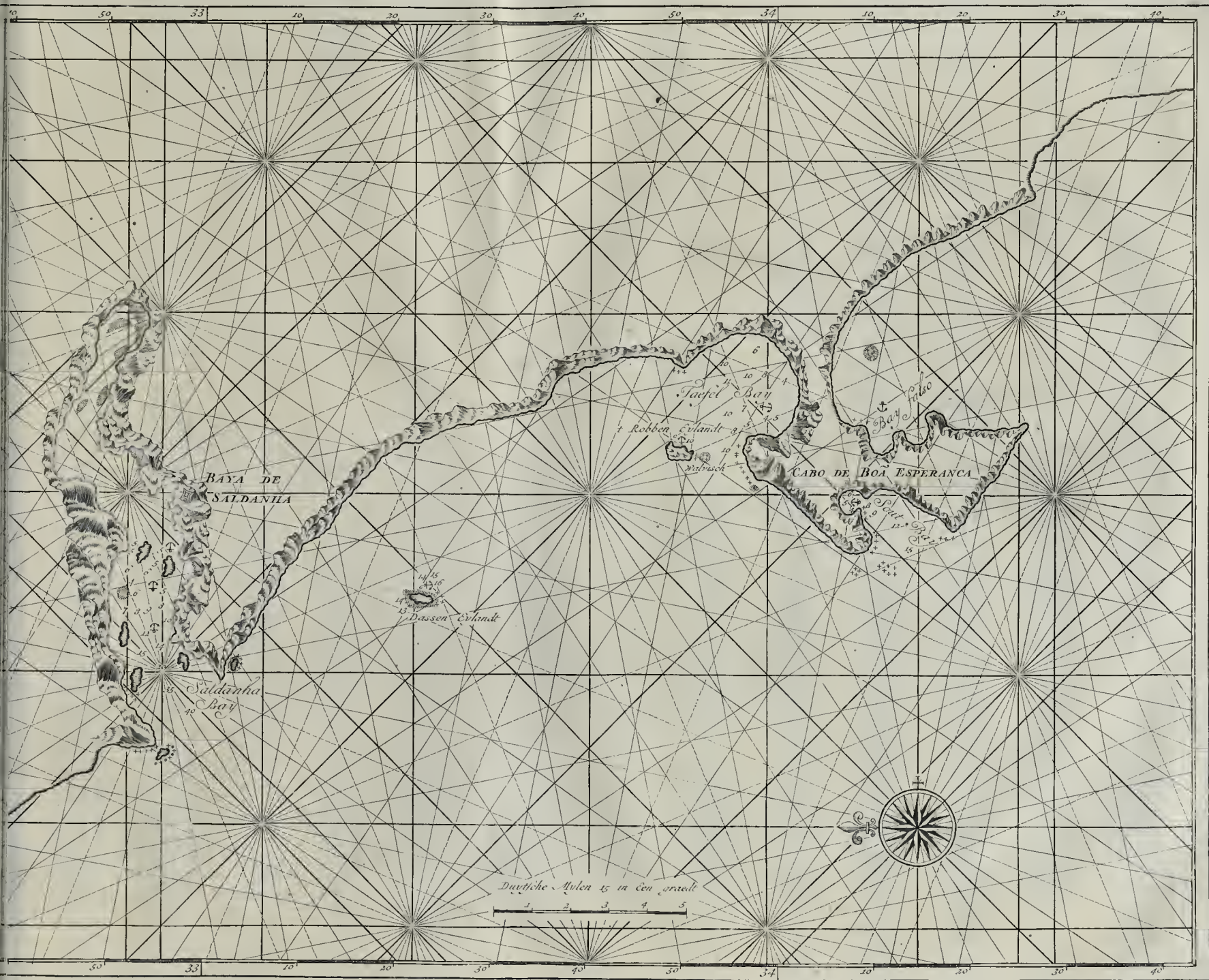
Die wind heeft de E. Maatschappy den 16^{den} Juni 1722. zes schepen, de Engelsen drie bodems, en de Franschen een schip in weinig tyd gekoft.

Dit waren van ons de Stantvastigheid, Rotterdam, de Schotze Lorrendraajer (die nog op strand zat) Lakeman, de Zoetigheid, en de Hoeker Gouda, al te zamen schepen, eerst uitgezeilt, en negen haare reizende na Indiën verder voort te zetten.

De drie Engelsche waren genaamt de Nigtingale, de Caredois, en de Addison, en 't Fransch schip Namen. Een swaare slag

Het Robben- en Dassen-eiland.

flag voor onze Maatschappy, behalven dat zy in dat zelve jaar het ongeluk had, om in volle zee nog 6 schepen van haare retourvloot, te weten, Amsterveen (zynde de zeevoogt) de Samson, 't Raadhuis van Middelburg, Reynestein, Blyenburg, en 't Huis te Foreest, te verliezen.

In 't jaar 1692. tusschen den 4 en 5^{den} Juni verloor de E. Maatschappy hier door de N. W. wind de twee schoone retour-schepen Hoogergeest en de Goede Hoop. Na dat de vloot hier een maand gelegen had, ontstond 'er 's nachts een swaar onweder, zoodat de baaren, door de woedende winden aangezet, en als tot aan den hemel opstijvende, met de duistere lugt maar een en de zelve stoffe scheenen uit te maaken.

Na dat de meeste schepen, en ook deze twee, van haare ankers gespoelt waren, ontdoken wel eenige nog het zichtbaar gevaar; maar de twee voornoemde raakten ten eersten tegen de klippen aan, en 't volk daar door in den hoogsten nood van in korten tyd, zood de Heere niet veelen daar van op een wonderbaarlyke wyze gered had, te zullen vergaan, waar ontrent zich een geval opdeed, dat waardig is om zync zeltzaamheid hier aange- teekent worden, aangezien men weinig voorbeelden daar van ergens vinden zal, te weten, van eenen *Jobem Willemszoon* van Amsterdam, een matroos in dienst; doch voor die tyd op 't schip Spierdyk het ampt van Quartiermeester waarnemende.

Deze borst met de schuit aan de wal zynde, wiert hem, wegens 't onstuimig weder door zyn schipper, *Siewert de Jong*, belast, aan land te blijven, en de schuit maar wel te bezorgen; maar aangezien de branding hoe langer hoe hooger begon te gaan, oordeelden die genen, die op de schuiten pasten, best, alzoo de meeste schuiten aan de wal waren, die op 't strand te haalen, vermits zy anders in starden stonden geslagen te worden.

Zes of zeven boots, door de swaare zeën van de schepen afgeslagen, en van welke het volk aantons verdronk, wierden niet verre van 't Fort aan de Oostkant van 't hoofd geslingert, en daar nog meest, hoewel vry deerlyk gehavent, geborgen.

Terwyl nu de wind hoe langer hoe meer toenam, en de zee zich hemelhoog verhefte, verdronken 'er 's morgens 'er aan tusschen 10 en 11 uren verscheide menschen, zood van deze 2 schepen, als van 't Engelsch schip Oranje, die, om zich te redden, in zee gesprongen waren, en hoop hadden van al swemmende het land te zullen krygen, hoewel hen dit elendig ontchoot.

Jobem Willemszoon zood veele van zyn

spltsbroeders in dien grooten nood, en hen egter zood na by de wal ziende, nam, hier door ten uitersten getroffen, een besluit, waar over men ten hoogsten moet verbaast staan.

Hy bond een loodlyn, van 't Engelsch getrand schip bekomen, met een weergadelooze moedigheid om zyn lyf, gaf 't eind 'er af aan eenige matroozen, om 't wel vast te houden, sprong toen met groote onverzaagtheid in 't midden van de branding, swom na de erbarmelyke dronkelingen van 't schip Hoogergeest, en nam den eenen voor en den anderen na, by de armen, by 't hair, en daar hy ze maar vatten kon, en sleepte hen met een groote hartvogtigheid, door de baaren, na land, en zood heeft hy 'er toen veelen gered; maar om ze op die wyze allen te behouden, was volslagen onmogelyk.

Ontrent 300 man zagen dit droevig schouwspel met schreiende oogen aan; doch geen van hen had moed, om na 't schip Hoogergeest te swimmen, ten einde daar verder een middel tot berging van zoo veel bekleemde zielen uit te vinden; waar op dan deze *Jobem Willemszoon*, door *N. Verhulst*, schipper op Waterland, zonderling hier toe aangezet, een besluit nam, om zyn leven, tot redding van zyn medebroeders, nog op een andere wyze te wagen.

Hy trok al zyn kleederen, op een blaauw hemd en een blaauwe laakenze hemdrok na, uit, swom met die loodlyn om zyn lyf door die hemelhooge branding, onder welke hy menigmaal nederdook, heenen, en quam, na veel gevaar, eindelyk aan 't schip Hoogergeest, dat nu geheel op de zyde, en vol zand en water geflagen was, alzoo die gruwelyke zee 'er geduurig met afgryfselyk geweld en geklots op aanrolde; terwyl het volk, dat die bergen van zeën aankomen, en in de hut op een gepraet, alle oogenblik onder een naar gejammer en geklag, waar van de bergen weergalmden, de dood te gemoet zag; maar zood haast de derde waak, *N. Swaar*, dien dapperen *Jobem* met zood veel moed door die verschrikke-lyke baaren als een zeeleeuw heenen wroffelen, en by hun schip, dus tot hunne redding opborlen, zag, vloog hy, die gereed stont om anders in zee te springen, met de traanen in de oogen zynen beschermengel om den hals, en riep, van blydschap als opgenomen, tot zyn andere ter dood daar beklemt zittende medebroeders: *Mannen, gryp moed, God dank, nu zyn wy bebouden.*

Jobem, ondertusschen geen oogenblik tyds willende verliezen, zei tegen dezen stuurman, die maar een chitze rok aanhad, en verder naakt was: *Gaat heenen, neem*

neemt de trap van 't half dek, bind die aan de loodlyn, en met eenen een touw van boord af, om daar door zoo veel menschen, als 't mogelijk is, over en na land te slepen. Men kon maar twee menschen gelyk dus overhaalen, en zoo vierden 'er ook maar twee togten met de zelve gedaan, terwyl de vermocide en te veel afgematte *Jochem Willemszoon* aan boord wat uitruste.

Ondertusschen maakte men aan strand een vlot van de afgeslagene planken en balken der schepen, die men met een loodlyn vast aan een forde, waar op men 'er 4 of 5 te gelyk met een bras door de branding heenen rukte; maar terwyl men aan land bezig was met dit vlot klaar te maaken, begeeft *Jochem*, onverduldig om zelf te zien, hoe de zaaken tot redding van zyne medebroeders verder aangelegt wierden, zich wederom (doch nu zonder touw of lyn) in die woedende zee, een stouthed, die hem byna het leven zou gekost hebben; want na dat hy ontrent halver weg tusschen 't schip en 't land gekomen was, bevont hy zich door 't geweld der branding zoodanig afgemat, dat hy, niet tegenstaande zyn groote kloekmoedigheid, zich egter genoodzaakt vout, ettelyke maalen om hulp en ontzet te schreeuwen; zonder dat yemant van alle die daar stonden, de hartvogtigheid had van hem, hoe zeer zy daar toe genezen waren, de behulpzaam hand te bieden, alzo zy vreesden hun leven daar by in een zeker doodsgevaar te stellen.

Hy dan vernemende, dat al zyn schreeuwen om hulp te vergeefs was, en dat hy zich zelve redden moest, spande daar op met een weergadelooze onvertzaagtheid alle zyne krachten in, verdubbelde zynen yver, en vergde in dien hoogen nood zyn armen en beenen meer, dan zy anders verrigt zouden hebben, waar door hy eindelyk de grond onder zyn voeten kreeg, en in staat was, om daar, staande tot aan de borst in zee, zynen adem wat te konnen haalen, om daar na dan verder na land te swimmen.

Dit waren wel zyne gedagten, maar ondertusschen wiert hy door een swaare baar, die hy niet ontduiken kon, van zynen grond afgeslagen. Hy, hier door niet verzet; spande weder al zyn vermoegen in, en kreeg andermaal weder grond onder zyn voeten; maar wiert nog eens daar van geslagen, waar op hy, ziende nu door die branding niet te zullen komen, een besluit nam om weer na 't schip te swimmen, dat hem eindelyk na veel moeite en gevaar gelukte, alwaar hy zich eenige tyd onder de fokkerust hield, en daar na weer op het schip geraakte, van waar hy, nevens drie anderen, byna de

laatste van allen, met het vlot aan land gehaalt is.

De Heer Gouverneur, *Simon van der Stel*, die het dapper bedryf van dezen zeeheld, met de uiterste verwondering en beweging, en met groote bekoeming voor hem, aangezien had, sneed hem, zoo als hy aan land quam, zyn eigen rok toe, en gaf ordre, dat men alles tot behoudenis van dien dapperen man aanwenden zou. Ook gaf hy by zyn vertrek, na dat hy herstelt was, hem nog deze volgende loffelyke getuigenis mede, op dat ook de Heeren Bewindhebbers hem na verdienste beloonen, en een hooger bediening geven mogten.

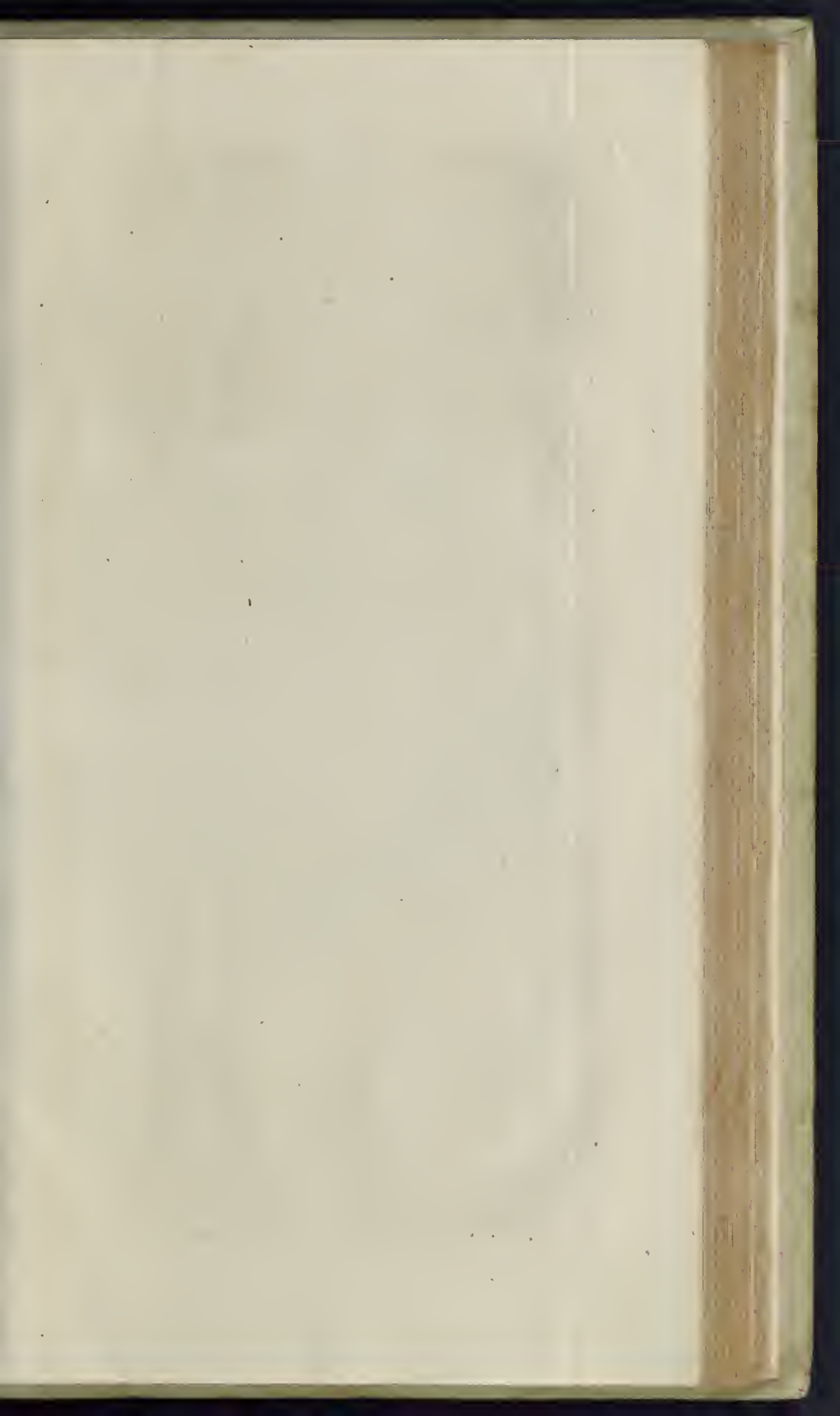
Extract uit de originele

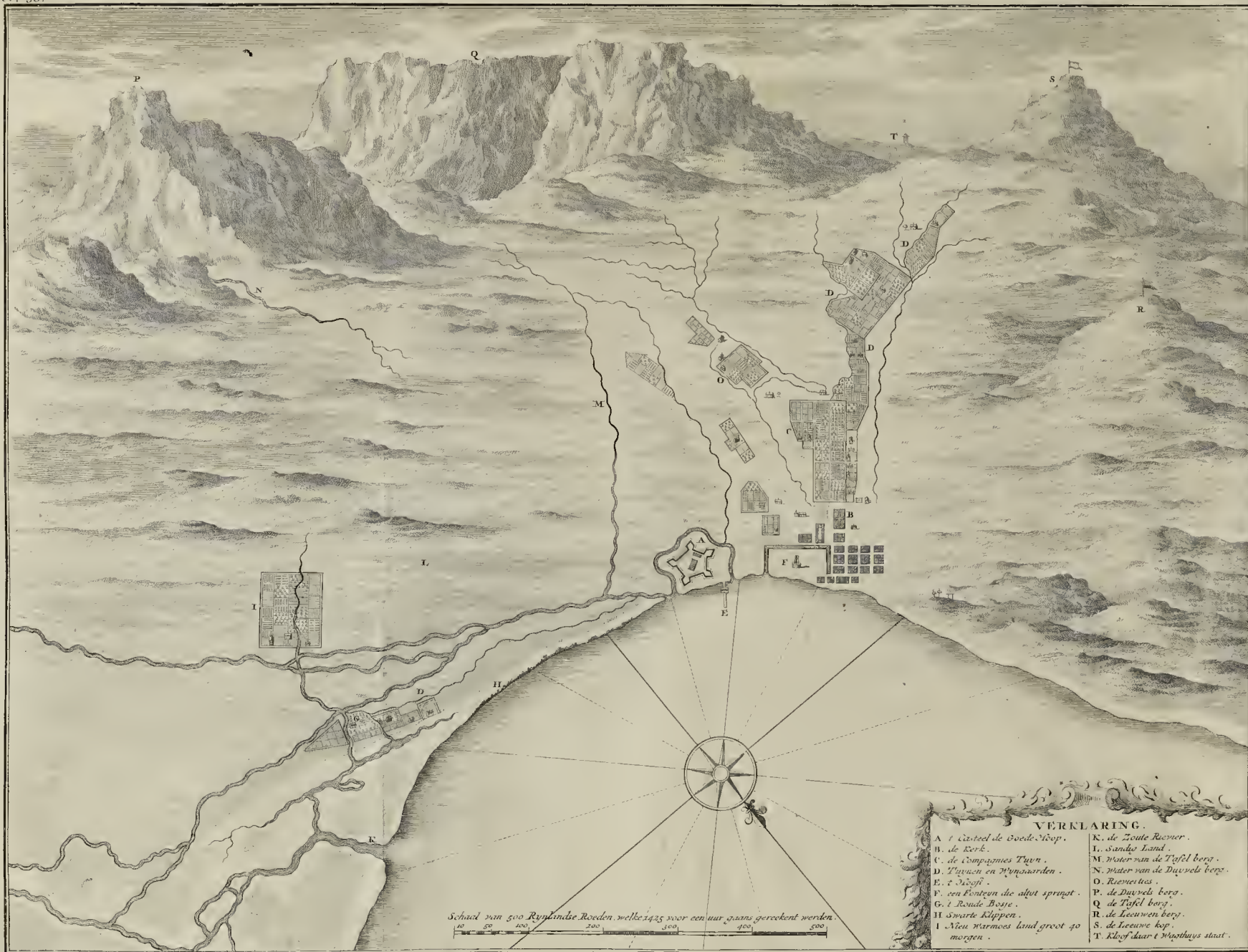
Missive, door den Gouverneur *Simon van der Stel*, en den Raad aan Cabo de Bonne Esperance, aan de Heeren Zeventhienen, in dato den 22^{den} Juni 1692. gezonden.

Het droevigst van allen was, zoo veel zielen in 't uiterste gevaar haares levens te zien, en hun jammerlyk kormen te hooren, zonder dat men enig middel tot kunne behoudenis uitvinden kon, tot dat eindelyk *Jochem Willemszoon van Amsterdam*, *Matroos*, *Quartiermeesters dienst* doende op 't schip *Spiedyk*, zich aanbod, om met een touw om het lyf door de branding en aan boord te swimmen, 't welk hem ook gelukte, en door middel van een vlot, en zyn medegebragt touw, over en weder getrokken, de meeste part der menschen uit een gewisse dood te redden.

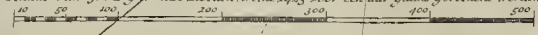
Wy konnen niet ledig slaan deze trouwberige daad, zoo kloekmoedig als gelukkig in ons aanzien 'nonger aller verwondering uitgevoert, UEd. Hoog Agtb. mis dezen eerbiedig voor te dragen, met ootmoedig verzoek, haare goede geliefte zy, den zelve in tyd en wyse, als gescrekt hebbende tot behoudenis van veel Compagnies dienaaren, te willen gedenken.

Even zoo ongelukkig bleven in deze baay, en door die N. W. wind, in 't jaar 1698. de twee retoursehopen Oosterland en Waddinxveen, waar van (zoo men my berigt heeft) maar een jongen 't leven af bragt; ook is onder die schipbreukelingen de huisvrouw van *D. Henrik Willem Gordon*, die aan boord gebleven, terwyl haar man aan land gegaan was, met haar kind in de armen aan strand dood komen aandryven, en ook zoo aldaar begraven. Een jammerlyk einde voor zoo veel beklagenswaardige zielen; 't geen maar alleen door ons aangehaalt wort, om te toonen, hoe gevaarlyk deze baay is by het doorwaaijen van een N. W. wind,

Schaal van 500 Rijnlandse Roeden welke 1425 voor een uur gaans gerekent werden.

VERKLARING.

A. t. Casteel de Goede Hoop.	K. de Zoute Roemer.
B. de Kerk.	L. Sandys Land.
C. de Compagnies Tuyn.	M. Water van de Tafel berg.
D. Tuynen en Wynaarden.	N. Water van de Duyvels berg.
E. t. Kloof.	O. Ruesneitas.
F. een Fonteyn die alst springt.	P. de Duyvels berg.
G. t. Ronde Bosse.	Q. de Tafel berg.
H. Swarte Klippen.	R. de Leeuwen berg.
I. Aieu warmoes land groot 40 morgen.	S. de Leeuwe kop.
	T. Kloof daar t. Wapthuis staat.

id, die men meest in de wintermaanden Juni en Juli heeft, hoewel men aan andere zyde ook bekennen moet, dat zelden gebeurt, en dat hier doorgaans zeldzame dagen aan een de Z. O. wind, in welke wy in 't vervolg nader zullen eken, en die een overlandige wind of de sehepen is, doorwaait.

Wanneer men nu, de baay dus ingeepen zynde, het kasteel der Goede openadert, komt onder dat hemelhoog bar gebergte alles zoo ruw, klippig rötzig voor, dat het onmogelyk schynt, t men daar die schoone plantagien, uinen, en vervefelingen, die men narahand bekomt, vinden zal.

Ook komen de huizen van 't vlek, 'al o zy meest maar van eene verdieping n, byzonder laag, en ganfeh niet fraai or, hoewel men die, na dat men 'er gekomen is, byzonder goed tot woong der ingezetenen, en tot herbergeng r vlootsgaiten bevint.

Het eerste, dat yemant, van buiten er aankomende, verwonderenswaardig oorkomt, is de uitnemend hooge Tafelberg, die veel hooger gelykt, om dat en 'er zoo kort onder, en van strand ar ½ uurs, of ten uitersten 1 myl, af, waar door die, als men 'er tegen op et, als over ons heenen schynt te hanen. Hy legt in 't Z. O. en Z., en ten zelen ook na 't Z. W. ten Z.

Hy draagt dezen naam, om dat hy oven op zoo plat als een tafel is, die omtyds met een berg van witte wolen als gedekt word, dat by de kundigen aldaar een vast teeken is, dat de Z. O. wind haast doorwaaien zal; waar op zeelen, dit ziende, wel de gewoonte hadden van te zeggen: *ziet daar, de tafel word gedekt, en wy zullen haast wat te schaften hebben*; hoewel die spreekwyze eigentlyk hier past, als men daar by wegens den Z. O. wind (die anders doorgaans vóór de sehepen of de Rheede goed is, en die zelden in een stormwind verandert) ook een storm en swaare regen (waar van eenige voortteekenen zyn) te gemoet ziet.

Deze Berg vertoont zich van buiten, als de muuren van een swaar en hemelhoog kasteel, alzo des zelfs klippen, voornamentlyk by de krans, meest regt op en neder staan, zoodat het ten uitersten te verwonderen is, dat zich nog deze en gene waaghalzen, niet tegenstaande zyne steilte, hebben durven verftouten, om den zelve te beklimmen.

Ik heb 'er verfeiden gesproken, die dit ondernomen en ook volbragt hebben, zynde 's morgens ten 6 uren langs de kloof (hoewel eenigen ook wel een anderen weg verkoren) opgegaan, en ontrent 1 uur na de middag daar boven op, maar

niet zonder het uiterste gevaar, gekomen, alzo zy zich menigmaal aan 't hard gras, en deze en gene helmstruiken, hadden moeten vast houden, en zich dus ook wel tegen de steilte, die van 't begin der kloove tot boven toe aan weerzyden met ongelooflyke swaare klippen bezet was, moesten optrekken.

Men plagt in oude tyden voor te geven, dat boven op dien berg een groot binnenwater was; doch dit, naaukeurig onderzocht zynde, is bevonden een verdigtzel te zyn, alzo daar niet dan eenige gripfen en vlakke kuilen, in swaare rotzen, met welke dien berg alomme daar als bevoert is, waren, waar in eenig water stont, 't zy van den dauw, of wel van den regen, dat zeer helder en smaakelyk was, vooral voor zulke vermoede en verhitte menschen.

Hier en daar heeft men egter veel lang gras, en ook wel eenige andere kuilen of moerassen, die pas een voet of anderhalf diep waten, en waar in eenige grauwe kikvorschen zich onthouden, die men by 'dag niet verneemt; maar by nacht zeer klaar hoort roep-n. Egter zyn 'er hier en daar boven op en langs eenige schoone en helder water gevende bronnen, waar door de landen 'er ontrent op verfeide plaatzen bewaterd worden, die men zoo beoosten, als Bewesten Compagnies thuin en ook door de zelve loopen, behalven dat men na 't O. verfeide spruitjens na de kant van 't ronde bosje, en na 't nieuw warmoesland zich verspreiden ziet, van welke zich 'er een in een spruit van de zoute rivier, en anderen in zee of in de baay ontlatten. Al 't welke men zeer net in een fraaje teekening van de Kaap No. 38. B. gemerkt, en my door de Heer Gouverneur *Willem Adriaan van der Stel* ter hand gestelt, zien kan; in welke teekening, even voor zyn Ed. komst aldaar gemaakt, men dit vlek in platten grond met zyn verderen omtrek toen pas buiten de Tafelbaay zeer klaar behouwen kan.

Dus ziet men hier boven meest een eenpaarige vlakte, en ook hier en daar wel een klein heuveltje, en dan weer een ondiepe vallei, waar in men meest kreupelbosch, gras, en ook wel eenige boomen vind.

Zoo kan men wel een half uur al meest over een schoone vlakte gaan, waar na men by een vlakke vallei in 't O. komt, daar men veel wonderlyke stenrotzen, als of zy met handen op een gestapelt waren, verneemt, terwyl men in die vallei niet anders dan ruigte, lang dik gras, en eenige helm ziet.

Daar na komt men by een groote kloof, die dezen berg van de Duivels- of Windberg in 't N. O. afscheide; maar die

die zich afgryzelyk diep verthoont, en waar in men ongelooftelyke groote fcheuren en spelonken ontdekt.

Wanneer men nu op de kant van dien Berg na de Rheede toe ziet, is de afgryzelykheid van dat gezigt na beneden niet uit te drukken, alzoo de Leeuwenberg, die al vry hoog is, en alle andere daar ontrent gelegene gebergten, geen bergen gelyken, en by na, als of 't maar bultige vlakten waren, voorkomen.

De huizen, ja zelf het Kasteel, doen zich maar als fwarte stippen op, die men pas met het oog onderscheiden kan, en de grootste schepen gelyken dan maar zeer kleine bootjens, gelyk de boots en schuiten ook maar kleine fwarte vlakjes schynen te zyn.

Dit was 't gezigt op de Rheede, of daar ontrent; maar als men eens na beneden langs die afgryzelyke steile rotzen van dezen berg zag, ontdekte men eenen afgrond zoo diep, dat 'er den beschouwer het hoofd van draaide, zoo dat men genoodzaak wiert te rug te wyken, zoo men niet suizelen, en van boven neder storten wilde.

Men ziet ook, na de Westkant by de kuilen en moerassen, waar in die kikvorschen zyn, tusschen eenige scheuren der steenrotzen hier en daar eenig water na beneden stroomen, en ook hier en daar wel helder in die kuilen staan.

Om alles op dezen berg door en door te zien, heeft men wel een etmaal van nooden, om 't welke dan, na zoo veel aangewende moeite, te beter te kunnen doen, zommige daar een nacht overgebleven zyn, en dan overvloedig tyd hadden, om al het aanmerkenswaardige wel te doorzuffelen.

Ik heb 'er gesproken, die dat gedaan hadden, maar die verklaarden nogmaals onder dat verhaal te zyn, als zy aan 't gevaar, waar voor zy zich bloot gestelt hadden, maar dagten, alzoo zy nu en dan, daar in die naare nacht alleen zynde, wel eens 't afgryfselyk gebrul van tygers of leeuwen met een ziddering, die niet uit te drukken is, hoorden, te meer, alzoo 'er voorbeelden waren, dat 'er van 't schip Pylswaard van 7 Tafelbergklimmers maar 4 weer beneden gekomen, en de anderen waarfchynelyk door eenig wildgedierte verflonden waren.

Was nu 't opklauteren op dezen hoogten en steilen berg moejelyk voor deze nieuwsgierige opklimmers geweest, het nederdalen was hen wel honderdmaal moejelyker en gevaarlyker voorgekomen, alzoo zy hier niet alleen, door na dien yffelyken afgrond neer te zien, als verblind en verbystert, maar ook genoodzaak wierden zich op veel plaatzen met het uiterste gevaar (hoewel 'er geen ander

middel was om af te komen) na beneden te laten zakken, dat zeer ligt quaalyk had kunnen uitvallen.

En zoo hier door nog niet schriks genoeg in deze waaghalzen was, wierd zy nu en dan wel eens, door 't zien van mist en vuiligheid van grof wild gedier te, zoodanig verdubbeld, dat zy zich dan, zonder eenige vreeze voor dat gevaar meer te gevoelen, maar zoo los lieten afglyden, om doeh van geen leeuwen of tygers verflonden te worden; waar door zulke dan doorgaans wel zoo spoedig beneden als boven gekomen waren.

Het heugt my, dat ik den ouden Heer *Simon van der Stel*, en ook Juffrouw de *Man*, huisvrouw van den Tweeden persoon daar, in 't jaar 1685. heb hooren zeggen, dat zyn Ed. met de meeste lieden van aanzien, en met verfeide juffers, van welke zy 'er een was, eenigen tyd te vooren op dien berg geklautert, en dat zy 'er allen boven opgekomen, en daar eenigen tyd zeer vrolyk geweest zyn, zonder dat hen eenig quaad ontmoette, dat wel te gelooven is, alzoo 'er toen veel volk by een was, en nu en dan gefchoten, dan eens een groot vuur gemaakt, ook zomtyds eens wakker op trompetten geblazen, en opgetrommelt, en daar door al het wild gedierte, dat daar ontrent wezen mogt, verjaagt wiert.

Egter heb ik ooit yemant, van allen die 'er op geweest zyn, gesproken, die lust had, om 'er weer op te gaan.

Daar zyn 'er hier, die voorgeven ontrent de kranen van den berg van verre 's nachts een verbaarlyk licht, dat zich bewoog, gezien te hebben, en die daar uit oordeelden, dat dit een karbonkelfteen was, die voor in de kop van een groote slang stont, maar zy zouden my meer voldoen, die dezen steen eens gevonden hadden. Ik houde het voor een fabel, en oordeele, dat dit eenig ander lieht zal geweest zyn, dewyl nooit yemant hier, of elders, iet verder daar van ontdekt heeft.

Daar zyn 'er, die de hoogte van dezen berg net afgemeeten, en bevonden hebben, dat de zelve 1857 Rhylandze roeden hoog is; waar uit men dan ziet, wat staat 'er op de meeting van *Mr. Nicolaas de Graaf* te maaken is, die zegt de zelve ook gemeeten, en bevonden te hebben, dat hy 298 Rhylandze roeden hoog was.

Het is verwonderenswaardig, dat men, wanner de Z. O. wind doorwaaien zal, boven op dezen berg gelyk als een heirleger van witte wolken, al van verre derwaarts heenen dryven, op een koppel by een vergaderen, en daar na ook die wolken den berg allengskens als by trappen, en als of het afgeschaaftde krullen waren, afdalen ziet, zonder dat men

men nog den allerminsten wind in de tafelvlei gewaar word; maar zoo ras die tot op de aarde en beneden gekomen zyn, dan begint die wind zoo sterk door te poetzen, dat men, halver weg zynde, werk heeft om op zyn beenen te blyven staan, of niet in weerwil in een gat of hol voort te waajen, waar van ik by ondervinding spreken kan, alzoo ik met nog een wakker jong Heer, dus halverweg van dezen wind overvallen zynde, genoodzaakt wiert my nevens hem in een diepen kuil, die wy daar vonden, voor een tyd vast te zetten, alzoo wy anders zekerlyk zouden weggewaaid, en het onmogelyk gaande gehouden hebben.

Wanneer nu deze wind zoo doorblaast (dat zomtyds wel 's morgens, maar meest 's namiddags, hoewel ook wel den gansechen dag, en ettelijke dagen aan een gebeurt) zoo wort niet alleen het stof van de grond als tot aan den hemel opgedreven; maar men ziet 'er zelf steenen als knikkers onder, die de menschen met een groot geweld tegen 't hoofd geslagen worden, behalven dat men van wegen het stof, dat in de lugt is, by na niet van zich zien kan, alzoo 't de menschen in de oogen en monden, en, sehoon de deuren dan over al gesloten zyn, zoodanig in alle de huizen waaid, dat zelfs gestroene kassien en kabinetten, hoe dicht ook, doorgaans vol stof leggen.

Ik heb, by het doornorren van dezen vreezelyk sterken wind, verscheide boekhouders, die dan over de straat gingen, zich van huis tot huis aan de vensters zien vast houden, zonder dat zommigen zich van 't eene huis na 't andere dorsten begeven, moedende daar zoo eenigen tyd staan, om een tusschenpoozing van dezen wind (die ik dus eens 8 of 9 dagen aan een even sterk heb zien doorwaajen) af te wagten, en dan zoo langs de huizen tot aan hunne wooning heenen te sluipen.

Op zulken tyd is 't uitgaan als verboden, voor al aan de juffers van rang, die dan met een zonnescherm zouden willen gaan, alzoo die in een oogeblik geheel na boven toe omwaajen, en in flarden raaken zou. En wat de mans betreft, die wegens hun ampt dan in 't Fort, of elder, moeten zyn, die hebben het dan (geen wy reets getoont hebben) quaad genoeg.

Die dan van boord na land moeten roejen, hebben 't met dien boezen wind zeer quaad: want die agter in de sehuit zitten, konnen zich van de digt overwaajende en als overregenende golven (die zich als witte lammerkens op die dan zeer groen zynde zee vertoonen) onmogelyk droog houden; en sehoon zy al redelyk dicht by 't Fort of Vlek ten

anker leggen, können de sehuitsroejers 'er zomtyds wel 1 of 2 uren over bezig zyn, eer zy hun volk in de Roehebaay aan land konnen leveren. Doorgaans waaide deze wind sterk in de zomermaanden, van September tot Maart door, en in dien tyd ziet men ook doorgaans die witte wolk 'er boven op, die zich, als de Z. O. wind doorwaajen zal, vooraf op dien berg vertoont.

Die lang hier aan de Kaap gelegen hebben, konnen dien Z. O. wind al van zeer verre, en zelfs al van de Tygerbergen (sehoon vry verre daar af gelegen) zien aankomen, wetende daar uit byervaarentheid ook lang te voeren te voorzeggen, dat die wind binnen korten tyd waajen zal. Dus heugt het my, dat ik in 't jaar 1685. met den ouden Capitein *Hieronimus Cruse*, en met eenige sehippers, van 't ronde bosje (een fraaje thuin der E. Maatschappy ontrent 1 myl van 't Fort na 't O. gelegen, en anders Rustenburg genaamt) rydende, hy tegen een van deze sehippers, die zyn affcheid al volkomen had, en maar na de wind, die toen nog N. W. waaide, wagtte, zeide: *Schipper, ryd vry wat aan, want eer wy aan 't Fort zyn, zal de wind Z. O. waajen, en dan zoud gy wel een kanonschoot, om aanstonts te vertrekken, na woe kleeren konnen krygen, dat ik u niet vaaden zou af te wagten.* De sehipper, dit hoorende, en de wind nog N. W., en de baay vlak in ziende waajen, stont, nevens ons allen, hier verbaast over, en vraagde, waar aan zyn E. dit wist te voorzeggen, 't geen hy ons, aanstonts zeer klaar aan die witte wolken, die van verre al vry sterk na dien berg quamen aandryven, toonde, waar op dan die sehipper ook aanstonts op een sterke galop van ons afreed, terwyl wy hem maar zagtekens volgden, maar eer wy aan 't Fort quamen, zagen wy zyn sehip de baay met een sehoone Z. O. wind al uitzeilen, zoo dat hy, of sterk aangereeden, of met de landsehuit moet nagevolgt, en zoo aan boord gekomen zyn.

Hoe sterk nu deze wind in de Tafelbaay ook doorblaast, moet men egter hier nevens zeggen, dat zich zyn geweld maar meest in die baay vertoont, en hoewel ik den zelve wel eens wat sterk pas voorby 't Fort en den Windberg, zelf tot een stukweegs O. op, 'vernomen hebbe, is het egter zeker, dat men wat dieper landwaard in daar niets ter wereld van weet.

Deeze Tafelberg sehynt van buiten bar en onvrugtbaar, alzoo men 'er loover nog gras bespeurt; doeh hy is boven op met zeer goede groente bewassen. Ook zyn in de kloove veel wortels, hooge boomen, en ruigte, die ik ver-

B

sechide

scheide maalen heb zien in brand steeken, en men vind 'er boven op veelerlei sehoone bloemen en gewasschen.

Voor ettelyke jaaren ontdekte men hier eene zilver-myne; maar men ging niet voort hier in te werken, om dat de onkosten te groot, en 't hout te schaars, en tot andere dingen veel noodiger was.

Aan des zelis voet is ook een watermoolen.

De Wind-
berg

Ten Oosten van dezen berg, of ter linkerhand, als men voor deze bergen staat, heeft men den Wind- of, zoo 't gemeen volk zegt, den Duivelsberg, waar-schynelyk de Windberg genaamt van wegen de valwinden, die men daar uit een groote kloove en opening tusschen die twee bergen menigmaal, en wel zoo onverwagt verneemt, dat de in de baay zeilende schepen daar door zeer ligt haare marszeilen en stengen verliezen, om 't welke, zoo veel mogelyk is te voorkomen, men doorgaans gewoon is de marszeilen tydig te slyken, en de stengen, zoo ras men maar ten anker legt, door te schieten. Waarom hy de Duivelsberg genaamt is, weet ik niet.

Hy is veel lager en smaller, als de Tafel- en Leeuwenberg, en maakt met de Leeuwenberg als een halt rond uit.

Hy ziet na de zoute rivier, en na de Tygerbergen, en ontrent dezen berg ziet men de fraaie plaats van *Henrik Meyboom*, die nog niet zeer lang aangelegt is, en meer anderen daar aan volgende.

De Leeu-
wenberg.

De Leeuwenberg, die vry wat lager als een van deze twee bergen, en diens kop het hoogste is, legt ter regterhand, of Bewesten den Tafelberg, en maar met een kleine kloove 'er tusschen beide van afgescheiden. Hy legt na 't W. en bedekt die zyde meest, hoewel hy dan verder na 't N. draaid. Over den rug en by de staart is een groote vlakke, daar men veel huizen zou kunnen zetten; doch waarom dit niet gesehied, zal men hier na te kennen geven. Ook zou dan 't vee in deze vallei geen weyde hebben.

Hy voert dezen naam, of na de Leeuwen, die men nu en dan daar op wel ontdekt heeft (gelyk *Wouter Schouten* 'er een, wanneer hy dien beklom, niet zonder de grootste schrik zag, en Capitein *Olof Berg* voor ontrent 30 jaaren 'er hier op nog een, die 't spoor wel mogelyk byster was, en de ingezetenen veel schade deed, in eene reis doodschoor) of na zyne uiterlyke gedaante, alzoohy van verre al zeer levendig een leggenden Leeuw vertoont, terwyl hy met zyn staart tot in zee afdaalt, en daar den W. hoek van de Tafelbaay maakt. Met zyn voorlyf legt hy na 't Z. W., en hy steekt zyn kop zoo steil in de lugt, dat veelen, die dezen berg uit nieuwsgierig-

heid beklommen hebben, op des zelfs top niet wisten te komen, behalven dat hen dit veelyds door de wolken, die hem bedekten, belet is.

Boven op den zelve staat een vlaggestok, waar ontrent zich in een klein huisje een posthouder of twee onthouden, die, zoo ras zy eenige schepen van verre in zee zien, die zy wel 10 of 12 mylen verre ontdekken kunnen, ten eersten de vlag opheffen, en zoo menigmaal met een stuk kanon, dat daar by geplaatst is, schieten, als 'er schepen zich opdoen, om aan die van 't Kasteel kennis daar van te geven, gelyk dat mede uit de kloove, tusschen dezen en den Tafelberg gesehied, die daar van aan de Heer Gouverneur ook gemeenelyk nog door een bywagt berigt geeft.

Ook worden de couluren dervlaggen jaarlyks voor de vaderlandze en retour-schepen verandert, en daar van door den Heer Bevelhebber der Kaap aan haar Edelheden op Batavia kennis gegeven, op dat de retourvlooren altyd zeker en buiten bekommring die baay zouden kunnen inloopen; welker overheden doorgaans hunne besloten berigten krygen, die zy gemeenelyk niet verre van de Kaap gewoon zyn eerst te openen.

Boven op dezen berg is in 't jaar 1682. de Heer *van der Stel*, met de gemaalin van zyn Edelheid, de Heer *Ryklof van Goens*, Gouverneur Generaal van Indiën, nevens eenige Kaapze Juffers, vrolyk geweest, en zyn Ed. heeft daar ook een Pyramide, ter eere van haar Edelheid, Mevrouw *Joanna van Ommeren*, doen opmetzelen, en op een fraajen swarten steen dit geval doen uithouwen.

Wy vertoonen deze Bergen, nevens De KaapzeBerge en 't V. afgebeel

het Vlek 'er by, No. 38. C. Als men over die kloove ryd, welke tusschen den Leeuwen- en Tafelberg is, ziet men 'er wegen na de overzyde des zelfs, daar de Vrylieden kraalsteen, om 'er kalk van te branden, gelyk zy aan deze zyde ook wel klippen uit zekere put haalen.

Ontrent de staart van dezen berg heeft de Heer *Simon van der Stel* in den tyd van zyne bestiering een kleine vierkante sehans, met 4 stukken gesêhut voorzien, doen bouwen, en een goede wagt 'er in gelegd, zoo om den sluikhandel te beletten, als om onze vyanden by tyd en wylen allen afbreuk te doen; doch de zelve is met 'er tyd vervallen, zoodanig dat de Zoon de stukken 'er heeft moeten van daan haalen, en men 'er nu nog maar eenige overblyfszelen af ziet.

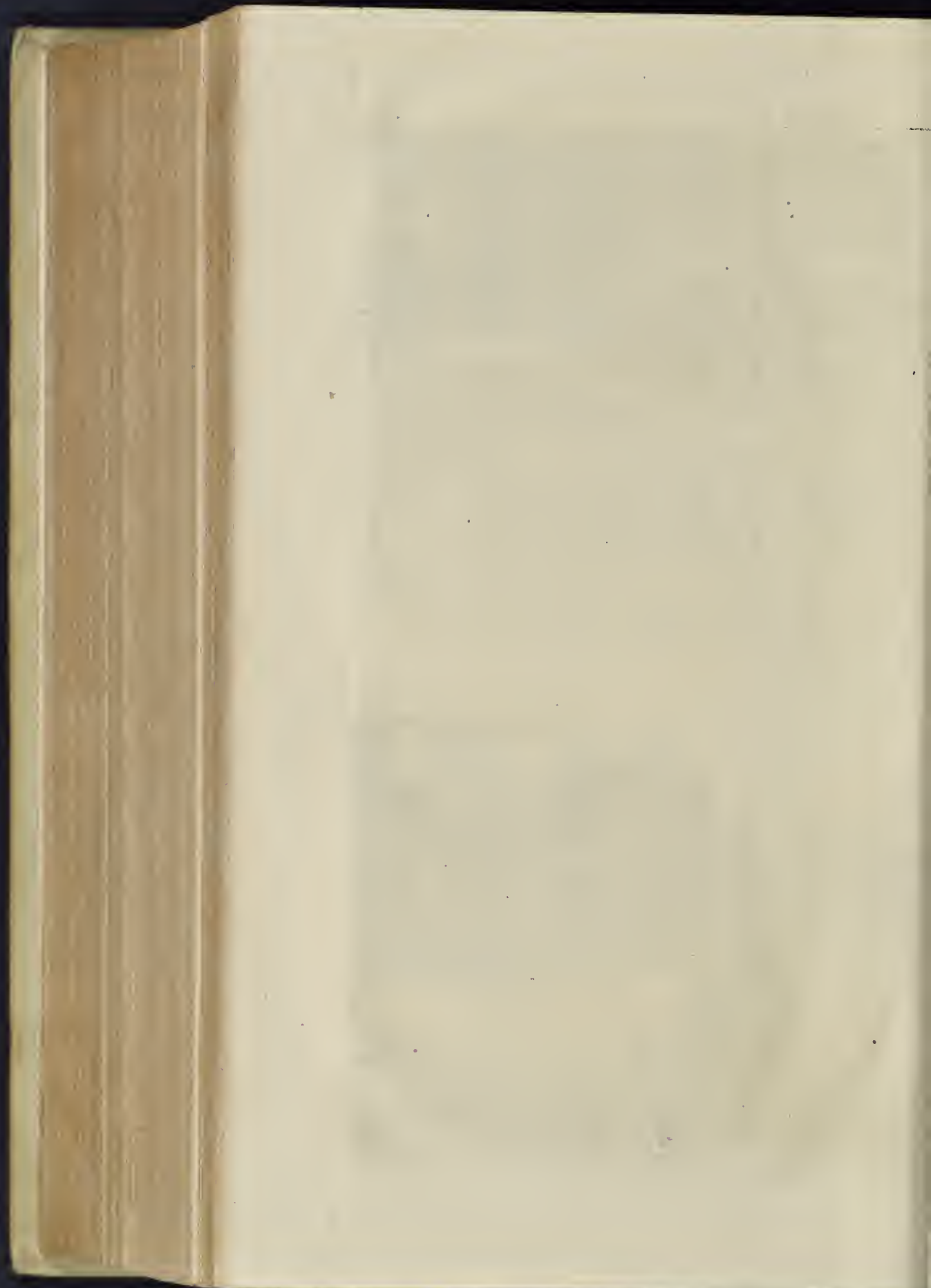
Op de zyde na de Vesting, en na de Tafelberg toe, plagt *Abraham Hertog* een steenbakkery te hebben.

Om nu van de Kaapze Colonie, voor

Gezicht van
KAAP DER GOEDE HOPE
als men op de Reede legt.

1. de Tafel berg. 2. de Tafel berg. 3. de Wind berg. 4. de Secowa berg.

zoo verre dit land onder ons staat, een nctte beschryving te geven, moet men voor af weten, dat de zelve in vier Hoofdcolonien befaat, die weder haare byzondere verdedelingen van zekere landfreesken hebben, en die in deze navolgende befaan, en met haare onderdeelen net aangewezen worden.

- I. De Stadt, of 't Vlek, met den Regtsban des zelfs, waar onder behooren:
  1. De Tygerbergen. } Met de
  2. De Koeberg. } Hoffteden
  3. De Blaauwe Berg. } daar op
  4. De Mofelbank. } gelegen.
- II. Stellenbosch, waar onder deze vier mindere Colonien behooren.
  1. Stellenbosch.
  2. 't Moddergat.
  3. Hottentots-Holland.
  4. De Bottelary.
- III. Draakstein, waar toe deze vier behooren:
  1. 't Land van den Berg *Keert weder*, tot de Kerk.
  2. Dat van de Kerk tot de Wagenmaakers-Valey.
  3. De Wagenmaakers-Valey zelf.
  4. En nog eenige landfreesken, als Riebecks-Kasteel, de 24 Rivieren, de Honig- en de Piquetberg.
- IV. Het land van Waveren, dat geen onderdeelen heeft.

Beschryvinge der I. COLONIE.

Wanneer de E. Maatschappy zich hier neergezet had, heeft zy zich eerst in de Tafelbaay, en daar buiten, doch voor af na de zyde van de zoute rivier (anders ook wel Keizers-rivier, na zekeren *Johannes Keizer*, die 'er in verdronk, genaamt) uitgebreid, gelyk daar langs en ontrent van tyd tot tyd schoone buitenplaatzen en hoffteden zyn aangelegt, onder welke Constantia, en 't Rondebosje (die wy hier na breder beschryven) merkelyk boven de andere uitfeken.

Om nu nader kennis van de zoute rivier te krygen, vertoonen wy de zelve by No. 38. B. in print.

Een van de eerste en fraaite plaatzen hier ontrent, is de Boschheuvel, wel eer door de Heer *van Riebeeck* aangelegt, die ik in 't jaar 1685, wanneer ze *Guilliam Heems*, een Borgerraad, toequam, met veel genoegen gezien, en daar op een fraaje plantagie van oranje-, citroen- en meer andere boomen, en een schoonen wynberg, gevonden heb. Naderhand is zy

in handen van Mr. *Willem ten Damme* geraakt, en door hem weer aan *Gabriel Touman* voor etrelyke duizend gulden verkogt.

Eer men van hier na Constantia gaat, 't geen na den Boschheuvel volgt, loopt 'er buiten den Boschheuvel een steenagtige smalle en ongemakkelyke weg tuschen en over een ruwen berg na de Houtbaay, daar ook al eenige plaatzen aangelegt zyn; en daar men 'er meer zou kunnen aanleggen, zoomen het niet nagehaaten had, om 't hout van dit bosch, dat men hier zoo hoognoedig heeft, te behouden.

Ook zyn 'er buiten de steenbergen nog verscheide andere veeplaatzen der E. Maatschappy in een plaats, *os picos fragosos*, of de gebrokene bergen, door de Portugeezen genaamt, doch die van de Hollanders naderhand, voor al daar die bergen in 't Z. leggen, Noorwegen genaamt zyn, om dat zy zeer wel na zekere bergen in Noorwegen gelyken. Hier plagt de E. Maatschappy bevoorens haar slagvee te bewaaren, ter tyd toe zy dit naliert, en haar vlesch van vier Pachtters begon te nemen; en na dien tyd is dit land door de Heer *Simon van der Stel* (dat wel 3 dagreizen groot is) by zyn plaats Constantia gevoegt.

Deze ganfche landfreeske van Constantia, den Boschheuvel, enz., legt langs de zoute rivier na 't Z. O. ten Z. en zoo al verder na 't Z.

Naderhand heeft de E. Maatschappy weer een veepest over de zoute rivier na de Tygerbergen, die ontrent 3 mylen van de vesting leggen, en die men gemakkelyk van daar zien kan, aangelegt, in welk dal der Tygerbergen, anders de Tygervaley genaamt, 't vee byzonder wel kan geweid worden, alzoo die landfreeske een van de schoonste en allervrugtbaarstedaar om ftrecks is, niet alleen om dat de grond zeer schoon, goed, en de aarde zeer vet en swart, maar om dat hier boven dit land doorgaans in den zomertyd, en zoo lang 'er vrugten op 't veld zyn, een dauwwoik legt, die 't zelve ongemeen bevoigtigt, waar op dan by dag de zon zoo wonder heerlyk werkt, dat men daar door hier ongemeene schoone vrugten heeft.

Zy worden de Tygerbergen genaamt, ^{De} niet, om dat diergelyk wildgedierte zich ^{Tyger-} daar onthoud, maar na zekere donkere ^{bergen.} of bruine vlekken, die de zelve van alle andre bergen daar klaar onderscheiden, en die 'er door den mist der herten op gemaakt worden, die dat land ook vet maaken.

Men heeft daar ook twee valeyen van dien naam, de N. Oostelykfte de Tygervaley, en de Z. Westelykfte de witte

Tygervalley genaamt, die zeer digt by een leggen.

Om den goeden grond is deze landstreek reets zoo bebouwt, dat 'er nu 22 schoone plaatzen en hofsteden in aangelegt, hoewel die van veel meer belang in opzigt van haare inkomsten, dan wel ten aanzien van haare gebouwen, zyn. Ook zouden 'er hier niet veel meer kunnen aangelegt worden, om dat zy malkanderen dan te na zouden komen, of niet wel van water kunnen voorzien worden.

De boeren zyn hier ryk, en bezitten veel klein en groot vee, en 't was een arme boer, die hier maar 600 schaapen en 100 ossen in 't eerst bezat. Deze Tygerbergen beslaan in 't rond ontrent een strek van 8 groote mylen, en de uiterste plaats der zelve is 4 mylen van 't kasteel der Goede Hoope gelegen.

De Koeberg.
Hier tegen aan stoot de Koeberg, die ontrent 6 mylen van 't kasteel is, en zich na 't O ten N. uitstrekt. Hier hebben zich de Coloniers naderhand mede nitegebred, doch bevonden dit land zoo goed niet, als de Tygerbergen, behalven dat men hier, wegens gebrek van water, zoo veel borgers of boeren niet heeft kunnen plaatzen.

Om deze reden begaven zich veel den zelve, alzoohen 't bevoorens beschreven land in de Tafelvalley en daar buiten na de zoute rivier, en aan de Tygerbergen, te klein geworden was, na den Blaauwen berg, die 8 mylen van de vesting na 't N. O. ten O. legt, en zoo genaamt word, om dat hy zich, voor al wanneer men eerst uit zee komt, en na 't land toe ziet, zeer blaauw opdoet.

De Blaauwen berg.

Dit is mede zeer vrugtbare land, en by na zoo goed, als dat in de Tygerbergen, doch wegens 't gebrek van water, dat hier mede niet te ruim is, heeft men hier zoo veel borgers niet kunnen plaatzen.

Deze gansche landstreek is, volgens den aanleg der eerste uitbreiding van deze Colonie, niet tegenstaande men hier in 't eerst veel wild gedierte van Olifanten, Leeuwen, Herten, enz. had, in weinig jaaren bevolkt, en tot dus verre heeft zich de eerste Colonie ook in 't eerst maar uitgestrekt, maar naderhand is zy, wegens een geschil, dat de Landdrost en de provisioneel Fiscaal van Putten, ontrent 't jaar 1712. over een yders geregtigheid kreegen (dat ten laatsten door den Politycquen Raad den Fiscaal tegen gewezen wiert) tot aan de Mosselbanksrivier, die na de Tygerbergen daar al mede aangrenst, uitgezet; doch met die bepaling, dat wel de regtsban van den Fiscaal zoo verre strekken, maar dat egter de Landdrost, zoo hy eer dan de Fiscaal cenige wegloopers vangen mogt, zyn regt daar

op, als eer in tyd en dus ook in regt zynde, behouden zou.

Een magt aan hem door den Heer van Rheede in 't jaar 1685. gegeven by Instructie, een geval, daar van Putten weinig eere van had.

Deze Mosselbanksrivier, dus na eenige mosselen genaamt, die men hier nu en dan wel aan de klippen hangen ziet, en krygt, is maar een zamenloop van wateren, door den regen in den regentyd veroorzaakt, en dat in de zomer, in putten blyvende staan, brak word, hoe wel de menschen en 't vee daar ontrent zieh hier mede moeten behelpen, alzo 'er geen ander naby is, waar na de Mosselbank zelf nu en dan wel de regenbak genaamt word.

Deze Mosselbanksrivier loopt een zeer langen en krommen weg, en stort, na veel dalen doorgelopen te hebben, by de Tafelbaay in de zoute rivier, waar mede zy daar in die baay in zee loopt.

Behalven deze zoute rivier is in deze strek nog een bron, die zyn oorspronk in 't gebergte van Stellenbosch heeft, en van daar door de Tygervalley, gelyk zy ook voorby de Kuil (een schoone plaats, die Capitein Berg nu toekomt, en wel eer de E. Maatichappy plagt eigen te zyn) loopt, dochde zelve is in den zomer brak; doch by de Steenberg en by Constantia zyn verscheide rykelyk watergevende bronnen; hoewel daar geen ander, dan de Heer Simon van der Stel, nut af had, alzo al dat land onder zyn Ed. stont.

Over die rivier, welke voorby de Kuil loopt, is ook een brug gelegd, om dat men 'er in den regentyd anders niet overkomen kon, om na Stellenbosch te gaan.

Hier ontrent zyn maar drie vrugtbare plaatzen, te weten, de Kuil, de plaats van Henrik Hattung, en die van Jacob Vogel.

Verder is van de Kaap af tot aan Saxenberg (een plaats dus na Michiel Sax genaamt) een afstand van 6 mylen, waar aan 't land van Stellenbosch stoot.

Na dat men hier aan de wal gekomen is, ziet men een open vlek, met een fraai getal huizen, die van buiten meest alle gewit zyn, dat van de Rheede een aardige en cierlyke vertooning doet. Zy zyn, om de felle winden, doorgaans maar van eene verdieping, hoewel dit naderhand veranderde.

Het Vlek strekt zich ten grootsten deele na den Tafelberg, en ook ecnigzins na den voet van den Leeuwenberg uit; en legt ontrent 750 treden Bewesten 't Ravelyn, of anders 881 treden net van de poort des Kasteels.

Wanneer ik in 't jaar 1685. hier quam, ston-

fonden 'er de huizen vry ydel , en , in vergelyking van nu , zeer weinig .

Ik heb 'er in de Tafelbaay in 't jaar 1714. ontrent 254, zoo groote als kleine, zelf geteld , zonder deze en gene openbaare gebouwen (gelyk het touwpakhuis, en meer andere huizen der E. Maatschappy) hier by te rekenen.

Zy zyn meest van Kaapze klippen gebouwt , en doorgaans daarom maar van eene verdieping , om dat zy anders te veel van de svaare valwinden lyden moeten ; gelyk zulk een huis ook doorgaans daarom met riet gedekt word , dat men daar in de duinen , of in de buffels- en rietvalley , pas ten N. O. van de zoute rivier , en wat Bezuiden ten W. van Visschershok gelegen, overvloedig heeft, hoedanig een rietdak van een dubbelhuis hier nog wel 300 of 350 R^{ders} kosten moet.

Deze huizen zyn vry gemakkelyk gebouwt , en van verscheide zeer goede vertrekken voorzien, hebbende een dubbel huis, twee Zaletten aan de straat, en verscheide middel- en agterkamers , en ook veelyds een groote plaats agter ; en zulk een dubbel huis doet hier 's maands 13, 14 of 15 R^{ders}, na dat het groot of klein is , van huur . De meeste hebben maar bol-kozynen.

Hoewel wy nu gezegt hebben, dat zy doorgaans maar van eene verdieping zyn, zyn 'er na 't jaar 1695. (zedert welken tyd ik hier ontrent verandering besepeurt hebbe) verscheide dubbele huizen gebouwt, van welke de twee huizen van *Albert Koopman*, naaft malkanderen staande, de eerste geweest zyn.

Deze waren na dien tyd wel zeer fraai ; maar in 't jaar 1705. vont ik hier vry grooter , hooger en heerlyker huizen, zoo die twee, die de Heer *Hemming Hufing*, Borgerraad alhier, en een van de vermogenite borgers, op de weg na 't Fort toe naaft malkanderen gebouwt, en waar van hem 't zyne, daar hy toen in woonde, wel 10000 R^{ders}, 600 hy my zeide, gekost heeft , als ook dat van den Fiscaal *Blefus*, dat mede een zeer schoon huis is , waar in men (gelyk in dat van de Heer *Hufing*) een dubbelde woning onder en boven, en die, na de wyze der huizen tot Amsterdam, met opgaande trappen heeft.

De straaten zyn in verscheide blokken verdeelt . Men heeft vry breede regte fraaten, in den Tafelberg toe wat oloopende, en die van myne treden 112 lang , en 15 breed waren, hoewel 'er buiten deze fraaten nog wel verder op na den Tafelberg, en ter zyden uit na den Leeuwenberg, verscheide huizen hier en daar versfroid staan ; gelyk 'er mede in de voorste ry na 't Fort toe nog 3 huizen

langer aan die rey komen, te weten, die van *Henrik Bouman*, *Richter*, en nog een.

Buiten deze regte zyn 'er nog 4 dwars-straaten, die van 't Fort na den Leeuwenberg loopen, waar af de naaste aan strand 350 treden (tot 't naaste huis aan den Leeuwenberg) lang , en 25 treden breedt ; doch de anderen, wel van de zelve lengte, maar de helft snaller zyn.

Het naaste aan strand is best bekend met den naam van de rey huizen by *Brommer*, die daar Equipagiemeeſter was, en 'er een zeer schoon en groot huis met een opgaande trap had , en is die straat in 4 blokken verdeelt, en de 4 straaten, die na den Tafelberg loopen, heftaan yder uit 3, en dus te zamen uit 12 blokken, behalven de welke 'er nog verscheide kleine dwarsblokken, van 1, 2 of 3 huizen by een, waren.

Dus maaken ook de huizen by den Heer *Blefus* een dwarsblok op 'zich zelve, behalven dat zich boven by den Tafelberg nog verscheide huizen met zeer groote en schoone thuienen vertoonen, die al een zonderling cieraad aan dit vlek, en een groote uitſpanning voor de zoo lang in die nauwe bodems beperkte vlotelingen geven.

Ter zyden het huis van *Brommert* heeft men na 't Z. W. een schoone vlakke tusschen den Leeuwenberg en de Duinen, die zich wel een half uur verre van *Brommers* huis tot aan den Leeuwenstaart langs strand zeer verheven vertoonen, alwaar men al mede nog veel huizen zeer vermakelyk van ſtant zou kunnen bouwen ; doch de reden, waarom dat gelaaten word , zal elders in een opstel van eenige vragen door den Heer Generaal *van Hoorn* aan den Kaapzen Raad by zyn aanwezen alhier gedaan, gegeven worden.

Het voornaamste gebouw hier is het ^{Het} Kasteel der Goede Hoop, dat als een ^{Kasteel} vyfhoek met 5 schoone punten, die wy ^{der Goede} hier na opnoemen zullen, en waar op ^{Hoope.} verscheide schilderhuizen staan, zeer cierlyk van verre daarom te meer pronkt, om dat het boven op plat met schoone groote steenen zeer fraai bevloert , en van leuninggen , waar langs men rondom 't zelve wandelen kan, en dat een heerlyk uitzigt alomme geeft, voorzien is . Boven de poort is een rond kloktoorentje met een koepel, en een vierkant huisken met een dubbele verdieping.

Het is in 't jaar 1672. door den Heer Gouverneur *Isbrand Godsken* begonnen, die 't in 3 of 4 jaaren meest volbouwt heeft , hoewel 'er nog al iets voor zyn vervanger, de Heer *Bacx*, en meer anderen, zelf tot 't jaar 1699. aan te doen viel . Daar en boven is 'er, by de komſt van den Heer *Veldoverſte Herman de Wilde*,

Wilde, in 't jaar 1703, begin gemaakt, om een ravelyn, en een bedekten weg voor dit Kasteel te maaken, doch ik kon by myn aanwezen 1714. niet zien, dat dit met zyn gragt, die niet heel groot was, nog zoo haast zou gedaan zyn.

Dit is wel een sehoone, sterke en zeer wel gelegen vesting, om dit Vlek te dekken, en deze baay tegen vyandelyke schepen, die 'er zouden willen inkomen, te befehermen; maar ik heb van zeer goede vernuftelingen en bouwkundigen van Sterkten wel hooren zeggen, dat men deze plaats nog veel sterker zou kunnen maaken, met een goed waterpas van 24 twaalf-ponders op zekeren uithoek pas buiten de staart van den Leeuwenberg, alwaar de schepen de droogte de Walvis voorby zeilen moeten, en daar de schans van de Heer *Simon van der Stel* wel eer plagt te leggen, te plaatsen, vermits men bevonden heeft, dat men zelf met een 8 pponder die plaats van de eene tot de andere wal, of van de Leeuwenstaart tot aan de Walvisch, overschieten kan.

Aangezien nu alle schepen in de goede tyd hier inkomen, en 't na de wal van de Kaap houden moeten, om de Z. O. te myden, en in den regen- of wintertyd (die van Mey tot September duurt, zynde April en October de wyffel- of stille maanden) zy onmogelyk na de overwal kunnen loopen, om dat men werks genoeg heeft, om dan maar met een schui in de Rochebaay te landen, alzo 'er aan die overkant dan een branding hemel-hoog staat, zoo zou men van dit waterpas dan ook, buiten tegenpraak, alle vyandelyke schepen zeer gemakkelyk, en geheel zeker, zoodanig konnen waarnemen, dat men geen vreeze ter wereld zou hebben, dat een der zelve in de baai zou konnen binnen loopen, 't welk, zoo 't by een gelukje al eens gebeuren mogt, dan verder door die van het Kasteel belet zou konnen worden, alzo het zelve zeer sterk gebouwt, en byzonder wel van geschut en volk voorzien is.

In deze vesting heeft men verscheide sehoone gebouwen, die 'er van tyd tot tyd schynen aangemaakt te zyn. Het oudste komt my voor, dat men ter rechterhand heeft, zoo als men in 't Fort komt, en daar gemeenlyk de Zeevoogden der vloot by hun komst gehuisvest worden, dat al een vry groot gebouw van twee verdiepingen hoog, en van verscheide sehoone en groote vertrekken voorzien is.

Naderhand is de Kat, daar nu de woning van de Gouverneur is, door den ouden Heer *van der Stel* bebouwt, alwaar men, na dat men de trap opgegaan is, in 't midden een zeer groote zaal ontmoet, die tot 't jaar 1704. toe te gelyk voor een

Kerk diende, en daar men ter rechterhand een zeer groote woning voor den Heer Gouverneur, en ter linkerhand van die Kat een fraai groot woonhuis voor den Tweeden Persoon, heeft.

Dat van den Heer Gouverneur, 't geen mede van 2 verdiepingen is, vervat veel sehoone vertrekken onder en boven, mitsgaders een kleine middelplaats, alwaar ook een Tank is voor Japansche goud- en zilvervischjens, die ik 'er in gezien hebbe.

Voor den trap van de Kat onthoudt zich gemeenlyk een gewaapent soldaat, met een bywagt, om alle lieden, die den Heer Gouverneur gaarne spreken zouden, aan te dienen.

De woning van den Tweeden Persoon is mede wel van cenige zeer goede vertrekken voorzien; maar alzo zy de grootste niet was, heeft de Heer *Helot* (zoo ik in 't jaar 1714. bevont) 'er gedurende zyn gezaghebberschap nog een beneden, en een bovenkamer, bygemaakt, waar mede het de Tweede Persoon hier nu zeer wel stellen kan.

Voor den Capitein was 'er ook een kleine woning even ter zyde dat eerste gebouw, waar in de Zeevoogden der retourvlooten zich onthouden; doch deze was niet van veel belang, waarom ook de meeste Capiteins, die ik zedert 40 jaaren herwaarts gekent hebbe, gemeenlyk hunne huizen buiten 't Fort in het Vlek hadden.

Zoo als men door de Kasteelspoort (waar in men nu en dan wel een Leeuwenhuid of twee hangen zag) binnen die vesting komt, heeft men 'er een groot plein, dat al vry lang en moi breed is, en daar men gemeenlyk een grooten struisvogel loopen ziet, tegen over welke binnenpoort zich de Kat, de woning van den Heer Gouverneur en die van den Opperkoopman, of den Tweeden Persoon, vlak in 't front, als of 't maar een gebouw was, zeer eierlyk, alzo 't van buiten zeer fraai gewit is, vertoont.

Als men even de Fortspoort ingekomen is, heeft de Winkelier aan de linkerhand een zeer kleine woning, hoedanige 'er onder de wal, of punten meer, of anders wel pakhuizen zyn, om deze en gene goederen in te bergen.

Tusschen de Kat en de woning van den Tweeden Persoon is beneden een opening, of een groote poort, door welke men op een tweede fraai groot agterplein komt, alwaar de Licutenant aan de overzyde een fraaje woning heeft, zonder dat ik wete dat 'er meer zyn; maar de verdere plaatsen aldaar zyn geschikt tot pakhuizen, om de wynen, 't koorn, en allen anderen voorraad ofte goederen der E. Maatschappy, staande onder

de verantwoording van den Pakhuismeester, Dispensier, en Keldermeester, daar in te bergen.

Buiten 't Fort heeft men digt by 't huis van *Jacobus van der Heyden*, oud Heemraad van Stellenbosch, of anders naast het huis van eenen *Pythius*, een Herbergier, nog een zeer lang en groot pakhuis, om het touwwerk, en deze en gene andere goederen der E. Maatschappij, tot die kraam behoorende, te bergen; op welke plaats het oud Kasteel, door den Heer *van Riebeeck* in 't jaar 1672. begonnen, geslaan heeft, waar van ik 1687. nog de laatste aarde, om het geheel en al te slegten, hebbe zien wegkruyen.

Onder de openbare gebouwen is de Kerk, een zeer fraai gebouw. Zy wiert onder de regeering van den Heer *Willem Adriaan van der Stel*, meest op het sterk aanhouden van de Heer *Petrus Kalden*, toen Bedienaar des Goddelyken Woords alhier, uit de middelen der Diacony voortrent 11000 R^ders gebouwt, en geraakte den 6^{den} Januari 1704, wanneer 'er de eerste maal in gepredikt wiert, klaar.

Zy is ten naasten by agtkantig van gedaante, hebbende 4 groote vakken, en tegen yder vak, van in de 20 of 30 voeten muurs hoogte, 2 groote glasraamen, die, na myne gissing, tusschen de 20 en 30 voeten hoog zyn.

De zelve heeft in 't Z. en in 't N. een veel hooger ryzende en fraai opgaande gevel, in yder van welke mede een groote glaze raam is, doch maar half zoo groot als de andere boven, maar beneden met een spinnepok, en verder een zeer nette poort aan wederzyden, die met dubbele deuren gesloten word. Zy heeft 4 gevels, byna op de wyze der gevels van de gemeene huizen in Holland, opgehaalt. Ook ziet men 'er by de deuren in 't N. en Z. twee schoone portalen, 10 of 12 voeten hoog, die rood en wit zeer fraai gemarmert zyn.

In de Kerk heeft men 4 ronde gewitte pilaaren, die ontrent 3 voeten over 't kruis en ontrent 25 voeten met haare eierlyke gemarmerde capiteelen hoog zyn, tegen yder van welke een fraai gestoelte staat, waar onder dat van den Heer Gouverneur, met zyn 4 fraai geslingerde pilasters, om den hemel of de kap te dragen, het allerfraaiste, en in 't Z. W. geplaatst is, en over welke van vooren een schoon tapyt legt.

De andere staan in 't N. W., Z. O., en in 't N. O. onder de welke de Burgeraaden 'er een voor zich zelve met verlof van den Heer Gouverneur en de Diakenen hebben laten maaken.

Allede zelve zyn zeer fraai, en ongemeen net van eikenhout; maar daar behoorde ook een gestoelte voor de Gemaa-

lin en kinderen van den Heer Gouverneur gemaakt te zyn, die nu voor 't gestoelte van dien Heer, nevens alle andere vrouwen in den buik van de Kerk zit.

In 't W. staat een zeer nette agtkantige predikstoel, op een swarte ebbenhoute dikke fraai geslingerde enkelde styl, 4 of 5 voeten hoog, en 5 duimen over 't kruis dik, welke stoel op yder hoek met 8 swarte fraai geslingerde pilasters, op welke een mooye kap rust, vereiert; behalven dat de stoel, en de kap, over al met ebbenhoute lyften omzet is. Ook is de trap zeer net gemaakt, en de Bybel legt op een koperen lessenaar, zoo fraai, als ik 'er al zeer weinig gezien heb. Deze stoel is zeer lugt, alzoo hy over al open is.

Ter rechterhand van den Predikstoel is 't gestoelte der Predikanten, en Ouderlingen, dat maar gemeen, gelyk aan de andere zyde na de N. deur ook dat der Diakenen is, buiten de welke 'er aan weerzyden van den Predikstoel nog verscheide andere nette gestoelens zyn.

Ik bevont deze Kerk van myn treden 50 lang, en ook zoo veel treden breed; doch van buiten beslaat zy 173 treden in 't rond.

Men ziet daar agter den Predikstoel aan de rechterzyde van een kerkglas, ofte raam, de tombe, of anders 't wapen van den Heer Gouverneur *Louis van Assenburg* (die den 27^{den} December 1711. stierf, en den 2^{den} Januari 1712. begraven wiert, hoewel daar van niets ter wereld bleek) met een standaard 'erboven. Hy voerde een burgt met 5 torens in zyn wapen, en anders zag men 'er ni t af, dat, voor een Gouverneur-al te eenvoudig was; maar aan de andere zyde van die glaze raam was de tombe van den ouden Heer *Simon van der Stel*, die den 24^{den} Juni 1712. overleden, en hier begraven is. Aan weerzyden van zyn wapen ziet men verscheide stukken geselut, die verguld zyn, mitsgaders eenige trompetten, en verscheide krygstuigen en geweeren, mede zeer sterk verguld; boven 't wapen steekt een standaard uit, en beneden het zelve ziet men een man in 't volle harnas op zyn linker arm rusten, met de staf van bevel in zyn rechterhand, en met een helm vol pluimen op zyn hoofd; waar by zich dan verder een wapenrok, een swart helm, en meer andere eieraaden, tegen die muur vertoonen.

Agter 't gestoelte der Diakenen ziet men 't wapen van den Heer *Joan Blesius*, independent Fiscaal, die den 7^{den} April 1711., 55 jaaren oud zynde, stierf.

Boven 't gestoelte der schippers, in 't N. by den kloktoren, hangt het wapen van de Heer *Nicolaas Welter*; gewezen Commandeur van Gale, op 't eiland Ceylon, hier den 10^{den} Februaai 1708. overleden; doch ter linkerhand van dat

gestoelte ziet men 't waapen van den Lieutenant *Adriaan van Reede*, die den 24^{den} Augusti 1708. gestorven is.

Ter regterhand van 't Predikanten gestoelte is een fraai ovaal of eyronde verguld waapen met veel cierkrullen van een Deenich Capitein, *Frerop*, die niet verre van de Zuider Kerkdeur onder den besten blaauwen zark, die ik in deze Kerk zag, begraven legt.

Naast dezen zark ziet men 't graf van een Deensh Commandeur van Trangebaar, *Court Adeler*, die in 't jaar 1671. uitvoer, dat ampt 8 jaaren bekleedde, en toen na zyn vaderland vertrok; doch quam tusschen de Kaap en Indiën te sterven, en is hier onder een fraajen Sweeden zark begraven.

Dus ziet men 'er ook den Heer *Joan Back*, Gouverneur van de Kaap der Goede Hoop, 't eiland Mauritius, en den reffort van dien, onder een schoonen blaauwen zark (zynde hy den 29^{den} Juni 1678. overleden) den 4^{den} Juli begraven; behalven dezen is 'er nog een blaauwe zark, waar onder Juffrouw *Cornelia Six*, 1681. overleden, begraven legt; welke zaaken wy ten deele als een cieraad dezer Kerk, en ten deele ook daarom aanhaalen, op dat men zien zou, waar de lieden, aldaar begraven, gebleven zyn.

De buiten Kerkdeuren, die bruin geverft zyn, doen met haare obeliscen mede een zeer fraaje vertooning; en aan de N. Oostzyde ziet men een zeer fraajen vierkant tooren, boven met een mooje korte spits, met een groote kopere vaan, en van binnen met een schoone klok verciert, behalven dat de Kerk van buiten en van binnen zeer net gewit is. Deze Tooren is ontrent 20 voeten in 't vierkant, en 70 of 80 voeten na giffing hoog.

Van buiten is 'er een muur van 7 voeten hoog, na de zyde van 't slaavenhuis, rondom het kerkhof, dat men rondom deze Kerk heeft, opgetrokken, hoewel die van vooren maar ruim 4 voeten hoog, en 106 voeten lang is.

Het slegtste, dat my van deze Kerk voorkomt, is dat 'er van binnen geen gewelf, en datze, zoo 't my toefchynt, niet al te sterk gemaakt is, alzo zy, wanneer de Z. O. wind wat fel doorwaait, al vry sterk lild en schud.

Voor de onkosten, tot 't maaken van deze Kerk by de Diakenen hier gedaan, hebben zy weder 't regt om de graven in de Kerk te verkoopen, van de welke zy doorgaans 75 Kaapje (doende 16 stuivers) of 60 Hollandze gulden voor yder trekken; ook zyn zy gewoon de plaatzen in eenige gestoelten aan de ingezetenen te verhuuren, dat voor hen al een fraai inkomen geeft, van 't welke wy hier niet zullen spreken, om dat 'er hier na nog iets van zal gezegt worden.

Eindelyk moeten wy, alvorens van de Kerk te schieden, hier byvoegen, dat voor de deur in 't N. W., na de kant van 't Ziekenhuis, dit Latyns vers staat:

*Egrotis solamen ego fessisque solamen
Fonsque salutaris suppedians fluvios.
Si modo Caelestes rivus affluet adibit,
Non tantum incolumis, sed satiatu erit.*
P. KALDEN.

Dat is:

*Ik ben tot troost van al de zieken, en ver-
moede;
De Bron des Heils, zoo g' u maar tot dit
• Hemelsch Bad,
Verlegen over uw bedryven beenen spoede;
Gy waart bebouden door 't bezitten van
dien sebat.* F. V.

Voor de Z. O. deur ziet men dit Latyns vers:

*Mystica Sponsa Poli, quae sancta palatia iustras,
Menteque divina sollicitas Dominum.
Accipe quae placide hic panduntur sedera
vite,
Oblatumque bonum suscipe corde pio.
Spectator, quicumque venis, transisque viator,
Atria, crede, notant, quae sit ad astra via.*
PETRUS KALDEN.

Dat is:

*ó Geestelyke Bruid! die de Heilige paleizen
Bezoekt, en met veel ernst den Heer bid
om gené;
Onfsang de Panden des Verbonds, u hier te
wyzen.
En neemt ze met een hert vol yver vroeg
en spa.
Befchouwer, wie gy zyt, gewoon voorby
te gaan,
Hier ziet gy klaar de weg ten hemel voor
u staan.* F. V.

Vlak tegen over de Kerk ter regterhand, of na 't W, heeft men het Ziekenhuis, een fraaigebouw, dat byna zulken gevel, als de Kerk boven zyne deuren; heeft; doch deze is op zyn Kaaps geheel gewit.

Het is van vooren 160 of 170 treden breed; doch buiten 't zelve ziet men een borstweering van klippen gemaakt, die 4 of 4½ voeten hoog, 200 treden lang, en 115 breed is. In 't midden tegen over de deur heeft men een braave poort, en een hek tot een eersten ingang, en dan komt men aan 't huis zelf.

Het is een sehoon gebouw, waar in men, zoo als men 'er in komt, aan wederzyden 11 lage steene bogen heeft, onder welke men na een binnen-galdery doorgaat, aan wederzyden vol fraaje beddingen voor de zieken. Zy is 80 voeten lang;

lang; maar vry laag en bedompt, en by de minste regen vogtig, waar door hier ten eersten een zeer benaauwde reuk is. Zulken galdery met haare gewitte bogen (even als de voorige) heeft men ook overdwars, maar die is wel 100 treden lang, en dan is 'er wat verder na de bergzyde nog een kamer, voor die aan de perzing leggen, door uitdrukkelyke last van den Heer Generaal van Hoorn afgeschoten.

Ter zyden dit huis heeft men een lang gebouw van eene verdieping, en onder een dak, waar van wy, als wy van des Compagnies Thuin handelen, nader zullen spreken.

Dit Ziekenhuis nu is in 't jaar 1699. wanneer de Heer *Daniël Heinsius*, buitengemeen Raad van Indiën, hier als Commissaris quam, en dus al mede onder de regeering van de Heer *Willem Adriaan van der Stel* begonnen, en de Heer *Heinsius* heeft ook dit Latyns vers hier op gemaakt, 't geen voor de voordeur met deze letters 'er by, staat:

G

*Excipit Hospitio fractos morbisque, viisque,
 Hec domus, & medicam largi ministrat
 open.*

*Belga tuum nomen, populis fatale domandis,
 Horreat, & Leges Africa terra tuas.*

DANIEL HEINSIUS, Nic. Fil.

Dat is:

*Dit huis, voor zieken opgericht, verquikt de
 swakken,*

*O Africa! schrik voor den Nederlandschen
 naam,*

*Gefchikt om volkeren hartvogtig neer te
 bakken,*

*En om gehoorzaamheid te begen aan haar
 Faam.* F. V.

Men kan ook zeggen, dat hier uitnemen wel op de zieken gepast word, gelyk aan zoo veelen, die 'er weder gezond uit komen, en hunne reizen, 't zy na Indiën, 't zy na 't Vaderland, vervolgen, onwederprekelyk blykt.

T W E E D E H O O F D S T U K.

*V*An den Thuin der E. Maatschappy in de Tafelbaai. *Zeldzaame opgezette Dieren in den zelven. De Vruchten hier vallende. Fraaje Herbarius Vivus van Olland. En kort uittrekzel deszelfs, misgaders de Thuin in prent verbeeld. De twee andere Compagnies Thuienen. Saifoenen. 't Hoofd. Stellenbosch. Hottentots-Holland. Vergelegen. Draakestein. Ingezetenen. De Dienaars der E. Maatschappy. De Regeering alhier. Kaapze Commandeurs en Gouverneurs. De Commissarissen van Kaap der Goede Hoop. Tweede Perfoons. Fiscaals. Krygshoofden. Predikanten. De verdere Bedienden.*

*E*En van de fraaiste werken hier in de Tafelbaai, over welke te spreken valt, is die weergadelooze Thuin der E. Maatschappy.

Alles, wat de Ouden van de Thuienen der *Hesperides* met haare goude appelen, of van die van *Alcinous*, van *Adonis*, *Epicurus*, of van de in de lugt hangende Thuienen van Babel, van die van *Lucullus*, *Sallustius*, *Cicero*, en meer anderen, gefchreven, en zoo wonderlyk hoog opgegeven hebben, kan op geen stukken na by dezen weergadeloozen Kaapzen Thuin haalen.

Ik wil wel gelooven, dat men wonderlyke fraaiheden, verbaazende heerlykheden, keurlyke nettigheden, en ongemeene bekoorlyke cieraaden in een groote menigte van Thuienen der Koningen, Princen, Vorsten, en vermogende Heeren, in Italien, Duitsland, Vrankryk, en in ons Nederland, en vooral aan de Vecht, heeft; en dat men in de Thuienen van Enguien, Fontaine Bleau, en Verfail-

les duizenderlei wonderlyk toelagchende en verrukkende gezigten, heerlyke groten, fonteinen, priedelen, kommen, cierlyke heggen, watervallen, en verder van alles, wat een nieuwsgierig reiziger verlustigt, kan vinden, die men aan de Kaap in dien Thuin niet ziet, hoedanig ik veel ongemeene fraaiheden in de thuienen van 't Loo, Hontsholredyk, Zorgvliet, Roozendaal (by Aarnhem) en op Heemstede, by Jutfaas, met verwondering beschouwt heb; maar ik zegge, en houde staande, dat egter geen van alle de vermaarde thuienen der Ouden, of der hedensdaagze liethebbers van thuienen, zoo men op aanleg der plantagie, en der zeldzaame boomen uit alle vier de werelddelen ziet, by dezen verbaazenden en fraajen Thuin kunnen of mogen vergeleken worden, om dat men in de zelve al de zeldzaamste boomen en plantgewasschen der Ouden en der hedensdaagze liethebbers, die men oit in eenige thuienen van naam vont, overvloedig, en in dezen

G Thuin

Thuin heeft, maar ook een menigte der zelve, waar van men of niets in alle die andere thuijen, of immers geenzins iets zoo volmaakt, dan hier, vindt.

Ik laat dan aan de thuijen der Ouden en der hedensdaagze liefhebbers, waarzy ook zouden mogen zyn, hunnen lust, en aan de andere beroemde thuijen in de 4 deelen der wereld hunne eere, maar zegge vlak uit, dat deze thuin aan de Kaap iets uitmuntends en bekoorlyks heeft, 't geen men in geen andere thuijen op den ganfchen aardbodem ontmoeten zal, gelyk ik noit iet diergelyks van eenigen thuin in eenig land gelezen, of gehoord heb, dat in zyn gewigt daar by zal kunnen ophaalen.

Ik zal dan een begin maaken onzer beschryving van dezen uitmuntenden Africaanfchen thuin; te wonderlyker, om dat men die heeft op den barfthen uithoek die men zou kunnen vinden.

Vlak voor den zelven langs zyne breedte staat een zeer groot slaavenhuis, zynde een gebouw met een enkele verdieping, ontrent 30 voeten hoog, boven plat, 77 treden lang, en 46 diep, waar in een groot getal slaaven van de E. Maatschappij, by ons aanweezen op ontrent 600 ftuks begroot, zich onthoud, en waar over een Mandoor en een Ondermandoor 't gezag hebben, om de zelve 't zy in de Thuin, 't zy elders, tot den arbeid te verdeelen.

Dit slaavenhuis is vast aan de muur, die aan de O. zyde langs den thuin een groot ftuk weegs na den Tafelberg loopt, en ontrent 11 voeten hoog, van klipfteenen opgetrokken, en neemt allenskens, na 't opgaan van de weg na den Tafelberg, ook af, zynde voorby zeker huisje pas 7 of 8 voeten hoog.

Men gaat aan de O. zyde door een groote poort in dezen Thuin, ter rechterhand van welk de onderthuinier in een klein huisje woont. Deze poort heeft 2 pilasters. In 't frontispies staat:

1679.

Zy befaat in 't geheel 19 Mergen lands, is 1115 van myne treden lang, en 293 treden breed; welke meeting met die van een myner vrienden, dien 't ook lustte dit toen na te passen, zeer net overeenkomt.

Men heeft in de zelve drie groote wandelpaden, die van 't voornoemd slaavenhuis na den Tafelberg loopen.

Het middelpad is binnen de boomen 15 treden en buiten de boomen nog 1½ trede (behalven de kleine paadjens aan wederzyden, die yder nog wel 1½ en dus te zamen nog 3 treden befaan) in 't ge-

heel 18 treden breed, zynde over al (gelyk ook de andere wegen) zeer dicht met roozeboomtjens tusschen beiden beplant.

Het wandelpad aan de O. kant van den thuin, by de steene muur, is 18 treden, en dat van het Westerpap, anders het eikenpad genaamt (om dat men daar een dreef van enkel schoone eikenboomen heeft) is 16 treden breed, en des zelfs binnenpad tusschen de eiken en de heggen in, befaat nog 8 treden, behalven dat het aan wederzyden nog een weg van 4 treden heeft; buiten welke 3 hoofdwandelpaden zich in de lengte, daar nog 4 korte andere paden in de breedte vertoonen, die yder pas 9 of 10 treden lang, en 4 of 5 treden in 't midden breed zyn, die men langs de breedte mede alomme met een menigte van roozeboomkens tusschen de andere in bezet ziet.

Buiten de wal van dezen Thuin heeft men, na de kant des Tafelbergs, een watermoelen, en door dezen ganfchen thuin van boven tot beneden zeer schoone gemetzelde diepe waterleidingen en gaten, door welke men 't water, dat van den Tafelberg komt afkroomen, door de ganfche thuin leiden ziet, dat ongemeen veel tot de vrugbaarheid des zelfs doet.

Aan weerzyden van elk pad heeft men zeer hooge heggen van uitnemende hooge spekaurier, populier, ook van een wilde boom, die een zattynblad, van gedaante als een wilgenblad, vertoont, van elzen, en van meer andere boomen, die alleen maar dienen, om de vrugten, en andere gewasschen, 't zy in de laanen, 't zy in de byzondere perken van yder soort van boomen, tegen de swaare valwinden, die van den Tafelberg in dezen thuin nederstorten, en anders alles dikwils om verre zouden slaan, te dekken. Binnen deze heggen, die ik wel 23 of 24 voeten gisse hoog te zyn, heeft men in 't middelpad veel eiken, limoen- citroen- orangien- en veelerlei andere boomen in ryen geplant; doch de eiken in dit pad, en die in 't pad by de muur staan, zyn niet boven een gemeen been dik; maar die in 't buitenite pad na 't Westen zyn vry dikker, en ook veel meer in getal, alzo hier aan yder zyde 117 eiken staan. Ook ziet men hier en daar, tusschen de heggen in, groote cardamombomen, of wel eenige andere foorten, daar na gelykende.

Deze ganfche thuin nu is verder in een groote menigte van middelmaatige byzondere moesvakken, die weer haar heggen van 7 of 8 voeten hoog hebben, verdcelt; in zommige van welke perken men niet als falade, in andere niet als pietterzeli, toekruid, en fyne moeskruiden, in andere niet als zuuring; in andere niet dan kool, in andere niet dan rosmaryn

een

een half mans lengte hoog heeft, in andere niet dan wortelen, in eenige niet dan boontjens, en peultjens, in andere niet dan allerlei bloemen, in andere weer niet dan byzonder schoone bloemkool, of artisjokken, in andere knollen, of wel konkommers, karooten, en wat dies meer is, aanqueekt, alle de welke weer met haare byzondere, doch vry lager, heggen afgeperkt, en omheint zyn, om de zelve voor de yalwinden te bewaaren.

Dus heeit men ook byzondere perken van allerlei vaderlandsche, en weer byzondere van Indische boomen, in yder van welke geen andere, dan zulk een soort van hooimen, gezien worden.

Men ziet daar een abrikoozen-perk, een perzik-perk, een queen-perk, een kassianen-perk, een vygen-perk, een appelen-perk, een peeren-perk, van gemeene dito, (en elke soort byzonder) een kerzen-perk, een granaat-perk, een pijsang-perk, een pompelmoes-perk, een mispel-perk, een pruimen-perk, een okker- en een haazenooten-perk, waar van alle de boomen zeer net in ryen, na de konst geplant, en met een byzondere hegge omzet, en afgezondert zyn.

Dus is 'er ook een perk alleen met allerlei Medicinale boomen, en ook vakken met allerlei Medicinale planten, onder welke eerste men den Draakenbloedsboom (zoo dik als een halve ton) den kamferboom (de moer van alle Kaapze kamferboomen, die op zekeren nacht zeer schielyk verdort, en uit zyn wortelen zoo, als men hem nu ziet, weer uitgesproten is) en een groote menigte van andere zeldzaame boomen, die in de vier deelen des aardryks vallen, en my nu niet te binnen schieten; alle welke soorten weer yder na 't deel der wereld, daar zy in vallen, byzonder afgeperkt, en onderscheiden zyn. Daar zyn ook de kanceboom van Ceylon (hoewel in 't verborgen) de *acmelia*, de *coffi*- en *pijsache* boom, de *arbutus* uit Italien (die schoone doch wat wateragtige vrugten geeft) en verseheide fraaje Madagascarze boomen. Ook geeft de *Hortus Amstelodamensis* van de Heer *Commelyn* veel klaare bewyzen hier af by de overgezonde Kaapze gewassen.

Men heeit daar perken met olyvenboomen, moerbeyen-perken, amandel-perken, *poire de bon Chretien*-perken, saffraanpeeren-perken, burgemotten-perken, rietpeeren-perken, limoen-perken, en zeer veel anderen, die ik voorby gaa.

Ik heb hier verbaazende groote querkeryen van meloenen, geheele kamers vol, en ongemeen schoon, en weergadeloos schoone en groote watermeloenen in menigte gezien, zoo dat alle de thuienen en fraaje plantagen, die ik in ons land, of elders gezien heb, niet waardig zyn,

om by dezen koninklyken Thuin ecnigzins vergeleken te worden, alzoo men alles, wat alle de vermaarde thuienen der aarde nuts en zeldzaams uitleveren, hier als in den schoot van dezen Africaanschen Moederthuin kort by een gezamelt ziet.

Een Thuin te gelyk van een ongemeene groote nuttigheid en verquikking voor onze en andere vlooten, en door zyn zeldzaame boomen en plantgewasschen, en verdere natuurlyke eicraaden onvergelykelyk. Een getuigenis, dat buiten my, alle onpartydigen, die dezen Thuin gezien hebben, en dus ook de Engelschen en Franschen aan den zelve geven; en dit is te wonderbaarlyker, om dat men dit alles in een gewest ontmoet, dat van buiten in den eeriten opslag den vreemdeling zoo uittermaaten dor, bar, en klippig voorkomt, en daar men, zoo men zich aan 't einde der zelve na de zeekant wend, den heerlyksten Thuin ziet, die men zich verbeelden kan, terwyl men zich maar omkeerende, den barren en klippigen Tafelberg, met alles wat naar en yfselyk is, zoo naby, en voor zich heeft.

Men heeft in den zelve de schoonste lommer van allerlei soorten van boomen, behalven zeer fraaje en lustige priedelen, daar groente overloopt, en daar men zeer lang, zonder gevonden te kunnen worden, verborgen in zitten kan. Ook zyn 'er hier en daar in de paden verseheide rustbankjens onder overdekte en lommerryke plaatzen by deze en gene ruifchende beekjens, dat aan de afgesloofde en scheurbuikzieke vlooteling en ongemeene verquikking geeft, gelyk ook het vermaak van de wandeling in dezen Thuin op de drie groote paden, voor al als men van boven af na de rheeде ziet, en zoo na beneden komt, met geen pen uit te drukken, en nergens by te vergelyken is, om dat de natuur en de konst hier toe alles, wat verlustigen kan, zoo volmaakt schynen by een gevoegt te hebben, dat men zich zelve, terwyl men dit besehouwt, en aandagtig overweegt, daar in als verlieft, behalven dat men zich ook, hoe meenigmaal men daar in zou mogen gewandelt hebben, noit daar in ten vollen vergenoegen kan, maar gestadig zich weder als met een nieuwe lust aangedaan vind, om weer op nieuw daar in te wandelen, dat ook daarom altyd even aangenaam voorkomt, om dat men 'er altyd weer iets in ontdekt, dat men bevoorens niet eens opgemerkt, en over 't hoofd gezien had.

Boven aan het middelpad plagt een steene speelhuisje te zyn, dat 'er wel had mogen blyven staan, alzoo daar een ongemeen vermaakelyk uitzigt op de rheeде is; zoo dat ik niet bedenken kan, om wat reden dit hier van daan genomen is.

Over al, waar heenen men wil, mag men in den zelven gaan wandelen; maar men mag niet het allerminste afplukken, waar op swaare straffen staan, gelyk 'er ook doorgaans over al zeer veel spions van slaaven zyn, die daar net op weten te passen. Ook hoort men zeer zelden daar af, en als dat by ongeluk al eens geschied, koopt zulk een onvoorzigtige dit liever, met een steekpenning aan die slaaven te geven, af, dan dat hy zich voor de verbolgenheid en gramfchap van den Thuinier, of van den Heer Gouverneur, bloot zou stellen.

Ontrent het midden van dezen Thuin is na de kant, daar men die steene muur aan de O. zyde heeft, een fraai steene huisje, waar in een finalle trant met twee deuren is, van welke de een na den thuin toe, en om daar door in den zelven te gaan, en de andere na de straat zyde geopent word, gelyk men van daar ook, regt tegen over de stal, of 't koetshuis van den Heer Gouverneur, 'er inkomen kan.

Dit huisje heeft aan weerzyden van dien trant twee fraaje kamers, waar in de Heer Gouverneur my, en andere vrienden, nu en dan wel 's middags onthaalt heeft; ook is hy gewoon de Engelschen, Franschen, Deenen, en alle vreemdelingen, hier, of anders in 't huis van den Equipagiemester *Brommert*, te spreken, alzo zy niet in 't Kasteel, nog landwaart in, en niet verder dan in de Tafelbaay, mogen komen. Dus heeft men boven ook twee zulke kamers, en een plar 'er boven, daar men op wandelen kan.

Men gebruikt de zelve nu, om 'er zeldzaame Dieren, hier vallende, in op te zetten.

Ik zag 'er in 't jaar 1714. deze navolgende:

Zeldzaame opgezette Dieren in de zelve.

- 2 Zeldzaame Rheen, of Rheebokken, van hoogte als een groot hert, zynde een manneken en een wyfken. Deze hadden witte dwarsstrepen over het agterlyf, en swaare lange geslingerde hoorns, die rood van verwe waren.
- 1 Eland, die van hoogte als een swaaren os, vaal-rood van verwe was, en dikke regt agter uitlopende hoorns had, die wel een half el lang waren.
- 1 Kleinen Rhinoceros, met een groote en een kleine hoorn op zyn neus, van welke de groote ontrent een span lang, en de kleine pas een groote vuist dik was.
- 1 Rossen Bok, wat grooter als een hert, die korte hoorns van anderhalve voet had, met zeer veel slingerkringen, en die aan 't einde zeer spits waren.

1 Jong Zeekalf, van grootte als een swaare Engelsche Dog.

1 Gevlamden schoonen wilden Ezel, met witte en swarte dwarsstrepen over 't lyf; van grootte als een gemeen Paard zynde.

1 Maatig grooten Leeuw, en een Leeuwwin.

1 Zeekoe; die wel 13 of 1400 pond (na giffing) swaar, kort van pooten, en zeer dik van lyf was.

Benevens veel andere zeldzaame geraamten van Dieren, die ik niet kende.

Deze Thuin is al van de eerste tyden dezer Colonie aangelegt, maar toen veel kleiner, en sehraaler van alles voorzien, doch naderhand, en voor al zedert de komst van den ouden Heer *Simon van der Stel* (gelyk men in 't Frontispies eenigzins aan 't jaar, 1679. uitgedrukt, zien kan) merkelyk vergroot, zoodanig van alles verbeterd, en zoo wonderlyk wel onderhouden, dat de voorige thuin daar niets na geleek, alzo zyn Ed. den zelven niet alleen van veel nutte, maar ook van allerlei uitheemse en zeldzaame boomen, planten, heesters, en kruiden, voorzag, welke voetschappen naderhand zyn zoon, de Heer *Willem Adriaan van der Stel*, niet alleen zeer wel nagevolgt; maar ook nog ongemeen veel tot het verbeteren, en vercierren van dezen Thuin met allerlei zeldzaame gewasschen, toegebracht heeft.

Het opzigt over dezen Thuin had een baas Thuinier, *Jan Hertog* genaamt, die alle maand 60 gulden van de E. Maatschappy trok, en die, behalven den onderthuiner, een groot getal slaaven onder zich had, die hy gestadig tot het altydduurend werk in dezen Thuin verdeelde.

Behalven dezen voortreffelyken Thuin heeft men 'er hier (voor al als men wat hooger na den Tafelberg en na de kloove van dien opgaat) nog vercheide anderen van de Vrylieden, die wel veel kleiner; maar om de fraaje plantagen, wynbergen, en andere cieraaden, waardig zyn om gezien en bewandelt te worden.

Uit het gene wy nu reets van deze thuin gezegt hebben, blykt klaar genoeg, dat men hier ongemeen veel schoone boom- en aardgewasschen, en dierhalven een ongemeene goede en vrugtbaare aarde heeft, hoewel men, als men de zelve met opmerking beschouwt, geenzins (voor al in de Tafelbaay) zeggen zou, dat zy in staat was, om zulke schoone vrugten voort te brengen.

Aan de perken, met byzondere boomen beplant, ziet men reets, wat voor boomvrugten hier vallen; van welke wy alleen nog deze en gene zaaken te zeggen hebben.

De vruchten, hier vallende

De *poire de bon Chretien* groeit hier ongemeen schoon, en beter, zoo de Franschen zeggen, als in hun eigen land; doch andere zeldzaame Fransche vrugten, als de renet, goude pipping, en diergelyke syne appelen, willen hier niet wel voort.

De granaatappel heb ik in groote, schoonheid van blos, en van ongemeene ryphed, noit zoo, dan hier, gezien.

De queepeeren worden hier niet alleen ruim eens zoo groot, als in Holland; maar ook zoo ongemeen ryp, dat men die zonder eenige wrangheid met de grootste smaak ter wereld etten kan, behalven dat het een lust is 'er zoo 3 of 4 by een van een ongemeene grootte, en zoo geel als goud, aan een dun takje te zien hangen.

De olyven, vygen, moerbezien, amandelen, mispelen, riet- sassafras- en winterpeeren zyn hier ongemeen schoon, en de burgemotten veel grooter, als ik die oit in 't Vaderland gezien hebbe; maar zy vallen vry wateragtiger. Ook dragen de olyven wat lui.

De aagtenappelen zyn hier doorgaans wel klein; doch zeer goed van smaak. De pruimen, okkernooten, en kastanien zyn hier zeer goed; maar de haazenoeten, kruis- en aalbezien willen hier zoo niet voort; men heeft mede veel kerszenboomen; doch zy dragen zeer traag. Ook word de piefang en ananas hier zoo ryp niet, als in Indiën; maar de gojavas groeijen zeer wel. Men had 'er ook mangottanboomken, maar nog zeer klein, en ook bamboes- stoelen zedert 't jaar 1712. gehad.

De abrikoozen en perziken zyn 'er overvloedig, en ongemeen schoon, voor al landwaart in, daar de grond vry beter is. Het is waar, dat zy juist die roode Vaderlandse couleur altyd niet hebben (gelyk ik die ook zoo wel in 't vaderland gezien heb) maar dat belet niet, dat ik ze hier zeer goed heb gegeten. Ook moet men bekennen, dat alle abrikoozen en perziken in 't vaderland niet even goed zyn, en ik heb 'er daar veele gegeten, die op geen stukken na by de Kaapze haalen konden; doch 't verschilt veel van wat boomen en land zy zyn.

Zekere Monfr. *Purry*, en eenige anderen, spreken zeer veragtelijk by na van alle de vrugten hier; doch daar loopt veel nyd, verwaantheid, onkunde, liefdeloosheid, en jaloezy, onder hun zeggen, weshalven wy dit maar ongevoelig voorby gaan, voor al van vreemdelingen, die niet fraai's, dan in hun land, zagen.

De oranje- en limoenboomen groeijen 'er mede; doch niet zeer overvloedig; maar ik heb 'er een soort van kleine citroenen uit de hand gegeten, zoo ongemeen lekker en verquikkende, dat ik noit

een vrugt, die my meer bekoorde en vervoerde, weet gegeten te hebben, alzoo ik my aan de zelve niet verzadigen kon. Of 'er die veel vallen, kan ik niet zeggen; maar de Heer *Adriaan van der Stel* vereerde 'er my in 't jaar 1685. twee honderd op de reize na Batavia; welke my zoo ongemeen wel smaakten, dat zy in de eerste week zeer gretig en met berouw van my niet beter daar af voorzien te hebben, al weg waren.

Veel boomen, uit 't Vaderland gebragt, wilden hier niet tieren; doch geënt, of geocculeert zynde, groeiden de zelve hier aanstonts vry weelderiger en voorspoediger, dan in Holland, daar zy doorgaans tot in 't voorjaar moeten wagten.

Een van de heerlykste vrugten, die hier vallen, is de druif, die hier ongemeen schoon, ryp, en menigerlei is, waar van de oude Heer *van der Stel* eerst, en daar na zyn zoon, de Heer *Willem Adriaan van der Stel*, de voornaamste lof en eere, als de grootste voortzetters zoo van den landbouw, als van den wynoest, buiten alle tegenspraak toekomt; want schoon men hier voor hun tyd reets druiven gehad, en ook eenige wynen geperst heeft, is het egter zeker, dat de oude Heer *van der Stel* hier op zyne uitmuntende buitenplaats, Constantia, zeer veel soorten van wynstokken, uit Duitsland, en andere gewesten, ontboden, en die men hier bevoorens noit kende, gebragt heeft, behalven dat 'er tot nog toe geen wyn is, die by de roode Constantia-wyn kan vergeleken worden; maar toen zyn zoon hem quam vervangen, heeft hy nog ongelyk meer andere soorten van wynstokken, by zyn vaders tyd hier nog onbekent, in zulken menigte aangebragt, dat men 'er over heeft verbaast gestaan, voor al na dat hy zyn plaats, *Vergelegen*, volbouwt had.

Men heeft hier de steendruif, de blaauwe muscadel, of de Catalonier, de witte muscadel, de kleine blaauwe druif, en de kristaldruif. Ook zag men (doch alleen by den jongen Heer *van der Stel*) de Frontinjadruif, de Ruffelaar, de Pottebakker, de Avignon, de Champagne, de Burgoigne, de Wyntint, en een Perziaanze lange witte druif, de *bon Jesus* genaamt, die ongemeene schoone witte wyn gaf, en die hem door den Heer *Desmarts* gezonden was.

Alle deze soorten van druiven tieren hier ongemeen wel, en 't is een lust om door de wynbergen, zoo aan de Tafelbaay (die men 'er verscheide, by de Die-naars der E. Maatschappy, en voor al by de Vrylieden, ziet) als voornamelyk landwaart in, te wandelen, daar men aan zeer laage stammetjes zoo veel duizenden ongemeen schoone groote en doortype tros-

zen hangen ziet, dat men niet weet, welke men kiezen wil; en hoe veel men 'er ook af eet, bekomen zy de menschen doorgaans zeer wel, gelyk ik aan my zelven bevonden heb, die 'er dagelyks 's morgens, 's middags en 'savonts eenige ponden, en meer', als ik zeggen durf, van at, zonder dat zy my oit quaalyk bekomen zyn, behalven dat zy ook ongemeen dienden, om onze lichaamen, door de oude spyzen als gesloten en verhard, zeer gemakkelyk te openen, en, voor al als men de schillen mede opeet, te zuiveren.

Men mag van de zelve, als men in een wyngaard is, zoo veel, als men 'er begeert, om niet eten; doch de bosfen, die men mede neemt, moet men betaalen.

Ik zou van de druiven, en voor al van 't perszen der zelve, en van veel plaatsen hier en daar in de Tafelbaay, nog veel kunnen zeggen, doch zal dat uitspelen ter tyd toe, dat ik van de ernceering der Vrylieden hier spreken zal.

Wat de aardvrugten betreft, die groejen hier van allerlei slag en soorten zeer weelderig. Noit heb ik zulke schoone groote ajuin, dan hier, gezien. Het zelve moet ik ook van de bloemkool zeggen, die met geheele aamen en halfaamen (gelyk de andere ingelegde kool en qucen) van daar naar Indiën vervoert worden.

Het koorn, zoo de rogge, als de tarw, groeit hier ongemeen wel, en de halmen der zelve ziet men met ongelooflyk veel schoone koornairen beladen.

Het zy men van grove, het zy men van fyne moeskruiden spreekt, men heeft ze 'er beide ongemeen schoon, en overvloedig.

De aspergies en aardbeyen zyn 'er nogtans niet zeer gemeen; egter heb ik die beide op de plaats van den Heer Willem Adriaan van der Stel, Vergelegen, in Hottentots Holland, zoo schoon en smaakelyk gegeten, als men die zou kunnen wenschen; en schoon de aspergies maar maaitig groot, en pas een gemeenen vinger dik waren, waren zy egter weer zoo mals, dat men die geheel en al opeeten kon; en de aardbezen, die 'er roode en witte, doch meest langwerpige, groejen, zyn uitnemen, beide van smaak en geur.

Bruinheilig, of mentha, klaver, en andere fraaje gewassen, ziet men daar in 't wild groejen, en ganfche velden met rosmaryn van een uitnemende hoogte, zeer weelderig op 't veld itaande.

Roozen, teylen, tuberozen, foela moegri, foela quater horas, en een groote menigte van andere Europische en Indiaanfche bloemen heeft men 'er zeer schoon, en weelderig, doch de anemia, of ranunculus willen 'er in 't geheel niet aarden;

maar ik heb 'er eenige auricula's op het nieuw moesland van de E. Maatschappy gezien; hoewel ik 'er by zeggen moet, dat zy flauw van couleur, en zeer klein waren.

Niets is 'er, waar over men zich meer verwonderen moet, als over de ganfche velden met bloemen, die hier in 't wild groejen, en die zoo ongemeen sterk en fraai van kleur zyn, dat het jammer is, dat zy niet alle na 't leven, en met haare verwen, door een konflic schilder afgeteekent worden. Ik heb 'er eenen *Herbarius Virus* van gezien, die de Heer *Henrik Bernard Oldeland*, een fraai *Botanicus*, dien ik als opziender van de Compagnies thuin hier in 't jaar 1695. gekent heb, had by een gezamelt, en die wel in 13 of 14 deelen in Folio, met een zeer fraaje beschryving van yder plant in 't Latyn, bestont. Ik vont dit werk in 't jaar 1714. by hem nagelaaten, en heb 'er met veel vermaak nu endan in gelezen. Daar zyn Engelschen geweeft, die 'er groote zin in hadden; doch de bezitter van 't zelve, *Monfr. Donker*, zyn nazaat, eifchte 'er hen veel te veel geld na hun zin voor. Zy waren ongemeen fraai, byzonder wel gedroogt, en zoo levendig nog van verwe, dat het een lust was de zelve te zien.

Wy geven hier een kort uittrekzel van dit Kruidboek:

Africaanfche Abutilon, foliis rugolis, & siliculis lanuginosis. Kort uittrekzel Oldelandkruidboek.

Absinthium Africanum frutescens, foliis latioribus.

Allium Africanum, flore purpurascete.

Aloë, veelerlei, als

1 *Aloë Africana arborefcens, montana, non spinosa, folio longiffimo, plicatili, flore rubro.*

2 - - - - *arborefcens, floribus albicantibus fragrantiffimis.*

3 - - - - *caulescens, foliis spinosis, maculis ab utraque parte albicantibus notatus.*

4 - - - - *breviffimo, crassiffimoque folio, flore subviridi.*

5 - - - - *flore glabro, rigidiffimo, flore subviridi.*

6 - - - - *flore rubro, folio maculis ab utraque parte albicantibus notato.*

7 - - - - *folio triangulari, & verrucis ab utraque parte albicantibus notato.*

8 - - - - *folio in summitate triangulari, margaritifera, flore subviridi.*

9 - - - - *margaritifera, minor.*

10 - - - - *foliis glaucis, margine & dorfi parte superiore spinosis, flore rubro.*

11 - - - - *foliis glaucis, margine & dorfo integro spinosis.*

- 12 *Aloë Africana caulescens, foliis glaucis caulem amplectentibus.*
- 13 - - - - - folio triangulari longissimo, floribus luteis & fetidis.
- 14 - - - - - caulescens, foliis magis glaucis caulem amplectentibus, & in mucronem obtusorem desinentibus.
- 15 - - - - - minus glaucis, caulem amplectentibus, dorso parte superiore spinosa.
- 16 - - - - - glaucis, caulem amplectentibus latioribus, & undequaque spinosis.
- 17 - - - - - glaucis, caulem amplectentibus dorso integro spinoso.
- 18 - - - - - glaucis brevioribus, caulem amplectentibus, foliorum parte interna & externa non nihil spinosa.
- 19 - - - - - glaucis brevissimis, foliorum summitate interna & externa non nihil spinosa.
- 20 - - - - - canlescens perfoliata, glauca & non spinosa.
- 21 - - - - - glabro folio, minutissimis cavitatibus donato.
- 22 - - - - - humilis; spiris inermibus & verrucis obfita.
- 23 - - - - - *Arachnoidea.*
- 24 - - - - - foliis ex albo & viridi variegatis.
- 25 - - - - - folio non nihil reflexo, floribus ex albo & rubro variegatis.
- 26 - - - - - folio in summitate triangulari & rigidissimo, marginibus albicantibus.
- 27 - - - - - erecta, triangularis, & & triangulari folio viscoso.
- 28 - - - - - rotunda, folio parvo & in acumen rigidissimum exeunte.
- 1 *Alaternoides Africana, ericæ foliis, floribus albicantibus & muscosis.*
- 2 - - - - - *Telephini legitimi nuperati folio, flore viridi.*
- 3 - - - - - lauri serrate folio.
- 4 - - - - - *chamæepili folio rigidiore & minore, floribus albicantibus.*
- 5 - - - - - roris marini latiori & pilosiori folio, flore cæruleo.
- Althæa Africana vesicaria.*
- Amygdalus Africana nana, flore incurvato roseo simplici, folio mali persici augustiore.*
- 1 *Anemospemos Africana, foliis cardui benedicti, florum radiis intus sulphureis.*
- 2 - - - - - plan-taginis flore sulphureo.
- 3 - - - - - *Jacobæe maritimæ foliis, flore sulphureo.*
- 1 *Apocynum Africanum erectum, villosò fructu, salicis folio lato, glabro.*
- 2 dito, subhirsuto.
- 3 - - - - - glabro, angusto.
- 4 *Apocynum Africanum humile, aizoides, siliquis erectis.*
- 5 - - - - - erectum, subhirsutum, foliis undulatis.
- 6 *Apocynum scandens Africanum Vincæ pervincæ foliis, subincanum.*
- 7 *Apocynum Africanum scandens, Aspbodeli radice, angustissimo folio.*
- 8 - - - - - *Lapati folio.*
- Arum Ethiopicum florigerum & fructum ferens, radice magna orbiculari.*
- Arum Africanum Flore albo odorato.*
- Arum maximum Egyptianicum, quod vulgo colocassia audit.*
- 1 *Asclepias Africana Azoides.*
- 2 dito, longioribus foliis minus dentatis.
- 3 - - - - - Flore pulchre simbriato.
- Argyrodentros Africana, foliis sericis & argenteis.*
- Asparagus Sylvestris Africanus aculeatus.*
- Aspbodelus Africanus angustii foliis luteis, minor.*
- Asplenium Africanum ramosum, maximum, caulibus splendentibus.*
- 1 *Aster Africanus Jacobæe foliis, Flore aureo.*
- 2 - - - - - *Stæchatis foliis, Flore aureo.*
- 3 - - - - - *Ramosus, Hysopi foliis, Floribus cæruleis.*
- 4 dito, albis.
- 5 *Aster Africanus, Heligrisi folio, Flore rubro.*
- 6 - - - - - *Frutescens, foliis angustis, & plerumque conjunctis.*
- 7 - - - - - splendentibus parvis & reflexis foliis.
- 8 - - - - - *lavendule folio, Flore purpureo.*
- 9 - - - - - *annuus, senecionis foliis.*
- 10 - - - - - *Frutescens, foliis senecionis crassioribus.*
- Atteroplatii Carpos Africana Frutescens crithmi marini foliis.*
- Astragalus Africanus odoratus, Flore luteo.*
- 1 *Bellis Africana, Florum pediculis pene aphyllis foliis incis.*
- 2 - - - - - foliosis, foliis angustis & integris.
- 3 - - - - - *Capitulo aphyllò luteo, coronopi folio, cauliculis procumbentibus.*
- 4 dito, foliis & cauliculis junceis erectis.
- 1 *Bryonia Africana Glabra, foliis in profundas laciniâs divisis, fructu minori.*
- 2 - - - - - *Laciniata, tuberosa radice, Floribus herbaceis.*
- Calendula, sive Caltha Africana humilis, Flore intus albo, foris violaceo simplici.*
- 1 *Campanula Africana annua, hirsuta, latis serratisque foliis, Flore magno, violaceo.*
- 2 - - - - - glabra, serrato folio, Flore pallido.
- 3 - - - - - hirsuta, parvo angustoque folio, Flore pallido violaceo.
- 4 *Cam-*

- 4 *Campanula Africana annua, angustifolia, Flore purpurascente major.*
 5 dito, minor.
 6 *Campanula Africana Frutescens, aculeosa, Flore violaceo.*
 7 - - - - - minor, Erini facie, Flore violaceo, cauliculis erectis.
 8 dito, procumbentibus.
Campborata Africana umbellata, Frutescens.
Cardamine Africana trifolia (dicitur etiam Nasturtium) foliis ternis, facie christopboriane.
Centurium majus Africanum, laciniatum, Flore aureo, odorato.
 1 *Centurium minus Africanum, lini foliis & facie, Flore amplo suave rubente.*
 2 - - - - - arbore- scens, latifolium, Flore ruberrimo.
 3 dito, angustissimum, Flore ruberrimo.
 4 - - - - - tulpiferum.
Cheirantos Africana, Flore luteo.
Chrysanthemum Africanum Stoebes, foliis angustioribus.
 1 *Chrysanthemum Africanum repens, Flore aphylo, coronopi folio.*
 2 *Chrysanthemoides Osteospergon Africanum, odoratum, spinosum & viscosum.*
Cistus humilis aizoides maritimus Africanus, Flore rubello.
 1 *Colutea Africana annua, foliis parvis mucronatis, vesiculis compressis.*
 2 - - - - - annua, foliis cordatis, & vesiculis minus compressis.
 3 - - - - - Sennæ foliis, flore sanguineo.
 4 - - - - - humilis, flore sanguineo crotolarie siliquis.
 1 *Coma aurea Africana fruticans, foliis Linariæ angustis major.*
 2 dito, minor.
 3 *Coma aurea Africana, Linariæ foliis glaucis & lanuginosis.*
 4 - - - - - fruticans, omnium maxima, foliis tomentosis & incanis.
 5 - - - - - fruticans, Ericæ folio.
 6 - - - - - fruticans, foliis glaucis & in extremitate trifidis.
 7 - - - - - fruticans, foliis criethmi marini.
 8 - - - - - fruticans, foliis inferioribus incis, superioribus dentatis.
 1 *Conyza Africana arborecens incana, floribus purpuroviolaceis, foliis Salviæ odore, odore Salviæ & Roris marini.*
 2 - - - - - humilis, foliis angustioribus nervosis, floribus umbellatis.
 3 - - - - - Frutescens, foliis Salviæ, odore campboræ.
 4 dito, foliis Erucæ hamatis & incanis.
 5 - - - - - Roris marini.
 6 *Conyza Africana Senecionis Flore.*
Cotula Africana, calyce eleganti cæsto.
 1 *Cotyledon Africana Frutescens, foliis orbiculatis, limbo purpureo cinetis.*
 2 *Cotyledon Africana, teretifolia, flore pulcherrimo.*
 3 - - - - - foliis oblongioribus, Floribus umbellatis, fibrosa radice.
 4 - - - - - Frutescens, folio longo & angusto, Flore flavescente.
 5 - - - - - Flore umbellata coccineo.
 1 *Cytisus Africanus argenteus, Flore atro purpureo.*
 2 - - - - - hirsutus, angustifolius.
 3 - - - - - herbaceus floribus rubris.
 1 *Ecbium Africanum Frutescens, foliis pilosis.*
 2 - - - - - perenne, Lycopis facie.
 1 *Elichrisium Africanum lanuginosum, latifolium, calyce Floris argenteo & amplissimo.*
 2 - - - - - tomentosum Frutescens, calyce argenteo.
 3 - - - - - lanuginosum, angustissimo folio, calyce Floris argenteo & amplissimo.
 4 - - - - - tomentosum Frutescens, floris calyce aureo.
 5 - - - - - Frutescens, Coridis folio.
 6 - - - - - incanum, tomentosum, foliis subrotundis.
 7 - - - - - umbellatum, odoratum, luteum.
 8 - - - - - Frutescens, angustis & longioribus foliis, incanis.
 9 - - - - - latifolium, settidum, capitulo aureo.
 10 - - - - - luteum, polii folio.
 11 - - - - - tomentosum incanum, angustifolium, floribus rubris.
 12 - - - - - latifolium, settidum, capitulo aureo.
 13 - - - - - Frutescens, foliis Criethmi marini.
 14 - - - - - arboreum Africanum, Roris marini folio.
 15 - - - - - Africanum, plantaginifolium.
 16 - - - - - fetidissimum, amplissimo folio.
 17 - - - - - inodorum, glabrum, coronopi folio.
Epibemerum Africanum annuum, flore bipetal.
 1 *Erica Africana viridis, angustissimis foliis, flosculis in capitulum congestis.*
 2 - - - - - flosculis subhirsutis, secundum ramulos dispositis.
 3 - - - - - incana, foliis angustissimis.
 4 - - - - - capillaceo brevique folio, flore rotundiori purpureo.
 5 - - - - - folio minimo, flore rotundiori albedo.
 6 - - - - - coris folio, flore oblongo spicato.

- 7 *Erica Africana*, coris folio, Flore oblongo, purpureo, e foliorum alis prodeunte.
 8 dito, breviori.
 9 *Erica Africana*, coris folio, floribus vesicariis.
 10 - - - - Juniperifolia, Flore oblongo, spicato.
 11 dito, umbellato.
Eryonimus Africanus, folio lucido serrato.
Fabago Africana arborefcens, flore sulphureo, fructu rotundo.
Ferula Africana, galbanimifera, frutescens, Myrribidis foliis.
 1 Filicula Africana maxima ramosa, pinnulis tenuibus difsectis.
 2 dito, in acutas divifa laciniis.
 1 Filix Africana maxima, ramosa, pinnulis crenatis.
 2 - - - - dentata, Lonchitidis facie.
 3 - - - - ramosa, pinnulis Lonchitidis.
Feniculum Africanum, foliis in summitate atro rubentibus, seminibus angustis, & longioribus.
Frutex Africanus aromaticus, Flore spicato, exiguo.
 - - - - Ethiopicus, portulace folio, Flore ex albedo virefcence.
 - - - - Africanus Ericæ folio, glutinosus, Flore spicato albo.
Galega Africana, floribus majoribus, & filiquis crassioribus.
 1 Genista Africana frutescens, Rusci nervosi foliis.
 2 dito, angustis foliis.
 3 Genista Africana Lavendule folio.
 4 - - - - Juncea, floribus cæruleis, foliis minimis.
 5 - - - - minima, foliis Myrti in exquisitum mucronem definentibus.
 6 - - - - - Roris marini foliis, Flore aureo.
 7 - - - - - arborefcens, argentea lanugine pubescens.
 8 - - - - - frutescens, spicata purpurea, foliis angustissimis.
 9 dito, foliis Torton-Raire, Flore purpureo.
 10 Genista Africana, Laricis foliis longioribus & lanuginosis.
 11 dito, crassioribus & bifurtis.
 12 Genista Africana frutescens spicata, Laricis foliis.
 13 dito, capitata.
 14 Genista Africana lutea, spicata, Laricis foliis.
 15 - - - - - frutescens, capitulis lanuginosis, Laricis brevissimo folio.
 16 dito, Laricis incanis foliis.
 17 Genista Africana campboratæ folio, Floribus luteis minimis.
 18 - - - - - foliis Gallii.
 19 - - - - - Dorycinii facie.
 20 - - - - - arborefcens, Styracis folio, Flore cæruleo.
 1 Geranium Africanum arborefcens, Ibisii folio rotundo, Carlinæ odore.
 2 Geranium Africanum frutescens, Malvæ folio, laciniato, odorato, Flore purpurascence.
 3 - - - - - Albimille bifurto folio, floribus albidis.
 4 - - - - - arborefcens, Albimille bifurto folio, floribus rubicundis.
 5 - - - - - Bertonicæ folio laciniato & maculato, floribus incarnatis.
 6 dito, procumbente floribus Parvis elegantè variegatis.
 7 Geranium Africanum noctu olens, tuberosum & nodosum, & Aquilegiæ foliis.
 8 - - - - - - - - - Aquilegiæ folio, flore incarnato rubente.
 9 - - - - - - - - - Flore ruberrimo, Anemones folio latiore.
 10 - - - - - - - - - Flore rubro, Anemones folio angustiori.
 11 - - - - - - - - - radice tuberosa, foliis pastinacæ incanis, lanuginosis, flore pallido flavescence.
 12 dito, angustioribus.
 13 Geranium Africanum noctu olens, tuberosum, vitis foliis bifurtis.
 14 Geranium Africanum minus, Coriandri folio, floribus incarnatis.
 15 - - - - - - - - - uvæ crispæ folio, floribus exiguis rubellis.
 16 - - - - - - - - - majus, Coriandri folio, floribus incarnatis.
 17 - - - - - - - - - Althææ folio, parvo Flore.
 18 - - - - - - - - - foliis plerumque auratis, floribus ex rubro purpurascensibus.
 19 - - - - - - - - - Myrribidis folio, flore albicante, radice rapacea.
 20 - - - - - - - - - foliis inferioribus Afari, superioribus Staphydis agricæ maculatis, splendentibus & acetofo sapore.
 21 - - - - - - - - - Astragali folio.
 22 - - - - - - - - - frutescens, folio crasso & glauco, acetofo sapore.
Globularia Africana frutescens Thimelææ folio, lanuginoso.
Hemantbus Africanus, sive Tulipa Africana, flore albo.
Hyacinthus Africanus, flore cæruleo, umbellato tuberosus.
 1 Jacobæa Africana frutescens, Abrotani folio.
 2 dito, Flormini folio.
 3 Jacobæa Africana, Sonchi folio.
 4 - - - - - - - - - dentis leonini folio.
 5 - - - - - - - - - absinthii folio.
 6 - - - - - - - - - foliis integris, undulatis & crispis.
 7 - - - - - - - - - laciniata latifolia, Flore purpureo.
 8 - - - - - - - - - laciniata, angustifolia, Flore purpureo.
 9 - - - - - - - - - radice tuberosa.
 10 - - - - - - - - - frutescens, foliis incisis & subtus ciperacis.

- 11 *Jacobæa Africana frutescens*, foliis *Ab-
sintii umbelliferi*, incanis.
- 12 - - - - - frutescens, coronopi fo-
lio.
- 13 dito, *Lavendule folio latiori*.
- 14 - - folio longo & glauco.
- 15 *Jacobæa Africana*, *hederæ terrestris fo-
lio repens*.
- 16 - - - - - frutescens, crassis suc-
culentis foliis.
- 17 dito, foliis rigidis & hirsutis.
- 1 *Jasminum Africanum* foliis solitariis,
floribus vulgatiore similibus.
- 2 - - - - - ilicis folio, Flore
solitario, ex foliorum alis proveniente,
albo.
- 1 *Ketmia Africana*, *Populi folio*.
- 2 dito, subtus incano, & caule virescen-
te.
- 3 *Ketmia Africana Vescaria*, folio tripart-
ito, Flore purpureo.
- 4 - - - - - fruticans, &
erecta, Alni foliis latioribus & major-
ibus, Flore spirali sulphureo.
- 5 *Ketmia Africana frutescens*, foliis mol-
libus & incanis, Flore spirali sulphu-
reo.
- 6 - - - - - Vescaria, uve crispæ
foliis, Flore spirali sulphureo.
- 1 *Laurus Africana minor Querci folio*.
- 2 - - - - - inodora Africana, fructu globoso
Lauri serrate, odoratæ *Stapeliane*
similis.
- 3 - - - - - Africana.
- Leonurus perennis Africanus sideritidis folio*,
Flore Pheniceo majore villoso.
- 1 *Leucium Africanum*, cæruleo Flore,
Latifolium hirsutum.
- 2 dito, angusto *Coronopi folio*, majus.
- 3 - - minus.
- 1 *Lilio-Narcissus Africanus humilis*, lon-
gissimis foliis, polyantibus saturato colore
purpurascens.
- 2 - - - - - platicaulis hu-
milis, flore purpurascente odorato.
- 1 *Lotbus Africana annua*, hirsuta, flori-
bus luteis.
- 2 - - - - - frutescens, Flore spicato
rubicundo.
- Lychnis Pseudo-melantbio similis Africana*,
glabra, angustifolia, Flore eleganter
rubello.
- Lycium Æthiopicum*, *Pyracanthæ folio*.
- Malva Africana frutescens*, Flore rubro.
- 1 *Meliantbus Africanus*.
- 2 dito, minor, humifusus, foliis pimpi-
nellæ crispæ.
- 3 - - minor fetidus.
- Myrtus Africana humilis*, foliis *Myrtilli*
crenatis, cauliculis nigricantibus.
- Narcissus Africana*, *Polyantibus*.
- Olea Africana humilis*, sylvestris, folio
duro, subtus incano.
- Oreoselinum Anizoides arborescens*, *Ligustici*
foliis & facie, Flore luteo.
- 1 *Ornithogalum Africanum*, luteum, odo-
ratum, foliis cepaceis, radice tube-
rosa.
- 2 *Ornithogalum Africanum*, Flore viridi,
alteri innato.
- 3 - - - - - *Plantaginis ro-
sææ folio*, radice tuberosa.
- 1 *Oxus bulbosa Africana rotundi-folia*,
caulibus & floribus purpureis amplis.
- 2 dito, virentibus floribus amplis purpu-
reis.
- 3 *Oxus bulbosa Æthiopica s. Africana*
minor, folio cordato, Flore ex albedo
purpurascens.
- Petasites Africanus*, *Calthæ palustris folio*,
radice flavescens crassa.
- Phalangium Africanum ramosum*, *Floribus*
albis, peralis reflexis.
- 1 *Phaseolus Africanus hirsutus bitumino-
sus*, siliquis bullatis, Flore flavæ.
- 2 - - - - - parvo fructu, non
nihil albicante.
- 3 - - - - - perennis minor, Flore
suave rubente.
- Planta lactaria Africana*.
- Pimpinella Africana saxifraga maxima*.
- Polypodium Africanum maximum*, acutissime
divisum.
- 1 *Polygala Africana frutescens*, angustissi-
ma, major.
- 2 dito, folio, minor.
- 3 *Polygala Africana*, *Lini folio magno*
Flore.
- 4 - - - - - frutescens, *Buxi folio*,
maximo Flore.
- 5 - - - - - arborea myrtifolia,
Floribus albis, intus purpureis.
- Portulaca Africana semper virens*, Flore
rubicundo.
- 1 *Pseudo-dictamnus Africanus*, *hederæ*
terrestris folio.
- 2 dito, foliis subrotundis subtus incanis.
- Ranunculus Africanus seu Æthiopicus*, fo-
liis rigidis, *Floribus ex luteo virescen-
tibus*.
- Rapantium Africanum minus*, angusti folium,
Flore violaceo.
- Ricinus Africanus maximus*, caule geniculato
rutilante.
- Salix Africana*, angustis & longissimis foliis,
subtus incanis.
- 1 *Salvia Africana frutescens*, *Scorodoniae*
foliis, Flore violaceo.
- 2 - - - - - folio subro-
tundo, glauco, Flore magno aureo.
- 1 *Scabiosa Africana arborescens*, maxi-
ma, foliis rugosis, & crenatis inte-
gris.
- 2 - - - - - frutescens foliis rigidis
splendentibus & serratis, Flore albi-
cante.
- 3 - - - - - capitulo oblongo, Flore
albo.
- Scilla Africana*, Flore viridi parvo, bulbo
amplissimo.

- 1 *Sclarea Africana* praeox annua.
- 2 - - - frutescens, Heliantbemi folio.
- 1 *Sedum Africanum fruticosum*, *Erica* folio.
- 2 - - - arborescens, incanum, foliis orbiculatis.
- 3 - - - majus arborescens, foliis rotundioribus glaucis, limbo purpureo cinctis.
- 4 - - - umbellatum album, folio viridi angusto mucronatum, Flore albo.
- 5 - - - annuum, Centaurii minoris facie, Flore aureo.
- Senecio Africanus arborescens, ficoidis folio & facie.*
- Sideroxitum Africanum, Cerasti folio.*
- 1 *Sisyrinchium Aethiopicum* seu *Africanum majus*, angustifolium floribus albis.
- 2 - - - seu *Africanum majus*, latifolium, floribus albis; hexapetalis lineis purpureis striatis.
- 3 - - - *Aethiopicum* seu *Africanum*, minus latifolium, Flore hexapetalo albo.
- 4 - - - *Africanum* Flore ex phoeniceo suave rubente.
- 5 - - - *Africanum*, foliis gladioli parvis & longis, pallescente Flore.
- 6 - - - *Ramosum Aethiopicum* seu *Africanum*, foliis plicatis nervosis & incanis, radice tuberosa phoenicea.
- 7 - - - majus, Flore luteo macula notato.
- 8 - - - minus angustifolium, Flore minore, variegato.
- 1 *Solanum pomiferum frutescens Africanum spinosum*, nigricans, Borriginis Flore, foliis profunde laciniatis.
- 2 - - - lignosum *Africanum* semper virens, Laurinis foliis.
- 1 *Spartium Africanum frutescens, Erica* folio.
- 2 - - - Rusci folio, caule amplectente.
- 1 *Spiraea Africana*, Foliis cruciatim positis.
- 2 - - - odorata, Floribus plane rubentibus.
- 3 dito, Foliis pilosis.
- Staphilodendron Africanum, semper virens Foliis splendentibus.*
- 1 *Tanacetum Africanum fruticosum, multiflorum*, Foliis *Tanacetum vulgare* decuplo minoribus.
- 2 - - - arborescens, Foliis Lavendulae, multifido folio.
- Tetragonocarpus Africana, radice magna onerosa & carnosa.*
- - - Fruticans, Foliis longis & angustis.
- 1 *Thymelea Linifolia similis Africana*, floribus pallidis, odoratissimis.

- 2 *Thymelea Linifolia similis Africana*, Foliis lucidis latioribus & obtusis.
  - 3 *Thymelea Africana, foliis lini*, floribus in capitulum congestis.
  - 4 *Thymelea Africana, Roris marini folio*, angustissimo breviori.
  - 5 dito, longiori.
  - 6 *Thymelea Africana, Roris marini folio*, floribus longioribus.
  - 7 - - - Sanamundae facie, *Erica* foliis angustissimis.
  - 8 - - - Torton-Raire similis, floribus in capitulum congestis.
  - 9 - - - foliis Rusci.
  - 10 - - - frutescens *Jasmini* Flore, foliis *Polygale*.
  - 11 - - - angustifolia, *Jasmini* flore.
  - 1 *Tithymalus Aizoides Africanus, simplicis squammato caule.*
  - 2 dito, caule squammato, clamavenii folio.
  - 3 *Tithymalus arboreus Africanus.*
  - 4 - - - *Aethiopicus* seu *Africanus*, Mezerei Germanici folio, Flore pallido.
  - 5 *Tithymalus Aizoides Africanus, validissimus* ex tuberculorum internodiis provenientibus.
  - 1 *Trifolium Africanum fruticans, flore purpurascente.*
  - 2 - - - angustiore, flore rubicante.
  - 3 - - - foliis incanis, flore luteo.
  - Tulipifera arbor Africana.*
  - 1 *Valeriana Africana fruticans, foliis longis & angustissimis.*
  - 2 - - - foliis angustis, flore macula rubicante notato.
  - 3 - - - fruticans, foliis *Ericae*.
  - 1 *Vitis Ideae Aethiopica* seu *Africana*, Myrti Tarentini folio flore atro purpureo.
  - 2 dito, buxi minoris folio floribus albidis.
- Buiten deze zyn hier nog de navolgende soorten van Vygenboomen, ook by Tournesfort te vinden.
- 1 *Ficoides Africana, folio plantaginis undulato, micis argenteis asperso.*
  - 2 - - - acaulos, latissimis crassis & lucidis foliis conjugatis, flore aureo amplissimo.
  - 3 - - - erecta, ocimasri folio, micis argenteis asperso, flore roseo magno.
  - 4 - - - erecta ramosa, Tripalii folio, flore aureo magno.
  - 5 *Ficoides* seu *Ficus Aizoides Africana*, folio angustiori.

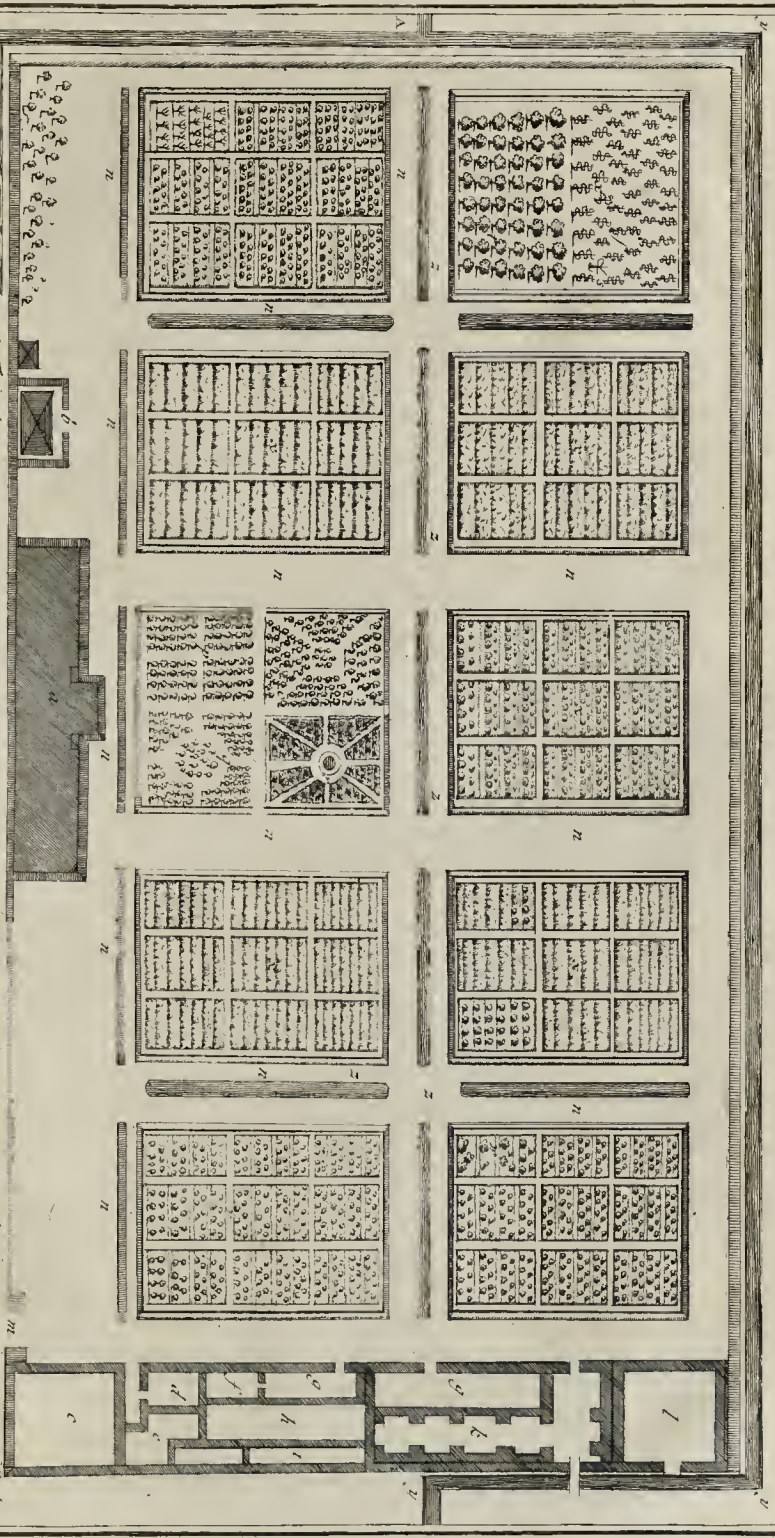
- 6 *Ficoides* seu *Ficus Aizoides Africana* minor, *multicaulis*, flore intus rubente, extus incarnato.
- 7 *Ficoides Africana* folio *eniformi dilute virenti*, flore aureo, brevi pediculo insidente.
- 8 - - - - - *eniformi folio obscure virenti*, flore longo pediculo insidente.
- 9 - - - - - folio *eniformi varie inciso*, aureo flore pediculo insidente.
- 10 *Ficoides*, seu *Ficus Aizoides Africana procumbens*, folio *triangulari eniformi*.
- 11 - - - - - *triangulari folio longissimo*, fructu *multicapulari*, flore luteo, major.
- 12 dito, minor.
- 13 *Ficoides Africana*, folio *triangulari longissimo*, flore aureo.
- 14 dito, *purpureo*.
- 15 - - *carneo*.
- 16 *Ficoides*, seu *Ficus Aizoides Africana* major, *procumbens*, *triangulari folio*, fructu *maximo eduli*.
- 17 *Ficoides Africana*, folio longo *triangulari incurvo*, *purpureo caule*.
- 18 - - - - - *triangulari recurvo*, floribus *umbellatis obsolete coloris*, externe *purpureis*.
- 19 dito, flore *flavescente*.
- 20 *Ficoides Africana*, folio *triangulari lanceato*.
- 21 dito, *incurvo* & *dentato*.
- 22 - - *obtusum*, in *geminis aculeis abeunte*, flore aureo.
- 23 - - *apice rubro*, caule *purpurascente*.
- 24 *Ficoides* seu *Ficus Aizoides Africana* minor *erecta*, *triangulari folio viridi*, flore intus aureo, foris *purpureo*.
- 25 dito, folio *triangulari glauco*, flore luteo.
- 26 *Ficoides Africana frutescens*, *perfoliata*, folio *triangulari glauco*, punctato cortice lignoso, tenui, candido.
- 27 - - - - - *erecta*, folio *triangulari glauco*, punctis *obscurioribus notato*.
- 28 - - - - - *humilis*, folio *triangulari glauco*, bullato, flore luteo.
- 29 dito, dorso *aculeato*, flore luteo.
- 30 *Ficoides Africana* *erecta*, folio *triangulari glauco* & *brevi*, flore *carneo*.
- 31 - - - - - *humifusa*, folio *triangulari longiori*, glauco flore *flavescente*.
- 32 *Ficoides*, seu *Ficus Aizoides Africana*, folio *tereti procumbens*, flore *purpureo*.
- 33 dito, *coccineo*.
- 34 *Ficoides Africana*, folio *tereti*, in *villos radiatos abeunte*.
- 35 *Ficus Africana*, *oculis longissimis* & *foliatis*, nascentibus ex *foliorum alis*.
- 36 *Ficoides Africana* *repens*, & *late virens*, flore *purpureo*.

En alle deze soorten zyn Hottentots-
vygen genaamt.

Waar by men nog voegen kan de *Ama-
quas* of keurboom, die in 2 jaaren zeer
hoog word, en een vrugt in een hauw
of schede geeft, waar in 6 of 7 korls zyn.
Ook kan men hier by nog wel het kreu-
pelhout voegen 't geen tegen de loop ge-
bruikt, mitsgaders de *Canna* der Hotten-
tots, die zeer wel na de Chineseſche
wortel *Niſi*, of *Ginſeng*, gelykt.

Behalven de voornoemde inlandze boo-
men en gewaſſchen zyn hier nog zeer veel
uitlandze, als

Abies.
Acacia Americana, foliis *coluteae Scorpioides*
leguminosae, siliquis *ecbinatis*.
Acetosa hortensis.
Allium sativum, & *hortense*.
Alnus rotundifolia, & *glutinosa*, *viridis*.
Aloe Americana *sibolifera*.
Althea Indica, seu *Rosa Sinenſis*.
Amygdalus.
Ananas, sive *carduus Braſilianns*, foliis *Aloës*.
Apium hortense, seu *Petroſelinum vulgo*.
Arundo Saccharifera.
Asparagus sativa & *hortensis*.
Beta rubra, & *alba radice rape*.
Batatas.
Brassica rubra & *alba*, *Capitata* & *non*
Capitata, & *Florigera*.
Campboraria seu *arbor Campborifera*, ex
qua *Camphora officinarum* prodit.
Cannabis sativa & *erratica*.
Carduus Benedictus, sive *Cnicus sylvestris*
hirsutus.
Caryophyllus.
Cassia Cinnamomea, seu *Cinnamomum*, sive
canella Ceylanica.
Castanea Sylvestris.
Cepa vulgaris.
Cerasus varii generis.
Cheraphyllum sativum.
Cicer sativum.
Cinaria hortensis, foliis *non aculeatis*.
Clematis Hederacea Indica, foliis *subrotun-*
dis, flore *rubente*.
Corylus sativa.
Crista pavonis.
Cucumis vulgaris.
- - - *ditius slos passionis*.
Cucurbita lagenaria & *rotunda*.
Cupressus ramis expansis.
Cyanus segetum hortensis, flore *albo*, *cæru-*
leo, &c.
Cytisus arvensis.
Datura, seu *Stramonium Indica* *major fetida*,
porro *spinosa*, *oblongo*.
Faba leguminosa.
Ficus communis Indica, &c.
Ficoides seu *Ficus Americana*, cerei *effigie*,
spinosa & *angulosa*.
Feniculum vulgare.
Fragaria ferens fraga rubra.
Fruentum Indicum Saraſenicum.
Foela Moegri.

- g. Met Thuyt huys.
- h. De Keuken.
- i. Met Huymers huys.
- k. Dasselvs huys verreck.
- l. De achterste Keuken.
- m. Met sterven huys.
- n. De Ombelkens huys.
- o. Met Huyskens huys.
- p. Dasselvs huys verreck.
- q. De Keuken.
- r. De oerock kammer van Lammert en van der Keuken.
- s. Ombelken van alleley Thyon keuken.
- t. Lammert keuken.
- u. Pongelme van Lammert en van der Keuken.
- v. Alomteleyt en veldwaghe met Fasser keuken.
- w. Thyon keuken.
- x. Alomteleyt.
- y. Alomteleyt.
- z. Breedte kuyten, geyndt.
- A. Een Steden om te geyt in den Thuyt ke madden.

Foela quater horas.
 - - *Aros branco.*
Gramen vulgare, item bulbosum & sparteum
Hollandicum.
Grossularia multiplici acimo, sive non spinosa
hortensis rubra, & alba.
Guajana alba dulcis, sive Gujavo Pomifera
Indica.
Hordeum vernum & hybernium.
Hyacinthus albus, ex Hollandia ablatus.
Intybus sativa, latifolia, & crispa, En-
divie-salade.
Juniperus vulgaris baccis parvis.
Katsjaping.
Kajoe Amaas.
Lactuca vulgaris capitata, & non capitata.
 Allerlei Salade.
Leucioium album, purpureum, flavum.
Lilium, seu corona Imperialis.
Majorana vulgaris.
Malus domestica, variae denominationes ejus.
 - - - *cydonia fructu oblongo & leviori.*
 - - - *citria.*
 - - - *Limonia acida & dulcis.*
 - - - *Arantia Indica, fructu omnium maxi-*
mo, pompelmos dicto, medulla partim
palescente, partim rubescente.
 - - - *Arantia Lusitanica seu pomum Sinense.*
 - - - *Punica, sive Granata.*
Malum Syriacum seu Creticum, of Creti-
sche Majorana.
Melissa hortensis, odore citri.
Melo Hispanicus.
Mentha hortensis crispa.
Mespilus Germanica folio laurino non serrato.
Morus fructu nigro.
Myrtus communis Italica, & latifolia Ro-
mana.
Napus Sativa.
Narcissus albus, magno odorato flore.
Nasturtium Indicum, flore luteo diluatore.
Nux Juglans seu regia vulgaris.
Oxyum latifolium maculatum vel crispum.
Olea Sativa.
Paeonia Flore pleno rubro, minore, of
Paeonie-roozen.
Palma Dactylifera, Dactylus vulgo, of de
Dadelboom.
Papaver hortense.
Pastinaca Sativa, radice alba.
Pepo Indicus reticulatus, seminibus albis &
nigris, major, of de Watermeloen.
Persica malus vulgaris fructu molli & albo,
item fructu quasi sanguineo.
Pinus Sylvestris.
Piper Indicum sive balecutium, propendenti-
bis siliquis, oblongis, recurvis rubris,
of lange Peper.
Pistacia Indica, seu Persica, fructu race-
mofa.
Prunus.
Pyrus Sativa.
Quercus va gwis brevibus pediculis.
Raphanus niger major rotundus, & Rappa-
nus minor oblongus.

Raphanus Rusticanus.
Rosa Centifolia, frutice spinoso, rubra,
alba, &c.
Rosmarinus hortensis.
Ruta hortensis.
Sabina.
Salvia.
Sambucus vulgaris.
Secale Hybernium sive majus.
Spinachia semine non spinoso, & spinoso.
Tamariscus fruticosa.
Targon hortensis.
Triicum Hybernium.
Tulipa.
Vitis Vinifera.
Viola Martia.

Alle deze boomen, planten, gewasschen en bloemen vint men in den Thuin der E. Maatschappy, of op Vergelegen, op Constantia, en op meer andere fraaje Buitenplaatzen en Landgoederen alhier.

En vermits wy hier wegens den Thuin der E. Maatschappy nu niets meer by te voegen hebben, oordeelen wy noodig hier den zelve by No. 45. in prent te vertoonen.

Behalven dezen Thuin heeft de E. Maatschappy, een myl van de Kaap na 't O., nog een anderen, doorgaans het Rondebosje, maar eigentlyk Ruitenburg genaamt.

De twee andere Compagnies Thuin.

Dit is een stuk lands van 26 Mergen, dat in 't jaar 1667. of 1668. al bekend, en meest met een schoonen wyngaard beplant was, waar van de E. Maatschappy in 't jaar 1705. tweeëntwintig Leggers getrokken heeft. Buiten dien wyngaard waren 'er ook andere schoone plantagen van eikenlaanen, en heerlyke vrugt-boomgaarden, en 't fraaiste hier af was, dat 'er een zeer proper huis by was, met verscheide gemakkelyke vertrekken boven en onder; over al welken omslag ook een baas Thuinier het opzigt heeft.

Buiten deze twee Compagnies Thuin heeft de Heer Willem Adriaan van der Stel nog een schoonen nieuwen Moesthuin sehuins tegen over 't Rondebosje na 't O., en niet verre van daar, in 't jaar 1700. aangelegt, die 40 Mergen groot is, zoo my uit de Kaart van de Kaap, voor zyn Ed. gemaakt, en my door zyn Ed. toegezonden, klaar blykt, hoewel hy nu in zyn ganschen omtrek wel 58 of 60 Mergen beilaat, over welke mede een byzondere baas Thuinier het opzigt heeft.

Van dezen Thuin, die ik op zekerer tyd met zyn Ed. gezien, en zeer fraai bevonden hebbe, maakte die Heer wel zoo veel werk, als van den Thuin aan 't Kasteel, om dat daar alles wonderlyk wel groejen en tieren wilde.

In alle deze Thuinien ziet men allerlei vreemde

vreemde boomen, en planten, waar van 'er nu en dan al veele aan deze en gene Heeren tot Amsterdam, en in andere steden, overgezonden zyn, gelyk uit verscheide afteekeningen in de *Hortus Amstelodamensis* van de Heer *Commelyn*, en elders, te zien is.

Dat nu alles hier zoo voorspoedig groeid, en zoo wel tierd, moct men ten deelen aan de goede grond, maar vooral ook aan de gemaatigde lugtstreek, waar onder de Kaap legt, toe schryven; alzoo de hitte en koude, na de verscheide saai-foenen hier niet te groot is; hoewel men 'er in de wintermaanden van Mey of Juni (en zoo verder) en zelf in September en October nog, 's morgens en 'savonts wel een stoot, ja wel een vuurtje, verdragen kan; en heb ik in Februari zelf ondervonden, dat het bier wel kilkout kan zyn; ook heb ik het 'er nu endan al vry heet gehad; maar dat duurd niet lang, en de lugte winden, die hier veeltyds waajen; zuiveren de lugt van alle schaadelyke dampen, en helderen de zelve zoo byzonder op, dat men de menschen hier doorgaans zeer gezond en lang leven ziet.

De zomer begint hier met Januari, de lente met October; in den herfst en in de winter waajen de N. W., en zomtyds ook de Z. winden hier zeer fel door, en dan kan het 'er zomtyds zoo sterk regenen, dat alle de gewasschen niet alleen tegen de grond geslagen, maar door den swaaren regen, die dan van 't gebergte zoo steil en met zulken geweld komt afstroomen, ook met zeer breede streken door de duinen heenen langs groote gemaakte guilen en sluiven in zee weggesleept worden, doch hoe sterk dan de regen en de wind daar zyn mag, is 't best 'er af, dat het niet lang aan een duurt; want anders was het 'er niet te harden.

In de Tafelbaay heeft men tusschen 't Fort en tusschen 't Equipagie-pakhuis naast *Pythius*, een zeer groot hegt Hoofd van swaare balken, waar over planken gespykert zyn. Het is 165 voeten lang, en 5 of 6 voeten breed.

Nade kant van den Leeuwenberg zyn 'er verscheide pompen gelegd, alwaar de schuiten of boots hun water haalen. Dus heeft men drie waterleidingen met die pompen van den Tafelberg, de eene hier, de andere na 't Fort, en de derde op 't plein, by de eerste regte straat na de Tafelberg; doch men heeft met die pompen geduurig moeite, en dan is 't zeer moejelyk, en verre water te haalen.

By 't plein, ontrent de huizen van 't vlek, heeft de Heer *Willem Adriaan van der Stel* een altyd springende fontein ten dienst der borgers gemaakt.

Zoodanig nu is 't hier in de Tafelbaay gestelt; maar buiten de zelve is onze Colonie hier landwaard in vry verder uitgezet, dat wel van de eerste tyden af begonnen is, gelyk men onder anderen aan een post, Ricbecks kasteel genaamt, zien kan, maar dat egter op een geheel andere wyze naderhand by den Ouden en den Jongen Heer *van der Stel* gedaan is.

Van de COLONIE van STELLENBOSCH.

Dus verre nu omstandig van deze eerste Colonie gesproken hebbende, gaan wy tot die van Stellenbosch over, die weer in 4 andere deelen onderscheiden is, over yder van welke wy vervolgens in 't byzonder zullen spreken. Het zyn deze:

1. Stellenbosch.
2. 't Moddergat.
3. Hottentots-Holland.
4. De Bottelary.

I. Van 't Dorp Stellenbosch.

Hoe wyt zich de Nederlanders hier nu reets in en buiten de Tafelvalley, en in de Tygerbergen, en daar verder 'omstreeks, in de eerste 28 jaaren onder verscheide Gouverneurs en Commandeurs uitgezet hadden, wiert hen dit land egter, alzoo de borgers en coloniers sterk toenamen, nog te klein, weshalven men goedvont zich weer een stuk verder in 't naaste land, dat hier aangrenst, en nu Stellenbosch genaamt word, uit te breiden; een landstreek, die 4 andere groote colonien in zich begrypt, van welke dat, waar in 't dorp Stellenbosch legt, de Hoofdcolonie van die landstreek is.

In de zelve waren toen de Hottentots in groote menigte, gelyk ook zeer veel wild gedierte, doch de dapperheid en naartigheid der Nederlanders deed die beyde in korten tyd, alzoo zy tegen ons schietgeweer niet konden, van daar wyken; waar na zy dat land van zyn struiken, struellen, en onnoodig geboomte zuiverden, en tot hun oogwit verder bercid hebben.

De grenzen dezer colonie zyn in 't W. daar zy tegen de Kaapze bevooren van ons beschreven colonie, of tegen de Tygervaley, en Tygerbergen, aanstoot; na 't Z. de baay van Kaap Falso, na 't O. de bergen van Stellenbosch, en de bergen van Hottentots Holland (welker beider toppen, even eens als de Tafelberg, met een witte wolk ook, als de Z. O. wind doorwaajen zal, bedekt worden) en in 't N., by de Mosselbanks-rivier, de

Paar-

Saifoe-
nen.

Stellen-
bosch.

't Hoofd.

Paardenberg, die daar naaft aan legt, en na de menigte wilde paarden, zich op den zelve onthoudende, zoo genaamt word.

Men gaat na deze Colonie over een heuvel, de Stellenboschkop genaamt, waar by men in de eerste tyden een vlaggestok met een vlag plagt te hebben, die men in tyden van onraad ophiefte, en met een stuk een schoot dede, om de borgers daar om streeks te waarschouwen, dat 'er onraad was, 't zy van vreemde sehepen, Hottentots, of wat het verder wezen mogt.

Als 'er dan op den Leeuwenkop om zulke reden een kenbaare vlag opgeheeft, en geschoten wiert, deed men dat hier ook, om alle de borgers te doen opkomen na 't Kasteel, om malkanderen te helpen, en dus kon men in 24 uren alle de gewapende borgers by een hebben. Even zoo deden ook de Coloniers, na 't heffen van hun vlag, een schoot, als zy door de omswerende Hottentots overvallen wierden, om hulp van 't Kasteel daar door te eischen; doch zedert men sterk genoeg van ingezetenen geworden is, en men geen vrees meer voor de zelve had, is dit stuk gescht weggenomen, en de vlaggestok om verre gevallen.

Dit dorp wort in 't O door zeer hooge bergen, de Stellenboschbergen genaamt, omringt, die alzoo hoog als de Tafelberg, zyn. De witte wolk, die zich by dag hier op vertoont, gaat doorgaans tegen den avond leggen, en dan is 't tot middernacht stil; in de klooven der zelve waff veel hout, doch op de toppen dezer bergen, hoe bar en ruw ook in 't gezicht, groejen veel bloemen, en schoone planten, kruiden, enz, en in de daalen hier ontrent ziet men schoone koornvelden, boekweit-akkers, wynbergen, en veel heerlyke plantagien leggen.

Door dit dorp loopt een schoone heldere rivier, doorgaans de rivier van Stellenbosch, of anders de eerste rivier genaamt, om dat zy de eerste is, die men na de zoute rivier ontmoet. Ook is zy redelyk vischryk.

Langs de zelve, of niet verre van daar, en van dit dorp af, heeft men verscheide schoone hoffseden als die van de Heer *Henning Hufing*, Meerlust genaamt, van *Ferdinandus Appel* (naaft daar aan) die van *Jacobus van der Heyden*, Welgemoed, en die van *D. Petrus Kalden*, van *Pieter van der Byl* (Borgemeester hier) van *Pieter Robbertzoon*, *Isaac Schryvers*, *Adam Tas*, *Catharina Kloeten*, en meer anderen.

Zy is de enige rivier by na hier, want die by de Kuil, is, zoo te zeggen, niets waard, vermits zy in de zomer by na droog, en brak is. Deze rivier van Stel-

lenbosch loopt, nevens nog 2 andere kleine, die men in 't Moddergat heeft, een stuk weegs met de zelve te zamen, tot dat zy zich in de baay van Kaap Falso ontlaffen. Men heeft veel grundels, aal, paling, en ook pampus-visch in de zelve, en digt aan zee, by *Ferdinant Appels* land, ook zeevisch, als harder, springer, enz.

In dit dorp Stellenbosch heeft men een vergadering van de Borger- en Heemraaden, die op 't Landdroftelyk huis aan Stellenbosch zitten, en waar van de Landdroft voorzitter is; maar dit huis is in 't jaar 1710, door onvoorzigtigheid van een slaave, die wat vuur in een Tabakskonfoort aanbragt, by den Landdroft *de Meurs* tyd, nevens de Kerk, en ettelijke huizen daar ontrent, afgebrand, en in 2 uren tyds in koolen gelegd, zoo dat 'er maar weinig huizen bleven staan; doch na verloop van 4 jaaren waren 'er al weer fraaje huizen aangebouwt; doch men had 'er in 't jaar 1714. nog geen Kerk, of een huis tot vergadering der Heemraaden herbouwt.

De oude Heer *van der Stel* heeft in 't jaar 1680 de Colonie aan Stellenbosch, 9 mylen gaans O. aan van 't Kasteel, of 7 mylen rydens met een offenwagen, aangelegt, en de zelve met 80 huisgezinnen begonnen, welke van tyd tot tyd merkelyk toegenomen heet.

Het was in 't eerst, eer hier alles opgeruimt was, een wild bosch, zoo dat het na zyn voorige gedaante den regten naam behielt, doch deze Heer voegde hier maar zyn naam by, om dus by 't noemen van Stellenbosch den naam van zyn geslagt in geheugenis te doen houden, en aldus nog lang na zyn dood te leven.

Men komt 'er langs een klippigen, steilen, heuvelagtigen, en ten grooten deele zeer ongemakkelyken weg, hoewel men hier en daar ook goede strecken heeft; egter moct men, om 'er na toe te ryden, wel 5 of 6 paar offen voor een wagen hebben, wil men 'er komen, en die konnen 'er, by heet weder, nog wel by nedervallen.

Dit is een zeer eenzaame weg, en 't staat my voor, dat ik, in 't jaar 1705. te paard met *D Bek* hier na toe rydende, een groote vlakke, waar op wy ettelijke fruisvogels van verre zagen, overreedden, daar wy maar een huis op ontmoeteden, alwaar nog maar weinig dagen te voeren 5 olifanten wakker de pypen gestelt hadden. Daar na quamen wy aan de Kuil, de plaats van de Heer *Berg*, die zoo veel alshalf wegen is, en verder is 't een eenzaame weg.

Het dorp is in zich zelve niet groot, alzoo 'er by de Kerk tocn maar 13 of 14 huizen by my gezien zyn; doch land-

waard in zyn hier en daar nog veel enkele huizen, en hofsteden, die 1 of 2 mylen van malkanderen staan.

Stellenbosch noemt men nu nog ook in 't byzonder 't huis der E. Maatschappij hier, waar in den Landdroft woont; en waar in de Heemraaden vergaderen; en dit was wel een van de grootste huizen, en toen met een fraay boschje omzet.

II. Van 't Moddergat.

De tweede Colonie, onder die van Stellenbosch behoorende, wort het Moddergat genaamt, 't geen tusschen de Tygerbergen en tusschen de bergen van Stellenbosch, legt, en in 't Z. tegen 't land van Stellenbosch, gelyk dit laatste in 't N. tegen de Bortelary komt te stooten; ook is die landstreek, tot het dorp van Stellenbosch behoorende, veel grooter, en nader aan Hottentots-Holland, en ook veel schooner en vermaakelyker, als 't Moddergat.

Dit tweede deel dezer Colonie van Stellenbosch word het Moddergat genaamt na 't regenwater, dat in deswaarste regenmaanden Juni en Juli van de bergen na de dalen, en wel byzonder hier na toe, zeer sterk afstroomt, daar staan blyft, en dien weg geheel onbruikbaar maakt, alzoo 't daar den meesten tyd dras staat, en zich als een modderige moeras vertoont.

Ten aanzien van 't voorige legt dit wat meer na 't N., en 't heeft rondom door Hottentots-Holland, mitsgaders de rivier van Stellenbosch, des zelfs bergen, en ook de landstreek van 't dorp Stellenbosch, tot zyne grenzen; doch het is in verre na zoo groot niet, hoewel hier in mede veel schoone landeryen leggen, alle welke te noemen my onmogelyk, en juist zoo noodig niet is; zynde het genog te zeggen, dat daar onder uitsteekt 't land van den Borgermeester van Stellenbosch, *Wessel Pretorius*, benevens de hofsteden van *Herman van Brakel*, *Jan Jacob Conterman*, en meer anderen; ook zyn 't hier al meest heuvels, gelyk men hier ook zoo veel dalen niet, als wel in de voorige beschrevene Landstreek, ziet. Egter is het land in zich zelven hier mede zeer goed, en 't geeft goed gras voor 't vee, hebbende ook geen gebrek van water, alzoo het ten deele door de rivier van Stellenbosch besproeit word, behalven dat 'er nog een kleine beek is, die geen naam heeft.

III. Hottentots-Holland.

Van veel meer belang egter is Hottentots-Holland, een uyermaaten schoone en vette landstreek, gelyk het de derde

in rang van deze byzondere Stellenbosche Colonie, en zy aldus van een onkundig Europeer genaamt is, dienze al zoo fraai als Holland voorquam, wannecr hy, genegen een plaats voor zich uit te kiezen, en zyn oog hier op latende vallen, met verwondering zeide: *Dit is een land by na zoo schoon als Holland, en ik begeer geen ander, dan dit land, te hebben.* In opzigt van de deugd van 't land had hy gelyk, doch alzoo hier bergen en Hottentots waren, die men in Holland niet vint, zoo is het Hottentots-Holland genaamt.

Het is by na grooter, en vrugtbaarder, als Holland, en 't is de allerchoonste, vrugtbaarste, en grootte landstreek van deze byfondere Colonie. Den weg hier na toe is tweederlei. Men kan 'er, van de Kaap, door de Zandduinen, of door Stellenbosch, en nog door een anderen dubblen weg, als men zich na 't Z. wend, en zoo van 't Z. O. ten O. regt Z. O. aangaat, en ook anders langs het dal van Kaap Falfo, of langs de zee gaande, komen; doch de weg over 't gebergte is vry beter, als die langs dat dal.

Tot dit Hottentots-Holland behoort het land, 't geen hier aan alle de zyden des zelfs in 't N., Z., en W. legt, gelyk ook de Zeekoejen-valey daar toe al mede betrokken word.

Doch eer wy verder hier van melden, moeten wy van Kaap Falfo nog wat breeder spreken.

De baay van Kaap Falfo, die hier in 't Z. legt, heeft in 't O. en W. een aaneengeschakeld gebergte, van welke die, welke in 't O. leggen, die bergen van Hottentots-Holland, die veel hooger, als de Tafelberg, zyn, genaamt worden; doch die in 't W. paalen aan de Steenbergen (daar Constantia legt) van welke de uiterste, die zeer verre en wel 6 mylen in zee loopt, Noorwegen genaamt word.

Ook kan men van daar door een steenagtigen en zeer gevaarlyken weg na de Africaansche warme baden, waar van wy hier na breeder spreken, en na de landen der Heusaquas en de verdere Hottentots, in 't O. leggende, gaan.

Op die bergen nu van Hottentots-Holland ziet men ook doorgaans, als de Z. O. wind doorwaajen zal, even zulk een witte wolk, gelyk wy van den Tafelberg, en de bergen van Stellenbosch gezegt hebben, en zoo lang men 'er die op ziet, is 't een teeken, dat die wind nog niet ophouden zal.

Het uiterste cinde dezer bergen, dat in 't Z. in zee loopt, word de hanglip genaamt, om dat het als met een lip aan 't gemeld gebergte vast is.

De baay nu, ontrent dit gebergte leggende,

gende, noemt men de baay van Kaap Falfo, welke wel 20 mylen in haaren omtrek heeft, en zoo genaamt is, om dat des zelfs eerste onderzoeker voorgegeven heeft, als of die baay niet goed, en als of 'er, om de steenagtige grond, niet wel te ankeren was, dat naderhand, en vooral in 't jaar 1708. of 1709. toen de zelve door last van de Heer van *Affenburg* van Stuurman *Jacob Toppe de Jong*, om dat 'er een van onze schepen ingeloopt was, nauwkeurig onderzocht, en over al gepelt wiert, klaar onderzonden is, dat dit valsch was, gelyk mede, dat men 'er, om de harde Z. O. wind, die hier de ganse zomer meeft door, en de baay in waaid, niet zou kunnen uitkomen.

Wel is waar, dat 'er in 't midden een klip als een klein eilandje, en nog een ter zyden na 't W. legt, waar op zich veel vogels onthouden; maar dit alles belet niet, dat men, des noods, hier zou kunnen ten anker komen, alzo 'er goede ankergrond is.

Deze baay is ook zeer vischryk, en ik kenne een vriend, die 'er eens met het net 1000 groote steenbraassens en veel harders, in twee of drie trekken, gevangen heeft; doch wel de meeste visch heeft men in de vischhoek, een plaats, niet verre van de Hanglip gelegen.

Naby deze bergen by Kaap Falfo heeft men ook de Zeekoejen-valey, die daar een uur van strand af, en byna in 't midden tusschen de bergen der Hanglip, en van Noorwegen, in 't Z. gelegen is, dragende dien naam na de Zeekoejen, die hier ontrent wel eer meer, dan nu, plagten te zyn. Zy is wel 1 groote myl in 't rond.

Dat nu Hottentots-Holland, waar mede wy nu weer voortgaan, een schoon en van 't beste land hier is, bleek klaar genoeg daar aan, dat de Heer *Willem Adriaan van der Stel* hier mede zyn schoone lustplaats *Vergelegen* (waar van wy elders breeder spreken) begrepen heeft.

In 't midden van deze landstreek legt een hoogen berg, de schaapenberg, om dat 'er 't geheel jaar door gras voor de schaapen is, genaamt, van welke men alles in de Tattelbaay voorvallende, klaar zien kan, waarom deze Heer, zoo hy niet na 't Vaderland ontboden was, voorgenomen had hier een lusthuis te bouwen, om van daar, alles net op zyn gemak te kunnen beschouwen.

Op deze schaapenberg had zyn Ed. veele van zyne schaapen te weiden, ook had zyn broeder, de Heer *François van der Stel*, hier mede, niet verre van den Heer Gouverneur, een zeer fraaje plaats, waar ontrent de Laurens-rivier was, die vlak door *Vergelegen* liep.

De naaste Hofftede aan de laatste gemelde plaats lag wel 3 goede uren van de Zeekoejen-valey; buiten welk *Vergelegen* zyn Ed. nog een schoone plaats in 't land van *Terra di Nataal*, wel 30 mylen van daar had, die al vry groot in uitsprekking was.

Bevoorens waren hier zeer veel wilde dieren, die zyn Ed. metter tyd meeft van daar verjaagt, gelyk hy dat woest land hier in 5 of 6 jaaren tyds tot een aards Paradyd gemaakt heeft.

Dat hier in de klooven, en op de bergen, veel schoon hout valt, is die gene, die 'er geweest zyn, zeer wel bekend.

Ook heeft men hier, buiten de Laurens-rivier, nog 2 andere, die zoo wateryk niet zyn, als deze, en die te zamen met een wyden mond in de baay van Kaap Falfo storten, na dat die 2 voorby 't land van *Pieter de Meyer* haaren loop gerigt hebben. Men vint in de zelve, schoon zy geen grooten weg heenen stroomen, nu en dan grundels, en aalen, en ook wel wel eenige zeevisch digt aan zee.

Na 't Z. of wel 't Z. O. heeft men dit Hottentots-Holland, het schoonste land daar omstrecks, al zedert 't jaar 1670. door de onze besloten in bezetting te nemen; doch deze Colonie is merkelyk in wyn- en koorlanden toegenomen, zedert de Heer *Willem Adriaan van der Stel* hier in 't jaar 1700. of 1701. zyn pragtige buitenplaats *Vergelegen*, (12 mylen van 't Kasteel) aangelegt heeft.

Men kan de zelve zeer eierlyk afgebeeld zien in de Deducitie van zyn Ed., en in de Contradeducitie, als ook in 't werk van *A. Boogaard*, daar tegen uitgegeven.

Ik heb dit sehoon gebouw in 't jaar 1705. twee dagen voor myn vertrek na Indiën gezien. Ik had aangenomen Zondags na de middag aan 't Kasteel te prediken, en alzo de Heer Gouverneur tot dien dag toe geen tyd had kunnen uitvinden, om my die plaats te laten zien, vraagde zyn Ed. my daags te voren, of ik, na de Predikatie wel lust zou hebben, om dat togte met zyn Ed. te doen. Ik zeide van ja, en nam dit met veel dankbaarheid aan.

Wy gingen daar op ten 6 uren 's avonts in een koets, met 6 paarden, spannen, na 3 uren zeer sterk aangereden, en daar wat gegeten te hebben, weer 6 andere paarden in, en quamen 's nachts ten 12 uren op *Vergelegen*.

Daags 'er aan zag ik dit sehoon huis, dat, tegen 't wild gedierte, rondom een agtkantige, eierlyke, hooge, dikke muur lag. Ik bevont de galdery in 't midden 80 voeten lang, en 16 breedt. Deze had aan de zyde na Kaap Falfo toe een uinmend heerlyk gezigt, zoo

E over

over de wynbergen en andere landeryen, als ook na de baay van Kaap Falfo, behalven dat men aan de andere zyde een cierlyk in 4 quartieren gelegd bloemperk had, en een fraaje rivierzag, die zich in twee takken fcheide.

Aan wederzyden van die fchoone en byzondere vermaakelyke galdery, die zeer lugt en hoog was, waren 4 fchoone vertrekken, en naaft de zelve aan wederzyden weer 4 andere zeer net gemeubileerd, en waardig om haare fraaiheid en de groote koften, daar aan gedaan, altyd in wezen gebleven te zyn, hoewel de Vergadering der XVII. naderhand goetvond, dat fchoon gebouw te doen afbreken, om zoodanige redenen, als zy daar over in haare Miffive, den 30^{ften} October 1706. na de Kaap, geven; die men nevens alle de ftukken, daar toe behoorende in de Deductie van zyn Ed., en in de Contraductie van de Meffis *van der Heyden en Tas*, als ook in 't werk van *A. Bogaard* over de Kaapze zaaken, zoo uitvoerig voorgestelt vint, dat het onnoedig is daar iets meer af te fchryven.

Ik zag deze plaats met een ongemeen genoegen, alzoo daar alles wonderlyk fraai aangelegt was. Het ftuk lands befloeg 613 mergen en 140 roeden, waar van 61 mergen en 379 roeden alleen met wynftokken beplant waren, en welke aan zyn Ed. (zoo men zegt) jaarlyks 55 Leggers fchoone wyn, behalven de moer, uitleverden.

Ik vont hier, tot myne verwondering, den koning van Tambora, met zyn vrouw, van den welken wy onder de zaaken van Macassar en Batavia breeder fpreken. De eerfte was bezig, om den Coraan, of Alcoeraan voor zyn Ed. zeer net uit te fchryven; en de vrouw had zoo wat opzigt op dit huishouden. Hy was hier, om zyn quaade bedryven op Bima, gebannen, en zy hem uit liefde gevolgt. Zy waren verblyd my te zien, om dat zy met my daar eenigen tyd in 't Maleits fpraken, en was de Heer Gouverneur zeer verwondert my dat, na zoo lang uit Indiën geweest te zyn, nog zoo vloejent te hooren fpreken.

Dit huis is by zyn Ed., volgens de last der Heeren en Meesters, wat na 't jaar 1710. afgebroken (waar af pas 7 of 8000 R^{ders}, zynde niet de helft van zyn waarde, gekomen is) en 't land is in verscheide parcellen aan dezen en genen al mede volgens last verdeelt, of verkogt, gelyk men dat elders zien kan.

Na dat ik dien dag myn hart daar met zeer veel fraajigheden te zien, aan keurlyke fchoone fteenbraaffem, en andere ongemeene vifch, mitsgaders aan de heerlykfte vrugten, die men zich ver-

beelden kan, opgchaalt, en met een fchoon glas wyn van zyn Ed. eigen perffery daar op te drinken, doorgebracht had, namen wy ten 6 uuren de reis weder aan, en reden met de zelve koets en paarden weer na 't Kasteel, daar wy ten 12 uuren aanquamen, en waar na ik zyn Ed. voor zyne beleeftheid, aan my bewezen, van harten bedankte.

Ik had dien weg nog wel eens by dag willen ryden; doch dat kon niet wezen, en na dien tyd, by myn retour, heb ik daar toe ook geen gelegenheid gehad.

IV. De Bottelary.

Het vierde deel, tot deze byzondere tweede Colonie, of die van Stellenbosch, behoorende, word de Bottelary genaamt, waarfchynelykft daarom, om dat deze ftreek lands, die zich in 't Noordelykft deel dezer Colonie vertoont, de eenige fpykamer, behouder, en als de Bottelary is, van waar men by na al, of altoos 't meeste hooi voor de paarden verzamelt, alzoo 'er in ganfch Africa geen fchooner grasvelden, dan hier, zyn.

Dit land floot in 't Z. tegen Stellenbosch, in 't W. tegen de Mofselbank, en in 't O. en N. tegen Draakeftein, en deze laatftgemelde Colonie word door den Paardenberg (dus na de menigte wilde paarden, die zich daar op onthouden, genaamt) van de Bottelary afgefcheiden, alzoo de zelve tuffchen Draakeftein en de Bottelary, als beider grenspaal, in legt.

Hier ontrent was 't land, dat na zynen eerften bezitter Jooftenberg genaamt word, waar ontrent men ook 't land van *D. van Loon* had, niet verre van 't welke deze Heer, terwyl hy eens van de wagen ging, op een wonderlyke wyze zeer elendig aan zyn einde geraakte.

Een uur verder legt Elzenburg, een heerlyke plaats van de Heer *Elzevier*, die men zegt dat zyn E., in Holland zynde, jaarlyks wel 3000 guld. opbragt, die hem zyn gemagtigde, de Heer *Lamo-tius* toezont of overmaakte.

Hoewel nu deze plaats arm van water en hout is, heeft men 'er daar tegen weer overvloed van koorne, boekweit, enz.

Van de COLONIE van D R A A K E S T E I N.

De derde Colonie in rang, der gene die onder de Kaap staan, is die van Draakeftein, 't welk zich na 't O. ten stein N. O. meest uitftrekt.

Het beftaat mede in vier onderdeelen, die

die tot het zelve behooren, en aldus genaamt worden :

1. De Berg, *Keert weder* genaamt, met het land tot de Draakesteinse Kerk.
2. Het land van de Kerk af tot de Wagemaakersvaley.
3. De Wagemaakersvaley.
4. Nog eenige landeryen, die by *Rieboeks* Kasteel, en by de 24 rivieren, als ook ontrent den Honig- en Piquetberg leggen.

Deze landstreek begint nog 4 of 5 mylen N. Oostlyker, dan Stellenbosch, alzoo Draakestein wel 14 mylen van 't Kasteel der Goede Hoop legt.

De Heer *Simon van der Stel* heeft dit, pas voor de komst van de Heer *van Rhee- de*, in 't jaar 1684. met 80 huisgezinnen in 't eerst al bevolkt, de Fransche vlugtelingen hier geplaatst (waar door men hier veel meer ingezetenen, dan onder Stellenbosch, heeft) en het, om zich by dien Heer, dien hy wist dat stont te komen, te aangenaamer te maaken, na zyne Heerlykheid, in 't Stigt van Utrecht gelegen, Draakestein genaamt.

Een land, dat ongemeen schoon en vrugbaar, en daar 't fruit veel beter, dan op veel andere plaatsen, is, gelyk 'er ook zeer veel geld af gemaakt zou worden, zoo men die vrugten van daar maar met den ossenwagen, zonder die te pletteren, brengen kon, waar door 'er veel verrotten, alzoo zy niet konnen verbruikt worden.

De grenzen dezer derde Kaapze volplanting zyn in 't Z. de berg, *Keert weder* genaamt, in 't O. een schakel van Draakesteinse bergen, in 't N. de Saldanha- baay, en wat meer na 't W. de bergen en heuvels van de groene kloof; doch regt in 't W. de Botelary, of de Paardenberg.

Deze Colonie is als een groot Hertogdom op zich zelve, en beslaat (zoo men zegt) wel zoo veel lands alleen, als de 17 Nederlandze Provintien,

Men heeft daar geen Raadhuis, maar (gelyk wy hier na breeder toonen) wel byzondere Overheden, als ook een Kerk, eenige verftrooide huizen, maar schoone wyn- koorn- en weylanden; ook is hier een gemeene watermoolen.

I. Van den Berg KEERT WEDER.

Het eerste, of 't Zuidelykste deel dezer Colonie ontrent den berg, *Keert weder*, en van daar tot aan de Kerk van Draakestein gelegen, heeft veel tehoone landeryen; doch welker ingezetenen nog met eenige schulden bewaart zyn, alzoo zy het van de grond af hebben moeten op-

haalen, en de E. Maatschappy hen alles, dewyl die vlugtelingen niets hadden, van wagens, ossen, paarden, ploegen, zaad, enz., heeft moeten verſchieten, dat al ettelyke tonnen gouds in 't eerst belooopen heeft, en 't geen zy in 't jaar 1713. al op 40000 guld. na afgelegt hadden.

Gelyk nu de Bergrivier door dit land alomme stroomt, alzoo leggen over al langs de zelve aan wederzyden veel schoone plaatsen, ontrent een half uur van malkanderen.

De zelve heeft haaren oorsprong in 't land van *Erienne Niel*, waar by hier en daar meer kleine beekjens komen, die de zelve, eer men by de Kerk komt, tot een fraaje rivier doen opſwellen.

Dit deel is zeer bergagtig, en meest zeer ruw van velden, zoo dat men in 't eerst wel half denken zou, dat men in 't steenagtig Arabien quam; doch als men 'er wat dieper in komt, bevint men, dat het zeer goed, vrugbaar, heerlyk van landstreek, en van zeer goed water voorzien is; hoewel deze berg, *Keert weder*, een van de gevaarlykste is, die men zich verbeelden kan, alzoo men, by 't minste ongeluk, om den smallen en yzelyken weg, gevaar lyd, om van boven neder in de rivier te storten, en te verdrinken.

In de winter, of regenmaanden Juni en Juli, kan 't hier zoo koud zyn, dat men, na 't ondergaan der zon, hier wel ys, by na een daalder dik, gezien heeft; doch zoo ras de zon 'er op schynt, smelt het weg; en in dien tyd ziet men ook de toppen der bergen met sneeuw en hagen, dat zoo tot Augustus en September duurt, en gestadig met witte wolken bedekt; ook is het te gelooven, dat de bronnen en rivieren hier meest van 't smelten dezer sneeuw ontstaan.

Als men van den berg, *Keert weder*, na de Kerk te rug gaat, doct zich aan de linkerhand een weg op, door welken men na Stellenbosch komen kan; doch, wegens de grootheid van 't gevaar, word de zelve van de borgers en inwoonders de *bange boek* genaamt, alzoo 't den genen, die hier 's nachts over en voor by moet, bang genoeg valt, wegens zekere gevaarlyke steilte, en zoo 'er dan (gelyk hier ligt gebeurt, alzoo 'er nog veel grof wild gedierte van leeuwen, tygers, olifanten, luipaarden, enz. zwerft) een leeuw, of eenig ander wild dier, digt ontrent is, en een paard 'er de reuk af krygt, is het onmogelyk om 't zelve in toom te houden, waar door dan, by 't doorbreken der zelve, veelen aan een droevig einde geraakt, en van boven neder in de rivier gestort zyn, waar na dan ook deze berg, om dit gevaar te ontwyken, met regt, *Keert weder*, schynt genaamt te zyn.

Hier ontrent egter heeft men een van

de sierlykste en heerlykste Hoffeden, die men zich verbeeld kan, en welke, schoon niet al te groot, voor geen eene in ganfch Africa, ja niet voor veel plaatzen van vermaak in Holland, behoeft te wyken.

De Heer Landdroft *Joannes Meyer* is 'er bezitter af, en heeft daar aan, gelyk by meer andere gevallen, getoont, een man van veel verftand, en van een ongemeene goede ordonnantie te zyn, alzooy hy dit ftuk lands zoo fraai gemaakt heeft, dat men niet weet, of de konft, dan of de natuur hier de overhand heeft, aangezien 'er by na niets bedagt kan worden, om een plaats sierlyk te maaken, 't geen by den aanleg der zelve door hem niet wonderlyk wel waargenomen is.

Het huis, dat, om de fwaare valwinden, niet al te hoog is, legt in een fraai en sierlyk verdeelt bosch van fchoone cikenboomen, zoo dat men het by na niet ziet, voor dat men 'er by is.

Men komt dan in de fchoonfte wynbergen, en van daar in 2 of 3 byzondere thunen, yder om het fraaifte, die men ergens daar om ftreeks, en waar in men de keurlykste vrugten, bronnen, met een vyver in 't midden van een bloemthuin, een groote menigte van allerley sierlyke pyramids van Aloë, keurlyke bloemen, en allerley zeldzaame planten en gewasschen, die men bednken kan, in zulken grooten menigte, en zoo sierlyk by een, in zulken klein ftuk land zeer geeftig en bekoorlyk heeft weten te fhikken, waar toe een onvergelykelyk fpeelhuis van laurierboomen, met een konftige berg aan wederzyden, zeer vernuftig gemaakt, en een grot van allerley mineraalsteen, waar in men honderdderley verwen ontdekt, te zamengezet, nevens een groot getal van allerley bloemen, die 'er tuffchen beiden uitschieten, een ongemeen groot cieraad toebrenge, behalven dat de holen en klooven van dezen valschen berg nog met allerley fraaje porcelyne beelden, dieren, torens, enz. vervult, en zoo fraai opgefchikt zyn, dat allen, die deze plaats zagen, bekennen moesten in zulken klein begrip noit zoo veel fraais by een gezien te hebben.

Dezelve is *Zorgvliet* genaamt, en overtreft zeer verre de plaats, daar 't na genaamt is, en in konft, en in de fraaje gelegenheid der natuure, die het te baat heeft. Hier is wel eer ook een zilvermyne geopent, doch om de groote onkosten niet verder ontdekt.

Niet verre van daar legt ook de plaats van den *Borgermeester* van *Draakestein*, *Jacobus van der As*, zoo als men den *bangen boek* afgaat; maar deze is daar by niet te vergelyken, hoewel zy mede zeer fchoon en vrugtbaar is.

Wat hooger op legt die van den *Borgermeester*, *Abraham Villiers*, daar men alleen zeer goede fteenkoolen uitgraaft.

In 't N. van deze landftreek legt de plaats van den independent *Fiscaal*, de Heer *Blesfus*, *Simons-valey*, na den ouden Heer *van der Stel* genaamt, alwaar men mede overvloed van allerley fchoone vrugten, als mede van koorn, boekweit, en wyn, heeft; doch die fchoone plaats moeft hy in 't jaar 1707, als de Heeren XVII. belaften, dat geen *Dienaars* van hen enige landeryen bezitten mogten, amptshalven, en om aan anderen een goed voorbeeld te geven, verkoopen, gelyk hy aan zyn gewezen knecht voor 24000 guld., om alle jaaren 2000 guld. af te leggen, dede.

Na *Simons-valey* komt men by een berg, de *Babilonische tooren* genaamt, die zeer breed is, en op welkers rug veel fchoone uitgegevene landcryen leggen; onder welke de plaats van *Pieter van der Byl* in koorn, boekweit, en wyn, boven alle anderen uitsteekt.

Daar na volgt die van den *Draakesteinzen Borgermeester*, *Louis le Grand*, en van inder andere vlugtelingen.

II. Van de Kerk tot de *Wagemaakers-valey*.

Daar na komt men by de Kerk van *Draakestein*, die in allen deelen, van buiten en van binnen, zeer flegt gefteelt is, en beter een fchuur, dan een Kerk, gelykt, hoewel 't hen hier aan geen midelen ontbreekt, om 'er een beter te konnen zetten; maar dat men niet alleen deswegen, maar ook ontrent andere noodige zaaken, zeer ffordig hier is, zullen wy zeer klaar in 't vervolg befpeuren.

Niet verre van 't zelve legt 't land van *Willem van Zeyl*, wonderlyk wel ten handel, gelyk hy zich ook van alles doorgaans voorziet, dat de borgers hier van nooden hebben.

Daar ontrent, en wat verder, legt de *Paarlberg*, zoo, niet na paarlen, die hier zouden vallen, maar na zekeren fteen, op des zelfs top, de gedaante van een paarl hebbende, genaamt. Ook ziet men op de zelve groote fteenvelden, waar in fwaare meulenfteenen vallen, van welke de Heer *Gouverneur Willem Adriaan van Stel* 'er reets eenige gebruikt heeft.

Het is een bewys van zeer quaad overleg, dat men tot nog toe hier geen brug over de bergrivier gemaakt, fchoon men geld genoeg daar toe in kas gehad, en zoo veel ongelukken van deze en gene gezien heeft, die in die rivier, in de winter vol en diep zynde, in 't overkomen verdronken zyn, behalven dat dit zeer noodig in de wintermaanden was,

om dat dan de meeste lieden daarom niet in de Kerk konden komen.

Men kan 'er met een paard , al kan 't schoon zeer wel swemmen, dikwils nog niet, dan met levensgevaar, overkomen, na dat de afwatering sterk of slap is; en veele nogtans, hun koorn ter moolen wилende brengen , of in lange tyd niet in de Kerk geweest zynde, moeten dit dan op hals en kraag aan wagen.

Dierhalven zou 't goed zyn, zoo men ontrent het huis van den Burgermeester *François du Toit* deze brug ley, alzoodaar de derde landstreek , of de Wagenmaakers valey, begint.

III. De Wagenmaakers Valey.

Deze landstreek wort zoo na den eersten bewooner des zelfs, die een wagenmaaker was, genaamt. Door de zelve loopt de bergrivier mede; doch zoo krom, dat men die eindelyk by na niet meer ziet; doch van haaren oorsprong af (te weten, van den Berg, *Keert weder*, of daar ontrent) loopt zy nog door veel onbewoonde landen der Hottentots, en stort dan, na een loop van wel 100 mylen verre, in St. Heleensbaay, die verre voorby de Saldanha-baay legt.

Het is niet lang geleden, dat de Hottentots hier woonden; doch zoo ras de Hollanders hier quamen, moesten zy ook van hier, en al verder na boven vertrekken; doch tot nog toe zyn hier weinig gebouwen of landgoederen angelegt, of ten minsten nog niet in staat gebragt, om 'er veel af te kunnen trekken.

IV. Riebeeks-Kasteel, enz.

Daar na komt men by de laatste landstreek, tot Draakestein behoorende, van de welke *Riebeeks*-Kasteel (zoo na den eersten Commandeur hier genaamt) het eerste district is.

Dit is aan de uiterste grenzen dezer derde Colonie gelegen, waar ontrent men, alzoo 't daar zeer goed land is, veel schoone plaatzen heeft, onder welke van de Landdroift *Pieter Robbertssoon*, die van *Jacob van der Heyden*, *Pieter van der Byl*, *Dirk Coetzee*, *Joannes Botma*, en meer anderen, uitmunten; ook zouden 'er daar meer angelegt worden, zoo 'er over al maar water genoeg gevonden wiert; dat hier, zoo weinig als 't 'er nog is, zeer slegt, en meest in putten valt.

In de eerste tyden waren hier verscheide posten tegen de Hottentots gelegd, die, zedert zy onze vrienden wierden, ingetrokken zyn.

Hier toe behoort ook 't land aan de 24 rivieren, waar na toe eerst voor weinig jaaren eenige lieden zich begeven hebben,

alzoo de grond goed, en hier overvloed van water, en 't daar door zeer vrugbaar is, gelyk men hier ook schoone weiden, en koorlanden, heeft; doch, alzoo 'er geen koorndmoolen is, zyn zy genoodzaakt hier handmoolens te gebruiken.

Dit gewest der 24 rivieren legt een dagreizens van *Riebeeks*-Kasteel, en de ingezetenen behelpen zich hier nog in zeer slegte hutten.

Als men nu een dagreize verder gaat, komt men by den Honigberg, zoo na den overvloed van honig, hier vallende, genaamt, die de ingezetenen door de Hottentots, met het wasch, dat zy niet zonder levensgevaar van de rotzen afhaalen, om een slegt zoopje Brandewyn, of wat Tabak, aangebragt word, welke honig zy dan tot 't maaken van Mede gebruiken.

De Piquetberg legt nog een dagreis verder, en buiten de zelve heeft men nog verscheide andere landstrecken, die my onbekent zyn.

In deze, en in de bevoorens beschreven Colonie, woonen tot nog toe veel Hottentots.

IV. 't Land van WAVEREN.

De vierde Kaapze Colonie is 't land van Waveren. Dit land is na 't aanzienlyk huis der Heeren *van Waveren* (waar acn de Heeren *van der Stel* vermaagtschap zyn) zedert 't jaar 1701. zoo genaamt, en van dien tyd af, of van 't jaar 1705. eerst een begin gemaakt om het te bevolken; hoewel men tot nu toe daar van zeer weinig weet te zeggen, of des zelfs grenzen net aan te wyzen, alzoo de aanleg hier nog nieuw, en van zeer weinig belang, schoon 't zeer vrugbaar is.

Men noemt dit land het Roode Zand, dat zeer hoog, en verre van 't Kasteel gelegen is, waar door inen hier niet, dan zeer moejelyk, met wagens komen kan.

Men heeft hier geen vee, dan 't geen de borgers nergens anders konnen bergen, waar toe zy dan alle 6 maanden weer op nieuw verlos moeten verzoeken.

In deze landstreek heeft men ook twee warme baden, wel 30 mylen van 't Kasteel, en 2 uren van malkanderen gelegen, die wonderlyk goed voor deze en gene zieken bevonden zyn; ook is de plaats dezer baden aan *Ferdinandus Appel* door den Heer *van Assenburg* in eigendom gegeven; doch om daar te komen, is 't hier, wegens 't wild gedierte van leeuwen en olifanten, zeer gevaarlyk, hoewel de Hottentots, die zich hier onthouden, de Koopmans genaamt, voor een leeuw niet heel bang zyn; waar van wy hier na nog wel voorbeelden ontmoeten zullen. Over dit gewest is nog geen Overigheid

gefelt; doch door een borger is hier reets een moolen op zyn kosten gezet.

Na dat wy nu dit dus voor af gezegt hebben, moeten wy tot een nader berigt hier byvoegen, dat, schoon de landen in de Groene Kloof, in 't land van Waveren, en 't Rood Zand, geen koorn nog wyn teelen, zy daar en tegen weer treffelyke weiden voor 't vee hebben, en aldaar de beste zomerweiden geven, alzoo 'er water en gras genoeg is.

Deze Groene Kloof houdt de E. Maatschappy aan zich, staande maar aan vier perfoonen toe, daar hun vee te weiden, om vleesch genoeg voor haare schepen, volgens een accoort van 5 jaaren, te hebben, waar toe men oordeelt, dat zy voor haare vlooten en slaaven wel 100000 pond van nooden heeft.

Het is ook zyne opmerking waardig, dat de schaapen hier in een gansch jaar geen hand vol zout likken, dat zy nogtans in Europa, immers in verscheide landen van dien, zoo noodwendig doen, doch hier is dat aan de zelve, en ook aan andere dieren, schadelijk.

Men heeft daar ook Zoutpannen (gelyk op meer andere plaatzen, als mede ontrent de Zoute rivier) van welkers vorming door 't regenwater, enz. wy elders breeder spreken, doch het is, schoon zeer sijn en wit, niet goed, om iets in te zouten. Ook legt hier een wagt van de E. Maatschappy, zoo om daar op te passen, als om den handel der Vrylieden met de Hottentots te weeren, alzoo dit niemant, dan de E. Maatschappy, of die zy dat toelaat, doen mag.

Men ploegt hier 't land met ossen, en zelden met paarden, en men spant 'er wel 10 gelyk voor de ploeg, die, alzoo 't land uit vette en swaare aarde bestaat, dan nog werks genoeg hebben, en daar zyn gevallen, na de grond hard is, dat zy 'er wel 20 trek-ossen voor spannen, behalven dat 'er ook veel menschen toe behooren.

Gelyk de boeren 't gansche jaar door in 't vaderland hun werk weten te vinden, alzoo zyn zy hier ook geen eene maand vry, dewyl yder der zelve hen byzonder werk ontrent de landbouw geeft.

Op een Mergen land van 600 Rhynlandze roeden zaaid men hier een mudde koorn van 180 pond, en als nu alles van de zelve al zeer wel slaagt, hebben zy nog veel schaade in hunne koorlanden, gelyk ook ontrent hunne wyngaarden, of van den Z. O. wind, of van den honigdaauw, of van de worm, of van de olifanten, of van de sprinkhaanen, te verwagten.

Van een mudde boekweit, gezaaid zynde, heeft men 30 of 40, van de tarwe, en rogge 40 of 45, van de boonen 20 of 25, van erten 30, en ook wel 60

mudden wederom; doch de boonen en erten zyn de rupzen veel onderworpen, en men moet de vrugten ten eersten afsnyden, en inoegiften, om voor de Z. O. wind niet bloot te staan.

Geen koe laat zich hier melken, of zy moet het kalf, of ten minsten de huid 'er af, over een ander heenen hangende, zien, of 'er den reuk af hebben.

De ossen hebben hier (gelyk zommige voorgegeven hebben) geen bulten; maar zyn even eens als de onze; doch zoo swaar doorgaans niet. En schoon 'er een groote overvloed van schaapen is, kan men egter niet zeggen, dat het vleesch na maate van dien heel goed koop is.

Van Maart tot September waaid de N. W. wind zeer sterk door, en dewyl 't in Juni en Juli sterk regent, word dit voor de winteryd hier geschat, waar voor men 5 maanden van Mey af rekent, zynde October de wyffelmaand, wanneer de Z. W. wind nu en dan waaid; en van November tot Maart rekent men hier de zomer, in welken tyd de lugt hier meest zeer helder is, en in April is 't weder de wyffelmaand, wanneer de Z. O. wind, die in de zomer doorwaaid, weder ophoud. De O. wind waaid hier weinig, en, als dit al gebeurt, pas een half uur.

De ingezetenen van dit land zyn, of Dienaaren der E. Maatschappy, of Bor- ^{Ingezetenen.} gers, anders Vrylieden genaamt, of Hottentots. Van elk der zelve zullen wy in 't byzonder spreken; na dat wy hier met een letter bygevoegt hebben, dat men hier allerley Natien, en dus Nederlanders, Engelschen, Franschen, Hoogduitzers van allerley gewesten, Savoyaards, Italiaanen, Hungaaren, Maleyers, Malabaaren, Cingaleezen, Javaanen, Macassaaren, Benjaanen, Amboinceezen, Bandanceezen, Boeginceezen, Chineezen, Madagascaraen, Angoleezen, inwoonders van Guinea, en van de Zoute eilanden vint, by welke men met de Nederduitze, Maleitze en Portugeesche taal kan te regt raaken.

De eerste, en de aanzienlykste in rang, zyn de Dienaaren der E. Maatschappy.

In oude tyden plagt hier maar een Commandeur te leggen; doch naderhand zyn eenigen tot Gouverneurs, of Landvoogden, gevordert, en hier zoo geplaatst.

Dus is nu 't Hoofd hier nog een Gouverneur, die by zich een Tweeden heeft, die bevoorens maar een Koopman plagt te wezen; maar jegenwoordig een Opperkoopman is. Men heeft 'er een Fiscaal ^{De Bedienden der E. Maatschappy.} independent, een Capitein, Lieutenant, en Vaandrig, en zomtyds wel twee. Daar beneven een Pakhuismeester, Dispensier, en Soldyboekhouder, die Onderkooplieden zyn, of het daar op worden. Zoo is 'er ook een Geheimfchryver ^{van}

van den Landvoogt en zynen Raad, dat mede een Onderkoopman is; als mede die van den Raad van Justitie, van Huwelyke, en van de Kleine zaaken, de Winkelier, de Kaffier, en de Negotieboekhouder, dat alle maar Boekhouders zyn, hoewel de Geheimschryver der Justitie metter tyd nog wel Onderkoopman 'er op word.

Daar is ook een Opperwondheeler, nevens ettelijke wondhealers, en onderwondhealers, en dus heeft men 'er mede verscheide Baazen, en Thuiniers, die 't opperopzigt over de drie thuinien der E. Maatschappy hebben, benevens een groot getal van Baazen der Ambagtslieden van allerley soort, van de welke 'er veele onder den Equipagiemeeſter staan, dat een Schipper in dienst is, en die 't gezag heeft over verscheide ſtuurlieden en matroozen op de kleine vaartuigen, die men hier leggen ziet.

Hier plagt ook maar een Predikant aan 't Kasteel te leggen, doch nu heeft men 'er twee; een aan Stellenbosch, en een voor de Franſche Gemeinte op Draakeſtein. Dus zyn 'er mede 4 of 5 Krankbezoekers, buiten welke men nog een fraaje bezetting van soldaaten heeft, alle de welke te zamen in 't jaar 1714. ontrent 675 Dienaaren uitmaakten, en die by na een en dezelve ſtaat met een Indiſch Gouvernement vertoonen, waarom wy die hier juist in 't breede niet weer beschryven.

Gelyk nu de Nederlanders, of de Dienaaren der E. Maatschappy, dit land beſtieren, alzoo beſtaat de Regeering alhier (by na even eens als in de Indiſche Landvoogdyen) in verscheide Raadsvergaderingen.

Daar is een Polityke Raad, een Raad van Justitie, een Vergadering der Weesheeren, een Vergadering van Kleine, een Vergadering van Huwelykszaaken, en een Borgelyke Krygsraad.

De Polityke Raad, die de aanzienlykste en eerste in rang is, beſtaat uit een Heer Landvoogt, Opperkoopman, Fiſcaal independent, Capitein, Pakhuismeeſter, Diſpenſier, Soldyboekhouder, en den Geheimschryver; doch in 't jaar 1705. was de Winkelier mede een Lid. Deze Raad vergadert Dynsdags.

De Raad van Justitie beſtaat uit drie zelve Leden der Compagnies Dienaaren in 't Civiele, doch in Criminele zaaken is de Fiſcaal hier Eifſcher, en dan geen Lid;

maar buiten de Dienaars der E. Maatschappy, by de welke de Capitein-Lieutenant, Lieutenant, ofte Vaandrig ook wel gevoegt worden, zyn hier ook drie Borgerraaden (anders wel Kaapze Borgermeeſters genaamt) Leden van dien, welk Collegie door den Geheimschryver (die eerste Klerk is) geſloten, gelyk die Vergadering doorgaans Donderdags 's morgens gehouden word.

De Weeskamer beſtaat hier uit den Tweeden Perſoon, drie Dienaars der E. Maatschappy, en drie Leden uit de Borgery (die dit voor 2 jaaren blyven) benevens hunnen Geheimschryver.

Deze beſtieren de zaaken der Weezen zoodanig, dat zy niet meer gelden van een Weeze, al bezat hy nog zoo veel, dan hy tot zyn onderhoud van nooden heeft, voor hem, en de reſt voor andere Weezen, die niet genoeg hebben om te beſtaan, hier uitzetten. Dit is my zoodaanig van Kaapze Leden van die Weeskamer berigt; doch of dit al wel, en in den haak is, laat ik den beſcheiden lezer oordeelen.

De Vergadering van Kleine zaaken beſtaat uit een Voorzitter (die alle 2 jaaren verandert, en die doorgaans de Capitein, Soldyboekhouder, of Capitein-Lieutenant is) drie Dienaars, en drie Borgers, met hunnen Geheimschryver.

En de Vergadering van Huwelykszaaken beſtaat uit den Lieutenant, twee Dienaars, en twee Borgers met hunnen Geheimschryver.

Die van den Polityken Raad vergeven alle de mindere Ampten in den dienst der E. Maatschappy, en ook alle de Borgeryke bedieningen.

Die van den Raad van Justitie oordeelen in 't Civiele en in 't Criminele oppermagtig, doch van 't eerste kan men zich op de Raad van Justitie op Batavia beroepen.

Hoe de Borgers in 't byzonder door hunne Overheden uit de Borgers beſtiert worden, zullen wy, als wy van de Vrylieden ſpreken, aanhaalen.

Van de Heemraaden en den Landdroſt, is onder Stellenbosch gehandelt, en van den Kerkenraad zullen wy onder de ſtoffe van den Godsdienst hier na melden.

Eer wy nu verder gaan, zal 't niet onvoegeelyk zyn, hier tuffchen by de Lyſten der voornaamſte Bedienden der E. Maatschappy te voegen, en die voor af malkanderen te laaten volgen.

LYST der Heeren *Commandeurs* en *Gouverneurs* van *Cabo de boa Esperança* anders *Kaap der Goede Hoop* genaamt.

Kaapre Com- mandeurs en Gou- verneurs.	<i>Joan Antoni van Riebeck</i> , Commandeur. - van 1652. tot 6 April 1662. 4 Mey.
	<i>Zacharias Wagenaar</i> . - - - - - 1662. 1666. 15 Sept.
	<i>Cornelis van Quaalberg</i> . - - - - - 1666. 1668. 31 Juli.
	<i>Jacob Borghorst</i> . - - - - - 1668. 1670.
	<i>Pieter Hackius</i> . - - - - - 1670. 1671. 1 Decemb.
	<i>Sybrand Godskon</i> , Gouverneur. - - - - - 1672. 2 October 1676.
	<i>Joan Bacx</i> , Gouverneur. - - - - - 1676. 1678. 29 Juni.
	<i>Simon van der Stel</i> , Commandeur. - - - - - 1679. October 1691.
	Gouverneur. - - - - - 1691. 1692.
	Extraordinaar Raad. - - - - - 1692. 5 April 1699.
	<i>Willem Adriaan van der Stel</i> , Gouverneur en Extraordinaar Raad. - - - - - 1699. 1708.
	<i>Louis van Assenburg</i> , Gouverneur. - - - - - 1708. 1711.
	<i>Maurits Pasques de Charvones</i> , Gouverneur en Extraordinaar Raad, ondertuffchen door de Tweede Persoon als Gezagheb- ber vervangen. - - - - - 1714. 24 Maart 1724. 8 Septem- ber overl.
	<i>Pieter Gysbert Noot</i> . - - - - - 1726.

Lyft der Heeren *Commissariffen* van *Kaap der Goede Hoop*.

Commis- sariffen van de Kaap der Goede Hoop.	<i>Ryklof van Goens</i> . - - - - - in 't jaar 1654.
	<i>Gaspar van den Boogaarde</i> . - - - - - 1655.
	<i>Johan Cuneus</i> . - - - - - 1657.
	<i>Pieter Stertbenius</i> . - - - - - 1659.
	<i>Dirk Janszoon Steur</i> . - - - - - 1663.
	<i>Pieter Overtwater</i> . - - - - - 1663.
	<i>Johan van Dam</i> . - - - - - 1667.
	<i>Jan Thyszoon Pajart</i> . - - - - - 1668.
	<i>Mattheus van den Brouke</i> . - - - - - 1669.
	<i>Nicolaas Verburg</i> . - - - - - 1675.
	<i>Constantyn Ransf</i> . - - - - - 1677.
	<i>Sybrand Abbema</i> . - - - - - 1679.
	<i>Ryklof van Goens, de Jonge</i> . - - - - - 1680.
	<i>Zyn Edelh. Ryklof van Goens, de Oude</i> . - - - - - 1681.
	<i>Henrik Adriaan van Rheede tot Draakefeyn</i> . - - - - - 1685.
	<i>Robbert Padbrugge</i> . - - - - - 1688.
	<i>Daniël Heynsius</i> . - - - - - 1698.
	<i>Wouter Valkenier</i> . - - - - - 1699.
	<i>Cornelis Jan Simons</i> . - - - - - 1707.
	<i>Zyn Edelh. Johan van Hoorn</i> . - - - - - 1709.
	<i>Pieter de Vos</i> . - - - - - 1710.
	<i>Joannes van Steeland</i> . - - - - - 1712.
<i>Abraham Douglas</i> . - - - - - 1715.	
<i>Henrik Becker</i> . - - - - - 1716.	
<i>Hans Frederik Bergman</i> . - - - - - 1724.	
<i>Ewout van Disboeke</i> . - - - - - 1725.	

Met een woord moet ik hier over ver- gaans ook (en zoo veel meer de hooger
der zeggen, dat alle Heeren, die maar Heeren in rang) Commissariffen van de
Buitengemeene Raaden van Indiën wa- Kaap geweest zyn.
ren, en na Holland vertrokken, door-

Tweede Persoons van de *Kaap de Goede Hoop*.

Tweede Persoons van de Kaap.	<i>Jacob Reynierszoon</i> , Onderkoopman. - van 1652. tot 1654.
	<i>Frederik Verburg</i> , als vooren. - - - - - 1654. 1657.
	<i>Roelof de Man</i> , als vooren. - - - - - 1658. 1663. 6 Maart.

Abra-

K A A P D E R G O E D E H O O P E. 41

<i>Abraham Gabbema</i> , Onderkoopman.	- van 1663.		tot 1666.	15 April.
<i>Henrik Lacus</i> , als vooren.	- - - 1666.		1667.	5 Septemb.
<i>Cornelis de Cretser</i> , als vooren.	- - - 1667.		1669.	
<i>Abraham de Zeeuw</i> , Koopman voor een tyd.	- 1669.		1670.	
<i>Cornelis de Cretser</i> .	- - - 1670.		1671.	10 April.
<i>D. Froymanteau</i> .	- - - 1671.		1672.	
<i>Albert van Breugel</i> , Opperkoopman.	- - 1672.		1676.	
<i>Henrik Crudop</i> , Onderkoopman.	- - 1676.		1678.	
<i>Dirk Janszoon</i> , Capitein.	- - - 1678.		1679.	
<i>Hendrik Crudop</i> , Koopman.	- - - 1679.		1680.	
<i>Joan Wittebol</i> , Onderkoopman.	- - - 1680.		1684.	28 Novemb.
<i>Andries de Man</i> , Opperkoopman.	- - - 1684.		1695.	31 Maart.
<i>Samuel Elsevier</i> , als vooren.	- - - 1697.	9 April	1707.	
<i>Joan Cornelis d'Ableing</i> , als vooren.	- - - 1707.		1710.	
<i>Willem Helot</i> , als vooren.	- - - 1710.		1715.	Maart.
<i>Abraham Kraamendonk</i> , als vooren.	- - 1715.	Maart.	1721.	overleden.
<i>Jan de la Fontaine</i> , als vooren.	- - 1721.	8 Sept.	1724.	
<i>Gezaghebber</i> .	- - - 1724.		1726.	

Fiscaalen aan de Kaap der Goede Hoop.

<i>Abraham Gabbema</i> .	- - - 1660.	tot 1666.
<i>Cornelis de Cretser</i> .	- - - 1666.	1670.
<i>Jan Granaat</i> .	- - - 1670.	1672.
<i>Pieter de Nyn</i> .	- - - 1672.	1674.
<i>Gebrand Mulder</i> .	- - - 1677.	1677.
<i>Tobias Vlaswat</i> .	- - - 1677.	1684.
<i>Albert van Breugel</i> .	- - - 1684.	1685.
<i>Joannes van Keulen</i> .	- - - 1685.	1687.
<i>Dirk van Kuyk</i> .	- - - 1688.	1688.
<i>Willem van Putten</i> .	- - - 1711.	1712.

Fiscaalen Independent.

<i>Cornelis Jan Simons</i> .	- - - van 1690.	2 Octo. tot 1694.	7 Decemb.
<i>Joan Blefus</i> .	- - - 1696.	1712.	7 April.
<i>Cornelis van Beaumont</i> .	- - - 1712.	1724.	overleden.

Militaire Hoofden van de Kaap der Goede Hoop.

<i>Joosf van der Laak</i> , Sergeant.	- van 1652.	tot 1653.	
<i>Jan van Haerwarden</i> , Vaandrig.	- - - 1663.	1659.	
<i>Joannes Koon</i> , Lieutenant.	- - - 1664.	1673.	
<i>Abraham Schut</i> , Lieutenant.	- - - 1665.	1668.	
<i>Coenraad van Breitenbach</i> , Capitein.	- - - 1673.	1674.	
<i>Dirk Janszoon Sment</i> , als vooren.	- - - 1676.	1680.	
<i>Hieronymus Cruse</i> , als vooren.	- - - 1682.	1686.	20 Juli.
<i>Dominicus de Chavomes</i> , als vooren.	- - - 1687.	1689.	
<i>Willem Pat</i> , als vooren.	- - - 1689.	1693.	
<i>Olof Berg</i> , als vooren.	- - - 1695.		
Deze Heer leefde nog 1714. en laater.			
<i>Jan Baptista Dubertino</i> , Licutenant.	- - -	1685.	
<i>Adriaan van Rbeede</i> .	- - - 1706.	hier al.	1708.
<i>N. . . de Chavomes</i> , Capitein.	- - - 1713.	Maart.	1717.
En 1718. zyn plaats nog open.			
<i>Cajz Jesse Slozbo</i> , Licutenant.	- - - 1707.	1716.	
En Capitein-Licutenant.	- - - 1716.		

Predikanten van de Kaap der Goede Hoop.

Predikanten.	Joannes van Arkel.	- - van 1665.	tot 1666.	
	Petrus Wagendorp.	- - - 1666.	1667.	
	Adriaan de Voogt.	- - - 1667.	1674.	
	Rudolphus Meerlând.	- - - 1674.	1676.	
	Petrus Hulsenaar.	- - - 1676.	1677.	
	Joannes Overney.	- - - 1678.	1687.	
	Joannes van den Andel.	- - - 1687.	1689.	
	Leonard Terwold.	- - - 1689.	1693.	
	Hercules van Loon.	- - - 1694.	1695.	
	Petrus Kalden.	- - - 1695.	1707.	
	Engelbertus Franciscus de le Boucq.	- 1707.	1707.	28 Augusti.
	Henricus Beck.	- 1707.	2 Septemb.	1708.
	Joannes Godefridus d' Ailly.	- 1708.	1724.	nog.

Tot Draakestein.

Petrus Simonszoon.	- - van 1688.	tot 1702.
Henricus Beck.	- - - 1702.	1705.
Engelbertus Franciscus de le Boucq.	- 1707.	1707.
Pieter van Aken.	- - - 1714.	
Was nog hier in 't jaar	1724.	

Tot Stellenbosch.

Hercules van Loon.	- - van 1700.	tot 1704.
Henricus Beck.	- - - 1705.	1707. September.
Weer hier, na dat een jaar aan 't Kasteel geweest was.	1708.	
En was nog hier in 't jaar	1723.	

Secretarissen van Politie.

De ver- dere Be- dienden.	Christiaan Hasselberg.	- - van 1670.	tot
	N. Kemels.	- - - 1685.	
	Jan Guiliam de Grovenbroek.	- - - 1690.	1692.
	Hugo de Goyer.	- - - 1700.	
	Willem Helot.	- - - 1705. al.	1710.
	Pieter de Meyer.	- - - 1710.	1716.

Secretarissen van Justitie. Boekhouders.

Hugo de Goyer.	- - van 1685.	tot
Willem Helot.	- - - 1702.	
Abraham Poulle.	- - - 1705. al.	
Pieter van den Berg.	- - - 1711. af.	1711.
Daniël Thibault.	- - - 1711.	
Onderkoopman.	- - - 1716.	

Secretarissen der Weeskamer. Boekhouder.

Albert Koopman.	- - van 1705.	tot 1706. overleden in 't laaft.
Otto van Pollinkhoven.	- - - 1707.	1708.
Adriaan van Kervel.	- - - 1709. was 't nog	1716.

Van Kleine Zaaken.

Jan Snip.	- - - - 1706.
-----------	---------------

Winkeliers. Boekhouders.

Cornelis de Cretser.	- - van 1666.	tot 1670.
Jan Wittebol.	- - - 1670.	
N. Vyerood.	- - - 1694.	
Willem Corfenaar.	- - - 1705.	1709.
Jan Aldertszoon.	- - - 1710.	en vout hem nog 1714.

Cassiers. Boekhouders, en Secretarissen van Huwelykszaaken.

Jan Granaat.	- - van 1670.	tot
Willem Adriaan van der Stel.	- - - 1682.	1682.
N. van der Siel.	- - - 1683.	1686.
Adriaan van der Stel.	- - - 1686.	1686. of 1687.
Henrik Munckerus	- - - 1705.	1705. overleden.
Hendrik ten Damme.	- - - 1705.	1710. dat vertrok met d' Ableing.
Jacobus Voet.	- - - 1710.	was 't nog 1716.

Vaandrighs.

Cornelis Barentszoon.	- - - 1713.
Jan David Vierabend.	- - - 1713.
Gerard van Baarsenburg.	- - - 1716.

Soldy - Boekhouders.

Antoni Raaf.	- - - 1670.	
N. Bloem.	- - - -	
Jacobus Cruse.	- - - 1694.	en 1716. nog, en later.
Onderkoopman 1700. geworden.		

Dispensiers.

Willem van Dieden.	- - van	tot 1668.
Cornelis de Cretser.	- - - 1668.	1670.
Antoni Raaf.	- - - 1670.	
N. Freefer.	- - - 1695.	
Michiel Ditmar.	- - - -	1698. dat Landdrost wiert.
Joannes Swellengrebel.	- - - 1698.	1716. word Vryman.
Pieter Rochus de Charvannes.	- - - 1716.	1621. word 1722. op Batavia Winkelier.

Keldermeefters en Boekhouders.

Jacobus de Wit.	- - van	tot 1710. overleden.
Gerard van Baarsenburg.	- - - 1710.	1716. dat Vaandrig wiert.
Swellengrebel.	- - - 1716.	Broeder van Joannes.

Pakbuismeefters.

Cornelis Daaldorp.	- - van	tot
Willem van Putten.	- - - -	1713. dat na Batavia vertrok.
Jan de la Fontaine.	- - - 1713.	1721. dat Tweede wiert.

Landdroften.

Cornelis Linus.	- - vout hem 1685.	tot
N. Bloem.	- - - -	
Joannes Muller.	- - vout hem 1695.	

<i>Henrik Munkerus.</i>	-	van	-	tot	
<i>N. de Wilde, Provisioneel.</i>	-	-	-	-	
<i>Michiel Ditmar.</i>	-	-	1702.	-	
<i>Joannes Muller.</i>	vont hem weer	1705.	-	1705.	Vryman.
<i>Pieter Robbertzoon.</i>	-	-	1705.	-	1705.
<i>Joannes Starrenburg.</i>	-	-	1705.	11 Juli	1707. opontboden.
<i>N. Montanus.</i>	-	-	1707.	-	1707.
<i>Samuël Martini de Meurs.</i>	-	-	1707.	-	1711. overleden.
<i>Joannes Muller.</i>	-	-	1711.	-	1712.
<i>Dominicus Blesius, de Jonge.</i>	-	-	1712.	-	1712. overleden.
<i>Nicolaas van den Heuvel.</i>	-	-	1713.	deze was	t 1716. nog, zynde ook Lieu- tenant in dienst.

Opperwondbeelers.

<i>Willem ten Damme.</i>	-	van	-	tot	1707.
<i>Joan Henrik Carnak.</i>	-	-	1708.	-	
<i>Justus Jening Benraat.</i>	-	-	1712.	-	1712. bleef 't niet lang.
<i>Bernard Bronswinkel.</i>	-	-	1712.	-	1714. vertrok na Batavia.
<i>Adriaan van den Oever.</i>	-	-	1714.	-	1716.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Vrylieden. Constantia. Middelen van befaan voor de Borgers hier. Laften der zelve. Hunne Borger-Regenten, en hoe veel Vaandels zy hier uitmaaken. Ongemakken hier. Kinderpokkens voor 't jaar 1713. hier nooit be- kent.

Van de
Vrylie-
den.

NA dat wy 't voornaamfte, dat 'er van de Compagnies Dienaars hier te zeggen valt, aangemerkt hebben, zal het nu tyd worden, om van de Vrylieden, of van de Borgers, en Landbouwers, die zich van tyd tot tyd hier nedergezet hebben, te fpreken.

Deze waren in 't jaar 1711. ontrent 550, die ten deelen hier, ten deelen aan Stellenbofch, ten deelen aan Draakeftein, of in Hottentots-Holland, en nog verder, woonen.

Toen deze lieden hier eerst quamen, waren zy meest alle arm en naakt, en in die eerste, en zelf nog al in de laater tyden (dat my nog zeer wel heugt, die van die foort 'er gekent heb) ik kreeg zulk een boer, of ook wel een Franfche vlugteling (die 'er zedert 't jaar 1684. veel quamen, en nog meest aan Draakeftein geplaatst zyn) 60 Mergen land, benevens z stel offsen (yder van 6 ftuks) een wagen, ploeg, zaad, en alles, dat tot den landbouw verder vereifcht wiert; en dit alles by leening, dat hy, na verloop van 3 of 4 jaaren, tegen inkoops prys, by paaijen aflei, en dan was alles 't zyne, zonder dat hy te dier tyd nog eenige laften behoefde te dragen, of iets aan den Landheer te geven.

Deze zyn metter tyd vry vermogende geworden, en de meesten hebben naderhand zeer fchoone steene huizen by hunne

landeryen gebouwt, die zy, of hunne nazaaten, nu als heerlyke hofsteden bezitten, dat plaatzen van groote waarde, gelyk veelen onder hen metter tyd lieden van groot vermogen geworden zyn.

Den Borgerraad *Hening Hufing*, dien men zegt, dat in 't eerst maar een verken- of fchaapenhoeder geweest is, heb ik als een man gekent, die verfeide zulke hofsteden, doch een byzonder fraaje *Meirluft* genaamt, en niet alleen verfeide treffelyke huizen, maar ook een hoofdfomme van 100000 Ryksdaalders bezeten heeft.

Den Borgerraad *Guilliam Heems*, die in 't jaar 1680. hier arm met zyn vrouw quam, de *Botma's*, *Meerland* (diens weduwe den naam had, dat zy wel 100 leggers wyn van haar land trok) en meer anderen, die ik gekent heb, hebben in korte jaaren door naarftigheid veel geld byeen gezamelt.

Jegenwoordig is 'er geen Borger van eenig vermogen, die zulk een hofstede niet bezit, die na haare groote, en na de vrugten, die zy uitleveren, veel of weinig gelden; doch vooral gelden de koorlanden veel. Daar zyn plaatzen van 4000, 5000, 10000, ja van 20000 Kaapze guldens, yder tot 16 ftuiv. gerekent. Deze landeryen nu hebben zommigen met wynftokken, anderen weer niet koornd, doch zommigen die met beide beplant.

Daar

Daar zyn 'er, die 100000 wynstokken (op een stuk lands van 30 Mergen) en anderen, die 'er 200000 op hun land hebben, welkers druiven zy in Februari, of daar ontrent, perszen, waar toe zy hun pershuis en hun wynpers hebben, werpente doorgaans de rypste druiven eerst in een kuip op een, welke onder en ter zyden wel een span hoog met gaten is, en in een andere kuip staat, die door haare overrypheid dan de voorloop, of voordrup, het heerlykste en als de bloem des wyns, van zels, door dien zy makanderen perszen, afgeven, dat dan met een kraan byzonder uit die onderste kuip afgetapt wort.

Daar na tredt een slaave de druiven, dat mede schoonen wyn geeft, en eindelyk worden die schillen in een wynpers te zamengeworpen, en overgeperst, daar dan nog ongelooflyk veel wyn van komt.

Dit geeft een groot licht aan verscheide plaatzen in Gods Woord: want de voorloop, zoo even by ons beschreven, is die wyn, van welkers te ruimen genot zommige spotters de Apostelen op den dag van 't Pinxterfeest *Aetor: 2: 13.* beschuldigen, als zy zeiden: *Zy zyn vol zoeten wyns.*

Het tweede, te weten, het treden van de druif, geeft licht aan de spreekwyze, die wy *Jes: 63: 3.* vinden; daar de Messias zegt: *Ik hebbe de persze alleen getreden.*

Deze getreden en geperste wyn wert op een ledige legger gegooten, die dan, vol zynde, na de kragt der druiven en na de hitte der lugt, 1, 2, 3, of meer uren staat, eer hy werkt; doch na dat het 'er aangerakt is, pruijt het geel zap 'er wel een dag lang boven uit. Dan laat men dien legger 5 of 6 dagen, maar met de spons los 'er op, leggen, alzo die nog al van binnen werkt, en dan steekt men hem op een gelugten legger, en daar na nog eens op een anderen over, en dan doet men 'er bereidzel, of de swambalg van de steur, op, om hem te klaaren.

Het wonderlykste, dat my by 't perszen dezer druiven voorquam, is, dat de wyn hier zoo schraal, en van zulken wonderlyken slegten en viezen landsmaak is, dat al het zoete van de druif 'er uit schynt vervlogen, en 'er uitgeteert, of uitgewerkt te zyn, en zoo is de meeste Kaapze wyn; dat zommigen daar van oordeelen voort te komen, om dat men dien wyn, die van de geperste schillen komt, by den anderen mengt (om 'er 't meeste geld af te maaken) maar zoo dat de reden was, zou men dien smaak kunnen voorkomen, dat ik niet geloove yemant mogelyk, maar aan den aard van die druif cigen te zyn, en de zoetste druiven geven doorgaans de slegste wynen, daar in te

gendeel de wrangste druiven de beste wynen uitleveren.

Ook ontdekt men dien zelve smaak, doch zoo sterk, en in 't eerste jaar niet, aan dien voortreffelyken rooden wyn van Constantia, die het eerste jaar zuiver, lekker, en zeer aangenaam smaakt, maar in 't tweede jaar al mede een landsmaak begint te krygen.

Ik heb egter wynen, hier geperst, en wel van die, de welke de Heer *Willem Adriaan van der Stel* deed perszen, geproeft, die voor zeer schoone Franche wynen niet behoefden te wyken, en niet den minsten landsmaak hadden. Ook had zyn Ed. den naam, dat niemand aan de Kaap zyne wynen zoo wel, als zyn Ed., wist te behandelen.

Doorgaans moeft een legger van de Kaapze wynen in 't jaar 1706, en ook 1714, veertig, doch de roode wyn van Constantia 80 Ryksd. de legger van 400 kannen gelden, wanneer zy die aan vreemdelingen verkoopen; maar de Compagnie neemt ze (als zy die van nooden heeft) niet hooger, dan tegen 25 Ryksd. de legger, van de borgers aan; en als 'er geen wynen of graanen van Batavia gecischt worden, of als hen belet wort, die aan de vlootsvrienden te leveren, staan 'er deze Vrylieden clendig toe te kyken.

Het verkoopen van hunne wynen op deze wyze is een van de voornaamste middelen, waar door zy bestaan; waar uit nog een ander middel van ernering spruit, te weten, de magt om die wynen in 't byzonder te verkoopen, en aan deze of gene voor geld uit te schenken, dat alleen aan zekere Paechters geoorloft is, die dan aan herbergiers, ofte aan andere lieden, toestaan wynen te verkoopen.

Van 't jaar 1690. tot 't jaar 1695. had *Cornelis Botma* deze pagt voor 4000 Kaapze guld., en in 't jaar 1714. wiert 'er 39950 guld. voor betaalt, een blyk, hoe zeer de wynoegst zedert gevordert is.

Onder de voornaame leveranciers van wynen moest men te dier tyd den Heer *Henning Hufing* rekenen, die op zyn fraaje plaats Meirluit wel 100000 wynstokken staan had, en verder de weduwe *van Meerland*, naderhand met de Heer *Swelengrebel*, die in 't jaar 1716. Vryman wiert, getrouwt; den Borgerraad *Henrik Donker*, die een schoone plaats tegen de kloove van den Leeuwenberg had, die hem van 24000 wynstokken 40 leggers gaf, maar voor al den ouden Heer *van der Stel*, by de overgave van 't Gouvernement aan zyn zoon in 't jaar 1699. Vryman geworden; die de schoonste en grootste plaats van alle de Kaapze Vrylieden bezat.

Deze plaats, Constantia genaamt, en

O. aan ter zyde den Tafelberg by de Steenberg, 3 mylen van 't Kasteel, en naaft aan den Boisheuvel gelegen, is door zyn Ed., toen hy nog Gouverneur was, op een gift, zyn Ed. door de Heer van Rbeede den 13 Juli 1685. gedaan, zedert 't jaar 1692. aangelegt, en het land aan de Steenberg, daar toe behoorende, wiert op 1000, andere zeggen 891 Morgen 380 roeden en 5 voeten, geschat.

Zyn Ed. gaf deze plaats dien naam na zyn Gemaalinne, om, sehoonzy te Amsterdam bleef, toen hy herwaarts vertrok, hier by te meer aan haar Ed. te gedenken.

Dit is een ongemeen heerlyk beplante plaats, op welke men al het keurlykste heeft, dat aan de Kaap te vinden is, en waar op veel boeren zouden kunnen bestaan.

Zoo als men aan de zelve komt, heeft men voor het vorstelyk huis, een groot plein, waar op zich 7 of 8 sehoone wandel-laanen van eikenboomen fraai wyt van den anderen, ontrent zoo treden verre in de lengte tot aan dit huis vertoonen.

Dan heeft men daar een zeer fraaje wooning met 2 verdiepingen, waar in zich, na dat men 'er met 2 of 3 trappen opgegaan is, een groote sehoone voorzaal opdoet, die zeer net met witte marmere en ook zulke roode of byna als Sweedze steenen, en in 't midden met een groote vythoek (verbeeldende het Kasteel aan de Kaap) belegt is.

Deze steenen vallen hier in een plaats ontrent de Steenberg, 't Princenkasteel genaamt, zynde een diep hol, waar uit dit marmer gehaalt, en maar gepolyft wort; waar ontrent ook nog een ander hol is, Nero's hol genaamt.

Aan wederzyden van die voorzaal, die na myne gissing wel in de 30 voeten vierkant is, heeft men een sehoone binnenzaal, die ontrent 25 of 26 voeten vierkant, en welke al mede zeer cierlyk en met dierbaare marmere steenen bevloert is. Wanneer men uit die groote zaal regt uit gaat, komt men in een groote lugte galdery, die 4 of 5 treden breedt, en ontrent zoo lang is, als 't huis zich van vooren vertoont, daar het in de 80 voeten breedt is.

Deze galdery, die van een mooje hooge verdieping, en na de buitenkant, van 't huis af, open is, heeft aan wederzyden een zeer lange vleugel, of nog twee andere galderyen, half zoo lang als die groote, in yder van welke men eenige deuren, van welke egter de 2 laatste maar looze deuren, gelyk de andere deuren van zoo veel zeer nette en cierlyk gemeubilleerde vertrekken zyn, hoedanige 'er onder en boven zich 18 opdoen, die alle zoo fraai zyn, dat men ze niet fraajer zou kunnen maaken.

Uit de bovenvertrekken en vensters ziet men op de Hoeve en fraaje lustplaats van de Heer Oortmans, en op de Buffel-valey, mitsgaders op de plaats van de Heer Bouman.

Uit de groote zaal de galdery over, en zoo regt uit gaande, komt men op een bordes, en daar na daalt men met een zeer breedden trap van 13 of 14 treden, in 't vierkant met zeer hooge muuren bezet, na beneden, alwaar men door een groote steene poort, waar by 't huis afgesloten wort, buiten 't huis gaat, en op een agterplein komt, dat mede met verscheide sehoone eikenlaanen en andere dreven beplant, en alwaar ter linkerhand het huis van den Thuinier, of opziender van deze wooning, is.

Van daar gaat men ter linkerhand op na een uitnement groot en sehoon steenen pershuis, daar ik niet in geweest ben, om dat ik niet genegen was den grooten Hensbeker, die men, by zyn eerite komst aldaar uitdrinken moet, bescheide te doen.

Van daar doet zich dan 't land verder in zyne bepooting op, met alles wat weergadeloos van zeltzaame boomen, keurlyke wynstokken, en verdere gewasfehen, planten, en heesters is.

Hier valt alleen die keurlyke blaauwe druif, die den sehoonen rooden Constantia-wyn (voor welken men 80 Ryksd. de legger betaalt, en die in sterkte en liefelykheid voor den besten rooden Perziaanfsehen wyn, en voor de *lachryma Christi* in Italien niet behoef te wyken) behalven dat deze plaats ook een ongemeenen goeden, ja den besten steen- en kristalwyn, zoo keurlyk en ryzende van smaak lieft, dat het een goede en syne tong zou moeten wezen, die den zelvden van sehoonen Tosaanwyn zou weten te onderscheiden.

Hier vallen ook in 't gemeen de sehoonste en uitgezogtte vrugten van de Kaap, van welke ik daarom te beter oordeelen kan, om dat ik hier in 't jaar 1705. op den verjaardag van den ouden Heer van der Stel den 14^{den} October, en 1714. nog eens door den Heer Gezaghebber Helot, en de huisvrouw van den Heer François van der Stel, princelyk met visch, vleesch, wildbraad, en vooral met weergadelooze groote en lekkere vrugten, yder in zyn foort, nevens een zeer groot gezelschap onthaalt ben.

De Heer Gezaghebber bragt 'er Juffrouw van der Stel, den Heer Zeevoogt der retourvloot, *Antoni Valkenier*, en my, in zyn koets met 6 paarden (de eenige, die men aan de Kaap, en voor welke men, om de zandige wegen, zoo veel paarden wel van nooden heeft) na toe, en de verdre Heeren volgden met andere rytuigen, of te paard, kort daar na.

Door dit land loopt ook met een kromme

me weg de zoute rivier, gelyk ook verscheide kleine vlieten, en beekjens (hoewel men de zelve voornamelyk by 't land van *Meyboom*, *Cornelis Botma*, *Pieter van der Poel*, en *David Heufken* heeft, daar fraaje bronnen, gelyk 'er ook aan 't ronde bosje zyn) doch de zoute rivier staat daar zomers geheel stil, door de menigte van 't zand, dat 'er door de Z. O. wind in, doch 't geen 'er 's winters en in de regenmoesson weer geheel uitraakt, wanneer de N. W. wind begint door te blaazen.

Hoe heerlyk nu de plaats ook aangelegts, geloof ik niet, dat de inkomsten, hoe groot ook die zyn mogen, de kosten daar aan gedaan, kunnen goed maaken.

Ik vont ze de laatste maal, dat ik de zelve zag, zoo ongemeen fraai, dat ik my toen geenzins verwonderde, hoe die oude Heer zich daar zoo lang in die eenzaamheid (hoewel hy altyd meest vrienden by zich had, die hy zeer nobel onthaalde) had kunnen onthouden.

Dit nu is de grootste en fraaiste buitenplaats, naast *Vergelegen*, die ik hier kenne; maar buiten de zelve zyn 'er ook ontelbare andre fraaje wooningen, waar onder men in de Tafelbaay de voornoemde plaats van *Donker*, die van den Fiscaal *Blefus*, van Capitein *Berg*, van den Borgerraad *Henrik Bouman*, de cierlyke hoewel kleine woning en thuin van den onderkoopman van *Putten*, (in 't jaar 1714. door den Cassier *Voet* voor 2200 Kaapze guld. gekogt) en de heerlyke thuin van eenen *Marquart*, pas boven of ter zyden de Compagnies thuin, na de kant van de Tafelberg gelegen, die van *Pistorius*, en zeer veel anderen, die my nu niet te binnen komen, rekenen mag.

Buiten de Tafelbaay heeft men, naast 't Ronde bosje, de fraaje plaats van *Cornelis Botma*, den Boshuvel, een zeer sehoone plaats van *Guilliam Hoems*, Elzenburg, of de Klipmuts, 9 mylen van 't Kasteel, den Heer *Elzevier*, Tweede persoon hier, toekomende, een ongemene fraaje en voordeelige woning, die hem, jaarlyks, gelyk wy bevoorrens al gezegt hebben, en in 't jaar 1714. nog, wel 3000 guld. (zoo men zeide) opbragt.

De Heer *Kalden* had een plaats, Zandvliet genaamt, enige mylen van 't Kasteel, onder Stellenbosch, gelegen, daar de landen meest tot koorn- en weylanden voor 't vee aangelegt waren, voor welke zyn Eerw., in 't jaar 1708. by zyn vertrek, 20700 Kaapze guld. van *Michiel Romond* bekomen heeft.

Ik ben op de zelve geweest, en heb daar, behalven de fraaheid dezer plaats (die jaarlyks aan koorn, behalven de aantelling van schaapen, mede zeer veel geld opbragt) twee dingen, waar over ik ontzet was, ontmoet. Het eene is 't graf

van den vermaarden *Sjeich Joefef* (van welken wy onder de zaaken van Java en Macassar breeder spreken) die hier gebannen, overleden, ontrent deze plaats begraven, en met een cierlyke Mohhammedaansche tombe, van zeer hoog opgezette steenen, verheerlykt was.

Het andere was de ontmoeting van een Hottentot, met welken ik, en de Heer *Kalde*, zeer lang over Godgeleerde stoffen spraken, waar van ik hier na onder de zaaken van Godsdienst breeder handelen zal.

Diergelyk een sehoone plaats had de Heer *Frans van der Stel* ook in Hottentots-Holland, digt by *Vergelegen*, en pas ter regterhand van 't zelve, zoo als men agter uit de galdery van *Vergelegen* na 'de baay van Kaap Falso ziet, behalven welke hy nog een plaats by *Riebeeks-kasteel* had.

De Heer *de la Fontaine*, Meester *Willem ten Damme*, *Ferdinaand Appel*, *Jacobus van der Heyden*, de Heer Capitein van *der Lith*, en zeer veel anderen, my onbekent, hebben daar, ten tyde dat ik hier laatst was, zeer fraaje hofsteden en buitenplaatzen gehad, die yder van een vromdeling verdienen gezien te worden. Die van de Heer *van der Lith* was Koelelhof genaamt, en die van de Heer *Muller*, in *Simons-valcy*, *Zorgvliet*, overtrof in cierlykheid alle de anderen.

Deze landeryen nu geven niet alleen zeer veel wyn, en andere vrugten, van welke de Borgers bestaan, maar ook zeer veel tarw, rogge, boekweit, en andere graanen, van welke een mudde tarw van 180 of 190 pond by de Compagnie tegen 8½ en een mudde rogge tegen 7½ aangenomen, doch by de Bakkers, en anderen, in 't jaar 1714. 't eerste tegen 15, en 't laatste tegen 12 guld. gekogt wiert. Dit is mede een groot middel, waar van de Borgers hier leven; doch haver word hier niet gewonnen, en slaagt hier niet wel, om dat zy niet tegen den sterken Z. O. wind kan, die alles 'er af in stukken slaat.

Het laatste, en mede een van de voornaamste middelen van 't bestaan dezer Vryheden is, het anteelen van een groot getal schaapen, en ossen, die zy metter tyd voor tabak, arak, of kopere en andere kraalen, van de Hottentots ingeruult hebben.

Ik heb 'er onder deze Borgers gekent, die 10 of 20000, en meer schaapen bezaten, en welke op verscheide vecpoften al zeer verre landwaart in verdeelt waren.

Onder deze was *Henning Hufing* een der vermogensten, die ook 4 of 5 jaaren aan een de leverantie van 't schaapenvleesch hier tot 't jaar 1706. gehad heeft.

Dit

Dit is een middel, dat al mede verpacht, gelyk 't verkoopen van 't vleesch door dien Pachter maar aan 3 of 4 slagters vergunt word, buiten welke 'er niemant, dan op een swaare boete, verkoopen mag.

De prys van 't schaapen-vleesch, dat hier zeer schoon en vet valt, is niet altyd even eens. In *Hufings* tyd, 1705. koste een pond 20, doch in 't jaar 1714. maar 13 duiten. Deze leverantie aan de E. Compagnie voor de schepen, 't ziekenhuis, en de buitenposten, beloopt in 't jaar wel 20 of 30000 guld.

Deze schaapen worden meest zeer verre van de Kaap, of van 't Fort, en diep landwaard in (daar men schoone weylanden heeft) zoo van hen, als van veel Compagnies Dienaaren, gehouden, onder welke zommigen 4, 5, 8, 10, 15, 16, en meer vee-posten hebben, van welke zich eenigen 20, anderen 30, ja wel tot 60 mylen verre van 't Kasteel uitstrekken.

Men wil, dat de Heer *Willem Adriaan van der Stel* wel 15 of 16 zulke buitenposten had, die alle in zekere Attestatie in 't jaar 1711. den 12 Maart aan de Kaap gepasseert, aldus by haare naamen genoemd worden: de Bot-rivier, Rustenburg, de Boontjes-kraal, de Faifantenkraal, de Warmwaters-kraal, de Swarte rivier, de Sergeants-rivier, de Quartelrivier, het Ziekenhuis, de Vleermuis, de Hartenbeesten-kraal, de Leeuwenkraal, de Tygers-hoek, de groote Vlakte, Welgelegen, en Wytgelegen, welke laatste vee-post wel 60 mylen van de Kaap, of van 't Kasteel, lag; behalven welke men wil, dat zyn Ed. 'er nog verscheide anderen op 't Robben-eiland, en elders had; gelyk zyn Ed. ook een groot stuk lands nog (zoo men zegt) in *Terra di Natal*, Beoosten de Kaap, en wel zoo groot als de zeven Provintien der Nederlanden, bezat, waar op ik geloove dat Welgelegen lag; doch dit is opgegeven van zyn vyanden, en verdient dierhalven geen volkomen geloof.

Deze schaapen geven niet alleen de winst van 't vleesch, maar de wol (die men hier voor 8, en in Holland weer voor 14 stuivers, en meer, verkogt) en 't zeem, dat men van de huden hier weet te bereiden, geven mede een fraaje winst. Zulk een schaap weegt, 50, 60, en ook wel 70 pond schoon. Zommige hebben goede wol; doch eenige hebben maar als geitenhair, ook is 'er een mengelfoort van die beide voortgeteelt, die men zeer pryft.

Vermits nu de gemelde en alle andere posten, 't zy der Borgers, 't zy van de Dienaars der E. Maatschappy, al vry verre van de hand af, en dus voor 't gewelt der Hottentots open leggen, is men

genoodzaakt geworden, om op verscheide buitenposten ook eenige posthouders te leggen, om dezelve tegen hen te dekken. De naamen daar van zyn deze:

mylen van 't Kasteel.	Posthouders.
't Grasveld.	6
Sonquas-drift.	8
De Elands-kloof.	7
Riebeeks-Kasteel.	24
De Vogel-valcy.	24
De Groene Kloof.	16
Het land van Waveren.	30
Rietveld.	3
Vischershoek.	5
De Leeuwenkop.	2
De Klapmuts.	9
Hottentots-Holland.	12
't Rood Zand.	24
De Saldanhaabaay.	24

Deze Borgers bestaan byna alle ook verder, met de satsoenlykfte, en geringe lieden, van de schepen en vlooten, daar ten anker komende, in hunne huizen, voor den tyd dat zy daar leggen (dat op 3, 4 of 5 weken gemeenelyk uitloopt) te herbergen, en aan de aanzienlykfte driemaal (zoo zy het begeeren) doch aan de gemeene lieden maar eens daags de kost te geven, waar voor hen die cersten een Ryksd. daags (doch een half voor een dienstmaagt, en voor een klein kind) en de laatste voor een enkele middagmaal-tyd 12 stuivers betaalen; en men moet bekennen, dat zy de lieden voor dat geld ongemeen wel onthaalen, en yder maaltijd geduurig versche spyze, zeer wel bereid, in overvloed opdisschen, en waar by zy ook klein bier, en zoo veel Kaapze wyn, als men begeert, over tafel geven, al het welk de afgematte en oudbakken lichaamen in korten tyd ongemeen herstelt, en weder nieuwe krachten geeft; doch wil men Hollands bier, of Fransche wyn hebben, die moet men zeer duur buiten betaalen, of anders zich zelve daar van voorzien.

Dit brengt voor deze Ingezetenen, ofte Vrylieden, een groote winst op, alzoohier geduurig schepen, zoo van ons, als van de Engelichen, Franschen, en Decnen, leggen; maar geen minder winst brengt hen de leverantie van levendige schaapen, en andere voorraad voor die schepen, aan, waar voor de Kajuitsgasten doorgaans een goede stuiver onder makanderen uitleggen; behalven dat de E. Compagnie nog aan yder schip voor 't volk 1, aan den Onderzeevoogt, en Schout by nacht 1, en aan den Zeevoogt der retourvloot 2 leggers Kaapze wyn, nevens eenige andere provisien, medegeeft.

Deze voorraad bestaat (’t zy voor de kajuit, ’t zy die men daar buiten voor zich zelve medeneemt) in ettelyke half aamen ingelegde queen, bloemkool, ordinaire kool, eenige honderd heele koolen (die men op ’t half verdek ophangt, dat als een schoonen zeethuin geeft) knollen, geele wortelen, karooten, en allerlei boom- en verdec aardvrugten, die duuren konnen, mitgaders ettelyke mudden tarw, rogge, meel, boontjes, erten, en veel aamen, of halve en heele leggers met Kaapze wyn, voor welke goederen men hen buiten de fwaft (die hier duur valt, alzo een legger 6, en ook wel 12 R^{dets} en een half aam 14 R^{dets} kost) dit navolgende betaalen moet: een half aam ingelegde kool 4, een half aam queen 2 of 3, een fchaap 2, en zomtyds 3, en 100 koolen 4 R^{dets}. Ook voorzien zich de fcheepsvrienden van veel verfche gekaarnde en opgelegde boter, die hier zeer fchoon en uit de natuur zeer geel valt, en voor welke landwaart in 12, doch aan ’t Kasteel 16 ftuiv. ’t pond betaalt word. Yder aagten- of andere appel geld 1 ftuiv., een *poire de bon Chretien* 2 ftuiv., een pond druiven ook zoo veel.

Een pond fmeerkaarzen 6, en ook wel 12, een fles zotte melk in ’t regenmoeffon ook 12 ftuiv., en een kan wyn van 10 mutsjens plagt op 36 ligte ftuiv., zonder accys, te ftaan; doch in ’t jaar 1714. gold de fles maar 16 ftuiv.

Daar beneven weten zy ook geld van tygers- en luipaards- huiden (die 3, 4, 5, en meer Ryksd., na dat zy fraai zyn, gelden) en van de zeer fraaje vellen van tyger- bofchkatten, mitgaders van de zeltzaame huiden der geftrepte wilde ezels en paarden, die landwaart in valen, als mede van de ftruisveederen, en haare eyeren, die hier zeer veel gevonden worden, te maaken.

Een groot middel van hun bestaan is ook, dat zy zich van de vlootelingen, die uit Indiën komen, van allerlei Indiſche waaren, die men bedenken kan; en van die gene, de welke uit Holland, of uit andere gewesten van Europa, komen, en dus van allerlei vaderlandze daar getrokene waaren voorzien, om de Indiſche aan die uit Europa, en de Hollandiche waaren aan die gene, die uit Indiën komen, met groote winft te verpaffen, alzo zy die goederen gemeenlyk voor de halve waarde, en nog veel minder, inkoopden, en dezelve aan de vlootelingen, die dan op geen ftuiver zien (voor al die uit Indiën komen) weer duur verkoopen.

Om daar van een net denkbeeld te geven, heeft men maar te letten, dat men hier voor een fraai Engelfch ledekant, door den Heer *van Affenburg* mede uit Holland gebragt, en dat hem daar 800

of 1000 guld. gekoft had, na zyn dood by openbaare opveiling maar 25 Ryksd. betaalt, gelyk de Heer *Helat* een *flaghorologie* van 400 guld. ook voor 50 R^{dets} gekogt heeft.

Veel van deze flegte Borgers en Borgereffen (onder welke laafte ik ’er verſchide in manſkieren, of als verſtekelingen, uitgekomen, gekent heb) melken de arme matroozen en foldaaten niet alleen volkomen van alles, dat hen eigen is, uit, maar als ’er penningen te kort komen, moeten daar ook wel veeltyds deze en gene beftélgoederen voor ſpringen, dat men egter van de fatſoenelyke Borgers niet denken moet, alzo men hier, gelyk elders, goede en quade lieden heeft.

Dit nu zyn wel de voornaamfte zaaken en middelen, van welke de Vrylieden alhier bestaan, en die veelen van hen, die in ’t eerst niets hadden, zommigen in korte jaaren, anderen na verloop van langer tyd, ryk hebben gemaakt; doch zedert deze en gene eerſte Dienaaren der E. Maatſchappy mede groote ſtukken van veel Mergen lands bekomen, de met wyntokken beplant, en zich ook van veel vee voorzien hebben, is die handel dezer Vrylieden hier door merkelyk gefremt, alzo die veel leggers van allerley wynen, een groote menigte van laften koom, en zeer veel fchaapen, aan de vlootelingen leverden, terwyl (zoo de Borgers 1705. en 1706. klaagden) hen toen belet wiert, om wynen, en andere goederen, aan ’t Kasteel te brengen, of aan de vrecmdelingen te leveren, waar mede zy dan, en voor al, als ’er van deze goederen van Batavia geen eifch gedaau wiert, bleven zitten.

Hier over hebben zy in ’t jaar 1706. den 5^{den} Januari aan de Heeren XVII. geklaagt; die, den 30^{den} Oſtober daar aan, den Heer Gouverneur *Willem Adriaan van der Stel*, den Tweeden perfoon, den Heer *Elzevier*, den Heer *Kalden*, den Heer *François van der Stel*, en den Landdroft *Starrenburg*, behoudens hun fatſoen en foldye, opontboden, en bevél gegeven hebben, dat geen Dienaar der E. Maatſchappy (volgens laft al van den 26^{den} April 1668.) eenig land zou mogen bezitten, weshalven zy ook begeerden, dat die genen, die nog eenige landen hadden, zich van de zelve zouden hebben te ontdoen (waar in hen, gelyk wy gezegt hebben, der *Fiscaal Blefus*, met het verkoopen van zyn fchoone plaats, *Simons valey* genaamt, in ’t jaar 1707. voorging) behalven dat hen wel klaar verboden wiert, zich met den handel van koom, vee, wyn, enz., dat de middelen van bestaan voor de Borgers hier zyn, voortaan te bemoejen, welke zaaken egter in de eerſte 7 of 8

jaaren daar na nog zoo grooten vaart niet geloopen hebben, alzoo veel Dienaars in 't jaar 1716. hunne landeryen nog, of zelf, of wel onder hunne Gevolmagtigden, bezaten, gelyk de Borgers toen ook, buiten weten van den Heer Gouverneur *Charvones*, aan den Heer *Douglas*, Directeur Generaal, en Zeevoogt der retourvloot, daar over geklaagt, en nader ordre tot uitvoering van de bevelen der Heeren XVII. verzogt hebben, waar op dan zyn Ed. de Dienaaren, daar nog landeryen hebbende, belast heeft, om de zelve binnen 2 of 3 jaaren ten uiterste te verkoopen.

Laften der zelve hier. Schoon nu deze Borgers in 't eerst geen lasten plagten te hebben, en geen tienden van hunne inkomsten aan den Landheer, de E. Maatschappy, behoefden te betaalen, zoo is hen dit egter zedert 't jaar 1711. door de Heeren XVII. opgelegd, en dat in alle billykheid, alzoo 't eens tyd wiert, dat de Landheer, of Overigheid, eenige voordeelen, na zyn zoo lang voor niet uitgefchoten geld trekken zoude.

Daar en boven moeten die genen, die landen van eenige waarde hebben (en voor al de Borgerraaden) jaarlyks 11 guld. Leeuwen- en Tygergeld geven, hoedanig ook alle anderen, naar inaate van hunne landeryen, 2, 3, 4, 5, 6, en op zyn hoogste 11 guldens betaalen, en van een leeuw (voor welke 50 Kaapze guld., gelyk 'er voor een tyger 30 dito, en voor een wolf, en tygerwolf 9, gegeven wort) betaalt de E. Maatschappy de helft, van een wolf $\frac{1}{2}$; en 't verdere wort door de Vrylieden voldaan.

Zy moeten ook de tiende van Compagnies hooi tot in haare stallen op hun eigen onkosten brengen. Komt hier door een os dood neder te storten, of zich te verrekken, of een wagen of rad te breken, dit alles loopt voor rekening der Borgers. Gelyk zy ook nu en dan wel balken, sparren, enz., tot 't maaken van Kerken, en andere openbaare gebouwen, 10 of 12 mylen verre na buiten moeten ryden.

Indien zy met brandkoorn geslagen zyn, zoo is de E. Maatschappy, die haare tiende in goed koorn hebben wil, gewoon tot 's jaars daar aan met 't invorderen van haare tienden te wagten.

De E. Maatschappy trekt ook van de pachten van 't Gemaal, van de Tabak, Dranken, en 14 of 1600 guld. van de Koornmoolen-pacht jaarlyks, buiten welke men giff, dat de tiende van de vrugten jaarlyks wel 14000 guld. opbrengt, waar op men egter, alzoo dat geduung toegenomen heeft, geen nette staat maaken kan.

Ook verhandelt de E. Maatschappy alle

jaar hier wel voor 300000 guld. aan waaren, waar op zy 75 ten honderd, en dus 225000 guld. wint.

Van een os (die hier zeer weinig geflagt, en meest tot trek- of vervoer van wagen, en de ploeg, gebruikt worden) betaalen zy ook 1 schelling, van 100 schaapen 1 guld., in 't jaar, en allen, die in de Tafelbaay woonen, geven 't Ryksd. klapgeld jaarlyks, alzoo men hier ook een klapwaaker heeft.

Men heeft hier in 't jaar 1711., en 1714. nog, een brouwer, *Willem Mensink* genaamt, gehad, die hier allerley bieren brouwde, en jaarlyks wegens pacht aan de E. Maatschappy 3000, en, by schraale koornjaaren, 2000 guld. gewoon was te betaalen; zynde dit alle de lasten (behalven de pacht der wynen, waar over bevoorens gefproken is) die de Borgers (myns wetens) hier te dragen hebben.

Uit de voornaamste dezer Borgers worden jaarlyks 2 nieuwe Burgermeesters, Hunne Burger-Regenten by 2 oude, die in dienst blyven, door den Gouverneur en Raad, en uit de zelve doorgaans de 3 Borgerraaden van Justitie, en verder ook 3 leden in de Weeskamer, 3 in de Vergadering van Kleine, en 2 in 't Collegie van Huwelyks-zaaken, gekooren, die gemeenelyk 2 jaaren dienen, en dan door anderen vervangen worden. Landwaart in op Stellenbosch heeft men een Landdrost, die daar als President fit, en nevens 4 Heemraaden van die volkplanting, en 3 van Draakestein, een vergadering van Heemraaden uitmaakt, welke over een somme van 150 guld., en hooger niet, mogen oordeelen, en van waar men tot den Raad van Justitie aan 't Kasteel appelleren kan.

Aan 't Kasteel zyn 3 groote Compagnien, 2 die uit voetvolk, en 1 die uit ruitery bestaat, gelyk men aan Stellenbosch en Draakestein, uit beide die Colonien, nog 2 vaandels voetvolk, en 1 vaandel ruiters heeft, al te zaamen wakkerere kaarels, die zeer wel gewapent, en byzondere goede schutters zyn. Deze alle hebben ook hunne Capiteins, Lieutenants, en Vaandrighs, doch een Vaandrigh in dienst der E. Maatschappy heeft den rang voor een Burger-capitein; en deze Hoofdlieden en Officieren maaken den Krygsraad hier uit.

Deze Borgers nu zyn hier gewoon den 1sten November hunne kermis te houden, die 3 of 4 dagen duurt, en den 4^{den} of 5^{den} zyn de Borgers gewoon op te trekken, en na de houte papegaai op 't groot vlak veld na den Leeuwenberg, dat dan doorgaans vol tenten met groente bezet is, na 't wit te schieten; en die van hen de papegaai getroffen heeft, is koning van het voetvolk, gelyk die gene, die 't wit geraakt heeft, koning van de

de ruitery is, welke beide koningen dan yder door hun volk r'huiss geleid, en 't jaar 'er aan door de zelve weer zeer staatlyk opgehaalt, en na dit slagveld gebragt worden, daar zy dan voor allen den voorrang hebben, om na de papegaai, of 't wit, te schieten, na welke dan de Gouverneur, en verder yder na zyn rang, volgt; doch de koning heeft nog de inleggeningen tot zyn voordeel, alzoo yder, die dienft doet, $\frac{1}{2}$, en een Compagnies dienaar, die nevens hen mede schieten wil, 1 Ryksd., daar voor betaalen moet. Ook geeft de E. Maatschappy aan de Borgers op dezen dag 3 leggers Kaapze wyn, of anders eenige vaten Hollands bier, waar mede men hier dan in die dagen zeer vrolyk is.

Hoe schoon een land nu de Kaap is, heeft het egter al mede, gelyk alle landen, zyne ongemakken.

Zoo 'er stoute vliegen in de wereld, en ergens ontelbaar veel zyn, zoo heeft men die hier, en wel zoo stout, dat zy van de handen en spys byna niet af te slaan zyn, 't geen van 't menigvuldig slagten der schaapen in de Tafelbaai (want daar heeft men die plaag meest) voorkomt; doch landwaart in weet men daar zoo niet af.

Dus is de Z. O. wind, als hy zeer sterk is, en lang aan een doorwaaid, een onverdragelyk ongemak wegens het stof, en de opwaaijende steentjens, waar van men nog een ander uitnemen groot ongemak heeft, dat alle de Kaapze graanen (ten ware zy ongemeen wel gezuivert worden) doorgaans vol zand zyn, dat men ook in 't meel, 'er af gemaalen, veeltids vint, waarom de bakkers op Batavia, en elders, veel liever Bengaalze en Suratze tarw hebben, die ook veel meer gelden moet, en beter is, hoewel men 'er anders een middel heeft, om 't koorn van dit zand zeer wel te zuiveren.

Wat gevaar en schade men hier van een sterken N. W. wind en swaaren regen te wagten heeft, hebben wy bevoorens reets gezien, maar een pest in de wyngaard, moesthuinen en boomgaarden, is hier niet alleen de rups; maar ook een klein rood beesje, dat in korten tyd alles, al staat het nog zoo schoon op 't veld, opeeten, en yemant bederven kan.

Ook is het hier 's nachts nu en dan in de zomer onverdragelyk heet, en zomtyds ook by dag zoo warm, dat men zich zeer wel inbeelden kan op Batavia te zyn.

Ook kan men by 't sterk doorwaaijen van den Z. O. wind etelyke dagen aan een belet worden, niet alleen na boord te vaaren, al had men 'er nog zoo noodige zaaken te verrigten; maar zelf ook zyn neus buiten de deur te durven steeken, ten waare men de oogen, 't aangezigt,

en den mond, in een oogenblik vol zand hebben wilde.

Een groot ongemak is 't ook, dat men hier weinig brandhout heeft: want schoon 'er hier of daar nog wel schoone en groote bosschen zyn, als 't Parady, het bosch by de Houtbaay, dat ontrent de Bergrivier by Draakestein is, als mede in Hottentots-Holland, en nog hooger op, by Stellenbosch, by de Olifantsrivier, en elders, zoo zyn die of te verre van de hand gelegen, of de E. Maatschappy houd de zelve aan zich, hoewel 'er ook eenige bosschen zyn, waar uit de Borgers eenig timmerhout, op een verlobrietje van den Gouverneur, konnen kappen; maar hun meeste brandhout hier bestaat in eenig slegt kreupelbosch, en in stronken en knoesten, die wy niet zouden willen aanzien, en egter kost hen het zelve zoo veel geld, dat een huishouden, dit moetende koopen, ter weeks wel 5 of 6 guld. aan hout van nooden zou hebben, om 't welk te ontgaan yder zyn slaaven op zyn land, en elders, zoo veel struiken en kreupelbosch, als 't mogelijk is, nu en dan verzamelen laat.

Gelyk nu dit in zich zelve een zeer gezonde landstreek is, alzoo weten de menschen hier weinig van ziekten, en dat aanmerkenswaardig is, noit heeft 't jaar men hier tot het begin van 't jaar 1713. de kinderpokjens gehad; maar toen heeft men die ongemeen sterk, meest onder inboorlingen van de Kaap, zeer gevallig eerst gekregen.

Deze ziekte nam zyn aanvank in 't slaavenhuis der E. Maatschappy, en wel uit het wafchgoed der kinderen (zoo men zegt) van de Heer van Steeland, en eenige andere vlootelingen, welke op de reize aan de kinderpokjens gelegen hadden, doch nu reets weer volkomen herstelt waren. Van dit wafchgoed dezer kinderen kregen het de slaaven, en van de zelve deze en gene kinderen, zoo der Borgers, als een menigte van Hottentots, die in zulken grooten getal stierven, dat men huisgezinnen der Borgers gehad heeft, waar in 5, 6, en meer menschen, ja zoo veelen gestorven zyn, dat men op het laatst by na (al wilde men nog zoo veel daags betaalen) geen menschen kon vinden, om op de zieken te passen, zoo dat veelen dezer elendigen van enkel ongemak omquamen, waar van de meesten, alzoo 'er geen hout genoeg aan de Kaap was, maar zonder kisten moesten begraven worden.

Wat de laatste, of de Hottentots, betreft, die stierven by honderden gelyk, zoo dat zy over al op de wegen als verslagen lagen, alzoo zy, al vloekende op de Hollanders, die zy zeiden hen betoovert te hebben, met hunne kraalen, hurten,

en vce, landwaard in vlugten, in hoope om daar van die booze ziekte bevryd te zullen zyn, waar door men naderhand (gelyk ik in 't jaar 1714. ondervont) zeer weinig Hottentots, in vergelyking van bevoorens, hier zag, dat zedert een zeer groot ongemak aan deze Borgers, en verdere ingezetenen, gegeven heeft, alzoo die nu hunnen dienst, zoo in de huis-houding, met alles by na voor een gering loon te schuuren, als wel voornamelyk in de koom- en wynoegsten, om alles te fnyden en in te zamelen, misten, behalven dat zy ook door deze ziekte veel slaaven verlooren, en ten eersten geen gelegenheid hadden, om anderen in de plaats te bekomen, gelyk dit dan ook de waarde der zelve ten eersten merkelyk dede stejeren.

Dit sterven van zoo veel menschen in een en 't zelve huisgezin, en dikwils op een en den zelve dag, gaf hier een groote verwarring en ongemak, alzoo men, hier gewoon zynde de lyken maar 2 of 3 dagen boven aarde te houden, en ze dan

's namiddags te begraven, naaulyks de noodige menschen tot zulk een begrafenis (alzo men het op veel plaatzen gelyk waarnemen moest) wilst by een te krygen.

Als yets vreemts heb ik hier ook aangemerkt, dat, als men van buiten met een dooden, om die te begraven, of met een bruid na 't Kasteel komt, om die daar in den egrenslaar te bevestigen, men dan altyd (als een staale wet hier) een of meer gespannen van swarte ossen, en noit, van anderen, voor de wagen heeft, zonder dat men my, op myne vraagen, daar eenige bondige reden van heeft weten te geven: want tusschen die twee Staaten, de eene van den uitersten rouw, en de andere van de uiterste vreugde, is zoo groot een onderscheid, dat die zeer quaalyk beide door de swarte verwe van droefheid uitgedrukt worden; doch ik zou het beter vinden, zoo de wagen van een bruid door een gespan van spierwitte ossen getrokken wiert.

Z A A K E N

Van de K A A P der

GOEDE HOOPE.

V I E R D E H O O F D S T U K.

TOgten, landwaard in gedaan. *Togt van den Heer Simon van der Stel in 't jaar 1685. na de Amacquas, sterk 68 personen. Passeeren de Hooge Kraal. De Stinkrivier. Het Ronde bosje by de Tygerbergen. De Mosselbanks - rivier. De Doorn - kraal. De groote Paardenberg. De Dassenberg. Sneeuwbergen, bewoont door de Obiquas, ontrent de Bergrivier. De Holle rivier. De Diepe rivier. Riebbecks - Kasteel. De Bergrivier, en Sonquas Doordrift. De kleine Bergrivier. De Doordrift der 3 Huis - kens. Barm hier. 't Groot Gat. De Honigbergen. Sonquas ontrent de 24 rivieren. Parey hier. Misverstands Doordrift. Ontmoeten Sonquas. De Trompetters Door - drift. De Piketberg. Gevaar van de Heer van der Stel, enz., door een grooten Rhi - noceros. Reden van den naam dezès Bergs. De Kraal agter den Rhinoceros - berg. Leyen hier. Verzoening der Sonquas en Amacquas. Wilde Haver, en swaare Eland - den hier. De Elands - kraal. De Jakhals - kloof, en Kanariberg. Veel schoone Valeyen hier ontrent. Oloffons Kloof. De kleine Olifants - rivier. St. Martyns - valey. Gre - griquas Valey. Doolhofs - hoek. Ontmoeten een Olifant. Olifants - valey. De Oli - fants - jagt. De Brakke Valey. De Uilenberg. De Klip - fontein, en zeldzaame weergalm hier. De Dassenberg. Klipspringers hier. De hooge Boomen - valey. De Olifants - rivier. Wat voor boomen hier zyn. Wat voor visch in deze rivier. 't Hefi - quas gebergte waar. Sonquas beschreven. De Vrylicden nemen hier hun afscheid van zyn Ed. Wilde Haver, en een zeldzaame Haas. De Baviaansberg. Veel Quartels hier. Grootè Scorpion. Doorngeboomte hier. De Bakkelyplaats. Gregriquas hier. Van welke vee en melk ruilen. Vrede tusschen hen en andere Hottentots gemaakt. Zeld - zaame wyze van hun vee te slagten. Mineraal - Bergen. De Hooge Kraal. Wilde Paarden. De Goede Hoop - plaats. De eerste en tweede Modderkuil. Meerhofs - Kasteel. Wit Albast en Marmersteen. Sonquas. Kleine Doornbosch - rivier, en Boomen. Zeldzaame Vliegèn, en Bloemen. De groote Doornbosch - rivier. Grootè Doornboomen. Sonquas. Swaar Geboomte. Spys dezèr Sonquas. Keert weder. Aloëboomen. Amacquas. Capitein Nonce, en 't geval met hem, en zyn zoon, Jon - ker, en Rabi. Welke eersten ons zогten te misleiden. Nonce als Capitein aangestelt. Vyf andere Capiteinen verschynten hier. Jonker als Capitein afgezet. Rabi gestraft. De onzen ruilen vee en melk. Vredeverbond met de Amacquas gemaakt. De Koper - berg staat onder Capitein Oedefon. Gom, en glintterent zand hier. Rivier Tyen, en Agoa das voltas. De Heer van der Stel's geboorte - dag. Die met een Hottentots musyk vereerd word. Ruilen weder vee. De Amacquas Capiteinen nemen afscheid, en eenigen gaan met zyn Ed. mede. Zien hier de Zee. Klein Doorngeboomte hier. Twee - derley Aloëboomen. Doorn - en Cypresboomen hier. Schoone Fontein hier. Hooge Berg. De Koperbergen, en Koelè Fontein hier. Bevinding van 't Mineraal hier. Doorngeboomte, en ander hard hout. Swaare Bergen, doch geen teekens van Mineraal. Nader onderzoek hier ontrent gedaan. Koper - Mineraal gevonden. Verder bevinding van dien. Keeren van de Koperbergen te rug. Ontmoeten een Fontein. Zien de Zee hier. De Zandrivier, of Toufe. Hooge Berg. Onwilligheid van de Amacquas Capiteins, om verder den weg te wyzen. Zien de Zee. Grootè Doornboomen by een rivier. Hoby vertrokken, doch de twee andere gevangen gehouden, die ons zeer vuil handelen. Hooge Berg, en Hottentots hier. De Capiteinen komen weer by ons. Hun oordeel over Oedefon en Nonce. Opstant der Hottentots, en de reden 'er van. Verdere moeite met Oedefon. Zien de Zee weer. Grootè Rivier hier. Goede Ertz hier. Swaar Geboomte hier aan strand. Miswyzing van 't Compas hier. Swaare*

1685.

aangespoelde Boomen aan strand. Verliezen verscheide Beesten door dorst. Sonquas hier. Toufe, of de Landrivier. Vinden een Baay. Winden, hier waajende. Zyn Ed. neemt een Sonqua mede na 't Kasteel. Eenige Sonquas gevangen genomen. 't Pad van den Vaandrig Berg. De laatste Modderkuil. Meerhofs-Kasteel. De Bakkeleplaats. De Olifants-rivier beschreven. De Baviaansberg. De Doordrift. De Dassenberg. De Brakke Valey. En Olifanten hier ontmoet. Komen aan de Zeekant. Vinden een Baay, en Eyland. Een Inbogt hier, bequaam om 'er een schip in te bergen. De Olifants-jagt. Doolhofshoek. De kleine Olifants-rivier. Ruilen sbaapen, enz. van Capitein Goenjema. Rouw der Hottentots. De Jakhals-kloof. De Elands-kraal. De Rhinocer-kraal. De Bergrivier. De Vleermuis. Riebecks-Kasteel. De Paardenberg. De Doorn-kraal, en Mosselbanks-rivier. Bommelshoek. Landtrot van den Landdrost Starrenburg in 't jaar 1705.

Togten
landwaart
ingedaan.

OM de Colonic dezer Borgers nog verder uit te zetten, en om nu en dan de noodige trek-ossen en schaapen van de verdere in 't land gelegene Hottentots in te ruilen, -zyn 'er nu en dan groote togten landwaart in, zoo door deze en gene Bedienden, als door eenige Vrylieden, gedaan.

De Saldanhabaay is door de onzen in 't jaar 1669. eerst in bezit genomen, gelijk Hottentots Holland 't jaar daar aan al begon bevolkt te worden.

Aanmerkenswaardig, en niet min gevaarlijk, is de togt geweest, die de oude Heer Simon van der Stel in 't jaar 1685. na 't N., tot aan den Tropicus, en wel ruim 200 mylen verre, gedaan heeft. Wy geven de zelve hier vervolgens, zoo als ons die door den Ed. Heer Willem Adriaan van der Stel is ter hand gestelt.

*Dagregister en beschryvinge
van de Voyagie gedaan naar het
Amaquas land, onder het beleid van
den Ed. Heer Simon van der Stel,
Commandeur van Cabo de Boa
Esperança.*

Saterdag zynde den 25 Augusti 1685.

Togt van
den Heer
Simon
van der
Stel in
't jaar
1685. na
de Ama-
quas.

Sterk 68
Perfoo-
nen.

M'Orgens de klokke 10 uren, zyn wy in den name des HEEREN, zyn Amen; uit het Fort de Goede Hoope met onze bagagie gemarcheert, sterk zynde, behalven d'Ed. Heer Commandeur, 56 blanke koppen, beneffens Dain Bengale met zynen jongen, zynde Macaflaaren, mitsgaders 3 slaaven van d'Ed. Heer Commandeur, bestaande onze equipagie in 1 kales, daar toe 6 paarden, 8 ezels, rypaarden, 2 veldstukjens, 8 karren, 7 wagens, 1 schuif, 289 trek- of draagossen, als mede nog 6 Vrylieden hunne wagens, yder gespannen met 8 ossen, de welke ons zullen convoyeren tot aan de Olifants-rivier, stellende onze cours O. en 5 graaden 3 min. N., en quamen, na dat wy 1½ myl gemarcheert hadden, te kampeeren op een plaats, genaamt de Hooge Kraal, en bevonden ons op de breedte van 34 graaden 9 min., peilden den Leeuwenkop van ons O. 5 gr. N.

het weer regenagtig, alwaar d'Ed. Heer Commandeur des namiddags de klok ontrent 4 uren mede quam te arriveeren, vergezelschap met Sr. Andries de Man, Tweede persoon, Jeronymus Cruse, Capitein, en noch verscheide van de Raads-perfoonen, en ook andere van minder qualiteit, staande het volk in 't volle geweer, hen verwelkomende met driemaal salvo's te schieten.

Sondag den 26 dito.

Braken wy ons kampement op, en marcheerden meest door vlak en waterig land, hadden den Tygerberg aan de rechter-, en den Tafelberg aan de linkerhand, en quamen, na dat wy 2 mylen 18 min. in de lengte gemarcheert hadden, te kamperen op een plaats, genaamt de Stink-rivier, in een schoone valey, rondom bebolwerkt met hooge bergen, zynde zeer bequaam en vermaakelyk om te rusten, vermits daar goed gras en water was; ook zeer raar met allerhande couleuren van bloeinen bewasschen. Deze plaats bekomt haar naam van Stink-rivier, om dat in den droogen tyd het water een groote stank van zich geeft. Bevonden ons op de breedte van 33 graaden 55 min. lengte 38 graaden 2 min. cours N. 5 gr. 14 min. Oostelyker, zynde mooi weer.

Maandag den 27 dito.

's Morgens ontrent ten 8; uur namen ons afscheid van de voorgedagte vrienden, en hadden van dezen dag verscheide coursen, ter oorzaak van het groot gebergte, daar wy over en langs moesten marcheren; als vooreerst N. N. O. ½ myl, van daar ¼ myl O. ten N., van daar ¼ myl O. N. O., van daar ¼ myl O. ten N., van daar ¼ myl O. N. O., van daar N. ten O. ¼ myl, quamen als toen op een vlakke, die zich strekte O. ten N. ¼ myl, sluitende deze vlakke tegen een berg, die wy om-marcheerden N. O. ¼ myl, vonden toen weer een vlakke, die genaamt wort het Ronde Boschje. De voorgedagte bergen dragen allen den naam van de Tygerbergen, zynde meest alle kleyagtige grond- den, redelyk bewasschen met gras, en ver- zien van water, wordende bewoont van een Natie, genaamt Hottentotten, de welke zich met troepen van menschen en

Het
Ronde
Boschje,
by de
Tyger-
bergen.

vee

vee by malkanderen houden, 't welk zy Kraalen noemen, waar van wy 'er dezen dag drie zyn gepasseert. De twee eerste waren gedeeltens van een Capitein genaamt *Schagber*, en de derde was een van Capitein *Kuipers* Kraalen, en waren gemarcheert, als wy op de voorgedagte vlakke, genaamt het Ronde Boschje, ons nederfloegen, na giffing 3½ myl, en onze cours O. N. O. 6 graaden N., de gegifte breedte 33 graaden 48' min., bevonden breedte 33 graaden 46 min., behouden cours en verheid was N. O. 7 graaden O. en 3½ myl, en de veranderde lengte was 14 min., zoo dat onze tegenwoordige lengte was 36 graaden 16 min., zynde bequaam weder; mede quam nog tegens den avond de gedagte *Kuiper*, brengende tot een geschenk aan den Ed. Heer Commandeur een slagtoes, waar voor hem tot vergelding wiert geschonken een fles brandewyn.

Dynsdag den 28 dito.

Met het aanbreken van den dageraad, maakten weder preparatie, om van de bovengenoemde plaats te vertrekken. Het land van deze vlakke was goede kleygrond, tamelyk verzien van water, en brandhout, alwaar wy van daan marcheerden ontrent ten 7½ uren, onze cours zynde N. O. ten N. door de kloof van de Mosselbanks heuvelen. Op een van die heuvelen, te weten aan de regterhand, passeerden wy een Hottentots Kraal, genaamt . . . . . en na 1½ myl quamen aan deszelfs rivier, die ook de Mosselbanks rivier genaamt wort; om dat daar zomtyds mosselen in gevonden worden; doch eenemaal onmaakelyk, en onbequaam om te eten; gingen deszelfs rivier, en den heuvel, daar de Kraal op lag, langs, de lengte van ½ myl, ter oorzaak van de groote en steile kanten, die ons, toen wy aan de rivier quamen, aan de andere zyde bejegenden. Alhier waren wy ontrent ¾ myl doende, om onze wagens en beesten over te krygen; het welke met redelyke ordre geschiede, alzoo de rivier maar 3 voeten water diep was. Zy strekt haar zelve O. en W., stelden onze cours N. N. O. 1½ myl tot aan een loepend riviertje, het welke wy overtrokken. De zelve wegen waren daar alle zeer moerig, het welke door 't inzakken van karren, en wagens ons 't ongeluk gaf, dat 'er een distelboom en een tang, beide van Vrymans wagens, als mede een as van onzen trein, aan stukken raakten, het welk onze march een langen tyd ophielt. Van daar stelden wy onzen cours N. O. ten N. 1½ myl, tot dat wy quamen aan de Doornkraal, redelyk verzien van gras; doch brak water, alwaar wy ons nederfloegen, en door onderzoeking vont de Ed. Heer Commandeur een spruit met

schoon zoet water, die noit van anderen, die daar verscheide maalen zyn gekampeert geweest, is uitgevonden. De zelve was digt onder den grooten Paardenberg. Peilden die van ons af O. ten Z. 1½ myl, als mede gezegden Paardenberg W. ten N. 1½ myl, en den kleinen Paardenberg van ons Z. O. ten Z., en het midden van den Tafelberg Z. W. ten Z. 's Avonts bequamen wy de hoogte van 33 graaden 29 min., de gegifte cours en verheid was N. N. O. 7 graaden O. 5½ myl, hadden ongegift 1 myl Z., als wy waren, lengte van 38 graaden 33 min. behouden cours en verheid N. N. O. 6 gr. O. 3½ myl regte distantie, 't weer als vooren.

Woensdag den 29 dito.

's Morgens ten 9½ uren vertrokken wy van de Doornkraal, ter oorzaak, dat onze wagens en kar, die daags te vooren ontreddert waren, niet eer vaardig konden raaken, en stelden onzen cours N. O. ten O. ½ myl, houdende den grooten Paardenberg ter regter, en den Dasenberg ter linkerhand, en marcheerden op een heuvel, en peilden van daar het Kasteel der Goede Hoop Z. W. ten Z. wel zoo Zuidelyk, stelden van daar onze cours N. O. ten N. ½ strek Noordelyker 1½ myl tot in een lustige vallei, zeer schoon land, bequaam om door eenige huisgezinnen bebouwt te worden, en bevogtigt door een riviertje, zyn oorsprong nemende uit meergemelden Paardenberg, zynde zeer aangenaam water, strekkende zich zelve O. en Z. langs heenen bewassen met doorn, zonder meer ander brandhout. Gezegde rivier overgetrokken zynde, quamen wy aan den hoogen Heuvel, die wy opmarcheerden. Daar boven komende, was de zelve wel begroet met brandhout in de laagte, voorzien met een zeer aangename valley, die door de natuur met bloemen van allerhande couleur gelyk als bezaaid is, dragende ook overvloedig gras, tot vermaak van den aanschouwer. Voorttrekkende hadden wy aan de regterhand zeer hooge steene bergen, leggende aan de overkant van de Bergrivier, die zomtyd met sneeuw bedekt zyn; doch evenwel bewoont door een Natic van Hottentots, genaamt Obiquas, die haar zelve ercieren met rooven en steelen van andere Hottentots, dewyl zy niet het minste vee hebben, of ook iets om van te leven; en maaken zich dan op deze wys meer van hunner nabuuren vee. Voortgaande quamen wy ons neder te slaan op een plaats, genaamt de Holle rivier, voorzien met goed gras en water. De gegifte cours en verheid 4½ mylen; de bevonden breedte 33 graaden 13 min., lengte 38 graaden 41 min. zeer schoon weder, en bevonden ons van

De groote Paardenberg.

De Dasenberg.

Sneeuwbergen bewoont door de Obiquas, ontrent de Berg-rivier.

't Ka-

1685. 't Kasteel der Goede Hoop 12½ mylen regte distantie.

Donderdag den 30° dito.

De Holle rivier.

's Morgens met dyzig weder vertrokken wy van de Holle rivier, zetteden onze cours N. ten W. ½ streek Westelyker ½ myl, van daar N. N. O. ¼. Van daar ¼ myl regt N. tot aan een riviertje genaamt de Diepe rivier, de welke haaren loop en uitwatering heeft in de Zoute rivier, haar water lossende in de Tafelbaay. Gedagte Diepe rivier strekt zich zelve Z. en N. Van daar stelden wy onzen cours N. 3 graaden Oostelyker ¼ myl, om de voorz. rivier te myden. Het was hier al heuvelagtig land, met zandige en kleyagtige gronden; doch op zominige plaatsen met schoone valeyen voorzien, alle favelagtige gronden, bevogtigt met verscheide spruitjens zoet water, en heuvelen wel bewassén met hout. Verder zetteden wy onzen cours N. O. ten N. ¼ myl, passierende een vlakke, die zeer moerig en zagt was, ter oorzaak van den grooten regentyd, waar door het land met 't water, dat van de hoogte afkomt, t'eenemaal doorzypt, en onbequaam wort; het welk in den droogen tyd weder hard is; daar wy onze bagagie met groote moeite doorkregen. Marcheerden toen ¼ myl om een berg, tot onder het

Riebeeks-kasteel.

gebergte, genaamt Riebeeks-kasteel, waar onder een uitnemende schoone valey was, van alles wel voorzien, en met een aangename rivier besproeid; dit gebergte heeft den naam van den E. Heer Commandeur van Riebeck. Het is voorzien met een holte, waar in men gaan kan, is verder woest en wild bewassén met geboomte, bequaam tot timmerhout. Zetteden toen cours O. ten N. ¼ myl, tot op den Zuidhoek van 't gezegde Kasteel, toen O. ten Z. ¼ myl tot op een hoogte, en peilden toen de kop van den Leeuwenberg Z. Z. W. 3 graaden Westelyker. Toen onze cours N. O. ten O. ¼ myl tot op een groote hoogte, zynde een kloof ruffchen Riebeeks-kasteel, en een berg zonder naam, die ter regterhand van ons ley. Op deze hoogte zynde, vertoonde zich het land om laag, en het gebergte aan de overkant van de Bergrivier, zeer plaifant, zynde het zelve een vermaak om het aan te schouwen, en de vlakke van een ongemeene grootte. Van deze hoogte afkomende, sloegen wy ons ter neder, hebbende den Zuidhoek van meergenoemt Kasteel N. N. W. van ons, voorzien met gras en water in overvloed. De gegifte cours en verheid ¾ myl N. ten O., waar over wy hadden gemarkeert 7 uren, ter oorzaak van de diepe en onbequaame wegen. De gegifte breedte 33 graaden 3 min., bevonden breedte 30 graaden 2 min., en lengte van 38 graaden 45 min.

Vrydag den 31° dito.

1685.

's Morgens, het weer als vooren, vertrokken wy van den Zuidhoek van 't bovengemelt Kasteel ontrent ten 7½ uren, onze cours zynde N. O. tot aan een riviertje ofte spruit, welke wy met een kromte ommareheerden. Van daar stelden wy onze cours N. O. ten O. ¼ myl, alwaar wy een laagte, die moeragtig was, moesten myden, de welke haar strekte van Riebeeks-kasteel O. en W. Het was hier al meest heuvelagtig land, de grond zand- en kleyagtig, ook meest met lies en ruigte bewassén, doorsneden met verscheide kleine loopende en drooge riviertjens, de welke oorzaak waren, dat wy verscheide maalen van cours moesten veranderen, als N. O. ten O. ¼ myl, N. O. ten N. ¼ myl, N. ten W. ¼ myl, en quamen zoo eindelyk by de Bergrivier, op een plaats, genaamt Sonquas Doordrift, daar wy leyagtige grond vonden, die bequaam scheen, om 'er huizen mede te dekken. Deze rivier heeft haaren naam van de Bergen, daar zy haaren oorsprong uit neemt, en ook langs heenen gelyk als mede bemuurt is, en wort onderweeg nog vermeerderd met een riviertje, genaamt de kleine Bergrivier, ook voortkomende uit de gemelde Bergen. Zy trekt haar zelve N. en Z. doorloopende het land slangs wyze, en komt dan eindelyk haar water by St. Heleensbaay in zee te lossen. Zy is langs heenen bewassén met geboomte, 't welk bequaam is tot timmeragie. Marcheerden voort langs de Bergrivier, tot dat wy quamen aan den Doordrift van de 3 huisjens, daar wy onster nedersloegen, welke plaats van gras wel voorzien was. De gegifte cours en verheid N. O. 7 graaden Oostelyker 4½ mylen, bevonden breedte van 38 graaden 57½ min. behouden cours en verheid N. N. O. 2 graaden Oostelyker ¾ mylen.

De Berg-rivier, en Sonquas Doordrift

De kleine Berg-rivier.

De Doordrift der 3 Huisjens.

Saterdag den 1° September.

Ontrent ten 7½ uren vertrokken wy van de 3 Huisjens, of Bergrivier's Doordrift, onzen cours na de Honigbergen meest langs de Bergrivier nemende, en zetteden onzen cours N. ¼ myl tot aan een spruitje, het land uitkomende, en zich zelve ontlastende in de voorz. Bergrivier. Men vint hier ook een soort van visch, den barm in Holland zeer gelykende, en ook van de zelve smaak. Namen toen onzen cours N. ten W. ½ myl. Van daar stelden wy onzen cours N. O. ten O. ¼ myl regt af en aan 't gebergte, daar de 24 spruiten of riviertjens uitkomen. Toen peilden wy het begin van de kleine Bergrivier van ons Z. O. naar giffing 2 mylen regt, van de 24 rivieren 3 mylen, regthoekig op onzen cours, trokken toen N. N. W. aan ¼ myl, en quamen toen aan een

Barm hier.

een plaats, genaamt het groot Gat, leggende aan de Bergrivier. Van daar namen onzen cours N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot dat wy quamen regt bezyden het Zuidende van de voorfz Honigbergen.

Deze bergen zyn 2 in getal, van reedelyke hoogte, doorfleden met een kloof. Zy krygen haaren naam van den honig, die daar op gevonden wort. Marcheerden ontrent $\frac{1}{4}$ myl van dit gebergte af, hebbende 't zelve aan de regterhand van ons, en aan de overkant van de rivier. Van daar stelden wy onzen cours N. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot in een laagte, daar wy de karren en wagens met groote moeite doorkregen. Op de hoogte zynde, peilden wy Riebeckskafteel Z. en N. Toen was de cours N. W. $\frac{1}{4}$ myl, tot over een klein spruitje, dat wy overtrokken; gingen van daar onze cours N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot dat wy quamen op een plaats, genaamt . . . . . daar wy ons nederfloegen, zynde ontrent 2 $\frac{1}{2}$ uren.

Den geheelen weg langs, die wy gepasseert zyn, waren meest alle zandige en steenagtige heuvelen, uitgenomen agter de honigbergen, en onze rustplaats was roode kleygrond, wel met gras bewassent. Passeerden ook ontrent de 24 rivieren, aan de overkant van de Bergrivier, mede aan onze zyde, verscheide hutjens, behoorende aan de voor dezen genoemde struikroovers, Sonquas genaamt, gebouwt op de zelve manier van de andere Hottentots, met dit onderscheid, dat zy de zelve met rakken en ruigte dekken, daar de anderen het zelve met matten doen.

Van daag liet ook de Ed. Heer Commandeur een ordre uitgaan, dewyl wy de Hottentots Kraalen meer en meer begonnen te naderen, dat niemant van ons volk zich zelve zal hebben te vermengen in vleeschelyke wellust met de Hottentotze Natie op straffe van gegecselt, en als een schelm van de E. Compagnie weggejaagt te worden.

In alle deze omwegen was onze gegifte cours en verheid N. ten W. 3 graaden Westlyker, en gegifte breedte 32---42 min., bevonden breedte 32--56, lengte 30--9 min. gebeterde cours en verheid O. ten N. 3 $\frac{1}{2}$ mylen, zynde tamelyk goed weder.

Sondag den 2 dito.

's Morgens met mooi weder braken wy op van de bovengenoemde plaats, stellende onze cours N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl. Toen veranderden onze cours regt N. $\frac{1}{4}$ myl, passeerden ook 2 Kraalen van Capitein Goereman. Van daar stelden onzen cours N. N. W. 1 $\frac{1}{2}$ myl, zynde onze passagie al langs de Bergrivier. Het land was hier al heuvelagtig; zommige van de zelve klipagtig, ook eenige wel bequaam, om tot bouwland gemaakt te

worden. Alhier groeit overvloedig in ^{1685.} 't wild het kruid, dat men in Holland Parey noemt, en is dit hier van zulken ^{Parey hier.} kragt, dat het geheel veld met den reuk van 't zelve vervult is. Toen stelden wy den cours weder N. $\frac{1}{2}$ myl, en quamen ^{Misverstands Doordrift} toen aan de Doordrift, genaamt Misverstand, daar wy kampeerden, en het tamelyk van gras voorzien vonden. De gegifte cours en verheid N. W. ten N. 2 $\frac{1}{2}$ mylen. Hier over hebben wy gemarkeert 5 mylen, ter oorzaak van de omwegen en groote heuvlen. De gegifte breedte was 32--47 min. en geen hoogte bekomen.

Maandag den 3 dito.

Maakten wy preparatie om onze bagagie over de Bergrivier te brengen. Mede quam van dezen dag by ons de sergeant, die 8 dagen voor ons was vertrokken, om beesten en schaapen te ruilen, ten einde die op onze reize te gebruiken, van welke hy een goed getal bekomen had.

Dyndsag den 4 dito.

Raakte al onze bagagie aan de overkant van de Bergrivier, en alles zonder ongeluk. Terwyl wy nog bezig waren, met onze bagagie over te brengen, zagen wy 5 wilden, die, zoo ras zy ons vernamen, de vlugt naamen; waar op de Heer Commandeur een sergeant met 2 man commandeerde, die de zelve agtervolgden, en hen met wenken en bewys van hen geen quaad te zullen doen, aan 't staan kregen, en de zelve by hen lieten komen, gevende hen een pyp tabak, en wyzende, dat zy mede zouden gaan, 't welk zy deden, en quamen aldus by den Heer Commandeur, die hun door Kaapze Hottentots liet vraagen, van welke troepen zy waren: zy zeiden Sonquas te zyn, zynde de voorgemelde struikroovers; en ^{Ontmoeten Sonquas.} dat zy hier waen gekomen, om op te zoeken eenen Eland, die zy daags te vooren met een giftige pyl geschoten hadden, en die ordinar des anderen daags eerst stierf. Zy voeren pyl, boog, en hazagaai, hebben geen vee, en leven van honig en 't wild gedierte, 't welk zy schieten.

Deze had een zeer ruw en schubagtig vel, komende 't zelve van den grooten honger, die zy veelyds lyden, en by gebrek van vet, om zich daar mede te smeeren. De Heer Commandeur vereerde haar een schaap, en, alhoewel dit menschen van geen opvoeding zyn, hadden zy egter de beleeftheid, dat zy aan zyn Ed. tot een vergelding gaven 3 vellen van boschkatten. Zy sneden aansonts dit schaap den hals af, vilden 't zelve, en sneden toen eerst beide de voorbouten af. Zy lieten niets daar van verlooren gaan, dan alleen 4 kliertjes, die in de bou-

1685.

ten zyn, welke zy uitsneden, en wegwerpen. Gevraagd zynde, waarom zy zulks deden, gaven alleen voor reden, dat zy dit noit aten. Zy staken het vleesch onder de afch den tyd van een $\frac{1}{2}$ uur, en aten het toen, knabbelende gelyk de beesten.

Door veel ondervraagen van de Heer Commandeur, bekenden zy mede van de party geweest te zyn van die genen, de welke onlangs een Capitein van de Amaquas zyn vee weggenomen hadden; maar dat zy daar toe waren verzogt geweest van een Capitein van de voorfz struikroovers, wiens Kraal zy aanwezen, in de welke nog al het vee was, behalven 3 osen, die zy mede hadden helpen schaften.

Wy konden die Kraal niet bereiken, dewyl de zelve te verre van de hand was. Zy zeiden ook, dat wy beter onderrigting daar van zouden krygen van de Gregriquis, die daar mede handdaadig aan geweest hadden.

's Avonts de breedte van 32 graaden 48 min., en lengte 38 graaden 14 min. variabel weder.

Woensdag den 5 dito.

De Trompetters-Doordrift

's Morgens vertrokken wy van onze rustplaats, genaamt de Trompetters Doordrift, stelden onze cours N. N. O. $\frac{1}{2}$ myl, lieten een zeer groote hoogte aan onze linkerhand leggen. Van daar onze cours N. $\frac{3}{4}$ myl, alwaar wy een spruitje passeerden. Toen weder N. aan $\frac{1}{2}$ myl, van daar onze cours N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, roen N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar veranderde onze cours $\frac{1}{2}$ regt ten N., van daar N. W. 7 graaden, Noordelyker $\frac{1}{2}$ myl. Van daar N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy quamen aan een fontein, daar schoon water en gras was. Een en $\frac{1}{2}$ myl Noorde-lyk vertierd zynde, quamen aan een Kraaltje, behoorende aan de voorfz Sonquas, waar in niemant gevonden wiert, alzo behalven die 5, die nog by ons waren, de resterende op de jagt waren gegaan. Onzen cours vervolgden wy N. aan langs de Piketberg $\frac{1}{2}$ myl, komende aan een rustplaats, daar wy doende waren, om te zien, of de zelve van water en gras genoeg voorzien was, 't welk wy alzo bevonden.

De Piketberg.

Gevaar van de Heer van der Stel, enz., door een grooten Rhinoceros.

Ondertusschen vertoonde zich aan ons een Rhinocer, van een ougeloofelyke groote, die met een groote furie en quadeheid regt midden op onzen trein aanquam, daar hy langs liep tot agter toe, alwaar de Heer Commandeur met zyn Kales stont, op welke hy regt toezette, hebbende de Heer Commandeur quaalyk zoo veel tyds, om uit de Kales te komen, springende daar evenwel uit met een donderbus in de hand, leide alzo op den zelve, die geen zes treden van hem af

was, aan, en meende vuur te geven; doch de donderbus weigerde, springende de agterste rust op de voortte; doch het woedend dier, 't welk wy anders geen staat maakten, of het zou de Heer Commandeur in ons byzyn verslonden hebben, liep hem raakende aan het lyf voor by; en wy geloofden, dat het zelve van de schoot quam, die een van de Ed. Heer zyn wildschutten hem gaf; daar op liep het zelve voorts met een groote snelheid van ons. Verscheide anderen, die te paard waren gezeten, wisten het zelve al mede niet te ontvlugten, verlatende hunne paarden met een groote schrik, waarvan zy op verscheide plaatzen zich bezeert hadden. Wy waren dezen dag veel heuvelen overgetrokken, zynde alle zand, en kegelagige gronden.

De voorfz Piketberg, waar langs wy gemarcheert waren, en onder welke wy nog stonden, bekom zynen naam daar van, om dat, ten tyde toen de Heer Gotske met de Gonjemans oorlogde, zy op den zelve waren vrolyk geweest, en zetteden piketten, en gaven dien dusden naam van de Piketberg. De gegifte cours verheid N. ten W. $1\frac{1}{2}$ graad Wette-lyker 4 mylen, giften ons op de breedte van 32 graaden 32 min. te zyn, zynde het mooi weder, doch geen hoogte be-
Reden van den naam dezes Bergs.

Donderdag den 6 dito.

Bleven wy op de voorfz rustplaats stil leggen, vermits den swaaren regen, die daar nederviel. Deze plaats hebben wy den naam gegeven van de Kraal, leggende agter de Rhinocersrug, ter oorzaak van 't geval ons daar voorgekomen.

Op deze plaats hebben wy mede gevonden opregte Vaderlandse Leyen.

Door tusschenpreken van de E. Heer Commandeur hebben de voorfz Sonquas met de Amaquas hunne questie aangaande het spolieren van 't vee voornoemt, en te vooren by ons aangehaalt, bygelegd onder conditie, dat de voorfz Sonquas op de wederkomst van de E. Heer Commandeur aan de Amaquas al hun vee zullen wedergeven, en voorts vreedzaam met malkanderen leven.

Vrydag den 7 dito.

's Morgens ten 7 uren met deizig weder vertrokken wy van onze gemelte rustplaats, stelden onze cours om de West, als N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar O. N. O. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. ten O. $1\frac{1}{2}$ myl; marcheerden nog al langs de voorfz Piketberg, bevonden daar schoone kley en zavelagtige gronden, overvloedig met gras en wilden Haver bewassen, en ook bevoigt met verscheide beekjens, haaren oorsprong nemende uit de voornoemde Piketberg; ook over al voorzien van goed brand- en timmerhout.

Een

Een zeker Vryman, voor onzen trein uitgegaan zynde, had gefchoten een Eland, wegende na giffing 1000 pond, 't welk oorzaak gaf, dat wy ons zelve ter neder moeftn ftellen, om het voorfz beeft voorts te flagten, en tot onze behoefte mede te nemen; kampeerden toen op een zeer groote vlakte, die wy den naam gaven van de Elands Kraal, om reden dat de voorfz Eland daar gefchoten was. De zelve was van gras, water, en hout, mede treffelyk voorzien. De gegifte cours en verheid N. ten O. 2 mylen; de bevonden breedte 32-25 min. en de lengte van 38-- min. 't weer begon zich te be-
daaren.

Saterdag den 8 dito.

's Morgens ten 7 uren vertrokken wy van onze ruffplaats, en ftelden onze cours N. O. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, om dat een groote moeras voor ons lag, de welke wy om moeftn marcheren; toen W. $\frac{1}{2}$ myl, digt onder den meergemelden Piketberg. Wy veranderden onzen cours N. aan $\frac{1}{2}$, van daar O. $\frac{1}{2}$ myl. Toen veranderden N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl; toen wederom N. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar W. aan $\frac{1}{2}$ myl, quamen door een moeras, met Vaderlands riet bewaffen, op een ruff-
plaats, vlak onder de Jakhals-kloof, als ook onder de Kanariberg, zynde de befte van de Piketbergen. Alhier quamen de bergen, die van de Bergrivier af aan de Ooftzyde van ons gelegen waren, met de Piketberg te zamen in malkanderen. Deze onze ruffplaats was van gras, water, en hout, genoeg voorzien.

Dezen dag hadden wy in 't eerst van onze march ontrent de lengte van $\frac{1}{2}$ myl zandige grond, toen voorts de treffelykfte kleygronden, en menigte van beekjens, komende van den meergemelden Piketberg, als men met oogen mogt aanfchouwen, ook waren die, zoo verre als men zien kon, genoegzaam voorzien van Timmer- en Brandhout.

Op den agtermiddag klom de Heer Commandeur met eenige manfchap op den gezegden Kanariberg, zynde van een ongemeene hoogte. Boven 'er op zynde, kon men zien twaalf fchoone valeyen, de welke wy al op de regterhand, te weten, aan de Ooftzyde van ons, hadden laaten leggen. Giften ons op de breedte van 32 graaden 18 min. te zyn; gegifte cours en verheid N. 2 $\frac{1}{2}$ graad, Ooftelyker $\frac{1}{2}$ myl, regte diftantie, zynde goed weder.

Sondag den 9 dito.

's Morgens ten 6 uren braken wy op van de Jakhals-kloof, en zetten onzen cours N. aan $\frac{1}{2}$ myl; van daar ftelden onzen cours N. W. $\frac{1}{2}$ myl; toen veranderde onzen cours $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. O. ten O. $\frac{1}{2}$ myl; toen N. ten O. $\frac{1}{2}$ myl;

ftelden onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl; 1685. van daar N. W. $\frac{1}{2}$ myl; marcheerden toen door een kloof, die de Piketberg, en het gebergte, meermaals genoemt, aan malkanderen hegt, latende aan onze linkerhand een kloof, genaamt Oloffons-kloof, zynde een paffagie na de Zee-
koejen-valey, en een goede weg, om mede na de Olifants-rivier te komen in den droogen-, maar onbruikbaar in den regentyd.

Oloffons Kloof.

Door gedagte kloof komende, hadden wy een riviertje op de regterhand van ons, die haaren oorfprong neemt bezyden gemelde kloof, en heeft den naam van de kleine Olifants-rivier, de welke wy langs
marcheerden; zetteden toen onzen cours N. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl; quamen toen in een valey, de welke wy den naam gaven van St. Martyns-valey, langs heenen aan
weerzyden bemuurt met bergen. Gegy-
dagte valey frekt zich met veel bogten, 't welk oorzaak was, dat wy verfehiede maalen van cours veranderden, als N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, toen N. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. $\frac{1}{2}$ myl; weder N. O. ten N. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, en N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl; veranderden toen onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl.

De kleine Olifants-rivier.

St. Mar-
tyns-valey

De heuvelen, dezen dag by ons gepasseert, waren alle zandig en klipagtige gronden, wild en woest met kreupelbosch, als mede de valey met riet bewaffen, zynde zeer eenzaam en naar; na onzen laaften cours quamen wy op een ruffplaats, zynde een redelyke groote vlakte, fchaars van gras, maar overvloedig van water, en hout voorzien; peilden toen den gedagten Kanariberg regt Zuiden van ons. De gegifte cours en verheid N. ten W. 5--50 min. Westelyker 4 $\frac{1}{2}$ mylen, regte diftantie, gegifte breedte 32--2 min., mooi weder.

Maandag den 10 dito.

Met mooi weder vertrokken wy van de bovenftaande vlakte, genaamt Gregriqua's
valey, en ftelden onzen cours N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl door de bovengemelte St. Martyns-valey; van daar N. N. O. $\frac{1}{2}$ myl. De menigvuldige bogten, die deze valey heeft, waren oorzaak, dat wy zoo menigmaal van cours moeftn veranderen, en waren evenwel genoodzaakt die paffagie te houden, nademaal de heuvelen en bergen aan weerzyden onbruikbaar zyn voor den reiziger, dewyl de zelve klipagtig, of met kreupelbosch bewaffen zyn. Toen was onze cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, tot op een hoek, daar wy ons ter nedersloegen; dan waar men zien kon, dat de voorfz valey zich zelve in het gebergte op onze regterhand, dat zich als een doolhof verdoonde, heenen ftrekte. Gedagte ruffplaats was lober van gras, maar overvloedig van water voorzien. Wy
ble-

Gregri-
qua's
valey.

1685. bleven hier leggen, om de hooge zandduinen, die wy over moesten marcheren, dat het vee dezen dag niet zou hebben kunnen doorstaan. Deze plaats gaven wy den naam van Doolhofshoek, om de voorfz reden. De Berg-hopman, die gisteren begon ziek te worden, kreeg van daag een harde koorts, en klaagde over groote pyn door zyn ganfch lichaam, en inzonderheid in 't hoofd, 't welk men bevint hier een gemeene ziekte te zyn.

Van dezen dag was onzen gegifte cours, en verheid N. 4 graaden Westelyker $1\frac{1}{2}$ myl; de gegifte breedte $31\text{---}55$ min., de bevonden breedte $31\text{---}54$ min., lengte $38\text{---}5$ min., de verbeterde cours N. 3 graaden Westelyker, de gemarcheerde weg 2 mylen.

Dynsdag den 11 dito.

's Morgens met regenagtig weer vertrokken wy van de Doolhofs hoek, en stelden onzen cours N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl door een steile klipagtige kloof, opgaande na de gedagte zandduinen. Daar op zynde, stelden onzen cours N. W. $\frac{1}{2}$ myl. De zelve was geheel wild en woest bewaassen, toen was onze cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl langs een hoogen berg, die wy ter regterhand van ons hadden. Van daar N. N. W. $\frac{3}{4}$ myl langs een heuvel, alwaar ons een Olifant op de zyde quam, die door 't groot getier en geraas, 't welk wy maakten, van ons afvlood, marcheerden wy om een bogt, en stelden onzen cours N. W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. N. W. $\frac{1}{4}$ myl; van daar N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl. Toen trokken wy door een laagte, die zeer moerasagtig was; toen weer W. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, zynde nog in die zelve laagte, daar wy kampeerden, en die van gras, water, en brandhout jegenwoordig wel voorzien was. Terwyl wy hier stonden, quam wederom een Olifant, waar op de Ed. Heer Commandeur ordonneerde op de trompet te blaazen, en op den trommel te slaan, om hem te rug te doen wyken; waar van hy ook, zoo 't scheen, een weinig vervaart was. Hy ging dan ons kampement aan d'eene zyde langs, zonder eenig quaad te doen. De gegifte cours en verheid N. N. W. $3\frac{1}{2}$ mylen; de gegifte breedte $31\text{---}41$, en lengte van $38\text{---}45\frac{1}{2}$ min., de gemarcheerde weg 4 mylen.

Woensdag den 12 dito.

's Morgens ten 7 uren vertrokken wy van onzen rustplaats, die wy den naam gaven van de Olifants-valcy. Stelden onzen cours N. W. ten W. 2 mylen, meest door moerasige vlaktens, als ook fehrale zandgrond, zeer wild bewaassen met lies, ruigte, en geen gras; maar wort bevogtigt met een rivierte, 't welk redelyk goed water was. Toen stelden wy onzen cours N. W. ten N. tot op

den middag, marcherende in een valcy, die den naam heeft van de Olifants-jagt. De zelve is gelegen tusschen 2 bergen. Deze valcy met de bergen strekt zich in 't einde, en loopt toe als een fuik; zynde het gebergte steenagtig, en de valcy zandig. Wy sloegen ons op halt weg van de zelve neder, ontrent een kloof in 't gebergte aan onze linkerhand.

Deze plaats was maar tamelyk voorzien van gras, doch bevogtigt niet 2 spruitjens, waar van 't eene brak, en 't ander maar passelyk zoet water was. De voorfz valcy is bewaassen met Rinocer-bosch, alhier zoo genaamt, om dat de zelve daar gemeenlyk in legeren. Hadden 's middags de breedte van $31\text{---}45$ min., en lengte van $38\text{---}33$ min., de gebeterde cours en verheid N. W. 5 graaden Westelyker $3\frac{1}{2}$ mylen; mooi weder.

Donderdag den 13 dito.

's Morgens met mistig weder vertrokken wy van de Olifants-jagt, en stelden onzen cours W. N. W. $\frac{1}{2}$ myl tot aan de bovengedagte kloof; van daar N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, waarende in meer gemelde valcy ten einde toe; van daar N. W. $\frac{1}{2}$ myl over een zandigen heuvel; toen namen onzen cours N. ten O. $\frac{1}{2}$ myl langs een klipagtigen berg. Toen zetteden de cours N. O. $\frac{1}{2}$ myl; zagen toen de zee regt W. ten Z. O van ons; van daar N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl marcherende van den voorfz zandigen heuvel af in een laagte, genaamt de brakke valcy, daar wy kampeerden. Deze valcy is redelyk van gras voorzien; by de zelve is een waterkuil, in welke zeer brak water is, behalven een inhammetje, zynde in 't vierkant ontrent 8 voeten. In 't zelve is redelyk zoet water, zoo dat hier brak en zoet water in een en de zelve kuil was. Brandhout is hier mede geen gebrek. De gegifte cours en verheid N. N. W. $1\frac{1}{2}$ myl. De gegifte breedte $31\text{---}39$ min., de lengte 38 graaden 30 min.

Vrydag den 14 dito.

's Morgens ten 7 $\frac{1}{2}$ uren vertrokken wy van de Brakke valcy, en stelden onzen cours N. ten O. $\frac{1}{2}$ myl over een zandigen heuvel, die met krupelbosch bewaassen was. Zetteden van daar onzen cours N. N. O. $\frac{1}{2}$ myl langs een bergje, den Uilenberg genaamt, ter oorzaak der Uilen, die daar in menigte op gevonden worden.

Dit gepasseert zynde, quamen wy aan het gebergte, genaamt de Klipfontein, om dat aan de eene kant van de zelve een fontein uitspringt, zynde zeer aangenaam water. Deze berg heeft een Echo, dat men vertrouwt diergelyke noit zal gehoord worden, alzoo de zelve op 't blaazen der trompet een menigte van weergalmen gaf. Beneden dien berg lag een valcy

Ontnoeten een Olifant.

De Brakke Valcy.

De Uilenberg.

De Klipfontein, en zeldzaame weergalmen hier.

valey van fchoone vette kleyaarde , wel met gras bewaffēn ; doch brak van water. Toen was onze cours N. ten O. $\frac{1}{2}$ myl, tot op de krans van den voorfz berg ; van daar N. $\frac{1}{4}$ myl tot op een zandigen en klipagtigen heuvel , daar wy , vermits de hoogte , met groote moeite opquamen. Hadden toen een zeer groote vlakte voor ons , die haar ftrekte O. en W. langs het gebergte naar de zeekant.

Wy peilden toen de zee van ons W. ten Z. 7 mylen. Van daar felden wy onzen cours N. ten O. $\frac{1}{2}$ myl, ook N. $\frac{1}{4}$ myl, mitsgaders N. O. $\frac{1}{4}$ myl, zynde dit onze cours van gedagte hoogte , die zeer langzaam nedergaat , tot onder den Dassenberg , alzoogenaamt om de menigvuldige Dassen , die zich in de klippen van dat gebergte onthouden , zynde de zelve vol holen en fpelonken , gelykende zeer wel een oud en vervallen gebouw.

Onder de voet van dezen berg moesten wy kampeeren , om dat wy dezen dag diepe en hooge zandwegen waren gepasseert , waar door onze trekbeesten zeer afgemat waren , en dezen dag onbequaam om de groote hoogte , die voor ons lag , over te konnen trekken.

Op deze onze ruitplaats was uitnemend fchoon gras , en bevogtigt met verfcheide snel uitspruitende fonteinen , gevende zeer zoet en aangenaam water , en het gebergte was overvloedig van brandhout voorzien. De Ed. Heer Commandeur deze namiddag den berg op wandelende , fchoot onderweg een klipfpringer , de rheebeesten in Nederland zeer gelykende ; doch valt veel kleinder , als mede een haas , hebbende een fmuil als een jakhals , en van ftaart als een vos , maar aangenaam van fmaak , en blank van vleefch. Onze gegifte cours en verheid N. ten O. 7 graaden Ooftelyker 4 mylen , de gegifte breedte 31---23 min. , en lengte van 38 graaden 30 min. , goed weder.

Saterdag den 15 dito.

's Morgensten 7 uren met dyzig weer vertrokken wy van ons bovengedagt kampeement , en felden onzen cours N. O. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, tegen een klipagtige hoogte , langs een berg , die met eenig geboomte bewaffēn was. Van daar naamen onzen cours O. N. O. $\frac{1}{2}$ myl, toen N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, toen N. N. O. $\frac{1}{2}$ myl, al langs en onder gedagten berg. Boven op de hoogte komende , felden wy onzen cours N. O. ten N. $1\frac{1}{2}$ myl door een groote zandige vlakte , met allerhandige wilde ruigte bewaffēn. Dit gepasseert zynde , quamen aan het gebergte , waar agter een valey legt , genaamt de Hooge Boomenvaley , om dat in de zelve twee hooge boomen gevonden worden. Het voorfz gebergte was redelyk gemaklyk om te beklimmen , maar zeer gevaarlyk om af

te ryden , wegens de hooge en fteile klippen , daar wy , buiten gedagten , zonder fchaade aan karren of wagens afraakten. In 't beklimmen en afgaan van 't voorfz gebergte waaren onze courfen O. N. O. $\frac{1}{2}$ myl, Ooft $1\frac{1}{2}$ myl, N. O. $\frac{1}{2}$ myl, en N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot in de gedagte valey van de hooge Boomen. Toen was onze cours N. $\frac{1}{2}$ myl, en quamen aan de Olifants rivier , alwaar de zelve haar met 2 armen ftrekte O. Z. O. en W. N. W. van daar N. N. O. $\frac{1}{2}$ myl langs een bogt van de rivier. Toen weder N. $\frac{1}{2}$ myl, tot op een hoek , alwaar wy van cours veranderden N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl tot aan de Doordrit , alwaar wy ons zelve ter nedersloegen , dewyl dit de plaats was , daar wy moeiten overfchepen.

Deze rivier neemt haaren oorspronk uit het gebergte , dat wy Oostelyk van ons hadden , en loopt met veel bogten naar 't Westen , en komt alzoog eindelyk haar water in zee te lossen. Zy heeft haaren naam van de Olifanten , die hier dikwils in groote menigte langs heenen gevonden worden. Zy is ook bewaffēn met geboomte , een foort , dat men in Holland wilgenhout noemt , als mede met doornboomen van ongemeene grootte , die vrugten dragen , gelykende de turkze boontjens ; doch t'eenemaal wild , en onfmaakelyk. Deze onze ruitplaats was overvloedig voorzien van gras. Onze gegifte cours en verheid was N. O. ten N. 2 graaden , Oostelyker 3 mylen ; de gegifte breedte 31---13 min. , lengte van 38---38 min. , de gemarcheerde weg 3 mylen 35 min.

Sondag den 16 dito.

Maakten wy preparatie , om onze bagagie over de Olifants rivier te brengen ; maar vermits het regenagtig weder kon zulks niet volbragt worden. Dierhalven wy genoodzaakt waren ftill te blyven leggen. In deze rivier wort vifch gevonden , gelykende zeer wel in gedaante den karper , en in fmaak den zalm in Holland zynde van groote , als een gemeene kabeljaauw.

Hier leggende , bevonden wy , dat de Olifants rivier nog vermeerderd wort met een riviertje , 't welk zich landwaart in ftrekt Z. Z. O. en N. N. W. , en , zoo wy van de Gregriqua's konden vernemen , zyn oorspronk nam uit het Hefiqua's gebergte , en wort langs heenen bewoont door meergenoemde Sonquas. Door onderzoeking en narigting bevinden wy , dat de voorfz Sonqua's zyn zoo veel als de armen in Europa , waar van yder natie van Hottentots de haare heeft , die van hen gebruikt worden , om kondfchap te geven , wanneer zy eenige vremde natien gewaar worden. Zy rooven van hun eigen Kraalen , in welkers dienst zy

H 3

niet

585.

Das-
berg.

spring-
s hier.

hooge
boomen-
ey.

1685.

De Oli-
fants-
rivier.

Wat voor
boomen
hier zyn.

Wat voor
vifch in
deze ri-
vier.

't Hefi-
qua's ge-
bergte
waar.

Sonquas
befeche-
ven.

1685.

niets ter wereld; maar wel van anderen, het zy by oorlog of by vrede, dewyl zy, gelyk bevoorens verhaalt is, niets hebben, als 't gene zy op den roof haalen.

Maandag den 17 dito.

's Morgens met het aanbreeken van den dageraad, namen de Vrylieden, die ons tot dus verre met haare wagens gecon-
De Vry-
lijeden ne-
men, hier
hun af-
scheid van
zyn Ed.
voeyert hadden, hun afscheid, en, op hun verzoek, gaf hen de Ed. Heer Commandeur verlof, om tot hunne behoefte te mogen schieten zoekcojen, elanden, en rhinocers, en vermits de geduurige regen, die tot den middag bleef aanhouden, konden wy onze bagacie dezen dag maar ten deelen overbrengen; hadden 's avonts de breedte van 31---15 min., en de lengte van 38---13 min., de verbeterde cours en verheid N. O. ten N. 6 graaden Oostelyker 3 $\frac{2}{3}$ mylen.

Dynsdag den 18 dito.

Met mooi weder bragten wy onze refterende bagacie aan den overkant van de Olifants-rivier, vertrokken des namiddags ten 2 uuren van de Doordriften. Stelden onzen cours N. O. ten N. 1 $\frac{1}{2}$ myl tegens een hoogte op, na het gebergte. Deze hoogte tot aan de bergen was schoone favelagtige grond. Van daar gingen wy N. $\frac{1}{2}$ myl tot in een laagte aan de rivier, alwaar wy weder kampeerden. Het veld, daar wy stonden, was een knie hoog met gras en wilden haver bewassen. Dezen dag sehoot een van ons volk een haas, de Europische zeer gelyk, behalven de lepels, die zoo groot waren, als de ooren van een gemeenen ezels.

Wilde
Haver, en
een zeld-
zaam
Haas.

Woensdag den 19 dito.

's Morgens met mistig weder, vertrokken wy van onze rustplaats, en stelden onzen cours tegens een hoogte op N. aan $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl; toen N. $\frac{1}{2}$ myl, tot aan een spruitje, 't welk zyn water quam te lossen in de voorfs rivier. Van daar veranderden onzen cours N. O. $\frac{1}{2}$ myl; toen N. N. W. aan $\frac{1}{2}$ myl, met een bogt om de rivier. Passeerden nog een spruitje, als 't voornoemde. Wy waren alhier op een vlakke, die zich N. strekte $\frac{1}{2}$ myl, de zelve was overvloedig, en zoo dicht van wilden haver bewassen, dat men niet anders zoude geoordeelt hebben, of het was een Europiaanse bouwakker. Toen stelden wy onzen cours door een steenagtige kloof N. ten O. tegen een hoogte op $\frac{1}{2}$ myl; boven op was een vlakke, mede met schoon gras bewassen. Deze hoogte afgaande, stelden wy onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl door een klootje; toen was onze cours N. N. O. $\frac{1}{4}$ myl, tegen een bergje op; van daar quamen wy in een laagte aan de rivier N. W. $\frac{1}{2}$ myl tot onder den Baviaansberg, alzo genaamt om de Baviaanen, die zich in de splonken

De Baviaans-
berg.

van dit gebergte onthouden. Alhier sloegen wy ons ter neder. Deze rust-
1685.
plaats was een kleygrond, wel van gras en hout voorzien. Hier leggende, bevonden wy, dat haar in deze landstreek een menigte van quartels onthielden, van slaan, veeren, en grootte, de Europische eenemaal gelykende.

Veel
Quartels
hier.

De Hottentotten, welke wy by ons hadden, gingen daar op ter jagt, stellende haar zelve in een rei, yder met een kerri in de hand, zynde een swaar wandelftokje, jagende het veld langs, en zoo ras zy een quartel opdoen, weten zy de zelve met een ongemeene groote vaardigheid in de vlugt te goyen; op de zelve wyze jagen zy patryzen, haazen, en allerlei klein wild.

Hier vonden wy een scorpioen, van groote als een Rhynekreeft in Europa, groen van couleur, en haare schaaren met lange hairen bewassen, gelykende zeer fenynig, en vinnig. Dezen dag was onze gegifte cours en verheid N. 9 graaden Westelyker 3 mylen. De gegifte breedte 31---3 min., de lengte 38---35 min., bevonden breedte 31---1 min.

Groote
Scorpioen

Donderdag den 20 dito.

's Morgens met mistig weder vertrokken wy van den Baviaansberg, stelden onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, en overmits de menigvuldige heuvelen, die wy moesten passeren, waren wy genoodzaakt verscheide maalen van cours te veranderen, als W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, N. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, W. $\frac{1}{2}$ myl, en N. $\frac{1}{2}$ myl. Gedagte heuvelen waren zandige en ook klipagtige gronden, bewassen met ruigte en kreupelbosch. Hier beneden gekomen zynde, vonden wy buiten vermoeden een riviertje met aangenaam water, 't welk, ten zy met overgroote regentyden, t'eenemaal droog is, daar 'er ter contrarie nu wel 3 voet water in was. Het is langs heenen meest met doorn geboomte, en den oever langs heenen met schoon gras bewassen. 't Heeft zyn uitwatering in de Olifants-rivier, en strekt zich Z. Z. O. en N. N. W. marcherende langs 't zelve ontrent $\frac{1}{2}$ myl Z. Z. O. om bequame plaats te vinden, dewyl wy genoodzaakt waren daar door te trekken. Hier over zynde, stelden wy onzen cours N. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl tegen de hoogte opgaande. Van daar W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl. Toen N. W. $\frac{1}{2}$ myl; over een vlakke, zynde meest kleygronden, en quamen zoo weder aan de Olifants-rivier, daar de zelve tusschen hooge en klipagtige heuvelen door stroomt, en haar Z. W. heenen strekt. Volgens onzen cours van deze plaats een zeer hooge zandberg opgegaan zynde, stelden wy onzen cours N. W. 1 $\frac{1}{2}$ myl, tot in een laagte, genaamt de Bakkelyplaats, heb-
Bakkely-
Plaats.
de

Doorn-
geboom-
te hier.

de andere kant gebergte, waar in mineraal valt, daar wy ons nederfloegen. De zelve was maar redelyk van gras voorzien. Onze gegifte cours en verheid N. W. 8 graaden Westelyker $\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 30---58 min., en de lengte van 38---14 min., de gemarcheerde weg 6 mylen 21 min.

Vrydag den 21 dito.

Bleven wy nog op de rustplaats leggen, om het volk, dat afgemat was, wat te laten bekomen, en alle, die zich eenigzins quaalyk bevoelden, te doen eurreeren, gelyk men voor dezen op deze plaats gewoon is te doen; nademaal de Ed. Heer Commandeur berigt was, dat zich hier een kraal van Hottentots ophielt, zynde de Gregriquas natie, wiert daar 3 man na toe gecommadeert, om de zelve op te zoeken, en hen te bewegen, dat zy met hunne huisjens en vee by ons zouden komen; maar, daar komende, waren zy (Gregriqua's) dien avond te vooren vertrokken, uit vrees, dat men hun vee hen afnemen zoude, om dat zy tegens hunne Capiteinen, die van de E. Compagnie aangestelt waren, en des zelfs flock met een kopere knop, waar op des Compagnies merk staat, voeren, hadden opgestaan, en der zelve vee ontnomen, om dat de zelve geen vee wilden ruilen; maar dat het uit vrees was, dat wy hun vee zouden nemen, bleek daar uit, dewyl zy zelve in getal ontrent de 30 personen met eenige scharpen dien eigen avond nog by ons quamen, na 't seheven, om te vernemen, of op hen iet quaads zou ondernomen worden; en dewyl zy niets konden bemerken, nademaal hen alle vriendschap betoont wiert met 't vereeren van tabak, en 't sehenken van brandewyn, resolveerden zy dezen avond nog eenige van de hunnen heenen te zenden, om hunne vrouwen, huisjens, en vee herwaarts te haalen. Bevonden breedte 30 graaden 56 min., en lengte van 38---15 min., de gebeterde cours en verheid N. W. 4 graaden Westelyker $\frac{1}{2}$ mylen.

Saterdag den 22 dito.

Waren wy genoodzaakt nog hier te blyven, dewyl wy de gedagte Kraal waren verwagende, om eenig vee, als ook melk voor tabak te ruilen, die dezen namiddag voor een gedeelte alhier by ons quamen, en een Kraal maakten; waar op zy eerlang hun melk, en eenig vee by ons te verruilen bragten. Hier op onthaalden hen de Ed. Heer Commandeur met scharpenvleesch, en ryft, en beschonk hen met eenige brandewyn; waar mede zy hen den geheelen nacht vrolyk maakten.

Sondag den 23 dito.

Stonden wy nog ter plaats voorz, om

dat zy ons daags te vooren verzogt hadden nog een dag hier te blyven, en beloofden nog eenig vee aan ons te verruilen, gelyk ook tegen den middag gefehiele.

Ondertusschen tragtte de E. Heer Commandeur de questie van de voorgemelde Gregriquas, die voor een gedeelte alhier by malkanderen waren, by te leggen; 't welk, door veel onderrigting van den E. Heer Commandeur, hen zeer aangeraaden wiert, te weten, dat zulks te doen best was, dewyl zy een kleine natie waren, en oorlog onder malkanderen te voeren quaad was, en dat andere Hottentots hendes te genakkelyker van hun vee konden berooven; waar op zy eindelyk beloofden, het vee, 't welk de Ed. Heer Commandeur tot meer voldoening stuk voor stuk met tabak nog betaalde, aan den voorgedagten Capitein weder te geven, en voorts vreedzaam met malkanderen te leven.

Dezen namiddag ging de Ed. Commandeur na de gedagte Kraal; aldaar komende, slagteden zy een scharp tot een affheidsmaaltyd van een hunner Capiteinen, en baazen, die met ons mede zouden reizen. Dit slagten ging op deze navolgende wyze in zyn werk: voor eerst leiden zy 't scharp op zyn rug neder, wanneer yemant van hen 't zelve levendig den buik opfnee, en zyn hand toen daar in stak, en haalde het ingewand daar uit, terwyl het scharp nog leefde. Daar na wiert het op een stordige manier het vel aan de eene zyde afgehaalt, en toen het vleesch van 't sehouderblad afgevild, en de ribben aan de eene zyde van de ruggestreg afgebroken; toen de zelve een voor een uit het vleesch gefehild, het welk zy aan de andere kant op de zelve wyze handelden. De reden, waarom zy het vee, dat door hen geslagt wort, den hals niet affnyden, is, om het bloed te hebben, dat zy sehoon by een verzamelen, opkooken, en dan eeten; ja zelfs in tyden van hongersnood wort de huid mede voor hen gebraden, en van hen gegeten, zoo dat van een geheel scharp niets wegworpen wort, dan alleen de drek.

Maandag den 24 dito.

Met regenagtig weder 's morgens ten 9° uren vertrokken wy van de Bakkelyplaats, en stelden onzen cours N. N. O. $\frac{1}{2}$ myl, door een kloof tegen de hoogte op. Daar boven komende stelden wy onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, over een groote vlakte; de zelve over zynde, quamen wy aan een snel aflopend riviertje, daar by de voorige reizigers weinig of geen water in gevonden is, daar het jegenwoordig ter contrarie wel 3 voeten diep was; doch brak water. Wy waren hier wel 2 uren bezig, om onze karren

en

15.

egri-
is hier.

1685.

Vrede
tusschen
hen en
andere
Hotten-
tots ge-
maakt.

Zeldzaam
me wyze
van hun
vee te
slagten.

n wel-
vee
melk
ten.

1685.

en wagens 'er door te brengen, vermits de steile kanten aan wederzyden, die wy genoodzaakt waren schuins af te graven. Dit riviertje strekte zich alhier O. en W. Hier van daan stelden wy onzen cours N. $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy ons ter nederfloegen, alzooy een kuil met water hier aantroffen, waarom wy hier genoodzaakt waren te blyven, nademaal wy anders nog in geen 6 of 7 mylen water zouden gevonden hebben. Het was hier, en al de weg, die wy gepasseert waren, sober van gras voorzien; zynde alle woest en wild land. Hadden hier ter zyden verscheide groote heuvelen, waar onder een met mineraal. Gegifte cours en verheid N. 3 graaden Westelyker $1\frac{1}{2}$ myl; gegifte breedte 30---50 min., en lengte van 38---14 min.

Dynsdag den 25 dito.

's Morgens ten 7 uren vertrokken wy van deze rustplaats, stelden onzen cours N. ten O. $\frac{1}{2}$ myl, marcherende tusschen 2 bergjes door. Van daar N. aan $\frac{1}{4}$ myl; toen veranderden wy onzen cours N. N. O. $\frac{1}{4}$ myl; van daar N. $\frac{1}{4}$ myl, en N. W. ten N. $\frac{1}{2}$. De bergen tot hier toe aan weerzyden waren alle Mineraal-bergen, houdende, zoo als uiterlyk te zien was, koper en yzer. Waren alhier aan de kloof, die wy met veel omwegen moesten passeeren, als N. $1\frac{1}{2}$ myl, daar een plaats lag, genaamt de Hooge Kraal, alwaar wy Mineraal gevonden hebben, gelykende wel na die van de Amaquas. Toen N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, en quamen weder aan een kloof, en stelden door de zelve onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. N. W. $\frac{1}{2}$ en N. $\frac{1}{2}$ myl. Wy veranderden onzen cours N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, en N. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl. Toen stelden wy onzen cours N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, en N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy quamen aan een grip met goed water, daar wy ons ter nederfloegen. Deze plaats was van geen of weinig gras, maar wel van groene bosjens voorzien, daar het vee zich mede behelpen moest, en 't geen ons tot brandhout diende.

Wilde Paarden.

De Goede Hoop- plaats.

De wegen, die wy dezen dag gemar- cheert hadden, waren al tusschen en over hooge klip- en zandagtige bergen, alle wild en woest bewassen, op de welke veel wilde Paarden liepen, schynende van verre aschgrauw te zyn. De marsch viel ons dezendag zeer swaar, alzooy byna tot den avond toe daar over bezig waren. Wy gaven deze plaats den naam van Goede Hoop, om dat alhier by ons, en noit by anderen, water gevonden is, 't welk ons dede hoopen, dat wy in het wederkeeren het zelve zouden vinden. De cours en verheid N. N. W. 4 graaden, Westelyker $5\frac{1}{2}$ myl. De breedte

van 30 graaden 41 min., en de lengte van 38 graaden 3 min.

Woensdag den 26 dito.

's Morgens ten 7 $\frac{1}{2}$ uren braken wy op, en stelden onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, tot dat wy quamen in een laagte, genaamt de eerste Modderkuil. Van daar stelden onzen cours N. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot aan de tweede Modderkuil. Zy worden alzooy genaamt, om dat by de voorige Reizigers aldaar anders geen water gevonden wiert, als in de zelve, 't welk daar toen zeer modderig en brak was. Van daar namen onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, toen regt N. $\frac{1}{2}$ myl, N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl; N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, en N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, en quamen toen onder Meerhofs Kaffeel, zynde een berg zoo genaamt na een persoon, die deze landstreek mede heeft bereisd. In de zelve is een groote spelonk, zynde poorts gewyze, door de natuur alzooy gemaakt. De Ed. Heer Coninmandeur krom boven op de zelve, en bevont, dat de berg zich wel 5 mylen in de lengte uitstreckte met een hooge rug, hebbende aan de eene kant een gang van schoon wit albast, en aan de andere kant rood en wit marmerssteen. Wit Al- balt en Marmers- steen.

graauw en wit, als mede geheel witte. Wy stelden ons zelve alhier ter neder, alzooy dezen dag een swaare en moejelyke marsch hebben gehad, ter oorzaak van verscheide zeer hooge bergen, en buiten vermoeden moerasagtige valeyen, die wy over- en doorgetrokken waren; 't welk onze beesten zeer afgemat had. Deze plaats was sober van gras voorzien, en over den grond in de laagte zeer steenagtig, maar bevogtigt met een klein loo- pend spruitje, dat by anderen noit, dan jegenwoordig alleen, gezien, en welk water cenigzins brak was; doch goed om te gebruiken; en nademaal hier geen geboomte is, waren wy genoodzaakt voor brandhout te gebruiken de ruigte en bosjes, gelyk wy voor dezen dag mede hadden gedaan. De gegifte cours en verheid N. N. W. 2 $\frac{1}{2}$ mylen, de gegifte breedte 30---31 min., de lengte van 37---58 min., de gemarcheerde weg 3 mylen.

Donderdag den 27 dito.

's Morgens ten 8 uren met regenagtig weer vertrokken wy van Meerhofs Kaffeel, en stelden onzen cours N. W. heen, door een kloof tusschen twee steenagtige heuvels. Met de zelve cours avanceerden wy na giffing $1\frac{1}{2}$ myl, toen was onze cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl tot op een hoogte, daar wy genoodzaakt waren te blyven, vermits de moejelyke steenagtige als ook moerasagte wegen, zoo wel op de heuvelen, als in de valeyen, daar de karren en wagens menigmaal in bleven steken; 't welk onze beesten t'eenemaal had

had afgemat, en waren dezen dag onvermogende verder te trekken. Deze plaats zoo wel, als die weg, die wy gepasseert waren, was sober van gras voorzien; maar bewassen met allerhande wilde onbruikbare groente en bosjes. Alhier wiert door ons een klein riviertje gevonden, gelyk wy 'er ook verseheide gepasseert waren, doch al haar water eenigzins brak; 't welk men oordeelt te komen van de salpeteragtige gronden, en gebergten. Het land vertoont zich zelven anders niet als een woestyne, dewyl, waar na toe men zich keert, geen boom te zien nog te vinden is; ook wort het niet bewoont, als door Sonquas, die het zelve doorloopen, en zich geneeren met het wild; 't welk hier zeer weinig gevonden wort. Deze Sonquas zyn in dienst, en worden gebruikt van de Amacquas, onder welke natie zy ook behooren. De gegifte cours en verheid N. W. 5 $\frac{1}{2}$ graaden Noordelyker 2 $\frac{1}{2}$ mylen; gegifte breedte 30---26 min., en bevonden breedte 30---38 min., en de lengte van 37---51 $\frac{1}{2}$ min., de gemarecheerde weg 2 $\frac{1}{2}$ mylen.

Vrydag den 28 dito.

's Morgens ten 7 uuren met moi weder vertrokken wy van onze rustplaats, en stelden onzen cours N. $\frac{1}{2}$ myl tegen de hoogte opgaande, en om de hoogtens te myden, hadden wy verseheide coursen, als N. W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, N. W. $\frac{3}{4}$ myl, N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, N. ten W. $\frac{3}{4}$ myl, en N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot dat wy quamen aan de laatste Modderkuil, alzoo genaamt, om voorverhaalde reden; en overmits de zelve t'eenemaal was toegegroeid, ordonneerde de Heer Commandeur, den zelven schoon te maaken, om op onze te rugkomst alhier water te vinden, alzoo hier anders geen water was, 't geen bequaam is te gebruiken, als alleen een klein gat onder een klip gelegen, 't geen nog eenigzins brak van smaak is, en weinig in quantiteit. 't Loopend water, dat hier ontrent gevonden wort, was zeer zout, en gaf een reuk als pekels van zich. Dit schoonmaaken verrigt zynde, stelden wy onzen cours N. $\frac{1}{2}$ myl tot op een groote vlakke, daar goed gevonden wiert ons ter neder te slaan, dewyl alhier redelyk goed water gevonden wiert; maar 't gras was alhier zeer sober. Onze gegifte cours en verheid was N. O. ten W. 5 graaden Westelyker 2 $\frac{1}{2}$ mylen.

Saterdag den 29 dito.

Vertrokken wy 's morgens ten 7 uuren van de bovengedagte plaats, en stelden onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, tegen de hoogte. Daar op zynde, stelden wy onzen cours N. N. W. 2 $\frac{1}{2}$ mylen, en zagen toen voor ons uit een bergje, hebbende

boven op de gedaante van een tafel, als mede nog een menigte van bergen van een zeer ongemeene hoogte, en lieten 't zelve op onze rechterhand leggen.

Van onze rustplaats tot hier aan dezen berg was 't land meest zandig en vol kleine heuvelen, die wy moesten passeren, het welke jegenwoordig doorslingert wort met een klein loopend riviertje, voorzien met redelyk goed water. Toen stelden wy onzen cours langs gedagten berg N. N. W. $\frac{3}{4}$ myl, mareheerden zoo door een kloof van hooge zandige heuvelen, onzen cours N. 1 myl zynde, en quamen aan de rivier, genaamt de kleine Doornbosch-rivier, om de doornboomen, die langs de zelve hier en daar gevonden worden. De voorige Reizigers hebben hier geen, of zeer weinig water daar in gevonden, daar het nu in tegendeel op verseheide plaatzen wel 3 voeten diep was, en zeer hard afloopt.

Hier van daan stelden wy onzen cours N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl langs gedagte rivier, over de voet van een zeer klippigen berg, bezet met eenige zeer weinige boomen, van waar wy door de rivier heenen mareheerden, en ons zelve aan de overkant ter neder sloegen. Wy hadden dezen dag uitnemen warm weer, waar door wy sehrikkelyk gequelt wierden van een soort van vliegen, blinden genaamt, van eouleur geel en ook swart. Zy steeken met een angel, die zy aan de kop hebben, tot groote plaag van menschen en beesten, en die volgens onderrigting der Hottentots, zoo lang hier gevonden worden, tot dat 'er een soort van bloemen, de goudsbloemen in 't Vaderland zeer wel gelykende, begint te verwelken, wanneer die vliegen t'eenemaal verdwynen. Deze onze rustplaats was zeer sober van gras voorzien, maar meest bewassen met wilde ruigte, onetbaar voor het vee. De gegifte cours en verheid N. ten W. 3 graaden Westelyker 3 $\frac{1}{2}$ mylen; de gemarecheerde weg 3 mylen 56 min.; de gebeterde cours en verheid van den 28ten dito tot dato dezer N. ten W. 6 graaden, Westelyker 5 $\frac{1}{2}$ mylen, de bevonden breedte van 30---5 min., en lengte van 37---39 $\frac{1}{2}$ min.

Sondag den 30 dito.

's Morgens ten 7 uuren met mooi weer vertrokken wy van de voorz. rivier, en stelden onzen cours N. N. W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar N. W. $\frac{1}{2}$ myl tot op een hoogte; veranderden toen onzen cours, om een andere hoogte heen, W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar N. W. $\frac{1}{2}$ myl tot over een hoogen heuvel, en stelden toen onzen cours N. N. W. $\frac{3}{4}$ myl, en Westelyker $\frac{3}{4}$ myl. Van daar N. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, tot op een zeer hoogen heuvel, daar wy de zee W. Z. W. van ons af zagen naar giffing 6 mylen.

I

1685. len. Van hier namen wy onzen cours *N. N. W.* $\frac{1}{2}$ myl, van daar *N. W.* $\frac{1}{2}$ myl. en *W. N. W.* $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy aan een spruitje quamen, 't welk wy langs marcheerden en *N. N. W.* $\frac{1}{2}$ myl, en door het zelve zynde, trokken jegens een hoogte op *W.* ten *N.* $\frac{1}{2}$ myl. Van daar stelden onzen cours *N.* ten *W.* $\frac{1}{2}$ myl, en *N. W.* $\frac{1}{2}$ myl. Toen *N. W.* ten *N.* $\frac{1}{2}$ myl; van daar *N. N. W.* $\frac{1}{2}$ myl. Toen wederom *N. W.* ten *N.* $\frac{1}{2}$ myl, en *N. W.* $\frac{1}{2}$ myl, van daar marcheerden wy tegens de hoogte op, en stelden onzen cours *N. N. W.* $\frac{1}{2}$ myl, met de welke wy op de hoogte quamen, en gingen van de zelve regt Noorden $\frac{1}{2}$ myl, tot aan de groote Doornbosch-rivier, alwaar wy ons ter nederstelden. De oorzaak van deze menigte coursen was 't hoog gebergte, over de welke wy onmogelyk konden komen, en dierhalven genoodzaakt waren alle klooven en laagten te zoeken, die te bekomen waren. De gebergten en wegen, door ons dezen dag gepasseert, waren klip- en zandagtig, en met geen de allerminste boomgewassen. Deze onze rustplaats was weinig van gras voorzien; maar overvloedig van hout, 't welk hier langs gevonden wort. De gegifte cours en verheid *N. W.* ten *N.* 4 graaden, Noordelyk 4 mylen, geen hoogte bekomen.

Maandag den 1 October.

's Morgens met mooi weder vertrokken wy van onze rustplaats, en stelden onzen cours *N. N. W.* $\frac{1}{2}$ myl, langs voorgedagte rivier, de welke wy doortrokken. Van daar *N.* ten *O.* $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy de rivier weder door moesten trekken. Toen was onze cours *N. O.* ten *N.* $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy ons genoodzaakt vonden gedagte rivier weer te passeeren. De oorzaken van het dikmaals door deze rivier trekken, waren deze, voor eerst de groote klippen, waar mede zy aan weersyden bezet was; en ten anderen, om dat de zelve slangs wyze tusschen de heuvelen dooryliet, als mede de menigvuldige spruitjens, die van 't gebergte hier inkomen, en alzoo de wegen diep en onbequaam maaken, om te bereizen, waar door verscheide van onze karren en wagens reddeloos zyn geworden, die met groote moeite nog zoo veel wierden gerepareert, dat zy ter naauwernood op een rustplaats quamen. Over dezen korten gemareheerden weg waren wy van 's morgens vroeg tot naarmiddags ten 3 uren doende, alwaar wy van de rivier af marcheerden, en de zelve ter regter hand van ons lieten leggen. Als wy onze reize wederom begonnen voort te zetten; was onze eerste cours *N.* ten *O.* $\frac{1}{2}$ myl, van daar *N.* $\frac{1}{2}$ myl tusschen het gebergte door; toen *N. N. O.* $\frac{1}{2}$ myl, jegens en langs

1685. een rug van een hoogen zandigen heuvel. Van daar stelden wy onzen cours *N.* ten *W.* $\frac{1}{2}$ myl, en quamen weder aan de gedagte rivier; toen was onze cours regt *N.* 1 myl langs de zelve rivier, aan welke wy kampeerden. Hadden een hoogen spitzen berg *N. N. O.* van ons, leggende regt voor een kloof, die wy moesten passeeren. Het gebergte, dat wy dezen dag gezien hebben, en gepasseert waren, was meest ja byna geheel van massive klipsteen. De meergemelte Doornbosch-rivier wort alzoo genaamt, om de menigvuldige groote Doornboomen, die langs de zelve gevonden worden. Deze rivier, zoo men hier bevint, neemt zyn oorsprong uit het gebergte, dat wy *N.* van ons hadden, en wort vermeerderd met menigte van spruitjens, die langs heenen van het gebergte ter wederzyden daar in vloejen, en komt dan haar water in zee te loozen. De voorige Reizigers hebben in deze rivier geen water, als alleen in gripfen en kuilen, gevonden; daar de zelve nu in tegendeel zeer diep is, en snel afloopt.

Hier leggende wierden wy in den avondstond een vuur gewaar, waar op de Ed. Heer Commandeur een sergeant met 10 man, en eenige van de by ons hebbende Hottentots, commandeerde, om te vernemen, wat zulks mogt beduiden, die, na dat hy ontrent 3 uren had uit geweest, weer te rug quam, by hem hebbende een Amaequas Sonqua, en rapporteerde met eenen, dat hy wel zo diergelyke Sonquas Sonquas by malkanderen gezien had, na de welke hy een van zyne Hottentots voor uit zont, om, volgens ordre van de Ed. Heer Commandeur, aan hen te verzoeken, om by ons te komen, en hen te beloven, van hen geen quaad te zullen doen; maar zoo ras zy hem gewaar wierden, al schoon hy hen toeriep, dat zy zouden blyven staan, namen zy egter zeer verbaaft de vlugt, en lieten al hun geweer van pyl, boog, en hazagaai agter. De sergeant, zulks ziende, volgde hen aantonts agter na, en riep tegen zyn Hottentots, dat zy, zoo 't mogelyk was, een van de zelve zouden zien te krygen, die dan dezen voorgemelden agterhaalden, en tot hem bragten. De Ed. Heer Commandeur liet hem wel onthaalen, en met eenen ondervraagen, waarom zy wegvloeden; maar dezen had de sehrick zoodanig bevangen, dat hy in langen tyd niet een woord spreken konde, waarom hy dan dezen nacht by ons gehouden wiert. Dezen dag was onzen gegifte cours en verheid *N.* ten *O.* 2 mylen 45 min.

Dynsdag den 2 dito.

Bleven wy hier leggen, om onze gebrokene wagens en karren wederom te herstellen, waar toe hier bequame gelegen-

85. legenschap was, dewyl 't geboonte hier swaar genoeg viel, om affen, tangen, diffelboomen, en 't geen wy verder van nooden hadden, te maaken, en ook wel, om tot timmeragie gebruikt te worden.

De bovengedagte Sonqua, dien wy dezen nacht by ons hadden gehouden, zont de Ed. Heer Commandeur met een van onze Hottentots uit, om te zien, of hy zyne kameraaden, die den voorigen nacht gevlugt waren, konde vinden, en mede tot ons brengen, hem gevende eenige tabak, om aan hen te vereeren, ten teeken van vriendschap. Kortom tyd na zyn vertrek zagen wy aan den overkant van de rivier drie vuuren branden, waar op onze Hottentots aanstonts met hunne pypen, boogen, en hazagaajen, los gingen, om te vernemen, wie aldaar mogte zyn. Zoo als zy tegen den berg opliepen, namen zy, die by het vuur waaren, namelyk 5 van de voornoemde Sonquas, de vlugt; doch eindelyk door het toeroepen van hen geen quaad te doen, bleven zy staan, en resolveerden tot ons te komen. Ondertusschen quamen zy, die wy te vooren hadden uitgezonden, wederom, by hen hebbende de resterende Sonquas. Zy waren alle zeer mager en tenger van gedaante, komende van den grooten honger en ongemakken, die zy lyden. Zy eeten niet anders, als bollen van de bloemen, die zy ajuintjes noemen; ook schildpadden, en een zekere groote soort van rupzen, mitsgaders sprinkhaanen, die hier in menigte gevonden worden.

De Ed. Heer Commandeur liet voor hen een schaaft slagten, en 't zelve met ryft en brood koken, waar mede zy getraceert wierden; 't welk zy zoo gulzig opaten, dat het scheen of zy ooit zouden verzadigt worden. Daar na beschonk hy hen met eenige brandewyn, waar mede zy zich vrolyk maakten, dansende, zingende, en schreuwende op een zeer vreemde wyze, nier anders kennende afgebeeld worden, als een party hokkelingen, die eerst van stal komen.

Het is buiten bedenken, en ook volgens hun eigen bekentenis, de eenigste vrolyke dag geweest, die zy hun leven lang gehad hebben. Onze gegifte cours en verheid was van den 30sten September tot dato dez N. ten O. 2de graaden Noordelyker 6de mylen. De gegifte breedte 29---41 min., en lengte van 37---51 min., de gebeterde cours en verheid N. N. O. 3 graaden, Noordelyker 4de mylen; behouden lengte van 37---51 min., en bevonden breedte van 29---49 min.

Woensdag den 3de dito.

's Morgens vertrokken wy van onze rustplaats, die wy den naam gaven van Keert weder, alzoo de voorige Reizigers hier

ontrent zyn weder te rug gekeert, om dat de bergen, die wy voor uit zagen, onbereikbaar zyn, en ten anderen, dewyl het pad hen onbekent was, daar hen deze Natie geen aanwyzing van wilde doen.

Wy stelden onzen cours N. W. ten W. 3 myl door een kloof van hoog steenagtig gebergte, 't welk wy aan de eene zyde voor een gedeelte ommarcheerden N. ten W. 3 myl; van daar N. W. 3 myl, tegen een zeer hoog gebergte opgaande, zynde zeer klippig, en tusschen de zelve enkele moerassen, daar karren en wagens geduurig tot aan de affen toe inzakten.

Boven op den berg zynde, was onze cours N. 3 myl, en N. W. ten N. 3 myl, in 't afgaan van den zelve N. ten W. 3 myl, en W. N. W. 3 myl, tot in een laagte, die mede eenigzins moeraszig was. Wy vonden ons genoodzaakt alhier te kampeeren, voor eerst, om dat alhier goed water, en redelyk gras, ten anderen, om dat het al 4 uren in de namiddag was.

Deze bergen, die wy over gemarcheert waren, zyn hier en daar bewaflten met aloëboomen, en, zoo ons de Sonquas onderrigten, waren de meeste bergen alhier met diergelyke boomen bezet. Zommigen zyn van stam wel 15 of 16 voeten hoog, ook minder en meerder. Terwyl wy nog op de marsch waren, quamen de voorgedagte Sonquas, die dezen morgen van ons gescheiden waren, met hunne vrouwen en kinderen weder by ons. De Ed. Heer Commandeur liet hen, gelyk hy den voorigen nacht gedaan had, wel onthaalen, waarom door hen niet minder wiert gezongen, en geschreeuwt, als voorleden. Onze gegifte cours en verheid N. W. 5 graaden Noordelyker 1de myl. De gegifte breedte 29---42 min., en lengte van 37---48 min.

Donderdag den 4de dito.

's Morgens ten 7de uren vertrokken wy van de bovenstaande plaats, en stelden onze cours regt N. 1 myl, tot op een hoogte, alwaar wy ons ter nedersloegen. Deze plaats was van gras, als mede van goed water, wel voorzien. Wy bleven hier leggen, om dat ons van de Sonquas berigt was, dat hier ontrent eenige Kraalen van de Amacquas waren. De Ed. Heer Commandeur zont aanstonts 4 van onze byhebbende Hottentots uit, om die Kraalen op te zoeken, hen medegevende tabak, en pypen, om aan de Capiteinen van de gedagte Kraalen te vereeren, en met eenen hen te verzoeken, om by ons te komen. Tegen den avond quamen Amacqueenige Amacquas, onder welke mede een zoon van eenen Capitein Nonce was, by ons, wiens Kraal, zoo zy zelden, digt by ons lag, en dat nog 5 andere Kraalen

1685.

Aloëboomen.

ys.
zer
nquas.

eer
eder.

1685. van verscheide Capiteinen by malkanderen dieper landwaart in lagen, die voorgegeven hadden, om ons, wanneer wy in hun land quamen, aan te tasten, en ons als ons vee af te nemen. De Ed. Heer Commandeur onthaalde deze Amacwas geheel beleef, hen tracteerende met brandewyn, tabak, en spys, daar mede zy den ganfchen nacht optrokken. Onze cours en verheid was N. 1 myl, de gegifte breedte 29---36 min., en de lengte van 37---41 min.

Vrydag den 5 dito.

Bleven wy alhier leggen, om onze uitgezondene Hottentots in te wagten. Ook vertrokken de voornoemde Amacwas weder te rug na hunne Kraal. Op den agtermiddag quam de Capitein Nonce zelf by ons, by hem hebbende een groote party van zyne oppassers, als mede verscheide van hunne wyven en kinderen. Hy zelf, rydende op een draag-os, had nog by zich 11 melkgevende koejen, en 1 os, welke zyne bagagie voerde. Hy trad dan by den Ed. Heer Commandeur in de tent, hem willende vereeren een schaap, met een kan melk; waar op de Ed. Heer Commandeur hem vragde, of hy genegen was te ruilen; hy antwoorde geen vee te hebben, en een armen Duivel te zyn; waar op de Ed. Heer hem antwoorde, *dat hy zyn schaap en melk dan houden zoude; dat onze Natie van die natuure was, dat zy van geen armen iets nam, maar wel gaven, en dat hy hem die rebalven onthaalen zou met zyn eigen schaa- pen; op welk antwoord hy geheel verzet stont, niet wetende wat te maaken, liet hy aanstonts 6 schaa- pen voor de tent brengen, om die te vereeren, 't welk hem mede afgeslagen wiert.*

Hy dan verzoekende, dat de Heer Commandeur de zelve zoude aannemen, *En 't geval met hem, en had, om te verruilen, en dat hy niet van zyn zoon, die gene was, die badden willen oorlog voeren, evenwel daar by voegende, dat hy hier Meester was, en de Heer Commandeur aan de Kaap; waar op dan aanstonts de mine wiert gemaakt, om op te breken, met bedreiging van na zyn Kraal te marcheeren, en te zien, wie Meester zoude wezen, hy ofte wy; van welke woorden hy geheel verbaaft wiert, en veel beleefder begon te spreken, en zeide, dat de andere Capitein en zulks badden gezegt; maar hy niet.* Hy zont zyn zoon na de Kraal, om die te doen opbreken, en daar mede by ons te komen leggen. De Ed. Heer Commandeur liet hem en haar alle tracteeren, met welk tractement zy wel in hun schik waren, en toonden groote genegenheid voor ons te hebben.

Saterdag den 6 dito.

Quam de zoon van gedagten Capitein

Nonce weer by ons, voorgevende, dat de Kraal, daar hy na toe geweest was, om die te haalen, niet kon komen, ter oorzak van de groote mocrassen, die onderweeg waren, srydende t'eenemaal tegen de reden, daags te vooren door hem gevoert, zeggende *het zelve een zeer bequamen weg te zyn, om 'er voor ons met karren en wagens door te komen; uit welke reden men kon merken, dat hy schelmstukken met ons voor hadde, te meer, om dat hy de voorgige Reizigers met verscheide quaa- de bejegeningen had onthaalt. Deze wort in de wandeling Jonker genaamt.* Hy toonde met alle zyne daaden geen het minste ontzag voor zyn vader te hebben, de welke moest swygen, wanneer hy begon te spreken. De Ed. Heer Commandeur hier op lettende, beval hem te swygen, en zyn vader te laten spreken. Waar op hy antwoordde, *dat hy Capitein was, maar zyn vader niet.* Door deze, en meer quaa- de strecken, die wy aan hem bemerkten, liet hem de Ed. Heer Commandeur, beneffens nog een van de zelve Kraal, die zy Rabi noemden, zynde mede een van de voornaamste belhamels, in arrest nemen. Ook wiert met eenen goedgevonden, om des anderen daags 1 fergeant met 20 man na de Kraal te zenden, om te zien, of zy met goedheid by ons wilden komen, om, by weigering, de zelve met geweld te dwingen.

Sondag den 7 dito.

's Morgens met het aanbreeken van den dageraad vertrok de gedagte fergeant met zyn manschap, om de Kraal op te zoeken, die 's namiddags met de zelve weder te rug quam, zynde wel voorzien van melkbeesten; doch niet meer als redelyk van ossen en schaa- pen. De fergeant rapporteerde, als hy by de Kraal quam, dat veel van de zelve de vlugt namen, waar op hy haar door zyn byhebbende Hottentots dede zeggen, dat hen geen quaad zoude geschieden, zoo zy goedwillig medegingen; ondertusfchen zich meester maakende van al hun geweer. Zy, zich dan overmeestert ziende, braken hunne Kraal op, om mede te marcheeren, en verzekerden zulks waar te zyn, dat de wegen t'eenemaal onbruikbaar waren, om met wagens of karren 'er door te komen; waarom zy genoodzaakt waren geweest verscheide draag- ossen, die met hun Kraalsgoed beladen waren, te ontpakken.

De Ed. Heer Commandeur dede den voorgedagten Jonker weder by hem in de tent brengen, vragende, wat reden hy had, om aan ons een verkeert pad te wyzen. Hy ontkende het zelve oit gezegt te hebben, daar zyn volk in tegendeel 't in zyn bywezen bekende, en leiden hem

hem met eenen te last, dat hy niet in de Kraal was gekomen, om die te haalen; maar last gegeven had, dat zy preparatie zouden maaken, om weg te trekken. Ook dat hy eenige van zyn volk na de andere Kraalen gezonden had, om de zelve te bewegen, dat zy niet zouden opbreken, om by ons te komen, alzoohy voorgaf wel te weten, dat wy niet goeds met hen voorhadden. Hier uit bleek klaarlyk, dat hy voorgenomen had, ons te misleiden, en op te houden, waar op hy dan met sware bedreiging van straffe nog vast gehouden wiert, en zyn vader in tegendeel aan het volk van de Kraal voorgefelt, dat zy den zelve weder voor hunnen Capitein zouden erkennen, en niemant anders, daar zy, zoo'tseheen, niet wel toe konden verstaan; maar eindelyk met dreigementen 'er toe gedwongen wierden om zulks nog te doen.

Maandag den 8 dito.

Waren wy genoodzaakt alhier nog te blyven leggen, om dat onze uitgezonden Hottentots niet weder quamen, die wy genoodzaakt waren in te wagten, om dat zy besehiden waren op deze plaats weder by ons te komen. Ondertusichen quam de gedagte Capitein *Nonce* met beesten, schaapen, eumelk, om 't zelve aan ons te verruilen. Zont mede twee van zyn Kraals volk uit, om te verneemen, waar de andere Capiteinen zoo lang mogten blyven, en met eenen doende zeggen, dat hen niets quaads was wederwaaren, dierhalven zy vry en onbevreesd tot ons mogten komen.

Dynsdag den 9 dito.

Quam Capitein *Nonce* weder met vee en melk, om te verruilen, sehynende geheel wel in zyn schik te zyn. Tegens den avont quamen onze uitgezondene Hottentots weder te rug, medebrengeude 5 Capiteinen, met naamen, *Oedeson*, *Harraamoe*, *Orwa*, *Haby*, en *Ace*, de welke op hunne manier den Ed. Heer Commandeur verwelkomden, toonende groote blydschap over zyn komst, inzonderheid Capitein *Oedeson*, die den Ed. Heer Commandeur vercheide maalen over 't lyf streelde, hem kloppende op de schouderen, en wyzende op zyn borst, daar mede hy wilde betuigen het goed hart, dat hy voor hem hadde. Terwyl nu de Capiteinen by malkanderen waren, wierden de quade stukken van den voornoemden *Jonker* en *Rabi* bekend gemaakt, en hen afgevraagd, wat straffen zy oordeelden verdient te hebben; waar over zy een langen tyd met malkanderen beraadslaagden, eindelyk verzoekende, dat hy (*Jonker*) voor deze reize mogt vrygesproken worden, en dat zy hem in 't bywezen van den Ed. Heer Commandeur

een reglement zouden voorstellen, waar na hy hem wyders zou hebben te dragen, 't welk op hun verzoek wiert toegeftaan; hem dan aazeggende, dat hy den naam van Capitein niet meer zoude voeren; maar te vrede zou wezen met enkel folddaat te zyn. Ook dat hy tegen de Compagnie geen quaad meer ondernemen zoude, als mede, dat hy zyn vader als Capitein zoude erkennen, en aan hem zyn sehuldige eerbied geven, en zoo hy iets van 't zelve mogt komen te overtreden, dat zy Capiteinen met malkanderen zouden zaamen spannen, en hem zonder genade met de dood straffen; al het welke zy beloofden te agtervolgen; waar op hy dan ontflagen wiert.

Woensdag den 10 dito.

Bleven wy nog alhier leggen, om de gedagte Capiteinen wyder aangaande hun land, en costumen van 't zelve te ondervraagen, ende met eenen resolutie te nemen, op wat plaats zy met hunne Kraalen by ons zonden komen leggen, om vee van hen te kunnen ruilen, mitsgaders om een verder contract, ofte vrede met hen te maaken, waar toe zy een plaats aanwezen, en beloofden zelf met ons derwaarts te gaan.

Den tweeden Gederineerden, met name *Rabi* ge-
Rabi, lieten zy mede voor hen komen, en, na hem langen tyd ondervraagt te hebben, condemneerden zy den zelve, om met eenige slagen voor 't gat geëxecuteert te worden; en zoo hy zich zelve met diergelyke quade voornemens weder quam te behelpen, dat zy hem dan straffen zouden, gelyk zy aan *Jonker* voorgefelt hadden.

Door veel voorbeden van anderen wiert hy nog van zyne gecondemneerde straffe ontflagen, onder belofte van beterschap. Zyne voorbidders vereerde hy, tot dankbaarheid, eenschoone melkkoe. De Ed. Heer Commandeur liet de Capiteinen, nevens hunne vrouwen, om de zelve meer en meer tot ons te trekken, wel met spys, sterken drank, en tabak onthaaen, met welk onthaal men merkelyk kon bespeuren, dat zy vrypostiger in 't antwoorden op 't genen gevraagd wiert, begonnen te worden; inzonderheid toen zy bemerkten, dat op hen niet quaads gemunt was.

Donderdag den 11 dito.

's Morgens ten 7 uren met mooi weder vertrokken wy van deze rustplaats, en stelden onzen cours N. N. O. jegens een kloof tusichen twee ongemeene hooge bergen, daar wy met weinig ongemak opquamen. Boven gekomen zynde, bevonden deze bergen heel vlak te wezen, en wy marcheerden nog N. N. O. aan, te zaamen 1½ myl, tot dat wy het gebergte, daar de Vaandrig *Olof Berg* in

1685

't jaar 1683. wederom moest keeren, regt af en aan 1 of 2 mylen van ons ons hadden, welke bergen ongelooftlyk hoog, en niet anders als massive steile klippen zyn, en na allen oogenschyn onbeklimbaar.

Van daar stelden wy onzen cours regt N. ½ myl, alwaar wy ons genoodzaakt vonden ons neder te slaan, om dat wy op de vlakke van 't gebergte tot deze onze rustplaats toe niet anders hebben gehad als enkel moeras, daar de beesten, karren, en wagens, gestadig in bleven steeken, en verscheide maalen andere beesten in 't jok moesten inspannen, 't welk de menschen en 't vee zoodanig had afgemat, dat zy scheenen als kragteloos te zyn. Dat nu op en tusschen dit gebergte de wegen zoo onbruikbaar waren, komt daar van daan, dat de gronden vol klippen, en tusschen de zelve veel zand is, 't welk door den swaaren regen in de voorleden quade moesson gevallen, nu de zelve tot moerassen gemaakt heeft, en dewyl het water door deze steenagtige gronden niet kan doordringen, maar alleen door kragt van de zon moet opgedroogt worden, zoo veroorzaakt zulks hier langen tyd onbruikbare wegen, en, gelyk de Amacquas ons alhier onderrigteden, is deze voorleden regentyd de eenigste geweest, die dit land in 4 jaaren bevogtigt heeft. Deze onze rustplaats was tamelyk voorzien van gras en water, en brandhout was doorngeboomte, dat hier langs een klein spruitje gevonden wiert. Onzen gegifte cours en verheid N. ten O. 6 graaden Oostelyker 2 mylen, de gegifte breedte van 29---32 min., en lengte van 37---49 min.

Vrydag den 12 dito.

Resolveerde de Ed. Heer Commandeur hier te blyven leggen, om dat wy diergelyke swaare en diepe wegen vermoedende waren, waarom wy niet zonder de zelve alvoorrens te laten bezigtigen, derfden voort marcheeren; weshalven een sergeant met 6 man wiert gecommanceert, om daar na onderzoek te doen, welke op den namiddag weder te rug quam, en berigte, dat de wegen vry beter waren, als die wy den voorigen dag gehad hadden, hebbende alleenlyk maar hier en daar een laagte gevonden, die moerastig was. Het weer was dezen dag ganseh mistig en dyzig.

Saterdag den 15 dito.

's Morgens ten 6 uuren, met dyzig weer braken wy op, en stelden onzen cours N. N. W. ¼ myl tot aan een rug van een berg, de welke wy ommarcheerden, en namen onzen cours W. N. W. ¼ myl. Van daar N. N. O. een zeer hooge kloof in tusschen twee hooge steenagtige ber-

gen, waar onder langs liepen verscheide spruitjens, met zeer aangenaam zoet water. Deze kloof was lang 1 myl, in 't opgaan vol losse afgerolde steenen. Van de zelve veranderden wy onzen cours N. ten O. ¼ myl, tot dat wy quamen aan een riviertje, 't welk wy doormarcheerden, en bleven aan het zelve leggen. Deze plaats was een zeer vermaakelyke vlakke, rondom bezet met lage heuvelen, van gras, hout, en water wel voorzien. Quamen hier op ten een uur. De weg, welken wy gemareheert hadden, was hard, behalven hier en daar een weinig moerastig, de welke wy zonder tegenpoed doorquamen. Tegen den avont quamen drie Kraalen aan den overkant van de rivier by ons leggen, om eenig vee en melk aan ons te verruilen. Dezen dag was onzen gegifte cours en verheid N. N. O. 4 graaden Noordelyker 1 ½ myl; de gegifte breedte 29---28 min., en de lengte van 37---52 min.

Sondag den 14 dito.

Bleven alhier leggen, om, gelyk als vooren verhaalt is, met de Amacquas verder te handelen, 't welk een goed einde met deze haarvolgende stipulatie, en dit beding, quam te nemen.

Dat wy voor eeuwig en altoos met malkanderen in een goede en heitzaame vrede zouden leven. Dat zy (Amacquas) onder malkanderen geen oorlog meer zouden voeren, en zoo zulks by yemant overtreden wiert, dat als dan de E. Compagnie, die zy oordeelen zullen gelyk te hebben, gehouden zal zyn te assisceeren, en de behulpzame hand te bieden.

Als mede, dat de Ed. Heer Commandeur aan de Kaapze Hottentotten, Hefiqua's, Gregriquaas, als anderen, die onder des E. Compagnie disstrict behooren, zal doen waarschouwen, ende bekend maaken, dat deze vrede alhier gesloten is, en hen wyders te verbieden iets vyandigs op hen te ondernemen, op dat zy vry en liber aan de Kaap de Goede Hoop met de E. Compagnie zouden mogen komen handelen.

Aangaande den koperberg, is met hen niets gecontracteert, om dat wy nog niet wisten, hoe 't aldaar met de zelve en 't zoeken van een baai geschaapen stont, dierhalven 't uitgesteld is, tot wy 't zelve nader zullen onderzocht hebben.

De Capitein Oedejon is de gene, welken de koperberg van regtswegen toekomt. De zelve zal ons daar na toe convoyeeren, en van alles regte en pertinente aanwyzing doen. Deze Amacquas hadden eenige gom, komende uit 't geboomte, als mede eenig glinsterend zand, 't welk wy oordeelden en vastfelden mineraal te zyn. Zy verklaarden eenparig, zoo wel de Capiteinen, als 't gemeene volk, dat zy 't zelve haalden van een rivier, by

1685.

De onzen
ruilen
vee en
melk.Vrede-
verbond
met de
Amac-
quas ge-
maakt.DeKoper-
berg staat
onder
Capitein
Oedejon.Gom, en
glin-
stent zand
hier.

hen Tyen genaamt. Deze rivier zou, volgens hun zeggen, na de zeekant toe zeer diep zyn, en ongemeen snel afloopen. Van den koperberg af zou men de zelve in 10 dagen kunnen bereizen, en zy legt, na onze giffing, op de zelve breedte als de rivier *Vigiti Magni*, of *Agoo das Voltas*. De zelve wort langs heenen tot aan de zeefttrand toe door Amacguas bewoont. Zy zeggen, dat het voor ons met karren en wagens na de zelve onmogelyk te bereizen is, 't welk als wanneer van 't gedagte Mineraal een proef zal gemaakt zyn, nader zullen te teeren.

Terwyl het van daag de geboortedag was van den E. Heer Commendeur, fchoten wy, t'zyner eere, 3 charges, yder agtervolgt wordende met een kanonfchoot. De Amacguas, zulks gewaar wordende, quamen den Ed. Heer Commendeur met een muzyk vereeren, 't welk beftont in lange holle ricten, daar zy yder met een byzonderen toon op weten te blaazen, het geen een groote en fwaare galm van zich geeft, nergensbeter by te vergelyken zynde, als by 't geluid van een orgel. Zy ftonden allen in 't rond, zynde wel 20 in getal, en in 't midden van hen een, hebbende in de hand een lang dun ftokje. Deze zong voor, en floeg de maat, op 't welke zy allen net witten te fpelen. Zy fprongen allen in 't rond, hebbende de eene hand aan 't oor, en met de andere houden zy 't riet aan den mond. Rondom 'deze fpeellieden waren mannen en vrouwen, de welke op dit geluid danzen, vermeerderende het zelve met in de handen te klappen, 't welk alles zeer ordentelyk, naar dat zy wilde menfchen zyn, toeging. Dit spel duurde den ganfchen dag. De Ed. Heer Commendeur liet ondertuffchen een os flagen om de Capiteinen, musicanten, en dansers te onthaalen, gelyk na 't eindigen van deze Comædie ook gefchiede, gevende hen eenige arak, met welke zy zich verder luftig maakten, en weder na hunne Kraal vertrokken. Dezen dag hadden zy mede verfehiede foorten van vee verruult, en tegen den avond quam nog een Kraal by ons leggen, de welke, als ook die by ons lag, met hunne melk tot ons quamen, om tabak daar voor te erlangen.

Maandag den 15 dito.

Bleven wy als nog hier leggen, om te zien, of wy van de Kraal, die laatft by ons gekomen was, nog iets konden ruilen. Middelerwyl quam nog een Kraal hier, die dezen dag mede eenig vee aan ons verruult. Wy begonnen op den agtermiddag preparatie te maaken, om des anderen daags vroeg te marcheeren. Tegen den avond quamen de Amacguas Capiteinen weder, gevolgt wordende van

de gedagte musicanten, om hun affcheid van den Ed. Heer Commendeur te nemen, en refolveerden 2 Capiteinen met ons mede te gaan, om van alles aanwyzing te doen, met naamen, *Oedefon*, en *Haby*. De Ed. Heer Commendeur vereerde aan hen 3 fchaapen, en eenige ftoffen arak, daar zy, en de musicanten, nevens het ganfche Kraalsvolk, den geheelen nacht over mede gaftercerden.

Dynsdag den 16 dito.

's Morgens ten 7 uren vertrokken wy van deze rustplaats, zynde dyzig weder, en ftelden onzen cours N. 1; myl, tot dat wy quamen aan een kloof, die wy in marcheerden, en ftelden toen onzen cours N. ten O 3/4 myl, tot aan den hoogen fteenagtigen berg. In 't afgaan namen onzen cours N. ten W. 1/2 myl, langs een riviertje, aan 't welke wy bleven leggen; hadden aan weerzyden van ons, en waar men heenen zag, niet anders, als ongehoofelyke hooge klippige bergen. De weg, door ons gemarcheert, was redelyk, meeft zandig en kleiagtig, bewaffen met wilde ruigte. Op den agtermiddag ging onze ftuurman boven op 't gedagte gebergte, en zag aldaar de zee, in 't W. naar giffing, ontrent 12 of 13 mylen van ons. Het voorfz. riviertje had zeer zóet water, zynde daar langs bewaffen met klein doorngeboomte, en goed gras. Wy bleven hier leggen, om dat de Amacguas Capiteins ons berigtten, dat, zoo wy verder marcheerden, wy geen gras of water bekomen zouden, en dat boven dien de weg vol loffe fteenen lag, waarom by ons gefolveert wierd, hier te blyven leggen. Onze gegifte cours en verheid was N. 2 1/2 mylen. De gegifte breedte 20---19 min., de lengte van 37 graaden 50 min.

Woensdag den 17 dito.

's Morgens ten 6 uren met mooi weder vertrokken wy van onze rustplaats, en ftelden onzen cours langs bovengedagte rivier N. ten O 1; myl tot aan een zeer hooge kloof, en marcheerden de zelve door, nemende de cours N. O. ten N. 1/2 myl. Deze kloof was naauw van doortogt, en lag vol groote loffe klippen, daar wy, naar veel moeite, opquamen tot aan den rug van een anderen hoogen berg, daar hem deze kloof ftrekte N. O. In 't afgaan hadden wy den zelve cours; myl, en was veel moeijelyker als die in 't opgaan geweest was, door dien de paffage naauwer en de loffe klippen menigvuldiger en grooter waren, 't welk oorzaak gaf, dat verfehiede karren en wagens t'onderfte boven raakten, en ontramponneert wierden, waarom wy genoodzaakt waren beneden aan een klein loepend riviertje, zynde brakagtig water, ons ter neder te ftaan. Deze plaats was

1685.
De Amacguas Capiteinen nemen affcheid, en eenige gaan met zyn Ed. mede

Zien hier de Zee.

Klein Doorngeboomte hier.

van

1685. van gras, als mede van kleine doornboomen, tamelyk voorzien. Wy lagen alhier rondom befloten in zeer hooge steene bergen, die op veel plaatsen bewaassen zyn met tweederlei foort van Aloëboomen. Eenige hebben dikke en redelyke hooge stammen, boven met een kroon van veel takken. De anderen zyn van de grond af tot boven toe met bladen bewaassen, van lengte 7 of 8 voeten zonder takken. Onze gegifte cours en verheid N. N. O. 4 graaden Oostelyker 2½ mylen. De gegifte breedte 29--10 min., en lengte van 37--56 min.; bevonden breedte van 29--12 min.; gebeterde cours en verheid N. N. O. 6 graaden Oostelyker 2½ mylen; de gebeterde cours en verheid zedert den 11^{den} dito N. ten O. 3 graaden Oostelyker 6½ mylen; behoudende de lengte van 37--56 min.

Donderdag den 18 dito.

's Morgens met mooi weder vertrokken wy van deze rustplaats, en stelden onzen cours om de Oost, te weten, O. N. O. ¼ myl; van daar jegens een kloof op N. ten O. ¼ myl. Toen marcheerden wy een bogt om, en stelden onzen cours N. ten W. ¾ myl. In 't afgaan van deze kloof was onze cours nog N. ten W. ¼ myl; van daar N. ¼ myl, alwaar wy quamen aan een hoek van het gebergte met groote losse klippen bezet. Toen namen wy onzen cours N. N. O. ½ myl tot beneden aan een rivier, alwaar wy genoodzaakt waren ons ter neder te slaan, om dat wy verscheide van onze karren en wagens, die op den voorgaanden dag krakken hadden gekregen, en alhier op deze klippen in stukken braken, moesten herstelen, waar toe wy hier goede gelegenheid hadden, om dat deze rivier aan weersyden met tweederhande soorten van boomen bezet was, te weten, doornen en cypresboomen, en wel zo roeden breed; doch zeer ondiep, en 't water eenigzins brak. Deze plaats was van gras redelyk voorzien. Onze gegifte cours en verheid N. ten O. ¼ myl; de gegifte breedte van 29--9 min., en lengte van 37--57 min., bevonden breedte van 29--10 min.

Vrydag den 19 dito.

's Morgens ten 6½ uren met mooi weder vertrokken wy van deze rustplaats, en stelden onzen cours langs de bovengedagte rivier W. ten N. ¼ myl, daar wy de zelve doortrokken, tegen een hoogte op, die zich strekte N. ten W. ¼ myl; van daar veranderden onzen cours, en gingen tusschen het gebergte door N. N. O. ¼ myl. Van daar om een bogt gegaan zynde, stelden onzen cours regt N. aan ¼ myl; van daar N. ten O. ¼ myl tot in een laagte. Van daar marcheerden wy door een kloof van tamelyke hoogte,

alwaar wy onze karren en wagens, zonder beschadigt te worden, opkregen. Deze hoogte strekte zich N. ten W. ¼ myl. Van daar in 't afgaan namen wy onzen cours regt N. ¼ myl tot in een laagte, die geheel vlak was, en strekte zich om de Oost. Alhier waren wy genoodzaakt te blyven, dewyl ons onderregt wiert, dat wy dezen dag geen water konden bereizen. De wegen, by ons gepasseert, waren niet anders als zand en keyagtige gronden, doorneden met verscheide kleine rivierkens, de welke tegenwoordig al t'eencmaal droog waren. Deze onze rustplaats was van gras, water, en hout, sober voorzien. De gegifte cours en verheid N. ten W. 2½ mylen; de gegifte breedte 29--0 min., en lengte van 37--56 min.

Saterdag den 20 dito.

's Morgens ten 6 uren vertrokken wy van deze rustplaats, en stelden onzen cours regt N. ¾ myl. Van daar N. ten O. ¼ myl; toen om een hoogte heenen N. O. ¼ myl, en van daar om het hoog gebergte te myden stelden wy onzen cours O. ¼ myl tot regt voor een kloof, die wy meenden door te marcheeren; doch bevonden zulks onmogelyk, vermits de menigvuldige klippen, die los tegen het steil gebergte aanlagen, en diehalven waren wy genoodzaakt te rug te keeren, en namen onzen cours W. ¾ myl tot digt onder een hoogen berg, die wy langs gingen W. N. W. ¼ myl; aldaar vonden wy een fontein, die, zoo ons de Amacuas onderigteden, het ganseh jaar door water geeft. Van daar behielden wy nog den zelve cours ¼ myl, tot voor een vlakte die wy overtrokken N. ten O. ¼ myl. Van daar regt N. ¼ myl tot aan eenige klipagtige heuvelen, die wy genoodzaakt waren te myden, en stelden onzen cours N. ten W. ¼ myl; van daar regt N. ¼ myl, tot aan een rivierte, daar wy ons nedersloegen. De weg, by ons gemarcheert, was van grond als de voorige. Hout en gras was hier sober; maar water jegenwoordig redelyk genoeg te vinden. Gegifte cours en verheid N. 4 graaden, Oostelyker 2 mylen; de gegifte breedte 28--52 min., en lengte van 37--57 min.

Sondag den 21 dito.

's Morgens ten 5½ uren braken wy op van deze plaats, stellende onzen cours van daar om de O. tegen een hoogte O. N. O. ¼ myl. Van daar veranderden wy onzen cours, en marcheerden O. Z. O. ¼ myl; van daar O. N. O. ¾ myl; toen O. ten Z. ¼ myl. Van daar marcheerden wy een vlakte over, onzen cours Z. ¼ myl; van daar O. ten N. ¾ myl, alwaar wy quamen aan een zeer hoogen en grooten berg, zynde een enkele klip,

Tweederley Aloëboomen.

Doornen cypresboomen hier:

Schoone fontein hier.

Hoogen berg,

685. en, zoo ons de Amacuas berigten, ontsprong boven op de zelve een fontein, zynde zeer goed water. Dezen berg lieten wy op de regter hand van ons af leggen, en namen toen onzen cours O. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar quamen wy wederom aan een zeer groote en wyde vlakte, die wy voor een gedeelte doortrokken O. ten N. 2 $\frac{1}{2}$ mylen. Toen namen wy onzen cours O. N. O. en O. ten N. $\frac{2}{3}$ myl tot in een kloof, die wy ingingen N. O. $\frac{1}{2}$ myl; alwaar wy quamen aan onze gedefineerde plaats, namentlyk de koperbergen, daar wy ons ter nedersloegen, regt voor een kloof van een der gedagte bergen, tusschen welke een fontein uitquam, zynde zeer koel en aangenaam water om te drinken. Deze fontein, zoo als wy naderhand ondervonden, nam haaren oorsprong uit een klipagtigen heuvel, ontrent een sechoot weegs van deze bergen gelegen, met geboonte, biezen, en riet bewassen. Deze plaats is een kei- en zandagtige grond, en op verscheide plaatzen ontrent 2 voeten diep bevonden eenige specie van klei, de welke zich heel leenig liet bewerken. De gegifte cours en verheid O. ten N. 1 graad, Oostelyker 4 $\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 28---52 min. en lengte van 38---18; min.; de geberterde lengte van 38---21 min., bevonden breedte 29---0 min., verbeterde cours en verheid O. ten Z. 4 $\frac{1}{2}$ mylen.

Maandag den 22 dito.

Begon de Ed. Heer Commandeur, en de Berg-hopman de bergen te vifiteeren. De Ed. Heer Commandeur nam zyn cours na 't Oosten, en de Berg-hopman na 't Westen, en lieten op verscheide plaatzen werken, om te zien, wat soort van Mineraal die bergen mogten wezen. De zelve waren van onderen tot boven, en zelfs op de losse klippen, met Spaans groen uitgelagen, 't welk den Ed. Heer Commandeur, en den Berg-hopman goede hoope gaf, van iets byzonders te zullen vinden; maar de Berg hopman oordeelde, na dat hy eenigen tyd had laten werken, dat men niets zou obtineeren, en gaf den moed byna t'eenemaal verloorren; daar de Ed. Heer Commandeur in tegendeel goeden moed had, en de hem aanwyzing, op wat plaatzen hy oordeelde dat men behoorde te werken, aan 't welke men vast stelde 's anderen daags te bejinnen.

Dinsdag den 23 dito.

Met het aanbrieken van den dag begonnen de Berglieden met alle vlyt het werk op twee plaatzen voort te zetten, en bevonden zich op een meer als gemeen breeden gang te zyn, en hoe dieper zy quamen, hoe zich 't Mineraal beter vertoonde. Ondertusschen zont de Ed. Commandeur verscheide van 't volk

uit, om te zien wat hout en rivieren hier ontrent waren, alzoop op die plaats, daar wy hier lagen, geen hout, als dat van Aloëboonien, en kreupelbosch, te vinden is. De zelve, wederkomende, rapporteerden, dat zy op 2, 3 of 4 mylen hier en daar tusschen het gebergte verscheide drooge rivieren met doorngeboomte, en een soort van hart hout, ons onbekent, bewassen, bevonden hadden, waar op verscheide wagens derwaarts gingen hout kappen, om van 't zelve koolen te branden, noodig tot de smeltery, en 't maaken van proeven, te gebruiken, 't welk daar toe zeer bequaam geoordeelt wiert. De behouden cours en verheid van 't Kaasteel der Goede Hoop is 3 graaden en 10 min. Beoosten het N. 75 mylen en 16 min., en by opmerking van den Stuurman lagen wy hier boven den waren Horizont 24 min., of 912 roeden.

Woensdag den 24 dito.

Continuuerden de Berglieden nog in hun werk. Ondertusschen belaste de Ed. Heer Commandeur den Berg-hopman, nevens eenige anderen, op het hoogste gebergte te klimmen, 't welk aan de Westzyde van ons lag, om aldaar te zien, hoe 't gebergte zich vertoonde, en met een te onderzoeken, of daar ontrent geen Mineraal te vinden was. Boven komende, bevonden, dat het rondom deze plaats, zoo verre men zien kon, niet anders dan hooge en sware bergen waren, hebbende tusschen de zelve hier en daar een vlakke, en wat het Mineraal aangaat, daar waren aan dezen berg geen teekens van te vinden. Middelerwyl openbaarden de Amacuas aan den E. Heer Commandeur, dat ontrent 3 mylen van hier nog een berg was, mede met Spaans groen uitgelagen, gelyk het gebergte alhier, waar op besloten wiert een sergeant nevens den stuurman en eenige Berglieden, mitsgaders eenige soldaaten derwaarts te zenden, en te vernemen, of zulks waar was. Op den agtermiddag ging de Ed. Heer Commandeur de werken vifiteeren, en bevont, dat die zich zeer verbeterden.

Donderdag den 25 dito.

's Morgens ten 3 $\frac{1}{2}$ uren vertrok de Sergeant met 10 mannen naar de bovengedagte plaats, die ontrent ten 6 uren 's avonds wederquamen, en eenige steen medebragten, uitgelagen, gelyk bevoorrens verhaalt is, en berigten wyders, dat zy Mineraal hadden gevonden op een vlakke, daar geen water ontrent was; maar op hunnen weg hadden zy verscheide kleine rivierkens of spruitjens met water, die met doornboomkens bewassen waren, gevonden, en verklaarden verder, dat de wegen onbequaam waren om met karren of wagens derwaarts te komen, ter oorzaak

K

van

1685.

van de diepe en steile nedergaande klooven, die zulks zouden verhinderen. Hun cours en verheid was van deze plaats N. N. W. 6 graaden Westelyker 2¹ mylen, bevonden breedte van 28 graaden 51 min., en lengte van 38 graaden 15 min. Ondertusschen wiert het hout klaar gemaakt, en ingezet om koolen 'er van te branden.

De Ed. Heer Commandeur was nog al bezig met eenige manschap de bergen op verscheide plaatzen te visiteren, en bevont, waar hy quam, dat het al een en het zelve Mineraal was.

Vrydag den 26 dito.

Begon de Ed. Heer Commandeur de probeer- en smelt-ovens te maaken, waar mede hy den ganfchen dag bezig was. Aan de Myn viert ondertusschen met allen vlyt gearbeid.

Saterdag den 27 dito.

Begonnen de Berglieden, vermits zy nu t'eenemaal van de losse steenen waren, te mineren, en deden ontrent ten 10 uuren de eerste schoot, die wel gelukte, en byzonder schoon Mineraal opwierp, van welke de Ed. Heer Commandeur eenige smolt, om te zien, of die inderdaad zoo was, als zy zich vertoonde; doch bevont de zelve, vermits die te na aan den dag had gelegen, nog vlugtig te zyn.

Sondag den 28 dito.

Met het aanbreken van den dag reed de E. Heer Commandeur met den Berg-hopman, eenige anderen, te paard uit, om het gebergte, dat zich Oostelyk aan strekte, te bezigtigen, en bevont, dat het gebergte eenige mylen weegs met Mineralegangen, die met Spaans groen beflagen waren, heenen strekte. Ondertusschen waren de Berglieden bezig, om hun werk voort te zetten.

Maandag den 29 dito.

Ontrent den middag lieten de Berglieden weder twee Mynen springen, die schoon Mineraal opwierpen, van welke de Ed. Heer Commandeur op nieuws besloot te smelten, en bevont, dat de zelve koper hielt.

Dynsdag den 30 dito.

Ging de Ed. Heer Commandeur de werken bezien, die hem heel wel aansonden, alzoo de gangen nog stant bleven houden.

Woensdag den 31 dito.

Wiert nog al vervolgt met het arbeiden aan de Mynen. Ook was de Ed. Heer Commandeur van voornemen, om pertinente proeven te maaken; maar vermits het de gelegenheid hier niet toeliet, zoo wiert het zelve uitgesteld tot de wederkomst aan de Kaap der Goede Hoop.

Donderdag den 1 November.

Waren de Berglieden ontrent 2 mans

1685. lengte op de eene plaats, en op de andere quaalyk zoo diep gevordert, en bevonden dat het Mineraal zich meer en meer verbeterde.

Vrydag den 2 dito.

Klom de Ed. Heer Commandeur op het gebergte, gelegen ten W. van ons, en resolveerde in de zelve, alzoo hy vast voornam in 't kort te vertrekken, 1 dag of 2 te laten arbeiden, om te zien, hoe zich 't zelve zou opdoen, dewyl zich daar een gang van wel 2 vadem breed vertoonde. Ondertusschen waren zy in de andere 2 Mynen sterker doende met mineeren, om eenige Ertz los te maaken, die de Ed. Heer Commandeur gezint was mede te nemen.

Saterdag den 3 dito.

Begonnen de Berglieden aan de bovenverhaalde gang te arbeiden, en bevonden dat de zelve zich uitermaaten schoon opdede, en wiert met arbeiden dezen dag opgehouden.

Sondag den 4 dito.

Wiert alles vaardig gemaakt, om des anderen daags op te breken, en te vertrekken na de zeekant. Ondertusschen was men nog sterker bezig, om de meer-gemelde gang dieper in te arbeiden, als mede eenige Minerale beneden te dragen, en de zelve mede te voeren.

Maandag den 5 dito.

's Morgens ten 6¹ uuren met mistig weer vertrokken wy van de koperbergen, passeerende den zelven weg te rug, dien wy, daar na toe gaande, gekomen wa-Kooper-bergen te rug.
Keeren van de Koper-bergen te rug.
Verder bevestiging van dien.
maals verdroogt waren; zelfs de rustplaats, daar wy den 21sten October van daan trokken, daar wy ons genoodzaakt vonden met graven van kuilen water te zoeken, dewyl het riviertje alhier mede meest verdroogt was, alwaar wy bleven kamperen. Hier leggende, zont de Ed. Heer Commandeur een sergeant met eenige manschap weder te rug, om den berg, voor dezen gedagt, daar een fontein op zoude wesen, te gaan bezigtigen; die, wederkomende, berigten, zulks alzoo niet gevonden te hebben, als alleen in 't afgaan van den berg een schoone fontein aflopend water, en hadden, volgens hun berigt, de zee in 't Westen van hen gezien, en vlakke strand. Onzen cours en verheid was W. ten N. 2¹ mylen, en bevonden breedte van 28---55 min., en lengte van 37---57 min.

Dynsdag den 6 dito.

's Morgens met mooi weder vertrokken wy van deze rustplaatzen, quamen ontrent ten 10 uuren aan de rustplaats, alwaar den 20sten October gelegen hadden, de welke wy passeerden tot regt af en aan de fontein, op den zelven dito mede gepasseert, en

Koper-
Mineraal
gevonden.

Ontmoeten en
Fontein.

Zien de
Zee hier

85.

Zand-
hier, of
buse.

en lieten de zelve ontrent $\frac{1}{2}$ myl ter linkerhand van ons leggen, en stelden onzen cours Z. ten O. aan $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy weder op ons oud pad quamen, en trokken 't zelve langs, tot op de rustplaats, daar wy den 18^{den} October gekomen waren, de Zandrivier, en door de Amacquas Hottentots Toufe genaamt, die nu t'eenemaal opgedroogt was, weshalven wy ons genoodzaakt vonden kuilen te graven. Gras was hier in overvloed. De gegifte cours en verheid Z. 5 graden Oostelyker $4\frac{1}{2}$ mylen. De vertrouwde breedte van 29---10 min., lengte van 37---59 min.

Woensdag den 7 dito.

's Morgens vertrokken wy ten 6^uuuren van deze Rivier, en vervolgden ons pad, tot dat wy quamen ontrent ten 8^uuuren op de rustplaats, daar wy den 17^{den} October gekomen waren, welke plaats wy t'eenemaal van water ontbloot vonden. Van daar wederom het oud pad langs tot in de moeylyke kloof, die wy den 17^{den} dito voorz. gepasseerd waren, de welke ons tegenwoordig niet weynig verhinderde, alsoo in de selve een voorviel van een van onse wagens aan stukken brak, onbequaam om te repareren, waarom wy genoodsaakt waren de goederen af te pakken, en andere Karren en Wagens daar mede te belasten. Wy lieten de selve soo wel voorzien, dat wy ter naauwer nood daar mede op een rustplaats quamen, zynde ontrent $\frac{1}{2}$ myl van de plaats, daar wy den 16^{den} October ons hadden ter nedergeslagen. Water en gras was hier sober. Wy lieten hier van deze gebroken wagens een kar maken, om van de zelve niet t'eenemaal ontbloot te zyn. Tegen den avond klom de Ed. Heer Commandeur met eenige manschap boven op een hoogen berg, om te zien, of men op de zelve geen zee kon beoogen. Daar boven op komende, fagen geen zee, maar wel een kloof, die ons seheen een goede weg te zyn, om derwaards te komen. Deze strekte zich W. Z. W. onze gegifte cours en verheid Z. ten W. 4 graden W. $3\frac{1}{2}$ myl gegifte breedte van 29---19. min., en lengte van 37---50. min.

Donderdag den 8 dito.

's Morgens zond de Heer Commandeur een Sergeant en den Stierman met twee Soldaaten uyt, om het pad te bezigtigen; 't welk sy ontrent $2\frac{1}{2}$ myl ver bevonden goed te zyn. De Ed. Heer Commandeur resolveerde op te brecken, en derwaards te marcheeren, en vertrokken van hier op de namiddag, en stelden onzen cours Z. O. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot aan een rivierte met loopend water, en marcheerden 't zelve langs heen 1 myl. Van daar ver-

anderde onse cours Z. ten W. $\frac{1}{2}$ myl tot op den hoek van een berg, die wy ontrokken. De cours Z. W. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar veranderde de zelve W. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl tot aan een rivier, dewelke van een andere kruys-wys doorsneden werd. Van daar onze cours Z. W. $\frac{1}{2}$ myl tegen een hoogte op, en marcheerden op de zelve W. $\frac{1}{2}$ myl, en W. Z. W. $1\frac{1}{2}$ myl tot aan een spruytje met water, alwaar wy ons zelve ter nedersloegen. Deze plaats was van gras redelyk, maar van hout sober verzien. De weg, by ons gemarcheerd, was meest zandig, ook hier en daar klipagtig. De Ed. Heer Commandeur klom boven op een berg, om naar het pad te zien, 't welk zig meest vlak vertoonde; maar ontrent 6 mylen W. Z. W. van ons hadden wy een berg van zeer groote hoogte, welke gefultineerd wierd na by de zee te leggen: De Amacquas Capiteins, die ons tot nog toe waren by gebleven, begonnen nu gansch onwillig te werden, om met ons verder te trekken, en aanwyzing van het pad te doen; inzonderheid Capiteyn *Oedefon*, nevens enen *Nonce*, zynde een Amacqua, die by de Kaapze Hottentots was gevlugt, vermits hy oorlog met de andre Amacquas had gevoerd, en ziende, dat wy derwaards trokken, presenteerde aan de Ed. Heer Commandeur het pad na der Amacquas land te wyzen, die het zelve tot nog toe trouw, en wel heeft gedaan; maar nu, t'eenemaal door den voorz. *Oedefon* gevoerd zynde, mede onwillig was, en begon hem niet anders als met leugens te behelpen, om ons voornemen te diverteeren, 't welk de Ed. Heer Commandeur bemerkende, bestoot den zelve *Oedefon* en *Nonce* te bewaren, hen afvragende, wat reden zy hadden, om zich met zoo een menigte leugens en uytvlugten te behelpen, en waarom zy ons geen verderen weg wilden wyzen, waar op zy antwoorden, dit de passagie na de zee niet te zyn, en dat hen 't hoofd zeer dede van meer te praaten, zoo dat zy, op 't geen hen gevraagd wierd, niet het minste meer wilden zeggen, en bleven dezen avond voorts t'eenemaal stom. Dezen dag was onze gegifte cours en verheid Z. W. 5 graden W. $2\frac{1}{2}$ myl, gegifte breedte 29---20 min., de lengte van 37---43. min.

Vrydag den 9 dito.

's Morgens met het aanbreeken van den dageraad zond de Ed. Heer Commandeur den Stierman met 6 man na den voorgedachten hoogen berg. Ook een Sergeant met 6 man, om na een pad te zoeken beneden den voorz. berg. De zelve weder komende, rapporteerde de Stierman, dat hy, boven op dien berg zynde,

1685.

Hooge Berg.

Onwilligheid van de Amacquas Capiteins,

om verder den weg te wyzen.

1685.

Zien de Zee.

zynde, de zee regt W. van hem af ontrent 6 mylen had gezien; ook de wal hier en daar met zandduinen bezet, en twyffelde ook een zand-baaitje gezien te hebben, met een zandig eilandje in 't zelve, 't welk hy Z. W. ten Z. van hem af gepeilt had. Langs onder dezen berg, daar deze peiling gefchied is, liep een groote rivier in zee, en strekte zich meest Z. W. heenen; maar de weg, by hem gegaan, was t'eenemaal onbequaam, om met wagens of karren derwaarts te komen. De Sergeant rapporteerde, dat door hem een bequaam pad gevonden was, om met onze bagagie te kunnen passeeren ontrent 4 mylen verre. Het zelve strekte zich Z. ten W. tusschen den meergenoemden berg, en de zelve rivier.

Groote Doornboomen by een rivier.

Haby vertrokken, doch de twee andere gevangen gehouden,

Deze rivier was met groote doornboomen bewaflèn, gelyk zy alle, die hier gevonden worden, zyn. Ondertusschen besloot de Ed. Heer Commandeur den Capitein *Haby*, die mede nog by ons was, na zyn Kraal, alzoohy onpaffelyk was, te laten gaan; maar de andere twee, die zich nog stom hielden, by ons te houden.

Saterdag den 10 dito.

's Morgens met den dag zont de Ed. Heer Commandeur een Sergeant, nevens den Stuurman met 4 man, om de W., ten einde te zien, wat doortogt aldaar was, om aan strand te komen. Wederkomende, berigtten zy, dat ze ontrent 4 mylen regt W. aan geweest waren; maar hadden den weg t'eenemaal onbequaam gevonden, om voor ons te bereizen. Des namiddags ten 2 uuren braken wy op, om het pad te vervolgen, waar van de Sergeant den dag voor dezen berigt had gedaan. Middelerwyl seheide de gedagte Capitein *Haby* van ons, den welken de Ed. Heer Commandeur met tabak, pypen, koper, kraalen, en voorts nog met het gene zy voor rariteiten houden, beschonk, hem zoodanige vereering medegevende aan de verdere absente Capiteins dezer Natie.

die ons zeer vuil handelen.

Wy stelden hier van daan onzen cours O. N. O. $\frac{1}{2}$ myl tot aan een riviertje. Toen Z. O. $\frac{1}{2}$ myl tegen een hoogte op. Nederwaarts gaande hielden wy den zelve cours $\frac{1}{2}$ myl tot aan spruitje, 't welk wy langs marcheerden Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl; van daar Z. $\frac{1}{2}$ myl. Toen Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. O. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl. Ondertusschen begonnen deze 2 gedetineerden weer hunne sehelmstukken te toonen, en zeiden ons het regte pad na de zee te zullen wyzen, en dat het pad van den Sergeant niet bequaam was om derwaarts te komen. De Ed. Heer Commandeur, zulks geloovende, vermits zy een menigte van sehynredenen daar by voegden, namen wy, volgens hunne aanwy-

zing, den cours W. aan $\frac{1}{2}$ myl; van daar Z. O. $\frac{1}{2}$ myl. Toen Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl, en O. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl. Toen weer Z. O. $\frac{1}{2}$ myl, en Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl tot aan een hoogte, die wy op marcheerden Z. $\frac{1}{2}$ myl regt van het pad af, door den Sergeant gevonden. Neerwaarts gaande, stelden onzen cours Z. O. $\frac{1}{2}$ myl; toen O. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl tot aan een hoogen berg, die wy ommarcheerden. Toen Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl door een kloof. Van daar O. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy eenige Hottentots by ons kregen, 't welk ons dede denken, dat hier ontrent eenige Kraalen moeten leggen. Voort marcheerende, stelden onzen cours Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl, alwaar wy quamen aan een spruitje, daar wy ons moesten ter nederslaan, dewyl wy zagen, dat wy waren op $\frac{1}{2}$ uur na aan de zelve plaats, daar wy den 14^{den} October met al de Kraalen zamen hadden gelegen, en die zich op die zelve plaats nog bevonden. Tegen den avond quamen alle de Capiteinen tot ons, aan de welke de Ed. Heer Commandeur het wedervaaren met *Oedefon* en *Nonce* verhaalde, waar over zy zeer verbaast waren, en lieten aanstonts *Oedefon* by hen komen, hem zeggende, wat reden hy had van zulke sehelmstukken aan te vangen, en dat tegen de genen, de welke hen voor eerst aan de Kaap wel onthaalt had, en op 't vertrek met verscheide rariteiten had beschonken, welke gelyke vriendschap en goedheid hy nu weer aan hen bewees, en of hy niet die gene was, die oorzaak zou geven, om met de Hollanders in oorlog te geraaken, doende daar by, dat het beter was, dat zy hem (*Oedefon*) dood maakten, alsdat zy hier door in zulke groote ongelegenheid zouden komen, presenterende hem met eenen aan de Ed. Heer Commandeur, verzokkende, dat hy hem geliefde te straffen na zyne verdienste, en zoo hy zulks niet wilde doen, dat zy hem dan zouden doo-
 Hun oordeel over *Oedefon* en *Nonce*.

De Capiteinen komen weer by ons.

Den anderen, te weten *Nonce*, lieten zy mede by zich komen, die Capitein *Arwa*, zonder hem eens te hooren spreken, de karcs dede afleggen, en gaf hem op het bloot lichaam een menigte van stokslagen; vraagende, of de Ed. Heer Commandeur hier mede voldaan was, die daar op ja antwoordde. Deze Capiteinen wierden dan hier op met brandewyn beschonken, en vertrokken te zamen na hunne Kraalen. De gegifte cours en verheid was Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ strek, Oostelyker 4 $\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 29--40 min., en lengte van 37--34 min. De gebeterde cours en verheid Z. O. 2 graden, Oostelyker 3 $\frac{1}{2}$ mylen. De bevonden breedte van

van 29---30 min., en lengte van 37---52 min.

Sondag den 11 dito.

Bleven wy hier leggen, om met gedagten Capiteyn verder te spreken. Middelerwyl quamen'er daar veel, om hunne melk te ruilen.

Maandag den 12 dito.

's Morgens ten 6¹/₂ uren vertrokken wy hier van daan, en stelden onzen cours recht naar de rustplaats van den 14^{den} October voorz. Op weg zynde, quamen de gedachte Capiteynen ons in 't gemoet, yder aan den Ed. Heer Commandeur vereerende een Koebeest. Middelerwyl zagen wy, dat al het Kraalsvolk op de been was, de minen makende als of zy voorhadden met ons te vechten; waar op de Ed. Commandeur aanstonds een wagenburg liet slaan, en onse twee veldstukjes waterpas planten, voor 't welke zy met ganfche troupen gingen neerzitten, toonende hier mede hunne onkunde van der zelve kracht, over welk planten echter de Capiteynen zeer verbaast wierden, wetende niet wat zulks beduyden wilde; en na dat alles dienaangaande geëxamineerd was, bevont men, dat'er een Hottentot na de Kraalen was komen loopen, voorgevende, dat wy al hun vee hen zouden afnemen, welk zeggen hen dus gearmeerd had. Zy eyndelyk ziende, dat wy geen quaad met hen voorhadden, quamen aanstonds tot ons, en verzogten, dat wy dien dag daar zouden blyven leggen, alzo zy van meening waren eenig vee en melk aan ons te verruilen; 't welk ook geschiedde. De Ed. Heer Commandeur schonk op den avond aan yder Capiteyn een fles Arak, met 't welke zieh de Kraalen den ganfchen nacht door vervrolykten, en hadden nu 'teenemaal een goed gevoelen van ons.

Dynsdag den 13 dito.

's Morgens ten 7 uren braken wy op, en marcheerden ons oud pad, tot dat wy quamen ontrent ten 9¹/₂ uren op de rustplaats, daar wy den 13 October van daan vertrokken waren, de welke wy paffeerden, vervolgdten wyders onzen ouden weg, die wy nu geheel opgedroogd vonden, en quamen alzo op een $\frac{1}{2}$ myl na op de rustplaats, daar wy ons den 4^{den} dito voorz hadden ter nedergeteld. Wy bleven hier leggen, dewyl wy hier goed water en gras vonden; maar hout lober. De gegifte cours en verheyd Z. ten W. $\frac{3}{4}$ streek W. 3¹/₂ mylen; de gegifte breedte 29---34 min. en lengte van 37---49 min.

Woensdag den 14 dito.

's Morgens vroeg zond de Ed. Heer Commandeur een Sergeant en den Stierman nevens eenige Manfchap uyt, om den weg te gaan bezien, dewyl wy nu

gekomen waren ter plaatze, daar de Hottentots ons van ondericht hadden, dat wy aan zee konden komen Wederkeerende, rapporteerden zy ontrent 4 mylen verre geweest te zyn, welken weg zy bequaam hadden gevonden, om te kunnen bereyfen, als ook mede een rustplaats, die wel voorzien was van gras, water, en hout. Ook hadden wy twee Hottentots na de Kraalen gezonden, alzo vier van de geruyde beesten in de verleden nacht weder na de zelve waren gelooopen. De Hottentots daar komende, zeyde Capiteyn *Oedefon*, waarom de Ed. Heer Commandeur niet een Hollander of vier had mede gezonden, die hy zou den hals gebroken hebben; over welk zeggen Capiteyn *Orwa* en hy in zulke hooge woorden raakten, dat zy malkanderen, met stokken sloegen. De beesten wierden teritond by den anderen gezocht, en met eenige Amacwas ons weder toegezonden, aan de welke de Ed. Heer Commandeur voor yder Capiteyn, behalven *Oedefon*, eenige Tabak, tot een teeken van dankbaarheid, toezond, en vermits het regenagtig weder waren wy genoodzaakt dezen dag hier te blyven leggen.

Donderdag den 15 dito.

's Morgens vertrokken en marcheerden wy ons oud pad langs, tot dat wy quamen op de rustplaats, daar wy den 11^{den} October van daan vertrokken zyn. Van daar stelden wy onzen cours Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl, zynde de weg by den Sergeant geviziteerd. Toen veranderden onzen cours, en trokken door een laagte over een rivierte, 't welk meerendeels droog was, W. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl, van daar Z. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl. Toen W. ten Z. $\frac{3}{4}$ myl. Van daar namen langs een drooge rivier de zelve cours $1\frac{1}{2}$ myl, en voorts W. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl, als mede W. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl. Toen W. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl, tegen een hoogte op nederwaards gaande W. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl, tot aan een rivier, daar wy ons zelven ter nederstelden, en bleven leggen. Deze plaats was van gras, brandhout, en goed water, wel voorzien. De weg by ons gemarcheerd, was zandig en klipagtig, bequaam om te bereyzen. Op den namiddag zond de Ed. Heer Commandeur een Sergeant nevens den Stierman, en eenige manfchap uyt, om een verdere passagie te zoeken na de zee-strand. 's Avonds weerkomende, rapporteerden, dat zy een bequaam pad gevonden, en na gissing, ontrent 5 mylen weegs de zee van zich gezien hadden. Deze dag was onze gegifte cours en verheyd W. Z. W. graden Z. 3¹/₂ myl, gegifte breedte 29---41 min. en lengte van 37---34 min.

Vrydag den 16 dito.

Ten 11¹/₂ uren vertrokken wy van deze

Opplant
ler Hot-
entots,
en de re-
len 'er
van.

1685.

Verdere
moete
met Oe-
defon.

Zien de
Zee weer

1685.

deze rustplaats, en stelden onzen cours langs dit riviertje Z. W. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar W. $\frac{1}{2}$ myl. Toen Z. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, als mede W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl, ook W. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar veranderden onzen cours, en trokken toen Z. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, als mede Z. ten O. $\frac{1}{2}$ myl, en W. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl. Toen W. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar W. N. W. $\frac{1}{2}$ myl, en W. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl. Van hier veranderden onzen cours, en marcheerden W. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl. Toen regt na de plaats van ons verblyf, de cours Z. W. ten W. $1\frac{1}{2}$ myl, daar wy ons ter nedersloegen. Waar langs een rivier heen liep, meereendeels verdroogt; doch hier en daar wat water, maar brakagtig. De landstreek by ons dezen dag gepasseert, was meereendeels effen, maar zeer diep van zand; doch nog redelyk van gras, maar schaars van brandhout voorzien. Onze gegifte cours en verheid Z. W. ten Z. $3\frac{1}{2}$ myl; de gegifte breedte van 30---8 min., en lengte van 37---35 min.

Saterdag den 17 dito.

Bleven wy hier leggen, en dezen morgen zont de Ed. Heer Commandeur van hier weder een Sergeant met den Stuurman, en eenig volk als vooren, om naar de zee te gaan. De zelve namiddag wederkomende, berigten, dat zy aan de zee waren geweest W. ten Z. van ons af, en hadden aldaar bevonden een vlak en effen strand, zonder de minste branding tegen de wal, maar hadden geen bequaamheid ter wereld gezien, om daar met een schip aan te komen. Zeiden ook, dat zy aan de rivier waren geweest, daar wy hier beneffens lagen, die aldaar in zee uitliep. Als mede, dat de zee daar wel 3 mylen verre inspoelde, zoo dat zy voor ons geen plaats hadden gevonden, om 'er te kunnen leggen, dewyl daar ontrent geen gras nog zoet water was te vinden. Ondertusschen was de Ed. Heer Commandeur het gebergte visiteeren, en bevont aan de overkant van de rivier eenige Ertz, welke goed Mineraal scheen te zyn; aan 't welke hy aanstonts liet arbeiden, om daar van mede te nemen, en naderhand proeven 'er van te maaken.

Groote Rivier hier.

Goede Ertz hier.

Sondag den 18 dito.

's Morgens, zynde dyzig weder, zont de E. Heer Commandeur alle onze Hottentots uit, om na de Z. zyde van ons na zee te gaan, en om met eenen te onderzoeken, of aldaar geen baai, of bequame plaats, om te leggen, te vinden was. Ook wiert den zelve dag een sergeant met 4 man uitgezonden na 't Noorden, om te vernemen, wat gelegenheid zich aldaar zou opdoen. De zelve tegen den avond wederkerende, dede berigt, dat hy aan een zeer groote rivier geweest

was, die hy hier en daar met groote kuilen water, maar anders geheel droog, en van hout en gras overvloedig voorzien, gevonden had. De Hottentots quamen dezen dag niet weder te rug; en aan 't Mineraal wiert nog gearbeid.

1685.

Maandag den 19 dito.

Zynde dyzig weder, waren genoodzaakt nog hier te blyven, om onze Hottentots in te wagten, die tegens den avond eerst weder quamen, brengende bescheid, dat zy ter plaatze, daar de groote Doornbosch-rivier in zee loopt, hadden geweest, en hadden daar, zoo verre zy konden beoogen, het strand zeer vuil en klipagtig gevonden; als mede, dat het van gras en water niet voorzien was, waarom besloten wiert na de gedagte rivier, by den Sergeant gevonden, te trekken.

Dydsdag den 20 dito.

's Morgens met mooi weer trokken wy van deze rustplaats, en marcheerden N. W. aan 4 mylen door een zeer diepen zandigen, en hier en daar heuvelagtigen weg, tot dat wy quamen aan de gedagte rivier, aan de welke wy ons ter nedersloegen, en bevonden aldaar 't geen ons van den Sergeant berigt was. De gegifte breedte 29--36 min., en lengte van 37--16 $\frac{1}{2}$ min.

Woensdag den 21 dito.

's Morgens met mooi weer vertrokken wy van de bovenstaande rustplaats, en stelden onzen cours N. W. ten W. $3\frac{1}{2}$ mylen, en hadden de rivier ter regter hand van ons, marcherende de zelve niet langs, om de groote en menigvuldige bogten, die zy heeft; maar trokken al regt toe meest over vlak en zandig land, als alleen een kloof, tot dat wy weer aan de rivier quamen, daar wy ons ter nedersloegen. Hout, gras, en water, was hier als vooren. Wy giften ons op de breedte van 29--27 min., en de lengte van 36--52 $\frac{1}{2}$ min. te zyn. Op den namiddag zont de Ed. Heer Commandeur 'er een met eenige manschap uit, om te vernemen, hoe 't aan zee zich opdede; die in den avontstont wederquamen, en bescheid bragten, dat zy tot $\frac{1}{2}$ myl na aan zee waren geweest, boven op een berg, daar by leggende, van waar zy, na hunne meening, een baaitje hadden gezien, in 't welke deze rivier haar water komt te lossen; en waren ook beneden in de rivier geweest, in de welke zy nog goed water en gras gevonden hadden, maar zy was t'eenemaal ontbloot van geboomte.

Donderdag den 22 dito.

Bleven wy hier leggen, omdat de Ed. Heer Commandeur aan den berg liet werken, die hy oordeelde Mineraal in te hebben.

Vrydag den 22 dito.

's Morgens ten 6 uren met mooi weder

ver-

1685. vertrokken wy van deze rustplaats, en felden onzen cours van daar regt W. Z. W. tot aan dien berg daar de Sergeant op geweest was. Alhier spanden wy onze beesten uit, tot dat de Sergeant, die na zee gezonden wiert, om aldaar een bequame plaats uit te zien, om te kunnen leggen, weder te rug quam, die, na dat hy ontrent 2 uren uitge- weest had, berigt quam doen, dat hy een bequame plaats aan strand had gevon- den, waar op de Ed. Heer Commandeur aantonts belaste de beesten in te spannen, en vertrokken toen 's namiddags ten 2 uren na de zeestrand, alwaar wy ons zelve aan den uitgang der rivier neder- sloegen, en hadden 't versh water en gras ontrent $\frac{1}{2}$ uur van dit ons kampement; geboomte was hier niet, als kreupel- bosch; maar aan de zeestrand vonden wy zeer swaar geboomte, welke daar waren opgespoelt, dat ons dede begrypen, dat hier ontrent een groote rivier, met swaar geboomte bezet, wezen moest, daar de zelve van daan quamen, te meer, om dat de Hottentots ons hadden berigt, dat in de rivier, by hen genaamt *Eyn*, en by ons *Vigili Magni*, zeer swaar geboomte gevonden wert, de welke zekerlyk niet verre van hier legt, om dat wy by de Amacwas Kraalen verscheide van die Hottentots, Kamefons genaamt, die zich aan de zelve onthouden, gevonden had- den; welke wy toen daar na ondervraag- den, maar zy wilden ons daar van ganseh geen onderrigting geven. Dezen dag was onze gegifte cours en verheid W. Z. W. $3\frac{1}{2}$ mylen, de gegifte breedte $29^{\circ}--43$ min., en lengte van $36^{\circ}--41\frac{1}{2}$ min.

Saterdag den 24 dito.

Bleven wy hier leggen, ter oorzaak dat wy niet wisten, of verder water konden bekomen, als mede om het gedagte baaitje te bezigtigen, 't welk wy bevonden maar een inbogt te zyn, 't eenemaal onbequaam om enig vaartuig 'er in te kunnen bergen. De Ed. Heer Comman- deur zont een Sergeant met eenige man- schap uit Noordwaarts aan, om verder langs 't strand, en in het land te zoeken, of daar geen water te vinden was; die, in den avontfont wederkomende, berigt deed, dat zy op 5 mylen weegs land- waarts, nog aan strand, geen het minste water hadden gevonden. Op de middag hoogte genomen zynde, bevonden alhier op de breedte te zyn van $29^{\circ}--55$ min., en lengte van $37^{\circ}--18$ min. Volgens de gebeterde cours en verheid zedert den 13^{den} West 4 graaden Zuidelyker 16 my- len, en hadden hier de miswyzing van 't Compas 15 graaden 27 min. Noord- westerling, geobserveert met een Compas, welkers naald in 't kruis legt.

waar ge-
oomte
ier aan
rand.

Sondag den 25 dito.

Zond de Ed. Heer Commandeur twee van zyne wildschutten, nevens tien van onze Hottentots weder Noordwaards aan, hen Victualie mede gevende voor twee dagen, om te bezien hoe wyd van hier water te vinden was. Ondertusschen vout de Stuurman $\frac{3}{4}$ myl van ons na 't Noorden een zand-baaitje, 't welk na zyn oor- deel bequaam sechen te zyn, om by nood, een kleyn vaartuig 'er in te bergen. Hy peylde 't zelve af, en bevond het wyd te zyn $\frac{3}{4}$ myl, en inwards $\frac{1}{2}$ myl, en na oog- en sebyn, van een bequame diepte; dog bevond zich in 't midden van den ingang een zandbank te leggen, waar op de zee met laag water aanbrandde, maar lag, na zyn gissing, 4 vadem onder water. 's Avonds hebben wy de zon gepeylt met een Compas, dies de naald paralel lag, en bevonden de miswyzing te wezen 7 graden 48 min. Noordwester- ring.

1685.

Maandag den 26 dito.

Tegens den avond quamen de twee ge- dagte Wildschutten, nevens de Hotten- tots, weder te rug, en deden rapport, dat zy ontrent op 8 mylen weegs een groote, dog drooge, zand- rivier hadden gevon- den, hier en daar verzien met eenige kuy- len, meest brak water, sober van gras, en zonder brandhout, en dat op 't eynde dezer rivier een Baay lag. Als mede, dat zy wel twee mylen benoorden die rivier waren geweest, en daar aan strand een kleyn Fonteyntje, met redelyk goed water gevonden hadden, dog niet ge- noegzaam verzien, om ons en al 't vece te drenken.

Dynsdag den 27 dito.

Commandeerde de Ed. Heer Comman- deur een Sergeant, Stierman, en eenige Manschap, om te zien, of zy om de N. O. tusschen de gedagte rivier, en deze onze rustplaats, geen water konden vinden, die 's avonds weder quamen, en bescheyd bragten, dat zy op 6 mylen weegs wel een goed pad, maar geen water gevonden hadden, waar op gerezolveerd werd nogmaals een Sergeant na de voorst rivier te zenden, om het naaste pad, daar na toe gaande, op te zoeken.

Woensdag den 28 dito.

's Morgens met den dageraad vertrok de Sergeant met den Stuurman, 6 man, en twee Hottentots, gevictimieerd om twee dagen uyt te blyven, en belast nau- keurig te ondersoeken, of onderweeg geen water meer te vinden was.

Donderdag den 29 dito.

Tegen den avond quam de Sergeant met zyn byhebbende manschap weer te rug by ons, en rapporteerde, dat zy de zelve rivier gevonden, gelyk de Wild- schutten verklaard hadden; dog de baay

oor-

1685j

oordeelden zy t'eenemaal onbequaam te zyn, vermids zy geheel ondiep, en rondom met klippen bezet was, waar tegen, gelyk ook wel een myl in zee, groote branding ging. Wyders hadden zy tussehen beiden geen water gevonden. Van het pad, 't geen zy gemareheert waren, oordeelden zy 't onmogelyk, om dat met karren of wagens te kunnen beryden, nademaal het geheel zandig en over al met kreupel doornbosch bewassen was, sehynende dit ons alle gelegenheid te benemen, om iets meer te ondernemen, of te onderzoeken, dewyl 't onmogelyk was, om op eenen dag over te komen, en twee dagen met de beesten zonder water te zyn.

Vrydag den 30 dito.

's Morgens met 't aanbreken van den dag zont de Ed. Heer Commandeur een Sergeant met eenige manschap, om een pad te zoeken, naar een hoek van deze rivier, alwaar wy aanleggen zouden, de welke N. O. van ons legt, 't geen de E. Hr. Commandeur oordeelde een groot stuk te zullen uitwinnen, en aldaar na genoeg te zyn, om op een dag aan de meergemelde rivier te komen. De zelve op den middag wederkomende, zeide een goed pad derwaarts gevonden te hebben. Braken dan des naarmiddags op, en stelden onzen cours N. O. aan 3 mylen, alwaar wy weder quamen aan de zelve rivier, daar wy ons ter nedersloegen. Onze gemarcheerde weg was meest effen land; doch zandige grond. Deze onze rustplaats was van water, 't geen in de kuilen stont, en van gras redelyk, maar van hout zeer sober voorzien. De gegifte cours en verheid was N. O. 3 mylen; de gegifte breedte 29--47 min., en de lengte van 37--28 min.

Saterdag den 1 December.

's Morgens ten 6 uren vertrokken van deze rustplaats, en stelden onzen cours N. N. W. aan door een zandige vlakte, hier en daar een weinig heuvelagtig, met laag kreupelbosch bewassen, en quamen alzoo des naarmiddags ten 2 uren aan de voor dezen gedagte rivier, alwaar wy ons ter nederstelden. Water, gras, en hout, was alhier sober. Tegen den avond ging de Ed. Commandeur de voorgedagte baai bezigtigen, en bevont de zelve, gelyk te vooren verhaalt is, t'eenemaal onbequaam.

Swaare
aange-
spoelde
Boomen
aan strand

Alhier aan strand vonden wy mede een menigte van dikke en swaare aangespoelde boomen. Onze gegifte cours en verheid N. N. W. 5 mylen, de gebeterde cours en verheid zedert den 25^{den} November N. 2 graaden Oostelyker 6; mylen, en de behouden lengte van 37--19; min.; de bevonde breedte aan de zon midden in de baay 29--30 min.

Sondag den 2 dito.

1685.

's Morgens met 't aanbreken van den dag zont de Ed. Heer Commandeur een Sergeant met eenige manschap uit, om het fonteintje, voor dezen door de Wildschutten en Hottentots gevonden, weder op te zoeken, en 't zelve grooter te graven, en klaar te maaken, die dan tegen den middag weder quam, en bescheid bragt het zelve gevonden te hebben; doch 't water had hy geheel brak bevonden, ter oorzaak de zee met hoog water daar in sloeg. Had ook eenige manschap daar gelaaten, om 't zelve sehoon te maaken, zoo veel het mogelyk was.

's Namiddags ten 2 uren braken wy op, en stelden onzen cours N. W. aan, mareherende al door zandduinen, tot dat wy aan het meergemelt fonteintje quamen; by 't welke wy ons ter nedersloegen. Gras en hout was hier niet, behalven de boomen die wy hier mede vonden aangespoelt. Het water was gelyk bevoorens verhaalt is, en weinig, waarom wy genoozaakt waren onze beesten weer te rug na de rivier te zenden. De gegifte cours en verheid N. ten W. 2 mylen. De bevonde breedte 29--26 min.; de behouden cours en verheid N. ten W. 1 graad; Westelyker 2; mylen.

Maandag den 3 dito.

Zont de Ed. Heer Commandeur eenige manschap uit om na een verder pad, water, en gras te zien, die, tegen den avond wederkomende, ons berigten, dat zy wel een groot voetpad, maar geen gras of water gevonden hadden, uitgezondert op 2 mylen weegs, alwaar zy een klein fonteintje aantreffen, 't welk zy oordeelden, als 't opgegraven was, water genoeg te zullen geven, om daar uit te kunnen koken, en voor 't volk te drinken; alsook dat nog langs de klippen hier en daar eenig water was, zynde zoo brak niet, of 't zou door 't vee wel kunnen gedronken worden.

Dynsdag den 4 dito.

's Morgens met den dageraad zont de Ed. Heer Commandeur weder twee Sergeanten nevens een Stuurman, en eenige manschap uit, den eenen, om 't gedagte fonteintje op te ruimen; en den anderen met den Stuurman, om een verder pad, gras, en water te zoeken. De eerste Sergeant quam ontrent den middag weder by ons, verrigt hebbende, 't geen hem bevolen was. Op den naarmiddag braken wy op, en stelden onzen cours regt N. aan, langs de zeekant, hebbende den weg als vooren, tot dat wy quamen aan de gedagte fontein, by de welke wy kampeerden. Laat in den avond quam de tweede Sergeant en Stuurman met zyn by hebbende gezelschap hier weder by ons, deden berigt, dat zy op 6 of 7 mylen

mylen weegs aan strand, nog te landwaarts in geen het minste water hadden gevonden; waar door, als zy weder by ons quamen, byna van dorst verfmagt waren; 't welk verseheide van hen onderweeg had gedrongen hun eygen water te drinken; en den weg by ons gemarecheert, was al zandagtig, en de geheele zeekant, van daar wy d'eerstemaal aan de zelve quamen, tot zoo verre, als zy geweest hadden, wiert de zelve vuil en klipagtig bevonden, 't welk zeer vreezelyke branding veroorzaakte. De gegifte cours en verheid N. 1½ myl; de gegifte breedte 29--19 min., lengte van 37--19 min.

Woensdag den 5 dito.

's Morgens zont de Ed. Heer Commandeur weer een Sergeant met eenig volk uit, om water te zoeken; doch quamen laat in den avond onverrigter zaake weer te rug.

Donderdag 6 dito.

Was ons verblyf nog hier, en wierden gewaar, dat onze beesten t'eenemaal magteloos en slap waren, komende, zoo men oordeelde, daar van daan, van dat zy zeer grooten dorst hadden geleden, waar door zy geperst waren zout water te drinken, en dewyl men nu bezig was, om hen met kleine baaltjes versoh water te geven, bleven verscheide van de zelve op de plaats dood; om welke reden, en uit vreeze van 'er meer te zullen verliezen, wy genoodzaakt waren de overige beesten te rug na de laafst by ons gepasseerde rivier te zenden; om haar daar weder te laten bekomen. Ondertusschen resolveerde de E. Heer Commandeur, om een Sergeant, nevens den Stuurman en 10 soldaaten met 4 van onze Hottentots, uit te zenden na *Agoo das Voltas*, en hen voor 3 dagen te voorzien.

Vrydag den 7 dito.

's Morgens met 't aanbrecen van den dag vertrok de Sergeant met zyn byhebbende manschap, de welke den 10^{den} dito op de naarmiddag weder te rug quamen, van hunne verrigting berigt deden, en wel vooreerst, dat zy op den 7^{den} dito voorst, na dat zy 5½ mylen langs strand gemarecheert waren, hadden 5 Sonquas gezien, van welke zy 'er een gevangen kregen, dien zy mede namen, om hen den weg te wyzen, en, na nog 5 mylen gegaan te hebben, hadden zy zich aan de zeekant ter nedergelagen, en aldaar vernacht. Hunne gegifte cours en verheid was N. 8 graaden, Westelyker 10½ mylen.

Saterdag den 8 dito.

Waren zy 's morgens met mistig weder van daar vertrokken, en hadden hunnen cours langs de zeekant gestelt, tot dat zy, na 5½ mylen marecheerens, aan

een rivier quamen, welke de gedagte ^{1685.} Sonqua zeide de rivier, by hen Toufe genaamt, en by ons met den naam van de zandrivier bekennt, te wezen, zynde de zelve rivier, die wy op 4 of 5 mylen Bezuiden den koperberg gepasseert waren. Deze zoo hy zeide, bekomt haaren naam van 2 buffels, die zy Toufe noemen, en die door hen in de zelve gevonden zyn; zoo dat haare regte naam de Buffelsrivier zou wezen. Zy hadden beneden in deze rivier geen geboomte, maar wel zoet water, en riet, het Europisch gelykende, en wel 8 of 9 voeten lang, gevonden. Daar deze rivier in zee liep, was een baai, maar heel vuil, en vol klippen, en dierhalven t'eenemaal onbequaam, om eenige vaartuigen daar binnen te krygen. Hunne gegifte cours en verheid was N. 10 graaden, Westelyker 5½ mylen. De gegifte breedte van 28---23 min.; lengte van 37---6½ min.

Sondag den 9 dito.

Met mittig weder vertrokken zy weder van de zeekant naar de plaats, daar zy eerst aan de rivier gekomen waren, alwaar mede een Kraaltje gelegen had, zynde van 't zelve volk, daar deze *Sonqua* by behoorde. Alhier volden zy wederom hunne waterflessen, en dewyl zy nu oordeelden op de breedte van *Agoo das Voltas* te zyn, rezolveerden zy, vermits zy niet langer geactualieerd waren, wederom te keeren, en stelden hun cours Z. W. ½ myl, tot dat zy weder aan strand quamen, en bevonden aldaar een baay te zyn, en, na de zelve gevisiteerd te hebben, oordeelden die bequaam te zyn om een Hoeker, of minder Vaartuyg, daar in te konnen bergen, werdende van de Noorder wal befloten met een Rif, 't welk zich strekte Z. Z. W. lang, ontrent een goteling-schoot buyten de wal; dit zelve brak de zee, makende over zulks slecht water in de baay. Aan 't voorst Rif was nog een lager Rif, 't geen met hoog water onderliep, en zich Z. ten W. een Musquet schoot verre strekte. Voorder eyndigde 't zelve met een zandrijfje, alwaar men geen branding meer zag, en seheen het gat, om dit baaitje in te loopen, heel diep te zyn; het legt Z. Z. W. en N. N. O. Van daar waren zy voort gemarecheerd de strand langs tot den middag; en hadden niet anders dan een vuyle wal, langs heenen met klippen bezet, gevonden. Daar hoogte genomen hebbende, bevonden zy zich op de breedte van 28---34 min., en lengte van 37---8 min., en waaren toen 2 mylen van 't voorst baaytje, zoo dat het zelve legt op de breedte van 28---25 min., en lengte van 37---6 min. Op de na-middag marecheerde zy voort een cours langs de strandt, als Z. 6 grad. O., tot dat

L

dat

1685.

dat zy quamen een myl voor by de plaats, daar zy twee dagen te voren gelegen hadden, daar zy zich nedersloegen. Hun gegifte cours en verheid Z. 8 grad. en $\frac{1}{2}$, O. $7\frac{1}{4}$ mylen, de gegifte van 28---54 min., lengte van 37---8 min.

Maandag den 10 dito.

Met mistig weder 's morgens ten 4 uuren vertrokken zy van hunne rustplaats, en marcheerden langs de strand, tot dat zy op de naarmiddag, als bevorens verhaald is, weer by ons quamen, nog by zich hebbende den meergemelden *Sonqua*. Water nog gras hadden zy tusschen deze onze rustplaats, en gedachte rivier, niet gevonden. Ondertusschen was 'er niets voorgevallen, als alleen, dat wy hier by observatie bevonden (gelyk wy ook aan de Koperbergen ondervonden hebben) alle middag precies, en tegen den avond, de wind meest uyt den Z. W., de welke op den 7^{den} dito voorlz, voor de eerste reize uit den Noorden begon te waayen, met welke wind 's anderendaags de zee wel een musquet-schoot verre tot aan strand zich geheel rood vertoonde, waar van ons de oorzaak onbekend was.

Winden,
hier
waayende

Dynsdag den 11 dito.

Bleven wy dezen dag hier nog leggen, om 't volk, dat uitgeweest was, te laten rusten, en wierd'er ook met eenen preparatie gemaakt, om 's anderendaags weer te rug te keeren na Kaap der Goede Hoop, om de bevorens verhaalde reden; ten welken eynde geordonneerd wierd, dat de beesten, die tot dus lang aan de voornoemde rivier geweest waren, den aanstaanden morgen zouden opkomen. Middelerwyl fondeerde de Ed. Heer Commandeur den gedagten *Sonqua*, die toen zeyde, dat hy geen *Sonqua* was, maar een van de Natie, *Kamezon* genaamd, en na met hem een langen tyd gesproken te hebben, rezolveerde de Ed. Heer Commandeur hem mede na de Kaap te nemen, om naderhand by tyd en wyle dienst van hem te konnen hebben, nademaal het land hem over al hier ontrent bekend was.

Zyn Ed.
neemt
den
Sonqua
mede na
't Kasteel.

Woensdag den 12 dito.

Vertrokken wy van deze rustplaats, en stelden onzen cours na de rivier, van waar wy den 2^{den} dezer vertrokken waaren, voor by marcherende de rustplaats, daar wy den zelven dito, ons ter neder hadden geslagen, en quamen alzoo op den middag in de rivier $\frac{1}{2}$ myl hooger, als wy te voren gelegen hadden, en sloegen ons hier neder. De kuylen met water, die wy vonden, waren zeer brak; met hout en gras was het als voren. De gegifte cours en verheid Z. O. een graad, Zuydelyker $3\frac{1}{2}$ mylen, de gegifte breedte van 29---28 min., de leegte van 37---23 min.

Donderdag den 13 dito.

's Morgens ten $5\frac{1}{2}$ uuren vertrokken wy hier van daan, stelden onze cours voor- eerst Z. Z. O. tot op ons oud pad, marcheerde 't zelve langs, tot dat wy quamen aan een hoogte, alwaar wy 't zelve verlieten, en flaken door een vlakke, de cours O. ten Z., komende alzoo in de rivier een myl van onze rustplaats, daar wy den eersten dezer van daan vertrokken waren. Hout, gras, en water, was hier zoer, en brak. De gegifte cours en verheid Z. O. 3 graden, Zuydelyker $5\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 29---45 min., lengte van 37---32 $\frac{1}{2}$ bevonden breedte van 29---42 min. de verbeterde cours en verheid Z. O. $4\frac{1}{2}$ mylen, lengte volgens de gebeterde cours 37---35 $\frac{1}{2}$ min.

Vrydag den 14 dito.

's Morgens vertrokken wy van onze rustplaats, en stelden onzen cours Z. O. $\frac{1}{2}$ myl, latende aan de linker hand van ons leggen de rustplaats, daar wy den 23^{den} passato van daan vertrokken waren, komende alzoo by de Kloof, die wy den 21^{den} passato voorlz doorgetrokken zyn. Vervolgden zoo voorts ons oud pad, tot dat wy quamen aan de plaats, die wy den 21^{den} voorlz verlaten hadden. Sloegen ons hier weder ter neder. Hout, gras, en water, was hier noch al, als bevoorens verhaald is. De gegifte cours en verheid Z. Z. O. 3 $\frac{1}{2}$ graden, Zuydelyker $3\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 29---54 min., lengte van 37---41 min.; bevonden breedte van 29---56 min., gebeterde cours en verheid Z. Z. O. $3\frac{1}{2}$ gr., Zuydelyker $3\frac{1}{2}$ mylen, lengte volgens de zelve 37---41 min.

Saterdag den 15 dito.

Besloot de Ed. Heer Commandeur hier te blyven leggen, om de beesten, die afgemat waren, zich te laten verquikken.

Zondag den 16 dito.

's Morgens, met het aanbreken van den dag, zont de Ed. Heer Commandeur eenige manschap uit om de Zuid, ten einde te zien, of daar eenige gelegenheid was, om bequaam na strand te konnen komen, die, in den avont wederom komende, berigten, dat na de zeekant water nog gras te vinden was, weshalven wy genoodzaakt geweest waren, om de rustplaats, van waar wy den 20^{den} voorleden vertrokken waren, op te zoeken, en te zien, hoe het daar gestelt was, en hadden 't zelve in dien staat, gelyk wy 't ge- laten hadden, gevonden.

Maandag den 17 dito.

's Naarmiddags ten 2 uuren verlieten wy deze rustplaats, marcherende ons oud pad langs, tot dat wy quamen aan de plaats, daar zy daags te vooren geweest waren, en sloegen ons $\frac{1}{2}$ myl hooger, als wy te vooren gelegen hadden, neder, om dat men

men 't water aldaar oordeelde een weinig beter te zyn. De gegifte cours en verheid Z. Z. W. 3 $\frac{1}{2}$ mylen. De verouwdte breedte van 30---4 min.; lengte van 37---33 min. De gebeterde cours en verheid Z. Z. W. 1 graad, Westelyker 2 $\frac{1}{2}$ mylen; de beneden breedte 29---48 min. De behouden lengte van 37---33 min.

Dynsdag den 18 dito.

Bleven wy hier leggen, en middelerwyl zont de Ed. Heer Commandeur een Sergeant met eenige manschap uit, om de Doornbosch-rivier op te zoeken, en met eenen te zien, hoe het aldaar gestelt was. Op den middag quamen alhier ontrent ons kampement 2 Sonquas, die, volgens hunne eygen bekentenis, van meining waren, 1 of 2 mannen, indien zy die hadden konnen bezetten, ter neder te maaken, en dan enig vee weg te dryven, waar op de Ed. Heer Commandeur eenig volk derwaarts zont, om, zoo 't mogelyk was, de zelve met gemak gevangen te nemen, en, by tegenweer, met hen te handelen, gelyk men met vyanden gewoon is te doen. 't Volk ontrent hen komende, zagen zy 'er 8, en begaven zich van de gemelde Sonquas op de vlugt, welke 't ontquamen; doch de 3, ziende, dat zy bezet waren, gaven zich 2 der zelve vrywillig gevangen. De derde

enige
quas
vangen
nomen.

zich ter weer stellende, wiert 'er vuur op hem gegeven, en hy in de beenen gequetst, wordende aldus by den E. Heer Commandeur gebragt, die, na een lange tyd ondervraagt te zyn, bekenden, dat zy, benevens alle de Sonquas van de Amacuas herwaarts gezonden waren, om ons zoo veel afbreuk te doen, als hen mogelyk zou wezen. Deze wierden dan, nevens den voorgemelden *Kamefan*, in hegtenis genomen, en bewaart. 's Avonts ontrent 9 uuren quam de Sergeant te rug, en bragt berigt, dat hy de bevoorrens gemelde rivier had gevonden, wel voorzien met kuilen, inhebbende goed water, als mede overvloedig gras en hout, 't welk het doorngeboomte is, dat in deze rivier gevonden wort. Zy bragten ook 2 wyven der Sonquas mede, die benevens de andere gevangenen mede bewaart wierden.

Woensdag den 19 dito.

's Morgens met het aanbreken van den dag vertrokken wy van hier, en stelden onzen cours tegen een hoogte op Z. O. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. $\frac{1}{2}$ myl. Toen Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl, als mede Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl, en Z. W. ten Z. $\frac{1}{2}$ myl; mitsgaders Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl. Toen weder Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl. En Z. ten W. $\frac{1}{2}$ myl. Ook W. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. $\frac{1}{2}$ myl, als mede Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl. Toen Z. $\frac{1}{2}$ myl. Tor dus verre waren wy gemarcheert over verscheide heuvelen; doch een bequamen

weg; en quamen hier aan een groote vlakte, die zich tot aan de gedagte doornbosch-rivier strekte, en namen toen wederom onzen cours Z. Z. O. 1 $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. ten O. $\frac{1}{2}$ myl. Toen Z. ten W. 1 $\frac{1}{2}$ myl, komende toen in de voorz rivier, en sloegen ons in de zelve ter neder, bevindende het hier, gelyk het door den Sergeant berigt was. De weg, by ons gemarcheert, was rood keyagtig zand, bewassen met laage kreupelboschjens. Onze gegifte cours en verheid Z. 6 graaden, Westelyker 5 $\frac{1}{2}$ mylen. Gegifte breedte 30---25 min.; lengte van 37---33 min., bevonden breedte van 30---27 min.

Donderdag den 20 dito.

Op den naarmiddag ten 2 uuren vertrokken wy van hier na de zeekant, en stelden voor eerst onzen cours langs de rivier W. ten N. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar marcheerden wy weder in de rivier, en namen onzen cours in de zelve N. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, tot dat wy aan een bocht quamen, die wy omtrokken W. N. W. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar W. $\frac{1}{2}$ myl, en van daar wederom volgens den loop van de rivier een bocht in, die zig Z. W. $\frac{1}{2}$ myl strekte, daar wy campeerden, om dat alhier nog goed water en gras was, 't welk wy nader aan de zee oordeelden niet te zullen vinden. De rivier washier mede 't eenemaal zonder geboomte, gelyk ook alle de rivieren, die wy aan de zeekant gepasseerd zyn, gevonden hebben, daar de zelve in tegendeel, gelyk meermalen verhaald is, na boven toe dicht met doorngeboomte bewasschen zyn. De gegifte cours en verheid W. ten Z. een graad, Zuydelyker 1 $\frac{1}{2}$ myl, gegifte breedte 30---28 $\frac{1}{2}$ min.; lengte van 37---25 min.

Vrydag den 21 dito.

Bleven wy alhier leggen, en wiert ondertusschen een Sergeant, een Stuurman, en vier man, als mede een Corporaal, met vier man, benevens den Stuurmansmaat, belast, de eene party om de Zuid, en de andere om de Noord, de strand te vifiteeren, en gingen voor eerst gezamentlyk Z. W. aan $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. $\frac{1}{2}$ myl. Toen Z. W. ten W. $\frac{1}{2}$ myl, en Z. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar tot aan den hoek van de rivier Z. Z. W. $\frac{1}{2}$ myl; voor de zelve was een baaitje, doch onbequaam, 't welk zich strekte N. ten W. en Z. ten O. $\frac{1}{2}$ myl. Alhier scheidden zy van malkanderen, de Sergeant marcheerde om de Z., en de Corporaal om de N. Tegen den avont quam de Sergeant te rug, en deed berigt, dat zy voor eerst hun cours langs 't strand genomen hadden, Z. ten O. $\frac{1}{2}$ myl, tot aan eenen inhoek met groote losse klippen, vervolgende de zelve cours 1 $\frac{1}{2}$ myl, tot aan een groote zandbaai, die wel 1 $\frac{1}{2}$

1685. myl lang was; daar de zee geweldig in-
stortte; en dat met vlak strand na oog-
fchyn, stond de zelve dagelyks grooter
te werden, nademaal de zee, gelyk zy
zagen, het Land geduurig afnam.
Nog, na 2 mylen verder gemarcheerd
te hebben, bevonden zy zich op een hoek
met hooge Sand-duynen, en vlak strand,
met laage klippen, daar zy hoogte nam-
men, en hadden de breedte van 30--43
min., en lengte van 37--25 min. Van
daar uog een myl verder gemarcheerd
zynde, alwaar de wal wat meer om de
Oost strekte, zagen eenen hoek van hen
afleggen, na gissing 3½ myl, die zich,
zoo zy zien konden, eenigzins verder
in zee strekte, en bevonden de wal van
de rivier af tot aan die plaats te loopen
Z. ten O. ½ strek Oostelyker. De Cor-
poraal, nevens den Stiermans- maat mede
te rug komende, deden rapport, dat zy
de wal op 5 mylen, en verder, zoo wyd
als zy zien konden, niet anders bevon-
den hadden, dan klippen te zyn, en dus
aan weerzyden onbequaam te wezen,
om door eenige Schepen aangedaan te
worden. Hunne gegifte cours en ver-
heid was Z. en N. 5 mylen. De behou-
den cous en verheid Z. 4 mylen.

Saterdag den 22 dito.

's Morgens met den dag vertrokken
wy weder hier van daan, nemende onzen
cours te rug na onze oude rustplaats,
daar wy den 19^{den} dito van daan waren
vertrokken, die wy passeerden ontrent
ten 9 uuren. Stelden van daar onzen cours
door de rivier voor eerst O Z. O. ½ myl.
Toen O. ten Z. ½ myl, en Z. O. ½ myl,
op een hoek in gedagte rivier, daar wy
goedvonden te blyven leggen, om van
daar eenig volk uyt te zenden, om 't oud
pad van den Vaandrig Berg op te zoe-
ken. De gegifte cours en verheid O.
ten Z. 3 graden Zuydelyker 3 mylen.
De gegifte breedte 30--33 min., lengte
van 37--36 min.; bevonden breedte
30--30 min. Gebeterde cours en ver-
heid Oost 2 graden, Zuydelyker 3 mylen.

t Pad van
den
Vaandrig
Berg.

Sondag den 23 dito.

's Morgens zond de Ed. Heer Com-
mandeur een Sergeant met eenige man-
schap uyt, om de reden boven verhaald,
die tegen den avond weer by ons qua-
men, en rapporteerden, dat zy 't voor-
gedagte pad niet hadden kunnen vinden.

Maandag den 24 dito.

's Morgens vertrokken wy van deze
rustplaats, en stelden onzen cours voor
eerst een hoogte op O. ten Z., tot dat
wy op een plaats quamen, alwaar de
kleene doorn-bosch-rivier zich met de
grootte doorn-bosch-rivier te zamen
voegd. Deze marcheerden wy met de
zelve cours langs, tot in een bocht, al-
waar wy bleven leggen. De Ed. Heer

1685. Commandeur zond ondertuffchen weder
eenig volk uyt, om 't verhaald pad op
te zoeken; die in den nacht weder qua-
men, en zeyden 't zelve, met goede pas-
sagie daar na toe, gevonden te hebben.
't Gras was hier redelyk; maar water
waren wy genoodzaakt te graven. De
gegifte cours en verheid was deze dag
O. ten Z. 4 graden, Zuydelyker 2 mylen.
De gegifte breedte 30--32 min. en lengte
van 37--45 min.

Dynsdag den 25 dito.

's Morgens ten 7 uuren vertrokken wy
van deze plaats, en namen onzen cours
N. O. ½ myl. Van daar O. ten Z. 1½ myl.
Toen O. N. O. ½ myl, als mede N. ten
O. ½ myl, mitsgaders N. O. ½ myl. Van
daar O. Z. O. ½ myl, en Z. O. ½ myl,
ook Z. Z. O. ½ myl, alle langs en door
de rivier. Hier vont de Ed. Heer Com-
mandeur goed de beesten te laten uyt-
spannen, en op de naarmiddag verder te
marcheeren. Wy bleven hier om de
schrikkelyke hitte, die wy op dezen dag
hadden, waar door menschen en beesten
by na verflaauwden; weshalven ons ge-
noodsaakt vonden 't vee telaten drinken,
dewyl alhier water was. Ook om de
hitte van den dag wat te laten overgaan.
Op de namiddag ten 4 uuren braken wy
wederom op, om de reyse te verorde-
ren, en stelden onzen cours Z. Z. O. ½
myl. Van daar Z. O. ten Z. ½ myl, en
O. Z. O. ½ myl, alwaar wy quamen op
het voorz. pad van den Vaandrig Berg,
daar wy ons nedersloegen, zynde aan
de zelve rivier gras, en water, 't welk
wy graven moesten, was hier redelyk.
De cours, en verheid van dezen dag O.
5 graden Zuydelyker 3 mylen, en de
breedte van 30--31 min., en de lengte
van 37--56 min.

Woensdag den 26 dito.

Op den namiddag vertrokken wy van
deze rustplaats, en met eenen van de
meergenoemde rivier, vervolgende 't
voorz. pad, tot dat wy laat in den avond
quamen aan de laatste modderkuyl, die
wy redelyk met water verzien vonden.
Hier bleven wyleggen, en lieten de bees-
ten, die getrokken hadden, met par-
tyen drinken, dewyl voor 't gansch ge-
tal hier geen water was. De gegifte cours
en verheid Z. ten O. 3½ mylen; de ge-
gite breedte van 30--45 min., de lengte
van 37--59 min.

Donderdag den 27 dito.

's Morgens met het aanbreken van den
dag vertrok een Sergeant met 't meeste
deel der beesten na Meerhofs Casteel,
om de zelve onderweeg, daar nog wa-
ter in de kuylen stond, te laten drinken.
Ontrent ten 6½ uuren volgden wy met
onzen treyn, en quamen ontrent ten 12½
uuren aan Meerhofs Casteel voornoemt,
al-

685.

alwaar wy wederom de beesten, die getrokken hadden, uytspanden, en het weynig water, dat wy hier in de Fonteyn vonden, lieten uytdrinken. Ontrent ten 3 uuren na de middag spanden wy wederom andere beesten in, latende de resterende voor uyt dryven, en vervolgden zoo voorts ons oud pad, tot dat wy met zons ondergang aan de eerste modderkuylen by een quamen, aan de welke wy ons ter nederfloegen, omtrent $\frac{1}{2}$ myl van de rustplaats, van waar wy den 26ten September vertrokken zyn. Deze kuyl was redelyk van water voorzien, dog stinkende, en niet zesdepart genoeg, om onze beesten daar mede te drenken. Wy lieten dezen avond de beesten, die zeer verdorft waren, yder na proportie zoo veel drinken, als 't mogelyk was. De wegen, die wy op de uytreyze zeer moerassig en onbequaam hebben bevonden, waren nu t'eene-maal zonder water, en zoo hard uytgedroogd, als steenen. De gegifte cours en verheid Z. Z. O. $4\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 30--58 min., lengte van 38--5 min.

Vrydag den 28 dito.

Bleven wy hier leggen. De Ed. Heer Commandeur liet deze gedaachte kuylen opgraven, en schoon maken. Ondertusschen wierden de beesten na de andre kuylen gedreven, om zoo veel te drinken, als 't mogelyk was. Middelerwyl wierd'er gezolvveerd, om alle de beesten, behalven voor yder Kar en Wagen een gespan, na de Olifants rivier te dryven, gelyk ook tegen den avond een Sergeant met de zelve derwaards ging. Het water, 't welk ondertusschen weder in de kuyl gekomen was, wierd aan de beesten, die wy nog by ons hadden, met bakken toegemeten, konnende 't zelve geen emmer vol uytmaken.

Saterdag den 29 dito.

's Morgens werd een Corporaal met eenige manschap gecommandeerd, om de Schapen mede na de Olifants rivier te dryven. Op de middag wierd aan onze beesten weer een balie met water gegeven, en met eenen ingespannen om 't over te zetten tot aan de Olifants rivier, en wy vertrokken van hier ten 2 uuren, en quamen ten 5 uuren aan de hooge Kraal, alwaar wy eenige beesten vonden, die den Sergeant had achtergelaten; de welke den Ed. Heer Commandeur het water, dat hy in eenige flessen had, te drinken gaf, en na dat wy ontrent $\frac{1}{2}$ myl halte gehouden hadden, vervolgden wy onze reyse, en, quamen alzo 's nachts ten een uur aan de Bakkeley-plaats, gelegen aan de Olifants rivier, alwaar wy onze voor uytgezondene beesten en schapen vonden. De gegifte cours en ver-

heid Z. Z. O. 4 graaden Oostelyker 6¹⁶⁸⁵ mylen. De gegifte breedte 31--18 min. De vertrouwde breedte 31--16 min; de gebeterde cours en verheid Z. O. ten Z. 4 graden Zuydelyker $5\frac{1}{2}$ mylen, lengte van 38--17 min.

Sondag den 30 dito.

Bleven wy hier leggen. De Ed. Heer Commandeur zond een Kar, geladen met eenige vaten water, na de beesten, die wy agtergelaten hadden, om de zelve te laten drinken, en was 't mogelyk, die herwaards aan te brengen; gelyk ook geschiedde.

Maandag den 31 dito.

Resolveerde de Ed. Heer Commandeur een Sergeant met 6 man, nevens den Stuurman, uit te zenden na den uitgang van de Olifants-rivier, en met eenen te onderzoeken, of daar geen gelegenheid was, om met karren en wagens derwaards te komen, en vertrokken dus van ons 's namiddags ten 3 uuren daar na toe.

Dynsdag den 1 Januarij 1686.

Bleven wy nog alhier leggen, om den uytgezonden Sergeant weder in te wagen ten.

Woensdag den 2 dito.

Op de namiddag ten 5 uuren, quam de Sergeant met zyn byhebbende manschap weder te rug, en deden rapport, dat zy den 31sten passato de rivier waren langs gemarcheerd ontrent $3\frac{1}{2}$ myl, die zy aldaar met klippen en hooge steyle wallen vonden, en waren 's anderenlaags voort gemarcheerd, tot aan de mond van deze rivier, de welke zy zeer wyd bevonden, en aan den uytgang der zelve was een Eylandje, ontrent 100 roeden lang, met een zandig strand, en boven op bewasschen met laag Kreupelboel. Aan de Zuydzyde van 't voorz Eylandje schein de rivier zeer breed, en diep, maar aan de West-kant van dat Eylandje was zy met een groote zand-duyn bezet, die de zelve tot aan de Noorderwal tot ontrent op 20 roeden schoot, alwaar de rivier met een grooten uytgang haar water in zee quam te lossen; dog dit wierd 't elkens met den vloed zoo sterk weder opgedreven, dat men bevond, tot zelts 3 mylen boven deze rustplaats, ebbe en vloed in deze rivier te gaan; 't welk veroorzaakt, dat men, volgens hun rapport, tot op 4 mylen van de zeekant, al zout, en onbruikbaar water in deze rivier vind. Gras hadden zy van hier, tot aan de zeekant niet gevonden; dierhalven onbequaam om met de beesten derwaards te gaan. Hadden wyders bevonden de wal aldaar te strekken Z. Z. O. en N. N. W. tot aan de overkant, ontrent een myl; alwaar de wal met een boek in zee uytstak W. Z. W., en bevonden den uitgang van meergedagte rivier

De Olifants-rivier bevestigden.

De Bakkeley-plaats.

1686.

rivier op de breedte van 31---3 min., en lengte van 37---40 min. Hun cours en verheid van deze plaats tot aan de zeekant was W. N. W. 2 graaden, Noordelyker 8 mylen.

Donderdag den 3 dito.

's Morgens ten 6 uuren vertrokken wy van deze plaats, en vervolgden ons oud pad, en na dat wy 2 $\frac{1}{2}$ myl van de Bakkeley-plaats afwaren, besloot de Ed. Heer Commandeur dat wy ons hier zouden ter neder slaan, zynde ontrent 1 myl van 't riviertje, dat wy den 20ten September gepasseert waren, ter oorzaak van 't schoon gras, 't welk wy hier langs de rivier vonden. De gegifte cours Z. O. ten O. De gegifte breedte 31---20 min. De lengte van 38---26 min. De vertrouwde breedte 31--23 min. De behouden cours en verheid Z. O. ten O. 3 graaden, Zuidelyker 2 $\frac{1}{2}$ mylen; behouden lengte van 38---26 min.

Vrydag den 4 dito.

's Morgens ten 6 uuren vertrokken wy van deze rustplaats, marcherende voor eerst door het bovengedagte riviertje, 't welk wy op de uitreize met loopt water hadden bevonden, maar 't geen nu t'eenemaal droog was; en vervolgden alzoo wederom ons oud pad tot 1 myl voorby onze rustplaats aan den Baviaansberg, daar wy ons ter neder sloegen, en gras vonden wy mede als boven gedagt. De gegifte cours en verheid Z. O. 2 gr. Zuidelyker 3 mylen. De gegifte breedte van 31--32 min. Lengte van 38--36 min. bevonden breedte van 31---30 min.

De Baviaansberg.

Saterdag den 5 dito.

Des naarmiddags ten 2 vertrokken wy van deze rustplaats, nemende onzen cours na de Doordrift, alwaar wy tegen den avond aanquamen. Hier bleven wy leggen, en daar wiert besloten, om 's anderendaags over te marcheren; waar toe dan een bequame plaats wiert uitgezocht, de diepte van ontrent 1 $\frac{1}{2}$ voet water hebbende. De gegifte cours en verheid Z. 9 graaden Oostelyker 3 mylen; de gegifte breedte van 31---40 min. Lengte van 38---37 min. Vertrouwde breedte van 31---41 min. Vertrouwde cours en verheid Z. ten O. 2 $\frac{1}{2}$ mylen.

De Doordrift.

Sondag den 6 dito.

's Morgens met het aanbreken van den dag zont de Ed. Heer Commandeur een Sergeant met 4 karren, en een party beesten voor uit na den Dassenberg, om aldaar de fonteinen, die wy vreesden toegegroecit te zyn, op te graven, en schoon te maaken. Op den namiddag ten 2 uuren volgde de Ed. Commandeur met de resterende trein, en quam alzoo met des zons ondergans aan den Dassenberg voorst, daar wy den Sergeant vonden, en ons ter neder sloegen, schoon gras en water von-

De Dassenberg.

den wy hier in overvloed. De gegifte cours en verheid Z. W. ten Z. 2 graaden Westelyker 3 mylen. De gegifte breedte 31--46 min., en lengte van 38--29 min.

1686.

Maandag den 7 dito.

Bleven wy hier leggen, om onze beesten met dit schoon gras een weinig te laten verquikken.

Dynsdag den 8 dito.

's Namiddags ten 1 uur braken wy op, en stelden onzen cours na de brakke valey; verlieten ons oud pad, om dat het zelve zeer krom loopt, en namen onzen cours Z. ten W. 7 graaden Westelyker, en quamen alzoo 's avonts ten 7 uuren in de brakke valey, alwaar wy 6 Olifanten vonden, die wy met schreeuwen en schietten van daar joegen. Water vonden wy hier redelyk; maar gras sober. De gegifte cours en verheid Z. ten W. 7 graaden Westelyker 4 $\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 32---1 min., lengte van 38---24 min. De vertrouwde breedte van 31---59. Behouden cours en verheid Z. Z. W. 6 graaden Zuidelyker 4 mylen. De behouden lengte van 38---23 min.

De Brakke Valey, en Olifanten hier ontmoet.

Woensdag den 9 dito.

's Morgens vroeg zont de Ed. Heer Commandeur een Sergeant na beneden, om te vernemen, of aldaar geen water was, dewyl hy besloten had om de strand hier in te visiteren, die, na verloop van 2 of 3 uuren, weer te rug quam, en berigt dede, dat hy op 1 myl weegs 3 kuilen met redelyk goed water gevonden had; waar op wy 's namiddags ten 5 uuren derwaarts marcheerden. De gegifte cours en verheid N. W. 5 graaden, Noordelyker 1 myl. De gegifte breedte van 31---56 min., en lengte van 38---2 min.

Donderdag den 10 dito.

's Morgens met het aanbreken van den dag zont de Ed. Heer Commandeur een Sergeant met eenige manschap na de zeekant, om te vernemen, of daar eenige bequaamheid was, om derwaarts te komen; die tegen den middag wederquam berigten, van na 3 mylen marcherens aan de zee geweest te zyn, maar geen water gevonden te hebben, als op 1 myl weegs na by de zelve, alleenlyk om 30 of 40 beesten te konnen drenken. Ook mede, dat hy een Eland in zee had gezien; waar op de Ed. Heer Commandeur besloot met 2 wagens, benevens de schuit, en eenige manschap derwaarts te gaan; en vertrok, alzoo 's naarmiddags ten 1 uur, en, na 4 mylen marcherens, quamen wy aan 't gedagte water, alwaar wy ons vaatwerk vulden, dat ten dien cinde mede genomen was, en gingen verder, tot dat wy, na 1 uur marcherens, aan de zeekant quamen, daar wy aan de kampeerden. De gegifte cours en verheid

Komen aan de Zeekant.

heid

86. heid N. W. 6 graaden , Westelyker 2½ mylen. De gegifte breedte 31--49 min., en lengte van 38--9½ min.

Vrydag den 11 dito.

nden in Baay Eiland. 's Morgens met mooi weer , bragten het schuifjen in zee, om de baay ontrent het eilandje bovengedagt af te looden, en bevonden tusschen het Zuidende en de vaste wal 2 of 3 vadem water, en aldaar is een zandstrandje, bequaam om met een schuit af en aan te vaaren. Het eiland is langs heenen met klippen bezet.

Benoorden het eiland en de vaste wal voorzf, ontrent een gooteling-schoot van de meergemelde wal , is 6 of 7 vadem water, zandgrond met kleine steentjens. Een schoot weegs verder, alwaar men de rivier of valey regt inzielt, was 8, 9, en 10 vadem water, de grond fyn zand onder met sehelen. Het gedagte eiland legt meest O. en W. Tusschen het zelve en de vaste wal is een gat ; maar onbequaam, alzo het zelve vol blinde en uitstekende klippen leegt.

De bevonden breedte van 31--45 min., de behouden cours en verheid N. W. 4 graaden, Noordelyker 3½ mylen, zoo dat wy 4 min. Zuidelyker waren; als wy gegift hadden. Behouden de lengte van 38--9½ min.

Saturdag den 12 dito.

's Morgens vroeg ordonneerde de Ed. Heer Commandeur een Sergeant, den Stierman, en eenige manschap, om van hier Noordelyker aan, tot aan de Olifants Rivier, de strand te visiteren. Van des gelyken ook den Stiermans-maat, om zulks om de Zuyd te doen, die dan van hier vertrokken, om te verrichten, 't geen bevolen was, waar van de Stiermans-maat tegen den avond wederquam, en rapport dede, dat hy Z. Z. O. ½ myl de wal schor en met klippen bevonden had. Toen was hun cours Z. ten O. 2 mylen, en bevonden aldaar een vlak en zandig strand, tot dat zy dwers voor een valey, de zee-koejen-valey, na de zee-koejen, die men'er in vind, genaamd, quamen, alwaar zy ook hooge zand-duynen vonden. De cours van Z. ten O. nog 2 mylen gevorderd hebbende, hadden zy bevonden het land met een bocht inwards te loopen, zynde zand-strand. Voorzf bocht ten eynde zagen zy een rif van klippen, strekkende ontrent ½ myl N. W. in zee, en na zyn oordeel bequaam, om des noods, een gemeen Vaartuyg onder 't zelve te konnen bergen, en voor den Zuyden wind 't eenemaal bevryd te zyn; dog vermits het dyzig weder had hy geen hoogte konnen nemen.

Sondag den 13 dito.

Bleven wy hier noch leggen, om den Sergeant en den Stierman in te wagten, die tegen den avond wederquam, en

berigte aan de Olifants-rivier geweest 1686. te zyn, zynde hun cours voor eerst geweest N. W. 2½ mylen langs strand, die zy zandig vonden. De zelve cours een myl vervolgende bevonden de wal schor en klippig, tot wel op 20 roeden in zee. Toen was hun cours N. N. W. 1½ myl; passeerden een groote inbocht : dog onbequaam, zynde zandig en klippig. Voortgaande, quamen zy aan een rif met gebroken klippen, strekkende zich N. ten W. ontrent ½ myl in zee, en agter 't zelve een inbogt als een halve maan, lang ½ myl, aan de overkant mede voorzien van een rif, dat zich eenigzins in zee strekte, en vorder rondom zandstrand was. Dierhalven door hen bequaam geoordeelt om 'er een schip in te konnen bergen, leggende op de breedte van 31--28 min., en lengte van 37--56 min. Van daar was hun cours N. N. W. ¾ myl langs zandstrand. Toen N. ten W. ¾ myl tot aan een hoek met groote hooge klippen. Van hier N. N. W. 3 mylen de wal langs heenen zeer hoog, styl, en klippig; en quamen aan den hoek van de Olifants-rivier, van welke zy dien eygen avont weer te rug gingen, tot dat zy zich eindelyk 's avonts ten 11 uuren daar nederfloegen; en quamen dus by ons, gelyk voorzegt is. Hunne gegifte cours en verheid van hier tot aan de Olifants-rivier voorzf N. W. 5 graaden Noordelyker 13 mylen.

Maandag den 14 dito.

Tegens den middag braken wy op, en marcheerden weder te rug na onzen trein; daar komende, wiert alles klaar gemaakt, om gezamentlyk te vertrekken, 't welk aldus geschiedde, en quamen tegen den avond op onzen rustplaats van den 9den, daar wy ons ter nederfloegen.

Dynsdag den 15 dito.

's Middags vertrokken wy van de brakke valey na de Olifantsjagt; stelden onzen cours Z. O. ten Z. en quamen 's avonts ten 6 uuren daar, alwaar wy kampeerden, en hadden verscheide ontmoetingen met de Olifanten gehad; 't welk nog alles wel afgeloopen was. De gegifte cours en verheid Z. O. ten Z. 2½ mylen. De gegifte breedte van 32--6 min., en lengte van 38--31 min. Vertrouwde cours en verheid Z. O. 5 graaden, Oostelyker 2½ mylen, vertrouwde breedte van 32--4 min.

Woensdag den 16 dito.

Ten 6 uuren vertrokken wy van de Olifants-jacht, en stelden onzen cours De Olifants-jagt. langs ons oud pad, tot dat wy aan een valey met water quamen, alwaar de Ed. Heer Commandeur een halte maakte, om de beesten wat te laten rusten, en 's namiddags weder te vertrekken; dog ziende, dat de zelve het niet zouden konnen uyt-hou-

Een Inbogt hier bequaam om 'er een schip in te bergen.

1686. houden, vont goed aldaar te vernachten. De gegifte cours en verheid Z. O. ten O. $1\frac{1}{2}$ myl. De gegifte breedte 32--7 min. en lengte van 38--34 min. De vertrouwde breedte 32--8 min. De gebeterde cours en verheid Z. O. ten O. 4 graden Zuydelyker $1\frac{1}{2}$ myl, behoudende de lengte van 38--34 min.

Donderdag den 17 dito.

Ten 6 uuren vertrokken wy van deze rustplaats, en vervolgden ons oud pad, tot dat wy ten 11 uuren quamen op de rust-plaats, Doolhofs-Hoek genaamd, daar wy ons ter nedersloegen. Water en gras was hier nog redelyk. De gegifte cours en verheid Z. O. $\frac{1}{2}$ streck Oostlyker $3\frac{1}{2}$ myl. De gegifte breedte van 42--19 min., en lengte van 38--45 min. De vertrouwde breedte 32--15 min., behoudende de lengte van 38--48 min. De gebeterde cours en verheid Z. O. 2 graden, Oostelyker $3\frac{1}{2}$ myl.

Vrydag den 18 dito.

's Morgens ten 6 uuren vertrokken wy van de voorzf rustplaats, vervolgden ons oud pad, en passeerden onder weeg de rustplaats, daar wy den 9 September passato gelegen hadden, en quamen zoo eyndelyk in de kleene Olifants Rivier, alwaar wy campeerden, om dat de Kraalen van Capiteyn *Goenjema* hier dicht ontrent waren, die tegen den avond melk en schaapen bragten om te verruilen. Het water, dat in de kuilen stont, en 't gras, was hier nog redelyk. De gegifte cours en verheid Z. 6 graaden, Oostelyker $3\frac{1}{2}$ mylen. De gegifte breedte 32--28 $\frac{1}{2}$ min., de lengte van 38--50 min. Behouden breedte van 32--27 min. De gebeterde cours en verheid Z. ten O. 3 graaden, Zuidelyker $3\frac{1}{2}$ mylen, behoudende de lengte van 38--50 min.

Saterdag den 19 dito.

's Morgens quamen de meeste van 'de Goenjema's Hottentots wederom by den Ed. Heer Commandeur, en alzoo de oude *Goenjema* overleden was, waar over zy meest alle nog rouw droegen, 't welk bestond in 't afscheeren van hun hair, verzogten zy, dat de Soon in zyn plaats mocht gesteld werden, 't welk geschiedde; waar over zy den Ed. Heer Commandeur hertelyk bedankten. Op de namiddag ten 2 uuren zyn wy van hier vertrokken na een oude rustpaats, de jakhalskloof genaamd, daar wy tegen den avond ons nedersloegen. Water en gras was hier genoeg. De gegifte cours en verheid Zuyden een graad Oostelyker $1\frac{1}{2}$ myl. De gegifte breedte 32--34 min., behoudende de lengte van 38--51 min. De vertrouwde breedte van 32--33 min.

Sondag den 20 dito.

's Middags vertrokken wy van de bovenstaande rustplaats na de Elands-Kraal,

daar wy ontrent ten 6 uuren campeerden. 1686. Onze gegifte cours en verheid Zuyden 4 graden Westelyker $1\frac{1}{2}$ myl. De gegifte breedte 32--39 min. en lengte van 38--50 min.

Maandag den 21 dito.

's Morgens ten 6 uuren vertrokken wy van de Elands-Kraal, en vervolgden ons oud pad na de Rhinocer-Kraal, welke wy ontrent ten 10 uuren passeerden, en toen zoo voorts na de berg-rivier, aan welke wy ons ontrent 's namiddags ten 3 uuren ter nedersloegen. De gegifte cours en verheid zynde 4 graden Westelyker $5\frac{1}{2}$ myl, de gegifte breedte 32--59 min., en lengte van 38--53 min.

Dinsdag den 22 dito.

's Namiddags ten 3 uuren marcheerden, wy over de Berg-Rivier, en met eenen na de plaats, de vleermuys genaamd, mede aan de voorzf Berg-rivier leggende. Daar wy campeerden. De gegifte cours en verheid Z. O. $1\frac{1}{2}$ myl. De gegifte breedte 33--4 min., en lengte van 38--57 min.

Woensdag den 23 dito.

's Morgens ten 8 uuren vertrokken wy van de voornoemde rustplaats, en stelden onze cours om de Z. W. na Riebbecks-Casteel, latende de Honigbergen aan onze linkerhand ontrent een myl weegs van ons afleggen; en quamen 's namiddags ten 2 uuren aan de West zyde van Riebbecks-Casteel, onder het zelve. Onze gemarcheerde weg was niet anders dan vol zandige heuvels. Water en gras was hier nog redelyk.

De gegifte cours en verheid Z. ten W. $\frac{1}{2}$ streck Westelyker 5 mylen. De gegifte breedte van 33--23 min., en lengte van 38--50 min. bevonden breedte van 33--21 min.; behoudende lengte van 38--50 min. De behouden cours en verheid Z. Z. W. 2 graden Zuydelyker $4\frac{1}{2}$ mylen.

Donderdag den 24 dito.

's Morgens ten 6 uuren vertrokken wy van Riebbecks-kasteel, en stelden onzen cours langs den berg Z. Z. O. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar langs een riviertje Z. $\frac{1}{2}$ myl. Van daar Z. Z. W. $1\frac{1}{2}$ myl langs het zelve, alwaar wy weer op ons oud pad quamen, en vervolgden het zelve tot onder den Paardenberg, alwaar wy ons aan een spruitje met water ter nedersloegen. Alhier op een hoogte peilden wy den Tafelberg Z. Z. W. van ons. De gegifte cours en verheid Z. W. 4 graden Westelyker 4 mylen. De gegifte breedte van 33--37 min., en lengte van 38--45 min.; de bevonden breedte van 33--41 min., en de lengte van 38--42 $\frac{1}{2}$ min.; behouden cours en verheid Z. W. ten W. 5 graden, Zuidelyker 5 mylen.

Vrydag den 25 dito.

's Morgens met mistig weder vertrokken

Doolhofs-hoek.

De kleine Olifants-rivier.

Ruilen schaapen, enz. van Capitein Goenjema.

Rouw der Hottentots.

De jakhalskloof.

De Elands-kraal.

De Rhinocer-kraal.

De Berg-rivier.

De Vleermuis.

Riebbecks-Casteel.

De Paardenberg.

ken wy deze ruffplaats, en vervolgden ons oud pad, en na ½ myl marcheerens, passeerden wy de doorn-kraal, en naderhand quamen wy aan de Mosselbanksrivier, alwaar wy ten 10 uren voormiddags onze beesten uitspanden, en 's namiddags ten 2 uren vertrokken wy weder, om van daar na Bommels-hoek (zynde een van de Compagnies posten) ons te begeven, waar by wy toen vernachteden.

De gegifte cours en verheid Z. W. ten Z. een graad Zuydelyker 5½ myl. De gegifte breedte van 33--59, en lengte van 38--25 min.

Saterdag den 26 dito.

Vertrok de Ed. Heer Commandeur met eenig gezelschap voor uyt naar de Kaap der Goede Hoop, en ordonneerde de Karren en Wagens te volgen, die daar 's namiddags ten 5 uren mede quamen te arriveeren, en waar mede deze togt een einde nam.

Men heeft ook al zedert 1670. en bevorens, togten door de hier Land-kundige Sergeanten *Kruidbofs* en *Cruze* tot aan de Mosselbaay, en tot in St. Helcensbaay, laten doen. Ook heeft in de later tyden, onder de Heer *Willem Adriaan van der Stel*, de Corporaal *Samuel Paske* een tocht, in de 80 mylen verre, met 8 à 10 Soldaaten, en met 50 Hottentots Landwaard in, na de zwarte rivier gedaan, om voornamelyk na weggelooopen Slaven te zoeken, waar van zy'er ook 4 bekomen hebben. Zy waren 6 weken uit, vonden daar over allen Compagnies post, een Compagnies Huys, en Compagnies Pan, en noodig gereedschap om hunne spyzie in te koken. Zy trokken over de fehoonste bloem-velden, die men zich verbeelden kan, en quamen cyndelyk by een zwaar moeras, dat zich tot dez zwarte rivier, die al vry groot is, uyttrekte, zy konden niet verder komen, en hadden op dien tocht geen wild gedierte, dan alleen drie groote Leeuwen, die hen ontweken, ontmoet, en verder geen andere ontdekking van belang gedaan.

Deze zelve borst heet hier nog een togt na de 24 rivieren (dat alle spruyten zyn die zich tot een verzamelen) gedaan, nemende zynen weg over Stellenbosch en Draketteyn, tot 't eynde der posten van de Franfche vrylieden, die zich nog wel 2 dagreyzen verder, dan Draakettein, of wel 38 mylen van het Fort, uyttrekken, alwaar *Cornelis Botma*, een plaats by de laatste post heeft; dog daar zyn geen posten meer van de Ed. Compagnie. Aan 't uytterste van deze posten der Franfche Vrylieden vond hy onder aan den laatste berg, dien hy overtrok, een zeer heete bron, waar van wy bevorens al gesproken hebben, en die zoo heet is, dat men'er een Ey gaar in koken kan.

1702. In Maart hebben 45 Kaapze vrylieden, buyten kennis der Regeering, op een tocht landwaard in na de groote *Caboequas* (Hottentots van een kloeke statur, als de Madagafcaaren) geweest, zy trokken met 4 Wagens, en 32 trekoffen, beladen met Koopmanschappen van Tabak, Dacha (een soort van Hennip; die de Hottentots zeer geerne rooken) Kopre en Glaze Koraalen, Hazagaayen, Pylen, Yzer, Ajuyntjes, Kopere en Yzere Arm-ringen, over de Kloof van Hottentots Holland. Sy waren eerst, en zoo vervolgens, by de Hoezequaas, Hefiequaas, Gauris, Attaquaas, Gantauwers, de Ammiaquaas, Moetjezons, Horizons, kleene Kaffers, en cyndelyk by de Caboequaas, zynde alle byzondere Hottentotze volkeren, gekomen.

Zy hadden Capiteyn *Snel*, om hen den weg na die Caffers te wyzen, en voor Toik te dienen, mede genomen, al zoo de Kaapze Hottentots dezen weg, en de spraak dezer volkeren, niet kenden.

Deze Borgers, dit zoo in der stille ondernomen hebbende, hadden malkanderen beloofd, dat zy malkanderen niet beklappen zouden, hoewel daar van naderhand verklaringen verleend zyn, die men in de contradeuctie van *Tas* en van *der Heyden* uitgedrukt vind.

Sy hadden eenen *Herman Janszoon* verlooren, die met een Hazagaay getroffen wierd, en *Julius Lazius* was van ziekte gestorven.

Sy hadden deze *Caboequaas* cyndelyk na 14 of 15 dagen reyzens, 5 of 600 sterck, en wel met Hazagaayen en Schilden gewapend, gevonden, tegen hen gellagen, hen daar na op de vlugt gedreven, eenige van hen ter nedergeleete, en 2200 stukks Runderen en 2500 Schapen, eerst van hen geroofd, en hen daar na 400 Runderen, en 600 Schapen weergegeven, en hen ook eenige Tabak, Kraalen, &c. om dus met hen den peys weder te maken, vereerd. Gelyk dat 1703. den 24sten October door *Jacob Holland*, en *Wynand Wynandszoon*, zeer omstandig voor den eersten Klerk *Willem Helot* verklaard, en in het voornoemd Tractaat te vinden is.

Ook hadden zy de Horizons vyandig aangekait, en op hen niet alleen tweemaal geschoten, maar hen al mede op de vlugt gedreven, en 70 Runderen van hen geroofd; al welke bedryven deze Naticien zedert van ons zeer atkeerig gemaakt, en aangezet hadden, om by alle gelegtheden deze vyandlykheden op ons onnoozel volk te wreeken. Men was wel van voornemen hen over dit stout bedryf te straffen; dog al zoo zy zoo sterck waaren, wilde men daar op nader ordre uyt 't Vaderland wagten.

De verfte tocht, door de onzen in 't jaar

M

1704.

1705.

1704. of 1705. Landwaard in gedaan, is 150 mylen verre geweest, daar men wel 13 of 14derley Natien ontdekte, die toen van de onzen zeer qualyk gehandeld, en onder welke ook de kleine Namaquaas waren, die 1705. (wanneer ik hen met veel verwondering gezien hebbe) de vrede quamen verzoeken. Deze floute Borgers waren cyndelyk door de Cawoequaas, de dapperste van alle deze Volkeren, voor welke ook zelf de kleine Namaquaas schrikken, en die schilden van offenhuyden hebben, daar meenige kogel op affluyt, gestut.

Ook zegt men, dat ontrent 1706. of 1707. enige burgers, buiten weten der Regeering, 30 of 40 sterck, yder met een Hottentot by zich, wel 180 mylen landwaard in geweest zyn.

Daar beneven heet de Landdrost Starrenburg een tocht na de voornoemde zwarte rivier gedaan; dog kon toen zoo verre niet komen, en had ook een Hollander verloren, die, in 't midden van ettelyke Hottentots zittende, door een grooten Lecuw alleen besprongen, ynt 't midden van hen weggeslept, en, zonder dat zy dit beletten konden, in eene slag dood geslagen, en verscheurd wiert. De Hottentots bezetteden hem egter naderhand in een laagte, doorregen hem met veel hazagaayen of werppylen (zoo dat hy toen beter een yzer-verken of Egel, dan een Lecuw, geleck) en wieden hem eerst, na 't afgaan van 2 Snaphaanen te gelyk, meester.

Om nu nog een beter denkbeeld van zulken tocht te hebben, zullen wy hier een zeer net bericht van een reyze landwaard in, 1705. door den zelven Starrenburg gedaan, den Lezer, te meer, alzoo zig daar in een zonderling voorval met een Lecuw opdoen zal, voor oogen stellen.

MEMORIE voor den

E. Landdrost, Johannes Starrenburg, als Hoofd dezer Expeditie, en verderen Raad, om haar in dezen Togt te dienen tot narigtinge.

Landtogt van den Landdrost Starrenburg in 't jaar 1705.

NAdemaal de E. Compagnie door schaarsheid van trek- en werkbeesten in grootte ongelegentheid zoude komen, en om daar in by tyds te voorzien, hebben wy dan goed gedagt UE. deze Commissie, en Expeditie, aan te bevelen.

En op dat UE. van onze intentie te beter mogen worden geïnformeeert, hoe, en in welker woegen deze Landtogt, te facielder zal kunnen worden bereikt, zoo hebben wy noodig geagt, ons daar op in dezen kortelyk te verklaren.

Zoo heeft UE. dan van de vereifchte provisions, koopmanschappen, ammunitien, en materialen tot de reize en handel noodig, zyt voorzien, zult, zonder enig tydverzuim UE. op weg hebben te begeven na de naast bier om heen leggende Hottentotse Natien, met dewelke de E. Compagnie tot nog toe in een goede vrede en alliantie is levende, nevens de manschap, en verdere train, onder UE. commando gestelt. Wy zeggen eenelyk naar de naast heen leggende Hottentots, om dat booger op, of na andere Natien te trekken, veel gevaar en periculen, na alle vermoeden onderwoopen zoude wezen, ten aanzien veele van die volkeren, mits de groote hoftiliteiten door verscheide quaadaardige ingezetenen, onder pretext van vry ruilen, (t welk UE. niet onbewust kan zyn) ontrent dezelve gepleegt, niet alleen door het verfoejelyk geweld, haar vee voor 't grootste gedeelte zyn quyt geraakt; maar ook gewiffelyk te dugten staat, indien men weder by dezelve quam, niet tegenstaande uit vriendschap (en met een goed opzet) datze, in plaats van minnelyk te handelen, niet anders dan op middelen van weerwraak zouden denken, en UE. ten argsten alle listen en laagten leggen, onaan gezien zy door de E. Compagnie, nogt der zelver Dienaaren, nimmermeer zyn beledigt, of te kort gedaan.

Het oogmerk dezer Landtogt en expeditie is, gelyk vooren gezegt, om by de gezeide naast om heen leggende Hottentotse Natien voor de E. Compagnie; op de zagtste en minnelykste wyze, een goede party runderbeesten in te ruilen en te handelen, wyl men hier thans van goede werkbeesten niet veel meer is voorzien. Ten welken einde dan, wanneer UE. aan de Kraalen van de meergezeide Natien zult gekomen wezen, zult UE. aan der zelver oppersten Capitein hebben over te geven, alzulke kleine geschenken als voor dezelve door ons daar toe zyn verordineert, en mede gegeven, en verder onder het doen van een maatelyk tratement aan dezen en genen, die het zelve onder haar meriteren, in de civielste termen aan den gezeiden opperste Capitein bekend te maaken, dat onze intentie daar heen is tendrende, omme voortaan met hem, en de zynen, in alle goede vriend- en nabuurschap te leven, en daar in te continueren, met bygewoegt verhaal, dat UE. ten dien einde, en ook ten principaale aldaar zyn aangekomen, om conig Beestiaal van hen te trocqueren, aan welkers goed succes wy ook niet kunnen twyffelen; verdagt zynde, wanneer de ruiling aangaat, dat UE. niet anders, dan ofsen, in trocquering komen aan te nemen, en wel inzonderheid, dat het attemaal zy jong goed, om dezelve des te bequamer onder 't jok te komen brengen, om in der tyd daar goede en langwylige dienst van te hebben, tregtende daar van ook zoo veel te trocqueren, als gewoogelyk en op de zagtste wyze zult kunnen bekomen, op dat men voor

lan-

langen tyd van goede trekbeesten voorzien mag blyven.

Doch de zelve Hottentots haar tot de ruiling ongenegen toonende, 't gene wy nogtans anders denken, en hoopen, zoo zult UE. verder alle biddenlyke middelen van vriendschap en persuaasie aanwenden, omme, zoo immers doenelyk, haar daar toe te zien te bewegen, al zouden UE. zich in den handel ontrent deze Natien wat splendider toonen, als men wel niet gewoon is aan de Hottentots te doen, zonder dat UE. nogtans niet zult vermogen (zy om te ruilen onwillig blyvende) eenige de minste feitelijheden van vyandschap tegens haar te begaen, maar in zulken geval liever getroosten onverrigter zaake van dezelve weder te keeren, hoewel wy ons daar vast wat beters af beloven.

Maar zoo het quam te gebeuren, 't welk wy vooral anders wenschen, en hoopen, dat UE. in de heen- of weertogt van eenige Hottentots, het zy van wat Natien die ook waren, vyandelyk wierden bejegen, en aangedaan, zullen UE. als dan ook vermogens wezen de zelve met gelyke mum te betalen, alzoo de zaak in dusdanigen geval van zelfs spreekt, dat geweld met geweld tegen te gaan wettelyk toegestaan is; ofte ten ware ook dat UE. vastelyk wist, en voor oogen zag, dat UE. en zyn byhebbende volk en goed, van eenige der gezeyde Hottentotze Natien lagen wierden geleid, omme UE. vyandelyk te bespringen, en door haar groote meenigte van volk te overrompelen, zult UE. in zoodanigen geval tegens dusdanige Natien, omme u zelve, en volk en goederen te redderen, en behouden, wel eerst offensiefve mogen ageeren, omme, zoobest doenelyk, hen te verjagen, zoo de noodzaakelykheid dat quam te vereijfchen, maar anders niet; hoewel wy vertrouwen, dat alle de zelve hen zoo rekkeleklyk zullen komen aan te stellen, dat zoodanige proceduren niet noodig zullen wezen.

UE. zult, gedurende de heen- en weertogt, goede zooge moeten dragen, van altyd op goede te wezen, en in postuur van defensie, om van deze brutale Landaart niet verkloekt te worden, alzoo het hen aan geen listigheid ontbreekt, om hunne desseinen te volvoeren, doch waar ime geen de minste swaarigheid behoef te worden gemaakt, zoo UE. maar by dag, en inzonderheid 's nachts, goede wacht doet houden, ten welken einde zullen UE. haar by nacht moeten legeren op 't vlakke veld, van alle bosschen en sruiken afgezondert, om hen daar door geen occasie te geven, mogende het vuuren in de nachtruste, by UE. gedaan of relaaten worden, zoo als het best en dienstelekst zullen vinden te behooven; ook by dag in het marcheren zoo veel als doenelyk is, het volk in goede orde te laaten voorttrekken.

Om veel consideratie zal UE. zyn byhebbende volk niet van malkanderen mogen

separeren, maar altyd gecombineert blyven; om, byaanval van eenige Hottentots, des te formidabelder te wezen, om hen te konnen resisteren, ten ware dai UE. noodzaakelykheids barwen eenige manschap daar af na de Hottentots moesie zenden, omme hen tot het ruilen te nooden, of het ingeruilde vee te bewaren, en te weiden.

UE. zult ook een daggerister moeten houden, dat wy den Landdrost zelve hebben aanbevolen; en daar ime in 't breede doen verbaliseren, hoe verre des daags, zoo in 't beenreizen als wederkeeren, de mars is geweest, doch zonder dat nogtans het volk door het al te sterk marcheren, vermag afgemat te worden; en waar ime wy begeeren dat behoorlyke consideratie en inzicht zal worden gebruikt. Mitsgaders van alle voorvallen, die UE. gedurende deze expeditie mogen voorkomen; item, wat vee in soorten dagelyks, en by wat Natien der Hottentots dat is ingeruult, en wat quantiteit en qualiteit van Waaren, Compagnies wegen, daar tegens in ruiling dagelyks weder is uitgereikt; inzonderheid ook nauwe agt nemende op de situatie, gelegentheid, en vrugtbaareid aller landeryen, die UE. mogten passeren; en waarom wy den thuinier Jan Hartog expres mede laaten gaan, die daar af insgelyks goede aanteking zal moeten houden.

Belangende de provisien, zoo voor UE. en de onderhebbende manschap, als ook voor de Hottentots, die UE. gedurende deze Landtogt mede ten dienst zullen slaan, hebben wy voor den tyd van twee maanden ruim mede gegeven: zulks het UE. daar aan niet zal ontbreken met recommandatie de zelve zoo spaarzaam, als doenelyk is, te gebruiken.

Ende op dat alles met een goede en geschikte ordre mag toe gaan, willen wy UE. ook gerecommandeerd hebben, behoorlyke ordre, en 't volk in een goede discipline te houden, doch in alle voorvallen, als ook om eenige zaaken van belang te ondernemen, zal noodig wezen, dat zulks alwoorens in Raade woude overwogen, wat ten meesten dienste van de E. Compagnie gedaan, of gelaaten dient; gebruikende in alles goed overleg, en niets orvoorzigtig ondernemende, gelyk wy UE. dat gezamentlyk zyn vertrouwende.

Welken raad bestaan zal uit de volgende personen:

Den Landdrost Johannes Starrenburg, als President, die alleen den Raad beroepen zal.

Den Corporaal Willem Brentgens.

Den baas Thuinier Jan Hartog.

En in cas van noodzaakelykheid, of dat de zaak zulks quam te vereijfchen, nog twee van de bequaamste personen uit UE. gevolg daar toe te assumeren.

Wy zouden wel gaarne zien, dat deze togt en commissie by UL. in den tyd van 6 weeken of 2 maanden wierde verrigt, en

1705. *UE. met de byhebbende magt weder hier mogten wezen; maar of zulks, om pregnante redenen, langer mogte vertragen, en 't welk by UL. dagregister mede zal dienen genoteert, zullen ons des ook moeten getroosten: immers deze togt, zoo kort als doenlyk zal wezen, ten meesten dienst der E. Compagnie, in 'i heen en wederkeeren tragende te volbrengen, en het ingeruilde beestiaal wel aan te teekenen, en gade te slaan.*

Verder zyn wy ons dan op UE. goeden yver, vigilantie, en trouwe verlaatende, niet anders verwagende, dan dat ook een ygelyk in 't zyne hem na behooren zal quytē; waar mede UL. toewenschen alle zegen, en een gewenschte uitslag, en blyven

In 'i Kasteel de *UE. goede Vriend,*
Goede Hoop, den
16 October 1705. *W. A. van der STEL.*

Dagverhaal van den Landdrost Johannes Starrenburg, gehouden op zyne Landtogt na de Gonnemaas, Grigriquaas, Namacqualche Hottentots, enz.

Vrydag den 16 October 1705.

Scheidden wy van Cabo, trekkende ik, omme in mytie absentie aan den Vice-president van Heemraaden de verrigting van eenige zaaken aan te bevelen, na Stellenbosch, en van daar

Sondag den 18 dito.

Verder om eenige affaires af te doen, na Draakenstein, en quam

Maandag den 19 dito.

Op 's Compagnies post aan de Sonquaasdrift, zynde de plaats, die ook Baas Jan Hariog (die met de wagens een anderen cours genomen had) tot onze byeenkomst bestemt hadde, en trokken

Dynsdag den 20 dito.

Van Sonquaasdrift verder voort, omme onzen togt, volgens instructie, na de omleggende Hottentots te vervorderen, ten einde omme van haar een party jonge ossen voor de E. Compagnie in te ruilen.

Op den agtermiddag wiert ons berigt, dat de Gonnemaaze Hottentots, zynde de naaste hier heen, geen zin hadden om met ons te handelen, en daarom over den berg in 't land van Waveren ons uit den weg waren getogen; maar dat enen Capitein, Bootsman genaamt, met zyn Kraal over de 24 rivieren lag, werwaarts wy dan onzen cours wendden; en quamen met zonnen ondergang aldaar, zoo dra wy onze tent opgeslagen hadden, begroetten wy dien Hooftman met een zoopje, en een groote tabeetje, uit naame van de Ed. Compagnie, en gaven hem te kennen, dat wy gezonden waren om eenig

1705. werkvee voor de E. Compagnie, die daarom verlegen was, in alle minnelykheid van hem te ruilen, en hem van 's Compagnies vriendschap te verzekeren. Dat de Ed. Heer Gouverneur, wetende, dat hy een braaf kareel en ryk van vee was, ons had bevolen by hem te gaan, dat hy ons wel helpen zoude. Gevende hem daar op nog eens en andermaal een zoopje, maar dat wgt niet helpen, hy antwoorde ons, dat wy eerst by de andere Gonnemaas moesten gaan, en dat hy dan zien zoude uit ons wedervaaren aldaar, wat hem te doen stont.

Terwyl hy nog eens dronk, ging ik het vee; dat nu 't huis quam, eens doorzien, 't welk een schoone trouw was, behalven dat hy'er zyn beste ossen, op het hooren van onze komste, al uit en van de hand gezonden hadde.

Ik quam dan weder in de tent, en zocht hem op nieuw tot de ruiling te persuaderen, maar kon dien avond niets op hem winnen, als dat hy ons wel wat schaapen tot pads-kost wilde byzetten; wy moesten dan dien avond laat vrugteloos scheiden.

Woensdag den 21 dito.

Zont ik een wagen te rug na de Kaap, laadende het goed op myne wagen, waar door ik gelegenheid had, den Ed. Heer van de talmery met dezen onhebbelyken Bootsman te berigten, die my des morgens niet anders dan 12 hamels bragt, niet tegenstaande ik hem op 't kragtigste inboezemde, dat wy niet gezonden waren, om schaapen, maar beesten, te ruilen, en ont geen pads kost verlegen waren, wyl wy ten overvloed proviant (gelyk hy aan de 3 gelaadene wagens zien kon) hadden. En dat hy (zoo anders niet wilde ruilen) met de schaapen maar weer konde vertrekken.

Daar op vertrokken zy uyt de Tent, na de Kraal, en kwamen kort daar na met 3 Osjes weder, 't welk my op den begonnen voet voortgaan, en zeggen dee, dat hy gek was zig te verbeeld, dat ik met zoo veel volk, en Wagens zoo ver kwam, om 3 beesten te ruilen, dat hy daar ook maar weder mede Kraalwaards kon keeren, en dat ik opbreken, en vertrekken zou.

Eyndelyk kreeg ik 9 mooye Osjes, en zeven Hamels, waar voor hem gaven, 10 bosjes Kopere Korallen, 13 ponden Tabak, eenige Glaze Korallen, en Brandewyn.

Welk vee by hem tot op onze te rug komst gelaten hebbende, braken wy ontrent den middag op, en quamen des agtermiddags ontrent 3 mylen verder in een schoone vlakte, waar door een helder stroomt riviertje loopt, ter ruste.

Deze valley legt ontrent 41 myl van de

de 24 rivieren, ter regter hand aan 't lange gebergte, onder een bosch, voor dezen 't oude Elzenbosch genaamt; en daarom door ons de elzen-valley gedoopt, ze is ontrent een half duyzend schreden breed, en wel een quartier uur gaans lang, altemaal schoone zwarte kley-grond, met wilde palmyt, en andere ruygte, bezet, en daar onder een weynig moeras; door dien het water uyt 't rivierteje, dat opzommige plaatzen door ruygte verstoppt is, over zyne oevers loopt, 't welk met wat op te ruymen, kan geholpen, en afgeapt worden.

Donderdag den 22 dito.

Braken wy met 't lumieën van den dag (onder faueur van een betrokken lugt) weder op, en kwamen, na ontrent een half myl gevordert te hebben, in een tweede schoone valley, veel grooter dan de eerste. Deze begint van 't Afsgeaayenbosch, dat hier boven aan den berg staat, en loopt verder, als ik heb kunnen beoogen, om datze een draying agter eenige ruggen krygt, gelykze in grootte de vorige overtreit, en in deugd van grond niet wykt, zoo is ze ook in gras-ryke ruggen de andere te boven gaande.

Na deze passeerden wy nog door eenige kleyne valleytjes, en schoone gras-ruggen ontrent 2 mylen verre, daar wy een ongemakke aantroffen, dat egter nog wel uytviel. Ik was met baas *Hartog*, en de helfte van 't volk, wat voor uyt, meenende met onze paarden door een ruyg poeltje te passeren, dog hadden die daar in haast verloren, het myne was 'zoo dra van den oever niet gestapt, of men zat 'er tot over den zadel toe in, en konde zich door de biezen, die hem de voeten verwardden, niet wel redden, kantende met my dan over de eene, en dan over de andere zyde, en zomtyds met de geheele kop onder. Ik dorst 'er niet af, om dat ik bevreesd was 'er geheel in te zinkken. Door al dit martelen schokte hy wat voort, kregc eenige vastigheyd onder de voeten, en sprong met my, zeer bemodderd zynde, op 't drooge. *Hartog*, die wat hooger was, voer een weynig, maar niet veel beter. Zyn paard, dat wat grooter was als 't myne, bragt hem eer te land, en gaf hem 't playzier van my te zien martelen.

Ons gevolg had geen lust, om dat kunsje na te doen, maar zогten een beter plaats langs den overkant.

Wy vertoefden hier tot de Wagens quamen, om haar den overtocht te wyzen, en voor dat gevaarlyk moeras te waarfchouwen.

Het padt had ons nu verlaten, dies moeften wy langs een ongebaand veld, vol molshopen en gaten, tusschen vallen en opstaan, met grooter verdriet nu verder

voorttrekken, en quamen, na dien dag ^{1735.} ontrent 6 mylen gevordert te hebben, aan een kleyn fonteyntje in 't midden der vlaekte ons verbyf te nemen.

Dit waterplekje, dat vol ruygte en biezen stond, liet ik aanstonds opruymen, en braaf diep uytgraven, omme (zoo ik langs dezen weg weder mogte te rug keeren) niet verlegen te zyn, en gaf het den naam van *Boonen-fonteyn*, om redenen.

Vrydag den 23 dito.

Was het des morgens wat regenagtig, egter vervolgd wy onzen weg, en staken over na den hoek van den piequetberg, zynde de weg, die ons door den Capiteyn *Hannibal* gewezen wierd, om na zyne Kraal te trekken. Op den middag quamen wy aan een rivier van grootte en form, als de diepe rivier, die door den Koeberg loopt, ook met zulke ruggen en drayingen. Hier floegē wy onze tent, die over nacht en in den morgen stond nat geworden was, op, om te droogen, midlerwyl āen de menschen, Hottentots, en de beesten wat, tot ontrent ten 2 uren, dat wy weder oppakten, inspanden, opzadelden, en voorttrokken, nemende onzen weg langs de voorgeselde rivier, tot des avonds tegens donker, dat wy op de oude Kraal aan den Noordhoek van den Piequetberg, genaamt de bange hoek, halte hielden, en onze nachtruft namen, hebbende dien dag ontrent 8 mylen gemareheert. Hier wierd my, en Capiteyn *Hannibal*, door *Bosjesmans* gezegt, dat 'er ontrent 4 dagen voorleden, een wagen om te ruylen na zyn Kraal gaande, gepasseerd was, welkers spoor ons ook aangetoond wierd, daar op wilde hy ons verlaten, en na de Kraal gaan, wyl hem de handeling van *Dronke Gerrit* nog in versieher geheugenis was. Ik persuaeerde hem egter by ons te blyven, onder belofte van zoo spoedig, als doenelik, voort te trekken, en zoo mogelyk dien wagen te agterhalen, en dat hy dan een ooggetuyge zoude zyn, dat het zonder kennis van den Ed. Heer was, terwyl en ik die wagen en volk in arrest nemen, en opzenden zoude; waar door hy hem liet gezeggen, en by ons bleef, want anders hadden wy mischien zyn Kraal niet kunnen vinden.

Saterdag den 24 dito

Sloegen wy met den dag (zynde betrokken lugt) weder voort, nog al langs die zelfde rivier, van mening zynde, dien dag een goeden weg in dat koele weer af te leggen, omme den wagen zoo mogelyk, te attrapperen, die my hier weder van *Bosjesmans* onderriegt wierd, een wagen van 's Compagnies dienaars uyt de groene kloof te zyn, dat my al vreedmd voorquam, wyl de Corporaal van dien post

1705.

wel wift, dat ik om voor de Ed. Compagnie te ruylen in 't veld was, alzo ik eene der bezettingen van die poft onder myne manfchap hadde, en door zynen wagen voor uyt te zenden, en de Hottentots met Tabak en anderzints te voorzien, mynen togt vrugteloos maken zoude: In 't befte van onze marfch, tegen den middag ontrent 4 mylen gevorderd zynde, brak een voor-as van eene der wagens by de naaf af, waar door wy onze Tent moesten opflaan, om weder een nieuwen as aan de wagen te maken, en dus het referende van dien fchoonen dag laten voorby loopen. Egter was het niet kwaad voor 't vee, dat hier aan de rivier tot den buyk toe in 't gras ging. Midlerwyl arbejdden wy lufftig om den wagen weder in ftaat te krygen, en namen, na wat gegeten te hebben, onze ruffte, tot

Sondag den 25 dito.

Dat wy tegens den middag weder klaar raakten, en in een zeer miffig weer, gelijk het dien gantfchen nacht mede geweest was, onzen tocht vervorderden.

Ontrent een myl voortgetrokken zynde, zagen wy aan het verfche fpoor, dat de hier voorgemelde wagen weder te rug getrokken, en ons dien nagt gepaffeert was, apparent van onze komite kenniffe gekregen hebbende.

Wy hielden dien gantfchen dag nog al de paffage langs die zelve rivier, en den weg, die de vorige wagen voor ons gebaad hadde; komende tegens den avond (na dien dag ontrent 6 mylen gevordert te hebben) aan deffelfs oever weder onze legerplaats te formeren. Hier was de meergemelde rivier, na gifling wel duizent fchreden breed, vol Meeuwen, Duykers, Endvogels, en ander vliegend en zwemmend gedierte; onder andere liet zig de zeekoe mede hooren. Op een hoogte gegaan zynde, zag ik de zee, die daar ontrent 3 mylen van daan fcheen, alwaar zig, volgens zeggen van de Hottentots, deze rivier, op hunne taal *Quecoma* genoemd, ontaft.

Had onze cours verder langs dien weg geftrekt, ik zoude gaarne deffelfs uytgang gezien, en 't ftrand daar om heen beken hebben, maar wy moesten:

Maandag den 26 dito.

Des morgens vroeg met miffig weer, en een fterke wind, van cours veranderen, en ter regter hand dwers landwaard inflaan, langs een zeer moejelyken zandweg, daar de beften yeder ommezien bleven ftaan, dewyl dezelve telkens in de molgaten vielen, en vafffaken, en de wagens fmeden wel een voet diep in 't zand, dit duurde zoo voor de fpatie van 3 mylen, als wanneer wy aan *Hannibals* Kraal kwamen; hier waaren 6 Capiteyns te zamen getrokken, en maakten met malkanderen 23 huysjes uyt.

Zy lieten ons hun vee zien, dat niet veel in getal, en meeft Koeyen waren. 1705.

Ik vroeg hen, hoe het kwam, datze zoo weynig vee hadden, dewyl de Ed. Compagnie nooyt met hen geruyld hadde, waar op zy my berigt gaven.

Dat zeker vryman, in de wandeling *Dronke Gerrit* genaamt, korte jaaren voorleden, met eenige anderen verzeld; aan hunne Kraal was gekomen, en, zonder yets te zeggen, van alle kanten daar op vuur gaf, verjagende dus de Hottentots, ftekende hunne huysjes in den brand, en nemende al het vee met zig, zonder dat zy wiften uyt wat oorzaak, wylze niemand van de Hollanders ooyt beleedigt hadden; waar door zy het altemaal zyn quyt geraakt, en dus genootzaak geworden, hun na de buytenfte afwoonende Hollanderen te begeven, en daar weder vee te befcharen; en hunne eygene landslynden, of darze maar wat kygen konden, te beroven, waar mede zy dan in 't gebergte liepen, en zoo lang gaffereerden, tot dat het op was, halende dan al weder ander, dat hen eenige malen gelukt is, en waar van ze tegenwoordig nog maar weynig bezitten. Van een andere kant wordenze ook met ftoperyen geplaagt van een Natie van Hottentots, die over de Olifants-Rivier, in by na ontogantelyk gebergte huyshouden, waar van her land op hunne taal *Thynema* genaamt, en de Capiteyns dier roofvogels, *Throghama Tkoufa*, *Doe odie*, *Tkeringnouw*, genaamt zyn. Deze kwellen hen gedurig, zonder dat zy daar zelden revengie op konnen halen.

Maar op het weemoedigfte, en verbittertite klaagdenze over de godlooze handeling van dezen *Dronken Gerrit*, die oorzaak geweest is van alle onheylen en bloedvergieten, zedert in verfcheyde ontmoetingen met de Hollanders voorgevallen.

Dus zyn zy dan genootzaak, om het weynig vee, datze nu nog bezitten, te fparen, en om voedzel en vleefch voor Vrouwen en Kinderen, te bekomen, dagelyks tegen de Olifanten te vegten, en dus met het uyerfte gevaar huns levens, op deze manier de koft te zoeken.

Dat zy de goedheyd en vriendschap van de Ed: Compagnie, en de Ed: Heer Gouverneur, die ik hen zoo hooglyk aanprees, grootelyks waardeerden, en dezelve in alle gelegentheden zeer geernc omhelzen wilden.

En waarlyk ik hebbe in deze menfchen hun gedaanten, gedrag, en omnegang, veel meer oprechte goedaardigheyd befpuurt, dan in andere Hottentots.

Op den avond fcheyddenze van ons.

Des nachts regende het zeer fterk, met harde wind uyt den Noordweften, waar door wy qualyk ons wagtvuur konden in brand,

brand, en de Tent staande houden, wy waren dien gantschen nacht in een gedurige beweging, om dat de beesten, en paarden op de vlakke niet staan, maar itadig na de bosjes wilden, om voor die zelve regen en winden te schuylen. Van binnen konden wy, door oudheyd van de Tent, mede niet droog zyn, dus was het over al allarm, en duurde tot

Dynsdag den 27 dito.

Dat het des morgens ontrent agt uren wat bedaarde, en de regen ophield. De Capiteyns kwamen met hun zessen, en bragten ons 6 beesten, onder de vorige protelatiën van hun onvermogen. Wy kregen 'er egter, na dien gantschen dag praten,

Woensdag den 28 dito.

Veertien stuk, waar voor wy uytreykten 18 bosjen Kopeie Koralen, 18 ponden Tabak, eenige Glaze dito, en Brandewyn. Hier wierd ons regt berigt gedaan van de meergemelde wagen, dat dezelve door den Corporaal van de groene Kloof, *Daniel Tous*, met de eenigste man, die hy nog op de post hadde, en een vryman *Christoffel Lutje*, hier gezonden was om te ruylen, maar dat zy, van onze aannadering kennisse hebbende gekregen, na een dag vertoevens waren vertrokken, hebbende eenlyk in der haast 12 groote Olifants tanden geruyld, en mede genomen.

En dat in den voorleden droogen tyd hier geuylt hadden, de vryluyden *Pieter Janszoon*, *Kees Oorlam*, *Potje*, en *Karas op Zy*.

Een weinig van de tent gaande, om wat bollen-zaaden, enz. met *Hartog* op te zoeken, wiert ik van een hoogte weder de zee gewaar, en wyl die digt by seheen, resolveerden wy deze rivier, die voorby de Kraal loopt (en door de Hottentots *Tybourw* genaamt wort) te volgen, en te zien, of zy zich misschien niet in die andere groote rivier *Quacom* ontlafte, en dus te zamen in zee haaren uitgang hadden.

Na 2 uren rydens, quamen wy onder aan de zee, daar wy een bar strand, en zeer onstuimige zee, met vreeslyke brandingen, en gevaarlyke klippen vonden; wy reden een stuk weegs langs dat strand, en konden den uitgang van de groote *Quecom*s rivier van verre even bekennen, maar het was ons te ver om daar heen te fyden.

Deze *Tybourw* rivier ontlafte zich niet in zee, maar eindigt in een groote zoutpan, alwaarze zich verder onder de duinen verliezen moet, wyl wy geen uitgang, en niet als redelyke hooge duinen, vonden.

Noit heb ik meer Flamingos gezien, als hier, benevens een groote menigte

ganzen, en allerlei endvogels, daar wy met schieten een goede provisie van opdeden, en quamen met den avont wederom aan de tent; het was dien gantschen dag een betrokke lugt geweest, en wiert op den avont zeer kout.

Donderdag den 29 dito.

Was het mottig en regenagtig weer, dies wy tot den middag wagtten, eer weder op reis togen, en onzen cours ter regterhand na de Olifants-rivier insloegen. Na ontrent 2 mylen vorderens, namen wy aan een klein beekje (door de Namacquas, *Thie They*, en van ons Schilpadden-poel genaamt, ontrent een half myl agter den *Theima Koethama*, of *Wolvenberg*) weder ons verblyf.

Den ganichen weg, van de Kraal tot hier toe, bestont al in zoodanige ruggen, zonder gras, maar vol doornen, en zekere bosjes, waar uit een gom tyffert, in reuk, smaak, en couleur, den mastik zeer gelyk. De Namacquaaize Hottentots noemen die gom *Traap*, en beziggenze tot het vastzetten van assegaajen, messen, enz. gelyk wy den harpuit doen; wy hebben eenige van de jonge boomtjens, en gom mede gebragt.

Des middags was het mooi weer, en een heldere lugt; ik zont over al heen, om langs dit beekje wat watergras voor de paarden op te zoeken; want in dit geheele veld vint men niet een sier gras. Des avonts betrok de lugt weder, en

Vrydag den 30 dito.

Was de hemel met zeer sware wolken bezet. Toen wy des morgens vroeg opbraken, waaide het ook heftig uit den N. W., werwaarts onze cours ging. Wy hebben geen halve myl gevordert, of kregen een digten regen, die ons den ganichen dag by bleef.

Dit is een zeer verdrietig veld; de geheele weg is niet dan zand; hoogtens, en laagtens, vol klippen en molgaten, daar de paarden en beesten tot de knien toe gestaaid invielen, vol bosjes, zonder het minste gras; wy reden eenigen tyd langs een berg, door de Hottentots *Thou* genoemt, na zekere Hottentottin (de redenen waarom zyn my bekend, maar al te natuurlyk, om hier plaats te hebben) het woord *Thou* betekent in de Gonnemafche taal, 'tschaamt-deel van een vrouw.

Hier konden de wagens tegens een zandhoogte niet, dan na 2 uren martelens, ende hulp van alle de manschap, opgekruit worden, en juist trof ons daar een felle regen aan, die ik, zoo lang myn mantel 't velen kon, deftig tegenstont, maar moest egter ten laastten met de anderen onder de klippen kruipen.

Het bedaarde weer wat, en wy trokken

1706.

ken weder voort, hier stond ons een Rhinocer in de weg, en maar ontrent 100 schreden van het pad, die wy bang waren, dat het met ons in de war zoude gooyen, maar hy ging op het gefchreeuw der Hottentots berg op.

Dit was het eenigste groot wilt, dat wy op den gantschen tocht, tot hier toe gezien hadden; daar men voor dezen gantsche troupen Olifanten, in die oude gepasseerde velden plagt te ontmoeten.

De oorzaak daar van is, dat de hierom heen leggende Hottentots, op de (vooreden Maandag den 26 dezer) aangehaalde manier, tot de uytterste armoede vervallen, gedrongen zyn geweest, hunne toevlugt tot de Olifants-jagt te nemen, en deze beesten daar door te dooden of te verjagen; zy latenze tot nog toe geen rust, want zoo draa word'er niet een door hunne Sonquaas (Soldaten) die dagelyks in 't velt kruysen, om Dassen, Jakhalzen, en ander gedierte te vangen, vernomen, of daadelyk werd'er na de Kraal gewaarfehout, daar ze dan met alle de jonge manschap op uyt komen, en deze beesten zoo lang plagen, tot dat zy door onrust, en wonden van Aftegaayen, pylen, &c. afgemat, hun lasten adem uytblazen. Zoo'er drink-water voor vee ontrent is, daar'er een valt, trekt'er de gantsche Kraal, met al wat'er is, heen. Dus gebeurt het, datze niet lang op eene plaats blyven en qualyk te vinden zyn.

Op den agtermiddag quamen wy, na vordering van ontrent 4 mylen, in een Kloof aan de voet van *Tho koe* aan *Olofs* Fonteyn, in den regen onze tent op te slaan, en nacht-rust te nemen.

Deze berg heeft zyn naam van zekeren Capitein *Tho*, die, voor eenige jaaren, na zyn Kraal (hierom heen leggende) willende gaan, in dezen berg door een Leeuw verlonnen is, en daarom door de Hottentots *Tho koe*, dat is, *Tho's* berg genaamt.

Saterdag den 31 dito.

Maakten wy ons vroeg reisvaardig, en trokken met zonnen opgang, met mooi weer weder voort. Men kon nu merkelyk vernemen, dat paarden en beesten door schraale weiden en geduurig marcherens, begonden swak te worden, want daar wy te vooren met 8 beesten voor yder wagen alle hoogtens op konden, had men nu werk met 10 deze *Tho koe's* kloof, schoon de hoogste niet, te pafferen.

Egter reden wy, langs een miserabel klippig zandpad, ontrent 4 mylen, en quamen toen aan de Olifants rivier, die hier, en verder na boven toe *Tharakkamé* (dat is ruige rivier) genoemt wort. De gemelde rivier was door den regen hoog

gevolwen, daarom bleven wy aan deze kant, en sloegen daar onze tent op; hier haalden het vee met weiden, en wy met vissehen, 't hart weder eens lustig op, tot dat de donker ons deed rusten.

Sondag den 1 November.

Begonnen wy vroeg de oevers der rivier, die zeer styl waren, met pikken en graven, wat af te nemen, omme dus deze Drift passabel te maaken, gelyk zulks ontrent den middag wiert volbragt, en alle de bagagie door de manschap overgedragen zynde, kruiden eindelyk de beesten de ledige wagens mede door, zulks wy alle over raakten, en wyl het zeer heet was, bleven wy den overigen dag en volgenden nacht alhier; maar

Maandag den 2 dito.

Waaren wy vroeg met pakken, inspannen en opzadelen bezig, en togen ontrent 8 uren verder voort, den cours al langs de overkant van de Olifantsrivier vervolgende, tot ontrent den middag, dat wy die verlieten en ter regterhand insloegen, langs het miserabelste velt, dat'er bedagt kan worden. Het is al te maal rood zand, bossehen, en door de mollen t'eenemaal ondermynt; had het my mogelyk geweest, ik zoude myn paard gaarne gedragen hebben, want die arme beesten konden hunne pooten niet verzetten, of zaten byna tot den boeg in de molgaten, en daar by ssehen de zon tot brandens toe, en nergens was water te krygen, in somma, noit heb ik verdrietiger agtermiddag gehad.

Eindelyk quamen wy, na 5 mylen vorderens, een Kraal te ontdekken, in een zeer aardig gat, tusschen hooge style klippruggen inleggende. In den regentyd is het een riviertje, dat zieh in de Olifantsrivier ontlakt, maar nu niet dan een dor, diep dal, met 3 of 4 zeer kleine brakke waterpoeltjes voorzien.

Wy waren regt boven de Kraal, eer zy het wisten, en daalden langs een zeer style klip rugwaarts tot hen te voet na beneden. Op het eerste gezigt wierdenze heel verbaast; een deel ging aan de andere kant den berg op, wyl een ander getal jonge gewapende manschap ons te gemoet trok. Eene der zelve was zoo voorbaarig, dat hy bereets een pyl op zyn boog gelegd had, omme die op my, de voorste zynde, cours te doen nemen, maar door het aanleggen van myn roer, en het toeroepen van den Hottentot, die ons den weg had gewezen, en verzelde, stak hy die weder op; en quamen toen met groote nieuwsgierigheid rondom ons, vragende zonder ophouden aan onze Hottentots, wie wy waren, en tot wat einde wy zoo ver in 't land quamen, waar op geantwoord zynde, warenze wel in hun schik. Onze wagens, die een

tour

5. tour om moesten nemen, quamen eindelijk mede om laag, en wy sloegen onze tent ontrent een kleine schoot weegs van de Kraal ter neder, en gingen, na alles wel bezorgt te hebben, maar wy wierden wel haast weder gestoot, want ontrent middernacht begonden de beesten en paarden, die voor de tent, tusschen de wagens stonden, te schrikken en te loopen, en een der wagenryders, die buiten sliep, te schreeuwen, waar op alle man met geweer ter tent uitliep. Ontrent 30 treden voor de tent stont een Leeuw, die, op het zien van ons, zeer zagzinnig ontrent 30 treden verder, agter een doorn boschje ging, dragende iets met zich, dat ik meende een jong osje te zyn.

Wy deden over de 60 schoten op dat boschje, en doornagelden het dapper, zonder dat men eenig verder gewag vernam. De Z. O. wind waaide sterk, de lugt was zeer klaar, en de maan scheen op 't helderste, zoo dat wy alles op die distantie zien konden.

Na dat de beesten weder tot stilstant gebragt waren, en ik alles eens overzag, miste ik den schildwagt van voor de tent, zynde *Jan Smit van Antwerpen*, in de groene kloof bescheiden.

Men riep hem zoo luid als men konde, maar te vergeefs, wyl niemant antwoordde, waar uit ik besloot, dat de Leeuw hem had weggenomen; 3 of 4 mannen gingen op het voorzigtigste na dat bosje, dat regt tegen over de deur van de tent stont, om te zien, ofze niets van dien Man vernemen konden, maar quamen hals over kop weder te rug, wyl de Leeuw daar nog lag, zich ophefte, en begon te brullen. Zy vonden daar des schildwagts geweer, welkers haan gespannen was, en deszelfs muts en schoenen.

Wy deden weder wel hondert schoten op dat bosch, dat 60 treden van de tent, en maar 30 treden buiten de wagens stont, en waar op men als na een doel konde schieten, zonder den Leeuw te vernemen; waar uit wy presumeerden, dat hy dood, of weg moest zyn. Dit deed den wildschut, *Jan Harmanszoon*, resolveren te gaan zien, of hy 'er nog in was, of niet, nemende een brandent hout in de eene hand; maar zoo ras naderde hy het bosje niet, of de Leeuw deed, onder een vreezelyk gebrul, een sprong na hem, dies hy het brandent hout na hem toe gooide, midterwyl schoot het ander volk wel 10 schoten na hem, maar hy retireerde aansonts weder op zyn oude plaats, agter dat boschje.

Dit brandhout, dat hy na den Leeuw gegooit hadde, was in 't midden van 't boschje gevallen, en door de sterke Z. O. wind aangeblazen, geraakte het in

de lichte vlam, zoo dat men zeer klaar daar in-, en dit doorzien konde; men schoot ^{105.} 'er nog al geduurig in, ondertuffehen verliet de nacht, en de dag begon aan te breken, dat yder een moed gaf, om hem alsdan regt te kunnen treffen, wyl hy 'er niet van daan konde, of moest zich geheel bloot geven, alzoo het boschje regt tegen een stile kloof aansont. Zeven mannen, op de buitenste wagen zittende, paften op, om hem, uitkomende, waar te nemen.

Eindelyk ging hy, eer het nog ter dagen licht was, met de man in zyn becken berg opkuyeren, krygende wel 40 schoten na zyn hant, zonder dat hem eene trof, schoon hem veele zeer na quamen, gelyk wy naderhand bevonden hebben; als hem een kogel wat digt by quam, keerde hy hem al grynzende na de tent, en knorrende na ons toe, en ik ben van gedagten, had hem yemant getroffen, dat hy met een volle vaart, op tent en volk aangekomen zoude hebben.

Zoo ras het licht was, zag men aan het bloed en een stuk van den rok, die men daar vont, dat hy den man weggenomen, en mede gesceept hadde, ook vont men agter het boschje de plaats, daar hy gelegen, en den man bewaart hadde, en 't schen onmogelyk, dat hem geene kogels hadden geroffen, wyl 'er op die zelfde plaats eenige plat gellagene gevonden wierden.

Wy besloten dan, dat hy gequetst, en niet verre van daar was; hier op verzogt my het volk, 't lichaam te mogen gaan opzoeken, om het te begraven, wyl zy geloofden, dat de Leeuw door het gestaadig schieten, niet veel tyd zoude gehad hebben, om daar van te ecten.

Ik stont eenigen van hen zulks toe, mits een goede party gewaapende Hottentots mede nemende, en onder belofte, datze zich niet in gevaar zouden begeven, maar gestaadig wel toezien, en voorzigtig zyn.

Daar op volgden zy met hun zevenen, geadistieert van 43 Hottentots, het spoor, en vonden hem ontrent een halve myl van daar, by het lichaam, agter een klein boschje leggen; hy sprong door het geschreeuw van de Hottentots daadelyk op, en nam de vlugt, waar op zy hem alle naliepen; ten laatsten keerde het beest zich om, en quam vreezelyk brullende onder den hoop; het volk, 't welk door 't loopen vermoet was, schoot mis, op welke hy daadelyk aanquam.

Den Baas, of opperste Capitein van de Kraal, deed hier een trouwe daad aan z van 't volk, daar de Leeuw het op toezette. Des eenen roer weigerde, en de ander schoot mis; daar op sprong hy tusschen den Leeuw en 't volk zoo na

by, dat de Leeuw hem met de eene klauw in de karos sloeg, en met den bek daar in beet, meenende den Hottentot te hebben, maar die was hem te gaauw, liet zyn karos glippen, en duwde hem een affegai in de ribben. Aanftonts sprongen de andere Hottentots ook toe, en vergierden hem met hunne werpspiessen, dat het wel een yzerverken geleck, evenwel hield hy nog niet op met springen en brullen, maar beet eenige der affegaiſtokken af, tot dat hem de wildſchut, *Jan Harmanszoen*, eenſchoot in 't oog gaf, die hem deed kenteren, waar op de anderen hem verder doodſchoten.

Het was een vreezelyk groot beest, en hy had kort te vooien nog een Hottentot uit deze Kraal gehaalt, en opgepeuzelt.

Ik ben hier dus langwylig geweest; om dat my niet voorſtaet oit diergelyke affurantie van een beest behoort te hebben, en de kloekmoedigheid van dien Hottentot is mede aanmerkelyk.

Des mans lichaam was door hem van agteren met de linkerpoot, aan de linkerzyde van het hoofd geſlagen, met den bek in de ſehouder gevat, en dus voortgedragen; beide de billen, en linkerſchouder, waren opggeeten.

Wy bragtenze alle beide aan de tent, en begroeven den man, daar hy gegrepen

was, gelyk wy den Leeuw mede onder de aarde ſtaken, op dat hem het vee niet ruiken zoude.

Het was dien ganſchen dag brandent weër; en de Hottentots waarſchouwden ons, dat 'er nog 2 wyfjes hier ontrent waren, waarom ik des agtermiddags een Kraal van doorn liet maaken, en op drie plaatzen, of paſſagies, volk met geweer ſtellen, maar vernamen dien nacht geen onraad.

Woensdag den 4 dito.

Maakten wy voortgang met de ruiling, daar wy de voorige 2 dagen over getalmt hadden, en quamen eindelyk, na een ontallyke menigte praatjes, en reden-martelingen, zoo verre, dat wy 33 Runderbeesten ruilden, voor 33 ponden Tabak, en 33 boffen kopere Kraalen, mitsgaders eenige Glazen dito, en Pypen; benevens 14 hamels voor 7 ponden tabak, en vereiden de Capiteins, en hun gevolg 4 boſjes kopere koraalen, en 2 ponden tabak.

De zonnſchyn was hier by na onverdragelyk, en in de tent was het als in een oven.

Des avonts brulde het langs dit riviertje, of alle de Leeuwen van Africa by malkanderen waren. Ik preſumeer, dat het de 2 wyfjes waren, omme het gedooede mannetje te zoeken, dies ver-

wag-

HOTTENTOTTEN AAN CAAP DER GOEDE HOOP.

J. Savary del. sculp.

wagten wy niet anders dan hun bezoek dien nacht, hier tegens hadden wy ons door 't verhoogen onzer Doorn- kraal, en 't stellen van roers, op de passagien, langs welken zy hunne coers moesten nemen, mitsgaders het stoken van vuren rondom ons, en 't houden van dubbele wagt, wel voorzien; maar zy quamen niet.

En wyl hier ontrent geen meer Kraalen leggen, en voor ons niet te doen viel, rezolveerde ik weder te rug te keeren, om de Gonnemafche Kraalen op te zoeken.

Het verdroot my geweldig, in een tocht van 12 dagen, langs zoo een verdrietigen moeyelyken weg, niet meer dan 2 Kraalen, en die (schoon uyt 10 Capiteyns bestonden) zoo slegt van veevoorzien waren, op te doen; hier door heb ik met leetwezen ondervonden, hoe door de laatste opengefelde vrye ruyling, en de gepleegde onhebbelykheden van die landloopers, het gantsche land bedorven is, want als de eene Kraal het vee door de Hollanderen ontnomen was, gingen die het weder anderen ontroven, en die dan verder hunne naafleggende, waar mede ze dan in 't gebergte liepen, en zoo lang galfereerden, tot het op was, zoekende dan al weder ander, en dus zynze van menschen, die hun in vrede, verneogd, en onder hoofden en Kraalen verdeelt, gerufllyk met den veeteelt erndeerden, meest alle bosjesmans, jagers, en rovers geworden, en over al tusschen, en in gebergten verstroyt.

Ontrent den Koperberg leggen, volgens zeggen van deze Hottentots, eenige Kraalen van de groote Namacquaas, maar dat was ons te verre, en ook de tyd van 't jaar niet, om derwaards te gaan, dies namen wy

Donderdag den 5 dito.

Van deze Grigriquaas, en Namacquaas Capiteyns afscheyd, en verlieten dien ongeluks-hoek, werdende met wonderlyke, complimenten en tabeetjes-zeggingen, door de gemelde Capiteyns, die zeer voldaan schenen, nog een groot end weegs vergefselfchapt, wy trokken dan te rug, en quamen op den agtermiddag weder aan de Olifants-rivier, die nu wel 4 voet hoger, als toen wy'er doortrokken, gezwollen was, onze tent neder te slaan. De schrik voor ongedierte, schoon wy geen spoor vernamen, was in ons zoo groot geworden, dat wy aantons weder doornen kapten, een Kraal maakten, op 3 plaatzen coers stelden, en dus, na het eyndigen van een brandende dag, gingen rullen.

Vrydag den 6 dito.

Was het water ontrent een voet gevallen, maar nog al te hoog, en sterk

froomende, om'er door te waden; dies wy in ons campement bleven stil leggen; hier konde het vee zich weder dik eten, wyl langs de rivier schoon gras stond.

Op den agtermiddag quamen de voorgemelde Capiteyns ons in deze legerplaats nog eens bezoeken, zy waren na ons vertrek mede uyt dat ongediertsgat opgebrosen, en met hunne Kraal, ontrent een quart myl onder ons, aan de Olifants-rivier komen leggen. Des avonds stelden wy weder onze stelroers, en

Saterdag den 7 dito.

Met het lumieren van den dageraat, ging een der stellen los; door een jakhals afgetrokken zynde, en kort daar na marcheerden wy van daar voort.

Ontrent den middag quamen wy ter plaatze, daar wy de rivier overgekomen waren, maar het water was nog te hoog, dierhalven namen wy hier weder ons campement, en versleten het resterende van dien heeten dag, en volgende nacht alhier.

Sondag den 8 dito.

Was het water tegens den middag wat gevallen, dies wy opraken; en de rivier passeerden; beneden strooms liet ik een touw dwers over de rivier spannen, alwaar 7 a 8 man langs stonden om het vee voor het wegdryven, wylze alle zwemmen moesten, te behouden, dat ons goeden dienst deed, alzoo'er veel jong goed onder was, en de stroom sterk liep. Alles geraakte zonder ongemak over, en wy hielden ontrent een myl verder in een mooy graskloofje weder halte, sloegen de tent op, bezorgden het vee, maakten onze stellen gecleed, en gingen in Gods Naam rullen.

Maandag den 9 dito.

Sloegen wy met het aanbreken van den dag weder op reys, onder faveur van een betrokkene lugt, nu en dan met regen-vlaagjes verzelt, en quamen op den namiddag aan Olofs-Fonteyn, daar wy onze leger-plaats weder formeerden, en nachtrufft namen.

Dynsdag den 10 dito.

Scheyden wy met zonnen opgang weder van de plaats onzer legering, en namen eenen anderen coers langs de Zuidkant van den Tho-berg, regt op den Picquet-berg aan, door aanraaden van den Hottentot, die onze Gius was, op verzekering van een nader en beter pad, als wy op onzen heen-tocht gehad hadden, maar wy vonden ons bedrogen, want op de ruitplaats komende, vernamen gras nog water, dierhalven moesten wy aan 'tgraven, en kregen zoo veel, dat even de keetel konde koken, drinkwater hadden wy nog 3 of 4 fleschen vol, daar wy ons mede behielpen, tot

1705.

Woensdag den 11 dito.

Dat'er in de gegravene kuylen, zooveel gekomen was, om 3 of 4 kleyne vaatjes te vullen, en het vee even te ververschen, 't welk gedaan hebbende, togen wy weder voort, dezen dag leydde ons de sehelsche Hottentot *Dikkop*, in dit zandige veld, geduurig heen en weder, in een brandende zonneshyn, dat de beesten ten eenemaal nagteloos wierden, op 't laattst kroop hy in de bosjes weg, latende ons in 't velt staan, wy gingen egter voort, en vonden op den agtermiddag water, daar wy ons verblyf namen.

Digt by onze rustplaats vielen 2 trekoffen door gebrek van water onder de voet. Ik zont hen Hottentots, en volk, met putzen, en balytjes vol water, om ze te verquikken, maar 't mogt niet helpen, op den avond warenze beyde dood.

Donderdag den 12 dito.

Mochten wy, om de zwakheyt van 't vee, in onze leger plaats, daar wy goed gras en water hadden, blyven rusten, en dezen heeten dag, en volgende nagt, alhier verslyten, tot

Vrydag den 13 dito.

Als wanneer wy met zonnen- opgang weder aan 't marcheren gingen; de onmagt van trek-beesten noodzaakte ons, om die ontrent 9 uren weder uyt te spannen, en de zelve aan een mooy Fonteyntje, in een brave gras-vlakte gelegen, tot ontrent een uur na de middag te laten eten, vervorderende als doen onzen weg weder langs de zelve valley, tot ontrent ten 4 uren, dat wy aan een helder water, in een brave gras-vlakte onze tent nederfloegen, en daar verbleven.

Saterdag den 14 dito.

Trokken wy weder voort, en quamen, na het passeren van een zand-rug, in een schoone groene gras-valley, die wy volgden, en langs welke tegen den avond aan de Noord-hoek van den picquet-berg (ter plaatze daar wy den 23 October gelegerd hadden) quamen te kamperen.

Sondag den 15 dito.

Ging ontrent ten agt uren de marsch weder voort langs de Oostkant van den Picquet-berg. Hier quamen my weder aangename valleytjes en schoone gras-ruggen te voeren, die wy in dat verdrietige Grigriquaas-land, daar het altemaal zand is, niet gezien hadden.

Langs dezen kant van den-genoemden Picquet-berg, zyn schoone vee-plaatzten; de grond zoude ook goed koorn draagen, als ze gemist was; het is meest ligte kley, en de berg vol kloven, uyt yder van welke, een kleyn riviertje komt, en zig met een valleyrje na de vlakte heen strekt, alwaar ze alle

in malkanderen vereenigende, een begin maken van de op den 23 October gemelde rivier, die om den Noordhoek van dezen berg heenloopende, en onderwegen het water van eenige fonteynen nog ontfangende, die groote *Quacomaas* rivier uyt maken, welkers uytgang wy aan strand zagen.

De zon schein dezen dag weder zeer kragtig, zonder dat enige wind ons koelde, dies wy genoodzaakte waren tegen den middag den beesten wat te laten rusten, en op den agtermiddag weder voort te slaan, komende op den avond aan een plaats, genaamd de groene Kraal, daar wy by een helder stromend riviertje, onze legerplaats formeerden; hier quam ons in de nacht een Rhinocer digt voor de tent staan, gaande de wagens rondom beziuffelen, maar kuyerde op het helder vuur stookten zagties voort.

Maandag den 16 dito.

Lieten wy het vee eerst braaf dik eten, voor dat wy weder op weg floegen, vervorderende ontrent ten 9 uren onzen marsch nog al langs den zelve berg, zynde de coers na de berg-rivier, alwaar ons gezegd wierd, dat 2 Gonnetmaas Kralen lagen.

Wy hadden weder een zeer warmen dag, en quamen na 3 mylen vorderens op den agtermiddag by 2 of 3 fonteyntjes halte te houden, en te verblyven, tot

Dyndsag den 17 dito.

Dat wy onzen weg des morgens vroeg in de koelte weder vervorderden, en tegen de middag aan een drift quamen, daar wy de berg-rivier passeerden; hier brak het voorwiel van een der wagens 'teenemaal aan stukken, weshalven wy dien wagen met 5 man daar moesten laten, en met de andere voorttrekken, tot tegen den avond, dat wy ter plaatze quamen, daar de 2 Kralen gelegen hadden, die elders anders heen-getrokken waren, en wyl de tent op de agter geblevene wagens was, moesten wy hier in de klippen kruypen, en nachtruit nemen.

Woensdag den 18 dito.

Sont ik met lumieren van den dag den eenen wagen, dien wy geloft hadden, te rug, om des anderen vragt op te nemen, en die dan ledig met zyne 3 wielente laten voortslepen; ontrent den middag quamen ze beyde by ons.

Insgelyks liet ik yemant te paard na de 24 rivieren ryden, (daar wy ontrent 3 mylen van daan waren) omme van de Weduwe *Elberts* post, een anderen wagen, of wiel, te leenen. Daar op quam des anderen daags, zynde

Donderdag den 19 dito.

De uytgezonden man met een wagen van Juffr. *Elbertsz*, en haalde onze

b1-

bagagie tot aan hun huys, daar wy namiddag quamen, en het resterende van dien dag verbleven.

Vrydag den 20 dito.

Reed ik met eenige manschap geheel vroeg na Bootsmans Kraal, zoo omme de geruyld beesten, die wy daar gelaten hadden, af te halen, alsom te zien, of ik hem niet perzuaderen konde, ons met nog wat meerder te voorzien; maar alle myne redenen waren vrugteloos, en ik moest, niet tegenstaande hy een schoonen troep Ossen hadde, met de voorige negen vertrekken, en quam daar mede by de wagens.

Ik had gelegentheyd, doordien eenige wagens met hout passeerden, zommige bagagie voor uyt, na 't huys van *Harman Janz van Noordhoorn* te zenden, en zoo by pozen met dien eenen wagen-voort te talmen. Op den agtermiddag quamen wy mede daar, en vernamen dat 'er eenige Kraalen in 't land van Waveren lagen, werwaarts wy, na een kort vertoeven heen trokken met eenen wagen, latende den anderen gebroken, en 't resterende goed, benevens den Corporaal, met 4 man, om het gade te slaan, aldaar, en quamen met den donkeren avond over de kloof, en vervolgensten mynen huize, alwaar wy dien nacht verbleven.

Hier hoorde ik van myne Hottentots, waar ontrent de Kraalen lagen, en trokken

Saterdag den 21 dito.

Na de brede rivier, daar wy even aan deze kant 3 Kralen vonden, bestaande uyt de Capiteyns.

De eerste	{	<i>Koekezon.</i>
	{	<i>Hoere Homā,</i> en
	{	<i>Tbouza.</i>
	{	<i>Prins.</i>
De tweede	{	<i>Houtebeen.</i>
	{	<i>Scipio,</i> en
	{	<i>Ruyters Vader.</i>
	{	<i>Kuyper.</i>
	{	<i>Jan.</i>
De derde	{	<i>Harramæ.</i>
	{	<i>Tborrobæ,</i> en
	{	<i>Tambours Vader.</i>

Aan die van *Koekezon*, namen wy ons verbylt, en zonden volk met tabeetjes Tabak na de andere Capiteyns, die daar op wy ons quamen.

Wy gaven hen de oorzaak van onze komste te kennen, en beschonken hen met wat Brandewyn, Tabak, &c. daar op gingen zy, onder belofte van des anderen daags braaf te ruylen, na hunne Kralen.

Sondag den 22 dito.

Bragtenze ons alle te zamen niet meer dan 26 stuks, dat ik hen te kennen gaf,

veel te weinig te zyn voor 3 zulke groote Kraalen. 1705.

Zy zongen mede dat deuntje, dat de Bosjes mans hen 'tvee ontnomen, en tot arme duyvels gemaakt hadden, maar ik roonde hen aan, datze niet ter goeder trouwe met ons omgingen, en hunne Ossen weg gezonden hadden, houdende eenlyk Koeyen by de Kraal, om datze welgehoord hadden, dat ik die niet ruyld, gelyk aan de Kraal van *Scipio* duydelijk bleek, daar over de 200 Koeyen, en maar 10 jonge Ossen waren.

Eyndelyk na den ganschen dag praten, kreeg ik 'er 38 stuks, waar voor hen gaven, 38 ponden Tabak, 38 bossen Kopere Korallen, eenige glaze dito, eenige Brandewyn, en spyzen.

Mitsgaders voor 8 Schapen tot provisie, 4 ponden Taback, en vereerden aan de Capiteyns, 5 ponden Tabak, en 6 bosjes Kopere Korallen.

Met welk vee wy dan tegen den avond vertrokken, en op myne post nacht-rust namen, tot des anderen daags, zynde

Maandag den 23 dito.

Dat wy tegen den middag weder voorttogen, ik met den wagen na de Sonquaas dreef, en *Hartog* na den agtergelaten gebroken wagen, en resterende bagagie.

Zoo dra ik aan de Sonquaas dreef gekomen was, liet ik de tent opstaan, het goed aflossen, en zont den wagen aanstonds heen, om het andere te halen, en ging, zeer vermoeyt zynde, slaapen.

Dynsdag den 24 dito.

Quam de weg-gezonden wagen met de bagagie, en 't andere volk by my; ik ging te paard zitten, omme te zien, of ik niet ergens langs de berg-rivier een wiel konde leenen, wyl dat martelen met eenen wagen, en dubbeld heen en weer ryden, zeer moeyelyk en verdrietig viel, eyndelyk kreeg ik by *Pieter Ruffow* een wiel, en zont om den kreupelen wagen, die op den avond by my quam.

Woensdag den 25 dito.

Maakten wy het wiel aan de wagen, en vertrokken na een Kraal, die wat hooger op ontrent de vleesch-bank lag. Hier ruyld ik 4 beesten, voor 4 ponden Tabak, en 4 bosschen Kopere Korallen, &c. En vereerde den Capitein een pond Tabak.

En reed zoo na 's Compagnies post aan Riebeeks Kasteel, daar ik *Hartog* tot onze byeenkomst bescheyden hadde, wyl hy een anderen weg was omgetogen, om nog een Kraaltje aan te doen. Op den avond quamen wy weder alle by makenderen, hebbende hy geruyld 6 beesten, voor 6 ponden Tabak, en 6 bossen Kopere Korallen, &c. En vereerden een pond Tabak, en 2 bossen Kopere Korallen.

1705.

Donderdag den 26 dito.

Vertrokken wy van 's Compagnies post, omme na de Saldanhabaay, en de groene kloof verder voort te gaan, en quamen op den agtermiddag aan de plaats van *Pieter Jurriaans van der Heyden*, alwaar wy, vermits 'er goede weyde voor 't vee was, verbleven tot

Vrydag den 27 dito.

Dat wy van daar tot op de post van *Monfr. Huzing* aan de groene rivier avanceerden, en

Saterdag den 28 dito.

Tot op 's Compagnies post agter den *Hazenberg* quamen, en alzoo hierom heen 2 of 3 *Kraaltjes* lagen, namen wy hier ons verblyf, en bragten

Sondag den 29 dito.

Met ruylen door, bekomende 21 Osjes, voor 21 ponden Tabak, en 21 bossen Kopere Koralen, &c. En vereerden aan de Capiteyns en hun gevolg, 4 ponden Tabak, 4 bossen Koralen.

Maandag den 30 dito.

Trokken wy verder voort om eenige Kraalen by de Saldanhabaay op te zoeken, en avanceerden dien dag tot aan 't zwarte water, daar ik halte hield.

Dynsdag den 1 December.

Reed ik des morgens te paard na de zoute rivier, om *Bego*, en *Paardevanger*, die my onderrigt wierden daar te leggen, op te zoeken, van wien ik ruyde 27 Osfen, voor 27 ponden Tabak, en 27 bossen Kopere Koralen, &c. En vereerden aan de Capiteyns, 3 ponden Tabak, en 3 bossen Koralen, waar mede wy des anderen daags, zynde

Woensdag den 2 dito.

Tegen den middag by de tent quamen, en het resterende van dien dag, alzoo het regende, en de paarden moede waren, bleven rusten tot

Donderdag den 3 dito.

Dat ik tot de uytvoering van eenige bevelen van den Ed. Heer Gouverneur, na 's Compagnies post agter den *Hazenberg* toog, gaande *Hartog* na de baay, omme 2 daar leggende Kralen nog aan

te doen, en alsdan Kaapwaarts te keeren. 1705.

Ik bleef aan 's Compagnies post, en zond na nog eene Kraal, waar van de Capiteyns by my quamen, en van wien ik

Vrydag den 4 dito.

Ruilde 6 osfen, voor 6 ponden tabak, 6 bossen kopere koraalen, enz. En vererde hun 1 pond tabak, en 1 bos koraalen.

Op den avont quam *Hartog* uit de baai, en bragt van daar 16 osjes, door hem aldaar geruult, voor 16 ponden tabak, 16 bossen kopere koraalen. Hebbende aan de Capiteins vereert, 2 ponden tabak, 2 bossen koraalen.

Saterdag den 5 dito.

Marcheerden wy Kaapwaarts, en quamen op den avont op de plaats van *Burchard Pieterszoon*, daar wy bleven tot

Sondag den 6 dito.

Dat ik *Hartog* met alle de manschap, vee, en bagagie na *Visschershoek* cours liet nemen, wyl ik den weg over *Stellenbosch* nam, alwaar ik des avonts in den donkeren aanquam.

Maandag den 7 dito.

Reed ik Kaapwaarts, ontmoetende *Hartog* aan de *Zoute rivier*, dewelke onderweeg nog geruult had 5 osjes, voor 6 bossen koraalen, en 6 ponden tabak.

Zulks onze gansehe troep ingeruult vee, in een getal van 179 osfen bestont.

Op den middag quamen wy aan de Kaap, en daar mede had deze Commissie een einde.

*Geollationeert, accordeert*A. POULLEE, *gesw. Clercq.*

Onder deze togten, door deze en gene lieden van de Kaap na buiten toe gedaan, mag men wel rekenen den zecrogt, in 't jaar 1699. door den Burgeraad *Nicolaas Oortmans*, en *Philip Terkuys*, na de eilanden van *Dina* en *Marssveen*, op 39 graaden Z. breedte gelegen, ondernomen; doch vrugteloos uitgevallen.

V Y F D E H O O F D S T U K.

Van de Hottentots. *Hunne Naamen, Gedaante en Gestalte. Hunne Kleederen. Cieraaden. Spyze. Drank. Snelheid in 't loopen. Wapenen, en Oorloggen. Hutten, en Speeltuigen. Rykdom en Handel. Hun Taal. Huwelyken. Hoerery. Overspel. Bloedsehande. Doodslag en Dievery. Wreedheid tegen Tweelingen, en andere Kinderen, en ontrent Oude en Zieke Lieden. Zeltzaame gewoonte by 't vertrouwen der Weduwen. Hunne Geneesmiddelen. Begravenissen. En Ertenis. Hun Vrolykheden, en Danseryen. En hun goeden en weldaadigen Aard. Onderzoek na Bergwerken hier. Het 'Lout, hier vallende.*

Van de Hottentots.

DE oudste en eigentlyke Ingezetenen van de Kaap zyn de Hottentots, de vuilste menschen, die ik ergens ont-

moet heb. Waar die naam van daan komt, weet ik niet, altoos niet van hen, alzoo zy zich zelve *T-boekoe* noemen.

Dit

Dit is geen eene en de zelve Natie, maar men heeft 'er verscheidenerlei volkeren van, waar van zommigen van een geheel andere gedaante, veel blanker dan anderen, en van welke, daar de meeste maar wol op 't hoofd hebben (en die men alleen Kaffers noemt) eenige van zeer lang hair voorzien zyn, die daarom ook geen Kaffers van ons genaamt worden. Daar zyn 'er, die hier over Philosopherende, dit woord van *Kaffirs* van 't Arabisch woord *Kafir*, een ongeloovigen, willen afleiden; doch dit komt hier ganfch niet te pas, alzoo zy aldus, niet-na hunnen Godsdienst, maar alleen na hun gekroeft hair, genaamt worden.

Zy zyn daarenboven door hunne byzondere naamen onderscheiden, en by de onzen zoo best bekent.

Men noemt ze *Gorinbaykonas*, of *Wattermans*; *Goringbayquas*, of de *Kaapmans*, en *Gorachboequas*, of *Tibaksdieven*, die zich maar 5 of 6 mylen van 't Kasteel, met eenige Kraalen van Hottentotshuiskens by een, en met al hun vee daar ontrent, ophouden.

De *Cochboquas* of *Saldanbaas*, die zich in de Saldanha-baai onthouden; de groote en kleine *Kariguriquas*, de *Heusfas*, of *Heusquas*, *Chaymequas*, de *Cobonas*, de kleine en groote *Namaquas*, (die wel 80 of 90 mylen van 't Fort leggen) de *Kobonas*, die swart zyn, en zeer lang hair hebben, waarom zy van zommigen onder de Hottentots niet gerekent worden. Daar zyn ook *Sonquas*, *Gonnemaas*, *Gauris*, *Grigriquas*, en *Carwoequas* of *Caboequas*, die ongemeen kloek van gestalte, en meer anderen, die reets genoemt zyn, en die ons hier en daar nog zullen voorkomen.

Deze Hottentots zyn meest van een maatige lengte, doorgaans mager (schoon ik 'er gezien heb, die kloek, vet, en groot van buik waren) niet swart, maar meest van een bruine verw, die na den rossen trekt; ik heb 'er ook gezien, die na een' bruine Milties wel wat geleken, en meer na den geelen, dan na den rossen, trokken.

Zy zyn zoo niet van natuure; maar zy veranderen zich, door hunne kinderen, die anders redelyk blank gebooren worden, van der jeugd aan swart te maaken, en hen met ver en vuiligheid zoodanig te besmeeren; dat zy de zelve niet gelyken. Dit doen zy alleen, om hunne gezondheid, en lichaamen, tegen alle ongemakken van buiten te bewaaren.

Ik heb in 't jaar 1705. onder de *Namaquas* (toen hier in 't Kasteel gekomen, om vrede met ons te maaken, en door anderen wel *Amaequas* genaamt) vrouwen en kinderen, die ongemeen blank waren, en die voor meenig Europeesch kind niet behoefden te wyken, gezien,

en onder die zelve volkeren ook weer, die al vry bruin waren, dat alleen van besmeeren quam, ontmoet.

De meeste dezer Hottentots; en voor al der geien; die zich aan het Kasteel onthouden, hebben geen lang maar zeer kort hair, als schaapen wol; ook zyn zy swart van oogen, plat van wezen, en vooral zeer breed van neus (hoewel de een meet dan de ander) dik van lippen, zeer wit van tanden, en lang van nagels aan de handen. Dus hebben zy doorgaans uitpuilende billen, kleine buiken, en alle de mans (die doorgaans zeer groot van manlykheid zyn) maar eene bal, alzoo zy van jongs af al de kniegtkens, 8 of 9 jaaren oud zynde, van de linker bal berooven, oordeelende, dat dit hen niet alleen in 't loopen, maar in de voortteeling van zoonen merkelyk helpt, en die van 't vrouwelyk zaad merkelyk belet.

Doch andere, wat nauwkeuriger in 't navorschen van de reden van het afbinden van deze linker bal, meinen uitgevonden te hebben; dat het maar een gewoonte en plegtelykheid, deze Natie (gelyk den Mohammedaanen en Jooden 't besnyden der voorhuid) eigen, en dat, gelyk 't by die twee Natien de gewoonte is, dat geen vrouw van hen by een onbesneden zou willen slaapen, of daar mede trouwen, alzoo ook geen Hottentottin een Hottentot, die twee ballen had, ten man zou willen nemen, weshalven een Hottentot, om met 'er tyd een vrouw onder zyne Natie te bekomen, noodzaakelyk de linker bal (alzo deze gewoonte tot hun huwelyk vereifcht wort) wel moet laten wegnemen. Ik heb dit mede zeer naauw onderzocht, doch geen andere reden hier van, dan de voorige by my gegeven; bevonden waar, en deze laatste puur verdigt te zyn; alzoo ik daar noit van, onder die gene, die dit nagevorscht hebben, heb hooren spreken.

De vrouwen vallen doorgaans wel kleiner van gestalte, dan de mans; maar ik heb 'er ook gezien, die vry kloeker, dan zommige mans, waren; en men vint 'er jonge dochters onder, die, indien zy zich aldus niet met sneerzels en met verwen mismakten, al niet onbillyk zouden wezen; maar gevraagd zynde, waarom zy haar aangezicht met zulke roode en gele streepen, en haare lichaamen met zulken stinkend smeer bestryken, geven zy tot antwoord, om de zelve reden, waarom zich de Hollandse vrouwen opschikken, te weten, om, of onze mannen, of anderen, te behagen, en om dat de manieren en zeden van ons land dit medebrenge, en vereifchen: want zoo wy dat niet deden, zouden onze mannen ons niet agten, en geen jonge dochter

zou van ons manvolk begeert, nog gezocht worden.

Het is met geen penne te beschryven, hoe vuil zy overal aan haar lyf, hoe afschuwelyk zy besmeert zyn, en hoe afgryffelyk, onverdragelyk, en hoe verre zy hier door in de wind op stinken, voor al als het aangewind is. Zy geven daar ongemeene preuven van, als zy aan de schepen komen, daar zy den Koks-ketel, met alle het smeer, swartzel, en de vuiligheid 'er af te haalen, geheel schoon weten te maaken.

Hunne
Kleede-
ren.

Hun ordinair gewaad is een schaapenvel, dat zy in den kouden tyd met de wol na binnen, en in den warmen tyd met de wol na buiten dragen; doch de mans hebben nog een byzonder bont zakje voor hunne sehaamelheid, en de vrouwen bedekken de haare met een byzonder kort vel, hoewel zy beide 'er geen swaarigheid in vinden, om, als men hen maar wat brood, tabak, of iets anders, dat zy gaarne hebben, geeft, alles bloot en zeer onbeschaamt te laten zien. Onder de vermogende, landwaart in, ziet men wel dezen en genen, die of een leeuwen- of een tygers- of een luipaarts-huid, als een mantel van staat en aanzien, om 't lyf hebben, waar mede zy doorgaans van de minderen onderscheiden worden.

De vrouwen hebben doorgaans nog een vel om de billen, en een menigte darmen, of wel eenige riemen, om haare beenen, die daar droog aan worden, en 'er altyd om blyven, behalven dat die haar in tyden van grooten hongersnood wel voor spyze (als zy die maar wat op de koolen gebraden hebben) doch in tyden van vreugde, om onder 't danszen geluid te geven, en ook tegen 't steken der doornen, dienen. Als zy nog vrysters zyn, dragen zy maar eenige roode en geel beizen om de beenen; en met 'er tyd veranderen zy die in riemen of darmen.

Veel der zelve, by 't baaren van haare kinderen niet wel behandelt zynde, hebben een ongemak, dat de binnenste deelen der *Vulva* zich buiten uit, byna als de lelle van een kalkoenzen haan vertoonen, dat van de onkundigen als iets wonders aangemerkt wort. Ook teekenen zy daar op, even als de koejen aan de hoornen, by 't krygen van elk kind, met een schrap, of lid meer.

Zy hebben doorgaans een hoofddekzel, of een topmuts, van een vel van een das, rob, enz. dat boven spits oploopt, hoedanig eens men by *Tachart fol. 66.* zoo net, nevens een Hottentot (gelyk nog 2 anderen *fol. 70.* in een andere gestalte) afgebeeld ziet, dat men het niet zou kunnen verbeteren.

Beider slossen aan de voeten zyn ge-

meenelyk van de huid van een Rhinocer, of enig ander dier, gemaakt; die zy met riemen aan de voeten vast maaken.

In hun hair ziet men stukjes rood Koper, Kraalen, Glas, Horenkens, en andere blinkende slechte cieraaden, hangen, of wel met smeer en vet aan 't hoofd-hair geplakt. Ook verliezen zy zich met kopere of met ivoore arm-ringen, die zy aan de handen en armen dragen.

Hoe zy ryker van vee zyn, hoe vetter hunne Karoffen of Schapen-vagten, en hoofd-dekzels besmeerd zyn; dat men voor al aan hunne Capiteyns bescpeurd.

Onder de cieraaden der Vrouwen zyn haare ketens met Kopere en Glaze Koraa-len, of van wortelkens, ook hebben zy wel Kopere en andere ringen, en dus al mede oorgierzels van geheele bosjens met koraalen.

Doorgaans voorzien zich de Wyven ook van een groote zak, van een beestvel gemaakt, die voor haren buyk gebonden is, waar in zy allerley snuyfteryen bergen.

Haare neusdoek is de staart van een bosch-kat, die zy over een stokje halen, waar mede zy 't stof, zand, vliegen, en alle vuyligheid, van haar aanzicht vegen.

Hun gewoon voedsel bestaat zeer zelden in vleesch, alzooy zy voor zich zelden in vreesch, alzooy zy nog zoovee-ryk, zelden vee, ten waare ziek, te oud, of gelemd zynde, zullen dooden; maar zy eeten veeltyds 't ingewand der dieren, of van geslagte beesten, daar zy de vuyligheid maar wat uytduwen, waar na zy het wat op de koolen leggen, en na dit dat het vyer maar wat geroken heeft, dus half rauw maar binnen slaan.

By tyden van nood aazen zy zelf op doode Krengen, Zee-robben, en Noordkapers; als 'er nu en dan een aan strand (gelyk wel eens gebeurd is) komen aandryven; ja de traan der zelve zullen zy ook indrinken. Ook zyn 'er wel tyden, dat zy, genoodzaakt zynde 2, 3 of 4 dagen honger te lyden, dan ook wel Aliekruyken, doode visschen, stukken van hun sehaapenvel, wat op de koolen gelegd, en zelfs ook wel hunne luyzen voor wildbraad, doch ten deelen ook uyt een bittere wraak tegen de zelve, op eeten. By gebrek van vee gaan zy ook wel op de Olifants-jacht, welker vleesch zy, na die gevangen te hebben, ook eeten.

Nu en dan graven zy ook wel eenige kleene wortelkens uyt de aarde, (by de Kruid-kenners *Sisyrinchium Africanum minus angustifolium, & flore minore variegato*, genaamd, en dus beter bekend) welke in gedaante wel wat na kleene Ajuyntjes, en in smaak, als zy gekookt of gerooft zyn, wel wat na drooge aardnooten

nooten gelyken. Zy eten ook geerne brood, en ſcheepsbiſchuyt, dat zy brokwa noemen. Op de vrage, of zy ook menſchen-eeters zyn, zeggen wy ja, en men heeft maar de reyze van *Georg Andrieſzen* na te zien, die fol. 6 zegt, dat de Hottentots 2 lieden van hun volk voor hunne ooggen verſcheurden; en op-ateren.

Hun gemeene drank is water, ook wel melk van dieren; doch niets drinken zy liever, als Arak, Brandewyn, en Wyn, ja de allerdikſte moer der zelve ſtingeren zy al mede na binnen, als een groote leekerny, en ik heb'er gezien, die extract van Alzen by volle glaazen uytdrinken, hoewel 't alles aanſtonds'er weer uyt moeft, en dit heb ik den Koning der Namaquas ettelijke reyzen aan een zien doen, terwyl hy gedurig onder 't overgeven, niet anders, dan 't is myn ſehurt niet (ſchuld wilde hy zeggen) zeer luyd uytcriep.

Zeer ſterk zyn zy, zoo mannen als vrouwen, ook op den Tabak, en op hunnen Dacha ('t geen Hennip is) gefeld, waar van zy een ganſche pyp zullen uytrooken, zonder dat men eenige rook uyt hunnen mond ziet gaan, maar als de pyp ledig is, dan zullen zy al den rook te gelyk eerſt uytblazen.

Ook is het verwonderens weerdig, en een groot bewys van hunne liefde onder malkanderen, dat zy, zoo wyven als mannen, met hun 4 a 5 by een zittende yder een ſchuytje of een trek van zulk een pyp doen, en die zoo by een gedurige overgave over en weder zullen uytrooken.

Zy zyn zoo ongemeen rad ter been, dat zy een peerd in zyn volle loop zullen byhouden, en zoo wonderlyk gezwind (gelyk ik 1695. in een ſpiegel-gevecht van hen in 't Fort gezien heb) om de pylen van hunne vyanden te ontwyken, en zich met een draai op een been zoo geſwind uit de plaats van gevaar te begeven, dat men het naauwlyks zou kunnen ge- looven.

Zy gebruiken landwaart in doorgaans korte werppylen van 4 of 5 voeten lang, en met een yzer ſpits, tegen hunne vyanden, en tegen 't wild gedierte, en veeltyds pyl en boog, en by gebrek der zelve (gelyk ook al de ſtrandloopers) nu en dan wel maar ſtokken, en ſteenen (daar mede zy zich ook al ongemeen wel weten te verdedigen) en ook hazagaayen; maar al hun oorlogen zyn meeft om 't vee, dat zy malkanderen ontrooven, of anders tegen 't wild gedierte, als zy op de olifants-leeuwen- en tyger-jagt gaan; in al 't welke zy zich zeer dapper weten te dragen.

De huisjens, waar in zy woonen, ſtellen zy gemeenelyk in een ronden kring

of kraal, om hunne koebeesten en vee 's avonts in 't midden der zelve tegen leeuwen, luipaards, tygers, en ander wild gedierte, te bergen, om 't welk te zekkerder te doen, zy groote vuuren daar ontrent ſtooken, die hen (voor al in den regentyd) niet beletten daar op eger eenen aanval te doen; om dat'er dan gebrek van klein vee voor hen is, gelyk zy zich in dien tyd wel niet ontzien hebben tot aan 't Kaaſeel te kornen, en paarden, bokken, en ſchaaſen ofte koeven, van daar uit de ſtallen en Kaaſalen te haalen.

Wat nu 't fatſoen van hunne huisjens ^{Hutten} betreft, 't zyn maar zeer ligte, lage ^{en en Speel- tuigen.} boven ronde hutjens, van takken van boomen; die zy in de grond ſteken, en krom buigen, en die zy met de huiden van dieren of oude bieze-matten bedekken. Deze zyn zoo laag, dat men 'er gekromt en gebogen in ſtaan moet; ook is de deur, of liever 't gat, waar door men in dit droevig hol kruipt, zoo laag; en die hut van binnen zoo donker van zich zelyen, en door den rook van 't vuur; dat zy'er midden in ſtooken; dat men moeite heeft om de deur, en om 'er een goede plaats in te kunnen vinden, alzo zy gewoon zyn rondom 't vuur te ſlaapen, mannen en vrouwen onder malkanderen, en dus met 3, 4, of 5 huisgezinnen by een zich in zoo eene hute te onthouden, daar men hen doorgaans in een dikken rookdamp met een pyp van hunne Daeha (ofte hennip) in den mond, tegen de grond voor 't vuur ziet leggen ſmooken, of zomtyds op een ſpeeltuig met een ſnaar, als een kleine trompet maryn, of op een fluit, ofte tromp, al welke ſpeeltuigen ik onder hen gezien heb, ziet ſpelen. Ook ſpannen zy wel een dikke ſnaar aan een langen krommen boog, aan welkers einde een veertje is, waar op zy al aardig ſpelen. Van hunnen huisraad, die maar in een ſtegte pot of pan, of in een moſſelſchelp (die hen voor een lepel dient) beſtaat, valt zeer weinig te zeggen.

Wat de mans belangt, die zyn, op hun zelve aangemerkt, de luiſte ſchepzels, die men zich verbeelden kan, alzo zy gewoon zyn niets, of zeer weinig, te doen; en dit is 't leven van de regte vrye Heeren en bezitters der aarde, hoedanig zy zich zelve noemen, daar zy ons als de grootte ſlaaven der wereld, met onze zoo net bepaalde en reine wyze van leven, aanmerken. Zoo'er wat te werken valt, dat laaten zy hunne vrouwen doen.

Ik heb'er gezien, die 15 of 16 jaaren, en langer, by de Hollanders gewoont, zich geheel en al reets op zyn Hollands gekleed, ja zelf met ons, en de Engeliſchen, togten na Indiën, en na Holland gedaan, en die Taalen al vry wel geleert had-

hadden; maar die, aan de Kaap weder gekomen zynde, zich aanitons weer tot de Hottentots, en tot die oude vrye wyze van leven begeven hebben, verklaarende daar in vry beter, dan in onze bepaalde en ongemakelyke wyze van leven, vergenoegt te zyn.

Dus heb ik een oude Hottentottin in 't jaar 1705. gesproken, *Cornelia* genaamt, welke lange jaaren by den eersten Kaapzen Commandeur, den Heer *van Riebeck*, gewoon hebbende, naderhand weer tot haar Natie, daar zy zich nu nog onder hielt, gekeert was. Zy sprak zeer goed Duitfeh, en was, buiten haare Hottentotze kleedren van beestenvellen, zoo zedig, en gemaniert, dat men 'er over verwondert moest staan. Zy seheen my toen tusschen de 80 en 90 jaaren, en wilt alle de Gouverneurs van de Kaap te noemen.

Ik heb 'er gezien, die, in de 20 jaaren by Hollanders gedient hebbende, toen nog weer na hun oud geslagt en volk geloopt zyn.

Capitein *Bego*, na zoo lang by den Heer *van Rheede* gewoon te hebben, heb ik in 't jaar 1695., en laater, in zyn Hottentots gewaad, en met zynen halsband met letters, en met zynen houwer met een zilvere seheede, die hy van dien Heer gekregen had, gezien, en gesproken. Hy was bevoorens soldaat in dienst der E. Maatschappy geweest, en met dien Heer uit Holland gekomen; doch heeft naderhand zynen houwer weder overgegeven (die in 't jaar 1714. nog ten huize van de Heer *Helot* was) maar den halsband behouden, en zyn soldaatenkleed. en rang voor een karos (zoo noemen zy hun mantel van een schaapenvel) verruult. Hy sprak goed Nederduitsch, Portugees, Cingalees, en Malcits.

Dus heb ik in 't jaar 1685. een Hottentottin in 't huis van den Kaapzen Burgermeester, *Jan Dirkszoon de Beer*, daar ik toen 't huis lag, gekent, die zeer fatsoenlyk op zyn Hollands gekleed was, en toen wel 16 jaaren by hem gewoon had; maar deze is naderhand weer na de Hottentots geloopt; hoedanigen men 'er veel aan de Kaap zou kunnen aanwyzyn.

Zy ernieren zich meest met hun vee van runderen en schaapen, welke men zoo zeer niet vint by de strandloopers, die zich aan 't Kasteel onthouden, als wel by de volkeren, die dieper landwaart in zyn, onder de welke 'er gevonden worden, die zeer veel groot en klein vee, hun voornaamste rykdom (gelyk ook van de oude wereld) bezitten.

Zommigen onder hen weten egter nog wat van de yzere spitzen van hunne hazagaayen zelfs te smeden.

Die geen vee hebben, en voor al de

Kaapmans en strandloopers, die zich ontrent het Kasteel onthielden, plagten, eer hier de kinderpokkens in 't jaar 1713. zoo sterk heerfehen, zeer groote diensten aan de borgers in hunne koorn- en wynoegten te doen, en hunne wyven in hun huishouding met al het tin, koper, enz. voor een stuk brood, en een gering loon, te schuuren, en veel andere zaaken voor hen te verrigten; maar daar van zyn zy ten grootsten deelen na dien tyd vertieken geweest; hoewel ik hier en daar in 't jaar 1714. nog al Hottentots en Hottentottinnen gezien hebbe, welke laatste zich veeltyds met het graven der voornoemde wortelkens bezig hielden, zynde meest met een klein kind op den rug in eenige lappen en vellen beladen, dat zy, wanneer het seheit, maar een van haare lange borsten over den rug gewoon zyn toe te werpen.

Die zich van hen in dienst van een Hollander begeven, om hem een jaar te dienen, genieten hier voor alle week een stuk tabak, mitsgaders spys en drank (hoewel zommige van hen vreezelyk veel kunnen eeten) en, na verloop van 't jaar, krygen zy nog een keten van kopere koraalen, en een speenlam. En in 't houden van die verbintenis, gelyk doorgaans in 't nakomen van hunne beloften, zyn zy weergadeloos trouw.

Het is iets zeldzaams, dat ik alleen by deze Hottentots bespeurt heb, dat een Hottentot, wanneer een ander een koe melken zal, en daar mede bezig is, gemeenlyk dit beeft van agteren inblaast, oordeelende dat de melk dan veel eer, en sterker, als anders, na de uyers toefschieten zal. Men ziet dit, gelyk mede hunne hutten, in de reize van *A. Bogaart* zeer wel *fol. 99*, nevens 't uitkloppen van hunne luizige vellen, en meer andere zaaken, zeer net afgebeeld.

Van deze vond, die haar opmerking verdient, vind ik eenige voetstappen by *Herodoot*, die in 't begin van zyn *Melpomene*, zegt, dat de aloude Seythen de gewoonte hadden, om een beene blaaspyp in de teeldden der merrien te zetten, en met den mond daar sterk in te blaazen, om de melk uit de aderen te eer na de uyers te doen afzakken. By geen andere volkeren heb daar oit iets van gevonden, behoort, of gelezen.

In dit vee van runderen en schaapen ^{Rykdom} bestaat hun grootste rykdom, die zy nu ^{en Han-} en dan aan de onzen (die daarom togten ^{del.} van 5 of 6 weken landwaart in doen) tegen tabak, kopere of glaze koraalen, kopere ringen, brandewyn, en andere snuifteryen, die zy onder hunne waardigste schatten rekenen, zeer opregt verruilen, zonder yemant te verongelyken; hoewel zy door onze Kaapze ingezetenen zeer dik-

dikwils verongelykt en barbaariſch van deze Naamchriftenen behandelt zyn; die zich niet ontzien hebben, hen van al hun vee (gelyk ons bevoorens reets gebleken is) te berooven, hen in 't boſch, van alles ontbloom zynde, te jagen, en hunne onnoozele vrouwen en kinderen nog zeer vuil en ſchandaleus te mishandelen.

Wat hun landſtaal belangt, die ſpreken zy met een foort van een geklok, als de kalkoenen, zoo reutelagtig uit, dat men werk heeft om de woorden te verſtaan. Ook klokken zy voor af eerſt, byna voor yder woord, dat zy zullen uitſpreken.

Ik heb een Latynſch Traſtaat van den Secretaris *Crevenbroek* gezien, die de mocite genomen had, om zeer breed en fraai niet alleen over hunne zeden en gewoonten, maar ook over hunne taal te ſchryven, gelyk hy my dat op Stellenboſch in 't jaar 1705. heeft laaten doorlezen. Ook is 'er groot onderſcheid tuſſenſchen de taal aan 't Kaſteel, en landwaart in.

Ik zag daar in, dat deze woorden hunne verſcheiderlei getallen (na dat zy diep in 't land, of wel aan 't Kaſteel wonen) uitdrukken :

Landwaart in.	Aan 't Kaſteel.
<i>Mainje</i> , een.	<i>Kchui</i> .
<i>Mabule</i> , twee.	<i>K-ham</i> .
<i>Matáto</i> , drie.	<i>Nbona</i> , of <i>Kouno</i> .
<i>Mane van Seine</i> , vier.	<i>Hoka</i> , of <i>Hokka</i> .
<i>Melána</i> , vyf.	<i>Kourou</i> , of <i>Ko-o</i> .
<i>Meláandáto</i> , zes.	<i>Nami</i> .
<i>Noínje</i> , zeven.	<i>Hounke</i> , of <i>Honku</i> .
<i>Unáne</i> , agt.	<i>Kbeyſſi</i> .
<i>Peto</i> , negen.	<i>Gbeſi</i> , of <i>Kbeſſi</i> .
<i>Chiumi</i> , tien.	<i>Gyſſi</i> , of <i>Giffi</i> .
<i>Chiumi Mabule</i> , elf.	<i>Kham Giſſi</i> .

Ook hebbe verder, om een beter denkbeeld van deze wonderlyke Taal der Hottentots te geven, deze navolgende woorden van hen aangeteekent.

Naamen der Dieren.

Horri, Beerten, in 't gemeen.
Choa, of *Fwoba*, een Olifant.
Tquaſſow, of *Tkuſſomo*, een Tyger.
Tuabba, of *Nabba*, een Rhinocer.
Chamma, een Leeuw.
Qua-rabó, een Buffel.
Durie-ſa, of *Buba-a*, een Os.
Tbona, of *Nonna*, een Kalf.
Taoerwo, een Vecht-Os.
Hekkao, een Lattdragende Os.
Gejes, een Koe.
Choa Kamma, een Aap.
Likbanée, een Hond.
Tchoe, een Bok.
Saà, een Rheeboek.
Quoegas, wilde Bokken.

Troegos, een gevlekte Bok.
Kaevda, of *Schocho Kdema*, een Steenbolkje.
Quayba, een Ezel.
Hacqua, een Peerd.
Tkenſe, een Jakhals.
Channa, een Lam.
Gboedic, een Schaap.
Habba, een Mol.
Tkanna, een Eland.
Kgojes, een Das.
To-qua, een Wolf.
Tkamma, een Hert.
Toa, of *Koa*, een Haas.
Keboe, een *Micremeter*.
Gboekoe, een Egel, of Yzer Verken.
Hakoe, een Verken.
Choa-a, een Kat.
Koerwó-o, een Civet-Kat.
Kba, een roode wilde Kat.
Tkloc, of *Tkarue*, een Tyger-boſch-kat.
Toeto-ogbi, een Rot.
Hoeri, een Muys.
Keulee, een Vos.
Cbeytée, een Sprinkhaan.
Bilara, een Vlieg.
Heytble, of *Hyqua*, een Vloot.

Naamen van eenige Vogels.

Kaonigaa, Vogels, in 't gemeen.
Koekokrey, een Henne.
Ammi, een Struysvogel.
Naukalle, een Flamingos-vogel.
Khangri, een Patrys.
Quaqua, een Fayzant.
Keboe, een Pauw.
Sorzóbo, een Swaluwe.
Ducatore, een Endvogel.
Kgaww, een Gans.
Koequil, een Duyve.

Naamen van eenige Viſſchen.

Tkaum, een Viſch.
Tbaka, een Walviſch.
Acomma, een Zee-Leeuw.
Hoctée, een Zee-Rob.
Tkouw, of *Cha-khouw*, een Zee-Koe.
Tcheregoe, de groote Land-ſchildpadde.

De deelen van een Menſch.

Tikkamma, een Menſch.
Bik-krwa, 't hooft.
Nugua-an, 't hoofd-hair.
Nouw, een oor.
Mu, het oog.
Tbure, of *Quoy*, de neus.
Khoamqua, de mond.
Koe, een tand.
Nombba, de baard.
Channa, de kin.
Tamma, de tong.
Quao, de hals.
Domma, de ſrot.
Oekurwa, de borſt.
Hoi-irw, 't middelrif.
Samme, de borſten.

- Chanon*, de long.
Oerwa, of *Oenequa*, de armen.
Omma, een hand.
Kloy, de Nagels, of Klaauwen.
Qua-oe, 't hart.
Quinqua, de darmen, of ingewanden.
Que-in, de lever.
Chomma, de buyk.
Tya, de schamelheyd.
Cha, de Mannelykheyd.
Kbra, de ballen.
Qua, de knie.
Toya, of *Saun*, de billen.
Nonqua, de Schenkel.
Tqua ot yi, de voet.
Thictsa, de beenen.
Qu-avé, de vrouwelykheyd.
Tkboe, de baarmoeder.
Didaque een oud Man.
Didaquis, een oude Vrouw.
Kò-o, een Zoon.
Gonà, een jongen.
Ko, een dochter.
Góis, een meysken.
Kamkoen, een eerstgeboorne.
Bo, een Vader.
Zobee, of *Kquiquis*, een Vrouw, Mulier.
Tiebis, een getrouwde Vrouw, Uxor.
Keboom Kquiquis, een swangere Vrouw.
Quoique, een Man, Vir.
Quiébes, een getrouwd man, Maritus.
Tbóekoe, een Hottentot.
Quena, een Swart, of een Indiaan.
Cbobona, een Hollander.
Koetsrie, een deugenier.
Andre, zaaken in 't gemeyn.
Komma, een Huys.
Kamma, water, of allerley vocht.
Kamma Komma, een Schip, of Water-huis.
Nonnaquas, een schikker, of bereider van iets.
Thockde, de donkere nacht.
Nomma, een Kleed.
Caròs, een Mantel.
Sou, een Kom, of Kop; olla.
Tkoeme, Ryft.
Driefbi, Wyn.
Kirri, een Stok.
Onkui, Regen.
Quaoww, Donder.
Tkoy, Sneeuw, of Hagel.
Meby-an, Blixem.
Toya, Wind.
Nonnemoe, Koper.
Kockuri, Yzer.
Blee, Koorn.
Bree, of *Brokwa*, Brood.
K-hu, een Berg.
Tkää, een Valey.
Heyqua, een Steenrots.
Camkamma, de Aarde.
Aeob, een Berg-klove.
Kammo, een Rivier.
K-akarroe, een Beck.
Agoe, een slag.
- Kayqualoe*, een Kanon, een stuk Gesehut.
Tukwa, of *Thik-wa*, God.
Dangob, ok *Damob*, of *Chana-oenà*, de Duyvel.
Kbourrou, de opperste God.
Somfoma, spook.
Sorri, of *Sorre*, de Son.
Teba, de Maan.
Kuanéboe, of *Tgeubouw*, een Sterre.
Burri, de Zee.
Tika, Gras.
Punqua-a, of *Ay*, een Boom.
Hegua, een Hout.
Knaboe, een Snaphaan.
Khaboekori, een Kogel.
Tkaawokloe, Kruyt.
Qué, een Landfchap.
K-oeque, een Vorst, of Bestierder van een Landstreek.
Hoequequa, een Kapiteyn.
Oerwie, Boter.
Bi, of *Pro*, Melk.
Rhos Ghibi, Boter-melk.
Rho-o, de dood.
Schjoe, een Neusdoek.
Bakkerie, een Kanne.
Kroy, een Wagen.
Kabba, een Hoed.
Xisui, een Medebroeder, Medgezel.
Tjkan, een mede stryder.
Heiburi, heden.
Anhuri, morgen.
Hebba, hier.
- Hunne Verba.
- Vere coje*, loopen.
Oege, eeten.
Oejo, yemant wonden.
Kta, yemant genezen.
Kcbey, ontwaken.
Komquee, slapen.
Kquo, uytgaan.
Kobi, of *k-que*, legen.
Tikkamma, yemant geluk wenschen.
Quekqua chei, een Vrouw beslapen.
Oechoegoe sansam, vrede maken.
Kayze, groeyen, wasschen.
Koe, gaan.
Kouw, vegten.
Mutze, groeten.
Mutze atze, zyt gegroet.
Quienoha, vallen.
K'ää, drinken.
Quamaba, leven.
Doecham, dooden.
Kbro, sterven.
Oerwa, baaren.
Nouw, zitten.
Ma-à, staan.
Tuats dacha, zot zyn, gek worden.
Doessi, slaan.
Ha, konnen.
Hebba ha, komt hier.
Kmoe, of *Mu*, zien.
Mu atze, ziet hier.

Ik heb van Capiteyn *Glaas*, en meer anderen, gehoord, dat zy God in hun taal niet alleen den grooten Capiteyn noemen, zeggende als het donderd, de groote Capiteyn is moeske, of quaad, op ons; maar zy noemen God doorgaans in hun taal *Tbukwa*, of *Thik-qua*, dog den opperften noemen zy *Kbourruu*, den Duyvel *Dangob*, en *Damob*, en *Spook*, (daar zy zeer bang voor zyn) *Somfoma*. Van hunnen Godsdienst zal ik hier na, in 't byzonder handelen.

Zy vryen al mede op hunne wyze onder malkanderen, en na dat zy een fraaye deern in hun oog gezien hebben, geeft de Jongeling (want de Meysjens weten daar van geen vryen; maar wel van zich over dat stuk aan de Vrouwen en Dochters der Hollanders, in welkers huizen zy verkeerden, nu en dan eens te verklaren) hier van kennis aan zyn Ouders, en daar na aan die van de Dochter, die dat verzoek aannemeu, of afslaan. Nemen zy 't aan, zoo mag de Dochter daar niet tegen hebben; dog zy geeft dan haaren Bruydegom een vetten Koedarm (een heerlyk onderpand van haare liefde) op trouw, die zy hem om den hals slingerd, en die daar (hoe zeer die ook metter tyd stinkt) om blyven moet, tot dat hy verrot, en verfleeten is. Men slagt dan, ten teeken van hunne vreugd, en om hier over eens vrolyk te zyn, wel een vet Schaap of twee, welker vleesch niet alleen, maar zelf ook 't ingewand en de huid, gezoden en gebraden wierd; maar van die heerlyke spys mogen geen anderen, dan deze twee nieuw-gehuwden, en beyder Ouders, eeten. Is hy met eene vrouw niet te vrede, hy kan'er, zoo zyn vermogen dat toelaat, nog een, en zoo veel meer, als hy voeden kan, by nemen; dog zelden ziet men'er ook zelf onder hunne Capiteynen en de vermogenste lieden, die der meer dan drie hebben, voor welke zy dan in hunne hutten wel eenige afsonderingen laten maaken.

Als hunne vrouwen een kind krygen, noemen zy dat niet na de Ouders, of Voor-Ouders, maar na eenige beelten, of na Ossen, Schapen, Boeken, enz. en dan is 't bestier dezzer kinderen verder meest aan de moeder, en van de zoonen niet langer, dan tot zy hun mannelijke jaaren krygen. Ook eeten de vrouwen niet by de mans; maar alleen.

Van hoerery, of overspel, hoord men (tot verwondering) zeer zelden onder hen, hoewel zy 't eerte zoo streng niet straffen, maar zoo men yemand ontdekt, die zich aan 't laatste schuldig gemaakt heeft, die is een man des doods. Zoo de man een overspeelder op de daad betrapt, en ze beide dood slaat, word hem

dat ten goede genomen; anderzins straf het de Overheid, het zy dat zy hem, na een etmaal zonder voedzel gelegen te hebben, in 't bywezen der Capiteynen, met stokken allengskens dood-slaan, of ook wel met steenen dood werpen; maar zoo zich yemant onder hen aan bloedschande heeft schuldig gemaakt, word de man aan een spring-tak gebonden, van lid tot lid geknot, endan eindelyk met dien tak los gelaaten, daar hy dan elendig in de lucht blyft hangen; maar de vrouw, die zich aan zulken grouwel schuldig maakt, word verbrand.

Doodslag straffen zy met de dood, waar toe zulk een door de oudsten des volks, en door hunne Capiteinen (die hen oppermagtig regeeren, hoewel zy dat zelden alleen doen, maar 'er altyd nog eenige bynemen) verwezen wort, om, of in 't water versmoort, of om verworgt, of doodgeslagen te worden, indien men hem op de daad betrapt, of kort daar aan krygt; maar zoo hy 't ontvlugt, en een jaar lang verborgen blyft, dan wort 'er niet meer na getaalt, en dan is hy volkomen vry. Als zy een doodschuldigen nu dood zullen werpen, begint de groote trop, die 'er rond staat, langzaam, en met kleine takjes of steentjes, maar als 't wat verder komt, dan raaken zy hem hoe langer hoe digter, en hoe langer hoe sterker, tot dat zy eindelyk met alle man gelyk op hem aanvallen, en hem dan doodslaan, of onder een hagelbui van fwaare steenen dood werpen.

Het steelen van hun vee, waar in hun voornaamste schat bestaat, wort by hen zeer streng, en naar maate van de misdaad, doch niet met de dood, gestraft; want een veedief wort zeer streng gebonden en geknevelt aan handen en voeten, hoedanig zy hem, als ware hy een beest, een geheel etmaal op de grond, zonder eenige spys of drank, laten leggen. Daar na komen de Capiteins, en verdere Grooten, zynde een soort van oudsten, te zaamen, om over de misdaad van dezen dief te spreken. Zoo 't gestolene weinig waardig is, raakt hy met eenige fwaare *kirri*, of stok-flagen vry; maar wort hy op een grove dieftal betrapt, zoo wort hy naakt zeer streng gegeeffelt, en dan met ziedende hars overgoten, waar na zy hem wel eenige spys geven; maar hy wort dan nog eenige dagen sterk, als bevoorens, gebonden, zonder de allerminste spyz te genieten, en dan wort hy voor schelm en als onwaardig, om langer onder hen te verkeerden, weggejaagt, en uit de Kraal gebannen.

Als hunne vrouwen baaren, en in de kraam leggen, hebben zy mede vroedvrouwen, die haar helpen, en oppaffen, en zal de man in die byzondere plaats,

uwely-
n.

hoerery,
Dveripel
en Bloed-
schande.

dan voor de vrouw gemaakt, niet komen, ter tyd toe dat haare kraam, die ontrent 14 dagen duurd, uit is.

Zoo een vrouw, tweelingen krygt, dat bejde dochters zyn, laten zy 't oudste kind alleen in 't leven; maar zoo 't een zoon en een dochter is, zoo houden zy den zoon; maar brengen de dochter, in een velletje gewonden, in 't veld, of leggen dat kind in een bosje neder, daar het van koude en gebrek (zoo 't al van geen wild gedierte verſcheurd werd) ten eerſten ſterft. Zoo nu de moeder in de kraam komt te ſterven, begraven zy dat levend kind by de doode moeder in een en 't zelve graf, bindende het zelve op haaren ſchoot, werpen 'er maar wat aarde over heenen, en trappen die nog wel wat toe, waar na zy die met ſteenen tegen 't wild gedierte bedekken; daar van geen andre reden gevende, dan dat, als de moeder dood is, niemand dat kind zou kennen opbrengen. Ontrent 1680.

en ontrent
Oude en
Zieke
Lieden.

wierd zulk een kind nog levend uyt 't graf door eenige Hollandſche Vrouwen gehaald, en opgevoed, waar onder de Vrouw van *Diemer*, *Mofaart*, en andere waren. Geen meer barmhertigheyd hebben zy met ſtok-oude lieden, die zig niet meer redden, of met dood-krankke, die zy niet genezen kunnen: want die ſteken zy (om van alle moete met hen bevryd te zyn) maar zoo levend in een yzer-verkens-gat, ſtoppen dat met aarde, en helpen hen zoo ten eerſten aan een korte dood. Ook zyn zy zomtyds wel gewoon de zelve, als zy niet meer voortkunnen, maar in een hutjen te zetten, hen daar aan een ſtok gebonden met ſpys voor eenige dagen te laten, en hen zoo verder van honger te laten ſterven, of aan 't wild gedierte over te geven.

Sy hebben ook doorgaans voor de oude lieden weynig agting; maar zoo zy nogtans een moeder of grootmoeder zien, die tot zulken armoede en gebrek gekomen is, dat zy haar kind, of kinds kind een lid van de pink byten, (dat by hen een teeken van 't uytterſte gebrek is) zullen alle de vrienden haar daar over geenzins beſtraffen, of dit qualyk nemen; maar aanſtonds een van de beſte beſten ſlagten, en met haare ende verdere vrienden dan zeer vrolyk zyn, en haar ook bytand doen; maar al zwoer zulk een vrouw anders in ettelyke dagen niets gegeten hebben, niemand van alle hare bloed vrienden zou haar gelooven, of helpen.

Zelzame
gewoonte
by 't her-
trouwen
der We-
dauen.

Indien nu een vrouw haaren man verloren heeft, en zy weder met een ander komt te trouwen, moet zy zich 't eerſte lid van de pink laten afnyden, en zoo menigmaal zy naderhand met andere trouwt, zoo menig lid moet zy van haar

pink, of de volgende vinger, miſſen; zoo dat men daar aan altyd zien kan, hoe veel mans zy gehad hebben.

By aldien yemand onder hen iets ſehort, zoo weten zy van geen Artzen of wond-heelers, maar hebben onder hunne ouden wel eenige ervarenne lieden, die deze en gene goede kruyden kennen; ook weten zy yemand het quaad bloed, met hem in de huyd te prikken (by na als by ons 't koppen) af te tappen, en hem zoo nu en dan wat te verlichten, hoedanig zy ook voor deze en gene wonden nog al redelyke goede pleyſters weten te maken; indien nu de zelve en alle hunne kruyden niet helpen, en de ziekte merkelyk toeneemd, helpen zy den lyder maar kort, op de voornoemde wyze, uyt de wereld; en ik heb 'er geſproken, die dat gezien hebben, en als zy daar over naderhand van de zelve aangeſproken wierden, toonden zy op hunne wyze, dat dit een werk van groote barmhertigheyd ontrent deze lyders was, al zoo zy die dog niet tot hunne vorige gefondtheyd witten te brengen, en dit dan 't kortſte middel was, om hen uyt alle die elende, die zy leden, te helpen.

Geenerley jieht is hier te lande eenigzins by yemand bekend, en van de ſteenen zyn weynig voorbeelden.

Ontrent 't begraven van hunne dooden maken zy geen andere ceremonien nog plegtlykheden, dan dat zy, zoo ras yemand geſtorven is, een zeer naar gehuyl, maken, en den zelve bitter beweenen; maar ten eerſten zyn zy ook gewoon hem maar in een gat moedernaakt, in malkanderen gebogen, en zoo vaſt gebonden zynde, al zittende te ſteken, die kuyl met aarde, en verder met zwaare ſteenen tegen 't wild gedierte (die'er egter nog al menig op den reuk opgraven) te bedekken. Doch het is iets zonderlings onder hen, en by geen ander volk bekend, dat, wanneer yemand de eerſte in eenig huys, 't zy man, of vrouw, al was 't maar een kind van een vierendeel jaars, komt te ſterven, zoo moet ider van de vrienden, tot in het derde gelid, een lid van zyn linker pink miſſen, 't geen nevens den dooden moet begraven werden.

Hunne goederen gaan over tot die genen, die in de natuure en van bloeds wegen 'er de naaſte toe zyn. De kinderen erven van de Ouders, de broeders en zuſters, by gebrek van kinderen, van malkanderen; dog met dit onderſcheyd, dat alle, die van 't manlyk oor zyn, hunne portien zonder enige bezwaring na zig nemen; maar alle die van 't vrouwenlyk geſlagt zyn, niet het minſt, 't zy van vee, of ict anders, of zy moeten eerſt een lid van haar pink miſſen.

Wan-

Wanneer zy met malkanderen willen vrolyk zyn, klappen de vrouwen niet weynig in haare handen, en zingen'er onder, terwyl de mannen even, als of zy turf traptten, danffen; hoewel zy'er nu en dan ook wel eens een fluyt van riet onder gebruyken. Ook danffen zy wel te zamen een ronden dans, keerende de mans ter rechter en vrouwen ter linker hand van malkanderen, ook gaat alles by hen op een vaste muzicale maat toe, die doorgaans door een oud man, in 't midden van die kring staande, met een stok geslagen werd; hoedanige danszen en handgeklappen men onder hen doorgaans by volle maan verneemt.

Dat'er onder hen ook verscheyden van een zeer goeden en behulpzamen aard zyn, kan niet beter bewezen werden, dan met een zeker geval, 't geen de zeylmaaker op ons schip (toen ik 1697. 't huys voer) by hen gehad heeft.

Deze man, had in zyn gryzen ouderdom 't ongeluk gehad, om zyn schip, Stavenis genaamt, en uit Bengale den 18^{den} December 1687. komende, den 16^{den} Februari 1686. te verliezen. Dit quam door enkel verwaarloozing van den Stuurman, die de wagt had, en die tot tweemaal toe van de sterke branding voor uit door de man op den uitkyk, en door 't volk op de bak, gewaarshouwt wiert, maar die dit volk nog dreigde voor hun gat te geven, alzo men nog wel zoo mylen van de wal was. Deze bleven dus met hun schip op 't land van de Kaap; doch waren nog zeer verre van de Tafelbaai. Al 't volk was aan land gekomen, uitgenomen 13 man, die in de sware branding gebleven of verdronken waren. De schipper, *Willem Knys*, was zoo ras niet aan de wal, of eenige Hottentots quamen by hem, en waarshouwdten den zelve, dat een weinig Noordelyker nog een schip met blanke menschen gebleven was, dat men bevont een Engelsman te zyn. Met deze besloot men een vaartuig van de stukken en stollen te maaken, en daar mede na de Kaap te zeilen. Dit nu klaar geraakt zynde, is de schipper *Knys* met het zelve, nevens 10 matroozen, en eenige Engelschen, na de Kaap gezeld, en in 't begin van Maart daar aangeland; doch de overige van zyn volk, ontrent 48 man sterk, die 't met dit vaartuig over zee niet dorsten waagen (onder welke deze zeilmaaker mede was) zyn landwaart in gegaan, om te zien, of zy zoo aan de Kaap konden geraaken.

Zoo ras zy wat dieper landwaart in gekomen waren, ontmoetten zy eenige vee-ryke Hottentots, die hen niet allcen zeer minnelyk en vriendelyk ontvingen, en 2 jaaren lang van hun vee met vleetch en melk gespyzigt, waar ook alle beden-

kelyke vriendschap en genegentheid na hun vermogen bewezen, en hen eindelyk aan 't Kasteel behouden gebragt hebben.

Door hun lang verblyf onder deze Hottentots hadden zy meest hun taal al geleert, en daar waren 'er ook eenige, die zich met eenige Hottentottinnen (by gebrek van beter) zoo verre vermengt hadden, dat zy 'er eenige kinderen by hadden overgewonnen, 't welk zommigen, uit aanmerking van de liefde en trouw, hen 2 jaaren lang bewezen, bewogen had, om deze Hottentottinnen (gelyk hunne makkers deden) niet te verlaten, maar liever altyd, om de kinderen, die zy reets by haar hadden, by de zelve te blyven, gelyk zy altyd daar by gebleven zyn.

Dus bragten de Hottentots in 't jaar 1714. den 26^{den} Februari ook een Malbaarichen slaaf aan 't Kasteel, die zy ontrent 20 mylen boven Stellenbosch gekregen hadden; maar die in 't jaar 1713. met 't schip Bennebrock op *Terra di Natal* gestrand; en maar met 30 of 40 perloonen aan land gekomen was, van welke van tyd tot tyd de meeste door gebrek gestorven, en niet meer dan 2 overgebleven waren. Van deze was hy 'er een, en de anderen door eenige Hottentots landwaart in vervoert, waar tegen hy in handen van lieden, die seekoegen gingen schieten, niet verre van strand geraakt, en dus, na lang omfwerpen, nog behouden hier aangekomen was. Deze jongen nu, tot rust gekomen, en in plaats van 't rauw voedsel, dat hy nu zoo lang aan een gebruikt had, van versck voorzien zynde, wiert ten eersten doodkrank, hoewel hy naderhand geheel herstelt is.

Het is wonder, dat zulke zaaken niet meer voorvallen, alzo 'er nu en dan al een schip van de eene en andere Natie op 't land van de Kaap gebleven is, gelyk dat Portugeesch schip met de Siamze Gezanten aan den koning van Vrankryk met veel kostelyke geschenken, in 't jaar 1686. ontrent de Struisbaai; en *Berjande*, een van onze schepen van 145 voeten, in 't jaar 1711. ontrent het rif voor de rivier *das Bassinas*, waar van de schipper *Henrik Steen*, en de onderkoopman *Gerard Verpoorte*, op hun togt na Mosambique, daar zy zeer quaalyk gehandelt wierden, dood bleven.

Doch van alle zulke ongelukkig op 't land van de Kaap vervallene schepen en menschen, door Hottentots nog te regt gebragt, komt my 'er geen verwonderens waardiger voor, dan die van 't schip de Goude Buis, waar van maar 2 menschen, door Gods zonderlinge genade, van eenige Hottentots, yder door enen byzonderen weg, na lang omfwerpen, aan 't Kasteel der Goede Hoop gebragt zyn.

Uit

Uit alle welke wonderlyke gebeurtenissen, by 't vervallen der schepen op 't land van de Kaap, wy middagklaar zien, dat de Hottentots alles, wat in hun vermogen was, bygebragt hebben, om hen te helpen, en te regt te brengen; een klaar bewys van hun goeden aard, en weldaadigen imborst, waar over zy in allen deelen te pryzen zyn.

Zy zyn jegenwoordig met ons wel in een goed verstand; maar plagten in voo-rige tyden dikwils met ons overhoop te leggen, gelyk ons in 't vervolg nog wel voorkomen zal, en waar by zy ons goede blyken geven zullen, dat zy hun regt zoo wel, als wy, verstaan, en dat men hen geenzins voor zoo gek, als zy van zommigen wel gehouden worden, ver-lyten moet.

Eer wy van de zelve afscheiden, moe-ten wy hier eerst een afbeelding der Hot- tentots na 't leven, zoo als wy die hier No. 39. zien, byvoegen.

Of 'er landwaart in goud- of zilver- mynen zyn, weet men niet. Koper- bergen heeft men 'er gevonden, en ook groote kopere ringen by verscheide Hot- tentots diep landwaart in; doch 't was bleeker koper, dan 't onze; ook heeft men enige gebergten gevonden, die met Spaansgroen bedekt waren, waar uit men vastfelde, dat daar ook koper, en mogelyk wel enig ander Mineraal, val- len kon; doch gebrek van hout, enz., is de meeste reden, dat geduurig is agter gebleven, het nader te ontdekken.

Om dit te onderzoeken, heeft men nu en dan wel Bergwerkers landwaart in ge- zonden; maar deze hebben niets, dan nu en dan wel enig koper van weinig belang, gevonden, weshalven men het daar by gelaaten, hoewel men my berigt heeft, dat de Heer *Nieubof*, gewezen Koopman in 't kleederen-pakhuis op Ba-

tavia, na geruimen tyd te Amsterdam ge- woont te hebben, nu eenige jaaren ge- leden weer aangenomen was, om als Hoofd van diergelyke onderneming met eenige Bergwerkers na de Kaap te gaan; doch heb tot nog toe niet kunnen ver- nemen, van wat uitflag die togt geweest zy.

Dat hier ook schoone warme Baden, en heerlyke Staalwaters zyn, heeft men ondervonden, en goede uitwerkingen 'er van gezien.

De bergwerken, hier vallende, zyn rood, en wit kryt, verscheide soorten van mengel-, ook goede turf-aarde, steenkoolen, weinig goud-erts, tripel, marmor van allerlei verwe, slypsteen, moolensteen, vuursteen, in 't zand ook arentsteen, zilver-erts, kalk- steen; en men zegt, dat hier ook kleine paerlen, amber, en meer andere fraije dingen, vallen.

Het is verwonderens-waardigs, dat al het zout, 't geen men hier heeft, in eenige valleeyen landwaart in, 't zy ontrent de Tygerbergen, in de Tygervalei, 3 mylen van 't Kasteel, in de Groene kloof, of wel elders vallende, alleen van 't wa- ter des hemels, door de kragtige werking der zonne gevormt, en in zulke me- nigte gevonden word, dat zy 't met ge- heele wagenvragten van daar haalen, behalven dat de borgers, op verkregene passien, in dat water (dat metter tyd in zout verandert) zeer veel harders gaan visschen; hoewel (zoo men zegt) 'er geen zee-water bykomt, of ontrent is. Hoe sterker nu de regen valt, hoe meer zout men hier van krygt, dewyl dat wa- ter in die dalen 'tot zout stolt, en in October een zoute smaak, en een andere couleur krygt. Daar zyn ook zoute bronnen, doch die worden beter als 't regend.

Het
Zout,
hier val-
lende.

Z E S D E H O O F D S T U K .

DE Dieren hier vallende. Wilde Dieren. Wilde gestreepte Ezels afgebeeld. Het Tam Vee. Mitsgaders de Vogels, Insecta's, en Visschen. Verdere Zaaken van de Kaap. Wanneer en door wie de zelve eerst ontdekt is. Vasco Gama zeild 'er in 't jaar 1497. eerst voorby. D'Almeydas droevig einde op dit land in 't jaar 1509. Manuël de Soufa de Sepulveda's deerlyk einde. Engelsen en Franschen hier. Komst der Nederlanders hier in 't jaar 1595. Van Caarden in 't jaar 1601. En Spilbergen. Onde zeltzaame wyze van de Brieven en Berigten hier te laten. In 't jaar 1652. de Kaap en Tafelbaai tot een verversch-plaats voor onze Vlooten in bezit genomen door de Heer van Riebeeck. De Heer Wagenaar in 't jaar 1662. De Heer van Quaalberg in 't jaar 1666. De Heer Bronchorst in 't jaar 1668. De Ed. Heer van den Broucke als Commissaris hier in 't jaar 1669. Zyn Ed. verrigting aldaar. De Heer Hackius in 't jaar 1670. De Heer Godsken in 't jaar 1672. De Heer Simon van der Stel in 't jaar 1679. De Heer Willem Adriaan van der Stel in 't jaar 1699. De Heer van Aftenburg in 't jaar 1708. De Heer Simons hier Commissaris, en wat redres by by zyne Memorie gemaakt heeft. Extract uit de Memorie van dien Heer aan de Heer

Heer van Affenburg gelaaten. Zyn Edelb. van Hoorn in 't jaar 1710. hier als Commissaris. De Heer Chavonnes, Landvoogt in 't jaar 1714. Eenige byzonderbeden van Madagascar. Kaart van 't eiland Ansuani.

NA dat wy nu dus verre van 't aanmerkenswaardigste, hier aan de Kaap, en van des zelfs Ingezetenen gesproken hebben, zal 't ook eens tyd werden om te zien, wat Dieren, Vogels, en Visschen, hier al vallen.

Wat de Dieren belangd, die onderscheyd men in wilde, of tamme.

De wilde dieren, die men hier heeft, zyn Olifanten, Rhinocers (met twee horens op de neus, daar anders de Indische maar eenen hoorn 'er op hebben) Leeuwen, Tygers, Luypaarden, Loschen, de Ichneumon, Wolven, Tyger-Wolven, Tyger-boschkatten, mooye gevlekte wilde Honden, die by na als een Wind-hond van gedaante, en wel zoo stout zyn, dat zy met een troep van 200 a 300 op een Schaaps-kooy durven aanvallen, en 't meeste vee der zelve verscheuren; ook zyn'er groote en kleene Landchildpadden. Wolven en Tyger-Wolven zullen ook menschen, en zelf wel een man te peerd, aandoen. Ook is de Heer *Henrik Bouman*, eens met een Tyger, uit welkers klauwen hy zich redde, doende geweeft, doch hy was deerlyk 'er van geteekent.

Zoo lang een Leeuw klein vee krygen kan, zal hy zelden menschen aandoen. Egter weet ik, dat hy verscheide menschen by myn tyd aangetast, en dat zekere *Jan Graf* eenen Leeuw, die op een anderen borgan, zynen makker, zat, boven van den zelve afgeschoten heeft. Ook is my bekend, dat zeker borgan zynen makker, terwyl hy de Leeuw by zyn tong had, door een gelukkige schoot redde. Als een paard 'er den reuk af heeft, is 't onmogelyk om 't zelve in toom te houden. Men wort hem by nacht ten eersten aan zyn brandende oogen gewaar, en wanneer hy yemant, of een dier, aandoet, zoo slaat hy dat in eenen slag dood, torfende een os op zyne schoften, als niet met allen, weg.

Daar zyn voorbeelden van, dat zy Hollanders uit 't midden van een ganfche troep Hottentots gehaalt, en die voor hunne oogen verscheurt hebben.

De Heer Gouverneur *Willem Adriaan van der Stel* heeft een jongen gehad, die, in Hottentots-Holland zyn knapzak over zyn hooft willende haalen, van agteren door een Leeuw besprongen wiert, welken hy by de maanen zoo styf na vooren trok, dat hy weer van hem afprong, en na de schaapen liep; hoewel hy door des zelfs klauwen zoo gewond was, dat hy 'er wel een half jaar ziek van te bed lag.

Deze Heer heeft my ook verhaalt, dat hy op zekeren tyd twee Leeuwen op een zandige vlakke ontdekte, die, schoon zyn Ed. al vry sterf van volk was, geen voetfap daarom uit hunnen tred, maar zeer bedaart en langzaam al vooruit gingen; ook merkte zyn Ed. dat zy 't spoor met hunne klauwen gemaakt, met hunne staarten geheel toehaalden, en weer bedekten.

Vanden Heer *van Loon*, in 't jaar 1695. Predikant alhier, verstond ik, dat nu en dan wel wagens met volk na Stellenbosch of Draakeitein gaande, door Leeuwen aangedaan, en door de zelve wel menschen uit zulk een hoop gehaalt zyn; en dat, als men op zulk een Leeuw te dier tyd schoot, hy dan doorgaans, zyn prooi verlatende, op dien genen, die na hem geschoten had, aanviel, zonder dien troep, hoe groot ook, eenigzins te ontzien.

Capitein *Olof Berg* heeft my verhaalt, dat hy eens een grooten Leeuw vlak in zyn hert trof, die egter nog ettelijke uren daar na gelceft, en zich van de plaats, daar hy eerst getroffen was, wel 2 of 400 treden verder begeven, en daar eerst 't leven gelaaten, gelyk die Heer 't spoor, zoo veel mogelyk was, volgende, naderhand met hem op te snyden, ontdekt heeft. Der zelve vet is een heerlyk geneesmiddel, en men zegt dat hun vleesch, en van veel andere wilde dieren (als dat van Tygers, Luypaarden, enz.) zeer lekker smaakt. In de poort van 't Fort hangt het vel van een swaaren Leeuw, door een egel met 5 pennen doorregen.

Hier zyn ook veel andere dieren, die groote schaade onder de schaapen doen; gelyk de aapen (die hier in menigte zyn) in de thuienen aan de vrugten, en in de wynbergen.

Men ontmoet hier ook een dier, de *Papogus* genaamt, zynde de helft grooter als een paard, waar van 'er Capitein *Berg* een geschoten heeft in December 1705. doch hy was wat kleiner als de gemeene die hier vallen, en hy heeft dit dier laten afteekenen.

Men heeft 'er ook veel yzere verkens of egels, die met hunne scherpe pennen, waar van men hier allerlei nette koyen maakt, menigen Leeuw, Tyger, enz., om 't leven brengen.

Daar zyn ook wilde ezels, en paarden, die zich diep landwaart in houden, en welke laafte wonderlyk fraai, swart en wit gestreep van huid, welke streepen ontrent 2 en ook wel 4 vingeren breed

J. C. Philips fecit

zyn, en doorgaans van boven, of van den rug na den buik loopen, ook zyn de ezels schoon gestreep, met een groote blaauwe streep, die hen over de rug loopt, en verder 't lyf met streepen van allerlei verwen, groen, wit, swart, en blaauw zoo overdwers, even eens als die der paarden, geteekent.

Wy beelden de zelve hier, volgens een teekening van d'Ed. Heer *Constantyn Ranst*, na 't leven af.

Haazen heeft men 'er drierlei soort, de eene wat grooter, de andere wat kleiner, als de onzen, en de derde soort heeft een hoog-rooden staart, ook zyn de 2 laatste van een andere smaak. Landwaart in zyn vry meer soorten van de zelve.

Men heeft 'er mede zeer veel elanden (een soort van wilde ossen) die, jong geschoten zynde, een lekker wildbraad uitleveren. Wanneer ik van de Kaap in 't jaar 1705. na Batavia vertrok, wierd 'er my een venezoen van in een steene korst vereerd, welkers vleesch zeer heerlijk smaakte, en waar van wy een groote maand daar na nog gegeten hebben.

Harten, die horens als bokken hebben, zyn 'er in een groote menigte, ook bufels, wilde koejen, en kalveren, als mede gemfen (een dier met een swarten zeer sierlyk gestingerden hoorn voor de kop, en 't geen waarfchynelyk wel de regte

eenhoorn is) rheen, wilde bokken met 2 lange style en scharpe horens, met drie witte breede regtopgaande voor de kop, als ook steenbokken, steendassen, konynen, chamelions, hagedissen van verscheide soorten, en meer andere dieren, die ons nu niet te binnen komen.

Ook heeft men 'er de alpis, de hoornslang, de prester, de *cobra di capello*, en meer anderen.

Het tam vec, bestaat in ossen, koejen, Het Tam kalveren, paarden, schaapen (welke laatste Vec. hier door de Engelsen en door *Matelief*, gelyk wy in zyn reize fol. 136. zien, ontrent 't jaar 1607. gezet, hoedanig 'er ook in 't jaar 1659. twee paarden met yder sehiep der Retourvloot onder de Heer *Sterbenius* van Batavia herwaarts gevoert zyn) van welke zommige ongemeene vette staarten hebben, en 't voornaamste vleesch, dat hier gegeten wort, is schaa-penvleesch, dat hier ongemeen goed en vet valt; maar behalven dat hier zeer weinig ossen geslagt worden, vallen zy hier, schoon vleezig, en klocker, dan in Holland, egter noit vet, en meest aan de magere kant. Reden, waarom men die hier weinig slagt, is, om dat zy meest tot trekossen (waar van men 'er 3, 4, en 5 paaren voor een wagen van nooden heeft) en voor de ploeg nog meer gebruikt worden. De koejen geven hier, twee-

46 Korhoen. 47 Flamingos vogel.

48 Kroonvogel. 49 Struwsvogel. 50 Eyvinkle Struwsvogel.

tweemaal daags gemelkt, ontrent een halven emmer melk. Waar benevens men hier ook bokken, geiten, verkens, enz. heeft.

Men ziet hier ook veelere soorten van gevogelte, als de fruisvogels, No. 49 afgebeeld, die hier met menigte in 't wild zyn, en welker eyeren, hier No. 50 afgebeeld, de Hottentots in menigte aan 't Kasteel te koop brengen. Zeker Arabisch schryver teekent in zyn Manuscript aan, dat de fruisvogels hunne eyeren, door daar geduurig op te staroogen uitbroejen, en dat 't manneken en wyfken malkanderen daar in, als zy om aas uit moeten gaan, verpoezen. Ik heb daar na hier vernomen, doch de Hottentots zeiden zulks noit gezien nog gehoord te hebben.

Versehide soorten van arenden, grootte kroonvogels (die men No. 48 afgebeeld ziet) paauwen (doch met geen fraaje staarten) kraanvogels in menigte, havikken, raavens, kraajen, exters, meeuwen van allerlei soorten, kroganzen, pinquyns, Korhoenders (die in 't opvliegen een sterk geluid van zich geven, en No. 46 afgebeeld zyn) kalkoenen, honigpikkers (een kleine vogel, die doorgaans de Hottentots aanwyft, waar de honig in de rotzen is) de roodbek, en vierderlei soort van vinken.

Men heeft 'er Jan van Genten, of een vogel, de Mallegas genaamt, dat meer een zee- dan een landvogel, en die sterk op visch gezet is. Hy is van grootte als een groote gans, wit en swart van vederen, voornamelyk aan de einden zynere vleugelen, daar zy zeer glad zyn, en waar na zy fluweele mouwen van de Portugeezen genaamt worden. Verder zyn zy over 't ganseh lyf graauw gespikkelt, en hebben een bek, die wat smaller als een endenbek, en aan wederzyden seherp is; als men die ziet, dan is men digt by de Kaap. Daar zyn ook papegaaijen met lange staarten.

Ook zyn 'er strandloopers, afshgrauw van kop en vederen; maar de Flamingosvogel doct een fraaje vertooning, gelyk men No. 47. de zelve afgebeeld ziet. Hy gelykt van lyf wel een ojevaar, doch is wel eens zoo groot, zeer hoog van pooten, met een ongemeen langen en in versehide bogten gebogen swaanhals, en is wit en swart van vederen.

Daar zyn ook versehidenerlei reigers, bosduiven, quikstaarten, vleermuizen, versehide soorten van meezen, putters, swaluwen, spreuwen, dominees (zynde zekere swarte vogels, die een spierwitte kring om den hals hebben, en die zich zeer veel in de Tafelbaai onthouden) saizanten, rotganzen, endvogels, talingen, versehide soorten van pylstaarten, bergenden, quartels, tortelduiven, houtsnippen, watersnippen, leeuwerken, en veelerelei

soort van kanarivogels, waar van 'er na Holland eenige gezonden zyn, voor welker wytkens men yder 120 gulden betaalt heeft. Hier zyn ook versehide soorten van musschen, lepelaars, die hagelwit zyn, en veel andere zeer fraaje vogels, waar onder ik 'er een zelf gevangen heb, 't geen klein, als een swaluw, doch schoon hemelsblauw en uitmuntend sterk van die couleur, rood van bek, en zoo fraai was, dat het verdiende om opgezet te worden. Daar zyn 'er, die zeggen, dat hier nachtegaalen vallen; doch zoo dit al waar is, zyn 'er die weinig, en ik geloove naait, dat dit een andere vogel is, die men 'er voor genomen heeft, om dat hy 'er wat na gelykt.

By aldien ook hier liehebbers van *Insecta's*, *secta's* en ingekorvene dierkens, of van kapellen, flinders, torren, enz. waren, ik geloove, dat men die hier menigvuldig en zoo schoon, als ergens, vinden zou; doch myn zaaken lieten my, hier zynde, niet toe, om daar van een verzameling (hoe zeer ik ook daar voor was) te maaken. Men heeft hier veel luizen, weegluizen, muggen, oncindig veel vliegen, sprinkhaanen, byen, rupzen, en vloyen, kakkerlakken, duizendbeenen, scorpioenen, spinnekoppen, die yemant konnen doodsteken, ook groene vliegen als Spaansche vliegen, en van 't zelve gebruik; mitsgaders wespen, de hout- en koorworm, of kalanders.

Wat nu de Visschen belangt, die men en Vis- hier heeft, deze zyn versehidenerlei. fchen.

Nu en dan komen 'er wel groote walvisschen, of Noordkapers zelf tot in de Baai andryven; doch deze ziet men meest buiten de zelve.

Onder de zeedieren telt men de zee-koeijen, die hier zeer veel, en ongemeen swaar vallen, alzo men 'er zommige van 4 of 5000 ponden (hoewel zy doorgaans vry ligter zyn) gezien heeft. Ik bezit een zeer fraaje sehildery, na 't wezen van myn zalige huisvrouw op den tand van zoo een zee-koe, even eens als in yvoir, uitgehouwen.

In Westindien noemt men dit dier *Mantini* by de Indiaanen, en anderen noemen het wel een *Lamantin*; hoewel 'er zyn die beide deze dieren nog eenigzins ondersehide.

Diergelyke zwaare zeepaarden heeft men 'er ook, hoewel wat verder van de Kaap af, gezien. Zy vallen doorgaans kastanicbruin.

Verder heeft men hier zeeleeuwen, die zeer groot zyn, en veel traan geven, en die men met de zeeorbben niet voor een en de zelve soort moet nemen, alzo zy een grooten leeuwenkop, en een zeer lang groot lyf, voor 2 groote pooten, met 5 klauwen, en onder ten midden van 't lyf een groote vinne, en een zeer swaaren staart heb-

hebben; hoedaanig eene in 't jaar 1707. door de Heer *van der Stel* in de Tafelbaai doodgeschoten is. Men heeft hier ook veel harder, Hottentots-vifch (die flap valt) doch by den steenberg, en ontrent de baai van Kaap Falfo, heeft men stompneus, vette steenbraaffem; elst, van smaak als de vaderlandze, doch, op den rooster gebraden, zeer lekker. Zy valt vry breeder, als de elst in Holland.

Daar is mede roeh, tong, van een voet lang, kleine fpiering, en een vifch, die een foort van zalm, en byna van gedaante als de konings-vifch, doch die wat zagt, niet hairig, gebraden zeer fchoon is, en die men ook Kaapze zalm noemt.

Ik heb 'er de Pampusvifch, springer, zeer fraaje klipvifch, wonderlyk fchoon geteekent, en van allerlei verwen, Kaapze kabbeljaauw, die ongemeen goed was, doch niet fchilferde, gezien. Ook vallen 'er moffelen, en kreeften, groote en kleine, en een foort van oesters in de Tafelbaai, waar in ook nu en dan perlen vallen.

In de rivieren heeft men ook zeer goede grundels, en wel paaling, doch zeer weinig. Daar vallen ook *Torpedo's*, of krampvifchen, zee-robber, Kaapze pekelaaring, en meer andere vifchen.

By den Heer Gouverneur heb ik daar ook Japansche goud- en zilver-vifchjens in een tank of water-bak gezien, die daar zeer wel tierden.

Daar is ook nog een andere zoort van goud-vifch, en zilver-vifch, zynde een foort van fchoone braaffem, als ook Karper, Kreeften, Krabben, en ook een zoort van Moffelen, waar in kleene en gemeene perlen vallen, dog die van weynig weerde zyn.

Men heeft 'er ook Zand-knypers, dog zy worden niet, dan van de Slaven, gegeten.

De Zee-Robben geven hier ook veel Traan, en daar zyn ook Zee-Egels, Rivier-Krabben, Loots-Mannekens, Jacob Evertzen, en meer andre zoorten van Vifch, ook Zee-fterren, Rivier Moffelen by de Mofelbank, Zee-Peerdekens, &c.

En dit is wel 't voornaamfte, dat ik van de Kaapze waterdieren weet te zeggen.

Egter moet ik hier nog byvoegen, dat hier, op deze en gene ftranden, fraaje zeehorenkens vallen, waar van ik 'er etelyke zelfs in de duinen gevonden en opgeraapt hebbe.

Dit waren verfeheiderlei patellas, witte caracollen, Kaapze groote en fraai geteekende alikruiken.

Ook heb ik 'er by een vriend een *Nautilus* gezien, die daar op 't ftrand geflagen, van zyn volk gevonden, en waardig was, om in 't befte kabinet, dat ik kenne, bewaart te worden, alzo ik diergelyken

fluk van grootte nooit gezien heb. Het was een grooten anderhalven voet lang, en van agteren (daar hy anders pas een vinger breed dik valt) wel twee groote duimen breed; doch hy was van agteren tegen de klippen (dat jammer was) in flukken geflagen. Ik flont verbaaft over des zelfs grootte, alzo de grootfte, die ik ergens zag, zeer klein daar by geleken zou hebben. Ik had wel groote zin in dit fluk, fchoon zoo gebroken; doch de bezitter wilde dat niet miffen; weshalven ik 'er van atkyken moeft. Daar nu zulke flukken vallen, daar zyn ook zekerlyk andere van die foort; doch hier zyn geen liefhebbers, als van geld.

Verdere ZAAKEN van de Kaap.

NA dat wy nu byna alles, dat 'er van ^{Verdere} dezen Zuyd-hoek van Africa te ^{Zaaken} zeggen valt, voor zoo verre ons bekend ^{van de} is, aangehaald hebben, zullen wy nu de ^{Kaap.} Kaap. zaaken, hier voorgevallen, zoo verre ons mogelyk is, van de grond af opbaggeren, voornamentlyk, om eens na te fpeuren, wat Volkeren hier nu en dan al geweest, of wanneer zy dezen Stormhoek eerst ontdekt hebben.

Dezen en genen hebben, zoo al op hunne wyze, over de Kaap der Goede Hoope gefehreven, dog niemand beter, dan de Heer *Pieter Colben*, Reëtor tot Nieustad, aan der Aylch, die 'er van 1705. tot 1713. gelegen heeft; hoewel hy over zommige onnoodige zaaken wat te wydloopig, waar door 'er een Folliant van gegroeit is, en over zommige noodige vry wat te bekrompen, en in een andere ordre handelt, als men hier ontmoet.

Onder de ouden is 'er groot gefchil ^{Wanneer} geweest, wanneer deze Zuydelyke uythoek ^{en door} van Africa eerst ontdekt, mitsgaders ^{wie de} door wie, en wanneer, die door de ^{zelve} ouden rond gereyfd is; over welken twif- ^{eerft ont-}appel het de geleerden van deze eeuw ^{dekt is.} nog geenzins eens zyn.

Dat Pharao Neeho, en ook Xerxes (wanneer hy Satapes over zyne Vrouwen-fchending straffen wilde) laft gegeven hebben, om Africa van uyt het Roode Meir rond te reyzen, lees ik by *Herodoot*; maar fchoon die fchryver dat daar zegt, daarom gaat dit by my al zoo weynig door, als een groote menigte van grollen, en openbare verdigtzelen, die hy voor waarheden verhaald, en daar niet het allerminfte van waar bevonden werd. Die man heeft zich veel fabelen laten op de mouw fpellen, en hy heeft ze ook zoo, als hy die kreeg, aan anderen overgeleverd.

Ik heb in 't eerste deel van dit werk ^{daar}

daar eenige staaltjes van gegeven, en zou 'er, zoo 't my luste; een groote menigte hier konnen byvoegen; dog meyne, dat ik reeds klaar genoeg getoond heb, dat men zonder Compas, dat de ouden noit gekend hebben, al zoo weynig na de Kaap, of na Oost-Indiën, als na America, zeylen, of dat ontdekken kan, en alles, wat men de wereld daar van tracht wys te maken, is een stelling van menschen, die nog geen begrip van de miswyzing van 't Compas, nog van de gronden der zeevaart, hebben: want sehoon de ouden 't Compas al gekend, en gehad hadden, zou 't hen egter onmogelyk geweest zyn America, de Kaap, of Oost-Indiën, te vinden, en om daar van verzekert te zyn, heeft men hier over maar met een ervaren Schipper, die in Oost-Indiën geweest is, te spreken, en die zal moeten bekennen, dat, zoo men maar blootelyk na 't Compas wilde zeylen, men noit de Kaap vinden, en op een geheel ander geweest te land komen zoude.

Willen nu anderen egter styfhoofdig hier in zyn, en tegen de reden aan gelooven, dat de ouden de Kaap der Goede Hoop gekend, en omgezeyld hebben (gelyk ook de geleerde, maar myns oordeels, daar in zeer misleyde Heer *Huet* aangenomen had te bewyzen, ja dat de Kaap al in Koning *Salomons* tyd bekend geweest zy) ik laat hen dat, zoo lang 't hen behaagt, gelooven; maar ik zeg, dat ik het niet geloove, om dat het tegen de reden, en de dagelykze ondervinding van alle hedensdagze zee-veritandigen, als een onmogelyke zaak, aanloopt.

De Heer *Vossius* heeft dit mede geloochend, en hoewel hy daar in groot gelyk had, geloove ik egter niet, dat hy het op de zelve gronden en reden, die ik 'er tegen hebbe, staande gehouden heeft; behalven dat 'er ook (als het al waar was, dat men van 't Roode Meir tot aan de Colommen van *Hercules*, en dus rondom Africa gezeyld had) geenzins uyt deze omreyzing van Africa volgd, dat daarom die uythoek den ouden zy bekend geweest, of ook ooit door yemand aangedaan zy: want was dit door yemand geschied, zy zouden ons daar wel iets van opgegeven hebben, 't geen 'er na geleek, dat egter nooit geschied is.

Ik weet wel, dat men hier tegen in brengen zal, dat het by de ouden immers 't *Prazum promontorium*, ἀπὸ τοῦ πρᾶσου, van wegen zyn zee-wier, of zee-k oos, (zoo men zegt, en dat men voorgeeft hier zeer veel te vallen) genaamd wierd; doeh 't zee-kroos valt daar niet, maar wel van de 19 of 20 tot de 38 of 39 graaden, N. breedte, en 't geen men

hier ontrent de Kaap, als een merk-teeken van dat men die nader, ontmoet, zyn zekere groote zee-buizen, rieten of trompetten, met lange bladeren, die men ook met menigte in de Tafel-baay ziet; welke men geen πρᾶσος, nog *Alga Marina*, noemen moet, (dat men, als ware het een en 't zelve, zeer onkundig onder een mengt, daar 't nogtans oneyndig veel van den anderen verschild) maar een geheel andere naam geven, dewyl ook de zee-lieden beyde deze dingen, en de zeën, daar in zich die opdoen, zeer klaar in de dag-registers van hunne reyzen, in opzigt der breedte daar zy vallen, onderscheyden. Behalven dat ook 't zee-kroos niet groen, maar geel van verwe is, gelyk ik in een fles toonen kan.

Maar genomen, dat wy dit nu al toestonden, dat deze trompetten een soort van πρᾶσος waren, blykt dan daar by klaar, dat het *Prazum promontorium* een en 't zelve met de Kaap der Goede Hoop is; geenzins. Wil men zeggen, dat *Ptolomeus* libri 4. cap. 9. nevens *Marcianus Heracleota*, zegt, dat het ontrent 't Eyland *Menuthias* legt. Men is 't immers tot nog toe niet eens, wat dit voor een Eyland zy, en dat egter zeker geleerd schryver, al mede maar op zeer loffe gronden, vastfeld 't Eyland *Madagascar* te zyn; dog hoe kan dat *Madagascar*, en hoe kan 't *Prazum promontorium*, de Kaap der Goede Hoop zyn, daar *Ptolomeus* dit *promontorium* zegt op 15 graaden te leggen, en daar de Kaap op 34 graaden Z. breedte legt.

Wil men hier op al wederom zeggen, dat men *Ptolomeus* niet al te veel in 't opstellen van de lengte en breedte der plaatzen (gelyk zommigen zich hier door zeer kreupel reddden) gelooven moet; ik zal 'er op antwoorden: het is zoo; maar daarom geloove ik ook, dat hy na al de rest, als een blinde na de kouleuren, maar slaat, en dat men 'er zich geenzins op kan, nog mag verlaten.

Ik laat dan alle die betwitters van dit gevoelen der ouden in zyn geheel, gevende hen vryheyd, om daar van te denken, en te itellen; 't geen hen welgevult, dog blyve nogmaals by myn gevoelen, dat ik uyt al het duyfter schryven der ouden niet zien kan, wat zy door hun *prazum promontorium* (by zommige geleerden voor *Mozambique*, en by andre maar voor een Eyland nevens 't Americaans gebergte gehouden) en door hun *Menuthias*, veritaan, gelyk my daar uyt ook niet het alterminste kenteecken, dat dit de Kaap der Goede Hoop wezen zoude, voorkomt.

Het is een klare waarheyd, uyt 't geene wy over die stofte in ons eerste

deel aanhaalen, dat'er verscheide Venetianen, Genuezen, en Portugeezen, by hunne reyzen over Ægypten en door 't roode Meir genomen, lang van te voren, eer de Kaap recht ontdekt is, in Indiën geweest zyn, zonder dat die daarom de allerminste kennis nog van dezen Zuydelyken uythoek van Africa gehad hebben. Wist men dat toen nog niet, doen men'er reeds zoo na by was, wat sehn van waarheyd is'er, dat men dat in Salomo's tyd al geweten, dat Land zoo dikwils bevaren, en omvaren, en dat'er niet een mensh nog geen een denkteeke, ofte eenige aanteekening daar af voor de nakomelingen, zou overgegeven zyn.

Alles derhalven, 't geen men daar van opgeeft, kan de proeve van ons onderzoek niet uytstaan, en ik ben van oordeel, dat allen, die dit stellen, door zuivere onkunde het spoor byster zyn, en elendig mistaften, hoewel ik zeer geerne beter bewyzen dien aangaande, dan my tot nog toe voorgekomen zyn, hooren, en overwegen wil, om, zoozy my beter kennenleeren, myne gedagten dan tegen de hunne te verwisselen, alzo myn stelling alleen op de klare bevinding der ervarenste zee-verstandigen, en niet op myn bloot zeggen, of op eenige losse gissingen van deze en gene misleyde sehryvers onder de ouden, of hedensdaagze navorschers van deze duyflre zaak, gegrond is.

De eerste, die dezen barren hoek ontdekte, was een Portugees, *Bartolomeus Dias* genaamd, die 1493. dit Land, na zeer veel tegenspoeden, eerst opgedaan hebbende, en weer in Portugal by Koning *Johan* de Tweede gekomen zynde, verklaarde noit diegelyke zware stormen en bulderende winden, als ontrent dezen hoek, gehad te hebben, waarom hy den zelve ook den Storm-hoek genoemd had; dog deze Koning, nu dit Land zoo verre ontdekt was, hoope hebbende, dat het dan ook verder wel gaan zoude, was van oordeel, dat men den zelve liever den Hoek of 't Hoofd der Goede Hoope zou mogen noemen, alzo hy nu vasttelde, dat'er wel middel wezen zou, om dien eens te boven te komen; gelyk de volgende tyd dit ook klaar geleerd heeft.

De eerste, die voorby dezen Hoek na 't Oosten gezeyld heeft, is de dappere Portugeesche Zeeheld, *Vasco Gama*, geweest, die 1497. den 20sten November daar voorby liep, en eerst aan St. Blazius Water-plaats, en daar na den 25sten December voor Zanzibar quam, door hem Terra di Natal genaamd, om dat hy dit Land op Kersdag ontdekte.

Hoe hy St. Heleens-baay, en des

zels Rivier St. Jacob toen al mede ontdekt, en die beyde zoo genaamt, en wat moeyelykheden hy met zyn volk, eer hy dezen hoek te boven geraakte, gehad heeft, hebben wy in ons eerste deel breed genoeg aangewezen.

Na dezen tyd plagten de Portugeesen, uyt Indiën gekomen, en dezen hoek te boven of voorby geraakt zynde, malkanderen met de reyze, die zy dan voor zeker hielden, en zoo ook als zy uyt Portugal daar boven stevenden, geluk te wenschen; waar van de reden was, om dat men die reyze, zoo uit Indiën, als uit 't Vaderland, wel menigmaal had ondernomen, maar altyd vrugtelooos te rug gekeerd was; waar voor zy nu, zedert men daar eens voorby zeylde, niet meer bekommerd waren, zoo dat het ook dan in die beyde opzigten, zoo ten aanzien van de tochten uyt Portugal na Indiën, als uyt Indiën na Portugal, zeer wel 't Hoofd der Goede Hope mogt genaamt werden.

Het is zeer waarsehynlyk, dat in de volgende tyd nu en dan wel Portugeezen hier aan land geweest zyn. Dog vind daar van in huone sehriften (behalven dat *Antoni Saldanha*, die 1503. uytzeylde, aan de *Zaldanha*-baay haaren naam schynd gegeven te hebben) maar twee zeer merk-weerdige en ongelukkige gevallen aangeteekend.

Het eerste is van den Onderkoning *Francisco d'Almeyda*, en 't ander van *Mamiel de Souza de Sepulveda*.

De Onderkoning *d'Almeyda* 1509. D'Almeydas zyn bestier van Indiën aan *Alfonso Albuquerque* overgegeven hebbende, verrok weer na Portugal; dog gierde aan 't Land van de Kaap der Goede Hoope, ontrent d'Agoadi di Saldanha, of in de Saldanha-baay, aan, om daar water (dat'er egter niet valt) te halen, en zyn volk wat te ververschen. *Oforius* zegt dat een van zyn volk, die te land getreden, en met de inwoonders reeds in eenige kennis geraakt was, alle vreeze te zyden stellende, na hunne stad, 4000 sehreden van daar leggende, gegaan is, daar zy hem zeer minnelyk onthaald, en met een grooten ram, ten teeken van vriendschap, te rug gezonden hebben.

Hy, by de zynen weer gekomen zynde, sprak van deze volkeren met veel lof, befehreef die als zeer beleef en eenvoudig, en getuygde verder van hen, dat zy ontelbare kudden vee bezaten.

Derhalven zond *Almeyda* met nog 12 mannen weer na die plaats, om Schapen en Osfen, voor de vloot te koopen, met last, om deze Barbarische Volkeren met giften, by hen van weerde ghouden, te meer tot hen te lokken.

Deze inlanders noodigden hen ter maal-tyd,

Vasco
Gama
zeild 'er
in 't jaar
1497. eerst
voorby.

tyd, onthaalden hen na vermogen met de vrugten hunnes lands, en lieten hen daar op met 't vee, dat zy gekogt hadden, onder 't geleide van eenige van hun volk, vertrekken.

Ondertuffchen deden zy een Inlander, die hen met eenige rammen ontmoette, geweld aan, voorgenomen hebbende hem in weerwil na *Almeyda* te voeren, om hem (zoo men voorgaf) eierlyk uyt te doffen, en dan weer tot de zynen te laten gaan, in hoope dat hy daar over zeer zou te vrede zyn.

Deze man, niet wetende, wat zy met hem voorhadden, schreeuwde, alzoo zy hem met geweld aanpakten, luydkeels, waar op ten eerften eenige tot zyn hulp toefhoten, hem uyt hun handen rukten, hen met fteenen wierpen, en hen, na al hun vee weggeroofd te hebben, op de vlugt dreven.

Sy, by *Almeyda* gekomen zynde, verhaalden hem de zaak geheel anders, als zy voorgevallen was, en wel zoodanig, dat deze Hottentots hen het uyerfte geweld aangedaan, hem van al hun vee beroofd, en hen weg gejaagd hadden.

Indien zy de waare reden hier by gevoegd hadden, zekerlyk zou 'er een ander befluyt opgevolgd hebben; doch nu oordeelden veelen der voornaamfte Portugeezen, dat men dit niet ongeftraft behoorde te laren, zoo men niet hebben wilde, dat alle de fcheepen, die daar aangieren mogten, dit zelve geweld zouden te wagten hebben, en dat zy ook van alle ververfching daar zouden verfeken zyn.

Anderen egter waren van geheel ander oordeel, zagen het voor gevaarlyk aan, over zoo een gering voorval met die Wilden in een openbaren oorlog te treden, die zaak als een geval, dat meer veragting, als wraak, verdiende, aanziende.

De andere hoofden, wat heeter dan deze, wiften *Almeyda*, nu reeds een man van 60 jaaren, zoo verre tot hunne gedagten over te haalen, dat hy goed vond met 150 Soldaaten aan land te gaan, en deze Hottentots vyandig aan te taffen.

Pieter, en *Georgius Barret*, die de eerste flagordre voerden, quamen voor den dageraad aan de ftadt (hy wil zeggen aan de Kraal dezer Hottentots, alzoo hier geen fteden oit bekend geweest, of tot nog toe te vinden zyn) en joeg hen, alzoo zy hen zeer fchielyk op den hals quamen, een groote fchrik aan; dog zy riepen luydkeels om hulp, waar op zich daar ten eerften een gtoote menigte met zakken van hyuden, vol fteenen geraapt, en met hunne korte werp-fchichten met weerhaaken, en met hun gekrueld gezengd hair, en leelyke aange-

zichten (klaare merktekenen, dat het Hottentots geweest zyn) vertoonden, gelyk zy de Portugeezen daar op verder door hunne verfchrikkelyke geberden en ongestuymig getier ten eerften ook op de vlugt dreven, daar zy by *Almeyda*, die ben met de Koninklyke ftandaard na de ftadt tegentrok, quamen.

Dit hielp hen egter zeer weynig, alzoo de Hottentots, op hen losbrekende, hunne flag-order ten eerften van een fcheurden, en *Almeyda* met alle de zynen in die engte bragten, dat hy zich noodzaaktoe vond, om den Koninklyken ftandaard aan *Georgius Melo* over te geven, gelyk hy ook kort daar na door een Hottentot met een Hazagaay of worp-fchiecht door de keel gefehoten, en zoo gevaarlyk getroffen is, dat hy fchielyk van pyn, en door verlies van kragten, quam te fterven, latende daar in 't geheel 65 Portugeezen (waar onder elf overften) het leven. De reft nam de vlugt.

De dooden wierden daar na alle naakt uytgetrokken gevonden, en door een nieuw ontzet van Portugeezen begraven.

Dit was 't beklaglyk lot van dien grooten *Almeyda*, die een beter cynde en graf, dan hy hier kreeg, verdiend had.

Het tweede geval was van *Manuël de Soufa de Sepulveda*, gewezen Gouverneur van 't Casteel van *Diu*, een ongemeen rijk heer, die met *Eleonora Sala*, Dochter van *Don Garzias Sala*, of *De Saa*, Onderkoning van *Goa*, getrouwd was.

Deze ontrent 1559. met zyn Gemalin en twee kleene kinderen, benevens *Pantaleon Sala*, en eenige Edellieden, huysgenooten, en flaven, te zamen 600 zielen fterk, van Coetsjen na Portugal vertrokken, en ontrent het land van de Kaap gekomen zynde, wierd daar van een zwaaren storm, waar onder donder, blixem, en zware regen vermengt was, zoodanig aangetaft, dat hy eerst alle zyn masten, en daar na ook zyn fchip verloor, rakende hy met zyn Vrouw, Kinderen, en eenige der voornaamfte egter nog zeer gelukkig in de fchuyt met hunne dierbaarste goederen aan Land.

Verfcheyde Portugeezen lieten daar 't leven; dog ook veele geraakten op kiffen, planken, enz. nog aan de wal.

Sy dagten in 't eerst van de Stukken en stollen van dit fchip wel een klein vaartuyg te maken; dog wanneer zy hun fchip tegen de klippen tot kleene fpaanderen zagen ftaan, viel daar niet meer na te denken.

Hy fchynt Beoofften de Kaap nog vervallen te zyn, alzoo hy voornemens was van de plaats zynere fchipbreuk volk met een klein vaartuyg na *Mozambique* te

1553.

zenden, gelyk hy daar na ook zynen weg derwaarts genomen heeft.

Zy waren hier by eenige Hottentots, die hen wel geen quaad deden; maar die hen, alzooy malkanderen niet verstaan konden, ook geen hulp konden toebrengeen, en tegen de welken, alzooy zy voor hen vreesden, zy zich in 't eerst, voor al 's nachts, zoo veel mogelyk was, beschanften.

Daar na zyn zy langs strand gegaan, in hoope van dat zy, na een togt van ontrent 200 mylen O. aan, de rivier van den H. Geest ontmoeten, en daar Portugeezen van Mozambike vinden zouden.

Hoe veel redenen nu *de Sousa*, en voor al zyn swakke gemaalin, hadden, om zich over dit beklagelyk ongeval te bedroeven, hielden zy egter beiden zich hier in zeer kloekmoedig, te meer, om andere kleinmoedigen, welker hulp zy naderhand konden van nooden hebben, hier door een hert onder den riem te steken. Zy waren toen ontrent nog 200 zielen sterk, van welke zommige de kinderen, en andere de gemaalin van *Sepulveda* in een draagbaar, doch by beurten, droegen.

Alles ging nog wel, zoo lang zy eenigen voorraad en spyze by zich hadden, maar toen die begon te ontbreken, en zy door den honger en de wilde dieren te gelyk beprongen wierden, zoo waren zy genoodzaakt zich eerst eenigen tyd met mosselen, en daar na met eenige wilde vrugten, te behelpen. Eindelyk dwong hen de honger de doode lichaamen van wilde beesten, die zy onder weeg vonden, op te eten. Hier by quam groot gebrek van drinkwater, en meer andere ongemakken van den weg, waar door zy in korten tyd zoo veel volk verlooren, dat *Sepulveda's* gemaalin niet meer gedragen kon worden; en zy daar en boven nog genoodzaakt was by beurten haare kinderen mede te helpen dragen, dat zy met een wonderlyke kloekmoedigheid, tot aanmoediging van veel anderen, volbragt, en zoo lang uithardde tot dat zy, na verloop van vier maanden, aan de rivier van den H. Geest quamen, zonder egter nog eens te weten, dat zy by de zelve waren, alzooy zy geen goede tolken hadden, die in staat waren, om hen net berigt daar af te geven.

Zy meinden, dat het een zeer grootte rivier zou wezen, en zy bevonden dit maar een kleine, die in drie takken verdeelt was, te zyn.

Hy vout hier een landheer, die nu en dan wel met *Laurens Marchese*, *Antonio Caldeira*, en meer andere Portugeezen, gehandelt had, en die hem raadde, om daar te blyven, tot dat 'er eenig Factoor van hen van *Sofala* komen mogt; en voor al raadde hy hem af van niet verder land-

waart in te gaan, alzooy hy daar menschen ontmoeten zou, die hem bedriegen en van alles berooven zouden; al 't welke hy hem egter meer met teekenen en door wyzen, als wel door klare woorden, te kennen gaf; doch al zyn raaden was vrugteloos, alzooy hy hem niet wel begrepen had, en daar benevenden dezen landheer zeer mitrouwde, hoewel hem die niet dan alles goedsdede, en hem nog eenige sehuiten, om de rivier verder op te raken, leende.

Hy vernam eindelyk, dat hy nu 300 mylen van de plaats, daar hy schipbreuk leed, en dat dit de regte rivier van de H. Geest was.

Nu waren zy nog maar 120 zielen sterk, die alle zeer swak waren, en bevonden daags na hun vertruck van dien beleefden landheer, die hen zoo wel geraaden had, dat zy onder een troep van 200 swarten vervallen waren, tegen welke zy vreesden te zullen moeten vegten, en waar toe zy zeer weinig in staat waren.

Deze swarten verzogten zy, na hen hun wedervaaren door tolken verhaalt te hebben, om eenige levensmiddelen, die zy, zich tot hen genegen veinzende, zeiden niet by hen, maar wel in hun stadt, niet verre van daar gelgen, te hebben.

Weshalven zy, hoe vermoeit ook, besluiten moesten om derwaarts te gaan; doch de Prins dezer swarten wilde hen in de zelve niet ontfangen, maar wees hen een plaats daar buiten aan, daar hy hen vleesch, en andere levens-middelen toezont, 't geen zy tegen spykers, en andere snuifteryen, inruilden.

Sy verzogten dezen Prins naderhand om beter woning, die hen zeyde, dat hen niet te konnen toefaan, voor en al eer zy hunne wapenen aan hem overgaven, alzooy zyn ingezetenen daar voor anders te bevreest zouden zyn.

Hoe hard dezen eysch voor de Portugeezen was, zy moesten egter eyndelyk of hier toe komen, of zich zelve de keel toebinden. Het eerste was zeer gevaarlyk; dog 't laatste doodelyk.

Leonora, die zoo grooten belang als yemant hier in had, raadde dit eerste egter haaren man af, met alle de beweegredenen en klare aantooning van hun aller uysterste gevaar; doch tegen dezen goeden raad van zyne verstandige en kloekmoedige Gemaalin, en van zoo veel anderen van zync goede vrienden, vond *Manuël de Sousa de Sepulveda* egter goed, om alle hunne wapenen aan dezen loozen bedrieger over te geven, waar op deze barbaaren hen wel in hunne stadt lieten komen; maar 't geschiede alleen, om hen eerst zeker en wis van alle het weerdige, dat zy nog bezaten, te berooven, en hen toen naakt en van alles ontbloomet met stok-

ken

ken van daar te slaan, en na 't bosch te jagen.

Dus zag *Sepulveda* nu te laat zyne onbedagtzaamheid, en dat hy veel beter gedaan zou hebben, met de goede raad van zyne Gemalin, en goede vrienden, te volgen, en 't uiterste te leyden; dog dit lach'er nu toe, en was niet te herdoen.

Het bleef hier niet by; maar zy, van daar nu voortgetrokken, en onder de handen van nieuwe roovers geraakt zynde, wierden van hen zeer vyandig en oncerlyk aangetaft, zonder zelf ook de Vrouwen en Kinderen eenigzins te verhoonen.

Daar zag toen *Sepulveda* de eerbaarheid van zyn kuifche en dappre Gemalin, die zich tegen haare Schenders, niet weynig met haare vuytten verweerde, het uiterste lyden.

Na dat nu deze roovers hen verlaten hadden, trokken zy nog eenigen tyd in de grootste armoede, en met een onuytdrukkelyk gebrck van alles, voort; maar toen deze kloekmoedige Vrouw zag, dat zy 't niet verder brengen kon, liet zy voor zich een graf in 't zand graven kroop daar in met haar lichaam, deed voor haar eynde een dettige aanspraak van dankbaarheid tot allen, die haar tot dus verre geleyd en gezelschap gehouden hadden, biddende, dat, zoo yemand van hen levend in Portugal komen mogt, hy aan den Koning, en aan alle haare vrienden, kennis van hun ongeval, 't geen zy door haare zonden regtveerdig op zich gehaald hadden, geven wilde.

Sy bleef zoo nog eenigen tyd, dekkende haar hoofd met de losse haarvlegten, terwyl zy met de traanen in de oogen, en met een bitter zuchten en snikken nu en dan haar lieve kinderen, die zy nu niet meer helpen kon, en welke zy wel heeft verlaaten zou, van ter zyden aanzag.

Dus hield het die grootmoedige Vrouwe nog 3 dagen zonder enig voedsel gaande, waar na haar man, doodelyk bedroefd om zyn vrouw en kinderen, uyt het bosch by haar quam, zonder dat hy haar iets tot verquikking had konnen medebrengen, zoo dat zy, door den honger ten uitersten geperst, en door de dood van haar kleintje kind tot aan 't herte geraakt, maar voor al nu door 't gezicht van haar man, die niets mede bragt, ten uitersten getroffen zynde, in traanen hoe grootmoedig en kloekhertig zy ook tot nu toe geweest was, als wegfinolt.

Sepulveda, die door alle deze doodelyke voorwerpen als van den donder geslagen was, en eenigen tyd als zonder beweging stok-stil op zyn elendige gemalin en dood kind had staan steroogen,

wierd eyndelyk uyt die zwaare bedwelling als wakker, begroef zyn kind zelf, en keerde weer na 't bosch, in hoope, dat hy wel iets, 't geen zyne zieltogende gemalin, en zyn byna reeds sftervend ander kind zou mogen verquikken, hier of daar vinden zou. Dog na dat hy nu wedergekomen was, vond hy zyn weergadeloos getrouwe gezellinne in alle zyne elenden, en ook zyn zoonken, beyden dood, terwyl zyne dienstmaagden de smertelyke dood van haare vriendelyke meesteresse, en van dit kleen kind, 't geen zy zoo lang opgequeekt hadden, met bittere traanen beweenden.

Hy belafte in 't eerst, dat de dienstmaagden wat ter zyden zouden gaan, wierp zig daar op ter aarde by 't lyk van zyn gemalin, en rustte voor een korten tyd met zyn hoofd op de rechterhand van de zelve; dog eyndelyk overwegende, dat zy dood, en dat hier in niet anders te doen was, dan dat hy haar lyk tegen 't wild gedierte verzorgde, sloeg hy kloekmoedig handen aan 't werk, riep zyne dienstmaagden weer by zich, en begroef toen, van haar geholpen zynde, beyde zyne gemalin, en kind, zoo diep hen mogelyk was, in 't zand, zonder dat men hem egter eenig woord hoorde uytten; maar men zag de dood, de droetheyd, en de woede zoodanig in zyn wesen, dat men geen staat maakte, dat hy lang daar na leven zou.

Zoo als dit werk nu verricht was, ging hy alleen, zonder dat hy yemand met zich hebben wilde, weer na 't bosch, en men heeft zedert taal nog teeken van hem vernomen; weshalven men vaststeld, dat hy door eenig wild gedierte verflonden is, zoo hy van droetheyd zich zelve niet op een andre wyze aan zyn eynde geholpen heeft.

Na lang omzwerfen in dit bosch zyn 'er van dien grooten hoop nog 28 afgekomen, die, eyndelyk gcvangen genomen, en door een Portugees schipper gerandzoeneerd zynde, na Portugal zyn gevoerd, en aldaar onder een verhaal van hunne aaneengeschakelde rampen, een omstandig bericht van 't beklaglyk eynde van *Sepulveda*, en zyne onvergelykelyke brave gemalin, gegeven hebben.

Van andre gevallen der Portugeezen op dit Land, of van dat zy zich op het zelve hier of daar zouden vast gemaakt hebben, komt my niets van belang voor, dan alleen, dat men daar na hier en daar wel eenige overblyfzelen van Reduyten en Vestingen gevonden heeft, waar uyt men eenigzins vast zou mogen stellen, dat zy zich daar in tegen de Hottentots versterkt hebben.

De naam der Saldanha-baay, is een van de voornaamste overblyfzelen der Por-

1595. Portugeefche natie alhier, en buyten de zelve vind men van hen ook geen andre gedenkteekenen op dit land.

Engel-
fchen en
Franchen
hier.
Dat de Engelfchen en Franchen hier eenigen tyd voor ons aangeweest zyn, om water, en ververfching te zoeken, wort by de onzen vaftgeftelt, hoewel 'er weinig andere blyken van zyn, dan dat de eerften hier al voor de komft van den Heer *Matelief* eenige fchaapen, om voort te teelen, op dit land gezet hadden.

In 't jaar 1706. in Januari verhaalde my de Heer *Adriaan van der Stel*, Landvoogt van Amboina, dat zyn Ed. in zeer oude fchriften van zyn Heer vader gelezen had, dat de Kaap allereerst door de Franchen, en wel door een *Ridder*, die daar met een vloot quam, ingenomen zy. Het jaar van des zells komft daar was zyn Ed. ontgaan; doch stont hem nog zeer wel voor gelezen te hebben; dat die *Ridder* de Hottentots vyandig gehandelt, en op hen gefchoten had, waar over zy, de kracht van 't kruit nog niet kennende, in 't eerst wel zeer verfehrikt, maar daar na 'er met alle man op ingevallen waren, dien *Ridder* zelf omgebragt, en de verdere Franchen op de vlugt gejaagt hadden. Een geval, dat ik meer heb hooren verhaalen, maar dat ontrent 20 jaaren te vooren, eer wy ons hier vaft maakten, is voorgevallen, na welken tyd deze plaats door de Engelfchen weer aangedaan; doch, alzoo zy die toen niet al te gelegen bevonden, van hen weer verlaaten is.

Komft
der Ne-
derlanders
hier in
't jaar
1595.

De eerste Nederlanders, die hier te land traden, zyn die van de 4 eerste uitgezondene fchepen na Indiën, of de metgezellen van *Coraelis Houtman* geweest, die den 2^{den} Augufti 1595. 's avonts ten 4 uuren de vaste wal ontrent *Cabo d'Agulhas*, 5 mylen N. O. 'er af, ontdekten, en den 4^{den} dito in de *Agoda de Sambras*, of in de St. Heleens-baai, ontrent 45 mylen van de Tafelbaai, ten anker quamen, alwaar zy den 5^{den} dito met hun agten, en daar na sterker, na land voeren, en by eenige Hottentots quamen, die hen voor yzer beloofden vee te geven.

Naderhand, en byzonder den 7^{den} dito, wilden de onzen voor een ftaaf yzer, en nog eenig geld, 6 fchaapen ruilen, doch kregen hier over gefchil met de Hottentots, om dat men die ftaaf niet verdeelen kon; hoewel zy daar na weer vrienden wierden, en beloofden meer vee te haalen. Ondertuffchen ontdekten de onzen hier, ontrent de waterplaats, een fteene fchans, waar uit hen toefcheen, dat die door Europeers gemaakt was, om zich daar in tegen de Hottentots zeker te ftellen. Zy vifchten daar eenige oesters, waar in zy paerlen vonden, en ondertuffchen quamen de Hottentots met hun vee

aan, van welke zy voor een quaad houw-
mes, of een ouden diffel, een fchoonen
os, en dus vervolgens veel vee inruilden,
't geen zy nog veel meer zouden gedaan
hebben, zoo zy maar meer yzer (daar
zy zeer op gezet waren) by zich gehad
hadden. Zy verzeilden den 11^{den} Augufti
hier van daan, zonder dat ik zien kan,
dat hen hier eenig leed gefchied is.

Paulus van Caarden quam den 8^{den} Juli
1601. hier met de fchepen Nederland, VanCaar-
den in
den 11^{den}
1601. en de Vereenigde Landen, in een baai,
ettelyke mylen Beoosten de Tafelbaai,
die hy, om dat hy 'er geen andere ver-
verfching, dan moffelen, vont, de
Moffelbaai noemde. Hy vont daar 7
Hottentots en 1 Hottentottin, die hem
beeften beloofden te brengen, doch hun
woord niet hielden. Hy zag hier 2 zee-
paarden verfeheidemaalen op 't strand kom-
men, die zeer groot, en van een vreeze-
lyke gedaante waren. Den 14^{den} dito ver-
trok hy van daar, en quam in een andere
baai ten anker, daar hy veel offen, kal-
veren, en fchaapen kreeg, die hy daarom
de Vleefchbaai (gelyk men die op 34te
graaden Beoosten Kaap d'Agulhas leggen
ziet) noemde.

Hy vertrok van daar den 21^{den} dito, en
quam toen in een andere baai, op 34te
graaden gelegen, bleef 'er tot den 30^{den},
vertrok toen, en quam den 2^{den} Augufti
in de Vifchbaai, daar hy groote zeepaar-
den in de rivier zag, veruilde 5 fchaapen
voor een klein ftukje yzer, ving hier
veel fchoone vifch, en gaf daarom dezen
naam aan deze baai, uit welke hy den
24^{den} vertrok.

In 't jaar 1601. quam onze zeevoogt, En Spil-
bergen. *Joris van Spilbergen*, den 15^{den} Novem-
ber in de St. Heleens-baai ten anker;
doch keerde, na verfeide maalen van
hier verzeilt te zyn, hier weder; ging
'er aan land, ving 'er veel vifch, en zy
zagen 'er eenige dieren, en veel vuuren,
maar geen volk.

Den 20^{den} dito van daar verzeilt, en
den 28^{den} dito de Saldanha-baai voorby
geraakt zynde, quamen op dien zelve
dag voor een eilandje ten anker, dat hy
Elifabeths-eiland noemde, nu met den
naam van het Duffen-eiland bekend. Zy
vonden daar veel fteendaffen, zeeorbben,
pinguyns, en meer andere zeevogels.

Hy verzeilde den 29^{den} dito van hier,
quam den 2^{den} December voor 't Robben-
eiland (dat hy 't eiland *Cornelia* noemde)
in de mond der Tafelbaai ten anker, daar
hy aan land ging, en eenige pinguyns
van daan bragt; doch, wel ziende, dat
het hem hier niet geleck, verzeilde hy
nog dien zelve dag 's avonts, en quam
den 3^{den} dito tegen den middag wat die-
per in deze baai ten anker.

Hy vont daar 't jagt de Pinas, dat 'er
2 da-

1607.

2 dagen voor hem al gekomen was; ging daar op zelf na land, gaf last om hier een tent op te slaan, en de zieken van beide de schepen aan de wal te brengen, en droeg verder, door 't stellen van eenige stukken en wagten, voor de zelve zorg, dat zy van geen Hottentots iets te vreezen hadden.

Den 5^{den} dito quam zyn onderzeevoogt hier by hem, die zedert den 20sten November, dat zy uit St. Heleens-baai vertrokken, van hem afgedwaalt was.

Hy zont ook eenig volk landwaart in om vee; doch zy vonden geen menschen, weshalven hy eenig volk na 't Dassen-eiland met eenig zout zont, om daar dassen, pinguyns, en andere vogels te vangen, en die in te zouten.

Hy noemde deze baai (die op 34 graaden en 30 min., en ontrent 15 mylen, hoewel andere dit maar op 6 stellen, Benoorden den regten Zuidhoek legt) de Tafelbaai, na den berg daar ontrent, die hy, om dat zy boven heel plat is, en zeer wel na een tafel gelykt, die ook zomtyds met wolken al eens gedeekt wiert, den Tafelberg noemde. Hy vont hier in zekere rivier landwaart in, *Rio de Jaqueline* genaamt (welken naam al mede nog een overblyfsel van de Portugeezen, en dat waarfchynelyk een zoete rivier is) veel visch, als karper, die zeer goed van smaak was.

Hy vertrok van hier den 23sten dito, ging toen weer voor 't Robben-eiland ten anker leggen, stelde hier op een staak den naam van beide deze eilanden, zette daar op 1 koppel dassen van 't Dassen-eiland, ving 'er veel pinguyns, en 7 of 8 schaapen, die 'er door de Engelschen opgezet waren, om voort te teelen; doch die hem nu byzonder wel quamen.

Daar na zeilde hy den 24sten dito weer de Tafelbaai in, quam den 27sten op de rheede, en vont 'er toen 2 Fransche schepen van St. Malo, van welke Monfr. *le Bordeliere* zeevoogt, de *Comestabel de Vitre* onderzeevoogt, en welker piloot majoor *Wouter Willekens*, een Nederlander, was. Zy bezogten malkanderen eenige reizen over en weder, waar na hy den 1sten Januari 1702. van hier vertrok.

In 't jaar 1604. den 24sten Augusti zyn de schepen *Zierikzee*, de *Hollandfche Thuin*, en de *Gans* hier mede in St. Heleens-baai aangeweest, daar zy van de Hottentots veel vriendschap genoten, en hun onderzeevoogt, *Jacob Pieterszoon van Enkhuizen*, verloorren, en begroeven. Zy bleven 'er tot den 7^{den} September, en zyn toen na Indiën voortgezeilt.

In 't jaar 1607. is van *Caarden* den 2^{den} Februari in een baai op 35 graaden en 10 min. gelegen, doch daar (gelyk men in

zyn reize zien kan) gansch niet wel geweest.

De zeevoogt, *Cornelis Matelief de jonge*, quam den 12^{den} April 1608. hier in de Tafelbaai ten anker, daar hy 2 Hottentots aan boord kreeg; welke hy alle vriendschap bewees, en aan welke hy biscuit, arak, koraalen, en bellen om den hals gaf.

Aan land gekomen zynde by den Opperkoopman, dien zy daar vonden, klaagden zy niets aan boord gekregen te hebben, waar op hy hen eenige stukken kattoene lywaad gaf.

Hy dede ettelyke landtogten (gelyk men dat in zyne beschreven reize kan zien) ook den 16^{den} dito een togt na 't Robben-eiland, waar op hy 6 schaapen, of 4 oyen, en 2 rammen, om voort te teelen, bragt. Hy vont 'er een schaaap, diens staart wel 25 duim dik, 29 pond swaar, en enkel finer was, zynde ook 't vleesch zoo vet, dat men het niet eten kon.

Hy zette den 19^{den} dito nog 14 andere op dit eiland, zoo dat 'er nu 20 in 't geheel, te weten, 3 rammen, en 17 oyen, op waren. Daar na spykerde hy een tinneplaat aan een Noordkapers been, en graveerde daar op deze woorden: *Matelief heeft hier gezet den 19^{den} April 1608. twintig schaapen.*

Hy leed hier aan de wal groote schaade, alzo de Hottentots hem alles, wat zy maar konden, ontfalen.

Hy vont hier veel naamen van Engelschen uitgehouwen, die hier in 't jaar 1604. en den 27sten December 1607. geweest waren, en vertrok den 22sten Juni van hier.

Paulus van Caarden quam hier den 14^{den} Maart 1609. by zyne te rugreize met 4 schepen weer aan.

In de jaaren 1610. en 1611. zyn hier eenige van onze schepen, en in dat laatste jaar ook Engelschen onder eenen *David Middelton* geweest; alle welke toen meest om water, verversching van schaapen, en kruiden, en om eenig berigt van de schepen, die hier pas te vooren geweest waren, aangierden.

In die eerste tyden was men gewoon de brieven in een steenen kas, die by de onzen bekend was, te leggen; doch na dat men gemerkt had, dat andere vreemde Natien, die hier aanquamen, daar luyt van hadden, en hier door kennis van onze geheimen kregen, plagt men die naderhand ook wel aan eenige vertrouwde Hottentots te geven, om die aan onze schepen te bestellen.

Naderhand heeft men ook wel in deze of gene steenen, of groote zarken, de naamen der voornaamste hooften van een schip, met de tyd van des zelis aankomst en vertrek, doen uithouwen.

1624. Zulken steen heb ik (op 't berigt van den Soldy-boekhouder *Jacobus Cruse*) in 't jaar 1710., niet verre van 't huis van Capitein *Berg*, en van dezen *Cruse*, in de grond, of op de openbaare straat zien leggen, waar in dit navolgende berigt uitgehouden stont:

Oude zeltzaame wyze van de Brieven en Berigten hier te laten.

JACOB DEDEL RAAD VAN INDYÏN,
D. MARTINUS SONCK, FISCUS,
JACOB LODESTEIN, SCHIPPER,
GEARRIVEERT MET SCHIP
AMSTERDAM DEN 20 MEY
VERTROCKFN NA BATAVIA
14 JUNY.

Dat nu dit een zeer-oud gedenk-stuk is, blykt, zoo uyt de Batavische Kerkeleke papieren, daar deze Heer *Dedel* 1620. al voorkomt, als ook uyt andre schriften, waar uyt zyn Ed: my klaar toefhynd 1619. uitgekomen, en waarfchynelyk ook in dat zelve jaar hier aangeweest te zyn. Dit jaar zal'er ook wel zekerlyk by uitgehouden geweest zyn; dog door de lengte van tyd en by verwaarloozing van die steen (die men als een zeldzaam stuk wel had mogen bewaren) zal'er dat afgeraakt zyn.

Indien hy niet te zwaar had geweest, zou ik hem zekerlyk hebben mede genomen, om den zelve als een Kaapze antiquiteyt te bewaren.

1624. Is hier de Engelsche Ridder *Thomas Roe*, en 1626. de vermaarde Engelsche Reyziger, *Thomas Herbert* in de Saldanha-baay, 1630. den 17^{den} Februari; De Heer *Pieter van den Broek*, 1633. De Generaal van Indiën, de Heer *Speox*, nevens verscheyde Engelsche Schepen, 1638. den 17^{den} Maart de Heer *Hagenaar* in de Tafel-baay aangeweest, aan welken laatsten Heer een Hottentot, op zyn Hollands gekleed, en die hem in 't Engels verwelkomde, een pak met brieven, in geteerd zeyldoek gewonden, overleverde, waar uyt zyn E. bleek, dat de Heer Gouverneur *Gyzels* den 20^{den} Februarii daar aangeweest, en met de Schepen *Wezel*, *Haarlem*, *Nassau*, 't Hof van *Holland*, en *Hollandia*, den 15 Maart 1638. na *Holland* vertrokken was.

Dit sehokte zoo al op dien ouden trant, van de brieven daar in handen der Hottentots te laten, henen, tot dat eynde-Tafelbaai lyk de Heeren XVII. een vast besluit namen, om dezen uythoek, en wel deze Tafelbaay, in bezit te nemen, en de zelve tot een ververfch-plaats voor hunne gaande en komende vlooten te houden.

Wanneer onze retourvloot 1648. aan de Kaap quam, was'er op de zelve (zoo de Heer van *my* hier aan de Kaap meer dan eens verhaald, en hier by alle oude lieden bekend is) een zeer bequaam Chirurgyen,

Johan Antoni van Riebeck genaamd, die, wat dieper landwaart ingegaan zynde, en zeer goede kennis van de kruidkunde hebbende, de gesteltenis van dit Land wat nauwer, dan tot nog toe by yemand van de onzen gedaan was, navorschte, en bevond, dat het in zich zelve zeer goed en vrugtbaar van grond, en dat deze baay dierhalven een van de bequaamste daar om strecks was, om tot een ververfch-plaats van onze vlooten te dienen.

Hy gaf hier van mondeling en schriftelyk berigt aan de Heeren XVII., die dit stuk ryperlyk overwogen hebbende, op 't naukeurig en net bericht van dezen van *Riebeck*, (een eere, die hem allen toekomt) niet alleen goed vonden deze plaats tot een ververfch-plaats voor hunne schepen en vloelingen te verkiezen, maar om ook dezen Heer met eenige schepen en volk, ten eynde hier een nieuwe volkplanting aan te leggen, (na dat hy bevorens al tot opper Koopman gevorderd was) te zenden.

Dit viel voor in 't laatste van 1651. wanneer hy met 4 schepen, en veel voorraad, herwaards gezonden, en den 6^{den} April met het schip de *Drommedaris*, als Commandeur in dienst der E. Maatschappy, en als eerste oppergebieder van de Kaap der Goede Hoop, hier aangeland is, en dit land voor onze Maatschappy in bezit genomen heeft, om (zoo *Monfr. du Quasne* in zyne reyze na Oost-Indiën zegt) daar een begin van die formidabele magt der Hollanders te maken.

Na dat die Heer zig hier nu in 't eerst eenigzins gerederd had, bouwde hy een sehan van hout en aarde, en daar in bequame wooningen en pakhuyzen voor menschen, en goederen, by de zoute Rivier, welke 4 bolwerken had, en die hy *Keerdekoek* noemde. Hier by bestede hy ook alles tot 't maken van een ziekenhuys voor de zieke vloelingen, benevens een groote Ruyterstal, een half uur van desehans gelegen, om daardoor de Boeren aan Koeyen, Ossen, en Schapen, van de Hottentots in gemyld, te helpen, en hen gelegnheyd tot het voortteelen der zelve te geven, als mede om te beletten, dat zy door deze en geene rootzieke Hottentots niet mogten overvallen, en van 't hunne beroofd werden, behalven dat die beesten anders van zelf wel weer na haare Kraalen konden loopen, al 't welke nu door een ruyterwacht van 150 man, die van goede Perziansche peerden verzien waren, en in deze ruyme stal hun verblyf hadden, zeer ligt kon belet, en door voctknegten noit zou hebben konnen uitgevoerd werden, al zoo geen Hollander tegen een

Hot-

652.

Hottentot loopen kan. Weshalven, zoo 'er nu al eenig vee weggeroofd was, men hen straks onderhalen kon, om dat het hen onmogelyk was zoo ras over de zoute Rivier met dat vee te geraken.

Dog na 't verder uytzetten dezer Colonie is deze schans, dewyl'er naderhand een klein Kasteel gemaakt wierd, vervallen, en men heeft 'er zelfs geen overblyfsels meer van, gelyk naderhand nog lang van de Ruyterstal, zelf toen ik 'er de de laatste reyse was, te vinden waren, wanneer 'er eenige gebanne Indische Grooten hun verblyf in hadden.

Om nu aan vee te geraken, händelde hy met de Capireyns van deze en gene Hottentots, zoo over Schapen en Ossen, als over een stuk Lands, in en ontrent de Tafelbaay, al 't welke hy, om te deugdelyker recht hier toe te hebben, van hen voor zekere waaren kocht.

Om de weg hier toe te baanen, schonk hy hen eenige Kopere en andre Koraa-len, mitsgaders Tabak, Brandewyn, en andre van hen gewilde kleenigheden.

Na dat hy nu meester van dit land geworden was, begon hy aan ider boer 60 Mergen land, uyt te deelen, om 't zelve te bebouwen, waar toe hy hen van alles, tot den landbouw noodig, te weten, van Ossen, Peerden, Ploegen, Eggen, Zaad, &c. by leening, voor reekening der E. Maatschappy, tegen den inkoop, verzag, om dat na 3 of 4 jaaren, of wel by zekere paayen, weer af te leggen, een werk, waar aan de E. Maatschappy groote zommen in 't eerst heeft moeten verschieten.

Om deze boeren hier toe nu nog meer aan te moedigen, ley hy 2 uren van de Vesting ook een stuk lands voor zich zelve aan, ter plaatze daar nu de boschheuvel, en des zelfs dal is, en gaf ze dezen zelve naam, die deze plaats tot nog toe behouden heeft.

Hy maakte daar een lust-plaats tot vermaak, een wyn-berg en een moesthuyn, waar by dan hy, en ook alle andren, bevonden, dat alles hier zeer gewenscht groeyde, en dat het een uyt-nemend vrugbaar land was.

Hier van gaf zyn Ed. kennis na 't Vaderland, en toen vonden de Heeren XVII. nog nader goed, om hier een grooter colonie aan te leggen.

Dat nu in 't eerst maar aan zeer weynig lieden, om een proeve van de vrugt- of onvrugbaarheid van dit land te nemen, geshied was, wierd nu vry sterker onder veel vrylieden voortgezet, en daar op vierden meer Landeryn op dien voornoemden grond aan veel perzoonen uytgedeeld, en hen van die landen crbrieven verleend, met last om die in 3 jaaren te bebouwen, en die hy dan, des

langer ongenegen zynde, aan een ander ^{1652.} weer verkoopen kon.

Hier door wierd deze Colonie ten eersten merkelyk uytgebreyd, en alles was hier wonder wel; maar daar waren geen vrouwen, die hen geleken, waar op men goed vond ettelyke dochters uyt het Weeshuys van Amsterdam, en meer andere, derwaards te zenden; waar door dit eerst recht na een colonie begon te zweemen; en toen dit land te kleen begon te werden, heeft men'er daar na nog een schoon stuk land in Terra di Natal (tusschen Mozambique en de Kaap, beoosten dien Zuydhoek, gelegen) van eenige andre Hottentots by gekogt.

Hoe, en waar men zich naderhand, toen dit land al weer te kleen voor ons wierd, verder uytgebreid heeft, hebben wy bevorens, in 't beschryven van de Kaap, reeds breed genoeg aangehaald.

Ondertusschen bevond men dat de schans, ten aanzien van de volgende uytbreyding, veel te klein begrepen was, en daar op kreeg men last, om een klein Kasteel met 4 punten aan te leggen, waar aan men ettelyke jaaren bezig was, en waar mede men ontrent 1664 of 1665. in de tyd van de Heer *Wagenaar* eerst klaar raakte; hoewel dat ook naderhand mede afgekeurd, en een ander, dat men nog heden hier ziet, in de plaats gebouwt is.

Dit oud Kasteel bleef egter nog in wezen, tot dat 'er 1672. met de komst van de Heer *Gotsken*, last quam, om een ander te bouwen; en 't heugd my, dat ik 1685. nog de oude *Rudera* van dit klein Kasteel gezien heb ter plaatze, daar nu het Touw of Equipagie-Pakhuis, ontrent de huizen van de Heer *Hennig Husing* gebouwd is, van waar ik de aard om 't land effen te maken, zag wekruyen.

Deze Heer *van Riebeck* heeft in die eerste tyden de meeste moeite gehad met het ys (om zoo te spreken) hier eerst te breken. Ook heeft hy verscheide togten landwaart in gedaan, zoo om dit land verder te ontdekken, als om de Colonie verder uit te breiden, waar van die landtreek of berg, *Riebeeks-Kasteel* genaamt (daar nu verscheide fraaje hofsteden zyn, die men onder de beste landeryn hier telt) nog een gedenkteeken is.

In 't jaar 1659. viel hier iets voor, dat by na 't verdert van deze ganse volk-planting zou geweest zyn.

Het schip d' *Erasmus* was hier, na een zwaaren storm uitgestaan te hebben, in een zeer slegten staat op de rheed gekomen, 't welk zoo ras niet van de soldaaten, hier toen in bezetting leggende, vernomen wiert, of eenige der zelve, meest Engelzen, Schotten, en Yeren,

1652.

maakten een zamenfweering, om het fwak en afgemat volk van dit ſchip, als zy aan land zouden komen, om brandhout te kappen, te dooden. Na dat zy dit voor af zouden hebben uitgevoert, was hun voornemen, na de veſting te gaan, en den Heer Commandeur, en alle de verdere Hollanders en Vrylieden, mede om hals te brengen; doch de vrouwen, die zy voor zich houden wilden, in 't leven te laaten. Daar na zouden zy een ſehoot met grof geſchut doen, en de vlag aan land ter halver ſteng laaten waajen, ten teeken, dat 't verder volk van dit ſchip ook aan de wal komen moeft. Zoo hen dit gelukte, wilden zy die van kant helpen, en dan met het ſchip na Angola gaan, om het aan de Portugeezen te verkoopen, en, zoo dit niet gelukte, waren zy van voornemen daar mede na Portugal te zeilen.

Dit was hun toelag, doch 't quam nog tydig door den barbier uit, die 'er den Heer Commandeur ten eerſten kennis van gaf, welke aanſtons te paard ſprong, en na deze houthakkers te viervoet reed, om hen van hun naakent gevaar te waarſchouwen, terwyl hy voor af bezorgt had, dat die van 't ſchip Erasmus, nevens alle de Kaapze Vrylieden, en de Hoofden der bezetting, mede van dezen vuilen aanſlag kennis gegeven en ook belaſt wiert, om zich yder in ſtaat van tegenweer, of het 'er op aanquam, te ſtellen.

Hy kreeg ten eerſten 't hoofd van deze zamenfweerders, en de voornaamſte medeſtanders, gevangen, die alle in 't Fort, tot de komſt der vloot van de Heer *Sterthemius* uit Indiën, in banden en boeien wel bewaart wierden.

Zoo haaf die Heer, met zynen onderzeevoogt, den Heer *Julius Weyns*, hier verſcheenen was; bekenden deze zamenfweerders hunne miſdaad; maar zy gaven aan deze Heeren een ſmeekſchrift over, waar in zy zeer veel tot laſte van den Heer *van Riebeck* zeiden, onder andere zaaken zyn Ed. voornamentlyk hier van beſchuldigende, dat hy hen by dag liet hout in 't boſch kappen, en by nacht egter hunne wagten waarnemen, 't geen hen onmogelyk was langer uit te harden, en hen dit wanhoopig beſluit, om hier van verloſt te zyn, had doen nemen, alzo zy hier ontrent geen andere uitkomſt zagen. Zy zeiden, dat zy zich voor ſoldaaten, en niet voor ſlaaven, en erger, in Holland verhuurt hadden, en hoopten, dat haar Ed. op deze hunne miſhandeling een oog van mededoogen zouden ſlaan.

De Heer Commandeur *van Riebeck* had gaarne gezien, dat men die belhamels hier aan de Kaap geſtraft had; doch de Heer *Sterthemius*, en de Vloots-raad

vonden beſt, dezelve na Batavia met hunne ſtukken en bewyzen te zenden.

Men zegt ook, dat de Heer van *Riebeck* een Thuyn voor de E. Maatſchappy in de Tatel-baay, dog in 't eerſt zeer klein, heeft aangelegt, 't geen men wil dat deze zelve Thuyn, die 'er nu nog is, geweeſt, en dat die naderhand van deze en gene Commandeurs 'en Gouverneurs, en voor al 1668. wel 15 Mergen, grooter gemaakt zy.

In de eerſte tyden heeft deze Heer ook (gelyk wy zagen) eenige landeryen of landitreeken voor de E. Maatſchappy gekogt, dog na dat wy ondertuſſchen met de Hottentots moete kregen, hebben de onzen zich aan dat eerſte aecoord niet gehouden, en naderhand de Hottentots, toen onze vyanden, gedwongen, deze en gene andre landen, daar wy hen uitdreven, aan ons over te geven, dat egter, gelyk wy zien zullen, zoo gemakelyk niet tooging.

Als hy nu in 't jaar 1659. eenige landeryen aan deze en gene Vrylieden, volgens de ordres van zyn Heeren en Meesters, uitgedeelt, en deze ſchoone veeveiden, bevoorens van deze en gene Hottentots bezeten, zonder dat hen eens te vraagen, omgeploegt, en hen verder landwaart in verdreven had, konden de Kaapmans, of de Goringhayquas (welker lunden dit waren) dit zoo ongewroken niet laaten doorſchieten; maar vonden in dit zelve jaar met hunne bondgenooten, of de Tabaks-dieven, goed, de onzen hier over den oorlog aan te doen, tot reden van dien ons bekent maakende, dat dit van over veele eeuwen hun eigen land, en dat het de uiterſte onredelykheid der wereld was, dat men hen daar van beroofde. Ook vraagde zeker gevangen *Eykamma* wel ſtout, wat wy zouden zeggen, indien zy eens zoo in ons land vielen, en dat tegen ons wil en dank omploegden, en ons daar uit wegjoegen. Hy bekende wel, dat zy de onzen daar als vrienden eerſt toegelaaten, maar zei ook, dat zy hen noit diergelyken magt gegeven hadden, om hun land tegen hun wil om te ploegen, of om een veſting daar te maaken, en hun dus de voet op den nek te zetten.

Zy deden ons te dier tyd grooten afbreuk, niet alleen van volk, dat zy zeer behendig nu en dan van kant hielpen, maar ook van veel vee, dat zy de onzen, voor al by ſterke regentyden, zeer liſtig ontjaagden, wel wtcende, dat de onzen dan zoo niet ſhieten konden.

Na dat dit eenigen tyd geduurt, en men hen vertoont had, dat hen geen ongelyk geſchiedde, alzo zy dit land al lang bevoorens door tuſſchen-gekome ne oorlogen verloorren, en wy dierhalyen regt had-

hadden, om aldus met hen te handelen, wiert, na ontrent 11 maanden oorlogens, de vrede in Januari 1660. door eenen *Kbancemoa* (doch by de onzen *Henrik de Hottentot* genaamt, en die lang op 't Robben-eiland als bandiet gezeten, doch zich door de vlugt gered had) op deze voorwaarden gemaakt, dat de onzen 't land hier 3 mylen gaans in 't rond zouden mogen omploegen, en met koorn bezaajen; 't welk wederzyds goedgevonden en beloofd zynde, wierden zy van den Heer Commandeur deftig onthaalt, en quamen zedert met hunne vrouwen, kinderen, en verderen fmallen omslag, weder aan de vesting, alwaar hunne Grooten met eenige stukken tabak, koraalen, brandewyn, enz. betehonken wierden; na welken tyd zy met ons zeer lang in vrede geleest hebben.

In 't jaar 1661. zont deze Heer 13 Nederlanders en 4 trek-offen na de Namaquas, een volk wel 80 of 90 mylen van 't Fort gelegen, om te zien, of hier ook goud viel. Zy vonden wel dit volk, maar geen goud, en wierden zeer wel van de zelve ontfangen, en na hun vermogen zeer wel onthaalt.

In dit zelve jaar gingen 'er den 14^{den} November weer 13 waaghalzen heenen, die ontrent 2 maanden uit waren, en met hun 12 toen wederom quamen, alzoo zy een van hunne makkers, die van een olifant jammerlyk getrapt was, verlooren hadden. Zy waren toen over de 100 mylen landwaart ingeweest, ende hadden de Namaquas toen niet, maar wel eenige andere Hottentots, Karuguriquas genaamt, gevonden, die hen berigt gaven, dat zy de Namaquas nu niet zouden vinden, alzoo zy te diep landwaart in getogen waren.

Men heeft my bevoorens altyd wysgemaakt, dat deze Namaquas byzondere kloeke lieden, ja wel halve reuzen, waren; doch ik heb 'er in 't jaar 1705. wel 100 van gezien, ook hunnen koning toen gesproken, en de zelve maar van de gemeene Hottentots gefalte, hoewel eenige wel wat kloeker en vetter, maar alle de zelve, en voor al de vrouwen en kinderen, ongelijk blanker, dan eenige andere Hottentots, bevonden.

In 't jaar 1662. bragten de Sonquas de huid van een wild paard aan 't Fort, waar van men de billen ongemeen sehoon geappeld, en zeer heerlyk langs 't lyf met gele, swarte, hemelsblauwe en roode streepen geteekent bevont, en die men daarom als iet zeldzaams in de voorzaal van 't Kasteel ophing.

De Heer van Riebeck nam hier de zaaken een groot jaar alleen waar, en kreeg in 't jaar 1673. den 19^{den} Augusti den onderkoopman *Jacob Reynierszoon*, die hier met de Phœnix

uit 't Vaderland quam, en door zyn Ed. van dien bodem geligt wiert, tot zyn Tweeden perfoon, die 'er ook maar tot den 31sten December bleef, met 't schip de Vrede na Batavia vertrok, en 't volgende jaar door den onderkoopman *Frederik Verborg* (die hier met de Salamander uit Indiën quam) vervangen wiert; maar die hier in 't jaar 1657. overleden, en in wiens plaats, den 15^{den} Maart 1658., de onderkoopman *Roelof de Man* (die hier met 't schip Naarden in 't jaar 1653. al aangeland was) gevolgt, en die den 6^{den} Maart 1663. hier al mede overleden is.

Na dat nu de Heer van Riebeck deze Colonie tot veel genoegen 10 jaaren en ontrent 1 maand tot den 4^{den} Mey 1662. bestiert had, is hy door den E. Heer *Zacharias Wogenaar*, als Commandeur, op dien zelyven dag vervangen, en toen niet 't jagt de Maas van hier na Batavia gezelt.

Onder dezen Heer eigentlyk quam de Tweede perfoon, *de Man*, te sterfen, die in 't jaar 1663. door den onderkoopman, *Abraham Gabbema*, (die in 't jaar 1656. hier als Adelborst met de Vogelenzang aangeland was) als Tweede van de Kaap vervangen, hier tot den 15^{den} April 1666. gebleven, en toen na Batavia, gelyk deze Heer Commandeur, na 4 jaaren regeerens, zeer weinig van belang hier verrigt hebbende, in dit zelve jaar den 15^{den} September mede derwaarts vertrokken is.

Op den dag van zyn vertrek, wierd hy door den Commandeur, den Heer *Cornelis van Quaalberg*, die toen uyt 't Vaderland quam, vervangen, by wiens tyd de onderkoopman, *Henrik Lacus* (1659. met 't schip Orangie hier als Adelborst aangekomen) in de plaats van *Gabbema* tot tweede hier aangesteld is.

Beyde deze Heeren hebben 't hier niet lang, en slecht gemaakt: want *Lacus* wierd den 5^{den} September 1667. voor een tyd uit zyn dienst gestelt, en den 12 Maart 1670. over het te kort komen van 6865-8-12. op zyne Pakhuys-goederen, die hy te verantwoorden had, vollagen afgezet, en als Soldaat met 9 guld. ter maand na Indiën gezonden; en de Heer van *Quaalberg* is, na 2 jaaren regeerens, mede ter ordre der Heeren XVII. den 31 Juli 1668. afgezet, en toen na Batavia vertrokken.

Voor zyn vertrek egter heeft hy in *Lacus* plaats 1667. den onder koopman, *Cornelis de Crefser* (hier 1661. als Adelborst met 't wapen van Holland aangekomen) als Tweede aangesteld, die nog eenigen tyd na de Heer van *Quaalbergs* vertrek in deze bediening gebleven, dog door zeker voorval (gelyk wy in 't vervolg zullen zien) 'er voor een tyd afgeeraakt, en vlugtig geweeft is.

1553. De Heer van *Quaalberg* wierd 1668. door de Heer *Jacob Borchorst*, als Commandeur van de Kaap uytdrukkelyk uitgezonden, vervangen, en had den voornoemden *de Cretser* nog tot zyn Tweeden

Hy bleef hier niet langer, dan tot 1670. wanneer hy aan de Heer *Mattheus van den Brouke*, Ordinaris Raad van Indiën, en Zeevoogd der Retour-vloot, zyn ontslag verzogt, en zyn bestier voor certf. (alzoo zynen vervanger nog niet versieheen, en hy heel ziekelyk was) aan zyn Tweeden perzoon, *de Cretser* (gelyk wy nader zien zullen) overgegeven heeft.

De Heer van den *Brouke* was zoo ras niet in de Tafelbaay met zyn vloot ten anker gekomen, of de Heer *Borchorst*, wegens onpastelykheyd niet in staat om zyn Ed. zelfs in te halen, zond den Fiscaal *de Cretser*, en den predikant *Adriaan de Voogd*, om dit voor hem waar te nemen, en om ook de andre Hoofden van boord te haalen; dog de sterke Zuydoosten wind was oorzaak, dat zy wel twee uren onder weg waren, eer zy aan land quamen, alwaar zyn Ed., onder 't lossen van 't Kanon van de gewapende Krygsmagt der Vesting, en van een vaandel Borgers en Boeren, 70 koppen sterk, zeer statelyk den 10 Februarij 1670 ontfangen en in 't Casteel geleyd wierd.

De Heer *Borchorst* was by een brief der Heeren XVII. van den 24^{den} Augusti 1669 al verloft, ziende zynen vervanger, de Heer *Pieter Hackius* alle oogeblik volgens haar Ed. Ed. sehryven te gemoet.

De Heer van den *Brouke* vond hier een brief van den 9^{den} Mey 1669., waar by zyn Ed. door de Vergadering der Heeren XVII. zeer ernstig, en met zeer veel lof verzogt wierd dit jaar nog in Indiën te blyven, het welk zyn Ed., zoo hy dien brief op Batavia bekomen had, zekerlyk nog, om die Heeren genoeg te geven, gedaan zoude hebben; doch alzoo nu alle de zaaken tot zyne vaderlandze reyze geschikt waren, was dit in zyn Eds. vermogen niet.

Daar op wierd zyn Ed. den 11^{den} dito als Commissaris van de Kaap volgens zyne Commissie van haar Edelheden, van 1669. op de groote zaal voorgesteld.

Een van de eerste zaaken, die zyn Ed. hier afdede, was die van den voor eerst afgezette, en op 't Robben-eyland gebannen Onderkoopman *Laeus*, die den 17^{den} dito, van daar aan 't Casteel quam, om zyne boeken te redden, en om zyn proces in staat van wyzen te brengen.

Den 18^{den} dito, gaven eenige berg-

werkers, uyt het vaderland gekomen, om een proef te nemen of 'er in de Lecuwenberg, Tafelberg, of Windberg mineraal, of erts van eenig belang, te vinden was, berigt aan zyn Ed., van niets in de zelve, alzoo zy te dicht aan de zee lagen, gevonden te hebben. Zy waren van oordeel, dat men landwaard in wel beter ontdekkingen dien aangaande doen zou; dog klaagden zeer over gebrek van brandhout, 't geen hier nu zoo sehaarsviel, dat men staat maakte dat al het gene daar van nog aan de hand was, in de tyd van 6 jaaren, zoo 'er geen ander ontdekt wierd, geheel weg, en verbruikt wezen zoude.

Den 19^{den} dito, bezogt zyn Ed. zelf alle de Pakhuysen, Kelders, Voorraadhuyzen, de Krygs-voorraad- en Equipage-goederen, die zyn Ed. alle byzonder wel geteld vond.

Het nieuw Fort, waar van al een ontwerp overgekomen was, en dat maar 60 of 65 roeden van 't oude leggen zou, seheen egter van de zand-duynen nog te zullen kunnen besehoten werden.

Waarom ook zyn Ed., en den Major, *Jonker Timon Sloot*, van oordeel waren, dat men beter doen zou, dit besluit van 't nieuw Casteel nog eenigen tyd op te sehorten.

Den 21^{den} dito quamen hier eenige andre retoursehopen onder de vlag van den Heer Opperkoopman *Joannes Massis*, nevens *Joan van Almonde*, op Tulpenburg beseheyden, op de reede; welke laatste voorwendde, dat hy by de Heeren in 't Vaderland (zoo hy zeyde uyt een brief van den Heer Advocaat *Pieter van Dam*, te blyken) tot Commandeur aan de Kaap gemaakt was; dog dit zoo breed, als hy wel opgaf, uyt het sehryven zelfs niet bevonden, en hem wel 's jaars te voren, dog, alzoo hy toen hier niet versieheen, zedert door de Heeren XVII. aan de Heer *Hackius* opgedragen zynde, mocht hy daar geheel van atzien, te meer, alzoo men dien Heer alle oogeblik hier te gemoet zag.

Den 25^{den} dito, bleek uyt het sehryven der Heeren XVII. van den 19^{den} Mey en 24^{den} Augusti 1669. dat zy aan den Commandeur en Raad hier belastten, de Africaanische West-kust van hier Noordwaards tot op 30, ja al was het tot 33 a 34 graden, en ook de Oost-kust nauwkeurig te bezoeken, om te zien, of ook daar geen berging voor sehopen, water, of eenige voordeelige handel te ontdekken was, belastende in opzigt van de voornoemde bergwerkers verder, dat, zoo zy daar geen goede erts vonden, men dan de zelve maar na Batavia zenden zoude.

Den

De Ed. Heer van den Brouke als Commissaris hier in 't jaar 1669.

1669.

Zyn Ed. verniging aldaar.

De Raad hier aan de Kaap bestont op dezen tyd uit deze Leden:

De Ed. Heer *Mattheus van den Brouke*, Ordinaris Raad van Indiën, Zeevoogt der vloot, en Commissaris alhier.

De E. Heer, Jonker *Timon Sloot*, Sergeant Majoor, en Onderzeevoogt.

De Heer *Jacob Borchorst*, Commandeur van de Kaap der Goede Hoop, 't eiland Mauritius, en 't geen daar onder verder behoort.

De Heer *Sybrand Abbema*, Opperkoopman, en Schout by nacht.

De Heer *Joannes Massis*, Opperkoopman.

De Heer *Joan Ferment*, Landdrost.

De Heer *Jacob Thierens*, Koopman.

Den E. *Cornelis de Cretser*, Fiscaal, en Tweede Persoon.

Joannes Coon, Licutenant.

Jacob Granaat, Onderkoopman.

Dirk Janszoon Smient, Vaandrig.

Deze Raad besloot op den 25ten dito den Hoeker de Grundel tot deze ontdekking uit te zenden, die eerst om de N. en N. W., en, by des zelfs te rugkomst, om de O. tot *Punto Primeiro*, of tot *Terra di Natal*, loopen zou; doch men vout goed, dat de Bergwerkers, tot nader last uit het Vaderland, hier zouden blyven.

Een van de voornaamste werken, door den Heer *van den Brouke*, en den Raad, hier verrigt, is geweest de aanbesteding van een zeer noodige klipsteene goot of waterleiding, op dat de scheeps-booten hun water zoo veel te gemakkeliker zouden bekomen.

Aan D. de *Voogt*, die om een beter wooning, buiten 't Fort, met een thuintje, met zeer veel reden aan zyn Ed. verzogt, wiert zyn verzoek toegestaan, alzoo deze Colonie nu van zoo veel belang aangezien wiert, dat men hier wel een vast Predikant houden zou; weshalven zyn Eerw. aan de Z. O. zyde van den grooten thuin, op de regte roying by de steen- en pannebakkerij der E. Maatschappy, een erf, 12 roeden lang, en 6 breedt, wiert gegeven, waar op een fraaje wooning van 2 kamers en een voorhuis zou konnen gebouwt, en met riet gedekt worden.

Zyn Ed. gaf als Commissaris ook 19 vraagstukken aan de Heer *Borchorst* en de *Cretser* over, om die te zamen na te zien, en daar na aan zyn Ed. te beantwoorden.

Om de Heeren XVII. op hunne ordre ontrent het gebrek van brandhout alhier te voldoen, waar ontrent zy last gaven, dit door 't aanplanten van elzen, en kreupelbosch, te gemoet te komen ('t geen den Heer *Borchorst* als onmogelyk voorquam) vout zyn Ed. goed den 27ten dito zelf eens met de Heeren *Abbema*, *Massis*,

en den *Back*, te paard agterom den Tafelberg, over verscheide hooge en dorre bergen, na de Houtbaai, en 's Compagnies Bosch, te ryden. 1669.

Na dat zyn Ed. hier gekomen was, reed hy met zyn gezelschap dit bosch in; dat hy 1 myl van de Houtbaai, en wel 4 mylen van 't Fort gelegen, en dierhalven, schoon 'er nog wel voor 30 jaaren timmerhout (na 't opgeven van den baas houtkapper) was, al te verre van strand, en van 't Kasteel bevond, en te kostelyk oordeelde, om eerst dat hout uit het bosch aan strand, en van daar met vaartuigen na de Kaap te brengen.

In de Houtbaai vout zyn Ed. niet dan eenige zandduinen, barre klippen, en woeste bergen, en hier en daar tussehen de zelve een smalle streek vlak en bequaam land van een-groote halve myl, en in 't midden een klein beekje, dat in de Houtbaai uitwaterde. Deze plaats seheen tot het aantelen van elzen zeer bequaam te wezen, gelyk 'er nu ook runderen en schaapen op geweid wierden.

Joannes Coon, als licutenant, en *Smient*, als vaandrig, hunne verbetering van soldy verzoekende, wierden tot een nader tyd uitgesteld.

De onderkoopman, *Jacob Granaat*, nu Dispensier en Cassier zynde, twee ampten, die niet byeen voegen, zou van 'teerste afstaan, en, op zyn verzoek, 't Fiseaals-ampt waarnemen, en opzigt, zoo over de equipagie-goederen, vaartuulgen en eilanden, als over 's Compagnies vee, nemen.

Den Boekhouder, *Antoni de Raaf*, van 't waapen van Vlissingen aan land geligt, zou Dispensier, Soldy-boekhouder, en Lid van den Raad der Politie zyn; ook zou 't verder aan den verwagt wordende Heer Commandeur *Hackius* staan, om den Raad met nog 2 Leden, des noodig, te versterken.

De Heer *Borchorst*, al menigmaal wegens zyn vertrek gesproken hebbende, verzogt van zyn Ed. nader schikking daar ontrent, alzoo zyn E., 't zy de Heer *Hackius* quam, of niet, niet genegen was langer hier te blyven; weshalven de Heer *van den Brouke* vraagde, of yemant der aanwezende Kooplieden genegen was dit bestier over te nemen; en alzoo zyn Ed. niemant daar toe genegen vout; beley zyn Ed. vergadering, in welke 't vertrek van de Heer *Borchorst* (sehoon 'er de Heer *Hackius* by 't vertrek der retourvloot nog niet wezen mogt) vastgesteld, en te gelyk besloten wiert, dat de provisioneel Tweede, *Cornelis de Cretser*, dit Commandement met zyn beslag overnemen zoude.

Ook wiert op dezen zelve dag (den 3^{den} Maart) besloten, om, volgens voo-

1669.

rig, besluit van den 25ten Februari, de waterleiding of steene goot aan te besteden, 't geen door de Heeren *Abbema* en de *Cretser*, voor 3000 R^ders aan den *Borger Wouter Mofsaart*, op goedkeuring van de Heer van den *Brouke* en den Raad (die 'er nog dien zelven dag op volgde) geschied is, en die ook aannam dezelve in 6 maanden klaar te hebben.

Op de vragen van de Heer van den *Brouke* wiert dit navolgend geantwoord.

1 Vraage.

Of de bezetting, zoo als zy nu was, niet zou kunnen vermindert, en tot 't getal der manschap, waar op die voorleden was, bepaalt worden.

Antwoord.

Zy hadden niet alleen dat getal; maar veel eer nog meer manschap van nooden, die zy, om redenen, hier niet byvoegen.

2 Vraage.

Of men hier zoo veel graan niet zou kunnen aanwinnen, dat men geen rijst meer van *Batavia* zou behoeven te brengen, en dat men ook de schepen zou kunnen voorzien.

Antwoord.

Ja, by aldien *Hottentots* *Holland* daar toe gebruikt, en van naarstige boeren voorzien wiert.

Ook had men in de twee voorige jaaraangewonnen,

By de Compagnie, - 144½ mudden
de Vrylieden, - 200½ Tarw.

of te zamen 12½ lasten.

Ook wierden 'er tot dien nieuwen bouw meer trek-ossen en bouw-gereedschapen vereischt; alzoo dit land wel 2000 mergen, of meer lands, uitmaakte, waar van men jaarlyks wel 1500 mudden tarw, rogge, en, zonder het te mesten, dit jaar nog wel 7 of 800 mudden tarw of rogge zou kunnen trekken; doch men oordeelde de prys der tarwe tot 7 guld., en de rogge tot 5-10-0 veel te weinig te zyn.

3 Vraage.

Of 'er tot die landbouws uitbreiding geen slaaven noodig, en welke, en hoe veel 'er, daar toe de beste zouden zyn.

Antwoord.

Ja, en zouden 150 of 200 *Angoolce* daar toe de beste wezen.

4 Vraage.

Hoe veel een last tarw d'E. Compagnie komt te staan, en of 't niet voordeeligst wezen zou, de *Vrylieden* daar mede maar te laten begaan, om hen dus ook 't loopen na de *Taphuizen* te beletten.

Antwoord.

De Heeren *Borchorst* en de *Cretser* oordeelen, dat een last tarw de E. Compagnie meer kost, dan het waard is; en dat 't verpachten van dien aan de *Borgers*,

onder vaste *Borgtogt*, veel beter wezen zou. 1669.

Ook waren 'er bevoorens door de Heer *Ryklof van Goens* maar 3 *Taphuizen* toegestaan; en schoon 'er nu vry meer ingefloopen waren, zoo stonden die tot 3 of 4, die genoeg waren, gebragt te worden, mits dat men ook aan *Mofsaart* de magt liet, om *Mom* en *Franche Wyn* te verkoopen.

5 Vraage.

Of men, om de bezetting te verminderen, de *Borgers*, door hen eenige gunsten en zoctigheden toe staan, niet in grooter getal zou kunnen herwaarts lokken.

Antwoord.

De Heer van *Goens* had dit by zyne *Instructie*, in 't jaar 1657. hier gelaten, al mede, en de *Hollanders* best daar toe geoordeelt; gelyk de twee bovengemelde Heeren mede toetstemmen, en dan moest men aan de *Vrylieden* de voorregten van te vissen, te jagen, wild te schieten, timmerhout te ryden; en eenige andere vryheden, op de vecteling en de landbouw ziende, toestaan; en hen wat meer voor hun koorn geven, behalven dat zy ook op 't goed geloof, of voor geld, als zy 't hebben, van meer trek-ossen, melk, enz. voorzien worden, en dan twyfelden zy nog, of dit wel zeer veel tot vermindering der bezetting helpen zou.

6 Vraage.

Of men, by schaarsheid van brandhout, na 't zelve niet elders behoorde te doen zoeken, en, bosschen gevonden hebbende, met de *Vrylieden*, tot verlichting van dien, te handelen, om daar, tot dat het hen van de E. Compagnies afgebaalt wiert, te blyven leggen; te meer, alzoo de *Retourvloot* ook veel hout van nooden heeft, dat op *Batavia* ook geld kost, en hen zeer belemmert.

Antwoord.

De ervarenste landgangers zeggen, dat 'er *Beoosten* de *Kaap*, tot in de *Moffelbaai*, en *Noordwaart* tot in *St. Helcens-baai* aan de zeekant, ganfeh geen hout, dat men bequaam herwaarts zou kunnen brengen, te bekomen, en dat het vrugteloos is, om daarom te denken, alzoo 't naaste hout wel 1 myl van strand staat, behalven dat men, om de ondiepten, in de *Houtbaai*, of in *Kaap Falfo-baai*, niet zou durven loopen.

7 Vraage.

Of 't niet beter was, dat de *Vrylieden* alle steen, pannen, bouwwerken, enz. aan de Compagnie leverden, dan dat zy dit alles nu zelfs bezorgt.

Antwoord.

Ja, mits dat men de koornmoolen en de leertouwery, alzoo dit weinig kost, aan zieh houde.

8 Vraage.

Of men van 't leder hier geen groot getal van

669. *van paaren schoenen voor Indiën zou kunnen maaken, en hoe veel een paar kosten zou, alzoo 't op Batavia 38 stuiv. geld.*

Antwoord.

Deze zouden wel voor een geringe prys te krygen zyn, als 'er maar schoenmaakers genoeg waren.

9 Vraage.

Of men hier voor Batavia, en andere plaatsen, niet wel 400 of 500 brandemmers zou kunnen maaken, alzoo deze beter, dan die van de Kust, zyn.

Antwoord.

Ja, als 'er maar lieden waren, om die te maaken.

10 Vraage.

Of hier geen groote menigte van Tygerwvellen, Tyger-boskatten, Jakbalzen-wvellen, en andere pelterijen, te bekomen zyn.

Antwoord.

Zeer weinig.

11 Vraage.

Of men, door 't aantelen van batattas, niet veel verkens, tot dienst der schepen, zou kunnen aanquken.

Antwoord.

Ja, doch men zouze moeten opfluiten, op dat zy geen schade aan de thuiuen zouden toebrengen.

12 Vraage.

Hoe 'er met de visch, die men hier vangt, gehandelt, en of die niet ingezouten wort; hoe, door wie, en voor hoeveel, zy aan de Compagnie wort geleverd?

Antwoord.

Zy word in deze, en in andere baajen, door de Vrylieden gevangen, ingezouten, door enige borgers, die verlof daar toe hebben, gedroogt, en tegen 3--12--0 de roo aan de E. Compagnie geleverd, en tot onderhoud van haare slaaven, dat al verre strekt, gebruikt. En zoo de boeren hun zeekeojen-vleesch en spek (dat zeer smaakelyk is, maar dat zy ook zelf noodig hebben) verkoopen wilden tegen 1 stuiv. 't pond, zou 't de E. Compagnie veel aan spek en vleesch uithaalen. Ook wiert de visch wel aan de schepen verstrekt.

13 Vraage.

Alzoo de Heer van Quaalberg aan de Heer Borchorst maar 174 runderen, en 315 schaapen overgeleverd had, en 'er nu 508 runderen, en 259 schaapen (en daar onder maar 711 Hottentotze) waren, waar dit merkelyk verschil van daan quam. En zoo dit door bezendingen landwaart in geschied zy, of 't niet voordeeligst wezen zou, dat de Vrylieden ons die beielden.

Antwoord.

Door inruiling en landtogten, die hoognoodig zyn, alzoo 'er te weinig vee gebleven was; doch alzoo de Heeren XVII. 't houden van thuiuen en bestiaal, by den Commandeur en Raad, by hun schryvens

van den 26ten April 1668. afgeschreven hadden, zoo was dat zedert afgeschafft, en volgens besluit van de Heer *Jan Thyszoon* aan de E. Compagnie verkogt, waar door dit getal zoo merkelyk vermeerderd was; doch om dat men zoo veel, als wel noodig was, van de Vrylieden niet bekomen kon, was men wel genoodzaakt landtogten te doen, hoewel 't geen voordeel, maar schade is. Ook zou men, door 't vee van de Vrylieden te koopen, de Hottentots dwingen nader by te komen, en dan zou hun vee ook, 't geen wy nu mager krygen eer 't hier is, veel vetter zyn.

14 Vraage.

Alzoo sergeant Pieter Kruithof nu al 6½ week uitgeweest was, om een verband met de Namaquaas te maaken, en hy nog niet opdaagt, wat daar van te denken zy.

Antwoord.

Hy is reets wedergekomen, en gaf in 't toekomende (alzoo hy nu maar eene Kraal aangetroffen had) hoope, dat zich alles wel sehikken, en dat zy nader by zouden komen. Ook had hy by hen 67 runderen en 150 schaapen ingeruult.

15 Vraage.

Hoe de Vrylieden, die 4697 schaapen bezitten, aan de zelve komen, alzoo de schepen door de E. Compagnie verzorgt worden.

Antwoord.

Door sterke aanteeeling, en 't gering vertier hier, alzoo zy aan niemant, dan aan de E. Compagnie, 'er mogen verkoopen, ten waar zy daar toe verlof bekomen, die zy dan tegen 3 stuiv. 't pond verkoopen.

16 Vraage.

Hoe veel wyn hier in deze 2 laatste jaaren gevallen zy, zoo by de E. Compagnie, als by de Vrylieden. En alzoo de Kaapze wyn tot voorraad en gebruik by haer Edelbeden op Batavia afgeschreven is, wat men dan voortaan met de wyn, hier vallende, doen zal.

Antwoord.

Voor 3 jaaren was hier weinig wyn, en maar tot een proef; doch in de 2 laatste jaaren by de Compagnie 22 aamen, en in 3 jaaren by de Vrylieden 59 dito geperst, en alzoo dit jaarlyks toenemen zal, zal die menigte hier niet kunnen vertiert worden.

17 Vraage.

Alzoo de Heer Extraordinaar Raad van Dam by zyne gelaatene ordre op den 28ten Mey 1667. belast alle voorraad, die by de boeken loopt, te waardeeren, om wat reden dit nagelaaten zy. Gelyk mede, dat geen Tweede persoon te gelyk de boeken en de geldkas houden mag, daar nu den Dispensier Granaat de kas hielt, dat nog veel erger was.

Antwoord.

Schoon dit niet nagekomen was, had

1669.

had men dat egter behoorlyk behandelt, hoewel die ampten wel mogten aan byzondere perfoonen gegeven worden.

18 Vraage.

Of de jegenwoordige Dienaars tot het waarnemen der zaaken van de E. Compagnie genoeg waren, dan of zy nog dienden vermeerderd te worden.

Antwoord.

Schoon 'er dienaaren genoeg zyn, zoo diende ontrent verscheide dienften verandering gemaakt te worden, alzoo de *Cretser* Fiscaal, Tweede, en Winkelier zynde, dit voor een man te swaar was.

19 Vraage.

Of UE. E. ook iet verder tot dienst van de E. Compagnie, boven 't gene reeds gemelt is, weten aan te wyzen.

Antwoord.

Daar zal een groote Fluit, tot het vervoeren van Mauritius ebbenhout, alzoo 'er voorleden jaar 1490 pond heeft moeten overblyven, en nu dit jaar nog zoo veel by gekapt is, dienen verzorgd te worden, om 't zelve na 't Vaderland te vervoeren.

Na ripe overweging van deze vragen, is by den Raad besloten, de bezetting alhier niet te vermeerderen; maar zoo, als zy nu was, te laten; als mede om Hottentots Holland ten eersten in bezit te nemen, en het daar op den Landbouw geheel en al aan te leggen; zoodanig, dat men de Koorn-schuur met de Landeryen 'er toe, geheel, of by parcellen, aan de vrylieden verpagten, met onze arbeiders en gereedchappen derwaards gaan, en daar na alles aan de vryborgers overlaten zou; en om de boeren te meer aan te zetten van de Tap-huizen te verlaten, zou men hem voor de Mudde Tarw 10, en voor de Rogge 7 guld., mits alles aan de E. Compagnie te leveren, betalen; dog alle Tappers, en die geen Landbouwers waren, zouden 12 voor de Tarw, en 9 voor de Rogge, moeten geven.

De herbergen, nu 20 in getal, zouden op 't getal van 7 gebragt, en van de zelve 'er 2 aan 't Fort tot het schenken van Mom, en Franschen Wyn, 3 tot tappen van Brandewyn en Arak, en 2 andie voor Brandewyn en Arak Landwaard in, gehouden werden.

Ook zou *Jacob Rozendaal*, jegenwoordig bezitter van den voornaamiten Wynberg, vryheyd hebben, om zyn eygen geperite wyn, tot 36 lichte fluyvers de kan, van 10 mutsjens; zonder accyns, temogen verkoopen; en aan *Elmer Diemer*, en *Matthys Coyman* was mede vergund, om Spaanze Wyn by de legger van de E. Compagnie, tegen 200 R^ders de legger, te mogen haalen, en om die,

zonder gelagen te zetten, weer aan andre tegen 36 lichte fluyvers te verkoopen, behalven verscheide andre kleenigheden, nog aan den burger toegestaan, gelyk men hen ook, op goed geloof des noodig, en anders voor hun geld, aan meer trekoffen helpen zoude.

Het hout kappen zou de E. Compagnie aan zich houden, hoewel de borgers dit niet hunne wagens wel zouden mogen afhalen, als de E. Compagnie dat niet doen kan.

De Heeren XVII. hadden wel gewenscht, dat men eenige boomen op 't Dassen- en Robben-Eyland aanplanten kon; doch alzoo dit wegens de dorre en klippige grond te vergeefs gezogt was, besloot men nu de 25 Mergen Lands na de Kloof, tusschen den Tafel- en Leeuwen-Berg, ten eersten met elzen en kreupelbosch te beplanten.

Op 't 7-10 vraagstuk had men besloten de pannebakery en steen aan de vrylieden te verhuuren, en over te laten; de Koorn-molen de Leertouwery zelf aan te houden, zoo veel schoenen, als 't mogelyk was, te maken, en den peltery-handel dus ook in allen deelen voort te zetten.

Men zou ook *Batattas*, tot 't aanqueken van Verkens, planten, en met het Viscch koopen van de vrylieden, de gedroogde tegen 6-0-0. en de gezoute tegen 3 12-0 de 100 pond, voortgaan.

De landtochten zou men voor 't eerste jaar staken, om de Hottentots dus te dwingen, om nader by te komen, en om hun vee beter koop te geven. Ook zou men aan de vrylieden voor een volwassene Hamel, om hen te meer aan te moedigen, 8 guld. betaalen.

Men zou ook de vrylieden toestaan, om den Wyn, die zy overig hebben, en hier niet vertieren kunnen, met Compagnies Schepen voor hunne reekening, zonder betaling van Imposit, te mogen verzenden; dog de zelve zal gehouden zyn van yder half Aam 3 R^ders aan vrugt te geven, en dan nog de geregrigheyd, op Batavia daar op geteld, te betalen.

De Raad vond ook goed, om *Cornelis de Cretzer* (die nu Tweede, Fiscaal, Opziender van de Equipagie Goederen, Vaartuygen, van de Eylanden, en 't Vee daar op, mitsgaders Opziender van de Negotie-boeken, Pakhuizen, en Winkelier was) van 't Fiscaals-ampt en den Winkel, met het gene daar toe behoort, te ontslaan.

De Luytenant *Coon* zou, buyten zyne krygs-bediening, ook opzicht over de buyten-posten, 's Compagnies Landeryen, Boffchen, de Paardstal, 't Werkvolk, 't Hospitaal en de Wapenkamer hebben, zynde bevorens reeds aangehaalt;

haald, dat *Granaat* Fiscaal, en de *Raaf* Dispensier en *Soldy* Boekhouder zouden zyn.

De Heeren *Wagenaar*, en van *Qyaalberg*, hadden ontrent het werkvolk wel goede ordres en voorbeelden aan de Heer *Borchorst* nagelaaten; doch op eigen gezag had hy dit, buiten kennis van den Raad, zoodanig verandert, dat hy 't volk by daag werken, en by nacht waaken dede, waar door hy zich by 't zelve zoo gehaat had gemaakt, dat niemant hier byna langer blyven wilde, behalven dat hy ook de burgery in 't algemeen, gedurende zyne regering, zeer veel misnoegen gegeven had, zoo dat het rykelyk tyd was, dat hy vertrok.

Om nu dit volk, dat al te veel gevergt was, eger wat te gemoet te komen, gaf men aan de timmerlieden voor buitengewoone diensten, en voor hun gereedichap, 3 guld. 's maands uit de kas, en 2 slegte Reaalen tot kostgeld, met belasting van 1 Reaal op rekening, en aan de soldaaten gaf men voor buitengewoone diensten 't zelve kostgeld, en 2 guld. uit de kas. Hier door hielt men 'er wel eenigen hier; maar eger was de Raad genoodzaakt, om 'er 24, welker tyd uit was, te verlossen.

Den 8ten Maart quam 't schip de *Kogge* (in gezelschap van den Commandeur, den Heer *Hackius*, een oud man, en 't schip *Utrecht*, van *Amsterdam* den 7^{den} December vertrokken) hier op rheede, en gaf kennis, dat alles in 't *Vaderland* nog wel, doch dat de Heer *Hackius* in 't begin der reize al bedlegerig was.

Heden lei de Heer *van den Brouke* ook, op 't verzoek van *Wouter Mostaart*, den eersten steen van de steene watergoot, by den zelve aangenomen, en lag 'er (tot drinkgeld voor 't volk) 12 Ryksdaalders onder.

Den 10^{den} besloot de Raad, dat de vloot den 15^{den} dito vortrekken, en dat men ook de zaak van *Lacus* afdoen zou. 1669.

Deze klaagde zeer over den Heer *van Qyaalberg*, welkers passie en te groote drift tegen hem men hier en daar in zeer klaar had kunnen zien doorsteeken; maar alzoo aan de andere kant ook bleek, dat *Lacus*, door zyn quaad gedrag, zeer veel verwaarloost, en een groote verarring in de boeken veroorzaakt, mitsgaders de E. Maatschappy daar door 6865-8-12 (die hy nog schuldig bleef) verkort had, wiert hy, by eenpaarig besluit van den Raad, van zyn ampt, qualiteit, en soldy afgezet, en soldaat met 9 guldens 's maands gemaakt, welke soldy hy gerekend zou worden zedert zyne dienstschorzing van den 5^{den} September 1667. gewonnen te hebben, en welk agterstal hy zou moeten vergoeden, mits aflag van 't gene, waar in hy zou kunnen aantoonen buiten reden beswaart te zyn; waar mede den Fiscaal zyn verdereft eisch ontzegt wiert.

De Heer *de Cretser* wiert op zyn verzoek, alzoo nu reets 4 jaaren Fiscaal tot 42 guld., en ook al lang Tweede persoon hier geweest was, nu Koopman met 55 guld. gemaakt, om zyn verband daar voor uit te dienen; doch *Coon* wiert, schoon *Smient* Vryman geworden, en zyn dienst daär door merkelyk verswaart was, afgewezen, alzoo hy nog 2 jaaren dienen moest.

Alle de Kaapze borgers en boeren, toen pas 89 koppen sterk, stonden onder hunnen vaandrig, *Elmer Diemer*, doch by zyne alhier gelaatene Instructie heeft de Heer *van den Brouke* den Raad aanbevolen, om 'er een lieutenant by te voegen, waar toe zyn Ed. voor al den vaandrig *Smient*, voorstelde.

	Runderen	Schaapen	
By zyn Ed. komst hier waren 'er	508	711	andere 1588
Zedert ingeruult nog	80	298	
	588	1009	1588
Verbruikt door 15 schepen	122	367	643
Dus nog over	466	642	945
Nu en dan nog verstrekt 'er af	18	40	62
Dus nog over	448	602	883
Onder de borgers waren 'er	359	4697	meest half slagte.
te zamen	807	5299	883
		883	
		6182	

Den 14^{den} dito is zyn Ed. met den zieken Heer Majoor *Sloot*, en andere, na boord tot aan de schuiten toe, door den fwakken Heer *Borchorst*, die nevens den

laatstén Heer gedragen wiert, geleid, en onder 't losbranden van 't kanon, terwyl 't krygsvolk in de wapenen was, alle heil op zyne reize gewencht, en wiert door

1669. 2 Borgerraaden, voor de diensten door zyn Ed. aan de Colonie gedaan, hertelyk bedankt; waar na zyn Ed. den 17^{den} dito met de vloot vertrokken is.

Ik heb dit wat breeder, dan anders, aangehaalt, om in den persoon van den Heer *van den Brouke* hier aan te wyzen, wat zaaken hier wel meest voor een Commissaris te verrigten vallen.

Na dat nu de Iwakke Heer *Borchorst* met deze vloot mede na 't Vaderland vertrokken was, verscheen, weinig dagen na 't vertrek der vloot, de Heer *Pieter Hackius* als Commandeur hier op de rheede.

Hy had den voornocmden *de Cretser*, hoewel niet lang, tot zyn Tweede, alzo die den 10^{den} April 1671., over een gedaane neerlaag aan *Adriaan Drom*, schipper op de fluit *Wimmemum*, de vlugt nam. Ook is de Heer *Abraham de Zeeuw* van 't jaar 1669. tot 1670. in den tusschen-tyd, voor een korte poos Tweede geweest.

Ondertusschen kwam de Heer *Hackius* den 14^{en} December 1671. mede te overlyden, in welken tusschen-tyd, eer de Heer *Godsken* hier verscheen, het gezag hier aan den lieutenant *Breytenbach* gegeven, en als Tweede persoon zyn E. ook *D. Freymanteau*, in dat zelve jaar toegevoegt is.

Den 2^{den} October 1672. kwam de Heer *Ybrand Godsken*, buitengemeen Raad van Indiën, hier als Gouverneur, en wiert den 3^{den} dito voorgestelt.

In dit zelve jaar verscheen ook de Heer Opperkoopman, *Albert van Breugel*, met 't schip *Macassar* uit het Vaderland hier als Tweede persoon.

Deze Heer *Godsken* quam met uitdrukelyke last der Heeren XVII. uit, om hier een nieuw Kasteel (zynde 't zelve 't geen 'er nu is) te bouwen, 't geen zyn Ed. ook in de eerste jaaren van zyne regeering meest (immers voor zoo verre het in die tyd mogelyk was) voltooit heeft.

Deze Heer, met de Gonjemans oorlo-gende, en op de Piketberg vrolyk zynde, en Piketten uitzettende, heeft die berg daar van zedert den naam van den Piketberg gevoert.

Zyn Ed. bleef hier tot 't jaar 1676., vertrok met die retourvloot na 't Vaderland, na dat zyn Ed. dat Gouvernement bevorens aan den Ed. Heer *Joan Baax van 's Hertogenbosch*, Heere van *Heerentals* (die hier met de Ceylonse retourvloot van Gale met 't jagt Voorhout aanlandde) overgegeven had.

In 't zelve jaar, dat de Heer *Godsken* na 't Vaderland zeilde, vertrok ook de Heer *van Breugel* den 15^{den} Mey na Oost-Indiën, na dat hier den 3^{den} Januari des zelve jaars den Onderkoopman, *Henrik Crudop* (in 't jaar 1668. voor *Adelborst* uitgekomen) Koopman en Tweede persoon, in plaats van dezen Heer, gemaakt was. Deze Heer *Crudop* (van Bremen,

zoo meine, van geboorte) was een zeer verstandig en naartig man, waar van hy zeer veel preuven hier, in Banda, en Amboina, gegeven heeft.

In 't jaar 1678. den 29^{den} Juni stierf hier de Ed. Heer *Baax*, in wiens plaats 't gezag voor eerst aan den Heer *Crudop* opgedragen is, die dit bestier tot in de maand October waarnam, wanneer de Heer *Simon van der Stel* hier uit het Vaderland als Commandeur aanlandde.

In dien tusschen-tyd, dat de Heer *Crudop* 't gezag hier voerde, is zyn E. door den Capitein *Dirk Janszoon Smient* als Tweede vervangen; doch, by de komst van de Heer *van der Stel*, weer tot zyn voorige bediening als Tweede gekeert; dat hy egter niet lang waargenomen heeft, alzo zyn E. in 't jaar 1680. na Batavia vertrokken, en door den Onderkoopman *Joan Wittebol* als Tweede vervangen is.

Dat nu de Heer *Simon van der Stel* ongemeen veel tot het doorzetten van den wyn- en koorn-oegst, of van den landbouw in 't gemein, toegebracht, en ook de Colonie vry verder, dan een van zyne voorzaaten, by zyne regeering uitgebreid, Stellenbosch en Draakstein aangelegt, en 's Compagnies Thuin ongemeen verbeterd en vergroot, mitsgaders Conflantia gebouwt heeft, zyn zaaken, die ons reets klaar genoeg gebleken zyn.

Zyn Ed. heeft ook getragt een breede gragt, 4 mylen verre, van de zoute Rivier tot aan de baai van Kaap Falso door de Banditen en Slaaven der E. Maatschappy te doen graven, om de schepen, by 't waajen van den N. W. wind buiten alle gevaar van de Tafel-baay in de baay van Kaap Falso te brengen; doch zyn Ed. is door verscheide veranderingen belet dit na zyn ontwerp te kunnen uitvoeren, 't geen anders een heerlyk zaak voor de schepen geweest zou zyn.

Wat moeite nu dien Heer ook genomen heeft om deze kolonie te verbeteren, heeft hy egter de ingezetenen van de Kaap juyit in allen deelen geen genoegen konnen geven, hoewel zich dat meer onder de regeering van zyn Soon en opvolger, de Heer *Willem Adriaan van der Stel*, dan wel eygentlyk onder zyn Ed. regeering zelfs, opgedaan heeft, wann'er zich een groot deel van deze vrylieden met veel bitterheid tegen zyn Ed. gantsche Familie hebben aangekant.

Dat ondertusschen deze Heer *Simon van der Stel*, van 1679. tot 1691. zyne Heeren Gebieders veel genoegen met zyn bestier hier gegeven heeft, blykt daar aan, dat de Heeren XVII. zyn Ed. toen niet alleen Gouverneur, met een bezolding van 200 guld. ter maand; maar 1692. (zoo by haar Ed. Ed. schryven van den 5^{den} April blykt, en waar van hier

De Heer
Simon
van der
Stel in
't jaar
1679.

De Heer
Hackius
in 't jaar
1670.

De Heer
Godsken
in 't jaar
1672.

den 20sten October met 't Schip de Krab de tyding quam) ook buyten gemeen Raad van Indiën gemaakt hebben, behalven dat ik ook 1686., en 1694. (wanneer ik hier geweest ben) nooit cenig ingezet en tot nadeel van dezen Heer het allerminste heb hooren te berde brengen.

1684. Raakte hy *Wittebol* als Tweede quyt, en den 28sten November wierd de Heer *Andries de Man*, in zyn plaats aangesteld, die hier den 31 Maart 1695. by myn aanwezen als opper Koopman overleden, en den 19^{den} April 1697. door den Heer *Samuël Elzevier* (die hier als Opperkoopman met 't Schip *Yffelmonde* aanlandde) vervangen is.

By myn komst hier 1685. ontmoette ik een baas Houtkapper, een Hagenaar, *N. Tettero* genaamd, die my zeide, dat hy met de Heeren *Henrik Adriaan van Rbede*, Commissaris Generaal, kort bevorens hier nog by hem geweest zynde, de Heer *St. Martin* (toen Sergeant Major) en den overleden Heer *Baax*, wel eer Gouverneur hier, alle nog Soldaat zynde, aan een en den zelven bak als hun mede-Soldaat hier gegeten had.

De Heer van *Rbede* had hem ook kort te voren nog gevraagd, of hy niet ergens mede in zyn ouden dag kon gedient werden, alzoo hy dat maar te zeggen had. Dog hy verzogt te mogen blyven, 't gene hy was, gelyk hy tot zyn dood toe gebleven is.

Ook quam toen hier een smids doehter, met haar 11 jaar getrouwd zynde, met haar 12 jaar van een brave jonge zoon in de kraam; dat iets zeldzaams hier was; gelyk ook dat zekere Hollandse. jonge Juffer, die haaren bruydegom 's Vrydags na de middag ten 4 uren de eerste maal van haar leven zag, en van hem, toen vry beschonken, met een neusdoek van verre geworpen zynde, hem daags'er aan met een troep Kaapze Juffers wys maakte, dat hy zich aan haar verloofd had. Hy zeyde hier niets af te weten; doch vermits deze Juffers het bevestigden, ging dien avond het eerste gebod in 't gebed, de twee andere geboden Sondags voor de middag, 's namiddags troude zy, en 's Maandag vertrok het Schip, waar mede zy hier gekomen was.

Noit is my schieliker Huwelyk in de wereld dan dit, en daar na nog een diergelyk op Batavia, voorgekomen.

Na dat nu de oude Heer van der *Stel*, 20 jaaren deze kolonie bestierd, etlycke tochten landwaard in gedaan, en met veel yver tot het welwezen van deze Landvoogdy gearbeyd had, verzogt zyn Ed: eyndeleyk zyn ontslag, en wierd, tenblyk hoeveel agting de Heeren XVII. voor zyn Ed: hadden, door zyn oudsten zoon, den Ed: Heer *Willem Adriaan van*

der Stel (die als Extraordinair Raad en 1699. Gouverneur van de Kaap der Goede Hoop, 't Eyland Mauritius, en den aankleve van dien, uytquam) 1699. vervangen.

Na het nederleggen van dit zyn Ampt ging zyn Ed. als Vryman op zyn buitenplaats Constantia woonen, om daar in rust zyn verderen levens-tyd door te brengen, alwaar ik zyn Ed: 1705. den 14^{den} October op zyn 66 verjaardag bezogt, en nevens een groot gezelschap, zeer veel bekeerdheid by een heel deestig onthaal van zyn Ed: genoten heb.

Na myn retour en aankomst 1714. hier uit Indiën, bevond ik, dat die Heer den 24sten Junii 1712 overleden was.

De Heer *Willem Adriaan van der Stel* De Heer Willem Adriaan van der Stel in t jaar 1699. was hier zoo ras met het Schip Keulen niet aangeland, of zyn Ed: heeft het mede allenthalven op het sterk voortzetten van den landbouw, en voor al van den Wyn- en Koorn-oeegst, aangelegt, waar van zyn ongemeene fraay aangelegde Buyten-plaats, *Vergelegen*, in Hottentots-Holland; zoo wonderlyk fraay aangelegt, en uytgevoerd, mitsgaders het nieuw Moesland tegen over 't Rondebosje, een groot bewys al zedert 1700 geweest zyn, gelyk ook zyn Ed: dat eerste in 4 of 6 jaren voltoid heeft.

Ik weet wel, hoe groote moeyelykheden zyn Ed. over die plaats, en over zyne Vee-posten, met de Kaapze vrylieden gehad heeft; dog dit is een gefehil, waar over ik my geenzins verklaren, maar alleen zeggen zal, dat, zoo deze vrylieden zich by de Landeryen, die deze Heer, en veele andere Bedienden der E. Maatschappy, hier bezeten hebben, benadeeld vonden, zy de vorige gronden, die hier toe door hunne vorige oppergebieders reeds gelegd waren, dan eerst behoorden weggenomen te hebben: want het is aan de Kaap bekend, dat zelf de Heer Commandeur *van Riebeeck* al in die eerste tyden van den Heer Commissaris *van Goens* een stuk Lands agter den Leeuwen-berg, gehad heeft, hoe-wel dit naderhand door de Heeren XVII. quaad gekeurd, en toen tot een weyde voor 't vee aangelegt; maar in welkers plaats zyn Ed. weer een ander stuk lands, naderhand de Boschheuvel genaamt, vergunt, en door hem aangelegt is.

De Heer *Wagenaar* heeft ook een stuk lands; dat 521 roeden en 6 voeten met den opstal groot was, in de Tafelvallei gehad, dat hy naderhand aan zyn vervanger verkogt heeft.

Dus heeft de Heer Gezaghebber *Crudop* van den Heer Commissaris *van der Waagen* den 31sten Mey 1679. ook een stuk thuinland, 1 mergen en 407 roeden groot, en in de Tafelvallei gelegen, bekomen, het geen

1700.

geen zyn E. al eenigen tyd bevoorens bebouwt had.

In 't jaar 1685. den 13^{den} Juli kreeg de oude Heer *Simon van der Stel* van den Heer Commissaris Generaal, *Henrik Adriaan van Rhede tot Draakestein, Heere van Meydrecht*, dat aanzienlyk stuk lands by den Steenberg, van 891 Mergen, 380 roeden, en 5 voeten (hoewel by anderen op 1000 Mergen begroot) waar op zyn Ed. dat circlyke *Constantia* gebouwt heeft.

En daar op kreeg de Heer *Willem Adriaan van der Stel* in 't jaar 1700. van den Commissaris, den Heer *Wouter Valkenier*, dat vermaard stuks lands van 400 Mergen in Hottentots Holland, op den voorigen grond.

Nu weet ik niet, dat bevoorens door de Kaapze ingezetenen over der gemelde Heeren landeryen in de voorige tyden aan de Heeren XVII. in diervoegen oit, als daar na over 't land, by den Heer *Willem Adriaan van der Stel* bezeten, geklaagt, of dat aan een der zelve in 't byzonder door de Heeren XVII. verboden is, dit te mogen bezitten, schoon dit die Heeren, als zy wilden, zeer ligt weten, en dan ook wel beletten konden; maar zy hebben dit (zoo 't my toefchynt) by oogluiking toegestaan, alzo zy anders de oude wet van 't jaar 1668. den 26sten April (waar by aan alle Dienaaren der E. Maatschappy verboden word. enig land te hebben) maar hadden te vernieuwen, dan zouden zy die landeryen immers hebben moeten verlaaten.

Nu is 't zeker, dat de oude Heer *van der Stel* een veel grooter stuk lands, dan zyn zoon, zoo veel eer bezeten, en toen zyn Ed. nog Gouverneur hier was, al mede sterk bebouwt heeft; maar ik kenne niemant, die 'er toen een woord van ge-rept, of oit over geklaagt heeft; doch het schynt, dat het een ongeluk voor den Heer *Willem Adriaan van der Stel*, en voor de verdere Dienaaren der E. Maatschappy, toen hier landeryen bezittende, geweest is, dat eenige Vrylieden, door de regeering hier na 't Vaderland gezonden (dat de zelve te laat zag, quaalyk gedaan te zyn) de Heeren XVII. hebben weten te bewegen, om, by hun schryvens van den 28sten October 1706. zyn Ed., den Heer *Elzevier*, den Eerw. Heer *Kalden*, en den Landdrost *Starrenburg*, behoudens hun fatsoen, qualiteit, en soldye, op te ontbieden, mitsgaders om, aan Jonker *François van der Stel* zyn langer verblyf alhier te ontzeggen; doch ik weet zeer wel, dat deze Vrylieden, waar onder sommigen al wonderlyk stout en onhandelbaar vallen, het na dien tyd al mede geenzins na hun zin gehad hebben.

In 't jaar 1707. quam de Heer *Joan Cornelis d' Ableing*, gewezen Opperhoofd

van Palimbang, hier als Opperkoopman en Tweede persoon, om het bestier van den Heer *Willem Adriaan van der Stel* (ge-lyk zyn E. dat tot in Januari 1708. waargenomen heeft) over te nemen, die ook toen ten eersten uit het Fort in 't huis van *Pfiffer* ging, en alles aan zyn E. overgaf.

Wat verdere schriftten nu, zoo by zyn E. Deductie, als by de Contra-deductie van *van der Heyden* en *Tas*, en van anderen hier over gewiffelt en in 't licht gekomen zyn, is onnoodig voor yemant, die maar wat in die zaaken belezen is; aan te haalen, dat ook de reden is, dat ik hier over zoo kort schryve, om dat het al vry breed van anderen gedaan is; behalven dat, het myn werk niet is; my daar over hier verder in te laaten; hoewel ik daar over al veel meer, als sommigen wel denken, zou konnen zeggen.

Zyn Ed. vertrok dan in 't jaar 1708. na 't Vaderland, alwaar hy de voornemde Deductie tot zyne regtveerdiging uitgaf, en in dat zelve jaar verscheen hier als Gouverneur de Heer *Louis van Assenburg*, die bevoorens Zeevoogt van den Keizer op den Donauw geweest, en van den zelve niet tot zyn meeste genoegen afgeraakt zynde, in Holland by zyne broeders tot Amsterdam aangekomen, en door de Heeren XVII. aangenomen was, om den jongen Heer *van der Stel* te vervangen, gelyk hy den 24sten Januari 1708. met het schip de *Generaale Vrede* hier ook, en wel zoo laat aangeland is, om dat hy in Brazyl vervallen, en genoodzaakt geweest was daar eenigen tyd te blyven.

Zyn Ed. nam de regeering eigentlyk van den Heer *d' Ableing*, die zedert als Tweede hier gebruikt is, over.

In 't begin van zyn Ed. regeering hadden haar Edelheden den Heer *Cornelis Joan Simons* als Commissaris over de Kaap der Goede Hoop aangeftelt, die alhier veel misfarris, en wat redres hy by den Heer Landvoogt *van Assenburg* naliet, herstelt heeft.

Wy hebben die geheele Memorie, alzo zy al ettelijke vellen besloeg, niet noodig geoordeelt hier in te lassen, maar beter gekeurt het voornaamste, gelyk men in dit volgende berigt zien kan, daar uit te trekken.

Extract uit de Memorie

van den Heer *Simons*, aan den Heer *van Assenburg* gelaaten.

DE Heer *Simons* is door haar Edelheden den 9^{den} November laatstleden aangeftelt tot Commissaris van dit Gouvernement, by opene commissie van den

1708.

De Heer
van As-
senburg
in 't jaar
1708.

De Heer
Simons
hier Com-
missaris
en wat
redres hy
by zyne
Memorie
gemaakt
heeft.

Extract
uit de Me-
morie
van dien
Heer aan
de Heer
van As-
senburg
gelaaten.

7^{den}

7^{den} is daar op (getrokken uyt de bevelen haarer Edelheden zedert 1685, en uyt de instructie van de Heer van *Meyndrecht* in dat zelve jaar, en van de Heeren XVII. van den 17^{den} November 1687.) den 28 Februarij den volke voorgesteld, vaststellende, dat de positieve orders, vervat by de instructie van den Ed. Heer *Ryklof van Goens* de jonge, gedateerd den 20^{den} Maart 1681. en nog nadrukelyker bevelen by de Memorie van de Heer van *Meyndrecht*, van den 16^{den} Julij 1685., &c. (te weten, om alle ordies en bevelen van onze respectieve Heeren Hooge gebieders by een te trekken en te verbalizeren, tot gemak van een Opperhoofd, en passerende Commissaris) zouden behoorykelyk zyn volbragt; dog by nader examen werd dit hier maar ter Secretary gevonden tot den 24ten Augusti 1694., en dat zoo maar wat heen, dat het weynig licht in de behandelde zaken kan toebrenghen. Een verzuim, dat groot ongerief aan een nieuw Gouverneur en Commissaris veroorzaakt. Dies werd U.E. (te weten, de Heer Gouverneur *Affenburg*) ten allerseuerste gerecommandeert, deze zoo positieve en nutte bevelen met ernst ter hand te doen nemen, beginnende van 1685., om te dienen tot een vervolg van 't gene by de instructie des Heeren van *Meyndrecht* werd geordonneerd.

Dog alvorens de stof dezer instructie te vervolghen, zal eerst eenige van myne consideratien opgeven.

1. Oordeel noodig een kaart van 's Compagnies wyd uytgetrekt beslag te maken, 't zy in een of verscheide parcellen verdeeld, mits daar in leggende alle rivieren, spruyten, gemeene wegen, en avenues, die reeds gemeten zyn, of nog gemeten kunnen werden, voegende daar in 't bestek van alle gronden en erfbrieven, successive by de Compagnie uytgegeven, die apparent in een byzonder boek geboekt zullen zyn.

Gelyk zulks mede positieve in opzicht van *Stellenbosch* is belast; en schoon veel der zelve ondertuffchen van Meesters zullen veranderd zyn, zoo kunnen ook de titels der hedensdaagze possessieurs altyd nog opgenomen werden, en zoo kan ook met de gronden hier na te vergeven gehandeld werden, en zoo zal men met tertyd een pertinente Kaart krygen, plaatzende daar in bovenal, zoo 't doenlyk is, de bosschen, en houtgewasschen, waar uyt de Compagnie en ingezetenen hun noodruft kunnen halen.

Ook kan men vervolgens dan den aard en eygenschap der gronden, nog aan de Compagnie gebleven, beschryven, voor al, die begonnen zyn tot aanplantinge van timmer- en brandhout, alzoo dit

't grootste gebrek dezer Colonie is: waar af in 't volgende nader. 1708.

Ook moet men zeer omzigtig zyn in 't uytgeven der verdere Landen, die wel exact voor af door den Landdrost en Landmeter dienen bezigtigd te wezen, met overgeving van een net schriftelyk rapport, en met aanwyzing, hoe verre die van deze of gene bergen, spruyten, &c. leggen, en voor al ook wat brand- of timmerhout ook voor af van daar voor de Ed. Compagnie zou kunnen ingevorderd werden.

En dewyl hier geen gezworen Landmeter is, zoo diend'er een van de Heeren XVII. verzogt te worden. Dezen zou ik ook goed oordeelen, met den titel van Houtvester voorzien te werden, om dus jurisdictie te hebben over Compagnies bosschen en plantagien; bepallende met eenen het Territoir van den Landdrost, dat al vry wat wydluftig schynd, met de jurisdictie van Stellenbosch en Drakensteyn, tot aan de passagie, de Kloof genaamd; of wel zoo, als U.E. die partagie best oordeelen zal, ook zou 't zeer wel komen, zoo hy zich ook wat op de Architecture verstond, die hier maar tamelyk schynd geobzerveerd te zyn.

En alzoo verscheide suppoosten hier hun dienst buyten eenige instructie, en maar na hun hoofd waarnemen, zou 't dienstig zyn, van haar Edelheden te ontbieden zoodanige reglementen, als over heel Indiën stand grypen, en die hier applicatoir kunnen zyn, om met andre Gouverneuren in alle deelen eguaal te handelen, dat de Heeren XVII. niet onaangenaam voorkomen zal.

Weshalven hier byvoege een memorie van zoodanige diergelyke reglementen, en ordres, als uit myne papieren heb kunnen opbaggeren, welke bekomen hebbende U.E. verscheide extorzien en mezuses der suppoosten zult kunnen voorkomen.

Dit is oorzaak, dat ik niet heb kunnen navorfchen, in hoe verre men hier nagekomen heeft de ordres ontrent Compagnies lyseygenen; welke men verwaarlooft heeft by name in Compagnies boeken te stellen, waar by ook hun ouderdom wel gevoegd mag worden, en met wat bodem hier gekomen zyn, en in wat jaar, dat by de naaste opneming net diend gedaan te worden, ten overstaan van den Fiscaal, Independent, die daar toe daags te vooren moet gewaarfchouwt werden, alzoo dit hem speciaal by instructie aanbevolen is, en zal hem, des verzoekende, ook altyd een korte sterkte dezer lyseygenen moeten volgen, met aanwyzing waar zy ten dienst der E. Compagnie gecmployeerd

1708. ployeert worden, om dus zyn ampt te kunnen oefenen.

Ook is nog niet ter executie gestelt, 't geen zoo ernstig by de Instructie van zyn Hoog-Ed. de Heer *van Meyndrecht* bevolen word', om die lyf-eigenen tot Compagnies wagenryders te gebruiken, eerst met een Europeaan verzelt, en vervolgens twee zonder den zelve, 't geen geloove al voorlangé zou gedaan zyn, zoo dat uit particuliere inzichten niet nagelaten was; want konnen de Vrylieden drie-maal zoo swaare vragten met brandhout laten afhaalen door hunne slaaven, waarom ook de Compagnie niet?

Ook zou men de Banditen, voor al de Oosterlingen, zeer nut tot houthakkers in Compagnies boschen kunnen gebruiken, gelyk dat werk door in de zo van die gaiten verrigt wórt, onder opzigt van een Schieman, en zyn maat, die ook de afschepping 'er af bezorgen; en hoewel Compagnies verdere slaaven ter zelve plaats op verre na niet van die kragt en behendigheid zyn, als de Madagascarze Kaffers, zoo worden egter die swaare metzelwerken (met deze hier in geen comparatie komende) onder opzigt van een Europeër baas en onderbaas, verrigt, en verder zy voor 't gróótfte gedeelte ook gebruikt op de timmerwert, en in de huistimmermans winkel, smids winkel, en by de koperflagers, kuipers, en op de wapenkamer, die alleen onder een Europeër baas staat; de gemeene werklieden maar Misticen, Inlanders, en Compagnies slaaven zynde; weshalven dit alles hier met beter succes zou kunnen gedaan worden, voor al zoo 'er Misticen toe gebruikt wierden, die dan metter tyd ook; na 't wel aanleeren van hun ambagt, wel met een klein recompens van de Heeren Meesters zouden kunnen begunstigt worden. Dierhalven moet dit, om de menagie te behertigen, voor al bezorgt worden; als ook de intrekking van Compagnie's slaaven by particulieren gebruikt, gelyk wy dat, by examen der korte sterkte te zamen hebben gearresteert; en wel te lerten, dat die ambagtslieden tegen geen vremde worden verruult.

Dus zullen die lyf-eigenen, in plaats der Europeaanen gebruikt, occasie geven, dat die laatste 't guarnisoen merkelyk zullen vermeerderen, als zy onder de Militie getrokken worden, en dan zal de doleance des Heeren *van Meyndrecht*, over 't sober getal der Militairen hier ophouden, behalven dat dit U.E. ook by voorval van schielijke opdaging van vyand zeer geruft stellen zou, in hoedanigen geval anders bewaarlyk zoo man by een te trekken zou wezen, en om deze reden is die intrekking van Europeërs tot versterking der Fortres te noodiger, vooral

1708. dewyl men op de Vrylieden, nu zeer te- gen hun Opperhoofd hier verbittert, zeer weinig staat maaken kan; hoewel zy in de Tafelvalei en landwaart in U.E. zeer toegedaan zyn, dat merkelyk tocnemen zal, als U.E. hen zal ontheffen van zoo veel onnutte en odieuse plaacaaten, die hen ettelyke jaaren zeer benart hebben; gelyk de Heer *Nicolaas Verburg* in 't jaar 1676. al zoo klaar zeide, dat de Nederlandze Coloniers, hier Vrylieden genaamt, zoodanig bepaalt wierden, dat zy veel eer onvrye lieden mogten genaamt worden, 't geen klaar uit zoo menigvuldige plaacaaten van tyd tot tyd blykt, die al vry wat rigouereus zyn; en hen geduurig in swaare boeten doen vervallen, alles srydig met de teerheid dezer Colonie, die meerder vryheid vereischt, gelyk ik aan U.E. recommandere hen niet te straf te regeeren.

Een stoffe, die ook de Heer *Rycklof van Goens*, de Jonge, by zyne Instructie nader aandringt, van op die Memorie van de Heer *Verburg* wel te letten, en deze lieden niet te los met bannissementen, infamie en boete (gelyk men hier vooren buiten formaliteit van regten, als volgens een oude gewoonte, schynt gedaan te hebben). te plaagen.

Ook recommandeert de Heer *van Meyndrecht*, dat men deze voorige nagelaate Memorie of Instructie van de Heer *Verburg* voor geinfereert zal houden, voor zoo verre die met de zyne niet sryd. Dierhalven zoo recommandeere deze beide periodes U.E. mede zeer ernstig.

Dewyl nu de voorige plaacaaten zedert wel met twee derden vermeerderd zyn, zoo oordeel ik 't hoog tyd een gedeelte 'er af te abrogeeren; royeerende die, welke nu niet meer dienstig en vervallen zyn, besnoejende ook alzulke boetens, die te excessive bevonden worden, waar in men maar de betere statuten volgen kan, keurende de anderen af.

Ook dient men hier niet na te komen de wyze van procederen, volgens die statuten bepaalt, waar van een afschrift in de Raadkamer ten dienste der Leden behoorde te blyven.

En diende men hier eenige perfoonen te hebben, die zich op die gewoone dingtalen en wyze van procederen, verstonen.

Ook moet men de ingezetenen voor extorsien van hebzugtige Officieren, voor al ten platten lande, bewaren, waar van men veel voorbeelden zedert veel jaaren zou kunnen geven.

Ook geen apprehensie op eenige perfoonen of incarceration te verleenen, dan na behoorlyke proceduren, en by appointement van den Regter, waar op hier

hier zedert eenigen tyd weinig reflectie fchynt genomen te zyn.

De Justitie-zaaken eens wel gereguleert zynde, zullen die in 't korte konnen afgedaan worden, dat veel ruft baaren zal.

De Statuten van Batavia zyn wel duidelyk, doch kort, die derhalven veel dagelyks voorvallende zaaken zoo net niet bepaalen, zoo heb ik op 't memoritje der papieren van Batavia te verzoeken, genoteert, eenige weinige Regtsgeleerden, die meine hier van de meeste nuttigheid te zyn, waar by men nog andere nutte van die soort metter tyd voegen kan, die men, nevens een Memorie 'er af, onder den Geregtshode zou konnen laaten, om verantwoord te worden.

Heb door myn indispositie nog geen preuve konnen nemen van 't Manuaal of van de Evolutie van 't guarnisoen, dat slegt is, apparent veroorzaakt door dien Capitein *Berg*, wegens hoogen ouderdom, 'er zelf niet op heeft konnen passen, en geen wonder, alzo hy maar over gemeene zaaken van zyne functie naaulyks bescheit weet te geven.

Dies dienen de Heeren XVII. om een ander verzogt te worden, alzo de lieutenant *Adriaan van Rheede* ook af is, en alles op den vaandrig *Slotsbo* aankomt, die nog als Landmeter, en opziender der Houtwerken in de boschen en in de Fortres, en van de Lyf-eigenen ageert, van welke twee laatste hy wel mogt geexeuferen worden; doch Landmeter kan hy blyven tot 'er een uit 't Vaderland komt, konnende hy verder ageeren als provisioneel lieutenant, en de sergeant *Pieter Kikzee van Itzebo* als provisioneel vaandrig, om 't volk te exerceren in de nieuwe wyze van exercitie.

En alzo UE. van jongs op in de Militie geverzeerd is, en tot hooge Charges te water en te land geemployeerd, zoo zou 't ongerymd zyn UE. daar ontrent iets te willen voorschryven, ten waar iets byzonders, Indiën rakende, ten welken eynde ik UE. de orders haarer Edelheden, rakende 't onderhouden der wagten, en 't straffen der Militaire delicten; gefundeerd op de rezolutien haarer Edelheden van 4^{den} Januarii 1706. tot UE. speculatie alleen gecommuniceerd heb, zoo als ik die op Ceylon in gebruyk gebragt heb.

Capiteyn *Berg*, altyd een wakker Officier geweest zynde, meriteerd (even als *Abram Vernie*, Capitein te Kolombo, op Ceylon, toegetaan is uyt 't Vaderland) dat in zyn faveur na 't Vaderland gefchreven, en deze zoo gehandeld werde als aan *Vernie* gefchied is, die zyn volle gagie behield. Mindere Officieren werden dus gegagieerd.

Een Lieutenant - - - -	10 R ^{derr}	1708.
Een Vaandrager - - - -	8	
Een Sergiant - - - -	6	
Een Corporaal - - - -	4	
Een Soldaat - - - -	3	

Dat tot geen debauchanten betrekking moet hebben, die men na 't Vaderland zenden moet.

Men diend hier ontrent van Batavia te verzoeken het reglement, als ook de lyfien der Salariffen van Seeretariffen, en Notariffen, alzo daar ontrent hier groote excessen begaan werden, zoo hoore.

Ook moeten alle Secretary's papieren van importantie werden geregistreerd, op dat die door baatzugtige suppoosten niet werden verduyfterd.

De wegen, zoo uyt 't Fort na 't vlek, als in 't vlek, dienen verbeterd te werden, alzo 'er nog veel kuylen zyn, die ons veel nadeel zouden konnen toebrenge; dus dient dit ten eersten wel bezorgd, en jaarlyks tweemaal bescheuld te werden door Wykmeesters, en den Amptman als prezident, en nog 2 Compagnies dienaars, en 2 Borgers, konnende tot speculatie gevorderd werden van Ceylon Copy-instructie voor de Wykmeesters daar.

't Hospitaal dient met een hegge of muur bescheuten te werden, om veel ongeregeldheden voor te komen, en daar by dient men een portier uit de impotenten te stellen.

Ook diend den Oppermeester hier ter hand gesteld een lyf van de naamen der zieken, en van hunne ziekte, en hoe die ziekte door de Meesters aan boord behandeld is.

En terwyl hier een reglement voor 't zieken-huys is van den 3 Mey 1697., door de Heeren XVII. geapprobeerd by missive van den 31 Juli 1698. zoo valt hier op niet anders te zeggen, dan dat te wenschen waare, dat verfehene punten des zelfs behoorlyk waaren in practyk gebragt. Hoewel ik de meeste ('t zy met eerbied gezegt) van meer beslag, als nuttigheid, bevinde te zyn.

Men behoorde een schut-hok of Koraal te laten maken, om de beesten der lieden, van buiten komende, te stallen, op dat zy die tegen de Plakaten niet genoodzaaktd werden over al in deze valeye te laten loopen. En zou men dit hok ontrent het Slaven-quartier konnen nemen, om de mest 'er af in Compagnies Thuynt te brengen.

Zynde niet te bedenken waar aan men in dien Thuynt 72 Slaven of Slavinnen employeerd, alzo daar uyt het tiende deel waardy aan groente niet geleverd werd, als den arbeyd der zelve waard is.

Ontrent ordres op de sehollen, zoobinnen

1703.

nen als buyten de Fortres, my geïnformeerd hebbende, bevind die beter, als men die wel heeft utgekreten; alzoo de Scholieren niet alleen 's Woensdags ordentelyk gecatechizeert, maar ook nu en dan Sondags na de Predicatie door D. Kalden gecatechizeert werden.

Volgens de instructie van de Heer van *Meyrecht* moeten hier 5 Diakenen zyn; en den Armen om niet bediend werden, hoedanig zy hunne administratie verantwoord moeten, ten overstaan van Gecommitteerden uyt de Raad van Politie, en Justitie, en van de Commissaris Polityc in de publyque Kerk met open deuren.

Daar over zal 't berigt van Batavia verzoegt, en verder wel gelet werden, dat geen Kerken-raad zig eenige politieke dispositie aanmatige, gelyk my gebleken is tot verwondering, by verhooging door haar Eerw. op de graven gesteld, welk gedrag van den Kerken-raad door de Regering (alzo nu de tyd niet hebbe) diend gereviderd te werden.

De Weeskamer hier diend ook te hebben diegelyken reglement, als 1695. 23^{den} Mey door haar Edelheden na Ceylon gezonden is.

Als ook een extract rezolutie van den 27 April en 29 Juni 1684. in opzigt van de rekening van den *Curator ad lites*, en hoe die moet werden nagezien door Gecommitteerden, die'er in den Raad schriftelyk Rapport van moeten doen; waar toe gemeenlyk de Negotie-Boekhouder en de Secretaris gebruykt werden.

By 't Inventarizeeren der Goederen van overledenen, altyd luyden van eer, en geen geringe, te gebruyken, dat niet aan den *Curator ad lites*, maar aan den Gouverneur of Tweeden, moet staan; ook dienen de Goederen van lieden, aan land overleden, aan land verkogt, en niet weer na boord gezonden te werden.

Ook zou niet te onpas komen; 't extract rezolutie van den 6^{den} September 1694., dat men voortaan als de Negotieboeken op 't sluiten staan, die in Raade eerst examineeren moet, om te zien.

1. Of alle posten van ongeldten, en andere afschryvingen, wettig en met de Ordonnantien accorderende zyn.
2. Of de onkosten in de volgende tyd niet zouden kunnen vermindert worden, enz.

Ook volgens die Resolutie met de Soldyboeken te handelen.

Of 't niet best ware, de goederen uit de winkel ook hier, gelyk in verscheide plaatzen van Indiën geschied, per ordonnantie te verkoopen, dat UE. zelf gelieve te overwegen, alzoo de Tweede 'er dan

't oog over kon laten gaan, dat de gewildite waaren niet weg raakten, en de andere bleven leggen bederven. 1708.

Vermits de speceryen op Ceylon ten zekeren pryze en quantiteit door haar Edelheden aan de Leden van den Raad by sehryven van den 3^{den} September 1705. toegestaan worden, zoo zouden de Leden van dit Gouvernement daar toe mede qualificatie konnen verzoeken, alzoo voor de zelve hier geen meer voordeelen, dan daar, te bejagen zyn.

Ook kan hier dienen 't extract van bovengemelte Resolutie van 22^{den} December 1692., om de gewigten tegen een te confronteeren, en eenige tot slaapers te houden, die men uit 't Vaderland zou konnen verzoeken, van

50 ponden tot 1, $\frac{1}{2}$, en $\frac{1}{4}$ pond toe.

En dus mede met deugdelyke maaten en kannen, die op zekere plaats moeten bewaart worden, in een kist, waar af de Fiscaal independent de sleutel hebben moet, en die door geen ander, dan de Gerechtsboden, laten openen.

Het is my onmogelyk, om in deze Memorie my over alle andere ordres haarer Edelheden ontrent een net bettier alhier uit te laten.

Hoe men moet handelen met ergerlyke en nalaatige Predikanten in hun dienst ('t gene aanhaal by de presente oneenigheden der zelve hier) kan men zien uit de Missive der Heeren XVII. van den 24^{den} Augusti 1663., inhoudende, om die na 't Vaderland te zenden. Ook geen geschillen van hen aan Classen of Synoden te defereren.

Geen dwingelandy of gebied te gebruyken over de Kerkelyke Vergaderingen (volgens Missive der Heeren XVII. van den 22^{den} Mey 1670, en van haar Edelh. van den 14^{den} Mey 1694. na Ceylon gezonden) maar de Commissaris Polityk; die 'er zit, kan alles hooren, en zoo ict de Regering raakt, dat kan en moet de zelve by rapport of extract bekend gemaakt worden.

De Heeren XVII. hebben al by hun Missive van den 14^{den} Juli 1695. beginnen af te zien van 's Compagnies omslag in 't cultiveeren der wynen, granen en 't aanqueken van vee, oordeelende dat dit de Coloniers beter passen zou. Belasten diertalyen van tyd tot tyd de wyngaarden, met zoo veel moete en kosten geplant, by parcellen te verkoopen; en de landeryen, tot den landbouw gebruykt, aan de Vrylieden over te laten, en te verkoopen, om dan daar van voor de Compagnie de tiende te trekken.

Dat zy van de landeryen herhaalen den 27^{den} Juni 1699. om het land te verhuuren of te verkoopen; en na zich ook van 't vee ontdaan te hebben, zich mede ontslaan

8. slaau van alle dienaaren en slaaven, daar toe gehouden, ten einde Compagnies omslag, zoo veel mogelyk is, in te trekken, en alle die lastige buitenposten te verminderen, en de extorsie van de Landdroffen, en booze opzienders ontrent de Vrylieden, te betuugelen.

Hoe verre nu deze ordres nagekomen, of verwaarloost zyn, laat my de tyd niet toe na te vorschen; te meer, alzo nu al veel jaaren herwaarts deze buitenposten in de boeken geen aparte rekening gegeven is, dan alleen aan die van de Saldanha-baai, de thuin Rustenburg, de Klappmuts, en Hottentots-Holland, zynde niet wel te begypen, waarom dit ontrent de andere nagelaaten is.

Alleen is my gebleken uit de Pachtconditien, van den 27sten Juni 1699., dat alleen 't Woonhuis, de Hokken, Kraal, en verderen opstal van de buitenpost de Kuilen en van Elsjes Kraal, met den verderen opstal en der zelve grond, aan den meestbiedende verkogt zyn, zonder dat van de landeryen, daar toe behoorende, gerypt word, en is my ook uit een klein Memoritje uit de Negotie-boeken verroont, dat de Klappmuts verkogt is den 1sten Juni 1706., zonder dat 'er egter eenige koopconditien van xisteren; en die maar mondeling door de Heer *Elzevier* op de Kat opgeveilt en verkogt is.

Hoe nu met de landeryen, tot die 3 posten behoort hebbende, gehandelt is, zal exact dienen nagevorscht, en volgens Compagnies ordres behandelt, en ook onderzocht te worden, of niet deze of gene van de nog aangehoude buitenposten wel zouden kunnen gemist worden, om veel Europiaanen en slaaven, daar toe vereischt, in te trekken; en wel voornamelyk of men niet deze zou kunnen missen:

- 4 Veldwagters aan Stellenbosch.
- 5 dito in 't Land van Waveren.
- 3 dito aan de Groene Kloof.
- 1 dito in Hottentots Holland.
- 2 dito aan 't Visschers Hok.

15

Van welke 15 ik oordeel, dat wel 10 personen kunnen ingetrokken worden, alzo dit maar boerenplaagers zyn, zonder na behooren op Compagnies bosfchen eens te letten, dewyl de Vrylieden uit de zelve meer hout, dan de Compagnie, hebben weten te bekomen.

Weshalven 'er na dient vernomen te worden, waar dien afval der boomen, tot timmerhout voor de Compagnie gekapt, gebleven, en door wie dit weggehaalt zy, behalven dat ook den aanteel, en 't plantsoen van 't jong gewasch ge-

heel verftikt, verdurven, en weggerukt 1708. zy.

En nadien de Heeren XVII. by schryven van den 30sten October 1706. aan alle Dienaars 't bezit van alle landeryen ontzeggen, hoewel met licentie om de zelve, die zy hebben, aan anderen te verhandelen, mits op confiscatie zoo zy dit nalaten, gelyk zy ook niet willen; dat men aan hen eenig Land meer in eygendom of huur vergunnen zal, verbiedende hen ook met Koorn, Vee, of Wyn te handelen, zonder op eenige regten der vrylieden te impieteren, zoo zou men met regt mogen vragen, of de vrylieden (die men yder ook toestaat vry te mogen slachten; hun vleesch te verkoopen, en met de Hottentots te ruilen, volgens verlos van den 24sten Juli 1704.) wel iets meer zouden kunnen wenschen, of van de Compagnie pretenderen, ten ware alleen om te beletten, dat de mindere Borgers niet door de vermogenste verdrukt, en in te groote dependentie gehouden wierden.

Om 't welke te beletten, men de leverantie van 't vleesch, na expiratie der 3 jaaren door de Heeren XVII. aan *Huizing* verleend, aan de ingezetenen in 't generaal, latende de dispositie 'er at aan de Borgerraaden in der tyd, zou kunnen vergunnen, waar door veel armen zouden geholpen worden; voor al, als men een expres Boekhouder hier toe gebruikte die by beurte met een ander de naamen der leveranciers aanteekende, op welke wyze de Gouverneur altyd zou kunnen weten, wie 'er geleverd had, en wie niet.

Ook moet men de ruiling met de Hottentots voor alle de Borgers open zetten, mits stellende by die Borgers, die gaan ruilen, eenige Dienaars der Compagnie om 't verongelyken der Hottentots te weren, en om van wegen de Compagnie eenig rundvee in te ruilen, tot hunne wagens noodig; of anders dat de Vrylieden, alleen gaande ruilen, verplicht bleven de E. Compagnie, tegen een civile prys, van 't noodige te voorzien; en 't verder aan alle anderen by placaat te verbieden, niet alleen om te ruilen, maar om zich niet buiten zekere limiten te begeben, om te beletten dat de Hottentots door geene versftekelingen, vagebonderende Vrylieden, of uit hun huur geloopen knechts, geplaagt worden, 't geen de Heeren XVII. zekerlyk wel behagen zal, zoo men hun schryven van den 27sten Juni 1702., 3^{den} November 1703., en 24sten Juli 1704. daar tegen maar eens vergelykt.

Na zoo groote vryheden, den Vrylieden toegestaan, zou 't ondankbaar zyn te weigeren aan de Compagnie zoodanige

1708.

publyke dienften , die de Compagnie in der tyd voor zich noodig oordeelen mogt, als by voorbeeld, eenige vragten van hout, zout, enz. te ryden of te vaaren: de gemeene wegen zamen op te maaken, enz. waar van de bezorging aan de Burger-raaden zou kunnen gelaaten worden.

Vermits nu de Compagnies Dienaars geen landeryen nog thuienen mogen hebben, en zy egter groente noodig hebben, behalven dat ook veel Borgers hen niet willen gerieven, zoo zou het te wenschen zyn, dat de Majores yder Dienaar een klein bepaald thuyntje tot zyn menagie toestond, mits in deze valeye of binnen 't bestek van een uur te blyven, waar door hunne dienften geen verlet lyden, en de Borger ook geen schade te vreesen zou hebben.

Ook moet, volgens last van den 30sten October 1706. niet te veel Lands aan een Borger gegeven werden, daar 'er 2 a 3 af zouden kunnen leven.

Ook wel te letten, dat de schulden der Coloniers niet te verre ten agteren raken, waar van de restanten UE. altyd op ultimo Augusti by eene Memorie moeten werden overgeleverd. Ook moet de Landdrost 'er wel oppassen, dat de debiteuren haare Wynen, Koorn, &c. niet op andere namen laten debiteeren, of leveren, om de Compagnie wegens haar verfehott uyt te stellen.

Ook zou men wel redres kunnen maaken, ontrent de Knechts in leening aan de Coloniers te geven, die ultimo Februarii 120 beliepen, en waar van 'er veele hun Meesters ontloopen en gaan vagabondeeren, en veel quaad doen, om 't welk te beletten die Meesters 3 dagen na 't miszen van zoo een Knecht, de Landdrost op zekere pæne bekend te maken, en ook aan den Capiteyn van 't Fort, om zulke vagabonden tot hun plicht te brengen.

Ook diend 't licentie briefje van zoo een geleend Knecht tot Stellenbosch, of daar zy onder behooren, geregistreerd, om altyd te kunnen zien en bewys te kunnen vorderen, waar die Knecht gebleven is; behalven dat 'er jaarlyks permissie van hun huur van den Gouverneur verzogt moet werden, dat op een vasten dag behoort te geschieden.

Ook wel te vigeleeren tegen de verstekelingen der Schepen, en tegen die gene, die hen meer als een etmaal ghebergt hebben; volgens de placeaaten.

Of de verpagtingen der E. Compagnie verbeterd kunnen werden, heb niet kunnen vernemen; maar wel dat de pacht der Kaapze bieren veel nadeel aan de considerabelste, te weten, de pacht der Kaapze Wynen, doet; die, by mortificatie van de eerste 's jaarlyks wel 4 a 5000 guld. meer opbrengen zou.

Ook diend men daar op te letten, dat deze bieren, alzo zy niet lang kunnen duuren, en haast verzuuren, niet zeer gehard zyn, dat ook dien brouwer veel hout versind.

Ook diend UE. te overwegen, of ook aan Stellenbosch en Draakensteyn niet een pacht van Kaapze Wynen zou in te voeren zyn, en dan te beletten, dat in die 2 gehugten geen gelagen over al gezet wierden, gelyk nu gelehied.

Ook zegt de Landdrost, dat ten platten lande allerley Actens, en zelfs Testamenten, Kodiacellen, &c. door ongequalificeerden en onkundigen gemaakt, en veel onnoozelen daar by verkort wierden, dat behoorde geredresseerd te werden.

't Huys, aan de colonie tot Stellenbosch behoorende, dunkt my dat met geen voordeel voor de zelve aan te houden is, en beter diende verkogt, te meer, alzo de cassa daar nu ledig, en ten agteren is, en om dat de dagelykze onkosten uit de revenuen niet kunnen goed gemaakt werden.

Volgens 't Placaat den 18^{den} Juni 1689. is yder gehouden op 't land, hem van de E. Compagnie gegeven, 100 eikenboomen jaarlyks te planten, dat ook by de grondbrief uitgedrukt staat; doch alzo alle gronden daar toe niet even bequaam zyn, zouden de Borgerraden 2 of 3 bequame stukken lands kunnen uitzien, om van wegen alle die ingezetenen beplant, schoongehouden, en voor rekening der E. Compagnie geleverd te worden.

Deze Coloniers zyn verdeelt aldns	
Infantry aan Stellenbosch,	- 100 man
Draakestein,	- 104
Cavallery aan beide de Gehugten,	69
Infantry in de Tafelvallei in	
2 Compagnien,	- 176
Cavallery dito,	- 64
	<hr/>
	513

En men meint, dat deze nog al zouden konnen vermeerderd worden, ook zou men de knechts by leening gegeven, in tyd van nood kunnen employeren, en dit in hunne Acten laten invloegen.

Ook zou men hier by kunnen voegen, en tot 1 of 2 aparte Compagnien kunnen maaken, zoo van de Permissien, als van de Chirurgyns, en van de voornaamste ambagtslieden, en der gener die hun gagie hebben laten afschryven. En de andere Compagnie zou bestaan uit zeevaart, en artillery - volk. De Capitein der eerste kon zyn de Tweede pertoon, Lieutenant en Vaandrig uit de mindere Polityke Bedienden, en over de zeevaart den Equipagiemeeſter, en andere Officieren van dat

dat stof; op dat deze, tegen een tyd van nood eenigzins gedreſteert mogten zyn, dat door een bequaam Sergeant zou kunnen nu en dan geſchieden.

Men groet alle Europiſche vaartuigen en ſchepen, aankomende, als zy de Fortres ſalueren, met gelyk getal van ſehoten, zels poetels die klein zyn; dat direct aanloopt tegen 't gebruik van geheel Indiën, entgegen de ordre der Hooge Regering, by Miſſive van den 12^{den} September 1698 die dit wel belaften ontrent konings ſchepen, doch alle anderen maar eens; en enterloopers in 't geheel niet.

Ook dient men de verlooren ankers te laaten viſſchen, en 'er een premie van 6 Ryksd. op te zetten, na de ſwaarte der zelve.

Heb ook gadvanceert tot Onderkoopman *Willem ten Damme*, Caſſier hier, alzo die bediening altyd door een Onderkoopman is waargenomen, onder approbatie der Heeren XVII.

Die ook verzoekte dat gelicven te aggreëren, dat aan 2 ſlaaven (de een van kindsbeen af den Extraordinaar Raad *Simon van der Stel* gediend hebbende, en de ander in dienſt van den Heer *Willem Adriaan van der Stel* geweest hebbende) hun vrybrieven gegeven heb, te meer alzo den laatſten Heer al voor eenigen tyd een andere ſlaaf in de plaats gegeven had; hoewel die naderhand geſtorven is.

Men moet ook verzorgen, dat geen lyf-eigens in vryheid worden geſtelt, zonder Acte van cautie 'er nevens, volgens de Bataviſche Statuuten, van in 10 jaaren niet ten laſte der Diaconye te komen, dat noodig is ook hier te practiſeeren, te meer, alzo alzulke Familien ten laſte der Diacony gekomen zyn.

Ik verlaat my daar op, dat UE. deze Memorie, ten dienſt der E. Compagnie, nakomen zult, alzo 't anders vrugteloos is, die op te ſtellen; gelyk de jonge Heer *van Goens* mede zeer wel aanmerkt; anderzins kon ik my daar van zoo wel ontſlagen hebben als de twee voorige Heeren Commiſſariffen zich daar van gedispenceert hebben; doch ſtel vaſt dat UE. deze defecten redreſſeeren zal.

*Kaap de Goede
Hoope 19 April
1708.*

P. S. Zyn E. gaf nog eenige ordres ontrent de verrotte balken der pakhuizen. In dit laaſte jaar waren hier geleverd aan de Compagnie

Tarw.	8744	} mudden.
Rogge.	2961	
Boonen.	391	
Erweten.	105	

Deze ſtaan in 't toekomende nog merklyk te vermeerderen, en zullen derhalven in deze pakhuizen der E. Compagnie niet kunnen geborgen worden, zoo dat 'er nog eenige nieuwe zullen dienen gemaakt, dat alvoorrens in 't Vaderland van de Heeren XVII. daar dient verzogt te worden, zoo dat niet al geſchied is.

In 't jaar 1710. wanneer de Heer Generaal, *Johan van Hoorn*, hier als Commiſſaris was, zogt zyn Edelheyd zich by deze borgery bebind te maaken, niet alleen door aan alle de zelve een fraay geſchenk van geconſyde Gember (welke zyn Ed. van den Koning van Bantam in 't voorby zeylen geſchonken was) en Thee, mitsgaders een gitt van 1000 guld. aan den Armen alhier te doen, waar by de Heer van *Rbyn* ordinaaris Raad van Indiën, 500 guld. voegde, maar zyn Ed. dede ook een voorſtel, om hier by gelegenheyd een fraay Stadhuys, op de rey daar 't Huys van de Heer *Blezius* ſtaat, en een Borgerwagthuys, te maken; waar in de borgers wel grooten zin hadden; dog als zy naderhand hoorden, dat zy' er 1000 R^{des} toe zouden moeten uitschieten, zoo bleef dit ganſch werk ſteken.

Zyn Edelheyd dee ook als Commiſſaris der Kaap deze navolgende vraagen aan den Heer *Aſſenburg*, en den Raad alhier, welke ons licht ontrent veel zaaken, te voren van ons met opzet voorby gegaan, zullen geven.

V R A A G E N

Door den Heer Johan van Hoorn, Gouverneur Generaal van Nederlands Indiën, Zeevoogt der Retourvloot (die in 't jaar 1709. vertrok) en Commiſſaris van Kaap der Goede Hoope, in 't jaar 1710. aan den Heer Louis van Aſſenburg, Gouverneur, en den Raad alhier, gedaan.

1 Vraag.

DE Kaart van 't Kasteel, door wie dit begonnen, en wanneer 't volbouwt is.

Antwoord.

Dit is zyn Ed. al bevoorrens berigt, en de Kaart zyn Ed. overgegeven.

2 Vraag.

De Kaart van de verdeling van deze Stadt, of van 't Vlek.

Antwoord.

Als vooren.

3 Vraag.

Welke de Leden van den Polityken Raad zyn.

Ant-

1710.

Antwoord.

De Gouverneur, Tweede, Fiscaal independent, en de verdere bevoorens reets gemelt.

4 Vraage.

Welke de Leden van Justitie?

Antwoord.

Deze zyn bevoorens al mede gemelt.

5 Vraage.

Wat Collegien hier meer zyn.

Antwoord.

Alle de zelve zyn bevoorens al aangevezen by 't beschryven van de Regeering der Kaap.

6, 7, 8 Vraagen.

Wat Militairen, verdere Bedienden der E. Maatschappij, en hoe veel Borgers.

Antwoord.

Hier over is, zoo verre dat noodig is, bevoorens al mede gesproken.

9 Vraage.

Hoe veel Burger-Familien.

Antwoord.

Borgers	-	-	656
Vrouwen	-	-	339
Zoonen	-	-	458
Dochters	-	-	470
Groote Slaaven	-	-	1294
Slaavinnen	-	-	260
Kleine Slaaven	-	-	99
dito Slaavinnetjens	-	-	122
			<hr/>
			3698

10 Vraage.

Hoe veel der zelve zich hier aan de Kaap ontbonden.

Antwoord.

Ruim vyf honderd.

11 Vraage.

Hoe veel huizen in de Tafelbaai staan; en welke Kerkbedienden hier zyn.

Antwoord.

Hondert vyfen vyftig, die Rattelwagts-geld betalen, en onder de itadt behooren.

Men heeft nu aan 't Kasteel een Predikant, en een aan Stellenbosch, doch nu was de Predikantsplaats op Draakenstein open. Ook wint een Predikant hier op zyn hoogste 120 guld. ter maand, mits 25 per Cento verlies en dan, by gunst, geld genietende.

Hier waren ook 5 Krankbezoekers, 2 aan 't Kasteel, 2 op Draakenstein, een Fransche en een Nederduitsehe, en 1 aan Stellenbosch, welke laatste ook Geheimschryver van den Landdrost en Heemraad is.

Aan 't Kasteel zyn ook 2 Ouderlingen, een Dienaar der E. Compagnie, en een Borger, en 4 Diakenen, van yder twee; mitsgaders 2 Ouderlingen en 2 Diakenen aan Stellenbosch, en 2 Ouderlingen en 4 Diakenen op Draakenstein.

De regerende Diakenen hebben 't op-

zigt over de nieuwe Kerk, die in 't jaar 1701. uit de Armen-middelen begonnen is gebouwt te worden. Ook staat het bestier der Armen-middelen en van de Kerkelyke inkomsten alleen aan hen; doch geen penningen mogen anders dan by besluit van den Kerkenraad uitgezet, en ook geen andere verbetering aan de Kerk gedaan worden.

Volgens de boekjens der Diakonie waren de inkomsten van 't jaar 1709. tot 1710. - - 6906 - 4 - 8
De uitgave - - 2872 - 16 - 0

12 Vraage.

Waar hier buiten al volk legt?

Antwoord.

Op de buitenposten in 't land van Waveren legt 5 man, in de Groene Kloof nu 4, aan de Klapmuts in 't Grasveld 2, aan Visschershok 2, op de Leeuwenkap 2, en in 't Rietveld zomtyds 3 of 4 om riet voor de E. Compagnie te kappen.

Op 't Robben-eiland legt 1 sergeant, 1 korporaal, en 7 foldaaten.

Op 't Dassen-eiland heeft men geen volk, dan als men Traan brand.

In de Saldanha-baai legt 1 korporaal, en 3 foldaaten.

Ook legt 'er nog veel volk op andere buitenposten, behalven de baazen en onderbaazen in yder thuin, en de baas-houtkapper met zyn volk in de bosfchen, 't Paradys, enz. met zyn veldwagter, om opzigt over de bosfchen te nemen.

Van de buitenbezetting, en landen, zyn geen kaarten; maar wel erf-boeken van yder huis en plaats, zoo aan 't Kasteel, als aan Stellenbosch, en op Draakenstein.

De Punten van 't Kasteel zyn deze: Carzenelleboge.

Naffau.

Leerdam.

Orangie.

Buuren.

} Die alle zeer wel van gefchut voorzien zyn.

13 Vraage.

Hoe veel runderen, fchaapen, paarden, enz. hier zyn?

Antwoord.

Volgens opgave der Borgers waren 'er (hoewel ongetwyfelt eer meer) deze:

Schaapen. - - - 131630

Ossen. - - - 7091

Koejen. - - - 6352

Kalveren. - - - 3573

Vaarzen. - - - 3066

Dito der E. Compagnie. - 288

Perziaanze Ezels. - - - 4

Gemene dito. - - - 68

Perziaanze Schaapen. - - 6

Hottentotsze Schaapen tot spys

voor de slaaven ingeruilt. 123

Runderen, melkkoejen, vaarzen,

en 2 trekossen, kalveren. 823

Ossenwagens. - - - 15

Paar-

K A A P D E R G O E D E H O O P E. 145

Paardewagens. - - - 4
 Karren. - - - 1
 Hoe veel wagens, karren, enz. 'er by
 de Borgers zyn, is onbekent.
 14 Vraage.

*Hoe veel leggers H'yn men nu hier in een
 jaar van de wynoegst, mitsgaders van de
 koornoegst heeft.*

Antwoord.

Dit jaar by opgave waren 'er
 wynstokken, - - - 2729300
 waar van zouden komen leggers, 1190
 Anders rekent men 1 legger
 wyn van 1000 wynstokken.

Dit jaar waren 'er gezaaid 1582½
 mudden terw.

En daar af gewonnen - - - 20264

Van 375 mudden rogge was
 gewonnen - - - 1175

Van 73½ dito garst, - - - 1107

En 't jaar te vooren gewonnen,
 Van { 1313 mudden tarw, - - - 18876
 305 dito rogge, - - - 1685
 64½ dito garst, - - - 544

Doch dit wort zelden na waarheid op-
 gegeven, om de tiende te ontwyken.
 15 Vraage.

*Hoe veel Hottentots onder Compagnies ge-
 boorzaamheid staan.*

Antwoord.

Dit is niet wel te bepaalen, alzooy
 met hun vee dan hier, dan daar, leggen.

Volgens de jongst geslotene boeken
 waren 'er in een jaar 24 leggers traan op
 het Dassen-eiland en in de Saldanha-baai,
 en nu jongst op 't Dassen-eiland nog 16½
 leggers, van zcerobben gebrand. Men
 had dat bevoorens ook al getragt van
 Noordkapers te doen, waar toe alle de
 gereedschappen reets ontboden waren;
 doch daar is niets op gevolgt.

Compagnies slaaven hier waren onder
 den 31sten Augusti deze :

Mans - - - 127

Vrouwen - 183

Kinderen - 130

440 koppen.

Die een brood 's wecks (even eens als de
 bezetting) genieten, benevens eenige
 oude ryt, eenige azyn, eenige ponden
 peper, en tweemaal 's jaars kleedren;
 doch de Mandoors, en andere Hoofden,
 krygen dubbeld van 't zeildoek, en blaauw
 lywaad; en beliepen de winterkleede-
 ren, - - - 3524 - 5 - 0
 en de zomerkleeding, - 2771 - 5 - 0
 6295 - 10 - 0

Onder den 31sten Augusti waren hier 51
 Banditen, en daar onder 2 meyden, 18
 Europiaanten op 't Robben-eiland, en
 31 Inlanders, zynde Chineezen, Ma-
 leyers, Macassaaren, Cingaleezen, die

't zelve, als Compagnies slaaven, uitge- 1710
 nomen de peper, genieten.

Wat nu de kostgelden, rantsoenen, enz.
 hier betreft,

Het kostgeld van den Gouverneur
 is hier ter maand - Ryksd. 30

Ook krygt zyn Ed. cenigen voorraad
 voor de tafel, volgens een aparte
 rekening in 't groot boek.

Het kostgeld van den Tweeden,
 en van den Fiscaal, - - - 13

Nevens 20 pond boter.

8 - - - kaarzen.

2 kannen olyven-olie.

4 - - - traan.

½ muddle tarw.

16 kannen wyn.

2 vragten brandhout.

De Capitein en Predikant genie-
 ten kostgeld, - - - 13

Brandhout, en tarw als vooren;
 doch Boter 10 pond.

Kaarzen 8 dito, aan 't Ka-
 steel; doch aan Stellen-
 bosch, en op Draaksteijn
 maar 4 pond, als ook
 de Capitein.

Olyven-olie 2 kannen.

Traan 4 dito.

Wyn 8 dito.

Schipper *Brommert*, de Lieutenant,
 en de Opperwondheeler, yder
 kostgeld, - - - Ryksd. 8

Wyn 6 kannen.

Brandhout 1 vragt.

De Onderkooplieden, Boekhou-
 ders, in bediening zynde, Krank-
 bezoekers, Baas Thuinier, Baas
 Smid, aan kostgeld - Ryksd. 6

Wyn 6 kannen.

Brandhout 1 vragt.

Affistenten, Provisioneel dito, de
 Landdroff, Sergeanten, Bode, On-
 derwondheeler, Baazen, kost-
 geld - - - Ryksd. 4

Wyn 1½ kan.

De Onderbaazen, Mandoors, Zieken-
 vader, Koetzier, enz. 3 Ryksd. vry geld,
 zynde 11 perfoonen, waar van 7 perfoo-
 nen genieten 2 Ryksd. vry geld.

Ambagtslieden 1; Ryksd. vry geld, en
 1; Ryksd. subsidie, en alle week 1 brood
 van 9 pond.

Corporaals 1 Ryksd. vry geld, ½ dito
 subsidie, brood als vooren.

Soldaaten, Matroozen, Boffchicters,
 enz. ½ Reaal vry, ¼ subsidie, brood als
 vooren.

Een Predikants weduwe geniet het
 halve tractement (of de helft der buiten-
 voordeelen) van een Predikant van Stel-
 lenbosch.

De leverantie der schaapen had voor de
 helft de Burgerraad *Henning Hufing*, en
 voor

1710.

voor de andere helft de Burgerraad *Klaas Henrikszoon Diepenaww*, en *Michiël Ley*, welker accoord, voor 3 jaaren met de Compagnie aangegaan, nu in 't jaar 1710. zou ten einde loopen.

De vaartuigen, die men hier had, waren de brigantyn d'Anoy, de galjoots de Mercurius, de Postlooper, 1 landboot, en 2 schuiten.

Men geeft doorgaans aan yder schip van 160 voet, na Indiën gaande 12 schaa-pen; doch aan een van 145 voet maar 10, en 8 aan een van 130, en 6 aan een van 100 voeten.

Baas *Hartog* alleen levert de groente aan de schepen uit 's Compagnies thuin, bestaande in kool, geele wortelen, knollen, radys, salaade, boontjens, zuuring, boeren-boonen, beete, en andere syne groente, doch dat laatste maar voor de kajuit, alles na den tyd van 't jaar; ook wel queequeeren, konkommers, en pom-poenen, als 'er die overvloedig zyn.

De vertrekkende schepen monftrert de Fiscaal independent, die daar toe wel den Soldy-boelhouder, of den Overdrager, gebruikt.

Het brandhout wort uit 's Compagnies bosschen gehakt, en met haare wagens, en ossen of paarden herwaarts gebragt.

Kalk wort van de schelpen, door de Banditen op 't Robben-eiland geraapt zynde, gebrand; doch dit wort gemeenelyk op 't plein van 't Kasteel of voor 't Ravelyn gedaan.

Jaarlyks word hier ook een ziel-beschry-ving, nevens een omstandige aantekening van yders bezit, voor zoo verre de landbouw, enz. raakt, opgesteld, en alles door uitdrukkellyk daar toe uitgezonden Gecommitteerden opgenomen.

Hottentots-Holland was zeer goed voor paarden, rammen, en moerschaapen met haare zuigelingen; de Klappmuts voor ossen en bullen; de Kuil voor jonge oyen, speellammeren, en vaarzen; de Tygerbergen, Bommelshoek, en de Boereboom voor moerschaapen, gelyk mede aan de diepe Rivieren; en Henrik Vissershoek voor hamels; de Riet-vallei voor geiten en bokken, die alle te zamen om de bequame weiden zeer verre van malkanderen leggen.

Groene en graauwe erweten waren 'er nu mede, doch de laatste nog weinig; doch zoo veel te meer witte of turkze uitgepelde boonen te bekomen, het last van 3066 pond tegen 315 - 7 - 0 of de mudde tegen 18 guld., en 1 last groene erweten tegen 367 - 11 - 8 of 21 guld. de mudde.

Dit nu zyn wel de voornaamste zaaken, die in dezer voegen door den Heer Gouverneur *Affenburg*, en zyn Raad, aan zyn Edelheid, op zyne verscheidenerlei

daar over gedaane vragen, opgegeven 1714. zyn.

Wy zouden nog veel andere dingen hier hebben konnen byvoegen; doch hebben die reeds hier en daar op andere plaatzen, daar het te pas quam, opgegeven en aangehaalt, behalven dat wy ook best oordeelden zommige zaaken over te slaan, om geen meer licht aan dezen en genen, dan 't behoort, te geven.

Verder is 'er onder de regzeering van de Heer *van Assenburg* niet anders van belang voorgevallen, dan dat zyn Tweede persoon de Heet *d'Ableing* in 't jaar 1710. ook als Extraordinaar Raad na Indiën ver-trokken, en als Tweede door de Heer *Willem Helot* vervangen, waar na de Heer *van Assenburg* den 27^{den} December 1711. hier overleden is.

Ondertusschen wiert de Heer *Helot* by den Raad als Gezaghebber aangestelt, die dit tot den 24^{den} Maart 1714. waargeno-men heeft, wanneer de Heer *Maurits Pasques de Chavonnes* met de Kokkenge hier als Extraordinaar Raad van Indiën, en Gouverneur van de Kaap der Goede Hoop, en van 't eiland Mauritius, ver-scheen.

Zyn Ed. wiert door de Heeren *Helot, Valkenier* (Zeevoogt der Retourvloot) en veel andere Heeren, onder 't balderen van 't geschut, (doende 't Fort 21, de Ad-miraal 19, de Onderzeevoogt 17, de Schout by nacht 15, en de verdere sche-pen der vloot 13 schooten yder, toen zyn Ed. van boord ging) zeer staatelyk af-gchaalt, en den 28^{den} dito als Gouverneur voorgestelt. Zyn Ed. quam daar met Mevrouw zyne gemaaline, en etctelyc kinderen, benevens zynen neve, Capitein *Chavonnes*.

By de komfte van de Heer *Chavonnes* trad de Heer *Helot* weer tot zyn voorige bediening van Tweede persoon, doch hy bediende die maar 't jaar 1715., wanneer zyn E. (een kock hem door een ondank-baaren gebakken) na 't Vaderland ontbo-den, en door de Heer *Abraham Kraa-nendonk* als Opperkoopman en Tweede vervangen wiert, die deze bediening tot 't jaar 1721. waargenomen heeft, en toen hier overleden is, zynde (zoo men zeide) kort te vooren of 1720. buitengemeen Raad van Indiën gemaakt. Hy is in dat zelve jaar door den Heer *Jan de la Fontaine* als Tweede vervangen, die deze bedie-ning tot nog toe hier waarneemt.

Ondertusschen bestierde de Heer *de Chavonnes* deze Kaapze Colonie, volgens de berigten, van daar gekomen, zeer loffelyk; doch in 't jaar 1725. verstonden wy, dat zyn Ed. den 8^{den} September 1724. hier overleden, gelyk in des zelfs plaats de Heer *Pieter Gysbert Noot* Directeur en Ingenieur over de Fortificatien en Ap-pro-

De Heer
Chavon-
nes, Land
voogt in
't jaar
1714.

proches van Indiën in September 1725. door de Heeren XVII. gekooren, hooewel hy eerst in 't jaar 1726. hier als Landvoogt komen zal.

Eer wy nu van deze stoffe afscheiden, moeten wy deze en gene zaaken, onder de vraagstukken, door den Heer *van Hoorn* gedaan, en zoo net niet, als het behoort, beantwoord, wat nader ophelderen.

Hollandze guld.

De Gouverneur trekt jaarlyks aan gagie - 2400
 Kostgeld, 30 R^ders ter maand, of in 't jaar 900
 En buiten dien nog maandelyks Ryft, 1500 pond.
 Padi, of Ryft in bossen, 30 b.
 Boekweite Meel, 2 mudd. of 360 pond.
 Schaapen, 4
 Olyven-olie, 4 kann.
 Azyn, zoo veel noodig is.
 Brandewyn, 4 kann.
 Wyn, een Inlandze emmer.
 Sek, 16 kann.
 Mom, of Holl. bier, 20 dito.
 Boter, 25 pond.
 Wasch-kaarzen, 15 dito.
 Smeer-kaarzen, 10 dito.
 Zoute vleesch, of
 Spek, 20 dito.
 Speceryen, 2 dito.
 Brandhout, 31 voer.

Verder geniet hy vry pakhuis, of van kleederen tot zyn lyf, den inkoop tegen 25 per Cento, en ook wel tegen den inkoop.

Vrugten uit Compagnie's thuin om niet.

Slaaven en Slaavinnen tot zyn huis noodig en der zelve kost en kleederen vry.

Voor 't afscheidsmaal aan de retourvloot 500 guld.

Welke somme zyn Ed. ook trekt, als hy in eenige Commissie der E. Compagnie op der heede gaat, of ook zoo zyn Ed. een schip, in nood zynde, red.

Benevens verscheide andere buiten-voordeelen zonder naam.

Al welke buiten-voordeelen, tot geld gebragt, te zamen nog wel uitmaaken - 6000

6000
 9300

Transport - - 9300 1714.
 De soldye van den Opperkoopman, Fiscaal Independent, Capitein, Predikant, en Equipagie-meester, komt op 100, en van den Predikant, by zyn tweede verband, op 120 guld. ter maand, en haar kostgeld, tegen 13 R^ders, en de verdere buiten-voordeelen tot geld gemaakt (doch de Equipagie-meester trekt maar 8 R^ders en de buiten-voordeelen, gelyk in de Heer *van Hoorn*s vraagstukken gemelt is) hier by gerekent, zoo trekt yder ontrent 1800 guld. ruim, dat van deze 5 uitmaakt - - - 9000

De Lieutnant trekt aan soldye 50, en aan kostgeld 8 R^ders ter maand, en met zyn andere voordeelen - 1000

Den Opperwondheeler 1000

12 Onderkooplieden, en Vaandrighs, yder 708 guld. in 't jaar trekkende, komt te zamen - - 8496

8 Boekhouders, en 5 Krankbezoekers, yder trekkende 30 guld., en 5 R^ders kostgeld, met hunne buiten-voordeelen genietende 513 guld., komt te zamen - - 6942

20 Assistenten, yder 20 guld., en 3 R^ders ter maand, of 354 guld. met hunne buiten-voordeelen in 't jaar trekkende, komt 4248

22 Meesters, Sergeanten, Baazen, enz. te zamen trekkende - - 7788

De verdere Bezetting,
 Soldye - - 73884
 Hunne buiten-voordeelen 11800
 115158
 te zamen - 133458

Waar benevens de E. Maatschappy jaarlyks hier nog een groote somme aan andere noodige zaaken bekoftigen moet, welke alle net aan te wyzen ik juist zoo noodig niet oordeele.

Wat voordeelen zy nu hier tegen trekt, is uit het bevoorens reets aangehaalde ligt op te maaken, doch geloove niet, dat het nu nog in verre na tegen haare onkosten

M. Halen delincavit.

Rivier van Maningaar op Madagascar.

Dirk Jongman fecit.

kosten opwegen kan, behalven dat zy al ettelijke duizenden aan de Burgers in 't verſchot is; doch metter tyd zal dat egter beteren.

Eenige byzonderheden van Madagascar.

Er wy van de zaaken van de Kaap afſcheiden, moeten wy ook aanmerken, dat de E. Maatſchappy nu en dan wel eens een ſchip na 't eiland Madagascar om ſlaaven, den meeflen tyd op de rivier van Maningaar aldaar handelende, daar ook wel Engelzen (doch meeft roovers, die niet te vertrouwen zyn) komen, gezonden heeft. Ook zyn de onzen wel aan 't Fort Dauphin hier geweest, daar men zegt, dat een Jood, koning *Samuël* genaamt, 't oppergebied, en zeer groot ontzag over dat volk heeft. De rivier van Maningaar loopt met 7 monden in zee, ontvangende verſcheide rivierkens, die in de zelve haaren naam verliezen.

Men kan de zelve met een ſchip wel 16 of 18 mylen opvaaren, en $\frac{1}{2}$ van 't eiland ſtaat nu onder een oud koning, die zich 15 of 16 mylen van de ankerplaats ophoud, en zyn zoon meeft regeren laat. Hy hielt een wagt van 200 goede ſchutters, regerde zeer ſtraf, en ſchiet ongemeen net; doch anderen mogen niet ſchieten. Wy vertoonen deze rivier No. 50. a.

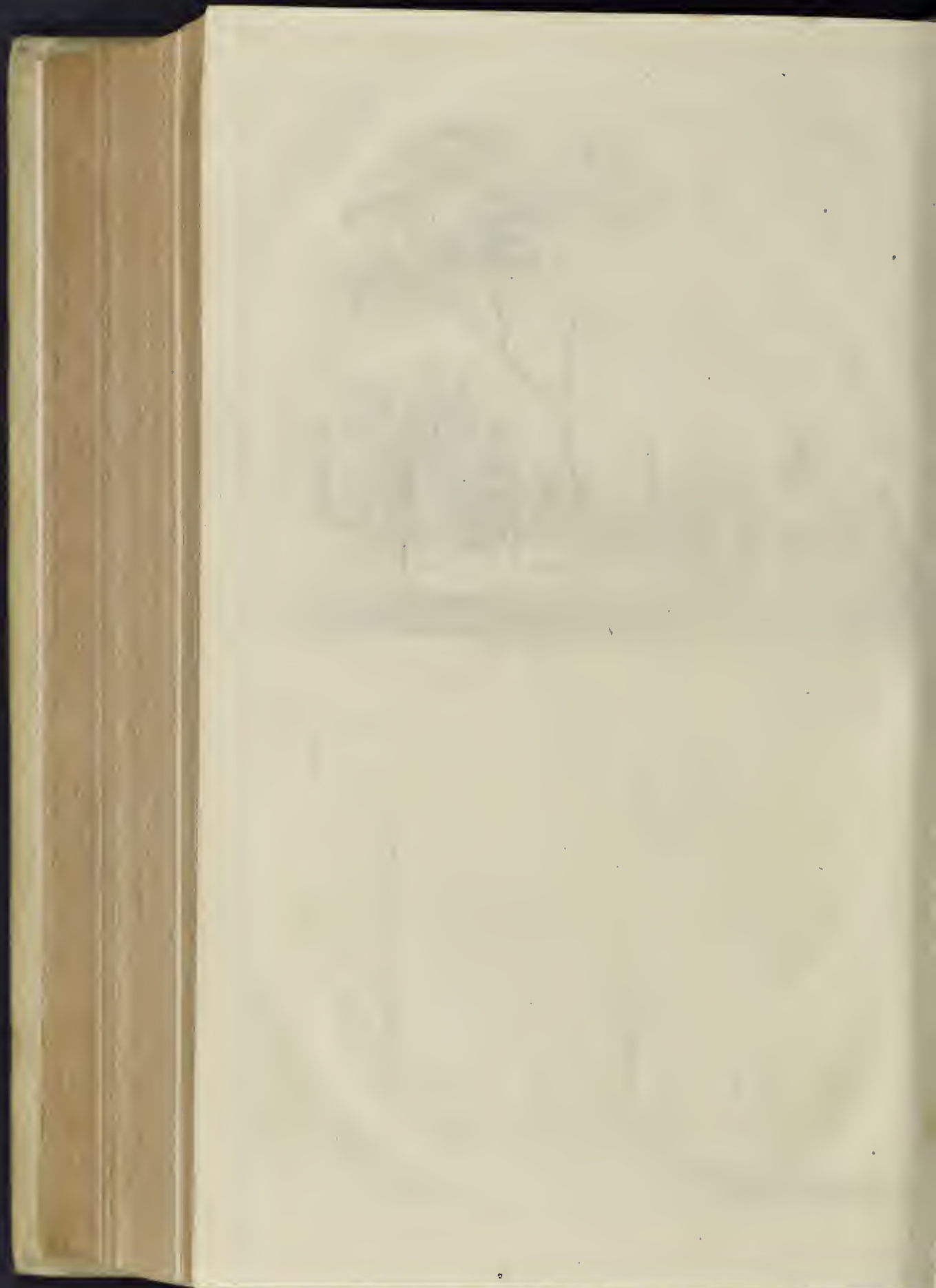
De laafte maal is 'er in 't jaar 1715.

van ons ook een Amſterdams ſchip, *Barnevelt* genaamt, op dit eiland in de rivier van *Sadian bon Porto* geweest, in 't N.O. op 20 graaden, 2 min. Z. breedte gelegen, daar de ſchipper *Jan de Koning*, en de Onderkooptman *Servaas Geurtzoon*, den 9^{den} September aan land na den koning *Romoni* giugen, om eenigen voorraad voor hunne zieken te beſpreken, welken koning zy ten uiterſten onbeſcheiden vonden, alzooy hy hen dwong voor 1 os 2 ſnaphaamen, en 1 dito voor 100 pond ryft te geven, daar bevens beſtende, zoo zy dat niet deden, hen aanflonts maar voor de kop te ſchieten; en, na allen ſchyn, zouden zy dat dreygement niet geacht hebben, ten ware zy door den tolk dien aangaande gewaarſchouwwaren, weſhalven zy zynen onbillyken eiſch maar toefonden, en toen zoo ras, als 't mogelijk was, met hunne zieken en goederen, die zy aan land gebragt hadden, en daar hy nog veel van dede rooven, maar van daar vertrokken.

Ook hadden de onzen, by de goede gelegenheid, die zy van Mauritius hadden, eenige bezetting van daar op Madagascar uitgezet, om door anderen 'er niet uitgeſloten te worden, en om te zien, of men daar geen offen-vleefch voor Indiën zou kunnen inzouten, en of 'er ook geen andere voordeelen voor ons te doen

wa-

waren ; waar toe men *Macalena Nova* verkooren had, dat niet verre van *Saïan bon porto* legt.

De Begraaf-plaats der voornaamste Grooten alhier , vertoon en wy by No. 50. b.

Wy plagten ook een handelplaats op 't dorp Fombetokke te hebben , welke wy No. 50. c. afbeelden, gelyk ook het koninklyk hof van den koning van *Tanan-Arivo* in de prent No. 50. d. doch alle deze plaatzen, gelyk ook onze voornaame handelplaats in de groote baai van Magellage, hebben wy eindelyk weder verlaaten, en ons meest aan die in de rivier van Maningaer gehouden.

Zomtyds zyn de onzen ook wel op de Majotze eilanden , by tyden van nood, en in verlegenheid om water en vcrverfching van hier aangeweest.

Daar zyn 'er 4 of 5 in getal, die Be-westen den N. hoek van 't eiland Madagasear, en tusschen 't land van Mozambique, ontrent op 11 en 12 graaden Zuider breedte leggen, van 't N. W. na 't Z. O. strekkende , en Angazefia , of Gazids, Moelalia, of Mohelia, Anfuani, of Juanni, Comora, en Majotta genaamt, by welke nog de droogte, Cambraccas, legt. Ook legt op 16 graaden nog een eiland , Joan de Nova genaamt , daar de onzen nu en dan ook al eens aangie-

ren. Men ziet ze in de kaart Beoofiten Africa, en tusschen de vaste wal, en die van 't eiland Madagascar, pas Benoorden de droogte, die men Beoofiten Joan de Nova vind, leggen.

Op het eiland Anfuani is in 't jaar 1684. het sehup de Burgt van Leyden, in nood van te vergaan zynde , van de retourvloot , aan welke het nood-zeynen dede, aangeweest, en het Japans Opperhoofd, de Heer *Henrik Canzus*, Hoofd op dien bodem , 'er toen overleden, en begraven onder een grooten boom , die zyn E. aan land komende, zag, en onder welchen zyn E. toen al, wel voelende, dat hy 't niet verder brengen zoude, verzogt, dat men, indien hy hier stierf, hem wilde begraven.

By die gelegenheid hebben de onzen ook een kaartje van dit eiland gemaakt, van 't eiland Anfuani.

Op dit Anfuani zyn 3 steden, Domoni, de grootste, en Monjefau, de hoofdstadt, die in 't gebergte legt, en daar den koning zyn hof houd, mitsgaders Sjammedoe, de kleinste ; buiten welke op 't zelve ook het vlek Wane is, dat zich ontrent in 't midden, tusschen Domoni, en Sjammedoe vertoont.

Monjefaan is een stadt als Amsterdam, en legt wel 7 mylen 't gebergte in, 't geen hier

M. Balon delinavit. de Hollantse Handelplaats, genaamt Fombetokke, D. Gouman sculpsit.

hier hemel-hoog is, en voor de hoogste bergen aan de Kaap der Goede Hoop niet behoef te wyken.

En dit is wel het voornaamste dat wy van deze Colonie, in opzigt van het wereldlyke te zeggen hebben.

Z E V E N D E H O O F D S T U K .

ZA A K E N van het eiland Mauritius. Kaart van 't zelve, en een Teekening van de Rheeде en 't Land. Op wat breedte en lengte het legt. Groote des zelfs. Gezonde lught, en vrugtbare grond. Wat hier valt, van Dieren, Vogels, en Visschen. Zeltzaame Visschen. Amber. Orkaanen. Wanneer dit Eiland eerst ontdekt is. Door de Portugeezen, enz. Komst der Nederlanders hier. Opperhoofden van dit Eiland. Lyft der zelve.

Zaaken van het eiland Mauritius

DAt de Gouverneurs van de Kaap der Goede Hoop niet alleen over deze Colonie op dien Zuiderhoek van Africa, maar ook over het eiland Mauritius, met den aanleve van dien, 't oppergezag hebben, is ons bevoorens al uit deze en gene zaaken gbleken; doch om alles met de vereischte ordre te verhandelen, zoo hebben wy eerst van de zaaken, die tot de Kaap der Goede Hoop behoorden, willen spreken, om nu tot die van 't eiland Mauritius in 't byzonder over te gaan, hoewel wy daar van niet veel weten te melden.

Als iet wonders, moet ik voor af zeg-

gen, komt my voor, dat men in geen der schryvers over de zaaken van de Kaap iets daar van aangeteekent vind, dat in veelen, als onkundig daar af, nog eenigzins, doch geenzins in 't werk van Pieter Colben, te verschoonen is.

Het eerste, dat wy als iet fraais, en ongemeens van dit eiland Mauritius te berde brengen, is een zeer nette Kaart van 't zelve, onder No. 41., met een nette vertooning van dit land, zoo als men 't ziet, wanneer men op de rheeде legt, onder No. 42., zoo als dit in 't jaar 1642., door Abel Tasman zelf, ter ordre van de Heer Commandeur Adriaan van

Kaart van 't zelve, en een Teekening van de rheeде en 't land.

KAART
 VAN HET
EYLAND
MAURITIUS.
 J. van BRAAM en G. onder de LINDEN exc. cum Pro
 Duytsche Mylon 17 in een Graad

Back of
Foldout
Not Imaged

van der Stel, geteekent is, doch uit een netter teekening van de Heer Gouverneur, Willem Adriaan van der Stel, ons door zyn Ed. ter hand gestelt, verbeterd.

Op wat breedte en lengte het legt. Het eiland legt op 21 graaden Zuider breedte, en op de lengte van 78 graaden 50 min., en beslaat in de rondte (zoo my 't Opperhoofd Lamotius gezegt heeft ondervonden te hebben, by een landtogt door den zelveu rondom dit eiland gedaan) geen 96, gelyk eenige onkundigen in voorige tyden opgaven, maar 60 mylen.

Groote des zelfs. Het is zeer bergagtig, en men vind 'er hemelhoog gebergte, dat meest altyd met wolken bedekt is, en onder de zelve vint men ook Pieter Boths berg, en Pieter Boths baai daar ontrent, ter gedagtenis, dat die eerste Landvoogt van Indiën, hier ontrent zyn leven tegen de rotzen van dezen berg liet. Ook ziet men, dat die baai in 't jaar 1709. door de Franche sehepen *le Curieux*, en *le Diligent*, nog is bezogt.

Gezonde lugt, en vrugtbare grond. Het is uitnemen gezond van iugtfreek, zeer gelegen voor de sehepen, die uit Indiën komen, en van ongemeen helder en zeer goed drinkwater voorzien. De heete tyd is hier van Juni tot Februari. De regen-tyd, in welke zy hier zaajen, duurt 5 of 6 weken.

Men kan 'er op drie plaatzen havenen,

of ten anker-komen, by 't Fort Frederik (dat wy No. 42. A. vertoonen) in de Swarte rivier, en in de N. W. baai, daar 't zeer wel te leggen, alzoo 'er geen slag van water is, om dat de zee breekt op de reven, tusschen welke men hier inlegt.

Ontrent het Fort valt de grond wat steenagtig, maar anders is de zelve doorgaans roodagtig, gemeenelyk zeer goed, en ongemeen vrugtbaar, in zoo verre, dat de Vaderlandze zaaden beter hier, dan daar tieren, gelyk my de Heer Lamotius zeide wegens de tarw, rogge, garst, boekweit, ja van 't vlas zelf, dat hier hooger van steel, dan in 't Vaderland, viel, ondervonden te hebben.

Men heeft hier ook ongemeene groote boschen met allerlei foorten van schoone boomen, tot timmerhout dientlig, maar voor al het schoonste, gladste, swartste, en allerbeste ebbenhout, dat in de wereld bekend, behalven dat 'er ook een foort van rood, als mede van geel ebben-hout is, dat men zekerlyk voor 't Ambonsch lalfihout, of een foort daar van, houden kan.

Men heeft 'er ook zeer veel zoete en zuure citroen- en oranje-boomen, die 'er in 't jaar 1606. door de Heer Matelief van keernen, die hy van 't eiland Annabon hier medebragt had, geplaut zyn.

En

Wat hier valt,

1506. men uit Indiën komt, of men heeft 'er al zoo eenig gevoelen af, dat men 'er ontrent is, en men is 'er doorgaans zeer bekommert voor, om dat 'er de E. Compagnie nu en dan al menig schoon schip ontrent verlooren heeft.

Wanneer dit Eiland eerst ontdekt is.
 Veel houden dit voor 't eiland Cerne van *Plinius*; doch hoe kan dat waar zyn, daar hy dat op 18 graaden 30 min. Zuider breedte, en ook tegen over de golf van Perzien, plaatst, en daar die op 21 graaden legt.

By de Ouden zyn verscheide eilanden van dien naam, gelyk wy elders aanmerken, en by den Geleerden *Bochart* in zyn *Phaleg* ook te zien is, gewest; maar ik ben van oordcel, dat de Ouden dit eiland al mede niet gekent hebben, alzo zy zonder kompas en peylkompaffen 'er by, niet in staat waren, om dit eiland te ontdekken. Ik lees wel, dat de Feniciers na Cerne om huden en olifants-tanden voeren; maar hier uit blykt my niet, dat Mauritius het zelve met Cerne der Ouden is; ook vielen hier toen nog geen huden, en in 't geheel geen olifants-tanden; behalven dat hun Cerne ook een eiland, elders gelegen, is.

Men wil, dat het zelve in 't jaar 1506. Door de allereerst door den Portugees *Triflan da* zen, enz. *Cunba* ontdekt, en dat die Natie hier nu en dan, als de nood het vereifchte, wel eens aangegierd is, hoewel ik zeer weinig daar van in hunne schriften aangehaalt vinde. Zy noemden dit *Ilha do Cerne*, of 't swaanen eiland, na groote vogels, als swaanen, hier vallende. Ook hebben zy 't *Diego Rodrigues* (dat nu de naam van een geheel ander eiland is) genaamt.

Na hen zyn hier, wel 10 of 12 jaaren voor onze Natie, nu en dan Engelschen, om hunne lekken te stoppen, en na drinkwater en verversching om te zien, aangeweest.

Komst der Nederlanders hier.
 De eerste van onze Natie, die hier kwam, was *Wybrand van Warwyk*, die by zyn tweede togt na Indiën hier met 5 schepen van zyn vloot, Amsterdam, Zeeland, Gelderland, Utrecht, en Vriesland, den 18^{den} September ten anker kwam.

Naderhand zyn 'er van tyd tot tyd (gelyk men in de reizen van onze Natie, zien kan) dezen en genen met hunne schepen, al mede om lekken te stoppen, of om water te haalen, en zich te ververschen, aangegiert.

Dus is 'er in 't jaar 1601. *Wolfert Hermanszoon* in Augusti of September geweest, by wiens tyd ik dit eiland nog *Diego Rodrigues*, doch naderhand door de onzen Mauritius, na den Prins van dien naam, hernoemt vinde.

In 't jaar 1602. kwam 'er *Adriaan Maartzen Blok* met de schepen Hoorn,

de Groene Leeuw, en Enkhuizen of de Bruinvisch, in Juni, en bleef 'er tot den 8ten September.

De Heer *Matelief* kwam hier den 1^{den} Januari 1606., die hier verscheide orangeboomen plantte, en 'er 10 verkens, en 20 bokken en geiten, op zette.

De zeevoogt van *Warwyk*, en *Daniël van der Lek*, quamen hier den 6^{den} April des zelve jaars met 5 schepen, en de eerste bleef 'er met Hollandia en Dordrecht al eenigen tyd.

De Heer *Verschoor* kwam hier in 't jaar 1607. met 3 schepen.

Dat de Heer *Both* hier in 't jaar 1610. masteloos met Tergoes en de Brak kwam, en dat hy in 't jaar 1614. hier ontrent gebleven is, hebben wy in zyn leven, onder de stoffe van Java, reets aangehaalt, ook heeft men ontrent 6 of 7 mylen van 't Fort Frederik Henrik de voornoemde *Pieter Boths* baai, en berg na zyn Ed., genaamt.

In 't jaar 1617. den 8ten Maart gierde hier ook de Commandeur *Pieter van den Brouke* aan, na dat *Joris van Spilbergen* hier den 24^{den} Januari des zelve jaars geweest had.

Wanneer onze Natie dit eiland de eerste maal (aangezien zy het viermaal ingenomen, en weer verlaaten hebben) in bezit nam, en de vesting Frederik Henrik hier bouwde, blykt my nergens; maar wel dat zy in 't jaar 1642., toen *Abel Tasman* hier kwam, 'er al was.

Het eerste Opperhoofd van dit eiland, Opperdat my in de Batavische Kerkelyke Papieren voorkomt, is *Pieter de Goyer*, die tot 't jaar 1639. hier als Commandeur lag.

Hy wiert in dat zelve jaar door den Commandeur *Adriaan van der Stel* vervangen, diens zoon, de Heer *Simon van der Stel*, in dat jaar hier geboren is. Deze Heer heeft als zyn Tweeden ook zekerén *Frederik van der Maartzen* by zich gehad. Hy schynt hier egter niet boven 3 of 4 jaaren gelegen te hebben, alzo zyn Ed. my in 't jaar 1645. op Batavia in de papieren van de E. Maatschappij weer voorkomt, van waar zyn Ed. na Ceylon gezonden, en daar hy door de Cingaleezen, by zeker ongelukkig voorval, omcingelt, en 't hoofd afgeslagen is.

In dezen tyd schynt Mauritius van de onzen ook verlaaten geweest te zyn; alzo de Heeren XVII. den 26ten April 1650. by hunnen algemeenen brief aan haar Edelheden op Batavia schreven, dat zy Mauritius toen weer in bezit genomen hadden, om andere Europeërs, om Ebbenhout komende, hier van daan te weeren; waar van zy, om dat op zyn prijs te houden, ook besloten hadden jaarlyks maar 400 mooten te laaten kappen.

In dezen tusschentyd schynt my toe, dat

1630.

dat de Heer *Maximiliaan de Jong* hier als Opperhoofd gelegen heeft, en daar na schynt het weder voor een tyd verlaaten te zyn.

Tusschen de jaaren 1659. en 1660. heeft men 'er van de Kaap der Goede Hoopè, daar het eigentlyk onder stont (hoewel naderhand des zelfs Opperhoofden ook wel van Batavia herwaarts gefchikt zyn) gezonden *Adriaan Nieuland*, een Boekhouder of Assistent, met 12 posthouders, en een scheepje met eenigen voorraad en timmerstoffen, om voor eerst daar een huis op te slaan; onder belofte van ten eersten hier nog een groot schip met meer bezetting, en de noodige voorraad, te doen volgen.

Hy quam 'er behouden, sloeg 'er een huis op, en hield het eenigen tyd daar met zyn volk zeer wel gaande, voor al zoo lang hy nog in staat was, om hen van sterken drank te voorzien, doch de zelve ondertusschen opgeraakt, en hy ziek geworden zynde, quamen zy by hem, en zeiden niet genegen te zyn, om langer hier te blyven; maar 't bosch in te willen, hoedanig zy ook afscheid van hem namen, na dat zy zich van potten, pannen, en alles, wat zy maar medefleppen konden, eerst voorzien hadden.

Van alle deze zaaken had *Nieuland* zeer nette aantekening, tot ontrent 2 of 3 uren voor zyn dood, gehouden, 1 dag of 2 na welke hier een schip op de rheedè quam, alwaar de Schipper en Boekhouder, te land getreden zynde, hem op zyn kooi dood, en dit dagregister op zyn lessenaar vonden, 't welk van de laatste ten eersten gemerkt, doorlezen, en toen aan den schipper vertoont zynde, vonden zy geraaden dit alles stil na boord te nemen, en dan een sehoor te doen, om die wederpannelingen, die nog niet verre het bosch in konden zyn, dus weer na 't strand te lokken.

Zy deden dit ook met goed gevolg, alzo de anderen ten eersten aan strand quamen, daar zy die scheeps-vrienden welkom hieteden, die hen na 't Opperhoofd vraagden, die zy zeiden wel te vaaren. Daar op ging men na binnen; doch men vout hem dood. Dit streed geweldig; doch zy zeiden van zync ziekte nog niets vernomen, en in 't bosch geweest te hebben, weshalven hy zeer schieelyk overleden moest zyn. Men begroef hem, en besloot daar op, alzo zy niet genegen waren hier langer te blyven, weer na de Kaap te vertrekken; doch zy waren 'er zoo ras niet gekomen, of 3 van deze belhamels wierden opgehangen, 2 gegeffelt en gebrandmerkt, en 2, alzo zy door de anderen hier toe gedwongen waren, vrygelaaten. Dit schynt my toe in 't jaar 1663. voorgevallen te zyn.

In 't jaar 1664. is de vaandrig *Dirk Janszoon Smient* hier als Opperhoofd in zyn plaats gelegd, die in 't jaar 1668. door *Georg Frederik Wrede* vervangen is, die 't hier al vry los aanfelde, gelyk 'er in 't eerste jaar al sterk over hem geklaagt wiert. Hy lag hier 2 of 3 jaaren, en is 'er toen verdrongen.

In zyn plaats quam hier als Commandeur de Heer *Hubert Hugo*, die (gelyk onder de stoffe van *Suratte* breeder blykt) ertelyke jaaren bevoorens met een roofschip in dienst der Franschen op 't Roode Meir, met 't *Aigle Noir*, of den Swarten Arend, gerooft had.

Naderhand raakte hy in onzen dienst, lag eenigen tyd in *Suratte*, quam toen met zyn vrouw op Batavia, en vertrok van daar in 't jaar 1671. als Commandeur herwaarts, alwaar hy tot 't jaar 1677. gelegen heeft.

Hy wiert toen als Opperhoofd door den Onderkoopman *Jaac Joannes Lantotius* vervangen. Deze heeft hier 15 jaaren, tot 't jaar 1692. gelegen, en dit eiland wel doorkropen, gelyk hy eens een togt van 21 dagen, om te zien, hoe groot het in zynen omtrek was, gedaan heeft. Hy sneed toen, langs strand dagelyks, 3, 4, 5 of 6 mylen marcherende, nog al verscheide hoeken hier en daar af, en bevont het, na zync giffing, in 't rond 60 mylen te zyn.

Hy vertrok den 12^{den} Februari 1693. met de fluit de *Duif* na Batavia, en wiert in 't jaar 1692. hier door den Heer *Roelof Diodari* Onderkoopman, als Opperhoofd vervangen.

Deze bleef hier tot 1703. in 't laaft, en vertrok toen na Batavia, daar zyn huisvrouw den 6^{den} Maart 1704. overleden is; doch zyn E. is daar zedert Japans Opperhoofd geworden, en dit tot 't jaar 1721. (waar in hy my toefchynt overleden te zyn) geweest.

Hy had *Abraham Mommer van de Velde* tot zyn Tweeden gehad, die hem in 't jaar 1705. als Opperhoofd verving, en 'er Onderkoopman op wiert. Deze bleef tot 1710., wanneer by onze Maatschappy goedgevonden is, met den ganschen omflag van hier na Batavia weer op te kraken; alwaar hy den 20^{den} Juni des zelve jaars overleden is.

De Dienaaren, die hier in 't jaar 1704., en in de volgende tyd, waren, maakten een getal van 48, de posthouders die van 50 man, en de huisgezinnen tusschen de 20 en 30 uit. Verscheide der zelve zyn aan Kaap der Goede Hoopè gekomen, en hebben zich daar nedergezet; doch deze menschen treurden hier, en sehoon 'er onder waren, die daar hofsteden van 8, 10, en 20000 guld. gekogt hadden, zoo verklaarden zy egter, dat zy dit alles wel

1710. zeer geerne zouden willen missen, om maar weder op 't eiland Mauritius te zyn, alwaar zy zeiden een zeer gezegent en voorspoedig leven, en alles, wat zy wenschen konden, gehad te hebben, doch hadden hunne schoone huizen, boomgaarden, heerlyke koornakkers, moeslanden, beesten, enz. daar moeten verlaten, alzoo het onmogelyk was, om die goederen mede te voeren, daar zy hier nu alles weder van vooren af aan beginnen moesten; 't geen ook de reden was, dat vcele van deze Lieden, die ten uitersten te beklagen waren, van droetheid stierven. En dit is wel 't voor-naamste, dat wy van Mauritius te zeggen, en waar by wy nog een korte Lyst der Opperhoofden te voegen hebben.

LYST der OPPERHOOFDEN van M A U R I T I U S.

Lyft der	<i>Pieter de Goyer</i> , Commandeur.	-	-	van 't jaar	tot 1639.
zelve.	<i>Adriaan van der Stel</i> , als boven.	-	-	-	1639. 1644.
	En nu verlaaten tot 't jaar 1650.				
	<i>Maximiliaan de Jong</i> , Onderkoopman, en Opperhoofd.	-	-	1650.	1654.
	En weer verlaaten.				
	<i>Adriaan Nieuiland</i> , Opperhoofd.	-	-	1659.	1663.
	<i>Dirk Janszoon Smient</i> , Vaandrig, en Opperhoofd.	-	-	1664.	1668.
	<i>Georg Frederik Wreede</i> , als boven.	-	-	1668.	1670.
	<i>Hubert Hugo</i> , Commandeur, en dito.	-	-	1671.	1677.
	<i>Isaac Joannes Lamotius</i> , Onderkoopman, en Opperhoofd.	-	-	1677.	1692.
	<i>Roelof Diodati</i> , als boven.	-	-	1692.	1703.
	<i>Abraham Mommer van de Velde</i> , als boven.	-	-	1705.	1710.

A G T S T E H O O F D S T U K.

Z A A K E N van den GODSDIENST

Aan K A A P der G O E D E H O O P E.

ZAaken van den Godsdienst aan Kaap der Goede Hoop. Predikanten aan 't Kasteel, op Draakelstein, en aan Stellenbosch. Ledemaaten hier in 't jaar 1714. *Fraaye Bybel met Prenten van de Heer Simon van der Stel. Tweederlei Godsdienst hier maar bekend. Van den Godsdienst der Hottentots.*

Zaaken van den Godsdienst aan Kaap der Goede Hoop.

NA dat wy nu alles hebben afgehandelt, 't geen wy in opzigt van 't Wereldlyke van Kaap der Goede Hoop, en van het eiland Mauritius, te zeggen hadden, zoo moeten wy nu nog kortelyk over de zaaken van den Godsdienst spreken.

Dat men hier drie Kerken, een Nederduitsche aan 't Kasteel, een dito aan Stellenbosch, en een Fransche op Draakelstein voor de Fransche Vlugtelingen heeft, is al enigermaaten uit deze en gene voorrige vraagen, en antwoorden, gebleken; gelyk mede hoe veel, en wat voor Ouderlin-

lingen, Diakenen, en Krankbezoekers, men in deze Colonie had.

In jaar 't 1686. vont ik hier alleen den Krankbezoeker *Albert Koopman*; in 1705. *N. van Hoorn*, gelyk *N. Mabu* op Stellenbosch, en *Luffing* in 't Ziekenhuis, en *N. Kien*; in 't jaar 1717. vertrok *van Hoorn* na 't Vaderland, en wiert aan 't Kasteel vervangen door *Mabu*.

Het ampt van een Predikant hier beslaat in Sondags tweemaal te Prediken, en verder de jeugd te Catechizeeren, hoedanig ook de Dienst is van den Predikant aan Stellenbosch; doch die aan Draakestein predikt Fransch voor de Vluchtelingen, en Nederduitsch voor de Hollanders, Catechizerende ook beider jeugd op byzondere tyden.

De eerste Predikant, die aan 't Kasteel geplaatst wiert, was *D. Joannes van Arkel*, die hier in 't jaar 1665. gelegd, en 1666. door *D. Petrus Wagtenorp* vervangen wiert.

Deze lag 'er tot 't jaar 1667. , en in zyn Eerw. plaats quam toen *D. Adriaan de Voogt*; die hier tot 't jaar 1674. lag, en toen door *D. Rudolf Meerland* vervangen is.

Deze bleef 'er tot 't jaar 1667. , en kreeg toen tot zynen vervanger *D. Petrus Huizenaar*, die hier tot 't jaar 1677. den dienst waarnam.

In zyn plaats quam *D. Joannes Overney* in 't jaar 1678. , de welke zich in de wooning, in 't jaar 1670. voor *D. de Voogt* gemaakt, tot 't jaar 1685. beholpen hebbende, toen een schoone groote wooning kreeg, die zeker Lieutenant *Johan Baptista Dubertino* voor zich zelve van Compagnies bouwstoffen opgetimmerd, en over 't welke hem de Heer *van Rheede* (die 'er in 't eerst mede na de galg wilde, 't welk door een voetval van zyn huisvrouw, en andere Kaapze Juffers, afgeboden wiert) na Mauritius gebannen had.

Zyn Eerw. bleef hier tot in 't jaar 1687. quam hier te sterven, en is in 't zelve jaar door *D. Joannes van den Andel* vervangen, die hier tot 't jaar 1689. bleef, en toen na Indiën vertrok.

Zyn Eerw. wiert in dit zelve jaar door *D. Leonard Terwold* hier gevolgd, die 'er tot 't jaar 1693. den dienst waarnam, en in 't volgende jaar door *D. Hercules van Loon* vervangen wiert.

Deze bleef hier tot 't jaar 1695, vertrok toen na Indiën, en verder na 't Vaderland, en is in dit zelve jaar door *D. Petrus Kalden* vervangen, die deze Kerk hier tot 't jaar 1707. waargenomen heeft.

Zyn Eerw. wiert in dit zelve jaar door *D. Engelbertus Franciscus de le Boucq* vervangen, die 'er (alzoo zyn Eerw. inoeite

met de Regeering kreeg) maar tot den 28sten Augustus des zelve jaars bleef, en toen buiten bediening, of met een Procces, na Batavia vertrok.

In 't jaar 1708. quam hier in zyn plaats *D. Joannes Godefridus d' Ailly*; dier 'er, volgens de laatste berigten, in 't jaar 1723. nog lag, by welken daar na nog *D. Lambertus Slicher*, in 't jaat 1724. gekomen is.

Alle deze Predikanten plagten Sondags op de voorzaal van de Heer Gouverneurs huis, anders de Kat genaamt, te prediken; doch zedert den 6^{den} Januari 1704. heeft men in de nieuw gemaakte Kerk den dienst waargenomen.

Op Draakestein heeft men geen Predikanten voor 't jaar 1688. gehad, in welk jaar *D. Petrus Simons* hier quam, die 'er tot 't jaat 1702. gelegen heeft, en toen door *D. Henricus Beck* vervangen is, die hier tot 't jaar 1705. lag, en toen na Stellenbosch vertrok, nemende dat en Draakestein te zaamen tot 't jaar 1707. waar.

In 't jaar 1707. quam hier van Batavia *D. de le Boucq*; doch zyn Eerw. quam nog in dit zelve jaar als Predikant (gelyk wy gezien hebben) aan 't Kasteel te leggen; na welken tyd Draakestein en Stellenbosch weder door *D. Bek* waargenomen wiert, tot dat in 't jaar 1714. hier *D. Petrus van Aken* voor de Kerk van Draakestein quam, die 'er in 't jaar 1723. nog lag.

Op Stellenbosch is geen Predikant en aan voor 't jaar 1700. geplaatst, en de eerste, die in dat zelve jaar hier gelegd wiert, was *D. Hercules van Loon*, die tot 't jaar 1704. hier gestaan heeft, en toen hier op een wyze, welke ik best keure vootby te gaan, aan zyn einde geraakt is.

In 't jaar 1705. quam *D. Bek* hier in zyn plaats, nemende tot 't jaar 1707. Draakesteins Kerk mede waar, en na dien tyd is zyn Eerw. van September af weer Predikant aan 't Kasteel tot 't jaar 1708. geweest, zedert welken tyd zyn Eerw. weder na Stellenbosch verplaatst is, daar zyn Eerw. in 't jaar 1723. nog lag.

Wanneer ik in 't jaar 1714. , hier Ledezynde, ten Avondmaal ging, heb ik beinaaten vonden, dat alle de Ledemaaten, die in 't jaar van de retourvloot 'er onder gerekent, (daar 'er al eenigen onder waren) uit 40 mans en 48 vrouwen bestonden, zynde het ten uitersten te verwonderen, dat onder de zelve geen een Lid uit den Polityken Raad toen ter Tafel geweest, en waarfchynelyk ook geen der zelve toen nog Lidmaat was.

Landwaart in moet men 't zich niet half zoo goed verbeelden.

Waar uit men kan zien, hoe weinig zoo veel Predikanten in al dien tyd niet kunnen arbeid onder deze ingezetenen van de Kaap gevordert hebben, dat geen-zins aan den yver der zelve, maar zekerlyk aan de dofheid, en traagheid dezer Burgers, zal gehapert hebben. Ook is my gebleken, dat 'er onder de Bedienden veel Lutheraanen zyn.

Fraaje Bybel met Pren-ten van de Heer Simon van der Stel.
Als ict zeldzaams moet ik hier ook aanhaalen, dat de Oude Heer *Simon van der Stel* my in 't jaar 1695. een uitmuntenden fraajen Bybel in Folio heeft laten zien, van welke bevoorrens reets gesproken is.

En dit is het al, dat ik van den Christelyken Godsdienst weet te zeggen; dan alleen, dat ik nog dit hier by te voegen heb, dat ik hier onder den Raad van Justitie ook eenen *William Eecms*, zynde een Papiſt, heb zien zitten, dat niet behoort te zyn; maar daar niet eens op gelet wort; behalven dat 'er ook verſeide Lutheraanen in zaten.

Twee-derlei Godsdienst hier be-kent.
Men kent hier geen anderen, dan den Hervormden Christelyken, en den Heidenſchen Godsdienst der Hottentots, zoo men dat gene, dat men in hen daar af beſpeurt, ook zoo noemen mag.

Van den Godsdienst der Hottentots.
Om nu daar over wat nader te ſpreken, moet ik zeggen, dat ik onder hen wel verſeide dingen beſpeurde, die een ſehyn hebben als of het na eenigen Godsdienst rook, maar waar over wy nu nader onze gedagten zullen voorſtellen.

Het is zeker, dat zy op 't eerste gezig van de nieuwe Maan, dien ganſchen naecht over een groot gejuig en handgeklap maaken; ook werpen zy, met hun 10 of 12 op een rivierkant zittende, wel eenige klei-bollekens met de hand in 't water, doch zoo mendit al voor Godsdienst zou mogen aannemen, zoo zou dat nog maar de mans raaken, alzoo de vrouwen dat noit mede doen, behalven dat ik ook, daar na vernemende, noit van yemant uit den hunnen hebbe konnen hooren, dat dit eenigzins na Godsdienst ſmaakte, vermits zy zeiden dit alleen tot hun vermaak te doen.

Als men wat nauwer op hunne ſtraffen let, die zy ontrent de overſpeelers, en bloedſhenders, gewoon zyn in 't werk te ſtellen, zou men al mede konnen of wel mogen vaſt ſtellen, dat hier onder iets loopt, dat na Godsdienst ſweemt, doch als men dit by hen wat nauwer uitpluift, heb ik bevonden, dat het alleen uit een zuivere jaloezy, en bitterheid des geefts, zonder eenige betrekking tot Godsdienst, by hen geſchied.

Egter is het zeker, dat ik hen

dikwils van een grooten Capitein, die daar boven woonde, heb hooren ſpreken, dien zy in hunne taal ook *Thikwa*, of *Tbukwa*, noemden, en dien zy voor al, als het donderde en blikzemde, vreesden.

Ook weten zy van den Duyvel, die zy *Damob* noemen, als van een ſwarten Capitein, die hen veel quaad doet, en voor welken zy zomtyds moeten wegvlugten, te ſpreken, daar by voegende, dat hy hen zomtyds yffelyk plaagt; doch als men dat wat nader onderzoekt, dan komt het op hunne verdigte *ſonſoma's* en ſpooken uit.

Daar zyn 'er onder hen ook, die den opperſten God (waar uit blykt, dat zy 'er meer, dan een ſtellen) ook wel *Kbourrou* noemen, en die van de eerste menſchen ook alzooy iets weten te ſpreken, noemende den eerſten man *Nob*, en de vrouwe *Kingnogh*, welke beide door dat Opperwezen, na hun zeggen, geſchapen waren.

By taanen van de Zon of Maan zeiden zy, dat de groote Capitein *Moeske*, dat is, quaad, op hen was.

Dat 'er zoo nu en dan eenige van deze Hottentots wel zo jaaren, en langer, by de Hollanders, in Hollands gewaad gewoont, en dan egter weer na hunne Natic geloopen hebben, is van ons bevoorrens al aangemerkt; maar nu en dan zyn 'er ook by zekere gevallen wel eenige van de kinderen dezer Hottentots hier gedoopt, als wel byzonder zeker kind, dat zy met de overleden moeder levend begraven hadden, en dat de vrouwen van *Elmer Diemer*, *Wouter Moſtaart*, die van *Hendrik van Suurwaarden* (namaals met den Diſpenſier *Willem van Dieden* getrouwt) en de weduwe van *N. Boſeb* (nanaals met den Aſſiſtent *Joannes Prætorius* hertrouwt) dus uit 't graf gehaalt, en eenigen tyd, na gedoopt te zyn, hebben opgevoed, tot dat het quam te ſterven.

Ook heeft de Heer *Kalden* my in 't jaar 1705. op zyne Buitenplaats, Sandvliet genaamt, gelegenheid gegeven, om niet een Hottentot over Godgeleerde zaaken te ſpreken, die my, op alle de vraagen, die ik hem dede, zulk een bondig antwoord gaf, als een ervaren Catechizant zou hebben konnen doen. Ik moet bekennen, dat ik hier over in myn hert niet alleen zeer verblyd was, dat het God bchaagde in zulken gering wat zoo veel licht der genade tot verdere verlichting van deze allerwoefte, borſte en vuillte Heidenen, die ik oit ergens ontmoet heb, te geven; maar moet daar nevens zeggen, dat ik over de grootheid van zyne kennisſe in Goddelyke zaaken ten uiterſte verbaaft ſtoot.

Deze (zoo ik geloove) is het geweest, dien zyn Eerw. ook na Holland in 't jaar 1708. medegenomen heeft, en die (zoo my blykt) *Fredrik Adolf*, in 't Kleefland, terwyl den Graave van der Lip over hem als Gevader flont, gedoopt, en naderhand wederom na de Kaap gezonden is; doch van den welken dit alles niet behoorlyk, by zyn te rugkomst aan de Kaap, wiert beantwoord, alzoo hy op 't Robben-eiland vry slegt gestorven is.

Heeft zyn Eerw. dit aan dezen Hottentot-konnen doen, zoo blykt het, dat 'er egter in die menschen, hoe bot en onkundig men hen tot nog toe beschreven heeft, metter tyd, schoon met veel moeite, eenige gronden van kennis te brengen zyn, waar toe de Predikanten aldaar alle hunne krachten behoorden in te spannen, alzoo dit heilzaam werk, maar eens ter degen aan de gang gebragt zynde, metter tyd een grooter voortgang, als men wel denkt, zoude kunnen hebben; het welke, zoo in opzigt van hen, als in opzigt van de slaaven der E. Maatschappy alhier, een van de grootste en heerlykste zaaken, die eenig Predikant met lof zou kunnen uitvoeren, wezen, en waar over zyn loon by God groot zyn zoude. Waar toe ik wensche, dat de Heere zynen ryken zegen gelieve te geven.

Met een letterken moeten wy ook hier nog byvoegen, dat de eerste Predikant in dienst der E. Maatschappy, die my op de vloot van den Zeevoogt *Jacob van Neck* voorkomt, en die onder de Heer van *Warwyk* met die 5 schepen in 't jaar 1708. op 't eiland Mauritius quam, geweest is *D. Philip Pieterzoon*, een zeer zedig man, van Delft, die den 20ten September, en op meer andere tyden, hier gepredikt, en den 27ten dito hier ook een Madagascar *Laurens* gedoopt heeft. Ook is my uit de Batavische Kerkelyke Papieren (daar dat al aangehaalt is) gebleken, dat hier nu en dan eenige Krankbezoekers gelegen hebben, en dat eens een Predikant, die daar al mede genoemd wort, herwaarts op een togt geweest is, zonder dat my blykt, dat hier eenige de allerminste voortgang onder de ingezetenen van Mauritius in de zaaken van den Godsdienst gedaan is.

Hier mede nu besluiten wy onze gedagten, niet alleen over de Kerkelyke Zaaken van de Kaap, maar ook van dit ons ganseh Werk, dankende God voor zyne sonderlinge genade, dewyl 't hem behaagt heeft my het leven en de gelegenheid te vergunnen, om zoo klaar, als van my het ganseh Werk door gedaan is, te bewyzen, dat alles, wat ons de oudste Schryvers van de togten

der Ouden na Indiën, en van hunne ontdekkingen van die Landen, gezegt hebben, niet te vergelyken is, by de togten en ontdekkingen, door die dappere Batavieren en Nederlanders van tyd tot tyd, wel met zoo kragtig doorslaande bewyzen van dapperheid in 't veroveren van zoo veel Landen; en Koninkryken in 't Oosten, gedaan, dat wy (zonder roem gesproken) oordeelen, dat geen Europeërs, of eenige andere volkeren in 't Oosten, in magt, vermogen, aanzien en bezit van landeryen, daar eeniger maaten by hen konnen vergeleken worden, aangezien zy het ook zyn, die, ten teeken van hun groot gezag in die landen, Koningen en Keizers na hun goeddunken af en aanzetten, en daar wonderen verrigten, waar over de ganse wereld moet verbaast staan, en waar over men zig nog veel inder zoude verwonderen; zoo de inzigten van Staat ons toelieten alle zaaken wel zoodanig, als zy daar by de onzen wyzelyk en voorzigtig uitgevoerd worden, in allen deelen op het papier te brengen, dat geen regtschaapen Nederlander my vergen, nog geen verstandig man van my verwagten moet, schoon ik weet, dat 'er zyn, die dit van my gevreeft hebben, vaststellende, dat ik veel zaaken wist, die juist yder een niet bekend waren. En zoo ik de bescheidenheid gebruike, van die zaaken voor de Nederlanders geheim te houden, zoo moet geen vreemdeling, zoo hy my regt kend, zig van my verbeelden, dat ik hem daar van ten nadeel van myn Vaderland, kennis zou willen geven; schoon ik zeer wel weet, dat veelen dan myn Werk nog veel liever, als anders, gezogt zouden hebben; doch dit alles zal ik alleen hier mede beantwoorden, dat ik dit Werk geschreven heb, om myne Natie, en in 't byzonder de E. Maatschappy van Nederland, zoo grooten dienst, als 't my mogelyk was, maar geenzins, om de zelve enigen den allerminsten ondienst te doen, als hebbende enkelyk getragt om de zelve boven alle dappere Reizigers en kloekmoedige volkeren, by de Ouden bekend, en die iet groots en heldagtigs, zelfs met de uiterste gevaaren, dorsten ondernemen, zoodanig te verheffen, als ik niet wete bevoorens zoo oit door yemant gedaan te zyn, hoewel ik het my tot veel eere agten zal, als dit myn gering Werk alleendaar toe maar dienen kan, om andere, die meer verstand, cierlyker pen, en een verhevener schryfstyl, dan ik, hebben, hier door kragtig aan te zetten, om den luister van mynen Natie nog veel heerlyker en grootzer, dan by my gefchied is, op haaren thron van eere, die zy door haare dappere daaden zoo wel verdient,

dient, in den helderen dag te zetten, een zaak, waar over ik my te aller tyd zeer verblyden, en veel redenen hebben zal, om God in dezen, indien het zyn welbehaagen is my zoo lang te laten le-

ven, te danken. Besluitende met deze woorden: *Gelukkig is het land, daar de Ouden aan 't roer van Staat zitten, en daar de Jonge Lieden verstandig reizens*

E I N D E.

BLAD-WYZER

Van het vyfde Deel, of van Choromandel, gemerkt met Letter a. Ceylon, met Letter b. Japan met Letter c. Sumatra met Letter d. Malabar met Letter e. En Kaap der Goede Hope met de Letter f.

A.

A Angezicht te dekken, der jonge Dogters, enz: a 211, 212-215.
Apentand, een Heiligdom op Ceylon. b 382.
Aardbeving, gedagten der Heidenen 'er over. 383.
Aardklout, gedagten der Indifche wyzen daar over. a 134.
Sjeich Abeddien. a 193.
D'Ableing, tweede en Gezaghebber aan f. 136- de Kaap, werd Extraordinair Raad. 146.
Abduld, Fakel Sjab. a 328, 349, 350.
Abdullah Sjab, Koning van Djohor. a 339.
Abera Comara. b 65.
Abdulcader Mobbammed. a 193.
Acsacki. c 12.
Acbora Raja. b 71.
Acboraja. b 71.
Acbas. c 10.
Accwas. b 35.
Acbavelli. b 30.
Adagne Murwene Rapa. b 66.
Adamszoon (Willem). c 26.
Adams-Berg. b 36, 205, 375, 376.
Aden. a 184.
Aderfia. b 185.
Adira Carajan. b 74.
Afgoden der Cingaleefen. b 212.
Agnora. c 7.
Agras, of Cryftal-bergen. b 41, 170.
Abmed Sjab. a 328.
Ajalle. b 33.
Akais. c 9, 66.
Akkanas' dood. a 66.
Alawaddin de derde 's dood. a 339.
Alawaddin Sjab. a 328.
Albafst aan de Kaap, f 64.
Alegues Vira Maudrim. b 71.
Alanba. b 37.
Aluw. b 27, 34, 37.
Albukerk (Georg). a 325, 326.
Albukerks (Alfonfo) bedryven. a 183. in Per- fien, 229. op Aden, en Malakka 2 Malak- ka, Alfonfo en Francisco op Malabar. c 17.
Alfonzo weer in Indien. Werd onder- Koning, veroverd Goa, enz: 18.
Alexander, M. op Ceylon. b 59. in Bengale. a 179.
Aliancelle. b 31.
Alican. b 23, 169.
Almeida. e 18. zyn dood. f 118.
Aloc-Boomen in 't wild aan de Kaap. f 67, 72.
Alloet. b 40.
Almanach der Japanders. c 50, 51.
Alvarenga. b 184. e 18. Onderkoning. 19.
Alutcoer. b 27.
Amakafakki. c 66.
Amagnas. f 67, 99.
Amabaraman Raja. b 68.
Amban. b 31.
Ambagtstieden der Cingaleefen. b 46.
Amboloe Wagala, of Ampoloe Wagala. b 72.
Ambledo. b 42.
Ambrit Wagala. b 74.
 V. DEEL.

Amfoen-handel op Malabar. b 187.
Amfam Heranam. b 70.
Ammanafacci. c 5.
Amsterdam. Een Eyland. b 31.
Anafse Heriatotte. b 81.
Anakanvelle. b 33.
Anaragnepoere. b 34, 40. 65, 66.
Anchedivva. e 18.
Andragiri. a 312, 318.
Andupanauna. b 82.
Andenowe. b 33.
Anderson. a 124.
Anca. b 265.
Angebade. b 265.
Anguratotte, een Dorp, en Veffing. b 24, 33, 34, 169.
Anna Pidavi. b 395.
Annenorita. a 95.
Antoniszoon, Commandeur voor Malakka. a 340. en zyn dood. 341.
Anularam Bijava. b 66.
Anuraddanam Sacea Comara. b 64.
Anuraad Poera Nawara. b 64.
Anzuani. f 149.
Apius op Djohor. a 337.
Araatsje Sowara. b 82.
Aragone. b 33.
Arandore verloren. b 255.
Ararat. a 268.
Areii. c 12.
Arrakan, veroverd Pegu. a 133, 142. nader befchreven. 140, 142. onze Handel en Moord van ons Volk hier. 143. ons Comptoir ge- licht. 143, 144, 145. Hunne Afgoden, fee- ten, dooden-behandeling, en Huwelyken. 145.
Arrunderi. b 27.
Asacci. c 9.
Afoe. a 159.
Affalanam Raja. b 65.
Cos-Affam. a 159.
Affarama Perimal. e 15.
Affchepoefers. a 75.
D' Hr. Affenbure Landvoogd aan de Kaap. f 136.
 krygt een Inffructie van d' Hr. Simons. 136.
 zyn dood. 146.
Affia. c 7.
Affanamia. c 12.
Aftenagale. b 34, 37.
Atsjiens Koningin, en Koning. a 345-347.
Atterluwo. b 35.
Attulagam Corle. b 36, 41.
Ava, een Ryk, en een Stad. a 127. gevallen dezer Koningen. 129-131.
Avadoets. a 75.
Auwo. c 7.
Aymiffima. c 72.

B.

B Accala. a 156.
B d' Ht. Bachers. a 11, 27, 43.
D' Hr. Backer, Directeur in Perfen. a 287.
 maakt vrede op Malabar. c 42.
Badacaffje. c 54.
Budule. b 42.
Bagab Sjacon. a 253.
 Z Bay:

B L A D - W Y Z E R.

- Bayans.* b 41.
Bakenburg. b 28.
Bakwelle. b 23.
Balane, een Landschap, en vlek. b 36-37, 38.
Banjoen stoutheit. c 93.
Bange Hoek. f 35.
Ballagat. b 34.
Bapa Raja. b 67.
Baptista (Johan) b 201.
Barieuw. c 13.
Rario. c 13.
Barle. b 36.
Barrempoeter. a 156.
Barfeloor. b 244.
Barneveld op Sadian Bon porto. f 148.
Bassora, ons Comptoir hier. a 225. Veldhoven Commiffaris hier. 255, 277.
d' Hr. Bassings Reyze in Perfiën. a 245.
Batavisch Schip na de Kust. a 44, 45.
Batecotte. b 30.
Batia Raja. b 67.
Baticalo een Graaffchap, en Stad. b 32, 41, 42, 100, 150 Een commandery. 101, veroverd door d' Hr. Wetterwolt. 118.
Batoegdra. b 35, 77.
Batoefawer beschreven. a 335.
Baviaanschberg. f 62, 86.
Bax, Majoor. b 243. Landvoogd aan de Kaap. f 134.
Baypin. e 11.
Bedas, Beddas of Weddas Land, of de Wani. b 32, 40, 49. Grens deszelfs. 40, 207, 208-210. De Graeuwe's list ontrent hen. 210. Hun Godsdienst. 408.
Beddigamme. b 41.
Bedienden der Inlanders in de Dorpen van Ceylon en hunne naamen. b 1-12.
 ——— der Grooten hier. b 57.
Begin van Ceylon. b 274. en der Cingaleezen. 60.
Behaar. a 157.
Beiram. a 107.
Bellales. b 268.
Bellefoor. a 161.
Belligamme, of Welligamma. b 30.
Beminitiffa. b 66.
Bengala, beschreven. a 146-159. Kaart'er van. 146. veroverd door den Mogol. 157. Een heerlyk Land. 160, 168. Grenzen, Patans-Landen. Voornaamfte Steden. 157, 158, 161. Naamen der Dorpen tuffchen Mongeer en Patena. 168. De Ganges 168. Onze Handel, eerste Directeur hier. Brief aan den Nabab over d' Hr. van de Brouke. 173. Lyft der Directeurs. 124. en der Commiffariffen. 175. inkomen van een Directeur hier. enz: 172, 176. d' Hr. van Rhede's bedryven, en 't leven der hedienden hier. 176.
Benjaanen. a 54, 55, 89, 268.
Benotte. b 23, 35, 170.
Berberin, of Berberyen. b 169, 422.
d' Hr. Berganje Directeur in Perfiën. a 370.
Bergen van Stellenbosch. f 31. Schapenberg. 33.
Berg keerd weder, f 35, 36, 67. Peerdenberg. 31, 88.
Bergen, by Waluwe. b 41.
 ——— by Japutteca. b 42, 80.
 ——— van Kaap der Goede Hope. f 7-12, 37, 57.
Berglieden van Ceylon. b 44.
Bergen, Sneeuwbergen aan de Kaap. f 55. an dre zware Bergen. 73. Dassenberg. 61, 86.
Baviaansberg. 62, 86.
Bergluffen. b 53. Mineraalbergen van de Kaap. f 64, 73.
Berkenkoers, Vorft. b 187.
d' Hr. Bernard, beschreven. a 17.
Bewyng. a 121.
Beweenen der dooden. b 49.
Billigal-Corle. b 27, 37.
Billigam-Corle, en een Vlek. b 33, 35.
Billitotte. b 23.
Bimilipatan, Loeie, Waren, Winsten, Opperhoofden. a 42. Commiffariffen. 43.
Binga. c 9.
Bintene, *Vintana*, of Alout. b 38, 40. beschreven. 41, 42. Rievier deszelfs. 38, 103, 207.
Birrama. b 383.
Bisnagar. a 2.
Bisnoe. a 90.
Bisiboe. c 64.
Blaeuwe Berg aan de Kaap. f 12.
Blikland. b 257.
Bloedloofe Dieren. b 54.
Bloedfchande's straf. a 79.
Bloemen op Ceylon. b 53.
Blokbovius Gezant in Japan. c 42.
Blootvoets gaan. a 89.
Bocaul, een Berg. b 37, 38.
Bodelgamme. b 42.
Boeken der Malabaaren. En dienst hunner Kinderen. 356, 399.
Boender-Cooswat. b 39.
Boerewalle. b 268.
Boewaneca, *Babu Raja*, Koning van Degampala. b 71.
Boewaneca Babu Maharaja. b 75, 76, 77.
Boegdag. b 42.
d' Hr. Boluer. a 350.
Bolscho, Extraft uit zyne Vifite. b 324, 340.
Bondoepitte. b 47.
Bongo. c 64.
Boomen. b 50-53.
Buddum. b 367, 368.
Buddum's Boom. b 65.
Boomen op Choromandel. a 56.
 ——— Ceylon. b 122.
D' Hr. Borchorst Commandeur aan de Kaap. f 229.
Boschjemans. f 93.
't Groot Boonkens Eyland. b 32.
D' Hr. Bork op Malakka. a 349.
Bosch Caddadefa. b 62.
 ——— by Vallaponahoy. b 42.
 ——— by Negriih. b 42.
 ——— by Occande. b 41.
 ——— by Komboken, twee. b 41.
 ——— Medampe. b 22, 37.
 ——— Chilauw. b 39.
 ——— Colluvela. b 40.
 ——— Anaragiepoere. b 40. en Arifen.
Bosch by of in Menda Corle. b 41.
 ——— Vintana. b 41.
 ——— Jale. b 41.
 ——— Beddigamme. b 41.
 ——— Tuffchen Cotjaar en Bintene of Vintana. b 42.
Boschbouwer (Marcellus) b 111, 112. werd Prins van Mingonne, gaat na Bantam, en na Holland, raakt met de Heeren Bewindhebbers in gefchil. En gaat in dienst der Deenen, zyn dood En 't verdre onder Gule Gedde voorgevallen. 115, 116.
Boffe. a 124.
Bottelary. f 34.
Boucheljon Hoofd in Japan. c 95, 97.
Bouwens voor Goa. e 27-29.
Boven-Landen van Ceylon. b 205.
Bowagom. b 38.
Bowaneca i. Boewaneca. a 77.
Bramafari's. Bra.

B L A D - W Y Z E R.

Bramines Eyland. b 31.
Bramines zederley Seften. a 73-84. Bloed-
 fchande straf by hen. 79. Hun ampt en be-
 dryf. 76, 81. Voorreyten. 76. doorbooren
 hunne ooren. 77. Huwelyken. 78, 79. ge-
 fchil met de *Setirea's*. Hun fpy's, fonden,
 weinig dronkaarts by hen. 83. Valfen, dood.
 84. en die van hun Vrouw. 85. Staat der
 ziel na 't leven by hen. 84, 85, 87. Heilig-
 heid hunner Pagoden. 95. Hun geloove,
 en Goden. 91--99. middelen tot hunne Za-
 ligheid. 99.
Branma. a 73.
Breytenbach. f 124.
 Van den *Broek* Gezant in Japan. c 26.
Buit (Georg) a 325.
Bronkborst Opperhoofd in Japan. c 90.
Brouwer Hoofd in Japan. c 26.
Bronwerswyk. b 28.
Buckoy Gezant in Candy. b 246.
Budam. b 65, 66, 70. Zyn Boom. 65. Over-
 blyfzelen. 72. Zyn wetten in fteene Tafel-
 len. 212. andre befchryving van zyne Ge-
 boorte. 369-375. Feeften ter eere van hem.
 407. En Bedas-dienst van hem. 408.
Juffr. Bulfiratus dood. e 268.
Bango, en deffelfs Ryken. c 2.
Bukfynden der Japanders niets geagc by hen.
 c 56.
Bygeloove der Cingaleezen. b 49.

C.

Caartekoe veroverd Malakka. a 342.
Caculandola. b 73.
Cada Amhera Raja. b 67.
Cadsumaris. b 27.
Cadjaefaja's Bofch. b 42.
Cadda Ginit firmenam Raja. b 71.
Cadduwatte Corle. b 41.
Cadungarrupa. b 82.
Calajate. a 229.
Calane. b 37, 74.
Calateri, een Koning op Malabar. e 139.
Calicoelang. b 31, e 13.
Calidajfa. b 70.
Calierauw. b 29.
Calinga, een Land. b 70.
Calinga Raja. b 61, 63. zeldzame voorzegging
 van zyn Dogter. 61. die befwangerd werd
 van een Leeuw. 62, 63.
Caliture. b 23, 34.
Callegom. b 38.
Calmoni. b 29.
Caloenam Raja, of Caloenia Raja. b 66.
Calpentyn. b 27-149. 173, 221.
Cambarra. c 13.
Cammenofeki. c 8.
Campfon. e 20.
Cammugawa. c 13, 14.
Canaja. c 12.
Canara's handel met Ceylon. b 162, 184, 244.
 dezelf Koning verflagen. 72. a 2.
Cananoors Fortrefle. b 241. Veroverd, e 34.
 contract met dien Koning. 36.
Candi. b 38, 39. dezelfs Koning laat zig Key-
 zer van Ceylon noemen. 74. Werd verfla-
 gen 75. Jaja Vira Raja werd Koning hier.
 75. Zyn verder wedervaren. 76, 78.
Candi befchreven 104, 105, 117. De Landen
 van Candi. 206, 262.
Candure Bandara. b 15.
Caneel Inftitucie voor den Capitein der Ma-
 habadde. b 320.
Caneel-Bofch, *Caneel*-Boom, en *Caneel*,
 b 41, 51, 52, 193.

D'Hr: van *Canga's* groote onkosten, om den
 Keyzer gedaan. c 137.
Cangienture. b 31.
Cangoxima. c 2.
 D'Hr: *Canzius* begraven op Anzuani. f 149.
Capita-ftruik. b 52.
Carcel. b 21.
 D'Hr: *Caron* Hoofd in Japan. c 33-36. Zyn
 antwoord aan 's Keyzers Commiffaris. 81.
 Zyn gebouw in Japan. 83. Wint Nigom-
 bo. b 121.
Carnapoli, e.
Caroto. c 9.
Carrawaansara. a 29.
Carrediva. b 31.
Carftenzoon in Perfien. a 233.
 — Een andre, van de Kufft opgezonden.
 a 67, 62.
 D'Hr: *Cafembrood* in Perfien. a 249.
Caffimbafaar. a 163.
Caffempoct. a 156.
 D'Hr: *Cafteleya* Directeur in Perfien, en zyn
 groote winiten daar. a 204, 286.
Catavelli. b 33, 41.
Catebaey. b 31, 40.
Catenagon. b 33.
Catfani. a 185.
Donna Chatarina. b 88.
Cavava, of *Convava*. b 40.
Caula Weya. b 38, 39.
Caulier na Golconda. a 63.
Cawafacki. c 13.
Cawayefdo. c 153.
Bawclon. a 11.
Caymelle. b 27.
Cays. b 31.
Cinnwirad of *Senerat Adaffyn*, Keyzer. b 27.
 Zyn Kinderen. 89. Dood den Prins van
 Oeva, ftaat na de Kroon, trouwd de Key-
 zerin 110. Maakt een verbond met ons,
 11, 112. Wil zyn Stiefdogter trouwen. 114.
 Zyn dood. 116. Zoonen en verdeeling van
 't Ryk onder hen. 113.
Ceravella. b 75.
Cerinde. b 33, 41.
Ceurawachs. a 89.
 't *Ceylons* Schip. a 45.
Ceylon, befchryving dezee Eylands. b 13. en
 wat 'er al onder ftaat 160. Deszelfs naam.
 14, 64. en b-wys dat het *Taprobane* is. 207.
Alexander. M. hier 59. Waaren.
 — Lengte, breedte, Grenzen, gedaante,
 en grootte. b 18. Schryvers over 't zelve:
 14. Plaatzten met 't zelve correponderen-
 de 160. Verdeeling der Ryken, Prinsdom-
 men, Graafschappen, enz: met hare na-
 men. 19. Berglieden en hun gewaad. 42.
 Naamen der *Corlas*; of Landfchappen. 20.
 der Steden en Rivieren. 21. Inwoonders.
 208. of Cingaleezen, en hun ouderdom. 42.
 43, 44, 47, 50. Ziekten 47. Sayfoenen,
 Aardbeving. Kaart des Lands. 22. Land-
 voogd hier. 26. 't Land van binnen. 35.
 Comptoiren, onder Colombo. 26. Recht
 der E: Comp: over dit Land. 172. des zelfs
 heerlykheid. 175. Laften. 196. *Wewery*.
 198. Mineraleen en gefteenten. 204. Win-
 ften. 271.
 — Eerfte opkomst. b 60, 61, 64, 210. bo-
 venlanden 205. Lage Landen. 205, 208,
 226. Volkeren. 212-215. Nederlands magt
 en befiering hier. 215. De Heer van Rhee-
 des optel tegen de d'Hr: van Goens. 245.
Ceylon's ftaat. a 1664, 247, 249. Afgelegenheid
 der Landen 251. Begin van 's Konings mis-
 noegen tegen ons. 252. Verkeerde berigten

B L A D - W Y Z E R.

van de Heer van Goens. 253, 254. Begin des Oorlogs Ao. 1670, 255, 256. Reden van 's Konings haat. 257. Zaaken van den onbekenden God hier. 258, 261. Verschil van d' Hr: van Goens Brieven, 260, 261. Aanmerking over zyn Ed: beleid om ons Meester van Ceylon te maken. 261. 's Keyzers Manfchap en hunne verpligting 262. Ongemakken der lage Landen by Regegen. 263. Des zelfs wagten en Schanfen, 264, 265. De Lafcaryns. 266, 267. Wetten der Cingaleezen. 267. Hun Afgoden. 212. Hunne dienften aan den Vorft. 268. Naamen der Schattingen. 269. Compagnies Regeering. De voorgestelde winften van d' Hr: van Goens. 271, 272. Onzeker. 273. Dan by Vrede met Raja Singa. 273. Oorlogen der Cingaleefche Koningen, met de Portugeefen, en ons. 274. Vinala Mantra en Don Jan d' Austria. 276. Don Philippo vergeven, en hy Keyzer. 277. Don Jan ftaat Raja Singa, die ftierf van fpyt. Donna Catharina 's Keyzons Dogter. 277. Handel der Portugeefen met haar, en met Xavier. Don Jan veroverd Ceylon, trouwd de Keyzerin, verlaat de Portugeefen weer. Zyn dood. 1604. De Weerds voorval. 278. Cenuwiraad trouwd de Keyzerin. Zyn verbond met ons. Dood der Keyzerin, en van haren Zoon. Zyn verdrag met de Portugeefen. En hunne verdere verichtingen. 279. Cenuwiraads dood. Vervangen door Raja Singa die met onshandelt. Gevallen der Portugeefen, en hun val. 280-282. Ons begin en voortgang hier. 283. Bedenkingen over de vrede met den Koning. 284. d' Heer Simons Confideration over Ceylon b 304, 311. Bolfeho's Extract tot navorfching der Tombo's. 324. d' Hr: Simons Raad van Indien geworden. Zyne Memorie voor d' Hr: Bekker. 340-351. Takel Gezant aan den Keyzer van Candi. 352-358. d' Hr: Rumph Landvoogd van Ceylon; zyn dood, en Lykftatie. 359. d' Hr: Hertenberg Landvoogd van Ceylon. 360. De Baay van Tricoenmale, en 't Fort Oostenburg. 361. Lyft der Landvoogden van Ceylon op Gale, en op Colombo. 362. Bevelhebbers van Jaffanapatnam. 363. Bevelhebbers van Gale. 364. Zaaken van den Godsdienst hier. 366. De Heydensche 367. De Pagode van Tricoenmale. Gevallen van Buddum. 367, 368. Ander verhaal van zyne Geboorte en daden. 369-375. Adamsberg nader befchreven, zyne voetftap. 375-382. En bericht van de Beelden daar op. 376-378. Gevoelen over die voetftap. 379-382. De Cingaleefen groote Afgodendienars. Van de voorkomt van Birnuma, Viltroe, en Uritrain. 383, 384-386. Girandam. 386 391. Cingaleefche fpreuken. 391. Korte leffen, en Boeken der Malabaaren. 394-399-401. Wat zy van God gelooven, en hunne Pagoden befchreven. 202. Wat hen verboden 403. De tweede, en derde Priester ordre. 404. Hunne toovermiddelen, en Duivel-dienft. 405. Feften 407. Eed der Cingaleefen. De Cingaleefen traag in hunne Godsdienst. 408. De Mohammedaanfche Godsdienst. 409. De Chriftefyke, de Roomsche, Xavier's dienst hier. 410. Zaaken tuffchen beiden voorgevallen. 411. De hervormde Godsdienst, en de Predikanten hier van Ao. 1642 tot 1658, 412. Ceylonfche gefchillen. 413. Plakkaat over 't invoeren van de Nederduitsche Taal. Aanmerkingen hier over.

414. Verhoog van D. Manteau over 't aanleeren van een yreemde Taal. 415. Geringe agting, die men hier voor Taalkundige en neerftige Mannen betoond heeft. 416. Verdre Predikanten vervolgens. 416. Zelfzaam ingevoerde Tafel van den Polityceuen Commiffaris. ibid. Inftuëtie, aan den Kerke-raad gegeven. Vervolg van de voornoemde Tafel. Claffis op Ceylon Ao. 1658, 416. Vervolg der Predikanten hier gekomen. ibid. Refolutie der Heeren zeventien over zes Proponenten, ibid. Bericht wegens de middelen tot herftelling van 't verval der Kerken en Schoolen 417. Confideration van D. Synjeu daar over. 419. Inftuëtie voor de Scholarchen. 421. Kerk-Ordre van d' Heer de Heere. Rapport van een Viſite der Schoolen. 422. d' Oude, P. Sinjeu en Da Coſta. 433-435. Bolfeho's bericht van de Schoolen en Kerken. 435-438. Confideration over de Queekelingen op Jaffanapatnam. 438-452. D. Conyn, van Leeften, en Kramer 1706. Staat der Ceylonze Kerken Ao. 1681, 453. Een Afgodstempel door Raja Singa verzoekt en afgekeurd. Oprichting van 't Malabaarfch en Cingaleefch Seminarium, Ao. 1690. D. de Mey Reëtor. 1692. Cat's overgezette werkkcn. 454. De de Vriest mede Opfiender van Seminarium. 1695. D. Ruel predikt Portugees, en leerde Cingalees; Catt bezigt met zyn Woorden-Bock. 't Cingalees Seminarium begonnen. Ao. 1696. Ruel Reëtor van 't zelve Ao. 1698. En verdre gevallen omtrent het Seminarium, en ſtand zeyer Omken in 't vervolg. 455, 457. Lyft der Predikanten van Punto Gale, 460. van Nigombo, Mature, en Jaffanapatnam. 461. Van Colombo. 462. D' Hr. de *Charvones* Landvoogd van Caap der goede Hope. f 146. Zyn dood. 147. *Chan's* Slotvoogden. e 20. *Chenna*. a 186. *Chibiri*. a 185. *Chilauw*. b 27, 37, 149. *Cbudenda*. a 67. *Chonanga Raja*. b 66. *Chorawa*. b 66. *Choromandel* door ons veroverd. b 234. Deszelfs handel met Ceylon. 161. Wat hier onder behoord. a 2, 3. Zuyder en Noorder Comptroiren. 3. des zelfs naam. 2. Landvoogden. 14, 16. Comptroiren, Munten, Maaten, Gewigten. 26. Commiffarijffen. 15, 43. Komft der Schepen hier 44, 45. Vertrek der zelve. 47. Beftaan der Boeren. 48, 49. Van de verdre Choromandelers. 50, 52. Hunne Koordedansers. 53. Dans-hoeren. 54. Zaaken van Choromandel. 57. Komft der Hollanders hier. De Hr: van Goens ftaat den Hr: de la Haye 64. De Hr: Laurens Pit ftaat zes Franfche Schepen. 69. *Chriftenen* in Japan vervolgd. c 77, 80, 86, 87, 91, 93, 97, 100. *Chriftenen* op Ceylon. b 245. *Cicoko*. c 8, 64. *Cinajoes* Keyzer van Japan. c 55-57. *Cingaleefen*. b 176. *Cnox* gevangen. b 141. *Cocona*. c 7, 62. *D. Clavius* geprefen. b 237. *Cobbe*. a 124. *Cocx*, Gezant. b 127. *Coeboek* of *Komboken*. b 33. *Cocda Comara*. b 72. *Cocda Tiffa Rajoe*. b 31. *Cocda*

B L A D - W Y Z E R.

- Coeda Tiquiri Bandara.* b 79.
Coedrop. b 66.
Coedremale. b 28.
Coekbacker, Hoofd in Japan. c 77.
Coelanz. b 29.
Coelavaan. b 66.
Coelis. b 208.
Coenden. b 33.
Coemene. b 33.
Coenrengoele. b 31.
Coerette. b 31.
Coetey. c 5.
Coetsien. e 11, 12. Veroverd. 32, 33. Con-
 tract. 35.
Coetemale. b 38, 39.
Coetsjeka Jamma. c 11.
Cojji. a 193, 194, 196-198.
 Boom, Vrugt, en Drank. a 189-191.
Cobolawyle. b 33.
Collatry. b 241.
Collegemenab. b 38.
Colombo. b 24 Deszelfs Rievier. 36. Des
 Landvoogds Huis. 25. Hoofd-Comptoir
 en Bedienden hier. 25, 26. Provincien der
 zer Deffaveny. 47. Comptoiren hier onder.
 26, 165, 169. Vesting 91. Door Raja Singa
 belegerd. 119. Beschreven. 149. Ge-
 richts-ban deszelfs. 151, 231. Grenspaal der
 zer Jurisdic tie. 232. beteekenis van den naam
 Colombo. 275.
Colliwella. b 40.
Colimen van Kaap der Goede Hope. f 11.
Colonna Corle. b 36.
Comara Singa bastone. b 89.
Comaroe Daai Raja. b 70.
Combaula. b 38, 42.
Comboken. b 33.
Combosamma. c 153.
Comoryn's Kaap. b 34.
Conaye. c 12.
Congo. a 227.
Connevendam. b 394.
D' Hr: Constant's handelingen. a 245.
Constantia aan de Kaap der Goede Hope. f 32,
 45, 46.
Conta Cara Demalir. b 73.
Coordedansers op de Kust. a 53.
Coralbadda B andza. b 78.
Corea's Gezant. c 65.
Corinde Carmwatte, of Codwat. b 27, 39.
Corles, verscheide Corles. b 152, 168, 170.
Corlie 27. Salpitti-corlie 24. De
 Seven-corles. 27. Biffigal-corlie 27. Cor-
 re, Witte-corlie. 36.
Cormeal. b 38.
Cornogale. b 39.
Coronda Weya. b 28.
Correa's. b 99.
Corvite Vesting. b 36.
Cos Affam. a 159.
Cos Bbaar. a 159.
Costa d' Infiado. b 235. Costa. a 325.
Coster op Ceylon. b 118-120.
Cotjaar. b 32, 39. Een Commandement. 40.
 221, 222.
Cottoega Hoewatte. b 80.
Covillan op Malabar. e 15.
Courme. c 61.
Coxinja's Gezant in Japan. c 97.
Coyett Japans Hoofd, tweemaal. c 89.
Covlan. b 183, 239. e 13, 18. Veroverd. 31.
d' Hr: Craaendonk, tweede aan de Kaap. f. 146.
d' Hr: Craey overleden in Perfsien. a 233.
Cranganoor. b 240. e 10. Veroverd. 32.
Cresna. c 5.
Craefakje. c 6.
 V. DEEL.
- d' Hr: Crudop*, tweede aan de Kaap. f 134.
d' Hr: Cunaus Gezant in Perfsien. a 249.
Curaca. b 33.
Curate. a 229.
Cusfas. c 11.
- D.
- D** *Aarzerom.* a 39. Logie, Waaren, Wafch-
 Dorpen. 40. Opperhoofden, Dienaars.
 41. Verval des zelfs. 42.
Dajoesen Raja. b 70.
Dairo, en bericht 'er over. c 146.
Dal. a 124.
Dalam Ajali Raja. b 71.
Daldowanje. b 94.
Dampela. b 36.
Dangot Comara. b 65.
Daus-Horren op de Kust. a 54, 96.
Danta Comara. b 70.
Dassen-Eyland. f 4. Dassenberg. 61, 86.
Darius Paleys in Perfsien, en de overblytziels
 'er van. a 220-224.
De Bitter, Commandeur op Malabar. b 242.
Decan. a 2.
Decca. a 164.
De Contos gevoelen over de voetflap op Adams-
 berg. b 379.
Decima. c 62, 78, 85.
De Creesfer, Hoofd voor een tyd aan de Kaap.
 f 129-134.
Dedero. b 38.
De Graeuw's lift by de Beddas. b 210.
De Haze (Hans) op de Kust. a 61.
D' Hr: de Haze, Directeur in Perfsien. a 249.
D' Hr: de Heere, Landvoogd van Ceylon, en
 dood. b 303.
Debegampela, of Degigampala Corle. b 37,
 71, 82.
De Helder. b 258.
De Jager in Perfsien. a 269.
D' Hr: de la Fontaine tweede aan de Kaap. f 146.
De la Haye op Ceylon, en de Kust, dog ge-
 flagen door d' Hr: van Goeus. a 64, b 201.
Delcourt in Perfsien. a 233.
D' Hr: de Lareffe, Directeur in Perfsien. a 249.
Deleswege. b 38.
Delft, of Pingardiva. b 31.
De Hr: de Man (Andries) tweede aan de Kaap.
 f 135.
Demptigal. b 39.
De Meere Commissaris, zyn dood. a 341.
D: de Mey. Ziet Ceylon.
Dennaca, of Dinavaca. b 34, 36.
Degnawella. b 75.
Dereniagala. b 78.
Derma Jangadoore. b 100.
Derma Palla. b 76 werd Keyzer. 77. Ge-
 doopt. 78. Verliest zyn geheel Keyzerryk.
 82. Vlucht na Colombo. 82. 83. Donna
 Catharina deszelfs Dogter. 88.
Derma Praccaram Bahu. b 74. Zyn verbond
 met de Portugeesen. 75. of Aboe Negabo
 Bandara. 91.
Dejjava van Colombo. c 304, 311.
Detelwaia. b 39.
Deva Tiffa, Raja. b 70.
Deveni Petiffa Maharaja. b 65.
De Vrieft, f. Ceylon.
Dewa Raja Singa Comari. b 75.
Dewe Godea. En heerfchappy der zeven Cor-
 les. b 78.
Dewendre. a 98.
Dias, ontdekken van de Kaap. f 118.
Dias (Manoel) Lift. b 94, 104.
Diamant-Mynen. a 55. Grootte Diamanten. 65.
 Diga-

B L A D - W Y Z E R.

Digagamone. b 65.
Djohor gebouwd. a 324, 325-326. Hoofden hier. 337.
Dinavaca, of *Denuaca* b 34, 36. een Prinsdom, en een Polit. a 312.
Dinding. b 38.
Dinnullo. b 38.
Djohor; dezès Konings handelingen met Matehief, en ons. 331-335.
Draveli. b 38.
d'Nr: Douglas, gehoor by den Keyzer van Japan, en verdrè zaaken, toen voorgevallen. c 137-138.
Doenakaja Itruik. b 52.
Doetoegeinoenoc, *Maharaja.* b 66.
Dolas das Corle. b 33, 41.
Doldagom. b 38.
Dambèra. b 40.
Donadore. b 33.
Don Jan d'Austria. b 276, 277. of *Fimala Darma Soeria* Ada. 88, 109.
 ——— *Philippo.* b 277.
Donna Catharina, Keyzerin van Ceylon. b 88. hare Kinderen by *Cenuwierad*, 89. by *Don Jan*, 89. werd Keyzerin. 95. Huwelyk. 100. en dood. 113.
Donna Clara. Een Eyland. b 31.
Dooden behandeling op de Kust. 51, 86, 145.
Doop van *Dernapalla*, en veel anderen. b 78, 79.
Dos Raja. b 71.
Draak Gezant aan *Raja Singa*. b 201.
Drakefeyn. f 34.
Driampatam. b 72.
Dubojamma. c 11.
Dunoga. b 34.
Duvos. c 6.
Duivels-berg. f 10, 12.

E.

E *Dele* Gesteenten. b 37, c 55.
Edirimanna Soeria, Koning der 7 *Corles.* b 80.
Ea der *Cingaleesen.* b 408.
Sulthan Ekhar te *Spahan.* a 254.
Ekpoeipol, een vlek. b 39.
Elanden, aan de *Kaap* zeer groot. f 59.
Ehala, Koning van *Malabar.* b 66.
Elledat, een Stad. b 38.
Ellen der *Cingaleesen.* b 47, 55.
Elserak onbeleefd gehandeld. c 85. Hoofd. 86.
Elunna Raja, Keyzer. 67.
d'Nr: Elzevier op ontboden. f 136.
Ellenburg. f 34.
Emoekelane, een Dorp. b 47.
Engelsen geslagen door d'Nr: van *Quaalberg*. a 64.
 ——— *Gevangen* by *Raja Singa.* b 200.
Enkbusjen, een Eyland. b 31.
Eredenne, een Dorp. b 39.
Erikaa. a 7.
Erkelampatti. En Dorp op *Man-Aar.* b 29.
Ezels, wilde *Kaapze* *Ezels* afgebeeld. f 114.
Eswara. a 94, 95.
Eswatte, een Dorp. b 47.
Etalunam. Keyzer. b 65.
Ey, de *Wereld* als een *Ey* beschreven. a 93.
Eylanden by *Man-Aar.* b 219.
 ——— *By Gamron.* a 227.
 ——— *Dassen* {Eyland.} f 4.
 ——— *Robben* {Eyland.}
 ——— *Majotse*, f 149. Waar d'Nr: *Canzius* begraven. 149.

F.

F *Acate.* c 7.

Faconda. c 6.
Falso, *Kaap Falso.* f 32.
Fammamans. c 12, 69.
Farra. c 13.
Feeften, der *Goden* der *Heidenen* op de *Kust.* a 77, 97, 99.
 ——— der *Mooren.* a 107.
 ——— der *Peguaanen.* a 137.
 ——— der *Japanders.* c 145.
 ——— der *Cingaleesen.* b 405 -- 407.
Fibi. c 9.
Fideri. c 52, 53.
Eigen. c 7.
Fimala Darma Sceria Adas, of *Don Jan Keyzer.* b 56, 88. *Zyn* *Kindereu.* 89. *Hy* na *Goa* gezonden, en gedoopt 92. Vergeeft *Don Philippo*, werd Keyzer. 93. Verdriyft de *Portugeesen* ibid. Werd op de vlugt gedreven door *Raja Singa* 93. Hersteld zich, en verdriyft de *Portugeesen* 97, 98. z. *Portugeesen.* *Trouwd* donna *Catharina.* De *Keyzerin* 98. ontfangt *Spilbergen*, 100-106. beschreven 109. *Zyn* *dood.* 109 en *zyn* *Kinderen* ibid. *Fimala Darma Soeria Maharaja*, Keyzer. 87.
Fimala Mantra, of *Lamantia*, *Don Jans* *Vader.* b 88. *Zyn* *dood.* 89. a 276.
Timi. c 3.
Timiffima. c 7.
Fiongo. c 9, 66.
Firando Eyland, en Stad. c 5, 85.
 ——— c 78, 90, 99.
Firaskatta. c 10.
Firaski. c 13.
Firmensfi. c 9.
Firoffima, een Stad. c 69.
Fiscaal Independent op de *Kust.* a 69.
 ——— *In Bengala*, a 176. *Dependenten.* 177.
Fiseen. c 7.
Fifien. c 61.
Fiffima. c 10.
Fintzawa. c 12.
Foedagaja. c 13.
Fombetokke op *Madagascar.* f 149.
Fonkeroy. c 12.
Foromburg voor *Malakka.* a 342.
d'Heer Franck Hoofd op *Djohor.* a 338.
Franfschen, door d'Nr: van *Goens* geslagen op *Ceylon* en de *Kust*, a 64. en door d'Nr: *Laur*: *Pit.* 69. op *Ceylon* onder de *la Haye* b. 201. en hunnen *Gezant* by *Raja Singa.* 202, 256.
 ——— *aan de Kaap.* f 124.
Frenoiama. c 11.
Frisfus *Gezant* in *Japan.* c 43, 103.
Froymanteau. f 134.
Fragawa. c 12.
Fuciada. c 12.
Furtado de Mendosa, a 327. Werd *Landvoogd* van *Malakka*, *zyn* *voornemen* 329. *Zyn* *vervanger.* 336.
Fusifkaw. c 13.
Fust'faufa. c 13.

G.

G *Aal Henerat's* *dood.* b 114.
Gabbade Corle. b 37, 82.
Gaja Babu Comarea. b 67, 68.
d'Nr: Galant. a 193, 195.
Gale, of *Punto Gale*, beschreven. b 22, 33, 150, 170. des zelfs *Rievier.* 35.
 ——— *Bedienden* van ons daar, en *Dorpen* of *vlekken.* b 23.
 ——— *Corle*, b 35. des zelfs *Grens Rievier.* b 33, 232.
 ——— *Jurisdicctie.* b 232.
 Ga-

B L A D - W Y Z E R.

Gale's 's Bevelhebbers. b 364.
Gallettis. b 33.
Galkijfe. b 24, 163.
Gaena (Stephanus) a 327. c 16. Valco Gomma. 16. f. 118.
Gamatani. b 38.
Gampele Corle. b 27.
Gamron. a 200-203. Waren 203. Handel der Engelfen, Franfchen, en van ons hier. 202. Ons Comptoir, en bedienden. En Statie des Directeurs hier. 203. Eylanden hier ontrent. 227.
Ganajiffa Rajoc. b 66.
Ganga, een Godin de Ganges Rievier. a 98, 99. 101, 163-172, 179.
Ganga Palla, een Princes. b 78.
Gannezamme. h 23, 35.
Ganvor, een-Vesting, b. 37. En Gebergte. 38.
Garlanda, of Gauluda. b 38.
Gorroeda. a 95.
Gayffnakke. b 268.
Geddeuwelle witte. b 35.
d' Hr: Geleyszoon, Directeur in Perfien, en zyne Infructie. 3 a 234.
 De Jonge, Directeur in Perfien a 243.
Gelria. a 13, 61.
Gelubden by de Vrouwen der Grooten. a 215, 216.
Gerreweys, of Grevajas, b 33.
Gezant der Franfchen, by Raja Singa, b 202. Puyk en van den Broek, Gezanten aan den Keyzer van Japan, c 26. Friilus 43. Portugeefche Gezanten op Batavia. c 30.
Gefchenken, zonder welke niemand in 't Oof-ten by by zyn meerdren verfehynch. a 135.
Gefteenten. b 37, 55.
Servaas Geurtzen op Sadian Bon Porta. f 148.
Gewaad der Cingaleefen. b 44.
Gewaffchen op Ceylon. b 50.
Gewigten der Cingaleefen. b 47, 55.
 der Bengalers. a 179.
 der Choromandellers. a 26, 70.
Gilinitiffa. b 65, 66.
Gindere. b 23.
Ginkay. c 7.
Gna, Valco Gama hier voor, e 16. Dit gewonnen door Alfo. Albuquerk. 18. Veroverd door die van Viziapoer, enz: 20-22, 27, 28, 29.
 b 37, 38.
Goden op de Kuff van Choroman tel a 94-96
Gna's Aardsbifchoppen, verdre itaat van den Godsdienst daar. c 46, 47.
Godsdienst van Ceylon oorspronkelyk van de Kuff, van Choromandel. b 70. 366-367. en van Malabar. f. Budum. 367.
 der Heydenen op de Kuff. a 71.
 der Mooren, dito, a 103.
 der Christenen, dito, a 112.
 der Roomfche dito, a 115.
 Hanne Kerken op de Kuff. 116, 117.
 der Hervormde, dito. 117.
 der Lutheranen, dito. 120-125.
 der Peguanen. a 136, 137.
 der Bengalers. a 179.
 der Japanders. c 144.
 der Arranders. a 145.
 der Madureefen. b 96-98.
 van Malabar. c 43, 44.
Gods-boom. b 52.
d' Hr: Godsken, Commandeur op Malabar, b. 242. Directeur in Perfien. a 299. Landvoogd aan de Kaap. f 134.
 't Schip de *Goede Hope* gebleven. f 5.
Gnoet Ditebera. b 66.
Goerbeveli. b 26, 37.

Goernatha. a 99.
Goy. c 12.
Golconda, a 2, 31, 38. Weg derwaards, Logie, Waaren. 33, 34, 35. Opperhoofden, Commiffariffen. 35. Koningen en Casteel. 36. ons eerste accord. 61. Eerste vaste Dienaars hier. d' Hr: Steur. Gezant. 62. 't Comptoir hier. d' Hr: Caulier herwaards. Smit als Gezant hier. 63. Des Konings komit op Masulipatnam. 64. Zyn onthaal, en gefchenk. Gewaad, groote Diamanten, 65, 65. Sivagi 66. 's Konings vlugt. d' Hr: Pit Gezant. 67. De Koning gedwongen, verraden, en overwonnen door den Mogol. 68, 69.
Goloempera. b 66.
Golgom. b 28, 39.
Gongin famma. c 53, 54.
 Zyn navolger. 54.
Gonnemaas. f 99.
Goud, en Zilver Eyland in Japan. c 78.
Graver van Sangameandi. b 32.
Gregriquis. b 59, 63, 92, 100.
Grevajas, of Genreweys. b 33.
Griffoen, in Japan. c 26.
Groene kloof. b 38.
Grooten van Ceylon, en hun dragt. b 44, 57. Hun inkomten, en mindre bedienden. a 350.
d' Hr: Grootenbuis. a 287.
d' Hr: Gronfus Directeur in Perfien. 124.
D. Grandler, a 121. Zyn dood. 124.
Guychelaars der Cingaleefen. b 48.
Guyon le Fort. b 102, 103.
Guisfirimenaon, Raja. b 70.
Gulipoera Nuwara. b 68.
Gungenmeva Ralabami. b 75.
Gawelaguwem Detatiffa. b 69.

H.

Hafjn aan de Kaap der Goede Hope. f 62.
Haby, een Hottentot. f 76.
d' Hr: Hackius, Commandeur aan de Kaap. f 134.
 a 233.
 c 120.
Hagenar Hoofd in Perfien. f 35.
 Zyn bericht over Japan. b 68.
Halpilame, een Dorp. b 36.
Hamariffa Raja, Keyzer. b 31.
Hammalche of Adams Berg. f 33.
Hammenbiel, een Vesting. b 37, 231.
Hanglip. a 95.
Hangwelle, een Dorp en Post. b 89.
Hannemonta. c 93.
Hantana Adaffyn, Don Jan's Dogter. b 37. c 2.
Happittigam Corle. c 93.
Happari Japans Hoofd. b 35.
Hareipote, een Vlek. b 35.
d' Hr: Hartfink als des Konings van Tonkius Zoon, aangenomen. Brief 'er over. c 78.
Hattenacorle. 20, 27. f. Hoetena Corle. h 38.
Heddel Oye, een Rievier. b 33, 41.
Hedo. c 13.
Helballigal, een Dorp. b 39.
d' Hr: Helot Gezaghekker aan de Kaap, en daar na weer tweede, werd opontboden. f 146.
Hembolonggom Weya, Een Rievier. 39-78.
Hemel der Chormandellers. a 99, 100.
Henrikzoon. a 175.
Herbarius der Thuyn aan de Kaap der Goede Hope. f 22-29.
Hefiquas. f 61.
Hevagam, of Hevegam-Corle. b 36, c 2.
Hewahene, een Landfchap. b 39, c 1.
Hidrimana Soeria Rajoc, een Koning. b 78.
Hierugot Comara, een Prins. b 65.
Hina Corle. b 34, 37. c 2.
 A a 2
 Hin-

B L A D - W Y Z E R.

<i>Hindoſtander.</i>	a 109.	Soeria Comarea.	82, 83.
<i>Hinzel</i> , 's verovering.	a 158.	<i>Jaja Vira Bandara.</i>	b 75.
<i>Hinker Devela</i> , een Veld.	b 74.	<i>Jaja Vira Raja</i> , f. Koning van Candi.	b 73.
<i>Hoedanits.</i>	c 8.	<i>Java Vira Praccaram Babu.</i>	b 73.
<i>Hoegli.</i>	a 162.	<i>Jale</i> , een Klip, een Landſchap, en een Sie-	b 33, 41.
<i>Hoeren</i> , Danshoeren. a 54, 96. op maalyden	209.	deken.	b 33.
van ouds her.	f 30.	<i>Jaleput.</i>	c 10.
't <i>Hoofd</i> in de Tafelbaey.	f 30.	<i>Jamayſiro.</i>	a 74.
<i>Hoofd</i> - en andre cieraagien der Oofterze Vrou-	a 217.	<i>Jamma.</i>	c 7.
wen.	a 217.	<i>Jammogano, Miſacci.</i>	b 276, 94.
<i>Hoogkamer</i> Directeur in Perſien, en daar na	286.	Don <i>Jan d'Aultria.</i>	b 65.
Gezant, a 270 280, 285. Zyn Proceſ, 286.	286.	<i>Jamere Bandara</i> , of Xavier Wandaar, werpt	b 38.
Zyn vlugt na Borneo.	h 32, 40. c 2.	zig tegen Don Jan op. b 94. Zyn Verbond	95.
<i>Hoerli</i> , een Landſchap.	h 32, 40. c 2.	met de Portugeeſen. Zyn verdre gevallen	a 67, 69.
En Bergen daar 40. c 2. Grens der Weddas.	h 38.	en dood.	b 65.
<i>Hoetora Corle.</i>	e 21.	d'Hr. <i>Janszoon</i> opgezonden.	b 38.
<i>Hollanders</i> op Malabar.	a 61.	<i>Jattalauiſſa</i> , of Gilinitiffa.	b 38.
<i>Hollandſe</i> Dogters op de Kuſt gekomen.	b 39.	<i>Jati</i> , een Vlek, en Landſchap.	b 38.
<i>Hondopaal</i> , een Vlek.	f 37, 57.	<i>Japan</i> , Japanſch Schips vertrek, a 44. Japans	breedte, lengte, Grenzen, c 1. Verdeeling.
<i>Hong-Berg.</i>	f 5.	Is een Keyzerlyk. 2. Landwegen dezſelfs,	19, 20. Japan beſchreven. c 14-18, 20 on-
<i>Hoogergeeft</i> gebleven aan de Kaap.	a 204.	ze Opperhoofden daar, 32-47, 57. Hunne	gewoonte by de komit der Schepen hier.
<i>Hoogkamers</i> agting by den Koning van Perſien.	b 31.	37-40. Oprocht na Jedo, en Bedienden.	49. Handel hier. 48-50. Natien hier han-
<i>Hoorn</i> , een Eyland.	38, 40.	delende, 50, 51. Hun Almanach. Key-	zers, en de naamen hunner Jaren, 51, 52.
<i>Horspoet</i> , een Landſchap.	b 20, 39.	Verrichtingen der zelve. 53-57. Munten,	gewigten. 59. Byzondere zaaken, 60. Op-
<i>Hot-Corle.</i>	b 39.	toegt na Jedo. Ao. 1684. 60-64. Japanders	vlugbaar, Volkryk, en oud van Jaaren.
<i>Hotmitawajab</i> , een Dorp.	a 350.	Kenne geen Peſt. Wat ons Opperhoofd	verricht te Jedo.
d'Hr. <i>Govert van Hoorn.</i>	f 55.	74, 75.	uyttrekzel uit het Dagregister van Ao. 1635.
<i>Hottentots</i> met hunne naamen, Obiquas. f 55.	65-77. Sonquas. 57, 61, 65, 66, 67, 81, 82,	tot 1659, 76. tot 97. Verſeide Ordon-	nantien des Keyzers, 98, 104. Friſius ver-
83, 96. Heliquas, 61. Gregriquas. 63.	Gonnemaas. 99. Boſjemans 93. Groote	riehing als Gezant aan 't Hof, 103. Ver-	ſtegen's bericht wegens dezen Handel. 105-
Namaquas of Amaquas, 67, 92. Verſeide	andre naamen der zelve, 102, 103. Hunne	Godsdienſt.	158.
<i>Hottentots</i> beſchreven.	102-112.	<i>Hottentots</i> -Muſyq.	f 71.
<i>Hottentots</i> -Holland. f 32, 33. vergelegen hier.	33.	<i>Hoy-Berg.</i>	35.
Den <i>Hoy-Berg.</i>	180.	<i>Huysman</i> . (Maarten)	180.
d'Hr. <i>Hulſt</i> hier, veroverd Caliture, Belegerd	140.	Colombo, zyn dood.	140.
d'Hr. <i>Huſtaart</i> Landvoogd hier, ontſangt een	Memorie van d'Hr. van Goens 160. en laat	ook over Ceylon rapport doen aan haar E-	delheden 181. Zyn ſtoute Taal. 188. Zyn
Contract, met de Vorſt van Treyanoor, 189.	Veroverd.	e 34.	
<i>Hurcelj</i> , een Dorp.	40. c 2.	<i>Huwacara</i> , een Dorp.	33.
<i>Huwacara</i> , een Dorp.	33.	<i>Huwſhouding</i> fder Cingaleeſen.	{ 45.
<i>Huwſraad.</i>	{ 45.	<i>Huwſlyken</i> der Cingaleeſen.	{ 45.
— van den eerſten Prins, en Keyzers, 64.	64.	— van Vigca Bahu Raja.	64.
— der Chonomandelders, a 50. Schande	onghuwd te ſterven.	51.	

I.

<i>Jaar</i> -begin der Cingaleeſen.	b 47.
<i>Jaaren</i> der Japanders.	c 51.
<i>Jaffanapatnam</i> , een Ryk, en Stad. b 30, 150,	172, 259.
— 's Koning geſlagen, b 71, en een ander	in zyn plaats geſteld. 73. een Jaffanapatnams
Prins trouwd de Keyzerlyke Princes, 76.	Malabaaren hier. Een Bramine Koning.
Een Portugees Casteel hier. 214, 215, 217.	Cangienture, 216. Hammenhiel, Dieren,
Vogels, Wann, en het verdre hier ontrent.	217, 218.
— 's Bevelhebbers.	b 363.
St. <i>Jago.</i>	b 31.
<i>Jaja Palla Alſana.</i>	b 76, 81.
<i>Jaja Vira Comarea</i> , b 82. Omgebragt, Jaja	

Zyn zeer ſtreng tegen ſlukeryen. Zedert wat tyd de Roers niet van de Schepen ge-licht zyn. Strenge laſt, om de onzen te be-raften, enz: 143. Van hunnen Godsdienſt, hebben veele leſten der Heidenſche Gods-dienſt. Vergeefſe eed van zomnigen onder hen, 144. Wie de Duyvelsdienſt by hen invoerde, Prieſters, Kloofſters, 't voor-naamſte van hun Godsdienſt. Hunne Fee-ſten, 145. De Dairo, en net bericht we-gens den zelve, 146. Taiko's overkomt. Werd Keyzer. En door den Dairo bevef-tigd. Groote overeenkomt van de Japan-ſche met den Roomſchen Godsdienſt. Magt, en Hoofdgeboden der Geefftelyken, 149. Van den Roomſchen Godsdienſt hier. Van Xaverius, en andre verrichting hier, 150, 151, 152. Gezanten van hier na Romen, begin der vervolging, 152. Verſeide Prie-ſters elendig omgebragt, by Montanus te zien. Nieuwe vonden van Kawaytsdo. 153. Combosamma's dood. Foxogunſama Key-zer. Portugeeſche Gezanten onthalt 1640. 's Keizers dood. Quame Keyzer 1653. 't Chriſtendour verder uitgerooid. Zeldzaam geval van zes Swervers, Ao. 1704. 154, 155. Sidoti's geval. 157 164. Van den hervorm-

B L A D - W Y Z E R.

den Godsdienst. Waaron herwaards geen Predikanten gezonden in Japan, en hunnen Godsdienst. 164. Welke de Schryver vercoeld, en fcherp overhaald. Uittrekzel van een Brief der Heeren zeventhijenen over die floffen.

Ilangoune. b 34.
Jed beschreven, c 13, 72, 75, 76. Brand hier 81, 96, 137, 139.
Abraham Sjab. a 349.
Jemature. b 36.
Jemismaan. c 4.
Jemvrie, a 54. Hanne Jaaren, en tyd-rekening. 80.
Jefann: c 9.
Jesert. c 13.
Jefi. c 11.
Jefie. c 68.
Jefio. c 13, 19, 20, 22.
Jefiki. c 16.
Jefi. b 31.
Jadien hinnen en buiten de Ganges. a 1, 2.
Jefraetie van d' Hr: Maatfuyker wegens Ceylon. b 128.
 — Van d' Hr: van Goens. b 148.
 — Voor den Desfava van Colombo. b 151.
 — Opperkoopman van Colombo. b 153.
 — Voor d' Hr: Hufstaart. b 160.
 — Voor den Capiteyn der Mahabade. b 320.
Innuu Aram. b 74.
Inwoners van Ceylon. b 43, 49, 50.
 — Van de Kuit. a 50.
Jobeco. c 7.
Joda. c 10.
Jongerheld. b 103.
*Jochem Willemzoon*s dappe daad. f 5, 6.
Jodis, a 75, 91. Hun rouw geloof, enz: 92.
Jokevis. c 11.
Jonda. c 9, 10.
Joods Koning op Madagafcar. f 148.
Joputtea. b 42.
Jofinda. c 12, 69.
Jofwarra. c 13.
Juttakinde. b 42.
Jothia Sitti, of Jothia Sioenau Raja, b 72.
Jouriffero. c 9.
Juwe. c 9.
Kragal Rajoe. b 78.
Ifacuz. c 11.
Ismael de Ite. Koning van Perfien. a 287, 288.
Ispahan fefchreven. a 206. f. Perfien. b 83.
Iffere Balande Radjora. b 72.
Itahafannuta Raju. c 11.
Itzibe. c 13.
Jui. b 65.
Jurinda Comara. b 80.
Jurugul Raubami van Obbera, Hr: van Quirivelli. b 80.
Iwanu's trouwe daad aan den Keyzer, die zyn Geflagt daar voor zeer begunftigd. c 56.

K.

Kaap der goede Hope. 1.
 — hoe fig 't landt op doet. 3.
Nieuwe Kaat van de Caap. 3.
 Robben } Eylanden. 4.
 Daffen }
Soldanha-baev. 4. Tafelbaey's gevaar by een N. W. Wind. 4. Tafelberg. 7, 8, 9.
Z. O. Wind. 9. Wind of Duivels, en Leeuwenberg. 10.
Kaaple bergen en 't vlek afgebeeld. 10, 12.
 Vier Hoofdcolonies der Kaap. 11.
 V. DEEL.

de Tygerbergen. 11. Koeberg. 12. blaauwe berg. 12. Stellenbosch en verdere plaatsen dezer Colonie. 30, 38.
 't *Kasteel* aan de Caap. 13.
De Kerk. 14 - 16. 't Sickenhuys. ib. 17. Thuynder Maatschappy. 17-20. Herbarius, enlyft van de boomen enz: 22-29.
 35. Soutpannen 38. Sout Rivier. 38.
 ploegen en ryden met osfen 38.
 Ingeteuts der Caap. } 38.
 bediende der Maatschappy. }
 Regeering hier en vergaderinge. 39. lyft van Commandeurs en Gouverneurs. 40, 41.
 — Commiffariffen.
 — Tweede pentioens en verdere bediende.
 — Predicanten van Cabo. Stellenbosch en Drakestein Secretariffen van politien justitie en verdere bedienden. 42-44. Vrylieden 44. en hun betaan. 49. Wynogft. 45. hun lasten. 50. Act. 2: 13 opgehield. 45. plaatsen in de Tafelbaey. 47. posten van de Hr. Willem Adriaan van Stel. 48. afgelegeneheid van verfehiede plaatsen van 't Casteel. 48. borger regenten, en halve Vaandels. 50. Ongemakken hier. 51.
Kinderpokken hier bevindens onbekend. 51.
 Saken der Kaap. 53. verder. 116. Tocht van de oude Hr. van Stel na de Amaquas. 54-89.
 Tocht van de Landdroft Stenningburg. 90. tot 102. namen van verfehiede Hottent: 102. 111. onderfoek na bergwerken, 't zout hier. 112. Dienen, hier, wilde. 113. Leeuwen. 113. gebroetfels afgeb. 114. Tamme dieren 114. vogels 115. Infula en vellen. 115. Zeepaarden en Zeekoegen. 115. door wie de caap ontdekt. 116. Is niet 't Prafum promont. 117. en de Caap de ouden onbekend 117. Dias de eerst ondekker. 118. en Vasco Gama. 118.
 D'Almeyda's } Eynde hier. 118.
 Sepulveda's } 119.
 Engelfch en Franfch hier. 122. 124. Neerlanders hier van Caarde, Spilberg: 122. 124. oude feldfame fteen. 124.
Kaap A. 1652 in best genomen op Antonis raad. 124. Kietbeeks eerste aanleg hier. 124-127. Wagenaar. 127. Vuyle toelig van die van 't fchip Erasmus: 125. 126. de Hr. van Queberg. 127. de Hr. Borchhorst. 128. de Hr. van den Broekes verricht: als Commiff. hier. 128. en den Raad toen daar 129. Lacus gebannen. 128. Sloot Maffis. Almonde hier. 128. Saaken door de Hr. Van den Broeke verricht. 129. - 134. de Hr. Commandeur Hackins komft enz. 133. 134. Syn Tweede. 134. Syn dood. 134. Justinus Lovyns Viesadmiraal. van Stetthen. Vertrek van de Hr: van den Broeke, en den zieken Hr: Sloot, en Borchhorst. 133, 134. d' Hr: Goosken, Landvoogd. 134.
 Breytenbach, Froymaneau, 134.
 Roofendaal, Dremer, Coyman, Vryliën, 132. Mofaart. 133. Piket-berg. 134.
 d' Hr: Bax Landvoogd. 134.
 d' Hr: Crudop, tweede. 134. en Wittebol, 134, 135.
 d' Hr: Simon van der Stel, Commandeur, 134. Een groot verbeteraar en uitbreider der Kaap. 135.
 Simient Capiteyn. 134.
 Andr: de Man, tweede. 135. Tettero, 135.
 Van Rhee, St: Martin, Bax Soldaten. 135.
 d' Hr: Willem Adr: van der Stel Landvoogd. 135.
 Moesjlykheden; dog regtveerdiging van zyn Ed: daar over, 136. Opontboden met zyn

B b Broe-

B L A D - W Y Z E R.

- Broeder, en anderen. 136. d'Hr: d'Ableing hier tweede en gezaghebber, en d'Hr: Assenbergs komt hier. 136.
 d'Hr: Simons Commissaris hier, en zyne Memorie aan de Hr: Assenberg overgegeven. 136, 137.
 Zyn Ed: d'Hr: van Hoorns komt hier als Commissaris, en zyne verrichting, 143, 144.
 d'Hr: d'Ableing Extraordinaris Raad, en de Hr: van Assenberg dood. 146.
 Helot Gezaghebber tot 24 Maart 1714.
 d'Hr: Maurits de Chavonnis Extra Raad en Landvoogd, 146. en Helot weer tweede, tot 1715. opontboden en door de d'Hr: Kranendonk vervangen, welke laatste tiert 1721. vervangen door Jan de la Fontaine 146. Chavonnes overleden, en vervangen 1725. door Pieter Gysb: Noot. 146, 147. Inkomens der bedienden hier, 145, 147.
 Eenige byzonderheden van Madagascar, 148.
 Een Joods Koning, Samuel, op Madagascar. 148. 't Schip Barneveld 1719. op Sadijan Porto, en wedervaren daar 148, met Servaas Geurtszoon.
 Fombetokke, 149. Majotze Eylanden 149, op Avernan, en Caart van 't Eyland, 149.
 Mauritius Eyland, en Kaart, en Teeken, der Eilanden van Abel Tasman 150. Lamotius berigt, en wat'er valt, 151. Van de Dieren Vogels en Vissen daar, 152. Zeldzame Visschen. Orkaanen, 153. Wanneer dit Eyland eerst ontdekt door de Portugezen. Komt der Nederlanders. Opperhoofden van dit Eyland, 154, en 156. Lyft 155.
 Lyft der zelve zaken van Godsdienst hier, 156-158
- K**
Kuap der Goede Hope. f 32.
Kaap Falfo, f 32.
Kackingawa, c 12, 70.
Kaddogore, b 33.
 D: *Kalden* opontboden na 't Vaderland, f 136.
Kamakora, c 72.
Kambevolle, b 41.
Kamikoacke, c 5.
Kaneel-Boom, en Kaneel, b 51, 52.
Kapraal voor Calicoet, enz: e 16.
Karrelvoer, c 11.
Kat's yver en Werken, f. Ceylon.
Katoene, b 41.
Kattepanel, b 34.
Kattisma, c 4.
Kerdab, Moord hier, a 349.
Keyzers van Japan, c 51.
Keyzers van Ceylon, b 61, 64. Eerste Keyzer Pandoe Vassaga, 65.
 — Hun Lyft, b 83. Eerste Keyzer van Ceylon, b 274.
Keyzer van Ceylon.
 — 's Draht, h 44.
 — Zyn bestiering, b 56. Lyftwagt 56.
 Inkomsten, 56, 57. Zyn Oorlogs-magt, 58. Huwelyk, 64.
Keidab, a 311.
Keyts, Directeur in Perſien, a 249. Dood, 252.
Kelligamme, een Dorp, b 33, 41.
 d'Hr: *Ketelaar* Directeur in Perſien, a 287.
Kenandere, c 13.
Kettule-Boom, b 51.
Keylpatnam, een Stad, b 34.
Kieft, b 27. Commissaris aan den Keyzer, 136.
Kinderen der Cingaleezen, en hunne naamen, b 46.
Kind van zes Jaaren, a 51. een Vrouw krygt 20. Kinderen, 70.
Kinder-pokjens aan de Kaap, f 51.
Kindigot-Corle, b 36.
- Kistemaker*, a 124.
Kittenſteyn Landvoogd hier, b 127, 128.
 — Zyne verrichtingen, 135-138.
Klapmuts, f 47.
Kleeden-maat, 56.
Kockele Corle, b 35.
Kinokuniis Conong, c 86.
Koeborg aan de Kaap, f 12.
Koekgalle, of Kolkgalle, een Dorp, b 33, 41.
Komboken, of Coeboecan, een Rievier, b 33, 41.
Konyu, f. Ceylon.
Koperbergen aan de Kaap, f 64, 73, 74, 78.
 d'Hr: *Komans*, a 349.
Koningen van Ceylon, b 64.
 — Van Malakka, a 317, 318.
Koper (Commandeur voor Malakka) a 340.
 En dood, 341.
Kosduewa, b 23.
Koordeſanffers op de Kuſt, a 53.
Kramer, ſiet Ceylon.
Kroksima, c 5.
Kruyden, Medicinale, enz: b 53.
- L.
- L**
Laaſeni, a 95, 97.
Lacus gebannen, f 128.
Lage Landen van Ceylon, b 226.
Laggenlemi, een Vlek, b 38.
Laleluja, een Vlek, b 39.
Lamia Adaffyn, een Princes, b 89. Trouwd met Mahellane Cenuwieraatszoon, 89. of Raja Singa.
Lamotius voor Malakka, a 342.
Lamsweerd, b 35.
Lancau Pati Mahastane, een Prins, b 88.
Lancau Pati Mahadaffyn, een Prins, b 88.
Lancau Singa Mahadaffyn, een Prins, b 88.
Lancawu, of Ceylon, b 64.
Landbouw met Oſſen, b 50. zeer geprezen door d'Hr: van Goens, 149. Oordeel over de Landbouw, b 193.
Landvoogd van Malacca, a 312.
Landvoogden van Ceylon, b 26, 362.
Landwegen van Japan, c 19, 20.
Landſchappen van Japan, c 15, 18.
Larajyn gebleven met Amon, c 46.
Lascaryns, b 266, 267.
Laurens d'Almeyda komt op Ceylon, b 73, 90.
Leawawa, een Vlek, b 33, 41.
Leere of Godsdienst van Ceylon van de Kuſt ootſpronkelyk, b 70.
Leeuw, Lecuwenberg, f 10, 12. Lecuwengevecht, 98.
Leeuw, Cingaleezen van een Leeuw afkomstig, b 62, 63.
Le Fort (Gujon), b 103.
Le Maire, Hoofd in Japan, c 83.
Lemni Goloe Amba Raja, Keyzer, b 69.
Lemni Puiſſa Raja, Keyzer, b 70.
Lementiſſa, Keyzer, b 66, 70.
Lewis, a 122.
Leyden, een Eyland, b 31.
Lbaar, een Ryk, en Stad in Perſien, a 225, 226, 265.
Linschoten, c 24.
Lyken der Cingaleezen, b 49.
Linggam, a 74.
Liſten des Keyzers van Japan, om de grooten klein te maken, c 23.
Lyft der Keyzers van Ceylon, b 83.
 — Der plaatzen en mylen tuiſſchen Nan-gaſacki en Jedo, c 72.
Loeman Aniel, a 169.
Lopes Suar Alwarena, verbond met Vira Prac-

B L A D - W Y Z E R.

Praccaram Babu. b 87, 90, 91.
Lopes Britz, eerst Slotvoogd van Colombo; en zyne vertigtingen. 91.
Lovamaharana Caddia, de Helle. b 66.
 d' Hr: *Lucaszon* vetoverd Nigumbo, b 119.
 Komt in Perſien. 233
Luberaanen, tot Trangebar, en hunne Godsdienst hier voorgezet, en door wie. a 120-125.
Lycogebou in Perſien. a 209.

M.

M *Magden*, enz: dekten zich van ouds, a 212.
Maanden, naamen der Bramines en Malabaaren. a 79.
Maat der kleeden. b 76.
Maanen der Cingalefen. b 47, 55.
 — Der Kuit. a 26, 70.
 — Van Bengale. a 179.
 D' Hr: *Maafſnykers* verbond met Goa's onderkoning, b 121. Werd Landvoogd van Ceylon, tot Gale. Moeyelykheden met Raja Singa. Zyne brieven aan dien Keyzer. Zyne Inſtructie aan de Hr: van Kutenſteyn. 122 128.
Macao, e 81. Gezanten in Japan onthalt. 81.
 D' Hr: *Maccare* Directeur in Perſien. a 287.
Macoete. h 28.
Madagafcar, eenige byzonderheden van dien. f 148.
Madampe, een Ryk. b 76. Dorp. 23.
Mada-padipe. b 67.
Madjapahit, en Koning. a 318.
Madhimanna Raja. b 67.
Madlena's dood. a 66.
Mature's *Nayk*. b 33, 147, 164, 191. Noodzake van een ander contract, 192. Zyn Oorlog met den Teuker. 191.
Mature nader beſchreven. Waaren. 236.
 — *Nayken*. b 285, 286.
 — Regeering. b 290.
 — Pagten, Krygsmagt. h 293.
 — Regtspleging. b 294.
 — Erregeten. b 295.
 — Godsdienst. b 296.
 — Weſten omgang. b 298-301.
Magame. b 33.
Magubare. b 26.
Manabade, b 263. Inſtructie voor die Capitelyn. 320.
Mihacoelan Cottaja. b 72.
Mubadſſin, of Dermapalla. b 83.
Maha Deliaſſa. b 66.
Maha Pandita Praccaram Babu Raja. b 74.
Mahappot Camara. b 65.
Maha Rajoere. b 76.
Maha Rexgam. b 75.
Maha Sira Raja. b 70.
Maha Velligam Nawara. b 64.
Mabeffane, Dou Jan's Zoon. Zyn dood. b 113.
 — Zoon van Cenuwierad, of Raj: Singa. Rajoe Zyn Huwelyk. b 89.
Maboe Pitigam. b 76.
Maja Comara. b 65.
Majadune, een Ryk. h 66, 76. dezis Konings bedryven, 76-78. Zyn Dogter trouwd met Demapalla's Vader. 79. Zyn jongſte Zoon, maakt Vrede met den Keyzer, en Portugeeſen. Zyn Zoons Tiquiri Rajoere's overwinningen, en zyn nieuwe naam, 79, 80. Verliet Mature, 81. dog herwint het, geeft het Ryk van Sitavaca aan zyn Zoon Raja Singa over. 81.

Majadune Raja. b 75.
Maimdikakinde. b 53, 41. 42.
Makovee. b 24.
Malabar, e. des zelfs beſchryving, grenzen 1 Kaart, Goa beſchreven, 2-5. Bericht van den ouder Koning, en zyn verblyf. Anchediva, Onor, Baticalo, 6. Barſelor, Mangalor, de Kuit van Malabar, in 't gemeen beſchreven. 7. Winden, Lugtſtreek Sayzoenen, Cananoor afgebeeld. 8, en 't Caſteel. Bergera, en andre Dorpen. Calicoet, Tanor. Magt des Samaryns. Wouderlyk Erfrecht en zeldzame gewoonte ontrent der Samoryns Bruyds. Verſcheide andre gewoome der Malabaaren, 9. Cranganoor afgebeeld. Hollands Cranganoor. Coetsjien, 't Portugeeſch afgebeeld 10 Baypin, 't Kaſteel 't Malabaarſen Coetsjien. 11. Ons Hoofd-Comptoir hier. Verſcheide vergaderingen. Forca. 12. Calicolan. Carnapoli, Coylan. De veſting afgebeeld. Malabaarſch Coylan, Boomen, Dieren, Kleeeding, Aard, en Couleur der Malabaaren. Taal waaren. 13. Zware onkotten der Veſting bouw 14. Zaken van Malabar. Afarania Perimal A0, 970. Keyzer van Malabar. Portugeeſche zaken. 15-20. Zaken der Hollanders op Malabar. 21-41. Zyne verrichtingen aldaar, Bevelhebbers van Malabar, 41. Randzoen van den Bevelhebber en tweede bepaald 1678. Verhaal van den Oorlog 1715. Vrede 1718. door de Heer Bakker gemaakt 42. Zaaken van den Godsdienst op Malabar 43, 44. van de Mohammedaanſche 44. Van den Chriſteelyken Godsdienst hier. 45 48.
Malabar, afgezonderd van Ceylon, b 245. dezels handel met Ceylon, 162-186-191. a 2. b 214, 225, 239-243.
Malabaaren op Ceylon, b 49, 65, 66, 91, 207, 213. e 9. Princen der zelve op Ceylon regerende, 65, 66, 70. Gaja Babu op Malabar, 68. Araatſje Sowara 82. Vidumal, een Geleerde. Een Moor van Malabar geſlagen. 91. Boeken der Malabaaren. b 394, 396, 399.
Malakka, b 161. Malaks Schip, a 44. Eerſte begin. Naam. 316, 317. Singapoera gebouwd. Madjapohits Koning ontruft hem. Dood des eerſten Konings. En de volgende Koningen. Singapoera verlaten onder wie Malakka gebouwd. 318. De verdre Koningen, en hunne daden. 319, 323. Malakka beroemd. 319. Portugeeſche zaaken, 321-328. Verhaal van Malakka's verovering. 339. De Kommandeurs Koper, Antoniffoon, enz: hier voor 340. Verlies van verſcheide onzer Houtden, 341. De Commandeur Caartekoe, Veldheer gemaakt, neemt de Stad 1641 in, ons verder beſtel over de zelve 342. Hoe lang de Portugeeſen die Stad bezaten, en hoe 't verder met hem daar ging. 343. De Heeren van Twilt hier als eerſte Landvoogd, en Schouten, als Commiſſaris. 344. Een Koningin in Atsjien. Berigten van verſcheide Geweſten. 345. Dood des Konings van Atsjien, 346. Vertrek van de Heer Schouten van Malakka na Batavia, en zyn berigt daar, 347. De Hr: van Vliet Landvoogd, en buitengemeen Raad van Indiën. Vervangen door d' Hr: de Vlaming. En die door d' Hr: Pajart 348. Moord op Kedah, en verdre gevallen 349-351. Lyft der Koningen van Malakka. 352. Zaaken van den Godsdienst, 353. Naamen der Predikanten van 't begin at hier gekomen, B b 2

B L A D - W Y Z E R.

- men, 354, 355. 't Geval van D: Bartoe met d' Hr: Phoonfen, 356. Verdre staat van deze Kerk, en waar in de dienst van de Predikant hier bestaat, 357. Lyft der Malakze Predikanten, 358. van Djohor. 359.
- Malakka*, de Stad, enz: a 308, 311.
- 's Comptoiren. a 311.
- Landvoogden. a 312. en verdre Bedienden. 313 315.
- Malafen*. b 69.
- Maldiver*. b 161.
- Maleriavo*. b 37.
- Malimande*. b 35.
- Malivatte*. b 37.
- Mullagam*. b 30.
- Mabelantiffa*. b 66.
- Malpitte*. b 41.
- Malvana*, een Landftrcek, en vlek. b 26, 36.
- Mamapeja*. b 81.
- Mahmud*, Koning van Malakka, f. Malakka.
- Mana Raja*. b 68.
- Man-Aar* of *Manaar*. b 28, 150, 172. Eylanden deszelfs, 219. Peerlviffchery hier, 29, 218, 219. door Xavier bekeerd. 411.
- Manaperoema Mucavetic*. b 82.
- Mandazle*. b 33.
- Mandagelle*. b 33.
- Madaspo*. b 269.
- Mangaloor*. b 244.
- Mingul Corle*? b 27, 34.
- D: *Manean's* vertoog over 't aanleeren van een vreemde Taal. b 415.
- Manicramare*, of *Manicravare*. b 37, 81.
- Manipav*. b 30.
- Manjewake*. a 7, 22.
- Maplagam*, of *Mapulegam*. b 23, 35.
- Mara Singa Mahadolffyn*. b 88.
- Marabande Bandinge*. b 88.
- Marandona Mabeftane*. { b 88.
- *Radjora*.
- Moergam*. c 9.
- Maripo*. b 27.
- Marmar* aan de Kaap. f 64.
- Marriko*. c 12.
- Marschalk* (Laurens) b 125, 127.
- Martavan*. a 129.
- Martenni*. b 31.
- Maffis* aan de Kaap. f 128.
- Mifcate*, en ons Comptoir daar, a 227, 229.
- Matamogore*. b 82.
- Matelief* voor Malakka, f. Malakka, of. a 330-338.
- Matapeji*. b 38.
- Maticalo*, of *Baticalo*. b 32, 100.
- Matotte*. b 28.
- Matsma*. c 4.
- Matfit Comari*. b 65.
- Matule*. b 40, 81, 82.
- Mature*. b 33, 35.
- Matuwaal*. b 26, 31.
- Maumne*. b 40.
- 't Eylant *Mauritius*, Kaart, teekening, enz: f 150, 151-154. Opperhoofden, 155. Zaken van den Godsdienst. 156.
- Mawieleqanga*. b 40-42.
- D: *Maxwel*. b 238.
- Mayletti*. b 30.
- Mazulipatam*, a 122. deszelfs weg van Palleanatta 22-24. Oudelaften, Logie, Waaren, 24-25. Opperhoofden, 26-28. Van Holt hier, 59. Ons Volk vermoord door de Portugeefen, 60. De Koning van Golconda komt hier, 64. 't Werd ingenomen. 67.
- Medampe*, een Vlek, en een Bosch. b 27, 37.
- Medicinale* Kruyden. b 53.
- Meerbofs* Kaffeel. f 64.
- Meerluft*. f 31.
- Melipuz*, de Rievier van Mature. b 33, 36, 41.
- Meltinganam Salanda Roo*. b 71.
- Memene*. b 33.
- Memorie* van zaaken door den Keyzer van Japan verboden. 30.
- Van d' Hr: Simons. b 341.
- Menoe Corle*. b 20, 41.
- De Menezes*, Gezant. b 114.
- De Menezes*, Landvoogd van Malakka. a 330.
- Menniok Bifo Bandara*. { b 82.
- Meniok Bifo Bandara*.
- Mia*. c 69.
- Manfimi*, c 8. Miafacki. 12, 13.
- Miaco*, c 9, 10, 67.
- Middelburg*. b 31.
- Midetere*. b 47.
- Mibinda*, Mahatoa. b 65.
- Mikawa*. c 69.
- Mila Tojada*. b 68.
- Minacuis*. c 11.
- Mingonne's* Prins, wie. b 112. doet de Portugeefen afbreuk. Werd Voogd van 's Keyzers en der Keyzerius Kinderen. 113.
- Mino's* Geilacht. c 54, 55.
- Mirabel*. b 27.
- Mifacci*. c 7.
- Miffima*. c 13.
- Miswysing* van 't Kompas. f 2.
- Mitzi*. c 12.
- Miwarra*. c 9.
- Mocha's*, handel met Ceylon. b 161. Befchreven, a 180, 181. Onze handel hier. 184.
- 't Comptoir belaft op te breken; dog weder aangehouden. Onze Opperhoofden hier. 186.
- 't *Moddergat*. f 32, 64, 86.
- Moeko*. c 8.
- Moerbezien*-quekery op Ceylon. b 295.
- Moero*. c 2.
- Moefilipatte*. b 28.
- D' Hr: *Moerman*. a 351.
- Moeta Singa*. b 65.
- Mogol*, veroverd Golconda, a 68, 69, 103.
- Ook Arrakan, 143. Bengala, 157. Onderscheid tuffchen hen, Patans, en Hindoftanders. 109.
- Mogommale*. b 34.
- Mobhammed Sjab*. a 349.
- Moleriava*. b 82.
- Molki*. b 244.
- Monda Mantere*. b 40.
- Monda Conda Palla*. b 79, 80, 81.
- Mongeer*. a 158, 167.
- Mongi*. c 6.
- Monoo*. c 3.
- Moradoors*. a 49.
- Morales*. b 269.
- More*. b 32.
- Morrna Corle*. b 36.
- Mooren*, van Ceylon te houden. b 167, 170.
- Op Malabar, en hun magt daar. b 241.
- Op de Kuff. a 54, 61.
- Godsdienst, op de Kuff. a 103, 104.
- Huwelyken, Feesten, enz: 104 114.
- Mofponi*. b 42.
- Moffelbank*. f 55, 89.
- Moflaart*, f 133. Maakt een Watergoot, 129, 130.
- Mataville*. b 240.
- Matette*. b 269.
- Motuwaal*, de mond der Rievier van Colombo. b 37.
- Malipatto*. b 31.
- De Munnik*. c 5.
- Don Munno* de Feriero. b 114.
- Manten*, Gewigten en Maaten van de Kuff. a 26, 70.

B L A D - W Y Z E R.

a 26, 70. en ons Munt-recht op Palleanatta. 14.
 — Op Ceylon. b 55.
 — In Bengale. a 179.
 — In Japan. c 58.

N.

NAamen, verſcheide naamen der Japanders. c 147.
 Naarſtige Mannen weinig geagt, in Indiën. b 416.
 Nachoda Begua's dood. a 323.
 Nagagan, een Pas. b 82.
 Nagapanam, a 3. Waaren hier vallende. 4.
 Vefling hier door de Hr: van Rhee de ge-
 bouw'd, en werd 't Hoofdcomptoir, 5, 6.
 69. Opperhoofden, enz: 6, 7. Storm, 1715.
 18. Veroverd. 63.
 Nagarcjel, een Dorp. b 31.
 Nagajimi. c 12.
 Nagelwanze, a 28. Logie, 29. Waaren,
 Opperhoofden. 30.
 Nalabiffava Raja, Keyzerin. b 66.
 Groote Namaqnas, f 67, 99. Hunne Capi-
 teynen. 69, 75, 76.
 Nalumaratta, zekre Landen. b 64.
 Nangato, een Stad, en Landſchap. c 3.
 Nangafacki, c 3, 6. Verlyd van Jedo. 72.
 Wy herwaards van Firando verhuylt. 83.
 Nanaatsjamma. c 4.
 Nangoya. c 7, 69.
 Navacar, een Dorp op 't Eyland Calpentyu. 27.
 Navale magt der Hollanders hier. 179.
 Navandannajo. b 268.
 Nawvelanam Saffa Comara, een Prins. b 64.
 Nawazichan. a 165.
 Nederlanders op Ceylon. b 100. In Japan,
 c 25. onder Ongofchio. c 53. Aan de Kaap.
 f 122-124. Op Mauritius. f 154
 Neguriti, en Boſch. b 42.
 Nearuz, a 108.
 Newecalawa, een Landſchap. b 20, 39. c 2.
 40. c 2.
 Nicavar, een Vlek. b 39.
 Nicatticum, een Dorp. b 39.
 Nigombo, een Vefling, b 26. Veroverd door
 d'Hr: Lucaszoon. a 119. Herwonnen, ibid.
 Opperhoofd hier. b 27.
 Rivier. b 37.
 — Gewonnen 1643. door Caron. b 121.
 — Befchreven, b 149, 165, 166.
 — b 227, 259.
 Nil Vaelle, of Vellas, een Stedeken. b 42.
 Nilo (Mevrouw) hare Tombe. a 17.
 Nilobe, een Stad. b 39. c 1.
 Niffacka. c 12.
 Nomo. c 6.
 Noramafouw. c 13.
 Nonce (een Hottentots Capiteyn.) f 67, 68.
 Noorwegen, aan de Kaap. f 32.
 D'Hr: Noot Landvoogd aan de Kaap. f 146,
 147.
 Norimons afbeelding. c 136.
 Novio na Indiën, en komt voor Coetsjien,
 enz: e 16.
 D'Hr: Nuys ontflagen uit zyne Gevankenis
 in Japan. c 77.

O.

OBelaar, Hoofd op Djohor. a 337.
 Obiquas. f 54.
 Occabe. c 12.
 Ockande, een Dorp. b 33, 41.
 Occatoti, een Dorp. b 32, 42.
 V. DEEL.

Ocofacki, of Okafacka. c 12, 69, 94.
 Octomme. b 24.
 Odowarra. c 13, 71. Odauro. c 13.
 Oedampel, een Ryk. b 82.
 Ode, een Vlek. b 38.
 Odedibod, een Vlek. b 41.
 Oedefon. f 75, 76, 77.
 Oedipollat, een Landſchap. b 38.
 Oedjong Salang. a 312.
 Oedogampala, een Ryk, b 74. en die Ko-
 ning, 's Keyzers Broeder, overwint Adira-
 carajam. 74.
 Oenevatte, een Dorp. b 33.
 Oerature, een Eyland, nu Leyden, en een
 Dorp. b 31.
 Oereneere, een Landſchap. b 38.
 Oeroeture een Dorp. b 31.
 Oets. c 11.
 Oeva, een Koninkryk. 19, 38, 41, 42. b 206.
 — Prins werpt zig op 110, en zyn dood.
 ibid. Werd Voogd van 's Keyzers Kinde-
 ren 113. en van den Keyzer mede. ibid.
 Viſtapalla, Prins van Oeva. 116.
 Olfants-Par. b 30.
 — Jagt. b 46, 47. a 135.
 Olfanten der Cingaleefen, van alle andre ge-
 eerbied. b 46, 53.
 — Naamen. 47, b 66, 78.
 — Verloopen. b 182.
 D'kleene Olfants Rivier aan de Kaap. f 59,
 60, 61, 87.
 Olfanten aan de Kaap. f 86.
 Ojebakits. c 11.
 Okin. c 13.
 Oko. { c 65.
 Okojamma: {
 Ombrā. c 4.
 Omvera. c 6.
 Omodakker. c 6.
 Onnewarri. c 7.
 Ongofchio, E 52. Werd Keyzer. 53. Zyn op-
 volger. c 54.
 Ooftenburg. b 220, 361.
 Oofterland gebleven. f 6.
 Oöts. c 64, 67.
 Opkomst der Cingaleefen op Ceylon. b 60.
 Opperhoofden van Japan. c 32-47. en 57-59.
 Opfuyten der Vrouwen. a 108.
 Opfocht na Jedo. c 49, 60, 137, 158.
 Openake, een Vlek. b 36.
 Orixā. a 158, 161.
 Ornurudda Comara, een Geflacht. b 72.
 Ormus, Alf: Albuketk hier, a 229. Veroverd
 het 230. Ingenomen door de Perſianen en
 Engelfen, 231, 232. Koningen van Ormus.
 ib d.
 Orula-Boom. b 52.
 Oriffimo. c 7.
 D'Ouffenkop. c 5.
 Ofacca. c 9, 66, 67.
 Otto. b 269;
 Offen ploegen en dorffen op Ceylon, b 60, aan
 de Kaap. f 38.
 Overſchie Hoofd in Perſien. a 233. Directeur,
 en zyn ſlegt gedrag. 245.
 Overtuwater Japans Hoofd. c 85. Weer. 87.
 D: Oviedo (Jeronimo.) b 98. Op de vlugt ge-
 dreven van Don Jan &c: ibid. 99. Werd
 Onderkoning van Goa 1612. en vervangen,
 114.
 Owari. c 69.
 Oudewil, een Dorp. b 30.
 Onffimato. c 9.
 Outoſomma's gezag. c 55.
 Overſpels ſtraf. a 79.
 Owaka. c 11.
 Oyjino-

B L A D - W Y Z E R.

Oyfinocubi. c 6. Oyengawa. c 12.
Oyevaars in Japan, in de Winter. c 49.

P.

P*Achelepalii*. b 30, 31.
Pagoden. a 95-96
Pajart, Schipper op Ceylon, b 117. Werd
 Commandeur op Gale. 120. En op Ma-
 lakka. a 348.
Palaveca. b 32.
Palawi. b 39.
Palicvera. b 29, 31.
Palicol, a 37. Logie. Gift des Konings aan
 ons, waaren hier. Opperhoofds Werk
 Smedery, Verwery, Lyhbaan, Dienaars,
 Opperhoofden. 38, 39.
Palgam's Berg. b 32.
Palleacatta, a 12, 13. Waren, Landvoogden
 der Kust van Choromandel, tweeden, 14, 15.
Pamere. b 33.
Panavelle Corle. b 36.
Pancado afgeschaff. c 94.
Pandoe Cabaja, bouwde Anaragiepoere. b 65.
Pandoe Vassaja, b 64. Eerfte Keyzer, zyne
 Kinderen. 65.
Paneten. b 30.
Paneture. b 24, 168.
Panigeworum. h 73.
Panna's Grens. b 32, 41, 225.
 — Koning onthalt. b 113.
Papen Eyland. c 5.
Parcia Pattoe. h 78.
Parey in 't wild aan de Kaap, enz: f 57, 58, 62.
Pareriture. b 30.
Parnegon. b 42.
Parrobb, een Dorp, en Bosch. b 39.
Pasajarda der ouden, wat. a 225.
Pasenda's. a 74.
Pasi, f. Malakka.
Pessen, op Jassianapatnam, en elders. b 30, 82.
Pata Raja Singa Raja. b 75.
Patalya. a 325.
Patans. a 109.
Patemoad. b 32.
Paticatir. a 324, 325.
Patena. a 164.
Pattene. b 33.
Don Pedro de Sousa Generaal op Ceylon. b
 94-98.
Peerden in 't wild van de Kaap. f 64. Peer-
 denberg. 31, 88.
Peerl-Visschery op Manaar. b 29. op Toeto-
 coryn. 34, 192.
Pegu, 't Pegu's Schip, na de Kust, en Per-
 sien, a 44, 45. beschreven, 126. Steden,
 Koopmanschappen, enz: 127, 128. Geval-
 len dezer Keyzers, 129. Overwint den
 Koning van Ava, 131. Zyne tegenspoed-
 en, 132. Raakt onder Arrakan, 133. En
 daar na onder Siam, Beguaanen. 133, 134
 Vaartuigen. 135. Hunne Sodomie beteugeld.
 136. Hun Godsdienst, Priesters, Begrave-
 nissen. 136-139.
Peirab. a 311.
Peixale. b 28.
Pelando. b 24, 35.
Peluwatte. b 23, 35.
Pellenda. b 78, 79.
Penabar. b 405.
Penegallele. b 35.
Penbenar. b 29.
Peper op Ceylon. b 206.
Perma Ampsa's. a 75.
Perrea's. a 73, 88, 89.
Persiaansch Schip. a 44, 45.

Persien beschreven. a 199, 200. Plegtlykhe-
 den by des Directeurs komst. 204. Lyst der
 Directeurs. Ons Comptoir te Spanan. 205.
 Beschryving van die Stad, 206-208. Aard
 der Persiaanen. 208. Hoeren op maalyden
 hier 209. Dragt der Vrouwen. 210. Oude
 gewoonte, van 't aanzicht te dekken, 211,
 213. Van gebruik. 214. by de Hebreen en
 Grieken, 212, 214. Gelubden by de Vrou-
 wen, 218. Hun bygeloove. Aardig door
 een Hovenier beschimpt. Ons Comptoir, enz:
 te Spanan. 219. Tschilminaar, 220, 221,
 246, 262. Lyst der laatste Koningen van
 Persien. 230. Zaaken van Persien. Por-
 tugeesen hier, 229. Onze handel begon-
 nen onder Abaas de eerste. Abaas Gezant-
 ten aan Prins Frederik Henrik, 232. Slecht
 Zyde-contract van Overfchie, d'Hr: Con-
 stant verzoekt ontheffing te vergeefs. Beoor-
 logt de Persianen. d'Hr: Baling's Keyze,
 245. Komst by Darius Paleys. Oude Cha-
 racters en Letters, 246. DeKoning tot re-
 den bebragt, en zyn verde handel met
 d'Hr: Baling, enz. Veel Grooten omge-
 bragt. 247. d'Hr: Constant vervangen door
 d'Hr: Geleynszoon, de Jonge. d'Hr: Baling
 verloft. Verde Directeurs van Persien. 248.
 Geschil in van den Heuvels tyd. Casem-
 brood belegerd de Persianen. Veroverd Kif-
 mis. Verrichting van van den Heuvel en de
 Jager. Dood van Casembrood en van den
 Heuvel. Vervangen door Keyts. 249. Keyse
 van d'Hr: van Leenen als Gezant na Ispah-
 an, 250-269. Verdonk Directeur hier,
 a 269. Vervangen door Berganje. 270, en
 die door Hoogkamer, en die door Wichel-
 man, Hoogkamer Gezant, 270. Zyn ver-
 trek als Gezant, en bedienden. a 271, en
 zyn verder Gezantschap beschreven, 271-285.
 Wichelmanns dood. Vervangen door d'Hr:
 Casfeleyn, 286. d'Hr: Backer, d'Hr: Mac-
 carè, afgezet. d'Hr: Grousius, vervangen
 door d'Hr: Backer. d'Hr: Ketelaar. Maccarè
 opgezonden. Sjah Ismael de eerste, 287. Zyn
 daaden 288. Sjah Thamas, Sjah Ismael de twee-
 de Sjah Mohammed, Chodalenda, Sjah Abaas
 de eerste 289, en zyne groote bedryven,
 290, 291. Mohammed Alibeg groot Na-
 zoar, 291. En Kinderen 292. Eerste Con-
 tract mer hem gemaakt door de onze, 293.
 Nader Contract met hem gemaakt. 295. En
 nog een nadre Capitulatie, 296. Dood van
 Abaas de eerste. Sjah Sefi de eerste, zyne
 wreede bedryven, 297. Den Nazoar, Moh-
 ammed Aali's geval 298. Sefi's verde
 wreedheden, 299, 300. Mirrah Taki's zeld-
 zame straf, 300. Sjah Sefi de tweede, dood.
 Vervangen door Sjah Aboas de tweede, zyn
 heerlyke intrede in Spanan. Verde beschry-
 ving van dezen Vorst, 301. Vervanger.
 Sjah Sefi de tweede, en zyn Leven, dood,
 en vervanger Sjah Hoffein. Waaren hier
 getrokken. d'Hr: Maccarè's oneval. 302.
 Zamenfweering tegen den Koning Spanan
 door Mirrweys ingenomen, 'en 'de Koning
 op de vlugt gedreven. In veertien dagen
 drie Koningen in Spanan. 303. Voorrege-
 ne dood van Hoffein. Des Czaar's toeleg
 hier. Sjah Thamas vervanger van Hoffein,
 Vredes voorwaarden, tusschen den Czaar,
 en den grooten Heer. 305.
Peringal. b 29.
Petapoli. a 30, 58.
 d'Hr: Phoonfen. a 350.
 Don Philippo, Keyzer. b 87, 9a. door Don
 Jan vergeven. 23, 277.
 St. Pie-

B L A D - W Y Z E R.

St. Pieter's Dorp. b 28.
 Pyl-pas. b 30.
 Piket-Berg. f 37, 58, 134.
 Pipeli. a 161.
 Pypers by 't begraven der dooden. b 113.
 Pits (Jan) a 175. Laurens Pit verjaagd zes
 Franche Schepen. a 69. f. hem onder de
 Landvoogden van Choromandel. 15.
 Pitigal Corle. b 27, 37.
 D'Hr: Pits Landvoogd van Malakka. a 349.
 Pitsja-Bloem. b 53.
 Planeeten-dienst der Cingaleesen. b 405.
 Ploos van Amstel. a 69.
 D: Plutscho. a 120.
 Poelepalay. b 31.
 Poelian. b 224.
 Poena Cuttale Totta. b 81.
 Poenretton. b 31.
 Polleze. b 269.
 Polluwella. b 40.
 D Hr: Pompe van Meerdervoord. a 187.
 Poneri. b 40.
 Pongar diva, of 't Eyland Delft. b 31.
 Poolepits. b 38, 42.
 Porca's Peper. b 187. e 12. Veroverd door
 Sampajo. 19. Contract met dien Koning. 37.
 Porcipot. b 40.
 Portaloon, of Putelan. b 27.
 Porto Novo. Opperhoofden, en Commiffa-
 rissen hier. a 8.
 Portugeefche Vloot voor Malakka, f. Malak-
 ka, of. a 333.
 Portugeezen op Ceylon, b 50. Laurens d'Al-
 meida hier. 73. De onder Koning de Tay-
 de, komt Dermapalla te hulp. 77. Diego
 de Melo, die 's Keyzer's Vader gevangen
 nam, maakt zig beund by den onder Kon-
 ing. 78. De Koning van Majadune maakt
 Vrede met hem. 79. Vidia Palla vlugt by
 hem 89. Verdre zaaken der Portugeezen,
 90, 91. Darmapalla, de Portugeefche Kon-
 ing Jan de derde, aanbevolen. 91. Don
 Jan na Goa en gedooft. 92. Veroveren
 Jaffanapam door Furtado. 92. Maken
 Don Philippo Keyzer, en Don Jan Veld-
 beer. Hun verbond tegen Raja Singa. Don
 Jans haat tegen hen. Don Philippo verge-
 ven door Don Jan; die Keyzer werd, en
 hen uit zyn Land dryft, 93. Raja Singa
 dryft Don Jan op de vlugt ibid dog iterit.
 94. Janiere werpt zig tegen Don Jan op
 ibid. zyn verdre gevallen, en dood. 94, 95-
 97. Don Pedro herwaards van Goa gezond-
 en 94. Don Jan verdreven. Donna Ca-
 tharina Keyzerin, 195. Portugeezen balda-
 dig tegen den Inlander. 96. Don Jan slaat
 de Portugeezen, neemt Don Pedro en de
 Keyzerin gevangen 98. Don Jeronimo Do-
 viedo gellagen van Don Jan. 98, 99. Twee
 Corneas by Don Jan overgelooopen. Ma-
 noel Dias liit tegen d'Oviedo, 99. Trag-
 ten te vergeefs een verbond met de Keyze-
 rin te maken, 110. Hun toeleg op Cenu-
 wiraat's Volk, die hen slaat, 112. Zy ver-
 overen Mingonne. 113. De Prins van Min-
 gonne doet hen afbreuk ibid. D'Oviedo
 werd onder Koning, en vervangen door
 Don Munno de Feriera diens Leger gell-
 agen werd. Verliezen nog 900 Man. 114.
 Zy bouwen een Vesting op Tricoen-Male
 te. Constantyn de Saa gellagen, 116. Be-
 driegeelyke vrede met Raja Singa Plunde-
 ren Candi, werden gellagen, 118. Ook
 door d'Hr: Westervold, 117. Baticalo, Tri-
 coenmale, en Nigombo door de Hollanders
 Veroverd, dog 't laatste herwonnen, 118,

119. en Gale door Coster genomen. Still-
 stand met de Hollanders, 120. Caron wind
 1643, Nigombo. 121. d'Hr: Maatzuykers
 verbond met de onder Koning 121. Raja
 Singa verklaard zig 1652. tegen hen, 137.
 Krygen ontzet onder Don Melo de Castro 138.
 Mahaarenhas Homeni, ibid. ontveiligen de
 Gangen. Vergeefze roeieg op Nigombo. 1654.
 Zee-flag tusschen hen en ons, de Hr: van
 Goens bedryf, 139. Verliezen Caliture, en
 Colombo belegerd. 140, en verloren 141,
 door Roothaas gellagen, 166, 147. Hunne
 Boeken over Ceylon van veel werde. 174.
 Zen, de Toepasten, enz: van dit Land te
 zetten, 175. Zyn quade Werktuigen voor
 ons 186. Hoe ver hun Rechtsban op Batica-
 lo, op Ceylon. b 223.
 Portugeefe Gezanten op Batavia, e. De Hr:
 Maatzuykers accoord met hen, 30. d'Oor-
 log met hen vernieuwd 1652, Ceylon, enz:
 veroverd door d'Hr: van Goens, 31. en f.
 verder onder Malabar.
 Portugeezen op de Kull, vermoorden ons Volk
 hier. a 60. Van den Brouke Kruyll op hen.
 61. Zy krygen Zier Jang in Pegu, 133, 142.
 Hielden de Zee en gangen onvry, 145. Ar-
 rakau hen aangeboden 143. eerste ontdek-
 kers van 't Roode Meir. 183. Hun Stad by
 Chormandelan, door de Hollanders vero-
 verd, 234. Komfte der Portugeezen, en
 verrichtingen in Perlien, 229. Verliezen
 Ormus 231, 232, en meer andre plaatzen
 daar ontrent, 232. Voorvallen van hen
 met de Cingaleezen, 265, 266. Der zelve
 Vloot en bedryven by de verovering van
 Malakka. a 337-343.
 Portugeezen in Japan. c 24.
 Posten. b 34, 37, 227-264.
 Postegum. b 39.
 Praccaram Viga Raja. b 72.
 Prafum Promontorium is gezinzins de Kaap.
 f 117.
 Predikanten op Ceylon. b 179, 237.
 — Op Coetsjen. c 48.
 — Op de Kull. a 117, 118, 120.
 Priefters, a 124. der Peguanen, 139. Der
 Cingaleezen, b 402-405.
 Pron. a 127.
 Pnyk, Gezant in Japan. c 26.
 Punto Gale, of Gale, b 22, 33.
 Punto Das Pedras. b 30.
 Purry's flegt oordeel: over de Thuyt aan de
 Kaap. b 21.
 D Hr: Pyl Landvoogd van Ceylon. b 302, 303.

Q

D'Hr: van **Q**Uaalberg, Commandeur aan de
 Kaap. f 127. Landvoogd
 van Malakka, enz: a 349.
 Quavoma's Rievier. f 100.
 Quakernaak in Japan. c 25.
 Quane. c 154.
 Quano. c 11, 69.
 Quanto. c 14.
 Quelang veroverd. c 85.
 Quo. c 9.
 Quirivella, een Dorp. b 72.
 Quirivelli. b 80.
 Quiravelle Ralabami, een Prins. b 75.
 Quiravelle Mahabisso Adalfyn, een Princes. b 75.

R

RAbi (een Hottentot.) f 68, 69.
 Radja Tambora. f 34.
 Raga. c 2.

B L A D - W - Y Z E R.

- Ragamabol.* a 165, 166.
Raja Singa Rajoe, of Raja, Zoon van Cenuweraat, eigenlyk Mahestane genaamd Keyzer, b 87, 89. A°. 1632. en 116. Trouwd Lamia Adalfyn. 89. Veroverd Oeva, 116. Roept de Hollanders in 117. Zend Gezanten aan d' Hr: Westerwold, 118. Zyn verbond met ons 119. Moejelykheden met hem onder Maatzuyker 121. Verklaard zig voor ons tegen de Portugeesen 137. Onze gevangens los 128. Godskens na hem gezonden 139. Werd toornig op ons 141. Nader beschreven 178. Middel om onze Gezanten van hem weer los te krygen 192. Zyn onderdanen staan tegen hem op, b 198. Hy straft de schuldigen 199. Vergeet zyn eenigen Zoon, enz. onthoud zig zedert te Dithle. Hy zelf nader beschreven 200. Valsch gerugt, van zyn dood 201. Vervolgd Arunderri, bericht over verscheide Gezanten by hem. La Haye hier met een Vloot. 202. Hoe zynen Gezant onthaald wierd. 202
Raja Singa vernederd 233. Zyn Veldheer komt tot ons over. Ook een Prins van Candi; dog vlugt weer. 301. Den jongen Hr: van Goens heerlyk geschenk aan dien Vorst, ons Volk trouweloos aangetast. d' Heer Pyl's Gezant aan hem, twee Engelsen tot ons overgekomen. 302. Ram en Lamsweerde aan hem gezonden. 's Keyzers dood. 303.
Raja Singa Rajoe, de nieuwe naam van den Prins Tiquiri Rajaroe Bandana, b 80, 81. Werd Koning van Sitavaca. b 82. en Keyzer van Ceylon 1590, 82, 87. Zyn dood. 83. Dood Fimala Lamantia 89. Dryft Don Jan op de vlugt 93. Zyn dood, 94. en wreedheden ibid.
Raddede, een Vlek. b 33.
Rajam Malivaragam, Landvoogd. b 72.
Rajas Raja, Keyzer. b 70.
Raja Utimutis. } a 324.
Rakoto Bandige, een Princes, b 88.
Ram. b 35.
Ramagonam Nuwara. b 64.
Ramemoon Sasse Comara, een Prins. b 64.
Ramina, een Afgod. b 34.
Rammanacoil, een Eyland, b 29, 34. Van den Teuver 235. en Waren hier. 236.
Rammeteri, contract met hem. e 38.
Ramormo, een Prins. b 240, 243.
Ranapalla, een Princes. b 65.
Raon Valli, een Princes. b 70.
Ratenam Rassea, een Duyvel. b 69.
 De Heer van *Rheede*, doet 't Casteel van Naga Patnam bouwen, a 5, 6. Zend verscheide Dienaars uit Bengale op, 175, 176.
Ryks-dienaars, de 2. grootste. b 57.
Reygam, een Dorp. b 23, 71, 72.
Reygam Corle. b 36, 78.
Reygamme een Ryk. b 74, 76. Dood dezee Koningen. 76.
Reygamwatie, een Dorp. b 26.
Rhede (van) ten toon gesteld. b 239.
Riebeck's-Casteel, f 37. D' Hr: van Riebeck aan de Kaap zyn eerste aanleg. 124, 127.
Robben-Eyland. f 4.
Roena Woest-Land. b 65, 66, 68.
Roewat, een Landfchap. b 70.
Rooze Zec. a 181.
 Leeuw in Japan. c 26.
 D' Hr: *Roofelaar* Landvoogd van Malakka, a 350.
Roofendaal. f 132.
Rouwdragen op de Kust, a 86. der Jogis. 91. der Mooren. 111.
Ruculle Praaccaram Babu Raja Keyzer, b 72.
 Verflaat 't Leger des Konings van Canara, 72.
 D: *Ruel*, f. Ceylon.
Ruwanelle, een Vlek, en Vefing. b 34, 37. b 228, en waaren hier tegen den Arek getrokken. 229.
 S.
Sacca. c 11.
Sacca Rajoe. b 64.
Saccay, of Saccaja. c 10.
Saccalacala Vallaba Raja. b 74.
Sadian Bon Porto. f 148.
Sadrangapatam, a 11. Waaren, Opperhoofden, Commiffariffen. 11.
Saffragam, een Vlek, en een Corle, b 34, 36. 's Rievier. b 36, 37, 231.
Sagoeganatiffa Comara. b 65.
Sagor's Nieuw Diep. a 159.
Saelyuenen der Kust Choromandel. a 46.
Sa (Garlas De.) a 327.
Sala (Garlas De) a 326.
Saldanba Baay. f 4.
Salpitti Corle. b 24.
Samaraat. a 90.
Samoepra Dewa, en haar Huwelyk. b 76.
Samarayn, b 186, 241. Geslagen. e 17. Werd aangetast door Albukerk, en maakt Vrede 18. Maakt een verbond met van der Hagen, 22. Verhoeven by hem 23, 24. Zyn verbond met de Hr: van Speult 25, en met d' Hr: van Goens. 32.
Sampajo. e 19.
Sanamicarwa. c 13.
Sanda Moehoeboe Raja. b 67.
Sandoliet. f 31.
Sandvoort. c 25.
Sangamcandi, een Gravet. b 32.
Sangatiffa Raja. b 68.
Sangya. c 9.
Sansjaf's. a 75.
Sanfcripts, a 72. Naamen der dagen in die Taal. 80.
Santana Bandara. b 76.
Sappoe Comara, b 72. Verflaat den Koning van Jaffanapatnam. 73.
Sarawatti. a 97.
Satitta. c 4.
Savluviga Babu Raja. b 72.
Saykoks. c 62.
 D' Hr: *Schaghen*, a 175. Landvoogd van Malakka. 349.
Schapenberg. f 33.
Scharwaaka's. a 73, 74.
Schattingen. b 57.
 D' Hr: *Sibouten*, Commiffaris van Malakka. a 344-347.
Schepein gebleven, c 93. Hoe veel van ons op Ceylon in wezen. b 179.
 't *Schilderen* der kleeden b 172.
Schoolen op Ceylon. b 134, 335, 422.
Schoonenburg's ongeval. a 187.
 Des *Schryvers* gevaar ontrent de Kaap. f 3.
 D: *Schultze.* a 124.
Sebald de Weerd op Ceylon vermoord, b 107-109.
Sedetiffa Comara, of Sedetiffa Raja. b 66.
Seelam. b 76.
Segertszoon in Japan. c 26.
Sevia's. a 73, 74.
Seminofeki. c 8, 63.
Senam Raja. b 70.
Senerat Adalfyn. b 89.
 Sen-

B L A D - W Y Z E R.

- Sengare.* b 33.
Semini Raja. b 71.
Senunge. c 7.
Sepulveda's droevig einde. f 119.
Seroskerke op Malabar. e 30.
Sette. b 29.
Settreas. a 73, 83, 87.
Sette. c 4.
Sevencorles. b 34, 37. Budhum's Boom hier. 78.
     65 Dewa Godea hier in. 78.
     — Koning gedood. b 80. Vervangen door Vidia Rajoc; dog dit Land veroverd. 81.
Seynalabdyn. a 325.
Sjab Ismael de eerste, f. Ismael. a 233.
Sjab Sefi's wreedheid. a 132.
Siam onder Pegu; dog valt weer af. a 132.
     Veroverd Pegu. 133. Afgoden. b 212.
Sidoti. c 157.
Sjeich Joesefes Graf. f 47.
Sjengier. a 10. b 34.
Siekten der Cingaleefen. b 47.
Siermahabodi. b 65.
Sjiraas beschreven, a 219. Overblyfselen van Darius Paleys hier. 220-224. Waar onder Sjiraas behoord, en waar voor by de ouden gehouden. Waarom van Mohammed niet bezogt, 225, 226. Verder beschreven 262, 274, 275.
Simcia. c 9.
Simiffima. c 7.
Simit Comara. b 64.
Simit Raja. b 72.
Simitra Dewa. b 72.
D' Hr: Simons. Landvoogd van Ceylon. b 303.
     Zaaken, door zyn Ed: verbeterd. Zyne Instructie. 304-341.
     — Commissaris van Kaap der goede Hope. f 136, 137.
Sinoda. c 12.
Sinagawa. c 13.
Singa Valli Comara. b 63.
Singa Bahu Comara, en zyn gevallen, b 63.
     Huwelyk, Kinderen. 64.
Singa Bahu Nuwara. b 64.
Singa Bandara. b 76.
Singapoera. a 318, 319.
Raja Singa. Ao. 1632. b 116.
Singeles. b 40.
Singen, f. Ceylon.
Sineira, Onderkoning, en zyn Konst op Malakka. e 19.
Sinaski. c 12.
Sirina Raja, Keyzer van Ceylon. b 68.
Sirina Singa, Koning van Manicavare. b 24.
Siri Toeri Bowana. a 317, 318.
Siri Sanga Bodi Raja. b 69. Zyn heerlyke daad. En spreken na zyn dood. 69.
Sirutondan's Historie. b 399.
Sifgot Comara. b 65.
Sita, een Godin. b 37, 230.
Sita Vaca. b 34, 37, 82.
Sjurpurama. c 11.
Sivagi in Golconda. a 66.
D' Hr: Six op Malakka. a 350, 351.
D' Hr: Slicher Landvoogd van Malakka, a 349.
D' Hr: Sloop aan de Kaap der goede Hope. f 128.
Smaerta's. a 73, 74.
D' Hr: Smit, Gezant na Golconda, a 63. in Penfien. 233.
Sneeuwbergen aan de Kaap. f 55.
Snock, Japans Hoofd. c 89.
Soar veroverd door Albukerk. a 229.
Socotora. a 230.
Soderio. e 16, 17.
Sodomie der Peguaanen beteuget. a 136. c 92.
Soebaijing. a 164.
Soedras. a 73, 88.
De Soefa (Don Pedro) b 94-98.
Soerattiffanam. b 65.
Soeria Mabadaffyn. b 89.
Soeriman, Campfous Zeevoogd. e 20.
Soliratta. b 72.
Sorgaliet. f 36.
Souspannen. b 33. f 38.
Sonte Rievier. f 38.
Specery-naamen, onbekend. b 17.
D: Specht, geprezen. b 237.
D' Hr: Speex in Japan gekomen, c 26. Werd Hoofd daar. 26, 27-31.
Speellieden, en Pypers by 't begraven der dooden. b 113.
Spilbergen (Joris van) op Ceylon, b 100-106.
     aan de Kaap der goede Hope. f 124.
Spys der Cingaleefen. b 45.
Squamina. c 65.
Sriewardanam Pati Raja. b 73.
Staatens Eiland. c 22.
D' Hr: van Steelands Gemalin's Tombe. Zyn Ed: Landvoogd van Choromandel, a 16, 17-27. Zyn Ed: vervanger. 17.
Steen, oude Steen aan de Kaap der goede Hope. f 32.
Steenbek. b 257.
Steenbergen aan de Kaap. f 32.
Steenbouwery op Choromandel. a 11.
Stellenbosch, Stellenbosch-kop, Stellenboschbergen. f 30, 31.
D' Hr: Stertbenius, Directeur in Bengale, a 173.
     Japans Hoofd, c 91. Zyn bericht over dien handel. 125-129.
Sterrenberg's tocht, f 90. Werd opontboden 136.
D' Hr: Steur Gezant na Golconda. a 62.
Storm op Nagapatnam, 1715. a 18.
Straat Tjungaar. c 14.
Strik, Geheymfchryver op Ceylon. b 253.
D' Hr: van Sugtelen, Landvoogd van Malakka, enz: a 351.
Samatra, het Eiland beschreven. Op wat breedte en lengte het legt, d 1. Deszelfs omtrek Hoofd-Comptoir en Waaren, hier vallende, en getrokken, 2. Boomen, Vruchten, Dieren, Vogelen, Ingefteten. De Stad Atsjeh beschreven, 3, 4. En in Prent vertoond. 4. Grootte handel en vaart. Is beheerscht dan door een Koning, dan door een Koningin. Hun pragtig Hof, en Oorlogs-magt, 5. De Koning Opperhandelaar in de Peper, ook erfgenaam van alle die geen zoonen hebben. Wie voor Ao. 1547. hier Koning was. Zyne daaden, Kinderen, dood, En navolgers in Atsjeh en Pedir. 6. Wie de vervanger van zyn oudste Zoon was, en deszelfs vuyt bedryf, Beoorlogr Ao. 1613. die van Djohor. Veroverd 1619. Keidah en Peinah. Zyne Titels, 7, 8. Veroverde Pahang. Ao. 1618. en Padang Ao. 1621. Zyn hoogmoed daar over. Zyn dood, 1641. Zyne pragtige begravenis. 8. En beweening. Hoelang de Koningin na hem heerfchte. Haar dood. 1688. die weer van een Koningin vervangen is, Pedir en Delli Ryftkamers van Atsjeh, 9. De Stad Pedir beschreven. Sumerlauga, Passanga, Paffi. Tandjong Boero, Aroe en Campara, Andragiri. En ons Comptoir, Djambi, en ons Comptoir. Palimbang 10. Waaren daar vallende, en grootte handel. d'Inwoon-Dampin. En de bogt van Lampon. Sillebar onder Bantam, Bangkoelo. Indrapoera beschreven, 11, 12. Waar zich den Keyzer van Dd

B L A D - W Y Z E R.

van Maningkabo onthoud. Ons Opperhoofd hier zyn Sradhonder. Wat in zyn Land valt. Batangkapas, de verdre Sopoeloh Boa Bendar beschreven. Naamen der bestierders van Batangkapas, enz: 12. Bestierders van de verdre Landschappen, 13, 14. Cambang, Lekkitang, Landfchap Palangei 14. Rievieren en Plaatzten van Sinkel tot Sillebar, 15. De Maleytze Mynen hier. Padang kortelyk beschreven 16. Dorpen, daar onder staande, Poelo Tsjingko. Kotatengah. Priaman. Naamen der bestierders, en der verdre Dorpen, onder ons staande. Moeijelykheden met Panglima Radja, 17. Verdre Dorpen onder Priaman. Naamen der verdre Landheeren, 18. Ticoc, Labo, Daja, D: Eylanden ontrent Sumatra, 19. Byzondre zaaken van Sumatra, 21. Bewys, dat Sumatra ook Java genaamd is. Der Portugelen bericht van Sumatra, en door wie van hen eerst ontdekt. 22. Portugeefche zaaken op Sumatra, 22-24. Zaaken tusschen de Nederlanders en Sumatraanen voorgevallen, 25-33. De Heeren Keyzer en Bort, Commissarissen 1659 na Atsjeh Groenewegen daar als Hoofd gelegr 44-43. Onze verdre Hoofde en gevallen hier. Commissarissen der West-kust, 44. Zaaken van den Godsdiens, Predikanten herwaards gezonden, 45, 46.

Sundiva. a 159.
Surgam. a 100.
Sarunga. c 12, 70.
't Schip de Swaan. c 87.
Swoya. c 9.
Symagoera. c 4
Syriais. c 9.

T.

Taaen op Ceylon. b 47, 48.
 Taalkundigen veel by d'Nr: van Goens, b 238, dog anders weinig nu in Indiën geagt. 416.
Tabra. c 7.
Tabraa. c 5.
Tadonomi. c 8.
Tadwadi. a 74.
Tafelbaay, t 4, 5. 't Hoofd daar 30. Plaatzten hier. 47.
Tafelberg. f 79.
Taicofamma, en zyn Zoon, c 52, 147, 148, 149.
Takanats. c 65.
Takassanao. c 9.
Takasma. c 6.
Takel Gezant na Candi. b 352.
Talipot-Boom. b 50.
Tambanne. b 31.
Tambancarrewarre. b 42.
Tambora, Radja Tambora. f 34.
Tambuligamme. b 64.
Tammaracoelan. b 81.
Tammezamme. b 41.
Tammelegamme. b 220.
Tammena Nuwara. b 64.
Tammutta, Bala Soeria Sena Dipati. b 78.
Tamra. c 13.
Tanawarc. b 33.
Tanassery's. Prins land op Ceylon, b 210. Zyn Huwelyk, Zoonen, en tweede Gemalin. 212
 b 33.
Tangale. a 132, 133.
Taniam Vallaba. b 74.
Tanken. a 172.
Tannanuiru. c 10.

Tannidar. b 33.
Tanden voor groote Heyligdommen gear, b 382, 383.
Tanjouwer. Een Land, en Vorst van dien, a 4. b 33, 233.
 — Staat onder den Mogol. a 4.
 — Slaven. b 193.
Traprobane, bewezen dat dit Ceylon is, b 14.
Tartars in Japan verongelukt, Yquan door hen gevangen. De handel in Japan voor hen opengefeld. c 88.
Tateysmaa. c 4.
Tankeni. c 13.
Tayuanfche Goederen geeyfcht in Japan. c 81.
raytokouni. c 54.
Toppensboedje. c 4.
Tcar. b 29.
Tegenapatnam. Waaren. a 9.
 — 's Opperhoofden, en vreemde Voiken. b 11.
Tejoer. a 12.
Tekkenkoer's Vorst, en Contract. b 189.
Televari. b 27.
Tellipole. b 30.
Tellemanaar. b 28.
Tettera. f 135.
Teuwer, een Vorst, en zyn Land, b 33, 164.
 Rammanacoel onder hem, 34, 138. Zyn Oorlog met den Naik van Madure, 191, 234, 236.
 D'Nr: *Thedens* verongelukt. c 47.
St. Thomé, a 12. Veroverd, b 64, 246. Christenen hier. 112, 115. c 45.
Tbunyn der Maatschappij aan de Kaap. f 17, 29.
 Dieren 'er in opgezet, 20. Purrys slegt oordeel 'er over. 21.
Tiertum. a 82.
Timbiri, palla Bandara. b 76.
Timmeratie. b 30, 31.
Tintotte. b 82.
Tiquiri Rajoerue Bandara. b 76, 79, 80.
Tirogam Bandara. b 82.
Tirepoler. a 12.
Tirepoplier. a 9, 61.
Tissanaon Ameti. b 64.
Tissamawa Kalabani. b 75.
Tocht na Jedo, c 130. Tocht van d'Nr: Simon van der Stel, f 54. Van Starrenberg. 90.
Tokits. c 7.
Tombo's. bericht 'er over. b 324.
Tomo. b 66.
Tondemanaar. b 31.
Tonnewaywe: b 40.
Tonfa. c 8.
Tontotte. b 34.
Totomi. c 69.
Tottevali. b 28.
Tooveren hier sterk in swang by de Cingaleezen. b 47, 48, 405.
Tooveres met drie borsten, b 212. Haar Huwelyk met den Prins van Tanassery, hare Zoonen. 213, 223.
Toxogansama. c 154.
Trangebär, belegerd, a 4. Beschreven. 8.
Transalier. b 33.
Trevancoster, en zyn verbond. a 189, 238.
Tricoenmale, en Tricol of Tricoil. b 32, 33, 150, 219. Tricoens Pagode. 225, 367.
 — Rievier Mawielleganga. b 38, 40.
 — Veroverd door d'Nr: Caan. b 110.
 — 's Baay. b 361.
Tringuenmale, b 32, 219. een Landstreek, Stad, en Vefting.
Tscheeltea's. a 75.
Trifanda Cusba. a 183.
Trimm-

B L A D - W Y Z E R.

- Triumpars Trouw*, e 17. En dood, 18.
Tschilinaar, of de overblyfzelen van Darius
 Paleys, a 220. f. Sjiraas. Characters van
 dien, 221.
Tjembampatti, b 31.
Tjukijens Inwoonders anders, dan andre Ja-
 panders, van gedaante, c 62.
Tjougars Straat, c 14.
Tullenam Raja, b 66.
Tuncorle, b 27, 37.
Tantonaboy, b 37, 38.
Twee Corles, b 36.
Tweeden. Eenige Tweeden van Japan, c 58.
Zyger-Bergen aan de Kaap, f 11.
- V.
- Vaartuizen des Konings van Pegu, a 246.
Vicnelfinam Raja, b 67.
Valayam Babu Raja, b 66.
Valrom, b 38, 40.
Valkenburg op Malabar, b 242.
Vallagamboe Raja, b 66.
Vallapaboy, b 42.
Valumwivorum, b 73.
Van Baten gebleven met Valkenbosch, c 47.
Van den Broek (Abraham) Hoofd op Djohor, a 337.
d' Hr: Van den Broek (Pieter) op de Kust, a 61.
 Grondvefter van onzen handel in 't Roode
 Meir, a 184. in Perſien, 232, 233. Over-
 leden voor Malakka, 341.
D' Hr: Van den Bronke (Elias) Gezant na Pe-
 gu, a 135. d' Heer Mattheus van den Bron-
 ke aan de Kaap, f 128.
D' Hr: Van den Bronke (Mattheus) op Mala-
 bar, e 30.
D' Hr: Van Breuzel, f 139.
D' Hr: Van der Burg, Japans Hoofd, c 91.
Van Caarden, voor Goa, e 22, 23. aan de
 Kaap, f 122.
D' Hr: Van Coulfter, Commandeur op Mala-
 bar, b 242. Directeur in Perſien, a 249.
D' Hr: Van Goens, de oude. Landvoogd van
 Ceylon, b 141. Vervangen door d' Hr: van
 der Meyden. Inſtructie van d' Hr: van Goens
 over ganſch Ceylon, b 148. Uittrekzel uit
 een Brief harer Edelheden aan zyn Ed: 155.
 Zyn Ed: antwoord, 156. Memorie van zyn
 Ed: voor d' Hr: Hultſart, 160. Zyn Ed:
 confideration over Ceylon, 204. Zyne ag-
 ting voor Taalkundige Predikanten, 227, 238.
 Dappre daden op Malabar, f. Malabar.
D' Hr: Van Goens, de jonge, Landvoogd van
 Ceylon, b 204, 246. Zyn geſchenk aan
 Raja Singa, 302.
Vander Hagen (Steven) voor Goa, enz: e 21, 22.
D' Hr: Van Hazel Directeur in Perſien, a 233.
D' Hr: Van den Heuvel Directeur in Perſien,
 a 249.
D' Hr: Generaal Van Hoorn, Commiffaris aan
 de Kaap, f 143, 144.
D' Hr: Van Kerwel, a 353, 354.
D' Hr: Van der Laan wint Toetocoryn, a 141.
D' Hr: Van Leenen Gezant in Perſien, a 250.
Van Leeften, niet Ceylon. Zyn Togt, en 't
 bevallen van zyn Gemalin, 250-254.
D: Van Loon's dood, f 34.
D' Hr: Van der Meyden, Landvoogd van Cey-
 lon, b 138. Wint Colombo, Manaar en
 Jaſanapatnam. Werd vervangen als Land-
 voogd door d' oude Hr: van Goens. Zyn
 Ed: bericht over Ceylon, 141. Werd ge-
 ſlagen, 266.
Van der Poel, b 257.
D' Hr: Van Quaalberg, a 349.
- D' Hr: Van Rhee*, Landvoogd van Ceylon,
 b 303.
D' Hr: Van Rhee le Commiffaris Generaal, op
 de Kust, a 9, 69. h 239. Zyn Ed: confide-
 rantien over Ceylon, 247.
D' Hr: Van Ribbeck, Beſtierder van Malakka,
 a 349.
D' Hr: Van Rbyn vertrekt na 't Vaderland,
 f 143.
D' Hr: Van Solt op de Kust, a 57.
D' Hr: Van Speults contract met den Samoryn,
 e 25, 26.
D' Hr: Van der Stel (Adriaan de oude) zyn
 dood op Ceylon, b 121, 122.
D' Hr: Frans Van der Stel's plaats, f 47.
D' Hr: Willem Adriaan Van der Stels pollten,
 f 48. Zyn Ed: Landvoogd aan de Kaap,
 f 135, 136.
D' Hr: Simon Van der Stel, Commandeur, f 134.
 Zyne Ed:, Tocht Landwaard in aan de
 Kaap, f 54. Verbeterd de Kaap zeer, 134.
 Zyn fraeje Bybel, 158.
D' Hr: Van Tzum, Japans Hoofd, c 87, 95.
D' Hr: Van Twiſt, eerſte Landvoogd van Ma-
 lakka, a 344.
D' Hr: Van Uffelen doodgeſlagen, a 61.
D' Hr: Van Viet, a 347.
D' Hr: Van Wezik, a 112.
Vattuzas Terunnafſe, een Leeraar, b 70.
Vedara, a 72, 73.
Vegamme, b 42.
Velagi Ralabami, b 75.
Velane, b 31.
Veldboven na Baſſora, a 255.
Vella Joeda, een Araatsje, b 80.
Vellat, of Nil Vaelle, b 42.
Vendre, b 49.
M. Paulus Venetus, eerſte Europeer in Japan,
 c 24.
Veniſſa Raja, b 68.
Verberin of Berberin, b 24.
Verbonden, van Albuikerk met die van Paſi,
 a 323. Van vander Hagen met den Samo-
 rynn, c 22. Verhoeven 24. Van Speulr 25.
 Van Goens 32-35. enz.
Verbonden, van Matelief met den Koning van
 Djohor, a 331, 335.
Verbranden der dooden op Ceylon, b 49. Op
 de Kust, a 51. der Bramines, en van hunne
 Vrouwen 84. Ontheid dezcr gewoonte 85.
D' Hr: Verdank, Hoofd op Gamron. Huwe-
 lyk, a 250. Directeur in Perſien, 269.
Vergammuni, b 31.
Vergelegen, in Hottentots Holland, f 135.
Verhagen (Karel,) c 155.
Verhuſing der Zielen, a 101.
Verhoeven's verrichtingen op Malabar, e 23, 24.
D' Hr: Verſtegen, Hoofd in Japan, c 88. Zyn
 bericht daar over, 105.
Viado, b 32, 42.
Vignefwara, a 98.
Vida Gamma, b 71.
Vidia Palla, b 89.
Vidumal, b 82.
Vier Corles, b 34, 36, 80.
Vierdoe Raja, b 68.
Vierentwintig Rievieren, f 37.
Vierrepadra, a 99.
Viga Bahu, b 75. met welken de Portugeeſen
 op Ceylon een verbond maken. Hy en zyn
 Broeder hebben maar een Gemalin, 75.
Vigea Raja of Vagoe Raja ontdekker van Cey-
 lon, f b 60, 61. Vigea Bahu Comara ver-
 trekt, en komt op Ceylon. Zyn Huwe-
 lyk, 64.
Vigea Rajoe, Darmapalla's Vader, b 78. Zyn
 D d 2
 Vrouws.

B L A D - W Y Z E R.

Vrouws dood, en Huwelyk. 79, 80.
Vigintam-sacca Comara. b 64.
Villipatta. b 29.
Vimala Mantra. b 276.
Vintata of Bintene. b 163.
Visch op Ceylon. b 53.
D'Er: *Visscher.* a 21.
Visnam Caralfo Raja. b 70.
Visa Palla, Prins van Oeva. b 116, 137.
Visapoer, f. Viriapoer. b 116, 137.
D'Er: *Visnicht* in Perſien. a 232.
Vistnoe. b 383, 324.
Vittelatoe. b 38.
Viziapoer's Koning veroverd Goa. e 20.
D'Er: *Vlaming.* a 348.
Voetslap op Adams Berg. b 375, 376, 379.
Vogelen op Ceylon, b 53. Op de Kult. a 56.
Vlooten voor Goa. e 27.
D'Er: *Volburg*, Landvoogd van Malakka, a 349.
D'Er: *Vosch.* b 172.
Ulacoeda Janam Dewa. b 72.
Ulha's vergeefs verzoek. e 34.
Upattisa Manam Raja. b 70.
Urepetti. b 31.
Vrees der Cingaleezen voor de dood. e 49.
Vrylieden op Ceylon. b 195.
Urtiram. b 383, 384.
Vrouwen der Cingaleezen. b 46.
Usapiffe. b 64.

W.

W*aren* op Ceylon getrokken, en 'er valende. b 55.
— In Bengala. a 178, 179.
— Van Mocha, a 183. In Japan, c 48.
Waddinxveen gebleven. f 6.
Wagenaar Japans Hoofd, c 96, 97. Com-
mandeur aan de Kaap. f 127.
Wagenmakers-Valey. f 36, 37.
Walagam Babu Raja, Keyzer. b 66.
Walane veroverd. b 113.
Wallogode, een Vlek. b 41.
Walter. a 124.
Waluwe, een Rievier en Vlek. b 33, 41, c 1.
Wanaprasta's. a 75.
Wanni, of Wannias, een Landstreek. b 29, 172.
of 't Land der Bedas, of Weddas b 207, 217.
— 18. Hoofden der zelve, onderwerpen
zich aan den Keyzer. b 72.
Waranne. b 31.
Warmoreatie. b 30.
Watergoot van Steen aan de Kaap gemaakt,
f 129, 130. door Mostaart. 133
Wasjon. a 124.
Wattabadea. b 269.
Waueren, 't Land van Waveren. f 37.
Weddas, f. Wanni, of Bedas. b 207.
Weeklagen by 't Graf hier. b 113.
Weynders. b 268.
Wainsja's. a 73, 83, 88.

Weifroewa's. a 73.
Welgemoet. f 31.
Welligamme of Belligamme. b 30, 31.
D'Er: *Wefstreenen.* a 21.
D'Er: *Westerwolt* dryft de Portugeezen op de
vlugt, b 118. Komt op Ceylon en ver-
overd Baticalo, ibid. en steld 'er Kolter als
Hoofd. Zyn verbond met den Keyzer 119.
Wetenschappen der Cingaleezen. b 48.
Wetten der Cingaleezen. b 48, 267.
— Oнтrent's Keyzers Huwelyk. b 64.
Wettilegemi, een Dorp. b 31.
Weyconiam. a 99, 100.
D'Er: *Wichelman* Directeur van Perſien, a 270.
Zyn dood. 286.
Wingurla. b 161, 244.
Winnings Japans Hoofd. c 93.
Lord Winter. b 200.
Wind-Berg. f 10, 12.
Wira Praccaram Narendra Singa, Keyzer. b 87.
Wistnoe. a 94, 95.
Wistnoewa (Romanoeja.) a 74.
Wittebol, tweede aan de Kaap. f 135.
Woefmoa. c 6.
Wondbeler des Keyzers van Japan zeer oner-
varen. c 137.
Wartels hier, eetbare. b 52.

X.

X*avier*, c 24. Zyn konst en dienst op Cey-
lon. b 410.
Ximonysjecki. c 8.

Y.

Y*Quan's* opkomst. c 87. Werd van den
Tarter gevangen. 88.

Z.

Z*alm* in Japan. c 71.
Zaafuma, de Landen van dien Heer. c 62.
Zee-Koeyen. f 115.
— *Valey.* f 32.
Zee-Peerden. f 115.
Zeeuysche Schepen hier. b 100, 107.
Zegerszoon (Pieter.) c 28.
Ziegenbalg. a 120. Zyn dood. 124.
Ziels-ſtaat na de dood by de Bramines, a 84,
85, 87, 102. Middelen tot hun Zaligheid,
99. Ziels-verhuizing. 101.
Zierjang. a 127.
Zintzamma. c 11.
Zoutpannen. b 150, 171.
Zotta. c 4. 6.
Zotto. c 11.
Zuyd-Oosten wind. f 9.
Zyde-Wormen op Ceylon. b 173.
Zyde verdrag van Perſien, slegt door Over-
ſchie gemaakt, a 245. D'Er: Conſtant's
verzoek om ontheffing. b 173.

D R U K - F E I L E N

Nog in het I. Deels, eerste Deel gevonden.

Fol. 47. Colom. 2. staat *من مودون*. lees *من مودون*.
287. 2. R. 23. van onder staat *من مودون*. lees *من مودون*.
66. 2. R. 5. Periode 4. staat *ق*. lees *ش*.
67. 1. R. 8. staat *ق*. lees *ش*.

VERKLAARING DER DJAVAANSCH E WOORDEN,

By 't Vierde Deel.

<i>Pangeran</i> ,	- - - -	-	Een Prins, of een geëerden, van <i>Era</i> , eeren.
<i>Kijay</i> ,	- - - -	-	Een Heer.
<i>Depati of Adepati</i> ,	- - - -	-	Een Stadhouder of Landvoogt.
<i>Anom</i> ,	- - - -	-	De Eertte.
<i>Pasceban</i> ,	- - - -	-	Het Ren - perk.
<i>Pabéan</i> ,	- - - -	-	De Tol - plaats.
<i>Batoors</i> ,	- - - -	-	Waapen - torffers, Djavaanen die de Ba- gagie torffen en navoeren.
<i>Loera</i> ,	- - - -	-	Een klein Dorps - Hoofd.
<i>Panakawan</i> ,	- - - -	-	Een Hoveling.
<i>Ingabey of Nabéy</i> ,	- - - -	-	Een Opperregent van een Stadt.
<i>Priays</i> ,	- - - -	-	Heeren, Vorften.
<i>Den Dalam</i> ,	- - - -	-	't Keizers - of Vorften - Hof.
<i>Ponggarwa</i> ,	- - - -	-	Ryks - Vorften, Grooten.
<i>Agong</i> ,	- - - -	-	Groot.
<i>Ratoe</i> ,	- - - -	-	Een Koning, ofte een Koningin.
<i>Cobâr</i> ,	- - - -	-	Een kleed van Staat, waar mede de Grooten malkanderen bezoeken.

Z A A K E N

Ons, na 't afdrukken van 't Werk eerst ter hand gekomen.

In 't eerste Deels eerste Deel.
By de Onderkoningen van Goa, fol. 108.
te voegen,
Don Jan de Saldanha de Gama, 1725.
vertrokken als XLIV. Onderkoning, en
LXXIX. Landvoogt van Goa.

Na Fol. 206 onder aan.
Het Theefchip Kljaarbeek, in 't jaar
1724. in December binnen gekomen,
voor Amsterdam.

Na fol. 297.
By de Retourvlooten deze te voegen,
Zeven Zuikerschepen, den 21sten Mey
1725. binnen.

Goudriaan, voor Delft en Rotterdam.
Sufanna. } voor Amsterdam.
Heesberg. }
Astréa }
't Huis te Assenburg } van Mocha.
Borselen, voor Zeeland.

Opperdoes, voor Hoorn en Enkhuizen.
De vloot die in Juli 1725. binnen quam,
onder den Zeevoogt, d'Ed. Heer *Ewout*
van Disboek, Ordinair Raad van Indiën.
Berkenrode. }
Berbices. }
De Stadt Leyden. } Van Batavia den 4 De-
Prattenburg. } cember 1724. vertrok-
Kommerruit. } ken voor Amsterdam.
Haarlem. }
De Windhond. }

Stadtwyk. }
Doornik. } van Ceylon voor Amsterd.
De Jacoba. }
Barbestein. }
Heynkenzand. } van Batavia voor Zeeland.
Hogenes. }
Den Adelaar. } van Ceylon 22 Decemb.
Cornelia. } 1724. voor Zeeland.
Langeroode. } van Batavia
Terhorst. } voor Delft.
Noordwaddinxveen. } van Batavia
Krooswyk. } voor Rotterdam.
Hillegonda. } van Batavia
De Hopvogel. } voor Hoorn.
Margareta. } van Batavia
Johanna. } voor Enkhuizen

Sterk te zamen 23 schepen.
Zuikerschepen 7

's Graveland, een Naschip, binnen 16
September voor alle de Kamers.
De Ketel. } voor Amsterdam 11 De-
Oudenaarde. } cember 1725. binnen.
Wickenburg, voor Zeeland.
d'Herftelling, voor Delft en Rotterdam.
Vrieswyk, voor Hoorn en Enkhuizen,
den 11 December 1725. binnen.

Dus sterk te zamen 36 Schepen.

Zynde de 5 laatste schepen den 3 Fe-
bruari 1725. van Batavia vertrokken.

Fol. 305.
Veranderingen en Byvoegzelen onder de
Hr. Bewindhebbers van Amstordam.
Mr. *Jacob Kerffboom*, Bewindhebber ge-
worden 1718. En wegens Haarlem
Mr. *Johan van Schuyenburg*, 1721.
Mr. *Abraham Muffart*, overl. Nov. 1724.
Reynier Bouwens in plaats geworden 1725.
Hieronimo de Haze de Georgio, overl. 1725.

En *Fol. 306.* by die van Gelderland
de 10 en 11de Bewindhebber,
Melchior ten Hove
By die van Utrecht.
Jan Henrik Strik tot 1725. en toen ver-
vangen door
Mr. *Gideon Boudaan*, 1725.

Fol. 307. by die van Dordrecht.
Matthys van der Burch, overleden 1692.
Fol. 309. by die van Zeeland wegens
Gröningen.

Barent Gerbrand Homoc, 1724.
Fol. 311. en 313.
Tot Delft en Rotterdam overleden
Jacob Emmerij van Wassenaar, 1725. in
plaats gekomen

Charles Philips van Dorp, Hr. van Maasdam,
van wegen de Ridderfchap, enz. 1725.

Nog by *Fol. 311.* onder Delft
Gerard Molkenbour overleden, en in plaats
gekomen wegens de Ridderfchap van
Overyffel, uit het Quartier van Zalland,
Anthony Zueer Baron van Harfolte tot den
Bredenhoff.

Fol. 315.
Van de Heeren Bewindhebbers van
Hoorn, by my nog als levende gestelt,
zyn deze zedert overleden,
Mr. *Hercules de Vries*
Mr. *Nicolaas van Sugzelen*.
Joan Boterpot.

Ook bestaan de Kameren van Hoorn en
Enkhuizen doorgaans uit vyftien Bewind-
hebbers, waar van 'er nu (in 't jaar 1726)
zes te Hoorn, en zeven te Enkhuizen
waren, zynde de twee anderen, uit de
Ridderfchap

De Hoog-Ed. Heer *Jonkheer Aalbrecht*
Nicolaas, Baron van Schagen, Heere van
Goudriaan, Cufator der Academie van
Leyden, enz. befehreven in de Ridder-
fchap van Holland en West-Vriesland.

En
- *Jonkheer Willem Egmond van der Nyen-*

burg, Heere van Petten, Nolmerban,
Schoorel, Borgermeester tot Alkmaar,
enz.

Welke twee laatste Heeren om de 3
jaaren dan in de Kamer van Hoorn, dan
in die van Enkhuizen zitten.

En met de zevende Heer, nu 't Enk-
huizen zittende, gaat het zoo, dat na zyn
dood weer een zevende te Hoorn zit.

Fol. 316. by de Bewindhebbers van Enk-
huizen nog te voegen
Dirk Haak, 1720.

Tot het Eerste Deels Tweede Deel,
of tot de

MOLUCCOS of TERNATE.

Fol. 372.
d'Heer *Heynsius*, vertrokken als Land-
voogt na Banda, 21 December 1722.
d'Heer *Kloek*, Landvoogt der Moluccos
geworden 1722.

Fol. 374.
d'Heer *Carel Schulerus* Opperkoopman en
Tweede hier in 't jaar 1722. in plaats
van *Jacob Christiaan Pielat*, gaande na
Batavia; doch d'Heer *Schulerus*, in
't jaar 1724. na Batavia vertrekkende,
is op die reize overleden.

d'Heer *Abraham la bourdette*, Opper-
koopman en Tweede in 't jaar 1724.
doch in dat zelve jaar opontboden, en
vervangen door d'Heer *Jacob Boner*.
Herman Plak, Capitein hier geworden
in 't jaar 1722.

Fol. 375.
Jacob Comans, Fiscaal, vertrok in die
qualiteit na Amboina, en is hier ver-
vangen door *Henrik Broevius*, in 't jaar
1722.

Jan Cortenbosch, Fiscaal hier geworden
in 't jaar 1724. in de plaats van *N. Blok*.
Jacob Augier, Winkelier in de plaats van
N. Graswinkel, 1724.

Fol. 428.
D. *Joannes Henricus Molt*, 1724.
D. *Joannes Thomas Wernaley*, 1724.
D. *Didericus Bontekoe*, 1725. in de plaats
van *D. Albertsz* die na Batavia ver-
trok.

D. *Sel* zou nu vertrekken na 't Vaderland
in 't jaar 1725.

Z A A K E N behoorende tot het Tweede Deel, of tot

A M B O I N A.

Fol. 33.
Carel Schulerus op Hila (alzoohy als Op-
perkoopman na Ternate vertrok) ver-
vangen in 't jaar 1722. door
Elias de Haze op Hila 1722.

Johan Bake geworden Opperhoofd van
Honimoo in 't jaar 1722.
Adriaan Willem Fritsvogel, geworden Op-
perhoofd van Oma in 't jaar 1722.

Viii

B Y V O E G Z E L.

Vincent van Wyngaarden, geworden Soldy-Boekhouder in 't jaar 1722.

N. Coyings geworden Fiscaal in 't jaar 1722. tot 1725.

De Ed. Heer *Gabry* na Batavia vertrokken als Extraordinaris Raad van Indiën, en vervangen 1725. door

De Heer *Stephanus Verstuys*, en in dit jaar door de Heeren XVII. gemaakt Extraordinaris Raad van Indiën.

N. van Eps Fiscaal 1725.

Tot het Derde Deel.

Fol. 141.

D. Ninaber ontboden na Batavia als Revisor van 't werk van de Heer *Leydecker*, in 't jaar 1722. is uit Amboina vertrok-

ken in 't jaar 1723. en is hier vervangen door

D. Valerius Nicolai, 1723.

Fol. 335.

Den 18ten Augusti 1725. bleek ons klaar by schryvens uit Parys aan den Graave van Thoulouse, dat 't volk van een Koningschip een Meirman, na gissing 9 voeten lang, geharpoeneert had, doch dat zy'er zoo van verschrikt waren, dat zy dien, toen hy aan 't schip quam, om zich over zyne wonde te wreken, niet dorsten vangen.

Hy was van gedaante als een mensch, dan alleen dat hy vinnen, in plaats van handen, had. Zyn armen waren vol swaare schubben, als mede zyn lichaam, en zyn hoofd, met een soot van mosch, of zeewier, bedekt.

Z A A K E N tot B A N D A,

Of het Derde Deel behoorende.

Fol. 372. 88.

De Heer *Heynsius* Landvoogt hier, doch tusschen Ternate en Banda overleden op de reize in 't jaar 1722.

d'Heer *Arnoldus van Tets*, Landvoogt, in 't jaar 1723. in de Heer *Heinsius* plaats gemaakt, en in 't jaar 1724. overleden.

De Heer *Aldert Aldertssoon* gevordert tot Landvoogt, in 't jaar 1725.

Fol. 102.

Aldert Aldertssoon, Hoofd van Lonthoir, in *Hellerus* plaats geworden, doch van 't jaar 1722. tot 1724. dit geweest zynde, is toen gevordert tot Opperkoopman en Tweede dezer Landvoogdy.

N. Coyings geworden Tweede in 't jaar 1725.

De Fiscaal *N. van Eps* gezonden na Amboina, in 't jaar 1725. en vervangen door *Apollonius van Aller*, 1725.

Fol. 103.

Adriaan Verdonk, Soldy-Boekhouder, in 't jaar 1725.

Fol. 115.

D. Joannes Bockenbergh na Batavia, in 't jaar 1724.

D. Francois Hartog, 1724. hier.

D. Tobias Joannes van der Ley, 1724. hier.

D. Joannes Muller, overleden in 't jaar 1725.

Tot de Beschryving van GROOT JAVA,

Of het Vierde Deel.

By het leven van den Heer *Laurens Reafl*, Fol. 271. moet nog gevoegt worden, het Diploma van den eersten Wapenkoning van Engeland, waar by zyn Edelheyd Ridder gemaakt word, en dat, ons onlangs ter hand gefest zynde, wy noodig geacht hebben, alsoen onbetwiftelyk getuigenis van 's Mans welverdienden lof, hier achter by te voegen.

UNIVERSIS, ET SINGULIS, CUYUSCUNQUE LOCI, Status, Gradus, Ordinis, ac conditionis, ad quos presentes pervenerint, Guilielmus Segar,

Miles, alias dictus Garterus, Principalis Rex Armorum Regni Anglie, salutem in Domino sempiternam. Cum omnino sit veritatem, ac honestatem tueri, & testimonium virtutis cuilibet bono perhibere, tum mea imprimis interest, qui Rex Armorum florentissimi Regni Anglie sum juratus, & regia auctoritate sub magno Anglie Sigillo munitus, ut Genealogias Virorum Nobilium, atque virtute præclarorum, una cum Armis, sive Clypeis, Gentilitiis ac Insignibus (tam exteris, quam subditis) in Officio Armorum fideliter conservem, eorumque dignitatibus, honoribus, præminentis, quoties rogatus

B Y V O E G Z E L.

fuerim, attesfer. Quorum in numero, quum, per Diploma sub magno Anglie Sigillo, 7mo die Februarii, annoque Regni primo Domini nostri CAROLI, Magne Britannie, &c., Regis, concessum, Dominum Laurentium Reael, Amstelodamensem, Juris Doctorem, & quondam nomine Illustrum Dominorum Ordinum Provinciarum Unitarum Inferioris Germanie Gubernatorem in India Orientali, & nunc Vicarium Thalassarchie classis subsidiarie, propter egregia sua muneris, merita eximia, eruditum praeclaram, nec non conatus laudabiles in tam excellenti viro existentes, titulo, honore, & Dignitate Ordinis Equestris, sive Equitis Aurati, ab Illustrissima sua Majestate ornatum, & condecoratum fuisse invenimus, & rogatus ab illo fuerim, me, praedictum Garterum (ad officium quoniam meum proprie pertineat) hujus sive dignitatis in Armorum Archiva, non tantum mentionem fieri velle sed & libris officii inferere, & in perpetuum conservare antiquam Familiae suae chryseum Gentilitium, seu insignia, videlicet in campo caeruleo Lilliam auream inter duos Angues etiam aureos exsurgentem, & ut pristinae suae Cristae loco (sillie nempe Aurae inter duas Alas caeruleas) novam aptamque majus excogitarem, excogitatum depingerem, depictamque illi, sine cuiuspiam praedictio assignarem; pro virtute ergo Officii mei, ut voto suo (quoad in me est) responderem; sibi, & suis supra Galeam, e tortilio, inter duas Alas caeruleas Rosam Anglie rubram duobus Anguibus aureis, culmum Viridem Caducei in morem succingentibus (in Dignitatis istius in illum, a Regia sua magne Britannie Majestate haud immerito non ita pridem collatae memoriae Immorturae Symbolum) excogitavi, depinxi, & assignavi, prout latius in margine depingitur. Quam Cristam praedictus ego Garterus, virtute Officii mei, confirmo, concedo, assigno, praenominato Nobili Viro Laurentio Reael, Equiti Aurato, &c., posterisque suis, ad utendum, gerendum, & servandum, in Clypeis, Exillis, Armatura, & quocumque, prout sibi, & illis, libitum & placitum erit, juxta jus feudale. In cuius rei testimonium manum meam apposui, & Sigillum Officii mei affixi Datum Londini decimo die Februarii, An. Dni 1626. Annoque Regni Domini nostri CAROLI, Dei Gratia, Magne Britannie, Francie, & Hibernie Regis, Fidei Defensoris, secundo.

GULIELMUS SEGAR GARTERUS.

Het welk in 't Nederduitsch
aldus luid:

AAN ALLEN, ENDE EEN YE-
GELYK, VAN WAT PLAATS,
staat, trap, rang, ende gelegenheid hy
zy, tot welken deze tegenwoordige (let-

teren) zullen komen, wenscht *Willelm Segar*, Edelman, anders *Garter* genaamt, voornaamste Waapen - Koning des koninkryks van Engeland, eeuwige zaligheid in den Heere. Vermits het een yegelyk past de waarheid ende de eerlykheid voor te staan, ende aan alle goede lieden te verlenen een getuigenis van deugd, alzoo legt 'er my voornamentlyk aan gelegen, die gefwooren Koning der Wapenen van 't allerbloeyenste koninkryk van Engeland, ende door 't koninklyk gezag onder 't groot Zegel van Engeland gesterkt ben, op dat ik de Geslagtrekeningen der Edelen, en der beroemden door hunne dapperheid, te gelyk met hunne Geslagt - wapenen ende schilden, mitsgaders de kenteekenen (zoo voor de vreemdelingen, als voor de onderdaanen) in 't Ampt der Wapenen getrouwelyk bewaren, ende wegens hunne waardigheden, certitels, ende uitmuntentheden, zoo meenigmaal daarom verzogt worde, getuigenis zoude geven. In welker getal dewyl ik bevonden hebbe, dat, by een Bulle onder 't groot Zegel van Engeland, den 7^{den} Februarij, in 't eerste jaar der Regeering van onzen Heere, *CAREL*, koning van Groot Brittanien, enz. toegestaan, de Heer *Laurens Reael*, Amsterdammer, Regtsgeleerde, ende wel eer, uit naam der Doorlugtige Heeren Staaten der Vereenigde Provincien van Nederland, Gouverneur in Oostindiën, en nu Vice-admiraal van de auxiliaire vloot, om zyne deftige Ampten, voortreffelyke verdiensten, beroemde geleerdheid, ende loffelyke pogingen, in zulk een uitmuntend Man zynde, met den Titel, eere, ende de waardigheid der Ridder - ordre, oite die van Ridder van zyne Doorlugtigste Majesteit vereert, ende verciert is geweest, ende ik van hem verzogt ben, dat ik, voornoemde *Garter* (aangezien dit eigentlyk tot myn ampt behoort) van deze zyne waardigheid in de bewaarplaats van de Handvesten der wapenen, niet alleen gewag maaken, maar dat ik dit ook in de boeken van dit Ampt inlassen, ende voor altyd bewaaren wilde het aloud schild van zyn geslagt ende huis, ofte der zelve kenteekenen; te weten, op een hemelsblauw veld een goude lelie tusschen twee goude slangen, zich vertoonende: ende op dat ik in de plaas van zyn voorig Helmteeken (te weten, een goude lelie tusschen twee hemelsblauwe vleugels) een nieuw, ende bequamer uitdenken, het bedagte uitteekenen, ende 't uitgeteekende hem, zonder yemants nadeel, toeëigenen zoude, zoo heb ik, uit kragt van myn Ampt, om zynen wensch (zoo veel in my is) te beantwoorden, voor hem, ende de zynen,

B Y V O E G Z E L.

nen, bovenden helm, uit het gedraaide, tusschen de twee hemelsblauwe vleugels de roode Roos van Engeland met twee goude slangen, even eens als een dubbele gevlogte roede den groenen sieel omvatende (tot een teeken van onsterfelyke gedagenis dezer waardigheid, van zyne koninklyke Majesteit van Groot Brittanien niet onverdiend nu onlangs aan hem gegeven) bedagt, geteekent, ende toege-eigent, gelyk dat breeder op de kant uitgeteekent is. Welk Helmtceken ik, voornoemde *Garter*, uit kragt mynes Ampts bevestige, toesta, (ende) toe-eigene aan den voornoemden Edelman, *Laurens Reaal*, Ridder, enz., ende aan zyne nakomelingen, om dat te gebruiken, te voeren, en te dragen in hunne schilden, vaandels, wapentuig, ende waar in 't zoude mogen zyn, zoo als hem, ofte hen, dit behagen ofte welgevallen zal, volgens 't Herauts regt. Om welke zaak te getuigen ik myne hand daar bygevoegt, en 't Zegel mynes Ampts daar aan gehegt hebbe. Gegeven tot Londen, den thiensten Februari in 't jaar des Heeren 1626., en in het tweede jaar van onzen Heere, CAREL, door Godes genade, koning van Groot Brittanien, Vrankryk, ende Yrland, Beschermmer des Geloofs.

WILLEM SEGAR, GARTER.

Onder het wapen staan deze woorden:

Invidia florenti Infesta.

dat is:

De Nyd kant zich tegen een die bloeid.

Aan deze Bulle hing een Zegel van den voornoemden Wapen koning, rondom 't welke stond, SIGILL: GARTERII PRINCIPALIS REGIS ARMORUM.

Josua van Arrewyne wiert in 't jaar 1723. van Opperhoofd van Tsjeribon (dat gevoegt dient te worden by *Fol. 17.*) Opperhoofd van Bantam, dat reets *Fol. 221.* staat.

De Ed. Heer *Christiaan Westpalm*, Equipagemeester, gemaakt 1724. Extraordinaaris Raad, *Fol. 378.* by de Equipagemeesters, en *Fol. 373.* by de Raaden van Indiën by te voegen.

De Ed. Heer *Stephanus Versluis*, Landvoogt van Amboina, gemaakt Extraordinaaris Raad 1724. *Fol. 373.* 'er mede by te voegen by die Raaden.

De Heer *Pieter Gysbert Noot* in 't jaar 1724. geworden Landvoogt van Kaap der Goede Hoop; *fo.. 376.*

De Heer *Abeleven*, Opperkoopman en Sjahbandar, gaat 1724. na 't Vaderland, en is vervangen door de Heer *Frederik Lokman*, en deze weer als eerste Klerk van haar Edelheden door de Heer *Wouter Henriks*, 't eerste te voegen by *Fol. 381.* en 't laatste by de eerste Klerken *Fol. 374.*

De Ed. Heer *Durve* door de Heeren XVIIInen als President van den Raad van Justitie ontslagen, en Ordinaar Raad met een besluitende stem geworden in September 1724. letter A. *Fol. 384.* en vervangen door

De Ed. Heer *Henrik van Baarle*, die ook Extraordinaar Raad gemaakt was, en die in 't jaar 1725. *Fol. 388.* moet ingelast worden.

Onder de Kerkelyke Zaaken.

Fol. 127.

By de Predikanten nog te voegen,
D. *Hartholt* gestelt om Maleits leeren.
D. *van den Bosch* verbeterd 1721. met 20 gulden. ter maand meer.

Moeten te gestelt worden by de Predikanten, buiten vaste bediening.
D. *Jan Coenraad Alberts*, uit Ternate opgekomen. }
D. *Jacobus Canter* van Coetsjen opgekomen met zyn rustoldye, en ontslagen van zyn dienst. } 1725.
D. *Joannes Boekenberg*, uit Banda opgekomen. }

En by de nieuw aangekomen Predikanten *Fol. 134.* na D. *Scholter* te voegen deze:

D. *Stephanus van Es.* }
D. *Adrianns Ras.* }
D. *Tobias Joannes van der Ley*, na } 1724.
na Banda gezonden. }
D. *N. ten Houten.* }
D. *Hajo Borsum.* }
D. *Balibasar Delmenburst.* } 1725.
D. *Imannus 't Hoofd.* }

Tot het Vyfde Deel by te voegen onder CHOROMANDEL.

Fol. 27. colom 2 By de Commislarissen als d'allereerste d'Heer *Pieter Borcel*, in 't jaar 1643. en toen daar overleden.

D R U K F E Y L E N,

Nog in het Eerste Deels eerste Deel gevonden.

Pag. 37 in de Kaart der Talautfe Eilanden staat LIROG, lees LIRONG. pag. 51 c. 2 per. 5 Ambifartes l. *Ambifartes* pag. 54 c. 1 per. 4 Peicetas l. *Peucestas*. pag. 71 c. 1 per. 1 Pangab l. *Pangab*. pag. 146 c. 2 per. 4 reg. 3 1719. l. 1519. pag. 218 c. 1 reg. 9 1722. l. 1622. pag. 226 c. 1 r. 26 1629. l. 1643. pag. 248 c. 1 r. 12 Poelo Thun l. *Po-lo Rbm*. pag. 301 r. 25 Ifaac le Meer l. *Ifaac le Mare*. reg. 27 Marcus Vogeljaar l. *Marcus de Vogeljaar*. pag. 302 onder 1656. Dirk Tulk. l. *Viderik Tulp* onder 1658. Gerrit Papenbroek l. *Gerard van Papenbroek*. pag. 304 1697. 10 Mey in plaats van Abraham van Alpen l. *Abraham Alpen*. pag. 306 r. 15 l. *Christiaan Carel Baron van intelo*, Heere van de Ebze. pag. 310 de onderste reg. 1652. l. 1683. pag. 317 onder de bygevoegde Heeren Bewindhebbers Woutholt l. *Woutholt*.

In 't Tweede Deel des eersten Deels of der MOLUCCOS.

Pag. 40 c. 1 r. 7 van ond. Kabroang legt op 59 l. *Kabroang legt op 5*. pag. 117. c. 1 r. 23 1699. l. 1609. pag. 149 c. 1 r. 5 en r. 1 van ond. Portugal l. *Cajitien*. pag. 199 c. 1 r. 11 van ond. Colonga l. *Calonga*. pag. 390 c. r. 25 1692. l. 1042.

In het Derde Deel of Zaaken van den Godsdienst van AMBOINA, als mede der Boomen, Dieren, enz.

Pag. 22 c. 1 r. 29 Eriunama Tamilau, l. *Eriunama, Tanulau*, pag. 29 c. 2 r. 28 Alapatila l. *Alapatila* pag. 32 c. 2 r. 2 Hantado l. *Hartado* pag. 46 c. 1 r. 24 van ond. Harioc l. *Haria* pag. 49 c. 2 kanteek. de Heer Koen. l. *de heer Speex* pag. 60 Korte inhoud r. 1. en D. Montanus tierf. l. *En tierf. D. Montanus*. pag. 101 c. 2 r. 11 van ond. dat ik volgens l. *dat ik dat volgens*. pag. 120 c. 1 r. 25 Surga l. *Surga*. pag. 121 c. 1 r. 7, 23, 33 Thiel l. *Thiel*. col. 2 r. 30 Surga l. *Surga*. pag. 130 Korte staat Thiel l. *Thiel* pag. 140 c. 1 r. 1 van der Wee. l. *deze is maar Propoent geweest* pag. 161 c. 2. en 162 c. 1 No VI. l. V. pag. 162 No. VIII. l. VI. pag. 218 c. 2 r. 7 Li: K. moet zyn LII pag. 224 c. 2 r. 13 Garniter. l. *Ganiter*. pag. 228 c. 2 r. 34 Boenga Wattoe, l. *Boenga Wattoe*, pag. 234 No LXXXIX de Likuwala, l. *LXXX*. pag. 256 No. CXVIII. l. *CXII*. pag. 257 c. 1 r. 12 Dagon ingat, l. *Dagon ingat*. pag. 267 c. 2 r. 3 Peras Baguala l. *Pas Baguala*, pag. 279 c. 1 r. 38 Billiton, l. *Billiton*. pag. 275 c. 1 r. 28 Noella Laodt l. *Noella Laodt* pag. 313 c. 1 r. 31 R. R. l. C. pag. 319 c. 1 Kanteek. de Tohoekey, l. *de Tohoekey*, pag. 321 c. 1 r. 21 van ond. T. l. D. pag. 334 c. 2 r. 19 200 hy my Hy l. *200 hy my* pag. 347 Korte inh. r. 6 Ikan Cabintang l. *Ikan Cabintang*. pag. 350 c. 1 r. 20 Cabo's Laodt l. *Cabo's Laodt* pag. 354 c. 2 r. 3 van ond. Moda, l. *Moeda*, pag. 356 c. 1 Kanteek. vergeten l. *Ikan Kipas* pag. 378 Korte inh. r. 8 Bilalang Loet l. *Bilalang Laodt* pag. 381 c. 2 Kanteek. verg. l. *de Brume Dolfyn*. pag. 383 c. 2 Kanteek. Boelan Bahra l. *Boelan Babroe*. pag. 386 c. 1 Kanteek. Ikan Batoe ang l. *Ikan Batoe Jang* pag. 349 c. 2 Kantt. Roelat l. *Roelat* pag. 409 Korte inh. r. 4 Maloeane. l. *Maloeane*. en r. 6 Dodinga l. *Dodinga*. pag. 416 c. 2 r. 17 en Kanteek. Dodinga l. *Dodinga*. pag. 418 c. 1 Kanteek. Jang Besfi l. *Jang Besfi*. pag. 419 c. 1 r. 17 van ond. Bidoceri, l. *Badoeri*, pag. 421 c. 2 r. 10 van ond. Ganopa vifch. l. *Garopa - vifch* pag. 427 c. 2 r. 18 Ikan Ganapa l. *Ikan Ganopa* pag. 435 c. 1 Kanteek. Ikan Hidang l. *Ikan Hidang* pag. 437 Korte inh. r. 17 Dengau Kingir l. *Dengan Kingir* pag. 453 c. 1 Kantt. Kafamba l. *Kafamba*. pag. 464 Kantt. Ikan Pampus Pampus l. *Ikan Pampus* pag. 475 c. 1 Kantt. Aa- jaib l. *A- jaib* pag. 500 c. r. 15 Tfabalang l. *sjakalang*

In 't Derde Deels tweede Deel of BANDA en MACASSAR.

Pag. 33 Korte inh. r. 17 Cara. l. *Caras* pag. 44 c. 1 r. 3 per. 3 Joble Joete l. *Joble Joete* pag. 46 c. 1 r. 33 en Kantt. Lokker, l. *Lakker*, pag. 48 staat 84 l. 48 pag. 115 c. 2 per. 6 Goeroc, l. *Goerot*, pag. 132 Kantt. en r. 2 per. 3 Loecan- Beh's l. *Loecang Beh's* pag. 134 c. 1 r. 27 Tonadja, l. *Tonadja*,

In Tonkin, Cambodia, en Siam.

Pag. 8 c. 1 r. 16 Combodia l. *Cambodia* pag. 34 c. 1 r. 19 van ond. Buihschop. l. *Buischop*. pag. 96 ond. aan REGIS. l. *BLAD-WYSER*.

In het Vierde Deel, of JAVA'S Beschryving.

Pag. 3 c. 1 r. 8 Zunda l. *Zunda* pag. 4 c. 1 r. 1 naast l. *naaste* pag. 6 c. 1 r. 17 Kandang Welii l. *Kandang Welii* pag. 7 c. 1 r. 7 Tangerang l. *Tangerang*. reg. 22 Onderkoopman l. *Onderkoopman* pag. 8 c. 1 r. 1 Jatamagara l. *Fatimagara* pag. 9 c. 1 laatste reg. Tsiekenloedok l. *Tsiekenloedok* reg. 38 Panjagara Gido, l. *Panjagara*, Sindawani, l. *Sundawani*, pag. 9 c. 2 r. 3 l. simontsjang l. *simontsjang* reg. 20 en 22 is de ( ) te veel. pag. 10 c. 1 r. 6 Gsjoel. l. *Gsjoel* reg. 14 Klappanoggo l. *Klappanoggo* reg. 17 en 26 Koribagoni l. *Koribangoni* reg. 33 Tibaar l. *Istibaar* pag. 10 c. 2 r. 20 Makervaat l. *Makervaat* reg. 22 Tlibeaiong l. *Tlibeaion* pag. 11 c. 1 r. 39 Boedeongati l. *Boedeongatti* pag. 12 c. 1 r. 14 van ond. Beragtige l. *Beragtige* pag. 14 c. 2 r. 16 Bilan l. *Bilang* pag. 18 c. 2 r. 14 van ond. Barongkina, l. *Barongkina*, pag.

D R U K F E Y L E N.

pag. 269 c. 1 r. 14 van ond. Mekkah, l. *Mekka*, pag. 291 c. 2 r. 25 Sulficaar l. *Soulficaar* pag. 302 c. 2 r. 48 door de Heer Arent Barentzoon Mlykens l. *door de Heer Eysland*, en die weer door de Heer Arent Barentzoon Mlykens reg. 5 van ond. was de Heer Izaak Koedyk l. *was de Heer Verslegen*, toen de Heer van Gent, en daar na de Heer Izaak Koedyk

In China, Tayouan, en d'Vit- en t'Huis-reize.

Pag. 11 korte inh. r. 7 van ond. Tyryn l. *Tyzyn* pag. 22 c. 2 Kantt. Tsjiam l. *Tsjampa* en Torkin l. *En Tonkin* reg. 23 van onder Hokipouw l. *Lokseuw* pag. 72 c. 19 van ond van der Bung l. *van der Burg* pag. 136 c. 2 r. 14 na den korten inh. Jacobus Valntyn l. *Jacobus Valentyn*.

In het Vyfde Deel van CHOROMANDEL.

Pag. 7 c. 2 r. 1 van ond. Mangiewaka l. *Mansjewaka* pag. 17 c. 1 r. 28 Aarden-stoff. l. *Aardensstof* pag. 24 c. 2 r. 14 Cotos l. *Cocos* pag. 26 c. 1 r. 13 van ond. Golongs l. *Goelongs* col. 2 r. 28 Pinasse Ginggangs, l. *Pisnao Ginggangs*, pag. 27 c. 1 r. 12 Cornelis van Quaaberg, l. *Cornelis van Quaaberg*, pag. 34 c. 1 r. 1. 1. Asjen's l. *Asjen's* reg. 4 van ond. Aguil- l. *Agel-* col. 2 r. 12 van ond. en r. 34 Daffomda l. *Cassumba* reg. 21 van ond. hier geweest zyn: l. *die hier geweest zyn*: pag. 37 c. 2 r. 24 Lak-pannen. l. *Dak-pannen* pag. 44 c. 1 r. 12 van ond. Nicobare l. *Nicobares* pag. 45 c. 1 r. 24 van ond. Chitfe l. *Chitfen* pag. 48 c. 1 r. 27 van ond. Moiffuls en c. 2 r. 22 van ond. Moiffuls l. *Moffuls* pag. 64 c. 2 r. 21 welk stadt l. *welke stadt* pag. 66 c. 2 r. 4 of l. *af* pag. 70 c. 1 r. 10 gevangen l. *vervangen* pag. 71 korten inh. r. 4 gegeven, l. *te geven*, reg. 4 en den ve l. *om den ve* reg. 10 Avedoeta's l. *Avadoeta's* pag. 75 c. 1 r. 7 T'fecheedi l. *Ifecheedi* pag. 76 c. 2 r. 6 Weinja's l. *Weinja's* pag. 77 c. 1 Kantteek. toen mogen l. *doen mogen* en doorboord zyn. l. *doorboord worden* pag. 78 c. 1 r. 13 van ond. Wensja's l. *Weinja's* pag. 79 c. 2 Kantteek. een overfel l. *den overfeler* pag. 84 c. 2 r. 2 van ond. Tauni l. *Tauri* pag. 85 c. 1 r. 4, 5 ruidem seguis reit l. *quidem seguis reit* pag. 99 c. 2 Kantteek. wat den l. *wie in den* pag. 100 c. 2 Kantt. Met zich te wafchen l. *twee fy meynen de vergeving der zonden te krygen, met zig te wafchen* pag. 104 c. 2 r. 44 Mola, l. *Molla*, pag. 107 c. 2 Kantt. Mohmed l. *Mobhanmed* pag. 108 c. 1 Kantt. Mortes l. *Mortesa* pag. 124 c. 2 r. 24 Schulten l. *Schultze* pag. 144 c. 2 r. 13 Baftas, Batta l. *Bafas, Cajia* pag. 146 korten inh. r. 7 Bellafoer, l. *Bellafoer*, pag. 148 c. 2 r. 19 van ond. Badrekta l. *Baurek* pag. 149 c. 1 r. 2 Patora l. *Pattora* reg. 5 Bedapoer, l. *Oedapoer*, col. 2 r. 6 van ond. Baccarefoer l. *Baccarefoer* pag. 150 c. 2 r. 4 Silimath, l. *Sillimath* pag. 152 c. 1 r. 10 van ond. Mondeigat, l. *Mouelgaet*, col. 2 r. 5 en ontrent l. *en zich ontrent* reg. 1 van ond. Aliapoer l. *Alipoer* pag. 180 korte inh. r. 28 Naucon, en du Tour l. *Naron*, en du kor pag. 187 c. 1 r. 43 Heer Oottendam l. *Heer van den Oostendam* pag. 189 c. 2 r. 22 Coornolie vrugt, l. *Coornolie vrugt* pag. 193 c. 1 r. 25 verchil in is, l. *verchil in is* pag. 194 c. 2 r. 18 uitgetel. 10 ken had, l. *uitgesproken hadden* pag. 203 c. 1 r. 32 Chorofan l. *Chorajan* pag. 217 korte inh. r. 6 Tschilminaar l. *Tschilminaar* pag. 228 in de Lyll der Koningin No. 8, agter aan. Sjah Abaa de l. I. zoon l. *Sjah Abaa de Heer zoon*, en Sjah Hoffein regerde tot A° 1721. l. *A° 1723* pag. 248 korte inh. r. 10 Brillnaten, l. *Bullstraten*, pag. 256 c. 2 Kantt. Tjaarbag l. *Tjaarbag* pag. 259 c. 1 Kantt. Bagebatsjaron en r. 13 Bagebatsjaron, l. *Bagebatsjaron* pag. 260 c. 2 Kantt. Cambefilala. l. *Combefilala*, pag. 267 c. 2 r. 19 van ond. Minaelflo l. *Mandelflo* pag. 268 c. 2 Kantt. fchipper Oke Oole l. *fchipper Oole* pag. 275 c. 1 Kantt. de Heer Hoonkamers l. *de Heer Hoogkamers* pag. 287 c. 2 r. 25 van ond. 99 l. 69 pag. 317 c. 2 r. 27 hoedjongh l. *hoedjong* pag. 318 c. 2 Kantt. Mohazadja l. *Mabaradja* pag. 322 c. 1 r. 25 Raja is l. *Raja*

In de Beschryving van SUMATRA.

Pag. 9 c. 2 r. 32 Dilli l. *Delli* pag. 12 c. 2 Kantteek. Bendar beschreven. *Dit moet weg of doorgehaald worden* pag. 23 c. 2 Kantteek. om hem te misleyden. l. *om Pister de kâr te misleyden*.

In de Beschryving van CEYLON.

Pag. 3 r. 17 Fecfl l. *Feesfen* reg. 31 Aaassjes en pag. 4 r. 8 van ond. Anaatjes l. *Araatsjes* reg. 4 van ond. Dewale l. *onder de Dewale* pag. 6 r. 22 van ond. Cangeres l. *Cangeres* reg. 5 van ond. In moeten koopen l. *In moeten kappen* pag. 13 r. 21 Canel, l. *Caymel*, pag. 16 r. 33 c. 1 Maldives l. *Maldives* pag. 17 r. 2 c. 1 Coylan l. *Coylan* pag. 20 c. 1 r. 10 beootten Dunaca l. *beootten Dunaca* reg. 5 Saffragan l. *Saffragan* pag. 21 c. 1 r. 29 Mavligiganga l. *Mawelle-ganga* col. 2 r. 29 Digli en r. 35 Dcgligi l. *Dietlige* reg. 1, 3, 6 Nellembi l. *Nilobe* pag. 22 c. 1 r. 17 van ond. in plaats van P. Q l. 12 pag. 23 c. 2 r. 7 Pasdun en r. 1 van ond. Pasdun l. *Pasdam*, reg. 11 per. 3 Maplagan l. *Maplagam* pag. 24 c. 1 r. 1 Pasdun-coria l. *Pasdam Corla* reg. 36 Angneratotte l. *Anguratotte* col. 2 r. 4 Helvagam l. *Hewagam of Hemegam* reg. 14 Colom l. *Colombo* reg. 16 6graaden, 95 l. 6 graaden, 45 pag. 27 c. 1 r. 26 Happitigan l. *Happitigam* pag. 28 c. 1 r. 2, Mocffilipatte l. *Moesffilipatte* pag. 29 c. 2 Kantt. Calmonie l. *Calmoni* pag. 30 korte inh. r. 10 niet heel l. *niet heel veel* col. 2 r. 13 van ond. Bellegamme l. *Belligamme* pag. 32 c. 1 r. 13 van ond. Baticolo l. *Baticalo* pag. 34 c. 1 r. 2 Keypatnam l. *Keypatnam* reg. 3 Comryn l. *Comryn* pag. 35 c. 2 r. 32 Attenluwo l. *Atterluwo* reg. 6 van ond. Onmaakt l. *maakt* pag. 36 c. 2 r. 12 Kyggam l. *Reygam* pag. 39 c. 1 r. 10 van ond. van daar na l. *van daar* col. 2 r. 5 Newccawala, l. *Newccalawa* pag. 40 c. 2 r. 9 van ond. Anarodgubunno en de Kantt. Anaricgipoere als ook pag. 21 c. 2 r. 10 Anarodguburro l. *Anaragipoere* pag. 40 c. 2 r. 6 per. 4 Cenvava l. *Convava* pag. 41 c. 2 r. 13 Mamda Kinde l. *Maimda Kinde* reg. 29 Codduwatte, l. *Cad-*

D R U K F E E Y L E N.

Cadduware pag. 42 c. 2 r. 15 Bintane en pag. 40 c. 1 r. 35 Rintane l. *Bintene* pag. 45 c. 1 r. 6 in te gaan l. *daar in te gaan* pag. 46 c. 2 r. 6 ouder l. *ouder* pag. 56 c. 2 r. 26 Dietlicki l. *Dietlige* pag. 60 c. 2 r. 20 van ond. is. Het l. *is het* Kantt. Viga Raja l. *Vigea Rajoe* pag. 64 c. 1 r. 42 Cojaar l. *Cojjaar* col. 2 r. 3 van ond. Soccea l. *Sacea* pag. 67 c. 2 Kantt. Eluma l. *Elinna* pag. 68 c. 1 r. 33 koning buik l. *koning's buik* reg. 14 van ond. weicig l. *wenig* col. 2 r. 15 Baha l. *Babu* pag. 69 c. 1 r. 33 Golooe l. *Goloe* col. 22 van ond. Anaraja Poeze l. *Anaragipoere* pag. 70 c. 1 r. 8 Budam l. *Budam*, Kantteek. Guirferimenaor l. *Guirferimenaon* pag. 71 c. 2 r. 10 Matole l. *Matule* reg. 14 en 50 Panture l. *Panture* Kantt. De Gampala l. *Degampala* pag. 73 Korte inh. r. 26 fin l. *fi* reg. 35 Raja Singa l. *Raja Si* pag. 74 c. 2 r. 29 Oeddaegampala l. *Oeddaegampala* reg. 46 den Keizer zyn broeder, l. *den Keizer, zyn broeder*, pag. 76 c. 2 r. 19 Bandana l. *Bandara* reg. 22 Fanons l. *Fanons* pag. 77 c. 2 r. 10 Taydo, en zyn zufter l. *Tayde, en zyn zufter's* pag. 78 c. 1 r. 6 Dreniagala l. *Dereniagala* reg. 10 de Taydo l. *de Tayde* reg. 19 Tammitte l. *Tammutta* reg. 33 Capitein Melo l. *Capitein de Melo* col. 2 r. 23 Jaja Vira l. *(Jaja Vira)* pag. 80 c. 1 r. 14 Galbade l. *Gabbada* col. 2 r. 10 Mudda l. *Monda* pag. 82 c. 2 r. 27 van ond. Degampala l. *Degampala* pag. 84 de 23te Keizer Caloeman Rajas jaaren 00 l. 16 pag. 85 de 52ste Keizer Sirina Rajoe, of Suina l. *Sirina*, of *Srina* pag. 86 de 56te Keizer Leminie l. *Lemini* de 62ste dito Upatiffa Maram l. *Upatiffa Manam* pag. 88 c. 1 r. 23 Marando, na l. *Marandana* pag. 89 c. 2 r. 2 (Darmapalla l. *Darmapalla*) pag. 89 korte inh. r. 12 door Don Jan gedoopt, l. *daar Don Jan gedoopt* pag. 91 c. 2 Kantt. Parea Bandora l. *Parea Bandara* pag. 93 c. 1 r. 23 cita- vaca l. *Sitavaca* pag. 96 c. 1 r. 32 wreeken, l. *te wreeken*, pag. korte inh. r. 3 van ond. Ferieram l. *Feriera* pag. 108 c. 1 r. 2 na hem wakker onthaald te hebben, l. *na van hem wakker onthaald te zyn*, reg. 29 had zey, l. *had, zey* pag. 110 c. 1 r. 7 van ond. en door de l. *en by*, door de pag. 116 c. 2 Kantteek. A. 1932 l. A. 1632 pag. 119 c. 2 Kantt. door Colfer l. *door Caan* pag. 151 c. 2 r. 25 Walewiete l. *Walewiete* pag. 155 korte inh. r. 16 Trexera l. *Teixera* pag. 193 c. 2 r. 14 van ond. eenige l. *geen* pag. 104 c. 2 r. 44 van den l. *van de* pag. 200 c. 1 r. 11 van ond. mur l. *muy* pag. 204 korte inh. r. 8 Deslavery l. *Deslavery* pag. 206 c. 1 r. 21 van ond. Dietliche l. *Dietlige* pag. 208 c. 1 r. 13 Sietavaca l. *Sitavaca* pag. 218 c. 1 r. 19 van ond. Caljenecr l. *Caljenecr* pag. 227 c. 1 Kantt. gevogelte hier. l. *posten of wagtplaatzen hier* pag. 232 c. 1 r. 26 Attacalan l. *Atracolan* pag. 234 c. 2 r. 3 Chormandelan l. *Chormandelan* pag. 244 c. 2 r. 37 Cuncam, l. *Cuncam*, pag. 249 c. 2 r. 4 van ond. Attecalan corle l. *Atracolan corle* pag. 359 c. 2 Kantt. veroverden den, l. *veroverden* pag. 260 c. 2 r. 32 Tinnekon l. *Tumekon* pag. 276 c. 1 r. 9 van ond. Vinel l. *Vinella* col. 2 r. 16 Mahabandia l. *Mahabandiga* reg. 13 van ond. gebergte van Baltane l. *gebergte van Balane* pag. 279 c. 2 r. 19 van ond. Mahawiele Gange l. *Mahawielle Ganga* pag. 280 c. 1 r. 22 van ond. Ballane l. *Balane*.

In de Beschryving van JAPAN.

Pag. 4 c. 2 r. 21 Symagaera l. *Symagoera* pag. 8 c. 2 r. 35 Jammargano l. *Jammagano* pag. 32 korte inh. laatste regel op een na Dureen A° 1744. l. *Durve* A° 1724.

Naamen der Heeren Intekenaaren in de Lyft onder N. N. of andere Letters opgegeven, of die 't recht tot de Intekening by Auctie hebben gekocht of van anderen overgenomen.

De H E E R E N,

Marinus Gallieris, Minister en Resident van den Staat der Vereenigde Nederlanden, by de gezamenlyke Keurvorsten, Vorsten en Standen van het Duitse Ryk te Regensburg.
Louis Trip de Marez, Heer van de Koppel, gr. pap.
Jozeph Loten, Heer van Bunnick en Vechten, Wittevrouwen en Abste, mitsgaders Kanunnick ten Capit. van den Dom te Utrecht.
Nicolaas Schagen,
Abraham Coenraad de Weiler, Kanunnick ten Capit. van Oud Munster te Utrecht
Jacob Benningbroek, Oud Schepen tot Hoorn.

Klaas Avenborn,
Rudolf Abraham Suetblage,
Nicolaas Riemersma, voor dezen Predikant op Ceylon.
Matthias Bergstadt, Burgerraad aan Kaap der Goede Hoop.
Balthasar Notebenius,
Martinus van Barneveld, Heer van Crimpen, enz.
Mr. Jacobus van Veehoven,
Johan Cloribus,
N. van Bavel,
Adriaan Wor.

Naamen der Heeren die na 't sluiten der Intekeninge voor het Opgeld, in de Conditie van Inschryvinge gemelt, deel in dit Werk hebben gelieven te nemen.

De H E E R E N,

Willem Adriaan van der Stel, Oud Gouverneur van Kaap der Goede Hoop.
Daniel Bernard, Oud Gouverneur van Choramandel.
 Mevrouw de Wed. van de Hr. Burgermeester
M. V. D. B. zalt. gr. papier.

Mr. Herman Aukema,
Jean François Jordan,
Wed. Engel: Bouquet, gr. pap.
Jacques Bernard.

O R D R E

Voor den

B O E K B I N D E R,

Om zich in het Binden van het WERK na te richten, en de Platen te schikken.

E E R S T E D E E L.

1. Oud en Nieuw Oostindiën of Nederlands Mogeneid.
2. Beschryving der Moluccos.

T W E E D E D E E L.

1. Beschryving van Amboina.
2. Zaaken van Amboina.

D E R D E D E E L.

1. Zaaken van den Godsdienst in Amboina.
2. Beschryving der Planten, Boomen, Heesters, Landdicren, Vogelen, Visschen, Hoornen en Zeegewasschen.

Derde Deels Tweede Stuk.

3. Beschryving van Banda, Solor, en Timor.
4. - - - van Macassar, Bornèo en Bali.
5. - - - van Tonkin.
6. - - - van Cambodia.
7. - - - van Siam.

V I E R D E D E E L.

1. Beschryving van Groot Java, Levens der Opperlandvoogden en Bataviaas Grondvesting.

Vierde Deels Tweede Stuk.

2. Zaaken van den Godsdienst van Java.
3. Beschryving van Suratte en de Levens der Grootte Mogols.
4. - - - van Tsjina.
5. - - - van Tayouan of Formosa.
6. Des Schryvers Uit- en t'Huisteizen.

V Y F D E D E E L.

1. Beschryving van Choromandel, Bengale, Perfiën en Malakka.
2. - - - van Sumatra.
3. - - - van Ceylon.

Vysde Deels Tweede Stuk.

4. Beschryving van Malabar.
5. - - - van Japan.
6. - - - van Kaap der Godde Hoop en Mauritius.

Generaale Uitrekening en Schikking der Kaarten en Prentverbeeldingen.

Eerste Deel NEDERLANDS MOGENTHEID.

	Tyfelplaat.		
1/2	vel. De Opdrag.		
	Portrait van den Schryver.		
2	vell. I. A. Generale Kaart van Indiën.	verbrengt in III	pag. 1
1	vel No. I. Philippines.		148
1	dito II. Manilhas Bay.		152
1	dito 4. Stadt Manilha		154
1	dito 5. Aquapulco.		160

In de MOLUCCOS.

1 1/2	vel AA Kaart van de Moluccos.		2
1	dito BB. Ternate en Maleyo. CC. Gamma Lammas Vesting.		4
1	dito DD Een Miftice Vrouw.		18
1 1/2	dito EE. Kaart van de Talautfe Eilanden, en FF. her Eiland Sangir.		36
1	dito GG. HH. Kaart van Makjan en Batsjan.		90
1	dito IV. Brief van de Koning van Batsjan.		120
1	dito De Ternataanfche Opperprieftter met Spek gewreven, indrukplaat.		179
1	dito 't Onthalzen van Tarruwèze, enz. indrukplaat.		180
1	dito De Koningin van Ternate in den Raad.		186
1	dito Koning Hair vermoord.		205
1	dito Outhoorn van de Dood gered.		298
1	dito Terbile en elf Ternataanen onthalf.		302
1	dito Deftige Verdediging van een Tinggang.		310
1	dito De Muiiter Saidi, omgebracht.		319
1	dito Indrukplaat. Koning van Ternate verdrinkt zyne Vrouw.		332
1	dito 't Springen van den Berg op 't Eiland Gilolo.		335
1	dito Aanlag des Konings van Ternate tegen de Hollanders mislukt.		339
1	dito De Koning van Ternate gevangen genomen.		345
1	dito 't Wegvoeren der Princes van Ternate mislukt.		353
1	dito Alfonso de Castro vermoort.		383

16 1/2	vel Plaat.	Het Voorwerk * tot ***** 2	10 bladen
		Nederlands Mogenheid A tot RR 2 half blad.	79 1/2
		Moluccos A tot PPP en 2 Plano Lyften.	117
			206 1/2 bladen

Tweede Deel AMBOINA.

2	vel No. I. Landvoogdy van Amboina.		pag. 1
1	dito II. IV. 't Eiland Boero, en het Binnen Meir.		3
1	dito III. V. VII. Pagger Defenfie, enz.		9
1 1/2	dito VI. Eiland Manipa, enz.		33
1	dito IX. Laäla, enz.		44
1 1/2	dito XI. Nieuw Lillabatta, enz.		53
1	dito Twee Alfoereezen of Wilde Schermers, indrukplaat.		72
1 1/2	dito No. XX. De Vefling Beverwyk, enz.		83
1	dito XXXV. 't Eiland Amboina.		96
1	dito XXXVI. De Fortres Amfterdam.		100
1	dito XXX. De Stadt Amboina.		124
2	dito XXXII. De Markt van Ambon, enz.		130
1	dito XXXVI. 't Huis van den Landvoogd, enz.		133
1	dito XXXVIII. I. Ambonze Speeltuigen.		164
1	dito Andere Speeltuigen, indrukplaat.		165
1	dito Cymbalen der Ouden, enz. indrukplaat.		166
1	dito No. XLIV. Goude Armingen.		170
1	dito XL. XLI. Een Bouginees en Amboinees.		182
1	dito XLII. De Cora-Cora van Titaway.		184
1	dito XLIII. Cora-Cora Vloot.		184

Ambonfche Zaaken.

1/2	dito Verovering van Hoetemoeri, indrukplaat.		40
1/2	dito Een Ombrenen van Capitein Verheidens zufter, indrukplaat.		170
1	dito No. L. Gedenkpenningen.		225
1	dito N. A. De Stadt Amboina in Plattegrond.		282

21 1/2	vel Plaat.	Amboina A tot ZZ half blad, 4 plano Lyften en Tyfel.	95 1/2 bladen
		Zaaken van Amboina A tot NN Lyft der Bedienden en Bladwyzer.	86

181 1/2 bladen
Derde

in de egyptische ...
 merkw. ...

Derde Deel van AMBOINA.

8½ vell.	Boomen en Planten, elk na zyn No.	-	-	-	van pag. 156 tot 260
½ vel	C. Babi Roefa E. Lauw. F. Toepe.	-	-	-	268
1 dito	D. Coescoes, H. Lipanno, enz.	-	-	-	273
½ vel	A. Hoorn van een Ternaarze Hinde, enz.	-	-	-	276
½ vel	O. Bintapoe of Waterpaauw, enz.	-	-	-	300
½ vel	Q. Papoewaafche Paradyvogel, enz.	-	-	-	310
½ vel	C. Het Konings vogeltje, enz.	-	-	-	312
1 dito	52 De Meermin, enz.	-	-	-	331
31 vell.	Viffchen, van No. 1 tot 527	-	-	-	van 348 tot 507
1 vel	51 A. B. C. D. F. verfcheide Walvifchtanden, enz.	-	-	-	545
6 cito	Hoorns, No. 1 tot 104	-	-	-	582 en 584
2 dito	Schelpen, van No. 1 tot 30	-	-	-	585 en 586

Befchryvinge van BANDA

1½ vel	A. Het Eiland Neira, enz.	-	-	-	5
1 dito	B. De Eilanden van Banda.	-	-	-	6
2vel gr.	C. Zuidoofter en Zuidwefter Eilanden van Banda.	-	-	-	37
1 vel	C.P. Kaart der Reize van Abel Tasman.	-	-	-	47
½ vel	Indrukplaat. { 1 A. van Diemens Land. 2 B. Boreels Eilanden. 3 C. Fredrik Hendriks Baay.	-	-	-	48
½ vel		D. Anthony van Diemens Land, enz.	-	-	50
½ vel			E. 7 G. Moordenaars Baay, enz.	-	-
½ vel	F. 7 G. Moordenaars Baay, enz.	-		-	49
½ vel	H. 9 I. Staaten Land, enz.	-	-	-	50
½ vel	K. 11 L. Pyltaarten Eiland, en d'Eylanden Amsterdam en Middelburg, enz. indrukpl.	-	-	-	52
1 vel	{ 12 M. 12 M. 2. 't Eiland Amsterdam. 13 N. 14 O. 't Eiland Rotterdam. }	-	-	-	57
½ vel	P. Prins Willems Eilanden, indrukplaat.	-	-	-	54
½ vel	Q. Ontong Java, indrukplaat.	-	-	-	55
1 dito	R. 18 S. 19 T. 20 V. Eilanden van Marken, Groene Eilanden, enz.	-	-	-	56
1 dito	W. De Kuff van Nova Guinea, enz.	-	-	-	56
2 vell	{ 22 X. 23 Y. Vervolg van de Kuff van Nova Guinea. 24 Z. Brandend Eiland, Jamma en Moa. }	-	-	-	56
1 vel	Z. 25 ZZ. 26 YY. 27 XX. de Eilanden Takel, Jamma en Medemo, enz.	-	-	-	57
½ dito	D. de Eilanden Amsterdam en St. Paulo.	-	-	-	70

In MACASSAR.

½ vel	P. V. 't Kasteel Rotterdam op Macassar.	-	-	-	136
1 dito	22 De Stadt Samboepo in 't verschiet.	-	-	-	138
1 dito	23 ----- Platte Grond.	-	-	-	139
½ dito	23 O. en 23 P. d'Eylanden Cambayna en Solombo, zie in de Uit- en 't Huisreize pag. 150	-	-	-	146
½ dito	't Vermoorden van den koning Sombangko, indrukplaat.	-	-	-	193
½ dito	No. 23 N. Graf van Mevrouw Beernink, indrukplaat.	-	-	-	193

BORNEO.

1 vel gr.	No. 37 Kaart van Borneo.	-	-	-	236
1 vel gr.	PPP dito van Bali.	-	-	-	254

TONKIN en CAMBODIA.

1 vel	No. XXX. A. Eauweck Hoofdstad van Cambodia.	-	-	-	36
½ dito	te vinden in de Beschryving onder 33 A.	-	-	-	40
½ dito	't Vermoorden van den koning van Cambodia, indrukplaat.	-	-	-	46
½ dito	----- van eenige Hollanders.	-	-	-	46

SIAM.

1 vel	No. 34 Judia Hoofdstad van Siam.	-	-	-	60
2 vell.	35 Loop der Rivier Menam.	-	-	-	60
½ vel	36 Siamfche Rogchevellen.	-	-	-	62
78 vell.	plaat.	-	-	-	

Amboina A. tot Eeee 2 eeee half blad, en 2 plano Lyften, 149½ bladen
 Banda, enz. A tot Kk en 1 plano Lyft. 66
 Tonkin, enz. A tot R half blad. 28½

Letterdruk 244 bladen

Vierde

Vierde Deel GROOT JAVA, enz.

1 vel	No. A. B. Kaart van Bantam, eerste bestek.	pag. 2
1 dito	C. Kaart van Jakarta, tweede bestek.	5
1 dito	D. ——— Tsjeribon, derde bestek.	12
1/2 dito	No. E. Graf van Sjeich Ibn Moelana.	15
1 dito	G. Kaart van Mataram, vierde bestek.	24
1/2 dito	{ No. F. Plan van 't Fort de Beschermers op Tsjeribon.	* 17
	H. een dito van de Pagger op Tagal.	25
1/2 dito	{ I. een dito van de Vesting van Samarang.	} 27
	K. een dito van de Pagger Goed Begijn op Damak.	
1/2 dito	{ KK. een dito van de Pagger op Qual of Lawala.	} 28
	L. een dito van de Pagger tot Japara.	
1/2 dito	{ M. de Schans tot Cartanagara.	} 30
	O. de Vesting op Rembang.	
1 dito	No. N. Kaart van Panaraga, Cadiri, enz. vyfde bestek.	37
1 dito	P. Kaart van Madura, Soerabaja, enz. zesde bestek.	36
1/2 dito	{ No. Q. Plan van de Vesting op Soerabaja.	} 43
	R. — van de Pagger te Passaroewan.	
1/2 dito	{ No. S. Kaart van Balamboang, zevende bestek.	} 48
	Twee indrukplaatjes.	
1/2 dito	{ Een half blad Javaansch Schrift.	} 62
	't Vader Ons in 't Javaansch.	
1/2 dito	{ Batavia in 't jaar 1629 beleegert, indrukplaat.	} 62
	No. V. Kaart van den Optogt van den Heer de Wilde.	
1/2 dito	{ No. X. De Negery van Passaroewan.	} 91
	Y. De Optogt van de Heer Knol tot afhaaling van Pangerang Depati Anom.	
1/2 dito	{ 6. De Stadt Bantam.	} 149
	Z. Z. De Stadt Batavia in 't verschieft.	
1/2 dito	{ No. Z. 't Stadthuis van Batavia.	} 196
	ZM. ZR. De Portugeeze Kerken.	
1/2 dito	{ Een Tyger geschoten, indrukplaat.	} 199
	No. A A. 't Kasteel van Batavia.	
1/2 dito	{ A A A. 't Zuiker Pakhuis.	} 214
	C C. Het Kasteel van binnen.	
1/2 dito	{ No. DD. intrede des Chineeschen Tempels.	} 233
	E E. Chineesche God Calamija.	
1/2 dito	{ G G a } Chineesche Afgoden.	} 235
	{ G G b }	
	{ H H }	
	{ F F a }	
	{ F F b }	
1/2 dito	{ II a. } de regte Matfo of Godin der Zee.	} 238
	{ II b. }	
1/2 dito	{ Pieter Both.	} 239
	Gerard Reinst.	
1/2 dito	{ Laurens Reaal.	} 239
	Jan Pieterszoon Koen.	
1/2 dito	{ Pieter de Carpentier.	} 239
	Jacques Speex.	
1/2 dito	{ Henrik Brouwer.	} 252
	Anthoni van Diemen.	
1/2 dito	{ Cornelis van der Lyn.	} 253
	Carel Reinierszoon.	
1/2 dito	{ Joan Maarzuiker.	} 254
	Ryklof van Goens.	
1/2 dito	{ Cornelis Speelman.	} 254
	Begraafenispenning van Speelman.	
1/2 dito	{ En 't Dood van Capitein Jonker.	} 254
	Joannes Camphuis.	
1/2 dito	{ Willem van Outhoorn.	} 254
	Johan van Hoorn.	
1/2 dito	{ Abraham van Riebeck.	} 254
	Christoffel van Zwol.	
1/2 dito	{ Henrik Zwaardkroon.	} 254
	(Het gevangen nemen van Pieter van den Brouke.	
1/2 dito	{ Belegering van 't Fort Jakarta.	} 254
	Indrukplaatjes { De koning van Jakarta overvallen.	
1/2 dito	{ Jakarta vermeertert.	} 254

NB. De zeeën Bestekken van 't Eiland Java gemerkt A. B. C. D. G. N. P. S. konnen ook aan een geplakt worden, en maaken dan een compleete Kaart van 't geheel Eiland Java.

In SURATTE.

1 dito	No. 9. Rivier van Suratte.	144
1/2 vell.		

R 3

14

pl. Matthæus de Haan p. 352 (post 20)

In de LEVENS der MOGOLS.

34	vell. van de andere zyde.		
✓ 1/2	vel	Rykzegeel der Mogols. ^{in text}	165
✓ 1/2	dito	No. 1 Mier Timoer, eerste Groote Mogol.	173
✓ 1/2	dito	2 Mieroen Sjah, tweede dito.	175
✓ 1/2	dito	3 Mirzah Seyed, derde dito.	176
✓ 1/2	dito Indrukplaat	4 Pier Mohammed, vierde dito.	177
✓ 1/2	dito	5 Aboe Said, vyfde dito.	185
✓ 1/2	dito	6 Sjeich Omar, zesde dito.	187
✓ 1/2	dito	7 Sjah Baboer, zevende dito.	193
✓ 1/2	dito	8 Hamajom, agtste dito.	202
✓ 1/2	dito	No. L. Padmana koninginne van Chitor.	212
✓ 1/2	dito	9 Sjah Ekbar, negende Groote Mogol, indrukplaat.	217
✓ 1/2	dito	Optogt en Gevegt van Pieter van den Broeke, indrukplaat.	223
✓ 1/2	dito	Pieter van den Broeke.	224
✓ 1/2	dito	No. K. Noer Mahal, in de Beschryving onder letter B.	224
✓ 1/2	dito	10 Sjah Selim, tiende Groote Mogol, indrukplaat.	229
✓ 1/2	dito	P. Tadjoe Mahal, Gemaalin van Sjah Djihaa.	231
✓ 1/2	dito	N. Noer Djihaa koningin van Vizapoer.	234
✓ 1/2	dito	XI. D. De Nederlandsche Logie op Wingurla.	239
✓ 1/2	dito	BB. Adil Sjah koning van Viliapoer, indrukplaat.	245
✓ 1/2	dito	YY R. Raukenara Begoem, indrukplaat.	247
✓ 1/2	dito	AA A. Moraad Baksje, en de Heer Seva Gi (zie op pag. 265) indrukplaat.	248
✓ 1/2	dito	M. Rana Dewa, Doehrer van Radja Rana.	250
✓ 1/2	dito	No. ZZ. Dara Sjeicoeh.	} 255
✓ 1/2	dito	c. c. Sepe Sjeicoeh, zoons zoon van Dara Sjeicoeh, indrukplaat.	
✓ 1/2	dito	A. De Princes Noer el Tadjoe.	
✓ 1/2	dito	B. _____ Begoem Saheb.	} 258
✓ 1/2	dito	No. H. I. Hhamed Mahal en Noer Begoem.	258
✓ 1/2	dito	11 Sjah Djihaa, elfde Groote Mogol, indrukplaat.	260
✓ 1/2	dito	BBB. De Nabab in zyn Wafchhuis met zyne Vrouwen.	264
✓ 1/2	dito	12 Eurangfeeb, twaalfde Groote Mogol, indrukplaat.	275
✓ 1/2	dito	13 E. en F. Sjah Aalem, dertiende Groote Mogol, en zyn Vrouw, indrukplaat.	290
✓ 1/2	dito	DD. Cariem Eddiem.	} 295
✓ 1/2	dito	ccc. Molla Mohammed Ali, enz.	
✓ 2 1/2	dito	Afbeeldingen van de nieuwe Gunstelingen des Keizers. V moet Q zyn. R. S. T. V. W. X. Y. Z. AA.	295
✓ 1/2	dito	No. O. Mofoddien, veertiende Groote Mogol.	304
✓ 1/2	dito	No. EE. Faroucheer, vyftiende Groote Mogol.	304
✓ 1/2	dito	GG. Raffierdan Sjah, zestiende Groote Mogol, wiens beeltenis wy na 't afdrukken van dit Deel nog bekomen hebben.	304
✓ 1/2	dito	FF. Donna Juliana d'Acotta.	297
✓ 1/2	dito	C. Sjah Soufa, tweede zoon van Sjah Djihaa, te zien pag. 248	

In T S J I N A.

1	vel	No. 26 De Stadt Macao.	2
1	dito	27 Platte Grond van Macao.	2

In F O R M O S A.

✓ 1	vel	No. 33 Kaart van 't Eiland Formosa.	33
✓ 1/2	dito	Gevegt der Hollanders met eenige Chineezen.	45
✓ 1/2	dito	Indrukplaat	} 56
✓ 1/2	dito	Stoute onderneeming van eenige Japanders tegen den Landvoogt Nuits.	
✓ 1/2	dito	't Mishandelen der Zieke en Doodé Formofanen.	84

Des Schryvers Vit- en t'Huisreize.

✓ 1/2	dito	Indrukplaat	} 108
✓ 1/2	dito	Het schieten van den Tyger.	
✓ 1/2	dito	Gevaar van den Schryver.	
✓ 1/2	dito	No. 23 O. en 23 P. de Eilanden Cambayna en Solombo.	150
5 1/4	vel	plaaten.	

Groot Java A tot QQQ enkel blad.	123 bladen
Javaanze Godsdienst A tot QQ.	78
Tsjina, enz. A tot DD.	48

Letterdruk 249 bladen

Vyfte Deel CHOROMANDEL.

		pag.
1 vel gr.	No. A. Kaart van Choromandel en Malabar.	2
1 vel	A L. St. Thomé, tweezins vertoon.	12
1 dito	A M. 't Graf van Mevrouw Steeland, en de Storm van Negapatnam.	17
1 vel gr.	B. Kaart van Bengale.	147
1 vel	7 F. Logie van Hoegli.	162
1 dito	Nawazichan Gouverneur van Ragimahol, indrukplaat.	166
1 dito	No. A P. Tank van Sirquees.	172
1 dito	No. B P. Ruineu van Darius Hof te Persepolis.	220
	Letters in Hout gefneden.	221
	Dito.	246
	Koper Kruis.	261
1 dito	No. 9 A. Kaart van Perfien.	284
1 dito	37 Stadt Malakka.	308

In SUMATRA.

1 vel gr.	No. 11. Kaart van Sumatra.	1
1 vel	10. De Stadt Atsjen.	4

In de Befchryvinge van CEYLON.

1 vel gr.	No. 12 Kaart van Ceylon, te vinden in de befchryving onder P. Q.	22
1 vel	12 B. Punto Gale in 't verfchiet.	22
	12 BB. De Stadt Punto Gale.	22
1 dito	{ 12 C. De Vefling Manaar.	28
1 dito	{ 12 D. 12 I. Gouverneurs Huis op Colombo.	25
1 dito	{ 12 E. 12 F. 12 G. 12 H. idem van agteren, enz.	25
1 dito	13 De Stadt Jaffenapatnam.	30
1 dito	{ 13 O. 't Kasteel Jaffenapatnam.	30
1 dito	{ 13 P. Kruiskerk.	30
1 dito	{ 13 M. De Vefling Batticalo.	32
1 dito	13 N. De Stadt Baticalo.	32
1 dito	14 De Elephants Jagt.	47
1 dito	{ 't Vervoeren van 's Konings Dochter door een Leeuw.	62
1 dito	{ Keizer van Ceilon doodgefchoten.	77
1 dito	{ Vernederig van koning Jaja Vira.	79
1 dito	{ Indruk. Moord van de koning der zeven Cortes.	81
1 dito	{ Indruk. Don Pedro en de Keizerin van Ceylon gevangen.	97
1 dito	{ Indruk. Moord van de Prins van Oeva.	111
1 dito	{ Indruk. Vlucht van Raja Singa.	199
1 dito	{ Indruk. Geval van den Commandeur de Grauwe.	210
1 dito	No. 13 N. A. N. Baay van Tricoenmale.	361
1 dito	13 N. B. A. Platte Grond van 't Fort Tricoenmale.	361
1 dito	13 Q. 't Fort Ooffenburg en Kaartje van Baticalo.	361
1 dito	Adams Berg, en 't reynigen der Pelgrims, indrukplaat.	361 280
1 dito	't Afhaalen van de Priefters met Stacy, indrukplaat.	379 402

In MALABAR.

1 dito	No. 15 Kaart van onze Plaatzten op Malabar.	2
1 dito	16 Logie op Barfaloor.	7
1 dito	XVII. Cananoor van de Rheece te zien.	8
1 dito	17 Vefling van Cananoor.	8
1 dito	18 Vefling van Cranganoor.	10
1 dito	19, 20 Coetsjen in Platte Grond en Profiel van de Fortificatie.	11
1 dito	21 De Vefling Coilan.	12
1 dito	16 A. De Stadt Dabul.	12
1 dito	16 B. De Kult van Dabul.	12

In JAPAN.

1 vel gr.	No. 30 Kaart van het Eiland Japan,	2
1 vel	36 A. Japanfche Draagzetel, indrukplaat.	98
1 dito	37 Japanfche Norimon, indrukplaat.	136

33 1/2 vell.

In de KAAP der GOEDE HOOPE.

32½ vell. van de andere zyde.		
✓ 1 vel gr. No. 43. Kaart van Kaap der Goede Hoop.	-	3
✓ 1 vel 43 Saldanhabaay te vinden in de Beschryving onder No. 38 A.	-	4
✓ 1 dito 38 De Kaap in Platte Grond, met de loop van de Zoute Rivier, te vinden in de Beschryving onder No. 38. B.	-	7
✓ 1 dito 38 C. Gezicht van Kaap der Goede Hoop.	-	10
✓ 1 dito 45 Thuin der Compagnie aan de Kaap.	-	28
✓ 1 dito Geval van een Hottentot met een Leeuw, indrukplaat.	-	98
✓ 1 dito No. 39 Hottentotten aan der Kaap.	-	112
✓ 1 dito 40 Wilde gefrepte Ezels, indrukplaat.	-	114
✓ 1 dito 46, 47, 48, 49, 50 Kaapfche Vogels.	-	115
✓ 1 dito Indrukplaat No. 50 a. Rivier van Maningaar.	-	148
✓ 1 dito 50 b. Begraafplaats der Grooten.	-	149
✓ 1 dito 50 c. Hollandsche Handelplaats Foinbetokke.	-	150
✓ 1 dito No. 44 't Eyland Anzuany.	-	149
✓ 1 dito 50 d. Koninglyk Hof op Madagascar, indrukplaat.	-	151
✓ 1 dito 42 Mauritius Oosterhaven, indrukplaat.	-	152
✓ 1 dito 42 A. 't Fort Fredrik Hendrik, indrukplaat.	-	153
41½ vel plaaen. 41 Kaart van 't Eyland Mauritius, 1 vel gr. waar voor wy niets rekenen.	-	150

Choromandel A tot YY. 2	-	90	bladen
Sumatra A tot FF 2 half blad.	-	11½	
Ceylon A tot MMM. FFF en FFF 2 1½ blad, zmaal.	-	117½	
Malabar A tot F. 2	-	12	
Japan A tot X 1½ blad.	-	41½	
Kaap der Goede Hoop A tot V en 't Register 5 bladen.	-	45	

Letterdruk 317½ bladen

Het eerste Deel bedraagt, volgens de voorgaande uitrekening, aan blaaden	206	bladen
Het tweede Deel	181	
Het derde Deel	244	
Het vierde Deel	249	
Het vyfde Deel	317	

Dus Letterdruk 1197 bladen

In het eerste Deel zyn vellen Plaatwerk	-	16½	bladen
In het tweede Deel.	-	21½	
In het derde Deel.	-	78	
In het vierde Deel.	-	52½	
In het vyfde Deel.	-	4½	

Dus Plaatwerk 210½ bladen

1197 Bladen Letterdruk à 5 duiten per blad	37 - 8 - 0
210½ Vcl Plaatwerk à 5 stuiv. per blad	52 - 12 - 8
	90 - 0 - 8

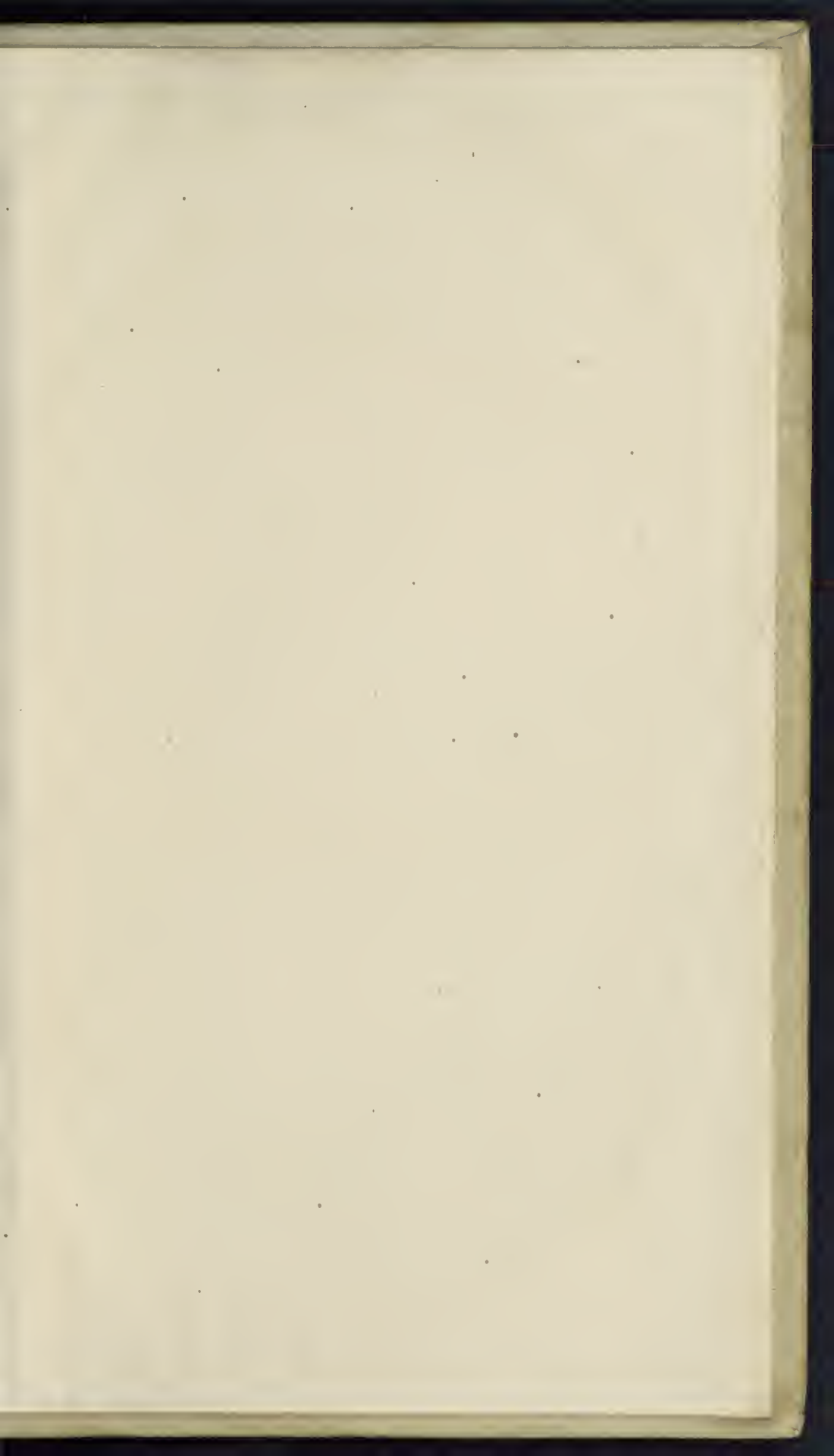
Waar op betaald is by de eerste en tweede Inlage 42 - 0 - 0

Rest nog 48 - 0 - 0

De Groot Papiere Exemplaren bedragen na deze uitrekening 117 - 0 - 0
Waar op betaald is by de eerste en tweede Inlage 58 - 0 - 0

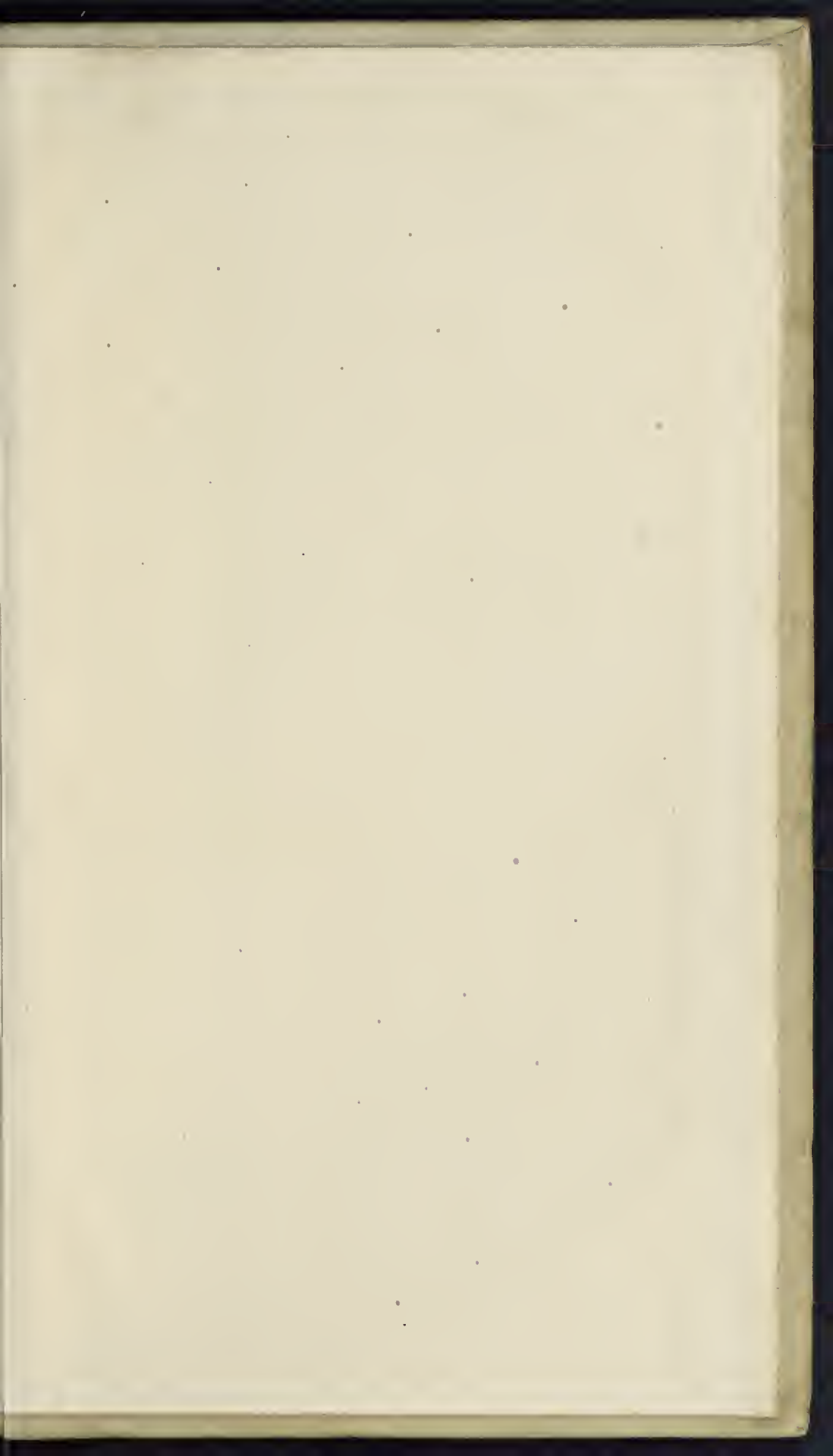
Rest nog 59 - 0 - 0

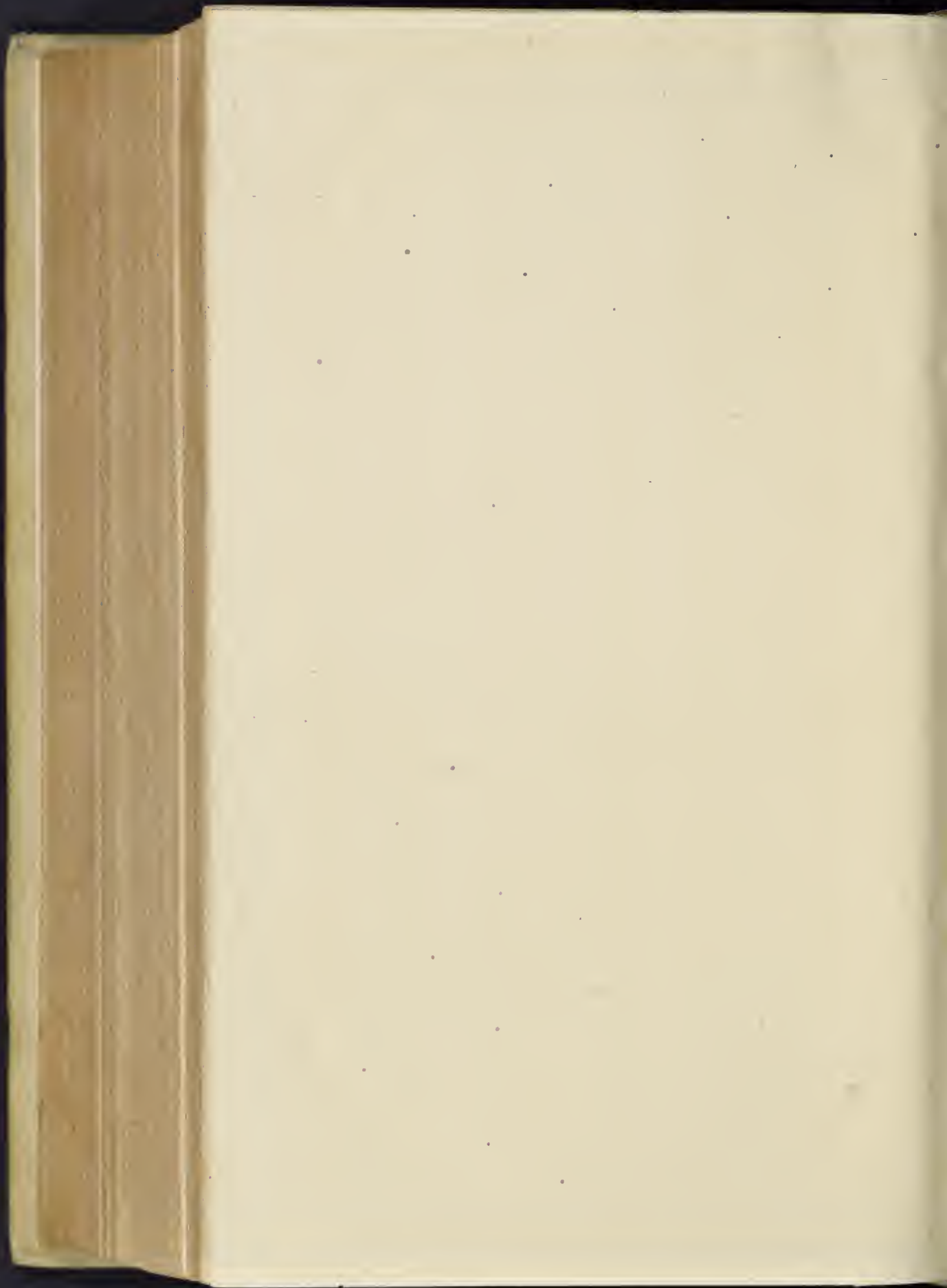
Weshalven de laatste inlage voor de klein papiere Exemplaren bedraagt 48 gl. en de groot Papiere 59 gl. waar omtrent de Heeren Intekenaaren gelieven in acht te nemen, eerstelyk dat haar Ed. voor deze bylage van 26 gl. op de klein papiere, en 31 op de groot papiere Exemplaren in plaats van 125 vellen Plaatwerk bekomen 210½ vellen, en in plaats van vyf deelen, acht deelen, alzoo deze dry laatste deelen tot die zwaarte zyn uitgedydt, dat wy yder der zelve in twee hebben moeten afdeelen, zoo dat dezelve nu zes en met de twee afgeleverde Deelen agt Foliante uitmaaken. Ten anderen, dat, schoon wy volgens de Conditie van Inlichryvinge voor een quarto plaat 1 fl. 8 p., en voor yder groote Kaart, die al een aanzienlyk getal uitmaaken, anderhalf vel zouden mogen vorderen, wy echter voor de zelve (de Generaale Kaart van Indiën, en die van 't Eyland Groot Java, alleen uitgezondert) in deze laatste Deelen, niet meer rekenen dan een enkel vel, en voor vier quarto plaaen mede een enkel vel, om dus den Heeren Intekenaaren te toonen, dat wy hen omtrent deze Extraordinaris bylage ook zeer geerne eenigzins willen te geval komen. Voor de genen, die geen deel in de Intekening hebben genomen, zal dit Werk niet minder te bekomen zyn, dan tot 116 gl. op gemeen Papier, en op groot Papier tot 150 gl., zynde maar een klein getal overgedrukt.

RARE 84-B
FOLIO 22224
V3

